Digitized by the Internet Archive
in 2013

http://archive.org/details/vetusetnovaeccle03thom

VETUS ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA

BENEFICIA & BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES SIVE TOMOS,
quæ & ipſæ in tres Libros ſingulæ diſtributæ ſunt.

PARS TERTIA, ſive TOMUS TERTIUS,

UBI AGITUR

LIB. I. De Bonis Eccleſiæ temporalibus.
LIB. II. De eorum Diſtributione.
LIB. III. De Canonico & pio eorumdem uſu.

OPUS EX SANCTIS PATRIBUS, EX CONCILIIS,
ex quorumque temporum Hiſtoricis decerptum.

EDITIO SECUNDA ITALICA,
variis Animadverſionibus locupletata.

AUTHORE, EODEMQUE INTERPRETE

LUDOVICO THOMASSINO
Oratorii Gallicani Presbytero.

VENETIIS, MDCCXXX.
Ex Typographia Balleoniana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

VETUS ET NOVA

ECCLESIAE DISCIPLINA

CIRCA

BENEFICIA & BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES SIVE TOMOS,
quae & ipsae in tres Libros singulae distributae sunt.

PARS TERTIA, sive TOMUS TERTIUS,

UBI AGITUR

LIB. I. De Bonis Ecclesiae temporalibus.
LIB. II. De eorum Distributione.
LIB. III. De Canonico & pio eorundem usu.

OPUS EX SANCTIS PATRIBUS, EX CONCILIIS,
ex quorumque temporum Historiis deceptum.

EDITIO SECUNDA ITALICA,
variis Animadvertionibus locupletata.

AUTHORE, EODEMQUE INTERPRETE

LUDOVICO THOMASSINO
Oratorii Gallicani Presbytero.

VENETIIS, MDCCXXX.
Ex Typographia Balleoniana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

INDEX CAPITUM TERTII TOMI,

In quo agitur, De Bonis Ecclesiæ temporalibus. De eorum distributione. De Canonico, & pio eorumdem usu.

LIBER PRIMUS.

Cujusmodi fuerint Bona Ecclesiæ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Possessiones, Agri, Dominia & Principatus.

De temporalibus Ecclesiæ Rebus per tria priora sæcula.

CAPUT I. De temporali re Ecclesiæ, in ipsa prima sui institutione per Christum & per Apostolos. *Pag.* 1

CAP. II. De Bonis temporalibus, de Oblationibus, de Decimis, de Collectis, de fundis & agris Ecclesiæ Latinæ, usque ad tempora Constantini Magni. 5

CAP. III. De Bonis temporalibus Ecclesiæ Orientalis usque ad Imperium Constantini. De Oblationibus, Decimis, Collectis, fundis & prædiis. 8

De Decimis & Primitiis post Imperium Constantini.

CAP. IV. De Decimis & Primitiis in Ecclesia Latina, post Imperium Constantini, usque ad annum Christi quingentesimum. 10

CAP. V. De Decimis & Primitiis in Ecclesia Græca, post Imperium Constantini, usque ad annum Christi quingentesimum. 12

CAP. VI. De Decimis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 14

CAP. VII. De Decimis & Primitiis, ab anno Christi octingentesimo ad millesimum. 15

CAP. VIII. De Decimis & Nonis quæ exigebantur à laicis, fundos Ecclesiæ beneficiario jure obtinentibus, sub Imperio Caroli Magni. De Precariis. 18

CAP. IX. De Decimis & Primitiis, post annum Christi millesimum. 21

CAP. X. De Decimis & Ecclesiis Parochialibus quæ Monachis concessæ sunt, post annum Christi millesimum. 26

CAP. XI. De Decimis infeodatis, & de Commendis Militaribus. 30

De Oblationibus.

CAP. XII. De Oblationibus utriusque Ecclesiæ, quinque prioribus Ecclesiæ sæculis. 39

CAP. XIII. De Oblationibus, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 42

CAP. XIV. De Oblationibus ad Altare, de pane, de vino, de Pane Benedicto, sub Imperio Caroli Magni, ejusque stirpis. 45

CAP. XV. De Oblationibus & de Collectis generalibus, post annum Christi millesimum. 47

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam Testamento datis Ecclesiæ.

CAP. XVI. De fundis & hæreditatibus Ecclesiæ datis, etiam testamento, per quinque priora sæcula. 51

CAP. XVII. Mira & sana sanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Ecclesiæ transcribebantur, per quinque priora sæcula. 54

CAP. XVIII. Imperatoriæ Leges de testamentis in favorem Ecclesiæ, & Clericorum; de immunitatibus Cleri, de divitum Clericatu, per priora quinque sæcula. 56

CAP. XIX. De fundis & hæreditatibus Ecclesiæ adscriptis, à temporibus Clodovæi ad tempora Caroli Magni. 60

CAP. XX. De Testamentis in favorem Ecclesiæ factis à temporibus Clodovæi Regis ad Carolum Magnum. 62

CAP. XXI. De Testamentis in favorem Ecclesiæ per Gallias, à Clodovæo ad Carolum Magnum. 64

CAP. XXII. De fundis, terris, domibus Ecclesiæ oblatis, sub Imperio Caroli Magni. 65

CAP. XXIII. De Testamentis Laicorum in gratiam Ecclesiæ, sub Imperio Caroli Magni. 67

CAP. XXIV. De Testamentis Laicorum in favorem Ecclesiæ, post annum Christi millesimum. 68

CAP. XXV. An Monachi professi possint adhuc succedere, post annum Christi millesimum. 75

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ concessis.

CAP. XXVI. De Dominiis temporalibus Ecclesiæ concessis, per quinque priora sæcula. 79

CAP. XXVII. De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ datis, sæculo sexto, septimo, & octavo. 82

CAP. XXVIII. De Ducatibus, Comitatibus, aliisque Principatibus Ecclesiæ datis, sub Imperio Caroli Magni. 85

CAP. XXIX. De temporali Dominio Ecclesiæ Romanæ, sub Imperio Caroli Magni. 88

CAP. XXX. De Terris, Dominiis, Comitatibus & Ducatibus Ecclesiæ datis, ab anno millesimo ad millesimum ducentesimum. 93

CAP. XXXI. De Ditionibus, Comitatibus & Ducatibus

tibus Ecclesiæ datis, post annum Christi millesimum ducentesimum. 100
CAP. XXXII. De Regnis & Principatibus Ecclesiæ datis, ut in clientela essent Mariæ Deiparæ Virginis, B. Petri, vel aliorum Sanctorum, vel denique Pontificum, & Episcoporum, post annum Christi millesimum. 107

De Immunitatibus Personarum & Terrarum Ecclesiæ.

CAP. XXXIII. Immunitates Ecclesiasticæ Personarum & rerum usque ad exitum sæculi IV. 116
CAP XXXIV. Immunitas Cleri & agrorum Ecclesiæ, post sæculum quintum. 118
CAP. XXXV. De Amortizatione. 122
CAP. XXXVI. Immunitas Cleri & agrorum Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii. 123
CAP. XXXVII. Immunitas Clericorum & fundorum Ecclesiæ, sub Imperio Caroli Calvi, & successorum. 125
CAP. XXXVIII. De Donis annuis, quibus Episcopi & Abbates Reges prosequebantur, sub Imperio Caroli Magni. 128
CAP. XXXIX. De jure Metatus sive Gistii in Episcopatibus & Cœnobiis, sub Imperio Caroli Magni, & stirpis ejus. 130
CAP. XL. De Militia, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis. 133
CAP. XLI. De Immunitatibus Clericorum & bonorum Ecclesiæ in Anglia, post annum Christi millesimum. 137
CAP. XLII. Immunitas & libertas Clericorum & rerum Ecclesiæ, post annum Christi millesimum, in Gallia. 145
CAP. XLIII. Immunitas bonorum Ecclesiæ & Clericorum in Gallia, Italia & Germania. Decimæ. Dona gratuita, post annum Christi millesimum. 148
CAP. XLIV. De Immunitate Clericorum, & bonorum Cleri in Hispania & in Oriente, post annum Christi millesimum. 160
CAP. XLV. De Militia, quam Episcopi & Abbates Principi subministrabant, in Italia, Germania, Gallia, ab anno Christi millesimo ad millesimum ducentesimum. 164
CAP. XLVI. De Militia, quam Episcopi & Abbates Franciæ, Italiæ, Germaniæ, Principibus suppeditavere, ab anno millesimo ducentesimo ad hanc ætatem. 169
CAP. XLVII. De Militia, quam Episcopi & Abbates Principibus suppeditabant, post annum Christi millesimum, in Anglia & Hispania. 173
CAP. XLVIII. De Jure Metatus sive Gistii, post annum Christi millesimum. 178

De Simonia.

CAP. XLIX. De Simonia per quinque priora Ecclesiæ sæcula. 180
CAP. L. De Simonia in profitenda Religione, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum. 184.
CAP. LI. De Simonia rursus in profitenda Religione per eadem sæcula. 186
CAP. LII. De Simonia in Professione Religiosa, sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis. 188
CAP. LIII. De Simonia in profitenda Religione, ab anno millesimo ad millesimum trecentesimum. 190
CAP. LIV. De eodem, ab anno millesimo trecentesimo, usque ad hodiernam diem. An à Profitentibus Religionem exigi aliquid possit. 196
CAP. LV. De Simonia in Ordinationibus & Dignitatibus sacris Occidentis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 201
CAP. LVI. De Simonia in Ordinationibus in Oriente ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 204
CAP. LVII. De Simonia ex Favore, Precibus, Obsequiis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 208
CAP. LVIII. De Simonia in Ordinationibus Ecclesiæ Latinæ, sub Imperio Caroli Magni, & stirpis ejus. 209
CAP. LIX. De Simonia in Ordinationibus Ecclesiæ Orientalis, per eadem tempora Imperantis Caroli Magni & ejus prosapiæ Augustæ. 211
CAP. LX. Quid exigi, quid recipi potuerit ex Ordinationibus, post annum Christi millesimum. 213
CAP. LXI. De Simonia in Beneficiis, post annum Christi millesimum. 218
CAP. LXII. De exactionibus pro sigillo, pro charta, pro Notariis, post annum Christi millesimum. 225
CAP. LXIII. De Simonia quæ fit muneribus à lingua, & ab obsequio, post annum Christi millesimum. 229.
CAP. LXIV. De iis qui Canonicatus, vel Beneficia quævis alia suis ex rebus hæreditariis dotant, illis ut ipsimet mox induantur. 233
CAP. LXV. Sepulturarum Simonia proscripta, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 236
CAP. LXVI. De Simonia sepulturarum in Oriente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 239
CAP. LXVII. De Sepulturarum Simonia, ab octingentesimo anno ad millesimum. 241
CAP. LXVIII. De oblationibus pro sepulturis. De Simonia in funeribus, post annum Christi millesimum. 244
CAP. LXIX. De Simonia multiplici alia in Occidente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 249
CAP. LXX. Simonia reliqua per Orientem eodem ævo, ab anno quingentesimo ad octingentesimum. 251
CAP. LXXI. De Simonia alia multiplici, sub Imperio Caroli Magni, & ejus Regiæ stirpis. 253

De Laudabilibus Consuetudinibus.

CAP. LXXII. Consuetudines laudabiles, sive oblationes spontaneæ pro administratione Sacramentorum, ab anno millesimo ad quadringentesimum supra millesimum. 257
CAP. LXXIII. De iisdem laudabilibus consuetudinibus, post annum Christi millesimum quadringentesimum. 262
CAP. LXXIV. De oblationibus ad sacramentum Pœnitentiæ fieri solitis, & redemptionem peccatorum. Pœnitentiæ macerationes eleemosynis & mulctis pecuniariis compensatæ. 266
CAP. LXXV. De exactionibus justis & injustis in jurisdictione exequenda, post annum Christi millesimum. 273

Index Capitum.

LIBER SECUNDUS,

In quo agitur, De diſtributione, & partitione rerum Eccleſiæ temporalium.

Poteſtas Epiſcoporum, Oeconomorum, Preſbyterorum, Diaconorum in adminiſtratione bonorum Eccleſiæ temporalium.

CAPUT I. SUmma Epiſcoporum poteſtas in diſpenſatione rerum Eccleſiæ temporalium, quanquam Concilio Provinciali rationes redderent, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula. *Pag.* 278

CAP. II. De poteſtate Oeconomorum in Oriente & Occidente, prioribus quinque Eccleſiæ ſæculis. 280

CAP. III. De Diaconorum & Archidiaconorum poteſtate in temporali adminiſtratione, per eadem quinque priora ſæcula. 281

CAP. IV. In Oeconomos ſuos pervigil excubabat Epiſcopus, & in alios rerum Eccleſiæ Diſpenſatores, per priora quinque ſæcula. 282

CAP. V. Epiſcopi rerum Eccleſiæ ſummi erant adminiſtratores in Gallia & Hiſpania, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 285

CAP. VI. Summa poteſtas rerum Eccleſiæ penes Epiſcopos erat in Italia & Oriente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 287

CAP. VII. Per eadem tria ſæcula totius Diœceſeos Eccleſiaſtici fundi & reditus omnes in poteſtate erant Epiſcopi. 290

CAP. VIII. Sub Imperio Caroli Magni unus Epiſcopus ſummam gerebat rerum Eccleſiæ temporalium adminiſtrationem, etſi ea in dies magis magiſque arctaretur. 292

CAP. IX. De Oeconomis ſive Presbyteris, ſive Diaconis, ſub Imperio Caroli Magni. 293

CAP. X. Qua poteſtate uterentur Epiſcopi in re Eccleſiæ admoderanda, poſt annum Chriſti milleſimum. 295

CAP. XI. De Presbyteris & Diaconis Oeconomis Eccleſiarum. De cura Epiſcoporum in rationibus vel ab his recipiendis, vel Concilio Provinciali exhibendis, poſt annum Chriſti milleſimum. 296

Diſtributio rerum Eccleſiæ temporalium, in Epiſcopos, Clerum, reparationes, pauperes.

CAP. XII. Altiùs & à capite repetitur diſtributio rerum Eccleſiæ jam ab ejus uſque exordio ad Imperium Conſtantini Magni. 299

CAP. XIII. Partitio proventuum Eccleſiæ in Epiſcopos, Clerum, pauperes, ſarta tecta Eccleſiarum, prioribus quinque ſæculis Eccleſiæ. 300

CAP. XIV. Diſtributio proventuum Eccleſiæ in quatuor partes in Eccleſia Romana, ſæculo VI. VII. & VIII. 303

CAP. XV. De partitione proventuum Eccleſiæ in Francia & Hiſpania, ſæculis iiidem VI. VII. & VIII. 305

CAP. XVI. De partitione fundorum Eccleſiæ ipſorum inter Clericos Galliæ, eodem ævo regnantis Clodovæi Magni familiæ. 308

CAP. XVII. Partitio fundorum Eccleſiæ in Beneficiarios, in Italia, Hiſpania & Oriente. 310

CAP. XVIII. De partitione rerum Eccleſiarum Parochialium in Epiſcopum, in Clerum, in Pauperes, in ſarta tecta, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis. 312

CAP. XIX. Agri Eccleſiæ in beneficium Clericis dati ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis. 314

CAP. XX. Partitio bonorum inter Epiſcopum & Canonicos, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis. 316

CAP. XXI. Decimæ, & Eccleſiæ Parochiales Capitulis & Cœnobiis Canonicorum, Monachorumque conceſſæ, cum regimine animarum, per eadem Carolinæ ſtirpis ſæcula. 319

CAP. XXII. Reparationes Eccleſiatum ex fundis, ſive feudis Eccleſiæ cujuſque. Obiter de origine decimarum infeodatarum. Alii fundi Xenodochiis aſſignati. Rurſus univerſim de canonica in quatuor partes diſtributione, temporibus Carolinæ Gentis. 320

CAP. XXIII. Partitio rerum Eccleſiæ in Epiſcopum, Clerum, pauperes, reparationes, poſt annum Chriſti milleſimum. 322

CAP. XXIV. De partitione ſubſtantiæ temporalis Parochiarum, & de Portionibus congruis, poſt annum Chriſti milleſimum. 327

CAP. XXV. De Præbendis Eccleſiarum Cathedralium, Collegialium, quæ Monachis ſunt conceſſæ, aut Canonicis Regularibus. De Monachis laicis, ſive Oblatis Monaſteriorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 330

CAP. XXVI. Partitio rerum Monaſteriorum inter Monachos ipſos, poſt annum Chriſti milleſimum. 335

CAP. XXVII. Ut Prioratus & alia Beneficia minora Regularia evaſerint ſæcularia. 338

CAP. XXVIII. De partitione bonorum & terrarum Eccleſiæ, inter privatos Beneficiarios, poſt annum Chriſti milleſimum. 344

De Penſionibus.

CAP. XXIX. De Penſionibus in Oriente, in Italia, in Gallia, in Hiſpania, uſque ad annum octingenteſimum. 345

CAP. XXX. De Penſionibus ſub Imperio Caroli Magni, & ejus regiæ familiæ. 349

CAP. XXXI. De penſionibus & diviſione Beneficii unius in plures Beneficiarios, poſt annum Chriſti milleſimum. 350

Jura Archiepiſcoporum, Epiſcoporum & Archidiaconorum, dum Parochias viſitant.

CAP. XXXII. Jura Epiſcopi viſitantis, Exactiones in Clericos, in Oriente & Occidente, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus familiæ. 358

CAP. XXXIII. De Procurationibus Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Archidiaconorum, Decanorum Ruralium, Parochias viſitantium, poſt annum Chriſti milleſimum. 361

CAP. XXXIV. De Cathedratico, Synodatico, quarta Legatorum piorum & funerum, de emendis, de ſubſidio charitativo, poſt annum Chriſti milleſimum. 366

De

Index Capitum.

De Diſtributionibus, de Reparationibus & de Deportibus.

CAP. XXXV. De Diſtributionibus. 371
CAP. XXXVI. De Reparationibus & ſartis tectis templorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 374
CAP. XXXVII. De Deportibus, poſt annum Chriſti milleſimum. 378

De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum.

CAP. XXXVIII. Teſtamenta Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum, per priora Eccleſiæ ſæcula. 383
CAP. XXXIX. De Teſtamentis rurſus Epiſcoporum & Beneficiariorum cæterorum, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula. 386
CAP. XL. De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Oriente & in Italia, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 389
CAP. XLI. De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Gallia, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 391
CAP. XLII. De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Hiſpania & Africa, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 393
CAP. XLIII. De Teſtamentis Abbatum & Monachorum, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 395
CAP. XLIV. De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Eccleſia Latina, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis. 398
CAP. XLV. De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Clericorum in Eccleſia Græca. De Teſtamentis Abbatum & Monachorum in utraque Eccleſia, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis. 400
CAP. XLVI. An Epiſcopi cæterique Beneficiarii proximos donare poſſint rebus ex Eccleſiaſticis proventibus coemptis, vel pecuniis ipſis, poſt annum Chriſti milleſimum. 402
CAP. XLVII. An Epiſcopi & Beneficiarii alii teſtari poſſint in gratiam cognatorum. Quæ leges, qui uſus fuerit Eccleſiæ ab anno milleſimo ad annum milleſimum trecenteſimum. 407
CAP. XLVIII. An Epiſcopi, & Beneficiarii cæteri teſtari poſſint de reditibus Eccleſiaſticis à ſe accumulatis & ſepoſitis, vel in fundos aliquos expenſis. Quæ leges, qui uſus Eccleſiæ poſt annum milleſimum trecenteſimum. 412
CAP. XLIX. De Teſtamentis Abbatum & aliorum Beneficiariorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 418
CAP. L. De Epiſcopis antè Monachis, An Monaſtica illis retinenda ſit veſtis, & vitæ ratio, ac diſciplina. 421

De Spolio, & de ſtatu rerum Eccleſiæ ſede vacante.

CAP. LI. Quo loco eſſent res & bona Eccleſiæ ſede Epiſcopali vacante, per quinque priora ſæcula. 425
CAP. LII. De Spolio Beneficiariorum obeuntium, de expilatione ædium, de cuſtodia vacantium Eccleſiarum in Gallia & Hiſpania, ab ævo Clodovæi uſque ad tempora Caroli Magni. 426
CAP. LIII. De Spolio Beneficiariorum obeuntium, de Cuſtodia Eccleſiarum vacantium, de earum deprædatione in Italia, & in Oriente, ſæculo VI. VII. & VIII. 429
CAP. LIV. De Eccleſiis vacantibus, de Oeconomis earum bona ſucceſſori ſervantibus, de deprædationibus per Clericos, Laicos, dominos temporales, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis. 431
CAP. LV. De Advocatis, Defenſoribus, Vicedominis Eccleſiarum, ſub Imperio ſtirpis Caroli Magni. 435
CAP. LVI. De Epiſcoporum & Prælatorum inferiorum poteſtate in colligendis ſpoliis, poſt annum Chriſti milleſimum. 438
CAP. LVII. De Pontificio jure ſpoliorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 440

De Annatis.

CAP. LVIII. De Annatis, earum origo, & progreſſio uſque ad Concilium Conſtantienſe. 444
CAP. LIX. De Annatis, poſt Concilium Conſtantienſe. 450

Index Capitum.

LIBER TERTIUS,

In quo agitur, De uſu Canonico & pio proventuum Eccleſiaſticorum.

Ab temporalibus cupiditatibus alieniſſimi erant Clerici in uſu & diſpenſatione rerum Eccleſiæ temporalium, & plerumque patrimonio nuntium remittebant.

CAPUT I. OPum Eccleſiæ temporalium copiam & diſpenſationem ſubiniquo animo & penè impatienter tuliſſe ſanctos Patres, & ſanctiſſimos quoſque Epiſcopos, ac Beneficiarios. 455

CAP. II. Epiſcopos, Clericoſque alios perfectionis amantiores patrimonia ejuraſſe, cùm inſcriberentur Clero, prioribus Eccleſiæ ſæculis. 458

CAP. III. De eodem, Epiſcopos & Clericos perfectionis cupidiores, patrimonio valedixiſſe, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula. 460

An quibus aliquid eſt patrimonii, ii fructibus Beneficii ſui gaudere poſſint.

CAP. IV. An Beneficiarii, quibus abundabat patrimonium, Beneficii ſui fructus percipere poſſent, per priora quinque Eccleſiæ ſæcula. 463

CAP. V. An quibus patrimonium ſuppetebat, ii Beneficiorum reditus percipere poſſent ſæculo VI. VII. & VIII. 466

CAP. VI. An quibus eſſent patrimonia, ii poſſent & Beneficia, eorumque fructus percipere, ab anno octingenteſimo ad milleſimum. 468

CAP. VII. An quibus patrimonium ſuppetit, Beneficia iis conferri, ab iis retineri poſſint, poſt annum Chriſti milleſimum. 471

De opere manuum Clericorum & Monachorum.

CAP. VIII. De opere Monachorum & Clericorum, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula. 475

CAP. IX. Epiſcopos & Clericos complures ultro manibus laboraſſe prioribus quinque ſæculis. 480

CAP. X. De Clericorum labore & opere manuum ſæculo VI. VII. & VIII. 482

CAP. XI. De opere manuum in Monaſteriis, per eadem ſæcula VI. VII. & VIII. 483

CAP. XII. De Clericorum opere & labore manuum, ſub Imperio Caroli Magni & ejus Regiæ ſtirpis. 486

CAP. XIII. De Monachorum opere, per eadem tempora Imperantis Carolinæ proſapiæ. 488

CAP. XIV. De labore manuum Clericorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 489

CAP. XV. De Monachorum opere manuum, ab anno milleſimo ad ducenteſimum ſupra milleſimum. 490

CAP. XVI. De Monachorum labore manuum, poſt annum Chriſti milleſimum ducenteſimum. 494

De Negotio licito, aut illicito Clericorum.

CAP. XVII. De negotio Clericis vetito, per priora quinque Eccleſiæ ſæcula. 497

CAP. XVIII. Negotio Clericis interdicitur, uti & adminiſtratione rei, & cauſarum ſæcularium. Immunitas tutelarum, ſæculo VI. VII. & VIII. 501

CAP. XIX. Negotiatio Clericis prohibita & Monachis, ab anno octingenteſimo ad milleſimum. 504

CAP. XX. Nec Procuratores, nec Conductores, nec Agentes erant Clerici ſæcularium cauſarum & rerum, eodem medio ævo Carolinæ ſtirpis regnantis. 506.

CAP. XXI. De negotio & mercimonio Clericorum & Monachorum, poſt annum Chriſti milleſimum. 510

CAP. XXII. Non poſſunt Clerici laicorum fieri Procuratores, Agentes, Villici. An poſſint Judices creari, vel Conſiliarii Curiarum ſæcularium, poſt annum Chriſti milleſimum. 512

CAP. XXIII. Rurſum de Clericis, iiſdemque Judicibus & Conſiliariis, in Parlamentis & aliis Curiis ſæcularibus. 516

CAP. XXIV. De Prælatis & Clericis aliis, quibus aditus patuit ad Conſilia Regum, & ad ipſum Regni Miniſterium primarium. 519

CAP. XXV. Cancellarii Magni munus aut ſemper affixum, aut ſæpiùs tributum Clericis, variis in Regnis Reipublicæ Chriſtianæ. 526

Res Eccleſiæ, res & patrimonia ſunt pauperum. Earum Beneficiarii, non domini ſunt, ſed diſpenſatores.

CAP. XXVI. Agros & proventus Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, ex Conciliis & Patribus Eccleſiæ Latinæ, per quinque priora Chriſtiani nominis ſæcula. 533

CAP. XXVII. De eodem, res Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, ex Patribus & Conciliis Orientalibus per priora quinque ſæcula. 537

CAP. XXVIII. Beneficiarii & Epiſcopi ipſi, nec domini, nec poſſeſſores ſunt propriè, ſed diſpenſatores omnium Eccleſiæ bonorum. Probationes ex quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis. 540

CAP. XXIX. Res Eccleſiæ omnes patrimonia eſſe pauperum, quorum non ſint Clerici & Beneficiarii quique niſi diſpenſatores. Probationes ex Eccleſiæ Latinæ monumentis, ab anno Chriſti quingenteſimo ad ſeptingenteſimum. 542

CAP. XXX. Bona Eccleſiæ pauperum patrimonia eſſe, quorum Beneficiarii ſint diſpenſatores, ex Eccleſiæ Græcæ Patribus & Conciliis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 546

CAP. XXXI. Rex Eccleſiæ pauperum eſſe patrimonia, quorum diſpenſatores tantùm ſint Beneficiarii, à temporibus Caroli Magni ad annum Chriſti milleſimum. 547

CAP. XXXII. Res & proventus Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, etiam poſt annum Chriſti milleſimum. 550

CAP. XXXIII. Res & proventus Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, quorum Beneficiarii diſpenſatores ſint, poſt annum Chriſti milleſimum. 555

De uſu moderato & religioſo proventuum Eccleſiaſticorum.

CAP. XXXIV. Cùm Epiſcopi & Beneficiarii diſpenſatores ſint patrimonii pauperum, eos æquum eſt, veſte, menſa, ſupellectili, paupertatis amorem præ ſe ferre, ex Patribus Latinis quinque priorum Eccleſiæ ſæculorum. 558

CAP. XXXV. Rurſum ex Patribus Latinis priorum quinque Eccleſiæ ſæculorum; de moderatione & frugalitate Beneficiariorum in menſa, ſuppellectili, veſte. 560

CAP. XXXVI. De eodem ex Patribus Græcis, de Beneficiariorum temperantia in menſa, ſupellectili, veſte, prioribus quinque Eccleſiæ ſæculis. 563

CAP. XXXVII. De eodem pio & canonico uſu rerum & proventuum Eccleſiæ ex Patribus Græcis, per quinque priora ſæcula. Item rurſus ex Latinis. 566

CAP. XXXVIII. Beneficiarios menſa, veſte, inſtrumento, famulitio modeſtiore eſſe debere, velut meros bonorum Eccleſiæ Procuratores, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 570

CAP. XXXIX. De uſu pio proventuum Eccleſiæ, à quingenteſimo ad octingenteſimum annum in Oriente. 573

CAP. XL. Non Epiſcopis, non aliis Beneficiariis fas eſt proventibus Eccleſiæ uti, niſi ut re pauperum. Menſas, domos, veſtes, ſuppellectilem neceſſe eſt paupertatis odore aliquo perfundi. Ab anno octingenteſimo ad milleſimum. 574

CAP. XLI. Qua fruge, qua modeſtia Beneficiarios eſſe oporteat in menſa, veſte, ſupellectili, poſt annum Chriſti milleſimum. 577

De nefario & perverſo uſu rerum Eccleſiæ, proventuumque ſacrorum.

CAP. XLII. De uſu illicito & nefando proventuum Eccleſiaſticorum. De venatione, choreis, comœdiis, ſæculo Eccleſiæ VI. VII. & VIII. 584

CAP. XLIII. De ludis & voluptatibus parùm conſentaneis Clerico cuicumque, per eadem mediæ ætatis ſæcula. 587

CAP. XLIV. Militia & armis Clerici prohibiti, per eadem media ſæcula VI. VII. & VIII. 588

CAP. XLV. Voluptates & pompæ ſæculi, & inſanæ expenſæ Clericis prohibentur, venatio, comœdia, arma, pugnæ, tabernæ, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis. 590

CAP. XLVI. De uſu præpoſtero proventuum Eccleſiaſticorum in ludos, & venationes. De popinis, comœdiis, armis, quibus Clerici interdicuntur, poſt annum Chriſti milleſimum. 592

De Hoſpitalitate.

CAP. XLVII. De Hoſpitalitate ante annum Chriſti octingenteſimum. 599

CAP. XLVIII. De Hoſpitalitate & frugalitate Epiſcoporum, & omnium Beneficiariorum temporibus Caroli Magni. 603

CAP. XLIX. De Hoſpitalitate poſt annum Chriſti milleſimum. 605

VETUS ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA BENEFICIA & BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipſæ in tres libros ſingulæ diſtributæ ſunt.

PARS TERTIA, & Ultima,

IN QUA AGITUR

Lib. I. De Bonis Eccleſiæ temporalibus.
Lib. II. De eorum diſtributione.
Lib. III. De Canonico & pio eorumdem uſu.

LIBER PRIMUS,

CUJUSMODI FUERINT BONA ECCLESIÆ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Poſſeſſiones, Agri, Dominia & Principatus.

De Temporalibus Eccleſiæ Rebus per tria priora ſæcula.

CAPUT I. P. 1. l. 3. c. 1.

De temporali re Eccleſiæ, in ipſa prima ſui inſtitutione per Chriſtum & per Apoſtolos.

I. Lege Naturali & Moſaica alendorum Altaris Miniſtrorum onus populis incumbit.

II. Speciali lege id Chriſtus ipſe ſanxit. Tria ſubſidia, quibus ipſe & Apoſtoli ſe ſuſtentarunt.

III. Prædicatores Evangelici, Sacerdotes & Sacrifici habendi & ipſi ſunt.

IV. Qui primi in Paleſtina nomen Chriſto dedere, ii poſſeſſionum ſuarum divenditarum pretio Eccleſiam donavere.

V. Temporalium adminiſtrationem ipſi primò ſubiere, tum in Diaconos tranſtulere Apoſtoli.

VI. Pauli verbis invictiſſimè conſtituitur jus Altaris Miniſtrorum vivendi de Altari.

VII. Cùm eſſet ipſe à temporalium cupiditate alieniſſimus, inſtantiſſimè fideles urgebat, ut largiſſimè darent.

VIII. Urgebantur divites ad ea largè ſeminanda, quorum maximus ad ipſos fructus rediturus eſſet, nonnullus etiam ad pauperum ſuſtentationem.

IX. Collectas inſtituerunt Apoſtoli, ad pauperum Hieroſolymitanorum levationem.

X. Apoſtolis & Clericis aliis, quæ juſta erant ſtipendia, erant & eleemoſynæ.

XI. Fideles juſta hæc à ſe deberi ſtipendia intelligebant.

XII. Poſſeſſiones Eccleſiæ nihil officiunt laudatiſſimo ejus paupertatis amori. Uſus poſſidendi fundos, & ſervandi aliqua in venturas neceſſitates, fundamenta Chriſtus ipſe præſtruxit.

XIII. XIV. Omnium longe perfectiſſima fuit

paupertas Chriſti, Apoſtolorum, & Apoſtolicorum olim Præſulum.
XV. Cur vendi agros deſitum ſit.
XVI. De Decimis & Oblationibus.

I. NON hìc ego exempla congeram, vel argumenta, ex omni Gentilium antiquitate & religione petita, ut demonſtrem, quàm latè patuit univerſus orbis, Miniſtros Altaris, vel populorum oblationibus, vel Principum largitatibus & donis ſuſtentatos fuiſſe. Tenebricoſa ea erat imitatio, & decolor imago veriſſimæ religionis. Sed utcumque tamen ex ea vox naturæ exauditur, & lex deprehenditur, quam omnium pectoribus inſcripſit ſummus Conditor, quæque ideo in omnes orbis nationes, in omnes hominum ætates propagata eſt. Legem eam naturæ forſan obſcuratam, non certè oblitteratam, innovavit Lex Moſaica, quæ Miniſtros ſacros procurandæ populorum ſaluti, populos temporali Miniſtrorum ſacrorum ſuſtentationi mancipavit.

II. Abundè id nobis erit, ut verba proderemus ſummi & æterni Eccleſiarum Magiſtri Chriſti, & eorum qui primi omnium Scholam ejus frequentarunt. Ex his enim manifeſtè eluceſcet, non ſolum jus Miniſtrorum ſacrorum ut ſuſtententur, & officium populorum, ut ſtipem conferant: ſed uſus etiam & obſervantia ſanctiſſimæ hujus legis, quandiu mortalem in terris vitam ſummi & immortalis Dei Filius agitavit, & prima dedicavit Eccleſiæ ſuæ exordia. Quo primùm die Chriſtus Apoſtolos ſuos ablegavit ad Evangelii promulgationem, auro, argentoque, cibis, veſtibuſque ſuperfluis illos exoneravit, quòd operariis neceſſaria vitæ adminicula
Matth. 10. v. 10. negari non poſſint. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas, &c. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Juſſit illos: *Manere in eadem domo*
Luc. 10. v. 7. *edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Quin & ipſe Chriſtus Apoſtolorum ſuorum ſodalitio cinctus, & prædicans regnum Dei, ſectatrices habebat fœminas
Luc. 8. v. 3. opulentas, quarum expenſis vitam toleraret. *Et aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.*

Binos ergo jam hìc aperuimus fontes beneficentiæ fidelium in Evangelicæ ſementis ſatores; quæ ultro ſuppeditantur quibuſvis in locis alimenta; & quæ fidelium eis ſe comites jungentium ubique pietas, etiam iter agentibus ſubminiſtrat. Tertium nunc indigito, eleemoſynas videlicet, quæ recondebantur in futuros uſus, ut patet ex Juda perfidio-
Joan. 12. v. 6. ſo hujus ſacri depoſiti cuſtode. *Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Inde illa Apoſtolorum conjectatio, Judam à Chriſto monitum, ut quæ neceſſaria eſſent ad celebrationem feſti, compararet. *Quidam enim putabant,*
Joan. 13. v. 29. *quia loculos habebat Judas, quod dixiſſet ei Jeſus, Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliquid daret.*

III. Triplici ex hoc penu promebantur neceſſaria alimenta, quibus victitabat Chriſtus cum Apoſtolis ſuis, quandiu & explicabat ipſe, & ab Apoſtolis explicari jubebat ſacerdotalium functionum longè pulcherrimam, digniſſimamque eo etiam, qui Verbum & Veritas eſt æterna & incommutabilis. Qui nimirum verbo ſuo prædicando, verè ſummum implet ſacerdotium; dum Patri Deo eos omnes immolat, quos fide & charitate corpori ſuo, veriſſimæ Patris hoſtiæ adglutinat & coagmentat. Si prædicatio enim Evangelii ſacrificium non eſſet, non venditaret ſe Paulus Chriſti gratia illa donatum, ut ſit miniſter Chriſti in Gentibus, ſanctificans Evangelium Dei, hoc eſt, Deo ſacrificans Gentiles prædicatione Evangelii ad Deum converAd Rom. 15. v. 16. ſos, ut oblatio gentium munda & grata Deo ſit. *Ut ſim miniſter Jeſu Chriſti in Gentibus, ſanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto.* Nec Chriſtus ipſe Petrum mittens ad Gentiles fidei adgregandos, quos ei ſpecie indutos variarum animantium exhibebat, juſſiſſet, ut occideret & manducaret, hoc eſt, immolaret, transferretque in membra quædam hoſtiæ ejus quam Eccleſia ſecum, velut unam hoſtiam offert. *Surge Petre, occide, & manduca.* Jus ergo unum idemque eſt Sacerdotum & Prædicatorum, ut de Altari vivant, quia & utrique ſacrifici ſunt. Act. 10. v. 13.

IV. Poſtquam revectus ab inferis Chriſtus ſeceſſit in ſempiternum Patris ſinum, à quo numquam diſceſſerat, tum Apoſtolis fons ſcaturire cœpit longè ſuperioribus tribus uberior, ex fidelium munifica largitate. Qui enim Chriſti fidei accedebant, tum incunctanter hæreditates & latifundia ſua diſtrahebant, pretiumque in eos diſpenſabant, quibuſcumque quovis opus eſſet, atque ad eum modum communia erant omnia. *Habebant omnia communia,* Act. 2. v. 44. *poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Ne dubitari quidem poteſt, quin diſpenſandæ hujus ſubſtantiæ poteſtas ſumma eſſet penes Apoſtolos, cùm ex eorum prædicationibus & ſudoribus hi fructus exuberaſſent. Ideo & ad pedes Apoſtolorum effundebantur pretia rerum quæ divendebantur, ut & ab eis ea fieret pia diſpenſatio. Eam ab exordio ſolicitudinem in ſe ſuſcepere, & geſſere Apoſtoli, ea ſapientia & charitate, quæ non paulò plus ipſis Eccleſiæque admirationis conciliaret, quàm miracula illa, quæ paſſim ad ſummum omnium ſtuporem patrabant. *Virtute magna reddebant Apoſtoli teAct. 4. v. 26. ſtimonium Reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri, & gratia magna erat in illis omnibus. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis prout cuique opus erat.* Cæleſtis iræ vindicta in Ananiam & Saphiram effuſa, qui de pretio venditi agri ſui aliquid fraudaverint, argumento fuit, quàm accepta Deo eſſet hæc fidelium ultra modum excurrens liberalitas.

V. Mox Apoſtoli ſanctioribus ut Miniſterii ſui functionibus auguſtioribuſque totos ſe darent, in fideles & religioſas viduas hanc diſpenſandæ Eccleſiaſticæ rei curam transfudere. Coaluerant tunc in Eccleſiam Chriſti, Judæi duplicis generis, quorum alii ex Palæſtina ipſa oriundi, alii qui Græci vocabantur, aliunde affluxerant, ex Imperii Græci variis Provinciis. Hi poſteriores æmulatione neſcio qua in priores illos exarſere, quòd ſuæ gentis viduæ eo diſpenſandi res Eccleſiæ miniſterio non æquè decorarentur, aut non æqua forſan & ipſæ recrearentur ſtipe. Ea occaſione adducti Apoſtoli eligi curarunt ſeptem Diaconos, in quos hanc tandem adminiſtrationem traduci placuit. *Convocantes duoAct. 6. decim multitudinem diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum, nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo, &c. Et elegerunt Stephanum, &c. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus, &c.* Porro hi Diaconi Apoſtolicæ prædicationis zelo fervebant, eoque ſimul interim munere fungebantur, & cæleſtes Pauli exemplo opes pleno ore fundebant: quibus locupletati fideles, terrenas jam aſpernabantur facultates, & in neceſſitates pauperum ultro largiebantur.

VI. Hinc ad Pauli Apoſtoli Epiſtolas rapimur, in quibus ſcatet fons largiſſimus eleemoſynarum, dum Collectæ fiunt ad publicæ & gravioris inopiæ levamen. Sed antè obiter nobis audiendus eſt idem Apoſtolus, ubi ex lege Naturæ, ex lege Moſaica, ex lege denique expreſſa Chriſti invictiſſimè probat, inſolubili juris vinculo teneri populos, ut temporalis vitæ ſubſidia illis ſufficiant, qui vel prædicationis verbo, vel Altarium miniſterio, ſempi-

ternæ eorum salutis curam agunt. *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? An & lex hæc non dicit? Scriptum est in lege Moysi, Non alligabis os bovi triturranti. Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Nescitis quod qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? Et qui Altari deserviunt, cum Altari participant.* 1. Cor. 9. His inscriptæ naturaliter, & descriptæ in tabulis legis argumentis, expressissimum addit ille Christi mandatum: *Ita & Dominus ordinavit, iis qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Testatum mox facit ea potestate usos esse cæteros Apostolos; se usum non esse Corinthi quidem; idque de industria à se ibi usurpatum, ut Corinthios faciliùs ea temporalium abdicatione Christo lucraretur. *Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Non verba facit, fateor, Apostolus, nisi de Apostolis; sed Clerici & Beneficiarii omnes succesere in vices & functiones Apostolorum, quos compertum est omnia tum Clericatus munia perfunctos esse. Clerici omnes vineæ hujus cælestis operarii, omnes hujus agri agricolæ sunt, omnes divinæ huic militiæ ascripti, omnes Altari serviunt, omnes in locum & partes subiere Levitarum, qui Mosaici summi Pontificis ministerio addicti erant.

VI. Etsi autem tam inconvulsis fundamentis adstruxit Paulus Clericorum jus, exigendæ à laicis sustentationis suæ: etsi ex alia parte tantam ipse præ se tulit rerum terrenarum contemptionem, & incuriam hujus sui juris, ut sereret, nec quidquam meteret, & opere manuum vitam toleraret; etsi profiteretur à quibusvis non exigi, nisi planè necessaria ad victum: *De Evangelio vivere.* Et alibi: *Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?* Nihilo tamen segnior fuit Paulus in cohortandis inflammandisque fidelibus, ut hoc justitiæ officio fungerentur summa quadam animi charitate, rerum copia & largitate. Quamquam enim Clericorum sit & Beneficiariorum, non sumere sibi, non consumere ipsos nisi quæ ad victitandum sunt necessaria, reliqua pauperibus dilargiri. Consentaneum tamen est, & ipsis fidelibus laicis maximè conducibile, ut largissimè effundant terrenas opes in cælestes thesauros, quod maximè alendis Clericis & pauperibus sit, & dotandis Ecclesiis.

Dilucidum id quidem est, in Sacerdotum & Levitarum Mosaicorum opulentia, quibus opimam & exuberantem portionem Deus ipse admensus erat. Dilucidum ex ipso Christo, qui factus pauper, ut nos inopia sua locupletaret: & paupertatis summæ non præco tantùm, sed exemplum: tam copiosis tamen eleemosynis colebatur, ut & familia ejus sacra hinc aleretur, & supereset, non dico quod suffuraretur Judas, sed quod erogaretur in pauperes, ut ex superioribus liquet. Dilucidum ex primævo Ecclesiæ Hierosolymitanæ fervore, ubi ad pedes Apostolorum congerebantur, non quasi justa laboris salaria, non quasi stipendia, sed domorum, agrorum, latifundiorum pretia sanè ingentia. Dilucidum id denique ex Pauli hortamentis, quo nemo expeditior, nemo liberior à terrenis cupiditatibus; & qui tamen suadet ut novus auditor Evangelicæ fidei & sectator, non in partem aliquam vocet suorum bonorum suos in Christo Pædagogos, sed omnia prorsus cum illis habeat communia. Hoc esse ejus consilium, ex his verbis liquet: *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Bonum facientes, non deficiamus; tempore enim suo metemus, non deficientes.* Ad Galat. 6. v. 6. Hoc est ea copia seminari oportere, qua cupimus & meti. Eandem vim habent hæc alia ejus verba: *qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet:* 2. Cor. 9. v. 6. *Hilarem datorem diligit Deus.*

VIII. Tam vehementia hæc ad dandum incentiva, non eò pertinebant, ut tantum daretur, quantum necesse erat alendis Verbi prædicatoribus. Sciebant illi parvo contenti esse. Et quamquam duplici stipendio cumulari præciperet Paulus strenuissimos quosque Evangelii satores: *Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina:* 1. Tim. 5. v. 17. Tam magno non erant ii numero, quin facillimè sustentarentur. Duo ergo quædam alia moliebatur Paulus inflammatis his sermonibus suis, quæ pastoralem maximoperè ejus commendarent solicitudinem. Primum erat, ut is qui corruptibiles hìc spargebat divitias, incorruptibiles sibi thesauros in beata mox patria acervaret. Alterum erat, omnium levatio pauperum, in longinquis etiam Provinciis. Ubi Apostolus aiebat, *Non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra:* satis prodebat, divitibus magis consuli, quàm pauperibus, dum illis suadetur, ut sua in hos effundant. Quid enim potest emolumento esse majori divitibus, quàm ut quisquilias, ut terrenas res, pietatis, religionis & charitatis thesauro mutent? Philipp. 4. v. 17. Cùm una & eadem opera adlaborabant Apostoli, ut pauperibus cibum corporeum, utque divitibus sanctimoniam pararent, nemo sanus ambiget, quin majoris boni longè majori flagrarent cupiditate.

In causa id quoque fuit, ut curam pauperum Apostoli, exemplo Christi, in se reciperent, eaque successores suos onerarent, in administratione rerum Ecclesiæ, Beneficiarios videlicet omnes. Ex Evangelio jam adnotavimus, eleemosynarum quas suscipiebat Christus cum Apostolis, partem eum aliquam in pauperes decidisse. Quin & ex iis plura aliquando hominum millia, non sine cælestis ostentatione miraculi exaturavit. Testatur Lucas in Actis, suppeditatum cuique fuisse, quo egeret, atque ita eguisse neminem. *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat, &c. Neque quisquam egens inter illos erat.* Act. 4. 34. 35. Hanc ille Apostolis propriam laudem vendicat & providentiam, ut cùm animo & voluntate omnes paupertati studerent, nec proprium quidquam retinuisset, nulla tamen re necessaria deficerent. *Et gratia magna erat in omnibus illis.* Sexcenties Paulus procurationem à se pauperum geri significavit, nec antiquius quidquam sibi vel optatius esse posse, quàm ut ea vigeret in Ecclesiis æqualitatis lex, ut horum copia illorum levet inopiam, atque omnium inter omnes sit communio & reciprocatio bonorum. *Vestra abundantia illorum suppleat inopiam, ut fiat æqualitas.*

IX. Ab his diverticulis, nec alienis tamen ab instituto nostro, nec infructuosis, in viam redeamus, Act. 11. & ad novam illam scaturiginem largitionum plebis fidelis, ad Clericorum pauperumque alimenta necessaria. Collectæ eæ fuerunt, & spontaneæ pensiones pecuniæ, ad levandos longinquarum pauperes Provinciarum, maximè verò Palæstinos. Initia res tam præclaræ eadem fuere, quæ gravissimæ persecutionis post mortem Stephani in fideles concitatæ. Antiocheni fideles pro suo quisque modulo erogavere, & tam piæ largitionis summam Paulus & Barnabas Hierosolymam tulere. *Discipuli prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus; quod & fecerunt, mittentes ad Seniores, per manus Barnabæ & Sauli.* Exinde manavit in Ecclesias is usus, Dominico quoque die ejusmodi Collecta fieret. *De Collectis quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati.* 1. Cor. 16. Ad Palæstinos ex Judæis Christianos potissimùm ea largitas pertinebat, quam ne suo quidem ævo exoleviśe testatur Hieronymus; idque à Synagoga in Ecclesiam esse derivatum religiosissima imitatione; his denique stipendiis

levari, & sustentari solitos eos, qui terras Christi vestigiis nuper impressas incolerent, unique incumberent rerum cælestium contemplationi. *Hac in Judæa usque hodie perseverante consuetudine, non solùm apud nos, sed & apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, nisi solum Deum, Synagogarum & totius orbis foveantur ministeriis.* Inferiùs ostenderur, non longinquis tantùm Ecclesiis has dicatas fuisse Collectas.

t adversùs Vigilan.

X. Ubi verò eleemosynarum voce complexi sumus quidquid fideles conferunt ad Cleri pauperumque subsidium, accipientium potius, quàm dantium persuasionem animumque expressimus. Dominus enim cæli terræque cùm esset Christus, integrum utique illi erat, Ecclesiam suam universi orbis donare imperio. At cùm primigenia hominis innocentia & salus, opum, voluptatum & honorum copia atque ubertate labefactata fuisset; certiorem illi salutem ac restaurationem Redemptor cælitus delapsus paupertate, humilitate, & cruce attulit. Hoc ille sibi ipsi amplissimum decus adseruit, ut non haberet, ubi caput reclinaret. Collegio suo non adscivit, nisi qui consiliis ejus acquiescentes, substantiam suam omnem distraxere, aut abdicavere, uno tanti Magistri consortio, tantique Domini censu satis locupletes futuri. Apostolici omnes viri Apostolorum vestigia sectati sunt aureis illis prioribus sæculis. Quo tempore fideles Laici & fæx ipsa vulgi Christiani, non præceptis tantùm, sed & consiliis se accommodabant Evangelicis; suppuduisset, ut opinor, Clerum, non saltem sequi, quibus præire debuissent, & ad perfectionis culmen illis præcurrentibus, non properare. Sed ab ea ignavia procul erat profectò Clerus ille, quem sua finxerant manu, & informaverant Apostoli. Si enim Hebræi omnes, si non pauci Gentilium Christo adglutinati, paupertatem Evangelicam incunctanter professi sunt; exemplo utique illi inhæserunt Apostolicorum Evangelii præconum, qui splendidiorem multò factis, quàm verbis eloquentiam explicabant. Author est Lucas, Act. 6. Barnabam prædium amplissimum distraxisse, ejusque pretio ad pedes Apostolorum abjecto, Apostolico ipsummet aggregatum fuisse Collegio, officioque. Non paucis Pauli testimoniis planum fit, Apostolos, & Apostolicos tum Cooperatores, ac Prædicatores eleemosynis victitasse, nec potuisse ipsum specialem quampiam sibi prærogativam & lauream parare, nisi his ipsis abstinuisset eleemosynis, & opere manuum se transegisset.

XI. Ea ergo imbuti erant cogitatione, ea persuasione occupati Prædicatores illi omnes Evangelici, voluntariam sibi omnium rerum abdicationem profitendam, nec alias quàm sapientiæ & charitatis aggerandas opes. At contra tamen Laici fideles ita secum ipsi certissimè statuebant, quæ ad eorum sustentationem largiebantur, ea esse jura, tributa, debita, necessariò exolvenda; solvenda, inquam, & ministris Christi, & Christo ipsi Imperatori, cui se & sua deberent omnia. Quin & hostias has esse intelligebant, quibus colendum sibi esset summum Numen, ex quibus & ejus Sacerdotes victitarent. Unde & oblationum hujusmodi portio ad sacrificium seligebatur, quæ *fractio panis* dicebatur. Denique quorsum diutiùs immorari aucupandis argumentis, quibus id efficiatur, fidelibus omnibus persuasissimum fuisse, non arbitraria esse ea dona, quibus ministros Christi munerarentur, sed necessaria vectigalia, quæ summo Deo & Sacerdoti Christo penderent; cùm supra declaratum sit, naturali, Mosaica, & ipsissima denique Christi lege præceptum fuisse, ut Altaris ministri viverent de Altari?

XII. Indubium est ergo Laicos erogasse instinctu & afflatu religionis & sacrificii, ut qui inexorabili servirent legi & necessitati, colendi his largitatibus Dei, Clerique divino addicti ministerio; Clericos autem accepisse quæ erogarentur, quo sua recrearetur paupertas, ut qui summa in inopia opulenti essent, tanquam nihil habentes & omnia possidentes; de publicæ charitatis & munificentiæ thesauro id delibantes tantùm, quod tolerandæ vitæ necesse esset. Ea persuasio hinc & hinc veritissima, pulcherrimaque, ad nostram propagata est ætatem, & in posteras usque propagabitur. Largissimè semper effundunt fideles in Christi ministros, hi de paupertatis amore nihil remittunt. Quamquam enim oblatæ Clero primùm hæreditates distraherentur, nunc serventur, ea exterioris disciplinæ mutatione, de interiori abdicationis professione demutatum nihil, nihil minutum est. Divendita fuere prædia in Judæa, quòd diutiùs ibi ea retineri non possent, cùm à Judæis ad Gentiles traducenda mox esset Ecclesia. Denique si quid distractum necdum fuerat, ubi gravis illa persecutio incubuit post Stephani mortem, id totum fidelibus periit. Sed sive serventur, sive distrahantur prædia, res eodem redit, si modò vel divenditorum pretia, vel servatorum fructus annui in alimenta pauperum consumantur.

Luculentissimè ab Augustino animadversum est, possessionibus, fundis, annuisque & certis reditibus agrorum Ecclesiæ, exemplo præisse, & authoritatem conciliasse Christum ipsum, cùm Oeconomum & custodem communis pecuniæ voluit constitui unum ex Apostolis, scilicet in futuros usus & suos, & sacri Collegii sui, & pauperum erogandæ. Tum enim facto hoc ipso suo pulcherrimè interpretatus est ipse sua illa alibi verba, de crastino die solicitari neminem debere, in diem vivi oportere, & incumbi Patris cælestis providentiæ, qui mutas pascit animantes, tam serendi, quàm metendi incuriosas. Ut nil derogatur ei perfectionis præcepto, etsi exemplo Christi deponatur pecunia, serveturque in necessitates venturas: ita nec ei detrahitur quidquam, servandis possidendisque fundis & hæreditatibus, quòd cupiditate & anxietate procul possideantur, sola suis & pauperum necessitatibus serviendi charitate. Vides ut verbis Christi ipsa ejus facta facem præferant, atque ita se ipse interpretetur. Audiamus jam Augustinum: *Ergo & Dominus loculos habuit; & à fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ut intelligeremus, quod præcipit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur à Sanctis; sed ne Deo propter ista serviatur, & propter inopiæ timorem justitia deseratur. Nam & Apostolus in posterum prævidens ait, ut si quis fidelis habet viduas, sufficienter tribuat eis, ut non gravetur Ecclesia, quo veris viduis sufficere possit.* In Evang. Joan. Tract. 62.

Hæc Apostoli ergo doctrina, hæc Ecclesiæ observantia consentit adprimè dictis factisque Christi, & ex utraque illud existit, summota avaritia & solicitudinum anxietate, charitati providæ & tranquillæ sua esse promptuaria, esse multiplex penu, unde promat in præsentes & futuras necessitates. Porro hæc quæ ab Augustino dicitur *Ecclesiastica pecunia*, cujus originem ab ipso usque Christo repetit, non aurum tantùm & argentum, sed & fundos amplectitur & hæreditates, cum annuis reditibus. Huic enim Ecclesiæ consuetudini lucem & authoritatem quærebat Augustinus ab exemplo Christi & Apostolorum.

XIII. Poterat Christus ad fastigium aliquod sublimius suam & paupertatem Evangelicam attollere, & abstinentiam, si optimum factu id duxisset. Poterat jejunia Joannis æmulari, & superare; poterat quod fecit Paulus, Evangelium disseminare gratis, & suo se labore manuum, suosque secum sustentare. Sed summæ hoc ipsum fuit ejus & perfectionis fastigium, & charitatis, cæteris omnibus mortalibus inaccessum, quòd cùm ad ulteriora & summa omnia posset consurgere, accommodare se

nobis

nobis & mediocritatem ſectari maluit, eam nimirum quam poſſent & Apoſtoli omnes, & Apoſtolorum amplexari ſucceſſores. Plures habuit admiratores, quàm imitatores Joannis abſtinentia, & Pauli fervor ſingularis. Humani totius generis magiſterium Chriſtus præ ſe ferebat: itaque Apoſtolos ſic imbuit, ſic informavit, ut turbas hominum ad imitationem ſui accenderent, non virtutum quadam inacceſſa præſtantia deterrerent. Stupenda illa abſtinentiæ exempla conducunt non parum, poſſunt & aliquando ad excitandam ignaviam ſæculi neceſſaria videri; ſed ne id quidem conſequi poſſunt, niſi rara ſint & inuſitata. Sicubi ergo Cœnobiorum paupertas accuratior, ſtrictiorque fuit, quàm primorum fidelium & Apoſtolicorum virorum: non tamen eſt quod quiſquam ſibi perſuadeat, Monaſticas has virtutes Apoſtolicis, vel Chriſti ipſius virtutibus anteſtare potuiſſe. Summus omnium virtutum apex charitas eſt, quæ tum in ſummum quemdam conſurgit verticem perfectionis, cùm ad imos uſque delabitur ſapientiſſimæ & amantiſſimæ indulgentiæ gradus. Non aliter ſentiebat Auguſtinus: *Dominus noſter more miſericordiæ ſuæ infirmioribus compatiens, cùm ei poſſent Angeli miniſtrare, & loculos habebat, quò mitteretur pecunia, quæ conferebatur, utique à bonis fidelibus, eorum victui neceſſaria. Quos loculos Judæ commendavit, ut etiam fures ſi evitare non poſſemus, tolerare in Eccleſia diſceremus.*

De opere Monac. c. 5.

XIV. Quæ Auguſtini doctrina præſtantiſſimè explanata fuit à Nicolao III. Papa in Decretali *Exiit*. En ipſa ejus verba: *Sic Chriſtus, cujus perfecta ſunt opera, in ſuis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condeſcendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas ſemitas non damnaret. Sic infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis, ſic in nonnullis aliis infirma humanæ carnis aſſumens, non tantùm carne, ſed & mente condeſcendit infirmis, &c. Egit Chriſtus & docuit opera perfectionis; egit etiam infirma, ſicut interdum & in fuga patet, & in loculis. Sed utrumque perfectè perfectus exiſtens; ut perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet, qui utroſque ſalvare venerat, qui tandem mori voluit pro utriſque.* Hoc oculo, hoc animo Chriſtus, hoc Apoſtoli ſpectandi ſunt nobis, hoc Præſules, quicumque Apoſtolico ſpiritu animantur: paupertatis illi Evangelicæ virtute reſplendent ſupra auſteriſſimos quoſque Monachos, quamquam ab ejus ſpecie oſtentanda longiùs abſint. Præſules hi, immo & Beneficiarii ejuſmodi omnes ad Chriſti imitationem ſeſe componunt, qui cùm lex ipſe & ſummus eſſet ſanctitudinis & perfectionis apex, virtutes tamen quaſdam modo tenus aliquo, & mediocres exercere voluit, quo ad imitationem ſui plures pelliceret. Nihil uſquam perfectius ſumma hac humanitate, quæ ſe imperfectis accommodat. Fuga Chriſti ſpecie tenus obſcurior videri poterit, quàm ſi infracto pectore impetum & audaciam inimicorum fregiſſet. Sed ſingularis & divinæ fuit ſapientiæ, & charitatis cujuſdam immenſæ, ut noſtris ſe infirmitatibus attemperaverit; exemploque ſuo ſolatus ſit eos, qui fuga ſibi poſtea conſulturi erant. Eadem de cauſa mœroris, timoris & triſtitiæ argumenta quædam edidit, quo tempore paſſurus & crucem aditurus erat: cùm ab eo in tot Martyres diffuſa ſit invicta illa animi vis & fortitudo, quæ his ægritudinibus omnibus invia & intacta fuit. Verùm ſummus perfectionis cardo in eo vertitur, ut vigorem & celſitudinem animi inexpugnabilem aliis inſpires; te ipſum verò ad imbecillium patientiam attemperes, quo & ipſos ſenſim ad majus robur promoveas. Præſules Apoſtolici Chriſtum ipſum & Apoſtolos æmulantur: poſſident, tanquam non poſſidentes: utuntur, tanquam non utantur: ſtrictiſſimæ paupertatis ſectatores novo ipſi vigore animant & corroborant:

In Sexto t. 5. Tit. 12. c. 3.

quod ad ipſos attinet, cumulatiſſima quadam & perfectiſſima charitate, eum Eccleſiaſticæ profeſſionis modum, eam ſtationem mediam tenent, ut perfectiſſimam præ ſe non ferant paupertatem, quo ſaluti imperfectorum faciliùs feliciùſque ſerviant.

XV. Miltiadi Papæ à Gratiano tribuitur, quod à nobis in anteceſſum jam animadverſum eſt. Nempe Apoſtolos non multo pòſt tempore dilatandam in Gentibus Eccleſiam præſagientes, noluiſſe in Judæa fundos ullos ſervari, atque operam dediſſe, ut qui dati fuerant, quamprimùm vænirent. *Futuram Eccleſiam in Gentibus Apoſtoli prævidebant, idcirco prædia in Judæa minimè ſunt adepti, ſed pretia tantummodo ad fovendos egentes.* Urbano mox Papæ ab eo adſcribitur, quod non paulò etiam probabilius eſt, & Epiſcopis, & fidelibus ipſis in mentem veniſſe tandem, expeditius fore, conſultiuſque, ut fundi ipſi retinerentur, uti perennes eleemoſynarum fontes deinceps futuri. Qua de re Capite ſequenti.

12. q. 1. C. Futuram.

Ibidem. C. Futuram.

XVI. Ad calcem hujus Capitis addam, veriſſimè dici poſſe, à primis illis fidelibus initiatas, conceſſaſque eſſe Eccleſiæ primitias, decimas, oblationes, poſſeſſiones denique ipſas ſuas. Ea enim omnia complectebatur illa domorum agrorumque diſtractio, pretiumque ad pedes Apoſtolorum congeſtum. Qui totum largitur, primitias & decimas largitur, nec ſolas. Si plerique autem in hoc primo Eccleſiæ fervore totum erogabant patrimonium: quis ab aliis ambigat primitias ſaltem & decimas impenſas fuiſſe? Quoad alias verò ex Gentilibus collectas Eccleſias, & ſi non litteris mandatum ſit, venditos, aut donatos fuiſſe agros; ab illis ſaltem ſacri Miniſtri & pauperes alebantur, ad quem uſum primitiæ & decimæ revocantur.

CAPUT II. P. I. l. 3. c. 2.

De Bonis temporalibus, de Oblationibus, de Decimis, de Collectis, de fundis & agris Eccleſiæ Latinæ uſque ad tempora Conſtantini Magni.

I. Ad Altare oblationes largæ, & ad eas excitabantur fideles à ſanctis Patribus.

II. Ab omni cupiditatis fuligine purus erat hic zelus.

III. Urgebant ſancti Patres, ut daretur, & largiſſimè daretur, ad ſolatia pauperum.

IV. Multi agris ipſis ſuis Eccleſiam donabant.

V. Quarto ſæculo offerebant Monachi ad Altare ex pietatis officio, quo gnari erant ex certa lege perfunctos fuiſſe laicos prioribus ſæculis.

VI. Non admittebantur oblationes niſi communicantium.

VII. De Collectis extraordinariis.

VIII. De Collectis ordinariis.

IX. Suum erat Eccleſiæ penu, ſuus fiſcus, qui ſolis pauperibus pateret.

X. Quid negotii, quid artificii poſſent Epiſcopi, & alii Clerici exercere.

XI. Erant jam Eccleſiæ fundi aliqui.

XII. Etiam decimæ jam tum ſolvebantur.

I. SEcundo & tertio Eccleſiæ ſæculo certiſſimum eſt rem ejus temporalem ex oblationibus potiſſimùm excreviſſe, quæ ad Altare fierent. Cùm Eccleſiæ enim ſua eſſent & Templa, & Altaria ſicut & ſacrificia, divinæ prorſus victimæ: qui vel ex Judæis ad eam, vel ex Gentilibus confluebant, non poterant non illi ex prioris ſuæ impulſu religionis, quin immo ex inſtinctu ipſo impetuque naturæ, ad Altare hoc novum hoſtias offerre, quibus & ſua eluerent commiſſa, & Miniſtros Altaris ſuſtentarent. Tanto autem ſuaviùs validiùſque invitabantur fideles ad has hoſtias offerendas, quod

ad earum communionem mox ipſi vocabantur, quod rarum erat in Judæorum & Gentilium ſacris. Pſeudoepiſcopos quoſdam ait Cyprianus, non aliud quidquam vehementiùs concupiſcere, quàm ut eleemoſynis & oblationibus fidelium ſaginentur & diteſcant. *Stipes, & oblationes, & lucra deſiderant, quibus priùs inſatiabiles incubabant.* L. 1. Ep. 7.

Acerbiſſimè alibi invehitur in divites eos, qui ad Eccleſiam ventitabant illi quidem, at nihil in pauperes erogabant, nihil offerebant ad Altare, de pauperculi alicujus oblatione communicabant. *Locuples & dives Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis, quæ in Dominicum ſine ſacrificio venis, quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis.* Ubi oblatio ipſa fidelium ad aras ſacrificium appellatur, propterea quòd portio ejus aliqua ad Euchariſtiam conficiendam ſeligebatur, reliquum cedebat Miniſtris alendis; quòd quæ affertur Deo hoſtia, jam tum hoſtia eſt & ſacrificium, cùm Dei eſſe incipiat, cùm primùm Deo devovetur, antè etiam quàm immoletur; propterea denique quòd hæ oblationes, verè hoſtiæ erant, quas fidelium pietas profanis uſibus abjungebat, ut Deo conſecrarentur, ſervitutis ad ipſum noſtræ documenta futura, & religionis, ac pietatis. Tantò verò fœdius erat à locupletibus nihil offerri, quòd ne pauperes quidem eo religionis officio & nexu abſolverentur. *Pudeat divites ſterilitatis atque infelicitatis ſuæ: vidua & inops vidua in opere invenitur. Cumque univerſa quæ dantur, & pupillis & viduis conferantur, dat illa, quam oportebat accipere; ut ſciamus quæ pœna divitem ſterilem maneat, cùm hoc ipſo documento operari etiam pauperes debeant.* Serm. de Eleemoſ.

II. Inſtantius urgebat Cyprianus, ut ex his ejus verbis manifeſtum eſt, nec tamen terrenæ cupiditatis ſtimulo agebatur. Mera erat & puriſſima charitas, quæ illum incendebat ad divitum ſalutem procurandam, quam non alio magis compendio promovere poterant, quam his donis & eleemoſynis, quæ in pauperes mox, in pupillos & viduas diſſeminabantur. *Cùmque univerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur.*

III. Nec id unum moliebatur Cyprianus, ut exemplo pauperum divites, vel pudore ſuffunderet, vel inflammaret ad largiores oblationes: *Dat vidua, & vidua inops; dat, quam oportebat accipere*: ſed ut illos ad eam excitaret munificentiam, quæ non eorum modò opulentiæ reſponderet, ſed quæ primigenium etiam æmularetur fervorem Chriſtianorum Paleſtinæ Eccleſiæ, qui patrimonium ſuum omne devovebant Chriſto, Apoſtolis diſpenſandum in pauperes concredebant. Nec enim oblectandæ curioſitati noſtræ, inſpiratæ divinitus Scripturæ eam nobis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ hiſtoriam conſignarunt; ſed ut formam hanc & imaginem accuratiſſimæ perfectionis præ oculis haberemus poſteris omnibus ſæculis, & hinc nobis vel incuteretur pudor, vel calcaria ſubjicerentur. Ideo & fideles hortabatur Cyprianus, Patris ut ſui cœleſtis, quàm filii, tam imitatores eſſent; ejus exemplo omnia ſua omnibus communia eſſe vellent; cùm inexhauſto ille beneficiorum torrente bonos & malos, amicos & inimicos perfundat. *Sicut legimus in Actibus Apoſtolorum, Erant illis omnia communia. Hoc eſt nativitate ſpirituali verè liberos Dei fieri, hoc eſt lege cœleſti æquitatem Dei Patris imitari. Quodcumque enim Dei eſt, in noſtra uſurpatione commune eſt, nec quiſquam à beneficiis ejus ac muneribus arcetur, quo minus humanum genus bonitate, ac largitate divina æqualiter perfruatur. Sic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, &c. Quo æqualitatis exemplo, qui poſſeſſor in terris reditus ac fructus ſuos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis communis ac juſtus eſt, Dei Patris imitator eſt.* Ibidem. Ibid. Serm. De Eleemoſ.

Ubi & illud animadverti velim, promiſcuum pene haberi Cypriano, ſive divendat quis prædia ſua, & pretium pauperibus eroget: ſive ea ſervet, & non tamquam ſua, ſed velut aliena, & ſibi commendata diſpenſet, in communes uſus, tam ſuos, quàm pauperum omnium. Expoſtulat idem alibi, quòd olim quidem fideles agros ſuos, domoſque diſtraherent, quo pretium per manus pauperum in cœleſtes trajicerent theſauros: at tunc vix decimas darent: *At nunc de patrimonio nec decimas damus; & cùm vendere jubeat Dominus, emimus potius & augemus.* Denique pœnitentes maximè urget, extimulatque ſanctiſſimus Pater, ut patrimonio propter Chriſtum renuncient, cujus antè amore Chriſto renunciaverant, & ſempiternæ ſaluti ſuæ. *Pro hoſte vitanda res, pro latrone fugienda, &c. Nec tenere jam, nec teneri patrimonium debet, quo quis & deceptus, & victus eſt, &c. Incunctanter & largiter fiat operatio, Cenſus omnis in medelam vulneris erogetur, &c. Sic ſub Apoſtolis fides viguit, ſic primus credentium populus Chriſti mandata ſervavit: prompti erant, largi erant, diſtribuendum per Apoſtolos totum dabant, & non talia delicta redimebant.* De ſimpl. Prælat. De lapſis.

IV. Tam vehementes non poterant penitus ſteriles eſſe exhortationes. Simillimum ergo veri eſt, non mediocri ex parte fideles, aut pœnitentes ſaltem, tam pulchra & tam ſalutaria amplexatos eſſe conſilia, & patrimonia Deo conſecraſſe, quæ mox perſecutor involaturus eſſet. Itaque refloreſcebat ſemper in Eccleſia illud primævum decus, eorum qui voluntaria ſua paupertate, & omnium egenorum inopiam levabant in terra, & in cœlis incorruptibilem ſibi congerebant theſaurum. Jam dubitare ea quidem de re non poterit, quiſquis hunc Hymnum audierit Prudentii in laudem beati Laurentii. Hæc enim Gentiles fidelibus objectabant, tamquam probra, quæ ſummæ cujuſdam virtutis erant inſignia. *Tunc ſumma cura eſt fratribus, ut ſermo teſtatur loquax, offerre fundis venditis ſeſtertiorum millia. Addicta avarorum prædia fœdis ſub auctionibus ſucceſſor exhæres gemit, ſanctis egens parentibus. Hæc occuluntur abditis Eccleſiarum in angulis, & ſumma pietas creditur, nudare dulces liberos.* Quibus Paganorum in nos convitiis, quid in noſtram commendationem amplius dici potuit? Inde enim eluceſcit numquam in Eccleſia exatuiſſe rivulos Apoſtolicæ illius paupertatis, ex qua fons mirificæ largitatis hujus manabat. Hymno 2. De Coronis.

V. Statas verò ad Altare oblationes, uſque adeo populus frequentabat univerſus, ut ne Monachi quidem ea lege ſoluti ſibi viderentur: ut non & ipſi religioſa hæc tributa divinis Altaribus & Miniſtris inferrent. Author & teſtis erit idoneus Hieronymus, ad Heliodorum ſcribens de vita Eremitica: *Clerici de Altario vivunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad Altare non defero. Nec poſſum obtendere paupertatem, cùm in Evangelio anum viduam, duo quæ ſibi ſola ſupererant, æra mittentem Dominus laudaverit.* Ex quo patet laicos certè omnes generali ea lege oblationum conſtrictos fuiſſe.

VI. Vetuit Eliberitanum Concilium, ne qua Epiſcopi dona acciperent, ab iis qui communicandi jure excidiſſent. *Epiſcopos placuit ab eo qui non communicat, munera accipere non debere.* Ex quo efficitur fideles omnes, ſeu quibus integra eſſet communicandi facultas, jure etiam eximio potitos eſſe offerendi ad Altare; eoque ſejunctos fuiſſe ab excommunicatis & pœnitentibus, quorum non admittebantur oblationes. Can. 18.

VII. Præter has omnium fidelium ſtatas oblationes ad Altare, præter uſitatas eorum largitates, qui patrimonii reditus ſibi, Eccleſiæ, & pauperibus communes eſſe volebant; præter inuſitatas eorum profuſiones, qui ſua diſtrahebant omnia, eorumque pretia in fiſcum Eccleſiæ conferebant; erant & collectæ quædam extraordinariæ, quas urgente nova quadam neceſſitate Epiſcopi indi-

indicebant. Hinc calumniandi ansam auceupatus est Tertullianus adversùs Catholicos Episcopos, postquam ab eorum se communione segregavit.

De jejun. adv. Psychic. *Episcopi universæ plebi mandare jejunia assolent, non dico de industria stipium conferendarum, ut vestræ captura est, sed, &c.* Liberas has largitiones sola charitas exprimebat, quæ ipsamet libertas est; ejus persimiles, cui præfuit Paulus, & quam ipse posterorum memoriæ immortali Epistolis suis consecravit. Frustra est ergo Tertullianus, cùm Episcopis ex eo convitium facit, quo Apostolum imitantur.

Nec minùs idem alibi præposterè expostulat non de avaritia, sed de ignavia Episcoporum, qui tributa quædam à fidelibus exprimebant, ut ingenti pecunia ab Infidelibus redimerent potestatem liberam congregandæ in religiosas Synaxes Christianæ multitudinis.

De fuga in persecu. *Massaliter totæ Ecclesiæ tributum sibi irrogaverunt. Hanc Episcopatui formam Apostoli providentiùs condiderunt, ut regno suo securi frui possent, sub obtentu procurandi. Sed quomodo colligemus, inquis, quomodo Dominica solemnia celebrabimus? Utique quomodo & Apostoli, fide, non pecunia tuti.* Hæ fuere magni aliàs viri hallucinationes, aliæ ex aliis contextæ. Semel enim, & quidem perperam persuasus, nefas esse fugere in persecutione, ut fuga, ita & numerata pecunia noluit eam declinari.

VIII. Sed præter has extraordinarias Collectas, erant & ordinariæ, & certæ, ubi quisque mense quolibet, aut quolibet etiam Dominico die, in Gazophylacium Ecclesiæ publicum mittebat, perinde ut pietas charitasque suadebat erogare in pauperes, & ex temporali perituraque stipe æterna sibi lucra comparare. Affirmat Justinus Martyr in Apologia II. fideles omnes ruris, Urbisque convenisse quolibet Dominico die ad solemne sacrum, quo expleto, pro suæ quisque modo substantiæ & pietatis conferebat in ærarium quoddam sacrum, unde Pastor in pauperes & ægrotos, viduas & orphanos, hospites & peregrinos erogaret. *Qui copiosiores sunt & volunt, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuunt; & quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur; atque inde opitulatur pupillis & viduis, & his qui propter morbum & aliam ob causam egent, &c.* In Apologetico quoque suo Tertullianus elegantissimam hujusmodi piarum erogationum imaginem delineavit. *Præsident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti; neque enim pretio ulla res Dei constat; etiam si quod arcæ genus est, non de oneraria summa quasi redemptæ religionis, congregat. Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cùm velit, & si modò possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur; sed egenis alendis humandisque, & pueris ac puellis, re ac parentibus destitutis, ætateque domitis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodiis duntaxat ex causa Dei sectæ, alumni confessionis suæ fiunt.* Has non immeritò charitatis mutuæ inter Christianos significationes mirabantur Ethnici: *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant.* Respondet verò Tertullianus, fratres sibi mutuò dici, & esse Christianos, atque ita in commune omnia possidere: omnium eorum unam animam, unum cor esse: atque adeo & unum patrimonium terrenum, unam & cœlestem hæreditatem. *Ex substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta sunt apud nos, præter uxores, &c.*

IX. In hæc Tertulliani verba nonnulla sunt, quæ operæ pretium sit observari. 1. Pro Sacramentorum erogatione nihil dari, nihil accipi solitum tunc fuisse. *Nec enim pretio ulla res Dei constat.* Unde & à Concilio Eliberitano excisus est, qui inolescebat mos perversissimus in Hispania, ut qui baptismo tingebantur, nummorum aliquid erogarent. *Emendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant.* 2. Fuisse in Ecclesia Ærarium, quæ Tertulliano dicitur *Arca*, Cypriano *Corbona*, Concilio Eliberitano *Concha*, quos Evangelia *loculos* appellasse videntur. 3. Contulisse unumquemque quolibet saltem mense, vel quando facultas erat, aliquid pecuniæ, si tamen facultas erat. Usque adeo enim non exugebantur pauperes, ut in eos effunderetur, quidquid exprimebatur divitibus. 4. Prætermitti à Tertulliano Clericos, ubi eos recenset pauperes, in quos hæ charitatis stipes dispensabantur. Sed satius est tamen, ipsos ut dicamus ab eo pauperum nomine comprehendi. Nec enim eos Ecclesia alit, nisi ut pauperes, cum pauperibus, de pauperum patrimonio; ita ut thesauros suos ubi charitas explicat, inde excludi non possit paupertas. 5. Ait denique Tertullianus inter Christianos communia fuisse omnia: non quòd omnes sua divenderent, ut quondam, & distribuerent; sed quòd germani Christiani, dispensatores sibi potiùs sui ipsorum patrimonii viderentur esse, quàm domini. Itaque cùm ea prælibassent, quæ sibi suæque familiæ necessaria essent, pro modulo Christianæ frugalitatis: reliqua tamquam sibi superflua, & pauperibus debita spectabant, quorum Deus patrimonii administros illos constituisset. Eo certissimè sensu, qui legi Euangelicæ adprimè consentaneus est, bona omnia tum erant, eruntque semper Christianis omnibus, ejus nominis dignitatem non dedecorantibus, communia.

Cap. 48.

X. Quæ hìc porro dicta sunt nobis, Canoni Eliberitano nonnihil lucis infundent, quo scilicet permittitur Episcopis, Presbyteris, Diaconisque aliquid exercere negotii, dum ne suæ finibus exiliant residentiæ; data etiam copia, ut filios, amicos, libertos, servos ei negotio in locis remotis præficiant, vicariam sibi operam navaturos, dum ne extra Provinciam illa negotiatio distrahatur. *Episcopi, Presbyteri & Diaconi de locis suis negotiandi causa non discedant, nec circumeuntes Provincias, quæstuosas nundinas sectentur. Sanè ad victum sibi conquirendum, aut filium, aut libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittant; & si voluerint negotiari, intra Provinciam negotientur.* Can. 19.

Usque adeo certè Ecclesia Beneficiariis nonnisi necessaria subministrabat vitæ subsidia, & Episcopis etiam ipsis, nempe velut pauperibus, ut complures ex ipsis artificioli aliquid ad vitam tolerandam exercerent; & forsan non tantum ut portulas pro suo sibi loco debitas dimitterent pauperibus impartiendas, sed & ut pauperes ad lucelli etiam sui partem aliquam vocarent. Paulus Apostolus in hoc præluxerat, arte & labore manuum victitans, & alios alens. Id secuti mox erant cæteri Apostoli, ut usum legemque potiùs instituerent generalem, & in mores inducerent, & fideles insuefacerent sustentandis Ministris sacris. Hæc ergo eadem mens est Canonis Eliberitani, Paulo consentanei, qui & ipse distrahi curabat tentoria, quæ contexuerat. Totum id negotium alendis Clericis, levandisque pauperibus dicatum est: *Ad victum sibi conquirendum*: non ad eos collocupletandos. Eodem enim Canone prohibetur sordidum negotium, quo laboratur, non ut fiat satis necessitati, sed insatiatæ hominum avaritiæ: *Quæstuosas nundinas*; & cui servitur inquieta per Provincias discursatione. Quod vitii à Cypriano inustum est iisdem propè verbis: *Episcopi plurimi, quos & ornamento oportet esse cæteris, & exemplo, divina procuratione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas Provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nun-* De lapsis.

nundinas aucupari. Ejurientibus in Eccleſia fratribus habere argentum largiter, &c.

XI. Nihildum diximus de agris & fundis Eccleſiæ per hæc duo ſæcula, quòd paucos ſanè obtineret, nec enim dixerim nullos. Alexander Severus Imperator, referente Lampridio, Chriſtianis addixit Eccleſiam, de qua controverſiam faciebant caupones. Gentili licèt ſuperſtitione occupatus Princeps, ſatius tamen fore duxit, ut locus Numini dicaretur: *Cùm Chriſtiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, contrà popinarii dicerent ſibi eum deberi, reſcripſit melius eſſe, ut quomodocumque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur.*

Jam ergo inficias nemo jerit, quin Eccleſias & Templa noſtræ ſectæ in communi poſſideremus, ceu fundos; quos cùm nobis Imperatores ipſi adjudicarent, adſererentque adversùs vim illos temerè uſurpantium; hinc probabilis conjectura, non vetuiſſe illos, quin ruri & in urbibus fundos agroſque paſſim acquireret Eccleſia. Res in aperto eſt. Si Romæ, ſi Antiochiæ ſinebant Imperatores aliquas Eccleſias Chriſtiano cultu frequentari, ut frequenti capite referemus, non interceſſiſſe eos, quin prædia & fundos ruri & in urbibus illæ Eccleſiæ obtinerent.

XII. Decimas ſuprà ſtrictim attigit Cyprianus, & in eo uno ſatis argumenti eſt, ut exiſtimemus Chriſtianos eo religionis officio functos eſſe tantò ſcrupuloſiùs, quantò certiſſimi erant, juſtitiam & charitatem Chriſtianorum Phariſæis concedere non debere, qui decimas omnium religiosè perſolvebant. Paulò apertiùs rurſum alibi idem ſanctus Pater de eadem re, quando docet, uti Collegio olim Sacerdotum & Levitarum pendebantur decimæ ab undecim Tribubus aliis, ut ab aliis occupationibus feriati, uni poſſent ſe Altaris & Templi miniſterio totos impendere: *Ad victum atque veſtitum ab undecim Tribubus de fructibus qui naſcebantur, decimas perciperet*: ita nunc Clerum oblationibus & donis fidelium ali: *Quæ nunc ratio & forma tenetur, ut qui in Eccleſia Domini ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab adminiſtratione divina avocentur, ne moleſtiis & negotiis ſæcularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum, tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altaribus & ſacrificiis non recedant.* L. 1 Ep. 9.

CAPUT III. P. 1. l. 3. c. 3.

De bonis temporalibus Eccleſiæ Orientalis uſque ad Imperium Conſtantini. De Oblationibus, Decimis, Collectis, fundis & prædiis.

I. Eccleſiæ Romanæ largitiones in omnem effuſæ Orientem.

II. Non pauci prædia adhuc ſua divendebant.

III. Eccleſiæ Orientali ante Imperium Conſtantini erant ſeſſiones, domus, agri.

IV. A Principibus ipſis Eccleſiæ vendicati fundi, quod Euangelicæ paupertati nihil obſtrepebat.

V. De Oblationibus.

VI. De Primitiis & Decimis, ex Canonibus & Conſtitutionibus Apoſtolicis.

VII. Irenæi doctrina in eam rem.

VIII. Expeditiſſimi à terrenis affectibus Antiſtites Apoſtolici, magna animi & eloquentiæ vi fideles ad largius dandum cohortabantur.

IX. De Primitiis & Decimis ex Origene.

X. Piæ hoc genus largitiones pro ſacris hoſtiis habitæ.

XI. Marci Aurelii Imperatoris largitio.

I. FInitima erat Occidentali Orientalis Eccleſiæ lex & diſciplina in rebus fundiſque ſuis. Celebrata eſt ab Epiſcopis Græcis ſummis quibuſdam laudibus Eccleſiæ Romanæ liberalitas effuſiſſima in omnes Orbis Eccleſias alias, qui rivuli tam longè latèque manantes uno ex fonte exoriri poterant ſpontanearum Romanæ plebis oblationum, vel confluentium eò undique fidelium. Quod tam ſtudiosè commendabant, utique pro virili ſua parte imitari ſatagebant Epiſcopi Orientales. Prodibit hìc ante alios Dionyſius Corinthi Epiſcopus in Epiſtola ad Soterem Papam, ubi hunc morem commendat, quem teſtatur Euſebius ad ſui uſque ævi perſecutiones obſervatum fuiſſe. *Hæc vobis conſuetudo eſt, jam inde ab ipſo Religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, & Eccleſiis quamplurimis, quæ in ſingulis urbibus conſtitutæ ſunt, neceſſaria vitæ ſubſidia tranſmittatis. Et hac ratione tum gentium inopiam ſublevatis, tum fratribus qui in metallis opus faciunt, neceſſaria ſuppeditatis.* Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus datis ad Stephanum Papam litteris eas largitiones Eccleſiæ Romanæ permanaſſe refert in Syriam uſque & Arabiam. *Syriarum quidem Provinciæ omnes cum Arabia, quibus identidem neceſſaria ſuppeditatis,* L. 4. c. 23. L. 7. c. 5.

II. Confirmat porro idem Euſebius ab Orientalibus non paucis initam fuiſſe eandem, de qua Lucas, viam & rationem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, abdicandis caducis omnibus, & in egenos diſpenſandis, quin & cæleſtibus mox Evangelicæ doctrinæ theſauris varias in Orbis Provincias ſpargendis. *Siquidem plerique ex illius temporis diſcipulis, quorum animos ardentioris Philoſophiæ deſiderio verbum divinum incenderat, Servatoris noſtri præceptum jam antea expleverant, diviſis inter egentes facultatibus ſuis. Deinde relicta patria peregrè proficiſcentes, munus obibant Evangeliſtarum.* L. 3. c. 37.

III. Non diſſidet à veriſimilitudine, in Oriente complures fidelium Eccleſiis dono dediſſe fundos & hæreditates ipſas, non vendidiſſe, ut ſimul & ſemel pretio earum pauperes juvarentur. Profertur enim ab Euſebio Lex ipſa Conſtantini, qua reſtitui juſſit Eccleſiis domos, poſſeſſiones, agros, hortos, quibus eas perſequentium furor ſpoliarat: ut jam ambigere queat nemo ante Imperium Conſtantini ſuos fuiſſe Eccleſiæ fundos, agroſque. *Omnia ergo quæ ad Eccleſias rectè viſa fuerint pertinere, ſive domus ac poſſeſſio ſit, ſive agri, ſive horti, ſeu quæcumque alia nullo jure quod ad dominium pertinet imminuto, ſed ſalvis omnibus atque integris manentibus, reſtitui jubemus.* De vita Conſtant. L. 2. c. 39.

IV. Enimverò cùm Eccleſias eſſe extruique ſinerent Ethnici Imperatores: cùm author ſit Euſebius, novas in dies & magnificentiores exædificatas fuiſſe: *Priſcis ædificiis jam non contenti, in ſingulis urbibus ſpatioſas ab ipſis fundamentis extruebant Eccleſias.* Cùm primus omnium Diocletianus eas everti Edicto publico coegerit: ecquis dubitet, quin ſui illis fundi, reditusque antè eſſe potuerint, ad Altaris miniſterium, ad miniſtrorum cibos? Refert Euſebius ſub Imperio Conſtantini cœptum ubique reſtaurari Eccleſias, nitore & opulentia majore, quam priùs. *Nobis incredibilis erat lætitia, cùm loca cuncta, quæ Tyrannorum impietas paulò antè ſubruerat, reviviſcere videremus; templaque rurſus à ſolo in immenſam altitudinem erigi, & longè majore cultu ac ſplendore, quam illa quæ priùs expugnata fuiſſent, nitescere.* L. 8. c. 1. 2. L. 10. c. 2. L. 9. c. 10.

Cùm Paulus Samoſatenus ex eodem Euſebio morem gerere detrectaret decreto Concilii Antiochiæ adversùs eum ejuſdem urbis Epiſcopum congregati, nec *domo Eccleſiæ* excedere vellet: juſſit Aurelianus Imperator illi eam addici, ad quem Epiſcopi Italiæ, & Romanus Præſul reſcripſiſſet. *Iis demum tradi præcipiens, quibus Italici* L. 7. c. 30.

Italici Christianæ Religionis Antistites, & Romanus Episcopus scriberent. Fateamur ergo necesse est, fidelium pietate & largitate Ecclesiis dotis datas esse terras, domos, hæreditates, antè etiam quàm habenas Imperii Christiani Principes tractare incœpissent: eorumque fundorum Episcopos usumfructum & administrationem habuisse penes se, ut eos tuerentur etiam judicio & ope Principum, necdum Christiano nomine & mysterio initiatorum.

Hinc & illud emergit, nunquam restingui potuisse primævum illum æstum & ardorem Ecclesiæ nascentis, donandis & addicendis latifundiis: quin immo effudisse se in omnes & Orbis Provincias & posteras ætates. Quanquam enim vendi suaserit Christus, & dari pauperibus, nec de crastino anxiari: non ea tamen ejus fuit vel mens, vel voluntas, ut litteræ ipsi & verbis præcepti serviremus; uti nec quod alibi præcepit, genam cædenti unam, alteram obiici. Cæsus est & ipse in genam, nec alteram obtulit cædendam: discipulum quoque habuit, qui in loculos reconderet, quæ futuris usibus prodessent. Factis ejus verba aptanda sunt. Voluit ergo & ipse, ut purissimis Ecclesiæ suæ sæculis, Episcopi illi Apostolici, & martyria ad ipsa toto pectore anhelantes, fundos agrosque Ecclesiæ oblatos susciperent & possiderent, quo hæc jam tum lex & consuetudo præformaretur futuris Ecclesiæ sæculis, posse ab Ecclesia fundos & possessiones obtineri, illæsa paupertatis Evangelicæ professione, cùm possidentes non possidentibus similimi essent, utentes non utentibus; cùmque patrimonii pauperum nihil quisquam nisi ut pauper delibaret, quamvis pinguium administrator esset Beneficiorum.

V. Venio ad oblationes, quas duplicis generis
Can. 3. 45. fuisse declarant Canones Apostolici. Aliæ enim ad Altare offerebantur, puta triticum, racemi, oleum, thus. Aliæ in domum Episcopi deferebantur, mel, lac, legumina, volatilia, pecudes; porro horum inter Clericos partiendorum penes Episcopos & Presbyteros cura erat & potestas. Certum est ergo horum tunc Beneficiariorum, seu Clericorum proventus, ex solis emersisse distributionibus, nec ullo eos adhuc fundo, vel donari, vel onerari solitos fuisse; sua omnia in commune possidente Ecclesia omni, & singulis quo egerent suppeditante; prælucente jam tum ea lege sanctissimis quibusque Congregationibus, & regula, ut charitas & paupertatem foveat, & propulset inopiam.

VI. Ex Constitutionibus Apostolicis dilucidiùs
L. 7. c. 30. intelligetur, ut primitiæ & decimæ omnium à fidelibus Ecclesiæ exolverentur. *Dabis Sacerdotibus omnes primitias torcularis & areæ, vindemiæ & messis, boum atque ovium. Dabis omnem decimam pupillo & viduæ, pauperi & proselyto. Dabis etiam Sacerdotibus primitias panum recentium, vini ex dolio, olei, mellis, pomorum, sive baccarum, uvæ, aut aliorum fructuum. Primitias verò argenti aut indumenti, cæterarumque rerum quas possides, tribues pupillo & viduæ.* Suppetebat ergo unde tolerare vitam possent, non deliciari. Suppetebat, quod necessarium, quod etiam commodum videri posset: superfluitas, fastus, splendor omnis præcidebatur. Hæc ad Clericos. Jam ad laicos, habes hic quo jure astringerentur, sive decimas, sive primitias, sive quocumque alio nomine rem adumbres, tributa justissima, ut Deo, Deique Ministris persolverent, cui se & sua deberent omnia.

Inde est quod & alibi Scriptor idem Constitutionum Apostolicarum testatum facit, ut ingenti cum fœnore sola Eucharistia pensantur nobis sacrificia omnia Mosaicæ legis; ita iis quæ nunc
L. 2. c. 25. ad Altare Ecclesiæ convehuntur oblationibus, exhiberi primitias, decimas, & quascumque alias Templi Hierosolymitani largitiones. *Audi sacra Catholica Ecclesia, quæ antea sacrificia, nunc precationes, & obsecrationes, & Eucharistiæ; quæ tunc primitiæ, & decimæ, & portiones, ac dona,* L. 2. c. 35. *nunc oblationes quæ per sanctos Episcopos offeruntur Deo per Christum, qui pro omnibus mortuus est.* Denique si jugum Legis permolestum nostris excussit cervicibus libertas Christiana, non ea tamen nos exolvit, authore eodem Clemente, seu quovis alio, necessitate inexorabili sustentandi Cleri, sublevandorumque pauperum. *Tametsi vos Deus à servitute ascitorum vinculorum liberarit, &c. Non tamen à pensionibus liberavit, quas Sacerdotibus debetis, & quas egentibus benignè largiri oportet. Ait enim Dominus in Evangelio, Nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Bona fide Pharisæus primitias, decimas, aliaque pia vectigalia pendebat Templo Hierosolymitano. Christus eo ob oculos posito fidelibus suis exemplo, abundantiam quandam uberiorem justitiæ & pietatis ab eis se desiderare sanctissimè affirmat; alioqui sepiendum illis aditum, & occludendas fores Regni cælestis.

VII. His assentitur Irenæus, ubi ait, quæ Israelitæ suo, vel Templo, vel sacrorum Ministrorum Collegio offerebant, umbratiles tantùm eas L. 4. c. 34. fuisse imagines ejus longè effusissimæ munificentiæ, qua Ecclesiam, qua pauperes omnes fidelium largitas inexhausta prosequitur. *Nihil enim otiosum, nec sine signo, & sine argumento apud eum; & propter hoc illi quidem decimas suorum habebant consecratas; qui autem perceperunt libertatem, omnia quæ sunt ipsorum ad Dominicos decernunt usus, hilariter & liberè dantes ea, non quæ sunt minora, utpote majorem spem habentes.* Vides quo sanctissimus Antistes & Martyr constare voluerit eam libertatem, qua Ecclesiam suam donavit Christus, à servitute legis Mosaicæ absolutam. Non ut decimas & primitias jam non pendant, aut non totas Christiani pendant, sed ut totum pendatur, & quidem ea charitate, quæ alacritatem hilaris animi spiret, eamque despicientiam rerum omnium, qua par est, ut nosmet nostraque omnia Deo dependamus. Sunt ergo veteris, sunt & novi Testamenti oblationes, sed quantò novum veteri antecellit, tantò & uberiores sunt ejus oblationes, ut quæ à charitate longè effusissima proficiscantur. *Non genus oblationum reprobatum est; oblationes enim & illic, oblationes autem & hic, sacrificia & in Ecclesia: sed species immutata est tantùm, quippe cum jam non à servis, sed à liberis offeratur. Unus enim & idem Dominus; proprium autem character servilis oblationis, & proprium liberorum: uti & per oblationes ostendatur indicium libertatis.* Parcè ergo dabant Israelitæ, quia servi erant, vinculis suis constricti, & innexi cupiditatibus rerum terrenarum: eratque pro servili conditione doni parcimonia. At Christiani abruptis carnalium affectuum compedibus, verè liberi sunt: & munera liberis, Deique filiis consentanea amplissimaque offerunt: nempe cupidissimi omnia cum cælesti Patre, cum fratribus suis ejus filiis omnibus communia habere.

VIII. Hæc Irenæi, hæc aliorum tum Patrum, ad largissimè dandum hortamenta, nulla sordium, nulla vel suspicione avaritiæ infamari poterant. Terrena enim illi & mortalia omnia infra se posita habebant, ubique & semper ad fundendum pro Christo sanguinem paratissimi, aliquando tandem à se fusum iri persuasi plerumque: interim de tota Ecclesiæ opulentia tantum velut primoribus labris delibantes, quantum cæteri pauperes, quantum tuendæ vitæ, fovendæque paupertati opus erat. Itaque sola eis animarum lucra oculis obversabantur, quando excitabant laicos,

ut

ut ultro nuntium illis omnibus remitterent bonis, quæ poſſet perſecutor auferre, quæ cœleſtibus theſauris ita commodè & certiſſimè inferri poſſent. Cùm verò & eadem perſecutionis, mortiſque præcipitis diſcrimina imminerent fidelibus omnibus, omnibuſque eadem Martyrii laurea deſponderetur, non ægrè ab illis abiiciebantur, quibus terræ & mortalitati huic poſſent adglutinari. Ita his illiſque fixum illud animo, certiſſimumque erat, compendioſius eſſe dare, quàm accipere; & cùm Deo totum dabatur, totum fœnori dari, cumulatiſſimè mox refundendum: denique lutea & terrena à nobis Deum accipere hic bona, aurea & æterna rependere. *Verbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamvis non indigeret eis, ut diſceret Deo ſervire. Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad Altare frequenter, ſine intermiſſione. Eſt ergo Altare in cœlis. Illuc enim preces noſtræ & oblationes noſtræ diriguntur.*

Ibidem.

IX. Fusè illud exequitur, ſed & vehementer premit Origenes argumentum, Quod lege Moſaica de primitiis, & decimis præcepit Deus, id etiam nunc à nobis religioſiſſimè obſervari debere, ut invariabile ejus præceptum, qui totum cùm daret, portionem aliquam ſibi retinuit, quam ut noſtræ pietatis & grati animi repeteret monumentum. Sed non iis ſe finibus circumſcribi patitur Origenes. Phariſæum enim obſervat ipſius Chriſti teſtimonio, Primitiarum & Decimarum legis obſervantiſſimum fuiſſe; & non poſſe tamen cuiquam regni cœlorum januam patere, niſi abundatiore ſanctitatis copia affluat: *Quod ergo vult fieri à Phariſæis, multò magis & majore cum abundantia vult à diſcipulis impleri.* Quod confirmatur ab eo, recenſitis compluribus aliis Judaicæ religionis capitibus, quibus tamen longè ulteriores pietatis regulas, & elimatiores præſcribebat Chriſtus ſuis virtutes. *Quomodo ergo abundat juſtitia noſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, ſi illi de fructibus terræ ſuæ guſtare non audent, priuſquam primitias Sacerdotibus offerant, & Levitis decimæ ſeparentur; & ego nihil horum faciens fructibus terræ ita abutar, ut Sacerdos neſciat, Levites ignoret, divinum Altare non ſentiat?*

In Num. Hom. 11.

X. Obſervatum eſt illud jam à nobis, & hìc rurſus tamen inculcandum, ſic Scripturas, ſic ſanctos Patres de primitiis, de decimis & oblationibus, de ſtipe denique & eleemoſyna, quæ erogatur in pauperes, & in Clericos, verba facere, tanquam de hoſtiis quibuſdam, & de uno eodem ſacrificio, quo Chriſtus ad aras noſtras quotidie immolatur. Alebantur Aaronici Sacerdotes victimis, quas obtulerant: & nunc Miniſtros Altaris alere, unum idemque eſt, atque hoſtias offerre. At Chriſtiani Sacerdotes & Miniſtri omnes ſacrorum, veriſſimo quodam & luculentiſſimo ſenſu, in unum conflantur cum Chriſto Sacerdotem, unamque victimam; in illo ſeſe & in ſeſe illum offerunt, unum inter ſe, unum cum ipſo corpus, unus panis. Cùm pauperes omnes veſcantur eleemoſynis & hoſtiis oblatis Deo, in corpus Chriſti & ipſi traiiciuntur, conflanturque in unum ſummum Sacerdotem, & in illam univerſalem hoſtiam, cujus oblatio ad orbis uſque fines, & ad ſæculorum ulque exitum propagatur, & perpetuatur.

XI. His obiter addenda mirifica largitas M. Aurelii Imperatoris, qui annuis ter mille frumenti modiis donavit Eccleſiam Hierapolitanam, cujus Epiſcopus filiam ejus à dæmone exagitatam ſanaverat. Nec illud donum niſi à Juliano Apoſtata retractatum eſt. Vide Acta beati Abercii, hoc erat Epiſcopi nomen, apud Metaphraſten & apud Baronium, anno 163.

De Decimis & Primitiis poſt Imperium Conſtantini.

CAPUT IV. P. 1. L. 3. c. 4.

De Decimis & Primitiis in Eccleſia Latina poſt Imperium Conſtantini, uſque ad annum Chriſti quingenteſimum.

I. Eccleſiæ opibus facta eſt ingens acceſſio poſt Imperio admotum Conſtantinum.

II. Ex Hieronymo, cum Clerici Levitæ ſint novi Teſtamenti, debentur illis decimæ.

III. Quæ Primitiarum quantitas eſſet.

IV. Arctiori fideles vinculo tenentur, quàm Iſraelitæ, ad decimas & primitias dandas & ulterius aliquid.

V. Quàm blandè & quàm inſtanter Auguſtinus immineret fidelibus, ut eadem eliceret.

VI. VII. Pluſculum quàm decimas exigit Auguſtinus, & ex opere quoque manuum, atque ex induſtria exigit.

VIII. IX. A quibus non abludunt Julianus Pomerius, & Caſſianus.

X. Decimæ & primitiæ quandoque ad vicina convehebantur Cœnobia.

XI. XII. Quàm anxiè urgeret Auguſtinus fideles, ne modulo Phariſaicæ juſtitiæ, ne decimarum jejuna ſolutione contenti eſſent.

I. IMperio Conſtantini pax affulſit Eccleſiæ. Pacem ingentia ſecuta ſunt opum, virium, & dignitatum incrementa. Quæ rerum acceſſio temporalium gratulanda utique fuiſſet, ſi ſanctimoniæ quoque & virtutum incremento cederet, non detrimento. Verè enim Hieronymus in vita Malchi Monachi: *Ab Apoſtolis uſque ad noſtri temporis facem Eccleſia perſecutionibus crevit, Martyriis coronata eſt, & poſtquam ad Chriſtianos Principes venit, potentia quidem & divitiis major, ſed virtutibus minor facta eſt.* Hac mente, hac animi perſuaſione ſancti Patres temporalia Eccleſiæ bona, eorumque novas acceſſiones ſpectarunt, non ut lætitiæ, ſed ut triſtitiæ potiùs & gemituum materiam, timoriſque ejus religioſi, & cautionis neceſſariæ, ne his caducis bonis ſuffarcinati, tanto ſimus verorum & æternorum bonorum inaniores, & quo inaniores, eo faſtidioſiores.

II. Opes Cleri enumerare ordiemur à decimis, quo veluti tributo ſummi Numinis Majeſtas, toto penè orbe terrarum colebatur. Erant Clerici noſtri novi Teſtamenti veluti Levitæ: utrorumque portio in Scripturis Deus dicitur. Id ſonat vox ipſa Cleri, cujus ſors Deus, qui & ipſe viciſſim Dei ſors eſt. Hinc æquum cenſet Hieronymus, ut decimis & oblationibus Clerici ſuſtententur. *Si ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & Altari ſerviens Altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.* Ita ille in Epiſtola ad Nepotianum de vita Clericorum. Vides hìc & Laicos aſtringi ſolvendis decimis, & Clericos obligari, ut de Altari victitent illi quidem, non luxurientur.

III. Rurſus enim ille elegantiſſimè, ut decimæ & primitiæ alendis, non ditandis Clericis impendi debeant; extricandis illis à temporalium cura & ſolicitudine, non ampliùs immergendis: in Epiſtola ad Fabiolam de veſte ſacerdotali: *Primitiæ*

mitiæ frugum & omnium ciborum atque pomorum offeruntur Antistiti, ut habens victum atque vestitum, absque ullo impedimento securus & liber serviat Domino. Idem alibi vir doctissimus observat in sacris Litteris non designari quantitatem & modum primitiarum. Traditione inter Hebræos nescio qua vulgatum esse, quadragesima parte constare eas debere, saltem sexagesima. Videri denique Ezechielem eas affixisse sexagesimæ parti, ad avaritiam Sacerdotum frænandam. Nemini autem ambigere fas ex Hieronymo, quin à plebe justa stipendia possint Sacerdotes & Clerici Ecclesiæ exigere, quamvis vehementer illis succenseat, qui ultra jus & modum quidvis extorquent. *Sugillat Propheta non solum illius temporis Sacerdotes & Principes, sed nostri quoque: qui ditiores fiunt Sacerdotis dignitate; & præter ea quæ sibi Domini dispositione debentur, tollunt à pauperibus per violentiam, vel sub honoris nomine divites spoliant.* Non ergo necessariò locupletari, sed sustentari debent à populis Clerici; *Quæ sibi Domini dispositione debentur.*

In cap. 45. Ezech.

Ibid. c. 46.

IV. Sibi, hoc est, Sacerdotibus & Ministris suis Deus hanc olim integram servaverat portionem de terrenis omnibus bonis, decimas & primitias. Christus non eo se continuit modo, suos quippe cohortatus, ut omnia abdicarent, & in pauperes, ac operarios Evangelicos distribuerent: plura utique ab illis deposcebat, etsi non exigebat, quàm olim expressum fuerat ab Israelitis, quibus ejusmodi perfectionis consilia ne proposita quidem fuerant unquam. Ita scilicet argumentatur Hieronymus in Commentariis ad Malachiam: *Quia decimas & primitias Levitis populus non reddebat, se ipsum dicit Dominus fraudem sustinere, cujus Ministri fame coacti & penuria templum deseruerint, &c. Quia fraudastis me parte mea, hortor vos, ut inferatis decimas in thesauros templi. Si enim per alios visitatur in carcere, & ægrotus suscipitur, & esuriens sitiensque cibum accipit atque potatur; cur non in Ministris suis ipse decimas accipiat, & si non dentur, parte sua ipse privetur?* Quin & validiora non paulò sunt, quæ mox subduntur; divino & naturali jure, & insolubili proinde vinculo teneri Laicos, teneri Christianos promiscuè ac Judæos, sed illos magis, ut à quibus spiritalia accipiunt, illis temporalia refundant alimenta. *Quod de decimis primitiisque diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus ac Levitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligite; quibus præceptum est, non solum decimas dare & primitias, sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & sequi Dominum Salvatorem. Quod si facere nolumus, saltem Judæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus ac Levitis honorem debitum referamus.* Decimis ergo & primitiis donantur & coluntur Clerici, tanquam majestate Dei circumfusa effulgentes, tanquam Christi personam induti, tanquam vicem omnium circumgestantes pauperum: quo fit ut eis non frui, sed uti debeant religiosè, piè & parcè.

Cap. 3.

V. Nihil Augustino fieri potuit expeditius, puriusque ab omni terrena cupiditate. Et non potuit non tamen ille fideles vehementissimè commonefacere, atque urgere, ut justa Clero vectigalia, ut dona, ut decimas exolverent, vel quidvis aliud largius adhuc & munificentius. Quanquam daret enim Pharisæus decimas religiosissimè, exspes tamen fuit & exhæres Regni cælestis. Laicorum est ergo antevolare Cleri necessitatibus & petitionibus, atque ita secum statuere, sua pluris interesse quàm Cleri, decimæ ut solvantur; conducibilius sibi esse dare, quàm Clero accipere. Si qua blanda vis fiat aliquando, ipsis potissimùm consuli; nec enim eorum dona, sed fructum & salutem cordi esse: si quid quandoque Clerus minus justo exigat, hanc ejus moderationem ipsi decoram, populo invidiosam & exitialem esse. *Dominus ait, Manducate quæ ab ipsis sunt; & ne putarent aliquid de suo donare, Dignus est, inquit, operarius mercede sua. Talia non quærentes à vobis: ideo liberius dicimus. Sed & si quæreremus, fructum vestrum quæreremus, & non vestras opes, sed vestram justitiam. Efficite ut vos ipsos exigatis, efficimini exactores vestri. Christus tacitus exigit, & major est vox tacentis, quia in Evangelio non tacet, &c. Nemo enim è vobis potest exigere, nisi fortè exactione opus est, ut qui vobis in Evangelio serviunt, petant à vobis. Si ad hoc ventum fuerit, ut petant, videte, ne quod vos à Deo petitis, frustra petatis. Estote ergo exactores vestri, ne aliquid illi, qui in Evangelio serviunt vobis, non dicam, petere cogantur, nam fortè nec coacti petent; sed ne silentio vos arguant.* Ita ingeniosa charitas non exigendo exigit, non flagitando flagitat. Modestiùs, sed & efficaciùs exigit, qui exigere se posse, nec velle ostendit. Ubi Evangelica lege convenitur laicus, qua jubetur dare, patientiæ postea & silentii mira vis est ad quidvis extorquendum.

In Psal. 146.

VI. Præclarissimè mox ibidem subiicit Augustinus Orbis universi dominum & Imperatorem esse Christum; regium illi ærarium & fiscum esse; seponi ab unoquoque fideli debere ex reditibus & bonis suis omnibus, quod in Imperatoris sui fiscum inferat, ne fur audiat & fraudator; vix decimis nostra posse debita expungi. *Nunquam hoc facietis, nisi aliquid de rebus vestris sepositum habueritis, quod cuique placet pro necessitate rei familiaris suæ, tanquam debitum, quasi fisco reddendum. Si non habet Rempublicam suam Christus; non habet fiscum suum, &c. Præcidite ergo aliquid, & deputate aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæstibus vestris. Eximè aliquam partem redituum tuorum. Decimas vis? Decimas eximè, quanquam parum est. Dictum est enim quia Pharisæi decimas dabant, Jejuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo. Et quid ait Dominus? Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Cœlorum. Et ille super quem debet abundare justitia tua, decimas dat, tu autem nec milleſimam das. Quomodo superabis eum, cui non æquaris?* Quibus verbis insinuatur perspicua necessitas bonorum omnium saltem decimas Clero dandi, nec decimas tantùm proventuum terratum & fundorum dandi, sed negotii etiam & artificioli. *Aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæstibus vestris.*

VII. Quæ duo eadem magni momenti capita pulcherrimè declarantur Sermone hoc Augustini nomine evulgato: *Jam propè sunt dies, in quibus messes colligere debemus, de offerendis, imo de reddendis decimis cogitemus. Deus enim qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, &c. Decimæ tributa sunt egentium animarum, redde ergo tributum pauperibus, offer libamina Sacerdotibus. Quod si decimas non habes fructuum terrenorum, quod habet agricola, quodcumque te pascit ingenium, Dei est; inde decimas expetit, unde vivis: de militia, de negotio, de artificio redde decimas, &c. Primitias rerum & decimas dignatur petere, & negas avare? Quid faceres, si partibus sibi sumptis, tibi decimam reliquisset?*

Serm. 219. de Temp.

VIII. Nec minùs dilucidè ex Juliano Pomerio constat decimas Clero persolutas certissimè fuisse, ubi invehitur in Pastores sui amantes, gregis immemores, qui se ipsos, non gregem à Deo sibi creditum pascunt. *Gregem Domini pascendum Pastores facti suscipimus, & nos ipsos pascimus, quando non gregum utilitati prospicimus, sed quid foveat*

De vita contemplat. l. 2. c. 21.

foveat & augeat noſtras voluptates attendimus. Lac & lanas ovium Chriſti, oblationes quotidianas ac decimas fidelium gaudentes accipimus, & curam paſcendorum gregum, à quibus perverſo ordine volumus paſci, deponimus.

IX. Memorata eſt à Caſſiano ſingularis religio agricolæ, qui Joanni, celeberrimo illi Eremi incolæ, *quaſdam frugum ſuarum primitias deferebat*: ſed & diebus ſingulis, matutinis & veſpertinis horis ad Eccleſiam convolabat, impenſiſſimas Deo acturus gratias, tam munifico largitori eorum bonorum, quæ antè ne delibabat quidem, quàm primitias & decimas proventuum ſuorum ei obtuliſſet. *Neque ſe unquam de fructibus ſuis aliquid uſurpaſſe, niſi priùs Deo primitias eorum & decimas obtuliſſet.* Collat. 14. c. 7.

Novum porro, aut inuſitatum non erat ad Monachos deferri decimas & primitias ruris. Ejuſmodi piis oblationibus, decimis, primitiiſque certatim coli, ac cumulari ſolitos ſanctiſſimos Monachos, fidem facit idem Caſſianus. *Ad hunc beatum Joannem cùm juvenis adveniſſet deferens religioſa munera, inter cæteros poſſeſſores, qui certatim decimas vel primitias frugum ſuarum memorato ſeni de ſuis ſubſtantiis efferebant.* Collat. 21. c. 1.

Refertur mox ab eodem Caſſiano ejuſdem ſanctiſſimi Monachi ſermo, mirificè conſentiens iis omnibus, quæ ex Hieronymo ſuprà & ex Auguſtino decerpſimus; primitiis decimiſque hoſtias contineri, quas Deo, ejuſque miniſtris, & pauperibus fideles offerre teneantur: ſed qui hactenus eo officio functus ſit, eum Legi feciſſe ſatis, nondum Evangelio obtemperaſſe, ubi aliquantò major deſideratur cumulus perfectionis. *Gratanter amplector, quia fideliter primitias veſtras ac decimas indigentium uſibus profuturas, velut ſacrificium Domino bonæ ſuavitatis offertis. Quam devotionem fideliter exequentes, ſcitote vos Legis antiquæ juſtitiam conſummaſſe, ſub qua tunc poſiti & tranſgredientes eam, reatum inevitabiliter incurrebant, & implentes ad perfectionis apicem pervenire non poterant.* Primitias ad quinquageſimam annui proventus partem conſurgere, religioſiores quadrageſimam dare, torpentes & tepidos ſexageſimam; ſed perfectæ juſtitiæ non eos eſſe terminos, quos Legis: nec ipſam ſibi videri feciſſe ſatis, ubi præceptis morem geſſit. *Juſti enim quibus lex non eſt poſita, ſic probantur non eſſe ſub lege, ut juſtitias legis non ſolum implere, verùm etiam ſuperare contendant, ſitque devotio eorum legali major imperio, quæ obſervantiam cumulans præceptorum, voluntaria addat ad debita.* Ibid. c. 2. Ibid. c. 3.

Theonas ad quem Joannes verba faciebat, profeſſus eſt ſe quotannis eidem Monaſterio decimas obtuliſſe; de primitiis dandis, ne veniſſe quidem ſibi in mentem, quòd ea lege obligaretur: ſed etſi eas perſolviſſet, ab Evangelicæ perfectionis norma procul ſe futurum ſemper fuiſſe: unde ſibi jam certum eſſe, ut omnia abdicaret, totumque ſe in Deum reconderet. *Cum decimas frugum ſuarum ſolitus eſſet Diaconiæ annis ſingulis dependere, primitiarum rationem ne audiſſe quidem arbitraretur; quam tamen etiamſi ſimiliter impleſſet, longè nihilominus ſecundum ſenis ſententiam ſe ab Evangelica perfectione diſtare ſuppliciter fatebatur.* Ibid. c. 8.

X. Perſpicis hìc derivatas non rarò fuiſſe in Monaſteria decimas & primitias Laicorum, nec iniquo id Clericos tuliſſe animo, uſque adeo & illic pietas & religio, hìc charitas & terrenorum contemptio eminebat. Id enim eximia ſanctitate aſſequebantur Cœnobia, ut & hæ fidelium largitiones ad ea confluerent, & ei jacturæ ſuæ Clerici gratularentur. Enimverò cùm ad alendos etiam pauperes ſpectet, quidquid primitiarum, decimarum, & cæterarum oblationum Clero offertur: non poterat non gratiſſimum id accidere, ut earum pars nonnulla ad pauperes deferretur eos, qui vitæ ſanctimonia paupertatem ipſam ornabant, & quodammodo conſecrabant, rebuſque oblatis parciſſimè utentes, reliqua in pauperes omnes largiſſimè effundebant. Suum in ærarium Clerus decimas congeri velut patrimonium pauperum interpretabatur: unde nec ſuis opibus quidquam decedere exiſtimabat, ubi pauperibus Monaſteriorum decimæ cedebant. Denique ſi dantium potiùs ſaluti, quàm accipientium ſtudebatur utilitati, nihil magnoperè referebat, cui decimæ penderentur, dum penderentur. Ita imbuti, ut exiſtimo, ita affecti erant Clerici, Monachique.

XI. Rurſus inculcant Auguſtinus & Hieronymus, jure divino niti decimarum ſolutionem, ut quæ Deo debeantur, Deo exolvantur. Unde Hieronymus: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, id eſt, nummum, tributum, & pecuniam: & quæ ſunt Dei Deo, decimas, primitias, & oblationes ac victimas ſentiamus.* A quibus non abludit Auguſtinus: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Majores noſtri adeo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & cenſum Cæſari reddebant. Modo autem quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.* In Matth. c. 22. L. 50. hom. hom. 48.

XII. Alibi rurſum deſcribuntur ab eodem Auguſtino officia fidelium, qui cum Deo aſtutè non agunt, nihil ſuffurari, & nec tantillum de ſalute periclitari volunt. Cùm Phariſaicæ juſtitiæ modum exuperare teneantur, bonorum quinta parte pauperes donant, aut dimidia, exemplo Zachæi, præter reſtitutiones in quadruplum. *Quiſque operatur in Chriſti Eccleſia, abundat juſtitia ejus ſuper Scribarum & Phariſæorum: ut cùm illi decimas darent, iſti dimidias dent, ſicut non de fructibus, ſed de ipſis bonis ſuis fecit Zacheus. Aut certè duplicet decimam, & duas decimas dando ſuperet impendia Judæorum.* Qui ad hæc obcalluerint teneritudinis & charitatis mutuæ inter mortales blandimenta, iis nihilo plus ſapiet, quod idem alibi habet Auguſtinus, tam largè miniſtris Altarium, tam munificè pauperibus largiendum eſſe, ut non ſuperſit niſi is nobis facultatum modus, qui decoram retinet mediocritatem. *Qui ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimam, & de novem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus: ita tamen ut quidquid excepto victu mediocri & veſtitu rationabili ſuperfuerit, non luxuriæ reſervetur, ſed theſauro cæleſti per eleemoſynam pauperum reponatur. Quidquid enim nobis Deus pluſquam opus eſt dederit, non nobis ſpecialiter dedit, ſed per nos erogandum tranſmiſit; quod ſi non dederimus, res alienas invaſimus.* Quæſt. Evangel. l. 2. c. 34. De Tempore hom. 201. 216. Serm. 219. de Temp.

CAPUT V. P. I. l. 3. c. 5.

De Decimis & Primitiis in Eccleſia Græca poſt Imperium Conſtantini uſque ad annum Chriſti quingentelimum.

I. Damnati in Concilio Gangrenſi Pſeudomonachi, qui debitas Clero Decimas ad ſe derivabant.

II. Stomachatur Epiphanius in Monachos inertes & otioſos, qui alimenta Clero dicata ſibi venaticabant.

III. Nazianzeni & Nyſſeni placita de Primitiarum & Decimarum neceſſaria ſolutione.

IV. Doctrina Chryſoſtomi in eandem rem. Ut agreſtibus Parochiis Decimæ ſint tributæ.

V. De

V. De Decimis specialiter agit Chrysostomus.
VI. Theodoreti doctrina.

I. ILlisum est in Concilio Gangrensi anathema in Pseudomonachos fucatæ pietatis amatores, germanæ interpolatores & pietatis & Ecclesiarum disciplinæ, qui præcæteris hoc novabant, quòd ad se perferri vellent, eminentissimæ religionis ergo, primitias & decimas, quas traditio Ecclesiastica Clero addixerat. *Primitias quoque fructuum, καρποφορίας Ἐκκλησιάσικὰς, & oblationes eorum, quas veterum institutio Ecclesiis tribuit, sibimet vindicasse, tanquam sanctis, & apud se, & inter se dispensandas.* De primitiis & decimis hìc agi apparet, quæ deponi jubentur apud Episcopum, vel designatum ab eo Oeconomum Ecclesiæ. Episcopo etiam & Clero adjudicant Apostolici Canones tum primitias, tum cæteras id genus sacras largitiones.

Præfat. c. 7. 8.

Can. 4. 5.

II. Cleri ergo indulgentiæ vel tolerantiæ imputandum erat, quòd perhibente suprà Cassiano, decimæ fidelium ad Monasteria devehebantur. Porro tantò tum justior erat illa indulgentia, quòd & pereximia esset illorum Cœnobitarum sanctimonia: & his illi largitatibus usque adeo ad iners & pingue otium non abutebantur, ut indefesso manuum labore & sese sustentarent ipsi, & in pauperes vicinarum regionum benè multa effunderent. Complures etiam longè præstantissimos Clericos author est Epiphanius in eadem ingressos esse vestigia; & quanquam sacri ipsi Codices eorum curam alendorum populis indixerint, opere nihilominus manuum & sese eos transegisse, & quidquid sibi residuum esset, vel de pio illo quæstu, vel de Cleri patrimonio, in pauperes effudisse. Non aliò sanè collimat hic Epiphanii sermo, quàm ad exibilandos Massalianos Monachos, qui fucum faciebant, & contemplationis specie desidiam prætexebant suam, ne manibus operari cogerentur. Intoleranda planè perversitas & præpostera licentia, ut decimas invaderent ii, qui nullo ad eas jure nitebantur: dum penes quos earum jus erat, ii abstinerent, easque ad pauperum usus transferrent. *Populos adhortatur Apostolus, ut quæ ad alendos Sacerdotes necessaria sunt, justissimis laboribus suis quæsita, suppeditent; offerendis primitiis, oblationibus & reliquis id genus. Quæ cùm in potestate sua habeant, quibus regendorum à Deo populorum est commissa provincia, horum tamen usui plenè penitusque non indulgent, qui Deo placere perfectè se velle profitentur. Illi enim tametsi è Sacerdotum numero sint, ad Pauli Apostoli imitationem non omnes quidem, sed plerique tamen ad susceptam verbi Dei prædicationem, externam manuum operam adjungunt, &c. Ut cùm sibi ipsis, tum fratribus & egentibus operis sui quæstum impertiant, &c. Hoc est, tam primitias & oblationes, quàm quod manuum suarum opera lucelli quæsierit, cum proximis suis ultro pro ardenti suo in Deum amore communicent.* Quandiu Massalianorum ignaviæ imitatores fuere Monachi, non justitiæ tantùm, sed & charitatis officio prohibuit Clerus, ne capiendis decimis non tam vitam tolerarent, quàm ignaviam alerent.

Epiphan. hær. 80. c. 5. 6.

III. Primitiarum Deo & Ministris ejus debitarum fraudatores, gravissimi piaculi reos agit Nazianzenus. *Alius usuris terram contaminat, alius areæ & torcularis primitiis Deum, qui omnia donaverat, fraudavit.* Sicubi religiosa hæc pietatis officia populus intermittat, ingemiscere Clerum, & sese excutere vult Nazianzenus, quò peccantes ad officium revocet, eorum saluti, quàm lucro suo addictior. Nec enim quidquam vel ad gloriam præclarius, vel etiam compendiosius est, quàm Paulum imitari, & in disseminando Evangelio, non alia sibi polliceri, quàm cælestis demetenda gloriæ præmia. Ea sanè persuasione & spe olim Clerici, quæ sibi deberi non nescierant, ultro relaxabant. *Num quosdam ex his qui altari ministrant, & pulcrè inopes sunt, pro viribus recreastis, ut animis minùs distractis altari magis resideant, ac bonorum vestrorum participes facti, sua quoque vicissim vobis conferant? Turpe sanè est, hæc & nos exposcere, & vos non elargiri. Nec verò ideo hanc admonitionem habui, ut ita in me fiat. Melius enim mihi est mori, quàm ut gloriatio mea evacuetur, ac mihi prædicati Evangelii merces pereat, si hic laborum messem fecero. Evangelii enim prædicatio necessitatis est, munificentia autem & laus in eo sita est, ut gratis hoc munus obeamus. Verùm eò hæc ratio spectat, ut de Christo bene mereri discatis.*

Orat. 19.

Orat. 28.

Certissimum est ergo indeclinabili lege quadam vinciri Laicos, ut necessaria Clericis sufficiant stipendia. Sed ubi hæc sibi debita vectigalia exigunt Clerici, optatissimum fuerit, ut his Nazianzeni institutionibus informati, religioso quodam tremore concuterentur, ne minùs valeat ad æterna præmia consequenda is labor, quo & temporale commodum captatur. Denique censet Nazianzenus æquum esse, ut Deo solvantur non agrestium tantùm fructuum primitiæ, sed & hæreditatum. *Quemadmodum areæ & torcularis primitias, & filiorum, eos qui verè filios amant, Deo consecrare justum ac pium est, quoniam ab ipso & nos ipsi & nostra omnia sunt; ita novæ quoque hæreditatis: ut pars promptè & libenter oblata, majori parti securitatem conciliet.* Gregorius Nyssenus in ea quam litteris mandavit sororis suæ B. Macrinæ vita, ait matrem ejus Deo dicasse ex liberis suis primum & decimum, veluti primitias & decimas uteri sui.

Epist. 80.

IV. Chrysostomus verò eos omnes qui rusticas & suburbanas domos habebant, hortabatur, ut Ecclesiam ibi, vel Capellam struerent, dotarentque eò comportandis primitiis frugum suarum. Hinc porro & id elicitur in more positum fuisse, ut has Christianæ pietatis partes obirent laici fideles in pauperes & in Clerum: verùm necdum tunc inter Clericos decertatum fuisse, his an illis vectigalia hæc pia exolverentur; omnibus nimirum in id unum conspirantibus, ut hostiæ Deo, Laicis bona opera, pauperibus solatia pararentur. *Quasi ducta uxore, vel sponsa, vel data virgine, sic erga Ecclesiam affectus esto, dotem ascribe illi, ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parumne est, oro, torcular benedici? Parumne est Deum ex omnibus frugibus tuis partem & primitias primum accipere?* Suadet quin etiam Chrysostomus, ut communicato consilio & censu plures simul ad unam aliquam ejusmodi Ecclesiam extruendam collaborent. *Et siquidem tres fuerint domini, in commune conferant: si autem unus, & aliis vicinis suadeat.* Probabile cum primis est hinc exortas esse compluscula ruris Ecclesias, decimasque circumjacentium agrorum iis adsignatas.

In Acta hom. 18.

V. Quidquid hactenus testimoniorum hìc congestum est à nobis, ejusmodi non fuit, ut dubitationem omnem de usu decimarum in Ecclesia Græca eximeret. Nec enim vel Canones, vel Patrum contextus isti nisi primitias sonant, ἀπαρχὰς: vel universim oblationes, καρποφορίας. Necdum vox ipsa decimarum insonuit. Sed illam apertissimè usurpavit Chrysostomus, & inde forsan quis conjecerit, alibi quoque de decimis verba fieri, etsi vox ipsa non adhibeatur. Tradit porro Chrysostomus, si decimæ, & decimarum plura genera à Judæis exolvebantur, qui necdum tam enixè à terrenis bonis & avocamentis abducebantur ad cælestia, quàm Christiani: uberiorem esse debere nostram in pauperes & in Clericos munificentiam. *Illi decimas & rursus decimas præbebant orphanis, viduis, proselytis.*

In Epist. 1. ad Ephes. hom. 5.

Si

Si tunc erat periculum decimas non relinquere, cogita quantum nunc ſit. Δικάτας δὲ πάλιν δικάτας παρεῖχαν.

Hiſtor. Religi. c.10. VI. Theodoretus ſanctiſſimum Monachum Theodoſium ita philoſophantem inducit: ſi Laici opere & lucello manuum & familiam alerent, & tributa Principi penderent, & Deo primitias: multò æquius eſſe, ut Monachi labore manuum vitam tolerarent.

CAPUT VI. *P.2. l.3.c.1.*

De Decimis ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. De decimis agunt Concilia, ut divino jure conſtitutis, & inexorabilis neceſſitatis.

II. Invitantur decimas dare etiam ſervorum.

III. Et aliquid pecuniæ in ſingulos liberos.

IV. V. Probationibus novis efficitur decimas eſſe juris divini, & ſemper in Eccleſia ſolutas fuiſſe.

VI. Decimæ voventur B. Martino. Equis inuſtæ claves ejus Eccleſiæ.

VII. Jam inde ab ævo Apoſtolorum ſolutæ decimæ, declaratumque, quos in uſus conſumendæ eſſent.

VIII. Epiſcopo potiſſimùm ſolvebantur, ad pauperum, Monachorum, & Clericorum ſolatia.

IX. Affirmat B. Cæſarius, non decimas modò, ſed ſuperflua omnia pauperibus deberi.

X. Superfluorum etiam ſuorum divites meram habere diſpenſationem.

XI. Quarum rerum decimæ ſolverentur.

XII. Græcorum uſus.

I. UT eleemoſynarum quandoque donatæ ſint nomine, certè debita ſunt, & neceſſariò pendenda tributa eæ, de quibus agimus decimæ. Poſt Concilium II. Turonenſe, Epiſcopi qui ei affuerant, Synodicam ſcripſere, ad omnes vaſtiſſimæ hujus Provinciæ fideles, ut admonerent, quam arcto neceſſitatis vinculo tenerentur, decimam ſaltem partem Deo pendere ejus ſubſtantiæ, quam à Deo commendatam obtinerent: voluntariis hoſtiis his peccata ſua redimere; imitari ſin minùs Iſraelitas, à quibus Lex decimas exprimebat: certè Abrahamum, fidelium omnium Parentem & authorem, qui eas ante Legem ſolo innatæ pietatis inſtinctu, & legis naturalis, inſcriptæque ipſius animæ medullis, impulſione exſolviſſet: denique præcurrere belli civilis calamitatibus imminentibus, & quæ illo incendio depaſci & abſumi poterant, in cælos transferre. *Illud verò inſtantiſſimè commonemus, ut Abrahæ documenta ſequentes, decimas ex omni facultate non pigeat, Deo, pro reliquis, quæ poſſidetis, conſervandis offerre: ne ſibi ipſe inopiam generet, qui parva non tribuit, ut plura retentet: & quod dicendum eſt verius, ſuum perſolvat pretium, ne ſe trahi videat peccato dominante captivum. Ergo ſi quis in Abrahæ conlocari vult gremio, ejuſdem non repugnet exemplo; & ſolvat eleemoſynæ pretium, quiſquis optat regnare cum Chriſto.*

II. Servorum etiam & ergaſtulorum decimas pendi ſuadebant hujus Concilii Patres, ne hoſtilis graſſatio ne decimas quidem eis reliquas faciat bonorum ſuorum. *Licèt ſuperiùs dictum ſit, ad exemplum Abrahæ hoſtias offerri debere; attamen propter cladem, quæ imminet, hortamur, ut etiam unuſquiſque de ſuis mancipiis decimas perſolvere non recuſet.*

III. Si mancipiorum nihil habeant, non ſint autem ſine prole, pro filiorum ſingulorum numero ſingulas conferant pecuniæ penſiones, quæ liberandis impendantur captivis, & æternæ ipſimet comparandæ libertati. *Quod ſi mancipia non ſint, & fuerint aliqui habentes binos aut ternos filios, per unumquemque ſingulos tremiſſes in Epiſcopi manu contradat, aut quem ſuo loco Pontifex elegerit, adſignare non dilatet, quod poſſit incaptivorum redemptionem conferri; ut cùm ſic agitur, & præſentis iræ remotio, & merces proficiat in futuro.*

IV. Nec multò pòſt in Concilio Matiſconenſi II. expreſſiùs adhuc hæc eadem de decimis placita corroborata ſunt. 1. Eſſe eas juris divini. 2. Omnibus retro ſemper ſæculis perſolutas fuiſſe. 3. Clero perſolvi debere ſuſtentando, ut terrenis ab omnibus curis liber & expeditus, totus divino vacet miniſterio. 4. Quidquid poſt parcè & frugaliter ſuſtentatos Clericos reſiduum fuerit, id totum in pauperes & captivos erogandum. *Leges divinæ conſulentes Sacerdotibus ac Miniſtris Eccleſiarum, pro hæreditatis portione omni populo præceperunt, decimas fructuum ſuorum ſacris locis præſtare, ut nulla labore impediti, horis legitimis ſpiritalibus poſſint vacare miniſteriis. Quas leges Chriſtianorum congeries longis temporibus cuſtodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores legum, penè Chriſtiani omnes oſtenduntur, dum omnes, quæ divinitus ſancita ſunt, adimplere negligunt. Unde ſtatuimus ac decernimus, ut mos antiquus à fidelibus reparetur: & decimas Eccleſiaſticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas Sacerdotes, aut in pauperum uſum, aut in captivorum redemptionem prærogantes, ſuis orationibus pacem populo, ac ſalutem impetrent.* Can.5.

V. Non abs re verò augurabantur Concilii Turonenſis II. Patres, religioſa in exolvendis decimis fide & diligentia, poſſe fideles laicos ingruentes bellorum civilium procellas ſuis à cervicibus amoliri. Authore enim Gregorio Turonenſi ſanctiſſimus Anachoreta Hoſpitius vaticinatus fuerat Longobardos in Italiam exundaturos, non ſine fœdiſſima omnium vaſtatione, quo pœnæ ſumerentur de immanibus flagitiis, paſſim ſcatentibus, ac præ cæteris de inhumanitate eorum, qui nec decimas ſolverent, nec eleemoſynas erogarent, & ita obdureſcerent in fratres ſuos, quaſi cæleſtis parentis miſeratione ipſimet nihil indigerent. *Eſt enim omnis populus infidelis, perjuriis deditus, furtis obnoxius, in homicidiis promptus, à quibus nullus juſtitiæ fructus ullatenus gliſcit, non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hoſpitio recipitur, &c.* L.6. c.6.

VI. Verba facit alio loco Gregorius Turonenſis, de alterius generis decimis voluntariis, quæ beati Martini ab iis vovebantur Eccleſiæ, qui beneficii quidpiam ab eo conſecuti eſſent; ad animantium etiam incolumitatem, quibus inuri faciebant claves ejus Eccleſiæ, tanquam cauteria quædam ſervitutis, qua beato Martino addicerentur. *Caballorum extitit moribus, &c. Adveniente ſupradicta clade, accedebant ad oratorium, vota facientes pro equis, ut ſcilicet ſi evaderent, ipſi decimas loco conferrent. Cumque his hæc cauſa commodum exhiberet, addiderunt ut de clave ferrea, quæ oſtium oratorii recludebat, caracteres caballis imponerent. Quo facto ita virtus Sancti prævaluit, ut & ſanarentur, qui ægrotaverant, & qui non incurrerant, nihil ultra perferrent.* Mirac. beati Martin. L.3.c.33.

VII. In ea quæ ab Othlono Presbytero exarata eſt beati Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini vita, affirmatur ab Apoſtolis & ab Apoſtolicis primùm Antiſtibus naſcentis Eccleſiæ, adſignatas fuiſſe Eccleſiis & Epiſcopis decimas: ſed ea conditione, ſexcenties in Canonicis Regulis innovata, ut earum dimidia pars inſumeretur reparandis Eccleſiis, fovendis pauperibus, Xenodochiis, Monaſteriis. Itaque non poſſe Epiſcopos & Clericos omnia prorſus in ſuos ipſorum uſus convertere, niſi ut in publicam offenſionem incurrant, & in graviſſimum flagitium. *Primi Principes Eccleſiarum*

In Præfat. apud Sur. die 5. Junii.

rum Apoſtoli, omneſque qui eorum veſtigia ſequentes, unicuique genti ſacram fidem primitus tradiderunt, poteſtatem habuerunt, poſſeſſiones vel decimas quæ ſibi contingebant, illi & illi Eccleſiæ donare. Quandoquidem juxta ſanctorum Canonum decreta, decimas in quatuor portiones dividentes, unam ſibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam reparandis Eccleſiis. Nunquid avaritiæ ſuæ tantummodo conſulentes, in diſtributione decimarum, obliti ſunt pauperum reparationiſque Eccleſiarum, ſicut modò, proh dolor, cernimus agi? Canones enim ſancti, ex quorum authoritate colliguntur decimæ, non ſolùm decimas dari, ſed etiam inter varios jubent diſtribui, ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alantur. Sed tam ſanctum, tam neceſſarium præceptum in plurimis locis, non ſolùm minimè curatur, ſed etiam penè ignoratur. Nam ſolummodo illud legitur, quod decimæ Epiſcopis ſint tribuendæ. Quid verò exinde agendum ſit, vel ſi quidpiam aliud curandum ſit circa Monaſteria, &c. ignorantiæ commendatur.

VIII. Prolixus, fateor, contextus, ſed iis refertus, quæ juvet obſervaſſe diligentiùs. Nam præter antiquitatis gloriam, quæ decimis aſſeritur, ut quæ Eccleſiæ ipſi coævæ & ſuppares ſint; præter earum uſum & diſtributionem, convenienter Eccleſiæ legibus: duo ſuperſunt magni ſanè ponderis. Primum eſt, Epiſcopis potiſſimùm deberi decimas. Ipſi enim Apoſtolis ſucceſſere, ipſi Eccleſiarum poſt Apoſtolos fuere Apoſtoli, patres, ſatores, cultoreſque, ſuccisis gentilitiæ paulatim ſuperſtitionis dumetis. *Illud legitur, quod decimæ ſunt Epiſcopis tribuendæ.* Itaque ad priorum ſæculorum mores Eccleſiæ illæ propiùs accedunt in hac parte, & ad decimarum ipſam originem, quarum Epiſcopi præſcripta conſuetudine & poſſeſſione decimas omnes percipiunt. Alterum eſt, Canonicum uſum decimarum eum eſſe, ut ſuſtententur Clerici, & pauperes, & pauperum ſelectiſſima portio Monachi, denique *ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur.*

IX. Revocanda ad laicos oratio eſt, quos beatus Cæſarius Arelatenſis Archiepiſcopus ſedulò monet, decimas ipſorum ſubſtantiæ, non ipſorum eſſe, ſed Eccleſiæ; nec retineri ab eis poſſe citra furti & ſacrilegii infamiam. Quin & conteſtatur ſuperflua eorum omnia, hoc eſt, poſt moderatam & frugalem familiæ ſuſtentationem reſidua omnia, jam nihil ad ipſos, ſed ad pauperes pertinere. Si ſuperflua verò hæc coacervent, quo ampliores vel ſibi opes, vel filiis dignitates parent, toties illos homicidii noxa contaminari, quoties pauperes extrema neceſſitate oppreſſos levare ceſſant. *Sed tu fortè reſpondes, & dicis, Ex eo quod mihi Deus amplius dederit, quàm opus ſit, volo filiis & filiabus meis argentum emere, ornamenta pretioſiſſima comparare. Cui ego reſpondeo, Ornamenta quidem emis, ſed peccata non redimis. Et quia non ſolum decimæ non ſunt noſtræ, ſed Eccleſiæ deputatæ: verùm quidquid amplius, quàm nobis opus eſt, à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Si quod eis deputatum eſt, noſtris cupiditatibus, vel vanitatibus reſervamus, quanti pauperes in locis ubi nos ſumus, fame & nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros.*

Hom. 5.

X. Has Cæſarius morum regulas fidelium mentibus altiſſimè infigendas, eoque ſæpiùs inculcandas non abs re exiſtimabat. Quidquid poſt neceſſarias familiæ expenſas reliquum foret, id jam ad pauperum cenſum ſpectare, cujus non domini jam, ſed adminiſtratores dumtaxat eſſent. Itaque ut viam ſibi tutiſſimam ad ſalutem munirent, non ſatis eſſe ut decimas darent, ſed ut ex aliis etiam partibus novem in eoſdem pauperes refunderent, quidquid neceſſariis ſuis uſibus ſuperflueret. *Quæcumque Deus excepto mediocri & rationabili victu & veſtitu, ſive de quacumque militia, ſive de agricultura contulerit, non tibi ſpecialiter dedit, ſed per te pauperibus eroganda tranſmiſit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre. Quia ſicut dixi, hoc ſolum eſt noſtrum, quod nobis, vel noſtris rationabiliter ſufficit. Quidquid ſuperfuerit, Deus noſter pauperibus erogandum tranſmiſit. Ac ſic non ſolum decimas dare debemus, ſed etiam de novem partibus, quidquid ſolutis vel expletis ſumptibus noſtris remanſerit, quaſi aliis tranſmiſſum fideliter erogare debemus.* Hæc erat ſanctorum Patrum doctrina, hæc morum norma, cui non omnes forſan animo, pauci moribus aſſentiebantur. Sed ipſius ſummæ Veritatis teſtimonio, arcta via eſt, qua itur ad vitam, & à pauciſſimis teritur. Ideo & mox Cæſarius rurſum: *Et tamen fratres non video, qua fronte illi non offerimus decimum, à quo accepimus totum.*

Hom. 21.

XI. Singulas rerum ſpecies & formas expreſſit Beda, quarum vir antiquæ probitatis offerebat decimas, præter copioſa alia in pauperes dona: unde & Epiſcopalibus tandem infulis decoratus eſt. *Ordinatus eſt poſt hæc Eadbertus, vir Scripturarum ſcientia, ſimul & præceptorum cæleſtium obſervantia, ac maximè eleemoſynarum operatione inſignis: ita ut juxta legem, omnibus annis decimam, non ſolum quadrupedum, verum etiam frugum omnium atque pomorum, nec non & veſtimentorum partem pauperibus daret.*

L. 4. Hiſt. c. 29

XII. In Eccleſia verò Græca, in ipſo Juſtiniani Codice proditum eſt, eum jam inoleviſſe morem, ut Epiſcopi ſeveritatem Eccleſiæ & mucronem diſtringerent in eos, qui Eccleſias decimis vel primitiis frugum ſuarum defraudarent. Ei pœnæ gravitati intercedit Codicis lex: ſed nihilominus perſpicuum eſt, quam acriter Eccleſiæ Præſules inſtarent, & quàm ſtricto nexu vincirentur laici, ut decimas vel alia quævis ſtata penderent Eccleſiæ vectigalia. *Non oportet Epiſcopos, aut Clericos cogere quoſquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare. Quamvis uſus ita obtinuerit. Tranſgreſſor cadit ab Eccleſia, & adminiſtratione ipſius, & dat decem libras.*

Cod. de Epiſcop. & Clericis. c. 38.

CAPUT VII. P. 3. L. 3. c. 1.

De Decimis & Primitiis ab anno Chriſti octingenteſimo ad milleſimum.

I. Ad exigendas decimas volunt Capitularia non juramenta adhiberi, ſed anathemata.

II. Opem ferebat Epiſcopis armata Regum & Magiſtratuum authoritas.

III. Nec Epiſcopis hìc, nec Regibus illini poterat macula terrenæ cupiditatis ulla.

IV. In decimis ſpectabatur religioſum officium, ut ſaluti potius conducerent æternæ laicorum, quàm Clericorum temporali vitæ.

V. Vetat Herardus Archiepiſcopus Turonenſis, ne Parochi vi extorqueant decimas.

VI. Jus exigendi & ſolvendi decimas legi divinæ & Scripturis innixum.

VII. Principum eſt & Epiſcoporum laicos fideles compellere ad ſolvendas Parochis decimas, non Parochorum.

VIII. Prohibentur laici decimas uſurpare.

IX. Jam cœperant eas invadere.

X. Diluitur objectio ex Alcuini Epiſtola petita, de gentibus nuper fidei adgregatis.

XI. In

XI. In Oriente nefas erat vim adferre ad quidvis exprimendum.

I. ID ſanciebant Caroli Magni Capitularia, ut Epiſcopis, vel Parochis decimæ perſolverentur, utque ad id non juramenta adhiberentur, ſed anathematum minæ. *Qui decimas poſt crebras admonitiones, & prædicationes Sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos conſtringi nolumus, propter periculum perjurii.* Circumſpectiſſimè prorſus, ne crimina cumulent Laici perjurio; ſatius ducitur ut nec jurent, ſed aliis vinculis conſtringantur. L.2.c.38.

II. Præſides, Magiſtratus, Reges ſuam interponebant authoritatem, ad compellendos Laicos contumaciores, quò Paſtores tam juſto & neceſſario proſequerentur officio; nec verò quidquam tergiverſando de ſtato jure decerpi minuique poſſe ſperarent. *De decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis providendum eſt, ne fiat. Et ſi quis contemptor inventus fuerit, & nec Epiſcopum, nec Comitem audire voluerit, ſi noſter homo fuerit, ad præſentiam noſtram venire compellatur. Cæteri verò diſtringantur, ut inviti Eccleſiæ reſtituant, qui voluntariè dare neglexerunt.* Et temporalibus ergo, & ſpiritalibus ſæviebat Eccleſia pœnis, quò ad obſequium tam juſtum obſtinatos frangeret. L.5.c.46.

III. Id enim pii moliebantur Imperatores, Capitularium conditores, hac Legum Canonumque ſævitia: non ut Eccleſiæ corruptibiles theſauros reconderent, ſed ut fidelibus veras pietatis & grati memoriſque divinorum beneficiorum animi divitias accumularent. Non indicebantur ergo hæ potiſſimùm pœnæ, niſi ad æternam eorum ſalutem, à quibus temporalia hæc vectigalia exprimebantur. Quibus etiam ipſis diuturnior bonorum ſuorum temporalium firmabatur poſſeſſio, propitiato eo, cujus hæc omnia nutu vel conſtant, vel diffluunt. *Admonemus atque præcipimus, ut decima Deo omnino dari non negligatur, quam Deus ipſe ſibi dari conſtituit. Quia timendum eſt, ut quiſquis Deo ſuum debitum abſtrahit, ne fortè Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua; & qui decimam dare neglexerit, novem partes auferentur ab eo.* L.5.c.89. Et Conc. Mogunt.Cap.38.

IV. Parochorum munus erat, ut plebibus ſuis renuntiarent, profanam eſſe, & penè gentilitiam totam hanc terrenorum prædiorum poſſeſſionem, niſi rore quodam cæleſti, & ſummi Numinis gratia ac favore eam perfundi curarent, dandis ad Altare primitiis, ad Cleri alimenta decimis, & largis in pauperes eleemoſynis ex novem partibus reliquis. *Adnuntient Presbyteri plebi publicè, ut primitias omnium frugum terræ ad benedicendum afferant, & ſic poſtea inde manducent. Et decimas ex omnibus fructibus & pecoribus annis ſingulis ad Eccleſias reddant; & de novem partibus quæ remanſerint, eleemoſynas faciant, & ex ipſis peccata redimant.* L.6.c.189.

Non ergo ea erat decimarum natura, quæ ditandis Clericis comparata eſſet; ſed quæ religionem populorum teſtificaretur, & ſe ſuaque Deo offerendi proniſſimam voluntatem. Clericorum verò non ea erat avaritiæ materia, ſed virtutum complurium, dum medias inter opes parcè ipſi quidem victitant: at eorum opulentiam illi experiuntur, qui quacumque calamitate vel inopia laborant. His iiſdem porro præceptis imbuebantur & documentis, qui negotio vel artificio quopiam occupabantur, animum ut crebriùs ardentiùſque arrigerent ad æternæ ſalutis opes; utque ne quid uſquam lucri corraderent, quin ex eo largas eleemoſynas præter ſolennes decimas darent, non ſecus ac ii qui agrum colunt. *Decima dari non negligatur, quam Deus ipſe ſibi dari conſtituit. Placuit ut admoneantur omnes fideles, qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant, ut non plus terrena lucra, quàm vitam accipiant ſempiternam, &c. Sicut his qui labore agrorum neceſſaria acquirere inſtant, decimæ & eleemoſynæ dandæ ſunt; ita his quoque qui pro neceſſitatibus negotiis inſiſtunt, faciendum eſt. Unicuique homini Deus dedit artem, qua paſcitur; & unuſquiſque de arte ſua, de qua corporis neceſſaria, vel ſubſidia habet, animæ quoque, quod magis neceſſarium eſt, ſubſidium adminiſtrare debet.* Capitul. I. 5. c. 114. L.6.c.238. Et Cap. Theod. c.35.

Ne Eccleſia quidem decimarum ſe immunem eſſe volebat; quocirca ex ipſis etiam decimis ſibi perſolutis decidebat ipſamet decimas, quas in pauperes erogaret. *Ut de omnibus in eleemoſynam datis, tam Eccleſiæ, quàm fratribus, decimæ pauperibus dentur.* Hic uſus erat, & mos Monachorum. Excerptum enim hoc caput eſt ex eorum Conſtitutionibus in Conventu Aquiſgranenſi anni 817. Addit.1.c.49.

Id quoque non pauci augurabantur, ulciſcendæ eorum avaritiæ, & religionis incuriæ, qui decimas non ſolvebant, famem quandoque & id genus calamitates alias à Deo immitti. Audiendi ſunt hic Patres Concilii Francofordienſis. *Omnis homo ex ſua proprietate legitimam decimam ad Eccleſiam conferat. Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepſit, ebullire vacuas annonas à dæmonibus devoratas, & voces exprobrationis auditas.* Can. 25.

Hinc Synodi Principeſque admonebantur, ut pleniſſimè ſolverentur decimæ: nihil minui, nihil ſubtrahi ſinebant, quo & conſecratio ac benedictio ſuperna uberrimè affluëret. Unde Concilium II. Remenſe, *Ut decimæ pleniter dentur.* Et Capitulare Ludovici Pii: *De nonis & decimis, unde & genitor noſter, & nos frequenter, & in diverſis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia noſtra ordinavimus, volumus atque jubemus, ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno, fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvatur. De nutrimine verò pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſervetur.* Copia tamen fiebat Epiſcopo accipiendæ pro frugibus pecuniæ, ſi Laici ita cuperent: *Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in ſua maneat poteſtate, juxta quod ei, & illi qui hoc perſolvere debet, convenerit.* Can. 38. Cap. Car. Mag.l.2.c.22. Conc. Gall. Tom.2. pag. 456.

V. Herardus Archiepiſcopus Turonenſis jubet ille quidem ut decimæ religiosè offerantur, primitiæ verò frugum deferantur ad Altare: *Ut omnes primitiæ frugum benedictionis gratia ad Eccleſiam deferantur.* Sed à Parochis vetat conveniri quemquam ad decimarum ſolutionem exprimendam. Nec enim illas elici placet, niſi monitionibus piis & prædicationibus. *Nullus Sacerdotum decimas cum lite & jurgio ſuſcipiat, ſed prædicatione & admonitione.* Cap. 36. 37. 132.

Nec is tamen erat Herardus, qui tot Conciliis, Regibuſque litem moveret, quibus placuit temporales concrepare pœnas & ſpiritales, in eos qui officio deeſſent, in re divino jure conſtituta. Sed aut ſuperſederi poſſe exiſtimabat iis pœnis in ſua Diœceſi, ut quæ docilior eſſet, & monitionibus ſolis revocari poſſet ad officium. Aut eas pœnas à Conciliis ſancitas, ab ipſis potiùs Epiſcopis, vel Principibus infligendas eſſe, quam à Parochis; quòd illorum, quàm horum invictior ſit poteſtas, & zelus in hujuſmodi quidem rebus purior habeatur.

VI. In omnibus enim Legibus & Canonibus id perſpicuum eſt, divino & inconcuſſo Scripturarum jure decimas inſtitutas. Unde & pulcherrimè Concilium Troſlejanum anno 909. eos primùm vituperabat, qui cum juri ipſi derogare non poſſent, ex eo defraudare ſaltem aliquid geſtiebant: *Defraudant Deo debitam decimarum partem, dicentes, non ſe debere decimas dare de militia, de negotio,*

tio, de artificio, de lanarum tonsione, & de cæteris quibuscumque sibi à Deo largitis commerciis. Non Ecclesiæ, sed Dei ipsius voces illis inculcantur ad hoc jus constituendum : *Audiant non nostra, sed per sacras Scripturas Dei de talibus mandata, æque sancta sanctorum Patrum exempla, &c.* His intexuntur testimonia libri Numerorum, Levitici, Deuteronomii, Evangelii ipsius; quibus ex omnibus constat Dominum universorum & Deum decimas sibi universim rerum omnium integras servasse, ut justa & necessaria nostræ in ipsum pietatis & religionis officia. *Ecce audistis, cujus sint, & cui sacrificentur, & cui dari, scilicet Deo, decimæ debeant. Sed & quæ sibi dari præcipiat; scilicet non tantùm omnes omnium quæ nascuntur in terra decimas, sed etiam universas frugum, quas gignit humus, primitias, necnon & decimas boum, ovium, & armentorum, cum primogenitis eorum : manuum quoque vestrarum decimas, ac primitias, ut cedant in usus Sacerdotum, &c. Audiat quicumque est ille, miles sit, negotiator sit, artifex sit. Ingenium quo pasceris, Dei est; & ideo inde ei dare debes decimas.*

Capit. I. c. 101. Baluz. Cap. tom. 1. pag. 665. Conc. Foroj. Can. 14. Conc. Ticin. sub Leone IV. c. 17.

VII. Hinc illud concluditur, tametsi decimas & primitias Parochi non aliter vel spectare debeant, vel accipere, quàm ut eleemosynas : id Episcopis tamen & Principibus ex officio incumbere, tanquam vices Dei in terris obtinentibus, ut irreligiosos, & divinæ immemores beneficentiæ compellant, hæc vicissim in Deum & ministros ejus pietatis suæ munera rependere. Ideo & in Concilio Forojulienſi sub Paulino Patriarcha, eadem Prophetarum testimonia & divinæ depromuntur comminationes, quæ in Concilio Troslejensi. Excommunicationis in hoc Concilio pœna filetur, non filetur in Concilio Ticinensi. Voluit & Ludovicus in Capitulari Vormatiensi anno 829. pœnas in eos distringi, qui decimas subtraherent. *Distringantur, ut vel inviti Ecclesiæ restituant, quæ voluntariè dare neglexerunt.*

VIII. Nec segnior Conciliorum & Principum cura in id conferenda fuit, ut ne decimas Laici ipsi usurparent, uni persolvendas Ecclesiæ. Tanti duces & authores flagitii damnati sunt à Concilio Metensi anni 888. in eosque conjecta est invidia ejus famis, quæ Gallias depopulata fuerat. Expressa ad id Malachiæ Prophetæ verba promuntur, quibus par pœna pari imputatur impietati.

Can. 2. *Dominus loquitur per Prophetam, Afferte omnem decimam in horreis meis, &c. Scimus quoniam peccatis exigentibus clauditur cœlum, & fit nostris diebus sæpissimè fames. Ideo statuimus, ut deinceps nemo Seniorum de Ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem; sed solummodo Sacerdos qui eo loco servit, ubi antiquitus decimæ fuerunt consecratæ, ipse eas accipiat cum integritate.*

In Concilio Ingelheimensi anno 848. id ipsum pronuntiatur adversùs Nobiles quosdam, qui Ecclesiasticas decimas sibi vendicarant : *Ut oblationes fidelium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineat potestatem, dicente*

Can. 8. 9. *Scriptura, Qui altari serviunt, de altario participentur.* Ex Canone primo colligitur hunc de decimis exponendum nobis fuisse. Eo enim declaratur infanda licentia usurpatas esse à Laicis decimas, de quibus si quæ moveantur lites, eas necesse sit apud Ecclesiæ Judices ventilari. Adeant porro huic Concilio Ludovicus IV. Rex Franciæ, & Otto Rex Germaniæ. *Ut decimæ, quas Dominus præcipit in horreum suum deferri, si Ecclesiis Dei non fuerint retentæ, sæcularia super hoc non exerceantur judicia, nec in forensibus discutiantur causis, sed in sancta Synodo ab ipsis Sacerdotibus, quorum deputatæ sunt usibus, quid exinde debeat actitari, certis diffiniatur promulgationibus.*

IX. Ex his verò posterioribus Canonibus emicat, necdum tunc in mentem quidquam venisse de decimis infeodatis. Involaverant decimas Laici, necdum pacificè possidebant, necdum obducere potuerant huic rapinæ vel colorem legitimæ possessionis. Quin identidem commonebantur profani deprædatores, ut Ecclesiæ restituerent, quæ jure retinere non possent. Unde & incessit eos cupido, ut Monachis potiùs, quàm Parochis, vel Episcopis restituerent. Ubi verò ejusmodi aliquid contigerat, non facilè poterant Episcopi se continere, quin Monachis instarent, ut Parochis potiùs, quæ Parochorum erant jura, redintegrarentur. Eò forsan pertinet illa Hincmari Archiepiscopi Remensis Epistola, ad Monachos Sandionysianos tum data, ubi illos inaudiit decimam nescio quam Parocho vendituros. Monuit vendi non posse, quæ restitui deberent; gravi id fore, non Clericis tantùm, sed & Laicis offendiculo; si quibus ab aliis quàm à Sandionysianis Monachis, in quorum sinu prima olim tyrocinia posuerat, tentatum id fuisset, dirum in eos anathema se jaculaturum fuisse. *Absit, fratres, ut alii Ecclesiastici & Religiosi viri hoc audiant, quia Monachi de Monasterio sancti Dionysii decimam vendere quærunt, ut de ipso pretio infernum comparent.* Copiosè inferiùs hac eadem de re.

Flodoard. L. 3. c. 25.

Epist. 7. X. Unum restat quod elucidemus dubium, ex Epistola Alcuini ad Carolum Magnum scripta, quem dehortari videtur, ne finat decimas ab Hunnis exigi, qui non ita pridem Christi gregi accessere. Orat seriò perpendi, an consultum sit tam gravi statim jugo subiici tam rudes & barbaros. *Si melius sit rudibus populis in principio fidei jugum imponere decimarum, ut plena fiat per singulas domus exactio illarum.* An simile veri sit inter ipsa Ecclesiæ primùm cunabula decimas ab Apostolis expressas fuisse: *An Apostoli, à Christo edocti, exactiones decimarum exegissent?* Ecqui speres rudes & in fide tyrones facilè obtemperare posse ei legi, quam vix subeant qui Christianis institutionibus jamdiu sunt innutriti? *Nos in fide Catholica nati, nutriti & edocti, vix consentimus substantiam nostram pleniter decimare. Quantò magis tenera fides, & infantilis animus, & avara mens illarum largitati non consentit?*

Le Cointe ad an. 798. n. 17.

Respondeo verò ea ipsa Epistola, qua nuper conversis gentibus dispensatio & indulgentia necessaria suadetur, approbari inveteratam consuetudinem, & inexorabilem necessitatem cæteris omnibus fidelibus impendentem exolvendarum decimarum. *Roborata verò fide & confirmata consuetudine Christianitatis, tunc quasi viris perfectis fortiora danda sunt præcepta, quæ solida mens Religione Christiana non abhorreat.* Adde quòd ne de relaxandis quidem neophytis omnino illis ab ea lege hic agatur, sed tantùm de decimis non ea ab eis austeritate & copia exigendis, qua ab aliis fidelibus : *Ut plena sit per singulas domos exactio.*

Scripsit Rex Pipinus Caroli Magni parens, ad Lullum Archiepiscopum Moguntinum, decimas ut authoritate regia sibi accumulatas exigeret, nec ullum sineret abire immunem. *Sic faciatis ordinare de verbo nostro, ut unusquisque homo, aut vellet, aut nollet, suam decimam daret.* Christo nomen dederat ea gens jamdiu, satis multo jam à tempore, ut ejus jugi patiens esset. At Carolus Magnus perdomitis Saxonibus, statim illam inflixit decimarum legem, ut patet ex Chartis fundationis Episcopatus Bremensis. *Victi jam Christo & Sacerdotibus ejus, omnium suorum jumentorum & fructuum, totiusque culturæ persolvant decimas.* Quin & illud voluit Rex Christianissimus, ut omnium, quæ in fiscum inferrentur decimæ, Ecclesiæ adiicerentur : *Ut undecunque census aliquid ad fiscum pervenerit, decima pars Ecclesiis & Sacerdotibus reddatur.* In alio Capitulari calamitates publicas omnes in decimas non solutas refundit. Ad Consulta Bulgarorum respondens Nicolaus Papa, his nuperis quoque Christianæ fidei sectatoribus, pro-

Du Chesne tom. 2. pag. 663.

Baluz. Cap. To. 1. p. 246. 253. 267.

proponit tantùm exempla veteris Testamenti, ab ipsa usque petita mundi origine pro primitiis. *Fruges novas & rerum offerre primitias etiam veteribus moris erat, quod pene in ipso initio mundi Abel & Cain egisse legimus.* Cap. 89.

XI. Laudat Photius in Nomocanone Imperatorias Constitutiones, quæ vetant divelli ab Ecclesiæ communione, vel sacramentis defraudari, eos qui vulgatissimo non funguntur officio in solvendis primitiis, decimis, oblationibus: nec valere ulteriùs sinunt vetustissimæ consuetudinis inolitam sævitiam. Transgressoribus harum Constitutionum indicitur Beneficii exauthoratio, & mulcta decem librarum. Ubi tamen à Photio ipso observatur, ei Constitutioni locum non esse, nisi Constantinopoli, & Metropolibus quæ ei subiiciuntur. Tit. 6. c. 1. 2.

CAPUT VIII. P. 3. L. 3. c. 2.

De Decimis & Nonis quæ exigebantur à laicis, fundos Ecclesiæ Beneficiario jure obtinentibus, sub Imperio Caroli Magni. De Precariis.

I. Sponte sua privati quidam ultra decimas aliquid conferebant.

II. Qui jure Beneficiario fundos Ecclesiæ obtinebant Laici, decimas ei & nonas solvere tenebantur.

III. Probationes ex Capitularibus Caroli Magni, & Ludovici Pii.

IV. Reparandis Ecclesiis iidem astringebantur.

V. Urgent Concilia, ut laici hujusmodi Beneficiarii officio fungantur.

VI. Concilii Carisiaci testimonio ostenditur Carolus Martellus, adeoque & Pipinus prædia Ecclesiæ militibus suis distribuisse.

VII. De Precariis. Duplicis erant generis. Alia nempè militum beneficiaria Ecclesiæ prædia assecutorum. Alia eorum qui suos agros Ecclesiæ largiebantur, moxque eosdem ab ea, & duplo, vel triplo majores alios recipiebant in usumfructum.

VIII. Quando & quomodo hæc precaria innovabantur.

IX. Urgent Episcopi Ecclesiæ restitui, quæ usurpata fuissent: assentiuntur Reges.

X. Varia genera precarii posterioris ordinis.

XI. Monasteria quandoque ipsa in precarium data.

XII. Quæ ejus rei etiamnunc vestigia.

XIII. Multa observata in precaria primi generis.

XIV. De Emphyteosibus.

I. SAnctitatis nomine celebratus Geraldus Comes Auriliacensis, cujus vitam litteris mandavit B. Odo Cluniacensis Abbas, lecto & perpenso diligentissimè illo Evangelii contextu, ubi asseverantissimè Christus negat patere eis posse januam regni cælestis, quorum non exuberaverat justitia, ultra eos fines, quos sibi præscripserat Pharisæus; secum ipse constituit, non decimas tantùm solvere, & largissimas effundere eleemosynas, sed & nonas, hoc est, nonam partem omnium substantiarum suarum in pauperes & calamitosos erogare. *At verò non immemor quia Christianorum justitia debet justitiam Pharisæorum supergredi; cùm universæ fruges ejus rectissimè decimarentur, Nonas etiam jubebat seorsum recondi, quæ in diversis pauperum necessitatibus dispensarentur.* L. 1. c. 26.

II. De his decimis egimus capite superiore. De his nonis ne hoc quidem agemus; quòd eæ arbitrariæ fuerint, nec ullis humanis legibus sancitæ. De iis verò decimis nonisque versanda nobis nunc quæstio est, quæ Clero pendebantur à laicis, qui terras Ecclesiæ obtinerent, sive a se suo marte usurpatas, sive à Regibus concessas, consensu libero Episcoporum, aut extorto, cùm jam eo præsidio necessario muniendæ videretur Ecclesiæ & Regni salus. Erat æquitati prorsus consentaneum, ut si agri hæreditarii laicorum decimas solverent; quos usurpassent, & quorum usufructuarii tantùm essent, vel Beneficiarii; ii duplices penderent decimas. Erat & illud æquissimum, ut summi Principes, qui his usurpationibus locum dederant primum, ex parte saltem aliqua Ecclesiæ satisfacerent, donec suis illam agris & prædiis redintegrarent. Nec ab æquitate denique recedebat, ei indulgentiæ prorsus mirabili assentiri Episcopos, & ad hæc omnia connivere, cùm Principes alioqui cernerent Ecclesiarum tuitionem repudiaturos, & in certissimam eas conjecturos perniciem, cùm eo tempore undique fremerent, irruerentque Sarraceni, Normanni, aliique Ethnici & Barbari, non regno, quàm Ecclesiæ infestiores.

III. Accipe jam ipsas ad hoc Caroli Magni, & Ludovici Pii Constitutiones: *Ut qui Ecclesiarum Beneficia habent, nonam & decimam ex eis, Ecclesiæ, cujus res sunt, donent. Et qui tale Beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.* Duæ hic classes laicorum Beneficiariorum secernendæ sunt. Alii Ecclesiæ prædium aliquod obtinent, fructusque ejus omnes accipiunt; & hi sanè eidem Ecclesiæ decimas & nonas, id est, duas quotannis decimas solvere jubentur. Alii sunt Ecclesiæ *Medietarii*. Agros hi Ecclesiæ colunt, in fructuum partem ab ea vocantur, ex sua ipsi portione decimas ei rependunt. De his quoque nonis capienda Constitutio Ludovici Pii, quando convenienter anterioribus Caroli Magni Capitularibus, designat quibus ex rebus solvendæ sint, tum decimæ, tum nonæ. *De nonis & decimis, unde & genitor noster, &c. Volumus ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur.* Quoad animantes morem usitatum retineri præcipit, finitque ut Episcopi vice decimarum pecuniam oblatam accipiant. Capit. Car. Mag. l. 1. c. 163. L. 2. c. 21. 22.

IV. Capite proximo de reparandis Ecclesiis agitur, quarum ad expensas exiget Episcopus ab hujusmodi Beneficiariis, quod æquum censuerit. *Similiter quidem de operibus in restaurationem Ecclesiarum, sive in faciendo, sive in redimendo, Episcopalis potius sequatur voluntas. Nullatenus autem remaneat, quin sicut à nobis sæpè jussum est, hoc aut illud partibus Ecclesiarum persolvatur.* Cujus statuti is sensus est, posse ab Episcopo accipi pecuniam pro decimis & nonis, si ultro offeratur; non posse exigi. At verò quoad reparationes Ecclesiarum, quibus etiam tenentur, penes Episcopum potestas & arbitrium erit, an ipsosmet operam navare sinat, an pecuniam potiùs pro modo rei ab illis solvi diffiniat.

Ita exponi hoc Capitulare debere, liquebit ex hoc alio, ubi lege promulgata decimarum & nonarum, præcipitur, ut Beneficiarii Ecclesiæ laici reparandis obligentur Ecclesiis, pro modo agrorum quos obtinent: porro ab Episcopis, Abbatibus & Regiis Officialibus diffiniri sigillatim debere, quid & quantum quisque resarciat Episcopus, Abbas, aut Beneficiarius laicus. *Considerandum est, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine nonæ & decimæ persolvantur. De opere verò, vel restauratione Ecclesiarum, Comes & Episcopus, sive Abbas cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem, quam ipse tenet. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donent, juxta æstimationem operis in argento persolvant,* L. 4. c. 40.

cum

cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam restaurationem operarios conducere, & materiam emere possit. Nihil dilucidius optari poterat. Perspicuum est autem hoc jam Capitulari, non licere Episcopo modum & quantitatem reparationum cuiquam indicere Beneficiario laico, nisi unà adsit ei Comes, & Officialis Regius quem volet; nec pecuniam exigere, si malint ipsi Beneficiarii in reparationes laborem & industriam suam conferre.

Gemina ergo hæc sunt, sive onera, sive munia laici Beneficiarii, ut decimas nonasque pendat, utque reparandis Ecclesiis adlaboret, vel industria, vel pecunia sua. *Quicumque Beneficium* L. 5. c. 92. *Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant.* Cùm non possint quandoque sarta tecta servari, nisi ut in melius aliquid restauretur, occupata est à Capitularis authore ea ambiguitas, & ei quoque oneri ferendo subjecti fuere Beneficiarii.

Can. 25. 26. V. Regum Capitularibus nititur Concilium Francofordiense, quo decimas & nonas exigat *Ut decimas & nonas, sive census, omnes generaliter donent, qui debitores sunt ex Beneficiis & rebus Ecclesiarum, secundùm priora capitula domni Regis.* Reparandas quoque illis Ecclesias indicit: *Ut domus Ecclesiarum & tegumenta, ab eis* Can. 46. *fiant emendata, vel restaurata, qui Beneficia exinde habent.* Concilium III. Turonense anni 813. querelis suis Carolum Magnum interpellavit, quòd vanæ tam sæpè & cassæ cecidissent querelæ Ecclesiarum de his laicis Beneficiariis, utroque nexu devinctis, neutri satisfacientibus. Cessatores hos Ludovicus Pius gravi mulctæ subjecit; Ann. 828. Capit. l. 5. c. 145. 146. Conc. Gall. Tom. 2. pag. 467. nisi resipiscerent, Beneficiis orbavit.

Diximus alibi, quàm sollicitè & anxiè interpellatus sit ab Episcopis Carolus Calvus, quò restitui Ecclesiam juberet prædiis & agris omnibus suis, quorum usurpatores facinus suum nominis dignitate obumbrabant, cùm Beneficiarii dicerentur. At Concilium Suessionense II. optari magis posse sentiens quàm sperari plenissimam illam restitutionem, flagitavit, ut interim saltem, ne decimis, nonisque suis Ecclesiæ frustrarentur. *Ut* Ann. 853. Can. 9. *ex possessionibus, quæ Ecclesiasticæ certis induciis comprobantur, nec plenè propter varias necessitates possunt restitui, saltem nonæ ac decimæ tribuantur.* Concilium Valentinum III. anno 855. eadem preces iteravit, convenienter Principum Edictis: Can. 10. *Sicut Edictis Principum jussum est.*

Can. 7. VI. Verùm Episcopi Remensis & Rotomagensis Provinciarum ad Concilium Carisiacum adunati, anno 858. liberiùs querelas suas effudere scriptis ad Ludovicum Germaniæ Regem litteris, testificati Carolum Martellum sacrilegæ hujus usurpationis auctorem fuisse, principemque, ideoque longè acerbissimas dedisse pœnas; à Pipino ejus filio congregatam fuisse Synodum Liptinensem; ibi eum restituisse quidquid tum quidem in potestate habuit; cùm agros verò fundosque omnes redintegrare Ecclesiæ non posset, propter bella, quæ tum flagrabant cum Gaifaro Aquitaniæ Principe, adductos ab eo fuisse Episcopos, ut ea Beneficia Precarii nomine concederent militibus, decimas, nonasque & reparationum expensas persoluturis, donec tempestivior se daret occasio totius implendæ restitutionis. *Quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas Pater suus abstulerat, potuit Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res Ecclesiis, à quibus ablatæ erant, restituere, propter concertationem, quam cum Vaifario Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & nonas ac decimas, ad restaurationem tectorum, & de unaquaque casata XII. denarios, ad Ecclesiam unde res erant beneficiatæ, dari constituit, usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent.*

Multa hic sunt non perfunctoriè expendenda. 1. Illud quippe intelligitur sensisse Pipinum ipsum bona fide, non potuisse à Carolo Martello occupari res Ecclesiæ, citra consensum Episcoporum, quibus demum cumque angustiis premeretur Ecclesia. 2. Restitutas esse ex aliquâ parte à Pipino possessiones Ecclesiæ, nec cæteras retentas esse, nisi annuentibus Episcopis, donec consopitis bellis civilibus omnia redintegrarentur. 3. Præter decimas, nonas, & expensas reparationum, indixisse Pipinum denarios duodecim annui census in singulas familias, quà latissimè pateret Beneficiarius ager. Id verò forsan designabatur voce *Census* in Canone suprà laudato Concilii Francofordiensis. Quæ eadem vox usurpatur in Capitularibus Caroli Magni. 4. Precarii & Beneficii voces promiscuè hìc habentur. L. 5. c. 127.

In Concilio quoque Tullensi anni 859. idem Carolus Calvus ab Episcopis interpellatus est, ut Can. 13. agros ipsos restitui curaret; decimas saltem, nonasque solvi urgeret, quæ quinta pars est proventuum omnium. *Quinta pars Ministris offertur.*

VII. Non abs re forsan erit hoc loco de Precariis pauca hæc libare, vel ex superiùs delibatis refricare: cùm ejus rei peropportunus sit hic locus. Duplicis Precariæ sunt generis in Capitularibus Caroli Magni. Aliæ concedebantur, & confirmabantur Beneficiariis laicis, quo Principi bellicis in expeditionibus præsto essent. Illæ ipsæ sunt, de quibus jam diximus. Aliæ verò ad Ecclesiæ emolumentum pertinebant, quæ sponte sua & lubens iis assentiebatur. *Precariæ ubi modò sunt, renoventur; & ubi non sunt, scribantur. Et sit discretio inter precarias de verbo nostro factas, & inter eas quas spontanea voluntate de ipsis rebus Ecclesiarum faciunt.* Capit. Anno 779. c. 13. Addit. 4. c. 13.

Innovatæ hæ Precariæ illæ ipsæ sunt Concilii L. 5. c. 3. Liptinensis, & quæ in libris Capitularium referuntur. Ne Pipinus quidem petiit, vel Precarias, vel Beneficia, nisi dum superstes esset, qui illis donabatur. Ejus morte rei suæ restituebatur Ecclesia, vel Precaria innovabatur. *Si moriatur ille cui pecunia commendata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit. Et iterum si necessitas cogat, aut Princeps jubeat, Precarium renovetur, & rescribatur novum.*

Quin & superstite Beneficiario, sive Beneficium, sive Precaria quandoque revocabatur. Si vel Ecclesia enim, vel Cœnobium gravi inopia laborare inciperet, ei restituebantur & agri, & quidquid hìc nomine *Pecuniæ* comprehenditur. *Et omnino ob-* Ibidem. *servetur, ut Ecclesiæ vel Monasteria penuriam & paupertatem non patiantur, quorum pecunia pro precario præstita sit. Sed si paupertas cogat, Ecclesiæ & dominii Dei reddatur integra possessio.* Si his legibus cautionibusque statum fuisset, non contemnenda ea fuissent tam acerbi vulneris delinimenta.

Sed erant Precariæ aliæ, de quibus in Concilio Can. 31. Turonensi III. anno 813. jussu Caroli Magni actum est, ut eorum sedarentur querimoniæ, quorum proximi sua Ecclesiæ largiti erant. Hujus Concilii Præsules multis produnt documentis, quàm præposteræ & iniquæ essent hæ querelæ. 1. Quisquis rerum suarum aliquid Ecclesiæ conferebat, tantundem illico ab ea, vel etiam duplo, triploque ampliùs in usumfructum accipiebat. 2. Nec ipse tantùm, sed & proximi ejus omnes, de quibus convenisset, eo usufructu gaudebant, dum in vivis essent. *Nam penè nullus est, qui res suas ad Ecclesias donet, nisi de rebus Ecclesiasticis, aut tantum, quantum donavit, aut duplum, aut triplum usu fructuario accipiat. Ex quibus ille tunc aut quantis filiis & propinquis à Rectoribus impetraverit, post discessum ejus eadem conditione, qua ille tenebat, posteri ejus sibi vendicent. Hic usus & hæc ratio apud nos usque modò de talibus tenebatur.* 3. Denique proximis & hæredibus eorum, qui rebus suis Ecclesiam donaverant, etsi omni jam jure spoliatis,

copiam fecere Præsules, ut eosdem rursus agros Precariæ & Beneficii jure acciperent, dum Ecclesiæ se tuitioni & clientelæ adscribi assentirentur. *In ejus nomine iterum Precaria à Rectoribus Ecclesiæ scriberetur, &c. Nobis visum est prædictis hæredibus hanc dare optionem, ut si voluissent traditiones parentum suorum consequi, de qua illi jam erant per legem exclusi, Rectoribus Ecclesiarum se commendarent, & hæreditatem illam in beneficium, unde se adjuvare ac sustentare possent, acciperent.*

VIII. Itaque virorum suo quodam in Ecclesias beneficio insignium proximos & hæredes, ad hoc genus semper Precarias admittere præstò erant Episcopi. Sed alterius generis Precarias Carolus Magnus prorogari vel revocari voluerat ab Episcopis, prout ipsis pro summa sua potestate collibitum esset, post excessum primi Beneficiarii. *Præcipimus, ut nullus res Ecclesiæ nisi precario possideat, & postquam ipsæ precariæ finitæ fuerint, faciant potestativè speculatores Ecclesiarum, utrum elegerint, aut ut ipsas res recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant.* Etiam tum cùm *speculator Ecclesiarum*, hoc est, Episcopus, precariæ prorogandæ assensus erat, necesse erat agros Ecclesiæ illi reddi, & tum rursus ab eo conferri. *Ita tamen ut ipsi proprias & utiles res eisdem Ecclesiis, de quarum jure esse videntur, legaliter tradant: & sic à Rectoribus earundem Ecclesiarum precariæ si renovandæ sunt, canonicè renoventur.*

Anno 800. Conc. Gall. Tom. 2. pag. 236. Capitul. l. 7. c. 104. ἐπίσκοπος, Speculator.

Videbatur Pipinus Caroli Magni pater potestatem sibi integram servasse in Concilio Liptinensi, innovandarum, cùm opus esset, precariarum. *Si necessitas cogat, aut Princeps jubeat.* Sed eo se jure exuit Carolus, integrumque voluit Episcopis esse, ut precarias interrumperent, aut prorogarent; ut qui persuasus esset, ex rerum Ecclesiæ usurpatione regna non rarò labefactari: *Novimus multa regna & Reges eorum propterea cecidisse, quia Ecclesias spoliaverunt, resque earum vastaverunt, abstulerunt, & pugnantibus dederunt*: militesque his Ecclesiæ rebus ditatos armatosque, pondere magis criminum, quàm robore hostium obtritos fuisse: excidisse ipsos regno cælesti, ruinaque sua terrenum regnum pessumdedisse. *Quapropter nec fortes in bello, nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt; sed terga multi vulnerati, & plures interfecti fuerunt, regnaque & regiones, & quod pejus est, regna cælestia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt, & hactenus carent.*

IX. Hæc præfatus Carolus testatum facit, se communicato consilio cum Leone Papa, & cum Episcopis suis omnibus: *Adjuncto Leonis Papæ, & omnium Episcoporum, quorum consilio usi, hoc egimus, spiritu nostro spiritui*: vehementissimè prohibere, filii & successores sui ne quid unquam usurpent rerum Ecclesiæ præter assensum Episcoporum: *Absque consensu & voluntate Episcoporum.* Jubet denique sacrilegas ejusmodi deprædationes rerum Ecclesiæ in posterum anathematum jaculis obrui, & Civilium Magistratuum authoritate. *Quod si quis fecerit, tam nostris, quàm successorum nostrorum temporibus, pœnis sacrilegii subjaceat, & à nobis, nostrisque successoribus, nostrisque Judicibus vel Comitibus, sicut sacrilegus & homicida, vel fur sacrilegus legaliter puniatur, & ab Episcopis nostris anathematizetur, ita ut mortuus etiam sepultura, precibus & oblationibus careat.*

Ibid.

His Caroli Magni vestigiis statutisque longiùs abscessisse Carolum Calvum dictum est superiùs. Can. 20. Unde & difficillima ejus regno tempora incidere, & calamitates luctuosissimæ. Suadebat Concilium Meldense anno 845. prædia ut omnia dominii regii sui aliis & aliis privatorum artibus intercepta, eisque data *in beneficiario jure, aut in alodio*, ad se revocaret, fiscoque recuperaret regio. Ita demum fore, ut posset, intactis Ecclesiæ rebus & libertatibus, Aulam Palatiumque suum pro dignitate sustentare. *Quoniam domestica domus vestra, aliter obsequiis domesticorum repleri non poterit, nisi habueritis unde eis meritum rependere, & indigentiæ solatium ferre possitis. Et sic demum Respublica vestra de suo suffragetur sibi, & Ecclesiæ à quibus non expedit, habeantur immunes.* Can. 18. Revocanda cum primis esse brevia & dona rerum Ecclesiæ, quæ extorta ei fuissent. *Ut præcepta illicita jure beneficiario de rebus Ecclesiasticis facta à vobis sine dilatione rescindantur, & ut de cætero ne fiant, à dignitate vestri nominis Regii caveatur.* Rescindendas & precarias esse omnes, sive commutationes rerum Ecclesiæ, ab iis factas, qui Episcopatus invaserant. Can. 21. *Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum authoritate Ecclesiastica, vel civili, si faciendæ sunt, fiant.* Non canonicis tantùm repugnare decretis, sed & ipsi rationi, ut precariæ, seu Beneficia Ecclesiæ Regum brevibus & dono impetrentur. *Præcepta autem regalia super precariis Ecclesiasticis fieri nec ratio finit, nec authoritas quolibet modo permittit.* Innovandum esse denique priscum morem, ut precariæ quinto quoque anno renoventur. *Ut precariæ secundùm antiquam consuetudinem & authoritatem, de quinquennio in quinquennium renoventur.*

X. Quantùm efferbuere hujus Concilii Patres, ut ne fundi Ecclesiæ dilaberentur: tantum & effudere in eos benevolentiæ ac largitatis, qui rem Ecclesiæ augerent, donandis hæreditariis bonis, & vicissim accipiendis precariis. Plura ex hoc Concilio erant Precariarum genera. Alii bonorum suorum propriétatem transcribebant Ecclesiæ, retento usufructu solo. His jubet Concilium dari usumfructum præterea agri duplo majoris. *Precariæ autem à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantùm qui dederit nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit.* Can. 22.

Alii ne usum quidem fructum retinebant agrorum à se datorum, & his refundebatur usus fructus prædiorum triplo majorum. Porro hic usus fructus usufructuarii morte extinguebatur, nec ad posteros aut hæredes traducebatur. *Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus Ecclesiasticis triplum ad præsens fructuario usu in suo tantùm quis nomine sumat.* Spic. tom. 12. pag. 146. Anno 887. Ecclesiæ Viennensi dono datus est ager à viro nobili, cui idem ipse mox cum duobus aliis ad usum fructum redditus est.

XI. Non prædia autem dumtaxat, sed & Cœnobia ipsa precariæ titulo & nomine dabantur iis, qui ingenti hæreditate aliqua ipsam munerabantur Ecclesiam. Ita enim Ludovicus Abbas sancti Dionysii dedit, & Regio diplomate confirmari fecit Conrado viro nobili, Monasterium Lebrahense, quod in ditione erat Abbatiæ sancti Dionysii. *Monasterium vobis in precariam, acceptis rebus vestra traditione ad eandem casam Dei delegandis, concessisset Ludovicus Abbas.*

Concilium II. Vermerience anno 853. Sandionysianorum Monachorum querelis interpellatum, eam concessionem revocavit irritamque jussit esse, propterea quòd Fulradus Abbas, cùm eo Cœnobio donaret Abbatiam sancti Dionysii, hanc addiderat cautionem, ut ne illud unquam ab hac divellere fas esset. *Nec beneficiario, nec precario jure distrahendum.*

XII. Indubitatissimum est, has precarias, ubi Ecclesia acceptos agros remunerabatur duplo, triploque usu fructu aliorum agrorum, ejusmodi uberrimum fuisse fontem, ex quo in Ecclesiam opes terræque innumerabiles exundarunt. Nec multum

tùm abludit ab eo precariarum usu res etiam nunc pervagatissima, ut suas quis Xenodochiis, vel Religiosis domibus pecunias, agros, domos, fundos quoslibet donet, eorumque proprietate & possessione sese abdicet; annuas autem pecuniæ pensiones vicissim percipiat, multò pinguiores, tantòque abundantiores, quantò ætate ipse provectior, largiùs quàm diutiùs illis perfruitur. Illud interest discriminis, quòd nunc pecuniariæ pensiones rependuntur ad vitam, olim agri aliqui commendabantur ad usumfructum cum vita finiendum. Perspicuè vides, quàm immani distent intervallo geminæ istæ precariarum classes; quàmque ut illæ detrimento, ita hæ compendio essent Ecclesiis, quò earum damna harum utilitate resarcirentur.

XIII. Affirmat Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ab Hincmaro Laudunensi nepote suo occupatas fuisse in Carolum Calvum Regem terras quasdam, quas suæ Ecclesiæ juris esse existimabat, & in beneficio datas clienti cuidam suo; quas juridica evictione postea amiserit, comperto eas Ecclesiæ Laudunensis in ditione nunquam fuisse. Hinc elucet in his rerum commissuris quanta fuerit aliquando Episcoporum magnanimitas: sed quæ tamen prudentiam non disparem desideraret. Regi rursus ipsi eidem idem Hincmarus terras donavit ab eodem Ecclesiæ suæ redditas, ut eas beneficiario jure cuidam donaret, nomine Normanno. Qua in re eo peccatum est ab Episcopo, quòd nec Archiepiscopi sui, nec Episcoporum Provinciæ consilio usus sit. *Postquam Rex illas res à longo tempore de Ecclesia Laudunensi abstractas eidem Ecclesiæ sua pietate restituit, ipsi domno Regi illas sine meo ac Coepiscoporum nostrorum & comministrorum tuorum conscientia & consensu beneficiasti, quatenus eidem Nortmanno illas beneficiaret.* Illud postremò additur ab Hincmaro Remensi, cùm Laudunensis Præsul precarias vel Beneficia quibusdam abstulisset, iique apud Regem expostulassent: voluisse Regem ut tribus quos Metropolitanus delegisset Episcopis, causa ea judicanda delegaretur, aliisque viris probis. Denique excussa causa coram ipso Rege, sicut Episcopus expetierat, Beneficiis restitutos eorum nonnullos fuisse, qui iis exuti fuerant. Lupus Ferrarienſis Abbas rescita morte mariti neptis suæ, Eneam Episcopum Parisiensem per litteras obtestatus est, ut filio ejusdem neptis paternum Beneficium prorogaretur; addito tutore, qui militaria Beneficii munia obiret. *Ut filio ipsius cancedere dignemini Beneficium, Tutarem verò qui & moribus vestris congruat, & militare obsequium exigat, statuatis.*

Tom. 2. pag. 103.

Epist. 119.

Can. 15. 29.

XIV. In Concilio VIII. damnatæ sunt Emphyteuses, sed ita tamen, ut verba ipsa Canonis insinuent, non damnari eas, nisi perpetuas. Quòd tum alienationes sint. Ideo & alio Canone vetatur, ne terræ Ecclesiæ in Emphyteusin datæ auferantur, nisi priùs commoniti fuerint, qui eas obtinent, iis spoliatum iri, & alios fidei suæ tenaciores subrogatum, si toto triennio non solvant.

CAPUT IX. P. 4. l. 3. c. 1.

De Decimis & Primitiis post annum Christi millesimum.

I. Ut Archiepiscopus Moguntinus Abbates & Turingiæ Provinciam omnem compulerit ad decimas solvendas.

II. Quo fundamento immunitas decimarum concessa alicubi sit Nationibus recens ad fidem conversis, & Congregationibus recentioribus.

III. In Anglia præter primitias, rerum omnium decimæ solvebantur.

IV. In Gallia, Germania, Italia usus erant aliquantùm diversi sæculo undecimo, sed ubique tamen decimæ & primitiæ solvebantur.

V. Sæculo duodecimo illi eximebantur legi decimarum solvendarum, qui paupertatem profitebantur, & sua omnia pauperibus erogabant: cùm decimæ ad pauperes sustentandos exigantur.

VI. Varia ejusdem sæculi statuta de Decimis.

VII. Gratiani placita de exemptionibus decimarum, quibus Pontifices & Episcopi Monachos quandoque ornaverant.

VIII. Variæ Decretalium regulæ sæculo decimo tertio promulgatæ super exemptionibus his, & decimis.

IX. Non alio Ecclesia Christi stimulo agebatur, ut ad decimarum solutionem cogeret, quàm ut juri divino obtemperaretur, & consultum esset saluti solventium tam justa Deo tributa.

X. Varia ejusdem sæculi decreta Conciliorum de decimis & primitiis.

XI. Decreta Conciliorum posterioris ætatis.

XII. Nonnulla universim adnotata in hanc Canonum & decretorum farraginem.

XIII. Placita sancti Thomæ Aquinatis de Primitiis & Decimis.

I. Diligentissimè Lambertus luculentæ in primis conditor historiæ scriptis mandavit permolestam illam in Germania concertationem super decimis, ubi Henrici Regis Germaniæ auxilio fretus Archiepiscopus Moguntinus, Provinciam Turingiam hactenus immunem, legi & jugo decimarum subiicere adgressus est. Concilium primò Erphurdiense ab eo convocatum est, ubi Abbates duce & principe Abbate Fuldensi, Archiepiscopum obtestati sunt, ut privilegiis eos frui sineret, quæ prisci concessissent Pontifices, de quibus Majores ejus nunquam sibi controversiam fecissent. Responsum est ab Archiepiscopo, privilegia ea indulta Monasteriis fuisse, inter ipsa sui incunabula, velut lactis quædam & infantiæ blandimenta, quæ excuti jam par sit, ut generalibus sese Ecclesiarum consuetudinibus legibusque accommodent. Abbates consensu fulti totius Provinciæ, cujus patrocinabantur causæ, rogarunt Archiepiscopum, si nec Pontificum bullis, nec concessionibus Caroli Magni, cæterorumque Imperatorum acquiesceret, quarta saltem parte decimarum contentus esset, tres reliquas permitteret Ecclesiis particularibus fruendas, cùm ea sit decimarum partitio, Canonicis institutis approbata. *Ipsarum saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & Canonum scita æquam judicassent, & cæteræ per orbem terrarum Ecclesiæ usitatam haberent; scilicet ut quarta parte ipse pro suo suorumque Missorum servitio contentus, tres reliquas portiones Ecclesiis, quibus antiquitus attitulatæ fuissent, permitteret.* Cùm his non assentiretur Archiepiscopus, appellationem ad Pontificem Thuringi meditabantur, nisi à Rege qui coram aderat, prohibiti fuissent, à quo quà minis, quà blanditiis compulsi sunt Abbates, ut cum Archiepiscopo paciscerentur, & cum eo partirentur decimas. Exemplo Abbatum haud ægrè se accommodavit Provincia.

Baron. ann. 1069. num. 1. 1073. n. 4. 5. 6.

II. Quod de blandimentis infantiæ dixerat Moguntinus, à veri specie non recedebat. Narrat enim Saxo Grammaticus, quas artes & quas machinas admoverit Canutus Daniæ Rex, quò Danos suos nuper Christi ovili adglutinatos adduceret ad decimas Clero solvendas; nec dissimulat infringi non potuisse contumaciam gentis novæ, & necdum satis ad gustum Religionis mansuefactæ. *Idem populares adhuc sacrorum rudes decimarum religioni assuescere conabatur. Sed propositi irrita suasio fuit, quippe maturitatem rerum capere novelli cultus rudimenta nequibant.*

Baron. ann. 1181. n. 38.

Nec abhorrebat à vero quod ajebat Moguntinus, naſcentibus Cœnobiis exemptiones decimarum quandoque indultas, donec hoc velut infantiæ lacte paulatim ita convaleſcerent, & roborarentur, ut jam lacte non indigerent. Etenim Ciſtercienſis Ordinis Abbatiarum miram paupertatem inter ipſa ſui exordia ubi reſcivit Innocentius II. eas deinceps immunes eſſe ſanxit à decimis, quas hactenus Cluniacenſibus Monachis & Eccleſiarum Prælatis exolverant. Calamo ſuo interceſſere huic
Ibid. Anne 1131. n.10. privilegio Petrus Cluniacenſis Abbas, & Petrus Bleſenſis, ille ne Ordini ſuo, hic ne Clero deeſſet; ſed eos tandem obices minis, cenſuris, & interdictis Romani Pontifices disjecere. Hoſpitalarii Equites Palæſtini privilegia eadem à Romanis Præſulibus expreſſerant, cùm ſumma rerum inopia inter
Ibid. Anne 1135. n.25. primordia ſua laborarent. Cùm illos poſtea comperiſſet Patriarcha Hieroſolymitanus opibus circumfluere, Romam ipſemet profectus eſt, cum Epiſcopis quibuſdam ſuæ ditionis, ut has immunitates revocari curaret. Sed ſi qua fides Vvillelmo Tyrio, ingens illa opum copia, cujus contemplatione cauſa cadere debebant Equites, victoriam illis conciliavit. Archiepiſcopatum Tyrium regebat Vvillelmus, & ejus permagni intererat, ut victi ſuccumberent Equites.

III. In dubium verò trahi non poteſt, quin ſolutæ Clero primitiæ fuerint, & decimæ, quanquam ſolvendi ratio non una ſemper & ubique gentium fuerit. In Concilio Angliæ, quod anno 1000. affixere, jubetur, ut *Eleemoſyna aratri*, hoc eſt, ut primitiæ ſolvantur intra quindecim poſt Paſcha dies, decimæ pecudum ad Pentecoſten, decimæ frugum ad feſtum omnium Sanctorum, oblationes ad luminaria, quater ſingulis annis. Diſſidet nonnihil Epiſtola, quam Canutus Daniæ Rex Romam ſcripſit anno 1031. nec enim eoſdem indicit dies, & eleemoſynam aratri à primitiis ſeminum ſejungit. *Eleemoſyna pro aratris, primitiæ ſeminum.* Regis hujus leges Eccleſiaſticæ anni 1032. mulctas pecuniarias eis inflixere omnibus, qui ſuo quovis jure Ecclefias fraudarent. Cap. 8.9. Expreſſiores ſunt etiam ſanctiſſimi Regis Eduardi Leges. Jubent decimam omnino ſolvi partem, tum animantium, tum frugum Cap. 7.8. terræ; decimas denique ſolvi præcipiunt apum, ſylvarum, pratorum, aquarum, molendinorum, ſeptorum, hortorum, negotii. A quo enim omnia in nos proficiſcuntur, ei decimam omnium ſaltem rependi jus faſque eſt. *De apibus verò ſimiliter decima commodi, quin etiam de boſco, de prato, de aquis & molendinis, parchis, vivariis, piſcariis, virgultis, hortis & negotiationibus, & omnibus rebus quas dederit Dominus, decima pars ei reddenda eſt, qui novem partes ſimul cum decima largitur.*

IV. Pluſculum intererat diſcriminis in aliis Eccleſiis hoc ſæculo undecimo, ſed quod ad circumſtantias magis aliquas ſpectaret, quàm ad rem ipſam. In Concilio Toloſano anni 1056. præceptum eſt, ut qui aſſueviſſent Epiſcopo & Clero ſolvere Tertiam, Metatum, ſeu Giſtium, & Synodaticum, ii muneri poſthac eidem ſuo ne deeſſent. Qui verò nec Tertiam, nec Metatum ſolvebant, tertiam partem decimarum penderent, cum primitiis, & oblationibus mortuorum. Nec ab his immunes eſſent Eccleſiæ, quæ ad Monaſteria pertinerent. Can. 10. *Statuimus etiam ut Eccleſiæ ad ſedem pertinentes, quæ ſolvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, ſolito more perſolvant Epiſcopis vel Clericis. De iis verò Eccleſiis quæ non dant tertium vel paratam, tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de Cœmeteriis & defunctis conſequuntur, Epiſcopo & Clericis aſſignetur. Simili quoque modo ſtatuimus de Eccleſiis ad Monaſteria pertinentibus.* Diximus, dicemuſque ſuo loco diligentiùs ab Epiſcopis acceptas fuiſſe tertias, vel quartas partes decimarum ſuæ univerſæ ditionis. Hìc tertia pars accipitur, & de ipſis accipitur oblationibus, quòd ad Epiſcopi, & Cleri ſuſtentationem accipiatur.

Proximo Canone præcipitur, ut Parochis cedat ſaltem tertia pars decimarum illis in locis, ubi Nobiles occupant decimas infeudatas: & Epiſcopi Clerique authoritate fulciantur, ne eo jure ſuo fruſtrari poſſent. *Item de Eccleſiis in alodiis laicorum conſtitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio, & cæteris in poteſtate Presbyteri, ad ſervitium ipſius Eccleſiæ, ſub Epiſcopi vel Clericorum ditione permaneant.* Can. 11. Huc etiam pertinebat illa Germaniæ Monachorum interpellatio ad Archiepiſcopum Moguntinum, quarta ut decimarum parte contentus eſſet. Verùm ille tantillæ parti non acquievit.

In Concilio Romano anni 1059. univerſim definitum eſt, primitias, decimas, oblationes Eccleſiæ conferendas eſſe: ſed ut in poteſtate eſſent Epiſcopi, eas, ut opinor, partituri pro ſingularum conſuetudine Eccleſiarum; denique communione ſummovendos eos, qui juri tam ſancto & neceſſario non ſatisfacerent. Can. 5. *Ut decimæ, & primitiæ ſeu oblationes vivorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint. Quas qui retinuerint, à ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.* Sublucent hìc vetuſtiſſimæ diſciplinæ veſtigia, ut in Epiſcopi poteſtate & arbitrio ſint res Eccleſiæ Diœceſeos ſuæ & proventus omnes. Expoſtulavit Gregorius VII. de Archiepiſcopo Salisburgenſi, quòd cùm ab Alexandro II. Papa facultatem impetraſſet erigendi Epiſcopatus novi intra ſui fines, qui latiſſimè fundebatur: Epiſcopatum quidem excitaſſet, non adſignaſſet autem ei decimas territorii, quod ei adſcripſiſſet. *Comperimus illum quidem in ſocietatem laboris miſiſſe, ſed ſibi fructum laboris, ſcilicet decimas* L.2.Ep.77. *retinuiſſe, &c.* Suadet mox, ut ei Eccleſiæ decimas ſuas reſtituat: *Eccleſiam decimarum ſuarum reditibus reveſtias.* L.6.Ep.9. Idem Gregorius ad Canonicos Teroanenſes reſcripſit, ut Novalium etiam decimas ſolvi cogerent: *Decimas novarum terrarum ſubtrahunt Eccleſiæ*; & ſiqui contumaciùs repugnarent, eos excommunicatione vincirent. Profertur & Reſcriptum Paſchalis II. quo decimarum immunitas conceditur Congregationibus Clericorum omnium & Monachorum, ad eos agros, quos ſuis 17.q.1.c.47. ipſi manibus colunt.

V. Si ad ſæculum delabamur duodecimum, occurrent Cluniacenſes, qui impatientiùs tulerant exemptionem decimarum Ciſtercienſibus conceſſam, & qui nunc à Calliſto II. ſibi ipſis eandem immunitatem confirmari ambiebant, ad eos nimirum agros, quos ipſi colerent, tam ſuis, quàm ſervorum ſuorum manibus, juxta Cœnobia ipſa ſua. *Decimas laborum veſtrorum, pro quibus tam vos,* Calliſt. II. Epiſt.22. *quàm alios Monaſticæ Religionis viros inquietare Epiſcopi conſueverunt, illorum videlicet, quos Dominicaturas appellant, qui veſtro ſumptu à Monaſteriis, & cellæ veſtræ clientibus excoluntur, ſine omni Epiſcoporum & Epiſcopalium Miniſtrorum contradictione deinceps quietiùs habeatis, qui veſtra peregrinis fratribus & pauperibus erogatis.* Ita Calliſtus ipſe II. Papa harum immunitatum cauſam juſtiſſimam aperiebat; cùm exigantur decimæ ad pauperum & Cleri alimenta, ſcrupulosè eas exigendas non eſſe ex Clericis, Monachiſque, vel ex iis omnibus, qui cùm voluntariam profiteantur ipſimet paupertatem, jam pauperum ſunt, quæcumque ſunt res eorum.

In Regula Equitum Templi, quam illis aptavit Concilium Tricaſſinum anni 1128. regnum illis cælorum deſpondetur, tum quòd paupertatis ſectatores eſſent, tum quòd in pauperes alios eſſent nihilominus munifici. Ut his eleemoſynis modus adhiberetur, juſſi ſunt diebus ſingulis pauperibus dilargiri decimam panum ſuorum partem. Cap. 11. *Decimam totius panis quotidiè eleemoſynario veſtro dare jubemus.* Eadem Hoſpitalariorum Equitū immunitas confirmata

eſt

est ab Anastasio IV. Papa, quòd eorum opulentia communis esset pauperum & peregrinorum omnium census. *Quia verò omnia vestra sustentationibus peregrinorum & pauperum debent cedere, ac per hoc nullatenus aliis usibus ea convenit applicari.*

Epist. 12.

VI. Cùm rescriberet Alexander III. ad Upsalensem in Svecia Archiepiscopum, hortabatur, ut censuras & anathemata vibraret, quo legis divinæ præceptis populi obtemperantes essent, decimis solvendis : *Decimas fideliter persolvere ab ipso Domino noscitur institutum.* In Concilio Londinensi anno 1175. constitutum est, ut juxta hujus Pontificis decretum censuræ Ecclesiasticæ distringerentur in sacrarum detrectatores decimarum, quorum numerus in dies singulos augescebat. Sunt & plures hujus Pontificis Epistolæ, ad Episcopos Angliæ, ubi vetat decimas aliis rebus temporalibus commutari. *Quia decimæ cum temporalibus non sunt commutandæ.* Rerum omnium decimas solvi præcipit : *De proventibus molendinorum, & piscariarum, & de fœno, & de lana, de pomis, pyris, & apibus.* Denique ut plenæ exolvantur decimæ, antequam de toto anni proventu quidquam decerpatur ad expensas & stipendia servorum. Sunt & complures aliæ ejusdem Pontificis Epistolæ, ut ne Monachi exemptionum suarum limites transgrediantur, eorumque usitatissimas solvant decimas, quorum nulla sunt privilegia consecuti. Ad Episcopum denique Hungariæ rescripsit idem Papa, ubi vici, vel oppidi alicujus colonia tota in aliam demigrabat Diœcesim, iniquum esse, ut uterque decimas exigat Episcopus ; sed ei nimirum eas solvi debere Episcopo, cujus in Diœcesi Ecclesia esset, ubi illi sacris interessent toto anni spatio, si ex artificio, aut negotio solverentur, aut ex cultu agrorum in Diœcesi sitorum. Concilium Eboracense anni 1194. ejusdem Pontificis decreto subscribens, voluit ex Novalibus ipsis decimas solvi, & indeminutè, hoc est, ex integra proventuum copia, necdum subductis expensis. In Concilio Londinensi anni 1200. idem rursus constitutum est, utque immorigeri excommunicationi subiicerentur. Concilium Avenionense anni 1209. eadem innovavit decreta, addiditque, citra lethale scelus non posse retineri decimas, non posse eas unquam contraria præscribi consuetudine, aut verò laicis in perpetuum elocari.

Append. 1. Epist. 19.

Can. 13.

Append. Conc. Lat. Part. 4.

Ibidem. Part. 13. & 50.

Can. 9.

Can. 5.

VII. Antequam penitiùs in sæculum decimumtertium subeamus, observari par est, illam à Gratiano versatam esse quæstionem, An Monachi solvendis decimis exempti sint ; & ab eo tandem id definitum esse, Exemptos esse à decimis agrorum eorum pendendis, quos manibus ipsi suis colunt : privilegio nimirum Levitarum novi Testamenti illis communicato, unà cum Sacerdotio. *In quibus hæc discretio servanda est, ut de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium coluntur, decimas sibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Levi reddebantur pro ministerio, quo Domino deserviebant in Tabernaculo, offerendo sacrificia & holocausta pro populo, patet quod Monachi de propriis prædiis non magis quàm alii Sacerdotes decimas solvere coguntur.* Si Gratiano fidem adiiciamus, qui Monachis Pontifices veniam fecere decimarum, juris duntaxat interpretes & promulgatores fuere, quod eis ipsa Sacerdotii participatione partum fuerat.

16. q. 1. c. 41.

Si contra insurgas, quos Monachi colunt agros, ex iis antea decimas persolutas fuisse Clero, qui non debeat suis justissimis proventibus spoliari. Respondet Gratianus omnes prorsus decimas ex canonicis sanctionibus in potestate Episcopi esse, & potuisse Episcopum Monasterii conditorem, vel ejus ex licentia sua condendi ducem & auspicem, decimas ei addicere agrorum ei adsignatorum, & excolendorum à Monachis ipsis. Ut enim in potestate Papæ est Episcopatus dividere, aut adunare : ita & juris est Episcopi, unam in plures secare Parochiam, & inter eas partitionem facere decimarum. *Quod antiquiores Ecclesiæ propter novas, nec decimis, nec ulla possessione priventur, non ita intelligendum est, ut nullo modo credatur licere Episcopo aliquam partem possessionum vel decimationum unius Ecclesiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Episcopatus in unum potest redigere, ita & unus proprio consentiente Episcopo in duos potest dividi, &c. Sic Episcopus de baptismalibus & parochianis Ecclesiis facere potest cum consensu suorum Clericorum.*

Et rursum alibi Gratianus idem affirmat, posse à Pontifice, sive Parochialem Ecclesiam, sive Cœnobium ejusmodi donari privilegio, ut decimas suas omnino omnes sibi uni vendicet, etsi juxta Canones quadripartitò illæ debeant dividi, in Episcopum, in Clerum, in reparationes, & in pauperes. Et ab eo tandem concluditur, non posse Ecclesiis Parochialibus officere immunitates à Pontifice Monasteriis datas, aut quòd ea immunitas non complectatur nisi agros antè incultos ac senticosos, & à Monachis primùm excoli cœptos ; vel quòd ea non collimet, nisi ad parcam & frugalem Monachorum sustentationem, non ad coacervandas ipsis possessiones tam vastè fusas, & enormes, ut Parochialis Ecclesia in angustias redigatur. *Privilegia ergo quæ Religiosis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quod nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex Novalibus, quorum decimationes nulli assignatæ fuerant, privilegiorum authoritate decimas aliquibus persolvere non cogantur : vel si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non poterit, nisi aliis derogetur, ita privilegiorum authoritas videatur esse servanda, ut eorum subveniatur inopiæ, non ut suarum divitiarum augmento, & possessionum non modica extensione porrecta, baptismales, seu Parochiales Ecclesiæ penitus destruantur.*

25. q. 1. 2.

VIII. Tertio decimo tandem sæculo publicati sunt Decretalium libri ; atque adeo opportunum jam hìc est aliqua ex illis in rem nostram decerpi. Rusticos eos qui agros Monasterii colerent, voluit Alexander III. ut Parochiæ exolverent integras decimas agrorum, & minutas animantium hortorumque decimas. *De reliquis minutis decimis, utpotè nutrimentis animalium, & de fructibus hortorum.* Et de quocumque demum lucrandi genere voluit idem decimas solvi : *De proventibus molendinorum, piscariarum, fœno, & lana, de apibus, de omni fructu.* Quin & illa Gratiani superiora confirmavit, ubi ait decimarum immunitatem Abbatiis fuisse concessam, quando exiguo erant adhuc illæ numero, & re admodum tenui. *Nam quando Romana Ecclesia Ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri Ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri. Sed nunc in tantum augmentatæ sunt, & possessionibus ditatæ, quòd multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam sæpè proponunt.* Declaratum ab eo est decimas Novalium, quæ nullius Parochiæ finibus clauderentur, ad Episcopum pertinere, cujus in arbitrio esset aut retinere eas, aut Parochiæ alicui addicere. *Ipsas secundùm discretionem à Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ubi non obscurum vestigium universalis illius juris, quo potiebatur Episcopus in universas suæ Diœceseos res Ecclesiarum. Declaratum rursus ab eodem est decimas esse juris divini. *Cùm decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.*

Extra. de transact. c. 8.

Extra. De decimis, c. 5. 6. 9. 13.

Ibid. c. 14. 21. 22. 23.

A Clemente III. definitum est, si unius agri anno uno & eodem plures essent proventus, plures & decimas exolvi debere. A Cælestino III. confirmatum est, omnium prorsus lucri rerum solvendas esse decimas, & quidem antequam expensæ dedu-

cantur. *Revera ſicut ſancti Patres in ſuis tradiderunt ſcripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militia, de venatione, de molendinis ad ventum, & de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtris Eccleſiæ tribuendæ, &c. Antequam ullas deducatis expenſas.* Idem firmavit & Innocentius III. jure divino niti decimas. *Decimæ à divina conſtitutione debentur.* Id quoque ab eo ſignificatum eſt, ſolvi eas debere, non deductis ſementis expenſis; ſolvi debere, non ex pretio venditionis terrarum, domorum, gregum, ſed ex lucro ex his emergente. Solvi debere non deductis vectigalibus publicis, aut ex ipſis vectigalibus decimas detrahendas; quòd eo ſe Deus coli voluerit honore, ut rerum omnium ſummum Dominum. *Cùm in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſervaverit.* Ab eo denique Pontifice in Concilio Lateranenſi IV. Ciſtercienſes Monachos & quoſcumque alios privilegiatos declaratum eſt, decimas exoluturos omnium agrorum, quos in poſterum comparaturi eſſent, ſi decimis illi antè obnoxii eſſent, quamvis eos ſuis ipſi manibus excolerent.

Ibid. c.25.26. 28.33.34.

IX. Ut apertius autem fiat, hunc Pontificem, ubi Majorum ſuorum veſtigia legens, curæ habebat, decimæ Clero ut quàm religioſiſſimè penderentur, Creatoris potiùs omnium Dei cultui conſuluiſſe, & æternæ omnium ſaluti, quàm temporali Cleri compendio: paulò attentiùs perpendenda eſt illa ejuſdem alibi regula oppidò pulcherrima, ubi agebatur de ratione & modo implendi, quæ quis Deo vota nuncupaſſet. Monet enim Pontifex Epiſcopos, cùm ab ipſa origine ſua arbitraria fuerint hæc vota, minùs auſterè cum eis agendum, quorum eſt muneris ea implere, *Quoniam cùm hujuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt à viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Eadem indulgentia in decimis uteretur ſanè Eccleſia, ſi liberæ aliquando illæ fuiſſent originis & obſervationis. At cùm divini ſint juris, nihil remittebatur, cùm totum ceſſurum eſſet diſpendio animarum.

Extra. De cenſibus c.18.

Can.13.14.15.

X. In Concilio Lateranenſi IV. anno 1215. Innocentius III. hæc libravit decreta omnia: ſolvendas eſſe decimas, etſi eis locarentur, qui non ſolvere inſuevi ſſent. Solvendas eſſe non detractis exactionibus publicis; quantiſcumque munitos privilegiis Monachos, ex comparatis poſthac agris perſoluturos, ſi ex illis antè ſolebant perſolvi. Ad Arelatenſe Capitulum reſcripſit Gregorius IX. immunes eſſe Monachos decimarum ex iis agris, quos primi excoluiſſent. A Concilio Toloſano anno 1229. declaratum eſt, ſolvi debere decimas & primitias ex fundis & proventibus, non deductis expenſis, nec contrà præſcribi poſſe. *Univerſi etiam de bonis & proventibus ſuis, non deductis expenſis, Eccleſiis integrè decimas & primitias ſolvere teneantur, præſcriptione vel conſuetudine aliqua non obſtante.* Idem habent Conſtitutiones B. Edmundi anno 1256. In Synodo Vorceſtrenſi anno 1240. plura de decimis conſtituta ſunt, ex quibus liquet ſolvi eas ſolitas fuiſſe ex negotio, ex artificio, ex gregibus, lanis, & fœnis: & pro fœnis, fuiſſe Parochias, quibus loco decimarum aſſignata eſſent prata; quod non improbat Synodus, dum non diſpar eſſet pretium. Conſtitutiones Archiepiſcopi Eboracenſis anno 1250. eaſdem exhibent rerum omnium decimas.

Extra. De Privil.c.33.

Can. 19.

Cap. 40.

Cap.43.44.45. 46.

Can.13. & ſeq.

In Concilio Burdigalenſi anni 1225. plurimi de decimis editi ſunt Canones, in eos potiſſimùm, qui ſolvere recuſabant; vel in Laicos, qui etiam eas uſurpabant. Unum hìc promo Canonem de primitiis, quæ hìc ad eum ferè modum deſiguntur, qui ſuprà ex Hieronymo animadverſus eſt, nempe ad partem triceſimam, quadrageſimam, vel quinquageſimam. *De primitiis verò ſtatuimus, ut laici per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ad triceſimam vel quadrageſimam partem uſque ad quinquageſimam nomine primitiæ perſolvendam.* Concilium Campiniacenſe anno 1260. hæc ſtatuta maxima ex parte innovavit, & illud potiſſimùm quod nos effugerat, quo jubetur, ut decimæ Novalium Parocho perſolvantur, quanquam aliæ decimæ ad alios ſpectent, Clericos, Laicoſve. *Omnino prohibemus, ne quiſquam de cætero Clericus aut laicus occaſione veteris decimæ novalia recipiat. Sed ea Parochialibus Eccleſiis, in quibus novalia excreverunt, liberè poſſidenda permittat.* Quod jam in Concilio Burdigalenſi decretum fuerat. In Synodo Nemauſenſi anni 1284. obſervare eſt, decimas exolutas fuiſſe omnibus ex ſpeciebus ſuprà perſtrictis; perſolutas fuiſſe & primitias, quas hæc Synodus ad tritici & vini ſexageſimam partem redigit, intacta & illibata eorum locorum conſuetudine, ubi conveniſſet de certa quadam tritici & vini quantitate loco primitiarum annuarum. Synodus Exceſtrenſis prolixè & ipſa in eodem argumento verſata eſt, convenienter Conciliis Angliæ. Sed omnium prolixiſſimæ ſunt Conſtitutiones Provinciales Archiepiſcopi Cantuarienſis anno 1300. Quæ conglobavimus hactenus omnia, illa in eas congeſta ſunt, & illud præterea memorandum de mercatoribus, artificibus, opificibuſque, qui & ipſi laboris, induſtriæ, lucrique ſui decimas Deo per Eccleſiam dicare ac conſecrare jubentur. *Statuimus etiam quod decimæ ſolvantur de artificibus & de lucro negotiationis, per mercatores, & quoſcumque alios, & ſimiliter de carpentariis, fabris, mercatoribus, ſutoribus, &c.*

Can. 11.

Cap. 53.

XI. In Concilio Vaurenſi anno 1368. ſtatutum eſt, ut Monachi qui decimas perciperent, partem earum aliquam refunderent in Parochos, quibus non ea eſſet rei copia, qua poſſent & ſe ipſos ſuſtentare, & muneri ſuo ſatisfacere, ac jura Epiſcopalia perſolvere. Nec illud prætermiſſum, iſtiuſmodi judicia fori eſſe Eccleſiaſtici. In Synodo Lingonenſi anni 1404. decimæ aliæ declarantur eſſe perſonales, aliæ agreſtes, aliæ denique mixtæ. Perſonales ſunt *ex quocumque artificio, ex quocumque negotio, ſeu negotiatione, ex ſcientia & militia, ex venatione & ſimilibus.* Agreſtes ſunt tritici, vini, olerum, frugum, hortorum, fœni, locationis domorum, furnorum, balneorum, tincturarum, lapicidinarum & fodinarum. Mixtæ ſunt animantium, agnorum, vitulorum, equorum, caprarum, apum, pullorum gallinaceorum, &c.

Can. 75.

Bochel decreta Ecc. Gal. p.967.

Miſſa lubens alia facio Concilia complura, quibus ſuperioribus decretis novus ſubinde vigor additus eſt; ut pergam ad Concilium Generale Conſtantienſe anno 1415. ubi præ cæteris aliis, & hic Vicleſi damnatus eſt error, decimas non aliud quàm meras eſſe eleemoſynas, liberaſque, quas poſſet populus Paſtoribus ſubtrahere, quorum profeſſionis ſanctimoniæ mores non conſentirent. *Decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & Parochiani poſſunt propter peccata ſuorum Prælatorum ad libitum ſuum auferre eas.* Ex antedictis dilucidè &, ut ſpero, invictiſſimè patefactum eſt, ita Eccleſiæ ſemper fuiſſe perſuaſiſſimum, decimas divini juris eſſe; & nullis non Orbis Nationibus omnibus retro ſæculis certiſſimum fuiſſe, eos qui ad aras pro ſalute Reipublicæ ſacras agunt excubias, Reipublicæ ſumptibus alendos eſſe: id legem inſitam, id naturam hominis ipſam vociferari. Ideo & Concilium Moguntinum anni 1549. lege divina decimas præcipit exolvi.

Seſſ.8.

Verùm eo ipſo in Concilio Moguntino illud obſervatum eſt, quod necdum à nobis uſquam deprehendi potuerat, decimas perſonales in iis tantùm locis exigendas eſſe, in quibus earum ſolvendarum perpetua eſt conſuetudo. *Cum autem Domino teſtante, mercenarius dignus ſit mercede ſua, ſtatuimus & decernimus, ut decimæ, quæ*

Can. 76.

jure

jure debentur divino, tam majores, quàm minores, sine fraude aut diminutione solvantur: etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est. Inde inferes quoad decimas personales, aut non eas ubique terrarum usu receptas fuisse, aut oblivione nonnullis in locis obrutas fuisse aliquandiu ante hoc Concilium; quod multò probabilius est, cùm hoc demum Concilium ea primùm utatur exceptione. Concilii Tridentini Patres unum id præcepere, sedulò solvi decimas, *Cùm solutio decimarum debita sit Deo*: nec ad id, ubi opus erit, abstineri excommunicationum telis. Prætereo & Concilia complura alia, Narbonense anni 1551. Cameracense anni 1565. Turonense anni 1583. Tolosanum anni 1590.

Sess. 24. c. 12. Cap. 63. Cap. 16. Cap. 16. Cap. 4.

XII. Ex prolixa hac Statutorum Synodalium enumeratione circa decimas & primitias, ratione temporum serieque servata, facilè poterit lucis aliquid affundi ei parti disciplinæ sacræ, & historiæ. Ingens planè non paucis in rebus elucescit consensio. 1. Omnibus indiscriminatim Regnis ac Provinciis viguisse legem solvendarum decimarum. 2. Et quidem jure divino fultam legem. 3. Et contra quam præscribi non possit. 4. Fulmina excommunicationum merito & jure vibrari, ne tam religioso quisquam desit officio. 5. Justas fuisse causas dispensandi de ea lege cum Congregationibus quibusdam Monasticis.

Sed & dissensiones non paucæ ac vicissitudines observari potuere, quæ paci tamen & unitati Ecclesiarum nihil obstreperent. 1. Non omnes Monastici Ordines iisdem exemptionibus decorati sunt, quia non omnes æquè se stricta distrinxerant paupertate. A pauperioribus enim verecundiùs exigebatur, quod non nisi ad pauperum exigebatur levamen. 2. Ubi Congregationes illæ exemptæ opibus crevere, decrevere & exemptionibus & privilegiis, uni antè pauperati indultis. 3. Decimarum quàm primitiarum lex austerior, & consuetudo altiùs infixa, & effusa latiùs. Non facilè evinci poterit omnium semper rerum aut specierum decimas solvi jussas, aut verò solutas fuisse, maximè personales.

Quin & intervenere nonnunquam Magistratus Civiles, ne qua nova inveheretur exactio decimarum, præter receptissimam consuetudinem. A Rege Franciæ Philippo IV. declaratum est anno 1303. petitorium & possessorium de decimis fori esse Ecclesiastici. Et cùm id tam multis consentiat superiùs laudatis Conciliis, rescripsit tamen idem ipse Rex ad Episcopum Santonensem, ut vetaret, ne ab ipso, vel ejus jussu à quovis alio exigeretur decima rerum, quarum nulla unquam persoluta fuisset. *Contra consuetudinem diutiùs observatam, decimam exigitis de rebus, de quibus præstari non consuevit; in grave scandalum Provinciæ.* Intererat Regis, & ejus tum erat juris, tum potestatis, ut innovationibus iis intercederet, quibus Regni pax concuti posset, & Ecclesiæ.

Marca, De Concord. L. 4. c. 10.

XIII. Præstantissimè enim à beatissimo Thoma animadversum est, quamquam jure divino constitutæ sint decimæ & primitiæ, & ipsa Christi institutione, nihilo tamen minùs Ecclesiæ sapientiæ & providentiæ permissum fuisse, ut ipsa de qualitate, de quantitate earum, & de personis diffiniret. *Pertinet ad jus naturale, ut homo ex rebus sibi à Deo datis aliquid exhibeat ad ejus honorem. Sed quod talibus personis exhibeatur, aut de primis fructibus, aut in tali quantitate, hoc quidem fuit in veteri lege jure divino determinatum; in lege autem nova definitur per determinationem Ecclesiæ: ex qua homines obligantur, ut primitias solvant secundùm consuetudinem patriæ, & indigentiam ministrorum Dei.* Hæc ille de primitiis, quas tamen addit ad sexagesimam saltem partem consurgere debere, ut summum ad quadragesimam ex B. Hieronymo; in ea re verò cujusque Ecclesiæ consuetudini serviendum esse. *Unde videtur quod inter hos terminos sint primitiæ offerendæ secundùm consuetudinem patriæ.*

2. 2. q. 86. art. 4.

Vide jam ut de decimis philosophetur in eundem modum, & jure eas divino sanctas esse, & Ecclesiæ tamen, immo & particularium Ecclesiarum moderationi atque arbitrio permissum, ut & quantitatem earum, & alias circumstantias determinent. *Sic ergo patet quod ad solutionem decimarum homines tenentur quidem ex jure naturali, partim etiam ex institutione Ecclesiæ. Quæ tamen pensatis opportunitatibus temporum & personarum posset aliam partem determinare solvendam. Præceptum de solutione decimarum, quantùm ad id quod erat morale, datum est in Evangelio, à Domino, ubi dicit, Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Et etiam ab Apostolo, ut patet 1. ad Cor. 9. Sed determinatio certæ partis est reservata ordinationi Ecclesiæ.*

2. 2. q. 87. art. 1.

Addit quin etiam si vetus Lex alias præterea decimas præscripsisset in pauperes erogandas, longè ulteriùs eluctatam esse Evangelicam legem, quæ superflua in pauperes erogari præcepit; quos & Clerici vocant in quandam participationem decimarum suarum. *Tertiæ decimæ quas cum pauperibus comedere debebant, in nova lege augentur, per hoc quod Dominus non solùm decimam partem, sed etiam omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, secundùm illud Lucæ 2. Quod supereſt, date eleemosynam. Ipsæ etiam decimæ, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari.*

Addit porro si qua sint loca, ubi exigi decimæ sine offendiculo & populari tumultuatione non possint, in culpa nec Clericos esse, qui vi abstineant; nec Laicos ipsos, si per eos non stet, quin Ecclesiæ persolvantur, quæ tam arctis juris divini & humani vinculis ei fideles pendere constringuntur. *Laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas non requirunt, ubi sine scandalo requiri non possent propter dissuetudinem, vel propter aliquam aliam causam. Nec tamen sunt in statu damnationis, qui non solvunt in locis illis, in quibus Ecclesia non petit, nisi fortè propter obstinationem animi habentes voluntatem non solvendi, etiamsi ab eis peterentur.*

Articulo rursus proximo ab eodem additur, cùm omnes in commune obligentur fideles alendis Altarium ministris, nec tamen omnibus aliqui sint agri, fundique, hinc nasci jus & præceptum personalium decimarum, quod attemperari tamen necesse est cujusque usui regionis, & sacrorum Ministrorum inopiæ. *Ideo in nova lege tenentur homines ad decimas personales, secundùm consuetudinem patriæ, & indigentiam Ministrorum.*

Quodlib. 2. q. 4. art. 3.

Idem verò rursus Theologorum facilè Scholæ princeps illud cum primis memorandum adnotat; quamvis lex decimarum à veteri Testamento ad novum traducta sit, cum cæteris moralibus præceptis; quod inerat tamen cæremoniale, nempe definitio decimæ partis, non unà traductum fuisse, sed ab Ecclesia ultro adoptatum, quæ relaxare idipsum potest, aut ex parte, aut omnino, ut in partibus Italiæ, & in Oriente, ubi nec solvitur, nec exigitur quidquam decimarum, quamvis penes Ecclesiam sit eas exigendi jus inconcussum, quod nec præscribi possit, nec alienari.

Ex Innocentio III. plus satis liquet, abolitum jam fuisse in Oriente decimarum usum, Et quod ad Italos attinet, in Epistola ad Patriarcham Latinum Constantinopolitanum data

idem

idem ipse ait, Venetos cogendos esse ad solvendas in Oriente decimas; nec insistendum esse consuetudini, quæ Venetiis viget, solvendi vel decimas omnes, vel decimam partem eorum omnium quæ patrimonio adjecerint, paulò antè quàm animam agant. *Non obstante consuetudine, quam habitatores Venetiarum observant, ut videlicet in morte dumtaxat deciment illa, quæ acquisierint in vita.* Negat Pontifex eum morem Constantinopoli tolerandum, quòd Veneti, toto vitæ curriculo Constantinopoli emenso, Venetias tandem remigrare, & ibi vita migrare possent. Ubi Latini rerum potiti sunt in Oriente, suas eò decimarum consuetudines invexere.

Gesta Innoc. III. p. 107. 111.

Historiæ Hierosolymitanæ Scriptor Baldericus Dolensis Episcopus, Ramulam urbem memorat à nostris in Infideles expugnatam fuisse, tumque electum ab iis Episcopum, cui cùm nulli adhuc supperetent reditus, decimæ incunctanter fuerint persolutæ. *Quoniam Episcopus, quibus vivere posset, possessiunculas non habebat, Christiani facultatum suarum ei decimas obtulerunt, quibus vivere & Ecclesiam reficere potuisset.*

L. 4.

Referuntur à Fagnano opiniones Canonistarum diversissimæ, & aversa fronte pugnantes. Illis ipse assentitur, qui personales decimas negant juris divini, ideoque contra eas censent præscribi potuisse. Secus verò res habet de aliis decimis, potissimùm verò post Constitutionem Urbani VIII. anno 1641.

In l. 3. Decr. Par. 3. p. 401.

Finem faciet huic Capiti beatus Carolus Mediolanensis Episcopus, qui constantissimè Episcopali benedictione sua impartiri recusavit incolas tractus cujusdam Episcopatus Brixiani: & ideo recusavit, quòd interdicto perculsi essent ab Antistite suo, cui pertinacissimè decimas persolvere abnuebant. Delegavit Carolus Episcopum ex Comitatu suo ad emolliendos ejus plebis animos; quod & ita feliciter cessit, ut solutum sit interdictum.

Giosfano l. 6. c. 51

CAPUT X. *P. 4. l. 3. c. 2.*

De Decimis & Ecclesiis Parochialibus quæ Monachis concessæ sunt post annum Christi millesimum.

I. Ecclesiæ Parochiales ab ipsis Pontificibus summis concessæ Regularibus.

II. Concessæ & ab Episcopis.

III. Qui eas plerasque usurpaverant laici Nobiles, iisdem Regularibus restituere maluere, consentientibus Episcopis.

IV. Quibus argumentis defendi possit hæc Monachorum & Episcoporum ratio.

V. Annotantur aliqua in Canones Conciliorum, quibus approbata illa ratio restituendi Parochiales Ecclesias & earum decimas Regularibus potius, quam ipsi Clero.

VI. Non passi sunt Pontifices his Episcopos restitutionibus adversari, aut dissentire. Nec dissensere Episcopi, quamquam parum rationi & sacris regulis consentaneæ viderentur.

VII. Ubi assensum præstiterant Episcopi, censum annuum exigebant à singulis novis Parochis, vel certam pecuniam. Hanc pecuniæ exactionem damnavere Concilia, non censum, etsi secus sentiat Goffridus Abbas Vindocinensis.

VIII. Ab undecimo sæculo ad duodecimum venitur. Congregationes aliquæ Monasticæ specialiter id amplexæ & professæ sunt, Parochiales Ecclesias & decimas numquam attingere.

IX. Duplicis generis Ecclesias Episcopi Monasteriis donabant, alias pridem à laicis usurpatas, alias numquam ab illis usurpatas. Si quid abnuerent Episcopi, à Romano Pontifice privilegia eliciebantur.

I. DElibata summatim est quæstio hæc Capite superiori; cui nunc paulò copiosiùs pertractandæ incumbemus. Hinc enim jurgiorum seges inter Clerum & Regulares. Quæ confidimus sedari ex parte magna posse, si penitiùs res exploretur, & intelligatur, quàm variis & quàm justis causis tanta Parochiarum & decimarum copia Regularium potestatis facta sit.

Indubitatissimum quippe est, & Romanos Pontifices, & Episcopos persæpè Parochiales Ecclesias Regularibus commendasse, ut Ecclesiis ipsis potissimùm consulerent. Privilegio Apostolico munivit Leo IX. Eremum B. Petri Damiani, cujus nimirum ipse & fundator erat, & Prior. *Tibi Petre Damiane, Prior ejusdem Eremi, tuisque successoribus, Eremum adjudicamus.* Concessit ut ex ea Monasterium perficeret: *Per temetipsum fieri Monasterium permittimus.* Sed ea lege, ut ne cui unquam Monasterio alteri subjiceretur, quòd ea subjectione plerumque Monasteria labefactarentur. *Non enim ignoramus, quia hujusmodi suppositio, plerumque loci est absque dubietate destructio.* Quod apparet ad Eremos spectare. Cæterùm illi Prioratui Parochialem Ecclesiam Pontifex subjecit, & adglutinavit. *Sancimus etiam ut plebem sanctæ Mariæ positam in loco qui dicitur Vineole, præfata Eremus perpetuo jure possideat.* Concessit, ut & novos acquireret agros, sospite semper jure & incolumi honore Patronorum, qui Eremum extruxerant. *Salvo jure fidelium laicorum, qui ejusdem Eremi Patroni sunt, & eam pro animarum suarum remedio condiderunt.* Ne suspiciuncula quidem avaritiæ aut cupiditatis in Petrum Damiani cadit, ubi legitur Ecclesia Parochialis ejus Monasterio adjecta, subjectaque fuisse. Totum ergo Pontifici tribuendum, Ecclesiæ magis, quàm Petro consulenti.

Epist. 18.

II. Simillimis donis Monachos prosecuti sunt & Episcopi, donatis agris amplissimis, Parochiisque, quæ eorum ambitu continebantur. De his Ecclesiis apparet exponendum esse Canonem Concilii Pictavensis anno 1078. quo ejusmodi possessio Regularibus confirmatur. *Ut Abbates, Monachi, Canonici Ecclesias, quas numquam habuerunt, non emant, nec alio modo sibi vindicent, nisi consentiente Episcopo, in cujus fuerint Diœcesi. In illis verò quas hactenus absque calumnia habuerunt, reditus beneficiaque obtineant. Presbyter tamen de cura animarum & de Christianitatis ministerio Episcopo respondeat.*

Can. 6.

III. Hoc Canone proditur classis altera Parochiarum Cœnobiis concessarum, aperitur & tertia, earum nimirum quas Monachi à laicis nobilibus usurpatas ab illis receperant, vel gratuitas, vel pecunia numerata. Id enim significatur his verbis: *Ecclesias non emant, nec alio modo sibi vendicent.* Diximus enim alibi cùm labefactata corrueret Caroli Magni Progenies regnatrix, in illa acerbissima rerum omnium perturbatione, involatas fuisse à laicis res plerasque Ecclesiarum, adeoque & Ecclesias ipsas, maximè Parochiales. Cùm veritatis autem postea & justitiæ Sol illucescere cœpisset cœcis his & sacrilegis Christi patrimonii deprædatoribus, exarsere tandem etiam illi ad abstergendum à se tantum dedecus, ad tam certum salutis suæ discrimen propulsandum, & ad sacras denique manubias manibus suis excutiendas. Sed quoniam cum regno collapsa fuerat & Ecclesiæ disciplina, Nobiles illi nescio quo Cleri fastidio, qui non ita forsan moratus tum esset, ut par

erat,

erat, nec ea qua olim sanctimonia morum splenderet, Monachis maluere quam Episcopis, vel Parochis eas restituere Ecclesias & decimas, quas retineri jam ulteriùs à se posse desperabant. Nonnulli purè & citra sordes ullas restituerunt: alii pecuniæ aliquid antè extuderunt, quàm opimam sibi prædam finerent extorqueri. Pastoribus Ecclesiæ non ea erat tum vel authoritas, vel potestas, ut sibi potiùs, quod suum erat, cogerent restitui; ideo & necessariò acquievere, ut Monachis potiùs cederent res Ecclesiæ, quàm diutiùs à laicis profanarentur. Non multò pòst tamen subiit animum quanta ea Cleri jactura posthac foret, si pleraſque omnes Parochias & decimas Monachi obtinuissent. Eo compulsi sunt Patres Concilii Pictavensis supra laudati, & complurium mox aliorum Conciliorum, ut constituerent, ne in posterum Monachi Ecclesias Parochiales, earumve decimas, vel acciperent, vel redimerent, nisi consentiente Episcopo, qui non antè assentiretur, quàm profiterentur Monachi his Ecclesiis Parochum à se, vel Vicarium præstitutum iri, qui in procurando animarum regimine Episcopo subesset.

IV. Tertia hæc ratio partarum Monachis Parochialium Ecclesiarum & decimarum, vel gratuito, vel non prorsus gratuito Nobilium dono: invidiosa haud dubio statim videbitur, & indecora, nisi hæc pauca animo recurrant, quæ magni prorsus momenti sint, ad eam infamiam eluendam. 1. Obstinatæ laicorum voluntati id imputandum esse, non Regularibus. 2. Consultissimè ac sapientissimè, & Episcopos tum existimasse, & à nobis existimandum esse, gratias agendas & quidem impensiùs esse, quòd sacra ea præda laicorum tandem manibus extoqueretur. 3. Coiere tum in plura Concilia Episcopi, & ne in mentem quidem ipsis venit, ut vel Monachos accipere, vel laicos dare Parochias & decimas prohiberent. Quin duo tantùm hæc temperamenta præscripsere, ut & Episcopi Diœcesani interveniret consensus, & Monachi solo primitivi & principis Parochi nomine contenti, Clericum Episcopo præsentarent, à quo ille institueretur, & spiritalis regiminis ratio subinde exigeretur. 4. Optatissimum fuisset, ut & aliæ bene multæ similiter Regularibus restitutæ fuissent decimæ, nec nobilibus laicis postea in feudum cessissent, unde & infeudatæ dictæ sunt. Hæc juvabit observasse in Canones istiusmodi Conciliorum.

V. Concilium Romanum anno 1078. idem definiit, quod suprà Pictavense: *Nullus Abbas decimas & primitias sine authoritate Romani Pontificis, seu Episcopi consensu, in cujus Diœcesi habitat, detineat.* Concilium ad Juliobonam anno 1080. paulò enucleatiùs rem edisserit. Statutum est, ut *si donatur Monachis Ecclesia*, jure omni ut antè suo gauderet Parochus, tantò jam lætiùs, liberiùsque, quòd viris pietate conspicuis conjungeretur. *Quanto sanctioribus associatur hominibus.* Sed eo vivis excedente, Monachi Presbyterum sæcularem Episcopo præsentarent, ab eo instituendum, ubi idoneum judicaret. *Quem si recipiendus est, Episcopus recipiat.* Si mallet autem Parochus his cum Monachis in Monasterio degere, curaret saltem diligentissimè, ne qua re Ecclesia deficeret. Si nollet cum Monachis vitam agere, suppeditaretur illi ab Abbate, quo commodè sustentaretur ipse, quo Ecclesiæ provideri, & Episcopo Canonica jura persolvi possent, cui quoad regimen Ecclesiæ omnino obnoxius foret Parochus. Reliqui ejus Ecclesiæ reditus ad fiscum Monachorum, vel Canonicorum devolverentur. *Quod si Presbyter cum Monachis vivere noluerit, tantum ei det Abbas de bonis Ecclesiæ, unde & bene vivere, & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere. Quod si Abbas facere noluerit, ab Episcopo convenienter cogatur ut faciat. Presbyter verò Episcopo suo juste sit subditus, & Episcopales reditus persolvat. Quæ verò superabundant, in usus Monasterii sui Abbas habeat. Hoc idem in Ecclesiis Canonicorum observetur.* Illud quoque animadverti velim, Parochi arbitrio & voluntati permitti, ut adjungat se Monachis, & cum illis vitam agat, vel sejunctim; in potestate fuisse Episcoporum, cogendi Monachos, ut necessaria quæque subsidia Parochis suppeditarent: denique gratanter assensos fuisse Episcopos, ut decerpto, quo Parocho & Ecclesiæ consultum esset, redituum quidquid supererat, in alimenta Regularium cederet.

Can. 8.

Can. 21.

VI. In Concilio porro Melfensi anno 1089. apertissimè declaratum est, quàm non molestè ferrent Episcopi Ecclesias Parochiales earumque decimas à laicis ad Monachos transferri. Hic enim statutum est, ut si ejusmodi laicorum concessioni refragaretur Episcopus, ad Papam recurreretur. *Quod si quis Episcopus improbitatis & avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur, & cum ejus licentia, quod offerendum est, offerat.* Anno 1095. à Concilio Claromontano declaratum est, non posse nova altaria, id est, novas Parochias à Monachis obtineri, nisi illis ab Episcopo confirmarentur. *Libera redeant altaria in manus Episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta vel privilegia confirmata.* Publicata est à Gratiano Epistola Urbani II. qua refertur in Claromontano hoc Concilio, cui ille præerat, statutum fuisse provida & sapientissima indulgentia, ut Canonici & Monachi Ecclesias retinerent & decimas, hactenus sibi etiam citra assensum Episcoporum concessas, in posterum ne nisi iis assentientibus ullas susciperent. Nec id obscurè Canone suprapositò insinuatur. In hoc Concilio, quod in Galliis habitum est, nequaquam ea addita est clausula, quæ in Concilio Melfensi, ut ne dissentire possent Episcopi, aut Papæ consensio flagitaretur. Ejus discriminis ratio non alia probabilior succurrit, quàm mira quædam Episcoporum Gallorum abalienatio à præpostera illa restitutionis forma, ubi res Clericorum Monachis ingerebantur. Luculentè Ivo Carnotensis descripsit, quàm jure stupendum esset, tota temporalium Ecclesiæ bonorum copia & suavitate frui, atque oblectari Monachos, rejecta in Clericos regiminis animarum solicitudine tota & defatigatione. *Qua audacia, ò Monachi, præsumitis seu vinum de vinea, quam non plantastis, seu lac de grege quem non pascitis? Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibetis? Certè si ita vultis, baptizate nascentes, sepelite morientes, visitate jacentes, copulate nubentes, &c. & in medio denique Ecclesiæ aperiat os suum Monachus, cujus officium est sedere & tacere.*

Can. 7.

16. q. 7. c. 2.

Epist. 280.

Epist. 107.

Vehementius nihil, aut aculeatius dici poterat in hunc usum, ne dicam abusum, quem sola excusabat necessitas. Et tamen alibi rursus idem Ivo eidem usui ultro assentitur, ut Clerici, quorum potissimùm sunt juris decimæ & oblationes, in earum participationem non pœnitendam socios sibi adsciscant pauperes, & hos maximè Evangelicæ abdicationis gloria circumfusos pauperes, qui rebus suis renunciarunt, ut opulentissimæ Christi se devoverent inopiæ. *Licèt enim decimæ & oblationes principaliter clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quantò magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis, non in angaria bajulantes Christi crucem, sequuntur pauperem Christum?* Nec dissimulat tamen Ivo, quæ sibi videri soleant justæ querelarum causæ de Monachis, nimirum si decimas susciperent; non Episcoporum,

porum, ſed laicorum voluntate, qui tam non poſſint dare, quàm nec potuerant poſſidere: & ſi reditus antiquos, ſeu portiones congruas Parochorum decurtarent. *Eſt tamen in quo Abbatibus & Præpoſitis Monaſteriorum parcendum eſſe non æſtimo, ſi ab illis ad quos non pertinet, id eſt, à laicis decimas & oblationes accipiant, ſi inordinatè eas à quibuſcumque perſonis acquirant, ſi terminos tranſgrediantur antiquos, id eſt, ſi ſtipendia Presbyterorum antiquitus inſtituta minorent, ac ſibi uſurpent.* Has litteras exarabat Ivo, ad concerpendam Monachorum quorumdam zeli inſaniam, qui Abbatibus jam ſubeſſe detrectabant ſuis, eoſque ut decimarum Cleri uſurpatores infamia conſpergebant, exiliebant Cœnobiis, & peſtilentiſſimos jam duces ſectari, ſeipſos videlicet, meditabantur. Abbatibus patrocinium ſuum commendavit Ivo, tutòque ab eis poſſe demonſtravit, & accipi decimas, & retineri, ſi hoc ſe modo & gyro continerent.

VII. Sed & alia non ſileri exempla conſenſionis Epiſcoporum ſuadet jubetque hiſtoriæ fides. Cœperant Victor II. & Gregorius VII. ſuis in Conciliis execrari inſolentiſſimas rerum Eccleſiæ, & Eccleſiarum ipſarum per laicos invaſiones. Cùm fulmina Eccleſiæ undique & excommunicationes perſtreperent, his conſternati Nobiles, Cœnobia longè plurima exædificarunt, aut locupletarunt, reſtitutionum magis quàm largitatum ſuarum monumenta. Clericis & Monachis promiſcuè reſtituebatur. Urbanus II. & quæ ſub eo coaluere Concilia, conſenſum Epiſcoporum ſanxere interponi. Epiſcopi eò lubentiùs aſſentiebantur, quò novus quiſque Parochus novum illis cenſum pendere cogeretur. Vendi Eccleſias decimaſque, quod factitaverant laici, Pontifices & Concilia prohibuere. Cœptum eſt & ab Epiſcopis exigi aliquid pecuniæ à Monachis, uti quandam juris ſui compenſationem. Id author eſt Goffridus Vindocinenſis Abbas ab Urbano II. tamquam ſimoniacum in Concilio Claromontano damnatum eſſe. *Redemptionem Eccleſiarum, quæ vulgari hoc vocabulo altaria nuncupantur, ſimoniacam pravitatem vocavit, & Apoſtolica authoritate damnavit.* L. 3. Ep. 12. Ne Urbani & Concilii Decreto obſtreperent Epiſcopi, annuum cenſum ab his Eccleſiis exigere cœperunt, tenuiorem utique eo quem ante ab unoquoque Parocho, aut Vicario exigebant, ſed annuum utique, eoque forſan graviorem. Hinc Goffridus idem Vindocinenſis invidiam faciebat Epiſcopis, quaſi ſimulatæ ſimoniæ macula aſperſis, cùm ſimoniacum peræquè ſit pecuniam exigi, vel ſemel totam à novo quolibet Parocho, ſive ab Eccleſia per annuas penſiones. *Nam ſi in pluribus annis nonniſi ſemel per Vicarios pecunia pro altaribus dabatur Epiſcopis, & pecuniam ipſam Apoſtolica authoritate probatum ſit ſimoniacam eſſe: ſingulis annis Epiſcopis pro Vicariis altarium pecuniam dare, quid eſt aliud quàm pro plurimorum annorum ſimonia per annos ſingulos ſub nomine annui cenſus annuam ſimoniam exercere? Pecunia itaque pro Eccleſiis ſub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium dicitur, ab Apoſtolica ſede damnata, ſive per Vicarios rarius, ſive pro Vicariis frequentius ſub qualicumque nomine ac occaſione extorqueatur, ſimoniaca pravitas eſſe nulla ratione dubitatur. Illa tamen gravior, quæ ſæpius agitur.*

Haud ſatis ſcio, an canonicis ſanctionibus illud Goffridus confirmare poſſet, penſiones iſtas annuas ſimoniæ ergo vitioſas eſſe. Parochiales enim Eccleſias ad annua aliqua Epiſcopis ſuis jura & dona aſtringi, familiare & uſitatiſſimum eſt; nec tritius quidquam aut vulgatius annuis illis cenſibus, quos ſummi Pontifices ab illis exigebant Monaſteriis, quæ indultis privilegiis Apoſtolicæ Sedis tuitioni ſubjiciebant. Edidit Sirmundus in Notis ſuis ad Goffridum Reſcriptum Paſchalis II. quo vetantur Epiſcopi quidquam exigere ab Eccleſiis illis, quæ annis triginta vel quadraginta in Monaſteriorum poſſeſſione verſatæ fuerant; quòd eas illis Concilium Claromontanum & Urbanus II. omnino adjudicaſſent. Verùm non ſpectat hoc totum niſi ad Eccleſias illas longa poſſeſſione præſcriptas: nec de ſimonia ibi agitur, ſed ne concutiatur jus quod canonica præſcriptio firmaverit. De ſimonia infrà prolixè diſſeremus. Hìc illi tantùm elucidandæ incumbimus Epiſcoporum conſenſioni, quæ neceſſariò interveniebat, ubi Monachis nova fiebat Eccleſiarum & decimarum acceſſio. At is conſenſus nihilo obſcurior fuiſſet, etſi aliqua his exactionibus ſimoniæ nota inuri jure potuiſſet.

Nemo tamen dubitare jam poterit, quin à ſimoniæ ſuſpicione liber & immunis fuerit is cenſus, ſi non perfunctoriè expendatur Canon Concilii ejuſdem Claromontani, nuperrima Pariſienſi Conciliorum editione publicatus. Ibi enim vetito ſemel ne quid exigatur à Parochis novis in iis Eccleſiis, quas in poſſeſſione habuerint Monachi ante triginta, aut etiam ampliùs annos; intactus finitur annuus cenſus, quem exigunt Epiſcopi ab illis Eccleſiis, quæ à triginta etiam annis poſſeſſæ fuerint. *Salvo utique Epiſcoporum annuo cenſu, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.* Conc. Gener. to. 10. p. 589. Can. 1.

Eadem iterantur verba in Concilio Nemauſenſi anno 1096. ubi Urbanus II. Decretum Claromontanum confirmans, damnat illam certæ pecuniæ exactionem à novo quoque Parocho, aut Vicario, tamquam ſimoniacam, intacto & intemerato cenſu annuo Epiſcoporum. *Salvo utique Epiſcoporum annuo cenſu, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.* Compluſculos jam ſuprà Canones laudavimus, quibus præcipitur, ut Abbates ſuæ præſentationis Parochos tam largis donent penſionibus, ut juſta Epiſcoporum jura exolvere poſſint. Fateri ergo cogimur Goffridum Vindocinenſem nimio plus indulſiſſe ſuæ cauſæ, nec advertere potuiſſe animum ad illud perſpicuum diſcrimen, quod Canones interjiciunt exactionibus illis duabus, quas indiſcriminatim ille tamquam ſimoniacas traducit.

In Concilio Romano anno 1099. ſub eodem Urbano II. innovatæ ſunt illæ rurſus, toties ingeminatæ cautiones, ne quas Monachi Eccleſias, decimas, vel res ullas alias Eccleſiarum, niſi ex Epiſcoporum conſenſu acciperent. Sed & illud innovatum eſt, ſi abnueret Epiſcopus, requirendum Papæ aſſenſum, *Nullus laicus decimas ſuas, aut Eccleſiam, aut quidquid Eccleſiaſtici juris eſt, ſine conſenſu Epiſcopi, ſive Romani conceſſione Pontificis, Monaſteriis aut Canonicis offerre præſumat. Quod ſi quis Epiſcopus improbitatis & avaritiæ cauſa conſentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur, & ejus licentia quod offerendum eſt, offeratur.* Can. 15. Idem ipſe Canon eſt, ac Melfenſis Synodi ſuprà memoratæ. Extrema autem illa clauſula inſerta non fuerat Conciliis in Gallia ab eodem Pontifice habitis, ne Galli Epiſcopi forſan abalienarentur, quibus ſe ille tamen ſatisfeciſſe arbitratus eſt, conceſſo annuo illo cenſu. In Concilio Pictavienſi anno 1100. prohibitum rurſus eſt vendi emique Altaria, vel Eccleſias. Monachi hìc vetiti ſunt, permiſſi verò Canonici Regulares officia & functiones obire Parochorum. Utrorumque intererat, ut ſui Ordinis Parochos Epiſcopis præſentarent inſtituendos. Verùm latum inter eos hìc diſcrimen interpoſitum eſt. Cap. 9. 10. 12.

VIII. Progrediar ad hiſtoriam & ad Concilia ſæculi duodecimi, ubi monuero ab Orderico Vitali intertexta eſſe memorabilia quædam exempla hujus Altarium venditionis; à quo & illud notatur, non Monachos tantùm, ſed & Laicos

Cle-

Clericoſque Altaria redemiſſe, ut ſonant verba ipſa Concilii Remenſis anni 1072. *Emuntur & venduntur Curæ Paſtorales, ſcilicet Eccleſiæ Parochianæ, tam à Laicis, quàm à Clericis, inſuper etiam à Monachis; quod ne amplius fiat interdictum eſt.* Si Clerici & Monachi eos accipiebant Eccleſiæ fundos, ne ab aliis emerentur Laicis, qui res Eccleſiæ reſtituturi numquam eſſent, non eſt quòd eis magnoperè ſuccenſeamus. Docet idem Scriptor Adminiſtratores Xenodochiorum nihil intentatum reliquiſſe, ut his prædatoribus auferrent patrimonia pauperum ab iis invaſa, & ubi irrita cadebant hortamenta, etiam pecuniam numeraſſe. *Soliciti Xenodochiorum diſpenſatores, Laicos ut decimas Eccleſiæ Dei redderent, admonuerunt; eiſque quoquo modo auferre ardentes, ingentem pecuniam dederunt.*

Order. Vitæ pat. 465. 491. 528.

Ibid. p. 575.

Id quoque ab eodem commemoratur, ut Robertus Moliſmenſis Cœnobii Abbas, condito celeberrimo eo Cœnobio, B. Benedicti Regulam, ſtrictiſſimamque ejus obſervantiam impoſuerit ſuis Monachis, in primis opus manuum: ut eo ſe tranſigerent, decimas & oblationes ne attingerent quidem, ut quæ Clericorum juris ſint. *Decimas & oblationes Clericis qui Diœceſi famulantur, relinquamus.* Cui cùm Monachi reſpondiſſent, Se quoque Clero conſociatos, & iiſdem emolumentis atque privilegiis adgregatos: *Nos autem & ordine & officio Clerici ſumus, & Clericale ſervitium ſummo Pontifici, qui penetravit cœlos, offerimus: Eccleſiaſtica igitur Beneficia jure poſſidemus, & communi ſanctione ſemper tenere decernimus*: eos videns Robertus à ſententia abduci non poſſe, ut qui exemplo etiam niterentur Cluniacenſium, & aliorum Regularium; receſſit ab eis, cum duodecim aliis ſibi conjunctiſſimis, quibuſcumque Ciſtercienſe à fundamentis excitavit Monaſterium & Inſtitutum, ubi ſtatim profeſſi ſunt, non decimas ſe, non Eccleſias ullas Parochiales ſuſcepturos.

Ibid. p. 711.

Nec multò pòſt gravis Cluniacenſes inter & Ciſtercienſes ſuper ea re conflagravit diſſenſio, ſuum utriſque hinc & hinc propoſitum, tametſi adverſum, non æquum tamen tantùm, & laude dignum, ſed & neceſſarium altero repudiato contendentibus. Sui Ordinis defenſioni ſtrenuam navavit operam Petrus Venerabilis, Cluniacenſis Abbas, adversùs querelas B. Bernardi, & vituperationem Ciſtercienſium: eo in primis conſtituto, nonniſi ex Eccleſiæ, Pontificum & Conciliorum authoritate decimas & Eccleſias à Cluniacenſibus poſſideri. *Nos Eccleſiæ Catholicæ authoritatem prætendimus, atque ipſius ſanctionibus nos Parochiales Eccleſias, & idcirco earum primitias & decimas legitimè poſſidere confirmamus.* Si Levitæ enim decimis victitarent ſuo jure, quòd Altaris miniſterio dicati, terrenis hæreditatibus renuntiaſſent: non diſpari jure & Monachos fulciri, cùm & ipſi ſacro miniſterio addicti ſint, & terrenis omnibus nuntium remiſerint. *Rectè eadem Monachis conceduntur, qui ſicut illa Tribus, rerum temporalium hæreditate privati ſunt, ac divinis ſervitiis die noctuque inſiſtunt.* Denique in Concilio III. Toletano, quod refert Gratianus, permittuntur Epiſcopi Monaſteria condere in Eccleſiis Parochialibus, & ex eorum proventibus Monachos ſuſtentare. Plures alias omitto ejuſdem Petri Epiſtolas de eodem argumento, ubi demonſtrat prodigioſas illas, ut fama vulgarat, opes Cluniacenſium, & uſque adeo invidioſas, ſi neceſſariæ & inevitabiles detraherentur expenſæ, à Ciſtercienſium paupertate non multùm diſcrepare.

L. 1. Ep. 28. Bibl. Clun. pag. 673.

2. q. 1. c. 73.

L. 1. Ep. 33. & ſeqq.

Pervenimus, atque adeo altiùs jam penetravimus in ſæculum duodecimum, in quo non minùs perſpicuum eſt, ingentes Monaſteriorum opes ex decimis & Parochialibus Eccleſiis acervata, [illegible] conſenſu & dono illis affluxiſſe. Author eſt idem Petrus Cluniacenſis Abbas, ab uno Genevenſium Epiſcopo variis Cluniacenſium Cœnobiis dono datas eſſe Eccleſias ampliùs ſexaginta. *Sexaginta & eo amplius Eccleſiarum reditus diverſis ad Cluniacum pertinentibus Monaſteriis in perpetuum dedit.* In Bibliotheca ipſa Cluniacenſi legere eſt conſimiles hujuſmodi donationes longè plurimas, ab Epiſcopis factas. Simillimas etiam plures ſuggeret hiſtoria ſancti Martini de Campis. Ibi Cœnobiis Cluniacenſibus complurimas donant Epiſcopi Parochias & Decimas, partim ſuopte ex penu, partim à Laicis eo conſilio reſtitutas, ut Monachis cederent, quibus rem gratiſſimam facere vellent. Erant & quas olim laici Nobiles ex beneficio Eccleſiæ ante obtinuiſſent.

Bibl. Clun. p. 1285. 1387. &c. 1403. &c.

Hiſt. ſancti Martini de Campis p. 182. 299. 316. 328. 340. 350. 353. 395. 530.

IX. In Concilio Tricaſſino anno 1128. ubi Bernardus Claravallenſis aderat, & ubi Regula concinnata eſt Equitum Templi, Equitibus his ſanctiſſimæ ſe militiæ devoventibus conceſſum eſt, ut decimas poſſiderent, aſſenſu & dono Epiſcoporum, quòd videlicet terrena omnia abdicaſſent. Sed in hoc Concilio aperta eſt diſtinctio utriuſque generis decimarum, quæ ab Epiſcopis dabantur; quarum ſcilicet aliæ ex ipſius Eccleſiæ menſa decerpebantur, & tunc interveniebat etiam Capituli conſenſus: aliæ à Laicis Epiſcopo fuerant reſtitutæ, & his dandis unius Epiſcopi conſenſus deſiderabatur. *Credimus namque relictis affluentibus divitiis, vos ſpontaneæ paupertati eſſe ſubjectos, unde decimas vobis communi vita viventibus juſtè habere hoc modo demonſtravimus. Si Epiſcopus Eccleſiæ cui decima juſtè debetur, vobis charitativè eam dare voluerit, aſſenſu communi Capituli de illis decimis, quas tunc Eccleſia poſſidere videtur, vobis tribuere debet. Si autem laicus quilibet adhuc illam vel ex patrimonio ſuo damnabiliter amplectitur, & ſeipſum in hoc valdè redarguens, vobis eandem reliquerit, ad nutum ejus qui præeſt tantùm, ſine conſenſu Capituli id agere poteſt.*

Can. 66.

In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. crimini datum eſt Equitibus Templariis, Hoſpitalariis, & aliis Regularibus, quòd donari ſibi decimas non abnuerent, citra conſenſum Epiſcoporum, atque ita tranſilirent limites privilegiorum ab Apoſtolica Sede ſibi conceſſorum. *Indulta ſibi ab Apoſtolica Sede excedentes privilegia, contra Epiſcopalem authoritatem multa præſumunt, &c. Eccleſias recipiunt de manibus Laicorum.* Additum porro non tantùm, ut ne ampliùs niſi donante vel conſentiente Epiſcopo acciperent: ſed ut reſtituerent, quæ non ita pridem præter anteriores juſſiones accepiſſent. *Eccleſias ſanè & decimas de manu Laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum, tam illos, quàm quoſcumque alios Religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam quas contra tenorem iſtum moderno tempore receperunt.* Confirmatus eſt hic Canon in Concilio Londinenſi anni 1200. ubi & ipſa eadem verba iterata ſunt; itemque in Concilio Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. anno 1215. Et nihilo tamen minùs à doctiſſimo & illuſtriſſimo viro Petro de Marca obſervatum eſt, lapſu temporis nova Regulares privilegia ab Apoſtolica Sede elicuiſſe, ut à Laicis decimas & Eccleſias accipere poſſent, commonito priùs etſi non conſentiente Epiſcopo. Quod non multùm abludit à Canone Concilii Melfenſis, ſuperiùs laudati. Niſi quod hic in anteceſſum conſenſus Apoſtolicæ Sedis diſſenſum irritat Epiſcopi, in Melfenſi Canone poſteriùs irritabat.

Can. 9.

Can. 14.

Can. 61.

In Can. 7. Claromont.

CA-

CAPUT XI. P. 4. l. 3. c. 3.

De Decimis infeodatis, & de Commendis Militaribus.

I. Ex quo primùm Hugo Capetius rerum potiri cœpit in Galliis, repetitæ sunt à laicis decimæ ab eis usurpatæ.

II. Probatur has decimas non illas penitus fuisse, quæ sub Carolo Martello fuerant usurpatæ. Utrarumque disparitas, in utrisque par Ecclesiæ indulgentia.

III. Qui Pontifices, quæ Concilia sæculi undecimi laicis imminere cœperint, ut usurpatas rederent decimas.

IV. De eodem. Prohibentur Episcopi in posterum laicis decimas dare, vel fundos Ecclesiæ, unde exurgebant Commendæ Militares quartæ hujus ætatis.

V. Qui Pontifices, quæ Concilia sæculi duodecimi operam navarint, ut extorquerentur laicis, vel decimæ quas involaverant: vel jura quæ sibi integra servaverant, in illis restituendis: vel denique prædia ipsa, feuda, & beneficia Ecclesiæ, quibus se uti Commendis Militaribus jactabant.

VI. Contextio Conciliorum & Pontificum usque ad Concilium III. Lateranense. Ipsimet persæpè Episcopi decimas & prædia Ecclesiæ laicis in Commendam concesserant.

VII. Animadversiones aliquæ in Canonem Concilii Lateranensis III. quo videntur dimissæ & donatæ laicis decimæ, quæ hactenus in feudum datæ fuerant.

VIII. Varii gradus Ecclesiæ indulgentiæ in hac parte.

IX. Cur vehementiùs enixa sit Ecclesia, ut decimas, quàm ut fundas & Beneficia laicis auferret.

X. Novæ rationes dubitandi de sensu Canonis Concilii Lateranensis III.

XI. Innocentius III. Marchioni Brandeburgensi decimas Ecclesiæ donat in Commendam militarem. Conjecturæ non leves, ab Innocentio potiùs III. & à Concilio Lateranensi IV. laicis dimissas & donatas decimas hactenus infeodatas.

XII. Decreta posteriorum Conciliorum usque ad Tridentinum, adversùs usurpatores decimarum.

XIII. Decreta Concilii Tridentini. Edicta Regum.

XIV. Hallucinationes variæ de origine decimarum infeodatarum.

XV. Veræ origines earum, usurpatio laicorum, donum Regum, concessio Episcoporum, Ecclesiæ consensio tacita.

XVI. Probationes harum originum ex Fulberto, & ex Gratiano.

XVII. Ex Petro Damiani.

XVIII. In Germania Commendæ Militares eadem, atque in Italia, & Gallia.

XIX. De Hispania, Anglia, & Oriente.

XX. Quo potissimum tempore fuerint hæ decimæ usurpatæ.

XXI. Objectio proponitur & diluitur.

XXII. Quæ onera & officia horum feudorum, & an reverti, ac retro in fontem unde fluxerunt, agi possint.

I. CApite superiori magna saltem ex parte desudatum est à nobis, in perveſtiganda decimarum & Ecclesiarum historia, quas laici usurparant, & quibus Ecclesias ex parte saltem restituerunt, sive Clero, sive Monachis eas reddere collibitum esset. Isto jam nobis Capite extricanda est spinosissima & impedita quæstio de decimis, quas Infeodatas dicunt, eo nimirum insignitas nomine, quòd eas Nobiles laici quique obtinuerint, obtineantque etiamnunc, sive in feudum sibi primò ab Ecclesia datas, sive ab ipsis invasas, & longa tandem Ecclesiæ indulgentia dimissas, ut velut in feudum datæ retinerentur. Ab Aimonio proditum est, Concilium San-Dionysianum anno 997. consilium iniisse, laicos Monachosque compellendi, ut decimas Clero restituerent; sed à sanctissimo Abbate Abbone vehementissimè repugnatum esse: laicos verò usque adeo efferbuisse, ut contumeliis, luto, lapidibus Episcopos insectati sint: Seguino ipso graviter in capite sauciato, qui Archiepiscopus Senonensis cùm esset, Concilio præerat; nec veneranda canitie sua ac grandæva ætate, factiosos & tumultuantes à facinore deterrere potuerat. In Abbonem conjecta est causa & infamia infandæ seditionis, quam ille abstersit apologia ad novos Reges Hugonem & Robertum filium transmissa. In vita sancti Abbonis c. 9.

II. Non facilè adduci possum, ut credam, quæ tunc decimæ repetebantur, easdem illas fuisse, quæ ante tempora, vel tempore ipso Caroli Martelli Nobilibus prædæ fuerant: quamquam virorum doctissimorum ea fuerit sententia. 1. Interlapso trecentorum circiter annorum spatio, agri illi & fundi olim Ecclesiæ ab hæreditariis laicorum dignosci vix jam potuissent. 2. Ecqui potuisset cessari trecentis annis, & tum demum repeti res tam æqua? 3. Concilia Suessionense & Liptinense, Bonifacius Papæ Legatus, Zacharias ipse Papa assensi tandem erant ei rerum Ecclesiæ usurpationi post tempora Caroli Martelli. Itaque jam repeti agri illi non poterant, aut declarandum fuerat eum Ecclesiæ assensum temporarium fuisse, quandiu nimirum atrox illa urgeret necessitas. Ostendendum fuerat eam jam evanuisse necessitatem, & nuper evanuisse, ut non antè potuerint laici de tam justa restitutione conveniri. Sed cùm ducenti ampliùs insumpti sint anni in sacris illis spoliis vindicandis à laicorum potestate, altissimum de his omnibus utrinque silentium. Illud unum etiam sexcenties inculcatum est, decimas & Ecclesias non posse à laicis teneri. 4. Sub Imperio Caroli & Carolinæ prosapiæ authoritate Regum, ad Regum Regnique & Ecclesiæ salutem contutandam, adscriptæ sunt laicis decimæ & Ecclesiæ. Ideo & in Regum Regiorumque Officialium potestate eæ fuerunt, veluti feuda, beneficia, & authoramenta, quibus devincti stipendia facerent, & copias Regibus subministrarent, si quando bellicæ infremerent procellæ. Vix quidquam ejusmodi habebant decimæ & Ecclesiæ, ad quas Clero recuperandas sæculo XI. & XII. tantoperè laboratum est. In causa jam nec Reges erant ferè, nec Regum Ministri, Officiales, Milites. In culpa erant ferè Episcopi, qui inconsideratiùs dederant, aut laici qui audaciùs res Ecclesiæ invaserant. Unde & cùm crepare cœperunt diræ in eos Ecclesiasticæ, non aliud illis perfugium fuit, quàm ut vel furtum celarent, aut illustri quapiam Cœnobii fundatione ex eo ipso clarescerent. 5. Sub Carolo Martello & Pipino Commendæ maximè Militares excitatæ fuerant in Abbatiis, at prædones qui hìc à nobis exagitantur, in Abbatias grassari non poterant, præ virium tenuitate, solas invaserant Parochiales Ecclesias cum decimis suis: denique adeo non Abbatias invaserant ullas, ut ipsis maximè Abbatiis & Cœnobiis reddere maluerint decimas & Ecclesias Parochiarum. 6. Nec Petrus Cluniacensis, nec quisquam alius causæ Monachorum Patronus in ea causa id allegavit, Monachis tum demum restitui, quæ in eos tempore Caroli Martelli usurpata fuissent; aut non aliud saltem magna ex parte restitui. 7. Novi Reges Hugo Capetius & successores ejus ei forsan restitutioni minùs æquo animo consensissent, si earum pos- Marca in Can. 7. Conc. Clarom.

sesso-

ſeſſores qualeſcumque decimarum mercere & ſtipendia facere in eorum exercitibus hinc obligati fuiſſent. Nutabunda adhuc eorum poteſtas non facilè his præſidiis nudari ſe paſſa eſſet. 8. Penes quos decimæ infeodatæ ſunt etiamnunc, nullo ii tenentur ex iis vinculo in exercitu Regio militare. Ejuſdem ergo generis erant & decimæ reliquæ quæ reſtitutæ fuerunt. 9. Sola in Gallia ævo Martelli & poſterorum res Eccleſiæ militibus ſunt tranſcriptæ. At Concilia Melfenſe & Romanum, aliaque ſæculi XI. & XII. expilatas ejuſmodi res Eccleſiæ in Italia & in reliquo Occidente repetiere. Nimirum latiùs patuit Regnum poſterorum Caroli Martelli, quàm ipſius Martelli, nec evertì potuit niſi lentiùs & complurium ruina regnorum, Atqui per diuturnam illam corruentis & diſſilientis Carolinæ Monarchiæ calamitatem, pulſis Parochis, in Eccleſias Parochiales & decimas impetum fecere laici ii, à quibus eas repeti cœptum eſt illucescente demum regno Hugonis Capetii, & revecta per eum tranquillitate.

Non injucunda, ut reor, nec infructuoſa hæc erit enucleatio atque diſtinctio duplicis & quidem diverſiſſimæ rerum Eccleſiæ uſurpationis, cui & diverſiſſimam adhibere ſtuduit Eccleſia medicinam. Ut enim occupata primùm fuerant à Regibus bona Eccleſiæ, ad Regni incolumitatem, qua intelligebat Eccleſia contineri ſuam: ita nec ea niſi circumſpectiſſimè repetita ſunt, nullis uſquam evibratis excommunicationum jaculis. At cùm poſteriores rapinæ privatorum dumtaxat licentioſæ & effræni imputarentur cupiditati, anathematum fragor ſæpiùs concrepuit, ut ſacrilegis manibus patrimonium pauperum excuteretur. Quamquam nec in ſecunda hac rerum ſuarum revocatione potuerit Eccleſia non ex indulgentia etiam rem temperare: indulgentia autem duplici. 1. Non ſtatim contrectando crudo adhuc vulnere, & quod ſui præcipiti curatione ægreſceret: ſed mora interpoſita, dum remitteret mali vis, & quò tardior, eò certior curatio veniret. 2. Relaxanda prædæ totius parte, ne tota periret; ut mox aperiemus.

III. Cùm tam inauſpicatus fuiſſet ille primus in San-Dionyſiano Concilio conatus, conſultiſſimè ſtatuerunt Epiſcopi, cunctatione ſanandum vulnus, quod præfeſtina curatio exulceraret. In Concilio Bituricenſi novum editum eſt in eandem rem decretum anno 1031. prohibitis Nobilibus, qui feudos ſibi veluti quoſdam pepererant ex Eccleſiis Parochialibus, ut ne Parochos tyrannica poteſtate opprimerent, neu illos injuſſu Epiſcoporum ſuo arbitratu inſtituerent, vel deſtituerent. *Ut ſæculares viri Eccleſiaſtica Beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant ſuper Presbyteros. Ut nullus laicus Presbyteros in ſuis Eccleſiis mittat, niſi in manu Epiſcopi ſui.* Erant ergo, *Beneficia Eccleſiaſtica, & Presbyterales Fevi*, ſive feudi, Eccleſiæ Parochiales ab his Nobilibus uſurpatæ. Inde & nomen decimarum infeodatarum, hoc eſt, inſtar feudi habitarum. *Fevus* enim & feudus una eademque vox. In Concilio Remenſi, cui Leo IX. præerat, anno 1049. vetitum eſt, ne laici altaria retinerent, hoc eſt, Eccleſias Parochiales, & ne Epiſcopi eas concederent. *Ne quis laicorum Eccleſiaſticum miniſterium vel altaria teneret, nec Epiſcoporum quivis conſentiret.* In Concilio Toloſano anno 1056. prohibiti ſunt laici, ne Abbatias, ne Archidiaconatus, ne Parochias invaderent, hoc eſt, agros, fundos, redituſque horum Beneficiorum. *Nemo laicorum Abbatiam Monachorum, vel Clericorum Archidiaconatum, neque Præpoſituram, vel honorem Presbyterii, vel Sacriſtæ, ſeu Magiſtri Scholæ, neque ullos honores ad jus prædictum pertinentes, auſit ſuis uſibus retinere; & ſi fecerit, excommunicationi ſubjaceat.* Canone proximo jubentur Nobiles vicorum domini, ut ſuæ ditionis Parochos ſinant, tertia frui decimarum parte, & oblationum. *Item de Eccleſiis in alodiis laicorum conſtitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio & cæteris in poteſtate Presbyteri ad ſervitium ipſius Eccleſiæ ſub Epiſcopi vel Clericorum ditione permaneant.*

Can. 21. 22.

Can. 8. 11.

Verùm univerſim prohibuit Gregorius VII. ne laici, aut invaderent, aut retinerent decimas, quæ juris omnino ſunt Clericorum. Et initio quidem & jaculis, & jaculorum Eccleſiaſticorum minis ille abſtinuit. Quin & moleſtè tulit excommunicatos ea de cauſa ab Epiſcopo Dienſi Legato ſuo Nobiles aliquos; cùm temporum importunitas flagitaret, inducias dari, & ſpatium temporis, quo ſeſe ſibi redderent, & errorem ſuum ſponte retractarent. *Innotuit nobis, quod multos milites, propterea quod decimas dimittere nolebant, excommunicando turbaveritis.* Præſidio fuerant ii Nobiles Legato Pontificis, eique omni ope & ſtudio affuerant adversùs ſimoniacos Parochos quoſdam & concubinarios. Ea enim inciderat etiam gemina temporum calamitas, ut Clerici complurimi ſimonia & libidine ſordidarentur. Ea quoque laici cauſa, vel potiùs cauſatione abutebantur, ut decimas & Eccleſias occuparent, cùm eas & ipſi pretio emerent Parochi, ac libidinum ſordibus contaminarent. Legatum monuit Pontifex, tempeſtivum, tutumque necdum eſſe, rigore Canonum in hos deprædatores ſævire. *Super his conſulimus & hortamur, ut nunc pro tempore canonicum rigorem veſtra ſapientia temperet, atque hac turbationis tempeſtate, quædam parcendo, nonnulla diſſimulando, ita ſtudeat moderari, ut non ex ſeveritate juſtitiæ deteriorandi occaſionem ſumant, ſed ſuſpenſo nunc judicio, ſpatium recognoſcendi æquitatem habentes, poſtmodum facilius acquieſcant.* Eadem Epiſtola Pontifex juſtiſſimis laudibus extulit Regem Angliæ, qui laicos compuliſſet ad decimarum reſtitutionem. *Laicos decimas, quas detinebant, etiam juramento dimittere compulit.* In Concilio Romano ſub eodem Pontifice proſcripta eſt decimarum invaſio, ſancita reſtitutio, diræ tamen factæ ſiluerunt. *Decimas quas in uſum pietatis conceſſas eſſe canonica authoritas demonſtrat, à laicis poſſideri, Apoſtolica authoritate prohibemus. Sive enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuslibet perſonis eas acceperint, niſi eas Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere.* Poſſet hinc aliquid conjici in eorum opinionis ſuffragium, qui decimas, de quibus tota hæc tunc erat controverſia, eaſdem volunt fuiſſe, atque illas, quas Carolus quondam Martellus in militem ſuum diſtribuiſſet. Sed ſimile non eſt veri, novam hic de injuria quavis poſt quadringentos demum annos moveri litem. Poterant plures poſtea Reges, & quidem nuperi ipſi, & occupaſſe decimas & donaſſe. Agitur & de iis hoc Canone, quibus Epiſcopi & alii quivis poterant donaſſe laicos.

L. 9. Ep. 1.

Can. 10.

IV. De Commendis quartæ hujus ætatis dicere abſtinuimus, quamquam in ſecunda & tertia ætate eas non ſiluiſſemus. Ratio in aperto eſt, quòd eas quarta hac ætate Eccleſia nec approbaſſe videatur, nec toleraſſe, niſi dum ſapientiſſima indulgentia, ut mox dicemus, decimas infeodatas toleravit. Non quo Epiſcopi non ejuſmodi aliqua laicis gratificarentur: ſed eas donationes illico damnabat Eccleſia, & revocabat. Concilium ipſum Romanum anni 1078. aliud ſuggeret exemplum, præter illud de laicis, quos Epiſcopi decimis donatos volebant. Et illud enim in hoc quoque Concilio vetiti ſunt Epiſcopi, ne fundos Eccleſiæ laicis in Beneficium, vel in feudum darent,

rent, sine Metropolitani & Episcoporum Provinciæ consensu, suspendendo alioqui Episcopo, & Beneficio revocando. *Ut nulli Episcopi prædia Ecclesiæ in Beneficium tribuant sine consensu Papæ, si de sua sunt consecratione. Cæteri autem sine consensu Archiepiscopi sui & fratrum suorum hoc idem non præsumant. Si autem præsumpserint ab officio suo suspendantur, & quod venditum est, vel datum Beneficium, Ecclesiæ reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in Beneficium traditione.* Concilium Quintiliniburgense in Germania anno 1085. connivere adhuc & assentiri videbatur his Beneficiis, vel feudis decimarum, ab Episcopo laicis traditarum. *Ne laici decimas sibi vendicent in proprietatem, nec etiam in Beneficium, nisi concessione legitimorum possessorum.* Can. 5.

Rursum Urbanus II. prohibuit ne laici Ecclesias, vel decimas retinerent. *Interdictum est omnibus laicis ne amplius altaria vel Ecclesias sibi retineant.* Can. 10. Decretum hoc ipsum est Claromontani Concilii anno 1095. Eadem decreta anno sequenti in Concilio Rotomagensi promulgata sunt, multaque addita, ad evertenda residua jura ea, quæ in decimis restituendis Nobiles retinere sibi nitebantur. *Statuit Synodus, ut omnes Ecclesiæ ita sint sarsitæ de rebus suis, sicut fuerunt tempore Guillelmi Regis, & eisdem consuetudinibus; & quod nullus laicus participationem habeat in tertia parte decimæ, vel in sepultura, vel in oblatione altaris; nec servitium, nec aliquam exactionem inde exigat, præter eam quæ tempore Guillelmi Regis constituta fuit. Statuit etiam, ut nullus laicus det, vel adimat Presbyterum Ecclesiæ sine consensu Præsulis: nec vendat, nec pecuniam inde accipiat.* Vvillelmus Nothus Angliæ Rex, ut paulò antè admonebat nos Gregorius VII. Nobiles suos omnes compulerat, ut Clero decimas redintegrarent & Ecclesias, unde & Ecclesiasticæ libertatis non frustra reparator audiebat. Cœpere Nobiles in ejuratas à se Ecclesias & decimas retinere quasdam veluti reliquias antiquæ dominationis suæ, verbi gratia, exigere tertiam saltem partem decimarum, oblationum, mortuariorum, nonnihil etiam vel obsequii, vel pecuniæ, dum Parochias darent, quarum se Patronos semper agebant. Hoc Concilio hæc damnantur omnia, etsi non dissimuletur obnoxias adhuc aliquo nomine his Patronis esse Ecclesias; sed quo, non expeditur. Quæ sibi Nobiles jura retinebant, eadem ipsa erant jura Episcopalia, aut his similia, utpote partem decimarum retinere & oblationum. Cum his juribus non Parochi olim, sed Episcopi fruerentur, ubi Nobiles suis Parochos Ecclesiis reddebant, Episcopalibus eos his donandos juribus non censebant. At hoc Concilio statutum est, *Ut nullus laicus consuetudines haberet Episcopales.* Can. 6. Ex his autem reliquiis, quarum retinentiores erant Nobiles, non obscurè conjicitur, quàm exertè & cupidè priùs totis Ecclesiis potirentur & decimis.

Cum autem non ea diligentia & celeritate decimarum restitutio in Gallia urgeretur, atque in Anglia: statuit Urbanus II. in Concilio Nemausensi anno 1096. ut excommunicatione illaquearentur Laici, qui diutiùs cunctarentur suas Ecclesiæ decimas reddere, oblationes, sepulturas, & terras. *Laicus qui oblationem Ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarii tenuerit, ab omnium fidelium communione separetur.* Can. 6. Quod hìc vocatur *Terra sanctuarii*, illud ipsum forsitan est Concilii Tolosani suprà *Presbyterium*. Et is si fors erat fundus terræ, qui *Mansus* Presbyteralis, quemque Carolus Magnus voluerat omnino liberum & immunem constare singulis Parochis, præter decimas & oblationes. In eodem Nemausensi Concilio proximo Canone damnatur mulctatione omnium prorsus Ecclesiasticorum Beneficiorum, quisquis Ecclesiis, vel Ecclesiarum rebus tamquam hæreditariis bonis incubaverit. *Quicumque Ecclesias vel earum bona hæreditaria possessione possident, tandiu Ecclesiastico careant Beneficio, donec quas tenent Ecclesias dimittant.* Ex quibus liquet fuisse adhuc Ecclesiastica Beneficia, quibus Laici fruerentur, hoc est, Commendas Militares, quibus hìc exuuntur cessatores, & decimarum restitutionem importuniùs protrahentes. Ecclesia itaque tametsi nollet novas erigi id genus Commendas, cuperetque eas vel rarissimas, vel nullas esse; ideoque præciperet, ut ne nisi ex assensu Metropolitani & Episcoporum Comprovincialium novæ excitarentur: vetustas tamen tolerabat.

V. Præerat per Legatos Paschalis II. Concilio Pictavienſi anno 1100. ubi & renovari jussit decreta tum Concilii Claromontani ad restitutionem decimarum & Altarium, tum Nemausensis adversùs Laicos, qui participes se volebant esse oblationum & mortuariorum: *Ut nullus Laicorum de oblationibus quæ offeruntur, vel donantur ad Altaria, sive ad manum Presbyteri, vel quod pro sepultura fidelium devotè donatur, præsumat participare, sub excommunicatione interdicimus.* Can. 14. Hæc fortasse erant, quæ ventilabantur jura feudorum sacerdotalium: *feudi Presbyterales*: de quibus suprà. Anno 1119. celebratum est à Callisto II. Concilium Remense, cui & ille præfuit. Statim damnavit ibi Pontifex investituras quascumque Beneficiorum per Laicos. *Investituram omnium Ecclesiarum & Ecclesiasticarum possessionum per manum laicam fieri modis omnibus prohibemus.* Eo mox promulgato Decreto usque adeo Clerici Laicique qui aderant tumultuati sunt, ut compulsus sit Pontifex modi & temperamenti aliquid adhibere, quòd videretur eo extinguere voluisse, aut imminuere jura Laicorum, qui perdiu jam decimas vel Beneficia Ecclesiastica obtinebant. *Videbatur enim eis quod sub hoc Capitulo dominus Papa decimas & cætera Ecclesiastica Beneficia, quæ antiquitus Laici tenuerant, conaretur minuere, vel auferre.* Modus autem ille Pontifici consentaneus visus est ad dispescendam tempestatem paci Ecclesiæ exitialem, ut decretum hoc suum ad Episcopatus & Abbatias arctaret. *Investituram Episcopatuum & Abbatiarum per manum laicam fieri omnimodis prohibemus.* Ei temperamento assensi sunt omnes: *Quod cùm placuisset omnibus &c.*

Fateamur ergo necesse est, quantæcumque excommunicationes, vel potiùs minæ excommunicationum detonuerint, nec enim nisi minas hactenus crepuisse vidimus; complures tamen decimas & Ecclesiastica Beneficia à Laicis retenta fuisse, & quidem tam ingenti numero, ut exitialis alicujus secessionis & schismatis terrore consternatus, à proposito recesserit Pontifex: magni quidem ille animi, sed cujus fortitudini invictæ sapientia & charitas moderarentur. Observa etiam in potestate Laicorum tunc fuisse non decimas tantùm, sed & Beneficia Ecclesiæ, hoc est, terras & fundos: etsi nusquam appareat, quòd ea de causa census aliquid, vel obsequii militaris exolvere tenerentur: ut adnotatum jam non semel est, Commendas Militares sub Caroli Magni Imperio, & censui obnoxias fuisse, & militiæ. Prohibitum est ab eodem Callisto II. in Concilio Lateranensi I. anno 1123. ne de oblationibus Altarium quidquam Laici delibarent. Can. 14.

VI. Cæterùm Callistus quidem quò certiùs & invictiùs investituræ Episcopatuum & Abbatiarum abolescerent, cautè & consideratissimè abstinuit ab urgendis eodem tempore decimarum & Beneficiorum restitutionibus, & cessatione sua ac silentio Laicis invasoribus suffragari visus est. At mox Eugenius III. oblitteratis jam & funditus

ever-

eversis investituris Episcopatuum & Cœnobiorum, exarsit ad ea quæ pulcherrimè à Callisto inchoata, & interrupta fuerant, ad exitum perducenda. Remis Concilium indixit, & proscripsit usurpationem decimarum à Laicis factam, nec vibratis tamen excommunicationum jaculis, & intacta finens Beneficia Ecclesiastica ab iisdem Laicis usurpata. Canon ergo hic ille ipse promulgatus est, qui in Concilio Romano anni 1078. & qui suprà adscriptus fuit. Nec mirum si tam difficilis & operosa esset ejus mali curatio, quod publicè Episcopi detestabantur illi quidem, at privatim fovebant, decimis dandis & Ecclesiis permittendis arbitrio Laicorum. De ea re graviter expostulavit Alexander III. in Concilio Turonensi anni 1163. *Dum quidam fratrum & Coepiscoporum nostrorum, aliorumque Prælatorum Ecclesiæ, decimas laicis & Ecclesiarum dispensationes indulgent, & in devia eos mortis impellunt, &c.* Nec ultrà tamen rem premit Pontifex, quàm ut Laicos contestetur non posse non & grandi se obligare flagitio, & salutis incurrere discrimen, possidendis Ecclesiæ bonis: at ibidem Episcopis ipsis interminatur, gradu ejiciendos, si quas Laicis posthac decimas, oblationes, vel Ecclesias conferant. *Unde statuimus, ut si quis alicui laico in sæculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationemve concesserit, à suo statu succidatur.*

Can. 3.

In Concilio Abrincatensi anni 1173. cui Pontificis duo Legati præerant, statutum est, ut *Laici partem oblationum in Ecclesia non percipiant*. Permissumque iis qui hæreditarias haberent decimas in patrimonio & censu, iis ut quemcumque vellent Clericum donarent, eo extincto ad Ecclesiam redituras. *Item his qui decimas hæreditario jure tenent, licentia sit cui voluerint, idoneo Clerico dare, eo quidem tenore, ut postea ad Ecclesiam, cui de jure competunt, revertantur.* In Concilio denique Lateranensi III. anni 1179. cui præerat Alexander III. præmonitis Laicis non posse ab eis decimas citra piaculum retineri, addita est prohibitio, ne ad alios, quam ad Clericos transferrentur. Denique honore spoliati sunt Ecclesiasticæ sepulturæ ii, qui à Laicis decimas acciperent, nec statim Ecclesiæ restituerent. *Prohibemus etiam ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.*

Can. 39.

Can. 14.

VII. Ea penè omnium animos occupavit opinio, à Concilio Lateranensi III. toleratas saltem fuisse decimas, quas Laici obtinerent, vel hactenus obtinuissent, ut jam de iis controversia illis fieri non posset, dum ne novas ullas aut invaderent ipsi, aut ab Episcopis acciperent. Vereor tamen ut satis certa sit hæc decimarum infeodatarum Epocha. Vulgò ita sibi persuadent, legitimè eas possideri, si ante Concilium hocce Lateranense III. possideri cœpissent, nequaquam verò si posteriùs. Ei sententiæ sunt quæ contra objici possint. Nam ejus Concilii & verba & sententiæ à superioribus Conciliis nec transversum unguem deflectunt, exertèque vociferantur, apertum salutis æternæ discrimen adiri, si Laici decimas retineant. *Laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes.* Non conceditur, ut antiquas tutò retineant, dum novas ne accumulent: nec in Canone, nec in Concilio hoc verbum est ullum, quo id significetur, aut vel levissimè innuatur. Vetat tantùm Synodus, si decimas dimittant, ne aliis dimittant Laicis; finens imitatione utique Concilii Abrincatensis, ut Clericum quemvis iis investiant decimis, post ejus obitum, ad Ecclesiam revolvendis. Itaque si non perfunctoriè ponderentur hujus Concilii verba, nihil ab eo novatum comperietur; nulla nova in usum invecta indulgentia.

Idque rursum perspicuum fiet ex ejusdem Alexandri III. Epistola ad Præpositum & Decanum Ecclesiæ Remensis, quibus delegat causam Clerici, in quam pater transfuderat decimas à Majoribus susceptas, quo obtunderentur stimuli, qui conscientiam cruentabant. *Cum pater suus quasdam decimas, quas jure hæreditario possidebat, volens peccati maculam evitare, sibi in eleemosynam dedisset.* Jubet Pontifex eas à Clerico possideri decimas, in censum Ecclesiæ eo vivere desinente revocandas, quamquam non dissimulet eas à patre citra gravem culpam tenere non potuisse, *Volens peccati maculam evitare*: nec jure in filium transferri: *Licèt pater suus eas de jure sibi dare non potuisset*: nec concessum fuisse Laicis decimas, quas retinerent, Clericis addicere, nisi ut ne eas in alios Laicos transferrent. *Quia tamen tutius, ut idem Clericus ipsas habeat, quàm ut ad laicum devolvantur.* Quibus ita constitutis, jam non facilè videtur eum Pontificem adduci potuisse, ut sineret sacras decimas in Laicorum patrimonio perpetuari, dummodo eas ante Concilium Lateranense III. obtinere cœpissent.

Append. 1. Epist. 42.

VIII. Nec inficiari tamen possumus, quin Pontifices & Concilia humanissimè & indulgentissimè se habuerint in hos Laicos, & quin ea indulgentia in dies singulos augescceret, unde & ea emersit tandem opinio, relaxatas esse Laicis veteres decimas, dum à novis se continerent. Nam cùm cœpissent Gregorii VII. Legati jaculari excommunicationes, eas ipse revocari sanxit. Interminatus est Urbanus II. eadem tela, numquam jaculatus. Deinceps diligentissimè commonefacti sunt Laici, eo facto suo & furtum, & sacrilegium, & damnabile facinus contineri; excommunicationis ne minæ quidem intentatæ. Callistus II. in Concilio Remensi ultra progressus, revocavit ipse semet; & rem ita temperavit, ut decimarum usurpatores ne attingeret quidem, ne cui graviori periculo & schismati Ecclesiam committeret. Denique indultum est, ut decimas istas qui obtinebant, cui vellent Clerico resignarent, post ejus mortem Ecclesiæ restituendas. Hi sunt certè dispensationum gradus varii, quibus se Ecclesia astrinxit, nusquam tamen non professa sine piaculari crimine decimas à Laicis non retineri.

IX. Fateor his extremis prohibitionibus, quas protulimus, Pontificum & Conciliorum, decimarum dumtaxat mentionem fieri, non Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ priora decreta peræquè prohibebant à Laicis possideri. Ea potest subesse causa, quòd sanctior sit & sacratior decimarum natura, spiritalior, Ecclesiasticæ sanctimoniæ affinior, à Laicis alienior, addictior Clero; quàm terræ & fundi, quibus etiam constat patrimonium Christi. Posset & aliquis suspicari Beneficiis innexa fuisse aliqua munia & obsequia, Ecclesiæ, vel Regno exhibenda: ita forsan id Regibus donatum est, quorum intererat, Commendas militares non prorsus extingui. Non facilè quidem hactenus deprehendi potuit in Conciliis, ecqua militia his Beneficiariis laicis defungenda incumberet. Sed fidem faciet Bernardus in Epistola ad Archiepiscopum Senonensem, quem orat, ut Laico permittat Beneficium suum Ecclesiasticum Monachis sancti Benedicti resignare. *Cùm Laici Ecclesias, sive Ecclesiastica Beneficia, quæ illicitè tenent, relinquere volunt, unum bonum est, &c.* Præsulem monet, multò expeditius ipsi fore, ut hoc Beneficium obtineant Monachi, pre-

L. 9. Ep. 377.

precibus ſuis faciles illi aditus ad regnum cœleſte paraturi, quàm miles, Regiis exercitibus inſcriptus. *Quemnam, quæſo, de illa Eccleſia libentiùs elegiſtis vobis hæredem ſucceſſorem? Qui inde deſerviat exercitibus Regis, an interceſſorem pro peccatis veſtris?* Probabile cum primis eſt militiam hanc Eccleſiaſtico illi Beneficio innexam fuiſſe.

X. Sed retorquenda jam oratio eſt ad decimas infeodatas, & illud explorandum eſt ſcrupuloſiùs, quid de iis ſenſerint, quid dixerint Scriptores Eccleſiaſtici poſt Concilium III. Lateranenſe. Odo de Soliaco Pariſienſis Eccleſiæ infulis decoratus anno 1196. annis ſcilicet circiter viginti poſt Concilium Lateranenſe, de iis verba facit in Conſtitutionibus ſuis Synodalibus, ſed eodem ſenſu quo ante illud Concilium, prohibitionibus & temperamentis prorſus iiſdem, quibus & nos ſuprà. *Nullus Clericus vel Regularis accipiat decimam de manu laici, niſi per manum Epiſcopi.* Hæc eſt prima prohibitio. Atqui ſi antiquiores decimæ jam ab Eccleſia relaxatæ Laicis erant, & condonatæ, eorum jam poteſtatis erat, ut eas vel Laicis darent, vel Clericis, vel Monachis, etiam inconſulto Epiſcopo; jubet idem Odo, Laicis id ut frequenter inſuſurretur, non poſſe ab eis decimas retineri, niſi gravi ſalutis diſpendio. *Frequenter moneantur Laici, ut non detineant decimas, quas in periculum animarum ſuarum detinent.* Cùm denique Laici harum decimarum poſſeſſores, eas interdum legarent illis ex prole ſua qui Clerici eſſent; monet hos Clericos Odo non poſſe ab eis hæreditarias retineri res Eccleſiæ: ſed poſſe Epiſcopum concedere, ut fructus percipiant, dum ſeriò operam dent, quò res Eccleſiæ illi reſtituantur. *Nullus ſibi Clericus poteſt retinere decimas jure hæreditario poſſeſſas, ſed authoritate Epiſcopi fructus poſſunt Clerici percipere: ita tamen quòd ſemper laborent ad hoc, quòd ad Eccleſiam revertantur.*

Synod. Pariſ. pag. 13. 14.

XI. Aſſenſus eſt Innocentius III. Marchioni Brandeburgenſi, Congregationem Canonicorum in ea regione excitare meditanti, quam ipſe & Majores ejus ſubegerant, expugnatis ejectiſque Gentilibus eorum finium: ea certè lege, ut decimarum tertiæ duæ Marchioni adjudicarentur ad Eccleſiæ fabricam, & ad ſuſtentationem militiæ ibi perneceſſariæ ad propulſandos Ethnicos, ſubinde incurſantes. *Ita quod duæ partes decimarum ejuſdem terræ ad Marchionem & hæredes ipſius pro Eccleſiæ fabrica, quam ipſi debent propriis ſumptibus reparare, nec non etiam pro ſtipendiis militum devolvantur, ſine quibus terra memorata non poſſet contra Sclavorum impetum gubernanari fidem Catholicam impugnantium.* Habes hìc utique decimas infeodatas, vel potiùs duas tertias decimarum unius Eccleſiæ, in Commendam militarem condonatas ad tuitionem Eccleſiæ ipſius, ex conſenſione Sedis Apoſtolicæ. Sed illud præ cæteris ponderandum eſt, Marchiones Brandeburgenſes regionem omnem illam perdomitis Barbaris ſibi ſubjeciſſe, & ſolos potiri potuiſſe fructu victoriæ ſuæ. *Si conſtiterit terram illam eſſe ſolitariam, aut deſertam, maximè quod non ſit in memoria hominum illam fuiſſe per Chriſticolas habitatam, ſed Paganos habitatores inde fuiſſe depulſos, &c.* Suppetit & hæc alia ex eodem Epiſtola, quæ pluſculum faciat ad rem noſtram. Ab eo Pontifice veniam ſibi fieri flagitaverat Capitulum Sueſſionenſe redimendarum à Nobilibus laicis decimarum infeodatarum: *Decimæ quæ in feudum à Laicis detinentur.* Annuit Pontifex, ea cautione, ut milites ii eadem obſequia ſemper Eccleſiæ præſtarent, cùm futurum eſſet, ut & ſemper gauderent, ſin minùs decimis, certè pretio decimarum; niſi eas illi tam vili pretio addixiſſent, ut omni obſequio reliquo abſolvendi eſſent. *Proviſo, ut conſueta ſervitia ad quæ laici pro decimis illis Eccleſiis tenebantur, etiam poſt contractum talis venditionis impendant; cùm ad eos pretium perveniat earundem. Niſi fortè tam modico pretio velint eſſe contenti, quod ob hoc Eccleſiæ ab exactione ſervitiorum illorum, tamquam pro redemptione majoris incommodi, commodè valeant abſtinere.*

Innoc. III. Regeſt. 13. Epiſt. 21.

Regeſt. 16. Epiſt. 9.

Ubi pauca hæc advertere fas eſt. 1. Non ait Pontifex Laicos hos tam vendere non potuiſſe, quàm nec poſſidere antè potuerant has decimas; unde nec poſſe ab illis earum pretium retineri; quam tamen loquendi rationem ſecuti fuerant ſuperiores Pontifices. 2. Aliquo obſequio his Eccleſiis obligabantur hi Nobiles, decimarum incubatores, ſive ut tuitioni earum incumberent, ſive ut ſartas tectaſque præſtarent. Ita Eccleſia tamquam legitimo ſubſcribebat eorum juri, hanc veluti remunerationem pro conceſſis decimis accipiens. 3. Eadem venditis decimis Nobiles illi præſtabant obſequia, ſi juſto eas pretio vendidiſſent. Itaque decimis vel decimarum pretio reſpondebat modus obſequii præſtandi: quo rurſum declaratur æqua & juſta poſſeſſio. Videri ergo poteſt Innocentius potiùs III. Papa decimarum uſurpatoribus antiquis indulgentiam eam accommodaſſe, ut ne eos, eorumve hæredes ad reſtituendum urgeret, admoneretque ſubinde non poſſe ab iis decimas retineri, citra ſalutis diſcrimen: quod prædeceſſores ejus ſemper inculcaverant. Et ſanè cùm Lateranenſe Concilium IV. congregaſſet Innocentius anno 1215. promulgaſſetque in eo Canones complurimos, quorum etiam nonnulli ad decimas ſpectarent, & ſinuoſos anfractus Laicorum, ut iis Eccleſias fraudarent: de decimis uſurpatis à Laicis & earum reſtitutione nec verbum fecit ullum; quamquam ab annis ampliùs centum majores omnes Synodi ad eam corruptelam abſtergendam vehementer exarſerant, & ipſum quoque Lateranenſe III. ſub Alexandro III. Innocentio igitur III. & Concilio Lateranenſi IV. illud potiùs imputandum, quòd ſilentio ſaltem ſuo & tolerantia decimis infeodatis faverint. Et idem enim rurſum Innocentius Decretali quadam ſua diffinit, decimas Novalium nihil attinere ad Laicum nobilem, qui antiquas decimas in feudum tenet. *Nec occaſione decimationis antiquæ, licèt in feudum decimæ ſint conceſſæ, ſunt decimæ Novalium uſurpandæ, cùm in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda.* In alia rurſus Decretali de iiſdem decimis in feudum datis: *Hoc de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò ſunt conceſſæ.*

Can. 32. 53. 54. 55. 56.

Extra. De Decimis c. 25. Extra. De iis quæ fiunt à Præla. ſine conſil. Capi c. 7.

Cùm videam ab Innocentio dici, non tantùm detineri à Laicis decimas in feudum: *Decimæ in feudum à laicis detinentur*: ſed etiam in feudum illis eſſe datas, *In feudum ſunt conceſſæ*: & antè ab eo dictum eſſe, militaria aliqua, vel qualiacumque demum obſequia Eccleſiis debere hos Nobiles decimarum poſſeſſores, non prorſus diſſonantia à modo ipſo decimarum & pretio: probabilis ea in primis conjectura mihi videtur eſſe, abjecta jam ſpe extorquendarum his Nobilibus decimarum, conſultius tandem viſum eſſe eas illis in feudum dimitti retinendas, atque obſequia diffiniri, quæ ab illis Eccleſiæ præſtarentur, ad modum & quantitatem ipſarum decimarum admenſa. Quì potuiſſet enim alioqui Innocentius ea ſapientia & conſtantia Pontifex, tantoperè à Majoribus ſuis diſcedere? His adde quod prælibavimus de Marchione Brandeburgenſi, cui idem Innocentius duas addixit partes decimarum tertias, juſſo reparationum & defenſionis, ac militiæ ad id neceſſariæ expenſas facere.

Nec his adverſatur Decretum Gregorii IX. In Pariſienſi fœdere anni 1228. inter B. Ludovicum Regem & Comitem Raymundum Toloſanum ini-

Ibid. c. 15.

to,

to, ſpopondit Comes datum ſe operam, ut Laici decimas Eccleſiæ reſtituerent. *Quod milites & alii laici non habeant decimas, nec permittes eos habere, ſed ad Eccleſias integrè revertentur, juxta diſpoſitionem Legati, vel Eccleſiæ Romanæ.* Apparet de novis uſurpationibus dictum hoc eſse. Si malis de antiquis, hinc aliud rurſus argumentum ad interpretandum Concilium Lateranenſe III. convenienter noſtræ rationi. In Concilio Viennenſi anni 1267. ſimpliciter prohibitum eſt, ne laici decimas uſurparent, maximè Novalium. *Nec liceat alicui laico, nobili, vel ignobili, decimas, maximè de minutis & novalibus uſurpare.* Can. 7.

Nec tamen diſſimulabimus non temerè factum eſse, ut Concilio Lateranenſi III. potiſſimùm adſcriberetur relaxatio, & legitima deinceps poſſeſſio decimarum infeodatarum. Quamquam enim eo Concilio diſertè non approbentur, immo & improbentur; tantulo tamen intervallo diſtat Pontificatus Alexandri III. & Innocentii III. ut deviatum magnoperè non ſit, quando quod unius erat, alteri tributum eſt. Aliunde verò cùm ab Alexandro IV. declaratum ſit, decimas ante Concilium Lateranenſe infeodatas, poſse à Laicis conſentiente Epiſcopo Monachis reddi: hinc adduci potuere, ut Concilio Lateranenſi III. Epocham affigerent decimarum infeodatarum. *Illas autem decimas intelligimus poſſe taliter à Religioſis de manibus laicorum recipi, vel acquiri, quæ ante Lateranenſe Concilium ipſis laicis in feudum perpetuò fuerant conceſſæ.* C. Statuto. De Decimis, In Sexto. Sedebat hic Pontifex in ſolio Petri eodem ſæculo medio, quo ineunte ſederat Innocentius III. cujus ideo conſilia non poterat neſcire; ex quo conjicitur Innocentium quoque decimas tolerari voluiſse ante Lateranenſe III. Concilium infeodatas. Adverte & eadem ab utroque hoc Pontifice uſurpari verba; *Decimæ quæ laicis in feudum perpetuo ſunt conceſſæ.* Itaque non injuria conjicitur perpetuam ejuſmodi conceſſionem in feudum ab Innocentio III. factam eſse.

Si à receptiſſima denique ſententia abduci non potes, & omnino Lateranenſi III. Concilio & Alexandro III. eam laudem vendicas, ut hactenus infeodatas decimas tolerarint, poſteriores irrevocabili damnatione proſcripſerint: nihil abnuo, ſuggero tantùm, elicitum id probabiliter eſse ex eo Canone ejus Concilii, quo unum id prohibetur, ne laici decimas, quas non ſine periculo retinent, in alios transferant laicos. *Ne poſſint in alios laicos aliquo modo transferre.* Inde concluſum eſt, conceſsum igitur eſse ut eas retinerent, dum ne iis alios laicos donarent, ſed poſt eorum mortem ſine hærede ad Eccleſiam illæ refunderentur. Plauſibilis eſset ea concluſio, niſi ibidem ſtatim adjicerentur hæc verba: *Decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes.* Et niſi probabile eſset, ubi hìc vetantur decimas infeodatas *in alios laicos aliquo modo transferre*, eorum filios & hæredes ibi comprehendi, niſi Clerici ſint. Nam filii & hæredes utique his verbis continentur, *Alios laicos aliquo modo*: & ea prohibitio manifeſtè revolvitur in eundem ſenſum cum Canone Abrincatenſi ſuperiùs relato anni 1172. ſub eodem Alexandro III. quo permittebantur poſſeſſiones decimarum hæreditariarum, uni eas Clerico tranſcribere, quo excedente Eccleſiæ reſtituerentur: *Licentia ſit, cui voluerit, idoneo Clerico dare, ut poſtea ad Eccleſiam revertantur.* Hic permittitur ut Clerico, illic vetatur ne laico decimæ hæ tranſcribantur: utrumque eodem redit, & alterutro modo decimæ ad Eccleſiam revocabuntur.

Lubet hæc confirmare ſtatuto Synodi Pictavienſis anno 1284. ubi referuntur, quæ præcipiebat jus Canonicum de decimis per laicos uſurpatis, & exordium ſumitur a Canone Concilii III. Lateranenſis, quo vetantur decimæ à laicis ad alios laicos transferri. *Cùm jure canonico ſit prohibitum, ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in laicos poſſint quoquo modo transferre.* Can. 4. Additur decretum Innocentii III. quo antiquarum poſſeſſores decimarum novarum ſpe exuuntur: tum utrique Canoni obtemperari jubetur. Hinc liquet, jus, Concilia, & Decreta nihil amplius ſtatuiſſe, ex ſoloque eorum ſilentio poſt Innocentium III. perſuaſum fuiſſe tuta poſſe conſcientia antiquas retineri decimas, ubi potiſſimùm onera illis & obſequia conſentanea affixa fuere.

XII. Objici rurſus poteſt Canon Concilii Biturienſis anno 1286. quo prohibetur accipi decimas à Laicis niſi ex conſenſu Epiſcoporum. Can. 2. Sed eo Canone certum eſt agi de omnibus indiſcriminatim laicis, qui libitu ſuo decimas ſuas convehebant, non ad Parochos ſuos, quod jus faſque eſt, ſed ad Monachos, aut Clericos quoslibet. Nonnihil quoque elucidamenti deſiderat Synodus Bajocenſis: *Nullus laicus, vel Clericus, vel religioſa perſona recipiat decimam de manu laicali, niſi per Epiſcopum.* Can. 53. 54. Idem ſenſus qui præcedentis Canonis: *Nullus Clericus vel Religioſus intret poſſeſſionem decimæ ſibi collatæ à laico, vel Eccleſia, occaſione juris patronatus ſibi à laico collati, vel aliter acquiſiti.* Cujus Canonis alia ſpecies eſt, nempe Patroni laici, qui decimas quoque Parochiæ obtinet, eaſque cum Patronatu ipſo in alium transfert. Concilio III. Lateranenſi permiſſum fuerat transferri decimas ad Clericos, non quò eas ipſi poſſiderent, ſed ut permittente Epiſcopo fructus earum perciperent, & in ipſo mortis diſcrimine decimas ad Eccleſiam tranſcriberent. Huc ſatis probabiliter revocanda ſunt hæc ſtatuta.

Concilium Colonienſe anno 1310. jam quidem controverſiam non faciebat Nobilibus laicis de antiquis decimis, quas obtinebant, vel dono Principum, vel privatorum largitate, vel quavis denique alia ratione; ſed illud unum expoſtulabat, quòd obtentu antiquarum novas etiam ambiebant decimas; quod omnino prohibetur. *Eo quod laici antiquarum decimarum occaſione, quas in aliquibus Parochiis, vel largitione Principum, aut donatione aliorum, ſeu alia de cauſa percipiunt, decimas novalium occupant.* Can. 1. In Concilio Provinciæ Auſcienſis anno 1326. extremum quendam rigorem diſtringi placuit in laicos, qui decimas uſurpabant, interdicta videlicet eis Eccleſiaſtica ſepultura, interdicta & eorum filiis & familiaribus eadem, ſed & omni ſpe Beneficiorum amputata. Sed apparet de novis id capi uſurpatoribus, non de iis qui ante Innocentium III. uſurpaſſent. Nec aliter interpretabimur Concilium Colonienſe anno 1536. ubi deſtomachantur Patres in laicos complurimos ejus ævi, à quibus decimæ Parochis unis debitæ compilabantur. *Porro decimas potiſſimum Parochis aut Eccleſiæ Miniſtris deberi non dubium eſt. Nunc cùm illæ paſſim à laicis magna ex parte uſurpentur, neque facilè ex eorum manibus divelli poſſint, &c.* Quod de novis intellige decimarum per laicos audaciores deprædationibus; inter illas ſcilicet tumultuationes bellorum, quæ occaſione Lutheranæ veſaniæ ubique flagrabant. Conc. Marcioſenſe an. 31. 32. 33. Part. 8. c. 5.

XIII. Huic humaniori Canonum interpretationi non obſcurè ſuffragantur Tridentini Patres. Quamquam enim à vero non recedat, ſolo ſilentio decimas infeodatas ab Eccleſia toleratas eſſe, & ſola ceſſatione urgendæ earum reſtitutionis in Conciliis ſuis; exceptis Epiſcopis iis, qui eas expreſſiùs Nobilibus condonabant, quædam ſuis Eccleſiis obſequia præſtituris.

Certum est tamen post Pontificatum Innocentii III. abstinuisse Concilia à repetendis iis decimis antiquis : quod & ex Tridentino confirmari potest. Quamquam enim ibi præcipiatur, ut *qui decimas impediunt, aut subtrahunt, excommunicentur:* alibi tamen de reditibus idoneis Episcopali Seminario parandis agens Synodus, jubet ut aliquid conferant laici qui decimas Ecclesiæ obtinent. *Etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solvi solent, pertinentibus.*

Sess. 25. c. 12. Sess. 23. c. 18.

Æquum est porro illud animadverti ex Tridentinis Patribus, quamquam decimæ à laicis in feudum teneantur, suæ illas tamen naturæ tenacissimas esse, ideoque obnoxias esse exactionibus quibusdam Ecclesiasticis, putà ad Seminarii sustentationem. His adde Edictum sanctissimi Regis Ludovici IX. anno 1269. quo concessit, ut qui id genus decimas ab eo obtinerent in feudum, *In feudis nostris moventibus mediatè, vel immediatè de nobis*, eas ut Ecclesiis in perpetuum restituerent, nulla permissione alia requisita, nec obice ullo à posterioribus Regibus admovendo. Edicta missa facio & Senatusconsulta alia complurima, quibus declaratur, decimas infeodatas ubi Ecclesiis venduntur, revocari repetique non posse, & jam tum fori Ecclesiastici eas esse, quòd priori suæ institutioni & origini redditæ sint. Denique definitum est, possessores decimarum infeodatarum, ad portiones congruas Parochorum cogendos aliquid ex suo decidere. Laudatur Edictum sancti Ludovici anno 1228. quo præcipit restitui Ecclesiæ decimas, jamdiu ei subtractas. *Decimæ quibus fuit longo tempore Ecclesia defraudata, ordinamus quod restituantur citiùs, & amplius laici decimas non detineant, sed eas habere Clericis permittant.* Constare mihi certè videtur ad ordinarias decimas id pertinere, non ad eas, quæ in feudum sint datæ. Id liquet ex comparatione alterius suprà Edicti ejusdem Regis. Refert Chassanæus à Clemente V. concessum esse Philippo Pulcro Francorum Regi, ut laici vendere & alienare possent decimas infeodatas, eadem licentia qua cæteras res suas, quod à temporibus Concilii Lateranensis III. vetitum fuerat.

Memoires du Clerge an. 1675. to. 3 p. 139. & seq. Pag. 141.

XIV. His ita præstitutis, jam arduum non erit, originem indigitare earum decimarum, de quibus sermo hìc à nobis institutus est. Opiniones hìc planè sunt & dissensiones inter doctos, non facilè conciliandæ, de earum origine, atque adeo & de natura, quæ non potest non & plurimum origini consentire. Volunt eas aliqui Ecclesia ipsa antiquiores, quòd Ciceroni & aliis antiquissimis Scriptoribus memoratæ sint decimæ, quas Romani in Provinciis exigebant. Alii ex adverso à temporibus tantùm Philippi Augusti Francorum Regis eas accersunt, quo maximè fervebant ævo bella Latinorum sacra in Oriente. His opinatiunculis ne umbratica quidem veri species ulla affingi potest. Quæ enim à nobis hactenus disputata sunt, apertè produnt ante tempora Philippi Augusti longè plurimas infeodatas fuisse decimas, immo nec tolerandas visas esse postea, nisi eas, quæ Concilio Lateranensi III. anteriores essent, quo aliquantò posterior fuit Philippus Augustus. Nec minùs eadem Conciliorum & Pontificum acies illis aversatur, qui earum originem ab ipsis usque repetunt Romanæ Reipublicæ sæculis. His enim Pontificibus & Conciliis ipsis inureretur injustæ usurpationis infamia, si Nobiles exturbare adgressi essent illis hæreditariis bonis, quibus eorum Majores ante ipsa Christiani nominis exordia potirentur. Nec illud recentiores hi Scriptores adverterunt, de quibus Cicero agit decimis, eas fisco potiùs & Reipublicæ persolutas fuisse, quàm privatis; de illis altum semper in Galliis silentium fuisse; à nullo Scriptorum de Rebus Gallicis Franciscique memoratas esse has Nobilium decimas, à decimis Cleri diversas; verùm ab eis persæpè enarratas invasiones bonorum & decimarum Ecclesiæ per Nobiles, maximè sub prioribus Carolinæ familiæ Regibus; quibus & Conciliorum pòst qualiscumque accesserit consensus; postremò denique contestari Pontifices ipsos & Concilia sæculi XI. XII. & XIII. paulò ante ea tempora à laicis invasas fuisse eas decimas, statim ab Ecclesia repetitas, ex parte aliqua redditas, reliquas in feudum retentas, quæ tamen Ecclesiæ rursus redintegrarentur, si contingeret eas Ecclesiæ vendi, vel Clerico legari, vel si legitimo hærede carerent, qui eas obtinuissent.

XV. Propiùs à verisimili abfuere alii, quibus persuasum fuit, cœptas esse eas, vel à privatis invadi, vel à Regibus donari à temporibus Caroli Martelli & posterorum ejus, non sine obsequio aliquo Ecclesiis præstando, & intacto penes eas jure postliminii. Aliis visum est à privatis occupatas fuisse, dum familia & Monarchia Carolina collabascret, & omnia tum susdeque verti viderentur. Alii suspicati sunt, à Regibus ipsis eas tum in Officiales Regios & milites dispensatas fuisse, ad necessariam Ecclesiæ & Regni defensionem. Alii denique ita statuerunt, illis investitos fuisse laicos ab Episcopis ipsis, aut affectui privato indulgentibus, aut milites, defensoresque Ecclesiæ parantibus, ut essent militum cunei ad tuitionem Ecclesiæ parati, & ad Episcopos in Exercitum regium deducendos, cingendosque, qui tunc mos vigebat. His opinionibus nihil inest, quod eas collidat; quin immo tantò propiùs à vero absunt, quantò copulari omnes possunt, omnes propugnari, si modò tamen variæ decimarum infeodatarum species, variæ causæ intelligantur fuisse. Potuere enim aliquæ superfuisse ex reliquiis secundæ Regum nostrorum dynastiæ. Potuere aliæ aliæque subinde ab Episcopis concedi. Potuere & quæ priùs à laicis usurpatæ fuerant, vel à Regibus concessæ, provida postea Ecclesiæ indulgentia condonari, ut desperata tandem aliquando earum restitutione, obsequii saltem aliquid à laicis his præstaretur: & præsidio essent Ecclesiæ, qui ejus quàm tutò fruerentur feudis. Ex Canonibus supra congestis patebat, decimas nunc à Regibus, nunc ab Episcopis dari. Innocentius III. & Alexander IV. apertissimè pronunciarunt decimas aliquas in feudum perpetuum concessas esse, quod nisi ex legitima authoritate proficisci non potuerat. *In feudum perpetuò sunt concessæ.*

XVI. Nec minùs perspicuè liquet ex Epistolis B. Fulberti Carnotensis Episcopi, & à mollioribus quibusdam, reique sacræ incuriosis Episcopis Parochiarum decimas laicis concessas fuisse, & à successoribus celsiore animo & puriore zelo eas repetitas esse, receptasque, quamquam non sine gravi molestiarum & persecutionum vi. Eo consilio Episcopum quendam muniebat & animabat beatus Fulbertus ipse, nulla se ei re & ope defuturum pollicitus, affuturum denique Deum, ut & calumniæ & persecutioni invictum pectus objiceret. *Usumfructum altarium, quem tui antecessores laicis tradiderunt, te alendis debilibus publica voce destinare suadeo; tum nequis illis inde fraudet aliquid interminari, & si qui in hanc fraudem irruperint, sicut fures sacrorum & occisores pauperum anathemate condemnari.* Et postea : *Ne verearis homines innocenter offendere propter Deum, ut sis eo dignus, &c. Me servulum Dei non defuturum polliceor, sive ad coercendum manus persequentium, sive ad ora contradicentium obstruenda.* Fulberti prædecessores decimas laicis & ipsi annuerant, sed usufructuario tantùm

Epist. 20.

jure

jure tenendas, atque ita facillimè revocabiles. At alii poſtea in perpetuum dedere feudum, ut ſupra oſtenſum.

Alia docet idem Fulbertus Epiſtola, ab Archidiacono Pariſienſi Liſiardo datas eſſe Nobilibus laicis decimas inconſulto & imprudente Epiſcopo. *Decimas & oblationes Altarium, ſtipem videlicet pauperum, ſuo Epiſcopo inconſulto ſæculari militiæ tradit.* Epiſt. 34. Dabat & laicis oblationes Altaris Liſiardus. Concilia ſupra protulimus, à quibus hæc proſcribebatur oblationum per laicos uſurpatio. Porro in Epiſcopi ſui veſtigia & exempla ibat Archidiaconus, cui & ipſi præiverant anteriores Epiſcopi, in temerariè & nefariè diſpergendis in laicos decimis, & oblationibus. Graviſſimè Fulbertus Liſiardum objurgavit, rogitans, ecqui jam quorum cenſor fuerat, imitator evaſiſſet? & quì ſe ipſum impelleret ad idem audendum? *Doleo ſuper te chariſſime, cùm te à priſtina virtute apoſtatare video.* Epiſt. 52. *Olim apud me conquerebaris de tuo anteceſſore, qui ſacrilega temeritate Altaria laicis in Beneficium dederat. Nunc mihi ſuades, ut ego ſimiliter faciam.*

Gregorio VII. tribuitur à Gratiano acerba quædam expoſtulatio de Epiſcopis, qui Nobiles, qui Officiales ſuos & proximos munerabantur decimis & oblationibus Eccleſiarum. 16. q. 7. c. 2. *Quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœceſis decimas atque Chriſtianorum oblationes, ſed potius laicalibus perſonis conferunt, militum videlicet, ſive ſervitorum, vel quod gravius eſt, etiam conſanguineis.* Faceſſere hinc juſſi Epiſtolam quam affingit idem Gratianus B. Hieronymo, qua diffinitur à laicis non poſſe retineri, poſſe Monachis donari decimas & oblationes, quas alendis pauperibus leges canonicæ conſecrant. Nihil ejuſmodi in operibus Hieronymi reperire eſt; nec ab ejus calamo manare potuit, quod imminane quantum abhorret ab uſu & ingenio ejus ævi. Extra. De his quæ fiunt à Prælat. non conſent. Capitul. 7. Commentitia apertiſſimè eſt ea Epiſtola, quamquam in Decretali quadam Innocentii III. citetur, ut allegata à Patribus; non ut ipſi probata, nedum ut ad incudem vocata.

XVII. Vicem dolet Petrus Damiani Eccleſiæ & Epiſcoporum ſui ævi, qui in publicum non veniebant, niſi caterva clientum & militum armato cuneo cincti, quibus in feudum decimas Eccleſiæ dabant, opem laturis, ubi uſus eſſet. Vide ut de ſanctiſſimo Epiſcopo Bonito verba faciat: *Quid iſte faceret, ſi tormenta, quibus noſtri cruciantur Epiſcopi, & ipſe perferret? Si ſcutatorum & lanceatorum turmæ poſt equitantis terga conſluerent? Si eum tamquam gentilis militiæ ducem in procinctu poſitum armati undique manipuli conſtiparent? Unde fit, ut modò Pontificem non comitentur, ut dignum eſt, diverſi Clericorum ordinis, ſed caſtra potiùs, & armati telis vibrantibus bellatores. Penſemus quale hoc ſit quia hæc nonnulli & inviti perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Eccleſiæ, velint, nolint, cariùs emunt.* L. 1. Ep. 10. Qua Epiſtola ad Alexandrum II. Papam data comprobatur, triſtiſſimam, ſed ineluctabilem tum eam incubuiſſe Epiſcopis neceſſitatem, etiam optimis quibuſque, ut copioſum militem alerent, & Eccleſiæ ſuæ fidei atque obſequio devincirent, decimis & oblationibus Eccleſiarum Parochialium donatos. Alienius id & inſolentius videtur Petro, militibus decimas, quàm ipſos Eccleſiæ fundos dari. *Inter omnia porro hæc mala illud excedit, & diabolicam propemodum videtur æquare nequitiam, quia prædiis in militiam profligatis, omnique poſſeſſione terrarum, inſuper etiam decimæ ac plebes adduntur in Beneficium ſæcularibus.* Ex quibus id denique efficit Petrus, nec calamitoſius quidquam eſſe Epiſcopis, nec inquinatius, ſi eos non indeclinabilis neceſſitas, ſed propria agit vanitas, futilitaſque, ut res Eccleſiæ tam miſerandum in modum diſſipent. *Quod totum in malè munifici caput redundare nulli dubium eſt, ſi tamen eum ad hoc propria vanitas trahat, non neceſſitas antiqua compellat.*

Quamquam ergo auſteritatis & inclementiæ nomine celebretur Petrus Damiani, aſſentitur tamen & ipſe, Epiſcopos qui ei ſe conſuetudini accommodabant, culpa vacaſſe, ſi non aliud ipſi quàm inexpugnabili neceſſitati ſervirent. Ea autem neceſſitas poteſt videri duplex. Nempe ubi ſummi Principes pro more ſui ævi Epiſcopos comites ſibi adeſſe jubebant cum ſelectis militum turbis in militaribus expeditionibus ſuis pro Regni & Eccleſiæ defenſione. Et rurſus cùm non poterant tutò Epiſcopi Provincias peragrare, neceſſariò ſibi peragrandas, niſi clientum & militum ſatellitio ſuccincti, quòd privatorum bellis tum perſtreperent omnia. Non ergo jam ſtupebimus, ſi Epiſcopi etiam ſanctitate & morum innocentia clariſſimi, in feudum, ſive in beneficium Laicis fundos Eccleſiæ quandoque darent, cùm authore ipſo Petro Damiani, rem alioqui abſurdam neceſſitas excuſaret. Quæ ab illo dicitur *neceſſitas antiqua*, illa eſt, ut mea fert opinio, quæ à Regum juſſione proficiſcebatur, cùm ea ipſo Caroli Magni Imperio anterior eſſet: cùm quæ arceſſitur à bellis particularibus omnia armorum fragore infeſtantibus, ortum non habuerit, niſi ex Carolinæ Monarchiæ ruina.

Idem rurſus alibi Epiſtola ad Epiſcopum data fundos docet Eccleſiæ Laicis, nonniſi in beneficium, hoc eſt, ad uſumfructum datos fuiſſe: & tamen velut in feudum perpetuum retentos, ad poſteros & ad hæredes tranſmiſſos fuiſſe. *Illa quoque quæ ſub nudo beneficii vocabulo ſæculares accipiunt, revocari de cætero, atque reſtitui Eccleſiis nullo modo poſſunt. Ita quippe manus diripientium diabolicæ tenaciæ glutinis inviſcantur, ut quolibet modo ſemel acceperint, Eccleſiis reddere ſua bona nullatenus acquieſcant. Et non modò ipſi dum vivunt, proprietario quaſi jure poſſideant, ſed & in poſteros tranſmittant.* L. 4. Ep. 3. Addit porro flagitioſius etiam eſſe, decimas dari ſæcularibus. Quæ ſanè querelæ illud etiam nobis confirmant, ipſos potiſſimùm Epiſcopos duces & authores facti fuiſſe. Si qui enim alii Laicos donaſſent vel fundis, vel decimis Eccleſiæ, non is erat Petrus Damiani, qui hæc tacitè, aut modicè ferret.

Hinc verò patet in Italia non minùs impunè quàm in Gallia eam luem graſſatam fuiſſe. Calliſtus II. anno 1121. ut refert ad eum annum Vvillelmus Malmesburienſis, prohibuit, ne Nobiles Romani, quod hactenus fecerant, ſibi vendicarent oblationes altaris Sancti Petri Romæ. Ante Calliſtum tam effrænata & indomita inſolentia id auſi fuerant, ut ſummos ipſos Pontifices contumeliosè repellerent, ſi quando reſtitare adgrederentur. *Oblationes apud ſanctum Petrum, quas pro petulantia, proque libidine potentes diripiebant, anteriores Apoſtolicos, qui vel mutire auderent, indignis afficientes contumeliis, Calliſtus revocavit ad medium, ſcilicet ad Apoſtolicæ Sedis Rectoris publicum uſum.* Baron. eod. anno n. 4.

XVIII. Nec ab Italia & Gallia mulò diſcrepare poterant Germaniæ mores. Unde & in illa permoleſta Pontificum & Friderici I. Imperatoris concertatione, cùm inſtaretur, ut Germani Proceres decimas & oblationes, quas invaſerant, ſuis manibus excuterent, reſponſum ab illis eſt, Primigenio quidem jure eas eſſe Cleri, ſed ad ipſius Cleri & Eccleſiæ defenſionem Nobilibus conceſſas fuiſſe. *Scimus decimas & oblationes à Deo Sacerdotibus & Levitis primitus deputatas. Sed cùm tempore Chriſtianitatis ab adverſariis infeſtarentur Eccleſiæ, eaſdem decimas præpotentes & nobiles viri ab Eccleſiis in beneficio* Baron. anno 1189. n. 9.

ſtabili acciperent, ut ſibi Eccleſiarum defenſores fierent, quæ per ſe obtinere non valerent. Notanda ſedulò hæc verba, accepiſſe Nobiles eas decimas in beneficium perpetuum: *In beneficio ſtabili acceperunt.* Inde enim exiſtit, eorum donorum authores fuiſſe Epiſcopos, qui quamquam uſufructuario jure utendum darent, Beneficium perpetuum laici interpretabantur, ut modò Damianus monebat. Imperatori ipſi Crantzius eadem verba adſcribit, additque minimè mirum eſſe, ſi quæ Militares Commendæ ex bonis erigantur Eccleſiæ, cùm conſentaneum in primis ſit, opibus Eccleſiæ eos ſuſtentari, qui ejus otio, paci, ſaluti, vitam quotidie & ſanguinem impendunt. *Illud quoque nobis velut malefactum opponit, quod*

Saxonic. l. 6. c. 52. *vel jubeamus, vel ſinamus in rebus Eccleſiæ Præfecturas eſſe militares, ut laica manu Eccleſiarum prædia defenſentur. Et quæ injuria eſt, ſi quieſcentibus Eccleſiarum Prælatis, & ad ſola miniſteria divina intentis, milites exeant, eorum quieti conſulturi, Præfecturis gubernantes ſubjectum Eccleſiis populum, ut pareant ad æqua omnia ſuperioribus?*

Ab eodem autem Crantzio alibi traditur, ita pervulgatum fuiſſe, Carolum Magnum perdomita & ſubacta Saxonia ſtatim legem decimarum publicaſſe: quòd ab eo nomine minùs abhorrerent aures feræ & indomitæ gentis, quàm à voce tributi: porro decimas accepiſſe milites & militiæ duces, ad expenſas militiæ; & inde tot ibi Nobiles decimis Eccleſiaſticis incubare. Sibi verò Crantzius ait illud videri ſolere, cùm non poſſent Clerici arcere rapinas & graſſationes Magnatum, ultro decimas illis dilargitos eſſe, ut iis contenti ad reliqua tuenda præſidio ſibi eſſent. *Cùm non*

Metropol. l. 8. c. 2. *ſatis fiderent Pontifices ſua jura ab Laicis Principibus tueri, dediſſe arbitror partem decimarum Principibus in manum per ſpeciem feudi & beneficii; malentes amittere dimidium, quàm totum.*

XIX. Nec ſecus in Hiſpania declarabit Mariana Clerum Nobilitati colliſum fuiſſe. Priùs tamen referendum hìc nobis eſt, quod narrat in Summa ſua ſanctiſſimus vir, idemque doctiſſimus Raimundus de Pennafort; venditari ſolitum à Nobilibus Catalaunis privilegium illud Comitibus olim Barcinonenſibus conceſſum, ut decimas ſibi vendicarent terrarum, quas Mauris ſubactis reciperent. Si in perpetuum eo privilegio donati eſſent Comites Barcinonenſes, tutiſſima conſcien-

L. 2. p. 139. tia eo uti poſſe, cùm & plauſibilis & juſta ſit cauſa. *Sed quid de Militibus Cataloniæ, qui nituntur ſe defendere privilegio Apoſtolicæ Sedis indulto, ut dicunt, quondam Comiti Barcinonenſi, in favorem Chriſtianitatis & fidei Catholicæ: ut ſcilicet decimas omnium locorum, quæ Baganis expulſis reducuntur ad cultum Dei, poſſit licitè retinere; & inter Principes & milites terræ ſuæ, qui ipſum juvarent ad hoc, dividere; numquid poſſunt tales decimas licitè retinere? Dico, ſalvo meliori judicio, quod ſi privilegium fuit conceſſum in perpetuum ſibi & ſuis ſucceſſoribus; ita quod fuit reale, & non perſonale, & propter hanc tam favorabilem cauſam, & à Sede Apoſtolica, poſſunt licitè retinere, vel ad tempus, vel in perpetuum, juxta formam in privilegio expreſſam.*

Habes doctiſſimi ſanctiſſimique viri ſententiam: venio ad Marianam, qui narrat in Comitiis Generalibus Regni Caſtellæ anno 1390. graviſſimè conqueſtos eſſe Epiſcopos de decimis à Nobilitate uſurpatis: Patronatus enim obtentu Parochos deſignabant, & attributa illis permodica portione, maximam decimarum partem ſibi vendicabant. Nobiles ex adverſo, *Morem per multas*

L. 18. c. 11. *ætates continuatum, majorum merita, priorum Pontificum veniam excuſabant ante Concilii Lateranenſis tempora, Alexandro III. Pontifice ſcilicet, cùm novo decreto eſt cautum, ne decimas prophani invaderent, ne Pontificum quidem permiſſu.* His ſe rationibus tuebantur Nobiles. Totus in favorem Præſulum propendebat Rex, ſed veritus tunc eſt, ne Nobiles & oppidorum vicorumque dominos exulceraret, & à ſe abalienaret, quos ſcilicet non ita pridem graviter pupugerat, cùm provocari ab eorum Judicibus & Officialibus ad Judices Regios permiſiſſet.

Ejuſmodi forſan aliquid de Nobilibus Angliæ conjici poſſet ex ea Epiſtola Petri Bleſenſis, quam Archiepiſcopi Cantuarienſis nomine ſcripſit ad Abbatem & Ordinem Ciſtercienſem, ut ſuaderet abſtinere privilegiis Pontificiis, quibus à decimis immunes ſunt. Etenim Nobiles Gallos hæc eorum privilegia floccifacere, & ad pendendas ſibi decimas vim adferre: ſi privilegia ſua valere velint, æquius eſſe, ut iis adversùs Nobiles armentur, quàm adversùs Clerum. *Milites Gal-* Epiſt. 82. *liarum ſibi jus decimationis uſurpant, nec veſtris privilegiis deferentes, eas à vobis potenter extorquent. Adversùs eos deberetis inſurgere, non adversùs Clericos, aut Eccleſias Clericorum.* Si quid ejuſmodi tentaſſent Nobiles Angliæ, exemplo Gallorum uſus non eſſet Archiepiſcopus; & facilè illi repoſuiſſent Monachi, Archiepiſcopi zelum in Nobiles potiùs exardeſcere debere Cleri decimarum uſurpatores, quàm in Monachos, qui ſuas retinerent. Nec repugnabo tamen, ſi cui non videatur ſatis eſſe momenti in hoc argumento, ut demonſtretur Anglia libertatum Cleri obſervantior fuiſſe, quàm Francia, Italia, Germania, & Hiſpania: Decimæ verò illæ quas narrat Matthæus Paris Henrico III. Regi à Papa conceſſas fuiſſe, non iſtæ utique ſunt decimæ, de quibus hìc agitur, ſed pars decima omnium Eccleſiaſticorum proventuum Angliæ: qua de re prolixè ſuo infrà loco.

In Decretali *Ex parte, De Tranſactionibus*, affirmat Honorius III. Papa, nihil decimarum exegiſſe Epiſcopos Orientis: alios nimirum proventus quoſpiam populo ſuppeditante. At poſtquam Conſtantinopoli rerum potiti ſunt Latini, tum Barones & Nobiles, Græcos paſſim Latinoſque invaſiſſe Abbatias & alias Eccleſias cum decimis ſuis, nec excommunicationum jaculis ad officium revocari potuiſſe. *Quidam Barones & milites, tam Latini, quàm Græci, Abbatias & Eccleſias alias cum hominibus & bonis aliis earundem contra juſtitiam detinentes, decimas non exolvunt, &c.*

XX. Ad calcem hujus Capitis novum edam documentum ejus rei, quam ſuprà multis confirmavi, has uſurpationes non omnes, immo ne maxima quidem ex parte, tam antiquas fuiſſe, ut prioribus Regibus familiæ Carolinæ adſcribi potuerint. Anno 903. Berengarius Imperator Ticini Conventum habuit Epiſcoporum & Baronum. Multa ibi decreta ſunt, & hoc præ cæteris, ne diſtribui poſſint decimæ niſi ab Epiſcopo. Si Capellæ quis ſuæ eas addicere vellet injuſſu Epiſcopi, ipſum quidem anathemate vinciendum eſſe, evertendam verò Capellam. *Ut omnis de-* Goldaſt. *cimatio ab Epiſcopis, vel his qui ab eis ſubſtituti ſunt, præbeatur, nulluſque eam ad ſuam Ca-* Conſt. Imp. to. 3. pag. 308 Cap. 910. *pellam, niſi forte conceſſione Epiſcopi conferat. Quod ſi feciſſe contigerit, &c.* Ea aſtutia erat Laicorum, ut Capellæ ſuæ privatæ decimas conferrent, Eccleſiam fraudarent Parochialem. Nec minùs mox dilucidum eſt ſtatuto quod ibi ſubjicitur, decimo illo ſæculo, quod illud ipſum erat corruentis Monarchiæ Carolinæ, laicis donatas fuiſſe decimas & tetras Eccleſiarum, quæ paulò pòſt ab eis hæreditariæ jactarentur. *Ut plebes Eccleſiæ nullatenus Comitibus, aut Epiſcoporum Vaſſallis, aut ullis laicis in Beneficia tribuantur.* Uſitatiſſimum id ergo tunc erat, ut in feudum, vel Beneficium commendarentur Eccleſiæ Parochiales Comitibus, Clientibus Epiſcoporum, &

qui-

quibuſvis demum laicis. Has laicorum prædationes damnavit Concilium Andegavenſe anni 1060. cui præerat Nicolai II. Papæ Legatus, ut recentiſſimas. Can. 8. *Quicumque laicorum aliquid de iis quæ ad oblationem vel eleemoſynam Eccleſiæ pertinent, ſive ſepulturam, ſive ſaltem tertiam decimarum partem poſſidere, vendere, aut ſub nomine beneficii alicujus dare ulteriùs præſumpſerit, anathematis gladio feriatur.* Certè eò eruperat laicorum audacia, ut decimas & alias Eccleſiæ res quaſcumque non invaderent ipſi ſolummodo, ſed & diſtraherent, aliiſque in feudum conferrent. Hæc *ulteriùs* prohibet Concilium, intentato anathematis jaculo. Quo in futurum ita proſpicitur, ut præterita mala quæ medicinam jam non viderentur pati poſſe, oblivione obruantur.

Ex decreto Concilii Romani ſub Gregorio VII. anno 1078. eluceſcet, quàm increbuiſſent ea tum flagitia, & qui eorum eſſent authores, in Commendis potiſſimùm militaribus ex ſubſtantia Eccleſiæ excitandis: *Quicumque militum, vel cujuſ-* Can. 1. *cumque ordinis, vel profeſſionis perſona, prædia Eccleſiaſtica à quocumque Rege, ſeu ſæculari Principe, vel ab Epiſcopis invitis, ſeu Abbatibus, aut ab aliquibus Eccleſiarum Rectoribus ſuſceperit, vel ſuſcepit, vel invaſit, vel etiam de Rectorum privato ſeu vitioſo conſenſu tenuerit, niſi eadem prædia Eccleſiis reſtituerit, excommunicationi ſubjaceat.* Quo ex Canone perſpicuum eſt, 1. Donatos fuiſſe laicos fundis Eccleſiæ, non ab Epiſcopis tantùm, & ab Abbatibus, ſed & à Regibus, atque Principibus, denique quod extremum malorum eſt, à Parochis ipſis. 2. Damnari hoc Concilio conceſſiones omnes à Regibus factas, à Proceribus, à Parochis, peræquè ut ipſas laicorum proprio ſuo impetu irruptiones. 3. Damnari quidem laicos, qui has Commendas Epiſcopis & Abbatibus extunderent: ipſis verò Epiſcopis & Abbatibus non interdici, quin ubi ſuadebit Eccleſiæ utilitas, ubi neceſſitas defenſionis flagitabit, eas ipſi conferant. 4. Non recedit ergo à vero ante tempora Concilii Lateranenſis III. Epiſcopos & Abbates, vel petentibus Regibus, ac Principibus, aut ſua ipſos ſponte ad Eccleſiæ defenſionem plures ejuſmodi feudos contuliſſe, quos Innocentius III. & reliqui deinceps Pontifices, liberos Nobilitati dimittendos cenſuerunt.

XXI. Nec eſt quòd nos ille ſcrupulus remoretur, Eſſe decimas juris divini, ideoque ne potuiſſe quidem laicis concedi. Reſpondet enim pulcherrimè ſanctus Thomas juris divini eſſe, ut colligendarum decimarum poteſtas & jus ſit penes Clerum; at eo jure, eapoteſtate ſolum etiamnunc Clerum gaudere, ut eas vel ipſe colligat, vel ejus conceſſione alii quicumque. Unde & à Clero ſuſceptio ipſa decimarum perſæpè translata eſt in pauperes, in Nobiles, in Monachos laicos tunc, id eſt, nulla tunc Sacerdotii parte fungentes, his ad inopiæ levationem, illis ad tuitionem Eccleſiæ. *Sicut res nomine decimæ acceptas poteſt Ec-* 2. 2. q. 87. Art. 3. ad 3. *cleſia alicui laico tradere, ita etiam poteſt ei concedere, ut dandas decimas ipſi accipiant, jure accipiendi miniſtris Eccleſiæ reſervato: ſive pro neceſſitate Eccleſiæ, ſicut quibuſdam militibus decimæ debentur in feudum per Eccleſiam conceſſæ: ſive etiam ad ſubventionem pauperum, ſicut quibuſdam Religioſis laicis, vel non habentibus curam animarum, aliquæ decimæ ſunt conceſſæ per modum eleemoſynæ.*

XXII. Æquiſſimum jam verò eſt, poſtquam Nobilibus infeodatarum decimarum poſſeſſoribus ſtudioſiſſimè patrocinati ſumus, ipſos ut admoneamus officii ſui, & ejus obſequii, quo Extra. De Feudis c. 1. 2. Eccleſiæ tenentur, vel ipſa ex feudorum lege. De his obſequiis agit Innocentius III. Capite de Feudis; nec nos de iis hactenus obmutuimus. Poſſent & aliqua adjici de altera feudorum conditione, ut ad Eccleſiam revocentur certis, nec paucis occaſionibus, ubi integrum eſt Epiſcopo, eas vel Eccleſiæ ſuæ communi menſæ redintegrare, vel nova inveſtitura rurſus alicui conferre, ut ibidem declarat Innocentius. Sed otioſum eſſet his immorari, ſi veritate certa nitatur Bulla Clementis V. ſuperiùs allegata, ut fidem faciunt Gallicani noſtri Canoniſtæ.

De Oblationibus.

CAPUT XII. *P. 1. l. 3. c. 6.*

De Oblationibus utriuſque Eccleſiæ, quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis.

I. Offerebantur hoſtiæ Deo, Clero tributa, alimenta pauperibus.

II. Nec vivi, nec mortui Communionis Eccleſiæ conſortium adipiſcebantur, niſi per oblationes.

III. Ad Altare ipſum non offerebatur, niſi panis, & vinum.

IV. Nomina recitabantur offerentium.

V. Erant & aliæ oblationes privatæ. Semel anno quolibet offerebatur lac & mel.

VI. Privatæ & rerum quarumlibet fiebant oblationes.

VII. Nec Monachos ſua paupertas excuſabat, quin & ipſi offerre tenerentur.

VIII. Quàm variæ ſpecies privatim offerrentur.

IX. X. Quo jam cumulo excreviſſent his oblationibus opes Eccleſiæ Romanæ, & ſummi Pontificis.

XI. Annuæ oblationes ex Teſtamento B. Remigii.

XII. Conſtantii Imperatoris oblationes repudiat Liberius Papa, Valentis non repudiat Baſilius.

XIII. Earum oblationum magnificentia.

XIV. Innocentia offerentium, quam munificentia, carior optatiorque erat Eccleſiæ.

XV. Annuas inſtituerat Conſtantinus frumenti oblationes, ut Sacerdotio Imperium copularet ipſo auguſtiſſimi ſacrificii vinculo. Eas reſcindit Julianus, Jovianus ex parte reſtituit.

XVI. Ejuſdem rei probationes aliæ.

XVII. Domeſticum & familiare cuique fideli debebat eſſe Gazophylacium, ad quotidianas Eccleſiæ oblationes.

I. OFferebant fideles Deo ad aras religionis in ipſum ſuæ hoſtias, grati & memoris animi in Presbyteros & Clerum monumenta, ſuæ in pauperes pignora charitatis. Triplici enim huic uſui quotidianæ ſerviebant oblationes. Hoſtiæ erant, cùm portio inde aliqua in immortalem Hoſtiam, cœleſtem Agnum decerperetur. Tributa erant, quæ ſibi Deus reſervaverat per Miniſtros ſuos colligenda, fruendaque, ut ſummus univerſarum rerum dominus. Largitates, vel reſtitutiones erant patrimonii pauperum, quod divitibus Deus commendarat.

II. Impietatis, ſacrilegii, & furti crimine, & infamia onerat Concilium Vaſionenſe, eos qui Eccleſiam fraudant oblationibus eorum, qui jam vivis exceſſere. *Qui oblationes defunctorum fidelium detinent, & Eccleſiis tradere demorantur,* Can. 4. *ut infideles, ſunt ab Eccleſia abjiciendi; quia uſque ad exinanitionem fidei pervenire certum eſt hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & fideles*

de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes conlatu alimoniæ & neceſſaria ſuſtentatione fraudantur. Hoc eodem Concilio jubentur ſuſcipi oblationes pœnitentium, eorum nomine factas, quos nondum exhauſto pœnitentiæ curriculo ſuo, nondum Eccleſiæ reconciliatos mors immatura præripuit. Quo dilucidum fit, nec Can. 2. ſuperſtites, nec fato functos quoslibet ſuam cum Eccleſia communionem approbare potuiſſe, niſi his oblationibus: eoque diſcrepaſſe ſive excommunicatos, ſive pœnitentes à fidelibus, quòd fidelium oblationes dumtaxat, & eorum qui conſortes eſſent communionis ſacræ, ad Altare admitterentur.

III. Ideo & Concilio III. Carthaginenſi declaratur, oblationes fidelium ad Altare admittendas, ſaltem ex uſu Occidentalium, minùs conſentaneo Canonibus forſan Apoſtolicis, ſolo pane & vino conſtare potuiſſe; quòd ea tantùm ſummus Sa- Can. 24. cerdos Chriſtus in Corpus & Sanguinem ſuum converti voluerit. *Ut in ſacramentis Corporis & Sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aquæ mixtum.* Qui ergo Chriſti carnis communione, ii & oblationum jure arcebantur. Vetat Carthaginenſe Concilium IV. eorum oblationes Can. 93. 94. admitti, qui implacatas alebant ſimultates, vel pauperes opprimebant. *Oblationes diſſidentium fratrum neque in Gazophylacio recipiantur. Eorum qui pauperes opprimunt dona à Sacerdotibus* Can. 95. *refutanda.* Denique hoc Concilio ut & ſuperiùs Vaſionenſi, ejici communione præcipiuntur, qui *obligationes defunctorum* abnuunt, aut remorantur.

IV. Nec oblationes tantùm & hoſtiæ fidelium ad Altare admittebantur, ſed & eorum nomina omnium recitabantur, quorum oblationes ſuſceptæ fuiſſent: & hæc erant Diptycha, ſeu Monumenta ſolennia, quæ publicè prælegebantur inter Miſſarum ſolennia ex ambone, ſive ex ſuperiore ſuggeſtu. Ante ſuſcipiendas oblationes, & tum demum recitanda nomina ab Innocentio I. Papa pronunciatum eſt. *Quàm ſuperfluum ſit, & ipſe* Ep. 1. c. 3. *recognoſcis, ut cujus hoſtiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen inſinues. Prius ergo oblationes ſunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum ſunt oblationes edicenda, ut inter ſacra myſteria nominentur, &c.*

V. Ex Canone Concilii Carthaginenſis IV. obſervare datur, duplicis generis oblationes fuiſſe, alias ad Altare, alias *In Sacrario, in Gazophilacio.* Ad Altare non offerebatur niſi panis & vinum, excepta quæ ibidem fiebat oblatione mellis & lactis, non ſine precum benedictione ſolenni, ſemel anno quolibet, cùm baptiſmo initiabantur Catechumeni, & deguſtare jubebantur mel & lac, velut ſymbola innocentiæ morum Chriſtianæ, ejuſque ſuavitatis, qua exhilarandi erant, ſemel ingreſſi in Eccleſiam, in terram, inquam, verè promiſſam olim, nunc per Can. 4. baptiſmum repræſentatam. Id ſanè liquet ex Canone Concilii Africani: *Primitiæ verò, ſeu mel & lac, quod uno die ſolemniſſimo, in infantum myſterio ſolet offerri, quamvis in Altari offerantur, ſuam tamen habent propriam benedictionem, ut à Sacramento Dominici Corporis & Sanguinis diſtinguantur. Nec amplius in primitiis offeratur, quàm de uvis & frumentis.* Oblationes reliquæ extra Altare, & nihil attinentes ad Euchariſtiæ celebrationem, cum decimis & primitiis ſæpè numero promiſcuè habebantur, ut ex hoc ipſo Canone manifeſtum eſt.

VI. Agit alicubi Auguſtinus de privato Gazophylacio, ubi offerebantur, quæ uſui Clericorum dicabantur, linum, lineæ veſtes, & id genus alia. De Diverſis Serm. 50. *Si aliquid vultis Clericis dare, &c. Omnes quod vultis offerte, &c. Gazophylacium attendite, & omnes bene habebimus. Valde me delectat, ſi ipſum fuerit præſepe noſtrum, ut nos ſimus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det byrrum, vel lineam tunicam niſi in commune; de communi accipiam mihi ipſe.* Addit porro ſi quid pretioſæ veſtis ſibi ut Epiſcopo deſtinatum offeratur, id ſe diſtrahi juſſurum, pretiumque addici Collegio ſuo Clericorum: nec enim alia ſe, quàm Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ſuorum veſte indui velle.

VII. Oblationum tam arcta omnibus imminebat Lex, ut ea ne Monachi quidem abſolverentur, teſte & authore Hieronymo; nec enim illos excuſare poterat paupertas, quò minùs Evangelicam ſaltem æmularentur viduam, cujus extrema inopia largitionem illuſtriorem fecit. Sic enim Hieronymus in Epiſtola ad Heliodorum de vita L. 2. Eremitica: *Alia Monachorum eſt cauſa, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor. Illi de Altari vivunt, mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad Altare non defero. Nec poſſum obtendere paupertatem, cùm in Evangelio anum viduam, duo quæ ſola ſupererant æra mittentem, laudaverit Dominus.*

VIII. A Victore Virenſi in Africa Epiſcopo, in hiſtoria Africanæ perſecutionis proditum eſt, omnes prorſus oblationes Altaribus imponi ſolitas, ut quæ verè hoſtiæ eſſent. Sic enim ille ubi de cæco agit, cui cœleſti quodam miraculo lumen redditum eſt. *Procedit ad Altare cum Eugenio, ſicut moris eſt, qui fuerat cæcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus. Quam Epiſcopus accipiens Altari impoſuit.* Id ſatius tamen eſt capi de oblationibus, quæ ad ſacrificium deſtinabantur. Cæteras enim perſequitur diligentiſſimè Paulinus, ubi agit de oblationibus, quæ ad tumulum Natal. 6. beatiſſimi Martyris Felicis frequentabantur, tapetum, aulæorum, auri, argentique cœlati, ceræ, lampadum, denique pecuniæ copioſiſſimæ in pauperes erogandæ.

IX. De his privatis oblationibus Ammiano Marcellino ſermo erat, cùm tam invidioſè Eccleſiæ Romanæ opulentiam exaggerabat, & Romani Pontificis ſumptus immenſos: unde illæ tumultuoſæ factiones anhelantium ad hoc ſummum honoris & divitiarum faſtigium, & omni virium contentione eluctantium. *Cùm id adepti* L. 27. *futuri ſint ita ſecuri, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis inſidentes, circumſpectè veſtiti, epulas curantes profuſas; adeo ut eorum convivia regales ſuperent menſas.* Si à vero nihil deviavit Ammianus, nec exaggeratius amplificavit vitia Pontificum ejus religionis, à qua alienus erat; aſſentiamur neceſſe eſt illi, & tum culpanti veriſſimè culpandam prodigalitatem, & poſtea ſummis laudibus proſequenti frugalitatem Epiſcoporum Provincialium, qui ſæcularibus ſæculi ipſius & mundanæ pompæ contemptu ſeipſos commendabant. *Qui eſſe poterant beati revera, ſi magnitudine urbis deſpecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem quorundam Antiſtitum Provincialium viverent; quos tenuitas edendi, potandique parciſſimè, vilitas etiam indumentorum & ſupercilia humum ſpectantia, perpetuo Numini veriſque ejus cultoribus, ut puros commendant & verecundos.* Sed ut diffidamus Ammiano Romanorum Præſulum opes luxumque exagitanti, facit illorum per ea ſæcula perſecutionum pietas indubitatiſſima, & ad Martyrium ſemper parata. Facilè ergo opes illas & ſumptus traducemus ad hoſpitalitatem, & curam alendorum pauperum penè innumerabilium: ut in id non immeritò infinitæ quædam opes abſumerentur.

X. Verùm id ſaltem ex illo exſculpemus Ammiani teſtimonio, incredibilem quandam opum vim ſibi Eccleſiam, hoc eſt, pauperibus ex oblationibus coacervaſſe. Hinc rurſus author eſt Hieronymus, Prætextatum Conſulem deſignatum, Damaſo Papæ, cujus occaſione illa ſcripſerat Ammianus,

nus, quasi jocantem dixisse, accessurum se lubentissimè fidei & Ecclesiæ Christianorum, si Episcopatum illi sibi Romanæ Civitatis pollicerentur. *Facite me Romanæ urbis Episcopum, & ero protinus Christianus.* Eodem pertinet & illud, quod testatum facit idem Hieronymus de summa opulentia Episcopi Hierosolymitani, cui Orbis universus ad adoranda Christi vestigia confluens, religiosum pendere tributum videbatur. *Tu qui sumptibus abundas, & totius orbis religio tuum lucrum est.* Sic ille ad Pammachium scribens, Joannem Hierosolymitanum Episcopum objurgabat.

Hieron. in Epist. ad Pam. adv. errores Joannis Hieros.

XI. Si nulla ex parte claudicaret fides testamenti B. Remigii Remensis Episcopi, esset quòd in eo miraremur opes illorum temporum Ecclesiæ, & effusas largitiones, unde profluerent perpetuæ quædam oblationes apud seros nepotes. *Vineam tibi eatenus derelinquo, ut diebus festis & omnibus diebus Dominicis sacris Altaribus mea inde offeratur oblatio, atque annua convivia Remensibus Presbyteris & Diaconibus offerantur.* Hinc suspicari datur, harum oblationum exordia manasse ex commendatissima in Actis Apostolicis primorum fidelium largitate, qui sua omnia offerebant, & in sacrum transfundebant penu, & inde Eucharistiæ sacrificium, inde pauperum sustentatio suppeteret, cùm sacra & communis tunc quidem mensa una esset eademque.

Flodoar. Hist. Rem. L. 1. c. 18.

XII. Liberii Papæ Constantius Imperator animum mollire tentavit muneribus suis, aut frangere minis. Eunuchus ab eo ablegatus, Liberii integritatem & constantiam expertus, nec donis, nec comminationibus labefactari posse, munera quæ Liberius aspernatus erat, ad Ecclesiam B. Petri comportavit. Liberius incunctanter abiici jussit, ut profanam hostiam, ὡς αβύτον θυσιαν. Sic enim Athanasius ipse in Epistola ad Solitarios: *Templum Petri ingressus Eunuchus, ibi ea ipsa dona consecravit. Quod cùm rescitum esset à Liberio, magnoperè increpuit custodem loci, quòd id non prohibuisset; ipse deinde progressus, dona illa, ut victimam illicitam projecit.* Non concedebat Constantio Valens, vel amplexandis Arianis, vel insectandis Catholicis. Humaniùs tamen in eum consuluit Basilius. Solennitati enim nostræ Mysteriorum passus est illum interesse, in penetrale ipsum Ecclesiæ subire non prohibuit, nec vetuit, quin ejus oblationes admitterentur, & dona regiis ipsius manibus elaborata. Audi Nazianzenum hæc narrantem: *Cùm dona quæ ipsemet effecerat, divinæ mensæ offerenda essent, nec quisquam, ut mos ferebat, simul ea caperet, quod non liqueret, an ea Basilius accepturus esset, &c. Jam verò cùm ille rursum nescio quomodo nobiscum in Ecclesiam se contulisset, & intra velum extitisset, atque in colloquium Basilii venisset, &c.* Hac Basilii lenitate & indulgentia emollitus est tum Valens, & persecutionum fluctus omnes detumuere. Nec ab his discedit Theodoretus in historia: *Valens recta ad templum se confert, fitque doctrinæ Basilii magni auditor, & consueta dona altari offert. Basilius autem intra sacra aulæa, ubi ipse sedebat, venire eum jubet, ad quem longam orationem de dogmatis divinis instituit, eique dicenti Valens auscultavit.*

Athan. Epist. ad Solitar.

Orat. 20.

L. 4. c. 17.

Virtutum splendore & fama celebratissimus ille Theodosius Archimandrita Basilium imitatus est, munera ab Anastasio Imperatore fidei adversario missa ad eum à sententia deducendum accepit, incorruptam fidem retinuit, de perfidia & avaritia scelestissimi Principis unum triumphum egit. Ita enim Author diligentissimus Theodosii vitæ apud Surium. *Duplici damno afficit adversarium, simul quidem privans pecuniis, cùm esset alioqui avarus, & simul etiam spem vanam & inanem ostendens, &c.* Exempla Liberii & Basilii declarant, alio & alio tempore diversissima consilia & facta & tutò usurpari posse, & summæ pietatis legibus consentire.

XIII. Triginta auri pondo miserat Anastasius, in Monachos & pauperes dispensanda. Hinc conjectura probabili assequimur, Nobilium Procerumque oblationes, pro suo quasque modo ad Imperatorias accessisse. Ajebat modò Ammianus Matronarum Romanarum magnificentissimas oblationes luxum aluisse Pontificum Urbis, toto orbe principis. Narrat & illud Theodoretus Matronas easdem Romanas conjugibus suis comminatas esse, secessuras se ad Pastorem suum perquirendum, Liberium Papam exulem, nisi actutum ab Imperatore ejus reditum extorquerent. Illis forsan cessantibus, adiere ipsæmet Constantium, qui ex earum veste & ornatu facilè intellexit, hunc esse delibatum Romanæ Nobilitatis florem. Humanior tunc fuit Constantius, quàm antè religiosior, annuitque earum votis. Hinc astrui potest fides Ammiano, pingues ostentanti Romanarum Matronarum oblationes: cùm illas hìc videas tam religiosè & tam vehementer Pastori suo addictas.

L. 2. c. 17.

XIV. Nec ad magnificentiam tamen oblationum, sed ad offerentium puritatem & innocentiam maximoperè intuebatur Ecclesia. Nam præter illas temporum molestias, ubi necessariò remittendum erat de vigore disciplinæ, lege illibata & generali cautum erat, ne admitterentur nisi dona puris manibus, puris cordibus oblata. Pura enim sit hostia necesse est, illam verò puram maximè facit offerentis conscientia. Sed quæ immaculato Agno & divinæ Victimæ inferendæ sunt hostiæ & oblationes, illas necesse est eximia & summa quadam perfundi munditia. Unde Epiphanius in Expositione fidei Catholicæ: *Oblationes ab his qui injuria neminem affecerint, neque scelus aliquod perpetrarint, sed juste vitam instituant, admittit.*

Cap. 24.

Jubet sanè Patriarcha Theophilus apud Balsamonem in Commonitorio, ut consummato sacrificio, reliquiæ oblationum, quæ consecratæ non fuere, inter Clericos & Fideles distribuantur, nullam in earum partem vocatis Catechumenis, ut ait Balsamon, quòd profanari nefas sit, quidquid Altari oblatum fuerit. *Quia enim Altari oblata sunt, & ad divina dona ex illis partes sumptæ sunt, illæque sanctificatæ sunt, quomodo illis qui sunt imperfectiores, dabuntur consumenda?*

Cap. 7.

XV. Ad oblationes & eleemosynas Imperatorum retorquenda jam oratio est. Et quidem à Constantino ipso author est Athanasius constitutam fuisse distributionem annuam frumenti in viduas Lybiæ & Ægypti, cujus administrator esset Episcopus Alexandrinus. Sic enim ille in Apologia de fuga sua: *Frumentum dabatur à Patre Imperatorum, in alimentum viduarum, partim Lybicarum, partim Ægyptiarum, quod etiam nunc accipiunt, Athanasio nihil inde nisi operam & laborem referente.* In crimen vocatus est ab Arianis Athanasius, quasi largitionem eam in suam domum derivasset: quo factum est, ut eis Constantius eam curam delegaret: *Ut frumentum quod hactenus Athanasio cum suis cedebat, illi adimeretur, dareturque eis qui Arianica saperent.* Ita rursum Athanasius in Epistola ad Solitarios.

Sed multò splendidiora Theodoretus oculis subiicit Constantini largitionum documenta. Confirmat enim ab eo omnibus Ecclesiis datam immensam quandam frumenti quantitatem, ad sustentationem sacrarum virginum, viduarum, pauperum, & Clericorum; à Juliano Apostata revocatum id donum, à Joviano ex parte tertia restitutum, quæ suo adhuc ævo dispensaretur copiosè adeo, ut vel ex hac tantula parte incredibilis Constantini largitas æstimari posset. *Quin etiam*

etiam litteras ad Provinciarum Præfectos dedit, L. 2. c. 2. L. 4. c. 4. *mandavitque ut certus frumenti numerus viduis, & his quæ perpetuam ſervant virginitatem, quin etiam illis qui divinis miniſteriis obeundis conſecrati ſunt, in ſingulis civitatibus quotannis ſuppeditaretur; eumque non tam egentium neceſſitate, quàm ſua ipſius magnificentia menſus eſt, &c. Quod ſi congiarium, quod id temporis à Conſtantino donatum erat, triplo majus fuit, quàm quod jam datur, facilè inde quiſque Imperatoris magnificentiam poterit perſpicere.* Non potuit ſtatim Jovianus totam reſtituere & repræſentare Conſtantini largitionem, quòd tum quidem fames graviſſima Imperium infeſtaret. Spem faciebat ille totius beneficentiæ redintegrandæ, cùm præfeſtina morte abreptus eſt. Idipſum confirmat Sozomenus, qui & hanc mirificam tradit Imperii & Sacerdotii effloruiſſe concordiam & conjunctionem; cùm omnes Imperii ditiones & terræ jam Chriſti ſacerdotio & ſacrificio vectigal penderent, ipſique Imperatores hoſtias Altaribus templiſque ſuppeditarent; denique de fiſco Imperii tanquam ſibi communicato Clerici & pauperes, cum Imperatoribus alerentur. L. 1. c. 8. L. 5. c. 5.

XVI. Quod dixi de arctiſſima conglutinatione Sacerdotii & Imperii, & de ſacerdotali Imperatorum pietate Chriſtianorum, qui Orbis univerſi aras Chriſtianas voluere ſuis hoſtiis inſtaurari: illuſtrare hic lubet verbis Iſchyrionis Diaconi Alexandrini, in libello ſupplici, qui perlectus fuit in Concilio Chalcedonenſi. Conqueritur Iſchyrion de truculenta rapacitate Dioſcori Patriarchæ Alexandrini, qui unus ipſe invaſerat univerſum frumentum, quod Conſtantinus quotannis addixerat diſtribuendum Eccleſiis Libyæ, ubi nihil frumenti naſcitur, ad alendos nimirum pauperes, ſed ad incruentum maximè ſacrificium Eccleſiæ. *Ut etiam frumentum quod à piiſſimis noſtris Imperatoribus Eccleſiæ Lybiæ propter ariditatem illius Provinciæ, & quia ibi omnino triticum non naſcitur, præſtitum eſt, in primis quidem ut incruenta ex ipſo Hoſtia offeratur: deinde ut & peregrini, nec non & Provinciales pauperes aliquod mereantur ſolatium: non permitteret ſuſcipere ſanctiſſimos illius Provinciæ Epiſcopos, &c.* Et poſtea: *Et ex hoc neque terribile & incruentum ſacrificium celebratum eſt, neque peregrini aut Provinciales hoc ſolatio fruiti ſunt.* Con. Chalc. Act. 3.

XVII. Duplicis generis diſtinguit Gazophylacia ſacra Chryſoſtomus, alterum in Eccleſia publicum, alterum cujuſque fidelis proprium domi, in quod ſingulis diebus Dominicis inferret, authoritati Pauli & hortamentis obſecutus, quod in pauperum alimenta ſeponeret; ex quo privata jam quævis domus ſacro hoc ærario in Eccleſiam quodammodo conſecraretur, & tutelam invictiſſimam rei familiari univerſæ præſtaret: non aliter quàm ſi privatæ opes in ærario Principis cuſtodirentur. *Faciamus ſicut Paulus præſcripſit, & die Dominica unuſquiſque noſtrum domi opes Dominicas reponat, fiatque ex hoc lex & conſuetudo immutabilis. Cum privatis ſint opes in domibus noſtris repoſitæ, futurumque ut per eas etiam privatæ conſerventur, Quemadmodum ſi opes ſubditorum in regiis promptuariis conſerventur, ob regias ſecuræ ſunt iſtæ. Hoc itaque modo uniuſcujuſque domus Eccleſia fiat, ſacratas opes intra ſe conſervans. Enimverò Gazophylacia quæ in templis ſunt, illarum ſymbolum gerunt.* Qui rurſus alibi pulcherrimè ait, ita poſſe quemlibet ad Sacerdotii conſortium aliquod aſſurgere, pia largitate ipſum quodammodo inaugurante, domum ejus in Eccleſiam conſecrante, ut & ipſe ſacri ſui theſauri & templi ædituus & cuſtos ſit. *Apud te ſepone, & domum tuam fac Eccleſiam, arculam Gazophylacium. Benignitas & humanitas dat tibi hoc Sacerdotium.* Αὐτοχειροτονητὸς οἰκονόμος πενήτων, ἡ φιλανθρωπία παντὶ σοι δίδοται τὸ ἱεροσωλεῖν. T. 5. p. 22. In Ep. 1. ad Cor. hom. 45.

CAPUT XIII. P. 2. L. 3. c. 2.

De oblationibus ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Oblationes ſunt ſacrificia laicorum, ut hæc jam materia ſit veri ſacrificii.

II. Hinc etiam Clero alimenta. Pars earum aliqua & ad Monachos derivabatur.

III. Diſcrimen oblationum altaris, & earum quibus victitabat Clerus. Diſcrimen rurſus earum quæ à privatis, & quæ in commune offerebantur.

IV. Legata pia inter oblationes.

V. VI. Concilium Matiſconenſe II. præcipit, ut ſinguli laici ſingulis Dominicis offerant.

VII. Fidelium teſſera, excommunicatis & pœnitentibus conceſſa, jus oblationis. Mortuorum oblationes admittebantur, etiam eorum qui capite luerant.

VIII. Varia oblationum genera.

IX. Earum disjunctio pane & vino, quo fiebat conſecratio, & communio ad altare.

X. In Hiſpania Catechumenorum, itemque extremo ſupplicio ob ſcelera affectorum oblationes reiiciebantur.

XI. Implacata odia exercentium repudiatæ oblationes.

XII. Jubet Concilium XI. Toletanum, ut ne ad Euchariſtiam adhibeantur niſi parvi purique panes, & diligentiùs eum in uſum parati.

XIII. Reliquarum oblationum ita erat exuberans copia, ut unius avaritiæ ſtimulo incitati laici Eccleſias extruerent, quò earum participes eſſent. Quod poſtea prohibitum eſt.

XIV. Multa obſervantur in oblationes Eccleſiæ Græcæ.

XV. Epiſcopi ipſi cuſtodes & defenſores oblationum.

XVI. Imperatorum & Regum opulentiſſimæ Romæ oblationes.

I. OBlationes ad altare fiebant, quò veriſſimi ea eſſet ſacrificii materia à laicis ſubminiſtrata. Diſplicuit Gregorio Magno, quòd Syracuſanus Epiſcopus oblationes reſpuiſſet Patritii Venantii inter Miſſarum ſolennia, juſſitque ut in domum ejus ipſe concederet, & ibi ſacra illi celebraret. *Quatenus & oblationes antedicti viri omnimodo in dulcedine ſuſcipere debeatis, & celebrando apud eum Miſſas priorem gratiam reformare.* L. 5. Ep. 42. 43.

Diſertiſſimè affirmat Joannes Diaconus Euchariſtiam conſecrari ſolitam ex panibus ipſis, quos privati obtuliſſent. Tritiſſima narratio de muliercula, quæ riſum non continuit, ubi celebrans Gregorius ſacrificium, porrexit ei portiunculam panis, quem ipſamet ſuis manibus fecerat, affirmavitque ex ritus ſacri formula hoc eſſe Corpus Chriſti. *Matrona quædam B. Gregorio per ſtationes publicas Miſſarum ſolemnia celebranti, ſolitas oblationes obtulerat, &c. Panem quem propriis manibus me feciſſe cognoveram, tu Corpus Dominicum perhibebas.* Erat tamen jam tum is panis, ex quo Chriſti Corpus conficiebatur, à vulgato diverſus, cùm ex ipſomet Gregorio in Dialogis, Presbyter quidam remuneraturus leviora quædam ſibi præſtita obſequia, duos obtulerit ejuſmodi panes, ſacrificio deſtinatos: *Duas ſecum oblationum coronas detulit.* Et hic tamen panis ea ipſa deſtinatione utcumque jam ſanctus habebatur: *Iſte panis ſanctus eſt.* L. 2. c. 41. Dial. l. 3. c. 55.

II. Agens idem Gregorius de muliere, quæ pro conjuge ſuo, quem extinctum exiſtimabat, ad altare offerebat, eam pro viro ſacrificium obtuliſſe ait. *Pro quo ſua conjux diebus certis ſacrificium offerre conſueverat.* Et alibi de oblationibus pro Ibid. l. 4. c. 57. L. 2. c. 23.

mor-

mortuis verba faciens, *Dum oblatio pro eis fuisset immolata*. Sed quanquam eæ oblationes altari, & ministerio altaris dicatæ essent : illas tamen fidelium pietas etiam Monachis & Eremi incolis impertiebat; ut ex eodem Gregorio constat. Enarratis enim miraculis, quæ à sanctissimo Italiæ Anachoreta edebantur, cœpisse ait populos viciniores suas ad eum comportare oblationes, & cùm suas cæteris nefarius quidam permiscuisset, sanctissimum virum eas dignovisse & abjecisse. *Fecit oblationes suas, easque inter oblationes aliorum misit, ut ejus munera saltem nesciendo susciperet. Sed cum coram eo fuissent oblationes omnium deportatæ, &c.*

Dial. l. 3. c. 36.

Hom. 37. in Evang.

III. Quæ quidem oblationes privatim fieri solitæ ad usum Clericorum & Monachorum, & ad victum eorum, nonnullo distabant ab illis intervallo, quas sanctissimus Papa ex trito Patrum usu *Hostias* & *Oblatas* vocitat. Rursusque secernendæ oblationes privatorum à publicis, de quibus agit Gregorius in Epistola ad Joannem Proconsulem Italiæ, quem hortatur, ut ne cesset à largitionibus Imperatoriis, quæ frequentatæ semper fuerant in Ecclesia Neapolitana, sub prioribus Italiæ Præfectis. *Fertur itaque, quod annonas atque consuetudines Diaconiæ, quæ Neapoli exhibetur, Eminentia vestra subtraxerit. Quod minùs fortasse fuerat obstupendum, si Joannis decessoris vestri non fuissent tempore ministratæ.*

L. 8. Ep. 10.

IV. Ecclesiarum Gallicanarum semper flagravit zelus, ut Ecclesiis & Cœnobiis persolverentur oblationes, donationes, largitiones cujusque modi destinatæ ad fovendos alendosque pauperes, quos occidisse est, non pavisse. *Clerici etiam, vel sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamentis relictas, retinere perstiterint : aut id quod ipsi donaverint Ecclesiis vel Monasteriis, crediderint auferendum : sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesiis excludantur.* Ex hoc certè Canone, compluriumque Conciliorum simillimis decretis dilucidum est, oblationum nomine comprehendi solita dona quævis, & legata pia, quæ superstites, ac morientes Ecclesiis ac Monasteriis contraderent. Quod nimirum, omnia utcumque referrentur ad verissimum sacrificium, cujus ea essent umbratica quædam imitamenta.

Conc. Agathen. Can. 4. Conc. III. Vasense, c. 4. Conc. II. Arelat. c. 43.

Aurel. III. Can. 22.

V. Concilio Matisconensi II. anno 585. doluit, refrigescere pietatem fidelium, jam non frequentari oblationes, & cultum Altaris religiosissimum torpere. Hinc illud ejus præceptum, non sine excommunicationis interminatione, ut utriusque sexus fideles, quolibet Dominico die panem & vinum ad sacrum offerrent. *Ita ut nullus eorum parere velit officio Deitatis, dum sacris Altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus, Altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis, quàm vini; ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel vel cæteris justè offerentibus, promereantur esse consortes Omnes autem qui definitiones nostras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur.*

Can 4.

VI. Hæ germanæ Altaris oblationes à fideli quolibet, quolibet Dominico die offerendæ, ad sacrificium ex iis celebrandum. De his oblationibus exponendus Canon Concilii Arelatensis V. ubi præcipitur, ut Episcopi omnes Provinciæ Arelatensis, in easdem leges, eosdemque ritus consentiant Ecclesiæ Metropolitanæ Arelatensis. *Ut oblatæ quæ in sancto offerentur Altario, à Comprovincialibus Episcopis non aliter nisi ad formam Arelatensis offerantur Ecclesiæ.*

Can. 1.

VII. Vigebat denique ea ubique regula, non alio magis privilegio fideles sejungi, sive dum adviverent, sive post mortem, ab excommunicatis & pœnitentibus, quàm quòd jure potirentur admittendæ oblationis suæ ad incruenti & divini sacrificii celebrationem. Ad manum sunt probationes, & ea copia, ut supersedere satius sit iis acervandis. Unum non omittam notabilem Aurelianensis II. Concilii Canonem, quo jubentur suscipi oblationes eorum, qui extremo supplicio crimina luerunt, dum ne ipsi mortem sibi conscierint. *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerunt interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse.* Id animo suo præceperant hi Antistites, potuisse sceleroſos istos sincero facinorum suorum dolore ac pœnitudine concuti, vel antequam in satellitum manus incidirent, vel dum litem Judices instruerent. At qui sibi & vitam sua manu, & pœnitendi spatium eripuissent, tam non posse eos Ecclesiasticæ communionis, quàm nec cœlestis patriæ felicitatis compotes fieri.

Can. 15.

VIII. Ethnicos agricolas rusticosque ejusmodi alios narrat Gregorius Turonensis, Episcopi concionibus incitatos, in Ecclesiam beati Hilarii Pictavensis oblationes advexisse easdem, quas impia & profana antè superstitione in lacum coniiciebant, justissima hac mercede, ut quatriduo post ex eodem lacu quotannis tempestas quædam exorta latè omnia popularetur. *Certo tempore multitudo rusticorum, quasi libamina lacui illi exhibens, linteamenta proiiciebat, ac pannos, qui ad usum vestimenti virilis præbentur, nonnulli lanæ velleram, plurimi etiam formas casei, ac ceræ, vel panis, diversasque species, unusquisque juxta vires suas, quæ dinumerare perlongum puto, &c. Omnia quæ ibidem proiicere erant soliti, ad sanctam Basilicam conferebant.* Hæc ille de oblationibus in Cleri & pauperum sustentationem. Quoad illas quæ ad Altare fiebant, sic ille rursus de ea vidua, quæ pro conjuge offerebat : *Mulier per annum integrum ad hoc templum degens, assiduè orationi vacabat, celebrans quotidie Missarum solennia, & offerens oblationem pro memoria viri, &c. Et Sextarium Gazeti vini in sacrificium, &c.* Paulò dilucidiùs de eodem mox, ubi ait vinum generosum eam obtuliſſe, quamvis ipsa quidem non reficeretur quotidie Eucharistia : *Muliere non semper ad communicandi gratiam accedente.* Quod consultò hìc monui, ut intelligas, quamvis oblatio & communio res essent conjunctissimæ, non ita cohæsisse tamen indivulsè, ut sæculis his saltem mediis non offerrent aliqui, qui eodem ipsi quidem die à communione se abstinerent. Rursus idem alibi declarat studuisse fideles, ut oblationes etiam illas quæ ad sacrificium nihil pertinerent, ante Missarum solennia offerrent, quòd ea quoque suo quodam modulo sacrificia esse intelligerentur, in quæ odor aliquis è vero sacrificio Corporis Christi inhalaretur. *Ultrogotha Regina mane oblatis muneribus multis, Missas expetiit celebrari.*

De gloria Confess. c. 2.

Ibid. c. 65.

IX. Observavit B. Eligius Noviomensis Episcopus in homilia quadam sua morem vetustissimum, ut participes fierent fideles panis & vini à se oblati post consecrationem factam. *Hæc dicit Apostolus, quia Corinthii qui per prædicationem ejus ad fidem venerant, solebant in hac die referre ad Ecclesiam panem & vinum, & dabant Sacerdoti ad consecrandum ; expletisque mysteriis unusquisque, quod dederat, recipiebat.* Quæ ad Altare fiebant oblationes, ex quibus & populus communione impertiebatur, ab aliis diversissimæ erant.

De Mirac. B. Martini. L. 1. c. 12. Hom. 15.

X. Venio ad Hispaniam, ubi Ilerdense Concilium fidelium eorum respuit oblationes, qui filios suos ab hæreticis tingi sinunt sacro fonte : *Oblatio illius in Ecclesia nullatenus recipiatur.* Quod eodem redit, ac si communione ejicerentur. Eadem ratione & iisdem verbis Braccharense Concilium eos summovet communione, qui cruentas sibi manus intulerint, vitaque seipsos ejecerint.

Can. 13.

Et

Can. 16. Et in eo quidem Aurelianenſi ſuprà laudato Canoni conſentit hic Braccharenſis ; qui rurſus ab eodem vehementer diſſonat, cùm eos pari innodat excommunicatione, quos Judex publicus noxios morte affecerit . Quò & illud referri par eſt , quòd idem Braccharenſe Concilium jure oblationis poſt mortem & ſepultura interdicit Eccleſiaſtica Cathecumenos , qui ante baptiſmum inopina & præcipiti morte rapiuntur . *Neque oblationis commemoratio , neque pſallendi impendatur officium* . Erant & aliæ Eccleſiæ , ubi humanius aliquid in hos conſuleretur . Ea porro diſciplinæ varietas ex eo capite oriebatur, quòd quædam Eccleſiæ excommunicatos eo nexu ſolverent etiam poſt mortem , ubi juſtæ ſuccurrebant cauſæ : aliæ qui ſuperſtites communione ſpoliati fuiſſent , eos nec mortuos unquam reſtituebant. Pugnabant ſibi in ſpeciem uſus ejuſmodi contrarii, æquitati & pietati minimè repugnabant . Pium eſt enim res ſacras diſcrimini non committere, ubi nutant & vacillant omnia. Pium eſt nihilominus, de Dei miſeratione & hominum ſalute non deſperare, quandiu tantillum ſpei alluceſcit.

XI. In Concilio Toletano XI. communione & oblationis jure ſpoliati ſunt, ut & aliis jam ſupra laudatis decretis, qui mortales cùm ſint, immortalibus fervent inimicitiis . *Diſcordantium fratrum oblationes, juxta antiqui Canonis definitionem, nullo modo recipiendas eſſe.*

Can. 4.

XII. Sed apertiſſimè docebit nos Concilium Toletanum XVI. quod necdum potueramus niſi fluctuantibus aſſequi conjecturis, de forma & præparatione ejus panis , qui primaria & princeps oblatio eſt . Damnatur enim in hoc Concilio eorum conſuetudo Presbyterorum , qui ad Altare non conſecrabant, niſi portiunculam, & cruſtulum rotundum panis alicujus communis & uſitati . *Eò quod non panes mundos , & ſtudio præparatos ſupra menſam Domini in ſacrificio offerant, ſed paſſim de panibus, ſuis uſibus præparatis, cruſtulam in rotunditatem auferant , eamque ſuper Altare, cum vino & aqua, pro ſacro libamine offerant.* Eum uſum à Græcis, ut apparet, profectum, apud quos & etiamnunc viget, convellunt hujus Toletani Concilii Antiſtites , ex eo quòd Evangelici Codices , & Paulinæ ipſæ Epiſtolæ confirment diſertis verbis , panem integrum à Chriſto conſecratum fuiſſe , & ita Apoſtolis diſtributum . *Accepit Jeſus panem , &c. Quid aliud innuit, niſi quia panem integrum accipiens, & benedicendo confringens, particulatim unicuique diſcipulorum ſumendum contradidit?* Ex quo id ab illis concluditur, Eccleſiam huic exemplo, & divinæ formæ obſequentem, offerre debere panes integros , diligentiſſimè paratos & elaboratos ad ſacrificium, ſed ita tenues, ut vel hinc æſtimari poſſit , eo cibo non carnem , ſed mentem paſci ; nec corporales, ſed ſpiritales veritatis delicias deguſtari. *Ut non aliter panis in Altari Domini, ſacerdotali benedictione ſanctificandus proponatur, niſi integer & nitidus , qui ex ſtudio fuerit præparatus ; neque grande aliquid , ſed modica tantum oblata, ſecundum quod Eccleſiaſtica conſuetudo retentat ; cujus reliquiæ aut ad conſervandum modico loculo , abſque aliqua injuria facilius conſerventur ; aut ſi ad conſumendum fuerit neceſſarium , non ventrem illius qui ſumpſerit, gravis farciminis onere premat, nec quod in digeſtionem vadat , ſed animam alimonia ſpiritali reficiat .*

Can. 6.

Oblieæ. XIII. Quantumvis modicus & tenuis eſſet panis Euchariſticus , qui *oblata* dicebatur , ſive *oblatio*, unde & uſus Gallicani vernacula etiamnunc vox ; reliquæ certè oblationes tam copioſæ erant & uberes, ut Baſilicas aliqui extruerent, avaritiam ſacrilegam pietatis fuco obumbrantes, ut oblationum, quæ ibi fierent, partem aliquam ad ſe derivarent . Ei corruptelæ extirpandæ operam dedit Concilium Braccarenſe II. vetuitque ne Epiſcopi eas dedicarent Baſilicas, quarum Patroni dimidiam adſcripturi ſibi erant oblationum partem, parte altera ſacris Miniſtris ceſſura. *Si quis Baſilicam non pro devotione fidei , ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur , medium cum Clericis dividat , eo quod Baſilicam in terra ſua quæſtus cauſa condiderit, &c.* Can. 6.

XIV. Nec multùm ab his Oriens abhorrebat. In Concilio Trullano oblitterata eſt prior conſuetudo exprimendi uvas in Calicem ſanguinis Chriſti, quo populus communicabatur : ſtatutumque ut primitiæ uvarum ſeparatim à plebe offerrentur, à Sacerdote benedicerentur. Vetitum eſt & illud hoc eodem Concilio, ut ne mel & lac ad Altare offerretur ; nec enim prohibebatur , quin privatim offerrentur, cùm hæc ſacra ſint ſpiritalis infantiæ ſymbola , quibus Neophyti paſcebantur . Denique eo Concilio vetitum eſt , ne plebs ad oblationes veniens in Sanctuarium ad Altare penetraret, ex antiquiſſima conſuetudine ſolis Imperatoribus eo privilegio utentibus. Can. 28. Can. 57.

Sancit etiam Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus , ut Subdiaconi obviam procedant , fidelium oblationes accipiant, ad Diaconum ferant , à quo Altari imponantur . Crebra mentio in Codice panum civilium: *Panes civiles*, Πολιτικὸν σῖτον , & à probabili non diſſidet frumentum illud fuiſſe publicum, vel panem , quo Eccleſia ad ſacrificium donaretur , ex Reipublicæ , vel Principis fiſco . Congeſſit Joannes Damaſcenus in ſermonem de Defunctis , quæ pulcherrimè & vehementiſſimè dicta fuerant à ſanctis Patribus , ad cohortandos fideles , ut oblationes ingeminarent pro conſanguineis & proximis ſuis , ut ne mortuos quidem defraudatos vellent eo fructu , quem ex terrenis his quondam ſuis bonis capere adhuc poſſunt . Si enim Ethnici flammis voracibus iniiciebant , quæ cariſſima defunctis fuerant : quantò juſtius eſt per manus vicarias pauperum in cœlos tranſmitti, quæ amici & proximi in poteſtate hic habuere? Ibid. l. 7. c. 12. Cod. l. 1. De Sacro. ſanct. Eccl. l. 17.

XV. Ut unde exorſa eſt, eò ſe reflectat oratio, hoc addam , in Concilio VI. Romano ſub Papa Symmacho, anathemate inuſtos fuiſſe, qui oblationes & agros Eccleſiæ invaderent, præter voluntatem Epiſcopi . *Oblationes fidelium à nemine præſumantur , abſque conſenſu & voluntate Epiſcopi.* Quantumvis Regiam prætexerent donationem: *Sub ſpecie largitatis regiæ, vel cujuſcumque poteſtatis*, Cùm cuſtodes nimirum & defenſores ſint Epiſcopi, non chartarum, ſed rerum Eccleſiæ. *Iniquum enim eſſe cenſemus, ut potius cuſtodes chartarum , quàm defenſores rerum creditarum, ut præceptum eſt, judicemur.*

XVI. Ex tam opulentis oblationibus ad ſancti Petri Romæ Baſilicam, quas prolixè deſcripſit Anaſtaſius Bibliothecarius in vitis Romanorum Pontificum, non attingam , niſi quas Hormiſdæ Papæ offerri curavere Clodovæus Francorum Rex, Imperator Orientis , & Theodoricus Rex Italiæ . *Venit Regium donum cum gemmis pretioſis à Rege Francorum Clodovæo Chriſtiano B. Petro Apoſtolo. Sub hujus Epiſcopatu multa vaſa aurea & argentea venerant de Græcia , &c. Pallium holophorum blatteum cum tabulis auro textis, de chlamyde vel de ſtola Imperiali , &c. Hæc omnia à Juſtino Auguſto orthodoxo , votorum gratia oblata ſunt. Eodem tempore Theodoricus Rex obtulit beato Petro Apoſtolo ceroſtrata argentea, penſantia libras ſeptuaginta .* Ita Imperatores & Reges certatim ad Altaria Chriſti congerebant, abiiciebantque Regias coronas, Imperatoria pallia, quidquid uſquam eſſet opulentiſſimum.

CA-

CAPUT XIV. *P. 3. L. 3. c. 3.*

De Oblationibus ad Altare, de pane, de vino, de Pane Benedicto, ſub Imperio Caroli Magni, ejuſque ſtirpis.

I. Duo genera oblationum, ad Altare, & domi.

II. Panes duplicis generis offerebantur; nempe alii mundiores, & candidiores ad Euchariſtiam.

III. Quando inoleverit primùm mos azymos conſecrandi panes.

IV. Panes qui offerebantur, hoſtiæ erant ſanctæ, etſi non omnes conſecrarentur.

V. Quorum reſpuerentur oblationes. De pœnitentibus, de necis ſuæ authoribus, de obtruncatis Judicum ſententia. Quæ ſpes reſidua ſalutis eorum.

VI. De Latinorum Pane benedicto.

VII. VIII. De Pane benedicto & oblationibus Græcorum.

I. Diſtingui videntur in Concilio Francofordienſi duæ oblationum ſpecies; aliæ ad Altare, ad ſacrificium ipſum offerendæ & impendendæ; aliæ ad Presbyterorum, vel Epiſcopi ædes convehendæ, ad ſuſtentandos pauperes, quorum numero Clerus ipſe inſcribi ſe geſtiebat. *De oblationibus quæ in Eccleſia vel in uſus pauperum conferuntur, canonica obſervetur norma, & non ab aliis diſpenſentur, niſi cui Epiſcopus ordinaverit.* Can. 43.

II. Panes tamen qui à Presbyteris ad Altare offeruntur, à Presbyteris ipſis conficiendos fuiſſe inſinuat Theodulphus, aut ipſis præſentibus à junioribus Clericis, ſumma quadam cura & munditia; vinum & aquam eadem diligentia parari debuiſſe: oblationes denique mulierum inter ſacra longè ab his diſtare: nec verò permittendas eas eſſe ad Altare accedere, ad offerendum: ſed obvios prodire Presbyteros ad earum ſedes, ut ibi oblationes ſuſcipiant. *Panes quos Deo in ſacrificium offertis, aut à vobis ipſis, aut à veſtris pueris coram vobis nitidè & ſtudiosè fiant. Et diligenter obſervetur, ut panis, & vinum, & aqua, ſine quibus Miſſæ nequeunt celebrari, munditſimè atque ſtudiosè tractentur, & nihil in his vile, nihil non probatum inveniatur, &c. Fœminæ Miſſam Sacerdote celebrante, nequaquam ad Altare accedant, ſed locis ſuis ſtent, & ibi Sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat.* Cap. 5. 6.

Ex quo Theodulphi Capitulari intelligis, jam Euchariſtiæ deſtinatos ampliùs non fuiſſe panes, qui à Laicis offerebantur, ſed alendis egenis: ad ſacrificium verò adhibitos panes illos nitidiores, quos Clericorum ſaltem ſuorum manibus mundiſſimos fieri Presbyteri curabant.

III. Si ut non paucis, nec indoctis viſum eſt, conſecrata eſt olim Euchariſtia ex panibus fermentatis in Eccleſiis Latinis, quando conſecrabantur panes illi ipſi, quos Laici domo ſua allatos offerebant: & rurſum ſi eo uſu deſtitum non eſt, niſi paucis antè ſæculis, quàm hinc Græci anſam aucuparentur invidiæ Latinis faciendæ: ea mutatio diſciplinæ non injuria imputari poterit ei cauſæ, quam perſtrinxit Theodulphus. Cùm enim inceſſiſſet novus amor & nova cura nitoris & munditiei panum conſecrandorum, unde & eis elaborandis præpoſiti ſunt Presbyteri: ſimillimum veri eſt, tum cœpiſſe Presbyteros conficere & offerre nitidiuſculos, candidiores & mundiores panes hos infermentatos.

IV. Ex ea mutatione non erat, quòd charitas fidelium remitteret, aut exareſceret, vel decreſceret [illegible]. Id enim ſemper eorum oblationes charitatis hoſtiæ & propitiationis; quibus cùm veſcerentur membra Chriſti potiſſima pauperes, in Chriſti etiam ipſæ corpus quodammodo convertebantur. Cùm ne primis quidem ſæculis Eccleſiæ exorientis, credibile ſit, quidquid offerebatur panis & vini, conſecratum totum fuiſſe. Prona fides eſt eorum portionem tantùm modicam conſecratam fuiſſe; ut reliquæ partes pignora eſſent pacis & concordiæ inter omnia Chriſti membra conglutinandæ. Ita ſentire, id ſpirare videtur Concilium Moguntinum: *Oblationem quoque & pacem in Eccleſia facere jugiter admoneatur populus Chriſtianus; quia ipſa oblatio ſibi & ſuis magnum remedium eſt animarum, & in ipſa pace vera unanimitas & concordia demonſtratur.* Can. 44. Cap. l. 5. c. 94.

V. Certè oblationes quæ in defunctorum memoriam ſemper fiebant, hortantibus ipſis Caroli Magni Capitularibus, & quibus fruſtrabantur ii ſoli qui anathemate ſoluti non fuerant, antè quàm vita: hæ, inquam, oblationes jam non poterant iis communicandis adhiberi, pro quibus offerebantur. *Anathematizetur, ita ut mortuus precibus & oblationibus careat, nec eleemoſynam ſuam quiſquam recipiat.* Admittebantur tamen oblationes pœnitentium, reconciliationi ſuæ præmorientium; quanquam inclementiores aliquæ Eccleſiæ ne eas quidem dignatæ eſſent ſuſcipere. *Quanquam diverſitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nobis ſententia placuit, qui multiplices numero de hujuſmodi humanius decreverunt, & ut memoria talium in Eccleſiis commendetur, & oblatio pro eorum dedicata ſpiritibus accipiatur.* Conc. Gall. Tom. 2. pag. 237. Cap. l. 5. c. 65. 77.

Cùm pœnitentes omnes excommunicatorum albo inſcribi poſſent, ut nec Euchariſtiæ compotes fieri, nec ſacrificio intereſſe poſſent: eorum oblationes alicubi abiiciebantur, ſi necdum Altaribus reconciliati interirent: in aliis Eccleſiis, utique benè multis, *multiplices numero*, admittebantur, contemplatione pœnitentiæ, qua Deo clam reconciliari potuerant. In his poſtremis erant Eccleſiæ Romana & Gallicana.

Qui mortem ſibi ipſi conſciſcebant, jure merito excidebant hoc oblationis poſthumæ jure, qua reſtitutio quædam in communionem continebatur. Sed pro iis preces & eleemoſynæ effundi poterant, quòd arcana & incomprehenſibilia ſint Dei judicia. *De eo qui ſemetipſum occidit, aut laqueo ſuſpendit, conſideratum eſt, ut ſi quis compatiens velit eleemoſynam dare, tribuat, & orationes in Pſalmodiis faciat; oblationibus tamen & Miſſis ipſi careant, quia incomprehenſibilia ſunt judicia Dei, & profunditatem conſilii ejus nemo poteſt inveſtigare.* Cap. l. 6. c. 70.

Cùm ex hujus quidem Conſtitutionis authorum ſententia, prorſus conclamata non eſſet ejuſmodi hominum ſpes ſalutis, quos ſua tamen communione mortuos arcebant, hoc eſt, quorum tunc oblationes vetabant ſuſcipi: quin ergo & eodem modo confidamus eas Eccleſias, quæ pœnitentium reconciliationi præmortuorum oblationes abnuebant, non tamen omnino de eorum ſalute deſperaſſe? Sed ex hac ſanè Conſtitutione illud monemur, altiſſimè animis commendandum noſtris, ne præcipitemus aſſenſionem noſtram in rebus hujuſmodi non prorſus certis, & ubi tanti intereſt ad animarum ſalutem: utque potiùs damnemus præfeſtinas omnes ejuſmodi rerum, pro cujuſque libitu definitiones. Certiſſimæ ſunt regulæ generales, nutant ſemper particulares ſpecies, & cauſæ perſonales.

Eadem cautio ac moderatio animi, aſſenſuſque ſuſpenſio ad alia compluſcula Capitularium loca diffundi debet, etſi nihil ejuſmodi exprimatur, propterea quòd de Officiis tantùm agitur publicis Eccleſiæ, quibus privari quis poteſt, & ante &

poſt

poſt mortem : citra periculum ſalutis , & citra jacturam ſpiritualium ſubſidiorum, quæ cuiquam affluunt ex aliorum fidelium precibus & eleemoſynis. Id enimvero tantò certius eſt , quòd eadem in claſſe locentur, quos publicus Judex morte damnat. Eccui autem dubium, quin ii poſſint, debeantque cæterorum fidelium charitate & precibus foveri? *Placuit ut qui ſibi ipſis, aut ferro, aut veneno, aut præcipitio , aut ſuſpendio , vel quolibet modo violenter inferunt mortem , nulla illis in oblatione commemoratio fiat , neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim ſibi per ignorantiam uſurparunt. Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur* . Hos poſteriores indulgentiùs habuit Rabanus in Concilio ſuo Moguntino, anno 848. Voluit enim, ut & oblationes eorum ſuſciperentur, & poſt mortem pro eis offerretur , ſi antè Deo confeſſi eſſent . *Poſt confeſſionem Deo peractam* . Quod omnino concinit Concilio II. Aurelianenſi. Sed omnium frequentiſſimæ erant oblationes, quas vivi pro ſe ipſis offerebant.

Capitul. l. 7. c. 322. Addit. 4. c. 59. Can. 27.

VI. Statutum illud quoque in Capitularibus , ut Dominico quoque die fideles ſacra Altaria ſuis oblationibus venerentur : *Et hoc populo nuntietur, quod per omnes dies Dominicos oblationes Deo offerant , & ut ipſa oblatio foris ſepta Altaris recipiatur* . Hìc obiter adverte oblationes virorum extra & juxta cancellos ſuſceptas fuiſſe, ubi eorum ſedes : ſicut & mulierum inferiùs , ubi & ipſis adſignatæ ſedes propriæ.

L. 5. c. 219.

Non quò optatiſſimum non fuiſſet , ut fideles diebus ſingulis, & Myſteriis intereſſent , & ſacro epulo reficerentur. Sed ſerviendum fuit tempori & infirmitati plebium , & acquieſcendum , ut Dominicis ſaltem diebus eo religionis fungerentur officio. Fideles dixi, qui enim flagitio quovis irretiti fuerant , ii pœnitentiæ mancipandi erant , & utroque excutiendi jure oblationis & communionis. *Placuit ut fideles oblationes eorum Sacerdotibus quotidie , ſi fieri poteſt , in Eccleſia offerant ; & ſi quotidie non poteſt , ſaltem Dominica die abſque ulla excuſatione fiat , & ut prædicationem audiant. Et ſi fieri poteſt , omni Dominica die communicent , niſi criminali peccato & manifeſto impediantur.*

L. 6. c. 257.

Duo nobis ſuperſunt in hoc Capitulare animadvertenda. Primum eſt, fidelium complurimos adhuc offerre ſolitos inter ſacra diebus ſingulis , cùm illud exoptetur, ut nemo non offerat quotidie. Sunt enim ſemper in Eccleſia aliquantuli priſcæ obſervantiæ retinentiſſimi , qui gliſcenti remiſſioni obluctentur. Alterum eſt, cùm præcipiantur fideles omnes offerre, ſi fieri poſſit, quotidie, & Dominicis ſaltem diebus : nec invitentur , ut & ſingulis diebus communicent : in eo rurſus argumenti ſatis eſſe, ut dicamus, non ita jam ut quondam indivulſa cohæſiſſe jura offerendi, & communicandi.

Nec minùs perſpicuè hæc omnia obſervanda veniunt, in Conſtitutionibus Synodalibus Herardi Archiepiſcopi Turonenſis. Sancit enim ille quidem, ut invitentur fideles ad frequenter offerendum ; ſed quod ad communionem attinet , cupit tantummodo, ut tertio vel quarto Dominico quoque die ad communionem accedant , ſi modò nullo ſint ejuſmodi illaqueati crimine, quod pœnitentiæ ſit ſubiiciendum publicæ . *Ut populis prædicetur, ut oblationes Deo offerant, & ut tertia Dominica , vel quarta communicent , abſtinentes ſe à luxuria propriiſque uxoribus, & reliquis illicitis, niſi forte criminalibus culpis ſint impliciti.* Quin & illud docet, quæ creberrimæ fierent in Eccleſia oblationes, oleum, thus, panis , primitiæ omnium frugum. *Quando populus ad Eccleſiam venerit, moneantur, ut luminaria, incenſum, & bucellas, & fructuum primitias afferant.* Locum denique obſervat, ubi ſedes erant plebis, & ubi oblationes extra cancellos admittebantur . *Ut laici infra cancellos non ſtent, & ut oblatio populi foras ſepta recipiatur.* Si prohibeatur autem eleemoſynas ſuſcipi impiorum, vita functorum, ad ſacrificium id ſpectat, & ad publicas preces, quibus privantur profectò, ut & Eccleſiaſtica ſepultura. *Quoniam nec impiorum eleemoſyna à Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda eſt , nec ſepultura fidelium tribuenda.*

Anno 818. Cap. 53. Cap. 114. Cap. 82. Cap. 116.

VII. In Concilio Nannetenſi juſſi ſunt Presbyteri, non antè Myſteria auſpicari , quàm Eccleſia eos ejecerint omnes, qui proximo reconciliari detrectaverint . *Non enim poſſumus munus vel oblationem ad altare offerre, donec priùs fratri reconciliemur.* Sed in eo Concilio inſignis & famoſus in primis eſt Canon , quo de Eulogiis agitur, ſive de Pane benedicto . Jubetur enim , ut Presbyter benedicat reliquias panis omnes , poſt conſecrationem peractam reſiduas , eaſque diſpenſet quolibet Dominico & Feſto die, in eos omnes qui ad ſacram non acceſſerint Corporis Chriſti communionem. *Ut de oblationibus quæ offeruntur à populo, & conſecrationi ſuperſunt , vel de panibus quos offerunt fideles ad Eccleſiam , vel certè de ſuis Presbyter convenienter partes inciſas habeat , in vaſe nitido , ut poſt Miſſarum ſolennia, qui communicare non fuerint rati , eulogias omni die Dominico & in diebus Feſtis exinde accipiant.* Subiicitur ibidem apud Reginonem Collecta ad ejus benedictionem panis. Hinc liquet fuiſſe tum adhuc Eccleſias , ubi conſecrarentur aliqui ex iis panibus, quos populus obtuliſſet. Sed non minùs dilucidum eſt in hoc Canone ſecerni oblationes, & panes à populo oblatos, fierique Euchariſtiam ex oblationibus, non ex panibus. Ratio in promptu eſt, quòd oblationes jam uſu receptiſſimo dicerentur, modici illi & candidiuſculi panes , ac infermentati , qui ad Euchariſtiam conficiebantur, & ex quibus tamen ſi quæ reſiduæ eſſent , ut & ex panibus Panis benedictus fiebat.

Can. 1. 9. Regin. l. 1. c. 1. n. 61.

Hoc decretum iiſdem prorſus verbis occurrit in Capitulari Hincmari ad Presbyteros ſuos . Si ea certè primigenia non eſt inſtituti Panis benedicti, antiquiſſima eſt ſaltem ejus confirmatio quædam, & quaſi promulgatio. Prolata eſt à Balſamone Theophili Alexandrini Epiſcopi Epiſtola canonica ad Ammonem, in qua edicitur, ut poſt panis & vini Euchariſticam conſecrationem, reliquiæ Clericis & Laicis diſtribuantur, Catechumenis ejus beneficii penitus exortibus. *Quæ in ſacrificii rationem offeruntur, poſt ea quæ in Sanctorum uſum conſumuntur , Clerici dividant ; & nec Catechumenus ex eis bibat , vel comedat ; ſed ſolum Clerici , & qui cum eis ſunt fideles fratres.* Habes hìc panem fidelibus proprium , Euchariſtiæ afflatu aliquo perfuſum , quo nec Catechumeni impertiuntur ; ſed qui tamen non expreſsè hìc præcipitur Dominicis & Feſtis diebus ſingulis diſtribui . Quanquam nil vetat rem eo argumentando derivare : cum his maximè diebus & Euchariſtiæ celebretur Myſterium , & ſuperſint panis reliquiæ non conſecratæ .

Hincmar. Tom. 1. pag. 711. c. 7. & pag. 715. c. 16.

Eſt & in eodem Hincmari Capitulari ſtatutum aliud, de Confratriis, quo permittit ad Altare offerri à Confratribus cereos, vel ante Miſſam, vel ante Evangelii recitationem. Nec plures à ſingulis *oblatas* , ſeu oblationes offerri patitur . *Oblationem autem unam tantummodo oblatam & offertorium, pro ſe ſuiſque omnibus conjunctis & familiaribus offerat.* Annuit denique ut Presbytero ante, vel poſt Miſſam tantum dent, aut vini, aut oblatarum, quantum volent , ut iis ille plebem impartiatur , aut ad neceſſaria Parochi alimenta , *Si plus de vino voluerit, in butticula vel canna , aut plures oblatas, aut ante Miſſam, aut poſt Miſſam Presbytero, vel Miniſtro illius tribuat, unde populus in eleemoſyna & benedictione illius eulogias accipiat, vel Presbyter ſupplementum aliquod habeat.*

Reginon. L. 1. c. 1. n. 72. 73.

VIII. in-

VIII. Inter Græcos ſub Imperio Alexis Comneni Nicolaus Patriarcha Synodales Reſponſiones edens ad varia Conſulta, conſtituit reliquias panis & vini, quæ oblatæ illæ quidem, non conſecratæ tamen fuiſſent, non poſſe niſi in Eccleſia comedi, ſi earum prima à Presbytero facta eſſet exaltatio; ſi verò eæ exaltatæ, ſive elevatæ non fuiſſent, ſatis eſſe ut ſeparatim comederentur, nequaquam cum alia re quavis. Ad aliam rurſus percunctationem qua quærebatur, an *oblatæ*, quæ exaltatæ, hoc eſt, elevatæ & oblatæ fuerant, non conſecratæ, poſſent iis condonari, quibus Euchariſtia interdicta fuerat: reſpondetur à Patriarcha, In vita Theodori Siceotæ legi eos indignos eſſe judicatos. *An oporteat eos, qui à ſancta donatione ſunt prohibiti comedere exaltatas oblationes? Reſpondetur, Invenimus in vita ſancti Theodori Siceotæ eos fuiſſe prohibitos.* Addit Balſamon eum ipſum fuiſſe ſui ſeculi uſum; excipiendas tantùm eſſe exiſtimat mulieres, quæ pœnitentiæ addictæ fuere. Ut enim ex ſtatuto Baſilii ſacrificio præſentes illæ adſunt, ne qua iniquior ſuſpicio mentes maritorum exagitet: ita ne pane quidem hoc benedicto eas fraudari fas eſt, cujus participes ſunt fideles omnes: ne hinc etiam exitialibus illis ſuſpicionibus janua pandatur.

Balſamon, pag. 230. 232.

In Can. I. Apoſt.

IX. Author eſt rurſus idem alibi Balſamon, quotannis à Patriarcha Conſtantinopolitano offerri ad Altare primitias uvarum, poſt celebrata Myſteria die feſto Aſſumptionis, in Eccleſia beatæ Mariæ de Blachernis. Ubi verò Canone Trullano uni permittitur Imperatori in ſanctius Altaris adytum ſubire, ut dona ſua offerat: ait Balſamon, utcunque ſentiant alii, in ea ſe eſſe ſententia, non ea tantùm de cauſa poſſe Imperatorem illud inire penetrale ſanctiſſimum; ſed poſſe ſemper, etiam ad adolenda Thymiamata. *Imperatores, qui per ſanctæ Trinitatis invocationem Patriarchas provehunt, & ſunt Chriſti Domini, ſine ullo impedimento, quando voluerint, ad ſacrum Altare accedunt, & ſufficiunt, & cum triplici cereo ſignant, ſicut & Pontifices.* Minùs mirabimur, quod à Balſamone arrogatur Imperatori, qui Chriſtus Domini eſt, & qui inveſtit Patriarcham, aliquid privilegiorum Sacerdotii: ſi penſitemus, quod alibi idem ipſe narrat, inter Latinos intra ea adyta ſacra, intra cancellos penetraſſe fœminas, quoties liberet. In Jure Orientali Leunclavii prohibetur, ne ad Altare admittantur oblationes Parentum, qui filios non emancipatos luxuriari ſinunt, & intemperantiæ ſe dedere.

In Can. 69. Trullan.

In Can. 44. Laod.

To. 1. pag. 25. 349.

CAPUT XV. *P. 4. l. 3. c. 4.*

De Oblationibus & de Collectis generalibus, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Quàm uberes eſſent & abundantes Romæ oblationes.

II. Non arbitrariæ erant illæ, ſed neceſſariæ, ut decimæ.

III. Ab undecimo ſæculo ad duodecimum venitur, oſtenditurque, etiam tum ſolitas exigi oblationes, & earum participes eſſe non potuiſſe laicos.

IV. Aliqua adnotantur de pane in Oriente & Occidente benedicendo & conſecrando. De jejuniis. De Miſſis. De Communione ſub utraque ſpecie.

V. Rurſus de oblationibus ſæculo decimo tertio. Diſſenſiones ea de cauſa inter Clerum & Monachos.

VI. Jam olim Pontifices & Epiſcopi Regularibus annuerant oblationes & decimas plurium Eccleſiarum.

VII. Quæ oblationes à Judæis exigerentur.

VIII. Series Canonum & Decretorum ejuſdem ſæculi de oblationibus, ubi multa nudantur notatu digna.

IX. Statuta nuperorum Conciliorum.

X. Decreta Conciliorum Mediolanenſium, ad reſtaurandum priſcum oblationum fervorem.

XI. Decreta Conciliorum Galliæ.

XII. De Collectis.

I. VAriæ deſcriptæ ſunt à Victore II. Papa & magnificentiſſimæ oblationes, quæ Romæ fiebant ad Altare, & ad Confeſſionem, ſive ad tumulum beati Petri, quæ item Palatio Pontificio, quæ Pontifici ipſi offerebantur, auro, argento, veſtimentis pretioſiſſimis, cera, aliiſque ſpeciebus, inter Miſſarum ſolennia, inter divina Officia, totis denique diebus ſolennioribus. Accipe hìc quæ decerpſimus ex privilegio, quod ille conceſſit Humberto Cardinali, & ejus Eccleſiæ Sylvæ Candidæ, ipſi & Eccleſiæ ejus dilargiens oblationes Feriæ quintæ in Cœna Domini, & Sabbati ſancti. *Quidquid auri, argenti, pallii, ſeu ceræ vel quarumcumque rerum omnino jactatum, vel poſitum fuerit, vel oblatum in Altari majori ſancti Petri, ſive in ejus venerabili confeſſione, aut certè ſibi ſuiſque ſucceſſoribus oblatum ab inchoatione matutinorum quintæ Feriæ in Cœna Domini, uſque dum Completorium peractum fuerit, veluti in Sabbato ſancto ab hora tertia per totam ipſam diem, deinceps uſque poſt completam in craſtinum Miſſam, qualeſcumque, vel quantaſcumque oblationes prædicti Altaris & Confeſſionis ejus.* Hinc facilè colligas, quàm incredibilis eſſet ea oblationum opulentia, cùm ſolis duorum dierum donis Epiſcopus & Eccleſia alia locupletaretur.

II. In Concilio Romano anni 1059. ſecernuntur oblationes viventium, & mortuorum, hoc eſt, pro mortuis. Epiſcopi poteſtati eæ permittuntur, & imperiosè exiguntur, non aliter quàm decimæ & primitiæ. *Ut decimæ & primitiæ, ſeu oblationes vivorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint. Quas qui renuerint, ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.* Id potiſſimùm ſuperioribus Capitibus obſervari potuit, à Conciliis & Pontificibus plerumque oblationes & decimas conjunctiſſimas res viſas eſſe, eadem religione & diligentia exigendas, vel à laicorum etiam prædatorum manibus extorquendas. Gregorius VII. in confirmanda ſententia depoſitionis, qua Legatus ejus Epiſcopum Anicienſem confixerat, prohibuit, nequid poſthac oblationum Altari imponeretur, aut offerretur Presbyteris ſanctæ Mariæ Anicienſis, donec incubator ille ab Eccleſia diſceſſiſſet. *Nullam pecuniam aliquis offerat in Podio ſanctæ Mariæ, ſive ad Altaria, ſive ad manus Sacerdotum, donec Eccleſia liberetur à tam impia oppreſſione. Quia oblationes fidelium prædictum Stephanum à Deo apoſtatare, atque contra eum faciunt ſuperbire.* Cathedrali ergo potiſſimùm Eccleſiæ & altari ejus oblationes copioſiſſimæ ingerebantur. Hinc minùs mirum accidet, ſi uberras earum eſſet tanta & magnificentia. In eodem Concilio Romano anni 1078. ab eodem Pontifice ſtatutum eſt, ut ne fideles vacuis unquam manibus ad ſacrum ventitarent, cùm ipſæ vetuſtiſſimæ preces Eccleſiæ teſtatum faciant aliquid ſemper à fidelibus offerri. *Ut omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolemnia aliquid Deo offerre, & ducat ad memoriam, quod Deus per Moiſen dixit, Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Etenim in Collectis ſanctorum Patrum liquidò apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex uſu ſanctorum Patrum debent.*

Can. 5.

L. 4. Ep. 19.

Can. 12.

III. In

III. In Concilio Pictavienſi anni 1100. proſcripta eſt eadem, quæ in Conciliis Rotomagenſi & Nemauſenſi anni 1096. rapacitas Patronorum Laicorum, qui oblationum partes aliquas ſibi vendicatum ibant. Audi Canonem Concilii Pictavienſis. Can. 14. *Ut nullus Laicorum de oblationibus quæ offeruntur vel donantur ad Altaria, ſive ad manum Presbyteri, vel quod pro ſepultura fidelium devotè donatur, præſumat participare, ſub excommunicatione interdicimus.* Anno 1123. in Concilio Lateranenſi I. eidem rapinæ eadem intentata pœna, quoad oblationes trium principalium Romæ Eccleſiarum, & Altarium quorumcumque aliorum: *Ac de aliis omnium Eccleſiarum Altaribus, ſive crucibus.* Can. 14. Suprà jam Calliſtum II. diximus anno 1121. perfregiſſe audaciam laicorum, qui rerum potiebantur in Eccleſia ſancti Petri, ejuſque oblationes uſurpabant. Tum verò in eas contruſi anguſtias laici, ut anathematis in laqueos ſe inducerent, ſi ſuo marte oblationes invaderent, eas ab Epiſcopis extundere aggreſſi ſunt. Fuere ex Præſulibus, qui ſive ignavia, ſive propriæ utilitatis infanda cupiditate, flagitio aſſentirentur. In eos detonuit Alexander III. in Concilio Turonenſi anni 1163. indixitque atrociſſimas minas, ſi pergerent porro decimas & fundos Eccleſiæ alienare. Can. 3. *Si quis laico in ſæculo remanenti Eccleſiam, decimam, oblationemve conceſſerit, à ſuo ſtatu ſuccidatur.* In Concilio Abrincatenſi anno 1172. idem error in laicis proſcriptus eſt. *Laici partem oblationum in Eccleſia non percipiant.*

L. 2. Cinnamus Grammatici dignitate conſpicuus in Palatio Conſtantinopolitano, & hiſtoriæ Manuelis Comneni Scriptor, ut qui etiam militiæ ſemper ejus hæſiſſet lateri: Sedem commemorat vacaſſe Conſtantinopolitanam, cùm Manuel habenas primùm tractare cœpit Imperii: Patriarcham ab eo deſignatum fuiſſe Abbatem Monaſterii in Inſula poſiti, à quo mox & ipſe coronam accepit Imperii; cùm inter ſacra obtuliſſet *auri centenarium*, hoc eſt, centum auri pondo, ejuſque ſummæ duplam in annuas Clero penſiones aſſignaſſet. Vides quæ oblationum regiarum magnificentia.

IV. Ex his abundè conſtat, uſque ad exitum ſæculi duodecimi, increbuiſſe oblationes, & publicè ad ſacram ſynaxin, & privatim apud Epiſcopos & Presbyteros, inexhauſta quadam divitum largitate, qua patrimonia pauperum mirificè augeſcebant. Ad hanc ſtylum reflectemus hiſtoricam oblationum contextionem, ubi rem obſervaverimus memorabilem cum primis. In his nempè teſtimoniis de pane & vino altiſſimum ferè fuiſſe ſilentium. Eo difficultatis nodo hìc conſtringimur paulò diutiùs immorari, in enucleanda hac oblatione, in qua maxima ſunt myſteriorum momenta. Jam alicubi perſtrinximus aliqua de Humberto Cardinali, qui Conſtantinopolitana Legatione functus eſt anno 1054. cujus hiſtoriam ipſemet litteris conſignavit, uti & diſputationis ſuæ cum Græcis, ſuper iis Diſciplinæ ſacræ capitibus, in quibus tum à Latinis Græci diſſidebant. Docet porro hìc Humbertus, tunc ab Eccleſia Latina panem azymum offerri ſolitum, ab ipſis ſacris Miniſtris in loco ſacro confectum. *A Miniſtris ſacris Altaris in ſecretario confectum offert azymum.* Convenienter Latinæ, in Eccleſia Hieroſolymitana offerri ſolitas *oblationes tenues ex ſimila*. Non eo ibi ritu quo apud Græcos communionem impartitam fuiſſe, corpore Chriſti intincto in ſanguine, ſed ſolius panis participem factum fuiſſe populum. *Coclear autem cum quo communicent, ſicut in Eccleſiis Græcorum minimè habent: quia non ita commiſcent ſanctam Communionem in calice, ſed ſola Communione communicant populum.* Si quæ ſupereſſent hoſtiæ conſecratæ, eas in craſtinæ diei communionem ſervatas, quòd ſacris iis locis quotidiè ſacræ menſæ conſortes fiant. *In pixidem mundam recondunt, & ſequenti die communicant ex ea populum; quia quotidie communicant ibi, eò quòd conveniunt ibi ex diverſis Provinciis Chriſtiani.* Hæc non improbabiliter creditur origo communionis laicorum ſub una ſpecie panis in Eccleſia Hieroſolymitana, propter frequentiam incredibilem peregrinorum ad ſacræ menſæ Myſteria confluentium. Hinc verò exempli authoritas in reliquum manavit Occidentem.

Illud poſtremò ſubiicitur ab Humberto, quòd panes qui conſecrantur, & in communicantes diſpenſantur, apud Latinos tam modici, tenueſque ſint, id eo factum eſſe, ut degùſtetur ſuavitas Panis cæleſtis: cùm perſuaſiſſimum ſit minima quavis mica divini Panis hujus, totam contineri Incarnati Verbi dulcedinem, totam ſempiternæ Dei ſapientiæ, & incorruptæ Veritatis voluptatem. *Cum ſumma parcitate præguſtamus, videre tantummodo cupientes quàm ſuavis eſt Dominus; nec dubitandum in quantulacumque portione ejus fideles ſibi manducare totam vitam.* Hinc ab eo concluditur participatione divini hujus ſacrificii non ſolvi jejunium: ut quod cibo cœleſti & incorruptibili ſolvi non poſſit; ubi ſempiterna vita paſcitur mens, nihil hinc integritati jejunæ carnis deteri, & perire poſſe. *Credis non vitam incorruptibilem comedentes corrumpere integritatem jejuniorum?* Saginari poteſt anima noſtra ſapientiæ, juſtitiæ, veritatis, ſempiternæ & incorruptibilis vitæ epulo, quod totum in Euchariſtia ipſa Chriſtus eſt, ut eo tamen corporis jejunium non ſolvatur. Hinc Quadrageſimæ & iis jejuniorum diebus omnibus apud Latinos myſteria celebrantur, & illibata jejunii lege ad Euchariſtiæ communionem acceditur, cùm nulla Chriſti lex ineffabili ea cum Chriſto conjunctione violari ac ſolvi poſſit. Cùm ex adverſo Græci, quòd panibus uſitatis & communibus Miſſam celebrent, hinc ſolvi jejunium ſuſpicentur, ideoque per Quadrageſimam Dominico tantùm die & Sabbato ſacra faciant. Quod ſubalienum videtur; ut quo tempore impenſiùs rebus ſacris & precibus inſiſtendum eſt, ſcilicet quadrageſimali, eo abſtineatur re ſacra, & ſacrificio precum.

A propoſito nobis argumento non abs re nonnihil defleximus, aut ne defleximus quidem forſan, cùm oblationis longè ſanctiſſimæ, & reliquarum oblationum omnium principis ac perfectiſſimæ uſum & naturam aperuerimus. In cauſa enim id demum fuit, ut ne à fidelibus ampliùs ii offerrentur panes, ex quibus Euchariſtia conficeretur. Si à ſacris Miniſtris panes ii conficiendi erant, nec niſi in ſecretario, & uſque adeo tenues, ac mundi, jam non poterant ejuſmodi eſſe vulgi oblationes. Ab Honorio Auguſtodunenſi traditum eſt, olim oblatam à fidelibus farinam, ex ea Presbyteros confeciſſe panes, quos conſecrarent, & communicantibus impertirent, eoque etiam tum more Græcos uti. Non facilè ejus uſus veſtigia vel apud Græcos deprehenderis, vel apud Latinos. Addit porro ille idem augeſcente deinde fidelium turba, & decreſcente pietate, offerri cœpiſſe denarios, qui pauperibus erogarentur, vel in impenſas ſacrificii. *Qui tamen denarii in uſum pauperum, qui membra ſunt Chriſti, cederent, vel ad aliquid quod ad ſacrificium pertineret.* Honor. Gemma animæ, L. 1. 66. 35. Adiicit & oblatas quibus plebs communicabatur, denarii quantitatem non ſuperaſſe; eiſque impreſſam fuiſſe Chriſti cum nomine imaginem, ut qui imago ſit Patris, & ſua nos imagine cæleſti informaturus per Euchariſtiam veniat. *Ideo imago Domini cum litteris in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris ſcribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen noſtrum in libro vitæ notatur.* Offerebantur nihilominus à populo panes adhuc aliqui, cùm eos in pauperes

res distribui suadeat Petrus Damiani in Epistola ad Episcopum scripta. *Volo ut in Diœcesanis Ecclesiis, in quibus oblati sunt per celebriora solennia panes, & si qua sunt alia, quæ ad cibum videntur pertinere, vel potum, pauperibus erogentur.* Fatetur & quandoque adhuc offerri ad Altare panem & vinum. Sed non hoc vinum, non illi panes & denarii illam pellexissent insatiabilem Laicorum avaritiam, ut rapaces oblationibus sacris manus inferrent. Erant ergo forsan eæ pauperum oblationes : cùm interim offerrent divites aurum & argentum, & quidquid usquam pretiosissimum est. Ita enim rursus ille : *Quidam de populo aurum, quidam argentum, quidam de altera substantia sacrificant, &c. Qui panem offerunt, &c. Qui vinum offerunt, &c.*

L. 4. Ep. 1.

Gemma animæ, l. 1. c. 27.

Tradit Lanfrancus in Statutis suis ad Officia Ordinis B. Benedicti, quibus diebus Eucharistica abstinebant communione, iis impartitos fuisse Laicos, paupereſque, oblatis non consecratis, sed prece & signo crucis benedictis. *Expleta Missa communicat Sacerdos pauperes, de oblatis non consecratis, signo tantum sanctæ crucis in nomine Domini super eas facto.*

Sect. 5. Can. 5.

In Concilio Burdigalensi anno 1255. prohibitum est, ne Presbyteri parvulos adhuc rudes die Paschæ donarent oblatis consecratis, sed pane eos benedicto impertirent, ut & eos omnes qui sacra communione interdicti sunt. *Inhibetur Presbyteris, ne hostias consecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paschæ, sed panem benedictum communem. Item de aliis prohibits communicare præcipimus observari.*

Spicil. To. 4. pag. 75. 89. 149. 175.

In antiquis Cluniacensibus consuetudinibus frequens est mentio oblatarum non consecratarum, quas qui sacra fecerat Presbyter, Monachis postea in refectorio distribuebat iis, qui se sacro Christi Corpore abstinuerant. Die festo sancti Sixti, seu cùm matureſcere cœperant uvæ, earum primitiæ in Ecclesia benedicebantur, tum in refectorio pro oblatis dispensabantur. Denique ut qui communicaturi erant Monachi, oblatas ipsi ad Altare offerebant, quibus consecratis mox impartirentur : ita eisdem eæ servabantur, & in refectorio reddebantur, ubi oblatione & communione abstinuerant.

V. Redeo ad historiam oblationum post annum ducentesimum supra millesimum. Anno 1205. Urbe Constantinopolitana & Imperio potiti Galli, Venetique, consilium iniere religiosum non satis, Clero ut fundos darent, ejus sustentationi, & Ecclesiæ decori necessarios, reliquos ipsi inter se dividerent. *De possessionibus Ecclesiarum tot & tantum Clericis debet provideri, & Ecclesiis, quod honorificè possint vivere & sustentari. Reliquæ verò possessiones debent dividi & partiri secundùm ordinem præsignatum.* Non constat an oblationes eo statuto continerentur. Similius veri est, eas Clero dimissas fuisse, sed tantò pluribus fundis suis spoliato.

Rainal. an. 1205. n. 6.

In Occidente acerbissima dissensio exarsit inter Prælatos & Regulares novos, qui cùm ex institutione ipsa sua & Bullis summorum Pontificum adgregati essent ad Hierarchicas functiones, oblationes quoque admittebant, tum privatim, tum inter sacra, quod novum statim & non tolerandum visum est Prælatis. Duo in eam rem à Gregorio IX. Decreta edita sunt, quorum altero ait, Prælatos contendere, ut ne possint Monachi suis in Oratoriis Eucharistiam servare : *Nec volunt, ut Corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur* : ut in Ecclesiis Parochialibus tumulentur ipsimet, aut ad eas saltem ipsorum corpora deferantur, quò & oblationes Parochiæ cederent : *Funus primò ad Ecclesias deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat.* Ut omnes in Parochiali Ecclesia celebrarent prima Mysteria, postquam Presbyteratu initiati fuissent ; utque oblationes Missarum in privatis eorum Oratoriis celebrandarum, ad Parochos & Episcopos perferrentur. *Nec permittunt quod novi Sacerdotes alibi quàm in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant ac reservent.* Ut oblationes quæ ad altare Monasteriorum fiebant, libri sacri, & sacræ vestes ad Parochialem Ecclesiam referrentur. *Quidquid etiam eis dum celebrant Missarum solennia, intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes ; quod eisdem tam in ornamentis altaris, quàm in libris Ecclesiasticis absolutè confertur, vindicant perperam juri suo.* Mandavit Pontifex, ut à divexandis Franciscanis & Dominicanis abstineretur, Episcopos obtestatus, ne decimas ampliùs ex eorum hortis emungerent, neu censum annuum ex eorum ædibus, ut factitabant ex Judæorum ædibus, eo obtentu, quòd ea terrarum spatia aliàs ii occupaturi essent, & insessuri, qui matrices Ecclesias cultu & dono quopiam suo prosequerentur. *Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, sicut de domibus Judæorum, contendunt reditus extorquere. Asserentes, quod nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur.*

VI. Novum haud erat Regulares oblationibus, ut & decimis frui, dum ne injussu id facerent Episcoporum. Conciliorum suprà, Canonumque congeries à nobis prolata decimas & oblationes à Laicis usurpatas, ad Monachos transferri permisit, dum assentiretur Episcopus, cui vix, ac ne vix quidem fas erat non assentiri. Confitebatur Ivo, cùm Ecclesia tam larga manu in pauperes effunderet sacras opes suas, decimas, & oblationes : multò cumulatiùs eas profundi debere in Evangelicæ paupertatis voluntarios sectatores. *Licèt decimæ & oblationes principaliter Clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis sequuntur pauperem Christum* ? Si priscis Monachis qui nulla ferè re aderant Parochis, non verbi divini prædicatione, non sacramentorum administratione, concesserant nihilo tamen minùs Episcopi, ut decimas susciperent Ecclesiarum Parochialium : quantò æquius erat, ut novos Regulares, qui professione ipsa sua dicabant se levandis Parochis & Prælatis, ne fraudarent Episcopi propriarum oblationibus Ecclesiarum? Fateor repugnasse & olim Episcopos, ne debitas Clero decimas & oblationes laici ad Monachos transferrent : sed accommodaverant se illi tandem, & necessitati temporum, & summorum Pontificum ac Conciliorum authoritati.

Epist. 207.

VII. Nec abs re erit hìc elucidari, quod cursim strinxit Gregorius IX. in Decretis superioribus de oblationibus, quæ ex Judæis exculperentur. Habes in Historia Catelli litem excitam Tolosæ Ædituum inter Ecclesiæ sancti Stephani & Judæos, de quadraginta quatuor ceræ libris annuis, quas Ædituo Judæi pendere tenebantur. Contendebat Ædituus libras eas capi debere communes, Judæi autem de iis quæ primæ dicebantur, quarum singulæ solidorum erant viginti. Episcopus qui causæ & judicio præerat, libras quadraginta quatuor solvi jussit ceræ communes & usitatas. Anno 1232. inter Raimundum Comitem Tolosanum & Legatum Pontificium convenit, tum de multis aliis, tum ut die Paschæ annis singulis Judæorum familiæ singulæ Ecclesiis Parochialibus quinque denarios pro oblatione solverent. *Statuimus etiam ut Judæi singulis annis in festo Domi-*

Catel Memoire l'histoir. du Languedoc. l. 5. pag. 850.

Catel hist. des Comt. de Toulouse. pag. 352.

Extra. De excessibus. Prælat c. 16. 17.

Dominicæ reſurrectionis quinque denarios Melgorienſis monetæ per ſingulas familias pro oblationibus Eccleſiæ Parochiali perſolvant.

VIII. Hinc concluditur quàm non relaxarentur fideles à jure oblationum, cùm eo & Judæi obligarentur. Ultra æqui etiam modum quandoque ibatur. Anno 1240. Synodus Vorceſtrenſis in Anglia Parochos eos vituperavit, qui fideles, cùm communicarent, offerre compellebant: *Cùm communicant, offerre compellunt; propter quod ſimul communicant, & offerunt.* Concubinas Clericorum vetuit hæc Synodus, vel ad panem benedictum admitti, vel ad aquam benedictam, vel ad
Can. 17. oſculum pacis. *Publicis Clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec*
Conc. Angl. Tom. 2. pag. 260. 303. 361. 393. *pacis oſculum concedatur.* In Concilio Londinenſi anni 1268. Eccleſiæ matrici adjudicatæ ſunt oblationes omnes Succurſalium. Conſtitutiones aliæ Epiſcopi cujuſdam Angliæ anno 1256. quotannis jubebant à fidelibus omnibus oblationes ſolvi *ex debito*, natalitio Chriſti die, Paſchæ, feſto Patroni & Dedicationis, quo die in Quadrageſima apud Confeſſarium peccata exonerarent: & in ſacra Paraſceve, dum Crux adoratur. In Synodo Exceſtrenſi anno 1287. præceptum eſt, ut ab anno ætatis decimoquarto cogerentur ad Altare offerre, quatuor anni Feſtis ſolennioribus in Can. 54. Eccleſia Parochiali. *Eccleſiam Parochialem ſuis oblationibus venerentur.* Succurſalium, vel Capellarum oblationes ad Matricem Eccleſiam comportandæ erant, dum ne eam Monachi inſiderent; & quoniam omnium prorſus Eccleſiarum parens quædam erat, & origo Cathedralis in Diœceſi univerſa, hinc ad eam convehi neceſſe erat à Parochis, vel conferri à Parochianis oblationes omnes Pentecoſtes. Cap. 12. *Quia vero Eccleſia Exonii mater eſt omnium Eccleſiarum Diœceſis, omnibus Parochianis noſtris per Presbyteros Parochiales ſollicitè præcipimus ſuaderi, ut in ſignum debitæ ſubjectionis, oblationes ſuas Pentecoſtales ad Eccleſiam antedictam deferant, vel ſaltem per ſuos Presbyteros Parochiales tranſmittant.* Ab hac eadem Synodo ſuccidi inſſa ſunt gazophylacia omnia laicorum in Eccleſias intruſa, vel in Cœmeteria. Synodus Ciceſtrenſis anno 1292. idem præcepit, ne ea arte fraudarentur Parochi oblationibus.

Nec Gallorum Præſulum & Conciliorum ſegnior fuit induſtria & vigilantia, ut ne deferveſceret tam juſta fidelium pietas in Paſtores ſuos. Anno 1255. in Concilio Burdigalenſi, Eccleſiaſtica ſepultura ſummoveri juſſi ſunt, qui Parochos ſuos fraudarent juſtis oblationibus dierum ſolenniorum, & eorum ſubſidiorum, quibus illi ad victitandum egerent.
Can. 25. *Statutum eſt ab initio, & nos volumus obſervari, ut Parochiani per Capellanos ſuos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere. Et inſuper monemus, feſtivas oblationes in præcipuis ſolennitatibus & alia jura Parochialia Capellanis ſuis ſolvere: & ſi gratis noluerint, Eccleſiaſtica ſepultura præcipimus coerceri.* Concilium ad Caſtrum Guntherii anni 1336. anathema illiſit iis, qui Parochianos avocarent ab iis oblationibus, quas conſuetudo & priſca pietas confirmaret: aut qui eas aliò transferre ſuaderent, vel ad alios
Part. 8. c. 6. 7. uſus convertere.

IX. Concilii Colonienſis Patres anni 1536. innovare ſtuduerunt exoleſcentem jam conſuetudinem, ſolenniùs offerendi quatuor ſolennioribus anno quolibet Feſtis: Natalitio, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis: ſed pro denario uno, ut antè, placuit eis, ut duo offerrentur. Et ne Parochi litibus obiicerentur, vel obliquioribus ſuſpiciunculis, ſtatutum eſt eos denarios exigi, vel ab Oeconomis, vel ab aliis ſpectatæ probitatis viris. Et id quidem ad ruris Parochos ſpectabat; quoad urbanos, præceptum eſt laudabiles & antiquas retineri conſuetudines, donec alia quapiam via eorum procurationi in ipſa Civitate conſuleretur. *Laudabilem tamen conſuetudinem in civitate noſtra Colonienſi erga ſanctam Eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, per has noſtras Synodales Conſtitutiones nolumus immutare, donec ipſis Parochis intra eandem civitatem de ſufficienti victu fuerit proviſum.* In Concilio Colo- Can. 20.
nienſi II. anni 1549. pietas priſcorum fidelium in cœlum evehitur, quorum tam munificæ erant oblationes, ut alendis Clericis & pauperibus, Eccleſiis reparandis & ſacra veſte ornandis abundè ſuppeterent: præſentis temporis inhumanitas & depravatio ex adverſo proſcinditur, ubi religio ea exolevit, pleriſque ne originem quidem & finem tam piæ inſtitutionis ſcientibus, aliis eas eſſe Clericorum avaritiæ præſtigias calumniantibus. Denique Concionatoribus ab hujus Concilii Patribus faces ſubiiciuntur, iis potiſſimùm, quibus nulla propriæ utilitatis captandæ ſuſpicio illini poteſt, ut populis hos errores eximant, ſtimuloſque addant, ut ad tam neceſſarium religionis officium, ad alendos Paſtores ſuos animentur, ad Deum donis ipſis ſuis colendum: quo in officio tantò major ſit pronitas, largitaſque ſingulorum, quantò & opum copia. *Inculcent eis quod Deus non tam ad dona, quàm ad voluntatem & mentem piorum reſpiciat; quanquam locupletes & divites convenit eſſe liberaliores.* In Concilio Moguntino anni 1549. excitantur fideles ad quatuor ſolenniores oblationes, & ad reliqua Parochorum jura. *Debent quatuor* Can. 75.
offertoria, & cætera jura Parochialia integrè ſolvi.

X. Huc evaſerat labes antiquæ pietatis populorum. Stimulis & incitamentis Conciliorum opus erat, ut quater anno quolibet offerrent. Poſt Concilium Tridentinum nervos rurſus omnes contendere cœperunt Epiſcopi, ut priſcus oblationum fervor inſtauraretur. Vetuit Concilium Cameracenſe, ne Patroni laici oblationes exigerent ultra eum modum, quem eis conſuetudo firmaſſet. *Earum oblationum partem, quæ* Sect. 16. n. 2.
Patrono cedere debeat, iidem Paſtores fideliter reddant, ac de re tota, ne ullum offendiculum naſcatur, inter ſe conveniant. Concilium I. Mediolanenſe anno 1565. edixit, ut ne excitarentur fideles ad offerendum, niſi circumſpectiſſimè, & moderatiſſimè, utque pecuniariæ oblationes ne admitterentur, niſi ea ratione, ut quid quiſque daret, non pateret: quò daret pietatis fervor, non pudor. *Cùm pro cujuſque Eccleſiæ conſuetu-* Can. 62.
dine populus ad oblationes invitatur, id graviter & modeſtè faciendum eſt. Nec eo vaſis aut ſacculi genere pecuniam accipiant, in quo quod quiſque dederit, cerni poſſit; ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, eleemoſynam offerant. Concilium II. mediolanenſe anno 1569. vetuit, ne qua muſica inſtrumenta in Eccleſiis inter Miſſarum ſolennia perſonarent præter Organa; neu Collectæ fierent per puellas, ne vel ipſarum, vel per ipſas aliorum pudor periclitetur. *Ne item puellæ eleemoſynas Eccleſiarum* Can. 14.
aut Eccleſiaſticorum hominum nomine quæritent; id quod non ſine earum pudicitiæ diſcrimine quibuſdam in locis introductum erat. Sed in Concilio IV. Mediolanenſi anno 1576. ſtatutum eſt, ut omni virium contentione conniterentur Præſules inflammandis rurſum fidelibus ad primigenium oblationum ſtudium & fervorem; cùm jam ab Apoſtolicis uſque temporibus, Patres, Concilia, Pontifices tantum operæ curæque poſuerint ad eas commendandas: quo in eas hæretici impotentiùs baccharentur, impenſiori à nobis pietatis zelo in eas incumbendum eſſe; invitandos fideles, ut Dominico & Feſto die quovis aliquid offerrent, ſive in Eccleſia Cathedrali, ſive in Parochiis. Offerentium verò nomina in ſacrificio commemoranda. *Diebus Dominicis & Feſtis, quos coli, aut præcepti, aut conſuetudinis eſt,*

omnis

omnis Christianus aliquid Deo offerre procuret. Offerentium commemoratio in Missæ sacrificio fiat.

Can. 14. XI. Concilio Turonensi anno 1583. non tantùm illud placuit, decimas juris esse divini in novo, æquè ut in veteri Testamento: sed & Parochis tertiam saltem partem adjudicari oblationum, tum Ecclesiæ Parochialis, tum Succursalium: vetito etiam, ne eas laici vel delibarent: nec enim quacumque consuetudine colorem aut fucum obduci

Tit. de Parochis. posse tam scelestæ & profanæ rapinæ. *Ab hujusmodi oblationum perceptione laicos omnes excludentes, non obstante quacumque in contrarium consuetudine, quæ potiùs corruptela censenda est.* In Concilio Aquensi anno 1585. ut eidem obviam iretur pravitati laicorum oblationes usurpantium majoribus & solennioribus Festis, easque ad profanos usus detorquentium, sancitum est, ut ne offerretur ampliùs, nisi ad Ecclesiæ & ejus Ministrorum usus,

Can. 4. intentato immorigeris excommunicationis mucrone. *Abusus irrepsisse audivimus in oblationibus, quæ à laicis percipiuntur in quibusdam anni Festivitatibus, & in profanos usus convertuntur.* Concilio Tolosano anni 1590. placuit ad offerendum quolibet Dominico die allici laicos, non cogi; quòd paris periculi sit, hæc pietatis documenta, vel abnegare, vel extorquere.

XII. Inter oblationes potest & Collectis aliquid loci relinqui. In Concilio IV. Mediolanensi eum morem voluit beatus Carolus instaurari, cùm tam illustria Collectarum sint in Paulinis Epistolis vestigia, & in sermonibus B. Leonis Papæ, quibus Ecclesiæ orbis universæ personant. Jussit ergo ea Synodus, Collectas fieri generales in omnibus Ecclesiis, etiam Regularium, ad sublevandos pauperes, & eos maximè, quos à mendicando pudor deterret. Fieri id porro omnibus primis cujusque mensis diebus Dominicis, & in Quatuor temporibus, quæ sua sponte jam jejunio & pœnitentiæ dicata sunt; denique commonendum priore Dominico die populum, ut parati omnes & suis instructi

Cap. 12. donis accederent. *Paratiores cum voluntariis oblationibus veniant.* In Concilio Turonensi anni 1583. jussi sunt Parochiani omnes ex antiquo more die Paschæ quinque denarios Parocho offerre, aut majusculam summam, si ita mos ferret. *His quoque*

Cap. 14. *Rectoribus album, sive quinque denarios, aut aliud majus debitum honorarium in die sancto Paschæ, aut alio ex majoribus Festo, per singulos Paræcianos annuatim præstari solitum, ut præstetur præcipimus.*

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam testamento datis Ecclesiæ.

CAPUT XVI. *P. 1. L. 3. c. 7.*

De fundis & hæreditatibus Ecclesiæ datis, etiam testamento, per quinque priora sæcula.

I. Restitui Ecclesiæ facit Constantinus, quos ante persecutionem possidebat fundos; Martyrum hæreditates ei adjudicavit; omnibus copiam fecit testandi in favorem Ecclesiæ.

II. Qui capi deceat illud Augustini, Ecclesiam sua omnia temporalia ab Imperatoribus habere.

III. IV. Exempla complura testamentorum in favorem Ecclesiæ.

V. Exempla eorum, qui quo primùm die Christo nomen dabant, sua omnia Ecclesiæ donabant.

VI. Alia exempla Testamentorum Ecclesiæ utilium.

VII. Quàm æquum esset, ut lege Principis declararetur Ecclesia hæres Clericorum ab intestato morientium.

VIII. Monasteria Monachorum hæreditates excipiebant.

IX. Mirabilia Salviani placita, quæ penè cogant, sua Ecclesiæ & pauperibus saltem testamento relinquere.

X. Argumenta & verba Salviani ad fideles omnes in communi.

XI. XII. XIII. Ad Viduas, ad Continentes, ad Virgines sacras.

XIV. Ad Episcopos & alios Clericos.

XV. Ad eos quibus nulli sunt proximi.

XVI. Ad Parentes, qui liberos habent.

XVII. Ad eos rursus, quibus nulli sunt proximi.

I. PRoperamus jam dudum ad fundos, & ad ditiones Ecclesiæ. Constantinum jam diximus Ecclesiæ restitui jussisse fundos omnes, quos diutina persecutorum grassatio invaserat. *Omnia quæ ad Ecclesias rectè visa fuerint pertinere, sive domus ac possessio sit, sive agri, sive horti, sive quæcumque alia restitui jubemus.* Ita Eusebius in libris de vita Constantini. Edixit etiam ut eorum hæreditates, qui pro Christo martyrium, mortem, exilia, bonorum proscriptiones passi erant, vel ipsis redintegrarentur, vel eorum proximis, aut si proximi essent nulli, Ecclesiæ: jure enim præsumebantur, Ecclesiæ potiùs daturi quidvis fuisse, pro qua & sanguinem fundebant. Ibid. c. 35. 36. Postremò denique ab augustissimo pacis & libertatis Ecclesiæ authore promulgata lex est, qua fas erat Ecclesiæ Catholicæ quod quisque vellet legare testamento. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens bonorum quod optaverit relinquere, & non sint cassa judicia ejus.* Eò collineabat ea lex, ut persecutio prorsus in posterum conticesceret. Eccui enim dubium, quin fas sit Deo sua, ab eo utique accepta, dare, aut potiùs reddere? Cùm ergo ante persecutiones sui fuissent Ecclesiæ fundi, suæ hæreditates, suæ vel ex testamento partæ ditiones: non aliud Constantinus, quàm pristinum in statum omnia revocavit, nec tam hæc donavit Ecclesiæ, quàm restituit.

L. 2. c. 39. Cod. de sacros. Eccl. L. 1

II. Ad eum quoque sensum deflectendum est, quod ait Augustinus, non alio, quàm Imperatorio jure, & Cæsarum legibus sua Ecclesiam possidere. *Quo jure defendis villas, divino, an humano? Divinum jus in Scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? Nonne jure humano. Jure ergo humano, jure Imperatorum. Quia ipsa jura humana per Imperatores & Reges sæculi Deus distribuit generi humano.* Ut non splendidè magis, quàm solidè hæc dicantur, ita scilicet capienda sunt, non quò dono & largitate Imperatorum omnia obtineantur & legibus Cæsarum: sed quòd quidquid incidit litium & controversiarum, finiendæ eæ sint, & res ipsæ adjudicandæ ab Imperatoribus, vel Legibus Imperatoriis. Ea regula certum est Augustinum complecti, non Ecclesias & Clericos tantùm, sed & laicos. Ita nec potuerant Ethnici Imperatores Ecclesias suis spoliare agris, fundisque, uti nec quosvis laicos. Ratio prompta & perspicua est, quòd Imperatores Regesque regnis non dominentur, ut domini, rerum omnium proprietatem assecuti, ut pro arbitratu dent, vel auferant quidvis; sed tanquam summi Judices & Defensores, ut cuique sua adjudicent & vendicent ex Justitiæ & Legum norma. Sed ad propositum revocandus sermo.

Tract. 6. in Joann.

III. Eo Constantini exemplo & decreto illecti Proceres, testamento multa subinde legaverunt Ecclesiæ. Ad opem & tuitionem Theodosii Imperatoris confugit Cælestinus Papa, adversùs eos qui sacrilega audacia invadebant terras, quas opulen-

tissima matrona Proba in Oriente ad hæredes transmiserat ea lege, ut eorum redituum pars longè maxima ad pauperum & Clericorum solatia impenderetur. *Possessiones Proba sic reliquit, ut majorem summam redituum Clericis pauperibus, & Monasteriis præciperet annis singulis erogandam.* Epist. 12. Ischyrionis libellus supplex, quo de jam verba fecimus, & quem perlectum fuisse diximus Sessione III. Concilii Chalcedonensis, testatum facit locupletissimam fœminam Peristeriam testamento suo ingentem prorsus pecuniam addixisse Monasteriis dispensandam Ægypti, & variis Xenodochiis. *Illa pro animæ suæ salute testamentum condens, jussit multam quantitatem pecuniarum præstari Monasteriis, nec non etiam Xenodochiis, & Parochiis, & aliis pauperibus Ægyptiacæ Provinciæ.* Iniquissimo tulit animo Dioscorus Patriarcha Alexandrinus non sibi concreditam fuisse infinitæ pecuniæ distributionem; eam itaque vi, quo erat ingenio, invasit, & profana sacrilegaque effusione dissipavit magis, quàm dispensavit. A Pulcheria verò Imperatrice non immensum tantùm pondus auri & argenti, aut annui reditus dati sunt Ecclesiæ, sed & quidquid fundorum & dominiorum Imperatrix potentissima & diutino potita regno comparare potuerat. Ejus largitatis consortium meriti & gloriæ consecutus est Marcianus Imperator, assensione sua. *Pulcheria pia moritur, multis post se præclaris factis, & cunctis bonis quæ habuit ad sustentationem pauperum relictis. Quibus Marcianus non contradixit; sed cunctorum necessitatibus animo propenso servivit.* Theodorus Lector. l. 1.

IV. Cùm germanos fratres duos hortaretur Gregorius Nazianzenus, ut Ecclesiæ pecuniam repræsentarent, quam ei mater testamento legaverat, pulcherrimè admonebat, quàm optatius sibi esse deberet, quàm conducibilius esset, incorruptibiles thesauros acervare sibi in cœlis: denique eorum illos incendebat exemplo, qui fundos domosque Ecclesiæ transcripsere, suaque egestate egenorum omnium parentem & nutricem locupletaverunt. *Cogitate complures extitisse, qui totas etiam domos Ecclesiis addici passi sunt, non etiam defuisse, qui suapte sponte facultates suas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quæstum fecerint, hoc est, propter futuræ vitæ opes inopiam amplexi sint.* Epist. 80.

V. Nemo tam peregrinus est in Annalibus Ecclesiæ, cui non sit compertum per hæc priora sæcula, quibus illustrandis insudamus, innumerabiles penè primariæ nobilitatis viros, ex quo primùm, vel Christianam fidem baptismo professi sunt, vel Clericatum Ordinatione, vel denique Monasticum institutum, ingentia patrimonia abdicasse, pauperibus distribuisse, & tum sibi se verè divites visos esse, has divitias fucatas & umbraticas postquam abjecissent. Atqui unum idemque tunc erat pauperibus dari, vel Ecclesiæ pauperum omnium altrici. Ut enim tota Ecclesiæ substantia patrimonium erat pauperum; ita & quæ in pauperes eroganda legabantur, ea solebant Ecclesiæ committi. Author est Julianus Pomerius B. Paulinum fundos suos omnes distraxisse, pretium effudisse in pauperes. Potuit Paulinus suis ipse manibus pauperibus distribuisse, potuit & pecuniam omnem Oeconomis Ecclesiæ concredere, quorum muneris erat, omnium & singulorum egenorum curam agere. *Sanctus Paulinus, ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit.* De vita contempl. l. 2. c. 9. Non multùm ab his abhorrent, quæ ille narrat de beato Hilario Arelatensi Episcopo, qui proximis quidem partem aliquam copiosissimæ substantiæ suæ dimisit, reliquam effudit in pauperes; postea Episcopus creatus, dispensationem & administrationem suscepit longè plurium hæreditatum, quas fidelium pietas Ecclesiæ transcripserat. *Quid sanctus Hilarius, nonne & ipse omnia bona sua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen cum merito perfectionis suæ fieret Ecclesiæ Arelatensis Episcopus, quod illa tunc habebat Ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit.* Ibidem.

Subdit Pomerius ita pauperum esse, quidquid est Ecclesiæ, ut Clerici, quibus res propriæ sunt, non possint rerum Ecclesiæ, hoc est, patrimonii pauperum participes fieri; Episcopos denique tum dispensatores fieri communis pauperum & Ecclesiasticæ substantiæ, postquam possessiones ipsi suas, vel propinquis, vel pauperibus, vel Ecclesiæ suæ contulerunt. *Sacerdos cum laude pietatis dispensat, quæ accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut parentibus reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit.* Ibidem. Cap. 10. 11. Reliqua Pomerii verba inferiùs attexemus. Eo Ambrosius animo Clericalem amplexus est professionem, quo solent Monasticam, & jam tum pauperibus & Ecclesiæ largitus est, quidquid auri, argenti, prædiorumque aggerari potuerat viro, & natalium splendore, & gestis summis Imperii dignitatibus clarissimo. Vide ut hæc edisserat Paulinus in ejus vita: *Sollicitus etiam nimium pro pauperibus & captivis. Nam in tempore quo Episcopus ordinatus est, omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Ecclesiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ, nihil sibi, quod hic suum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus miles Christi, Dominum suum sequeretur, qui cum esset dives, propter nos pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur.* Surius die 4. April. c. 29.

VI. Radiat in Jure Orientali Leunclavii, Testamentum Gregorii Nazianzeni, quo declarat suas se res omnes addixisse Ecclesiæ Nazianzenæ ad sustentationem pauperum: qua in re non aliud se, quàm parentum obsequi voluntati, qui eodem jam se voto obstrinxerant. *Omnia mea bona consecravi Ecclesiæ Catholicæ, quæ Nazianzi est, ad ministerium usumque pauperum, &c. Quum omnia pauperibus jam ante promiserim, vel potius beatissimis parentibus, qui ante promiserant, obsecutus sim.* Juris Orien. Tom. 2. pag. 203. Nestorii insanæ novæque hæreseos architecti res omnes fisco addixerat Theodosius Imperator, qui easdem mox Ecclesiæ contulit Constantinopolitanæ, deportato Nestorio. Accipe quæ in eam rem Theodosius ad Isidorum Præfectum Prætorio rescripserit. *Tua proinde celebris authoritas hac Pragmatica Sanctione prædictum Nestorium ob admissam impietatem in perpetuum deportari jubeat exilium. Omniaque bona illius Ecclesiæ Constantinopolitanæ addicat: quo augustissimi illius loci opes, cujus ille sacra Mysteria nuper prodidit, auctiores evadant.* Cone. Ephes. Part. 3. c. 15. Athanasius Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini nepos, in libello supplici, quem Concilio Chalcedonensi obtulit, testatum facit legatam successori esse à beato Cyrillo patrimonii sui partem maximam, commendatis ei nepotibus suis. *Hic moriturus testamentum condens, honoravit eum, quicumque fuisset post eum ordinatus Archiepiscopus, plurimis & magnis legatis de propria sua substantia:* πλείοσίς τε μεγάλοις λεγάτοις ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας. Conc. Chalc. Act. 3.

Detestatus est Salvianus eorum inhumanitatem Diaconorum ac Presbyterorum, potissimùm verò Episcoporum, quibus nulli cùm sint proximi, in quos patrimonia sua possint transfundere, malunt ea exteris & alienis legare, quàm Ecclesiæ, cujus sponsi sunt: quàm pauperibus, quorum Patres sunt: quàm Christo denique parenti suo & totius hujus suæ opulentiæ largitori. *Quod ut ita dixerim propè inter monstra reputandum est, ad Levitas etiam atque Presbyteros, & quod his feralius multo est, etiam ad Episcopos pervenisse. Ex quibus multi sine affectibus, sine pignore, non familias, non filios habentes, opes & substantias suas, non pauperibus, non Ecclesiis, non sibi* In Epistola ad Salonium Episc.

ſibi ipſis, non denique quod his omnibus majus eſt ac præſtantius, Deo, ſed ſæcularibus, vel maximè & divitibus, & extraneis deputarent. Alio verò loco ita auguratur, cùm veteris Teſtamenti Levitis nefas eſſet vineas, agros & fundos poſſidere: multò minùs Clericis noſtris licere, ubi hæc poſſederint, ea etiam ad hæredes ſuos traiicere. *Ex quo intelligi poteſt, an ea nunc Deus noſter velit in Evangelio viventes Clericos ſuos mundanis poſt ſe hæredibus derelinquere, quæ adhuc in lege poſitos ipſos quidem noluit poſſidere.* Cùm denique regulas iſtas ſanctiſſimas, quas hìc Salvianus expromit, altiſſimè combibiſſet Theodoſius Junior, lege ad Præfectum Taurum miſſa conſtituit, ut res omnes Epiſcoporum & Clericorum, Monachorum & Sanctimonialium, & inteſtatorum, & hærede juſto carentium, Eccleſiæ eorum, vel Cœnobio vendicarentur, quamvis hactenus in ærarium Principis eæ comportatæ fuiſſent. *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconiſſa, aut Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier quæ ſolitariæ vitæ dedita eſt, nullo condito teſtamento deceſſerit, nec ei parentes utriuſque ſexus, vel liberi, &c. bona quæ ad eum pertinuerint, ſacroſanctæ Eccleſiæ vel Monaſterio, cui fuerat deſtinatus, omnifariam ſocientur.*

L. 2. ad Eccl. Cath.

Cod. Theod. L. 5. T. 3. c. 1. Et Cod. Juſt. l. 1. T. 3. c. 20.

VII. Id ſanè privilegii Cœtibus jam & Collegiis omnibus Reipublicæ communicatum fuerat, ut qui inteſtati, & ſine legitimo hærede excederent, in eorum bona ſuccederet Collegium ipſum. Habendæ ſunt tamen gratiæ Theodoſio, qui tam uberem divitiarum fontem in Eccleſias derivavit. Nec enim ambigere fas eſt, quin rivuli hinc opum copioſiſſimi influxerint in Eccleſiam. Quibus Clericis nulli erant natura vel lege ſucceſſores, aut hæredes, iis profeſſio ipſa ſua hanc legem præfigebat, ut Eccleſiæ ſua legarent omnia, in qua & matrem haberent, & ſponſam, fratreſque & ſorores, tantò arctiori, quantò & ſanctiori ſibi vinculo ac neceſſitudine conjunctos. Si munere non fungerentur ipſi, atque inteſtati excederent, Eccleſiæ, vel Cœnobio, tanquam hæredi legitimo, lex eorum bona omnia adſcribebat.

VIII. Ex hac autem eadem lege illud elicitur, Monachos & Sanctimoniales, etſi proprium ſibi nihil habere poſſent, potuiſſe tamen de iis tuo arbitratu teſtari, quæ eorum nomine Monaſterium poſſideret. Ecquis autem dubitet, præter eos quibus ex aſſe Monaſterium ſuccedebat inteſtatis, quin plerique eorum edito teſtamento pleraque res ſuas Monaſterio aſſignarint?

IX. Omnium vehementiſſimè Salvianus in id incubuit, ut fideles omnes, maximè verò Monachos, virgines, viduaſque Deo ſacras, & demum Clericos compelleret, ut teſtamento edito aliqua ſaltem parte Chriſtum donarent, eorum quibus ab ipſo cumulatiſſimè donati fuerant. Qui poteſt enim fidelis mortem adire, non expiatis eo quo facillimè poteſt modo peccatis ſuis? *Offerat ergo vel moriens, ad liberandam de perennibus pœnis animam ſuam, quia aliud jam non poteſt, ſaltem ſubſtantiam ſuam.* Si quis fidelis appetente morte, errores præteritos ſuos ſincera pœnitudine exhorreſcat, parum eſſe momenti ſentiat terrenis in omnibus copiis ſuis ad redimenda peccata, & ad exolvenda immenſa debita, quibus apud ultricem Dei juſtitiam tenetur. *Sed dicit aliquis, Totum ergo Deo oblaturus eſt quod habet? Non offerat totum quod habet, ſi non putat ſe debere totum, quod habet. Non quæro cujus ſit quod offertur: à quo ſit acceptum, quod habet. Hoc dico ſolum, Non offerat totum pro debito, ſi debere ſe totum non putat pro reatu.* Non certò nobis liquet, quod pondus, qui modus ſit hinc peccatorum, hinc donorum noſtrorum meriti. Itaque nihil periculi eſt, immo tutiſſimum eſt, ad exhaurienda debita omnia totum dare, cùm ne hìc quidem compertum habeamus, an ſatis exhauſta ſint. *Totum, inquit aliquis, oblaturus eſt? At ego dico, eſſe hoc totum parum. Quid enim jam ſcit aliquis, an peccatorum menſuram oblata compenſent? Si novit quiſpiam hominum peccatorum, quantum redimere delicta poſſit, utatur ſcientia ad redemptionem; ſi verò neſcit, cur non tantum offerat, quantum poſſit?*

Ad Eccl. Cath. l. 1.

X. Qua jam ſpe eſſe poſſunt, qui adeo non abiiciunt perituras aliquando opes, dum ſani ſunt & valent, ut ne poſt mortem quidem iis exui velint? Per conſanguineos quaſi vicarios poſſidere volunt, quæ jam non poterunt per ſeipſos: denique in poſſeſſiones ipſi ſuas alienos ſubrogant, earum fructu ſeipſos eiiciunt. *Quàm longè ergo ſunt à mandato Dei, quos cum ipſos juſſerit Deus viventes opibus renunciare, illi eas cupiunt etiam in cognatis ſuis mortui poſſidere? Aut quàm longè ab ea devotione ſunt, ut exhæredent ipſos ſe propter Deum, qui exhæredare nolunt ſaltem extraneos propter ſe? Quibus libenter liberè dicerem, Quæ inſania eſt, o miſerrimi! ut hæredes alios quoſcumque faciatis, vos ipſos exhæredatis: ut alios relinquatis vel brevi divites, vos ipſos æterna mendicitate damnatis?* Ibid. l. 2.

XI. Sunt & ſpeciales quidam ſtimuli, quibus viduæ urgeantur, has terrenarum opum præſtigias abdicare, quibus eæ conciliantur & aluntur peſtiferæ deliciæ, à quibus illas Apoſtolus deterruit. *Nam quæ in deliciis agit vidua, vivens mortua eſt, &c. Ergo abſque dubio divitem eſſe non vult Apoſtolus, quam delitioſam eſſe non patitur; quia omnis fructus divitiarum in uſu eſt poſitus delitiarum: alioquin remoto uſu delitiarum, cauſæ opum non relinquuntur. Cùm itaque Apoſtolus in deliciis viduæ mortem eſſe memoravit, promptum eſt, quod ad vitæ æternæ fructum vult univerſa diſtribui, qui non vult ad mortis uſum aliqua reſervari.* Ibidem.

XII. Qui enim ſingulari uberioris Dei gratiæ dono, in conjugio ipſo caſtimoniam conſectati ſunt, ne ingi quidem animo poteſt, ut cùm corpus ipſum ſuum Deo dicaverint, ſubſtantiam non dedicent: & cùm ſeipſos tam diligenter expedierint à ſæcularibus inquinamentis, iis opes & facultates ſuas ſordidari velint. *Nam de conjugibus continentiam profeſſis, & ſpiritu Dei plenis, dubitare quis debeat quin ſua hæredibus mundanis ſervire nolint, qui ſe ipſos mundo eliminaverint? Quomodo enim ad ſe pertinentia aliis addicant, qui ipſos ſe ſibi denegant?* Qua ſe Deo ipſos conſecratione, eadem & res ſuas omnes devoverunt: nec enim ſatis ad Deum pergunt, niſi toti pergant. *Hos ergo conjuges tales quis dubitet, & dum vivunt, ſicut in ſe, ita etiam in ſuis ſubſtantiis Deo vivere: & cum è vita exeunt, cum ſua ad Deum, cui vixerint, facultate migrare.*

XIII. Virgines ſacræ id maximoperè exhorreſcere debent, ne oleo charitatis deſtituantur, & bonorum operum: quo ſtultarum Virginum infortunium incurrerent. Si magna rerum copia abundent, haud ſatis eſt hinc pauxillum Deo delibari: ne paululum id olei antè abſumatur, & lampas antè reſtinguatur, quòd adventet ſponſus. *Tranſeamus ad ſacras Virgines, &c. Blandiuntur ſibi fortaſſe quædam, & ſufficere ſibi æſtimant, ſi cum multa & magna in facultatibus habeant, ſaltem exigua largiantur. Ego ſufficere parum neſcio: immo parum non ſufficere certo ſcio. Si aliter ipſæ ſciunt, apud ſeipſas ſciant; ego unum ſcio, quod Deus dicit, extinctas fatuarum Virginum lampades, operum bonorum oleum non habentes, &c. Non ſatis prodeſt, illico extinguendum lumen accendi, &c. Nam ſi in lychnis ipſis quibus ad breve tempus utuntur homines, langueſcit lumen ac deficit, niſi oleum largè fuerit infuſum; quanta tibi, quæcumque illa es,*

quanta tibi olei abundantia opus eſt, ut lucerna tua luceat in æternum?

XIV. Epiſcopi, Presbyteri & Clerici demum omnes, tantò his officii religioſi vinculis arctiùs conſtringuntur, quòd reliquis omnibus præire exemplo ſuo debeant, nec mediocribus virtutibus acquieſcere, in tanto dignitatis faſtigio. *Supereſt de Miniſtris & Sacerdotibus quidpiam & Clericis dicere, licèt ſuperfluè forte aliqua dicantur. Quidquid enim de omnibus aliis dictum eſt, magis abſque dubio ad eos pertinet, qui exemplo eſſe omnibus debent, & quos utique tanto antiſtare cæteris devotione oportet, quanto antiſtant omnibus dignitate. Nihil eſt enim turpius, quàm excellentem eſſe quempiam culmine, & deſpicabilem vilitate.* Laicis perfectionis leges Chriſtus propoſuiſſe, Clericis impoſuiſſe videtur: *Unde eſt quod eis Salvator ipſe non ut cæteris voluntarium, ſed imperativum officium perfectionis indicit. Quid enim eum laico adoleſcenti dixiſſe legimus? Si vis eſſe perfectus, vende quæ habes & da pauperibus. Quid autem Miniſtris ſuis? Nolite, inquit, poſſidere aurum, &c. Laico dixit, Si vis, vende quæ poſſides; Miniſtro autem, Nolo poſſideas.* Alienum eſt ergo & meritò ſtupendum, ſi opes poſſediſſe non contenti, ad hæredes eas tranſmittant: nec ſaltem iis ſe exuant, cùm inviti mox exuendi ſunt; miſerum eſt, antè vitam terminari, quàm ſummi Judicis, ejuſque legis contemptum. *Et poſt hæc parum eſt ſucceſſoribus eorum, id eſt, Levitis ac Sacerdotibus, tanta divinarum rerum adminiſtratione fungentibus, ſi ipſi tantum divites fuerint, niſi etiam hæredes divites derelinquant. Erubeſcamus quæſo hac infidelitate: ſufficiat nobis, quod videmur uſque ad vitæ terminos Dominum ſpernere; cur id agimus, ut contemptum ipſius etiam poſt mortem extendamus?*

Ibidem.

XV. Eſto excuſationis qualiſcumque velo tegantur, qui acceptas à majoribus hæreditates, ad filios & nepotes traducunt; at ne umbram quidem excuſationis prætexere poſſunt ii, qui alienos ſibi accerſunt hæredes; quibus quos negavit natura, ambitio filios parturit; imaginaria deludi ſe amant conſanguinitate, & has præſtigias, atque mendacia propriæ anteponunt ſaluti. *Sed eſto indulgeri parentibus poſſit, naturæ inſalubriter indulgentibus: quid quod nonnulli filios non habentes, à reſpectu tamen ſalutis ſuæ & remedio peccatorum penitus avertunt? Ac licet ſemine ſanguinis ſui careant, quærunt tamen quoſcumque alios, quibus ſubſtantiam propriæ facultatis addicant, id eſt, quibus umbratile aliquod propinquitatis nomen inſcribant: quos ſibi, quaſi adoptivos imaginarii parents filios faciant, & in locum eorum quæ non ſunt pignorum, perfidia generante ſuccedant.*

Ibid. l. 3.

XVI. Sed cùm eſſent in primigenio illo adoleſcentis Eccleſiæ flore, non pauci parentes multa gaudentes prole; illis tamen perſuaſiſſimum fuit, nihil à ſe præjudicii filiis, aut detrimenti importari, ſi bonis ſe abdicarent, & ea Eccleſiæ tranſcriberent, in commune poſſidenda, à ſeipſis quoque & à filiis poſſidenda cum iis omnibus, qui cùm propria non habeant, tantò fiunt ex hac communium bonorum abundantia locupletiores. *Intelligere ergo poſſunt, quicumque ex Chriſtianis filios non habent, cui relinquere ſubſtantias ſuas debeant, cùm videant, cui reliquerint tunc illi filios non habentes. Si autem habent, diſcant quid etiam ipſos oporteat facere, cùm illos videant tunc parentes amorem filiorum Dei, filiis prætuliſſe. Habet igitur omnis ætas, habet omnis conditio, quod ſequatur; quicumque eſt particeps fidei, participem ſe beati faciat exempli. Si illi tunc ob Deum donantes omnia ſua, etiam ſe ipſos exhæreditavere viventes: diſcite vos quæſumus bona veſtra vel ipſi hæreditare morientes.*

Ibidem.

XVII. Sed in eos maximè exæſtuabat hic Salviani zelus, qui longè peterent, & peregrè adſcirent ſibi hæredem, Dei, Eccleſiæ, & ſuæ ipſorum ſalutis immemores. *Quærunt novarum neceſſitudinum ficta nomina; nec intereſt apud eos, quorum meminerint, dummodo ſui obliviſcantur: non intereſt, quos amare ſe dicant, dummodo animas ſuas oderint: quos divites faciant, dummodo ſe æterna mendicitate conſumant.* Ibidem.

CAPUT XVII. P. 1. L. 3. c. 8.

Mira & ſana ſanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Eccleſiæ tranſcribebantur, per quinque priora ſæcula.

I. Necdum reſtinctus fuerat ardor ille primus fidelium, ſua vendentium & dantium.

II. Reſpuit Auguſtinus hæreditates Patrum, filios defraudantium.

III. Alias admittebat ille quidem, ſed & reddebat, ſi repeterentur; conteſtatus licèt, citra flagitium repeti non poſſe, quæ Deo devoviſſent & donaſſent.

IV. Ut reprehenſiones aſpernaretur eorum, qui eum carpebant, velut rei Eccleſiaſticæ incurioſum.

V. Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, ei qui prole deſperata ſubſtantiam ſuam Eccleſiæ obtulerat, prole poſt nata eam reſtituit.

VI. Non probabat Auguſtinus eleemoſynas immodicas uxoris, præter conjugis voluntatem.

VII. Ambroſius, Hieronymus & Fulgentius parentes nolunt à filiis contriſtari, tota re ſua pauperibus, vel Eccleſiæ erogata.

VIII. Hæreditates integras Eccleſiæ addici ſub iniquo ferebat animo Auguſtinus, quod invidioſæ ſint, & litibus implicatæ. Ad legata pia omnes hortabatur; utque Chriſto tantum legarent, quantum uni ex liberis.

IX. Utque eorum qui præmorerentur portionem ad eos per pauperum manus tranſmitterent.

X. Non recedit quandoque Auguſtinus à Salviani ſermonibus incitatioribus; ſed ad ea mox ſe temperamenta revocat, quæ nec ipſi, ut reor, diſpliciuiſſent Salviano.

XI. XII. Quàm ab his non diſſentiant Hieronymus & Ambroſius.

XIII. Adeoque & Cæſarius frater Gregorii Nazianzeni.

I. IN contexendis tot Salviani doctrinæ teſtimoniis, ea me conſolabatur ſpes, quod etſi duriuſcula ea placita omnibus ſuaderi, aut in mores invehi non facilè poſſint: non infructuoſus tamen foret noſter labor. Cùm inde nimirum eluceſcat, 1. In more adhuc fuiſſe, ut excitarentur fideles ad fortiora etiam illa, quæ perfectionis dicuntur præcepta, ſive conſilia: ut veſtigia oſcularentur majorum purioris ævi ſuorum, & Evangelicam conſectarentur paupertatem. 2. Vehementiora hæc ſanctorum Patrum, & Apoſtolicorum Concionatorum hortamenta, ejuſmodi fuiſſe, ut in ea nihil caderet obliquæ ſuſpicionis, cùm ipſi occupaſſent ſua omnia pauperibus dilargiri; & de tot congeſtis in Eccleſiam opibus, id tantùm veluti primoribus labris delibarent, quod neceſſitati naturæ ſufficeret, non voluptati, non jactantiæ. 3. Imperatores ipſi lege promulgata ſuffragati ſunt ei rationi & doctrinæ, qua invitentur Clerici ſe ſuaque omnia Eccleſiæ devovere, ubi ſtatuerunt ad Eccleſiam devolvi, quidquid inteſtati reliquiſſent.

II. Quoad alia Salviani decreta, ſuo quiſque

frue-

fruetur judicio, dum ea ad Evangelicam revocet normam. Quin & certum est Salviano ne Augustinum quidem assensurum, quod ad hæreditates pertinet eorum, quibus liberi sunt, vel parentes, vel proximi. Quanquam enim lubens admitteret Augustinus hæreditates, si quæ Ecclesiæ addicerentur: aliquas tamen constanter recusavit, ne iis Testatoris proximi fraudarentur. *Domum, vel agrum seu villam nunquam emere voluit. Verùm si fortè Ecclesiæ à quoquam sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi jubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recusasse novimus; non quia pauperibus inutiles esse possent; sed quoniam justum & æquum esse videbat, ut à mortuorum vel filiis, vel parentibus, vel affinibus magis possiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt.*

Cap. 24. III. Hæc Possidius in vita Augustini. Recusata est ergo, ut perspicis, ab Augustino hæreditas integra, ne filii, & proximi frustrarentur omnino. Aliàs enim cùm fundo quopiam eum donasset dives quidam civis Carthaginensis, cui proles erat, eum admisit Augustinus, velut monumentum ejus studii quo saluti æternæ suæ consultum cupiebat. *Oblationem libenter accepit, congratulans, quòd æternæ suæ memor esset salutis.* Sed cùm post aliquot annos per filium infidus donator syngrapham repeteret donationis, ejusque loco centum nummos obtulisset, Augustinus donum rejecit, syngrapham remisit, hominem acerbissimè objurgavit, admonuitque ut seriò eam eluere maculam studeret. *Ingemuit Sanctus, hominem vel finxisse donationem, vel de bono opere pœnituisse; tabulas reddidit, pecunias respuit, atque rescriptis eundem sicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens, ut de sua simulatione vel iniquitate cum pœnitentiæ humilitate Deo satisfaceret, ne cum tam gravi delicto de sæculo exiret.* Ea occasione obsecutus est sanctus Pater ei canonicæ regulæ, quæ sub eo promulgata fuit in Concilio Carthaginensi IV. *Ut Episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat. Ut*
Can. 18. 19. *Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.*

IV. Verùm si doctissimus, & à cupiditatum fæce alienissimus Pater, ab totis & integris abhorrebat hæreditatibus, quòd & invidiosissimæ sint, & litium spinis obsitæ: legata certè pia lubentiùs admittebat: *Frequentiùs verò dicebat, securiùs ac tutiùs Ecclesiam legata à defunctis dimissa debere suscipere, quàm hæreditates fortè sollicitas & damnosas; ipsaque legata magis offerenda esse, quàm exigenda.* Malebat pius Pastor filios parentibus conciliare, quàm ipsos sibi committere, admittendis eorum hæreditatibus. Hinc maledicentiæ jacula in eum torquebantur, quasi res & commoda proderet Ecclesiæ, ac dilabi sineret. Sed nolebat ille Ecclesiam ditescere filiorum suorum dispendiis: ac pacis charitatisque conciliatricem litibus & discordiis saginari. *Quid*
Ibidem. Et de Divers. Serm. 49. c. 3. *facturus sum eis, qui dicunt, Ecce quare nemo donat Ecclesiæ Hipponensi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur hæredem, quia Episcopus Augustinus de bonitate sua, (laudando enim mordent, labiis mulcent, dentem figunt) donat totum, non suscipit. Planè suscipio, profiteor me suscipere oblationes, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum; si viveret, non eum placarem? non ei filium suum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem?*

V. Nec unus successiones id genus abnuebat Augustinus, inofficiosorum, aut irascentium filiis parentum. Exemplo forsan illi suo viam præmonstrarat Aurelius Carthaginensis Episcopus: qui cùm admisisset hæreditates ejus, qui nihil sustulisset liberorum, eorumque spem funditus abjecisset; mox occupavit, & mas ei ultro refudit, ubi audiit præter spem natam ei esse prolem. Poterat Aurelius donatas res retinere, sed cæli leges legibus fori castiores & munificentiones sunt. *Quid plura? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: immo Deo propitio neminem inveniet. Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit eos omnes, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes retento sibi usufructu donavit Ecclesiæ. Nati sunt ei filii, reddidit ei Episcopus, nec opinanti, quæ ille donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli.* Possidius ubi suprà.

VI. Nec aspernabatur eas tantùm Augustinus donationes, quas parentum in filios iracundia magis, quàm pietas in Deum & in pauperes obtulisset: sed & eas improbabat immodicas largitiones, quas matrona dives faceret, ferventior, quàm prudentior, inconsulto conjuge, nec satis liberis consulens, quibus tamen æquissimum est servari, quo honestè sustententur. Hujusmodi consilium insusurrabat Augustinus illustri fœminæ Ecdiciæ, paulò ulteriùs progressæ. *Pariter ergo consilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini, quid the-* Epist. 199. *saurizandum esset in cælo, quid ad vitæ hujus sufficientiam vobis ac vestris vestroque filio relinquendum, ne aliis esset refectio, vobis autem angustia.*

VII. Multò alienior erat Ecclesia ab eleemosynis filiorum, quæ in parentum dispendium cederent. Testis locupletissimus aderit Ambrosius: *Sed dicis: quod eras parentibus collaturus, Ecclesiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum; &c. Multi ut prædicentur ab hominibus, Ecclesiæ conferunt, quæ suis auferunt. Cùm misericordia à domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo prius parenti, da etiam pauperi.* Refert Hieronymus viduam sanctissimam Marcellam, ne matrem exasperaret, moderatam esse suis in pauperes largitionibus, in quos omnia sua effundere vehementer cupiebat. Sic enim ille in Epitaphio Marcellæ: *Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam quum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus, vellet in fratris liberos universa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat; monilia & quidquid supellectilis fuit, divitibus peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quàm parentis animum contristare.* Mirum in modum ab his discrepabat consilium, quod Furiæ sanctissimæ viduæ ab eodem dabatur Hieronymo, quo adducimur, ut credamus longè dissimillimas fuisse circumstantias. Suadebat enim, ut ne stomachantem audiret patrem, in Christo hærede sibi adscisendo. Ita ergo sanctus Pater in Epistola ad Furiam de Viduitate servanda: *Cui dimittes tantas divitias? Christo qui mori non potest. Quem habebis hæredem? Ipsum quem & Dominum. Contristabitur pater, sed lætabitur Christus. Lugebit familia, sed Angeli gratulabuntur. Faciat pater quod vult de substantia sua, non es ejus, cui nata es, sed cui renata.* Ex quo planum est, cùm divitiis pater affluueret, potuisse filiam viduam eo renitente se suaque Christo dicare. In c. Lucæ 18. L. 1.

Cùm se Fulgentius in Cœnobium abdidisset, omnia matri suæ donavit, quòd in ejus offensionem gravissimam incurrere se sentiret, si Christo donaret. Hinc Ferrandus in ejus vita: *Quantas universi laudes Deo retulerunt, cum viderent beatum Fulgentium sæculari cupiditate calcata, rebus quas distrahere & donare pauperibus non poterat, ne offenderet bonam matrem, renunciasse penitus.*

VIII. Quanquam autem sanctissimi Patres ægrè assentirentur hæreditatibus integris admittendis: unde Augustinus ut eas non omnino & semper à se recu-

recuſari oſtenderet, & os iis obſtrueret, qui hinc illi ut rerum & neceſſitatum Eccleſiæ immemori obtrectabant, unum profert exemplum hæreditatis à ſe admiſſæ, *ejus qui ſine liberis defunctus* erat. Nihilo tamen ſegniùs ſancti Patres inſtabant fidelibus, ſubdebantque faces, ut pauperibus & Eccleſiæ legarent, ut Chriſtum in numerum filiorum cooptarent, parique cum cæteris filiis portione munerarentur. Ita cui unus erat filius, is ſi conſilio uteretur Auguſtini, hominis à rerum terrenarum cupiditate alieniſſimi, hæredem inſtituebat Eccleſiam ex ſemiſſe; cui duo ex quadrante, cui tres ex triente. *Sed planè faciat,* De diverſis, Serm. 49. *quod ſæpè hortatus ſum; unum filium habet, putet Chriſtum alterum: duos habet, putet Chriſtum tertium: decem habet, Chriſtum undecimum faciat, & ſuſcipio.*

IX. Nec minùs alibi luculentè & peramanter ad animarum ſalutem; nam cupiditatem ubique ſomniant & ſuſpicantur, qui cupiditatibus ipſi turpiſſimè ſerviunt, & de aliis ex ſeipſis æſtimant. Non minùs, inquam, luculentè Auguſtinus, ubi filio amiſſo dolentem alloquitur patrem, monetque nequaquam amiſſum filium, ſed præmiſſum, & in cœleſti Palatio incolumem, quò ſua illi hæreditatis portio vicario pauperum miniſterio tranſmittenda ſit. *Vivit filius tuus, in-* Ibidem, Serm. 44. c. 10. *terroga fidem tuam. Si ergo vivit filius tuus, quare invaditur pars ejus à fratribus ejus? Sed dices, Nunquid rediturus eſt, & poſſeſſurus? Mittantur ergo illi, quo præceſſit ille; ad rem ſuam venire non poteſt, res ejus ad eum ire poteſt. Si in Palatio militaret filius tuus; & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi, vende ibi partem meam, & mitte mihi, nunquid haberes, quod reſponderes? Modò cum Imperatore omnium Imperatorum & cum Rege Regum eſt, mitte illi, &c.* Quò numeroſior, eò lætior familia; Chriſto in filium adoptato, & patri & filiis cumulus accedet gaudii, & dignitatis; detrimenti porro nihil erit, ſi hæreditatis terrenæ conſors is fiat, qui cœleſtis in hæreditatis conſortium poteſt ipſe quos vult vocare. *Melius proſperiuſque loquamur.* Ibid. c. 11. *Non dico unum minùs habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Chriſto cum filiis tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus.*

X. Non recedit aliquando Auguſtinus à Salviani verbis & ſententiis; at mox ea temperamenta adhibet, quæ indigitata ſuperiùs ſunt à nobis. Ut non immeritò auguremur, nec Salvianum ipſum ab illis receſſurum fuiſſe. Optabilius id primò videri poteſt Auguſtino viſum fuiſſe, ut parens quanticumque filiorum numeri, ſtatim in manus pauperum deponat totum patrimonium; & mox tamen uno eo contentus eſt, ut inter filios & hæredes aliquo loco ſit Chriſtus cum pau- De decem. Chordis, c. 12. peribus ſuis. *Filiis, inquis, meis ſervo, magna excuſatio, filiis meis ſervo. Videamus, ſervat tibi pater tuus, ſervas tu filiis tuis, filii tui filiis ſuis, & ſic per omnes, & nullus facturus eſt præcepta Dei? Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipſe te paſcit. Ex his quæ fecit, ipſe paſcit & filios tuos. Neque enim melius committis filiis tuis patrimonium tuum, quàm Creatori tuo. Palliare ſe volunt homines nomine pietatis, & dealbare, ut quaſi propter filios videantur ſervare, quod propter avaritiam ſervant.* Hæc Salvianum redolere videri poſſunt. Sed mox receptui canit ſanctus Pater, & intra æqui limites ſeſe cohibet. *Dicitur de quodam, quare non facit eleemoſynam? Quia ſervat filiis ſuis. Contingit, ut amittat unum; ſi propter filios ſervabat, mittat poſt illum partem ſuam. Redde illi quod ſuum eſt, redde quod illi ſervabas. Præceſſit ad Deum, pars ipſius debetur pauperibus.*

XI. Erant & Hieronymi eadem invitamenta ad patrem duabus orbatum filiabus; ſuadet enim ut ne ideo exhæredes eſſe velit, quòd ſponſo immortali, non mortali homini nupſerint; ſed ad illas potiùs & tantò copioſiùs mittat opes, ornatuſque, quibus ornari poſſint ad cœleſtes eas nuptias. *Bona liberis pares, quæ te ad Dominum præceſſe-* Epiſt. ad Julianum. *runt; ut partes earum non in divitias ſororis proficiant, ſed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miſerorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita ſua volunt. Quod periturum erat in ſerico, vilibus pauperum tunicis ſervetur. Repetunt à te partes ſuas: junctæ ſponſo nolunt videri pauperes & ignobiles, propria ornamenta deſiderant.*

XII. In Oratione de Obitu fratris ſui Satyri Ambroſius ſpectandam & admirandam exhibet charitatem, cujus moderatio ardorem non minueret, ardor moderationem non labefactaret; cùm & omnia pauperibus largiri perçuperet, & fratri atque ſorori diſplicere refugeret. Itaque nihil teſtamenti condidit, omnia eorum arbitrio permiſit, ſed tam enixè commendatis pauperibus, ut eo extincto non aliud ſibi viſi ſint, quàm patrimonii pauperum diſpenſatores. *Ultimo ſermone ſignavit, ſibi nec uxoris arbitrium fuiſſe ducendæ, ne à fratribus divelleretur; nec teſtamenti faciendi voluntatem, ne noſtrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & oratus & obſecratus à nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, ſed tantum obſecrans eſſe tribuendum, quantum nobis juſtum videretur, &c. Ergo diſpenſatores, non hæredes reliquit.* Diximus jam ut illuſtriſſimæ hujus familiæ bona omnia in manus pauperum devenerint.

XIII. Paulò aliter ſpecie tenus Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater, re idem conſilium, eandem pauperum charitatem ſecutus eſt, ut omnia illis prodigeret ſua. Impatientiùs laturos non dubitavit matrem, fratremque, ſi vel dubitaſſe videretur, an ea eis grata futura eſſet effuſiſſima largitio in pauperes. Inde eſt quòd Gregorius Nazianzenus teſtificatur, eò maximè exaruiſſe lacrymas optimæ parentis, ubi reſcivit, quidquid filius opum coacervaverat, id in cœlos cum eo traiiciendum. *O ingentem munificentiam! ò novam conſolationem! Auditum eſt præconium, omni auditione dignum, ac matris luctus ob præclaram & ſanctam pollicitationem exhauritur, qua omnes filii opes pro eo ſe in ſepulcrale munus daturam recepit, ut nihil iis qui expectabant relictum ſit.* Nazianz. Orat. 10.

CAPUT XVIII. P. 1. l. 3. c. 9.

Imperatoriæ Leges de teſtamentis in favorem Eccleſiæ, & Clericorum; de immunitatibus Cleri, de divitum Clericatu, per priora quinque ſæcula.

I. Valentiniani lex Clericos, non Eccleſiam arcebat ab hæreditatibus viduarum.

II. In compendium id cedebat Eccleſiæ.

III. Nihil querelarum in hanc legem fuſum eſt, quòd pii Clerici, quos ea vulnerabat, terrena bona minùs curent.

IV. Eccleſiæ diſpendium inferri non poterat, quin illud in captivos & pauperes innumerabiles redundaret.

V. Lex Theodoſii, quæ vetabat, ne quid Diaconiſſæ legarent Eccleſiæ, eas tantùm ſpectabat, quibus liberi erant; & ne has quidem vetabat, niſi fundis ſuis liberos fruſtrare.

VI. A Marciano Imperatore revocatæ ſunt hæ leges omnes.

VII. Tributis ordinariis obnoxiæ erant terræ Eccleſiarum. Quæ hic Ambroſii magnanimitas, & terrenorum deſpicientia.

VIII.

VIII. IX. Ecclesia sponsum æmulabatur. Immunitatem & libertatem suam à cœlo hauſtam profitebatur, humanis his servitutibus ultro se accommodabat.

X. XI. Hilarii & Hieronymi doctrina.

XII. Clericorum & Monachorum immunitati patrocinatur Basilius.

XIII. An vetuerit Constantinus divites Clero initiari.

XIV. Lex ejus non complectebatur nisi Curiales, quos conditio ipsa sua publicis oneribus subjiciebat.

XV. XVI. Optimates Imperii Clero & Ordinibus initiati injussu Imperatorum. Varia ad id argumenta.

XVII. Argumenta ad idem alia. Leges explanantur.

XVIII. XIX. Alia ad hoc ipsum argumenta.

XX. Expositio Canonis Concilii Sardicensis.

XXI. Explanatur lex Arcadii.

XXII. Et Epistola Concilii Illyrici.

XXIII. De filiis Clericorum.

XXIV. Exemplum sancti Germani Episcopi Altisiodorensis.

I. QUàm secundæ & propitiæ erant Imperatorum Leges testamentis iis, quibus Ecclesiæ & pauperibus multa donabantur: tam adversariæ iis erant, quibus privati ditabantur, Monachi, Clericive. Promulgata est à Valentiniano lex, qua vetabantur Clerici, & quicumque continentiam profitebantur, quidquam accipere ex successionibus viduarum, vel sanctimonialium quarumcumque fœminarum, etiam per fidei commissa. Non dissimulat Hieronymus Clericos Monachosque hoc in se dedecus ipsos derivasse, assentationibus suis & delinimentis, quibus viduas circumveniebant, illiciebantque ut testamento ab eis hæredes scriberentur. Porro ea lege idem testificatur, nihil Ecclesiæ præjudicatum fuisse, vel pauperibus, nec derogatum testamentis in horum favorem factis. Quin ex adverso justissimas ea lege pœnas dedisse Clericos & Monachos, qui impudentiùs intercedebant, ne mater, hoc est, ne Ecclesia filiorum hæreditates exciperet; solique captabant & ad se convertere studebant patrimonia viduarum, suapte quasi sponte pauperibus in commune destinanda: quod à nobis superioribus abundè capitibus declaratum est. Audi jam Hierônymum, de ea Valentiniani lege disputantem, non ut libertati injuriosa Clericorum, sed ut eorum inexhaustæ cupiditati adversa. *Pudet dicere Sacerdotes idolorum, Mimi & Aurigæ & Scorta hæreditates accipiunt; solis Clericis ac Monachis hoc lege prohibetur; & non prohibetur à persecutoribus, sed à Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quod mihi vulnus, ut indigeam cauterio? sit hæres, sed mater filiorum: id est, Ecclesia, gregis sui, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inferimus inter matrem & liberos?*

Cod. Theod. L. 16. Tit. 2. c. 20.

Epistola ad Nepotian.

II. Ei ergo legi non interceſſit Ecclesia, quam sibi conducibilem sentiebat. Extremis verò his verbis Hieronymi planum est, testamenta viduarum Ecclesiæ ipsius commodis consulere debuisse, & eo quasi innato impetu propendere; at avaritia Monachorum & Clericorum quorundam factum esse, ut in iis largitionum cursus deflecteretur ad privatorum quorundam utilitates; eorum audaciam hac lege repressam fuisse; ita Ecclesiæ rationibus & utilitatibus consentaneam fuisse omnino eam legem, fracto & debilitato eorum impetu, qui illis adversabantur.

III. Hieronymo prorsus assentiebatur Ambrosius. De ea expostulabat lege, nec revocari tamen satagebat. *Soli ex omnibus Clerico jus commune clauditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio, &c. Quod Sacerdotibus phani legaverit Christiana vidua, valet; quod Ministris Dei, non valet. Quod ego non ut querar, sed ut sciant, quid non querar, comprehendi.* Erat quod meritò conquereremur; quòd scilicet aliquorum fraudes plecterentur, quorum arte circumscriptæ fuissent religiosæ viduæ: sed in omnes Clericos & Monachos vindicatum esset, luituris innoxiis longè plurimis paucorum dedecus & crimen noxiorum. Sed cùm ea pœna non pertineret, nisi ad imminuendas privatorum opes, quibus & utilior est, & charior esse debet mediocritas, vel penuria, quàm copia rerum terrenarum: sanctis Patribus ne in mentem quidem venit conqueri, aut reclamare. Exploratissimum erat, germanas Clericorum & Monachorum opes ex virtutibus efflorescere, in quas nequicquam sæviant Principum leges. Unde ad suos Ambrosius: *Malo vos pecunia minores esse, quàm gratia.*

IV. Tradit porro idem S. Pater ea Valentiniani lege retardatas non fuisse quaslibet in Ecclesiam largitiones. *Sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ, non esse temerata.* Sed unà testatur Ambrosius, non potuisse fieri, ut donationibus & legatis testamentariis privaretur Ecclesia, quin periclitaretur & vita & libertas pauperum & captivorum turbæ innumerabilis, quos illa diebus singulis aut alit, aut redimit suo sumptu. Quæ enim vulgi sermone dicuntur opes Ecclesiæ, patrimonia sunt pauperum. Ipsius verò opes Ecclesiæ sunt virtutes. *Nihil Ecclesia sibi, nisi fidem possidet. Hos reditus habet, hos fructus. Possessio Ecclesiæ, sumptus est egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus.* Epist. 50. Ibidem.

V. Publicata est à Theodosio lex, tanti Imperatoris pietati minùs, ut apparet, consentiens, qua scilicet prohibebantur Diaconissæ, Ecclesiis, vel pauperibus testamento quidquam legare. Nec enim jam privatos ea lex, sed Ecclesias ipsas, & universim pauperes ab adeundis Diaconissarum hæreditatibus arcet. *Nullam Ecclesiam, nullum Clericum, nullum pauperem scribat hæredes.* Verùm ea lex non complectitur nisi Diaconissas, quibus erant liberi, *cui votiva domi proles sit.* 2. Ea lege Diaconissis conceditur, ut dum vita gaudent, utque appetente etiam morte proventus terrarum suarum dent & addicant, cui volent pro libitu suo. *Prædiorum suorum reditus consequatur, de quibus donandi vel relinquendi, vel quoad superest, vel dum in fata concedit, & libera ei voluntas est, integra sit potestas* 3. Fundos tantùm, gemmas, & summi quæque pretii filiis servare jubentur. Non ea ergo est hujus legis atrocitas, quæ primùm videbatur. Poterant Diaconissæ & ei legi satisfacere, & cùm in potestate proventus suos omnes haberent, obsequi Augustini monitis, ut Christum filiorum & hæredum suorum numero adgregarent. 4. Eodem ipso anno eam legem revocavit Theodosius ipse, concessitque Diaconissis & viduis Ecclesiasticis, ut dum adviverent, servos, mobilia, & fundos ipsos suos Ecclesiæ darent; si *prædia* non *prædam* legas in legis contextu, quod sanè magis consentaneum est. Cod. Theod. L. 16. Tit. 2. c. 27. Ibid. c. 28.

VI. Marciano Imperatori visum est hac Theodosii lege revocari legem Valentiniani, & rescindi. Utcumque habeat, utramque ipsemet revocavit, voluitque ut Ecclesiæ, pauperes, Clerici, Monachi successiones admitterent, ut & donationes Diaconissarum, viduarum, & quorumcumque demum. *Priores Constitutiones nunc præcipio penitus abrogari, &c. Generali*

rali perpetuòque victura hac lege, ſancimus, ut ſive vidua, ſive diaconiſſa, ſeu virgo Deo dicata, vel ſanctimonialis mulier, ſive quocumque alio nomine religioſi honoris vel dignitatis fœmina nuncupetur, teſtamento vel codicillo ſuo, Eccleſiæ, vel Martyrio, vel Clerico, vel Monacho, vel pauperibus aliquid, vel ex integro, vel ex parte in quacumque re vel ſpecie, credidit relinquendum, id modis omnibus ratum firmatumque conſiſtat.

Leg. Novell. Marciani. Tit. 5.

VII. Ex his legibus exarſere diſſenſiones inter immunitatum Eccleſiaſticarum patronos & adverſarios, quibus minimè neceſſe eſt nos immorari. Præſtat Ambroſium audire, & quæ in his Eccleſiæ ſententia, quæ ſapientia, quæ moderatio fuerit, ab eo perdiſcere. Confirmabat enim Ambroſius, Eccleſiæ agros tributis obnoxios & ipſos fuiſſe: poſſe Imperatorem non tributa tantùm petere, ſed & agros ipſos repetere: nec enim eos daturam Eccleſiam, ſed ne ſibi auferantur, minimè prohibituram. *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum; nemo noſtrum intervenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam; tollant eos ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.* Quibus verbis conſtat, multa æquo animo paſſuram fuiſſe Eccleſiam, quæ æquo jure tentari ab Imperatore non poſſent. Patienter illa, forſan & gratanter tuliſſet ſuos ſibi agros eripi: nec minori tamen in culpa fuiſſent, qui abſtuliſſent. Si cogerentur Curiales patrimonio antè renuntiare, quàm Clericatui inſcriberentur, eodem animo reſpondebat Ambroſius, eam injuriam nos non deprecari, de ea nihil conqueri, quòd jacturam temporalium pro nihilo reputemus. *Non enim putamus injuriam; quia diſpendium non dolemus.* Si Clerici ſucceſſionibus viduarum ſummovebantur, non expoſtulabat Ambroſius: ſed illud non ſilebat, meritiſſimò ſe expoſtulare potuiſſe. *Quod ego non ut querar, ſed ut ſciant, quid non querar comprehendi.* Fundum Eccleſiæ donatum, repetenti redditum ab Auguſtino, diximus, illud inculcante, de agri damno non dolere Eccleſiæ, ſed de ejus ſalutis diſcrimine, qui tam fœda ſe avaritiæ labe contaminaret. Confeſſus eſt Auguſtinus *per jura Legum poſſideri poſſeſſiones:* ſed profeſſus eſt & idem ipſe, tributorum immunes & liberos eſſe filios: nec ulli humanæ Reipublicæ vectigali ſubjici debere, quos ſibi ſummus cæli terrarumque Imperator filios aſcivit. *Quod dicit Chriſtus, ergo liberi ſunt filii. In omni regno intelligendum eſt liberos eſſe regni filios: id eſt, non eſſe vectigales. Multò ergo magis liberi eſſe debent in quolibet regno terreno filii regni illius, ſub quo ſunt omnia regna terrena.* En libertas, en immunitas Cleri, ipſis innixa inconcuſſis Verbi incarnati verbis, cujus etiam exemplis ſe Clerus accommodabat, dum immunitatis ſuæ jura præfatus, & cæleſtibus libertatis chartis explicatis, ſolvebat quæ exigebantur.

Epiſt. 32.

In Evang. Joan. Tract. 6. Queſt. Evan. l. 2. c. 33.

VIII. Fidentiſſimè Ambroſius declarabat, ab Eccleſiis tributa ſolvi, etſi non neſcirent, in Ægypto ipſa, ubi tam profanæ increbuerant ſuperſtitiones, Sacerdotes his ſervitutibus ſubductos fuiſſe. *Joſeph tributum conſtituit, præter poſſeſſionem tamen ſacerdotalem, quam à tributis immunem reſervavit, ut apud Ægyptios quoque inviolabilis haberetur religio ſacerdotalis.* Iterum, iterumque ſanctiſſimus Pater libertatem & immunitatem oſtentabat ſuam, ſed ea qua Chriſtus ratione, qui eam Eccleſiæ cum ſacerdotio ipſo ſuo communicatam voluit. *Non debebat Filius Dei, non debebat & Petrus in adoptionem à Patre adſcitus per gratiam: ſed ne ſcandalizentur, vade ad mare, & mitte hamum, &c. Da iis pro me & te.*

Epiſt. 7.

Epiſt. 1.

IX. Magno & excelſo animo ſanctiſſimi Patres volebant, ut hæc ipſa damna compendio eſſent nobis, libertatum diſpendia ornamento: pleniſſima Clericis hinc parta, hinc confirmata libertate ex terrenorum omnium abdicatione. Ita olim Apoſtoli, & Apoſtolicarum virtutum odore quopiam afflati Clerici, invictos ſe & inacceſſos præſtabant immunitatis & libertatis ſuæ ſacræ adverſariis. *Non tenebantur ad ſolutionem tributi, nihil enim eorum quæ ſub Rege terreno erant, poſſidebant. Ergo eorum imitatores non ſolvunt tributum, quibus Deus portio eſt.*

L. 9. in Lucan.

X. Hilario quoque perſuaſiſſimum fuerat, tributum à Chriſto ſolutum fuiſſe, non ex debito, ſed vitando offendiculo. *Scandalo igitur præſtat, ut ſolvat; cæterum debito legis eſt liber.* Sed idem alibi præſtantiſſimè Hilarius, præpoſterum eſſe declarat, de tributis conqueri, quæ pendere jubearis: cùm penes te ſit ne pendas ampliùs, abdicatis bonis iis, quibus hæc ſervitutis dedecora inhæſere. *Si enim nihil Cæſaris penes nos reſederit, conditione reddendi ei quæ ſua ſunt, non tenebimur. Porro autem ſi rebus illius incubamus, ſi jure poteſtatis ſuæ utimur, ac nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi ſubjicimus, extra querelam injuriæ eſt, Cæſari redhiberi, quod Cæſaris eſt.* Et alibi: *Et ſi tu vis non eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ mundi ſunt; ſi vis nihil Regi debere terreno, relinque omnia, & ſequere Chriſtum.*

In Matt. c. 17.

Ibidem Can. 22.

XI. Notat Hieronymus ſolviſſe Chriſtum, etſi non haberet unde ſolveret; nam quæ in manus Judæ deponebantur, alimenta erant pauperum, nullis vexanda tributis. Atqui bona Eccleſiæ omnia ejuſdem ſortis & naturæ ſunt. Immunia ergo & ipſa ſunt. *Tantæ Dominus fuit paupertatis, ut unde tributa pro ſe & Apoſtolo redderet, non habuerit. Quod ſi quis objicere voluerit, Et quomodo Judas in loculis portabat pecuniam? Reſpondebimus, rem pauperum in uſus ſuos convertere nefas putavit; nobiſque idem tributi exemplum.* Et alibi: *Ille pro nobis & crucem ſuſtinuit, & tributa reddidit: nos pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filii Regis à vectigalibus ſumus immunes.*

In Matt. Cap. 17.

XII. Præfectum Modeſtum datis ad eum litteris monebat Baſilius, Presbyteros & Diaconos olim nullis obnoxios fuiſſe tributis, vel oneribus publicis; non ita pridem illis ſubjugatos fuiſſe. Rogabat ergo Præfectum, ut Clericos omnes ei reſtitueret immunitati, quam lex & conſuetudo firmaſſent. *Ut juxta antiquas leges, qui Deo in ſacris miniſteriis inſerviunt, liberi relinquantur à ſolutionibus, &c. Ita exemptio ad Clericos omnes extendetur.* Scripſit & aliàs ad immunitatem Monachorum vendicandam.

Epiſt. 279. 304.

XIII. Ad Conſtantini potiſſimùm hìc legem alludere videtur Baſilius. Placuit enim verò illi, ut Clerici omnes tributorum immunes eſſent; ſed Clero inſcribi noluit, niſi pauperes, aut quorum res adeo tenuis eſſet, ut oneribus publicis ferendis par non eſſet. *Cùm Conſtitutio emiſſa præcipiat nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad Clericorum nomen, obſequiumque confugere: ſed eos de cætero in defunctorum dumtaxat Clericorum loca ſubrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obſtricti.* Ea lege prior quædam lex confirmatur, cujus tamen vis declaratur retro trahi non potuiſſe. Eam ipſam denique confirmat alia Conſtantii lex ſequens: *Ne temerè & citra modum populi Clericis connectantur; ſed cùm defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus proſapia fuerit, neque ea eſt opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillimè queat tolerare, &c.*

Cod. Theod. l. 16. tom. 2. Leg. 2. 3.

Ibid. l. 6.

Opu-

Opulentos enim ſæculi ſubire neceſſitates oportet, pauperes Eccleſiarum divitiis ſuſtentari.

XIV. De quibus hìc agitur, Decuriones, iidemque Curiales, Municipiorum Senatores erant, ac proinde & opibus & honoribus cæteris civibus earundem urbium antecellentes. Munera & onera publica ipſi ſuſtinebant, ipſorumque familiæ, opulentia ipſa ſua ei jugo aſtrictæ, ut lex ipſa clamat: *Opulentos enim ſæculi ſubire neceſſitates oportet.* Et opibus ergo & natalibus ſuis his oneribus ſubjiciebantur. Subducere ſe his illi confidebant Clericatu profitendo; at cùm ejus profeſſionis dux & auſpex eſſet terrena cupiditas, fucatam pietatem refellebant Imperatores, reclamabantque, res & familias eorum jamdiu his oneribus publicis addictas fuiſſe, eoque ad Clerum ne admitterentur, ea illos irregularitate retardari.

XV. Non eſt ergo, quod ex his quiſquam legibus ſibi fingat, neminem potuiſſe injuſſu Imperatorum Clericorum albo adſcribi. 1. Nec enim hìc Clericatu lex arcet, niſi eos quos ſua jam irregularitas, & Eccleſiæ lex arcebat, immo & naturæ ipſa quodammodo vox, & authoritas. Si enim ordinari fas non eſt ſervos, & debitores, ne dominis ſubtrahantur ſervi, creditoribus debitores: quantò magis iis ordinandis abſtinendum eſt, qui Reipublicæ ſervi, & debitores ſunt? Familiæ Curialium, res, hæreditates jam olim his vinculis conſtringebantur, ante etiam forſan, quàm Chriſti illi fide imbuerentur. Solos ergo eos Clericatu ſummovebat Conſtantini lex, quorum perſonæ & res hoc ſervili nexu conſtringebantur. 2. Cùm pauperes, vel re freti valdè tenui, his oneribus non ſubeſſent, eos Ordinibus initiari non prohibet Conſtantinus. 3. Non agit probabiliter hæc lex, niſi de Municipiis, quibus præerat Curia, præerant Decuriones, Curiales. In majoribus enim Coloniis ubi erat Senatus, erant & Senatores, nullæ iſtiuſmodi ſervitutes, nulla onera, vel perſonis imminebant, vel rebus. Itaque Senatores Romani & Imperii Magnates tota ſe libertate dicabant, vel Monaſticæ profeſſioni, vel Clero: nullo eos, vel eorum bona remorante iſtiuſmodi nodo, nulla cogente lege, ut copiam faceret Imperator. Demetrias, Paula, & tot aliæ opulentiſſimæ fœminæ, quarum Encomia texuere ſancti Patres, Pammachius, Paulinus, Ambroſius, Germanus, aliique Romanorum nobiliſſimi, Clauſtro, vel Clero ſeſe addixere, ſe ſuaque Chriſto mancipavere, nulla uſquam mentione Imperatorii conſenſus, conceſſi, aut requiſiti. Namque ad Valentinianum ventum eſt, non ut ipſe aſſentiretur ordinationi Ambroſii, ſed ut Ambroſium ipſemet cogeret aſſentiri.

XVI. Nec ex his legibus id inferas ſolos pauperes & ignobiles Clero nomen dediſſe. Contra ſtant, quos modò nominavi, & opulentiæ & nobilitatis gloria prorſus inſignes. His legibus non agitur, niſi de Municipiis: nec Clero abiguntur, niſi Curiales & Decuriones, qui jam canonicis abigebantur regulis, ob geminæ ſervitutis nexum, perſonæ & ſubſtantiæ. In his Municipiis vacantes Clericorum ſedes occupare non poterant niſi pauperes, cùm divitum omnium perſonæ, familiæ, terræ jam olim devinctæ eſſent muneribus, functionibus, expenſiſque publicis. Sed qui Decuriones, vel Curiales, eorumque ſtirpe orti non eſſent, quantiſcumque fulgerent natalibus, opibuſque, iis integrum erat Clero accedere. Soli excludebantur divites, iidemque publicis muneribus impenſiſque aſtricti. *Neque muneribus civilibus obſtricti*, ait Conſtantinus Imperator. *Non obnoxii publicis, privatiſque rationibus*, ait in lege ſua Arcadius. Non poterat Decurio ſeſe ſervitute excutere, non poterat ea de cauſa Ordinibus decorari; non quod dives, non quod aliquam natalium gloria eſſet, ſed ex adverſo, quod ejus familia & ſubſtantia ſervilibus laqueis, & oneribus publicis eſſet innexa. *Præjudicio ſanguinis, &c. Cum ſubſtantia ſua functionibus ſubjaceat civitatis, &c. Ex Curialium natus genere, &c.* ait Conſtantinus Imperator.

Cod. Theod. L. 16. c. 2. L. 2. 32.

XVII. Fateor à Conſtantino oneribus publicis ſubdi, & Clero ablegari, non Decuriones tantùm, & eorum ſtirpem, ſed & divites: *Decurionem, vel ex Decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, &c. Progenie municeps, vel patrimonio idoneus, &c.* Verùm id non ad quoſcumque divites trahendum, ſed ad plebeios, quorum bona his oneribus erant addicta. *Plebeios divites ab Eccleſia ſuſcipi penitus arcemus.* Hi ergo plebeii divites Ordinibus ab Imperatoribus ſummovebantur, quod quædam ſervitutis vincula eorum poſſeſſionibus injecta, & impreſſa eſſent. Divites quicumque ex Senatorum, & ex Equitum Ordine, eo numero non continebantur, nec lege ulla arcebantur Clericatu. Ibidem Le. 3. §. 17.

XVIII. Inde eſt quod Imperatores fatebantur Clericatu à ſe non excludi, niſi eos qui hoc prætextu ambirent immunitatem à ſervilibus nexibus & oneribus, quibus res & perſonæ eorum tenebantur. *Obſequia publica declinantes ad Clericorum numerum confugerunt, &c. Ne ſub ſpecie Clericorum à muneribus publicis vacatio deferatur.* Pleræque leges aliæ in eandem rem editæ, idem palam ſonant. At qui Nobilitatis & opum gloria clarebant, non ii ſanè aliquo ſe onere vel vinculo ſolvi ordinatione vel Clericatu avebant. Ibidem Le. 5. §. 6.

XIX. In ſolvendis ergo difficultatibus, quæ ex his legibus graves emergere videbantur in Cleri libertatem, laboratum non eſt, niſi ex minùs explorata ſervitute divitum ruſticorum, vel Curialium. Si enim ſatis perſpectum fuiſſet, res & perſonas plebeias jam olim vincula ſubjiſſe ſervitutis neſcio cujus, qua functionibus & oneribus, & expenſis publicis obligabantur: non magis mira accidiſſet eorum ejectio à Clericatu, quàm ſervorum, & obæratorum. Unam hìc addam porro Honorii legem, qua edicit, qui Clericali ordine extruſus fuerit, aut qui eo ſe ipſum ejecerit, adjici eum ordini debere Decurionum, & oneribus publicis pro modo facultatum addici. *Ut & pro hominum qualitate & quantitate patrimonii, eum Curia ſibi vendicet, ut vel ordini ſuo, vel Collegio civitatis adjungatur, modo ut quibuſcumque apti erunt, publicis neceſſitatibus obligentur.* Ibidem Le. 39.

XX. Porro ex Concilio Sardicenſi manifeſtè proditur, nequaquam Clericatu interdictos fuiſſe divites, ubi ſtatuit, ut ſi ii ad Epiſcopatum extollantur, per gradus utique inferiorum promoveantur Ordinum. *Si fortè aut dives, aut ſcholaſticus de foro, aut ex adminiſtratore Epiſcopo fuerit poſtulatus, &c.* Si quis autem velit his verbis, *fuerit poſtulatus*, declarari poſtulatam à Principe diſpenſationem, ut hujuſmodi ordinari poſſent; fateri cogemur ejuſmodi homines rationibus publicis implicatos fuiſſe, *Ex adminiſtratore*: cùmque eorum bona muneribus civilibus mancipata eſſent, Principis conceſſione opus fuiſſe, ut eo illi nexu abſolverentur. Can. 13. vel 10.

XXI. Edicitur quidem lege Arcadii, ut in vacuas Clericorum ſedes vocet Epiſcopus Monachos: *Si quos forte Epiſcopi deeſſe ſibi Clericos arbitrantur, ex Monachorum numero rectius ordinabunt.* Sed hìc negari non poteſt, quin nobiliſſimi quique, & locupletiſſimi Monaſticum inſtitutum amplecti poſſent, & ita Clero inſcribi. Teſtes profero Paulinum, & illum quem crebris Encomiis ornavit Hieronymus: *Pammachium Monachum Eccleſia peperit, & patris & conjugis* Cod. Theod. L. 26. c. 2. l. 32.

jugis nobilitate patritium, eleemoſynis divitem, humilitate ſublimem. Et ibidem: *Noſtris temporibus Roma poſſidet, quod mundus ante neſcivit. Tunc rari ſapientes, potentes, nobiles Chriſtiani; nunc multi Monachi ſapientes, potentes, nobiles; quibus cunctis Pammachius meus ſapientior, potentior, nobilior.* Ita Hieronymus in Epiſtola ad Pammachium ipſum ſuper obitu Paulinæ uxoris. His certè nobilibus & opulentis viris tam facilè patuiſſent Cleri, quàm Cœnobiorum fores.

XXII. Obvia eſt in Theodoreti hiſtoria Concilii Illyrici Synodalis Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ, ubi Epiſcopos ex Magiſtratuum Collegio eligi cupere ſe ſignificant. Sed ſimilior veri, & plauſibilior alia eſt editio, qua optatiſſimum dicitur, ut Epiſcopi eligantur ex eorum numero, qui Epiſcopali jam ordinatione decorati fuere, ſed Epiſcopatu tunc nullo gaudent. Doctiſſimi Sirmundi verſio favet Magiſtratibus: *Ex ſano & probo Magiſtratu functis.* De filiis Epiſcoporum eum interpretatur locum Valeſius. Sed cùm eum in ſcopum collimet Concilium, ut Neophytis aditus intercludatur, planum eſt, ejus loci intelligentiam eò vergere, ut ad Epiſcopatum non vocentur, niſi qui jam Epiſcopi ſine Epiſcopatu ſint, aut Presbyteri.

L. 4. c. 8.

XXIII. Ubi ſemel viri clariſſimi Clero fuerant adglutinati, nec inuſitatum jam erat, nec injucundum Epiſcopis, eorum filios in eandem Domini ſortem tranſcribi velle. Ab Ambroſio ipſo obſervatum illud eſt, inſito quodam naturæ impetu ferri filios ad paternam profeſſionem amplectendam, quamquam in Clero id quidem minùs frequens ſit. *Amat unuſquiſque ſequi vitam parentum. Plerique ad militiam feruntur, quorum militaverunt patres. In Eccleſiaſtico verò nihil rarius invenias, quàm eum qui ſequatur inſtitutum patris; vel quia graves deterrent actus, &c.*

Offic. l. 1. c. 44.

XXIV. Beati Germani Altiſiodorenſis Epiſcopi vitam qui litteris mandavit Presbyter Conſtantius, ubi de ejus natalibus ſplendidiſſimis egit, *Parentibus ſplendidiſſimis procreatus*, & de Provinciis ab eo adminiſtratis: *Protinus Reſpublica ad honorum præſumpſit inſignia, Ducatus culmen & regimen per Provincias conferendo*: Simplicium memorat Altiſiodorenſem Epiſcopum cœleſti nuntio monitum, ſucceſſorem ei futurum Germanum, ad Julium Galliarum Præfectum profectum eſſe, quo poteſtatem acciperet Germani in Clericum attondendi: *Poſco celſitudinem tuam, ut licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanum tonſurare.* Cœleſti imperio paruit Præfectus, & Epiſcopi annuit poſtulatis. *Licèt neceſſarius ſit atque utilis Reipublicæ noſtræ, tamen quia Deus ſibi illum elegit, contra Dei præceptum venire non poſſum.*

L. 2. c. 1. 3.

Cum illigatus eſſet tum Germanus Provinciæ adminiſtrationi, ſplendida illa ſervitute irregularitatem ſibi quandam induebat, qua à Clericatu ſummoveretur. Itaque quantumvis aurea ejus vincula neceſſe erat ab Imperatore vel Præfecto ſolvi, quo liber & expeditus ad Clerum evolaret. Non ergo hinc efficies, divites Nobilesque ſine Principis aſſenſu non potuiſſe Clero adſcribi. Sed eo conſenſu opus tum fuiſſe, cùm ii erant ſacris Ordinibus innectendi, qui publicis jam muneribus & adminiſtrationibus Provinciarum erant implicati.

CAPUT XIX. *P. 2. l. 3. c. 3.*

De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ adſcriptis, à temporibus Clodovæi ad tempora Caroli Magni.

I. Non ſinebant Juſtiniani leges conſtrui Eccleſiam, niſi appenſa dote pro modo Cleri ibi affigendi, nec augendi, niſi adauctis fundis.

II. Cogebant hæredem incœptæ Eccleſiæ extremam manum admovere.

III. Pulcherrima Gregorii Magni decreta ad levandos ſervos & ruſticos, à quibus agri Eccleſiæ colebantur.

IV. Et ad tutelam patrimonii pauperum.

V. VI. Summa æquitate, humanitate, largitate.

VII. Non ſolius Eccleſiæ Romanæ patrimonium plures in Provincias exporrigebatur.

VIII. Mira Regum Galliæ largitionum exempla, & privatorum Galliæ quorundam. Cœnobium ſuum Abbas ſanctiſſimus maluit dotari penſionibus pecuniæ annuæ, quàm agris.

IX. Complures Monachi pœnitentiæ ſtudio terras accepere colendas, aut etiam primùm excolendas.

X. In Anglia Regum liberalitas fundis complurimis Eccleſias ditavit.

I. QUi Conſtantinopoli Eccleſias extruxerant, illi, ut author cum primis idoneus eſt Juſtinianus Imperator, ampliſſimos illis in dotem agros & proventus aſſignarant, pro numero Presbyterorum, Diaconorum, Diaconiſſarum, Subdiaconorum, Cantorum, Lectorum, Oſtiariorum, qui in ſacro ibi miniſterio excubias acturi erant; nec augeri poterat is numerus, ne jam minùs pares eſſent proventus: denique ne augendus quidem erat Clericorum numerus ſpe amplificandorum etiam redituum; ſed tot abſolutè admittendi erant, quot in præſentiarum ali poſſent. *Singuli qui ſanctiſſimas Eccleſias ædificarunt in hac felicissima civitate, non pro ædificio ſolummodo cogitaverunt, ſed etiam ut expenſas ſufficientes darent, & determinarent quantos quidem competens eſſet Presbyteros per unamquamque Eccleſiam, quantoſque Diaconos, maſculos atque fœminas, & quantos Subdiaconos, & rurſum Cantores & Oſtiarios conſtitui: & ſuper hæc etiam Oſtiarii expenſas definierunt, & reditus proprios dederunt, ſufficientes iis, quæ à ſe conſtituta ſunt, &c. Non oportet ad menſuram expenſarum quærere etiam poſſeſſiones; hoc enim ſimul ad avaritiam impietatemque perducit: ſed ex iis quæ ſunt, expenſas metiri.*

Novel. 3. præfat.

II. Nec minùs luculenta alia ejuſdem Novella Conſtitutio, ubi præfatus non poſſe novam condi Eccleſiam, niſi antè annuat Epiſcopus loci, & Crucem ipſemet ibi defigat ritu uſitato, & annuos proventus aſſignari curet ad Altaris miniſterium, & ad miniſtrorum alimenta: ſubdit Imperator, ſi quis gloriam conditæ à ſe Eccleſiæ aucupetur, cui ejus dotandæ facultas non adſit, poſſe ab eo reſtaurari priſcarum aliquam Eccleſiarum, cujus reſidui ſint proventus ſatis idonei, ipſa verò ædes ruinam faciat. Alio denique loco jubet, ut qui Eccleſiam extruere vel reſtaurare cupit, perficere compellatur, compellantur & poſt ejus mortem hæredes. *Si ſemel cœperit aut novam ædificare Baſilicam, aut veterem renovare, modis omnibus compellatur à beatiſſimo locorum Epiſcopo & Oeconomis ejus, & civili Judice eum explere: & ſi is diſtulerit, eo moriente hæredes ejus opus inchoatum adimpleant.*

Novel. 67.

Novel. 131. c. 7.

III. Nuſ-

III. Nusquam mirabiliora Ecclesiarum operum artis documenta, sed & nusquam illustriora sanctissimæ administrationis insignia, quàm in Epistolis Gregorii Papæ. Nemo nescit agricolas, vinitores, conductores agrorum, rusticos tum penè universos servilis fuisse conditionis, & agris colendis ipsa nascendi sorte fuisse mancipatos. Eos agros suscepit Ecclesia ea conditione qua legabantur cum colonis & cultoribus suis; sed in iis mox regendis etiam ipsa ex ingenio suo explicuit charitatem, libertatem, suavitatemque, quæ servile jugum mirum in modum leniret & allevaret. Rescito Gregorius rusticos terrarum Ecclesiæ in Sicilia juribus & oneribus quibusdam gravissimis vexari, cùm uxores ducerent; villicorum filios parentibus non succedere, quòd eorum hæreditas ad Ecclesiam transfunderetur; cupidiùs crimina plecti pœnis pecuniariis; res furto interceptas non restitui propriis dominis: jussit ut posthac uno ne plus nummo penderent in contrahendis conjugiis: villicorum hæreditates ad proximos ut devolverentur: si impuberes essent eorum liberi, darentur ab Ecclesia tutores; ne pœnæ corporales pecuniariis commutarentur; domino, non Ecclesiæ restituerentur res subductæ; nec enim sordido quæstu Ecclesiam delectari. *Quia nos sacculum Ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari.* L. 1. Ep. 42. Voluit Pontifex eam chartam omnibus Siciliæ rusticis communicari, ut ea instructi armatique injuriosas exactiones omnes refellerent. *Scripta mea ad rusticos quæ direxi, per omnes massas fac relegi, ut sciant quid sibi contra violentias debeant defendere ex authoritate nostra, eisque vel authentica vel exemplaria eorum dentur.*

IV. Sed non sola summi Pastoris charitas enituit, in propulsandis à colonis Ecclesiæ gravioribus vexationibus: *Ut sine alicujus vexatione coloni Ecclesiæ frumenta congregentur.* L. 1. Ep. 70. Mira quædam etiam & pervigil providentia se aperit, ne quid de patrimonio pauperum dilabatur. Hinc illa juramenta, quæ Gregorius ab iis extorquebat, quos ei regendo præficeret: hinc & illa ad eos præcepta, ne vel sua ipsius præcepta exequerentur, sicubi ea comperissent utilitati pauperum & patrimonio Christi adversari. *Sed tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat; memor quod ante sacratissimum B. Petri corpus, potestatem patrimonii ejus acceperit. Et licèt hinc scripta decernant quod utilitatem patrimonii impedit, nullo modo fieri permittat, quia nec nos sine ratione aliquid dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.* Prædia tum Ecclesiæ sua multi adjiciebant, annuis contenti pensionibus dum adviverent. Probatum illud est à Gregorio, dum Ecclesiæ & pauperibus aliqua fieret accessio. *De ancilla Dei, videtur mihi, ut continentiam facias, si utile conspicis; aut certè donationem, quam fecit, reddas.* L. 1. Ep. 42. Et in eadem Epistola: *Liberato negotiatori, qui se Ecclesiæ commendavit, annuam continentiam à te volumus fieri.* Ubi verbo *continentiæ* perspicuum est significari annuam pensionem. *Commendare* autem se suaque jam tum dicebantur Ecclesiæ, qui se & res suas ei dedebant. Dabat & in emphyteosin Ecclesia fundos suos, quorum occasione exigebat & quasdam Gregorius angarias. Cùm trabes aliquas ex Sicilia Romam devehi jussisset, ad sarta tecta Ecclesiarum Romanæ civitatis, scripsit Pontifex ad Gregorium Exprætectum, qui Emphyteuta erat Ecclesiæ, suos ut homines & boves commodaret, qui trabes ad littus usque maris pertraherent. *Petimus ut gloria vestra de possessionibus, quas illic in emphyteosin habet, hac in re homines cum bobus suis faciat præbere solatia.* L. 10. Ep. 86. Utque magis magisque pateat, quàm sapienter Gregorius nec de lenitate animi, nec de jure temporali Ecclesiæ quidquam remitteret, cum Defensoris munere honestasset colonum Ecclesiæ quendam, vetuit ne liberos conjugari sineret extra locum, sua cui illos nascendi conditio devinxerat. *Quia ita benigni esse debemus, ut tamen Ecclesiæ utilitas non lædatur, mandamus, ne filios suos quolibet ingenio, vel excusatione foris alicubi in conjugio sociare præsumat; sed in ea massa, cui lege & conditione ligati sunt, socientur.* L. 10. Ep. 28.

V. Servos quandoque Ecclesiæ servitute absolvebat sanctissimus Pontifex, *Liberos, Civesque Romanos efficimus:* ea lege ut si sine justa prole obirent, bona eorum omnia in fiscum Ecclesiæ revolverentur. L. 5. Ep. 12. L. 7. Ep. 96. L. 8. Ep. 4. Cùm resciisset rusticos terrarum Ecclesiæ in Sardinia, alias quàm Ecclesiæ terras excolere, incultos autem jacere ejus interim agros, ei malo studuit medicari. Cùm vir dives Neapoli suis ipse in ædibus Cœnobium extruxisset, servos ejus omnes huc illucque dissipatos recolligi curavit Gregorius, ut terras colerent tam magnifici Fundatoris, sui operis fructibus alerentur, reliquum Monasterio offerrent.

VI. Si servi Ecclesiæ servas sæcularium uxores duxissent, alias ipsis servas restitui curabat. *Si fortè mancipiis Ecclesiæ nostræ conjuncti sunt, dando pro eis vicarios, recompensa.* L. 9. Ep. 12. Conquerente agricola Ecclesiæ, quòd non pro modo sui laboris remuneratus fuisset, Pontifex quamquam non nescius non solos eum Ecclesiæ agros excoluisse, jussit tamen cumulatiorem ei mercedem refundi. *Colonus Ecclesiæ queritur triennii tempore se laborasse, & mercedem non ut dignum est, accepisse.* L. 9. Ep. 15. Quo patet, utcumque servilis videretur horum colonorum conditio, justa tamen eos mercede donari solitos, perinde ut laborassent. Ubi inaudiit alium quendam Ecclesiæ agricolam, hospitalitatis studiosissimum esse, agrum Ecclesiæ illi dum superstes esset, addixit, omnibus illum absolvit exactionibus, quo terræ suæ proventus omnes in hospitum solatia consumeret. L. 9. Ep. 16. Vili quandoque pretio Gregorius emi sibi curabat illos in Sardinia servos, qui Barbaricini vocabantur, & qui eò probabiliter existimantur ex Africa traducti fuisse, quò colendis eos Ecclesiæ terris addiceret. L. 9. Ep. 78.

VII. Docet nos denique Gregorius, non solam Ecclesiam Romanam patrimonium habuisse amplissimum, & per Italiam, Siciliam, Galliam, aliasque Provincias sparsum; sed & Ecclesiæ Mediolanensi & Ravennati ingentes fuisse agros in Sicilia, unde & conjicere datur de cæteris Ecclesiis. Ita enim ille de Ecclesia Mediolanensi: *Una possunt alimenta sancto Ambrosio servientibus Clericis ministrari, nihil in hostium locis, sed in Sicilia & in aliis Reipublicæ partibus consistit.* L. 8. Ep. ult. Jam de Ecclesiæ Ravennatis patrimonio in Sicilia: *Quia patrimonium Ecclesiæ Ravennatis, quod in Sicilia constitutum est, &c.* L. 9. Ep. 4.

VIII. In Conciliis Galliæ propemodum omnibus statuta sunt nonnulla, ad tutelam fundorum & agrorum, qui vel Regum largitate, vel pietate fidelium Ecclesiæ adjecti fuerant. In Concilio Aurelianensi I. congratulari sunt Præsules munificentiæ Clodovæi Regis in Ecclesias. *De oblationibus vel agris quos domnus Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus Deo inspirante contulerit, &c.* Can. 5.

Sed & exemplis addocebit Gregorius Turonensis, quàm exaggerata & Regum & privatorum interdum liberalitas in Monasteria & Ecclesias effunderetur. Bledericus Territorii Carnotensis incola triginta annis conjugatus, & adhuc sine prole, sua omnia transcripsit Ecclesiæ & Abbati sancti Martini. Natis postea sibi liberis non pœnituit tamen illum suæ largitatis, cùm eo se beneficio etiam obligatiorem esse intelligeret

beato

In vita S. Martini L. 4. c. 11. beato Martino. *Veruntamen non refragavit acceptis filiis promissionem homo ille, sed eis alia loca tribuens, quæ primùm Sancto largitus fuerat, confirmavit.*

Venit aliquando Abbas Lupicinius copiosissimæ Congregationis parens ad Regem Chilpericum, suam ut ei summam nudaret inopiam. Jussit Rex tantum agrorum addi, quantum alendis Monachis satis esset. Sed cùm paupertatis amore incitatus impatienter ferret piissimus Abbas, à suis terrenas possessiones obtineri, Regem interpellavit, ut fructus & proventus largiretur potiùs ad sui Cœnobii sustentationem, quod & à Principe concessum est. *Agros & vineas non accipiemus: sed si placet Potestati vestræ aliquid de fructibus delegare, quia non decet Monachos facultatibus mundanis extolli, sed in humilitate cordis, Dei regnum justitiamque ejus exquirere. At Rex cùm audisset hæc verba, dedit eis præceptionem, ut annis singulis trecentos modios tritici, ejusdemque mensuræ numero vinum accipiant, & centum aureos ad comparanda Fratrum indumenta, quod usque nunc à fisci ditionibus capere referuntur.* Vitæ Patr. c. 3

IX. Non ita tum omnes afficiebantur Monachi. Incultos enim potiùs perfæpè agros susceperunt, quos primi excolerent, & multo sudore panem madefacerent, quo pascebantur. Laudatissima erat & horum paupertas, qui possiderent illi quidem terras, sed in commune, sed ut patrimonium pauperum, ut patientiæ & laboris, ut pœnitentiæ denique materiam. Denique plus satis etiam emicuit opulentia Ecclesiæ Gallicanæ, & prædiorum ejus ubertas & copia, cùm Optimates & Nobiles in hanc velut opimam prædam invaserunt, & insatiabili ac infanda avaritia & rapacitate, Majorum suorum illustrissima monumenta largitatis deprædati sunt.

X. In Anglia cùm Rex Osuvi victoriam valdè insignem reportasset de hostibus suis, filiam suam Cœnobio Virginum dicavit, uno non ampliùs antè anno natam, cum duodecim latifundiis, quorum singula à familiis decem excolebantur. *Singulæ possessiones erant decem familiarum*; etiam *ablato studio militiæ terrestris, ad exercendam militiam cælestem*. Ita Beda, qui paulò pòst commemorat *Monasterium quadraginta familiarum*; aliud etiam familiarum quinquaginta. Hoc est, quorum agris colendis addictæ erant quinquaginta familiæ agricolarum, servili nexu vinctorum. L. 3. c. 24. 25. L. 4. c. 3.

CAPUT XX. P. 2. l. 3. c. 7.

De Testamentis in favorem Ecclesiæ factis, à temporibus Clodovæi Regis ad Carolum Magnum.

I. Christo & Ecclesiæ dari permittebant Constantinus & Justinianus, sine modo, sine limite. Mos hæredis instituendi Christi, Martyris cujuspiam, vel Archangeli.

II. Formulæ solennes testamentorum minùs necessariæ, ubi ea in gratiam Ecclesiæ fiebant.

III. Cœnobia succedebant Monachis, & Monialibus, qui vita abibant intestati, vel sine prole, sine proximis. Si liberi illi essent, non tamen legitima portione Cœnobium frustrare poterant. Sed statuere poterant, ut filii legitima portione contenti essent.

IV. Nec parcior Gentilium largitas in templa sua & in Collegia.

V. Viduis & Diaconissis prohibitum est ab utroque Valentiniano, nequid Ecclesiæ donarent, aut legarent. Leges eorum à Marciano, & Justiniano abrogatæ.

VI. Episcopi executores Legatorum piorum.

VII. Quàm non cupidè se ageret Gregorius Magnus circa testamenta.

I. ANnuerat Constantinus lege lata, ut testamento Ecclesiis fideles largirentur, sine limite, quidquid religio, quidquid pietas suaderet. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo Catholico venerabilique Concilio decedens bonorum quod optavit relinquere.* Ita in Codice Theodosiano. At suo Justinianus Codici illam inseruit à se editam Constitutionem, qua declarat, plura jam sibi testamenta occurrisse, *Jam enim in complura hujusmodi testamenta incidimus*, quibus hæres ex asse, vel ex semisse, vel ex parte aliqua nuncupabatur Christus, vel Archangelus quispiam, aut Martyr, non designata peculiari Ecclesia: & tum eam hæreditatem addici debere, vel primariæ ejus loci Ecclesiæ, vel ædi sacræ Martyris, vel Archangeli, si qua ibi sit. *Ex asse quis scripserat Jesum Christum, hæredem, aut ex dimidia, aut ex alia portione, &c.* Ulpianus in eo Titulo, *Qui hæredes instituí possint*, docet potuisse Romanos hæreditates suas transcribere, non quibuslibet Diis, sed iis quos Senatus, vel Principes designassent, ut Jovi Capitolino, Marti Franciæ, Herculi Gaditano, Dianæ Ephesiæ, Cœlesti Carthaginensi. *Deos instituere hæredes non possumus, præter eos, quos Senatusconsulto, & Constitutionibus Principum instituere concessum est.* Id Justinianus à superstitione & mendacio traduxit in germanam Dei religionem. Cod. Theod. De Episc. & Cler. l. 4. Cod. de Sacrosc. Eccl. l. 1 Le. 26. Et Novel. 131, c. 2.

Ab eodem rursus alibi pronunciatum est, qua demum quisque ratione donasset Ecclesiæ, testamento, donatione, legato, fideicommisso, quamquam testator executionem Episcopo non commendasset, executioni tamen instare debere Episcopum, si cessent proximi. Si cunctator verò sit ipse Episcopus, aut desidiosus, cura executioni ad Metropolitanum, aut ad Patriarcham devolvatur. Denique nulli non fideli jus erit lege agere ad urgendam executionem, cùm ejusmodi res ea sit, ut omnium prorsus interfit Ecclesiæ filiorum. *Cuicumque civium idem etiam facere licentia erit. Cùm sit enim communis pietatis ratio, communes & populares decet etiam affectiones constitui harum rerum executionis.* Sed Judex ipse vindexque imminebit Imperator supinitatis Episcoporum in hoc negotio. *Etiam Imperialem motum super hujusmodi contemptu experietur.* Cod. De Epis. & Cler. l. 1. Le. 41.

II. Testamenta in captivorum & pauperum solatium edita, noluit Justinianus irritari ob formarum juris solennitates minùs scrupulosè servatas. Id cavit ipse Constitutionibus iis publicatis, quibus ceu monumentis quibusdam sempiternis largitatis ejus & effusæ in pauperes benevolentiæ memoria posteritati commendetur. Nec illa nobis prætereunda est Constitutio, qua decernit, ut si quis Ecclesiæ legaverit aurum, vel fundos, ea lege ut distrahi nunquam possint, nec permutari, nec alienari, eam legem incorrupta fide servandam esse; propterea quòd etsi mortale sit, quidquid usquam hominum est, immortalis sit tamen Ecclesia, nec ullo temporum limite circumscribendi sint charitatis ejus thesauri. *Homini etiam cuicumque cursus unus est vitæ, ab opifice datus, cujus finis est omnino mors: venerabilibus verò domibus & earum cœtibus, indesinenter à Deo custoditis, non est neque secundùm earum possessiones inducere aliquam metam: sed quousque utique permanserint venerabiles domus, manent autem in perpetuum, & usque ad hujus sæculi consummationem, quousque Christianorum nomen apud homines erit & coletur: æquum itidem & est manere & in perpetuum relictas erogationes, aut reditus immortales,* Ibidem Le. 48 Novel. 17. c. 12. Cod. De Episc. & Cler. L. 1. Le. 56.

tales, semper piis actionibus numquam cessaturis servituros.

III. A Theodosio Juniore & Valentiniano jam sancitum fuerat, si Episcopus, Clericus, Monachus, Monialis intestati morerentur, & carerent proximis, res eorum omnes ad Ecclesiam, vel Cœnobium transferrentur. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconissa, seu Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier, quæ solitariæ vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus, vel liberi, vel agnationis cognationisque jure jungantur, vel uxor extiterit: bona quæ ad eum vel eam pertinuerunt, sacrosanctæ Ecclesiæ, vel Monasterio, cui fortè fuerat destinatus, aut destinata, omnifariam socientur.* Cod. Theod. L. 5. T. 3. c. 1 Cod. l. 1. De Episc. & Cler. Leg. 20.

Nec minor Justiniani propensio ad Cœnobiorum opes amplificandas. Statuit enim ut omnium, qui in Cœnobiis profiterentur, nec liberorum quidquam sustulissent, res omnes ad Monasterium conferrentur. *Si qua mulier, aut vir Monasticam elegerit vitam, & intraverit Monasterium, filiis non extantibus, Monasterio quod ingreditur, res ejus competere jubemus.* Si proles iis sit, legitimam ei portionem non subtrahent, sed nec sibi etiam ipsis, hoc est, Monasterio eam subtrahent. *Propria sua persona filiis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat juri Monasterii competere.* Ita nec filii, nec Cœnobia legitima hæreditatis portione fraudari possunt: cæteroqui in potestate est parentum reliquam hæreditatem vel filiis addicere, vel transcribere Monasterio. Perspicua sunt in eam rem ipsa legis verba; sed & ex iis quæ sequuntur, argumentum in id non leve exprimetur. Nam si antè vita excedant parentes, quàm liberis & Monasterio res suas partiantur, filii quidem legitima portione contenti esse jubentur, reliquis Monasterio bonis omnibus cessuris. *Si verò in Monasterio degens moriatur, antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimam partem filii percipiant, reliqua verò substantiæ pars Monasterio competat.* Vetuit denique Justinianus, ne vel parentes à filiis, vel filii à parentibus hæreditatis spe & jure ejicerentur, ob aliqua ante professionem Monasticam commissa. *Nullam vero licentiam damus, aut parentibus filios, sæcularem vitam relinquentes, velut ingratos à sua excludere hæreditate, pro ea culpa, quæ Monasticam ante professionem admissa sit.* Ita verti debuit contextus Græcus, à quo recessit Editio Latina. Hæ nimirum tunc vigebant regulæ Juris Civilis & Christiani, ut qui in Cœnobium se recipiebat, si necdum de rebus suis quidquam decrevisset, sua hac ipsa professione testificaretur, se Deo seipsum & sua omnia addixisse, illæsa legitima portione liberorum, conjugis, creditorum. *Nunc autem cum Monachus factus est, hoc ipso suas res omnes obtulisse Monasterio videtur si prius testatus non sit, &c. Ingredientem simul sequuntur omnino res; licèt non expresè, qui introduxerit eas, dixerit; & non erit dominus earum ulteriùs ullo modo.* Ibidem. Novel. 123. c. 38. Ibid. c. 41. Cod l. 1. De Epi. & Cler. Le. 20. Novell. 5. c. 5.

IV. Illud jam attigimus à viro doctissimo animadversum, quantumvis amplum & munificum videretur Theodosii Junioris decretum, ut si Clerici, ac Monachi fato ante suo raperentur, quàm testamentum condidissent, & sine ullis legitimis hæredibus, substantia eorum omnis ad Ecclesiam, vel Monasterium transferretur, gratiam illam omnibus communem & usitatissimam fuisse Societatibus & Collegiis, cujusmodi erant Decurionum, Militum, Nautarum, aliorumque. Collegia enim hæc omnia hæreditates adibant omnium sui cœtus, qui intestati, & sine necessario hærede obirent. Mira hinc laus exstitit Ecclesiæ, quòd tandiu non laboraverit, ut privilegio eo donaretur, quo jam olim fruebantur Collegia tam vilia Gentilium. Extremis hujus legis verbis illud insinuatur, caducas eas hæreditates ante prædæ objectas fuisse iis, qui eas ab Imperatoribus petere occuparent. Cùm Præfectus Taurus, ad quem Lex ista scribebatur, peculiari quadam necessitudine cum Theodoreto & Isidoro Pelusiota esset conjunctissimus, probabile est illis suggerentibus & ipso flagitante eam legem ab Imperatore publicatam.

V. In primam Constantini legem hoc Capite allegatam illud hic rursus observabimus, ab eo concedi, ut Ecclesiæ donetur, tamquam Collegio, ac Conventui, *Catholicæ Concilio*: ut Marcus Aurelius concesserat Constitutione sua, ut omnibus omnium artium & professionum Collegiis quidvis legaretur. Ea lege nec personis, nec rebus terminus ullus præscribitur, cùm Ecclesiæ Catholicæ donare volent. Ita integrum fuit fundos, domos, terras dare. Cùmque ea Lex *ad Populum* scripta fuerit, hinc meritò conjiciuntur rivuli quidam largitionum in Ecclesiam effluxisse Romanam. Denique in controversiam vocari non potest, quin Constantinus, Marcianus, & Justinianus fundos terrasque donari testamento Ecclesiæ concesserint, summa quadam libertate & immunitate, cùm nulla usquam existant vestigia juris, vel exactionis cujusquam ex eo, quòd terræ tributis obnoxiæ Ecclesiæ adicerentur.

VI. Januario Calaritano Metropolitano mandavit Gregorius Papa, ut tota legum abuteretur authoritate ad urgendam executionem extremarum voluntatum eorum qui sua Cœnobiis bona testamento legassent. *Solerter secundum quod leges præcipiunt, admonere te volumus, ne piæ vivorum, aut defunctorum voluntates, tua, quod absit, remissione cassentur.* Si hæredes autem ultra annum cessent, à fundando, vel construendo Cœnobio, jubet ut Episcopus ipse executionem testamenti adgrediatur, sicut leges ipsæ præscribebant. *Secundùm piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates, Episcopali supplebis studio.* Subdiacono, qui Nuntii munus obibat, rescripsit, ut executioni mandari curaret testamentum Comitioli, qui deuncem, seu sextam partem hæreditatis Ecclesiæ, tantundem duobus libertis legaverat. *Nam sacrilegium & contra leges est, si quis quod Ecclesiis relinquitur retinere tentaverit.* Agit denique Pontifex in Dialogis, de Spoletana puella nobili, quam hæreditatis suæ exortem fecerat pater, quòd præter ejus voluntatem Monasticam induisset vestem: ita ut nonnisi permodici agri partem illi reliquerit. *Qua ex re factum est, ut eam pater suæ substantiæ exhæredem faceret, nihilque ei aliud nisi sex uncias unius possessiunculæ largiretur.* Unde perspicis Monachos & Moniales paternæ hæreditatis cernendæ potestate gavisos semper fuisse, ut infra operosiùs suo loco manifestabimus. L. 3. Ep. 9. 10. L. 8. Ep. 6.

VII. Sed ut ne qua terrenæ cupiditatis fuligo sanctissimo illinatur Pontifici, nihil aspernanti bonorum Ecclesiæ temporalium: luculento hic exemplo suspiciones id genus omnes abstergemus. Jubebant leges ut hæres pecunia sua emeret, & legatario daret, quod ei cumque testator legasset ex alienis rebus. Vetuit Gregorius Ecclesiam hoc uti jure, quòd ea quidem in re terrenæ leges cœlestibus non consentirent; & quamquam temporalibus Ecclesiæ commodis conducibiles eæ viderentur, erant tamen omnino infensæ ejus ingenio, consiliis, divitiis ipsis, quas non alias ipsa veriores interpretatur, quàm justitiæ & charitatis. *Et quidem quid in hac re sæculi leges habeat, & ipsi nostis, & nos audivimus, quia hæres ad solvendum cogitur, si author ejus, vel testator aliena legaverit. Sed quia fraternitatem vestram lege Dei, non autem lege sæculi novimus vive-* L. 7. Ep. 4.

vivere, valdè mihi injuſtum videtur, ut, &c. Hæc Gregorius ad Epiſcopum Meſſinenſem, quem & hoc rurſum admonebat, ut ne ea quidem acciperet, quæ Teſtator ſponte ſua pro ſepultura offerebat, niſi in hæreditariis bonis ſupereſſet, quo familia foveretur. *Conſiderare, ut arbitror, debuiſtis, quæ eſſet ſumma ejus ſubſtantiæ; ſi quid eſſet, unde hi quos reliquerat, ſuſtentari debuiſſent; & tunc pro ſepultura ejus accipere.*

Accipe & aliud alieni à terrenis omnibus animi ſpecimen pulcherrimum. Eccleſiam Ammonia matrona domo & agro donaverat. Stephania nurus ejus & Calixenus filius ad Gregorium properè perrexerunt, ut ſuæ illi aperirent paupertatis anguſtias. Reſtituit illis Pontifex agrum domumque. Non quo neſciret rerum Eccleſiæ alienationes legibus & canonicis damnari inſtitutis: ſed in ſchola charitatis illud olim hauſerat, altèque combiberat, charitati leges & Canones ſervire; porro nihil Legibus, Canonibuſque tam conſentaneum, quàm juris rigorem clementia mitigari; beatiſſimum eſſe largiri, cùm vel maximè qui largitur, de inopia nihil ipſe quidem periclitetur. *Quamquam ea, quæ ad Eccleſiæ jura perveniunt, alienari legis ratio non permittat: temperanda tamen interdum eſt cenſura diſtrictionis, ubi miſericordiæ reſpectus invitat. Maximè quando tanta eſt quantitas, quæ nec dantem onerat, & accipientis pauperiem juxta aliquid conſolatur, &c. Ne plus ſequi rigoris viam, quam cauſas videamur pietatis complecti, &c. Melius eſt in dubiis non diſtrictionem exequi, ſed ad benignas potius partes inflecti, &c.*

L. 3. Ep. 23. 40.

CAPUT XXI. P. 2. l. 3. c. 8.

De Teſtamentis in favorem Eccleſiæ per Gallias, à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. In Gallicanis Conciliis excommunicatione innodantur, qui rapiunt, vel repetunt, quæ Eccleſiis etiam ſine ſcripto relicta ſunt.

II. III. Teſtamenta ibi Clericorum, legum formulis abſolvuntur.

IV. Leges noſtræ canonicæ, Regum authoritate fultæ, adversùs Leges Romanas teſtamentorum convaluerunt.

V. Quod Epiſcopo legatur ab aliis, quàm à proximis, juris id Eccleſiæ eſt.

VI. Fidiſſima in fidei commiſſis Eccleſia.

VII. Leges Monaſticæ in Galliis receptæ, Monaſteriis ſecundæ & conducibiles, cum modo tamen.

VIII. IX. X. Filii familias, qui in Cœnobiis profeſſi erant, defuncto patre hæreditatem & ipſi adibant, & bona ſua largiebantur pauperibus, fratribus, Cœnobio, pro ſuo libitu, dum ne quid ſibi proprium retinerent.

XI. A Chilperico Rege vetitum non eſt, ne quis teſtamento Eccleſiam hæredem ſcriberet.

I. NEc in Eccleſia Gallicana elanguit vel cura tutandi patrimonii Chriſti, vel terrenarum rerum & cupiditatum deſpicientia. Intentata eſt in Concilio Aurelianenſi IV. excommunicatio iis, qui retinerent, vel repeterent fundos Eccleſiæ, à Majoribus, vel ab ipſiſmet antè donatos, ſine ullo chartarum inſtrumento. *Quicumque pro devotione ſua oblationis ſtudio aliquid in campellis, vel in vineolis, etiam abſque ſcriptura probatur Eccleſiæ contuliſſe: ſi poſtmodum vel ipſe vel hæres ejus hoc auferre voluerint, &c.* Eadem comminatio in Concilio Aurelianenſi V. innovatur adversùs pauperum hos homicidas. Hinc illæ enim iræ, minæque, & diræ, *Ut necator pauperum communione privetur.*

Can. 19.

Can. 16.

II. Cùm plerumque Epiſcoporum & Clericorum teſtamenta lucro cederent Eccleſiæ, ideoque convellerentur à proximis, quò à ſæculi Judice reſcinderentur, tamquam legum formulis adverſa: ſerpenti huic peſti obviam ire ſtuduit Concilium Lugdunenſe II. ſtatuto ut nihilo ſeciùs ad exitum ea teſtamenta perducerentur, cùm illis abundè proderetur voluntas ultima teſtatoris, quamvis minutiæ formularum legalium non ita ſcrupulosè ſervatæ eſſent. *Quia multæ tergiverſationes infidelium Eccleſiam quærunt collatis privare donariis, id convenit inviolabiliter obſervari, ut teſtamenta, quæ Epiſcopi, Presbyteri, ſeu inferioris ordinis Clerici, vel donationes, aut quæcumque inſtrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid Eccleſiæ vel quibuſcumque conferre videantur, omni ſtabilitate conſiſtant. Id ſpecialiter ſtatuentes, ut etiamſi quorumcumque religioſorum voluntas, aut neceſſitate aut ſimplicitate aliquid à ſæcularium legum ordine videatur diſcrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcuſſa manere, & in omnibus Deo propitio ouſtodiri.*

Can. 2.

III. Nec me fugit ad eos hunc poſſe deflecti Canonem, qui plura dant Eccleſiæ, quàm per leges liceat: ſed ad minùs obſervatas legum formulas malui eum trahere, quòd eò manifeſtè pertineat Concilium III. Pariſienſe, quod Lugdunenſi II. præiverat. *Ut quia nonnulli per quaslibet ſcripturas pro captu animi de facultatibus ſuis, Eccleſiis aliquid contuliſſe probantur, &c.* Quod iiſdem rurſum verbis firmatum eſt in Concilio II. Turonenſi. Trium horum Conciliorum ea verba, *pro captu animi, ſimplicitate*, viſa mihi ſunt ſolam formularum incuriam notare.

Can. 1.

Can. 25.

IV. Verùm id præ cæteris ponderandum ſedulò eſt in his tribus Canonibus per eos derogari legibus Gallorum, Francorumque civilibus, tritiſſimo tunc uſu receptis. Clotarius I. in Edicto Confirmationis Concilii Pariſienſis III. Romanos ſanxit, hoc eſt, Galliarum veruſtos incolas, & eorum poſteros, qui Romano paruerant Imperio, antequam Franci ex Germania in has ſe regiones infunderent, legibus Romanis ſeſe accommodaturos. *Inter Romanos negotia cauſarum Romanis legibus præcipimus terminari.* Sed idem ipſe Rex videtur ſtatuto Concilii Pariſienſis ſuffragari, & derogationi ibi factæ legum Romanarum, cùm eodem edicto confirmat donationes omnes in gratiam Eccleſiæ factas. *Ut oblationes defunctorum Eccleſiis deputatæ, nullorum competitionibus auferantur, præſenti conſtitutione præſtamus.* Romanæ & Gallicanæ hìc Reipublicæ reliquias abſorbuit tandem aliquando Francica dominatio; unde & leges Romanorum teſtamentariæ ceſſere legibus canonicis, authoritate Regia ſubnixis. Quin & poſteriora Concilia eandem quam Pariſienſe III. ſibi ſumpſere licentiam ac libertatem, abſolvendi fideles ab obſervatione ſpinoſa formularum teſtamentariarum Juris Romani, ut ſuprà liquebat ex Conciliis Lugdunenſi & Turonenſi; utque ex Concilio rurſus patet Pariſienſi V. quo Lugdunenſi II. novus vigor additur.

Conc. Gal. to. 1. p. 318.

Matiſcon. I. Can. 4. Pariſ. V. Can. 10.

V. Perneceſſarium in Concilio Remenſi editum eſt Decretum, de ſucceſſionibus quæ Epiſcopo ab illis tranſcribebantur, qui proximi ejus non eſſent. Sive enim eæ Epiſcopo & Eccleſiæ, ſive Epiſcopo uni aſcriberentur, in Concilio pronuntiatur illas Eccleſiæ omnino addici. Primùm quòd ſimilius veri ſit, fidelem ei legare voluiſſe, à quo ſperet in cœlis multo cum fœnore, quod hìc dederit, ſe recepturum. Secundò quòd æquiſſimum ſit, iis quæ Epiſcopo legantur, frui Eccleſiam,

Can. 10.

cleſiam, cùm Eccleſiæ infinitis bonis fruatur Epiſcopus. *Pontifices quibus in ſummo ſacerdotio*
Cap. 20. *conſtitutis, ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratum dimittitur, aut donatur: quia ille qui donat, pro remedio animæ ſuæ, non pro commodo Sacerdotis comprobatur offerre: non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ, inter facultates Eccleſiæ computabunt. Quia juſtum eſt, ut ſicut Sacerdos habet quod Eccleſiæ dimiſſum eſt, ita & Eccleſia habeat quod relinquitur Sacerdoti.*

VI. Denique hoc eodem Concilio definitur, nec ab Eccleſia retineri poſſe, nec ab Epiſcopo, quod eis per fidei commiſſum dimiſſum eſt. *Sanè quidquid per fidei commiſſum, aut Sacerdotis nomini, aut Eccleſiæ fortaſſe dimittitur, cuicumque alii poſtmodum profuturum, id inter facultates ſuas Eccleſia computatum retinere non poterit.*

VII. A Conciliis jam ad Monaſticas defluendum nobis eſt Regulas, quarum in Galiis dominata eſt authoritas; cùmque complures earum à Regula B. Benedicti derivatæ, vel ad eam revocatæ ſint, ab hac initium faciemus, ut pateat quanta Monachis eſſet, & Sanctimonialibus puellis facultas, ſua Monaſterio addicendi, ſive ante, ſive poſt Profeſſionem. Declarat ergo Regula B. Benedicti, quiſquis in Congregationem Monaſticam admittitur, eum antequam profiteatur, aut ſua omnia pauperibus erogare debere, aut Monaſterio largiri, ut ſibi proprium reſervet nihil, cùm deinceps ne proprii quidem corporis poteſtatem habiturus ſit. *Res ſi*
Cap. 58. 59. *quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut facta ſolemniter donatione, conferat Monaſterio, nihil ſibi reſervans ex omnibus.* Si viri nobiles Cœnobio filios ſuos offerant, juramento aſtringuntur, ne quid unquam illis dent; aut ſi quid dare cupiant, Monaſterio daturos, retento, ſi lubeat, uſufructu. *Sub jurejurando promittant, quia numquam ei aliquid dent, &c. Vel certè ſi hoc facere noluerint, & aliquid offerre volunt in eleemoſynam Monaſterio pro mercede ſua, faciant ex rebus, quas dare volunt Monaſterio, donationem, reſervato ſibi, ſi ita voluerint, uſufructuario.*

VIII. Non improbabile eſt, in Regula B. Benedicti illud poni, filios familias poſt Profeſſionem jam ſuccedere in patrias hæreditates non poſſe; compellique ſolitos parentes, ut pollicerentur & jurarent, nullam ad eas hæreditatis partem tranſmiſſum iri. In Regula verò Cæſarii uſus emicat prorſum contrarius. Statuto enim fixoque eo, ut ne virgines & viduæ religioſa induantur antè veſte, quam renuntiaverint omnibus bo-
Cap. 4. nis, & pro arbitratu ſuo de iis ſtatuerint: *Non recipiantur, niſi antea de omni facultatula ſua, cui voluerint, chartas, aut donationes, aut venditiones faciant, ita ut nihil ſuæ poteſtati reſervent*; ſtatuitur, ut quibus ſuperſtes eſt parens uterque, vel alteruter, aut qui per ætatem nondum poſſunt de rebus ſuis diſponere, eæ tunc de iis diſponant, cùm ea ætate fuerint, qua ſui ſuorumque compotes ſint. *Illæ verò quæ adhuc vivis parentibus ſubſtantiam ſuam in poteſtate habere non poſſunt, aut adhuc ætatis minoris ſunt, chartas tunc facere compellantur, quando res parentum in poteſtate habere potuerint, aut ad legitimam ætatem pervenerint.*

IX. Regula Tetradii Presbyteri, & nepotis ſancti Cæſarii, quam & ipſius Cæſarii eſſe qui-
Cap. 1. dam autumant, idem ſtatuit de Monachis: *Veſtimenta laica non ei mutentur, niſi antea de facultate ſua chartas venditionis faciat, ſicut Dominus præcipit, vade, vende, &c. Certè ſi non vult vendere, donationis chartas aut parentibus, aut Monaſterio faciat, dummodo liber ſit, & nihil habeat proprium. Si verò pater ejus, aut mater vivat, & non habet poteſtatem faciendi, quando illi migraverint, cogatur facere.* Quibus proximè alludit Regula Aureliani Archiepiſcopi Are-
Cap. 47. latenſis: *Qui minoris ætatis ſunt, aut vivis parentibus in Monaſterium ingrediuntur, chartas tunc facere compelluntur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in poteſtate habuerint.*

X. Regula Magiſtri parentes cogit, ut omni prorſus hæreditatis ſpe exuant filium, quem Religioni vovent, ne terrenæ illum aliquando ſucceſſionis illecebra à Clauſtro abducat, & cæleſtis hæreditatis faciat exortem. Triplex autem ibi proponitur ratio rei perficiendæ. Vel portione hæreditatis legitima quæ huic competeret pauperibus erogata: vel ea ipſa tripartita in pauperes, in propinquos, & in Cœnobium: aut ſimplici juramento nihil unquam rei terrenæ daturos ei, qui ea jam non poſſit gaudere, quin ejiciat & excludat ipſe ſeſe ab æterna & cæleſti voluntariæ paupertatis mercede. *Quia portio ejus adhuc in veſtra eſt poteſtate, vos tangit de ea* Cap. 91. *Dominicam vocem audire; ut pro filio veſtro apud vos nihil remaneat in ſæculo, niſi Deus. Quod ſi gravis vobis hæc divina præceptio eſt, de portione ejus tres fiant partes æqualiter, una Abbatis manibus pauperibus erogetur, aliam vobis vel fratribus derelinquat, tertiam verò partem viatici ſui utilitate deferat ſecum, Monaſterii ſanctorum uſibus profuturam. Quod ſi utræque vobis graves ſunt voces, ut nec Deum audiatis pauperibus erogando, & filii animam redimendo: nec noſtrum conſilium partibus dividendo, & auferendo ab eo ſæcularem ſubſtantiam, vel nudum & ſolum filium Deo largite: ita ut jurejurando per ſancta Evangelia, promittatis ei, ulterius eum de veſtra patrimonii ſubſtantia nihil habere.*

Per Leges Burgundicas fas erat puellis ſanctimonialibus, quæ pater ipſis dimiſiſſet, ea pro ar-
Tit. 14. bitratu cui vellent largiri, uti & matris res mobiles; ſi vivere deſiſſet antè pater, quàm juſta eas hæreditatis portione muneraretur, legitimæ ſuæ portionis uſumfructum aſſequebantur.

XI. Chilperico Regi ea temerè macula illita eſt, quòd teſtamento quidquam dari Eccleſiæ vetuiſſet. Non id ſonant verba Gregorii Turonenſis, ſed oppreſſa eiſe ab eo aliqua ejuſmodi teſtamenta, ut ad exitum perduci non potuerint. Succeſſor ejus Guntrannus eum obicem amovit, priſtinamque reddidit teſtamentorum executioni libertatem. *Multa & ipſe Eccleſiis conferens, teſta-*
L. 7. c. 8. *menta quoque defunctorum, qui Eccleſias hæredes inſtituerant, & à Chilperico compreſſa fuerant reſtauravit, multis ſe benignum exhibens, ac multa pauperibus tribuens.*

CAPUT XXII. P. 3. l. 3. c. 4.

De fundis, terris, domibus Eccleſiæ oblatis ſub Imperio Caroli Magni.

I. Illæ ab Eccleſia oblationes rejicuntur, quibus filii, vel proximi offerentium ad mendicitatem adigerentur.

II. Damnantur & Clerici qui per cuniculos adrepunt, ut Eccleſiæ dari ſuadeant.

III. Ab ea reſtituuntur, ſi quæ malis his artibus verſuti captatores eblanditi ſint, vel expugnarint.

IV. Accipit & ſervat Eccleſia, exemplo Chriſti & Apoſtolorum, ubi ad dandum dux & hortatrix eſt pietas & ſapientia.

V. Terræ, vineæ, & cæteræ id genus oblationes, hoſtiæ ſanctæ ſunt.

VI. VII. Conciliorum zelus æſtuans & intrepidus, ne quæ data ſemel Chriſto ſunt, auferantur.

VIII. Ea erat oblationum ubertas & opulentia, ut laici ad earum aliquam partem eniterentur.

IX. De donationibus fraudulentis, ad onera publica declinanda.

I. DE his terrarum & fundorum oblationibus apparet ſumi debere illud Caroli Magni Capitulare, ubi eas vetat, quæ fieri non poſſint, niſi excuſſis hæreditate filiis, proximiſque ejus, cujus largitas in laude eſſet, ſi modum tenuiſſet. *Statutum eſt, ut nullus quilibet Eccleſiaſticus ab his perſonis res deinceps accipere præſumat, quarum liberi aut propinqui hac inconſulta oblatione poſſint rerum propriarum exhæredari. Quod ſi aliquis hoc deinceps facere tentaverit, à Synodali vel Imperiali ſententia modis omnibus feriatur.* Non prohibet Carolus dari accipique terras, ſed hæreditates totas; & ne eas quidem dari vetat recipique, niſi ubi nati ſunt & proximi, exhæredes futuri. Integrum ergo erat Eccleſiæ fundos oblatos admittere, immo & hæreditates ex aſſe, eorum qui prole & proximis deſtituerentur. Quàm conſentiant hæc Auguſtini, cæterorumque Patrum doctrinæ & moderationi, facilè intelligitur ex ſuperiùs diſputatis. Ex quo & illud conjectura augurari licet, hanc legem à Carolo ſancitam hortatrice Synodo aliqua Epiſcoporum: unde & ejus executio facienda declaratur *Synodali vel Imperiali ſententia.* L. c. 89.

II. In Concilio Cabilonenſi III. anni 813. cenſoria perſtringuntur virga Clerici ii, qui veteratoriè adrepunt ſæcularibus viris, ut eos proliciant ad res ſuas Eccleſiæ legandas. Id quippe non minùs pugnat Cleriçorum inſtituto, quorum eſt dare potiùs, quàm accipere; erogare, quàm coacervare; quàm ipſarum naturæ oblationum, quas æquum eſt voluntarias eſſe. *Animarum quippe ſalutem inquirere debet Sacerdos, non lucra terrena, quoniam fideles ad res ſuas dandas non ſunt cogendi, neque circumveniendi. Oblatio namque ſpontanea eſſe debet. Eccleſia verò ſancta non ſolum fideles ſpoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri neceſſitatem patientes, à ſancta Eccleſia, utputa à pia matre & omnium gubernatrice, ſubſidium accipiant.* Can. 6. 7.

III. Cùmque his verſutorum hominum præſtigiis aliqui ſe jam, ſuaque Cœnobiis dedidiſſent; hos veteratores Concilium ad pœnitentiam canonicam ablegat. *Pœnitentiæ canonicæ, ſive regulari, utputa turpis lucri ſectatores ſubjiciant.* Hanc ſuſpicamur publicam eſſe pœnitentiam, quæ in Monaſteriis peragebatur. Et hic enim error non ferè cadebat, niſi in Prælatos, Abbates & Monachos. Eos quidem qui vel ſic clauſtrali ſe illigarunt profeſſioni, nequaquam ab eo vinculo, aut à perſeverandi neceſſitate abſolvit Synodus. At bona ipſa, quæ captando extorta quodammodo fuerant, jubet parentibus reſtitui, vel proximis: quòd quæ ſuarum in hæreditatum conſortium pauperes omnes vocat Eccleſia in commune, ejus non ſit, privata quemquam hæreditate fruſtrare. *Res namque quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab avaris & cupidis non ſolum acceptæ, ſed raptæ noſcuntur, hæredibus reddantur, qui dementia parentum, & avaritia incentorum exhæredati eſſe noſcuntur.* Ibid. Can. 7.

IV. At quæ religioſa circumſpectione Deo & Eccleſiæ offeruntur terræ, nullus de eis controverſiam facere jure poteſt. *Hoc verò quod quiſque Deo juſtè & rationabiliter de rebus ſuis offert, Eccleſia firmiter tenere debet.* Concilium Aquiſgranenſe II. anni 836. ex Auguſtino primùm declarat, de induſtria Chriſtum in futurum aliquid oblatæ pecuniæ voluiſſe à diſcipulis ſuis ſervari, ut Eccleſiæ ſuæ, venturiſque ſæculis hoc præconderet exemplum, eamque dedicaret ipſemet formam, pecunias, terras, hæreditates oblatas ſumendi, ſervandique in futuros Religionis, Cleri, & pauperum uſus. *Quare, inquit Auguſtinus, loculos habuit, cui Angeli miniſtraverunt, ni quod Eccleſia ejus loculos ſuos habitura erat? Ecce quibus tanti Doctoris documentis inſtruimur, quia quod in capite præceſſit, in corpore ejus, quod eſt Eccleſia, videtur impletum. Porro Chriſtum & Eccleſiam, unam perſonam eſſe non neſcimus. Et ideo quæ Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt; & quæ Eccleſiæ offeruntur, Chriſto offeruntur: & quæ ab Eccleſia ejus tolluntur, proculdubio Chriſto tolluntur. Eſto erat futurum, ut Eccleſia Chriſti nummos haberet; ſi nummos, utique & prædia, & mancipia, & diverſarum ſpecierum innumera ornamenta.* Tum declarat Concilium ipſos Apoſtolorum Actus & ſanctorum Patrum Commentarios fidem facere, jam ab incunabulis ſuis, & ex ipſis Apoſtolorum inſtitutionibus, cœpiſſe Eccleſiam locupletari oblationibus agrorum, prædiorumque. *Per Petrum in Occidentis, per Joannem in Orientis, ſive Aſiæ partibus, per Paulum in tota generaliter mundi latitudine, fundata & ex oblationibus fidelium ditata atque honorata Eccleſia.* L. 3. c. 7. 28. 21. Capitul. l. 6. c. 302. Conc. Aquiſ. II. ad Pipi. Regem l. 1. c. 12.

V. Sed illud longè præclariſſimum, quod habetur alio Capitularium libro, ubi terræ, fundi, domus, hæreditates prædicantur, oblationes eſſe, & hoſtiæ, non minus ſacræ, quàm quæ Altaribus imponuntur. *Omnia quæ Domino offeruntur, proculdubio Domino conſecrantur; & non ſolum ſacrificia, quæ à Sacerdotibus ſuper Altare Domino conſecrantur, oblationes fidelium dicuntur; ſed quæcumque & à fidelibus offeruntur, ſive in mancipiis, ſive in agris, vineis, ſilvis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, artificiis, libris, utenſilibus, petris, ædificiis, veſtimentis, pellibus, lanificiis, pecoribus, paſcuis, membranis, mobilibus & immobilibus, vel quæcumque de his rebus Domino Eccleſiæque offeruntur, Domino indubitanter conſecrantur, & ad jus pertinent Sacerdotum.* L. 6. c. 305.

VI. Hinc infertur, cùm unam in perſonam Chriſtus & Eccleſia coierint, Chriſto auferri, quidquid aufertur Eccleſiæ. *Et quia Chriſtum & Eccleſiam unam perſonam eſſe veraciter agnoſcimus, quæcumque Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt. Et quæ ab Eccleſia tolluntur, ſive alienando, ſive vaſtando, ſive invadendo, ſive minuendo, ſive diripiendo, Chriſto tolluntur.*

Cùmque citra furti crimen & ſacrilegium rapi non poſſint res Eccleſiæ, nec illud elui queat, niſi per publicam pœnitentiam; hinc fit ut Epiſcopi, utpote non diſpenſatores tantùm, ſed & vindices bonorum Eccleſiæ, non poſſint communioni ſuæ hos prædones ſociare, niſi plena ubi perfuncti fuerint ſatisfactione. *Talium verò ſcelerum patratoribus niſi poſt ſatisfactionem, nec vivis, nec mortuis communicare debemus.* Quod certè munus ſuum obiere Patres Concilii II. Aquiſgranenſis tam excelſo & infracto animo, ut Pipinum Aquitaniæ Regem compulerint, quæ expilaverat, Eccleſiis reſtituere. Tres libros ei Regi obtulerunt, qui ejus Concilii nomine circumferuntur, & in quos conglobata ſunt, quæ pulcherrimè & vehementiſſimè dicta ſunt in Scripturis & in ſanctorum Patrum monumentis, adverſum Magnatum & Principum intemperias, maximè in uſurpationes ſacrilegas bonorum Eccleſiæ.

VII. De eodem argumento fervore non diſpari egit Concilium Tullenſe II. anni 860. apud Tuſiacum, admonitis Principibus, quàm ſceleſtum, & omnibus cœleſtis iræ fulminibus obruendum ſit, patrimonii pauperum expilatores eos eſſe, qui ejus inſtituti fuerant defenſores. *Unde ſummopere caveant potentiores quique, ne præſumant in* An. 860.

in damnationem ſuam res ſibi Eccleſiaſticas, neque fatigent, neque affligant inconſuetis conſuetudinibus Dei Eccleſias & loca Sanctorum; ſcientes quia res Eccleſiaſticæ vota ſunt fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum, & in tuitione atque defenſione Chriſti conſiſtunt, qui eas terræ Principibus atque primoribus ad defendendum & conſervandum, non ad affligendum vel uſurpandum, ſive præſumendum commiſit.

VIII. Erant ergo pietatis, propriæque ſalutis immemores aliqui, qui Chriſti patrimonium compilabant; nec deerant tamen, qui eam ſarcirent labem, & pleraque in dies ei adjicerent, quo & ipſi cœleſtem Chriſti aliquando ſortirentur hæreditatem. Ipſæ Altarium oblationes tam copioſæ erant, ut Concilio Ingelheimenſi anni 848. ab earum invaſione deterrendi fuerint laici. *Ut oblationes fidelium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineant poteſtatem; dicente Scriptura, Qui Altario deſerviunt, de Altari participentur.* Can. 82.

IX. De Precariis dictum eſt jam non ſemel. Sed hic non ſilebimus fraudulentas illas quorundam precarias, qui ex his unum id aucupabantur, ut ne cenſum Principi ſolverent, ſeque ut ſubducerent oneribus Reipublicæ. Statuit Carolus Magnus, ut ex his nihilominùs terris ſtatus cenſus exigeretur, ſalvis Eccleſiæ immunitatibus. *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, ſed ob vitandam Reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingeniosè res ſuas Eccleſiis delegant, eaſque denuo ſub cenſu utendas recipiunt, ut quouſque ipſas res poſſident, hoſtes & reliquas functiones publicas faciant, &c. Noſtra non reſiſtente emunitate.* Capitul. Anno 793. c. 23.

CAPUT XXIII. P. 3. l. 3. c. 10.

De Teſtamentis Laicorum in gratiam Eccleſiæ ſub Imperio Caroli Magni.

I. Quantum opum teſtamentis accumularetur Eccleſiæ, teſtamentum Caroli Magni declarat.
II. Et quàm ſuffragarentur Leges publicæ.
III. Nec ſecus res habebant ſub Ludovico Pio.
IV. Qui in Monaſteriis profitebantur, ſua omnia illis addere poterant.
V. Poterant & poſtea quam profeſſi fuerant.
VI. Parochorum muneris erat, morituros hortari ad teſtandum, & ad peccata ſua eleemoſynis redimenda.
VII. Mores Orientalium.
VIII. Maximè in Teſtamentis Monachorum.

I. CAput & fons hic quoque erat uberrimus opum ad Eccleſias affluentium, Teſtamenta Regum, Principum, Magnatum & divitum omnium. De cæteris probabili conjectura augurabimur ex Teſtamento Caroli Magni, qui aurum, argentum, gemmas, veſtes, pretioſam omnem ſupellectilem ſuam tripartitus, duas ex his partes legavit Imperii ſui Metropolitanis Eccleſiis, viginti & uni numero, ut hinc in Epiſcopatus eis ſubditos diſtribuerentur. Tertiam partem reſiduam ſibi eſſe voluit ad expenſas ſuas, ut quidquid moriens reliqui feciſſet, in quatuor rurſus partes divideretur, quarum prima iiſdem adjiceretur Metropolibus & Epiſcopatibus. Secunda in filios & filias ejus diſpenſaretur. Tertia erogaretur in pauperes. Quarta denique ſervis Palatii diſtribueretur. Ita ex duodecim portionibus una filiis ejus addicta eſt, reliquæ in Eccleſias & pauperes effuſæ. Conc. Gall. tom. 2. pag. 264.

II. Non is ergo erat Carolus Magnus, qui civium ſuorum largitatibus in Eccleſiam effluentibus modum poneret, aut præſcriberet limites. Non is erat ille, qui geſta ſua legibus, aut geſtis leges everteret. Graviter quidem ſub eo ſuccenſuit Concilium Cabilonenſe anni 813. in eos, qui inſidioſis blandiciis allicerent fideles, ad res ſuas Eccleſiæ donandas; juſſitque ea reſtitui, utpote furta magis quàm dona. At in eodem Concilio mox declaratum eſt, quæ juſtæ in Eccleſiam donationes factæ eſſent, eas ratas & irrevocabiles fore. *Hoc verò quòd quiſque Deo juſtè & rationabiliter de rebus ſuis offert, firmiter Eccleſia tenere debet.* Can. 6.

III. Juſſit Ludovicus Pius hæredibus reddi, quæ inconſideratè data fuiſſent Eccleſiæ, ut quæ dari nequiſſent, niſi filiis aut propinquis legitima hæreditate excuſſis. *Statutum eſt, ut nullus quilibet Eccleſiaſticus ab his perſonis res deinceps accipere præſumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconſulta oblatione, poſſint rerum propriarum exhæredari. Quod ſi aliquis deinceps hoc facere tentaverit, ut acceptor Synodali, vel Imperiali ſententia feriatur, & res ad exhæredatos redeant.* Sed præterquam quòd declarat ibidem Ludovicus inſervire ſe Canonicis inſtitutionibus, eam fraudulentiam execrantibus; qua libertate tum teſtatores uterentur, augurabimur ex formula donationum eorum, qui ſuperſtites eſſent. Inteſta eſt ea Capitularibus Caroli Magni, & Conteſtationi plebis univerſæ, exclamantis, profanum & ſacrilegum fore, ſi vel tantillum decerpatur de rebus Eccleſiæ donatis. *Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ hac in Cartula tenentur inſertæ, pro remiſſione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, aut pro quocumque, qui illas Deo liberare voluerit, ad ſerviendum ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumque ſolemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Eccleſiæ utilitatibus.* Quibus ſubjunguntur atrociſſimæ in eos diræ, qui prohiberent Eccleſiam his agris ita donatis gaudere. Conc. Call. to. 2. p. 430. Capitul. l. 1. c. 89. L. 6. c. 285.

IV. Duo ſunt Capita in libro primo Capitularium; quorum Autor jam exploratiſſimus eſt nobis, cùm Rex ipſe Carolus Calvus Carolo Magno ea vendicarit. En eorum alterum quod ad laicos pertinet, quorum largiſſimis in Eccleſiam donationibus, non modum aliquem, non finem poni vult Carolus. Ita militiæ, atque domi, fas erat quibuſcumque donationibus Eccleſiam proſequi. *Qui res pro anima ſua ad Caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſtibus legitimis. Et quæ in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſtio, ſtabiles permaneant.* L. 1. c. 141.

Caput aliud ad eos ſpectat, qui Cœnobiis nomen dant, quibus aſſentitur, ut ſe ſuaque etiam ſine licentia Principis offerant. Nam ut obviam iret eorum ſubdolis inſtigationibus, qui divites ad clauſtra invitabant, vetuerat, nequis injuſſu ſuo in Cœnobiis profiteretur. Hoc Carolus Magnus poſtea revocavit, teſte locupletiſſimo Carolo Calvo. En verba Capitularis ejus: *Ut liber homo qui in Monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegaverit, promiſſionem factam ſecundùm regulam firmiter teneat.* Et rurſus in iiſdem Capitularibus: *Si quis res ſuas pro ſalute animæ ſuæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo ſuo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, legitimam traditionem facere ſtudeat, &c.* L. 1. c. 143. L. 4. c. 19.

V. Quid verò vel compendioſius Eccleſiæ, vel optabilius, quam quod alio habetur Capitulari, ut Monachi & Moniales, profeſſione ſemel emiſſa, de rebus ſuis jam nihil poſſint in filios transferre? Propterea quòd quidquid in poteſtate tum habuerunt, cùm Cœnobium ingreſſi ſunt, hoc eſt dum profeſſi ſunt, unum enim idemque id erat, id omne jam tunc in jus conceſſit Monaſterii

rii ex Imperatoriis legibus. Addendum ſanè ex iiſdem legibus, ne tum quidem orbari potuiſſe filios legitima portione, qua nec ſeipſos, ſeu Monaſterium privare poterant. Sed ſepoſita hac utraque legitima portione, reliqua eorum ſubſtantia univerſa in poteſtate erat ante profeſſionem, ut eam vel proximis, vel pauperibus, vel Monaſterio addicerent. At ſi ante profeſſionem nil de ea ſtatuiſſent, tum ea tota in Monaſterii jus
L. 6. c. 108. concedebat. *Quicumque Monachus vel Monacha in Monaſterium ſunt ingreſſi, nihil de rebus ſuis habeant poteſtatem faciendi, quamvis liberos habeant; ſed omnia eorum ſint Monaſterii, quæ eadem die poſſidebant, quando ingreſſi ſunt Monaſterium.*

VI. Ubi Concilium Nannetenſe Parochos neceſſariis imbuit præceptionibus ad viſitandos ægrotos, inſtruendoſque ſalutaribus monitis, dum tanto verſantur in diſcrimine: illud præ cæteris monet, ut ad condendum hortentur teſtamentum, dum ſana mente, & ſui compotes ſunt, atque ad peccata ſua eleemoſynis abſtergenda.
Can. 4. *Ut ſubſtantiam ſuam dum adhuc ſenſus & ratio in eo vigent, diſponat, ut peccata ſua eleemoſynis redimat.* Ex ipſo Caroli Magni teſtamento illud emicabat, inter fideles uſu receptiſſimum fuiſſe, ut in ſcribendis teſtamenti tabulis, non mediocri bonorum ſemper portione pauperes recrearent. Nam tertiæ partis quæ multipartita rurſum fuit, quarta pars uſitatiſſimo fidelium more in pauperes erogata eſt. *Tertia conſueto Chriſtianitatis more in uſum pauperum erogaretur.* Illud non poſſum ſatis mirari, quòd vænire Bibliothecam ſuam juſſerit Carolus, ejuſque pretium in pauperes diſtribui. *Similiter & de libris, quorum magnam*
Du Cheſne tom. 2. pag. 105. 106. *in Bibliotheca ſua copiam congregavit, ſtatuit ut ab iis qui eos habere vellent juſto pretio, fuiſſent redempti, pretiumque in pauperes erogatum.*

Quod porro ex Concilio Nannetenſi ſtrinximus, id ſpectari debet ut exordium aliquod & rudimentum ſummæ ejus poteſtatis, qua Parochi uſi ſunt poſterioribus ſæculis, in teſtamentis ipſimet excipiendis, ſi qui vellent eorum opera uti, vel ſcriptas ſignataſque jam tabulas in eorum manus deponere.

VII. Ex Balſamone verò perſpicuum eſt ex legibus Juſtiniani mirum quantum convaluiſſe Epiſcopalem in teſtamenta authoritatem. Executores enim iis conſtituti fuerant omnium legatorum piorum, quamquam ea illos functione excluſos voluiſſet teſtator. Ceſſantibus Epiſcopis, intervenire & eorum vicem obire debebat Metropolitanus. Ex quibus illud infert Balſamon, Etſi Monaſterii Fundatores, & quidem Epiſcopi, Monaſterium ſubducere niterentur juri & poteſtati Epiſcopi Diœceſani, fruſtra eos fore, quòd voluntates pias teſtatorum ſuo ſemper jure exequantur
In Nomoc. tit. 2. c. 2. Epiſcopi. *Et dic his notatis, conſiſtere non poſſe, quæ in ſtatutis à fundatoribus ſcribuntur, ut locorum Antiſtites nullam omnino partem habeant in Monaſteriis à ſe ædificatis. Similiter nec acta Antiſtitum, quæ continent eos qui in eis ſuccedent Epiſcopos, nihil juris habituros in Monaſteriis.*

VIII. In Nomocanone ſuo Photius has laudat Juſtiniani Conſtitutiones, ut quibus ſuo etiam tunc ævo priſtinus adhuc conſtaret vigor. Cui hæreditas aliqua tranſcribitur, ſi modò uxorem ducat, vel liberos ſuſcipiat, ſibi ſubſtituendos; poſſe illum nihilominus Cœnobio vel Clero nomen dare, & eam ſibi adrogare hæreditatem: poſſe & eam donare, utcumque libebit, dum in legata pia. Idem privilegium cum Diaconiſſis &
Ibidem. Sanctimonialibus communicatur. Quin etſi Monachi vel Moniales à Cœnobio aliquando deſci-
Tit. 9. c. 31. ſcerent, aufugerentque, ad Cœnobium ipſum ea ſucceſſio perveniret. Excipiendi tantùm captivi, in quorum gratiam valerent hæ ſubſtitutiones. Si filium orbaret parens hæreditate, quòd Clero vel Monaſterio ſe adjunxiſſet, caſſa & irrita eſt ea voluntas; nec orbari quidem legitima portione poteſt, ob ea errata, quibus ante Monaſticam Tit. 11. c. 1. profeſſionem irretitus fuit. Non poteſt ergo pater liberos ſuos, Cœnobiis vel Clero innexos, privare legitima portione hæreditatis, quæ quarta pars eſt totius ſubſtantiæ; & quarta ea pars non Eccleſiæ, non Cœnobio aufertur, etſi filii à ſacro inſtituto recedant. Denique ſi quis nulla prole ſuſcepta Monaſticam veſtem induat, bona ejus omnia jam tum cedunt in jus Monaſterii. Si liberos ſuſcepit, nec ante profeſſionem teſtatus ſit, poterit pòſt teſtari, ſed ita certè, ut nec liberos, nec ſeipſum, hoc eſt, Cœnobium legitima parte defraudet. Si inteſtatus in Monaſterio moriatur, liberis ejus legitima ſua portio adſcribitur, reliqua Monaſterio vendicantur. Hæc erat tum Legum civilium temperies.

CAPUT XXIV. P. 4. l. 3. c. 17.

De Teſtamentis Laicorum in favorem Eccleſiæ, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Laicis ipſis conſulebat Eccleſia, cùm tantum ſibi juris ſumebat in eorum teſtamenta. Ejus rei probationes in Gallia.

II. Probationes in Anglia & Hibernia.

III. Ante tempora etiam Alexandri III. fiebant teſtamenta ex formulis Juris canonici, præſente Parocho, vel Confeſſore, & duobus teſtibus.

IV. Obſervantur nonnulla in duas Decretales hujus Pontificis circa teſtamenta.

V. Conſtitutiones Synodorum & Conciliorum, quibus vetantur condi teſtamenta, niſi præſente Parocho, qui teſtimonio ſuo Catholicum fuiſſe teſtatorem addoceat, & exequendo ejus teſtamento intervenire debere Eccleſiam, quoad legata potiſſimùm pia.

VI. De eodem rurſus. Quàm ſolicita fuerit Eccleſia de eorum bonis, qui inteſtati decederent, ingenui, ſervique.

VII. Quàm ingens & quàm neceſſaria Eccleſiæ authoritas in vindicandis teſtamentis. De Legatis piis.

VIII. In Canones ſuprà congeſtos ad annum uſque 1300. aliqua obſervantur.

IX. Quæ dicta ſunt hactenus, ex Decretalibus confirmantur.

X. Eadem omnia obſervantur ſæculo decimoquarto.

XI. Poſterioribus ſæculis Eccleſia in cauſis teſtamentariis eadem ſibi jura, ſed ex parte tantum ſervat.

XII. Quæ cauſæ authoritatis in his Eccleſiaſticæ imminutæ. Quid in controverſiam venerit tempore Philippi Valeſii Galliæ Regis.

XIII. Quod juriſdictionis Eccleſiaſticæ reſiduum fuit in Anglia & Francia, id Regum tutelæ imputatum eſt.

XIV. Similiter & in Hiſpania. Memorabilia monumenta Conſuetudinum Jaccenſium, & Legum Viſigothicarum circa teſtamenta.

XV. Cur de juriſdictione aliqua delibata ſint curſim, in tractatu bonorum temporalium, quæ per teſtamenta Eccleſiæ accedunt.

I. PUblicæ luci permiſſa eſt Epiſtola Leonis Epiſt. 8. IX. Papæ, qua ſanxit, ut donationum, quæ fierent à profitentibus Religionem, ſive appetente morte, ſive dum valerent viribus, media pars Monaſterio, altera Eccleſiæ Parochiali

vin-

vindicaretur. In Concilio Tolosano anni 1056. aperire se incipit eximia illa authoritas, qua necessariò munienda fuit Ecclesia ad omnium prorsus testamenta. Eò evasere irruptiones & depræ-dationes hominum sceleſtissimorum in res defunctorum, ut compulsa tandem sit Ecclesia, tutandis incumbere testamentis, si testati essent; vel juribus & titulis proximorum, si intestati vita
Can. 9. abjissent. En Concilii Tolosani Canonem: *Præcipimus, ut nullus Laicorum aliquid susci-pere audeat de rebus aut substantiis defunctorum, nisi quantum ipsi defuncti adhibitis idoneis testibus in vita sua ordinaverint: aut si intestati obierint, ad libitum propinquorum hæredum dividantur.* Liquet non sibi, sed Laicorum utilitati & securitati consulere Ecclesiam, ubi his intervenit.

Quod & perspiculus fiet ex Concilio Nannetensi anno 1127. ubi Comes Britanniæ Armoricæ Episcopos appellavit, sua ut authoritate obruerent nefarias consuetudines duas. Altera ejusmodi erat, ut alterutro conjuge hinc demigrante, mobilia ejus bona à domino loci usurparentur. *Consuetudo in terra Comitis extiterat, ut decedente marito, vel uxore, universa decedentis mobilia in proprietatem Potestatis transirent.* Altera verò non paulò etiam execrabilior ea erat, ut quidquid ex naufragiis reliquum fieret, id ad fiscum Principis comportaretur, mari ipso & tempestatibus sæviorem tunc & voraciorem. *Quidquid evadebat ex naufragiis, totum sibi fiscus lege vindicabat patriæ, passosque naufragium miserabilius violentia Principis spoliabat, quàm procella.* Utramque consuetudinem ejuravit Comes, & decreto Concilii obsecuturum se pollicitus est. *Utramque exactionem sub oculis totius Concilii Comes in nostra manu deposuit.* Abolita est à Concilio utraque consuetudo, excommunicationem interminato. Hildebertus verò Archiepiscopus Turonensis, qui Concilio præerat, ad Honorium II. litteras dedit, quo confirmaretur ab Apostolica Sede decretum Concilii, nec revocari deinceps à quoquam posset: *Illam manumissionem de naufragiis, & de substantia morientium, quam Comes in nostra manu deposuit, vos beatissime Pater non gravemini confirmatione Apostolica roborare, ac prohibere, ne quis omnino eam rescindere, vel aliqua ex parte minuere præsumat.* Hæc ex illa Hildeberti Epistola; Pontifex Synodale decretum confirmavit, datis litteris ad Episcopos Provinciæ Turonensis, quos & illud admonuit, ex Imperatorum legibus, ne eas quidem merces, quas quis naufragii metu in mare ejiceret, perire domino suo.

In Digestis, Titulo De lege Rhodia, De Jactu, patet Legibus Romanis proprietatem rerum in mare ita dejectarum, penes dominum illibatam perstare; nec enim res ejusmodi pro derelictis haberi. *Res jacta domini manet, nec fit apprehendentis, quia pro derelicto non habetur.* Augusti ve-
L. 14. tom. 2. c. 2. n. 9. stigiis inherens Antoninus Imperator reliquias navis naufragium passæ domino navis adjudicavit, & publicanos damnavit, qui eas invaserant, Legi Rhodiæ obsecutus, quam laudavimus. Ejusmodi Leges Pontifex in responsione sua commendabat.

II. Henricus II. in Anglia Regnum auspicatus est hac pollicitatione, non se amplius spolia usurpaturum morientium, sive Episcoporum, sive Baronum, aliorumque subditorum: si intestati terris emigrarent, eorum conjuges, filii, proximi hæreditatem ita partirentur, ut animæ defuncti prospicerent. *Pro anima ejus dividant, si-*
Conc. Angl. to. 2. p. 31. *cut melius eis visum fuerit.* Ea Constitutio Regia mirificè consentit cum Canone superiùs posito Concilii Tolosani; & inde planum est, Principes & dominos temporales complurimos jam tum occupasse spolia morientium subditorum, maximè verò intestatorum. Simile veri est obsecundasse tum Regem Henricum precibus & postulatis Cleri, exuvias ut has abjiceret Clericorum pariter & Laicorum, & totam testamentorum libertatem suis condonaret.

Concilii Cassellensis in Hibernia anni 1172. Canon memoratur, quo sancitur, ut ægrotantes testamenti tabulas scribant coram Parocho & testibus: si conjux illis, si liberi sint, illi tertiam, his tertiam hæreditatis partem addicant, tertiam residuam sibi, hoc est, animæ funerique suo. *Unam liberis, alteram uxori legitimæ, tertiam propriis exequiis relinquentes.* Si præmortua est Ibid. p. 98. uxor, vel ex ea nihil liberorum sustulerunt, non jam in tres, sed duas in partes hæreditatem secabunt, & alteram sibi servabunt, hoc est funeri, Ecclesiæ, pauperibus. *Inter ipsum & uxorem in duo media dividantur, inter ipsum & liberos bipartiri debent.* Habitum est hoc Concilium jussu ejusdem Regis Henrici II. qui Hiberniam primus Insulam suo subjecit Imperio, eique Concilio Cognitores suos interesse voluit. Quod à Rege Henrico I. dictum fuerat, *Pro anima ejus dividant*, non multùm ab his abludebat. Hic verò liquet Confessarium affuisse, cùm testamentum scriberetur.

III. Nec tamen hactenus satis dilucidè patuit fori Ecclesiastici fore causas testamentarias. Ad Velitrensis in Italia civitatis Judices rescripsit Alexander III. Papa, in causis testamentorum & piorum legatorum non aptanda & conformanda esse eorum judicia ad leges, quæ septem aut quinque desiderant testes; sed ad Canones, & ad legem divinam Scripturarum, quæ duobus vel tribus testibus contentos esse jubent. *Mandamus quatenus cùm aliqua causa super testamentis Eccle-* Appen. Conc. Lat. c. 8. 20. *siæ relictis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundum Canones, juxta statutorum decreta tractetis, tribus vel duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est, In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Absolutior est alia ejusdem Pontificis responsio ad Episcopum Ostiensem: *Talem in Episcopatu tuo inoleviſſe consuetudinem nobis innotuisti quoad testamenta quæ fiunt in ultima voluntate, ut ab his qui potestatem habent super alios, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem aut quinque testium fiant, secundùm quod humanæ leges decernunt. Quia vero à divina lege & sanctorum Patrum statutis, & generali consuetudine Ecclesiæ id esse noscitur alienum: cùm scriptum sit, In ore duorum vel trium testium stet omne verbum; præscriptam consuetudinem penitus improbamus, & testamenta quæ Parochiani vestri coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema voluntate de cætero fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere; sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis præsumptione qualibet hujusmodi audeat rescindere testamenta.*

IV. Non pauca fanè, nec aspernanda hìc antè à nobis observari par est, quàm ultrà progrediamur. 1. Usitatissimum & familiare jam tum fuisse, ut utraque forma valerent testamenta, vel Legibus civilibus, vel juri canonico accommodata: *Generali consuetudine.* 2. Id præceptum præsumptumque animo fuisse, eam canonici juris formam ad vigorem testamentorum à jure divino proficisci, quo præcipimur duobus vel tribus testibus acquiescere. 3. Itaque non solùm id expugnatum est, ut utroque jure & more valerent testamenta, vel civili, vel canonico: sed & intorta illis sunt anathemata, qui adversabantur testamentis juri canonico aptatis, tamquam qui infesti essent sacris litteris, & legi divinæ. 4. Caput autem horum & cardo erat, quòd tota conniteretur Ecclesia ad plenissimam instituendam vel restituendam libertatem testamentorum, quæ nulla plerumque tum & cassa pronuntiabantur, non servatis nimirum

formulis & callidita tibus omnibus Legum civilium. Tam justæ ergo & tam necessariæ cùm causæ inciderent ad susciendam testamentorum defensionem, non abs re accersebatur Scripturarum & juris divini authoritas, ut valerent testamenta simpliciùs scripta, & duorum vel trium testimonio roborata. 5. Cùm duas has Alexander III. pervulgavit Decretales, non ita dudum eruti fuerant libri Juris civilis in Italia, cùm perdiu antè delituissent, & magno plausu excepti, ut & in testamentis condendis jam ejus formulæ usurparentur. Ita Pontifex Decretalibus suis videbatur *generali consuetudini* & vetustissimæ patrocinari; innovationi autem quæ per leges nuper repertas invehebatur, intercedere. 6. Hanc autem generalem consuetudinem confirmari tantò expeditius tunc erat, quantò impotentiùs Principes & domini temporales involandis morientium spoliis, tum Clericorum, tum Laicorum, testamentorum libertatem labefactabant. 7. Quamquam testamentorum controversiæ juris adhuc essent, forique civilis, inspectores tamen erant Episcopi: quòd plerumque ex forma juris canonici fierent, magnique interesset eam authoritatem retineri. 8. Forma canonica testamentorum ea erat, ut modò Alexander III. perhibebat, coram Parocho ut fierent, vel Confessore, duobusque vel tribus testibus. Nusquam tam opportuna, adeoque necessaria Pastoris parentisque spiritalis præsentia, consilium, cura, quàm extremo illo in discrimine, ubi statuendum est de rationibus æterno Judici mox reddendis, ubi aliena restitui, ubi debita solvi, ubi largis eleemosynis peccata redimi, ubi de exequiarum summa decerni necesse est.

V. Odo de Soliaco Episcopus Parisiensis suis in Constitutionibus Synodicis anno 1196. statuit, ut ne unquam Presbyteri Laicis uterentur ad sua testamenta, utque Laicos ipsi hortarentur, ne testamenta ipsi scriberent, nisi præsente Parocho. Synod. Paris. p. 12. 37. *Prohibetur Sacerdotibus, ne testamenta sua ordinent per manum laicalem, & ipsi frequenter prohibeant Laicis, ne sua testamenta faciant sine præsentia Sacerdotis.* Statuta Synodalia Vvillelmi Parisiensis Episcopi prohibuere, ne ulla Parochi exciperent testamenta, nisi subscribentibus duobus aut tribus testibus: & sanxere, ut fideles excitarent ad ea subjicienda jurisdictioni Ecclesiæ, *prout decet, & est pietatis & rationis.* Constitutiones Synodales Episcopi Sarumensis in Anglia anno 1217. idem præcipiebant, incitabantque Confessores, ut ægrotantibus suaderent aliquid stipis legare ad fabricam Ecclesiæ Sarumensis; ita ut Clerici in suis ipsi Testamentis dictandis exemplo suo Laicis præirent. Cap. 70. *Præcipimus quod Laicis inhibeatur frequenter, ne testamenta sua faciant sine præsentia Sacerdotis, sicut diligunt quod eorum voluntates extremæ adimpleantur. Inter alia etiam singuli Sacerdotes infirmos suos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum Ecclesiæ suæ memores, prout Deus inspiraverit illis, in testamento suo de bonis suis relinquant. Sacerdotes verò & Clerici alios exemplo suo ad id faciendum provocent, matricem Ecclesiam Sarum in testamento suo, prout decet, respicientes.* Et paulò pòst: *Sacerdotibus pariter inhibemus, ne testamenta sua per manum ordinent laicalem.*

Constitutiones Synodales Episcopi Dunelmensis in Anglia anno 1220. caput idem utrumque confirmabant, ut ne Presbyteri Laicos adhiberent ad sua testamenta, & ut Laicis prohiberent, ne testamenta facerent, nisi astante Confessore suo; cùm optatissimum id illis esse debeat, ut ultimæ eorum voluntates exitum sortiantur. *Præcipimus* Conc. Angl. tom. 2. pag. 180. 205. *quod Laicis frequenter inhibeatur, ne testamenta sua faciant sine præsentia Sacerdotis, sicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur. Sacerdotibus similiter inhibemus, ne testamentum suum per manum ordinent laicalem.* Quæ eadem Constitutio iisdem verbis intexta est Statutis B. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236.

Illud potissimùm in his Synodalibus Constitutionibus observari æquum est, quòd urgeantur fideles, ut testantibus sibi Parochos suos adesse velint, quò executioni ea postea mandentur. *Sicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur.* Conc. Angl. pag. 255. Exinde enim Ecclesia authoritatem suam ad id interponebat; quod rursus declarat Synodus Vorcestrensis anni 1240. utque dilucidius fit ex Can. 5. Concilio Narbonensi anni 1227. & Biterrensi anni 1246. *Quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter observari, volumus & præcipimus, ut testamentum vel ultima voluntas cujusque in præsentia semper Catholicorum virorum, & Parochialis Sacerdotis, vel alterius Ecclesiasticæ personæ loco ipsius condatur.* Can. 44. Quo Concilio duplex depromitur ratio ejus Constitutionis, ut Presbyter testimonium dicat de fide Catholica Testatoris, utque legata pia religiosè exolvantur. *Præsertim ut idem Sacerdos valeat de testatore ipso laudabile testimonium perhibere, ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio possit haberi. Et maximè ut ea quæ in pias causas reliquerit, fideliter & citiùs sine fraude solvantur.* Si fidelis Presbyterum non adsciscat imminente jam morte, mortuus interdicitur Ecclesiastica sepultura, & Ecclesiæ arcetur ingressu Notarius, qui Testamentum scripsit. Concilium Can. 21. Arelatense anni 1224. illam rationem premebat, de testimonio fidei Catholicæ; sicut & Concilium Can. 16. Insulanum anni 1231. & aliud Concilium Arelatense anni 1271. His enim Conciliis omnibus placebat adesse Parochum, ut testem idoneum fidei Catholicæ Testatorum.

Concilium Tolosanum anno 1229. idem statutum iteravit, irritumque fore sanxit Testamentum, cui non Parochus, non Clericus saltem aliquis interfuisset. *Cum aliquis voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui Presbyteri, vel alterius Ecclesiasticæ personæ, si proprius non possit haberi Sacerdos; adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hæc voluerit accersiri. Et testamenta aliter facta vigorem non habeant, nec alicujus sint momenti.* Can. 16.

In Concilio Turonensi anni 1236. apertior fit inspectio & jurisdictio Episcoporum & Archidiaconorum ad executionem testamentorum, quæ renuntianda illis erant decimo saltem post Testatoris obitum die, sive scripto quis, sive ore & verbo tantùm testatus esset. Si verbis tantùm testatus esset, testamentum Ecclesia in formam publicam redigebat. At quo demum cumque modo testatus quis esset, Episcopi & Archidiaconi, cessantibus & procrastinantibus Executoribus Testamentariis, eorum vicem & munia ipsi obibant, circumcisa ipsis & amputata facultate, ne sibi sumerent, quod ipsis à Testatore forsan debebatur. *Ne decedentium voluntates, quas pium est executioni demandari, per aliquorum malitiam supprimi valeant, vel etiam occultari: statuimus ut infra decem dies à tempore obitus testatoris, ad Episcopum vel Archidiaconum loci accedant, secum testamentum, si scriptum fuerit, delaturi: vel si non scriptum fuerit, per testamentum ipsorum quod testator disposuit probaturi, ut tunc præfati testatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem Episcopis, Archidiaconis, vel aliis jurisdictionem Episcopalem habentibus, ut si executores testamentorum in exequenda decedentium voluntate invenerint negligentes, voluntatem ipsorum fideli executioni demandent.* Can. 7.

Hæc verba, *quas pium est executioni demandare*, non abs re huic Canoni inserta sunt. Erant enim causæ piæ fori Ecclesiastici, ex consensu etiam Legum civilium. Erat autem pietatis & charitatis munus, executioni instare ultimarum

volun-

voluntatum. Synodus Vorceſtrenſis anno 1240. ſtatuit dumtaxat, ut ſi vel fraude vel negligentia officio deeſſent Executores, Epiſcopus, vel ejus Officialis alios deligerent, cum conſilio proximorum. Cap. 49. *Quod ſi fraudulenti reperti fuerint, aut negligentes, per Epiſcopum, vel ejus Officialem, de conſilio proximorum defuncti, alii ſubrogentur.*

VI. Nec prætermittendum caput proximum earundem Conſtitutionum Synodalium, quo jubetur, ut quantumcumque pauper Eccleſiæ legaverit, bes ſaltem hæreditatis ad conjugem & liberos perveniat, hoc eſt, duæ tertiæ partes, etiam ſubductis debitis & impenſis funeris. *Funeris expenſis & debitis perſolutis, duæ partes bonorum uxori & liberis relinquantur.* Jam aliis ſuperioribus in Synodis editum fuerat hoc decretum. Prætereo plures alias Conſtitutiones Angliæ Synodales, ubi Parocho reſervabatur optimum quodque animal, ſive pecus defuncti: eo ſarciebatur jactura decimarum perdiu non ſolutarum.

In Concilio Albigenſi anno 1254. renovati ſunt Canones ſupra relati Concilii Narbonenſis anno 1227. & Toloſani anno 1229. cum hoc Can. 39, 40. memorabili additamento, ut Parochi intra quindecim dies poſt obitum teſtatoris, hæredes cogerent, cenſuris ſi opus eſſet intentatis, ut teſtamentum ad ſe perferrent, indiculumque Legatorum piorum; hos indiculos ſtudiosè ſervarent Parochi, publicè eos recitarent in Eccleſia, & executioni imminerent. Concilium Ruffecenſe, cui præerat Archiepiſcopus Burdegalenſis, anno 1258. Epiſcopos monuit, eorum & juris eſſe & officii, ut executionem Teſtamentorum curarent maturari. *Cùm ad Epiſcopum ſpectet officium, ut extremæ legitimæ voluntates fidelium effectui man-* Can. 7. *cipentur.* A Clericis & Laicis accerſendos eſſe Parochos, quò eis præſentibus teſtamenta faciant: *Præcipimus & mandamus, ut tam Clerici, quam Laici, cùm ſua voluerint condere teſtamenta, vel ultimas voluntates, proprium advocent Capellanum.* A Parochis verò ipſis acciri debere unum, aut alterum è proximis Parochis, qui ultimas eorum excipiant voluntates. *Capellani ad ſuas ultimas voluntates, duos vel unum advocent vicinos Capellanos.* In Concilio Angliæ Lambethano ſtatutum eſt, anno 1261. ut illico regeſtum fieret bonorum, Ordinario oſtenderetur; nec Executores ab Epiſcopis admitterentur, niſi eos idoneos executioni comperiſſent promovendæ.

Tractatum eſt etiam non infrequenter in his Conciliis, de iis qui inteſtati excederent. Vehementer expoſtularunt hujus ipſius Lambethani Concilii Patres de iis Feudorum dominis, qui mobilia inteſtatorum ſibi vendicabant, nec in ullam eorum partem venire ſinebant creditores, filios, proximos, pauperes, Eccleſiam. *Laicis decedentibus inteſtatis domini Feudorum non permittunt debita defunctorum ſolvi de bonis mobilibus eorundem, nec in uſus liberorum ſuorum, aut parentum, vel aliter pro diſpoſitione Ordinariorum bona prædicta piè diſtribui ſuſtinent pro defunctis.* Tantæ perverſitatis ergo illos objurgarunt, intentata etiam excommunicatione, niſi legatis piis aſſentirentur ab Epiſcopo conſtitutis, juxta conſuetudines loci. *Si hujuſmodi bona inteſtatorum non permiſerint piè diſtribui in uſus miſericordiæ, pro diſpoſitione Ordinariorum, ſaltem pro ea portione, quæ defunctum contingit, ſecundùm conſuetudinem patriæ, eorum præſumptio per excommunicationis ſententiam compeſcatur.* Nova hæc invehebatur à Feudorum dominis ſervitus in homines etiam liberos, multò ſanè vehementiùs in ſervos, quos omnino teſtari vetabant, præter antiquas Angliæ conſuetudines, quarum hìc defenſionem capeſſit Concilium, ut priſca ſervis conſtet teſtandi libertas. *Modo ſimili procedatur in eos etiam, qui aſcriptitiorum & aliorum ſervilis conditionis hominum teſtamenta & ultimas voluntates impediunt, & deinceps præſumpſerint impedire, contra conſuetudines Eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatas.* Idem ſibi juris aliquando uſurpaverant Epiſcopi in ſpolia mobilium Clericorum, eorum qui inteſtati obirent. Eum uſum damnarunt Conſtitutiones Ottoboni Cardinalis in Anglia Legati anno 1248. tam erga laicos, quàm Clericos, allegaruntque Concordiam olim initam inter Prælatos Angliæ & Regem Baronibus ſuis vallatum, ut hinc illincque conveniret, ea bona impendi in animæ potiſſimùm defuncti ſolatia. *Cùm mortis præoccupatio incerta extremæ diſpoſitionis adimat ſæpè facultatem, agit humana pietas miſericorditer, cùm res* Conc. Angl. Tom. 2. pag. *temporales quæ defuncti fuerant, per diſtributio-* 278. *nem in pios uſus ipſum adjuvando ſequuntur, & coram cæleſti judice pro ipſo propitiabiliter intercedunt. Proinde ſuper bonis ab inteſtato decedentium proviſionem, quæ olim à Prælatis Regis Angliæ cum approbatione Regis & Baronum dicitur emanaſſe, firmiter approbantes, diſtrictius inhibemus, ne Prælati, vel alii quicumque bona inteſtatorum hujuſmodi quocumque modo recipiant, vel occupent contra præmiſſam proviſionem.* In Concilio Londonienſi totidem verbis firmatum eſt hoc decretum, anno 1268. Can. 24.

VII. At illud idem Londinenſe Concilium, quò major firmitas accederet, & certior executio teſtamentis, vetuit, ne ea Epiſcopus antè approbaret, cùm pro uſitato more illi repræſentarentur, & ne executores admitteret, donec ea quidem in re juriſdictioni ſe Eccleſiæ ſubjeciſſent. Addito etiam, ut executores ordirentur muneris ſui functionem, à regeſto & catalogo bonorum, qui Epiſcopo porrigeretur. *Executor nullatenus admittatur, neque teſtamentum cùm Ordinario ſecundum approbatam conſuetudinem præſentatur, per ipſum aliquatenus approbetur, niſi priùs quoad hunc actum ſui fori privilegio coram eo expreſsè renunciet executor, &c.* Aperit Concilium Andegavenſe anni 1269. quàm ineluctibili neceſſitate adigeretur Eccleſia, his ut ſe cautionibus muniret, utque ingentem hanc ſibi ſumeret authoritatem, ne publica laicorum tum teſtandi facultas labefactaretur, tum aditus in cœlum præſtruendi ſibi, tranſmiſſa illuc non pœnitenda rei ſuæ familiaris portione. Interminatur eadem Synodus diri anathematis fulmina, ſi domini temporales pergant ſuos ab eleemoſynis avocare, à Legatis piis deterrere, & à quacumque elargitione bonorum, quæ ab ipſis tenerent: *Quia intelleximus, quod quidam domini temporales inhibent* Can. 1. *ſubditis ſuis pro ſuæ libito voluntatis, in grave præjudicium Eccleſiæ, & periculum animarum, ne iidem ſubditi de rebus quas tenent ab iiſdem, eleemoſynæ, legati, aut donationis, vel alterius licitæ alienationis titulo transferant aliquid in Eccleſias, vel alia pia loca; id præſentis authoritate Concilii de cætero fieri prohibemus, &c.* In Concilio Bituricenſi anno 1276. nudata eſt & proſcripta fraus alia perverſiſſima caſſandorum teſtamentorum, inſana ea cauſatione, quòd Judices ſæculares non affuiſſent, cùm ſcriberentur, *Licèt ritè facta ſint teſtamenta juxta canonicas ſanctiones, tamquam legitima non admittunt, ſed reprobant &* Can. 9. *impugnant, quod Scabini, aut ſæculares Judices præſentes non fuerint, aut authoritatem nequaquam præſtiterint, quando teſtator ſuum condidit teſtamentum.* Quæ vis poſthac mox prohibetur intentato anathemate.

In Synodo Exceſtrenſi anno 1287. iteratæ ſunt eædem comminationes in eos omnes, qui teſtamentorum libertati quomodocumque obſtreperent. Concilium Londinenſe anni 1328. excommunicationis jacula intorſit in eos omnes, qui ſervilis conditionis homines deterrerent à condendis teſtamentis, atque ita everterent pro virili ſua parte,

Consuetudinem Ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatam. Concilium denique Londinense anni 1342. uno decreto complecti studuit statuta hæc omnia adversùs laicos, qui testandi libertate frustrabant vel servos, vel ingenuos; aut qui post eorum obitum mobilia invadebant, nec sinebant ex iis debita vel legata pia persolvi, vel liberos conjugemque partem eorum saltem aliquam delibare. Concilii hujus Patres Conciliorum suprà laudatorum vestigiis insistentes, novo robore cumularunt Prælatorum authoritatem, in examinandis & confirmandis testamentis, in approbandis executoribus, regestisque ab illis exigendis. Quoad executores autem, prohibuere nequid unquam emerent, vel sibi vendicarent de rebus demortui, nisi si quo eos ille munusculo prosecutus esset, aut justum operæ suæ & laboris pretium ab Episcopo diffinitum. Denique ne cum Judicibus quidem Ecclesiasticis remissius egit hoc Concilium, damnatis iis, qui arbitrio & libitu suo, vel sibi vendicabant, vel aliis addicebant eam mobilium partem, quam jus ipsum reservat, aut exolvendis debitis, aut legatis piis, sive ex testamento, sive ab intestato; quo inducebantur quandoque laici, ad sua ante mortem mobilia distrahenda, frustrandosque creditores. *Testantium & ab intestato decedentium bona mobilia in suis jurisdictionibus habentium tempore suæ mortis, quæ post solutionem debitorum in pias causas de jure converti debent, usurpant indebitè*. Concilio Langeacensi anni 1278. irritati sunt contractus omnes executorum, quibus emerent & compararent sibi quidpiam bonorum testatoris. In Synodo Colonienſi 1282. statutum est, ut Executores duobus Delegatis Episcopi in unoquoque Archidiaconatu rationes redderent administrationis suæ.

Conc. Angl. to. 2. p. 287. 491. 685.

Can. 5.

Can. 17.

VIII. Ex hac Conciliorum & Canonum indigesta farragine, utcumque tamen observata serie & contextione temporum, liquidum est, 1. inspectionem & jurisdictionem Ecclesiæ in testamenta latè patuisse, & in causas testamentarias. 2. Ejus jurisdictionis in dies singulos incrementa facta esse. 3. Eum usum viguisse in Italia, Gallia, Anglia, Germania. 4. Eam jurisdictionem, ejusque amplificationem nixam fuisse necessitate tuendæ libertatis testamentorum adversùs dominos temporales, eorumque muniendæ executionis, adversùs fraudes, vel supinitatem executorum. 5. Adde & necessariò invigilasse Episcopos, ut creditoribus satisfieret, ut proximis, & animæ ipsius defuncti, ac pauperibus consultum esset.

Temeraria illa foret & alienissima persuasio, aut verò suspicio, affectibus temporalibus inserviisse Ecclesiam in suis Decretis de testamentis, & intestatorum bonis. Quin ex adverso indubitatissimum est, tot à nobis allegatorum Conciliorum Præsules, uni famulatos esse charitati, pioque in animarum salutem studio, & in pauperum levationem. 1. Ideo enim & vim impotentiamque retundebant Nobilium, qui nec morientibus parcebant, & obstruendo illis regni cœlestis aditu, semetipsos in tartara detrudebant. 2. Ideo & servis ipsis testandi libertatem asserebant iis in Provinciis, ubi ea obtineret consuetudo. 3. Liberis ipsis hominibus eam libertatem confirmabant. 4. Facta non aliter esset copia, ut creditoribus satisfacerent. 5. Utque tardis saltem his eleemosynis peccata sua redimerent. 6. Ut conjugibus, liberisque, si inopes essent, ne deessent. 7. Occupandis artibus & strophis executorum.

Quamquam de testamentis non sit à nobis disputatum, nisi ratione bonorum, quæ inde ad Ecclesiam affluebant, id certè erat tamen quod minùs laborabant Episcopi. Accipe hìc Canonem Concilii Avenionensis anni 1281. quo luculentè hæc confirmentur. Innovatur hìc vetusta Ecclesiæ lex, ne scribantur testamenta, nisi adsit Parochus, vel Confessor, qui ægrotum moneat, urgeatque, si quid alienæ rei retineat, eam restituere; & eorum bonorum quæ sibi jam elabuntur utili jactura, regnum cœleste lucrifacere. *Ne aliquis auderet sine suo parochiali Presbytero condere testamentum, propter damnum & animarum pericula, potissimè quæ circa restitutionem malè acquisitorum in ultimis voluntatibus ex debito faciendam aliquoties obvenerint*. Hæ rei alienæ restitutiones, non satis expeditè plerumque & plenè fiunt, nisi Pastoris sui lumine, charitate, zelo illustretur, & succendatur ægrotus: promptius & efficacius auxilium desiderat extrema illa vitæ fugientis hora, & exorientis bonorum, aut malorum æternitatis: *Ubi quia majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori solicitudine & finali industria est agendum, ut lucrifacere Deo subditorum animas Dei cooperante gratia valeamus*. Denique sive intereunte ægroto, sive convalescente, jubet Concilium, statim restitui res alienas, ante legata etiam pia: *Absque moræ dispendio post testatoris obitum, seu convalescentiam, malè acquisitorum quomodolibet fieri debeat restitutio integra, antequam legata quæcumque favorabilia persolvantur*.

Can. 10.

In Synodo Santonensi anno 1282. his statutis subjunctæ sunt minæ impendentium excommunicationum, in eos qui suppositis testamentis grassabantur. Concilium Bituricense anni 1286. innovatis decretis Concilii Turonensis anni 1233. & longè plurimis aliis superiorum temporum, illud firmare satagit, ne scribantur testamenta, nisi astante Parocho, & instante ad restitutiones malè partarum rerum, ad debitorum solutionem, & ad ea capessenda consilia, quæ sint ad æternam salutem plurimùm conducibilia. *Capellani Ecclesiarum interfint testamentis, inducendo eos ad emendanda forefacta, & restituenda illicitè acquisita, & alia ordinanda, quæ ad salutem pertineant animarum*. Hoc certissimè Præsules acuebantur zelo salutis animarum, hoc constituta est & confirmata authoritas Episcoporum in causis testamentariis, juxta leges sacras & civiles, ut ex hujus patet Concilii verbis: *Considerantes quod initiatio & executio testamentorum ad Pontificalem pertinet authoritatem, secundum civiles & canonicas sanctiones*. Synodus Excestrensis anno 1287. compilationem edidit harum omnium Synodalium Constitutionum, consuetudinumque, ut nec laici fideles hæc nescire possent.

Can. 5.

Can. 27. 28. 29. 30.

IX. Ad annum usque 1300. progressi sumus, & de Decretalibus Gregorianis verbum tamen hactenus fecimus nullum; ut tantò faciliùs persuadeamur, leges has Ecclesiasticas omnes antè conditas, servatas, confirmatasque fuisse in omnibus regnis Christianis Occidentalis Ecclesiæ, summo Regum Principumque consensu. Duæ Epistolæ Alexandri III. in libros Decretalium relatæ sunt, quales illas suprà retulimus. Inserta est & Gregorii Magni Epistola, qua jubet, ut si pigritentur toto anno executores, executio ad Episcopum devolvatur, juxta Imperatorum sanctiones. *Sic enim secundum piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri*. Additur & alia ejusdem Pontificis, edicentis, ut valeant & rata sint legata, etsi verbo tenus facta sint. Declarat Innocentius III. non eum intestatum objisse, qui ad alium rejecit curam rei suæ disponendæ. Jus esse Episcopo in tertiam vel quartam partem legatorum piorum, pro vario aliarum & aliarum Ecclesiarum usu. Nec tamen ei canonicæ portioni locum esse, ubi legatur quid nominatim fabricæ, lampadibus, & ad anniversaria, vel perpetua Officia certis & statutis diebus. Addit denique Gregorius IX. etsi Testatores Episcopum excluderent expressis verbis, usurum tamen illum

Cap. 50. 52.

Extra. De Testam. c. 3. 4.

Cap. 13. 14. 15. 20.

Cap. 17.

illum esse canonica authoritate sua in Testamenta. In Concilio Lugdunensi II. vetuit Gregorius
Cap. 27. X. ne quis usurarii publici confessionem excipere t, nisi satisfaceret, vel cautionem daret; alioqui cassa ejusmodi & irrita fore testamenta. Anno 1288. in Concilio Ravennate prohibitum est,
Can. 6. ne Notarii testamenta exciperent usurariorum, nisi præsens adesset Parochus, & huic obsequeretur Canoni Lugdunensi.

X. In Concilio Colonienſi anni 1300. non hæc tantùm Concilii Lugdunensis confirmata sunt De-
Cap. 5. 6. 7. 8. 9 creta, & quæcumque hoc Capite corrogata sunt alia; sed additum est etiam à Presbyteris hortandos esse laicos, ne extrema opperiantur vitæ intermorientis tempora ad testamentorum factionem: sed ut ea conscribant, dum corpore valent, dum sana & vegeta mens est: debita ibi sua recenseant, & quid damni cuiquam fecerint: denique legent aliquid fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, & Parochialis, Cœnobiis, Xenodochiis, & pau-
Cap. 17. peribus. In Synodo Bajocensi anno 1300. jussi sunt Parochi, ut Episcopum monerent, si qui obirent intestati. Concilium Ravennas anno 1311. iniquo ferens animo executionem Testamentorum
Cap. 31. vehementer negligi, jussit illa à Notariis ad Episcopum deferri, ante elapsum à die obitus mensem, sub pœna excommunicationis: si intra annum autem ea executioni non mandarentur, ad Episcopum devolutum significavit executionem, porro Executores ipsos nunquam posthac eo munere honestatum iri. In Concilio Avenionensi
Can. 20. anno 1326. sancitum est, ut adesset Parochus, dum scribitur Testamentum, aut ut intra octo dies post obitum Testatoris, ad Episcopum illud deferretur, vel ad Parochum; ut ad exitum perducerentur reparationes, restitutiones, eleemosynæ ibi destinatæ; placuit denique huic Concilio, ut in arbitrio & potestate Episcopi essent restitutiones vagæ & incertæ, quanquam Testator secus jussisset. Alio loco aptiùs dictum est a nobis, primigeniæ & aureæ ætatis fideles à voluntate Episcoporum religatas aptasque suas habuisse voluntates, exemplo eorum qui distractarum hæreditatum pretium ad pedes Apostolorum exponebant. In Concilio Londinensi anni 1342. renovata sunt placita Concilii Lambethani anni 1261. de Testamentis & intestatorum bonis adversùs do-
De Lavaur Can. 60. 62. minos feudorum, & adversùs Ecclesiasticos ipsos judices, qui Testamentorum libertatem nonnunquam pessumdatum ibant, ultimas voluntates evertebant, prohibebant creditoribus satisfieri, & ne justa solatia precibus & eleemosynarum copia defunctis impenderentur. In Concilio Vaurensi statutum est, posse Episcopos in perlustrandis Parochiis suis definire causas omnes ad testamentorum executionem pertinentes, restitutiones usurarum sine figura judicii, & sine formularum solennitate, valituro etiam in antecessum hoc decreto, ad causas adhuc pendentes. Confirmatæ sunt rursus hoc Concilio Constitutiones Concilii Avenionensis anni 1326. super hacce re, cum novis & accuratioribus cautionibus ad Testamentorum executionem.

XI. Jam ergo ambigi non potest, quin longè latèque patuerit Ecclesiastica in Testamentorum causis jurisdictio sæculo toto decimoquarto. Ejus amplitudinem mirabimur sæculo etiam decimoquinto, si paulò pressius perspiciemus Constitutionem Henrici de Chicheley Archiepiscopi Cantuariensis anno 1416. qua modum ponit immodicis exactionibus Tribunalis Ecclesiastici in insinuationibus Testamentorum, in examine & ratiociniis Executorum, & exoneratione, denique in intestatorum bonis. Concilium Salisburgense anni 1420. fulmina Ecclesiæ vibrari voluit à Prælatis in eos qui moras obiiciebant, ne quis testaretur, & bonis suis Ecclesiam pauperesque impertiret. Sæculo sexto decimo Constitutiones Archiepiscopi Dublinensis anno 1518. in Hibernia irritam esse jubent bonorum defuncti æstimationem, nisi eam curam Episcopus ipse viris idoneis delegarit.

Fusissimæ sunt & præclarissimæ Constitutiones Synodales Stephani Poncher, & Eustachii du Bellay Episcoporum Parisiensium, de Testamentis de Episcopali in iis authoritate, de jurisdictione Ecclesiæ. In Concilio Colonienſi anno 1536. statutum est, Testamenta intra triginta dies insinuari, aut confirmari debere, & ante elapsum annum executionem assequi. In Concilio Moguntino anni 1549. expostulatum est de contemptu ultimarum voluntatum, placuitque ut Executores Ordinario intra tempus à jure statutum industriam suam approbarent. Concilium Tridentinum Episcopos Executores esse sanxit piarum omnium voluntatum, addita quantùm res postularet Apostolicæ Sedis delegatione. *Episcopi etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus à jure concessis omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quàm inter vivos, sint executores.*

Conciliis Mediolanensibus I. & II. placuit, ut excommunicationes vibrarentur in eos, qui pias voluntates non exequerentur intra annum, vel id tempus, quod Testator præfiniſſet. Iisdem innodati sunt vinculis Notarii, qui Episcopum certiorem non facerent de piis legatis omnibus intra tres menses à morte Testatoris. Concilium Mediolanense III. vetuit ne Cœnobia, vel privati, quibus legata sunt, quæ in pauperes erogari debeant, aliquid hinc ad se derivent, quocumque paupertatis velo, sine permissione scripta Episcopi. Concilium V. Mediolanense præcepit, ut Episcopi, ceu legitimi piarum voluntatum executores, Canonicum ex suis aliquem designent, qui piarum largitionum harum Advocatum se & Defensorem agat. Concilio Remensi anno 1581. placuit, ut Parochi ad ægros invisendos invitati, post administrata Sacramenta, illos de condendo admonerent Testamento, & de suis in Deum commissis pia largitate aliqua eluendis. *Cùm Curatus ad ægros vocatus fuerit, post debitam adhortationem, & Sacramentorum administrationem, admoneat de testamento, de cura animæ post mortem agenda, ac suffragiis Ecclesiæ.*

Synod. Paris. pag. 201. & seqq. 204. 298. 299. Part. 13. c. 10.
Can. 97.
Sess. 22. c. 8
Cap. 16. 17.
Cap. 16.
Cap. 11.
De Curatis n. 30.

In Concilio Bituricensi anno 1584. monentur Episcopi, se ut meminerint executores esse piarum voluntatum. Concilium Mexicanum anno 1585. non alia illos induit cura, aut potestate quam ut instent executioni piorum legatorum intra limites temporis jure præscripti. In Concilio Tolosano anno 1590. jussi sunt Notarii Episcopo renuntiare legata pia omnia, saltem intra tres menses à morte Testatoris: mandatumque simul Episcopis, ut Notarium designarent, apud quem reconderetur Regestum omnium in Ecclesias vel pauperes legatorum.

Tit. 16. c. 21. L. 3. Tit. 9.
Cap. 15.

Si jam conferre vacet quæ congessimus omnia ex Conciliis ab anno 1400. cum Decretis vetustioribus: si vel maximè revolvantur animo Concilia post annum 1500. habita; facilè intelligetur, priscam illam & effusam Episcoporum jurisdictionem & Parochorum in Testamentarias causas, afflictam valdè & debilitatam fuisse sæculo decimoquinto, ac penè demum extinctam sæculo decimosexto. In Concilio Narbonensi anno 1609. excitata & restituta potissimùm est authoritas Ecclesiæ hoc in negotio, ut hujus placita ad priscorum Canonum & Conciliorum normam propiùs accedant. Ibi enim decernitur, ut in Diœcesi sua obambulanda Episcopi definiant lites omnes ad executionem pertinentes Testamentorum, nulla ratione habita forensium formularum. Notariorum est intra octo dies Parochos de legatis piis certiores facere, intentato aliàs excommunicationis mucrone; Parochi ante octo dies alios consumptos Promotorem vel Officialem admonebunt,

ut

ut executionis curam gerat. Executores Teſtamentarii rationes ſuas Epiſcopo exhibebunt, quem neceſſe eſt intervenire legatorum ſolutioni, in irritum alioqui ducendæ. In Chartulario ſuo Epiſcopus hæc piarum donationum Acta omnia recondet.

XII. Non facile eſt autem divinare, quæ cauſa fuerit minuendæ hujus Epiſcoporum & Parochorum poteſtatis in re teſtamentaria. In cupidiores Parochos, vel inferiores Epiſcoporum Officiales ejus rei invidia reſilire videtur, aliqua ſaltem ex parte. Quod ultimum à nobis proditum eſt monumentum Archiepiſcopi Cantuarienſis paulò poſt annum 1400. ad rapacitatem cohibendam ſpectabat Officialium ejus, & miniſtrorum aliorum in cauſis teſtamentariis. Perdiu antè Innocentius III. ſordidiſſimam exploſerat eorum avaritiam Parochorum, qui profitendæ Religionis Ciſtercienſis cupidos, cogebant priùs teſtari: & niſi parerent, in eorum proximos Eccleſiaſticis ſæviebant cenſuris: id enim cauſabantur, ne ingenuos quidem & liberos homines ita liberos eſſe, ut antè in Religione quavis nomen dare poſſent, quam jura Parochialia ſibi exolviſſent. *Licèt aliàs abſoluti exiſtant & liberi, ſine ipſorum licentia aſſerunt non poſſe ad Religionem tranſire, pro eo quod jure Parochiali eiſdem obligati tenentur.* Et paulò ſuperiùs: *Fieri ſibi exigunt teſtamentum.*

Regeſt. 13. Epiſt. 166.

In celeberrima illa & decantatiſſima Collatione ſub Philippo Valeſio Rege anno 1329. Prælatis hinc defenſantibus, Miniſtris Regiis illinc oppugnantibus Eccleſiaſticam juriſdictionem; conquerebantur Miniſtri & Judices Regii, quòd Judices Eccleſiaſtici Regeſtum facerent eorum, qui inteſtati obiiſſent; manum iniicerent in eorum bona mobilia & immobilia, eaque diſtribuerent. 2. Quòd vellent ipſimet exequi Teſtamenta, bonorum recenſionem facere, illa cuſtodire & diſtribuere, cùm Officiales haberent ad hoc deſtinatos. 3. Quòdque nollent fidem adiicere Teſtamentis per Notarios publicos exceptis, niſi ea antè Officiales ſui approbaſſent. Contrà verò ab Epiſcopo Auguſtodunenſi exceptum eſt, nomine Prælatorum omnium, Ex Regalibus, Imperialibus & Eccleſiaſticis legibus Epiſcopum executioni præeſſe Teſtamentorum, ex jure maximè devolutionis, quando Executoribus laicis ſpatium præfinitum effluxit. Porro cum executor eſſet, poſſe eum Reſtum & cenſum edere bonorum, & omnia denique ad executionem promovendam neceſſaria moliri, cùm acceſſio principalem ſortem ſequatur. *Ad 20. Art. qui loquitur de inventariis quæ fiunt de bonis Laicorum, dicit tam de jure ſanctorum Patrum, quàm Imperatorum & Regum, quilibet Prælatus in ſua Diœceſi eſt executor legitimus teſtamentorum, maximè elapſo termino expreſſo in jure, &c.*

Quoad inteſtatorum bona, ab eodem reſponſum eſt, ad ea Eccleſiam non ſolere authoritatem interponere ſuam, niſi ubi ſpecialis ea vigeret conſuetudo. *Quantùm ad bona inteſtatorum, dicitur quod in Eccleſiis ubi eſt conſuetudo ſuper hoc ſpecialis, debet eadem conſuetudo ſervari.* Et infra: *De Executoribus & inventariis bonorum teſtatoris & inteſtatoris, dicit, quod tam de jure ſcripto, quàm de conſuetudine ſpeciali, Prælati ſunt executores legitimi teſtamentorum. Unde ſi executio venerit ad Prælatum, nulli facit injuriam, bona inter hæredes diſtribuendo, & de eis inventaria faciendo. Et hoc idem dicit de bonis intestatorum, maximè in locis ubi ſic de conſuetudine extitit obſervatum à longo tempore, quod in contrarium memoria non exiſtit.* Non immeritò auguramur à doctiſſimo Prælule in prolixioribus ſuper hac re diſputationibus ſuis, juris hujus & conſuetudinis Eccleſiarum fontes demonſtratos eſſe; oſtenſumque fuiſſe, quod & à nobis ſupra declaratum eſt, in has te moleſtias & ambages non conjecisse Ecclesiam, niſi ut libertatem teſtandi ſartam tectamque ſervaret: ut deprædationes præverteret bonorum eorum, tum qui teſtati, tum qui inteſtati excederent: ut legatorum piorum executio acceleraretur: denique ut ne eleemoſynæ à Teſtatoribus deſignatæ interverterentur.

XIII. Poſt famoſam illam concertationem ſuum Eccleſiæ incolume privilegium, ſua illibata conſtitit juriſdictio, quòd ea Clerici modeſtè uterentur. Non ita verò anno 1505. cùm in Senatu Pariſienſi increpuere querimoniæ de Parochis Pariſienſis Civitatis, qui ſepulturam ſuſpendebant, donec oſtenſum ſibi eſſet Teſtamentum; quin & mendicos terræ mandare abnuebant, niſi antè collecta corratum eſſet, quo funeris expenſæ ſolverentur. Edicto tamen Bleſenſi anno 1579. ſervata eſt adhuc *Parochis facultas, & Vicariis, excipiendi teſtamenta & ultimas voluntates, quamquam legata aliqua ibi ſint, ita tamen ut teſtator & teſtes ſigilla apponant ſua, aut facta mentione interpellationis factæ, ut ſigilla apponerent, & ejus cauſæ propter quam abnuerint.* Hoc Edicti decreto, & ſtatuto ſuperiùs laudato Concilii Narbonenſis anni 1609. monumenta continentur non obſcura antiquioris diſciplinæ & juriſdictionis. Quo æquius fuit, id à nobis inculcari, Edictis maximè Regum & Conciliis debere Eccleſiam priſcæ libertatis, juriſdictionis & opulentiæ ſuæ reliquias. Teſtatum facit Matthæus Paris à Richardo Rege in libertatem aſſertam eſſe Eccleſiam Provinciæ Normanniæ. Sic enim ille ad annum 1190. *Eccleſia Dei in Normannia de longo ſervitutis jugo liberata eſt, glorioſo Rege Richardo annuente & omnia diſponente.* Inter varia autem capita libertatum duo fuere, quæ ad Teſtamenta ſpectarent. *Diſtributio rerum quæ in teſtamento relinquuntur, authoritate Eccleſiæ fiet; nec decima pars ut olim ſubtrahetur. Si quis ſubitanea morte, vel quolibet caſu præoccupatus fuerit, ut de rebus ſuis diſponere non poſſit, diſtributio bonorum ejus authoritate Eccleſiaſtica fiet.*

Preuves des Lib. de l'Egliſe Gall. c. 35. 33.

XIV. Conticeſcere hactenus nobis viſa eſt Hiſpania, nec poſſumus tamen non ominari ejus diſciplinam reliquarum Occidentis Eccleſiarum conſuetudini finitimam fuiſſe, & Decretalibus Gregorianis, quæ ibi potiſſimum vigebant, conſentaneam. Monumentum hìc unum promo perilluſtre, quo cæterorum Hiſpaniæ Hiſtoricorum & Conciliorum ſilentium utcumque penſari poſſit. Ex Hieronymo Blanca illud excerptum eſt, qui hoc fragmentum publicavit, Conſuetudinum antiquarum civitatis Jaccenſis in Arragonia, quas & affirmat confirmatas fuiſſe ab Alphonſo II. Rege, & veluti regulam fuiſſe accuratiſſimam, quam conſulerent & imitari enitterentur Provinciæ Caſtellæ, Navarræ, & aliæ complures. Jubent eæ Conſuetudines, ut pleniſſima teſtandi libertate utantur omnes: ad inteſtatorum bona vocentur proximi; ſin deſint proximi, ad ea pauperes veniant. *Si non habeant propinquos, res eorum dentur pauperibus.* Peregrini ipſi liberè teſtabuntur Jaccæ: ſi inteſtati præripiantur, triginta dies expectabitur, quo ſpatio temporis ſi accurrat proximorum aliquis, duæ tertiæ partes bonorum ei reddentur. *Tertia detur pro anima ſua, conſilio bonorum hominum, & Epiſcopi, vel Capituli de Jacca.* Si poſt triginta dies nullus proximorum compareat, res ejus omnes ad ſalutem ejus animæ dependentur, eorundem conſilio: *Si autem nullus de conſanguineis venerit, tota pecunia detur pro anima ſua eorumdem conſilio.* Ea tum ſors erat caducæ hæreditatis, ea Regum religio, & pia ſollicitudo ad Eccleſiæ & pauperum levamentum. Edixerant leges Viſigothicæ, ut teſtamenta legibus coaptata Epiſcopo repræſentarentur, & intra ſex menſes approbarentur. *Infra ſex menſes Sacerdoti veniant publicanda.* Et ubi ex legum formulis confici non poterant, annue-

Hiſp. Illuſt. Tom. 3. pag. 194. 195.

L. 2. T. 5. num. 12. 16.

nuebant, ut holographa fierent, dum testator qui scripsisset, subscriberet etiam ipse sua manu, & intra triginta annos post ejus mortem ab Episcopo confirmarentur, vel à Judice, prolatis in medium aliis scriptiunculis testatoris.

XV. Paulò forsan licentiùs exspatiati sumus in Ecclesiasticæ jurisdictionis limites, cùm propositum fuisset non dicere nisi de rebus, opibusque, quæ in Ecclesiam per testamenta influerent, vel per intestatorum successiones. Sed divelli non potuere res duæ hic certè conjunctissimæ, & indivulsè cohærentes, ut ex hoc rursus liquebit contextu Somnii Viridarii. Expostulant Advocati & Ministri Regii, quòd Clerici sibi vendicent bona impuberum & intestatorum, quasi ad eos eorum custodia pertineat & cognitio, quam ex adverso Judices publici sibi arrogant, Regique.

Cap. 225. 226. *Nituntur sibi applicare bona, quando moriuntur pupilli, sicut de majoribus ætate, quando decedunt ab intestato: quorum quidem cognitio pertinet ad Regem; quia tales personæ & bona earum sunt sub salvagardia Regis.* In defensionem verò Ecclesiæ reponitur, divino humanoque jure miserabilium personarum tuitionem Ecclesiæ fuisse commendatam, quoad vim & captionem: quin & eam esse inolitam Ecclesiæ Gallicanæ consuetudinem. Quod ad bona pertinet impuberum & intestatorum, qui vita migrant, si quarundam peculiaris ea sit consuetudo Ecclesiarum, ut ipsæ ea occupent, eam profectò retineri debere. *Quantum ad bona intestatorum & pupillorum, dico quod in illis Ecclesiis ubi esset superhoc consuetudo specialis, deberet consuetudo observari.* Illud spolii jus non paucis videbatur dimanare ex jure custodiæ: *Tam de jure divino quàm humano gardia talium miserabilium personarum, quantum ad violentias & saisinas pertinet ad Ecclesiam.* Copiosè superiùs commonstratum est, Legibus divinis & Imperatoriis tuitionem custodiamque pauperum, pupillorum, viduarum & misellorum omnium concreditam Ecclesiæ fuisse. Ostendimus etiam individuo nexu eam tuitionem Regio cohærere diademati. Potuit Consuetudo eum invexisse usum, ut quibus incumberet onus custodiæ, & qui ex officio tenebantur injurias propulsare ab his personis, & bonorum rapinas prohibere, vel ulcisci, hi ad successionem venirent eorum bonorum, ubi caduca jacerent, & sine justo hærede, prædæ aliàs futura. Extranei in album relati sunt miserabilium personarum. Hinc Principes penes quos erat eorum custodia, successiones quoque advenarum excepere. Eodem jure consuetudinis inolitæ, volebat hic Ecclesiastici juris defensor, potuisse Ecclesiam caduca spolia pupillorum & intestatorum sibi vendicare, tantò æquiùs & plausibiliùs, quòd non tam ad Ecclesiam hinc redundat utilitas, quàm ad defunctum ipsum, qui cœlesti in patria immortales metit fructus precum & eleemosynarum, quæ ex bonis hic ejus temporalibus in pauperes sparsis effunduntur.

Le Aubeines.

CAPUT XXV. P. 4. l. 3. c. 18.

An Monachi professi possint a huc succedere, post annum Christi millesimum.

I. Probat Gratianus ex Concilio Altheimensi, posse à Monacho ad Episcopatum adscito hæreditatem adiri, hoc est à Monasterio, vel à Cathedrali Ecclesia, ejus nomine.

II. Innocentius III. & alii Pontifices idem jus Monachis confirmant.

III. Innocentius IV. Ordini Cistercienſi idem jus confirmavit. Dominicani & Franciscani idem privilegium à Clemente IV. impetrarunt. Cur his Congregationibus opus fuerit privilegio, cum jure communi res niteretur.

IV. De successionibus ad Benedictinos devolutis. Unde consuetudo nunc contraria.

V. Privilegium Cisterciense cum Canonicis Regularibus communicatum.

VI. Inter principia Lutheranæ innovationis petiere Principes Germaniæ, ut ne Monachi unquam parentibus succederent, cùm nec ipsis unquam à proximis succederetur: sed professionis tempore daretur fundus aliquis, aut reditus annuus, atque ita successionem ejurarent.

VII. VIII. Temperamenta quædam Poloniæ & Hispaniæ.

IX. Variæ in Galliis vicissitudines.

X. Summa harum vicissitudinum.

I. GRavem, ut vides, adgredimur quæstionem, & quam primùm dirimi oporteat ex regulis Juris Canonici communibus, hoc est, Decreto & Decretalibus; ac rursum ex usu Galliæ receptissimo, postrema hac Ecclesiæ ætate, hoc est, post annum Christi millesimum. Quæstio proponitur à Gratiano, de Monacho, qui creatus primùm Episcopus, tum paternam excipit hæreditatem. Solutio verè & elucidatio quæstionis petitur ab eodem ex Concilio Altheimensi in Germania sub Rege Conrado, quo sancitur devolvi hæreditatem ad Monasterium, vel ad Ecclesiam Cathedralem, perinde ut ea illi obtigit, vel Monachum adhuc agenti, vel ad Episcopales infulas accito. *Statutum est, & rationabiliter secundùm sanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea sibi jure vendicandi habeat potestatem. Sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, Monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerit secundum Regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad Altare ad quod sanctificatur & titulatur, secundùm sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat.* 18. q. 1. c. 1. Adverte hic autem, non eam versari in Concilio quæstionem, an professi semel Monachi ad hæreditatem vocari, aut venire possent, vel eorum nomine Monasterium. De ea re tunc controversia fieri non poterat, cùm necdum derogatum esset tantæ Legum Imperatoriarum & Canonum conspirationi, quæ his successionibus apertissimè astipulatur. In dubium vocabatur id unum, ad Cœnobium, an ad Ecclesiam pertineret successio, cùm unus idemque ex Monacho factus esset Episcopus, & fieri potuisset, ut obtingeret hæreditas Monacho, nec adiretur nisi ab Episcopo.

II. Eandem succedendi facultatem ut indubiam ponit Innocentius III. ubi decernit, Si cui addicatur hæreditas, eique si improlis obeat, alii substituantur, & is postea profiteatur in Monasterio, irritam vacuamque esse substitutionem, atque ad Monasterium devolvi hæreditatem. Audi Rubricam hujus Decretalis: *Si rogatus restituere totam hæreditatem eo sine liberis decedente, intret Monasterium, evanescit fidei commissum, & hæreditas applicatur Monasterio.* Extra. De Probat. c. 8. Ideo & Fagnanus in interpretando hoc Decreto, quæstionem illam ventilat, an Capucini, & Minores strictioris Observantiæ succedere possint in paterna bona: & respondet non posse, propterea quòd sese illi paupertati devoverint arctiori, quàm cæteri Regulares omnes, quibus jus fasque est hæreditarias excipere successiones. Quærit & ibidem Fagnanus, an Capucinus, ad alium Pontificio diplomate Ordinem translatus, & Episcopatu auctus, succedendi potestatem recuperet. Respondet autem convenienter Gratiani doctrinæ suprà relatæ, recuperare. Duas edidit Alexander VI. Constitutiones,

nes, quibus ſuccedendi jure & ſpe ejecit eos, qui ab Ordine cui nefas eſt, ad eum cui fas eſt ſuccedere, traducerentur. Sed ſuas ille Conſtitutiones ad eos coarctavit, qui ex Cœnobiis ſtrictioris Obſervantiæ traiicerentur ad Conventuales Franciſcanos. Non temerè forſan addubitarit quis, an B. Dominicus ſuos initio ſineret ad poſſeſſiones & hæreditates venire, cùm referat Scriptor ejus vitæ, opulento Bononiæ cive illi benè lautas tranſcribente poſſeſſiones ſuas, ipſum chartas eas coram Epiſcopo conſcidiſſe, quòd ſuos vellet eleemoſynis victitare. *Non enim voluit, ut fratres haberent poſſeſſiones, ſed eleemoſynis frugaliter victitarent.* Remiſit non multò poſt ille rigor, invictiſſimiſque argumentis & authoritatum præſidiis Ordinis ſui contrariam conſuetudinem incomparabilis vir Thomas Aquinas communivit. Franciſcanorum auſterior certiſſimè fuit paupertas, ſed tot & tantæ illam annorum decurſu exagitavere tempeſtates, ut non poſſimus non communem noſtram vehementer dolere ſortem, quorum vel ipſa virtutum faſtigia tam importunis & ſævis tentationum turbinibus quatiuntur, dum mortalis hæc carpitur vita.

Rainal. ann. 1219. n. 53.

III. Anno 1246. Abbatibus omnibus Ordinis Ciſtercienſis Innocentius IV. Papa facultatem dedit aut confirmavit ſuccedendi hæreditariis bonis omnibus, quibus ſuccederent Monachi, ſi in ſæcularis vitæ fœcibus adhuc volutarentur. *Devotionis veſtræ precibus inclinati, authoritate vobis præſentium indulgemus, ut poſſeſſiones & alia bona, mobilia & immobilia, exceptis feudalibus, quæ perſonas fratrum ad Monaſteria veſtra à ſæculo fugientium, & profeſſionem facientium in eiſdem, ſi remanſiſſent in ſæculo ratione ſucceſſionis, vel quocumque alio juſto titulo contigiſſent, petere ac retinere liberè valeatis, contraria conſuetudine non obſtante.* Non diſſidet à veri ſimilitudine contrariam illam conſuetudinem, qua de hìc agit Pontifex, profectam eſſe non minùs à voluntariæ paupertatis Ciſtercienſium fervore inter illa initia, quàm à ſæcularium cupiditate, qui non illubentes jam videbant eos abſtinere ſua ſponte iis bonis, in quæ jure ſuo ſuccedere potuiſſent. Eo enim æſtu efferbuerunt in ſuis primordiis Ciſtercienſes, ut non immeritò eos auguremur, hæreditaria bona omnia aſpernatos eſſe, tum ipſius amore paupertatis, tum ut tumultus liteſque declinarent, ex opulentia ebullientes. Nec ſecus de initiis ominandum Franciſcanorum & Dominicanorum. Sed longo ſæculorum decurſu, & magiſtra experientia edocemur fieri non poſſe, ac ne expedire quidem, ut Regulares Congregationes, nihil unquam mitigent, aut commutent de primævis & ſuperioribus inſtitutionibus ſuis.

Idem an. 1280. n. 27.

Ideo & Dominicani & Franciſcani eodem ſe privilegio donari obtinuere à Clemente IV. quo ab Innocentio IV. Ciſtercienſes ornati fuerant. Anno quippe 1265. eum Pontificem commonuerunt, variis in Orbis Chriſtiani Provinciis adverſari ſibi Epiſcopos, Clericos, Laicos; tanquam ſæculo mortuis, nec jam idoneis ad ſuccedendum. *Ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod quidam Prælati, Clerici & Laici in diverſis mundi partibus conſtituti, aſſerentes vos mundo fore mortuos, nec valentes proprium poſſidere, vos occaſione hujuſmodi à quibuslibet ſucceſſionibus excludere moliuntur.* Illa certè Prælatorum & laicorum interceſſio non nitebatur, niſi ſpeciali profeſſione harum Congregationum, qua ſucceſſionum ſe jure exuerant, pollicitique erant, ne in commune quidem quidquam ſe poſſeſſuros. *Nec valentes proprium poſſidere.* Nec enim Benedictinæ Regulæ ſectatores in commune prædia poſſidentes, quiſquam tum arcebat à legitimis ſucceſſionibus. Æquiſſimis verò poſtulatis annuens Pontifex, declarat eas Congregationes jure ſuo ad ſuccedendum venturas, non quo ipſæ fundos, & prædia poſſideant, ſed ut ea diſtrahant, pretia ſuis uſibus expendant. *Nos itaque veſtris petitionibus benigniùs attendentes, authoritate Apoſtolica declaramus, quod vos in temporalibus bonis, in quibus ſuccederetis exiſtentes, licitè poſſitis ſuccedere, & bonorum ipſorum poſſeſſionem apprehendere, ac vendere liberè bona ipſa, eorumque pretium in utilitatem veſtram convertere, prout vobis melius videbitur expedire.* Adverte hìc porro non conceſſionem hanc eſſe, non privilegium, quo religioſa hæc ſodalitia donentur facultate ſuccedendi gregalium ſuorum nomine, Declaratio quippe hæc eſt, *authoritate Apoſtolica declaramus*, qua pronunciat Pontifex, voto ſpecialis paupertatis, & profeſſione mendicitatis, qua pollicebantur Congregationes iſtæ nullos poſſidere fundos, nihil eas prohiberi, quin exciperent ſucceſſiones, quæ fratribus ſuis obtingerent; quòd quanquam poſſidendi jure ſe abdicaſſent, poſſent ea divendere, & in ſuos uſus pretia convertere.

Bullar. To. I.

Ibidem.

IV. Beati Benedicti Regulam qui amplexabantur utriuſque ſexus, eos tradit beatus Odo Cluniacenſis Abbas, ſuccedere potuiſſe, ubi libro II. Collationum commemorat defectionem Monialium duarum Cœnobii Balmenſis, quæ luctuoſo tandem exitu periere. Atqui ea illæ primùm occaſione deſciſcere & refrigeſcere cœperant à priore pietatis fervore, quòd permiſſæ erant paululum à Cœnobio diſcedere, ut vel tantillum ſaltem decerperent de paterna ſucceſſione, & ad Monaſterium referrent. *Ad hoc autem regredi permiſſæ ſunt, ut de rebus parentum, qui fortè nuper obierant, aliquid Monaſterio reportarent. Sed hac occaſione ſæculum perguſtantes, oblitæ ſunt Deum. Ex quo apparet quàm periculoſa ſit peccandi licentia.* Apparet caſus ejuſmodi non paucos in cauſa fuiſſe, ut Monachi & ipſamet non rarò Cœnobia conſtituerent, ſpem tam lubricam hæreditatum abiicere potiùs, quàm de cæleſti & æterna hæreditate periclitari. Ita non abhorret à veriſimili, ejectos fuiſſe aliquando Monachos jure ſuccedendi, quòd eo ſe ipſi ultro dejeciſſent, tam longa & voluntaria terrenarum abſtinentia hæreditatum, & deſpicientia. Eam occaſionem cupidè captarunt proximi & conſanguinei, ut res alienas retinerent, & voluntariæ ſuorum paupertatis occaſione, ad alendam effrænem avaritiam ipſi ſuam aburerentur.

Bibl. Clun. pag. 214.

Anno 1436. collata aut confirmata ſunt ab Eugenio IV. varia privilegia Benedictinæ Congregationi ſanctæ Juſtinæ in Italia, atque illud in primis, quo vana & irrita eſſe jubentur ſtatuta, conſuetudines, leges omnes, quibus prohiberentur ſuccedere, eodem modo & jure, quo ſi in Monaſterio profeſſi non eſſent. *Quodque præfatæ Congregationis Monaſteria bona mobilia & immobilia in quibuſcumque civitatibus & locis quovis titulo acquirere poſſint; petendi etiam & exigendi Monachis & perſonis hujuſmodi præfata bona undecumque vel qualitercumque eis debita, & quæ, Si in ſæculo remanſiſſent, jus petendi & exigendi haberent, ipſis eorum Monaſteriis acquirenda; non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis, ordinationibus & decretis cujuſvis Eccleſiaſtica ſive ſecularis perſonæ, Communitatis, Collegii, &c. præſentium litterarum ſerie ſtatuimus.*

Bullar. To. I.

Non facilè mihi perſuaſerim, in Italia leges quemquam condidiſſe, quibus jure ſuccedendi exturbarentur Monachi, cui tot legibus civilibus, canonicisque, tot regionum & ſæculorum uſu inconcuſſa quædam firmitas acceſſiſſet; niſi eo ſe ſponte ipſi abſtinuiſſent, ſive ut ne ſe in vocationis & ſalutis diſcrimen committerent; ſive ut ne obiicerent ſe & Cœnobia litium & contentionum procellis; ſive denique ut arctiſſimæ ſe innecterent paupertati. Hic referre juvat, quod narrat Matthæus Paris de Dominicanis, primigenio adhuc inſtitutionis ſuæ zelo ferventibus. Non tantùm

poſſi-

possidebant nihil, sed asperrimam vitam & abstinentiam sectabantur, nihil reponebant in diem crastinum, eleemosynis victitabant, & ubi post sobrias epulas supereset reliquiarum aliquid, totum in pauperes extemplò effundebant. Ita enim Paris ad annum 1198. *Isti in victu & vestitu satis tenues, aurum, vel argentum, vel aliud proprii non possidentes, &c. Nihil de crastino cogitantes, nec quidquam usque mane retinentes. Si quid ex mensa ex eleemosynarum largitione superabundabat, hoc continuo pauperibus erogabant.* Qui hanc vitæ rationem tenent, non illi se facilè in molestias & spinas coniiciunt persequendarum hæreditatum.

Si in manus nostras veniissent Ratiocinia, vel Diaria priscarum Abbatiarum, occurrerent haud dubiè in iis hæreditariæ pleræque portiones, quæ Monachis obvenissent, & à Monasteriis exceptæ essent. Meminit Chronicum Beccense Abbatis Goffridi ad annum 1390. qui Prædium Quevilliacense magnis impendiis restauravit, impensis in id octingentis libris, quæ tum erat ingens pecunia, quæque in illius tum potestatem venerat, ex parentis utriusque non ita pridem fato functi hæreditate. *Solvit octingentas libras de bonis patris & matris suæ; quæ nuper habuerat ex eorum obitu.* Theologorum Parisiensium responsio apud Joannem Gersonium refertur, in causa Monachi Chartusiani, qua constat anno 1410. Monachis ejus Ordinis aditum patuisse adhuc ad quaslibet hæreditates, vel Monasterio eorum nomine, in Hollandia, Geldria & Brabantia. *Notandum quod in patria illa Religiosi tales succedunt parentibus, vel Monasteria pro eis.*

Hist. Univ. Paris. tom. 5. pag. 205.

V. Nihildum diximus de Canonicis Regularibus, quòd finitimi sint Clero sæculari, atque ita nec dubitari ferè de iis potuerit. Unum id hìc referam ex Bibliotheca Præmonstratensi. Anno 1249. Innocentius IV. eodem donavit Abbates hujus Ordinis omnes privilegio, quo & Cisterciensis; vel eadem declaratione, & iisdem quidem verbis expressa, ut supervacaneum fuerit eam repetere. Eo rescripto possunt Præmonstratenses, postquam etiam professionem emisere, hæreditates nanciscì, non aliter quàm si in sæculo semper hæsissent.

Pag. 673.

VI. Monachos, Canonicos, Regulares denique omnes complectitur Caput 75. querimoniarum, sive Gravaminum centum, quæ Principes Germaniæ in Conventu Nuremburgensi anno 1523. obtulerunt Nuntio Pontificio, ut his medicaretur Pontifex, eo tempore quo tanta novabat, tanta evertebat Lutherus priscæ sanctimoniæ munimenta. Iniquè secum agi vociferabantur Principes, si tanta Monachorum & Monialium examina in proximorum hæreditates passim venirent, in eorum hæreditates vicissim nemo unquam proximorum venire, nemo anhelare posset. Ut ei malo medicina fieret, volebant ut ne quis in Cœnobiis profiteretur, nisi antè Civilis Judex parentes profitentium conveniret, adduceretque ad moderata eis stipendia pacisenda, atque ita illi ulteriori quacumque hæreditatis spe se abdicarent. Longior est hic contextus, nec tamen circumcidi ex eo, vel amputari quidquam potest, ita refertus est luculentis in rem hanc nostram sententiis. *Mos non amplius ferendus hactenus inolevit, pauloque altius quàm par sit, radices egit. Videlicet quod Monachi, Moniales, Begutæ, Reghardi, Nothardi, Conventus, & quicumque tandem sunt, qui se Religiosos & à popularibus segregatos profitentur, parentibus, consanguineis, agnatis, ac cæteris amicis in hæreditariis bonis, aliquando in partem, nonnunquam in totum succedunt. At vicissim eorum cognati, seu necessarii laici à prætactis Religiosis ad eorum hæreditates adeundas non solùm non vocantur, sed nec admittuntur quidem. Quod Germanis & grave & molestum, injustum etiam, ac non diutiùs tolerandum onus est. Ea propter necessario, ac summa prudentia curandum est, ut nemo se deinceps memoratorum Religiosorum votis vel astringat, vel addicat, nisi prius ea de re civiles Magistratus certiores fecerit; quorum præsentia, authoritate & consilio Religionem ingredi volentibus, à parentibus & amicis juxta cujusque fortunam & facultates, mediocriter provideri debet, ut habeant unde commodè in Monasteriis vivere possint. Ea tamen lege, eo pacto & ordine, ut omnibus hæreditatibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, cohæredum, ac quorumcumque aliorum successionibus renuntiet. Idemque cum his qui jam olim Religiosorum regulis sese subjecerint, à sacri Romani Imperii statibus & petitur & censetur.*

Cap. 98.

Ea erat Germaniæ universæ querimonia & postulatio. Ubi advertes 1. Eum usum tota Germania receptissimum proficisci non potuisse, nisi ex Imperatorum legibus, ex Conciliorum & Canonum institutis, ex consuetudine Ecclesiæ universalis antiquissima. Ideo ut mitigetur aliquid, ad Ecclesiam unam, & ad Pontificem confugium habent. 2. Jure & more succedendi utebantur Regulares & Monasticæ Congregationes omnes. 3. Apud Germanos in confesso erat, Monachis & Monialibus, Canonicisque Regularibus utriusque sexus jus competere certissimum exigendæ à proximis suis honestæ sustentationis suæ, dum spiritum ducerent. Quin & interponi volebant civilis Magistratus authoritatem, ut proximi officio fungi cogerentur, pro modo facultatum. 4. Extorquebant illi certè tum quidem, ut futuræ quisque successioni renuntiaret. Sed perspicuum est, multò conducibilius fore Monasteriis, ut fundum vel proventum annuum & mediocrem à singulis professis assequerentur, quàm ut hæreditates consectarentur, raras, ferè litigiosas, & plerumque dilapsuras. 5. Jam tum denique Germanos Proceres infecerant contagia quædam & venena Lutheranæ perfidiæ. Nec tamen illi ultra hos limites suas vel querelas effudere, vel spes.

VII. Sigismundus Poloniæ Rex anno 1527. legem promulgavit, qua professus est ille quidem, posse suo jure Moniales maternam paternamque adire hæreditatem, & ut luberet de ea decernere; quòd hoc jus Sedes Apostolica sartum illis tectumque servasset, ea videlicet de causa, quòd non ubique Cœnobiis idoneæ sint copiæ & facultates ad earum sustentationem. *Statuimus etiam quod Sanctimoniales, Ordinem aliquem à Sede Apostolica approbatum professæ, tametsi mundo & bonis temporalibus renuntiaverint, nihilque proprii habere possint: quia tamen non sunt ubique debito modo provisæ, & concessum sit illis ex indulgentia Sedis Apostolicæ, ut succedere possint in bona paterna & materna ad se devoluta, de illisque liberè cum authoritate Superiorum suorum disponere.* Cùm verò Regni Nobilitas gravissimas super eo querelas ingeminasset; non potuisse se non illis accommodare aures: & constituere, ut ubi ejusmodi successiones Monialibus obtigerint, deponerentur apud eum qui proximitate vel consanguinitate conjunctissimus esset, qui redituum illas media parte, dum vitam agerent, impartiretur. *Medietatem omnium censuum & proventuum pecuniariorum illis & cuilibet earum solvere erunt astricti, vita illarum durante.* Media pars altera redituum, & fundi omnes migrante terris Sanctimoniali, ad proximos revolvebantur, qui eis & ipsi rem suam augerent, & onera subirent Reipublicæ. *Reliquam medietatem pro se retinebunt, & ex illis onera Reipublicæ, Regni & bellicæ expeditionis sustinebunt, &c. Post mortem illarum bona earum ad proximiores consanguineos rursum devolventur, & devolvi debebunt.* Quo palam fit, usque ad sæculum decimumsextum, plenissima libertate Sanctimonia-

Statut. Polo. pag. 287.

niales & ſucceſſiones legitimas admiſe, & quibus vellent tranſcripſiſſe.

VIII. De Hiſpaniæ moribus, unius fidem facient Covarruviæ Reſponſa, qui ne in dubium quidem vocat, quin Monachis poſt Profeſſionem pateat janua ad ſucceſſiones. Sed quærit, an migrante Monacho ex Cœnobio uno in aliud, migret & ſucceſſio. Negat autem, propterea quòd cùm prius jam Cœnobium hæreditatem capeſſiverit, ea ſpoliari nequaquam poſſit; quanquam ſi neceſſaria deſint Monacho ſubſidia in altero Cœnobio, à priori illa ſint ſuppeditanda. Subſcripſit Covarruviæ Vaſqueſius. At rurſus alio loco tradit idem ipſe Covarruvias, perſæpè cùm dos profitentibus Monialibus aſſignaretur, compulſas eas fuiſſe, ut futuris ſucceſſionibus renuntiarent. Quærit porro an poſſent revocari hæ renuntiationes, cùm Moniales media plus parte fraudabantur; & in negantem propendet ſententiam. Statuta verò quibus jure ſuccedendi privantur Monachi & Moniales, conſtantiſſimè negat valere poſſe. Denique Covarruviæ veſtigia legens Vaſqueſius affirmat, ſi parens in ejuſmodi Religione profitetur, cujus Cœnobia ſuccedere non poſſint, utpote Clericorum Societatis Jeſu; ex quo primùm profeſſio perfecta eſt, filium vel hæredem ſuccedere. At ſi ejuſmodi eſt Religio, quæ ſucceſſiones non excludat, quod genus ſunt reliquæ ferè omnes, quandiu ille advivet, Monaſterium ea gaudebit hæreditate: eo terris migrante, filius, vel hæres ſuccedet. Quanquam autem plenam parentis hæreditatem non aſſequatur tum filius, niſi poſtquam ille vivere deſiit: ex quo tamen profeſſus eſt, poteſt legitimam ſibi portionem flagitare.

Covarruv. De Teſtam. c. c. Vaſqueſ. De reditib. c. 3. dub. 4.

Covarr. De pactis & renunc. §. 2.

IX. Peragratis Occidentalis Eccleſiæ Provinciis cæteris omnibus, ad noſtras remetiendum iter eſt Gallias, ubi id primùm advertemus, jam à compluſculis ſæculis parentum avaritiam à Vvillelmo Pariſienſi Epiſcopo, quàm juſtè, tam graviter reprehenſam eſſe. Infamia etiam ſimoniæ illis aſperſa eſt, cùm filios in Clauſtra compingunt, ut juſto eos ſuccedendi jure defraudent, & alios filios eo incremento locupletent. *Alii à parentibus & propinquis eo modo in clauſtra proiiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non ſufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non ſpiritualiter, ſed ut ita dicamus, civiliter moriantur; videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui in ſæculo remanent, devolvantur. Et quantum ad hoc ſimoniaca eſt hujuſmodi projectio, immerſio vel intentio.*

De Moribus c. 9. p. 226.

Jam tum ergo in Galliis concuti incipiebat jus Monachorum ſuccedendi; idque factis tentabatur, ut reor, magis quàm jure. Nequedum enim ullum uſquam erat ſtatutum Imperatoriis & canonicis legibus ea in re infenſum. Adversùs hanc vim graſſantem Abbates Ciſtercienſes, cujus Ordinis ſedes primaria in Galliis eſt, muniebant ſe Pontificiis privilegiis, quibus antiquiſſimo juri ſuo, eidemque juri communi nova præſidia adderentur.

Narrat nuperus Galliæ Juriſconſultus à Philippo cognomento Bono, Duce Burgundiæ, conceſſum fuiſſe, ut in Conſuetudine Burgundiæ, quæ compilata & ejus authoritate publicata fuit anno 1459. ſcriberetur articulo ultimo de Succeſſionibus, quod ad Ciſtercienſes Monachos pertinet, qui ſuum & privilegium & uſum oſtentabant ſuccedendi, tum directa, tum collaterali linea, amplius in eam rem inquirendum eſſe, & tum denique Ducem quod æquitas flagitaret pronuntiaturum. Ad ea uſque ergo tempora legitimis hæreditatibus ſucceſſerant Ciſtercienſes, ſucceſſere & diutiùs poſtea, cùm nulla extiterit declaratio, qua eorum privilegium infringeretur. Anno 1570. in meliorem formam revocata eſt Conſuetudo Burgundiæ, & tunc redacti fuere Ciſtercienſes ad communem reliquorum Regularium normam. Unde Chaſſanæus in ſuis ad eam Conſuetudinem Commentationibus hæc habet, quibus edocemur, Jure tum Regni conſuetudinario Regulares ſuccedendi facultate exutos fuiſſe: eadem ratione in medium allata, qua ſuperiùs Germani Proceres abutebantur, cùm veniant perſæpè Monachi in Laicorum, nunquam Laici in Monachorum hæreditates, tandem omnia in Monachorum fiſcum comportatum iri. *Ciſtercienſes Religioſi comprehenduntur eſſe ſub conſuetudine generali Franciæ, quia ſi ſuccederent, eſſet annihilatio temporalitatis in Republica: cùm ſemper Religioſi traherent ad ſe temporalia, eo quòd ſuccederent laicis, & laici eis non ſuccederent, ſed eorum Eccleſiæ & Monaſteria. Unde nulla æqualitas obſervaretur.* San Dionyſiani in Gallia Monachi ab Innocentio IV. & Bonifacio VIII. privilegium elicuerant Ciſtercienſi ſimillimum. Vereor ut eo diu gaudere potuerint. Vide nuperrimum Hiſtoriæ hujus Abbatiæ Scriptorem.

Fevret. L. 4. c. 6.

Doublet.

In Generali Compilatione Conſuetudinum ſub Carolo VII. Rege edita, omnes funditùs Regulares ſuccedendi jure exuuntur, qua ſe cumque jactent Papæ diſpenſatione, vel quavis alia: exceptis tamen Equitibus Hieroſolymitanis, quibus tantò propenſiùs indulgendum aliquid erat, quòd cùm pro Eccleſiæ univerſalis defenſione bellarent, patrimonio, tanquam ſtipendio gaudebant. *Religioſi quicumque tandem, non ſuccedunt, ne ex diſpenſatione quidem Papæ, nedum quavis alia, exceptis Hoſpitalariis, quibuſcum olim Rex & Pontifex diſpenſarunt, unde tam poſſunt ſuccedere, quàm ſæculares; poſt eorum obitum, res eorum in amicos ſparguntur.* Nec diu eo privilegio uſi Equites iſti. Negat Rebuffus poſſe illis annui, niſi uſumfructum. Addit eam limitationem nuperus Juriſconſultus approbatam fuiſſe Senatuſconſulto Divionenſi anno 1582. at vel eo demum uſufructu excuſſos fuiſſe ejuſdem Senatus decreto alio anni 1588.

Ibidem.

Fevret.

Societati Jeſu Clericis, cùm poſt priora vota ſua relaxari poſſint, & in ſæculum redire, cauſæ videbantur eſſe juſtiſſimæ, ut ſuccedendi poteſtas ne penitùs auferretur. Unde & cum in Regnum revocati ſunt, eam illis Henricus IV. Rex firmavit: *Non poterunt ejus ſacri Cœtus ſodales ſuccedere in terrenas hæreditates, uti nec alii Regulares, ſive directè, ſive ex latere. Si poſthac tamen ablegarentur è Societate, in priora ſua jura redintegrari poſſent.* Cœpit anno 1646. Senatus Divionenſis definire certum tempus, ut ne ejuſmodi poſtliminii jure gaudeant, niſi annis quinque poſt profeſsionem votis ſimplicibus perfectam. Exemplo Divionenſis accommodaverunt ſe alia poſtea quædam Parlamenta. Laudantur Judicia Senatus Pariſienſis Divionenſibus antiquiora in eandem ſententiam. Sed non magni noſtra intereſt, quo in Senatu primùm id decretum ſit.

Ibidem.

Joannes Galli prolato Parlamenti Pariſienſis Arreſto, hac illud ratione muniverat, *Ratio quia Religioſi in patria conſuetudinaria non ſuccedunt.* Quod argumento eſt eos ſucceſsiſſe in Provinciis Juri Civili addictis. Ex antedictis multa eò vergunt. Sed jus Conſuetudinarium non multò poſt convaluit ſupra jus Scriptum. Unde & Carolus Molinæus in illud Caput Galli hæc addidit: *Nec Monaſterium pro eo. Idem generaliter etiam in Patria Juris Scripti.* Galli & Molinæus à vero non abludunt, ſi ſejungas tempora. Nam Conſuetudines Juri Scripto derogarunt, & earum tot prodiere Compilationes, ut ſupra quinquaginta numeratæ ſint, quæ Regulares ſucceſsionibus excluderent. Provincia Viennenſis, ſeu Delphinatus Juri Scripto ſerviebat, unde & ibi ſuccedebant Monachi, quando illos eo jure orbavit Franciſcus I. Rex Edicto Caſtri Briantii anno 1532. In Edicto Bleſenſi defixa ætate profeſsionis Monaſticæ ad

Quæſt. Galli, Part. 5. n. 122.

Le Preſtre. p. 82.

annum

annum sextumdecimum, consentaneè Concilio Tridentino, additur porro *posse eos qui ante eam ætatem professionem emiserint, disponere de bonis suis, vel successionibus, quæ jam obvenerint, vel obventuræ sint, directè, vel è latere, & transcribere proximis, vel aliis, non tamen Monasterio cuiquam, idque intra tertium mensem, quo sextum decimum ætatis annum attigerint. Quo spatio elapso, si nihil testati sint, devolvenda sint ad proximos eorum bona, quasi ab intestato.* Quo ne optari quidem potuerat quidquam expressius. Edicto Aurelianensi eadem penè clausula continebatur, vel exclusio Monasteriorum à successione.

Art. 18.

Art. 19.

X. Utque jam finem faciamus dicendi, illud postremò advertemus, Ne Monachi succederent, jamdiu esse quòd privati complures restitere. Ad ipsa usque retro assurgere fas est Nicolai I. Papæ tempora, cujus supereſt apud Gratianum Epistola ad Episcopos Galliarum scripta, de Clerico, quem impuberem adhuc pater Monastico instituto devinxerat, & qui elapsus tandem Monasterio, & jam pubertatem assecutus, à fratribus ad hæreditatem non admittebatur. *Sub hac occasione, paterna, seu materna hæreditate à fratribus suis privatum esse.* Restitum est multò vehementiùs, ubi illuxere orbi Christiano Franciscani & Dominicani, strictiorem multò paupertatem amplexati, quàm tum quidem Benedictini. Eò adducti sunt Cistercienses, Benedictini, Præmonstratenses, & tandem Dominicani ipsi privilegia mendicare sedis Apostolicæ, quo jure suo succedendi uti possent. Tum cœpere Consuetudines increbrescere; cùmque eas dictarent domini temporales, iique subditis suis non paucas inducerent servitutes: eò res tandem evasit, ut Consuetudines & servitudines non multum abluderent: unde & in iis testamentorum & successionum libertas plurimùm accisa & afflicta est. Jure succedendi Monachos exturbare cœpere Consuetudines. Et primùm quidem privilegiis Pontificiis honorem habuere; mox id quoque abjecere frænum. Melitensibus Equitibus usumfructum primò permisere, mox & abstulere; nec reliquum illis factum est, nisi jus exigendi à proximis quo redimantur à captivitate infidelium, si in eorum manus venerint. Cùm jus Consuetudinarium per Gallias latè se effuderit, hinc in Provincias quoque Juris scripti propagatus est usus excludendi Monachos à successionibus. Atque ubi generalis increbuit convaluitque Consuetudo, tum Regia etiam demum accessere Edicta.

20. q. 3. c. 4.

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ concessis.

CAPUT XXVI. P. I. L. 3. c. 10.

De Dominiis temporalibus Ecclesiæ concessis per quinque priora sæcula.

I. Ducatus & Comitatus meræ erant & revocabiles Præfecturæ Urbium & Provinciarum usque ad tempora Caroli Magni.

II. Episcopos Constantinus permagna donavit potestate in rebus Civilibus.

III. Potestas temporalis Episcoporum Alexandrinorum tempore Athanasii.

IV. Tempore Cyrilli.

V. VI. VII. Potestas temporalis Papæ Romæ. Probationes.

VIII. IX. Potestas & jus Episcoporum Alexandrinorum tempore Dioscori. Probationes.

X. Suburbium Urbis Alexandriæ sub tuitione Monachorum Tabennensium.

XI. XII. XIII. Caterva Monachorum, & Clericorum, qui Parabolani dicebantur, ad defensionem Episcopi Alexandriæ.

XIV. Leonis Papæ potestas in urbe Roma.

XV. Potestas temporalis Episcoporum Galliæ.

XVI. Beatus Germanus Altisiodorensis Episcopus in Anglia prælio congreditur & vincit.

XVII. Leo Magnus Attilam exarmavit.

XVIII. Potestas temporalis Episcoporum Antiochiæ.

XIX. Jacobi Episcopi Nisibeni.

XX. Episcoporum Carthaginensium.

XXI. Fundamenta jecerat Constantinus hujus temporalis potentiæ Episcoporum.

XXII. Imperium & dominatio Episcoporum, pietas & Religio, preces & lachrymæ.

I. DOminia & Principatus non facilè invenies in bonis Ecclesiæ temporalibus, per hæc quinque priora sæcula. De feudis altum adhuc silentium; ne Optimates quidem ferè, nisi patrimonia ita obtinebant; atque ubi Urbes & Provincias in potestate habebant, earum præfectura tantùm & administratione ad aliquot annos donabantur. *Duces* de quibus agit Svetonius, & cæteri post illum Historici, non aliud quàm exercitus ductabant. *Comites*, quorum dignitatem amplificavit Constantinus, & quos digessit in tres Ordines, *Item Comitum alios in primo ordine collocavit, alios in secundo, alios in tertio*; ut refert Eusebius: titulis honorum fulgebant, non potestatis. Additæ sunt illis postea Præfecturæ & Administrationes, sed quæ non ante Carolum Magnum hæreditariæ evaserint: quando & earum aliquæ Clericis etiam obtigerunt.

De vita Constan. L. 4 c. 1.

II. In hac ergo quam illustramus, priori Ecclesiæ ætate, unum quæri potest, an jam tum Episcopi in administrationem temporalem Civitatum, operam & authoritatem suam interponerent. Ea est temporalium spiritaliumque rerum conjunctio, ea populorum in Pastores suos propensio & reverentia ex religione efflorescens: ea erat qua Episcopos Constantinus Imperator cumulaverat authoritas, ut publicorum Judicum judicia retractarent, suorumque Judiciorum illos executores haberent; denique ea erat quarundam Ecclesiarum opulentia, tanta Clericorum, pauperum, virginum, viduarum copia, qui Ecclesiæ sumptu alebantur: ejusmodi, inquam, erant hæc omnia, ut non ferè potuerint Episcopi non magna saltem ex parte civili Civitatum & Provinciarum administrationi implicari.

III. Erat utique Episcoporum Alexandrinorum, non Alexandriæ tantùm, sed tota Ægypto potestas eximia quædam & latè fusa, cùm hac Ariani calumnia Athanasium impetierint, quòd vestium linearum tributum Ægypto indixisset. *Criminationem confingunt, quod Athanasius præcepisset Ægyptiis, ut vestem lineam Ecclesiæ Alexandrinæ pro tributo pensitarent.* Quàm abhorrent à vero, tam alludunt ad veri similitudinem calumniæ. Nec aliter existimandum de altera criminatione, quam Athanasio Sycophantæ iidem asperserunt, intervertere illum voluisse frumenta, quæ quotannis ex Ægypto Constantinopolin convehebantur. Fidem adjecit Imperator, & Athanasium exilio mulctavit. Non tam faciles ei criminationi aures accommodasset Princeps, si ne speciem quidem veri præ se tulisset, ex incredibili quadam Episcoporum Alexandrinorum potestate in Ægypto universa.

Socrates. L. 1. c. 10.

Ibid. c. 23.

IV. Nova porro in dies ei Alexandrini Præsulis potestati accessio fiebat. Cùm successisset Athanasio Petrus, Petro Theophilus, hujus quidem permagna viguit vis & authoritas; sed ejus ex fratre nepos & successor Cyrillus, ulteriùs sanè pro-

progreſſus eſt. Unde idem qui modò Socrates: *Cyrillus in ſede Epiſcopali collocatus, majorem Principatum, quàm unquam Theophilus habuiſſet, pariter ſibi aſſumpſit.* Addit enimverò idem Socrates primum Cyrillum temporali etiam dominatione uſum eſſe: *Etenim ex illo tempore Epiſcopus Alexandrinus præter ſacri Cleri dominatum, rerum præterea ſæcularium dominatum acquiſivit.* Ejus civilis poteſtatis ſpecimen edidit Cyrillus, quando omnes Novatianorum Eccleſias Alexandriæ occluſit, theſauros eorum aſportavit, Theopemptum eorum Epiſcopum bonis omnibus exuit, ſi qua Socrati hæc narranti fides addenda ſit. L.7.c.7.13.

V. Eodem zelo, nec diſpari poteſtate Cæleſtinus Papa Romæ Novatianis Eccleſias abſtulit ſuas omnes, compulitque ut nonniſi clandeſtinos agerent cœtus. Hinc Socratis querelæ & lamenta, quòd & Romani & Alexandrini Antiſtites ſpiritalis Imperii metas prætervecti, temporalem exercerent dominationem. *Epiſcopatus Romanus non aliter atque Alexandrinus, ad ſæcularem principatum erat jam ante delapſus.*

VI. Hic ipſe Cæleſtinus eſt, quem efflictim & enixiſſimè interpellabat Auguſtinus, ne Antonium Fuſſalenſem Epiſcopum Eccleſiæ & ſedi ſuæ reſtitui juberet ea vi, & armatorum militum caterva, qua reſtitutum illum iri fama vulgaverat latè ſparſo eo jam terrore. *Judicia illis & publicas poteſtates, & militares impetus, tanquam executuros Apoſtolicæ ſedis ſententiam comminatur.* Auguſtini precibus & æquitate cauſæ facilè crediderim emollitum fuiſſe Cæleſtinum, fragorem illum armorum diſſipatum. Privatis affectibus indulgebat Socrates, cùm in has ſuprà querelas effundebatur. Si poteſtatem civilem non explicârunt Cæleſtinus & Cyrillus, niſi ad obruendam hæreſin, & Eccleſiæ Catholicæ nova munimenta aſtruenda, nec illis magnoperè, nec nobis laborandum eſt de hæreticorum criminationibus, quibus Catholicæ fidei zelus & conſtantia commendatur. Epiſt. 261.

VII. In ea certiſſimè verſabatur ſententia B. Proſper, cùm Bonifacium & Cæleſtinum hinc laudibus in cælum tolleret, quòd utraque certaſſent poteſtate, & Imperatorio atque Apoſtolico Edicto Pelagianos oppreſſiſſent, Cæleſtium tota exegiſſent Italia. *Quando Papa Bonifacius piiſſimorum Imperatorum catholica devotione gaudebat, & contra inimicos gratiæ non ſolum Apoſtolicis, ſed etiam regiis utebatur edictis. Cum Cæleſtinus Cæleſtium quaſi non diſcuſſo negotio audientiam poſtulantem totius Italiæ finibus juſſit extrudi.* Contra Collat. c.41.

VIII. Ad Epiſcopos Alexandrinos revocandus ſermo, & ad Dioſcorum Cyrilli ſucceſſorem. Qua ille abuſus eſt poteſtas tyrannica, triſtiſſimum quidem, ſed & certiſſimum eſt temporalis ejus juriſdictionis argumentum. In Concilio Chalcedonenſi à Diacono Iſchyrione graviſſimæ in illum congeſtæ ſunt accuſationes, quæ ſingulæ ſummam quandam non improbitatem tantùm produnt, ſed & poteſtatem. *Aliquorum vaſtata ſunt prædia, exciſione arborum perpetrata, aliorum verò domus deſtructæ ſunt, alii in exilium pulſi ſunt, alii multatione vexati ſunt, quidam verò & ab Alexandrina civitate, ſicut de propria ejus poſſeſſione excluſi ſunt.* ὡσανεὶ ἰδίᾳ κτήματος αὐτῆς ἄστεως. Nec leviora Dioſcoro impegit Athanaſius Presbyter Cyrilli nepos graſſationum Dioſcori documenta, quòd ſe ſuoſque Alexandria ejeciſſet, domos invaſiſſet, ex iis Eccleſias extruxiſſet, ingentem pecuniæ vim ab eo extorſiſſet, balnea ſibi & alimenta interdixiſſet in Alexandriæ ſuburbio Canopo, quò confugiſſet, propterea quòd locus ille transfugarum receptaculum eſſet, & ſub tuitione delitеſceret Monachorum Tabenneſiotarum. Vel ipſis civilibus Alexandriæ Magiſtratibus terrori erat Dioſcorus, ut impunè illum ita furere ſinerent. Conc. Chalc. Act.3.

IX. Sed quò baccharetur uſque & inſaniret Dioſcori ambitio & impotentia, manifeſtius etiam fit ex libello ſupplici, quem eidem Concilio Chalcedonenſi obtulit Sophronius laicus. Ab eo enim prohibitum eſt, ne executioni mandaretur præceptum Imperatoris, jubentis Sophronium ipſum reſtitui bonis, quibus contumelioſiſſimè extruſus fuiſſet. Nec tum tacuit Dioſcorus quod mente premebat, in ſua magis, quàm in Imperatoris poteſtate eſſe Ægyptum. *Arbitratus ſe ſuper omnes eſſe, neque immortalia decreta, neque magnificas conceſſit exequi ſententias, ſuam magis Provinciam, quàm Imperatorum eſſe dicens.* Vix paſſus eſt imagines Imperatoris Alexandriam perferri, non alterum facilè præter ſe Imperio Ægypti potiri paſſurus. *Seipſum enim magis Ægyptiacæ Diœceſi imperare volebat, ſicut & geſta apud diverſos judices confecta demonſtrant.* Quàm infanda & execrabilis tota hæc inſania, tam laudabilis præſumenda animo eſt moderatio & ſapientia Cyrilli, Theophili & Athanaſii, in eadem poteſtate explicanda. Cyrillo & Athanaſio Theophilum hìc copulavi, quòd quamvis ſubimpotenter quandoque ſpiritali authoritate ſua uſus ſit, quode ſermonem hìc non facimus; at aliàs à ſanctis Patribus ſummis laudibus exornatus eſt. Cùm alienius nihil ſit à charitate, quàm cupiditas, diſſimillimus eſt utriuſque poteſtatis uſus. Ubi viribus ſuis abutitur cupiditas, non poſſumus non illi ſubiraſci. At ubi charitas poteſtatem effundit longè maximam, meritò gratias habemus ſummi Numinis providentiæ, quæ ſempiternæ ſapientiæ & juſtitiæ legibus creatas omnes diſpenſat vires & poteſtates. Ne ergo ita inſaniamus, ut minùs placeat nobis, quod incorruptibili Dei ſapientiæ placuerit: hoc perſuaſum fixumque nobis ſit, quando temporali nulla poteſtate Epiſcopale cingebatur miniſterium, id providentiſſimè tum cautum fuiſſe, ne falleret temporalis illecebra, utque totos ſe Epiſcopi ad ſacras & ſpiritales functiones ſuas conferrent. At ubi civilis quoque juriſdictio acceſſit ſpiritali Pontificum authoritati, id quoque conſultiſſimè proviſum fuiſſe, aut ad gloriæ cumulum ſacerdotio adiiciendum, aut ad cæleſtis ſanctimoniæ auram aliquam temporali dominationi aſpirandam; utque Civitatum & Provinciarum adminiſtratio ex Chriſtianæ veritatis, juſtitiæ, & charitatis legibus temperaretur.

X. Ecquid enim de illo menti noſtræ occurſare poteſt Alexandriæ ſuburbio, quod tutelæ ſuberat Monachorum Tabenneſiotarum, ut ab Athanaſio Presbytero affirmatum eſt? *Totum enim videtur ſub tutela eſſe Monaſterii Tabennenſium,* Ὅλον δοκεῖ ὑπὸ τὴν φυλακὴν τὸ μοναστηρίου, *&c.* Quid augurandum ſupereſt ex tutela, cuſtodia, vigilantia Monachorum tota Thebaide ſanctitate & virtutum fama florentiſſimorum, niſi ſummum quoddam religionis, pietatis & charitatis imperium in omnes ejus ſuburbii incolas?

XI. Cùm Nitriæ in Ægypto Monaſteria reſciſſent Præfectum Oreſten inimicitias Cyrillo indixiſſe: Alexandriam convolarunt Monachi numero quingenti ad Archiepiſcopi defenſionem. Unus eorum lapide Præfectum percuſſit, ſed eam petulantem inſaniam nemo ſanus aliis Monachis affinxerit. Qui hæc narrat Socrates, narrat idem ipſe Theophilum aliàs eoſdem Monachos ſibi mutuò colliſiſſe, ſive ut ipſe adversùs eos tutior eſſet, ſive ut pertinaces Origenis errorum ſectatores mutuis conflictibus conſumeret. Socrat. l.7.c. 14.& l.6.c.7.

XII. Eo autem ex capite manabat Oreſtis Præfecti & Cyrilli diſſenſio, quòd impatientiſſimè ferret Præfectus, quòd Cyrillus domos Judæorum Alexandriæ prædæ & expilationi objeciſſet, eoſque omnes Alexandria ejeciſſet, ob ingentem Chriſtianorum

norum cædem ab illis perfidiosissimè perpetratam. *Magnum cepit dolorem Orestes, tam præclaram civitatem tanta hominum multitudine prorsus orbatam esse.* Sed ab eodem ipso observatur, jam diu antè permoleste tulisse Præfectum incrementa potestatis penè quotidiana Episcoporum Alexandrinorum; cùm tantundem necessariò decederet authoritati Præfectorum, & Magistratuum omnium civilium. *Orestes autem etsi antè Episcoporum potestas illi odio propterea fuerat, quòd per eos nonnihil de authoritate eorum qui ab Imperatore ad Magistratus gerendos designati erant, admodum detractum fuit: tamen tum vel maximè, quòd Cyrillus videbatur in ejus edicta inquirere.*

Socrat. l. 7. c. 13.

Ibidem.

XIII. Nec irritæ cecidere Orestis ad Theodosium Imperatorem de Cyrillo expostulationes. Publicata est enim à Theodosio Lex, qua multitudo & potestas coarctata est Parabolanorum Alexandrinorum, qui Clerici erant, vel ministri Antistitis Alexandrini, curandis ægrotis præfecti. Socrates Παραβόλους vocat Gladiatores quosdam intrepidos, qui pugnæ & morti fortiter pectus objectabant. Eodem verbo utitur Paulus, ad significandam laudatissimam discipuli audaciam, qui fidei tuendæ ergo in discrimen se mortis conjecerat. Παραβολδσάμενος τῇ ψυχῇ. Hoc ergo nomine donabantur Parabolani, quòd nulla non ad discrimina prosilirent, ne ægrotantibus deessent. Magno erant numero, & vel hinc formidolosus videri poterat Episcopus Alexandrinus. Ad quingentos Theodosius numerum arctaverat, eorumque designationem abstulerat Cyrillo, accusatorum ejus præstigiis delusus. Sed audito demum Cyrillo ipso revocarat eam legem, & pristino statui res omnes reddi sanxerat. Ut ne jam cuneos spectemus Monachorum, hic ipse numerus Clericorum & ministrorum, quorum una classis sexcentos complectebatur, Episcopo Alexandrino poterat utique permagnæ & formidolosæ potentiæ vim & terrorem circumdare. Plerique enim horum Clericorum conjugati erant, & ex eorum familia & liberis novi non parum præsidii accedebat.

L. 7. c. 22.

Philip. l. 2. v. ult.

Cod. Theod. l. 16. Tit. Leg. 42. 43.

XIV. Cyrilli in Novatianos Alexandrinos asperitas Socrati stomachum movit, ut historiam ejus omnem maledicentia sua & livore perfuderit. Spectatissima aliàs Cyrilli pietas & religio cogit sanè nos, explosis Socratis obtrectationibus, fateri eum potestate & contentione animi tota non ad aliud usum esse, quàm ad constabiliendum Christi regnum; si ultra Majorum autem suorum modum exarsit, id ex ejus immensa quadam charitate manasse, quæ licere sibi volebat, quidquid ad Ecclesiæ Christique causam muniendam, aut necessarium esset, aut conducibile. Nec aliter sentire fas est de sancto Leone Papa, qui per litteras Imperatori Theodosio significavit, non posse se proficisci, & præesse Concilio Ephesino, quòd abesse Roma ipsum non pateretur Urbis salus. *Quod pietas ejus etiam me credidit interesse debere Concilio, etiamsi secundùm aliquod exigeretur exemplum, nunc tamen nequaquam posset impleri, quia rerum præsentium nimis incerta conditio, à tantæ urbis populis me abesse non sineret; & in desperationem quandam animi tumultuantium mitterentur, si per occasionem causæ Ecclesiasticæ viderer patriam & Apostolicam sedem velle deserere.* Et in alia Epistola: *Cum temporalis necessitas me non patiatur deserere civitatem, &c.* Testatur & ipse alicubi Augustinus, non posse se Hippone abesse, ob imminentes & incubantes ei calamitates.

Epist. 13.

Epist. 17.

Epist. 227.

XV. Sidonius Appollinaris in Epistola ad Basilium, quem Aquensem volunt fuisse Episcopum, cladibus Ecclesiæ ingemiscens, & earum Galliæ Provinciarum, quas Rex Gotthorum Evarix sub jugum misisset; hunc insinuat Episcopum, cum Regensi, Massiliensi & Arelatensi, veluti sequestrem & mediatorem fuisse pacis, quæ tunc parabatur inter Arianos & Romanos Catholicos; hortaturque in eam maximè curam incumbi, ut Clero & fidei Catholicæ consultum sit in iis urbibus, quæ Gotthorum potestati permittentur. *Per vos mala fœderum currunt, per vos regni utriusque pacta conditionesque portantur. Agite quatenus hæc sit amicitia & concordia principalis, ut Episcopali ordinatione permissa, populos Galliarum, quos limes Gothicæ sortis incluserit, teneamus ex fide, etsi non tenemus ex fœdere.* Altiùs ergo hi Præsules in Regni negotia penetrabant, sed fructu non alio, aut fine, quàm ut Regno & Ecclesiæ consultum esset.

L. 7. Ep. 6.

XVI. Cùm Germanus Episcopus Altisiodorensis & Lupus Tricassinus in Concilio Ecclesiæ Gallicanæ delegati fuissent, ut Magnæ Britanniæ ferrent suppetias adversùs Pelagianorum errores ibi latiùs serpentes; ei genti diversissima etiam alia ratione opitulati sunt, quæ minimè consentanea videri posset sanctissimæ Episcoporum dignitati, nisi eorum authoritas, æquè ac Pastoralis sollicitudo, ad salutem etiam temporalem exporrigeretur. Brittones enim à Saxonibus & Pictis uno eodemque tempore vehementissimè lacessiti, *sanctorum Antistitum auxilium petierunt.* Ducem se Germanus ostendit fore Exercitus: *Germanus ducem se prælii profitetur.* Exploravit ipsemet locum struendæ aciei, cùmque in vallem incidisset montibus umbrosis cinctam, augendo & propagando sono ac bombo idoneam, ad caput evolavit copiarum, *componit exercitum, ipse dux agminis*, edixit ut omnes una voce & omni contentione intonarent *Alleluja*; quo consternati hostes, fugæ se commiserunt. Hæc diligentissimus Author & coævus vitæ beati Germani. Si ita in bellicis rebus, quid in civilibus populi Episcopis supplicabant, Episcopi populis consentiebant? Id verò fieri vix, ac nec vix poterat, quin tandem aliquando civilis potestas Episcopis adhæresceret; eo potissimùm ævo, quo Episcopali ingenio Episcopi tractabant omnia, ab ipsa alienissimi specie, vel suspicione dominationis, & necdum longa in eos incensa Magistratuum civilium æmulatione.

Constant. c. 28.

XVII. Exarmavit Attilam Leo Papa, & urbem servavit, quæ periculosissima hac eum honestaverat legatione, cum duobus aliis amplissimis & ornatissimis viris. Id probat Sirmundus ex Chronico Prosperi. *Nihil inter omnia consilia Principis ac Senatus populique Romani salubrius visum est, quàm ut per Legatos pax truculentissimi Regis expeteretur. Suscepit hoc negotium cum viro Consulari Avieno, & viro Præfectorio Trigetio beatissimus Papa Leo auxilio Dei fretus, quem sciret nunquam piorum laboribus defuisse. Nec aliud secutum, quàm præsumpserat fides. Nam tota legatione dignanter accepta, ita summi Sacerdotis præsentia Rex gavisus est, ut & bello abstineri præciperet, & ultra Danubium discederet.*

Sirmund. in Notis Sidonianis, p. 19.

XVIII. Nec illaudata nobis abibit Ecclesia Antiochena, & Antistitum ejus potestas. Uno Pauli Samosateni exemplo confici res poterit. Quanquam enim necdum detumuisset persecutionum tempestas, Antiochiæ conspicuus eminebat Paulus, summæ cujusdam potestatis insignia circumgestans, vesanæ fomitem ambitionis. Nomen Episcopi postponebat titulo ventoso profanæ dignitatis, nec in publicum prodibat, nisi numeroso stipatus satellitio. Hanc ejus effigiem delineavit Concilium Antiochenum, quod ad ejus exauthorationem coaluit. *Fastu & arrogantia supra modum elatus, sæculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari, quàm Episcopus mavult; per forum magnificè incedens: stipatusque maxima hominum multitudine, partim præeuntium, partim subsequentium; adeo ut ex illius fastu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adversùs fidem nostram conflatum sit.* Denique interventione Imperatoriæ potestatis Ecclesia sua extrudendus fuit.

Euseb. l. 7. c. 30.

XIX. Quanto & dedecori eſſe & detrimento poſſit potentia ingens malè ſano homini credita, ex Paulo hoc patuit : at ex Jacobo Epiſcopo Niſibenſi liquebit, quantò ea viciſſim & præſidio ſit & ornamento, ubi ſapientia illi & pietas comes eſt. Author eſt Theodoretus Niſibin in finibus locatam fuiſſe Romani Imperii & Perſici Regni ; Jacobum ei præfuiſſe Epiſcopum, Præſidem, Ducem ; conſpicabilia in eo fuiſſe Apoſtolicæ ſanctitatis lumina ; editorum ab eo ſignorum admiratione & fama orbem univerſum pervaſum fuiſſe ; cùm Niſibin Rex Perſarum obſidione cinxiſſet, jamque muros ſolo æquaſſet, ſanctiſſimum Epiſcopum animos exaggeraſſe ſuis, muros reſarciri curaſſe, Perſas ad oppugnationem gradientes propulſaſſe, denique potentiſſimum Regem in fugam egiſſe, dedecore incertum, an jactura majore. *Niſibis Epiſcopus, moderator & Dux Jacobus fuit.* Πολιᾶχος, καὶ στρατηγός. Quod narrat alibi Theodoretus de occupationibus Præſulis incomparabilis hujus, dum pax vigeret, ex eo perſpicuum eſt, illorum temporum Epiſcopos civili adminiſtrationi implicatos plurimùm fuiſſe. Ex officio enim ſuo erant ſemper orphanorum parentes, viduarum defenſores, oppreſſorum patroni & vindices, Judices plurimarum cauſarum, miſerabilium denique omnium tutores.

L. 2. hiſt. c. 30.

Hiſt. rel. c. 1.

XX. Paucis perſtringendi nobis ſunt & Africani Epiſcopi. Donatus Donatiſtarum caput & dux, in ipſam Carthaginem ſummum quoddam ſibi, & tantùm non Imperatorium jus vendicabat ; dehoneſtari ſe nomine Epiſcopi exiſtimabat, denique ſupra Imperatorium ipſum faſtigium aſſurgere ſe poſſe confidebat. Ita enim Optatus : *Carthagini principatum ſe tenuiſſe crediderat ; & cùm ſuper Imperatorem non ſit niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem ; dum ſe Donatus ſuper Imperatorem extollit, jam quaſi hominum exceſſerat metas, &c. Principatum Carthaginis vindicabat, &c. Denique in ore populi raro eſt appellatus Epiſcopus, ſed Donatus Carthaginis dicebatur.*

L. 2.

XXI. Non ferè poterat non accedere Epiſcopis cumulus quidam & apex civilis poteſtatis, ex quo ſtatuerat Conſtantinus, ut qui in jus vocarentur, iis integrum eſſet recuſato ſæculari Judice ad Eccleſiaſticum confugere, & Epiſcopos aſciſcere ſibi judices. *Epiſcoporum ſententiam ratam eſſe, & aliorum Judicum ſententiis plus habere authoritatis, tanquam ab ipſo Imperatore prolatam ; utque Magiſtratus res judicatas reipſa exequerentur, militeſque eorum voluntati inſervirent.* Hæc Sozomenus. Hoc verò Edicto cùm poteſtati Epiſcopali plurimum tributum ſit, non aliud ferè tamen, quàm quod Paulus ſanxerat, firmatum eſt, quod Epiſcoporum ipſa religio & dignitas longo jam ſibi uſu pepererat. Teſtatum quippe facit Gregorius Nyſſenus in vita Gregorii Thaumaturgi, lites plebis ſuæ ipſum dirimere ſolitum, vel componere. *Ne temporalium quidem controverſiarum aliud ullum judicium ſibi magis ratum eſſe putabant, ſed omnis quæſtio, & explicatu difficilis negotiorum nexus, illius conſiliis dirimebatur.* Queritur Gregorius Nazianzenus, quòd Epiſcopi perſæpè eligerentur ii, qui tuendis & protegendis populis accommodatiores eſſent, quàm propagandæ fidei & pietati : *Nec puros ſacrificos, ſed fortes, ac robuſtos defenſores quærunt.* Poterat in eo eſſe nimium quid, quod meritò vituperaretur. Sed eximia tamen laude Syneſius ornavit, & coronis donavit Presbyteros Auxiditarum, eorumque Diaconum Fauſtum, qui inermes armatis ſe ruſticorum turbis duces & anteſignanos præbuerunt, adversùs Barbaros, quos & conſertis manibus deleverunt, Clero tum obeunte vicem militum, qui in ſpeluncas ſe montium abdiderant.

L. 1. c. 9.

Orat. 32.

Epiſt. 122.

XXII. Quanta verò maxima erat hæc Præſulum temporalis potentia, nec manaſſe illa potuerat niſi ex paſtorali diutina ſollicitudine, nec pertinere niſi ad ejus uberiorem explicationem : non neſcientibus Epiſcopis in Sacerdotio ipſo eſſe imperium Imperio majus ; Sacerdotes legis Moſaicæ ſervaſſe regnum, non uſurpaſſe ; Chriſtum aufugiſſe, non ubi Crux, ſed ubi regnum ſibi deſpondebatur ; Imperium ſacerdotale pietate conſtare, virtutibus, lacrymis, oratione. Hæc Ambroſius, quem tamen & populus ipſum & miles contutatus eſt, cùm ſævitura in ipſum videretur Imperatrix Ariana. *Veteri jure à Sacerdotibus donata imperia, non uſurpata. Et vulgo dici, quòd Imperatores ſacerdotium magis optaverint, quàm imperium Sacerdotes. Chriſtus fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem noſtram. Tyrannis Sacerdotis infirmitas eſt. Cùm infirmor, inquit, tunc potens ſum.*

Epiſt. 35.

CAPUT XXVII. *P. 2. l. 3. c. 18.*

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Eccleſiæ datis, ſæculo ſexto, ſeptimo, & octavo.

I. II. Temporalis Epiſcoporum poteſtas in Civitatibus & Provinciis Galliæ.

III. Civitas ſub tutela Eccleſiæ.

IV. Eccleſiæ Turonenſis jura & dominia in ipſam urbem.

V. VI. VII. Poteſtas civilis Papæ in Urbem & in Italiam. Exempla Gregorii Magni.

VIII. Tempore belli Epiſcopis mandata Civitatum defenſio. Sollicitudines, vigiliæ, expenſæ Pontificum ad Italiæ cuſtodiam.

IX. Cum non eſſent tunc Comites & Duces, niſi Præfecti revocabiles, Epiſcopi partem habebant longè majorem civilis adminiſtrationis.

X. Sententia Caſſiodori.

XI. Quorundam Angliæ Monachorum ſumma dominia.

XII. XIII. Epiſcoporum Orientis potentia temporalis.

XIV. Maximè verò Epiſcoporum Alexandriæ.

XV. Quæ Clericorum dominatio, & quàm abhorrens à ſæculari.

XVI. Rurſus Epiſcoporum Alexandriæ ſumma poteſtas.

XVII. Varia dominia Papæ collata.

I. IN Concilio Liptinenſi anno 743. juſſi ſunt Epiſcopi prohibere, ne quo ſe quis idololatriæ piaculo contaminet, & ad id aſſequendum, adſciſcere ſibi Comitem, ſeu Præfectum loci, qui Eccleſiæ etiam Defenſorem agit. *Decrevimus, ut ſecundum Canones unuſquiſque Epiſcopus in ſua Parochia ſollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui Defenſor Eccleſiæ ejus eſt, ut populus Dei paganias non faciat, ſed omnes ſpurcitias gentilitatis abiiciat.* Non faciles ea res exitus habebat, niſi multa penes Epiſcopum eſſet poteſtas civilis. Ideo & Comes opitulabatur Epiſcopo, qui caput erat & dux executionis.

Can. 5.

II. Dum Aurelianenſem obſidione cingeret urbem, qui Flagellum Dei dictus eſt Attila, convenit ad B. Anianum urbis Epiſcopum plebs univerſa, ut ab eo ediſcerent, quid optimum factu foret. *Cumque incluſi populi ſuo Pontifici, quid agerent, acclamarent.* Perrexerat jam antè Anianus Arelatem ad Ætium Galliarum Præfectum, opem orans civitati ſuæ jam periclitanti : *Ad Ætium Arelatem abierat prius, ſuſpectus futuri.* Precibus ſanctiſſimi Epiſcopi accelerata ſunt auxilia, & ſoluta eſt urbis obſidio. De gratia & authoritate, qua florebant apud Reges Epiſcopi, alibi diſſeruimus. Idem porro Gregorius Turonenſis, ex quo hæc libata ſunt, narrat alio loco ut Rex Guntramnus ſimultatibus cum Rege Sigeberto ſuſceptis, Lutetiam congregarit omnes Regni Epiſcopos, quò exorientis inter utrumque belli flammas reſtinguerent. *Guntramnus Rex apud Pariſios omnes Regni ſui Epiſcopos congregat, ut inter utroſque quid veritas haberet, ediceret.*

L. 2. c. 7. L. 4. c. 47.

III. Ex

III. Ex hac Regum populorumque summa in Episcopos observantia, ex ipsis Episcoporum magni plerumque momenti officiis etiam in rebus civilibus, non poterat non aliquando existere causa & necessitas, quæ Episcopos ipsos aliquantulæ Civitatum & Provinciarum administrationi temporali innecteret. Agit idem Gregorius de urbe, quæ sub Ecclesiæ tuitione conquiescebat. *Erat tunc temporis in urbe, quæ sub tuitione matris Ecclesiæ habebatur, homo quidam, qui, &c.* Peropportuna erat vox tuitionis, ut innueretur, quàm abhorreret Ecclesia à temporalis dominationis fastu, ut quæ dominari nolit, vel nonnisi ad tuitionem dominetur.

De Mirac. sancti Martini, l. 3. c. 14.

IV. Ecclesiæ Turonensi concessit Dagobertus I. Rex jura omnia fisci, censum, & quidquid ea ex urbe exigebatur: quin & Episcopo copiam fecit instituendi Comitis, seu Præfecti. Idoneus testis id confirmat beatus Audoenus, in vita sancti Eligii Episcopi Noviomensis, cujus hortatu Rex Ecclesiam Turonensem amplissimo hoc ornavit privilegio. *Pro reverentia sancti Confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem, qui fisco solvebatur, Dagobertus Rex illi Ecclesiæ ex toto condonavit, scriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore, omne jus fiscalis census Ecclesia sibi vendicat, & usque in præsens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes instituitur.* Expressissima ea sunt argumenta & insignia Dominii & Principatus temporalis, jura eadem exigere, quæ Rex exigebat, & authoritate propria Magistratum instituere civilem.

Du Chesne, To. 1. pag. 630 Vita sancti Eligii. L. 1. c. 32. Spicileg. Tom. 5. pag. 184.

Remensis civitatis portas recludere abnuit beatus Rigobertus Carolo Martello, tum adventanti cum exercitu, & Raginfredum æmulum inequenti; certus ei aperire, qui victoriam reportasset. Hinc in eum Caroli ira conflagravit. Sed hinc perspicis, quanta polleret Episcopus in eam civitatem potestate. Diximus jam alibi de privilegiis, quæ à Regibus indulta fuere Archiepiscopis Rotomagensibus, Episcopis Cenomanensibus, ut ab iis eligi & institui possent Duces, Comites, & Judices Regii earum regionum. Neminem præterit, non mediocrem eam fuisse Dominii temporalis participationem. Retulimus & immunitatum Regiarum diplomata, quibus Judices & Ministri quilibet Regii prohibebantur, quidquam exercere jurisdictionis in Episcopi cujuspiam, vel Abbatis territorio; quòd non alia ibi jurisdictio exeri posset, quàm Ecclesiastica. A Rege Theodorico III. data est Episcopis Cenomanensibus potestas cudendæ monetæ. Sunt & privilegia, ubi vindicta criminum Capitalium Officialibus reservatur Cœnobii Puellarum. Ejusmodi fuit illud Abbatiæ apud Moguntiam. *Si quis illorum homicidium, furtum, rapinam, aut aliquam aliam culpam commiserit, vel aliquis de extraneis malefactor, qui talia fecerit, aream in illam fugiens, se receperit, non Judicum, aut Principum urbanorum, verùm ejusdem loci Rectorum judicio censendus assistat.*

Baron. ann. 717. n. 6. 7.

Le Cointe. Ann. 685. nu. 10. Ann. 734. nu. 9.

V. Suberat Urbs Roma potentiæ temporali Imperatorum Orientis, uti & Italia universa. Et nihilo tamen minùs certissimè affirmat Anastasius Bibliothecarius, à Gregorio Papa subductam fuisse Romam, Italiam, & Occidentem universum potestati Imperatoris hæresiarchæ, Leonis Isaurici. *In seniore Roma Gregorius sacratissimus vir Apostolicus, & Petri verticis Apostolorum confessor, verbo & actu coruscans, qui removit Romam & Italiam, nec non & omnia tam Reipublicæ quàm Ecclesiæ jura in Hesperiis ab obedientia Leonis & Imperii sub ipso constituti.* Nec aliter Theophanes: *Italiæ ac Romæ tributa ad ipsum deferenda prohibuit.* Et infrà: *Romam, Italiam, totumque Occidentem à Leonis obedientia tam civili, quàm Ecclesiastica, & ab ejus Imperio subtraxit.* Non quòd Romæ tunc Papa dominaretur, aut Italiæ, nedum Occidenti: sed ea erant in eum Reges, populique observantia, ut facilè in eam se partem darent, in quam ille propenderet.

VI. Vix occurrere animo, vix fingi quisquam possit, ab implicamentis sæcularibus, & à ludicro dignitatum terrenarum fastu alienior Gregorio Magno. Et confitetur ille tamen optimos quosque Episcopos, ex officio ipso suo, & instinctu charitatis, cogi tam altè immergere se in administrationem rerum civilium & temporalium, ut vel ipsimet quandoque addubitent, Episcopi personam, an Domini temporalis partes sustineant. *Hoc in loco quisquis Pastor dicitur, curis exterioribus graviter occupatur, ita ut sæpè incertum fiat, utrum Pastoris officium, an terreni Proceris agat. Et quidem quisquis regendis fratribus præest, vacare funditus à curis exterioribus non potest; sed tamen curandum magnoperè est, ne ab his immoderatè deprimatur.* Hinc ejus lacrymæ in suam ad Pontificatus culmen promotionem, quæ dejectio potiùs illi videri solebat in tumultuosas sæculi sollicitudines. *Plangite, quia hìc hujus mundi tantæ occupationes sunt, ut Episcopatus ordine penè ab amore Dei me videam esse separatum.* Pondus illi maximè incumbebat omnium cum Longobardis dissensionum, & tuitionis Urbis adversùs eorum insidias. *Sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum.* Pacem cum illis inierat æquissimis conditionibus, & Imperio conducibilibus. Postquam ea soluta fuit, convitiis proscindi cœpit, quòd annonam non satis copiosam in Urbe recondidisset; quam calumniam ille à se abstersit, quòd nimirum ante commonuisset non posse diu in urbe Roma incorrupta servari frumenta. *Ubi pax sublata est, quam cum Longobardis in Thuscia positis sine ullo Reipublicæ dispendio feceram, &c. Quæsitum est unde culpabiles videremur, videlicet cur frumenta defuerint, quæ in hac urbe diu multa servari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione pleniùs indicavi.* Si quem penes fuisset dominatio temporalis Romæ & Italiæ, non crebriores illum graviores que distrinxissent curæ, ac sollicitudines ejus tuendæ, quàm Pastorem hunc sanctissimum Ecclesiæ universæ. *Et uno tempore curam Episcoporum, atque Clericorum, Monasteriorum quoque & populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cujus laboris, cujus doloris sit, vestra fraternitas penset.* Vi & sagacitate mira animi erat Gregorius, sed fide & pietate stupenda. Fuit unde illi gratias hinc haberent Longobardi, quibus brevi nec caput superfuisset, nec Rex ullus, si cædi & internecioni hominum assentiri potuisset Gregorius. *Si in mortem Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.*

L. 1. Ep. 24.

L. 1. c. 29.

L. 1. Ep. 30.

L. 3. Ep. 31.

L. 4. Ep. 35.

L. 7. Ep. 1.

VII. Suspicari & id posset quis ex aliis ejusdem Papæ Epistolis, penes eum fuisse Principatum & Dominium quarundam Italiæ Urbium. Scripsit enim *Clero, Ordini, & Plebi* Nepiensi, Leontium à se ad eos mitti, qui eorum civitatem curaret, regeretque: siquid in eum contumacia, vel contemptu peccaretur, id in se, & in Apostolicam sedem redundaturum. *Leontio curam sollicitudinemque civitatis injunximus: ut in cunctis invigilans, quæ ad utilitatem vestram vel Reipublicæ pertinere dignoscet, ipse disponat, &c. Quisquis congruæ ejus ordinationi restiterit, nostræ resultare dispositioni cognoscetur.* Constantium Tribunum misit, qui regeret & defenderet Neapolin: nec multò post gratulatus est militi per litteras, quòd tam expediti & alacres Tribuno obtemperassent. *Sicut & nunc devotionem vestram feciſſe didicimus, quæ Epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodiæ civitatis deputavimus*

L. 2. Ep. 8.

L. 12. Ep. 24.

mus præeſſe, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonſtravit.

VIII. Quod ad murorum verò urbis cuſtodiam ſpectat, dum bellum, dum neceſſitas urget, eam Epiſcopis diligentiſſimè commendavit Gregorius, nequis immunitates & privilegia Eccleſiæ hìc ulla prætexeret. *Quia verò comperimus multos ſe à murorum vigiliis excuſare, ſit fraternitas veſtra ſollicita, ut nullum neque per noſtrum, vel Eccleſiæ nomen, aut quolibet alio modo defendi à vigiliis patiatur, ſed omnes generaliter compellantur, &c.* Id ipſum commendavit Archiepiſcopo Calaritano. *Murorum vigilias & ſollicitudinem in locis facilè omnibus adhiberi.* Juſſit & communiri urbes, & in eas invehi copias ad obſidionem, ſi fors ferat, abundantes. *Longobardorum Rex pacem non faciet. Ideo neceſſe eſt, ut fraternitas veſtra, dum licet, civitatem ſuam, vel alia loca fortiùs muniri provideat, atque immineat, ut abundanter in eis condita procurentur, quatenus hoſtis non inveniat, quod lædat, ſed confuſus abſcedat.* Nec harum expertes moleſtiarum erant Epiſcopi Orientis. Cùm urgeret enim Imperator gradu dejici Epiſcopum Primæ Juſtinianæ, quòd acerbiſſimo capitis dolore ita torqueretur, ut ad urbis defenſionem contra imminentes hoſtes animum advertere non poſſet: *Ne fortè dum Epiſcopi jura civitas non habet, quod abſit, civitas pereat.* Conſultius duxit Gregorius, convenienter canonicis regulis, Coadjutorem illi dari, qui functiones tum alias obiret, tum cuſtodiendæ urbis. *Ac in cuſtodia civitatis implere, &c. Ne civitas videatur eſſe neglecta, &c.* Affirmat denique ſanctiſſimus Pontifex ſe eſſe veluti Quæſtorem Imperatoris, ut ex fiſco Eccleſiæ expenſas faciat omnes ad tuitionem Urbis neceſſarias, cùm eam undique circumcurſarent, & impugnarent Longobardi. *Sicut in Ravennæ partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italia Sacellarium habet, qui cauſis ſupervenientibus quotidianas expenſas faciat, ita & in hac urbe in cauſis talibus Sacellarius eorum ego ſum.*

L.7. Ep.26. Ibid.1. L.7. Ep.25. Ibid.2. L.9. Ep.42. L.4. Ep.34. Baron.ann. 603.n.21.

Dixi de Tribuno quem Neapolin miſit Gregorius, ut urbem eam defenſaret, cui hoſtes undique imminebant. Uſque adeo verò Exercitus Italiæ inſueverant Romanos Pontifices revereri, ut quando Juſtinianus II. Sergium Papam anno 692. juſſit Conſtantinopolin vi abſtrahi, interceſſerit exercitus, & Pontificem defenſarit. Joanni VI. Papæ ſucceſſori ejus affuit etiam exercitus anno 701. adversùs Ravennæ Exarchum. Siſinnius quamvis breviſſimi Pontificatus uſuram nactus, in reſtaurandis urbis Romæ muris plurimum operæ & ſtudii conſumpſit. Regebant tunc urbem Romam Imperatores per Duces, qui ubi hæreticarum erant partium, tumultuabatur non rarò plebs: nec harum diſſenſionum opportunior quiſquam arbiter & paciarius, quàm Pontifex. Cùm primùm claſſicum cecinere Imperatores Conſtantinopolitani adversùs Eccleſiæ fidem, & adversùs ſacras Imagines, in eos inſurrexere Italiæ Exercitus, qui & alium ſibi jam tum Imperatorem delegiſſent, niſi Gregorius II. Papa à ſententia illos avocaſſet. Datæ ſunt & ab eodem tunc litteræ ad Ducem Venetiarum, quò eum à fide & amicitia Imperatoris non ſuaderet divelli. Adeo non parem beneficii vicem rependebat Imperator, ut præcepta ab eo crebra manarint de abducendo Conſtantinopolin Papa, vel obtruncando. Tum Longobardi & Exercitus Romani palam ſuffragari Pontifici, cujus una maximè cura inſidebat interim animo, ne alius crearetur Imperator. Audiendus de his Anaſtaſius Bibliothecarius: *Cognita Imperatoris nequitia omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Imperatorem, & ducerent Conſtantinopolim. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis.* Fundos terraſque Siciliæ & Calabriæ, quæ Patrimonium Apoſtolorum dicebantur, ditioni ſuæ & fiſco Imperator vindicavit: *Ea verò quæ dicuntur patrimonia ſanctorum Principum Apoſtolorum, quæ olim Eccleſiis auri dimidium, & tria conferebant argenti talenta, publicæ rationi exolvi præcepit.* Cùmque Gregorio II. ſucceſſor datus eſſet Zacharias, non minora ejus fuere poteſtatis documenta, in civitates & regiones Italiæ, quæ paulatim inſueſcebant Pontificiæ ſubeſſe dominationi. Cùm invaſiſſet Luitprandus quatuor urbes Ducatus Romani, illum oratione & eloquentia quadam Apoſtolica ita nudus & inermis Pontifex labefactavit, ut eas protinus reſtituerit. Verùm eas Luitprandus Eccleſiæ Romanæ dono dedit, ſicut & terras complures alias, quas in eam jamdiu uſurpaverant Longobardi, ut infrà hoc ipſo capite dicetur. Anno 705. Rachis Longobardorum Rex Peruſiam, aliaſque Pentapoleon urbes oppugnare cœpit. Advolavit Zacharias, & ſolo Verbi divini & omnipotentis mucrone ſuccinctus, obſidionem ſolvere compulit, ipſummet exarmavit, expugnavitque, eò tandem adductum, ut regno ſe faſtuque ſæculi abdicaret, & in Cœnobio Monaſticam vitam profiteretur. His cauſis molliſſimis blandiſſimiſque pelliciebantur Regiones Italiæ, ut jugo Pontificiæ dominationis paulatim & lubentiſſimè ſuccederent. His addè incuriam Imperatorum in muniendis tuendiſque Imperii Provinciis in Italia; adde & antiquæ Eccleſiarum fidei interpolationes; cùm ex adverſo Pontifices & antiquam fidem invictiſſimè tuerentur, & defenſandis Italiæ Urbibus ac Provinciis non ſtudio, non labore, non expenſis, non ulla denique re deeſſent. Primus omnium dolens vehementiſſimè dixerat Gregorius: *Non Romanorum, ſed Longobardorum Epiſcopus factus ſum.* Hoc & ſucceſſoribus ejus uſque ad Pipini & Caroli Magni tempora aptari æquè poterat, quòd eorum maximè cura & impendio ſtaret, quidquid reſtabat adhuc Romani Imperii in Italia.

Baron.ann. 708. n.1. Idem anno 711.n.12. Idem anno 716.nu.15.26. 27.32. &c. Baron.ann. 732. n.1. Baron.ann. 741. n.13.742. n.31. Baron.ann. 750. n.2. L.1. Ep.30.

IX. Certiſſimè enim vel acciſæ & exhauſtæ Imperii vires, vel Imperatorum ſupinitas ac ſocordia, Epiſcopos cogebant his ſe curis implicare, ut veluti Duces & Comites agerent, Præſideſque civitatum & Provinciarum. Paſtorali ſollicitudine ſtimulabantur ad temporales etiam curas fovendi ſervandique gregis, cùm ii quibus ea mandata erat provincia, aut ignavia, aut virium penuria officio deerant. Patuit ſuprà non gravatè Imperatores tuliſſe, ut intervenirent Epiſcopi in urbium tutelam & defenſionem. Jam ergo ambiget nemo, quin hac ipſa tempeſtate, qua Comites Duceſque brevem tantùm & revocabilem nanciſcebantur civitatum & regionum adminiſtrationem, ejus poteſtatis pars non modica ad Epiſcopos devolveretur.

X. Appoſitiſſimè in hanc ſententiam Caſſiodorus ad Joannem Papam perſcribebat: Cùm Paſtor eſſet univerſalis, univerſi quoque orbis Chriſtiani ſaluti imminere ipſum debere: cùm gregis ſui eſſent corpora & animæ, eſſent ſpiritales temporaleſque neceſſitates, bipertiendas quoque eſſe Paſtoris curas, ne qua ex parte gregi ſuo abeſſet. *Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo præſidetis: vos Patris nomine univerſa diligitis. Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui divinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos decet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem, tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiam continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate, ita boni Patris eſt utraque refovere.* Miſſas facio & alias Caſſiodori ejuſdem Epiſtolas, quibus planum eſt, non Romæ tantùm, ſed & in omni Gotthorum Regno multum tributum

L.11.c.2.Lib. Ep.19.20.

eſſe

esse potestatis Romano Pontifici, quandocumque res tractabantur graviores. Mitto & Epistolas Symmachi.

Symmachi Pap. Epist. 7.

XI. Perillustri Beda docebit nos exemplo, quàm ultro, & ipsius sponte naturæ Reges populique administrationes urbium illis committerent, à quibus prima hauserant Religionis lumina, & ejus cælestis sapientiæ decreta, quibus attemperandæ sunt non privatæ res tantùm, sed & publicæ. Agit ille de Monasterio sanctissimi viri Aidani, cui concesserant Picti, non Insulæ tantùm dominium, cui illud erat inædificatum, sed universalem etiam quandam dominationem in omnes Septentrionales Gentes Pictorum atque Scotorum. *Nam Monachi erant maximè, qui ad prædicandum venerant. Monachus ipse Episcopus Aidanus, utpote insula, quæ vocatur Hydesti, natus; cujus Monasterium in cunctis pene Septentrionalium Scotorum, & omnium Pictorum Monasteriis non parvo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat. Quæ videlicet insula ad jus quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta: sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, jam dudum Monachis Scotorum tradita, eo quod illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.* Idem perhibet Beda de B. Columbano, & de Monasterio quod ab eo extructum est.

L. 3. c. 3.

Baron. ann. 565. nu. 31. 32.

XII. In Oriente copiosè jam satis diximus de potestate eximia Episcopi Alexandrini. Narrat Liberatus, ut Proterius Patriarcha ad propulsandas inimicorum insidias, satellites sibi adciverit. *Multa pericula Proterius passus est, ita ut militari pro custodia indigeret auxilio, plurimo tempore sui Pontificatus.*

Breviarii c. 25.

XIII. Erant citra dubium urbes in potestate Regum & Imperatorum, ut patet ex Concilio V. Oecumenico, ubi hoc ipsum Episcopi testificantur in subscriptionibus Epistolarum, quas ad Imperatores dabant. *Humiles Episcopi vestræ Cilicum Provinciæ, &c. Joannes Episcopus vestræ Justinianopolitanæ Metropolis. Thomas Episcopus vestræ Ægeæ civitatis, &c.* Et ex Concilio VI. ubi recitata est Epistola Agathonis Papæ ad Imperatorem, idem profitentis: *Concilium quod in hanc Romanam urbem, servilem vestri Christianissimi Imperii convenit, &c.*

Collat. 6.

Act. 4.

XIV. Sed nihilo tamen minùs Episcopi sub Imperatorum tuitione potestatem sortiebantur in temporalibus oppidò ingentem. Primitias Pontificatus sui dedicavit Joannes Patriarcha Alexandrinus, Eleemosynarius dictus, reformandis ponderibus & mensuris, indicta mulcta bonorum omnium in pauperes distribuendorum. *Universas facultates suas indigentibus non volens sine mercede apponet.* Ministrorum ibi turba erat ingens, ad urbis Alexandrinæ administrandam politiam. *Oeconomos, Cancellarios, & reliquos, quibus erat dispositio civitatis credita, mittens.* His ministris facultas erat noxios in carceres conjiciendi, & rebus omnibus spoliandi, ut ex impostore enituit, quem pius tamen postea Episcopus voluit relaxari. *Quæsierunt itaque Ecclesiæ Pastores, & ordinatores, ut in carcerem hunc mitterent, & publicarent ejus substantiam.*

Cap. 3. ejus vitæ.

Cap. 34.

XV. Nec me fallit hanc Episcoporum dominationem, potestatemque temporalem, uti & Clericorum, ac Monachorum, charitate magis & consulendi humanitate conditam fuisse, quàm ejus dominationis imperiosa fiducia, quæ hominum carnalium mentes occupavit. Sed si percontemur, non Evangelicam dicam legem, sed eam quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, illam quæ omnium mentibus inscripta est, tantò verior certiorque est dominatio, quantò modestior temperatiorque; eaque quantò asperiùs Clerici abuterentur, tantò plus de splendore & gloria, ac vi ejus decerperent. Si intra eos limites se Clerici continuerunt, ut prodesse magis quàm præesse, & consulendi potiùs charitate, quàm imperandi libidine dominarentur: gratulandum illis fuit, qui tam necessario humanum genus imbuerent documento, qua ratione homo hominibus, par paribus dominari debeat. Ejusmodi fuere olim Reges, iidemque Pastores populorum; qui nec forsan imperiosiùs agere cœperunt, nisi ubi inexpugnabilis alioqui subditorum improbitas vel sic edomanda fuit. Idem enim ipse cæli terræque Rex & Dominus gladio Reges instruxit, Sacerdotes interdixit: ut suavitate & indulgentia Sacerdotes suum delinirent Imperium, Reges verò ubi opus esset, tela exererent ultricis ejus justitiæ, cujus Vicarii sunt, & qui in Scripturis prædicatur, *Deus ultionum Dominus*.

XVI. Refert Liberatus à Justiniano Imperatore concessam esse Paulo Patriarchæ Alexandrino, anno 537. summam quandam in Præsides Ægypti potestatem, & in Exercitus Officiales omnes, ut gradu eiiceret, si qui eorum hæretico afflati essent contagio, & Catholicos subrogaret. *Accepit ab Imperatore potestatem super ordinationem Ducum & Tribunorum, ut removeret Hæreticos, & pro eis Orthodoxos ordinaret. Qui Alexandriam descendens, timore sui, suaque industria adduxerat suscipere Concilium Chalcedonense, nisi &c.*

Baron. ann. 537. n. 14.

XVII. Suo infrà loco aperiemus fontes, ex quibus influxerunt in Ecclesiæ Romanæ patrimonium tot Principatus. Hìc cursim perstringam donationes quasdam Regum Longobardorum. Paulus Diaconus & Anastasius Bibliothecarius authores sunt, Aripertum Longobardorum Regem anno 704. dedisse Ecclesiæ Romanæ patrimonium Alpium Cottiarum, aut potiùs restituisse; illud enim priùs in eam occupaverant Longobardi. *Donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ quondam ad jus pertinuerant Apostolicæ Sedis, sed a Longobardis multo tempore fuerant ablatæ, restituit.* Paucis pòst annis confirmata est à Luitprando Rege ea donatio. Eo patrimonio continebatur Genua, & tota ejus ora maritima, usque ad fines Galliæ. Pœnituit Luitprandum ejus doni, sed laudabilius eum rursus hujus pœnitentiæ suæ pœnituit: unde rursus eadem donatione anno 715. Gregorium II. Papam colere studuit & demereri. Idem ipse Rex quatuor cum involasset urbes Ducatus Romani, à Zacharia Papa adductus tandem est, ut eas restitueret anno 742. Sed eas Rex urbes maluit Romanæ donare Ecclesiæ, uti & alias urbes ditionesque complures, quas ei quondam abstraxerant Longobardi. Ita enim Anastasius Bibliothecarius: *Quatuor civitates redonavit in Oratorio Salvatoris, intra Basilicam sancti Petri. Nam & Sabinense patrimonium, quod per annos ferè triginta fuerat ablatum, atque Narniense & Auximanum, atque Anconitanum, nec non, &c. Per donationis titulum ipsi beato Petro Apostolorum Principi reconcessit.* Hæc exordia fuere donationum, quibus Pipinus & Carolus Magnus multò uberiores accumulavere, ut infrà dicemus.

Baron. ann. 704. nu. 1. 712. n. 8. 715. n. 6.

Baron. ann. 742.

CAPUT XXVIII. P. 3. l. 3. c. 16.

De Ducatibus, Comitatibus, aliisque Principatibus Ecclesiæ datis sub Imperio Caroli Magni.

I. Erant Ecclesiæ Dominia summo jure instructa.

II. Jus cudendæ monetæ.

III. Comitatus Ecclesiæ dati.

IV. Tuitio ab Episcopis diu impensa, aditum straverat ad dominium & principatum.

V. Cum Præsidibus conspirabant Prælati ad regimen Provinciarum & urbium.

VI. Jubebat Rex, ut jus dicerent subditis.

VII. Sub Carolo Calvo, qui hactenus temporarii fuerant & revocabiles Duces, Comitesque, perpetui esse cœperunt.

VIII. Prælati omnes, qui subditos suos Beneficiis donabant, & militares hinc copias ad exercitum Regium mittebant, aut ductabant, ii dominio utique fruebantur temporali.

IX. Fuere & Episcopis Italiæ dominia temporalia.

X. Hac media tempestate nihil ejusmodi fuit in Oriente.

I. SEriùs Ecclesiæ collata sunt ingentia hæc dominia, Ducatus & Comitatus; illud in causa fuit, ut tardiùs ad ea accederemus. Sub Pipino Rege Concilii decreto sancitum est, ut domini omnes terrarum, Clerici, Laicique, jus dicerent suis, ne illi ad Aulam ventitantes, aures Principis occupatissimas obtunderent, nisi ubi jus dicere recusarent, qui ex officio deberent, aut ubi provocaretur. *Ut omnes justitias faciant, tam publici, quàm Ecclesiastici.* Erant ergo Clericis dominia, cum potestate explicandæ justitiæ, & legum vindictæ, unde ad Palatium posset appellari.

Conc.Gall. To.2. pag.6.

Capit.Car. Mag. l.15. c. 34. 35.

Concilium VI. Parisiense anni 629. supremam Principis potestatem interpellavit adversùs Episcopos, Comites & Prælatos, qui pretium deniebant frumenti & vini inter subditos suos, cogebantque vili sibi vendere, quod magno & ipsi aliis vendidissent, & alii alibi tum venderent. *Non solùm rumore, sed etiam venerabilium virorum relatu comperimus, quod in quibusdam Occidentalibus Provinciis suadente avaritia, Episcopi & Comites, & cæteri Prælati, pauperibus suis subjectis soleant edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini, majore pretio, nisi quod ab eis constituitur, vendere præsumat. Quod si quispiam illorum facere præsumpserit, & paupertati suæ magnam jacturam patitur, insuper etiam acribus verberibus flagellatur. Unde fit ut cum aliis modius frumenti duodecim denariis, & modius vini viginti denariis venundari possit: hujuscemodi Seniores modium frumenti ad quatuor, & modium vini ad sex sibi extorqueant denarios.*

Can. 52.

Perspicuum hìc est, hos Episcopos, Prælatosque alios, verè temporales fuisse dominos, *Seniores*, & jure plurimo usos esse dominii, sed modum in eo tenendum fuisse; ideoque non ut hi factitabant, tertia parte justi pretii, aut ne tertia quidem, emi potuisse merces quaslibet. Opem Principis appellat Concilium, quò injuriæ licentia comprimatur, de legitima nihil circumcidatur potestate. *Quatenus pauperibus libertas tribuatur, redditis Senioribus suis, quæ justè reddenda sunt; reliqua quæ sibi supersunt, liceat aliis, prout pactio vendentis & ementis grata fuerit, absque prohibitione Seniorum suorum distrahere.* Ita in dubium verti non potest, quin domini ingentium prædiorum ea quandoque Ecclesiis contulerint, cum jure & potestate omni; aut ipsimet forsan ad Prælaturas adsciti, mutua beneficentia Ecclesias suas locupletarint.

Si qua Helmodo fides, præ cæteris Ludovicus Pius immensis Ecclesias cumulavit opibus, Principatusque Episcopis addidit, ut terrenæ potestates ad cælestium normam moderarentur. Sic enim ille in Chronico Slavorum: *Qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate, qua pater ejus erga cultum domus Dei & omnem Clerum usus est, amplissimas regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, in tantum ut Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt cœli, ipse eosdem nihilominus Principes efficeret Regni.* Cùm Ecclesiarum & numerus & amplitudo atque opulentia latiùs se effunderet sub Ludovico Pio, quàm sub Carolo Magno, hinc Helmodus auguratus est ducem & principem præisse Ludovicum Pium in donandis Ecclesiæ Principatibus. Sed nec ille dissimulat, in parentis vestigia ingressum fuisse Lodovicum, quem alii Historici eadem munificentia testantur prosecutum esse Episcopos Ecclesiæ Gallicanæ.

L.1. c.4.

Si ea Carolus Magnus sapientia & largitate Imperium confirmaverat, eadem successores ejus non confirmare tantùm & munire Ecclesiam studuerunt adversùs exteras Gentes, aut à fide alienas, aut in fide parum constantes, sed ulteriùs etiam propagare. Id paulò pòst testatum facit Helmodus idem, ubi de mira differit Episcoporum Aldeburgensium munificentia in Principes Barbaros, qui hac inescabantur illecebra. Ideo & Otto Imperator regionem illam his Præsulibus vectigalem esse voluerat. *Fuerunt præterea Aldeburgenses Pontifices admodum honorabiles erga Regulos Slavorum, eo quod munificentia magni Principis Ottonis cumulati essent temporalium rerum affluentia, unde possent copiosè largiri, & favorem sibi populi conscíscere. Dabatur autem Pontifici annuum de omni Vagirorum, sive Obotritorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura grani, & quadraginta resticuli lini, & duodecim nummis puri argenti.* Habes hìc censum, & alia jura dominorum temporalium. Unvanus magni nominis Archiepiscopus Hamburgensis opportunis largitionibus suis Saxoniæ Ducem ex inimico Ecclesiæ & Imperii utrique amicum præstitit & addictissimum. *Ut propter sapientiam & liberalitatem Episcopi, cogeretur ipse Dux Ecclesiæ, cui antea adversatus est, deinceps benignus esse in omnibus.*

Ibid. c.12.

Ibid. c.17.

II. Inter dominationis insignia non immeritò recensetur jus cudendæ monetæ. Atqui ex Charta Hervæi Augustodunensis Episcopi paulò post annum 900. edìscimus, id eum juris in Capitulum suum transtulisse, cùm illud assecutus esset à prædecessore suo beato Leodegario, qui & ipse illud ab usurpatoribus quibusdam recuperaverat, confirmarique Ecclesiæ suæ fecerat à Rege & Richardo Duce. *Monetam verò, quam idem Pater à prælibata sua Ecclesia olim fuisse subtractam dicerat, & interventu domni Richardi piissimi Ducis, per Regium præceptum receperat, & hujusmodi officiis, una cum dispositis quarundam festivitatum luminariis aptari decreverat, in eadem nos dispositione servituram delegavimus.*

Conc.Gall. To.3 pag.152.

III. Artaldum Remensem Archiepiscopum fidem facit Flodoardus in Chronico ad annum 940. à Rege Ludovico Ultramarino donatum fuisse jure cudendæ monetæ, ad successores etiam manaturo. *Dedit Rex Artaldo Episcopo, ac per eum Ecclesiæ Remensi, per præceptionis Regiæ paginam, Remensis urbis monetam, jure perpetuo possidendam.* Addit porro idem Scriptor Comitatu etiam Remensi donatum ab eodem Rege fuisse Artaldum, successoresque omnes. *Sed & omnem Comitatum Remensem eidem contulit Ecclesiæ.* Ex Chronico Centulæ alibi ostendimus Abbates ejus loci, qui & sancti Richarii dicuntur, Comites semper fuisse & Præsides ejus regionis. Illud quoque ex doctorum virorum consensione observavimus, promiscuos tunc fuisse Comitum, Ducumque titulos. Convenit etiam Comitatus & Ducatus olim ad tempus & ad nutum Principis datos fuisse. At ubi Rex Comitatu Remensi donavit Archiepiscopum, perpetuò utique donavit, cùm donarit

Hist.Rem. L.4.c.27.

Eccle-

Ecclesiam. *Comitatum Remensem eidem Ecclesiæ contulit*. Itaque Comitatus ille, sive Ducatus titulo tunc & jure perpetuo ei affixus est Ecclesiæ, cùm indiscriminatim adhuc Ducatus haberentur & Comitatus. Alii Comitatus aut Ducatus non multò pòst perpetui & ipsi, atque hæreditarii evasere.

IV. Sed & ante has Regum peculiares concessiones, in Civitatum civili & militari administratione plurimum jam Episcopis tribuebatur, Cùm Normanni Lutetiam circumvallassent, Gauzelinus Parisiensis Episcopus cum eorum Rege de pace egit, obsidionemque solvi compulit. Post ejus mortem iterata est à Normannis obsidio, & eò advolans Carolus Crassus, nonnisi repræsentata ingenti pecunia infestissimos hostes amoliri potuit. *Gauzelinus Episcopus, dum populum sibi commissum juvare vellet, cùm Sigefrido Normanorum Rege amicitiam firmavit, ac per hoc civitas ab obsidione liberatur*. Eodem anno obsessa est ab iisdem Agendicum Senonum Metropolis: Everardus Archiepiscopus cum iis collocutus, pervicit ut ab urbe recederent. *Senonas civitatem obsederunt, sed Everardus Archiepiscopus ipsius civitatis, statim cum eis de ereptione civitatis agere cœpit, & obtinuit quod voluit*. Perstrinximus jam alibi superiùs exempla id genus non pauca, nec siluimus illud Rigoberti Remensis Archiepiscopi. Ex his porro illud profectò concluditur, aut à Regibus accepisse Episcopos temporale regimen civitatum; aut quod multò verisimilius, vel frequentius, Episcopos ipsa paterna sua & pastorali sollicitudine in populorum civitatumque salutem semper excubante & indefessa, quarum tutores & defensores tandiu fuerant, evasisse aliquando tandem dominos, paterna quidem, non herili dominatione.

Du Chesne To 2. pag. 528

Flodoard. l. 2. c. 12.

V. Adde & Episcopis & Abbatibus connitendum & collaborandum fuisse cum Comitibus ad pacem & Majestatem Imperii Gallicani propugnandam; cùm essent eis, ut & Comitibus, terræ, Feuda, Vassalli, Milites. Temporalis hæc omnino sunt dominii insignia. Vide ut in commune omnes incenderet & adhortaretur Carolus Calvus ad communis Reipublicæ defensionem, quæ Ecclesiam & Regnum complecteretur. *Ut Episcopi, atque Abbates & Comites ac Vassi nostri, ac omnes fideles laici, concordi dilectione & unanimi voluntate, ad Dei & sanctæ Ecclesiæ, ac nostrum & Regni nostri honorem & statum, atque communem nostram salvationem, absque contentione communiter decertare procurent*.

Capitul. Car. Calv. pag. 367 369.

VI. Jussi sunt ab hoc eodem Rege Episcopi, Abbates, Abbatissæ, non aliter quàm Comites, clientibus ut, & subditis suis jus singuli dicerent, sicut & Majores sui eorum Majoribus dixissent, alioquin eorum se querelis faciles aures accommodaturum. *Volumus, atque jubemus, ut Vassali Episcoporum, Abbatum & Abbatissarum atque Comitum & Vassorum nostrorum, talem legem & justitiam apud Seniores suos habeant, sicut eorum antecessores apud illorum Seniores tempore antecessorum habuerunt*. Verè ergo Episcopi & Abbates temporali potiebantur ditione; & qui eis obnoxii erant, non confugiebant ad Regem, nisi ubi vel appellatum esset, vel jus sibi non diceretur.

VII. Non erit quòd nos diverticuli pœniteat, si ex occasione gemini hujus Capitularis Caroli Calvi advertamus, cœpisse tunc, vel non multò antè Comites suos sibi perpetuos adserere Comitatus, & ad hæredes etiam traducere. Unum illud hìc urgebo, quòd perpetui evaserint. *Seniores* hìc vocantur, hoc est, domini. Suos sibi Vassos habent. Eadem hìc in classe locantur, atque Episcopi & Abbates, qui domini potius erant perpetui, quàm temporarii Præsides. Adde quòd Vassis Regiis adgregantur. *Vassi nostri*. Atqui Vassi qui feuda quæpiam & beneficia à Rege obtinebant, domini erant utique locorum, non Præsides. Denique Vassorum Regiorum, Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum dominium erat perpetuum, ut gradu excuti nunquam possent, nisi canonico Judicio, aut civili. Ergo non aliam fuisse Comitum rationem augurandum est.

Tunc inolevit ille etiam usus, ut Comitum, Episcoporum, & Abbatum subditi, illis unis obnoxii immediatè essent, nec ad Regem accederent, nisi interjecta appellatione, vel recusata justitia, Caverat Carolus Magnus, ne à quoquam adiretur ipse, nisi antè jus dixissent Domini & Judices peculiares. Et id quidem tunc eò pertinebat, ut ne tot jurgiis & causis, quæ aliàs definiri poterant, molestia Principi crearetur, & avocaretur ipse à cura & providentia universali Ecclesiæ & Regni. Sed qui ei Imperatores & Reges suffecti sunt omnes, cùm nec sapientia, nec vigilantia illum æquarint, hinc factum est, ut quibus peculiares essent Domini & Seniores, ii jam Vassi non essent Principis, nec eum adirent, nisi quo diximus modo, ex provocatione, aut ex Juris dicendi recusatione; ita summæ potestatis parte aliqua ad hos Seniores derivata. Inde est quòd hìc Carolus Calvus Vassos suos sejungit ab Episcoporum, Abbatumque Vassis & Comitum.

VIII. Quæ superiùs prolixè differuimus de Feudis, sive Beneficiis laicis, quibus Episcopi & Abbates investiebant laicos, & quibus nec ipsos exuere poterant, vel eorum filios, nisi justis de causis, quandiu certè illi stipendia facere poterant, & obire militiam, quam Regibus exhibebat Ecclesia, ad sui & Regni defensionem. Quæ item de hac militia disputata sunt, quam Ecclesia per Vassos & Beneficiarios suos laicos Regibus suppeditabat. Quæ denique dicta sunt de Conventibus illis solennibus, quos Episcopi & Abbates Primariorum convocabant Vassorum suorum: quo consilia cum ipsis communicarent, subsidii aliquid corrogarent novi, jus denique ipsis dicerent: hæc inquam constare omnia non possunt, nisi id assentiamur, Prælatos omnes hos dominatione temporali in sua quemque ditione floruisse.

Plures Comitatus numerata pecunia sibi comparavit celeberrimus Paterbonensis Episcopus, idemque sanctitatis laude clarissimus Meinvercus; sed unum præ cæteris ea lege, ut nec ipse, nec successorum quisquam eum posset unquam in Feudum conferre, aut ab Episcopali mensa dissociare, ac divellere. *Ea conditione, ut nec ipse, nec aliquis successorum suorum, ullam potestatem haberet, alicui suo militi, vel extraneo, eundem Comitatum in Beneficium dandi; sed ministerialiter in ipsius Ecclesia qui pro tempore fuerit, præsit prædicto Comitatui*. Pluribus aliis locis vitæ ejusdem perstringuntur privilegia ab Imperatore pluribus Abbatiis concessa, ut ne eorum subditi, sive servi, sive liberi, *Seu liti, seu ingenui*, conveniri possent, nisi apud eorum Advocatos, vel Defensores. De his Advocatis opportuniore infrà loco copiosèque dicetur.

Surius die 5. Junii c. 71.

IX. Ex Gallia jam & Germania in Italiam traiicientibus occurret Joannes VIII. Papa, mirum in modum exhilaratus, quòd Neapolitanæ Civitatis cives, oppresso Tyranno Sergio, Judicem sibi elegissent Athanasium ejusdem urbis Episcopum. *Episcopum animarum vestrarum Athanasium habere Judicem elegistis*. Magni hic & excelsi animi Præsul eam civitatem perdiu administravit; germano ipsi suo atrocissimis facinoribus contaminato oculos exculpi jussit, quæ tunc nobilium noxiorum pœna frequens erat; cùm denique pacis fœdus cum Sarracenis percussisset, anathematis vinculo à Papa innodatus est, donec exitiale ejurasset fœdus cum infensissimis hostibus Christianæ Reipublicæ.

Epist. 66. Epist. 294.

X. Ne ſimile quidem veri eſt, apud Græcos temporalibus his dominiis auctos fuiſſe Epiſcopos. Conſtitutione Alexis Comneni, qua innovatur Conceſſio ab Imperatore ejus Patruo priùs indulta, præfinitur, quantum quiſque Epiſcopus poſſit exigere pecuniæ, vel frumenti, vel aliarum ſpecierum, ex unoquoque ſuæ Diœceſeos vico, pro modo & numero domuum. At ea nihil temporalis confertur dominii Epiſcopis, ſed firmatur & determinatur jus illud, quo univerſim pollent lege quadam inſita naturæ, ſuſtentationis temporalis expectandæ ab ovili, cui ſpiritalem impendunt curam. Annalium Gallicanorum vetuſti quidam Scriptores, à Joanne Patriarcha Hieroſolymitano miſſas fuiſſe prodiderunt Carolo Magno claves ſancti Sepulcri, cum clavibus & vexillo urbis ipſius Hieroſolymitanæ, tanquam ut hæc poteſtati ejus contraderentur. Ex quibus elici forſan poſſet, ea temporali poteſtate munitum tunc fuiſſe Patriarcham. *Qui benedictionis cauſa claves ſepulchri Dominici, ac loci Calvariæ, claves etiam civitatis & montis cum vexillo detulerunt.* Le Cointe, ann. 800. n. 27. Sed Eginhardo potior habenda fides eſt, qui Paleſtinam tunc teſtatum facit, adeoque & Orientem penè univerſum ad ipſas uſque Indias paruiſſe Aaroni Perſarum Regi: cum eo fœdus pepigiſſe Carolum Magnum per Legatos, quos ad colenda ſacra loca eò ablegaverat: Perſarum Regem ſibi gratulatum eſſe de Caroli Magni amicitia, eique conceſſiſſe dominium ejus loci, ubi Chriſti ſepulchrum extructum, vel exciſum fuerat. *Etiam ſacrum illum & ſalutarem locum, ut illius poteſtati aſcriberetur, conceſſit.* Ita Mons Calvariæ ſolus Carolo Magno conceſſus eſt, & à Rege Perſarum conceſſus. Ex quo augurari datur, ſi à Patriarcha miſſæ ſunt claves, eas Eulogias fuiſſe, *benedictionis cauſa*, ſacrorum inſtar pignorum; earum inſtar aurearum clavium quas Romani miſſitabant Pontifices, Reliquiarum cultu venerandas. Potuit certè poſtea eum locum Patriarcha obtinere, tanquam à Perſarum Rege Chriſtianis indultum, ut hinc etiam aliqua jacerentur fundamenta poteſtatis Patriarchæ in urbe Hieroſolymitana, de qua prolixiùs infrà ſermo inſtituetur.

CAPUT XXIX. *P. 3. l. 3. c. 17.*

De Temporali Dominio Eccleſiæ Romanæ ſub Imperio Caroli Magni.

I. Spiritalis & paſtoralis charitatis ſollicitudine, ad neceſſitates etiam effuſa temporales Urbium & Provinciarum, Epiſcopi inopinato penè ad earum dominationem venerunt.

II. Conſilia & geſta Gregorii II. Papæ, ubi Conſtantinopolitanus Imperator Italiam & Romanos Pontifices tueri deſiit, cœpit infeſtare.

III. IV. Conſilia & geſta Gregorii III. ſucceſſoris ejus, & Zachariæ.

V. Ad defenſionem & incolumitatem Italiæ & Romæ, Romanorum Pontificum vigiliæ, ſollicitudines, expenſæ, ſudores, diſcrimina.

VI. Conſilia & geſta Stephani VI. Qui auxilium popoſcit à Pipino Rege.

VII. Jam poteſtati & dominio horum Pontificum ſuberant urbes & regiunculæ non paucæ.

VIII. Ut Galli Reges arbitrarentur donari à ſe Apoſtolicæ ſedi, quæ eidem reſtitui interpretarentur ipſi Pontifices, pridem à Longobardis uſurpata.

IX. X. De eodem prolixiùs.

XI. Ut Pontifices Pipinum Galliæ Regem, Carolum Magnum Imperatorem dixere, Pipinus & Carolus viciſſim Urbes & Provincias contulere ſedi Apoſtolicæ, quas ſuo quodam ipſa jure ſibi vendicabat.

I. CHriſtus quidem ipſe & increatæ & incarnatæ Deitatis ſuæ vi ac majeſtate Rex & Pontifex univerſi orbis, & ſæculorum omnium cùm eſſet; ſemel in cœlos hinc avectus, utramque hanc poteſtatem in Eccleſia diſſecuit ac diſſociavit: ut Sacerdotes quidem toti eſſent in ſpiritali animarum adminiſtratione, Reges autem temporalis Reipublicæ clavum moderarentur. Sed cùm anima naturæ ſponte dominetur corpori: cùm qui regit animas, corda & conſilia, regat etiam quodammodo corpora his ſubjecta: cùm denique temporales Reſpublicæ non poſſint regi, niſi ex ſpiritalibus legibus ſempiternæ juſtitiæ & pietatis; hinc contigit non rarò, ut longo annorum circuitu alternantibus rerum vicibus, Pontifices Chriſti temporali Urbium & Provinciarum authoritate & adminiſtratione induerentur. Nec ipſis, nec Majoribus eorum cordi, aut amori fuerant dignitates hæ ſæculares: nec populis forſan, aut Principibus ea inſederat cogitatio & voluntas, ut Miniſtros Altaris ad Reipublicæ regenda gubernacula ſocios ſibi adſciſcerent. Sed ea incidebant tempora, quibus una ſummi Nummis Providentia moderaretur, & quibus cum urbes, tum Provinciæ ingruentibus undique calamitatibus objectæ, à Principibus ſuis etiam tum deſtitutæ, à ſpiritalibus Paſtoribus ita foverentur, ita temporalibus etiam præſidiis eorum opera munirentur, ut temporalis denique dominatio ad eos deveniret, qui ejus munia tandiu impleverant, & qui ejus ſola nominis gloria caruerant, cùm ſollicitudines & labores omnes indefeſſa ſtrenuitate ſubirent.

II. Id luculentè jam demonſtrabunt exordia ipſa ſummæ & penè regiæ poteſtatis Romanorum Pontificum. Altiori ab origine poterat res tota repeti; nobis ſatius hìc erit rem orditi à Gregorio II. qui quo ipſe tempore Italiam tuebatur adversùs Longobardos, in Eccleſiam & in Imperium Conſtantinopolitanum ſubinde irrumpentes: inſidiis impeti cœpit Leonis Iſaurici Imperatoris Miniſtrorum, in caput ſuum conjuratorum, quòd ſacras imagines, quibus Leo Iconoclaſta Imperator bellum indixerat, ipſe defenderet. Conſpiravit tum Italia univerſa in Pontificis & fidei defenſionem, & agitata jam tum conſilia, de orthodoxo Imperatore deligendo, & aſpirante Deo, invehendo in ſedem ipſam Imperii Conſtantinopolitani. Interceſſit Gregorius, maluitque revocando ad ſanam mentem Leoni operam dare, quàm ejiciendo. Audi Anaſtaſium Bibliothecarium in Gregorii vita. *Cognita Imperatoris nequitia, omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Imperatorem, & Conſtantinopolin ducerent. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis.* Ducibus Patriciiſque nonnullis cruentas manus injecit plebs furens, quòd ut gratiam captarent Leonis, urbeſque ei adſererent, in vitam Gregorii conjuraſſent. Pontifex certè ipſe certantibus populis ad ejus tuitionem, non aliud magis laborabat, quàm ut ne à fide & obedientia Romani Imperii quiſquam deſciſceret. Unde idem Anaſtaſius: *Seſe magni cum parvis conſtringunt ſacramento, nunquam Pontificem Chriſtianæ fidei zelotem & Eccleſiarum defenſorem, ſe permittere noceri, aut amoveri, ſed mori pro illius ſalute eſſent omnes parati, &c. Pontifex ut in fide perſiſterent rogabat, ſed ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperii admonebat. Sic cunctorum corda molliebat.* Conſilia & vires conſociavit Exarchus Ravennæ cum Rege Longobardorum, ut Imperatoris mandato obſequeretur, ac Pontificem comprehenderet, Romamque ſubiiceret ſibi: *Ut Exarchus Romam ſubiiceret, & quæ pridem de Pontificis perſona juſſus fuerat, impleret.* Sed cùm primùm

Rex

Rex in conſpectum venit Urbis, egreſſus ad eum Pontifex, ita illum non humanæ vi eloquentiæ, ſed conſtantia, ſed ſanctimonia, ſed invictiſſima cauſæ ſuæ æquitate labefactavit, ut ad ejus pedes ſe Rex abjecerit, ejuſque amicitiæ Exarchum redintegrarit. Miſſa facio complura alia ejus rei exempla, ubi Pontifex Sedis ſuæ majeſtate, vel vitæ innocentia, turbines à Longobardorum furore imminentes depulerat, aut receperat urbes ab illis occupatas.

Prima ea fuere Pontificum Principatus documenta in compluribus Italiæ Provinciis. Ab ejus ſibi ſubjiciendæ voluntate ac ſpe alieniſſimus erat Gregorius: ut qui totus in id incumberet, ut eam arctiſſimè Imperatoris Conſtantinopolitani obſequio devinciret. Quo ipſo religionis & integritatis documento inopinus omnium animos devinciebat ſibi, & gradus ſtruebat Principatui Sedis Apoſtolicæ. Imperator ex adverſo, dum & fidem orthodoxam, & Pontificem fidei inexpugnabilem vindicem inſectatur, & Italiam à ſe abalienavit, & eam Pontifici ſtrictiùs devinxit. Græcæ Scriptor horum temporum hiſtoriæ Theophanes, partium & patriæ ſtudio abreptus, in non paucis ab Anaſtaſio Bibliothecario diſſentit. Sed nemo ita inſaniet, ut Imperatori fidem & Eccleſiam inſectanti plus habeat fidei, quàm ſanctiſſimo Pontifici eam defenſanti.

III. Gregorio II. ſucceſſor datus Gregorius III. pietatem & ipſe ac conſtantiam non diſparem explicuit. Per litteras, per Legatos, per totius Italiæ conſpirantis interpellationem, Imperatorem ſtuduit à ſententia deducere, & fidei Catholicæ rurſus conciliare. Hinc ille adeo non emollitus eſt, ut novo furoris æſtu patrimonium omne invaſerit Romanæ Eccleſiæ in Sicilia & Calabria. Eodem tempore incurſabant Longobardi ad ipſas uſque Romanæ civitatis portas. Ubi propulſandi hoſtes, ubi reſarcienda mœnia, ubi pecunia ſummovendi Longobardi, nec operæ Pontifex, nec ſumptibus parcebat. Gemino denique huic hoſti parem ſe diutiùs eſſe poſſe diffidens, Caroli Martelli opem interpellavit.

IV. Zacharia Pontificatum ineunte, Luitprandus Longobardorum Rex quatuor jam urbes invaſerat Ducatus Romani. Roma, Beneventum, & Spoletum ampliſſimorum Ducatuum capita evaſerant. Benevento & Spoleto ſui erant Duces. Romam regebat Patritius; at Pontifex tamen Romanus non Sedis tantùm ſuæ amplitudine & magnificentia eminebat tunc omnibus, ſed etiam ſolicitudine & charitate ſalutis publicæ, tum verò maximè expenſis, laboribus, periculis pro Eccleſia & Republica identidem ſubeundis. Vitam certè & ſanguinem ovili ſuo impendere certus, bis prodiit cum Clero ſuo ad hunc Barbarum Regem, quem & ita deterruit, fregitque, ut reſtitutæ ab eo ſint quatuor illæ urbes, & terræ omnes Eccleſiaſtici patrimonii, quas antè involaverat, & redditis libertati captivis omnibus, in annos viginti pacem firmavit. *Ut etiam pro ſalute populi Romani ſuam ponere animam non dubitaret.* Quæ cùm ita ſe haberent, non jam fieri poterat, quin potior eſſet Romæ Pontificis authoritas, quàm vel Patritii, vel Ducis, vel Exarchi, vel Imperatoris ipſius, qui Caput Imperii hoſtibus diripiendum obiiciebat. Non erant hæc autem ejus, qui alienam uſurparet dominationem, ſed qui ſuo Paſtoris ſpiritalis officio ſtrenuè ipſe quidem fungeretur, providentia autem Numinis per hos ſinuoſos anfractus circumduceretur, quò earum regionum aſſequeretur tandem Principatum, cujus ſalutis dux & princeps jamdiu eſſet.

V. Intra Ducatus Romani limites circumſcribi non poterat tanti Pontificis ſolicitudo & pietas. Cùm Rex Longobardorum propediem Ravennam obſeſſurus eſſet, quæ Caput erat regionis ejus in Italia; quæ Imperio ſuberat adhuc Conſtantinopolitano, ab Exarcho ipſo & Archiepiſcopo appellatus eſt Pontifex, ut adproperaret, & ab Exarchatu toto hanc peſtem amoliretur. Gregis ſui partem unam dimittens bonus Paſtor, quò alteri graviſſimè periclitanti opem ferret, permiſſaque Patritio eidemque Duci Romanæ urbis adminiſtratione: *Relicta Romana urbe Stephano Patritio & Duci ad gubernandum, non ſicut mercenarius, ſed ſicut verè Paſtor, relictis ovibus, ad eas quæ peritura erant redimendas occurrit*: victori ſe rurſum Regi obvium dedit, nec Ravennam obſidione ſolvi contentus, urbes omnes ei obnoxias reſtitui fecit. Succeſſit Rachis in Regni Longobardici ſedem, & ab eo pacem in annos viginti expreſſit Pontifex, quod jucundiſſimum univerſæ accidit Italiæ. Cùm novus Rex Peruſiam circumvallaſſet, in ejus caſtra venit Pontifex cum primoribus Cleri & Nobilitatis Romanæ, denique hortamentis quidem ſuis Pontificiis, ſed victricibus charitatis armis, obſidionem ſolvi coegit.

Ex oratione tum Pontificis ad Rachim æſtimare datur, quæ foret illa Pontificum Romanorum victrix eloquentia, bellatorumque & Regum tum maximè furentium domitrix. Ea erat facundia pietatis, charitatis, religionis ipſius, quæ ore, lingua, & verbis Papæ evertebat, proterebatque adverſarias vires omnes. Ejuſmodi fuit oratio Zachariæ ad Regem Longobardorum, quæ non modò perſuaſerit exercitum à Peruſia dimittere quam cingebat, ſed & Monaſticæ veſtis ac profeſſionis ſanctitudinem Regni purpuræ ac majeſtati anteponere. *Ab obſidione civitatis eum amovit. Cui & ſalutifera prædicans, Deo authore, valuit animum ejus in ſpeciali ſtudio inclinare: & poſt aliquantos dies idem Rachis relinquens regalem dignitatem, Monachico indutus eſt habitu.* Hanc ſi rationem & viam inirent, qui Reipublicæ gubernaculis præſunt, aut ad gubernacula regenda admoverentur, qui hac animi magnitudine, hac Chriſtianæ pietatis fortitudine ea regere poſſent, nil eſſet ulteriùs quod ad publicæ felicitatis cumulum deſideraremus.

VI. Cùm Aiſtulphus Longobardorum Rex Rachi fratri ſuo ſucceſſiſſet, Romanæque civitatis & aliarum circumpoſitarum urbium obſidionem meditaretur: Stephanus III. Papa fratrem ſuum ad eum delegavit, cum tanta munerum vi ac opulentia, ut pacem ab eo in annos quadraginta expugnaverit. Cùm non multò pòſt autem Rex barbarus terrorem Romæ incuſſiſſet, per litteras & per Legatos fruſtra ſæpiùs miſſitatos, cùm nihil opis ab Imperatore elicere Pontifex potuiſſet, exemplo utriuſque Gregorii & Zachariæ prædeceſſorum ſuorum, qui opem oraverant Caroli Martelli, ipſe à Pipino Rege per literas auxilium exprimere ſtuduit. *Deprecans Imperialem clementiam, ut juxta quod ei ſæpiùs ſcripſerat, cum exercitu ad tuendas has Italiæ partes modis omnibus adveniret, &c. Cernens ab Imperiali potentia nullum eſſe ſubveniendi auxilium, tunc quemadmodum prædeceſſores ejus Gregorius & alius Gregorius & Zacharias Carolo Regi Francorum direxerunt, petentes ſibi ſubveniri propter oppreſſiones, &c. Ita & ipſe miſit litteras Pipino Regi Francorum, &c.* Anaſtaſ. Bibliothec.

Dilucidum hìc eſt planè, 1. Penes Papam fuiſſe ſummam adminiſtrationem Romæ & Exarchatus, ipſum pacis fœdera ſanxiſſe, bellis obviaſſe, urbes defendiſſe ac recuperaſſe, hoſtes propulſaſſe, authoritate apud Imperatorem & Reges circumjacentes plurimùm valuiſſe. Ita jam re, necdum nomine Principatus penes illum erat, moderante his omnibus Numinis providentia, inter tantas bellorum tempeſtates. 2. Cùm eas Provincias in fide Imperatoris unus

jam

jam ferè retineret Pontifex, ubi undique ſe auxiliis deſtitutum vidit, ad unum maximè Imperatorem interpellandum ſe contulit: nec niſi ubi ab illo jam nihil potuit vel extundi, vel ſperari auxilii, ad tuitionem Franciæ Regum confugit.

VII. Antequam in Gallias pergeret Pontifex, Legatis Imperatoris, & Regis Pipini cinctus, ad Regem Longobardorum Papiam profectus eſt, ab eoque repetiit Ravennam, Exarchatum, & cæteras urbes, ab eo vel Majoribus ejus in Rempublicam uſurpatas. *Ravennatium civitatem, & Exarchatum, & reliqua Reipublicæ loca, quæ ipſe vel ejus prædeceſſores Longobardorum Reges invaſerant, &c. Petit ut dominicas, quas abſtulerat, redderet oves, & propria propriis reſtitueret.* Has urbes repetebat Pontifex & Provincias, ut ad Romanum jam Pontificem pertinentes, qui patrem illis ſe & Patronum ſpiritalem temporalemque exhibebat jamdiu, qui jamdiu regebat & tuebatur, qui earum ſaluti theſauros ſuos toties impenderat, vitam impendere toties præſto fuerat, qui Longobardorum tyrannicæ dominationi toties ſubduxerat, qui unus gubernacula tractaverat, ex quo Imperatores his ſe Italiæ curis penitùs exuiſſent.

Ita Pontifex reſtitui à Longobardis repoſcebat, quæ uſurpaſſent, quæ & eorum manibus extorſit, poſtquam Pipinus Rex & auxiliares ei Francorum copiæ affuere. Ei ſe ad Pontigonem Pipinus juramento aſtrinxit, curaturum, ut reſtitueretur Exarchatus, & quidquid in ditione fuiſſet Reipublicæ Romanæ. *Jurejurando ſatisfecit; mandatis ejus obedire, & ut illi placitum fuerit, Exarchatum Ravennæ, & Reipublicæ jura, ſeu loca, modis omnibus reddere.* Idem. Nec leviter tranſeunda hæc verba, *Reipublicæ jura, vel loca*: Sanctiſſimi enim quique ſemper Epiſcopi operam & induſtriam ſuam Principibus terrenis commodaverunt ad temporalem urbium defenſionem; & ubi vel ſocordia, vel virium & copiarum penuria Principes officio regiæ tuitionis defuere, eorum in vicem & functiones ſucceſſere Epiſcopi, & circumſtrepentibus undique procellis res publicas tractaverunt. Ita Romanis Imperatoribus Romani Pontifices collaborabant, ad Romanæ Reipublicæ reliquias in Italia tutandas; & oneri ſucceſſere ſoli, ubi Imperatores ſarcinam illam humeris excuſſere ſuis, & Provincias eas Longobardis prædandas dimiſere. Ecquis jam ambigat, quin potiùs & conſtantius eſſet Romani Pontificis jus in eas regiones, quàm vel Longobardorum Regum, qui eas tandiu jam depopulabantur; vel Imperatorum, qui earum defenſionem & curam tamdiu abjecerant, poterantque earum calamitatum authores videri, quas pro officio non prævertiſſent?

Legatos ſuos Pipinus ad Aiſtulphum miſit, ut ad eam reſtitutionem illum invitaret. *Propter pacis fœdera, & proprietatis ſanctæ Dei Eccleſiæ ac Reipublicæ reſtituenda jura, &c. Plura pollicitus eſt munera, ut propria reſtitueret propriis.* Orabat Pontifex, ut citra cædem & ſanguinem ea fieret reſtitutio. *Obteſtans ut pacificè ſine ulla ſanguinis effuſione propria ſanctæ Dei Eccleſiæ & Reipublicæ Romanorum redderet jura.* Sed Eccleſiæ & Reipublicæ Romanæ reſtituebatur: *Eccleſiæ & Reipublicæ Romanorum.* Nec Exarchis jam enim ullis, nec Imperatoris copiis, aut ducibus ad Italiæ defenſionem accurrentibus, Romani cives duce Pontifice Romanam & Eccleſiam & Rempublicam repræſentabant, & tanti naufragii tabulas recolligebant aſſiduas, reſtituique in primis urgebant, quæ Longobardi invaſiſſent. Alpes trajecit Pipinus, & Aiſtulphum eò adegit, ut Ravennam aliaſque urbes redditurum ſe polliceretur: *Affirmavit ſe illico redditurum civitatem Ravennam cum aliis diverſis civitatibus.*

VIII. Nec à vero tamen aberrant, qui eo Pipini dono munificentiſſimo Romanam ornatam fuiſſe Eccleſiam dicunt, ſcribunt, ſentiuntque. A Conſtantinopolitani enim Imperatoris Legatis multùm ille anxièque ſolicitatus, Exarchatum ut redderet Imperatori: *Nimis eum deprecans, & plura ſpondens tribui Imperialia munera, ut Ravennatium urbem, vel cæteras ejuſdem Exarchatus civitates & caſtra Imperiali tribuens concederet ditioni*: Imperatoris vota & munera abjecit piiſſimus Rex, exolvitque quod ipſemet nuncupaverat Deo votum, eas urbes omnes B. Petro reſtituendi. *Aſſerens Dei cultor Rex nulla penitus ratione eaſdem civitates à poteſtate B. Petri & jure Eccleſiæ Romanæ, vel Pontificis Apoſtolicæ Sedis quoquo modo alienari. Affirmans etiam ſub juramento, quòd per nullius hominis favorem ſeſe certamini ſæpiùs dediſſet, niſi pro amore B. Petri, & venia delictorum.*

Confidebat Imperator eas antiquiſſimas Imperii Romani Provincias, nuper à Longobardis involatas, ſuo ſibi jure reſtitutum iri. Pipinus jure bellantium, tot exhauſtis pecuniis, tot aditis periculis, earum ſibi dominium non injuria videbatur arrogare poſſe, qui eas non dominis, ſed illis jamdiu ceſſantibus, & pro derelictis eas habentibus, uſurpatoribus eripuiſſet. Pontifex & Romanus Populus in eas priſca retinebant Romani Imperii jura, cùm earum tuitioni ſemper incubuiſſent, inter bellorum fremitus & turbines diuturnos, quando nec pecunia illis Imperator, nec copiis affuiſſet. His æqua lance perpenſis, jam certiſſimum eſt, potuiſſe Pontificem depoſcere, ut eæ civitates Eccleſiæ & Reipublicæ Romanæ reſtituerentur: potuiſſe & Pipinum non injuria profiteri & præ ſe ferre, eo à ſe dono affici, colique beatum Petrum. Si conſilium cepiſſet earum Imperatori reddendarum, repenſis ſibi exercitus & expeditionis expenſis, quis illi violati juris maculam inuſſiſſet? Sed gratificari ille maluit Papæ, ut qui eas ſibi ditiones peperiſſet, tam diuturna earum defenſione, ubi nec impenſis, nec vitæ peperciſſet ſuæ.

Certè tametſi Pontifex reſtitui oraret Eccleſiæ & Reipublicæ Romanæ, donatione ſua Pipinus unam Petri ſedem & Eccleſiam Romanam præ oculis habuit, cujus unius ſaluti & amplificationi arma induiſſet. *Affirmans ſub juramento, quòd per nullius hominis favorem, ſeſe certamini ſæpiùs dediſſet, niſi pro amore B. Petri, & peccatorum venia.* Beato Petro donationem ſuam inſcripſit. *Donationem in ſcriptis à beato Petro, atque à ſancta Romana Eccleſia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apoſtolicæ Sedis miſit poſſidendam, & quæ & uſque hactenus in Archivo ſanctæ noſtræ Eccleſiæ recondita tenetur.* Nulli hinc ſuſpicionum fomites, nulli æmulationis aculei in Republica vel Civitate Romana, ut quæ in unum cum Eccleſia beati Petri corpus jamdiu concreviſſet, non alio multis ſæculis defenſore uſa, non alio capite conſpicua, quàm Pontifice Romano. Ideo & cùm Deſiderius Aiſtulpho ſucceſſiſſet, & Rachis repudiata veſte Monaſtica regnum repeteret, ille Reipublicæ, *Reipublicæ ſe redditurum profeſſus*, hoc eſt, Eccleſiæ, Ducatum Ferrarienſem reddidit, cum aliis urbibus, ea cautione, ut Pontifex Rachiſem compelleret in ſuum ſe Cœnobium rurſus abdere; quod & fecit.

Ad calcem vitæ hujus Pontificis conteſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius, pio illum & paſtorali zelo, paternæque charitatis æſtu adductum fuiſſe, ut tot volveret caſus, tot adiret labores, quò Romam & Italiam graviſſimo jugo ſubduceret, quo tamdiu afflictabatur. *Et annuente Deo Rempublicam dilatans, univerſam Dominicam plebem, videlicet rationales ſibi commiſſas oves, ut bonus Paſtor, animam ſuam ponens,*

omnes

omnes ab insidiis eruit inimicorum, cursumque consummans, &c.

Præsidia his omnibus nova accersi potuissent ex Stephani hujus Papæ Epistolis. Pipino enim ille rescribebat, ad arma illum prosilire & Alpes superare decreviſſe: *Ut Princeps Apostolorum suam susciperet justitiam.* Quibus iisdem verbis usus est postea Carolus Magnus, cùm Desiderium urgeret, ut Pontifici restitueret, quæ semel restituta, rursus invasisset. *Civitates quas abstulerat, pacificè beato Petro redderet, & justitias parti Romanorum faceret, &c. Redderet civitates, & plenarias parti Romanorum faceret justitias.*

Idem in vita Adriani I.

IX. Nec ulla, vel parva fuere momenta in libertate & voluntate populorum, qui & hinc se prodi ab antiquissimis dominis, & à novis usurpatoribus lacerari gravatè perinde, ut res erat, ferentes, Ecclesiæ & Papæ certatim se potestati commisere. Testes laudabo populos Spoletani Ducatus, qui longa Longobardorum sævitia fatigati, Adriano I. dediderunt se, præstitoque fidei sacramento tonsuram suscepere Romanam. Author est Petrus Diaconus Longobardos rasisse posticam capitis partem, anteriores aluisse & promisisse capillos, barbam numquam attondisse, unde illis nomen factum. Ab Adriano I. in Epistola ad Carolum Magnum narratur Arichisem Regem Longobardorum, cùm adglutinaret se, subjiceretque Græco Imperatori, in se recepisse, ut cæsariem & vestem more Græcorum gestaret. Imperator acquiescens, duos ad eum misit Legatos cum vestibus, ense, pectine, forcipibus. Hinc conjicies, quid causæ esset, quamobrem Spoletani à Longobardis deficientes, eorum quoque tonsura abjecta Romanam amplectebantur. En ipsa Anastasii Bibliothecarii verba: *Ejus provoluti pedibus, obnixè deprecati sunt, ut eos in servitio beati Petri, sanctæque Romanæ Ecclesiæ susciperet, & more Romanorum tonsurari faceret, &c. Tunc post præstitum sacramentum, omnes more Romanorum tonsurati sunt.* Idem forsan conjici possit de Parma, Mantua, Corsica & Benevento, quibus nova donatione eundem Pontificem donavit Carolus Magnus, sicut & Ducatu Spoletano. Certabat cum pietate Regum populorum propensio. Unde & muniendis restaurandisque idem Pontifex Romanæ civitatis mœnibus arcibusque incumbens, urbes Thusciæ & Campaniæ, Clerumque & Populum Romanum pellexit, ut operas expensasque conferrent.

Epist. 88.

L. 4. c. 7.

Anast. Bibl. Epist. Adri. Papæ 58.

Ex his intelliges, quàm non jactanter, sed ex vero Gregorius II. minas Leonis Isaurici Imperatoris retuderit hoc responso: Petrum, Petrique successorem ab universo Occidente, eo cultu observari, quo terrenus quidam Deus. *Imaginem Petri te eversurum denuncias, quem omnia Occidentis regna, veluti terrestrem Deum, habent.* Nec nisi viginti quatuor stadiis ab urbe Roma se recessurum, ut Imperii finibus excedat, nec Imperatoria jam comminatione moveatur. In causa forsan & illud erat, ut Italiæ defensioni minùs studerent Imperatores, quòd tota jam sibi penè dilapsa esset, inter complusculos Duces secta, & Longobardos. Hinc novi aliquid juris ad Pontifices redundabat, ne à Ducibus nescio quibus, vel à Longobardis occupari sinerent, quæ ipsi ut membra Reipublicæ Romanæ tanto & tempore, & impendio, & periculo defendissent.

Denique apertissimè professus est Adrianus Papa in Epistola ad Constantinum Imperatorem & Irenen data, & quæ ex parte saltem recitata est in Concilio VII. Generali, à Carolo Magno Rege Francorum & Longobardorum, & Patritio Romanorum, donatam fuisse Ecclesiam Romanam pluribus urbibus & Provinciis, tamquam fructu victoriarum, & tamquam antiquissimis ejusdem Ecclesiæ possessionibus, quibus eam diu frustrarent Longobardi. *Carolus Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanorum, &c. Per sua laboriosa certamina Petri Apostoli Ecclesiæ ob nimium amorem plura dona perpetuo obtulit possidenda, tam Provincias, quam civitates, seu castra, & cætera territoria, immo & patrimonia quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Apostolo restituit, cujus & jure esse dignoscebantur.* Et jure victoriæ Carolus Magnus, & velut jam Rex Longobardorum, quæ illi sibi subjecerant, in potestate habebat, & velut Electus Patricius Romanorum, transcribere in Pontificem poterat spes & jura Reipublicæ Romanæ. Sed solidæ amantior quàm splendidæ gloriæ, ejusque quæ justitia & pietate comparatur, quàm quæ bello & armis, ea confessus est restitui magis à se, quàm dari, quæ Romanæ daret Ecclesiæ.

Conc. VII. Oecum. Act. 4.

Nec enim obscuriorem eam fore gloriam vel Reges tum, vel Pontifices interpretabantur, si non donatio ea modò, sed & restitutio diceretur. Quin tantò plus gloriæ ex ea restitutione resiliebat, quantò & major in ea justitiæ effulgebat species. At à justitia procul ea fuisset, si Galli Reges quæ Constantinopolitani erant Imperatoris, ea Pontificibus donassent. Si verò jam Imperatorii juris non erant eæ Provinciæ, erant ergò vel sui juris, vel Ecclesiæ, vel Reipublicæ Romanæ; quæ omnia eodem demum recidebant: propterea quòd extrema hac ætate, qua Imperatori adhuc parebant, in earum clavo regendo, arcendisque procellis Principes semper erant Romani Præsules. Non poterant cuiquam videri Longobardi, nisi alieni juris incubatores; tum quòd recentior esset adhuc eorum invasio, tum quòd immanior esset & truculentior, quàm ut vel fucus justæ possessionis appingi ei posset. Justitiæ est injustos excuti possessores: at justitiæ lex præterea præcipit, ut justo possessori restituatur. Denique donationem illustrat non tam magnitudo doni, quàm justitia & æquitas; quantumcumque donum sit, illud vel ipsa & obscuratur injustitiæ suspicione, & extenuatur.

Huic dissertationi lucis posset aliquid & præsidii conciliari ex Pontificum Regumque Epistolis super ea re scriptis; posset & aliunde, puta ex donatione Constantini, quæ agit Adrianus Papa in Epistola ad Carolum Magnum, qua videtur toto Occidente Pontifices Romanos donasse. Verum adeo non confidere se testatur Adrianus, nitive ea donatione, ut vel hinc arguatur quantum diffideret. Adde & Archiepiscopi Ravennatis Leonis ingentem spem, ut qui jam occupasset Ferrariam, Bononiam, Pentapolin, Exarchatum, aliasque regiunculas viciniores, tamquam sibi à Carolo Magno concessas.

Conc. Gall. tom. 1. pag. 80. 204.

Ibid. p. 82.

Sed cùm in hoc jam argumento versati sint viri longè doctissimi, nec instituti hic nostri sit rebus ejusmodi diutiùs immorari; loca complura ad marginem indigitasse contenti, quæ in his operæ pretium sit animadverti, paucis hic perstringemus. 1. Non aliud sibi vendicasse Reges Galliæ, quàm ut Ecclesiæ Romanæ restituerent, quæ illi Longobardi subduxissent. 2. In eo sejunctam non fuisse Ecclesiam Romanam à Republica & Civitate Romana. 3. Id Rempublicam, id Ecclesiam Romanam contendisse, cùm ab Imperatoribus Constantinopolitanis Provinciæ urbesque suæ jamdiu pro derelictis habitæ fuissent, quin & acerbissimam persecutionem passæ, ob retentas sacras Imagines; jam integrum sibi esse, quem vellent vel Imperatorem, vel Defensorem appellare, ejusque se fidei & Imperio committere. 4. Cùm post destitutas ab Imperatoribus Italiæ Provincias, tamdiu Romani

Conc. Gall. tom. 2. p. 11. 12. 20. 21. 24. 35. 36. 37. 45. 47. 56. 78. 80. 81. 82. 89. 202. 204. 230. 444.

mani Præſules earum ſaluti tuendæ labore, induſtria, contentione, auro, milite, nulla non denique re affuiſsent, non ſine frequenti vitæ & ſalutis propriæ diſcrimine: earum dominationem vel hinc Eccleſiæ Romanæ partam eſse, præter peculiares quorundam tractuum donationes.

Poſset quis ſuſpicari, ubi Pontifices & Reges *reſtitui* dicebant, quæ Romanæ donabantur Eccleſiæ, alluſiſse eos ad primam Pipini donationem, qua ſpreta Longobardi rurſum invaſerant, quæ à Pipino fuerant donata; cùmque ea rurſus obtritis Longobardis Reges Franci recepiſsent, rurſumque Pontifici donaſsent, poſse non abs re dici ea tum reſtituiſse. Huic ego interpretationi non illubenter aſsentiar, ut quæ nihil pugnet cum hac noſtra, quam tot munimentis ſuprà aſtruximus.

Si quis velit autem, *Reipublicæ* hìc vocabulo capi poſse Imperatorem & Imperium Græcum: non tacebo alienam prorſus eſse eam ſuſpicionem. Nec enim uſque adeo Galli tum Reges benemereri ſtudebant de Græcis Imperatoribus, ut eorum cauſa tantum periculorum & bellorum exhaurirent. Nec jam Pontifices inſudabant firmando, vel recuperando Imperatorum dominio, quos jamdiu experiebantur Eccleſiæ perſecutores cruentiſſimos. Si in ea illi verſati eſsent ſententia, Provincias quas Franci Reges Longobardis eriperent, juris eſse Græcorum Imperatoris, expeditiſſimum fuerat, juſtum etiam fuiſsset, ut eas à Pipino ſuſceptas Exarcho reſtituerent.

X. Non is erat Eginhardus, qui Caroli Magni gloriam imminutum iret, ubi aiebat, quæ in Romanam Eccleſiam uſurpaſsent Longobardi, ea illum reſtituiſse. *Finis belli fuit ſubacta Italia, & res à Longobardorum Regibus erepta, Adriano Romanæ Eccleſiæ Rectori reſtitutæ.* Ita ille in Hiſtoria Caroli. In Annalibus finitima his ſunt quæ habet de Pipino: *Pipinus invitante Romano Pontifice, propter erepta Romanæ Eccleſiæ per Regem Longobardorum dominia, Italiam manu valida ingreditur.* Et paulò inferiùs: *Haiſtolfus Longobardorum Rex, quamquam anno ſuperiore obſides dediſſet, & ad reddendum ea quæ Romanæ Eccleſiæ abſtulerat, tam ſe, quam Optimates ſuos juxejurando obſtrinxiſſet, &c. Redditam ſibi Ravennam & Pentapolin, & omnem Exarchatum ad Ravennam pertinentem, ad ſanctum Petrum tradidit.*

Du Cheſne tom. 2. p. 96. 215.

XI. Leonem III. Papam author eſt San-Gallenſis Monachus immaniſſimè mulctatum, cruentatumque ab impiis & infandis hominibus, monuiſse Imperatorem Conſtantinopolitanum, qui per jocum reſponderit: *Ille Papa regnum habet per ſe, & noſtro præſtantius. Ipſe ſe per ſeipsum vindicet de adverſariis ſuis.* Tum Pontifex ſe nudatum omnino ſentiens ope & tuitione Imperatorum Orientalium, tempeſtivum jam exiſtimavit, ut in Occidente Imperatorii gloria nominis & pompa Carolum Magnum inveſtiret, penes quem jam tota eſset ejus nominis vis & poteſtas, ſubactis ei pleriſque Occidui Orbis regnis: cumulandum denique eum ſibi eſse titulo & officio Defenſoris Eccleſiæ, quando id jamdiu munus ſtrenuiſſimè perfungeretur. *Tunc ſanctus ille divinam conſtitutionem ſecutus, ut qui jam re ipſa Rector & Imperator plurimarum erat Nationum, nomen quoque Imperatoris, Cæſaris, & Auguſti Apoſtolica authoritate glorioſius aſſequeretur, &c. Ipſum nihil minus ſuſpicantem pronunciavit Imperatorem, Defenſoremque Romanæ Eccleſiæ, &c.*

L. 1. c. 28.

Inerat jam Carolo Magno vis illa & poteſtas ſumma, qua illum donabat Pontifex: ſi ea enim caruiſset, quì potis fuiſset Pontifex eam dare? Quì enim Carolo dediſset, quæ aliorum Principum jam eſsent juris? Sed cùm invictiſſimus Rex armis ſubegiſſet Provincias, quas diu Græci infeſtaverant, & poſt deſtituerant: & quas Longobardi involaverant primùm, deinde immaniſſimè perpopulati erant: atque ita jam re & poteſtate Imperator eſſet Occidentis Carolus, nondum nomine & titulo: nomen illi & titulum Pontifex contulit, atque unà quod ei cohæreſcit, nomen & munus Defenſoris Eccleſiæ. Quò juſtior, eò verior majorque conceſſio, Zacharias eodem modo Pipinum Regem Francorum nominaverat, qui tota illa jamdiu fruebatur poteſtate, & qui eam à Majoribus ſuis acceperat, ut plerique jam docti ſentiunt. Audiendus Eginhardus: *Pontifex mandavit melius eſse illum Regem, apud quem ſumma poteſtas conſiſteret; dataque authoritate ſua juſſit Pipinum Regem conſtitui.*

Illud in commune convenit his donationibus, quòd rei quæ dabatur, jam poſſeſſio, vel jus jam obtineretur. Nec enim vel Zacharias Pipinum Regno Franciæ, nec Leo III. Imperio Carolum Magnum augere potuiſset, niſi uterque jam ejus rei poſſeſſionem, & quidem legitimam aſſecutus fuiſset. Nec viciſſim ab his Principibus donari potuiſset Pontifex tot taliæ urbibus & Provinciis, niſi earum vel poſſeſſio, vel jus penes illum jam fuiſset. Hincmarus ipſe fidem facit, Pipinum in Italiam ingreſsum non eſse, niſi ut beato Petro ſatisfieret, ſuaque illi jura redintegrarentur: *De juſtitiis beati Petri.* Is quippe ſenſus eorum verborum. Stabilitas veritaſque his donationibus nulla conſtabit, niſi conſtet & æquitas, per quam nefas eſt, quæ aliorum ſunt aliis dare.

Tom. 2. pag. 119.

Quamquam verò titulus & nomen Regis, vel Imperatoris, non magna videatur habere momenta, habet tamen vel maxima. Poſſeſſio enim qua Principes hi jam ante diu fruebantur; non illa quidem dilatata fuit donationibus Papæ, vel gloria nominis Regii, & Imperatorii: ſed confirmata, & illuſtrata: non ut armis regna firmantur, ſed ut juſtitia, & juſtitiæ fama & laus Regnis & Imperiis firmitatem & robur addit. Poſſeſſio & uſurpatio ſola ſejungitur juſtitia, vel injuſtitia. Principatus novi uſurpator & incubator poteſt illud armis tueri & retinere; ſed non æquè facile illi, aut expeditum eſt, ut juſtum ſe & legitimum poſsessorem eſse perſuadeat. Gallicani Proceres, & Zacharias Papa, Romani Optimates & Leo Papa conſentientes ac conſpirantes, ad Regnum & Imperium Pipino & Carolo Magno adjudicandum, tum eos Regno & Imperio donaverunt, ubi pritcam utriuſque poſſeſſionem inconcuſſis juſtitiæ & æquitatis fundamentis niti ſuo hoc judicio confirmaverunt. Eorum antè poſſeſſio poterat non immeritò juſta videri, poterat & in controverſiam trahi. Itaque conſenſione Magnatum & Populorum, quorum e ſunt obſequendi partes: & judicio Papæ & Epiſcoporum, quorum eſt leges interpretari & promulgare juſtitiæ, opus omnino erat, aut ut juſta ea eſset poſſeſſio, aut poſſeſſionis juſtiſſimæ fides & perſuaſio invalesceret, nec jam concuti poſset.

Ab ea non aberravit ſententia Anſcharius, ſanctiſſimus ille Bremenſium Archiepiſcopus, in vita ſancti Vvillehaldi primi ejuſdem civitatis Epiſcopi. *Siquidem Imperialis poteſtas, quæ poſt Conſtantinum Auguſtum apud Græcos in Conſtantinopolitana hactenus regnaverat civitate, cum deficientibus jam inibi viris Regalis proſapiæ, fœminea magis directione res adminiſtraretur publica; temporibus ipſius per electionem Romani populi, in maximo Epiſcoporum aliorumque Dei ſervorum Concilio, ad Francorum translatum eſt dominium; quoniam & ipſa tandem quæ caput Imperii fuerat, & multas alias*

Sæculum Benedict. to 3. Part. 2. p. 407

tunc

tunc in orbe videbatur tenere Provincias, ob quod & jure Cæsarea dignus esset appellatione. Perspicuè docet hic Scriptor jam in potestate Caroli Magni fuisse caput urbium & Provincias Imperii, neç abfuisse eam justitiæ & æquitatis evidentiam, cui Pontifex, Præsules, Optimates, populique, nomen, titulum & ornamenta Imperii accumularent.

Docebit & Helmodus Chronici Slavorum Scriptor, qui anno 1140. in Holsatia Parochialem regebat Ecclesiam, quæ hominum esset cordatorum de Imperio Caroli Magni existimatio. In
L. 1. c. 4. Concilio quod Pontifex congregasset, id ille affirmat diffinitum fuisse, cùm in confesso esset, non posse opportuniorem iniri rationem restituendæ in integrum Europæ, & committendæ idoneo Defensori Ecclesiæ, quam innumerabiles undique tyranni discerpebant. *Consurgentibus ergo undique adversùs Imperium rebellibus, cùm omnia penè Europæ regna ab Imperio defeciſſent, ipsa quoque mater orbis Roma finitimis bellis attereretur, nec esset defensor, placuit Apostolicæ Sedi, solemne sanctorum adunari Concilium. Omnium ergo votis, omnium laudatione insignis Francorum Rex Carolus corona Romani Imperii sublimatus est.* Caroli Magni & Helmodi ævo, Principes & Prælati eodem semper loco & tempore conveniebant. Hinc illa Helmodi persuasio. Concilium ejusmodi omnino habitum est nullum. Sed illa unanimis Episcoporum & Principum consensio desiderabatur utique, ut Imperium transferri, & certò transferri posset; hoc est, ornamenta, honores & nomen Imperii. Ipsum enim Imperium & Regnum victricibus jam sibi armis Pipinus & Carolus subjecerant. Hoc voluit Helmodus.

Nec ab his abludunt apud Ottonem Episcopum Frisingensem verba Friderici Imperatoris, Romanorum & Italorum jactantiam refellentis, qui se Francis Imperium addixisse venditabant; cùm certissimè ex adverso Franci Italiam primùm libertate donassent, & mox ejus sibi Imperium vendicassent, utpote quam Græci penitus destituerant, Longobardi jamdiu sævissimè
De gestis Frider. l. 2. c. 21. discerpebant. *Revolvamus modernorum Imperatorum gesta, si non divi Principes nostri Carolus & Otto nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis urbem cum Italia eripuerint, Francorumque apposuerint terminis.* Nec secus idem Otto de Pipino Rege, Regem constantissimè fuisse, & eam potestatem affirmat à Majoribus in eum transfusam fuisse; at nomine ipso tum decoratum fuisse, ubi rescriptum accepit Pontificis. *Cum Regibus Francorum solo nomine regnantibus, Pipinus qui hanc*
Chron. l. 5. c. 21. 22. 23. *dignitatem per successionem acceperat, Episcopum Herbipolensem ad Zachariam sciscitandi gratia misit, &c. Igitur Pipinus re prius, exhinc nomine simul ac re Regnum Francorum gubernavit.*

Unus ad cumulum accedet suffragator Vvillelmus Malmesburiensis, qui tristitiam illorum temporum cùm exhibuisset, ubi Italiam Græci prorsus deseruerant, Longobardi fœdissimè dilaniabant; unum superfuisse docet perfugium, Galliæ Regum tuitionem. *Nam Imperatoribus*
De gest. Reg. Angl. l. 1. pag. 21. *Constantinopolitanis jam dudum à solita virtute degenerantibus, nec ullam Italiæ vel Ecclesiæ Romanæ opem ferentibus, quæ multis annis tyrannidem Longobardorum suspiraverant, idem Papa injurias illorum potestati Francorum approaravit.* Addit ut Carolo Magno primùm displicuerit nomen Imperatoris inopinatè ingestum; at cùm ejus nominis amplitudo illius animi magnitudini mirificè consentiret, assensum & ipsum tandem esse, & hæreditarium hoc decus ad filios traduxisse. *Augustum acclamant. Quod cognomen licet invitus ut insuetum admisisset, postea tamen animositate qua decebat, contra Imperatores Constantinopolitanos defendens, Ludovico filio hæreditarium contradidit.*

De prolixis filii Ludovici Pii & Caroli Calvi in Ecclesiam Romanam donis, & de Ottonum Imperatorum largitionibus: quòd non id ego in me receperim, ut Ecclesiæ vel Franciæ Annales mandarem litteris: quòdque ex his quæ à me obiter delibata sunt, abundè intelligi possit, quo ex fonte derivati sint in Ecclesiam tot Principatus temporales, tot opes; tot in Sedem Petri amplissima profluxerint dominia. Si enim sub Caroli Magni augusta prosapia cœpere Ecclesiis Comitatus, Ducatus, & Principatus conferri, si Romanæ Ecclesiæ regna etiam transcribi; perspicuum est Christum ipsum Galliæ Regum manu Ecclesiam sponsamque suam regio diademate cingi voluisse. Nemini non exploratum est, quæ sint vulgò bellantium leges, quæ Regnorum & Imperiorum exordia. Maluere Pipinus & Carolus victoriis suis & victoriarum præmiis ornari & inclarescere Ecclesiam, quàm ipsam stirpem suam. Potuere aliunde Ecclesiis accrescere agri & latifundia, at summi terrarum dominii consortes fieri non potuere Antistites, nisi dono Regum, quorum eam sortem, eam vim esse Deus voluit, ut terris dominentur. Semel iterumque monuimus illam famosam Constantini donationem eò percrebuisse, & longè plurimùm increbuisse, quòd Ecclesia Romana, jam spectante & plaudente orbe Christiano, ea jamdiu dono Regum Francorum summæ potestatis ornamenta circumgestaret.

CAPUT XXX. P. 4. l. 3. c. 19.

De Terris, Dominiis, Comitatibus & Ducatibus Ecclesiæ datis ab anno millesimo ad millesimum ducentesimum.

I. Antiquissimus Ecclesiæ usus retinendi fundos, eorumque fructibus pauperes alendi.

II. Ætate media donatis Ecclesiæ fundis redimebantur peccata, compensabantur pœnitentiæ publicæ.

III. Nihil in eo unde offendi jure quis posset.

IV. Episcopus & Comes Ostiensis fuit Petrus Damiani. Utrumque hoc ille onus gravatè & subimpatienter ferebat. At Episcopis ita affectis nihil officiunt sæculares dignitates, quin ipsæ valdè honestantur.

V. Episcopis Baronum & Comitum dignitas Episcopatus luce & majestate obrui videri debet nec apparere.

VI. Comitatus Ecclesiæ concessus.

VII. In eam concessionem, in eum Comitatum aliqua animadvertuntur. Perantiquæ erant hæ concessiones, & earum finis is erat, ut cælestis aliquid sanctimoniæ terrenis dignitatibus aspergeretur.

VIII. Varia exempla consimilium donorum ad redemptionem peccatorum.

IX. Sede & honore Ducum Reges aliquando Episcopos attolli voluere, ut propensiùs à populis colerentur.

X. Exempla Ducatuum & Comitatum Ecclesiis concessorum in Italia, Anglia, Francia.

XI. Statuerat aliquando Paschalis Papa dignitatibus his omnibus renuntiari. Residentiæ legibus religiosius servitum fuisset. Sed & charitas olim Episcopis solicitudines temporales subire plurimas coegit. A priore sententia discessit Paschalis, intellexitque harum dignitatum usu sanctissimo posse Christo & Ecclesiæ non mediocria accedere incrementa.

XII. De Abbatiæ Cluniacensis summo dominatu.

XIII. De

XIII. De temporali dominatione Archiepiſcopi Lugdunenſis, & Viennenſis, cæterorumque regni Burgundici Prælatorum.

XIV. Poteſt harum dignitatum omnium aliquis uſus eſſe ſanctiſſimus. Errat, qui ſecus ſentit. Ad id argumenta.

XV. De Patriarchæ Hieroſolymitani temporali Principatu.

XVI. De Paribus Franciæ Eccleſiaſticis, Ducibus aliis, aliis Comitibus.

XVII. De Antiſtibus Germaniæ, qui Comitatibus & Ducatibus ſe & ſuas auxere Eccleſias.

XVIII. De Electoribus Imperii.

XIX. De Abbate Fuldenſi.

I. SCitiſſimè Petrus Damiani admonuit, eodem ipſo Spiritus ſancti afflatu, quo inter ipſa Eccleſiæ incunabula agebantur fideles, ad diſtrahendos agros, eorumque pretio ad pedes Apoſtolorum depoſito alendos pauperes: Eccleſiam poſterioribus ſæculis adductam eſſe, ut fundos ipſos retineret, & hinc inexhauſtos hauriret largitionum in pauperes & charitatis theſauros. Evertenda quamprimùm erat Hieroſolyma, fideles in gentes diſpergendi, ſtabiliora in his Eccleſiæ fundamenta poſituri. *Ab ipſo planè principio naſcentis Eccleſiæ ſalubris hæc cœpit conſuetudo fidelium,* L. 1. Ep. 13. *ut ſua quæque vendentes, ad pedes Apoſtolorum Apoſtolicorumque virorum pecunias ponerent, quibus illi neceſſitatibus pauperum ſubſidia miniſtrarent. Poſt autem viſum eſt ſanctis Patribus, qui ſcilicet illis in ſacri regiminis ordine ſucceſſerunt, ut ii qui converterentur ad Dominum, nequaquam diſtraherent prædia, ſed ea ſanctis Eccleſiis traderent: non jam tranſitoriè, ſed jure perpetuo neceſſitatibus indigentium profutura.* Idem habet & alibi, additque hanc poſteriorem rationem alendo Cleto & ſuſtentandis pauperibus opportuniorem ac neceſſariam fuiſſe. *Procedente tempore* L. 4. Ep. 12. *ſanctis Eccleſiarum Rectoribus viſum eſt, ut ipſa potius prædia Eccleſiis traderentur; unde ſcilicet non modò Clericos ſacris excubantes officiis Eccleſia paſceret, ſed & refrigerii ſtipem diverſis indigentibus & inopia laborantibus miniſtraret.*

II. Ab eodem Petro traditur pœnitentes peccata ſua & pœnitentias ex parte ſaltem redemiſſe ſpontaneis agrorum donationibus, quos Eccleſiæ fiſco adderent, pro modo annorum pœnitentiæ præfixorum canonicæ. Tum enim anni computabantur pœnitentiarum, & pervagatiſſimus erat illius regulæ uſus, quæ ſeptennem pœnitentiam mortali cuicumque piaculo indicebat. Hinc perſæpè horum annorum pœnitentiæ ſumma ultra quantæcumque vitæ terminos excreſcebat. Hinc excogitatæ rationes variæ redimendorum pœnitentiæ annorum. Hæ rationes primùm quidem novitatem redolere viſæ ſunt: at penitiùs pòſt inſpectæ ubi fuere, tum certò conſtitit haud inauditas eas fuiſſe, vel incompertas ſanctis Patribus. Illud ſaltem nemo ambigit, quin Eccleſiæ ſemper placuerit peccata eleemoſynis redimi. Id quippe Scripturæ ipſæ vociferantur. Nec illud in dubium vocari poteſt, quin olim Epiſcopi, quibus Canones copiam faciebant mitigandæ & contrahendæ pœnitentiæ pro modo fervoris & ſtudii, eleemoſynas ponderarint, ut fervoris & pietatis ſpecimen amplioris, atque adeo ut juſtiſſimam pœnitentiæ temperandæ & contrahendæ cauſam. Summam eleemoſynæ non præſiniebat olim Eccleſia, ſed nec tempore Damiani moris erat eam definiri, ſed permittebatur pœnitens ſuo arbitrio, Epiſcopus ſuo frui judicio. *Cùm Sacerdotes Eccleſiæ annoſam indicunt qui-* L. 5. Ep. 8. *buſdam peccatoribus pœnitentiam, numquid non aliquando certam pecuniæ præfigunt pro annorum redemptione menſuram? Ut nimirum facinora ſua eleemoſynis redimant, qui longa jejunia perhorreſcunt. Quòd ſi hoc Laicis indulgetur, ut peccata ſua eleemoſynis redimant, ne furripiente mortis articulo ex hac vita ſine reatus ſui abſolutione recedant, &c.* Et ubi determinatum eſt, quanta pecunia quantæ pœnitentiæ parti reſponderet; non tamen compellebatur pœnitens ei commutationi aſsentiri. Voce ea, *pecunia*, qua utitur Petrus Damiani, abutebatur plerumque media ætas, ut vel pecuniam, vel agros ſignificaret.

III. Alibi tamen expreſſiùs idem Petrus ediſſerit, quanto agrorum ſpatio quanta compenſaretur pœnitentiarum & redimeretur diuturnitas. *Non ignorans quia cùm à pœnitentibus terras ac-* L. 4. Ep. 12. *cipimus, juxta menſuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus, ſicut ſcriptum eſt, Divitiæ hominis redemptio ejus. Perpende igitur, quia ſicut illi qui prædia præbent Eccleſiis, pœnitentiæ ſuæ pondere meritò levigantur, &c.* Si eo Lector ſit animo, quo Damianus, ne in mentem quidem illi veniet ſuſpicari, Eccleſiam in his cupiditatis terrenæ & avaritiæ contagio vel leviſſimo infici potuiſſe. In eam peſtem exæſtuaſset Damianus, ſi quid ejuſmodi odorari potuiſſet. Inexorabilem enim ille cenſuram agebat. De Eccleſiæ verò, quàm de Petri Damiani integritate, ſummaque à terrenis cupiditatibus alienatione, multò certior conſtare nobis fides debet. Antiquiſſima & ſanctiſſima Eccleſiæ Concilia bona Eccleſiæ omnia uſitatiſſimè nominaverunt *pretia peccatorum*, & patrimonium Chriſti, quod ex fonte charitatis fluere, & in rivulos charitatis effluere debet. Si proventus Eccleſiaſtici in ſacrificia & in pias erogationes, quanti quanti ſunt inſumerentur, quæ eorum natura & finis eſt, nemo moveretur jejunia & pœnitentias quaslibet fundis commutari. Ea enim à compenſatione ut primùm abhorreant aliqui, non facit niſi Clericorum quandoque luxus, & in terrenas delicias propenſio. Sed quàm meritò vituperandus eſt hic luxus, tam aliena eſt illa mentis occupatio, quæ ab his compenſationibus abhorret.

IV. Edocet nos denique Petrus Damiani, Comitatibus potitos fuiſſe Epiſcopos nonnullos, & ipſum ſeſe Epiſcopum & Comitem fuiſſe Oſtienſem. Ita enim colligitur ex Epiſtola ab eo ad Alexandrum II. Papam data, qua gratias agit non de Comitatu conceſso, ſed de ablato, orans ut & Epiſcopali ſarcina exoneretur. Longa & anxia Damiani interpellatione, ut utroque onere relevaretur, fatigatus Pontifex, hoc indulſit, ut Comitatu, hoc eſt, ut temporali illum Epiſcopatus cura abſolveret, quæ utique moleſtiſſima erat. Sed non acquievit Damianus, totam humeris ſuis excutiendi ſarcinam jamdiu cupidiſſi- L. 1. Ep. 15. *mus. O quàm jucundum, quàm ſuave nuncium, quàm denique dulcis ad aures meas nuper fama devenit, quæ vos Oſtienſem Comitatum mihi ſubtraxiſſe, & alii tradidiſſe perhibuit. Divinam imploro clementiam, ut Epiſcopatum quantociùs ordinare non differas.* Qui Reges Principeſque Epiſcopis ad Damiani mores & ingenium conformatis Comitatus largiti ſunt: iis certè exploratiſſimum erat, ab iis ſæculares dignitates toto ſæculi faſtu & vitio emaculatum iri, non ipſos vitiis & pompis inquinandos unquam fore.

V. Longo diſtabant à Damiano ii Antiſtites intervallo, quibus ſuam Petrus Bleſenſis lucubratiunculam *de inſtitutione Epiſcopi* dicabat. Illud enim iis probro vertit præ cæteris, quòd Barones Regni dici geſtirent, cùm ſæculares hæ dignitates Epiſcopalibus innexæ tum infulis, vileſcere illis debuiſſent, ut quæ Epiſcopatus majeſtate obruerentur, & non apparerent: *Quidam Epiſcopi Regum munificentias & eleemoſynas antiquorum abuſivè Baronias & Regalia vocant, & in occaſione turpiſſimæ ſervitutis ſeipſos Barones appellant. Vereor ne de illis queruletur Dominus, & dicat, Ipſi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi. Scias te aſ-*

ſum.pſiſ-

ſumpſiſſe Paſtoris officium, non Baronis. Certè Joſeph in Ægypto patrem ſuum & fratres inſtruxit, ut dicerent Pharaoni, Viri paſtores ſumus. Maluit eos profiteri paſtoris officium, quàm Principis, aut Baronis. In culpa non ſunt apud Petrum Bleſenſem, qui Baronias & Comitatus geſtant Epiſcopi, ſed qui Comitis nomen, ſplendorem, officium Epiſcopatui anteponunt; qui affici potiùs non aliter, aut animari debuerant, quàm ut Joſeph in Ægypto apud Pharaonem, Daniel Babylone apud Darium: ubi eos Deus collocaverat, non fruendis opibus, dignitatibus, deliciis: ſed ut in Ægyptum & Babylonem cæleſtis Hieroſolymæ & incorruptæ ſapientiæ fontes derivarent.

VI. Anno 1001. Otto III. Imperator Epiſcopum Novarenſem donavit dominio & alta Juſtitia Comitatus Novarenſis, & omni denique amplitudine & jure Comitum Palatinorum. *Liceat Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus Civitatis liberos & totius Epiſcopii, intus & deforis habitantes diſtringere, & cæteros qui ante ſe vel ſuos Miſſos legaliter diſtringi voluerint, diſtringat, & quidquid contentionis inter eos emerſerit, definiat, ſicut definiendum eſſet ante nos vel noſtrum Miſſum ſeu Palatinum Comitem.* Marchiones antè, Comites, Judiceſque vetuerat in territorium progredi Novarenſe, niſi ab Epiſcopo invitarentur. Henricus I. Comitatulum hunc Epiſcopis Novarenſibus anno 1014. confirmavit. *Jam dictum Comitatulum à noſtro jure in ejus Eccleſiæ poteſtatem omnino transfundimus & perdonamus.* Denique jura omnia & ſubſidia, quæ ad Imperatorem, vel ad Regem Italiæ inde rediret, Epiſcopis tranſcripſit. *Et omnia quæ de ipſo Comitatu ad publicam partem pertinent, vel inde exigi poſſunt, teneat & poſſideat.*

Baron. ann. 1001. n. 1.

VII. Operæ pretium eſt autem hìc obſervari. 1. Conceſſionis ab Otthone III. factæ Epiſcopis Novarenſibus formulam, propè abeſſe ab iis ſive Conceſſionibus, ſive Immunitatibus, quas primæ & ſecundæ Franci Reges Dynaſtiæ Epiſcopis & Abbatibus annuebant, quarum formulæ apud Marculphum & in pleriſque occurrunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ monumentis. Ubique vetabantur Præſides, Magiſtratus, Judices, eò ſe conferre, niſi ab Epiſcopo aſciſcerentur. Ubique facultates concedebantur terminandarum litium etiam civilium, inter laicos. Denique poteſtas ea colligendi jura & emolumenta, quæ ſolent ex hac juriſdictione exiſtere. 2. Ea erat perfectio & abſolutio Legum quondam Imperialium, quæ Epiſcopis conceſſerant, ut temporales etiam laicorum cauſas definirent; laicis verò, ut ad Epiſcoporum potiùs judicia convolarent. Qui has poſteriores immunitates, vel Comitatus Rex, vel Imperator concedebat, is ſuos Comites, & Judices, & Magiſtratus arcebat tantùm, nequid juriſdictionis exercrent in toto Antiſtitis territorio. Hinc enim Laici jam non poterant niſi ad Epiſcopi judicium confugere. 3. Comitatus, Ducatus, Baroniæ, quibus Epiſcopi à Regibus donabantur, non nuda & jejuna erant nomina, honoris ſolo titulo, & falſu turgida; ſed jura ampliſſima juris dicendi, & explicandæ eximiæ authoritatis ſuæ. Erant enim à primæva ſui origine Marchionatus, Ducatus, Comitatus, Præfecturæ quædam, & Adminiſtrationes ampliſſimæ, ad præfinitum primò tempus à Regibus conceſſæ, ſed quas poſtea perpetuari & hæreditaria ſucceſſione paſſi ſunt retineri. 4. Scitè à Petro Bleſenſi obſervatum eſt, Baronias & magnificas has dignitates omnes à Regibus primò datas Eccleſiæ fuiſſe, ut eleemoſynas. *Regum munificentias, & eleemoſynas Baronias & Regalia vocant.* Erant enim verò hæ religioſæ oblationes & hoſtiæ ſanctæ, quas Principes offerebant Eccleſiæ, non ut ſanctiſſimam Epiſcopatus gloriam terrenæ dignitatis vano ſplendore illuderent; ſed ut dominatio & juriſdictio ipſa civilis Epiſcopaliter, ſanctiſſimèque adminiſtraretur; utque poſſent fideles, immo & cogerentur obſequi Pauli Apoſtoli hortamentis, quo vel non lites exercerent ullas, vel ad Tribunal eas Epiſcopi & Paſtoris ſui cariſſimi perferrent.

VIII. Promam & novum hìc ejuſdem rei documentum. Cùm ſtatuiſſet Gottofredus Barbatus, non publica tantùm pœnitentia, ſed ſempiterno monumento aliquo reſarcire damna quæ Virdunenſi Eccleſiæ intuliſſet, idque facinus ſuum perpetuo aliquo inſignire monumento, illam Eccleſiam quarta parte donavit Comitatus Virdunenſis: unde & id inſcribi voluit inſculpique marmori, quo in ea Eccleſia tumulatus tegeretur. *Pro ſatisfactione malorum commiſſorum, do Eccleſiæ beatæ Mariæ ac ejuſdem Presbyteris in perpetuum quartam partem Comitatus mei Virdunenſis.* Ita qui Eccleſiæ adſcribebantur Comitatus & Ducatus, ſpiritales erant hoſtiæ, quibus peccata eluebantur. Baron. ann. 1070. n. 42.

Ubi Henricus IV. Germaniæ Rex Gregorio VII. Papæ conciliatus eſt, cautionem illam & inſtanter inculcavit Pontifex, & religioſiſſimè Rex obſervavit, ut Vormacienſem Civitatem Epiſcopo reſtitueret, abduceretque militare præſidium, nullo non facinore contaminatiſſimum, ut ne aris quidem ſacrilegas manus abſtinuiſſent. *Civitatem Vormacienſem, quam expulſo Epiſcopo, diſſipato cœleſtis militiæ ſanctuario, arcem belli, ſpeluncamque latronum effecerat, abducto præſidio, Epiſcopo Vormacienſi reſtituat.* Hæc Lambertus coævus & diligentiſſimus Scriptor. Gottofredus dedit: Henricus reddidit Eccleſiæ ditionem temporalem, ad redimenda facinora ſua, atque ut iis urbibus dominos adſignarent clementiores, & Chriſtiana pietate commendatiores. Baron. ann. 1076. n. 58. 59

Tertium ſuppeditabitur à Saxone Grammatico exemplum in Suenone ſtrenuiſſimo Danorum Rege, qui ira & furore præceps, Proceres aliquos, nefas dictu, in Eccleſia interfici juſſit, quorum obtrectationibus & mordacibus verbis laceſſitus fuerat. Illum confeſtim Roskildenſis Epiſcopus Vvillelmus ingreſſu Eccleſiæ arcuit, & novum novo Theodoſio repræſentavit Ambroſium. Rex enim Theodoſium æmulatus, & acerbiſſimo pœnitentiæ ſenſu percitus, tum publicè crimen expiavit, tum ad pœnitentiæ cumulum, dimidia Eccleſiam donavit Provincia, quo ceu inconvulſo vinculo Sacerdotii deinceps & Regni concordia conſtricta eſt. *Pro tam cruenti Imperii expiatione, muneris loco, Stefnicæ Provinciæ dimidium aris à ſe conferri prædicat.* Ubi non filet Author, donum illud ingens Provinciæ in oblationibus & hoſtiis Deo ſacris, & quidem ad expiationem ſcelerum collocandum fuiſſe. Baron. ann. 1077. n. 74.

IX. Nec nos præterit tamen eam quandoque fuiſſe Principum ſententiam & voluntatem, in Ducatibus & Comitatibus Eccleſiæ conferendis, ut nova fieret Epiſcopis dignitatis & reverentiæ acceſſio: ita plerumque comparatis plebium animis, ut temporali quàm ſpirituali amplitudini plus tribuant. In Canuto Daniæ Rege perilluſtre ejus rei ſpecimen exhibet idem Saxo Grammaticus. Expertus enim is Rex in barbaræ adhuc gentis ſuæ animos nondum ſatis altè deſcendiſſe reverentiam in ſummos Sacerdotes Chriſti Miniſtros, in Principum & Ducum faſtigium Epiſcopos ſublimavit, & aliis ſæcularibus poteſtatibus ſublimiores ſedere juſſit. *Cum ab inerti & rudi populo parum juſtam Pontificibus venerationem haberi cerneret, ne tanti nominis potiores inter privatos relinqueret, decretæ circumſpectionis induſtria, Principum eis conſortionem indulſit, eiſque primum inter Proceres locum* Baron. ann. 1081. n. 37.

locum perinde ac Ducibus assignavit, authoritatem honore concilians. Ita Ducatus ordine, honore, & insignibus Episcopi ornabantur, una pietate & religione stimulante.

X. Nec honoris tantùm & fastigii ea erant incrementa, sed & potestatis & opulentiæ. Ut puta cùm Gregorius V. Papa Gerberto Ravennati Archiepiscopo Civitatem Ravennatem, & jura ejus dominicalia concessit, nec non & Comitatum Comaclensem, & alia dominia non pauca, addito & monetæ, & venationis jure, ne alia id genus plura persequar. *Donamus tibi tuæque Ecclesiæ districtum Ravennatis urbis, ripam integram, monetam, teloneum, mercatum, muros & omnes portas civitatis, &c. Comaclensem Comitatum, &c. Cæsenam, ut nullus audeat districtum, aut venationem ullam exercere, nisi cui tu aut tui successores jusserint.* Regia ipsa jura hoc genus donationibus illigabantur, ut ex suprapositis enituit exemplis, utque ex hoc rursum patebit Roberti Francorum Regis in Concilio ad Calam anno 1008. ubi Rex piissimus San-Dionysiano Abbati jura regia, quibus ipse hactenus usus fuerat, indulsit. *Damus quasdam res juris nostri, hoc est, bannum hominis vulnerati, vel interfecti, & infracturam intra vel extra castellum ipsius Cœnobii, & legem duelli, quod vulgo dicitur campus, ac totam procinctam, sicut antiqui Reges ei dederunt.* Decora hæc erant, propriaque Regiæ amplitudinis ornamenta, emendas homicidiorum, mulctas sacrilegiorum accipere, singularis prælii copiam facere, cùm ejusmodi causa inciderat, quam recepta consuetudo patiebatur. In Concilio ad Ansam in Metropoli Lugdunensi anno 1025. memoratur, *Hugo Comes Episcopus Altisiodorensis.*

Gregor. V. Epist. 2.

A Canuto Angliæ Rege anno 1031. illustrati sunt Abbates Glastemburienses iisdem insignibus summæ potestatis. *Concedo Ecclesiæ sanctæ Mariæ Glastoniæ jura & consuetudines in omni regno meo, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum; & sint terræ ejus sibi liberæ & solutæ ab omni calumnia & inquietatione: sicut meæ mihi habentur. Universis regni mei Præpositis & Primatibus præcipio, ut nullus omnino illam insulam intrare audeat, cujuscumque ordinis & dignitatis sit; sed omnia tam in Ecclesiasticis, quam sæcularibus causis tantummodo Abbatis judicium & Conventus expectent; sicut prædecessores mei sanxerunt, & privilegiis confirmaverunt.* Eadem auguramur non immeritò fuisse jura Episcoporum & Comitum Altisiodorensium, nec non & Archiepiscoporum, Ducumque Remensium. Fuit enim cum nullo discrimine haberentur Duces, Comites, Consulesque. In Concilio vel Conventu Remensi, anno 1059. ubi Henricus Rex Philippum filium Regio diademate primum redimiri jussit, à novo confestim Rege confirmatus est Remensi Ecclesiæ Comitatus Remensis, quo hactenus fruebatur: *Tunc fecit Philippus præceptum, sicut antecessores sui fecerunt, de rebus sanctæ Mariæ, & de Remensi Comitatu.*

Gesta Reg. Ang. l. 2. c. 2.

XI. Verùm non facilè succurret animo magnificentius quidquam renunciatione Paschalis II. Papæ Henrico IV. Imperatori oblata, quæ nomine & vice omnium Ecclesiæ Prælatorum resignabat Principi Dominia Regia omnia, Ducatus, Comitatus, Marchionatus, alios Principatus quoscumque, avulsos jam à Prælatorum pedo, nec posthac à Principe Episcopis dandos & Abbatibus, nisi ubi ei collibitum fuisset: ea vicissim lege, ut ne se Reges ampliùs in investituras interponerent Episcopatuum, quorum deinceps reditus solis constarent oblationibus, & privatis hæreditatibus. *Tibi & Regno regalia illa dimittenda præcipimus, quæ ad regem manifeste pertinebant, tempore Caroli, Ludovici, Ottonis, & cæterorum prædecessorum tuorum. Interdicimus, & sub anathematis districtione prohibemus, ne qui Episcoporum seu Abbatum præsentium vel futurorum eadem Regalia invadant: id est, Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Telonium, Mercatum, Advocatias, Jura Centurionum & turres, quæ regni erant cum pertinentiis suis, militiam & castra, & ne se deinceps nisi per gratiam Regis de ipsis Regalibus intromittant.* Nec silebat Pontifex qui fructus ab Episcopis capiendi essent ex hac nova institutione, quòd videlicet residentiæ legi posthac obsequentissimi forent, & sola in animarum spiritali cura omnem industriam operamque suam collocaturi. *Oportet enim Episcopos sæcularibus curis expeditos, curam suorum agere populorum.* Quamquam enim spiritali una charitate & adducantur laici ad offerendos, & illici debeant Episcopi ad suscipiendos hos Principatus; insunt tamen his molestiæ & solicitudines gravissimæ, quibus ab officio interdum avocentur, & tædio afficiantur non mediocri, quos una delectaret animarum cultura spiritalis.

Epist. 22.

Contra tamen meritissimò insurget quis, Etiam sanctissimos Ecclesiæ Patres olim vehementer ingemuisse de his temporalis rei Ecclesiasticæ avocamentis & spinis, uti & de Judicum partibus sustinendis ad innumerabiles fidelium lites componendas, aut dirimendas. Indoluisse, inquam, de ea sarcina, nec eam tamen abjudicasse, aut abjeciisse unquam; quòd hoc illis oneris charitas imposuisset, & eo ferendo charitatis ipsius regnum amplificarent. Necdum sancti Patres ea nominum magnificentia utebantur ipsi, aut ab aliis ornabantur, ut vel Duces nominarentur, vel Comites Episcopi. Sed amplissima ea potestas, vel tot terrarum rerumque Ecclesiæ administrandarum, vel tot causarum disceptandarum, etiam temporalium, sive molestiarum aculeis, sive dignitatis splendore, Ducatibus, ut opinor, & Comitatibus non concedebat. Qui hac extrema Ecclesiæ ætate, Ducum, vel Comitum, Vicecomitum, vel Baronum dignitate decorantur Prælati, iis idem ille induendus est animus, idem animo hauriendus ignis charitatis, quo fervebant olim Præsules sanctissimi in his iisdem functionibus, ut plurimam nobis & longè pulcherrimam repræsentent effigiem Ecclesiasticæ antiquitatis.

Inde etiam est quòd illa Paschalis voluntas vacua & cassa mansit; Episcopi & Abbates iisdem circumfulsere dignitatibus, quibus ipsa earum ad Episcopatum & Clerum conglutinatio absterserat omnes sæculi sordes: lumen sanctitatis novum affuderat. Paschalis ipse in Concilio Lateranensi anno 1116. assensus est, ut quas Constantinus & Imperatores pòst alii Ecclesiæ communicatas voluerant sæculares dignitates, eæ ne rejicerentur; cùm his illustrissimis documentis demonstrarentur Imperatores & Reges, Christi gloriæ addixisse, quidquid erat toto Regno vel Imperio splendidissimum. *Ecclesia primitiva Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem conversi sunt Reges, Imperatores, Romani Principes, qui matrem suam Ecclesiam sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, Regalia quoque jura & insignia: quemadmodum Constantinus cæterique fideles; & cœpit Ecclesia florere, tam apud homines, quàm apud Deum. Habeat ergo mater & domina nostra Ecclesia, sibi à Regibus sive Principibus collata: dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit & sicut vult.*

Non ea, ut existimo, mens hìc erat Pontificis, ut Ecclesiis Constantinus existimaretur Comitatus & Ducatus contulisse: sed datas ab eo, & successoribus viam patefactam dandi terras

nobi-

nobiles & opulentas, datas & jurisdictiones civiles Episcopis, quo ex utroque postea Ducatus conflati sunt, & Comitatus; nova nomina rei & potestatis penè ejusdem. Cùm rursus idem ipse Pontifex Richardo Narbonensi Archiepiscopo confirmaret omnium ejus Ecclesiæ possessionum usum; is enim tum vigebat usus à Pontificibus extundendi ejusmodi confirmationis, tuitionis & custodiæ Chartas: easque recenseret nominatim, dimidium Comitatum Narbonen-
Epist. 48. 85. sem annumerat, aliaque dominii jura. *Infra urbem Narbonensem medietatem ipsius Comitatus, medietatem telonei, portatici, raficæ, salinarum & cæterorum redituum, qui à civitatis Comite, tam de marinis, quàm de terrenis institutoribus exiguntur.* Episcopo Melfensi Baroniam Ecclesiæ suæ idem confirmavit. *Quidquid proprietario, vel Baronali jure Ecclesia vestra in præsentiarum obtinet.*

XII. Fuit in ipsis suis cunabulis Ecclesiæ Cluniacensi potestas oppidò magna & dominatio temporalis. Vvillelmus Alverniæ Comes, à quo posita sunt ejus fundamenta anno 910. nulli eam obnoxiam declaravit temporali domino præter-
Bibl. Clun. p. 3. c. 7. 574. 1494. 1535. quam Abbati suo. *Placuit huic testamento inseri, ut ab hac die, nec nostro, nec parentum nostrorum, nec fascibus regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ potestatis jugo subjiciantur Monachi ibidem congregati.*

A Ludovico Rege filio Caroli Simplicis confirmatum est hoc Caput Testamenti Vvillelmi Ducis. *Sit verò locus ipse juxta quod Vvillelmus constituit, & Apostolicæ Sedi ad tuendum, non ad dominandum subjugavit, ab omnium sæculari dominatu, tam Regum, quàm cunctorum Principum, seu propinquorum ejusdem Vvillelmi, quin & omnium penitus liber & absolutus.* Quæ clausula & ab Agapeto Papa confirmata est. Callisto II. in confirmandis Cluniacensis Abbatiæ privilegiis, non excidit jus cudendæ pecuniæ. *Percussuram quoque proprii numismatis vel monetæ, quandocumque vel quamdiu vobis placuerit, habeatis.*

Non satis comperi, an intellexerint tandem aliquando Abbates Cluniacenses, conducibilius sibi esse, sub tuitione degere potentissimi alicujus Principis, quàm vana pasci gloria summi dominii, passim à vicinis Nobilibus lacessendi & illudendi. Non dissimulavit B. Petrus Cluniacensis Abbas lubricam hanc sui Cœnobii fortunam, in Epistola ad Innocentium II. scripta: *Et quia*
L. 1. Ep. 21. L. 4. Ep. 26. *terra nostra, ut nostis, sine Rege & Principe existens, quibuslibet exposita raptoribus est. &c.* Quod rursum expressiùs ad Eugenium III. Papam: *Est enim misera terra nostra cunctis penè terrarum partibus in hac parte miserior, quòd sine Rege, sine Duce, sine Principe, vel Defensore existens, exposita est ferarum dentibus.* Confirmatum est ab Innocentio III. jus Cluniacensium cudendi numismatis. Cùm Rex Franciæ Philippus anno 1281. monetam sibi cudi jussisset apud sanctum Jangulphum, contra fidenter nixi sunt Cluniacenses, suam eo loco, non regiam procudi hactenus solitam pecuniam, & ejus quam Rex ibi cudi faceret, mediam ad se partem jure devolvi. Rem ultro citroque inquiri & disceptari Rex jussit, auditisque hinc & hinc probationibus, vetuit ne posthac regia eo loco pecunia
Du Chesne p. 64. 65. 140. percuteretur. Sylviniacensis Abbatiæ idem jus adseruit doctissimus Quercetanus variis documentis in suas ad Bibliothecam Cluniacensem Notas congestis. Quod ipsum de pluribus Abbatiis aliis Chifletius approbavit in Historia sua Trenorchiensi.

XIII. Edita est porro ab eodem Quercetano concessio Friderici I. anno 1157. qua Eraclio Archiepiscopo Lugdunensi, & fratri Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis, confirmavit non sola superiorum Imperatorum Rescripta Ecclesiæ Lugdunensi indulta: *Divi Imperatores Lugdunensem Ecclesiam sublimaverunt*: non solam Primatus per omnes Galias dignitatem: *Imperiali magnificentia latiùs præsidet, & inter omnes Galliarum Ecclesias prima est, &c. & primatus dignitate præfulget.* Sed & dominium temporale urbis, aliaque extra urbem jura complura: Ibid. p. 107. 256. 271.
Concessimus præfato Archiepiscopo totum corpus civitatis Lugdunensis, & omnia jura regalia per Archiepiscopatum, in Comitatibus, foris, monetis, teloneis, &c.

In antiquo Chronico habetur Comitem Delfinum & Comitem Foresiensem, urbem Lugdunum invasisse: at Archiepiscopum Imperatoria potestate fretum anno 1162. eam rursus recepisse. Anno 1167. Clerus Lugdunensis & Comes Foresiensis de juribus suis pepigere. Hæc ex Roberto de Monte, qui de ea agit Lugdunensis civitatis parte, quæ cis Rodanum est, & quam affirmat in unius Galliæ Regis potestate esse. Reliqua pars Imperatorii juris erat, ex quo regnum Burgundiæ cum urbe Lugduno, portio quædam Carolini quondam Imperii, ad Germanos Imperatores pervenerat. De Lugduno dicemus iterum paulò inferiùs.

Vix poterant regnum Burgundiæ retinere Imperatores, quòd sua ipsos Germania vehementer solicitos haberet, Italia verò crebris defectionibus fatigaret. Erant porro justissimæ illis causæ, ut Italiæ potiùs quàm Burgundiæ retinendæ operam darent, cùm conserta adeo & conjuncta esset Italia cum Imperio, cujus & diademate Romæ ornandi essent. Hinc facillimè adducti sunt, ut pulcherrimas quasque regni Burgundici civitates Archiepiscopis & Episcopis earum vel dimitterent, vel ultro largirentur. Impetum subinde in eas faciebant Laici deprædatores, quò Imperatoribus tutius tandem visum est & honorificentius, earum custodiam, Comitatus & Ducatus Episcopis committi, quorum fidei fidentiùs incumberent. Eo scilicet invitamento Conradus Romanorum Rex anno 1146. Humbertum Archiepiscopum Viennensem custodia Viennensis civitatis donavit, & circumpositi tractus, vetito Matisconensi Comite, ne quid ibi sibi arrogaret juris. *Omnium sæcularium potestatem, & Vvillelmum Matisconensem Comitem à prædicta urbe alienamus, & sub tua custodia, venerabilis Humberte Archiepiscope, successorumque tuorum & Ecclesiæ tuæ Viennam cum omni integritate sua perpetuo jure tradimus.* Idem ipsum concessum est à Friderico I. anno 1153. *Præfata civitas Regiæ Cathedræ excellentia nullum præter nos debet habere possessorem; sed quamdiu absumus, ipsam per ejusdem loci Archiepiscopum & per Cathedrales Canonicos custodiri oportet.* Anno 1157. idem Fridericus Archiepiscopum Viennensem Archicancellarii in regno Burgundico nomine & dignitate decoravit. *Ut in regno Burgundiæ sacri Palatii nostri Archicancellarius, & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te successores tui. Omnia quoque Regalia ab antecessoribus nostris Ecclesiæ Viennensi collata, commune etiam forum agentium vel sustinentium causas, tam civiliter, quàm criminaliter, nostra concessione teneas & possideas.* In alio Rescripto principem Consilii sui illum designavit: *Et quia princeps Consilii nostri, & Archicancellarius in regno Burgundiæ, & primus in Aula Regali, & in administratione Reipublicæ.* Ita jus Custodiæ brevi in Principatum erupit, ipsorum dono & voluntate Imperatorum, qui munificentiam suam, quàm alienam hanc esse prædam malebant; dabantque quod retinere jam non poterant. Qui Burgundiam enim retinuissent, quorum è manibus Italia extorquebatur? Porro ubi sua Majorumque suorum beneficentia cumulatas fuisse venditant hi sive Reges, Bibl. Flor. Par. 3. p. 82. 83. &c.

ſive Imperatores Lugdunenſem & Viennenſem civitates, quæ principes regni Burgundici & capita fuerant; inter hos Majores recenſendi potiſſimum ſunt Carolinæ familiæ Reges, quibus olim hoc Regnum pareuerat, & ad quorum ſeros nepotes tandem revolutum eſt.

XIV. Non æquè pronum eſt divinare, quo ex capite accerſendi ſunt Principatus temporales complurium aliorum Galliæ Præſulum. Goffridum Catalaunenſem Epiſcopum Petrus Venerabilis Cluniacenſis Abbas, datis ad eum litteris, non ut Epiſcopum tantùm illum, ſed ut Principem reveretur, qui utriuſque dignitatis amplitudini par eſſet, utriuſque munia alia aliis illuſtraret, & quod ſupra admirationis aleam videri poſſit, his mirificè conciliaret Monaſticæ profeſſionis, cui ſe olim addixerat, virtutes: *Quid & illud, quod cùm tantæ urbi non ſolum Epiſcopum, ſed & Principem neceſſario vos eſſe oporteat; nihil de Monacho vendicet Pontifex, nihil de Religione princeps uſurpet, nihil de priſco ordine mundus furetur?* Utcumque is hominum mentes occupaverit error, his Principatibus ſæcularis faſtus infamiam ſemper inhærere: in culpa eſt levitas animi & ventoſa hominum ambitio, non ipſa dignitatum natura. Dignitates enim, æquè ut opes, perinde ut uſus earum eſt, in laude, vel in vitio ſunt. Boni bono eas uſu cohoneſtant, mali malo dedecorant. Horum abuſus ab Eccleſia profligandus eſt mediorum bonorum, & in utramque partem verſatilium, non uſus: niſi quis Arnaldi Brixiani inſania laboret, quem proſcripſit Innocentius II. anno 1139. in Concilio Lateranenſi II. Nihil propriè à Clericis, nihil etiam in communi à Monachis poſſideri poſſe delirabat malè feriatus dogmatiſta, referente Ottone Friſingenſi Epiſcopo, nec ab Epiſcopis ipſis in feudo; ſed hæc omnia temporalibus & laicis dominis reſtituenda. *Dicebat nec Clericos proprietatem, nec Epiſcopos Regalia, nec Monachos poſſeſſiones habentes ullo modo poſſe ſalvari; cumctaque hæc Principis eſſe, & ab ejus beneficentia in uſum tantùm Laicorum cedere oportere.* Ejuſdem vecordiam Novatoris coætaneus Poeta his quoque verbis adumbravit: *Nil proprium Cleri, fundos & prædia nullo jure ſequi Monachos, nulli fiſcalia jura Pontificum, nulli curæ popularis Abbatum, ſacras referens concedere leges.* Ita Guntherus Ligurinus.

L. 2. Ep. 43.

Eodem ipſo anno 1139. coactum eſt in Anglia Concilium Vintonienſe, ad diſceptandam cauſam duorum Epiſcoporum, Rogerii Salisberienſis, & Alexandri Lincolnienſis, qui viribus & opibus circumfluentes, caſtra aliqua in ſuis Diœceſibus diligentiùs muniri fecerant. Rex Stephanus ipſos comprehendi juſſerat, compuleratque ut eas arces ſibi contraderent. Vintonienſis Epiſcopus Legatus idem in Anglia Pontificius, & Stephani Regis germanus, violata & conculcata fuiſſe à Rege Epiſcopatus jura contendebat. Contra verò nitebatur Rotomagenſis Archiepiſcopus Hugo, per Canones haud eſſe fas Epiſcopis arces obtinere: aut ubi aſſentitur Rex ut obtineant, tum eas repetenti reddendas eſſe, ubi bella fremunt, qui uſus eſt ſanè vulgatiſſimus. *Aut enim ſecundùm Canonum ſcita injuſtum eſt, ut habeant caſtella; aut ſi pro hoc indulgentia principali toleratur, ut tradant claves, neceſſitati temporis debent cedere, &c. Eſto, juſtum ſit ut habeant; certè quia ſuſpectum eſt tempus, ſecundùm morem aliarum gentium Optimates omnes claves munitionum ſuarum debent voluntati Regis contradere, qui pro omnium pace debet militare.* Hæc Vvillelmus Malmesburienſis. Trito & vernaculo idiomate arces iſtiuſmodi appellitabantur Jurabiles, Reddibiles, & Receptibiles: quòd Principi redderentur tempore belli, & ab eo rurſum reciperentur, reciprocæ hujus fidei vinculo juramentis aſtricto. Eodem admodum tempore ſpoliatus eſt Lucius II. Papa feudis & dominiis omnibus Cameræ Apoſtolicæ ab urbanæ ſeditionis incentoribus Arnaldi Brixiani contagio imbutis. Patricius ab illis creatus eſt, cui & hæc feuda omnia tradidere, juſſo Pontifice oblationibus & decimis victitare. Rem narrat Pontifex ipſe in Epiſtola quadam ſua: *Patricium eligentes, omnes ei ſubjiciuntur, omnia Regalia Pontificis tam in urbe, quàm extra poſita, ad jus Patricii ſui repoſcunt, eumque more antiquorum Sacerdotum de decimis tantùm & oblationibus ſuſtentari oportere dicunt.* His procellis Eugenius III. compulſus eſt ſtatim poſt ſuam Romæ inaugurationem Urbe egredi anno 1145. ad quam & eodem anno revocatus eſt, extinctaque Patricii dignitate, & ſe & priſtinam recuperavit ſuperiorum Pontificum poteſtatem.

Jurables Rendables, Receivables.

Epiſt. 2.

Otto Friſ. l. 7. c. 31.

XV. Cùm duodecimo demum hoc ſæculo Palæſtina ejectis Sarracenis in Chriſtianorum poteſtatem venerit, adeundus nobis eſt Vvillelmus Tyri Archiepiſcopus, qui addoceat nos, quæ temporalis fuerit hoc ævo Patriarcharum Orientalium poteſtas, & quàm finitima Romani Pontificis amplitudini, & peræquè objecta perſecutionibus eorum, quorum maximè fidei incumbendum fuerat. Quo primùm tempore Daimbertus primus Latinorum Hieroſolymitanus Patriarcha in eam provectus eſt ſedem, Gottofredus Hieroſolymæ Dux temporalem omnem illi conceſſit nuperi Patriarchæ Græci ditionem, non ſine acceſſione aliqua nova. Non multò pòſt Patriarcha nimiùm faciles iis aures præbens, quibus pax cordi non erat, ut à Vvillelmo Tyrio perhibetur, cœpit à Duce repetere Civitatem & Arcem Hieroſolymitanam; itemque Joppenſem, cum ſuis omnibus territoriis. Mira Dux humanitate, hæc illi omnia reſtituit, ea cautione, ut ea ipſe pergeret poſſidere, & homagio ligio ea de cauſa illi conſtringeretur, donec unam & alteram civitatem aliam armis ſubegiſſet. Eam Patriarchæ petitionem non probat Vvillelmus Tyrius, & nihilo tamen minùs fatetur ipſemet jamdiu fuiſſe, quòd Patriarchæ Hieroſolymitani quartam partem urbis Hieroſolymæ poſſiderent, etiam tum cùm ibi Sarraceni rerum potirentur.

L. 9. c. 15. 16. 17. 18.

Non pigebit hìc autem altiùs rem ordiri, & qua ratione eam ſibi dominationem peperiſſent Patriarchæ Hieroſolymitani, aperire; quòd hinc roboris & lucis non parum acceſſurum ſit ei, quam ad faſtidium penè inculcamus doctrinæ, de partis Eccleſiæ hoc genus Dominiis & Principatibus. Sic enim refert Vvillelmus Tyrius. Anno 1063. Caliphæ Ægyptii juſſu, cui tota tum ſuberat Palæſtina, ſarciri mœnia, & inſtaurari cœpere arces civitatis Hieroſolymitanæ. Qui operi præerant, quartam murorum partem Chriſtianis ſarciendam aſſignarunt, quamquam ad quartam civium partem ne accederent quidem. Hinc invecta illis neceſſitas, aliquid ut ſubſidii ab Imperatore Conſtantinopolitano mendicarent. Haud gravatè id conceſſum eſt, dum & à Calipha concederetur, ut quarta illa urbis regio Chriſtianis ſejunctim ſolis incolenda permitteretur. Pollicitus eſt Calipha, nec fidem fefellit. Ita ſejuncti à cæteris civibus Chriſtiani, cauſas ſuas cœpere ad Patriarchæ referre judicium, ut non alio præter ipſum Judice uterentur. Hinc illi non multò pòſt parta, aſſertaque eſt Judicis & Domini temporalis poteſtas in eam urbis regionem. *Tandem ſeorſum habitantes ſine admixtione zizaniorum, degebant quietiùs; ſi quas habebant quæſtiones, ad cognitionem referebant Eccleſiæ, & mediante domini Patriarchæ, qui pro tempore erat, arbitrio, controverſias inter ſe decidebant. Sic ergo ab ea die, & ea ratione, prædicta pars civitatis quarta, alium non habuit Judicem vel dominum niſi Patriarcham; & eam quaſi propriam Eccleſia ſibi perpetuò vindicavit.* Verba ea ſunt Vvillelmi

Tyrii,

Tyrii, quibus expressiora ne desiderari quidem possint, vel illustriora, ad firmandam doctrinam, formamque superiùs à nobis exhibitam antiquissimæ Ecclesiarum temporalis dominationis.

Idem l. 10. c. 3. l. 13. c. 25. Hierosolymitano Duce Gottofredo extincto, post confirmatam testamento pollicitationem suam de restitutione Patriarchis facienda; qui ei successor accitus est Balduinus, idemque germanus ejus frater, quique primus anno 1101. Hierosolymæ Rex solemni pompa initiatus est; ei de ea restitutione nec in mentem venit. Sobriè & modicè vel jura, vel spes suas ostenderunt Patriarchæ ad annum usque 1128. quo Patriarchæ Stephano visum est eas excitare & impellere: sed præmaturo abreptus fato, propinati veneni suspicionem partibus suis aspersit.

Antiochenus quoque Princeps, verè, an simulatè Principatum suum à Patriarcha obtinebat Antiocheno. Ita disertè affirmat Vvillelmus Tyrius, de Raimundo Principe, & Radulpho Patriarcha: *Fidelitatem manualiter exhibuit, spondens fide interposita, quod ab ea die in antea non esset in consilio, vel in facto, quod honorem, vitam, vel membrum perderet, aut caperetur mala captione, sicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur.* Perfidia Raimundi in Patriarcham manifestissimè prodit, quàm intuta & infida sint hæc fidei sacramenta, & hominia, ubi illa pietas exolevit, & religio, unde ea profluxerant. Simillimum enim veri est, illud fidei sacramentum non aliud ab origine primæva fuisse, quàm liberam & spontaneam professionem, qua se Princeps cælesti Regi obnoxium fore recipiebat, cùm ejus Ministris eo se vinculo obligaret. In promptu ratio est, quòd non satis constet ex historia, Antiochenam civitatem juris & potestatis fuisse Patriarchæ, vel totam, vel ex parte. Nec id nescisset Vvillelmus Tyrius, nec silуisset, uti neque de Hierosolyma tacuit. Ex l. 7. c. 8. eodem Tyrio Comes Tolosanus capta civitate Abara, alterius diei itinere ab Antiochia, Episcopum ei præfecit, media parte donatum urbis & territorii. *Cui statim dimidium civitatis & universi contulit territorii, Deo gratias exhibens, quod per ejus operam & studium Oriens Episcopum haberet Latinum.*

XVI. A vero non abludit, aut à veri similitudine, sex Pares Ecclesiasticos Gallicani Regni idem genus incunabula sortitos esse. Quo tempore vel corruebat regia Caroli Magni prosapia, vel Hugonis Capetii stirps lento gressu consurgebat ad idem fastigium, Episcopis urbium ad fines regni positarum & potissimarum ea incubuit necessitas, ut exemplo Gregorii Magni ad ovilis sui salutem cum animarum spiritali cura temporalem conjungerent administrationem. In Archiepiscopos Remenses, in Episcopos Noviodunensem, Laudunensem, Catalaunensem, Bellovacensem, Lingonensem, frequentiores fuere hostium Regni excursiones, aut irruptiones. Cùm Reges ad alia distenti, non satis expeditè & validè accurrere & opitulari possent, ipsi sibi Præsules non defuerunt; laboribus, impensis, solicitudine maximè, & charitate civitatibus affuere suis, easque Regno Francico incolumes vindicarunt. Nec immemores impensæ fidei operæque fuere Reges, accitis his ad Consilia sua propiùs & ad ministeria regia Præsulibus: uti paulò antè diximus Fridericum I. Imperatorem Lugdunenses & Viennenses Archiepiscopos Consiliorum suorum Principes designasse, in Regno certè Burgundiæ, quod illi in fide continere satagebant. Erant & Comitibus atque Ducibus suis Pares, qui eorum intererant Consiliis, eoque nomine & officio verè Pares erant. Fuere ergo & Galliæ Regibus Pares sui, quorum laici sex, Clerici totidem, propterea quòd & in Consilia Regis, & in Comitia Regni, atque Parlamenta uterque semper Ordo coaluerit, Archiepiscopi & Episcopi ad Parium dignitatem accersiti sunt, quorum industria, fides, fortitudo magis enituerat in his Provinciis in obsequio Regum confirmandis. In Normannia proprii fuere Duces, uti & in Burgundia; in Campania Comites, uti & in Flandria. Nulli ergo Pares Ecclesiastici in his Provinciis.

De aliis Paribus existimari potest ex Epistola Hildeberti Cenomanensis Episcopi ad Episcopum Bellovacensem, cujus geminam sejungit potestatem, ad spiritalia, & ad temporalia. *Non vereor huic te proposito defuturum, cui oppressis concurrere, & Cathedra facit ut velis, & Curia ut possis. Tui siquidem juris est, quidquid in Civitate Belvaco Sacerdotium spectat, vel Regnum.* Epist. 38. Bernardus ipse ad Comitem Campaniæ litteras dedit, quo eum hortaretur ad hominium pro more exhibendum Episcopo Lingonensi: *De casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reverenter ei & humiliter offeratis.* Epist. 39. Non aliud antiquius, ut reor, vestigium Parium Franciæ, quàm in Epistola Eudonis Comitis Carnutensis, ad Robertum Regem scripta, super lite Comitis hujus & Richardi Ducis Normanniæ, *non sine Conventu Parium* disceptanda. Inter Epistolas Fulberti huic quoque locus fuit. Epist. 96.

XVII. Claudemus hoc Caput exemplis Comitatuum & Principatuum Germaniæ Episcopali Pedo adjectorum. Adalbertus, sive Albertus, Bremensis, sive Hamburgensis Episcopus, consilium iniit emendi Comitatus omnes, Diœceseos suæ finibus circumdatos; exemplo sibi proposito tum Antistitum aliorum, tum maximè Herbipolensis, seu Virtsburgensis, qui Episcopatus sui temporalem omnem obtinet ditionem. Cum enim Comitatus omnes possideat illis finibus cinctos, hinc Dux efficitur totius regionis. Rem ita edisserit Albertus Stadiensis in Chronico ad annum 1062. Attexenda sunt hìc ejus verba, iis referta rebus, quas haud ignorari magnoperè interest. *Tanta erat opulentia hujus Episcopi. Statuit autem omnes Comitatus suæ Parochiæ, qui in ea Diœcesi aliquam jurisdictionem videbantur habere, in potestatem Ecclesiæ redigere, adinstar aliorum Præsulum, & maximè Virceburgensis, qui in Episcopatu suo neminem dicitur consortem habere. Ipse enim cum teneat omnes Comitatus suæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat.* Perhibet mox Albertus, quos Comitatus & quanta pecunia emerit Archiepiscopus. Nec dissimulat præter spem suam Adalbertum Ecclesiæ suæ opes, quas augere meditabatur, non mediocriter extenuasse; & id assecutum esse, ut Ecclesia Bremensis opulentis dominaretur Vassallis, ipsa tenuis, & egena. *Sufficit ideo pauperes esse, ut divites servos habeant.* Cap. 122. 162. Idem refert & Adamus Canonicus Bremensis in Historia Ecclesiastica.

Non oscitantem desiderant Lectorem, quæ hìc nobis observanda veniunt. 1. Si sint Ecclesiæ Ducatus, si Comitatus, non eos semper à munifica Principum aut Regum manu promanasse; fisco ex ipso suo eam non semel hæc sibi ornamenta & potestatis augmenta comparasse. 2. Hic Bremensis Archiepiscopus aliorum vestigia legebat Antistitum. *Ad instar aliorum Præsulum.* Itaque caro emerant & alii Præsules istiusmodi suis dignitates Ecclesiis. 3. Nec me fugit vastioris ambitionis invidia laborasse Adalbertum Episcopum apud sui ævi Historicos. Sed cæteri hi Antistites, quorum ille vestigia premebat, nulla ejusmodi macula aspersi fuere. 4. Episcopis & Comitibus familiares erant lites & dissensiones, de temporali potissimùm jurisdictione, vel de utriusque jurisdictionis terminis. Hinc crepabant excommunicationes, hinc deprædationes, ad arma hinc & hinc non rarò decurrebatur.

His malis & crebris & importunissimis ibatur obviam empta & parta Ecclesiæ jurisdictione temporali, quando spiritalis exortes & impatientes erant laici. Id his verbis Albertus Stadiensis innuebat: *Comitatus omnes, qui in sua Diœcesi aliquam jurisdictionem videbantur habere, statuit in potestatem Ecclesiæ redigere*. 5. Comitatus ergo ibi tum dicebatur minoris regiunculæ dominatio temporalis, majoris Ducatus, qua & plures Comitatus continebantur. Unde cùm Virtsburgensis Episcopus Comitatus Franconiæ omnes Ecclesiæ suæ adjecisset, Dux Franconiæ evasit, quod & nomen & jus ad successores suos transmisit. *Ipse enim cùm teneat omnes Comitatus suæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat*. 6. Non semel diximus in promiscuo persæpè habita fuisse vocabula Ducum, Comitum, Consulumque, ut idem ejusdem regionis aliàs Dux, aliàs Comes diceretur, aut Consul. Sed ex hoc Alberti Stadiensis loco perspicuum est, aliis regionibus & temporibus magnam fuisse eorum titulorum discrepantiam, nec distantiam mediocrem potestatis iis innexæ. 7. Hinc proficiscitur nimirum, quòd Episcopi alii alibi Duces sint, vel Comites, vel Vicecomites, vel Barones, perinde ut hæc dignitatis & potestatis nova incrementa adepti sunt, vel Regum largitate, vel sumptu & ære suo, pacem ut magis, quàm dominationem emerent. Quod rursus idem Scriptor insinuat de Episcopo Virtsburgensi, cui nullus dominii consors erat, nullus æmulus, aut potestatis collega, ideoque & nullæ istiusmodi dissensiones, quæ alibi tam crebræ inter Episcopos & Comites ardebant. *In Episcopatu suo neminem dicitur habere consortem, ipse enim cum teneat omnes Comitatus suæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat*.

Quas postea in Archiepiscopum Adalbertum malevolorum invidia tempestates excitavit, ut Aula se subducere, & latifundiorum partem suorum dilargiri coactus sit, quo residua tutaretur: earum causa nonnulla penes ipsum forsitan fuit, præcipitis utpote non rarò consilii virum. At nihilominus tertio post anno in Aulam revocatus, & gratia & authoritate, qua floruit, ingentes
Idem anno 1066. 1068. rursus Ecclesiæ possessiones aggeravit. Sed vel hinc abundè liquet, nisi opulentiæ & potentiæ temporalis usus sit, quem esse oportet, Episcopalis, & sanctissimis Apostolicæ vitæ legibus consentiens, corruere hæc omnia, & Præsules ipsos gravissimis infortuniis implicari. Tot Comitatibus emptis, vel aliàs Ecclesiæ fisco adjectis, successor Adalberti Liemarus in Archiepiscopatu Bremensi, simultates exercens cum Comite Ludero,
Idem anno 1089. qui Lotharius postea fuit Imperator, captus est, in carceremque compactus, unde absolvi non potuit, nisi Ludero Advocato Bremensis Ecclesiæ creato, & magna vi pecuniæ ei appensa. Hujusmodi Præsulum sæculari fastu & inani pompa,
Idem anno 1179. deturpatur & vilescit longè indubitatiùs Ecclesia, quàm eorum paupertate, quos idem Scriptor commemorat, & quorum alterum ait Romam venisse uno equo contentum, alterum venisse peditem cum uno pedisequo, ad Concilium Lateranense III. Scoti hi erant Episcopi, quibus non longo proximus intervallo erat Episcopus Hibernus, qui ingenuo & verè Episcopali terrenorum omnium fastidio, fatebatur annuos proventus suos omnes ex tribus existere vaccis, quas sui sibi Parochiani suppeditarent. Numquam pudet, numquam tædet Ecclesiam hujus paupertatis; quin & illam gloriæ vertit, ubi virtutum affluit opulentia. Nec recusat illa opes, nec dignitates abjudicat, dum religiosus earum usus sit & finis; at vel in Antistibus eas suis execratur, ubi nonnisi sæculari serviunt luxui & ambitioni.

XVIII. Ad annum denique 1240. idem Chronologus novina recenset septem Electorum, quales post eum annum fuere, cùm ante omnes Germaniæ Principes uno & eodem privilegio potirentur. En ipsa ejus verba: *Ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem Trevirensis, Moguntinus & Colonienſis. Trevirensis enim licèt de Alemania non sit, ratione antiquitatis eligit; Palatinus eligit, quia Dapifer; Dux Saxoniæ, quia Marscalcus; Margavius de Brandeburg, quia Camerarius; Rex Bohemiæ, quia Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus*. Eodem hoc tempore agebat, & Historiæ insudabat conscribendæ Albertus Stadiensis, quam ad annum 1256., protraxit. Itaque à verisimili non recedit, tunc defixum fuisse numerum septem Electorum, vel potiùs sex, trium Ecclesiasticorum, trium sæcularium, cùm Rex Bohemiæ jure suffragii non gaudeat, nisi ubi paria hinc & hinc certant vota.

XIX. Narrat Arnoldus Lubecensis Abbas, quæ in Conventu Moguntino gesta sint sub Friderico I. ipso sacro Pentecostes die. Cùm medius sedisset Imperator inter Archiepiscopos Moguntinum & Colonienſem, intervenit Abbas Fuldensis antiquissimum jus suum contestaturus, jamdiu à Colonienſibus Archiepiscopis sibi præreptum, sed à priscis Imperatoribus Abbatiæ Fuldensi concessum, ut sinistram regerent Imperatoris Abbates Fuldenses, cùm ejus dextram tegebat Moguntinus Archiepiscopus, in omnibus Conventibus qui Moguntiæ haberentur. *Ecclesia Fuldensis hanc habet prærogativam ab antiquis Imperatoribus traditam, ut quoties Moguntiæ generalis Curia celebratur, Archiepiscopus hujus Sedis à dextris sit Imperatoris, Abbas Fuldensis sinistram ejus teneat*. Interpellavit Colonienſem Imperator, ut Abbati concederet; sed videns eum omnino discedere, & plerosque secum abstrahere Proceres, illos quidem omnes revocavit, at Abbatem præcepit secundas post Archiepiscopum tenere. Efferveſcit mox pius Scriptor in intemperias effrænatissimæ ambitionis quorundam Laicorum, & nonnullorum Prælatorum, potissimùm verò Monachorum, quorum professio sanctissima ad summum laudis culmen se extulit moderatione animi & sui despicientia: dedecoratur verò & pessumdatur hac eminentiùs sedendi jactantia, & quæsita titulorum magnificentia. *Crevit possessio, & evanuit religio. Ex temporalium abundantia dum cœperunt carnaliter vivere, cœperunt etiam carnaliter sapere. Refrixit charitas, subintravit mundialitas. Non fuit locus religioni, ubi patebat aditus elationi*. Poterat hic Abbas Princeps hanc sibi peperisse immediatè post Archiepiscopum Moguntinum sedendi prærogativam in Synodis vel Conventibus peculiaribus Diœceseos Moguntinæ. Nec exemplis forsan res, nec specie verisimili careret. At ut eandem sedis eminentiam sibi flagitaret supra Episcopos & Archiepiscopos, sive in Conciliis Provincialibus, sive in Comitiis generalibus Imperii, non poterat non ea summa videri ordinis & disciplinæ perversitas.

Chron. Stav. vor. l. 3. c. 9.

CAPUT XXXI. *P. 4. l. 3. c. 20.*

De ditionibus, Comitatibus & Ducatibus Ecclesiæ datis, post annum Christi millesimum ducentesimum.

I. Probat Bernardus temporales Prælatorum dignitates, dum earum finis & usus consentiat Ecclesiæ sanctimoniæ.

II. Variæ vicissitudines temporalis jurisdictionis Archiepiscopi & Capituli Lugdunensis.

III. De eodem rursus. De temporali dominatione Archiepiscopi Viennensis & Episcopi Gratianopolitani.

IV. De

IV. De Epiſcopatibus Provinciæ Narbonenſis primæ, & de temporali eorum ditione.

V. In antedicta obſervantur aliqua.

VI. De Archiepiſcopatu Arelatenſi, cujus ditio è Regno quoque Burgundico excerpta erat.

VII. Sub Philippo Pulchro Rege quanti Prælati Ducatus, Comitatus & Baronias obtinerent.

VIII. Ditiones temporales Archiepiſcoporum Rotomagenſium & Pariſienſium Epiſcoporum.

IX. De aliis quibuſdam Galliæ & Belgii Eccleſiis.

X. De Epiſcopis Provinciæ Armoricæ. Defenſio harum ditionum & dominationum temporalium, quarum poteſt uſus Eccleſiæ & Regno, ornamento eſſe & compendio.

XI. Perabſurda donatio Imperatoris, Angliæ Regem ingenti portione Regni Burgundici donantis. Donati ſunt & Epiſcopi Angliæ à ſuis Regibus Principatibus temporalibus quibuſdam. Exempla. Quanti ſit plenum periculi has ditiones patrimonio pauperum emere.

XII. Ab Anglia in Hiſpaniam venitur. Non poſſunt Epiſcopi niſi Regibus obnoxii eſſe.

XIII. De Prælatis Italiæ, & de Dominiis eorum temporalibus.

XIV. De Prælatis Germaniæ, & de Principatibus eorum temporalibus.

XV. De Prælatis Regnorum Septentrionalium.

XVI. De Græcia & Oriente.

I. HOc Capite locupletiſſimorum Eccleſiaſticæ diſciplinæ teſtium agmen ducet Bernardus, qui vehementer excanduit in inſanias Arnaldi Brixiani, roboravitque judicio & calculo ſuo, quòd in Eccleſia uſitatiſſimum jamdiu erat, ut Prælatis eſsent Baroniæ, Ducatus, Comitatus, ſacris infulis innexi; ſed ei plurimùm diſplicuit intumeſcens ex his quorundam faſtus, & oſtentatio ſæcularis. En ipſa Bernardi verba: *Duplex eſt dominium Prælatorum. Habent enim claves, Eccleſiæ quibus, claudunt, & nemo aperit; aperiunt, & nemo claudit. Habent & Regalia, quia domini ſunt urbium & oppidorum. Nec ſolùm Epiſcopatus, ſed & Conſulatus habent. Ut meritò eis dicatur, Quid ultra debui facere, & non feci? ſed quod datum eſt illis in adjutorium, factum eſt illis in ſcandalum.* Scitiſſimè ſanctus Pater hoc potentiæ temporalis adminiculo nihil tempeſtivius, nihil efficacius auguratur fore, ſi ea numquam niſi ad Paſtoralis charitatis & ſolicitudinis explenda officia torqueretur. Nemo enim tam hoſpes eſt, qui neſciat eo maximè obice retardari, aut prorſus retundi optima quæque Epiſcoporum conſilia, diſſenſu, vel reniſu potentiæ temporalis. Itaque cùm hæc ipſa illis aſpirante Deo, annuente Principe conceditur, vel permittitur, jam faciles plerumque exitus habent pia quæque molimina.

In Serm. ad Paſtores. In fine.

II. Diximus à Friderico I. Lugdunenſem Archiepiſcopum dictum fuiſſe Principem Conſilii ſui in Regno Burgundiæ. *Exarchon & ſummus Princeps Palatii noſtri in regno Burgundiæ.* Ab Henrico III. Imperatore ex Glabro jam datus fuerat Archiepiſcopatus Lugdunenſis Adelrico, anno 1040. Guigo Lugdunenſis & Foreſienſis Comes donationem civitatis Lugdunenſis, & ejus ultra Ararim territorii injurioſam ſibi eſſe interpretatus, arma corripuit, & Archiepiſcopum civitate expulit. Anno 1167. convenit illis, ut urbs utrique communis pateret. Anno 1173. fœdus paulò ſtabilius percuſsum eſt, quo Comes Eccleſiæ ceſſit civitatem Lugdunum, & maximam partem territorii cis Ararim, terris quibuſdam aliis ſibi viciſſim repenſis. Eam concordiam firmavit Alexander III. nec non & Philippus Auguſtus, ita ut jam non reliquus eſset Comiti, niſi Comitatus Foreſienſis, Lugdunenſi Comitatu toto in Archiepiſcopum & Capitulum tranſcripto. Ea

Glaber. l. 5. c. 4.

vero Regis Galliæ confirmatio ideo deſiderabatur, quòd Francici juris & Regni eſset totus citra Sequanam Lugdunenſis Comitatus. Quæ datæ fuerunt ad Ludovicum VII. Galliæ Regem Epiſtolæ ab Abbate Cluniacenſi, & à Capitulo Lugdunenſi ſuper electione Archiepiſcopi: ex iis perſpicuum eſt non rarò confugiendum iis fuiſſe ad tuitionem Regum Galliæ, ſicut & hìc ea uſi ſunt adversùs eos qui electionem à ſe factam oppugnatum ibant. Imperio tamen ſemper accenſebantur Lugdunum, Vienna & Viſuntio. Inde eſt, quòd cùm Philippus Auguſtus ad Innocentium III. conqueſtus eſſet de Legato ejus, qui interdicto ſubjecerat Franciam, cùm in Francia jam ipſe non eſſet: repoſuit Pontifex, etſi tum Legatus in Francia non verſaretur, verſatum tamen fuiſſe intra fines Legationis ſuæ, quæ Provincias complectebatur Viennenſem, Lugdunenſem, & Viſuntionenſem: *Cùm non ſolùm in Regno Francorum, ſed in Viennenſi, Lugdunenſi, & Viſuntionenſi Provinciis injunctam ſibi à nobis Legationis ſolicitudinem ſuſcepiſſet.* Perſcribens ipſe Philippus Auguſtus Rex ad Innocentium III. teſtatum facit, in Regno ſuo ſolam Bituricenſem Eccleſiam jure Primatus frui. *Sola Bituricenſis Eccleſia in toto Regno noſtro Primatiæ obtinet dignitatem.* Non ergo tum Philippus Lugdunum Regni ſui finibus complectebatur. Acerrimè tunc de Imperio decertarunt Otto Saxoniæ Dux & Philippus Sueviæ. Otto jam bellum Eccleſiæ indixerat, ut author eſt Vvillelmus Brito in Philippiade, cui hiſtorico carmini ſuo orationem Ottonis intexuit, antequam manus cum Philippo Auguſto ad Bovinas conſereret, ad exercitum habitam. Ea Otto profitebatur, certum id ſibi & fixum eſſe, fundos omnes Eccleſiæ auferre, ſolis ut ea oblationibus & decimis frueretur: ſed his ſuis conſiliis graviſſimum adverſarium ſibi objici Philippum Auguſtum. Tum in Imperatorem poſtea electus eſt Fridericus II. cujus Imperium mera & perpetua fuit cum Eccleſia conflictatio. Ita minùs mirum eſt, ſi civitas & Eccleſia Lugdunenſis tuitioni ſe Regum Franciæ commiſit, qui ita demum antiquiſſima recuperarunt jura & dominia Coronæ ſuæ luxata tum primùm & ſciſſa, ubi inter filios Ludovici Pii Monarchiæ Gallicanæ in plures partita & diſtributa ſunt Regna. Anno 1269. B. Ludovicus Galliæ Rex turbas aliquas & diſſentiones ſedavit Lugduni, arbitrum ſe & pacificatorem agens. Anno 1274. Gregorius X. Lugduni Concilium celebrans generale, à Philippo Audaci Galliæ Rege inviſus eſt; eique Rex ut in Regno ſuo militem ad cuſtodiam & tutelam dimiſit. *Sed quia apud Lugdunum Dominus Papa debebat Concilium celebrare, Philippus Rex utpote in Regno ſuo dimiſit ibidem milites & ſervientes ad cuſtodiam Domini Papæ & cæterorum in Concilio congregandorum.*

Du Cheſne to. 4. p. 665. 672.

Extra De offic. Legati c. 7.

Lib. 10.

Du Cheſne to. 5. p. 328.

Ejus Eccleſiæ Canonicorum albo inſcriptus olim fuerat Gregorius, quo faciliùs anno 1274. arbiter ipſe & judex ſedit litis inter Archiepiſcopum & Capitulum ſuper Comitatu Lugdunenſi. Ab eo autem declaratum eſt, temporalem Lugduni juriſdictionem penes Archiepiſcopum eſſe, & ejus tamen partem aliquam Capitulo communicari, propter jura, quæ à Comite Foreſienſi ſibi olim comparaſſet, & quibus Comitatus nomen additum eſſet. *Declaramus juriſdictionem temporalem in civitate Lugdunenſi ſpectare ad Archiepiſcopum, & pro aliqua parte ad Capitulum, ratione juris, quod idem Capitulum à quodam Comite Foreſii acquiſivit, & Comitatum appellat.* Ejus Reſcripti reliquam partem non publicavit Rainaldus, monuiſſe contentus, definitos fuiſſe à Pontifice limites juriſdictionis Archiepiſcopi & Capituli. Conceſſiones Imperatoriæ, de quibus

Ann. 1274. nu. 61.

verba fecimus, ad Archiepiſcopum ſpectabant. Concordia verò & permutatio cum Comite Foreſienſi ad Capitulum, cujus agri in Comitem tranſcripti fuerant.

Anno 1297. Lugdunenſes ab Archiepiſcopo provocarunt ad Philippum Pulchrum Regem, qui grataniter anſam arripuit reſtituendæ, vel firmandæ dominationis ſuæ in eam urbem, quæ tamdiu quaſi abalienata fuiſſet. Interdicto urbem ſubjecit Epiſcopus, perſuaſus appellari non potuiſſe. Interpellatus à civibus Bonifacius VIII. Papa, interdictum quidem relaxari curavit, at Archiepiſcopo enixè patrocinatus eſt adversùs Regem, conteſtatus inter Lugdunenſes Canonicos ſe quondam ipſum meruiſſe, ejuſque Eccleſiæ jura ſibi eſse perſpectiſſima; civitatem & Eccleſiam extra Gallicani regni fines eſse poſitam, uni obnoxiam Epiſcopo, ut Regi nihil in eam eſset juris, ac ne provocatio quidem. Contendebat ex adverſo Rex Galliæ Eccleſiam Lugdunenſem à Majoribus ſuis dotatam & locupletatam, diutina tuitione defenſam & ſervatam fuiſſe; nec feuda ſua illam & dominia niſi à Regibus Galliæ obtinere, uti & Auguſtodunenſem, cùm geminæ eæ Eccleſiæ reciprocam ſui cuſtodiam habeant ultro citroque, cùm alterutra vacat ſedes; Eccleſiam Lugdunenſem Comitatu Lugdunenſi potiri precario & beneficiario jure à Comitibus Lugduni & Foreſii, qui ipſi in jure & poteſtate eſsent Regis Francorum; permutationem niſi authoritate Regum Franciæ fieri non potuiſse; Capituli Lugdunenſis, cujus eſset portio aliqua Comitatus, ſigillum lilio, Gallicani ſtemmatis flore, præfulgere; eoque argumento prodi, quantum Gallicanæ Monarchiæ debeat; Beatum Ludovicum, cùm ad Africanum cum Mauris bellum properaret, & Philippum filium ejus jam Regem cùm inde redux eſset, Lugduno iter habuiſse, & ferocientes tum adversùs Archiepiſcopum & Capitulum cives coercuiſse, everſis, ſoloque æquatis arcibus, quas adversùs Eccleſiæ Principatum excitaſsent: Cuſtodem ergo & tutorem ejus Eccleſiæ, cui non aliter ſui cives obtemperarent, eſse Regem Galliæ, in eoque ſatis eſse cauſæ, ut ea antiquiſſimis Principibus & Regibus ſuis reſtitueretur. *Beatus Ludovicus ab Archiepiſcopo & Capitulo Lugdunenſi requiſitus, cives Lugdunenſes coercuit, & fortalitia, quibus ſe munierant contra Eccleſiam Lugdunenſem, dirui fecit, tamquam ſuperior & gradiator ipſius Eccleſiæ, quæ cives ſuos coercere non poterat.* Poſtremò denique Archiepiſcopos Lugdunenſes omnes ſacramento fidei in Reges Galliæ perfunctos eſse more ſolemni, excepto hoc poſtremo, cujus contumaciam immiſſis militum copiis comprimere neceſse fuiſset. His argumentis hinc & illinc depromptis Clemens V. diutinæ litis finem fecit, ſummo dominatu ejus urbis & finium ejus Regi adſcripto, utili dominio penes Eccleſiam ſuperſtite & illibato.

Rainal. anno 1297. n. 54.

Idem anno 1311. n. 34. 35 Hiſtoire du Differend. pag. 94. 95. 319. 320. 321.

Apertiſſimum porro hìc eſt, non alio quàm Cuſtodiæ jure Archiepiſcopos & Epiſcopos Regni Burgundici, quod illis ab Imperatoribus commendatum fuerat, dominos tandem evaſiſſe, & ſummos dominos, per abſentiam vel imbecillitatem Imperatorum, qui ſummi domini aut erant, aut ſibi videbantur eſse, qua videlicet Reges Burgundiæ, quo etiam nomine, & ſolo nomine ſe venditabant. Ita & Reges Gallos ex Cuſtodia horum Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum Regium ſibi Principatum recuperaſse; quòd nec Præſules ibi potuerint ad obſequium populos frangere, nec populi à Præſulibus neceſsariam tuitionem aſsequi, niſi intervenientibus Franciæ Regibus, qui ab his, illiſque ſæpiuſculè interpellati ſunt. Ita umbraticæ hæ dominationes ea penè ratione elapſæ ſunt, qua illapſæ fuerant in Eccleſiam; & ad Reges revocatæ ſunt potentiſſima tuitione illis præſtita, uti defluxerant ex impotentia eas tuendi, cùm Carolinæ familiæ poſtremi Reges lapſanti & nutabundo ſolio vix hærerent.

III. Paulò tardiùs civitas Viennenſis primæ & immediatæ ſe reddidit Regum Francorum dominationi. Ei imperitabant adhuc Archiepiſcopi ſui tempore Concilii Viennenſis, & ea ipſa de cauſa Clemens V. Concilium ibi indixit, conſilio ſe accommodans Cardinalis Pratenſis, ut extra fines poſitus Gallicani Regni, faciliùs obluctaretur Regi, omni virium contentione ad damnandam Bonifacii VIII. memoriam anhelanti. *Tu cum Curia illuc pergens, eris extra territorium juriſdictionis Regis in tua libertate, nec tibi vel curiæ nocere valebit.* Dum ferverent hujus Concilii Seſſiones, pepigit Rex cum Archiepiſcopo Lugdunenſi, juribus aliis & proventibus adſignatis, ad compenſanda Eccleſiæ Lugdunenſis in eam Civitatem jura. *Tempore Concilii Philippus Rex habuit Lugdunum integraliter data recompenſatione in reditibus Archiepiſcopo Lugdunenſi, pro jure quod ſibi in Lugduno Eccleſia vindicabat. Super quo priùs Clemens Papa conſultus per Archiepiſcopum conſenſum non præbuit, nec diſſenſum, ſed reliquit Archiepiſcopum in manu conſilii ſui.* Ita coævus hiſtoricus à Rainaldo laudatus. Experiebatur Archiepiſcopus dilabi & effluere hunc ſibi Principatum, eoque tandem fruſtratum ſe iri; adeoque nec conſultius ſibi quidquam eſse, nec compendioſius, quàm ut intacta ſibi conſtante dominii totius utilitate, amicum ſibi invictiſſimumque defenſorem Regem conciliaret. Litis forſan aliquid de eo ipſo adhuc excitum eſt anno 1394. Tradit enim Sandionyſianus Monachus vitæ Caroli VI. ſcriptor, Concilium ab eo Rege congregatum, ad diſceptandam litem cum Archiepiſcopo Lugdunenſi de dominio urbis Lugdunenſis, quod ille ſibi vendicaret.

Rainald. ann. 1307. nu. 10.

Rainal. anno 1312. nu. 29.

L. 14. c. 3.

Archiepiſcopi verò Viennenſes, Archicancellarii & Principes Regni Burgundici dici non deſtitere, authoritatis etiam cujuſdam ſummæ munia obire, & Delphinorum Viennenſium hominio coli, ita ut Delphinatus ipſe Feudus eſset, vel ut loquuntur Retrofeudus Archiepiſcopatus Viennenſis. Congreſſi ſemel iterumque ſunt Delphini cum Archiepiſcopis, ut eorum ſe ſubducerent poteſtati, & Viennæ ipſimet imperitarent. Retinuere Archiepiſcopi ſummæ authoritatis ſuæ culmen, tum viribus ſuis, tum patrocinio Romanorum Pontificum Avenione ſedentium. Humbertus Delphinorum poſtremus cùm Pontificis judicio juberetur omnia reſtituere, quæ in Archiepiſcopum & in Eccleſiam Viennenſem diripuiſset, incredibili animi mœrore contabuit, Philippo Franciæ Regi Delphinatum vendidit, Monaſticam denique profeſsus vitam, Eccleſiaſticiſque ſummis exornatus infulis priorem illam mœſtitiam abſterſit. Carolus Philippi Regis primogenitus Delphinatu inveſtitus eſt, ejuſque hominio perfunctus eſt Archiepiſcopo Viennenſi in ipſa Viennenſi Eccleſia anno 1349. cùm plebs undique eò confluxiſset. A Delphino enim Humberto emptores ſucceſsoreſque ea lege devincti ſunt, ut eadem ipſa præſtarent hominia, quæ ipſe Eccleſiis Viennenſi, Lugdunenſi, & Gratianopolitanæ perſolviſset. Anno 1465. Delphinus Viennenſis Ludovicus, Caroli VII. Regis primogenitus, cum Joanne Pictavienſi Archiepiſcopo Viennenſi novum fœdus iniit, quo Delphinus quæſivit jus *Paris* cum Archiepiſcopo, hoc eſt, ut alternis annis jus dicerent Miniſtri Delphini & Archiepiſcopi. Quæ hactenus à nobis delibata ſunt, eorum pars maxima perorata eſt ab Oratore, vel Cauſidico Eccleſiæ Viennenſis, in ejus litis judicio, quo certavit, & quo tandem illa vicit anno 1400. Lutetiæ, aſtante Carolo VI. Rege, ut fidem facit vir doctiſſimus Joannes du Boſc

Pariage.

Cæle-

Cap. 5. Cæleſtinus, in Commentario ſuo *Viennæ ſanctæ & ſenatoriæ Antiquitates*.

Anno 1161. Fridericus I. Imperator Epiſcopum Gratianopolitanum eodem titulo ornavit Principis, & eadem dominatione in Civitatem ſuam, qua in ſuas utebantur Archiepiſcopi Lugdunenſes & Viennenſes ſub Imperii tuitione. *Fidelem & dilectum Principem noſtrum Gaufredum Gratianopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum, ejuſque Eccleſiam & univerſa ſibi pertinentia, ſub noſtram Imperialem protectionem & tutelam recepimus, & Regalia noſtra, quæ in Gratianopoli, & in toto Epiſcopatu ſuo poſſidere cognoſcitur, noſtra Imperiali authoritate prædicto Epiſcopo ejuſque ſucceſſoribus confirmamus*. Confirmatum eſt à Friderico II. Imperatore illud ipſum privilegium Petro Epiſcopo Gratianopolitano, qui & ipſe Princeps Imperii dicitur: *Petrus dilectus Princeps noſter, &c.* Nec neceſſe eſt hìc nos diutiùs moras nectere in perſequendis juribus aliis dominicalibus, ut cudendi numiſmatis, & id genus aliis, quibus Abbatia S. Benigni Divionenſis, aliæque Burgundiæ Eccleſiæ, vel à Regibus noſtris donatæ ſunt, vel à Ducibus Burgundicis. Compilata ſunt ea privilegia in nupera editione monumentorum aliquot ad Hiſtoriam Burgundicam pertinentium.

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne p. 240. 446.

Pag. 48. 49. 203. 225. 233. 525.

IV. Illud in Concordia ſua obſervavit illuſtriſſimus Pariſienſium Archiepiſcopus Petrus de Marca, recepta à Clodovæo Rege Toloſa in Gotthos Hiſpanienſes, Provinciam Narbonenſem, quæ in eorum fide remanſit, diviſam fuiſſe in Comitatus, ſeu Præfecturas novem, pro numero Epiſcoporum, Narbonenſi Metropoli obnoxiorum. Eam Provinciam cum penitus vaſtaſſent Sarraceni, eamque iis ejectis recepiſſent Reges Franci, Eccleſias ab illis obtritas exhauſtaſque reſtaurari non potuiſſe, niſi Comitatibus ex parte ſaltem aliqua cuique Epiſcopali ſedi attributis. Archiepiſcopo Narbonenſi conceſſa eſt Comitatus Narbonenſis portio, Mimatenſi Epiſcopo ceſſit Comitatus Gabalorum penè totus, Magalonenſi Præſuli ejus Comitatus non pœnitenda pars addicta eſt. Ruente Caroli Magni ſtirpe, qui temporarii & pro arbitrio revocabiles fuerant Comites, ſuo ſibi marte & privata authoritate Principatus deinceps ſuos perpetuos retinuere. Comites Magalonenſes nequid damni vel contumeliæ inurerent Epiſcopo eidemque Comiti Magalonenſi, Melgorenſes Comites dici ſe voluere, vel Suſtantionenſes: Caſtrum illud erat, hoc oppidum, altero lapide à Montepeſſulo. Cùm civitatem verò Magalonenſem olim ipſemet diruiſſet Carolus Martellus, ut ne eam arcem rurſus invaderent, & ex ea in nos incurſarent Sarraceni Hiſpaniæ, ſuam Epiſcopus Magalonenſis ſedem Suſtantionem tranſtulerat. Anno 1085. Petrus Comes Melgorienſis Comitatum ſuum Gregorio VII. Papæ dono dedit, ut ab eo illum obtineret fiduciarium, ei ſacramento fidei ſe obligaret, & unciam auri annuo perſolveret cenſu. Is Comitatus ad fœminas tandem devolutus, Raimundo Comiti Toloſano obtigit, illi pertinaciſſima in Eccleſias perſecutione famoſo: quem cùm Concilium Lateranenſe ſuis ſpoliaſſet Principatibus, ut contumaciſſimum Albigenſium fautorem, dominium utile Comitatus Melgorienſis directo copulatum eſt, tum damnationis ſententia in Comitem Toloſanum dicta, tum diutina cenſus pendendi ceſſatione. Videns Innocentius III. vix poſſe conſtare rem ejuſmodi, cùm necdum Regis conſenſus interveniſſet, hunc Comitatum addidit Eccleſiæ Magalonenſi, nomine feudi, anno 1215. ſub annuo cenſu argenti pondo viginti. Addubitaſſe viſus eſt B. Ludovicus Rex de eo Pontificis jure, quem illi ſcrupulum eximere laboravit Clemens IV. Papa, litteris ad eum datis, ex quibus hæc ferè decerpta ſunt. Sed cùm graviter expoſtularet Bonifacius VIII. de invaſis à Philippo Pulchro Rege terris juribuſque Eccleſiæ Magalonenſis, hinc odoramur jam tum conticuiſſe jura illa priora Romanæ Eccleſiæ. Poſtquam verò Africani Barbari frequentibus cœpere excurſionibus ſuis Magalonam infeſtare, Paulus III. anno 1536. Epiſcopalem ſedem Montem-peſſulum tranſtulit, qui Epiſcopo ei jam tum ſuberat à temporibus Ludovici VII. & Philippi Auguſti, à quibus illud ei jus confirmatum fuerat.

Marca. De Concord. l. 2. c. 3.

Innoc. III. Regeſt. 15. Epiſt. 172. Roſqueti Not. p. 191. 192.

Horum in locorum Hiſtoria verſatiſſimus Catellus, qui Toloſanorum Comitum res geſtas perſecutus eſt, teſtatum facit, Raimundum S. Ægidii Comitem Toloſanum, primum omnium ſibi ſumpſiſſe titulum Ducis vel Comitis Narbonenſis, idque probabiliter factum exiſtimari, ex eo quòd Archiepiſcopus Narbonenſis eum ſibi Parem quodammodo & juris dicendi ſocium adſciviſſet, ut ejus armis & authoritate adversùs Narbonenſes Vicecomites muniretur. Ex Chartulario certè illarum Eccleſiarum patet Comitem Raimundum moderatorem ſemper egiſſe ſe & arbitrum controverſiarum Archiepiſcopum inter & Vicecomitem pullulantium. Cùm anno 1066. jurgia emerſiſſent inter eos de proprietate portionis arcium, murorum & vectigalium urbis, Raimundus tranſactionem expreſſit, qua Vicecomes Archiepiſcopo aſtringebat ſe hominii & fidei vinculo. Supereſt & Charta, qua idem Toloſanus Comes Archiepiſcopo pollicetur & recipit, daturum ſe ei tertiam eorum partem, quæ ipſe ſibi in Comitatu Narbonenſi acquireret, & præſtaturum, ut Vicecomes vectigalia ei reſtituat & prædia, à Regibus olim Archiepiſcopo conceſſa. *Sicut ſonat in præceptis Regum ſine ingano*. Inde perſpicuum fit conceſſione Francorum ſecundæ Dynaſtiæ Regum, Archiepiſcopos Narbonenſes Ducatum vel Comitatum ejus urbis & regionis obtinuiſſe. Affirmat Catellus in Archivis ſancti Pontii Tomeriarum donationem haberi à Raimundo ſancti Ægidii hujus Abbatiæ factam anno 1080. ubi his ille inſignitur titulis: *Ego Raimundus Ruthenenſis, Carcaſſonenſis, Nemauſenſis, Agathenſis, Biterrenſis, & Narbonenſis Comes*. Apparet unam & parem fuiſſe horum omnium rationem, quòd cuſtos cùm eſſet & defenſor horum omnium Epiſcoporum, aut vocatus ab illis ſit in parem juris dicendi poteſtatem, aut jus cuſtodiæ & tuitionis ipſemet in Comitatus dominationem protruſerit.

Pag. 27. 28. 29. 30.

Poſtquam Raimundus ſenior Toloſæ Comes Principatibus ſuis exauthoratus eſt, iique in Simonem Monfortium tranſcripti ſunt, novus hic Toloſæ Comes Narbonenſem ſe Ducem dici voluit, fideique ſacramentum à Vicecomite extorſit, vi adhibita, cùm is ejuſmodi juramento jam inde ab anno 1212. Archiepiſcopo ſe obligaſſet coram Legato Papæ, & nonnullis Provinciæ Epiſcopis. Eam contumeliam amarulentiſſimè Archiepiſcopus in aures Cardinalium & Innocentii III. Papæ effudit. Pontifex ad Monfortium reſcripſit, cùm hominio ipſemet & ſacramento fidei Archiepiſcopo ſeſe devinxiſſet, non debuiſſe ipſum mœnia & arces evertere Narbonenſis civitatis, ſubditoſque Præſulis ad defectionem & perfidiam ſolicitare. Nec eo tamen cohiberi potuit Monfortius, quin totum pervaderet invaderetque Ducatum. Iterum iterumque ſacra Eccleſiæ fulmina in eum evibravit Archiepiſcopus, excuſſit & interdicta in Eccleſias, tum maximè cùm Arcem Narbonenſem invaſit Comes, & in Turrium ejus faſtigio vexillum ſuum explicuit. A Galliæ Regibus non Toloſano tantùm Comitatu, ſed & Narbonenſi Ducatu inveſtitus fuerat Monfortius. De incurſionibus etiam Francorum conquerebantur Archiepiſcopi. Illud præ cæteris animadverti par eſt, cùm tertia pars murorum civitatis Narbonenſis ad Archiepiſcopum pertineret, reſtauratam eam aliquando fuiſſe ab Epiſcopis Provinciæ, partito inter ſe ſumptu; unde & Catellus ait ſupereſſe

Ibidem.

Rainal. anno 1300. n. 30.

eorum nomina, ſuæ cujuſque murorum parti inſcripta. Anno 1299. ad Philippum Pulcrum Regem litteræ datæ ſunt à Concilio Biterrenſi, ut Vicecomitem Narbonenſem cogeret, eam fidem Narbonenſi Præſuli præſtare cum hominio, quam anteceſſores ejus præſtitiſſent. Ad eundem Regem anno 1300. reſcripſit Bonifacius VIII. ut conquereretur de Amalrico Vicecomite Narbonenſi, cujus Majores eum Vicecomitatum ab Archiepiſcopis accepiſſent, eique fide & hominio ſe devinxiſſent: quin & ipſe illius parens eo obſequio publicè functus eſſet in Eccleſia Narbonenſi. *Ut pater iſtius Vicecomitis præſente Narbonenſi Archiepiſcopo, cum ſacramento fidelitatis & homagio, ante majus altare in Eccleſia Narbonenſi, ut moris erat prædeceſſorum, publicè rogaverat à dictis Archiepiſcopo & Eccleſia Narbonenſi ſe tenere in feudum, ut indubitatis conſtat Regum Franciæ prædeceſſorum tuorum privilegiis.*

Qui Caturcenſium Epiſcoporum Catalogum ſcripſit, ab Epiſcopo ejus urbis invaſum ait fuiſſe Comitatum Caturcenſem, eo ipſo tempore, quo Comitem Toloſanum ſuprà narravimus eo exutum fuiſſe. Multò ſimilius veri eſt, priſca tum illum ſua recuperaſſe jura; aut incumbentem graviſſimam neceſſitatem tuendæ ejus civitatis adversùs Albigenſium furores, compoſuiſſe Epiſcopos, ut defenſionem & cuſtodiam urbis tractuſque in ſe reciperent. A Petro Valliſarrenſi proditum eſt memoriæ, civitati Albigenſi duos fuiſſe dominos, quorum potior & principalior eſſet Epiſcopus, poſterior Vicecomes.

Boſquet. Notæ in Innoc. pag. 56.

V. Si nihil præjudiciis, nihil privatis affectibus indulgeamus, rationi maximè conſentaneum eſt, quod in Charta quadam ſua confitetur Ludovicus VII. Galliæ Rex anno 1161. ante omnem hominum memoriam nullum Mimatenſium Epiſcoporum ad Aulam acceſſiſſe Regum Francorum, aut ſacramento fidem illis ſuam obligaſſe, quamquam non ſpiritali tantùm, ſed & temporali Gabalorum pagi juriſdictione potirentur. *Longè eſt à memoria omnium mortalium noſtri temporis, quod aliquis Epiſcoporum Gabalorum ad Curiam Anteceſſorum noſtrorum Regum Francorum venerit, & eorum ſubditionem noverit, ſive fidelitatem eis fecerit.* Advolaſſe nuper Aldebertum Mimatenſem Epiſcopum, ut ei ſe obnoxium profiteretur, præſtito etiam fidei ſacramento, gnarum hos Principatus temporales, uti rivulos quoſdam dimanare à fonte Regiæ poteſtatis, quos proinde æquum eſſet originem in ſuam aliquando reflecti. *Vir illuſtris Aldebertus Epiſcopus religiosè cogitans materiales gladii juſtitias ad virgam Regni pertinere, cognovit Epiſcopatum ſuum de Corona noſtri Regni eſſe, & ſe nobis ſubdens, fidelitatem fecit.* Hinc & illi à Rege vel reſtituta, vel confirmata ſunt quæcumque prædeceſſores Epiſcopi feuda Regia tenuiſſent. *Cum Regalibus ad noſtram Coronam pertinentibus.* Plurimum profectò eſt in his verbis momenti, ut conſtet jus omne exerendi gladii, & explicandæ temporalis juriſdictionis radium eſſe à Regia majeſtate derivatum. Itaque ſi ubi obſcurari, ac penè quandoque deficere videtur Regia amplitudo, hos ab ea rivulos contingat excurrere longiùs & aberrare: ubi illa ſe, ſuamque primævam recuperavit vim, tum & illos ad eam neceſſum eſt, ut ad caput & fontem ſuum revocari. Quin & rivulorum intereſt non minùs, quàm fontis, illos huic tandem poſt varios errores rurſum recolligi; ita enim jura alia omnia Principatuum confirmantur, præter ſummum dominium, quod ſuo tandem pondere corrueret, nec ſuis diu ſe viribus tueri poſſet; cùm nec ad breve tempus queat, niſi inter eas ſolicitudinum, diſſenſionum, pugnarumque & defectionum procellas, quæ paci & otio Clericatus minimè conſentiunt.

Gall. Chriſt. to. 3. p. 749.

VI. In Concilio Arelatenſi anno 1234. conſtitutum eſt, ſicut Arelatenſis Metropolitanus pro ſuffraganeis ſuis decertabat, ſicubi eorum jura vel feuda ab Imperatoribus conceſſa concuterentur: parem officii vicem ei rependi debere à ſuffraganeis; denique ſancitum eſt, ut Epiſcopi omnes privilegii à Conrado conceſſi penes ſe haberent tranſcriptum. *Cùm teneamur jura ſuffraganeorum noſtrorum defendere & ſervare, volumus & mandamus omnibus ſuffraganeis noſtris, ut Regalia B. Trophini ad Eccleſiam Arelatenſem pertinentia pro poſſe ſuo defendant viriliter & potenter, ſecundum quod in privilegiis Romanorum Imperatorum eidem Eccleſiæ eſt conceſſum. Quorum privilegiorum tranſcriptum, vel ſaltem tranſcriptum privilegii Conradi unuſquiſque habeat & tranſcribat.* Propè abeſt à vero ea Conradi & aliorum Imperatorum privilegia illis finitima fuiſſe, quæ ſuprà attigimus Eccleſiæ Viennenſis. Nam quod Burgundiæ Regnum dictum eſt, Arelatenſe quoque dicebatur: uſque adeo eminebat Eccleſia & civitas Arelatenſis.

Can. 18.

VII. Habita ſunt Lutetiæ Regni Comitia anno 1302. unde Prælati Pontifici Romano, qui eos Romam evocabat, reſcripſere: ſe à Rege obtinere Ducatus, Comitatus, Baronias, & majora feuda complura Regni, ideoque ei conſtringi fidei vinculo & juramento, quocirca & copiam ab eo petiiſſe Romam proficiſcendi. *Quod ipſi domino noſtro Regi in conſervatione perſonæ ſuæ, ſuorumque honorum & jurium regni, prout quidam noſtrum, qui Ducatus, Comitatus, Baronias, feuda & alia membra nobilia dicti regni tenemus ex forma juramenti, &c.* Anno 1315. confirmata eſt à Ludovico Hutino Rege Prælatis omnibus poteſtas percutiendæ monetæ pro antiquo jure ſuo, dum ne percuterent niſi forma, pondere, & valore congruo.

Preuves des Hiſt. du Differ. de Bon. & Phil. le Bel. p. 70.

VIII. Cùm propoſitum mihi non ſit dominia conſectari temporalia omnium Eccleſiarum, quòd nec meæ id opis ſit, & operis ſit hoc ipſo operoſioris; ſed eorum dumtaxat originem aperire, & uſum ſanctiſſimum ediſſerere; paucas alias obiter & curſim ſtringam, tum Galliæ, tum aliarum gentium Eccleſias. Cùm anno 1232. recuſaret Archiepiſcopus Rotomagenſis, cuicumque aſſurgere, & ſubeſſe etiam temporali domino, quàm Papæ, temporalia ejus omnia capi Rex juſſit. Pontifex ab Archiepiſcopo interpellatus querulas ad Regem litteras dedit: *Quod cùm in ſpiritualibus & temporalibus nullum poſt Deum præter nos judicem habeat, de antiqua Rotomagenſis Eccleſiæ libertate, ac ipſius conſuetudine hactenus approbata, &c.* Archiepiſcopus Papæ impoſuerat; nec ſpei vel cauſæ ejus color probabilitatis illini poterat ullus, niſi ex incredibili quadam authoritate, qua Rotomagi pollebat tum Archiepiſcopus, cùm Reges Angliæ, iidemque Normanniæ Duces in Anglia ſederent. Verùm quantumcumque ſe extuliſſet Archiepiſcopi authoritas, non poterat non ſubeſſe Angliæ Regibus, qui ipſimet Franciæ Regi ſuberant, etiam ratione Ducatus Normanniæ, cujus ipſius ſucceſſio poſtea ad Reges Franciæ venit. Interpellavit & Gregorius XI. Papa Carolum VI. Galliæ Regem anno 1375. ut temporali urbis ſuæ dominatione Rotomagenſem frui Epiſcopum pateretur, qua nimirum jam Magiſtratus Regii illum exuere cœperant.

Rainal. anno 1232. nu. 26. 1233. nu. 62.

Rainald. nu. 29.

Hoc dominium utile in Epiſcopo Pariſienſi perinſigne erat, ut confeſſus eſt Joannes Galliæ Rex, in charta ea quæ ſuperſtes eſt, & qua fatetur Rex temporalem Epiſcopatus Pariſienſis ditionem, dotem, ut ita dicam, *Apennagium* vocant, fuiſſe Regum Galliæ vel filii, vel fratris, quando ea donati ſunt Epiſcopi Pariſienſes, qui Prælati ſunt, & Parochi quodammodo Regum: quo ſemel conſtituto, jam non poſſunt non illi circumfluere

feu-

feudis, opibus, juttitiis, dominiis. *Notorium erat quod Episcopatus & Episcopus Parisiensis fuerant & erant multùm nobiliter fundati & dotati in justitiis, dominiis, nobilitatibus & prærogativis. Neque mirum, quia inter alias dignitates Prælatus est & quasi Curatus Regum Franciæ. Quodque temporalitas ipsius Episcopatus & Episcopi fuerat proprium hæreditagium & patrimonium unius de filiis Regum Franciæ & fratris Regis, tempore quo dicta temporalitas in Episcopum translata fuerat.* Habita quidem est nuperrimè ratio præstantissimi Præsulis, & omnium qui hanc sedem Regiam illustravere præcellentissimi, quando copulata est anno 1674. à summo & invictissimo Rege Episcopatui Parisiensi Ducis & Paris amplissima dignitas. Non immeritò tamen ejus Ecclesiæ temporali ditioni, qua Reges olim fratres & filios ipsos suos condecorabant, nunc demum Paris & Ducis dignitas conglutinata est.

Gall. Christ. Tom. I. pag. 417.

Synod Pari. pag. 616.

IX. Exoratus ab Episcopo Bellovacensi Gregorius IX. B. Ludovicum Regem sæpiùs interpellavit, ut Episcopum illum sineret dominio temporali Bellovacensi gaudere, quod parens ejus Ludovicus Rex eo judicio confirmasset, cui postea & confirmatio Pontificis accessisset. Complures eadem ratione Prælatorum, Abbatum, Capitulorum, Monasteriorum hæc sibi asseruerunt dominia temporalia, ut habetur in Declaratione Regia anni 1610. *Consociandis sibi & adoptandis Regibus in terras suas, ditiones, justitias suas, quo præsentiorem, certioremque impetrarent tuitionem. His Societatibus inserebatur, ut munera & officia communi consilio delegarentur, vel alternis exercerentur.* Quin & ibi additur non satis religiosè has leges fuisse olim servatas, *quòd præterquam convenisset, portio Regum alienata fuisset cum reliquo dominio, ingenti Clericorum & Ecclesiarum damno, quibus jam in Parium societatem adjungebantur, non Reges, sed domini, Ecclesiæ jurium incuriosi, vel adversarii.* Denique præcipit Rex, ut cautiùs posthac istiusmodi consociationum leges serventur.

Rainald. ann. 233. n. 62.

Paregon.

Memoires du Clerge Tome 3. pag. 142.

Francici olim erant dominii Cameracum & Ultrajectum, & ante annum 1299. dimidiam urbis partem Episcopus jure suo & potestate tenebat, cum eo anno Bonifacius VIII. Artesiensem Comitem per Epistolas hortatus sit, ut ea Ecclesiæ dominia restitueret. Circumjacentis regionis dominationem temporalem Ultrajectensis Episcopus obtinuerat jam inde à temporibus B. Villebrordi, quem ea donaverant Galliæ Reges, quam & illi asseruerant barbaras inter nationes illas, ut suprà memoravimus. Nuperi Novatores ejus Præsulis sedem & authoritatem usque adeo concussere, authore & incentore Geldriæ Duce, ut non aliud ille sibi tutius esse posse duxerit, & Ecclesiæ, & ditioni suæ, quàm ut summum ejus temporale jus cederet Carolo V. tanquam Duci Brabantiæ. Non intervenerat Clemens VII. tam ingenti dominationis Ecclesiasticæ alienationi. Unde & eam irritare poterat; sed ad Ecclesiæ ipsius commodum satius visum est eam confirmare.

Rainald. n. 22.

Rainald. ann. 1528. n. 105.

X. Pauca restant nobis de Ecclesiis extra Gallias positis. Antè necesse tamen est hoc præfari: Non ambitioni, non avaritiæ, non carnali cuicumque cupiditati ascribendum esse, quòd cupidè videantur Præsules aliquando hæc dominia sibi oblata amplexati, etiam cum summo & quasi regio jure. Hæ Principum pietatis oblationes erant, vel pœnitentium satisfactiones & criminum compensationes, aut reliquiæ veluti quædam antiquissimæ illius Episcoporum & paternæ dominationis, ad tuendam inter fideles, suadente Paulo ipso, concordiam. Vel fructus erant ii certè Præsulum olim sollicitudinis indefessæ ad custodiam urbium & defensionem, cùm ab imbellibus, vel infirmis, & aliò avocatis Principibus, omni ope nudatæ pro derelictis habebantur. Hujus authoritatis pio usu poterant Pastores gregibus suis inserere pacem Christianam, legum observantiam, Regum venerationem. Fateor, ea tumebant aliqui, & abutebantur. Sed quod tantum hìc bonum, quod non malis malè vertat? Quæ cùm ita sint, jam minimè mirum est, si sanctissimi Episcopi, si Carolus Borromæus, si Bartholomæus de Martyribus, si Alanus Solminiacus summa contentione certarint, si lites, si judicia experti sint, si indeflexa constantia connixi sint hæc suis Ecclesiis jura tueri, quorum tam sancta fuerat origo, tam pius poterat esse usus, fructus tam uberes & salutiferi. Conjectura duci aliqua potest ex jure Regaliæ, quod varia Senatusconsulta Episcopi adversùs civiles Magistratus vindicarunt. Positum est autem jus illud in administratione ordinaria & extraordinaria eorum quæ ad pauperum levamentum pertinent & ad subsidia, quibus succurritur grassanti pestilentiæ. Dictus est nobis jam suprà non semel Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus, ejusdem jurisdictionis arbiter ad pauperum solatium, cui etiam usui leges ipsæ civiles suffragabantur.

Droit de Regaire.

Memoires du Clerge. Edit dern. Tom. 3. pag. 253. 301. &c.

XI. Galliarum disciplinæ usque adeo finitima erat Anglicana, ut ex illa de hac facillimè conjici possit. Taceri tamen non debet quod de Henrico Imperatore narrat Rogerius, ubi anno 1193. redditus libertati ab eo est Richardus Angliæ Rex, quem in carcerem conjecerat, cùm ex Palæstina redux Germaniam traiceret. Ingentem ab eo pecuniam tum emunxit Henricus, utque ejus perfidiæ & avaritiæ dedecus obumbraret, Provinciam ei Narbonensem dono dedit, Viennam, Viennensem Provinciam, Massiliam, Narbonem, Arelate, Lugdunum, quidquid imperii juris supererat in Burgundia, hominium Regis Arragoniæ, & Comitatus sancti Ægidii. Quo dono continebantur Metropoles quinque, Episcopatus triginta tres. Scitissimè affirmat Rogerius, dedisse tunc Imperatorem, quæ nec ipse unquam in potestate habuerat: nec enim illis in regionibus vel urbibus admissos unquam, qui ab eo ablegati eò essent, Præfectos. *Et est sciendum, quod supradictus Imperator nunquam prædictis terris & hominibus dominari potuit, neque ipsi aliquem dominum ad præsentationem Imperatoris recipere voluerunt.* Hinc ominaberis, cujusmodi essent donationes Imperatorum, quibus harum Provinciarum Episcopos ornaverant, & quàm non darent hi Principes, nisi quod retinere nec ipsi possent. Nec Richardo Angliæ Regi proclivius fuisset has regiones sibi subiicere, quàm Imperatoribus. Unde & cautissimè ille iis abstinuit se, & eos quasi rivulos antiquæ Gallorum Regum dominationis non gravatè passus est ad suum revolvi fontem.

Verùm eodem teste Rogerio, ab Richardo Rege donatus est Episcopus Dunelmensis jure cudendæ pecuniæ. Suo loco ediffseruimus, ut Episcopi Angliæ tenerentur copias militares alere, & Reges in expeditionibus bellicis adjutare eo subsidio. Nimirum ea erant feudorum Regiorum, quibus Ecclesiæ locupletatæ fuerant, jura & obsequia. Quod ad Richardum Regem & Dunelmensem attinet Episcopum, rem paulò fusiùs executus est Vvillelmus Neubrigensis: Nempe opulentia Episcopi rescita, Regem blanditum ei esse, & pellexisse tandem, ut Dunelmensem emeret Comitatum, quo jocantem venditasse se quòd vetulo ex Episcopo juniorem Comitem jam haberet: *Rex pellexit Episcopum pecuniosum, ut emeret à se pro prii Episcopatus Provinciam, esset que ejusdem Provinciæ Episcopus simul & Comes, annexo Episcopatui Comitatu. Quod & factum est.* Irascitur Neubrigensis Episcopo, & meritissimò quidem, si pauperum alimenta in fisco suo recondiderat, & inani largiebatur jactantiæ & ambitioni, quæ sordidissima acervarat avaritia. Sed si eò intuebatur

L. 4. c. 3. L. 5. c. 2.

Præ-

Præsul, ut Regi adesset sacrum Palæstinæ bellum meditanti; si emeret, non quo fastum oblectaret suum inani pompa, sed instrumentum idoneum, quo Magnatum in pauperes grassationem coerceret, quo miserabiles quosque tueretur, civilemque administrationem Christianis legibus temperaret, quis non illi gratuletur? Sanctitate florentissimi Episcopi plurimi Comitatus piè & religiosè administrarunt: cur non & hic emerit? Porro idem Richardus alia quoque feuda aliis & aliis Episcopis tunc vendidit: *Rex alios quoque plures pellexit, ut effusis pecuniis certatim dignitates sive libertates quaslibet, vel publica officia, vel ipsa etiam prædia Regia compararent.* Sed simul ac revectus ille fuit ex Palæstina, & Germanici carceris vinculis absolutus, feuda hæc eadem ab Episcopis repetiit, ut quæ oppigneraſſe se magis, quàm vendidisse contenderet; jussitque ut fructus interim perceptos in pecuniæ mutuatæ sibi potiùs quam solutæ sortem computarent. Restituit & Dunelmensis Præsul Comitatum, consultiùs facturus, ut sapientissimè ab eodem Neubrigensi subiicitur, si thesauros suos in cælum per manus pauperum traduxisset, quàm ut brevi Comitatus usura, velut umbra fugacissima deluderetur. *Tanta illi opera & tanta pecunia periit, quæ utique non periissent, si piis aptata usibus, in cœlestes thesauros abiissent.* Quanquam enim ad Ecclesiæ & pauperum commoda promovenda possint quandoque Episcopi novas sibi possessiones parare: multò tutius tamen est, ut quotidianis patrimonii sui fructibus pauperes vescantur, nec nisi cælestes curæ & cordi sint charitatis & religionis thesauri. Ne illud quidem forsan satis addecebat, ut cùm Rex suo se dominio excuteret, quo laboranti opem ferret Orientis Ecclesiæ, ejus exuviis Episcopi ditescerent. Denique non revocata sunt tunc in Regium censum, nisi ea feuda, quæ Richardus ipse alienarat; dimissis Ecclesiæ compluribus aliis, quorum privationem postea Henricus III. Rex Angliæ anno 1264. interminatus est, nisi in suas se Episcopi conferrent Ecclesias, & sacris residentiæ legibus obtemperarent. *Si istud facere non curaveritis, bona temporalia & omnia quæ ad Baroniam ipsius Ecclesiæ pertinent, quæ pro spiritualibus in eodem exercendis, pia progenitorum nostrorum devotione constat eidem fuisse collata, in manu nostra totaliter capiemus.*

XII. Cùm Valentia Hispaniæ civitas nobilis, Maurorum dominationi subducta tandem fuisset anno 1239. à Rege Arragonum Jacobo, flagitavit Episcopus ejus urbis à Gregorio IX. confirmationem antiquissimæ ditionis suæ, quæ ab Imperatoribus collata fuisset. Annuit ejus postulatis Pontifex, & in Rescripto suo expressit Comitatum Valentiæ, cum jure reliquo omni, quod proprium videri possit Comitatus instrumentum. *Proposuisti quod quidam Imperatores Romani conferunt Ecclesiæ Valentinæ civitatem Valentinam cum subsidiis suis & territorio, & quidquid in toto Episcopatu Valentino continetur, Comitatum, forum, mercatum, monetam, &c.* Imperatores hi Romani, non alii verisimiliùs fuerint, quàm prosapiæ Caroli Magni, cujus Imperium in Hispanias permanavit, & cujus largitiones ab his non abludebant. Mauris expugnatis, tota Ecclesiæ paulatim recuperanda fuit Hispania, non sine gravibus Episcoporum & laboribus & expensis, ad quos proinde vicissim non modica redundavere temporalis Ecclesiarum substantiæ incrementa.

Raynald. ann. 1239. n. 58.

In Concilio Toletano anni 1339. prohibitum est, ne quæ in ditione Ecclesiarum essent prædia, aliis quam earum clientibus venderentur. *Ne quis possessiones in locis in quibus Ecclesia dominium obtinet temporale, consistentes, eis qui ejusdem Ecclesiæ Vassalli tunc non sint, vendere, aut quovis alio titulo in eos transferre præsumat.*

Can. 1.

Concilium Toletanum anni 1473. non Episcopos modò, sed & omnes Clericos vetuit committere, ut sacra dignitas sua evilescceret, eoque ne obnoxii esse vellent dominis aliis sæcularibus, quàm Regibus; neu ab aliis vel terras, vel pecuniam acciperent, quo sub aliis in Exercitu merentur, vel eò copias deducerent. *Exceptis Regia Majestate & Regiis personis, ne ab eis terras, stipendia, salaria, vel pecunias quascumque, ut armis per se vel per alios deserviant, cum equitum seu peditum gentibus, quomodocumque exigere vel levare præsumant.*

Can. 15.

XIII. De Italia diximus Capite superiore. Hic unum illud addam, interpellatum fuisse Ducem Venetorum ab Eugenio Papa IV. ut Forojulienſem Provinciam Patriarchæ Aquilejensi restitueret, quem ea ditione Respublica spoliarat. Excusabat Dux belli imminentis discrimina. At contrà regerebat Pontifex, injuria non minui hostes, sed augeri & exasperari; curæ sibi fuisse, ut eam Ecclesiam homini gentis Venetæ conferret. Cùm sita sit Forojulienſis Provincia in finibus Germaniæ & Italiæ, aut eam crediderant Patriarchis Aquilejensibus Imperatores, aut sua ipsi sponte Patriarchæ curam ejus egerant, longaque & officiosa tuitione, ejus sibi penè inopini principatum pepererant, ne pauperes populosque penitùs conteri sinerent, tristissimis illis ruentis Imperii temporibus.

Raynald. ann. 1440. n. 31.

Commemorat Radevicus ut anno 1158. Fridericus I. Imperator in Italiam perrexerit, & tum Episcopos jusserit, tum sæculares omnes dominos, ut Imperii feuda sibi omnia redderent, sive ea ipsi vi involassent, sive Imperatorum incuria ad eos illa defluxissent. *Super justitia Regni, & de Regalibus, quæ longo jam tempore, seu temeritate pervadentium, seu neglectu Regum Imperio deperierant, studiosè differens, cùm nullam possent invenire defensionem excusationis, tam Episcopi, quàm Primates, & civitates uno ore, uno assensu in manum Principis Regalia reddidere.* Rogati sunt quæ hìc *Regalia* dicerentur. Responsum porro ab iis est, Ducatus esse, Marchionatus, Comitatus, monetas, & alia id genus jura: *Requisitis de hoc jure quid esset, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, Consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piscarias, portus, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem; nec de terra tantùm, verùm etiam de suis propriis capitibus census annui redditionem.* Generosè tamen Fridericus tum quidem ea restituit feuda illis omnibus, qui diplomata donationis repræsentarunt, vel Germaniæ Imperatorum, vel Italiæ Regum. Reliqua distraxit, & ex iis annuos confecit proventus triginta millium talentorum, fisco Imperii addendos. *His omnibus ad fiscum adnumeratis, tanta circa pristinos possessores usus est liberalitate, ut quicumque donatione Regum aliquid horum se possidere instrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc Imperiali beneficio & Regni nomine idipsum perpetuò possideret.* Observatum est à quibusdam, ævi medii Scriptores, quod pondo erat auri, id Talentum appellitasse.

Lib. 2. c. 5.

XIV. Sed nusquam ferè toto orbe Christiano tam immensa Episcopi & Abbates obtinent dominia ac feuda, quàm in Germania. Quanquam enim in Lutheranas innovationes fascinati quidam Principum Ecclesiastico rum defciverint, parvo illi sanè numero sunt; vigent reliqui Ecclesiastici Principes Imperii, nec ferè nisi in eorum Principatibus pura & intaminata retinetur antiquæ fidei religio. Denique tres Ecclesiastici id hactenus pervicerunt Electores, ut Imperio non potirentur, nisi Catholici Principes: nec de propellendis in id fastigii hæreticis verbum fieret ullum.

lum. Hinc colliges, quàm compendiosum fuerit Ecclesiæ, Præsules suos temporalibus etiam crescere & convalescere Principatibus.

Otto Frisingensis Episcopus, Friderici I. Imperatoris consanguineus, post eorum nænias recitatas, qui dominia omnia temporalia Ecclesiæ excutiebant, sapientissimè prorsus ipse Ecclesiæ patrocinatur, suo ipsius alioqui patrocinio tutissimæ, ut quæ inconcussam retineat etiamnunc superiorum omnium sæculorum traditionem & disciplinam. Secus qui sentiet, is summi ipsius Numinis adversabitur providentiæ, cujus afflatu sic animati fuere Reges & Imperatores ubique terrarum, ut quod usquam maximum & præcellentissimum est, id Christi nomini & gloriæ dicarent. Is rursus Ecclesiæ Sponsæ Christi oblectabitur, quæ regias has largitiones non est aspernata. Is denique convitium faciet Episcopis longè plurimis sanctitatis laude præstantissimis, qui Ducatus Comitatusque suis infulis illigatos gestarunt. Sic igitur Otto Frisingensis, post deprompta Scripturæ verba, ubi pollicetur Deus, Ecclesiæ ornamenta & insignia potestatis nulla non se additurum, post Ethnicorum Imperatorum exhaustas sævissimas persecutiones. *Pro eo quod fuisti abjecta, ponam te in superbiam sæculorum. Mundiali dignitate, quæ Regalia dicuntur, Dominus Ecclesiam suam honorare voluit. Ex Dei enim ordinatione id factum. Denique credendum non est Christum Ecclesiam suam, sponsam suam, corpus suum, cui in arrham Spiritum suum dedisse creditur, spiritu erroris decipi permisisse; cui, ut dixi, Spiritum veritatis contulerat. Præterea probatæ sanctitatis viri inveniuntur, qui hæc habuisse, qui cum his regnum Dei acquisisse creduntur. His ergo aliisque modis, quos longum est exequi, probatur & Constantinum Ecclesiæ justè Regalia contulisse, & Ecclesiam justè suscepisse. Dum enim ab eis quærimus quo jure id Reges habeant, respondere solent, ex electione populi & ordinatione Dei. Si ergo Deus ordinando quod Regibus prædictus honor impenderetur, injustè non fecit: quantò magis & id ordinando, ut ab illa persona ad Ecclesiam traduceretur, injustus dicendus non est? Denique si ad hoc quod ordinaverat tam hic, quàm ibi, voluntati suæ electionem populi, & insuper hic traditionem Principis concordare voluit; nec ipsum injustè disposuisse, nec Principem malè tradidisse, nec Ecclesiam illicitè suscepisse credendum est, &c. Sanctos Apostolicæ fidei ac meriti viros, Sylvestrum, Gregorium, Ulricum, Bonifacium, Lampertum, Gothardum aliosque complures ea cognovimus habuisse.* Ita denique censet summa sapientia & integritate Præsul, si quis conferat Ecclesiæ primigeniæ depressionem & persecutiones, cum hodierna ejus gloria, opumque & honorum abundantia, non immeritò videri posse stationem illam sanctitate, hanc felicitate antistare; sed non posse à quoquam citra errorem & insaniam, centies ab ipsa Ecclesia damnatam, illos honores, & potestatis gloriæque radios penè regiæ, qua circumfulget, vituperari. *Ego enim, ut de meo sensu loquar, utrum Deo magis placeat hæc Ecclesiæ suæ, quæ nunc cernitur exaltatio, quàm prior humiliatio, prorsus ignorare me fateor. Videtur quidem status ille fuisse melior, iste fœlicior. Assentior tamen Romanæ sanctæ Ecclesiæ, quam supra firmam petram ædificatam non dubito; credendaque quæ credit, licitè possidenda quæ possidet, credo.*

In Prologo Libr 4.

XV. De cæteris Septentrionalium Gentium Præsulibus odorari aliquid fas erit, tum ex ipsa Germania, ad cujus se illi mores & leges conformarunt; tum ex Archiepiscopo Nidrosiensi in Norvegia. Hac ille se spe oblectabat, sceptrum ipsum & regnum Norvegiæ Ecclesiæ suæ obnoxium & clientelare esse, ex quo tempore Rex Magnus se regnumque suum devovisset beatissimo Regi & Martyri Olao, quod & hoc documento prodi & perpetuari voluit, ut post mortem cujusque Regis corona ejus ad tumulum B. Martyris perferretur: & in novorum electione Regum penes Archiepiscopum & Episcopos esset prærogativa suffragii, & jus primæ dicendæ sententiæ. Anno 1273. minimè his assentiebatur Rex, unde & novo fœdere pepigit cum eo Archiepiscopus, utroque eo se jure abdicans, nec jus suffragii Episcopis incolume servans, nisi ubi stirps stirpi altera sufficienda in Regnum esset, cæteroqui Cleri libertate multis privilegiis communita.

Rainald. ann. 1703. n. 19.

XVI. Quod ad Orientem pertinet, de Antiocheno, & Hierosolymitano Patriarcha jam diximus suprà. Unum restat, quod hìc ex Georgio Phranze addamus; ut dominia ad Episcopos quandoque devolverentur, utque ab illis susciperentur. Theodorus Despota ad extremas adactus angustias, Rhodum petiit, & Equitibus Rhodiis vendidit Spartanæ civitatis ditionem. Tumultuati sunt in Equites Spartani cives, & omnes prorsus interemissent, nisi illis Episcopus Spartanus inducias impetrasset, quo dilabi & in tutum se recipere possent. Tum cives Episcopum sibi eundem delegerunt in dominum temporalem. *Spartiatæ Principis nomine Episcopum sibi præesse, & ab eo utramque rem publicam civilem & Ecclesiasticam regi cupiunt.* At Episcopus terreni fastidio, & cælestis justitiæ Principatus amore concitatus, Theodorum Spartæ dominio restitui fecit; suam Equitibus Rhodiis pecuniam refundi.

L. 2. Chronic. c. 12.

CAPUT XXXII. P. 4. l. 3. c. 21.

De Regnis & Principatibus Ecclesiæ datis, ut in clientela essent Mariæ Deiparæ Virginis, B. Petri, vel aliorum Sanctorum, vel denique Pontificum, & Episcoporum, post annum Christi millesimum.

I. Deo, Beatis, Prælatis bifariam fit hominium pro summis Principatibus. Vel mera pietate, vel terris ab Ecclesia accipiendis. Quantum his intersit discriminis.

II. Exemplum Regni Hierosolymitani & Principatus Antiocheni, cum prius utrobique Patriarchæ dominarentur.

III. Exemplum Regis Hungariæ, qui Regnum & ditionem omnem suam beato Petro & Ecclesiæ Romanæ obtulit; ut ipsi, & successores essent, non clientes, sed filii Ecclesiæ Romanæ. Eo summum Imperii & Regni jus adeo non enervatur, ut potius confirmetur.

IV. Exemplum Angliæ Regni. De donario beati Petri: oblatio ea erat, vel eleemosyna.

V. Ut Henricus II. & Joannes Sine Terra dictus, voluerint in Pontificis jure & potestate Angliam esse.

VI. De Scotia, Anglia, an Papæ fuerit clientelaris.

VII. De jure Pontificum in regna Hispaniæ.

VIII. De regno Arragoniæ, & consertis illi Provinciis.

IX. De regno Portugalliæ, vectigali B. Petro & Papæ, Mariæ Deiparæ, & Abbati Claravallensi. Rex Hispaniæ vectigalis Ecclesiæ Cluniacensis.

X. Ex Petro Cluniacensi Abbate, olim Arvernia titulo Regni floruit, quæ à Regibus derelicta, à Comitibus oppressa, adjuta tandem & administrata ab Episcopis Claromontanis.

XI. Conglomerantur exempla alia complura, maximè Regni Poloniæ.

XII. Recentiora Bohemiæ, & Hungariæ exempla.

XIII. Exem-

XIII. Exempla regiuncularum aliquot in Gallia.

XIV. Principum exempla alia, à B. Virgine, vel à Divo aliquo ditiones ſuas tenentium ſub hominii fide.

XV. Exempla Principum, qui ut ne ſubeſſent Imperatori, à ſummo Pontifice Coronas ſibi Regias indui, vel annui voluere.

XVI. Elucidamenta nova aliqua, ad conciliandam ſummam & verè Regiam poteſtatem, cum iis obſequiis, quæ Vicario Chriſti & Succeſſori Petri, tanquam Parenti ſpirituali exhibita ſunt.

I. QUæ ad calcem ſuperioris Capitis perſtrinximus exempla duo, Norvegiæ Regum & Principum Antiochenorum; ex iis in hanc penè neceſſariò delabimur quæſtionem, quì potuerint ſummi Principes & ipſi Reges hominia & ſacramenta fidei præſtare vel Eccleſiæ, vel Epiſcopis, vel beatis Cœlitibus, vel Deiparæ. Vel ex iis autem exemplis duobus emergit diſcrimen non obſcurum, nec oſcitanter penſitandum. Unius enim pietatis inſtinctu Magnus Rex regnum ſuum Eccleſiæ obtulit & ſubjecit Nidroſienſi, & Martyris Olai regio tumulo. At verò Antiochenus Princeps hominium Principatus ſui & fidei ſacramentum præſtabat, multòque certius Gottofredus Bullionæus Hieroſolymitanæ civitatis, ille Antiocheno, hic Hieroſolymitano Patriarchæ; quòd duæ illæ urbes cum ingenti territorii ſui tractu eorum Patriarcharum poteſtati & dominio ſubeſſent, antequam ſacris noſtris in Orientem expeditionibus, Hieroſolymæ Reges, Antiochiæ Principes creati fuiſſent. Magna habet momenta hoc diſcrimen, ex quo & diſcrimen emergit aliud. Prioris enim claſſis Principes nihilominùs ſummo utuntur in ſuis Principatibus jure, tametſi patrocinio ſe & clientelæ ſubeſſe profiteantur Dei, Chriſti, B. Mariæ Virginis, S. Petri, vel Cœlitis cujuſcumque alterius, cujus Antiſtes vicem gerit, & perſonam ſuſtinet, cùm ei perſolvitur hominium. Sed non ita forſan omnino habet, quando Præſules Eccleſiarum ſuarum prædia vel dominia, ex parte ſaltem Principibus conferunt ſæcularibus, fide & hominio exhinc ſibi & Eccleſiæ ſuæ devinctis. Hinc & tertium exiſtit diſcrimen, quòd nempè in prioribus exemplis, ubi refrixit illa pietas Principum temporalium, eoſque pertædeſcere cœpit hominii & ſacramenti præſtiti, abſtinuit Eccleſia ab iis obſequiis extundendis, non immemor utique in ſuis primordiis voluntarios hos fuiſſe honores. At non ita facilè relaxata ſunt hominia ſecundæ claſſis. Utriuſque diſcrepantia in aperto eſt. Regi moleſtus non fuit Archiepiſcopus Nidroſienſis, ad exculpendum ab eo hominium, quando illum ſenſit ab eo alienatum, quòd ſpontaneum id fuiſſet antiquiſſimi Regis ſuæ in Eccleſiam venerationis teſtimonium. At paſſus non eſt Antiochenus Patriarcha ab Antiocheno Principe exigi hominia & juramenta fidei ſubditorum, niſi ipſemet eodem officio Eccleſiam & Patriarcham coluiſſet. Vide ut ea de re Armeniæ Rex ad Innocentium Papam perſcripſerit. *Tanquam legitimus hæres receptus eſt à domino Patriarcha, &c. Patriarchæ tanquam domino ſuo ligio junctis manibus ligium fecit homagium, quibus peractis Patriarcha dedit ei vexillum principale, & ſancivit eum de corporali poſſeſſione civitatis, totiuſque Principatus. Et ſic per Dei gratiam Princeps conſtitutus, ductus eſt ad Palatium principale, ubi fecerunt ei milites & clientes belligeri ligium homagium.* Rainald. ann. 1293. n. 37.

II. Jam docuit nos Vvillelmus Archiepiſcopus Tyri, ſimul ac Daimbertus creatus eſt Patriarcha Hieroſolymitanus, Gottofredum Hieroſolymitani Regni, & Boamundum Principatus ab eo Antiocheni inveſtituram accepiſſe, id honoris & reverentiæ Deo à ſe impendi gnaros, quidquid ejus Vicariis & miniſtris impenderetur. *Hic Regni, ille Principatus humiliter ab eo ſuſceperunt inveſtituram, ei arbitrantes ſe honorem impendere, cujus tanquam miniſter ille in terris vicem gerere credebatur.* L. 9. c. 15. 16. 17. 18. Gratuitum illud erat hominium. Sed non tam Patriarchæ, quàm Deo redditum; atque adeo abſolutum ab omni nexu. At non multò pòſt repetiit Patriarcha à Rege Hieroſolymitanam civitatem, & Joppem, ut quæ juris eſſent Eccleſiæ. Reſtituit eas Gottofredus, eblanditus antè, ut eas ſineret Patriarcha à ſe retineri, dum duas alias expugnaſſet. Miratur Tyrius tam aſperas Regi à Patriarcha inflictas eſſe conditiones, cùm qui Gottofredum Regem elegerant Latini Proceres, nihil ejuſmodi ab eo flagitaſſent. Nec diſſimulat ille tamen jam olim Patriarcham potitum fuiſſe dominio quartæ partis Hieroſolymitanæ civitatis.

Poſt mortem Gottofredi, Hieroſolymam reſtitui Patriarchæ omnino neceſſe erat, tum quòd ita conveniſſet, tum etiam quòd teſtamento id ipſum Gottofredus confirmaſſet. Nec tamen reſtituta urbs eſt. Hinc perſpicis, cùm Gottofredus *homo* effectus eſt ſancti Sepulcri, eique hominio ſacramentum fidei adjunxit, tum ſummo Imperii jure eum quodammodo exturbatum fuiſſe. *Homo ſancti Sepulcri ac noſter effectus, fideliter ſe Deo ac nobis amodo militaturum ſpopondit.* Idem l. 10. c. 4. Verba hæc ſunt Patriarchæ, ſed non inde profecta eſt illa ſummi juris extenuatio, aut dehoneſtatio Regiæ amplitudinis, quòd hominii cultu ſanctum Sepulcrum Chriſti proſecutus ſit: ſed ex eo quòd profeſſus ſit ipſemet caput Regni, urbem Hieroſolymam ditionis eſſe Patriarchæ, nec niſi ſub clientela ejus eam à ſe poſſe vel ad tempus retineri.

Qui Gottofredo fratri ſucceſſit Balduinus Rex à Paſchali II. Reſcriptum elicuit, quo quaſcumque expugnaret in Sarracenos civitates, eas Hieroſolymitano Patriarchæ ſubiiceret. Verùm de poteſtate hoc ſpirituali capiendum erat? Unde & admonitus Pontifex hinc detrimenti non parum Antiocheno Patriarchæ importari poſſe, ſi Balduinus urbes ſubjugaret Patriarchatus priſci Antiocheni: conceſſioni ſuæ arctiores limites adhibuit. L. 11. c. 28. 29. Anno 1129. Stephanus Patriarcha Hieroſolymitanus penè ſopitam excitavit rurſum controverſiam: jam certè Hieroſolymam ſibi cauſatus reſtituendam, poſtquam Rex Aſcalonem expugnaſſet. At cùm non multò pòſt vita abiiſſet, veneno extinctum fama vulgavit, qua & Rex ipſe ſuſpicione & infamia aſperſus eſt. L. 13. c. 25.

Suberat quoque Patriarchæ Antiocheno Antiochenus Principatus. Sacramentum fidei Patriarchæ Radulpho à Principe Raimundo perſolutum eſt. *Spondens fide interpoſita, quod ab ea die in antea non eſſet in conſilio vel in facto, quod honorem, vitam aut membrum penderet, aut caperetur mala captione, ſicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur.* L. 26. c. 13.

III. Nihil iſtiuſmodi intervenit, ubi Stephanus Rex Hungariæ Regnum ſuum obtulit B. Petro, ut à Gregorio VII. Papa poſtea perſcriptum eſt ad Salomonem Regem Hungariæ. *Regnum Hungariæ, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ proprium eſt, à Rege Stephano olim B. Petro cum omni jure & poteſtate ſua oblatum & devotè traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem ſancti Petri Regnum illud expugnans, Rege victo & facta victoria, ad corpus B. Petri lanceam coronamque tranſmiſit, & pro gloria triumphi ſui illuc Regni direxit inſignia, quò principatum dignitatis ejus attinere cognovit.* L. 2. Ep. 13. 63. Tum conqueritur Papa, quòd is Rex ab Imperatore beneficiarium & clientelare Regnum ſe obtinere voluiſſet, cùm non debuiſſet niſi ab Eccleſia Romana. Sed cùm conſtaret, uno pietatis impulſu excitatum B. Stephanum primum Hungariæ Regem voluiſſe, ut Regnum in clientela eſſet B. Petri, nullis omnino

præ-

prædlis, nullis terris aut dominiis ab Ecclesia Romana acceptis in feudum : ideo & Gregorius quanquam Apostolicæ suæ Sedis jurium retinentissimus, ingenuè confessus est eam Hungariæ Regum subjectionem non aliud magis, quàm obedientiam esse filialem, qua nihil decerperetur de summo & supremo regni jure. Cùm Regibus de splendore regni & nobilitate florentissima nihil ex eo deteri possit, quòd sint Ecclesiæ, & Ecclesiæ Romanæ filii. Audi Gregorium ipsum in Litteris ad Optimatem Hungariæ datis : *Notum tibi esse credimus Regnum Hungariæ, sicut & alia nobilissima Regna in propriæ libertatis statu esse debere, & nulli Regi alterius Regni subiici, nisi sanctæ & universali matri Romanæ Ecclesiæ, quæ subjectos non habet ut servos, sed ut filios suscepit universos.* L. 2. Ep. 63.

Quibus verbis penè singulis duo hæc expressissimè declarantur, 1. Eam Regum ad Pontificem subjectionem, & eam Regni oblationem ac donationem non aliò collimasse, quàm ut Ecclesiam sibi matrem, se illi filios profiterentur : *matri* : uti & Ecclesia Romana hos tum amplectebatur Reges, *ut filios* ; quo communi officio tenentur Christiani Principes omnes in Ecclesiam, quæ eos ut amantissima mater tanquam filios amplexatur *universos*. 2. Adde eam Regum filialem sive subjectionem, sive obedientiam, satis argumenti habuisse, ad prodendum nulli eos temporali superiori obnoxios esse potestati; tantum abest ut hinc obscuretur eorum summæ & absolutissimæ dominationis gloria. Is est nativus & germanissimus Gregorii Papæ verborum sensus, quæ modò adscripsi. Consentit verò hic ratio experientiæ. Publicè enim contestantur summi Principes, nulli se terrenæ obnoxios esse potestati, ubi uni se summo Numini profitentur obnoxios, cujus ideo Pontificibus filialem pollicentur obedientiam. Constantissima etiamnunc res est, & certissima experientia, inter summos Principes, ejus aliquod Regnum esse & quidem summo jure, qui ejus obedientiam Papæ præstiterit. Nec plura Gregorius desiderabat à novo Rege Geisa. *Aperias, quæ tua sit devotio erga universalem matrem, qualiterve illi statueris obedire, sanctamque reverentiam exhibere.* Ibidem. Epist. 71.

IV. Cùm hic potissimùm Pontifex iniquis prematur suspicionibus, quasi supremo Regum juri subinfestus, hanc ab eo invidiam hinc & deprecari, & amoliri, cùm facile, tum peropportunum est. Per Nuntium suum à Vvillelmo Angliæ Rege idem Pontifex flagitari jussit sacramentum fidei & denarium sancti Petri, quo utroque munere prædecessores ejus functi essent. Censum hunc, sive eleemosynam exolvit Rex, sacramentum fidei penitùs abnuit, rescripsitque Pontifici, ita sibi persuasum esse à nullo Majorum suorum persolutum fuisse. *Legatus tuus me admonuit, quatenus tibi & successoribus tuis fidelitatem, & de pecunia quam Antecessores mei ad Romanam Ecclesiam mittere solebant, melius cogitarem. Unum admisi, alterum non admisi. Fidelitatem facere nolui, nec volo, quia nec ego promisi, nec antecessores mei antecessoribus tuis id feciisse comperio. Pecunia, &c.* Nec molestus deinceps Regi circa illud juramentum fuit Pontifex, conicius ejusmodi obsequia Pontifices à volentibus suscipere, non exigere ab invitis. Baron. ann. 1079. n. 10.

Eum censum, seu denarium sancti Petri admonui utplurimum habitam fuisse ut eleemosynam, quam Reges Angliæ Romam destinarent, ad tuitionem B. Petri sibi conciliandam. Idem rursus nos docet Alexander II. Papa in Epistola, ad eundem Regem data : *Anglorum regnum sub Apostolorum manu & tutela extitit, &c. Angli piæ devotionis respectu ad cognitionem Religionis annuam pensionem Apostolicæ Sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quæ vocatur Schola Anglorum, in usum fratrum deferebatur.* Epist. 8.

Eduardus Rex ipse sanctissimus assentitur piam hanc esse erogationem in Litteris ad Nicolaum II. scriptis : *Ego augeo & confirmo donationes & consuetudines pecuniarum, quas habet sanctus Petrus in Anglia, & ipsas pecunias collectas cum Regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me & pro pace regni mei coram corporibus sanctorum Apostolorum.* Inter leges Ecclesiasticas ejusdem Regis ea legitur, qua percensentur ii, qui denarium hunc solvere compelluntur, eaque vocatur Regis eleemosyna. *Qui habuerit triginta denariatus vivæ pecuniæ, dabit denarium sancti Petri ad vincula, &c. Quoniam denarius hic eleemosyna Regis est.* Cap. 10. Erat ergo ea qua si Collecta quædam generalis. Instabat Paschalis II. beato Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi, ut eum censum vel denarium Petri colligi curaret, quòd Camera Apostolica magnis premeretur angustiis. *Scis enim quantis inopiæ circumvallemur angustiis.* Queritur idem Pontifex ad Henricum I. Angliæ Regem scribens, quòd dimidium tantùm ejus eleemosynæ Romam sit transmissum. *Eleemosyna B. Petri ita perperam dolosèque collecta est, ut neque mediam ejus partem hactenus Ecclesia Romana susceperit.* Epist. 40. Epist. 105. Nec ab his dissonabat Angliæ Rex, cùm suos ad Concilium Remense Legatos mitteret anno 1119. *Reditus ab anterioribus constitutos Romanæ Ecclesiæ singulis annis erogo.* A Matthæo Vvestmonasterienſi perhibetur Ina Saxonum Occidentalium in Anglia Rex Romæ exædificasse Ecclesiam B. Mariæ Anglorum, ad quorum sustentationem voluerit à singulis domibus singulos solvi quotannis denarios. *De singulis familiis denarius B. Petro & Romanæ Ecclesiæ mitteretur, ut Angli ibidem commorantes utile subsidium haberent.* Order. Vital. l. 12.

Nec nos tamen præterit Henricum II. Angliæ Regem, ut Alexandrum III. Papam sibi devinciret adversùs juniorem Regem Henricum filium suum, infandæ conjurationis ducem, ad eum perscripsisse, Reges Angliæ beneficiarios & feudatarios esse B. Petri, non posse autem Pontificem non ex officio suo patrimonium B. Petri tueri. *Vestræ jurisdictionis est regnum Angliæ, & quantum ad feudarii juris obligationem, vobis dumtaxat obnoxius teneor & astringor. Patrimonium B. Petri Romanus Pontifex spiritali gladio tueatur.* Regnum sæpenumero suum prisci Angliæ Reges B. Petro obtulerant. Erat id insigne religionis documentum ad promerendam B. Petri tutelam & defensionem. Necdum tunc increbuerant leges feudorum. Ut de Pontifice benemereretur Henricus II. ad officia feudorum deflexit pias Majorum suorum oblationes, & contestationes obedientiæ filialis. Antequam in Angliam exscensionem faceret Vvillelmus Nothus, Pontificem percontatus fuerat, ut ejus consilio muniretur & authoritate. Alexander is erat II. qui currentem incitavit, vexillo etiam misso ad belli auspicia. Unde Matthæus Paris : *Ne justam bellandi causam temeritas deformaret, ad Papam Alexandrum Nuntios destinavit, ut susceptum negotium authoritate Apostlica firmaretur. Unde Papa consideratis utrimque litigantium causis, vexillum Vvillelmo in omen regni transmisit.* Baron. ann. 1173. n. 10. Ubi etiam Henricus II. Hiberniæ debellandæ consilium cepit, *consilium & favorem* ab Adriano IV. Papa expetiit, anno 1155. pactus denarium quoque B. Petri ei persolvendum ex omnibus Hiberniæ domibus. Assensus est Pontifex, dum Ecclesia illic Christi propagaretur : scripsitque ad Regem, Insulas omnes, quas Christi fides sua luce perfudisset, ad Ecclesiam Romanam pertinere : quod de filiali subjectione, & religiosa obedientia intelligi nil prohibet. *Sanè omnes Insulas, quibus Sol justitiæ Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus sancti Petri & sacrosanctæ Roma-* Idem. Matth. Vvestmon.

Romanæ Eccleſiæ, quod tua etiam Nobilitas recognoſcit, non eſt dubium pertinere.

Cùm non facilè juſtitiæ color & ſpecies affingatur iis bellis, quæ gentibus quietis & innoxiis, vixque cognitis inferuntur: ſuadet ipſa ratio & ſapientia, ut ea religionis vertici & parenti omnium fidelium antè approbentur: à quo re perpenſa, illud pronuntietur, illud reapſe curetur, ut ne ambitioni ſerviant ejuſmodi expeditiones, ſed pietati dilatandæ, & ſummi verique Dei cultui ac lumini barbaris Nationibus inferendo. Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ conſenſum author eſt Rogerius Pontifici oſtenſum fuiſſe, atque ita demum regnum illud Apoſtolica authoritate Anglo Regi confirmatum fuiſſe. *Authoritate Apoſtolica confirmavit illi regnum, & hæredibus ſuis.* His præſtructis non prædo, ſed Rex erat. In ipſo hiſtoriæ ſuæ exordio teſtatum facit Vvillelmus Neubrigenſis, Vvillelmum Nothum poſt debellatam Angliam, ut Principum juſtorum, non tyrannorum albo inſcriberetur, ab Eboracenſi Archiepiſcopo voluiſſe Regio diademate ſe redimiri. *Tyranni nomen exhorreſcens, & legitimi Principis perſonam induere geſtiens, ſolenniter ſe conſecrari depoſcit.* Nihil ſcilicet in præteritis relinquitur, quo novis Principatibus authoritas arceſſatur.

V. Sed nondum ſe hi Principes Romano Pontifici addixerant, aut hominio, aut fidei ſacramento. Primus Angliæ Regum Joannes Sine-Terra ſuorum omnium obſtinata conjuratione ſolio excuſſus, deſperavit redintegrari ſe Regiæ poſſe dignitati, niſi ſe, Angliam, Hiberniamque temporali ſubjiceret Eccleſiæ Romanæ & Pontificis dominationi. Hominium utriuſque Regni præſtitit, & fidei ſacramentum exolvit anno 1213. Legato Pontificio, juſſis ſucceſſoribus ſuis eodem in poſterum fungi obſequio. Inde Matthæus Paris: *Succeſſores noſtros & hæredes in perpetuum obligantes, ut ſimili modo ſummo Pontifici, qui pro tempore fuerit, & Eccleſiæ Romanæ ſine contradictione debeant fidelitatem præſtare, & homagium recognoſcere.* Annuus cenſus perſolvendus erat ſeptingentarum argenti Marcarum pro Anglia, trecentarum pro Hibernia. Gratulatus eſt Regi per Epiſtolas Innocentius III. quem & certiorem fecit, regno eum ſuo deinceps præpotentiùs quàm antea potiturum, ut in cujus ſolio non Regia tantùm, ſed & Pontificia authoritate confirmaretur. *Ecce ſublimiùs & ſolidiùs nunc obtines ipſa Regna, quàm hactenus obtinueris, cùm jam Sacerdotale ſit Regnum, & Sacerdotium ſit Regale.* Et ſanè Pontificia tunc poteſtate, & Barones Angliæ ad Regis obſequium revocati ſunt, & receptui cecinere Franci, qui magna jam ex parte Angliam invaſerant.

Innoc. III. Regeſt. 16. 78. 79. 130. 131

Si accuratiùs porro excutiantur Epiſtolæ omnes hujus Pontificis, & illæ ipſæ, ubi donationi aſſentitur, profiteturque Romanam Eccleſiam temporali jam dominatione Angliæ Hiberniæque gaviſuram: illud comperietur, attentiùs & religioſiùs eum exigere à Rege & ſucceſſoribus ejus illa ipſa obſequia, quæ & priùs exegiſſet, tuendæ Eccleſiæ, propugnandæ Eccleſiaſticæ libertatis, obeundi ſtrenuè officii ejus qui Epiſcopus ſit Eccleſiæ exterior. Fateor ab Henrico III. Rege Joannis hujus filio exceptum fuiſſe Apoſtolicæ ſedis Legatum ea aſſentatione, ea obſequendi vilitate, ea majeſtatis Regiæ meditata dejectione, ut hinc vehementiſſimè Barones Angliæ deſtomachati ſint, ſi qua fides Matthæo Paris. *Adeo ut videretur quaſi veſtigia Legati adorare, affirmans ſe tam in publico, quam in ſecreto ſine domini ſui Papæ, vel Legati conſenſu nihil poſſe de regno diſponere, tranſmutare, vel alienare; ut non Rex, ſed Feudatarius Papæ diceretur. His igitur & aliis deliramentis Rex omnium Nobilium ſuorum corda cruentavit.* Sed ad hæc Rex ſua ſe ſponte deprimebat, nihil iſtiuſmodi expectante Legato. Niſi malis has interpretari artes, quibus & Legatum demereretur, & Barones Angliæ retineret in fide, à qua ſubinde lapſabant. Nec enim præclara illa indoles & Regiæ majeſtatis celſitudo Henrico aderat, qua Majorum ejus non pauci præfulſerant. Uſque adeo verò certum eſt, novam illam, quam Joannes ſubierat, Romanæ Eccleſiæ in Angliam dominationem, non in alio poſitam fuiſſe, quàm in tributo mille argenti marcarum, ut cùm in Concilio Lugdunenſi anno 1245. multa expoſtularent Oratores Angli de ſede Apoſtolica, de hominio & ſacramento fidei verbum fecerint nullum, in tributum illud modò graviter concitati, quod Joannes Rex bellorum mole & tumultu oppreſſus ſubiſſet, in quod denique Regni Comitia nunquam conſenſiſſent. *Gravamina Regis & Regni Angliæ proponens, conqueſtus eſt graviter, quod per Curiam Romanam extortum eſt tributum injurioſè nimis tempore guerræ à Rege Joanne, dum ſummæ mentis anguſtia torqueretur; cui etiam manifeſtè contradictum fuit, & ex parte univerſitatis Regni reclamatum, quod talia nullo modo facere poterat, per os venerabilis Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi, quo non erat major tunc in Regno. In quod tributum nunquam Patres noſtri conſenſerunt, &c.* Inducias popoſcit Pontifex, & quo exulcerabantur Angli, id emendatum iri recepit. *Poſtquam ſe Papa talia promiſerat providè correcturum.* Anno 1292. apud Nicolaum IV. Papam intervenit Eduardus Rex, ut aſſentiretur cenſum annuum mille librarum Sterlingarum, qui pridem Eccleſiæ Romanæ pendebatur, poſthac Eccleſiis Angliæ ſolvi. Non acquievit Pontifex. Anno 1317. Joannes XXII. Papa ab Eduardo Angliæ Rege popoſcit hominium, ſacramentum, cenſum quo ſe Rex olim Joannes & poſteros obligaſſet. Rex cenſum perſolvit, eoque ſe contentum fuiſſe ſilentio ſuo Pontifex ſignificaſſe viſus eſt.

Matth. Vveſtmon.

Rainald. nu. 12. 13.

Idem, n. 48.

VI. Flagitabat autem Rex idem ipſe à Pontifice, ut Optimatum Scotiæ conſilia confirmaret, qui ipſum in ſuminum ſibi dominum cooptabant, arbitrumque omnium de jure Coronæ Scoticæ diſſenſionum. Abnuit Pontifex, ne quid derogare Juri Romanæ Eccleſiæ in Scotiam. *Nolentes aliquorum juri, & ſpecialiter juri, quod in ipſo regno Romana habet Eccleſia, derogari.* Interceſſit Bonifacius VIII. ne Rex Angliæ Eduardus I. Scotiæ Regnum ſibi vindicaret; ad quem & reſcripſit, Angliæ Regno obnoxiam nunquam fuiſſe Scotiam ſic profeſſum eſſe patrem ejus Henricum Regem; ſemper Apoſtolicam ſedem egiſſe cum Anglia & Scotia, ut cum regnis ſejunctis; Scotiam denique juri ſubeſſe Romanæ Eccleſiæ. Pontificis nec argumentis ceſſere Angli, nec hortamentis; armis Scotiam ſubegere, cæde & cruore undique ſtagnante. Anno 1320. Scotiæ Rex Joannem XXII. Papam ſibi conciliare conatus eſt adversùs Angliæ Regem: conteſtatus ſuperiores Pontifices paſſos non eſſe, ut cuiquam Scotica Eccleſia, niſi Romanæ Eccleſiæ ſubeſſet. *Quod Romani Pontifices prædeceſſores noſtri Scotorum regni Eccleſiam nemini voluerunt niſi Pontifici Romano ſubeſſe.* Ab eodem Eduardo I. defecerunt Hiberni, durioris imparientes dominationis; monuerunt & Pontificem ſuæ hujus calamitatis, qui Regem per litteras hortatus eſt, ut refricaret memoriam earum conditionum, quibus Adrianus olim IV. Papa Hiberniam ſubjugandam permiſiſſet Henrico II. Regi. Quo patet eo Hiberniam ſedis Apoſtolicæ poteſtati obnoxiam fuiſſe, quo ipſe Pontifex Reges humanos & clementes præſtaret. Refert Rogerius abnuiſſe Lucium Papam, ne Rex Henricus II. Hiberniæ Regno unum ex filiis inveſtiret; at Urbanum III. anno 1186. id conceſſiſſe. Quæ Lucii voluntas non aliò ſpectare viſa eſt, quam ut ne Hiberniæ Regnum a Regno Angliæ ſejungeretur, atque ita mitiores ſemper experiretur Reges.

Ibid.

Conc. Gener. Tom. II. pag. 1399. Val. ſingh. Matth. Vveſtemon.

Rainald. n. 37.

VII. Quo-

VII. Quoad Hiſpaniam, permanarunt Epiſtolæ Gregorii VII. ad Chriſtianos Principes omnes, quos ardor incenderet pius debellandorum in Hiſpania Sarracenorum : cæterùm jamdiu eſſe ajebat ille, quòd Regnum Hiſpaniæ juri ſubeſſet Apoſtolicæ ſedis : injuſſu ſuo nihil cuiquam acquiri poſſe ; Comitem de Roccio ſecum pepigiſſe, ut eò arma inferret, & quæ perdomuiſſet, ſub clientela & jure ſedis Apoſtolicæ retineret ; poſſe & alios ſejunctim Principes eodem proficiſci, & belligerari, dum eò conſilia, eò arma ſua converterent, ut eas plagas Chriſti fidei adiicerent, & legitima jura perſolverent ſedi Apoſtolicæ. L. 1. Ep. 7. *Non latere vos credimus, Regnum Hiſpaniæ ab antiquo proprii juris ſancti Petri fuiſſe, & adhuc pertinere. Comes de Roccio hanc conceſſionem ab Apoſtolica ſede obtinuit, ut partem illam, unde Paganos expellere poſſet, ſub conditione inter nos factæ pactionis ex parte ſancti Petri poſſideret.* Non poterat vel uberior Nobilibus, vel ſplendidior aperiri campus ad gloriam, non inanem, ſed ſolidam & religioſam, quàm ut Chriſtiani nominis hoſtes in Hiſpania profligarent. Sed cæleſtis Numinis oraculo & impulſu opus erat, ac juſtitiæ eos invitantis lumine, quod non aliunde opportuniùs allucere poterat, quàm ex ſede Vicarii Chriſti. In his verò ſi qua ſibi & Eccleſiæ Romanæ Pontifices jura & obſequia reſervabant, id ex eo fiebat, quòd ſe & Eccleſiam minùs ſejungerent à Chriſto, cujus vices gerebant. Si Principes his obſequiis acquieſcerent, eaque obire deinceps non detrectarent, Chriſto victoriarum ſuarum Principi & authori id hominium, id tributum pendebant. Si poſtea faſtidio neſcio quo abhorrerent, & averſarentur, Pontifices amanter conquerebantur, nec ultrà moleſti illis erant.

A ſpecie veri non abhorret, ea ſedis Apoſtolicæ jura in Hiſpaniam, de quibus hìc meminit Gregorius, ſimillima iis fuiſſe, quæ hic ipſemet à Comite de Roccio exigebat, cùm Hiſpanicarum illi victoriarum fores panderet. Quo primùm tempore, ineunte ſæculo VIII. infuderunt ſe in Hiſpanias Sarraceni, necdum uſitata fuerant hæc ſedis Apoſtolicæ jura in varias Orbis Provincias. Quatuor illis ſæculis quæ poſt interlapſa ſunt uſque ad Gregorium VII. Urbes & Provinciæ bene multæ Hiſpaniarum ejectis Barbaris à Chriſtianis Principibus expugnatæ ſunt. Romani Pontifices, Antiſtites, Nobiles Occidentis univerſi complures eò quoque providentiam & induſtriam ſuam, arma, expenſas contulere. Prope abeſt à vero, tum L. 4. Ep. 7. oblata fuiſſe Apoſtolicæ ſedi ea jura & obſequia, quæ hìc à Gregorio VII. commemorata ſunt. Si ſuſpicabatur Pontifex ea ſedis ſuæ jura Sarracenorum in Hiſpanias exſcenſione anteriora fuiſſe, vitio utebatur humanitatis & humani ipſius generis, cui familiare, ſed & innoxium eſt, rerum origines latitantes altiùs quàm par eſt, & quàm neceſſe eſt, arceſſere. Certè ſi antiquiora erant ea jura, cùm & primus omnium ea prodiderit, nec plura de iis prodiderit Gregorius, noſtrum non eſt ulteriùs quidquam perveſtigare. Sed noſtris ſupra ſuſpicionibus aliquid forſan lucis ex infra dicendis accedet.

VIII. Cùm Tarraconenſem civitatem Berengarius Barcinonenſis Comes ſubactis Mauris expugnaſſet anno 1091. eam Eccleſiæ Romanæ addixit, ſub annuo viginti quinque pondo argenti cenſu à ſe retinendam. Epiſt. 6. 7. *Beato Petro ejuſque Vicario dono Tarraconenſem urbem cum omnibus quæ pertinent, &c. Ea deliberatione, ut teneamus hoc totum per manus B. Petri ejuſque Vicarii, &c.* Ei dono aſſenſus eſt Urbanus II. Epiſcopum Auſonenſem in Metropolin tranſtulit Tarraconenſem; ut Auſonenſem retineret, ditiorem ſcilicet Eccleſiam, voluit : quo ruinas paulatim ſarciret Tarraconenſis, quæ annis 390. ſub poteſtate jacuerat Sarracenorum, ope & favore non deerat Pontifex, tum recipientibus, tum reſtaurantibus has urbes & Eccleſias, Religioni & Chriſto tota hæc militia ſerviebat. Ita ipſo religionis impetu impellebantur Reges Principeſque, ad victoriarum ſuarum fructus pulcherrimos Deo offerendos.

Petrus Arragoniæ Rex & Comes Barcinonenſis, regna ſua B. Petro & Eccleſiæ Romanæ dicavit, cùmque anno 1204. ipſius Innocentii III. Papæ manu coronari ſe voluiſſet, annuo cenſu & ſacramento fidei, ſe ſuoſque poſteros obligavit : hinc ſibi & hæredibus à B. Petro deſpondens, & ab Apoſtolica ſede certiſſimam tuitionem. *Cupiens principali poſt Deum beati Petri & Apoſtolicæ ſedis protectione muniri, tibi ſumme Pontifex Innocenti & per te Apoſtolicæ ſedi offero Regnum meum, illudque tibi & tuis ſucceſſoribus in perpetuum divini amoris intuitu conſtituo cenſuale, ut ego & ſucceſſores mei ſpecialiter ei fideles & obnoxii teneamur. Hoc lege perpetua ſervandum fore decerno, quia ſpero firmiter & confido, quod tu & ſucceſſores tui, me & ſucceſſores meos ac regnum prædictum Apoſtolica authoritate defendetis.* Rainald. ann. 1204. n. 71. 72. Admiſit illum Pontifex in clientelam & tuitionem ſedis Apoſtolicæ, uti & antea Sancium Regem parentem ejus, qui id exoraverat : *Nos eadem benignitate, qua Patris tui poſtulationem implevimus, tuæ quoque petitioni adeſſe curamus.* Nec tacuit eos honores ad B. Petrum dirigi : *Se B. Petri Reges miniſtros & famulos recognoſcant.* Rex Arragonum id protinus ſignificatum voluerat, in Pontifice perſonam à ſe Chriſti ſpectari : *Cùm corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui eſt beati Petri ſucceſſor, Vicarius ſit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, &c.* Perlecta eſt in Concilio Lugdunenſi anno 1245. ea Regis Arragonum donatio. Concilio Lugdunenſi II. anno 1274. affuit Jacobus Rex Arragonum, & ipſius manu Pontificis corona ſe Regni decorari voluit ; ſed repulſam paſſus eſt, cùm cenſum abnuiſſet, quem pater ſpopondérat. Audiendus hìc Mariana : *Rediit in patriam iratus Pontifici, quod ipſius capiti regni coronam imponere recuſaſſet, niſi vectigali perſoluto, quod Petrus pater ipſius, quo tempore Romæ coronam ſuſceperat, pendere quotannis pactus erat. Jacobo Regi indignum videbatur, Regnum Majorum virtute partum, cuiquam externo Principi eſſe vectigale.*

Innoc. III. Regeſt. 16. Epiſt. 87. Rainald. n. 56 An. 1206. n. 34 1213. n. 51. L. 11. c. 21. L. 13. c. 22.

Poſtremis his verbis mirificè confirmantur quæ diximus, non aliter occurſare ſolitum Pontificem animo Regum Principumque, quàm ut Chriſtum ipſum. Itaque religioſa ea erant obſequia & vincula, quibus ita ſe innectebant, ut ne ſuſpicarentur quidem temporali ſuæ ſummæ dominationi quidquam deceſſurum, ſi Deo, ſi Chriſto, ſi Vicario ejus ſubiicerentur. Eſt quidem jamdiu Pontifici & Apoſtolicæ Sedi temporalis dominatio & Principatus terrenus; ſed ejus à Principibus & Regibus, qui ſe ejus tuitioni committebant, ratio habebatur nulla ; ſpiritali ejus authoritati ſe ſubiici, ab ea ſe defendi percupiebant ; ut quæ intima ſit & innata, propriaque Pontificatus. Sed ubi primùm Reges Pontificem ſibi objecerunt ut unum aliquem ex Principibus temporalibus, ut in hoc Jacobo Arragonum Rege manifeſtum eſt : jam tum alieno cœpere eſſe animo, & à cenſu, ſacramento atque hominio abhorrere, quibus eos ſui illigarant Majores. A Jacobo Rege repulſam paſſus Gregorius X. nihil præterea tentavit : à coronando Rege abſtinuit, qui & ipſe abſtinuit viciſſim ab urgendo Pontifice. Uſque adeo certum eſt, quantiſcumque ſe ſucceſſoreſque ſuos hi Reges devinxiſſent obligationibus, ut eo cultu Sedem Apoſtolicam proſequerentur : alta mente ſemper tamen repoſitum fuiſſe, ab ipſa ſui origine voluntarias eas fuiſſe oblationes, nec moleſtiùs jam, aut importuniùs urgendas. Uſque adeo denique certum eſt, etſi Alexandro II. Gregorio VII. Urbano II. curæ fuerit, & ſi quibus aliis, ut Principes

cipes monerent, eorum Principatus hominio vel censu aliquo teneri in Sedem Apostolicam à Majoribus desponso; suspensis tamen in his progressos esse semper vestigiis, nec negotium facessisse detrectantibus.

IX. Innocentii quoque III. & Sedis Apostolicæ tuitioni subiici se voluit Alphonsus Rex Portugalliæ; cui confirmatum est à Pontifice, quod avo ejus Alphonso ab Alexandro III. concessum fuerat, ne quis Princeps alius Christianus in ea posset invadere, quæ ipse perdomitis Sarracenis sibi subjecisset. *Sub nostra protectione suscipimus regnum Portugallense, & omnia loca quæ de Sarracenorum manibus eripueris, in quibus jus sibi non possunt Christiani Principes circumpositi vindicare; ad exemplar felicis memoriæ Alexandri Papæ, qui hæc avo tuo concessisse dignoscitur, &c. Hæc hæredibus tuis duximus concedenda, eosque super his quæ concessa sunt, pro injuncto Apostolatus officio defendemus.* Atqui ut subesse B. Petri patrocinio id Regnum testatum fieret, annuo censu duarum auri marcarum constrinxit se Rex. *Ad indicium autem quod prædictum regnum B. Petri juris existat, statuisti duas marcas auri singulis annis nobis nostrisque successoribus persolvendas.* Alfonsi hujus patrem Alexander II. Papa Regem creaverat. Princeps is erat stirpis Gallorum Regiæ, & familiæ Burgundiæ Ducum, à quo subacta fuerat Lusitania, ejusque census annuus ex Roderico Eugenio III. oblatus. Ab Eugenio ipso III. censet Mariana Regio nomine donatum primò fuisse Alphonsum. Regis ipsius diploma publicavit Baluzius anno 1180. editum, & à Lucio II. susceptum, à quo nec aliud exprimitur, quàm patrocinio B. Petri & Ecclesiæ Regem regnumque tutum fore. Huic Chronologicæ quæstioni enodandæ non immoror, ut quæ à nostro aliena sit instituto.

Rege 8. 15. Epist. 24. Rege 8. 14. Epist. 19.

L. 7. c. 6.

L. 10. c. 1.

Balux Miscel. Tom. 2. p. 220. 221.

Satius est hìc referri quod suggerunt Annales Cistercienses ad annum 1141. quòd eo rursus anno idem Rex Alphonsus clientem se professus sit beatæ Mariæ de Claravalle, sub annuo censu. *Et quia jam me & omnia B. Petro & ejus successoribus vectigalem constitui, cupiens & nunc beatam Dei Genitricem apud Deum habere Advocatam, de consensu vassallorum meorum, qui absque adjutorio externo me in Solium regium constituerunt, meipsum, regnum meum, gentem meam, & successores meos sub B. Mariæ de Claravalle tutelam, defensionem & patrocinium constituo; mandando omnibus successoribus meis, ut singulis annis Ecclesiæ B. Mariæ de Claravalle in Diœcesi Lingonensi in regno Franciæ tribuant in modum feudi & vassalitii quinquaginta marabitinos auri probati.* Illud quidem iubebat his Regibus Portugalliæ, ut Feudatarii & Tributarii essent B. Petri, & B. Mariæ Claravallensis, atque ita & Abbatis hujus Cœnobii: at totum illud ad spiritalem referebatur subjectionem, ut de temporali jure summo nihil penitus deperiret. Eccujus enim in mentem illud veniret, ut regnum à temporali dominatione Abbatiæ & Abbatis Claravallensis penderet? Charta ipsa quæ Annalibus Cistercienſibus loco suprà laudato intexta est, abundè testatur, censum Portugalliæ Abbates Claravallenses, instar eleemosynæ suscepisse. Ubi desinente superiore sæculo, sperarunt Abbates Claravallenses ad se devolutum esse regnum Portugalliæ ob censum non persolutum, risu magis quam rationibus hæc eorum spes ejecta est; tum enim id extudit necessitas, ut omnes intelligerent has priscorum Lusitaniæ Regum obligationes religiosas, premi & urgeri tam vehementer non posse, nec ad temporalis dominationis imminutionem trahi posse.

Sedis quoque Apostolicæ jura in Lusitaniam tum proposita fuere, cùm legitimi ejusdem Regum stirpis hæredes masculi defecissent: sed nec Sedis Apostolicæ jura multum momenti habere tum quidem visa sunt. Si Marianæ satis perpensa & explorata fuisset hujusmodi regnorum subjectio, non id, ut reor, illi excidisset, eodem tempore propulsasse Hispaniam, hinc Germanorum Imperatorum, hinc Gregorii VII. spem, illam sibi subiicere gestientium. Prima illa subjectio funditùs evertisset summum Imperium Hispaniæ Regum, qui posthac Germanis Imperatoribus obnoxii fuissent. Unde nec ei unquam Reges Hispani assensi fuisse memorantur. At subjectio spiritalis sub Romano Pontifice nihil obstrepit summo regnorum juri temporali. Unde & Pontifici atque Ecclesiæ subiici se cum suis regnis testatum fecere complures Hispaniarum Reges, iis documentis, quæ utrique subjectioni communia sunt, spiritali & temporali, hominiis, sacramentis, annuo censu. Quin & Mariana non multò pòst confitetur, Ramirum Arragoniæ Regem sibi successoribusque suis tributum Papæ solvendum indixisse. *Sedi Apostolicæ in primis & maximè deditus fuit, prorsus ut regnum, seque & liberos Romanis Pontificibus obnoxios vectigalesque fore lege in æternum voluerit & sanxerit.*

Mariana, l. 9 c. 5. & 7.

Nec soli Claravallensi Abbatiæ tributarii fuere Reges. Eodem se nomine venditare potuit Cluniacensis. Teste cum primis locuplete utar Petro Venerabili Cluniacensi Abbate, qui author est Alphonsum Regem Hispaniarum, vestigia parentis sui legentem, Monachis Cluniacensibus solvisse censum annuum ducentarum ampliùs auri unciarum. *Magnificentissimus & famosus Rex censualem se, regnumque suum Christi pauperibus ejusdem Christi amore fecerat, & tam à se quàm à patre suo Fredelanno constitutum censum ducentas auri uncias singulis annis Cluniacensi Ecclesiæ persolvebat.* Ne cogitatio quidem illa cadere poterat in potentissimum Regem, si tributarius fieret Monachis, Christi paupertatem amplectentibus, posse illos arrogare sibi summa ipsa regnorum suorum jura, aut ipsa regna aliquando sibi vendicare, si masculi hæredes jam nulli essent, aut census non esset persolutus.

De Mirac. l. 1. c. 11.

X. Non mihi tempero, quin luculentissimum illud prorsus ex eodem Petro Abbate Cluniacensi hìc saltem interseram, quanquam superioris Capitis argumento accommodatius. Satius omnino est hìc inseri, quàm præteriri, quanquam finitima sint horum Capitum argumenta. In Epistola ad Eugenium III. scripta Pontificem certiorem faciens de negotio quod sibi ab eo delegatum fuerat, narrat Petrus Provinciam Arverniam eo tempore calamitosissimo, quo Caroli Magni Regia stirps concidebat, à Regibus neglectam, à Comitibus divexatam, ad Ecclesiæ tuitionem confugisse, & ab Episcopis administratam fuisse, Principum tunc munia obeuntibus. *Alverniam regnum fuisse multis notum est. Hujus tota penè cura deficientibus Regibus, Comitibus magis Christianum populum infestantibus, quàm defensantibus, ad justum & lene regimen Ecclesiæ jam à longo tempore conversa est. Huic soli deficientibus, ut dixi, Principibus, vel infestis, huc usque innixa est, sub hac se tutam & securam mansisse gavisa est. Episcopi enim qui ante istum terræ illi jure Ecclesiastico principati sunt, & quod suum erat, juxta sibi datam gratiam impleverunt, & quod Regum & Principum fuerat in defensando Ecclesiam, juxta quod licuit, suppleverunt.* Addit Petrus, Episcopo Claromontano cessante clavum regere ejus Provinciæ, & nec spiritalem jam ejus, nec temporalem administrationem gerente, calamitatibus eam luctuosissimis immersam absorptamque penè fuisse.

L. 6. Ep. 25.

Ex his validè confirmantur, quæ à nobis structa sunt superiùs. 1. Cadente Caroli Magni prosapia, exoriente Hugonis Capetii stirpe, & necdum satis confirmata, ebullisse novos Principatus, tum civiles, tum sacros. 2. Comites & Duces ex temporariis

riis Præfectis perpetuos ſuo tum marte evaſiſſe, & tam impotenter ea poteſtate uſos eſſe, ut tunc vehementiſſimè propendere cœperint populi, ad Clericos ſibi dominos & Principes accerſendos. 3. Non Prælatos ipſos ſua ſponte veniſſe, aut irruiſſe in hos Principatus, ſed à populis accitos, ut longa Comitum & Præfectorum ſævitia fatigati, ad Paſtorum ſuorum ſollicitudinem confugerent, & in eum ſe veluti portum reciperent. 4. Ea Epiſcoporum dominatio temporalis à ſpiritalis ingenio, humanitate, charitate non recedebat, verè nimirum Epiſcopalis. *Epiſcopi terræ illi jure Eccleſiaſtico principati ſunt, &c. Quod Regum vel Principum fuerat in defendendo Eccleſiam, juxta quod licuit, ſuppleverunt.* 5. Dilapſa hæc tandem Epiſcopis eſſe dominia, ubi & ipſi ab illa, quæ hæc ſibi pepererat, dilapſi ſunt humanitate, charitate, vigilantia indefeſſa.

Rainald.ann. 1198.num.18. 1202. 33. 40. 1211.num.23. 1217.num.48. 1218.num.71. 1219.num.44. 1220.num.34. 1221.num.40. 1223.num.53. 1232.num.4.

XI. Sed hinc univerſim illud exiſtit, ſponteam illam obſervantiam, qua ſe civitates Epiſcoporum committebant ſive tuitioni, ſive dominationi temporali diuturniorem non fuiſſe, quàm ipſorum incredibilem quandam ſapientiam, ut par eſt, & charitatem, & honorum bonorumque terrenorum omnium contemptionem. Innumera ſunt & alia id genus exempla in Annalibus Eccleſiaſticis diſſeminata, præter ea quæ ſuperiùs allegata ſunt. Innocentius III. Ducem Poloniæ in tuitionem admiſit Sedis Apoſtolicæ anno 1211. ſub cenſu quatuor marcarum quarto quoque anno. *Promitto Romanæ Eccleſiæ omnimodam fidelitatem, & me paratum in defenſionem Eccleſiarum.*

Anno 1219. & 1223. Rex Monæ Inſulæ regnum ſuum Honorio III. ſubjecit ſub annuo cenſu, hominio & fidei ſacramento. Anno 1220. in Dania à Legato Pontificis intentata iis excommunicatio eſt, qui molirentur aliquid in id regnum, quod Apoſtolicæ ſubeſſet clientelæ. *Regnum Daniæ ad Romanæ Eccleſiæ juriſdictionem noſcitur pertinere.* Cenſum ab annis quinque ceſſantem anno 1221. idem Honorius III. accepit. Anno 1232. Gregorius IX. conceſſit Neophytis Gothlandiæ populis, ut nec Daniæ, nec Sveciæ Regibus ſubeſſent, ſed Epiſcopo ſuo, dum in Chriſtiana & Catholica fide immoti ſtarent. *Ad ea verò jura quæ perſolvere tenentur indigenæ de Gotlandia, per omnia perpetuò tenebuntur Epiſcopo ſuo, ſuiſque Prælatis annuatim perſolvenda; ita quod nec regno Daciæ, nec Sveciæ ſubiicientur. Perpetuam enim eis indulſimus libertatem, quandiu eos apoſtatare non contigerit.* Anno 1246. Innocentius IV. cum Rege Norvegiæ diſpenſavit, ut quamvis juſto conjugio natus non eſſet, Regnum id tamen & retineret, & ad poſteros tranſmitteret. Edidit Baronius ad annum 1062. Epiſtolam Alexandri II. Papæ, à Suenone Daniæ Rege cenſum repoſcentis, quem Majores ejus polliciti eſſent. Anno 1251. Princeps Lithuanorum tuitioni ſe commiſit Innocentii IV. Epiſcopos ab eo & Apoſtolicos depoſcens Concionatores, ad idololatriam ſua ex ditione profligandam. Anno 1255. Regia illum corona decoravit Alexander IV. conceſſitque ut circumpoſitas gentes ſub jugum mitteret armatus, miti poſtea Chriſti jugo ſubiiciendas. Anno 1285. plures ſcripſit in Poloniam Litteras Honorius IV. ut cenſum exprimeret Eccleſiæ Romanæ deſponſum. Fidem facit Ditmarus jam inde ab anno 1013. Duces Poloniæ annuum cenſum Romanæ Eccleſiæ exolviſſe. Petiit & accepit hunc cenſum Gregorius VII. marcarum argenti centum; ſcitèque obſervatum eſt à Baronio, monumentum id fuiſſe Polonorum pietatis, qua fungi voluiſſent in B. Petrum, ubi primùm fide Chriſtiana initiati fuere. *Erat cenſus iſte ab exordio, ut apparet, Polonorum gentis converſionis, pietatis ergo, promiſſus annis ſingulis Principi Apoſtolorum, & ejus loco perſolutus ipſius ſucceſſori Romano Pontifici.*

Rainald.ann. 1246.num.33. 1251.num.44. 1255. 57. 58. 1285.72.

Baronius nu. 2.3.

Ejuſmodi certiſſimè fuere exordia horum ſive cenſuum, ſive hominiorum, ſive fidei ſacramentorum; ſive cùm Angli à B. Gregorii diſcipulis ad fidem Chriſti primùm adgregati ſunt. Sive dum Luſitani per Principem Gallicæ gentis à Sarracenorum ſervitute ſubducti ſunt; ſive cùm Reges Arragoniæ vel Principes Barcinonenſes de iiſdem Sarracenis nobiles reportavere victorias. Sive dum Dani, Sveci, Lithuani, Poloni Chriſto primùm nomen dedere: non ſine magno ſemper Romani Pontificis adjumento, & flagrantiſſimo charitatis Apoſtolicæ æſtu in gentes ſuo ovili accreſcentes, & harum viciſſim in B. Petrum & in ſummum Chriſtiani nominis Pontificem ingenti veneratione. Hinc inſtinctus illis quodammodo inſitus, ut inſigni aliqua oblatione & dono colerent primum & principem Chriſtianæ fidei propagatorem. Sed donum illud erat pietatis, *pietatis ergo*, ut ajebat Baronius. Ubi veniam fecit Benedictus IX. Principi Caſimiro, Cluniacenſi Monacho, & Diacono, ut Poloniæ regnum adminiſtrare & uxorem ducere poſſet, cenſum etiam ille & quandam expreſſit Capitationem, ſed ut memoris animi, & pietatis teſſera ea eſſet, *in ſignum præſtiti beneficii*, ut ait Longinus, Hiſtoriæ Poloniçæ Scriptor. Feudatariam quidem & tributariam Eccleſiæ Romanæ vult Longinus hinc fuiſſe Poloniam, ſed totum revolvebatur in hoc unum tributum pietatis. *Ab eo tempore regnum Poloniæ factum eſt Romanæ Eccleſiæ, imò Vicario Jeſu Chriſti ſummo Pontifici feudale & tributarium.* Subalieni ab eo erant primùm Poloni, ſed nonniſi ob perpetuam & irrevocabilem neceſſitatem ejus denarii pendendi. *Videbatur cenſus iſte, qui denarius ſancti Petri vocabatur, primum Polonis difficilis atque gravis, utpote qui ſecum perpetuam trahebat in Polonos obnoxietatem.* Vox ipſa Denarii eleemoſynam prodit. Idem prodit & diſpenſatio, aç diſpenſandi cauſa, ad pietatem ſpectans. Feuda & tributa, cenſus & hominia alio, nempe religioſo ſenſu capiuntur, quando quis Vicario Chriſti obligatur. Vicario enim Chriſti ſpiritale Imperium eſt, quà Vicarius Chriſti eſt. Anno 1180. cùm Caſimirus Poloniæ Rex Regias edere meditaretur Conſtitutiones, ab Alexandro III. Papa Apoſtolica eas authoritate confirmari voluit; ſed nihil hìc fuit, quod temporalem redoleret ſubjectionem.

Baron.ann. 1041.num.11. 1045. num.2. 1180.num.13.

Nec præteriri fas eſt quod obſervat Longinus in nova quadam exactione denarii ſancti Petri ex omnibus Polonici regni Provinciis. Compendioſiſſimum id ait ille exiſtimatum eſſe Reipublicæ Polonicæ, quòd cùm ejus Provinciæ aliquæ uſurpatæ fuiſſent à vicinioribus Principibus, qui non uſurpatas eas à ſe, ſed juſto dominio ſemper poſſeſſas jactabant; Polonici eas eſſe regni demonſtrabatur ex denario B. Petri, quem annuum perſolvebant. Anno 1317. Joannes XXII. Papa denarium B. Petri ab Anglis exigebat, ut ex Regeſto Epiſtolarum hujus Pontificis evincitur. Quo ex eodem conſtat eundem denarium pendi eo ævo ſolitum adhuc fuiſſe à Svecis, Danis, Norvegis, Polonis. At omnibus illis regnis perſuaſiſſimum tunc erat dependi à ſe tributum pietatis & religionis, denique oblationem, qua coleretur Deus, eleemoſynam, qua pauperes levarentur. Cùm anno 1319. Polonia ab hoſtibus vaſtata obtritaque fuiſſet, & lumen ipſum Regiæ Majeſtatis extinctum, dari tandem cœpit opera, ut ea reviviſceret. Interceſſere Bohemi, Poloniam Bohemiæ obnoxiam & tributariam profeſſi. Controverſia tandem diſceptata eſt coram Joanne XXII. Papa, approbantibus Polonis, nunquam Regnum ſuum cuicumque Regno alii obnoxium fuiſſe, & hoc invictiſſimo argumento id efficientibus, quòd immediatè ſubeſſet ſummo Pontifici, ei-

Rainald.ann. 1317.num.49. 1319.num.2.

que censum penderet annuum. Vide ut de eare idem Pontifex ad Archiepiscopum Gnesnensem perscripserit: *Tam vos per Episcopum & litteras, quàm idem Episcopus per se ipsum cum multa nobis instantia supplicastis, ut cùm Regnum prædictum esset nobis & Ecclesiæ Romanæ nullo mediante subjectum, & in signum subjectionis ejusmodi census, qui denarius B. Petri vocatur, nobis & eidem Ecclesiæ annis singulis deberetur, &c.* Adeo non ergo hic pietatis census, & hæc ad Apostolicam sedem subjectio temporalem subjectionem invehebat Reipublicæ Polonicæ; ut contrà hinc proderetur summum ejus jus & summum imperium, nulli præterea terrenæ potestati obnoxium. Toto etiamnunc Christiano orbe res adhuc ita comparatæ sunt, summo is demum jure Principatum, non precariò possidet, qui ejus obedientiam filialem Papæ præstitit.

Baron. ann. 1331. nu. 24. 1344. nu. 49. 1458. n. 18.

Anno 1331. voluere Stetinenses Duces Principatus suos jure feudi & beneficii à Joanne eodem XXII. tenere, præstito illi fidei sacramento. Anno 1344. Ludovicus de Hispania Comes Claromontanus à Clemente VI. impetravit facultatem subjugandi Insulas Fortunatas, quarum & Rex inauguratus est ab eodem Pontifice, à quo habiturum se recepit regnum, feudi nomine, homagio ligio, & censu annuo quadringentorum auri florenorum. Ubi eminet perspicuus & perpetuus ille quasi instinctus, aucupandi colorem aliquem & titulum justum, & à cœlo approbatum, ad ineundum regnum, & ad indicendum bellum iis, qui nec lacessiverint unquam, nec obnoxii hactenus fuerint. Anno 1458. Despota Rasciæ, vel Rex sine prole excedens, Principatum suum Romanæ transcripsit Ecclesiæ. Ex quo non absurdè conjicitur censualem illi ante fuisse, quando id tum pervagatissimum erat.

XII. De Hungaria antè diximus, sed supersunt pauca, quæ præteriri nefas sit. Anno 1232. Andreas Hungariæ Rex ad Prænestinum Cardinalem Sedis Apostolicæ Legatum per litteras significavit, Beatum Stephanum Hungarici Regni conditorem, noluisse suo marte, & propriæ cupiditatis impetu Regiæ Majestatis insignia invadere, persuasum cælestibus auspiciis, Deique nutu opus esse, ut quis ad ejus amplitudinis fastigium enitatur. Hinc à Dei in terris Vicario Regia illum corona cingi voluisse. *Qui ad Regni Solium authoritate propria noluit sublimari, sciens scriptum, quod nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo. Et ideo non à quolibet, sed à Vicario Jesu Christi & Petri beatissimi successore assumpsit Regni diadema.* Nec ingenua illa confessione detrahebatur quidquam de splendore summi imperii, quod & certissimum erat ipsi Gregorio IX. cujus Legatum agebat Prænestinus. Cùm enim anno 1240. ad Georgiæ Regem litteras daret Gregorius, conceptis verbis illud affirmavit, Subjectionem eam & observantiam, quam Sedi Apostolicæ Reges præstarent, in incrementum potiùs, quàm in injuriam & damnum cedere supremæ eorum dominationis: cùm tantò æquius sit Reges hominibus dominari, quantò impensiùs ipsimet summo omnium dominatori Deo obtemperant. *In hac quidem obedientia nullius quantumcumque potentis imperium, nullius honor Regis minuitur; sed ex hac omnium potestas & libertas augetur. Quia illi dignè populorum præsunt regimini, qui sicut ipsi alios præcellere cupiunt, sic divinæ student excellentiæ famulari.*

Rainald. an. 1233. num. 51. 1240. nu. 42. 1379. num. 31. 1491. n. 47. 49.

Anno 1179. confessus est & Ladislaus Rex, eo consilio Stephanum Regem regio se diademate ornari à Papa voluisse, ut & ipse, & successores eo vinculo magis constringerentur ad Catholicæ fidei observantiam indeflexam. *Et ut Principatum fidei in sacrosancta Romana Ecclesia consistere demonstraret, non à se, vel ab alio, sed à Romana Ecclesia matre omnium & magistra regni diadema revelatione divina meruit obtinere; ut ab eo quasi quodam capite principali dona sua in omne corpus defunderet lux divina.* Cùm anno 1291. cœpisset Rodolphus Imperator Hungariam invadere, eaque jam Albertum filium investisset, ut ea jam in feudum Imperii cederet, intercessit his innovationibus Nicolaus IV. Papa, & Rodolphum commonuit, Hungariam immediatè semper subjectam fuisse Apostolicæ Sedi. Itaque immediata in hac ad sedem Petri subjectione ea vis inerat & libertas, ut ejusmodi Principes nulli præterea terreno Principi subesse possent. Anno 1301. Bonifacius VIII. toto authoritatis suæ pondere connixus est, ut Bohemi Regis consilia everteret, Hungariam sibi subiicere molientis. Anno 1308. confessi sunt Hungari, quem ipsi elegissent Regem, eum à Papa confirmari debere, & coronari ejus authoritate. Anno 1448. conquestus est Callistus III. Papa, quòd in electionibus Regum Bohemiæ & Hungariæ tum nulla haberetur ratio Sedis Apostolicæ, cujus ea Regna sint speciali jure. *Cùm regna Hungariæ & Bohemiæ peculiarius sint beati Petri.* Agebatur tunc de Georgio Podiebraccio in Regem Bohemiæ electo, qui Hussitarum errores combiberat. Ei malo occurrebat Pontifex. Et sanè ut ne adversarium experiretur Pontificem Georgius, fidei Catholicæ rursus se tum adglutinandum, & in unitate atque obsequio sedis Apostolicæ perseveraturum recepit. Qui tamen fidem fefellit. Anno 1479. Regina Bosniæ Regnum suum Papæ legavit.

Rainal. ann. 1301. n. 8. 10. 1308. num. 25. 1408. num. 20. 1479. n. 73.

XIII. Una supereſt quam paucis attingamus Francia, cujus regni supremum jus, & nemini nisi Deo obnoxium temporale Imperium, ita certum & inconcussum semper fuit, ut ne in controversiam quidem trahi potuerit. Nec ullius tamen usquam regni tanta fuit in Apostolicæ sedis venerationem propensio, aut effusior beneficentia. Anno 1081. Bertrandus Provinciæ Comes Gregorio VII. sacramentum fidei præstitit, Principatumque suum successorumque ejus clientelæ subiici deinceps voluit. *Pro remissione peccatorum meorum & parentum meorum offero, concedo, dono omnem honorem meum omnipotenti Deo, sanctis Apostolis Petro & Paulo, & domino meo Gregorio Papæ VII. & omnibus successoribus suis, ita ut quidquid placuerit deinceps domino Papæ, de me & de toto honore meo sine ullo contradicto fiat.* Quibus verbis patet has fuisse spirituales hostias Deo oblatas, Petro, Pontifici; nec eo sacrificio, quod Deo & Principi ejus ministro offerretur, Regnorum aut splendorem obscurari potuisse, aut extenuari potentiam. Cùm idem Gregorius VII. suos in Galliam ablegaret Legatos, præcepit, ut Gallos hortarentur, ad denarium beato Petro persolvendum. Etenim jam olim Carolum Magnum constare generales Collectas fieri curasse apud sanctum Ægidium, ad Anicium & ad Aquisgranum, ut pecunia hinc corrogata Romam mitteretur. *Dicendum est omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquæque domus saltem unum denarium annuatim solvat beato Petro, si eum recognoscunt Patrem & Pastorem suum more antiquo. Nam Carolus Imperator, sicut legitur in tomo ejus, qui in archivo Ecclesiæ beati Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras, ad servitium sedis Apostolicæ, id est, Aquisgrani, apud Podium sanctæ Mariæ, & apud sanctum Ægidium: excepto hoc quod unusquisque propria devotione offerebat.* Cùm apud Pontifices ipsos in confesso sit, Franciæ Regnum nulli omnino temporali subiici Principi, nisi Regi suo: quod & in Decretalibus sancitum est ab Innocentio III. hinc facilè colligitur, illum Petri denarium quem Gregorius VII. deposcebat, nihil subjectionis temporalis regno importare potuisse. Oblatio erat ea &

Jacobus Cardin. Papi. Epist. 679.

Baron. ann. 1081. n. 33.

L. 8. Ep. 23.

elee-

eleemosyna, quæ jussu & hortatu Caroli Magni toto regno erogabatur.

Rainald. an. 1375. n. 29. an. 1462. n. 11. Anno 1375. Carolum VI. Galliæ Regem per litteras commonuit Gregorius XI. Papa, ut dominium & sacramentum fidei sibi solvi juberet à Carolo filio ejus Delfino, ob aliquos Delfinatus tractus, quorum penes Apostolicam sedem esset summum dominium. Anno 1462. Ludovicus XI. Rex sedem Apostolicam donavit Comitatibus Valentino & Diensi, quorum postremus Comes à nepotibus & hæredibus suis in carcerem contrusus, iis Galliæ Regem donaverat ea cautione, ut hi Comitatus ad sedem Apostolicam devolverentur, si eos Rex nepotibus aliquando suis transcriberet. Atqui exhæredibus nepotibus eas ditiones restituerat Carolus VII. Rex Ludovicus ergo XI. testamenti tabulis obsecutus, eos Comitatus Pio II. restituit, & quidem summo cum dominio, nec hominio, nec sacramento fidei retento. Vicissim Pontifex cessit castris & terris, quæ his obnoxiæ essent in Gallia. Anno 1483. Senatus Gratianopolitanus Comitatus eos Regno

Idem, n. 45. Franciæ reddidit. Sixtus IV. ad Ducem Borbonium rescripsit, ut de eo sarciendo damno admoneret. Anno 1486. Innocentius VIII. Carolum VIII. Regem interpellavit, ut Comitatus ii Romanæ redintegrarentur Ecclesiæ. Electi sunt Cognitores, sed tandem aliquando Alexander VI. Comitatus Regi dimisit, vicissim ab eo remuneratus, ut par erat, effusa & in Pontificis proximos Regia munificentia.

Epist. 44. 36, 40. Quoad Comitatum Venaissimum, Ludovicum IX. Regem & Comitem Tolosanum Gregorius IX. certiores fecit, eum sibi commendatum esse, non proprium, donec liqueret plenius cujus juris esset. Sed fœdere inito Lutetiæ anno 1228. cessit beato Ludovico Regi Tolosanus Comes, quidquid in Regno Franciæ cis Rodanum obtinebat, & Legatis Papæ cessit, quidquid de Terris Im-

Conc. To. 11. pag. 419. perii obtinuisset ultra Rhodanum. *Terram autem quæ est in Imperio ultra Rodanum, & omne jus, si quod ipsi Raymundo competit, vel competere posset, in ea præcisè & absolutè quitavit dicto Legato, nomine Ecclesiæ in perpetuum.* Sed cùm eo fœdere posteriores sint Gregorii IX. Epistolæ, hinc conjicitur in ancipiti rem tum adhuc fuisse post istud fœdus; quanquam ambigi non possit,

Du Puy des Droits du Roy, p. 468. quin possessio fuerit penes sedem Apostolicam ab anno 1273. quo Philippus Audax Rex eum Principatum restituit Gregorio X. qui per litteras ei & gratulatus est, & gratias egit.

XIV. Nequaquam id mihi quidem propositum fuit, ut prolixiùs enumerarem, vel ostentarem Principatus, qui vel Ecclesiæ Romanæ, vel Ecclesiis aliis dono dati plurimi & opulentissimi sunt. Sed cùm instituti mei esset persequi oblationes sacras, non potui eas in præteritis dimittere, quæ omnium magnificentissimæ fuere, oblatis contraditisque Deo & Ecclesiæ Comitatibus, Ducatibus, Regnis. Nihil ad Christi, nihil ad Ecclesiæ gloriam illustrius vel optari potuit, quàm abjecta ad Ministrorum ejus pedes regna; non quo jam distrahantur: ecquis enim emptor? sed ut fontes hinc scaturiant inexhausti eleemosynarum & Collectarum in pauperes. Nec pœnitet nos operæ in id impensæ, ut hos Principatus oblatos ostenderemus, non homini, non privato Principi tertio, non Pontifici terrenum Principem agenti, sed Vicario Christi, sed Christo & Deo; unde nec Regibus ipsis vel tantillum de summi Imperii gloria decerpebatur.

Le Vexin. Lubet & hìc alia ad cumulum acervare ejusdem doctrinæ argumenta, quæ si inculcata animis hominum satis olim fuisset, jura hæc Ecclesiæ moderatiora forsan fuissent illa quidem, sed & diuturniora. Comitatus Vilcassini hereditas ad Ludovicum Crassum Regem pervenit, qui tum cùm bellum gravissimum imminere, ejus Comitatus vexillo donati cum pompa ipse se voluit in Cœnobii Ecclesia Sandionysiani, cujus feudus habebatur is Comitatus. Erat id proprium & insigne vexillum amplissimæ hujus Abbatiæ, quod ex officio suo gestabant Comites Vilcassini, quod & gestare, vel gestandum delegare Reges ipsi voluere, ubi eam nacti sunt hæreditatem. Sic enim Sugerius Sandionysianus Abbas in vita Ludovici Crassi. *Rex vexillum ab altari suscipiens, quod de Comitatu Vilcassini, quo ad Ecclesiam feodatus est, spectat; votivè tanquam à domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes evolat.* Idem habet & Sandionysianus Monachus, vitæ scriptor beati Ludovici: *Itaque Martyres Dionysium, Rusticum & Eleuterium interpellans, vexillum de altario sancti Dionysii, ad quod Comitatus Vilcassini spectare dignoscitur, quem etiam Comitatum Rex Franciæ debet tenere de dicta Ecclesia in feodum, morem antiquum antecessorum suorum servare volens, signiferi jure sicut Comites Vilcassini soliti erant suscipere, suscepit, cum pera & baculo peregrinationis.*

Du Chesne, To. 4. pag. 312 To. 5. pag. 384

Qui Philippi Audacis Burgundiæ Ducis vitam litteris consignavit, quemque Gallico sermone donavit Laborator, ingentis pretii gemmam ab eo Duce donatam tradit Abbati sancti Benigni, quindecim millium argenti librarum pretio emptam, ut ea quasi investirentur ab Abbate Duces Burgundiæ, quo primùm die Ducatus possessionem inirent. Pag. 95. Cùm urbem & Comitatum Bononiensem Ludovicus XI. adeptus esset anno 1477. Coronæ Franciæ illum univit, ea conditione, ut tum ipse, tum successores Comitatum eum, urbemque clientelari jure obtinerent à B. Virgine Maria, sub hominio & fide; utque novi quique Reges cor aureum pondo viginti quinque Ecclesiæ Bononiensi offerrent. Eo munere & hominio functi sunt deinceps Reges, quod & Senatusconsulto confirmatum est Parisiensi anno 1635. ex quo & hæc delibavimus.

Memoires du Clerge, edit. dern. To. 3. p. 181.

XV. Possent plura huc congeri exempla hominii beatæ Mariæ Virgini, aut alicui Cœlitum persoluti, nec sine censu annuo alicui Ecclesiæ pendendo, ne suspiciuncula quidem ulla cujusquam animum tum subeunte de temporali hinc emersura subjectione qualicumque. Quin præjudicatum erat ex adverso nulli præterea temporali subesse domino, qui sua Cœlitibus hominia & fidei sacramenta præstaret solenni ea pompa. Eò refertur quod narrat Gobelinus in Commentariis Pii II. à Bosniæ Rege, quo Hungariæ Regis spes improba illuderetur, & irrita caderet, qua subesse eum sibi jactabat, Pontificem appellatum esse, ut Regiam illi mitteret Coronam; quod Pontifex tum detrectavit, ne Hungariæ Regis jura quæpiam imminutum iret. Attingit & idem alibi, quod supra perstrinximus, Stephanum Hungariæ Regem, ne potestati subesset Imperatoris, Coronam Regiam à Papa exoratse, quæ religiosissimè deinceps ab Hungaris servata sit, ut sacrum & æternum pignus Regni, nulli obnoxii humanæ potestati. *Cui Germanici jugum Imperatoris declinanti, Romanus Pontifex Coronam misit, gemmis & auro pretiosam, quæ usque hodie quasi sacra servatur; nec Hungari verum existimant Regem suum esse, nisi qui ea fuerit coronatus.* Nec secus Matthæus Paris Regem Scotiæ anno 1244. perhibet, quo se dominio subduceret Regis Angliæ, tuitioni se Papæ commisisse, Principatus sui partem precariò ab eo retenturum. *David volens collum suum de sub jugo fidelitatis domini Regis excutere, ad alas Papalis protectionis confugit, spondens se tenere Vvalliæ partem eam contingentem ab ipso Papa.* Ubi in vita beati Romualdi narrat Petrus Damiani, Principem Polonorum mira flagrasse cupiditate, ut eum Papa Regia insigniret corona, at pro virili sua parte restitisse Ottonem III. Imperatorem: hinc abundè declaratur, maluisse Poloniæ Principem Pontifici, qui parens est omnium fidelium, obnoxium se & clientelarem degere, quàm Imperatori, qui primo quidem ille loco sedet, sed

L. 11. pag. 297. L. 12. pag. 325.

Cap. 9.

inter Principes temporales ; & quibus præeſt, temporali præeſt poteſtate.

XVI. Prolixiuſculæ tandem diſſertationis finem facient beatus Bernardus & Otto Friſingenſis Epiſcopus. Narrat Bernardus in vita beati Malachiæ, Celſum Archiepiſcopum Armachanum jam ætate ingraveſcente, & morti proximum, omnibus præcepiſſe, & ipſis etiam Regibus Hiberniæ, idque *ſancti Patricii authoritate*, ut Malachiam ſibi ſucceſſorem darent. Apoſtolatum ejus gentis olim geſſit B. Patricius, quem & Hiberni eo cultu ſunt deinceps proſecuti, ut ſucceſſori ejus omnes omnino ſubeſſent, nulla Epiſcoporum, nulla Regum exceptione. *Cujus reverentia & honore tanquam Apoſtoli illius gentis, qui totam patriam converti ſſet ad fidem, ſedes illa, in qua & vivens præfuit, & mortuus requieſcit, intacta ab initio cunctis veneratione habetur, ut non modò Epiſcopi & Sacerdotes, & qui de Clero ſunt, ſed etiam Regum ac Principum univerſitas ſubjecta ſit Metropolitano in omni obedientia, & unus ipſe omnibus præſit.* Compendiaria hæc videri poteſt tabella, eorum quæ in univerſa Eccleſia geſta ſunt. Quos primùm populi habuere ſanctiſſimæ ſatores fidei, & cœleſtis Religionis propagatores : eos eorumque ſucceſſores ea venerati ſunt pietate, ut iis etiam temporaliter ſe ſubeſſe percuperent. Sed ut in Hibernia nihilominus ſummo imperio utebantur Reges, quanquam Archiepiſcopo Armachano, Patricii ſucceſſori, & Chriſti Vicario ſubeſſent; ita Chriſtiani Principes, qui ſe beati Petri & ejus ſucceſſorum, qui longè plurimarum parentes fuere & conditores Eccleſiarum, feudatarios & clientes eſſe voluere, illud habuere fixum in animo ſuo & præjudicatum, nihil his religioſis obſequiis temporalem decreſcere Principatus apicem.

Otto verò Friſingenſis Epiſcopus ſua ſponte collabaſcere ait eorum ſententiam, qui à Conſtantino volunt Romanum Pontificem toto Occidente donatum, & ipſo ejus teſtamento labefactari. Ut Orientem enim ille, ita & Occidentem inter filios & ſucceſſores diviſit, quos & in eo quidem imitatores habuit. Nec ſecus tamen poſſe dici cenſet, Chriſtum Eccleſiam ſuam quæ tot Reges ſuo ſinu complectitur, non alios aliis obnoxios, nec precariò regnantes, ſed ſummo utentes imperio, ad unum tamen ſpiritale Caput, ad unum Pontificem omnium Patrem revinctos; Eccleſiam, inquam, ſuam Chriſtum donaſſe omnium mundi Regnorum longè maximo & pulcherrimo, tanquam pignore quodam in anteceſſum deguſtando Regni cœleſtis ei deſponſi : & veluti monumento inſigni omnipotentiæ Verbi Incarnati, qua terra, qua cœlum patet. *Ut ſecurior de regni cœleſtis promiſſione fieret Eccleſia, regnum ei temporale regnorum omnium maximum tradidit; ſicque paulatim civitas Dei creſcens, ad ſummum apicem atque Monarchiam profecit. Et notandum quod ante incarnationem ſuam civitas Dei ad plenum honorata non fuit, poſtmodum verò cùm aſſumptam carnem ad cœlos attolleret, quaſi accepto regno juxta parabolam, Regnum ſuum, id eſt, Eccleſiam ad ſummum faſtigium, quo altius nihil in terra, provexit : ut per hoc civibus mundi ſe non ſolum Deum cœli, ſed & Dominum orbis oſtenderet, civeſque ſuos patriæ dulcedinem ex peregrinationis proſperitate doceret appetendam.*

L. 3. c. 3. 4.

De Immunitatibus Perſonarum & Terrarum Eccleſiæ.

CAPUT XXXIII. P. 2. l. 3. c. 4.

Immunitates Eccleſiaſticæ Perſonarum & rerum uſque ad exitum ſæculi IV.

I. II. Juſtiniani leges ad immunitatem agrorum Eccleſiæ, quos extraordinariis tantùm tributis abſolvit.

III. Immunitas agris & miniſtris Eccleſiæ à Conſtantino conceſſa.

IV. Geminam hanc immunitatem Conſtantius ampliavit.

V. Voces quædam elucidantur.

VI. Eam immunitatis legem revocat Conſtantius, aut coarctat.

VII. Ante obitum ſuum abrogat Conſtantius illam revocationem ſuam.

VIII. Julianus Apoſtata abrogat, Valentinianus reſtituit immunitatem Eccleſiæ.

IX. Eam innovant & dilatant Gratianus & Theodoſius Magnus.

X. Uſque ad Theodoſium Magnum agri Eccleſiæ tributa ordinaria penſitarunt. Probatur ex Ambroſio.

XI. Qui ita animatus erat, ut vel ipſos Eccleſiæ fundos auferri ſineret, ſolis ſe tunc oblationibus ſuſtentaturæ.

XII. Non abhorrebant ſancti Patres ab ea terrenorum omnium abdicatione, quæ jam tributis & exactionibus non ſubeſſet.

XIII. Conſtantiſſima ea Patrum doctrina eſt, perſonas & terras Clericorum cœleſti lege immunitatem certiſſimam aſſecutas eſſe, ultro tamen tributis ſubjici, exemplo Chriſti.

I. AN agri Eccleſiæ omnium ſemper tributorum immunes fuerint, addubitatum eſt. Edixit quidem Juſtinianus, Africanæ ut omnes Eccleſiæ Catholicæ agros recuperarent, quoſcumque antè Ariani eripuiſſent; ſed ea lege, ut publicas exolverent penſiones : *Ut tamen publicas pro illis penſiones conferant.* Confirmata eſt ab eodem Imperatore immunitas Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ mille & centum officinarum, quarum reditibus gratis omnes ſepeliebantur; ſed penſionibus ordinariis ſtatim ſubeſſe declaratæ ſunt officinæ aliæ omnes, & ejuſdem Patriarchalis Eccleſiæ, & aliarum Eccleſiarum, necnon & Cœnobiorum ac Xenodochiorum. *Et ſancimus, ut centum quidem illæ & mille officinæ ad peragendas defunctorum exequias deputatæ, omnibus modis integro numero, & omni præſtatione liberæ conſerventur. Cæterè verò omnes hujus almæ urbis officinæ, ſive ſacroſanctæ ſint alicujus Eccleſiæ, ſive Hoſpitalium, ſive Monaſteriorum, ſive Orphanotrophiorum, ſive Ptochiorum, ſive Regiarum domuum, ſive aliquorum Magiſtratuum, ſive Senatorum, ſive aliquorum militiis adſcriptorum, hæ inquam omnes publica illis impoſita præſtent vectigalia.* Itaque recens comparatæ hæ poſſeſſiones, prioribus ſemper tributis ſubiiciebantur, nec ulla ad eas vel Eccleſiis, vel Regiis Palatiis, vel Dignitatibus Imperii eminentiſſimis immunitas annuebatur. Sed minimè prætervolanda eſt, quam depromit Imperator ejus rei ratio. Ne exonerandis aliis alii graviùs onerentur, & ne veteribus tributis extenuandis nova neceſſe ſit invehi. *Nemine queunte inniti privilegiis, &c. Neque enim ſuſti-*

Novel. 37.

Novel. 43. c. 1.

nemus

nemus aliorum onus ad alios deferri; aut tam immitem proponere formulam, ut quotidie vectigalia augeantur, &c. Cùm nihil tam magno studio, tamque seriò affectemus, quàm ne novo quisquam vectigali oneretur.

II. Alibi verò fundos Ecclesiæ subducit Justinianus sordidis & extraordinariis exactionibus, non ordinariis, nec iis, quæ ad vias, ad pontes, ad reparationes urbium destinantur. *Ad hæc sancimus omnium sanctarum Ecclesiarum, & omnium venerabilium domorum possessiones, neque sordidas functiones, neque extraordinarias descriptiones sustinere. Si tamen itineris sternendi, aut pontium ædificii vel reparationis opus fuerit, ad instar aliorum possessorum, hujusmodi opus & sanctas Ecclesias, & venerabiles domos complere, dum sub illa possident civitate, sub qua tale fit opus.* Si qui Curialium fuerant agri, ii ad fiscum Ecclesiæ pertinere incipiant; illos eximit Princeps novis & extraordinariis oneribus, non antiquis. *Liberas eas esse sancimus, descriptione Lucrativorum.* Quod extremum caput innovatur in Codice, addita hac ratione memoranda ad immunitatem rerum Deo dicatarum. *Cur enim non faciamus discrimen inter res divinas & humanas? Et quare non competens prærogativa cælesti favori conservetur?*

Novel. 131. c. 5.

Cod. l. 1. De sacros. Eccl. leg. 12.

III. Utque rem altiùs ordiamur, constat quidem Constantinum generalem primò immunitatem Ecclesiis annuisse: *Præter privatas res nostras & Ecclesias Catholicas, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ, &c. Omnes pensitare debebunt.* Eam suspicati sunt nonnulli à Constantio Imperatore ejus filio revocatam esse. Sed reliquæ pertexendæ sunt hìc nobis ejusdem Constantini leges ad Ecclesiarum levamen & immunitatem. Clericos omnes generali donavit ille immunitate, cujus verba ipsa profert Eusebius in Epistola ejus ad Anulinum Præfectum Africæ. *Clericos ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conservari, ne errore aliquo, aut casu sacrilego, à cultu summæ Divinitatis debito abstrahantur.* In Epistola etiam quadam sua protulit Augustinus responsum Anulini ad Constantinum Imperatorem, cui ea lex intexta est. *Cùm omni omnino munere indulgentia Majestatis vestræ liberati esse videantur Catholici, custodita sanctitate legis, debitâ reverentia divinæ legi inserviunt.* Personalis est ea immunitas, Clericosque absolvit ab omnibus muneribus publicis, ut quæ divino eorum ministerio sociari & cohærere non possint, ut ex his rursus legibus patet ejusdem Imperatoris. *Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est hi qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne sacrilego livore quorundam, à divinis obsequiis avocentur.* Denique omnibus Curialium oneribus penè servilibus Clerici omnes eximuntur: *Minimè ad Curias devocentur, sed immunitate potissima potiantur.*

Cod. Theod. l. 11. Tit. 1. c. 1.

L. 10. c. 7.

Epist. 98.

Cod. Theod. 16. Tit. leg. 2.

leg. 7. ibid.

IV. Habes hìc ergo, duplicis generis immunitates ab Constantino indultas; primò rerum & fundorum Ecclesiæ omnium, secundò Clericorum ipsorum. At de patrimonialibus Clericorum bonis altum hìc silentium. Venio ad Constantium filium ejus, qui paterna omnia in Clericos beneficia confirmavit. Illos enim eximit primò novis omnibus muneribus; secundò jure metatus, cùm Imperatores, vel eorum copiæ iter facerent; ab exactionibus omnibus negotiantium, si Clericorum negotiatio tenuis & vitæ tantùm tolerandæ accommodata esset. *Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, & vos & mancipia vestra nullus novis obligationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis præterea, neque hospites suscipietis. Et si qui de vobis alimoniæ causa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Amplectitur hæc quidem lex patrimoniales Clericorum agros, sed novis tantùm & extraordinariis, non ordinariis & antiquis eos pensionibus subducit. Verùm non eo se gyro cohibuit largitas Constantii. Generali enim post immunitate complexus est Clericorum etiam minorum personas, bona omnia, propria etiam & privata, negotia qualiacumque, uxores, filios, servos. *Ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum sordidorum; negotiatorum dispendiis minimè obligentur, cùm certum sit, quæstus quos ex tabernis atque ergasteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis student, cuncta dispendia esse sancimus. Parangariarum quoque pari modo cesset exactio. Quod & conjugibus & liberis eorum & ministeriis, maribus pariter & fœminis indulgemus; quos à censibus etiam jubemus perseverare immunes.* Ad universos Episcopos scripta est ea lex; nec latiùs sanè illa patere poterat, ad immunitates quas quisque optando sibi fingere potuisset.

Ibid. leg. 10.

id est, abesse.

V. Quæ *sordida munera* vocabantur, ea in his ferè versari solebant: munire vias & pontes, aut ad ea opera suppeditare calcem; currus, carbones, ligna, animalia, farinas, panes, furnos, & ejusmodi servitutes alias; etiam ad exercituum necessitates, aut ad convehenda eorum alimenta; unde & *parangariæ* vocabantur, quæ & *extraordinaria* erant munera. Quæ ex mercimoniis exigebantur, *lustrales collationes* dicebantur. Iis Clericos Constantius hac lege exolvit, conscius cessurum pauperibus, quidquid lucri corraderent. *Cùm certum sit quæstus pauperibus profuturos.*

Cod. Theod. Leg. 11 T. 16.

VI. Verùm ut à Constantio ipso tam effusa & latissimè patens revocaretur immunitas, causa vel fuit, vel prætexta est avaritia Clericorum. Sordidis & extraordinariis exactionibus exempti posthac non fuere, nisi tenuissimis qui vacarent negotiolis: quasi qui majora exercebant negotia, mercatores magis quàm Clerici habendi essent: nec Clericatum induissent, nisi ut avaritiæ servirent, & his se publicis subtraherent oneribus. *Clerici ita à sordidis muneribus debent immunes, atque à collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum vestitumque conquirent. Reliqui autem quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo conlatio celebrata est, negotiatorum munia & pensitationes agnoscant; quippe postmodum Clericorum se cœtibus adgregarant.* Hac eadem lege subiiciuntur ordinariis oneribus agri fundique patrimoniales Clericorum. *De his sanè Clericis qui prædia possident, sublimis authoritas una non solum eos aliena juga nequaquam statuet excusare, sed etiam his quæ ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgeri. Universos namque Clericos, possessores dumtaxat, Provinciales pensitationes fiscalium recognoscere jubemus.* Addit denique Constantius Episcopis Italiæ, Hispaniæ, Africæque non displicuisse, quòd Clerici oneribus publicis subessent. *Maximè cùm Episcopi probaverint, id maximè justè convenire, ut præter ea juga & professionem quæ ad Ecclesiam pertinet, ad universa munia sustinenda, translationesque faciendas, omnes Clerici debeant adtineri.*

Cod. Theod. Leg. 16. Tit. 2. leg. 15.

VII. Hanc legem publicavit Constantius post Concilium Ariminense, cujus de Clericorum immunitatibus decreta repudiavit, ut liquet ex prima parte legis. Nec diuturna tamen fuit ea Constantii indignatio. Paulò ante obitum enim suum aliam legem promulgavit, qua oneribus personalibus & extraordinariis absolvit Clericos omnes Imperii sui; eos etiam qui in Ecclesiis ministrarent vicorum & castrorum; professus & præ se ferens religione magis firmari Imperia, quàm labore & industria hominum. *Scientes magis religionibus,*

Ibid. leg. 16. *quàm officiis, & labore corporis, vel sudore nostram Rempublicam contineri.*

VIII. Abrogata sunt à Juliano Apostata Clericorum prorsus omnium privilegia, eademque mox à Valentiniano restituta, innovata hac posteriori Constantii lege. Ibid leg. 18. *Quam ultimo tempore divi Constantii sententiam fuisse claruerit, valeat: nec ea in adsimulatione aliqua convalescant, quæ tunc decreta vel facta sunt, cum Paganorum animi contra sanctissimam legem quibusdam sunt depravationibus excitati.* Ita Valentinianus Clero reddidit immunitatem personalium onerum & extraordinariorum; licentiamque similiter Clero Curiales inscribendi, qui bonis antè renuntiassent. Ibid. l. 19. 21. Id enim ante mortem edixerat Constantius. Valentis lege sancitum est, ne quis jam Curialium vel personis molestus esset, vel bonis, ubi in Clericatu decennium peregissent. Valentinianus non indulsit nisi iis, qui ante Imperium suum Clericatu initiati erant: reliquos Curialium oneribus subesse voluit.

IX. Renovata est à Gratiano generalis omnium immunitas Clericorum ad personalia onera: *Omnes perinde ac qui primi sunt, personalium munerum expertes esse præcipimus.* Effudit Theodosius Magnus eam immunitatem ad Laicos ipsos Ecclesiarum & locorum sanctorum custodes: Ibid. l. 24. 26. *Custodes Ecclesiarum, vel sanctorum locorum. Quis enim capite censos patiatur esse devinctos, quos necessariò intelligit suprà memorato obsequio mancipatos?*

X. Ex hac Legum coacervatione à Constantino Magno ad Theodosium Magnum, illud existit, si agri Ecclesiarum à sordidis & extraordinariis oneribus immunitatem assecuti sunt, à publicis & ordinariis adeptos non esse; Clericos verò ipsos quàm certum est immunes fuisse onerum personalium, tam constat eorum patrimonia & hæreditates oneribus publicis subjacuisse, saltem ordinariis, extraordinariis tantùm summotis. Author locupletissimus Ambrosius cùm magno & intrepido animo restitit Valentiniano Juniori, Ecclesiam Arianis deposcenti. Recusationem hanc ille suam constantissimam purgabat reliqua & sui & totius Ecclesiæ subjectione & suspensione ad nutum Imperatoris, ubi fides nihil periclitaretur. Nam & ordinariis subiici tributis Ecclesiæ agros omnes. *Si tributum petit, non negamus. Agri Ecclesiæ solvunt tributum, &c. Solvimus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici.*

XI. Quin & ulteriùs evehebatur Ambrosius. Non tantùm enim incunctanter pendi tributa agrorum Ecclesiæ; sed & si agros ipsos repetat Imperator, nihil obicis, nihil moræ interpositurum Ecclesiam. Non datum, non proditum iri fundos Ecclesiæ datos, Deo dicatos: sed si auferat Imperator, æquo animo passuram Ecclesiam, cui tunc penu suppetet inexhaustum ad pauperum & ministrorum subsidium, in fidelium charitate & oblationibus spontaneis. Epist. 32. *Agri Ecclesiæ solvunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum; nemo nostrum intervenit. Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam, tollant eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.* Quod idem Ambrosius de patrimonii sui agris profiteretur, bonisque omnibus, iis se non gravatè cessurum. *Respondi, Me si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerre, templo Dei nihil posse decerpere.*

XII. Hic scrupulus incurrit, An tributum penderent agri Ecclesiæ, penderent & Clerici de patrimonii sui fundis, quòd ea se lege justitiæ, suaque bona Clerici teneri intelligerent: an quòd usque adeo alieni essent à contagio terrenarum cupiditatum, ut licèt suæ sibi immunitatis altiùs haustæ conscii, ultro tamen penderent quod exigebatur; & nobili fastidio, spoliari mallent, quàm litigare. Unde & non pauci tunc, & deinceps semper immunitatem sibi vendicaverunt suam inexpugnabili munimento Evangelicæ paupertatis. Nec enim Cæsari jam obnoxius est, qui omnibus renunciavit. Ita sanè Ambrosius præmonuit nos: In Ev. Luc. L. 9. *Et si tu vis non esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt. Sed si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis Regi nihil debere terreno, relinque omnia, & sequere Christum.*

XIII. Sed non nesciebat tamen Ambrosius, altiori ab origine descendere, & inconcussis niti fundamentis immunitatem Ecclesiæ ab omnibus prorsus exactionibus & oneribus, ut quæ in unam cum Christo personam coaluerit, in ejusdemque filiationis, libertatis, immunitatis societatem ascita sit. Ita enim & Christus tributum solvit, & à se exigi illud non potuisse simul contestatus est. Ita censet omnino Ambrosius Ecclesiam Christi vestigia lambentem, tributum quod exprimitur solvere, & de sua sibi tamen intus plaudere immunitate, ex Pontificatus & totius sacerdotalis ministerii prærogativa. Epist. 1. *Non solvunt tributum, quibus portio Deus est. Ego nihil debeo Cæsari, quia nihil hujus mundi habeo. Nihil debuit Petrus, nihil Apostoli mei, quia non sunt de hoc mundo.* Ita ille negat deberi à Christo, à Christi Ministris tributum. A quibus solutum esse, solutum iri non negat, vitandi offendiculi causa. *Et tamen & ipsum perfectus, id est, Prædicator Evangelii jam non debebat, qui plus prædicabat. Non debebat Filius Dei, non debebat & Petrus, in adoptionem adscitus à Patre, per gratiam: sed ne scandalizentur, inquit, vade ad mare, &c.* Ita ergo persuasum erat Ambrosio, à Christo, ab Ecclesia, à Clero tributum non deberi, sed tamen solvi: sed tantò nobiliùs solvi, quòd non debeatur.

CAPUT XXXIV. P. 2. l. 3. c. 5.

Immunitas Cleri, & agrorum Ecclesiæ post sæculum quintum.

I. II. III. Immunitatum vicissitudines ex variis Arcadii & Honorii Legibus.

IV. V. Ex Legibus Valentiniani & Theodosii Junioris.

VI. Plusculum indulgentiæ in personas, quàm in terras; in majores Ecclesias, quàm in minores.

VII. Quàm non illubenter subiiceret se Ecclesia oneribus, quanquam suæ sibi immunitatis conscia: à Christo & immunitatem, & immunitatis usum hauriens.

VIII. Heraclius vasa sacra Ecclesiæ ad belli expensas asportat.

IX. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus reditus & ærarium Ecclesiæ auferri sinit.

X. Gregorii Magni patientia in solvendis tributis agrorum Ecclesiæ, fortitudo invicta in tuendis ejus immunitatibus.

XI. XII. XIII. Immunitates Ecclesiæ in Gallia vexari molestè fert. Quo eæ essent loco sub diversis Galliæ Regibus.

XIV. Clodovæus Magnus personas & agros Ecclesiæ prorsus exemerat.

XV. XVI. Probationes ex Marculpho, & ex vita sancti Rigoberti.

XVII. Immunitates hæ omnes cadente Clodovæi regia stirpe, conciderunt & ipsæ.

XVIII.

XVIII. XIX. Quo loco fuerint in Hispania immunitates.

I. A Quarto in quintum sæculum gradus hic nobis faciendus est, graduſque ipsi observandi immunitatum, vel augescentium, vel imminutarum. Primitias Imperii sui dedicavit Honorius confirmatione omnium prorsus Ecclesiæ libertatum, præfatus ex augmento, quàm ex decremento earum se & gloriæ multò plus & voluptatis haurire. *Quia temporibus nostris addi potius reverentiæ cupimus, quàm ex his quæ olim præstita sunt, immutari.* Cod. Theod. Leg. 16. Tom. 2. cap. 29. 30. 33. Sed eæ immunitates non spectabant nisi ad extraordinaria onera, cùm ab Arcadio jussi sint Clerici omnes Ecclesiarum ruris, vicorum, & Oratoriorum, subesse ordinariis exactionibus. *Ut propriæ capitationis onus, ac sarcinam recognoscant.* Vetuit Arcadius ibi ordinari, nisi qui in vicis ipsis nati essent, ut quod ante pendebant, penderent & post ordinationem suam; quæ Capitatio dicitur, quòd per capita censerentur. Quin & illud voluit, ut ab Episcopo præfiniretur numerus Clericorum cuique vico necessarius; ne nimius unquam esset numerus eorum, qui extraordinariis oneribus exempti fuissent.

II. Ab iisdem tamen Imperatoribus confirmata est immunitas Clericorum & Monachorum ab oneribus omnibus personalibus, quanquam Clerici negotiolo operam darent, quo utcumque vitam tolerare possent. De negotiatione Monachorum littera est omnino nulla, quòd ea illis interdiceretur. Quin & ea Valentiniani III. Lex Clericos ipsos intra modum cohibuit. *Quicumque Catholicæ Religionis Clerici, intra eum modum unde victus, emendi vendendique usum lege præfinitum exercent, ab auraria pensione habeantur immunes. Ab iis quoque, quos à publici laboris actu, & gradus Clericatus, & quod non minus est, sanctior vita defendit, præcipimus temperari.* Ibidem, Leg. 36.

III. Sed quibus extraordinariis oneribus Clerici sua hac immunitate eximerentur, sigillatim declaravit Honorii Lex, qua & ipsa eos ordinariis oneribus subesse sanxit. *Ne prædia usibus cœlestium secretorum dicata, sordidorum munerum fasce vexentur, nulla jugatione, quæ talium privilegiorum sorte gratulatur, muniendi itineris constringat injuria; nihil extraordinarium ab hac, superinductitiumve flagitetur; nulla pontium instauratio, nulla translationum sollicitudo gignatur, non aurum cæterave talia poscantur; postremò nihil præter Canonicam illationem, quod adventitiæ necessitatis sarcina repentina depoposcerit, ejus functionibus adscribatur.* Ibidem. Leg. 40. Ea ergo privilegia Ecclesiarum urbanarum erant, *Ecclesiæ urbium.* Ordinaria pendebant tributa, *Canonicam illationem.* Extraordinariis eximebantur: *Quod adventitiæ necessitatis sarcina repentina depoposcerit.* Ad vias & pontes reparandos nihil pendebant, quod à sequentibus Imperatoribus revocatum est; nihil ad evectiones frumenti, & ejusmodi subsidiorum fisci, vel exercitus; *A translationum sollicitudine.* Denique nihil auri, nihil equorum, nihil militum ab eis deposcebatur: *Non aurum cæterave talia poscantur.*

IV. Revocata est à Valentiniano III. concessa à Majoribus immunitas negotiationis ejus mediocris, quæ se ad sufficienda vitæ necessaria subsidia cohiberet. *Jubemus ut Clerici nihil prorsus negotiationis exerceant: si velint negotiari, sciant se judicibus subditos, Clericorum privilegio non muniri.* Nov. 12. Sed ulteriùs progressus ille est, ubi declaravit quæ dicebantur onera sordida, perhonesta ea esse, cùm ad Reipublicæ incolumitatem necessariò desiderarentur; unde & ex extraordinariis ordinaria illa fore sanxit; ex quo illud emergebat, ut & Ecclesiæ iis subiicerentur, nec jam ferè nisi personalibus gauderent immunitatibus. *An fortè contumelioſum putandum est, inventum contra rationem nomen munerum sordidorum, quo instauratio militarium virorum, quo armorum fabricatio, quo murorum refectio, quo apparatus annonæ, quo reliqua opera, per quæ ad splendorem distinctionis publicæ pervenitur, prava appellatione censentur? Quare sancimus ut antiquatis omnibus privilegiis, quæ aut dignitatibus delata fuerunt, aut nomine venerandæ religionis obtentum est, omnis ubique census, qui non personarum est, sed agrorum, ad universa munia, absque ulla discretione cogatur in quarta parte.* Nov. 21. inter Theodosianas.

V. Cùm Macedoniæ tributa Theodosius Junior revocasset ad dimidium, vel ad tertiam ejus summæ partem, cui se ferendæ parem professa erat unaquæque Provincia: Ecclesiam mox Thessalonicensem immunem esse jussit Capitationis & Census ordinarii cujuscumque, dum ea modicè uteretur venia, nec suo nomine obumbraret agros nihil ad se pertinentes. *Sacrosancta Thessaloni censis Ecclesia civitatis excepta, ita tamen ut apertè sciat, propriæ tantùm Capitationis modum, beneficio mei numinis sublevandum: nec externorum gravamine tributorum, Rempublicam Ecclesiastici nominis abusione lædendam.* Cod. Theod. Leg. 11. Tit. 1. Leg. 33. Ita imperante Theodosio Juniore unaquæque Provincia arbitrio judicioque sibi ipsa suo modum definiebat tributorum: *Id ab unaquaque Provincia censuimus expetendum, quod ab iisdem nuper esse promissum, tua sublimitas indicavit, &c. Ut obtulisse noscuntur, tributa suscipiant, &c. Illud exolvant, ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur.* Ibidem. L. 11. T. 24. Leg. ult. Sed ordinariis exactionibus suberant omnes Ecclesiæ, excepta Thessalonicensi, Alexandrina, Constantinopolitana, Romana, & si qua alia fortè ad harum accederet amplitudinem.

VI. Hæ sanè fuere vices immunitatis Ecclesiæ, tum fundorum & terrarum, tum personarum. Personali perspicuum est immunitati plus tributum fuisse. Quanquam enim & agros Ecclesiæ prorsus immunes fore sanxisset Constantinus, plerique successorum ad extraordinaria onera eam revocarunt immunitatem, quibus ipsis & aliquando postea servire jussi sunt, cùm ea ordinaria jam dici placuisset. Ecclesiis urbium non paulò plus indultum est, quàm ruris & vicorum: sed longè effusiora fuere quatuor, aut quinque summarum Ecclesiarum privilegia. Ex agrorum Ecclesiæ immunitate, nunc ampliata, nunc vehementer coarctata, conjectura assequi datur, quo loco esset immunitas patrimonii Clericorum.

VII. Quanquam autem æquissimo Ecclesia animo publicis his serviret oneribus, nihilo tamen minùs solabatur ipsa se se conscientia & persuasione libertatum suarum, Christi summi Sacerdotis sanguine consignatarum, & ab eo in omne corpus suum, in omnem Clerum, in omnes Sacerdotii sui Ministros profluentium. Accedebat porro & alterius longè etiam præstantissimæ immunitatis conscientia, ex despicientia terrenarum rerum omnium; & sin minùs rerum, certè cupiditatum abdicatione; qua fiebat, non modò ut Christi imitatione, omni petenti daret, sed & auferenti tunicam præsto esset & pallium dimittere. Hæc enimverò immunitas beata, hæc Imperatoriarum legum vicissitudini nequaquam obnoxia est.

VIII. His addenda, quæ à Theophane & Paulo Diacono referuntur de Heraclio Imperatore, qui Persis in Imperium & in Ecclesiam irruentibus ut occurreret, ingentem pecuniam ab Ecclesiis mutuam accepit, quam & ipsam imparem expertus ad tam copiosos exercitus alendos, auream argenteamque Ecclesiæ supellectilem & vasa sacra accepit, ut hinc pecunia cuderetur. *Sumptis mutuo venerabilium domorum pecuniis, aporia coarctatus, accepit etiam Ecclesiæ magnæ multas candelas ferentia,* Hist. Misc. l. 18. an. 629.

simul & alia vasa ministratoria. Quibus conflatis exarari fecit in his nummos aureos & argenteos plurimos.

IX. Quàm æquo, quàm iniquo hæc animo tulerint Episcopi, silet uterque hujus historiæ Scriptor. Sed coniici aliquid fas erit, ex iis quæ memorat Leontius Episcopus Neapolitanus insulæ Cypri, in vita B. Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Alexandrini. Cùm enim Nicetas Ægypti Præfectus beatissimum Patriarcham admonuisset, quantas ad angustias adactum esset Imperium, hortareturque ut opis aliquid ex Ecclesiæ fisco impertiret: *Regnum arctatur, & pecunia eget; jam quia sine parcitate erogantur tibi pecuniæ, da eas Imperio, da eas in publicum sacellum.* Cap. 11. Respondit magni & intrepidi animi vir, terrenis Regibus largiendas non esse oblationes sacras, quibus fidelium pietas summum cœli terræque Numen coluisset: *Non justum est, quæ supercœlesti Regi oblata sunt, terrestri dare.* Nihil se posse ei largiri, sed sub lectulo suo repositam esse arcam ærarii sacri, nec reluctaturum se si eam auferre vellet. *Humilis Joannes ex eis nummum non dabit tibi, sed ecce sub humili lectulo meo est apotheca Christi. Ut volueris fac.* Omnia penè secum asportavit Patricius; at mox delinitus vel mira Patriarchæ suavitate, vel munerum magnificentia, quibus illum prosequi non destitit, vel intestino verberatus conscientiæ flagello, omnia ad eum remisit, addiditque de suo non pauca. *Quotquot pecunias abstulerat, & de suo centenaria tria.* Thesaurus certè hic Ecclesiæ à Niceta involatus, mox redditus, oblationibus modò constabat & pecuniis oblatis, non agris, non fundis Ecclesiæ. Quod ad Heraclium Imperatorem attinet, non vis, non rapina ea erat, sed mutuum: tantum enim ille postea gemmarum, auri, argentique refudit Ecclesiæ, quantum mutuatus erat; cùmque hæc naufragio absorpta periissent, tantumdem rursus ex ærario restituit Imperii. Sic enim Suidas à Baronio Cardinali laudatus: *Et quia de opibus magnæ Ecclesiæ pecuniam sumpserat, constituit ut è fisco, & ipsi Ecclesiæ, & Clero annua pecunia penderetur.* Baron. ann. 817. num. 27.

X. Nec Gregorio Magno dolebat, quanquam cœlesti quadam sapientia abundaret, ordinaria tributa ab Ecclesiis solvi. Ad Sardiniæ Defensorem scripsit, ut ad colendos Ecclesiæ agros revocaret fugaces agricolas, eo nexu devinctos, quo Ecclesiæ idonea solverent tributa. *Ut possessiones Ecclesiæ ad tributa sua solvenda idoneæ existant.* Leg. 66. Ep. 7. Præfectum Campaniæ enixiùs rogavit, ut Abbatem Monasterii absolveret custodia murorum urbis, aut ex parte saltem levaret. *Asserit Abbas Theodosius se in murorum vigiliis ultra vires suas vehementer affligi. Petimus ergo gloriam vestram, ut siquidem est possibile, de eodem per vos onere relevetur. Si vero ex toto, ut non fiat, hoc est omnino difficile; vel ita illi ex nostra commendatione, ipsum lenigantes, pondus sollicitudinis temperetis; ut dum in Dei laudibus liberior vacare voluerit, pro vobis securior valeat Dominum exorare.* Leg. 75. Ep. 7. Leg. 7. Ep. 105. Mandavit ille quidem Episcopo Gallipolitano, ut ne rusticos agrorum Gallipolitanorum sineret opprimi oneribus & angariis inusitatis. Sed non intercedebat Pontifex nisi novis & hactenus inauditis molestiis. Præterquam quòd de agris agebatur Ecclesiæ Romanæ, cujus erant eximia quædam pro sui amplitudine privilegia, quorum transcripta ad Episcopos mittebat. *Indicatum nobis est, quod homines Gallipolitani castri, gravibus diversorum molestiis affligantur, atque in longinquis angariis multisque dispendiis conterantur, &c. Ne permittas eos illicitis prægravari. Quia & exemplaria tibi privilegiorum Ecclesiæ de scrinio nostro ob hoc fecimus dari; quatenus informatus ex omnibus, qualiter habitatores loci illius defensare valeas, non ignores.*

Expostulat alibi Gregorius cum Præfecto Africæ, de agris geminato tributo gravatis: sed non satis liquet de Ecclesiarum, an de aliis etiam agris verba faciat. *Denique ut duplicia illic tributa, quod auditu ipso intolerandum est, exigantur.* L. 9. Ep. 1. Sed ambigi non potest, quin Gregorii animum ingens incesserit admiratio, ubi per Gallias prædia Ecclesiæ tributis inaudiit fatigari. *Audivimus autem, quid Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.* L. 7. Ep. 115.

XI. Nec abhorret tamen à verisimili, hinc emersisse stuporem Gregorii, quòd prisca privilegia, quæ Ecclesiis Reges concesserant, jam pro nihilo haberentur. Adscribenda hìc Clotarii Regis Constitutio, qua & agros Ecclesiæ, & Clericos ipsos amplissima donat immunitate. *Agraria, pascuaria, vel decimas porcorum, Ecclesia pro fidei nostræ devotione concedimus. Ita ut actor aut decimator in rebus Ecclesiæ nullus accedat. Ecclesiæ vel Clericis nullam requirant agentes publici functionem, qui avi, aut genitoris, aut germani nostri immunitatem meruerunt.* Conc. Gall. Tom. 1. p. 518. An. 563. Greg. Turon. L. 4. c. 2. L. 3. c. 25. Urgente jam senio & appetente morte Clotarius ita de Ecclesiis benemereri satagebat: initio enim Regni rescissas voluerat immunitates omnes à Clodovæo Magno concessas, quode infrà: cesserant & Episcopi privilegiorum suorum generali jacturæ, cùm Injuriosus Turonensis Episcopus invicta animi constantia Regem compulit, ut eam legem revocaret, qua tertia sacrorum proventuum pars deposcebatur. *Clotarius Rex indixerat, ut omnes Ecclesiæ regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolverent. Quod licèt inviti cùm omnes Episcopi consensissent, atque subscripsissent, &c.*

XII. Hæc ex Gregorio Turonensi, qui ibidem mox refert Theodebertum Regem Ecclesiis in Arverno sitis relaxasse quidquid ab eis fisco debebatur. *Omne tributum quod in fisco suo ab Ecclesiis in Arverno sitis reddebatur, clementer indulsit.* Ibidem. Nisi id malis ad Childebertum referre, ut ab eodem refertur Gregorio, alio loco: *Apud Arvernos, &c. In supradicta civitate Childebertus Rex omne tributum tam Ecclesiis, quàm Monasteriis, vel reliquis Clericis, qui ad Ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque Ecclesiæ officium excolebant, larga pietate concessit.* L. 10. c. 7. Addit porro ille impatientissimè id tributum tulisse populos, vix colligi potuisse, eoque revocatum esse. *Colligi vix poterat hoc tributum.* Scriptor vitæ B. Eligii ejus precibus author est à Dagoberto Rege donatam esse Ecclesiam B. Martini Turonensis censu & tributo, quod inde fisco debebatur. *Magnum beneficium eidem Ecclesiæ apud Regem obtinuit. Nam pro reverentia sancti Confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem qui fisco solvebatur, Dagobertus Rex illi Ecclesiæ ex toto condonavit, scriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore omne jus fiscalis census Ecclesia sibi vendicat, & usque in præsens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes instituitur.* Du Chesne Tom. 1. p. 930.

Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus in testamento, quod retulit Baronius, sanctissimè affirmat impetratam à se fuisse immunitatem plurimorum Ecclesiæ suæ prædiorum. *Deus misericors per parvitatem meam, etiam immunitatem tributorum, tam juxta urbem & infra, quàm etiam in suburbanis & villis, ex maxima parte concesserit.* Baron. ann. 508. n. 26.

In Concilio IV. Aurelianensi immunes declarati fuerant Clerici omnes functionum publicarum, & Tutelarum, cùm nec Gentilium Sacerdotes eo beneficio frustrarentur. *Quia quod lex sæculi etiam Paganis Sacerdotibus & Ministris antè præstiterat, justum est ut erga Christianos specialiter conservetur.* Can. 15. Fateor ea immunitate non terras, sed personas donari.

XIII.

XIII. Chilpericus & ab immunitatibus Ecclesiæ annuendis abhorruit, & ab iis quas concessisset observandis. Ita non absurdè illi Principi illiniretur invidia violatarum primùm Ecclesiæ libertatum. Excanduisse illum plerumque in Ecclesias, in Episcopos, in pauperes, author est Gregorius Turonensis. *Causas pauperum exosas habebat, Sacerdotes Domini assiduè blasphemabat. Nullam rem plus odio habens, quam Ecclesias.* Sæpiùs ille & amariùs expostulabat, migrasse opes à fisco Principis ad ærarium Ecclesiæ; paupertate fiscum, Ecclesiam opulentia laborare sua; fastu & pompa majore circumfulgere Episcopos, quàm Reges, & tantùm non regnare. *Ajebat enim plerumque, Ecce pauper remansit fiscus noster, ecce divitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli penitus, nisi soli Episcopi regnant. Periit honor noster, & translatus est ad Episcopos civitatum.* Inferiorum Clericorum personales ab hoc Rege immunitates conculcatæ sunt, gravi mulcta iis inflicta, qui in exercitu non meruissent. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus, & junioribus Ecclesiæ & Basilicæ bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent. Non enim erat consuetudo, ut hi ullam exolverent publicam functionem.* Novis oneribus depressit & Abbates, hac priùs inusta eis calumnia, quòd extraordinariis in plebem exactionibus apertiùs obstitissent: *Acerbiora quoque deinceps infligentes tributa.*

L. 6. c. 46.

L. 5. c. 27. 28.

XIV. In controversiam verò trahi non potest, quin princeps & dux fuerit Clodovæus Rex ad immunitates cujusque generis Ecclesiæ accumulandas, personarum, rerumque, Clericorum, agrorumque; & jure suo usum Gregorium, ubi eas ab ejus successoribus religiosè servari flagitabat; quamquam nec à Regibus ullis aliis vel Imperatoribus tam largæ profectæ essent libertates, saltem Ecclesiæ agrorum. Hoc enim Canone Concilium Aurelianense I. testatum esse voluit, prædia complura Clodovæum Ecclesiis elargitum esse, cum onerum prorsus omnium immunitate. *De oblationibus vel agris quos dominus noster Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus Deo inspirante contulerit, ipsorum agrorum vel Clericorum immunitate concessa, &c.* Gemina hic apertissimè habetur immunitas: *Agrorum, vel Clericorum immunitate concessa.*

Can. 1.

XV. Nec tamen Canon iste complectitur nisi agros à Clodovæo Ecclesiis donatos, & illigatos earum ministerio Clericos. Apud Marculphum duæ occurrunt Formulæ immunitatis, quam efflagitant Episcopi, Rex annuit, ad omnes agros domosque Ecclesiæ, vel Cœnobii, ne ad eas accedant Magistratus, Judicesque publici, vel ut exigant aliquid, vel jurisdictionem explicent. *Emunitas Regia. Nullus judex publicus ad causas audiendas, aut freda undique exigendum, præsumat ingredi, &c. aut mansiones aut paratas, aut fidejussores tollere, &c. Sed quidquid exinde aut de ingenuis, aut de servientibus, cæterisque nationibus quæ sunt infra agros, vel fines, vel supra terras prædictæ Ecclesiæ commanentes, fiscus aut de fredis, aut undecumque potuerat sperare, ex nostra indulgentia pro futura salute in luminaribus ipsius Ecclesiæ proficiat in perpetuum.* Gratiæ ergo hæ singulares Ecclesiis quibusdam concedebantur Regia beneficentia, ut supra Romani Imperii spectavimus insignes Ecclesias quasdam majoribus privilegiis dotatas fuisse.

L. 1. c. 2. 34.

XVI. A beato Rigoberto Remensi Archiepiscopo narrat Flodoardus diploma impetratum fuisse Dagoberti II. Regis, dilatatæ ad omnes Ecclesiæ suæ terras immunitatis, ei finitimum, quod olim B. Remigius à Clodovæo elicuisset, quodque posteri Reges confirmassent. *A Dagoberto Rege præceptum immunitatis suæ obtinuit Ecclesiæ, suggerens eidem Regi, qualiter Ecclesia ipsa sub præcedentibus Francorum Regibus, à tempore domni Remigii & Clodovæi Regis, quem ipse baptizavit, ab omni functionum publicarum jugo liberrima semper extiterit.* Id privilegii indulsit Dagobertus *cum consilio Procerum suorum*, juxta formulam à Majoribus suis usurparam: *Ad prædecessorum formam Regum.* Nec à formula abludit Marculphi: *Præcipiens, ut nullus Judex publicus in ipsas terras auderet ingredi, ut mansiones intrando faceret, aut quælibet judicia, vel xenia ibidem exigere ullatenus præsumeret.* Ea voce *freda*, quæ vernaculo Francorum sermone vulgatissima etiamnunc est, designabatur certa pecuniæ summa, de qua fisco solvenda conveniebat, cùm dissidii vel criminis aliquid pretio redimebatur. Cujus tertia, si fors, pars decidebatur fisco. *Affirmavit Rex quosdam ex his qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi fredam vocant, à se indultam.* Ita Gregorius Turonensis. At verò *Mansiones, Mansionatica, Paratæ* dicebantur, quæ postea jure *gistii* complexi sumus, & quidquid impensarum fiebat, excipiendis Regibus, Regni Ministris, Exercitibusque.

De Mirac. B. Mart. l. 4. c. 16.

XVII. Ubi Ecclesiarum fundos Carolus Martellus militi suo largitus est, in tanta & tam acerba rerum omnium perturbatione conticuere profectò libertates & immunitates Ecclesiæ omnes. Ubi verò Principes Francorum Pipinus & Carolomannus luctuosissimæ calamitati levamenti aliquid conferre cœpere; statutum est in Concilio Suessionensi anno 744. ut ad Monachorum sustentationem quæ necessaria essent, præcerperentur: tum verò reliqua publicis Regni & Ecclesiæ permitterentur necessitatibus. *Et de rebus Ecclesiasticis, subtractis Monachis vel ancillis Dei, consolentur, usque dum illorum necessitati satisfaciant; & quod superaverit, census levetur.* Nec aliter Concilium Liptinense, cui placuit, ut laici milites, Nobilesque, qui terras Ecclesiæ obtinerent, censum annuum Clericis, eis alendis idoneum persolverent. Ita retinebantur à Laicis terræ Ecclesiæ *sub precario & censu.*

Can. 3.

XVIII. Ultima jam nobis adeunda est Hispania, ubi conjunctim à Concilio Toletano IV. & à Sisenando Rege promulgata est universalis immunitas, tum Clericorum ipsorum, tum rerum ad eos spectantium. *Præcipiente domino atque excellentissimo Sisenando Rege, id constituit sanctum Concilium, ut omnes ingenui Clerici, pro officio religionis, ab omni publica inditione atque labore habeantur immunes; ut liberi Deo serviant, nullaque præpediti necessitate, ab Ecclesiasticis officiis retrahantur.* Video tamen ad solas personales Clericorum immunitates hoc trahi. Et sanè Egica Rex Concilio Toletano XVI. proposuit, statutum ut ederetur, quo Episcopi ad impensas omnes tenerentur, Regum præceptis exequendis necessarias, nec id oneris in Parochos refunderetur. *Nam & hoc honorificentia vestra promulgare curabit, ut nemo Episcoporum pro Regiis inquisitionibus exhibendis, Parochialium Ecclesiarum jura contingat, nec quascumque exinde inquisitiones aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium regio culmini solita perquisitionum obsequia deferat, nihilque de rebus earundem Parochialium Ecclesiarum causa stipendii cujuspiam dare præsumat. Quod si fecerit, duorum mensium spatio excommunicari se noverit.*

Can. 47.

XIX. Mira hæc est à Legibus Romanis discrepantia, quibus maximæ quæque Ecclesiæ amplissimis fruebantur privilegiis: cùm hic in Hispania eximantur Parochi, Episcopi soli subjiciantur oneribus & expensis Regiorum Ministrorum,

L. 2. Hist. c.

&

& præceptorum. Nec in Concilio Tolosano III. confirmata fuerat immunitas nisi personalis Clericorum, & servorum Ecclesiæ. *Quoniam cognovimus Ecclesiarum servos, & Episcoporum, & omnium Clericorum, à judicibus vel actoribus publicis in diversis angariis fatigari, omne Concilium pietate glorioſissimi domini nostri poposcit, ut tales deinceps ausus inhibeat.* Itaque personales dumtaxat hæ erant immunitates.

Can. 21.

CAPUT XXXV. P. 2. l. 3. c. 6.

De Amortizatione.

I. II. Immunitate à Clodovæo concessa continebatur amortizatio.

III. Omnes res suas temporales habet Ecclesia, vel donatione Regum, vel benevolentia & consensione, vel tuitione.

IV. V. Probationes ex Marculpho.

VI. Dona si qua majora Ecclesiis conferebantur, ea à Regibus confirmari jus fasque erat.

VII. Explanatur formula Marculphi.

VIII. Plenissima libertas donandi Ecclesiæ ex Legibus Regum Francorum Francicis, Alemannicis, Bavaris; his enim gentibus Franci Reges præerant.

IX. Hujus libertatis probationes novæ.

I. UNus hic nobis supereſt expediendus nodus, ad capitum superiorum elucidationem. An immunitates illæ maximè à Clodovæo conceſſæ, ſed & à Regibus posterioribus, amortizationem complecterentur: & an privati ſuis rebus Eccleſias ex arbitratu ſuo, & ſpontaneo pietatis inſtinctu donare poſſent injuſſu Regum. Doctrina idemque religione præſtantiſſimus Bignonius in ea verſatus eſt ſententia, amortizationem illis contineri immunitatibus Regiis, quarum ſuperiori capite Formulas ex Marculpho & Flodoardo retulimus. *Neque vero immunitatis iſtius præceptum ab amortizatione, quo forenſi verbo hodie utimur, omnino alienum eſt. Nam & pleraque Cœnobiorum tabularia hanc immunitatem amortizationis nomine inſcribunt.* Ita ille in ſuis ad Marculphum Notis.

L. 1. c. 3.

II. Cùm Solemniacenſe Cœnobium extructurus eſſet B. Eligius Noviomenſis Epiſcopus, ut perhibetur à B. Audoeno vitæ ejus Scriptore, Archiepiſcopo Rotomagenſi: fundos priùs omnes & agros à Dagoberto Rege flagitavit, à quo & cum pleniſſima immunitate conceſſi ſunt. Certè cùm miniſter Regius aliquando ordinarias inde penſiones exegiſſet, aurum omne reſtituere compulſus eſt, ubi reſcivit quo dono à Rege cumulatus ille fuiſſet.

Solognac.

L. 1. c. 15.

III. Benè multas Eccleſias à Regibus exædificatas & dotatas fuiſſe affirmat Avitus Viennenſis Archiepiſcopus: ſed debere Eccleſias omnes Regum vel largitati, vel defenſioni, quidquid uſquam rerum poſſident. Ita enim Avitus perſcribebat ad Gundebaldum Regem Burgundiæ. *Quidquid habet Eccleſiola mea, immo omnes Eccleſiæ noſtræ, veſtrum eſt, de ſubſtantia, quam vel ſervaſtis hactenus, vel donaſtis. Quod inſpirante Deo præceperitis, in quantum vires habuero, parare conabor.* Ubi hæc adnotavit doctiſſimus Sirmundus, *Vel ſervaſtis, vel donaſtis. Libera & ingenua profeſſio. Principibus accepta feruntur dona Eccleſiæ, quæ vel donarunt ipſi, vel ut donare liceret, conceſſerunt.* Addit verò ille Reges Francorum pietatem in Eccleſias ſuam inſigniiſſe ea profeſſione. Non minus ſibi charas eſſe res Eccleſiæ, quàm fiſci Regii, *In quo Regum olim Francorum pietas enituit, qui res & mancipia Eccleſiæ eodem ſe loco, ac res & mancipia fiſci habere, in Capitulis ſuis profeſſi ſunt.*

Epiſt. 39.

IV. Supereſt apud Marculphum formula Regii Cœnobiorum privilegii, ubi confirmata immunitate ea, qua Epiſcopus ea dotaſſet, immunitatem jam Regiam Princeps concedit ab oneribus fiſci, conſenſionemque ut illis à fidelibus conferatur, quidquid ſuaſerit pietas. *Illud nobis pro integra mercede noſtra placuit addendum, ut tam quod ex noſtra largitate, quàm delegatione ipſius vel cæterorum, aut cujuslibet, ibidem eſt, aut fuerit devoluta poſſeſſio, nulla judiciaria poteſtas aut ad cauſas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non præſumat ingredi, ſed ſub omni emunitate hoc ipſum Monaſterium omnia freda ſua debeat poſſidere.* Eadem verò facultas Cœnobiis donandi, vel aliis Eccleſiis, quidquid feudo Principis habetur terrarum, vel allodio, vel hæreditate, in alia quoque formula exhibetur. Utrique enim conjugi improli annuit Rex, mutuò ſibi donare quidquid obtinent, vel beneficio Principis, *munere regio, ſuper fiſco, beneficia, fiſcalia prædia, fiſcos, campos fiſcalinos:* quibus agris onera incumbebant aliqua & obſequia Principi exhibenda; vel hæreditaria Majorum ſucceſſione, & cum poteſtate ea ad poſteros tranſmittendi: *propria, Alodes, Hæreditates:* & ſua ipſi induſtria quæ comparaſſent, *ex comparato, ex acquiſitu.* Denique ſuperſtiti ex ambobus conjugibus permittit Princeps, ut quæ volet cumque Eccleſiis donet. *Et poſt amborum de hac luce diſceſſum, ſicut eorum delegationibus continebitur, tam ad loca Sanctorum, quàm benemeritis, vel propinquis debeant reverti hæredibus, &c. Ita ut nulla refragatio nec de parte fiſci noſtri, &c.*

L. 1. c. 2.

Ibidem c. 12.

V. Sed cùm duplici tunc ratione fierent publicæ iſtiuſmodi chartæ, vel concordiæ, vel coram Rege in Palatio, vel coram Comitibus & Judicibus Provinciarum & Civitatum: priores formulas primum in ſuum librum conjecit Marculphus, poſteriores in ſecundum. Plurimæ ergo ibi obviæ ſtatim fiunt donationes ad loca ſancta, nulla ſpeciali Principis conſenſione interveniente, quamvis ingentia prædia & opulentæ hæreditates Eccleſiis conferantur. *Prologus qui de grandi cauſa facit donationem, &c. De magna re, qui vult Xenodochium aut Monaſterium conſtruere, &c.* Sed tunc aſſenſio Principum tacita, vel priùs univerſim expreſſa non temerè præſumitur; niſi jam tum Magnatum aliqui ſummam ſibi & penè regiam authoritatem arrogare cœpiſſent, quod altero poſt ſæculo plures factitarunt.

L. 2. c. 1. 2. 3. &c.

VI. In ſua ad Epiſcopos Epiſtola Radegundis Regina, donationes omnes ſuas in Abbatiam Pictaviæ à ſe conditam affirmat curaſſe ſe confirmari à Regibus Clotario, Chariberto, Guntramno, Chilperico & Sigeberto. *Seu de rebus, quas in me præcellentiſſimus domnus Clotarius, vel filii ſui contulerunt, & ego ex ejus præceptionis permiſſu Monaſterio tradidi poſſidendum, & per authoritates præcell. domnorum Regum Chariberti, Guntramni, Chilperici & Sigeberti, cum ſacramenti interpoſitione & ſuarum manuum ſubſcriptionibus obtinui confirmari.* Obteſtatur mox Reges poſteros, ut Cœnobio tuitionem impendant, eorum conceſſione à ſe exædificato & dotato. *Ut Monaſterium quod ex permiſſu & ſolatio domnorum Regum, patris vel avi eorum, conſtruxiſſe viſa ſum, & ordinaſſe regulariter vel dotaſſe, ſub ſua tuitione jubeant gubernare.*

Gregor. Turo. hiſt. l. 9. c. 42.

VII. Viſum eſt nonnullis ſine ſpeciali Regum licentia Eccleſiis conferri nihil potuiſſe, quibus ſuffragari videbatur ea Formula Marculphi, qua confirmat Rex donationes omnes Abbatiæ factas. Sed multa ſunt, quibus hæc conjectura convellatur. 1. Nec ea Formula Rex annuit, vel donanti

nanti ut donet, vel Cœnobio ut accipiat, si quid datum fuerit, sed factam confirmat donationem. *Omne corpus facultatis ejus per nostrum deberemus confirmare præceptum.* 2. Confirmat Rex ibidem dona, quæ & à seipso, & à Majoribus suis fuissent collata. *Quidquid aut Regia conlatione, aut privatorum munere, vel ab antecessoribus Abbatibus, seu & à domno Lui est ibidem legaliter acquisitum, aut comparatum.* Atqui regia nil opus esset permissione, quo regia ipsa dona susciperentur. 3. Eodem loco sunt hic privatorum, & Regum donationes. 4. Eadem in classe locantur indiscriminatim, & quæ Abbates ipsi compararunt. 5. Est & alia formula, priori simillima apud Marculphum, qua Rex homini privato confirmat res suas omnes, *de omni corpore facultatis*, quavis ratione eas vel ipse, vel Majores ejus compararint. 6. Planum ergo hinc fit eam non esse nisi novam tutelæ Regiæ testificationem, ad res omnes vel Cœnobii, vel patris familias cujuslibet defensandas, adversariosque præsidio tuitionis regiæ deterrendos.

L. 1. c. 33.

L. 1. c. 34.

VIII. Conditum fuit & dotatum anno 572. à Dumnolo Episcopo Cenomanensi, in ipsa Cœnomanensi civitate Cœnobium sancti Vincentii, interveniente authoritate Regia, ad confirmandas suas omnes in illud donationes: *Multa testamento ei legavit atque confirmavit, permittente atque favente Chilperico Francorum Rege, ejusque Principibus.* Ita Scriptor ejus vitæ. Ea vel confirmatio, vel consensio & permissio Principis, necessitatis fuerit, an reverentiæ causa, vel ad cumulum authoritatis, facilè existimabitur ex legibus Bavaricis, quarum primo capite permittitur, ut det quicumque volet, quæcumque volet Ecclesiæ, nullo penitus vel à Regibus, vel à Ducibus, vel à quocumque demum obice interponendo. *Si quis liber persona voluerit, & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione animæ suæ, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis suis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla persona habeat potestatem prohibendi.* Atqui ex Præfatione Legum Bavaricarum constat eas Regis Theodorici primùm jussu fuisse compilatas, uti & Leges Francicas, & Germanicas, iis accommodandas Nationibus diversis, quæ Regno ejus suberant: ab eo denique eas expurgatas fuisse, moribus usibusque quibusdam Gentilitiis obliteratis, subrogatisque legibus & moribus Christianis. *Et quæ erant secundùm consuetudinem Paganorum, mutavit secundùm legem Christianorum.* Paganismi reliquias, quas nequierat Theodoricus, Childebertus & Clotarius obruerunt, extremam denique his manum addente Dagoberto. *Quidquid Theodoricus Rex propter vetustissimam Paganorum consuetudinem emendare non potuit, post hæc Childebertus Rex inchoavit, sed Clotarius Rex perfecit.* Capite primo Legis Alemannicæ eadem libertas annuitur dandi Ecclesiæ. Etsi ergo nulla specialis postea dandi licentia poscereturr, hæc generalis abundè erat licentia, legibus ipsis consignata, nec ullis arctata cancellis, nullis servitutibus, vel oneribus gravata.

Surius die 16. Maii.

IX. In privilegio Abbatiæ sancti Sergii apud Andegavos, post immunitates omnes Capite superiori illustratas, servat sibi Rex annuum censum nummorum duodecim, ad Principis fiscum ab Abbate asserendum, vel mittendum. *Nisi tantum annis singulis solidi duodecim per ipsum Abbatem, aut per Missum suum nostris arariis inferri debeant.* In immunitate Abbatiæ sancti Stephani Argentoratensis Chilpericus Rex servavit sibi jus confirmandi Defensoris, quem Abbatissa delegisset, ad exercendam Monasterii jurisdictionem. *Nullus Judex, &c. Nisi Defensor, quem ipsius loci Congregatio, vel Abbatissa voluntariè è Palatio impetraverit, audeat ingredi ad causas audiendas, &c.* Occurrent utique in Privilegiorum & Immunitatum Chartis hoc genus restrictiones & conditiones aliquæ; nusquam prohibitiones, nequid detur, vel accipiatur fundorum, nisi nova Principis permissione, & certis ad eam impetrandam oneribus.

Le Cointe An. 705. nu. 16. An. 715. num. 42.

CAPUT XXXVI. P. 2. l. 3. c. 5.

Immunitas Cleri & agrorum Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii.

I. Parochis Mansi *unius, hoc est agelluli immunitas data.*

II. Eæ immunitatis angustiæ non spectant nisi ad Parochias ruris, & obsequia peculiarium dominorum. Probationes.

III. IV. Agri Ecclesiarum Episcopalium & Abbatiarum erant prorsus immunes.

V. Immunitates mancipiorum Ecclesiæ.

VI. Quæ recens comparabantur, expertia erant immunitatis.

VII. Nempe de terris, quæ liberæ ipsæ & immunes non essent.

VIII. Ab oneribus personalibus immunes erant omnino Clerici.

IX. Immunitas rerum & personarum.

X. De Pontibus & viis muniendis.

XI. Observationes novæ de immunitatibus.

XII. Cum à Regibus absolutior esset immunitas, quàm à privatis Senioribus.

XIII. Agobardi sententia de immunitatibus rerum Ecclesiæ.

I. CApitularibus suis Carolus Magnus omnibus eximebat oneribus decimas & oblationes Ecclesiæ, domos Parochorum, & hortos juxta Ecclesias, cum Manso, sive agello mediocri in unaquaque Parochia, data copia peculiaribus dominis, seu Senioribus, ut reliqua omnia solitis subjicerent servitiis. *Statutum est, ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur; & Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque atriis, vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde Senioribus suis debitum servitium impendant.* Qui *Mansus* dicebatur, agellus erat modicus, quo nomine etiam plures nunc vernacula lingua utuntur Provinciæ. Is cuique Parocho liber & immunis ab omni prorsus onere addicebatur. Ejus immunitatis vindicem se Ludovicus etiam Pius professus est. *De uno manso ad Ecclesiam dato, de quo aliqui homines contra statuta sibi servitium exigunt, quicumque pro hac causa accusatus fuerit, Comes vel Missi hoc quod inde subtractum est, Presbyteris cum sua lege restitui faciant.*

L. 1. c. 91. Conc. Gall. to. 2. p. 432. 467.

L. 1. c. 45.

II. Quibus ea insedit animo sententia, Mansi unius limitibus arctatam fuisse immunitatem Ecclesiæ; iis minùs pervia, minùsque fuerat horum Caroli Magni temporum perspecta disciplina. Capitularia quæ modò protulimus, agrestes & vicorum Ecclesias spectant, Parochorumque ibi immunitates, ratione habita dominorum peculiarium, seu Seniorum cujusque vici, quibus vici totius ædes agrique obsequia & servitia quædam præstare tenebantur. Non ergo hìc quæstio vertitur de immunitate agrorum Ecclesiæ, vel Clericorum, ne Regum vectigalibus urgerentur: ab his enim absolvebantur prorsus, ut mox de-

monstrabimus: sed de oneribus & servitiis, quibus cujusque vici Seniores & domini, suo jam quasi jure premebant agros hominesque suæ ditionis.

Id constantissimè probatur ipsorum disertis verbis Capitularium, quæ non agunt, nisi de servitiis Senioribus his peculiaribus dependendis, *Unus mansus absque ullo servitio attribuatur. Nec de præscripto manso aliquod servitium faciant. Si quid amplius habuerint, inde Senioribus suis debitum servitium impendant. Aliqui de manso sibi servitium exigunt, &c.* De Rege, vel Imperatore, ejusque jure & obsequio, nulla hìc littera est, de solis agitur Vicorum peculiaribus dominis, eorumque juribus, regia potestate intra antiquos limites coercendis.

III. Nec minùs perspicuum est eam immunitatem non pertinere nisi ad Ecclesias ruris Parochiales; & nec ad Ecclesias Episcopales, aut ad Cœnobia trahi, aut deflecti posse. Hinc ergo alterutrum emergit, ut aut agrestes Parochiæ immunitate uterentur, cujus expertes essent Episcopales & Abbatiarum Ecclesiæ; quod cordatus nemo sibi persuaderi facilè patietur: aut Episcoporum & Abbatum agros immunitate cumulatissima potitos esse, sine ullo limite. Ut ne autem Episcopatuum & Cœnobiorum Ecclesias hæc Capitularia complecterentur, in causa fuit, quòd Seniores villis tantùm & vicis dominarentur, non urbibus, adeoque nec in Episcopatus, vel Abbatias quidquam sibi juris arrogare possent.

Cùm domini autem & Seniores aliqui hac sibi improba spe assentarentur, Abbatiarum immunitatem earum claustris circumscribi, nec in earum agros exspatiari: *Non plus immunitatis nomine complecti, quàm claustra Monasterii, cætera quamvis ad easdem Ecclesias vel Monasteria pertineant, extra immunitatem esse.* His iisdem Imperatorum Capitularibus declaratum est, terras omnes & ditiones Abbatiarum eadem immunitate frui. *Volumus atque decernimus, ut omnes intelligant, non solum claustra Monasterii vel Ecclesiæ atque castitia Ecclesiarum sub immunitatis defensione consistere, verùm etiam domus, & villas, & septa villarum, & piscatoria manu facta, & quidquid fossis aut sepibus, vel etiam alio clausarum genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri.*

Capit. Carol. Mag. l. 5. c. 348.

Leg. 5. c. 187

IV. Alibi rursus eadem exemptio ad omnes effunditur Ecclesiæ fundos. *Placuit ne prædia cælestium secretorum dicata, Deoque tradita, a quibusdam aliqua occasione vexentur aut invadantur, sed sub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent. Similiter & homines eorum, & omnia quæ eis subjecta esse noscuntur.* Mulcta mox & pœnitentia publica plectuntur, qui ei immunitati contumeliam fecerint. Utque ne dubites ad omnes Ecclesiæ fundos exporrectam fuisse hanc libertatem, & ab oneribus publicis prorsus omnibus eos fuisse subductos, vide ut conceptis verbis res alibi confirmetur. Quid enim his dilucidius vel optari potest? *Possessiones ad religiosa loca pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad restitutionem viarum vel pontium, si tamen intra eadem loca habuerint possessiones. In aliis verò omnibus habeant integram immunitatem.* Quæ hìc fit exceptio pontium & viarum, ea validiùs confirmatur immunitas generalis. Adde quòd ne exceptio quidem, aut coarctatio ea sit. Quæ enim ad muniendas vias, & ad resarciendos pontes fiunt expensæ, non tam ad exactiones publicas pertinent, quàm ad sumptus necessariò Ecclesiæ faciendos ad fundorum suorum integritatem, & ad commodum suorum hominum.

Leg. 6. c. 107.

V. Ecclesiæ & Clericorum servi, sive Clerici ipsi essent, sive laici, angariarum & ipsi publicarum immunes erant, nec ad eas poterant à Regum Officialibus, vel à publicis Magistratibus cogi. *Ecclesiarum servos & Episcoporum, vel omnium Clericorum, à Judicibus vel Actoribus publicis, in diversis angariis non fatigari divina præcipitur authoritate. Si quis Judicum, aut Actorum, Clericum aut servum Clerici vel Ecclesiæ in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.*

Leg. 7. c. 121. 367.

VI. Quæ sibi nova Ecclesiæ comparabant prædia, siqua hactenus oneribus publicis obnoxia fuissent, iisdem subjiciebantur semper, nisi peculiari Regum concessione eximerentur. *Ut de rebus unde census ad partem Regis exire solebant, si ad aliquam Ecclesiam traditæ sunt, aut reddantur propriis hæredibus, aut qui eas retinuerit, illum censum persolvat.* Et rursus alibi: *Quicumque terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam, vel cuilibet alteri tradiderit; is qui eam susceperit, tributum quod inde solvebatur, omni modo ad partem nostram persolvat; nisi fortè talem firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.* Quod supervacaneum fuisset declarari, nisi Ecclesiæ fundi universim his oneribus privilegio quodam suo exempti fuissent. Si enim Ecclesiæ res, peræquè ut profanæ iisdem exactionibus obnoxiæ fuissent, hæc novæ rei emptæ vel donatæ accessio Ecclesiis facta, nihil habuisset quæstionis, quam hac declaratione solvi opus fuisset.

Leg. 3. c. 86. 15.

Leg. 4. c. 37.

VII. Non abs re tamen advertimus, non semper res nuper Ecclesiæ partas eadem immunitate potitas esse. His enim duobus Capitularibus expressissimè inculcatur, de terris agi, ex quibus census & tributum Regi soleat persolvi. *De rebus, unde census ad partes Regis exire solebat, &c. Terra tributaria, unde tributum ad partem nostram exire solebat, &c.* Erant ergo prædia nobilia, liberaque omnium prorsus onerum, & ea si adjicerentur Ecclesiis, pari immunitate obtinebantur.

VIII. Si qui essent limites finesque immunitatis rerum Ecclesiæ, nulli planè erant personarum. Præter ea quæ in eam rem jam perstrinximus, supersunt & alia Capitularium Decreta, quæ nulla tergiversatione eludi queant. Quoad servitutes privatorum, consecratione ipsa sua Episcopi & Presbyteri iis absolvebantur: *Consecratio Episcopos & reliquos Domini Sacerdotes tam à servilibus, quàm & à cæteris ascriptitiis conditionibus semper liberos facit. Ideo præcipimus ut nullus ab eis alia nisi divina requirat servitia.* Jam verò à publicis servitutibus, vide ut hìc rursus Clerici universi exolvantur. *Ut Clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio, sed liberi ab omni humano servitio Ecclesiæ deserviant.*

Leg. 6. c. 116.

Leg. 7. c. 131.

IX. Immunitas denique tum rerum, tum personarum, vide ut hoc alio rursus Capitulari declaretur. *Synodali decreto sancitum est, ne laici vel sæculares de viris Deo dicatis, Ecclesiæque facultatibus, aliquid ad se putent vel præsumant præter reverentiam pertinere. Quorum quarumque Sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa docetur. Si quis contra hoc venire præsumpserit, anathemate feriatur.*

Leg. 7. c. 147.

X. Pontes, vehiculariæ naves, viæ, ut à ministris resarcirentur; at earum sumptuosæ exædificationes, vel reparationes, ut à Ducibus & Comitibus, ab Episcopis & Abbatibus perficerentur, ita luculentè Sangallensis Monachus explanavit. *A majoribus autem laboribus, & maximè noviter instruendis, nullus Ducum vel Comitum, nullus Episcoporum vel Abbatum excusaretur aliquo modo. Cujus rei testes sunt adhuc*

Leg. 1. c. 32.

arcæ

arcæ pontis Magontiacenſis, quem tota Europa communi quidem, ſed ordinatiſſimæ participationis opere perfecit. Regiæ ipſæ Eccleſiæ Epiſcoporum & Abbatum impendiis ornabantur. At ſi quæ novæ extruendæ eſſent, Ducum, Comitumque, & omnium qui terrarum Eccleſiæ beneficia obtinebant, opera & ſumptu extruebantur. *Quod ſi novæ fuiſſent inſtituendæ Eccleſiæ, omnes Epiſcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Eccleſiis præſidentes, cum univerſis qui publica conſecuti ſunt beneficia, à fundamentis uſque ad culmen inſtantiſſimo labore perduxerunt.* Iſtiuſmodi fuit magnificentiſſima Aquiſgranenſis Eccleſia, juxtaque eam opulentiſſima Caroli Magni Regia, & Optimatum ejus Palatia, ita ſita, ſparſa, porticibuſque extructa, ut ex ſuperiore Regiæ ſuæ faſtigio omnes & Proceres obſervare poſſet Carolus Magnus, & milites, & plebem ipſam innumerabilem, in has ſe porticus recipientem, ubi imber, nix, gelu, ad focos ibi opportunè accenſos cogeret confugere.

XI. Nec illud tacebimus, quod de Sangallenſi ipſa Abbatia ab eodem proditum eſt, plurimos ei accumulatos fuiſſe agros, non Regia munificentia, ſed privatorum donis; cùmque illis ea de cauſa Defenſor nullus eſſet, Ludovicum ipſum Pium Defenſoris & Advocati partes obire voluiſſe. *Quod reiculæ ſancti Galli non ex Regalibus donariis, ſed ex privatorum traditiunculis collectæ, neminem ſui defenſorem vel Advocatum reperire potuiſſent, ipſe Advocatum ſe utilitati noſtræ confiteri non erubuerit.* Leg. 2. c. 15. Cùm benè multæ à Regibus exædificatæ eſſent Eccleſiæ, & longè plurium earum defenſionem in ſe ipſimet recepiſſent, ſub tanto patrocinio tutæ deliteſcebant earum immunitates.

Cùm Carolo Magno Ledradus Lugdunenſis Epiſcopus conſtare vellet rationem adminiſtratæ à ſe Lugdunenſis Eccleſiæ, illud primum oſtendit, compilata à ſe fuiſſe Edicta Regum omnia in gratiam Eccleſiæ ſuæ promulgata, quibus poteſtas ſibi fiebat emendi & acquirendi, ad Eccleſiæ ſuæ res augendas & loca, ut nemo de his incrementis jure conqueri poſſit. *Inſuper juſſimus fieri decreta priſcorum Regum Franciæ, ut quemadmodum ipſi ſtatuerunt monumenta emendi, & augendi locum in omnibus rebus quas ad præſens habere videntur, vel in futuro Deo auxiliante acquirere poterunt, ſine ulla querimonia per ſæcula poſſideant.* Hinc patet id ſtuduiſſe Epiſcopos, ut Regia impetrarent diplomata, quò emere, aut aliàs comparare poſſent, agros, domos, loca quælibet, nullo onerum publicorum nexu ſibi pertimeſcendos.

XII. Si perconteris autem ecquid cauſæ eſſet, quamobrem terras Eccleſiæ tam liberaliter Reges exactionibus omnibus exonerarent, quæ veluti publicæ ſunt ſervitutes, nec idem ſibi licere vellent in Parochialibus Eccleſiis abſolvendis à peculiarium dominorum ſervitiis. Reſpondebo, quod ad Clericos ipſos, & ad eorum perſonas attinet, unam & eandem rem fuiſſe. Hos enim Rex oneribus publicis omnibus eximebat; at eo quo ſervi peculiaribus dominis devinciuntur nexu, non abſolvebat niſi Presbyteros & Epiſcopos, ut ſuprà diximus. Singulis enim dominis permittendum erat, ut pro arbitrio, pro pietatis & religionis æſtu ſervitutis vinculo ſolverent eos, qui ſe Clero dicari cuperent, vel jam dicati eſſent. Ergo nec cogendi illi erant, ut relaxarent ſervitia, quæ ſibi ex Eccleſiæ terris erant præſtanda. Neceſſitas tantùm illis ea gemina indicebatur, ut ſervitio omni abſolverent & Presbyterum, & Manſum Presbyteralem, quod Parochi patrimonium erat. Reliqui agri Eccleſiarum Parochialium, uti & Diaconi, Subdiaconi, cæterique Clerici pietati Seniorum permittebantur, ut antiqua ſervitutis jura in eos ſua vel retinerent, vel relaxarent. At reges ſummique Principes largitatis & munificentiæ laude præcellentiori clareſcere avebant illi quidem; ideoque quos Rex cœleſtis idemque æternus Pontifex Regni & Sacerdotii ſibi ſui miniſtros delegit, eos & libertate & immunitate frui volebant, tanto miniſterio conſentanea.

XIII. Claudet hoc Caput Agobardus pulcherrima commentatione ſua in illum Evangelicæ hiſtoriæ locum, ubi dicitur Chriſtus cenſum ſolviſſe, non ex illo ſacro penu, in quod Apoſtoli eleemoſynas in futuros uſus recondebant: ſed ex ſtatere cœlitus oblato, & ex ore piſcis eruto. Illud ſacrum penu ait Agobardus ex ſanctis Patribus, dicatum fuiſſe alendis pauperibus, ſuſtentandis Diſcipulis, Feſtis celebrandis: ideoque ineffabili quadam ſapientia Chriſtum nihil ex eo decerpi voluiſſe, ut hinc eluceret, quem in uſum fundi redituſque Eccleſiæ ſint expendendi. *Reſponſum eſt à Doctoribus Eccleſiæ, quia Dominici loculi in pauperes & in dies feſtos expendebantur, & cùm egiſſet neceſſitas, in alimenta Diſcipulorum Domini, noluiſſe Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere; ſed omnipotenti virtute, quod utique pauperum non erat, de mari tollere & fiſco reddere voluiſſe, ut formam daret diſcipulis, quam Eccleſiæ commendarent.* Leg. de diſpenſ.

CAPUT XXXVII. P. 3. l. 3. c. 6.

Immunitas Clericorum & fundorum Eccleſiæ ſub Imperio Caroli Calvi, & ſucceſſorum.

I. Sub Carolo Calvo viguit priſca Eccleſiarum Parochialium & Parochorum immunitas adversùs Seniorum ſervitutes.

II. Variæ ad id probationes.

III. In illud Capitulare aliqua obſervantur. Quæ agricolarum ſervitus.

IV. Qui fas eſſet Eccleſiæ novos comparare fundos.

V. VI. Confirmantur antedicta de Francis & de Gallis.

VII. Quadruplices in Eccleſiam exactiones ex Hincmaro.

VIII. Exactio extraordinaria ad ſummovendos Normannos.

IX. Quo fuerint loco immunitates ſacræ ſub Caroli Magni ſucceſſoribus.

X. Obſervantur rurſus aliqua in manſum Presbyteralem.

XI. Græcorum diſciplina quoad immunitates.

I. IDem fuit modus, iidem fines immunitatum Eccleſiæ ſub Caroli Magni & Ludovici Pii ſucceſſoribus. Concilium Meldenſe anni 845. ſupralaudata Caroli & Ludovici Capitularia confirmavit, ut Canonicis regulis accommodata: ad exemptiones manſi Presbyteralis, decimarum, oblationum, adde & ſervorum, qui villa & cœmeterio quodammodo includebantur. Verùm non minùs dilucidum eſt hæc non ſpectare, niſi ad ea Seniorum peculiarium jura, quæ illi ſibi quaſi deberi onera confidebant. *Ut ſecundùm canonicam authoritatem & Conſtitutionem domni Ludovici Imperatoris, de agro Eccleſiaſtico & manſo, ac mancipiis, quæ ipſe ſuis Capitulis conſtituit, vel ſi quilibet pro loco ſepulturæ aliquid largitus Eccleſiæ fuerit, neque de decimis & oblationibus fidelium, cuiquam Presbyteros aliquem cenſum perſolvere cogat, &c.* Can. 63. Et non multò poſt: *Quod ſi quis fecerit, communione uſque ad*

ad satisfactionem privetur, & regia potestate hoc emendare legaliter cogatur.

II. Ex Capitularibus Caroli Calvi mira hìc nobis affulgebunt elucidamenta. Hinc enim comperimus, cùm agricolæ & coloni terrarum, tum fisci, tum Ecclesiæ, statuissent villas suas divendere & hæreditates proprias, non aliis tantùm agricolis, sed Clericis etiam & Parochis, & quibusvis denique; eas ad angustias & vastitates venisse vicos nonnullos, ut ordinarius jam ex iis census solvi non posset, nec internosci, qui cujusque villæ agri essent. Cui malo ut medicina fiat, hìc edicitur, ut quidquid præter Seniorum voluntatem distractum fuerit, iisdem villis vicisque restituatur, ut & soliti census persolvi queant. *Et quoniam in quibusdam locis coloni tam fiscales, quàm & de casis Dei suas hæreditates, id est, mansa quæ tenent, non solùm suis paribus, sed & Clericis canonicis ac villanis Presbyteris, sed & aliis quibuscumque hominibus vendunt, & tantummodo Cellam retinent. Et hac occasione sic destructæ sunt villæ, ut non solùm census debitus inde non possit exigi, sed etiam quæ terræ de singulis mansis fuerunt, jam non possit agnosci. Constituimus, ut præcipiatur à nostris ministerialibus & à ministris Ecclesiasticis, ut hoc nullo modo de cætero fiat, ne villæ destructæ atque confusæ fiant; & quidquid de singulis sine licentia dominorum vel magistrorum per quoscumque venditum est, recipiatur, & singulis mansis de quibus terræ venditæ sunt, & de quibus census decidit, propter eorum impossibilitatem, qui mansa deservire non possunt, restituatur; & juxta qualitatem vel quantitatem terræ, vel vinearum ad singulos mansos pertinentium, postquam restaurati fuerint, ab unoquoque manso census ad partem dominicam exigatur.* Ea sunt verba Edicti Pistensis, anno 864.

Capit. Car. Calv. tit. 31. num. 30.

III. Sunt autem hìc complura observanda, quæ non oscitantem desiderent Lectorem. 1. Hos *colonos* verè servos fuisse, quamquam moderatior esset ea servitus: & nec potuisse eos suas aut distrahere villas, aut derelinquere, ut aliò demigrarent. Cum ipsi, tum filii eorum affixi erant glebæ, villæque, ut eam colerent, & pro ejus modo censum persolverent. 2. Nec enim ejusdem omnes qualitatis, vel quantitatis hæ villæ erant. *Juxta qualitatem vel quantitatem terræ vel vinearum ad singulos mansos pertinentium.* 3. Itaque nec mansus ipse Presbyteralis ejusdem forsan erat semper modi. Prædium erat, suis agris, suis vineis cinctum, nunc tenuioribus, nunc amplioribus. 4. Planum est non hìc agi, nisi de servitutibus vicorum, agrorum, rusticorum, Senioribus propriis obnoxiorum, quibus censum pendebant. Unde & hi Seniores nunc Clerici erant, nunc laici Nobiles, nunc Reges ipsi, ut ex hoc patet contextu. 5. Ubi ergo hi vetantur coloni, ne villæ suæ agros vendant, vel Parochis, vel Clericis aliis, non eò id pertinet, ut prohibeat Rex novas ab Ecclesia terras & ditiones acquiri, aut ut agros Ecclesiæ publicis subjiciat oneribus. Aliena hæc omnino sunt omnia. Æquè enim interceditur, ne aliis quibuscumque, atque ne Clericis suos hi coloni agros vendant: *Sed & aliis quibuscumque hominibus vendunt.* Nec secus prohibentur coloni Ecclesiæ, suas aliis villas terrasque distrahere, quas ab Ecclesia habent. Coloni certè hìc ex parte aliqua ipsissimi sunt dominii Regii cultores, quibus & id interdicitur, nequid divendant, ne eò tandem res evadat, ut census solvi non possit. Verùm hìc Rex non aliter spectatur, quàm ut privatus quisque dominus, sive Senior, cui suum sit patrimonium, sui agri; & cujus tam coloni, quam agri eadem lege constringantur, atque agri & coloni Ecclesiæ. *Coloni, tam fiscales, quam de casis Dei.* 6. Illud quoque planum est, Clericos harum villarum dominos, *Magistros* potiùs dici, quàm *Dominos*; quòd dominari minùs addeceat Clericos. Et hinc forsan & in vernaculam Francorum linguam irrepsit, ut qui Latinè domini, Gallicè Magistri vocentur. *Seniores* enim vox in Conciliis, & in Capitularibus medii hujus ævi usitatissima, pro domino illa quidem usurpatur; sed ita tamen ut ejusdem spem faciat suavissimæ dominationis. *Quidquid venditum est sine licentia dominorum, vel Magistrorum.* Sæculares ergo Domini, Clerici *Magistri*. Sed nihilo tamen minùs ab his servis suis Ecclesia, æquè ut Rex à suis, jura eadem dominicalia, & censum exigebat. Unde & Regi, & Ecclesiasticis dominis hæc aptantur verba: *Census ab unoquoque manso ad partem dominicam exigatur.* Maiſ. tres.

IV. Non ergo prohibentur Clerici nova quælibet sibi prædia comparare. 1. Sed coloni uni domino mancipati, vetantur terras, villasque suas cuicumque sive Clerico vendere, sive laico. Ubi & vetatur servus seipsum distrahere, quòd cùm agris suis, non sui ipse juris sit, sed domini sui. 2. Prohibetur duntaxat, ne agri, & terræ istæ vendantur, *sine licentia dominorum, vel Magistrorum.* Coloni ergo ipsi quidem non poterant agros divendere, sed poterant sive Domini, sive Magistri, ac Seniores distrahere ditiones, terrasque suas, sive Ecclesiæ, sive laicis: & comparare eas poterat Ecclesia emptione, aut donatione.

Superstunt & alia, ex quibus non paulò plus etiam lucis affundatur. Vetuit idem primùm Carolus Calvus, ne Franci qui censum aliquem pendendum habebant fisco Regio, sive personæ, sive terræ suæ ergo: vetuit, inquam, ne se, aut terras suas vel donarent, vel distraherent, sive Ecclesiæ, sive cuicumque alteri, ne publicum ærarium fraudaretur. *Ut illi Franci, qui censum de suo capite, vel de suis rebus ad partem regiam debent, sine nostra licentia ad casam Dei, sive ad alterius cujuscumque servitium se non tradant, ut Respublica, quod de illis habere debet, non perdat.* Hinc perspicua probatio, quidquid Ecclesia haberet terrarum, vel mancipiorum, omnibus id exactionibus exemptum fuisse. Ideo enim occurrebatur, ne aliquid novi compararet, ne tantundem de censu & fisco Principis minueretur.

Si Franci verò quipiam hujus prohibitionis immemores, sese, vel suos agros cuicumque dedant, mulctam indicit Rex tum danti, tum accipienti, contumaciæ pœnam non injustam, cogitque accipientem eodem censu in fiscum defungi. *Quod si aut seipsos, aut res suas ad casam Dei, aut ad alterius cujuscumque servitium sine licentia tradere voluerint, Comites vel Vicarii hoc non consentiant, sed ex banno nostro prohibeant. Quod & si contra bannum nostrum fecerint, ipsi qui eos receperint, bannum nostrum, id est, LX. solidos componant; & si ipsos in servitio suo habere voluerint, vel illorum res, de quibus census ad partem regiam exiebat, tenere voluerint, censum, quem ipsi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire solebat, ad nostram regiam partem componant, sicut in præfato Capitulorum libro III. cap. XV. & LXXXVI. & in libro IV. cap. XXXVI. habetur.* Ita remissius & indulgentiùs Rex agit, quàm cæteri Seniores, cùm sinat & terras & personas utcumque distrahi, dari, acquiri, dum qui acquirit, mulctam pendat, & censum.

V. Sed Caroli Magni vestigia legens Carolus Calvus, indulgentiam suam ulteriùs etiam provexit, eodem ipso mox capite. 1. Concessit enim personis, ut sese Ecclesiis addicerent, nulla mulcta, nullo censu gravandis. 2. Concessit ut Ecclesiæ donarent terras omnes, quas ipsi censua-

les

les Regis haberent, dum Ecclesia censum solveret. Tota ergo libertas Ecclesiæ annuitur & servos & agros comparandi, quibus servitia privatim Regi præstanda imminerent, eodem censu pro terris tantùm usque persolvendo. *Et quia sicut in sacris Ecclesiasticis regulis invenitur, prior observatio durior, posterior autem exigente causa inclinatior fuit: post hæc præfata capitula decessorum & progenitorum nostrorum, hujusmodi Francis hominibus res suas ad casam Dei, vel aliis tradere ac vendere, eosque ad divinum servitium converti, si vellent, non prohibuerunt: sicut in capitulis libri primi cap. CXXXII. & CXXXIV. & in libro secundo cap. XXXI. & in libro quarto cap. XIX. continetur. Si quis de talibus Francis de suis rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus: tantum ut jus regium, quod sibi debetur, sine ratione non perdat. Quia injustas consuetudines noviter institutas imponere cuique non volumus.*

VI. Adde non hìc agi, nisi de Francis, & *de iis Francis, qui censum debebant* Regi, vel personali, vel terrarum suarum nexu. Atqui nec Franci erant omnes, nec omnes eorum agri ei suberant oneri. In aliis ergo liberior erat potestas, ut darentur Ecclesiæ.

Adde rursum, nec de Francis hìc agi, nisi qui secundùm Legem Francicam vitam degerent. Galli enim, qui à Francis adhuc dignoscebantur, & qui Lege utebantur Romana, tota etiam potiebantur libertate Codicis Theodosiani, ut se suaque pro arbitrio Ecclesiæ dederent. *De illis autem qui secundùm legem Romanam vivunt, nihil aliud, nisi quod in eisdem continetur legibus definimus.*

VII. Ejusmodi probabile cum primis est fuisse exactiones, quas solvebat Ecclesia pro terris recens sibi partis, iis conditionibus de quibus verba facit Hincmarus: *De militia quoque & vectigalibus, quæ juxta morem antiquum & solitum, secundùm quantitatem & qualitatem Ecclesiarum nobis commissarum, solet exigere, B. Ambrosii verbis uti, & acta sequi debemus.* Quibus subjicit Ambrosii verba: *Si Tributum petit, non negamus. Agri Ecclesiæ solvunt tributum.* Itemque hæc Augustini: *Cui vectigal, & cætera quæ salvo Dei cultu, constitutionis humanæ Principibus reddimus.*

Tom. 2. pag. 76. 177.

Alibi verò idem Hincmarus duas aperuit rationes alias, quibus Ecclesia Regnum & Rempublicam juvabat. Dandis nimirum terris suis in Beneficium iis, quos ita jubebat Regi stipendia facere, & cum cuneis militum in Exercitu merere. *Episcopus Beneficium talibus dare debet, qui idonei sint reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.* Et rursum annuis donis quibus Regem prosequebatur, de quibus, uti & de militia inferiùs dicemus. *Causa suæ defensionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal.*

Ibidem pag. 24. 325.

Præter hæc tria tributi genera, quæ Reipublicæ ab Ecclesia pendebantur, Militiam, Dona annua, & censum terrarum cum conditione census recens comparatarum: erat & quartum, quo de alibi Hincmarus. Jus erat illud Metatus, Paratarum, Gistii: quo Episcopi & Abbates tenebantur suscipere suis in ædibus, & alere Officiales, & Missos Regum, & Reges ipsos. Nec onus illud deprecatur, aut detrectat Hincmarus, dum ne eo jure quis abutatur, ne causas itinerum fingat, ne novas excogitet exactiones, Pipini, Caroli & Ludovici temporibus inauditas. *Et ut Ecclesiæ in isto regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti imposi-*

Ibidem pag. 182.

tas non affligantur. De hoc Metatus jure infrà prolixiùs disseremus.

VIII. Sed undecumque expiscandæ sunt nobis exactiones illæ novæ, de quibus expostulat hìc Hincmarus. Cùm anno 877. non posset Carolus Calvus Normannos Regni sui finibus ejicere, pulcherrimas jamdiu Provincias & Ecclesias depopulantes; statuit tandem ipse secum eos pecunia summovere, à Clericis Regni persolvenda; & à laicis iis, qui Ecclesiæ prædia beneficiario jure tenerent. Vide quid oneris impositum sit iis, qui Abbatias tenerent, sive Abbates, sive Episcopi, sive Comites. *Unusquisque Episcopus qui habet Abbatiam, aut Abbas qui similiter habet Abbatiam, aut Comes, qui æquè habet Abbatiam.* Ita solæ solvebant Abbatiæ, Ecclesiæ Episcopales immunes erant. *De manso suo indominicato*, ubi sedem ipse habebat, *similiter & de Vassallorum, duodecim accipiat denarios.* De villa hominum liberorum, è censu domini quatuor denarios, & tantundem de censu villæ ipsius: *De manso ingenuili quatuor denarios de censu dominicato, & quatuor de sua facultate.* De villis servorum, duos denarios de censu domini, totidem de servis: *De servili verò duos denarios de censu, & de sua facultate duos.* Episcopi & Abbates exigere jubebantur à singulis Parochis suæ ditionis saltem quatuor denarios, ad summum quinque. Idem exigere urgebatur Episcopus à Presbyteris Ecclesiarum, quas retinebant Comites, Vassalli & Imperator ipse, vel Imperatrix: *De Ecclesiis quas Comites & Vassi dominici habent, &c. De Ecclesiis Imperatoris & Imperatricis Episcopus similiter accipiat præfixo modo.* A Mercatoribus & incolis urbium, pro cujusque modulo aliquid emungebatur: *De negotiatoribus, vel qui in civitatibus commanent, juxta possibilitatem conjectus exigatur.* Fuerat autem & anterior alia exactio pecuniæ ad placandos & eliminandos Normannos quatuor millium pondo argenti, ad eorum pondus, *ad pensam eorum.*

Capit. Carol. Cal. tit. 42. Vide & Annal. Bertin. an. 877.

Du Chesne tom. 2. p. 526 an. 869.

IX. Regnantibus Caroli Calvi filiis & nepotibus, cùm eodem semper fuerint authoritatis vigore Capitularia, fuere & eodem, ut appareat, loco privilegia Ecclesiarum, & sive rerum, sive Ministrorum immunitates. In Concilio Metensi anno 888. sub Rege Odone, confirmata est immunitas mansi Presbyteralis, seu Parochialis, expressiùs additis quatuor servis & eorum filiis. *De uno manso, & de terris pro sepultura datis, pro quatuor mancipiis, vel eorum procreatione, nullus census deinceps exigatur.*

Can. 4.

X. Ex his verò quatuor servis facili conjectura assequimur, quales & quanti essent hi Mansi, quos locorum domini & Seniores omni prorsus censu & exactione levare cogebantur. Præfixit operi suo Regino Inquisitiones ab Episcopis in unaquaque Parochia faciendas, cùm Diœcesin perlustrarent. Hæc fanè non præteritur, an Parocho sit Mansus, quatuor modiorum sementis, & quatuor familiarum servilium, præter ipsam Parochi domum, curtem, & cæmeterium. *Si habeat Ecclesia mansum habentem bunuaria duodecim, præter cæmeterium, & curtem, ubi Ecclesia, & domus Presbyteri continetur, & si habeat mancipia quatuor.* Idem habetur in Capitularibus Hincmari, & in Legibus Longobardicis. In Charta Jonæ Episcopi Augustodunensis Ecclesiæ datur *terra arabilis modiorum duodecim.* Modios hos duodecim, *& duodecim bunnuaria* suspicari potest quis unum & idem esse. Sed mera illa conjectura est. Ex hac Charta illud manifestius est, Mansos plures conjunctos fuisse agros, servosque. *Dono Mansum vestitum unum cum omni suppositio, cum terris & pratis ad eam aspicientibus, & cum mancipiis.* Valterus Episcopus Aurelianensis in Constitutionibus suis Synodalibus,

Cap. 13.

Conc. Gall. tom. 3. p. 625. Leges Longob. l. 3. t. 1. c. 46.

bus, interponi ſolitam fuiſſe docet Epiſcopalem authoritatem, ut cogerentur Vicorum domini Parochis dimittere Manſum omni prorſus cenſu liberum & ſolutum: *Presbyteri qui necdum dotem juxta quod in Capitularibus continetur, conſecuti ſunt, ad nos referant, & noſtro conſilio divinoque adjutorio à Senioribus ſuis impetrent. Et ſi aliquid amplius habuerint, debitum ſervitium ſuis Senioribus impendant.* Utcumque verò ſtuduerimus hunc Parochorum Manſum dilatare, à vero tamen non recedit, pleriſque Parochis pluſculum fuiſſe rerum & terrarum, quàm Manſum ſuum, quæ propria dos erat Parochi. Etenim Hincmarus valdè inopem eò deſcribit Parochiam, quòd præter dotem & decimas haberet prorſus nihil. *Eccleſia quæ non amplius quàm dotem ſuam, id eſt, Manſum cum immunitate habet, cum decima fidelium.*

XI. Ad calcem hujus Capitis aliquid aſſuam de Græcorum diſciplina, ne in ea muti prorſus ſimus. Depromitur à Balſamone Conſtitutio Imperatoria ſui ævi, quæ omnibus exactionibus abſolvebat Cœnobia omnia & eorum ditiones; ſolvebat & neceſſitate repræſentandi aliquando chartas & titulos poſſeſſionis ſuæ: ipſa poſſeſſione & donatione Epiſcopi, vicem implente Tituli, etſi eo ſemper caruiſſent; denique Imperatore Eccleſiis condonante, ſiquid uſquam rerum Imperii uſurpaſſent. *Habere dico manſiones perpetuo dominio, ut Imperii mei donum & liberalitatem, & eis deinceps ſemper in poſterum dominari, etiamſi probabili vel non probabili de cauſa aliqua eorum, vel etiam fortaſſe omnia huc uſque detinuerunt; vel etiam ſine ullo titulo, vel ex titulo quidem qui malè ſe habet, vel eſt fortaſſe falsò conflictus, &c.*

Syn. II. Car. 12. Juris Orien to. 1. p. 150. 152. 136.

In Synod. Conſtant. I. & II. Can. 1.

Alibi denuò ab eodem Balſamone refertur Nicephorus Phocas legem edidiſſe, qua vetaret fundari, vel extrui Cœnobia & Xenodochia nova, aut ullis ea terris, fundiſve donari: uti nec Eccleſias Epiſcopales ac Metropolitanas; proviſuro Imperatore, ac definituro, quid Eccleſiis opus eſſet reſtaurandis, quas paupertas labefactaſſet. Eam Conſtitutionem revocavit Baſilius Porphyrogeneta, in eam refundens innumerabiles, quæ poſtea in Imperium exundaverant, calamitates. *Cùm legem hanc præſentium malorum cauſam fuiſſe, & univerſalis hujus ſubverſionis & confuſionis, ut quæ ad injuriam & contumeliam non ſolum Eccleſiarum, ſed etiam Dei facta ſit: maximè cùm id reipſa expertum eſſet: Ex quo enim hæc lex obſervata, nihil boni penitus in hodiernum uſque diem vitæ noſtræ occurrit. Sed contra nullum penitus calamitatis genus defuit.*

Vide & Juris Orien. to. 1. pag. 113.

Cùm Emmanuel Comnenus Edicto promulgaſſet, quæ immobilia cuicumque ipſe donaſſet, ea donari ne deinceps poſſent niſi Senatoribus, vel Militiæ ducibus, aliàs irritæ haberentur donationes; eam legem Alexis ejus filius revocavit. At cùm idem Alexis Comnenus vaſa ſacra aſportaſſet Eccleſiarum ad graviſſimas Imperii neceſſitates levandas; quamquam ſerò, intellexit tamen poſtea, graviter à ſe peccatum eſſe, & exaſperatam cœlitum iram: profeſſus porro omnia reſtitutum iri, vetuit ne quid unquam ejuſmodi ſucceſſores tentarent, qua demum cumque tempeſtate Reſpublica jactaretur.

CAPUT XXXVIII. P. 3. l. 3. c. 7.

De Donis annuis, quibus Epiſcopi & Abbates Reges proſequebantur, ſub Imperio Caroli Magni.

I. Magnates omnes annua dona Regibus conferebant, ne exceptis quidem Abbatibus.

II. In minore Conventu annuo celebrabantur hæc dona.

III. Cœnobia pro ſuo quæque modulo dona, vel militiam ſuppeditabant. Pleraque utriuſque immunia erant.

IV. An Epiſcopi prorſus omnes dona conferrent. Luminis aliquid ex Hincmaro.

V. VI. Nova ad idem lumina, novæ conjectiunculæ.

VII. Dona extraordinaria in inſolitis neceſſitatibus.

VIII. Quæ tenues erant Abbatiæ, erant & immunes.

I. ANnuis donis Regem venerabantur Magnates omnes laici & ſacri. Concilium Vernum ſub Rege Pipino, anno 755. vetuit ne eo obtentu Abbatiſſæ Cœnobiis digrederentur ſuis, conceſſo, ut dona Regia ad Palatium per Miſſos ſuos deſinarent. *Et qualia munera ad Palatium dare voluerint, per Miſſos ſuos ea dirigant.* His verbis, *Et qualia munera dare voluerint*, inſinuatur libera ea fuiſſe dona, non vi & neceſſitate expreſſa; certè liberum cuique fuiſſe, quanta eſſent. Can. 6.

II. In Comitiis, ſeu Conventibus Regni ſolemnibus offerebantur ea dona Principibus. Ita diſertè Eginhardus in Annalibus, ubi agit de duplici Conventu, quem uno & eodem anno habuit Ludovicus Pius; quorum in poſteriore dona accepit. *Altero Conventu apud Compendium annualia dona ſuſcepit.* Ita ille ad annum 817. At ad annum 829. rurſus: *Ibi habito generali Conventu oblata ſibi annua dona ſuſcepit.*

III. Cùm Comitia Regni generalia convocaſſet idem Pius Imperator anno 817. apud Aquiſgranum, Epiſcoporum, Abbatum, & Baronum conſilio uſus, diffiniit, Quæ Cœnobia ad ſublevandas Regni neceſſitates tenerentur annua pendere dona, & militem ſuppeditare: quæ dona tantùm, reliquis neutro onere gravandis, ſed preces pro Imperio, & Imperatoris gente ingeminaturis. *Conſtitutum ſcribere fecit, quæ Monaſteria in Regno vel Imperio ſuo dona & militiam facere poſſunt, quæ ſola dona ſine militia, quæ verò nec dona, nec militiam, ſed ſolas orationes pro ſalute Imperatoris vel filiorum ejus, & ſtabilitate Imperii.* His ſubjungitur catalogus Abbatiarum Galliæ & Germaniæ, quarum quatuordecim tantùm militem & dona ſuppeditaturæ ſint; ſexdecim dona, non militem; quinquaginta quinque admodum utriuſque oneris expertes. Tum Imperator ſcripto & ſigillo ſtatutum firmavit, & Monaſteriis diſtribuit. *His prædictis Monaſteriis Imperator ſtatutum ſcribi fecit, atque manu ſua firmavit, & annulo ſuo Imperiali ſigillari fecit.* Du Cheſne tom. 2. p. 343.

Ex his non injuria odoraberis neceſſaria, non libera fuiſſe ea dona; ſed & illud non neſcies partem longè maximam Abbatiarum iis obnoxiam nequaquam fuiſſe. Quamquam poſſit quis conjicere paupertatis tantùm contemplatione eam immunitatem fuiſſe conceſſam. *Quæ Monaſteria dona & militiam facere poſſunt.* In Conceſſione Ludovici Pii B. Anſchario facta Archiepiſcopo Hamburgenſi, cùm eum Monaſterio Turholti donaret, Vaſſallos quidem Cœnobii militia abſolvit, non donis autem annuis, quæ Regi offerenda erant. *Homines qui ejuſdem Cellæ Beneficia habere videntur, ab omni expeditione, vel militia, ſive qualibet occupatione abſolvimus. Dona vero quæ ex eadem Cella noſtris partibus dare ſolebant, & nobis quoque ſucceſſoribuſque noſtris ſimiliter dari volumus.* Ado Monachus vitæ Scriptor B. Benedicti Abbatis Anianæ, impetraſſe eum affirmat à Ludovico Pio levationem perquam ingentem Monaſteriis Rolland. to. 1. Febr. p. 405.

iis,

iis, quæ militibus & donis Regi impensis exhausta prorsus esse videbantur. *Erant quædam ex eis munera militiamque exercentes; quapropter ad tantam devenerant paupertatem, ut alimenta vestimentaque deessent Monachis.* Can. 4.

IV. Perstitit & sub Carolo Calvo eadem annuorum donorum largitio in solemnibus Conventibus. Unde Annales Bertiniani ad annum 868. *Rex ad Pistas medio mense Augusto veniens, annua dona sua ibidem accepit.* In Concilio quoque ad Theodonisvillam anno 844. ubi tres fratres affuere, Lotharius, Ludovicus & Carolus, insinuata fuisse videntur ea dona, ubi jubentur Clerici omnes opis aliquid conferre ad Regni levationem, non precibus tantùm suis pro Regno, & pro Rege, sed donis etiam & auxiliis illis, quæ olim offerre consueverant eorum Majores. *Unusquisque vir Ecclesiasticus & intercessionis adjutorium, & solatii quo Respublica indiget subsidium, juxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ, salvo jure quod exinde dispensationibus debet impendi, promptè & ex animo parare & impigrè, sicut tempore antecessorum vestrorum consueverat, studebit offerre.*

Duo sunt quibus caliginis aliquid adhuc hæret, An Episcopi etiam ad hæc annua dona tenerentur, & an pretium, vel modus eorum adhuc in cujusque voluntate & arbitrio positus esset. His dubiis afferet Hincmarus forsan aliquid lucis in Epistola Synodica ad Ludovicum Germaniæ Regem data, ubi summa libertate declarat, quæ sibi insideat animo sententia, de publico Regni regimine: Hortatur porro ille Ludovicum, sui ut dominii vineas, agros, prata, diligenter excoli curet, ut his proventibus sese, Aulamque suam sustentet, nec oneri esse cogatur Episcopis, Abbatibus & Comitibus, divertendo ex industria ad eorum diversoria, & vassallos Ecclesiæ variis operibus fatigando. Si donis annuis Episcopi etiam obligati fuissent, dolorem hinc suum & indignationem non dissimulasset Hincmarus. Tom. 2. pag. 738.

V. Aliquantò validius ducetur argumentum ex Opusculo Hincmari *de Ordine Palatii*. Duos ibi annuos segregat ille Conventus, & priori interfuisse docet Magnates Regni omnes, tum Clericos, tum sæculares; at posteriori, ubi Rex annua accipiebat dona, non affuisse nisi Seniores & præcipuos Consiliarios. *In anno placita duo. Unum in quo generalitas universorum Majorum, tam Clericorum, quàm Laicorum conveniebat. Cæterum propter dona generaliter danda aliud placitum, cum Senioribus tantùm & præcipuis Consiliariis habebatur.* Posset quis ambigere, an Seniorum hìc nomine contineantur Episcopi. Sed à veri etiam specie abludit, ut Episcopi omnes suis ex Ecclesiis ad alterum hunc Conventum advolare cogerentur. Denique si ex tam numeroso Abbatum agmine triginta tantùm donis annuis ex lege tenebantur, ecquis sibi persuadeat Episcopatus omnes ei oneri obnoxios fuisse? Non Cœnobia tantùm, sed & Episcopales erant Ecclesiæ, quibus sua paupertas eandem excusationem, eandem præstaret immunitatem. Tom. 2. pag. 11.

Regem tradit ibidem Hincmarus vacasse accipiendis donis & salutandis Proceribus, dum in Conventu discuterentur negotia. *Interim dum hæc in Regis absentia agebantur, ipse Princeps reliquæ multitudini, in suscipiendis muneribus, salutandis Proceribus occupatus erat.* Legatorum undequaque adventantium dona suscipiebat Camerarius, & si quid ibi controversiæ emergeret, ad Reginam referebatur. *De donis verò diversarum Legationum ad Camerarium aspiciebat, nisi fortè jubente Rege, tale aliquid esset, quod Reginæ ad tractandum cum ipso congrueret.* Jam superiori capite confirmavit Hincmarus, his annuis donis satisfeciisse Ecclesiam jussioni Pauli, ut honor & vectigal Regibus dependatur. *Causa suæ defensionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal præstate Regi ac Defensoribus vestris.* Ibidem pag. 209. Ibidem p. 325

VI. Nec desunt tamen quæ persuadeant ipsos quoque annua dona persolvisse Episcopos, peræquè ut Abbates, ac Comites. Ac primò quidem Chronicum sancti Arnulphi, ad annum 833. *Conditum publicum Lotharius Calend. Octob. in Compendio habuit. Ibique universi Episcopi, Abbates, Comites & universus populus convenientes, dona annualia ei præsentaverunt, fidelitatemque promiserunt.*

In Epistola rursum sua Frotarius Tullensis Episcopus testatum facit, & dona se ad Palatium missitare solitum, & optimos quosque equos. *Nam ad horum itinerum incommoda, quæ vel tunc egimus, vel acturi sumus, seu ad dona Regalia, quæ ad Palatium dirigimus, penè quidquid ex optimis equis habemus, distribuere compulsi sumus. Pauci qui remanent, huc usque equabus progignendi causa inhæserunt.* In annuis donis fuisse & equos, utcumque ex Adone Viennensi colligi potest, ubi Pipinum Regem perhibet devictis Saxonibus tributum indixisse equorum trecentorum ad annua dona. *In tantum ut dona annualia eis imposuerit per singulos annos Francis deferre trecentos equos.* Epist. 21. Tom. Chef. tom. 2. pag. 710.

In Annalibus Bertinianis census quem Regi Dux Britanniæ solvit, quinquaginta æquat argenti pondo. Ita enim ibi ad annum 864. *Carolus in loco Pistis placitum habet, in quo annua dona, sed & censum de Britannia à Salomone Britannicorum Duce sibi directum, more prædecessorum suorum, quinquaginta scilicet libris argenti recipit.* Postremis his exemplis Clericos contineri nemo facilè existimabit.

VII. Datis ad Ludovicum Sandionysianum Abbatem Epistolis significat Lupus Ferrarienſis Abbas, missa ad Regem à se dona esse, quæ postulasset. Nec inde tamen universim effeceris, ut donis modum pro libitu suo Rex poneret. *Debita dona, quæ per vos Rex jussit, direxit: quæ ut ei grata fiant, vestra benevolentia non aspernabitur procurare.* Alia ex Epistola constat gemmas ab eo ad Regem missas. Sed inter has Epistolas illa eminet, qua testatur se vehementer commotum infortunio Regis, ad eum misisse quidquid donorum potuisset accumulare. *Regis nostri adversitati condolens, & ereptioni supra modum congaudens, instar illius Evangelicæ viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, quidquid muneris conferre potui, per vos offerendum direxi.* Unde augurari datur, in improvisis Regni Regisque calamitatibus, nova etiam & inusitata quædam dona sponte ab Ecclesiis collata fuisse. Ep. 43. 76. 32

VIII. Id narrat Author vitæ sancti Meinverci Episcopi Paterbonensis, de Abbatia quadam Germaniæ certatum diutiùs fuisse inter Imperatorem & Comitem: adjudicatam tamen illam tandem fuisse Imperatori. At ubi mox exploratum fuit, nec donis, nec militia quidquam ab ea opis Imperatori posse conferri: *Quia non facultatibus, nec ministerialibus Regno servitio esse potuit*: Episcopo tandem Paterbonensi concessam eam fuisse, qui B. Benedicti Regulam ibi curaret observari. Surius die 5. Jun. c. 42.

CAPUT XXXIX. P. 3. l. 3. c. 8.

De jure Metatus ſive Giſtii in Epiſcopatibus & Cœnobiis ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus.

I. Epiſcoporum & Abbatum hoſpitio excipi Carolum Magnum, quanto illis & compendio fuit, & ornamento.

II. III. Extraneorum etiam Principum Legati eodem hoſpitio excipiendi erant.

IV. Cenſus & catalogus conſcriptus fuerat locorum ei oneri obnoxiorum, & expenſarum in ſingulis faciendarum.

V. Erant & metatus hujus Chartæ, & Metatores.

VI. Ea non infrequenter jure abutebantur tum Magnates, tum Officiales.

VII. Suberant & Laici eidem oneri.

VIII. Abutebantur & Epiſcopi nonnunquam.

IX. Regem interpellant Epiſcopi, ne Epiſcopalibus ipſo hoſpitante in ædibus, hoſpitentur & fœminæ.

X. Orant ut dominio ſuo reſtaurando & patrimonio operam det, ne ſuo in Epiſcopatibus metatu res pauperum abſumat.

XI. De metatuum Præfecto.

XII. A metatu Judicum & Officialium eximuntur Eccleſiæ.

XIII. Simillimum veri eſt, à voluntaria hoſpitalitate initium duxiſſe jus metatus in Eccleſiis.

XIV. Quantæ ad hoc expenſæ.

XV. Silentio & receſſui Cœnobiorum minùs conveniebat cum jure metatus.

XVI. Erant & in laude quandoque majores in divitum & Magnatum hoſpitia expenſæ.

XVII. An extra Gallias hæc diſciplina locum aliquem habuerit.

I. AB humanitate primùm & ſpontanea hoſpitalitate profectum non injuria videri poſſit jus metatus, quod lapſu temporis non ſemel oneroſum ac permoleſtum fuit. Et honori erat & voluptati Prælatis, cùm ad eorum ædes divertebat Carolus Magnus, largitionum ſuarum munificentia cum fœnore compenſaturus, quidquid expenſarum feciſſet. Narrat Sangallenſis Monachus, quæ Lectorem oblectent, inſtruantque, non inutili morum ejus ævi cognitione. Declinabat ſæpiuſculè Carolus Magnus ad ædes Epiſcopi itineri ſibi frequentando apporrectas; ibique non magnificè tantùm excipiebatur, ſed & ſumma munditie. Adgratulanti Principi falsè & acutè repoſuit Epiſcopus: *Juſtum eſt, Domine, ut quocumque vos veneritis, omnia expurgentur uſque ad fundum.* Non fefellit Carolum dicti lepor & acumen: unde & ipſe jocans dixit, eſſe ſibi & everrendi peritiam, eſſe & implendi: ac protinus feudo Regio non procul poſito Epiſcopum & Eccleſiam ejus donavit. *Ex aliis alia intelligens dixit ad eum, Si evacuare novi, & replere didici. Et adjecit, Habeas fiſcum illum, Epiſcopatui tuo proximum, & omnes ſucceſſores tui uſque in ſæculum.* Frequens erat & alterius Epiſcopi hoſpes Carolus, quòd iter illac crebrò emetiendum ſibi eſſet. Huic cùm improviſus aliquando advolaſſet, & quidem feria ſexta, cùmque piſcium unde unde copia daretur nulla, nec vellet Princeps carnium quidquam deguſtare: plurimo Epiſcopus caſeo menſam inſtruxit. Extimam ſuperficiem ejus cùm abraderet Carolus, mira illum & ſuaviſſima ſimplicitate Epiſcopus ſubmonuit, id lautiſſimum eſſe, quod rejiceret. Juſſit tum Carolus, ut quotannis duos currus ad Aquiſgranenſe Palatium mitteret his caſeis onuſtos; at tertio demum anno Epiſcopum optima remuneratus eſt Carolus villa, ut hinc tritici & vini copia idonea Epiſcopali familiæ abundè ſuppeteret.

l. 1. c. 15. 16. 17.

II. Sed quanta Imperatoris & comitas enitebat & liberalitas in Epiſcopos, Abbates & Comites, penes quos hoſpitabatur; tanta & alacritas ab his deſiderabatur. Si ceſſarent, curabat Carolus, ut mox ipſos negligentiæ ſuæ pœniteret. Legatos Perſarum idem ipſe Scriptor perhibet, Carolo inſinuaſſe ab Epiſcopis per quorum Eccleſias iter habuiſſent, hoſpitio ſe excluſos, nec non & ab Abbatibus, ac Comitibus. Excanduit Carolus, gravemque Epiſcopis mulctam indixit. *Omnes Comites & Abbates, per quos iidem Miſſi profecti ſunt, cunctis honoribus denudavit. Epiſcopos autem infinita pecunia multavit, vel damnavit.* l. 2. c. 13.

III. Hinc liquet eo hoſpitalitatis jure excipiendos fuiſſe, non Imperatores modò, & ejus Principes conſanguineos, ſed & Palatinos Officiales, atque Legatos, ultro citroque ab eo & ad eum commeantes. Liquet rurſum, etſi antè ſpontaneæ fuiſſet id humanitatis, vel charitatis forſan officium, tum fuiſſe certè neceſſitatis, qua nec Epiſcopi jam, nec Abbates abſolvi poſſent, nec Comites.

IV. Ex Capitularibus Ludovici Pii manifeſtum eſt, deſignata ab eo, & à Carolo fuiſſe loca, in quibus hoc metatus jure potirentur; nec & ipſi tantùm, ſed & Legati; ut ante omnia pararentur, nec inopinatò unquam obrurentur, quibus id oneris incumbebat. *In illis verò locis, ubi modò via & manſionatici à genitore noſtro & à nobis per Capitulare ordinati ſunt, Miſſos ad hoc ſpecialiter conſtitutos, qui hoc jugiter prævideant, habeant, ut omnia quæ ad eaſdem Legationes ſuſcipiendas pertinent, fideles noſtri ad hoc conſtituti, ad tempus præparare ſtudeant.* Definierant hi Principes ſumptum ipſum, & equorum numerum Legatis peregrinis ſufficiendum. Ut ne Francorum gentis ſplendor & gloria eorum obſcuraretur parcimonia & ſordibus, qui eos excepiſſent. *De inhonoratione Regni & Regis, & mala fama in externas Nationes diſperſa, propter negligentiam eorum qui Legationes ad nos directas in ſuis manſionibus aut male recipiunt, aut conſtitutam à nobis expenſam non tribuunt, aut paravereda dare nolunt.* Denique comminatur Princeps dignitatibus ſuis extruſum iri, qui iis ſe ipſi excluſerunt turpiſſimæ avaritiæ ſuæ infamia. *Qui noſtros honores habent, &c. Nec noſtrum, nec Regni noſtri honorem ulteriùs volumus ut habeant, &c.* Capit. leg. 2. c. 16. 17.

His verbis innui illud videtur, Prælaturas in album fuiſſe relatas Imperii Dignitatum; cùmque vel omnes, vel maxima ex parte extructæ, dotatæ, certè auctæ & locupletatæ fuerint Regum munificentia, par eſſe, ut & ipſæ conſpirent, conferantque ad gloriam Francici Imperii, maximè in hoſpitalitate fungenda, quæ Cleri amplitudini & ingenio accommodatiſſima eſt, eique tum canonicis, tum Apoſtolicis inſtitutis commendatiſſima.

V. Præmittebantur ab Imperatore Litteræ & Miſſi, ut exciperentur exterarum gentium Legati, utque ad Regiam deducerentur. *Aut litteras, aut Miſſum quandocumque viderint.* Et alibi: *Si quis litteras noſtras deſpexerit, id eſt, tractoriam, quæ propter Miſſos recipiendos dirigitur, aut honores, quos habet, amittat, aut tamdiu Legationes illuc venientes ſuſcipiat, quouſque animo noſtro ſatisfactum habeat.* Ibidem cap. 16. Et l. 4. c. 30.

Poſſent & hæ Legationes ad Miſſos Dominicos traduci. Nam qui Miſſi, iidem & Legati dicebantur, ad circumluſtrandas Provincias. Miſſis quoque Dominicis *Tractoriæ* Principis dabantur, quibus deſignabatur, quæ illis ſpecies, quæ alimenta ſuppeditanda eſſent. Si oneroſum id erat

quan-

quandoque Prælatis; erat & compendioſum, ubi Miſſorum Dominicorum obibant & ipſi munia. *Ut Miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi, vel Abbates, vel Comites ſunt, &c. Accipiant ſecundùm quod in ſua tractoria continetur.*

Cit. leg. 4. c. 73.

VI. Metatus jure non ſemel abutebantur Præſides & Officiales Imperatoris, ea ſe ſpe lactantes, eidem ſubeſſe & Eccleſias. Id à Carolo Magno emendatum eſt: *Pervenit ad aures noſtras, quod aliqui Duces & eorum Juniores, Caſtaldi, Vicarii per ſingula territoria habitantes vel diſcurrentes, Manſionaticos & Paravereda accipiant, non ſolùm ſuper liberos homines, ſed etiam in Eccleſia Dei, Monaſteria ſcilicet virorum, puellarum, & Xenodochia, & ſuper reliquos ſervientes Eccleſiarum Dei, &c.* Solus ergo Princeps, & quos Brevi ille ſuo inſtruxiſſet, jus hoſpitandi in Eccleſia & legitimæ procurationis nanciſcebantur.

Conc. Gall. tom. 2. p. 242. c. leg. t. c. 2.

VII. Sed cùm admoneat nos hoc Capitulare, Laicos ipſos eidem metatus juri fuiſſe obnoxios; Concilii Remenſis II. Patres eundem anno 813. interpellarunt Imperatorem, ut exertè Laicis præciperet officio fungi, in eos qui ad Regni commoda huc illucque commeabant. Delegabantur enim & Clerici frequenter à Principe; & qui hoſpitio tam multos antè exceperant, tum excipiebantur & ipſi. *Ut in ſua eleemoſyna firmiter ſtatuat Imperator, ne quilibet in ſuum pergentibus ſervitium ullatenus prohibere audeat manſionem, neque aliis quibus neceſſitas incumbit.*

Can. 42.

VIII. Nec Laici ſoli, ſed & Præſules quandoque ultra æqui limites evehebantur, cùm metatus prætextu rapinas & vim nefariam exercebant in Parochos. Cùm enim Epiſcopis ex officio incumberet, ut Imperatorem itineri ſe dantem exciperent, ut rurſum patet ex Epiſtola Ledradi Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Carolum Magnum, quem certiorem facit, extructam à ſe eſſe domum & duplicatam, qua eum excipiat: *Aliam quoque domum cum ſolario ædificavi, & duplicavi, & hanc propter vos paravi, ut ſi in illis partibus veſter eſſet adventus, in ea ſuſcipi poſſetis.* Hinc captabant anſas Epiſcopi, ut Parochos oneribus & penſionibus gravarent, aut amicos ſuos ab illis excipi, & procurari juberent. Idem enim verò prohibebatur in Formula documentorum, quibus eos Metropolitanus in ipſa conſecratione inſtruebat: *Ne Manſionaticos ſuis amicis aut ſuis hominibus à Presbyteris parari faciat. Nec etiam quaſi ad receptionem Regis vel Legationum, aut ad ornatus Eccleſiæ ſuæ faciendos, adjutoria quaſi petendo, magis autem exigendo, denarios, aut caballos, aut verres, ſeu Friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quælibet accipiat, id eſt, rapiat.*

Conc. Gall. tom. 2. p. 660

IX. Ea erant Hincmari Remenſis Archiepiſcopi documenta, ad Epiſcopos ſuæ Provinciæ ſub Carolo Calvo, quem Concilii Meldenſis Patres anno 845. ea quæ Regem deceret veneratione, ea quæ Epiſcopos addeceret conſtantia, obteſtati ſunt: ut ubi in Epiſcoporum ædibus hoſpitaretur, eas revereretur, ut ædes Deo ſacras; ne illuc fœminas pertraheret, quas & ipſam Clericorum domum ſubire nefas eſt: denique Regum ſaltem & Imperatorum, Majorum videlicet ſuorum Edictis & Legibus obſequeretur, qui diuturniori Principum hoſpitio Epiſcoporum ædes ſubduxerunt. *Suggerendum eſt, & ex divino mandato intimandum Regiæ dignitati, ut Epiſcopium venerabiliter ac reverenter introeat, & ſecundùm ſanctam prædeceſſorum ſuorum conſuetudinem, quando orationis & debitæ ſuſceptionis gratia, in tranſitu convenienti civitatem ingreſſus fuerit, habitaculis Epiſcopalibus reverenter inhabitet, & non diverſoria fœminarum, magnificentia ſua & religio venerabilis ibidem fieri permittat. Quia ſi ſecundùm Leges Canonicas in manſiones Clericorum introitus fœminarum prohibentur, quanto magis domus Epiſcopi ab hujuſmodi inhabitatione & converſatione, etiam & à legitimo connubio conjugatorum debet immunis eſſe & aliena? Sed & immunitates præcedentium Imperatorum & Regum ab hujuſmodi longiori & diuturna converſatione & commoratione Regum & quorumcumque potentium ac ſæcularium perſonarum in Epiſcopio prohibent. Quapropter & divinitus & humanitus ſancitas divinas & humanas Leges veſtra devotio & dignitas obſervare curabit, ſi & in cœleſti regno & in terreno faciliter cupitis proſperari.* Ita magno & forti animo Præſules Regem commonuerunt, divinis ut humaniſque Legibus pareret, hoc eſt, Legibus Canonicis, & Conſtitutionibus Imperatorum, quæ fœminis aditum intercludebant ædium Epiſcopalium; quæ in iis congredi non ſinebant conjugatos; quæ denique ſummos Principes hortabantur, ne diutiùs unquam in illis commorarentur.

Can. 26.

X. Illud rurſum patet ex hoc Canone, diverſaros quandoque in Epiſcopalibus ædibus fuiſſe Imperatores religioſæ ſeceſſionis, & *orationis gratia*. Simile veri eſt, eam laudem Carolo Magno, & Ludovico Pio adſcribendam; nam Carolus Calvus loci ſaltem aliquantulum dederat huic Concilii Meldenſis admonitioni. Dederat & conſilio, quo Concilii Cariſiaci Præſules Ludovicum Germaniæ Regem adhortati ſunt, ut patrimonii ſui latifundia diligentiſſimè excoli juberet: ne ſæpiùs poſthac excurreret ad ædes Epiſcoporum, neu diutiùs in iis diverſaretur, vel apud Abbates, Abbatiſſas, Comites, quo non poſſint non & ipſi gravari, & Clerici pauperes compluſculi. Quin ex patrimonii potius ſui divite penu ſpargeret, quæ ad Regiæ ſuæ, quæ ad Legatorum procurationes neceſſaria eſſent; denique ut in pauperes ipſos effunderet opulentiæ Regiæ rivulos, quando Regiæ celſitudinis ea laus eſt ampliſſima. Sic ergo ejus Concilii Patres anno 848. *Laborent & excolant vineas, faciant nutrimenta, &c. Quatenus non ſit vobis neceſſe per quaſcumque occaſiones circuire loca Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum & Comitum, & majores quàm ratio poſtulat, paratas exquirere, & pauperes Eccleſiaſticos, & fidelium veſtrorum manſuarios in carricaturis & paraveredis contra debitum exigendis gravare, &c. Quin potius habeatis unde ſufficienter & honeſtè cum domeſtica curte veſtra poſſitis vivere, & Legationes palatium veſtrum adeuntes recipere, & ſicut ſcriptum eſt: Unde poſſitis neceſſitatem patientibus tribuere. Quia Rex & largus debet eſſe, & non quod largitur, de injuſtitia, vel iniquitate debet conquirere.*

Can. 14.

Inculcavit & Hincmarus hoc Caput in iis Commonitionibus, quibus Ludovicum Balbum Caroli Calvi filium inſtructum voluit, ad Regni regimen religioſè auſpicandum: *Et ut Eccleſiæ in iſto regno per occaſionabiles circadas, & per indebitas conſuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli, & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impoſitas non graventur.*

Tom. 2. pag. 182.

XI. Meminit & alibi Hincmarus Manſionarii, inter Officiales Regiæ domus. Hujus erat muneris, eos commonere, penes quos Rex hoſpitaturus eſſet. *Inter quos & Manſionarius intererat, ſuper cujus miniſterium incumbebat, ut ſuſceptores præſcire potuiſſent, quo tempore ad eos illo vel illo loco Rex venturus eſſet, propter manſionum præparationem.*

Ibidem pag. 209.

XII. Moleſtiores erant Cœnobiis, aliiſque Eccleſiis Judices & Officiales Regii, quàm Reges ipſi. Unde & aliqua Cœnobia Carolus Calvus hoc privilegio communivit, ut ne quis Judex, vel Judiciariæ poteſtatis Miniſter in iis paratas, manſionaticum, metatum, vel hoſpitii quodcumque

jus ſibi vindicatet. Unum enim idemque ſonant voces illæ omnes. *Nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria poteſtate, ſeu aliquis ex fidelibus regni noſtri vel ſucceſſorum noſtrorum, paraveredum, aut paſcuarium, vel manſionaticum, aut aliquam indebitam exactionem ab eis vel ſucceſſoribus eorum exigat, neque in Eccleſias aut poſſeſſiones Monaſterii, aut manſiones, aut paratas facere, &c.* Carolomannus Caroli Calvi nepos idem privilegii annuit pluribus Cœnobiis aliis, vetitis ſuis Miniſtris & Officialibus omnibus, ne ibi hoſpitarentur, vel in eorum Eccleſiis, prædiorumque villis. *Manſiones, aut Paratas facere.* Plura hujuſmodi conceſſere & poſteriores Reges. Nec recedit à vero ejuſmodi aliquid priſcos conceſſiſſe Reges; cùm author ſit Flodoardus B. Rigobertum Remenſem Archiepiſcopum ſedulò prohibuiſſe, ne Judices & Magiſtratus, metatum, vel onera quævis alia exigerent ex agris & villis Eccleſiæ ſuæ, per omnes Gallias ſparſis: vendicata illis ſtrenuiſſimè ea immunitate, quam Reges indulſiſſent. *Ut ſub integra immunitate omni tempore poſſent manere. Sic quoque ut nullus Judex publicus in ipſas terras auderet ingredi, ut manſiones intrando faceret, aut quælibet judicia vel xenia ibidem exigere ullatenus præſumeret.*

Spicileg. to. 8 pag. 351. 352. 356.

L. 2. c. 11.

Solemniacenſi Monaſterio paulò effuſiùs annuerat privilegium Marinus Papa, anno 885. quo ne Epiſcopis quidem, vel Comitibus fas erat, ut vel in iis diverſarentur, vel quidquam juris exigerent. *Statutum etiam ut nullus Epiſcoporum, ſeu Comitum Manſionaticum ibi, vel Paratas, vel ſtationes requirere ſeu exigere præſumat.* His certè privilegiis excludi Reges non poterant, qui præterquam quod Cœnobiorum complurium ipſi fundamenta jecere, ea ſaltem ipſi reſtaurarunt, tuiti ſunt, beneficentia ſua & olim cumulavere, & plerumque rurſus aſpergunt, quoties ad ea accedunt.

Conc. Gall. to. 3. p. 521.

XII. Sed nec illud nos prætervolabit, quod ab eodem Pontifice ſubjicitur, Monachos ita exoneratos, liberaliùs in fideles omnes hoſpitalitatem explicaturos. *Sed liceat ſervis Dei ſine aliqua inquietudine Deo ſervire, & hoſpitalitatis benevolentiam, prout eis libuerit, cunctis fidelibus impendere.* Hinc edocemur potiſſimam hujus Manſionatici juris originem repetendam eſſe ab antiquiſſima hoſpitalitate, in Apoſtolicis Epiſtolis, in Synodicis Conſtitutionibus tam enixè commendata, tam religiosè à fidelibus per plures olim ſæculorum orbes frequentata. Cujus rei & hæc aliunde probatio ſuppetit, ex Capitulari Carolomanni Regis, filii Ludovici Balbi. A Rege Parochis præcipitur, ut Parochianos incitent ad peregrinos tecto excipiendos. *Placuit nobis, ut Presbyteri ſuos Parochianos admoneant, ut & ipſi hoſpitales exiſtant, & nulli iter facienti manſionem denegent.*

Ibidem.

Capit. Carol. Calv. p. 471.

Obſerva hìc autem *Manſionem* tantùm attingi, ut hoſpites tecto excipiantur, non alimenta, quæ teſtimoniis ſuprapoſitis *Paratæ* dicebantur. Quin ex adverſo præcipitur, ut ne quid Parochiani chariùs vendant hoſpitibus, quàm loci incolis; alioqui querelas ſuas deponant hoſpites in aures Parochi, cujus erit operam dare, ut ea jactura farciatur. Procurabant ergo ſeipſos hoſpites, quibus aliquid rei erat: at tecto gratis excipi neceſſe erat, quòd rariſſima tunc eſſent publica diverſoria.

XIV. Sed cùm ea in Optimates hoſpitalitas deflexiſſet in ſervilem neſcio quam neceſſitatem, cùmque jus illud *Giſtii*, ſeu Metatus, utrumque complecteretur, tectum & procurationem, ſive ut tum loquebantur, *Manſionem* & *Paratas*: quantæ demum cumque eſſent Epiſcopalium Eccleſiarum & Cœnobiorum opes, his illæ excipiendorum Magnatum ſumptibus exhauriebantur: & exareſcebant pauperibus, quæ divitibus redundabant. Hinc captata occaſio Solemniacenſis Privilegii, de quo ſupra.

Quantum autem ſumptuum fieret in Magnatibus excipiendis, docebit nos Luitprandus in enarrandis Viti Italiæ Regis geſtis. Regno ille Francico inhiabat, & cùm ad Mediomatricum civitatem adventaret, Manſionarium, ſive Vicedominum præmiſit ſuum. Epulum adornabat Metenſis Epiſcopus, Regiæ, quàm Epiſcopali dignitati propius, & Gallorum ingenio in luxum propenſo accommodatius, quàm ſacris iis legibus, quibus uſus patrimonii pauperum temperatur. Vicedominus Epiſcopum convenit, & tertia tantùm horum ſumptuum parte contentum fore Regem ſpopondit, dummodo equum ſibi dono daret. Aſpernatus eſt Epiſcopus Regem nullo magnificentiæ Regiæ ſenſu vigentem, & id tandem perfecit, ut in Regnum Odo Vito præferretur. *Metenſis Epiſcopus dum cibaria ei multa ſecundum Francorum conſuetudinem miniſtraret, &c. Non decet ſuper nos talem regnare Regem, qui decem dracmis vile ſibi obſonium præparat, &c.* Hinc facilè intelligis, quantum opum in excipiendis Optimatibus effunderetur.

L. 1. c. 6.

XV. Erant autem & juſtiores Cœnobiis quàm cæteris Eccleſiis cauſæ, ut Metatuum & Giſtii tumultibus eximerentur, mirum in modum ſuo ſeceſſui ſilentioque infeſtis. Ea ratio delibata fuit in Privilegio Solemniacenſi, ſicut & in illo Abbatiæ ſancti Cornelii apud Compendium, à Carolo Calvo conceſſo. *Similiter etiam totius ſilentii & quietudinis canonicæ ibi morem obſervandum, & ut à nullo exteriori hoſpite violetur, confirmamus; &c. Et de manſionibus, &c.* Non abſimili Privilegio idem Carolus ornavit & ſancti Juliani Brivatenſis Cœnobium, quod rurſus poſtea confirmatum eſt à Regibus Ludovico VII. & IX. *Decernimus, ut in ſupraſcripto Monaſterio nullus Regius, aut Epiſcopalis, aut Abbatialis, aut Comitalis homo manſiones ſine fratrum conſenſu accipere præſumat; vel in villis, &c. Nullus Judex Manſionaticos, ſive paratas accipere præſumat.* Unde liquet ſub Regibus tertiæ Francorum Dynaſtiæ perdiu adhuc locum fuiſſe eidem Metatus juri. Idem genus exempla in Germania ex vita ſancti Meinverci Paterbonenſis Epiſcopi facilè eruentur.

Spicil. to. 1. p. 159. 649.

Surius die Jun. c. 114.

XVI. Erant tamen, fueruntque ſemper imitatores effuſiſſimæ ſanctiſſimæque largitatis Gregorii Magni, magnificentiam penè Regiam æmulantis. Celebratiſſimus ille Corbienſis Abbas Adelardus communi & uſitata non contentus hoſpitalitate, ita conſtituebat, piam inter Epiſcopos & Proceres incendendam eſſe æmulationem, certamenque honeſtiſſimum, utri plura ultro citroque largirentur; non profana opum oſtentatione, nec ſacrilega Chriſti patrimonii prodigalitate; ſed religioſiſſima Chriſti imitatione, qui dives in omnes eſt; qui opes in univerſos prorſus ſine fine & ſine modo fundit; qui amicitias & charitatem conſtringit hac donorum & beneficiorum viciſſitudine; qui denique ex ipſa cœleſti ſede ſua exemplis & factis ſuis vociferatur, Beatius eſſe dare, quàm accipere. *Porro Regi & divitibus, noſtrorum nullus tam largus erat. Idcirco ut in omnibus Deus largitor omnium glorificaretur; Beatius inquam multoties judicans dare quàm accipere.* Nec ſecus aut ſentiebat, aut animatus erat B. Udalricus Auguſtanus Epiſcopus, cùm huc illucque pergentes Imperatoris Miniſtros tam prolixè ac perhumaniter exciperet: *Vaſſalli Imperatoris ab eo pergentes, vel ad eum redeuntes ſummo honore ſuſcepti, & in tantum ſunt opulentati, ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptiſque ſecum ſtipendiis itineris eorum neceſſariis, læti ab eo redirent.*

Surius die Januar. c. 3

Surius die Julii c. 3.

Exareſcunt opes, ubi eas effundit ſæcularis oſtentatio, non ubi charitas Epiſcopalis. Superabat

ergo

ergo his Episcopis, Abbatibusque, quo pauperes solarentur, etsi in divites omnia viderentur ejeciſſe. Alioqui alia iniſſent conſilia, ſeque conformaſſent ſupra laudatis Meldenſis Concilii Epiſcopi, qui luctuoſis ſuis temporibus, cùm vix egenorum neceſſitatibus conſulere poſſent, confidentiùs Regibus ſignificarunt, & ornamento ſibi, & voluptati ſemper fore Regum in Epiſcopalibus ſuis ædibus commorationem, quamdiu facultas hinc non adimeretur pauperibus ſuccurrendi.

XVII. Non facile in aliis extra Gallias Regnis reperire eſt, eandem Giſtii & Manſionatici diſciplinam, quia nec facilè alibi invenias tam arctam intimamque conjunctionem Sacerdotii & Regni, quanta in Galliis effulſit ſub Imperio Caroli Magni, & auguſtiſſimæ ejus proſapiæ. Horum ſanè Regum largitas & Imperatorum, tanta Eccleſiæ adjecit latifundia, feuda, Ducatus, Comitatus, Principatus. Quamquam enim tunc nec perpetui, nec hæreditarii eſſent hi honores, honorumque tituli; ſed perpetua & hæreditaria fuere opima & ampliſſima prædia, quæ illi larga manu dedere, & quibus affixi poſtea ſunt illi honorum tituli & dignitatum. Pro uno metatu Feuda nobilia vidimus dari. Omnium Cœnobiorum inopia ex eorum fiſco recreabatur, ad eos ipſa recurrebant Concilia, ut ad Proviſores omnium Eccleſiarum: quibus ita demum conſtabat Eccleſiaſticæ integritas diſciplinæ, ſi temporalibus non anxiarentur & avocarentur neceſſitatibus. Ceſſabit ergo illa jam admiratio, quì proprium & peculiare Gallis fuerit hoc jus manſionatici.

Ex Græca hiſtoria unum illud addam turpiſſimè factum Græci Imperatoris, quo Gallicæ gentis & Eccleſiæ gloria amplius illuſtretur. Omnium flagitiorum colluvies Nicephorus Imperator exercituum ſuorum ducibus præcipiebat, ut Epiſcoporum Abbatumque ædibus & rebus licenter veſcerentur & abuterentur, teſte Cedreno.

Cedren. p. 380. *Duces quoque exercituum juſſit Epiſcopis & Clericis mancipiorum loco uti; pro ſua authoritate in ædibus Epiſcopalibus & Monaſteriis divertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti.*

CAPUT XL. P. 3. l. 3. c. 9.

De Militia, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis.

I. Romani Pontificis & Cleri Gallicani monitis obſecundans Carolus Magnus, Epiſcopos Clericoſque alios militia abſolvit, caſtriſque dimiſit, pauciſſimis exceptis ad Sacramentorum adminiſtrationem.

II. Obſervantur aliqua in hanc legem, in Epiſcopos, & in Clericos alios, qui apud Exercitus retenti ſunt.

III. Nihilominus Eccleſiis onus incubuit ſuffiendæ Regi militiæ.

IV. Non omnes Abbatiæ ei ſuberant oneri.

V. Suberant omnes Epiſcopi, & Regiæ convocationis litteræ ad Metropolitanum perferebantur.

VI. Nec multò pòſt Epiſcopi rurſus caſtris & exercitui affuere, & eo copias ipſi ſuas ſinguli ductavere. Probationes ſub Carolo Calvo. Quantum hinc damnorum emerſerit.

VII. Militem ab Eccleſia ſubminiſtrari, ad ejus & Regni defenſionem, Pontificibus, Conciliiſque probatum eſt. Princeps ejus inſtituti non fuit Carolus Martellus.

VIII. Perhumaniter Reges cum Epiſcopis agebant.

IX. Novis argumentis evincitur, Epiſcopos Exercitibus affuiſſe.

X. Rationes & cautiones Hincmari circa Militiam, quam per Beneficiarios laicos Eccleſia ſuggerebat.

XI. Quando poſſent hi Beneficiarii exauthorari.

XII. Complures Epiſcopi veniam exorabant, ne exercitibus ipſi adeſſe tenerentur.

XIII. Explicatur Epiſtola Joannis VIII. Papæ.

XIV. Reſpondetur ad exempla piorum aliquot Epiſcoporum.

XV. Mores Epiſcoporum Italiæ.

XVI. Quantùm obſint nimiæ opes.

I. JAm Clerici & Epiſcopi arma induebant, & cum militum ſuorum cuneis Regiis exercitibus accedebant in omnibus propemodum Occidentalibus Provinciis; cùm Carolus Magnus Sedis Apoſtolicæ obſecundans monitis, & precibus Epiſcoporum ſuorum, priſtina ſua retractavit conſilia, uſumque damnavit inſolentiſſimum, ſtatuitque ut deinceps duo, treſve, non plures eſſent in exercitu Epiſcopi, cum Presbyteris aliquot ad ſpiritales neceſſitates, & ad Sacramentorum adminiſtrationem. *Apoſtolicæ Sedis hortatu, omniumque fidelium noſtrorum, & maximè Epiſcoporum ac reliquorum Sacerdotum conſultu, &c. Noſmetipſos corrigentes, poſteriſque noſtris exemplum dantes, volumus ut nullus Sacerdos in hoſtem pergat, niſi duo vel tres tantùm Epiſcopi, electione cæterorum, propter benedictionem & prædicationem, populique reconciliationem; & cum illis electi Sacerdotes, qui bene ſciant populis pœnitentias dare, Miſſas celebrare, de infirmis curam habere, ſacratique olei cum ſacris precibus unctionem impendere, & hoc maximè providere, ne ſine Viatico quis de ſæculo recedat.* Ann. 800. Conc. Gall. tom. 2. p. 23 c. 232. Cap. 1. l. 7. c. 91. 103.

II. Non pauca hìc ſunt quæ momenti plurimum habeant. 1. Epiſcopi ad Exercitus profecturi, à cæteris eligebantur; aut ut ne ampliores Diœceſes Paſtoribus orbarentur: aut ut ne iidem ſemper eas partes obirent, & vel ipſi vana ſæculi pompa inaneſcerent, vel eædem Eccleſiæ diutiùs viduarentur. 2. Curæ erat in primis, ut nec in exercitu vivis quiſquam excederet, niſi tribus his antè munitus Sacramentis, Pœnitentia, Extrema Unctione, & Euchariſtia. 3. Id oneris quoque Clericis his incumbebat, ut ſacrarum Reliquiarum pignora ad exercitum & in caſtra vectarent, tamquam inexpugnabile cœleſtis militiæ præſidium, illis demum affuturæ, qui pro religione & pietate certarent. *Ad Sanctorum patrocinia portanda.* 4. Presbyteri quoque, ſeu Caſtrenſes Eleemoſynarii ab Epiſcopis deligebantur, & mittebantur ii quidem, qui & doctrina eſſent, & pietate ſpectata. *Quam formam & de Sacerdotibus tenere optamus; id eſt, ut nec illi in hoſtem, niſi bene docti, & ipſi electione atque promiſſione propriorum Epiſcoporum, qui tamen tales ſint, de quorum ſcientia & vita ac converſatione omnes ſecuri eſſe poſſimus.* Cap. leg. 6. c. 285. 5. Nec Epiſcopis fas erat his, nec Presbyteris, vel arma corripere, vel manus conſerere; tum quòd ab eorum ſanctiſſima profeſſione immaniter id abhorreret, tum etiam quòd Europæ gentes hactenus omnes, quæ armis & manibus pluſquam precibus Cleri tribuiſſent & ſacrificiis, afflictæ & proſtratæ fuiſſent. *Hi verò nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effuſores ſanguinum, vel agitatores fiant; ſed orationibus inſiſtant, ut &c. Gentes enim & Reges earum quæ Sacerdotes ſecum pugnare permiſerunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt; quia non erat differentia inter Laicos & Sacerdotes, quibus pugnare non eſt licitum. Hæc verò Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullaſque alias gentes & Reges earum feciſſe cognovimus, qui propter prædictum nefandiſſimum ſcelus, nec victores extiterunt, nec patriam retinuerunt.* 6. Cùmque hinc vecordes & malè feriati homines obloquerentur, Clericorum manibus arma excuti, ut & Cleri

honor ac poteſtas infringeretur, atque ita demum agri & prædia Eccleſiæ invaderentur; ex adverſo teſtificatus eſt Carolus Magnus, tantò chariores ſibi fore Clericos, & commendatiora eorum commoda, quantò ipſi Canonum obſervantiores forent. *Quantò quis eorum amplius ſuam normam ſervaverit, & Deo ſervierit, tantò eum plus honorare & cariorem habere volumus.* Quoad agros autem Eccleſiæ, à Laicis eos jam non paſſus eſt obtineri, ni libera Epiſcoporum & ſpontanea conceſſione.

III. At poſtquam arma geſtare & prælio congredi prohibiti fuere Clerici, eadem illos voluit Carolus lege teneri, armatos militum globos Regiis exercitibus ſuppeditandi. *Reliqui verò qui ad Eccleſias ſuas remanent, ſuos homines bene armatos nobiſcum, aut cum quibus juſſerimus, dirigant, & ipſi pro nobis & cuncto exercitu noſtro Miſſas, Litanias, oblationes, eleemoſynas faciant.* Spectabat id quidem ad Epiſcopos, Abbates & Abbatiſſas, quibus alibi interdicitur, ne arma aliis quibuſcumque quàm vaſſallis ſuis donent, aut vendant: ſi verò abundè inſtructis vaſſallis ſuperſit armorum aliquid, jubentur Principem certiorem facere. *Si plures habuerint brunias, quàm ad homines Rectoris ejuſdem Eccleſiæ ſufficiat, tunc Principem idem Rector Eccleſiæ interroget, quid de his fieri præcipiat.*

Capit. leg. 7. c. 103.

L. 3. c. 75.

IV. Nec omnibus tamen Abbatiis id oneris erat impoſitum, ut copias militares ad exercitus Regios miſſitarent. In Conventu Aquiſgranenſi Ludovicus Pius, convocatis Epiſcopis, Abbatibus & Proceribus, defixit numerum Cœnobiorum, à quibus & annua dona & copias militares ſuppeditari neceſſe eſſet, ut ſuprà jam diximus. Quatuordecim tantùm fuere in Gallia & Germania, quæ militem ſubminiſtrare juberentur. Suis Sirmundus Conciliis hanc Abbatiarum diſtributionem intexuit. Epiſcopi certè hac neceſſitate nulli nobis quidem videntur abſoluti fuiſſe. Quin nec multò pòſt ipſoſmet ominamur cum copiis ſuis ad Regias expeditiones profectos eſſe. Agobardum Lugdunenſem Archiepiſcopum author eſt Ado Viennenſis in exercitu apud Santones diem ſuum obiiſſe. *Agobardus apud Santones in expeditione Regia poſitus defungitur.*

Conc. Gall. tom. 2. p. 685.

V. Ex Epiſtola Archiepiſcopi Trevirenſis ad Frotarium Tullenſem Epiſcopum, non hæc duo tantùm dilucidè colliguntur, & omnes Epiſcopos, & pauciſſimos Abbates ei legi obnoxios fuiſſe militis ſuppeditandi ad caſtra Regia: ſed & illud nobis hìc non prætereundum, litteras Imperatoris ad Archiepiſcopum, vel ad Miſſum Dominicum mitti ſolitas, ut ditionis ſuæ Epiſcopos admoneret, juberetque ab illis admoneri Abbates & Abbatiſſas, hac lege devinctos, ut loco & die certo turmas militum inſtructas adeſſe curarent. *Notum ſit tibi, quia terribile imperium ad nos pervenit domni Imperatoris, ut omnibus natum faceremus, qui in noſtra Legatione manere videntur, quatenus univerſi ſe præparent, qualiter proficiſci valeant ad bellum in Italiam, quoniam inſidiante Satana Bernardus Rex diſponit rebellare ei. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo domni Imperatoris, ut ſtudeas cum ſumma feſtinatione omnibus Abbatibus, Abbatiſſis, Comitibus, Vaſſis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam Regiæ poteſtati exhibere, quatenus omnes præparati ſint, ut proficiſcantur in partes Italiæ.*

Du Cheſn. tom. 2. p. 721.

VI. Quòd autem rurſum Epiſcopi copias ipſi ſuas ad Regia caſtra deducere cœpiſſent, manifeſtiſſimè id declarat Concilium Vernum II. anno 844. ſub Carolo Calvo. Statuitur enim ut Epiſcopi, qui militem ſuum ad expeditiones Regias non ductabunt ipſi, ſeu gravi diſtineantur ægritudine, ſeu veniam Rex fecerit, deligant aliquem ex Regiis Præfectis, cui turmas ſuas deducendas committant. *Quoniam quoſdam Epiſcoporum ab expeditionis labore corporis defendit imbecillitas, aliis autem veſtra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem, præcavendum eſt utriſque, ne per eorum abſentiam res militaris diſpendium patiatur. Itaque ſi veſtra conſentit ſublimitas, homines ſuos Reipublicæ profuturos, cuilibet fidelium veſtrorum, quem ſibi utilem judicaverint, committant, &c.* Can. 8.

Mirum quantum hæc Conſtitutio diſtat ab illa ſuperiori Caroli Magni, quæ non quibuſdam Epiſcopis remittebat eam neceſſitatem deducendarum ſuarum turmarum, ſed omnes omnino caſtris interdicebat, ſecundùm Canones, edicebatque, ut in ſuis potiùs Eccleſiis reſiderent, precibuſque ſuis & hoſtiis certarent, atque communes expugnarent juſtitiæ & Regni hoſtes. Sed nec illud effugerat Carolum Magnum, quantis ærumnis & cladibus implicandum foret, ſive Caroli Calvi, ſive cujuſcumque; Regnum, quod Clericorum non ſacrificia & preces ac religiones, ſed arma & pugnæ defenſarent. Concilio Verno II. excuſationis aliquid forſan & patrocinii accerſi poteſt, ex neceſſitate cedendi voluntati Regis, apud quem tamen non diſſimulabat optatiſſimum omnibus Epiſcopis futurum fuiſſe, ut eadem omnes immunitate impertirentur. *Aliis veſtra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem.* Viderint alii, an eam Epiſcopis inflictam neceſſitatem ſatis excuſare illud poſſet, quod eodem Canone inſinuatur: Per Epiſcoporum ſcilicet abſentiam copias eorum dilabi ſolitas; nimirum ubi monentur Epiſcopi eum deligere, ad copiarum ſuarum regimen, qui eas in officio continere maximè poſſit. *Quem ſibi utilem judicaverint, committant, cujus diligentia, ne ſe ab officio ſubtrahere valeant, obſervetur.*

In Concilio Meldenſi anno 845. ſtatutum fuerat, ut Epiſcopi, qui hoc minùs poſſent officio in Rempublicam fungi, ex Vaſſallis ſuis aliquem ſibi ſubrogarent, de conſilio Archiepiſcopi ſui, dum is Vaſſallus à ſpe ſuccedendi in Epiſcopalem Cathedram alienus eſſet. *Obſequium vero ad Rempublicam pertinens qualiter exequatur, per tales ex ſubditis & Eccleſiaſticis miniſtris, cum conſenſu Archiepiſcopi, propter pacis charitatiſque cuſtodiam, Epiſcopus ordinet ac diſponat, quos ſuccedendi in Epiſcopatu appetitus indebitus non elevet.* Can. 47.

VII. Sed quod hoc Capite molimur militiam illuſtrare, & militum turmam ab Epiſcopo quolibet Regibus ſufficiendam: præſtantiſſimè in eo verſati ſunt Concilii Cariſiaci Præſules, ſcripta decantatiſſima illa nobis ad Ludovicum Germaniæ Regem Epiſtola. Hincmarus enim Remenſis Archiepiſcopus ejus Concilii Præſes, duarum ibi congregatarum Provinciarum nomine affirmavit, Eccleſiæ hinc opes incredibilem in modum exaggeratas fuiſſe, hinc illi ingruentium infidelium perſecutiones: unde conſilium illa tandem inierit, opum ſuarum partem aliquam effundere ad augendam Regi militiam, ita demum præſidio ſibi futuram, pacis & tranquillitatis publicæ vindicem. *Ideo conſtituerunt Apoſtolorum ſucceſſores hoc ordinari, ut quia creverunt fidelium vota, & increverunt infidelium mala, augeretur per diſpenſationem Eccleſiaſticam regni militia ad reſiſtendam malorum nequitiam, quatenus ipſa Eccleſiæ defenſionem haberent & pacem, & Chriſtianitas obtineret tranquillitatem.* Ann. 858. Can. 7.

Mox verò ibidem refertur illa Eucherio Aurelianenſi Epiſcopo objecta viſio, de luctuoſa Caroli Martelli damnatione, ob occupatos ab eo primùm fundos Eccleſiæ, quam labem reſartam fuiſſe teſtan-

teſtantur à Pipino in Concilio Liptinenſi, ubi quæ in poteſtate erant Eccleſiæ reſtituit; reliqua retinuit aſſenſu Epiſcoporum & precariò. Hæc Præſules Ludovico intonabant, ad invadendum germani regnum advolanti, ut edocerent, quàm execrando & infando facinore Reges prædia uſurpent Eccleſiæ, quæ ſuos ipſa fundos ex parte dicavit alendæ militiæ, ad ſuam & Regni communem defenſionem, & cujus ipſimet Principes, ſicut & rerum ejus omnium profitentur tuitionem. *Quapropter ſicut & illæ res ac facultates, de quibus vivunt Clerici, ita & illæ ſub conſecratione immunitatis ſunt, de quibus debent militare vaſſalli, & pari tuitione à regia poteſtate in Eccleſiarum uſibus debent muniri.* Ibidem.

Hinc illud certè emicat, nec Hincmaro, nec cæteris hujus Concilii Antiſtibus perſuatum fuiſſe, vel Carolum Martellum, vel Pipinum authores ejus primùm militiæ fuiſſe, quam Eccleſia aleret: ſed ipſos Epiſcopos ejus inſtituti principes & duces præviſſe, ad Eccleſiarum, ad rerum Cleri, ad ſacri patrimonii, ad Clericorum tutelam. Nec ab hac ſententia deviabat vel Carolus Magnus, vel ille Epiſcoporum ſub eo Conventus, de quo paulò antè verba fecimus, cùm redintegrandæ Canonum in his diſciplinæ ſtudentes, Epiſcopos quidem, cæteroſque Clericos militia & caſtris ablegarent; firmarent autem priorem, ſive legem, ſive conſuetudinem, ſuggerendæ Regiis Caſtris militiæ. Si hoc illis fixum animo præceptumque fuiſſet, clades regnorum ex rerum Cleri, æquè ut ex Clericorum profanatione in militiam ſæcularem proficiſci, utrique malo pari cura & ſtudio medicati eſſent. Denique in Leonem ipſum III. Papam conferri non injuria poſſe videtur eadem, atque Hincmari ſententia: cùm ejus præceptionibus & monitis obtemperans Carolus Magnus hæc omnia in eum modum conſtituerit: hac quoque militia, ut mea fert opinio, Eccleſias exoneraturus, ſi & id Leo flagitaſſet.

VIII. Sed quantumvis diuturna & antiqua conſuetudine cogerentur Epiſcopi militem Regibus alere & adjicere, ad Regni, quo & Eccleſia continetur, incolumitatem: humaniſſimè tamen Rex & mira quadam ſuavitate eas eliciebat ab Epiſcopis copias, ubi neceſſitas inſtaret. Teſtimonio ipſius uti fas eſt Caroli Calvi Regis, in ipſius accuſatione adversùs Vvenilonem Archiepiſcopum Senonenſem, in Concilio Tullenſi ad Saponarias: *Cùm contra inimicos meos, ac vaſtatores Eccleſiæ & depopulatores Regni, cum fidelibus Dei ac noſtris perrexi, nec per ipſum, nec per debitum ſolatium, quod anteceſſores mei Reges & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adjutorii præbuit; præſertim cum hoc devotè ab illo petierim.* Expreſſiùs adhuc autem in Epiſtola Synodica ejus Concilii ad Vvenilonem ipſum: *Quod ſi conſueta Eccleſiæ veſtræ privaveritis militia, quam ſupplex ipſe à vobis popoſcerat.* Ann. 859. Conc. Gall. tom. 2. p. 143. 145.

IX. Cùm expoſtulet hìc Rex, quòd Vvenilo Archiepiſcopus nihil ſibi in expeditione militari opis contulerit, nec *per ſeipſum*, nec per copias Eccleſiæ militum: rurſum declarat in more uſitatiori poſitum fuiſſe, ut Epiſcopi per ſeipſos militum & Beneficiariorum ſuorum turmas ad Regia caſtra deducerent. Accipe & aliud rei ejuſdem documentum ex Epiſtola Nicolai I. Papæ ad Carolum & Ludovicum Reges. *Quod ſubintuliſti dicendo, majorem partem Epiſcoporum omnium die noctuque cum aliis fidelibus tuis, contra Piratas maritimos invigilare, ob idque Epiſcopi impediantur venire.* Ea vel erat, vel prætexebatur cauſa, ne ſinerentur Epiſcopi ad Concilium pergere Romanum, quo Gallos & Germanos Præſules convocarat Nicolaus. Reſcripſere ad Pontificem Reges, *majorem partem Epiſcoporum*, in exercitu cum Regibus præſto eſſe. Doluit vehementiſſimè Pontifici, quòd in caſtris verſarentur Epiſ. 25.

Epiſcopi, quorum arma ſpiritalia ſunt, quorum adverſarii dæmones & ſcelerum quique ſectatores: at ſumptu Eccleſiæ cogi aliquem militem in ipſiuſmet defenſionem non moleſtè tulit. *Cùm militum Chriſti ſit Chriſto ſervire; militum vero ſæculi ſæculo. Quod ſi ſæculi milites ſæculari militiæ ſtudent, quid ad Epiſcopos & milites Chriſti, niſi ut vacent orationi?* Tom. 1. p. 3. tom. 2. p. 299.

Nec diſſimulat Hincmarus ſemetipſum cum cæteris Epiſcopis in exercitu tunc fuiſſe, ad excubias adversùs Normannos agendas: *Quando in excubiis contra Normannorum infeſtationem degebamus.* Et in reſponſione ad ſuperiorem Nicolai Papæ Epiſtolam: *Cum domno noſtro Rege, in hoſte ex omni regno ſuo collecta, contra Brittones & Normannos illis conjunctos, ſicut & cæteri Conſacerdotes noſtri ſecundùm regionum noſtrarum gravem conſuetudinem, cum ſuis vadunt; quam longè infirmitate attritus potero, cum hominibus commiſſæ mihi Eccleſiæ perrecturus.* Videtur illi quidem hanc eſſe *gravem conſuetudinem*, non ait iniquam Propiam quidem & peculiarem profitetur eſſe Imperii Francici: *Regionum noſtrarum gravem conſuetudinem.* Sed in ea quam poſtea dedit ad Adrianum II. Epiſtola, Epiſcopos vehementer commendat Gallicanos, qui temporibus & neceſſitatibus obſequantur: atque ita Regem Provincias peragrantem excipiant & procurent Epiſcopalibus in ædibus ſuis, & certo illi numero militem ſufficiant: propterea nimirum quòd terrenas res poſſideat Eccleſia iis Legibus, quas terreni Reges ad Reipublicæ ſalutem promulgant. *Regio cultu eo recepto, de Eccleſiaſticis facultatibus ſicut præcipit, & quamdiu præcipit, illi & ſibi obſequentibus ſervio; ut quietè ſecundùm quod inſtat tempus, cum mihi commiſſis degere poſſim. Dicit enim hanc poteſtatem ſuos deceſſores habuiſſe, quam ipſe nullius interdictione dimittet, &c. Si per jura Regum poſſidebunt poſſeſſiones, non poſſunt ut Regi de Eccleſiaſticis poſſeſſionibus obſequium non exhibeant, ſicut anteceſſores mei ſuis anteceſſoribus exhibuerunt.* Et rurſus alibi inter alia & alia Epiſcoporum munia, iſtud in præteritis non reliquit, quod neceſſitate aſtruit propugnandæ Eccleſiæ, & reddendi Cæſari, quod Cæſaris eſt. *Militiam ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ, ſecundùm poſſibilitatis quantitatem, juxta antiquam conſuetudinem Regiæ diſpoſitioni exhibere, & ſecundùm Domini juſſionem, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari, & Deo quæ Dei ſunt reddere.* Tom. 2. pag. 698. 699. 762.

X. His tribus veluti fundamentis aſtruit Hincmarus Epiſcoporum in hujuſmodi rebus conſilia & rationes. 1. Altiſſimas cùm ea jam conſuetudo radices egiſſet, Regique certum eſſet nihil remittere, ſerviendum erat neceſſitati: vel quod charitas, quod prudentia non ſinebat, abjicienda Eccleſiarum cura. 2. Qui Regni, ii & Eccleſiæ hoſtes ſunt, in quam ſtatim redundant Urbium & Provinciarum clades. Æquitati igitur præ cæteris conſentaneum eſt, ſumptu Eccleſiæ, res Eccleſiæ tegi ac defendi adversùs Regni & Eccleſiæ infeſtationes. 3. Cùm Chriſtus reddi Cæſari ſanxerit, quæ ſunt Cæſaris, jam non vacat minutias conſectari diſputationum & rixarum de finibus juris auſterioris & accommodati temporibus: ſed religioſa & ſimpliciori Incarnatæ Veritatis Chriſti imitatione, reddenda ſunt Cæſari antiquiſſima hæc jura, quæ conſuetudo invexit, quæ confirmavit neceſſitas, quibus Chriſti exemplo & verbis conſecratio quædam acceſſit, ſive ſtricto, ſive humaniori tunc juri morem geramus.

His ſuam Hincmarus ſententiam muniebat rationibus, cui & alia alibi idem ipſe præſidia acerſivit. 1. Præ cæteris omnibus impendendos eſſe Eccleſiæ proventus in alendos pauperes, hoſpites, Clericos. 2. Tum reſidua poſſe in militiam effundi, cui & addicuntur prædia quædam in Beneficium data,

data, vel in feudum Vaſſallis Eccleſiæ, pro ejus tutela ſtipendia facturis. 3. Atqui his etiam Beneficiis, ſeu prædiis in milites collatis ſuo fungitur Eccleſia officio in Principes, & quæ ſunt Cæſaris, Cæſari reddit. *Porrò Epiſcopus diſpoſitis* Ibid. p. 324. *quæ ſunt Eccleſiæ ac ſuis, Eccleſiaſticorum nihilominus & pauperum hoſpitumque ſubſidiis, cùm de rebus Eccleſiæ propter militiam beneficium donat, talibus dare debet, qui idonei ſunt reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris, &c. Ad defenſionem generaliter ſanctæ Dei Eccleſiæ, ſed & ſpecialiter ipſius Eccleſiæ, &c.* Ubi & hoc addit Hincmarus, ſi quo præcipiti conſilio, vel animi levitate, Epiſcopus Beneficiarios hos laicos feudo Eccleſiaſtico ſuo ſpoliatum iret, aut eodem Beneficio fraudaret filios ei defungendo non impares, ingraveſcente patris ætate, vel eo etiam extincto; poſſe hos apud viciniores Epiſcopos conqueri, tumque præteritis Civilibus Judicibus, Reges ipſos appellare.

XI. Hi nimirum Beneficiarii, & Vaſſalli Eccleſiæ, laudatis ſupra teſtimoniis dicebantur *Fideles Dei*, *Homines Eccleſiæ*: ſegregati ab iis, qui *Fideles Regis*, *Homines Regii*, appellitabantur. Percenſentur alicubi ab Hincmaro Laudunenſi Epiſcopo cauſæ juſtiſſimæ, quibus moveri poterat Epiſcopus, ut gradu moveret, ejiceretque, ac exueret quempiam ex his Beneficiariis laicis: Si Beneficii ſui Eccleſiam collabi ac ruinam facere ſineret: aut ædes; ſi ad Epiſcopum non perduceret eo numero milites, de quo convenerat: ſi Placito, vel Conventui Juridico Epiſcopi non adeſſet, Ibidem p. 146. 160. 611. quo ruſticorum querimoniis faceret ſatis. *Nec ad ulla Placita de conſideratione mearum neceſſitatum, ad quæ mei alii homines venerant, ipſe venerat: juſtitiam de ſuis, qui de illo reclamabant, hominibus villanis reddere unquam noluerit. Et nunc cum omnes banniti fuiſſent in Regem, & ipſe cum aliis meis veniſſem hominibus, neque venerit, neque miſſum tranſmiſerit, &c.*

XII. Mandato Regio jubebatur quandoque Hincmarus Remenſis, juſſuſque parebat, ut Epiſcopos & Comites ad Exercitum convocaret, ita L. 3. c. 18. 26. perhibente Flodoardo: *Hincmaro Rex idem non ſolùm de rebus Eccleſiaſticis, ſed & de populo in hoſtem convocando, ut ipſe hoc ageret, mandare ſolebat: & ipſe excepto Regis mandato, tam Epiſcopos, quàm Comites convocare ſolitus erat.* Non facilè quamquam doctiſſimus Præſul, Epiſcoporum in Exercitu præſentiæ ita patrocinari potuiſſet, ſicut Eccleſiæ expenſis in militem, qui communes & Cleri & Regni hoſtes aut amoliretur, aut contereret. Alibi certè narrat idem Flodoardus, eundem Hincmarum reſidentiæ Epiſcopalis tunc retinentiorem, ad Comitem Theodoricum miſiſſe Catalogum militum, quem ad Regium deſtinabat exercitum, & dona, ſeu pecuniam Regi repræſentandam, tum adversùs Paganos bellum gerenti. *Theodorico Comiti mittens nomina ſuorum in expeditionem, Regiſque ſervitium properantium. Item pro muneribus argenti, quod Regi moranti ad Dei ſervitium in terra per Paganos deſerta mittebat.* In ejus erat, erat & in aliorum Epiſcoporum poteſtate ſimiliter caſtris ſemper abeſſe, armis abſtinere. At utcumque probabile ſit hos tum Epiſcopos manus cum hoſte non conſeruiſſe; conſtat tamen eorum ſucceſſores non interfuiſſe tantùm caſtris, ſed & aciei & prælio. Non tacet Flodoardus inſignia eorum facinora, & fortiter geſta ad Regni & Eccleſiæ ſalutem. Fuit & cùm unus Remenſis Archiepiſcopus mille & quingentos milites Regio exer- L. 4. c. 14. 15. 16. Et in Annal. an. 940. 944. 958. citui adjecit. Sed proclive & expeditum erat ſummi Numinis Providentiæ, pro Eccleſiæ & Regni incolumitate excubanti, per alios eaſdem explicare victorias.

Franconi Cenomanenſi Epiſcopo veniam fecit Carolus Rex, ut ne per ſeipſum copias ad caſtra duceret, ſed per unum ex proximis, quem ea de cauſa donavit parte aliqua agrorum Abbatiæ ſancti Carilephi, eo extincto Abbatiæ reſtituendorum. *Carolus Franconi Epiſcopo conceſſit, ut hoſtes & itinera nulla faceret, ſed Adalghiſus ſuus propinquus omnia regalia ſervitia faceret pro eo, & per licentiam Franconis aliquam partem Abbatiæ ſancti Carilephi teneret, &c.* Aldrico Cenomanenſi Epiſcopo Ludovicus Pius ejuſ- Baluz Miſcell. tom. 3. p. 129. 174 S. Calais. dem rei copiam fecit, ut ad idem munus ſubrogaret ſibi Oeconomum; aut ſi nullum in Eccleſiæ gremio idoneum haberet, aliquem ex ſæcularibus. *Oeconomum qui noſtra ſervitia faceret, &c.* Ibidem. *vel quemcumque de noſtris fidelibus, tam intra, quàm extra palatium.* Porro ſanctiſſimè Imperatori affirmaverat Aldricus, ſi repulſam pateretur, cogereturque toties rurſum Eccleſia ſua abeſſe, certiſſimum ſibi eſſe, abire Epiſcopatu. *Aſſerebat quod ſi aliter ad peragendum ſuum miniſterium otium à nobis impetrare non poſſet, magis vellet honores ſibi collatos dimittere, quàm Clerum & populum ſibi commiſſum negligere, & propterea, quod abſit, in perditionem incidere.*

In Epiſtolis Lupi Ferrarienſis Abbatis, ipſum perſpicimus perſæpè ea à Rege exolvi neceſſitate deducendæ turmæ militaris ſuæ, & ſiſtendi ſe exercitui: tumque copias ejus proficiſci ſolitas *cum Comite pagi*; has quandoque Regem toto biennio retinuiſſe, ſuo ipſarum ſumptu merentes; diuturnis autem his caſtrametationibus, & Eccleſias, & Abbatias, & Vaſſallos uſque adeo exhauſtos fuiſſe, ut induciæ neceſſariò con- Epiſt. 21. 24. 25. 32. 78. cedendæ eſſent, per quas & reſpirare, & vires copiaſque reficere daretur; denique peculiares Abbatibus fuiſſe cauſas, ut ne per ſeipſos caſtra & exercitum adirent. *Ego, ut noſtis, hoſtem ferire ac vitare non didici: nec verò cætera pedeſtris ac equeſtris militiæ officia exequi. Nec Rex noſter ſolis bellatoribus indiget.* Ea utique ratione tot Cœnobia immunitatem conſecuta Append Baluz. ad Lupum p. 506. Spicil. to. 2. p. 582. Flodoard. l. 2. c. 17. ſunt militiæ. Abbatia ſanctæ Columbæ in Diœceſi Senonenſi à Ludovico Pio ejuſmodi libertatem impetravit. *Ut abſque regali, aut publico ſervitio, vel quolibet Abbatis dono, aut exactione, &c.* Eodem privilegio muniri curaverat nonnullas ex ſuis Eccleſiis Tilpinus Archiepiſcopus Remenſis. *Conceſſa, remiſſaque ipſis omni quam debeant exactione militiæ.*

XIII. Urgebat quidem Joannes VIII. Epiſcopos Epiſt. 114. 125. 144. Gallicanos, ipſimet ut militum copias deducerent ad Eccleſiæ Romanæ defenſionem; ſpemque oſtendebat pleniſſimæ indulgentiæ iis, qui defenſionem Eccleſiæ ſanguine ſuo conſignarent. Sed quod ad præſentiam attinet Epiſcoporum, zeli ſui æſtu abripiebatur forſan Joannes, & bona ejus venia fas erit nobis adhærere potiùs Leoni III. & Nicolao I. qui diverſam rationem ſupra conſectari viſi ſunt.

XIV. Nec nos etiam præterit B. Udalricum Auguſtanum Epiſcopum, alioſque eminentiſſimæ ſanctitatis Præſules, agmina ſua ad exercitum Surius die 4. Jul. c. 10. 12. 13. Regium duxiſſe ipſoſmet. Sed præterquam quòd hi Epiſcopi armis numquam cingebantur, nedum acie pugnarent: quin eorum ſimiles videantur, quos Carolus Magnus in Exercitu retinebat pauciſſimos, qui regimini animarum præeſſent, & adminiſtrationi Sacramentorum? 2. Sed nec illud abhorret à vero, ſanctiſſimos nonnunquam viros potuiſſe tantiſper ab orbita recta deflectere, & à Canonicarum Regularum obſervantia accurata, ſive per incogitantiam, ſive torrente abreptos conſuetudinis, ſive ut neſcio quo charitatis blandimento accommodarent ſe Principis voluntati, ex quo uberiores poſtea fructus ſperarent ad Eccleſiæ dignitatem & ſalutem redituros. 3. Si Hincmarus ingemiſcebat gravi huic conſuetudini, & Apoſtolicis præceptionibus adverſariæ, quibus attemperare ſe debent Epiſcopi: quid nobis augurandum, quæ-

quæso, est de B. Udalrico, & aliis Præsulibus, quorum memoria Fastis Ecclesiæ consecrata est? De illis existimandum est, non ex iis quibus indolescebant, sed quæ in votis habebant. 4. Est etiam simillimum veri frequenter eos veniam Principis exorasse, ut tutò abesse possent; quod de Hincmaro & Lupo diximus. Æmulatores etiam aliquos habebat beatus Udalricus, qui Adalberonem nepotem subrogari sibi evicit ad hæc officia, & ductandi agminis militaris, & frequentandæ Aulæ. *Concessum est Udalrico avunculo, ut Adalbero ejus vice itinera hostilia cum militia Episcopali in voluntatem Imperatoris perageret, & in Curte Imperatoris ejus vice assiduitate servitii moraretur; ea videlicet causa, ut præfato Præsuli, Dei servitio & custodiæ gregis commendati & utilitatibus Ecclesiæ & orationibus, secundùm suum desiderium, immorari licuisset.* Per Laicos his se fungi solitum officiis testificatur Hincmarus: *Curam villarum, & dispositionis domus, regaliumque servitiorum & hospitum, per fidelissimos laicos tractabat.* Franco Leodiensis Episcopus fera, sed feria certè pœnitentia ductus est, quòd partes tandiu sustinuisset non Episcopi, sed Ducis. Itaque veniam ab Apostolica Sede exoravit, non ut retineret, sed ut exueret Episcopatum.

Flodoard. L. 3. c. 18.

Spicil. Tom. 6. pag. 17.

XV. Italiæ Ecclesiæ & Provinciæ non tam arctè coaluerant cum Imperio Francorum, quàm Galliæ & Germaniæ; hinc ne istæ quidem militares Cleri servitutes æquè illi inhæserant. Narrat Ratherius Episcopus Veronensis, jussos ab Imperatore Episcopos suæ Provinciæ, Clericosque cæteros, ut Castrum aliquod obsiderent; excusasse ipsos militiæ sacræ & sæcularis discrepantiam & conflictationem: quanquam stupenda aliàs morum corruptela & perversitate, satis proderent, non religionis se charitate, sed otii ac quietis ignavia tergiversari. *Nam & ego ipse quondam cùm Imperiali præcepto urgeremur, Gardam obsidere castrum, & Episcopi ac Clerici istius Provinciæ, non quidem religionis amore, sed laboris obtenderent odio, sui hoc ordinis minimè fore; petulanti ut sæpè respondi sermone: Ut non permittunt Canones Clerico pugnare, sic nec stuprare.*

Spicileg. Tom. 2. pag. 170.

XVI. Aptissimè claudet hoc Caput Adelardus Abbas Corbejensis sanctissimus, qui paupertatis amorem alumnis suis instillabat, duplicis illius exaggeratione periculi, quo eos opulentia implicuerat. Primò quòd abdicatis sæculi ludibriis & pompis tumultuosis, in eandem relapsi essent voraginem, curis, litibus, anxietatibus innumeris, ad harum opum defensionem devorandis. *Dicebat quod multi, non solùm Rectores Ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui sæculo renuntiasse videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimis abundarent, in tantum ut sæculo servire denuo cogerentur, qui mortui mundo esse debuerant. Quid, inquit, prodesse poterit, rebus propriis futuros expoliari hæredes, & rursus eos mancipari negotiis sæcularibus?* Secundò, quòd dona Regia & militares cuneos jam suppeditare cogerentur ad tutelam Regni, cui satis consultum esse posse non videretur, nisi aliquid suppetiarum ferrent ingentia illa prædia, fisco Ecclesiæ attributa. *Constat igitur nos in præsenti tempore, ideo Reipublicæ deservire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcirco nos infideles, qui liberi in Christo esse debuimus, facti sumus turpissimæ servitutis etiam inviti servi, &c. Neque enim à nobis exigitur, quòd necessaria tantùm retinemus; sed quia superflua, ut ab ipsis dicitur, possidemus: & unde miseri ati esse in possessione cupimus, inde angustamur in omni opere bono.* Tenuiora certè Cœnobia superiùs diximus his oneribus absoluta fuisse.

Surius die 2. Januar. c. 44.

CAPUT XLI. P. 4. l. 3. c. 22.

De Immunitatibus Clericorum & bonorum Ecclesiæ in Anglia post annum Christi millesimum.

I. Immunitates Ecclesiæ Anglicanæ ante Vvillelmum Nothum, & eo regnante. Vvillelmus Ruffus ejus filius illas deterere incipit.

II. Moderatam ei pecuniam obtulit B. Anselmus ad regni defensionem, recusavit nimiam, restititque inusitatis in Ecclesias exactionibus.

III. Magnanimitas duorum Præsulum aliorum.

IV. De exactionibus novis pecuniæ ad bellum sacrum Palæstinæ. De Decimis Saladinis. Petrus Blesensis in eas destomachatur, zelo suo ultra metas abreptus.

V. Episcopi, Pontifices, Concilia has Decimas exigunt assentientibus vehementer Regibus.

VI. Ejusdem modi concessiones impetrant Reges à Pontificibus, & à Clero ad Regni necessitates.

VII. Exigebant & Pontifices in Ecclesiæ suæ usus. Plura in has exactiones adnotata.

VIII. Ad Regum & Pontificum usus exactiones aliæ. Quibus se Clerus rationibus adversùs eas muniret.

IX. Pontifex & Clerus hinc & hinc Regem interpellant, ut fas sit, ut ne fas sit exigere. Concilium generale Lugdunense Decimas exigi decernit ad Terræ-sanctæ subsidium.

X. Clero alternis à Pontifice ad Regem, à Rege ad Pontificem confugiente, illi quandoque conspirant ad Ecclesiæ & Regni necessariam, nec sine ingentibus expensis defensionem.

XI. Ad bella sacra pecunias à Clero conferri, jus fasque erat. Præsules Angliæ rerum Ecclesiæ suæ temporalium tenaciores, & illiberaliores. Sacræ expeditiones S. Ludovici nostræ huic rationi & sententiæ suffragantur.

XII. Rursus Pontificum & Regum exactiones. Monachorum querelæ, Historicorum Philippicæ, usque ad Eduardum I. Regem. Quantuplum eis fidei adhibendum sit.

XIII. Recusanti pecuniam Clero tuitionem vicissim recusat Eduardus, & ita cogit plura referre, quàm expetierat. Parlamenta sub eo in hodiernam formam provecta.

XIV. Exactiones in Clerum sub Eduardo II. & III.

XV. Longè calamitosissima deinceps Ecclesiæ Anglicanæ facies, ubi Vicleffus virus evomuit suum, & in Clerum plebi seditiosæ faces subjecit.

XVI. Compulsus est denique Clerus assentiri donis gratuitis, sed ordinariis: & eo authoramento libertates suas firmare, licentiam potissimùm in statos Conventus coeundi.

I. EDuardi Angliæ Regis Leges Ecclesiasticæ, Vvillelmi Nothi Regis cura compilatæ, nonnullis postea etiam auctæ additamentis, ita statuebant, ex certa agri quantitate certam etiam pecuniæ summam collatum iri, ad Piratas propulsandos; porro Clericorum agros immunes fore, quòd in eorum precibus plus præsidii sit, quàm in armis. *De hoc danegeldo libera & quieta erat omnis Ecclesia, & etiam omnis terra, quæ in proprio dominio Ecclesiæ erat, ubicumque jacebat, nihil prorsus in hac tali redditione persolvens; quia magis in Ecclesiæ confidebant orationibus quàm in armorum defensionibus.* Additur ibidem Ecclesiam Anglicanam ea immunitate usam esse usque ad Regnum Vvillelmi Ruffi, cui census concessus quatuor argenti numismatum in singulas terræ mensuras, nulla exceptione agrorum

Cap. 11.

Ec-

Eccleſiæ, cùm Normannia recuperanda eſſet ex poteſtate Roberti fratris ad bellum ſacrum in Palæſtinam tunc profecti. Ea ſpe lactabantur Eccleſiæ, profligato eo bello, ſuam ſibi libertatem reſtitutum iri: ſed attrita ſemel immunitas reſarciri poſtea nunquam potuit. *Hanc igitur tenuit Anglorum Eccleſia libertatem, uſque ad tempora Vvillelmi Regis Junioris, qui Rufus vocabatur: donec eodem à Baronibus Angliæ auxilium requirente ad Normanniam retinendam de Roberto fratre ſuo Jeruſalem proficiſcente, conceſſum eſt ei, non lege ſtatutum tamen, neque firmatum, ſed hac neceſſitatis cauſa ex unaquaque hida ſibi dari quatuor ſolidos, Eccleſia non excepta. Dum verò collectio cenſus fieret, proclamabat ſancta Eccleſia, ſuam repoſcens libertatem: ſed nihil profecit.* Ita leviſſimis initiis orta lues latiſſimè poſtea ſerpit. Qui Vvillelmi Anglorum debellatoris geſta mandavit litteris, hac illum etiam laude exornat, procul eum fuiſſe ab eorum moribus Principum præpoſteris, quibus & rapere & effundere voluptati eſt: quique has diruunt, vel expilant, ut alias ditent extruantque Eccleſias. Ipſum ex adverſo ſi quid ab Eccleſiis accepiſſet, multo cum fœnore reſtituiſſe: *Potentes nonnunquam ſanctis iniquè largiuntur. Spoliant Eccleſias, & rapinis ipſis alias ditant. Rex verò Guillelmus nunquam niſi bonitate ſinceram ſibi famam comparans, donavit verè ſua. Abundantes Eccleſiæ tranſmarinæ aliqua ei libentes, quæ in Galliam transferret, dederunt, quoniam ea multuplo redemit rebus aliis.*

Du Cheſne Scriptor hiſt. Norm. pag. 211.

II. Primus ergo atterendarum Anglicanæ Eccleſiæ immunitatum author fuit Vvillelmus Ruffus. Ei in Normanniam traiicere meditanti, & ingenti pecunia egenti, narrat B. Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, non mediocrem à ſe ſummam amicorum perſuaſione ultro oblatam fuiſſe; Rege verò eam ut minorem recuſante, & majorem depoſcente, ſuæ ſe excuſaſſe Eccleſiæ tum paupertatem. Gratulatus eſt ſibi ſanctiſſimus Præſul, & de ultro oblata Regi pecunia, ne quid obloqui aut conqueri poſſet: & de eadem recuſata, ne quid videretur pecuniæ numeraſſe pro dono Archiepiſcopatus. *Paulò poſt Rex noſter iturus in Normanniam, multa pecunia indiguit. Antequam à me quidquam peteret, conſilio amicorum promiſi illi pecuniam non parvam: novit Deus qua intentione ſprevit quaſi modicam, ut plus darem, ſed nolui. Gratias Deo, quo miſerante ſimplicitatem cordis mei hoc factum eſt, ne ſi nihil aut parum promiſiſſem, juſtam videretur habere cauſam iraſcendi; aut ſi acceptiſſet, verteretur mihi in gravamen & in ſuſpicionem nefandæ emptionis.* Si preces & poſtulata Regis prævertit Anſelmus, ſi ſponte ſua *promiſit pecuniam non parvam*, quid de cæteris ominabimur Angliæ Clericis & Epiſcopis? Neminem enim præterit, quàm inexorabilis & indeflexa Anſelmi eſſet conſtantia in obſervandis canonicis inſtitutis, & in tuendis Eccleſiæ libertatibus. Non injuria ergo hinc exprimemus, poſſe intactis Eccleſiaſticis immunitatibus, conferri aliquid à Clericis & Epiſcopis, quo Principis & Regni neceſſitates inuſitatæ releventur. At ubi immoderata Rex flagitavit dona, conſtanter recuſavit Anſelmus. Poſtea verò cùm Henricus I. Vvillelmo Ruffo ſucceſſiſſet, & mulctas pecuniarias extorqueret à Presbyteris, qui minùs morigeri erant decretis Concilii ab ipſomet Anſelmo habiti: litteras ad eum dedit Anſelmus multa obſervantia, charitate, querelis refertas, quòd jus invaderet Epiſcoporum proprium, atque ita pecuniis præter leges Eccleſiæ exigendis cæleſtis iræ vindictam provocaret. *Quod hactenus inauditum & inuſitatum eſt in Eccleſia Dei de ullo Rege & de aliquo Principe. Non enim pertinet ſecundùm legem Dei hujuſmodi culpam vindicare, niſi ad ſingulos Epiſcopos per ſuas Parochias; & ſi Epiſcopi negligentes fuerint, ad Archiepiſcopum & Primatem. Timere debetis, quia pecunia taliter accepta, ut taceam quantum noceat animæ, non tantùm adjuvabit terrena negotia, cùm expendetur, quantum poſtea perturbabit.* Triplex ergo Anſelmus ſpecimen edidit, & moderationis animi & conſtantiæ ſuæ, dum & egenti Principi pecunias ultro offert, dum ultra modum exigenti reluctatur, dum novis & iniquis exactionibus intercedit.

Eadmer. hiſt. nov. L. 1. & 2.

L. 3. Ep. 24.

L. 3. Ep. 109.

III. Nec diſſimilis fuit, nec multùm diſſimili in cauſa Radulphi fortitudo Epiſcopi. Cùm enim Henricus idem Rex gravibus exactionibus Presbyteros fatigaret, interdicto Diœceſim ſuam ſubjecit Radulphus, ſacram pſalmodiam conticeſcere juſſit, occludi fores Eccleſiæ, & vepribus ſepiri. Illi primùm ut inconſideratiùs agenti iraſci & obtrectare Rex: cùm exactiones tamen revocaſſet, mox Præſulem admirari, exoſculari, cumulare beneficiis. Uſque adeo magno ſunt pletumque & excelſo animo Reges, & abſterſis tandem neſcio quibus nubeculis, ubi ſe ſibi reddidere, ubi ſe audiunt, non admirari non poſſunt virtutes ſplendidiores, etiam ſibi tum adverſantes. Audiendus hìc qui hæc narrat Vvillelmus Malmesburienſis: *Veruntamen religio & animoſitas viri magnam ſibi apud Regium animum laudem paravit; ut ipſi omnia remitteret, ſubinde dictitans pauperem eſſe Epiſcopatum, Eccleſiam eſſe abſumptam, non debere tributis expilari, ſed oblationibus augeri. Ita conſtans innocentia hominem ſpectabilem fecit, ut Rex, qui aliis auferret, ipſi libens & ſummiſſus daret.* Cùm denique fortuito incendio conſumpta fuiſſet Radulphi Eccleſia, donis maximè regiis inſtaurata fuit. *Denique Eccleſiam ſuam quam à novo fecerat, cùm fortuitus ignis peſſumdediſſet, liberalitate potiſſimum Regis brevi refecit.*

L. 2. de geſt. Pont. Angl. pag. 257.

His meritò accedet Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, ille libertatum Eccleſiæ vindex invictiſſimus, qui Regi Richardo mille marcas argenti appendit, ut Eccleſiam ſuam eximeret dono annuo Regibus perſolvi ſolito, quod quale fuerit, declarat Rogerius: *Hugo dedit Richardo Regi Angliæ mille marcas argenti pro libertate Eccleſiæ Lincolnienſis redimendâ. Rex verò ex conſuetudine Regum Anglorum prædeceſſorum ſuorum petiit ab Epiſcopo Lincolnienſi ſingulis annis unum mantellum furratum de ſabellinis, & pro hujus mantelli quieta clamantia in perpetuum ab ipſo Rege & hæredibus ſuis prædictus Epiſcopus Lincolnienſis dedit Regi præfatam pecuniam, & recepit a Rege cartam ſuam de quieta clamantia.* Facilè coniicies ei juri obnoxios fuiſſe cæteros Angliæ Epiſcopos omnes. Alioqui ad id nec ſolvendum, nec redimendum, animum adjeciſſet Hugo. Nec à verisimili diſſidet, gratuita primùm & libera fuiſſe ea dona; quæ ut ſolet, poſtea patrona & vindice conſuetudine, neceſſaria evaſerint.

Pag. 758.

IV. Sed quæ tum Decimæ indici cœperunt mobilibus bonis Cleri & populi, ad noſtrarum in Palæſtina nuper partarum urbium & Provinciarum defenſionem, quanquam liberæ erogationis nomine primò invaluiſſent, poſtea tamen exigi & extorqueri imperioſiùs cœpere. Tum verò excandeſcere & bacchari etiam cœpere non pauci immunitatum Cleri defenſores. Non pauca hinc in fiſcum Regum deflectebantur; quin vel in ſacra Palæſtinæ bella de rebus Cleri decidi aut corradi quidquam, impatientiſſimè ferebant aſperiores aliqui Cleri immunitatum patroni. In his Matthæus Paris ad annum 1188. *Eodem tempore decima pars mobilium generalis conceſſa per Angliam, ut collecta ad ſubventionem Terræ ſanctæ impenderetur, tam Clerum, quàm populum exactione violenta perterruit, quæ ſub eleemoſynæ titulo*

tulo vitium rapacitatis incluſit. Diſplicebat & Petro Bleſenſi, Archidiacono Bathenſi in Anglia, quòd ad Palæſtinas expeditiones à Clero Gallicano pecuniam Rex exigeret. Vehementes ab eo in eam rem datæ ſunt Epiſtolæ ad Epiſcopum Aurelianenſem, quò ipſum, & per ipſum reliquos Galliæ Epiſcopos concitaret, ut ei uſui intercederent. Quid enim perverſius, quàm ad Eccleſiarum defenſionem Eccleſias alias deprædari? aras veſtire & ornare non manubiis hoſtium, ſed ſpoliis Sacerdotum? Chriſto juſtitiæ totius fonti offerre injuſtitiæ fructum? *Quæ ratio eſt*, Epiſt. 112. *ut qui pro Eccleſia pugnant, Eccleſiam ſpolient, quam inimicorum ſpoliis & donis triumphalibus ampliare debuerant? Putantne inſipientes & miſeri, quod Chriſtus qui ſumma juſtitia eſt, velit ſibi de injuriis & ſacrilegio exhiberi ſacrificium, aut ſuſtineat commiſſa ex his ſpolia proſperari?* Spolia pauperum & Eccleſiarum non videbantur viro docto & pio auſpicatos exitus habere poſſe. Bellum ſacrum nuperum coniiciebat ea ipſa de cauſa tam infeliciter cecidiſſe. Denique non poſſe Principes ab Epiſcopis & Altarium Miniſtris, vel ſibi polliceri, vel exigere, niſi ſacra, & preces & hoſtias. *Nunquam pauperum nunquam Eccleſiæ ſpolia proſperum habuerunt eventus auſpicium. Ideo in ultima peregrinatione effuſa eſt contemptio ſuper Principes, & errare fecit eos in invio & non in via. Fuerunt contritio & infœlicitas in viis eorum, &c. Quid aliud à Pontificibus vel à Clero poteſt vel debet Princeps exigere, quàm ut inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo?* Rurſus Epiſcopo Carnotenſi faces admovere ſtuduit Petrus, ut ad Philippum Regem Franciæ accederet, eumque ab his decimis dehortaretur, ne ea deinceps ſervitus perpetuari poſſet. Epiſt. 20. *Sic paulatim tranſibit decimatio in conſuetudinem, & præſumpta ſemel abuſio ignominioſam Eccleſiæ ſervitutem inducet.*

Poterat & modus non teneri in exigendis decimis, ſed extra æqui verique lineas evagabatur Bleſenſis, cùm eas omnino damnabat. Tot Pontifices, tot Reges religionis amore inflammati, & Eccleſiæ charitate, tot denique ſanctiſſimi Epiſcopi, idonei, ut reor, fidejuſſores erunt, authoreſque approbandi hujus inſtituti. Proſpiciebat forſan Bleſenſis, quantæ in iis in futurum corruptelæ, quantæ futuræ eſſent aliquorum Principum rapinæ. Satis ab eo innuitur, nec-dum ejus ævo has decimas in Anglia exigi cœpiſſe. Cœperant utique, cùm Matthæus Paris ea ſcriberet, quæ ex eo ſuprà attulimus. Primæ enimverò hæ decimæ id genus Clero infligi cœpere, & populo. Conſilium id iniere primùm anno 1188. Philippus Auguſtus Franciæ Rex, & Henricus II. Angliæ in Normannia inter Giſortium & Triam. Aderant Epiſcopi & Barones utriuſque Regni. Sæviſſimum anathema ejaculati ſunt Præſules, in eos qui de his quidpiam decimis ſuffurarentur. Eas primus Anglus Gallicanis ſuis ex Provinciis expreſſit: tum in Angliam revectus, in ſolenni Epiſcoporum & Baronum Conventu curavit decerni earum ſolutionem. Rogerius & Rigordus prolixiùs de his ſcripſere, & Bleſenſis ſententiam everterunt tot Præſulum conſenſione. Saladinas has ait Rigordus dictas Leon. n. 1188 n. 4. 7. 8. fuiſſe decimas, quòd adversùs Saladinum, decantatiſſimum gentis Sarracenicæ in Palæſtina Principem, bellum adornaretur.

V. Harum ergo indicendarum ad bella ſacra decimarum duces & authores fuere Reges ipſi & Epiſcopi Regni. Unde Rigordus ad annum 1168. *Diſpoſitum eſt à Regibus, & Archiepiſcopis, & aliis Principibus terræ, quòd omnes tam Clerici quàm laici decimas redituum & mobilium dabunt.* In Conciliis poſtea Romani Pontifices de his decreta edidere. Narrat Matthæus Paris ab Innocentio III. in Concilio Lateranenſi anno 1215. ſtatutum fuiſſe, ut Cardinales quidem unam ſolverent decimam, Epiſcopi & Clerici alii vigeſimam redituum Beneficiorum ſuorum per annos tres ad ſubſidium Terræ ſanctæ. *Cupientes alios Eccleſiarum Prælatos, nec non & Clericos univerſos & in merito & in præmio habere conſortes & participes: ſtatuimus ut omnes tam Prælati quàm ſubditi vigeſimam Eccleſiaſticorum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium Terræ ſanctæ, exceptis illis qui aſſumpto vel aſſumendo Crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi. Nos autem & fratres noſtri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales plenariè decimam perſolvemus.*

Anno 1229. ſuccenſo inter Pontificem & Imperatorem Fridericum II. bello, ſperavit Pontifex cauſam verti Eccleſiæ univerſalis, cui deeſſe non poſſet; unde in Angliam miſit, qui ſuo nomine ad eas expenſas, decimas poſcerent redituum, tum laicorum, tum Cleri, ex Anglia, Hibernia, Valliaque: *Oſtendit quod ipſe ſolus hanc expeditionem ſuſceperat pro Eccleſia univerſali, quam Imperator jam diu excommunicatus & rebellis ſubvertere nititur, ſicut evidentibus apparet indiciis.* Aſſenſus jam erat per Procuratores ſuos Romam ablegatos Henricus III. Rex; at Comites, Barones, Epiſcopi fidentiſſimè abnuerunt, ne ditiones ſuæ Pontificiis poſthac exactionibus ſubeſſent. *Nolentes Baronias ſuas, vel laicas poſſeſſiones Romanæ Eccleſiæ obligare.* Epiſcopis tamen & Clericis extortus eſt tandem qualiſcumque conſenſus, excommunicationum & interdictorum minis undique perſtrepentibus. Pontificius enim Delegatus ea poteſtate munitus acceſſerat: *Habuit ex eiſdem litteris authoritatem contradictores excommunicandi, & Eccleſias interdicendi.* Idem porro Matthæus Paris altiùs retexens geſta Richardi Regis ad annum 1232. ait eo regnante poſtulatam eſſe à Papa vigeſimam proventuum Eccleſiaſticorum Angliæ ad Bella ſacra Palæſtinæ.

VI. Sibi conſulebat Henricus III. Rex, dum impenſiùs indulgebat Pontifici, cujus perſimili & ipſe viciſſim indulgentia uſurus eſſet. Anno 1231. tres ille Marcas emungere voluit ab omnibus, qui Regni Baronias obtinerent, Clerici, Laicive. Prælati rem diſtulerunt, quòd cis mare decretum id fuiſſet, in Conventu tantùm Laicorum. *Epiſcopi dixerunt, quod non tenentur viri Eccleſiaſtici judicio ſubiici laicorum, cùm abſque illis conceſſum fuiſſet Scutagium in finibus tranſmarinis.* Matth. Paris. At anno 1232. Epiſcopi, Clerici, Laici quadrageſimam redituum ſuorum contulere, ut Comiti Britanniæ, cujus in ære Rex erat, ſatisfacere poſſet: *Epiſcopi & alii Eccleſiarum Prælati cum Proceribus regni ad colloquium cum Rege convenerunt. Ubi conceſſa eſt Regi pro debitis, quibus Comiti Britanniæ tenebatur aſtrictus, quadrageſima pars rerum mobilium ab Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Clericis & Laicis.* Sed ei oneri non fuere tum obnoxii Clerici & Prælati, niſi ad res proprias, & quæ Eccleſiaſtici patrimonii non eſſent. Eam enim cautionem habent Regiæ Chartæ: *Epiſcopi & Clerici terras habentes, quæ ad Eccleſias ſuas non pertinent* Et infrà: *Exceptis bonis quæ Epiſcopi & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ habent de Eccleſiis.* Hinc concluditur fundos patrimonii Clericorum, exactionum immunes fuiſſe, exceptis iis, quibus ipſi in Comitiis Regni aſſentirentur: porro exactiones extraordinarias Regis in Clerum ad patrimonia tantùm ſpectaſſe.

VII. Longè aliter res habebat in decimis illis, quas anno 1234. Gregorius IX. Papa flagitabat ab Anglis, per eos quos Nuntios quidem ipſe nuncupabat, ſed quos Legatorum authoritate inſtruxerat. Itaque penes ipſos erat anathemata vibrare, &

inter-

interdicta. Ejus expetendæ decimæ cauſa accerſebatur ex bello inter Pontificem & Imperatorem tum flagrante, quòd pacem Chriſtianæ rei & gloriæ contumelioſiſſimam Imperator cum Sarracenorum Sultano pepigiſſet. Sed in querelas, in convitia itum eſt, ubi non ſine vi extortis & corraſis his decimis, pax Eccleſiæ ſtatim cum Imperio celebrata eſt: & non modò non reſtituta eſt pecunia ſemel emuncta, ſed ne ſatis quidem reſciri potuit, quem utilem in uſum & honeſtum illa depenſa fuiſſet. Ita ſanè ſi qua fides Matthæo Paris: *Graviter lædebatur omnium conſcientia, quod tota illa pecunia impreciabilis, quæ ex decima cumulabatur ad conterendum Imperatorem, facta pace nec in minimo quadrante eſt reſtituta; nec ad aliquod Eccleſiæ commune negotium, vel honorem diſtributa.* Pauci ſunt, quibus inaudita & inexplorata ſit Matthæi hujus hiſtorici inſolens maledicendi licentia, & obtrectandi Curiæ maximè Romanæ. Raræ ſunt etiam exactiones, quæ juſtæ prorſus, & æquæ ac neceſſariæ videantur iis qui exuguntur. Sed his ipſis juſtiſſimis cauſis ſtimulari debent Principes & Magnates Præſules potiſſimùm, nihil ut unquam exigant, niſi ut extremæ & indeclinabili ſerviant neceſſitati. Si vel his enim arrodendis vix abſtinet poſteritas, quo cenſuræ cauterio cæteræ inurentur?

Anno 1238. rurſus exigere cœpit Pontifex, rurſum expoſtulare Angli. *Collegit Papa decimam ex omnibus, ut Eccleſiam defenderet, ſed citò pace compoſita facti ſunt Papa & Imperator amici: ſed nunquam pecunia fuerat reſtituta.* Obſerva hìc autem 1. has in Clerum primò, & in laicos promiſcuè exactiones fieri ſolitas, poſtea iis ſolutos plerumque fuiſſe laicos, onus in ſolos Clericos totum incubuiſſe. 2. Prioribus exactionibus antè conſenſiſſe Comitia, quibus Epiſcopi, Abbates, Cleri Primores, non aderant tantùm, ſed præerant. In poſterioribus, ut ſolet, ſimpliciùs, an abruptiùs actum eſſe. 3. In prioribus nullas fuiſſe Papæ partes, in poſterioribus primas. 4. Prioribus parabantur ſubſidia ad ſacrum Bellum; poſterioribus ad alia bella, quibus & ipſis affinitas eſſet cum Eccleſiæ cauſa. 5. Nec annuorum tantùm redituum decimæ exigebantur, ſed & mobilium omnium bonorum. Id univerſim ſervatur, ut decima, trigeſima, quadrageſima non reditùs tantùm annui, ſed mobilium exigatur, pauciſſimis exceptis. Quos ſupra laudavi hiſtoricos, ii mobilium meminere.

VIII. Idque rurſus obſervare eſt in trigeſima, quam Epiſcopi & Clerus, Barones & Laici Regi annuerunt anno 1237. ut eo lenocinio illum pelliceret, ut ablegaret ab Aula, & ſummoveret à ſe Conſiliarios quoſdam, qui ejus indulgentia abutebantur, alioſque aſciſceret, gente Anglos, & Anglicanæ Reipublicæ, gloriæque ex animo ſtudentes. Sic enim Matthæus Paris: *Conceſſa eſt Regi tali conditione triceſima regni pars, omnium ſcilicet mobilium ad theſaurum ſuum reſtaurandum, ſalvis tamen unicuique auro & argento, equis & armis in Reipublicæ utilitatem expendendis, &c. Conſentientibus primum Archiepiſcopo Cantuarienſi cum ſuis Epiſcopis & Clero, &c.* Anno 1240. quintam bonorum partem petiit Pontifex à Clero in Comitia ſua generalia congregato, quo Fridericum II. Imperatorem, importuniſſimum hoſtem ab Eccleſiæ cervicibus amoliretur. Re aliquandiu dilata, Archiepiſcopus Cantuarienſis prior profiliit, & octingentas Marcas largitus eſt; Præſules cæteri pro ſuo quiſque modulo ejus exemplo ſe accommodarunt. Arte graſſandum fuit, ut à Cœnobiis aliquid extunderetur. Tanquam fatigata tandem tot petitionibus patientia Præſulum, reſponſum eſt Legato Papæ pro arbitrio ſuo Romanum Pontificem Romanæ Eccleſiæ patrimonium diſpenſare; nec ſecus eſſe & aliis Eccleſiis patrimonium ſingulis ſuum, è Regum, ex Magnatum largitionibus, ex privatorum donis conflatum; haud ſanè Romanæ Eccleſiæ vectigale; Eccleſias omnes in poteſtate Pontificis eſſe, non ut domini, & poſſeſſoris, ſed ut defenſoris omnium communis: ac proinde nulla vi, nullo imperio exculpi poſſe Eccleſiis ſingulis res ſui cujuſque patrimonii. *Sicut Eccleſia Romana ſuum proprium habet patrimonium, cujus adminiſtratio pertinet ad dominum Papam: ſimiliter & aliæ Eccleſiæ ſuum, ex largitione & conceſſione Regum, Principum & aliorum Magnatum fidelium, quod in nullo eſt cenſuale & tributarium Eccleſiæ Romanæ; unde non debent Prælati compelli de patrimonio ſuarum Eccleſiarum contribuere. Licèt argumento legis omnia dicantur eſſe Principis, non tamen dominio & proprietate, ſed cura & ſollicitudine. Similiter Eccleſiæ ſpectant ad dominum Papam cura & ſollicitudine, non dominio & proprietate.* His addebant quos in uſus pios & religioſos expendi debeant res & proventus Eccleſiæ à ſacris Conciliis diffinitum eſſe, nec illud ibi admoneri, ut ad bella, & ad bellandum cum Chriſtianis expendantur; denique poſt Concilia, non eſſe niſi Eccleſiæ univerſalis alios demonſtrare uſus: *Non debent in alios uſus converti, niſi authoritate Eccleſiæ univerſalis. Unde de bonis Eccleſiæ non eſt contribuendum ad pugnandum; maximè contra Chriſtianos.* Vix alendis pauperibus parem eſſe copiam ſacrorum proventuum: his ſaltem ſuperſedendum fuiſſe exactionibus, cùm nondum exoleverit memoria nuperarum, quæ ad bellum contra Imperatorem colligebantur illæ quidem, at cùm priùs pax cum Imperio icta fuiſſet, nec reſtituta eſt, quæ jam corraſa fuerat pecunia, nec reliqua corradenda abſtentum eſt. *Licèt bonum eſſet contribuere, omitti expediret, propter ſcandalum ſuſcitatum & per orbem ventilatum contra Romanam Eccleſiam; quia dicitur publicè, Aliàs factæ fuerunt hujuſmodi exactiones, & Clerici enormiter depauperati ſunt; & ſtatim exacta & extorta pecunia, compoſuerunt Papa & Imperator, nec eſt quadrans reſtitutus: immo ſi qua reſidua fuiſſent, poſt compoſitionem & reddenda, graviter extorquebantur.* Denique Patronos Eccleſiarum eſſe, tum Reges ipſos, tum laicos divites, dotataſque opulentiùs ab illis Eccleſias fuiſſe, ad hoſpitalitatem in divites & pauperes obeundam; ideoque niſi illis conſentientibus non poſſe ſubſcribi à Clero exactionibus iis, quibus gravatæ Eccleſiæ jam munere ſuo fungi nequeant. *Nec poſſunt in aliquam contributionem conſentire inconſultis Patronis, cùm Eccleſiæ ſint per eoſdem Patronos terrarum ac redituum propter hoc ſpecialiter collationibus dotatæ, ut Rectores earum ſuſcipiant hoſpites, tam divitum, quàm pauperum, ſuſtinentes hoſpitalitatem tam laicorum, quàm Clericorum; à quibus, ſi procedat talis exactio, oportet ceſſare.* Cùm conſpiranti unanimiter Anglicanæ Reipublicæ obniti Legatus jam non poſſet, & tam validas refellere rationes, Regis primò aſſenſum eblanditus eſt: Epiſcopos & Archidiaconos varia ſpe & pollicitationibus ineſcavit; denique per cuniculos expugnavit, quod authoritatis pondere non extudiſſet.

IX. Ab Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis, cùm Archiepiſcopus Eboracenſis qui eos congregaverat ſubſidii aliquid Regi accelerari flagitaſſet tunc cis mare belligeranti; reſponſum eſt ad eundem pene modum, ſuis ſibi Conſtitutionibus vetitum eſſe, opem conferre ad fundendum ſanguinem, maximè autem ſanguinem Chriſtianum, ne eo piaculo maculati & jam irregulares, ſacro miniſterio arceantur; denique citra conſenſum Abbatis ſui Generalis nihil à ſe poſſe concedi. Vanus ergo irrituſque is tum fuit conatus anno 1242. Anno rurſum 1244. tentatum rurſus aliquid eſt à

Ro-

Romanis, sed & in irritum tunc cecidere omnia, datis ad Pontificem à Rege Epistolis, quibus patronum se libertatum Regni sui præstabat, accedente etiam vehementi Cleri obnuntiatione. Ostensum est enim ingentibus quidem agris donisque à Regibus Ecclesias cumulatas fuisse, sed triplici tamen quodam jure Regibus reservato, ad Regni necessariam tuitionem, Militia, restauratione Pontium, & Arcium. Quibus imparem fore Ecclesiam, ubi ejus opes aliis exactionibus exhaustæ fuerint. *Nec adeo Regis libertati dederunt hujusmodi possessiones, quin tria sibi reservarent semper propter publicam regni utilitatem, videlicet expeditionem, pontis & arcis refectiones & reparationes, ut per ea resisterent hostium incursibus. Si igitur ista dantur Ecclesiæ de patrimoniis & laicis feudis Regum & Principum, quo jure poterit præter injuriam juris alieni in alios usus præmissa convertere?*

Delegati sunt ab Anglis Oratores ad Concilium Lugdunense I. anno 1245. ut querelas deponerent adversùs Pontificias exactiones, & adMatth. Paris. versùs tributum, quod deposcebatur, & cui nunquam Regnum consensisse testificabantur. Statutum est nihilo tamen minùs in Concilio, ut Prælati Clericique omnes vicesimam persolverent sacrorum redituum suorum, ut Papa Collectores eligeret, Cardinales vigesimam penderent. Perspicuum hìc est autem, querelas in speciem æquissimas privatorum, adeoque & Regnorum, obrui aliquando & absorberi in coacervatione & conflictatione Christianæ Reipublicæ, sive discriminum, sive commodorum. Quod in Anglia æquissimum videbatur, jam aliam speciem induit in Concilio Lugdunensi, ubi privatis commodis & incommodis publica anteponuntur, & tam necessariò quàm sapienter partes singulæ corporis tum in tuto maximè esse declarantur, cùm totius corporis salus pluris fit, quàm ipsarum. *Ex Concilii communi approbatione statuimus, ut omnes omnino Clerici vicesimam, &c.*

Spopondit tamen & in se recepit Pontifex in eo Concilio, humaniùs se posthac consulturum in Anglos. Eruperunt mox tamen eædem querelæ, anno scilicet 1249. tum de pluribus aliis, tum quòd denario sancti Petri non contentus Papa, frequentes alias iteraret exactiones, quo consuetudines regni & antiquæ libertates everterentur, ubi id citra Regium fiebat consensum. *Multo graviora nititur extorquere, & hoc facit sine domini Regis assensu, vel consensu, contra antiquas consuetudines, libertates & jura Regni.* Quin & petiit Pontifex, ut Anglicani Præsules suppeditarent Equites, pro modo facultatum alii quinque, alii decem, alii quindecim, ut stipendia facerent, ubi Papa juberet, sumptibus Episcoporum Anglorum, quo jure non fruuntur nisi Reges & summi Provinciarum Principes. Rex aliquandiu constantissimè reluctatus est; sed experta sæpiùs ejus animi lenitas, faciebat ut subinde ministrorum ejus aliqui consentaneorum ad Papam deficerent, cui non nesciebant & ipsum tandem aliquando consensurum: unde & eorum mox sollicitationibus ad Papæ voluntatem se conformabat. Tum petiit Pontifex tertiam partem redituum eorum qui residerent Beneficiariorum, dimidiam non residentium. Angli ad Christum & ad Concilium provocarunt.

X. Ut ex ipsis nonnunquam medicamentis novæ existunt ægritudines, ita cùm Angli persæpè sub Papæ authoritate delituissent adversùs Regias in Clerum exactiones, & vicissim sub Regis tuitione adversùs Pontificias, contigit tandem aliquando, ut Pontifex & Rex consentirent, geminoque hujus authoritatis pondere frustra se Clerus obrui reclamaret. Cùm anno 1252. Henricus III. Rex Londini Comitia Cleri indixisset, Mandatum Pontificis depromptit, quo Decimæ Regi decernebantur ad triennium redituum omnium sacrorum, non ex vetusta æstimatione, sed ex hodierna, ad Regiæ scilicet, ut jactabatur, profectionis in Orientem expensas. Magno animo primùm interceßere Præsules ei novitati, cùmque obiiceretur exemplum Cleri Gallicani, qui immensam quandam pecuniæ vim Regi sæpiùs submini strasset ad transmarinas ejusmodi expeditiones; reposuerunt illi, tantò validiùs obnitendum esse, ne invalesceret consuetudo, & ne opes Cleri Anglicani, sicut & Gallicani, ad eximendum vinculis Regem suum, & ad collocupletandos Barbaros consumerentur. Solutus est Conventus, post graves ultro citroque offensiones, & experimento tandem constitit, omnium optimè conjectasse Vintonienßem Episcopum, ubi monuerat, non posse ab illis Papæ simul ac Regi resisti, cùm vix eorum alteri alterius præsidio freti reluctari possent. *Quomodo poterimus resistere voluntati Papali, ac Regiæ? fortiores nobis sunt.*

Anno 1253. Decimam Regi ad tres annos Clerus concessit, cùm primùm se itineri committeret in Palæstinam, cum consilio Optimatum Angliæ. Tum Rex solenniter pollicitus est à se religiosè observatum iri Chartam magnam publicarum libertatum. *Concessa est Regi decima pars proventuum ab Ecclesia recipienda, cùm iter Hierosolymitanum per consilium Magnatum arriperet; & Rex bona fide & sine aliqua cavillatione promittit se chartam magnam & omnes ejus articulos fideliter observaturum.* Paulò antè narraverat idem Matthæus Paris quod gestum olim fuerat sub B. Edmundo Archiepiscopo Cantuarienßi; Clero nempe annuente pecuniæ Regis postulationi, mira & inusitata juraße Regem solennitate, Magnam Chartam hanc libertatum se observaturum. Ita inolescebat mos, ut confirmaret Rex novis juramentis vel Edictis Cleri libertates, quoties ab eo pecuniæ aliquid eliciebat, ad levandas Regni necessitates.

XI. Quod verò idem Matthæus mox refert de sermonibus Episcopi Lincolnienßis, morte jam adventante, ex eo rursum intelligitur, quosdam Angliæ tum Episcoporum zeli sui flamma & impetu ultra recti modum & finem longiùs evectos fuisse. Vel eo uno quod illis objectabatur exemplo B. Ludovici Franciæ Regis, remittere debuerat, & saltem elangueßcere eorum fervor. Sitam iniquæ & tyrannicæ fuissent hæ in Clerum exactiones, non eis se sanctissimus Rex implicuisset. Quæ illi probro vertebatur captivitas, ea locupletissima illi fuit laudum messis & magnanimitatis, & verè regiarum Christianarumque virtutum materies. Quæ ille ibi fortitudinis invictissimæ documenta edidit, iis illustrata magis est Ecclesia, quàm plurium urbium expugnatione. Si quàm animosi autem & fortes fuere Angliæ Antistites in pecuniariis exactionibus amoliendis, tam in cæteris disciplinæ sacræ Capitibus invictos se præstitissent, feliciùs illis forsan res processisset. Si tam largi si tam piè prodigi fuissent in pauperes, quàm alieni erant à fisco Ecclesiæ in bella etiam sacra profundendo, pietate & zeli sui puritate Deum, ut apparet, demeruissent. Tam illis & Pontifices & Reges pepercisent, quàm abstinebant à Congregationibus tum novis Monachorum, quæ inter primigenii sui fervoris initia, & pauperum charitate fervebant, & paupertatis amore. Sed malè ominari solemus de zelo, qui sola temporalium defensione insigniri se vult. Non temerè judicatur, quæ Præsules, quæ Beneficiarii in luxum, in sumptuosas ædes, in epulas ultra modum opiparas obliguriunt, ea utiliùs dependi posse in Saracenis ab illa regione depellendis, quam Christus carnis suæ & religionis nostræ Mysteriis consecravit. Non ea animi magnitudine hic Angliæ

Rex

Rex eminebat, non ea fortitudine, qua Ludovicus IX. Rex Galliæ, sed erat tamen pietatis & religionis amantissimus; ut possent illis stimulis & incitamentis religiosè agi, quæ hìc perstrinximus, quanquam totam ejus historiam maledicentiæ suæ veneno Matthæus Paris perfuderit. Henricum III. alloquebatur B. Ludovicus Franciæ Rex, cùm illa verè aurea, verè Christianissimo Rege digna, & immortali posterorum memoriæ commendanda verba protulit, Permagnas à se Deo haberi gratias, pro adversitatibus & amaritudinibus omnibus, quibus in eo sacro bello fuerat conflictatus; plus enim se ea quam ibi Deus aspirasset patientia, & inter adversa invicta fortitudine oblectari, plus solidæ laudis colligere, quàm ex plurium Regnorum à se subactorum dominatione colligere potuisset: *Plus gaudeo de patientia quam mihi Dominus concessit, quàm si totus mundus mihi subderetur*. Hæc Matthæus Paris ad annum 1255. Porro vel hoc uno ejusmodi sermone inter eos Reges, discuti facilè poterant & labefactari omnes ejus Scriptoris obtrectationes, omnes Episcoporum etiam Angliæ suspiciones obliquiores. Ideo & Henricus III. vicissim & ipse Episcopos Anglos suggillabat, qui magnam Chartam Anglicanarum libertatum minùs scrupulosè observarent, quanquam vel Regibus ipsis observandam ad nauseam usque inculcabant. Vide eundem Matthæum ad annum 1255.

XII. Eodem anno ingens pecunia ab Ecclesia Anglicana flagitabatur nomine Pontificis Romani, ad opem labanti Ecclesiæ ferendam. Contestati sunt Præsules, vitæ ipsius impendio se certaturos, & in cruenta ingressuros vestigia perillustris Martyris Thomæ Cantuariensis, ne novæ huic Ecclesia Anglicana servituti manciparetur. Unum S. Albani Cœnobium sexcentas argenti marcas solvere cogebatur. Matthæus Paris ejus tum Cœnobii Monachus, & horum omnium testis oculatus, hinc nimirum illud fel, illos aculeos accepit, quibus historiam suam aspersit. Rex & Magnates petitionibus Papæ suffragabantur. Ut vel hinc odorari possis, non usque adeo graves & intolerandas eas fuisse, Anno 1256. confirmata est à Rege rursus Charta libertatum Ecclesiasticarum, quam hoc anno Matthæus Paris suæ historiæ intexuit: eodemque ipso anno ne Cistercienſibus quidem Cœnobiis Rex abstinuit, quin ea exactionibus fatigaret. Cùm illum Abbas quidam admoneret, exemplo ut uteretur Franciæ Regis, qui solas ab eis orationes requirebat: respondit Rex, *Utrumque exigo, pecuniam scilicet cum orationibus*. Anno 1258. novis artibus machinisque grassatus est Rex, ut Cœnobia cogeret pro se fidejubere ad immensas quasdam pecuniæ summas.

Nec minùs amarulentè Matthæus Vvestmonasterienſis Monachus Pontificias Regiasque in Clerum & in Cœnobia exactiones exagitavit. Cùm ad annum 1246. narrasset Aulicorum assentationes, quibus emollitus Rex & abductus fuerat à priore suo proposito Pontificiis exactionibus obnitendi: mox ab eo adjicitur eadem contage pestifera jam afflatas esse Gallias. *Et ut pestis mundum concuteret generalis, regnum Francorum consimili vulnere gemuit sauciatum. Unde multi Nobilium cogitabant contra Papam stando recalcitrare*. Vel hæc una confessio abundè est ad diffiandas Historicorum istiusmodi omnium calumnias. Nam nec B. Ludovicus Rex, qui tum Galliæ moderabatur habenas, tyrannicis Ecclesiam vexavit oneribus, nec passus est à Romanis vexari Pontificibus. Si ergo non magis gravabatur Anglia sub Henrico III. quàm Gallia sub B. Ludovico Rege, exuenda, animoque eiicienda sunt illa omnia iniquiora præjudicia, ex hujusmodi maledicentioribus historicis hausta. B. Benedicti nomine & Regula illi tumebant, non moribus, non sanctimonia, non regulari florebant disciplina; dolebat eis vehementer ejus se parte opulentiæ spoliari, qua in luxum & in sæculares delicias abutebantur. Incendebat eos æmulatio in recentiores religiosæ disciplinæ instauratores, Dominicanos & Franciscanos, quos Romani Pontifices in oculis gerebant, quos favore & beneficiis cumulabant. Hæc videntur incitamenta fuisse illis Scriptoribus, ut Annales suos tanto maledicentiæ felle conspergerent. Non quò non aliquando forsan Pontifices Regesque ii tantillum exilierint ultra æqui metas; sed quò altiore fastigio sedent homines, tantò in oculos magis omnium incurrunt eorum peccata, tantò & difficiliùs evitantur, ideoque & tantò faciliùs condonanda sunt. Et hinc tamen sæculares juxta & Ecclesiastici principes admonentur, ut Majorum suorum erratis se abstineant; nec à malo tantùm, sed & à mali specie declinent: ut ne pateat quidem calumniæ eorum memoria, nec meditatis opus sit defensionibus ad abstergendas eas infamiæ maculas, quas illis inusserint virulenti apud posteros historici, sua ipsa obtrectandi licentia clariores futuri. Anno 1267. Cardinalis Ottobonus in Concilio Northamptonensi Regi concessit decimam bonorum Ecclesiæ ad annos septem, ex Matthæi Paris Continuatore.

XIII. Henrico III. parenti succeſſit Eduardus I. & ad belli impensas anno 1295. à Clero accepit dimidium, à civibus sextam partem, à vulgo decimam redituum. Anno 1297. in Parlamento generali urbes & oppidani concessere octavam, reliqua plebs duodecimam. Clerus nihil contulit ob Decretalem à Bonifacio VIII. nuperrimè publicatam, qua Clerici prohibebantur, intentato aliàs anathemate, ne Principum sæcularium exactionibus subiicerentur. *A civitatibus & burgis concessa est Regi octava, à populo verò reliquo duodecima pars bonorum. Clerus ob Constitutionem Papæ hoc anno editam, quæ prohibet sub pœna excommunicationis ne tallia vel exactiones à Clero per sæculares Principes quoquo modo exigantur, vel eis solvantur de rebus Ecclesiæ, Regi pro guerra sua petenti subsidium denegavit*. Ea repulsa exulceratus Rex, maturiùs deliberandi spatium concessit usque ad proximum Parlamentum. Eo convocato Londini anno 1298. nec recedente Clero à propositi sui prioris constantia, illum Rex tuitione sua exclusum pronuntiavit. Intutum usque adeo sensere Præsules ea se Regis tuitione exui, ut eorum plerique postea ei conciliari ambierint, oblata quinta parte proventuum suorum. *Clero in denegatione persistente subsidii, Rex ipsum à sua protectione excluſit. Pro qua tamen redimenda multi per se, multi per mediatores Regi bonorum suorum dederunt postea quintam partem*. Constantiæ paulò diuturnioris specimen edidit Archiepiscopus Cantuariensis, qui & Roma mitti curaverat expressiorem quidquam conferendi prohibitionem ad temporales Regni necessitates. Capi Rex jussit bona ejus omnia, exolvi hinc ejus debita, denique Regiæ indignationis tela in eum torqueri non pauca. Hæc ex Thoma Valsinghamensi.

Paulò copiosiùs Matthæus Vvestmonasterienſis persequitur, qua Rex vi, quibus machinis Clero has pecunias exculpserit, & laborarit ne Pontificiæ Bonifacii VIII. Bullæ publicarentur. Caussidici duo, Dominicani similiter duo subornati sunt, qui ut Regi adularentur, prolixissimè & vehementissimè peroraverunt, posse Regem tempore belli pecuniæ aliquid à Clero accipere, tametsi Pontifex prohiberet. Anno 1296. & 1297. gemino hinc & hinc scopulo urgebatur Clerus, Rege minas, Pontifice fulmina anathematum intentante. Denique cùm Rex in Gallias maturaret

ret iter, vim à se adhibitam & grassationes publicè excusavit, omnia restituturum se pollicitus est, cùm primùm redux foret, obtestatus ne quid absente se turbaretur; si eis mare diem suum obiret, filius more solenni Rex inauguraretur. Eo absente anno 1298. compulsus est filius ejus polliceri & in se recipere, Libertatum Chartam à Rege patre confirmatum iri, nec quidquam pecuniæ unquam expressurum se à Clero & populo, nisi Clero ipso assentiente cum Magnatibus & populo. *Nullum tallagium vel auxilium exigatur per nos & hæredes nostros de cætero in regno nostro, nec imponatur vel levetur sine voluntate & assensu communi Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum, Comitum, Baronum, Militum, Burgensium, & aliorum liberorum hominum.* Denique ei Chartæ morem gesturos Episcopos, & bis quotannis per omnes Parochias anathema vibratum iri in omnes qui in eam committerent. In Flandria tum Rex versabatur, unde & horum omnium confirmationem misit; tumque demum plebs nonam contulit bonorum partem, Clerus Provinciæ Cantuarienſis decimam, Provinciæ Eboracenſis quintam. Hæc Valsinghamus ad annum 1298.

Eo fuerunt res loco in Anglia, regnante Eduardo I. Ita confirmata sunt Parlamenta, & in duas Cameras divisa, quarum in inferiore locus est populo cum minorum gentium nobilibus: etsi antiquis in Parlamentis soli sessitarent Episcopi cum Baronibus. Illapsi sunt paulatim minores Prælati cum Episcopis, inferiores Nobiles cum Proceribus, denique admissus est & populus, quem Tertium vocant Statum, ut cujus potissimùm humeris onera publica & exactiones incumbant. Nec illud minùs sedulò observandum: ut nihil jam olim à Clero nisi consentiente eliciebatur, ita hunc Regem in se recepisse, nec à se nec à successoribus quidquam exactionum populis indicendum posthac, nisi ex assensione Parlamenti, atque ita consentiente quodammodo populo, cujus erant & aliquæ partes in Camera Parlamenti inferiore.

Exierunt nuper in publicam lucem antiquæ Constitutiones hujus Regis, ex quibus pauca hæc delibari hoc loco juvabit. A Bonifacio VIII. expressit Eduardus I. ut decima exigeretur à Clero, cujus pars altera Regni necessitatibus cederet, pars altera Sedi Apostolicæ: sed ita ut hujus reliquiæ Regio ipsi restituerentur fisco, si Pontifex vita migraret, aut Siculo bello finis imponeretur ante triennium. Primo Regni sui anno idem Rex obtinuerat ab Apostolica Sede decimam unam, tam ex temporalibus, quàm ex spiritalibus Regni per biennium. *Decimam tam temporalium, quam spiritalium, ad duos annos concessam.* Missa facio Acta alia bene multa, decimarum huic eidem Regi indultarum, alio & alio tempore, ad alias aliasque Regni necessitates. Anno vigesimo-septimo Regni ejus Clerus Archiepiscopatus Eboracensis tum vacantis, pollicitus est certum numerum militum, ad Scotiæ fines tuendos. Eodem anno Episcopi, Abbates & Priores Principatus Valliæ magna ei affuere pecunia, ad Scoticum bellum. Rex vicissim diplomata annuit, ne hoc exemplo suis immunitatibus præjudicaretur.

Joanni quondam Regi similimis pecuniæ donis affuerat olim Clerus ad Regni defensionem. *Auxilium nobis fecerunt ad defensionem Regni nostri & recuperationem terrarum nostrarum.* Cùm Henricus III. Pontificias ad Clerum Angliæ litteras expressisset, quò Regi opem ferrent, mobilium quintam decimam partem Prælati contulere.

XIV. Ad Eduardum II. venio Eduardi I. Regni hæredem illum quidem, non animi ejus magnitudinis. Anno 1311. jurare compulsus est, Magnæ Chartæ se obsecuturum, nec quidquam rei gravioris adgressurum, nisi ex Cleri & Magnatum consilio. In Concilio Viennensi concessa est decima ad sex annos ad subsidium Terræsanctæ. Addit Valsinghamus, quod plus admirationis habeat, quàm fidei, Philippo Pulchro Franciæ Regi insedisse eam animo sententiam & voluntatem, ut ex filiis suis unum Hierosolymæ Regem creari curaret, & Templariorum Equitum terris & proventibus omnibus donari: hinc illas ei faces admotas esse, ut Templariorum Ordo extingueretur. *Philippus Rex Franciæ cogitavit unum de filiis suis Regem Jerosolymitanum facere, & impetrare sibi omnes reditus & proventus Templariorum.* Eos reditus & fundos Pontifex Hospitalariis Equitibus adjudicavit.

Eduardo II. successit Eduardus III. excelso Rex animo, avique quàm patris similior. Anno 1330. concessa est illi à Pontifice decima bonorum Ecclesiæ per annos quatuor, dimidia ejus parte Sedi Apostolicæ reservata. *Papa concessit Regi Angliæ decimas omnium bonorum Ecclesiasticorum per quadriennium, medietate sibi retenta.* Anno 1337. Londinense Parlamentum quintam decimam ei addixit in vulgus, decimam in urbes & oppida; Clerus decimam in triennium, ut perhibet Valsinghamus in Hypodigmate Neustriæ. Anno 1340. rursus Decima Regi concessa; sed cùm Parlamentum nonam indixisset Episcopis, quibus aliqua erat Baronia, & jus sedendi in Parlamento, declaratum est, reliquos Episcopos ei nonæ obnoxios non fore, sed decimæ tantùm.

Datæ sunt tum ad Regem à Cantuarienſi Archiepiscopo, & ad Ministros ejus litteræ, authoritatem & vigorem singularem spirantes, ad tuendas has saltem libertatis Ecclesiasticæ reliquias, quæ tam charo jam Ecclesiæ constabant, sub nomine Magnæ Chartæ. Anno 1343. Rex ad Pontificem Epistolas dedit querelarum plenissimas, propter onera molestissima, quæ Romana Curia Ecclesiis Angliæ infligebat; non pecuniariis jam sanè exactionibus; eæ enim post Henricum III. conticuere, Eduardo I. à paterna illa mollitie & indulgentia alienissimo, & finem his imponente: sed reservationibus, aliisque servitutibus in Beneficiarios, Patronos, Collatores. Verùm ea de re fusiùs suprà disputatum est. Unum ergo hìc adnotabimus, quando pecuniariæ exactiones Pontificum finem acceperint.

Anno 1371. quinquaginta millia Marcarum argenti à Parlamento Rex flagitavit, quod & à populo Cleroque concessum est. *In convocatione Cleri facta post Pascha concessum fuit tam à Clero, quàm à populo laicali.* Conductitiis etiam à Presbyteris emunctum est aliquid, & à minusculis etiam Beneficiariis, qui immunes semper abierant. *Sacerdotes stipendiarii secundùm valorem pecuniæ quam perceperunt per annum, taxati fuerunt; minuta etiam Beneficia quæ nunquam prius erant taxata, taxabantur.* Anno 1377. non Laicis tantùm in Parlamento, sed & Clericis solvendos indixere denarios, duodecim si quo Beneficio, quatuor si nullo potirentur. Immunes fuere soli quatuor Mendicantium Ordines.

XV. Extincto Eduardo III. Richardus II. filius in avitas magis imbecillitates successit, quàm in paternam fortitudinis & regiarum virtutum famam. Tum verò usque adeo inolitæ, & longo usu roboratæ erant exactiones in Clerum, ut anno 1377. in Parlamento Londini habito statutum sit, ut duas illi uno & eodem anno decimas Clerus solveret, erat is primus Regni annus, addita ea cautione, ut posthac à populo nihil Rex extorqueret, & ex domanio suo per fidos administrato Procuratores, impensas ipse sibi sufficeret, & ad Palatii sui, & ad Exercituum necessitates.

Constit. Reg. Angl. pag. 1033-1087. & 1199.

Valsin.

bid. pag. 133.

pag. 921. 861. 862.

bid. p. 10. 71.

tates. *Conceſſæ ſunt in adjutorium Regi ab Eccleſia & Clero duæ decimæ eodem anno perſolvendæ, ea tamen conditione, ut videlicet Rex de cætero populum non gravet talibus petitionibus extorquendo pecuniam ſubditorum; ſed de ſuis vivat & continuet guerram ſuam, quæ utique bona ſua regalia propria ſibi ſufficiunt, tam ad regiæ domus exhibitionem, quàm ad guerræ ſuſtentationem, ſi eadem bona Miniſtros idoneos ſortiantur.* Stupenda & præpoſtera fuit ea omnino perverſitas, ubi Clerus cui præ cæteris illibata ſua conſtare debuerat immunitas ab oneribus publicis, ſolus ea ſuſtinuit. Sed nimirum ea prima fuere contagia hæreſeos Viclefianæ, quæ tum primùm Angliam populari cœperat. Ita Viclefus populi & Magnatum animos exacerbaverat in opes, luxum, mollitiem Cleri, in Clerum denique ipſum; ut tantùm non ille ſibi gratularetur, quòd nihil in ſe acerbius conſtitutum eſſet.

Sed renovata non multò poſt fuit conſuetudo, ut Parlamentis is maximè labor incumberet, is ex illis fructus expectaretur, ut quam maximam corraderent à Clero, Populoque pecuniam. Vide quid idem narret Valſinghamus ad annum 1379. Placuit Parlamento plebe abſtineri, divites ſolos onerari, Ducibus decem marcas indixere Regi ſolvendas, totidem Archiepiſcopis, Comitibus, Epiſcopis & Abbatibus, qui Phrygio uterentur. Ne Parochis quidem & Capellanis abſtentum eſt. De Parlamento verò anni 1384. vide quid idem mox referat: *Factum eſt Parlamentum Londoniis, in quo prout jam à multis conſuevit temporibus, nihil dignum memoria fuit factum, præter illud quod ſedulo actitabatur, extorſio videlicet pecuniæ de Clero & communi plebe ad ſuſtentationem militibus guerræ regalis.* Anno 1385. conveniente parlamento, patuere quæ Viclefiſtæ animis hominum jam infudiſſent venena. Quintam decimam & dimidiam laici conceſſere, ea conditione, ut Clerus decimam ſolveret & dimidiam. Confidentiùs exclamavit Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſanguinis etiam impendio interceſſurum ſe, ne Clerus à laicis vectigalia ſolvere cogeretur. Fuere ex Proceribus aliqui, ex minuſculis Nobilibus longè plures, qui prædæ obiici Eccleſiarum bona poſtularent, quaſi juſtitiæ & charitati ita conſultius futurum eſſet, ſi nudaretur Clerus illa opum abundantia, qua tumere & inſoleſcere videbatur. Huic impietati Rex aures obturavit, ſanctiſſimèque confirmavit, dum vita ſuppeteret, incolumes ſemper & intactas fore Eccleſiæ libertates. Qua Regis humanitate delinitus Cantuarienſis Præſul, re cum Clero deliberata, decimam Regi obtulit, *unanimi voluntate, conſenſu ſpontaneo.* Suaviſſima tum hilaritate perfuſus Rex, teſtatum fecit, Eo gratuito dono ſe vehementiùs delectari, quàm extorta multò majore pecunia. *Quam conceſſionem Rex tam lætè audivit, tam gratè ſuſcepit, ut palam aſſereret ſe malle hanc ad præſens donationem liberam, quàm aliam quamcumque quadruplicis valoris coactam.* Eo Regis verbo compreſſa eſt inſolentiſſima hoſtium Eccleſiæ audacia & rapacitas. *Ita pro tunc hoſtium Eccleſiæ aviditas inſatiabilis eſt fruſtrata.*

XVI. Temperamenti tandem aliquid commentandum fuit. Nec enim jam detrectari poterant annuæ Regum exactiones: tum quòd longo uſu conſuetudo invaluerat, & ex conſuetudine lex: tum quòd Clero detrectante, & viciſſim Rege tuitionem ſuam ſubtrahente, agri jam & res omnes Eccleſiæ prædæ erant, ex eo potiſſimùm tempore, quo Viclefiſtæ Proceres Populoſque concitaverant armaverantque in immenſas, ut jactabant, Cleri opes. In pudorem etiam & dedecus Cleri non immerito vertebatur, quòd cum populo, & à populo perſæpè ipſo Clerus exactionibus & ſervitutibus publicis ſubiiceretur in publicis Parlamentis. Conſultius ergo viſum eſt, & in ſpeciem ſaltem honorificentius, ut ſejunctim congregaretur Clerus, & ſponte ſua donum gratuitum decerneret Regi offerendum.

In locum Richardi II. ſucceſſit Henricus IV. & anno 1404. convocato Londini Parlamento, petiere militiæ duces, ut bona Eccleſiæ Regio omnia inferrentur fiſco; ſibi enim plus ſatis illud oneris incumbere, ut diebus ſingulis de bonis omnibus, & de vita periclitarentur citra & ultra mare militiam obeuntes. Ex adverſo regerebat Archiepiſcopus Cantuarienſis, tantundem à Clero, quantum à laicis conferri: ſæpiùs à Clericis decimam, quàm à laicis quintam decimam ſolvi: quibus Clericis eſſent Feuda Regia, ab iis non minore numero milites Regi ſubminiſtrari, quam à Baronibus; denique noctes dieſque in excubiis agere Eccleſiam, ſacris, precibuſque decertantem ſuis, in quibus plura eſſent ad victoriam momenta, quàm in armis. *Clerum ſemper tantum Regi contuliſſe, quàm laici, dum decimas ipſi frequentiùs darent Regi, quàm ipſi quintas decimas: & inſuper tenentes ſui non minori numero Regem ſequebantur ad bella vel pericula, quàm tenentes feodi laicalis. Et ſuper hæc omnia Miſſas & orationes nocte dieque facerent pro eodem.* His adjecit Præſul, ubi impellentibus Exercituum Ducibus & Præfectis, fiſco regio addicta fuerant bona Prioratuum omnium, qui à Francis & Normannis obtinebantur, totam eam pecuniam in vaniſſimas profuſiones dilapidatam fuiſſe, & eo ipſo vertente anno inſolita Regem inopia laboraſſe. Hæc fidenter cùm peroraſſet Archiepiſcopus, Rex pollicitus eſt, amplificaturum ſe quidem potius libertates Eccleſiæ, quàm ut eas vel tantiſper minui, & defloreſcere pateretur. Optimates in partes & defenſionem Archiepiſcopi conceſſere, æquiſſima officii & beneficii vice, quòd petente milite, ut recuperaret ſibi, coronæque ſuæ Rex, quidquid regiorum feudorum nuperi Principes, Richardus, & Eduardus, vel ipſemet etiam, Baronibus donaſſet, aut oppigneraſſet, Archiepiſcopus interceſſiſſet. Ita Baronum ope & Archiepiſcopi intrepida fortitudine ſuam & libertatem retinuit Clerus, & dignitatem. Laici Regi annuerunt duas decimas-quintas, Clerus decimam & dimidiam.

Anno 1406. per totum ferè illud annuum ſpatium Parlamentum Londini moras traxit, ſumptu Reipublicæ & detrimento, quòd Parlamenti impendia eam ferè pecuniam æquarent, quam Rex poſtulabat, & quæ tot tergiverſationibus differebatur. *Parliamentum protelabatur inutiliter ferè per annum, Communitatis damno. Nam propter hanc dilationem expenſæ militum Parliamentalium æquabant pene ſubſidium à Rege poſtulatum.* Ut quam Regi receperat pecuniam ſolveret Clerus, dimidia argenti marca extorta eſt Presbyteris omnibus, & Mendicantibus ipſis, qui annalia celebrabant. Idem Valſinghamus: *Per Clerum nova taxa Regi conceditur, levanda de Presbyteris ſtipendiariis & fratribus Mendicantibus & aliis Religioſis qui annalia celebrabant, ut horum quilibet dimidiam marcam Regi daret, in relevationem Cleri, ſed qui ſemper onus portaverat pro eiſdem.* Valſing. Anno 1410. à Parlamento Rex flagitavit, ut ſe ſuperſtite, nullo novo coacto Parlamento, ſolveret Populus quintam decimam, Clerus decimam. Quod vehementer à Parlamento refutatum eſt. *Rex in præſenti Parliamento petiit, ut quotannis dum viveret, ſine Parliamento tenendo, decerneretur ſibi de Clero una decima, de laicis una quinta-decima, ſed non obtinuit.* Potuiſſet ſumptibus parci, niſi impendio libertatis factum id tunc quidem fuiſſet; Anglis certè minùs pecunia, quam libertas chara fuit, quæ his maximè Conventibus defenſatur.

Ad

Ad bella Turcica Eugenius IV. decimam ab Angliæ Clero popoſcit. Recuſata decima, ſex millia ducatorum ad ea bella dono data ſunt, Regi duæ decimæ ſunt conceſſæ ex Harsfeldio. Synodos bene multas idem recenſet, hoc eſt, Congregationes Cleri generales, ab anno 1400. in quibus petenti Regi pecunia gratuita à Clero collata eſt, petenti Clero à Rege conceſſæ chartæ, Eccleſiaſticarum aliàs immunitatum vendices.

Anno 1518. publicatæ ſunt ab Archiepiſcopo Dublinenſi Provinciales Conſtitutiones, quibus excommunicationis vinculo innodabantur, qui terris Eccleſiæ vectigalium, aut oneris aliquid imponerent, niſi authoritate Regia id facerent. *Imponentes onera laicalia & exactiones neceſſarias plebis Eccleſiæ, ſint excommunicati, regia poteſtate excepta.* In Anglicanis immunitatibus ultra non progrediar, tum quòd probati illi authores jam penè deficiant, tum quòd ex his plus ſatis intelligere poſſit Lector, quantum in eo Regno jam res ad opprimendam magis magiſque libertatem Eccleſiæ, & Cleri majeſtatem propenderent.

Conc. Gen. tom. 14. pag. 9.

CAPUT XLII. *P. 4. l. 3. c. 23.*

Immunitas & libertas Clericorum & rerum Eccleſiæ poſt annum Chriſti milleſimum in Gallia.

I. Immunitas perſonalis Clericorum & eorum etiam patrimonii. Dona Epiſcoporum Regi oblata.

II. Cur potuerit B. Bernardus, non potuerit B. Thomas Cantuarienſis Martyr non tueri immunitatem bonorum Eccleſiæ, ex Petro Cellenſi.

III. Illud tandem placuit Pontificibus & Conciliis temperamenti, ut ad Reipublicæ neceſſitates conferat aliquid rerum ſuarum Eccleſia, ſed tum demum cùm ferendo oneri pares non erunt ſoli laici, & ſpontaneè, ac gratis.

IV. Contextio reliqua Conciliorum & Canonum in eam rem uſque ad Concilium Conſtantienſe.

V. Series contexta Canonum & Conciliorum poſt Concilium Conſtantienſe.

I. IN Concilio Melfenſi anno 1089. veritum eſt, nequid ſibi juris ſumerent laici, & poteſtatis in Clericos; ne in Clerum adſcriberentur, quorum vel perſonæ, vel res innexæ eſſent publicis, vel privatis ſervitutibus; & nequid exigere poſſent laici ex Beneficiis, aut ex patrimonio Clericorum. *Ne gravamen aliquod ſancta patiatur Eccleſia, nullum jus laicis in Clericis eſſe volumus & cenſemus. Unde cavendum eſt, ne ſervilis conditionis, aut Curialium Officiorum obnoxii, ab Epiſcopis promoveantur in Clerum. Neque liceat laicis exactionem aliquam pro Eccleſiæ Beneficiis, aut paternis materniſve facultatibus quærere.* Eo tum communi jure utebatur Eccleſia, ut bona Clericorum, tum Eccleſiaſtica, tum hæreditaria, nullo gravari poſſent onere publico.

Can. 11.

Pulcherrimæ ad Ludovicum Craſſum Galliæ Regem datæ ſunt litteræ ab Ivone Carnotenſi, à quo Rex petierat dono ſibi dari pelles aliquot felinas. Reſcripſit porro nec Epiſcopi gravitati conſentaneum eſſe, ut donet: nec Regiæ amplitudini, ut petat inania hæc mollitiæ hominum lenocinia. *Non decet regiam Majeſtatem vilia vel quælibet vanitatis lenocinia à Sacerdote quærere, nec Sacerdotalis officii eſt in talibus regiæ Majeſtati obtemperare. Hoc quibuſdam litterulis reſpondeo, quæ ex parte veſtra quærebant à me duo paria pellium catinarum.* Non moleſtè fert Ivo, quòd ab Epiſcopo muneris aliquid Rex petat, ſed quòd nugatorium neſcio quid petat: *Nunquam amplius à me, vel ab alio Epiſcopo talia quæratis.* Nec enim novum erat, ut vel Rex peteret, vel Epiſcopus conferret dona, dum ejuſmodi res eſſent, quas & à Regibus peti, & ab Epiſcopis dari non dedeceret. Et dum dona eſſent gratuita.

Epiſt. 72.

II. Per litteras gratias egit B. Bernardus Duci Lotharingiæ & Duciſſæ, quòd variis ditionis ſuæ exactionibus exemiſſent homines Abbatiæ Claravallenſis: oravitque, ut tuerentur ſuum Beneficium, nec à Miniſtris exigi ſinerent, quæ fuerant condonata; qui ſi tamen exigere pergerent, ſibi certum eſſe & fixum, ut & ſui ſolvere pergerent, & cœleſti obſequi Chriſti Magiſterio, qui cenſum ipſe ſolvit, etſi minimè obnoxius; ſuiſque per Apoſtolum Paulum id præcepti inſtillavit, ut ſolvant, cui tributum, tributum: fructumque magis captent, quàm datum: ſalutem potiùs dantis, quam donum: *Alioqui non renuimus Domini noſtri ſequi exemplum, qui pro ſe non dedignatus eſt ſolvere cenſum, parati & nos libenter, quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributum cui tributum: præſertim quia juxta Apoſtolum, non tam debemus requirere datum noſtrum, quàm fructum veſtrum.* Epiſt. 119.

Cùm ejus conceſſionis prima illa eſſent exordia, de ea litem movere non decebat adversùs primos ejus authores. Cæteris forſan liberum, at Ciſtercienſibus Monachis penè neceſſarium erat, hujus rerum humanarum deſpicientiæ bono odore Eccleſiam univerſam perfundere, & perfectionis quam profitebantur documenta dare. Non æquè potuiſſet ſua Clerus jura & privilegia aſpernari, aut conculcanda obiicere; ſive quòd Cleri libertas Cælo delapſa ſit; ſive quòd Principum conceſſiones longa plurium ſæculorum poſſeſſio irrevocabiles jam & inconcuſſas præſtiterit: ſive denique quòd Epiſcopis ex officio incumbat, Principum procurare ſalutem, & populorum, quibus graviſſimum piaculum imputaretur, ſi decus & privilegia Chriſti Sacerdotum conculcari paterentur. Mirificè confirmatur hæc doctrina in Epiſtola Petri Cellenſis Abbatis ad Thomam Archiepiſcopum Cantuarienſem & Martyrem. Aliqua ille præfatus in admirationem invictiſſimæ Præſulis Thomæ conſtantiæ, tum ejus adgreditur defenſionem in eos, qui Archiepiſcopum carpebant, quòd Regis pacem recuſaſſet, nimio ut cauſabantur defendendi, aut repetendi patrimonii Eccleſiaſtici ardore. Reſpondet verò Petrus, à materna pietate & charitate procul fore Eccleſiam, ſi à filiis ſuis æquo animo pateretur vexationes, quas olim lubentiſſimè à perſecutoribus patiebatur. Jubet ſapientia, jubet & charitas, & infracto pectore hoſtiles impetus pati, & auſtera ſimul & ſuavi authoritate filios caſtigare. *Dicunt enim, non debet Archiepiſcopus tam inſtanter ſua repetere à Rege Angliæ, ut dimittat reconciliationis pacem pro amiſſa pecunia. Falluntur ſpe veri, & adulatione falſi. Penſanda ſunt tempora & diverſi ſtatus temporum, ſecundum quos mutantur merita cauſarum. Nam in primitiva Eccleſia, ſola patientia locum habuit; ut auferenti tunicam, dimitteret & pallium. Extra Eccleſiam enim erat, qui perſequebatur, intra Eccleſiam qui patiebatur. Modò autem jam adulta Eccleſia, non licet filiis Eccleſiæ, quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, ſicut decuit pupillam tolerare adverſarium.* L. 1. Ep. 10.

III. In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. enituit ſummoperè Eccleſiæ, cum ſapien-

sapientia, tum moderatio, & fortitudo circa exactiones, quibus illam Civiles non rarò Magistratus fatigant. De eo enim tantùm expostulatur, quod omnia propemodum expensis Ecclesiæ fieri velint, sive muniendæ sint urbes, sive militares expeditiones, sive res quæpiam aliæ difficiles expediendæ. *Sive quidem fossatum, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri.* Extra. De immunit. c. 4. Tum edicit Concilium, ut deliberet Episcopus cum suo Clero, an suadeat utilitas, an jubeat necessitas, de rebus Ecclesiæ conferre aliquid in publicos usus; ut quod laici non possint, perficiant Clerici, nulla vi, nulla authoritate interposita laicorum. *Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes necessitates, vel utilitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Confirmatum est hoc decretum ab Innocentio III. addita hac etiam cautione, ut ad eximendam dubitationem, an debeat Episcopus, Cleruque conferre, percontarentur semper Apostolicam sedem, penes quam providentia est Ecclesiæ generalium necessitatum. Can. 46. *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex priùs consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere.* Ita Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. anno 1215.

IV. Intexta sunt hæc Decreta Decretalibus Gregorianis. Unde facilis conjectura in Galliis ea fuisse observata. Perscripsit Alexander III. ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, ut vetaret, ne Pincerna Regius novis & indebitis exactionibus vexaret Abbatiam sanctæ Genovefæ: *Eam Ecclesiam nova & indebita exactione gravari non sinas*: quamvis ille confideret eo jure teneri regales omnes Abbatias: *Sub obtentu cujusdam consuetudinis, quam in omnibus se asserit Abbatiis regalibus obtinere.* Append. 2. capit. 96. Alexander IV. in Sexto, Capite de Immunitatibus Ecclesiarum, audaciam damnavit urbium & dominorum quorumdam in Gallia, à quibus compellebantur Ecclesiæ, vel terras restituere, quas emissent, vel earum antiqua solvere vectigalia.

In Concilio Avenionensi anno 1209. editum est statutum, Lateranensibus suprà laudatis finitimum. *Sub anathematis districtione modis omnibus prohibemus, ut albergarias, procurationes, exactiones, seu tallias aliquas ab Ecclesiasticis personis de cætero laici ne exigant, vel extorquere præsumant.* Can. 7. In Concilio Narbonensi anni 1227. affine his etiam decretum promulgatum est. *Statuimus, ut Clerici occasione patrimonii sui, vel personæ, nullatenus tallientur, & tam Consules, quàm alii laici ab his talliis & exactionibus per censuram Ecclesiasticam, si necesse fuerit, compescantur.* Can. 12. Ne ambigi autem quidem potest, quin qua immunitate donabantur patrimonia Clericorum, eadem gauderent saltem res Ecclesiæ. In Concilio Tolosano anni 1229. concessum est, ut exactionibus publicis subessent patrimonia Clericorum, si Mercatores essent, vel conjugati. *Clerici non talliabuntur occasione etiam hæreditatis, etiamsi per successionem eis venerit, nisi sint mercatores, vel uxorati.* Can. 20. Si ad eos devenerit prædium, vel censui obnoxium, vel Feudi juribus, onera huic adglutinata exolvent. *Sed si per successionem hæreditariam aliqua possessio feudalis, seu etiam censualis ad eorum manus devenerit, pensiones & onera ipsis in posterum adnexa solvere teneantur: aliàs à talliis & aliis exactionibus omnino liberi & immunes.* Can. 21. Omnibus quoque eximuntur pedagiis, nisi mercatores sint.

In Concilio Generali Lugdunensi I. anno 1245. tum alia Friderico II. Imperatori flagitia adscribuntur, tum quòd Clericos, eorumque res subsidiis & tributis gravaret. In Concilio Biterrensi anno 1246. innovatum est Decretum Concilii Narbonensis, tributis publicis subiici non posse, sive Clericos ipsos, sive eorum patrimonia. Can. 22. In Concilio Nannetensi anno 1264. excommunicati ipso facto declarantur, qui tributa exigunt ex bonis Clericorum, quæ transvehuntur, nullo animo negotiandi: *Cùm Juris sit provisioni statutum, ne pro rebus Ecclesiasticarum personarum pedagia exigantur; prohibemus, ne pro rebus Clericorum, aut quarumcumque Ecclesiasticarum personarum, quas non mercimonii causa duci faciunt per terram, aut per aquam, quisquam pedagia exigat, vel constumas, aut exactiones aliquas, quocumque nomine censeantur.* Can. 7. Can. 8. Can. 59. 60. Can. 40. In Concilio Colonienſi idem decretum est anno 1266. uti & in Budensi anno 1279. & in Visburgensi anni 1287.

In Concilio Compendiensi anno 1304. sub Roberto de Curtenaco Archiepiscopo Remensi, excommunicationis telo confixi sunt omnes, qui Clericos non conjugatos vectigalibus subiicerent, aut qui virgine in uxorem ducta, more Clericorum vitam degebant, nulla implicati negotiatione, quanquam ut tributis vexari possent, hanc illis affingerent Laici calumniam, quòd mercimoniis vacarent. *Quia nonnulli servientes temporalium dominorum & justitiæ laicalis, asserentes Clericos tam non uxoratos, quàm uxoratos, qui tamen cum unica & virgine contraxerunt, esse publicos mercatores, tallias & collectas imponunt eisdem, & extorquent ab eis invitis, quamvis clericaliter vivant, nullis se mercimoniis implicantes, &c.* Can. 2.

Concilium Provinciæ Auscienſis anno 1315. pœnis canonicis subjecit eos, qui vel Clericis ipsis, vel eorum bonis onera publica indicerent. *Talliis vel collectis eisdem, vel eorum bonis imponendis.* Can. 2. Enucleatiùs aliquantò in Concilio Avenionensi anno 1326. de immunitate Clericorum, & rei eorum etiam hæreditariæ, convenienter legibus & Canonibus, jussis incitatisque Episcopis, ut infracta animi virtute has saltem tueantur fugientis Ecclesiasticæ libertatis reliquias. *Item quod Clerici & hospitalia & Ecclesiæ à talliis & exactionibus, quas domini temporales faciunt etiam ratione temporalium possessionum, necnon & in patrimonialibus, secundum leges & Canones defendantur per Ordinarios, nimis hactenus super hoc negligentes.* Qui mox sequuntur Canones, ii Xenodochiorum immunitatem defendunt, eamque vetustam Clericorum facultatem, ut frumenta sua transvehant & divendant, nihil obstrepentibus statutis urbium contrariis. Can. 32. 33. 34. *Cùm statuta sæcularium, Ecclesias, aut Ecclesiasticas personas non astringant.* In famosa collatione anni 1329. inter Prælatos & Magistratus Regios coram Philippo Vallesio Rege Parisiis, à Clero declaratum est, non antè tributum à Christo persolutum fuisse, quàm suam ipse immunitatem præfatus, testatusque fuisset, vitandæ tantùm offensionis gratia id à se persolvi. At impræsentiarum non posse similiter illud à Clero solvi ad declinandum offendiculum; quòd non ignorantiæ jam offendiculum hoc esset, sed nequitiæ meditatæ, cui concedendum omnino non est. *Quia tempore Christi fuisset scandalum pusillorum ex ignorantia, & non ex malitia; & nunc esset scandalum Pharisæorum, qui peccant ex malitia: ideo tunc fuit solvendum, propter scandalum vitandum, sed modò non.*

Concilium Andegavense anni 1365. statutum confirmat superioris Concilii ad Castrum Guntherii, & excommunicatos *ipso facto* declarat eos, qui tributis onerarent Clericos, quorum transveherentur

tur frumenta, aliæque terrarum fruges, ex fundis etiam patrimonialibus, ut eas & vendant, & suis applicent usibus, cùm nulla hìc mercimonii spe-
an. 23. 24. 28. cies, aut vel umbra sit : *Res proprias Clericorum declaravit Synodus vina & bladas, & alia de rebus suis hæreditariis, & quas in terra sua vel Ecclesiæ recolligunt.* In eodem Concilio eidem excommunicationi subesse jussi sunt Duces, Principes, Barones, aliique Nobiles, qui novas Clericis minimè assentientibus indicent exactiones. *Prohibemus ne aliqua persona Ecclesiastica vel sæcularis, impositionis seu exactionis tributa, subsidia, vel aliquas novas impositiones, à personis Ecclesiasticis, terris vel hominibus Ecclesiæ, de novo exigat, sine consensu illorum ad quos spectat.*

In Concilio Vaurensi anno 1368. firmata & novo vigore roborata sunt decreta hæc omnia, non modò ad convehendas Clericorum res, sive ad easdem divendendas citra ullius tributi solutionem, sed ad immunitatem omnium onerum, quibus Laici sustentuntur. In Concilio Narbonensi anno 1374. damnatæ sunt commentitiæ donationes agrorum, qui ad Clericos transferebantur, ut oneribus & vectigalibus publicis subducerentur; jussi quin etiam Episcopi, ut in has inquirerent fraudes, cogerentque possessores, pro agris in fraudem donatis tributa solvere. *Ad nostrum pervenit auditum, quòd nonnulli Clerici soluti, & tam in minoribus, quàm in sacris Ordinibus constituti, & etiam Religiosi aliqui sibi procurent donationes rerum immobilium fieri in fraudem, ut bona sic eis donata ad contributionem talliarum laicorum pro rata teneantur. Nos igitur talibus fraudibus obviare volentes, prohibemus ne hujusmodi donationes in fraudem admittant. Quod si fecerint, volumus & ordinamus, ut per Judicem suum Ecclesiasticum, cùm de prædicta fraude sibi constiterit, ad solutionem talliarum pro rebus eisdem donatis compellantur.*

V. Concilium Constantiense anni 1418. cùm confirmasset capita quædam Bullarum aurearum Friderici II. & Caroli IV. Imperatorum, immunitati Ecclesiæ vehementer suffragantia : *Voluerat Imperator, quòd nulla Communitas, vel publica persona, vel privata collectas seu exactiones, angarias vel perangarias Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut personis Ecclesiasticis hujusmodi imponeret, &c.* Constituit, ut ne quis Princeps possit quidquam oneris aut tributi imponere Clericis, citra consensum Papæ; & assentiente Papa, necesse præterea fore, ut & Episcopus & Clerus loci assentiatur. *Sancta Synodus hoc perpetuò statuit & ordinat, quòd nulla persona sæcularis cujuscumque dignitatis existat, etiamsi Imperiali, Regali, vel quacumque præfulgeat, sub prætextu consensus Episcopi, Clero tallias, impositiones, vel onera & subsidia imponat, exigat vel recipiat, nisi priùs Romano Pontifice consulto, sub pœnis, bannis, vel censuris eisdem. Idem per omnia Romano Pontifice dictas tallias vel collectas imponente, vel imponi mandante, consensu Episcopi vel Cleri non accedente.*

Extremum hoc & summum fuit munimentum immunitatis rerum Ecclesiæ. In Concilio Lateranensi III. prohibitum fuerat, ne quid à Clericis exigeretur, nisi Episcopus & Clerus ipse judicarent, & assentirentur opis aliquid ad publicas necessitates Principi conferendum esse, ubi oneri minùs pares essent Laici. Sed cùm perfacile & perexpeditum esset Principi, Episcoporum & Primorum Cleri consensum expugnare, in Concilio IV. Lateranensi declaratum est, necessarium fore & Papæ consensum. Cùm rursus autem & Pontifices Regum benevolentia & ope non rarò indigerent, atque ita procliviores essent ad assentiendum, ut ab illis gravissima quædam onera Ecclesiis Regni imponerentur; huic discrimini obviam itum est à Concilio Constantiensi, sanciturnque, ut cùm flagitasset Rex, cum assensus tulisset Papa, desideraretur adhuc consensus Episcopi & Cleri. Ea fuerat enimverò Conciliorum Lateranensium tertii & quarti voluntas, ut ne quid usquam ex bonis Ecclesiæ exigi posset, nisi ex consensu Episcopi & Cleri : ne assentiretur Papa, nisi assensum jam præstitissent suum Episcopus & Clerus; & ne tum quidem semper assentiretur. At increbuerant exempla tamen contraria, ubi Episcopi & Clerici omni virium contentione reluctabantur adversùs conspirantem Regum & Pontificum ineluctabilem authoritatem. Ideo & mox in hoc Constantiensi Concilio revocatur, si quid à Pontificibus concessum fuit Principibus, ut à Clero tributa, & cujusque generis vectigalia exprimant.

Paucis antè annis, nimirum anno 1415. Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus ad Regem Carolum VI. vehementissimas litteras dedit, & multa eruditione aspersas, ut nova in vinum exactione Clerici absolverentur. Anno 1428. cùm Galliæ penè universæ imperitarent Angli, & ipsi Lutetiæ; à Duce Bethfordiensi Prorege convocatus est Parisiis Clerus Gallicanus, petitumque ut assentirentur ad Regni urgentem necessitatem Clericis imponi, quæ Laicis indicebatur, exactionem novam, prolatis ad hoc ipsum Pontificiis Bullis. Responsum est porro à Clero, fictitias illas esse necessitates, quibus subrepta fuerat Bulla Pontificis : cùm unus tantùm alendus esset exercitus, & ex Regis Palatio sumptus idoneus suppeditandus, cui rei Regium domanium satis esset superque; prioribus exactionibus exhaustum jam esse Clerum; abstentum olim fuisse ab his quoque in populum exactionibus; & vel tum tamen abundasse exercitibus numerosioribus sua stipendia, præter expensas alias multò plures. Denique appellavit Clerus ab Delegatis Papæ huic negotio præpositis. Conc. Gen. Tom 12. pag. 304. 389.

In Concilio Andegavensi anno 1448. innovatæ sunt excommunicationes omnes olim vibratæ in Concilio ad Castrum Guntherii, in eos qui jura quæpiam exigerent ex bonis Clericorum, sive Ecclesiasticis, sive patrimonialibus, quæ convehe- Sess. 39. rentur, non ad commercium, sed ad usum Clericorum. In Concilio Lateranensi V. anno 1514. sub Leone X. novus vigor additus Canonibus Conciliorum Lateranensium superiùs explanatis. Sed cùm nec hi Canones, nec ulla alia decreta prohibeant, quin sponte sua Clerici ex bonis non hæreditariis tantùm, sed & Ecclesiasticis, conferant aliquid ad Regni necessitates; quin ex adverso, sua hac permissione invitare Clericos videantur, utpote quibus chara esse debeat patria, charus Princeps : in Concilio Provinciali Bituricensi anno 1528. concessæ sunt Francisco I. Regi Decimæ ad redemptionem filiorum ejus ex Hispanica captivitate, ubi obsides retinebantur. *Super requisitione domini nostri Francorum Regis in Concilio proposita, rogatis & scrutatis singulorum sententiis, necessitateque urgenti considerata, super solvendis quatuor decimis pro redemptione filiorum ipsius, &c.* Sed de hujusmodi decimis ac donis copiosiùs, Deo dante, capite proximo. Quanquam uberrima ex hac materia strictim aliqua tantùm libare possimus, ut quæ operosis Commentationibus vix satis expediri posset, & perinde, ut res postulat, explanari. Plura peti poterunt ex Actis & Monumentis Ecclesiæ Gallicanæ. Can. 9. Memoires du Clergé.

CAPUT XLIII. P. 4. l. 3. c. 24.

Immunitas bonorum Eccleſiæ & Clericorum in Gallia, Italia & Germania. Decimæ. Dona gratuita, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Peculiaria quædam obſervantur in Decimas Saladinas, quæ primæ à Clero ad ſacras expeditiones perſolutæ ſunt.

II. Quæ Philippi Auguſti exactiones aliæ in Clerum. Libertates Eccleſiæ in ſe receperat ille defenſandas.

III. Ut Philippus Auguſtus ſua in Clerum tuitione tantiſper ſuſpenſa, Clerum Remenſem compulerit, non ſolis precibus ſibi adeſſe.

IV. De aliis exactionibus deinceps ſtudio Regum, Conciliorum & Pontificum ad bella ſacra. Libertatis ſuæ Clerus ſemper compos, gratuita tantùm obtulit dona.

V. Poſt ſacra Palæſtinæ bella, eædem decimæ, eadem dona gratuita, ad alia bella tutandæ Religioni conducibilia, Pontificibus & Regibus in id connitentibus.

VI. Decimæ ad bella ſacra innovatæ ſub B. Ludovico Rege. Horum bellorum, & Decimarum eò pertinentium defenſio.

VII. Sub Philippo III. ejus filio collectæ Decimæ Cleri ad bellum primò Palæſtinum, poſt ad Arragonium. Quæ univerſim cauſæ exigendarum Decimarum.

VIII. Iterum Decimæ ſub Philippo Pulcro. Cur tanta tum Papæ authoritas, conſenſio Cleri & Principum tam aſpernabilis. Ut decimæ ordinariæ tandem evaſerint, & annuæ; denique ut in ærarium Principum influxerint, ad regni neceſſitates conſumendæ.

IX. Diſſidia Bonifacii VIII. & Philippi Pulcri. Bonifacius ſuam Conſtitutionem explanat, ut Regi gratum faciat in cauſa Decimarum. Eam Clemens V. revocat.

X. Contextio & ſeries hiſtorica Decimarum Cleri & donorum gratuitorum ſub Regibus ſequentibus uſque ad Philippum Valeſium. Denique ubi nulla jam bella ſacra fuere, eædem Decimæ perſolutæ ſunt ad Eccleſiarum & Provinciarum regni defenſionem.

XI. Eædem Decimæ ſub ſequentibus Regibus uſque ad Concilium Conſtantienſe adversùs Turcas, & ad Sedis Apoſtolicæ neceſſitates, flagrante potiſſimùm ſchiſmate Avenionenſi.

XII. Conceſſiones Decimarum Cleri factæ à Martino V. & poſterioribus Pontificibus, adversùs Turcas, & ad alias Eccleſiæ Regumque neceſſitates. Sacræ hæ Decimæ ad alia quandoque intervertebantur; ſed & iniquis, juſtis quandoque etiam ſuſpicionibus plus æquo indulgebatur.

XIII. De Decimis ſub Franciſco I. Rege & ſucceſſoribus. De Contractu Piſciacenſi. De Contractu Decimarum.

XIV. De Donis gratuitis.

XV. De alienationibus rerum Eccleſiæ.

XVI. Nonnulla animadvertuntur ad has exactiones in Clerum.

XVII. Pragmatica ſancti Ludovici.

I. CUm res Angliæ ſuprà perſequeremur, diximus jam anno 1188. cœptum eſſe Clero Decimas indici ad impenſas belli ſacri. Philippus quippe Auguſtus, referente Rigordo, Comitia Regni Pariſiis habuit, quò Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates & Barones coaluere; ibi bene multi cruce ſignati, & ſacram militiam profeſſi ſunt; Cleri populique aſſenſu Clericis Laiciſque impoſita eſt decima proventuum & mobilium bonorum. Illæ denique fuere Decimæ Saladinæ. *Media Quadrageſima Pariſiis celebratum eſt generale Concilium à Philippo Rege convocatis omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & totius Regni Baronibus. In quo innumerabilis militum multitudo, ſeu peditum, ſacratiſſima cruce inſigniti ſunt. Et propter hanc inſtantem neceſſitatem, oppido enim iter Hieroſolymitanum Rex affectabat, cum aſſenſu Cleri & populi quaſdam Decimas ab omnibus eſſe accipiendas eo tantùm anno decrevit, quæ dictæ ſunt Decimæ Saladini.*

Conſtat ergo in eum dumtaxat annum impoſitas fuiſſe has Decimas, *Eo tantùm anno*. A Laicis etiam ſolvendas fuiſſe, *Ab omnibus*. Idque factum *cum aſſenſu Cleri*. Ingenti urgente neceſſitate, & ad Hieroſolymæ & Terræ ſanctæ ſubſidium, *Propter inſtantem neceſſitatem*. Quid in his omnibus poſtea novatum ſit, infrà aperiemus. Nec illud leviter prætereundum, quod ait Rigordus, Mobilium quoque decimas collectas fuiſſe. *De omnibus mobilibus ſuis, & de omnibus reditibus ſuis*. Hac exactione abſoluti non fuere, niſi Ciſtercienſes, Chartuſiani, Frontis-Evrardi Cœnobia, & Xenodochia Leproſorum.

II. Id rurſus ab eodem Rigordo obſervatur, ad annum 1194. pluribus Philippum Auguſtum exactionibus oneraſſe Eccleſias; & ingentem prorſus coacervatam eſſe pecuniam, cùm cæteroqui ipſe ſumptibus parceret. Avaritiæ alii, alii ambitionis ergo invidi am illi faciebant. At Rigordus teſtatum facit non aliò eum ſpectaſſe, quàm ut Palæſtinam Chriſtiano nomini & Imperio redderet, priſtinam & Francico regno tum amplitudinem redintegraret, tum dignitatem; perſuaſus in præſentes illud anguſtias deveniſſe ex pecuniæ inopia, qua priores Reges nequiſſent, vel arces, ut par eſt, munire, vel Regni pomœria ad antiquos limites proferre copioſorum exercituum fortitudine. *Eccleſias in regno ſuo exiſtentes gravibus exactionibus vehementer oppreſſit & inſolitis. Theſauros etiam multos in diverſis locis congeſſit, expenſa modica contentus: dicens, quòd prædeceſſores ſui pauperes exiſtentes, tempore neceſſitatis ſtipendiariis militibus nihil miniſtrantes, ingruentibus bellis, regni diminutionem paſſi fuerant non modicam. Principalis tamen intentio Regis erat in theſaurorum congregatione, ſanctæ Terræ Hieroſolymitanæ à Paganis liberatio, & Chriſtianorum reſtitutio, & regni Francorum ab inimicis ſtrenua defenſio. Licèt quidam minùs diſcreti Regis ignorantes propoſitum & voluntatem, ambitionem ei nimiam, & avaritiam obiicerent. Sed quia tempus colligendi & tempus ſpargendi quod collectum eſt, à ſapientibus didicerat, nacta opportunitate multum collegit, ut tempore neceſſitatis pluribus plurimum ſpargeret. Quod in munitionibus civitatum, & murorum reparationibus, & caſtellorum ædificationibus innumeris manifeſtiſſimè declaratur.*

Vides quanto Rigordus Sandionyſianus Monachus, & Philippi Auguſti Chronologus diſtet intervallo ab Anglis Monachis & Scriptoribus ſuperiùs relatis. Quàm virulenta horum maledicentia, tam caſtigata hujus ſcribendi moderatio. Nec aſſentatur ille tamen Philippo ſuo, quem non diſſimulat plus æquo gravaſſe Eccleſias. Sed illum affirmat ſibi parcum, domi ſobrium, effuſiſſimum porro in Regni defenſionem, in Eccleſiæ ſalutem, in Chriſtianæ fidei per Orientales expeditiones propagationem. Enituit ſanè, quàm totus in eam gloriam Rex incumberet, uti & in eam ſpem, ut libertates Eccleſiæ defenſaret, cùm anno 1215. ante prælium Bovinenſe, cùm obvios & expugnandos haberet geminos earum libertatum acerrimos hoſtes, Ottonem Germaniæ Imperatorem, & Joannem Angliæ Regem: piiſſima & luculentiſſima prece Deum interpellavit, pro victoria ſibi quodammodo debita pro Eccleſia certanti adversùs ejus adverſarios, ſangui-

guine pauperum & Cleri rapinis jamdiu agmina ſua ſaginantes. Juvabit ipſius Regiæ ad Deum precationis verba hìc aſſuere. *In Deo tota ſpes & fiducia noſtra eſt poſita. Rex Otho & exercitus ſuus à domino Papa excommunicati ſunt, qui ſunt inimici & deſtructores rerum ſanctæ Eccleſiæ, & pecunia qua eis ſtipendia miniſtrantur, de lachrymis pauperum & de rapina Eccleſiarum Dei & Clericorum acquiſita eſt. Nos autem Chriſtiani ſumus, communione & pace ſanctæ Eccleſiæ fruimur, & quamvis peccatores ſimus, tamen Eccleſiæ Dei conſentimus, & Cleri pro poſſe noſtro defendimus libertates.* His ad Deum precibus à Rege verè Chriſtianiſſimo fuſis, milites expetiere, ut & bene ſibi precaretur; paruit Rex, benedixit Exercitui, & tum pugnæ initium factum. Aderat Rigordus ipſe à tergo Regis, ut Capellanus ejus, cum alio Clerico, preces Deo ingeminans, Regiis prorſus conſentientes: *Cum pura devotione coram Deo reducebant ad memoriam honorem & libertatem, qua Dei Eccleſia gauderet in poteſtate Regis Philippi, & dedecus & opprobria, quæ patitur & paſſa eſt per Ottonem & per Regem Joannem.*

Obſervavit & Vvillelmus Britto, Philippum hunc Regem, ubi primùm inunctus & Regio diademate cinctus fuit, militiæ ſuæ primitias Eccleſiæ defenſioni ſtatim dicaviſſe, expugnatis Nobilibus quibuſdam, compulſiſque, ut Eccleſiæ & Clero prædia reſtituerent, à ſe priùs uſurpata. *Tamque manu forti prædonibus inſtitit illis, quod quidquid tulerant Clero Clerive colonis, præcedente priùs emenda reſtituerunt. Sic novus ille ſua Rex in novitate, ſuorum primitias operum, ſic primula præmia Chriſto Eccleſiæque ſuæ devota mente ſacravit.* Sextum-decimum ætatis annum tunc agebat Philippus, & ſuis idem amori, hoſtibus terrori erat, ut invictiſſimus Eccleſiæ & Cleri propugnator. *Rex ſextum-decimum nondum compleverat annum, Eccleſiamque Dei ſic tutabatur, ut omnes Athletam Chriſti proteſtarentur eundem, & defenſorem fidei.* Ita ille in Philippiade ſua carmine ſcripta.

III. Non deviavit à propoſito oratio, cùm hinc manifeſtè eluceſcat, quò converteret, & quos in uſus dependeret Philippus Auguſtus Eccleſiæ pecunias, Cleri decimas; & quam neceſſariò Eccleſia ei Regi nulla re, non fiſco, non ærario ſuo deeſſet, qui non ſua tantùm, ſed & ſe ipſum tuendis ejus rebus & libertatibus impenderet. Ab eodem denuò Vvillelmo Brittone refertur, cùm aliquando exaruiſſet Philippi pecunia, nec ſuppeteret unde miles ſtipendia acciperet: interpellatum ab eo eſſe Clerum Remenſem, ut opis aliquid afferret, ut ſolent Eccleſiæ Defenſori & Advocato ſuo opitulari. *Clerum Remenſem petiit, ſcriptoque rogavit ut ſibi ſubſidium fieret, quo gratior illi ad tantos vellet ſumptus impendere gratis, ut ſolet Eccleſia patronos ſæpè juvare.* Surdis auribus Regias preces audiit Remenſis Clerus; teſtatus, ſe precibus ſuis Regi opem laturum, at religione ſe prohiberi, ne quid pecuniæ daret, ne valeret in poſteros exempli authoritas. *Ne poſtea fortè Eccleſiæ pariant ex conſuetudine damnum.* Non adhibuerat Rex, niſi preces. Nec donum popoſcerat, niſi gratuitum & liberum. Itaque repulſam paſſus, doloris ſenſum aut excluſit, aut diſſimulavit. Sed mira arte & ſapientia inconſultos illos ſuarum immunitatum defenſores edocuit, non ſatis providè eas vindicari, alienando à ſe ejus animo, qui earum ex officio regio vindex eſſet invictiſſimus. Comites Retelenſes, Cuciacenſes, aliique invaſere non multò pòſt in agros & ditiones Capituli Remenſis. Tum Canonici Regiam opem appellare. Rex ſuis & ipſum precibus reſpondit ſe pari vice eis affuturum. *Vos prece me ſola nuper juviſtis, eadem lege, relata nunc vice prælia veſtra juvabo.* Litteras enimverò Rex ad Comites dedit, oravitque, ut rebus Eccleſiæ parcerent. Comites armis terreri, non precibus flecti ſoliti, cœptis prædis non deſtitere. Tunc intellexit Clerus Remenſis, quantum aberraſſet à ſcopo tuendæ immunitatis ſuæ ſibi propoſito. Itaque pollicitus eſt, non precibus tantùm ſe, ſed & pecunia laboranti Regno laturum ſuppetias, ut & Rex non ſolis precibus pro Eccleſiæ defenſione decertaret. *Denique cognovit Clerus, vexatio quippe rem docuit, quanto ſtudio quantove labore debeat Eccleſia ſibi quærere Regis amorem, ſummoperèque ejus ſibi procurare favorem, quo ſine defendi nequeunt patrimonia Chriſti.* Haud mora Rex arma induit, prædatores compeſcuit, & prædas omnes Eccleſiæ curavit reſtitui.

IV. Cùm primus & princeps omnium cœperit Philippus Auguſtus, & decimas, & nonnulla alia jura ab Eccleſiis exigere; operæ pretium eſſe duximus ejus memoriam purgari, qua hiſtoriæ veritas paſſa eſt, & Anglorum ab eo Hiſtoricorum abſtergi calumnias. De ejus exactionibus tam effuſa eſt Vvillelmi Neubrigenſis maledicentia, ut ipſa ſibi fidem abroget. Stephanus Tornacenſis in Epiſtola ad Epiſcopum Sueſſionenſem data, ſibi eas diſplicere decimas non tacet. *Tributa & decimas ſolvunt Eccleſiæ, &c. Cùm univerſos fiſcus abſorbeat.* Sed cui unquam nummorum exactioni remurmuratum non eſt? Cùm Occidentalia Regna omnia eo bello implicata fuerint, probabile eſt decimas toto Occidente fuiſſe collectas. Refert Michovius Polonicæ conditor hiſtoriæ, anno 1189. Cracoviæ convocatum fuiſſe Concilium, ubi Pontificis Legatus Decimam Epiſcopis & omni Clero indixit ad Terræ ſanctæ recuperationem. Anno 1198. præſcripſit Innocentius III. ad Archiepiſcopos Ebrodunenſem, Arelatenſem, Aquenſem, ut Provincialia convocarent Concilia, ut ibi ad ſacras expeditiones pecuniæ indicerentur. Utque ne in compendium Romanæ Curiæ id ceſſurum ſuſpicari quis poſſet, voluit, ut pecunias ipſi colligerent Epiſcopi, eaſque Templarii & Hoſpitalarii Equites diſpenſarent. Italos ad id quoque Epiſcopos per Epiſtolas his perſimiles excitavit.

Anno 1099. ab eodem Pontifice miſſus eſt in Gallias Cardinalis Goffridus, à quo convocato apud Divionem Concilio, Antiſtites nonnulli trigeſimam redituum ſuorum partem polliciti ſunt, alii quadrageſimam, ut Papa præſcripſerat. Pontifex ipſe decimam, nec non & Cardinales polliciti ſunt. Anno 1200. Pontifex à Clero petiit quadrageſimam proventuum. Anno 1201. miſſus ab eodem eſt Cardinalis unus ad Reges Galliæ, & Angliæ, qui eos invitaret ad Palæſtinæ ferendas ſuppetias. Uterque Rex quadrageſimam ſpopondit redituum ſuorum partem. *Ad cujus mandatum ipſi Reges conceſſerunt ſe daturos quadrageſimam partem omnium redituum ſuorum de uno anno.* Ea verba ſunt Rogerii. Ita annuæ propemodum in Eccleſiam invaleſcebant exactiones, pro Eccleſia nimirum ipſa. Liberæ primùm & voluntariæ fuerant hæ ſolutiones pecuniæ: ſed Pontificum & Regum induſtria ac vigilantia, ita diu, ita inſtanter expreſſæ ſunt, ut jam ferè detrectari non poſſent, cùm gravis urgeret neceſſitas Chriſtianæ Reipublicæ, cujus illi ſunt proviſores. Sed qua demum cumque authoritate, vel poteſtate elicitæ, vel expreſſæ ſint à Clero decimæ, certum eſt tamen illibatam ſemper illi conſtitiſſe ſuam aſſentiendi, vel diſſentiendi libertatem.

Cùm anno 1203. Mediolanenſes vim adhiberent Clero ad extorſiones quaſdam, acerbiſſimè ab eodem Innocentio caſtigati ſunt per litteras, conceſſo tantùm, ut voluntaria Cleri dona ſuſciperent, quando illum publicæ calamitatis moviſſet commiſeratio. *Recipiatis humiliter cum actionibus gratiarum, ſi quis forſan Epiſcopus & Clerus ſimul tantam neceſſitatem vel utilitatem inſpexerint,*

ut absque ulla coactione, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiasticos duxerint conferenda. Anno 1215. Concilium Lateranense IV. vigesimam à Clericis omnibus, decimam à Cardinalibus ad sacrum bellum solvi jussit. Anno 1224. cùm Marchionem Montisferratensem exciviſſet Honorius III. Papa ad defensionem Imperii Constantinopolitani, ad Episcopos & ad Clericos, Latinos Græcosque ejus Imperii litteras perscripsit, quibus admonuit, statuisse se cum Cardinalibus, ut mediam partem mobilium & proventuum eos conferre juberent, exceptis vasis sacris, armis, & equis, quòd multò conducibilius esset dimidium proventuum sibi semel decerpi, quàm totum funditus succidi. *Attendentes satius esse, ut bona vestra & Ecclesiarum vestrarum pro manutenendo Imperii statu communicetis ad tempus, quàm ea omnia perpetuò amittatis; de fratrum nostrorum consilio propter urgentem necessitatem duximus statuendum, ut omnium vestrorum proventuum hujus anni, omniumque aliorum mobilium quæ nunc habetis in ipso Imperio, exceptis duntaxat Ecclesiarum thesauris, & vestibus & equis, & utensilibus, in quibus non est aurum, vel argentum, aut lapides pretiosi, medietatem integrè conferatis.* Cùm ad subigendum Thessalonicense Regnum tunc expeditio ea spectaret, sacramento adactus est Marchio Montisferratensis, si eo aliquando potiretur, restitutum ab eo iri hæc tunc sive mutua sive dona gratuita Ecclesiarum.

Ibidem n.14.

Idem n.25.

V. Quæ ad Palæstinæ primùm sacra bella pertinuerant sacræ decimæ, ad alias eæ mox deflexæ sunt Orbis Christiani necessitates. Sub jugum mitti Imperium Constantinopolitanum, & Græcam Ecclesiam Romanæ recolligi, tanti sanè res ea quidem fuit, ut non immeritò sacræ decimæ ad id exigerentur. Albigensium hæreticorum colluvione pestilentissima cum vastaretur maxima Galliæ pars, hinc exorta necessitas cogendi Concilii Bituricensis, ubi Gregorii IX. Papæ Legatus decimas Cleri in quinquennium flagitavit, ut pestes illæ exscinderentur, nec latiùs serperent. Ludovicum ipsum Galliæ Regem, ejus nominis VIII. Legatus impulit, ut expeditioni ei ipse præesset, quò latiùs & copiosiùs de suo ærario Clerus conferret. Assensus est Clerus dimidiæ decimæ, & eam solvit: repudiato decimæ nomine, ne usus, jusque invalesceret, sed *subsidii* obtentu. *Non quidem nomine decimæ, sed obtentu subsidii persolverunt.* Morte prærnatura Regis bellacissimi, exaruit & Cleri largitas. Legatus Reginam Ludovici VIII. viduam, Noni matrem demeruit, ut ea assentiente Clerum sollicitaret ad illas in quinquennium decimas persolvendas. Sed ad Pontificem provocatum est à Capitulis Provinciarum Remensis, Senonensis, Turonensis & Rotomagensis, palam vociferantibus, Non passuros se, ut dono gratuito necessitas & servitus succederet ineluctabilis. *Attendentes quod hoc ipsum, quod de liberalitate processerat, convertebatur in obligationem & servitutem.* Sic habent litteræ Capitulorum eorum ad Gregorium IX. datæ anno 1227. His querelis emollitus Pontifex mordaces ad Legatum dedit litteras, jussitque ut anteacta omnia revocaret. Sed cùm postea maturiùs perpendisset, quantas regiones depasta esset Albigensium lues ab obitu Ludovicii VIII. & quanta spes affulgeret à filio ejus & successore Ludovico IX. ostendente se in ejus quoque sacri belli curam successurum: his, inquam, perpensis Pontifex Legati Constitutionem confirmavit, voluitque decimam à Clericis omnibus exolvi, ut in Concilio Bituricensi convenerat. *Promissionem factam Regi, de consilio penè totus Concilii Bituricensis.*

Rainald. n.77

Anno 1229. persuasus Pontifex non Romanæ Ecclesiæ proprium, sed universæ commune esse bellum cum Friderico II. Imperatore, hoste nimirum Religionis infensissimo & libertatum Cleri: opem, copiasque flagitavit ab Episcopis Italiæ, Galliæ, Germaniæ, Angliæ, Hispaniæ. Quin & speravit ad id teneri Episcopos sacramento ipso, quo se obligassent, dum ordinarentur. Pauca hic excerpam ex ejus Epistola ad Archiepiscopum Lugdunensem. *Te in succursum Ecclesiæ advocavimus confidenter, utpote qui præstito juramento ad defendendum Papatum, & Regalia B. Petri teneris esse adjutor, &c. In virtute obedientiæ sub debito juramenti districtè præcipiendo mandantes, ac in remissionem peccatorum, tam tuorum, quàm eorum qui tecum in obsequium Ecclesiæ venerint, injungentes, quatenus cum congruo exfortio bellatorum ad nos personaliter venire festines.* Ibidem n.35.

Non poterat his refragari Pontificis votis beatus Ludovicus, cui tam familiare, tam frequens, quin & necessarium fuit ad Ecclesiæ decimas & collectas recurrere. Anno 1242. Lutetiam accersivit Episcopos Regni sui, & Abbates Benedictinæ familiæ, Cistercienses & Præmonstratenses, Procuratores denique Capitulorum Cathedralium, ab eisque pecuniarium expetiit subsidium, ad extinguendas Albigensium reliquias. Prælatos perhibet Matthæus Paris, vacante tum Apostolica Sede, satis intellexisse quidem, nullo se vinculo teneri ad quidquam conferendum; sed præstabilius tamen duxisse, ut tempori servirent & necessitati. *Prælati videntes se Papali regimine destitutos, licèt non tenerentur de jure ad imperium alicujus sæcularis personæ in gravamen Ecclesiæ aliquod subsidium contribuere; considerantes tamen quia dies mali sunt, & ubi multitudo in strage est, subtrahendum est aliquid severitati: vicesimam partem reddituum suorum illius anni sub brevi termino persolvendam universaliter promiserunt.* Idem n.17.

VI. Anno 1246. ex eodem Matthæo Paris beatus Ludovicus Galliæ Rex gravissimo ex morbo recreatus, crucem induit, flagitavitque decimam reddituum Cleri ad belli sacri impensas, licentia Pontificis antè impetrata. *Ex permissione Papæ Regnum suum sub obtentu peregrinationis suæ magnifice peragendæ, pecuniam non minimam extorquendo prægravavit multipliciter, accipiens de omni proventu universalis Ecclesiæ Regni sui decimam.* Certior est nobis & exploratior sanctissimi Regis Ludovici religio & integritas, quàm ut Matthæi Paris virulentia in obliquiores de eo opiniones abduci possimus. Addit porro ille vicissim Pontificem & Regem gratificatos esse, assensuque Regis flagitasse Pontificem eodem ipso tempore vigesimam proventuum ad Terræ sanctæ subsidium, cùm in triennium Clerus eam subiret geminam sarcinam. *Et præter hoc quasi alternatim consentiendo dominus Papa ad subsidium Terræ sanctæ accepit vicesimam, videlicet uterque usque ad triennium.* Nulli non id quoque persuasissimum est historiæ Gallicanæ utcumque perito, nequaquam assensurum fuisse Regem, ut vigesima illa à Pontifice exigeretur, nisi perspecta ei fuisset & Ecclesiæ necessitas, & ejus pecuniæ in publicas utilitates dispensatio. Pergit idem Matthæus, & anno 1250. infinitam opum vim affirmat ex Gallia in Ægyptum, ubi tum Rex versabatur, transmissam fuisse, ex his nempe in Clerum exactionibus per triennium corrogatam; sed ex eventu ejus belli facilè judicari posse de his exactionibus. *Sed hæc omnia de bonis Ecclesiæ per triennium extorta, quem finem sunt sortita, sequens sermo plenius declarabit.* Ad annum 1252. deterreri omnes ait debuisse exemplo Regis Francorum, ne extortæ Clero pecuniæ ad educendum vinculis Regem & ad ditandos Sarracenos effundantur. *Terrere vos deberet Regis Francorum exemplum, vobis pro speculo à Deo demonstratum, qui extortam à Clero pecuniam in suam hostibus distribuit redemptionem, & inde nostros inimicos, scilicet Sarracenos amplius saginavit.*

Longè alia erat Regis Ludovici, ut suprà diximus, de his existimatio, & Bernardi sanctissi-

mi Abbatis ſententiæ accommodatior, qui ſtupendis prorſus miraculis, ad ſacram expeditionem innumerabiles incitavit & inflammavit copias, cujus tamen ſucceſſus, ſi corticem rerum ſpectemus, luctuoſiſſimus fuit. Quo in uno ſatis eſt argumenti, probatas à Deo has ſacras in Clerum decimas fuiſſe, cùm expeditiones, in quas illæ expendebantur, cæleſtibus prodigiis à Deo confirmarentur.

Rainald. nu. 53. 54.

Anno 1267. Clemens IV. quem pauci inter Pontifices æquitate & integritatis gloria ſuperarunt, eidem Ludovico conceſſit alias decimas in triennium ad bella ſacra, & Legatum in Gallias miſit, qui earum exactioni operam navaret. Impatientiùs has rurſum decimas tulere Capitula Cathedralia Galliarum, perſcripſeruntque Pontifici amarulentiores Epiſtolas, ubi & hoc ingerebant, ideo Hieroſolymam à Sarracenis rurſum expugnatam fuiſſe, quòd & hìc à fidelibus ipſis Eccleſiaſtica libertas profligaretur, Eccleſia ſervitutis jugo opprimeretur, & tributis. Reſcripſit Pontifex, nec ſervitutem jure dici poſſe, nec tributa, ſi quid annuorum proventuum ei impenderetur Eccleſiæ, cui Chriſtus ſanguinem impendit ſuum; aut aliis Reipublicæ Chriſtianæ neceſſitatibus, quarum penes Chriſti in terris Vicarium providentia eſt. *Seu aliàs interdum exigente neceſſitate, vel ſuadente utilitate, deliberatione provida, poteſtatis Apoſtolicæ plenitudo diſpenſat.* Si qui verò minùs curarent ſolvi ſe laqueo excommunicationis, quo eſſent innodati, ob detrectatas iſtiuſmodi penſiones, non deeſſe Apoſtolicæ Sedi acerbiores pœnas, quibus eos infectaretur, degradationes, Beneficiorum abdicationes, ſæcularium Magiſtratuum opem. Sordidiſſimæ denique illis objecit avaritiæ dedecus & infamiam, qui tantillum pecuniæ ei cauſæ abnuerent, cui ſanctiſſimus Rex, & Optimates Regni ſanguinem impenderent. *Chriſtianiſſimo Rege cum Magnatum multitudine ſe ad illius præparante ſubſidium, manus auxilii ſubtrahitur, &c.*

Anno 1256. natrat Continuator Abbatis Uſpergenſis anathemate confixum fuiſſe à Papa Germanum Canonum Commentatorem, qui ab ea pecuniæ exactione provocaverat, cui Germaniæ,

Idem n. 13.

æquè ut Galliæ Clerus ſubiiciebatur. Et hactenus quidem ſola contrà niti videbantur Capitula. At anno 1263. Archiepiſcopi Remenſis, Senonenſis, & Bituricenſis interceſſere centeſimæ, quam Urbanus IV. ad Palæſtinæ ſubſidia depoſcebat. Hos Pontifex per Epiſtolas graviſſimè objurgavit; eſſe omnino quod pudore ſuffunderentur Epiſcopi, qui ne pecuniam quidem tantillam effundere in animum inducerent, ubi Reges ipſi ſanguinem profundebant. Sed ubi eodem anno ſubſidium aliud flagitavit Pontifex, ad recuperandam Civitatem & Eccleſiam Conſtantinopolitanam, quam Græci ejectis Latinis receperant; multò obſtinatiùs hi Prælules recuſarunt, urgente nihilo ſegniùs Pontifice, ne ita obdureſcerent ad exitialia hæc Eccleſiæ vulnera, quæ tam illuſtri membro tunc, nempe Eccleſia Conſtantinopolitana truncabatur. Angli certè & Caſtellani non diſſimili contumacia tum reſtiterunt, quin & Caſtellani à Nuntio ad Pontificem ipſum appellarunt. At non refrixit Pontificis ardor, quin Eccleſiæ Antiſtites vehementiùs urgeret, ne Eccleſiæ, hoc eſt, ne ſui ipſorum corporis ſinerent nobiliſſima membra ſuccidi.

VII. Cùm anno 1272. Clementis IV. locum ſuffectus fuiſſet Gregorius X. recepto autem in cæ-

Rainald. n. 6. 7.

leſte Regnum B. Ludovico Regi Philippus III. filius ejus ſucceſſiſſet: miſſus eſt in Gallias à Pontifice Archiepiſcopus Corinthi, aliquid ſubſidii expeditioris in Palæſtinam acceleraturus, & Regi oppigneraturus Templariorum bona ad viginti quinque millia marcarum argenti. Rex eam pecuniam ſtatim repræſentavit, oſtenditque Pontifici ſibi ipſi in votis eſſe eam in ſacrum Palæſtinæ bellum profectionem. Anno 1274. Crucem induit, Legatumque Pontifex ad eum cum poteſtate exigendarum decimarum ablegavit. In his tamen pauperibus Idem n. 35. 43. conſultum voluit Pontifex. Immunitate omnium gaudere voluit Leproſos, Xenodochia, Monachos & Moniales mendicantes, necnon & Clericos, quorum Beneficii reditus ſeptem libras Turonenſes non ſuperarent.

Anno 1275. in omnes propemodum Occidentis Eccleſias indictæ ſunt decimæ; quòd Rodolphus Imperator, & Reges Franciæ atque Angliæ crucem, ſacræ militiæ inſigne amplexi eſſent, & Pontifex ipſe decreviſſet in Palæſtinam unà cum ipſis traiicere. Quas Concilium Lugdunenſe II. anni 1274. exigi decimas præceperat, ad annum uſque 1282. illæ colligebantur, non ſine frequenti diſſenſione, Epiſcoporum maximè Germaniæ, & Principum Septentrionalium. Concilium Provinciale indixit Archiepiſcopus Magdeburgenſis, cujus decreto compreſſa eſt ea decimarum exactio. Oſnabrugenſis Epiſcopus, quæ collectæ fuerant, eas ſibi vendicavit. Archiepiſcopus Colonienſis & alii ſuam in rem eas magna ex parte derivarunt. Rex Norvegiæ pati noluit pecunias collectas extra Regnum efferri. Nil intentatum reliquit Martinus IV. Papa, ut his mederetur malis. Sed nullæ crepuerunt, ut apparet, cenſuræ, cùm Reges jam, & Archiepiſcopi, atque Epiſcopi rei duces & authores eſſent.

Anno 1283. idem Pontifex Archiepiſcopum Rainal. n. 67. Cantuarienſem delegavit, ut Regem Angliæ adduceret ad reſtituendas, quas in arcam ſuam intulerat, decimas, ſacræ primùm expeditioni dicatas. Anno 1284. Regi Angliæ eaſdem decimas conceſſit Pontifex, utque novas ex Anglia, Hibernia, Vallia colligeret, dum Crucis ipſe ſe inſignibus veſtiret, & in ſacram illam militiam accingeretur. In Vaſconiam & Ducatum Pontivii eas Anglo adjudicare abnuit, quòd eas jam Galliæ Regi Concilium Lugdunenſe addixiſſet. *Quia Regi Franciæ illuſtri ſecundùm ordinationem Lugdunenſis Concilii eſt conceſſa.*

Anno eodem 1283. cùm Martinus IV. Arragoniæ Regnum Philippo Franciæ Regi contuliſſet, hic in Carolum illud tranſtulit filium in frequentiſ- Idem nu. 36. ſimo Lutetiæ Parlamento. Eadem opera conceſſit 37. 39. & decimam Pontifex bonorum Eccleſiæ ad Arragoniæ Regnum invadendum, miſſo Cardinali Joanne Coleto, qui adversùs Petrum Arragoniæ Regem copias colligeret explicato Crucis vexillo. Rex & Nobilium quidquid erat, crucem amplexatus eſt, ita perhibente eo, qui Regis hujus geſta litteris mandavit. *Philippus grande tenens Pariſiis Parlamentum Regnum Arragoniæ oblatum ſibi pro filio ſuo Carolo ab Eccleſia tunc recepit. Et conceſſa ſibi fuit Eccleſiarum decima ad expeditionem dicti regni Arragoniæ conquirendi. Prædicavit etiam Cardinalis Romanæ Curiæ Joannes Coleti de cruce, ut irent homines ſuper Petrum Arragoniæ condemnatum. Et tunc Rege Franciæ cruceſignato, multi tam nobiles, quàm ignobiles, ad hujus expeditionem itineris crucem conſimiliter aſſumpſerunt.* Du Cheſne To. 5. p. 542.

Is fuit progreſſus ſacræ militiæ, ac decimarum ei addictarum. Primæ expeditiones hujuſmodi Hieroſolymæ & Palæſtinæ in Sarracenos expugnandæ dicatæ fuerant. Secundæ inopinato eventu abreptæ ſunt ad ſubjugandum Byzantium & Imperium Conſtantinopolitanum; unde & optatiſſimum cepimus fructum, ut Græca Eccleſia Latinæ rurſum copularetur. Tertiæ in Fridericum II. eruperunt, non Pontificum modò, ſed & Apoſtolicæ ipſius Sedis hoſtem infenſiſſimum, Clerique univerſi, & Chriſtianæ demum Religionis. Quartæ in Albigenſes efferbuerunt, & in Comites Toloſanos eorum duces & anteſignanos. Quintæ excitæ ſunt in Petrum Arragoniæ Regem, qui Siciliæ regnum invaſerat in Carolum Andium Comitem, B. Ludovici Francorum Regis fratrem, quem Pontifices utriuſque Siciliæ Regno donaverant.

Recueil pour l'hist. de Bourgogne p. 312. 350.

Anno 1282. Martinus IV. & Philippus Franciæ Rex confirmarunt fœdus initum à Roberto Duce Burgundiæ, & à Clero ejus ditionis, ut ne Dux posthac novas inveheret monetas, & decimas illi Clerus in biennium solveret, ad Palæstina Bella. Anno 1183. Hugo Dux Burgundiæ cum Abbate Dominæ Nostræ ad Castellionem super Sequanam pepigit, ut si ipse Hierosolymam proficisceretur, si filiam elocaret, si redemptionem solvi necesse foret, adesset sibi Abbas aliquanto pecuniæ subsidio, aut ex Ecclesiæ prædiis Dux trecentorum exigeret nummorum summam.

Retorquendus jam nobis calamus est ad Martinum IV. gente quidem Gallum, sed carnis affectibus usque adeo septum & impervium, ut nihil unquam rei consanguineis post adeptum Pontificatum contulerit, quanquam illi paupertate premerentur. Hujus cùm minæ & censuræ cassæ cecidissent in Petrum Arragonium, Regnum ejus Carolo Valesio à Pontifice tributum est, expromptoque Crucis vexillo delectus in eum haberi cœpti, sacra militia quoquo versum promulgata. Legatus Pontificius anno 1248. jussus primùm invitare, mox & compellere Francos, Siculos & Provinciales, ut hoc triennio decimas solverent. Anno 1285. expostulavit apud Pontificem Rodolphus Imperator, quòd Regi Gallo ea decima concessa esset in Episcopatus Leodiensem, Metensem, Virodunensem, & Basileensem; oravitque ut id revocaretur. Excusavit Pontifex necessitatem, qua Rex Galliæ cogebatur causæ magis Ecclesiæ adesse, quàm suæ. Ejus belli exitus utrimque luctuosus fuit. Terra marique contritæ sunt Arragoniæ vires; & gloria hinc efflorescens lætior fuit quàm diuturnior Philippo Regi Franciæ, præproperè extincto, dum in Galliam se reciperet. Nec tamen inauspicato in hoc successu satis causæ esset, ut diffideremus de ejus belli, & collectarum decimarum æquitate, nisi ex ipsis rei circumstantiis justiores nascerentur suspiciones.

Rainald. ann. 1280. n. 24.

VIII. Honorius IV. Martinum IV. Philippus Pulcher Philippum Audacem patrem excepit. Statim novus Rex fratrem constituit Arragoniæ Regno invehere, eamque in rem Cardinali & Legato Joanni mandavit Pontifex, ut ei decimas ad annos quatuor juberet exolvi, concesso Regi, ut Capellæ suæ Clericos eximeret. Hæc anno 1286. gesta sunt. At anno 1290. concessæ sunt à Nicolao IV. decimæ in annos sex ex Ecclesiis Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Valliæ Eduardo Regi solvendæ, cum numerosissimo exercitu Orientalem expeditionem meditanti. Rursus eodem anno Rodolphi Imperatoris querelis lacessitus est Pontifex, quòd ad Arragoniæ, Catalauniæ & Valentiæ Regnum perdomandum Gallo Regi decimas concessisset ex Ecclesiis Germaniæ corradendas.

Rainald n. 28 idem n. 13. 21.

Ex his posterioribus aliisque supra relatis exemplis, perspicuum est, quanta in his toto Occidente decernendis decimis Pontificum Romanorum emineret authoritas, non magnoperè etiam quandoque laborantium de assensu Cleri priùs eliciendo, id denique sibi sumentium, ut Principibus eas adjudicarent, ex aliorum Principum ditione colligendas. Non se continebant Principes, quin se gravari conquererentur; sed nihilo segnius solvebantur decimæ. Hortabantur Pontifices Episcopos, sed Legatis in mandatis dabant, ut eos compellerent. Rarò censuris sæviebatur, sæpè minis; & à vero non abhorret, Regibus Pontificio Rescripto & Legatorum præsentia fretis, facile & expeditum fuisse, ut decimas emungerent. Non injuria porro tantum accessisse potestatis Pontificibus videtur in re omnium Ecclesiarum temporali, ex ipsius Ecclesiæ certissima necessitate, cui tunc temporis tot Concilia, viri sanctitate conspicui, Theologi celeberrimi, Pontifices, Reges, & utiles & necessarias esse consentiebant sacras illas expeditiones. Non tolerandæ aut levitatis fuerit, aut temeritatis, si quis contra mutire ausit, cùm vel maximè tanto exinde temporis intervallo non pauca interierint monumenta, ex quibus accuratiùs de re tota dijudicari posset. Nec nihil ad idem contulit Regum voluntas. Ad eos enim redibat emolumenti plurimum, ubi eis adjudicabantur decimæ, & ubi in aliorum Principum ditiones adjudicabantur, denique ubi minùs laborabatur de Cleri assensu. Petenti Papæ, urgentibus Regibus, prodente se Ecclesiæ necessitate, restitum quandoque est tam absurdè & tam obstinatè, ut hinc ansam arripuerint Pontifices minùs curandi consensus Cleri. Cùm denique aliorum Principum ditiones aliis adjudicatæ sunt, undecumque expediendæ fuere machinæ ad rem perficiendam.

Sed illud hic observari præ cæteris necesse est, subductis calculis, & in unam summam revocatis annis, quibus præscriptæ solutæque decimæ fuere, constare penè annuas & ordinarias fuisse in Gallia decimarum exactiones. His adde quòd Reges, qui spe & voto belli sacri decimas exigere sinebantur, cessabant non rarò à bello, sive quæsitis, sive veris objectis repagulis: nec cessabant ab exigendis decimis, quæ tunc in eorum fiscum conferebantur. Anno 1291. Nicolaus IV. Philippum Pulchrum iteratis Epistolis commonuit, ut aut quod in se receperat, ad bellum sacrum proficisceretur: aut decimas restitueret, quæ Parenti ejus Crucem induenti assignatæ fuerant. Scripsit in eandem rem & ad Episcopum Parisiensium. Non ita comparatæ res erant Philippi Pulchri, ut decimas eas restitueret, cùm hoc ipso anno 1291. alias ad sex annos postularit, ut fratri Arragoniæ Regnum subjugaret. Abnuit Pontifex, tum spe novi Regis Arragonii Jacobi humanitate & blanditiis demerendi, tum ne sacro bello in Hispaniis gerendo, expeditiones Orientales everterentur, cùm Christiana res tum quidem in Palæstina accisa & afflicta jaceret. Anno 1292. cùm Eduardus Angliæ Rex profectionem in Syriam adornaret, & præter jam sibi concessas regnorum suorum decimas, sibi donari postularet, quidquid decimarum persolutum fuerat jussu Concilii Lugdunensis in aliis etiam Regnis, quorum Principes ipsimet iter in Syriam non molirentur; repulsam passus est à Nicolao IV. propterea videlicet, quòd Alfonso Castellæ Regi Gregorius ipse X. Regni sui decimas annuisset; quòdque ex decimis Germaniæ & septentrionalium Ecclesiarum propemodum nihil in Ecclesiæ arcam influxisset. Hinc perspicis, quàm facili & quàm frequenti flexu detorquerentur tandem decimæ sacræ in ærarium Principum. Quo tandem factum est, ut Clerus solvendis decimis intuefactus, ad bella sacra, sed longinqua, & persæpè inauspicata, imaginaria quandoque & ludificatoria, non abhorruerit ab his Principi suo persolvendis ad incolumitatem & defensionem Regni & Ecclesiæ propriæ temporibus procellosis. Anno 1294. Concilium Provinciæ Turonensis Salmurii congregatum, Regi concessit decimam unam ad biennium, *propter tuitionem Regni & Ecclesiarum*. Anno 1295. Episcopus & Clerus Andegavensis Regi annuerunt centesimam bonorum laicorum, qui ab Ecclesia feudi quidpiam obtinerent, vel retrofeudi. His viciſſim Rex Chartas ad jurisdictionis & immunitatis tutelam largiebatur.

Rainald. nu. 22. 56. 57.

Idem n. 7. 8.

Spicileg. to. 10. pag. 325. 331.

Nec secus Clerus Gallicanus anno 1299. cum Anglis Belgisque in Gallias conjurantibus, Regi adesse voluit spontanea decimarum largitione, licentia Bonifacii VIII. Papæ antè impetrata. Ejus autem licentiæ exorandæ necessitas existebat, non tam ex Concilii Lateranensis decreto, ut opinor, quippe cui utrimque derogatum fuerat, nec Clero Pontificis, nec Pontifice Cleri consensum semper expectante: quàm ex Bonifacii VIII. ipsius Constitutione nuperrima, quæ etiam nunc in Sexto radiat, in eos qui nova onera à Clero exigunt. Nec copiam tan-

tantùm fecit Bonifacius, ſed & laudes præter ſpem omnium accumulavit iis, qui Principi ferrent ſuppetias, dum Eccleſiæ ille tuendæ ſeriò navaret opera, & nec niſi libera & gratuita acciperet dona, nec vinculum hinc necteret novæ in poſterum ſervitutis. *Veſtris ſupplicationibus annuentes, concedimus, ut ſi caſus communis & evidentis neceſſitatis immineat, ac idem Rex veſtram & aliorum Prælatorum, Eccleſiarum & perſonarum atque bonorum Regni ſui voluerit defenſionem aſſumere, ac aſſumat, & efficaciter proſequatur, liceat vobis abſque metu Conſtitutionis noſtræ prædictæ, ſubventionem congruam, prout vobis videbitur, voluntariam, liberam, liberalem, non coactam, abſque omni concuſſione, exactione & executione temporali ac laicali exigendam, hac vice impartiri.* Rainald. nu. 45. Præſules Gallicos laudibus in cœlum extulit idem Pontifex, decimarum ſpontaneam ſolutionem confirmavit, Regi conceſſit denique ad ingentes expenſas ei faciendas, dimidiam ut partem caperet eorum, quæ fidelium legabat pietas ad ſubſidium Terræ ſanctæ. Non potuit apertiùs declarari, ut Epiſcoporum voluntate, & Pontificum aſſenſu, decimæ redituum Eccleſiaſticorum, quæ ab annis admodum centum cœperant ſolvi ad bella ſacra, detortæ ſint ad libera & ſpontanea ſubſidia ad defenſionem Regni & Eccleſiæ, cujus ex officio Defenſores & Advocati ſunt Reges; cùm Regni ſalute ſalus Eccleſiæ contineatur.

Decimæ ſanè, quæ ſub Martino IV. ad perdomandum Arragonicum Regnum ſolutæ ſunt, eò collineabant, ut revocaretur in ſuum Regnum Petrus Rex, & abſtraheretur à viſceribus Siciliæ, in quam irruperat, & quæ beneficiario jure ab Eccleſia Romana obtinebatur. Nec abſimiles decimas conceſſit Bonifacius VIII. anno Rainald. nu. 19. 20. 1300. Regi Arragonum & Comiti Arteſio, ad expenſas, vel jam factas, vel faciendas in defenſionem Siciliæ adversùs Fridericum ejus incubatorem. Anno 1302. idem Pontifex Eduardo Angliæ Regi id gratificatus eſt, ut ad Regni ſui levandas neceſſitates, dimidium caperet earum decimarum, quæ collectæ fuerant per triennium ex Anglia & Hibernia ad Eccleſiæ Romanæ ſubſi- Ibidem n. 17. dium. Non ad bella ſacra, ſed ad Eccleſiæ Romanæ, vel cæterarum Eccleſiarum neceſſitates, vel Regum ipſorum Eccleſiæ defenſorum ſubſidium hæ jam decimæ colligebantur.

IX. Sed ne nobis excidat omnino, quod ferè jam prætervolaverat, de diſſidio Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri: cùm reſciſſet Pontifex graviſſimè ſtomachatum Regem de nupera ejus Conſtitutione circa exactiones in Clerum: ad eum reſcripſit, Nihil à ſe prohibitum fuiſſe, quod non antè jam damnaſſent Canones Conciliorum, & Decreta ſedis Apoſtolicæ; nec enim vetitum à ſe, ne Clerus conferret ad onera Regni, ſed ne ſine aſſenſu ſedis Apoſtolicæ id faceret. *Non enim præcisè ſtatuimus pro defenſione, vel neceſſitatibus tuis vel regni tui ab eiſdem Prælatis Eccleſiaſticiſve perſonis pecuniarum ſubſidium non præſtari: ſed adjecimus id non fieri abſque noſtra licentia ſpeciali.* Nec eam à ſe clauſulam additam fuiſſe, niſi poſtquam innumerabiles querimoniæ Romanæ Eccleſiæ auribus inſonuerant, de Clero variis & novis exactionibus oppreſſo: nec abnuiſſe unquam Romanos Pontifices, quin Clerus Regi opportunè pro virium ſuarum modo adeſſet, quoties ejuſmodi neceſſitas aliqua declarata fuerat. *Objicias ſi quando per te vel progenitores tuos pro neceſſitatibus regni ad Apoſtolicam ſedem ſit habitus recurſus, & inanis tranſierit petitio aures ejus, quin fueritis efficaciter exauditi, ubi nempe regni gravis neceſſitas immineret.* Adeo non interceſſurum ſe, ne re ſua & ope omni Regibus adſint Prælati; ut & aſſenſurus ſit ipſos diſtrahi potius calices myſteriorum & ſacram Eccleſiæ omnem ſupellectilem, quàm ut re ulla neceſſaria privari ſinat Regnum, quod ſedes Apoſtolica in oculis & in corde gerit, ut ſibi ſemper addictiſſimum. *Nedum ab ipſius Prælatis vel perſonis Eccleſiaſticis tibi vel ipſi Sedes eadem concederet ac faceret ſubveniri; verùm etiam ſi caſus exigeret, ad calices, cruces aliaque propria vaſa ſuas manus extenderet, priuſquam tantum ac tale regnum, tam ipſi Sedi charum, immo chariſſimum & ab antiquo devotum, exponeret minoris curæ defectu, quo minus ab ea efficacis defenſionis præſidia ſortiretur.* Denique præpoſterè & malitiosè detorqueri Conſtitutionem ſuam, ſi quis ex ea inferat, prohiberi Præſules, quibus ſunt aliqua Coronæ feuda, ne & obſequiis & donis in Regem ſtatis defungantur. *Sunt qui malignè ſurrepunt, dicentes, Jam non poterunt Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ regni tui ſervire de feudis, vel ſubventiones facere, in quibus feudorum ratione tenentur. Jam non poterunt unum ſcyphum, unum equum dare liberaliter Regi ſuo. Non fertur ad tales & conſimiles interpretationes ſubdolas noſtræ conſtitutionis intentio, tam falſidicos interpretes non admittit.* Nec plura volebat Philippus Pulcher. Vide ſis enim in quas voces erumperet ejus dolor, adversùs eos qui obtentu hujus Conſtitutionis, vel donum recuſarent, vel mutuum, vel ſubſidii aliquid Regno ad diſcrimen & ad anguſtias adacto conferre. *Quis ſanè mentis judicaret licitum & honeſtum, ſub anathemate prohibere, ne Clerici ex devotione Principum incraſſati, pro modulo ſuo Principibus aſſiſtant, contra ingruentes injuſtarum perſecutionum adverſitates, quocumque colore excogitato doni, vel mutui, vel ſubventionis, pro ſeipſis, pro Rege, pro regno pugnantibus, & reſiſtentibus inimicis vi armorum, alimenta præbendo, vel ſtipendia perſolvendo?*

Hiſtoire du Differend. &c. p. 18. 22.

Anno 1297. aliquanto eliquatiùs ſuam Bonifacius Conſtitutionem elucidavit, edita alia Bulla, qua id 1. declarat, nec voluntatis ſuæ fuiſſe, nec Conſtitutionem ſuam eo trahi poſſe, ut Clerus Gallicanus prohiberetur dona, mutua, munera Regi conferre, & Regno laboranti, dummodo procul ſit exactio & vis, quamquam non nefas ſit à Miniſtris Regiis, preces, & honeſta quædam adhiberi invitamenta. *Declaramus quod Conſtitutio ipſa, vel prohibitio ad donaria, vel mutua, ſeu quævis alia voluntaria Prælatorum & perſonarum Eccleſiaſticarum ejuſdem regni, omni prorſus tractione & exactione ceſſante, ſe aliquatenus non extendat, licèt forſitan ad id Regis vel Officialium requiſitio curialis & amica præcedat.* 2. Feuda ſicubi ſint Eccleſiæ data cum oneribus & obſequiis quibuſdam, his utique oneribus & obſequiis obligari Clericos. 3. Si quod aliquando gravius & repentinum ingrueret diſcrimen vel Regi, vel Regno, tum poſſe Principem non expectato ſedis Apoſtolicæ aſſenſu opis aliquid poſtulare. *Adjicimus inſuper quod ſi Regi & ſucceſſoribus ſuis pro univerſali vel particulari ejuſdem regni defenſione, periculoſa neceſſitas immineret, ad hujuſmodi neceſſitatis caſum ſe nequaquam extenderet Conſtitutio memorata; quin potius Rex ac ſucceſſores ipſius poſſint à Prælatis regni petere ac recipere pro hujuſmodi defenſione ſubſidium, vel contributionem, atque ad illam Prælati Regi ſuiſque ſucceſſoribus inconſulto etiam Romano Pontifice teneantur; & valeant ſub quotæ nomine, aut aliàs etiam imperari.* 4. An idoneæ & ſatis graves ſint neceſſitates, quæ Clerum onerari cogant, conſcientiam ipſam Regum à Pontifice onerari, ſi annum ætatis vigeſimum attigerint: ſi necdum attigerint, Miniſtrorum cum ipſis ad gubernacula Regni ſedentium. Ibidem pag. 39. 40.

Huic Bonifacii Conſtitutioni Joannes Ferrant in Tractatu, *De Juribus & Privilegiis Regni Fran-*

Francorum, *Privil. IV.* ſuperſtruxit illud Regum Privilegium, Ut à Clero exigant, nomine Mutui, Doni, Subſidii Charitativi, ad defenſionem Regni, ſine nova permiſſione Papæ. Sacra quodammodo erant, & Eccleſiæ uſui dicata, quibus hoc donum exprimebatur, hæc verba; ut liquet ex Charta inter Antiquas Regum Angliæ Conſtitutiones edita: & qua refertur, Pag. 558. Cluniacenſes quoſdam Monachos in Angliam miſſos, ad eliciendum charitativum ſubſidium ex omnibus ejus Ordinis Prioratibus, & ex Beneficiariis, qui his eſſent Prioratibus obnoxii; at Eduardum Regem vetuiſſe, nequid exigeretur: *Sub nomine ſubventionis, auxilii, mutui, ſive doni, aut alio quocumque colore.*

Utque ad Bullam Bonifacii revocemus gradum, Decretalem Bonifacii quæ in Sexto legitur, ſuſtulit Clemens V. reſque eo omnes loco reſtituit, quo eas eſſe juſſerant Concilia Lateranenſia. Cœperat jam Benedictus XI. revocare pœnas ejus Decretalis, præmonitis tamen Prælatis, ut Decretis ſtarent Conciliorum Lateranenſium, quibus ſancitur, ut nequid conferant Clerici, niſi ea urgeat neceſſitas, cui haud ſatis pares ſint ſoli laici: & tum quoque nequid inconſulto fiat Pontifice.

Prope à vero abeſt Pontificem tum & Regem diſcrepaſſe verbis, re conſenſiſſe. Nec enim plura avebat Rex, quàm quæ Pontifex præſto erat annuere: nec Pontifici inciderat cogitatio obnitendi receptis uſibus Regis & Regni Gallicani. Non geſtiebat Rex niſi dona, & mutua, & quidem libera ac gratuita ſibi offerri; nec niſi ad Regni defenſionem ea expetebat; tuitionis ſuæ Regiæ primas partes non neſcius erat Eccleſiæ deberi; nuſquam Reges abrupto Imperio quidquam à Clero extorſerant, niſi interveniente Pontificis authoritate, vel ſumma quadam arctante neceſſitate. Idque totum Regibus Pontifices aſſentiebantur. Flagrabat Rex deſiderio decimarum ad quinquennium, propter impenſas belli Belgici incredibiles. Nec tamen niſi precariò & nutu Pontificis ſperavit eas à ſe obtineri poſſe. Eas ergo petiit, & à Clemente V. impetravit anno 1305.

Clem. lib. 3. tit. 13. Extrav. Commun l. 3. tit. 13. Rainald. nu. 4, 14.

X. Anno 1306. Clemens idem confidebat à Carolo Valeſio ſpectatiſſimæ fortitudinis Principe expugnari poſſe Civitatem Conſtantinopolitanam, & ipſum Imperium, ideoque decimas Cleri ab biennium illi conceſſit. Anno 1312. in Concilio Viennenſi rurſum ad Palæſtinæ ſubjugationem ſtatutum eſt decimas exigi ab omni Eccleſia Latina. Anno 1315. Ludovicus X. Galliæ Rex privilegia omnia Eccleſiarum Provinciæ Senonenſis confirmavit, velut pari vice beneficii, pro oblata ad Regni defenſionem decima. Anno 1317. Joannes XXII. Eduardo Angliæ Regi conceſſit, iter Hieroſolymitanum bellumque adornanti, ut exolvendis debitis ſuis, ſextam partem impenderet decimarum Regni ſui. Nec expreſſis tantùm his privilegiis, decimæ ad ſacras expeditiones ſolutæ, Regibus in alios uſus abſumendæ permittebantur: ſed poſtquam B. Ludovicus Rex Africano bello abſumptus eſt, non jam bella ſacra, ſed bellorum conſilia & tentamenta fuere, eaque prorſus ſterilia: ſive humanorum fluctuatione conſiliorum, ſive incurrentibus iis difficultatibus, quæ ſuperari non poſſent. Centies tamen interim iteratæ decimarum exactiones, quæ in arcam Principum refundebantur; proderantque non longinquis Eccleſiis ab infidelium jugo eximendis, ſed noſtris hìc muniendis.

Idem n. 2.

Idem nu. 22. Mémoire du Cle. Edit. 1. tom. 2. p. 119. Rainald. n. 49.

Anno 1332. Philippus Valeſius Franciæ Rex Joanni XXII. Papæ paratum ſe & expeditum oſtendit ad exercitum in Syriam deducendum; cùmque tum pollicitationibus ejuſmodi tam frequenter fruſtratis minus fidei adjiceretur, propoſitæ ſunt à Rege decimarum cupientiſſimo auſteriſſimæ quæque conditiones; nimirum niſi præſtituto tempore, aut certè ſeptimo pòſt menſe itineri ſe committeret, decimæ jam tum revocarentur, nec niſi in ſacram militiam converterentur, quidquid ex ejuſmodi collectis corraſum eſſet. Anno 1333. Regem Pontifex certiorem fecit, generalem Crucis expeditionem à ſe promulgatam, ejuſque ſummum Imperium ei ſe addixiſſe, decimaſque in eam rem collectum iri ex omnibus orbis Chriſtiani Eccleſiis. Author eſt Villani voluiſſe Regem, ut ſex annorum decimæ in anteceſſum ſibi intra triennium penderentur ad belli impendia: at Pontificem conſilio cum Cardinalibus communicato, reſpondiſſe, Ab annis quadraginta Majores ejus Reges Galliæ decimas Eccleſiarum ad ſacri belli impendia perſolutas convertiſſe ad Chriſtianos Principes oppugnandos; quo primùm die rei manum admoviſſet, ſtatim affutura Eccleſiæ auxilia. Conceſſæ poſtea fuere hæ decimæ, & uſque ad annum 1337. perſolutæ, quo cùm exarſiſſet internecinum inter Francos & Anglos bellum, jamque ſacræ militiæ ſpes omnis eliſa eſſet, à Benedicto XII. revocatæ ſunt. Urgenti Philippo Regi earundem decimarum ut protraheretur conceſſio, reſpondit Pontifex, Uſque adeo illum ſibi charum eſſe, ut ſi gemina ſibi anima & ſalus eſſet, alteram ipſius cauſa lubens in diſcrimen conjecturus eſſet: at cùm una tantùm eſſet, certum ſibi eſſe ei conſulere, nec committere, ut de æterna ſalute periclitetur. Suboffenſus primùm eo reſponſo Rex, re maturiùs perpenſa, acquievit, & aſſenſus eſt Pontifici, non tantùm ulteriores decimas abnuenti, ſed & jam collectas reſtitui flagitanti. An verè reſtitutæ fuerint Eccleſiis ſuæ decimæ, non immeritò ambigitur, cùm fidem faciant Hiſtorici, utrumque Regem, Franciæ, Angliæque, ad belli contumaciſſimi & diuturni ſumptus pecunias undique extudiſſe, & nec Clero peperciſſe.

Spond. anno 1331. num. 7. 1336. nu. 6.

Rainald. ann. 1337. n. 21. 22.

Erant Joannes XXII. & Benedictus XII. Pontifices originis Francicæ: cùmque præterea ſedem Avenione defixiſſent, non aliud illis dulcius erat, aut optatius, quàm ut de Gallis Regibus benemererentur. Prior tamen horum decimas non conceſſit niſi gravatè, & conditionibus cum primis gravibus: Alter eas revocavit, juſſitque reſtitui, ubi primùm ſacræ militiæ conſilia evanuerunt. Itaque nihil eſt quod quiſquam ſuſpicetur hos Pontifices & Reges publicam Eccleſiæ rem ludificatos eſſe. Seriò utrimque & ſine fuco res tractabantur, fervebatque ultro citroque zelus ingens Orientalis Eccleſiæ reſtituendæ in antiquum ſplendorem. Sed tanta machinarum & copia & vis ad has expeditiones expediendas deſiderabatur, ut perarduum eſſet, eas non modò ad optatos exitus provehi, ſed vel inchoari. Harum generalium expeditionum conſilia diſceptata, initaque tandem fuere in Conciliis Univerſalibus totius Eccleſiæ Occidentalis, nempe Claromontano, Lugdunenſibus I. & II. & Viennenſi. Beatus Ludovicus non animi tantùm magnitudine, ſed & ſanctitatis gloria Reges omnes facilè ſuperavit, & zelo idem ipſe æſtuavit ad ſacra Palæſtinæ bella. Ludovicus VII. Philippus Auguſtus, Philippus Valeſius infucato amore Eccleſiæ flagraverunt, unoque eo impetu impulſi ſunt ad Crucem induendam. Pontifices non famæ tantùm, & Pontificatus gloriæ, ſed & conſcientiæ ſuæ conſulebant, cùm tota animi viriumque contentione connitebantur, ne tot Regna, tot Eccleſiæ Imperio Chriſti ſubducerentur.

Idem nu. 4.

Infractæ conſtantiæ ſuæ idem Benedictus XII. ſpecimen edidit anno 1340. cùm inſtante Philippo Valeſio Rege veniam ſibi fieri ſacramenti ejus, quo ſe obligaverat, ne ad alios uſus deflecteret

ćteret decimas belli sacri; aut ampliari saltem sibi tempus restitutionis, ac Præsulibus Regni affirmaret approbari, ut ea pecunia ad defensionem Regni adversùs Anglos dependeretur; cùm non Regni tantùm, sed & Ecclesiæ salus eo discrimine quateretur: eam petitionem abjecit Pontifex, & Gallicanis Præsulibus succensuit, quòd ita mollescerent, & sanctissimas morum leges laxarent. Rainald. an. 1340. nu. 19. 21.

Hinc patet in id procliviores fuisse Gallicanos Præsules, ut eæ decimæ tuendis muniendisque Regni Ecclesiis addicerentur. En ipsissima Regiæ ad Pontificem Epistolæ verba: *Quæ levari fecimus, levata fuerunt per consilium Prælatorum, & aliorum de consilio nostro, qui omnes nobis sine aliqua differentia retulerunt, quod ad tuitionem & defensionem Regni nostri ea levare & capere sana conscientia poteramus.* Ita inopinatò Clerus inolitam probare cœpit consuetudinem, ut decimæ solverentur, non jam ad Orientalium restaurationem, sed ad Gallicanarum Ecclesiarum defensionem. Et hoc ipso sanè anno Regi indultum est à Benedicto XII. biennii ut decimas proventuum Ecclesiasticorum acciperet, quo Regnum adversùs hostes tueretur. Quod ergo antè idem Pontifex ad Regias preces obsurduisse videbatur, ad juramenti forsan solemnitatem id magis pertinebat. Ita verò, quæ prius ad Palæstinam & Hierosolymam recuperandam decimæ annuebantur, abjecta ea spe, concedi nunc cœpere ad Ecclesiarum ipsius Regni tutelam; cœpere & duo illa distingui subsidia Regibus à Clero pendenda, Donum gratuitum & Decimæ. Sed nondum certo ullo documento demonstratum est, utrumque, vel alterum saltem eorum annuum & ordinarium fuisse. His omnibus roboris nonnihil novi & luminis accedere potuisset ex Chronico Nangii, & ejus Continuatore. Studio brevitatis loca ipsa indicabo tantùm. Ibidem. Ibidem n. 18. Spicil. to. 11. p. 46. 592. 597. 614. 620. 646. 721. 747. 803.

XI. Desinentibus profectò Palæstinæ bellis, & fatiscente Orientalis Ecclesiæ recuperandæ cura, novi irrupere hostes in Ecclesiam ipsam Occidentalem, quæ ipsamet jam cœpit Turcorum infestationibus fatigari, ne dicam novis in dies eorum victoriis coarctari. Anno 1341. Clemens VI. nihil in præteritis reliquit, quo fideles omnes adversùs novos hos grassatores confœderaret, decimis indictis Clero Mediolanensis Provinciæ, & aliarum quarundam Italiæ Ecclesiarum. At eodem tempore tamen exigebantur decimæ ad tutelam Regni. Anno 1556. Innocentius VI. cum Joanne Francorum Rege expostulavit, quòd unius anni decimam à Clero suo exigeret, citra Sedis Apostolicæ, citra sui ipsius Regni assensum Præsulum, exceptis pauciissimis. Commemoratporro Joannes Juvenalis Ursinius anno 1382. Parisienses inita cum Rege concordia, cui centum millia librarum essent persoluturi, *voluisse cives, ut Clerici ad id conferrent, quod æquitati repugnabat.* Ex eodem rursus ad annum 1392. *Pontifex in gratiam Regis Siculi, decimam ei concessit unam, ut ei Regno sibi subjiciendo sumptus ne deessent. Intercessit Clerus & Universitas, provocatumque est ad Pontificem ab ejus Delegatis. Contemptui fuit provocatio, invitis emuncta est pecunia.* Anno 1395. Pontifex Avenione à Rege invisus, quò illum suis partibus arctiùs constringeret adversùs Pontificem Romæ sedentem, *sua sponte, non petenti decimam concessit. Id Clerus molestè tulit, nec segniùs tamen exigebatur pecunia.* Anno 1399. agi cœptum de decima exigenda. *Convocatus est Clerus, ut præstaret assensum. Multi abfuere, non pauci assensum sustinuerunt. Exigi tamen jussa est decima, magna sanioris partis indignatione. Denique Clericis detrectantibus ejus colligendæ curam, Laicis ea tum demandata est. Jactabatur quidem ad resarciendam Ecclesiæ unitatem id pertinere, sed in longè alios & præposteros usus absumpta pecunia est, cujus & partem non modicam Principes aliique in rem privatam suam deflexerunt.* Cùm anno 1402. Aurelianensis Dux designatus fuisset Regni moderator, per invaletudinem Regis germani sui, Clerum subjicere studuit publicis exactionibus ac tributis. Remensis & Senonensis Archiepiscopi forti & impavido pectore renisi sunt, nec anathematum fulminibus abstinuere. Publicis rumoribus circumferri cœpit, ætatis vitio uti Principem juvenem, & *regi magis eum posse, quàm regere.* Itaque mox Regni clavus patruo ejus Burgundiæ Duci commendatus est. Anno 1405. Benedictus XIII. Avenione Pontificatu fungens, *Genuam petere voluit, decimamque exigi præcepit, tum ex Galliis, tum ex Provinciis aliis, suæ obedientiæ obnoxiis.* Intercessit Universitas, & immunitatis saltem suæ rationem haberi voluit. Sed hi conatus pro nihilo reputati sunt. *Passim jactabatur ejus prædæ partem aliquam ad Principes & eorum ministros redituram.* Verùm Rex recuperatis viribus immunitati subscripsit Universitatis. Non ea fuit humanitate Rex Angliæ, quando Lutetia potitus fuit anno 1420. Coactis enim Comitiis, marcarum argenti exactio decreta est, cui nec Clerici subduci potuere, nec Universitas. Rainald. nu. 1556.

Non pœnitet hujus Archiepiscopi verba ipsa hìc adscripsisse, vehementiora illa quidem nonnumquam, sed ejus facilè moderationem animi admirabitur, quisquis Sandionysiani Monachi Annales pervolutaverit vitæ Caroli VI. Regis. Sigillatim has minutias enucleari opus fuit, ut liqueret, quì tandem factum sit, ut hæ Cleri decimæ toties collectæ, tot artibus expressæ, tot causis, tot prætextibus tam frequenter Regno exportatæ, annuæ tandem & ordinariæ evaserint, & in unius Regni utilitates revocatæ sint, maximè verò Ecclesiarum & Cleri, qui primus est & princeps Regni Ordo. Tradit autem Sandionysianus Monachus, anno 1385. Clementem VII. qui Avenione primus sedem locaverat, minùs contentum *toto novennio decimas expressisse omnium Regni Beneficiorum*: voluisse novi aliquid oneris Clero universo imponere; Regem autem exauditis Universitatis querelis, revocasse, quidquid à se Pontifici concessum fuerat, atque Edictum promulgasse, quod magnoperè conducere videretur luctuoso illo schismatis tempore: *Ne ullis postac posset censuris cogi Clerus, ut subsidii quidquam solveret Cameræ Apostolicæ.* Decimæ Pontifici semper solvebantur, & tota Regis authoritate certandum fuit apud Pontificem, ut Abbatiæ Sandionysianæ reditus apud Cameram Apostolicam æstimarentur, ut nunc res essent, non ut olim cùm necdum tot illa damnis & cladibus attrita fuisset. Anno 1392. Decimas Beneficiariis idem indixit Pontifex ad Andino Duci sufficiendas vires, opesque, quibus Siciliæ Regnum sibi subjiceret. Rex ipse Pontificem interpellavit, ut eo onere solveretur Universitas, cui accessere Præsules Regni, ut à Pontifice ad Pontificem pleniore rei notitia informatum appellarent. Foribus Palatii Pontificii Avenionensis appensa est Appellationis charta. Nec ea Pontificem charta remorari potuit, aut cohibere, quin decima exigeretur. Non prorsus dissidet hic Scriptor ab Historicis Anglis, quippe non secus ac illis dolebat ei tot exactionibus exugi suum ipsum Sandionysianum Cœnobium, quode etiam ait frequentissimas erupisse Clementis VII. querelas, uti & de Ecclesia Parisiensi, quæ ad omnem humanitatis sensum sibi occaluisse videbatur. Addit verò anno 1394. fato suo occubuisse Clementem VII. *relictis in ærario Pontificio trecentis millibus nummorum aureorum, quæ ex decimis, aliisque annuis in Ecclesias Gallicanas Collectis coacervas-* L. 5. c. 10. L. 6. c. 6. L. 14. a. 2.

L. 25. c. 17. *cervasset*. Anno 1405. nova à Pontifice decima exigi cœpta, tumque Parisiensis Universitas impatientissimè ferens de sua sibi immunitate controversiam fieri, justitium indixit ac silentium omnibus & Concionibus templorum, & scholarum lectionibus, ipsis etiam Adventus & Natalitiis Christi diebus. Pervicit tandem Rex, ut immunitas ei sua tum constaret. Anno 1406. cùm decretum fuisset obedientiam Benedicto XIII. subtrahi, prælusum est Senatusconsulto Parisiensi promulgato, quo statuebatur *Ecclesiam Gallicanam deinceps immunem fore, ac liberam, solutamque ab omnibus decimis, procurationibus, subsidiisque aliis à Curia Romana perperam invectis*. Anno 1411. cùm Rex pecuniariam opem à Clero postulasset, graves in angustias Regno deducto: assensus est Archiepiscopus Remensis, Clerus & Universitas restitere, eo efferveſcentis zeli impetu, cui fræna potiùs admovenda essent, quàm calcaria.

L. 26. c. 2. 3.

L. 31. c. 6.

Æstuationes miras & vehementes descripsit Monstreletius Ecclesiarum flagrante schismate eodem Avenionensi. Anno 1410. tradit ille habitam fuisse Parisiis Congregationem Universitatis generalem, ubi constitutum est, ut si quid Pontifex exigere moliretur, si quas etiam vibraret censuras, ad Concilium Generale Ecclesiæ provocaretur. *Si verò à Pontifice evidens Ecclesiæ necessitas allegaretur, convocandum Ecclesiæ Concilium, ibique expediretur quæpiam exactio mitior, in modum subsidii charitativi*. Pœnæ denique in eos statutæ sunt, qui Decimæ solutioni acquiescerent.

Volum. 1. c. 67.

Preuves des Liber. Gal. c. 22. nu. 12.

Non inani conjectura auguramur, horum aliquos Doctorum Concilio affuisse Constantiensi, ubi anno 1418. Martinus V. Papa constituit. 1. Ut religiosæ servarentur Ecclesiasticæ leges, quibus vetatur, ne qui alii præter Romanum Pontificem decimas, vel alia onera Clericis vel Ecclesiis indicant: *Præcipimus & mandamus, jura quæ prohibent ab inferioribus à Papa decimas & alia onera Ecclesiis & Ecclesiasticis personis imponi, districtiùs observari*. 2. Ne vel ab ipso Pontifice imponerentur Clero universo, nisi causis gravissimis, & ad Ecclesiæ universæ salutem pertinentibus, idque tum ex assensu & subscriptione Cardinalium, aliorumque Antistitum, quorum commodè consilii copia fieret. *Per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum Clerum, nisi ex magna & ardua causa & utilitate universalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & Prælatorum, quorum consilium commodè haberi poterit*. 3. Denique ne quid Pontifex exigeret à Clero Regni, vel Principatus cujuscumque, nisi ex consilio & assensu ejus loci Præsulum omnium, aut certè longè plurium, tumque per Clericos Collectæ eæ fierent. *Nec specialiter in aliquo Regno vel Provincia, inconsultis Prælatis ipsius Regni vel Provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte, & eo casu per personas Ecclesiasticas & authoritate Apostolica duntaxat leventur*.

Sess. 43.

XII. Mirabili quadam prudentia has leges condierat Martinus V. qui & illis obsequi cœpit ipse anno 1417. quando sacri belli classicum cecinit adversùs Hussitas Bohemos, qui decreta Concilii Constantiensis obstinatissimè aspernabantur, & à pristina vesania sua non aliter abduci se patiebantur. Decimas universæ Ecclesiæ Clero imposuit Pontifex, nec immunes abire passus est Cardinales, immo nec ipsam Apostolicam sedem, cujus redituum quintam partem solvi jussit in hujus belli sumptus.

Rainald. a. 9.

Anno 1431. Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus, Regi quartam decimæ partem concessit, oravitque, ut convenienter decreto Constantiensi, ne sineret à Pontifice plura exigi, nisi assentiente Clero. Ita habetur in Additamentis Concilii Basileensis. Eodem anno 1431. Eugenius IV. Papa Cyprio Regi, ut obsides educere posset ex carceribus Sultani Ægyptii, quos ipsemet iis incluserat, ut ab illis vinculis exolveretur; concessit vicesimam partem redituum Ecclesiarum Hispaniæ, Angliæ & Delphinatus, præter pecunias jam collectas ex Ecclesiis Italiæ, Sabaudiæ & Pedemontii. Anno 1443. idem ipse concessit Alphonso Arragonum & Siciliæ Regi ducenta millia florenorum auri per annos duos in omnes Ecclesias suæ ditionis, ad classem instruendam adversùs Turcos, quod meditari videbatur.

Idem nu. 35.

Anno 1452. Nicolaus V. absolutionis beneficio impertivit Alfonsum Lusitaniæ Regem, qui exegerat, & Lusitanos ipsos, qui solverant decimas Clero inflictas inconsulta Apostolica Sede, quamvis gravi tum Regnum necessitate laboraret. Anno 1453. idem ipse Nicolaus V. desiderio cùm æstuaret recuperandæ Constantinopolitanæ Civitatis, quam recentissimè Turci expugnaverant, sacri belli classicum toto Occidente cani jussit, ideoque & universæ Clero Ecclesiæ decimas indixit.

Idem nu. 9.

Idem nu. 12.

Anno 1457. Callixtus III. Carolo VII. Regi Galliæ blanditus est, ut decimam solvi assentiretur ab omnibus Regni Beneficiariis, eamque ad præsentium redituum modum definiri. Assensus est Carolus, quòd de bello Turcico ageretur. Sed cùm mox Præsules eum commonuissent, nil posse sine assensu suo exigi ab Ecclesiis, nec nisi census veteris redituum cujusque Ecclesiæ haberi rationem debere; solemni diplomate illos recreavit Rex, quo contestatus est, quod à se tum fuerat concessum, fore ut nihil in posterum Gallicanis libertatibus officere posset.

Idem nu. 11.

Spicil. to. 4. p. 391. Preuves des Lib. de l'Eg. Gal. c. 22. n. 29.

Anno 1459. Pius II. Mantuæ Generalem Conventum habuit, ubi faces omnibus admovit ad bellum Turcis inferendum, qui non ita pridem Constantinopoli, Regnisque & Civitatibus compluribus expugnatis Christianos Græcos ejecerant. Probata est in hoc Conventu exactio universalis decimarum ex omnibus Occidentalibus Ecclesiis. Iniquo id passi sunt animo Germani, etsi proxima illis Græcia & finitima regio jam arderet. Causæ suæ non defuit Pius II. adversùs eorum querelas publicatis litteris, quæ inter Epistolas jacent Jacobi Cardinalis Papiensis, quem simile veri est calamum suum Pontifici accommodasse. Juvabit sanè animos advertisse & aures Pontifici, summa quadam animi moderatione aspersas sibi, sive suspiciones, sive calumnias abstergenti. Impositam ait fuisse decimam, non imperatam; non nescire se quàm molli pollice tractandæ sint delicatæ Germanorum mentes: commendatum à se fuisse Legato, ne quid exigeret, nisi accederet Nationis assensus; propositam fuisse ab eo decimæ exactionem, non mandatam executioni. *Imposita est, sed non imperata decima. Nulli adhuc Nuntii, nullæ litteræ visæ, quibus mandetur Cleros quidquam conferre. Non sumus nescii viæ quam teneri cum Germanis oporteat. Venienti ad Legationem Nicæno colligendæ decimæ dedimus litteras, hoc tamen adjecimus, ut nummum sine consensu Nationis non peteret. Illa volente, faceret quod esset injunctum. Mandata servavit. De colligenda verò tractavit, non tamen ad executionem ullam processit*. Nec verò à Pontifice solo profectum esse consilium imponendæ decimæ, sed deliberatione & assensu Conventus Mantuani, ad Christianæ Reipublicæ salutem. *Imponendæ quoque decimæ solius nostri non fuit consilium. Mantuanus Conventus hoc approbavit. Ibi pro conservatione fidelium, consentiente tota Congregatione, decimale subsidium laudatum est, & receptum. Quod ergo tot Principum, & populorum, & tanti cœtus fuit consensus, uni nobis non est ascribendum*.

Epist. 28.

dum. Si Natio dolet, nihil exigetur. Mandatum denique à se fuisse, ut si decima colligeretur, in Germania ipsa & à Germanis usus ejus administraretur. *Quod colligendum in Germania erat, servari in Germania & à Germanis debebat. Nil inde fuerat exportandum, nisi quod natio in publicam salutem vel ipsa converteret, vel utiliter converti videret.* Cautius hic aliquid & circumspectius vides, quàm quod in Concilio Constantiensi excogitatum & decretum fuerat. Quid enim sapientiæ, quid humanitati & moderationi accommodatius, quàm nihil exigere, nisi Nationis assensu? Nihil proponere, nisi re in Conventu Generali deliberata? Nihil expendere, nisi in ipsa gente, vel ejus assensu, cujus pecuniæ collectæ sunt? Nihil moliri, nisi ad rei Christianæ emolumentum?

Nomine Mutui exigebant Duces Mediolanenses à Beneficiariis suæ ditionis onera varia, & ne à Cardinalibus quidem manus abstinebant. Idem Epist. 173. 174. 204. 205. 218. Sæpiùs Pontifex ad Galeam Ducem perscripsit, nequid exigeret *nomine Mutui* ab iis qui Principes erant Ecclesiæ, & quædam veluti summi Pontificis membra. His Pontificiis Epistolis Cardinali potissimùm Papiensi consulebatur, qui Episcopatum gerebat Papiensem, ubi & Generales ejus Vicarios Dux jusserat in carcerem trudi, ut vel sic ab illis exsculperet eas pensiones. Querulæ ea de re litteræ à Jacobo datæ sunt ad Paulum II. Papam, quid in res & homines suos sævè & immaniter gestum sit describente, ut hinc existimaret Pontifex, quàm cruentè in alios consuleret, qui & in Cardinalem ita sæviebat. *Si in filios Romani Præsulis, & in membra Vicarii Christi, & in eos quos Sanctitas vestra anteferri Regibus asserit, tanta licentia est, videndum amodo erit quid in miseros inferiores habeat fieri?* Non erat in potestate Pontificis, qui ore tenus has exactiones Duci concesserat, Cardinali ut satisfaceret. *Quod scripsi indulto Pontificis subsidium Clericale in ditione Ducis Mediolanensium exigi, id ego ipse, inquam ego à Pontifice audivi. Non litteris tamen, sed verbo tantum concessum.* Denique suasit Cardinali Pontifex, suam ut & ipse pensionem solveret, suumque ipsius exemplum proposuit, cùm ingenti quodam subsidio Veneti indiguerunt.

Anno 1489. Ministri Caroli VIII. Gallorum Regis rescito, Præsules Angliæ statuisse decimam Regi suo conferre, decreverunt & ipsi à Clero Gallicano decimam exigere. At constantissimè reluctantibus Præsulibus, primus ipse Senatus Parisiensis Præses Joannes de Vacaria, Senatorum complurium agmine cinctus Regem adiit, admonuitque, non permitti unquam à Pontificibus has exactiones, quin aliqui pecuniæ rivuli furtim in eorum arcam defluerent; fraudes semper compluſculas intervenire, & vexationes; publicis tributis adeo gravari rusticos, ut suos extundere ab illis reditus vix possent Beneficiarii, sæpiùsque retardatis solutionibus; intolerandum proinde onus fore, si decima præterea exigeretur; denique surdas non fore Senatus aures ad istiusmodi de iteratis extorsionibus querimonias. His non oppressa, sed dilata res est. Spondan. An. 1489. num. 7. 1490. nu. 2. Nam anno 1490. perscripsit Innocentius VIII. ad Carolum VIII. Regem, & ad aliquos Galliæ Præsules, ut decima imponeretur omnibus Regni Beneficiariis, intentata excommunicatione & privatione Beneficii: ejus pecuniæ Carolo VIII. Regni addicebantur tertiæ partes duæ, ad expensas sacri belli, in quod ingressurus mox erat adversùs Turcas Constantinopoli incubantes; tertia pars altera sedi Apostolicæ servabatur. Provocavit Universitas à Pontifice ad Pontificem, ad sanctam Sedem & ad Concilium Oecumenicum. Erant ea belli in Turcas inferendi præclarissima in speciem consilia, sed ut plurimum in ventos ea dissipabantur; expecta autem semel pecunia restituebatur numquam. Inierat quidem Carolus VIII. consilium, hauserat forsan & spem aliquam subjiciendi sibi Imperii Constantinopolitani; at antè Neopolitanum Regnum invadere statuerat. Interea maximoperè Pontificum, ut Turcas longissimè amolirentur, aut certè prohiberent, ne ulterius versus Italiam Imperium suum proferrent. Sed plerique hominum rem privatam ferè ante publicam ponunt, & ex suo vitio de aliis malè suspicantur.

In Concilio Lateranensi V. Leo X. decrevit toto orbe Occidentali decimas colligi per triennium, gravis ut aliqua & formidolosa belli moles in Turcas adornaretur. In Hispania, & in Arragoniæ potissimùm Regno ejus decreti fama tumultuationes excivit complurimas. Ximenius Cardinalis Archiepiscopus Toletanus Decreti executionem suspendit; interim verò per suum Romæ Procuratorem Pontificem submonuit, Collaturum se non decimam tantùm suæ Diœceseos, sed reditus omnes & mobilia Beneficiariorum, argentum & aurum omne Ecclesiarum: unum orare, ut belli hujus sacri certissima aperiretur sibi causa; nisi enim adprimè necessaria cogeret causa, iniquum sibi videri, vectigalibus fatigari omnes Hispaniæ Beneficiarios, sua sponte tumultuosos. *Pontificem adeat, Ximenii nomine non solum decimas suæ Diœceſis offerat, sed totos etiam fructus, & omnem Ecclesiasticam supellectilem, & quidquid auri aut argenti, facti aut infecti in thesauris Sacerdotum, aut templorum sacrariis esset repositum: sed summoperè oret, ut ejus sententiam de belli sacri apparatu differtè aperiat. Nam nisi justissima de causa numquam se authorem futurum, ut Hispani Sacerdotes, quos jam ferè tumultuantes pacaverat, vectigales fierent.* Sess. 12. Rainal.

Si ea & pietate & prudentia Cardinalis his se muniebat cautionibus, mirabile jam non erit, Germanos, & eos potissimùm, quos Lutheri jam virus afflaverat, ab eo resiliisse Concilii Lateranensis Decreto, quasi hæ non essent nisi artes, & præstigiæ ad eblandiendos & corradendos nummos, prætexto sacro bello, quod semper adornaretur, gereretur numquam. Legationem tunc Pontificiam obibat Caietanus Cardinalis apud Germanos, quibus & hanc eximere formidinem conabatur; sanctissimè contestatus hoc veluti depositum fore sacrum, à Germania non asportandum, donec initium fieret belli: hæc Germanici militis stipendia fore; Maximilianum Imperatorem totius expeditionis auspicem & ducem futurum; denique nulli propiores jam imminere Turcas, quàm Germaniæ. Harum rationum pondere obrui non potuit Germanorum contumacia, inanibus suspicionibus occupatorum. Cæterarum Nationum concidere animi exemplo Germaniæ; cui conspirare cum aliis Regnis cùm abnuisset, mox totum onus incubuit Turcici belli. Anno 1522. petiit Carolus V. Imperator ab Adriano VI. Annatas Prælaturarum, ut quæ olim Pontificibus concessæ non fuissent, nisi ad depellendos Christianæ religionis hostes, nunc verò ii à Germaniæ cervicibus essent depellendi. Petiit & pensiones, quæ Romanis Prælatis solvebantur, ex Germanicis Beneficiis. Denique Beneficiorum omnium decimas postulavit. Nihil horum Pontifex concessit, unde nec Carolo curæ fuit Hungariæ opem ferre, in quam Turcicæ se copiæ infudere. Anno 1527. cùm Sigismundus Poloniæ Rex impetrasset solutionem quandam extraordinariam ex omnibus Polonorum bonis, Clerici de quorum immunitate delibatum nihil unquam fuerat, ipsimet hìc voluere eidem se oneri subesse. *Permiserunt etiam non gravatim bona sua Ecclesiastica* Rainal. ann. 1518. nu. 95. Rainal. n. 56.

Statuta Poloniæ p. 483.

ſtica hactenus ſemper libera, cum his quæ ad defenſionem obligata ſunt, in præſens taxari. Erat ſanè Clero tunc Polono perſuaſiſſimum, ita corraſas Eccleſiæ opes, & neceſſitati Eccleſiæ impendi, & ad ſæculares non deflecti expenſas.

XIII. Non facilè quis ſibi perſuaſerit, his in Clerum exactionibus abſtinuiſſe Franciſcum I. Regem, uti & Henricum II. tam diuturnis & difficillimis bellis implicatos. Leo X. anno 1516. Franciſco I. conceſſit Decimam Cleri Gallicani redituum, ad annum dumtaxat unum, Turcico bello inſumendam. Cùm anno 1598. conquerebatur Clerus Gallicanus de decimis, quas ab annis octoginta Eccleſiæ perſolvebat, earum referebat initia ad Franciſcum I. Concilium Bituricenſe anni 1528. eidem Regi conceſſit quatuor decimas, ad filiorum redemptionem, qui obſides in Hiſpania retinebantur. Sed cùm ſerpſiſſet virulentia novellæ hæreſeos in nonnullos eorum, qui Comitiis Aurelianenſibus intererant anno 1560. tanta ibi alienatio erupit animorum à Clero, ut abigendæ huic procellæ neceſſe fuerit, quatuor decimas ſingulis annis ſolvendas promitti per ſexennium.

Memoires du Clerge to. 4. pag. 904. Spond. anno 1581. nu. 15.

Ita quidem Spondanus, ſed à veriſimili non abhorret verba ab eo fieri de famoſo Contractu Piſciacenſi, cui inde nomen quòd initus ſit, cùm Colloquium haberetur Piſciacenſe, quo eodem loco tum convenerant Comitia Cleri Gallicani. Initus eſt Contractus apud ſanctum Germanum in Laia, inter Regem & delegatos Conventus Cleri Gallicani apud Piſciacum habiti anno 1561. Eo Contractu Delegati tum ſuo, tum Conventus Cleri nomine, cujus ſe Procuratores eſſe præ ſe ferebant, ſpoponderunt, exigere à Clero per annos ſex, hoc eſt, ab anno 1561. ad annum 1567. ſexies centum millia librarum quotannis, quæ impenderentur redimendo Regio domanio, Civitati Pariſienſi oppignerato: ea domania Regi reſtituere omni onere abſoluta & libera, intra decennium poſt illos ſex annos elapſos; interim verò exolvere annuos reditus, quibus hæc interim domania ſunt obnoxia. Ipſiſmet ex verbis hujus Contractus perſpicuè patet, extraordinarium id fuiſſe ſubſidium, & donum gratuitum. Anno 1567. Delegati Comitiorum Generalium Cleri novum iniere Contractum cum Civitate eadem Pariſienſi, quo ſpopondit Clerus quotannis ſolvere ſexcenta triginta millia librarum, ad extricandum Regium domanium, pro pari ſumma oppigneratum. Anno 1579. & 1580. Clerus Gallicanus apud Melodunum congregatus, Contractum illum ejuravit, & nonnullos alios, quibus Civitas Pariſienſis ſperabat in ære ſuo eſſe Clerum Gallicanum, ad mille ducenta duo millia librarum annui reditus, ejus nempe rationis, ubi duodecim denariorum ſors annuum parit denarium unum. Ex adverſo contendebat Melodunenſis Conventus, nec legitima poteſtate inſtructos fuiſſe, qui contraxerant Cleri nomine, nec Clerum unquam aſſenſum eſſe. Et Regi tamen ſubſidii aliquantuli conferendi cupidiſſimus, aſſenſus eſt imponi Eccleſiis mille trecenta millia librarum quotannis per annos ſex tantùm, ad exolutionem redituum quorundam in Clerum aſſignatorum, urque aliis clauſulis Contractus cum Rege initi ſatisfieret. Anno 1586. cùm ſex illi anni Contractus Melodunenſis elapſi eſſent, Clero placuit eandem iterari exactionem iiſdem de cauſis ad annos decem. Comitia Cleri exinde habita quolibet decennio hactenus eundem Contractum innovaverunt, exceptis ſummulis quibuſdam redemptis & extinctis in Cleri compendium, ex illis mille trecentis millibus librarum. Contractus hic quolibet decennio innovandus, Decimarum Contractus appellitatur, quod Decimarum impoſitione colligatur illa pecuniæ vis ingens, quæ exolvitur in eos reditus annuos, quibus obligata eſt civitas Pariſienſis. Inde eſt etiam quòd Contractus dicitur Redituum civitatis Pariſienſis.

Memoires du Clerge to. 4. p. 383. 628.

XIV. Cùm Decimarum iſte Contractus Piſciacenſi innitatur, & Melodunenſi, ut hoc non conferebantur niſi extraordinaria ſubſidia, & dona gratuita: ita & ille exinde perpetuatus ejuſdem conditionis & ordinis erat. Et nihilo tamen minùs cùm conſuetudinis diuturnitas effeciſſet, ut quæ extraordinaria fuerant, ea jam ordinaria eſſent ſubſidia; & quæ ordinaria evaſerant, jam non eſſent gratuita & libera: quamquam reapſe gratuita ſemper & libera ſint; hinc rurſus cœptum eſt alia Regibus conferri dona, quæ uſitatiſſimè Gratuita appellitantur: cujuſmodi ut ſuppeditarentur, in cauſa ſæpiſſimè fuere inſectandæ, aut propulſandæ Calvinianorum reliquiæ. Jam inde ab anno 1585. decies centena aureorum millia ad Hugonottici belli expenſas ſubminiſtravit Clerus. Primum illud fuit Donum gratuitum à Decimis ſegregatum. Utque ſub Philippo Auguſto præſcriptæ & ſolutæ ſunt primùm decimæ ad Sarracenos Palæſtina ejiciendos; & belli ejus ea fuit diuturnitas, ut frequentiſſimæ fuerint decimarum exactiones: atque ut decimæ primùm in bella ſacra coactæ, aliis poſtea cauſis expreſſæ ſunt cum religione conjunctiſſimis, denique & ſubalienis. Ita & Donum gratuitum primò ad comprimendos Calvinianos conceſſum eſt, eaque bella tam crebra, vel tam diuturna fuere, ut donum iſtud jam conſuetudine ipſa confirmaretur; denique ad alia quoque idem & expetitum, & indultum eſt, quæ ad Eccleſiæ tuitionem ſpectant; & ita demum ad Regni ſolius defenſionem, cui ſalus Eccleſiæ illigata eſt.

Ibidem p. 618 619. 638. 648.

Anno 1621. in Conventu Cleri Burdigalenſi conceſſum eſt extraordinarium ſubſidium ad Proteſtantium comprimendos furores. Anno 1625. Conventus Cleri apud Lutetiam dono alio Regi affuit ad expenſas obſidionis Rupellæ. Anno 1627. Urbanus VIII. per litteras Clerum cohortatus eſt, ut decies centena aureorum millia in arcam conferrent Regiam ad ſumptus belli adversùs hæreticos flagrantis, cùm tantis expenſis pares non eſſent ſoli laici, & ſponderet Rex non alium in uſum eas detorquendas. *Quia ad hoc facultates laicorum minimè ſuppetunt*. Anno 1628. Conventus Cleri apud Fontenacum Comitis in Pictonibus congregatus, mandato aſſenſus eſt Apoſtolico, & aurum illud Regi ſuffecit. Conventus Cleri apud Lutetiam anno 1636. propter bella ab hoſtibus Regni ingruentia extraordinarium annuit ſubſidium, trecentorum millium librarum annui reditus. Anno 1641. in Conventu Cleri apud Meduntam conceſſi ſunt milliones quinque & quingenta millia librarum, ut extraordinarium ſubſidium, quo redimeretur amortizationis jus, quod alias Clero indixiſſent Præfecti Ærarii Regii. Anno 1646. in Conventu Cleri apud Pariſios quatuor librarum milliones oblati ſunt Regi ad impendia bellorum, quibus obnoxia fuere Regni ejus ipſa primordia. Anno 1657. milliones duos & ſeptingenta librarum millia conferri placuit, ad levamen Regni bellorum diuturnitate exhauſti. Anno 1661. duo milliones librarum Regi oblati, velut ad nuptias ejus dono aliquo colendas, & ad urgentes Regni neceſſitates. De aliis Conventibus Cleri poſterioribus, adibit Lector Monumenta ipſa & Acta Cleri Gallicani.

Ibidem p. 673 687. 703. 714. 937.

XV. Illa verò ejicietur animo admiratio, ſacrorum redituum in belli adversùs hæreticos expenſas collatorum, ubi quis reſcierit eadem de cauſa conceſſum eſſe à ſummis Pontificibus, & Regi, & Clero, ut ipſos Eccleſiæ fundos alienarent. Anno 1564. Pius IV. ſolemni diplomate confirmavit & ratam habuit alienationem bonorum

norum Eccleſiæ eam, quæ facta fuerat anno 1563. ſola Regis authoritate. Anno 1568. conceſſum eſt Clero à Pio V. ut alienare poſſet fundos annui reditus centum quinquaginta millium librarum, ut Carolo IX. ſubſidio eſſet Eccleſia adversùs graviſſimas Regni neceſſitates. Anno 1574. Gregorius XIII. diſtrahi conceſſit fundos pretii millionem librarum æquantis, ut Regi, Regno & Eccleſiæ adversùs communes hoſtes ſuccurreretur. Anno 1576. conceſſit idem Pontifex tantum agrorum diſtrahi, quantum quinquaginta millia nummorum annui reditus conficeret. In Acta publica relatum eſt à Senatu Pariſienſi id diploma Pontificium, minimè probata ea clauſula, *invitis Clericis*. Anno 1586. Henrico III. annuit Sixtus V. ut ad ſumptus belli Hugonotici, alienarentur centum philippæorum millia annui redditus. Cùm eo ipſo jam anno Clerus Regi contuliſſet unum amplius auri millionem; cùmque eo diplomate præterea eidem tribuerentur duo milliones, & quadraginta millia philippæorum: ſuſpicatus eſt Clerus ſubreptum fuiſſe Pontifici; certè de conſenſu Cleri verbum fiebat nullum. Interceſſit ergo, ne ea Bulla in Tabulas publicas referretur, querelaſque ſuas ad Parlamentum & ad Regem detulit. Anno 1587. eam Bullam Rex caducam & irritam haberi paſſus eſt, perſolutis ſibi à Clero centum millibus philippæorum. Anno 1577. dum Comitia Regni Bleſis celebrarentur, obnuntiavit Clerus ibi coactus his alienationibus, & oneribus aliis, quibus ferendis jam impar eſſet; eique obnuntiationi ſubſcripſit Conventus Melodunenſis anni 1579. Hæc carptim delibanda viſa ſunt ex Cleri monumentis, triſtiſſimorum temporum luctuoſa remedia, quæ nec ſilere, nec ſine gemitu referre fas eſt.

Ibid. p. 741. 745. 750. 757. 775. 796. 811. 813.

XVI. Huic jam diſſertationi de exactionibus in Clerum, & de Decimis ad bella ſacra perſolutis, ad Imperii Conſtantinopolitani recuperationem, ad utriuſque Eccleſiæ unitatem reſtituendam, ad Albigenſes comprimendos, ad amoliendos Turcas, ad Calviniana bella, ad Eccleſiæ denique & Regni tuitionem, modum finemque ponet Vvillelmus Pariſienſis Epiſcopus. Fas eſſe cenſet ille donis affici Reges, Principes, alios quoſvis, qui Eccleſias extruxerunt, dotaverunt, locupletaverunt, dum ne quo gravi damno ipſæ afficiantur Eccleſiæ. Id enim memoris animi, & pietatis officium eſſe, cujus nos ipſa natura admoneat; his reciprocis Eccleſiæ in Laicos donis, horum pietatem, benevolentiam, largitatem magis magiſque inflammeſcere, quæ aliàs extingueretur; denique vel ipſa quæ à Cœnobiis proficiſcuntur dona, ſeminis inſtar eſſe, ex quo plurima inde ſeges efloreſcat. *De his quæ Regibus & Principibus dantur, Patronis Eccleſiarum & fundatoribus, & donatoribus & ditatoribus, dicimus, quia licet. Dummodo ex ejuſmodi donationibus non lædantur enormiter Eccleſiæ. Hi ſunt uſus pietatis, quoniam ex virtute gratitudinis, etiam jure naturali debentur hujuſmodi hominibus. Aliàs etiam impii ſunt, quia gratia eorum qui ex pietate talia donaverunt, quodammodo conſervatur in eis, & devotio nutritur, quæ per contrarium extingueretur. Donationes verò quæ fiunt aliis perſonis à Monaſteriis, ſi ea intentione fiant, quia præſumuntur utiles Eccleſiis vel Monaſteriis, magis ſeminationes ſunt, quàm donationes, ſicut & quidam de Ordine Ciſtercienſi nobis quandoque reſpondit.*

De Morib. c. 2. 10

Habet & Joannes Gerſonius, quæ non minùs appoſitè hìc attexantur: Pauperum eſſe res Eccleſiæ cæteras, Clericorum modeſto ſumptu antè decerpto; à Bernardo & Hieronymo ſacrilegii & furti reos agi eos, qui his ſuperfluis pauperes fraudant; ab hac Clericorum in pauperes avaritia & inhumanitate promanaſſe exactiones, quibus jamdiu à laicis fatigantur; nec enim tributis & vectigalibus jam ſubeſſe poſſe, quæ in cæleſte ærarium manus pauperum tranſtulere. Ita ille in Sermone ad Concilium Provinciæ Remenſis anno 1408. *Fiat ulterior proviſio, ne pauperibus ſua bona auferantur, vel detineantur. Hæc ſunt ea bona, quæ viris Eccleſiaſticis ſuperſunt, ultra ſimplicem victum & veſtitum juxta decentiam ſui ſtatus in Eccleſiæ Republica. Notiſſima eſt hoc loco, ſed duriſſima Bernardi atque Hieronymi ſententia, qui retentionem hujuſmodi, vel luxurioſam profuſionem, non dubitaverunt ſacrilegium, imò omni ſacrilegio & deprædatione damnabiliorem appellare. Videant Eccleſiaſtici, ne fortè ab hoc juſto Dei judicio proveniant rapinæ ejus, & conculcationes indignæ, & juriſdictionum ſuarum uſurpationes. Quia quandoque quod non habet Chriſtus, tollit fiſcus.*

Sua Hoſpitalariis intacta fuit immunitas, ſua & Ciſtercienſibus, & Carthuſianis, aliiſque Congregationibus Religioſis, quamdiu illibata illis conſtitit primigenia pietatis forma, paupertatis amor, frugalitas, ſuperfluorum omnium in pauperes larga diſtributio. In ea ergo verſabatur Gerſonius ſententia, æquè & Beneficiarios omnes ſua immunitate potituros ſemper fuiſſe, ſi primævæ paupertatis & parcimoniæ retinentiores fuiſſent; ſi diſpenſatores ſe, non dominos geſſiſſent rerum Eccleſiæ; ſi neceſſario contenti victu, cultuque, reliqua in pauperes effudiſſent. At ubi patrimonii pauperum diſpenſatores cum ſæculi Magnatibus de luxu, de deliciis, de pompa certarunt; tum volente Numine factum eſt, ut ſacris opibus ita profanatis nihilo plus parceretur, quàm prophanis.

XVII. De Pragmatica ſancti Ludovici & hoc ſilui capite, & ſuperiori, quòd propoſitæ hìc mihi non fuerint niſi exactiones in Clerum Principibus ſolvendæ. Immunitas enim & bonorum Eccleſiæ, & Clericorum, non ferè niſi ad Principes ſæculares refertur. Si quid Romanis Pontificibus perſolutum eſt, id ad ſecundum potiùs & ſequentem librum ſeponendum eſset, quo diſtributionem expendemus canonicam bonorum Eccleſiæ, ubi & Epiſcoporum & Papæ utique ratio habita eſt, ad neceſsarios ſumptus ab eis faciendos. Actum eſt & hoc alicubi capite de decimis permiſſione & authoritate Pontificum collectis, ſed non ad Pontificum uſus illæ deſtinabantur. Principibus temporalibus eæ cedebant, curam in ſe recipientibus, vel recuperandæ Orientalis Eccleſiæ, vel retinendæ, abigendorum, vel opprimendorum Turcarum, novellarum hæreſum in ipſo ſui exortu præfocandarum.

Adde & viris quibuſdam doctis viſam eſse fidem hujus B. Ludovici Pragmaticæ, non ſatis firmis niti fundamentis. Res ejus geſtas litteris conſignarunt Hiſtorici complures, altiſſimum apud eos omnes ſilentium de hac Pragmatica. Adde rurſus ſiquæ fuerunt eo regnante Romanorum Pontificum in Eccleſiam Gallicanam exactiones, eam pecuniam in manus veniſse ſanctiſſimi Regis ad ſacras ejus expeditiones: ut procul ſit à veri etiam ſpecie, iniquo illum animo eas tuliſse. Quin & propiùs à vero abeſt, ſolicitatos non ſemel à S. Ludovico fuiſse Pontifices, ut id genus exactionibus aſſentirentur; unde & in Pontificem tunc & in Regem tam crebra Cleri murmura.

Addam & quod habet Chronicum vetus Neuſtriæ à ſummo viro Ducheſnio publicatum: cùm anno 1254. flagitaſset B. Ludovicus à Papa novam decimam in Clerum ad ſacram militiam, Procuratores Eccleſiarum Galliæ Cathedralium Lutetiæ congregatos, Pontificem per litteras certiorem feciſse, quas in anguſtias detruſa eſset Eccleſia Gallicana his decimis, duodecimis, centeſimis, aliiſque oneribus: *Novit veſtra ſanctiſſima*

Pater-

Script. Norman. p. 1012. *Paternitas, & in fines orbis terræ credimus exiviſſe, quantis perturbationibus & preſſuris univerſalis Eccleſia, potiſſimè Gallicana ſit turbata, nunc decimam, nunc duodecimam præſtando, nunc centeſimam, nunc multarum aliarum exactionum gravamina ſuſtinendo.* Ab uno Pontifice ſpem ſibi affulgere aliquam priſtinæ libertatis teſtificantur: *In quibus niſi à Sede Apoſtolica plenam poſſit aſſequi libertatem, peſtis iſta latiſſimè ſe diffundet.* Poſtremæ infælicitatem expeditionis ſacræ ex eo profectam eſſe, quòd decimarum & duodecimarum extorſionibus per annos duodecim, & exhauſtæ eſſent Eccleſiæ, & dehoneſtatæ. *Unde ſpoliati ſunt veri Hebræi, ditati Ægyptii, & Iſrael anathemate pollutus, coram hoſtibus licet inimicis Crucis ſtare non potuit? Quia anathema decimæ & duodecimæ per duodecim annos inventum erat in medio ſui.* Occupatus Pontifex precibus & Epiſtolis Regis, duriùs habuit Procuratores Capitulorum, decimaſque conceſſit ad tres annos, gravibus pœnis in contumaces ſæviturus. Ubi res ita comparatæ erant, locus haud ſanè erat Pragmaticæ iſtiuſmodi. Adde quòd ne iis quidem temporibus mentio ejus facta eſt, quibus ea opportuniſſima fuiſſet. Graſſante ſchiſmate Avenionenſi, ſub Carolo VI. Rege, quando ſublatæ ſunt omnes Romanæ Curiæ exactiones, nuſquam ullum hujus Pragmaticæ veſtigium. Ne tum quidem commemorata eſt, ad exempli authoritatem, ubi ſub Carolo VII. Pragmatica Sanctio concinnata eſt. Ejus primùm, ut apparet, meminere delegati Senatus Pariſienſis in commonitorio ſuo ad Ludovicum XI. ut ſuprà declaratum eſt.

CAPUT XLIV. *P. 4. l. 3. c. 25.*

De Immunitate Clericorum, & bonorum Cleri in Hiſpania & in Oriente, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Initia Tertiarum & Decimarum è rebus Eccleſiæ perſolutarum in Hiſpania, invadentibus Regibus, vel à Sede Apoſtolica impetrantibus. Sacra bella in Hiſpaniis perpetua, ad ejicendos Mauros, qui Eccleſias & Provincias noſtras invaſerant.

II. Quàm inexorabilis neceſſitas expreſſerit has expeditiones ſacras Orientis & Occidentis.

III. Rurſus Tertiæ & Decimæ conceſſæ adversùs Sarracenos Hiſpaniæ & circumjacentium Inſularum.

IV. V. Variæ vices harum in Hiſpania Tertiarum.

VI. Aliæ exactiones in Hiſpania.

VII. Exactiones in Clerum Orientalem.

I. CUm in poteſtatem Sarracenorum Africæ veniſſet Hiſpania, ſuo ſibi ipſa in ſinu alenda habuit ſacra bella poſt annum Chriſti ſeptingenteſimum perpetua, ſumptu Cleri ſui partis innumerabilibus victoriis, quibus Eccleſiæ & Regno libertas redintegrata tandem priſtina eſt. Ita neceſſe fuit ſejunctim hìc de ea agi, ut quæ ad Orientalia Chriſtianorum bella nec militem unquam ferè, nec pecuniam contulerit; ſuis ipſa ſatis ſuperque bellis diſtricta, nec materiam laudum ac triumphorum extra ſuos fines aucupata. Ideo & ſingulares hìc viguere exactiones in Clerum, alibi prorſus inauditæ.

Id genus fuere Tertiæ, quæ primùm exigi cœptæ ſunt ſub Caſtellæ Rege Henrico adhuc impubere, qui anno 1214. in Alfonſi patris ſedem ſucceſſerat. Alvares Comes, cui & minoris Regis inſtitutio concredita fuerat, & adminiſtratio Regni, non ſatis firma, nec decora poſuit ſuæ dominationis fundamenta, Magnates deprimere, exugere pecunioſos, expilare & atterere Eccleſias, fiſco Regio vendicare tertiam illam decimarum ſacrarum partem, quæ reparandis Eccleſiis canonicis inſtitutis fuerat dicata. *Cœpit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi divites exhaurire, Religiones & Eccleſias ancillare, & decimarum tertias, quæ ad Eccleſiarum Fabricas pertinebant, cœpit ſimiliter infiſcare.* A Roderico Decano Eccleſiæ Toletanæ, & tum Vicario generali Archiepiſcopi Toletani, excuſſum eſt excommunicationis jaculum in caput novi Miniſtri, quo conſternatus reſtituit prædam hanc omnem, juramentoque ſe obligavit, nihil ejuſmodi ſe poſthac moliturum. Denique Rex ipſe totum quidquid id erat juris Tertiarum ejuravit in perpetuum. Hæc prolixè narrat Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, ex quo exſcribenda hìc ſunt verba ipſa Regiæ Epiſtolæ. *Notum ſit omnibus, quòd ego Henricus Dei gratia Rex Caſtellæ & Toleti, conſiderans me peccare graviter in accipiendis tertiis Eccleſiarum in meis uſibus expendendis, ſalubri conſilio ductus, promitto Deo & B. Mariæ ejus genitrici, & ſanctæ Eccleſiæ, quòd numquam eas de cætero accipiam, neque violentiam ſuper eis inferam Eccleſiis, nec ſuper his ſuſtinebo eis injuriam inferri.* L. 9. c. 1.

Author eſt Mariana Sancio Arragoniæ olim Regi à Gregorio VII. Papa conceſſum fuiſſe, ut res & terras Eccleſiæ, quas à Maurorum poteſtate ſubduceret, in poteſtate ipſe ſua haberet, aut pro arbitrio ſuo ea conferret. *Data ante aliquot annos à Gregorio VII. Pontifice Romano facultas, decimas & vectigalia templorum, quæ extructa denuo, aut Mauris erepta eſſent, pro arbitratu permutandi, invertendi, attribuendive quibus mallet.* Verè pro libitu ſuo uſus eſt & abuſus Reſcripto Pontificio Sancius; ſed puduit illum tandem aliquando, pœnituitque ſuæ perverſitatis: itaque Eccleſiæ res omnes in integrum reſtituit. Iraſcitur non immeritò Mariana compluribus Principibus, qui Sancii rapinas imitantur, nec inducunt unquam in animum, ut & pœnitentiam imitentur. L. 10. c. 7.

Subjicit idem rurſus anno 1102. ab Urbano II. conceſſum fuiſſe Petro Arragonum Regi, ut decimas caperet & proventus Eccleſiarum, quas Mauris eriperet, aut de novo excitaret, dum ne Cathedrales eæ eſſent. Quod & in ſucceſſores propagandum erat privilegium. *Petro ſub initia belli ſacri poſteriſque Regibus atque Regni Proceribus Urbanus Pontifex Magnus conceſſit, ut templorum quæ denuo extructa eſſent, decimas & reditus ipſi perciperent, exceptis tantùm iis quæ Epiſcoporum ſedes erant. Tanta erat cupiditas impiæ gentis extirpandæ, ut quid incommodi ea indulgentia allatura eſset in poſterum, non ſatis conſiderare viderentur.*

Anno 1236. Ferdinandus Caſtellæ & Legionis Rex Corduba opulenta cum primis & præpotente civitate ſubacta, à Pontifice elicuit diploma, quo ſinebatur exigere in Eccleſias Regni ſui viginti millia aureorum nummorum, quo Mauros ejicere, Eccleſias eorum pergeret eximere ſervituti. Archiepiſcopo Toletano, & Epiſcopis Burgenſi, atque Uxamenſi mandavit Gregorius IX. ut eam ipſi pecuniam colligerent, & Regi ſuppeditarent. Anno 1274. Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi II. decimas quidem Clero Occidentali in ſex annos indixit ad Orientales reſtaurandas expeditiones; at Alfonſo Caſtellæ Regi annuit, ut eas ſexennii decimas ex Regno ſuo collectas in Sarracenos expenderet, dum ſuas in Imperium ſpes abjiceret, concederetque Rodolpho Hasburgenſi, qui jam apud Aquiſgranum Imperii infulis ſolemniter inauguratus fuerat. *Sibi ab Imperii negotio deſiſtenti decimam omnium Eccleſiaſticorum redituum ſuorum regno-* Rainal. n. 60. Idem n. 49.

regnorum & terrarum, uſque ad ſex annos, ſicut ad Terræ ſanctæ ſubſidium, in præſenti ſacro Concilio eſt conceſſa, gratioſè concedere cogitamus, &c.

Alfonſum refert Mariana poſt ſolutum Lugdunenſe Concilium Pontificem Lugduni adiiſſe, ut ne ſibi ipſe, ſuoque in Imperium juri deeſſe videretur; re infecta in Hiſpaniam retro flexiſſe veſtigia, & Imperatorio ſe venditaſſe nomine, donec Archiepiſcopus Hiſpalenſis Pontificis Romani authoritate munitus, oſtenſo cenſurarum ſacrarum mucrone, perſuaſit tandem, ut abjecta vani & vacui nominis umbra, mallet ad aliquot annos jure frui decimarum in ſuas Eccleſias, hoc eſt interprete Mariana, ea decimarum parte tertia, quæ ad ſarta tecta Eccleſiarum à priſcis
L. 13. c. ult. Conciliis fuerat ſegregata. *Decumæ tantum Eccleſiarum in ſumptus belli Maurici conceſſæ ſunt. Tertias vulgo decimas, nimirum decumarum tertia, quam in templorum fabricationes & ſarta tecta conſumere moris erat, datum ut regium in fiſcum inferretur, lege non in omne tunc tempus lata, ut arbitror, ſed annorum numero definito.* Hoc initio affirmat ille cœpiſſe Caſtellæ Reges ſacras Eccleſiæ opes delibare. *Hoc initium Caſtellæ Regibus ſacros templorum reditus decerpendi.* At ſuprà relatis ipſius Gregorii Papæ verbis interpretatio ſincerior continetur, quàm quæ à Mariana excogitata eſt, conceſſionis Regi factæ. Nec enim tertia decimarum, ſed decima tantùm una annua à Gregorio conceſſa Alfonſo eſt ad ſex annos, convenienter Decreto Concilii Lugdunenſis II.
Rainald. n. 19 Anno 1276. Gregorio X. ſucceſſit Innocentius V. à quo confirmata eſt conceſſio decimarum Caſtellæ Regi à Præceſſore facta; delegati ſunt & ab eo Epiſcopi, ut nequid ex iis defraudaretur, facta etiam poteſtate cenſuras evibrandi. Ita ſtatuebant hi Pontifices, his ſuis decretis nihil derogari Decretis Concilii Lugdunenſis, eas decimas indicentis, ad expugnandos in Oriente Sarracenos. Orientales enim in Hiſpania ipſa Sarraceni debellabantur, cùm inde in Palæſtinam frequenter auxiliares Maurorum copiæ influerent. Vide ut de his perſcriberet Innocentius V. ad Epiſcopum Ovetanum: *Diligenter attendens, quod Sarracenorum impugnatio ipſarum partium cedit in favorem non modicum & grande ſubſidium Terræ ſanctæ; cum à Sarracenis eiſdem magnum ſoleat Babylonicis perſecutoribus Terræ ipſius infeſtis, ſuffugium exhiberi.*

II. Vel hinc revinci poſſunt, quibus necdum ſatis explorata videtur neceſſitas ſacrarum hujuſmodi omnium in Orientem expeditionum, atque adeo & exactionum ad earum ſumptus. Plurimum in eo momenti eſt, quod pauciſſimi tamen ſeriò perpendunt, in conjunctione ſcilicet & confœderatione Sarracenorum cum Africanis, cum Babylonicis, cum Orientalibus. Complectebatur enim reapſe Monarchia Sarracenica Africam, Aſiam, & permagnam Europæ partem; latiùs in dies per Aſiam propagabatur, Europæ finibus ſemper propior, ex Africa in Hiſpaniam novas ſubinde copias trajiciebat, ut in univerſam aliquando Europam exundaret. Octingentis propemodum annis in Hiſpania laboratum, certatumque eſt, ut inde Mauri funditus ejicerentur. Mirum eſt potuiſſe unam gentem in ſuo ipſius gremio incubantes exterere ac profligare: nec potuiſſe quidquid eſt Chriſtiani nominis in Oriente eos cohibere, ne in Europam ſe infunderent. Non uno ſtimulabamur deſiderio recuperandæ Hieroſolymæ, dum in hæc ſacra bella ferveremus. Sed ut procul ſummoverentur hoſtes infeſtiſſimi Chriſtianæ fidei & Reipublicæ. Non ſola illos excludere Palæſtina moliebamur, ſed Aſia Minore, Thracia, Imperio Conſtantinopolitano, Græcia & Hungaria. Ex eventu enim patuit, his omnibus Provinciis illam jam tum incubuiſſe perniciem, longè quidem tum adhuc perſtrepentem, ſed in dies ſingulos propiùs adventantem. Ad id ſacræ decimæ, ad id ſacri belli claſſicum. Concilia, Pontifices, Reges, Principes & viri ſanctiſſimi, Ludovicus, Bernardus, præſagio quodam & ſpiritu cæleſti animati, id volebant, id urgebant, ut acerrimi Chriſtianæ Eccleſiæ hoſtes in ſuis ipſorum Imperii finibus vincerentur: non neſcii, ſi noſtras in Provincias penetrarent, extremam erupturam in regna Chriſtiani nominis & in Eccleſias calamitatem. Nemo tam excors eſt, ut neget & expeditiones ſacras, & Cleri decimas perneceſſarias fuiſſe, ad Hiſpanicis oris extrudendos Sarracenos. Atqui planum eſt peræquè & juſtas fuiſſe, & neceſſarias, ut occuparentur antè Sarraceni, quàm ut Hiſpaniam, ita & alia Occidentis regna involarent. Unum illud intereſt, quòd in Hiſpania propiùs nobis in oculos incurrebat periculum, ejuſque Regibus ſatis erat virium ad hoſtes paulatim atterendos; at Sarracenorum in Aſia incrementa procul audita, minùs movebant animos, minùs terrebant; nec ullus erat Princeps unus, qui & ex officio proprio, & pro poteſtate rem gereret, pecunias à Pontificibus & Conciliis indictas colligeret, manus conſereret. Minùs afficiunt, quæ procul, quàm quæ propè geruntur; minùs movet publica res, quàm privata; undique nunc inſtat hoſtis Chriſtiani nominis, ad muros, ad portas furit: ut fateri tandem cogamur, conſultiſſimè Majores noſtros voluiſſe eos ab extremis etiam illos finibus arcere.

III. Repetenda jam nobis Hiſpania eſt, ubi anno 1277. Rex Arragonum tribui ſibi exoravit Rainald. n. 7. decimas in Concilio Lugdunenſi decretas, ut Regni ſui Sarracenos deleret. Anno 1279. Nicolaus III. Nuncium in Hiſpanias ablegavit, qui Regem Caſtellæ ab obruendis Eccleſiæ libertatibus avocaret, & ne jam amplius ſineret publicis oneribus ac vectigalibus ſubjici eos agros, qui antequam Eccleſiæ fiſco, ſive donatione, ſive emptione accederent, iis erant immunes. *Si Eccleſia vel Religioſi acquirunt per donationem, poſſeſſionem, vel alio juſto titulo vaſſallos aut poſſeſſiones exemptas ab omni fiſco & regalibus, poſtquam tranſeunt ad dominium Eccleſiæ vel Religioſorum, Rex facit poſſeſſiones & vaſſallos ipſos ſibi cenſuales & tributarios.* Idem n. 26. Anno 1300. conceſſit Bonifacius VIII. Jacobo Regi Arragonum decimas Idem nn. 19. 20. Cleri in tres annos, quò Friderico bellum inferret, qui Siciliam invito Pontifice, cujus id erat Beneficium, invaſerat. Anno 1304. Benedictus XI. Sardiniam & Corſicam Inſulas Regi Arragonum ſubjugandas permiſit, & in ejus belli ſumptus trium annorum ſacras decimas ei indulſit. Anno 1305. Clemens V. Jacobo Inſularum Balearidum Regi decimas redituum Cleri in quinquennium dedit, ut Sarracenos undique incurſantes ſummoveret. Perinde erat & de Sardinia, Corſicaque, quas Reges Arragoniæ clientelari jure, hominio & fidei ſacramento præſtito, à ſede Apoſtolica obtinuerant. Anno 1306. confir- Idem n. 11. mata ſunt à Clemente V. decreta Benedicti XI. additæque Regi decimæ ad biennium. Anno 1309. Arragoniæ & Caſtellæ Reges conſociatis exercitibus, ad expugnandos Granatenſis Regni Sarracenos caſtra moverunt. In id Pontifex idem ſacras decimas ad triennium contulit. Anno 1330. Caſtellæ, Luſitaniæ, Arragoniæ & Navarræ Reges, Mariana l. 25. c. 9. ad extrudendos Granatenſi Imperio Mauros conjurati, decimas in ſuum quiſque Clerum à Pontifice flagitarunt ad decem annos ſibi concedi. Rainal. n. 4 Pontifex, erat is Joannes XXII. ad biennium conceſſit, eorum pia conſilia laudibus in cælum extulit: at de Caſtellæ Rege peramanter conqueſtus eſt, qui petitionibus ſuis nullum poneret modum, nec meminiſſet ad hoc ipſum bellum non ita pridem permiſſam ſibi fuiſſe ſede

Apostolica decimam unam, & bessem ejus tertiæ, quæ ad sarta tecta Ecclesiarum segregari solet, idque ad annos quatuor permissum. *Cum decimam Ecclesiasticorum redituum, præterquam militarium Ordinum, & duas partes tertiæ decimarum reservari solitæ pro Ecclesiarum fabricis, tibi usque ad quadriennium concedendas duximus, in subsidium negotii memorati.*

Ita cùm Hispania bellis flagraret sacris penè perpetuis, perpetuæ quodammodo erant & decimarum sacrarum solutiones; & Castellæ Regibus jam concedi incipiebant tertiæ, vel tertiarum tertiæ, restaurandis Ecclesiis dicatæ. Anno 1331. ab eodem Joanne XXII. Castellæ Regi decimæ in quadriennium permissæ sunt, ad Granatenses Mauros terra marique oppugnandos; concessæ sunt & tertiarum tertiæ duæ. Anno 1367. concessum perhibet Mariana ad Urbano V. Regi Castellæ, ut tertiæ decimarum, quæ hactenus Cameræ Apostolicæ inferebantur, Regio posthac addicerentur fisco, ad Sarracenici belli impendia. *Ut tertia decimarum, quæ Romanis Pontificibus obvenire solita erat, ex Sacerdotiis Castellæ, deinde esset Regibus belli sacri subsidium Mauris extirpandis.* Anno 1377. Tarraconensis Provinciæ Concilium Barcinone congregatum, deliberasse fertur de pecuniario subsidio, Regi Arragonum conferendo. Anno 1385. ad celebrationem anni quinquagesimi Regni sui petiit Rex sumptu Cleri aliquo se juvari. Anno 1421. Martinus V. Joanni Regi Castellæ ejusque successoribus indulsit tertiam decimarum reparandis templis olim destinatam, ad expensas belli Mauris Granatensibus inferendi, tamdiu solvendam, quamdiu ei bello strenuè incumberetur, nec aliò ea pecunia converteretur. *Præfatas portiones, sive tertias tibi pro te, & tuis hæredibus & successoribus pro fidei adversùs Infideles defensione & dilatatione, guerris & guerrarum causis durantibus, à te & eisdem successoribus hujusmodi defensionis & dilatationis bellis operam dantibus efficacem, petendas, exigendas ac recipiendas, ac ad præfatum duntaxat belli ac defensionis & dilatationis usum efficaciter convertendas & integraliter applicandas, authoritate Apostolica assignamus, concedimus & ordinamus.*

Rainald. nu. 19

L. 17. c. 11.

Hisp. Ill. to. 1. p. 184. 24.

Rainald. n. 17.

IV. Ex his illud patet, 1. Tertias restaurandis olim templis consecratas, à Regibus nunc usurpatas primò fuisse, mox restitutas. 2. Exinde nonnunquam ab Apostolica sede Regibus concessas fuisse, ad Mauricas expeditiones. 3. A Gregorio VII. & Urbano II. concessas his Regibus fuisse omnes prorsus decimas Ecclesiarum, quas conderent novas, vel jugo eximerent Sarracenorum. Marianæ quidem supra visum est, tanto ardore animi expetitam fuisse Maurorum ex Hispania ejectionem, ut minus pensi interim haberetur, quantum aliquando mali emersurum esset ex his decimarum concessionibus. Providè sanè & consultissimè Mariana, pro eo quo degebat ipse ævo, funditus tum extirpatis ex Hispania Sarracenicæ dominationis reliquiis. At non ita consultum videri poterat horum duorum Pontificum ætate, hoc est, eo tempore, quo quadringentis jam annis obtrita jacebat Hispania penè universa sub Sarracenorum potestate, & quo ab ea eximendam illam aliquando esse, aut nulla, aut modica suberat spes. An non conducibilius erat Regibus Christianis eas condonari decimas Ecclesiarum non Episcopalium, quàm ut Mauris cum Ecclesiis & fundis ipsis subesse finerentur? An ea instrumenta subducenda Regibus erant recuperandarum Christiano nomini harum Ecclesiarum, meticulosa & incerta futuri provisione, fore ut post annos quadringentos, depulsis & contritis prorsus Mauris, ægrè adducerentur Reges ad eas decimas Ecclesiis Parochialibus restituendas? Nonne ita vulgo persuasum est, à Concilio Lateranensi laicis dimissas decimas infeodatas, etsi minùs constaret, quòd concessæ eis aliquando fuissent, aut quòd ad Ecclesiæ utilitatem expensæ fuissent? 4. Regibus annuebantur tertiæ decimarum ad belli Maurici impendia, quòd ea esset horum bonorum conditio. Gerebantur enim Maurica bella ad Ecclesias captivitate absolvendas, & ad earum mox sarciendas labes. Mirum non est proventus reparandis sacros templis, iis expendi hostium potestati subducendis, & ita demum resarciendis. 5. Nec integræ plerumque tertiæ Regibus concedebantur, sed tertiarum tertiæ duæ. Ita residua erat tertia una tertiæ ad restaurationem templorum, quæ nostræ jam potestatis erant. 6. Cùmque non in ea semper bella Tertiæ istæ consumerentur, propter alias Regni necessitates, quibus à Mauricis bellis Reges abducebantur: earum placuit Pontificibus se per eas bellorum intercapedines custodes esse, sive ut eæ Regibus recalescente bello sacro refunderentur; sive ut in alios necessarios usus cederent, ubi plurimum Ecclesiæ discriminis imminneret. 7. Ita segregatio illa tertiæ decimarum, aut duarum ejus tertiarum, usitatissima jam & ordinaria erat, quando eam Joannes Castellæ Rex addici sibi pervicit conditionibus iis, quæ earum usum, si observatæ fuissent, Ecclesiæ compendiosissimum approbassent. Nimirum, ut nec ab ipso, nec ab ejus successoribus eæ expenderentur, nisi ad Maurici belli impensas, & per intervalla belli ne exigerentur quidem. Addiderat & Martinus V. cautionem aliam, ut vigesimo quoque anno ea decimarum tertia partim Ecclesiis Parochialibus, partim Cameræ Apostolicæ concederetur.

V. Anno 1475. Sixtus IV. Papa Castellæ Reges videns belli Maurici & Granatensis curas animo suo penitùs expunxisse jamdiu, easque decimarum tertias ad profanos usus dissipari, denique Parochiales Ecclesias collabi, quòd vigesimo quoque etiam anno eæ tertiæ subtraherentur; Martini V. concessionem Castellæ & Legionis Regibus factam retractavit, jussitque eas tertias Ecclesiæ reddi, ita tamen ut earum semissis Cameræ Apostolicæ permitteretur, ad Turcici belli expensas. Nec multo interposito tempore Ferdinandus Aragonum Rex, uxore ducta Elisabetha Castellæ Regnorum hærede, & in unum conglutinatis iis Regnis, summa zeli, summa virium contentione cum Granatensibus Mauris bellum ingressus est. Quò viam illi muniret Innocentius VIII. anno 1486. Rescriptum concessit, quo censum exigere posset & vectigalia in omnem Arragonicam ditionem, citra Regni Comitiorum convocationem: quod ejus Regni moribus adversabatur. Impetratas ab eo apparet fuisse jure perpetuo fruendas decimarum tertias. Author est Covarruvias concessas etiam illi fuisse decimas Ecclesiarum Regni Granatensis, dum idonea dote Ecclesias instrueret. *Reges Catholici Ferdinandus & Elisabetha decimas Regni Granatensis obtinuerunt à Pontifice Maximo cum onere dotandi Ecclesias.* Relatæ sunt alicubi à Barbosa exactiones à Regibus Hispaniæ in Clerum factæ, annuentibus Pontificibus Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Paulo V. & Urbano VIII. Consule, si vacat, Barbosam ipsum.

Rainald. nu. 19. 20.

Rain. n. 55.

Covarruv. Pract. c. 35. n. 2. § 1. tertio quoties. Barbosa de off. & pot. Par. l. 3 c. 25. Par. 3. n. 53. 54.

Anno 1514. eodem privilegio Leo X. Emmanuelem donavit Regem Portugalliæ, ut decimas & decimarum tertias acciperet, & ii nervi essent belli, quod Africæ & Indiarum Orientalium Infidelibus jamdiu inferebat. Porro sacros hos reditus testatum facit Osorius, adeo non in sacras expediones depensos esse, ut in Aulæ & effæminatorum hominum delicias profusi fuerint. *Sumptus sacræ pecuniæ moderatos, & hominibus qui non militiæ sacræ nomen usurpant, sed pro Religione sanguinem profundunt,*

Rain. n. 108.

dunt, attributos, laudandos censeo. Tantam largitionem ex sacris vectigalibus in luxum multorum hominum, qui numquam gladium strinxere, fieri minimè ferendum arbitror. Nec ab eo tamen silletur, displicuisse Emmanueli ipsi eam rei sacræ profanam dilapidationem; Decimas & decimarum Tertias ab eo Ecclesiis restitutas fuisse, ex quo justissimæ in eum laudes redundarunt; Clerus verò sua ipse sponte centum quinquaginta philippæorum millia in ejus ærarium intulit. Anno
Sponds. n. 7. 1517. Madritii in Hispania cojit generalis Conventus Cleri, rumore nimirum priùs in vulgum dedito Pontificem ad sumptus belli Turcici decimam unam flagitaturum. Statuit verò tum Clerus, si quid ejusmodi Pontifex peteret, etiam atque etiam ei supplicandum, ne rei instaret, cùm in Conciliis decretum fuisset, ne quando eæ decimæ exigerentur, nisi postquam in pomœria Christianæ Reipublicæ hostes irrupissent. Anno 1522. petiit à Pontifice Carolus V. ut Annatæ Germanicæ Ecclesiæ sibi donarentur, ad eam adversùs Turcas & hæreticos muniendam. Abnuit tum quidem Pontifex, at anno 1523. concessit ei Adrianus VI. quartam partem proventuum sacrorum omnium Hispaniæ. Iniquissimo id tulit animo Clerus Hispaniarum, & non pro-
Rain. nn. 55. vocavit ille quidem, sed supplicavit Pontifici, rei notitia certa minùs tum informato, accura-
Spondan. n. 9 tiùs postea informando; at ab Archiepiscopo Granatensi, cui rei executio delegata fuerat, juxta formulas juris provocavit.

Hæc autem appellatio ab Archiepiscopo Granatensi Rescripti Apostolici executore, cujus copia nobis facta est, multa habet, quæ piaculare fuerit hìc præteriri. Multis se Clerus Hispanicus tuetur rationibus, ne ei subesse assentiatur exactioni novæ quartæ partis suorum proventuum 1. Quòd in Concilio Constantiensi statutum sit, ne quid Pontifex exigat à Clero peculiaris cujuscumque Regni, nisi assentientibus ejus Prælatis, ex majori saltem parte. 2. Sixtum IV.
Preuves des Libert. de l'Eg Gall. l. 22. nu. 29. charitativo subsidio accepto ab Hispaniarum Clero, Rescriptum concessisse, quo exinde omnibus decimarum, aliisque subduceretur exactionibus: eumque veluti solemnem habendum esse Contractum inter Apostolicam Sedem & Clerum Hispaniarum. 3. Ab Ecclesiæ Regibus jamdiu accipi annuas decimarum tertias, ad perpetua quædam bella eis imminentia: eas certè impræsentiarum à Regnis Castellæ & Legionis percipi. *Cùm ex Decimis & reditibus Ecclesiasticis regnorum Castellæ & Legionis Ecclesiis debitis & Clero, totam seù partem, quam vulgus Tertias appellat, ex concessione Apostolica Reges dictorum regnorum pro continuo bello contra Infideles singulis annis perceperint, prout Cæsarea & Majestas Regia Caroli Regis percipit de præsenti; hæc subventio & subsidium sufficere deberet pro bello contra Turcas infideles, absque nova Quartæ impositione.* 4. Ab Equitibus S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & S. Joannis Hierosolymitani, maximam partem obtineri Ecclesiasticorum Hispaniæ redituum, ad Infideles perpetua quadam bellorum contextione fatigandos. 5. Italiam discrimini propiorem una defungi decima; non ergo Hispaniæ procul semotæ & longè tutiori onus indicendum esse, quartæ partis solvendæ suorum redituum. 6. A Caroli V. avo Ferdinando Rege desponsum esse Clero Hispaniæ, non passuros omnino Reges eum novis subesse exactionibus, nisi conditionibus eo Contractu definitis. Ei Contractui jam tum Pontificis, postea etiam Caroli V. confirmationem accessisse.

Addita est Concilio Mexicano anno 1585. erectio Ecclesiæ ipsius Mexicanæ, & designatio tunc facta & dignitatum ejus & proventuum. Ibi autem declaratur, 1. ejus Diœceseos decimas quadripartitum iri, unam partem mensæ Archiepiscopi, alteram Capitulo addicendam. 2. Regni Hispaniæ in duas illas quartas partes decimarum proprium & peculiare jus quidem suum fuisse, sed eò illum Archiepiscopis & Capitulo cessisse, ut tantò lætiùs & uberiùs eorum precibus & votis Deo commendaretur. *A quibus partibus,* Conc Gen. to. 15. pag. 1338. 1339. *licèt ex commissione Apostolica & longævo temporis usu, moribus & consuetudine approbata, eadem Catholica Majestas tertiam partem, Tertias in Hispania vulgariter nuncupatas, habere & recipere integraliter consuevit, &c. Nos & Capitulum exemptos esse voluit.* 3. Ita præcerptis duabus Archiepiscopi & Capituli partibus quartis, duas supereesse, quæ in novem secandæ sint, quarum duæ addicuntur Regi Catholico, ut summo Ecclesiarum Patrono, Fundatori & Defensori. *Reliquæ verò duæ quartæ partes, iterum in novem dividendas partes decernimus; duas quarum eidem Majestati Serenissimæ in signum superioritatis & juris Patronatus, ac ratione acquisitionis prædictæ terræ, futuris perpetuis temporibus percipiendas & levandas applicamus.*

VI. Ex Cardinalis Offati Epistolis accepimus, anno 1575. solutas Pontifici decimas fuisse ex omnibus Italiæ Provinciis & Principatibus, ad suppetias Imperatori ferendas adversùs Turcum; & Ducem Sabaudiæ operam dedisse, ut sibi eæ ascriberentur, quas suis ex ditionibus Nuntii Ep. n. 81. Apostolici colligerent. Certior postea factus est ipse, quod ad Sabaudiæ Ducem attinebat, censum eum esse, quem Sixtus V. in Clerum ei suum concessisset, confirmasset Gregorius XIV. Monet alibi idem summum vir Epistola anno 1596. data; ad exorandum Pontificis assensum in aliquam ex Clericis exactionem, allegari posse eam concessionem, qua Pius IV. anno 1560. Reges Hispaniæ demeruisset, ut quotannis per quinquennium à Clero exigerent trecenta millia ducatorum, ea lege, ut quinquaginta triremes instruerent adversùs Turcas, quæ Cleri triremes dicerentur, nec nisi in Turcas educerentur, octoginta triremes unà adornarentur aliæ sumptibus Regni. Anno verò 1562. ab eodem Rege impetratum esse, ut quadringenta viginti millia ducatorum à Clero exigeret, quò triremes Cleri in posterum sexaginta essent. Non silet tamen Ossatus quid officere possit, quòd scilicet Rex Hispaniæ eam Pontificis concessionem non satis bona fide adhibuerit ad Ecclesiæ utilitatem, nihil magnoperè adversùs Turcas molitus, & annua tamen à Clero emungens quingenta aut sexcenta ducatorum millia. Nec omittendum quod idem subdit: *Aliis concessionibus Pontificum, hac anterioribus vel posterioribus, quotannis Regem Hispaniæ elicere à Clero suo tres milliones ducatorum auri, nec toto orbe Christiano Clerum esse ullum, gravioribus exactionibus depressum.*

VII. Supersedere possemus attingendis immunitatibus & Cleri, & rerum Cleri in Oriente, cùm Imperatorias Leges eò pertinentes suprà deprompserimus. Pauciissima ergo hìc addemus. Anno 1057. Isaacus Comnenus Imperator Ecclesiam Constantinopolitanam priscæ reddidit libertati administrandæ rei suæ temporalis, citra Officialium Imperii interventionem. At non parum à se ipso descivit hìc ipse Imperator, cùm bene multorum Cœnobiorum prædia invasit complurima, pauca dimittens & necessaria, quibus victitarent. Narrat hæc Curopalates, approbatque excisum esse, vel circumcisum Monachis, quo luxu diffluebant; & benemeriturum censet fuisse de Ecclesiis prorsus Imperatorem, si & hanc eis vitiorum sementem omnino abscidisset. Bona pauperum in delicias abliguriri, nefas est à Monachis: à Principibus expilari, aliquantò atrocius flagitium est. Nihilo plus arduum, multò æquius autem fuisset ad meliorem frugem

Monachos Clericosque ab Imperatore revocari, quàm spoliari, & nequitiam nequitia cumulari. Liguritori Monacho vel Clerico succedit pius & sobrius, ita res Ecclesiæ ad pauperum commodum & ad naturam quasi suam redintegrantur. At ubi fisco Principis absorptæ sunt, & de rebus & de pauperibus conclamatum est. Subscripsit cælum nostræ huic sententiæ, demerso in eas calamitates hoc Imperatore, quæ non ferè possent non cælesti harum rapinarum vindictæ imputari. Plusculum sapuisset Curopalates, si ita cum Ecclesia sapuisset.

Nec minùs lugenda Alexis Comneni audacia, qui urgente necessitate sacra vasa & ornamenta Ecclesiarum in arcam suam devehi fecit. At cùm mox à Normannis copiæ ejus acciſæ fuissent & deletæ, etsi serò, sensit tamen quo ex fonte hæc in eum manasset calamitas; errorem suum publicata Bulla aurea confessus est anno 1082. eaque vetuit, ne posthac quacumque necessitate ejusmodi aliquid tentaretur. *Ne quis posthac sacra temerè contrectet, etiamsi Cadmea necessitas urgeat.* Anno 1148. Manuel Comnenus Imperator aurea Bulla similiter recantavit, quidquid à se priùs factitatum fuerat adversùs Ecclesias & Abbatias, cùm penè innovata Nicephori Phocæ audacia eas vetuerat fundos vel comparare novos, vel possidere. Anno 1411. Calojoannes Imperator Constantinopolitanus Turcarum vicinitate perterritus, in Italiam Galliasque trajecit, auxilia corrogaturus. Venetiis iter habens mutuam accepit ingentem pecuniam, cujus cùm usuras solvere nequisset rediens, à Venetis ultra progredi prohibitus est. Andronico ille filio habenas Imperii per absentiam commiserat, ad quem & Litteras dedit, ut à Clericis Laicisque exigeret pretium redemptionis suæ. Andronicus Imperio delectatus, rescripsit, eam pecuniam non posse totam à Laicis exolvi, à Clericis extundi posse nullam. Emmanuel minor natu filius, qui non ita ad naturæ affectus obduruerat, quamproperè eam pecuniam confecit, Venetias detulit, patrem libertati reddidit. Hoc Emmanuelis facto planum est, Andronici responsum ab ipsius, non à Clericorum inhumanitate profectum fuisse. Nec enim ulli unquam fuere Clerici, qui immunitatem & libertatem suam Principis & Imperatoris sui captivitate emptam voluerint, hoc est, immunitatum & libertatum suarum defensoris.

Baron. anno 13.

Ibid. nu. 41.

Calcond. l. 1.

Adjicienda est hìc ad calcem hujus capitis concessio Mahometis II. ejus Turcarum Imperatoris, qui Constantinopolin primus expugnavit, & eversò Orientis Imperio, Monarchiæ sedem ibi fixit Ottomanicæ. Vide quid ille Patriarchæ Græco Constantinopolitano, quid Episcopis Græcis concesserit ex Georgio Phranze. *Mahometes dedit litteras Patriarchæ, cum subscriptione authoritatis Regiæ, quibus illi à vexationibus cavit, rebellari vetuit, & quidquam tributi nomine ab eo exigi, vim à quopiam adversario & inimico adferri interdixit; ac ut vectigalibus & publicis contributionibus, ipsi, omnesque successores, & subjecti Episcopi in perpetuum vacarent, mandavit.* Intererat ad novi hujus Turcici Imperii stabilitatem, ut ea humanitate, & Ecclesiæ libertatum tuitione, Græcorum sibi animos conciliaret. Sed potuit nihilo tamen minus ille, non quid sua interesset, sed quid natura ipsa persuaderet, intueri. Gentes enim barbaræ ipsa sua efferatas prodit historia, veneratione semper singulari, & Numinis providentiam & Religionem prosecutas esse & Sacerdotium.

L. 3. c. 19. Lupus to. 1. pag. 8.

Narrat idem Phranzes, cùm Constantinopolin obsidione cinxisset idem ipse Mahometes II. non Monachos tantùm & Clericos hujus regiæ civitatis ad nocturnas compulsos fuisse vigilias, & ad opera quædam varia, sed & vasa sacra Ecclesiarum abrepta fuisse, procusaque ex his numismata ad stipendia militum; quod nec alunde quidquam ampliùs suppeteret Imperatori, ab eoque quadruplo plura restitutum iri promitteretur, soluta obsidione. *Et quoniam ad numeranda stipendia pecunia Palatium destituebatur, mandavit vasa Ecclesiæ sancta Deoque consecrata confringi, & in numismata redigi. Ac ne quis nos ut sacrilegos reprehendat, qui hoc temporibus adducti fecimus; etiam David idem egit, cùm esuriens panes propositionis comedit, quos nonnisi solis Sacerdotibus licebat comedere. Aiebat enim beatæ memoriæ Imperator, Si Deus urbem liberaverit, se Domino suo quadruplum restituturum.*

L. 3. c. 11.

CAPUT XLV. P. 4. L. 3. c. 26.

De Militia, quam Episcopi & Abbates Principi subministrabant, in Italia, Germania, Gallia, ab anno Christi millesimo ad millesimum ducentesimum.

I. Cùm Abbates & Episcopos majoribus Regni feudis & Beneficiis investisset Carolus Magnus, suppeditandæ sibi militiæ necessitate eos constrinxit. Gratulandum est, quòd ea exoleverit politia, nec tamen obtrectandum iis sæculis, quibus ea viguit.

II. Undecimo sæculo ei usui & consuetudini suffragati sunt in Germania Imperatores, Reges, Episcopi, quorum nonnulli sacris Ecclesiæ fastis & cœlitum adscripti sunt.

III. Invaluerat & in Galliis ea disciplina, quæ nec à beato Fulberto improbabatur, nec ab Ivone Carnotensi, nec à Petro Damiani.

IV. Sanctissimi & alii Præsules in Germania & Italia ei non adversantur.

V. Nec ab ea abhorruit B. Bernardus.

VI. Exempla hujus Episcoporum & Abbatum disciplinæ duodecimo sæculo.

VII. Exempla Gallorum in Expeditionibus sacris.

I. GAllias potissimùm, & Germaniam, Italiamque suo complexus Imperio Carolus Magnus, tantum opum in harum Provinciarum Ecclesias, tantum latifundiorum & feudorum in Episcopos & Abbates effudit, ut penè necesse fuerit ab Episcopis ipsis & Abbatibus copias eas Regiis exercitibus suppeditari, quibus ea latifundia jam olim erant obligata. Non me præterit, quàm ferè abhorreant nunc viri pii, & castioris Ecclesiarum disciplinæ amantissimi ab hoc usu, & quàm toti propendeant ad eum vituperandum: Non ignosci tantùm, sed & laudibus affici potest hic eorum dolor, qui & meritissimò videri potest communis fuisse, eorum olim Episcoporum, qui illi tamen usui ipsi serviebant, provida, & cauta, ac necessaria dispensatione. Sed nec laude, adeoque nec venia dignandi sunt, qui damnare audeant eam consuetudinem, quam tot Concilia, tot Pontifices, sanctissimique Episcopi, Imperatores & Reges commendaverunt, vel jussione sua, vel usu, & exemplo, vel tolerantia sua, & necessaria juris ad temporum vices varias attemperatione. Una prorsus eademque sapientia & charitas jubet nos nunc gaudere de ejus usus desuetudine, & ejus restituendi desperatione: & vetat, ne una implicemus damnationis præcipiti sententia tot sanctissimos Prælatos, summosque Principes, quos in supremo quodam supra nos fastigio Numinis providentia collocavit. Non pœnitebit

nos

nos operæ in hoc & sequens Caput positæ, si hunc capiamus ex iis fructum, ut idoneo veterem Ecclesiæ disciplinam tueamur patrocinio, & hanc instillemus Lectori moderationem animi, hanc ingenii amplitudinem conciliemus, hanc æquabilitatem, qua piè & religiosè complectatur, osculeturque Ecclesiæ Christi sponsæ disciplinam, sui non semper similem, sed simillima semper sapientia & charitate conditam. Puerorum est valdè rudium, ut patriæ tantùm suæ admiratione afficiantur, ad alia omnia hospites & peregrini, atque ita ad summas redacti animi angustias. Sed ubi excussa est ea animi infantia, & mentis jejunitas, sive lectione & meditatione, sive regionum ipsarum perlustratione, tunc placere incipiunt, aut certè non displicere mores peregrini, quandoque & patriis anteponi. Si superiora sæcula sex revolvamus animo, & oculis Lectorum subjiciamus, non inanis spes subest, fore ut quò rerum morumque peritiores erunt, eò sint & æquiores Judices, & interpretes clementiores.

II. Edicto quodam suo vetuit Otto III. nequis Episcoporum, vel Abbatum oppigneraret, vel alienaret fundos Ecclesiæ suæ cognatis, vel amicis, quòd ex Ecclesiis ita spoliatis jam non possent Imperatori ea præstari obsequia, quibus fundi illi erant obnoxii. *Dum successores pro Reipublicæ officio, nostroque obsequio commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur.* Promulgata fuit ea Constitutio in Concilio Mediolanensi sub Gregorio V. Papa, eique subscripsere, qui tum aderant Episcopi omnes. Anno 1020. Henricus Imperator sanctitatis laude insignis, qui Ottoni III. successerat, cùm copias suas eduxisset ad defensionem Archiepiscopi Moguntini, quem immanissimè infectabatur Comes ab eo justissimis de causis excommunicatus; beato Heriberto Archiepiscopo Colonienſi præcepit, ut & ipse cum copiis suis advolaret. Morem gerere tum quidem non poterat Colonienſis Præsul, utpote ex gravissimo morbo decumbens. Secus id interpretatus Imperator, hanc velut animi à se alienationem ulcisci statuit. *Quam impossibilitatem ejus & causam ut audivit Imperator, non credidit.* Piissimus Imperator in procinctu erat invadendi, & malè multandi piissimum Antistitem, nisi cœlestibus ostentis & prodigiis obviatum esset, iræque regiæ consedissent. Hæc à Ruperto Abbate memoriæ prodita sunt, qui hujus beati Heriberti vitam litteris consignavit.

Collectio Romana Helistonii.

Baron. anno 1020 nu. 1. Surius die 16. Martii.

Biennio pòst idem piissimus Imperator triplici munitus exercitu in Italiam venit. Uni præerat ipse, alteri Popo Archiepiscopus Trevirensis, tertio Pilgrinus Archiepiscopus Colonienſis. Res eo bello gestas fusissimè descripsit Leo Ostiensis, quod ad tuitionem Imperii & Ecclesiæ gerebatur adversùs Græcos, Italiæ tum universæ, & Romanæ ipsi civitati formidolosos. Anno 1030. cùm Conradus Imperator bellum indixisset sanctissimo Hungariæ Regi Stephano, Episcopos Regni sui & Optimates convocavit Rex, atque ita exercitum in hostem deduxit: *Tum Rex Stephanus Episcoporum & Procerum coacto Conventu, in patriæ defensionem totius Hungariæ evocavit exercitum.* Ita Cartuitius Episcopus in vita sancti Stephani Regis. Cogi Comitia Regni necesse fuerat, ut Episcopi & Comites belli gerendi causas edocti vassallos mox ipsi suos cogerent, adducerentque armatos ad castra Regia. Quis tam perfrictæ frontis sit, ut damnet, quod Henricus I. Imperator, quod Stephanus Rex Hungariæ, sanctitatis ambo laurea fulgentes, quod sanctus Heribertus, aliique sanctissimi Episcopi probarunt, experti non posse tum Ecclesiæ salutem & Imperii alio quovis satis tuto muniri præsidio?

Baron. anno 1020. n. 5. 6.

Baron. anno 1030. c. 1.

Graviter perstringitur ab Arnoldo Lubecensi Abbate Archiepiscopus Moguntinus, qui Friderico I. Imperatori comes hæsit in Longobardiam irruenti, eamque ut ei subjiceret totam depopulatus est, qui ab Ecclesia sua discedere non debuerat, nec militem ipse ad Castra deducere, sed per Ministros & Præfectos Tribunosque dimittere deducendos. *Usque ad finem vitæ suæ Longobardiam vastabat, subjiciens eam Imperio, plus placere cupiens Imperatori terreno, quàm cœlesti: & neglectis ovibus sibi commissis, magis tributa Cæsarum, quàm lucra Christi colligebat.* Fatetur idem alibi Arnoldus potuisse ab his Præsulibus, iisdemque Imperii Principibus utrumque gladium stringi, sed convenientiùs stringi spiritalem, adeoque & efficaciùs; nec temporali gladio locum esse debere, nisi in eos qui spiritalem aspernantur. *Geminis eos gladiis cinctos videmus, uno spirituali, altero materiali. Sed spirituali plus utendum fuerat, materiali verò minùs, contra eos tamen, qui excommunicationis sententiam minùs formidant. Nunc autem ad ostendendam mundanæ gloriæ potentiam, plus utuntur materiali, quam spirituali; & in hoc arbitrantes obsequium se præstare Deo sæpè minùs proficiunt. Fortior enim spiritualis est materiali &c.* Nec siluit Albertus Stadiensis Abbas Moguntini ejusdem Archiepiscopi bellica facinora, & perridiculam Canonum ludificationem ejus: ne hostilem videretur sua manu fudisse cruorem, clava ferrea hostes conterebat. Obstinatissimè tuebatur partes Paschalis Antipapæ, & Schismatici furoris impetu ad arma concitabatur. Illud certissimè muneris erat horum Præsulum, suas ut militum turmas mitterent potiùs per vicarios Præfectos, quàm ut ipsi deducerent, si utrumque in potestate haberent. At eorum manu, sive cædi, sive conteri hostem, id verò & canonicis statutis, & Apostolicis vetabatur documentis.

Chronici Slav. l. 11. c. 16.

Ann. 1172. 1173.

III. Nec ab his undecimo sæculo disciplina Gallicana dissidebat. Fulbertus Carnotensis Episcopus, rescito esse Roberto Regi consilia & negotia quædam, quæ secum communicata vellet, eidem rescripsit, vehementer se cupere copiam sibi fieri ejus adeundi, sed sine militum copiis intuta & infesta sibi fore itinera, quæ inimici in se conjurati insiderent: nec verò per Quadragesimæ tempus fas Episcopo esse militem cogere: *Venirem protinus ipse ad vos hujus rei gratia, si commodè possem. Sed venire in armis sacrum tempus abnuit, ac religio nostri ordinis. Venire inermes longa via interminatur, ac malitia sæcularis. Est enim mihi O. coluber in via, R. cerastes in semita.* Gravi bello cùm urgeretur Philippus I. Franciæ Rex, Arnulpho sancti Medardi apud Suessiones Abbati præcepit, ut cum militari Beneficiariorum suorum cuneo ad Castra properaret. Stipendia fecerat Abbas, antequam Cœnobio se dicaret, ideoque conscius quanti illud discriminis sibi futurum esset, rem deprecatus est, & saluti, & professioni suæ prorsus infestam. Renunciari ei præcepit Rex, vetustissimæ consuetudinis esse, ut Abbas cum vassis suis ipsemet in exercitu Regio coram adesset: aut cedendum ergo loco, aut officio fungendum. *Fuisse morem antiquum, ut milites Abbatiæ Abbate prævio regali expeditioni inservirent; aut faceret juxta morem antiquum, aut daret locum, ut fieret juxta Regis imperium.* Abdicavit se Abbas dignitate, convocatisque Prælatis Rex alium eligi curavit. *Convocatis omnibus Ecclesiarum Prælatis, & communicato consilio, electus est in Abbatem vir magnæ scientiæ & religionis præcipuæ.* Ita Lisiardus Suessionensis Episcopus, in vita sancti Arnulphi hujus Suessionensis Episcopi postea creati, & præcessoris sui. Intelligebat Arnulphus quàm non facilè sociari & conglutinari posset Abbatis & Militum ducis professio. Sed Episcopi, qui ei successorem delegere, & successor ejus ipse in Cœnobio, quem miris laudibus extol-

Epist. 86.

Surius die 15. August.

Du Chesne to. 4. p. 163.

extollit idem Liſiadus, non minori in laude fuere, cùm tempori & neceſſitati ſervierunt, ac conſuetudini toto Occidente receptiſſimæ; permoleſtæ illi quidem, ſed ex qua tamen non parum utilitatis & præſidii in Eccleſiam derivabatur.

Anno 1049. profectus in Gallias Leo IX. Concilium Remis congregavit, quo Clero Simoniacos expungeret Præſules aliquot, aut ejus labis infamia conſperſos. Quibus inexorabilis ea terrori erat cenſura, Regi tunc in hoſtem meditanti ſuaſerunt, ut ad ſe vocaret Epiſcopos & Abbates, penes quos erant maxima quæque regni feuda, Abbatem potiſſimùm ſancti Remigii Remenſis, cujus opera ad Concilium celebrandum perneceſſaria erat. *Ipſos etiam Epiſcopos & Abbates, penes quos maxima pars facultatum regni eſt, cenſent immunes hujus expeditionis eſſe non debere. Ante alios Abbatem ſancti Remigii.* Ejus molitionis certior factus Pontifex, Concilium nihilominùs habuit. Maturavit & Rex expeditionem ſuam, abductis ſecum Epiſcopis, & Abbatibus, pleriſque invitis, præter eos, quibus formidoloſum videbatur Concilium. *Rex in rebelles iter ingreditur, coacta in unum ingenti exercitus ſui militia; ſed & Epiſcopis & pleriſque Abbatibus contra voluntatem ſuam illo euntibus.* Remos à Rege remiſſus eſt Abbas ſancti Remigii, Conciliique Seſſione prima, ejus Promotor Diaconus Eccleſiæ Romanæ, multa propoſuit Diſciplinæ Gallicanæ vitia, utique extirpanda, atque illud in primis, *De Clericis mundiali militiæ ſtudentibus.* In eam rem editum eſt à Concilio decretum hujuſmodi: *Ne quis Clericorum arma militaria geſtaret, aut mundanæ militiæ deſerviret.* Si quis hìc cortici verborum hæreat, & temporum contemplationi, cùm editus eſt hic Canon, is non perperam forſan ſuſpicabitur, damnatam eo fuiſſe Gallicanam conſuetudinem. Et tamen re preſſiùs excuſſa liquebit eam toleratam ſaltem fuiſſe; nec crimini datum, niſi ubi Clerici arma geſtarent, ubi in aciem deſcenderent, manus conſererent, ſanguinem funderent, mactarent. Quo & in Galliis ſemper interdicti ſunt Clerici. Sive enim mitterent, ſive deducerent copias Epiſcopi & Abbates, ſive Regi præſenti præſto eſſent: abſtinendum tamen illis ſemper erat armis, acie, cæde: nec certandum niſi votis & precibus, quibus victoria acceleratur, & victoriæ fructus pax.

Can. 6.

Novis id argumentis ſtabiliemus, hoc unum hìc præfati, eam à Philippo I. Rege Galliæ, vel ab Henrico I. ejus parente innovatam videri fuiſſe conſuetudinem, cùm antè intermiſſa aliquamdiu fuiſſet. Quæ hìc jam prompſimus exempla, iis non obſcurè inſinuatur, aut novari aliquid, aut renovari. Suppetunt & alia horum teſtimonia. Anno 1066. Vvillelmus Neuſtriæ Dux deleto Haraldo Angliæ regnum ſibi ſubjecit. Habebat ille in exercitu comites Bajocenſem Epiſcopum germanum ſuum, & Epiſcopum Conſtantienſem, cum examine Clericorum & Monachorum, quorum partes erant Principi adeſſe precibus & conſilio. *Duo Pontifices aderant cum Monachis & Clericis multis, quorum officium erat pugnare precibus & conſiliis.* Ita Ordericus. Nec ſecus qui Vvillelmi Nothi vitam ſcripſit, de Epiſcopo Bajocenſi fratres ejus: *Odo Præſul Bajocarum arma neque movit unquam, neque voluit moveri: valdè tamen timendus armatis. Bellum namque utiliſſimo conſilio, cùm neceſſitas poſtularet, juvabat, quantum potuit religione ſalva. Regi cujus frater erat uterinus, quem tanto amplectebatur amore, ut nec inter arma vellet ab illo ſeparari, conſtantiſſimè fidelis fuit.* Solo conſilio, & prece ad Deum plurima aderat Vvillelmo Angliæ debellatori Odo frater & Bajocenſis Epiſcopus. Is tunc probabiliter conjicitur fuiſſe uſus in Neuſtria. At Vvillelmus debellata ſemel Anglia, Epiſcopos & Abbates compulit, ut militum catervas ducerent ipſimet in caſtra, ut ex capite proximo planum fiet. Itaque Catalogus ille, qui ad Calcem occurrit Scriptorum veterum Hiſtoriæ Normanicæ, ubi recenſentur Epiſcopi & Abbates, quibus onus incumbebat ſuppeditandæ regiis caſtris certæ militiæ, is non temerè creditur hoc Vvillelmi Nothi ævo conditus fuiſſe. Invexit ille in Angliam, quod in Gallia renovabatur. A Philippo I. Franciæ Rege narrat Ordericus anno 1108. cùm jam non ſatis edomari poſſent Nobiles aliqui bellaturientes, quòd priſcus ejus ardor ſenio jam obrepente hebetaretur, Ludovicum Craſſum filium ejus eam in ſe curam & provinciam recepiſſe eorum comprimendorum; unde & Epiſcoporum opem appellarit. *Ludovicus in primis ad comprimendam tyrannidem prædonum & ſeditioſorum per totam Galliam, opem depoſcere coactus eſt Epiſcoporum.* Nova & penè inaudita tum ratione auxilio affuere Parochi ab Epiſcopis juſſi. Parochianos illi ſuos in eum ducebant cum Eccleſiæ vexillo locum, ubi Rex caſtra metabatur, ſive urbem aliquam obſidione vallaturus, ſive acie pugnaturus. *Tunc ergo communitas in Francia popularis ſtatuta eſt à Præſulibus, ut Presbyteri comitarentur Regi ad pugnam vel obſidionem, cum vexillis & Parochianis omnibus.* Cùm anno 1119. minùs feliciter alicubi pugnaſſet Ludovicus idem Craſſus, commonitus eſt, ut Epiſcopos & Comites accerſeret omnes, eoſque in hoſtem duceret, unà cum Parochis quoſque ſuis, Parochiarum cuneo cinctis. *Epiſcopi, & Comites, aliæque poteſtates regni tui ad te conveniant, & Presbyteri cum omnibus Parochianis ſuis tecum quò juſſeris eant; ut communis exercitus communem vindictam ſuper hoſtes publicos exerceant.* Inſimulantur ab eodem Orderico Noviodunenſis & Laudunenſis Epiſcopi, quòd militum ſuorum licentiæ effrænatæ indulgerent, inſito ſibi pridem odio incitati in Normannos. *Noviomenſis Epiſcopus & Laudunenſis aliique plures in illa expeditione fuerunt, & pro malevolentia quam in Normannos habebant, ſuis omne nefas permiſerunt, ut ſuas legiones pluribus modis leniendo multiplicarent.*

Scriptor hiſtor. Norm. pag. 1045.

Ibid. p. 836, 855. 856.

Nova quædam & mira inerat ſpecies his ruſticorum copiis militaribus, ſubitariiſque. Ita cogebat neceſſitas nihil in præteritis relinquere. Sed & qui oppugnabantur, non ferè niſi prædones erant temerè & tumultuariè effuſi. Uſitatiſſimum erat, ut Epiſcopi à Regibus commoniti Epiſcopatus ſui Vaſſos, ſeu Beneficiarios mitterent, vel ipſimet ducerent. Teſte utar locupletiſſimo Ivone Carnotenſi Epiſcopo, & Canonum doctrinæ callentiſſimo. Juſſit eum Philippus I. Rex anno 1095. ad ſe iter arripere, & Ponteſiam, vel ad Calvimontium copias ſecum abducere, inde ſecum venturum in eum locum, ubi Regi Angliæ & Comiti Normanniæ condixerat. *Excellentiæ veſtræ litteras accepi, quibus ſubmonebar, ut ad Ponteſium ſive Calvum montem cum manu militum die quem ſtatueratis occurrerem, iturus vobiſcum ad Placitum, quod futurum eſt inter Regem Anglorum & Comitem Normannorum.* Multa tum excuſavit apud Regem Ivo, ne accurreret: ſed vel ex rationibus ejus omnibus illud exprimitur; uſitatiſſimæ tunc conſuetudinis fuiſſe, ut his Regum juſſionibus Prælati obtemperarent. Illa inter cæteras allegabatur ab Ivone cauſa, quòd Beneficiarii tunc Eccleſiæ milites vel abeſſent, vel excommunicatione innodati eſſent; & nec ſolvi antè poſſent, quàm feciſſent ſatis: nec in hoſtem antè duci, quàm ſoluti eſſent. *Præterea caſati Eccleſiæ, & reliqui milites penè omnes vel abſunt, vel pro pace violata excommunicati ſunt, quos ſine ſatisfactione reconciliare non audeo, & excommunicatos in hoſtem mittere non debeo.* Sed

Baron. n. 15.

Du Cheſne Script. Nor. p. 101, 209.

præ

præ cæteris illud non nesciebat Ivo, quod & alios admonebat Episcopos, Præsulum non esse, armis hostes ulcisci proprios. *Quatenus propositi & officii vestri memor, mundanam superbiam non armis mundanæ militiæ, sed armis Christianæ militiæ superare valeatis.* Alibi denique idem Ivo confirmat, suos & Episcopis fuisse homines, quibus laica Ecclesiæ beneficia commendata fuissent, hominium Episcopo præstaturis, & militaria hæc obituris feudorum obsequia. *Dicitur quod milites illos, qui beneficia Monasterii habent, tamquam eos tibi reservans, hominatum facere Abbati non permittis.*

Epi. 105. 106. 87.

Dolebat utique Ivoni molestissima consuetudo, sed parendum erat, non tam tempori, aut necessitati, quàm Providentiæ Numinis quæ hanc ineluctabilem objiceret necessitatem. Dolebat & Petro Damiani, qui quantumvis composito ad austeritatem animo, assentiebatur tamen extra culpam esse Prælatos, quos sola necessitas arctaret, non propria impelleret voluntas ad tumultuosas hujus generis expeditiones. Agit Petrus de B. Bonito, qui Claromontano Episcopatui renuntiavit, quòd eo investitus fuisset à Rege; affirmatque multò alieniorem ab ea sarcina futurum fuisse, si eam vidisset posterioris hujus ævi avocamentis vallatam, quò ingrediebantur Episcopi, non Clericis stipati, ut par erat, sed militum cuneis, quasi non jam ministerio Christi, sed militari fungerentur Præfectura. *Quid iste faceret, si tormenta, quibus nostri cruciantur Episcopi, & ipse perferret? Si scutatorum & lanceatorum turmæ post equitantis terga confluerent? Si eum tamquam gentilis militiæ ducem in procinctu positum armati undique manipuli constiparent? & quem decuerat reverenter incedere cum choro psallentium, audire cogeretur hinc inde perstrepentium tinnitus armorum? Unde fit, ut modò Pontificem non comitentur, ut dignum est, diversi Clericorum ordines, sed castra potius & armati telis vibrantibus bellatores.* Hanc Petrus Damiani tabellam expingebat Episcoporum sui ævi, hanc Alexandro II. Papæ exhibebat, nec quod ad militiam Episcopalem attinet, eam aboleri poscebat. Unum illud profitebatur, piis Episcopis ea militum pompa cruces & molestias creari. *Tormenta quibus nostri cruciantur Episcopi.* Hac militum caterva cruciari Episcopos laudi erat, oblectari in vitio fuisset. Subjicit Petrus Episcopos beneficiariis his militibus fundos Ecclesiæ suæ, & magnam partem Ecclesiasticorum proventuum, patrimonii certè pauperum, dilargiri solitos fuisse. Id verò lugendum præ cæteris, id luctuosissimum erat; & tamen confitetur Petrus culpa vacasse Episcopos, si tristissimam necessitatem non antè subeant, quàm de ea seriò ingemuerint. *Pensemus quale hoc sit, quia & nonnulli hæc inviti perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Ecclesiæ, velint, nolint, carius emunt, &c. Quod totum in malè munifici caput redundare, nulli dubium est; si tamen ad hoc propria vanitas trahat, non necessitas antiqua compellat.*

L. I. Ep. 10.

IV. Constat ergo ex Petro Damiani, ne tacito quidem Episcopos verberari potuisse convitio, quòd non alerent tantùm militem, sed & fundis Ecclesiæ donarent: si non sæcularis fastus stimulo agerentur, sed accommodarent se indeclinabili temporum suorum consuetudini, una duce & auspice sapientia cælesti, & charitate. Sentiebat cum Petro Damiani B. Anno Colonienſis Archiepiscopus, etsi progredi nusquam posset, nisi longo militum agmine comitante. Cùm illum Aulico favore exturbatum revocaret aliquando Henricus IV. Germaniæ Rex, gratiæ pristinæ ut illum suæ recolligeret; Sigebergensis Abbatiæ Monachis, in quorum contubernio lubentissimus interim secessus, & silentii, & contemplationis delicias degustaverat, significavit, sibi plus fore præsidii in eorum precibus, quàm in exercitu suo. *Nulla mihi spes in militibus meis, nil præsumptionis est in armis eorum. Major mihi est fiducia in vobis, quàm in omnibus illis*, Ita vitæ ejus Scriptor.

Baron. anno 1065. n. 55. 56 1074. n. 34

Eodem ipso propemodum tempore Constantinopolitanus Patriarcha Michael Cerularius Ecclesiam Latinam lacessivit criminationibus & calumniis iis, quas inveterata odia suggerere & comminisci solent. Prælatos insimulavit Latinos, quòd armati incederent, manusque suas humano sanguine cruentarent. *Ad bellum exeuntes manus suas sanguine coinquinant, & in conspectu suo animas occidunt, &c.* Eam corruptelam semper damnarat Ecclesia Latina. Sed ne ab insigni quidem hoc calumniatore probro & crimini datum est, quòd Episcopi, quibus temporales Principatus concrediti sunt, ad eorum defensionem militem in armis habeant, quem & ad Regias pro Regno & Ecclesia expeditiones, vel ducant ipsi, vel mittant.

Militari penè stylo narrat Ratherius Veronensis Episcopus, & se, & aliis Episcopis jussis ab Imperatore, obsidione cingere Castrum Gardam: tergiversatos fuisse eorum quosdam, & Canones sibi prætexuisse, qui militia Clericos ejiciunt; sed abruptè respondisse Principem, impudicitia quoque Canones Clericis interdicere. *Ego ipse quondam cùm Imperiali præcepto urgeremur Gardam obsidere castrum, & Episcopi & Clerici Provinciæ obtenderent, &c.*

Spicil. to. 2. p. 170.

Leo IX. Pontifex postea Romanus, cujus annuam Fasti sacri recolunt memoriam, cùm Diaconum adhuc ageret, deducendas accepit copias Herimanni Episcopi Tullensis in Longobardiam, ad Imperatorem Conradum, anno 1025. cura in se recepta regendi alendique exercitus, castrametandi, Provincias peragrandi, *salvo tamen per omnia proprii gradus sacramento.*

Beatum Godofridum Ambianensem Episcopum fatetur, qui vitam ejus memoriæ commendavit & litteris Monachus coævus, cum Rege Ludovico Crasso oppugnasse Turrim, in quam jamdiu velut in arcem quandam inexpugnabilem se recipiebant, & ex qua prædas agebant sceleratissimi prædones. Expugnata tunc demum & solo æquata ea fuit. *Eam Ludovicus Francorum Rex & Godofridus Episcopus biennio ferè obsessam, & tandem fame ad deditionem adactam, funditus evertendam curarunt.*

Surius die 19. April.

V. Nullam non sæculi sui labem, morumque perversitatem exagitavit B. Bernardus, nec ille tamen unquam in hanc exarsit Regum Præsulumque consuetudinem. Destomachatus ille quidem est in Stephanum de Garlanda, qui cùm Diaconatus Ordine, & Beneficio Ecclesiastico exornatus fuisset, Senescalli munere investitus fuerat, quo uno continebatur tunc, quæ nunc Magni Magistri, seu Majoris Palatii, & Comitis Stabuli gemina dicitur dignitas amplissima. Itaque nulla esse, ac ne fingi quidem poterat societas inter Diaconatum & Militarem dignitatem. *Cujus cor non indignetur Diaconum sic implicatum militaribus officiis, ut præferatur & Ducibus? Rogo quid hoc est monstri, ut cùm & Clericus & miles simul videri velit, neutrum sit? Quis non detestetur unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, & alba stolaque indutum, in medio Ecclesiæ pronuntiare Evangelium? tuba indicere bellum militibus, & jussa Episcopi populis intimare?*

Baron. anno 1127. n. 14.

Admiranda hìc venit Bernardi solertia & circumspectio. Quamquam enim in speciem cognatio videretur esse quædam inter hunc Magnum Senescha llum eundemque Diaconum, & Episcopos ea obeuntes munia, de quibus hìc agimus; intererant tamen nonnulla, & quidem capitalia discrimina, ex quibus patrocinemus Bernardo,

tam fidenter invehenti in Diaconum Senescalum, & ignoscenti Episcopis militarium feudorum munia obeuntibus. Magni Senescalli erat, non tantùm armatas deducere cohortes, sed & armatum ipsum incedere: *Armatum armatam ducere militiam*. In aciem quoque educebat illas, & bellicum cani, tubaque prælium indici jubebat. *Tuba indicere bellum*. Denique officii ejus erat, ut & manu ipse pugnaret. Procul autem erant hæc omnia à nostris Præsulibus. Nam nec armis ipsi amiciebantur, nec ad pugnam educebant copias, nec pugnæ signum edebant, nec manus conserebant ipsi; sed milites Beneficiarios suos ad exercitum Regium mittere, vel deducere, & regendos permittere Regiis ipsis ducibus, vel Imperatoribus curæ erat. Bernard. Ep. 78. 42.

Si qua resideat adhuc in cujusquam animo suspiciuncula, eam, ut opinor, diluet idem ipse Bernardus in Epistola illa elegantissima ad Henricum Archiepiscopum Senonensem exarata, ut eum cohortaretur ad obtemperandum ex animo Prælatis suis Ecclesiasticis, cùm incunctanter morigerum se Regiis exhiberet mandatis, in consiliis, in negotiis, in exercitibus. *Porro vos si Cæsaris successori, id est, Regi sedulus in suis Curiis, Consiliis, negotiis exercitibusque adestis, indignum erit vobis cuicumque Christi Vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter Ecclesias ordinatum est?* Quæ obsequia in exercitibus Episcopi Regibus præstarent, ad nauseam usque jam inculcavimus, mittere, deducere, alere militem, ipsos non adesse nisi in Consiliis & in Oratorio Regum.

B. Bernardus ipsemet miras quasdam delapsum se gemuit in angustias, quando Conventus Regni ad Carnutum, ubi expeditio sacra in Palæstinam statuta fuit, ducem illum & summum Imperatorem delegit. Occupavit ille ad Eugenium III. Papam scribere, ne præverterent alii, suaderentque Pontifici, ut pro Imperio juberet acquiescere electioni tam inauditæ, tam insperatæ, tam alienæ à proposito suo. *In Carnotensi Conventu me quasi in ducem & principem militiæ elegerunt. Quis sum ego, ut disponam castrorum acies, ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum à professione mea, etiamsi vires suppeterent, etiamsi peritia non deesset? Obsecro, ne me voluntatibus humanis exponatis.* Epist. 16. Qui in summum militiæ sacræ ducem Bernardum delegere, iis ob oculos versabantur quotidie Episcopi & Abbates, militem ducentes ad Castra regia. Itaque non videbantur sibi rem tentare valdè alienam. Nec ipsi enim sperabant fore, ut castramentari vel militem in acie instruere ipse adgrederetur. Has functiones ne delibabant quidem Episcopi in exercitibus Regiis. Præfici tantùm sibi volebant veluti Moysen alterum, qui precibus & portentis quibusdam cælestibus, victorias quò vellet, inclinaret. Sed in mentem forsan illis non venerat Monachos Cluniacenses, etsi omnino Regulæ B. Benedicti sequaces, temporalibus florere dominiis & Principatibus, & hinc militares elicere cuneos, quos ad Regium exercitum missitarent; at Cistercienses Monachos divitiis, pompis, dominiis & Principatibus renuntiasse, opere manuum victitare, agrorumque proventibus, quos vel excolerent ipsi, vel excolendos curarent. Ita nec Cistercienfibus, nec Charthusianis, nec posterioribus Congregationibus, pio illo fervore, & paupertatis & frugalitatis amore flagrantibus, quidquam inflictum est horum onerum, quibus prisci illi & opulentiores Abbates subjiciebantur.

VI. In Chronico Senonensi, quæ pervetusta erat Lotharingiæ Abbatia, tristissima describitur facies Cænobiorum, militaribus his oneribus & expensis attritorum. *Quia Monasterium sicut & alia circumjacentia Imperio Romano subjacebant, & in expeditione Imperatoris armatorum cuneos de more mittere solebant, præliis crebrius innovantibus Ecclesiæ miserabiliter opprimebantur.* L. 1. c. 16. Non poterant hæc nisi impatientissimè ferre Cœnobiorum Præfecti, & tamen ea quasi sua sponte nascebantur ex ingentibus illis fundis, feudisque, quibus eorum plerique oblectabantur. Voluit aliquando Paschalis II. Papa abdicari Principatus Ecclesiæ temporales omnes, ut & his quoque militaribus oneribus, & Laicorum investituris finis imponeretur. *Jura Centurionum, & Turres quæ Regni erant, cum pertinentiis suis, militiam & castra.* Epist. 28. Ejus voluntatis suæ & definitionis causam longè pulcherrimam subjiciebat Pontifex his verbis: *Oportet enim Episcopos curis sæcularibus expeditos, curam suorum agere populorum, nec Ecclesiis suis abesse diutius.* Sed nec Paschalis ipse propositi sui tenax diutiùs fuit, nec ejus successoribus approbatum est consilium, quo tanta disciplinæ novatio in Ecclesias & in Regna invehebatur.

Investituras extorsit Principibus sæcularibus Callistus II. nec prælatos prædiis Regiis feudisque spoliavit. Vetitum est in Concilio Tolosano anni 1119. ne pro Beneficiis Ecclesiasticis ulla Clerici servitia Laicorum obirent. *Nullus Clericorum pro Ecclesiasticis Beneficiis servire Laicis compellatur.* Can. 6. Ubi duo necesse est genera sejungi Beneficiorum. Alia enim Ecclesiastica sunt, & his nulla incumbunt onera servitiorum. Alia sunt laica & sæcularia, uti feuda: nec Canones vetant, quin pro his exolvant Clerici obsequia illis innexa. De his exponendus est Petrus Venerabilis in Epistola ad Tricassinum Episcopum scripta, ubi illum Cluniacum invitat, cùm Regia expeditione soluta ac finita: nemo jam cogat Episcopos militare. *Ecce rediit Rex, bellicus apparatus conquievit, nullus Episcopum militare cogit.* L. 4. c. 1. De his obsequiis conventum erat cum Principibus, ubi ab illis Ecclesia feudis donabatur. Quando Fridericus I. anno 1157. Viennensem Archiepiscopum donavit feudis & Principatibus iis, de quibus suprà disseruimus: loca designavit, ex quibus impensæ illi suppeditarentur, sive ad Castra, sive ad Palatium Imperatorium proficiscenti. *Ad hæc decernimus, ut in adventu nostro, vel quotiescumque ad Curiam nostram vocatus fueris, vel expeditionem nobiscum facere debueris, cives Viennenses & Romanenses, omni excusatione remota, congrua sibi obsequia deferant.* Bibl. Flor. Par. 3. p. 8.

Anno 1143. cùm Goffridus Andegavensis Comes bello Normannico implicatus esset, & ex Andinis Cœnobiis auxilia non pœnitenda elicuisset: Abbas Trenorchiensis, & Prior Dominæ nostræ de Cunau, & de Loduno, antiqua sua freti immunitate, nihil opis conferri à se posse præ se tulerunt. Comes ejus dissidii componendi cupidissimus, Alta, ut loquuntur, & Ima Justitia eos donavit, antiquas eorum libertates à Galliæ Regibus, & à Comitibus concessas confirmavit, id sibi tantùm juris servatum voluit, ut quamdiu ipse bello distineretur, Priorum horum vassalli sub imperio Comitis militarent. *Sibi dictus Comes retinuit, quod quando in hostem contra inimicos nostros perreximus, & hoc solum causa prælii; tunc nostro jussu, vel missi à nobis, missi homines eorum in hostem pergant; nullo autem modo jussu ullius Vicarii nostri eant aliter.* Histoire de Tournus p. 424. Tum Abbas Trenorchiensis pecuniam aliquantam obtulit Comiti, equum ejus filio. Anno 1146. confirmata sunt à Ludovico Juniore privilegia ejusdem Abbatiæ Trenorchiensis, immunitas Palafrædi, sive equi, & Eulogiarum. *Nullus exigere Palafrædum aut Eulogias præsumat.* Ibid. p. 447. 353. Eulogiæ dicebantur dona gratuita, quæ Abbates Regibus conferebant: Palafrædum dicebant, quasi Paraveredum, ut opinor, sive equum, quem ad aciem instructum donabant. Anno 1171. cùm ab

eodem

eodem Rege componerentur lites inter Abbates & cives Trenorchienſes excitæ, vetitum ab eo eſt ne pecunias exigeret Abbas, niſi ut adeſſet Regi, Papæ, & Cardinalibus; conceſſo tamen ut aliquid nummorum expoſceret, cùm ſibi pergendum foret vel Romam, vel ad exercitum, vel ad Palatium Regium. *Abbas ſuper Burgenſes nullam deinceps faciat talliam, niſi pro auxilio aut procuratione noſtra, aut procuratione domini Papæ, aut alicujus Cardinalium. Si Abbas ſubmonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam domini Papæ, aut pro incremento Eccleſiæ ſuæ aut diminutione defendenda dominum Papam adierit, aut ad nos venerit pro expeditione, aut pro Regali noſtro recipiendo, aut pro alio negotio noſtro, vel Eccleſiæ, quod fuerit grande, tunc rationabile ſecundùm qualitatem aut quantitatem negotii quæret auxilium, & capiet ad hominibus ſuis.*

Anno 1128. Ludovicus Craſſus Rex libertates Prioratus ſancti Martini de Campis Lutetiæ amplificaverat, eo indulto, ut militem non conferret Regi, niſi lubens volenſque: *Concedimus etiam quod B. Martini homines nunquam in expeditionem, vel equitatum ex conſuetudine, niſi ex amore ſolummodo, & prece, & voluntate, & licentia Prioris ibunt.* Id privilegium à Ludovico Juniore confirmatum eſt, qui militiam tamen ex quibuſdam fundis ſibi ſervavit, quam unus ipſe tamen, vel Seneſcallus ejus poſſet exigere. *Ita tamen, quòd expeditiones noſtras & equitatus noſtros tantummodo in hominibus in prædicta terra morantibus retinemus. Qui tamen neque à Præpoſito, neque ab aliquo miniſtrorum noſtrorum ſubmoneantur, niſi ex præceptio noſtro & Dapiferi noſtri.* Et non multò poſt: *Concedimus quod beati Martini homines nunquam in expeditionem vel equitatum ex conſuetudine, niſi ex amore ſolummodo & prece, & voluntate & licentia ibunt, exceptis hominibus de Pontiſara, quorum iſta retinuit pater meus.* Novum robur accumulavit ei conceſſioni Legatus Pontificius, ad Pontiſarenſis oppidi terram, excepta militia, ubi eam vel Rex depoſceret, vel Seneſchallus. *Terram quam apud Pontiſaram Eccleſia ſancti Martini de Campis habebat, liberam fecit ab omnibus conſuetudinibus ad ſe pertinentibus, excepta ſola expeditione, per propriam, vel Dapiferi ſui perſonam ſubmonita.* Immunitatem huic perquàm ſimilem anno 1182. Hugo Burgundiæ Dux conceſſit Abbati Caſtellionenſi ad Sequanam. *Miniſtri qui ſunt Eccleſiæ, & ab Eccleſia panem & vinum recipiunt, ab omni exactione & exercitu, velut miniſtri Ducis, liberi & quieti permanebunt.*

Hiſt. de S. Martin des Camps, pag. 27, 28.

Ibid. p. 29, 162

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne, pag. 300.

VII. Expeditionis Hieroſolymitanæ omnium primæ hiſtoriam qui ſcripto mandavit Albertus Aquenſis Eccleſiæ Canonicus, prout illam ab ipſis acceperat Cruce ſignatis, Balduinum porro ille Regem perhibet Gottofredi fratrem & ſucceſſorem, deficiente pecunia in ſtipendia militum, aliquid opis à Patriarcha flagitaſſe. *Patriarcham compellat, quatenus ſibi aliquid pecuniæ de oblatione fidelium impertiret, quam militibus dividens, voluntarios eos ſibi redderet, ac ſecum retineret; alioquin eos in terminis Jeruſalem non velle remanere, ac Sancta Sanctorum defenſare.* Ducentas argenti marcas obtulit Patriarcha, quas lubens Rex accepit; at cùm didiciſſet ab Arnulpho Cancellario Eccleſiæ ſancti Sepulcri, reconditam eſſe à Patriarcha immenſam quandam auri argentique vim, ex oblationibus fidelium collectam ad ſepulcrum Chriſti procumbentium: tum rurſum Rex Patriarcham urgere cœpit, ut quadraginta ſaltem cataphractos milites ſuo ſumptu aleret: *Ut milites quadraginta procuraret, atque auro dato & argento, benevolos in opus belli redderet.* Abnuit Patriarcha tantò conſtantiùs, quantò conjunctior erat Legato Pontificis, in quem ferebatur ejus ipſius factæ pecuniæ nonnihil derivari. At cùm aliquando Rex improviſus interveniſſet ſplendidiſſimis ejus epulis, ſeriò admonuit opes Eccleſiæ utiliùs honeſtiùſque impenſum iri in Eccleſiæ & ſanctæ Civitatis tuitionem. Mox meditatis ejus de libertate & immunitate Eccleſiæ ſermonibus obſurdeſcens, coegit ut triginta loricatos milites ſuis impendiis ſuſtentaret; connitente etiam Legato, ut Patriarcha aſſentiretur. *Ex conſilio fratris Mauricii Legati Apoſtolicæ ſedis triginta milites in conventione ſolidorum ſe procurare promiſit.*

CAPUT XLVI. *P. 4. l. 3. c. 27.*

De militia quam Epiſcopi & Abbates Franciæ, Italiæ, Germaniæ, Principibus ſuppeditavere ab anno milleſimo ducenteſimo ad hanc ætatem.

I. Varia ſub Auguſto Philippo exempla Epiſcoporum, qui certam militum turmam ad Regium exercitum deducebant. Is uſus ab Innocentio III. non improbatur.

II. Alia exempla ejuſdem conſuetudinis ſub Regibus ejuſdem ſæculi decimi-tertii.

III. Ejuſdem uſus exempla ſub Philippo Pulchro, ſæculo jam decimo-quarto. Multa hic obſervantur. Cùm frequentiſſimæ jam evaſiſſent decimarum exactiones, totam in ſe curam traduxere Reges militem cogendi, nec deinceps ea de re moleſti fuere Epiſcopis.

IV. Novæ probationes ejus innovationis in Gallia ſæculo decimo-quinto.

V. In aliis extra Galliam Regnis Epiſcopi eo onere, vel levati omnino non fuere, vel tardiùs.

VI. Alia obſervantur in hanc Eccleſiæ diſciplinam, ita à Deo diſpenſatam; & in virtutes alias aliaſque, quibus locus eſt, quocumque ſit loco diſciplina ſacra.

I. AD Philippi tandem Auguſti Francorum Regis tempora delapſa oratio eſt, quem cùm per litteras Innocentius III. acuiſſet ad bellum ſacrum adversùs Albigenſes in Occitania graſſantes, copias ille ſuas ad Meduntam congregavit anno 1207. Suas eò cohortes deduxere Epiſcopi, at mox Aurelianenſis & Altiſiodorenſis abſceſſere, ut qui confiderent, niſi ubi Rex in caſtris adeſſet, non teneri ſe eò mittendarum vel deducendarum copiarum obſequio. Infeſta eis erat generalis conſuetudo, teſte & authore Rigordo, ex quo hæc mutuata ſunt. Nullo porro ipſi ſpeciali nitebantur privilegio. Permoleſtè ergo tulit Rex hanc eorum contumaciam. Itaque fiſco ſuo adjudicavit prædia & feuda omnia, quæ clientelari Regum fide ab iis obtinebantur; decimas & oblationes eis fruendas dimiſit. Circumſpectiſſimè enim libertates Eccleſiæ reverebatur. Audiendus Rigordus: *Cùm omnes Barones & Epiſcopi vocati ad hunc exercitum, conveniſſent apud Medontam, & miſiſſent ad mandatum Regis homines ſuos, prout debebant in expeditionem illam, Aurelianenſes & Altiſiodorenſes Epiſcopi cum militibus ſuis ad propria ſunt reverſi, dicentes ſe non teneri ire vel mittere in exercitum, niſi quando Rex ipſe proficiſcitur. Et cùm nullo ad hoc privilegio ſe tueri poſſent, generali conſuetudine contra eos faciente, petiit Rex ut hoc emendarent. Ipſis autem emendare nolentibus, Rex eorum Regalia confiſcavit, ſcilicet ea tantùm temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant; decimas & alia ſpiritalia eis in pace dimittens. Ipſe enim Rex Chriſtianiſſimus ſemper timebat offendere Eccleſiam Dei & ejus Miniſtros.* Vibrato

Epi-

Epiſcopi ambo interdicto Eccleſiaſtico in Regis homines, & terras ſuæ Diœceſeos, tum denique Romam petiere, ut Innocentii III. Papæ tuitione munirentur. At Pontifex nec animum à ſe Regis temerè abalienare voluit, nec receptas calcare Regni conſuetudines. Juſſit ergo ut ab Epiſcopis Regi fieret ſatis, mulcta ſolveretur, & ita demum Regia illis feuda reſtituerentur. *Conſuetudines & jura Regni Papa nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta & Regi ſoluta, poſt duos annos recuperaverunt omnia, quæ à Rege fuerant confiſcata.*

Reſcripſerat & ad Philippum Regem Innocentius III. ſuper hoc eodem negotio, ſed longè diverſis de eo ſparſis rumoribus occupatus, quàm à Rigordo narratum ſit. Erat enim Pontifici relatum, eo exæſtuaſſe Regem in Epiſcopos, quòd eorum copiæ ipſis abſentibus renuiſſent eò concedere, quò reliquus concedebat exercitus, quanquam nonniſi permittente Rege abfuiſſent Epiſcopi. *Levi occaſione prætenſa, quod quidam eorum milites, in tuo exercitu conſtituti, ad locum quem eos adire præceperas, ire cum aliis noluerunt, abſentibus eiſdem Epiſcopis per licentiam à te liberaliter impetratam.* Et ſi res ita fuiſſent, vel hinc tamen manifeſtum eſſet, Pontifici non diſplicuiſſe, ab Epiſcopis mitti, vel duci copias ad Regios exercitus, nec ipſos tum caſtris niſi permittente Rege potuiſſe ſe ſubducere. Quin & exordio ejus Epiſtolæ, & ſequente Epiſtola ad Senonenſem Archiepiſcopum data Regem miris evehit laudibus Pontifex, tanquam libertatum Eccleſiæ vindicem invictiſſimum, quem & ipſe ſoleat in exemplum proponere Principibus aliis, in eaſdem conjuratis. *Cùm alii Reges & Principes rationes & libertates Eccleſiaſticas perſequuntur: nos fili chariſſime, te illis obiicimus in exemplum, quod eas in regno tuo cuſtodis illæſas.* Vituperari ab Innocentio non poterant Epiſcopi, hoc onus mittendi, vel ducendi militis ſubeuntes, cùm ipſemet eos frequens hortaretur copias ſuppeditare ſacris expeditionibus, in Palæſtina, vel in Italia tum ferventibus. *Poſtulantes ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Capitulis, Clericis univerſis competentem numerum bellatorum.* Hic ergo uſus libertatibus Eccleſiæ nihil obſtrepebat, cùm eum in Philippo libertatum vindice approbaret Innocentius, & ipſe ad bella ſacra uſurparet. Repetenda hìc & ea cautio eſt ex Vvillelmo Brittone, nunquam Clericos exploratius habuiſſe, non poſſe ſine piaculo arma à ſeipſis tractari. *Arma quibus tractare negat lex Eccleſialis, conſilium præſtant aliis qui belligerantur, & bello ſuperant inimicos ſpirituali, exemplo Moyſi.* Agit autem ibi Vvillelmus de Epiſcopis Clericiſque aliis, quos cum Simone Monfortio Arragonum Rex obſidione cinxerat, Mureti urbis mœnibus clauſos. Nec multùm ab his diſtabant Epiſcopi, cùm eos apud Auguſtam Sueſſionum Rex Philippus unà cum Baronibus congregavit, ut de bello tractaret, adversùs Ottonem Imperatorem & Angliæ Regem ſibi gerendo. *Prælatos Eccleſiarum, & toto Proceres de Regno congregat omnes.* Epiſcopi, Abbates, Proceres, cives omnes profeſſi ſunt, & in ſe receperunt, vitæ ipſius impendio defenſioni ſe Regni affuturos. *Omnis Baro, Comes, Dux, Rector, Epiſcopus, Abbas, cum reliquis membris regni ſe fœdere firmo ſponte ligant Regi, vireſque in prælia ſpondent.*

A Philippo Auguſto Manaſſes Aurelianenſis Epiſcopus poteſtatem accepit Eccleſiæ Aurelianenſis Milites Beneficiarios congregandi & deducendi ad Caſtra Regia, quoties ipſe eò vocaretur. Antè enim ſub alio duce & ſuis ipſi ſumptibus illi militabant, porro Epiſcopis milites aliunde accerſendi erant. Ab eodem rurſus Philippo Rege, ut ſarciretur contumelia à Miniſtris ſuis Odoni Epiſcopo Pariſienſi ejus injuſſu inuſta, abſolutus eſt Odo anno 1200. vinculo eo quo tenebatur ducendi militis ad Exercitum Regium, dum per vicarios mitteret eaſdem ac priùs cohortes: *In perſona ſua tantùm, quandiu vixerit, ab omni exercitu abſolvimus penitus & quittamus, ſalvo nobis debito militum, quod idem Epiſcopus tenetur mittere in ſervitium noſtrum.* Eidem ipſi Capitulum Remenſe re diu concertata promiſit anno 1207. eadem ſe ſubſidia præſtaturum, atque alia Capitula ad Regni tutelam: *Quando ſubmonitio fiet, ſicut fieri ſolet in Regno Franciæ per Chriſtianitatem pro defenſione Coronæ & Regni, facere tenentur, ſicut alia Capitula Franciæ, & pro faciendo hoc recognovit Rex, quod ipſi ab omni ſervitio liberi remanent in æternum.* Ab eodem conceſſa eſt Capitulo Altiſiodorenſi Regalia Epiſcopatus Altiſiodorenſis vacantis anno 1206. ſervato ſubſidio militari, cui obnoxii ſemper fuerant Epiſcopi Altiſiodorenſes. *Salvo ſervitio noſtro, equitationis, exercitus, & ſubmonitionis, ſicut Epiſcopi Antiſiodorenſes nobis fecerunt.* Ab eodem anno 1209. conceſſa eſt ſimiliter Capitulo Matiſconenſi Regalia ejuſdem Epiſcopatus, & abſolutus eſt Epiſcopus neceſſitate colligendi & deducendi militis, niſi ubi in eas oras Rex, vel filius, vel Mareſcallus, vel Seneſchallus, vel Comes Stabuli Exercitum deduceret: modò tum eis ſe Epiſcopus Matiſconenſis cum ſuis copiis adjungeret uſque ad Caſtrum Divionenſe. Teſtamento denique ſuo mandavit Philippus, ut ſiquid belli filio ſuo incumberet, ei laici, ei Clerici adeſſent omni ope, non ſecus ac ſibi affuerant. *Et Eccleſiæ tale faciant ei auxilium, quale ſolitæ ſunt facere nobis.* Vide ipſummet ejus Teſtamentum apud Rigordum ad annum 1190.

II. Ubi in Regnum Philippi Auguſti ſucceſſit Ludovicus VIII. filius, confirmata ab eo ſunt anno 1223. Epiſcopo Andegavenſi privilegia omnia, quibus Eccleſia ea dotata & gaviſa fuerat ſub Philippo Auguſto Franciæ Rege, ſub Angliæ Regibus Henrico & Richardo; nempe Epiſcopum Andegavenſem eodem fidei ſacramento Regi Franciæ functurum, ſed immunem fore à militari qualicumque obſequio. *Rex ipſe nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria perſona noſtra, vel mittere aliquem ad ſumptus noſtros; nec occaſione iſtius ſacramenti fidelitatis ullum onus aut gravamen imponetur nobis, aut Eccleſiæ noſtræ.* Anno 1225. Henricus Andium Epiſcopus exonerari ſe curavit à Rege neceſſitate militis ad Albigenſe bellum ſubminiſtrandi, & decima, perſolutis libris ſexcentis. Exonerari autem ſe fecit, quòd minùs corpore valeret. *Attendens Rex debilitatem noſtri corporis, pro exercitu ſuo & pro militibus quos debemus ei mittere ad exercitum ſuum apud Albigam, quittavit nos pro ſexcentis libris Pariſienſibus.* Quæ à Barone d' Autueil edita eſt in hiſtoria Miniſtrorum Regni, ab hoc Rege conceſſa Charta, necdum diffinitum fuiſſe docet, an Epiſcopi Neuſtriæ tenerentur ipſimet ſe Regiis Caſtris ſiſtere.

Regnante B. Ludovico anno 1229. Gregorius IX. Papa à Friderico II. Imperatore graviſſimè exagitatus, auxilia corrogavit non à Principibus tantùm Italiæ temporalibus, Hiſpaniæ, Franciæ, Angliæ, Germaniæ; ſed & ab Epiſcopis, quos & ipſos obteſtatus eſt delectum habere, conſcribere militem, copias deducere ipſoſmet; ſacramento enim quo Eccleſiæ Romanæ tenebantur, teneri eos vel ſic eam tueri. Pauca hæc carpam ex Epiſtola ejus ad Archiepiſcopum Lugdunenſem. *Te in ſuccurſum Eccleſiæ advocavimus confidenter, utpote qui præſtito juramento ad defendendum Patatum & Regalia beati Petri eſſe teneris adjutor, &c. Injungentes, quatenus ſine moræ diſpendio cum con-*

Inn. III. Reg. ſt 13. Epiſt. 191. 192. Reg. 14. Epiſt. 52. Reg. 15. Epiſt. 39. 40. 106. 107

Reg. 15. Ep. 180. Reg. 16. Epiſt. 28. 30.

L. 8. & 9.

Labbe Bibl. MMSS. Tom. 1. pag. 486.

Gall. Chriſt. Tom. 1. pag. 428. 522.

Gall. Chriſt. Tom. 2. pag. 282. Tom. 3. pag. 683.

Gall. Chriſt. Tom. 2 pag. 136. Preuves des Lib de l'Egliſe Galli. c. 30. n. 7.

Pag. 422.

Rainald. n. 36

congruo exfortio bellatorum ad nos perſonaliter venire feſtines.

Sub Philippo III. Rege anno 1279. ab Archiepiſcopo Narbonenſi datæ ſunt ad Diœceſanos litteræ, ut eos admoneret, vocatum ſe ad Parlamentum à Rege in Francia habendum, ubi & agendum foret de innovationibus quæ tum fiebant in Narbonenſi Provincia, inter quas & hæc numeratur, qua de hìc agimus. *Super novitatibus emergentibus, feudis videlicet & retrofeudis, alodiis & exercitu, & gravaminibus illatis.* Sub eodem Rege anno 1285. Philippus Sabaudiæ Comes Epiſcopum Bellicenſem & Capitulum diplomate donavit, quo profitebatur, quòd ab illis auxilium impetraſſet, dum bellum gereret, liberum id & gratuitum fuiſſe, nec poſthac ejuſmodi quidquam ejus quaſi exempli authoritate exprimi poſſe. *Cum Epiſcopus Bellicenſis & Capitulum nobis ad requiſitionem noſtram, de guerra pluries auxilium præſtiterint, & ſuccurſum curialiter & benignè, quoties per nos & noſtros requiſiti fuerint: nos confitemur & recognoſcimus, quod ipſi prædicti fecerunt, non pro aliquo debito, nec pro eo quod nobis ad prædicta facienda in aliquo teneantur, &c.*

Conc. Gen. Tom. II. pag. 1062.

Gall. Chriſt. Tom. I. p. 366.

III. Inter Philippum Pulchrum Galliæ Regem & Bonifacium VIII. diu altercatum eſt, ſed nonniſi poſt annum 1301. Anno 1296. abſterſit Bonifacius calumniam ſibi ex eo ſtructam, quaſi negaſſet, qui feuda obtinerent Regni, eos obſequiis teneri, quæ illigata iis eſſent. *Jam non poterunt Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ Regni tui ſervire de feudis, & ſubventiones facere. Non fertur ad tales interpretationes ſubdolas noſtræ Conſtitutionis intentio, &c.* Quod ipſum rurſus publicavit anno 1297. *Quod feudalia, cenſualia, ſeu jura quælibet in rerum Eccleſiaſticarum datione retenta, vel alia ſervitia conſueta Regi, ejuſque Succeſſoribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & aliis temporalibus dominis, tam de jure, quàm de conſuetudine à perſonis Eccleſiaſticis debita, præfata Conſtitutio non includat.* Cùm gravi bello Philippus idem Pulcher in Belgio laboraret anno 1303. Archiepiſcopos, Epiſcopoſque numero triginta per litteras excivit, *ut cum quantis poſſent equitibus peditibuſque ad exercitum ſuum advolarent.* Eodemque anno 1303. in Conventu Præſulum & Baronum conſtitui fecit, ut Clerici omnes regni ad id Belgicum bellum conferrent militem pro modo agrorum. *Nempe ut omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & alii Prælati, Decani, Capitula, Collegia, Clerici demum omnes, Religioſi & ſæculares, Exempti, non Exempti, Duces, Comites, Barones, Dominæ, Domicellæ, & alii Regni Nobiles, cujuſcumque conditionis & ſortis, auxilio nobis ſint ad id bellum quatuor menſibus proximis, militemque loricatum ſuppeditent eo numero, qui modo terrarum reſpondeat, quingentis terræ libris uni ejuſmodi militi imputatis, inde uſque ad libras mille duobus, &c.*

Hiſtoire du Differ. p. 19. 39.

Breves des Libert. Gall. cap. 39 nu. 12. 13. 16. 17. & ſeqq.

Qui tamen ex Prælatis decimam ſolverant, ii immunes tum fuere & deducendi, & mittendi militis ad exercitum. *Qui prædictam decimam ſolvunt in præſenti, de veniendo, vel mittendo hac vice in noſtrum Flandenſem exercitum, vel finando, aut præſtando ſubventionem aliam pro eodem, excuſati penitus & immunes habeantur.* Ita decimarum ſolutio incipiebat loco haberi militum ab Eccleſiis ſuppeditandorum. Anno 1304. Ballivis mandavit Rex, Epiſcopos ut commonerent, alioſque Clericos, ut cum militaribus turmis ad Caſtra properarent. *Prælati, Epiſcopi, Abbates, militaribus in hoſtem obſequiis obligati, Attrebati nobiſcum adſint, armis & equis ita ut par eſt, inſtructi.*

Spicileg. tom. 13. p. 348.

His poſtremis exemplis triplex inſinuatur ſubſidium, quo ad Regnum muniendum Eccleſi Regi aderat. 1. Epiſcopi & Abbates pro feudis ſuis regiis, non aliter quàm ſæculares feudatarii, certo numero militem ſufficiebant. 2. Epiſcopi, Abbates, Capitula, Collegia unum & alterum loricatum ſufficiebant militem, pro modo agrorum ſuorum. 3. Decimæ, quintæ-decimæ, dona gratuita colligebantur. Primum illud ex his oneribus perpetuum erat, nec omnes complectebatur Regni Prælatos; cùm ſuprà occurrerit nobis immunitas Epiſcopi Andegavenſis, cùmque ex Abbatibus alios ſuprà oſtenderimus debuiſſe Regibus ſolis precibus adeſſe, alios præterea donis gratuitis, nonnullos etiam militia. Alterum onus extraordinarium erat, ſed eo premebantur Prælati, Clerici, Regulares prorſus omnes. De tertio jam ſatis ſuperque ſuprà diximus.

At verò cùm poſt Regnum Philippi Pulcri decimæ, aliæque pecuniariæ exactiones, longè cœperint eſſe frequentiores; rariùs etiam miles Prælatis colligendus fuit, & totum illud denique militiæ onus evanuit. Nec facile erat, nec expeditum, tria illa exactionum genera & indici, & ſolvi. Multò fuit expeditius, & cum Regi, tum Clero conducibilius, ut militem conſcriberet Rex ipſe, expenſas à Clero exigeret, decimis vel donis ejuſmodi aliis gratuitis exolvendas. Nec enim antè inſtitutum fuerat, ut militem colligerent Prælati, niſi ut & eundem ipſi alerent. Decimas in Clerum diutinas & graves exegiſſe legitur B. Ludovicus, non autem unquam moleſtiam creaviſſe Epiſcopis, vel Abbatibus, ut miſſo vel ducto militum globo Regios augerent exercitus. Non ſemel Philippus Pulcher militem Eccleſiæ in caſtris habuit, ſed cùm dona gratuita ille frequentiùs invexerit, conceſſione etiam Bonifacii VIII. approbata; ſimillimum veri eſt, & ipſi tandem & Clero placuiſſe, ad Regni & Eccleſiæ commodum, militiam Eccleſiæ relaxari, eamque jacturam farciri crebrioribus, pinguioribuſque, ſive decimis, ſive donis gratuitis.

Quod de B. Ludovico perſtrinximus, eo refricata nobis eſt memoria rei non omnino hìc prætereundæ. Non Clericis tantùm, ſed & Laicis feudi erant Regii, erant & vaſſalli, erat & jus hos armis inſtruendi. Erant & Laici Regum feudatarii iiſdem ſervitiis obligati ad ſufficiendas Regibus turbas militum. Sed non eum in uſum tantùm milites illi ſuos adhibebant. Inſaniebant mutuis inter ſe & ipſi bellis. Privatis his bellis moderandis, & tandem aliquando exterminandis, non pauca à Regibus manavere Edicta. Vir longè doctiſſimus Cangius ſcitiſſimè obſervavit omnium plurimùm deſudaviſſe B. Ludovicum ad privata hæc bella opprimenda, Edictaque ad id promulgaſſe; quibus cum necdum ſatis obtemperatum fuiſſet, novo rurſus diplomate Philippum Pulcrum anno 1311. rem confirmaſſe, ſucceſſores novis rem Edictis ſubinde promoviſſe, uſque ad Ludovicum XI. poſt quem ea tandem privatæ licentiæ bella prorſus conticuerint. Opprimendis extinguendiſque his pluſquam civilibus bellis nihil opportunius, nihil expeditius erat, quàm ut cogendi & armandi militis jure exuerentur domini feudorum, ſive Laici, ſive Clerici, unique Regi integra ſervaretur, quæ Regni maximè propria eſt facultas, delectuum habendorum, cogendorum exercituum, belli indicendi. Vix enim, aut nec vix fieri poteſt, ut quibus jus faſque eſt militem conſcribere, ſtipendiis ſuis alere, ducere ad Regios exercitus, non ii quoque his copiis aliquando ad privata diſſidia, & in mutuam perniciem abutantur. Inde eſt, quòd poſt B. Ludovici & Philippi Pulcri tempora laboratum ſemper à Regibus eſt, ut arma excuterent manibus ſubditorum, nec alia quàm pecuniæ ſubſidia ab illis expectarent.

Diſſert. 19. in vitam B. Lud.

Non

Non modico tamen temporis intervallo opus fuit, quò nova hæc invalescceret militandi forma. Privatæ Ecclesiæ à Regibus veniam exorabant sufficiendæ militiæ, idque eò facilius, quòd ab iis Rex pecunias exprimebat eas, quibus militum numeros impleret. En hujus rei elegans exemplum. Cùm Provincia Senonensis volens lubensque decimam Ludovico X. contulisset, Philippi Puleri filio & successori, concessit Ludovicus anno 1315. Beneficiariis omnibus laicis Ecclesiarum ejus Provinciæ, qui Castris regiis & Belgico bello abfuerant, sua ut privilegia tuerentur, & ne mulctas ea de causa indictas vel indicendas solverent. *Eorundem Prælatorum hominum & subjectorum libertates & privilegia, si quæ habent, volumus & præcipimus illibata servari, & ad dictas financias non compelli, si obtentu dictorum privilegiorum & libertatum, vel de jure aut consuetudine immunes sunt, &c.* Tribus verbis triplicem constrinxit Rex rationem, qua absolvi poterant militaribus his expeditionibus, Privilegio, Jure, Consuetudine. Abundè erat hæc ab ipso Principe suggeri, quo se Prælati his clypeis, vel eorum aliquo munirent ad expungendas has servitutes, & pristinam libertatem restaurandam.

Memoire du Clerge ancienne edit. Tom.2.p.124.

IV. Anno 1403. à Carolo VI. Rege promulgata est Constitutio, qua à Clericis pecunia exprimebatur, eo ipso tempore, quo extraordinariè convocabantur homines quique ad Regios exercitus. Cujus rei causa apertissima ea est, quòd antè ad exercitus Regios accersebantur & ex Ecclesiæ militibus copiæ, & ex Nobilibus Regni feudatariis: In Nobilibus laicis nihil mutatum, Clerici pro milite pecuniam suppeditarunt. Anno 1445. Carolus VII. Clericos exemit exactionibus in militem, & ipso quoque militum metatu; non abstenturus tamen aliis Cleri donis ad impensas bellicas. *Alia tamen via & ratione confidimus Clericos affore nobis ad sustinenda militiæ onera, eaque de causa litteras peculiares in singulas perscribemus Diœceses.*

Memoires du Clerge prem. edit. Part. 3. Tit. 4. nu. 14. Ibidem Part. 5. Tit. 9 n. 1.

V. Non tam feliciter aliis cessit Regnis, atque Galliæ, nec tam citò eorum Clerus antiquissimæ restitutus est libertati, ut uno in Altarium ministerio totus esset. Germaniæ, Poloniæ, & aliorum Septentrionalium Regnorum Prælati iisdem etiamnunc vinculis constringuntur. Anno 1341. à Benedicto XII. confirmatum est privilegium, quo Capitulum Cracovienſe donaverat Pius Rex Boleslaus, ut Episcopus & Capitulum militarium expeditionum sarcina absolverentur. *Voluit Dux, quod Episcopus & Capitulum Cracovienſe, totusque Clerus à qualibet expeditione essent perpetuò liberi & exempti; ita quod de villis, possessionibus & aliis bonis suis Ecclesiasticis ad expeditiones personaliter ire, vel aliquos homines mittere minimè tenerentur, excepto dumtaxat tempore incursus subiti Lithuanorum, &c.* Anno 1352. præscribens Gregorius X. Friderico Siciliæ Regi, quibus conditionibus Regnum illud sibi administrandum esset, in quo ut Ecclesiæ Beneficiario necesse est libertates Cleri illibatas illæsasque servari: concessit ut à Prælatis ea admitteret obsequia, quæ feudis Regni eorum Ecclesiæ collatis illigata essent, dum nihil in canonicas institutiones peccaretur. *Si qui sint Prælati & Clerici, qui temporalia sive Regalia bona teneant à Rege, & qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt Regibus servitia exhibere; hujusmodi antiqua & honesta servitia Regi secundùm antiquam consuetudinem, & sicut statuta patiuntur canonica, impendent.*

Rainald. n. 42.

Idem n. 18.

Anno 1501. Alexander VI. percontanti Episcopo Vilnensi in Lithuania, an posset ipse cum Presbyteris suis arma corripere, ad propulsandas Tartarorum incursationes, respondit posse. Quod æquum est interpretari, eo quo suprà diximus modo, id ut possent, conscribendo milite, immittendo, animando, ut pulcram pro pietate & pro Ecclesia mortem oppetant, non aliis tamen ipsi armis, quàm precibus & hostiis pugnaturi. Cùm idem eodem anno Pontifex investituram daret Siciliæ, concessit ut Episcopi Regibus ea persolverent servitia, quæ vetustissima consuetudo feudis regiis affixit.

Idem n. 41. 68

Defensionem parans Odericus Rainaldus bellis Leonis X. & Julii II. hoc est, ut equidem augur, bellis Pontificiis in communi, non his peculiaribus vel eorum causis; à Bellarmino sanctissimo & doctissimo Cardinali benè multa mutua sumit, idem ipsum argumentum versante; atque præ cæteris exempla bellorum Leonis IV. Leonis IX. Clementis IV. Innocentii VI. & Pii II. quorum duo priores publico cultu in Ecclesia afficiuntur, duo proximi in albo sanctissimorum Pontificum posteritatis assensu conscripti sunt; Pius II. Pontificatum suum verè Pontificiis virtutibus illustravit. Refertur ab eodem Rainaldo memorandum ejusdem Leonis X. responsum, cùm Rex Angliæ vehementiùs urgeret, ut Romæ solennes supplicationes & gratiarum actiones fierent pro victoria non ita pridem à se reportata de Scotorum Rege confœderato Galliæ Regi, Romanam tunc Ecclesiam oppugnanti. Respondit Pontifex, in Ecclesia Romana non agi Deo solennes gratias, nisi pro victoriis in adversarios fidei relatis, inter quos & schismatici numerantur. Denique confutantur à Rainaldo hallucinationes Lutheri & Calvini, qui priscum quodammodo revexere Tertulliani errorem, bella omnia damnantis, ut legi & suavitati Evangelicæ adversaria. Consequens porro his erat, ut & Episcopos criminarentur, qui militares alerent copias. Qui fidei Apologias contexuerunt, frivolum hoc confixere commentum, & quæ ex eo nasci videntur errorum ludibria.

Rainald. ann. 1533. n. 12. & An. 1518. nu. 82. 83. 84.

In Germania præ cæteris Christianæ Reipublicæ regnis, Episcopi Clericique arctiori hac constricti fuere necessitate, subministrandæ Imperatoribus militiæ. Ejus moribus Hungaria, & alia Regna viciniora plerumque se accommodavere. Anno 1439. Albertus II. Imperator in Hungaria Edictum promulgavit, ubi cum multa præclarè alia sanciuntur, tum ut Clerici exactionibus novis omnibus eximantur illi quidem, at militaribus servitiis omnino subiiciantur. *Item Ecclesia & Ecclesiasticæ personæ à taxis non diu abusivè introductis liberæ & absolutæ relinquantur; servitia tamen exercitualia more aliàs consueto facere teneantur.* Anno 1454. Ladislaus Rex Hungariæ Edictum publicavit, quod & postea à Friderico III. Imperatore firmatum est, & quo jubebantur Prælati, cæterique Ecclesiastici Ordinis Primores Exercitibus interesse, cum eodem militum numero qui præscribebatur tempore Sigismundi Regis, eo tamen decremento, quo & prædia & reditus postquam hostes irruperant, decrevissent. *Domini Archiepiscopi, Præpositi, Episcopi, & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Ecclesiasticos majores tenentes, quemadmodum tempore quondam domini Sigismundi Imperatoris & Regis avi nostri consueti fuerunt, cum ipsorum Banderiis ac numero Lanceatorum exercituare teneantur; ita videlicet, ut quantumcumque Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum proventus per inimicos extitissent minorati, juxta limitationem electorum hominum, etiam hujusmodi exercituatio earundem Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum cum tanto defectu minoretur.*

Goldast. Const. imper. Tom. 3. pag. 490. 480.

In Polonia Casimirus Rex anno 1475. constituit, ut Clerici pro facultatibus suis ad sumptus bellicos conferrent: Ecclesiæ verò Cathedrales, Abbatiales & Collegiales militem instruerent, mitterentque eo numero qui à Synodo definitus esset. *Spirituales pro hac expeditione debent ser-*

vire

Statu Polo. 38. *vire ad bellum, juxta facultatem & exigentiam bonorum ſuorum. Item Eccleſiæ Cathedrales & Collegiatæ, Abbates ſeu Præpoſiti Cœnobiorum debent expedire armigeros in eo numero, juxta quod in Synodo ſuper unumquemque laudabitur. Etiam Epiſcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus, ut illi etiam faciant ſubſidium ſuo Epiſcopo.*

Anno 1544. Sigiſmundus Auguſtus Poloniæ Rex ſtatuit, ut ne Epiſcopi & Abbates militem conſcribere & mittere cogerentur, niſi ad inuſitata & extraordinaria bella, nec ipſi unquam ad Caſtra accederent. *Ita tamen, ut contra ſolius potentioris hoſtis vim, & non aliter, expeditio hæc per illos fiat, & immunitatem ipſorum perſonæ habeant à profectione bellica: ſed aliis ſui loco miſſis, officio ſuo fungantur, ſacrificiis & orationibus Deum placantes.*

VI. Veriſſimè olim Paſchalis II. ad Henricum IV. Imperatorem ſcripſerat, Epiſcopos acceptis à ſummis Principibus feudis Regalibus, Ducatibus & Comitatibus, hinc ineluctabili neceſſitate vinctos fuiſſe, ut Aulam & Caſtra Principum frequentarent, & ei ſe militiæ quodammodo innecterent, ubi rapinæ, incendia, homicidia declinari omnino non poſſint. *In veſtri Regni partibus Epiſcopi vel Abbates adeo curis ſæcularibus occupantur, ut Comitatum aſſiduè frequentare & militiam exercere cogantur; quæ nimirum aut vix, aut nullo modo ſine rapinis, ſacrilegiis, incendiis aut homicidiis exhibetur. Miniſtri verò Altaris, miniſtri Curiæ facti ſunt, quia civitates, Ducatus, Marchionatus, monetas, Turres, & cætera ad Regni ſervitium pertinentia à Regibus acceperunt.* Epiſt. 22. Quid ille conſilii ceperit, ſuprà ediſſeruimus, quam non ſibi in eo conſtiterit, & qua ex adverſo conſtantia priſtinam ſuam diſciplinam Eccleſia retinuerit; quocirca nec plura hìc addam in eam rem.

Lect. 40. Nec ſilebo tamen quod memorat Oſſatus Cardinalis, Clementem VIII. reſcita morte Cardinalis Battorii in Valachia, ubi in acie pugnans interemptus fuerat: re in deliberationem miſſa in Conſiſtorio, decreviſſe, abſtinendum cenſuris in ejus interemptores jaculandis. Cùm Clerici laicis permixti arma corripuiſſent, adversùs Chriſtiani nominis hoſtes, & non paucos eorum cæcidiſſent, vel truncaſſent, interrogatus ſuper eo C. Petitio Extra. De homicidio. facto Honorius III. reſpondit, qui mutilaſſent quempiam, vel occidiſſent, eos irregulares fore. Profitetur denique B. ipſe Thomas Aquinas, ſi 2.2.q.40. Art. 2. Clerici interſerant ſe militaribus copiis, & caſtris, præliiſque, nihil eſſe quod ſacro Ordini refragetur, niſi ſi manu ipſimet pugnent.

CAPUT XLVII. P. 4. l. 3. c. 28.

De militia quam Epiſcopi & Abbates Principibus ſuppeditabant poſt annum Chriſti milleſimum, in Anglia & Hiſpania.

I. Vvillelmus Nothus priſcum illum uſum in Anglia reſtituit; ut Epiſcopi & Abbates militiam Principi alerent, pro modo & menſura terrarum, ac Baroniarum.

II. Ei uſui non adverſantur Concilia, obſequuntur Epiſcopi ſanctiſſimi, Lanfrancus, Vulſtanus & Anſelmus.

III. Quantum interſit ad Eccleſiæ dignitatem, & ſanctimoniæ famam, ut Regibus perſuaſiſſimum ſit, fide & obſequio Epiſcoporum, ut inconcuſſo munimento niti Regnorum ſtabilitatem.

IV. Nec armis accingi, nec prælio congredi fas erat Clericis.

V. Exempla militarium cuneorum ſæculis ſequentibus ab Eccleſia ſuppeditatorum.

VI. Abbatiæ longè plurimæ eidem oneri erant obnoxiæ.

VII. Nonnulla in eam Cœnobiorum ſervitutem animadvertuntur. Quando cœpta pecunia pro militia pendi.

VIII. Ad Hiſpaniam traducitur oratio, ubi nulla aut rara ſacrarum expeditionum intercapedo, & ubi Epiſcopi Regibus plerumque affixi.

IX. Non poteſt niſi temerè & inſulſiſſimè is uſus damnari.

X. Concilio Toletano prohibentur Prælati & Clerici militem ſuum aliis quibuſvis quàm Regibus ſuppeditare.

XI. Deſinunt expeditiones ſacræ Hiſpaniæ.

I. CUm primùm Angliam ſuæ poteſtati ſubjecit Vvillelmus Nothus, Epiſcopalibus Eccleſiis omnibus & Cœnobiis numerum indixit militum, quem Regio adiicerent exercitui, Gallicanas conſuetudines in Angliam traiiciens. Ita narrat, nec ſine acerbi doloris ſenſu Matthæus Paris ad annum 1070. *Rex Vvillelmus peſſimo uſus conſilio omnia Anglorum Monaſteria auro ſpolians & argento inſatiabiliter appropriavit, & ad majora ſanctæ Eccleſiæ opprobria, calicibus & feretris non pepercit. Epiſcopatus quoque & Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſæculari libertatem habuerant, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus & Abbatias pro voluntate ſua, quot milites ſibi & ſucceſſoribus ſuis hoſtilitatis tempore voluit à ſingulis exhiberi. Et rotulas hujus Eccleſiaſticæ ſervitutis ponens in theſauris, multos viros Eccleſiaſticos huic Conſtitutioni peſſimæ reluctantes, à regno fugavit.* Æquo vehementior ſemper eſt Matthæus iſte ad res Eccleſiæ à qualicumque exactione ſubtrahendas; ſed & obliquo ſemper & iniquo animo in Francorum, ſive Normannorum in Anglia Principatum. In his ergo circumcidendum ſemper aliquid ejus narrationibus, nec tota ei fides adiicienda. Quæ ille narrat de deprædationibus Regis hujus Vvillelmi, ea non à vero tantùm, ſed & à probabili abhorrent. Nec dubium tamen eſt, quin ille omnium primus, pro menſura & numero terrarum ac Baroniarum numerum deſcripſerit militum ab Epiſcopis & Abbatibus alendorum.

Etſi forſan quis à vero, non tamen à veriſimili aberraret, qui hanc non inſtitutam, ſed reſtitutam à Vvillelmo conſuetudinem exiſtimaret. Veri enim illud ſpeciem quandam præ ſe fert, qui primùm Reges Eccleſias his exornavere Baroniis, eos militaris etiam aliquid oneris indixiſſe. Non facilè potuit tam vetuſtus Eccleſiæ & Reipublicæ Gallicanæ uſus tam ſerò in Angliam traiici. Ea excerpſimus alibi ex Beda, ex quibus id efficitur, minimè alienos fuiſſe Anglorum olim animos ab exigendis Eccleſiarum penſionibus, ad militiam fovendam, qua & Eccleſiæ & Regno conſultum ſit. Illud ſaltem indubitatiſſimè conſtat, à Vvillelmo reſtitutas in Anglia has conſuetudines, vel etiam inſtitutas: unde & id efficitur eodem ipſo tempore reſtauratas in Gallia eas fuiſſe, ubi aliquandiu quaſi oppreſſæ jacuerant, ut ſupra à nobis declaratum eſt.

II. Anno 1076. à Concilio Vintonienſi vetitum eſt, ne Clerici quidquam laicis ſervitii exhiberent, niſi quod ſub Eduardo Rege exhibitum fuiſſet. *Ne aliquis Clericus civilis, vel ruſticus, de Beneficio Eccleſiæ aliquod ſervitium reddat, præter illud quod fecit tempore Regis Eduardi.* Hoc certè Canone nec Epiſcopi continebantur, nec Abbates. Verùm ſi qua poterant Clerici laicis, poterant & Epiſcopi atque Abbates conſentanea Regibus obſequia præſtare. Anno 1080. in Can. Con-

Concilio Juliobonensi declaratum est, quid obsequii Parochi dominis vicorum exhibere possent, ut ex eorum absentia nihil damni emergeret in Ecclesiam.

At quod ad Episcopos attinet, doctrina & religione clarissimus Lanfrancus, erat haud dubio alienissimus à Matthæi Paris sententia, cùm Episcopum admonebat jamjam in Angliam irrupturos Danos, suamque illi arcem strenuè communiendam esse cibo, milite, armis. *Dani, ut Rex nobis mandavit, revera veniunt. Castrum itaque vestrum hominibus & armis & alimentis vigilanti cura muniri facite.* Exemplo utique præibat Lanfrancus Collegis, unde & illum præmonuerat Rex, quantus Angliæ immineret hostis, ut & ille Coepiscopos ad Regni defensionem excitaret. De Vulstani Vorcestrensis Episcopi singulari sanctimonia & virtutum Episcopalium præstantia diximus jam non semel. At eum testatur Vvillelmus Malmesburiensis militaribus turmis succinctum progredi solitum, more Præsulum Normannorum, quanquam magno sibi ea constaret militia. *Nam & consuetudines Normannorum non omittebat, pompam militum secum ducens, qui stipendiis annuis quotidianisque cibis immane quantum populabantur.* Anno 1074. Vulstanus comite usus Abbate, & militari suo cuneo vallatus, prohibuit ne duo Comites, qui à Rege defecerant, vires & copias suas consociarent. His non illubenter sanctissimis accedet Episcopis beatus Anselmus Cantuariensis Episcopus. Qui vel primoribus labris Annales Ecclesiæ delibarit, is non nesciet quàm tenax fuerit Anselmus prioris sui in Cœnobio instituti, & austerioris cultus. Non nesciet, quàm impavidus idem interceserit Regi libertates Ecclesiasticas evertenti, & quàm ubi religio & Ecclesia periclitaretur, nec exiliis, nec morte ab officio deterreri posset. Ad Valterum tamen ille Cardinalem Angliæ Legatum scripsit, non posse se cum eo congredi, nisi in vicinitate Cantuariæ, quòd à Rege jussus esset Cantuariensem civitatem tueri adversus hostes Ultramarinos, qui adventabant, eisque obviam egredi ad ipsum maris littus, ne in Angliam exscendere atque adire possent. *Quoniam quotidie expectamus, ut hostes de ultramare in Angliam per illos portus, qui Cantuarberiæ vicini sunt, irruant. Propter quod dominus meus Rex ore suo mihi præcepit & mandavit per litteras proprio sigillo signatas, ut Cantuarberiam custodiam, & semper paratus sim, ut quacumque hora nuntium eorum audiero, undecumque convocari jubeam equites & pedites, qui accurrentes violentiæ hostium obsistant.* Subiniquo tulit animo hanc Legatus excusationem, unde & Anselmus alteras ad eum dedit litteras, ut commoneret, de quibus vellet de iis colloquendum fuisse, antequam ambo à Rege discederent, qui ad militarem proficiscebatur expeditionem cum Eboracensi Archiepiscopo, & Episcopis aliis. *Postquam licentiam accepistis à Rege redeundi Romam, & Rex in expeditionem suam cum Archiepiscopo Eboracensi & quibusdam aliis Episcopis & Principibus ivit, & vos ab illis, & ego à vobis ita discessimus, &c.* Illud denique addit Anselmus, eum sibi locum à Rege commendatum esse custodiendum, in quem primum hostes impetum facturi essent, atque adeo in quo plus periculi adeundum esset. *Postquam mihi præcepit, ut illam partem regni sui, in qua maximè irruptionem hostium quotidie timemus, diligenter custodirem, & quotidie paratus essem hostibus occurrere.*

Epist. 25.

De Gest. cont Ang L. 4 Boland. die 19. Januar. c. 3

Lib. Ep. 31. 36.

III. Nihil ad Ecclesiæ laudem amplius, nihil ad gloriam splendidius clariusque, quàm ut Regibus Principibusque terrenis perspectissimum sit, non alio firmiori & inexpugnabiliori præsidio niti Regnum, quàm Præsulum fide. Cùm defecti à fide Regum non possit, quin & à Dei fide atque obsequio devietur; ut Deo, ita & Regibus arctiori vinculo Episcopi, quàm cæteri Regni Proceres obligantur: ipsa eadem nempe Regi, qua Deo fide obstricti. Hac persuasione Carolus Magnus nobilissima quæque ditionis suæ feuda Episcopis & Abbatibus contulit, ut superiùs non semel diximus. Hac eadem persuasione extremi Principes Carolinæ stirpis collabentis, quos jam retinere vix poterant Comitatus & Ducatus, Episcopis committere maluerunt. Hac persuasione Germaniæ Imperatores, iidemque Burgundici Regni hæredes, cùm pares jam se non esse experirentur ei Regno cum Germania & Italia retinendo: nec enim Carolinæ aut prosapiæ, aut fortitudinis hæredes germani erant; Principatus ejus alios aliis Archiepiscopis & Episcopis contulere. Hac denique persuasione debellatæ Angliæ Rex Vvillelmus, ut strictioribus sibi vinculis novum illud Regnum devinciret, exercitus & arces Episcopis concredidit. Ex Lanfranco & Anselmo paulò antè patefecimus, eorum fidei commissa munimenta ea fuisse, in quæ primum & potissimum vis hostilis impetum factura esset. Si necesse ergo fuit ad Regum Regnorumque tum stabilitatem, Pontifices aris quodammodo abstrahi, ingentibus prædiis, vassallorum & militum agminibus vallari, copiarum militarium cura & potestate, urbiumque & arcium defensione onerari, atque obrui: erat omnino id permolestum Ecclesiastici ordinis luminibus, pacis & secessus, silentii & orationis amantioribus: sed & erat id cum primis opportunum splendidumque explicandæ eorum sapientiæ & charitati, & pietati in patriam & in Principem, cui ipsa eos religio devovebat. Demonstratum alibi à nobis est, temporalem ipsam urbium & regionum dominationem accrevisse non rarò Præsulibus, ex eo quòd earum ipsi curam egerant diutissimè, suaque & vigilantia & largitate eas tuiti fuerant, cùm nulla prorsus alia per temporum molestias tuitione confidere possint. Hìc sanè illud adiicere & affirmare fas est, has potissimùm urbes, has regiones Præsulum potestati subjectas, in Regum fide & obsequio constantissimas fuisse. Duces, Comitesque ex arbitrariis necessarii, ex temporariis perpetui evasere, summam etiam & quasi Regiam usurpavere dominationem. At qui Comitatus, Ducatusque Ecclesiis & Episcopis commendati fuere, ii in Regum potestate semper fuere & sunt etiam nunc. Nisi quis valdè rudis & peregrinus sit in rebus Ecclesiæ, is facilè assentietur, à Lanfranco, à Vulstano, ab Anselmo, & ejusmodi Præsulibus aliis nihil magnoperè extimescendum fuisse, ne Baronias & arces Regias regio aliquando jure invadere, regere & in iis regnare vellent.

IV. In Anglia quoque illud tenebatur, quod de aliis supra Ecclesiis demonstratum est, ut Episcopi armatorum globos ducerent; non ut ipsi arma induerent: non ut manu pugnarent, quorum arma lacrymæ, gemitus, preces erant. Si qui has lineas prætergrederentur, eos Ecclesia ut degeneres & malè sanos detestabatur. Philippus Bellovacensis Episcopus authore Rogerio captus est ab Anglis, cùm in acie staret & pugnaret. Interpellatus ab eo Cælestinus Papa rescripsit armis capiendis exarmasse eum suos Patronos: preces à se, non mandata ad Regem Angliæ allegari posse ad ejus libertatem, quòd eo ornatu instructuque captus esset, qui Episcopum ejuraret. Cùm pauco pòst tempore Philippus Augustus Franciæ Rex Episcopum electum Cameracensem similiter cepisset, tum pervicit Legatus Papæ, ut ambo libertati restituerentur, ab eoque sacramento adactus est Episcopus Bellovacensis, *quòd de cætero in vita sua nunquam arma gestabit contra Christianos.*

Roger. ad An. 1197. pag. 771. 795.

V. Eo verò ita fixo & constituto, nunquam licuis-

licuisse Episcopis, ut armis vel cingerentur, vel congrederentur; jam extra controversiam est, diutiùs in Anglia quam in Gallia, Episcopos munus obiisse mittendi, vel ducendi militis ad Castra Regum, ut nutanti regno succurrerent. Anno 1242. Henricus III. Rex à custodibus Regni, ab Eboracensi, inquam, Episcopo, & à Collegis pecuniam & militem corrogavit. Nec mora ab eis accepit pecunias, cibos, milites. *Misit Rex in Regnum suum ad Custodes Regni, scilicet ad Archiepiscopum Eboracensem & ejus socios, militare postulans auxilium ac pecuniare. Ipsi quoque quinquaginta Balliſtarios, & magnam pecuniæ summam, & victualia, & servientes cum armis ad mandatum Regium sine morâ dispendio destinaverunt.* Ita Matthæus Paris, qui & hoc addit, inflammatos exemplo Præsulum Barones Angliæ, ad arma properasse, & advolasse ad opem Regno ferendam. *Quod videntes quidam Magnates Angliæ, inhonestum arbitrantes otiis indulgere, Rege in transmarinis martio negotio operam dante, accinxerunt, se ad iter cum eis arripiendum, cum equis & armis competenter præparati.* Anno 1244. idem Henricus III. copias educens in Regem Scotiæ, Episcopos, Abbates, Barones laicos cum militaribus singulorum globis convocavit. *Notificari fecit Rex per totam Angliam, ut quilibet Baro tenens ex Rege in Capite, haberet prompta & parata Regali præcepto omnia servitia militaria, quæ ei debentur, tam Episcopi & Abbates, quàm laici Barones. Et profectus est cum exercitu copioso versus novum castrum.*

Anno 1246. ab Anglis flagitavit Romanus Pontifex, ut Prælati suo quisque sumptu milites sibi sufficerent, alii decem, nonnulli quinque, quidam & quindecim. Obstupuere Angli, quòd militaria illa auxilia nisi à Rege & Principibus flagitata fuissent nunquam. *Emanarunt litteræ, quod aliqui Prælati decem milites strenuos, etiam aliqui quinque, & aliqui quindecim invenirent domino Papæ, qui in servitio Romanæ Ecclesiæ starent per integrum annum, & Prælatorum stipendiis militarent. Quod servitium militare nulli nisi Regi & regni Principibus debetur, nec ab aliquo usque ad nostra tempora exactum fuisse recolitur.*

Anno 1251. copias ejusmodi auxiliares petiit & à Gallis Pontifex; at cùm B. Ludovico tum in Palæstina bellanti summittenda esset pecunia cum novo milite, non potuit Regina Blancha Ludovici parens, & eo absente Regni administra, Pontificis, suoque voto satisfacere. Anno denique 1267. authore eodem Matthæo, habitum est Parlamentum, ubi Rex Angliæ & Legatus Pontificis certatim decimas, aliaque pecuniæ subsidia à Clero poposcere; utque Clerici quicumque Baronias vel alia Regia tenerent feuda, militum turmas armati armatas ducerent, pro mensura prædiorum. Utramque petitionem libertati Ecclesiasticæ inimicam uno fregit Clerus responso: Non alia Clericis aut esse, aut esse posse arma, quàm preces & hostias pro Regno juges: Baronias & feuda Clero in eleemosynas data fuisse, nec alia illis incumbere servitia, quam quæ hactenus persoluta fuissent; denique certum sibi id esse, nulla se nova premi aut illaqueari servitute: *Ad hoc respondebatur, quod non debent pugnare cum gladio materiali, sed cum spirituali, scilicet cum lacrymis & orationibus humilibus & devotis. Et quod propter beneficia sua tenentur pacem manu tenere, non bellum. Et quod Baroniæ eorum ab eleemosynis puris stabiliuntur, unde servitium militare non debent, nisi certum, nec novum incipient.*

Anno 1404. ex Thoma Valsinghamo, dissensiones penè excitæ sunt inter Clerum & Nobiles, utrisque non parcè sua in Regnum merita officiaque ostentantibus. Nobiles fusum sanguinem & vulnera nudabant sua, dum Clerus molli otio & pace delectaretur. At nomine Cleri Archiepiscopus Cantuariensis regerebat, sæpiùs à se decimas, quàm à Nobilibus dimidias decimas solvi; militem suppeditari non dispari numero, pro modo agrorum: victorias denique religioni potiùs in Deum, quàm fortitudini; precibus quàm armis imputandas. *Insuper tenentes sui non minori numero Regem sequebantur ad bella, vel pericula, quàm tenentes feodi laicalis. Et super hæc omnia nocte dieque orationes facerent, &c.*

VI. Rariusculæ Anglorum Abbatiæ his militaribus oneribus eximebantur. Anno 973. privilegium libertatis Abbatiæ Tornacensi in Episcopatu Cambridgiensi concessum est ab Eadgaro Rege, & à B. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi, sed excepta est consuetudo militiæ, pontium & arcium. *Sint igitur ab omni servitutis jugo libera, tribus exceptis, rata videlicet expeditione, pontis arcisve restauratione.* Anno 1005. Ethelredus Rex Cœnobium Eineshamense in Comitatu Orfordiensi persimili decoravit privilegio, iisdem limitibus septo. *Sit Monasterium ab omni humanæ servitutis jugo liberum, cum omnibus supradictis villulis ad se ritè pertinentibus, expeditione excepta, & pontis arcisve restauratione.* Anno 1224. à Rege Canuto huic finitimum concessum est. Abbatiæ Dominæ nostræ Conventrensis multò amplius collatum est ab Eduardo Rege, exclusis iis limitibus. *Cuncta illius Ecclesiæ possessio nullis sit unquam gravata oneribus, nec expeditionis, nec pontis, nec arcis ædificatione, furium apprehensione.* A Rege Vvillelmo Ruffo his oneribus servitiorum, decimarum, doni gratuiti, & aliorum complurium subductus est Prioratus sancti Nicolai in Comitatu Excestrensi. *Libera sit ab omni consuetudine terrenæ servitutis, & ab omnibus placitis, & querelis, & siris, & hundredis, & ab omni geldo, & scoto, & auxilio, & dono, & denegeldo, & exercitibus, & omnibus operibus castellorum & pontium, sicut dominica eleemosyna mea.*

Monast. Angl. Tom. I. pag. 244. 259. 276.

Ibid. p. 304. 352. 379. 381.

Seniores & domini privati, si qua fundarent Cœnobia, suis quoque ea instruebant privilegiis, non multùm absimilibus. Rogerius Sroversburiensis Comes cùm in Comitatu suo fundamenta poneret Abbatiæ novæ, concessit Baronibus suis, subditisque omnibus, ut quæ ibi cumque vellent dona conferrent, non expectata vel sua, vel hæredum assensione; addita & immunitate omnium exactionum, subsidiique militaris, sive ordinarii, sive extraordinarii, nisi ubi ipsemet proprio ex domanio suo aliquid conferret. *Concessi ut Barones mei, vel Burgenses, vel milites quodcumque vellent de terris & facultatibus suis, eidem loco largirentur, absque ulla mei, vel hæredum meorum licentia. Ita ut de stata eleemosyna mihi nullum alterum servitium facerent, vel dantes, vel recipientes. Totam quoque terram Monachorum à geldo militum in perpetuum liberam esse statui, & à geldo etiam communi, nisi ego ipse de dominio meo illud darem.* Id totum donationes & privilegia diplomate suo firmavit Rex Vvillelmus.

VII. Multa id genus alia stipari hic possent, sed ex hac jam sylva plus satis liquent, quæ hic jam libet observare. 1. Plerumque Abbatias militari huic oneri mancipatas fuisse conceptis ipsius fundationis suæ verbis, quibus is libertatibus limes addebatur. 2. Fuisse quasdam singulari hac dotatas immunitate militiæ, quasdam etiam pontium, castrorumque resarciendorum. 3. Nonnulla ex his privilegiis antè concessa fuisse, quàm Vvillelmus Nothus in Angliam traiiceret anno 1066. Ita non potuisse tam disertè & tam constanter affirmari à Matthæo Paris, primum Vvillelmum Angliæ Ecclesiis Episcopalibus & Monaste-

naſteriis hæc onera inflixiſſe. Quo vereor ut ſatis effugere poſſit Matthæus maculam livoris in Principem Gallum, Angliæ domitorem: vel cupiditatis immodicæ ad temporalium Eccleſiæ rerum defenſionem, non ſine gravi hiſtoricæ veritatis diſpendio. 4. Ubi Optimates aut Comites Cœnobia quæpiam condebant ipſi & dotabant, ſimillimas eis addebant immunitates, vel ſarcinas imponebant, pro lubitu & arbitratu ſuo. Idque forſan erat, quod ſuprà alicubi Clerum audivimus contendentem, non aliis hæc obſequia militaria, quàm Regibus aut Principibus perſoluta fuiſſe. 5. Confirmabantur à Rege hæc privilegia immunitatum ab Optimatibus indulta, quòd Regi immediatè illi tenerentur ſemper eundem militum globum exhibere. 6. Obſervari & illud potuit, quo ſenſu diceretur *Eleemoſyna*. Cùm enim eodem Deus coleretur dono, quo Eccleſia afficiebatur: hinc & Eccleſiæ oblata dona, affixam ſibi ſuam habebant immunitatem. Idque ſuprà volebat Clerus Anglicanus, cùm novas ſervitutes omnes detrectaret, & deprecaretur à terris, quæ Clero in eleemoſynam datæ eſſent, hoc eſt, tam liberæ & immunes, quàm quæ Deo hoſtiæ offeruntur. 7. Nullum uſquam veſtigium legis eſt, aut conſuetudinis, qua cogerentur Abbates ipſimet intereſſe militaribus expeditionibus. Certè receptiſſimum erat uſu, ut milites tantùm mitterent. Anno 1182. prohibitum eſt in Concilio Londinenſi, *Ne Abbates faciant milites*. Reges ſoli aut Principes jure utebantur creandi Milites, hoc eſt, Equites, & nobilitatis titulos ſolenni addendi diplomate. A veriſimili non abhorret, nobilitatis inſignibus ab Epiſcopis donatos fuiſſe eos, qui ab illis clarioribus Eccleſiæ fundis donabantur, militiam obituri, & ſtipendia facturi in exercitu Regio. Eo quoque forſan hìc interdicebantur Abbates à Concilio, ne præclariora Cœnobii prædia Laicis darent, quo eos haberent nexu & beneficio ſuo obligatos, vaſſalloſque Nobiles, forſan & inſignioris vexilli ſui ſigniferos. 8. Indubium eſt enim opulentioribus Cœnobiis vaſſallos fuiſſe quoſdam Nobiles & præpotentes, qui inſigne vexillum Cœnobii geſtarent, ſive in Caſtris Regiis & Exercitibus, ſive in bellis privatis, quæ Advocato, ſeu Defenſori Cœnobii quandoque ſubeunda erant, etſi non inferenda. Id teſtatum facit Sugerius Abbas de famoſo Oriflammæ vexillo, quod proprium & peculiare erat Abbatiæ Sandionyſianæ, & quod à Vilcaſſini Comite prægeſtabatur, Comitatum eum habente ejus Cœnobii beneficiarium. Cùm in eum Comitatum ſucceſſiſſet Ludovicus Craſſus, ſucceſſit & muneri ferendi per ſeſe aut per vicarium ejus vexilli, quod & deinceps voluit eſſe Regni Gallicani vexillum. *Rex vexillum ab Altari ſuſcipiens, quod de Comitatu Vilcaſſini, quo ad Eccleſiam feodatus eſt, ſpectat, votivè tanquam à domino ſuo ſuſcipiens, pauca manu contra hoſtes evolat.*

Can. 15.

Du Cheſne To.4.p.312.

Danda tandem hìc opera eſt, ut exploremus quo demum tempore deſitum ſit ab Eccleſiis & Cœnobiis milites exigi, ac viciſſim cœptum ſit exigi pecuniam. Inter antiquas Angliæ Regum Conſtitutiones illa emicat Eduardi I. quo Archiepiſcopos vocat, Epiſcopos, Abbates, Priores, Clericoſque alios, ipſas viduas dominaſque, quibus feuda ſunt Regni aliqua, eorum ut contemplatione militiam ſuggerant. *Archiepiſcopos, Epiſcopos, &c. viduas & alias mulieres, qui de nobis tenent per ſervitium militare, vel per Serjanciam.* Ut accedant *cum armis & equis bene muniti* ad exercitum ſuum adversùs Scotos. Ut tamen nonnihil indulgeat iis, quibus grave eſſet per ſeſe ad caſtra progredi: *Volentes Prælatorum, Religioſorum, mulierum, & aliorum qui ad arma minùs potentes, aut etiam minùs idonei exiſtunt, parcere gratioſè laboribus iſta vice*: concedit ut per ſubditos ſibi vicarios adſint, & impenſas tantùm ſufficiant, viginti libris pro militari quoque feudo perſolvendis. *Mittant ad faciendum finem nobiſcum, videlicet viginti librarum pro feodo unius militis.* Simile veri eſt, tum ab Angliæ Regibus relaxatos fuiſſe Clericos, Abbates, Epiſcopos, ut ne ampliùs copias militum, ſed pecunias exhiberent; quarum, ut & militum exactiones, cùm antè extraordinariæ fuiſſent, ordinariæ tandem evaſerunt.

Ant. Conſ. Reg. Angl. pag. 1001.

VIII. In Hiſpania deſinemus, ubi inexorabilior quædam neceſſitas Prælatos compulit, ut militaribus copiis duces ſe vel comites adderent, cùm omnes prorſus Eccleſiæ Maurorum poteſtati fuerint ſubducendæ. Fuere, dictu nefas! ex Præſulibus, qui ita armis aſſuevere, ut pugnarint in acie: & quod horret animus etiam cogitare, cùm in Mauros certaſſent, eorum ſe caſtris & diſſidiis ita implicuere, ut Mauris aliis in alios præliantibus, utrimque pugnarent Epiſcopi, nonnulli etiam cædendo cæſi ſint. Diſſimulandum & obducendum fuerat, & æterno obruendum ſilentio deteſtabile facinus, niſi terrificis iſtiuſmodi exemplis admonendi eſſent homines, quæ in ſcelerum abrupta ſe præcipites per gradus quidem agant Clerici, ubi prætergredi ſemel incipiunt leges inſtituti ſui ſanctiſſimas, quibus tam enixè vetantur, aliis quàm cæleſtibus indui armis, & aliis pugnare telis, quàm quibus vitia configuntur.

Baron. ann. 1010. n. 3.

In Concilio Coyacenſi anno 1050. arma tractare vetiti ſunt Presbyteri & Diaconi. *Presbyteri & Diacones qui miniſterio funguntur Eccleſiæ, arma belli non deferant.* Ubi tradit Mariana anno 675. à Rege Vamba juſſos eſſe Epiſcopos & Parochos cum armatis ſuis hominibus egredi ad hoſtes depellendos: *Ipſi Epiſcopi virique ſacrati repentino hoſtium incurſu, collecta ſuorum manu obviam prodire juſſi ad centeſimum lapidem. Hac Vambæ diligentia victoria navalis de ingenti Sarracenorum claſſe Gothorum virtute parta eſt.* Id eò pertinet, ut militem educerent, non ut pugnarent ipſi, tametſi Sarraceni irruiſſent. Nec aliter ſumendum quod idem habet ad annum 844. *Ipſi Epiſcopi & viri ſacrati caſtra ſecuti.* Perlatæ ſunt aliquando ad Blancham B. Ludovici matrem in Galliis litteræ ex Hiſpania, quibus certior fiebat de acerrimo prælio Chriſtianorum & Sarracenorum. Profiſcierat in primam aciem cum famoſis ducibus Abbas Ciſtercienſis. *In ſecunda acie erant omnes Epiſcopi, & omnes Clerici, & omnes Ordines.* Agmen claudebant confœderati Reges, Caſtellæ, Arragoniæ & Navarræ. Mauri cæſi & in fugam effuſi ſunt. Non diſpar apud Marianam confœderatio Regum legitur, & pugna. In extremam aciem ſubductus erat Rex Caſtellæ, cum Archiepiſcopo Toletano & Epiſcopis aliis. Nuſquam littera de pugnantibus Epiſcopis. At ſtrenuiſſimè decertabant Magni Magiſtri Ordinum militarium Hiſpaniæ, S. Jacobi, Calatravæ, Templariorum, Hoſpitalariorum, cum ſuis quique Equitibus, Religioſum inſtitutum profeſſi, ſed & præliari profeſſi pro Religione & pro Eccleſia. Si integrum fuit Eccleſiæ religioſa profeſſione devinctos Equites in aciem educere, quid vetat & Epiſcopos, non pugnaces, ſed ſpectatores fuiſſe militum & vaſſallorum ſuorum, quos eò duxiſſent? Ortum habuerat Ordo Calatravæ ab Abbate Ordinis Ciſtercienſis, qui tam impavido pectore urbem illam munitiſſimam adversùs Sarracenos oppugnantes propugnavit, ut ejus Principatu donatus ſit anno 1158. & ipſe, & Ordo Ciſtercienſis.

Du Cheſne To.4.p.427.

L.6. c.14.

L.11. c.24.25.

Idem ib.c.6.

Meritiſſimis laudibus ornavit Rodericus Toletanus Archiepiſcopus Martinum prædeceſſoribus ex ſuis unum, quem Alfonſus Rex exercitui ſuo præfecit, Proceribus Hiſpaniæ omnibus illi ad Conſilium additis. Maurorum agros populatus re-

rediit præda onuſtus, gloria onuſt[illegible]. Nec ei muneri, nec gloriæ inde efflorescenti ſatis conveniebat cum dignitate ſummi Antiſtitis; ſed quas nobiliſſimus in eum laudes congerat hiſtoriæ Scriptor, ſileri nefas eſt, ut hinc forſan cogatur obtrectatio conticeſcere. *Dux exercitus Præſul Toleti, Magnates Regni in conſiliis Præſulis. Honor gentis vita ejus, & ſtola ejus diadema Eccleſiæ, ſapientia ejus pax multorum. Et lingua ejus informatio diſciplinæ, manus ejus ad ſubſidium pauperum, & cor ejus ad compaſſionem humilium. Cingulum ejus zelus fidei, & arma ejus ad perſecutionem blaſphemiæ. Agmen omne ad nutum illius, ſanguis Arabum in conſpectu illius.* Qui rurſus idem Rodericus ubi pugnam deſcribit ſuperiùs memoratam trium Regum noſtratium uno fœdere devinctorum, Archiepiſcopum Toletanum & Epiſcopos Caſtellæ atque Arragoniæ in extrema locat omnes acie cum Rege; ubi & eorum munia militaria perſequitur, ſed incruenta, & à pugnando alieniſſima. *Fuerunt ibi Pontifices, qui ſe & ſua, prout Deus dedit, in ſumptibus & laboribus devotè pro fidei negotio impenderunt, in ſollicitudinibus debiles, in officiis devoti, in conſiliis providi, in neceſſitatibus largi, in exhortationibus ſeduli, in periculis ſtrenui, in laboribus patientes.* Etſi abſtinerent hi Præſules pugna, eos tamen ſuccendebat idem animi fervor & zelus, qui equites pugnaciſſimos, de quibus infra: *Fraternitatis charitati inſiſtentes devotè, zelo fidei & Terræ ſanctæ neceſſitate accenſi, defenſionis gladium aſſumpſerunt.* Geminos hinc & inde exercitus Archiepiſcopi crux penetravit in ipſo fervore pugnæ, & nec leviſſimè tamen perſtrictus eſt Canonicus qui eam prægeſtabat. Non diſceſſit Archiepiſcopus à latere Regis Caſtellæ, faces ſubinde adhibens, nunc ut lubens pro Chriſto ſanguinem funderet, nunc ut cœleſti ope victoriam ſpe præſumeret. Fuit ubi Proceres etiam præter Regis voluntatem neſcio qua mollitia animi, aut fidei ignavia, aſſentirentur Mauris, ut data pecunia civitates aliquas retinerent; verùm interventione Epiſcoporum hæc perfidiæ machinamenta protinùs diſſipabantur. Nemo denique non tum ſentiebat hos Præſules, non pugna, non manu, ſed conſilio, vigiliis, precibus, hortamentis, ſumptu in his bellis Chriſtianæ Eccleſiæ & Reipublicæ adeſſe & prodeſſe plurimùm. Inde eſt & quòd cùm gravi valetudine aliquando afflictus, lectoque affixus fuiſſet Rodericus, Epiſcopum Palentinum Capellanum ſuum vices ſuas obiturum & Pontificalia defuncturum in exercitu munia ablegarit. *Miſit tum Dominicum Capellanum ſuum, virum venerabilem, Epiſcopum Palentinenſem, qui in exercitu loco ejus Pontificalia exerceret.*

-7.c.28.

L.8. c.1.9.10. 11.

L.9.c.12.

IX. Si quid in his ſit, quod moroſus Lector minùs probet; ſi quis ſit quem non frangat tantus Conciliorum, Pontificum, Præſulum, Regumque caſto Eccleſiæ & pietatis amore flagrantium conſenſus: at emolliet forſan illum ſaltem contemplatio tot Provinciarum, tot florentiſſimarum Eccleſiarum, quæ ſub Sarracenorum jugo etiam nunc gemerent, niſi iſtiuſmodi ſacris bellis ex eorum poteſtate receptæ fuiſſent. An ſatius fuiſſet & præſtabilius Epiſcopos ſine Eccleſiis, Abbates ſine Cœnobiis ſquallere, vel Eccleſiam potiùs & Epiſcopis & Abbatibus orbari, quàm ut ſacri Miniſtri tumultuoſæ bellorum diſſipationi obiicerentur? Fateor melioribus primævæ Eccleſiæ ſæculis non ita frequentes fuiſſe Epiſcopos in Principum Regia & Caſtris. Sed quis controverſiam faciat providentiæ ſummi Numinis, varia Eccleſiæ ſuæ tempora diſpenſanti, & ita illius diſciplinæ moderanti, ut vices eas ſubire cogatur, quarum varietas illuminatæ fidei oculis nihil oſtenſionis, quin voluptatis & admirationis plurimum afferat? Et neminem tamen præterit, cùm primùm Imperatores Chriſtiani fuere fide initiati, fuiſſe & in eorum Caſtris Epiſcopos commilitones individuos, ſacrorum adminiſtros. De Conſtantino & ſucceſſoribus id ſuprà demonſtratum eſt. Video, nec diſſimulo, pauciores fuiſſe in eorum Caſtris Epiſcopos: ſed nec ea erant ſacra & religioſa bella.

Denique adeo non vitio vertendum Epiſcopis Hiſpanis, quòd Regibus & Magnatibus individuos ſe bellorum comites adjunxerint ad Eccleſias ſuas recuperandas: ut optatiſſimum ſit, pari fervore tranari maria, & Eccleſiæ Chriſtianæ Africanas illas reſtitui Provincias, quas olim tot Concilia, tot præſtantiſſimi Patres illuſtrarunt. Si Præſulum jam olim pietas flagrantiſſima Reges, Proceres, exercitus eò uſque pertraxiſſet, annon hac mercede placeret, ſaltem ignoſceretur, ſacros Miniſtros aliquid ſtrepitus, fragoris & tumultuationis expertos eſſe? Ejuſmodi forſan cogitatio inſederat animo incomparabilis viri Cardinalis Ximenii Archiepiſcopi Toletani, ubi Africani belli guſtum aliquem capere, & rem pulcherrimam prætentare voluit. Quid ad Eccleſiæ amplitudinem, quid ad propriæ gloriæ ſplendorem luculentius commentari aut adgredi potuiſſet vir ad ſumma quæque natus, quàm ut in Africa illam quaſi è tumulo excitaret & reviviſcentem exhiberet Eccleſiam, quæ filia, quæ imitatrix ejus eſſet, quam Auguſtinus olim, quam Cyprianus, Aurelius, Fulgentius, & tot alii ſanctiſſimi Præſules excoluere? Si tantum boni ut Eccleſiæ conciliarent, effudiſſent ſe Hiſpani Epiſcopi paulò longiùs extra ſuas Eccleſias, atque ita à receſſu & otio ſacro Sacerdotii paululùm receſſiſſent; annon hanc interpretaremur non diſciplinæ remiſſionem, ſed Paſtoralis flammam laudatiſſimam charitatis?

Gomecius L.4. c.7.

X. Finem faciemus hac poſtrema obſervatione, à Toletani Concilii mendicata Patribus, magnificè & perinde ut res erat, de Chriſti ac de ſuo Sacerdotio ſentientibus, ejuſque amplitudinis rivulos aliquos ad minuſcula etiam Ordinum miniſteria derivantibus. Prohibuit enim anno 1473. Concilium Toletanum, ut non Prælati, non Beneficiarii qualeſcumque cum militari ſua cohorte adhærerent, aut obſequerentur Principibus, aut Proceribus quibuſcumque, niſi qui Regia majeſtate clarerent. Alioqui Beneficio ſuo ſuſpenderentur. 1. Nec enim decet, ut Regium Eccleſiæ Sacerdotium, & qui ejus vel amplitudinem vel partem aliquam aſſecuti ſunt, aliis quàm Regibus ſubiiciantur, qui Chriſti ipſius ſummi Imperatoris vices funguntur. 2. Nec ea ſolet in inferiorum Principum exercitibus diſciplina vigere, quæ in Regum: nec pari honore ſacri Miniſtri afficiuntur. 3. Nec ab aliis quàm à Regibus ſatis compenſari poteſt illa ſacri Ordinis dejectio, ubi militaribus turmis permiſcetur, & officiis *Abſurdum & noſtræ Religioni diſpar & incongruum videtur, ut regale genus Sacerdotum cum temporalibus dominis militariter vivendo, in eorum ſervitutem redigatur. Ideoque hortamur Epiſcopos, cæteris Beneficiatis præcipimus, ne cum dominis ſæcularibus cujuſcumque gradus, ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtant, exceptis Regia Majeſtate & Regiis perſonis, vitam militarem ad auxilia armorum præſtanda ducere audeant diſſolutam, ſeu ab eis terras, ſtipendia & ſalaria, vel pecunias quaſcumque, ut armis per ſe vel per alios deſerviant, cum equitum ſeu peditum gentibus, quomodolibet exigere vel levare præſumant.* Nonnihil ab his ablu-

Can. 15.

debat, quod suprà de Anglorum moribus commemoratum est.

XI. Quo tempore Concilium hoc Toletanum habitum est, necdum Granatense Maurorum Regnum excisum in Hispania fuerat. Uberrima ea erat seges sacrarum expeditionum, quibus honestiùs Clerici & ordini suo convenientiùs implicabantur. Inde est quòd in Hispania diutiùs quàm alibi Prælati ad Regia castra confluere compulsi sunt, necnon & alii majores Beneficiarii. Postquam Ferdinandi & Isabellæ vigilantia indefessa expugnata tandem fuit Granata, funditusque eversum Maurorum in Hispania Regnum, Regibus Hispaniæ consultius visum, decimas, tertias decimarum, & ejusmodi pecuniarias pensiones alias, à Clero exigi, quàm militiam. Sed eo vel maximè Cleri ipsius provisum est & sanctimoniæ, & secessus amori, silentiique, cui non satis cum tumultu armorum conveniebat.

CAPUT XLVIII. P. 4. l. 3. c. 29.

De Jure Metatus sive Gistii, post annum Christi millesimum.

I. Constantinus & Constantius hoc onere Clerum levaverant.

II. An hic usus à Romanis Legibus in Gallias migrasset.

III. Discrimen ingens Metatus Romani, & hospitalitatis Capitularium Regum Franciæ. Non onus, sed honorem interpretabatur Ecclesia, cùm Reges exciperet.

IV. Erat & Episcopis in Parochiis, quas visitabant, jus metatus & procurationis.

V. De jure metatus Imperatorum Germaniæ in Episcopatibus Italiæ, cui Romani Pontifices intercedunt. De jure metatus in Polonia.

VI. Quam ultra juris limites in Hibernia transiliretur.

VII. Et in quibusdam Galliæ Provinciis.

VIII. De jure Gistii Regum Galliæ in Episcopos, Abbates, Capitula, Urbes. Pecunia id redimitur.

IX. Servitus ea erat feudorum à Regibus acceptorum.

X. Soli Imperatores & Reges in Ecclesiis jus habuere metatus.

XI. Jus id totum extinguitur.

I. METatus jure prisca servitus continebatur, quo Clericos omnes absolvit Constantius Imperator, non aliter forsan tum, quàm confirmata ea, quam olim concessisset Constantinus Imperator, immunitate. *Juxta sanctionem quam dudum meruisse perhibemini, & vos & mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit, sed vacatione gaudebitis. Præterea neque hospites suscipietis.* Hocce de jure Metatus Titulus habetur totus in Codice Theodosiano, *De Metatis*: ex quo patet hoc onere solutos fuisse privilegio quodam singulari Senatores, aliosque eminentissimis in Imperii dignitatibus collocatos, cùm cæteri omnes ædibus suis excipere tenerentur eos omnes, qui ad Imperii negotia huc illucque commearent. Est & suus Codici Justinianæo Titulus, *De Metatis & Epidemeticis*. *Metata* dicebantur ipsa hospitia, & procurationes. *Epidemetica* autem pecuniæ, quibus solutis eo onere levabantur.

Cod. Theod. l. 16. T. 2. Leg. 6.

Tit. 7. c. 8.

L. 12. Tit. 41.

II. Non temerè forsan dixerit quis in Gallias hunc usum migrasse ex Imperii Romani consuetudine, & veluti quibusdam collapsi Imperii Occidentalis ruderibus. Probatiunculæ sunt ad manum. In Marculphi formulis, ubi Rex immunitatis privilegio Episcopatum donat, & prædia ejus omnia, vetat ne Judices aut hospitium ibi, aut procurationem accipiant, & ne ibi quidem consistant ad jus dicendum. *Aut mansiones, aut paratas exigere, &c. Nec ad mansiones aut paratas faciendum.* Quæ ergo Ecclesiæ ejusmodi privilegio aliquo honestatæ non fuissent, & hospitium exhibebant, *mansiones*: & procurationem, *paratas*. Cùm Childeberti Regis filia in Hispanias ad desponsum sibi conjugem proficisceretur, author est Gregorius Turonensis apparatum omnem ex vicinis urbibus collatum fuisse, nullo Regis impendio, *Apparatus quoque magnus expensæ de civitatibus diversis in itinere congregatus est, in quo nihil de fisco suo Rex dari præcepit, nisi omnia de pauperum conjecturis.*

L. 1. c. 34.

L. 6. c. 46.

Facilè tamen infirmari possint hæc argumenta; quin & in contrarium ea sensum retorqueri. Ea enim Gregorius Turonensis verba consultò adhibet, quibus invidia ejus Regis rationibus fit, ut voluerit filiam non regio suo sumptu procurari, sed *de pauperum conjecturis*. Si certum & usitatum fuisset id quidem jus, non ei Gregorius invidiam conflasset, non tam rara & tam obscura ejus impressisset vestigia historiæ suæ. Quod ad Marculphum attinet, manifestum est, non attingi ab eo nisi Judices, in utraque Formula superiùs laudata: *Nullus Judex ad causas audiendum, &c. Nec vos, neque juniores, neque successores vestri, nec ulla judiciaria potestas, &c. Integra emunitas absque introitu Judicum fuit concessa.* Non ergo ibi sermo erat nisi de hospitio & procurationibus, Judici, vel Misso Regio suppeditandis, ubi adventasset ad jus dicendum. At ea tenuissima pars erat Romani Metatus, quode uterque Codex suprà laudatus.

III. Imperante Carolo Magno & ejus stirpe, jus Metatus observavimus validissimè constabilitum fuisse, nec tamen ullo constare potuit argumento vel levissimo, Romanis id ex legibus moribusque in Gallias influxisse. Contra autem perspicuum est, si ex Romanis legibus derivatum in Gallias fuisset, ejus oneris immunitatem Episcopos & Abbates consecuturos fuisse, cùm eo Clericos omnes solvisset Lex Constantii Imperatoris. Repugnant etiam manifestissimè consuetudines Romanæ Gallicanis in metatu, leges utriusque Codicis Romani Capitularibus nostris. Leges enim Romanæ huic servituti Laicos subiiciebant, eximebant Clericos. Capitularia ex adverso Cleri Primores potiùs quàm laicos eo vel premebant onere, vel honore afficiebant. Leges Romanæ è laicis eximebant spectatissimos quosque; at Capitularia Optimates tantùm Cleri, Episcopos & Abbates huic exhibendo hospitio astringebant.

Hinc facilè odoramur, Metatum legum Romanarum servitutis speciem quandam præ se tulisse: cùm Metatus Gallicanus sub Carolo Magno & posteris ejus maximè usitatus, insigne quoddam fuerit & ornamentum honoris eximii, quo proderetur affinitas Regni & Sacerdotii, atque Episcopalis magnificentia hospitalitatis, qua & Reges exciperentur. A Carolo & posteris ejus maxima quæque Regni feuda Ecclesiæ collata fuisse, ad nauseam usque inculcavimus quia & inculcandum necessariò fuit. Si qui prædiis ædibusque illis antea hospitabantur Reges, hospitari etiam voluere, ubi Ecclesiæ ea jam cesserant, non onus id, non servitus videri potuit, sed honos singularis, & jucundissima materies, pietatem & memorem animum summis & munificentissimis Principibus testificandi, splendidissimamque in Reges ipsos hospitalitatem exercendi.

Ubi anno 1039. Henricus Galliæ Rex Philippum filium

filium & successorem suum voluit Remis Regem inaugurari ; pompæ sacræ præfuit Gervasius Remensis Archiepiscopus ; Regemque, Prælatos, & Proceres epulo excepit. Sed illud non prætervolabit nos ex Historia, jure Regem unum excipi necesse fuisse, reliquis gratuitam hospitalitatem impensam. *Has omnes Gervasius Archiepiscopus libenter excepit, & de sumptibus suis eis plenissimè erogavit ; nulli tamen ex debito præter Regem, sed honoris causa Ecclesiæ & liberalitatis suæ.*

Du Chesne t. 4. p. 161.

IV. Eodem utebantur Episcopi metatus jure in Parochiis suæ ditionis. *Procurationes* eæ erant, quæ *Paratæ* etiam dicebantur. In Privilegio Cluniacensi Abbatiæ concesso duplicis generis Parochias discrevit ei obnoxias Paschalis II. Papa. Aliæ procurationem Episcopo solvere tenebantur, cùm Parochias lustrabat in Parochos inquisiturus : aliæ ei oneri subductæ fuerant. *Præcipimus, ut omnes Ecclesiæ, seu Capellæ vestræ, & cœmeteria libera sint, & omnis exactionis immunia, præter consuetam Episcopi paratam & justitiam in Presbyteros, si adversùs ordinis sui dignitatem offenderint ; exceptis nimirum Ecclesiis illis, quæ absque hujusmodi subjectione in Abbatis potestate consistunt.* Ex hospitalitate id manasse, non satis probabiliter diceretur. Confitendum potiùs est, Episcopos pleraque omnes condidisse ac dotavisse Parochias, assignata eis decimarum & rerum temporalium agrorumque portione, denique gregis sui parte Parochis concredita ; ex quo illud nimirum nascitur, ut & jus hospitii, atque metatus in iis sibi servarint integrum, non secus quàm Reges in Ecclesiis & Cœnobiis munificentia sua locupletatis.

it. 68.

V. Inter Hadrianum IV. & Fridericum I. Imperatorem de multis disceptatum est anno 1159. in quibus fuit & de Metatu & Paratis quæstio. Nullo *Foderagii*, seu palearum jure volebat Pontifex uti posse Imperatorem in ditionibus Apostolicæ sedis, nisi ubi Romam properaret, Imperii corona cingendus ; Nuntios verò Imperatorios nullo suo jure posse in Episcoporum ædibus diversari, cùm Italiæ Provincias peragrarent. *De dominicalibus Apostolici fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ. Neque nuntios Imperatoris in Palatiis Episcoporum recipiendos.* His non sanè assentiebatur Imperator, quin ex adverso confidebat, Palatia Episcoporum omnia in solo & allodio Imperatorum constructa esse, atque ita Imperatorii juris esse. *Nuncios nostros non esse recipiendos in Palatiis Episcoporum asserit : concedo si fortè aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo & non in nostro Palatium. Si autem in nostro solo & allodio sunt Palatia Episcoporum, cùm profectò omne quod ædificatur solo cedat, nostra sunt & Palatia. Injuria ergo esset, si quis Nuntios nostros à Regiis Palatiis prohiberet.* Hæc ex Radevico. Non ea, ut opinor, erat Friderici mens, ac fiducia, ita Imperatoris proprios esse fundos omnes solo & ambitu Imperii inclusos, ut inædificatæ ædes omnes ad eum, ut ad proprium dominum & possessorem pertineant, unde & Officiales suos ibi hospitari præcipere possit. Non eo sensu Reges & Imperatores, omnium domini sunt. Domini omnium sunt, non possessores, non proprietarii. Domini sunt, quorum custodiam, defensionem, & Imperii jus summum obtinent, unde & potestas scatet vectigalium exigendorum ad Regni incolumitatem tuendam. Sed ita proprii non sunt domini, ut fructus omnes decerpere & vindicare sibi possint. Ideo & Fridericus unum id sperabat in Episcopos sibi jus esse exigendi sacramenti, metatus, & id genus quorundam aliorum, propterea quòd Feuda Imperii penes eos essent. *Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominum ; si tamen & eos de nostris Regalibus nihil delectat habere.* Otto Frisingensis, cùm Roncaliam juxta Placentiam attigisset Fridericus, moras ibi aliquandiu traxisse, & priscorum Imperatorum more censum edidisse eorum omnium perhibet, qui Imperii feuda consecuti essent. Summo jure & austeriùs res agebantur, exutis feudo omnibus, qui abessent. *Omnes omnium Beneficiati, qui sine bona voluntate dominorum domi remanserunt, in feudis condemnantur.* In ea recensione feudis suis spoliati sunt Bremensis & Halberstadiensis Episcopi, ipsi, non ipsorum Ecclesiæ ; his enim perpetuo jure donata ea fuerant. *Regalia personis tantùm abjudicata fuere, quia nec personis, sed Ecclesiis perpetualiter à Principibus tradita sunt.*

Sourag.

Baron. an. 14. 16.

Radevicus de Gestis Frider. L. 2. c. 30.

L. 2. c. 12.

In Polonia anno 1374. pollicitus est Ludovicus Rex, nunquam se vel in Nobilium ædibus, vel in fundis Ecclesiæ hospitaturum ; numquam metatus, nusquam procurationum jure usurum : *Necessaria quoque nostris pecuniis propriis volumus comparare.* Variæ itaque fuere metatus vices in Germania, & circumjacentibus Regnis.

VI. Quàm æqua hæc, tam iniqua & truculenta erant, quæ Hiberni Nobiles in Ecclesias sibi jura vindicabant, uno freti consuetudinis & hospitalitatis obtentu. Eam contumeliam proscripsit Concilium Cassellense anno 1172. quod multa violentè, multa prædatoriè agerentur ; cùm importunissimæ interim servituti charitas prætexeretur. *Et specialiter quod nec Reguli, nec Comites, nec aliqui potentes viri Hiberniæ, nec eorum filii cum familiis suis cibaria & hospitalitates in territoriis Ecclesiasticis secundùm consuetudinem exigant, nec amodo violenter exquirere præsumant ; & quod de villis Ecclesiarum cibus ille detestabilis, qui quater in anno à vicinis Comitibus exigitur, de cætero nullatenus exigatur.*

Can. 4.

VII. Non in Hibernia solùm Magnates novis subinde vexationibus Ecclesias & Cœnobia fatigabant, hospitiique fuco hanc suam oblinebant rapacitatem. Anno 1233. Raimundus Comes Tolosanus statuta edidit, quibus has damnavit grassationes, decrevitque Custodes instituere, qui explorarent, ecqui tam atrociter in Ecclesias injurioši essent. *Statuimus ne Barones, milites & alii homines nostri, Abbatias, grangias, & alias domus Religiosas, nimia importunitate albergandi opprimere præsumant. Et si quis contra voluntatem Custodum nostrorum, quos in singulis domibus ad requisitionem ipsarum ponemus ibi continuè moraturos, qui jurati nobis suo ministerio, authoritate nostra, hujusmodi albergatores repriment importunos, &c.* Anno 1238. Concilium Campiniacense laicos omnes excommunicatione perculit, qui utcumque vi expugnarent, ut in Ecclesiis & in Xenodochiis exciperentur, quòd eo hospitalitatis sive jure sive prætextu tam diu jam complurimi abuterentur, ut ea maximè re summas ad angustias Ecclesiæ devenissent. *Quia pro certo nobis innotuit, quod per illicitas exactiones & angarias laicorum, quamplures Ecclesiæ, Hospitalia, & aliæ domus Religiosæ ad exinanitionem ultimam devenerunt ; excommunicamus omnem sæcularem personam, quæ in Ecclesiis, vel Hospitalibus, vel aliis Religiosis domibus vel personis, exactiones facere præsumpserit violentas ; vel non invitata invitis eorum Rectoribus ibidem hospitata fuerit præsumptivè.*

Conc. Gener. Tom. 11. pag. 453.

Can. 3.

VIII. Non torquebantur hæc tela nisi in Nobiles, aut Magnates, qui prisca abutebantur humanitate Hospitalitatis Ecclesiarum ; qua proinde extruduntur ; ut qui non alio quàm voluntariæ Ecclesiarum largitatis studio excepti aliquando fuissent. Longè alia & diversa erat Regum ratio, quorum sive metatus, sive hospitium in Ecclesiis soli-

dioribus fulciebatur fundamentis, cùm eas ipsimet aut extruxissent, aut dotassent, aut novis ditassent feudis, ex quibus jus istud sua quasi sponte nascebatur. In Observationibus nuper editæ B. Ludovici vitæ Gallicano idiomate, intextus est Catalogus hospitiorum B. Ludovici anno 1254. dum ab Aquis mortuis Lutetiam repeteret. Ubique jus istud procurationum pecunia expressum est, Anicii triduo commoratus, primo die à Civitate, secundo ab Episcopo, tertio à Capitulo procuratus est. Apud Clarum-montem in Alvernia procurationem accepit à Civitate, non ab Episcopo. Hospitatus est in Abbatiis S. Benedicti ad Ligerim, S. Mauri Fossatensis, & S. Dionysii. Suessione procuratus est à Cœnobio S. Medardi, & Monialium; non à Civitate, non ab Episcopo, non à Capitulo. Aliàs ubique ab urbibus. Hinc patet eo jure usos non esse Reges, nec in Ecclesiis Episcopalibus omnibus, nec in omnibus Cœnobiis; usos esse in quibusdam Capitulis; denique urbes peræquè atque Ecclesias ei juri fuisse obnoxias. In Camera Computorum Parisiensi varii feruntur esse rotuli, ita inscripti, *Gista, quæ domino Regi debentur*, quibus continentur nomina locorum, Cœnobiorum, Episcopatuum, & personarum, quibus jus istud imminebat procurandi Regis, & quo numero, & quo pretio.

IX. Quibus rebus omnibus illa maximè confirmatur sententia, jus istud sive hospitii, sive procurationis Regum, innixum maximè fuisse largitioni Principum, qui variis feudis Ecclesias donassent. Inde erat enim, quòd non omnibus tum Ecclesiis, tum Cœnobiis id oneris impositum esset, quòd non in omnes tanta se Regum largitas effudisset. Inde erat quòd & Cœnobiis, & Civitatibus quibusdam immineret, quibus nempe feuda aliqua à Principibus addita essent. Inde est quòd anno 903. Berengarius Imperator in Italia Constitutionem promulgavit, in Conventu Episcoporum & Procerum, qua ferebatur, ut iter agens Imperator ab Episcopis & Comitibus pro antiquo more procuraretur; sed si quod Comitatus feudum decursu temporis Episcopali accresceret Ecclesiæ, tum verò & Comitis decresceret, & Episcopi augescerent expensæ in excipiendo Imperatore. *Ut pastus Imperatoris ab Episcopis & Comitibus secundum antiquam consuetudinem solvatur. Quod si nostro tempore fiscus Comitialis in jus Ecclesiasticum conversus est, augeatur stipendium Imperiale ab Ecclesia, juxta quod res publicæ fuerint minoratæ.* Cùm & Comites ei oneri essent obnoxii, & tum Episcopi, tum Comites pro modo feudorum suorum plus minusve facerent in procurando Principe sumptuum; hinc dilucidum est, totum hoc jus à feudis manasse, quæ his illisve dono Principum accumulata essent.

Goldast. Const. Imp. Tom 3. pag. 300.

X. De solius porro Imperatoris epulo hìc mentio habetur, *Ut pastus Imperatoris, &c.* Quod de B. Ludovico diximus, ex eo idem ipsum exsculpitur, solos Reges, & ipsosmet eo jure usos. Ita huic juri dissimillimum illud erat, de quo in Codice Theodosii & Justiniani multa sanciuntur. Hoc utebantur Imperatores & Reges ipsimet, illo autem utriusque Codicis nec Reges, nec Imperatores, sed alii longè diversi. Hoc feudis nitebatur Principum largitate concessis, nihil ejusmodi de illo usquam memoratur. Alii quandoque certè quàm summi Principes in Episcopalibus ædibus & in Cœnobiis, & diversati fuerant & procurati: sed consideratissimè tandem statutum est, ut eo tumultu Ecclesiæ levarentur, nec aliis jam dehonestarentur hospitibus, solis Regibus & Imperatoribus excipiendis & procurandis insuefactæ. Non liquet, an Fridericus I. illud pervicerit, ut Imperii Ministri & Officiales in ædibus Episcoporum hospitarentur. Quod enim supra narravit Radevicus, id ab illo quasi ex abrupto responsum est, non diffinitum. Sed satis liquet, nec Pontificem, nec Episcopos Italiæ controversiam feciſſe, quin ipse quidem in ædibus Episcoporum hospitaretur: utque ei uni jus istud vindicarent, Constitutione uti potuisse Berengarii suprà laudata.

XI. Exolevit autem usus iste metatus, sive hospitii & procurationis, eo ipso tempore, quo & militiæ, & iisdem de causis. Utroque abstinuerunt Reges, postquam decimæ & dona increbuere gratuita, & ordinaria atque auctiora in dies hæc subsidia evasere. Idque tantò pronius fuit in jure metatus, quòd jam usu receptum esset, ut auro redimeretur. Militia quoque quam hactenus Ecclesia subministrabat, pecuniis redimi cœpit, atque ita demum omnes ejusmodi exactiones in decimas & dona gratuita desiere.

De Simonia.

CAPUT XLIX. *P. 1. l. 3. c. 14.*

De Simonia per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Damnant Apostolici Canones ordinationes pretio aut favore factas.

II. III. Frequentissima penes Montanistas, Paulianistas & Arianos simonia.

IV. Docet Basilius ex Sacramentorum dispensatione nihil pretii accipi posse, etiam post ea collata, etiam ad Xenodochiorum extructionem.

V. Tum Ordines, tum sacra & Ecclesiastica Officia venire vetat Concilium Chalcedonense.

VI. Objectio solvitur de Theodosio Diacono in Actis hujus Concilii, qui spe opimioris Beneficii diutiùs militaverat in Ecclesia Alexandrina.

VII. Varia simoniæ exempla in Ordinationibus, Constantinopoli, Epheſi, Alexandriæ.

VIII. Frequentior in his illa erat urbibus, ubi & electiones Episcoporum, & ordinationes erant frequentiores.

IX. In Ecclesia Latina vetat Elvirensis Synodus, ne quid posthac in Baptismo detur.

X. Vetat tantùm Gelasius Papa, ne quid exigatur.

XI. Simonia purum est, quod pro Missæ sacrificio datur, cum ea sint hostiæ, quæ offeruntur.

XII. Etiam ubi offeruntur pecuniæ. Sententia Augustini.

XIII. Damnatur ab Hieronymo simonia favoris & obsequii.

XIV. Responsio Hieronymi ad duas ex Veteri Testamento objectiones.

XV. Doctrina Ambrosii.

I. PErgimus jam ad opes in Ecclesiam congestas, non sine vitio & reprehensione, atque adeo ab Ecclesia ipsa damnatas. Apertum est de Simonia sermonem institui. Ex Canonibus Apostolicis plus satis liquet, non extinctam fuisse cum Simone Mago simoniam, quæ illi & nomen debebat suum & natales. Damnantur in illis Episcopi, Presbyteri & Diaconi, qui sacram dignitatem pretio emerint, eademque pœna innodantur & Episcopi, qui manus illis imposuerint, & qui flagitii utcumque consortes fuerint. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerint dignitatem, deiiciatur & ipse, & Ordinator ejus,* Can. 30. 31.

&

& à communione abscindatur, sicut Simon Magus à Petro. Majores tantùm memorantur Ordines, quòd minoribus necdum sua satis dignitas constaret. Porro cùm emi vetat Canon sacras dignitates, ἀξίας; eo insinuatur, non Ordinem tantùm & Sacramentum divendi vetitum, sed & Officium & Beneficium quodcumque Ecclesiasticum. Cùm denique Canone proximo damnatione eadem percellantur, qui ad sacros hujusmodi apices protrudi se posse sperant gratia & potestate Magnatum, aut Magistratuum, altera nudatur simoniæ species, crebrior illa quidem, sed non eò minùs execrabilis. Pretio enim & mercede emitur, quidquid sive pecunia, sive favore comparatur, cùm cælesti tantùm vocatione, cùm virtutum suffragio, cùm meritorum stipendiis comparanda sint cælestium hæc bonorum ornamenta. *Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.* Maxima omnium his flagitiis indicitur pœna, ubi degradatio excommunicatione cumulatur. *Deponatur & segregetur.* Quo simoniæ declaratur enormitas. Alio enim Apostolico Canone prohibetur, ne bis vindicetur in idipsum, hoc est, ne uni sceleri gemina infligatur pœna.

II. Cùm in Concilio Antiocheno sacra dignitate exauthoraretur Paulus Samosatenus Antiochenæ civitatis Episcopus, venalis jurisdictio, & congesti rerum sacratum distractione thesauri, probro & crimini dati sunt. Ita enim Eusebius: *Cùm antea pauper ac mendicus esset, nec*
Euseb. l. 7. c. 3. *ullas omnino facultates aut à parentibus relictas accepisset, aut artis ullius exercitio sibi comparasset: nunc ad incredibilem opulentiam pervenit, per scelera ac sacrilegia, fratrumque concussiones; dum injuria affectos decipit, promittens quidem sese illis accepta mercede opem laturum, fallens autem ipsos, & ex facilitate litigantium, qui ut negotio liberentur, quidvis dare parati sunt, lucrum inaniter captans, & pietatem quæstum esse existimans.* Alibi rursus idem Eusebius Apol-
L. 5. c. 18. lonium illum fama celebratissimum inducit Montanistas insectantem, qui ab iis omnibus dona & pecunias emungebant, quibus pestilentissimæ doctrinæ suæ instillassent virus.

III. Sanctissimas quasque & augustas dignitates demonstrat Athanasius promercales extitisse sub Constantio Imperatore, qui ab Arianis fascinatus Catholicos Episcopos loco movebat, subrogabat Arianos, non alio quam opum & donorum suffragio commendatos. *Quisquis fama*
Apolog. ad Const. *opulentiæ notus erat, ad spem Episcopatus pro Christiana Religione Arianismum profitebatur, &c. Nec quæsitum, si quis esset irreprehensibilis; sed si quis plus pecuniæ offerret, nomine Episcopi honorabatur.*

IV. Ad omnes Provinciæ suæ Episcopos Basilius encyclicas dedit Epistolas, ut eos dedoceret, quod temerè animo infixerant suo, jam simoniæ invidiam fieri illis non posse, qui pecunias non acciperent nisi post ordinationem celebratam, nec acciperent, nisi in sanctissimos usus expen-
Epist. 76. dendas, ut & reliquos Ecclesiæ proventus. *Feruntur quidam ex vobis, ab illis qui ordinantur, accipere pecuniam, idque quod pejus est, pietatis nomine palliare. Duplo namque puniendus venit, qui prætextu boni, quod malum est facit: tum quod operatur, quod bonum est; tum quod ad perficiendum peccatum, bono, ut dicitur, utitur cooperario.* Scitissimè hìc declarat Basilius magnopere aberrare, qui sperent crimen novo crimine levari, vel obumbrari posse. Si crimini enim datur dona Spiritus sancti, quæ verè dona, & quidem inæstimabilia sunt, vili pretio addici; nova criminis exaggeratio est, has sacrilegas hostias & profana sacrificia aris admovere. Aberrabant rursus turpissimè, qui nihil pecuniæ accipi existima-

bant, dummodo post ordinationem acciperetur. *Putant se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere est, quandocumque fiat.* Tam poterant hæ pecuniarum largitiones gratuitæ non esse post ordinationem, atque ante. Ideo & hìc proscribuntur.

V. In Concilio Chalcedonensi depositionis & Can. 2. excommunicationis sententia innodati sunt, 1. qui non superiores tantùm, 2. sed & qui minores Ordines pretio contulerint. 3. Sed & qui Officia ipsa Ecclesiæ, Oeconomos, Defensores, & ejusmodi alios pretio creaverint. 4. Quin & omnes quorum gratiæ & favori hæ donarentur Ordinationes. 5. Adde & sequestres ipsos ac mediatores quæstus turpissimi. Si Canon hìc cum Apostolico superiùs relato componatur, facilè eluceseet, quàm latiùs in dies effunderetur simonia, cùm novi Ecclesiæ Clericorum gradus, nova officia accederent. Sacris enim Ordinibus divina institutione conspicuis, minorum Ordinum officia accessere; & his rursum accrevere officia alia non pauca, quæ Clericis majoribus & minoribus delegari possent. Sed cujus demum cumque generis forent hæc officia, qui ea sibi pretio pararent, iis simoniæ labes inusta est. Vix enim minores Ordines à majoribus hac quidem in parte sejungi potuerant, cum & ipsi ad Altaris ministerium referantur. Et rursus vix segregari poterant Oeconomorum & Defensorum officia à minoribus Ordinibus, cùm & hæc officia sint. Alibi ostensum est, Notarii & Defensoris officia inter minores Ordines à Pontificibus Romanis collocata esse, ut necessaria in his interstitia antè servarentur, quam ad sacros Ordines quisquam admoveretur.

VI. Perlectus est in eodem Concilio Chalcedonensi libellus supplex Theodori Diaconi, quo profitetur ipsemet annis se quindecim infatigata militia stipendia fecisse in Clero & in obsequio Ecclesiæ & Episcopi Alexandrini, pinguioris Be- Act. 3. neficii spe ductum. *Siquidem videbar fructu multorum annorum fraudari militiæ meæ: majorem tamen honorem existimans divini & venerabilis Mysterii ministerium, quindecim annos in eodem Clero permansi, sperans & majorem honorem mereri.*

Si qui hoc exemplo confidant, purgari posse & abstergeri simoniæ maculam, ubi quis vel Ecclesiæ vel Episcopo diutina præstat obsequia, spe ineseatus superioris Ordinis vel Beneficii, ii vehementer allucinantur. Libellus enim hic est supplex Diaconi, non definitio Concilii: nec spei, aut facto Theodori Diaconi, vel assensio accessit Concilii, vel authoritas. Adde quòd & Theodorus ille contestatur eum sibi primarium scopum ob oculos versatum fuisse, ut Altari ministraret, cui se totum devovisset, addixissetque, à quo studio avocari ne inexpugnabili quidem potuisset odio Patriarchæ, à se alienissimi, & spem assurgendi altiùs succidentis. *Majorem honorem existimans divini & venerabilis Mysterii ministerium.* Non erat Theodorus ipsius Archiepiscopi speciali obsequio devinctus. Nec enim id tulisset Dioscorus tum Patriarcha Alexandrinus, alienato prorsus ab eo animo. Ecclesiæ & Altari affixus erat, nec inde resiliisset, etsi nulla usquam spe alia lactatus fuisset. Si hoc animo cùm esset Theodorus, non nescius tamen erat statæ legis & vetustissimæ Ecclesiarum consuetudinis, ut in dispensatione Ordinum, vel Beneficiorum, seniores semper Clerici anteponantur junioribus: unde & ipse posset lapsu temporis sublimius ad aliquod culmen vocari: nihil hìc est proculdubio, cui simoniæ suspicio aspergi posset. Est enim communis simoniæ invidia danti, & accipienti. Non potest autem nisi quis valdè insaniat, simoniæ insimulari Ecclesia, ubi Ordines & Beneficia iis potissimùm hortatur conferri, qui diutiùs & strenujùs in Cle-

ro militarint. Ergo nec iis oblini potest simoniæ vel labecula, qui una maximè sacri ministerii admiratione & charitate altari serviunt diutissimè : sed & qui tamen non possunt non advertere, qui possit fructus ex hoc diuturno obsequio existere. Compertissimum est Ecclesiæ ministerii sacri mercedem sempiternam in cælesti gloria esse desponsam ; & ei tamen ipsa sapientissimè temporales aliquos ingerit fructus. Ita & his Clericis propositum est suis obsequiis Deum demereri, & ejus sibi gratiæ gloriæque opes accervare : at ubi præter fas probro & contumelia afficiuntur, jure suo meritoque conqueri possunt, præter statas Ecclesiæ leges, & Ordinationum statuta secum agi.

VII. Ab Episcopis Constantinopolitanis suspicati sunt nonnulli, aliquid pecuniæ exigi solitum, quasi jure suo, cùm Episcopos ordinarent. Ejusdem sceleris reus factus est Ibas Episcopus Edessenus. *Adhuc & de Ordinationibus accipiat.* Neminem præterit, quamlibet Ecclesiasticæ Historiæ rudem, perrexisse Chrysostomum in Asiam, Ephesique abdicasse Episcopos ejus Exarchatus compluisculos, quòd simoniacè ordinati fuissent. In quo argumenti satis est, ut negemus simoniam tum certè in Ecclesiam Constantinopolitanam irrepsisse. At ubi Concilium Chalcedonense Episcopo Constantinopolitano tres minores Exarchatus subjecit : tum Ancyranus Episcopus, Galatiæ primæ Metropolitanus, contestatus est, non abnuere se, quin ab Episcopo Constantinopolitano ordinaretur, dum iis posthac abstineretur exactionibus, quibus Ecclesiæ miram ad inopiam adigebantur. *Rogo, ut civitates pro ordinationibus non solvant. Si enim non in civitatibus hi, qui eliguntur à civitate, ordinantur, à Synodo Provinciæ comprobati, solvuntur substantiæ. Et hoc probatum habeo ; qui pro eo qui ante me fuit, multa reddidi debita.* Tum Philippus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Presbyter, ne sibi Ecclesiæque deesset suæ, respondit, Jam per Leges & Canones has consuetudines peremptas fuisse : alludens forsan ad Canones tunc jam editos in Concilio ipso Chalcedonensi. *Ex Canone hoc interemptum est. Legibus & Canonibus hæc sublata sunt. Altaria munda sunt.* Peccatum ibi ergo antè fuerat, eique morbo medicinam fecerat Concilium Chalcedonense. Nec immunior hujus vitii Ephesus, ubi Antoninus Archiepiscopus Ephesinus illos ordinaverat Episcopos, quos Chrysostomus sacro gradu ejecit, jussis Antonini hæredibus, aurum ut illis restituerent, quo hanc infamiam sibi pepererant, confessi illud se corrasisse ex conjugum suarum muliebri mundo. *Saltem aurum quod dedimus recipiamus. Nam uxorum nostrarum quædam dedimus vasa.* Instantissimè ab Isidoro Pelusiota commonitus est Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus, ut ne humanitatem ampliùs, ne comminationes quidem adhiberet, sed dira quæque Ecclesiæ tela intorqueret in Martinianum, qui semel Alexandriam profectus, & vacuus inde secedens, rursus illuc commigraverat, auro suffarcinatus, quo Episcopalem emeret dignitatem. *Martinianus nuper aurum Alexandriam præmisit, Episcopatum aucupans.*

Con. Calch. Act. 16.

L. 4. Ep. 127.

VIII. Hinc facilè odoramur Imperatoriis civitatibus potissimùm, & Patriarchalibus Ecclesiis insidiatam esse simoniam, quòd ibi nimirum frequentiores essent Episcopatuum concessiones, electiones, ordinationes, ubi in auro plus esset ponderis & momenti, quàm in Legibus, in Canonicis regulis, in merito testatissimo. Sed & Principum Ministri emungere aliquid nummorum voluerunt à Præsulibus, quos ab Imperatore confirmari opus esset. Qui apud Theodosium Junio-rem gratiæ palmam obtinebat Chrysaphius, is à Patriarcha Flaviano aurum flagitavit, quo eminentissimæ Dignitatis compos fieret. Flavianus vasa sacra ad eum misit, quæ sine flagitio ne contrectare quidem posset : eo admonens, res Ecclesiæ omnes tam Deo sacras esse, & tam non posse ad profanos usus converti, quam hostias sacras, & vasa ipsa sacrificii incruenti. Audiendus hìc Evagrius : *Flavianus Chrysaphio aurum pro ejus ad Episcopatum ordinatione postulanti, sacra Ecclesiæ vasa, quo eum confunderet, misit.* Charo ea Flaviano stetit constantia. Exasperatus enim Chrysaphius, eas illi conscivit procellas persecutionum, quibus exagitatus Ephesino tandem latrocinio interemptus est. At si cessisset, januam forsan aperuisset fœdissimæ consuetudini, & Ordinum nundinationi, & quacumque demum vita claruisset, non eam martyrii laurea illustrasset.

L. 2. c. 2.

IX. Adeunda jam nobis Ecclesia Latina est, ubi Concilium Eliberitanum expungi voluit vetustam consuetudinem, nummos in ærarium Ecclesiæ conjiciendi, ubi quis baptizabatur. *Emendari placuit, ut hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur.* Gratuita hæc fuisse dona, suadet & sæculi tum purioris disciplina, & ipsa in gazophylacium nummorum conjectio. Itaque nec umbram simoniæ suspicari fas est. Sed annorum lapsu quæ libera fuerant dona, jam evadunt persæpè necessaria. Ipsa enim consuetudo inolescit in legem. Qui diu donari assueverunt, jam quasi jure res debeatur, videntur exigere. Ita usus ab origine innoxius, sensim & inopinatò fit simoniacus, atque adeo à Conciliis abolendus, si vel maximè aliis ex fontibus Clero affluat, quo sustentetur.

Can. 48.

Nec secus in Ecclesia Græca tempore ipso B. Gregorii Nazianzeni. Insulso eo prætextu pauperes baptismum procrastinabant, quòd ad manum non esset, quod Ecclesiæ offerrent in lavacro. *Turpe est dicere, Ubi est munus, quod propter baptismum offeram ? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos referuntur ?* Respondet Nazianzenus, unum desiderari munus, quo semetipsos Deo offerant, Presbyterosque morum suorum pietate alant. *Teipsum offer, honesta & laudabili vita me ale.* Ita ergo res comparatæ erant. Ecclesia nihil ipsa quidem exigebat : at tenujores vix persuadere sibi poterant, non necessariò & pascendum sibi, & munerandum esse Ministrum Baptismi. Simoniæ ne tantilla quidem hìc suspicio Nazianzeno. Et tamen cupiebat ille dona ea aboleri.

Orat. 40.

X. Prohibebat & Gelasius Papa, nequid exigeretur pro Baptismo & Confirmatione, ne eo alienarentur homines ab his sacramentis. *Baptizandis, consignandisque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impositis, exagitare cupiant renascentes, quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil à prædictis exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis suæ causas adire desiciant.* Summovebant Eliberini Patres voluntaria etiam dona. Gelasius liberas hostias, & spontaneas non aufert oblationes, exigi vetat.

Epist. 9.

XI. Jam si ad incruentum progrediamur sacrificium, nemini unquam in mentem venit, simoniæ infamiam aspergere iis oblationibus, quas sponte offerunt ii, pro quibus cælestis Hostia immolatur. Quin suprà à sanctis Patribus excitabantur fideles ad offerendum ; eorum qui obtulissent nomina palam recitabantur, quod eodem recidit ac si dicatur pro illis specialiter litatum fuisse ; denique ipsius oblationis suæ parte aliqua consecrata in supercælestem hostiam reficiebantur, reliqua in Cleri & pauperum sustentationem consumenda. Prompta est autem & obvia hujus discriminis ratio : quòd voce ipsa naturæ, & lege Religionis cogantur fideles offerre Sacerdotibus, quod pro ipsis offeratur Deo,

vel

vel ad eluenda delicta, vel gratiis referendis, vel novis beneficiis exorandis. Itaque sacramenta quidem alia nullo pretio dispensanda sunt, cùm gratiæ eæ sint, nec ullo possint pretio æstimari. At offerenda hostia Deo à sacerdote pro populo, priùs à populo ipsi offerenda est sacerdoti. Offert enim Deo ipse populus, & pro seipso fidelis quisque, sed per sacerdotem. In Concilio Carthaginensi IV. statutum est, ut Pœnitentium, quos ante reconciliationem mors intercepisset, oblationes admitterentur, & pro eis sacrificium incruentum celebraretur. *Memoria eorum orationibus & oblationibus commendetur.* Can. 79.

XII. Pro mortuis offerri solitum ait Augustinus, non solùm quo ad altare sacra fierent, sed & quo pauperes alerentur, adeoque & pecuniam. Modicos sanè hos sumptus esse vult sanctus Pater, & pecuniam in pauperes ex tempore erogari. Sed tum quidem temporis poterant ferè pauperes inter Beneficiarios recenseri; poterant & Clerici, paupertatis jure complures, pecuniæ hujus participes fieri; denique oblationes cæteræ omnes, principis hostiæ veluti comites erant, quæ in Eucharistiam consecrabatur; uti & in sacris Mosaicis immolandæ hostiæ accedebant compluscula oblationes aliæ, vinum, panis, oleum, thus, quibus ex omnibus unius hostiæ perfectio, atque absolutio consurgebat. En ipsa Augustini verba: *Oblationes pro spiritibus dormientium, quas verè aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro Religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget. Ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non levem cordis dolorem; & id celebrabitur in Ecclesia, quod piè & honestè celebrabitur.* His sanè verbis, *aliquid pecuniæ offerre*, non obscurè declaratur, pecuniam ipsam, quæ offerebatur, hostiam verè & oblationem habitam fuisse, eam videlicet hostiæ totius partem, quæ à sacerdotibus absumebatur. Epist. 64.

XIII. Ab Ordinationibus quàm exularet simonia, declarat Tertullianus in Apologetico: *Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti; neque enim pretio ulla res Dei constat.* Sed non semper eam retinuere Clerici abstinentiam pecuniæ & donorum. Irascitur Hieronymus Episcopis, qui Ordines, vel Beneficia iis conferunt, qui sibi à Magnatibus commendati fuere, vel quorum deliniti fuere obsequiis. *Quidam Pontifices divitum obediunt jussioni, quodque his pejus est, illis Clericatus donant gradum, quorum sunt obsequiis deliniti.* Quàm piè tam validè & alibi in eos efferveseit, qui in sanctissimis Dignitatibus conferendis, abduci se sinunt & pellici, vel precibus mulierculorum, vel terrenis cupiditatibus, vel obsequiis hominum, doctrinæ, & virtutum omnibus præsidiis destitutorum. *Cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Nec injuria Hieronymus conglomerat has omnes vel Ordinum vel Beneficiorum conferendorum perversitates. Nam & pecunia, & munera, & obsequia, & Magnatum amor & favores, instrumenta sunt avaritiæ & cupiditatum, & his quidquid comparatur, pretio sui generis aliquo comparatur, & ea, etsi diversa, nundinatio tamen est. Quocumque modo, ita dare, & accipere, simoniacum est. Unde Chrysostomus: *Cogita quid acciderit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam, sed pecuniæ loco adularis, subornas, multa machinaris? Pecunia tua tecum sit in perditionem, ad illum dictum est. Et his dicitur, Ambitio tua tecum sit in perditionem; quoniam putasti ambitu humano possideri donum Dei.* Adverf. Jovin. l. 1. In Isai. c. 57. Hom. 3. in Acta.

XIV. Obiicit sibi alibi Hieronymus exemplum Saulis, qui munusculo antè sibi aliquo demerendum esse Samuelem animo præsumebat, quàm eum consuleret. Uxor quoque Jeroboami Regis muneribus aggressa est Achiam Prophetam, ut filii sanationem impetraret. Respondet autem sanctus Pater, Israelitas ad Gentilium vates & oracula frequenter adiisse, & hac exinde stultissima persuasione occupari potuisse, tam veri Dei, quàm dæmonum vates inaccessos fore, nisi munera aditum panderent. Non legitur porro Samuel quidquam à Saule accepisse, quin immo & tecto illum, & epulo excepisse. *Non enim scriptum est, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint, quin potius à Propheta pascuntur, & invitantur ad prandium.* Similiter & Michæas non dona tantùm repudiavit Reginæ, sed & magna eam verborum asperitate castigavit, filiique prænuntiavit interitum. *Dicitur, quid illa portaverit, & tamen Propheta non scribitur accepisse, quippe eum corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit.* Ignoscendum denique censet Hieronymus fore, si quinque tantum obolorum dona essent, ut Saulis. *Et nostri igitur Sacerdotes, utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent.* Narrat idem alibi in vita B. Hilarionis, nihil unquam muneris ab eo admissum fuisse, cùm passim ingererentur dona ab iis quos sanitati reddiderat; ne pari se cum Giesi & Simone damnationis vinculo constringeret. In Mich. c. 3.

XV. Universim æstimat Ambrosius, Sacramenta tanti esse pretii, ut dari possint; emi vendique non possint: gratiæ enim sunt, non merces: aut cœlestes merces, cœlestibus tantùm virtutibus comparandæ. *Non enim pretio taxatur Dei gratia: nec in Sacramentis lucrum quæritur, sed obsequium Sacerdotis. Habes Domini præceptum, vatis exemplum, gratis accipere, gratis dare: nec vendere mysterium, sed offerre.* Luculenter autem idem ipse Prælatos admonet, ut non suis tantùm, sed & Ministrorum manibus munera excutiant, Eliæi Prophetæ exemplo. *Non tamen satis est, si lucrum ipse non quæras: familiæ tuæ quoque cohibendæ sunt manus, nec hoc solum exposcitur, ut te solum castum immaculatumque custodias. Non enim dixit Apostolus, Te solum, sed teipsum castum custodias. Quæritur ergo non solum tua ab hujusmodi nundinis, sed etiam domus tuæ castitas.* Et infrà: *Si te fefellerit servulus, prophetico deprehensus repudietur exemplo.* Inexorabilis hæc Ambrosii inclementia in eiiciendis servis, qui furtivo munusculo manus suas, domini famam, sacramenti sanctimoniam contaminaverint, utriusque Testamenti paginis approbatur. Inexpiabile enim in his comperitur simoniæ crimen in Giesi & in Simone: *Inexpiabilis est enim venditi culpa Mysterii.* Sed & in posteros traducitur servi vindicta simoniaci: *Et gratiæ vindicta cœlestis in posteros transit.* Eum denique finem fructumque consequitur simoniacorum avaritia, ut acervos sibi congerat iniquitatum & pœnarum. *Non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt, æterno supplicio, & brevi fructu.* In Luc. l. 4. c. 14.

CAPUT L. *P.2.l.3.c.9.*

De Simonia in profitenda Religione, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. II. Variæ Conſtitutiones Regularum Monaſticarum S. Benedicti, S. Cæſarii, Tetradii, S. Iſidori; S. Fructuoſi, de partiendis à Monacho profitente terrenis ſuis bonis.

III. Aliæ aliæ præcipiunt, ut detur pauperibus, Monaſterio, proximis. Sed omnes conſentiunt, ne quid pro Monaſterio exigatur. Ne ſinit quidem B. Fructuoſus, ut quidquam gratis detur.

IV. Vetat Gregorius quidquam exigi à Virginibus, quas conſecrationis velo donat Epiſcopus.

V. Omnia tunc Cœnobia à conditoribus idonea dote inſtruebantur, accedebant & frequentes oblationes, dona ingentia.

VI. VII. Plerique in profitendo ſponte ſua res ſuas magna ex parte Cœnobio addicebant.

VIII. Ex Auguſtino rurſus id probatur, complures ante profeſſionem ſua Monaſterio dicaſſe.

IX. Fundatores autem latiſſima & opima prædia donaſſe.

X. Cùm hæreditates adire ſemper tum poſſent Monachi & Moniales, difficile non erat à profitentibus nihil exigi.

XI. Nummorum aliquid corrogabant tenuiores virgunculæ, quod in profitendo offerrent.

I. EX Regula B. Benedicti conſtat, ab adultis Religionem profitentibus, moris fuiſſe nihil exigi, nihil renui. *Res ſi quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut conferat Monaſterio.* Quoad impuberes autem ditiores, ſacramento adigebantur proximi, ne quid illis darent propriè & privatim habendum: ſi quid largiri cuperent, Monaſterio largirentur. *Si aliquid offerre volunt in eleemoſynam Monaſterio, &c.* Denique nec tenuiſſimorum filii reiiciebantur. *Qui* Cap. 58. 59. *verò ex toto nihil habent, ſimpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium ſuum coram teſtibus.*

Hortatur Regula Tetradii, ut Religioſum amplexaturi propoſitum, ſua diſtrahant omnia, & pauperibus erogent, ut perfectionis ſectatoribus in Evangelio præcipitur. *Chartas venditionis faciat,* Cap. 1. *ſicut Dominus præcepit, Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, &c.* Si Evangelico ei mandato accommodare ſe refugiant, optio illis fit, ut ſua vel Monaſterio vel proximis dimittant: *Si non vult vendere, donationis chartas aut* Cap. 4. *parentibus aut Monaſterio faciat.*

Regula B. Cæſarii vendi, aut dari præcipit, Cap. 9. nec exprimit quibus detur. At Magiſtri Regula confeſtim vendi & dari hortatur omnia pauperibus, convenienter Chriſti verbis. Si proximi autem, vel terrenarum opum cupidiores, vel reliquis conſulentes filiis, ab hoc abhorreant perfectionis præcepto; conſilio clementiori illos impertit Auctor Regulæ, & ad eorum patientiam magis temperato, ut portionem ſubſtantiæ quæ profitentis propria eſt, partiantur inter carnales fratres, & Monaſterium, & pauperes. *Quid ſi* Cap. 4. *fortè propter immanitatem divitiarum, vel amorem nutritæ domi familiæ, gravis & minùs dulcis hæc divina præceptio convenit, audite Regulæ noſtræ à Patribus ſalubre ſtatutum conſilium, De portione ejus tres fiant portiones.*

Beatus Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis integrum eſſe vult profitenti, ut vel pauperibus ſua largiatur, vel Monaſterio. *Omnia ſua primum aut indigentibus dividant, aut Monaſterio conferant.* At beatus Fructuoſus Braccharenſis Epiſcopus expertus Monachos, qui ſua Monaſterio trádidiſſent, in quo profitebantur, inde anſam captare reſiliendi è clauſtris, & repetendi quod dediſſent, conſtituit nihil omnino accipi à profitentibus, neq; antè ad profeſſionem quemquam admitti, quàm ſua pauperibus omnia erogaſſet, *Comperimus, per minus cauta Monaſteria, qui cum facultaticulis ſuis ingreſſi ſunt,* Cap. 12. *&c. Nihil de priſtinis facultatibus ſuis, in eundem locum, ubi ingrediſe petit Monaſterium, vel ad unum nummum recipiatur, ſed & ipſe manu ſua cuncta pauperibus eroget,* &c. Quæ verba videri poſſunt ex Caſſiano L.4.c.4. decerpta.

III. Ex his omnibus porro Regulis dilucidum eſt, 1. Illud primò conſilium inſuſurratum fuiſſe profitentibus Religionem, vel eorum cognatis, ut Evangelicæ obſequerentur præceptioni, & venderent, darentque pauperibus vel hæreditates ſuas, vel eam paternæ hæreditatis portionem, quæ ſibi obveniret. 2. Si Profitentes, vel eorum proximi ſub alieno eſſent ab hac præceptione animo, & donare cuperent aliquid Monaſterio, ſuadebatur, ut ſua cognatis, Cœnobio & pauperibus dividerent. 3. Unus fuit Fructuoſus, qui ſpontanea Profitentium dona aſpernatus ſit. 4. At manifeſtiſſimè & conſtantiſſimè illud hìc tenetur, omnium conſenſu Regularum & Cœnobiorum confirmatum, nihil ut à Profitentibus exigatur.

IV. Vetuſtiſſimam in Sardinia reſtituit Gregorius Magnus conſuetudinem, ubi ad Archiepiſcopum Calaritanum ſcribens, vetuit ne quid acciperet ab iis Virginibus, quas ſolenni velo conſecraret. *De ordinationibus verò, vel de nuptiis Cle-* L.1.Ep.44. *ricorum, aut de iis quæ velantur virginibus, nullus, ut tunc fieri dicitur, quidquam præmii præſumat accipere. Niſi quippiam ſua ſponte offerre maluerint.* Non prohibet ſpontaneas admitti oblationes.

V. Sed illud diligenter obſervandum, non eſſe paſſum Gregorium Cœnobia fundari ulla, quæ non probè dotarentur. Epiſcopo Neapolitano per litteras mandavit, ut Capellam Monaſterii virginum ab opulenta Matrona fundati conſecraret, dum ratum eſſet Matronæ teſtamentum; tertia pars bonorum ejus, ut illa jubebat, reapſe adi- L.2.Ep.59. ceretur Cœnobio; ac oblationes, aliæque largitiones omnes eidem cederent, nec ad earum partem ullam Epiſcopus vel Clerus venirent. Quoad Monachorum Cœnobia, ad Archiepiſcopum Ravennatem idem reſcripſit Gregorius, ne eorum reditus à Clericis arrodi ſineret; nec Cœnobium condi ſineret, niſi idonea redituum antè copia eſſet adſignata. *Si tamen talia loca ſunt, ut ſit* L.6.Ep.40. L.7.c.6. *unde ibi ſubſiſtere valeant.* Ita facilè abſtinebant Cœnobia, ut ne quid à Profitentibus exigerent. Extruxerat ipſe Gregorius jam inde ab exordio converſionis ſuæ ſex Monaſteria in Sicilia, quibus tantum agrorum proventuumque contulerat, ut nullo vitæ ſubſidio Monachi indigerent. *Qui-* L.1.c.1. *bus tantum prædiorum contulit, quantum poſſet ad victum quotidianum Deo illic militantium ſine indigentia ſuffragari.* Ita Joannes Diaconus in ejus vita.

Ubi Apoſtolico Throno potitus eſt, conqueſtus eſt Gregorius idem ad Abbatem Joannem, quòd non eo quo par eſſet ſtudio Monachi ejus in lectiones ſe divinas immergerent, cùm abundarent eis ex ſpontaneis Laicorum oblationibus alimenta. *Conſiderare neceſſe eſt, quantum peccatum eſt, ut ex aliena oblatione Deus vobis alimo-* L.1.Ind.11. Epiſt.3. *niam tranſmiſerit, & vos mandata Dei diſcere negligatis.* Nec temerè tamen conjicimus, ex novis in dies Gregorii largitionibus, complurium reditus Monaſteriorum exuberaſſe. Cùm à Nobilibus enim & prædivitibus ille accepiſſet triginta auri pondo ad redimendos captivos, mediam ejus pecuniæ partem diſpenſavit

Mo-

Monialibus Romanis ter mille, quibus non erant sæviente hyeme vestes, quibus noctu cubantes operirentur. Quamquam enim annis singulis octoginta libras dono acciperent ab Apostolica Camera, non tamen indè satis provisum esse poterat tanto examini sanctissimarum Monialium, quarum jejuniis & precibus, ceu tutissimo propugnaculo Romana civitas muniebatur adversùs enses Longobardorum. *Nam juxta notitiam, qua dispensantur, tria millia reperiuntur. Et quidem de sancti Petri Apostolorum Principis rebus octoginta annuas libras accipiunt. Sed ad tantam multitudinem ista quid sunt? maximè in hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur. Harum verò talis vita est, atque in tantum lacrymis & abstinentia districta, ut credamus, quia si ipsæ non essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.*

L. 6. Ep. 23.

Suo in Sicilia Nuntio præcepit idem Gregorius, ut Cœnobio consignari curaret omnes Monialium copias, quæ in illud contrusæ fuerant, ut carnalem lapsum pœnitentiæ lacrymis eluerent. Ut cui earum alendarum & fovendarum onus & cura mandabatur, ei cederent & earum facultates: *Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue, quatenus ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus solicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recolligo, & Monasterio præfato trade.* Cùm alius quispiam in Monasterium semet ipse abdidisset, ut Scripturarum divinarum lectioni totum se dederet, voluit Gregorius, ut ex ejus patrimonio sumptus ad ejus sustentationem decerperentur, ut qui manibus operari non posset. *Cui vix potui imponere, ut expensas eidem Virigantino in Monasterio, quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.* Non ergo displicebant Gregorio pecuniariæ pensiones Monachorum, qui se opere manuum non sustentant.

L. 1. Ep. 41.

L. 7. Ep. 1.

Docet & alibi fuisse Monasteria nulla dote instructa, & quæ id quoque palam profitebantur, nullos à se fundos possideri. Id genus fuit Cœnobium sanctissimi viri Isaaci, qui oblatos sibi agros repudiavit, & Monachis suis necdum tantæ abdicationis patientibus respondit, Monachi nomine exuendum, qui terrenas possessiones concupiscat. *Monachus qui in terra possessiones quærit, Monachus non est.* Sed ejus ordinis rarissima erant Cœnobia; & satis superque Gregorius ipse testatus est, quàm vehementer cuperet, ut copiosè dotarentur Cœnobia Virginum, ne rei temporalis inopia, & inopiæ comes solicitudo spiritalem pesumdarent disciplinam. A terrenis cupiditatibus alieniissimo erat sanctissimus Pontifex animo; & solicitè tamen ipsemet adlaborabat, ut iis fruerentur Cœnobia hæreditatibus, quæ sibi Monachorum suorum morte obvenissent. Candidus Abbas Monasterii Romæ positi, & miles nescio quis frater Monachi in ejus Cœnobio mortui, de hujus bonis judicio contendebant: suas partes interposuit Gregorius, ut concordia litem componerent, concordiæ sive transactioni robur ipse addidit sua confirmatione. *Cum nostro quoque consensu commodæ transactionis pagina interveniente, decisa est causa.* Exigebantur ergo tunc patrocinante Canonum & Legum authoritate, à Monachorum & Monialium cognatis, non munera & pecuniæ ad Professionem, sed hæreditates ipsæ, sive superstites essent, sive fato jam suo abrepti essent, qui in Cœnobio professi erant.

Dialog. l. 3. c. 14.

L. 7. Ind. 1. Ep. 13.

VI. Præter reditus Monasterio ex agris & fundis dotalibus emergentes, præter oblationes, præter extraordinarias erogationes, illud quoque accedebat, quod plerique Professionem suo ex censu statim inferebant Monasterio. Id jam manifestum fecimus ex antedictis, sed & illud rursum firmari potest ex ea tum frequenti & necessaria cautione, qua utebantur, ne insolescerent supra alios ii qui soli aliquid contulissent. Objurgabat ex suis aliquos B. Isidorus Hispalensis Episcopus, graviterque admonebat, tutius & conducibilius fuisse, suas ut quisque opes in sæculo modestè & temperanter retineret, quàm ut de iis Monasterio collatis fœdissima jactantia intumesceret. *Qui aliquid habentes in sæculo convertuntur, non extollantur, si de suis facultatibus quodcumque Monasterio contulerunt: sed potius timeant, ne per hæc in superbiam labantur.*

Regula c. 4.

VII. Iisdem jam olim Augustinus monitis Moniales instruxerat, inaniter eas sua pauperibus erogasse, si ex contemptu, quàm ex ipsa possessione divitiarum insolentiùs superbirent. *Quid prodest dispergere dando pauperibus, & pauperem fieri, si anima misera superbior efficiatur contemnendo, quàm fuerat possidendo?*

Epist. 109.

VIII. Sed ex eodem sanctissimo Patre apertè declaratur, quæ Monasticam amplecterentur institutionem, eas se totas, hoc est, non se tantùm, sed & unà res suas Deo, Cœnobio & pauperibus dicasse. *Quæ aliquid habebant in sæculo, quando ingressæ sunt Monasterium, libenter velint illud esse commune.* Quid apertius? quod propriè priùs & singulæ possidebant, possidebant postea universæ in commune. Admittebantur pari hilaritate, & quibus nihil prorsus rei erat: sed hæc ipsa divitum largitas id præstabat, ut & pauperes admitti, alique possent.

Ibidem.

IX. Ideo & idem alibi Doctor sanctissimus ait, juxta Psalmos Davidis, super cedros Libani tunc nidulari aviculas, cùm rustici, opifices, mendici, Monasticæ se vitæ devovent in iis Cœnobiis, quæ construxit sæcularium virorum opulentia, ædes, hortos, latifundia sua largientium. *Etenim cedri Libani nobiles, & divites, & excelsi hujus sæculi, quoniam cum timore audiunt, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem; attendunt res suas, villas suas, & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & præbent illas servis Dei, dant agros, dant hortos, ædificant Ecclesias, Monasteria, colligunt passeres, ut in cedris Libani nidificent. Attendite totam terram, si non ita est.* Jam inde ergo ab ævo Augustini, hoc est, exeunte quarto, & ineunte sæculo quinto, horti, palatia, prædia, immensæ Procerum Romanorum opes devenerant in manus pauperum, paupertatis Evangelicæ sectatorum. Non occludebantur pauperibus fores Monasteriorum, quæ pauperibus excipiendis opulentissimi quique fundassent. *Minuti hujus sæculi, passeres videntur. Quid magnum dimiserunt? Alius se convertit, dimisit cellam patris sui inopem, vix unum lectum, & unam arcam. Convertit se tamen, factus est passer, &c.*

In Psal. 103. Conc. 3.

X. Sed nullo ex capite invictiùs ostenditur, quàm non posset quidquam à profitentibus exigi, quàm ex ea facultate, quam retinuerant semper Monachi, & quam eis integram suis Legibus Justinianus Imperator vindicavit, succedendi, & hæreditates excipiendi, quæ sibi obtigissent, easque vel totas, vel ex parte transfundendi, in pauperes, in Monasteria, in proximos; dum nequid privatis & propriis usibus retinerent. Ecquis enim ambigat, quin harum largitionum rivulus semper uberrimus influeret in proprium profitentis Cœnobium? Proclivius enim est in communi possidere, quod sejunctim priùs & propriè possidebatur, quàm ut eo se quis in totum abdicet. Ad id alludere videbatur Augustinus his verbis suprà relatis: *Quæ aliquid habebant in sæculo, quando ingressæ sunt Monasterium, libenter velint illud esse commune.*

XI. Nec

XI. Nec illud recedit à veriſimili, uſque adeo uſitatum fuiſſe, ut puellæ, quæ in Clauſtra ſe conferebant, conferrent & aliquid rerum ſuarum: ut quæ omnium prorſus inopes erant, luctarentur tamen, & induſtriam ſuam explicarent, ut undecumque aliquid corraderent, quo profeſſionem ſuam cohoneſtarent. Perſtrinximus jam ſuprà illius hiſtoriam Monachi, de quo ſermo habetur in vita ſancti Joannis Eleemoſynarii. Cùm enim aurum ille reſpuiſſet ſibi oblatum, & illud præ ſe ferret, Qui auro egeret, Monachum non eſſe: *Monachus ſi fidem habet, auro non indiget: ſi autem auro eget, fidem non habet*. Is ipſe tamen aliquamdiu cum puella virgine mendicavit, ut pecuniæ illi aliquantulum pararet, quo in Monaſterium mox admitteretur. *Gyrabam cum ea in ſimplici corde, expoſcens mo-*
Cap. 23. *dicum ſumptum, quatenus introducerem eam in Monaſterium.*

CAPUT LI. P. 2. l. 3. c. 10.

De Simonia rurſus in profitenda Religione per eadem ſæcula.

I. Rurſum probatur à Monachis & Monialibus aditas eſſe hæreditates, & ex iis non parum ditata Cœnobia.

II. Succenſebant ſancti Patres parentibus, qui filias ſuas Chriſto ſponſo ſeſe devoventes non eadem ſaltem dote donabant, quaſi viro mortali nupſiſſent.

III. Volebant iidem Patres, ut quibus liberi ſunt, ii Chriſtum in liberorum & hæredum numero ſcriberent.

IV. Cùm Moniales per plura ſæcula paternas ædes incoluiſſent, & cum fratribus ſororibuſque in partem hæreditatis ſuæ ſuccedere inſueviſſent, non pejore fuere conditione, ubi ſe clauſtris incluſere.

V. Ex Regiis Burgundionum Legibus & Imperatoriis Monachi non excidebant jure ſuccedendi.

VI. Harum legum deſuetudine & oblivione mos inolevit accipiendi aliquid à profitentibus.

VII. Lege Burgundionum Monialibus non annuebatur, niſi penſio pecuniaria, dum vita ſuperaret.

VIII. Vix olim ſimoniæ imputabatur, aliquid exigi à profitentibus.

IX. Recentiori Scriptori viſum eſt, quod accipitur à profitentibus, eam juſtam eſſe compenſationem juris ſuccedendi, quo ſe tum abdicant.

I. ADmirabiles ſcriptis mandavit Hieronymus Malchi Monachi errores, caſuſque ſtupendos, inde ducto eorum exordio, quòd Cœnobio excelſerit reſcita patris morte, ut matri ſolario eſſet, eorum divenderet hæreditates, pretium tripartito divideret, pauperibus, Monaſterio, ſuis ipſius uſibus. *Ut ſolarer viduitatem matris, & exinde venumdata poſſeſſiuncula,*
Cap. 3. *partem erogarem pauperibus, & ex parte Monaſterium conſtruerem, (quid erubeſco confiteri infidelitatem meam?) partem in ſumptuum meorum ſolatia erogarem.* Arſenius ille tot virtutum inſignibus clariſſimus, proſciſſas voluit tabulas teſtamenti Senatoris cujuſdam, ſibi carne conjunctiſſimi, a quo hæres ſcriptus fuerat. Prohibitus ne laceraret, ab eo qui eas detulerat, eas illi reddidit, conteſtatus ſe jam ante Senatorem diu mortuum fuiſſe, ideoque nec ab eo potuiſſe ad hæreditatem vocari. *Ego prius mor-*
Vita Patr. Roſweid. verb. Senior l. 6. c. 2. l. 7. c. 24. *tuus ſum quam ille, ipſe autem modo mortuus eſt, quomodo me fecit hæredem?* Mitto alia exempla, quæ leges, ſi vacuum erit, in vitis Patrum. Plurimis enim ibi exemplis frequens illa declaratur Monachorum tentatio, qua deludebantur ſpe excipiendæ paternæ hæreditatis, in pauperesque diſpergendæ.

Uſu tamen aliquando venit, ut ſpiritalis animarum regiminis peritiſſimi, aſſentirentur Monachis ad excipiendas quæ obvenerant hæreditates, ut patet ex reſponſione Abbatis Paſtoris ad Monachum, qui illum hac ipſa de re percunctatus fuerat. *Si dixero, Da eam hæreditatem in Eccleſiam, Clerici ſibi facient convivia ex ea. Si* L. 10. c. 56. *autem dixero, Da eam parentibus tuis, non eſt tibi merces. Si verò dicam, Da pauperibus, ſecurus eris. Quidquid ergo vis, vade, fac, ego cauſas non habeo.* Non ambigebat Abbas piiſſimus, quin tam opulenta hæreditas, *Dimiſſa eſt mihi omnis hæreditas*, in Clericorum ſi manus veniret, in epulas abliguriretur: ſi proximis dimitteretur, nullus hinc æternæ illius fructus exiſteret gloriæ, quæ pauperum amatoribus deſponſa eſt. Ita totum addicebat pauperibus, quorum è numero expungi non poſſunt Monachi. Si enim affirmabat Auguſtinus toto orbe ditiſſimos quoſque Palatia ſua Monachis addixiſſe, quì potuiſſent Monachi non & ipſi, ubi dabatur, inſtituto ſuo favere?

Abrahamus ſplendidum Eremi lumen, anno poſtquam ſæculo renunciaverat duodecimo, audita parentum morte, certiorque factus ab iis ſibi auri vim, agrorumque plurimum dimiſsum eſse, ipſe quidem à ſacro receſsu ſuo non diſceſſit, illa omnia pauperibus per unum ex amicis erogari fecit. Ita enim in vita ejus apud Roſveidum: *Aurum ei copioſum prædiaque reliquerunt. Qui rogans amicum quendam admodum* Cap. 3. *ſibi charum ad diſtribuenda univerſa indigentibus ac pupillis, officium religioſum ei injungit, ne ipſius orationibus impedimentum, hujus rei gratia gigneretur.* Author eſt Hieronymus ipſe B. Hilarionem ex ſolitudine poſt obitum parentum in patriam remigraſse, hæreditatem partim fratribus, partim pauperibus diſtribuiſse, unam ſibi cœleſtis patriæ ſpem reſiduam feciſse. *Reverſus eſt cum quibuſdam Monachis ad patriam, &* In vita Hilarionis. *parentibus jam defunctis, partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omnino reſervans.* Bona criticorum venia obiter attingam teſtamentum Gregorii Nazianzeni, qui ad Monachorum ſe mores compoſuit, & Juris Orien. Part. 2. p. 203 204. teſtamentum tamen edidit, quo hæredem ſibi ei ſe ſanxit mobilium & immobilium omnium Eccleſiam Nazianzenam, agello tamen aliquo in Monachum Euſtathium tranſcripto, quem domi ſuæ aluerat.

II. Præter has obſervationes, quæ declarant quàm non ægrè ſeptingentis, vel octingentis poſt Chriſtum natum annis Monaſteria abſtinere poſſent, & ab exactionibus, & alicubi à voluntariis profitentium donis; cum tot aliis tum ex capitibus in ea influerent opes: accedunt & alia quæ id ipſum elucident. Crimini enim ſancti Eccleſiæ Patres vertebant carnalibus parentibus, ſi vel tantilla parte filios ſuos religioſam perfectionem profeſſos fraudarent hæreditatis ejus, qua eos in ſæculo defixos cumulaſſent. Copioſiſſima hæc eſſet dicendi ſeges, unum depromam Hieronymum in Epiſtola ad Demetriadem, ubi fidei & religionis torporem miratur eorum, qui filiabus religioni Monaſticæ illigatis quàm minimum dimittunt, & vix etiam quo victitare queant; ut immenſas opes ſuas filiis aliis ſuis ſervent, in ſæculi deteſtandas libidines & inaniſſimum faſtum dilapidandas. Multò magis ſtupori illi ſunt Clerici ipſi, qui eadem inſania laborant; quibus imitanda potiùs illa fuerat mater, quæ filiæ ſanctimoniali eandem contulit dotem, quam paraverat nupturæ; non degenerem rata cœleſtem Sponſum, cui filia elocaba-

cabatur; nec opes melius collocari uiquam poſſe, quàm in emendo regno cæleſti. *Certè qui religioſiores ſibi videntur, parvo ſumptu, & qui vix ad alimenta ſufficiat, virginibus dato, omnem cenſum in utroque ſexu ſæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe dives quidam fecit Presbyter; ut duas filias in propoſito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, proh dolor! noſtri propoſiti fœminæ, atque utinam rarum eſſet exemplum: quod quanto crebrius eſt, tanto iſtæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla ſecutæ ſunt. Fertur & omnium Chriſtianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptiis præparatum, à ſancta Chriſti Sinoride virgini traditum, ne ſponſo fieret injuria; immo ut dotata priſtinis opibus veniret ad ſponſum; & quod in rebus mundi periturum erat, domeſticorum Dei ſuſtentaret inopiam.*

Ad Demet. de Virgi. ſerv.

III. Utque ne cui videatur ſibi Hieronymus, ſuoque aſſentari Monaſtico inſtituto; illud hìc non intempeſtivè addam, ibidem eum vehementer exardeſcere in eos, tum Clericos, tum Monachos, qui agros agris addebant, & calamitoſiſſimo tempore, quo laici levandis pauperibus res ſuas divendebant, illi ſuas amplificabant: *Ut erubeſcat omnis Eccleſiaſtici miniſterii gradus, & caſſa nomina Monachorum, emere prædia tanta nobilitate vendente.* Eodem judicio & ardore animi cæteri Eccleſiæ Doctores & Magiſtri, patribus illis irreligioſis iraſcuntur, qui ſibi perire putant, quidquid non perit in ſæculo: qui filiis nihil annuunt, iis qui bene uti norunt: nihil non annuunt iis, qui bonis quibuslibet peſſimè utuntur, & quæ potuerant eſſe æternæ felicitatis pretia, faciunt ſibi certiſſimæ damnationis inſtrumenta. Cùm denique ſanctiſſimi illi Patres ita cenſerent, qui liberos habent, eos Chriſtum inter liberos & hæredes conſcribere debere: hinc ſatis apertum eſt, quo loco vellent haberi filios religionem profeſſos. His porro, ut opinor, ſanctorum Patrum concionibus ita animabantur fideles, ut nihil verendum eſſet, ne filiis profitentibus neceſſaria ſubtraherent vitæ ſubſidia.

Ibidem.

Auguſt. de decem Chor. c. 12. In Pſal. 48. De diverſ. Serm. 49 128. De Temp 76. 295. 237. Salvian. l. 3. ad Eccleſ. Chryſoſt. ad Rom. hom. 18. in Evang. Joan. 84. Baſil. Ep. 140.

IV. Si jam revolvamus animo, quæ fuerit conditio, quæ progreſſio religioſi ſtatus in Eccleſia, certiſſimè comperietur non potuiſſe eum paternis arceri hæreditatibus. Prioribus enim tribus ſæculis cùm nulla adhuc eſſent extructa Cœnobia, viduæ, virgineſque & Diaconiſſæ, quæ ſe Deo devoverant, paternas incolebant ædes, eademque ſorte qua cæteri liberi & alebantur, & legitimam aliquando tandem hæreditatis portionem capeſſebant. Quarto demum ſæculo exædificari cœpta Monaſteria, ſed nihilo tamen minùs bene multæ hujuſmodi Sanctimoniales in paterna hoſpitabantur domo cum proximis, vitamque ibi totam traducebant. Itaque & illæ ſuo ordine hæreditatem ſortiebantur. Quæ tum in Cœnobia ſe abdebant, non eo deteriore erant deinceps conditione, quo ampliorem profitebantur perfectionem. Erat etiam tunc Chriſtus earum ſponſus, & quidem dote digniſſimus ampliſſima.

V. Inde eſt quòd Regiæ & Imperatoriæ leges, jus excipiendarum hæreditatum Monachorum & Monialium Cœnobiis integrum illibatumque ſervarunt, de quo nemo controverſiam illis fecerat ante extructa Cœnobia. Lege Burgundionum, quæ à Gregorio Turonenſi Gundebaldo Regi tribuitur, & cujus tamen concinnandæ partem aliquam ſuſtinuit Sigiſmundus Rex Catholicus, Sanctimonialibus tertiam partem addicit hæreditatis, ſi unum, aut alterum fratrem habeant; & pro eodem modo, ſi plures: *De puellis, quæ ſe Deo voverint, ſi una duos fratres habuerit, tertiam jubemus ut portionem de hæreditate patris accipiat, &c.* Certè ex hac lege uſufructu ſolo gaudebant Moniales paternæ hæreditatis, ſed maternæ ſucceſſionis fundos ipſos, & ſiquid ſua ſibi induſtria acquiſiſſent, in poteſtate habebant. Prohibiti ſunt ab Imperatore Juſtiniano parentes, avocare filios à Clero, vel à Cœnobiis, aut hæreditate orbare, ſi ſacris devoverent ſe his inſtitutis; quartam denique ſaltem ſucceſſionis partem eis addicere juſſi ſunt. *Ut non liceat parentibus impedire, quo minus liberi eorum volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob ſolam cauſam exheredare. Sed ſi ipſi teſtamentum condant, neceſſe habento, quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus ſit ab inteſtato.* Si à Clero, vel à Clauſtro poſtea reſiliant, eorum bona eidem Eccleſiæ, vel Cœnobio adjudicantur. *Quod ſi illi Monaſteria aut Eccleſias relinquant, atque mundani fiant, omne ipſorum jus ad Monaſterium, aut Eccleſiam pertinet.*

Greg. Turo. l. 2. c. 33.

Tit. 14.

Cod. l. 1. De Epi. & Cler. Leg. 54. 55.

VI. Ex his illud concluditur perfacile & perexpeditum fore, Cœnobia nunc omnia ad antiquum illum uſum revocari nihil expetendi, ſi & cæteræ quæ tum vigebant leges & conſuetudines, in integrum reſtituerentur. Quantò enim compendioſius eſſet ad temporalem Monachorum & Monialium ſuſtentationem, ſi vel juxta ſanctos Patres eadem illis portio hæreditatis addiceretur, quam ſi à ſæculo non ſeceſſiſſent, conſecuti eſſent: vel convenienter Legibus Imperatorum, quarta hæreditatis parte, ſeu legitima portione non fruſtrarentur? Proximè abeſt à vero incuria harum regularum legumque deſuetudine factum eſſe, ut ad has anguſtias Monaſteria maximè puellarum adigerentur, ut cùm oneri ferendo non eſſent, à profitentibus poſcerent, quo profeſſæ ſuſtentarentur.

VII. Quod ad legem Burgundionum attinet, ſic ibi paterna, maternaque ſucceſſio ſegregatur: & hujus non uſusfructus tantùm datur, ſed tota ejus alienandæ, & Monaſterio cum mobilibus omnibus tranſcribendæ poteſtas. *Ea conditione, ut poſt obitum illius, quæ fœmina & ſanctimonialis eſt, quidquid in uſufructu de paternis bonis percepit, ad proximiores parentes pertineat; nihil illa exinde alienandi poteſtatem habitura, niſi forſitan quod ex matris bonis, id eſt, recellulis, vel ornamentis, aut ex ſuo potuerit labore conquirere.* His liberaliores erant Juſtiniani leges, & Monaſteriis ſecundiores.

VIII. Quamquam autem prohiberetur quidquam exigi, non tamen obverſabatur oculis, niſi paupertatis Monaſticæ ſtudium, & temporalium abdicationis amor; de ſimonia vix aliquid ſuſpicabantur. Fateor ſimoniam à Gregorio Magno perſtrictam exagitatamque fuiſſe, ubi vel à Clericis qui ordinarentur, vel à Virginibus quæ conſecrarentur, exigi quidquam vetuit. Sed ſermo non erat tum illi, niſi de conſecratione Virginum ſolemni, quæ Epiſcopo integra ſervabatur, & ſacro ritu ſuo proximè ad Clericorum ordinationem accedebat. Nulla ejuſmodi conſecratione decorabantur Monachi, nulla Moniales niſi Virgines, ac ne Virgines quidem omnes, niſi eam ætatem & maturitatem adeptæ, de qua alibi nos copioſiſſimè. Poſterioribus ſæculis geminæ hujus Profeſſionis diſcrimina pleroſque fefellerunt, unde & utrique illini poſſe viſa eſt ſimonia. Certè ubi Caſſianus cauſas inveſtigat, quamobrem Tabennenſes Monachorum omnium longè olim præſtantiſſimi, ne ſpontanea quidem dona Profitentium admitterent, ac ne primas quidem veſtes, de ſtudio vitandæ ſimoniæ verbum facit nullum. Placuiſſe tantùm ait, circumcidi anſas omnes ſuperbiendi, & reſiliendi aliquando è Cœnobio, ſpe improba repetendi à Cœnobio, quæ intuliſſent.

L. 4. c. 4. 5.

IX. Recurrit animo, quod recentiori Scriptori, viro

vito doctiſſimo, & religionis laude commendatiſſimo viſum eſt de dotibus Monialium. Cùm enim animadverſum ab eo eſſet, B. Gregorium cenſuiſſe, Virigantio Monacho maternæ ſucceſſionis partem aliquam adſignandam eſſe, cùm in Monaſterio aleretur, nec poſſet operari: *Ut expenſas Virigantio in Monaſterio, quo lectioni vacat, & laborare non poteſt, parum aliquid de ſubſtantia matris ſuæ dare debuiſſet.* Addit mox, quidquid à Profitentibus accipitur, eam quaſi tacitam eſſe concordiam, & compenſationem hæreditatum, quæ Profeſſis obtingere poſſent. Cùm enim juxta leges penes Monaſteria ipſa ſit jus ſuccedendi, permodica exigitur pecunia, & ita copioſis hæreditatibus renuntiatur. In his ne umbra quidem ſimoniæ, nec niſi quædam avaritiæ ſordes aſpergi poſſent Cœnobiis opulentis, quibus aliunde redundant opes alendis Monialibus neceſſariæ. *Ante Profeſſionem Monachi cum parentibus aut aliis conſanguineis de hæreditate ſtipulantur, accipiuntque quid præſentis & modici pro grandi futuro. Non itaque de Monaſtici ingreſſus aut profeſſionis, ſed de ſpectantis ad nos hæreditatis pretio paciſcimur, ubi nulla vel ſpecies eſt ſimoniæ. Opulenta & fratrum ſuorum ſufficientem ſuſtentationem habentia Monaſteria, ad ſummum de avaritia notari poſſunt.*

Lupus in Can. 19 Synod. 7. l. 7. Ep. 1.

CAPUT LII. P. 3. l. 3. c. 11.

De Simonia in Profeſſione Religioſa ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis.

I. II. Facillimum erat à Profitentibus nihil exigi, quamdiu liberum fuit Cœnobiis hæreditates adire. Capitularium libri quidquam exigi prohibent.

III. Nulla cupiditate ſtimulabantur Principes, qui id vetabant.

IV. Utcumque tenues eſſent Monaſteriorum reditus, nihil exigebatur.

V. VI. Numerus definiebatur pro modo proventuum, etiam in Cœnobiis Canonicorum & Canonicarum, quibus patrimonii ſui jus uſuſque permittebatur. Forſan ne penſio quidem pecuniæ ab his accipiebatur.

VII. In his rariſſima ſimoniæ mentio.

VIII. Ad menſuram proventuum definiebatur à Regibus & Epiſcopis numerus Profitentium.

IX. Magno tamen numero erant Monachi.

X. In Oriente ſimoniæ infamia inuri videntur, qui à Profitentibus exigunt. Cur.

XI. An jure paternarum hæreditatum uterentur tunc Monachi & Sanctimoniales.

I. ERat omnino non modò æquiſſimum, ſed etiam facillimum, à profitentibus Monaſticam Religionem, nihil tum quidem extundi; cùm poſtea non tantùm poſſent obtingentes capeſſere hæreditates, aut hæreditatum portiones: ſed ne fraudari quidem iis unquam poſſent ſemel profeſſi, ne ob illa quidem crimina, quibus ſe quis ante Profeſſionem obligaſſet.

II. Statim à Carolo Magno id ſancitum eſt, ne quid ab ineuntibus Religionem exigeretur. *Ut nullus Abbas pro ſuſceptione Monachi præmium quærat.* Id verò confirmatum eſt à Concilio Francofordienſi. *Audivimus quòd quidam Abbates cupiditate ducti, præmia pro introeuntibus in Monaſterium requirant. Ideo placuit nobis & ſanctæ Synodo, ut pro ſuſcipiendis in ſancto Ordine fratribus nequaquam pecunia requiratur, ſed ſecundum Regulam ſancti Benedicti ſuſcipiantur.*

Conc. Gall. tom. 2. p. 156. Can. 16.

III. Nemo tum niſi valdè excors ſuſpicari potuiſſet, ab Imperatoribus & Regibus hæc Edicta promulgari, ne publicæ opes aliquando omnes in Eccleſiæ & Cœnobiorum æraria confluerent. Cùm ex adverſo Imperatoriæ leges in Oriente, & Capitularia Regum atque Imperatorum Francorum in Occidente, non ſinerent tantùm, ſed & invitarent ad nova identidem incrementa Chriſti patrimonio adjicienda. Adde tunc quoque in more poſitum fuiſſe, ut Monaſteriis penuria laborantibus non aliunde magis ſuccurreretur, quàm ex fiſco Regum, ſive fundi largiendi eſſent novi, ſive quotidianis neceſſitatibus conſulendum. Plura ad id alibi congeſta ſunt argumenta, unum hic ad cumulum addo, quo liqueat, non eò adductos eſſe Principes, ut puram & gratuitam velint eſſe profeſſionem, ne plus æquo Cœnobia diteſcerent, ſed defæcatiſſimo ſtudio purioris diſciplinæ. Accipe Canonem Concilii Remenſis II. anno 813. ſub Carolo Magno. *De Monaſteriis puellarum conſiderandum eſt, & domni Imperatoris miſericordia imploranda, ut victum & neceſſaria à ſibi Prælatis conſequi poſſint Sanctimoniales, & vita & caſtitas ſecundùm fragilitatem ſexus diligenter proviſa tueatur.* Can. 33.

IV. Hinc emergit & illud, in quo non minus momenti ſit. Tam acciſæ & exhauſtæ quandoque res erant Monaſteriorum, ut inexhauſtam ad Principis munificentiam neceſſariò confugiendum eſſet. Nec ſegniùs tamen inſtabatur, ut ne quid extunderent à ſacræ Profeſſionis candidatis. Non poteſt non admirationi & amori eſſe, utinam & imitationi, tum illa Principum magnanimitas & munifica manus, qui vel in tenuioribus Monaſteriis prohibebant diligentiſſimè, ne quid exigeretur, etſi non neſcirent ſua ex arca eorum indigentiæ mendicatum iri ſolatia: tum ipſarum religio Monialium, quæ quamquam neceſſariis deſtitutæ alimentorum præſidiis, gratis tamen novas admittebant, & profeſſionis ac paupertatis ſuæ ſocias.

V. Ne tamen Principum beneficentiæ onerosa aliquando eſſent Cœnobia, cautè in Conciliis proviſum eſt, ut ne plures ad Profeſſionem accederent Canonici vel Canonicæ, Monachi vel Moniales, quàm quos Cœnobium alere poſſet. Hinc Concilium Arelatenſe VI. anno 813. *Ut non amplius ſuſcipiantur in Monaſterio Canonicorum, atque Monachorum, ſeu etiam puellarum, niſi quantum ratio permittit, & in eodem Monaſterio abſque rerum neceſſariarum penuria degere poſſunt.* Quod ipſum conſtitutum eſt anno eodem in Moguntino Concilio, in Remenſi II. & Turonenſi III. Can. 8. Can. 19. Can. 27. Can. 31.

VI. Idem Canonicis præſcripſit eorumque Cœnobiis Concilium Aquiſgranenſe anni 816. etſi nec patrimonio illi, nec hæreditatibus renuntiarent. *Ne plures admittant Clericos, quàm ratio ſinit, & facultas Eccleſiæ ſuppetit; ne ſi indiſcretè & extraordinariè plures adgregaverint, nec ipſos gubernare, nec cæteris Eccleſiæ neceſſitatibus, ut oportet, valeant adminiculari.* Perſpicua cum primis eſt difficultas regendæ nimiæ multitudinis. At ejus alendæ onus vix objici poterat iis, qui proprio gaudebant peculio; & cùm ſuo ſe ſumptu alere ſponderent, nullo paupertatis prætextu abigi poterant, ne admitterentur. Video tamen reponi poſſe, hunc viguiſſe uſum, ut Canonici, quibus vel Beneficia Eccleſiaſtica, vel patrimonia abundabant, à Cœnobio alerentur nihilominus, & ſumptum ipſi de ſuo non facerent, niſi ad alias neceſſitates quaslibet. Id perſpicuè docet, qui alibi depromptus eſt Canon Concilii Aquiſgranenſis. Si quid etiam mendoſi additamenti in eum Canonem irrepſit, id eo conſilio factum eſt, ut uſui poſteriori Canon accommodaretur. Ita fortaſſe placuerat, ut una & eadem veſcendi ratio ab omnibus retineretur, & ne pecuniariæ quidem penſiones à Can. 118. 119.

divi-

divitibus Canonicis accipiebantur, ne exinde gestirent, & efferrent se supra alios, aut peculiari aliqua prærogativa gaudere vellent. Facilè, ut spero, his assentietur, qui duos hujus Concilii Canones ad marginem indigitatos, & quæ nos alibi in eos commentati sumus, seriò expenderit. Hoc autem ita constituto, jam utique necesse erat defigi numerum Canonicorum pro ratione proventuum; ne ultra modum excrescente numero etiam eorum qui pensionis aliquid solverent, jam difficiliùs & operosiùs regeretur exuberans illa multitudo. Ideo forsan & duæ rationes istæ unà subjectæ sunt.

Nec secus in Cœnobiis Canonicatum: ultra præfinitum numerum pro redituum modulo, nefas erat plures admitti, ex eodem Concilio. Can. 89. *Tot, talesque admittant Sanctimoniales, quæ & morum probitate commendentur, & Ecclesiasticis rationabiliter possint sustentari stipendiis.* His verbis *Ecclesiasticis stipendiis* innui videtur nullas pensionis titulo, adeoque nullas admissas esse supernumerarias, sive ultra præstitutum numerum. Usu enim mollienda sunt nobis hæc verba. Sanè Canone sequenti agitur de iis, res suas Cœnobio dabant omnino, & de iis quæ usumfructus sibi servatum volebant, & denique de iis quæ sua sibi retinebant: de iis autem qui pensionis aliquid conferrent, littera est nulla, ne apex quidem. Simile veri est ergo, ob rationes hìc libatas, necdum eas pensiones usitatas fuisse. Itaque cùm omnes in Cœnobio alerentur, numerum earum definiri necesse erat. Dixi moris fuisse ut alerentur omnes, propterea quòd in ea triplici Canonicarum classe, de prima tantùm sancitur, ut omnia prorsus necessaria adminicula suppeditentur iis, qui se suaque omnia Cœnobio addixere, ne retento quidem usufructu. *Si aliqua res suas proprias Ecclesiæ ita contulerit, ut nihil ex his sibi proprium vindicare, sed tantum rebus sustentari velit Ecclesiæ, huic sufficienter in congregatione stipendia largiantur necessaria.* Nempe aliis quibus res erant suæ, alimenta tantùm suppeditabantur, ob easdem rationes atque Canonicis.

Si nihil autem exigeretur vel fundorum, vel pensionum ab iis Canonicis utriusque sexus, quibus patrimonium supperebat, forsan & beneficium: sed gratis prorsus in Congregationes has pias inscribebantur; quantò certius est, nihil tum extorqueri solitum ab iis, qui Monasticam institutionem profitebantur?

VII. Constitutionibus profectò in his omnibus, tam canonicis, quàm Imperatoriis, simoniæ vix ulla usquam habetur ratio; illud verò inculcatur frequentissimè, declinandam avaritiam, elidendam cupiditatem, totum in merito & virtute ponendum, pietati jam perpauculum loci fore, si quid pecuniæ sinatur exigi. *Quidam Abbates cupiditate ducti, præmia expetunt*, ut suprà monebat Concilium Francofordiense. Et Carolus L. 6. c. 125. ipse Magnus in Capitularibus: *Ne passim Episcopus multitudinem Clericorum faciat, sed secundùm meritum vel reditum Ecclesiarum numerus moderetur.* Conventus ipse generalis Abbatum sub Ludovico Pio anno 817. Can. 75. *Ut nullus pro munere recipiatur in Monasteria, nisi quem bona voluntas & merita commendant.* Nec nesciebant tamen illi forsan, nec nihili pendebant rationes ex simonia petitas: sed alias suo ævo graviores & magis ponderandas existimabant.

VIII. Refero me ad gratuitam Professionem, & ad numerum Profitentium. Anno 868. Carolus Calvus in Capitulari suo Compendiensi, Missis suis præceperat, ut Catalogum sibi describerent & ad se perferrent, omnium cujusque Cœnobii Canonicorum & Monachorum, Sanctimonialium & Canonicarum: ut re cum Episcopis & Regni Consiliariis disceptata, statueret, minuendus, an augendus is esset numerus, ut facultatum modo consentiret. *Numerum Canonicorum & Monachorum, sive Sanctimonialium uniuscuiusque loci describant, & nobis referant, ut secundum qualitatem & quantitatem loci, cum consilio Episcoporum & fidelium nostrorum, ubi minor numerus fuerit, nostra authoritate addamus; ubi verò indiscretione Prælatorum superfuerit, ad mensuram redigamus.* Ea recensione opus erat, post evastatas à Normannis Provincias complures. Idem constitui fecere Ludovicus & Carolomannus Reges, avi sui Caroli Calvi vestigiis insistentes, in Concilio ad sanctam Macram in Diœcesi Remensi. Ipsa eadem verba usurpata sunt Caroli Calvi.

Append. Baluz. ad Lup. pag. 514.

Fimes. Can. 4.

Id ergo curæ erat Regibus & Episcopis, ut rerum & fundorum Monasteriorum subinde censum fieri juberent, ut ei numerum aptarent Monachorum, vel Canonicorum, pro rerum modo augendum, vel extenuandum, habita etiam ratione ejus numeri, qui superioribus sub Regibus obtinuisset. Ita Carolus Calvus rescire voluit, quàm numerosa fuissent Cœnobia sub Carolo Magno & Ludovico Pio. Quamquam enim premeretur ille magnis undique angustiis, non tamen assensus est unquam, aut vel in mentem venire sibi passus est, ut Cœnobia, vel Monachorum numerus minuerentur: ut nec Monachorum Congregationes, quamlibet inopia urgente, adduci potuere, ut quidvis exigerent à sacri instituti sui tyronibus.

Penes Episcopum erat, ut ea potestate uteretur augendi, vel contrahendi numeri in quolibet Cœnobio, cùm id Canones præciperent, quorum ipsi executio demandata erat. Hincmarus Archiepiscopus Remensis apud Flodoardum, datis litteris ad Abbatissam Avenacensem, cui mansi erant mille supra centum & quinquaginta, eam facit certiorem communicato se cum Regina consilio statuisse, ut in ejus Cœnobio alerentur Clerici viginti, Moniales quadraginta, præter servos & ministros. *Pro ordinatione Avenaci Monasterii, quam ipse quondam cum Irmintrude Regina disposuerat, de numero Clericorum & Nonnarum, atque de rebus villarum ipsius Monasterii, videlicet mille centum quinquaginta mansis, significans se disposuisse viginti Clericos, & quadraginta Nonnas ibidem consistere posse, victumque eis providisse, &c.* Angilbertus Abbas Centulense Cœnobium trecentis Monachis constare voluit, & centum parvulis scholas frequentantibus, præter servos.

L. 3. c. 27.

Spicil. to. 4. pag. 469.

IX. Erant ergo in Cœnobiis Monachi magno numero, erant & eorum agri, fundique copiosissimi, ut facilè in ea rerum copia nihil exigerent à profitentibus; quamquam & ubi exaruerat ea ubertas, ab exactionibus ejusmodi non paulò plus quàm ab inopia ipsa abhorrebant. Si animo denique repetas, quæ superiùs ex Adelardo decerpta fuere, Monachos suos alloquente, & adversùs nimias opes animante, perspicuè intelliges Cœnobia, quæ militiam & dona Regibus subministrabant, ad sui sustentationem non eguisse, ut à profitentibus aliquid nummorum exculperetur.

X. Perlustranda nunc nobis obiter Ecclesia Orientalis, ubi Concilium VII. Generale pœnam depositionis intorquet in Episcopos, Abbates, & Abbatissas, qui pecunia pandi patientur januas Claustrorum, vel Ordinum, præter divinas leges, & decreta Concilii Chalcedonensis. *In tantum inolevit avaritiæ facinus in Rectores Ecclesiarum, ut etiam quidam eorum, qui dicuntur religiosi, viri ac mulieres, obliviscentes mandatorum Domini decipiantur, & per aurum introitus accedentium, tam ad sacrum Ordinem, quàm ad Monasticam vitam efficiant. Unde fit, ut quorum initium improbabile est, omnia sint* Can. 18.

pro-

projicienda, ut magnus ait Baſilius. Eo ergo in Concilio citra dubium in Simoniacorum claſſem referuntur, qui pro ingreſſu & profeſſione Cœnobiorum pecuniam emungunt; cùm ejus flagitii & ſacrorum Ordinum nundinationis nulla hìc ſit diſcrepantia. Ipſa Monaſtica profeſſio apud Græcos illis erat ſacris ritibus vallata, ne dicam de Ordinatione Abbatum, qui propiùs accederent ad ſacras Ordinationes, quàm apud Latinos: ideo forſan & apertiùs apud illos damnata & profligata ſimonia eſt à quibuslibet Cœnobiis.

At ex eodem ipſo Canone Concilii VII. mox liquet, etſi nihil exigeretur à profitentibus, ipſoſmet tamen in Cœnobia ſponte ſua contuliſſe, quidquid vel labore & induſtria ſua corradere potuiſſent, vel paterna hæreditate conſequi; uſque adeo ratis & inconcuſſis his donationibus futuris, ut revocari omnino non poſſent, ne ipſa quidem Monachi defectione, niſi ea culpa in Abbatem refunderetur. *Porro quæ filiis à parentibus dantur, more dotis, vel ſi qua ex propriis rebus acquiſita offeruntur; profitentibus his, qui ea offerunt, Deo dicata, definimus, ſive perſeveraverint, ſive exierint, manere ea in Monaſterio, ſecundum repromiſſionem ipſorum, niſi fuerit culpa Prælati.* Ibidem.

Nonnullos Balſamon memorat frivolis calliditatibus & inanibus diſtinctiunculis duas feciſſe Monaſteriorum Claſſes, quorum in aliis vita Cœnobitica obſervaretur, in aliis ſejunctim ſinguli in Cellulis degerent, aliquo tamen fraternitatis vinculo devincti. Canone ſuperiori priores tantùm illos conſtringi, ex eorum ſententia, non hos poſteriores, quibus ſimoniæ macula aſpergi non poſſit, quòd non tonſura ibi emeretur Monaſtica, ſed convictus & ſocietas. *Eo quod in fraternitatem recepti, victum emant, non jus tonſuræ*. Sed eam doctrinam proſcriptam fuiſſe, quòd nihil inter hos diſcriminis conſtituatur Canonicis inſtitutionibus. *Audierunt id in omnibus Monachis intelligi, eo quod Monachorum & Monaſteriorum non ſit differentia ex Canone.*

XI. Unum reſtat hìc obiter extricandum, alibi copioſiùs pertractatum, An Caroli Magni tempore & ejus ſtirpis in Gallia, Abbates & Abbatiſſæ, Monachi & Moniales obvenientes adirent hæreditates. Unum hìc ſtringam exemplum, quo tamen poſſit nodus ille ſolvi. Refert enim Flodoardus Eurardum Marchionem Romæ impetraſſe dono ſibi dari corpus B. Calliſti Papæ & Martyris, tumque in prædio quodam ſuo Cœnobium ejus nomine extruxiſſe. Eo mortuo ad Rodolphum Abbatem filium ejus devoluta eſt ejus prædii hæreditas, qui & unà ſimul res omnes obtinuit Monaſterii. Rodolphus ante mortem hæreditatem ſuam omnem tranſcripſit in Eccleſiam B. Mariæ Remenſis. Ei teſtamento interceſſit ejus ex ſorore nepos. Interpellavit ea de re Formoſum Papam Fulco Remenſis Archiepiſcopus, obteſtatus ut teſtamentum confirmaret, & anathemate eos percelleret, qui Eccleſiæ ſuæ commodis adverſarentur & juribus. *Eurardus Monaſterium in prædio conſtituit. Quod prædium poſt ejus obitum ad filium ipſius Rodulphum Abbatem hæreditario jure devenerit; qui res ipſas ſimul cum memorati Martyris gleba, vitæ ſuæ diebus abſque ulla contradictione tenuerit, & de ſæculo migraturus eaſdem res cum Monaſterio Remenſi Eccleſiæ delegaverit, eandemque rerum ſuarum hæredem inſtituerit.* Habes hìc Monachum, qui hæreditatem adit paternam, eam obtinet, dum vita ſuperat, appetente morte teſtamento eam legat.

CAPUT LIII. P. 4. l. 3. c. 14.

De Simonia in profitenda Religione ab anno milleſimo ad milleſimum trecenteſimum.

I. Monachus ſuo quodam modo beneficiarius eſt, nec poteſt ob eam rem ex ſanctis Patribus & Conciliis interveniente pecunia quiſquam Cœnobiis adſcribi.

II. Contextio Canonum in eandem rem, maximè ubi extimeſcenda fuit multò magis ſimonia, poſtquam in Officia Clauſtralia ſecti fuere reditus & fundi Cœnobiorum, Monachique ipſi permittente Abbate peculium habere cœpere.

III. Rurſum Conciliorum Canones, maximè adversùs ſimoniacas Monialium profeſſiones.

IV. Cur priſca Concilia tam diligenter refragarentur, poſteriora tam facilè aſſentiantur dotì Monialium. Non jam ferè in Beneficiis computantur Monachorum & Monialium loca.

V. Olim pro numero Monachorum adſignabantur à fundatoribus reditus, ideo & certus erat numerus. Invitabantur & inopes ad amplexandam religionem. Hinc illa ſolicitudo, ut gratuiti eſſent aditus.

VI. Poſteriorum Conciliorum Canones. Vetito nequid exigeretur, pauciſſimi ad profeſſionem admitti cœpere, ne plures alì non poſſent. Tum urgere Concilia, ut priſcus numerus retineretur.

VII. Cum vetuiſſent Concilia, ne quid exigeretur ab iis, qui idoneis Cœnobii reditibus alì poſſent; utque gratis admitterentur, quo alì poſſent; tum indulgere cœpere, ut & ſupernumerarii admitterentur, ſi quid afferrent rei, vel pecuniæ, ad alimenta.

VIII. Eò ſpectari poterat in prohibendo nequid exigeretur, ut frænaretur Abbatum quorundam immodica cupiditas augendæ Congregationis ſuæ; cùm plerumque tamen non ea eſſent pietatis, ac numeri incrementa.

IX. Vetitum eſt & quidquam exigi, quod quæ pecuniam ſecum adferebant, inveherent & ægritudines, ſibi cæteriſque oneroſas.

X. Quia S. Thomas Aquinas ſe accommodabat ad uſum ſui ævi, concedebat à ſupernumerariis aliquid exprimi, non ut profeſſionis pretium, ſed ad alimentorum expenſas. Ei diſtinctioni lux infunditur.

XI. Mira ſuper eadem re B. Bonaventuræ doctrina.

XII. Ut ſimoniacos ſugillat Vvillelmus Pariſienſis Epiſcopus parentes eos, qui filios ſuos religionem profeſſos rei familiaris portione defraudant.

XIII. Quàm copioſæ tunc eſſent ſpontaneæ oblationes.

XIV. Doctrina Petri Cantoris.

I. UT in Beneficiorum Eccleſiaſticorum album relatæ ſunt Abbatiæ, non aliter quàm Epiſcopales Cathedræ; ita & in Beneficiariis Monachos, non aliter quàm Canonicos numerare fas eſt. Religioſam profeſſionem Clericali Ordini conglutinarunt Canonici Regulares; ſuiſque illi in Cœnobiis & inſtitutis apertiſſimè declarant, quam verè Congregationes, tum Canonicorum, tum Monachorum, tum Canonicorum Regularium cœtus ſint Beneficiariorum. Ideo & Concilium Melfenſe anni 1089. cùm prohibuiſſet pretio diſtrahi Epiſcopatus, Dignitates Capitulorum & Canonicatus, ſtatim ad Abbates defluit, eoſque vetat quidquam à profitentibus exigere. *Nullus Abbas pretium exigere ab eis qui ad converſionem veniunt aliqua pla-* Can. 7.

placiti occaſione præſumat. Concilium Romanum
Can. 17. anni 1099. ſub Urbano II. iiſdem verbis eundem Canonem innovavit. Concilium Londinenſe anno 1127. pecuniarias exploſit exactiones in admittendis Monachis, Canonicis & Monialibus. *Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis Monachis, Canonicis & Sanctimonialibus*
Can. 3. *condemnamus*. In Concilio Turonenſi anno 1163. vetitum eſt quidquam exigi à Monachis admittendis, à Capellanis inſtituendis, à Prioribus, Abbatibus, aliiſque Beneficiariis Regula-
Can. 6. Extra. De Simoniac. c. 8. ribus. *Prohibemus ne ab omnibus qui ad Religionem tranſire voluerint, aliqua pecunia requiratur; & ne Prioratus aut Capellaniæ quælibet Monachorum aut Clericorum annua diſtractione vendantur, neque ab eo cui regimen ipſarum committitur, pro earum commiſſione ullum pretium exigatur. Hoc autem ſimoniacum eſſe, ſanctorum Patrum authoritas declarat*. Quæ exactiones eædem ſummoventur in Concilio Londinenſi an-
Can. 8. no 1175. *Nullus Prælatus in recipiendo Monacho, vel Canonico, vel Sanctimoniali pretium ſumere vel exigere ab his qui ad converſionem veniunt, aliqua pacti occaſione præſumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema ſit*. Denique in Concilio Lateranenſi anni 1179. ſub Alexandro III. cenſoria inuſti ſunt nota, qui vel exigerent quidpiam, vel darent, ad receptionem Monachorum, Priorum, Obedientiariorum. *Monachi*
Can. 10. *non pretio recipiantur in Monaſterio. Si quis autem exactus pro ſua receptione aliquid dederit, ad ſacros Ordines non aſcendat. Is autem qui acceperit, officii ſui privatione mulctetur. Prioratus quoque ſive Obedientiæ pretii datione nulli tradantur. Alioquin & dantes & accipientes à miniſterio fiant Eccleſiaſtico alieni*.

Patet hinc manifeſtè, communem eam eſſe omnium Beneficiorum legem, Prioratus, Obedientias, Monachos, Canonicos & Moniales complexam, & ab iis omnibus quaslibet nundinationes proſcribentem; ut in illis diſpenſandis una dominetur pietatis & virtutum contemplatio. Reſcripſit Alexander idem III. Papa ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, orans ut Monachos Abbatiæ Trenorchienſis in varia diſpergeret Regni ſui Cœnobia, juberetque neceſſariis vitæ præſidiis ne deſtituerentur, dum ea Abbatia, ubi quatuor aut quinque tum non amplius Monachi degere ſinebantur, emergere poſſet ex voragine veluti quadam æris alieni, quo depreſſa fuerat. *Fratres prænominatæ Eccleſiæ per re-*
Append. 2. Epiſt. 89. *gni tui Monaſteria facias recipi, & ad tempus eis neceſſaria provideri*. Non hìc agebatur de Monacho ad Regis preces, vel imperium admittendo, ſed de ſuſtentandis aliquamdiu Monachis penè omnibus ejus Cœnobii, cujus res omnes funditus everſæ & abſorptæ eſſent. Plus ſatis utique ponderis erat ad id evincendum in Pontificis & Regis authoritate. Ex Concilio Pariſienſi anni 1212. conſtat à Pontifice reſcriptum fuiſſe ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Regni omnes, ut ſimoniacis Monachorum profeſſionibus obviam irent. *De ingreſſu Monachorum ſi-*
Part. 2. c. 1. *moniaco licèt habeamus ſpeciale mandatum domini Papæ ad Archiepiſcopos & Epiſcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene ſufficere poteſt*.

II. Qui Officiis & Adminiſtrationibus Clauſtralibus præerant, ii Cœnobiorum jam cœperant prædia & reditus inter ſe partiri; & quamvis mera illis adminiſtratio commendaretur ad publicas Monaſterii neceſſitates, nulla iis venia facta, ut ad ſuos uſus quidquam derivarent: magno tamen erant in pretio & honore ea Officia, nec à paucis ea illecebra ductis ambiebantur, tamquam opima Beneficia. Eo enimverò lenocinio adducebantur avari & ambitioſi complures, qui nec doctrinæ, nec virtutum ſuffragiis freti, pecunia irrumpebant in Monaſteria, ſpe adipiſcendorum aliquando ejuſmodi Officiorum: interim etiam lucelli alicujus præguſtandi, quòd privati abdicatio peculii ab ipſis jam Monachis minùs obſervaretur. Hinc eſt, quòd Canone X. Concilii Lateranenſis III. duo hæc placita in unum contexuntur, ut ne pretio admittantur Monachi, utque ne peculio ſinantur gaudere. *Monachi non pretio recipiantur in Monaſterio, nec peculium permittantur habere*. Eodem verò Canone peculium permittitur Monachis, quos Abbas præfecerit adminiſtrationibus Clauſtri. *Si peculium habuerit, niſi ei ab Abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum, à communione removeatur altaris*. Denique hoc Canone prohibetur, ne Prioratus & Obedientiæ pretio diſtrahantur. Hæ Obedientiæ illæ ipſæ ſunt, quæ Adminiſtrationes, & Officia Clauſtri dicebantur. Nec Priores niſi Adminiſtratores erant. Si Adminiſtratores, Priores, Obedientiarii à ſtricta peculii abdicatione non deſciviſſent, vix quiſquam emptor adveniſſet. Quæ eadem obſervari poſſunt in Canonem paulò antè laudatum Concilii Pariſienſis. *Nullus omnino Regularis proprium habere præſumat. Priores tamen & Adminiſtrationem habentes, de generali licentia Prælatorum ſuorum ad communem uſum habere poſſunt ea quæ pertinent ad ſuam Adminiſtrationem*. Reliquo ejus Canonis contextu indulgetur Monachis, ut ad ſuos uſus pauxillum rei retineant, non ſine Abbatis aſſenſione. Hæc rima, ut ſuſpicor, in dies magis magiſque dilatabatur. Et hinc conjicias de Officialibus & Adminiſtratoribus ipſis. *Clauſtralis quoque aliquid modicum habere poteſt ad ſuum uſum, ita tamen ſi Prælatus ſuus ei ſpecialiter dederit, vel conceſſerit*. Expoſtulatur etiam in hoc ipſo Concilio, quòd in Cœnobiis decreverit numerus Monachorum, cùm nihil decerptum ſit de annuis reditibus. *Indignum nimis eſt, quod in quibuſdam Prioratibus numerus Monachorum diminuitur vel annihilatur, cùm facultates non ſint imminutæ*. Quod argumento rurſus eſt Priores proprietarios, ſeu proprii peculii ſtudioſos jam fuiſſe. Canone mox ſequenti vetatur, ne Clericis vel Laicis vendantur Prioratus: *Prioratus nulli Clerico vel* Can. 26. *Laico liceat emere in vitam ſuam*. Hinc rurſus liquet propriæ rei cupiditatem jam in Monachos illapſam fuiſſe. Denique ut omnes ſtirpitus fibræ eliderentur avaritiæ & ſimoniæ, exigi vetuit Concilium vel epulas, vel veſtes à Profitentibus, Can. 27. vel nummorum quidquam. *Præcipimus ſub pœna ſuſpenſionis, ne ab ingreſſuris Clauſtrum, vel paſtus, vel veſtimentum exigantur, neque denarii, &c.*

III. Concilium IV. Lateranenſe anni 1215. damnata ſimonia in collationem Beneficiorum illabente, mox ad Monaſticas utriuſque ſexus Profeſſiones delabitur. Vicem dolent hujus Concilii Patres omnium penè Monialium, in quarum Cœnobiis ea lues graſſabatur, vano & fucato paupertatis obtentu. Cœnobiis ejiciendas poſthac decernunt, quæ eo ſe flagitio inquinarint, & in alia auſteriora compingendas Monaſteria, ubi perpetuæ addicantur pœnitentiæ; quæ hactenus autem ita admiſſæ fuere, eas vel in alia traducendas Monaſteria, aut ad novam in eodem Profeſſionem eliciendam; ubi & in extremas ſedes rejiciantur. *Quoniam ſimoniaca labes adeo ple-* Can. 64. *raſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, prætextu paupertatis volentes hujuſmodi vitium palliare. Ne id de cætero fiat, penitus prohibemus, ſtatuentes, ut quæcumque de cætero talem pravitatem commiſerit, tam recipiens, quàm recepta, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo Monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ, ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda*. Hoc eodem decreto conſtringuntur Monachi

nachi & Canonici Regulares. *Hoc etiam circa Monachos & alios Regulares decernimus obſervandum.* Diœceſani jubentur Epiſcopi hæc decreta quotannis publicare, ne quis poſſit ſibi ignorationis prætextu blandiri. *Præcipimus, ut Diœceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas Diœceſes publicari.*

In Concilio Oxfordienſi anno 1222. vetitum eſt, ne Monaſteria, quæ extrema etiam penuria conflictarentur, & quæ nec veſtes tyronibus ſuppeditarent, quidquam ultra pretium veſtium exigerent à Profitentibus. *De cætero pro receptione alicujus in domum Religionis, pecuniam aut quidquam aliud extorquere non præſumant, adeo ut ſi præ paupertate domus ingrediens debeat veſtire ſe ipſum, prætextu veſtium ultra juſtum pretium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.* Juſſi ſunt ab eodem Concilio Epiſcopi, omni induſtria & virium contentione incumbere, ut honeſtè rebus Monaſterii ſuſtentarentur Moniales, & ne admitterentur ullæ, donec ad præſtitutum numerum deveniſſent. *Provideant Epiſcopi, quòd Moniales in omnibus neceſſariis competenter ſuſtentari poſſint de bonis Monaſterii; nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti; nec etiam ſuſcipiatur aliqua, quouſque redactæ fuerint ad numerum illum.* Can. 64.

IV. Permirum illud videri poſſit, hæc Concilia generalia & particularia, hos Pontifices & tot Epiſcopos tam conſtanter & tam conſpiratè detonuiſſe in Cœnobia Monialium, etiam tenuiſſima, quæ quidvis extunderent à Profitentibus; cùm poſteriori hac ætate, ut infrà prodemus, Concilia ipſa, & Epiſcopi longè ſanctiſſimi conſenſerint, Cœnobia Virginum, ut quæ rarò abundent, plerumque deficiant idoneis proventibus, poſſe non admittere ad Profeſſionem puellas, ultro advolantes, niſi earum ſaltem pleræque conferant, quo & ali poſſint, & veſtiri. Hujus nos dudum nodi torquet perplexitas, cui extricandæ Canones, & Decreta, & Conſuetudines Eccleſiarum perſcrutamur, ordine temporum utcumque ſervato. Diximus jam Canonicos Regulares, & Monachos, Moniales & Canonicas in claſſes Beneficiariorum recenſeri, eoque nihilo plus pecunia admitti eos potuiſſe, quàm pretio comparari Beneficia. Utque non ſinebant Canones à quoquam collata pecunia fundari & quaſi conſtrui novum Beneficium, quo idem ipſe mox inveſtiretur: ita nec Monachi aut Monialis locum dotari à quoquam, qui in eo mox ipſe collocaretur. Exigi enim aut dari quidquam à Profitentibus, perinde eſt ac fundari dotariquę regulare Beneficium, quo ſtatim fundator ipſe inveſtiatur. Poſtremis verò his temporibus non ita certè perſuaſum fuit omnibus, loca Monachorum, nedum Monialium, Beneficiis adſcribenda eſſe, quæ ne tum quidem pecunia parari poſſent, cùm ea tota in victum & veſtitum conſumenda pecunia eſt. Qui olim vigebat rigor, juſtiſſimis laudibus celebrandus erat, & tum quidem neceſſariò retinendus; quòd nonniſi digni admitterentur, cùm gratis admittebantur: ubi meriti vicem implebat pecunia, facilè minùs dignis patebant Cœnobia. At ex adverſo poſtrema hac tempeſtate auſteriſſimo examine ponderatur vocatio admittendarum Monialium, quamquam non admittantur in tenuiora ſaltem Cœnobia, niſi vel res, vel reditus offerant, tolerandæ vitæ non impares.

V. Ex eodem rurſus Oxfordienſi Canone affulgere videtur novi rurſum luminis aliquid, quo propoſita illuſtretur difficultas. Nimirum in ipſa fundatione defigebatur numerus Monachorum & Monialium, ad reditum ſcilicet modum admetiendus. Quot ergo loca, tot Beneficia erant fundata, dotataque, quæ gratis implenda eſſent: ut nec ulli præterea admitterentur, niſi & novæ aliquid fundationis accederet. *Nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti.* Complectebatur ea lex omnia prorſus Beneficia, ut gratis conferrentur, & ne epulum quidem Cœnobio exhiberetur die Profeſſionis. Ea enim de cauſa reos egit, ſuſpenditque Alexander III. Abbatem & Seniores ejus Cœnobii, quòd epulas à Profitente exegiſſent, quamquam ejuſmodi jam conſuetudinem contenderent invaluiſſe. *Monachi triginta ſolidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro paſtu poſtularunt, afferentes hoc eſſe de conſuetudine Monaſterii.* Sancivit Clemens III. ut Monachi & Canonici, quorum Profeſſio ſimoniæ vitio claudicaret, in alia amandarentur Monaſteria durioris diſciplinæ, ad ſubeundos pœnitentiæ labores. Si neſcii fuiſſent ipſi ſimoniæ, voluit ut Monaſterio renuntiarent, & tum rurſus in illud revocarentur. Cùm enim loca illa omnia, ſicut & quævis Beneficia, à fundatoribus ipſis idoneam dotem ſibi illigatam haberent, in ea aſciſcendi erant digniores quique, non ditiores. Archiepiſcopo Cantuarienſi præcepit Innocentius III. reſcito in perluſtranda Diœceſi, compertum ab eo fuiſſe virus ſimoniacæ peſtilentiæ, quo omnia propemodum Monaſteria afflata eſſent: *Ita quòd in eis multi pretio ſunt recepti, qui potiùs gratis recipi debuiſſent, imò etiam ad Religionis obſervantiam invitari.* Præcepit, inquam, Canonum ut rigorem diſtringeret in Monachos, qui ita profeſſi fuiſſent, & in Abbates, à quibus admiſſi eſſent ad Profeſſionem. Pulcherrimè admonet eo loco Innocentius, quo conſilio fundata ſint vel Cœnobia, vel Monachorum in Cœnobiis loca, nempe ut proliciantur fideles ad pœnitentiam & ad religioſi ſeceſſus ſanctitudinem. Quos enim incendit zelus & ardor Religionis, iis ad hoc connitendum eſt, ut à ſæculi contage plures abducant, perducantque ad cœlitum vitam in Cœnobiis initiandam. Atqui non alliciuntur homines ad Clauſtra frequentanda, quin abiguntur, ſi non patent fores niſi pecuniæ. Hic certè ſcopus, hic fructus eſt fundationis & dotationis Cœnobiorum, & Eccleſiaſticæ Epiſcopaliſque ſolicitudinis, ut gratuitus & omnibus obvius ſit ad ea aditus. *Gratis recipi debuiſſent; imò etiam ad Religionem invitari.* Extra. De ſimon. c. 29. 31. 30.

VI. Addit verò idem ibidem Pontifex, accipi poſſe quod ultro offertur à Profitentibus. *Illud tamen gratanter recipi poteſt, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* In alio verò Decreto ſtomachatur Innocentius idem III. in Epiſcopos, qui à Nobilibus, vel à Clericis, Cœnobio ſe cuiquam dicantibus, emungere aliquid volebant. *Cùm miles aut Clericus domum Religionis ingreditur.* Epiſcopales iſtæ exactiones Monaſteriorum aditus coarctaſſent, quæ dilatari & complanari potiùs debuerant. Prohibuit Bonifacius VIII. ne Monialium non mendicantium Cœnobia plures admitterent, quàm quas ſuis proventibus alere poſſent, irrita cæterarum Profeſſione. *Diſtrictius inhibemus, ne in Monaſteriis Ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in ſorores, niſi quot poterunt de ipſorum Monaſteriorum bonis ſive proventibus abſque penuria ſuſtentari. Si ſecus autem fuerit, irritum decernentes.* De ſolis Monialibus, & quidem de non mendicantibus hìc agitur. Minùs enim à ſimonia deterrere Mendicantes, aut earum præfigere numerum tunc laborabant. Nec enim definiebatur numerus ad menſuram redituum, niſi ne quid invitis exculperetur in ingreſſu Religionis: ecquid autem exigeretur, ubi nihil poſſidere, ſed mendicare profitebantur? Ita Mendicantium tunc numerus definitus non fuit, quòd eorum ſedes Beneficiis accenſeri non poſſent. Ibid. c. 41. In Sexto De ſtatu Regul. c. 1.

Cæteris verò Regularibus in hac parte moleſtus eſſe non potuit hic Pontifex, cùm ſæculi

XIII.

XIII. Concilia in Cœnobia toties exarserint, quòd in Prioratibus jam priscus non retineretur numerus Monachorum, in diesque decresceret. Cùm Canones enim & Decreta, quorum hic sylvam conjecimus, simoniam funditus à foribus Claustrorum summovissent: eadem prorsus avaritia, quæ turpissimis hic exactionibus grassata diu fuerat, alias artes tentare cœpit, suo semper serviens ingenio, suis sordibus inhærescens, nimirum sedes vacare passa, quibus implendis fundatores agros suos addixerant. Ita numero decrescente infra fundationis leges, Abbatum cupiditas idem assequebatur quod priùs eodem amplificando ultra quàm diffinitum esset. In Concilio Salmurienſi anno 1253. jussi sunt Episcopi Regulares compellere, ut pristinum impleant numerum Monachorum, nec Ecclesiæ abstinere
Can. 19. fulminibus, dum morem gerant. *In Prioratibus Monachis aut Clericis concessis, suppleatur anti-*
Can. 2. *quus numerus Monachorum*. Concilium Nannetense anno 1264. *Cum cultus divinus minui non*
debeat, sed augeri, statuimus ut in Prioratibus
Can. 50. *non minuatur antiquus numerus Monachorum*. Concilium Londinense anno 1268. *Districtè præcipimus, ut in singulis Monasteriis, & in iis præcipuè quæ sunt Ecclesiæ Cathedrales, servetur antiquus numerus Monachorum*. Quo Canone non dissimulatur eam numeri extenuationem ab avaritia profectam esse: *Nulla debet avaritia,*
Can. 4. *&c.* Concilium Veromanduense anno 1271. & Pont-Audemarense anni 1279. idem confirma-
Can. 12. runt Decretum, ut prohiberent Episcopi minui numerum Monachorum, ex quo & divinus minuebatur cultus præter voluntatem eorum, qui res suas ea lege Ecclesiæ contulissent.

VII. Sed postquam desudatum est sæculo XI. & XII. ne quid à Profitentibus exigeretur: postquam sæculo XIII. certatum est, ut ne decresceret numerus cujusque Cœnobii pro modo facultatum definitus: supereſt ut excutiamus, an acquieverint Synodi Pontificesque, ut expleto numero definito, admitterentur & alii, qui collatis suis rebus, & quasi stipendiis suis Ecclesiæ & Claustris militarent. Exposita est in Concilio Salmurienſi anni 1276. Abbatissarum quarundam ratio, sordidis inquinata cupiditatibus, quæ dotes nuper Professarum retinebant ipsæ quidem, at Professas ipsas ablegabant ad Prioratus alios, ubi redundaret etiam jam numerus Monialium ultra proventuum patientiam. *Bona quæ hujus-*
Can. 6. *modi personæ secum afferunt, totaliter retinentes, easdem vacuas in locis ipsis, seu Prioratibus ad hoc quandoque non sufficientibus ultra debitum numerum frequenter instituunt, sibi lucrum ex integro, & Prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes*. Tum jubet Concilium, ut dotes Monialium ad ea transferantur Cœnobia, ubi ipsæ vitam agent. *Statuimus, ut illi loco, seu Cœnobio, in quo personæ hujusmodi causa perpetuæ moræ fuerint institutæ, bona quæ tempore suæ receptionis habebant, totaliter applicentur*. Habes hìc perspicuè Moniales ultra præstitutum Cœnobio numerum, *ultra debitum numerum*, quæ ea alantur dote, quam ipsæ contulerunt. In Concilio Langeacensi anno 1278. statutum nihilominus est, ut Abbates vel Abbatissæ, Priores
Can. 12. vel Prioriſſæ *ne plures recipiant, quàm ex locorum facultatibus competenter poterunt sustentari*. Præceptumque Episcopis, ut numerum admetirentur reditibus: *Certum instituant numerum personarum, prout pensatis locorum facultatibus viderint expedire*.

Sed cùm fas esset accipere, quidquid liberè, sponte, gratisque offerebatur, si expleto earum numero definito quæ gratis admittendæ essent, aliæ pòst adventarent, & pietatis illustria, & cœlestis vocationis insignia præ se ferentes, dotem idoneam vel pensionem ultro offerrent, qua sustentari possent: ecquis ambigat, eas ad Professionem admissas fuisse? Nec enim nisi invidiosas exactiones detestati sunt Canones; spontaneas oblationes repudiari vetuere; servorum, servarumque Dei augescere multitudinem magnoperè expetiere; nec numerum certum diffinitum voluere, nisi ut ne eo ultra modum exaggerato, antiqui provectus exinanirentur: quod utique reformidandum non est, ubi qui ultra numerum accedunt, rerum suarum adjectione Cœnobium levant magis, quàm gravant. Nec dubitari fas est, quin Monachorum & Monialium augendus fuerit numerus, quoties Profitentium voluntariis; vel aliorum quorumvis opimis oblationibus, reditus jam multò pinguiores esse incipiebant. Quin ergo supernumeraria quævis cum pinguiori sua dote admitteretur, cùm plus satis augescerent Cœnobii proventus ad unius adjectionem?

In Concilio Colonienſi anni 1310. perspicuum est admitti Moniales, cum patrimoni sui portione aliqua, à parentibus & cognatis sponte oblata, post emissam Professionem. *Ne in aliquo Monasterio in admissione vel receptione Monachi seu Sanctimonialis pecunia exigatur; vel pro recep-* Can. 28.
tione talis personæ ad Religionem pacta, conditiones, aut conventiones de pecunia vel alia re temporali ipsi Religiosi faciant, quovis nomine vel colore ad hoc quæsito. Sed id quod ex post facto parentes & amici personæ receptæ pro eleemosyna & devotionis nomine absque pacto liberè contulerint, recipere valeant: dum tamen id fiat purè & simpliciter sine fraude. Non vetat Concilium tot admitti Monachos, Monachasque, quot præstò erunt: dum tessera adsit legitimæ vocationis, dum ne quid pacisçantur, & voluntariæ sint oblationes omnes, & ne ipsæ quidem fiant, nisi post celebratam Professionem, facessente hinc fraude quavis, & ludificatione.

VIII. Aperuit Petrus Venerabilis, quàm justis ab ortu suo de causis Carthusiani nollent numerum Monachorum in Cœnobiis suis ultra duodecim assurgere, cum decimo-tertio Priore. Religio illis erat, excrescente eo numero, exilire extra eos agrorum limites, quos sibi paupertatis studio præscripserant. Agrorum enim incrementa, augmenta quoque fieri solicitudinum, servorum, negotiorum, quibus se vinculis expeditos, cælo, Deoque vacare vellent. *Et ut non*
esset eis quandoque necessarium vel plus terræ quàm Bibl. Clun. pag. 1329.
dictum est, possessioni suæ addere, aut numerum jumentorum suorum vel pecorum augere, duodecim tantùm Monachos cum decimo tertio Priore ac decem & octo Conversis pauciſque mercenariis, nullo prorsus superaddito in sui Ordinis Monasteriis esse perpetuò decreverunt. Nec alia Hugoni Victorino insederat animo sententia, de multitudine nimia, & de paucitate, diverso hinc & inde, sed pari ferè periculo, cùm interjectus, & quasi intermedius sit numerus duodenarius, ab imminente hinc & hinc discrimine tutissimus. Nimiam multitudinem hæc consectantur mala. Tumultuatio, litigia, dissipatæ mentis ludibria; solicitudines, magnarum opum comites indivulsæ. *Qui multos congregant, necesse est ut eorum victui multa quærant. Sed dum quærunt plura, crescit exteriorum cura, sparguntur fra-* De Claustro animæ l. 2. c. 2.
tres, soli inter sæculares habitant, nolentes pati fraudem, sed judicio contendere parati. His sanè rationibus impellebantur Concilia, ut iterum iterumque prohiberent, ne plures quàm pro reditibus ad Professionem admitterentur, & ne quid exigeretur à Profitentibus. Impotentissimè ex adverso quidam Abbates ambiebant augeri in dies gregem suum; eo impellebantur, ut & res agrosque aggerarent sibi; præter fas denique à Profitentibus exigebant, quo auctior ille jam numerus sustentari posset.

IX. Alia quoque ostenditur ratio, cui non parum

rum probabilitatis conciliet nostri hujus ævi experimenta, ex Constitutionibus Ordinis Cluniacensis, anno 1200. compilatis, cura Hugonis V. Abbatis Cluniacensis. Prohibetur quemquam pa-
Bibl. Clun. pag. 1419. ctione admitti, vel pecunia, & omnino quidquam exigi: *Nullus pactione, seu pretio recipiatur*. Concesso, ut gratuita dona ne respuantur: *Sed si quis quidquam sponte obtulerit, non respuatur ejus devotio*. Sed mox non siletur unde ea corruptela serpsisset, ex iis nimirum, quos sola animi & corporis imbecillitas ad claustra propelleret, ad quæ cùm aditum sibi patefacere sapientia & virtute non possent, auro & argento fores perfringebant. Quod ea statuta in futurum prohibent, *Et quoniam ex susceptione debilium & inutilium personarum ista præcipuè pestis irrepsit, præcipimus ut nonnisi tales recipiantur in Monachos, qui apti sint servitio Dei, & non onerosi Fratribus, & inutiles Monasterio*. Planum est Religiosas Congregationes suæ ut plurimùm propagationis cupientissimas, non arctasse aut sepsisse objectis obicibus limina Claustrorum iis, quorum doctrina, prudentia, pietas spem faciebat gloriæ vel Cœnobii, vel Ordinis etiam ampliandæ. Ergo pecunia vexationem redimere, & eos obices pretio amovere non cogebantur, nisi qui non satis sustinere possent religiosæ vitæ observantiam, cujusmodi ferè sunt etiamnunc à quibus major pecunia & dos copiosior exprimitur.

X. Sed cùm spontanea hìc munera accipi permittatur, quæ postea ab Henrico I. Abbate Cluniacensi, creato anno 1308. publicata sunt statuta, rationem commonstrant, qua id fieret. Prohibetur à Monachis & Monialibus quidquam accipi, cum iis pactionibus quæ jure damnantur:
Ibid. p. 1578. *Inhibemus quod aliquem Clericum monachandum, vel Domicellam seu puellam velandam seu monachandam pro pecunia, aut cum pactionibus, aut conditionibus à jure reprobatis recipere non præsumant*. Jubetur ut præ oculis non habeatur, nec cordi sit, nisi pietas & salus animarum; sed profiteri cupientibus non taceatur inopia Cœnobii, quo invitentur secum suorum etiam aliquid ei addicere. *Licet decetque Monasteriorum & locorum Ordinis paupertatem & tenuitatem in facultatibus, si fuerint, allegare, ut iis expositis ingredi volentes nostrum Ordinem, voluntariè, purè & affectu pietatis excitentur ad dandum seu offerendum Monasteriis se & sua, vel certam bonorum suorum portionem, cum congrua sustentatione Fratrum & Sororum, seu Monialium*.

Nec tamen hoc statuto expeditur, quod plus negotii nobis facescit, expleto numero gratis admittendorum, juxta proventuum modum, si qui alii admitti se flagitarent, an exhibita Monasterii paupertate, exigeretur aliquid ab eis ante vel post Professionem; & excluderentur, qui nihil rei vellent, aut etiam possent conferre. Si quid enim tum offerretur ab his supernumerariis, nonne id erat exigere, ubi admonebatur, citra imprudentiam admitti eos non posse, ubi ali non possent? Si gratis autem admitterentur, nonne injuria fiebat canonicis legibus, tam solicitè prohibentibus, ne qui ultra numerum & supra modum redituum admitterentur? His nos forsan laqueis explicabat sanctus Thomas. Fatetur enim exigi aliquid posse, ad alimenta nimirum, quæ aliunde sufficere non possent. Nec enim tunc pro ingressu exigitur Monasterii, sed pro alimentis. Quando verò aliunde suppeditat copia alimentorum, & exigitur tamen, exigitur tum sanè pro ingressu Monasterii. Germanissima est hæc summi Theologi, ut quidem opinor, doctrina: quamquam illum alii distinctione usum suspicentur subtili magis, quàm solida, ubi censuit exigi posse à Profitentibus, non ut pretium Professionis, sed ut Professorum alimenta. Quibus hæc sententia diplicuit, vereor, ut satis in ejus sensum penetrarint. Esset enim indubitatissimè nugatoria verborum colluso, si ubi alimentorum & proventuum copia aliàs abundè suppetit, exigi aliquid diceretur, non ut Religionis Monasticæ pretium, sed ad alimenta Monachorum, vel Monialium. At ubi jam tot admissi sunt ad Professionem, quot ali possunt, si tum accedant supernumerarii, utique rejiciendi, si nihil offerant sua sponte: & admittendi, si quid offerant, quo sustentari possint: tum certissimè non ad Professionem, sed ad sustentationem exigitur. Eam autem esse B. Thomæ doctrinam, ex ejus verbis facilè intelliges, sua semper mirabilique perspicuitate nitentibus. En objectionem primò, quam diluit. *Religio est* 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. *status spiritualis perfectionis. Sed in aliquibus Monasteriis aliquid ab his qui recipiuntur, exigitur; ergo licet pro spiritualibus aliquid exigere*. En responsionem: *Dicendum quòd pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretium. Licet tamen, si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ, quæ in Monasterio fuerit recipienda, si adhuc non sufficiant Monasterii opes*.

Illud in primis adverte, pauciissimis his verbis à sanctissimo Doctore bis repeti, huic distinctioni locum non fore in iis Monasteriis, ubi non deesset facultas alendi ejus, qui admittitur. Si aliàs enim suppetunt copiæ ad alimenta, utcumque mente & cogitatione confingas distinctiunculas nescio quas, & calliditates intentionis fucum sibi ipsi facientis; rem ita omnes tamen interpretabuntur, pro Religionis ingressu exigi quidvis, non pro alimentis. 2. Illud quoque adverte, non negari hic quin exigatur: sed illud contendi, quòd non exigatur nisi cogente necessitate, cùm non alia tum sit ratio obvia, alendorum Monachorum. Tum enim exigere & accipere, unum idemque est; quòd tunc vetent Canones supernumerarium quemquam admitti. Cùm prohibeant enim Canones quemquam tum admitti, offert ipse sua sponte, quo possit admitti. Nec verò Monasterium exigit, cùm Canonibus obsequitur, eòque respuit, quem alere non potest, nihil offerentem: admittit quem offerentem jam alere potest. Volunt enim & hoc Canones, ut spontaneæ suscipiantur oblationes; utque tot admittantur Monachi, quot sustentari possunt. Atqui spontanea hæc est oblatio, & ejus doni author in Cœnobio ali jam poterit. Et illa ergo suscipienda est juxta Canones, & hic ad Professionem admittendus. 3. Negare potuisset B. Thomas quidquam exigi à Monasteriis; cùm non exigatur, quod ultro datur & accipitur. Sed alienum à se duxit summus Theologus, ubi de re conveniebat, de verbo controversiam facere. Præstabilius tamen est exigendi voce temperari, quòd ea malè audiat in canonicis institutis. Quin & certissimum est verè nihil exigi, sed spontaneas oblationes suscipi, etsi quis ad offerendum tunc denique animum adjecerit, ubi canonicam passus fuit repulsam, summotusque fuit à Cœnobio, ubi sustentari non posset. 4. Denique hæc duo videtur sanctissimus Doctor constantissimè retinere, ut ea exigendi licentia non abutantur Cœnobia, nisi ubi ita cogit redituum annuorum penuria, majori impar numero: utque quod petitur, vel accipitur, sine pactione & conditione quavis accipiatur. Pactiones enim damnantur canonicis institutis; idque unum per B. Thomam licet, *accipere aliquid pro victu*. Spontanea est oblatio, etsi offerentem eò adduxerit justa repulsa.

XI. Quæ hìc à nobis enucleata sunt, his præsidii non parum accedet ex B. Bonaventura, Mo-

Monialibus ſanctæ Claræ patrocinante, quas temerè proſcindebant, quibus non placebat, eas non ſine pecunia aliqua admitti. Puriſſima & alieniſſima eſt tota Bonaventuræ ratio à diſtinctiuncularum ſubtilium argutiis: ipſe à terrenarum cupiditatum ſuſpicionibus longè ſemotus. Ait porro Bonaventura, quatuor eſſe rationes admittendi ad Profeſſionem. Primò nec cum pecunia, nec pro pecunia, ſed una Dei charitate ob oculos poſita, idque longè optimum & caſtiſſimum eſt. *Quadruplex eſt forma recipiendi ad ordinem qualemcumque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia, nec cum pecunia, ſed purè pro Deo; ſed iſta eſt puriſſima coram Deo & hominibus.* Hæc Bonaventura in *Libello Apologetico, in eos qui Ordini Minorum adverſantur.* Quæſt. 18. Secundò, cùm quis admittitur cum pecunia, non pro pecunia; nam etiam ſine pecunia admitteretur. Idque maculæ etiam & ſuſpicionis expers eſt. *Secundò quando aliquis recipitur non pro pecunia, ſed cum pecunia; ita ut ſi nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo. Et ſimiliter hoc purum eſt coram Deo, ſed cautè agenduna coram hominibus, ne detur eis occaſia ſcandali, & ne ſit ibi affectus avaritiæ infectus ex ſpe lucri.* Hæ verò cautiones eò demum redeunt, ut pactiones procul amandentur; oblata dona, velut pias & ſpontaneas erogationes ſuſcipiant, de quibus nuſquam conventum eſt. Tertia eſt cùm quis admittitur, non pro pecunia, ſed cum pecunia, aliàs non admittendus, quòd impar ſit Cœnobium pluribus alendis, quàm qui jam profeſſi ſunt, & quos æquum non ſit neceſſariis fraudari alimentis, ut novi adgregentur; ita animo tamen comparatis Cœnobiorum Præfectis, ut & hos gratis admitterent, ſi res ſuppeterent. *Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur ſine pecunia, eo quod non habent aliter ei, qui eum recipiunt, in neceſſitatibus corporis providere: cùm tenues facultates domus vix ſufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & iſtos ſuis neceſſitatibus ſpoliare; ita quod talis perſona quæ ſic recipitur, ſi abundaret locus, ſine pecuniis reciperetur.* Quartò ubi quis pro pecunia ſuſcipitur, non ſine furtivo voto ſuſcipientium, ut poſſet pecunia ipſius, non ipſe ſuſcipi. Qua ſimoniæ infamia nihil execrabilius. *Quarta cùm aliquis recipitur amore pecuniæ, ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine perſona iſta, non reciperent perſonam, ſed ut habeant pecuniam, perſonam recipiunt; & hoc penitus impurum eſt & ſimoniacum, quia ibi pecunia cauſa eſt receptionis perſonæ, & non è converſo.*

Hæc ſanctiſſimi Doctoris ſententia eſt, ex qua ſunt quæ elici hìc à nobis debeant. 1. Eſſe veriſſimè ſimoniacas quaſdam admiſſiones in Clauſtra, & Profeſſiones, cùm cupiditate pecuniæ, non charitate cæleſtis patriæ aguntur, qui ſuſcipiunt; cùm pluris faciunt dantis pecuniam, quàm ipſum dantem, & ſempiternam ejus ſalutem; ubi denique aliàs indigni, admittuntur tamen pro pecunia, aliàs non admittendi, etſi opibus abundet Cœnobium. *Ubi ergo recipitur perſona propter pecuniam, ſimonia eſt, quia ibi venditur ſpiritale, id eſt, conſortium ſpiritualis ſocietatis, pro temporali, ſcilicet pro pecunia.* 2. Hæc porro ſimonia frequentior eſt, quàm plerique exiſtiment. Quæ enim Cœnobia inopia premuntur, in iis plerumque flagrat cupiditas pecuniæ, qua & paupertas levetur, & ſolvatur æs alienum: in iis admittuntur ad Profeſſionem, quæ aliàs ejicerentur, & ejiciendæ eſſent; quod argumento eſt, eas pro pecunia recipi, pecuniam potiùs quàm ipſas recipi. *Et hoc plerique faciunt, etiam ex mera inopia, optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent, ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta ſolverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia conſtruerentur.* 3. Ut hæc peſtilentiſſima à Monaſteriis aura ſimoniæ exuffletur, illa una animo inſidere & imperitare debet cupiditas, ut ſæculi fæcibus eximamus, & in hos pietatis & pœnitentiæ ſacros ſeceſſus abducamus, quantos poterimus; gratis admittamus, quantos per proventus Monaſteriorum licebit; ſi eo expleto numero advolent alii ad fores Cœnobiorum, ex animo doleamus, quòd iis alendis jam facultas non adſit; ſpondeamus in vacantes primùm ſedes, eos admiſſum iri: ſi offerant ipſi quo ſuſtententur, delectet nos multò magis ipſorum pietas, quàm pecunia. *Ubi verò pecunia recipitur propter perſonam, quam aliàs libenter reciperent, ſi haberent unde eam paſcerent, non videtur eſſe ſimonia, dummodo forma cum intentione concordet.* Hanc tenebat ſanctiſſimæ virgo Clara rationem ſuſcipiendi Moniales cum pecunia, cùm ſupernumerarias ſuſcipiebat. *Et hoc modò ſuſtinemus, quod Sorores ſanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum perſonis, ſi quando oportet eas plures perſonas accipere, quàm de facultatibus Monaſterii congruè valeant ſuſtentari.*

Thomæ Aquinatis & Bonaventuræ ſuffragio accedet conſenſus B. Raimundi de Pennaforti. Recenſentur ab eo pœnæ canonicæ in eos diſtringendæ, quorum ſimoniaca fuit Profeſſio. Sed fatetur ille tamen, ubi jam per inopiam Monaſterii non licet novas admitti Moniales; ſi plures admitti aveant, poſſe eas moneri à Præpoſita, avere quidem ſe, ſed inopia rei non poſſe eas admittere: quo purè & ſimpliciter peracto, ſi illæ res ſuas ſecum offerant, poſſe admitti. *Credo quod poſſunt dicere, Non ſufficiunt nobis: libenter ſuſcipimus te ad ſpiritualia: ad temporalia non poſſumus, niſi habeamus plures poſſeſſiones. Et tunc ille offerat ſe & ſua.* Ita Canonum ac Decretorum compilator & interpres eruditiſſimus ſanctiſſimuſque. Summæ l. 1. to. 1. n. 14. 21

Aſſentitur & B. Antoninus nullas prorſus iniri poſſe pactiones pro ingreſſu Religionis, quantumvis pauperrimum ſit Cœnobium. Cùm in confeſſo id quidem ſit apud omnes. *Etiamſi Monaſterium ſit tenue &c. pene ſecundùm omnes* In opulentis verò Cœnobiis ſceleſtum eſt non tantùm exigi quidvis, ſed & vel verbo id tentari, etſi tantò vulgatior illa ſit, quantò atrocior perveſitas, ut plura exigant ditiora quæque Cœnobia. *Si Monaſterium ſit abundans, nullus debet ibi eſſe tractatus de temporalibus in receptione. Et hoc eſt contra communem abuſionem, quia quantò Monaſterium eſt abundantius, tantò volunt majores dotes.* Addit poſſe tamen ultro oblata accipi; ſed ſi primus & princeps accipientium ſcopus eſt, ut res accipiant temporales, clandeſtinam eam eſſe & mentalem ſimoniam, quamquam pactiones procul ſint, & exactiones. Si verò admiſſa ad Profeſſionem puella, jam detrectent proximi, & dare quidvis abnuant, quamquam compertа ſit Cœnobii tenuitas; ex Cardinali Oſtienſi jus & actio eſt Monaſterio in proximos puellæ; cujus ſi jam pater vita exceſſit, poteſt portio idonea hæreditatis repeti, ſaltem legitima, qua ſpoliari nequit Monialis, niſi profitendo renuntiaſſet. *Quod ſi gratis recepta eſt puella, & parentes poſt Profeſſionem nihil volunt dare Monaſterio, cùm tamen ſit tenue: dicit Oſtienſis quod poſſunt Moniales agere contra patrem pro alimentis filiæ: vel ſi eſt mortuus pater, agere poſſunt ad partem ſuæ hæreditatis. Non enim privari poteſt legitima per ingreſſum Religionis, niſi ipſa ſponte juri ſuo renuntiaſſet.* Summæ to. 2. tit. 1. c. 5. n. 18.

XII. A propoſito non deviabimus, aut non longè certè aberrabimus à via, ſi obſervata à B. Bonaventura ſimoniæ fallentis ſpecie, & valdè pertimeſcendæ Monachis & Monialibus, aliam

indigitemus ex Vvillelmo Pariſienſi Epiſcopo, quæ non minùs exitialis Laicis immineat. Nempe ſi qui filios ſuos in Monaſteria contrudunt, uno maximè ſtimulo eos ſpoliandi juſta hæreditatis portione, eamque accumulandi liberis aliis inter ſæculi ludibria vitam acturis. *Alii verò à parentibus & propinquis eo modo in Clauſtro projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non ſufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non ſpiritualiter, ſed ut ita dicamus, civiliter moriantur, videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui ſæculo remanent, devolvatur, & quantum ad hoc ſimoniaca eſt ejuſmodi projectio, immerſio, vel intentio.* Doctiſſimo Præſuli ſimoniæ affines viſi ſunt, qui aliorum ex natis Profeſſione Religioſa, aliorum emunt in ſæculo opulentiam & ſplendorem.

De Moribus c. 9. p. 226.

XIII. Tabellam expreſſit Goffridus Vindocinenſis Abbas, ſui ipſius, ut ſpero, certè Præpoſiti ab omni cupiditatum contage alieniſſimi, paratiſſimi ſemper ad pios & virtutis ſtudioſos omnes admittendos; ad terrenas opes nauſeantis; accipientis quod ultro datur, quoniam ita ſancivit Regula B. Benedicti; cæterùm toto pectore ad paupertatis amorem propendentis: *Quoſcumque honeſtæ vitæ Clericos inveneritis, nobis tranſmittere non differatis. Plus in hominibus diligimus honeſtam paupertatem, quàm ſuperbas eorum divitias. Quas ſi habuerint, reſpuendæ non ſunt, habent enim & illæ locum ſuum; nihil tamen pro faciendis Monachis quærimus: ſed ſi quid oblatum fuerit, quia illud Regula ſuſcipi jubet, ſuſcipimus. Ordo ſiquidem noſter exigit, ut tales ſimus, qui non lucris temporalibus, ſed lucrandis animabus operam demus.*

l. 4. Ep. 49.

Finitimum autem vero eſt, ſpontaneas ipſas oblationes & frequentes fuiſſe, & cumulatiſſimas, & ex eo ditiſſimo fonte tantum opum in complures Abbatias influxiſſe. Dum Diœceſin obambularet B. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, reperto Cœnobio, ubi ultra menſuram proventuum creverat numerus Monialium, ſanxit ut in poſterum non eſſent niſi triginta-tres Moniales, decem Sorores Converſæ, duodecim Fratres Converſi, ad agrorum curam & cultum: *Duodecim Fratres Converſi ad opera ruralia exercenda*: tres Capellani: vetito ne quis ulteriùs admitteretur, *niſi propter manifeſtam domus utilitatem*; ubi ſi voles, ſupernumerarias intelliges, pinguem dotem ſponte afferentes. Sed illud commendatiſſimum voluit ſanctus Præſul, *Ne vir vel mulier pro pecunia vel re qualibet temporali recipiatur unquam ibidem ex pacto.* Cùm juventa efloreret adhuc B. Edmundus, poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſorores ſuas ſemovit à Monaſterio, ubi à Profitentibus aliquid exigebatur. Exigebatur, ut opinor, vel citra neceſſitatem, vel cum pactione.

Anno 1100. præpotens & nobilis Occitaniæ miles Abbatiæ ſancti Pontii Tomeriarum prædium opimum conceſſit, uti hæreditariam filii ſui portionem, quem ibi Monachum dicabat. *Pro hæreditate filii mei, quem Deo offero ad Monaſticum Ordinem ſuſcipiendum.* Compluſcula id genus occurrunt exempla, ubi ejuſmodi dona paternæ ſucceſſionis vicem obtinent. In compilatione ad hiſtoriam Burgundiæ refertur vidua opulentum prædium contuliſſe Prioratui Abbatis Lamberti ad Ligerim, ea lege, ut filium ſuum aleret; ſi profitendi ſtudio aliquando accenderetur, eum gratis admitteret. *Si verò Monachatus ordinem expoſceret, pro hoc ſuſciperetur.* Agri ergo etiam à parentibus dabantur filiis profitentibus. Anno 1205. Abbas ſancti Benigni numerum defixit Monialium alicujus Cœnobii, ut triginta eſſent Moniales, ſex Converſi, octo Converſæ; at Monialium ne numerus augeſceret, cùm nec Præbendæ eſſent niſi triginta. *Debent eſſe triginta Moniales, nec plures aliæ præbendæ Monialium poſſunt ibi eſſe, &c.* Ergo Præbendis annumerabantur loca Monialium, ſufficienti dote inſtructa, ut mirum jam non eſſet, ſi citra ſimoniæ labem diſtrahi pretio non poſſent.

Mona. Ang. tom. 1. p. 29. 481. Surius die 16. Novem. Spicil. to. 10. p. 163. to 8. p. 196. 366. to. 9. p. 238.

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne p. 29 481.

XIV. Quod hìc à nobis excutitur argumentum in eo verſatus eſt Petrus Cantor, ea diligentia & moderatione, cui accedere nihil poſſit, ut forma quædam hæc eſſe poſſit puriſſimæ diſciplinæ. *Sit quod aliquis accedens ad Monaſterium, vel ad Eccleſiam, dicat, Offero me & mea Eccleſiæ huic, vel Monaſterio, ad ſerviendum in eo perpetuò: ſi ſine diſtinctione recipitur, ſanus erit ingreſſus ejus. Si autem plura quàm oblata ab eo exigantur, vel ſi diſtinguatur inter ſua & illum, ut ſua ſcilicet ſint cauſa, cur recipiatur, vitioſus erit ingreſſus. Si autem inter ſua & illum diſtinguatur, ut ſcilicet ille ſit cauſa, cur ſua cum ipſo recipiantur, ſanus & licitus erit ingreſſus.* Quaſi dicat, ubi ſe quis & ſua Monaſterio cupit addicere, ſive Monachi illi ſint, ſive Canonici, non poſſe niſi ſceleſtè ab eo plura exigi, quàm quæ offert: nec ſuſcipi ipſummet poſſe, rerum ſuarum contemplatione. *Si autem Monaſterium eguerit, ita quod offerentem ſe illi ſine pecunia recipere non poſſit, vel ſuſtentare, ſpiritualem fraternitatem ei concedat, non corporalem; vel in exceptionem paupertatis ſuæ, & ſuſtentationem vitæ illius exigere poteſt ab eo ut eum recipiat & temporales reditus, quibus tantùm ſuſtentetur, dum vixerit. Quod ſi perpetuos exegerit, jam manifeſta cupiditas vitioſum facit ingreſſum. Ex his autem liquet non debere conſtrui vel fundari aliquod Monaſterium ſine certo numero agrorum, pecorum, & perſonarum.* Hoc eſt, ſi egeat Cœnobium, exigi poſſe ab admittendo, non agros, non fundos, vel reditus perpetuos, ſed annuas penſiones ad vitæ tempus, cùm non aliter poſſit ſuſtentari. Ex quo perſpicis, quàm non condenda eſſent ulla Cœnobia, quin ſtatim idonei reditus adſignarentur.

De Verbo abbrev. c. 38.

CAPUT LIV. P. 4. l. 3. c. 15.

De eodem ab anno milleſimo trecenteſimo, uſque ad hodiernam diem. An à Profitentibus Religionem exigi aliquid poſſit.

I. Concilia & Pontifices voluntarias oblationes probant, pactiones prohibent.

II. Concilium Senonenſe Monialium numerum defigit, ſupernumerarias cum penſione annua ſuſcipi non vetat, ita ut pauperes ſemper admittantur ad numerum illum præfixum.

III. Decreta Concilii Tridentini, & aliorum ejus ſæculi Conciliorum, ut admittantur Moniales ſine pactione, & eo numero, qui reditibus atque ſtatis eleemoſynis conſentiat. Inter eas eleemoſynas locum habent dotes ſupernumerariarum. Argumenta ex Conciliis Mediolanenſibus. Ut ſe in his gereret B. Carolus Borromæus, ex quo ediſcas mentem Concilii Tridentini.

IV. Quàm innoxiam inierit B. Carolus rationem & artem, ut & pactiones abjicerentur, & nil inde periclitarentur Cœnobia.

V. Eandem rationem & viam tenuere alia quoque Concilia, aliique Antiſtites.

VI. Cur in Conciliis B. Caroli expreſſum non ſit, tot admittendas Moniales gratis, quot ali poſſent ejus reditibus. Duplici via & ratione eodem pervenitur.

VII. Non

VII. Non dissonant à B. Carolo, & ejus Conciliis Decreta Congregationis Concilii, & Congregationis Regularium, quæ dotes non à supernumerariis tantum exigunt, sed etiam ab aliis omnibus.

VIII. Decreta Conciliorum Galliæ post Concilium Tridentinum.

IX. Solvitur objectio, cur non possit quis erigere & dotare Canonicatum, quo mox ipse donetur: posset autem assignata dote erigi sedes Monachalis, ad quam quis statim admittatur.

X. Quid voce commodè *significetur.*

XI. Cur ferè excidisset animo, loca Monachorum dotata instar esse Beneficiorum.

I. POsterioribus his sæculis eliminandis pactionibus opera data est: non cohibendis spontaneis oblationibus, quarum in numero locabantur eæ quæ tum collatæ essent, cùm supra numerum statum, supra patientiam redituum novæ gestirent admitti Moniales. Anno 1429. damnata est à Concilio Parisiensi simonia, cui stolidè patrocinabantur quidam præsidio consuetudinis, damnatis pactionibus & conventionibus quibusvis. *Ex pacto vel conventione nihil recipiant: si quid fuerit ex devotione oblatum, illud recipi minimè prohibemus.* Anno 1369. eadem proscripsit Urbanus V. pactiones, quòd iis multi ab amplexanda Religione abalienarentur. *Quamplures tam execratione hujusmodi criminis, quàm expensarum onere à sacra Religionis proposito retrahuntur.* Cùm is autem Pontifex prohibuisset simoniæ quosdam veluti ludos & oblectamenta, *pastus, prandia, jocalia;* mox donari finit, quidquid spontè & sine pactione quis donare volet. *Purè & sponte, ac plena liberalitate, omnique pactione cessante.*

Can. 15.

Extravag. Gomm. l. 5. c. 1.

Laudatur in Bibliotheca Præmonstratensi Decretum Innocentii VIII. quo simoniæ labes à Monialibus abstergetur, propter earum juris imperitiam, exceptis causis duabus, cùm pro admittenda Moniali paciscuntur, & cùm minùs idoneas admittunt, spe illectæ temporalium commodorum. At eodem loco citatur Declaratio Clementis VII. quam subreptitiam & adulterinam confiteri penè necesse est. Qua nimirum eximuntur simoniæ suspicioni Moniales Franciscanæ, etsi paciscantur de iis, quæ necessaria sunt ad Monialium sustentationem. *Si* pactionibus non induunt se Franciscanæ in simoniæ laqueos, quid causæ erit, quamobrem cæteræ Moniales in eos incurrent? Omnium enim Monialium una causa, una vel ex imperitia excusatio est, vel ex cupiditate culpa. An possunt pactiones ipsæ eædem, his innoxiæ, aliis exitiales esse?

II. Mitto Synodum Frisingensem anni 1440. Concilium Suessionense anni 1456. & Senonense anni 1485. ubi exactiones qualeslibet in aditu Claustrorum prohibentur. Sed omittere nefas Canonem Concilii Senonensis anni 1528. ubi vetantur Præpositæ Cœnobiorum, ne plures suscipiant, quàm quantas commodè alere poterunt ex proventibus Monasterii, subductis expensis necessariis in sarta tecta, in negotia, in lites. *Constituimus, ut in Monasteriis Monialium tot instituantur Moniales, quot de facultatibus eorundem, reparationibus Ecclesiæ, clausuræ & aliarum Regularium domorum, necnon & processuum expensis deductis, commodè & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu aut receptione nihil prorsus prætextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore exigatur.* Si postea affluant aliæ, quæ profiteri cupiant, admitti & hæ poterunt, si pensionis aliquid afferant, qua alantur. *Si qua tamen ultra eas in hujusmodi Monasteriis se recipi petat, id non interdicimus, dummodo congruam secum asferat pensionem, qua cum cæteris Religiosis numerariis alatur.* Quæ admissæ semel fuerint titulo, ut ita dicam, patrimonii, sive pensionis, supernumerariæ semper erunt, nec poterunt earum loca implere, quæ gratis admittendæ sunt: quibus fato suo fungentibus aliæ similiter gratis subrogabuntur. *Non tamen in locum numerariarum succedat, sed decedentibus numerariis aliæ novæ & pauperes subrogentur.*

Can. 12. Aff. §. c. 3.

Can. 28.

Hoc Canone elegantissimè explanatur Ecclesiæ in his doctrina & voluntas, atque usus tum probatissimus. 1. Figitur certus gratis admittendarum numerus pro modo redituum, detractis expensis fabricarum, negotiorum, litium, servorum, & id genus complurium. Nec nimis parcè ac jejunè sumptus faciendi sunt in cujusque Monialis substentationem. *Commodè & sine pecunia sustentari possint.* 2. Expleto numero gratis suscipiendarum, suscipientur & aliæ, si quæ advolent, supernumerariæ, non sine pensione. Ab his sanè nihil exigitur: non pactio, non conventio intervenit; sed cùm jam gratis admitti aliquæ non possint, cum spontaneis oblationibus admittuntur. Id sensere, id sanxere prisca Concilia, ubi oblationes voluntarias respui vetuere. Cùm enim ex his Conciliis suscipiendæ sint voluntariæ oblationes, etiam expleto gratuitarum Monialium numero, utique cum ea quæ offert & seipsam, suscipiendæ sunt. Ita planum est ex Conciliis, semper admittendas ad Professionem fuisse divites supernumerarias, expleto numero pauperum gratis admittendarum. 3. Is usus viguit prioribus Ecclesiæ juvenescentis sæculis, nulli ut Clero inscriberentur, nisi titulo Beneficii. Ante tempora Alexandri III. cœptum fuerat titulo patrimonii aliquos ad Clericatum suscipi. Nec secus res habet in Monachis & Monialibus, quorum loca singula singulorum speciem præ se ferunt Beneficiorum. Antiquissima consuetudine tot suscipiebantur, quot essent loca, seu Beneficia probè dotata, instar titulorum Clericalium. Postea autem consultius visum est, nec eos excludi à Claustris, qui semet cum non impari patrimonii sui portione offerrent, velut ad dotationem Beneficii Monastici. 4. Illud magnoperè refert mordicus retineri, ne loca gratis admittendarum dentur divitibus, cum agro, pecunia, pensione, sese offerentibus; sed pauperibus & gratis suscipiendis ea semper pateant, semper reserventur loca. Id Senonensi hoc Concilio difertis verbis sancitur, id superiora volebant Concilia in definiendo numero cujusque Cœnobii Monialium. Nec enim id moliebantur, ut excluderentur quæ oneri futuræ non erant: sed ut semper retineretur numerus pauperum, gratis susceptarum.

III. In Concilio Colonienſi anni 1536. vetitum est plures suscipi, quàm ali commodè possent. *Non debebunt plures suscipi, quàm congruè poterunt sustentari.* Possunt ergo recipi, quæ fundum vel pensionem adferunt; ita enim demum fit, ut jam possit eas congruè Cœnobium sustentare. Anno 1563. vetuit Concilium Tridentinum, ne qua alterutrius sexus Cœnobia plures ad Professionem admitterent, quàm ex reditibus & consuetis eleemosynis alere possent. *Is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* In his eleemosynis computandæ sunt & voluntariæ oblationes, ac dotes Monialium, cùm verè dotales eæ sponte offerantur eleemosynæ. Itaque nec exigere, nec paciſci finit Tridentinum Concilium, uti nec superiores Synodi: sed tot suscipere Moniales, quantis commodè sustentandis sufficient Cœnobii reditus & eleemosynæ. Unde illud exiſtit, Tridentinis Patribus fuisse duplicis generis Moniales, quarum aliæ ex Cœnobii proventibus, aliæ ex eleemosynis

Part. 10. c. 21.

Sess. 25. c. 3.

alerentur, & spontaneis donis suis, vel alienis. Ex quo & illud rursum emergit, gratis suscipiendas esse ad Professionem aliquas in Monasteriis, quibus certi sunt reditus, & pro horum redituum modulo. Ibid. c. 16. Vetuit denique Tridentinum quidquam à Novitiis recipi toto tyrocinii tempore, præter vestes & alimenta: ne difficultate restituendi quæ ipsæ, vel parentes donassent, retardaretur, vel ipsarum ad discedendum, vel Monasterii ad eas ejiciendum libertas.

Anni 1565. Concilium Cameracense prisca renovavit statuta, nè qua pactio interponeretur; Cap. 18. n. 14. nec prætexeretur inopia Cœnobii ad plures sine novo subsidio alendas, cùm decreverit Tridentinum, ultra modulum reditum & eleemosynarum plures admitti non debere. Jam enim eleemosynæ non sunt, ubi pactiones intercedunt. *Ne recipiant ad Professionem, mediante pecuniæ aut muneris pacto.* Prohibentur denique in hoc Cameracensi Concilio, illæ lautiores epulæ, die Professionis jam usitatissimæ. *Vetat sancta Synodus, ne ipsis Professionum diebus & Primitiarum, fiat lautus sumptus, lautusque apparatus, quantus plerisque locis fieri solet: sed sint frugalia omnia & moderata.*

At B. Carolus Borromæus, quo non alius solertior interpres Concilii Tridentini, non alius obsequentior ejus sectator Decretorum, anno 1585. in Concilio Mediolanensi I. constituit, ut quo tempore religiosa veste induitur Monialis, deponeretur penes fidissimum custodem, Monialibus notum, summa pecuniæ, Cœnobio post Professionem donanda. *Quod verò Professione facta eleemosynæ gratia ad Professam sustentandam* Part. 3. c. 6. *Monasterio datur, id quo tempore puella Religionis habitum suscipiet, apud virum Monialibus & earum Superiori probatum deponatur, ut nullo impedimento tum Monialibus præsto esse possit.* Deponitur ergo pecunia ineunte tyrocinio, seu Novitiatu, non tamen Cœnobio numeratur nisi post Professionem: nihil hìc pactionis intercurrit; fidissimus custos pecuniam recipit, servat, peracta Professione tradit Cœnobio. Hæ sunt eleemosynæ, de quibus Tridentinum. Anno 1569. illud ipsum Decretum confirmatum est in Concilio Mediolanensi II. statutumque, ut ab Episcopo ipsa præfiniretur pecunia & eleemosyna dotalis, cuique assignanda Moniali, ad eam toto vitæ cursu sustentandam, sive agri, fundique, sive pecuniariæ pensiones assignarentur. *Episcopus præterea tum impensas æstimet, quæ & in Religionis ingressu & tempore Professionis fieri solent, pro vestitu, aut pro aliis rebus ad ipsius puellæ & Monasterii usum commoditatemve pertinentibus.* Capita ad Moniales pertinen. c. 2. *Tum pecuniæ etiam summam præscribat, quam puella alimentorum nomine Monasterio det: nisi census aut alia bona immobilia, quorum annui fructus ejusdem judicio ad ea alimenta satis sint, Monasterio attribuantur. Ea autem omnis pecuniæ summa eo nomine ab Episcopo decreta, reipsa apud certum hominem & virum bonum deponatur, qui Professione confecta illam statim Monasterio tradat, ut decretum est superiori Concilio.*

Quibus visus est B. Carolus primus omnium excogitasse, atque invexisse dotales Monialium eleemosynas, ut ita demum supernumerariæ ad Professionem reciperentur: non illi vel verba expenderant, vel sententias superiorum Conciliorum. Quinquaginta circiter antè annis idem decreverat Concilium Senonense; à nobis verò demonstratum est, ante annos quadringentos ab hinc, vel quingentos, defigendo Monialium numero, & admittendis spontaneis donis Concilia longè plurima idem voluisse, idem in mores invexisse. Perspicuè id approbatur ex Concilii Tridentini & Conciliorum B. Caroli Mediolanensium ætate suppari & vicinitate. Cùm enim statuisset Tridentinum, consentaneè priscis Conciliis, præfigi numerum Monialium pro modo reddituum & eleemosynarum: anno statim proximo in Concilio Mediolanensi I. quod ad executionem potissimùm Tridentinorum Decretorum congregaverat B. Carolus, decreta illa à nobis paulò antè relata promulgata sunt. Eò ergo collineabat Concilii Tridentini Decretum, eò & huic gemina antiquorum Conciliorum statuta conspirabant, ut illa numeri Monialium pro redituum quantitate diffinitio, nihil prohiberet, quin ablegatis pactionibus, reciperentur parentum eleemosynæ, & spontaneæ dotes Monialium. Nemo tam expers & tam rudis erit posterioris hujus ævi Disciplinæ Ecclesiasticæ, qui vel suspicari possit beatum Carolum, decreta Concilii Tridentini vel intelligendo, vel exequendo assecutum non esse.

IV. Unum est quod commentatus sit B. Carolus cum Conciliis suis Mediolanensibus, qua innocua industria & solertia vitarentur pactiones & conventiones, nec discrimini tamen objicerentur Cœnobia plurium sibi ingerendarum Sanctimonialium, quàm sustentare possent: denique prohiberentur parentes & proximi nuper professarum, ne revocarent oblationes liberas & voluntarias, quas fecissent. A vero non abludit, Concilio Senonensi, & aliis suprà memoratis aliquid ejusmodi placuisse, quamquam id reticuerint. Primus omnino S. Carolus conceptis verbis rem ediderit in duobus illis Mediolanensibus Conciliis, quorum posteriori nodum solvit, qui priori obstare videbatur. Poterat enim utcumque objectari Concilio I. Mediolanensi, speciem saltem quandam subesse simoniæ, & pactionis verbalis, si Præpositæ & parentibus puellæ priùs conveniret de pecunia, & tum ea deponeretur in manus fidelis administri. Eum scrupulum exemit alterum Concilium Mediolanense à nobis relatum, jusso Episcopo diligentissimè primùm explorare, an puella Cœnobio, Cœnobium puellæ conveniat; qui sint etiam Cœnobii reditus, qui fundi: tum definire quantam pecuniam dotalem parentes deponerent in manus viri probi. Extremæ fuerit vesaniæ huic rationi & constitutioni obtrectare duorum Provincialium Conciliorum, pauco post Tridentinum tempore habitorum, quæ admirationi & imitationi fuere Conciliis omnibus exinde in Gallia congregatis, & alibi terrarum. Insaniat necesse est, qui se Concilii Tridentini mentem speret assecutum feliciùs esse, quàm B. Carolum, qui totus in eo fuit, ut illud animo, illud pectori, moribus suis, Ecclesiæque suæ inscriberet, executioni mandaret, eoque præstantissimus deinceps audiret sacræ disciplinæ restaurator.

V. Video tamen mirari quempiam meritò posse, ecqui hæc duo Concilia disertis verbis non expresserint, unoquoque in Cœnobio tot gratis suscipiendas Sanctimoniales, quot ali possent commodè, subductis necessariis impendiis; & tum denique si aliæ quæpiam accederent, definiret Episcopus, qua pecunia, quanta dote depositæ admitterentur. Id conceptis verbis suprà expressit Concilium Senonense anni 1528. Nec minùs perspicuè Stephanus Poncherius Episcopus Parisiensis in Constitutionibus iis, quas anno 1506. Benedictinis Monialibus commendavit, probatas priùs Ambrosio Cardinali Legato summi Pontificis. Edixit enim ut numerum determinatum semper implerent puellæ pauperes, gratis susceptæ; tumque si aliæ instent, admonendas esse, non posse se, & per Canones prohiberi plures admittere, nisi si quæ sponte velint aliquid vel fundi, vel annuæ pensionis secum inferre. Anno 1519. cùm Cardinalis Pratensis Constitutiones sanciret Monialibus sanctæ Crucis apud Pictones, persimile decretum inseruit. Is ipse fuit qui præfuit Concilio Senonensi anno 1528. atque ita à vero propè abest,

abeſt, eam toto Pariſienſi Epiſcopatu, adeoque & Provincia tota Senonenſi politiam invaluiſſe. Nihil ejuſmodi emicat in his Conciliis B. Caroli Mediolanenſibus.

VI. Poſſet forſan aliquis non temerè reſpondere, geminum hoc Concilium prudentiæ Epiſcopi permiſiſſe, an quidvis & quantum darent Novitiæ, vel parentes earum, ante ingreſſum Cœnobii. Ea enim poteſtate inſtructus Epiſcopus, ſi puella occurrat bonis deſtituta, virtutum prædives, & ejuſmodi ſit Cœnobium, in quo plures quàm nunc ſint, poſſint ſuſtentari Moniales, gratis utique jubebit eam admitti. Si autem non abundent reditus Cœnobii ultra expenſas præſentium Monialium, vetabit Epiſcopus, ne qua alia interim recipiatur ſupernumeraria, niſi aliquid afferat dotis, vel penſionis; pauperculas differet, donec vacuæ ſint ſedes aliquæ. Ita deflexa Concilia Mediolanenſia, & B. Caroli Decreta eodem revolventur cum Concilio Senonenſi, & cuique Cœnobio tot includent gratuitas Moniales, quot ali commodè poterunt. Cavendum tamen ſedulò nobis eſt, ne ſi eò flectantur hæc B. Caroli Concilia, à ſuo ſcopo deflectantur. Nam primum ex his Conciliis ea poteſtate vel functione Epiſcopum non onerat, rem finit inter proximos puellæ & Cœnobium tractari. Alterum eo jure donat Epiſcopum & munere, ſed jubet tantùm ab Epiſcopo præſcribi pecuniam vel terram à proximis dandam, & viro pio interim commendandam, donec edatur Profeſſio. Ita ſi nullo utamur anfractu, nullo interpretationis longiùs petitæ circuitu, volunt hujus Concilii Patres, omnibus prorſus Monialibus ab Epiſcopo indici, quantam pecuniam, vel quantulam daturæ ſint, ipſæ, vel proximi earum, ut nec ulla admittatur penitus indotata.

Similius ergo forſan veri eſt, eò conferendos eſſe Monaſteriorum reditus, non ut Monialium aliæ gratis omninò recipiantur, aliæ expenſas ſuas omnes ſuppeditent: ſed ut multò minus ab omnibus accipiatur, à tenuioribus nihil propemodum, moderante his omnibus Epiſcopi charitate & ſapientia. Quæ nihil prorſus rei habent, eas moris eſt Converſarum in grege recipi, de quibus hìc verba non facimus. Quæ verò Moniales confidant ſe fore, & ſacræ interfuturas pſalmodiæ, earum nulla eſt, cui non vel pauxillulum ſuppetat rei, cùm Evangelica vidua uno aut altero minuto laudem ſplendidiſſimæ largitatis conſecuta ſit, ut quæ totum dediſſet. Ex Conciliis ergo his Mediolanenſibus, Epiſcopalis eſt ſapientiæ, multa charitate conditæ, minutiſſimas has admittere oblatiunculas candidatarum vitæ Monaſticæ puellarum, majores ditiorum & pinguiores dotes recipere: quæ neceſſaria, quæ commoda ſuſtentatio utrarumque præterea deſiderabit, ea ex communibus Monaſterii reditibus adjicere; ditiores quæ ſint, eas hortari ad dotes ampliores conferendas: ut harum accedente abundantia, ſuccurratur earum penuriæ, quæ minimum quid offerre poſſunt. Hæc verò tota ratio adprimè conſentit verbis Conciliorum Mediolanenſium ſuprà relatis, & in eundem ſcopum dirigitur Concilii Senonenſis, etſi non eadem prorſus via. Nam Concilium Senonenſe alias Monialium gratis omnino admittit, alias nonniſi cum juſta dote: cùm Concilia Mediolanenſia in omnes eas, aut ferè omnes refundant levamenti aliquid ex communibus Monaſterii reditibus. Ingenia hæc ſunt varia & multiplicia unius ſinceriſſimæ ſemper charitatis. Hac duplici via ad idem caput venitur, ut gratis Monaſterii reditus omnes impendantur, utque ne à Novitiis vel earum proximis capiatur, niſi ubi communes Cœnobii reditus exaruerint. Denique ſive reditus Monaſterii aliis tantùm impendantur, gratis omnino alendis, ſive omnibus prorſus, quæ ſuæ inde dotis anguſtias ſuppleri gaudeant, gratis omnia fiant, omnia ad Eccleſiæ, ad Conciliorum mentem, ad Canonum ſanctimoniam temperantur.

Sunt & non pauca, quæ mirificè commendent methodum & rationem Conciliorum Mediolanenſium, quæ nec à nobis præteriri fas eſt, qui laudibus B. Caroli favere nos propenſiſſimè profitemur. Non vacabat forſan periculo illa inter Moniales approbata à Concilio Senonenſi inæqualitas, numerarias alias, alias ſupernumerarias; alias nihil, alias totum conferentes. Hinc æmulatio & jurgiorum ſeges pullulaſcere poterat. Æqualitatem, adeoque & pacem invexit B. Carolus. Ex norma Concilii Senonenſis poterat puella locuples inter numerarias admitti, ſi tum loca vacarent: unde & mox neceſſe erat tenues repudiari, vel differri, dum vacua ſedes aliqua foret. At ex præſcripto B. Caroli, puellæ divites ab Epiſcopo dotem conferre juſtam jubebantur; ex quo fiebat, ut pauperculæ pòſt accurrentes ſemper admitterentur.

VII. Sed quorſum attinet diutiùs nos tuendæ B. Caroli & Conciliorum Mediolanenſium diſciplinæ immorari, cùm eis prorſus conſentiant Declarationes Cardinalium Congregationis Concilii Tridentini? Et hæc quidem refertur Declaratio in Bibliotheca Præmonſtratenſi, qua non video quid conſonantius dici potuerit Concilio I. Mediolanenſi. *Non veſtiantur Moniales, nec admittantur ad habitum, niſi prius parentes, vel illi ad quos earum cura ſpectat, promptam habuerint pecuniam pro dote, vel eleemoſyna conſueta, & illam depoſuerint ſolvendam Monaſterio pòſt emiſſam Profeſſionem: ipſiſque Monialibus interim probationis tempore alimenta ab eis præſtentur. Hæ eleemoſynæ, ſive dotes ante emiſſam Profeſſionem non ſolvantur Monaſterio, nec aliqua obligatio, aut renuntiatio fiat, niſi juxta formam Concilii.* Dedita opera Congregationis Patres ipſa adhibuerunt Tridentini Concilii verba, *Eleemoſyna conſueta*: ut hinc diſcamus conſuetis eleemoſynis, ad quarum modum determinandus eſt Monialium numerus, dotes etiam, ſive eleemoſynas dotales contineri, ſive penſiones alimentarias Monialium. Pag. 356.

Expoſtulantibus Majoricæ Inſulæ civibus de Epiſcopo ſuo, qui Moniales ſuſcipi prohibuerat ad Profeſſionem, niſi ſaltem ducentos auri ducatos in dote numerarent: refert Fagnanus à Congregatione Concilii ſtatutum eſſe, ut ad Epiſcopum perſcriberetur, ne quid de his ſtatueret: ſi quid jam ſtatuiſſet, id retractaret; ſineretque plus minuſve dotis addi ſacris Virginibus, pro temporum & puellarum ratione ac facultate. *Nihil præcisè ſtatuat, & ſi quidquam ſtatuit, abroget: veruntamen pro qualitate perſonarum ac temporum, modò plus, modò minus bonorum Monaſteriis tradi ſinat.* Addit idem Fagnanus, ab ea Congregatione, quæ Regularium & Epiſcoporum negotiis præeſt, non admitti fundationes ullas, niſi ad alendas Moniales duodecim, fundi agrique dentur ii, ex quibus colligatur ſaltem reditus annuus trecentorum philippæorum, ac præterea Monialis quælibet dotalem ſecum afferat eleemoſynam, ſive terra aliqua, ſive penſione adſignata. *Ac præterea requirat, ut Moniales ſecum deferant eleemoſynam dotalem pòſt Profeſſionem in bonis ſtabilibus, vel in cenſibus perpetuis at titulis inveſtiendam.* Fagnan. in l. 3. Decret. Part. 1. p. 216

Et quamquam Congregatio Concilii percontantibus, An in numerariæ Monialis, quæ diem ſuum obiſſet, locum poſſet ſubrogari, quæ dotem offerret, reſpondiſſet non poſſe: ſed pauperem ſufficiendam eſſe, & hanc quæ dotem offerebat inter ſupernumerarias rejiciendam: quamquam hanc reſponſionem Pontifex ipſe aſſenſu ſuo confirmaſſet: re tamen poſtea accuratiùs conſultata,

cùm experimento jam conſtaret, Cœnobia puellarum quamvis opulenta, diu conſiſtere non poſſe, niſi novis ſubinde dotibus ac penſionibus foveantur: cùm inopina incidant ſubinde damna, nec aliunde magis quàm ex paupertate illabatur in Cœnobia puellaria morum & diſciplinæ labes: Congregatio negotiis Epiſcoporum & Regularium præpoſita, ſtatutum revocavit Congregationis Concilii, & ex authoritate Pontificum decrevit, ut in illis etiam Monaſteriis, ubi ab Epiſcopis præſtitutus eſſet certus numerus Monialium, pro modulo proventuum, numerariæ ipſæ dotem ſuam ſingulæ conferrent. *Congregatio ſuper negotiis Epiſcoporum & Regularium, animadvertens Sanctimonialium Monaſteria ſine dotium ſubſidio diu ſuſtineri non poſſe, & propter ingruentes neceſſitates & caſus inopinatos plerumque ad inopiam redigi; ſummis Pontificibus approbantibus, prudenter ſanxit, ut dotales eleemoſynæ à Monialibus numerariis perſolverentur, tametſi numerus eſſet taxatus ad menſuram numeri Monaſterii. Ex penuria enim multa proveniunt mala, præſertim in Monaſteriis dominarum, ut inquit Hoſtienſis.*

VIII. Neſcio quid ſatis ſit, ſi hæc copia non ſatis ſit illuſtrandis Mediolanenſibus duobus Conciliis, & decretis ſancti Caroli. Jam progredi nos æquum eſt ad Concilia Gallicana Tridentino recentiora. Concilium Remenſe anni 1583. ſatis manifeſtè aſſentiri viſum eſt ſuprapoſitæ doctrinæ, ubi ſimoniacas declaravit extorſiones, ſi quæ fiant, ad fores Clauſtrorum; præ ſe tamen ferens neceſſe quandoque eſſe propter tenuitatem Monaſteriorum, ut quæ profiteri cupiunt, rerum aliquid ſuarum conferant: at cum Tridentino præcipiens, ne plures ulli inſcribantur Monaſterio Moniales, quàm quantas reditibus & eleemoſynis ſuis alere poſſit: denique juſtiſſimo encomio commendatis nobilibus virginibus, quæ pinguiſſimas Monaſteriis advehunt dotes. *Qui pro Religionis ſeu Monaſterii ingreſſu aliquid extorſerit, ſimoniacus eſſe cenſeatur. Nam licèt opes Monaſterii ſint adeo tenues, ut vix ingredientem alere queant, eumque oporteat aliquando pro alimentis & veſtibus aliquid Monaſterio conferre tuta conſcientia, modò id fiat ante votorum emiſſionem: Tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occaſio, Synodi Tridentinæ decretis admoniti, ſtatuimus ne deinceps in quibuſcumque Monaſteriis major Monachorum vel Monialium numerus admittatur, quàm qui ex propriis reditibus Monaſterii, vel eleemoſynis aſſuetis educari queat. Approbamus tamen & laudamus eleemoſynas etiam copioſas ab ingredientibus ſponte oblatas.*

Tit. de ſim. nom. c. 10.

Quod ex Tridentino, ex Conciliis Mediolanenſibus, & ex Congregatione Concilii ſuprà diſſeruimus, de definiendo numero Monialium, id nulla ratione adverſatur huic conſuetudini nonnihil ab iis omnibus accipiendi, quæ profitentur. Quò minor enim erit hic numerus, tantò proclivius erit, non multum à Profitentibus accipere; à pauperculis autem ita propemodum nihil accipere, ut ea receptio gratuita meritò videri poſſit. Concilium Turonenſe eodem anno 1583. decretum edidit, ubi eadem elucèſcit forma & temperies, ut defigatur numerus Profitentium, & admittantur nihilominùs ſupernumerariæ, poſtquam novi accrevere reditus, quibus ſuſtententur. Quo inſinuatur apertè novas ultra numerum admittendas, quando ex uberioribus earum dotibus copioſa fiunt redituum incrementa. *In Monaſteriis numerum Monialium ſua authoritate repleri curent Epiſcopi pro modo & facultate loci, neque eundem augeri, niſi facta Monaſterio annua quæ ſatis ſit fructuum acceſſione.* In Concilio Mexicano anni 1585. prohibiti ſunt Præpoſiti Monaſteriorum, ne amplius

Can. 17.

quidquam exigerent ex Indicis puellis recens ad fidem Chriſti converſis, quam ex aliis. Concilium Avenionenſe anno 1584. ſtatuit, ut ante Profeſſionem conſtitueretur de quantitate pecuniæ ad dotalem eleemoſynam dandæ, & ex ea fundi emerentur, ne alioqui ad perſolvendum æs alienum, vel ad ſumptus Cœnobii quotidianos conſumeretur. *Antequam Profeſſio emittatur à virginibus, diligenter de eleemoſyna agatur in numerata pecunia, quæ ſuper fundo ſtatuatur, cujus ſors principalis non poſſit aut debitis ſolvendis, aut quotidianis uſibus inſumi.* Mox in eodem Concilio ſtatuitur, ut Epiſcopus figat certum numerum Monialium cujuſque Cœnobii, eumque proventibus vel eleemoſynis annuis admetiatur. Quo rurſus patet non conflictari has ſibi invicem conſuetudines, & definiendi numeri Monialium, & aliquid à ſingulis accipiendi.

L. 5. Tit. 13. nu. 7.

IX. Unus ſupereſt nodus, quem hìc paucis attingam, ſi qua liceat eum extricare. Eccur nempe poſſit puella patrimonii ſui tantum conferre, quantum ſatis ſit ad augendos Cœnobii reditus, & tum demum ipſamet ibi admittatur ad ſacrum illud puellare Collegium: nec poſſit ſimiliter quis Collegio Canonicorum tantum adjicere rerum ſuarum, quantum ſatis eſt ad Canonicatum novum, ſedemque ſibi erigendam inter cæteros Canonicos? Difficultas hinc ingraveſcit, quòd Monachi & Moniales præ ſe ferant ſpeciem Beneficiariorum; uſque adeo ut non pauca ſint Canonicorum Capitula, quæ non conſtent niſi ex Monachis: ſint & Canonicarum Collegia propria, ut Canonicorum. Iidem porro Canones vetant quidquam exigi, in Capitulis, ut in Monaſteriis. Denique pactiones peræquè ut ſimoniacæ interdicuntur, ut in admittendis Monachis & Monialibus, ita & in Canonicis.

Reſponderi forſan poſſet, ut ab Innocentio III. conceſſum eſt, ut in Capitula adſcribantur, qui rerum ſuarum partem iis conferebant, dum id fieret ſine pactione: ita nec improbari, ſi Moniales ſuſcipiantur in Monaſteriis, quibus ſua conferunt, dum ſuperſedeatur omni conventione. Sed vereor ut ſatis firma conſiſtere poſſit hæc reſponſio, ſi res penitiùs excutiatur. Tradit enim apertè Innocentius, ut Capitulum & Canonicatus candidatus à ſimoniæ labe etiam mentalis puri & immunes ſint, neceſſe eſſe, utita animatum ſit Capitulum, ut Canonicum hunc vel gratis admittere præſtò ſit; & Canonico certa voluntas ſit conferendi Capitulo patrimonii ſui, etſi Canonicatus ſpe dejiceretur. Atqui non ita res comparatæ ſunt in admittendis ad Profeſſionem Monialibus. Nec enim diſſimulat Monialis, dotem à ſe conferri, ut admittatur, nec aliàs eam datum iri: nec minùs ingenuè confitetur Præpoſita, expleto numerariarum grege, admitti à ſe nullam poſſe ſine dote, cum id & Canones vetent, & Conſtitutiones Monaſticæ. Et cùm tamen tum Monialis tum Præpoſita in his obſequantur, & Conciliis compluribus, & ſanctiſſimis Epiſcopis, Theologiſque, & juris canonici conſultiſſimis, eas planum eſt ne in ſuſpicionem quidem vocari poſſe ſimoniæ, etiam mentalis. Intereſt ergo diſcriminis hac in parte non parum Capitula inter & Monaſteria; idque jam à nobis hìc exquiritur.

Occurret forſan reſponſio & ſolida & peregregia in Decreto Alexandri III. ſuperiùs laudato, ubi confirmat nihil ſimoniæ expaveſcendum eſſe, ſi Clerici juniores in extremos & humiliores Cleri gradus admittantur, cùm Eccleſiæ interim ei patrimonii ſui partem non mediocrem, vel ipſum totum tranſcribant. Cùm hoc Decretum ſuo ſuprà loco interpretaremur, illud obſervavimus, ab omni cupiditatis & ambitionis contagio

gio alienam fuisse eam rerum suarum à minoribus Clericis factam donationem, propterea quòd junioribus pueris non ferè usquam occluderetur janua Clericatus, etsi nihil conferrent; immo cùm non ferè unquam quidquam conferrent. Itaque si quid darent, non eo aperiebant sibi aditum ad Clericatum, qui omnibus ferè patebat; & si ad Clericatum admitterentur, nulla oblationis factæ ratio habebatur, cùm tot alii susciperentur citra ullum donum. Æquius est autem susceptionem Monachorum & Monialium cum hac conferri impuberum Clericorum, quàm cum illa Canonicorum. Splendor enim, dignitas, & opes Canonicorum, ejusmodi illecebræ sunt, quibus inescari possint animæ terrenis cupiditatibus necdum expeditæ. At ad infimos Cleri ordines & ad Claustra non allicit, nisi religio & pietas. Ita non omnibus panditur aditus ad Canonicorum Collegia & Dignitates: at invitantur omnes, ut mundo sæculoque valedicant, atque addicant se vel infimo Clero, vel Cœnobiis. Plus satis inest & splendoris & emolumenti Canonicatibus, ut concupisci & emi possint, adeoque ut adversùs has sive cupiditates sive nundinationes simoniacas armandus sit animus. At in extremis Cleri gradibus nihil est, si adventitia alia respuantur, quod ambitiosis vel avaris blandiri possit. Beatum Martinum memorat Severus Sulpitius initio conversionis suæ Exorcistam non illubenter ordinatum fuisse, quòd imo hoc gradu deiiceretur potiùs, quàm extolleretur; & contumelia ei inuri, non honor conferri videretur. Est etiam aliquantò manifestius, non esse in humilitate, in paupertate & pœnitentia Claustrorum, quo accendantur carnalium hominum cupiditates; pretio non emitur cupiditatum abdicatio. Est ergo simile veri, qui fundos suos vel pecunias largitur, ut fiat Canonicus, non aliter eas largiturum. Et qui se pœnitentiæ Cœnobiorum dicat, & simul sua confert, is facilè intelligitur, vel ipsius pœnitentiæ suæ fundamenta jacere abdicatione rerum suarum; vel sibi & Cœnobio addere, quibus vita & pœnitentia sustentari & prorogari possit, non cupiditas ali. Nec aliter conjectandum est de Capitulis & Monasteriis. Nec enim id profitentur Capitula, admitti ad se omnes, qui adgregari eis velint, veluti Cœnobio. Itaque ubi novus creatur Canonicatus ex rebus ejus qui Canonicum se creari cupit, perspicuum est sine hac rerum accessione nec Canonicatum nec Canonicum novum creatum iri. At Monasteria palam ad se, hoc est, ad fugam sæculi, ad secessus & pœnitentiæ amorem omnes invitant, omnes admittunt, omnes gratis admittunt, paucis exceptis, qui jam ali non possint, nisi rei suæ familiaris aliquid afferant; reditus denique suos omnes impendunt, aut gratis admittendis pauperibus, aut minùs idoneis donis & dotibus Cœnobii sumptu supplendis.

X. Offensioni fuit viris quandoque doctis, quod non semel dixi convenienter Canonibus & Decretis, tot admitti debere Monachos & Moniales, quot *commodè* ali possint ex reditibus & eleemosynis consuetis. Video non satis convenire, ut commodè vivant, utque vitæ commoda consectentur, qui se pœnitentiæ devoverunt. Sed non ea quoque fuit Conciliorum mens & Pontificum, qui in ejus vocis usum nobis præiverunt. Et eorum enim, & nostra secundùm illos fuit sententia, ut Monasteriorum reditus subductis expensis reparationum & litium, omnino sufficiant alendis Monachis vel Monialibus, quorum numerus præfinitus fuit. Nec definiri à nobis debuit, aut verò potuit, quantum ad singulorum sustentationem expendatur; plus sumptuum enim fit in mitioribus Cœnobiis, quàm in austerioribus; sed non tantum fit tamen in locis pœnitentiæ dicatis, quam alibi. Verùm non de eo nunc quæritur, sed de redituum sufficiente copia ad sustentationem numeri semel præscripti in qualibuscumque Cœnobiis. Itaque quò arctior & austerior erit Monachi vita, eò commodiùs ali poterit à Cœnobio, quia minore sumptu.

XI. Et ex hac forsan Cœnobiorum asperitate id emersérat, ut jam Beneficiorum ne cogitatio quidem menti incideret, ubi de Monachis agebatur. Beneficiorum enim ipso nomine statim excitatur animus ad redituum & copiarum vim sibi fingendam, vitæque lautioris & commodorum spem, à quibus alieniissima plerumque sunt Claustra. Idque potissimùm ita habuit, ex quo Mendicantium institutæ sunt Congregationes, eæ potissimùm quæ à fundis & possessionibus se quibuscumque abstinent. Ecqua enim hæc erit Beneficii species, Mendicantis locum implere, & eleemosynis victitare? An ex hujusmodi Beneficiis lucri & negotii aliquid emerget unquam, aut vel fingendo quis id comminisci poterit? Certò tamen constat, certos reditus ex his conflari eleemosynis, ut tot suprà exemplis patuit, & ex Tridentino, quando numerus Monialium & Monachorum jussus est aptari modo redituum & eleemosynarum consuetarum. Inde est etiam quòd damnare semper Ecclesia pergit simoniacos ut Beneficiorum, ita & Claustrorum aditus; sed longè tamen diligentia accuratior adhibenda fuit, ne cum pecunia in Beneficia, quàm in Claustra admitti quisquam posset. Etsi enim utrobique Beneficia sint, sunt tamen longè diversissima.

Illud postremò tandem hic Lectorem monebo; editam esse à doctissimo Mabillonio dissertationem hac eadem de re, sæculo XII. lucubratam à Rodolpho Abbate sancti Trudonis in agro Leodiensi. Eò autem illa demum vergit, ut ne filios fraudent parentes legitima successionis parte; nil tamen exigi possit à Præfectis Cœnobiorum; quanquam possint hortari proximos, ut officio fungantur, nec possint ipsi cogi ad pueros admittendos. Analect. To. 2. pag. 495.

CAPUT LV. *P. 2. l. 3. c. 11.*

De Simonia in Ordinationibus & Dignitatibus sacris Occidentis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Simonia in Occidente vulgatior, ut apparet, in Oriente plausibilior.

II. Simonia in Scripturis notata & damnata.

III. Rarior ea fuit tribus prioribus sæculis.

IV. V. VI. Vulgatior postea, ut exemplis patet.

VII. De epulis post electiones Episcoporum.

VIII. IX. Alia simoniæ exempla.

X. XI. XII. Quid de simonia Carolus Magnus. Ejus Epistolæ ad Galliæ Reges & Episcopos.

XIII. Latè grassabatur simonia & in Italia.

XIV. XV. In Conciliis Galliæ & Hispaniæ sæpè damnata fuerat.

XVI. Remisit priscorum Canonum austerior disciplina, ubi venia facta est Simoniacis pœnitentia functis, ut Beneficio suo restituerentur.

I. NOn minor hìc ubertas rerum in simonia ordinationum, quàm Professionum Monasticarum. Ab Occidente ordiemur, desinemus in Oriente, ubi simonia minùs forsan se effudit illa quidem, sed non paulò plus tamen authoritatis sibi quodammodo vindicavit. Cùm autem de simonia pauciissima quædam perstrinxerimus,

in

in prima Ecclesiæ ætate delineanda, operæ pretium erit hìc quæ præterita fuerint hactenus, revocare.

II. Antiquissimos quosdam simoniæ natales descripsere sacri Codices, ejusdemque confestim damnationem, in Balaam, qui ex Apostolo Petro *mercedem iniquitatis amavit*. In Giesi, quem exorta statim lepra admonuit interioris animæ suæ contagii. In Jeroboamo, qui licitantibus Sacerdotium ingerebat, unde & in eum, ejusque liberos cælestis iræ incubuit vindicta. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum, & propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est & deleta de superficie terræ*. Emit & Jason Pontificatum ab Antiocho Nobili Syriæ Rege: Herodes ingressus est in vestigia prædecessorum Regum, apud quos non rarò promercale prostabat Sacerdotium. Adnotatum est ab Hieronymo Christum ipsum morti addictum fuisse à Pontifice simoniaco, cùm Caiphas ab Herode emisset annuam Pontificatus usuram. *Refert Josephus istum Caipham unius tantùm anni Pontificatum ab Herode pretio redemisse. Non ergo mirum est, si nequam Pontifex iniquùs judicet.*

2. Pet. 2. 15.

3. Reg. c. 13. v. 33. 34.

Macch. l. 1. c. 4.

In Matth. c. 26.

In Ecclesia verò Christi simonia authore & parente Simone Mago se jactat; cùm porro Simon illo errore occupatus fuisset, posse res sacras pretio æstimari & vendi, hinc illa hæresis dicta est, & quidem primaria & princeps ante alias omnes, non sine hoc quoque elogio, quòd ex Magno Gregorio omnium prima damnata fuerit. *Cùm liqueat hanc hæresin in Ecclesia ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam.*

L. 7. Ep. III.

III. Non ea erant vel ornamenta sacrarum dignitatum & ordinationum, vel emolumenta prioribus tribus Ecclesiæ sæculis, ut earum cupiditate animi inflammarentur, donec per Constantinum libertas, pax & pacis socia opulentia Ecclesiæ parta est. Negat Tertullianus eò pervenire potuisse *pretio*, sed cumulatæ testimonio probitatis. *Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* Universim res Dei ille pronuntiat inæstimabiles esse, adeoque nec venales esse posse: *Neque enim pretio ulla res Dei constat.* Ita in fiscum Ecclesiæ influebant non pretia sacrilegæ venditionis, sed spontanea pietatis & religionis dona. *Etiam si quod arcæ genus est, non de oneraria summa, quasi redemptæ religionis congregat; modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cùm velit, & si modò possit, apponit; nam nemo compellitur, sed sponte confert.*

In Apologet.

IV. Sed postquam illapsæ sunt in Ecclesiam donata pace opes, insidiari cœpit avaritia, & pretium facere rebus, quæ jam nihili sunt, ubi pretio comparantur. Ex Hilario hanc Christus ipse pestem tunc labefactavit, cùm cathedras evertit vendentium columbas in Ecclesia. *In columba Spiritum sanctum intelligimus, in cathedris sacerdotii sedes est. Ergo eorum qui sancti Spiritus donum venale habent, cathedras evertit, quibus ministerium à Deo commissum, negotiatio est.* Nec minùs constanter in hanc corruptelam debacchatos esse cæteros Ecclesiæ Patres infrà liquebit.

In Matth. c. 21.

V. Ducenta sestertia Marcion Ecclesiæ Romanæ obtulit, quæ nihil utique ad ordinationem pertinebant. Eo veluti pignore suam ille Ecclesiæ fidem & constantiam obligabat. Ideo & sua illi refusa est pecunia, cùm primùm patere cœpit ejus perfidia. *Ejectus Marcion quidem cum ducentis sestertiis quæ Ecclesiæ intulerat*: Ut refert Tertullianus libro de Præscriptionibus. Ambrosius agros resque omnes suas Ecclesiæ transcripsit, cùm Episcopus ordinatus est: sed neminem latet, quàm non ambierit Episcopatum, quàm nihil non tentarit ad eam sarcinam declinandam: ut constet solo Evangelicæ paupertatis amore excitatum fuisse ad eas largitiones.

Cap. 30. Paulin. in vit. S. Amb.

VI. Et ambigi tamen posset, an hinc ortum duxerit consuetudo erogandi aliquid liberaliùs in pauperes, quo die consecratur Episcopus. Jam modum finemque æqui non tenebat hæc largitio, cùm Joannes II. Edicto Athalarici Regis eam cohiberi curavit. Accipe quod solicitante Pontifice promulgatum est à Rege diploma, in usum Ecclesiæ Romanæ, Ecclesiarum Metropolitanarum, quæ Patriarchales hìc dicuntur, & Episcopalium. *Cùm de Apostolici consecratione Pontificis intentio fortasse pervenerit, & ad Palatium nostrum perducta fuerit altercatio populorum, suggerentes nobis intra tria millia solidorum, cum collectione chartarum, censemus accipere: à quibus tamen omnes inidoneos rei ipsius consideratione removemus: quia de Ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum. Alios verò Patriarchas quando cum Comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in supradictis conditionibus atque personis, intra duo millia solidorum jubemus expendere. In civitatibus autem suis tenuissimæ plebi non amplius quàm quingentos solidos se distributuros esse cognoscant. Reliquos & accipientes Edicti præsentis, & dantes Canonum severitas persequatur.*

Baron. an. 533. n. 32.

Cassiod. l. 9. Epist. 15.

VII. Non ea erat mens Pontificis hoc diploma elicientis, ut qui hìc usus insinuantur, iis ipse suffragaretur: sed ut moderaretur, ne ulteriùs serperent, utque ne integrasceret malum, quod sanare non posset. Hinc enim constat, 1. Ut electionem Episcopi confirmarent Reges hi, pecuniæ aliquid numerandum fuisse. 2. Erogationes in plebem olim liberas & voluntarias, jam necessarias fuisse. 3. Eis largitionibus jam non modum adhibuisse charitatem & prudentiam Episcoporum, sed ultra modum insaniisse populares cupiditates. Hoc Edicto illud saltem consecuta est Ecclesia, ut impensis utcumque parceretur, & tenuiores ne quid expenderent, sua paupertas excusaret.

VIII. Ante Joannem Hormisda Papa simoniam summoverat ab ordinationibus, quòd in pretio jam non sit, quidquid cælestium donorum pretio parari potest. *Quis non vile putat esse, quod venditur?* Hujus verò culpæ reos ille agebat Metropolitanos, qui partes sustinebant excubandi in Episcopos & in Episcopales electiones. *Adversùs hæc facilius providebitur, si Metropolitani circa Parochias suas ordinem suum, ea qua decet veneratione custodiant.* Eodem usus est remedio Symmachus Papa, damnata primùm simonia, tum jusso Metropolitano, summam ut sibi in electionibus authoritatem sumeret. *Ut hæc facilius possint custodiri, Clerici vel cives Decretum facere, vel subscribere, sine Metropolitani notitia vel consensu non præsumant.* Idem declaratum est à Pelagio I. omnes prorsus Ordines complexo, etiam minusculos. *Ab Ostiario usque ad gradum Episcopatus neque per aurum, neque per aliquas promissiones, quisquam proficiat.*

Epist. 25.

Epist. 56.

Universim hæc sanciebantur, & in dona, atque promissa, sive ante, sive post ordinationem sæviebatur. Author est Sidonius Apollinaris Patientem Lugdunensem Archiepiscopum Cabilonem accessisse ad electionem Episcopi. Cùm studia autem in contraria Civitas scissa esset, tres præ cæteris eminebant competitores. Primus nobilitatis magna, sed non alia præferebat insignia. Alter plebem opiparis conviviis inescaverat. Tertius denique suffragatoribus suis prædæ fore spondebat agros Ecclesiæ. *Hic antiqua natalium prærogativam, reliqua destitutus morum dote ructabat. Hic per fragores parasiticos, culinarum suffragio comparatos, Apicianis plausi-*

L. 4. 25.

plausibus ingerebatur. Hic apice votivo si potiretur, tacita pactione promiserat, Ecclesiastica fautoribus suis prædæ prædia fore.

IX. Hæc sive impendia, sive promissa ante ordinationem, manifestissimam præ se ferebant simoniæ turpitudinem. Quæ post electionem fiebant, ut simoniaca non essent, erant certè fædissima & detestanda. Cùm Rex Theodoricus beatum Gallum Arverno donasset Episcopatu, publico sumptu jussit instrui epulum solenne, natalis, hoc est, consecrationis ejus; Gallus verò ipse jocans dixit, Teruntio sibi uno constare Episcopatum, quo muneratus esset coquum. *Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis. Tunc ii audiunt à Rege, quod sanctum Gallum habituri essent Episcopum, quem Presbyterum ordinatum jussit Rex, ut datis de publico expensis, cives invitarentur ad epulum, & lætarentur ad honorem Galli futuri Episcopi; quod ita factum est. Nam referre erat solitus, non amplius donasse pro Episcopatu, quàm unum trientem coquo, qui servivit ad prandium.* Hactenus Gregorius Turonensis. Nec ad has sanè post electionem epulas intuetur idem Scriptor, ubi ait jam tum incœpisse Reges distrahere Ecclesias Episcopales, jam tum emptores accessisse Clericos. Ad dona ille alludit, quibus Reges colebantur. *Arverni verò Clerici cum consensu insipientium facto, & multis muneribus ad Regem venerunt. Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut sacerdotium venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis.* Alibi verò idem Gregorius testatum facit, vacante Episcopatu Bituricensi, repudiata esse à Guntramno Rege dona omnia competitorum, quos his verbis compellavit: *Non est Principatus nostri consuetudo Sacerdotium venumdare sub pretio, sed nec vestrum cum præmiis comparare; ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos magno Simoni comparemini.* Ex quo manifestum est admissa fuisse à Regibus dona, quò electos Episcopos confirmarent. Rariuscula sunt tamen exempla ea apud Historiæ Scriptores, unde nec eas usitatas fuisse, vel ordinarias exactiones coniicitur, uti eas quibus Gotthi Reges, & Imperatores postea Constantinopolitani Romanam Ecclesiam subjecerunt.

Greg. Turon. L. 5. c. 46. Vitæ Patr. c. 6.

L. 6. c. 39.

X. Eam necessitatem subiit, eam pecuniam solvit Gregorius Magnus, in Imperatores solos redundante simonia, non in Pontifices, quorum temporibus & necessitati servientium sapientia facem prætulit omnibus posteriorum sæculorum Episcopis. Non is erat Gregorius, qui exactioni ei & servituti assentiretur, quanquam ipse quidem cederet; cùm ne Episcopos quidem alios electos passus sit compelli ad pecuniæ in pauperes qualemcumque erogationem. De illis nimirum suprà perstrictis epulis capienda est illa ejus Epistola ad Episcopos Gallicanos, quos admonet nihilominùs turpem esse sordidamque simoniam eam, quæ quòd ipsammet sui pudeat, obtegit se fucatæ in pauperes pietatis velo; nec enim eam jam eleemosynam esse, qua malè parta malè effunduntur; nullis denique hac pecunia structis Monasteriis & Xenodochiis compensari posse flagitia Episcopatus non alio empti, quàm ut omnia habeat venalia. *Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hac intentione malè accipit, ut quasi benè dispenset, gravatur potius, quàm juvatur. Eleemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis & iniquitate congeritur, sed quæ rebus concessis & benè acquisitis impenditur. Unde etiam illud certum est, quia etsi Monasteria & Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris Ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit, quoniam dum perversus emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad suam similitudinem sub commodi datione constituit, plura malè ordinando destruit, quàm ille potest ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit.* Qui enim Spiritum sanctum semel pretio emit, id est, ordinandi potestatem, is etiam confidentiùs eandem divendet; digniorque illi semper videbitur sacrorum Ordinum minister, qui pecuniosior. *Quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio, sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur?*

L. 7. Ep. 111.

XI. Apostolico prorsus zelo ad Reges, Reginas & Episcopos Galliarum conquerebatur Gregorius, quòd in Gallia & Germania gratis & purè ordinaretur nemo; ut charo constaret hæreticum fieri, cùm inter hæreses simonia principem locum teneat. *Agnovi quod in Galliarum vel Germaniæ partibus nullus ad sacrum Ordinem sine commodi datione perveniat, &c. Et cùm prima simoniaca hæresis sit contra Ecclesiam exorta; cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat.* Illud inculcavit Pontifex, evilescere omnino sacras dignitates, cùm pretio addicuntur: vile est enim & aspernabile, quidquid venale prostat; cùm pretio æquatur pecunia rebus sacris, eam quodammodo consecrari, & hanc esse avaritiam, idolorum servitutem. *Nam quis denuo veneratur quod venditur? Aut quis non vile putet esse quod emitur? &c. Nam ubi dona supernæ gratiæ venalia judicantur, ad Dei servitium non vita quæritur, sed magis contra Deum pecuniæ venerantur.* Ita fit ut jam crimini vertatur paupertas, opes virtutum in sedes vocentur, innocentiæ jam laude cumuletur, quem Christus vocat thesaurum iniquitatis; meritisque & virtutibus is demum polleat, qui opibus. *Hinc fit ut insontes & pauperes, à sacris Ordinibus prohibiti, despectique resiliant. Et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quod præmium illic delicta commendet. Quia ubi aurum placet, ibi & vitium.*

L. 4. Ep. 55. L. 5. Ep. 7.

In Evang. hom. 17.

XII. Nec Occidente reliquo & Oriente, immo & Italia ipsa minùs latè serpserat simonia ex eodem Gregorio, ut sequentibus Capitibus palam faciemus. Ita enim ille in Concione aliquando ad populum: *Vobis Sacerdotibus lugens loquor, quia nonnullos vestrum cum præmiis facere ordinationes agnovimus.* Non deterruit tamen vis mali quanquam latissimè grassantis Gregorium, ut qui comperisset à Deo se ad summum Pontificatus fastigium vocatum fuisse, ut vitiorum fibras pestiferas altissimèque irradicatas evelleret. *Animadvertens se ideo à Domino super gentes & regna summum Pontificem constitutum, ut juxta illud Propheticum, vitiorum radices evelleret.*

XIII. Frequenter interpellaverat sanctissimus Pontifex Reges & Episcopos Galliæ, ut Concilium indicerent, ubi exitiali malo medicamenti aliquid excogitaretur. Habita fuerant jam pridem in Galliis ad id Concilia, nec medicari tamen tam latè fusæ pesti potuerant. In Concilio Aurelianensi II. illisum fuerat anathema & dantibus & accipientibus in ordinatione sacra. *Quia donum Dei pecuniæ trutina minimè comparandum.* Donum istud Dei Spiritus sanctus est, quem perspicuum est nullo pretio, nulla trutina comparari posse. In Concilio etiam Aurelianensi V. Episcopi simoniaci exauthorati fuerant. *Eum qui per præmia ordinatus fuerit, statuimus removendum.* Non sacrilegii tantùm, sed & hæreseos invidia eos oneraverat Concilium Turonense II. qui quidvis emungerent ab ordinandis. *De ordinationibus Clericorum præmia exigere, non solùm sacrilegum, sed & hæreticum est.* In Concilio Cabilonensi eadem renovata est depositionis

Can. 3. 4.

Can. 10.

Can. 27.

pœna

pœna in Clericos omnes majores & Abbates, qui inæſtimabile donum emerent. *Ut nullus Epiſcopus, neque Presbyter, vel Abbas, ſeu Diaconus per præmium ad ſacrum Ordinem amodo penitus accedat, &c.*

Can. 16.

XIV. In Hiſpania Concilium Bracchareníe II. antiquam revexit Eccleſiæ Conſtitutionem, qua anathemate innectitur, qui dat, & qui accipit in ordinationibus, *Anathema danti, & accipienti*: & Clericatus janua reſeratur virtuti ſpectatæ, non pecuniæ & donis: *Non per gratiam munerum, ſed per diligentem prius diſcuſſionem, deinde per multorum teſtimonium Clericos ordinari*. At cùm ſanctiſſimæ leges hæ tranſilirentur, Concilium Toletanum XI. moleſtiſſimè tulit pretio addici Spiritus ſancti donum, quod pretio jam non eſt, niſi donum ſit; nec gratia jam eſt, ſi gratiæ detur: *Ne inappretiabilem Spiritus ſancti gratiam donis vel muneribus quis exiſtimet comparandam*: & fœda cavillatione fucari ſcelus, non exolvenda niſi poſt conſecrationem pecunia, antè deſponſa: ſtatuit denique ut Epiſcopi ad aras ſe juramento conſtringerent, nihil ſe dediſſe, vel daturos pro dono cæleſti, quod natura & nomine ſuo excidit, niſi merum donum ſit. *Facinus eſt, Spiritum ſanctum, qui omnia redemit, venumdari*. Verba hæc ſunt Gregorii, quibus adprimè concinit hoc Concilium, cui graviores placuit in poſterum aggerare pœnas, exilio damnatis, excommunicatis, & ad biennii pœnitentiam ablegatis, qui hoc ſe flagitio inquinaſſent. *Honoris gradum, quem præmiis emerant, lacrymis conquirere & reparare intendant*.

Can. 3.

Can. 9.

L. 7. Ep. 5.

XV. Quantumvis acerba videatur hæc pœna, non erat tamen ea niſi antiqui rigoris quædam remiſſio, & Canonum, qui feriebant depoſitione Clericos, qui in Ordinationibus quidvis darent, aut acciperent; innodabant autem diro anathemate laicos eodem facinore implicatos. *Qui hunc Ordinem munerum fuerit acceptione lucratus, & ſuſcepti honoris gradu privetur, & in Monaſterio ſub perenni pœnitentia religetur. Illi verò qui pro hac cauſa munerum acceptores extiterint, ſi Clerici fuerint, honoris amiſſione multentur: ſi verò laici, anathemate perpetuo condemnentur*. Indeflexa verò ea ſeveritas luculentiùs etiam ſplendet in Concilio Toletano VI. ubi præter irrevocabilem depoſitionem, hæreditariis etiam bonis ſpoliantur, qui res ſacras ita profanaverint. *Communione privatus cum Ordinatoribus ſuis, propriorum bonorum amiſſione damnetur*. Poſtremò denique Concilium III. Bracchareníe, undecimo Toletano poſterius, antiquis Canonibus primævum reſtituit vigorem, convenienter ſtatuto Concilii Chalcedonenſis. *Quicumque pro conferendo cuiquam Sacerdoti gradu, aut munus quodcumque, aut promiſſionem muneris, antequam ordinetur, acceperit, aut etiam poſtquam ordinatus fuerit; ſive ille qui dederit, ſive qui acceperit, juxta ſententiam Chalcedonenſis Concilii, gradus ſui periculum ſuſtinebit*. Quibus omnibus Hiſpanienſibus Canonibus illud apertum eſt, tam deſperatum fuiſſe eum morbum, ut remediis ipſis videretur redintegraſcere.

Can. 4.

Can. 7.

CAPUT LVI. P. 2. l. 3. c. 15.

De Simonia in Ordinationibus in Oriente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Auſteriſſimæ Juſtiniani Leges in Epiſcopos, Clericos, & Laicos ipſos ſimoniæ contagione aſperſos.

II. Pro inſinuatione etiam vetat quidquam exigi, niſi in majore Eccleſia Conſtantinopolitana.

III. Nimirum in ea tolerabat Eccleſia, quod abolere cupiebat magis, quàm poterat. Eo etiam modo inthronizationum jura Eccleſiis in omnibus diffinit, non quo ea probet, ſed ne augeri ſinat. Quæ demum jura ea eſſent.

IV. Eadem ratione permittit dari Officialibus Epiſcopi Ordinatoris, dum ne ultra unius anni reditus.

V. Pro adminiſtrationibus Xenodochiorum, nec dari quidquam poteſt, nec accipi.

VI. Electores & Electi jurant nec accepiſſe ſe quidquam, nec dediſſe.

VII. Chorepiſcopus, Oeconomus, Defenſor, aliique Officiales pro miniſterio ſuo quidquam dare prohibentur.

VIII. Ea jura Inſinuationum, Inthronizationum, Conſuetudinis & Annatæ irrepſere poſt Concilium Chalcedonenſe. Juſtinianus ea toleravit, eoque confirmavit, haud ægrè, ut opinor, cum à novo quolibet Pontifice Romano non diſſimilia exigeret.

IX. Serviebant ei neceſſitati Pontifices Romani, ubi nil melioris ſpei affulgebat.

X. Toto forſan Oriente ſparſæ tum non erant hæ ſordes.

XI. XII. An Imperatores à cæteris Patriarchis, ut à Papa exigerent.

XIII. XIV. Quàm pervulgata toto Oriente eſſet ſimonia.

XV. Præſtigiæ & fraudes, ut ſimonia tegatur.

XVI. XVII. XVIII. Erigitur Canonicatus ab eo ipſo cui conferendus eſt.

XIX. Satisfit objectioni.

I. DUci aptiùs non poteſt initium ullum, quàm à Novella Juſtiniani, qui Epiſcopali eiicit dignitate, & dantes, & accipientes quidlibet in Ordinatione: eadem pœna ferit Clericos alios ſimoniacos; pecuniamque datam & acceptam ei jubet reſtitui Eccleſiæ, cui illa contumelia inurebatur. Si qui verò laici venali gratia ſua & favore Ordines alicui conferri exorarint, duplam ab eis Eccleſiæ pecuniam ſolvi ſancit; ipſos ſi qua dignitate floreant, ea extrudi, & in exilium eiici. Poſtremò emptorem ſacrilegum Epiſcopatus non eo tantùm ordine & faſtigio exturbat, ſed etiam Presbyteratu, & Diaconatu. *Illud quoque ſciat apertè, qui pecuniis, aut rebus aliis emerit Præſulatum, quia ſi prius Diaconus, aut Presbyter ſit, deinde per ſuffragium ad Sacerdotium veniat; non ſolùm cadat Epiſcopatu, ſed nec prior ei relinquitur ordo Preſbyterii forſitan, aut Diaconatus*. Utque ne unquam tam neceſſaria lex exoleſcat ex hominum memoria & Eccleſiæ moribus, jubet Imperator eam ab Ordinatore Epiſcopo recitari omnibus ordinandis.

Novel. 6. c. 1. paragr. 9.

II. Nec his contentus Juſtinianus, cùm reſciſſet eos, qui ad aliquam Eccleſiam ordinati eſſent, non admitti poſtea in eam, niſi perſoluto jure *Inſinuationum*; eam quoque proſcripſit corruptelam, exauthorato dignitate ſua eo, qui pecuniam exegiſſet, eaque dignitate in illum tranſlata, cui pecunia emuncta fuiſſet. Ea tamen lege abſolutam voluit Juſtinianus Eccleſiam Conſtantinopolitanam, cui fas eſſe jubet, ut ea exigere pergat, quæ uſitata hactenus fuere inſinuativa. Ita enim habet ea lex ad Menam Patriarcham Conſtantinopolitanum. *Sancimus beatitudinem tuam hoc validiſſimè cuſtodire, ut ſiquidem conſuetudo eſt, dare eos qui ordinantur in ſanctiſſima majore Eccleſia, hoc eos præbere. Nihil enim de iis quæ dantur in ſanctiſſima majore Eccleſia novamus. Præter illam vero in omnibus aliis nulli in*

Novel. 56. c. 1. Κατατ-ξομάς.

li in eis Clericorum licentiam esse penitus, pro iis quæ vocantur insinuativa, aliquid ferre. Sed Ἐμφανίσιμα. *& si quis aliquid tale egerit, illum quidem privari Sacerdotio; in illius autem officio introire qui missus est; & hanc eum avaritiæ ferre mercedem.* Jubet denique ut Defensores Ecclesiæ Majoris strenuè incumbant, curentque omnia gratis fieri, alioqui decem auri pondo luituri. *Gratis omnia procedere.* Cùm non compellet hìc Imperator, nisi Defensores Ecclesiæ Majoris Constantinopolitanæ, nonnullis visum est, hac lege non fuisse devinctam nisi eam Ecclesiam. Sed multò probabilius est eam luem latiùs in Oriente sparsam fuisse, quanquam Constantinopoli vis mali maxima grassaretur, ne Justiniano quidem ipso dissimulante. *Clerici omnium patiuntur crudelissima, non recipientibus eos illis Ecclesiis, antequam quantum voluerint, accipiant aurum.*

III. Ejusmodi exactionibus ne Episcopos quidem sua exemerat amplitudo; quin immo videbatur corruptelæ diuturnitas adversum Canones præscripsisse, & Imperatores ipsos compulisse, ut moderari malo studerent, quod persanare, igni ferroque admoto, non daretur. Id quidem dilucidum fit ex alia ejusdem Imperatoris Novella, ubi cùm illud præfatus esset, laudibus ornandum esse Episcopum, si post ordinationem suam Ecclesiæ suæ transcribat bona sua, vel per magnam eorum partem: eam enim oblationem Novell. 123. c. 3. esse, non emptionem: *Etiam omni laude dignum judicamus, quoniam hoc non est emptio, sed oblatio.* His subjungit Imperator, definire se velle quantum quisque Episcopus pecuniæ dare possit pro Inthronisticis suis, ut *Consuetudinibus* jam inveteratis se accommodet, ut non ulteriùs unquam possit quidquam expendi. *Pro consuetudinibus autem illa sola permittimus præberi ab ordinatis Episcopis, quæ subsequenter præsenti legi inserta sunt.* Statuit ergo à Patriarchis Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano dari posse auri pondo non amplius viginti, distribuendo Episcopis, Clericisque, qui inaugurationi interfuerint, si tantum dari consuetudo ferat: *Si quidem consuetudo habet*: sed ne quid præterea dari possit: *Plus ab hac quantitate nihil præberi.* Metropolitanos qui à Synodis suæ Provinciæ ordinantur, vel à Patriarchis: & Episcopos, quibus imponuntur manus, vel à Patriarchis, vel à Metropolitanis: pro inthronizatione sua daturos centum nummos, præter trecentos nummos dari solitos Notariis, & aliis Officialibus Ordinatoris. *Dare pro inthronisticis quidem solidos centum; Notariis autem ordinantis, & aliis ministrantibus ei, & solenniter accipientibus, solidos trecentos.* Hæc Inthronistica jura, & pro Officialibus, variè mox dispensantur juxta proventus cujusque Ecclesiæ, à triginta pondo auri ad duo. Eximuntur enim his exactionibus Episcopi, quorum Ecclesiæ reditus ad duo auri pondo non assurgunt. *Episcopum enim Ecclesiæ minùs duas auri libras reditus habentis, neque pro inthronisticis, neque pro alia qualibet consuetudine dare aliquid permittimus.* Protopresbyter & Archidiaconus consecratoris has pecuniæ summas accipient & dispensabunt. Qui plura his exiget, *pro inthronisticis, seu consuetudinibus*, triplum ejus solvet Ecclesiæ ejus qui dederit. ὑπὲρ ἐνθρονιστικῶν, ἤ συνηθείων. Ex his elici videtur, Inthronistica solvi solita ab Episcopis post ordinationem, Insinuativa autem ἐμφανίσιμα, à cæteris Beneficiariis, ubi installabantur.

IV. Supersunt & alia ejusdem Constitutionis capita, non prætereunda, hinc remissioni, hinc rigori juris accommodata. Quo enim quisque demum Ordine initietur, vetitum est quidquam dari, nisi quod dari solitum est Ministris Episcopi Ordinatoris, ita ut omnium summa non exuperet reditus unius anni, μὸς μιᾶς διάρας. *Sed neque Clericum cujuscumque gradus dare aliquid ei à quo ordinatur, aut alii cuilibet personæ permittimus: solas autem præbere eum consuetudines, iis qui ordinantium ministrantes sunt, ex consuetudine accipientibus, unius anni emolumenta non transcendentem.* Habes hìc ergo Annatam, sive reditum annuum Beneficii, persolvendam Ministris Episcopi, qui Ordinatione quempiam mittit in possessionem Beneficii. Postea enim nil Ecclesiæ, nil Capitulo dare cogitur, cui inscribitur. *In sancta verò Ecclesia in qua constituitur, sacrum complere ministerium, & nulla penitus propriis Clericis dare pro sua insinuatione, nec ob hanc causam propriis emolumentis aut aliis portionibus hunc privari.*

V. Prohibetur mox ibidem Xenodochiorum Administratoribus, nequid iis dent à quibus eliguntur, vel instituuntur. Quòd quamvis ad Ordines ea Officia nihil pertineant, Ecclesiastica tamen sunt, nec pretio vænire possunt, nisi per summum nefas, ut ex Concilio Chalcedonensi patet, à quo eodem damnationis telo confixi sunt, omnium authores simoniacarum exactionum, sive pro Ordinibus, sive pro Officiis Ecclesiasticis. *Sed neque Xenodochum aut Nosocomum, aut Ptochotrophum, aut alium quemlibet, venerabilis domus gubernatorem, aut quancumque Ecclesiasticam sollicitudinem agentem, dare aliquid illi, à quo constituitur, aut alii cuicumque personæ pro commissa sibi gubernatione.* Latissimè patent hæ voces, *Quamcumque Ecclesiasticam sollicitudinem, gubernationem.* Ὁτουδήποτε Ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα, διοίκησις. Ita planum est iis circumscribi officia, & munia omnia Ecclesiastica, ut omnium ex æquo nundinatio simoniaca sit. Innovat denique Imperator pœnas supra memoratas, adversùs interventores sacrilegæ hujus emptionis, Laicos Clericosque indiscriminatim. Ibidem. Ibidem.

VI. Et nequa elaberetur opportuna cautio, ac provisio, alia Constitutione Novella voluit idem Justinianus, cùm ad electionem Episcopi accedendum esset, omnis ut Clerus & Primores Civitatis convocarentur, jurarentque ad sacros Codices, inscriberentque hoc juramentum suo suffragio, ad hanc electionem nullo se alieno stimulo agi, non donorum, non pollicitationum, non amicitiæ, non gratiæ, aut favoris, non humano affectu quovis, sed contemplatione unius fidei purissimæ, & castissimæ disciplinæ. *Quemque ipsorum jurare secundum divina eloquia, & ipsis psephismatibus inscribi, quod neque per dationem, aut promissionem, vel amicitiam & gratiam, vel aliam qualemcumque affectionem, sed, &c.* Electus ipse non ante ordinabatur, quàm juramento se constrinxisset, non dedisse, non promisisse se quidquam: non daturum, non promissurum, nec ordinatori Episcopo, nec electoribus, nec quibuscumque aliis. *Quod neque per se ipsum, neque per aliam personam dedit quid, aut promisit: neque posthac dabit, vel ordinanti ipsum, vel his qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alii cuiquam, ordinationis de ipso faciendæ nomine.* Novell. 137. c. 2.

VII. Quia verò quod de Oeconomis, & Defensoribus, cæterisque Officiis dictum est, id validissimè confirmari oportebat, quòd non tam facilè omnes assentirentur, ne hæc quidem sine simonia distrahi posse: id in causa fuit ut eandem rursus Legem Codici suo Justinianus inculcatam voluerit, ubi & prolixiùs ejusmodi enumerat Ecclesiæ Officiales. *Si verò Oeconomus, vel Ecclesiasticus, seu Defensor, vel Chorepiscopus, vel Periodeuta, Visitator, vel Xenodochus, vel Nosocomus, vel Ptochotrophus, vel Orphanotrophus, vel Ptochio Præpositus, comperietur præbuisse quid, ut sibi cura illa commit-* Cod. l. 1. de Episc. & Cler. leg. 41.

tere-

teretur, & hunc removeri ab hujuſmodi cura jubemus.

Can. 2. VIII. Uno quidem Canone complexi fuerant Chalcedonenſes Patres regulas omnes ſacræ & purioris diſciplinæ in propulſanda ſimonia, exauthorari juſſi, qui Ordines, qui Clericatum pecunia, aut gratia emerent, qui ipſa ſimiliter officia Chorepiſcopi, Oeconomi, & id genus alia; nec inulti abierant ſequeſtres, ac mediatores infandarum emptionum, Clericis depoſitione, Monachis & laicis excommunicatione perculſis. Quod verò nihil ibi commemoratum eſſet de Conſuetudinibus, de Inſinuativis, de Inthroniſticis, quæ Juſtinianus moderari viſus eſt, & ita tolerare, cùm funditus exſcindere non poſſet: inde facilè conjectura aſſequimur, necdum eas corruptelas invaluiſſe tempore Concilii Chalcedonenſis, cujus jam hìc nobis Canon adſcribendus eſt. *Si quis per pecuniam fecerit ordinationem, & ſub pretio redegerit gratiam, quæ non poteſt vendi, ordinaveritque per pecuniam Epiſcopum, Presbyterum, aut Diaconum, aut quemlibet ex his qui numerantur in Clero, aut promoverit per pecuniam Diſpenſatorem aut Defenſorem, vel quemque, qui ſubjectus eſt Regulæ, pro ſui turpiſſimi lucri commodo, proprii gradus periculo ſubjacebit; & qui ordinatus eſt, nihil ex hac ordinatione, aut promotione proficiat; ſed ſit alienus ab ea dignitate, quam pecuniis quæſierit. Si quis verò mediator tàm turpibus & nefandis datis vel acceptis extiterit, Clericus gradu decidat, Laicus & Monachus anathematizetur.*

Ita ergo ſtatuendum nobis eſt, intra illos centum admodum annos, qui à Concilio Chalcedonenſi ad Juſtiniani tempora interlapſi ſunt, ea omnia irrepſiſſe in Eccleſiam Orientalem jura Conſuetudinum, Annatarum, Inſinuationum, & Inthronizationum. Uti certum eſt Juſtinianum primum ex Imperatoribus exegiſſe aliquid pecuniæ ad confirmationem electionis Papæ. Simillimum veri eſt, nihilo parciùs eum, aut verecundiùs, cum aliis Patriarchalibus ſedibus egiſſe. De hac exactione in Romanam Eccleſiam cur in Conſtitutionibus ſuis ſiluerit Juſtinianus, inquirent alii nobis oculatiores. An ſuarum ipſum puduerit ſordium? An ne potuerit quidem de eo jure, peræquè ut & de aliis ſupra explanatis exactionibus meminiſſe; ut qui his modum aliquem ſaltem præſcriberet, cùm ea omnino opprimere ac tollere non poſſet: at ſumma poteſtate uti poſſet, in ea cohibenda exactione, cujus author ipſe erat, cujus utilitas ad ipſum unum redibat. Potuerat utique ille hanc laudem præripere Conſtantino Pogonato Imperatori, qui poſt Concilium VI. Oecumenicum ei conſuetudini ac ſervituti Principis Eccleſiæ finem impoſuit, ut author eſt Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Agathonis Papæ. *Hic ſuſcepit divalem juſſionem, ſecundùm ſuam poſtulationem, ut ſuggeſſit, per quam relevata eſt quantitas, quæ ſolita erat dari, pro ordinatione Pontificis facienda.*

IX. Nec abnuo fieri potuiſſe, ut ſicut Romani Pontifices, conſtantiæ & vigoris laude clariſſimi, ac præ cæteris Gregorius Magnus, infregerunt ſeipſos, & accommodaverunt ei conſuetudini, cui aliàs rigor Canonum ſimoniæ maculam illinebat; ita & Imperatores, atque Epiſcopi Orientis patienter & modicè tulerint conſuetudines, & exactiones aliquas in Ordinationibus, quibus expurgandis impares ſe intelligebant, niſi Eccleſia in ſchiſmatis fœdiſſimi diſcrimen coniiceretur. Datis ad Eulogium Alexandrinum Epiſcopum Epiſtolis ſignificat Gregorius, reſciſſe ſe in Eccleſia Alexandrina id teneri, ut in Ordinationibus dona ultro citroque commeent: *Addidit quod per præmia & donationes ordinatus eſſet Diaconus, quia eandem conſuetudinem in ſancta Alexandrina Eccleſia convaluiſſe fatebatur.* Si certo rumore ad aures Gregorii id pervenerat, has facilè exiſtimarim illas fuiſſe à Juſtiniano diſſimulatas conſuetudines. Non is enim erat ſanctiſſimus Præſul Eulogius, qui alias tòleraret. His autem non iraſcebatur, quòd & medici minuſculis malis abſtineant curandis, ne graviora excitentur. Nec ſecus forſan opinandum de Hieroſolymitano Patriarcha Heſychio, ad quem Gregorius eadem perſcripſit, fama vulgatum eſſe, Orientales omnes Ordinationes ſimoniaco contagio affiari. *Pervenit ad nos in Orientis Eccleſiis nullum ad ſacrum Ordinem niſi ex præmiorum datione pervenire.* Baron. ann. 601. n. 14.

L. 11. Ep. 48.

X. Eas autem Orientis vitiolas conſuetudines Occidentem pervaſiſſe, ne probabile quidem eſt. Id quidem ex antè diſputatis, & ex allegatis Canonibus ſatis ſuperque patet. In dubium vocari etiam poſſit, an totum in Orientem illa conſuetudinum colluvies exundarit. Sanctitatis gloria celebratiſſimus Patriarcha Alexandrinus Joannes Eleemoſynarius, bigamum Diaconatu initiare conſtantiſſimè recuſavit, etſi ducenta millia medimnorum tritici offerret, & centum octoginta pondo auri in pauperes eroganda, quos tum premebat egeſtas, exhauſtis nimirum pecuniis Patriarchæ, omnium parentis ac proviſoris. Vita ejus c. 12.

XI. Ab Sunnerico Ariano Vandalorum in Africa Rege promulgatum eſt Edictum, ut Catholicis Epiſcopis ex hac mortali vita migrantibus eorum res fiſco Regio adjudicarentur, nec in eorum ſedes conſcendere ſinerentur ſucceſſores, niſi pecunia ærario perſoluta publico. Suſpenſa tamen eſt ejus Edicti executio, cùm Regii Miniſtri Principem monuiſſent, non alia ratione Præſules omnes ſuæ ſectæ per Orientem diſſipatos & per Thraciam, pœnis & exactionibus iiſdem mancipatum iri. Hinc autem perſpicis ante Imperium Juſtiniani ne Antiſtites quidem ſectarum hæreticarum obnoxios fuiſſe exactioni ulli, aut pecuniæ Principi ſolvendæ. Perfecit in Italia Theodoricus Rex, quod meditatus fuerat in Africa Hunericus; Juſtinianus in jura ſucceſſit Regum Gotthorum. Si Chryſaphius à Flaviano aurum popoſcit, privata & peculiaris ea erat Chryſaphii perverſitas, non conſuetudo jam adulta. Ideo & vaſa ſacra miſit Flavianus, quibus improbitas & avaritia ejus ſuffunderetur. Vit. de perſecut. Vand. l. 2.

XII. Exilio mulctatus, an illuſtratus eſt Patriarcha Antiochenus Anaſtaſius Sinaita, quòd impatientiſſimè ferret Juſtinus II. Imperator invictam ejus conſtantiam in recuſando auro quod depoſcebatur, ad aditum ſibi in Epiſcopalem Cathedram aperiendum. *Dicitur Juſtinum Anaſtaſio ſuccenſuiſſe, quòd poſtulanti ei pecuniam, cùm Epiſcopus eſſet deſignatus, Anaſtaſius dare noluit.* Hinc quidem manifeſtiſſimum fit Juſtinianum & ſucceſſorem ejus, in aliorum Patriarcharum electiones ampliaſſe jus illud exigendæ pro confirmatione pecuniæ, quo in Romanos Antiſtites abutebantur. Sed & hinc eminet magnum & memorabile conſtantiæ Epiſcopalis monumentum, ne facilè aſſentiantur injurioſis noviſque in libertates Eccleſiæ conatibus. Evagr. l. 2. c. 2. Ibid. l. 5. c. 5.

XIII. Sed inter Epiſcopos non paulò plus periculi à ſimonia incumbebat. Narrat Palladius ut Chryſoſtomus Epheſum conceſſerit, & Synodico judicio diſcinxerit depoſueritque Epiſcopos omnes, quos Antoninus Epiſcopus Epheſinus repræſentata pro ſingularum Eccleſiarum facultatibus pecunia ordinaverat. *Ordinationes Epiſcoporum vendere pro modo redituum.* Illis abdicatis juſſum eſt, ut aurum quod expreſſum ab eis fuerat, eis reſtitueretur ab Antonini jam fato functi hæredibus. Pia & neceſſaria viſa eſt hujus Concilii ſævitia, ne in Eccleſia eadem increbreſceret rerum ſacrarum nundinatio, quæ inter Judæorum & Ægyptiorum Patriarchas. *Ne ſi iſta paſſim permitterentur, conſuetudo Judaica* Pallad. c. 14. 15.

vel

vel Ægyptia fieret, venuendi sacerdotium & emendi. Ajunt enim eum qui apud Judæos falso nomine Patriarcha dicitur, ut pecunias cumulet, annis singulis & intra annum quoque sæpiùs Archisynagogos mutare. Similiter & Ægyptiorum Patriarcham hunc imitando peragere. Quàm crebra autem Orientem infestaret simonia, locupletissimus & oculatus testis est Isidorus Peluſiota, complurimis Epistolis, quas indicasse contentus ad alia pergam.

L. 2. Ep. 60. p. 221. 3. Ep. 17. 76.

Rescripserat ad Episcopos Provinciæ suæ B. Basilius, Cæsareæ in Cappadocia Metropolitanus, sua se eos communione ejecturum, nisi manus abstinerent à pecunia ab iis quos ordinabant exprimenda, ludificatorio eo obtentu nihil posthac profuturo, quasi spontanea ea essent post perfectam ordinationem dona. *Quæ verò sit impostura, dicam: putant enim se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere est, quandocumque fiat.* Scitissimè porro Basilius ait, quocumque sumas tempore, pecuniam sumi: utcumque ematur Spiritus sanctus, certissimam emi damnationem; denique hujus sui ævi Simoniacos Simone ipso nocentiores esse, qui in tanto non versabatur lumine, nec tot exemplis à flagitio avocabatur. *Levius enim deliquit, qui propter inexperientiam emere volebat.*

XIV. Ea Basilii Epistola à Balsamone prolata est, uti & Justiniani Constitutiones hic à nobis laudatæ, in Photii Nomocanonem conjectæ sunt. In usu ergo illæ erant Photii & Balsamonis ætate, quantum ad juris remissionem pertinebat: at in stricti juris observantia, quantum ab eis descitum esset, apertum fecit Balsamon his verbis: *Puniri laicos, qui sacrosanctarum domorum administrationes pecuniis suscipiunt, ex hac Novella apparet. Quis sit autem laicus, qui sacrosanctæ domus administrationem suscipiat, vel fiat Clericus, vel in Cellulario Monasterio constituatur gratis, ignoro. Et propterea genibus flexis Deum rogo, ut nos omnes à talibus minis liberemur. Si enim Dominus iniquitates observaverit, quis sustinebit?* Quo testatum fit ejus ævo nec Xenodochiorum administrationes, nec Clericatum, nec habitum Monasticum impetrari potuisse, nisi aliquantis nummis persolutis. Quod nec ipse negat sacris Constitutionibus inimicissimum esse. Missam facio Constitutionem Gennadii Patriarchæ Constantinopolitani adversùs simoniacas ordinationes, ab eodem Balsamone publicatam.

In Nomoc. Phot. Tit. 1. Cap. 24.

XV. Sed in præteritis non relinquam Observationes Joannis Antiocheni in suo Nomocanone, in has ipsas Justiniani Constitutiones, quæ nonnullas in ordinationibus largitiones æquo animo ferunt. Confitetur statim Joannes leges eas Apostolicis Constitutionibus adversari, necnon & Canonibus ac Conciliis, quibus placet, ut Christi ministri à quacumque avaritiæ contage ac specie alieni sint. *Sciendum est hanc Constitutionem Apostolicis Canonibus & sanctis Synodis adversari. Quod sancti quidem Apostoli, & qui post illos fuerunt sancti Patres, Sacerdotum mores ab avaritia alienos esse debere censuerunt.* Sed præmissa ingenua confessione, ea fuco nescio quo, & ascititio velo obumbrare idem ipse conatur has Juris canonici labes. Censet enim Imperatorem, ut qui dominetur orbi, statuisse, quibus donis colendi sint Episcopi, sicut auro, thure & myrrha Christum venerati sunt Magi; ab Episcopis dignos ordinandos esse, at indignos procul amoliendos: verùm post Ordinationem posse eos, non exigere quidquam à pauperibus, sed à locupletibus accipere, quod legibus præfinitum est. *Verùm si placet, hoc consideremus; hanc Imperatoris Constitutionem esse, qui cùm omnes mundi res in sua potestate habeat, munera Episcopis providit. Etenim Magi aurum, thus & myrrham Christo obtulerunt. Ac divitibus quidem postquam divina gratia digni comperti fuerint, hæc dare permittit; non tamen ordinantem ad munera respicere, vel omnino animum ejus iis oblectari, vel eos qui sine muneribus accedunt, pauperes quidem, at divina gratia dignatos reiicere, aut probris afficere: sed ad Deum respicientem, accuratè considerare eum, qui verè dignus sit, eumque ordinare.* Æstimabit pro arbitrio Lector, an simili tergiversatione excusari posset Isaaci Comneni Imperatoris Constitutio, & aliæ quæpiam hìc ad marginem notatæ.

Tit. 16.

Juris Orien. To. 1. pag. 7. 121. 123. 269.

XVI. Agmen claudet Constitutio Heraclii Imperatoris, nisi eam males Sergio adscribere Patriarchæ, qui illam ipse antè commentatus fuerat. Præfixo ibi ille numero cujusque Ordinis Clericorum Cleri Constantinopolitani, vetitoque, ne quis ultra eum numerum allegeretur; subiicit mox tamen accrescere & supernumerarios posse, si modò fundos ipsi & reditus Ecclesiæ donis non aspernandis augeant, vel testamentis, aut si quis alius in eorum gratiam ejusmodi conferat proventuum incrementa. *Nisi quis fortè propter eximium incrementum, quod facultatibus ejusdem sanctissimæ Ecclesiæ per concessas ab ipso res in donationibus vel testamentis, cùm observatione sacrorum Canonum accesserit, in aliquem prædictorum ordinum receptus fuerit, vel alteri personæ hoc impetraverit. Quippe si hoc usuveniat, tam ob ejus propositi pietatem, quàm magnitudinem emolumenti, permitti posse, ut numerus ille constitutus adaugeatur.*

XVII. Existere illinc id videtur, posse à quopiam erigi, & dotari, fundarique Canonicatum, quo vel ipsemet, vel alius quispiam illico induatur, si modò nulla obstrepat irregularitas. Eo enim sensu donanda sunt hæc verba, *Cum observatione sacrorum Canonum.* Sedes omnes Clericorum cujuslibet Ordinis & Officii in Ecclesia Constantinopolitana, instar habebant Collegii Canonicorum, ad certum numerum astricti: quo expleto, poterant nihilominus accedere, adiiciique, qui eidem Ecclesiæ tam largè res suas & fundos accumulabant, ut hæc videri posset, quasi novi Canonicatus dotatio.

Juris Orien. L. 2. p. 79.

XVIII. Nec ea videri potest privata & peculiaris fuisse hujus Imperatoris sententia, cùm ab ipsomet testificatum sit, à Patriarcha Sergio antè diu libratam perpensamque eam Constitutionem, atque ita ejus hortatu ab Imperatoria Majestate promulgatam fuisse. *Simul à nobis beatitudo tua petiit, ut hæc adeo præclarè ac religiosè abs se trutinata, per sacram Sanctionem Pragmaticam confirmaremus.* Horum Canonicorum admissioni innexa erat quodammodo Ordinatio. Unde ibidem mox: *Neminem recipi debere, nec ordinationem consequi, μηδὲ χειροτονίαν γίνεσθαι, sine magna quadam compensatione, vel ex testamentis, vel donationibus, quæ cogant rem procedere. Nam & hoc ad ejusdem sanctissimæ Ecclesiæ utilitatem spectat.*

Apud Bast. in Nomoc. Tit. 1. c. 24.

Quibus postremis verbis refricatur nobis memoria Justiniani longo intervallo semoventis dona quæ Ecclesiæ, & quæ privatis hominibus fiunt: cùm his ut plurimum comes adhæreſcat simonia, aut simoniæ suspicio. *Nos enim ea sola dari prohibemus, quæ privatis quibusdam personis præbentur; non ea etiam, quæ sacrosanctis Ecclesiis & venerabilibus domibus offeruntur.* Plura à nobis superiùs hac de re dicta sunt.

XIX. Unus superest scrupulus, quem eximamus. Diximus enim inter Chalcedonenſis Concilii & Justiniani Imperatoris tempora inolescere cœpisse consuetudines eas, vel simoniacas, vel simoniæ finitimas, quibus ille suis legibus umbram

bram aliquam authoritatis circumfudit. At Epiſcopi quos Chryſoſtomus in Aſia abdicavit, tanquam ſimoniacos, profeſſi ſunt ſe donis Ordinatori ſuo Epiſcopo Epheſino offerendis, conſuetudini obſecutos fuiſſe, cùm non aliter confiderent poſſe ſe Curialium ſervitutibus abſolvi. *Dedimus, hanc eſſe conſuetudinem exiſtimantes, ut videremur à Curia liberari.* In Concilio autem Chalcedonenſi Patriarchæ Conſtantinopolitano ordinatio quorumdam Metropolitanorum conceſſa illa quidem eſt, ſed ſuſtinuit aſſenſum ſuum Ancyranus, donec ſponderent Patriarchæ Conſtantinopolitani, abſtenturos ſe in poſterum prioribus ſuis illis extorſionibus, quibus ordinandos exugebant. *Rogo ut Civitates pro Ordinationibus non ſolvant.* Tum ſanè reſponſum eſt à Presbytero Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, *Ex Regula hoc interemptum eſſe*, hoc ſecundo Canone Concilii Chalcedonenſis expunctam jam eſſe eam corruptelam. Non ergo forſan aptior reſponſio occurret ulla, A Chalcedonenſi eliſos fuiſſe omnes eos uſus ſimoniacos. Adde nec his paucis & peculiaribus factis fidem aſtrui poſſe conſuetudinis vulgatiſſimæ. Nec id conſuetudinis invaluiſſe cauſantur Epiſcopi à Chryſoſtomo depoſiti, ſed ita ſe exiſtimaſſe. Et quanquam id affirmaſſent, labaret fides teſtimonii, quo ſuam ipſi cauſam tuebantur. Et ſanè à vero alieniſſimum erat, quod prætexebant, eam ſe pecuniæ largitionem exiſtimaſſe neceſſariam, ut Curialium vinculis eximerentur, cùm obvia eſſet Conſtantii lex, qua iis nexibus abſolvebantur Epiſcopi.

Pallad. in vita Chryſ. c. 14. 15.

Act. 16.

CAPUT LVII. P. 2. l. 3. c. 17.

De Simonia ex Favore, Precibus, Obſequiis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Quantis obvia ſit periculis gratia & interventio Magnatum, ad Beneficiorum & Ordinum adeptionem.

II. Humana hac induſtria & arte extinguitur meritum & pietas.

III. Hæ aſſurgendi rationes ex B. Gregorio ſimoniæ finitimæ ſunt.

IV. Qui eligunt, præſentant, inſtituunt, cenſerunt, ordinant, ſimoniaci ſunt, ſi non obverſantur eorum oculis & mentibus, niſi preces, laudes, obſequia, amicitiæ.

V. Piis & religioſis omnibus omnia abiicienda ſunt munera, quæ à lingua proficiſcuntur, à manu, à corde, quo ſenſu & modo.

VI. De iis qui Ordines vel Beneficia conferunt, illis qui confidunt in poteſtate magis ſe habituros.

VII. Ex Hieronymi doctrina, & Hormiſdæ, confirmatur ſententia Gregorii Magni.

VIII. IX. Confirmatur & ex Legibus Juſtiniani, & ex Canonibus Apoſtolicis.

I. PAulò altiùs ſubeundum nobis eſt in penetralia ſimoniacæ pravitatis, declarandumque non auro tantùm emi cæleſtia & quovis pretio ulteriora Spiritus ſancti dona, ſed etiam favore, interventione, & ambitioſis precibus Optimatum ſæculi. Illi enim demum ad hanc Magnatum gratiam confugiunt, qui virtutum & meritorum inanes, mendicatis commendationibus obrepere contendunt, quibus ipſis ab eo ſcopo, in quem collimant, longiùs ſemoventur. Quam enim his artibus adepti erunt dignitatem, hanc interventorum ſuorum libidini & veſaniæ proſtituent; ſervientque certiſſimè iis, per quos ad eam dominationem protruſi fuerint. Ita ſentiebat Gregorius, ubi de electione diſputabat Epiſcopi Salonenſis: *Illud præ omnibus curæ ſit, ut in hac electione nec datio quibuſcumque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum patrocinia convaleſcant. Nam ſi quorundam patrocinio fuerit quiſquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit ordinatus, obedire reverentia exigente compellitur; ſicque fit, ut & res illius minuantur Eccleſiæ, & ordo Eccleſiaſticus non ſervetur. Talem ergo perſonam debent eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deſerviat; ſed vita ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.* L. 2. Ep. 22.

L. 2. Ep. 48.

II. Alibi quoque idem Gregorius certiſſimè auguratur, ubi abundat Procerum favor, inde vera merita exulare: *Nulla ſit in ordinatione venalitas, potentia vel ſupplicatio perſonarum nihil obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, ſi ad ſacros Ordines quiſquam non ex merito, ſed ex favore, quod abſit, aut ex venalitate provehitur.* Et rurſus alibi: *Eorum qui in ſacro ſunt Ordine collocandi, priùs vitam moreſque diſcutite, & ut dignos officio adhibere poſſitis, non vobis potentia, aut ſupplicatio quarumlibet ſurrepat perſonarum.* Et alibi: *Oportet ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros Ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.* L. 4. Ep. 56.

III. Exploratiſſimum profectò erat ſanctiſſimo Pontifici, verè emi, vendique, quæ favore, precibuſque Procerum extunduntur ab iis, penes quos jus eſt eligendi, vel nominandi ad Beneficia, cùm eam ille ſemper ambitionem ſimoniacam ei adjungat, quæ auro fit. Ita liquebat in Epiſtolis ſupra recitatis; liquebit & ex hac rurſum, ubi illud quoque ſedulò adverti par eſt, quòd conſanguinitatis & proximitatis contemplatio ſimoniacis & ipſa illigetur affectibus. Conſtantiſſimum enim eſt, affectus iſtos omnes, pecuniæ, commendationum, precum, interventionis Magnatum, proximitatis, ne ſpeciem quidem, vel umbram tenuiſſimam meriti præ ſe ferre; argumento autem potiùs eſſe, & virtuti & merito nuntium eſſe remiſſum. Audi ut Gregorius ſuper ea re Brunechildem Reginam alloquatur: *Nullum qui ſub Regno veſtro eſt, ad ſacrum Ordinem ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio perſonarum, ſeu proximitatis jure patiatur accedere; ſed quem dignum vita & mores oſtenderint, &c. Ne ſi honor venalis fuerit Sacerdotii, &c.* Et in Epiſtola alia ad Epiſcopum Gallicanum: *Nihil in dandis Eccleſiaſticis Ordinibus auri fames inveniat, nil blandimenta ſurripiant, nihil gratia conferat, honoris præmium vitæ ſit provectus, ſapientiæ incrementum, modeſtia morum.* L. 7. Ep. 5.

L. 9. Ep. 52.

IV. Si à ſimoniaca infamia non recedit, qui ſuffragium confert, qui Beneficia, qui Ordines, una commendatione Magnatum, vel precibus excitatus, vel conſanguinitatis impulſu, non meriti, non doctrinæ conſcius ejus, qui proponitur; ſi eodem oblinunt ſe flagitio Proceres, qui interventione ſua & precibus indignos ad dignitates propellunt, ut monebat nunc Gregorius: æquè indubium eſt, Electores, Præſentatores, Collatores & Ordinatores in eandem conjiciendos eſſe claſſem ſimoniacorum, qui non incitantur niſi laudibus, affectibus privatis, & obſequiis, vel jam exhibitis, vel quæ ſpes ſit exhiberi ab his poſſe, quos vel Ordinibus vel Beneficiis decorari geſtiunt. Aliquo ſunt hæc omnia pretio apud mortales, & ea vel expectare, vel excipere, ut mercedes cæleſtium myſteriorum, execrandum ſimoniæ genus eſt. Ita conſtanter Gregorius idem Magnus: *Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros Ordines pro humana gratia largiuntur: atque de largitate eadem laudis ſolum-*

Hom. 4. & 17. in Evangel.

ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt; quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene cùm juſtum virum deſcriberet Propheta, ait, Qui excutit manus ſuas ab omni munere. Neque enim dixit, Qui excutit manus ſuas à munere, ſed adjunxit, ab omni: quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obſequio eſt, ſubjectio indebitè impenſa: munus à manu, pecunia eſt: munus à lingua, favor. Qui ergo ſacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolùm nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit.

V. Laudes, aſſentationes, ſtudia, obſequia, ſive præſtita, ſive præſtanda, ejuſmodi res ſunt, quæ in pretio habeantur; ideoque his emi vendique poſſint res quælibet promercales, quas modò emi vendique fas ſit. Nefas eſt autem utcumque emi, vel vendi res ſacras; nefas eſt ex Gregorio, pium & juſtum quemlibet, maximè autem Ordinum & Beneficiorum Collatorem humano affectui indulgere, & qualicumque tandem pretio moveri in cæleſtium dignitatum diſtributione. *Tres ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur. Munus namque à corde, eſt captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per favorem. Munus ex manu, eſt præmium per dationem. Sed juſtus quiſque ab omni munere manus excutit, quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere dationem quærit.*

Moral. in Job. l. 12. c. 25. l. 9. c. 17.

VI. Gregorii mentem aſſecutus omnino eſt Joannes Diaconus, & ſimoniæ incunctanter imputavit, ſi vel Ordines, vel Beneficia obſequiis donentur, adulationibus & laudibus. Ita enim ille in vita Gregorii: *Sed aſtuta turpiſſimæ cupiditatis iniquitas non ſufferens, tantis ſe commodis, licèt turpiſſimis, immo periculoſiſſimis angustari, commentum ſatis artificioſum reperit, quo ſcilicet illos Sacerdotio ſublimaret, qui ſibi poſt conſecrationem tanto ſubjectiores eſſe debuiſſent, quanto non divino, quin potius humano judicio ſe fuiſſe promotos, ipſi proculdubio reputarent.* Quod confirmat Gregorii loco ſuprà laudato.

L. 3. c. 6.

VII. Jam & Hieronymus à ſimonia non ſegregaverat cupiditates illas terrenas Epiſcoporum, ſacras Dignitates, Ordineſque donantium ſtudiis privatis, amicitiæ, cognationis, Magnatum favoris, & quibuſcumque demum illecebris, à virtute, ſapientiaque & doctrina alienis. *Ex quo manifeſtum eſt, eos qui Apoſtoli lege contempta Eccleſiaſticum gradum, non merito voluerint alicui deferre, ſed gratiæ, contra Chriſtum facere. Moyſes amicus Dei potuit utique ſucceſſores principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem: ſed extraneus de alia tribu eligitur Jeſus, ut ſciremus principatum in populos, non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Eccleſia columnas erigere, quos plus cognoſcant Eccleſiæ prodeſſe; ſed quos ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit; & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Concinit prorſus ea doctrina cum Gregorio, qui conſentaneus & ipſe erat Hormiſdæ Papæ prædeceſſori ſuo, cujus hæc ſunt verba: *Nec electio Præſulis empta detur pretiis, nec obſequiis ſit quæſita, operibus, &c. Nec ille ſe æſtimet à culpa alienum, qui Sacerdotem initiaverit ad alterius redempti voluntatem, & vel ſponte in hoc, vel neceſſitate conſenſerit.*

In Epiſt. 1. ad Tit. c. 1.

Epiſt. 21.

VIII. Quod magis mirere, nec Juſtinianum ipſum fallere potuit hæc fraudulenta ſimonia, quæ blanditiis, laudibus, ſtudiis, authoritate, precum ambitione, patrocinio peragitur. Sic enim ille laicos etiam damnat ſimoniacorum pœnis, qui patrocinio ſuo quempiam juvabunt ad Ordinis vel Beneficii conſecutionem. *Si quis extraneorum, & non in Clero conſtitutus, qui aurum, aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit, &c.* Quid quod alibi Electores jurare cogit, & juramentum ſcripto firmare, non amicitia, non favore ſe agi, non humano quovis affectu, ſed conſcientia pietatis ejus quem ſacro gradu augeri cupiunt? *Quod neque per dationem, neque promiſſionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcumque affectionem, ſed quod ſcientes ipſos rectæ fidei, & honeſtæ vitæ, &c.*

Novel. 6. c. 1.

Nov. 137. c. 2.

Can. 29.

IX. Quin & ipſi Apoſtolici Canones has ſecreverant geminas ſimoniæ ſpecies: *Si qui Epiſcopus per pecunias dignitatem aſſecutus, &c. Deponatur, &c. Si quis Principibus ſæcularibus uſus, &c.* Canon Trullanus etſi ſolas videtur pecunias excludere, univerſim tamen proſcribit inſtigationes quaſcumque alias, quæ non exoriantur ex probitatis & virtutum commendatione; quod eodem tandem relabitur, atque ea omnia, quæ hoc toto capite congeſta ſunt. *Qui pecuniis ordinantur, & non examinatione, aut vitæ electione, &c.*

Can. 22.

CAPUT LVIII. P. 3. l. 3. c. 12.

De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Latinæ, ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus.

I. Epiſcopos Conſecrator juramento adigebat, omnibus omnino donis in Ordinationibus manus abſtenturos.

II. Extimeſcenda magis erat ſimonia in Beneficiis, quàm in Ordinibus.

III. Patronis maximè reformidanda.

IV. Concilium Pariſienſe deteſtatur ſimoniam, quæ in electione tunc Papæ quandoque res turbabat.

V. Dona quibus adibatur Pontifex honoris cauſa, in uſu erant tunc vulgatiſſimo in adeundis quibuslibet Magnatibus.

VI. Multa obſervantur in ſimoniam, maximè Patronorum.

VII. Ne à Beneficiariis quidem laicis exigere quidquam poterant Epiſcopi, qui feudis Eccleſiæ eos donabant.

VIII. Quanta in ſimoniæ diſcrimine fuerit Hincmari moroſitas.

IX. Ut B. Dunſtanus Abbas creatus ſit Monaſterii, quod ipſemet ſtruxerat.

X. Quàm frequens tum ſimonia.

XI. Et quæ ejus pœnæ. Abdicare Prælaturam, & retrudi in Monaſterium ad agendam pœnitentiam.

I. REſcribens ad Carolum Magnum Adrianus I. ſignificavit, Epiſcopum à ſe ordinari neminem, niſi publicè interrogatum, an quid cuiquam dediſſet hujus dignitatis adipiſcendæ gratia: & ſacramento à ſe obligatum, etiam ſcripto, ſe nihil unquam ab ordinandis acceptorum. *Sub jure jurando in ſcriptis reſpondent, ſe nunquam aliquid accepturos de manus impoſitione.*

Conc. Gal. To. 2. pag. 96. 97.

II. Sed cùm diſtrahendorum Ordinum dedecus facilè incurrat in offenſionem hominum, & horro-

ri sit; diligentiùs crebriùsque instandum fuit, ne Beneficia venalia prostarent, quòd hæc simonia sæpiùs fallat, & fucum faciat plerisque, qui suis se ludi affectibus non magnoperè refugiunt. Patronatus ipsum quidem jus vendi, emique nefas est: at prædia quibus illud affixum est, pretio distrahi concessit Concilium Francofordiense, dum Ecclesiæ, & Officiis Ecclesiasticis pristina constet forma & integritas. *De Ecclesiis quæ ab ingenuis hominibus constituuntur, licet eas tradere, aut vendere, tantummodo ut Ecclesia non destruatur, sed serventur quotidie honores.* Quibus extremis verbis obiter monebo insinuari his verbis quotidiana aliqua Officia, etiam in Capellis Nobilium, quas ipsimet suis prædiis inædificaverant.

Can. 54.

III. Quanquam autem possent Patroni citra simoniam agros divendere, quibus illigatus erat Patronatus; non poterant tamen quidquam extundere ab eo quem præsentabant, quanquam eum præsentarent, qui Presbyteratu jam esset initiatus. Si in id autem interventionem suam cuiquam venderent Laici, Clericique, eodem & ipsi flagitio inquinabantur. Ita enim Capitulare Theodulfi: *Si quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico aut laico munera dare, aut dedisse, ut Ecclesiam alterius Presbyteri surripiat, sciat se pro hac rapina, & sæva cupiditate, aut gradum amissurum, aut in carceris ærumna longo tempore pœnitentiam agendo detinendum.* Prohibet etiam Concilium Arelatense VI. ne quid Præsentatores accipiant à Presbyteris, quos nominant: aliàs enim Parochias addici pecuniæ, non doctrinæ, non religioni, quæ si suffragaretur, vilesceret & obrueretur pecuniæ suffragium. *Laici à Presbyteris omnino non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ; quia propter cupiditatem plerumque à Laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dantur, qui ad peragendum sacerdotale officium sunt indigni.*

Can. 16.

Can. 5.

IV. Exarsit Concilium Parisiense VI. anno 829. in electiones & ordinationes simoniacas Episcoporum & Presbyterorum, nulla ne Romanæ quidem Ecclesiæ exceptione, à qua eiici & propulsari simoniam vehementissimè concupivit, pia & constantissima Imperatorum & Antistitum conspiratione. Quod nempe à capite non possit non in omnes artus morbi contagio permanare. *Quæ etiam Deo odibilis pestis necesse est, ut Imperiali authoritate & potestate, cum consensu venerabilium Sacerdotum, à Romana Ecclesia amputetur. Quoniam si caput languerit, membra in cassum vigeant necesse est.* Propiùs abest à vero, non hic agi nisi de electione Papæ, quæ tum factionibus plerumque & ambitione plurima jactabatur, non sine frequenti pecuniæ interventione. Verba fecimus alibi de his electionibus, & quas ibi partes agerent Legati Imperatorum ad tumultuationes compescendas. Idque forsan ipsum est, quod hoc Concilio significatur interpositione authoritatis Imperialis. Episcopi verò quibusde hic agitur, Cardinales Episcopi sunt, quos tum moris erat vocari Episcopos Cardinales, & qui in electionibus Pontificis Romani plurimum omnium poterant.

Can. 18.

V. Fateor Lupum Ferrariensem Abbatem, cùm in procinctu esset Romani itineris, testificatum esse non faciles sibi patere posse aditus ad Papam sine muneribus: *Quoniam in conficiendis rebus Apostolicis notitia indigebo, ea verò sine munerum intercessione iniri commodè non potest.* Sed à Cardinali Baronio luculentè observatum est, ea honoris & venerationis pignora fuisse, non avaritiæ fomenta. *Quæ symbolum charitatis exprimerent in dante, & in accipiente non arguerent avaritiam.* Moris enim fuit, & est etiamnunc toto Oriente, ut nusquam Principes summi & Proceres adeantur, nisi dona præeant, honoris & reverentiæ documenta. Idem & in Occidente olim viguit. Nec nos fugit incestuosum publicum à B. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi excommunicatum, Romanæ Curiæ ministros muneribus excantasse, & impetrasse rescriptum, cui deferendum sibi non esse censuit Dunstanus: *Legatos Romam destinat, & talibus assueta quorundam Romanorum corda & ora in suam causam, largo munere, largiori sponsione permutat.* Sed quæ usquam Curia fuit, eritve numerosa & frequens, cujus ministri & gratiæ impervii sint, & muneribus inaccessi saltem aliquibus temporibus?

Epist. 68.

Ad an. 855.

Surius die 19 Maii c. 31.

VI. Reliqua lubens prætereo Concilia Franciæ, quæ simoniacas detestantur ordinationes, sicut & Capitulare Ludovici Pii, quo illæ è Longobardia proscribebantur. Nec dissimulaverat Adrianus I. in Epistola ad Carolum Magnum, frequentes eas esse in Thuscia & in Italia, quanquam pro virili ipse conniteretur ad stirpes tanti flagitii revellendas. Viderit Lector, an vicinarum Ecclesiarum dedecus in Romanam retorqueretur. In iis Conciliis quæ hic ad marginem adnotavimus, illud observare est, minùs quandoque sejungi ordinationes, & Beneficiorum collationes, sive etiam permutationes. *Si pro immutatione Titulorum aliquid exigere præsumat*, ut habetur in Concilio II. Aquisgranensi anno 836.

Vermer. Can. 24. Aquisgr. Can. 32. Rom. II. Can. 21. Turon. III. Can. 15. Cap. Car. Mag. l. 1. c. 97. Concil. Gal. Tom. 2. pag. 431.

C. 1. 25.

Illud quoque animadverti par est, ad Patronos plerumque & Præsentatores laicos spectasse Canones, quibus simonia explodebatur. Superioribus addendus Canon Concilii ad Theodonis villam anno 844. à quo vehementissimè interpellatus est Carolus Calvus, proscripta ut Regno suo simonia, vacantibus Ecclesiis Episcopos daret, & sedibus suis redderet, iis quomodocumque ejectos. *Ut sedes quæ sine Episcopis viduatæ manent, submota funditus peste simoniacæ hæreseos, sine dilatione juxta authoritatem canonicam, aut Episcopis quacumque occasione privatæ sunt, canonicè eos sine aliqua excusatione aut tarditate recipiant.* Et Concilium Viennense anni 888. *Ut nulli census à Presbyteris loco muneris ad introitum, ut dicunt, Ecclesiarum exquirantur, vi aliqua extorqueantur.*

Can. 2.

Can. 4.

Sed & ab ipsis Clericis non rarò manabat ea corruptela, qui muneribus Patronos demereri satagebant, qui virtutum magis & morum suffragiis fuissent conciliandi. Hinc irascebatur Hincmarus Presbyteris suis, qui Parochias ambiebant sibi, aliisve, alumnis scilicet suis, & pecunia Patronos expugnabant, qui fuerant meritis & pietate alliciendi: *Et non necesse esset vobis petere Ecclesias cum superfluo exenio. Quia quique fideles si vestra culpa non esset, plus quærerent bonos Clericos, quam vestros nutritios. In maledictionem mittitis, cùm dato Patronis præmio, vobis & illis peccatum emitis.*

Conc. Gal. Tom. 3. pag. 641.

VII. Probro idem Hincmarus & crimini vertit Laudunensi Episcopo nepoti suo, quòd Beneficia conferret donis delinitus. *A multis dicitur, quod vix pauci, aut potius nulli, apud te quidquam Beneficii sine præmii datione prævalent obtinere.* Hic verò memoria repetendum est, quo sensu Beneficia tunc dicerentur. Hincmari enim ævo & ab ipso Hincmaro plerumque ea voce designabantur laica Beneficia, sive feuda Laicis collata, qui militia fungerentur ea, qua Ecclesia Principi tenebatur. At non omnibus facilè forsan persuadebitur, simoniæ affines fore Episcopos, si quam ex iis pecuniam elicerent, quos his donabant Beneficiis. Et is tamen germanus videtur Hincmari sensus. Qui rursum idem confirmat his verbis: *Canonum decretis adversum est, ut res & facultates Ecclesiasticas, quas in ordinatione Episcopali ad regendum & regulariter dispensandum sine pre-*

Hincm. To. 2. p. 584. & seq.

pretio ſuſcepiſti, ad turpis lucri præmium in Beneficium dones. Suo ipſius ut nepotem exemplo roboraret Hincmarus, nec in Parochiis, nec in feudis Eccleſiaſticis diſpenſandis quidquam ſe muneris emunxiſſe teſtatur. *Et ego nutritor tuus, apud quem à pueritia uſque ad juventutem tuam exegiſti ætatem, ſicut vidiſti & audiſti, non pro largitione Beneficiorum, non pro commendatione miniſteriorum, &c. aut à Clericis, aut à Laicis &c. quæcumque pretia, vel xenia, vel emolumenta exegi*. Eorum uſu temporum, *commendatio miniſteriorum* non aliud erat, quàm Parochorum inſtitutio: at *largitio Beneficiorum* ipſa erat feudorum Eccleſiaſticorum in Laicos diſtributio. Laudat denique in rem ſuam Hincmarus Conſtitutionem Novellam Juſtiniani Imperatoris, qua dari quidquam, accipique vetatur pro adminiſtrationibus locorum Eccleſiaſticorum. *Ut locorum venerabilium adminiſtratores ſine pecunia fiant. Nullus neque ex Xenodochiis, neque ex Ptochotrophiis, neque ex Noſocomiis, neque alicujus Religioſæ domus adminiſtrator, vel cujuſcumque Curæ Eccleſiaſticæ geſtor, præſtet aliquid ei à quo præponitur, vel cuicumque perſonæ pro commiſſa ſibi adminiſtratione*.

Si porro tum ſimoniæ aſcribebatur collatio Feudorum Eccleſiæ laicis facta ad tuitionem Eccleſiæ ſtipendia facturis, niſi gratuita eſſet; quo nunc ſe conſpergunt dedecore Prælati, qui Officialium, Judicum, & id genus alia munia diſtrahunt?

VIII. Nec minùs luculentè patuit, quanta in his eſſet Hincmari ſcrupuloſitas, ac religio, necnon & zeli conſtantia, cùm ad Carolum Calvum litteris datis, hortatus eſt diligentiſſimè, ab omni ut ſe ſimoniæ ſorde abſtineret; optatius enim ſibi, proniuſque fore Epiſcopatu abire, quàm ut Epiſcopos ordinaret, vel tantillæ ſimoniæ fuligine aſperſos. *In qua Epiſtola Regem ſtudet à ſimoniaca hæreſi compeſcere; afferens ſibi multo amabilius eſſe, iſtum Epiſcopatum ſecundùm ſæculum dimittere, quàm Epiſcopum contra canonicam inſtitutionem, tam benedicere, quàm æterna ſecum maledictione maledicere*. Hæc Flodoardus. Facilè & brevi aboleſceret ſimonia, ſi pari animi vigore perſtarent Epiſcopi, ea labe maculatos ſacris arcere miniſteriis, eoſque nec ordinare uſquam, nec inſtituere.

Flodoard. L. 3. c. 18.

Denique ne à Monachis quidem Sandionyſianis exiſtimavit Hincmarus, vendi poſſe Parocho decimas neſcio quas: ea quippe venditione ſempiternam emi damnationem, & ne laicos quidem ſe pati ejuſmodi quæſtu inquinari. *Decimam vendere quærunt, ut de ipſa infernum comparent*.

Ibidem L. 3. c. 2.

IX. Ex adverſo non immeritò forſan ſtupebit quis, B. Dunſtanum, ingens poſtea Cantuarienſis Eccleſiæ lumen, tum verò Monaſticam vitam agentem, Abbatem creatum eſſe Monaſterii, quod ſuis ipſe opibus conſtruxerat, dotaveratque iis, quibus à Rege donatus fuerat, latifundiis. *Clauſtra, Officinas, & quæ poterant eſſe Monachis accommoda, cæpit ædificare. Poſt quæ plurimis fratribus ſibi ſociatis, loci ipſius Abbas effectus eſt*. Non ferè ſinunt quemquam ſtatim indui Beneficio, quod ipſe dotarit; qua de re copioſè ſuperiùs. Unum hìc dicemus, Non ſua voluntate Dunſtanum eo Abbatis culmine ſublimatum eſſe, ſed à Monachis electum, à Rege compulſum electioni acquieſcere; idque his verbis indicatur, *Abbas effectus eſt*.

Surius die 19 Maii c. 14.

X. Obruere ſilentio velim equidem quod in vita B. Romualdi ſcripſit Petrus Damiani. Sed cùm Hiſtoriæ nihilominus, quàm Eccleſiaſtico Dogmati dicatum ſit hoc opus, meæ partes ſunt, ut nec vitia taceam, nec virtutes. Scribit Petrus in Imperio Romano tam late propagatam, tamque diu invereratam fuiſſe ſimoniam, ut ne vitio quidem verteretur. *Per totam namque Monarchiam uſque ad Romualdi tempora, vulgata conſuetudine vix quiſquam noverat, ſimoniacam hæreſim eſſe peccatum*. Contra obnixus eſt Romualdus, objectaque Canonum & Conciliorum congerie, declaravit, non criminoſos tantùm, ſed & hæreticos habendos eſſe ſimoniacos. *Duriſſima ſeveritate corripiebat eos, & niſi Ordinem ſponte deſererent, omnino damnabiles & hæreticos aſſerebat*. Hæreſibus annumerari non poterat ſimonia, niſi ſtulta & contumaci perſuaſione ea quòd nec crimini imputanda eſſet. Atqui vecordia illa occupati fuerant tum ſimoniaci, ut Petrus Damianus teſtatum facit. Non injuria ergo hæretici audiebant.

Surius die 19 Junii c. 42.

XI. Fulminanti Romualdo ceſſere conſternati quidam Epiſcopi, eumque ipſum maximè percontati ſunt, quæ demum ſibi tenenda eſſet via emendandi erroris, & pœnitentiæ peragendæ. Sed cùm primò ſtatim malè parta abdicanda eſſent Beneficia, vix quiſquam eorum ad perfectam reſipiſcentiam ſeſe revocavit. *Nonnulli Epiſcopi, Epiſcopatum termino ſtatuto deſerere, & ad ſanctæ converſationis ſe promittebant ordinem feſtinare. Ex quibus tamen vir ſanctus quandiu vixit, neſcio ſi vel unum convertere potuit*. Non erat quòd reſilirent Epiſcopi, aut beato Romualdo ſuccenſerent, urgenti, ut Epiſcopatui renuntiarent, cùm ita præcipiant ſacri Canones: inuſitatiſſimæ autem tum temporis eſſent diſpenſationes. Nec erat rurſum quòd excandeſcerent, quòd eos ille juberet reliquum vitæ curſum in Monaſteriis peragere: cùm iidem ſacri Canones in Monaſteria ablegent Epiſcopos & Clericos alios, qui pœnitentiæ expiationibus indigent; cùm denique in Cœnobium idem Romualdus Ottonem ipſum Imperatorem abducturus fuiſſet, niſi tam præclaram ſummi Principi voluntatem mors præpropera antevertiſſet.

Ibidem.

CAPUT LIX. P. 3. l. 3. c. 13.

De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Orientalis per eadem tempora imperantis Caroli Magni & ejus proſapiæ Auguſtæ.

I. Mira perverſitas & præpoſtera jactantia, ſeſe venditantium de emptis Beneficiis, inemptis & gratuitis illudentium.

II. Eorum qui officia Eccleſiaſtica pretio redimunt, condemnatio.

III. Qui in Cleri vel Clauſtri limine primo quidvis largiuntur, non habent, quo jure inflentur.

IV. Quàm vulgata tum in Oriente ſimonia.

V. An fuerint jura aliqua Legibus confirmata, ut Epiſcopi à Clericis, quos ordinabant, quidvis exigerent, aut à laicis.

VI. Fundator Cœnobii ſua ipſius authoritate ei præfici non poteſt, & Abbas conſtitui.

VII. Plura obſervantur in legem Heraclii, qui ſupra numerum definitum Canonicorum, novos cooptari ſinebat, ſiquid fundorum afferrent, vel pecuniæ.

VIII. Qui in Eccleſia Latina titulo patrimonii ordinantur, quaſi ſupernumerarii Clerici ſunt; eorumque jam patrimonio ſpecies jam quædam & imago illinitur Beneficii.

IX. Objectioni reſpondetur.
X. Prohibetur vendi Officia.

I. LAtiſſimè manaverat morum calamitas in Eccleſia Orientali, cùm quod pudori debuerat eſſe, jam honori haberetur; & de emptis dignitatibus ſacris jactarent ſeſe, quos ſuffundi decuerat; illuderentque ſola pietate & religione ad eas eluctantibus. Ei malo obviavit Concilium VII. Oecumenicum, qui ea arte graſſati fuerant, illis in poſtremas ſedes dejectis; deterritiſque juſtiſſima comminatione infligendæ canonicæ pœnitentiæ, niſi ſtolidam abiicerent oſtentationem. *Eos igitur qui gloriantur ſe per dationem auri conſtitutos in Eccleſia, & in hac maligna conſuetudine, quæ aliena à Deo, & omni Sacerdotio, ſperant; & ex hoc impudenti facie, & exprobrabilibus verbis eos, qui ob virtutem vitæ à ſancto Spiritu electi & conſtituti ſine datione auri ſunt, inhonorant: primo quidem noviſſimum gradum ſui ordinis accipere definimus: quod-ſi permanſerint, per Epitimium corrigantur.*

Act. 5. Τέταρτον. Τάγμα τῶν.

Hic ſanè non agitur, niſi de electione, vel nominatione ad Beneficia & ad Eccleſiaſticas dignitates. Mox enim eodem Canone irrevocabili conteruntur depoſitionis ſententia, quicumque ſimoniacè fuerint ordinati, uti Canone Apoſtolico cautum fuerat. *Si quis verò claruerit hoc faciens ſuper Ordinatione; χειροτονίᾳ.*

II. Id quoque adnotare juvat, in hoc Concilio Chalcedonenſem renovari Canonem, & totum exſcribi. Atque adeo eadem feriri damnatione & pœna, qui Officia Eccleſiaſtica Oeconomi, Defenſoris, Manſionarii, & id genus alia pretio emunt. Ut idem prorſus valere debeat in alia quævis his finitima Eccleſiarum Officia, ævo poſteriori licèt inſtituta. Hoc denique Concilio Mediatores ipſi ſimoniacarum conventionum eidem pœnæ ſubiiciuntur, laici excommunicationi, Clerici verò è ſuo gradu depulſioni. Ad calcem verò extremæ ſeſſionis hujus Concilii reiicitur Epiſtola Taraſii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Adrianum Papam, invehentis in ſimoniacas Ordinationes: ubi & illud opera Canonum ſtrenuè confirmat, æquè prohiberi, ſive ante ordinationem quidquam accipi, ſive poſtea, ſive denique in ipſa ordinatione.

III. Scitè autem obſervat Balſamon poſt Zonaram, priorem hujus Canonis partem ad eos referendam eſſe, qui res ſuas ultro obtulerint Eccleſiæ, dum in Clericos attonderentur, & à quibus has gratuitas hoſtias Eccleſia accepit; qui tamen poſtea de his largitionibus ſuis intumeſcunt, confiduntque iis ſe anteponendos ſemper, quorum paupertas multis locupletata virtutibus, ſummas quaſque divitias ſplendore ſuo obliterare poterat. Addit idem ipſe non minoris eſſe id momenti in Cœnobiis, ubi admittuntur cum ingenti rerum ſuarum copia, qui eas ſponte ſua conferunt: cùm ibi tamen debeat multò pluris fieri pauperum pietas & virtutum præſtantia ſingularis.

IV. Intexuit Photius Nomocanoni ſuo Novellas Juſtiniani ſuprà ſæpiuſculè jam memoratas de Inſinuativis, & de Conſuetudinibus Clericorum Majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ubi qui recentiores accedebant, dono quopiam ſeniores afficere compellebantur, dum ne ea ſumma Annatam, ſive unius anni reditum ſuperaret. Unde non temerè ſuſpiceris Photii ævo uſitatiſſima adhuc ea fuiſſe: *ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διαφέρειαν*. In eum porro Nomocanonis locum non tacet Balſamon, quod patriæ ætatiſque ſuæ ingenti ſentit cedere dedecori, vel laicum ad Xenodochiorum adminiſtrationes, vel Clericum ad Tonſuram, vel ad Prioratum Conventualem gratis admitti jam neminem; quo non poſſit non ſummoperè dolere cladem deſperatiſſimam diſciplinæ ſacræ ſui ævi. *Quis ſit autem laicus, qui ſacroſanctæ domus adminiſtrationem, vel Eccleſiaſticam miniſtrationem ſuſcipiat, vel Clericus factus, vel in Cellulario Monaſterio conſtitutus gratis, ignoro, & propterea genibus flexis Deum rogo, ut nos omnes à talibus minis liberemur. Si enim Dominus iniquitates obſervaverit, qui ſuſtinebit?* Quæ non piguit hic rurſus exſcripſiſſe.

Tit. 1. c. 34.

V. Alibi verò idem ipſe confirmat ætate ſua viguiſſe Conſtitutionem Iſaaci Comneni, de Jure Ordinatoris, *περὶ τῆς κανονικῆς*, qua non aliud tamen, quàm antiqua corroborabatur conſuetudo. Eo jure ſolvebantur aurei ſolidi ſeptem, *χρυσᾶ νομίσματα*; nempe ſolidus aureus, ubi ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo creabatur Clericus, vel Lector: *λιτὸν παπᾶν, ἤτοι ἀναγνώστην*. Tres ubi ordinabatur Diaconus, tres denique ubi Presbyter.

Tum eadem Conſtitutio definiebat, quid à laicis exigere poſſet Epiſcopus, ſolidum nempe aureum unum, à vico cujus triginta eſſent fumaria, duos argenteos, tot agnos, tot gallinas, tot vini & tritici modios, & pro cujuſque modo ex aliis vicis.

Eam Imperatoris Bullam Auream confirmavit Nicolaus Patriarcha, edito Pontificio diplomate. Adiicit porro Balſamon, his ſe exactionibus eximere non poſſe laicos, nec patrocinio uti textus Evangelici, ubi Chriſtus ait, Gratis accepta, gratis danda: quòd in mercedis, vel pretii loco eſſe non poſſit, quod Paſtori alendo impenditur. *Plerumque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus canonica, Evangelicum illud uſurpantes, Gratis accepiſtis, gratis date. Quod non eſt admittendum. Neque merces eſt, quod alimentorum gratia Pontifici datur. De hac lege Iſaaci Comneni prolixius agetur capite ſequenti n. 10.*

In Nomoc. Tit. 1. c. 34.

VI. Damnatus eſt in Concilio Conſtantinopolitano I. & II. uſus alius ſimoniæ valdè affinis. Simulatæ pietatis velo cupiditatem tegebant laici, & exædificabant Cœnobia ſuis in prædiis, & eorum dominium retinebant, ad hæredes etiam cùm luberet tranſmittendum. Juſſit Concilium, ut chartæ dotationis Monaſteriorum apud Epiſcopum deponerentur, ut omni eo jure & dominio excuteretur fundator, & Abbatem ibi agere ſe, vel quemvis alium ſibi ſubrogare non poſſet. *Nullo modo poteſtatem habente eo, ſe ipſum Præfectum, vel pro ſe alium conſtituere.* Addit Balſamon, voluntate & authoritate Abbatem fieri non poſſe Epiſcopi, eum ipſum qui fundavit Cœnobium, vel dotavit. *Adiicit Canon, quod tantum debet abeſſe is qui obtulit, à dominio eorum quæ ad Deum pertinent, ut ne Præfecturam quidem gerat in Monaſterio præter ſententiam Epiſcopi, ſed nec etiam alium Præfectum conſtituat.*

Can. 4.

Varia aſperſimus huic noſtræ lucubrationi exempla Fundatorum, qui exædificatis à ſe Cœnobiis dominati ſint ſemper ſuo quodam modo & jure, Abbateſque eis præfecerint, vel filios, vel proximos quoslibet. Sed illud nimirum animo præſumendum eſt, interveniſſe authoritatem Epiſcopi, & expiaſſe quidquid laicorum imperitia vel cupiditas obliquæ & ſimoniacæ intentionis infundere potuiſſet. Gallicanis Conciliis illa ſæpiſſimè Patronorum laicorum in Epiſcopos inculcata eſt obſervantia.

In Jure Orientali Leunclavii eadem repræſentatur Bulla aurea Iſaaci Comneni Imperatoris, qua permittitur Epiſcopus aureos ſeptem ſolidos exigere, ad ordinationem Lectoris, Diaconi, & Presbyteri. Quippe Græcis ex Minoribus Ordinibus, quos inter & Subdiaconatum numerabant, fas erat uno tantùm initiari, & ita provehi ad majores; unde unius nummi ad eos omnes exactio indicebatur. Hanc Imperatoriam Declarationem Michael & Nico-

Juris Orien. pag. 7. 121. 123.

Nicolaus Patriarchæ Synodicis decretis suis munierunt.

VII. Refertur & ibidem Constitutio Heraclii Imperatoris, de qua superiùs jam egimus, & in quam rursus non erit alienum pauca animadvertere. 1. Nec Imperatori, nec Patriarchæ observari visa est ulla simoniæ species, aut verò suspicio. In illud unum oculos coniiciebant, satis momenti esse in pietate dantis, & in utilitate Ecclesiæ accipientis, ut remitterentur Canones qui numerum Cleri certum & definitum esse voluerant. 2. Illud enim necessariò præstruendum est, qui ita Clero vel Capitulo Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ inscribebatur, eum nec virtute, nec religione ea defieri potuisse, quam Ordo illi conferendus desiderabat; nec eo illum Ordine frustrandum fuisse, si alii Ecclesiæ allegi expetiissent, nullis oblatis donis. 3. Adde nec res Deo oblatas spectari, nisi ut hostias sacras Deo dicatas, & pauperum destinatas sustentationi. Ita quamquam terrena sint hæc bona, spiritali tamen affectu, & ipsa, & ipsorum incrementa moderata concupisci possunt. 4. Cùm ergo non agatur nisi de Clerico in Clerum adgregando, quem nec meritorum suffragia destituunt, & qui merita jam sua cumulat nova in Ecclesiam & pauperes largitate, forsan & rerum suarum omnium translatione in Ecclesiam & in pauperes: minùs mirandum jam est, si ab Imperatore à Patriarcha, & à Synodo Patriarchalium ut plurimum diplomatum confirmatrice, unanimi assensione responsum sit, & posse id ita fieri, & debere.

Ibid. pag. 79. 80.

Aliàs autem in eam Constitutionem odia inflammari possunt, si quis reclamet, hominem ambitionis œstro percitum numerata pecunia Canonicatum sibi emere in Ecclesia principe, civitatis, Provinciæ, Imperii. At contrà. 1. Si proponatur Clericus ambitionis stimulo incitatus, jam receditur à proposita specie, ubi obiiciebatur qui omnes impleret numeros & doctrinæ & pietatis ejus, quam Ordo requireret, cui suspirabat. 2. Ipsa per sese virtuti & religioni consentit voluntas renuntiandi sæculo, & adglutinandi se Ecclesiastico Collegio, cum rebus suis omnibus, vel earum parte non mediocri. 3. Ei Clerico patuisset aditus in eundem Clerum, nisi numerus jam impletus fuisset. Quod offert munus non eò pertinet, ut admittatur, sed ut ultra præscriptum admittatur. 4. Ætate Caroli Magni jam ostensum est Capitula omnia in Clericales coaluisse Congregationes; in eas adgregari se, multos expetiisse, & admissos non aliter fuisse, quàm in Congregationes Monasticas, vel nullis, vel aliquantulis donis oblatis, oblato nonnunquam & patrimonio universo. In his autem nec vel umbra oberrabat simoniæ. Discrimen in his unum subest, quòd in Capitulis Occidentalibus omnes indiscriminatim admitterentur, etiam gratis: cùm ex Bulla Heraclii agatur de iis, quibus dona sua aditum patefacerent. Nimirum nonnisi de supernumerariis suscipiendis hic querebatur, qui gratis admitti ne possent quidem, sive per Canones, sive per Cleri opes. Alioqui gratuita fuisset & horum susceptio, si qui præfixus fuerat numerus, vacuas tunc aliquas sedes habuisset.

VIII. Posset & Ecclesiæ Latinæ exemplum aliud proferri, cui persuasissimum semper fuit, nec suspiciunculam posse oboriri simoniæ, si quis in Clerum allegatur sub titulo patrimonii. Ut enim Occidentalis Ecclesia illud cùm diu mordicus retinuisset, ne Clero inscriberet, vel Ordinibus, nisi qui Ecclesiæ sese alicui certæ manciparent, à qua & sustentarentur: remisit postea, & in Clerum adscivit illos quoque, qui patrimonii sui portionem in Titulum Clericalem addicerent. Ita videri non immeritò potest, Heraclii Edicto, & Sergii Decreto cœpit Ecclesiam Constantinopolitanam duplicis generis habere Canonicos, cum titulo videlicet alios Beneficii, alios patrimonii; quanquam horum patrimonium, non ad vitæ tempus, ut nobis moris est Latinis, sed in perpetuum Ecclesiæ addictum, jam speciem utique Beneficii illustriorem præ se ferret.

Longè posterior autem apud Latinos hæc fuit, quàm apud Græcos, Tituli & Beneficii, ut ita dicam, patrimonii ratio. Illic videlicet ineunte ferè sæculo septimo, hic penè desinente duodecimo. 2. Apud Latinos etsi fundus ipse patrimonii non addiceretur Ecclesiæ, addicebatur tamen pensio temporaria ad vitam Clerici inde victitantis, & Ecclesiæ ministrantis. 3. His addes, si voles, Capellam anno 906. in Diœcesi Claromontana fundatam, & illico collatam fundatori ipsi, dum superstes esset. *Joannes Sacerdos qui eam fundavit, regat quandiu advixerit. Capellam quandiu vixerit, non perdat.*

Baluz. Capit. Tom. 2. pag. 1526. Juris Orien. Tom. 2. pag. 94.

IX. Si Græcis rursus obiicias Canonem Concilii I. & II. suprà allatum, quo vetatur fundator Cœnobii, se ipsum ejus Præfectura, vel suorum quempiam investire, cùm unum penes Episcopum ea potestas sit. Reponere possunt illi, discrepare mirum in modum regimen Monasterii, cui tanta animarum cura, tanta rerum temporalium in dies copia accrescit fundationi: à privata institutione Clerici, Lectoris, Subdiaconi, vel etiam Presbyteri, in Congregatione Clericorum, in quam nec temporali, nec spiritali jurisdictione oneretur. Distant immane quantum inter se, concupiscere Abbatem se, an Monachum creari: Episcopum, an Clericum tantùm.

X. In Compilatione Legum sub Imperatoribus Leone & Constantino facta, prohibetur exigi quidquam, aut dari, ad dandas vel admittendas Administrationes Xenodochiorum, & cujuscumque demum Religiosæ domus.

CAPUT LX. *P. 4. l. 3. c. 9.*

Quid exigi, quid recipi potuerit ex Ordinationibus post annum Christi millesimum.

I. Varia Pontificum & Conciliorum decreta, ut gratuiti conferrentur Ordines, utque per cuniculos & anfractus nemo adreperet.

II. Decretum Gregorii VII. ne Ordines, vel Ecclesiasticæ Dignitates pretio redimantur.

III. Consimile Urbani II. Decretum. Ut hi duo Pontifices Concilii Chalcedonensis Canonem trahant ad Ecclesiasticas posterioris hujus ævi dignitates.

IV. Vetantur Episcopi consecratores à consecrando accipere argentea vascula, cappas, id genus alia.

V. Ab undecimo sæculo ad duodecimum delabitur oratio, & ad decimum-tertium, ubi negotiationes qualescumque proscribunt Concilia in Ordinibus, Ordinumque consectaneis omnibus.

VI. Vetant & posteriora Concilia, ne quid exigatur pro Ordinibus, vel Litteris dimissoriis: & ne quid ministri ipsi elicere permittantur.

VII. Concilii Tridentini Decreta, ne quid pro Ordinibus exigatur, vel Ordinum additamentis.

VIII. Observationes in ea Decreta, quibus prohibetur quidquam accipi, etiam gratis oblatum. Mira incorruptæ integritatis exempla Episcoporum.

IX. Promulgatio Decreti Concilii Tridentini in Galliis.

X. De Ecclesia Orientali.

I. CUm Ordinatione evehantur homines ad longè præstantissimam omnium dignitatem, &

à qua cæteræ derivantur etiam ſacræ dignitates omnes : diligentiùs etiam muniendi fuere, obſtruendique aditus omnes, ne quos eò vel ambitio protruderet, vel admitteret avaritia. Ideo Lemovicenſe Concilium anno 1031. prohibuit munera omnino ſuſcipi : *Epiſcopi de ſacris Ordinibus munus non accipiant*. Ne pro inſcribendis quidem nominibus, nec pro Litteris ordinandorum : *Sicut pro ſcribendis nominibus ordinandorum : ſolebant ſcriptores pretium accipere*. Concilium Remenſe anni 1049. vendi emique vetuit Ordines : *Ne quis ſacros Ordines, aut miniſteria Eccleſiaſtica, vel Altaria emeret, aut venderet*. Ex quo liquet, ubi munera interdicebantur, tum Ordinibus conjuncta & indiſcreta fuiſſe Beneficia, quòd non ferè ad Ordines anhelarent, niſi ſpe illecti Beneficiorum. Dilucidè id patet ex Epiſtola Alexandri II. Papæ : *Conſtituimus atque firmamus, ſicut olim Anteceſſores noſtri feciſſe noſcuntur, ut nullus deinceps Epiſcoporum beneficium Eccleſiæ, quod quidam Canonicam, vel Præbendas, ſeu etiam Ordines vocant, pro aliquo pretio vel munere Clericis audeat unquam conferre; ſed omnes miniſtros & ſervitores Eccleſiæ gratis & abſque ulla venalitate in ſancta Eccleſia ſtudeant ordinare*. Addit Pontifex non opibus merita, ſed meritis & virtutibus veras opes parari Clericorum : *Nec eligant in domo Domini, qui majores ſacculos pecuniæ conferant; ſed eos qui moribus & diſciplina atque ſcientia divites, pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare Eccleſiam*. Denique ad prævertendas eludendaſque artes omnes, quibus ingenioſa hominum cupiditas inſidiatur dignitatibus ſacris, vetat Pontifex, ne vel ad Ordinum, vel ad Beneficiorum aſſecutionem erogetur quidquam, vel in Fabricas Eccleſiæ, vel ad ſacras aras, vel in pauperes, quòd malè parta bono uſu nunquam ſatis excuſentur. *Conſtituimus & eodem modo firmamus, ut nullus cujuſcumque gradus Clericus pro Eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, vel fabricæ, vel denariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum. Quia teſte Scriptura, qui aliquid malè accipit, ut quaſi bene diſpenſet, potius gravatur, quàm juvatur*.

Can. 3.

Can. 4.

Epiſt. 13.

In id Decretum non pauca ſunt, quæ obſervari interſit. 1. Planum eſt tum unam adhuc eandemque rem fuiſſe his verbis deſignatam, Canonicatus, Præbenda, Beneficium, Ordo. Reſiduus enim erat uſus ille ab ultima antiquitate repetitus, ut nec Beneficium ſine Ordine, nec Ordo ſine Beneficio conferretur. Ita & Ordo univerſim, & quique ſigillatim Ordo, tam certò Beneficium deſignabat, quàm nunc Epiſcopatus. 2. Circuitu ambitioſo utebantur, & voluntate ſaltem furtiva ſimoniaci erant, qui Ordinum vel Beneficiorum ſpe res ſuas Eccleſiæ conferebant. 3. Ubi divites ad Ordines aſpirabant, vel ſacras unà & profanas tunc opes ſibi accumulatas volebant, vel ſplendore etiam ſacræ dignitatis delectabantur. 4. In controverſiam trahi poteſt, an hoc Decreto percellantur ii, qui patrimonii fundis dotant Beneficia, quibus ipſimet mox induantur. Diſertis verbis nihil ejuſmodi exprimitur, ſed conſequens utique videtur illud eſſe, præpoſterè agere, qui ſuo ſe marte propellat ad Ordines ſacros, & ad Dignitates Eccleſiaſticas; & quidem ſi ſe ipſe non meritis & pietate, ſed opibus commendet. In eam rem non pauca jam attigimus, ſuperſunt & non paùca ſuo infrà loco delibanda.

II. Anathema jaculatus eſt Gregorius VII. in eos qui vel Ordines emerent, vel Officia ſacra. Officia dicere malui, quàm Beneficia, quòd ea vox conſentiat magis & ſententiæ Gregorii, & Canoni Chalcedonenſi, quem hoc ſuo Decreto & Concilio Romano Gregorius innovatum voluit; & quo duplex illa emptio, & Ordinis, & Officii proſcribitur. Ita ſanè legitur in famoſa Concilii hujus Romani Apologia, quæ Concilio ipſi ſubtexitur habito anno 1074. *Nec hoc ſine conſideratione prætereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum qui ad Diaconatum vel Presbyteratum, vel ad aliquem hujuſmodi gradum per pecuniam ordinantur; alterum eorum qui ad diſpenſationis miniſterium, vel ad aliquod hujuſmodi Clericale officium per pecuniam promoventur, qualis eſt Vicedominatus, Præpoſitura, Decania, Archipresbyteratus, & his ſimilia. Sic ergo & noſter Apoſtolicus duo negotiatorum genera & omnes negotiantium verſutias in primo ejus ſtatuto comprehendit*.

Cap. 6.

Vicedominatus, Archipresbyteratus, Decanatus rurales quibuſde hìc agitur, Officia ſunt, non Beneficia. Et nihilo tamen minùs horum nundinatores in Concilio Chalcedonenſi & Romano diris devoventur, diro implicantur anathemate. Facilè intelliget Lector, an eo quoque numero habendi ſint Officiales, contentioſæ Epiſcopi juriſdictionis totius adminiſtri. Archipresbyteri enim & Decani rurales nullo Presbyteris aliis præcipuo jure antecellebant, niſi exercendæ ex parte aliqua juriſdictionis Epiſcopalis, qua impertiti erant, uti & Archidiaconi & Officiales. Id quoque adnotat hujus author Apologiæ, Simonem illum, quem tota etiamnum execratur ſimoniæ parentem poſteritas, ſola voluntate peccaſſe, ad fructum ſui flagitii non perveniſſe. Itaque illo pleroſque etiam nunc ſimoniacos deteſtabiliores eſſe : *Unde non parum ipſum Simonem Magum in culpa præcedere videntur*.

Can. 9.

III. Nec à Gregorio receſſit Urbanus II. in Concilii Chalcedonenſis Canone innovando & interpretando, Eccleſiaſtica Officia unà cum Ordinibus & Beneficiis complexus. *In nomine verò Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, ut verbi gratia, Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum: Defenſoris nomine Advocatum, ſive Caſtaldum & Judicem. In ſubjecto regulæ Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio. Quod verò Spiritum ſanctum, quantum in ſe eſt, vendat vel emat, qui Præpoſituram vel hujuſmodi vendit vel emit, audi Auguſtinum, &c.*

Epiſt. 17.

Ita Pontifex ipſomet Concilii Chalcedonenſis ſpiritu animatus, Canonem ejus interpretatur, nominaque & Officia Eccleſiaſtica ſui ævi accommodat illis Concilii Chalcedonenſis. Itaque ſimoniaca emptio ac venditio illa eſt, ubi temporali commodo addicuntur officia & dignitates Archidiaconi, Archipresbyteri, Canonici, Monachi. Hi ſunt enim quos dicit Concilium Chalcedonenſe *ſubjectos regulæ*. Judices quoque Eccleſiaſtici, ſive Officiales, eodem loco ſunt, ut qui ex hoc Pontifice Defenſoribus ſucceſſerint, de quibus Concilium Chalcedonenſe. Exiſtimandum Lectori permitto, an Officia alia, quæ citra ſimoniam negat diſtrahi poſſe Pontifex, cognationis nonnihil habeant, vel etiam plurimum cum iis quæ impræſentiarum impunè vænire poſſe cenſentur. Altiùs autem velut à capite rem arceſſit Urbanus, vendi Ordines, ubi venduntur Officia & Præbendæ, quibus innexi ſunt Ordines. *Quiſquis alterum eorum vendit, ſine quo alterum habere non poteſt, neutrum non venditum derelinquit*.

IV. Continui me ſtudio brevitatis, ne omnes hìc conglobarem Canones, tum variis in Conciliis editos, cùm ruente Caroli Magni ſtirpe, collabente Eccleſiæ diſciplina, impunè graſſata perdiu ſimonia eſt. Sed præteriri hìc non potuit Decretum Concilii Romani ſub Urbano II. anno 1099. quo vetantur Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, à qui-

quibus Episcopi consecrantur, ne vascula ab eis exigant argentea, ne cappas, ne tapetes. Cùm sedibus enim suis excussi complures fuissent Episcopi, qui ad sacræ dignitatis culmen gradum sibi auro fecerant : ad hæc diverticula deflexit Præsulum avaritia, & munuscula hæc speravit dissimulari posse, quasi sponte oblata. Sed eo spiritu animantur, eo lumine collustrantur Concilia, cui hæc fallentis & furtivæ ambitionis latibula impervia esse non possint. *Ut nullus Primatum, Archiepiscoporum & Episcoporum in ordinatione & consecratione Episcoporum & Abbatum cappas, tapetia, bacinos & manutergia qualibet exactione requirat vel suscipiat.* Minutias ejusmodi alias insectati sunt & Patres Concilii Pictavienses anno 1100. *Ut nemo in faciendis coronis forcipes vel manutergia exigat.* Ubi non possum non Lectores monere, ut seriò advertant, quantas in sordes se præcipitem agat summa & sanctissima Ecclesiæ dignitas, ubi primùm ab officio suo & à Canonum observantia, hoc est, à se ipsa degenerat. In hoc denique Concilio confirmatum est, & totidem verbis rursus inculcatum Decretum suprapositum Concilii Romani.

V. Nec diu his ludibriis immorata avaritia, non multò pòst rursum ad emptiones Ordinum, Beneficiorum, Officiorum, Dedicationum, Installationum, & omnium denique rerum sacrarum transversam illam egit insitus furor. In Concilio Londinensi anni 1102. vænire prohibetur Officialis Officium, eo enim munere tum fungebatur Archidiaconus : *Ut Archidiaconatus non dentur ad firmam.* Dabatur ad firmam jurisdictio Archidiaconi, atque ita venalia prostabant judicia. At in Concilio Remensi sub Calisto II. qui ei præfuit anno 1119. damnata est emptio quorumcumque Ordinum, Dignitatum, functionum sacrarum, Tonsuræ, Dedicationum, Consecrationum & Installationum. *Si quis vendiderit aut emerit, vel per se, vel per quamlibet submissam personam, Episcopatum, Abbatiam, Decanatum, Archidiaconatum, Presbyteratum, Archipresbyteratum, Præposituram, Præbendam, Altaria, vel quælibet Ecclesiastica Beneficia, Promotiones, Ordinationes, Consecrationes, Dedicationes Ecclesiarum, Clericalem tonsuram, sedes in Choro, aut quælibet Ecclesiastica officia, & vendens & emens dignitatis & officii sui ac Beneficii periculo subjacebit.* Nec abhorret à verisimili sola hìc munera proscribi, quæ audaciùs exigebantur. Et sanè Concilium Londinense anni 1125. hoc universim renovans Decretum, vetat vi exprimi, non gratis oblata suscipi ejusmodi dona, tapetas, pelves argenteas. *Decernimus ut in consecrationibus Episcoporum, vel Abbatum benedictionibus, seu in Dedicationibus Ecclesiarum, non cappa, non tapetæ, non manutergia, non bacilia, & nihil omnino per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.*

In Concilio rursus Londinensi anno 1138. cui præerat Legatus Pontificius, eadem exposa est licentia munusculorum in Episcopis consecrandis. *Non cappa, non indumentum Ecclesiasticum in consecrationibus Episcoporum, vel Abbatum benedictionibus, neque quidquam ab Episcopo, vel à ministris ejus exigatur.* Exulare & hæc jussa sunt à Dedicatione Ecclesiarum, excepta una procuratione, cui subscribunt Canones ipsi. *Nihil omnino præter procurationem sacris Canonibus institutam requiratur.* Si Episcopus Episcopi alterius precario uratur ministerio ad Ecclesiæ Dedicationem, ne huic quidem nisi procuratio debetur.

In Concilio Lateranensi II. sub Innocentio II. anno 1139. non solùm proscripta est venditio consecrationis Ecclesiarum, & quorumcumque Sacramentorum, sed & largitio quorumvis munerum, epularum, & quidquid ingenii excogitavit simonia, cui nec allegata suffragari jam posset consuetudo, ad exigendum, vel largiendum quidvis. *Et nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis, ante vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ille dare præsumat, quoniam simoniacum est.* Concilium Lateranense IV. anno 1215. sub Innocentio III. nefandam explosit corruptelam, quæ pretium cujusque Ordinis definierat, & quantum cuique exolvendum esset : *Estque taxatum quantum sit isti, vel illi, quantumve alteri, vel alii persolvendum.* Consuetudo & antiquitas patrona allegabatur : *Consuetudinem longo tempore observatam.* Tantò constantiùs à Concilio damnata est vetustissima corruptela.

In Concilio Parisiensi anno 1212. nudati & proscripti sunt abusus furtivi complusculi, qui & ipsos persæpè Episcoporum oculos fallunt. Eorum non rarò Ministri exigunt, quod nefas est, vel quantum nefas est exigi : *Familiam habeant frugi, humilem, non superfluam, sed moderatam, ne exactiones indebitas faciant his qui debent Episcopos dominos suos procurare. Camerarius, Buticularius, Panetarius, Cocus, Marescallus, Janitor, Senescallus, vel eorum servientes, pecuniam vel aliam rem quam solent quasi pro consuetudine accipere, de cætero inhoneste non extorqueant. Janitores liberales & discretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiendos recipiant, & præcipuè ab ordinandis nihil prorsus exigant. Officiales fideles habeant & prudentes, sine personarum acceptione gratis justitiam exhibentes.*

Mox quamcumque simoniam hæc Synodus concepit, quòd gratiæ spiritales jam inanes sint, nisi sint inemptæ; pretio vilescant. *Simoniam generaliter & uniformiter prohibemus, videlicet in Ordinum & Beneficiorum collatione, in Ecclesiarum dedicatione, in virginum benedictione, in illicita servientium, seu creditorum seu quorumcumque remuneratione, in spiritualibus pro servitio temporali, & in aliis variis articulis simoniæ, salvis honestis & licitis consuetudinibus Ecclesiasticorum.* Mandanda animo sunt & altiùs infigenda hæc verba, ubi temporalibus obsequiis compensari & elici gratiæ spiritales prohibentur : *Seu quorumcumque remuneratione, in spiritualibus pro servitio temporali.* Vetantur hìc denique Episcopi quidquam exigere ex Visitationibus Parochiarum, ubi non eas ipsi, vel per substitutos obeunt; ne dispensationes autem pretio unquam addicant. *Neque pro redemptione procurationum, quæ eis ratione visitationis debentur, aliquid exigant, ubi nec per se, nec per alios visitationes faciunt. Et ne Beneficiariis ordinandis propter pecuniam quominus ordinentur indulgeant.* Missas facio & alias dispensationes, quæ hoc Concilio jubentur nonnisi gratis concedi.

VI. Anno 1322. in Concilio Hispaniæ Palentino vetiti sunt Episcopi, Clerici, Ministrique omnes inferiores, etiam Ostiarii, ne quid ante vel post ordinationes acciperent. *Officiales eorum seu Portarii pro Ordinibus collatis seu conferendis, vel quocumque actu seu licentia ipsos Ordines præcedente, quidquam recipere ne audeant.* Idem prohibitum est in Litteris dimissoriis, quibus permittuntur Clerici ab aliis Episcopis ordinari. *Archiepiscopi autem vel Episcopi, seu Vicarii eorum ipsis in remotis agentibus, vel sede vacante Vicarii per Capitulum deputati nihil omnino recipiant pro præsentatione ad Ordines, vel præsentationis litteris alteri Episcopo faciendæ. Alioquin eo ipso incidant in supradictas pœnas.* Graves sunt hæ pœnæ, dupli etiam restitutionem indicunt.

Concilium Toletanum anni 1473. præcepit, ne quid exigerent Episcopi pro ordinationibus, ne quid acciperent ipsi, aut accipi finerent ab Ostiariis, tonsoribus, cæterisque Ministris. *Præcipimus universis Episcopis nostræ Provinciæ, ut pro conferendis Ordinibus quibuscumque, nihil penitus ante, vel post, seu cum iidem Ordines celebrantur, exigant, seu recipiant. Nec Janitores, Barbitonsores & alios Officiales quidquam exigere, seu levare permittant.* Can. 25.

VII. Uno Decreto Concilii Tridentini contexta & connumerata fuere pleraque superiorum statuta Conciliorum hactenus à nobis memorata. *Quoniam ab Ecclesiastico Ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi & alii Ordinum Collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant.* Sess. 21. c. 1. Itaque donis etiam voluntariis & sponte in Ordinatione oblatis Episcopi hic interdicuntur. De Notariis infra dicemus & Secretariis, & quid ab eis accipi fas sit. Sed non ulteriùs differendum, quod à Concilio prohibetur, ne quid Episcopi delibent de eorum sive lucellis, sive mercedibus, nec inveteratæ consuetudinis patrocinio confidant, cùm ea potuerit consenescere perversitas, atque ita non tam levari, quàm ingravescere. *Nec Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus directè vel indirectè provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit, contrarias taxas ac statuta & consuetudines etiam immemorabiles quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possint, penitus cassando & interdicendo.*

In Concilio I. Mediolanensi Episcopis commendatum est, religiosè ut Decreto huic Tridentino morem gererent; ex Ordinationibus nihil acciperent ipsi eorumque Ministri, & ne id quidem quod gratis & sponte offertur. *Ne Episcopi & eorum ministri quidquam etiam sponte quavis de causa datum accipiant.* Can. 9. Utque pervigiles in domesticos agant excubias, ne vel ab ipsis etiam quidquam gratis oblatum accipiatur. *Et à suis cubiculariis, cæterisque familiaribus servandum curent.*

VIII. Porro nihil novavit, prisca tantùm suo vigori reddidit statuta Juris Canonici B. Carolus, cùm Episcopos vetuit, Officialesque & Domesticos eorum, voluntaria etiam dona admittere. Idem præcipiebat in Gregorianis Decretalibus Caput *In ordinando*, *De simonia*, ut quod ex Gregorio Magno decerptum esset. Callidiùs illud quàm solidiùs commentati fuerant nonnulli, referente Fagnano, Canonistæ, posse gratis oblata accipi ab Episcopo, si non ordinationis, sed amicitiæ causa & grati animi impulsu offerantur. Sed scitissimè advertit Fagnanus, hæc interpretandi ludibria explosa fuisse omnia disertissimis Tridentinorum Patrum verbis, vetantibus quidquam recipi, quo demum cumque fuco & colore id prætexatur. *Etiam sponte oblatum, quovis prætextu, & quacumque ex causa.* Fagn. in l. 5. Decr. part. 1. pag. 142.

Qui beati Antonini Archiepiscopi Florentini vitam scriptis mandavit, commendata ejus incorrupta integritate in refellendis quibuscumque muneribus post Ordinum, vel Beneficiorum Collationem: duo subjungit quæ hinc ad eum redierint maximi ponderis emolumenta: alterum quòd adversùs blanditias minasque septus ac munitus fuerit, ut nec transversum quod ajunt unguem à strictæ orbita justitiæ deflecteret: alterum denique, quòd summa hinc illi accreverit authoritas in Clerum, ut pro arbitratu suo puriorem ad Disciplinæ formam illum sequacem & morigerum haberet. *Quoties initiandi ad eum convenissent, quoties sacerdotia contulisset, aut probata ab aliis probaturus esset, ne obolum quidem, quid obolum, ne flosculos quidem, ut ita dicam, in domum intulit, aut quod caperetur à suorum quopiam permisit. Quam quidem abstinentiam ita in cæteris rebus præstitit, ut nullis posset machinis ac pollicitis adversùs integritatem & justitiam expugnari, &c. Clerum quem in omne flagitiorum genus ferè prolapsum acceperat, in meliorem formam restituit.* Surius die 1. Maii c. 16.

Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus exigenti mille argenti pondo Vvillelmo Angliæ Regi, quòd gratis ejus Ordinationi assensus esset, atque ita gratuitam consensionem suam vendenti, & vendendo evertenti: negavit se simoniacæ cessurum exactioni, quam non magni intererat, ante, vel post ordinationem fieri. Ita enim habet Matthæus Paris: *Archiepiscopus nihil interesse ducens, ante promotionem vel post, talem ob causam numerare pecuniam, pari pœna dignum arbitrabatur utrumque. Cùm autem saccos Regis nisi læsa conscientia implere non poterat, elegit potius Regis indignationem, quàm dispendium famæ, & periculum animæ in præsens incurrere, & in posterum confusionem & scandalum in Dei Ecclesia seminare.* Ad annum 1094.

Litteris commendata est ab Innocentio III. mira morum innocentia, & infucata, ac semper suspensa religio Archiepiscopi Strigonienſis, qui anceps animi, anxiusque aliquandiu fuit, nequis simoniæ nævus ordinationi suæ illitus esset ex eo, quòd germanus ejus Legatum, qui Roma Pallium sibi attulerat, equo donasset, equis nempe, post tantum emensum iter destitutum. Eum Pontifex Archiepiscopo scrupulum exemit, ostensa doni levitate præ amplitudine Legati, præ germani sui opibus & nobilitate; præter quam quòd, cùm equorum penuria premeretur tum Legatus, hinc liquebat, tum solandæ ejus inopiæ, non emercandæ gratiæ id datum esse. Addit Pontifex, quæ minimi sunt pretii munuscula, pro nihilo reputanda esse, nec ex iis esse quod angatur vel dantium animus, vel accipientium. *Quod autem scriptum est, Beatus quis excutit manus suas ab omni munere, de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere solent. Quoniam si ipsa etiam persona electi offerat Ordinatori vel consecratori suo electuarium, vel de vino, sive aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit accipientem in his delinquere, vel donantem.* Art. 14.

IX. Anno 1574. Comitia generalia Cleri Gallicani, suo ad Regem Commonitorio sive Capitulari illigavere totum Tridentini suprapositum Concilii Decretum. Henricus III. Rex Christianissimus exinde illud idem intexuit Edicto suo Blesensi anno 1579. atque ita Regia confirmavit & promulgavit authoritate. Itaque ambigit jam nemo, quin Decretum hocce Tridentinum in Galliis promulgatum sit. Art. 20.

X. Non potest non plurimum ab Occidente Oriens discrepare, quod ad res Ecclesiasticas & ad exactiones Antistitum attinet. Ex decimis & primitiis permagna potest ex parte Clerus ali & foveri Latinus. Earum ne vestigia quidem apparent in Ecclesia Græca ævi hujus posterioris. Itaque alii ibi fontes aperiendi fuere ad Clericos procurandos. Fundos ingentes, & hæreditates obtinent Ecclesiæ Latinorum: ejusmodi opes Græcis Antistitibus, aut his finitimas communicatas fuisse diffidimus. Et quàm non injuria, liquebit ex Constitutione, qua anno 1057. Isaacus Comnenus Imperator antiquos confirmavit Canones exactionum Episcopalium, tum ex ordinationibus, tum ex Canonico, per focos & domos persolvendo. *Majestas mea sanxit,*

Baron. anno 1057. n. 37. *xit, ut tam in ordinatione Sacerdotum, quàm in Canonico, antiqua ſanctio vigorem obtineat. Neve quid amplius in ordinatione capiat Epiſcopus, qui Sacerdotem ordinat, præter ſeptem nummos aureos præſtantioris monetæ Majeſtatis meæ; videlicet unum, quando eum ſimplicem Papam, vel Lectorem facit; tres, quando Diaconum ordinat, & alios tres, quando Sacerdotem.* Jam de Canonico, in fumaria & domos vicorum: *Similiter nomine Canonici à vico habente triginta fumaria, ſimilis unus aureus exigatur, argenti duo, aries unus, hordei modii ſex, triginta gallinæ. Ab eo qui fumaria viginti habet, &c.* Facilè ſuſpicamur, non æquo paſſurum fuiſſe animo Imperatorem, vicos, vicorumque domos omnes vectigales Epiſcopis & Clericis fieri, ſi qua alia ſacris Miniſtris tolerandæ vitæ prædia affuiſſent.

Blaſt. l. 10. c. 2. 8. A Michaele & Nicolao Patriarchis teſtatur Blaſtares Monachus id diploma Imperatorium confirmatum fuiſſe. Retulimus etiam ſupra ex Curopalate ab hoc eodem Imperatore complura Monaſteria prædiis ſuis exuta fuiſſe, quo plus ſatis proditur, quo ille animi æſtu arderet, ad exhauriendum Eccleſiæ, exaggerandum Imperii ærarium. Ut hinc meritò id concludatur, ab eodem hoc ipſo Principe non potuiſſe Epiſcopis permitti illas in laicos exactiones, niſi hoc uno tum maximè fundo Clerus Orientalis ſuſtentaretur. Ex quo & illud naſcitur, ut æquioribus auribus, animiſque audiamus, Græcos Epiſcopos permiſſos eſſe certas pecuniæ ſummas ab ordinandis accipere. Eæ videri poſſint laudabiles conſuetudines Orientis, ſicut & in Occidentalibus quibuſdam Eccleſiis conceſſum eſt Parochis civitatum, ubi decimarum nihil, nihil primitiarum colligunt, ex adminiſtratione ipſa Sacramentorum ſpontaneas oblationes accipere, juſſis etiam per ſanctiones Canonicas Epiſcopis, ut plebem cogant Paſtores ſuos his neceſſariis erogationibus alere.

Hæc ad Græcorum rationem à calumnia purgandam. Viſum eſt nonnullis Conſtantinopolitanos ipſos Patriarchas poſt electionem ſuam perfectam, vel ab Imperatore confirmatam, ſolemni eum munere proſecutos eſſe, quòd vel Codin. c. 20. Cantac. l. 4. c. 37. electioni aſſenſum præſtitiſſet ſuæ, vel ordinationi. Nihil ea de re tamen Codinus, aut Cantacuzenus, quamquam ab illis prolixè ediſſeratur electio Patriarchæ, & quàm cupidè illi ſe interponeret Imperatoria authoritas. Volunt iidem, quod nunc Turco Imperatori à Patriarchis ſtatim penditur tributum, id ab uſque ipſis manaſſe Chriſtianis Imperatoribus, quorum ille in ſedem involavit. Si res ita conſtaret, illa dicenda foret vis Patriarchis illata, tam immerentibus, tam modicè & pacatè toleranda, quàm ubi olim Reges primò Gothi, pòſt Imperatores Conſtantinopolitani à Pontificibus Romanis pecuniam ante extundebant, quàm illos aſſenſu ſuo confirmarent. Addi poſſet & exemplum rurſus eorum Pontificum Romanorum, à quibus ſæculo XI. Imperatores Germani aurum quoque exigebant, nec ante ſinebant ordinari, ut innui videtur à Gregorio VII. vel quovis alio Authore Commentarii in ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, inter opera Gregorii Magni. Gregorio certè Magno hunc Tractatum abjudicant, hæc quæ ibi magno animi æſtu, & qualis Gregorio magis VII. quàm I. conſentiat, diſputantur adversùs Germanorum Imperatorum avaritiam ambitionis facibus inflammatam, & Romanæ Eccleſiæ libertati ac dignitati tunc inimiciſſimam. *Nulla enim ratio ſinit, ut inter Reges habeatur, qui deſtruit potius, quàm regit Imperium, & quoſcumque habere poteſt perverſitatis ſuæ ſocios, eos à conſortio Chriſti efficit alienos: qui turpiſſimi lucri cupiditate illectus, ſponſam Chriſti captivam cupit abducere.*

Aliena hæc tota eſt æſtuatio & effervescentia in ſummos Principes à Gregorii Magni ingenio. Summo ſemper honore Mauritium ille coluit, qui ejus confirmaverat electionem. Ne iraſci quidem illi potuit, cùm aliquoties ab eo & aculeatis dictis, & factis exagitatus eſt. Mauritio nec in mentem venit, ut ſchiſmate Romanam ſcinderet Eccleſiam. At fœdiſſimum ſchiſma excivit Henricus Germaniæ Rex in Gregorium VII. qui eam Eccleſiæ contumeliam ulciſcitur iis verbis, iis querelis, quæ à reliquo ejus vitæ curſu & ſcriptorum tenore non diſſentiant.

Nec tamen ſatis firma certaque mihi quidem videntur argumenta hæc eſſe exactionis pecuniariæ, qua Germanici Imperatores ordinandum fatigarent Pontificem Romanum: poſſunt enim hæc eò torqueri, ut voluerint Germani Principes Romanam Civitatem temporali ſuæ ditioni ſubjugare, ex qua plurimum ſemper auri corraderent. Multò magis verbis ſuprapoſitis conſonare videtur hæc ſententia, ſi ſeriò & æqua lance res perpendatur, & quæ inde naſcantur omnia. Adde quòd nec ejus ævi Scriptores ulli ejus tributi meminerint. Nec verò de eo ſilere, aut zeli ſui impetum cohibere potuiſſet Petrus Damiani, tam crebrò deſtomachatus in illam Germaniæ Imperatorum, in eligendis, aut confirmandis Pontificibus licentiam; tam crebrò denique in ſimoniacos invectus.

Sed quod ad Græcos attinet, nemini non exploratum eſt, poſt expugnatam à Turco Imperatore Conſtantinopolin, Patriarchæ quidem electionem liberam eſſe, at electum ordinari non poſſe, niſi tributo Turcis perſoluto. Ejus ſervitutis immunes fuere Patriarchæ quatuor primi, poſt eam urbem à Bajazethe II. occupatam. A Græcis ipſis prima hujus mali labes orta eſt, iis qui tributi hujus ſpontanea ſolutione Patriarchatum emercati ſunt, quem & deinceps aucto ſubinde tributo licitari non deſtitere, alii aliis ſummam & ſummoperè à ſeipſis dehoneſtatam dignitatem præripientes. Rem totam proſecutus eſt Cruſius, nec nobis ſupereſt quod addamus, niſi ſi Hieremias Patriarcha vel quivis alius ex animo interim aſſenſus eſt veritati, unitati, paci, charitati Eccleſiæ Romanæ, ei præjudicari, ejuſque legitimæ vocationi & authoritati nil potuiſſe hac indeclinabili nunc quidem tributi penſitatione; cùm perſimili neceſſitati morigerati ſint olim Pontifices non pauci, iique ſanctitate clari. Rainal. anno 1461. n. 49.

Non ea crimini vertenda eſt Græcis neceſſitas tributi, ſed in ambiendo certatim Patriarchatus culmine nefanda cupiditas, qua ad majus in dies tributum offerendum ultro proſiliunt. In Concilio Conſtantinopolitano anni 1565. Patriarcham gradu dejecere, ut ſimoniacum, variaſque elidere conati ſunt ſimoniæ fibras in Ordinationibus, facta tamen poteſtate demerendi aliquo munere ordinatoris Epiſcopi: qua ſtirpe ex una tota illa antiquæ perverſitatis ſimonia repullulaſceret. *Embaticum* vocatur hoc munus. Hiſtoriam ejus Concilii litteris mandavit Emmanuel Malaxus, in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica, inde & hæc decerpta ſunt: *Nihilominus tamen Embaticum, eſt doni neſcio quid, quod daretur, accipi permiſere. O indulgentiam pœnis dignam! Malæ arboris decuſſere folia, & ramos exciderunt, atque ipſam adeo arborem, ſed radicem reliquerunt, nempe munus, ut ne deeſſet cauſa rurſus germinandi.* Altiùs conſuluit Tridentinum Concilium, nec ullas tanti mali fibras reſidere paſſum eſt, quando ſpontaneis etiam oblationibus & donis interdixit, nec rem ullo voluit obumbrari poſſe prætextu.

CA-

CAPUT LXI. P.4.l.3.c.10.

De Simonia in Beneficiis poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Ut Gratianus Presbyter tribus Romanis pſeudopontificibus numerata pecunia, eos ultro abire adduxerit ſede Apoſtolica, in eam mox ipſe adlectus eſt citra ſimoniam, quamquam Germaniæ mox Imperatores illum ut ſimoniacum abdicarint.

II. Eos qui dicerent emi poſſe Beneficium, quòd ſoli emantur reditus temporales, ſtrenuè refellit Petrus Damiani.

III. Probatur Cardinalatum verè Ordinem eſſe, vel Ordini innexum & Beneficio, eòque nec niſi ſimoniacè emi poſſe.

IV. Alia Decreta Pontificum ſæculi XI. ad exterminandam ſimoniam in Beneficiis & Officiis Eccleſiaſticis, quæ velut Epiſcopatus ſegmenta quædam ſunt.

V. Ut Monachi Eccleſias Parochiales redimerent à Nobilibus uſurpatas; ex iis etiam Epiſcopi cenſum annuum accipiebant, exulante utrimque ſimonia.

VI. Sæculi XII. Concilia & Pontifices exactiones pecuniarias damnant pro Canonicatibus, pro inſtallatione Abbatum, & pro epulis novorum Canonicorum.

VII. Sæculo XIII. prohibentur Collatores, vacantis fructus Beneficii ſibi vindicare, illud ubi conferunt.

VIII. Decretales Pontificiæ juris canonici, quæ ad Beneficia ſpectant litigioſa, & Canonicorum convivia, ubi primùm Clero inſcribantur.

IX. Quæ Decretales damnent eos, qui non profitentur in Monaſteriis, niſi ſpe adipiſcendæ Abbatiæ; aut ad Ordines non accedunt, niſi cupiditate Beneficiorum incitante.

X. Decreta ſequentium Conciliorum adversùs ſimoniam multiplicem. Decretum Concilii Baſileenſis adversùs Annatas & Deportus.

XI. Per Canones licet fructus primi anni, vel quæ à novo exiguntur alicubi Beneficiario, adſcribere fabricæ, vel aliis Eccleſiæ neceſſitatibus, non privatæ utilitati aliorum Beneficiariorum.

XII. Damnantur à Tridentino exactiones omnes in novos Beneficiarios, niſi quidquid illud eſt rei, vel pecuniæ, Eccleſiæ cedat.

XIII. Decreta Conciliorum Mediolanenſium in eandem rem.

XIV. Conciliorum Franciæ ſtatuta in eandem rem.

XV. Ivonis Epiſcopi Carnotenſis Epiſtola luculentiſſima, & in eum obſervationes Baronii de exactionibus, etiam nunc uſitatis in Eccleſiis quibuſdam.

XVI. Ut Papa ſimoniam purget.

I. TAm indivulſo nexu illigantur Ordinibus Beneficia, præteritis maximè ſæculis, ut ſuperiori Capite de Ordinibus differere, & de laudatis vel illaudatis ad eos conſequendos oblationibus dicere non potuerimus, quin multa excíderent, quæ ad Beneficia magis pertinerent. Supereſt tamen ſylva rerum copioſiſſima ad Beneficiorum toto hoc Capite pertractationem, artiumque ſinuoſarum & furtivarum, quibus ad ea benè multi graſſati ſunt.

Obviam autem primùm ſe dat quæſtio, quam facile non eſt enodare, ubi Romanæ ipſi & Apoſtolicæ Cathedræ tres incubabant Pontifices, veriùs pſeudopontifices, quorum & apertiſſima erat intruſio, & vita licentioſa. Unus eorum Benedictus IX. ſtimulante conſcientia, & pœnitudine ductus, re cum ſanctiſſimo Abbate Bartholomæo conſultata, ſeſe ipſemet quodammodo abdicarat. At Gratianus Presbyter ardore incenſus reſtituendæ in integrum Eccleſiæ omnium cæterarum Principis & Magiſtræ, tribus his Competitoribus ingentem pecuniæ vim dilargitus eſt, Benedicto IX. Angliæ reditus permiſit, ut qui duobus aliis gratia & authoritate præſtaret, atque ita illos adduxit, ut ſacræ dignitati penitus renuntiarent. Romani gratulabundi de redintegrata eligendi legitimi Pontificis libertate, in ipſum libertatis ſuæ authorem vota contulere, eumdemque Gregorium VI. dixere. Rem geſtam, ut Romæ ipſemet eam acceperat ſcriptis conſignavit Otto Epiſcopus Friſingenſi, *Circa idem tempus pudenda confuſio Eccleſiæ Dei in urbe Roma fuit, tribus ibi invaſoribus, quorum unus Benedictus vocábatur, ſedem illam ſimul occupantibus, atque ad majorem miſeriæ cumulum diviſis ſimul reditibus.* Ea erat tum Eccleſiæ Romanæ calamitas, cui Gratianus Presbyter opitulari ita exorſus eſt. *Hunc miſerrimum ſtatum Eccleſiæ religioſus quidam Presbyter Gratianus nomine videns, zeloque pietatis matri ſuæ compatiendo animadvertens, præfatos viros adiit, eiſque à ſancta Sede cedere pecunia perſuaſit, Benedicto reditibus Angliæ, quia majoris videbatur eſſe authoritatis, relictis. Ob ea cives præfatum Presbyterum tamquam Eccleſiæ Dei liberatorem in ſummum Pontificem elegerunt, eumque mutato nomine Gregorium VI. vocaverunt.* Baron. anno 1044. nu. 2. 4. §. 6.

Si tantam Gratianus hanc non effudiſſet pecuniam, paci, unitati, & decori Eccleſiæ uſque adeo conducibilem, niſi deſponſa ſibi clam à Romanis, vel furtim animo ipſe ſuo præſumpta & ſpe devorata Apoſtolicæ Sedis ſucceſſione, illius à ſimonia purgandi conatum omnem abjeciſſemus. At Ottonis Friſingenſis narratio iſtiuſmodi omnes eliminat ſuſpiciones. Quin & ex eodem Ottone, ſimoniacorum implacatiſſimus hoſtis Hildebrandus Gregorii VI. cauſam & defenſionem amplexatus eſt, illi comes hæſit cis Alpes iter molienti, creatus denique ipſemet poſtea Pontifex ex Gregorii VI. ſuaviſſima, & ſemper ſibi colendiſſima memoria, Gregorium ſe VII. dici voluit. *Hunc Gratianum Alpes tranſcendentem, ſecutum eſſe tradunt Hildebrandum, qui poſtmodum ſummus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de Catalogo Pontificum ſemotus fuerat, ſe Gregorium VII. vocari voluit.* Baron. ibid.

Ea ætate florebat & Glaber, qui Gregorii VI. ſanctitatem ſpectatiſſimam hoc teſtimonio ſuo proſecutus eſt. *Tunc verò cum conſenſu totius Romani populi atque ex præcepto Imperatoris ejectus eſt à Sede Benedictus, ac loco ejus ſubrogatus eſt vir religioſiſſimus ac ſanctitate perſpicuus, Gregorius natione Romanus; cujus videlicet bona fama, quidquid prior fœdaverat, in melius reformavit.* Denique qui & à ſimonia & ab adulatione longè omnium alieniſſimus erat Petrus Damiani, ut primùm inaudiit de Gregorii VI. electione, per litteras illi, Eccleſiæque congratulatus eſt, cui per ipſum aurea rurſus ſæcula præſagiebat ventura eſſe, priſcamque & incorruptam canonicarum electionum formam in uſum revocandam. *Reparetur nunc aureum Apoſtolorum ſæculum, & præſidente veſtra prudentia, Eccleſiaſtica refloreat diſciplina. Reprimatur avaritia ad Epiſcopales infulas anhelantium; evertantur cathedræ columbas vendentium numulariorum.*

Quantumvis apertiſſimæ videantur hæ & invictiſſimæ rationes defendendæ Gregorii hujus innocentiæ & electionis; Henricus Germaniæ Rex biennio pòſt Romam profectus ad coronam Imperii, exauthorari illum curavit in Epiſcoporum apud Sutrium Conventu, ubi & Papam elìgi fecit Epiſcopum Bambergenſem, qui ſe Clementem II. dici voluit. Ita enim Hermannus

in

in historia: *Juxta Natalem Domini non longè ab urbe Roma apud Sutrium Synodo acta, causaque erroneorum Pontificum diligentiùs ventilata, Gratianum Papam convictum Pastorali baculo privavit, &c.* Baron. anno 1046. 1047.

Hujus Clementis II. famosum vulgatum est Decretum in Concilio Romano anni 1047. adversùs simoniacos, ubi temperante austeritatem Canonum lenitate statutum est, qui ordinatus esset gratis à simoniaco, quem simoniacum esse non nesciret, is quadraginta ut dierum pœnitentia expiaretur, & tum sacro ministerio fineretur rursum fungi. Ita enim Petrus Damiani hoc Decretum refert: *Clementem decrevisse, ut quicumque à simoniaco consecratus esset, in ipso ordinationis suæ tempore non ignorans simoniacum esse, cui se obtulerit promovendum, quadraginta tunc dierum pœnitentiam ageret, & sic in accepti Ordinis officio ministraret.*

Ut jam ergo ad Pontificatum Gregorii VI. revocetur oratio, qui hìc à nobis allegati sunt Authores, majora certè momenta & rationis & authoritatis habent, quàm qui Gregorium ipsum unum ex illis fuisse putant tribus, quos sede Apostolica exturbavit Henricus Imperator. Utcumque autem de facto non conveniat, de jure ipso consentiant omnes necesse est, si Gregorius ad Apostolicam sedem sublatus fuisset adminiculante, & quasi succollante charitate, & zelo pacis unitatisque Ecclesiasticæ, ut ex probatissimis Authoribus à nobis approbatum est, nec consilio, nec electioni ejus sinistræ quidquam suspicionis affricari, aut criminis potuisse, nec nisi tyrannica vi à Petri solio illum dejici potuisse. A similitudine veri non recedit, variis criminationibus impetitum fuisse Gregorium à sectariis pseudopontificum, quos ad voluntariam adduxerat abdicationem; Imperatori obreptum fuisse ab his sycophantis, & ab furtiva forsan etiam cupiditate vendicandæ sibi Pontificum electionis; illusum & illi fortè fuisse spe non absurda post tamdiu grassatam simoniam in electionibus Pontificum ab annis admodum centum, pacis & libertatis Imperatoria interventione restituendæ. Multa ausi sunt Germanici Imperatores, ubi tanta non suberat species sive æquitatis, sive necessitatis Ecclesiarum. Henricus porro hic Imperator, ut validiùs vel suam hanc novam communiret potestatem, vel libertatem Ecclesiæ, Germanicæ gentis Episcopum sublegi curavit. Quod prætextum tunc jactatumque est, qui eam sarcinam subsinere posset, ex Italis esse neminem, id verò ne probabile quidem videri potest hominibus emunctæ naris. Gesta quidem sua tum omnia Imperator authoritate Concilii obumbravit. Sed facilè subolet, Imperatori ex Germania cum exercitu adventanti, & in Concilio paucorum Episcoporum majestatem & potestatem suam explicanti, arduum non esse, quæ ipse cumque decreverit, pro decretis Concilii publicare. Qui rem longè aliter narrant Historici, tam Gregorio infesti, quàm nobis addicti, ii aut Germanicæ suæ gentis & factionis studio abrepti sunt, aut Germanicorum fuere imitatores Historicorum; certè, nec nomine, nec fide, nec authoritate iis pares, quos suprà laudavimus, & quibus subscripsimus lubentissimi. Hinc illud perspicuè enitescit, à Gratiano Presbytero non Pontificiam emptam esse dignitatem, sed libertatem Ecclesiæ esse redemptam, ut ex ejus cervicibus tres illi excuterentur incubatores, & liberæ copia fieret electionis. Hoc ille meditatus est, hoc ex animi sententia processit, electio canonica celebrata est, qua ut cæteris omnibus præponeretur, id non gratiæ datum est, sed tantis ejus in Apostolicam sedem meritis, quantis nulla refundi posset gratia, nisi sedes ipsa Apostolica.

II. Cum autem in sibi rumpsisset Imperator, ut Pontifices Romanos sacra purpura investiret, nihilo verecundior in alias Episcopales & inferiores sedes consuluit: quas & ipse, & posteri ejus, & cæteri pestifero hoc exemplo invitati Principes conferre cœperunt, pro arbitrio, non rarò & pro pecunia. Usque adeo autem pervagata tunc fuit Episcopalium Cathedrarum nundinatio, ut & patronos habuerit Scriptorum calamos, jactantium videlicet temporalia tantùm emi Beneficiorum, spiritalem Ordinem & potestatem gratis donari. Pro suo fidei Catholicæ & castioris disciplinæ zelo Petrus Damiani in hanc hæresin calamum distrinxit, cujus insania ab eo hæc fuisse describitur: *Dicebant enim quia cum hoc fit, non distrahitur Ecclesia, sed facultas: nec emitur Sacerdotium, sed possessio prædiorum. Sub hac præstatione pecuniæ, opes tantùm, non honoris vel Ecclesiæ redimitur sacramentum. Venalia siquidem sunt, sicut ajunt, unde sunt divites; gratis accipiunt, unde fieri debeant Sacerdotes.* Baron. anno 1065. num. 37. 42.

Contra regerit Petrus, cùm à terreno Principe, non terrenæ vexillum potestatis accipiatur, sed Pastorale pedum, spiritalis authoritatis insigne, simoniacam eam esse emptionem; Principe pecuniam accipiente, & spiritalem conferente dignitatem. *Si sæcularis ille Princeps accepta vel promissa pecunia, Pastoralem tibi tradidit baculum, qua fronte poteris Episcopalis ordinis excusare commercium? Enimvero nisi per hanc investituram ille secuturi sacerdotii tibi priùs imprimeret titulum, futurus ordinator nequaquam per manus impositionem sacerdotii tibi traderet sacramentum. Per hoc enim quod venaliter accepisti, consequenter ad sacerdotium promoveris.* Consentiebant & ipsa Principis Prælatum investientis verba, cùm pedum in manus daret: nec enim à se prædia, sed Ecclesiam accipi jubebat. *Adhuc autem ad investituram, & à te quod non Ecclesiam, sed Ecclesiæ prædia te accepisse gloriaris, inquiro: Sane cum baculum ille tuis manibus tradidit, dixitne, Accipe terras atque divitias illius Ecclesiæ? an potius, quod certum est, Accipe Ecclesiam?*

III. Quòd nugatoria hæc distinctiuncula freti nonnulli confidant vendi similiter, emique potuisse sacram Cardinalium dignitatem, quasi non Ordo, sed temporale decus & ornamentum expetatur, & numerata pecunia comparetur: id verò non immèritò obstupescit Cardinalis Baronius. Et hìc enim paria sunt rationum à Petro Damiani depromptarum momenta. Est enim Cardinalatus sacra & Ecclesiastica dignitas, Ordini sacro illigata, Diaconatui, Presbyteratui & Episcopatui. Ejusmodi sunt enim Tituli omnes Cardinalium; unde & Ordines & Beneficia certissimè sunt. Quin & Curata & Beneficia sunt. Si non statim autem atque sacrato purpuratorum Principum Collegio adscripti sunt, Ordinibus suo Titulo innexis initiantur: perinde est, ac si Parochiali Ecclesia, vel Archidiaconatu, vel Archipresbyteratu donati, ad Ordines harum dignitatum proprios tardiùs accederent. Beneficium ipsum sua semper nativa gaudet prærogativa; sacrum, spiritale, inæstimabile donum est. Ibid. n. 50.

His adde Cardinales primigenio suo ex instituto Pontifici summo à consiliis esse, esse & Pontificum electores, hoc est, Canonicos esse Romanæ Ecclesiæ Cleri peculiaris. Ex quo id efficitur, ut sepositâ etiam Ordinis sacri contemplatione, Cardinalatus inter Beneficia numerari debeant, non secus ac cæterarum omnium Ecclesiarum Canonicatus. Et illud quoque animo recolendum est, quod alibi fusiùs explanavimus, eosdem fuisse per sex aut septem priora Ecclesiæ sæcula & Episcopalis Ecclesiæ Canonicos,

cos,

cos, & Parochos Eccleſiarum Civitatis. Nec magnoperè laborandum hìc nobis eſt, ex Parochis Canonici, an ex Canonicis Parochi evaſerint. Abundè eſt nobis, ut iidem utrumque & nomen impleverint, & officium. Quæ fuit olim omnium Eccleſiarum, ea eſt etiamnum Eccleſiæ Romanæ diſciplina. Sunt etiamnum qui Cardinales dicuntur, & Antiſtitis Romani Canonici, & Parochi Eccleſiarum Urbis. Duplici ergo ſimonia illàqueabitur, qui Cardinalatum pretio paraverit: quem hinc liquet inter Eccleſiaſtica Beneficia minimè omnium emi poſſe. His adjice ſummam quandam authoritatem Cardinalatui adhæreſcentem in omnibus, in maximis potiſſimùm Eccleſiæ negotiis, maximè verò in electione Pontificis, quæ poteſtas utique ſpiritalis eſt, nec pretio ullo corruptibili æſtimanda.

IV. Ad Alexandrum II. reflectendus eſt ſermo, ad quem Petrus Damiani illas dabat litteras pulcherrimas, ex quibus pauca aliqua jam delibavimus. Ad alios inde Pontifices, & eorundem temporum Concilia delabemur, ab iiſque eas hauriemus Beneficiorum leges, quæ æquè prohibeant, & ipſa, & cum ipſis Cardinalatum diſtrahi. Gratiani Decreto intexta eſt Alexandri II. Epiſtola ad Clerum Lucenſem, qua reſtituto in integrum Chalcedonenſi Canone, dignitatum prorſus omnium Eccleſiaſticarum venalitas profligatur. Verba ipſa prolata ſunt Capite ſuperiori. Canone quoque Chalcedonenſi diſtrahi vetantur Dignitates & Officia, quibus non tanta utique cognatio eſt cum ſacris Ordinibus, quanta Cardinalatui. Addit & Decretum Gratianus Gregorii VII. in Synodo Romana, quo vetantur Epiſcopi Præbendas, Archidiaconatus, Præpoſituras divendere, & quæcumque tandem Eccleſiaſtica Officia: *Vel aliqua Eccleſiaſtica Officia*. Cùm enim execrandæ ſimoniæ ſit Epiſcopatum vendi, ſimiliter æſtimandum de cæteris Beneficiis, quæ veluti membra & portiones quædam ſunt Epiſcopatus. *Dignum eſt enim, ut ſicut gratis Epiſcopatum accepit, ita membra ejuſdem Epiſcopatus gratis diſtribuat*. Ecquis dubitare poſſit, quin Cardinalium, Officialium, & alia ejuſmodi officia, de quibus homines malè feriati controverſiam facere voluerunt, Officia ſint Eccleſiaſtica, & rivuli quidam Epiſcopalis authoritatis, ac juriſdictionis?

1. q. 3. c. 9. 34.

V. Additur & à Gratiano Canon Concilii Claromontani, cui præerat Urbanus II. quo prohibetur Epiſcopis, ne cenſum exigant è Monaſteriis, quoties novo Parocho commendatur Eccleſia, quam à laicis permittente Epiſcopo redemerant. Cùm Parochiæ enim complurimæ à laicis uſurpatæ & inſeſſæ fuiſſent, jam inde à temporibus Caroli Magni, multò plures autem corruente ejus proſapia: Hugo Capetius caput & princeps tertiæ Regum Gallorum Dynaſtiæ, tot jam ſæculis, tantoque cum ſplendore, nec impari fœlicitate regnantis, exemplo ſuo præluxit aliis, Abbatias, quaſi hæreditario jure ad ſe tranſmiſſas abdicavit, Nobiles omnes ad ſui imitationem pellexit. Accenſi ſunt & laicorum non pauci, ut & Eccleſias à ſe invaſas dimitterent, ſed & aliquid ſibi pecuniæ refundi volebant, Eccleſiaſque Abbatibus Monachiſque geſtiebant reddere, non Parochis, non Epiſcopis. Concilia ſæculi XI. complura eam ſive venditionem Parochialium Eccleſiarum, ſive emptionem exploſere; & ne Abbates à Laicis Parochias acciperent vetuere, niſi interveniente Epiſcopi authoritate. Quod à laicis vendi fas non erat, nefas erat & à Monachis emi, niſi redimenda neceſſitas fuiſſet, & hinc triſtiſſima quædam Monaſteriis parata eſſet excuſatio. Eadem neceſſitate coarctati fuere Epiſcopi, ut aſſentirentur, cùm non aliter Laici Parochias reſtituerent. Sed cùm Monachis Laiciſque tam clementes ſe & benevolos præſtarent, ne ſuæ quidem rei incurioſi fuere. Penſioni ergo ſive cenſui eas illi Parochias ſubjecere, quoties & ab Abbate præſentandus, & ab Epiſcopo inſtituendus eſſet Parochus novus. *Redemptiones altarium* eæ penſiones vocabantur; quibus & mox invidia conflata eſt, quaſi vexationes potiùs dicendæ forent, & emptiones: unde & in Concilio Claromontano proſcriptæ ſunt, ſimoniæ veluti ſimulatæ nomine. At annuo de cenſu, quem hæ Parochiæ Epiſcopis ſolvebant, nihil ejus Concilii decretis detractum eſt, quòd eo jure utantur complures Epiſcopi jam olim in omnes ſuæ ſinguli Diœceſeos Parochias, de quo inferiùs ſuo loco verba faciemus. *Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt*. Idem prorſus conſtitutum fuit in Concilio Nemauſenſi, anno 1096. Ibid. c. 8.

Additur & Urbani II. Epiſtola à Gratiano, adversùs eandem ludificationem, temporalia Eccleſiæ bona ſola emi, eoque procul eſſe amandandam ſimoniæ calumniam. At contra Urbanus inſtabat, Nec Simonem ergo ipſum ab Apoſtolo Petro ſimoniacum habendum, aut rejiciendum fuiſſe, cùm tam excors non eſſet, ut ipſummet Spiritum ſanctum, & venalem, & emptum ſperaret; ſed temporalem tantummodo ambiret gloriam, & patrandorum miraculorum vim, & opum ex ea oſtentatione colligendarum. A Paſchali I. ſcitiſſimè olim pronunciatum eſſe, ſpiritalia tum vænire, cùm temporalia eis affixa væneunt. Denique cùm Chalcedonenſes Patres ſimoniacis accenſent eos, qui Oeconomorum, & Defenſorum Eccleſiæ officia licitantur, ſatis ſuperque prodidere, emi non poſſe Eccleſiæ temporalia, quin & ſpiritalia emantur illis implicata. *Cur Synodus Chalcedonenſis Procuratorem, vel Defenſorem Eccleſiæ, vel quemquam Regulæ ſubjectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quod eoſdem ſimoniacos judicet?*

VI. Damnavit & Paſchalis II. Pontifex Epiſcoporum exactiones in inſtituendis Parochis, ſi quos eis Abbates præſentarent. Concilium Pictavienſe anni 1100. cui præerant ejus Legati, vetuit ne Abbatiæ & Capitula à Laicis Eccleſias emerent Parochiales. *Ut neque Clerici vel Monachi per pecuniam Altaria vel decimas à Laicis, vel quibuslibet perſonis ſibi acquirant*. Prohibitum eſt in hoc quoque Concilio, non tantùm vendi Præbendas, ſed & à Canonicis novis epulas exigi. *Ut Præbenda non vendatur, vel ematur: neque paſtus inde exigatur, ſub excommunicatione interdicimus*. Vendi Præbendas, tantò excuſatius videri potuiſſet, quòd nulla eis immineret animarum cura; quòd non longè repeti poſſent exempla laicorum Præbendis quibuſdam donatorum, ſive laicorum in Canonicorum albo deſcriptorum. Nec tamen Conciliis approbari ullis potuit, ut ejuſmodi Beneficia pretio diſtrahi ſinerentur; propterea quòd in quamcumque illa partem trahantur, non poſſint non ea eſſe quædam Sacerdotii ornamenta, & jura illi indivulsè cohærentia. Acerbiſſimas Alexander III. ad Archidiaconum Pariſienſem litteras dedit, cùm reſciſſet aureos centum ſolidos ab eo exigi ad inſtallationem Abbatis ſancti Victoris: cùm tam liberam neceſſe ſit eſſe & gratuitam inſtallationem, quàm electionem ipſam. *Quia inthronizatio Abbatis, vel alicujus Eccleſiaſtici viri, libera & gratuita eſſe debet, ſicut & electio*. Nec in dubium vocari poſſet, quin ſimoniaca eſſet ea exactio. *Cùm id ad ſimoniacam pravitatem non ſit dubium pertinere*. In Concilio verò Cap. 9. 7. Append. 2. Epiſt. 20.

Turo-

Turonenſi, anno 1163. eodem Præſide Pontifice, prohibitum eſt ſub annuo cenſu Parochias conferri; *Ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad Eccleſiarum regimen ne conſtituantur, quia dum Sacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, &c.* Vetitum etiam ibidem eſt Prioratus & Capellas pretio diſtrahi, ſive Regularia eſſent ea Beneficia, ſive ſæcularia. *Ne Prioratus aut Capellaniæ quælibet Monachorum aut Clericorum annua diſtractione vendantur; neque ab eo cui regimen ipſarum committitur, pro earum commiſſione pretium aliquod exigatur. Hoc ſimoniacum eſſe, &c.*

Can. 5. 6.

VII. Aſperget aliquid lucis his Canonibus Concilium Oxfordienſe anni 1222. denudatis fraudibus quibus nitebantur lucelli aliquid exprimere ex Inſtitutionibus & Inſtallationibus novi cujuslibet Beneficii. Prohibetur autem eo Concilio, ne Epiſcopi in conferendis Canonicatibus, vel Eccleſiis Parochialibus, fructus ſibi vendicent necdum demeſſos, neve quid exigant ex inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem horum Beneficiorum; denique ne vel Archidiaconos ſinant, vel quoſcumque Miniſtros ſuos ejuſmodi quidquam exigere. *Statuimus ne Prælatus aliquis cum Eccleſiam contulerit aut Præbendam, fructus ejuſdem Eccleſiæ ſive Præbendæ nondum collectos ſibi præſumat aliquatenus uſurpare, vel pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda, aliquid audeat extorquere; nec ab Officiariis ſuis, Archidiaconis, vel Decanis ſuſtineat extorqueri.* Proximo ſubinde Canone proditur, cavillationes & fugas affectari ſolitas, ne ſtatim inſtituerentur, quos Patroni præſentaſſent, quo vacantis interim Beneficii fructus ad Epiſcopum, vel Archidiaconum redirent. Bimeſtri ergo ſpatio jubet Concilium dignos inſtitui ab Epiſcopo: qui ſi moroſiùs procraſtinet, fructus interim Beneficii ad Beneficiarios refundi debere, tametſi jam eis manus injeciſſent Epiſcopi. *Epiſcopus præſentatum, dum idoneus ſit, nequaquam admittere differat ultra duos menſes; alioquin quidquid ex eadem Eccleſia poſt factam præſentationem fuerit fortè perceptum, illi cum inſtitutus fuerit, reſtituatur; quatenus fructus illi ad Epiſcopum pervenerint.* Eadem lege tenentur Archidiaconi, intra duos menſes inſtituendi Beneficiarios, vel Superiori juſtas allegandi cauſas, cur diſtulerint.

Can. 3. 4.

VIII. Venio ad corpus ipſum juris Canonici, & ad Gregorianas Decretales, ubi Alexander III. Provinciæ Cantuarienſi inolitam concerpit pravitatem; Parochis nimirum mortali hoc ſtudio defunctis, competitores advolabant complures, certatimque penſiones majuſculas offerebant. *Decedentibus Eccleſiarum perſonis paciſcuntur ex ipſis Eccleſiis majores ſolito ſolvere penſiones, ut facilius poſſint eaſdem Eccleſias adipiſci.* Ab eodem Pontifice damnata eſt Monachorum & Clerici conventio, qua Clericus jus ſibi partum in aliquod Beneficium ejurabat, viciſſim autem à Cœnobio ad expenſas litis ſarciendas tres argenti marcas capiebat. *Convenerunt quod Petro pro expenſis quas fecerat, tres marchæ argenti ſolverentur, & idem liti cederet, & Monachorum infeſtatione ceſſaret.* Negavit Pontifex ei ſe pactioni aſſenſurum, quam juri adverſam exiſtimaret: *Eo quod videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere.* Nec eo tantùm loco ab eo Pontifice damnatæ ſunt tranſactiones ſuper Beneficiis; quamquam gratis & amicè, ut inter ſe partes conveniant & concordent, in optatis habuerit. *Tranſigi ſuper re ſacra & litigioſa non poteſt. Etenim res ſacræ ut poſſideantur aliquo dato, vel retento, ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſimoniæ. Alias ſi gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componant, ſacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.*

Extra. De Pactis c. 6. 4.

Extra. De tranſact. c. 4. §. 6.

A Gregorio IX. inuſta eſt conſuetudo Capituli, ubi tamdiu novi Canonici danda ſibi præbenda fraudabantur, donec opimo convivio Canonicos omnes excepiſſent. *Cùm ſit receptus in Canonicum & fratrem, Canonici partem proventuum ac Præbendam ſibi aſſignare recuſant, quandam conſuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant à Canonico recepto de novo.*

Extra. De Simoniæ c. 44

IX. Innocentii III. Decretales duas à propoſito noſtro nec prorſus alienas, & maximi alioqui prorſus momenti, non me contineo, quin hìc interſeram. Declarat Pontifex, ſi quis Monaſticam ſit profeſſus vitam, ſpe aut promiſſione adipiſcendæ Abbatiæ, Abbatem eligi non poſſe; ſi electus ſit, reſcindendam electionem. *Cùm nullus ſpem vel promiſſionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipſo factam curavimus irritare.* Cùm rurſus Cœnobium quoddam hoſtibus undique vallaretur, nec in ſuo gremio haberet, qui neceſſariam tunc tuitionem poſſet impendere: rogatus ex vicina regione Nobilis quidam à Monachis, unum ut ex liberis daret, invitaretque ad profitendum in Monaſterio, nulla tamen certa ſpe facta ejus in Abbatem eligendi: paruit Nobilis, ejuſque filius emiſſa profeſſione Abbas electus eſt, & à Legato Pontificis confirmatus. Infirmata eſt tamen electio ab Innocentio, quòd ad magiſterium eſſet electus, qui necdum ſatis idoneum tyrocinium poſuiſſet: *Quod talis non poſſit eligi in Abbatem, maximè pro eo quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe Magiſter.* Illum tamen denuò eligi conceſſit, ſi quando. Regularis & Monaſticæ diſciplinæ peritior factus, fidem facere poſſet nulla ſe ambitioſa Prælaturæ ſpe ad profeſſionem illectum fuiſſe: *Quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus*; atque præterea conſtaret, vel urgente neceſſitate, vel evidenti utilitate eligi eum debuiſſe, ne Cœnobium ab adverſariis labefactaretur. *Si urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius Monaſterii poſtulavit.* Perſimile Decretum tribuit Gratianus Alexandro II. *Nullus habitum Monachi ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat.* In Concilio Toloſano anno 1056. idem ſtatutum fuerat, ambitioſulum hujuſmodi Monachum, Monachum ſemper fore, numquam Abbatem. *Statuit ſancta Synodus, ut ſi quis Clericorum adipiſcendæ Abbatiæ cauſa Monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem Monachus permaneat, ſed ad ipſum honorem ad quem aſpirabat, nullatenus accedat. Quod ſi præſumpſerit, excommunicetur.* Concilium Romanum centum tredecim Epiſcoporum ſub Nicolao II. anno 1059. idem conſtituit: *Ut nullus Monachus habitum ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat.* Ad hos Canones, & ad hæc Concilia intuebatur Innocentius III. cùm ſuprapoſita ederet Decreta. Porro idem auguratur Fagnanus de Clericis, qui non alio conſilio aut fine Ordines ſuſcipiunt, quàm ut ad Beneficia gradum ſibi faciant; nimirum fœdiſſima ſimonia eorum ſaltem mentem inquinari, non quò Beneficia abdicare cogendi ſint, ſed ut tantum flagitium pari luant pœnitentia. *Sic videmus è converſo Clericum ſæcularem, qui Ordines ſuſcipit, ut Beneficium conſequatur, ſimoniam committere ſaltem mentalem; quæ non obligat ad Beneficii dimiſſionem, ſed tantummodo ad ſatisfaciendum Deo per pœnitentiam, niſi pactum præceſſerit.*

16. q. 7. c. 28.

Can. 5.

In L. 1. Part. 2. pag. 88.

Nulla in his Canonibus vel exemplis conflictatio extimeſcenda eſt, uti nec inter leges juris canonici novi, quibus jubentur Laici vel Clerici, Prioratu vel Abbatia Regulari donati, intra certum tempus profiteri. Cenſuræ & pœnis Decretorum ſuprà laudatorum obnoxii indubitatiſſimè

ſimè ſunt, ſive Priores, ſive Abbates, qui una maximè ſpe Prioratus, vel Abbatiæ Regularis, ad Profeſſionem Monaſticam animum adjecerunt. Et quamquam canonicæ hæ Regulæ conticuiſſent, lex ipſa æterna, internaque, exertiſſimè vociferaretur, nullam ad Chriſtianæ vitæ vocationem amplexandam, nedum ad Monaſticam, duces & auſpices eſſe poſſe ſive opum, ſive honorum dignitatumque cupiditates. Sed ſuprà relatis exemplis liquet, poſſe Laicum quandoque divina voluntate vocari ad Prioratus vel Abbatiæ regimen, ad ipſius compendium Prioratus vel Abbatiæ; & Profeſſionem tum factam gratiſſimam Deo fore, cùm nihil opum, nihil bonorum oculis obverſetur, ſed una ſeſe totum Deo impendendi voluntas, unus macerationum Monaſticarum amor, & indefeſſæ vigilantiæ in Prælatura defungenda.

X. Redeo ad Concilia. Palentinum primò occurrit in Hiſpania anno 1322. ubi damnata eſt Collegiorum quorundam Eccleſiaſticorum profana cupiditas, ubi novi Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi non antè ſacris veſtibus ad ſui Ordinis functiones uti ſinebantur, aut ad diſtributiones & reditus annuos admittebantur, quàm vel convivia ipſis lautiora, vel pecuniæ extunderen-
Can. 19. tur: *Per unum aut plures dies prandia & convivia ſumptuoſa, vel certam pecuniæ quantitatem.* Proſcriptæ ſunt à Concilio omnes id genus exactiones: *Eis ad celebrandum miniſtrent Eccleſiæ paramenta; eiſdem etiam ſecundùm quod Ordo ipſorum exegerit, portionem integraliter conferant & aſſignent.* Facilè conjicimus non alios his Capitulis fuiſſe reditus, quàm diſtributiones, quæ pro Ordinum gradibus non una omnes menſura diſpenſarentur. Damnantur & in hoc Concilio Epiſcopi, qui in conferendis Beneficiis, vel fructuum partem aliquam, vel certam pecuniam
Seſſ. 21. exigebant. *Occaſione collationis factæ fructus eorundem Beneficiorum, aut aliquam ipſorum partem, ſeu ſummam aliquam pecuniæ exigere præſumunt.*

In Concilio Baſileenſi anno 1435. vetitum eſt quidquam exigi pro Præſentatione, Proviſione, Collatione, Inſtallatione, ſive Inveſtitura cujuſcumque Beneficii; quæ demum cumque inanes prætexerentur cauſæ. Itaque Annatæ, Deportus, & id genus alia jura omnibus hoc Decreto ab Eccleſiis expuncta ſunt, canonicis pœnis in ſimoniacos intentatis. *Statuit hæc ſancta Synodus, quod tam in Curia Romana, quàm alibi pro confirmatione electionum, collatione, electione, præſentatione etiam à laicis facienda, inſtitutione, inſtallatione, inveſtitura, de Eccleſiis etiam Cathedralibus, Monaſteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiiſque Eccleſiaſticis quibuſcumque, necnon Ordinibus ſacris, & benedictione, ac pallio, de cætero nihil penitus ante vel poſt exigatur, ratione Bullæ, litterarum, ſigilli, Annatarum, primorum fructuum, deportuum, &c.*

Synodus Friſingenſis anno 1440. hoc Baſileenſe Decretum amplexata eſt, ſed optatum ſibi eſſe teſtata eſt, ut à Concilio declararetur, non damnari à ſe uſum nonnullis in Eccleſiis receptiſſimum, ut aliquid à novis exprimatur Beneficiariis, non ad privatos derivandum, ſed ad Fabricam, vel
Cap. 25. ad ornamenta & veſtes ſacras Eccleſiarum. *Dignetur ſacrum Concilium declarare, quòd non intendit per hoc decretum prohibere, quin licitè exigatur & ſolvatur, ſi quid tempore receptionis beneficiati ſolitum ſit ſolvi fabricæ, vel pro ornamentis Eccleſiæ, vel ſimili caſu, ad uſum tamen divini cultus, & non ad privatum commodum perſonarum convertendum.* Quo ipſo propè tempore Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus illud ipſum admiſit Baſileenſe Decretum, ſed iis limitibus circumſcriptum, de quibus ſuo alibi loco.

XI. Concilium Senonenſe anno 1528. uſum exploſit abſurdiſſimum, cujus nequedum ulla potuimus obſervare impreſſa veſtigia. Novi Canonici jura quædam ſolvere cogebantur; nec pro ſe ipſis modò, ſed & pro prædeceſſoribus ſuis, qui eadem non ſolviſſent, quamquam non ab his ad id Beneficium aſciti eſſent. *Irrationabilem illam* Can. 2. *conſuetudinem judicantes, qua ad unam Præbendam receptus, ſuorum in dicta Præbenda prædeceſſorum non receptorum, à quibus jus non habet, ſed ab inſtituente, vel à conferente, plures receptiones ſolvere compellatur.* Legitima erant ſanè ea jura, cùm una eſſet expoſtulandi cauſa, quòd quis pro prædeceſſoribus ſuis ſolvere cogeretur. Non inſulsè præſumitur ejuſdem generis jura fuiſſe, atque pro fabrica, vel ſacris Eccleſiæ ornamentis. Id quoque in hoc Concilio ſtatutum eſt, ut Canonici Præbendæ ſuæ reditibus fruerentur, adeoque & diſtributionibus, cùm primùm eſſent admiſſi: niſi certiſſimis legibus fundationis, fructus ad certum tempus addicti eſſent aliis Eccleſiis, vel ad pios uſus: *Niſi ex fundatione eorum* Can. 21. *locorum ſpeciali & legitima, ſufficienter probata, prædicti groſſi fructus pro certo tempore aliis Eccleſiis aut piis uſibus expreſsè pertineant & deputentur.* Quod ad illas verò attinet Eccleſias, ubi fructibus ſuis Canonici aliquamdiu fraudantur, diſtribuendis interim inter cæteros Canonicos: inſolentiſſima erat ea perverſitas, in quam non potuere non exardeſcere hujus Concilii Patres. *Damnabilem illam conſuetudinem judicantes, qua in certis Eccleſiis prædicti fructus ad certum tempus in utilitatem cerdunt jam receptorum; ſive qua cavetur, ut ad certum tempus ſint de novo recepti expectantes: veram corruptelam & notorium abuſum tales & ſimiles declarantes, per hoc præſens noſtrum ſtatutum.*

In Concilio Colonienſi anno 1536. toleratum fuiſſe videtur, ut Archidiaconi, vel eorum Offi- Part. 1.
ciales aliquid exigerent ex inveſtitura, ſive inſti- Can. 13.
tutione Beneficiariorum, dum teneatur modus, nec quæſtuoſæ quærantur dilationes. *Quoniam ad nos perlatum eſt, nonnullos Officiales Archidiaconorum noſtrorum inveſtituræ nomine plus æquo interdum petere, quoſdam etiam inſtitutionem ipſam negare vel differre, &c.* Nec potuere hujus Pa- Part. 3.
tres Concilii non ſtomachari in Capitula quæ- Can. 19. 20.
dam, & in eorum præpoſtera ſtatuta, charitati & juſtitiæ ipſi inimica, avaritiæ & inæqualitati illi accommodata, ex qua tot ſcaturiunt diſcordiæ. Et quantumvis pleniſſima diſcriminis ſint hæc ſtatuta, in ea tamen juramento adiguntur, quicumque alleguntur Capitulo. Cui huic Concilio præerat Archiepiſcopus, ſpopondit ſe in viſitandis Eccleſiis ſtatuta hæc omnia ad examen vocaturum, & ea expuncturum, quæ adverſaria eſſent puritati, charitati & ſanctitudini legum Eccleſiaſticarum, prohibitis interim his juramentis, ut quæ tam exitio eſſet jurantibus, quàm exigentibus. *Inter hæc ſtatuta reperies quamplurima, quæ quæſtum magis quàm pietatem reſpiant, & ad inæqualitatem potius quàm æqualitatem faciant: unde diſcordia inter fratres, uti ſolet, frequenter oritur, &c. Operæ pretium nobis videtur hujuſcemodi ſtatutorum volumina inter viſitandum excutere.* Id quoque ſe expenſurum ſpopondit Archiepiſcopus, an minuendi eſſent *anni expectantiæ*, & an expeditius etiam foret, juniores Clericos ablegari ad Univerſitates, ut ſacris litteris operam darent, atque interim gauderent fructibus Præbendarum ſuarum, non diſtributionibus; iniquum enim eſſe, ut qui ſeriò ſtudiis litterarum incumbunt, ut paratiores poſtea accedant ad ſacra miniſteria; & qui teſtimoniis Profeſſorum ſuorum muniti redeunt, fructibus interim Præbendarum ſuarum fraudentur. *Indignum* Ibid. c. 21.
ergo ſtudio tam frugifero intentos, ac in vinea 22. 23.
Domini operantes, diurno denario fraudari, modò

tamen

tamen teſtimonium exhibeant Magiſtrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint ſtudiis. Eſſe verò iniquiſſimum à Canonico quovis exigi jura, quæ ab aliquo prædeceſſorum ſuorum perſoluta non eſſent; ea jura in dies exaggerari, ut in Capitulis quibuſdam factitabatur, etſi id quidem vetarent ſacræ Canonum Conſtitutiones: *Pecuniaria onera, quibus recens recepti contra ſacrorum Canonum receptionem gravantur.* Poſtremò denique eſſe quidem neceſſarias in ſarta tecta Templorum expenſas; ſed æquius forſan ac decentius fore, ex communibus Capituli reditibus eas fieri, quàm privatorum Canonicorum diſpendio. *Quod ſi fabrica aut alia neceſſitas Eccleſiæ immineat, ſatius eſt, ut quod in communem vertetur utilitatem, ex communibus reditibus deſumatur, quàm ut quis privatim gravetur.*

XII. Majori & pondere authoritatis & zelo Concilii Tridentini Patres in hanc eandem corruptelam detonuerunt. Conſuetudines quippe exploſere omnes, quidvis exigendi à Canonicis novis, vel Beneficiariis quibuſvis, quod in aliorum cederet utilitatem, non Eccleſiæ ipſius; Epiſcopis omnibus id oneris impoſuere, ut ejuſmodi ſtatuta examinarent: ſi qua avaritiam & cupiditatem redolerent, ea abrogarent: laudabiles confirmarent conſuetudines, reliquarum illaudabilium etiam Apoſtolicas confirmationes ſubreptitias declararent, eoque uterentur delegata Sedis Apoſtolicæ authoritate. *In pluribus Eccleſiis, tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & Parochialibus, ex earum Conſtitutionibus, aut ex prava conſuetudine, obſervari intelligitur, ut in inſtitutione, collatione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, vel Præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones compenſationeſve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur. Hæc cùm ſancta Synodus deteſtetur, mandat Epiſcopis, ut quæcumque hujuſmodi in uſus pios non convertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant: ipſique diligenter de eorum Conſtitutionibus ſive conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant: & illis tantùm quas ut laudabiles probaverint exceptis, reliquas ut pravas & ſcandalo-ſas rejiciant & aboleant.* Sess. 24. c. 14.

Eſt profectò quod miremur, Decretum, tanta & ſapientia libratum & æquitate, & tam finitimum antiquiſſimis ſanctiſſimiſque Eccleſiæ legibus, à Cardinali Lotharingo, & ab ejus Remenſi, Concilio admitti non potuiſſe, anno 1564. niſi limitibus quibuſdam coarctatum. In ea enim Epiſcoporum Synodo conteſtatus eſt Archiepiſcopus, Epiſcopos omnes Provinciæ Remenſis non ſatis idoneis inſtructos eſſe reditibus; ſi donis iis, ſive juribus exuerentur, quæ in collationibus & inſtitutionibus Beneficiorum uſu jam recepta erant, gravi eos inopia laboraturos: ſibi quidem alias abundè affluere copias, & reditus, ut facilè his exactionibus abſtinere poſſet. Cenſuerunt primùm Epiſcopi rem eam Epiſcoporum arbitrio permittendam; ſed pro Beneficiis ad ſe devolutis ex crimine hæreſeos vel ſimoniæ, videri ſibi quatuor nummos exigi poſſe. En ipſa Cardinalis Lotharingii verba de eo Tridentino Decreto: *Eſſe quidem Canones in Concilio Tridentino, quibus prohibetur ne aliquid accipiant, ſed tamen adhibendam eſſe aliquam moderationem.* Sed longè nunc quidem alia eſt Eccleſiæ illius diſciplina, ita ſanè accurata & caſtigata, ut ne dubitare quidem fas ſit, quin religioſiſſima Tridentini hujus Decreti ibi vigeat obſervantia.

XIII. Diverſiſſimam tenuit anno proximo rationem B. Carolus in Concilio ſuo I. Mediolanenſi. Adeo non arctare Decreta Concilii Tridentini voluit, ut & vigorem ulteriùs promoveret; non tantùm exigi quidquam vetuit, ſed ſpontanea etiam dona excuſſit; ne decerpi quidem paſſus eſt novo Beneficiario partem fructuum, etiam ad uſus pios. Et tamen non paulò opulentiores ſunt Epiſcopales Galliarum, quàm Italiæ Eccleſiæ. Sed fixum illud nobis certumque eſſe debet, pauciſſimos eſſe Epiſcopatus, quorum non ſatis uberes ſint proventus, ſi parcimonia, ſi frugalitas in proventibus numeretur: paucos, quorum etſi copioſiſſimi reditus pares ſint ſæcularis pompæ & luxus prodigalitati. *Interdicimus iis qui jus habent conferendi quæcumque Beneficia Eccleſiaſtica, ſeu eis providendi, aut ad ea eligendi, præſentandi, vel nominandi, & eorum miniſtris cujuſque generis, ne quidquam per quamvis cauſam ejus rei gratia ab aliquo ne ſponte quidem datum accipiant. Neve in eo Beneficio dando ulla fructuum pars ab Epiſcopis, & inferioribus contra ſacrorum Canonum inſtituta quavis etiam pietatis ſpecie reſervetur.* In hoc eodem Concilio, ad eliminandas à Beneficiorum litibus ſimoniacas pactiones, vetitum eſt pecunias dari ad redimendam vexationem, niſi antè adiretur & aſſentiretur Epiſcopus. Can. 11.

In Concilio II. Mediolanenſi anno 1569. abrogari placuit ſtatuta omnia, & conſuetudines etiam immemoriales Capitulorum quorundam, ubi juniores Canonici ne quotidianis quidem gaudebant diſtributionibus per priores ſex etiam menſes ſuos ſtrictiſſimæ reſidentiæ; ita ut debitam illis portionem cæteri inter ſe Canonici partirentur. *Sex menſibus qui Probationum nomine vocantur, choro inſervire antè debeat, quàm diſtributiones quaſcumque etiam quotidianas percipiat, aliiſque Canonicis accreſcat, &c.* Nec expuncta tamen eſt ab hoc Concilio earum Eccleſiarum conſuetudo, ubi reditus primi anni Beneficiorum ſeponuntur ad reparationes Eccleſiæ, ad uſum ſacrarii, vel ad pias aliquas erogationes. *Quibus in Eccleſiis ea vel conſtitutio vel conſuetudo eſt, ut Canonicus nuper creatus, quos fructus Præbendæ ſuæ primo anno percipiet, eos omnes, vel aliquam eorum partem fabricæ Eccleſiæ, aut ſacriſtiæ, altive pio loco ſolvat, in poſterum illa ita ſervetur, &c.* Tit. 3. n. 2. Ibid. n. 4.

Concilium V. Mediolanenſe anni 1579. Bullæ Pii V. obſequi voluit, unde & ſtatuta antiquavit omnia, quibus reditus priores unius anni, vel alterius, vel plurium, addicebantur menſæ Epiſcopali, vel Canonicorum, aut alterius loci, aut inter Canonicos diſtribuebantur. *Statuta abrogamus, quibus cautum eſt, Beneficiorum vacantium fructus vel diſtributiones etiam quotidianas, quæ inde primo vacationis anno, aut longiori, breviorive tempore obvenerint, menſæ Epiſcopali aut Canonicali, aliive loco omnes, vel partem aliquam obvenire attribuive, aut in communes uſus cedere, aut inter alios Canonicos miniſtroſve illius alteriuſve Eccleſiæ dividi. Hæc tamquam reſciſſa, penituſque ſublata Pii V. Pontificis ſanctione declaramus, nulla eſſe, nulliuſque planè roboris.* Mox ibidem vetantur Epiſcopi & Capitula hæc jura ſemel extincta transferre ad Fabricam vel Sacriſtiam Eccleſiæ, vel quoſcumque alios pios uſus. Can. 5.

XIV. Concilium Rotomagenſe anni 1581. ſimoniacos pronuntiavit Patronos, tum Clericos, tum laicos, qui quidvis exigerent ex præſentatione ad Beneficia. In Concilio Remenſi anno 1583. prohibiti ſunt Collatores exigere vel penſiones, vel obſequia, vel partem fructuum, vel Beneficia quævis, alia, ſibi, aliiſve ceſſura. *Si quis Beneficium propter obſequium, vel impenſæ ſervitutis mercedem conferat, vel de retinenda penſione ſibi, vel alteri paciſcatur, aut partem fructuum,* Tit. De Epiſ. c. 22. Tit. De ſi-mon. n. 7.

ctuum, vel aliud Beneficium in compensationem collationis etiam alteri conferendum exigat, vel aliam quamlibet pactionem à Sede Romana non approbatam fecerit, simoniacus esse censeatur. Damnatæ sunt hìc etiam exactiones usitatæ in admittendis Beneficiariis novis, exceptis tamen ut & in Tridentino Concilio laudabilibus consuetudinibus, hoc est, ubi quod exigitur, in pios expenditur usus. *Rerum exactio, quæ pro Canonicorum & aliorum Beneficiariorum ingressu in plerisque locis suspicione simoniæ, vel sordidæ avaritiæ non caret, fieri nullo modo permittatur; quamvis laudabiles consuetudines in Concilio Tridentino non damnatas approbemus, eorum quæ in pios usus conferri solent.*

In Concilio Bituricensi anno 1584. monentur Episcopi, ne quid deteri patiantur de fructibus Beneficiorum, dum ea conferuntur, vel confirmantur, vel possideri incipiunt, nisi si quid ad usus pios expendendum sit, ut ad cæteros Beneficiarios nihil inde derivetur. *Nullas fieri sinant proventuum deductiones, solutiones, promissiones, compensationes illicitas, nisi ubi laudabilis est consuetudo, ut in pios usus Ecclesiæ convertantur.* Tit. 13. c. 4.

Concilium Mexicanum anni 1585. Episcopos ipsos prohibuit quidquam accipere ex concessis Ordinibus, Beneficiis, Dispensationibus, cùm tantas Tridentinum Concilium pœnas interminatum sit, ut ab his Præsules deterrerentur. *Nihil quidquam pecuniæ ac pretii Episcopi accipiant, aut eorum Judices accipere permittant, pro collatione Ordinum, Beneficiorum, aut eorum institutione, aut pro litteris dimissoriis, nec pro dispensationibus, quæ eis committuntur, ut est à Concilio Tridentino sancitum, sub pœnis ab eo statutis.* L. 3. tit. 1. De Visit. n. 9.

In Concilio Avenionensi anno 1594. innovata prisca lege, ne quid à novis exigatur Beneficiariis præter laudabiles consuetudines ad sarta tecta, & ad vestimenta sacra Ecclesiæ; statutum est, ut ab Episcopo ad novum revocentur examen hæ consuetudines, & delegetur, qui sibi declaret, an expensa sint omnia ex Canonum & Pontificum placitis. *Qui aliquem deputabit, cui incumbet de acceptis ab admisso coram Episcopo rationem reddere, an juxta Concilii & Pontificum decreta expensa sint.* In Concilio Burdigalensi anni 1624. probatæ sunt etiam laudabiles consuetudines, dum earum usus is esset, qui suprapositis Decretis prælineatus est. Tit. 33. Cap. 9. n. 15.

XV. Ad hujus denique Capitis calcem, non intempestivè monebimus, ex Tridentini Concilii, & Conciliorum posteriorum Decretis id enitescere: Episcoporum jam muneris esse, ut à se longissimè amoliantur, non simoniam tantùm, sed & avaritiam; nec sordes has tantùm, sed & earum afflatum, ac suspiciones; tum ad stricti incudem examinis ut vocent statuta Capitulorum omnia, consuetudinesque Diœceseos totius, & omnes extirpent funditus, quæ laudabiles dici non possunt, cùm à privatis cupiditatibus non sunt prorsus alienæ. Ivo Episcopus Carnotensis, rescito infamatam apud Legatum Pontificis Episcopum Albanensem fuisse Ecclesiam suam, quasi ibi quàm in aliis Ecclesiis tutior & inulta latitaret simonia, eam calumniam paulò ardentiùs discussit, datis ad Legatum literis, quibus affirmabat, cùm primùm clavum Ecclesiæ suæ capessivisset, cura & industria qua potuit maxima enixum se, ut pestilentissimæ ejus stirpis fibras omnes persequeretur, & elideret; nec inutilem, abesset verbo invidia, se operam posuisse: consuetudines complures vitiosas suis jam exulare Ecclesiis, etsi in vicinis serpant adhuc; si quid adhuc à Decano, vel Cantore suo, Ministrisve emungeretur ex novis Canonicis, id totum fieri præter expressissima statuta sua, præter jussa sæpiùs inculcata, sed à nonnullis conculcari solita, qui contrarias prætexerent, sibique objectarent Curiæ Romanæ consuetudines, cujus Ministri multa exigunt jura ab Episcopis & Abbatibus post consecrationem, has nimirum causatis pias esse & spontaneas oblationes, eulogiasque religiosas; cùm alioqui & calami & chartæ expensas æquum sit rependi. *Si quæ autem adhuc sunt, quæ pro consuetudine antiqua publicè exigant Decanus & Cantor, & alii ministri ab his qui Canonici fiunt, me contradicente & persequente: Romanæ Ecclesiæ consuetudine se defendunt; in qua dicunt Cubicularios & ministros sacri Palatii multa exigere à consecratis Episcopis & Abbatibus, quæ oblationis & benedictionis nomine palliantur, cùm nec calamus, nec charta gratis, ut aiunt, habeatur: & hoc quasi lapide conterunt frontem meam, cùm non habeam quod respondeam, nisi Evangelicum illud, Quod dicunt servate & facite; sed si id faciunt, secundùm opera eorum nolite facere.* Baron. anno 1104. n. 9. 10.

Hac Baronius Prolata Ivonis Epistola, in eam ea commentatur, quæ non possint citra ingens piaculum prætermitti. Confitetur enim longè optatissimum esse, numquam ut Ecclesia Romana has inolescere consuetudines passa esset: quamquam enim honestus illis color illinatur, non omnia tamen expediunt, quæ licent; Apostolo certum fuisse, etsi licitis alioqui, nunquam tamen uti cibis, ex quibus parvuli offenderentur. Ad Ecclesiæ amplitudinem expeditissimum fuisse, resecari omnia, quæ infirmis offendiculo esse possent; nec apud eos obscurari & marcescere incorruptam Cleri integritatis famam, ministrorum cupiditatibus: hinc enim sive infirmos, sive maledicos insidiari, & occasiones captare obtrectandi miris alioqui & divinis prærogativis Ecclesiæ toto orbe omnium Principis. *Optaret quisque bonus, his caruisse semper Romanam Ecclesiam, quæ quantumlibet honestis titulis decorentur, tamen quia secundùm Apostolum, Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant, atque illud, Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum: expediret in omnibus quantum possibile esset consulere scandalo pusillorum, atque libera fronte dicere Episcopum, illud Apostoli, Bonum est mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet; quæ sæpè Ministrorum aviditate penes occasionem quærentes periclitatur: fitque ut domus illa quæ est repleta boni odoris unguento ex diversorum sancti Spiritus charismatum donis, ob hujusmodi muscas morientes, quæ perdunt odorem unguenti, malè malis oleat in ipsorum perditionem.* In his exactionibus censet Baronius esse aliquas, quas tametsi puras & licitas, conduceret tamen usu nunquam receptas fuisse, ad prævertendas offensiones infirmorum. 2. Non posse non in numerosissimam Ecclesiam Ministros irrepere aliquos, quorum aviditas pecuniæ ultra legum limites exiliat. 3. Qui conviciis non authores flagitii, sed ipsam proscindunt Ecclesiam, præpostero æquitatis zelo omnium maxima eos sese obligare iniquitate.

Refert idem alibi Baronius præeunte Rogerio ad annum 1190. quàm acerbè Angliæ Rex exprobrarit Cardinali Ostiensi, quòd argenti markas septingentas ex consecratione Episcopi Cenomanensis exegisset, quindecies centum ex Legatione Episcopi Elienſis, ingentem denique pecuniam ab Archiepiscopo Burdegalensi, quo ei adversùs criminationes Cleri tuitionem suam commodaret. His enarratis, existimat Baronius, si hæc ita sint, esse quòd ævo nostro gratulemur unde jam exulant simonicæ exactiones, vel ei suspicioni meritò obnoxiæ; supersunt autem eæ dumtaxat, quæ cum justæ, tum moderatissimæ sunt. *Quæ si vera sunt, erit profecto, ut laudanda* Num. 1.

danda sint tempora nostra, quibus quidquid simoniacum tantùm suspicione auditur, procul abjicitur, & aliæ exactiones aliqua justa causa prætensa sunt modestiores.

XVI. Non in eorum numero habendus est doctissimus hic, juxtaque piissimus sacrorum Annalium conditor, quibus videtur Romanus Pontifex nulla unquam simoniæ labe maculari posse. Ea de re alibi dixi. Hoc loco addam verba unius tantummodo Theologi, cujus & infucatæ in summos Pontifices religioni & observantiæ, & sincerioris Ecclesiæ disciplinæ amori accedere nihil posse videatur. Petrus is est Ecclesiæ Parisiensis Cantor, cujus hæc sunt verba, ubi non audet simoniæ infamiam illinere iis Beneficiorum permutationibus, quæ dispensante Alexandro III. Papa fuerant celebratæ. *Nolo tamen os meum in cœlum ponere, ut asseram hoc esse simoniacum; cùm summus Pontifex Alexander hujusmodi commutationem fieri ex dispensatione concesserit.* Quibus ille verbis satis innuit, quando purgat Pontifex simoniam exactionum, quæ aliàs simoniacæ existimarentur, id eo fieri, quòd sua dispensandi potestate utatur. Atqui jam satis superque explanavimus, quæ sint leges, quæ dotes germanæ dispensationis, ne in dissipationem desciscat. Cap. 41.

In historia à se elucubrata schismatis Avenionensis testatum facit Theodoricus de Niem, annos sese triginta in Romana Curia contrivisse, Urbano VI. & ejus post successoribus affixum. Excandescit autem ille vehementissimè in Bonifacium IX. Urbani VI. successorem, ob vulgatissimas tum Romæ & impunè grassantes Beneficiorum licitationes. Hunc primum tradit ille Pontificem dissimulandæ simoniæ ergo Annatas primùm exegisse. *Circa decimum annum sui regiminis, ut cautiùs ageret in hac parte, palliaretque simoniam quam exercuit, quodam necessitatis colore, primos fructus Ecclesiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium suæ Cameræ reservavit.* A veri orbita hìc deviare Theodoricum, & alibi jam patefecimus, & infra prolixiùs declarabitur. Multò æquiùs autem ille invehitur in Aulicos assentatores, qui tum jactabant, nihil unquam simoniacè à Papa committi posse. *Hæc eo tempore omni timore Dei & verecundia hominum postposita in tam frequenti erant usu, quod Curiales pro majori parte affirmabant talia licitè fieri: cùm Papa, ut dicebant, in talibus peccare non possit.* Si intra Annatas se cohibuisset ea doctrina, non temerè debuisset à Theodorico refelli, cùm Annatis jam locus esset in omnibus penè Ecclesiis, ad ipsarum utilitatem Ecclesiarum. At non iis se cancellis coerceri sinebant Scriptores illi, ut liquet ex Theodorici verbis sequentibus. His enim significatur, fuisse tum Theologos eruditione & pietate præstantissimos, qui incolumi & illibata sedis Apostolicæ & Pontificum reverentia profitebantur, tunc certissimè simoniacos fore summos Pontifices, si Beneficia & res sacras pretio distraherent: tantòque gravioris culpæ affines fore, quantò eorum supra reliquos Ecclesiæ Antistites præstantia, vitæ innocentiam, & regiminis integritatem desiderat luculentiorem: ne flagitiis, quibus pœnas arrogare debent, exemplo suo authoritatem concilient. *Multi periti in jure propter continuationes simoniæ in Romana Curia tempore dicti Bonifacii, publicè arguere atque tenere volebant, quod Papa simoniam committere non posset, etiam in Beneficiis, seu rebus Ecclesiasticis, intercedente pecuniario quæstu, seu pacto. Quod & mihi videbatur satis injustum; cùm saltem incivile sit, & contra bonos mores, si quod dignis gratis dari debet, ob vilem pecuniarium quæstum concedatur indignis: quodque Papa qui omnibus præest, à quo cæteri vivendi normam capere debent, sit tali crimine sordidatus, profectò cum alium punire non posset, in eo in quo ipse deliquit: quia, Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum, &c. Vivente eodem quidam integri Magistri in sacra Theologia, & alii in scientiis illuminati, dolentes ita communiter & apertè simoniam committi in Curia, determinarunt, licèt sub magno timore, quod Papa vendente Ecclesiastica Beneficia ex pacto intercedente, simoniacus esset; quia non foret constitutus, ut illa venderet, sed ut dignis gratuitò dispensaret.* In prof. L. 2. c. 7. L. 2. c. 9. L. 2. c. 32.

Ut in Annatis exagitandis à vero aberravit Theodoricus, ita hallucinari fortassis potuerit & in aliis capitibus, quibus immerentibus simoniam aspersérit, atque ita Bonifacii IX. Pontificatum ultra quàm fas erat depresserit. Potuit & tristitia temporum ei Pontifici aliquid extorquere, quod aliàs improbasset. Extra fines vagarer, si in hac quæstione longior essem. Paucis monebo, non abs re à me explosos esse hos Aulæ palpones, & indigitatos tum Theologos, tum Canonistas, qui illis adversati sint, integra & intacta summorum Pontificum jure merito summa reverentia. Hæc verò nos tantò liberiùs scripsimus, quantò jam diutiùs Pontifices ab hac labe procul sunt, & nunc Apostolico solio sessitantem suspicimus Pontificem, dignissimum ejus successorem, cujus primùm primus olim simoniæ parens ore fulminante damnatus est.

CAPUT LXII. P. 4. l. 3. c. 11.

De exactionibus pro sigillo, pro charta, pro Notariis, post annum Christi millesimum.

I. Connexio trium Quæstionum sequentium, totidem Capitibus extricandarum.

II. Vetiti Notarii tempore Gregorii Magni nequid acciperent. Officium Notarii tunc Minores inter Ordines numerabatur, & inter Beneficia, quorum ideo functionem decebat esse gratuitam.

III. Obtinuit ea prohibitio, etiam tunc cum Notarii in Officia mera rejecti sunt, etiam ex laicis cum cooptati sunt. Nequid pro sigillo, & pro litteris accipiatur.

IV. Sæculo decimo-quarto Conciliis quibusdam approbatum est, ut tenue quid exigeretur pro Notariis, Sigillo, Charta; cum alias interim quidquam exigi prohiberent.

V. De eodem rursus. Sejuncta ab Ordinibus quandoque fuit causa & ratio Beneficiorum; & pro Beneficiis accipi minus impatienter tulere.

VI. Serpebant latiùs exactiones, sed Concilia illis occurrere non destiterunt.

VII. Decreta Concilii Tridentini adversùs exactiones pro Episcopis, pro Notariis, pro Sigillo, pro Charta.

VIII. Statuta in eandem rem Conciliorum Coloniæ, Mediolani, Galliæ; de Notariis, de Cera, de Charta, de Ordinibus & Beneficiis.

IX. In eandem rem responsa Congregationis Concilii.

X. De exactione pro Pallio.

XI. Exemplum B. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis.

I. REstant extricandæ & paulò copiosiùs edisserendæ quæstiones paucæ, Capiti superiori ferè implicatæ, & ibi jam delibatæ. Prima earum spectat ad Notarios, aliosque Ministros inferiores, ad Sigillum & Chartam. Altera in simonia versatur obsequiorum & precum. Tertia singulariter spectat ad Canonicos, & Beneficiarios alios, qui paternis suis hæreditatibus Canonicatum, aliave erigunt & dotant Beneficia, ut iis ipsimet mox

inveſtiantur. In his tribus verſabuntur ſequentia hæc Capita tria.

II. Refertur à Gratiano decretum Gregorii Magni, qui vetabat in Ordinationibus, ſive à Notariis, ſive ab aliis inferioribus Miniſtris, nihilo plus quàm ab ipſis Epiſcopis quidquam exigi, *Sicut Epiſcopum non decet manum quam imponit vendere: ita Miniſter vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam vel calamum venumdare.* Addit autem Pontifex, ſi poſt acceptum pallium, poſt litteras ſuſceptas, ultro quis velit aliquid offerre, voluntariam eam ſuſcipi poſſe oblationem. *Is autem qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo cauſa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus. Quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione proceſſit.* Intextum eſt & Gregorianis novi juris Decretalibus hoc Decretum, cui & hæc attexuntur, *Pro ordinatione igitur, vel uſu pallii, ſeu chartis atque paſtellis, eum qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.* Ex his ergo elucet nil dari poſſe pro Ordinibus, pro Pallio, pro Chartis, pro Convivio.

Minimè mirum eſt à Gregorio Magno prohibitum eſſe nequid exigerent Notarii. Erat enim tunc temporis Notariorum Ordo Minorum unus Ordinum, adeoque &. ſuo inter Beneficia loco numerabatur. Tam Beneficiarii tunc erant, fuerantque Notarii, quàm Lectores. Omnibus peræquè ſuppeditabat Eccleſia, quo veſci, quo indui poſſent, ut Ordinum ſuorum & munerum functiones gratis obirent, utque ne lucelli quidem cogitatio eorum animos ſubiret. Perſpicuè Gregorius Notarios in Miniſtrorum Eccleſiæ claſſes conjiciebat cum Epiſcopis & Diaconis. *Sicut non debet Epiſcopus, ita nec Miniſter, vel Notarius.* Qui Miniſter hìc dicitur, Diaconus eſt, cujus eſt Evangelium decantare inter ſolemnia Miſſarum Ordinationis. Id manifeſtum eſt ex poſterioribus verbis ejuſdem Decreti: *Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus Epiſtolam Notarius ſcribit.* Eam ſimillimum veri eſt cauſam fuiſſe juſtiſſimam, ne ſinerentur Notarii quidquam exigere. Magis certè mirum id etiam à Gregorio IX. prohiberi in Decretalium libris ad eo promulgatis, cùm ejus ævo jam Notarii, nec Ordine, nec Beneficio gauderent ampliùs ullo.

III. Nec à vero recedit, inter Epiſcopi Miniſtros hoc poſteriori ævo eos collocari ſolitos, & perſuaſiſſimum fuiſſe, jam Epiſcopi cujuſque eſſe, ſuos ipſe ut Miniſtros ſuo ſumptu ſuſtentet, & juſta donet mercede: Epiſcopalis enim Eccleſiæ proventus abundare ſatis ſuperque, ad omnes Epiſcopi & Miniſtrorum ejus, etiam ad quaslibet cujuſque functionum expenſas. Erat & id Epiſcopalis Officii, ut gratis ſuppeditaret oleum ſacrum, Chriſma, Ceram, Sigillum, litteras dimiſſorias, teſtimoniales, & alias. In Concilio Pariſienſi anno 1212. vetiti ſunt Epiſcopi, pro ſigillo quidquam recipere: *Prohibemus, ne Prælati, vel eorum Miniſtri ratione ſigilli aliquid exigant.* Concilium Oxfordienſe anno 1222. vetuit, nequid extorqueretur pro Chartis proviſionum: *Ne pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda aliquid audeat extorquere; nec ab officiariis ſuis ſuſtineat extorqueri.* In Concilio Andegavenſi anno 1279. inculcatum eſt illud ipſum Gregorii Magni decretum, prohibitumque, nequid acciperetur pro ſigillo & pro litteris, evibrata excommunicationis pœna in Laicos, Clericoſque minores, niſi morigeri eſſent. *Ne quis de cætero pro litteris ſigillandis quæ conceduntur pro ordinatione Clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat vel recipiat temporale. Tranſgreſſores ſi laici, vel in Minoribus conſtituti, &c.* E laicis ergo tum erant Notarii, & interdicebantur tamen qualicumque exactione pro ſigillo litterarum.

IV. Nec diuturna fuit in quibuſdam Eccleſiis hæc lucri abſtinentia. In Conſtitutionibus Synodalibus Eccleſiæ Cantuarienſis anno 1295. definita eſt pecunia & merces ad Sigillum & Chartas omnium litterarum, quamquam id ſpectaret ad Officialem, Juriſdictionis adminiſtrum. Juſſi ſunt Epiſcopi in Concilio Ravennate anni 1311. intercedere cupiditati Notariorum, & Sigilli Miniſtrorum, atque definire pecuniam perquàm modicam, ad expenſas Chartæ, Scripturæ Ceræ & Sigilli ſolvendam. *Cum indebitè exactiones à Notariis & Sigilliferis Epiſcoporum taxentur & moderentur in omnibus, præſertim in ordinationibus; ut ultra duos venetos non poſſint accipere pro Scriptura, Charta, Schedula, Cera & Sigillo.* Eo continentur & Ordines, & Beneficia. In Concilio Ravennate anni 1317. conſtitutum eſt, quantum pecuniæ ſolveretur pro Inſtitutione, Inveſtitura, Confirmatione, Collatione & Sigillo cujuſque generis Beneficiorum.

In Concilio Palentino Hiſpaniæ anno 1322. vetiti ſunt prorſus Epiſcopi & Miniſtri quidquam exigere pro Ordinibus, quamquam Ordinatione peracta admittere poſſent dona ſpontanea pro ſcriptura, charta, cera, dum ne tota quidem ea pecunia ſuperaret quinque marabetinos, quod viliſſimæ pecuniæ genus erat: à pauperibus autem aliquantò minus, aut nihil omnino acciperetur. *Ordinati verò, ſi poſt receptos Ordines pro ſcripturæ labore, charta & cera aliquid offerre voluerit, hoc accipi minimè prohibetur, ita tamen quod hæc gratuita oblatio ſummam quinque marabetinorum uſualis monetæ aliquatenus non excedat; à pauperibus autem aut nihil aut minus recipiant pro prædictis.* Prohibetur mox, ne quid accipiatur pro Litteris dimiſſoriis, ut ab alieno quis poſſit Epiſcopo ordinari. Quoad Beneficia verò omnino vetantur Epiſcopi, qui ea conferunt, ne exigant vel retineant fructuum partem, vel quidvis aliud, quocumque demum obtentu; ſolis Notariis modicum quid accipere permiſſis pro charta & ſigillo. *Jubemus, ne Epiſcopi, vel quivis alius, ad quem Beneficii collatio pertinet, ratione collationis hujuſmodi Beneficii, aut chartæ, ſeu alio quocumque colore, aliquid præſumant per ſe vel per alium exigere, ſeu etiam retinere. Nec Notarius ſeu Scriptor quidquam niſi moderatum exigat pro collationis littera & ſigillo.*

V. Cœpta ſunt ergo Beneficia ab Ordinibus ſegregari, & quod ad Ordines quidem attinet, non remiſit antiquus vigor, nihil ut exprimi poſſet ab Epiſcopi miniſtris, pro charta, ſigillo & ſcriptura; at verò in Beneficiis eum modum obſervari placuit, ut nihil prorſus ad Epiſcopum ipſum rediret, qua demum cumque prætexta cauſa; facta cæteroqui Notariis venia, ut mediocri mercede contenti ſint pro labore, ſigillo, charta. Ita cœpit decretum Gregorii Magni ad ſolas Ordinationes circumſcribi, quod Decreto & Decretalibus intextum eſt: quamquam eo Decreto Gregorius indiſcriminatim & Ordines complexus eſſet, & Beneficia, ut quæ tunc omnino non ſejungerentur. Ab hac verò Ordinum à Beneficis ſegregatione manavit illa licentia exigendi pro Beneficiis.

In Concilio Toletano anni 1347. definitæ ſunt tantùm ſummæ pro Litteris quibuſdam ſolvendæ, quæ ultra æqui metas cœperant efferri. *Quia plerumque in exactione emolumenti ſigilli nonnulli metas rationis excedunt, & tam pro licentia quoad ſtudia litterarum ſeu qua animarum cura ad tempus committitur, quam pro littera dimiſſoria, qua cuique ſe ad alias partes tranſfe-*

1. q. 2. c. 4.

Extra. De Simonia c. 1.

Can. 6.

Can. 32.

Can. 24.

Can. 19.

Part. 1. c. 13.

Can. 2.

Can. 4.

transferendi licentia conceditur, quantitates indebitæ extorquentur: nos eorum insatiabilem voraginem componere cupientes, statuimus ut pro qualibet prædictarum Litterarum possint sex marabetini, & pro Cancellaria duo denarii, & unus marabetinus pro regesto, & non amplius recipi ullo modo.

In Concilio Tarraconensi anno 1370. prohibitum est ad firmam dari, vel locari sigillum; nullitatis & excommunicationis pœna ostensa. *Quia secundùm Apostolum non solùm à malo, sed ab omni specie mali est abstinendum; & non solùm fraudes sunt vitandæ, sed etiam via eisdem pro posse præcludendæ; ordinamus & statuimus, quod emolumenta proprii sigilli Episcoporum seu Prælatorum, non possint per quoscumque specialiter vendi, seu etiam arrendari; & si contrarium factum fuerit, arrendatio seu venditio ipso facto nulla existat, & arrendatores seu emptores excommunicationis sententiam incurrant.*

Const. Conc. Tarrac. l. 5. Tit. 4.

VI. Tam modicæ verò quandoque definitæ sunt pecuniæ, ut nihilo ferè minùs dici posset hæc gratis dari. Sed non dissimulabimus etiam non illam diu retentam esse mediocritatem, & pecuniis his non nihil exaggeratis, & iisdem exactionibus ad Ordines ipsos ampliatis. Concilium Londinense anni 1321. graviter expostulavit de exactionibus ad sigillum, & ad chartas Ordinum ac Beneficiorum, præter sacros Canones, quibus utrumque ex æquo videtur prohiberi. *Nova insatiabilis ambitio adinvenit, ut Clericis institutis in Ecclesiasticis Beneficiis, seu ipsis collatis eisdem, vel ad Ordines promotis, pro Litterarum super iis habendarum scriptura, labore ac sigillis fiant multoties exactiones immensæ; id reprobante Canone ac dicente, Quod sicut non decet Episcopum manus impositionem vendere, ita nec ministrum, vel Notarium calamum venumdare.*

Can. 4.

In hoc ergo Concilio illud Episcopi confessi sunt Gregorii Decretum tam ad Beneficia quàm ad Ordines exporrigi, eoque tam Notarios quàm Episcopos exactione qualibet interdici. Sed cùm hujus Concilii Londinensis ætate jam permitterentur Notarii pauxillulum pecuniæ accipere ad provisiones, litteras & sigilla Beneficiorum: ab hoc quoque designatum est Concilio, quantulum posset etiam pro litteris Ordinum exigi. *Nos abusum abolere volentes, duximus ordinandum quod pro scriptura singularum litterarum institutionum vel collationum, ultra singulos duodecim denarios sterlingorum, pro litteris verò singulis sacrorum Ordinum vel dimissarum ultra singulos sex denarios dicti Clerici per se vel per alios non recipiant ullo modo.* Litteræ ad causas jurisdictionis pro modo Beneficialium litterarum diffinitæ sunt.

Liquet ergo exigi primùm cœpisse aliquantulum pecuniæ ex chartis & sigillis judicialium causarum. Tum ad Beneficia ventum esse, ac denique ad Ordines. Hinc modò audivimus ad litteras Ordinum, sive dimissorias, non exigi nisi dimidiam pecuniam Beneficiorum. Denique permodicæ usque adeo sunt hæ summæ, ut nihilominus Episcopis præscribatur in hoc Concilio, suis ut ministris idonea & certa constituant ipsi solvantque salaria, quo possint pro sigillo nihil prorsus exprimere. *Cæterùm quia Ordinarii suis tenentur ministris stipendia constituere, quibus debeant meritò contentari, pro sigillatione litterarum hujusmodi nihil omnino exigi volumus, vel persolvi: ne cujusvis specie velaminis solutio pro sigillo litterarum hujusmodi in prædæ quæstum damnabilem convertatur.*

Ibidem.

Confidentiùs certè Concilium Basileense simoniæ radices altissimas evellere studuit. Et tamen cùm vetuisset exigi quidvis pro Ordinibus, Beneficiis, sigillo, chartis: *De cætero nihil penitus ante vel post exigatur ratione litterarum, Bullæ, sigilli, in Beneficiis officiisque Ecclesiasticis quibuscumque*: Mox tamen concessit mediocris aliquid mercedis pro labore conscribendarum chartarum: *Solum scriptoribus abbreviatoribusque & registratoribus litterarum seu minutarum pro ipsorum labore competenti salario solvendo.*

Sess. 21. c. 1.

Concilium Toletanum anno 1473. Episcopos & eorum ministros noluit quidquam exigere pro sigillo & cera in litteris Ordinum. *Nihil levare permittant pro sigillo & cera, sed gratis & liberaliter impendant.* Indulto tamen Notariis, ut pro litteris Ordinum & Dimissoriis decem marabetinos acciperent, quod jam diximus infimæ genus fuisse pecuniæ. *Pro litteris Ordinum & reverendis decem dumtaxat marabetinos recipere audeant.*

Can. 25.

VII. At longè cumulatissimæ sapientiæ decretum edidit Concilium Tridentinum, ubi constituit, ne quid etiam ultro oblatum pro Ordinibus, pro Tonsura, pro Dimissoriis, pro sigillo acciperent Episcopi, vel eorum ministri Officiales. At Notarii pro singulis litteris dimissoriis vel testimonialibus acciperent decimam partem nummi, illis in locis nimirum, ubi non invaluit consuetudo nihil accipiendi, & ubi ejusmodi Ministri non satis idoneo ab Episcopis salario donarentur. Tunc enim gratuitam opram suam præstare debent Notarii, ut nec posthac locus sit statutis ullis contrariis. *Notarii verò in his tantùm locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis aut testimonialibus decimam tantùm unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo. Nec Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus directè vel indirectè provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare teneri omnino decernit, contrarias taxas ac statuta & consuetudines etiam immemorabiles quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt, penitus cassando & interdicendo.*

Sess. 11. c. 1.

Nihil poterat statui antiquissimæ magis consentaneum disciplinæ, & ad nostrorum tamen temporum patientiam accommodatius. Abundè enim testantur Tridentini Patres, nihil præstabilius, nihil optatius fore, quàm ut Notarii Episcoporum nihil omnino acciperent pro litteris Ordinum, adde & Beneficiorum, si horum temporum mores id ferre possent, & ab Episcopo honesta si eis merces esset constituta. Ubi res non ita habet, tam modicam pecuniam exigi sinunt, ut pro nihilo putari possit; sed & tum vetatur, ne in ejus aliquam partem cum ministris suis veniat Episcopus. Qua quidem in re magnum interponitur hìc discrimen Episcopos inter & ministros, quamquam illos Gregorius una & communi lege devinxisset nihil accipiendi. Ratio discriminis in promptu est, inde scilicet petita, quòd Tridentini Concilii tempore, & diu antè, Notarii jam nec Clericis nec Beneficiariis accenserentur. Ideo & salaria iis plerumque adsignabantur, eratque optatissimum, ut semper adsignarentur. Episcopus ergo ipse quidem à Tridentino legibus constringitur austerissimæ disciplinæ, quæ nec primævæ Ecclesiarum sanctimoniæ dissentiat, nihil ut accipere possit, sive pro Ordinibus, sive pro sigillo & litteris, ac ne voluntarias quidem oblationes. Notarii olim Clerici erant & Beneficiarii, Beneficii sive Ecclesiæ stipendiis sustentati, ut facillimè possent nihil exigere. At cùm inter ministros nunc censeantur, suis illos reditibus Episcopi alere abnuerunt, quòd non Episcopi, sed communis Cleri mensæ olim participes essent. Itaque ad eorum sustentationem attributæ sunt illæ

ſive fidelium, ſive Clericorum oblatiunculæ, ſive pecuniæ, quas ex litteris colligunt.

Non meminit quidem hìc Tridentinum collationis Beneficiorum; ſed non obſcurè tamen inſinuavit, quàm & hìc abhorrere debeat Epiſcopus ab avaritiæ ſuſpicione: *Quoniam ab Eccleſiaſtico Ordine omnis avaritiæ ſuſpicio abeſſe debet*: ſi ne ſpontanea quidem dona ex Ordinationibus fas eſt admittere: quàm & in collationibus Beneficiorum exigere nihil poſſit, quorum tanta eſt cum Ordinibus conjunctio: quàm gratuitum ex æquo in omnibus debeat eſſe ſigillum: quàm in optatis ſit, non ad Ordines tantùm, ſed & ad Beneficia Notarios tam copioſis ab Epiſcopo donari ſalariis, nihil ut uſquam exigant; quàm denique ut in Ordinibus, ita & in Beneficiis ſtudioſè explorentur cauſæ, vel occaſiones omnes abrogandi conſuetudines qualeſcumque quidvis exigendi. Cùm verò alibi Tridentinum faces admovit Epiſcopis, ut quàm diligentiſſimè expungi curarent & oblitterari conſuetudines & exactiones Capitulorum omnes in novos Beneficiarios, ſi eæ privatorum commodis augendis, non Eccleſiis reparandis cederent: nonne tum Concilium Epiſcopos ſubmonuit, exemplo ut ipſi ſuo Capitula animarent, abſtinerentque à quavis exactione in Beneficiis conferendis? Si exigit enim Epiſcopus ab iis quos inſtituit, aut quibus confert: ecqui poterit Capitula deterrere, ne quid à Canonicis exigant, aliiſve Beneficiariis, quos admittunt? Hoc enim capite Tridentini Concilii, non Epiſcopi tantùm, ſed & Capitula, & conferre dicuntur, & inſtituere.

Sess. 24. c. 14.

Cæterùm ſi per Tridentinos Patres jam Notariis licet aliquid exigere moderati ſalarii, non innovato eo uſu, ſed confirmato, ut qui pridem pervulgatiſſimus fuiſſet: non erit, ut opinor, jam quod ſtupeamus, ſi miniſtri Curiæ Romanæ, quos capite ſuperiori exagitabat Ivo Carnotenſis, aliquid etiam exigebant, *cùm nec calamus, nec charta gratis, ut aiunt, non habeatur*. Tantò æquiùs id illis condonandum erat, quòd etſi poſſit ſingulis Eccleſiis ea lex indici, ſuos ut miniſtros tam copioſè munerentur, ut officio jam ſuo fungi gratis poſſint: non æquè poſſit compelli Eccleſia Romana miniſtros habere, & idoneis ſtipendiis alere, qui reliquarum omnium Eccleſiarum utilitatibus gratuitas præſtent operas. Percupiebat Ivo & Baronius rem ita fieri, ut vel leviſſimæ ſuſpiciunculæ cupiditatis, & inanes calumniandi prætextus amputarentur. Illud ipſum & Tridentini Patres factitari avebant ſingulis in Diœceſibus. Sed bene multa ſunt, quæ optari magis poſſint, quàm vel ſperari, vel præcipi: ut vel hoc Tridentinorum Patrum exemplo elucet, penes quos ſumma erat præcipiendi, quod optarent, poteſtas; ſed & ſumma erat non præfeſtinè præcipiendi ſapientia.

VIII. Jam inde ab anno 1536. ſtatuerat Concilium Colonienſe nihil exigi pro Ordinibus & ſigillo; à Notario verò exigi *unum* non amplius *album* pro ſingulis litteris. At poſt Concilium Tridentinum, in Mediolanenſi Concilio I. præceptum eſt Epiſcopis, ſummulas pecuniæ ut definirent, *taxas* vocant, ad Notariorum & cæterorum miniſtrorum in litibus mercedes: quoad litteras Ordinum & dimiſſorias, pareri placuit Tridentinis Decretis; ad alia verò omnia, quæ merè ſpiritalia ſunt, vetitum eſt ne quid Notarii acciperent, niſi præfiniſſet Epiſcopus, quamquam nullo ejus ſalario gauderent. *In aliis quæ merè ſpirituales ſunt, etiamſi nullum ſtipendium eis conſtitutum ſit, nihil omnino accipiant præter ſcripturæ mercedem ab Ordinario ſtatuendam*. In B. Caroli Concilio eodem Provinciali I. vetitum eſt, ne Notariis, aliiſve Epiſcopi miniſtris ultra duos aureos pro Beneficii chartis daretur. *Notariis, Scriptoribus, aliiſque Epiſcopi miniſtris pro omnium opera, ſumptu ac labore in conficiendis litteris, quibus Beneficii collatio, confirmatio, inſtitutio, proviſio continetur, non plus duobus aureis ad ſummum perſolvatur*.

Part. 1. c. 28.

Cap. 32.

Act. Eccl. Mediol. p. 14.

In Concilio Mediolanenſi III. promulgatum eſt ſuperius Concilii Tridentini Decretum, cum hoc novo elucidamento, ne Notarius ultra decimam aurei partem acciperet, pro littera etiam teſtimoniali plurium ſemel Ordinum, peræquè ac ſi unius Ordinis ſuſcepti teſtimonio eſſet. In Concilio IV. Mediolanenſi vetitum eſt quidquam exigi pro ſigillo; fruſtra enim fore adverſarias quaſcumque conſuetudines, ſive Canonicas Conſtitutiones Conciliorum, ad Beneficiorum proviſiones. *Ne ſigilli quidem nomine exigi accipive ab ullo quidquam liceat, omni prorſus ſi quæ huic decreto repugnet, conſuetudine & ſuperiorum Conciliorum decreto antiquato, abrogato*. Quoad Notarios præſcribet Epiſcopus eorum operæ mercedem, ut tamen tota pecuniæ ſumma ne aureum nummum ſuperet unum. *Ita tamen ut pro omni Beneficii collati ſcriptura à ſe confecta, aliove quovis nomine vel prætextu, plus aureo nummo ad ſummum ne capiat*. Affirmat Scriptor vitæ B. Caroli, eo decreto reſtitutam in integrum fuiſſe antiquiſſimæ inter Beneficiarios puritatis & ſanctimoniæ diſciplinam.

Cap. 18.

Part. 2. c. 3.

Gioſſane. l. 8. c. 30.

Concilium Colonienſe anni 1570. fidentiſſimè pronunciavit, quæ ſigilli obtentu exigebantur pro Diſpenſationibus, Collationibus, Proviſionibus quibuſcumque, ea nullo ſatis legitimo niti fundamento; vitioſam eam fuiſſe ab exordio jam ipſo ſuo & adulterinam conſuetudinem, ideoque longiſſimè eliminandam. *Occaſione ſigilli varia jura ſolent exigi. Statuit Provincialis Synodus omnia illa jura, tanquam non ſatis probata conſuetudine introducta, planè remittenda & relinquenda eſſe, & nihil inde accipi poſſe*. Omnium Miniſtrorum, qui litteris & ſigillo operam navant, vetuit hæc Synodus ſalaria ſimul omnia ultra nummum aureum unum excreſcere, quanticumque ſint Beneficii reditus. *Numquam verò ne in maximis accipere poſſint ultra coronatum*. In Concilio Burdigalenſi anno 1581. prohibiti ſunt Epiſcopi ſigillum locare, Clerico nempe pio & experto concredendum. *Non liceat Epiſcopis ſigillum ſuum ad certum pretium locare, ſed illud probo viro, nec indocto, tamen Eccleſiaſtico committant*.

Tit. De Sigil. c. 1. 2.

Tit. De Juriſdict. n. 8.

In Concilio Remenſi anni 1583. ſimoniaci pronunciati ſunt Epiſcopi, qui ad litteras Ordinum & ſigillum quidvis acciperent: ne permiſſo quidem Notario ultra decimam aurei partem exigere. Quod idem ſtatutum fuit in Concilio Burdigalenſi ejuſdem anni. At quoad Beneficia prohibitum eſt, ultra duos aureos accipi ad litteras, ad ſigillum, & ad Notariorum operas. *Prohibemus, ne pro litteris collationum & inſtitutionum cujuſcumque Beneficii, tam Scribæ, quam ſigilli nomine aliquid præter duos aureos accipere liceat*. Concilium denique Toloſanum anno 1590. vetuit, ne Collatores & Præſentatores Beneficiorum, eorumque familiares ac Miniſtri, quidvis acciperent, ne gratuita quidem munuſcula. *Nec ſponte quidem oblatum accipiant*. Notarii, & Cancellarii Epiſcoporum, ne plus uno nummo accipiant, pro opera ſua, ſigillo, cera, aliiſve expenſis. *Poſſit tamen Notarius aut Cancellarius Epiſcopi in ſingulas collationes accipere mercedem ſuo labori congruam, quæ ſigillo, cera & cæteris computatis aureum unum non excedat*. Et ne id quidem accipiant, niſi ubi nullis Epiſcopi ſalariis juvantur; utque nihil inde emolumenti decerpant, ſibique ſumant Epiſcopi. *Dum tamen nullum ei pro officio exercendo ſalarium conſtitutum ſit, nihilque inde emolumenti Collatores directè vel indirectè accipiant*. Planum eſt eum Canonem ad normam Tridentini decreti ſupra poſiti con-

Tit. De Simon. n. 8.

Can. 14. 22.

Cap. 5.

Seſſ. 21. c. 2.

concinnatum fuisse. At hoc Canone ad Collationes rapiunt Beneficiorum, quod Tridentinum de Ordinum Collatione decreverat. Ex quo facilè rursus intelligas, eam fuisse Tridentinorum Patrum mentem ac sententiam, quam suprà explanavimus.

In Comitiis Cleri Gallicani anno 1655. admoniti sunt Præsules, *Libellos supplices Provinciarum nonnullarum, querelis amarioribus refertos esse, de Episcopis, vel eorum Ministris, Sigilli & litterarum obtentu exactiones molestissimas indicentibus; non posse quantalibet consuetudinis diuturnitate quemquam ei usui patrocinari, quem conceptis verbis proscripsissent Concilia antiqua, & nova, præ cæteris verò Chalcedonense, Tridentinum, & complura Galliæ Provincialia: Pontifices item Gregorius I. & VII. & Alexander III. cui doctrinæ B. Thomas assensus esset, omnesque secundum illum Theologi subscripsissent; his concinere Edictum Blesense, ita constanter diffinire Theologos, ita Judices pronunciare; atque adeo plurimum omnium interesse, ut tam sanctæ leges primævæ reddantur authoritati.* Hæc ad sacri Conventus Præsules perorata sunt, à quibus *incunctanter statuendum est, ut ad omnes perscriberetur Episcopos, ne sinant à suis quidquam exigi Ministris ad litteras Ordinum, & alia Sigilli jura, nisi consentaneè decretis Concilii Tridentini, & statutis Cleri Gallicani.*

IX. Multa deprompsit Fagnanus responsa Congregationis Concilii, aut Pontificum ipsorum, de hac eadem re, ex quibus pauca hæc excerpam. Responsum est ergo à Congregatione, verè simoniacos habendos esse Notarios, vel Amanuenses, qui ad litteras dimissorias ultra unum nummum acciperent. Pro litteris, sigillo, cera, & omnibus denique expensis provisionis Beneficiorum, à Notariis accipi non posse supra unum aureum. Idque ea cautione, ut his Notariis vel Cancellariis non alia suppeditarentur salaria, & hujus quæstus ne particeps quoquo modo fieret Episcopus. A Gregorio XIII. declaratum est, nihil ab Episcopo accipi posse pro Sigillo, nec ad Beneficii chartas ultra unum aureum emungi posse, sive ad Notarii mercedem, sive ad impendia quævis alia. Ejusdem authoritate & mandato Pontificis, percontantibus Lusitanis responsum est, nihil exigi posse pro dispensationibus conjugiorum, convenienter Tridentino; itemque pro Rescriptis omnibus, nec à Notariis ultra quartam aurei partem accipi posse. Denique & à Congregatione negotiis Episcoporum præposita, & à Clemente VIII. definitum est, ab Episcopis non posse locari Cancellariatum.

In l. 5. Decret. Part. I. p. 147. 209. 233.

Sess. 24. c. 5.

X. Pauca restant de Pallio Archiepiscoporum, carptim suprà jam delibata. Antiquo usu Romam proficiscebantur Episcopi, illud accepturi, nec solis quandoque itineris expensis fatigabantur. Angliæ & Daniæ Rex Canutus anno 1027. Romam ipse profectus, fidentissimè conquestus est de expensis gravissimis, quibus exhauriebantur suorum Regnorum Episcopi pro Pallio impetrando. Satisfecit cumulatissimè Pontifex ejus votis, ut Rex ipsemet testificabatur. *Conquestus sum coram domino Papa, & mihi valde displicere dixi, quod mei Archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate pecuniarum, quæ ab eis expetebantur, dum pro Pallio accipiendo secundùm morem expeterent Apostolicam sedem: decretumque est, ne id deinceps fiat. Cuncta enim quæ à Domino Papa & ab Imperatore pro meæ gentis utilitate postulabam, libenter annuerunt, & concessa etiam sacramento firmaverunt.* Hinc augurari fas est immoderatas eas exactiones, Ministris potiùs plerumque imputandas esse, quàm Prælatis, qui statim commoniti, rem emendent.

Baron. anno 1027. n. 4.

Simillimum tamen veri est, meritissimò reprehensas exactiones istiusmodi pleraque non alio ex capite manasse, quàm spontaneorum donorum, quibus Prælati Pontificem colebant, & Ministros etiam ejus studebant demereri. Ea vis est & natura hujusmodi consuetudinum, quæ primùm liberæ & arbitrariæ, longissimo usu ipsæ sibi cudunt nescio quæ vincula necessitatis. Ipsa enim consuetudo sua sponte in legem convalescit, ut jam non possint sine perturbatione & offensione animorum aliquæ præteriri consuetudines, laudabiles illæ quidem, sed ab ortu tamen suo arbitrariæ. Inde est quòd antiqua Concilia non pauca, quibus accessit tandem & Tridentinum, vetuere nequid etiam gratis oblatum acciperetur in Ordinationibus. Vix enim fieri potest, quin in Legis & juris authoritatem evadat, quod longissimo & latissimè fuso usu præscriptum est. Cantuariensi Archiepiscopatu sublimatus beatus Anselmus Romanum iter statuit ipsemet emetiri. Intercessere Regni factiones. Pallium ei à Pontifice transmissum est. Dono Pontificem remuneratus est Anselmus, quod non temerè conjicimus maximum fuisse, cùm à tam opulento Archiepiscopo proficisceretur, quamquam pretium ipsi maximè faceret modestia Præsulis, tenuitatem sui doni his verbis excusantis: *In munusculo nostro magnitudo vestra rogo non solam penset quantitatem, sed & bonam qua missum est voluntatem.* Prælati quibus ea remittebatur necessitas Romanæ profectionis, & impensarum ad id necessariarum, non illubentes Pontifici offerebant, quo pietatem suam, & grati animi memoriam testificarentur. Hæ verò grati & memoris animi significationes omnes unà contextæ, consuetudinem, & ex consuetudine obligationem contexuere. Quæ enim dicuntur laudabiles consuetudines, & quæ impræsentiarum vim legis obtinent, quamdiu nondum eam legum maturitatem assecutæ erant, meræ erant & liberæ consuetudines. Cùm Alexander III. Archiepiscopum Strigonienſem & Primatem Hungariæ, per litteras eo scrupulo, & religione paulò moroſiore levavit, veritum ne quo simoniæ nævo inquinatus esset ex dono equi, quo Legatum muneratus fuerat, cùm ab eo Pallium Roma allatum accepisset: hinc perspicuè declaratum est, nihil tum expressum fuisse pecuniæ aut doni pro Pallio Archiepiscoporum. Contra autem nec Concilium Basileense, nec Pragmatica Caroli VII. Galliæ Regis Sanctio, in eas pro Pallio exactiones efferbuissent, si ut olim, ita & tunc temporis voluntariæ fuissent eæ oblationes. Interim ergo longo usu, & diuturna assuetudine adjecta illis erat ea vis & species legum, consuetudini innixarum.

L. 3. Ep. 37.

Extra. De Simon. c. 18.

Sess. 21.

XI. Finem faciet huic Capiti exemplum beati Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis. Cancellarium ille suum juramento constrinxit, in suo obeundo munere nihil unquam accepturum, quantumlibet gratis offerretur. *Ut simoniam à domo sua penitus amoveret, instituens Arnulphum Cancellarium, eum juramento astrinxit, quod nec cum pactione, nec sine pactione, usque ad manipulum pro officio Cancellariæ administrando acciperet.* Hæc de eo Petrus Cantor.

De verbo abrev. c. 338. l. 4. c. 3.

CAPUT LXIII. *P. 4. l. 3. c. 12.*

De Simonia quæ fit muneribus à lingua, & ab obsequio, post annum Christi millesimum.

I. Luculentissimè probat Petrus Damiani, precibus, obsequiis, & expensis in Aula, & in Beneficiorum aucupio factis, emi Beneficia, & simoniacè comparari.

II. De eodem. Cur tam vehementer bacchatus sit Petrus Damiani in eos, qui ad Episcopales assurgunt Cathedras, obsequiis Principi exhibitis.

III. Principes, penes quos jus nunc est ad Episcopatus nominandi, possunt non spectare nisi vera merita & virtutes. Ejus rei exemplo vult esse Henricum II. Angliæ Regem Petrus Blesensis.

IV. Decreta Pontificum & Conciliorum, quibus convenit simoniacos esse, quicumque Episcopatus & alia quævis Beneficia largiuntur, vel adipiscuntur, obsequiis, precibus, adulationibus. Quæ licitæ, quæ illicitæ preces in Beneficiorum dispensatione.

V. Rursum Decreta Conciliorum, Basileensis potissimum. Quæ preces Regum non displicuerint authoribus Pragmaticæ Sanctionis.

VI. Contexuntur alia denuo Concilia Mediolanensia, potissimùm sancti Caroli, adversùs simoniacas Beneficiorum impetrationes, per obsequia, per preces.

VII. Decretum Innocentii III. quo non respuuntur preces divitis cujuspiam ad impetrandum Beneficium, quod collata re ipse sua familiari fundavit, dotavitque.

I. COnstantissimam Gregorii Magni doctrinam, de triplici simonia, simulata quidem illa & personata, sed tantò formidolosiore, non potuimus non hìc etiam pertractare, cùm eam ad hanc ætatem nostram Patres & Concilia illibatam transfuderint. Luculentissimè Petrus Damiani tres istas sejunxit lubricæ simoniæ species in Epistola ad Episcopos Cardinales. Prima manu & muneribus incurritur, *munus à manu*. Altera laudibus & assentationibus, *munus à lingua*. Tertia denique obsequiis privatæ cupiditati servientibus, *munus ab obsequio*. Atqui non dubitat Petrus Damiani, ingens Ecclesiæ postrema hac ætate lumen, singulari Numinis providentia accensum ad denudandam, exagitandam, & debellandam simoniam tum maximè grassantem: Non dubitat, inquam, Petrus, quin fœdissima sit illa simonia, qua incitati, Aulam frequentant, Magnatibus adulantur, sua ipsis obsequia devovent, Beneficia spe devorant, his eblandiendis res, vigilias, curas omnes conferunt suas. *Siquidem munus à manu pecunia, munus ab obsequio obedientia subjectionis, munus à lingua favor adulationis. Et cùm ab unoquoque horum manus excutiendas Propheta denunciet, omnibus his manus implicasse dignoscitur, qui nanciscendæ dignitatis ambitu potestatum sublimium castra sectatur.* Quos hi in Aula sumptus faciunt, aucupandi ergo Beneficii, pecunia non immeritò illa videbitur ad emptionem numerata: *Nam dum in vehiculis acquirendis, diversorumque sumptuum apparatibus non modica summa profunditur, hic proculdubio datæ pecuniæ obnoxius invenitur.* Nec ambigi potest, quin Principi, cujus est conferre Beneficia, quidquid illud est obsequiorum, laudum, adulationum, propensiùs, effusiùsque impendatur: *Quin etiam nulli dubium, quin ei & obsequium præbeat, cui factus assecla, sub tanto laboris & itineris fasce desudat. Postremò dum domino suo blandiri, ejusque voluntati congruere per omnia nititur, sæpè ipsi quibusdam adulationis favoribus assentatur.* Si singulæ hæ sejunctim machinationes ad impetranda Beneficia, simoniacam redoleant pravitatem, quid universæ? Atqui quos hìc lacessimus, eos certissimum est triplici hoc machinarum genere ad Beneficia expugnanda grassari. *Porro quisquis in dandis accipiendisve dignitatibus Ecclesiasticis una duntaxat earum quæ prædictæ sunt, peste corripitur, simoniacæ hæreseos teneri crimine judicatur. Quam ergo sui afferent excusationem, qui licèt verbis non contraxerint venalis pacta commercii, operatione tamen non uno sed omnibus his probantur laqueis irretiti?* Si ambitiosi verò hi aucupes, nulla se simoniæ macula sperant inquinatos, quòd nec promiserint, nec numeraverint pecuniam ei ipsi, à quo Beneficium expresseré; percunctatur illos Petrus Damiani, si pro vasculo aureo comparando tantundem obsequiorum & impensarum effudissent, annon illud charo sibi emptum existimaturi essent? Emuntur ergo & Beneficia, cùm tanto assentationum & obsequiorum impendio obtinentur. *Dic mihi, ò Clerice quisquis es, si redempto quolibet aureo vase, vel prædio, distractor exigeret, ut retenti apud te vice pretii, hujusmodi sibi sedulitatis impendium exhiberes; numquid non postmodum constanter assereres, te quod acceptum est, justo pretio comparasse? Non videlicet quia pecuniam persolvisti, sed quia servitium præbuisti.* Nec à vero deviabit, qui dixerit chariùs hæc emi, quæ tanta obsequendi vilitate, defatigatione & pertinacia redimuntur. *Diceres enim, & non hoc fortasse impudenter astrueres, Chariùs emi, dum tanto me labore vexarem, dum toties facultatum mearum sumptus expenderem, quàm si semel præfixæ quantitatis pecuniam numerarem.* Ita denique statuit Petrus Damiani sinuosos hos anfractus, deflexusque ad assequenda Beneficia, nec laboris nunc minus, nec postea damnationis afferre, quàm si apertè pecunia repræsentaretur, perinde ut de ea antè conveniisset. *Enimverò facilioris exitus fuerat, si pro honoribus venaliter acquirendis pecuniam semel appenderent, quàm tot laborum, tot pressurarum molestias sustinerent. Nam cùm Propheta de vero justo dicat, Quia excutit manus suas ab omni munere: quis eum à munerum præstatione defendat, qui & se ipsum alienæ servitutis imperio subjugat, & insuper in diuturnæ expectationis impensas facultatum suarum lucra profligat?*

L. 2. Ep. 8.

II. Cùm Clericorum partem longè maximam tum corripuisset ea pestis, propter investituras Beneficiorum, quas terreni Principes invaserant: hinc Petro Damiani campus latissimus invehendi in hanc Beneficiorum tum frequentissimam in Aula ambitionem. Sic ergo rursum ille ad Cardinalem Episcopum Albanensem, de expensis aulicis in vestes, in currus, & in alia luxus instrumenta, ut hæc non injuria dici posset emptio impudentissima Beneficiorum. *Quis eum valeat à munerum præstatione defendere, qui & semetipsum aliena servitutis imperio dedere, & in diuturnæ expeditionis impensas facultates suas convincitur profligare? Quis enim manifestius approbatur pro adipiscendis honoribus præstare pecuniam, quàm is qui tot expensas utendo vehiculis, tot facultatum summas in accurandis pretiosarum vestium prodigit ornamentis?* Vide rursus ut ingenuè & aculeatissimè tamen describat, & ita pulcherrimè insectetur vilissimas & sordidissimas adulationes horum Aulæ mancipiorum. *Jam verò quis ambigat eum cùm datur occasio, favorabiliùs dominum suum verbis oblinere, ut eum blanda possit adulatione mulcere? Pendet ad nutum, Ire jubetur, evolat; stare præcipitur, silicem repræsentat. Si dominus fervet, iste sudat; si ille æstum, hic cauma conqueritur, &c.* Cætera missa facio, sed illud in præteritis non relinquam, quod idem sanctissimus Cardinalis ad Alexandrum II. perscribebat, eum etiam atque etiam vehementissimè orans roganque, ut ne unquam eos in Episcopales sedes eluctari pateretur, qui eò contenderent per aulicas has servitutes. *Ut in quantum facultas suppetit, numquam fieri vel esse Clementia vestra permittat Episcopum, quem ad honoris culmen constiterit ascendisse per præmium, vel etiam quod damnabilius est, per Curialis obsequii famulatum. Absit*

L. 2. Ep. 3.

enim

enim ut qui prælationis ambitu ſæcularem coluit Principem, ſpiritalem Eccleſiaſtici culminis obtineat dignitatem.

Gratiſſimam nobis rem feciſſet Petrus Damiani, ſi ediſſeruiſſet eas rationes, quæ illum movebant, ut diceret, exitialius quid eſſe, ad Cleri dignitates perveniri hac adulationum & obſequiorum perverſitate, quàm ſi pecunia palam effunderetur. An execrationi illi erat, ita conculcari & vileſcere ſummam & ſanctiſſimam dignitatem, quæ longa & pudenda emebatur ſervitute, Principibus quidem, fateor, ſed hominibus impenſas, quibus indignum erat ſerviri, ut Chriſti familiæ imperitarent? An illud Aulicum tyrocinium alieniſſimum illi viſum eſt ab iis virtutibus, quibus uti gradibus enitendum eſt ad ſummos Eccleſiæ apices; quarum prima & potiſſima illa eſt, Aulæ fuga, averſatio quarumlibet, etiam ſacrarum dignitatum? Certè ita ſentiebat Petrus de Aula Principum ſui ævi. Si qua enim Caroli Magni, ſi qua alterius cujuſcumque Regis Aula fuit, aut eſt domicilium Religionis, ſedes pietatis, ſeminarium Præſulum omni virtutum laude florentiſſimorum; non tum Clerici Principibus ſerviliter adulantur, non vilibus obſequiis aucupantur ſacras infulas: ſed Principes ipſi ſacro & Epiſcopali zelo animantur, nec ullos conſtantiùs arcent à Beneficiis quibuſcumque, quàm quos cernunt eorum ſpe improba æſtuare. Damiani monitis obſecutus eſt Alexander II. & Remigium Epiſcopum Lincolnienſem, authore Vvillelmo Malmesburienſi, ſpoliavit ſacro Magiſtratu, quem adeptus erat militari opera & induſtria Vvillelmo Notho impenſa, cùm ad Angliam ſub jugum mittendam profectus eſt. *Pro auxiliis Guillelmo venienti in Angliam præbitis, divinum munus bellicoſis laboribus nundinatus.* Veniam certè & diſpenſationem Pontificiam Remigio impetravit Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus: ſed non antequam ejus rei periculum in ſe ipſe recepiſſet, & Pontificis exoneraſſet conſcientiam. *Papa pondus facti à ſe rejiciens, in eum conſiderationem transfudit, bene, an ſecus fieret.*

Baron. anno 1071. n. 7.

III. Ex Petro Bleſenſi jam patefaciemus, quàm non hæc à nobis diſputata, obſtrepant juri quo nunc plerique gaudent ſummi Principes, nominandi ad Epiſcopatus. Henricus II. Angliæ Rex non eo quidem ille utebatur jure dandorum Epiſcopatuum; ſed in electionibus Epiſcoporum tantum ſibi ſumebat, tantum illi tribuebatur authoritatis, ut à vero non multùm deflexerit, qui illum dicat Epiſcopatus donaſſe. Et illi tamen incorruptus teſtis hoc teſtimonium dicit Petrus Bleſenſis, nihil illum gratiæ, nihil muneribus quibuſcumque donaſſe, in Epiſcopis Abbatibuſque promovendis. *Manus ſuas excuſſit ab omni munere, nec in Prælatis Eccleſiæ promovendis ipſum unquam inflectere potuit, vel muneris oblatio, vel gratia perſonalis.*

Epiſt. 10.

IV. Sed expromendi jam ſunt Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta, quibus ſuperiùs explanata confirmetur doctrina de multiplici hac & præſtigiatrice ſimonia. In Concilio V. Romano ſub Eugenio VII. proſcriptæ ſunt Ordinationes, atque adeo & Beneficiorum promotiones, quæ aut pecunia conciliatrice fierent, aut precibus, aut obſequiis, quòd non ea eſſent oſtia, quibus adeundus eſſet Chriſti grex; ſed inſidioſa diverticula, per quæ in eum irrumperetur. *Ordinationes quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obſequio alicujus perſonæ ea intentione impenſos, irritas & infirmas eſſe dijudicamus. Quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium, id eſt, non per Chriſtum intrant; ſed ut ipſa Veritas teſtatur, fures ſunt & latrones.* Nulla hìc, ut vides, diſcrepantia triplicis ſimoniæ in emendis vendendiſque Beneficiis, ſive pecunia, ſive precibus & adulationibus, ſive obſequiis eo conſilio exhibitis.

Can. 4.

Nec ea ſejunxit Urbanus II. *Qui res Eccleſiaſticas non ad quod inſtitutæ, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecunia largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt.* Alia rurſum idem Pontifex Epiſtola declaravit, compertiſſimum ſibi eſſe, Guezelonem Archiepiſcopum Moguntinum ſimoniaca pravitate contaminatum eſſe, ut qui perdiu Germaniæ Regi inſerviiſſet ad emerendum eum Epiſcopatum, quo impetrato eadem rurſus illi obſequia præſtitiſſet. *Et nos profectò ſcimus Guezelonem hæretici cum fuiſſe, Moguntinumque Epiſcopatum ſimoniaco credimus facinore invaſiſſe, propter quem aut alium acquirendum Regi ſub anathemate poſito diu ſervierat, & propter acquiſitum omni vitæ ſuæ tempore deſervivit.* In Concilio Melfenſi, cui Pontifex idem præfuit anno 1089. Ordinibus & Beneficiis abdicati ſunt ſuis, qui ad Epiſcopatum pertingerent, aut alios promoverent, ſtimulo excitati pecuniæ, precum, obſequiorum denique, eo fine impenſorum. *Sanctorum Patrum ſententiis conſona ſentientes, ex Dei & Apoſtolorum ejus parte præcipimus, ne quis ulteriùs dato, vel promiſſo, vel pretio, vel ſervitio ea intentione intento, vel precibus Epiſcopalem nitatur aſſequi dignitatem, nec ullus eam prætaxato tenore indulgeat. Hoc idem etiam de omni Eccleſiaſtica dignitate, vel officio, Apoſtolicæ authoritatis poteſtate præfigimus; aliàs & dator & acceptor proprii Ordinis dignitate priventur.*

Epiſt. 17.

Epiſt. 19.

Can. 1.

Alexander III. datis litteris ad Archiepiſcopum Upſalenſem, vicem doluit Nobilitatis Suecicæ, ejuſque impatienter tulit audaciam, dandis pleno jure Beneficiis, & quidem unde munera conferrentur, ubi favor & gratia aſpiraret, dandis. *Ipſi vobis inconſultis, ſicut dicitur, aut contemptis, concedunt aut conferunt Eccleſias quibus volunt; omnia ſimoniacè, ſive per pecuniam, ſive per privatam gratiam vel odium agentes.* Congeſſit Gratianus in Decretum Epiſtolas & loca Gregorii Magni alia, ubi triplex hæc perſonatæ ſimoniæ ſpecies exploditur: & objecta ſibi ejuſdem Papæ Epiſtola, qua videtur ipſemet Acolythum ordinaſſe, precibus delinitus; reſpondet, non excludi à Beneficiorum diſpenſatione, niſi preces vel ejus qui Beneficium ambit, vel amicorum ejus; preces denique inſtinctu cupiditatis, non charitatis dictatas. *Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ falſæ dijudicantur, ſed hæ demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non ſpiritali, ſed carnali affectus porrectis fiunt, cùm aliàs futuræ non eſſent; quas non charitas interveniens, ſed ambitio ſupplicans extorquet.* In Decretalium libris damnantur eorum preces, quorum res agitur; & ſimoniacus habetur, qui Beneficio quopiam remunerari eum promiſerat, qui ſuum Romæ negotium promoviſſet: *Promiſerat ei dare Eccleſiam, ſi quoddam negotium ejus in noſtra poſſet præſentia promovere.*

Append. 1 Epiſt. 19.

q. II. c. 122.

Extra. De Elect. c. 26. De ſimon. c. 12.

Sanctiſſimus idemque doctiſſimus vir Raimundus de Pennaforti prolatis in medium cæterorum Canoniſtarum ſententiis, ſuam denique ipſe ita depromit. Non poſſe quemquam unquam petere per ſeſe, vel per amicos, ſive Epiſcopatum, ſive Dignitatem, aut quodvis Beneficium, cui regimen incumbat animarum. *Ego diſtinguo, ſalvo meliori judicio; quod non poteſt pro ſe petere Eccleſiam, vel dignitatem, vel aliud Beneficium, habens curam animarum annexam.* At ſi quem deficiant neceſſaria vitæ præſidia, poſſe ab eo citra ſimoniam, citra quantulamcumque culpam peti Beneficium ſimplex, quo ſe non indignum fore ſperet. *Beneficium verò ſimplex, ſi indiget, & ſentit ſe dignum, poteſt petere abſque metu peccati & ſimoniæ.* Denique ſi nulla quis prematur

Summæ l. 1. tit. 1. §. 7.

matur inopia, peccat, si vel simplex ambiat Beneficium. *Si verò non indiget, peccat.* Non pauca autem Decretalium capita ab eodem laudantur, quibus authoritas & fides suis his responsis concilietur. A Raimundi sententia non discessit B. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, à quo & illud inculcatur, citra simoniam peti non posse Episcopatus, Dignitates & Parochiales Ecclesias: Eos his omnino arcendos, qui eas precibus ambiant. *Tales preces inducunt simoniam, &c. Quantumcumque aliàs esset dignus, eo ipso quod se ingerit, præsumptuosus & ambitiosus videtur, & per consequens indignus.*

Summæ to. 2. tit. 1. c. 4. §.

V. Interrupta quæ fuit Conciliorum contextio, revocanda nunc nobis est. Anno 1287. in Synodo Exceſtrensi, luculenta hac doctrina imbuuntur, quicumque ad Ordines accessuri sunt: seipsos ut ipsi penitissimè excutiant, & explorent, quo fine, quo consilio, qua spe agantur: simoniæ enim nexu implicari, si non aliud magis agant, quàm ut Episcopo suo aliquid Beneficii extorqueant. *Ad propriam recurrant conscientiam, quo fine ad Ordines aspirent, ut Deo & Ecclesiæ virtuosiùs & gratiosiùs famulentur, non pro temporali, nec pro Beneficiis à suis Ordinatoribus extorquendis, quoniam tales simoniacos reputamus.*

Cap. 8.

Anno 1368. in Concilio Vaurensi innodati sunt excommunicationis vinculis sæculares, Regularesque Clerici, qui Principum terrenorum patrocinio, litterisque ad Beneficia grassarentur. *Statuimus quod Clerici sæculares, vel Regulares, qui per potentiam, vel impressionem cujuscumque sæcularis personæ se per patronos ad Ecclesiastica Beneficia procuraverint præsentari, aut ad hoc litteras, nuntium, vel mandatum impetraverint, vel fecerint impetrari, aut tali præsentationi vel collationi consenserint, excommunicationis sententiam eo ipso se noverint incurrisse.*

Can. 77.

Anno 1433. in Concilio Basileensi statutum est, qui suffragii jure potirentur quibuscumque tandem in electionibus, juramento priùs constringendos esse, numquam se eis suffragaturos, qui pollicitationes, dona, preces, amicos adhibuissent, ad vota sibi concilianda. *Nec illi vocem dare, quem verisimiliter scivero, promissione, aut datione alicujus rei temporalis, seu prece per se, aut alium interposita, aut aliàs qualitercumque directè vel indirectè, pro se electionem procurare.* Mox interpellavit sacra Synodus Reges Principesque, & tum sæculares, tum Ecclesiasticos Optimates omnes, ne suas unquam vel preces interponerent, vel litteras, nedum jussiones, vel minas, ut Prælaturas extunderent iis conferendas, qui profana exæstuant cupiditate rerum sacrarum. *Sancta Synodus instantissimè hortatur Reges & Principes, ne electoribus litteras scribant, aut preces porrigant pro eo qui per se vel per alium tales preces procurabit, multòque minus comminationes, impressiones, aut aliud faciant, quominus liberè ad electionem procedatur.* Si Principum humanitas & indulgentia cedat importunitati hominum ambitiosorum: at electores hortatur Synodus, ne de sententia & religiosa Canonum observantia dejici se sinant, his sive Principum precibus, litterisque, sive minis, & vi allata. *Similiter in virtute sanctæ obedientiæ ipsis electoribus præcipitur, ne ad hujusmodi litteras vel preces, comminationes, vel impressiones quemquam eligere præsumant.*

Sess. 12.

Apud Biturigas congregatus anno 1438. Clerus Gallicanus ei Decreto assensus est Concilii Basileensis, hoc sanè cum additamento, possent ut Reges, Principesque, non minis illi quidem, sed precibus conniti, ut homines commendarent, religione in Ecclesiam, pietate in patriam sibi perspectissimos. *Nec credit ipsa Congregatio Bituricensis fore reprehensibile, si Rex vel Principes sui, cessantibus tamen omnibus comminationibus & quibuslibet violentiis, aliquando utantur precibus benignis atque benevolis, pro personis benemeritis & zelantibus bonum Reipublicæ, Regni & Delphinatus.* Scitissimè observatum est, necesse esse ut has preces adhibeat Princeps suapte sponte, & consilio, judicioque suo, non instigatione avari aut ambitiosi Clerici, vel proximorum, & amicorum ejus eadem insania laborantium; nec enim meritum, quo muniri par est eos qui commendantur, alio magis constare, quàm ut ne Magnatum suffragia ambierint. *Sic preces illæ debent proprio motu Regis procedere, non ad instantiam fieri; quia procurans preces non potest dici benemeritus, sed demeritus, tamquam se ingerens; ideo si de eo fieret electio, non esset confirmanda, quia contra Concilium facta.*

VI. Summovit Colonienſe Concilium anno 1536. ab electionibus, non comminationes tantùm Magnatum, sed & preces: propterea quòd eorum preces præcepti pondus & vim habeant, terroremque circumferant, non aliter propemodum quàm comminationes. *Absit ergo omnis simoniæ pravitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omnisque impressio; cesset ambitio ac dominandi libido.* In Concilio Remensi anni 1583. in simoniacorum classem relati sunt, qui Beneficia vel largiuntur, vel adipiscuntur navata opera, vel obsequiis præstitis: *Si quis Beneficium propter obsequium vel impensæ servitutis mercedem conferat, vel, &c. Simoniacus esse censeatur.* In Concilio I. Mediolanensi anno 1565. prohibitum est, nequid Beneficii intra biennium assequerentur, qui ad ea assequenda, vel suas vel amicorum preces interposuissent. *Qui Beneficium Ecclesiasticum vacans multis & ambitiosis precibus per se vel per alios petierit, eo facto ita reddatur indignus, ut per biennium in eum, neque illud, neque aliud Beneficium conferri possit.* Utque ne familiares & Ministri Episcoporum eis se adglutinent & addicant, spe inescati Beneficiorum: Episcopos obtestatur Synodus, ampla ut eis adsignent salaria, quibus honestè acquiescant: non prorsus tamen à Beneficiis excludendi, si illos eò perducat morum probitas, & doctrinæ copia singularis. *Monemus, & obtestamur Episcopos, aliosque quibus est jus conferendi Beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituant, ne illi hoc subsidio destituti, Beneficia Ecclesiastica, tamquam suæ operæ & laboris pretium præcipuè sibi proponant. Fraudari tamen Ecclesias nolumus probatorum hominum ministerio, si qui sint in eorum familia, quorum doctrinæ & pietati utiliter suorum munus committi possit.*

Can. 9.

De Simonia n. 7. Acta Eccles. Med. p. 16.

Concilium Mexicanum anno 1585. huic Decreto subscripsit, quod & publicavit, cum hac memorabili accessione, & monitione ad Episcopos, Ne sibi ipsis inopinatò blandiantur in librandis meritis, & in electu promovendorum, ne domesticos suos privato hoc affectu extraneis anteponant. *Qua in re Episcopis vehementer commendatur, ut familiarium merita & doctrinam examinent, ita ut benemeriti non graventur, si eis familiares Episcoporum præferantur.* In hoc eodem Concilio, qui quilibet inhiantes Beneficio preces, pollicitationes, & Procerum gratiam adhibent, ea saltem vice ab eodem Beneficio summoventur. *Qui Beneficia seu Parochias multis & ambitiosis precibus, donis, promissionibus, favoribusve petierint, pro illa reddantur inhabiles ad tale Beneficium, &c.* His verò sanctionibus quam morigerum & obsequentem se præstiterit beatus Carolus Borromæus, docet in ejus vita Gioſſanus, ut nequa donaret usquam Beneficia precibus, aut gratiæ Magnatum, proximorum

L. 5. tit. 3. n. 3. 4.

L. 8. c. 30.

morum & amicorum. Alienior etiam erat ab iis contemplatione obsequiorum dandis, constituto ampliſſimo salario ministris omnibus suis, vel adsignatis pensionibus in hæreditarias suas posseſſiones.

VII. Ad calcem hujus Capitis occurrit Decretum Innocentii III. quo faciliùs postea ad propositam Capitis sequentis quæstionem delabemur. Rescripsit enim Innocentius ad Decanum Bellovacensem, qui res suas confert Ecclesiæ, & pactionibus quidem abstinet, sed demissas tantùm & molestiæ plenas adhibet preces, eum in Canonicum ejus Ecclesiæ admitti debere, & usufructu gaudere rerum à se collatarum; nec enim in his quamlibet simoniæ suspiciunculam reside-

Extra. De Simon. c. 34. In l. 1. 5. Dict. p. 170.

re posse. *Si purè & sine pacto & conditione quælibet offerat rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, hujusmodi receptio fieri potest absque scrupulo simoniacæ pravitatis.*

Cautissimè Fagnanus observat in hoc Decretum, quæ ad Prælaturas anhelant preces, eas ab ambitione manare; quæ verò ad alia minuscula spectant Beneficia, si humilitas, si modestia, si meritum non impar adsit, ab ea procul esse suspicione, idque ex hoc Decreto declarari. *Nota ibi, Rogans humiliter, preces humiles à digno oblatas pro Canonicatu vel alio Beneficio Ecclesiastico obtinendo, simoniæ labem non inducere, nec peccatum aliquod ambitionis.* Id ille exprimit ex Capite, *Præposuit, De Clerico excommunicato*, ubi Clericus necessariorum vitæ adjumentorum inops, Beneficium postulat à Legato Papæ, impetratque, tanquam eleemosynam, & patrimonii pauperum portionem. *Preces humiliter porrigens.* Ea, ut opinor, mens est Fagnani. Si Clericus enim re familiari satis instructus, forsan & abundans, Beneficium petat, non potest utique ei aptari hæc Fagnani doctrina. Quæ aliæ in Corpore Juris Canonici preces adhibitæ, nec improbatæ describuntur, eæ non aliis quàm pauperibus suffragabantur. Prolixè quæstionem hanc versavit Petrus Cantor,

De Verbo abbre. c. 55. 36. 37. 38. 39.

de precum & obsequiorum simonia. Multa hìc ex eo acervare potuissem, nisi meæ me jam prolixitatis suppuderet.

CAPUT LXVI. P. 4. l. 3. c. 13.

De iis qui Canonicatus, vel Beneficia quævis alia suis ex rebus hæreditariis dotant, illis ut ipsimet mox induantur.

I. Proponitur quæstio, An simoniacum sit, & an in Beneficia se ipse ingerat, si quis ea dotet de patrimonialibus rebus suis, iisque mox induatur. Sæpissimè juniores Clerici sese ipsi cum bonis suis Ecclesiæ addicebant, quorum usumfructum retinere permittebantur. Probatio hausta ex Epistola Alexandri III.

II. Contra niti videtur Innocentius III. ne Canonicorum Collegio inscribatur, qui se bonaque sua Ecclesiæ dedit, nisi ita affectus sit, ut & sua largiturus esset, etsi non admitteretur: & Capitulum viciſſim ita animatum sit, ut eum admissurum sit, etiam nihil largientem. Aliàs simoniam intervenire.

III. Quæ utramque Pontificum responsionem juvent rationum momenta.

IV. Qui collatis Cœnobio bonis, in eo profitetur, spe adipiscendi Beneficii ductus, ille simoniacus est. Nihil periculi à simonia imminet, si quis se suaque dedat Congregationi, vel Collegio Canonicorum Regularium.

V. Exemplum Canonici, cum rebus suis admissi, quarum usufructu potiri permittitur.

VI. De Vicecomite Agathensi, qui Vicecomitatum suum Ecclesiæ Agathensi addixit, cujus & Canonicorum Collegio adgregatus est.

VII. Varia ejus rei exempla in Burgundia.

VIII. IX. X. Exempla alia in Hispania, Anglia, & Gallia.

XI. Summa eorum colligitur quæ disputata sunt.

I. INgentium Ecclesiæ opum cùm & plurimi fuerint, & copiosissimi fontes: tum & ille non aspernandus, qui ex privatorum largitate fluxit, Beneficia sibi, aliisve fundantium dotantiumque. Sed quàm constanter laudatissimum fuit, fundos Ecclesiæ accumulari, ad amplificandum numerum Ministrorum Altaris, qui æternis Templa Canticis concelebrent: tam anceps & perplexum videtur, in laude, an in vitio sit, qui collatis Ecclesiæ rebus suis, is ipsemet velit esse Altarium minister, & divinæ psalmodiæ socius indefessus. Non ii nos sumus, aut hactenus fuimus, qui in rebus dubiis in alteram antè declinaremus partem, quàm Concilia, Patres, Annales sacri Ecclesiarum aliquid suggererent, quo ea fluctuatio sisteretur, serenaretur caligo.

Concluso ac definito Alexander III. spoliandos Beneficiis suis esse Clericos Minores, qui desperata continentia ad nuptias convolant; addit mox, si quid fundorum, vel rerum quarumlibet suarum Ecclesiæ largiti essent, cujus titulo ordinati fuissent: eis indubitatissimè restituendum esse, simul atque ab ejus Ecclesiæ gremio divellerentur. *Sanè si Ecclesiis quibus artitulati fuerant, de possessionibus aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cum ab eorumdem Ecclesiarum fuerint ministerio & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire.*

Append. Cohc. Later. par. ult. c. 7.

Cùm ait Pontifex, eo ipso, temporis puncto, quo illi contractis nuptiis ab Ecclesia se abscindunt, dominium & proprietatem bonorum, antè donatorum Ecclesiæ, ad eos revocari: apertè insinuat retentum ab eis usum fructum fuisse, & hos fuisse eorum Beneficii proventus. Erat enim pietati & honestati Clericorum adprimè consentaneum, ut se suaque Ecclesiæ devoverent, ejusque Clero adscriberentur, retento usufructu rerum quas dedissent. Fuerat illa quidem donatio simplex & pura. Sed nihil opus erat pactionis, ut quis allegeretur inferiori Clero; facillimè admittebantur, qui cupiebant, qui nulla morum macula, nulla infamia notabantur; lubentes lubenter admittebantur, unis etiam pietatis opibus commendati. Hinc probabiliter omnino creditur, non displicuisse, ad inferiores Ordinum gradus si quis contenderet, & rem suam familiarem ita Ecclesiæ adiceret, ut utendas sibi fruendasque dum superaret vita, servaret. Ecqui enim is abnui potuisset ususfructus, cùm etiam nudi & inopes omnium admissi fuissent? cùmque vel laici admitterentur ad formam Precarii, dum superstites essent, fruituri rebus quas donassent. Etsi denique non temerè possit quis sibi fingere, resilientibus his Clericis refusas ideo res suas fuisse, quòd suum Ecclesia testatissimum esse vellet animum, ab omni cupiditatum contagio alienissimum: similius tamen veri est, cum his Clericis conventum fuisse, ut rerum suarum usufructu gauderent, dum adviverent: unde & illud erat consequens, ut cùm abiiciebantur, res illis suæ restituerentur. Non facilè poterat recusari Clericis, quod & laicis annuebatur.

II. Vereor, ut eadem ratio sit Canonicatuum, & eorum Beneficiorum, quæ sui splendore & rerum copia possint allicere homines honorum & opum amantiores. Ea species proposita fuit In-

ne-

nocentio III. Capite, *Tua nos*, *De Simonia*. Diſertè confirmat Pontifex, pactionis ſimoniacæ flagitium id eſſe, ſi admittatur Clericus in Canonicum, fruiturus fundis, quos offert, tanquam fructibus ſuæ Præbendæ. *Si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, ut illa poſtmodum pro Præbenda retineat, & in Canonicum admittatur, hujuſmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit abſque vitio ſimoniæ: cùm in talibus omnis pactio vel conventio ceſſare debeat, juxta canonicas ſanctiones.* 2. At ſi ſua Clericus hic bona purè & ſimpliciter det Eccleſiæ, & mox precariò admitti ſe oret in album Canonicorum, non alia donandum Præbenda, quàm uſufructu rerum, quas obtulerit: tum tutò & impunè poſſe eum adoptari à Canonicis in Collegium; nec enim ſimoniæ vel tantillum loci eſſe poſſe, cùm nec pactioni fuerit. *Si verò purè & ſine pacto vel conditione quælibet offerat, rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ purè conſentiant, hujuſmodi receptio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis.* 3. Et hactenus quidem in cortice rei hæſit Pontifex. Nam idem ipſe mox ſubjungit, ſi ea mente ſit, & voluntate, qui donat, ut ne temporalia ſua donet, niſi ſpiritalis dignitatis mox ipſe apice exurgat; ſi Capitulum etiam ejus receptioni non acquieſcat, niſi certa ſpe commodi temporalis: tum mentis receſſibus intimis fœdam inſidere ſimoniam, quæ poſſit hominum, non poſſit ſummi Numinis & ſempiternæ Veritatis oculos & vindictam fallere. *Licèt autem taliter duximus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare: ſi tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci; & Clerici qui eum in fratrem admittunt, non eſſent tum niſi temporalia bona perciperent admiſſuri; ſine dubio tam ille quàm iſti apud diſtrictum Judicem, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum, culpabiles judicantur.* 4. Illud ergo ex hac Decretali exiſtit, ſi ſe cum ſuis Clericus Eccleſiæ dedat, poſſe eum Canonicorum cooptari Collegio, & uſufructu rerum collatarum, tanquam Præbenda potiri, dum nihil interveniat pactionis, quæ non poſſet non ſimoniæ labe commaculari. At ſi ceſſante quanquam pactione, hinc illincque latitet voluntas, nec temporalia niſi ſpe ſpiritalium, nec ſpiritalia addicendi, niſi expectatione temporalium, clandeſtina ea eſt ſimonia, quæ hominibus imponere poſſit, non Deo. 5. Germana autem ratio dignoſcendæ hujus voluntatis, ſive intentionis, puræ vel ſimoniacæ, ex Innocentio III. ex eo petenda eſt, An qui dat, daret, etiam non admittendus: an qui admittit, admitteret, etiam nihil dantem. *Si non eſſent eum, niſi temporalia commoda perciperent, admiſſuri.*

III. Diſſident autem in ſpeciem hæc reſponſa Alexandri III. & Innocentii III. propterea quòd ut plurimum, qui cum rebus ſuis alleguntur in Canonicorum Collegia, nec ipſi allegerentur, niſi res ſuas unà conferrent: nec verò conferrent res ſuas, ſi ſe allegendos diffiderent iis oblatis, aut confiderent iis non oblatis nihilominus allegendos. In ea certè ſpecie verſatus eſt Innocentius III. à quo nec Alexander abhorruiſſet. At ubi non ambiuntur niſi infimi Ordines, imique gradus Eccleſiæ, iis non excluduntur, qui piè & humiliter petunt, etſi nihil rei adferant: ex quo patet, cùm res ſuas conferunt, & ita admittuntur, æquè admittendos fore, etſi nihil contuliſſent. Hanc quæſtionem tractavit Alexander III. cui & Innocentius III. facillimè aſſenſus eſſet. Nec ſecus res habet, ubi ad Profeſſionem Monaſticam admittuntur, qui fundos & terras ſuas ſecum Deo dicant. Ejuſmodi fuit Fulco ille, de quo Ordericus Vitalis in Eccleſiaſtica hiſtoria ſua, qui Abbatiæ filium ſuum valdè puerum & immaturum addixit cum Eccleſia ſancti Nicolai, quam dotalem acceperat à ſocero ſuo, cujus parens Eccleſiæ fundamenta jecerat, dotemque conſtituerat rebus ex ſuis. *Eccleſiam ſancti Nicolai, quam pater ſuus conſtruxerat, cum adjacenti fundo in maritagio conceſſit.* L. 3. p. 179. Ideo non abſurdè præſumitur, non contemplatione doni admiſſum fuiſſe puerum, quòd conſtet etiam ſine dono & eum admittendum fuiſſe, & alios alioſque admitti ſolitos eſſe.

IV. Qui ex adverſo autem ſe ſuaque dicabant Cœnobiis, non ut humilem & pauperem Monachorum degerent vitam, ſed ut ad Beneficia, & ad Prælaturas denique ſeſe protruderent: etſi nihil paciſcerentur, ſimoniæ tamen multa fuligine conſpergebantur ex Concilio Biterrenſi anno 1233. ita ut Beneficiis exuendi eſſent ipſi, & qui illa eis contuliſſent, conferendi ea vice privandi forent poteſtate, quæ tunc ad Ordinarium devolvebatur. *Quidam ſe & ſua conferunt Monaſteriis, ſub ſpe ut ipſis poſtmodum Eccleſiaſtica Beneficia conferantur. Quod omnino damnabile eſt propter maculam ſimoniæ; & tales Beneficio privandos decernimus, quod pro pecunia ſunt adepti. Taliter verò Beneficia conferentes, illa vice donandi poteſtate priventur, & ad Diœceſanum Epiſcopum donatio eorum devolvatur. Nec ipſi tales recipiant ad curam animarum.* Can. 22. Catel. Des Contes de Toulouſe pag. 351. Quibus poſtremis verbis innuitur, nonnihil rei familiaris Monaſterio donatum fuiſſe, ut qui donaſſet, ad Parochialem aliquam ejus præſentationis Eccleſiam promoveretur.

Vetuit Benedictus XII. in iis quas Canonicis Regularibus præſtituit Conſtitutionibus anno 1339. ne quos illi vel Clericos vel Laicos admitterent ad Præbendam Canonici Regularis, niſi qui & ſe & ſua Cœnobio dederent & dicarent. *Prohibemus ne in Eccleſia Cathedrali, ſeu Monaſterio, vel alio loco Religionis ejuſdem, quivis Clericus ſæcularis, vel laicus recipiatur ad Præbendam, ſeu etiam portionem, niſi eidem Eccleſiæ, ſeu Monaſterio, vel loco, dederit ſe primitus & ſua.* Cap. 3. Ubi Eccleſiæ Cathedralis Capitulum obtinebant implebantque Canonici Regulares, tunc paulò plus erat periculi, ne qui cum bonis ſuis admittebantur, pro ipſis etiam admitterentur bonis; quod jam ſimoniacum fuiſſet. Nec tamen ejus rei rationem habet Pontifex; quòd hic ageretur de admittendis, non ad Profeſſionem, ſed ad Præbendam, ſeu portionem, ſcilicet panis & vini. Id verò merè temporale erat commodum, quo & Laici fruebantur, alicubi etiam fœminæ; nec gratis fruebantur, ut exemplis jam patuit, & rurſum mox patebit.

V. Implicatius neſcio quid habent exempla alia, nobis hìc, quà licebit, illuſtranda. Anno 1163. Bernardus Epiſcopus Toloſanus Nobilem virum cum conjuge admiſit in Canonicum & Canonicam ſancti Stephani apud Toloſam; participes illos ſanciens fore precum, piorumque operum Capituli, nec non & menſæ communis Canonicorum, cùm liberet; conceſſa etiam in Commendam & veluti in obedientiam terra illa ipſa, qua Eccleſiam donabant, ut eam excolerent, ejus fructibus vitam tolerarent, prandio Capitulum exciperent die feſto ſancti Stephani, poſt eorum obitum terra juri Eccleſiæ cederet. *Ego Bernardus, &c. conſilio & voluntate totius Conventus Toloſanæ Sedis, recipio te in Canonicum, & uxorem tuam in Canonicam; concedimus tibi talem partem & talem mercedem habere in orationibus omnibus noſtris, in Miſſis, Pſalmis, jejuniis, &c. eleemoſynis, &c. Damus & vobis in vita veſtra victum de noſtro cellario, ſicut duobus Canonicis, quando vobis placuerit. Super hæc omnia* Catel. Mem. de l'hiſt. du Languedoc. pag. 884.

com-

commendamus vobis in obedientia, ſicut uni de Canonicis noſtris commendare ſolemus, illum totum honorem d' Eſcalquens, quem tu de tuo proprio honore nobis dediſti, ut tu & uxor tua ſupradictum honorem in vita veſtra teneatis, & habeatis, & fruamini, &c. Si verum fateri volumus, Precarium hoc erat, quo Nobilis hic Canonicus laicus creabatur, & aggregabatur cum conjuge ſua precibus & meritis Capituli. Itaque ſi accuratiùs rem expendere & eloqui libet, nec Canonicus erat hic Nobilis, nec Beneficiarius. Unde nec ulla ejus ſupra conjugem ſuam prærogativa, quæ nec Capituli ejus Canonica creari poterat, nec ullius vero Beneficii Titulo frui. Cum conjuge vitam degere permiſſus eſt, quod à Canonico alienum foret. Nec ſedes illi, nec honos in Clero, vel in Capitulo conceditur. Liquet ergo perhonorificum quidem, ſed merum id fuiſſe Precarium, de quo paciſci fas erat. Ibid. p. 871.

VI. Paulò aliter res habebat in Attone Comite, vel Vicecomite Agathenſi, qui Vicecomitatum ſuum Agathenſem anno 1187. Eccleſiæ Cathedrali ſancti Stephani Agathenſis dedit, in poſſeſſionem miſit Epiſcopum Agathenſem, quem & ipſum Comes Toloſanus inveſtivit; obnoxius enim erat Vicecomitatus Agathenſis Comitatui Toloſano. Atto autem tranſcripto Comitatu ſuo cum urbibus, caſtris, prædiiſque ſuis Epiſcopo Agathenſi, in Canonicorum ejus Eccleſiæ Collegium adſcriptus eſt, in qua & reliquum vitæ curſum conſumpſit. Pura eſt donatio, nec quidquam intercurrit pactionis, qua in Canonicum ejus Eccleſiæ aſciſceretur. Sed quanquam ea voluntate & ſpe Vicecomitatum ſuum Nobilis iſte Eccleſiæ Agathenſi tranſcripſiſſet, ut ejus Canonicus crearetur: tam, ut ſpero, alienus fuiſſet à labe ſimoniæ, quàm à ſuſpicione vel avaritiæ, vel ambitionis. Non erat tanti Canonicum creari. Multum illi debere ſe Capitulum exiſtimaſſet, ſibique illique congratulandum, ſi vel gratis adgregari Canonicis voluiſſet. Tanta eſt enim intercapedo Vicecomitatus & Canonicatus, ut ne in cogitationem quidem cadere poſſit, Vicecomitem Agathenſem emendi Canonicatus conſilium iniiſſe. Illos hic Vicecomes æmulabatur, qui ampliſſima patrimonia conferunt, ubi ad Profeſſionem admittuntur Monaſticam, pauperem poſthac vitam inter Monachos traducturi. Hæ ſunt charitatis & ſuavitatis hoſtiæ, non ſimoniæ machinamenta. Si qui Canonicos ſe & Beneficiarios creari concupiſcunt, eo animo eſſent, ſi Vicecomitatus, ſi ampliſſima patrimonia abdicarent, & Eccleſiæ adiicerent, pauperem humilemque vitam ipſi quidem deinceps ut agerent, ne locus quidem eſſet quæſtioni, quam hic vexamus.

VII. In Collectaneis Hiſtoriæ Burgundicæ plura ſunt Precarii exempla, ubi Cœnobio Floriacenſi & aliis largiuntur pii laici hæreditates & fundos, ea cautione, ut horum ipſi, dum vita ſuppetet, uſumfructum retineant, adjecto etiam uſufructu aliarum Cœnobii terrarum. Precaria hæc quoque erant, de quibus alibi à nobis copioſiùs. Sed ad rem noſtram pluſculum facit, quæ ibidem habetur pactio Præpoſiti ſancti Stephani in Caſtro Divionenſi. Eſt enim charta, qua Præpoſitus à Capitulo donatur, *cauſa beneficii ad cenſum*, vineis aliquibus menſæ Capitularis ab eo expetitis, & à Præpoſito vineas alias accipit Capitulum, uſufructu ad vitam ei permiſſo, poſt obitum ad Capitulum redituras. *Dedimus quaſdam petiolas vinearum, ut & ipſe nobis ex ſuis daret, &c.* Cùm Præpoſitus hic jam eſſet ejus Eccleſiæ, fundorum ſuorum aliquid Eccleſiæ dabat, augmentum Præbendæ ſuæ viciſſim cum titulo Beneficii accepturus. Plus etiam facit ad noſtrum hoc propoſitum, quod ibidem affertur laici Nobilis exemplum, qui Abbatem ſancti Stephani interpellavit apud Divionem, & Capitulum omne, filium ut ſuum in Canonicum admitterent. Voti compos factus, prædiis compluribus Capitulum donavit. *Cujus petitioni annuentes, prædictum Jacobum Canonicum fecimus, &c. Ipſe autem donavit nobis quidquid habebat in villa.* Eadem charta continetur & adgregatio filii ad Capitulum, & agrorum tranſcriptio à patre facta, non expreſsa pactione ulla. Ita gratis fiebant omnia, ſaltem in ſpeciem: ſola poterat in vitio eſse voluntas, & quidem tantò periculoſiùs, ſi homines falleret, quæ Deum non poterat. Satius tamen forſan erit hæc omnia humaniùs interpretari. Quanquam alii cautiorem ſequerentur rationem, & à ſuſpicionibus obliquis ſemotiſſimam, ubi ſtipulabantur, etſi pueri à Congregatione Canonicorum deſciſcerent, Capitulo quod eſset donatum, nulla id ratione revocari poſse. *Girardus filium ſuum pro Canonico reddidit, hoc pacto interpoſito, quòd per acceſſum temporis, ſi puer levitate animi inde moveretur, nullum tamen detrimentum & remotionem prædictum donum conſequeretur.* Ibid. p. 115.

VIII. Paulò diverſum ſuccurrit ex Hiſpania exemplum in Presbytero ſanctiſſimo Martino, quem Tereſia Portugalliæ Regina, Eccleſia donavit funditus everſa à Sarracenis, hac lege, ut ſi eam reſtauraret, & contra Sarracenos tueretur, ea ejus eſset, & ejus conſanguineorum, qui hac ſpoliari non poſsent, niſi graviſſimo crimine patrato, & judicio canonico. Si eam Mauri expugnarent, & ipſe rurſus eam ſibi ſubiiceret, denuò ejus ditioni illa redintegraretur, & Clericorum ejus ſtirpis. Epiſcopus Conimbricenſis, in cujus hæc Diœceſi gerebantur, conceſſionem eam confirmavit anno 1124. cum omnibus his circumſtantiis. *Tali videlicet pacto, ut eam Eccleſiam firmiter obtineatis, & tam vos, quàm quiſque veſtrum ex propinquitate veſtra profeſſione Clericus fuerit, per ſucceſſiones temporum firma ſtabilitate obtineatis, & nunquam eam ſine veſtra culpa ſecundùm decreta Canonum pro aliquo alio homine perdatis. Supponimus enim, quod ſi peccatis exigentibus iterum ab incurſione Maurorum deſtructa fuerit, & præterea vos potueritis illam recuperare, licentiam habeatis ſemper poſſidendi eam quocumque tempore volueritis.* Bollandus Februa. To. I. pag. 716.

Duo hìc valde nova & inuſitata obſervari queunt. Primum eſt, Eccleſiam ei in Beneficium addici, qui poſſit eam expugnatis ejectiſque Sarracenis recipere. Alterum, eam veluti hæreditariam addici proximis omnibus ejus proſapiæ, Clericatum profeſſis. Eam ergo Eccleſiam Preſbyter hic ſibi ſtirpique ſuæ comparabat, expenſis faciendis, ſubeundiſque periculis in Maurorum expugnatione.

IX. Ex Anglia affinius adhuc exemplum acerſemus. Vir nobilis Radulphus de Limeſey, famoſiſſimæ ſancti Albani Abbatiæ dono dedit Eccleſiam Bethfordienſem, cum ingenti copia agrorum, decimarum, aliorumque jurium, ut & ipſe ibi admitteretur in fratrem & in Monachum, uxor ejus in ſororem, filius in Beneficiarium: mortui ibidem ſepelirentur, iiſdemque ac Monachi precum juvarentur ſuffragiis. *Pro qua re Abbas & Monachi ſancti Albani ſuſceperunt Radulphum in fratrem & Monachum, & uxorem ſuam ſimiliter in ſororem, filium verò eorum in Beneficio Eccleſiæ, &c. Et tantum facient Monachi pro eis, quantum facere debent pro Monacho ſuo.* Laici tum ſæpiſſimè Eccleſias Monaſteriis divendebant. Hanc Radulphus gratis conceſſit: *Non pro quolibet munere, vel mercede terrena, ſed purè.* Sed eas leges & conditiones impoſuit, propter quas ab aliis pecunia pendebatur. Ita videri poſſet quaſi Beneficium fundaſſe ſibi, conjugi, filioque. Sed propiùs à vero abeſt, hunc Nobilem admiſſum fuiſſe in Monachum Monaſt. Angli. To. I. pag. 332.

Ibid. p. 43. 44. 61. 139.

lai-

laicum, uti & conjugem ejus in Sororem; neutrum Profeſſioni Monaſticæ illigatum, utrumque Cœnobio ſociatum, & cooptatum quodammodo, theſauroque precum & bonorum operum immenſo; quæ à Beneficio omnino diſſident. Quòd verò eorum filius *in Beneficio Eccleſiæ* conſcriptus ſit, id nempe ibi ſignificatur, ejus alendi curam Monaſterium in ſe recepiſſe: ut quandoque Beneficiarii Eccleſiæ dicebantur, qui matriculæ & catalogo pauperum ab ea alendorum inſcripti erant. Erat ſemper in Laicorum grege hic puer, etſi frueretur interim Præbenda Monachali, cujuſmodi plures alii donabantur quandoque gratis, quandoque pretio accepto, quandoque obſequiis ea mercede compenſatis. Ex his Præbendis paulatim augeſcentibus gravabantur quandoque Cœnobia. Ideo & anno 1200. ſtatuta ſunt quammulta, tum hoc in primis, ne Præbendæ poſthac ejuſmodi Laicis donarentur, ac ne venderentur quidem, niſi gravis urgeret neceſſitas. *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujuſquam ſervitii, cuilibet ad vitam dari, cùm hoc in damnum vertatur domorum, diſtrictè vetamus. Si quando autem neceſſitas, vel evidens utilitas id popoſcerit faciendum, fiat de conſilio domni Abbatis.* Quod idem ferè continetur & ſtatutis Joannis Borbonii Abbatis Cluniacenſis, anno 1458. compilatis: *Sæculares in Donatos & in Fratres ad Præbendam Monachalem abſque licentia domni Abbatis & conſenſu recipi non poſſunt; & ſi recepti fuerint, pro non receptis habeantur.* Apertiſſimè hìc vides, qui eſſent Monachi laici, quæ Præbendæ Monachales, quæ Beneficia Monachis laicis annuerentur. Nomine, non re, illa Beneficia, hi Monachi erant. Ita poterant hæc Beneficia, hæ Præbendæ vendi, vel dari repenſandis agris, qui Cœnobiis donabantur.

Bibl. Clun. Pag. 1679. 1680.

Reflectenda jam in Angliam veſtigia, ubi Radulphus idem uxori ſuæ indulſit, dotale ut prædium ſuum Eccleſiæ Bethfordienſi conferret, ea lege, ut in ea Eccleſia tres, quandiu ſuperſtes eſſet, Præbendas haberet, addita poteſtate eas dandi, cui liberet; poſt ejus obitum verò Monachus reciperetur unus, pro ipſa & marito juges preces fuſurus. *Hac conventione, ut dum illa vixerit, habeat tres Præbendas in illa Eccleſia, quando illi placuerit, aut aliis tribus, quibus voluerit dare. Poſt obitum autem ejus Monachus unus recipietur in illa Eccleſia pro anima mariti & pro ſua.* Præbendæ iſtæ Beneficiis annumerari non poterant, cùm mulieri laicæ permitterentur. Monachus poterat ille quidem Beneficiarius videri; ſed aliis, non ſibi mulier illud addici Beneficium volebat, cui fundos aſſignabat.

Mona. Ang. Tom. 1. p. 331.

X. Non paulò plus habet admirationis teſtamentum Vvillelmi, Domini Montiſpeſſulani, anno 1211. Erant ei liberi complures, quorum alios Clero, alios Cœnobiis teſtamento deſtinavit. Cùm duos Canonicos fieri ſanxiſſet, Eccleſias ipſas deſignavit, ipſiſque legavit, non Eccleſiis centum libras, ut nihil præterea expeterent. Non ea ſanè dici poterat fundatio vel dotatio Canonicatus. Aliis verò juſſis Monaſticam vitam profiteri apud Grandiſylvenſes & Cluniacenſes, centum ſimiliter legavit libras, non ipſis, ſed Cœnobiis. Itaque dici poterat illis erexiſſe & dotaſſe Beneficium Monachale. Sed non injuria coniicitur tam nobilis Domini liberos ſine ullo ejuſmodi dono oblatos, admittendos utique fuiſſe, uti & tot alios. Non ergo invidioſa ea eſſe potuit pactio, ſed laudanda gratificatio: niſi mavis eam fuiſſe definitionem legitimæ portionis, quam meritò ſibi potuiſſent aliquando tam nobiles adoleſcentuli vindicare. Nemo enim neſcit, tum hæreditariæ ſucceſſionis portiones ad Monachos, vel ad Monaſteria perveniſſe. Ad hanc circumſcriptionem legitimæ portionis ſpectare non abs re ſuſpicamur, hæc toties iterata ejus teſtamenti verba: *Dimitto centum libras, quibus contentus ſit de omnibus bonis meis.*

Spicil. tom. 5. p. 158. 159.

Cùm in Gallias rurſum penè inopini trajecerimus, addam hoc loco miram conventionem Epiſcopi & Capituli Cadurcenſis cum Gausberto de Caſtronovo anno 1096. factam. In ejus Eccleſiæ res & agros vir hic nobilis multa ſibi arrogabat jura, cùmque diu altercatum eſſet, periculoſa inciderunt bella, quibus ſævientibus, non potuit illi Eccleſiæ perfugium ullum opportunius occurrere, quàm in Gausberti defenſione. Tum verò ei ultro concedi placuit partem non mediocrem prædiorum, quæ ſui ille juris eſſe confidebat; ſed illa addita lex eſt, ut cùm primus filius ejus annum ætatis ſuæ decimum aſſecutus eſſet, eum Cœnobio cederet, Canonicis Regularibus inſcribendum, tumque pro bono pacis reſtitueret, quæ modò ei concedebantur: ea denique reſtitueret, etſi filius ejus ab inſtituto Canonicorum Regularium reſiliret. Non hìc pater filio Canonicatum fundat & dotat: ſed Capitulum Canonicorum Regularium expetit, ut eo ad Profeſſionem admiſſo, agros controverſos pater vel reſtituat, vel gratificetur. Jam ſuprà oſtenſum eſt, quàm frequenter tunc temporis parentes devoverent filios impuberes vitæ Clericali vel Monaſticæ, & ad obſequium cogerent. At ubi unà largiebantur & aliquid prædiorum, eo arcebatur ſimoniæ ſuſpicio, quòd citra ullum ejuſmodi donum filii admitterentur.

Spicil. tom. 5. p. 361. 366.

XI. Quidquid ergo hìc congeſtum eſt exemplorum, nihil in his eſt, quod à Decretali Innocentii III. recedat; aut non eadem enim erant negotia, aut diverſa non erat eorum definitio. Ideo & optimè Fagnanus definit, ſimoniacum fore, ſi quis dotaret Canonicatum, ſibi ipſi mox conferendum. *Nota ſimoniam eſſe fundare vel dotare Canonicatum, vel aliud Beneficium Eccleſiaſticum, eo pacto, ut Beneficium illud ſibi conferatur.* Rem probat exemplo ejus qui Archipreſbyteratum in Eccleſia Cathedrali fundaverat, & ex ipſamet fundationis charta, ea dignitate induendus erat Fundator ipſe. Conſulentibus ſuper ea cauſa reſpondit Fagnanus ipſe, & fundationem, & proviſionem ſimoniæ vitio claudicare; quo factum eſt, ut ab Urbano VIII. nova & Beneficii inſtitutio impetraretur, & proviſio.

Fagnan. in l. 5. Decret. Part. 1. p. 174.

CAPUT LXV. *P. 2. l. 3. c. 13.*

Sepulturarum ſimonia proſcripta ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Cur vetuerit Gregorius Papa, ex ſepulturis quidquam exigi. Paganorum & Sichimitarum exempla.

II. Sepeliri in Eccleſia, novum cùm id eſſet, & inuſitatum, id verò pretio quandoque comparabatur.

III. Qui cœperint in Eccleſia contumulari Reges, Epiſcopi, Monachi, Moniales.

IV. Nemo olim in urbibus, nedum in Eccleſiis terræ mandabatur. Circa Eccleſias ſepulcra ambiri cœpta, ab iis qui precum participes ſe fieri cuperent. Hinc forſan additæ Eccleſiis Capellæ.

V. Origines Cœmeteriorum. Cur proxima ſint Eccleſiis.

VI. VII. Exempla ſanctiſſimorum Epiſcoporum, aliorumque pietate præſtantium virorum, qui in Eccleſiis tumulati fuere; Ambroſii, ſororis, fratris; S. Paulæ, S. Fulgentii.

VIII. Jam inde ab ipſis Eccleſiæ cunabulis ſepoſi-

posita erant Christianorum sepulcra, eorum cura penes Clericos, quandoque & penes Monachos.

IX. Cur exoleverit mos incendendi corpora.

X. Facilè sopirentur Clericorum & Monachorum dissensiones de sepulturis, si primævo ex usu Ecclesiæ, nemo in Ecclesia humaretur.

XI. Hæ porro dissensiones Clericorum & Monachorum de sepulturis jam ævo Gregorii fervere cœperant.

I. MOrem explosit Gregorius exigendi aliquid ex sepulturis, impatientissimè ferens Clericos minùs à terrenis cupiditatibus expeditos esse, quàm Sichimitas, qui locum sepulturæ Abrahamo gratificari voluere. En Gregorii verba Epistolæ ad Episcopum Messinensem: *Cùm secundum nostrum institutum noveris, nos illicitam antiquam consuetudinem à nostra Ecclesia omnino vetuisse, nec cuiquam assensum præbere, ut loca humandi corporis pretio possint adipisci. Nam si Gentiles, ut arbitramur, viri Sichimitæ Abrahæ pro Sara mortua, atque in loco proprio humanda sepulturam gratis obtulerunt, & vix magna ejus importunitate coacti sunt, ut pretium de loco sepulturæ perciperent: nos qui Episcopi dicimur, de humandis fidelium corporibus pensa quid facere debemus?* Porro Gregorius rescito, *centum solidos* à Januario Calaritano Archiepiscopo exigi, ad tumulandam filiam matronæ illustris, & querelis lacessitus hujus ipsius matronæ, ad Januarium rescripsit, nova hac injuria cumulari non debuisse damnum doloremque filiæ morte inflictum: ex alterius luctu & calamitate lucrum captandum non esse, nec pretio addicendum locum putredinis; summovisse se istiusmodi corruptelam ab Ecclesia Romana, ineunte statim Pontificatu suo; eam se Prælatis indixisse legem, ut saltem Sichimitas imitarentur, quos tametsi paganos, puduerat ex cadavere lucri aliquid extundere: liberas & spontaneas oblationes admitti posse, at nihil exigi, nihil peti fas esse: ne eo convitio verberentur Clerici, reliquorum mortalium tam gratam illis esse mortem, quàm compendiosam. Gaudio enim esse præsumitur, quod lucro est. *Grave nimis est & procul nimis à Sacerdotis officio, pretium de terra concessa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium. Hoc vitium & nos postquam ad Episcopatus honorem accessimus, de Ecclesia nostra omnino vetuimus: & pravam denuo consuetudinem nequaquam usurpari permisimus, &c. Si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximi, vel hæredes, pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipere non veramus. Peti verò, aut aliquid exigi, omnino prohibemus. Ne quod valdè irreligiosum est, aut venalis fortasse, quod absit, dicatur Ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studeatis quærere quolibet modo compendium.* L. 7. Ep. 4. L. 7. Ep. 56.

II. His profectò Gregorii verbis: *Si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis*: apertè innuitur origo hujus perversitatis. Cùm necdum usus invaluisset, ut in Ecclesiis sepeliretur quisquam: qui ejus privilegii cupidiores fuere, ut participes fierent precum & hostiarum à proximis ibi suis offerendarum, oblata ingenti pecunia id emercari cœpere. Gratuita fuit, ut puto, ea primùm largitio; quæ mox tamen in tributum & exactionem desivit. Nostram hanc conjecturam iis firmat præsidiis Gregorius idem in Dialogis, ut jam ambigendi locus superfit nullus. Præfatus enim iis qui mortali hoc ex stadio migrant nullo impiati crimine, conducibile esse in Ecclesia sepeliri, quòd eorum proximi, ipso tumulorum conspectu admoniti & excitati, pro illis flagrantiùs & frequentiùs orent; *Hoc prodest mortuis si in Ecclesia sepeliantur, quod, &c.* mox ex adverso contexitur, ni qui flagitia hic sua non expiarint, eos graviori obnoxios fore damnationi, qui sepulcro etiam suo Ecclesiam contaminaverint. Quod approbat ille exemplo Valeriani Patricii, cui concesserat, immo pretio addixerat Brixianus Episcopus locum sepulturæ in Ecclesia: *Cui ejusdem civitatis Episcopus accepto pretio, locum in Ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset.* Crebris autem postea cœli ostentis minisque perfectum tandem est, ut scelestissimi hominis cadaver Ecclesia eiiceretur. L. 4. c. 50. §. 51.

III. Meminit quidem alibi Gregorius Defensoris Ecclesiæ Mediolanensis, in Ecclesia tumulati: sed cùm mox affirmet Presbyterum Parochumque sanctissimum non in Ecclesia, sed *ante Ecclesiam sepultum* fuisse; abundè hinc proditur, ejusmodi prærogativam non omnibus Clericis, adeoque nec Presbyteris omnibus communicatam fuisse. Ideo & Gregorius Turonensis ait Episcopum Arvernum, qui uxoratus fuerat, cum conjuge & filia juxta viam conditum fuisse. *Ipse quoque Sacerdos cum conjuge & filia in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum est sepultus.* Idem ille narrat de beato Servatio Tungrensi Episcopo: *Ablutusque à fidelibus, juxta ipsum aggerem publicum sepultus est.* Affirmat tamen idem Gregorius, Clodovæum Regem, & B. Clotildem ejus conjugem in Basilica sanctorum Apostolorum consepultos fuisse, ubi tumulata fuerat sancta Genovefa, & quam ipsimet extruxerant. *Nam Basilicam illam ipsa construxerat, in qua & beatissima Genovefa est sepulta.* Alibi rursus idem ipse demonstrat Reges Regumque liberos in Ecclesiis tumulari solitos. Quin & ipse Altare consecravit Capellæ, ubi recondendum erat corpus B. Radegundis Reginæ. *Altare in Cellula ipsa sacravi.* Ingentibus decoravit privilegiis Ecclesiam Abbatiæ Sandionysianæ juxta Lutetiam Clodovæus II. Rex, quòd uterque parens Dagobertus Rex & Nantildis Regina ibi sepulturam nacti essent. Dial. l. 3. c. 22. L. 1. c. 44. L. 2. c. 5. L. 2. c. 43. L. 4. c. 1. L. 5. c. 34. De Glor. Conf. c. 106. Conc. Gall. To. 1. p. 496.

Sed nondum eo cum Regibus privilegio fruebatur vulgus fidelium; cùm in Baptisteriis quemquam sepeliri vetet Synodus Antisiodorensis. *Non licet in Baptisterio corpora sepelire.* Monachi, & Sanctimoniales, uti & Episcopi Clericique, primi omnium in ejus honoris societatem cooptati sunt. Qui vitam beati Cæsarii Arelatensis Episcopi litteris mandavere, exædificatam ab eo narrant *triplicem in una conclusione Basilicam*: mediam, quam Navim dicimus, cæteris altiùs assurgentem, Deiparæ Virginis nomine dicavit; duas minores, Alas vocamus, beato Joanni, & beato Martino sacras esse voluit; sub pavimento Ecclesiæ totius arcas lapideas locari jussit, ad Monialium sepulturas. *Et ut offerret sacris virginibus quas congregaverat, curam necessariæ sepulturæ, nobiles arcas corporibus humandis aptissimas, de saxis ingentibus noviter fecit incidi, quas per omne pavimentum Basilicæ constipatas sterni fecit ordine.* Non multo pòst tempore avecta ad cœlestem patriam Cæsaria soror ejus & Abbatissa, in meditullio Ecclesiæ consepulta est, juxta solium Episcopi, nec longè ab eo, quem sibi ipse delegerat sepulturæ locum. *Inibi ad medium throni, juxta eam quam sibi paraverat, condiderunt sepulturam.* Et infrà: *Sepultus est in Basilica sanctæ Mariæ semper Virginis, quam ipse condiderat, ubi sacra Virginum corpora de Monasterio suo conduntur.* Can. 14. L. 1. c. 29. L. 2. c. ult.

Beatus Perpetuus Turonensis Episcopus Cleri sui judicio permisit, quo ipsum loco tumulatum mallent: quanquam nec dissimulare omnino posset animi sui æstum, & votum, ut ad pedes beati Martini humo conderetur, cujus ipse magnificentissimum Mausoleum extruxerat. *Vobis Presbyteris, Diaconibus, & Clericis Ecclesiæ meæ sepeliendum cadaver mortis hujus, ubicumque elegeritis, permitto. Tamen si indigno mihi feceritis mise-* Spicil. To. 5. p. 105. 109.

miſericordiam, quam ſupplex poſtulo, optarem ad domni Martini pedes in diem quieſcere judicii, &c. Ita Perpetuus ipſe in teſtamenti tabulis : voti compotem factum eſſe docet ejus Epitaphium : *Et licèt ante pedes Martini contumuletur, in cœlo ſimili gaudet uterque loco.*

IV. Ex Concilio Braccharenſi anno 563. patebunt fontes ipſi hujus conſuetudinis Eccleſiaſticæ in ſepulturis, Cùm enim prohibuiſſent ejus Concilii Patres, ne quis omnino in Baſilicis Martyrum ſepeliretur, annuiſſentque id tantùm, ut extra & juxta muros Eccleſiæ tumuli adjungerentur; mox addunt, non potuiſſe beatos Martyres eo fruſtrari honore, quo utuntur Civitates, ne quem ſinant intra murorum ambitum humari. *Placuit, ut corpora defunctorum nullo modo in Baſilica Sanctorum ſepeliantur, Sed ſi neceſſe eſt de foris circa murum Baſilicæ, uſque adeo non abhorret. Nam ſi firmiſſimum hoc privilegium uſque nunc retinent civitates, ut nullo modo intra ambitum murorum, cujuslibet defuncti corpus humetur, quanto magis hoc venerabilium Martyrum debet reverentia obtinere?* Quod ad illud primum caput attinet, ſepulcra admittendi ad exteriorem ambitum juxta muros Eccleſiæ; id probabiliter creditur cœptum eſſe, antequam intra ipſas Eccleſias quiſquam ſepeliretur. Ita Gregorium ipſum explanavit Joannes Diaconus in ejus vita : *De ſepultura juxta Eccleſiam commodum ſperare prohibuit.* Video ejus conjecturam à noſtra ſuperiùs expoſita nonnihil diſcrepare; ſed rem judicio Lectorum permittere malo, quàm contendere. Hìc autem ſuſpicari fas eſt, eas Capellas, quibus nunc ferè cinguntur majores Eccleſiæ, ex his juxta poſitis tumulis ortas eſſe, quibus muros circumſtrui placuerit, & huic ædificiolo Altare inferri; uti ſupra jam attigimus, ad conſecrandam Capellam, in qua condendum erat corpus B. Radegundis, abſente Epiſcopo Diœceſano, à Gregorio Turonenſi conſecratum eſſe Altare. *Locus in quo ſepeliri debet, non eſt Sacerdotali benedictione ſacratus, &c. Benedic altare illud, &c. Et ſic ab illis injunctus, altare in cellula ipſa ſacravi.* Sed illud potiſſimum ex Concilio Braccharenſi obſervari neceſſe eſt, Legibus Romanis vetitum fuiſſe, ne quiſquam intra urbes terræ mandaretur, cujus moris ac privilegii civitates omnes retinentiſſimæ erant. Itaque prioribus Eccleſiæ ſæculis fideles in cryptis recondebantur, quas appellitabant *Tumbas*, *Catatumbas*, *Catacumbas*, extra urbes, & juxta vias, more forſan Iſraelitarum. In ſpelunca enim Saram Abrahamus tumulavit, contumulatuſque ipſe eſt. Chriſtus ipſe in ſpecu exciſo in ſaxo.

Can. 18.

L. 2. c. 20.

De Gloria Confeſſ. c. 106

V. Narrat Hieronymus, Romæ cùm juvenis verſaretur, Dominicos dies ſolitum ſe conſumere in perluſtrandis cryptis Martyrum & Apoſtolorum : *Solebam diebus Dominicis ſepulchra Apoſtolorum & Martyrum circumire, crébroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ, ex utraque parte ingredientium, per parietes habent corpora ſepultorum.* Expinxit & luculentè Prudentius concava montium, ubi Cæmeteria erant Chriſtianorum : *Attamen exciſi ſubter cava viſcera montis, crebra terebrato fornice lux penetrat.* In hæc Cæmeteria congregabantur fideles, ut rem ibi divinam facerent, nec minis perſecutorum deterriti, nec furore. Ubi pax affulſit Eccleſiæ, Cæmeteria ab Eccleſiis ſejuncta fuere, ſed in dies magis magiſque viciniora evaſere. Id non obſcurè declarat Optatus, cùm Donatiſtis exprobrat, uſurpatas ab illis in Catholicos Eccleſias, ut & Cæmeteria aliquando invaderent, prohiberentque fideles ſepeliri. *Ad hoc Baſilicas invadere voluiſtis, ut vobis ſolis Cæmeteria vindicetis; non permittentes ſepeliri corpora Catholica.* Ingenuè fateor me non ſatis capere, quod alibi ab eodem dicitur de ſepulturis.

In Ezech. c. 40.

Petri Steph. Hymno. 2.

L. 6.

L. 3.

VI. Sed ſi fidelium vulgus in Cæmeteriis promiſcuè ſua ſibi ſepulcra habebat, nemo inficias jerit, quin viri dignitate & nobilitate præſtantes, & in primis Epiſcopi, in ipſis Eccleſiis tumulos ſibi deligerent. Ambroſius ſub Altari ipſo, quod quotidianis frequentabat ſacrificiis, recondi ſe poſt mortem concupierat; dexteram tamen ejus partem ceſſit corporibus ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii, ubi ea reperta fuere : perſuaſus Hoſtiæ immortali membra ſua omnia redintegranda eſſe, ita ſanè ut ſub Altari laterent Martyres, Chriſtus ſuper Altare emineret. *Succedant victimæ triumphales, in locum ubi Chriſtus hoſtia eſt, ſed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt : iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaveram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portionem, locus iſte Martyribus debebatur.* Marcellina ſoror Ambroſii juxta ipſum inhumari ſe voluit : & fratri ipſe ſuo Satyro ſepulcrum paraverat juxta corpus perinclyti Martyris, cujus vicino odore ipſemet perfunderetur. *Ut ſacri ſanguinis humor finitimas penetrans adluat exuvias.* Author eſt Hieronymus corpus B. Paulæ in media Bethleemitica Eccleſia poſitum fuiſſe. *In media Eccleſia ſpeluncæ Salvatoris eſt poſita.* Sic ille in Epitaphio Paulæ.

Epiſt. 55.

Baron. an. 383

VII. A Ferrando illud obſervatum eſt in vita beati Fulgentii, hunc primum in Eccleſia SS. Apoſtolorum tumulatum fuiſſe, quanquam priſca conſuetudine id hactenus invaluiſſet, ut ne Epiſcopi quidem ibi terræ mandarentur, nedum laici. *Sacerdotum manibus ad Eccleſiam civitatis, quæ ſecunda dicitur, ubi etiam reliquias Apoſtolorum conſtituerat, deportatus, ſortitus eſt honorabile monumentum. Primus planè in eadem Baſilica Pontifex poni meruit : ubi nullum mortuum neque Sacerdotem, neque laicum ſepeliri, conſuetudo ſinebat antiqua. Sed magna vis devotionis removerat impedimentum conſuetudinis, &c.* Erat illud ergo antiquiſſimis Eccleſiis uſitatum, ut nullis prorſus ſepulcris occuparentur, ac ne Epiſcoporum quidem. Hæc Fulgentii Eccleſia diutiùs id & conſtantiùs retinuit, & tamen ipſa quoque tandem ceſſit invaleſcenti novitati. Ab Epiſcopis cœptum, tum ad Clericos, denique ad laicos ventum eſt.

Cap. ult.

VIII. Religio certè fidelibus fuit jam inde ab initio, ut ne tumuli ſui Paganorum ſepulcrorum vicinitate & contagione inquinarentur. Vituperavit Cyprianus Martialem Epiſcopum Hiſpaniæ, tum ob alia complura, tum quòd filios ſuos indiſcriminatim inter Gentilium ſepulcra humari feciſſet. *Et filios exterarum gentium more apud profana ſepulcra depoſitos, & alienigenis conſepultos.* Cùm verò ſepulturis moderati ſint ſemper Clerici, perſpicuum hinc fit, etiam tum, cùm in Eccleſiis ſepeliretur nemo, Eccleſiaſticas tamen fuiſſe ſepulturas. Agens Hieronymus de muliere, quæ publici Judicis gladio interfecta fuerat, Clericos mox advolaſſe ait, ut eam terræ pro officio ſuo mandarent. *Clerici quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & foſſam humum lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant.* Ita ille in Epiſtola *de muliere ſepties icta.* Operam quoque ſuam quandoque Monachi ſepeliendis mortuis commodabant : unde reprehenſus eſt à beato Gregorio Papa Epiſcopus Urbevetanus, quòd in Monaſterio prohiberet, & celebrari ſacra Myſteria, & mortuos ſepeliri. *Sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Miſſas, nulla ulteriùs habita contradictione permittas.* Sed eo tamen longè frequentiùs munere Clerici fungebantur; atque ita ſanctæ ſemper & Eccleſiaſticæ erant ſepulturæ : nec ea humanitatis,

Epiſt. 68.

L. 1. Ep. 12.

ſed

ſed religionis obſequia reputabantur. Unde Tertullianus in Libro de Anima : *Cùm in pace dormiſſet, & morante adhuc ſepultura, interim oratione Presbyteri componeretur, &c.* Agit ibidem ille de ſepulcretis fidelium propriis, & de eo qui paululùm receſſit, ut juxtà ſepeliendo fratri locum daret. *Eſt & alia relatio apud noſtros, in Cæmeterio corpus corpori juxta collocando ſpatium receſſu communicaſſe.*

IX. Illud quoque per Chriſtianos invectum eſt Orbi, ut ne ampliùs defunctorum corpora igni abſumerentur. Hoc probro nobis vertebant Gentiles : *Execrantur rogos, & damnant ignium ſepulturam.* At ſcitiſſimè reponebat Minutius Felix, hunc Chriſtianæ gentis morem non ex inſulſa illa manare formidine, ne corpora pereant, quæ utique vel ardendo vel putreſcendo æquè pereunt : ſed ex veneratione & obſervantia conſuetudinis longè antiquioris & religioſioris, inhumandi, quàm comburendi. *Non ut creditis ullum damnum ſepulturæ timemus, ſed & veterem & meliorem conſuetudinem humandi frequentamus.* Alias etiam rationes à pietate ductas allegavit Tertullianus libro de Anima, & libro de Reſurrectione carnis.

X. Tantum diſſenſionum poſterioribus ſæculis exardeſcet de jure ſepulturarum Clericos inter & Regulares, ut earum originem inquirere hoc loco operæ pretium viſum ſit, ut inde lux aliqua in poſteras ætates effundatur. Non tantoperè efferbuiſſent contentiones, ſi in honore & pretio ſemper fuiſſent illæ Regulæ duæ, quæ in primigeniæ Eccleſiæ florentiſſima juventa viguerunt, ut in Eccleſiis tumularetur nemo, utque ex loco putredinis ſive ſepulturæ nihil lucri exigeretur. Ubi primùm cœpit vulgus hominum in Eccleſiis ſepeliri, emerſere ſordidiſſimæ avaritiæ inquinamenta. Id verò in Eccleſia Latina deſinente quarto ſæculo contigit, ut patet ex Auguſtini libro *de Cura pro Mortuis*, ad beatum Paulinum Nolanum Epiſcopum ſcripto, ex occaſione piæ & illuſtris Matronæ, quæ Cynegium filium condi voluerat in Baſilica B. Felicis Martyris. *Et in Felicis Confeſſoris Baſilica poneretur.* Cap. 1. Conducere id profitetur Auguſtinus iis qui piam & religioſam duxerint vitam ; quòd his monumentis moneantur fideles, qui oraturi confluunt, precibus ut hos ſuis Deo commendent. Inde eſt enim, eodem teſte Auguſtino, quòd dicantur *Memoriæ & Monumenta, &c. Ea quòd moneant mentem, &c.*

XI. Non immeritò verò has de ſepulturis antiquiſſimas duximus inter Clericos & Monachos concertationes, cùm Gregorius ipſe Papa Epiſcopum Urbevetanum per Epiſtolas jufſerit, ne in Abbatia ſancti Georgii ampliùs prohiberet, & ſepeliri mortuos, & ſacra Myſteria celebrari. *Hortamur ſepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Miſſas, nulla ulteriùs habita contradictione permittas.* Cap. 4.

CAPUT LXVI. P. 2. l. 3. c. 14.

De ſimonia ſepulturarum in Oriente ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Cur olim ſepulcra extra urbes & ſecundùm vias eſſent.

II. Ex quo Vita ſempiterna Chriſtus morti vim infudit vivificam, ſepulcris Martyrum condecoratæ ſunt urbes, delectati ſunt mortales.

III. Non alibi quàm in veſtibulo templi Apoſtolorum ſepultus eſt Conſtantinus, honorificum ſibi ratus, ſi vel janitor eorum haberetur.

IV. In ea poſtea Eccleſia contumulati fuere tum Imperatores, tum Epiſcopi, ob inexplicabile quoddam Sacerdotii & Imperii vinculum.

V. Unde ortus mos excitandi tumulos in Eccleſiis, vel Capellas circa tumulos Sanctorum.

VI. Alia exempla. Cæteri fideles idem ambiere. Origo porticuum circa Eccleſias ad mortuos ſepeliendos.

VII. Leo Sapiens revocat antiquas prohibitiones.

VIII. IX. Conſtantinus, Anaſtaſius, & Juſtinus plurima donant, vel donata confirmant, ut gratuitæ ſint ſepulturæ.

X. Varia Juſtiniani ſtatuta de Exequiis. Cura earum penes Monachos, Canonicos, Clericos. Qui Clericos majori numero adeſſe, vel veſtes ſacras magnificentiores expetebant, ii pecunia aliqua hanc redimebant prærogativam.

I. VEtuerat lex Tabularum duodecim quemquam in urbe mortuum uri, vel humari : *Hominem mortuum in urbe ne ſepelito, neve urito.* Ea erat priſcæ conſuetudinis confirmatio. In Scripturis ſacris utriuſque Teſtamenti idem elucet mos antiquiſſimus, non igni, ſed terræ mandandi mortuos. Quod de urbe Roma ſanxerat lex duodecim Tabularum, id Ulpianus ait ab Imperatore ad omnes Imperii urbes propagatum fuiſſe. Id Antonino Pio tribuit Lampridius. *Intra urbes ſepeliri mortuos vetuit.* Sepulcra tradit Varro plerumque juxta vias publicas locata fuiſſe, ad mortales mortalitatis ſuæ admonendos. *Sepulcra ideo ſecundùm viam ſunt, quò prætereuntes admoneant, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.* Idem allegatum eſt & à Theodoſio Imperatore, cùm in Novam Romam Veteris privilegia tranſtulit, juſſitque efferri Conſtantinopoli tum urnas, ubi cineres, tum ſarcophagos, ubi corpora claudebantur eorum qui in rogis arſiſſent. *Omnia quæ ſupra terram urnis ſunt clauſa, vel ſarcophagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut & humanitatis inſtar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio ſanctitatem.* Poſtrema hæc verba exponit Paulus Juriſconſultus, & ad aliam torquet ejuſdem legis rationem : *Corpus in Civitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra Civitatis.* Ignoſcenda erat ea mentis imbecillitas Gentilibus, ut cadaveribus ſacra inceſtari crederent, cùm & lege Moſaica imbuti Iſraelitæ, ne ipſi quidem ab his religioſæ infantiæ crepundiis receſſiſſent, & religioni eſſet Pontificibus, ne quid ejuſmodi contrectarent.

L. 5. de lingua Latina.

Cod. Theod. L. 9. T. 17. Le. 806.

II. Sed poſtquam vitæ fons primigenius Verbum Deus, noſtræ carni mortali illapſus, in morte ipſa fontem vitæ poſuit, tum in ſeipſo, tum in membris ſuis, non reſurrectione tantùm ſua, ſed aſpirata nobis reſurgendi ſpe : exinde tumuli eorum, qui pro ipſo mortem oppetierant, domicilia quædam vitæ viſa ſunt eſſe, & adyta ſanctitatis. Ideo tumuli in Eccleſiis locati, vel circa tumulos circumſtructæ Baſilicæ : ut ea jam ſint pulcherrima civitatum ornamenta, & victricis trophæa religionis. In eadem id adnotat lege Theodoſius, ubi occurrere illis ſtudet, qui pio prætextu legem ejus eludebant, & condi ſe curabant iis in Eccleſiis, ubi Apoſtolorum & Martyrum corpora conquieſcebant. *Ac ne alicujus fallax & arguta ſolertia ab hujus ſe præcepti intentione ſubducat, neque Apoſtolorum vel Martyrum ſedem, humandis corporibus æſtimet eſſe conceſſam, ab his quoque, ita ut à reliquo civitatis, noverint ſe atque intelligant eſſe ſubmotos.* Tum certè Chriſtiana conſuetudo obtinuit, & pervicit, ut ne ampliùs corpora exurerentur. Unde Macrobius, qui non totis quinquaginta annis poſt eam promulgatam legem agebat, uſum illum funditus concidiſſe ſuo ævo teſtatur. In Somn.

Licèt

Licèt urendi corpora defunctorum uſus noſtro tempore nullus ſit.

L. 7. c. 7.

III. In ipſamet Apoſtolorum Eccleſia tumulum Conſtantini Magni Conſtantinopoli quidam collocarunt, in eum errorem abducti his Euſebii verbis: *Ædem illam conſtruxit, &c. Quippe ipſe ſibi hunc locum poſt mortem deſignaverat, ut corpus ſuum communem cum Apoſtolis appellationem poſt obitum ſortiretur: quo ſcilicet precationum quæ in honorem Apoſtolorum ibidem celebrandæ erant, etiam mortuus particeps fieret. Cùm igitur duodecim illic capſas quaſi ſacras quaſdam columnas in memoriam & honorem Apoſtolici Collegii erexiſſet, ſuam ipſius arcam in medio conſtituit, quæ ſenus utrimque Apoſtolorum capſas diſpoſitas habebat.* Verùm aut ea ipſa fuit Conſtantini Magni voluntas, ut in veſtibulo tantùm Eccleſiæ locaretur: aut Conſtantius patris voluntatem ita interpretatus eſt, ampliſſimum fore Imperatori, quaſi ad januam aſſidere eorum, quorum veſtigiis, dum ſuperſtes eſſet, Imperatorium diadema, verticemque ſuum demiſerat. Locupletiſſimo teſte utemur Chryſoſtomo, qui rem narravit, ob oculos quotidie ſuos obverſantem: *Nam & hic quoque Conſtantinum Magnum filium ejus ita demum ingenti honore ſe affecturum exiſtimavit, ſi eum in piſcatoris veſtibulo conderet. Quodque Imperatoribus ſunt in Aulis janitores, hoc in ſepulcro piſcatoribus ſunt Imperatores. Atque illi quidem velut Domini, interiores loci partes obtinent; hi autem velut accolæ & vicini, præclarè ſecum agi putarunt, ſi veſtibuli janua ipſis aſſignetur.* His innuere videtur Chryſoſtomus Conſtantium ſuo uſum conſilio, patris voluntatem eò deflexiſſe, voto magis ejus quàm verbis obſequentem.

De vita Conſtant. L. 4. c. 60. 70.

IV. In Eccleſia, hoc eſt, in veſtibulo Eccleſiæ Apoſtolorum refert etiam Socrates inhumatum eſſe à Conſtantio Conſtantinum, ejus conditorem, authoremque, ut Imperatores & Epiſcopi propiùs admoverentur ad eum cæleſtium gratiarum fontem. *Depoſitus eſt in Eccleſia Apoſtolorum, quam ipſe eo conſilio ædificaverat, ut Imperatores ac Pontifices ab Apoſtolorum Reliquiis haud procul abeſſent.* Idem commemorat & Sozomenus, qui exinde inoleviſſe ait, ut eadem in Eccleſia Imperatores & Pontifices ſepelirentur Conſtantinopoli, quòd eædem ſint Pontificum atque Imperatorum prærogativæ, præcellantque etiam Pontifices in locis ſacris. *Ab eo tanquam rei ejus authore conſuetudine ducta, Imperatores Conſtantinopoli obeuntes ſepeliuntur, atque Epiſcopi etiam: quippe cùm Sacerdotalis Imperii dignitati par ſit, imò verò in locis ſacris primas partes obtineat.* Ex his Sozomeni verbis non ſatis liquet, an agat ille de communi Imperatorum & Epiſcoporum privilegio, ut Conſtantinopoli, an ut in ea Conſtantinopolitana Apoſtolorum Eccleſia tumularentur. Verùm non magni noſtra refert, ut is eximatur ſcrupulus. Ea enim utrorumque verè prærogativa erat, ut Conſtantinopoli ſepelirentur, ubi nefas erat quemquam alium humari: & eò traducta conſuetudine Antiquæ Romæ, & ex lege Theodoſii Magni. Refert & Evagrius à Juſtiniano inſtauratam vel reſtitutam Eccleſiam Apoſtolorum, in qua moris erat Imperatores & Antiſtites humari: *In qua Imperotores & Sacerdotes ſepeliri ſolent.*

L. 1. c. ult.

L. 2. c. ult.

L. 4. c. 30.

V. Conſtat hinc ergo ab Imperatoribus & Epiſcopis orta eſſe exempla, fidelium in Eccleſiis ipſis tumulandorum. His addendi viri quidam ſpectatiſſimæ ſanctitatis, quorum tumuli circumdati fuere Capellis, vel Baſilicis, in quas & alia poſtea Martyrum illata ſunt pignora, conſecrata ſunt & Altaria. In hiſtoria Theodoreti Religioſa pulcherrimum iſtud ejus rei monumentum exiſtit. Ubi nimirum de ſanctiſſimo Monacho Jacobo ſermonem inſtituit, cui inhumando & exædificata fuerat ingens Eccleſia in vico proximo, & ipſemet tumulum inſtruxerat in Eccleſia Apoſtolorum: ſed cùm Jacobus ipſe ei ſignificaſſet, percupere ſe in eo ipſo ſepeliri monte, quo tot prædiorum ſpiritalium theatro uſus erat: tum verò lapideum ejus tumulum curaſſe ſe ait Theodoretus eò transferri; ubi cùm lapis ipſe imbrium & procellarum vi computreſceret, ædiculam ei ſe circumdediſſe. Impatienter tuliſſe Jacobum tantum ſibi tribui; itaque illud Martyrum templum eſſe voluiſſe, eoque conſilio illuc coacervaſſe reliquias Martyrum eorum, quibuſcum averet & hìe quieſcere, & beatæ ad ſempiternam vitam reſurrectionis conſortem ſe fieri. *Arcam ſurſum transferendam curavi, & quia lapidem à pruina labefactari animadverti, parva ædicula circumdari arcam juſſi. At ille, Non patiar, inquit, ut Jacobi ſepulcrum hoc appelletur; ſed triumphantium Martyrum templum hoc fieri volo, & me velut inquilinum quempiam illorum cohabitatione dignatum, alia in arca poni. Neque hæc dixit modò, ſed reipſa præſtitit. Collectis enim undique multis Prophetis, multiſque Apoſtolis & Martyribus, omnes una in arca repoſuit, cum Sanctorum populo habitare cupiens, & cum eis reſurgere, divinoque conſpectu potiri.* Ea fuit, ut videtur, progreſſio ejus uſus, vel condendarum circa tumulos ædicularum ſeu Capellarum, vel ſepulcrorum in ipſis Eccleſiis deligendorum.

Cap. 21.

VI. Fratrem ſuum Cæſarium in Eccleſia Martyrum perhibet Nazianzenus ſepultum fuiſſe: *Ad Martyrum ſacraria cum pompa ductus.* Beata Macrina in Eccleſia Martyrum ſepulta eſt, in eodem ipſo matris ſuæ tumulo, ut author eſt frater ejus Gregorius Nyſſenus, ejus vitæ ſcriptor, quique funus ipſe ejus proſecutus eſt. Contineo calamum, pluribus hìc exemplis id genus accumulandis ſanctitate commendatorum virorum, Epiſcoporum, Imperatorum, in Eccleſiis ſepulcra honorificentiora conſecutorum, ex quo & arſit privatorum cupiditas. Unum adiiciam, quod litteris mandavit Nicephorus de Theodoſio Juniore, qui inſepultus eſt tumulo Arcadii parentis, & avi ſui Theodoſii Magni, in una ex Porticibus Templi Apoſtolorum. Porticus hæ, uti & Capellæ ab exordio extra Eccleſias extruebantur, quibus tandem accrevere, & interiores tandem factæ ſunt. *Theodoſius in paterno monumento repoſitus eſt, in dextera ſublimi ſanctorum Apoſtolorum porticu, in qua porticu, eodemque lapide pater quoque Arcadius & mater Eudoxia, necnon avus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem quæ ex adverſo porticu ſacri ejus templi, Jovinianus jacet.* Non injuria videri poſſit, has urnas, ſive hos tumulos in ſuperioribus Templorum porticibus collocatos fuiſſe. Κατὰ τὸ δεξιὸν ὑπῶν, ὃ ὑπῶω. Nec aliter capiendus Ammianus Marcellinus, ubi corpus Valentiniani Senioris Conſtantinopolim tradit comportatum fuiſſe, *ut inter Divorum reliquias humaretur*. Modeſtiùs Theophanes inſinuat Honorii corpus depoſitum fuiſſe in Mauſoleo, juxta Eccleſiam Apoſtolorum: *Corpus ejus juxta B. Petri Martyrium in Mauſoleo ſepultum.* Etenim Martyrii nomine non tam tumulus quàm Eccleſia deſignatur, Martyris tumulo inſignita.

Orat. 10.

L. 14. c. 58.

VII. Cùm his exemplis autem excita gliſceret privatorum in dies licentia, hanc frænare ſtuduit Theodoſius Magnus iſtiuſmodi lege, Codici ejus intexta: *Nemo Apoſtolorum vel Martyrum ſedem humandis corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.* Verùm extra legum cancellos erupit aliquando tandem ſive pietatis ſive ambitionis æſtus. Unde & Leo Sapiens indulſit, ut ſepeliri fas eſſet in urbibus, hoc eſt, in Eccleſiis. Ita enim promptum eſt de ejus mente conjectari.

Cod. Theod. L. 9. Tit. 17. c. 6. Cod. Juſt. L. 1. Tit. 2. l. 2. Conſt. 53.

VIII. Non ergo ad ſingulares has & ex privi-

legio

legio indultas, sed ad vulgares spectabat lex illa Anastasii Imperatoris, Justiniani Codici illigata, qua majori Ecclesiæ Constantinopolitanæ addicebat septuaginta pondo auri proventum annuum, ut gratuitæ ibi essent omnes sepulturæ, quinquaginta auri pondo persoluturis, qui quidvis exegissent. *Constitutio adsignat magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ septuaginta librarum auri reditum, eam ob causam, ut scilicet exequiæ sine sumptu & gratis fiant in urbe Constantinopolitana, & usque ad novos muros & blachernas. Nam Sycæ, seu Sycorum transitus, pars sunt civitatis. Statuit contra delinquentes pœnam quinquaginta auri librarum.* Cod. l. 1. To. 2. l. 18.

IX. Sed & ab ipso Justiniano innovatæ sunt leges Constantini Magni & Anastasii de gratuitis sepulturis. Illud enim primùm contestatus, ultra vitam ipsam hominum patere suam in eos charitatem, nec passurum se ut eorum exequiæ proximis graves sint: *Quoniam potentiæ nostræ subditi nostri, sive vivant, sive moriantur, curæ sunt, ne vel graves ipsis sepulturæ, vel defuncti cognatis damnosæ existant*: immunitates mox confirmat à Constantino & Anastasio Imperatoribus concessas officinis undecies centenis, majori Ecclesiæ Constantinopolitanæ adsignatis, ut funerum quorumcumque impensas ipsa præstaret, revocatis cæterarum immunitatibus officinarum, ne his Ecclesiasticis officerent. *Sacrosanctam majorem Ecclesiam centum & mille officinas in fructu habere ab omni vectigali liberas, eo quod ad peragendas in commune omnium hominum exequias proficiant.* Novell. 43. Novell. 59.

X. Sed in alia Constitutione sua idem Justinianus, enucleatiùs hæc eadem prosecutus est, ubi à Constantino concessas Ecclesiæ ait nongentas & quinquaginta officinas, prorsus immunes; centum quinquaginta ab Anastasio additas, & centum aliarum reditus, ut gratis fierent sepulturæ; & nihilo tamen minùs gravissimis se interpellatum querelis, quòd inhumaniùs exigeretur ab ipsis pauperibus: *Non sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigi amarè, &c. Etiam invitos exigunt lugentes, & cogunt dare non habentes.* Cui malo ut medicina fiat, juberi à se, ut Oeconomi majoris Ecclesiæ curam agant agrorum sepulcris dedicatorum, *Habentes prædiorum administrationem, quæ sepulcris deputata sunt*: & trecentarum officinarum Defensores reliquarum administrationem gerant, ut pecuniam definitam repræsentent *Decanis, Ascetriis, Canonicis fœminis, Acolythis, laborantibus circa funerum exequias*. Nisi Ministris funerum suppeditent Oeconomi pecunias has, agros fundosque ad id destinatos auferet Patriarcha, ut nihil vi à quoquam exigatur: *Nullum quidquam ab invito percipere*. Numerum tamen definit Imperator eorum, qui exequiis ministrabunt, intereruntque gratis; ut qui plures volent, solvant de censu suo, quantum Ecclesia solveret. Qui loculos & lectos opulentiores volent, quàm qui vulgo commodantur, lectos potissimùm illos duos, qui in Ecclesiis Studitarum, & sancti Stephani custodiuntur, vel auratam etiam Lecticam majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sumptus etiam facient majoris numeri Ministrorum, qui ad id desiderant. Ita certè ut his sumptibus modus sit, iis accommodatus, quos ipsa facit Ecclesia ingratis exequiis.

CAPUT LXVII. P. 3. l. 3. c. 14.

De Sepulturarum simonia ab octingentesimo anno ad millesimum.

I. Universim prohibetur quemquam in Ecclesiis humari. Exceptiones.

II. Præcipitur ut prisca jam in Ecclesiis sepulcra, altiùs in terram deprimantur.

III. Canones & Leges consentiunt, ut ne qui in Ecclesiis tumulentur.

IV. Ea cupiditate consequendi in Ecclesia sepulcri, factum est, ut jam gratuitæ non essent sepulturæ.

V. Ne Nobilibus quidem & Proceribus id tum fas erat, ut hæreditarios haberent tumulos.

VI. Voluntaria dona non abnuebantur. Non pauca exordio sui libera, necessitatis paulatim nexu stringuntur.

VII. Medium quoddam fuit temperamentum, in vestibulo, & porticibus Ecclesiæ sepeliri.

VIII. Quæ supra dicta sunt, ex Hincmaro confirmantur.

IX. Concilium Triburiense Nobilibus suasit, ut juxta Ecclesiam Cathedralem sepulcra sibi pararent, vel in Cœnobiis, aut in Parochiis suis.

X. Nullæ tum de sepulturis lites.

XI. Privatorum ambitio emptionibus locum dedit, & ebullientibus inde litibus.

XII. XIII. Consuetudines Italiæ & Angliæ.

XIV. Quid Paradisus, vel Parvisium Ecclesiæ.

XV. An in Oriente mos vigeret, in Ecclesiis sepeliri.

XVI. An gratuitæ ibi essent sepulturæ.

I. REfert & suggillat Theodulphus invalescentem tunc in Galliis consuetudinem, adeoque & jam confirmatam, ut passim in Ecclesiis sepelirentur, quo Ecclesiæ jam in Cœmeteria degenerabant. Vetat autem nequis post hac ibi tumuletur, nisi si cui ex Presbyteris, vel laicis, eminentior sanctimonia hanc meritò pepererit prærogativam. *Antiquus in his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum usus fuit, & plerumque loca divina cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias præparata, Cœmeteria, sive polyandrea facta sunt. Unde volumus ut ab hac re deinceps abstineatur, & nemo in Ecclesia sepeliatur, nisi fortè talis sit persona Sacerdotis, aut cujuslibet justi hominis, quæ per vitæ meritum, talem vivendo suo corpori defuncto locum acquisivit.* Aa. 797. Can. 9. His verbis, si seriò ponderentur, nihil amplius Presbyteris supra laicos tribuitur: nec vel illi vel hi permittuntur in Ecclesia tumulos nancisci, nisi singularis meritorum prærogativa hanc illis conciliaverit præcellentiam post mortem.

II. Quoad sepulcra verò, quæ jam in Ecclesiis excitata erant, unum jubet Theodulphus, ut complanentur, & solo æquentur, quæ eminent omnia: si id verò arduum esse videatur, Ecclesiam illam asportato Altari in Cœmeterium redigendam. *Corpora verò quæ antiquitus in Ecclesiis sepulta sunt, nequaquam proiiciantur, sed tumuli qui apparent, profundiùs in terram mittantur, & pavimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reverentia conservetur. Ubi verò est tanta multitudo cadaverum, ut hoc facere difficile sit, locus ille pro Cœmeterio habeatur, ablato inde altari, & in eo loco constructo, ubi religiosè & purè Deo sacrificium offerri valeat.*

Hinc liquet antiquam illam fuiſſe non conſuetudinem, ſed corruptelam, mortuos in Eccleſiis terræ mandandi; in eo à prioribus ſæculis deſcitum eſſe: in id laboratum eſſe, ut oblitteraretur, quod præter Canones novatum erat; perſuaſiſſimum adhuc penè fuiſſe Eccleſias dehoneſtari, inquinari Altaria, ſi ibi contumulentur alii quàm Martyres, vel longo pœnitentiæ curriculo incruentam Martyrii palmam adepti; denique ſi immergerentur altiùs in terram tumuli Eccleſiarum, non eò tantùm id pertinuiſſe, ut deprimeretur & contereretur mortalium immortalis quædam & inſana ambitio; ſed ut decentiùs puriùſque in templis immolari & offerri Deo poſſet immortalis & immaculati Agni hoſtia. *Ubi religiosè & purè Deo ſacrificium offerri valeat.*

Can. 21. Capit. L.2.c.47.

III. Anno 813. novas tentavit machinas Concilium Arelatenſe VI. antiqua ut conſuetudo in uſum revocaretur. *Ut de ſepeliendis in Baſilicis mortuis illa conſtitutio ſervetur, quæ ab antiquis Patribus conſtituta eſt.* Remiſit pluſculum quid ejuſdem anni Concilium Moguntinum, non ejectis Eccleſia ſepulturis Epiſcoporum, Abbatum, necnon & virtute clarorum Presbyterorum, & Laicorum, ut paulò antè de Theodulfo diximus. *Nullus mortuus infra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles laici.* Capitulare Caroli Magni eodem anno publicatum laicos prorſus omnes ſummovet: *Ut mortui non ſepeliantur in Eccleſia, niſi Epiſcopi & Abbates, vel fideles & boni Presbyteri.* Et in libris ipſis Capitularium: *Ut nullus deinceps in Eccleſia mortuum ſepeliat.* Alibi tamen conceditur, ut in Eccleſiis ſacra fiant, quanquam fidelium corpora in eis ſepulta fuerint; infidelium enim inde eſſent exportanda. Conſecratio autem ipſa Eccleſiarum hinc coniicitur fieri non potuiſſe, ſi qua in eis jam terræ mandata fuiſſent corpora: quod docent & ſexcentæ Gregorii Magni Epiſtolæ.

Can. 20.

L.1. c. 159. L.5.c.48.

IV. Ex his jam dilucidius fiet, quæ fuerit ſimoniæ in ſepulturis origo. Cùm enim vigore Canonum vetarentur in Eccleſiis terræ mandari, vel utcumque condi, niſi Martyrum cineres, Sanctorum pignora, inde & Epiſcopi, atque Abbates, necnon & ſiqui ex Presbyteris & laicis ſingulari innocentia morum claruiſſent; cæterorum fidelium exarſit æmulatio, ut vel pretio ſaltem virtutum præmia aſſequerentur. In Formulis Epiſcopalium Ordinationum, ab ordinandis à ſe Epiſcopis id exprimit Hincmarus, ut polliceantur, nihil unquam ex ſepulturis ſe exacturos juxta Decreta Gregorii Magni, ut ne luctus fidelium & cadaverum ipſa putredo pretio comparetur. *Pretium de terra conceſſa putredini quemquam non permittat in Parochia ſua quærere, & de alieno velle facere luctu compendium.* Quid enim tam probroſum, quàm venalem proſtare Eccleſiam, & de ovium interitu ſuarum quæſtum facere Paſtores? *Ne aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis Sacerdotalis religio videatur mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtuduerit quærere quolibet modo compendium.*

Conc.Gall. To.2.pag.661.

V. Ex Concilio Meldenſi mendicata ſunt hæc verba, cui & ipſi illa Gregorius Magnus mutua dederat. Ambigere poſſit quis, capiendane ea ſint de ſepultura in Eccleſia. Certiſſimè enim nullo limite determinatur hæc prohibitio; univerſim etiam, & verbis, & rationum momentis Gregorius omnes complectitur ſepulturas. Re tamen accuratiùs penſitata, indubium eſt non agere Meldenſe Concilium niſi de ſepeliendis in Eccleſia corporibus; nec eo privilegio potiri, niſi quos Epiſcopus vel Parochus judicarit hoc vitæ innocentia ſibi jure quodammodo vindicare; nulla quantumcumque celebrata Nobilium proſapia ad hoc quaſi hæreditarium jus admiſſa. *Ut nemo quemlibet mortuum in Eccleſia, quaſi hereditario jure, niſi quem Epiſcopus aut Presbyter pro qualitate converſationis & vitæ dignum duxerit, ſepelire præſumat.*

Ann. 845. Can. 72. Gregor. L.8. Ep.55.

Non avita ergo Nobilitate, non ſæcularium Dignitatum inſignibus, ſed luminibus virtutum ad hanc prærogativam pertingebant laici, ut in Eccleſiis terræ commendarentur. Sed cùm penes Epiſcopos & Parochos is eſſet delectus, non ea fuit ſemper vel integritas eorum, vel conſtantia, quæ nec pecunia labefactari, nec carnalibus affectibus inflecti poſſet.

VI. Adde, cùm hoc Canone prohiberetur tantùm, *peti, aut exigi aliquid;* liceret autem accipere proximorum demortui oblationes ſpontaneas; latiſſimè tandem effuſam offerendi conſuetudinem, paulatim ex ſpontanea neceſſariam evaſiſſe; quòd ita univerſim comparatum ſit, ut quæ piè & liberè diu & ubique fiunt, fiant tandem penè neceſſariò, ne refrixiſſe pietas aut religioſa conſuetudo cujuſquam culpa videatur exoleviſſe. Quocumque loco fierent ſepulturæ, vetuit quidquam exigi Herardus Archiepiſcopus Turonenſis. Cap. 77.

VII. Patefecit autem aliquando tandem Nannetenſe Concilium, quid temperamenti excogitatum ſit, ut & votis fidelium fieret ſatis, nec tamen in Eccleſiis quiſquam humaretur. Veſtibula ipſa Eccleſiæ, vel Porticus eis adjunctas placuit ſepulturis his promiſcuis addici. *Prohibendum ſecundùm Majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio, aut in porticu, aut extra Eccleſiam. Infra Eccleſiam verò, aut prope altare, ubi corpus Domini & ſanguis conficitur, nullatenus habeat licentiam ſepeliendi.* Ut hunc ſibi potiorem & honorificentiorem locum in veſtibulo vel porticibus Eccleſiæ comparārent, Parochis fideles ea ultro largiebantur, quæ exigi nefas fuiſſet, ſi longiùs tumulandi fuiſſent. *Nihil muneris exigant, niſi fortè qui ſepelitur, vivens juſſerit Eccleſiæ, in cujus atrio ſepelitur, de ſuis aliquid tribuere.* Can.6.

VIII. Uni ſibi ſervatum voluit Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus diſpenſandi in hoc negotio facultatem, non permiſſis Parochis, ut in Eccleſia tumularent ipſi quidem, niſi qui in Concilio deſignati fuiſſent; Meldenſi nimirum, ſupra allegato. *Ut nemo Presbyterorum quemquam in Eccleſia ſepeliat, ſine conſultu Epiſcopi, exceptis hujuſmodi duntaxat perſonis, quas ſigillatim & privatim in Synodo ſignavimus.* Niſi ſi malis hæc ad eos torquere, de quibus cum Parochis in Synodo Diœceſana conventum erat. To.1.pag.713.

Alibi rurſus idem Hincmarus ambitionem neſcio quam hæreditariam damnat Nobilium, qui quaſi avitas quaſdam ſibi vendicabant ſepulturas. Sancit autem ille, ut Parochus ſapientiſſimè, ſed & ſumma quadam poteſtate decernat, quo quiſque loco reſurrectionem & beatam immortalitatem opperiri debeat. *Nemo Chriſtianorum præſumat, quaſi hæreditario jure, de ſepultura contendere; ſed in Sacerdotis providentia ſit, ut Parochiani ſui, ſecundùm Chriſtianam devotionem, in locis quibus viderit ſepeliantur.* Ut ne quid denique loci artibus & fraudum præſtigiis relinqueretur, non tantùm exigi quidquam vetuit, ſed & ſpontanea dona admitti, niſi poſt abſolutas exequias. *Si aliquid quiſquam gratis offerre voluerit, poſt ſepultum corpus hoc ſuſcipi non vetamus.* Ibidem. Ibidem. pag.731.

IX. In Concilio Triburienſi editus eſt primò Canon, quo ſpectabiles tantùm viri contineri videntur. Suadetur enim, ut juxta Cathedralem Eccleſiam ſepeliri ſe curent. *Sepulturam morientium apud Eccleſiam, ubi ſedes eſt Epiſcopi, celebrari.* Si deterreat locorum diſtantia, ſuadetur, ut eligant Collegium aliquod Canonicorum, vel Monachorum, aut Sanctimonialium, ut eorum precibus conſortes accedant. Can. 15.

dant. *Expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum, aut Monachorum, sive Sanctimonialium Congregatio sancta communiter degit, ut eorum orationibus Judici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat.* Si ne id quidem possint, in Parochia humandi sunt, cui decimas persolvebant. *Quod si & hoc difficile æstimetur, ubi decimam persolvebat vivus, sepelietur mortuus.*

X. Nihil dum ergo exarserat contentionis inter Ecclesias ipsas, nihil inter Clericos & Monachos, circa laicorum, maximè verò Nobilium sepulturas. Episcopi ipsi, & Episcopales Synodi in optatis habebant, ut spectatissimi quique natalibus, opulentia, vel dignitatibus, sepulcra sibi deligerent circa Cathedrales Ecclesias, vel Congregationes Religiosas. Nihil hic æmulationis, nihil contentionis fervebat, ac ne suspicio quidem, nequid hinc detrimenti Parochis importaretur. Proximo Canone aperitur ejus pacis & concordiæ cardo; gratuitæ erant sepulturæ, & piaculare habebatur facinus, privatim distrahi jus, quo in commune fideles omnes potiuntur; & cælestem ipsam gratiam non gratis annui. *Abhorrendus & Christianis omnibus devitandus mos iniquus subrepsit, sepulturam mortuis debitam sub pretio vendere, & gratiam Dei venalem facere.* Ibidem. Can. 16.

XI. Canone rursus proximo retegi videtur hujus inquinamenti fons in sepulturis, idem qui priùs jam sæpè indigitatus ambitiosa quædam fidelium pietas, ut in Ecclesia humarentur. Consecrari videbantur, & albo Cælitum inscribi, qui in Ecclesiis tumulabantur, cùm ex canonicis institutis id consequi non possent, nisi qui summæ pietatis experimentis vitam commendassent. Vetantur hìc ergo omnino Laici in Ecclesiis condi; nec Theodulphi tamen exceptiones reiiciuntur, cùm ejus statutum superiùs relatum, *mirabilis Doctoris* nomine inseratur. *Secundum Statuta sanctorum Patrum & experimenta miraculorum prohibemus & præcipimus, ut deinceps nullus laicus in Ecclesia sepeliatur. Quidam mirabilis Doctor nostræ definitioni consentiens, inquit Nemo, &c.* His attexitur Decretum Theodulphi, & mox historia ex Gregorii Magni Dialogis decerpta de Ecclesiæ Mediolanensis Defensore, quem in Ecclesia tumulatum, noctu dæmones inde abstraxere. Ex quo infert Gregorius novo damnationis cumulo gravari viros nefarios, si se in Ecclesiis humari curent. *Ex qua re colligendum est, quia si quos peccata gravia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciunt, restat, ut etiam de sua præsumptione judicentur; quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accusset.* Addit Concilium meritò consternari nos hoc exemplo debere, ut ne quasi in ejusmodi calamitates nos præcipites demus. Can. 17.

XII. Ex hoc autem loco colligi videtur, liberum Laicis in Italia fuisse, ut sepulturam sibi in Ecclesia deligerent; cùm in Gallia non alii in ea sepelirentur, quàm quorum Episcopus mores, vel Parochus ad examen vocasset. Itaque in Italia Laici suo judicio singuli permittebantur, ut ipsimet dignoscerent, an tumulo sibi in Ecclesia designato, novas sibi damnationis pœnas accumularent: in Gallia eas judicandi partes Episcopi & Presbyteri sustinebant. Percontantibus Bulgaris, an fas sit Christianos in Ecclesia sepeliri: responsum est à Nicolao I. Papa, convenienter doctrinæ Gregorii Magni, & modò relatæ consuetudini Italiæ, Fidelibus & piis conducibile esse eo quiescere loco, ubi participatione aliqua precum, quæ ibi fiunt, recreentur; at impios vel hinc extimescere debere graviorem damnationis pœnam. En ipsa ejus verba: *Si est Christianus intra Ecclesiam sepeliendus, inquiritis? Hanc sanctus Papa Gregorius quæstionem absolvit, dicens, Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur; quod eorum proximi quoties ad eadem sacra loca conveniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt, non ad absolutionem potiùs, quàm ad majorem damnationis cumulum, eorum corpora in Ecclesiis ponuntur.* Ubi perspicis hoc rursus discrimine differisse Italos à Gallis, quòd in Italia utiliter sepeliri in Ecclesia eos omnes confiderent, qui Christianæ pietatis sectatores fidi fuissent, nec ab ea prorsus desciviissent: cùm in Galliis nefas esset quemquam à Parochis & Episcopis permitti in Ecclesia humari, nisi singulari quadam sanctitate præcelluisset.

XIII. Rem hanc totam non pœnitebit illustrasse ex historia Bedæ. Narrat enim ille, Augustini Anglorum Apostoli corpus post ejus obitum *juxta Ecclesiam* depositum fuisse, non in Ecclesia. At cùm primùm perfecta & absoluta ea fuit, eò delatum illud fuisse, & in porticu positum Septentrionali: *In porticu ejus Aquilonari decenter sepultus est.* In eadem porticu reliquis deinceps omnibus Archiepiscopis Cantuariensibus tumuli adsignati sunt, duobus exceptis, qui in Ecclesia tumulati sunt, quòd vacuus jam non supereresset in porticu locus. *In qua etiam sequentium omnium Archiepiscoporum sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, quorum corpora in ipsa Ecclesia posita sunt, eo quod prædicta porticus plura capere nequivit.* L. 2. c. 3. Hinc perspicis, quæ in porticibus his corpora terræ mandabantur, in Ecclesiis mandari non esse visa; & visa rursus suo quodam modo in Ecclesiis sepeliri, quòd ab Ecclesia in porticus aditus esset. Hic quasi medius & temperatus interjectus est mos sepeliendi juxta Ecclesiam, ut gradatim in Ecclesia tumulari ipsa aliqui permitterentur.

XIV. Si porticum autem Septentrionalem sejungat Beda ab aliis, id ex eo ortum suspicamur, quòd vestibulum Ecclesiæ plerumque pluribus constaret porticibus. Is erat Romæ *Paradisus Ecclesiæ*, Gallis *Ecclesiæ parvisium*. Author est Anastasius Bibliothecarius Domnum Papam curasse, ut marmore sterneretur atrium, seu quatuor porticus vestibuli Ecclesiæ sancti Petri Romæ. *Hic atrium B. Petri superius, quod est ante Ecclesiam, in quadriporticum magnis marmoribus stravit.* L. 4. c. 35. Affirmat Aimoinus hoc atrium Ecclesiæ Paradisum dictum fuisse: *Locum qui Paradisus dicitur, ante Ecclesiam sancti Petri.* Roma manasse hanc vocem tradit Leo Ostiensis: *Fecit & atrium ante Ecclesiam, quod nos Romana consuetudine Paradisum dicimus.* Chron. Class. L. 3. c. 26.

Ubi ergo licere cœpit in vestibulo vel porticibus sepeliri Ecclesiæ, de his nimirum paradisis vel parvisiis sermo erat. Unde & Ottonem II. Imperatorem tradit idem Leo Ostiensis in atrio seu paradiso Ecclesiæ sancti Petri sepultum fuisse. *Romam rediens defunctus est, atque in atrio Ecclesiæ B. Petri Apostoli sepultus, introeuntibus in Ecclesiæ ipsius paradisum ad lævam.* L. 2. c. 9. Et alibi: *Roberti Ducis uxor vita excedens, in Ecclesiæ paradiso, ante Basilicam B. Petri Apostoli tumulari oravit.* L. 4. c. 8. Hic enimverò paradisus quasi terrenus habebatur, ceu vestibulum, quo in cælum traiicerentur.

XV. In Jure Orientali Leunclavii à Cabasila Dirracheno Archiepiscopo proposita quæstione, an æquo animo ferendum sit Christianos Græcos in Latinorum, Latinos in Græcorum Ecclesiis sepeliri, & tum psalmodiam, tum reliquam pompam utriusque gentis promiscuo agmine celebrari: Respondet Joannes Citrius Episcopus, duplici tantùm in capite utramque dissidere Ecclesiam, quorum alterum ad Spiritum sanctum pertineat, & majoris omnino momenti sit: alterum ad Azyma, quæ Tom. I. p. 323, 324.

non adeo magni ponderis controversia est ; nil præjudicii & damni emergere posse ex hac sepulturarum, psalmodiæ & rituum communione promiscua, cùm in his quidem Ecclesiæ prorsus concordent, consentiantque in eandem fidem. Si hinc autem offendantur Græci, qui se solos autumant orthodoxos esse ; rursus illis recolendum esse, sanctorum Martyrum Reliquias persæpè abjectas fuisse inter jumentorum cadavera, vel in loca quædam inquinatissima, nec inde tamen vel tantillum sordidari potuisse ; Hæreticorum quorundam, vel gentilium Imperatorum corpora, putà Juliani Apostatæ, in Ecclesiis condita fuisse : nulla hinc vel cadaveribus sanctimonia, vel Ecclesiis affricata contage. Denique in Ecclesiis Latinorum, Cruces & Imagines Sanctorum veneration esse, ideoque & ea loca sancta haberi debere.

Hinc facilè concluderetur, frequentissimas fuisse Orientalium in ipsis Ecclesiis sepulturas. Et Balsamon tamen in responsionibus ad interrogationes Marci Patriarchæ Alexandrini, segregat Ecclesias quæ solenni consecratione dedicatæ fuere ab Episcopo cum chrismate & Reliquiis Martyrum ; illas, inquam, segregat Ecclesias ab Oratoriis, quæ non ita consecrata fuere. In his Oratoriis sepulturas fieri approbat, non in Ecclesiis dedicatis, juxta Legem illam in Basilicis, *Nullus in Ecclesia sepeliatur mortuus*. Et juxta antiquum Decretum : *Non licet quemquam sepelire in Ecclesia, ubi scilicet corpus Martyris depositum est*. Qua distinctione elevatur difficultas, & diluitur suspicio conflictationis inter duas illas responsiones. Addi posset & visam esse in Ecclesia sepulturam, quæ fiebat in atrio Ecclesiæ, vel ejus porticibus.

Ibid. p. 382. Interrog. 38.

Aliam Leo Sapiens Imperator quæstionem proponit, & diluit, de antiquissima Romanorum lege, quæ & intra Urbis pomœria humari quemquam prohibebat. Consuetudinem novam approbat Leo, quæ eam legem antiquaverat, ejusque mutationis duplicem depromit rationem. Altera petitur ex inhumanitate arcendi vel ipsa hominum monumenta à conspectu eorum, quibus fuere chariissimi. Altera à penuria vulgi, cui gravis est sumptus corporum aliò deportandorum.

Constit. 53.

XVI. An ergo, inquies, sumptus exequiarum faciebant privati, quantumvis pauperes? Ita quidem inde colligeretur. Sed alibi tamen idem Leo pietatem Constantini Magni vehementer commendat, qui officinarum complurium reditus Ecclesiæ contulit in impensas funerum gratis faciendorum. Additas ait Leo & officinas his postea alias, jam centum supra mille eas numerari. Sed non sinet tamen ille jamdiu esse quòd Ecclesia Constantinopolitana proventus illos in alios pios usus transtulit, quòd jam minimè necesse esset eas expendi juxta priorem Constantini voluntatem ; ideoque non gravatè à se confirmatam lege esse contrariam consuetudinem, in harum officinarum reditibus consumendis.

Constit. 12.

Ex his illud efficitur, funerum sumptus fecisse quidem pauperes ipsos, & privatos quosque ; sed tam modicos eos fuisse, ut & maximè inopes his pares essent. Planum est enim, si quæ fuissent pauperum querelæ de gravibus funerum expensis : tum verò Leonem hunc Imperatorem sanciturum fuisse, ut illarum reditus officinarum rursus gratuitis addicerentur exequiis, pro voto & voluntate Constantini Magni.

CAPUT LXVIII. P. 4. l. 3. c. 16.

De oblationibus pro sepulturis. De simonia in funeribus post annum Christi millesimum.

I. Tria magni momenti capita. Nihil exigi potuisse pro sepulturis, spontaneas oblationes recusatas non esse, laudabiles consuetudines mordicus retineri.

II. Duo priora capita constabiliuntur ex Conciliis sæculi undecimi.

III. De laudabilibus consuetudinibus.

IV. Qui alibi sepeliebantur, & ibi aliquid largiebantur, doni sui jubebantur partem Parochiæ conferre.

V. Ne qui in Ecclesia tumulentur. Spontaneæ etiam eleemosynæ portio ad Ecclesiam revocatur.

VI. Contextio Conciliorum sæculi duodecimi.

VII. Quod jus Decretalium. Tertia aut quarta pars oblationum funeris, & legatorum piorum, Parochiali integra vendicatur Ecclesiæ.

VIII. Contextio & series sæculorum & Conciliorum sequentium usque ad Tridentinum.

IX. Statuta varia Tridentina, & Conciliorum Mediolanensium circa sepulturas.

X. De magnificentia tumulorum supra pavimentum assurgentium, clementius ab aliis tolerata, expuncta ab aliis sapientius.

XI. De horum pietate, ut velint : de aliorum verecundia & religione, ut abstineant se, nec ausint in Ecclesia tumulari.

XII. Decreta longè pulcherrima variorum Galliæ Conciliorum de sepulturis.

I. SEpeliri mortuos, religiosæ pietatis semper fuit, eoque Clerici potissimum officio tenebantur ; ideoque nec simoniacæ pactionis quidquam intervenire unquam passi sunt sancti Patres, quanquam & spontaneæ non recusarentur proximorum vel amicorum oblationes, & hinc laudabiles inolescerent consuetudines, quæ non facilè deinceps aboleri finerentur. Tria hæc sunt, quæ hoc capite illustrare adgredimur. 1. A Clericis Parochisque administratas esse sepulturas sine pactione aut exactione quavis. 2. Nec repudiata tamen fuisse spontaneæ pietatis dona. 3. Edita fuisse Decreta & Synodica Statuta, ne laudabiles exolescerent consuetudines.

II. Trium horum duo priora perspicuè exprimit Concilium Ravennas anno 997. sub Gerberto Archiepiscopo, qui Pontifex pòst creatus Sedis Apostolicæ, Sylvester II. dictus est. *Et si quis sacri Ordinis de sepultura mortuorum aliquid acceperit, nisi forte quæ sponte ab amicis vel propinquis mortuorum Ecclesiæ fuerint collata, hac maledictione teneantur obnoxii.* Concilium Bituricense anno 1031. uno & eodem Canone constringit & detestatur exactiones quascumque pro Baptismo, pro pœnitentia, pro sepulturis. *Nullus pretium pro Baptismo, neque pro pœnitentia danda, neque pro sepultura accipiat, nisi quod fideles sponte dare vel offerre voluerint.* Concilium Lemovicense ejusdem anni, audita narratione Episcopi Cadurcensis, de viro nobili, antè vita quàm excommunicatione soluti, contumacioribus ab aliis Nobilibus in Cœmeterio humati, inde noctu mira quadam & divina vi excussi, & longiùs ejecti, cùm terra nusquam discissa esset : eoque & hominum flagitio & cælesti ostento quinquies iterato ; his inquam auditis Concilium pronuntiavit, arcano quodam ne-

Can. 3.

Can. 12.

xu hærere ſepulturam cum Euchariſtica communione, & cum communione Eccleſiæ, cujus qui exortes ſunt, ii & à ſepultura arcentur: hiſque Catholicæ diſciplinæ placitis fidem & authoritatem conciliari novis his & miris eventis. *Arbiter omnium affirmat Eccleſiæ ſuæ authoritatem, quia excommunicati à ſepultura Chriſtianorum juſtè ab Epiſcopis ſegregantur.* Vendi igitur ſepulturas perinde ferè eſſet, ac vendi communionem & participationem precum Eccleſiæ, qua fideles in Chriſto mortui potiuntur, ut rivulo quodam gratiarum, à ſua cum Chriſto & Eccleſia communione defluente.

III. Eodem penè ipſo tempore Angliæ, Daniæ & Norvegiæ Rex Canutus leges promulgavit Eccleſiaſticas, quibus Canones & uſus Eccleſiæ ſacros muniret; iis autem ſingulari ſtudio vallavit laudabiles ſepulturarum conſuetudines; ſtatuto, ut cùm primùm proſcindi terra inciperet, offerretur uſitatum pecuniæ donum, idque ad Parochiam mortui deferretur, etſi procul ab ea eum contigiſſet fato ſuo fungi. *Porro autem æquum eſt, ut effoſſo tumulo ipſa protinus numeretur pecunia ſepulcralis. Atque ſi quis extra Parochiæ ſuæ fines mortuum humarit aliquem, ipſa nihilo ſecius pecunia ſepulcralis, Eccleſiæ ad quam jure pertinet, redditur.* Minùs deceret Parochum id quidquid erat pecuniæ exigere. At Principi conſentaneum erat Canonum vindici, altiùs conſulere, ne Chriſtianæ pietatis laudabiles conſuetudines hominum incuria abolescerent. Cap. 13.

IV. Conſentit omnino Canuti ſtatuto Regio Leonis IX. Epiſtola ad Epiſcopos Italiæ ſcripta: ſed & aliquantò longiùs progreditur. Graviſſimè enim objurgatis Monachis, qui immodica terrenarum rerum cupiditate incenſi, blandiebantur viris ſæcularibus, inſuſurrabantque, ut quidquid erant pro ſempiterna animæ ſuæ ſalute erogaturi, ſive ſuperſtites, ſive mors appeteret, id totum Monaſterio ſuo contraderent; nec ullam ejus largitionis partem defluere vellent in Eccleſiam Parochialem, ubi ſacro fonte initiati, ubi pœnitentiæ expiati fuiſſent ſacramento, ubi Euchariſtiæ cæleſti epulo paſti, ubi verbo veritatis irrigati tandiu: Mox Pontifex præcipit, ut qui ſe Clauſtris addicent Monaſticis, ſive vitam in iis ut traducant, ſive mortem obituri, Parochiæ primùm ſuæ dimidium largiantur ejus ſubſtantiæ, quam eleemoſynis dicaverunt, & tum demum in poteſtate habeant ſeſe cum ſuis reſiduis bonis in Cœnobium aliquod abdere, totoſque Deo devovere. *Ideoque præcipimus atque jubemus, ut quicumque amodo in Monaſterio ſe converti voluerit, ſive in vita, ſive in morte, omnium rerum ac poſſeſſionum quas pro ſalute animæ ſuæ diſponi decreverit, medietatem Eccleſiæ, cui ipſe pertinere dignoſcitur, relinquat; & ſic demum in Monaſterio, prout libitum ſibi fuerit, eundi converſandique habeat licentiam.* Hujus Decreti tranſgreſſoribus anathema intentatur. Cùm profeſſione Monaſtica mortales ſæculo mori exiſtimarentur, & non pauci tum ea illigari & quaſi conſecrari ſe percuperent, cùm adventantis mortis jam hora appeteret: noluit Pontifex pios fideles, & pauperibus levandis addictos, immemores eſſe Paſtorum ſuorum, nec nullo grati animi teſtimonio ſuam conſignare in eos pietatem, à quibus & primùm in Chriſto geniti eſſent, & ſpiritalis deinceps vitæ ſubſidia omnia & incrementa accepiſſent. Nec ille quidem cogit largiri quidvis: ſed ſi elargiri ultro velint, huic eorum voluntati modum finemque præſcribit Chriſtianæ pietati conſentaneum. Nec abludit ſupra laudata Canuti Regis Conſtitutio, ab hac ſepulturæ extra Parochiam propriam obſervantia. Epiſt. 8.

V. Tanquam ex Vintonienſi Concilio refertur hic Canon, ad annum 1076. *Ut in Eccleſiis corpora defunctorum non ſepeliantur.* Multa ſuadebant, ita ſtatui: at præ cæteris ſimoniæ inquinamenta fugienda, & fuganda erant. Nec enim tam frequentia manaſſent de gratuitis ſepulturis decreta, ſi fideles omnes vulgari, eidemque ſanctiſſimæ acquieviſſent in Cœmeteriis ſepulturæ, ubi unà omnes reſurrectionis ſpe communi foverentur: tanto etiam uberiùs æquiùſque, quòd procul fuiſſent ab inani illa & profana oſtentatione, quæ ex ipſo putreſcentis cadaveris fœtore ſingularem gloriam aucupatur. Hæc & Paſchalis Papa complexus eſt in Epiſtola ad Epiſcopum Auguſtodunenſem. Vetuit quidvis exigi ex loco ſepulturæ. Ex loco, ut opinor, honorificentiore, quàm in Cœmeteriis. Præcipit præterea Pontifex, ſive intra, ſive extra limites ſuæ quiſque Parochiæ extremum diem obeat, canonicam portionem eleemoſynarum Parochiali Eccleſiæ ſuæ perſolvendam eſſe. *Statuimus, ut pro ſepulturæ quidem loco vel ſpatio nullum penitus ab aliquo pretium exigatur.* Epiſt. 38. *Pro redemptione verò peccatorum, morientes in Eccleſia in qua fidei ſacramenta acceperint, eleemoſynam dare ſecundùm Apoſtolica decreta ſtatuimus omnino & confirmamus. Si quis autem ad aliam vivens ſive moriens ſe conferre voluerit, de eo quod pro ſalute animæ ſuæ dare diſpoſuerit, ſecundùm Apoſtolica decreta matrici Eccleſiæ partem relinquat.*

Hac porro Conſtitutione, peræquè ut illa Leonis IX. comprehenduntur donationes illæ omnes liberæ, in profeſſionibus Monaſticis uſitatiſſimæ; & harum enim aliqua portio decerpitur Eccleſiis Matricibus, ſive Cathedrales eæ ſint, ſive Parochiales. Cùm enim hæc in Monaſtica profeſſione dona, eleemoſynæ meræ haberentur, *eleemoſynam dare*; cùm omnino liberæ eſſent, *quod dare diſpoſuerit*: cùm necdum ſpectarentur ut penſiones quædam alimentariæ, in quo major jam ſpecies juſtitiæ, & neceſſitatis imago ſublucet; hic plus ſibi ſumebant ſummi Eccleſiarum Paſtores in earum diſtributione regenda, ac moderanda. Satis enim ſuperque tota hac lucubratione noſtra patefecimus, jam inde à naſcentis Eccleſiæ principio penes Epiſcopos fuiſſe jus quoddam ſummum in eleemoſynis fidelium diſpenſandis; quod & ipſi ſibi fideles gratiſſimum eſſe ſignificabant, tanquam ex incolumi adhuc inſtinctu illo primigenio Chriſtianorum, dona ſua ad pedes Apoſtolorum abiicientium, pretiaque divenditorum agrorum; ut qui eſſent perſuaſiſſimi, & ſapientiùs & ſanctiùs Apoſtolorum judicio & manu Beneficia hæc ſua collocari.

VI. In Concilio Londinenſi anni 1102. vetitum eſt corpora mortuorum efferri extra Parochiam, ad Parochos ſuo jure defraudandos. Præerat ei Concilio is, cujus integritas, ne dicam indefleXa auſteritas, à nemine ſobrio in controverſiam vocari poteſt, Anſelmus Epiſcopus Cantuarienſis. Can. 25. *Ne corpora defunctorum extra Parochiam ſuam ſepelienda portentur, ut Presbyter Parochiæ perdat, quod illi inde juſtè debetur.* Erant ergo jura æquiſſima, quibus citra piaculum fruſtrari non poſſent Parochi, quamvis ipſi quidem nihil exigerent. Piæ & laudatiſſimæ erant conſuetudines, quas ultro invexerant, diutiſſimèque ſponte ſua confirmaverant fideles: à quo pietatis poſtea tenore eos degenerare moleſtiſſimè ferebant Epiſcopi, ne charitas his fomentis deſtituta, penitus aliquando refrigeſceret. Lubens prætereo Decreta Pontificum, & Canones complures Conciliorum, quæ exigi quidvis vetant; Concilium Remenſe ſub Leone IX. Placentinum, & Claromontanum ſub Urbano II. Remenſe iterum ſub Calliſto II. Lateranenſe ſub Innocentio II. Remenſe denuo ſub Eugenio III. Turonenſe & Lateranenſe ſub Alexandro III. Lateranenſe denique ſub Innocentio III.

In Appendice Decretalium poſt Concilium Lateranenſe conglobatarum ſub Alexandro III. anno 1179. innexa eſt Conſtitutio Paſchalis II. qua integrum

grum cuique vult esse, quo sepulturam sibi loco optet, etiam in Ecclesiis Monasteriorum. Nec non & altera Leonis III. qua sancitur ut ad eam Ecclesiam, in qua quisque cælestibus sacramentis munitus fuerit, tertia pars redeat piarum largitionum, etsi qui alibi tumulari se mandent. *Tertiam partem judicii sui illi Ecclesiæ censemus* Part. 43. c. 1. 2. *jure dari, in qua cœlesti pabulo à principio sui exordii refectus cognoscitur.* Prohibetur differri sepulturam, dum sua Parochus jura acceperit. Quod ipsum prohibetur & in Constitutionibus Odonis de Soliaco Episcopi Parisiensis, quibus tamen annuitur, ut post impletas exequias, laudabiles exigantur consuetudines. *Ne sepeliri differatur, sed post sepulturam exigant laudabiles consuetudines. Idem dicimus de similibus.*

Decreto suo illigavit Gratianus illud Gregorii Magni ad Archiepiscopum Calaritanum, quo initio Pontificatus proscripta à se testatur dehonestamenta omnia simoniacæ sepulturæ: annuit tamen spontaneas oblationes; qua occasione cùm rursus exactiones glisceren, has rursus ille in- 13. q. 2. c. 12. 13. 14. 15. terdixit: *Sed si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, si quidem parentes ipsius proximi vel hæredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi, omnino prohibemus.* Addit & illud Hieronymi Gratianus, prolato antè Abrahami exemplo, cui gratis Sichimitæ sepulturæ jus conferre maluerunt ipsi quidem: *Sciant qui sepulcra venditant, nec coguntur ut accipiant pretium, sed à nolentibus quoque extorquent.* Addit & ille Canonem Concilii Triburiensis: *Interdictum sit omnibus Christianis terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare; nisi fortè proximi & amici defuncti gratis aliquid dare velint.* Ac denique profertur à Gratiano Concilii Nannetensis Canon, quo sepulturæ in vestibulo tantùm, vel in porticibus, non in ipsa Ecclesia permittuntur: prohibeturque quidvis exigi. *De hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi fortè qui sepelitur, vivens jusserit Ecclesiæ in cujus atrio sepelitur, aliquid de suis rebus tribuere. Tamen nullatenus à Presbyteris illius Ecclesiæ aliquid exigatur. Prohibendum est etiam, secundùm Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exhedris Ecclesiæ. Intra Ecclesiam verò & prope Altare, ubi corpus, & sanguis Domini conficitur, nullatenus sepeliantur.*

* Duo sunt, quæ observari æquum sit in hæc Gratiani testimonia. Primum est, has sive spontaneas oblationes, sive extorsiones simoniacas, eò utplurimum spectasse, ut honoratior, & Altari propior sepulturæ locus impetraretur. Ideo Concilio Nannetensi placuit, ut juxta Ecclesiam condi se, vel in vestibulo, aut in porticibus Ecclesiæ mallent. Alterum est, omnes omnino exactiones proscribi, ad honoratiores etiam has sepulturas, nulla adhuc mentione laudabilium consuetudinum.

VII. Nec ferè Gregoriani Decretalium libri, nisi voluntarias memorant oblationes, quarum ibi delineatur facienda partitio inter Parochialem Ecclesiam, & illas alias, ubi se quis elegit inhumari. Leo III. tertiam partem Parochiæ adjudicat: *Tertiam partem dari censemus.* At siquis in Cœnobium secedat, sive dum integra est valetudine, sive imminente jam extremo die, pars dimidia spontanearum oblationum Parochiæ adjudicatur. Verba ipsa superiùs adscripsi. Ei legi derogavit Alexander III. Extra. De Sepul. c. 1. 2 4. 8. 9. quoad spontaneas oblationes profitentium in Cœnobiis, dum viribus & animo vigent. Plena enim illos vult, liberaque potestate uti, quæ volent largiendi Cœnobiis, nec inde quidquam decerpendi, quod Parochiæ prosit. At si afflicta jam valetudine, & ægri, veste induantur Monastica, in qua vitam non ducant, sed animam agant, tum spontanearum portio canonica oblationum ad Parochiales Ecclesias suo quodammodo ipsarum jure devolvenda est. *Si in ægritudine ipsa ad Religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis de quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si verò ad Religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri; quia liberum est tunc bona sua non solum Religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.*

Alteri rursus ejusdem Leonis III. Decreti Capiti à Lucio Papa derogatum est, quarta tantùm parte Parochiis adjudicata spontanearum oblationum testamentariarum, ubi in aliena quis Parochia eligit sepulturam. *Quarta vobis portio relinquatur.* Fuere qui Clementem III. percontarentur de hac conflictatione & pugna Decretorum Leonis III. & Lucii III. vel Urbani II. Quod enim plerique Lucio III. tribuunt, hoc Clemens III. vendicat Urbano II. Responsum est autem à Clemente, in hac discrepantia quartæ, tertiæ & dimidiæ partis, suæ quemque Ecclesiæ usum consectari debere. *Unaquæque Provincia in suo sensu abundet, secundùm rationabilem consuetudinem regionis, illa juxta medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.* Rursum Clemens V. dum componere satagit exortas dissensiones inter Parochos, & tum Dominicanos, tum Franciscanos, constituit ut ab his Parochiali Ecclesiæ concederetur quarta pars exequialium oblationum, & legatorum piorum. *De obventionibus* Clem. De Sepult. c. 2. *tam funeralibus, quàm quibuscumque & quomodocumque relictis, de quibus etiam quarta seu canonica portio dari seu exigi non consuevit, vel non debet de jure: necnon de datis, vel qualitercumque donatis in morte seu mortis articulo, de qua infirmitate decesserit, quartam partem Curatis largiri teneantur.*

VIII. In Concilio Campiniacensi, anno 1255. De Cognac. vetitum est in Ecclesia sepeliri quemquam, injussu Episcopi, præter ejus fundatorem, vel Patronum, Can. 19. vel Parochum. *Ne corpora defunctorum in Ecclesiis sepeliantur, nisi sit fundator, vel Patronus, vel Capellanus Ecclesiæ.* In alio Concilio ejusdem loci anno 1260. vetitum est, ne mortuorum cor- Can. 15. 16. pora in Ecclesiam aliam efferrentur, ubi sepeliri se illi mandassent, nisi priùs in Parochialem propriam deferrentur Ecclesiam; quòd Parochi maximè testimonio opus sit, ut certò sciatur, num quo interdicti vel excommunicationis jaculo percussus quis fuisset. *Ne Capellanus alicui portandi funus ad locum sepulturæ licentiam concedat, quousque ut moris est, ad Parochialem Ecclesiam fuerit deportatum; ut melius sciatur ibi, quàm* Can. 46. *alibi, an defunctus interdictus vel excommunicatus exiſtat.* Vetantur mox Parochi, ac Regulares prorsus omnes, ne cujus corpus in Ecclesiam suam admittant, nisi à proprio Parocho repræsentatum. *Cùm conditiones personarum hujumodi melius noverint proprii Capellani.* In Concilio Budensi anni 1279. placuit, ut consuetudo Archidiaconorum Hungariæ, qui marcam argenti exigebant ex omnibus, qui de industria gladio vel veneno perempti fuissent, vel ejusmodi grassatione alia, antequam terræ mandari eos sinerent: ne extenderetur ad eos, qui fortè, vel fulmine, vel incendio, vel ruina, vel quovis id genus casu extincti essent; sed sepultura omnes Ecclesiastica gauderent, dum ante obitum fidem & pœnitentiam indicio aliquo prodidissent. Credi æquum est, hujus Concilii Patribus persuasum fuisse, per importunitatem temporum non licere sibi eam funditus abrogare consuetudinem; eoque laborandum sibi tantùm censuisse in ea temperanda & circumcidenda.

In Synodo Nemausensi anno 1284. declaratum est,

eſt, ſepulturarum extra Parochiam propriam faciendarum, tertiam partem jurium & oblationum ad proprium Parochum revocari debere; qui verò Monaſtica induerentur veſte, ſive dum valerent, ſive lecto affixi, illis liberum eſſe omnia Cœnobio, nil Parochiæ largiri. *Si quis in ſanitate vel infirmitate, de qua non moritur, intrat aliquam Religionem ſe & ſua reddendo, non debet Parochialis Eccleſia de bonis ipſius habere canonicam portionem.* In Synodo Ciceſtrenſi anno 1292. prohibitum eſt, ne indiſcriminatim omnes qui peterent, in Eccleſia tumularentur; ſed domini, Patroni, eorum conjuges, Parochi, Vicarii, & collatis beneficiis inſigniores quique. *In Eccleſiis vel earum cancellis non fiant ſepulturæ indiſtinctè ad cujuslibet voluntariam electionem, villarum dominis, & Patronis Eccleſiarum, & illorum uxoribus, Rectoribus etiam & Vicariis exceptis, per quos, vel per quas accreverit honor illis Eccleſiis, notabiliter & perpetuò duraturus.* Ex hac rurſus beneficiorum exceptione ſerpere potuit latiùs conſuetudo, non humandorum in Eccleſia, niſi eorum qui aliquid largirentur; ac ſi dicas exigendi aliquid ab eis, qui ambirent hoc privilegium, ut in Eccleſia ipſa conderentur. Concilium Avenionenſe anni 1326. conceſſit, ut in Eccleſiis Regularium ſepelirentur, qui vellent, dum antè in Eccleſiam Parochialem corpus deferretur, juxta receptum morem. *Salvo tamen jure portandi funus ad Parochialem Eccleſiam, ex conſuetudine laudabili hactenus obſervata.* In Concilio Vaurenſi idem ſtatutum eſt, ſi ita ferret conſuetudo: *Matrici Eccleſiæ ſolenniter præſentetur, ſi hoc de conſuetudine, vel de uſu habeatur.*

IX. In Concilio Tridentino conſtitutum eſt, ut quarta illa pars funerum, quæ primùm ad Cathedrales vel Parochiales ſpectaverat Eccleſias, & ante non totos quadraginta annos Monaſteriis, Xenodochiis, aliiſve piis locis addicta fuerat, ad eaſdem revocaretur Cathedrales, ſive Parochiales Eccleſias, in irritum mittendis privilegiis quibuſcumque contrariis. *Quarta quæ funeralium dicitur, &c. Non obſtantibus privilegiis, &c.* In Concilio Narbonenſi anni 1551. exploſæ fuerant pactiones, exactiones, conventiones omnes ad funera, ad majores vel minores cruces: nullo hinc tamen laudabilium conſuetudinum detrimento. *Pro magnis, vel parvis crucibus deferendis, &c. Tollantur conventiones, &c. Nihil tranſactionibus, decretis, ſententiis, laudandiſque quorundam locorum moribus obeſſe volumus.*

In Concilio I. Mediolanenſi exulare juſſæ ſunt exactiones & pactiones omnes: præceptum Epiſcopis eſt, ut ſalaria conſtituerent miniſtrorum, eorumque qui tympana pulſant funerum: pauperes ſepelirentur omnino gratis: obſervarentur tamen laudabiles conſuetudines, earumque vindex eſſet Epiſcopus: *Pias tamen conſuetudines in his ſervari jubemus, cujus rei Epiſcopus curam ſuſcipiat.* Orationes funebres, ſeu encomia defunctorum è ſuggeſtu recitari vetuit idem Concilium, niſi eas Epiſcopus à ſe perlectas approbaſſet. *Nemini quemquam in funere laudare liceat, niſi & eum quem laudare velit, Epiſcopus dignum cenſuerit, & laudationem ſcriptam antè probarit.* Præcepit Epiſcopis, ut morem priſcum redintegrarent ſepeliendi in Cœmeteriis: *Morem reſtituendum curent in cœmeteriis ſepeliendi.* Si quis in Eccleſia quandoque humo mandaretur, ne tumulus pavimento emineret: *Sepulcrum reliquo pavimento Eccleſiæ æquatum ſit.* Jubet denique Concilium, hæc ſummoveri omnia, & ſuperbiæ mortalium monumenta & putredinis: arma, ſcuta, gentilitia inſignia, tam cadaverum ſordibus, quàm Eccleſiæ ſanctitati diſſonantia; ſpatio trium menſium corpora ipſa altiùs in ſcrobes ſuas demergi, tumulos pavimento æquari, omnia ſuperbiæ in ipſa morte immortalis ſuæ vanitatis oblitterari.

Cap. 5.

Can. 27.

Seſſ. 25.

Can. 42.

Cap. 60. 61.

X. Faſtigium denique in illud ſummum hominum faſtus evaſerat. Olim enim ipſa fidelium pietas tumulos in Eccleſia ambierat, ut & Martyrum patrocinio, & cæterorum fidelium precibus juvarentur. Pietati acceſſit vanitas, iniquè ferentium, ſe cum turba fidelis vulgi in Cœmeteriis permiſceri. Ubi jam vulgatiſſimum fuit in Eccleſiis ſepeliri, ſuos præ aliis ſuperbiùs aſſurgere tumulos quidam voluere. Denique adjecta ſunt trophæa inaniſſimæ gloriæ, quæ nec ipſa morte retundi potuiſſet, nedum extingui. His malis decreto ſuperiori mederi annixus eſt B. Carolus, qui nec ipſi pepercit avunculi ſui tumulo Joannis Jacobi Medequini, quamvis in Eccleſia Mediolanenſi juſſu Pii IV. excitatus fuiſſet. Et hunc enim nihilo ſeciùs complanari, & ſolo æquari fecit. Quaſcumque perluſtravit Eccleſias in viſitanda Diœceſi, idem ſervari fecit. *Cadavera in ſacris locis ſublimia, ſignaque militaria ſepulcris appoſita, in ſuis alieniſque Eccleſiis, quas viſitavit, ſuſtulit, licèt clariſſimorum Ducum ſuorum ejuſmodi monumenta ſtudiosè civitates retinere cuperent.* Suum quoque ipſius tumulum Carolus voluit æquari pavimento Eccleſiæ Mediolanenſis. Nec neſciebat ille quid Regibus & Reginis peculiarius tribuendum eſſet. Hiſpanicæ enim pientiſſimæ Reginæ & magnificentiſſimum celebravit ipſe funus, & illam ipſemet ex ſuggeſtu laudavit.

Vita ejus apud Sur. die 4. Nov. c. 18. Gioſſino L. 8. c. 4. L. 7. c. 13. L. 6. c. 13.

Fuerant & ex antiquioribus Principibus, quos pietatis ipſe Chriſtianæ inſtinctus his iiſdem cogitationibus & conſiliis animaret. Aurelianenſium Dux Caroli VI. Galliarum Regis frater, teſtamento vetuit, ne tumulus ſuus ultra quatuor digitos ſuperaret pavimentum Eccleſiæ, utque ipſe ſuprà exhiberetur ſpecie mortui, & in veſte Cœleſtini Monachi.

Annot. ſur la vie de Charles VI. pag. 633.

Nec me tamen præterit, etſi ea ſit propior & magis conſentanea Chriſtianæ pietati forma: potuiſſe Gerſonio, nec ſoli forſan, videri, hæc ipſa quæ ſunt plerumque humanæ oſtentationis inania nugamenta, poſſe ab aliquo ad religionis cultum retorqueri, ut ibi magnificentiſſimis ſe indui velint ornamentis, ubi reſurrectionis diem expectaturi, & quaſi votorum ſuorum ſilentio acceleraturi ſunt. Unde Gerſonius: *Piè recogita, cedunt omnia ad honorem Dei magnificum & Eccleſiæ, tam militantis, quàm triumphantis, & ad fidem ſpemque reſurrectionis aſtruendam.* Eo conſilio exiſtimat Gerſonius potuiſſe oblationes fieri in Eccleſia, ad eas honorificentiores poſt mortem ſedes impetrandas. *Sollicitudo pia conferentis temporalia poteſt cum bono corde eligere loca certa & honorabilia ſuæ ſepelitionis, cum appenſione inſigniorum, ſeu titulorum conſcriptione, juxta ſui ſtatus qualitatem.*

Gerſon To. 2. pag. 440.

Siquis obiiciat, has ad nos funebres pompas à Gentilibus manaſſe: forſan non abnuet Gerſonius, & ab illis fluxiſſe, & à nobis Chriſtiana pietate fuiſſe perfuſas; quod & de aliis compluſculis ritibus certiſſimum eſt. Lampades accendebant Ethnici in tumulis defunctorum, antequam eos undique clauderent. Quæ perridicula erat ſuperſtitio. Vvillelmus Epiſcopus Andegavenſis exceſſit è vita, & tumulo conditus eſt anno 1290. eodem prorſus modo, accenſa in ſepulcro lampade, qua, ut ſuſpicor, deſignabatur, nec ipſa mortis caligine obſcurari aut contenebrari poſſe Chriſtianæ fidei & germanæ pietatis lucem. *Retro caput, erat quidam alveolus, in quo erat lampas cum oleo accenſa, ita quod ſarcophago clauſo, lumen ipſius lampadis accenſæ intus radiabat per foveam ſupra corpus.* Quæ verba ſunt Epiſcopi ſucceſſoris. Is verò uſus tum pervagatus fuiſſe conjicitur ex eo quòd nihil in eo funere novatum ſit. Potuere hæc olim ſuperſtitiosè, poſtea etiam piè frequentari. Potuit

Spicil. Tom. 5. pag. 252.

& Gerionii ævo tumulorum pompa, ut in Regibus, ita & in Proceribus, Nobilibusque aliis, aliqua pietatis & religionis imagine decorari; quæ cùm postea ad ineptias & ad superbiam desciscęret, satius visum est eam proscribi. Nec longè à proposito in hæc deflexímus, cùm has honoris sedes in Ecclesia testatum fecerit Gersonius pecunia redemptas fuisse.

XI. Nec multùm dispar ratio in delectu & voto complurium, ut in Ecclesia ipsa sepelirentur. In laude fuere, qui ea re sese abstinuere, ex pia quadam loci sacri sacrarumque rerum reverentia. Narrat Vvillelmus Malmesburiensis, Episcopum Dunhelmensem in Anglia, cùm mox animam efflaturus esset, inaudisse aliquid de consilio, quod inibatur ejus in Ecclesia ea tumulandi, quam ipsemet magnificentissimam restaurare cœpisset; & confidenter intercessisse, ne id fieret, & ne sui honoris causa infringeretur vetustissima, & pluribus sæculis jam religiosissimè observata consuetudo, ne quis etiam Episcopus in ea contumularetur Ecclesia, in qua beatus Cuthbertus quiesceret. *Non placeat Deo, ut pro me mutetur vel minuatur domini mei sancti Cuthberti reverentia, pro cujus honore nullus Antecessorum meorum in Ecclesia unquam humatus est. Sed in Capitulo me ponite.* Pag. 272.

Elegerat & Otto Episcopus Frisingensis, tot nobilitatis, virtutumque & doctrinæ ornamentis instructissimus, locum sepulturæ valdè depressum extra Ecclesiam, ubi omnium pedibus conculcaretur. Unde Radevicus: *Extra Ecclesiam in loco humili, ubi ab omnibus fratribus calcari debuisset.* Sed post ejus mortem non placuit huic ejus mandato pareri. Audi quid referant & de Duce Normanniæ Richardo I. cujus hæc fuere jussa: *Cadaver tanti sceleris non requiescet infra aditum hujus Templi, sed ad istud ostium in stillicidio Monasterii.* Ei sanè obtemperatum, sed ejus mox tumulo superstructa est Capella magnificentior, quæ Ecclesiæ continuaretur. Scriptor. hist. Norm. p. 157.

In his omnibus mira quædam spirabat pietas. Huic autem in Ecclesias reverentiæ non immeritò accedet transactio anno 1093. facta Tolosæ inter Ecclesias & Capitula sancti Stephani & sancti Saturnini, sequestres & mediatores se agentibus Episcopis Tolosano, Aginnensi & Carcassonensi. Ea conventum est, ut Episcopi, Comites, Equites, eorum conjuges & liberi sepelirentur in sancti Saturnini, cæteri omnes in sancti Stephani Cœmeterio. Author est Catellus hoc sancti Saturnini Cœmeterium vocari etiamnunc Cœmeterium Nobilium. Ea tum restabant antiquissimæ in Ecclesias pietatis & reverentiæ vestigia, & in Martyrum sepulcra, quibus illæ consecrabantur, & quibus propiùs accedere religio erat. Qui ex adverso propiùs admoveri se expetiere ad thecas Martyrum, ceu ad rivulos quosdam exundantes cælestis sanctitudinis, & ad divinam similiter illam Hostiam, è qua martyrium omne derivatum est, nec mediocres & ipsi laudes assecuti sunt, suis in has Ecclesias donis. Catel. des Comtes de Toulouse pag. 121.

XII. His non infructuosè, ut spero, observatis, ad Conciliorum & Decretorum seriem pertexendam revocanda jam oratio est. Benè multa publicata sunt in Concilio Mediolanensi IV. Decreta, ad avaritiam Clericorum circumscribendam in funerum exactionibus. Concilio Toletano anno 1566. placuit, ut quæ aliquibus Diœcesibus solvebatur pecunia ad effodiendam primò terram, addiceretur Fabricæ, tum Cathedralis Ecclesiæ, tum ejus in qua fieret sepultura. In Concilio Mechliniensi anni 1570. vetitum est quidquam exigi ante absolutionem & perfectionem funeris: tum enim conceditur laudabiles exigi consuetudines. *Officiis peractis juridicè exigant, quod ex laudabili consuetudine solvi consuevit.* Quod idem confirmatum est anno 1581. in Concilio Rotomagensi: *Contra hæredes ex laudabili consuetudine sepulturarum agat, postquam sepulturæ officia impenderit; quos ad solutionem via juris compellat, nisi paupertas obstiterit.* Cap. 19. Can. 9. Can. 12. De Curat. offic. n. 30. 31.

Sed non pauca alia in hoc Concilio constituta sunt, quibus mirificè confirmentur, quæ hactenus disputata sunt, ideoque præteriri hìc minimè debeant. Placuit enim ne omnes promiscuè in Ecclesia humentur, & ne divites quidem, ne qui religiosus honos est, is divitiis impendatur: sed ea vendicetur prærogativa Clericis, qui Spiritus sancti specialiùs & templa sunt, & oracula; præstantioribus dignitate viris, quos ministros Deus suos esse voluerit; denique nobilitate vel virtute valdè conspicuis, quòd ea sint quædam divinæ amplitudinis lumina ad nos delapsa. *Non adeo promiscuè, ut nunc fit, mortui sepeliantur in Ecclesiis, ac ne quidem ditiores, ne is honor detur pecuniis potius, quàm gratiis Spiritus sancti: sed hoc servetur Deo sacratis specialiter hominibus, eo quod præ aliis eorum corpora templa sint Christi & Spiritus sancti; & aliis in sublimitate & dignitate tam Ecclesiastica quàm sæculari constitutis, quandoquidem & isti Dei ministri sunt, atque organa Spiritus sancti; aliis insuper qui nobilitate vel virtutibus & meritis erga Deum & Rempublicam fulgent. Cæteri religiosè in Cœmeteriis sepulturæ tradantur.* Additur denique non omnibus passim laudes funebres dicendas esse, sed iis quorum memoria jure meritissimo charissima esse debeat Ecclesiæ. In Concilio Remensi anno 1583. pleraque hæc decreta innovata sunt, mediocri ut oblatione contenti essent Parochi; supervacaneas expensas circumcidi curarent, & in pauperes potiùs effundi; gratis & honestè pauperes humarent, alioqui pro Episcopi arbitrio pœnas daturi; ne facilè quisquam in Ecclesia sepeliretur; ne supra pavimentum Ecclesiæ extarent tumuli, & nec statutis, nec vexillis, nec trophæis insignirentur. *Non liceat tumulos ipsa humo altiores erigere; nec ibi cuiquam statuas, aut vexilla militaria, vel trophæa ponere.* Ne laudarentur è suggestu nisi eminentissimæ sortis viri, & ad cohortandos potiùs fideles, ut pro eis orent, quàm ad eorum laudes celebrandas. *Quæ ad pietatem & preces pro mortuis faciendas spectent potius, quàm defunctorum enarrandis laudibus insumantur.* C. de Sepult. Cap. 30.

In Concilio Burdigalensi anni ejusdem 1583. placuit condi in Ecclesiis juxta Canones non debere nisi Presbyteros, Clericos majores, Regulares, Patronos: cæterorum quantacumque effulgescat nobilitas, vel virtus, assensu Episcopi opus esse. Eodem anno idem statutum est in Concilio Turonensi, à quo & ea ratio deprompta est: Cùm sepulturæ jus decusque spiritale sit, & Ecclesiasticum, Laicos ejus exortes, adeoque & Nobiles ipsos esse: *Laicis omnibus, etiam Nobilibus, minimè liceat sepulturas in Ecclesiis jure proprio sibi vendicare; cùm sepultura sit propriè & merè jus spiritale & Ecclesiasticum.* In Concilio Bituricensi anno 1584. statutum est, si quis fidelium extra Parochialem Ecclesiam suam sepeliri se testamento juberet, corpus ejus Parochus proprius domo efferret, inferretque in Ecclesiam, quam delegisset, quarta sibi parte funerum servata, aliarumque oblationum consuetudine confirmatarum. *Salvo ipsius Parochi jure, tum in quarta funeraria, tum in aliis, quæ jure, consuetudine, aut dispositione testatoris illi debentur.* Vetitum est in hoc eodem Concilio, nequi tumuli altiores excitarentur, maximè in sacrario, nisi Antistitum, Regum, Principumque: aut certè si aliorum quorumvis, nonnisi permittente Episcopo, & justis de causis. *Non altiùs erigantur tumuli in Ecclesiis, in Choro præsertim, ni fortè Prælatorum, Regum & Principum. Cæteris id non liceat sine authoritate Episcopi cum causæ cognitione.* Cap. 18. De Cœmet. c. 10. 19.

Con-

Concilium Aquense anno 1585. funebres Orationes pronunciari prohibuit, nisi permisisset Episcopus, & eas ipsemet examinasset: concesso tamen, ut Concio haberetur, qua excitarentur fideles ad religiosam ex ipsius mortis contemplatione pietatem. Concilium Tolosanum anno 1590. idem decretum confirmavit, additque, ubi prohiberi omnino non posset, ne Magnatis alicujus supra pavimentum Ecclesiæ tumulus eminueret: saltem ne supra Altare ipsum eminerent, & nec emblemata illi, nec inscriptiones accederent ullæ, nisi quas vel Episcopus, vel Archidiaconus, vel Parochus approbasset. Quod Decretum rursus à Concilio Narbonensi anno 1609. confirmatum est. Concilium Burdigalense anno 1624. Episcopo uni servatum voluit jus annuendæ in Ecclesia sepulturæ, Episcoposque commonuit, ut ne eo privilegio nisi rarissimè hæredes, familiasque donarent: longè rariùs autem intra Cancellos, & prope Altare. Prohibiti sunt & Regulares, ne corpora defunctorum ipsi è domibus eorum efferrent, neve stola extra Monasteria sua uterentur. Finem faciet huic Capiti Conventus Cleri Gallicani apud Melodunum anno 1579. luculento hoc judicio suo de vanis tumulorum ornamentis, quibus fidelium plerumque pietas offenditur, certè sola pascitur curiositas, ubi minimè decet. *Piorum omnium esto Pastorum judicare, an ferenda sit nostri temporis insolentia sepulcrorum, in quibus putrida corpora, nisi sint Regum aut Principum, tamquam Sanctorum Reliquiæ, excelso, ornato, & splendido loco in Ecclesiis collocantur; non sine armorum, vexillorum, & trophæorum maxima copia; quæ omnia amovenda potius, quàm diutius asservanda, piorum ferè omnium videntur judicio.*

Can. 10. Can. 24. Can. 20.

CAPUT LXIX. *P. 2. l. 3. c. 12.*

De Simonia multiplici alia in Occidente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Contextio quæstionum hìc tractandarum.

II. Nequid exigatur pro Baptismo, Confirmatione, Chrismate, Conjugiis Clericorum.

III. Non abnuit Augustinus, quin oblationes recipiantur, etiam pecuniariæ, pro celebrando Sacrificio.

IV. Nihil exigi fas pro dedicatione Ecclesiarum.

V. Nihil exigi licet pro Prædicatione.

VI. Quo animo Concionatores ali se patiantur.

VII. Nihil exigi potest pro judiciis causarum.

VIII. Exempla varia, ne quid muneris admittatur.

IX. Vetat Gregorius quidquam Romæ exigi, pro Pallio, pro litteris Apostolicis, pro Epulo. Ea decreta à successoribus ejus confirmata.

I. POstquam verba fecimus de simonia in Ordinibus, & in Dignitatibus Ecclesiasticis emercandis, in professione Religiosa, & in sepulturis: jam delabemur ad alias multiformis hujus vitii species, quot res sacræ sunt, tot in profanas se formas induentis.

II. In Concilio Eliberitano prohibitum fuerat, ne quid pro Baptismo daretur, quo tunc decreto forsan & Confirmatio, & Eucharistia continebatur, ut quæ rariùs sejungerentur tunc sacramenta. *Hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant; ut Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur.* Dona quoque spontanea hoc Concilio rejecta sunt. Quàm non ei Canoni obtemperatum sit, declarat Concilium Braccarense II. ubi sordidissimæ imputat Clericorum avaritiæ, quòd pauperes pigritentur, ne filios suos ad baptismum admoveant; ita ex damno animarum vilissima lucra captari: hinc prohibetur quidquam in posterum exigi pro baptismo, quamvis spontanea dona non abjiciantur. *Placuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi qui infantes suos ad Baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis; si verò per necessitatem paupertatis aliquid non habent, quod offerant, nullum illis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios suos à baptismo retrahunt.* Nec pro Chrismate quidquam exigi ibidem concessum est, cùm eo perfectio quodammodo, & absolutio baptismi contineatur: *Placuit, ut modicum balsami, quod benedictum pro baptismi sacramento Ecclesiis datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil ulterius exigatur.* Can. 7. Can. 4.

In Concilio Emeritensi idem rursus vetitum est, ne quid pro baptismo & chrismate emungatur, quamquam voluntarias fas sit oblationes suscipi. *Quod si quis aliquid offerat per bonam voluntatem, accipiat grate; nihil tamen auferatur quacumque occasione.* In Concilio Barcinonensi idem prohibitum: *Nihil pro liquoris pretio exigatur.* Episcopi Lutetiæ & Ambiani, à quibus manarunt privilegia Abbatiarum sancti Dionysii, & Corbiensis, hanc verbis conceptis immunitatem expresserunt, ne quid pro chrismate acciperetur. Una denique censoria virga Concilium Toletanum XI. has omnes abegit simoniæ pestes, pro Baptismo, pro Confirmatione, pro Ordinibus, non repudiatis tamen spontaneis donis. *Quicumque aut pro baptizandis consignandisque fidelibus, aut pro collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet vel præmia, nisi voluntariè oblata, pro hujusmodi ambitione susceperit, si sciente loci Episcopo tale quidquam à subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat: sin suorum quispiam eo nesciente accipiendum esse crediderit, si Presbyter est, trium mensium excommunicatione plectatur; si Diaconus quatuor: Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & competenti verbere, & debita excommunicatione plectendus est.* Est & alia Canonis hujus editio, unde expuncta est ea vox *nisi*, atque ita vel spontaneæ oblationes exploderentur. Sed cùm alii Canones, tum laudati, tum laudandi, cùm receptissimi ipsi mores Ecclesiæ declarent longè usitatius fuisse, ut voluntaria non rejicerentur dona, hinc patet priori magis editioni suffragandum esse. Vetuit & Gregorius Magnus, ne quid pro conjugiis Clericorum exigeretur: *De Ordinationibus vel de nuptiis Clericorum, &c.* Jura nescio quæ ex nuptiis servorum exprimebantur, forsan & in Sardinia eodem onere Clericos etiam minores afflixerant Episcopi. Ei impotentiæ intercessit Gregorius, quamquam spontè oblata admitti permiserit. Can. 9. Can. 2. Can. 8. L. 3. Ep. 24.

III. In ea Augustinus etiam sententia versabatur, quod ad oblationes attinet, & hostias pro defunctis pertinebat. Non oblationes enim tantùm admitti vult, sed & pecuniam ea de causa oblatam, quamquam hanc velit statim in pauperes erogari. Atqui si qua ibi simoniæ formidanda essent inquinamenta, ne ad pauperes quidem alendos fovendosque quidquam accipi liceret, ut supra admonebat Gregorius. Verba Augustini supra retulimus. In Concilio Emeritensi anni 666. sancitum est, ut quotidie solemnia Mysteriorum celebrarentur pro Rege & exercitu, usque ad finem ejus expeditionis.

Quam-

Baron. anno 679. n. 12. 13. *Quandiu ad ſuam redeat ſedem, ſacrificium Deo pro ejus, exercituſque ſalute offeratur.* Apud Baronium legere eſt, quas ille ex Beda decerpſit narrationes, de captivis, quos fama vulgaverat in acie cæſos fuiſſe, & pro quibus proximi ſacra frequentari curabant; unde & illi carceribus mira quadam & divina vi exempti fuere. Hinc advertit Beda magis magiſque increbuiſſe pium uſum ſacra iterandi pro mortuis. *Multi accenſi ſunt devotione, ad offerendum Domino victimas ſacræ oblationis, pro ereptione ſuorum, qui de ſæculo migraverant, vel ad eleemoſynas faciendas.* Planum eſt eo conſilio erogatas fuiſſe has eleemoſynas, ut privatis his fidelibus levandis addicerentur hæc ſacrificia 'Agni immortalis; nec tamen ſuſpicari tum quidem potuiſſe quemquam, ſimoniaci aliquid contagii ei conſuetudini ineſſe. Non ſiluit Concilium Toletanum XVII. nec nos hìc ſilebimus incredibilem eorum pravitatem, qui Pane ipſo vitæ inimicis ſuis mortem conſciſcere ſe poſſe confidebant, celebrato pro iis ſacrificio illo, quod pro mortuis celebrari mos eſt. Eam impietatem execrati ſunt hujus Concilii Patres. *Quod cunctis datum eſt in ſalutis remedium, illi hoc perverſo inſtinctu quibuſdam eſſe expetunt in interitum.* Illud hinc ſaltem elucet, non diſplicuiſſe morem celebrandæ pro privatis ſigillatim quibuſdam Miſſæ. Quod priore anno, hoc eſt 693. habitum fuerat Concilium Toletanum XVI. iteranda ſanxerat quotidie Myſteria pro Rege, Regiaque ſtirpe, non in Eccleſiis tantùm Cathedralibus, ſed & in Parochiis ruris, exceptis diebus ſacræ Paraſceves in Hebdomada majori, quibus exuuntur Altaria, nec omnino ſacrificium celebratur. *Excepto Paſſionis Dominicæ die, quando Altaria denudata perſiſtunt, nec cuiquam in eodem die Miſſarum licet ſolemnia celebrare.*

IV. Nihilo plus ex Eccleſiarum Dedicationibus exigi quidquam poterat, ſed nec refellendæ erant ſpontaneæ oblationes ad demerendos Epiſcopos, præter dotem à Fundatoribus Eccleſiis & Clero aſſignandam. Vide quid in eam rem Can. 5. decreverit Concilium Braccarenſe II. *Placuit, ut quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopi invitantur, non quaſi ex debito munus aliquod à Fundatore requirant; ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur. Si verò aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Ne Epiſcopus Eccleſiam dedicet, niſi antea dotem accipiat, &c.*

V. Verbum Dei nullo pretio æſtimari poteſt. Gratis effundi poteſt, non vendi, non emi. Supra ex Hieronymo obſervavimus, qui Samuelem perunctaturi erant, ipſos quidem aliquid pecuniæ paraſſe, quo ipſum exorabiliorem haberent; at cùm ſacri Codices id referant, non referri, quòd vel ipſi dederint, vel Samuel acceperit quidvis; quin ex adverſo ipſos ab eo menſa & convivio exceptos. Etſi autem eam pecuniam Samuel non abnuiſſet, non tam eam interpretandam fore Prophetæ mercedem, quàm piam oblationem Arcæ & Tabernaculo factam.

VI. Si Evangelici autem Concionatores à fidelibus ali ſe patiantur, monet Gregorius Magnus, non eos concionari, ut paſcantur: ſed paſci, ut concionari poſſint. Una ipſis merces, unum lucrum, gaudium de veritate, quam promulgant, qua paſcuntur ipſi, & populos paſcunt; gaudium rurſus de charitate fidelium, qui procuranda hac temporali Concionatorum vita, æternam ſibi ipſis vitam paciſcuntur. *Non quod ideo prædicent, ut alantur: ſed ideo alantur, ut prædicent: id eſt, ut prædicare ſubſiſtant.* In Job. l. 19. c. 10. *Non ut in intentionem ſumendi victus tranſeat actio prædicationis, ſed ad utilitatem prædicationis deſerviant miniſteria ſuſtentationis. Unde à bonis Prædicatoribus non cauſa victus prædicatio impenditur, ſed cauſa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus neceſſaria ab auditoribus conferuntur, non ſolent de rerum munere, ſed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur, Non quæro datum, ſed requiro fructum.*

VII. Cùm Epiſcoporum autem & Clericorum juriſdictio latiſſimè pateret, ut documenta darent invictiſſimæ adversùs gratiam & preces conſtantiæ, & incorruptæ adversùs munera integritatis: hinc illis hoc fixum animo, hoc certum erat, ut precibus minimum, & ſolicitationibus, vel nihil prorſus tribuerent, nec munera prorſus illa inde admitterent. A Severo Sulpitio, & à nobis jam ſecundùm ipſum animadverſum eſt, ſingulari prorſus exemplo beatum Martinum ſemel accepiſſe munuſculum ſanctiſſimæ Monialis, quæ miro & incredibili ſeceſſus & ſilentii amore, ab ipſo ne inviſeretur, deprecata fuerat. Qui muneribus quibuſcumque ſeptus & impervius hactenus fuerat vir ſanctiſſimus Martinus, nefas ſibi tum duxit tam ſanctæ Virginis, non tam munuſculum, quàm pietatem, & odorem ſuavitatis abjicere. *Xenium beato viro eadem illa Virgo tranſmiſit; fecitque Martinus, quod antea non fecerat. Nullius enim ille unquam xenium, nullius munus accepit; nihil verò ex his, quæ Virgo venerabilis miſerat, refutavit: dicens, Benedictionem illius à Sacerdote minimè reſpuendam, quæ eſſet multis Sacerdotibus præferenda.* Dialo. 2. Ita ſtatuebat Ambroſius, non poſſe Clericum citra facinus, favore, & precibus, & gratia ſua mercaturam facere; adulationibus & blanditiis munuſcula allicere viduarum; cùm his blandiſſimis etiam artibus vis adhibeatur, adeoque & rapina hæc habenda ſit; denique utcumque hominibus verba demus, furtiva rei alienæ cupiditas divinos oculos non fallet. *Nam & Catholicus Clerus hac ſententia retinetur. Si enim non contentus ſtipendiis fuerit, quæ de Altario Domino jubente conſequitur, ſed exercet mercimonium, interceſſiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur, hic negotiator poteſt magis videri, quàm Clericus. Nec dicere poſſumus: Nemo nos invaſores arguit violentiæ, nemo accuſat. Quaſi non interdum majorem prædam à viduis blandimenta eliciant, quam tormenta. Nec intereſt apud Deum utrum vi, an circumventione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.* Serm. 6.

Ideo & à Concilio Tarraconenſi pronunciatum eſt, Epiſcopos, Clericoſque qui munera acciperent ab pauperibus, quibus tuitionem ſuam in jure dicendo impendiſſent, pari in culpa eſſe, atque publicis uſuris infamatos. *Obſervandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum, vel Clericorum, more ſæcularium Judicum, audeat accipere pro impenſis patrociniis munera, niſi fortè in Eccleſia oblata gratuita; quæ non favore muneris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quia ſi qui iſta probantur accipere, veluti exactores fœnoris, aut uſurarum poſſeſſores, ſecundùm ſtatuta Patrum ſe noverint degradandos.* Can. 10.

Narrat Flodoardus, Nobilem læſæ Majeſtatis reum, cui beatus Remigius veniam & vitam impetraverat à Clodovæo Rege, memoris animi ſui monumentum extare voluiſſe Spernacenſem ſuam ditionem, qua Eccleſiam Remenſem donavit. Ita ille quidem animatus erat. At Remigius pecuniam illi refudit, ne quid interceſſione ſua ſibi privatim lucratus videretur. *Temporalem pro ſua interceſſionis munere vitans retributionem recipere.* Flodoar. l. 2. c. 14. Idoneus denique teſtis eſt Joannes Diaconus, nihil uſquam muneris Gregorium Magnum ab Epiſcopis accepiſſe; & quàm alienus eſſet à terrenæ cupiditatis ſordibus ipſum prodidiſſe, ubi vetuit Siculos Epiſcopos Romam niſi poſt quinquennium adventare, quamvis antè

trien-

triennio quolibet advolarent ; nec enim nullo Pontificem dono colebant Episcopi Romam proficiscentes ; at Gregorius donare malebat ipse suffraganeos suos, quàm ab illis donari. *Notandum quia si beatus Gregorius xenia, quod dici nefas est, anhelaret, non Episcoporum adventus à triennio in quinquennium protelaret, imò à triennio in biennium proculdubio festinaret, &c. Non mirum si liberalissimus Pontifex nullas consuetudines à suis suffraganeis, nulla xenia capiebat; quibus ipse, si qua necessaria videbantur, satis hilariter ministrabat.* Episcopum sanè Messinensem deterruit Gregorius, ne quid sibi muneris posthac missitaret : quæ missa jam ab eo fuerant, ea distrahi fecit, pretiumque ad eum remitti : illud diligentissimè inculcans, ne quid decerperet de usitatis Cleri sui distributionibus.

L. 1. c. 25. 26. 27.

L. 1. Ep. 64.

VIII. Criminis se Simonis & Giesi conscium sociumque fore augurabatur B. Hilarion, cujus vitam Hieronymus scriptis commendavit, si quid ab eo doni acciperet, è quo totam ejecerat dæmonum legionem. Oblationes ejus, ne distribuendas quidem pauperibus admisit, suasitque, ut ipsemet manus suas ea charitatis hostia consecraret. *Non legisti, quid Giesi, quid Simon passi sunt? &c. Tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, qui nosti pauperes, &c. si hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur.* Dæmonem ab alio abegerat, qui cùm auri pondo decem offerret, ipse illi panem dono dedit hordeaceum : insinuans qui hoc pane vescerentur, eos aurum non pluris facere quàm lutum. *Quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.* Pestilentis morbi contagio cùm familiam quandam precibus suis purgasset B. Martinus, captivis redimendis impendi fecit eodem ipso temporis puncto libras argenti decem sibi oblatas, ne teruntium quidem passus delibari ad Monasterii sui usus, magna tunc penuria conflictati. *Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiat, dummodo nil nostris usibus quæsisse videamur.* Ita Severus Sulpitius: at author vitæ B. Porphyrii Episcopi Gazensis narrat puerulum illum, qui cælitus afflatus arcana quædam mira renuntiaverat, parentem suam monuisse, tres ut illos nummos restitueret, quos à Porphyrio Episcopo acceperat, ne cæleste donum terreno pretio pensatum vilesceret. *Ne accipias, mater, ne tu quoque auro vendas donum Christi.*

Dial. 3.

Cap. 48.

IX. Ea fuit Gregorii Magni sagacitas zeli & diligentia, ut vel minusculas fibras umbrasque simoniæ insectatus sit, & latitantes ejus fraudes nudarit. In Concilio enim suo Romano damnavit, non solùm qui exigerent quidvis pro Ordinationibus, sed etiam qui pro Pallio, pro Litteris Ordinationis, pro epulo diei Ordinationis. Ea erant velunt extrema versipellis Clericorum avaritiæ latibula. *Antiquam Patrum regulam sequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione Pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per æmulationem simulatio invenit, appellatione pastelli. Qui enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis autem ejus Epistolam Notarius scribit, sicut Pontificem non decet manum quam imponit vendere; ita minister vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamum venumdare. Pro ordinatione verò, vel pallio, seu chartis atque pastello, eundem qui ordinandus vel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo.* Qui *pastellus* hic dicitur, hic videri possit uni Diacono proprius fuisse, si verba ipsa perpendas. Et tamen longè probabilius est, cùm non solus minister esset Ordinationum Diaconus, ab Episcopo etiam novo exceptos fuisse epulo omnes, qui Ordinationi altarique affuerant. At perfecta Ordinatione, non repugnat Gregorius, quin voluntariis locus detur oblationibus. *Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.*

L. 4. Ep. 44.

A Leone II. confirmatum est hoc de Pallio decretum, & de minutioribus aliis obsequiis, *Hic fecit constitutum, quod Archivo Ecclesiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiscopus, nulla consuetudine pro usu Pallii, aut diversis Officiis Ecclesiæ persolvere debeat.* Denique suo ævo testatus est Zacharias Papa, tum Pallium, tum Chartas Bullasque Romæ gratis dari solere, nihil exigi, nihil accipi, & mendacissimæ calumniæ reos esse, qui dicerent Romæ Spiritum sanctum vendi, exprimenda pro pallio & pro litteris pecunia. *Quasi nos corruptores simus Canonum, & Patrum rescindere traditiones quæramus; ac per hoc, quod absit, cum nostris Clericis in simoniacam hæresin incidamus; accipientes, & compellentes, ut hi quibus pallia tribuimus, nobis præmia largiantur, expetentes ab illis pecunias. Absit à nobis, & à nostris Clericis, ut donum quod per Spiritus sancti gratiam suscepimus, pretio venumdemus : dum & illa tria pallia, quæ te suggerente sumus flagitati, nullum ab eis quæstum commodum expetiit. Insuper & chartas, quæ secundùm morem à nostro scrinio pro tua confirmatione atque doctrina tribuuntur, de nostro concessimus, nihil ab eis auferentes : absit ut sic quidquam à tua fraternitate criminis nobis simoniaci objiciatur.* Ita Pontifex redditis ad Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum litteris diluebat rumores vanissimos de simonia Romæ serpente, longè latèque sparsos.

Anast. Bibl. in ejus vita.

Epist. 5. Conc. Gall. to. 1. p. 14.

CAPUT LXX. P. 2. l. 3. c. 16.

Simonia reliqua per Orientem eodem ævo, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. De donis & conviviis pro baptismo.

II. III. De pecunia ad Missæ sacrificium celebrandum.

IV. De ingenti pecunia à Concionatoribus coacervata.

V. Gratuitæ erant dispensationes.

VI. VII. A muneribus quibuscumque manus excutere jussi domestici & ministri Prælatorum.

VIII. Vetitum quidquam exigere pro jurisdictione exercenda.

IX. Vetitum fulmina Ecclesiæ adhiberi ad quidvis exigendum.

I. APtissimè à baptismo ordiemur, ubi docet Nazianzenus, moris fuisse, ut divites lautius aliquid ad altare offerrent, & largioribus epulis exciperent omnes, per quos tam splendidi sibi conciliati essent novi in Christo Natales. At homines sua opulentia & gloriæ vento intumescentes, monebat Nazianzenus, inanes has impensas esse ; hoc sacramentum meram esse gratiam, nec pretio ullo posse utcumque comparari ; non alio opus esse dono, quàm puro terrenarum sordium eorum animo : multò suaviùs pasci sacros ministros bonis eorum operibus, & morum castitate, quàm conviviis : in Ecclesia promiscuè haberi pauperes, divitesque : omnibus ex æquo patere cælestis gratiæ opes. *Turpe est*

Grat. 40. Τα καρποφορήσιμον. *est dicere, Ubi est munus, quod propter baptismum offeram? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos requiruntur? ut in his quoque rebus nominis celebritatem consequar. Valde enim, uti vides, hæc necessaria sunt, & propterea gratia imminuetur.* Hæc postrema verba jocosè penè dicuntur, ut contrario sumenda sint sensu. *Sublimius est hoc sacramentum iis rebus, quæ in oculorum aspectum cadunt. Te ipsum offer. Honesta & laudabili vita me ale; si ego excipi lætor, sic etiam Deus, qui maxima quæque beneficia nobis elargitur. Nihil apud Deum magnum est, quod non pauper quoque donare possit; ut ne hac quoque in re tenuiores propellantur, ut qui non habeant, quomodo cum locupletibus certent. Etenim in cæteris quidem rebus inter divitias & paupertatem interest; hìc autem, qui promptior atque alacrior est, idem quoque ditior est.*

II. Non satis intelligo, ad baptisma, an ad sacrificium Missæ referendum sit munus illud, quo apud Epiphanium Patriarcha Judæorum affecit Episcopum, qui eum sacro fonte lustraverat. *Patriarcha vim quandam auri non mediocrem tenens, hanc Episcopo porrexit, & pro me, inquit, offerto, scriptum est enim, à Sacerdotibus Dei alligari solvique in terris omnia, & eadem in cœlo soluta fore, vel alligata.* Minùs refert utrùm ad sacramentum id referas, cùm liberum & spontaneum hoc esset munus. Similius tamen veri est, ad incruentum sacrificium id pertinuisse, ut clamant hæc ibi verba: προσφερε ὑπὲρ ἐμοῦ: *Offer pro me.* Atqui vix, aut ne vix quidem fieri potest, ut quæ ad sacrificium celebrandum fiunt oblationes, eæ simoniacæ sint. Tum quòd voluntariæ prorsus sint, tum quòd in sacris Litteris, & ipso penè naturæ magisterio præcipiantur.

Hæresi 30. h. 6.

III. Hortabantur quidem sancti Patres, ut ne quis, cui res esset familiaris, de alterius oblatione ad Hostiæ sacræ communionem accederet: sed inauditum est, vel exigi tum quidquam potuisse, vel à communione quemquam arceri, quòd nihil obtulisset. Trullanum Concilium gradu eos movit Clericos, tanquam simoniaco contagio deturpatos, qui vel obolum ante communionem exigerent. *Ut nullus sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, immaculatam præbens Communionem, ab eo qui communicat, ejus participationis gratia, obolos, vel quamvis aliam speciem exigat. Non est enim venalis gratia, &c.*

Can. 22.

IV. Quoad Conciones, non temerè quis conjecerit statuta jam olim quædam fuisse certa salaria præconum verbi divini. Cùm referat Socrates, Antiochum Ptolemaidis in Phœnicia Episcopum, cùm annis pluribus Ecclesias civitatis Constantinopolitanæ suis Concionibus frequentasset, & ingentem pecuniæ vim inde coacervasset, in Ecclesiam suam se recepisse: exemploque suo excitasse Severianum Gabalorum Episcopum, linguæ Græcæ callentissimum, etsi nescio quid semper Syriacæ ex linguæ contagio ejus oratio, seu pronuntiatio redoleret, in idem ut se stadium conjiceret, prædicandique munus ingrederetur in Ecclesiis ejusdem Urbis Regiæ, quo & ipse pari arte & copia diteseeret. *Antiochus primùm Ptolemaide Constantinopolin accedens, ibi ad tempus summa cum diligentia in Ecclesiis docuit; atque ubi multum quæstus inde fecisset, ad suam ipsius revertit Ecclesiam. Severianus, postquam audierat Antiochum Constantinopoli in Ecclesiis docendo magnam pecuniæ vim collegisse, permagno ejusdem rei faciendæ studio incendi cœpit.* Hujus enimverò Severiani eloquentia usque adeo in sui admirationem rapuit Bizantinos, ut ejus æmulatione quadam perculsi sint amici & sectatores B. Joannis Chrysostomi; unde & exæ excitæ sunt turbæ, quibus ut

L. 5. c. 20.

mederetur Chrysostomus, Severianum urbe discedere compulit; cùmque eum revocasset Imperatrix, non potuit ea animorum alienatio prorsus sedari: nec quemquam acerbiorem expertus est hostem Chrysostomus, quàm Episcopum hunc Severianum.

V. Quod ad dispensationes attinet, erant illæ, cum gratuitæ, tum rarissimæ in Ecclesiis bene moratis. Jam dixi de bigamo, qui ad expugnandum à sanctissimo Patriarcha Alexandrino Joanne Eleemosynario Diaconatum, centum & octoginta auri pondo, ducentaque obtulit millia modiorum tritici. Captaverat ille tempus calamitosissimum famis ex inopia aquarum Nili exortæ, & ex infinita multitudine Christianorum ex Perside profugorum. Arcas suas exhauserat jam Patriarcha, exhauserat & amicorum. Nec ea tamen necessitate ita frangi potuit, ut eam dispensationem concederet, nedum ut venderet.

Vita ejus c. 12.

VI. Resciro autem sanctissimus hic Patriarcha, ministros Palatii sui multa iis gratificari, qui eos suis muneribus demulcerent, vetuit ne vel teruncium posthac acciperent: utque minùs gravatè obsequerentur, salaria eorum amplificavit. Denique cùm paruissent omnes, non pauci eorum usque adeo se jam copiis omnibus abundare senserunt, ut illa salarii additamenta dimiserint. *Relatum est aliquando huic divinitus sapientiam consecuto, quod per Xenia Ecclesiæ Rectores empti, personas acciperent, circa dispositiones captivorum. Quos nihil negligens convocavit, neminem penitus exasperans, superauxit mercedes, quæ eis priùs dabantur, ponens verbum, quatenus munera à quolibet omnimodis non acciperent: Quoniam, inquit, ignis consumet domos munera accipientium. Ex tunc igitur per gratiam Dei abundaverunt domus eorum, ita ut quidam additæ sibi mercedis quantitatem dimitterent.*

Cap. 4.

VII. Sylvano Troadis Episcopo persuasissimum utique erat, qui jus dicerent, litibusque fidelium terminandis occuparentur, muneribus eos esse debere inaccessos, & ab omni quæstus cupiditate expeditos. Cùm enim Clericos suos sensisset ex eo lucelli aliquid exculpere, hoc illos officio absolvit, & eo laicum ornavit, nullo non virtutum genere præstantem. Quo facto incredibile dictu, quanta illi gloriæ & laudum accessio facta sit. *Cùm Clericos ex litigantium controversiis quæstum facere videret, deinceps neminem ex Clero judicem esse permisit; sed acceptis supplicantium libellis, unum ex fidelibus laicis, quem æquo & bono favere pro certo cognosceret, ei causarum cognitioni præfecit, sicque litigantes contentione & controversia liberavit. His de causis Sylvanus maximam gloriam apud omnes consecutus est.*

Socrat. l. 7. c. 36.

VIII. Nec minore laudum cumulo decorari potuit Theodoretus, qui sibi, suisque ministris & domesticis omnibus, donis prorsus omnibus interdixit. Ita enim ipsemet profitetur: *Non obolum, non vestem à quoquam accepi. Panem unum vel ovum nullus domesticorum meorum accepit unquam.*

Epist. 81.

IX. Vetuit Justinianus, ne censuras Episcopi, Clericique alii, aut vim quamcumque adhiberent, quo primitias vel decimas exigerent: & ne ea de causa quemquam Sacramentis fraudarent. *Non oportet Episcopos aut Clericos cogere quosquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare, quamvis usus ita obtinuerit.*

Cod. l. 1. De Epis. & Cler. c. 38.

CA-

CAPUT LXXI. P. 3. l. 3. c. 15.

De Simonia alia multiplici, sub Imperio Caroli Magni, & ejus Regiæ stirpis.

I. Non distrahebantur Dignitates Ecclesiasticæ. Partium munera rejiciebantur.

II. In judiciis & foro pœnitentiæ publicæ adversùs munera & gratiam septos munitosque oportebat esse Judices.

III. Nefas erat quidquam accipere Præsulum domesticos.

IV. Cùm nonnullæ essent & Parochorum partes in foro pœnitentiæ publicæ, ipsis quoque avaritia & simonia insidiabatur.

V. Ut pœnitentiæ publicæ in mulctas pecuniarias mutarentur.

VI. Citra simoniam terræ & pecuniæ dabantur, ad celebrationem Mysteriorum.

VII. De eodem, ut mens, voluntas, simplicitas vulgi fidelium emendetur clementi interpretatione.

VIII. Singulis etiam Presbyteris dabatur, ut pro privato aliquo Missas celebrarent.

IX. Cautiones, ne unus idemque Presbyter nimia gravaretur celebrandarum Missarum multitudine.

X. Nihil exigebatur pro Baptismo, Chrismate, Dedicationibus, puerorum rudimentis.

XI. Flodoardi verba de B. Remigio, gratuitæ intercessionis exemplo documentum posteris dante.

XII. Nihil accìpi poterat de Beneficiis matricularìorum; ea veluti pauperum Beneficia erant.

XIII. Nihil exigi poterat ex Beneficiis militaribus Laicorum.

XIV. Adrianus II. vetuit, ne Romæ voluntaria munera reciperentur.

XV. In Oriente plures exploduntur extorsiones.

XVI. XVII. Precibus, obsequiis, favore, tam Laicos quàm Clericos simoniæ laqueis implicari posse.

I. A Dignitatibus & judiciis Ecclesiasticis ordiemur, quæ nefas semper fuit pretio addici. In Concilio Verno anno 755. sub Pipino Rege, prohibitum primò quidem est, ne Officia & Dignitates Ecclesiæ distraherentur, quòd ea esset perspicua simoniæ pravitas: *Ut nullus per pecunias ad honorem vel gradum Ecclesiasticum accedere debeat, quia hæresis simoniaca esse videtur.* Mox verò vetiti sunt Episcopi, Abbates, Judices denique omnes, etiam laici, ne quid munerum acciperent, quòd donis facilè jus fasque evertatur. *Ut nec Episcopus, nec Abbas, nec ullus laicus pro justitia facienda sportulas contradictas accipiat; quia ubi dona intercurrunt, justitia maculatur.* Can. 24. 25.

Non exigi ergo tantùm, sed & recipi dona vetitum erat, propter causarum litiumque judicia. Ita rursum decrevit Concilium Remense II. anno 813. *Ut nullus homo munera pro placito requirat, aut accipere præsumat.* In Concilio III. Turonensi fidentissimè declaratur, Scripturas sacras omnibus Judicibus eandem indixisse legem. *Nullus Christianus pro quolibet placito, vel judicio, à qualibet persona munera exigere aut accipere debet: quoniam id divina Scriptura multis in locis magna interdicit authoritate. Munera excæcant oculos sapientum, & subvertunt verba justorum.* Et in ipsis Caroli Magni Capitularibus: *Quàm sit extraneus à Christianæ fidei regula, qui se defensorem veritatis insimulat, & veritatem ipsam munerum acceptione commaculat, audiat contra se Prophetam dicentem, &c.* Can. 39. Can. 35. Add. 3. c. 57. L. 7. c. 374.

II. Etsi Canones hi legesque complecterentur ex æquo sæculares atque Ecclesiasticos Judices; erat tamen & arctior necessitas, & ratio vehementior, quæ Clericos constringeret: ut quorum judicia persæpè cum foro pœnitentiæ permiscebantur, ubi partes erant pœnitentes ipsi, ubi pœnæ pœnitentiæ publicæ, ubi denique sententia non modò judicium, sed quandoque etiam portio, vel fructus sacramenti. Ita elucet in Capitulari Herardi Archiepiscopi Turonensis, cujus hæc sunt verba: *Ut regulariter pœnitentiam dent; & in judicando æquitatem habeant, & munera inde non exigant.* Concilium Cabilonense II. anni 813. graviter stomachabatur in Episcopos & Comites, qui indulgentiùs agebant cum incestuosis, aliisque peccatoribus publicis, & cum Parochis ipsis, accepta ab eis pecunia, & relaxato pœnitentiæ publicæ vinculo. *Dictum est nobis, quod in quibusdam locis Episcopi & Comites in incestuosis, & ab his qui decimas non dant, vuadios accipiant, & à Presbyteris pro quibusdam negligentiis, & inter se pecuniam dividant. Quod penitus abolendum decrevimus, ne fortè avaritiæ locus detur. Et constituimus, ut incestuosi juxta canonicam sententiam pœnitentia mulctentur: qui verò decimas post crebras admonitiones & prædicationes dare neglexerint, excommunicentur.* Cap. 87. Can. 18. Capit. Car. Mag. l. 1. c. 38.

Qui tum nomine Ducum & Comitum Præsides erant & Gubernatores Provinciarum, iis Imperatores & Reges commendabant, ut tota authoritatis suæ vi judicia Episcoporum tuerentur, & executioni mandarent: cogerentque peccatores publicos publicæ subìre pœnitentiæ labores, quibus eos Episcopi judicio suo addixissent. At & Præsidibus & Præsulibus illudebat nonnunquam pecuniæ munerumque cupiditas, ut has quasi pecuniarias mulctas pœnis corporalibus & macerationibus carnis subrogarent. Quocirca circumspectissimè hoc Concilio jubentur canonicæ pœnitentiæ retineri: *Juxta canonicam sententiam pœnitentia mulctentur.*

III. Si quid exigerent domestici & ministri Episcoporum & Abbatum, imprudentibus dominis suis: sacri Canones horum somnolentiam, illorum rapaces manus detestabantur. Unde in eodem Concilio: *Si verò nescientibus Episcopis aut Abbatibus, ministri eorum, quilibet videlicet in Clero, hoc feciſſe convincuntur; Episcopi & Abbates desidia, illi verò rapacitate & avaritia judicentur.* Ibid. Can. 7.

IV. Quamquam verò Episcopi pœnitentiis soli publicis moderarentur, non soli tamen patebant insidiis artibusque pœnitentium, per dona vel blanditias, per humanos affectus quoslibet grassantium. Cùm enim Parochorum esset renuntiare, qui peccatores essent publici, ut ab Episcopo vel ejus Vicario generali pœnitentiis canonicis subjicerentur: cùmque eorum rursus esset observare sedulò pœnitentium mores, ut Episcopum, ejusque ministros admonerent, qui eorum fervor, qui tepor esset, quæ accelerandæ reconciliationis causæ subessent, quæ retardandæ: si Parochos excæcarent, & à recti orbita depellerent peccatorum vel pœnitentium artes, munera, favores, affinitates, ut ne officio fungerentur; tum verò in confesso erat, detestandæ eos simoniæ laqueis irretiri. Ea erat certissima Hincmari doctrina: *Ut nemo Presbyterorum exenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immo detrimentum spiritale, à quocumque publicè peccante, vel incestuoso accipiat, ut nobis, vel Ministris nostris peccatum illius reticeat; nec pro respectu cujusque personæ, vel consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis peccatis communicans, hoc nobis vel Ministris nostris innotescere detre-* Tom. I. p. 713

ctet:

ſtet: nec à quocumque pœnitente, aut gratiam, aut favorem, aut munus accipere præſumat, ut minùs dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei teſtimonium reconciliationis ferat, & quicumque livore alium quemlibet digniùs pœnitentem à reconciliatione removeat: quia hoc ſimoniacum, & Deo & hominibus abominabile eſt.

Quamquam ergo pœnitentiarum publicarum Miniſtri ordinarii non eſſent Parochi, utpote Epiſcopo, vel ejus vices gerenti Pœnitentiario reſervatarum: non aſpernanda tamen erat eorum in his etiam poteſtas, cùm eorum teſtimonio & pœnitentiæ primùm indicerentur peccatoribus publicis, & pœnitentium reconciliatio maturaretur, aut ex adverſo protraheretur. Si in has autem Parochorum, ceu delatorum & teſtium functiones publicas poſſet illabi ſimonia; quid æſtimandum erit de pœnitentiis occultis, quarum tota penes ipſos duntaxat reſidebat poteſtas, & functio? Indubium eſt execrabilis & hoc fuiſſe ſimoniæ, ſi amicitiæ, ſi avaritiæ, ſi cognationis impulſione abduci ſe finerent à ſanctimonia Canonum, & ab eo vigore, qui ſpiritalium medicorum proprius eſt.

V. Solæ pœnitentiæ publicæ in mulctas quandoque pecuniarias deflexæ ſunt. Cùm enim elui crimina hortentur ſacri Codices jejuniis, oratione & eleemoſynis, poterant ſanè Epiſcopi pœnitentibus publicis eleemoſynas indicere, peræquè ut jejunia, quæ criminum gravitati & numero utcumque reſponderent. Procul hinc erat ſimonia: ſola charitas, ſola animarum puritas in pretio erat. At ubi primùm pecuniæ eæ in alios cœpere uſus derivari, quàm in extemporaneas in pauperes erogationes, inhæreſcere quoque illis mox cœpit avaritiæ & cupiditatis, vel macula, vel ſuſpicio. Audiendus hic Iſaac Epiſcopus Lingonenſis. *Quanti hodie tradunt, quod nec à Deo, nec ab Apoſtolo acceperunt? Traditiones verò hodiernæ pene omnes turpi lucro deſerviunt. Pœna quæ pro commiſſo irrogatur, pene omnis pecuniaria eſt. Beneficium, quod quaſi gratis impenditur, ferè omne, & ſi pretium ante non taxat, obſequium poſtea ſperat.* Ætatem agebat hic Præſul ſeneſcente ſæculo nono, ut ejuſdem ævi teſtatum faciunt Concilia Gallicana. Ita à veriſimili non recedit Forum Eccleſiaſticum componi tum & accommodari cœpiſſe foro civili ſub Imperio Caroli Magni, & Minorum ejus. Alibi enim oſtenſum eſt, tum temporis pecuniariis maximè exactionibus publicos Judices in quælibet ſcelera animadvertiſſe.

Spicileg. to. 1. p. 147.

VI. A Pœnitentiæ ſacramento ad Euchariſtiam delabemur. Certiſſimum eſt oblationes ſemper fidelium frequentes fuiſſe; ſin minùs pro offerendo, certè in offerendo Euchariſtiæ ſacrificio; eaſque non panis tantùm & vini oblationes fuiſſe, ad Corpus Chriſti conficiendum, ad Clericos pauperesque ſuſtentandos; ſed & pecuniæ, & quarumcumque demum rerum, agrorum etiam & fundorum. Formula offerendorum agrorum in Capitularium libris habetur in hæc verba: *Offero Deo atque dedico omnes res, quæ hac in cartula tenentur inſertæ, pro remiſſione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, ad ſerviendum ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumque ſolemniis, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, &c.*

Capit. Car. Mag. l. 6. c. 285.

Tribuebatur ergo pro ſacrificio; & quod offerebatur, pretio æſtimari poterat, adeoque ſui generis pecunia erat. Sed non id erat pretium Hoſtiæ, omni pretio majoris, & quæ ipſa pretium eſt mundi: ſed oblatio, qua Deus coleretur; hoſtia, ex qua veriſſimæ & immortalis Hoſtiæ corpus conficeretur; eleemoſyna, qua recrearentur pauperes; tributum, quo Sacerdotium laici venerarentur. Ideo & Herardus Archiepiſcopus Turonenſis repudiatas fuiſſe docet eorum eleemoſynas, quorum reſpuerentur oblationes. *De orationibus, & eleemoſynis, & Miſſarum celebrationibus, pro fidelibus defunctis agendis, quibus impii carere debent, quoniam nec eorum eleemoſyna à Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda eſt, nec ſepultura fidelium tribuenda.* Cap. 116.

Quidquid exinde ad Miſſas dari, vel offerri moris fuit, ejuſdem ſemper generis fuit; eadem ſemper conſtantiſſima Eccleſiæ ſententia & voluntas; privatorum etiam ſemper idem, & ſui ſimile votum, ut hoc dono numeros omnes impleant officii ſui in Deum, in Sacerdotes, in pauperes. Si illa autem fidelium mentes inceſſit opinio, eleemoſynas Presbyteris oblatas ad ſacrificium celebrandum, vi longè potiori pollere ad opem vita functis ferendam; perantiqua eſt ea quoque perſuaſio, jamque inde à temporibus Jonæ Epiſcopi Aurelianenſis longè altiores egerat in hominum mentibus radices. Docet enim Jonas tum vulgatiſſimis rumuſculis ſparſum fuiſſe, non aliis juvari poſſe eleemoſynis animas defunctorum, niſi quæ in manus Presbyterorum ad ſacrificium deponerentur. Contra ille vociferatur, eam hallucinationem meritò horum inſcitiæ, illorum avaritiæ imputari. Præter Miſſas enim, quibus mirum quantum levarentur defuncti, plures ſuppetere rationes alias illis ſuccurrendi per eleemoſynas in alios uſus deſtinatas, ad orandum pro iis, ad excipiendos hoſpites, recreandos pauperes, redimendos captivos. *Nullatenus audiendi ſunt illi, qui dicunt, quod nullæ aliæ eleemoſynæ opitulari poſſunt defunctis, niſi ſolummodo quæ Sacerdotibus dantur, & ſacrificia quæ per eos Deo offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certè aliorum perſuaſione falluntur. Credibile ſanè eſt, quod hæc perſuaſio, quia ſimplices id credere & dicere videntur, ex fonte avaritiæ proceſſerit. Sancta quippe Mater Eccleſia pro defunctis ſuis non ſolum ſacrificia Altaris, ſed etiam quaſcumque alias eleemoſynas offerre conſuevit. Unde & quotidie pro eorum ſpiritibus, qui res ſuas obtulerunt Deo, offeruntur Deo ſacrificia, & multifariæ ſupplicationes, atque orationes, hoſpitum receptiones, & pauperum recreationes, captivorumque redemptiones, & alia innumera adjumenta.* De inſtitut. Laicali l. 3. c. 13.

VII. Quibus in verbis duo ſunt, quæ non perfunctoriè obſervemus. Primum eſt nullo tempore vehementiùs flagraſſe fidelium pietatem ad Miſſas ſibi, vel privatis aliis, vivis, vel defunctis exorandas, cùm neceſſe tunc fuerit, ut Præſules zelo & doctrina abundantes, ei modum adhiberent, populoſque dedocerent, atque exuerent errore eo, quo occupati fuerant, non alia ratione ulla poſſe ſe mortuis opitulari, quàm Miſſarum celebratione.

Alterum eſt eam Eccleſiæ mentem eſſe & doctrinam, ut quidquid offertur à fidelibus Deo, non ſoli impendatur ſacrificio, vel alendo Clero, quamquam non aliud ferè illi petant, ſive ſimplicitate, ſive ratione quavis alia: ſed explicandæ etiam charitati, & eleemoſynis, in hoſpites, in pauperes, in captivos. Et officii enim & juris Paſtorum eſt, fidelium vulgi vota interpretari, & interpretando accommodare votis Eccleſiæ & Pontificum: cùm & in intimo cordis receſſu id inſcriptum habeat plebs fidelium, ut quoquo modo commodiſſimè & piiſſimè fieri poterit, oblationes ſuæ cedant gloriæ ſummi Numinis, ſaluti propriæ, ſolatio mortuorum. Id diſertè exprimit Formula donationum Eccleſiæ faciendarum in Capitularibus: *Pro Miſſarum ſolemniis, Pauperum & Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Eccleſiæ utilitatibus.* Capitul. l. 6. c. 285.

Poſſet & hoc addi tertio loco, mirum in modum excreviſſe Miſſarum numerum, hac vulgata

tunc

tunc persuasione, non alia, aut non alia magis ratione mortuis nos suffragari posse. Quamquam enim is fidelibus error eximeretur, quo delusi fuerant, nec jam una ea opera nostra, celebrandis scilicet Missis, adesse nos eis posse opinarentur: illud tamen hærere sinebatur eorum mentibus, non alio magis adjumento mortuorum animas sublevari posse.

VIII. Video hìc excipi posse, obtuliſſe tunc fideles, non singulis Presbyteris, pro singulari Missa, quæ sibi privatim unis prodesset; sed obtuliſſe Ecclesiæ & Clero in communę, quo vel sibi, vel proximis, sive superstitibus, sive defunctis, participationem aliquam conciliarent sacrificiorum & precum Ecclesiæ communium. Fateor hunc usum primigenium fuisse nascentis & juvenescentis Ecclesiæ, ut uni sacrificio Missæ interessent, offerrent, participarent in commune fideles, quod pro omni & ab omni offerebatur Ecclesia, nemine fidelium diffidente, ne sua meritorum portio minueretur, si alii, si complures accederent consortes, cùm infinitum & inexhaustum gratiarum fontem illa Hostia contineat, immo effundat.

At Pipini & Caroli Magni ævo jam tamen cœperant fideles singuli suam privatim Presbytero cuipiam stipem erogare, ut ejus sacrificii exuberantem fructum in se derivarent, in proximos, in amicos, vitæ compotes adhuc, vel defunctos. Ejus rei invictissimum suppeditat argumentum Regula Crodogangi, cui placuit, ut inter Canonicos etiam Regulares, quos instituebat & informabat ad communis vitæ societatem, posset quisque eorum accipere, & in quos vellet usus expendere, quod pro sua sibi Missa offerebatur, pro Confessione, & pro Psalmorum recitatione. Sed quod in commune Presbyteris offerebatur, inter eos id distribueretur, vel in communes dispensaretur necessitates. *Si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut Clerico pro Psalmis & Hymnis, seu pro seipso, vel pro quolibet charo suo, aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos, vel Clericus à tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem à tribuente ad omnes Sacerdotes aliquid in eleemosyna datum fuerit, hanc eleemosynam communem habeant, & Psalmodiam vel Missas pro illo misericorde faciant.* Spicil. to. 10. pag. 235. Cap. 42.

Non poterat distinctiùs explanari ratio duplex offerendæ pecuniæ pro Missis & Psalmodiis; nunc ea depositа in manus Presbyteri sacris operaturi, nunc ea repræsentata toti Presbyterorum Collegio, cujus sacrificiorum participatio annueretur. Si detur autem & pecuniæ aliquid pro Confessione, quod ad occultæ pœnitentiæ absolutionem hìc spectare videtur, spontanea ea quoque oblatio, & eleemosyna est prorsus libera. Illud postremò in hac Canonicorum Regula observare est, non Presbyteris tantùm laicos stipis aliquid dedisse pro Missa & Confessione; sed etiam Clericis, tum privatim singulis, tum omnibus in commune *pro Psalmis & Hymnis*. Cùm integrum esset cuique Clerico, suos sibi in usus sepositum habere, quod datum esset.

IX. At cùm posset quis Presbyter in se recipere onus plurium, quàm quibus par esset Missarum, adeoque & plurium stipendiorum; Capite sequenti ejusdem Regulæ ei malo occurri videtur. Admonentur enim Presbyteri, his eleemosynis recipiendis, quæ pretia sunt peccatorum, ipsosmet onerari jam peccatis eas offerentium: & rem esse plenam discriminis, tot in se crimina recipere expianda; denique ei oneri ferendo paratius esse Collegium ipsum Presbyterorum. *Nimis grave eis esse existimamus, si tam ingentium onera peccantium solis illis Sacerdotibus contigerit portare. Quia facilius Dei misericordiam plures impetrant, quàm unus. Quia unusquisque de propria conscientia sua debet metuere: quanto magis de alienis peccatis supra vires non debet sibi sarcinam peccatorum cumulare?* Cap. 43.

Non ergo in eo laborabat Crodogangus, qui posset unus Presbyter, unam celebraturus Missam, plura percipere stipendia; nec qui finita effusio infiniti pretii divinissimæ hujus hostiæ, posset spem implere tot fidelium: propterea quòd illa, quæ à toto Collegio celebrabatur Mysteriorum solemnitas, eisdem impeti poterat difficultatibus, cùm & offerrent, & participes ejus fierent omnes fideles. Sed eo uno deterret Præsul doctissimus singulos Presbyteros, ut eos ab avaritia & cupiditate terrenorum avocet, quòd tutum non sit, tot hominum peccata eluenda adgredi, cùm vix quisque nostrum suis ipsius eluendis par sit.

Mirabatur Valafridus Strabo, esse qui diffiderent posse se satisfacere eorum multitudini, pro quibus offerre vellent, nisi pro singulis eorum offerrent; nec verò sperarent pro vivis simul & mortuis offerri posse; prorsus quasi nescissent, hanc esse, hanc fuisse divinam hostiam, pro universi orbis salute immolatam, & usque immolandam. Non quòd non fateatur hic Scriptor maxima quædam esse momenta in frequentatione & iteratione Mysteriorum; sed illud iterari vetat ex desperatione ejus efficaciæ, meritique latissimè effusi. *Sed & in hoc error non modicus videtur, quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant; vel pro vivis & defunctis non simul æstimant immolandum; cum verè sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod si cui placet pro singulis singulatim offerre, pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro stulta opinione qua putet, unum Dei sacramentum non esse generale medicamentum.* L. de rebus Eccles. c. 22. Fructuosum est ergo iterari Mysteria etiam pro singulis: sed illud cavendum, ne ita singulis ea fructuosa esse velimus, ut alios omnes ejus fructuum exortes esse velimus.

Non hìc ego congeram exempla fundationum, sive divinæ Psalmodiæ, sive Missarum. Unum illud attexam, quod refertur in Chronico Cœnobii Italici, ubi Ludovicus Imperator constituit, ut ter quotidie celebraretur sacrificium pro ipso, præter Psalmos, & Canonicum Officii pensum, quod pro ipso similiter persolveretur. *Ita tamen ut tres quotidie pro nobis Missas, & omnibus diurnis ac nocturnis Officiis centesimum vigesimum decantare non desinant Psalmum, exceptis dumtaxat matutinis & vespertinalibus hymnis, quos perpetim pro nostræ remedio animæ repetere jugiter non cessabunt.* Spicil. to. 5. pag. 385.

X. Ad alia gradus nobis faciendus est sacramenta. Vetuit Concilium Cabilonense II. anno 813. quidquam recipi pro Dedicationibus, pro Ordinibus, pro Chrismate; oblitteratis exactionibus Episcoporum in Parochos, pro lampadibus Ecclesiæ suæ, & pro Chrismate. *Quidam fratres dixerunt consuetudinis antiquæ fuisse in eorum Ecclesiis, ut pro balsamo emendo ad chrisma faciendum, sive pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis binos vel quaternos denarios Presbyteri darent. Unde omnes uno consensu statuimus, ut sicut pro dedicandis Basilicis, & dandis Ordinibus, nihil accipiendum est: ita etiam pro balsamo sive luminaribus emendis nihil Presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in suis Ecclesiis concinnanda provideant.* Can. 16. Can. 8. In Concilio II. Aquisgranensi anno 836. idem vetitum est, additum-

Can. 5. ditumque, ut ne quid Episcopus acciperet pro permutatione Parochiarum.

Vetabantur quoque ab Episcopis Parochi, ne quid pro Baptismo acciperent: ut patet ex Capitulari Episcoporum, & ex Formulis promotionum Episcopalium. Idem vetant & Capitularia Caroli Magni. *Ut nemo Presbyterorum pro baptismo pretium accipere præsumat. Quod si fecerit, sciat se canonica regula esse damnandum.* Quàm necessariò id cautum esset, manifestum fuit in Ecclesia Colonienſi, ubi sanctus Herebertus ejus Ecclesiæ Archiepiscopus, sacro ipsemet fonte tinxit pauperrimi hominis filium, quem ob inopiam Parochi omnes ejus urbis baptismo excluserant. *Is quia pauper erat, & quia nihil quæstus in manu habebat, contemnebatur à Sacerdotibus, per totam urbem Coloniam puerulum illum circumferens, & regenerationis gratiam illi offerri postulans.* Cùm post baptismum verò summoperè necesse sit catechismo imbui, & fidei potissima sacramenta edoceri parvulos; hinc Theodulfus Episcopus Aurelianensis Parochis commendavit, scholas ut haberent, nec quidquam exigerent à pueris instituendis. *Cùm ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes charitatis studio sua voluntate obtulerint.*

Can. 5. Conc. Gall. to. 2. p. 250. 261. Capitul. l. 5. c. 105.

Sirius die 16. Mart. c. 23

Cap. 20.

XI. Jam diximus de B. Remigio, qui cùm à Clodovæo Rege vitam & bona impetrasset Nobili læsæ Majestatis reo, noluit ab eo oblatam accipere Spernacensem villam; sed eum studiosissimè hortatus, ut perfectionis semitam posthac sectaretur, suaque omnia erogaret pauperibus; ipse quidem ejus ditionis pretium ei restituit, eamque Ecclesiæ suæ comparavit. Hinc Flodoardus ansam arripiebat cohortandi Episcopos sui sæculi, ne venderent quod gratis accepissent; & ne quid mercedis terrenæ caperent pro tuitione miseris commodata, sive pro exorata, non tam impunitate criminum, quàm pœnæ in pœnitentiam commutatione. *Bonum cunctis relinquens exemplum Episcopis, cæterisque Sacerdotibus, ut dum pro his qui ad Ecclesiæ sinum, vel servorum Dei præsidia confugium faciunt, intercedunt, aut bona quælibet agunt, hæc pro temporali recompensatione non expleant, nec transitoria velint recipere; sed juxta mandatum Domini, quæ gratis acceperunt, studeant quoque gratis impendere.*

L. 3. c. 14.

XII. Qui tunc Matricularii vocabantur, ii pauperes erant de vulgo hominum, quibus Episcopi vel Parochi aliquam addicebant decimarum portionem, velut in titulum Beneficii. Cùm denique in eo esset simulacrum quoddam Beneficii, nefas erat quidquam ex ejusmodi collatione Presbyteros exigere. Vide ut de his Hincmarus Parochos suos alloquatur: *Sæpè vos admonui de Matricularis, quales suscipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ dispensare debeatis. Interdixi vobis, ut nemo Presbyter pro loco Matriculæ quodcumque xenium, vel servitium in messe, vel in quocumque suo servitio præsumat requirere, vel accipere: & Matricularis debitam partem decimæ, quam fideles pro peccatis suis redimendis Domino offerunt, nemo præsumat vendere. Quod & nunc iterum interdico, ostendens vobis divinam authoritatem.* Et paulò pòst: *Presbyter qui de redemptione peccatorum, id est, de decima fidelium quodcumque xenium requirit, aut accipit, non est dignus inter Presbyteros nuncupari, sed dejici, sicut Judas, &c. Et sciatis quia quicumque Presbyter ex hoc Judæ latrocinio fuerit revinctus, non solùm à Presbyterali ordine dejicitur, sed nec etiam partem de illa decima, quam Matricularii accipiunt, accipere promerebitur.* Si qui propter crimina quævis gradu suo depulsi fuerant Clerici, poterant illi adhuc Ecclesiæ eleemosynis, & his Matriculariorum sustentari beneficiis, dum ne eorum, quæ modò detestabatur Hincmarus, conscientia scelerum premerentur.

Tom. 1. pag. 734

Hincmarus excanduit in Comitem Theodulphum, qui ejusmodi beneficium abstulerat ei, quem ad id promoverant ministri Episcopi: aliumque ei subrogarat, à quo muneribus fuerat illectus. Audacter objurgavit illum Hincmarus, quòd laicus cùm esset, propriam Clericorum facultatem usurpasset; venditam ab eo exprobravit eleemosynam, charitatem, misericordiam, & tantùm non Deitatem; Deus enim charitas est: denique magnam esse non posse ejus in divites justitiæ opinionem, cùm & in pauperes venalem eam haberet. *Dictum est mihi, quod Matricularios à ministro meo constituros, de matricula illa ejecisti, & ibi Bonarium misisti, & pro illa matricula in pretium unum asinum accepisti. Quod si ita est, non solum criminaliter fecisti, qui contra omnes leges Ecclesiasticum ministerium homo laicus, & eleemosynam, id est, misericordiam, ac per hoc Deum sicut Judas proditor vendidisti. Sed etiam turpiter in hoc nimis fecisti; ubi de mendicitate, de qua mendici vivere debent, Comes & honoratus Regis Consiliarius, in pretio asinum accepisti, &c.*

Flodoard. l. 3 c. 26.

XIII. Reliqui cùm essent Ecclesiæ Beneficiarii laici, qui ab Episcopis vel Abbatibus agros Ecclesiæ acceperant, ea conditione, ut pro Ecclesiæ & Regni defensione militarent, sive Regio, sive Episcopali mandato: & his quoque Beneficia sua gratis conferenda erant ex Capitularibus Caroli Magni. *Admonemus etiam Episcopos & Abbates, ut per præmia Beneficia hominibus suis nec offerant, nec donent, quia multæ reclamationes & querelæ de hac causa ad nostras aures solent pervenire.*

L. 5. c. 234.

XIV. Roma proscripsit Adrianus II. consuetudinem, quæ purgari utcumque potuisset à simoniæ suspicione, cùm gratis & sponte undique munera missitarentur Romano Pontifici recens inaugurato. Sed in promptu est, horum plerumque authores munerum spem illam in sinu fovere, fructuosa sibi aliquando ea fore in exorandis Beneficiis; qui verò his coluntur donis, non jam æquè liberos esse posse & expeditos ad refellendas iniquas preces, aut ad rigorem juris stringendum. Itaque non retinuit Pontifex nisi dapes, quæ hospitibus & pauperibus exhiberi possent: reliqua abjecit, aut remisit omnia. Audiendus hic Anastasius Bibliothecarius: *Consuetudinem, qua diversorum xeniorum hinc inde confluentium, retentis solùm, quæ usibus mensarum sufficerent, reliquiis, pretia capiuntur, excluſit, dicens non esse pium, quod gratis accipimus, pretio venumdare, & chariores habere rationalibus fratribus irrationales nummos, pro quibus Christi pretiosus est cruor effusus, &c. Parvipendantur hæc pudenda commercia, &c. Et oblationes Christi cum ejus hospitibus & pauperibus partiamur.*

Anast. Bibl. in ejus vita.

Non erat sanè quod accederet hujus Pontificis religioni & diligentiæ, cùm ultra modum evectus ille sit abstinentiæ & austeritatis Nicolai I. præcessoris sui. Ad ejusmodi forsan consuetudines intuebatur Carolus Magnus, cùm Angilberto Abbati, quem Romam ablegabat, commendabat, ut Leonem III. hortaretur, radices ut & fibras omnes simoniæ latitantis radicitus evelleret. *Et de simoniaca subvertenda hæresi, diligentissimè suadeas illi, quæ sanctum Ecclesiæ corpus multis malè maculat in locis.*

Conc. Gall. to. 2. p. 208.

XV. In Oriente à Balsamone refertur lex Alexis Comneni Imperatoris, qua diffiniebat emolumenta Doctorum sive Concionatorum Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sive de gremio ejusdem Ecclesiæ, sive aliunde prodiissent.

Διδάσκαλοι.

Verùm

Verùm non nisi Præbenda ea erat, sive largitio aliquot modiorum frumenti & leguminum, ex penu ejusdem Ecclesiæ. Docet alibi Balsamon legibus Ecclesiasticis nullas sanciri pœnas adversùs eos Judices Ecclesiasticos, qui odio vel gratiæ serviunt, judicantque præter æqui normam: sed legum pœnas illis esse subeundas. Si inscitia autem legum peccet Episcopus, nulli eum pœnæ obnoxium esse, quòd tumultu & multitudine sacrarum occupationum, non vacet illi legibus accuratè perdiscendis operam navare. Sed Assessores & Consiliarios Episcopi in culpa esse, qui contra leges suffragium ferant, quòd eas ipsi quidem adprimè callere teneantur. Si ex imperitia autem Canonum perperam judicet Episcopus, deponendum eum esse, quòd officio suo ipso constringatur ad perdiscendos Canones.

In Can. 19. Tiul.

In Can. 15. Carthag.

In jure Orientali Leunclavii occurrit Constitutio Nicolai Patriarchæ Constantinopolitani, sub Imperio Leonis Philosophi, & filiorum ejus: qua exploditur consuetudo Ostiariorum Palatii Patriarchalis, nonnihil pecuniæ ab iis extorquentium, qui Rescripta Patriarchalia impetrassent. Præcipitur autem ut Ostiariis in posterum certa constituantur stipendia, & ne quid à quoquam recipiant.

Tom. I. pag. 249.

XVI. Unum restat hic elucidandum, sed magni prorsus ponderis. Nempe furtivas quasdam esse simoniæ artes, quæ oculos penè effugiant, etsi crimen non effugiant. Pecuniæ, munera incurrunt in oculos, & turpitudine perspicua, ejiciuntur. At amicitiæ illecebræ, cognationis nexus, spes obsequiorum, laudes, adulationes ejusmodi sunt, ut his facillimè homines illudantur & illaqueentur incauti. His lumen rationis extinguitur, his pervertitur æquitas judicii, & simoniacè his addicitur, quod uni virtuti tribuendum erat. Salutaribus hinc documentis Hincmarus Reges imbuebat sui ævi, cùm præcepta consarcinavit illa pulcherrima, ad sanctissimè moderandas Regni habenas. *Quia res Ecclesiasticas divino judicio tuendas & defensandas suscepit Rex, consensu ejus, electione Cleri ac plebis, & approbatione Episcoporum Provinciæ, quisque ad Ecclesiasticum regimen absque ulla venalitate provehi debet. Quia sicut Dominus in Evangelio dicit, Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Ecclesiasticis regulis sine difficultate omnimodis debet favere, si non vult Regem Regum offendere. Et sicut Episcopi ac Rex providere debent, ne ullius rei intuitu eligatur Episcopus, nisi Dei solius, id est, non pro aliquo munere dationis, nec pro aliquo obsequio humano, vel propinquitate consanguinitatis, seu amicitia, vel servitio temporali.*

Du Chesne to 2. p. 489.

Hæc varia sunt simoniæ personatæ ludibria, ex Hincmaro summoperè fugienda. Quæ eadem ipsa pericula Parochis imminere monuit idem Præsul doctissimus, si pœnitentibus humaniores se præstent, non æquitatis pondere, sed delinimentis munerum inclinati, amicitiæ, cognationisque illecebris. *Ne pro respectu cujusquam personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, peccatis alienis communicet, &c. Nec à quocumque pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, &c. Quia hoc simoniacum est, &c.*

Tom. 1. p. 713 c. 13.

XVII. Cùm verò Ludovicus Balbus Rex inconcussam Hincmari constantiam quatere aggressus est, pollicendis favoribus & beneficiis in ejus amicos & proximos spargendis, si votis modò suis suffragaretur in promovenda Episcopi Bellovacensis electione: *Quod scripsistis, quia si vestræ voluntati, Ecclesiasticis videlicet regulis contrariæ, obsecutus fuero, eos quos mihi cariores & familiariores cognoveritis, honorare in omnibus curabitis, tantummodo ut in hac petitione vestra vobis consentiam:* Rescripsit Antistes excelso & magno animo, humanasque res omnes despiciente, nullius apud se momenti esse posse cognatos & amicos, ubi de dignitatibus Ecclesiasticis ageretur; ne ad eas latrones pro Pastoribus irreperent, non alios ad eas patere aditus, quàm doctrinæ copia, pietate & religione: simoniacæ semper pravitatis dehonestamenta ea esse, ubi muneribus, laudibus, obsequiis, humanis qualibuscumque affectibus ad res sacras aditus panderetur. *Unde in hoc Episcopali ministerio carnalem propinquum, nec amicum videlicet animi familiarem, carnali affectu recognosco, sed sententiam Domini attendo, qui dicit, Qui non intrat per ostium, &c. Et ideo neminem recognosco, neminem recipio, nisi qui vita & moribus & scientiæ Catholicæ doctrina per claves Ecclesiæ ad hoc Episcopale ministerium accedit. Et quoniam non est Deus personarum acceptor, in hac causa nullius personam accipio, sicut Propheta dicit, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit tantùm, à munere; sed addidit, ab omni; id est, à munere manus, à munere linguæ, à munere obsequii, sicut jam vobis scripsi.*

Hincmar. to. 2. p. 194. 195.

Conquerebatur Isaacus Lingonensis Episcopus, quòd Beneficiorum Collatores, quos ipsa rei fœditas deterrebat, ne quid muneris acciperent, furtim tamen non rarò obsequiorum aliquid sibi desponderent. *Beneficium quod quasi gratis impenditur, ferè omne, etsi pretium antè non taxat, obsequium postea sperat.*

Spicil. to. 2. pag. 347.

Contestatur Atto Vercellensis Episcopus nihilo tutiùs donari Prælaturas Ecclesiæ carnalibus affectibus, affinitati, cognationi, amicitiæ, familiaritati, quàm si pretio distraherentur. *Quamvis ab avaritia pecuniæ in ordinandis Episcopis videantur manum retrahere, non ideo ad legitimam libertatem Ecclesiastica electio pertinebit; sed aut consanguinitatis affectio, vel amicorum dilectio, seu etiam familiarum obsequia prævalebunt. Et quid prodest declinare à laqueo, si in foveam incidamus?* Addit porro ille, quoties Principes terreni, vel Electores, & Præsentatores, Presbytero frugi & probo, & diutinis virtutum stipendiis de Ecclesia bene merito, anteponunt filium Optimatis cujusdam, toties sceleratissimum ut olim hominem Christo præferri. *Cùm enim aliquis dignissimus Sacerdos diu in Ecclesia militans, ab Episcopali electione ipsius cui servierat Ecclesiæ à Principibus reprobatur, nunquid non Dei filius despicitur? Cùm verò alicujus potentis filius impar meritis, & injustè præponitur, quid aliud quam Barabas eligitur?*

Spicil. to. 2. pag. 73.

De laudabilibus Consuetudinibus.

CAPUT LXXII. P. 4. l. 3. c. 5.

Consuetudines laudabiles, sive oblationes spontaneæ pro administratione Sacramentorum, ab anno millesimo ad quadringentesimum supra millesimum.

I. Laudabiles consuetudines, sive piæ erogationes ad celebrationem Mysteriorum. Adaucto mirificè Missarum numero, tum verò cœpere privati privatim sibi earum aliquas vindicare, & ad id erogare.

II. Series historica Canonum & Conciliorum, quibus approbata est hæc Missarum celebratio in singulo-

rum spiritalem utilitatem, sæculo undecimo. De pecunia ad id collata.

III. De eodem rursus. An idem Presbyter quotidie celebraret. An sæpiùs eadem die. Res mira in majore Ecclesia Constantinopolitana non singulis diebus celebratam fuisse synaxim.

IV. Etsi spontaneæ oblationes non abnuerentur, nihil tamen exigebatur ad sacramenta, nec undecimo, nec duodecimo sæculo, cujus hic laudabiles consuetudines pertexuntur. Explanantur Constitutiones Synodales Parisiensis Ecclesiæ, quæ administrato Baptismo, postea exigi sinebant laudabiles consuetudines.

V. Arnulphi Lexoviensis Episcopi doctrina, de exuberantissimo sacrificii Missæ pretio. Doctrina Petri Cantoris Ecclesiæ Parisiensis.

VI. De Presbyteris plures uno die Missas iterantibus.

VII. Historica contextio Conciliorum & Canonum sæculi decimi-tertii, de Missarum pluralitate, & stipendio. De consuetudinibus laudabilibus, & eas exigendi necessitate, non Parochis, sed Episcopis impacta. Ex quo via panditur concordiæ inter pugnantes Canones.

VIII. Nihil decerpitur de valore infinito, & pretio sacrificii Missæ, etsi sacrifici jubeantur illud toties iterare, quoties spoponderunt, vel eidem, vel pluribus fidelibus.

IX. Concilii Lateranensis IV. Canone prohibiti sunt Parochi quidquam exigere, sed & jussi sunt Episcopi conniti, ut laudabilibus consuetudinibus satisfiat.

I. LAudabilium consuetudinum vocabulo continentur erogationes omnes piæ & voluntariæ oblationes in administrandis sacramentis usitatæ, in visitandis ægrotis, in sepulturis, cæterisque religiosæ pietatis functionibus. Perspicua est hujusmodi quæstionum connexio cum hactenus pertractatis. Hinc rursus ad alia defluemus, in quibus hærere simoniæ fuligo quædam videri possit. Supersunt monumenta non pauca partitionis oblationum inter Capitula & Monasteria, itemque inter Parochos Primitivos, & eorum Vicarios, ubi sexcentæ diversissimæque pernumerantur oblationes, ad singulas Sacerdotii functiones usitatissimæ. Earum potissimas tantùm hìc attingemus, & eas maximè quæ ad sacramenta, & ad Eucharisticum sacrificium pertinebant, cùm his tandem potissimùm hæserit oblationis nomen.

Bibl. Clun. p. 1430. 1530. Notæ 108. Recueil pour l'histoire de Bourgogne p. 433. 534.

Hac postrema sanè Ecclesiæ ætate longè frequentior cœpit esse Missarum celebratio, quàm fuisset hactenus; unde & privati quique sibi aliquas unis addici ambiere, collata etiam in id stipe; & quamquam publicis hinc oblationibus non derogaretur tum quidem, postea tamen his penè oblitteratis, in earum locum illæ venerunt. Quamdiu enim nondum magno erant numero fideles, conducebat & unam diebus singulis celebrari synaxin, & omnes indiscriminatim tum offerre. At ubi in immensam quandam multitudinem amplificatus est Christi grex, & plures necesse fuit quot diebus celebrari Missas, non potuere ad earum singulas singuli offerre fideles. Hinc ergo illud emersit, ut privati quique suas sibi Missas celebrari averent, idque majuscula oblatione studerent sibi comparare.

II. Dilucidum id nunc fiet congerie Canonum, aliorumque Ecclesiasticæ historiæ monumentorum, per sua sejunctim sæcula, pro nostro pridem more. Ethelredus Angliæ Rex circa annum 1012. leges promulgavit Ecclesiasticas, quarum una præcipitur, ut diebus singulis singulæ Congregationes Mysteria celebrent pro Rege & populo. *Cantetur communiter pro Rege & omni populo una Missa quotidie ad matutinalem Missam. Ab unoquoque autem Monacho Presbytero quotannis triginta pro Rege & populo celebrentur Missæ.* Nulla hìc mentio oblatæ pecuniæ. Sed Regiæ largitiones & fundationes quantamlibet superare intelliguntur privatorum oblationem. Lege proxima edicitur, ut decimæ solvantur, & laudabiles consuetudines. *Et omnis consuetudo reddatur ad matrem Ecclesiam.*

In Concilio Salingestadiensi anno 1022. minùs probari visæ sunt peculiares illæ Missæ, quas sibi celebrari cupiebant privati passim homines de sancta Trinitate, de B. Michaele, de Verbo Incarnato. Sed non pertinebat ea censura, nisi ad eos, qui hinc confidebant divinare se posse rem quampiam arcanam. Porro non displicebat Concilio, quòd singuli quique fideles pio quodam instinctu has sibi quotidie, vel alias quascumque decantari curarent Missas, sive superstitibus, sive defunctis profuturas. *Quidam laicorum, & maximè matronæ habent in consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium, In principio erat Verbum, & Missas peculiares, hoc est de sancta Trinitate, aut de sancto Michaele. Et ideo sancitum est, ut hoc ulterius non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis fidelium audire velit pro reverentia sanctæ Trinitatis, non pro aliqua divinatione; & si voluerint ut sibi Missæ cantentur, de eodem die audiant Missas, vel pro salute vivorum, aut pro defunctis.* Vides hìc Missas de Trinitate votivas, quibus tamen anteponantur, quæ singulis diebus sunt adsignatæ. Sed omnino Missas hìc perspicis pro singulis celebratas, qui utique usitato offerendi munere ibi fungebantur. Cap. 10.

III. Antonio Augustino authore usus Baronius, Concilii meminit Compostellani anno 1056. in Hispania, quo præcipiebatur, ut Episcopi, Presbyterique quotidie sacra facerent. Non possum non multum tribuere fidei & authoritati Antonii Augustini. Aliàs non facilè mihi persuaserim ejusmodi Canonem conditum fuisse, si ejus ea sententia & jussio est, ut eorum quisque quotidie sacris operetur. Non facilè lege communi ad id omnes constringi potuere Presbyteri, quod singularis proprium est specimen pietatis. Si certis tamen nitatur is Canon præsidiis, ad Episcopos & Parochos, qui usitatissimè Presbyteri dicebantur, restringendus erit: quòd eorum maximè partes essent, ut quotidie Mysteria frequentarent.

Multò certius est eodem sæculo undecimo coercendam fuisse Presbyterorum licentiosam pietatem, eorum qui plures una qualibet die Missas celebrabant. Ideo enim Concilium idem Salingestadiense prohibuit, ne quis Presbyter plures uno die quàm tres decantaret Missas. *Ut unusquisque Presbyter in die non amplius quàm tres Missas celebrare præsumat.* Eò spectat & Decretum illud, ab Ivone Carnotensi, & à Gratiano ad tempora relatum Alexandri II. Eo enim significatur, Christum semel pro nobis in cruce passum, ideoque & Presbyteros singulos una diebus singulis immolatione contentos esse debere; nisi quis cupiat præter propriam ejus diei Missam, etiam pro mortuis celebrare: porro piaculare illud esse flagitium, si quis sæpiùs quolibet die celebret, ut avaritiæ, vel humanis affectibus obsequatur. *Sufficit Sacerdoti Missam unam in die celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valdè fœlix est, qui unam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, si necesse sit. Nam quicumque pro pecuniis aut adulationibus sæcularibus una die præsumunt plures facere Missas, non existimo evadere condemnationem.* Ex hoc Canone apertum est, oblatam fuisse pecuniam ab iis, qui sibi Missam fieri vellent: Can. 5.

Gratian. De Consec. d. 1. C. Sufficit.

ideo

ideo & Presbyteros quosdam avaritiæ servientes, plures uno & eodem die celebrasse, quod meritissimè hìc damnatur; denique ne hìc quidem prohiberi, quin bis saltem uno die quis celebret, semel Missam diei propriam, ac rursum Missam defunctorum. Ejus autem pecuniariæ oblationis aliud promitur à Petro Damiani exemplum, in Presbytero, ita destituto, & à doctrina, ut non satis legere posset: & à re familiari, ut cogeretur quotidie Missam celebrare. *Tam parvam & tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut aperta quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate constrictus, utcumque Missarum cogitur solemnia celebrare.*

Opusc. 47. c. 2.

Illud non possumus non obstupescere, quòd majori in Ecclesia Constantinopolitana Mysteria non celebrarentur nisi Dominicis diebus, Sabbatis, & majoribus Festis; donec sæculo demum undecimo adulto Constantinus Monomachus Imperator idoneos assignavit reditus, ut quotidie sacra fieri possent. Ex inopia enim annuorum proventuum fiebat, ut non quotidie sacra fierent. Ita refert Curopalates: *Siquidem usque ad illius tempestatem insignibus tantùm diebus festis, itemque Sabbatis & Dominicis diebus incruentum Deo sacrificium peragebatur, reliquis autem diebus nequaquam. Id autem nulla alia de causa fiebat, nisi ob redituum inopiam: quos ille opiparè constituens & abunde; ut quotidie sacra celebrarentur, author fuit, idque etiam nunc observatur.* Est omnino quod hìc vehementissimè stupeamus. An principe quippe in Imperii civitate, in Ecclesia urbis Regiæ maxima, in Templo Patriarchali, in Ecclesia illa longè magnificentissima, in qua & quingenti amplius ministri sub Justiniano Imperatore numerabantur: unde & legem ille sancire compulsus est, ne ultra eum numerum progrederentur: An ejusmodi, inquam, in Ecclesia non erant idonea stipendia, ut semel quotidie Missa celebraretur?

Baron. anno 1054. n. 17.

Longè ergo veri similius est, hoc reliquum fuisse vestigium vetustissimæ disciplinæ, & infrequentiæ Missarum. Pluribus enim tum in Ecclesiis non quotidie celebrabatur, alicubi diebus tantùm Dominicis & Festis. Is ab ultima antiquitate usus retinebatur in Ecclesia Constantinopolitana, quòd pauciora semper majoribus in Ecclesiis, quàm in minusculis inventur. Reditus ejus Ecclesiæ ad alios usus conversi fuerant; ad quotidianas Missas nulli fuerant addicti, quòd necdum moris esset, ut quotidie in ea celebraretur. Interim verò minores Ecclesiæ novam & piam amplexatæ sunt consuetudinem quotidie celebrandi: cùmque id invaluisset, jam novum mirumque cœpit videri, quòd non idem in Ecclesia majori factitaretur. Cùm ejus reditus alioqui uberrimi jamdiu ad alia essent derivati, lubens eam Imperator arripuit ansam explicandæ magnificentiæ & pietatis suæ, collatis stipendiis ad celebrationem Mysteriorum ferialibus etiam diebus. Vulgo creditum est uni inopiæ redituum imputandum esse, quod tamdiu à sacrificii quotidiana celebratione cessaretur. At rem à capite arcessenti patuisset ideo reditus ei Missarum frequentiæ assignatos non fuisse, quòd necdum usitatum esset, ut tam frequenter sacra celebrarentur in omnibus Ecclesiis. Quantacumque hìc nobis blandiatur species probabilitatis, suo quisque tamen per me licet utatur judicio; cui & ego lubens accesserim, si melius quis aliquid benignus impertiatur. Illud certè lubentissimi profitemur, longè conducibiliorem fuisse Missarum frequentissimam celebrationem in Ecclesia Latina, quàm infrequentem in Græca.

IV. Quæ hactenus porro disputata sunt, non eò trahi illa possunt, ut quidquam exigi aliquando licuerit pro Eucharistia, Baptismo, & Sepulturis; quod expressiùs vetitum est in Concilio Remensi anno 1049. sub Leone IX. qui plurimum ibi operæ & curæ posuit in infectandis simoniacæ vesaniæ reliquiis: *Ne quis pro Sepultura, vel Baptismo, sive pro Eucharistia, aut infirmorum visitatione quidquam exigeret.* Nec tamen abhorruere hujus Concilii Patres à laudabilibus consuetudinibus, dum ne eas laici ipsi exigerent. *Ne quis in atriis Ecclesiarum præter Episcopum & ejus Ministrum quaslibet consuetudines exigere præsumeret.* Nec remisit is vigor duodecimo sæculo, in quod delabimur, in explodendis simoniacis exactionibus, tum ad Eucharistiam, tum ad alia Sacramenta. Eas omnes uno Canone circumscripsit Concilium Londinense anno 1138. Ita enim Legatus Papæ in eo Canone: *Sanctorum Patrum Canonica instituta sequentes, authoritate Apostolica interdicimus, ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro pœnitentia, pro visitatione infirmorum, seu desponsatione mulierum, seu unctione, pro communione Corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino pretium exigatur; quod qui præsumpserit, excommunicationi subjaceat.*

Can. 5.

Can. 4.

In Synodo Vvestmonasterienſi sub Archiepiscopo Richardo Cantuarienſi, successore B. Thomæ Martyris, referente Rogerio, damnata est consuetudo offerendi denarios in ipsa Eucharistiæ communione. *Dictum est solere nummos in quibusdam locis dari pro communione. Hæc simoniaca hæresis esse detestata est sancta Synodus.* Concilium Eboracense anni 1194. prohibuit ne Presbyteri paciscerentur de constituendo pretio Missarum suarum. *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat; sed hoc duntaxat quod offertur in Missa, recipiat.* Concilium Turonense anni 1163. prohibuit nequid exigeretur pro chrismate, pro oleo, pro sepultura, utque ne valerent consuetudines contrariæ, quòd diuturnitas temporis errores & corruptelas non elevet, sed potiùs gravet. *Pro sepultura chrismatis & olei sacri perceptione nulla cujusquam pretii exactio intercedat; neque sub obtentu alicujus consuetudinis reatum suum quisquam tueatur; quia diuturnitas non minuit peccatum, sed auget.* Non exigi tantùm vetat hoc Concilium, sed & qualemcumque abrogat exigendi consuetudinem. Itaque quàm certum est offerre solitos fideles vel pecuniam, vel aliud quidvis, & laudabiles eas consuetudines à Laicis religiosè tenendas fuisse: tam indubium est, intercessisse semper Ecclesiam, ne quid exigerent Pastores. Petrus Damiani, perhibente Joanne Monacho, & alumno ejus, in ejus vita, cùm puerulus adhuc reperisset nummum argenteum, diu animi dubius hæsit, quem in usum eam pecuniam conferret: ac decrevit tandem eam offerre Presbytero, qui sacrificium offerret pro patre ejus. *Melius est, ut tradam Presbytero, qui offerat sacrificium pro patre meo.* Dabatur ergo, non exigebatur.

Can. 5.

Can. 6.

Cap. 2.

In Constitutionibus Synodalibus Odonis de Soliaco, Episcopi Parisiensis creati anno 1196. illud edocemur, persæpè tum Presbyteros in decernendis pœnitentiis præcepisse, ut Missas sibi pœnitentes curarent celebrari: quamquam easdem ipsi Missas, qui eas indixissent, celebrare non possent, sive triginta dierum, sive unius anni. *Nullas Missas, quas injunxerit, celebret, nec tricenarium, nec annuale.* Multò minùs fas erat, ut ipsimet in se reciperent decantandas, quas indixissent trium, vel quinque annorum Missas. *Et pro minus, nullus triennale, vel quinquennale.* Has voces, *pro minus*, explanavi *multò minus*. Video quàm longè alius eis sensus appingi possit; sed nemo non videt quàm ex hoc in graves impingamus scopulos difficultatum. Rursum, quod magis mirere in eisdem Constitutionibus, prohibent illæ quidem exigi quidquam pro baptismo nondum collato: at postea non recipi modò, sed

Cap. 6. n. 12.

& exigi ſinunt, quidquid eſt laudabilium conſuetudinum: *Pro baptiſmo nihil omnino ante exigatur, ſed poſt laudabilis conſuetudo exigi poteſt.* Cap. 3. n. 2.

In Concilio Turonenſi, quod modò laudatum eſt, vetabatur quidquam exigi; quin & ipſa exigendi conſuetudo multò acerbiùs damnabatur, quòd mala quælibet longo uſu ingraveſcant. Eſt ergo ſpecies & umbra aliqua conflictationis inter has Synodales Conſtitutiones, & illud Concilium. Certè in Concilio de baptiſmo nihil expreſsè dicitur; & qua de agit conſuetudo, nondum præſcripta erat, nedum memoriam omnem hominum ſuperaret, qualis ea de qua Conſtitutiones Odonis. Sed vereor, ut hæ reſponſiones ſatis ſolidæ habeantur, nec magis tergiverſationes exiſtimentur. Probabiliùs ergo forſan reſpondebis, in Concilio Turonenſi de Parochiis agi, quales pleræque ſunt, ubi ex decimis, primitiis, oblationibus, & manſo, ſeu fundo aliquo honeſtè Parochi poſſunt ſuſtentari; at in Conſtitutionibus Synodalibus agi de Parochis civitatis Pariſienſis, quibus nec decimæ ſunt ullæ, nec terræ, & quibus non ea ſufficit oblationum copia, qua vitam tolerare poſſint.

V. Nihil erat periculi, ne quid pro Miſſa exigeretur, cùm poſſint fideles ea contenti eſſe participatione, qua fraudari non poterant. At verendum omnino erat, ne qui Presbyteri cupidiores avaritiæ ſe manciparent, & ſacris operari abnuerent, niſi ubi mercedis aliquid oſtenderetur. In hanc perverſitatem efferveſcere viſus eſt Robertus Pullus Cardinalis, ubi cenſuit ita rurſum vænire Chriſtum, flagitio tantò deteſtabiliore, quantò nunc in paternæ gloriæ ſempiterno regnat ſolio. *Quid eſt Miſſarum ſolemnia contuitu temporalis commodi celebrare, niſi cum Juda Chriſtum vendere, tantò nequiùs, quantò reſurgendo eſt ſublimatus?* Part. 3. c. 17. Luculentiſſimè verò Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus hæc duo ediſſeruit. Primum, quàm infandum ſit pretio æſtimari Hoſtiam, quæ inæſtimabile noſtræ omnium ſalutis pretium ſit. *Oportet offerentem puras manus inferre, ne quod impenetrabile eſt, omnique veneratione digniſſimum, vel ſub pretii recidat vilitatem, vel cauſis indignioribus expendatur.* Et rurſum cùm hujus ſacrificii pretio nec finis, nec modus ſit ullus, par illud utique eſſe, & redundans tum offerenti, tum pro quibus offertur, quorum ſingulis tantundem prodeſt, quantum ſi pro ſingulis eorum offerretur, quamquam offeratur pro univerſis. Epiſt. 14. *Quoſcumque enim Sacerdos effuſa charitatis latitudine complectitur, totum ſimul omnium, totum uniuſcujuſque eſt ſigillatim, nec integritatem dividit communicatio plurium, nec ſoliditatem minuit communicatio diverſorum. Sic eſt, totus tibi Chriſtus impenditur, totus mihi, totiuſque in ſolidum te cohæredem hæreditatis admittit, quam totam mihi nihilominus repromittit.*

Succenſet Petrus Cantor iis Presbyteris, qui ſæpiùs una & eadem die Myſteria celebrabant; & poſtquam illud à Concilio prohibitum fuit, ſæpiùs iterabant preces illas omnes, quæ Canoni Miſſæ præcurrunt, ut hæ inſtar haberent plurium Miſſarum, quæ una tamen omnes Canonis recitatione, & Euchariſtiæ conſecratione concluderentur. Eò denique veſaniæ eruperant, ut ſi accurreret nemo ad Offerrorium qui offerret, toties alias auſpicarentur Miſſas, donec oblationis aliquid conferretur. Eas tum vocitabant *Miſſas mutarum facierum*. In eos quoque exarſit Petrus Cantor, qui plurium ſalariis acceptis unam tantùm celebrabant Miſſam. De verbo abbrev. c. 27. 28. 29. Quin & tanto malo medendum exiſtimavit, imminuto numero Eccleſiarum, Altarium, Presbyterorum, & conſentaneè monitis Gregorii VIII. oblationibus non admittendis niſi quatuor majoribus anni celebritatibus, ad exequias, & anniverſarium obitus diem. Si reapſe hæc adhibita fuiſſent medicamenta, pœnituiſſet forſan aliquando ſui Petrum ipſum conſilii, mala alia nempe expertum aliquantò graviora, quæ ex hac medicina pullulaſſent. Hinc ſaltem illud conſtabit, quàm execrabiles fuerint hæ corruptelæ.

VI. Revocandus nunc ſtylus ad aliam Conſtitutionem Odonis Epiſcopi Pariſienſis, ubi prohibuit ne Presbyteri, niſi graviſſima urgente neceſſitate, bis uno die celebrarent. *Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare, aut cum duplici introitu, niſi in magna neceſſitate.* Cap. 7. n. 9. Cùm pecunia tunc ut plurimum ad Miſſam offerretur, hinc avaritiæ ſpecies vel ſuſpicio quædam iterationi Miſſarum affricabatur. Erant tamen ex hoc ipſo Decreto cauſæ quandoque juſtæ ut iterarentur. Edicto quidem Ethenulphi Regis Angliæ jubebatur quiſque Sacerdos bis celebrare, ſemel pro Rege, iterumque pro ducibus exercitus: ſed non expreſsè dicitur, ut uno & quovis die id fieret. *Unuſquiſque Presbyter duas Miſſas, unam pro Rege, & aliam pro ducibus ejus dicat.* Vvil. Malm. pag. 41. Salingeſtadienſis Concilii tempore uſus invaluerat, ut multò plurimas uno & eodem die Miſſas concelebrarent; unde nil ulteriùs præcepere hujus Concilii Patres, quàm ut ne plures tribus uno die celebrarentur. *Ut unuſquiſque Presbyter in die non amplius quàm tres Miſſas celebrare præſumat.* Poſtea vetitum eſt, ne plures quàm duæ, & ne tot quidem dicerentur, niſi urgente neceſſitate. Monet Honorius Auguſtodunenſis abundè eſſe, ut una uno die Miſſa decantetur: ſed duas tamen treſve decantari poſſe, ſi gravis immineat neceſſitas, nempe plurium uno die concurrentium celebritatum, cùm Romæ die Chriſti Natalitio ter Myſteria celebrentur. *Semel in die debet Miſſa ab uno Sacerdote celebrari, ſicut & Chriſtus ſemel voluit immolari. Si autem neceſſitas exigit, id eſt, ſi duæ feſtivitates ſimul concurrunt, duæ vel tres celebrari poterunt. Quia & Romani hoc in die Natalis Domini faciunt.* Can. 6.

Illud ergo tunc uſu receptum erat, ut ſi plures in unum diem inciderent ſolemnitates, plures etiam à quolibet Presbytero fierent Miſſæ. Antea plures à pluribus Presbyteris decantabantur, pòſt ab uno & eodem decantatæ ſunt: & nunc tandem revocato priore uſu plures à pluribus celebrantur Miſſæ, vel minorum feſtivitatum commemorationes uni intertexuntur principalioris celebritatis Miſſæ. Tres in Natalitio Chriſti celebrari Miſſas antiquiſſimi moris eſt, cùm ejus meminerit Gregorius Magnus. Decurſu temporis cùm cœpiſſent Presbyteri ſinguli ea ſacra facere, quæ antea omnes conjunctim celebrabant, cùmque in dies major cupido inceſſeret imitandæ Eccleſiæ Romanæ: inde perfectum, ut totum Occidentem pervagaretur illa conſuetudo, triplicis in Natali Chriſti Miſſæ decantandæ. Duæ quoque celebrabantur Miſſæ in feſto die Paſchæ, & in Natali Joannis Baptiſtæ. Ita perſpicuè Synodus Oxfordienſis ſub Henrico III. de die Paſchæ: *Ne Sacerdos quiſpiam Miſſarum ſolemnia celebret bis in die, excepto die Nativitatis & Reſurrectionis Dominicæ.* Prior illa diei Paſchæ Miſſa illa ipſa eſt, quæ Sabbato ſancto imputatur vulgò, ut quæ noctu decantaretur, nec deſineret niſi jam illuceſcente die Paſchæ. Nec aliter res habebat in tribus Miſſis B. Joannis Baptiſtæ. Prima earum ad veſperas Vigiliæ celebrabatur. Ita dici ſupererant duæ. Ideo & alicubi inquirit Hugo Victorinus, *Quare in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ Miſſæ duæ in quibuſdam Eccleſiis celebrentur.* De Offic. div. l. 3. c. 6. In reſponſionibus myſticis & longè quæſitis ad hanc quæſtionem, his duabus Miſſis illam adjicit pervigilii. Non ergo univerſim vigebat, ut alio quàm Chriſti Natali die tres decantarentur Miſſæ. Ideo & Innocentius III. ei legi, una ut uno die celebretur tantùm Miſſa, derogari negat, niſi in Natali Chriſti, & cogente gravi neceſſitate.

Reſ-

Extra. De celebr. Miss. c. ..

Respondemus quod excepto Nativitatis Dominicæ die, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.

VII. Attigimus jam ergo cum Innocentio III. ad sæculum decimum tertium. Concilium Londinense anno 1200. prohibet ab uno plures uno die decantari, nisi jubeat necessitas: & tum monet, ut in Missa priori abstineatur ablutione.

Can. 24. *Non liceat Presbytero bis in die celebrare, nisi necessitate urgente.* Hoc eodem Concilio, quo obrepenti per cuniculos obviaretur avaritiæ, vetitum est, ne in pœnitentiis injungendis Confessarius Missas dicendas injungat, nisi iis pœnitentibus qui Presbyteri sint. *Id adjicimus ad Sacerdotum cupiditatem resecandam, ut Missæ non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint Sacerdotes.*

Concilium Lambethanum in Provincia Cantuariensi anno 1206. causas omnes designavit, quibus etiam tum fas esset uno die uni Presbytero sæpiùs celebrare, die Natalis Christi, die Paschæ, in sepulturis; si festum novem Lectionum, aut feria Quadragesimæ, vel quatuor Temporum eo die occurrant, quo celebrandæ sunt nuptiæ, aut si vices implendæ sint Parochi justa ex causa absentis.

Can. 3. *Bis in die Missam nullus celebrare præsumat, nisi in diebus Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ, & quando corpus in propria Ecclesia fuerit dumtaxat tumulandum. Qui contra fecerit, ab officio se noverit suspensum, nisi fortè canonica necessitate sit compulsus, quam sic duximus declarandam & limitandam, si in festis novem lectionum, vel in Quadragesima, vel in quatuor Temporibus, vel sponsalia fieri oporteat, vel subveniendo socio infirmo, vel pro Ecclesiæ suæ negotio, vel propria necessitate, manifestè absente.*

Verùm in Concilio Parisiensi anno 1212. qui præerat Legatus Pontificius, longè diversos turpesque explosit errores. Legari sibi extundebant à morientibus annalia Missarum, quandoque tria, imò & septem, vi etiam & pactione quadam adhibita. Cùmque his defungendis tot Missis pares non essent, alios sibi subsidiarios ascisebant Presbyteros; aut Missæ siccæ pro mortuis recitabantur, Canone prætermisso: quasi eo fidem liberare possent. Ea omnia proscripsit hoc Concilium, inusta & damnata qualicumque rerum sacrarum & Sacramentorum venditione.

Can. 11. *Prohibemus, ne pro annualibus, vel triennalibus, vel septennalibus Missarum faciendis, laici, vel alii dare aliquid, vel legare in testamento cogantur; & ne super his aliqua pactio, vel actio vera, vel sub aliqua alia specie palliata, à Sacerdotibus, vel aliis mediatoribus fiat; & ne superflua multitudine talium annalium se onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honestè sufficere non possint, & propter quæ ipsos oporteat habere conductitios Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent, & siccas Missas faciant pro defunctis. Sub eadem districtione prohibemus, ne Sacramenta Ecclesiastica, vel sacramentalia ulla modo vendantur, sicut in Concilio Lateranensi est institutum.* De Concilio Lateranensi III. hìc verba fiunt. Eo enim prohibitum est, non recipi, sed exigi quidquam pro funeribus, pro conjugiis, pro Sacramentis aliis; quò enim id quidem vitium pervagatius esset, eò esse & exitialius.

Can. 7. *Nec pro personis Ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, seu etiam aliis Sacramentis aliquid exigatur, districtiùs inhibemus, &c. Putant plures hoc sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: Non satis, quia cupiditate cœcati sunt, attendentes quod tanto graviora sunt crimina, quantò diutius animam infœlicem tenuerint alligatam.*

Can. 17. Exscriptus est autem hic à me Canon Concilii Parisiensis, non ut habetur in Conciliorum editionibus proprio suo loco, sed ut multò & emendatior describitur, & explanatior in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarumensis anno 1217. Articulus prior harum Constitutionum damnatis exactionibus præcipiebat servari laudabiles & pias consuetudines. *Sicut præcipimus pravas exactiones super his non fieri, ita pias & laudabiles consuetudines præcipimus observari.* Ibidem denuo fit geminæ celebrandæ Missæ copia die Natalis & Paschæ, cùm humo mandandum est corpus, & gravis necessitas ubi id extorquet. Idem concessit Synodus Oxfordiensis anno 1222. præcipiens ut in exequiis prima Missa sit de die, altera pro mortuis. In Constitutionibus B. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236. innovatur Canon Concilii Parisiensis anno 1212. iisdem prorsus verbis contextus, quibus & in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarumensis anno 1217. Innovatur & illud ibidem Caput Constitutionum earundem Synodalium, ubi vetantur Clerici exigere, jubentur Laici accuratè persolvere laudabiles consuetudines. Concilio Turonensi anno 1236. placuit non omnino rem permittere arbitrio Laicorum; sed ita lubricum cum primis negotium temperari: Antè ne quidquam exigeretur; post sacramentum acceptum concederetur exigi laudabiles consuetudines. Si contumaciùs recusaret quis, Minister sacramenti continere se jussus est, & quiescere, sed Prælato mandatum, ut censurarum Canonicarum jacula distringeret.

Can. 4. *Innovamus ut sacramenta Ecclesiastica gratis exhibeantur: inhibentes ne pro eis antequam fiant, aliquid petatur, seu etiam exigatur. Quibus gratis exhibitis, poterit peti, quod de pia consuetudine exigi consuevit; subditos ad hoc per Prælatos censura Ecclesiastica compellendo.* Eo Canone confirmabatur Decretum Concilii IV. Lateranensis, quod mox referemus.

Ita concordant Canones, usuque specie tenus pugnantes, ubi exigi plerumque prohibetur, permittitur nonnunquam, post collatum sacramentum, & ubi de laudabili consuetudine tuenda agebatur. Qui exigi quidvis unquam prohibuere Canones, ii pudori & verecundiæ consuluere Parochorum, qui vix à plerisque crederentur, non cupiditatis privatæ, sed justitiæ & charitatis instinctu agi, si Canonum pœnas iis intorquerent, à quibus juribus suis fraudantur. Qui verò Canones exigi patiuntur, non jura nova, sed antiquas & laudabiles consuetudines, ii ad Prælatos superiores pertinent, qui ex officio tenentur suo providere, ut & fideles munere fungantur in Pastores, utque Pastores ne necessaria frustrentur sustentatione.

Ad institutam redeo seriem Conciliorum sæculi decimi-tertii. Anno 1248. editæ Constitutiones Pontificii Legati in Insula Cypro, sive Nicosiæ, vetabant quidvis exigi pro baptismo, conjugio, & sepulturis: sed Prælatos urgebant ut operam impenderent tuendis laudabilibus consuetudinibus. Synodus Colonienſis anno 1280. concedit, ut duæ celebrentur Missæ, si causæ id postulant suprapositæ, maximè si altera sit pro mortuis celebranda. Anno 1284. Synodus Nemausensis majoribus Festis omnibus duas permittit celebrari Missas, si priori plebs omnis interesse non potuisset. In Concilio Virtsburgensi anno 1287. acerbioribus pœnis plectendi visi sunt, qui bis uno die celebrarent: *Nulla necessitate, ad solum quæstum.* In Synodo Bajocensi permissæ sunt duæ Missæ urgente necessitate, vel ad funus, vel in quadragesima, incidente Festo solemniori, vel die Paschæ.

Cap. 14.

Can. 38.

Can. 6.

Can. 8.

Can. 7.

Tit. de celeb. Miss. Can. 15.

VIII. Constitutiones Archiepiscopi Cantuariensis anno 1281. duo quædam præcipiebant de Eucharistia, & Missarum celebratione. In eorum altero illud observandum venit, minoribus in Ecclesiis jam soli celebranti fas fuisse sub utraque spe-

ſpecie communicare : *Solis enim celebrantibus ſanguinem ſub ſpecie vini conſecrati ſumere in hujuſmodi minoribus Eccleſiis eſt conceſſum*. In altero verò vetitum eſt, ne plura annalia recipiant, quàm quot habent Presbyteros iis exolvendis, niſi conſentiat teſtator, ut annale ſuum cum cujuſpiam alterius annali copuletur. *Nullus plura recipiat annalia celebranda, quàm habet ſocios celebrantes, illo caſu excepto, in quo procurans ſuffragia fieri pro defuncto, conſentit expreſsè defuncti memoriam alii, vel aliis copulari*. Nec enim poteſt Presbyter, qui binas pollicitus eſt Miſſas, una ſatisfacere : *Ne credat celebrans ſe dicendo Miſſam unam poſſe ſatisfacere pro duobus, pro quo utroque promiſit ſpecialiter & in ſolidum celebrare*. Mille utputa hominibus non tantundem infundit gratiarum una Miſſa pro iis celebrata, quantum ſi mille celebrarentur. *Abſit enim ne à quoquam Catholico credatur tantum intentione prodeſſe Miſſam unam devotè celebratam pro mille hominibus, pro quibus forſan dicitur, quantum ſi mille Miſſæ pro eis devotione ſimili canerentur*. Quamquam enim & meriti & pretii ſit prorſus infiniti cæleſtis hæc & divina hoſtia, non explicat illa hìc tamen infinitam illam vim ſuam & beneficentiam; aliàs enim uni mortuo una tantùm celebranda foret Miſſa. *Licet ipſum ſacrificium quod eſt Chriſtus, ſit infinitæ virtutis, non tamen in ſacrificio ſuæ immenſitatis ſummam plenitudinem operatur. Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret, niſi unam Miſſam dicere. Operatur enim in hujuſmodi Myſteriis diſtributione certa ſuæ plenitudinis, quam ipſe eiſdem lege infallibili illigavit*. Objicit ſibi Præſul hic doctiſſimus Caput, *Non mediocriter*, quod Gratianus Hieronymo tribuit, & quo affirmatur, Multitudini hominum fructuoſam non minùs eſſe hanc hoſtiam divinam, quàm ſi pro ſingulis offerretur. *Dum igitur pro cunctis animabus Pſalmus vel Miſſa dicitur, nihil minus quàm ſi pro uno quolibet ipſorum diceretur, accipitur*. Non ſatis compertum habeo, cujus ſit hic contextus. Sed illud apertum eſt, ea verba tam pſalmodiæ Eccleſiaſticæ & ejuſmodi precibus aliis coaptari, quàm Miſſæ, cùm illarum in confeſſo ſit finitam eſſe vim. Senſus ergo eſt tam latè patere poſſe viſcera charitatis, qua preces omnes velut animantur, ut tam amplecti, & tam juvare poſſit multitudinem, quàm ſingulos homines. Sed nihilo tamen minùs, & ſingulis, & multis longè fructuoſius eſt, ut celebretur, & oretur pro ipſis ſæpiùs, quàm rariùs, aut ſemel. Id verò ne in controverſiam quidem trahi poteſt, & id unum tamen eſt, quod permagni intereſt, & quod Concilia laborarunt conſtituere in uſu Sacramentorum. Nec enim quæritur, an qui celebrat, & celebrare tenetur pro uno quolibet, teneatur alios excludere quoslibet à fructu ſacrificii ſui, ne qua hoſtiæ ſuæ parte fraudet eum qui obtulit; contra enim æquum eſt latitudine charitatis omnes prorſus homines conſtringi, & in unum conglutinari. Sed illud inquiritur, an qui pollicitus eſt toties celebrare, teneatur, non ſemel, ſed verè toties celebrare; & certiſſimum eſt teneri; quòd vel multitudini hominum, vel ſingulis fructuoſius certiſſimè ſit pro ipſis ſæpiùs, quàm ſemel, & orari, & ſacra fieri.

Can. I. 2.

De conſecr. d. 5.

IX. In decimum-tertium ſæculum conferendæ fuerant Decretales Gregorii IX. ſed cùm earum pleraſque jam delibaverimus ſuo quaſque tempore, paucis hìc alias ſubtexemus. Vetuit Alexander III. ne ab Epiſcopo pro Chriſmate quid exigeretur, etſi ſuæ ille huic exactioni fucum appingeret Cathedratici, & laudabilis conſuetudinis, vel conſuetudinis Epiſcopalis. *Audivimus quod nummos pro Chriſmate ab Eccleſiis extorquetis, quos nunc Cathedraticum, aliquando præſtationem Paſchalem, interdum Epiſcopalem conſuetudinem appellatis. Quia verò hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur, mandamus quatenus prætextu alicujus conſuetudinis vel prælationis præſcriptos denarios nullatenus exigatis*. Vetuit Innocentius III. quidquam exigi pro ſepulturis & conjugiis. *Pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licitè pecuniam ab eis exigit & extorquet Capellanus*. Ab eodem ipſo denudata & damnata eſt Epiſcoporum Angliæ aſtuta ſimonia, qui cùm jam non poſſent pro Chriſmate denarios Paſchales exigere, *Denarios Chriſmales, vel Paſchales*: eandem pecuniam exigebant media quadrageſima, eamque appellitabant *conſuetudinem mediæ quadrageſimæ*. Vetuit & nequid emungeretur ab illis, qui in Cœnobiorum Eccleſiis ſepeliri ſe curabant. Sed nihilominus ab hoc eodem Pontifice publicatum eſt celebratiſſimum illud Concilii Lateranenſis IV. Decretum, cujus ſumma in Decretalibus duo continet illa, in quibus totius hujus controverſiæ cardo vertitur: *Sacramenta ſunt liberè conferenda, cogit tamen Ordinarius laicos obſervare laudabiles conſuetudines*. En ipſa jam Decreti verba, prohibitis priùs exactionibus in ſepultura & conjugio: *Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes ut liberè conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare*. Malui huic Decreto locum dare inter eas Decretales, ex quibus hodiernum compingitur jus Canonicum Eccleſiæ, quàm in Conciliorum cujuſque ſæculi contextione; ut magis magiſque commendetur hæc eſſe duo ſumma Capita Eccleſiaſticæ nunc in his diſciplinæ.

Can. 36. 41.

Ibid. c. 42.

Extra. De ſimon. c. 16. 21. 49.

CAPUT LXXIII. P. 4. l. 3. c. 6.

De iiſdem laudabilibus conſuetudinibus poſt annum Chriſti milleſimum quadringenteſimum.

I. Statuta ſæculi decimi quarti, de pluralitate Miſſarum, & de oblationibus, vel eleemoſynis ad celebrandum erogatis. Aliæ aliis ſæculis cauſæ & rationes, frequentiùs, vel rariùs celebrandi.

II. Sequentium ſtatuta ſæculorum, uſque ad Concilium Tridentinum, ad tuendas laudabiles conſuetudines, ad quantitates pecuniæ definiendas, ad Epiſcopalem authoritatem interponendam pro earum exactione, ad alias interim tentandas rationes ſuſtentandorum urbis Parochorum.

III. Statuta Concilii Tridentini de pactionibus Miſſarum, de Collectis, de Fundationibus accumulatis. Poteſtas in his conceſſa Prælatis.

IV. Statuta beati Caroli, Conciliorum Mediolanenſium, Cameracenſis, & Mechlinienſis, de laudabilibus conſuetudinibus, de definiendo ſalario Miſſarum, de numero earum minuendo, de fundationibus moderandis.

V. Statuta Conciliorum Galliæ noviſſimorum de iiſdem.

VI. Reſponſa Congregationis Concilii.

VII. Gerſonii de his ſententia.

VIII. Cur in hoc argumento verſando longiores fuerimus.

I. IN ſæculum decimum-quartum aditum pandet nobis Concilium Toletanum anni 1324. cui dolori erat & pudori nundinatio veluti quædam Miſſarum, exigentibus Presbyteris certas pecunias, quaſi immortalis jam & in ſummum cæleſtis gloriæ verticem ſubvectus Chriſtus Optimus

Maxi-

Maximus, corruptibili adhuc pretio quopiam æstimari, & venire posset. *Æstimantes ipsum Deum,* Can. 6. 7. *qui nobis sub specie dicti sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi.* Prohibetur hic ergo quidquam exigi, etsi spontaneas fas sit recipi oblationes fidelium. *Ne Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem; sed gratè accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi charitativè fuerit, absque pacto, vel conventione quacumque.* Legis hujus transgressores suspenduntur, & arbitrio præterea mulctantur Episcoporum. Canone sequenti vetantur Presbyteri sæpiùs celebrare, quàm semel die quolibet, excepto Natalis Dominici die, & si qua ingruat necessitas ineluctabilis. Jubentur iidem Presbyteri quater saltem anno quolibet sacra facere, & quo facilior eis copia fiat confitendi. *Si non possint commodè copiam sui Curati habere,* permittuntur pro arbitrio suo alium quemvis sibi Confessarium deligere. Clerici reliqui jubentur anno quovis ter saltem ad Eucharistiam accedere, ut eo impensiori pietatis obsequio, laicis præcellant. Quæ postrema decreta eo consilio hìc deprompsi, ut hinc pateat, quàm deferbuisset pristinæ charitatis & religionis ardor: nec jam miremur, si tam segnes & pigritantes Presbyteri, Missarum solemnia celebrare cunctarentur, & refugerent, nisi oblata à laicis mercede allicerentur. Nec enim jam primæva illa verecundia & religio hos retardabat à frequenti vel communione, vel celebratione Missarum; sed segnitia illos & stupor ab Altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas. Ita alio & alio tempore infrequens & communio, & sacri celebratio, adscribenda fuit causis longè diversissimis, & adversa fronte pugnantibus, charitati & cupiditati. Uti & frequentior sacrificii celebratio eodem tempore, nunc ab horum æstuante charitate profecta est, nunc ab aliorum insatiata cupiditate. Rariùs ineuntis Ecclesiæ temporibus celebrabant, & in unam hostiam omnes sacrifici conspirabant, religioso horrore terrifici sacrificii. Postea teneritudo quædam charitatis eò pervasit, ut singuli singulis diebus sæpiùs Mysteria celebrarent. Tertia denique ætate horrori fuere Presbyteri avaritiæ facibus ardentes, qui ea pluries celebrandi libertate abuterentur, ut thesauros iniquitatis sibi aggerarent. Quibus ea succedere tempora tristissima, ubi extincta charitatis flamma, abstinuerunt se longè plurimi à celebratione sacrificii, nisi eò illicerentur, vel mercede propositâ, vel fundationum necessitate.

Non quò implendæ non sint fundationum conditiones. Eo munere olim strenuè fungebantur in Majore Monasterio, ubi authore Glabro à diluculo ad medium usque diem continuabantur Missæ, eoque præsentissimo adminiculo expiatoriis flammis multæ eximebantur defunctorum animæ, & in beatas sedes maturiùs devolabant. *Erat siquidem, ut ipsi perspeximus, mos illius Cœ-* l. 1. c. 1. *nobii à prima diei aurora usque in horam prandii propter fratrum copiam continua Missarum celebratio.* Ex adverso autem cùm Benedictus XII. Constitutiones conderet Canonicis Regularibus sancti Augustini anno 1339. Presbyteros Conventualium Cœnobiorum non cogebat, nisi ad binas qualibet hebdomada celebrationes incruenti sacrificii; semel tantùm fungi eo religionis officio cogebat in Cœnobiis non Conventualibus: Abbates verò, Præpositos, & Priores Conventuales, jubebat quotidie sacris operari, vel interesse: nihil hinc imminuendo Missarum numero, qui fundationibus & priscis fœderibus præ- Cap. 30. scriptus fuisset. *Vel sæpius celebrando locorum onera supportare.* Cùm liberæ autem & gratuitæ fuissent hæ fundationes, nec onera ea subissent, nisi volentes, æquissimum erat præstari, quod pepigissent.

II. Decurrenda nunc restant posteriora sæcula, idque paulò festinantiùs, cùm prioribus illis statutis, summa & prudentia libratis & charitate temperatis, illud statum semper esset, nihil ut exigeretur, ac ne peteretur quidem ante administrata Sacramenta; post illa verò administrata, peteretur & reciperetur, quod moris esset; exigeretur tamen nihil, sed Prælatis superioribus permitteretur, invigilare, ne vel laici à laudabilibus desciscerent consuetudinibus, quod nisi irreligiosè & sceleste facere possent: vel inferiores Pastores necessariis fraudarentur vitæ adminiculis. Antiquæ Constitutiones Synodales Ecclesiæ Rotomagensis, Parochos cohibebant, ne suæ ipsi injuriæ ultores essent: urgebantque Archiepiscopum, ut instaret servandis laudabilibus consuetudinibus. *Sunt per Archiepiscopum compescendi, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare. Et ideo inhibetur ne Sa-* Pag. 139. 307. *cerdos aliquis in casibus hujusmodi audeat sibi jus dicere, sed apud Superiorem querelam deponat.*

Synodus Salisburgensis anno 1420. duo illa innovavit statuta, quæ eadem confirmavit anno 1524. Campegius Cardinalis in Constitutionibus Can. 7. à se editis ad Cleri Germanici disciplinæ redintegrationem. Illud verò ab eodem additum est, ut frequentibus illis Parochorum & Parochianorum altercationibus dirimendis, circa summas piarum ejusmodi erogationum, Episcopus re multùm diuque consultata cum Principibus & Dominis temporalibus, quorum res ageretur, summas & quantitates definiret, ea ratione inita, ut ne viduæ, orphani, & pauperes gravarentur. *Cùm autem in Diœcesibus non sit eadem consue-* Cap. 6. 7. *tudo, & inter subditos & Pastores multa & varia emergant dissidia, Pastoribus quibusdam plura exigere propensis, subditis verò ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus; ordinamus, quod quilibet Ordinarius infra sex menses post præsentium publicationem, omnibus perpensis, beneque & sufficienter examinatis, super prædictis certam legem ordinationemque unà cum Principum aut sæcularium dominorum consilio, quos ista negotia tangunt, constituat; ne viduæ, pupilli, & alii pauperes nimium ultra vires injustè graventur.*

In Concilio Colonienſi anni 1536. præceptum est, ut in urbe ipsa Colonienſi servarentur laudabiles consuetudines, tamdiu sanè, dum Episcopi adminicula quæpiam alia conquisissent Parochis procurandis. *Laudabilem tamen consuetudinem in* Part. 8. c. 7. *civitate nostra Colonienſi erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium introductam, per has nostras Synodales Constitutiones nolumus immutare, donec ipsis Parochis intra eandem civitatem de sufficienti victu fuerit provisum.* Non injuria nimirum hujus Concilii Patres odorabantur, etsi summo jure niterentur laudabiles verè consuetudines istæ, invidiosum tamen nescio quid iis inesse, quoties per Prælatos superiores vis ad exigendum quidvis afferenda, fulmen intentandum esset. Ideo ab Episcopis voluere perquiri & tentari rationes quaspiam & opes alias, ab odio & invidia magis semotas, Parochis civitatum consulendi. Synodus Augustana anno 1548. legibus agi voluit adversùs Laicos pertinaciùs detrectantes: *Quantum de jure est, astringi volumus, atque* Cap. 22. *compelli.*

In Concilio Moguntino anni 1549. ut frænaretur Presbyterorum avaritia, Sacramenta abnuentium, nisi persoluto salario: vix indultum eis est, Cap. 92. ut quod consuetudinis erat exigerent. Eodem anno Concilium Trevirense quantitates ipsas pecuniæ præfiniit, quæ recipi vel exigi possent pro Baptismo, Pœnitentia, Conjugio, Extrema-unctione, funere. Stephanus Poncherius Parisiensis Ecclesiæ Præsul creatus anno 1503. summas & Can. 14.

Synod. Pari. p. 86. &c. 355 372. quantitates descripsit omnium laudabilium consuetudinum, inseruitque Constitutioni suæ Senatusconsultum Parisiense anni 1501. datum in causa civium Abbatisvillæ persimili. Ab Eustachio Bellicensi & Henrico Gondio confirmatæ sunt eædem consuetudines.

III. In Concilio denique Tridentino proscriptæ sunt conventiones, seu pactiones quælibet pro Missis, maximè novis, seu primis; collectæ item importuniores, & omnes prorsus artes sordidissimæ lucri vel simoniacè comparandi. *Cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, &* Sess. 22. *quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quàm postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omnino prohibeat.* At eosdem Tridentinos Patres alia mox se cogitatio & Sess. 25. c. 4. cura incessit, de fundationibus in immensum quendam cumulum exaggeratis, & de reditibus contra earum incredibiliter extenuatis in quibusdam Ecclesiis, de eleemosynis ferè jam exarescentibus, de fundis ipsis alicubi dissipatis, vel alienatis: ut nulla jam facultas suppeteret satisfaciendi. Hinc à Concilio copia facta est Episcopis in Synodo quibusque sua, Abbatibus & Generalibus Ordinum in Capitulis generalibus, decreta super his condendi, quæ consentanea maximè & conducibilia viderentur ad Dei laudem, & ad utilitatem Ecclesiæ: ita tamen ut in Missa commemorarentur saltem defuncti, qui piis legatis Ecclesiam ornassent. *Facultatem dat sancta Synodus Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in suis Capi-* Ibidem. *tulis generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia, in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro animarum suarum salute legata ad pios usus reliquerint.*

IV. Affirmat Gioffanus, *vetuisse B. Carolum, ne quis Presbyterorum suorum quidquam acciperet pro Sacramentorum administratione, ne obtentu qui-* Gioffano l. 8. c. 4. *dem eleemosynæ, ut avaritiæ suspiciones funditus tolleret, & his Christi verbis obsequentiores faceret, Gratis accepistis, gratis date.* Concilium I. Cap. 15. Mediolanense vestigia premens Tridentinorum Patrum, edixit, ut Episcopi & Presbyteri Dominicis saltem & Festis diebus sacra facerent: Parochi ter saltem hebdomada qualibet; nisi si sæpiùs id factitari usus Ecclesiæ posceret, aut consuetudo. Concilium VI. Mediolanense, ubi graviora essent onera Missarum, allevari ea jussit, juxta potestatem & normam Concilii Tridentini. Concilium Mediolanense I. cùm extirpasset Ibidem. radicitus conventiones omnes, vel simoniæ, vel sordium infamia oblitas in funeribus, hinc rumor deditus, damnatas quoque fuisse laudabiles consuetudines. Ei rumori nullo capite, nullo certo authore serpenti obviavit Concilium II. Mediolanense, præcepitque Episcopis, ut explanarent ipsimet quæ laudabiles essent consuetudines, easque retineri curarent. *Episcopus habita locorum & personarum ratione in funeribus* Cap. 17. *& exequiis, quæ pia instituta & consuetudines laudabiles sibi videbuntur, arbitratu suo servari jubeat.*

Concilium Cameracense anno 1565. idem præcepit Episcopis, sed multa Magistratuum Civilium interventione & ope adjuvandis, ut suprà à nobis est declaratum. Verba autem Cameracensis Tit. 16. c. 9. Concilii hæc sunt: *In Ecclesiis, in quibus jura Pastoralia, vel conventione, vel authoritate Magistratuum sunt ordinata, ea jura maneant, si æqua fuerint: si minùs, vel augeantur, vel minuantur, Episcopi ac Magistratus judicio. In quibus autem non sunt determinata, ineatur ratio cum eodem Magistratu, ut fiat.*

Stipulari pro Annalibus vetuit Concilium Mechlinienſe, vel pro septem, vel triginta Missis, quibus mos est defunctis opitulari: sed ubi pia hæc officia persoluta sunt, tum verò lege agi potest, ut laudabilibus satisfiat consuetudinibus. *Juridicè exigant, quod ex laudabili consuetudine solvi consuevit.* Vetuit etiam hoc Concilium stipulari quidquam pro Missis, sed recipere quod gratis offerretur. *Quod sponte oblatum fuerit, recipiant.* Sed omnino interdicitur, ne plura quis honoraria pro una Missa recipiat. *Caveant ne stipendium plurium Missarum simul venentur, sed* Tit. de Decanis Christ. c. 11. 12. *qui ratione Beneficii, aut alterius fundationis, ad Missam certo die celebrandam obligantur, ab aliis eodem tempore abstineant, nisi subsistente causa, & per alium sibi incumbens onus adimpleant. Qui contra fecerint, severiter puniantur.* Eodem in Concilio concessum est Episcopis Missarum multitudinem, cui jam impares erant Ecclesiæ, contrahere, si eæ in titulum Beneficii non excrevissent; contrahere autem ad eum qui hìc præscribitur pro singulis pecuniæ modum. *Missas quo-* Tit. de Semin. c. 2. 3. *que tenuiter fundatas, & in Beneficii titulum non erectas, statuit per Episcopos, vocatis quorum interest, ad proportionem quatuor, quinque aut sex grossorum Flandriæ, prout attentis circumstantiis judicaverint expedire, sed non ultra in singulas Missas reduci posse.* Si onus illud Missarum Beneficiario culpam impositum sit, potest etiam tum contrahi earum numerus, si nulli præterea ei reditus suppetant. At si vel ex his Missis, vel aliunde suppetat, quo honestè sustentetur, nefas est eum numerum decurtari. *Si omnibus computatis, honestè vivendi competentiam Rector Beneficii habeat, reductio negetur.* At in posterum nullæ admittantur Missarum fundationes, nisi adsignata in eas singulas quantitate hìc definita: *In posterum verè nullæ novæ fundationes Missarum infra dictam taxam admittantur.*

V. Concilium Rotomagense anni 1581. Episcopis præcepit, authoritate ut à Tridentinis Patribus sibi concessa uterentur ad Missarum fundationes: statuitque ne posthac admitterentur ullæ, nisi tempori & loco accommodatæ. *In po-* Tit. De Curator. offic. c. 16. 26. *sterum verò non facilè recipiantur fundationes, nisi habita ratione temporum & locorum.* In eodem Concilio jussi sunt Parochi cum Parochianis in commune consulere, & determinare quantitatem laudabilium consuetudinum; aut si duriusculos eos experiantur, vel obstinatiores in his piis erogationibus ad Sacramentorum administrationem abnuendis, provocare eos ad judicium Episcopi, qui omnibus pro sapientia & æquitate sua moderaretur, in illis maximè civitatibus, ubi Parochorum non alii proventus sunt ulli. *Volumus eos vocari à Curatis coram Episcopis, ut circumspectis omnibus, quod rationi videbitur convenientius, constituatur, præsertim in civitatibus & oppidis, ubi refrigescit charitas, & abundat iniquitas, nec Curatis ullæ decimæ, aut alii suppetunt proventus.* Denique illud testatum faciunt Concilii hujus Præsules, inter laudabiles consuetudines, quarum vinculis expedire se non possunt Laici, numerandas jure merito esse oblationes ad Missam diebus Dominicis & Festis. In Concilio Remensi anno 1583. vetatur quidquam exigi pro Sacramentis & funeribus, nisi quod jure permittitur, & laudabilibus consuetudinibus. *Qui pro Sacramentorum administra-* Tit. de Simon. c. 9. *tione, vel sepulturis aliquid exigunt, præter ea quæ de jure, lege, vel consuetudine laudabili conferuntur, habeantur simoniaci; non autem si sponte oblata recipiunt.*

In Concilio Turonensi anno 1583. injunctum est Episcopis, ut laudabiles consuetudines Parochis exolvi curarent, juxta Edictum Blesense;

ſe : utque defigerent convenienter locis & temporibus pias erogationes faciendas ad Parochorum honeſtam ſuſtentationem. *Sedulò curent Epiſcopi, ut jura eis debita & ab antiqua & laudabili conſuetudine ſolvi conſueta, tam pro ſepulturis & funeralibus obſequiis, quàm pro aliis etiam officiis in ſuis Eccleſiis celebrandis, integrè & ſine fraude præſtentur, juxta Regium Edictum, ad trium Ordinum regni Bleſis congregatorum ſupplicationem promulgatum. Atque hæc cujuſque loci more, temporum ratione, & Rectorum neceſſitate, talia illis ab Epiſcopis aſſignentur, quæ illorum victui, cæteriſque rebus neceſſariis ſatis ſint, nec Paræcianis gravia debeant eſſe, vel moleſta.*

In Concilio Bituricenſi anno 1584. hocce aliud concinnatum eſt Decretum, in quo longè plurimum eſſet utilitatis. Conceſſum eſt enim Epiſcopis, ut Miſſas & Anniverſaria contraherent, quorum jam ea eſſet copia & prolixitas, ut non poſſent ſatis decenter Eccleſiaſticæ pſalmodiæ & cæteri ſacri ritus celebrari : ea utique illibata ſemper cautione, ut defunctorum memoriæ & commendationes fierent iis diebus, in quos conjecta fuiſſent ea onera. *In quibus Eccleſiis plura & varia Anniverſaria conſtituta ſunt, ita ut ad ea celebranda tempus ſufficere non poſſit abſque diminutione divini quotidiani officii : ſtatuit hæc Synodus, ut Epiſcopi authoritate ejuſmodi Anniverſaria ad certum modum reducantur, & certis diebus celebranda præſcribantur : commemoratione tamen ſemper habita eorum, qui legata & anniverſaria reliquerint.*

Tit. De Cœmet. c. 18.

Concilium Avenionenſe anno 1594. voluit ut ſalarium cujuſque Miſſæ & Annalium commodè ſufficeret ad Presbyteri alimenta. *Omnes hortamur, qui Miſſas votivas celebrari faciunt, ut Sacerdotibus tantum eleemoſynæ nomine impendant, quantum pro victu decenti & honeſto illius diei ſufficiat. Æquum eſt enim, ut juxta Apoſtoli ſententiam, Qui altari ſervit, de altari vivat.* Qua eadem menſura voluit Concilium & præterita onera contrahi.

Cap. 23.

VI. Non ego hìc immorabor expendendæ ei quæſtioni, an ſatis conveniat his ſtatutis Conciliorum Provincialium cum Declaratione Congregationis Concilii, qua decretum eſt, poteſtatem contrahendi Miſſarum numeri à Tridentino Concilio Epiſcopis collatam, non ſpectare niſi ad fundationes Concilio ipſo anteriores, non poſteriores, ut author eſt Fagnanus, ad quas proinde conſuli neceſſe eſt Pontificem ipſum. Idem dubitari poteſt de Miſſis, quibus obnoxii ſunt Beneficiarii ex ipſa Beneficii fundatione. Et has enim reſpondit ſacra Congregatio non poſſe ab Epiſcopo arctari ad minorem numerum, quanquam minùs idonei eſſent reditus.

In l. 3. Decret. Part. 1. Pag 98. 99.

Anno 1625. complura edita ſunt à Congregatione Concilii Decreta, quæ Bullis Urbani VIII. intertexta ſunt, ſuper numero Miſſarum celebrandarum, cùm oblatio ejus qui ſibi Miſſam ſpecialiter celebrari avet, impar eſt Presbytero in eum diem alendo. Deffinitur autem quantumvis jejunum ſit ſtipendium, tot celebrari Miſſas debere, quot præſcriptæ, quot promiſſæ ; alioqui non ſatisfieri officio, peccari, reſtitui debere. *Ubi pro pluribus Miſſis, etiam ejuſdem qualitatis, celebrandis plura ſtipendia, quantumcumque incongrua & exigua, ſive ab una, ſive à pluribus perſonis collata fuerint, aut conferentur in poſterum Sacerdotibus, Eccleſiis, Capitulis, &c. Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat ac præcipit, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint ; ita ut alioquin ii ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quin imò graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur.* Tum revocantur à ſacra Congregatione quævis privilegia, ſive privatis, ſive Congregationibus, conceſſa, ut paucioribus celebratis liberarent fidem, & exolverent obligationem plurium dicendarum. Ea verò revocatio fit authoritate ſpeciali Urbani VIII. à quo peculiari poteſtate munita fuerat ſacra Congregatio, ad hæc decreta condenda. *Authoritate ſibi ſpecialiter attributa ſanctiſſimi Domini noſtri Urbani VIII.* Et infrà : *Revocat privilegia & indulta, quibus indulgetur, ut certarum Miſſarum celebratione, &c. plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat.* Illud denique à ſacra Congregatione declaratur *damnabile lucrum* eſſe, ſi quis Miſſarum lucri partem ipſe ſibi decerpat, eas aliis decantandas committat.

Num. 3.

Num. 4.

Num. 43.

Num. 2.

Ex his reſponſionibus emerſerunt ſcrupuli, quos eximere curarunt iidem ipſi Cardinales Congregationis Concilii. Ex his ſecundis reſponſionibus hæc pauciſſima delibanda duxi. Celebrari debere numerum Miſſarum, qui præſcriptus fuit, non ab Ordinario, ſed ab eo qui ſtipendium dedit. *Eſſe intelligenda de præſcriptione facta ab eo, qui eleemoſynam tribuit, non autem ab Ordinario.* Si qui ſtipendia Miſſarum obtulit, numerum earum certum non præſtituit, tot celebrari debere, quot decernet Ordinarius, pro Civitatis vel Provinciæ more. *Quot præſcripſerit Ordinarius ſecundùm morem Civitatis vel Provinciæ.* Denique Adminiſtratores Eccleſiarum & locorum piorum, quibus onus incumbit reparationum, nihil ex honorariis Miſſarum ſtipendiis demetere poſſe, niſi ſi nulli ad id aliunde reditus ſuppetant. 2. Et no tum quidem ex iis poſſe delibare, niſi quantum omnino neceſſe eſt. 3. Denique ne tum quidem relaxatur inexorabilis ea lex, ut tot celebrentur Miſſæ, quot expetitæ ſunt. *Niſi cùm Eccleſiæ alios non habent reditus, &c. Quam portionem retinebunt, nullatenus excedere debere valorem expenſarum, &c. Curandum ut ex pecuniis quæ ſuperſunt, abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot præſcriptæ fuerint ab offerentibus eleemoſynas.*

Non neſcio quæ contrà obiiciantur moles difficultatum, nec eo tamen deterritus ſum, quin hæc tanti ponderis decreta proferrem. Afferam plauſibiliorem, & à pluribus proinde admittendam reſponſionem aliam ejuſdem Congregationis, ubi ab ea reſponſum eſt B. Carolo Archiepiſcopo Mediolanenſi, non poſſe ab eo cogi Beneficiarios ſimplices, ut in Eccleſiis Parochialibus miniſterio aliquo fungerentur, per ſeſe, vel per ſubſtitutos. Ne cogi quidem illa voluit ab Epiſcopo Æſculano Beneficiarios ſimplices, ut ſingulis hebdomadibus vel celebrarent ipſi, vel celebrari curarent binas ſaltem Miſſas in Eccleſia Cathedrali, etſi ſimillimum eſſet veri, & ex Capellæ ruderibus coniiceretur, illis Beneficiis ab exordiis ſuis aliqua Miſſarum onera eſſe impoſita.

Scitè à Fagnano animadverſum eſt, famoſum illud Alexandri III. decretum, *Significatum, De Præbendis*, ubi pronuntiat Pontifex ; cùm Beneficiario quotidianæ celebrandæ Miſſæ munus imponitur, interpretandum id eſſe, quantum ſinit honeſtas pietaſque, quòd eæ incidant temporum rerumque moleſtiæ, per quas non liceat tum piè celebrare.

Implicatior eſt ille nodus de pluribus ſalariis imparibus in unum conjungendis, quò honeſtè ſuſtentetur Presbyter is, qui pro illis omnibus celebrabit minutiorum ſtipendiorum largitoribus. Negat Fagnanus id fieri poſſe, & ſubreptitiam quoque affirmat Bullam eſſe Leonis X. qua ſe id poſſet Franciſcani confidebant. Non facilè his convenit cum Conciliis ſuprà laudatis. Sed faciliùs hæc conciliantur Concilia cum alis ejuſdem Congregationis reſponſionibus ab eodem Fagnano alibi relatis. Nimirum decretis Concilii Tridentini adversùs extorſiones violentas & ſimoniacas in Miſſis, & in primis maximè Miſſis,

Ibid. pag. 267. 268.

non

non prohiberi, quin possint novi Presbyteri qua primùm die Mysteria celebrant, immo & Parochi Dominicis & Festis diebus omnibus accipere spontaneas oblationes, quæ fiunt ad Offertorium : dum novi Presbyteri in decantanda prima Missa ne longiùs ab Altari discedant, Ecclesiamque circumeant, quasi oblationes mendicaturi. Quo tamen non interdicuntur Parochi, quòd eorum juris sint oblationes.

VII. Hac porro tot Conciliorum longa recensione invictissimè astruitur Ecclesiæ constantissima & inconcussa traditio, æquissimum hoc & providum hactenus temperamentum complexa, ut & oblationibus altarium victitent altarium ministri, & obrepentes à latere resecentur corruptelæ, sive Sess. 8. Clericorum flagrantiori cupiditate, sive Laicorum inhumanitate in Pastores suos. Anno 1415. plures Viclefi errores inusti sunt à Concilio Constantiensi, & hic in primis, preces specialiùs alicui addictas, nihilo plus ei emolumenti afferre posse, quàm si pro universa in commune fidelium multitudine effunderentur. Denique simoniacum esse, qui se recipiat oraturum pro eo, à quo aliquid eleemosynæ accipiat. *Speciales orationes ap-*
Num. 29, 25. *plicatæ uni personæ per Prælatos vel Religiosos, non plus prosunt ei, quàm generales, cæteris paribus. Omnes sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.*

Aderat huic Concilio Gersonius, & ab eo luculentè disceptata est tota hæc quæstio. Illud potissimùm ab eo approbatum est, Qui sibi peculiares Missas fieri deposcerent, eos ne tantillum quidem fraudari, si Sacerdos unà pro pluribus aliis oraret, nec sui immemor, aut incuriosus esset : quin
Tom. 2. pag. 4. lit. 444. etsi acciperet oblationes omnium eorum qui sacro interessent; denique etsi copularentur in unum plura stipendia, vel annalia, ob jejunam & nimis exilem fundationem, ut in compluscullis factitabatur Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis. Quibus abundant reditus & agri, sive ex patrimonio, sive ex Beneficio, possunt illi nihilominus accipere sponte oblata Missarum stipendia, quòd non præsentibus tantùm, sed & futuris necessitatibus prospiciatur; & sæpè à viris piis congeruntur superflua, quæ mox in egenos effundantur. *Recipiuntur aliquando præter vel ultra necessitatem præsentem, aut non pro solo statu recipientis, sed ad aliorum providam piamque relevationem.* Denique simplices rudesque vulgi hominum animos ut extricet Gersonius à popularibus præjudiciis, monet ipsos durum esse & inhumanum, quin & ipsismet damnosum vehementer fore, si sacris quæ sibi specialiter fieri curant, cæteros excludant omnes, excludendi mox & ipsi à communione & societate precum, quas pro se fundunt fundique satagunt cæteri per orbem fideles. Consultius ergo & expeditius esse, ut Dei misericordiæ permittat quisque & sapientissimæ providentiæ, quò definiat ipse quantum in alios quosque derivari æquum sit earum precum & Missarum, quas pro se ipso quisque vel celebrat, vel celebrari satagit. *Quid superest igitur, nisi referre quantitatem suffragii Deo, quæ & qualis tibi danti debita est? Nolito murmurare, sciet profectò, sciet ille qui montes ponderat in statera, tua similiter dona ponderare.*

Quanquam certissimè constent hæc omnia, à
Histor. Caroli VI. pag. 634 Duce tamen Aurelianensi Caroli VI. Francorum Regis fratre præcipi potuit, ut toties pro ipso, ubi vivere desisset, centum celebrarentur Missæ, quot ipsæ vitæ annos impleviset. Præcipere potuit & Vvillelmus Montispesulani dominus anno 1211. ut post obitum suum quinque sibi Missarum millia celebrarentur. His simillima testamenta edita sunt ab aliis complurima. Hæc autem hìc à me commemorata sunt, quòd vulgatissimum tunc esset id à morientibus præcipi, quod tunc præcepit Dux Aurelianensis. Eo verò facto domini Montispesulani liquet, quàm vetustum sit plura Missarum millia pro uno quopiam celebrari. Nec antedictis hæc pugnant; quantusvis enim fructus exundet, vel ex nostris in alios, vel ex aliorum precibus & sacrificiis in nos : indubitatissimum tamen est, fructuosiores cuique fore plures Missas, quàm unam : & quæ pro ipso specialiter, quàm quæ promiscuè pro omnibus celebrantur. Ita necessum semper est, toties pro quovis iterari Mysteriorum celebritatem, quot idonea accepta sunt stipendia; nec ullo colore prætexi potest fraus & perfidia eorum, qui secus agerent, frustra alleganda infiniti hujus Hostiæ pretii magnitudine, & ejus in fideles omnes effusissima ubertate.

Ex his certè oblationibus ad celebrandas, & ad fundandas, quæ in posterum usque celebrarentur, Missas collatis, scaturiere hauddubio uberrimi quidam divitiarum rivuli, & in ærarium Ecclesiæ influxere; tum utique potissimùm, cùm ad id adsignati sunt fundi. Ita in pertractandis Ecclesiæ temporalibus bonis, ne oblationes quidem istæ præteriri potuere; nec verò perfunctoriè de iis dici potuit, cùm historica prosequenda fuerit nobis traditio, de qua hæretici controversiam nobis faciunt, & quæ tanta habet ad omnem Ecclesiæ disciplinam momenta. Omnino autem hinc concluditur, consentaneum in primis fuisse, & pietati fidelium, & Ecclesiæ sanctitati, has potissimùm increbrescere & frequentari oblationes, quæ hostiæ sunt sacræ, quibus propitiatur Deus, cùm vel maximè ex iis illa conficitur incruenta Hostia, quam immortalis Pontifex Christus Deo & Patri in sempiternum offert.

CAPUT LXXIV. P. 4. l. 3. c. 7.

De Oblationibus ad sacramentum Pœnitentiæ fieri solitis, & redemptionem peccatorum. Pœnitentiæ macerationes eleemosynis & mulctis pecuniariis compensatæ.

I. Quando cœperint macerationes corporis eleemosynis redimi. Cur nihil ejusmodi prisci Canones habeant.

II. Cur indulgentia hæc sit invecta. Exempla eleemosynarum pro jejuniis indictarum.

III. Proderant Confessariis oblationes istæ. Nullæ ad injustas dispensationes admittebantur.

IV. Nec pro tota pœnitentia ingentium criminum. Quanquam & ad id quandoque deventum sit remissionis. Approbata est Petro Damiani hæc peccatorum redemptio per eleemosynas.

V. Qui purgari possit ea pœnitentiarum relaxatio.

VI. Ab undecimo sæculo ad duodecimum delabitur oratio, in eoque & Concilia laudantur, & Scriptores Ecclesiastici, quibus non displiceat is usus pœnitentiarum eleemosynis redimendarum.

VII. Traditio sæculi decimitertii ad easdem redemptiones pecuniarias pœnitentiarum. Quàm pios in usus hæ pecuniæ conferrentur.

VIII. Rursus de sæculi decimitertii disciplina in remittendis pœnitentiis, & conduplicandis indulgentiis, augescentibus unà eleemosynis. Qua arte insidianti avaritiæ obviatum sit.

IX. Progressio ad sæculum decimumquartum. Cautiones Episcoporum & Magistratuum, ne pecuniariæ criminum redemptiones, vel avaritiam alerent Clericorum, vel Laicorum in flagitiis impunitatem.

X. Sæculo decimoquinto eadem diligentia adhibenda fuit, ne fucum facerent eadem vitia.

XI. Sæculo decimosexto Leo X. Papa Indulgentias

tias promulgat, ut pecuniæ colligantur ad extremam manum adhibendam Ecclesiæ beati Petri Romæ. Rem eam iniquo fert animo Cardinalis Ximenius. Querelæ ejus expenduntur.

XII. Statuta Conciliorum adversùs avaritiam Confessariorum.

XIII. Cautiones Concilii Tridentini, & Conciliorum Provincialium aliquot.

XIV. Antedictorum summa. Concentus Episcoporum, exigentium has redemptiones pecuniarias, vel ab iis abhorrentium.

XV. In quos usus expendantur pecuniæ ex Dispensationibus Romanis.

I. POstquam de oblationibus diximus, piisque fidelium largitionibus ad sacramenta Baptismi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ-unctionis, & Conjugii; restat ut & de iis agamus, quæ ad sacramenta Pœnitentiæ spectant, Ordinumque. A Pœnitentia ordiemur. Doctissimè suo more animadvertit Morinus noster sæculo jam inde nono irrepsisse paulatim in mores Ecclesiæ usum redimendi certa eleemosynarum quantitate cujusque peccati, vel pœnitentiæ ei præscriptæ. In confesso est sacris utriusque Testamenti litteris propositos esse hos abluendis scelerum maculis opportunissimos fontes, Eleemosynas, Orationes, Jejunia: & consentaneum omnino esse, ut unius horum fontium copia abunder, ubi cæteri deficiunt & arescunt. Sed non tamen ulli antiquiores Conciliorum Canones pœnitentias scelerum ad solas deduxerant pecuniæ erogationes, nullis additis jejuniis, vigiliisque. Verùm cùm in eo tantùm desudarent Canonum conditores Episcopi, ut numerum annorum definirent cujuique flagitii pœnitentiæ indicendorum: facta jam deinceps singulis Episcopis potestate, ut in Pœnitentes excubarent, & eorum macerationes pro fervoris modo contraherent, aut protraherent; non abhorret à verisimili, si quos Episcopi deprehenderent pœnitentes non facilè posse jejuniis, vel aliis macerationibus carnem suam afflictare, eos tum eleemosynis largioribus eam labem farciri præcepisse. Verùm nec in Canonibus pœnitentiæ ea Episcopalis providentiæ diversissima temperamenta exprimi poterant, nec pœnitentium voluntati permitti. Nec valdè abstrusa ejus rei ratio est. Pœnitentiæ enim & macerationes corporis ipsis animæ morbis intestinis medicantur, eorumque contagia expungunt: at eleemosynæ non propriè nisi avaritiam expugnant, reliqua vitia non attingunt; unde & qui plurima in pauperes effuderunt, possunt & vitiis adhuc scatere compluribus, & satis larga opum copia affluere.

II. Singulari ergo indulgentia factum est, ut Morin. De Pœn. l. 10. c. 1. post sæculum nonum permitterentur pro arbitrio suo pœnitentes eleemosynis pœnas redimere, quibus non facilè se macerari assentiebantur. Anno 923. Episcopi Concilii Suessionensis pœnitentiam præscripsere militaribus ultro & citro copiis, quæ bello inter Robertum & Carolum Reges excitato interfuerant. Pœnitentia in tres annos producta, tribus quadragesimis anno quolibet jejunio transigendis, præter ferias sextas anni totius; sed facta cuique venia eorum jejuniorum eleemosynis ex parte redimendorum. *Omnibus his tribus quadragesimis, secunda, quarta & sexta feria, in aqua, pane & sale abstineant, aut redimant. Omni quoque sexta feria per totum annum, nisi redemerit, aut festivitas celebris ipsa die acciderit.* Aliquantò antè Isaacus Lingonensis Episcopus in suis Capitularium Excerptis non tacuerat liberam eandem potestatem redimendæ pecuniis ex parte pœnitentiæ: *Nullus Presbyter aut laicus pœnitentem cogat vinum bibere aut carnem manducare, nisi ad præsens pro ipso unum aut duos denarios juxta qualitatem pœnitentiæ dederit.* Conc. Gall. Tom. 3. Tit. 1. c. 1.

Regino Abbas in Collectione Canonum divitibus jejunia detrectantibus suadet, ut pro septem jejuniorum hebdomadibus solidos viginti largiantur. *Si dives fuerit, pro septem hebdomadibus det solidos viginti.* Si pauperes sint, dimidium ejus pecuniæ sufficit. Vides hìc & quantitatem præfiniri pecuniæ, & optionem dari. Jam verò quod ad dispensationem attinet hujus pecuniæ, pœnitenti permittitur, ut eam vel redimendis captivis dedicet, vel Altari offerat, vel Monachis pauperibusque largiatur. *Sed attendat unusquisque cui dare debeat, sive pro redemptione captivorum, sive supra sanctum Altare, sive Dei servis, seu pauperibus in eleemosyna.* Quanquam liberum verò esset hanc pecuniam effundere in captivos, pauperes, Monachos, Clericos; longè probabilius tamen est, maximam ejus partem in Presbyterorum manus deveniisse. Tum quòd pœnitentiæ dies duodecim redimerentur unius Missæ celebratione, & plures plurium eodem modo: *Cantatio unius Missæ potest redimere duodecim dies: decem Missæ quatuor menses, &c.* Tum quòd in Presbyterorum potestate esset multa in pœnitentiis moderari. *In arbitrio prudentis Sacerdotis relinquentes, quid salubrius & utilius animæ pœnitentis esse decernat.* Jam inde verò ab anno 895. Concilium Triburiense concesserat redimi aliquot jejuniorum dies in annos plures præscriptorum; sed ea indulgentia ad paucos dies restringebatur, faciliùsque ad posteriores quàm ad priores concedebatur pœnitentiæ annos. *Licitum sit ei tertiam feriam, & quintam, & Sabatum redimere uno denario, vel pretio denarii, sive tres pauperes pro nomine Dei pascendo.* L. 2. c. 440. & seq. Can. 56. 58.

III. Hæc porro delinimenta prisci rigoris nostri hujus ævi hominibus asperiora forsan adhuc videbuntur. Sed & hìc notandum quibus gradibus antiquus rigor lentesceret. Aliquot primùm tantummodo dies redimi permittebantur eleemosynis, idque circa finem pœnitentiæ, in multos annos plerumque protractæ, & quidem arbitrio & consilio Confessarii; ex quo tandem initio, eò res erupit, ut arbitrio pœnitentis tota redimi pœnitentia annueretur. Non facile est divinare, an orta hinc sit consuetudo oblatione aliqua libera colendi & demerendi Confessarium ipsum. Anno 1031. Concilium Bituricense vetat tantùm quidvis accipi, nisi quod pœnitentes suapte sponte Confessario obtulerint. *Nullus pretium pro Baptismo, neque pro pœnitentia danda, neque pro sepultura accipiat, nisi quod fideles sponte dare, vel offerre voluerint.* Quanquam autem res Ecclesiæ tum adhuc in commune possiderentur, hæ tamen quibusde hìc agimus oblationes, eorum proprii erant peculii Presbyterorum, qui eas suscipiebant. *Ut Presbyteri oblationes, vel luminaria, quæ eis ad manus offeruntur, tanquam propria sua habeant.* Multò æquius utique erat, Confessariis proprias addici suas oblationes, quàm quibus vides hìc eas vindicari. Quanquam Confessariis non facile esset, nisi adversùs munera quæcumque septi & incorrupti essent, æqua semper lance omnia ponderare, maximè in causis criminum & dispensationum quarumdam gravissimarum. Disertissimè responsum est ab Alexandro II. ut perhibet Ivo Carnutensis, nec tolerari, nec absolvi posse incestuosum, nec ad conjugem ducendam admitti, quantiscumque eleemosynis id flagitium redimendum ostenderetur. Ita enim ille in Rescripto ad Episcopum in Armorica Venetum: *Hujus viri causam, super qua Apostolicam sedem consuluisti, retractantes, si quo modo misericorditer conjunctam sibi illicitè consanguineam retinere possit, & orationibus, jejuniis, ac hæreditatis & eleemosynarum se largitione redimere, nullam authoritatem comperimus, qua sibi concederemus.* Can. 12. 13. Ivo Part. 9 c. 9.

IV.

IV. Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus urgente Metropolitano Senonensi, ut homicidas aliquos absolveret; quanquam ei ut parenti pariturum se semper præ se ferret: *Nos in quibus oportet, vobis ut Patri semper obedire parati sumus*: non tamen in hoc negotio obtemperandum sibi esse duxit, ne modica constaret tantùm pecunia interfectorum fidelium vita. *Justum non est, commodum non est, ut mors sanctorum vili pretio constet.* Non displicuisset Fulberto aliquam pœnitentiæ canonicæ partem eleemosynis perfici: sed molestissimè ferebat, tantillam indici pecuniam, & non præterea jejunia pœnasque alias accumulari. Epist.29.

Et tamen in hanc quoque incredibilem itum est indulgentiam, ut tota largioribus pecuniæ erogationibus pœnitentia exhauriretur. Quin & in id consensere flagrantiores quandoque sacræ disciplinæ amatores. Narrat ipse Petrus Damiani, cùm Mediolanum profectus est, ut eam Ecclesiam Romanæ conciliaret, Legati Pontificii potestate indutus: Archiepiscopum Mediolanensem more antecessorum suorum simoniacis ordinationibus & rerum aliarum sacrarum nundinationibus implicatum, emersisse quidem aliquando tandem ex illo barathro, & ab ipso accepisse pœnitentiam annorum centum eluendis pristinis criminibus, sed unà accepisse & potestatem ejus omnino redimendæ, certa pecunia in annos singulos præfixa. *Centum itaque annorum sibi pœnitentiam indidit, redemptionemque ejus taxata per unumquemque annum pœnitentiæ quantitate præfixit.* Agros quoque datos Ecclesiæ redimendis pœnitentiis idem refert Petrus, nec improbat. *Cùm à pœnitentibus terras accipimus, juxta mensuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus. Sicut scriptum est, Divitiæ hominis redemptio ejus. Sicut is qui præda præbet Ecclesiis, pœnitentiæ suæ pondere levigatur, sic ille, &c.* Alio etiam loco narrat & commendat rationem aliam tunc pervagatissimam expiandi peccata disciplinis & flagellis voluntariis, perinde ut eleemosynis, quanquam prisci Canones nec flagellationum unquam harum, nec illarum meminissent eleemosynarum. *Cùm Sacerdotes Ecclesiæ annosam indicunt quibusdam peccatoribus pœnitentiam, nunquid non aliquando certam præfigunt pro annorum redemptione mensuram; ut nimirum facinora sua eleemosynis redimant, qui longa jejunia perhorrescunt? Sed quia hæc pecuniæ redemptio in antiquis Patrum Canonibus minimè reperitur, absurdum esse & frivolum judicabitur? Quod si hoc laicis indulgetur, ut peccata sua eleemosynis redimant, ne surripiente mortis articulo, ex hac vita sine reatus sui, quod absit, absolutione recedant: quid Monacho præcipiendum erit, &c.* Et in alia Epistola: *Cùm canonica vetet authoritas, ut pœnitenti Sacerdos unius diei jejunium non relaxet, nisi ad præsens digni pretii taxatione per eleemosynam compenset, &c.* Baron. an. 1059. n. 55. An. 1055. L. 4. Ep. 12. L. 3. c. 8. L. 6. c. 20.

V. Sunt in his Petri Damiani Epistolis, quæ seriò expendi, & animo commendari operæ pretium sit. 1. Pœnas Canonum antiquas eleemosynis compensari, etsi novum esset, novis tamen Canonibus approbatum fuisse, atque adeo & has Canonicas fuisse pœnitentias. 2. Præter sacros Codices, peræquè eleemosynis, ac jejuniis & orationibus peccata redimi vociferantes: ad hanc per eleemosynas pœnarum redemptionem invitata, & sensim perducta est Ecclesia, eo Canone, qui tunc nescio quo pacto in arcem authoritatis invasit: Peccatum videlicet quodlibet mortiferum septem annorum pœnitentia expiandum esse. Ita computati anni pœnitentiæ, ad centum & ducentos, atque adeo plures quandoque assurgebant, nulla ut his par esse posset vitæ diuturnitas. Ingenio tunc miro quodam charitatis, commentati sunt Doctores Ecclesiæ decurtandi ejus temporis artes, ita sanè ut de pœnitentiæ rigore nihil decederet. 3. Illud persuasissimum omnibus erat, esse in primis optabile, ut ne quis antè hoc vitæ mortalis stadio excederet, quàm digna & pari pœnitentia eluisset commissa sua, iis pœnis exanthlatis, quæ divinæ justitiæ cumulatissimè satisfeciscent: ea enim fiducia armatos, non illubentes hac vita demigraturos. At ne spes quidem residua tanti boni erat ulla, quando anni pœnitentiæ ex superiore regula subducti excrescerent ultra metas vitæ quamlibet diuturnæ. Excogitanda ergo erat ars aliqua illam pensandi diuturnitatem, vel inusitatis macerationibus, vel peregrinationibus laboriosis, vel largitionibus ingentis pecuniæ, vel agrorum. 4. Fateor, nihil antiqui Canones attigerant de his redemptionibus pœnitentiarum diuturniorum per flagellationes, peregrinationes, eleemosynas: sed ne numerum quidem & iterationem criminum expenderant, diversis tantùm sceleribus diversas admetiri pœnas soliti. Hac quidem parte potest non immeritò medii ævi diligentia ultra superiorum sæculorum laudem commendari. Nec enim ambigi potest, quin in pœnis decernendis ratio habenda sit, non gravitatis tantùm, sed & numeri criminum quorumcumque. 5. Non ergo, ut blandirentur Pœnitentibus excogitatæ sunt hæ artes compensandi pœnas canonicas; sed ut facultas daretur implendæ suis numeris omnibus antè pœnitentiæ, quàm vitæ; utque lubentiùs amplexandæ assentirentur pœnitentiæ ii, qui ab ejus asperitate abhorruissent semper, nisi his blandimentis mitigaretur. Eas rationes duas suprà Petrus Damiani perstrinxit. 6. Quidquid largiebantur Pœnitentes, sive pecuniis, sive agris donatis, tam piè & religiosè erogabatur, in Cleri, Monachorum & pauperum sustentationem, in sarta tecta Ecclesiarum, in pontium & viarum restaurationes, ut implacatis etiam censoribus, & eorum forsan principi Petro Damiani os obstrueretur. 7. Viderit Lector, an & hoc addi possit, ex Nationum Septentrionalium contagio quodam innoxio id profectum esse, pœnas quas nulla non crimina mulctis pecuniariis abstergebantur. Retulit Ordericus Vitalis ad annum 1080. compendiariam quandam descriptionem Concilii ad Juliobonam habiti, ubi compluscula crimina his pecuniæ mulctis eluì præcipiuntur: *Episcopis per pecuniam emendetur.* Antiquiores denique Canonum Compilatores, Librique Pœnitentiales, qui unum jejunii diem certa relaxabant persoluta pecunia, ii non tam jejunium forsan relaxabant, quàm molliebant, cùm vino semper & carnibus interdicerentur Pœnitentes. Ita enim Burchardus in Decreto: *Pro uno die, quem in pane & aqua jejunare debet, quinquaginta Psalmos in Ecclesia, si fieri potest, decantet, & unum pauperem pascat, & eo die, excepto vino & carne & sanguine, quidquid velit, comedat.* L. 19. c. 12.

VI. Ad duodecimum sæculum jam nobis promovendus est gradus; ubi Gelasius II. Papa Archiepiscopo Cæsaraugustano concessit, ut pœnitentias remitteret pro eo modo, quo quisque largiùs conferret ad alendum ejus Clerum, & ad restaurandam ejus Ecclesiam, quæ funditus jam olim à Sarracenis fuerat eversa. *Qui Ecclesiæ, unde reficiatur, & Clericis, unde pascantur, aliquid donant, vel donaverint, secundùm laborum suorum & beneficiorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, secundùm Episcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum suarum remissionem & indulgentiam consequantur.* Eam indulgentiam promulgavit Archiepiscopus, authoritate Papæ, Archiepiscopi Toletani, Pontificiam tunc obeuntis Legationem, & omnium Hispaniæ Episcoporum. Ea enim erant mandati ejus verba. Baron. ann. 1118. n. 18.

Concilium Londinense anno 1125. habitum, hoc est, sex tantùm aut septem pòst annis, interdixit nihilominus ne pro ullis Sacramentis, & nominatim

tim pro Pœnitentia quid exigeretur. *Ut pro chrismate, pro pœnitentia, &c. nullum omnino pretium exigatur.* Concilium alterum Londinense anni 1138. hunc eundem Canonem innovavit, vibrata in transgressores excommunicatione. Longè aliud est exigere, & recipere. Itaque nihil pugnæ suspicandum est inter hos Canones. Ideo & Alexander III. Papa ad Archiepiscopum Cantuariensem rescripsit, ut Archidiaconos suos compesceret, vetaretque eos, ne pœnis pecuniariis in Clericos Laicosque peccantes animadverterent. *Ex parte nostra & tua districtè inhibeas, ne pro excessibus corrigendis, aut criminibus puniendis, à Clericis vel Laicis pœnam pecuniariam amplius exigere audeant.* Quàm meritò succensuere Concilia in violentas exactiones, sive Archidiaconorum in jurisdictione sua forensi explicanda, criminumque ultione; sive Parochorum & Confessariorum in cujuslibet administratione Sacramenti, & rerum sacrarum distributione: tam indubitatum habuere invitari posse fideles & pœnitentes ad pias largitiones, adeoque & illici, ostensa spe indulgentiæ, hoc est, relaxandæ ex parte aliqua pœnitentiæ.

Can 2.

Can. 1.

Arren. Con. Lat. Part. 2. c. 3. 11.

Circumferri per omnes Provincias fecit Petrus Abbas Cellensis Reliquias beati Aigulfi, cujus Ecclesia incensa fuerat, ut Divus ipse mendicaret quodammodo stipem idoneam, qua Ecclesia instauraretur. Latissimè effusæ huic consuetudini sæculo XI. XII. & XIII. Vvillelmus Parisiensis calamo suo patrocinatus est adversùs mordaciores aliquos censores, qui causabantur in remittenda, ut tunc fiebat, parte tertia pœnitentiæ iis qui pecuniæ aliquid in loca sancta conferrent, quamvis non ultra oboli aut ovi pretium conferrent, fraudari Deum media plus parte justi pretii; vendi Indulgentias, & quidem vili pretio; denique unius oboli largitores æquari iis qui grandibus donis Ecclesiam prosequerentur. *Cum benefactoribus alicujus loci tertia pars injunctarum pœnitentiarum remittitur; benefactores autem sunt, qui nummos singulos, vel obolos, vel etiam ova tribuunt; pro quo tertia pars injunctarum pœnitentiarum, ut dicunt, remittitur; videtur eis defraudari Deus, cum duorum annorum pœnitentialium sacrificium cum unius ovi vel oboli oblatione commutatur.* Machinas illas omnes mox infregit doctissimus Antistes. Nec enim aut distrahi Indulgentias, aut vili addici, sed pœnitentias eleemosynis redimi, Templaque & Altaria Deo excitari, quorum sacrificiis longo sæculorum decursu frequentandis, pro modo suæ erogationis fruentur omnes, & ita satisfactionum sibi cumulos acervabunt. Non repescere autem ex his posse Pœnitentium priscum ardorem, cùm certò constare nulli possit, an puram & criminis omnino integram gerat conscientiam, an indulgentiæ fructum sit consecutus: ita post qualescumque Indulgentias, esse semper quod nos suspensos & sollicitos habeat, extimuletque ad seriam & diligentiorem in dies pœnitentiam. *Cùm certum sit eos solos Indulgentias hujusmodi percipere, qui mundi sunt & immunes à mortalibus peccatis: nulli autem certum est, quod immunis sit & mundus ab illis: nulli ergo certum est, quod Indulgentias hujusmodi percipiat. Certum est autem unicuique, se esse debitorem injunctæ pœnitentiæ, vel injungendæ: quare certum est neminem debere propter hujusmodi Indulgentias cessare ab agenda pœnitentia, ne committat se periculo.* Respondet denique Vvillelmus potestatem clavium Episcopis à Christo concreditam fuisse, ut pœnitentiis vel addant, vel detrahant, perinde ut conducibilius existimarint ad Dei gloriam, ad salutem animarum, ad incolumitatem & commodum Ecclesiæ, civitatis, regionis, Christiani orbis. *Cujus potestas est pœnitentiales satisfactiones injungere, ejusdem est eas augere, minuere & mutare, prout ad Dei honorificentiam, & animarum salutem, & ad publicam & specialem utilitatem viderit expedire. Quare & pœnitentialem afflictionem in eleemosynas, oblationes & orationes, & in omne quod Deo magis acceptum viderit esse, licitum est Prælato, suæque potestatis est & officii, mutare, prout ipsi pœnitenti, aut Ecclesiæ, de qua est, aut civitati, aut patriæ, aut toti Ecclesiæ viderit expedire.*

..1. Ep 18. ..4 Ep 5.

Vvill. Paris. De Sacram. Ord. c. 13.

VII. Tertio-decimo denique sæculo creditur floruisse Vvillelmus hic Parisiensis; unde cùm eò penè inopini delapsi simus, æquum est hìc à nobis pertexi reliqua ejusdem sæculi Traditionis Ecclesiasticæ monumenta. In Concilio Parisiensi anni 1212. prohibitum est Quæstores admitti, sive Collectores, vel Quæstores simul & Concionatores, sive Sanctorum aliqua perferrent secum pignora, sive nulla: *Sive reliquias portent, sive sine his accedant*: nisi justa niterentur causa, litteræque haberent Episcopi Diœcesani: *Nisi ex justa causa, & cum litteris Diœcesani.* Ab Honorio III. author est Rainaldus anno 1222. concessas fuisse quadraginta dierum Indulgentias, stipis aliquid offerentibus ad Ecclesiæ Magdeburgensis exædificationem. Eodem referebatur devectio Reliquiarum. In Concilio Turonensi anno 1239. damnati sunt Parochi, qui quidvis exigerent ante administrata Sacramenta: *In quinque solidis convertendis in fabricam Ecclesiæ puniatur.* Constitutionibus Cardinalis Ottoboni in Anglia anno 1248. prohibiti sunt Archidiaconi, ne publicos peccatores finerent pœnitentiam publicam pecunia redimere. *Archidiaconi pro nullo mortali & notorio crimine, de quo scandalum generatur, pecuniam à delinquente pro ipso recipiant: sed commissum crimen puniant animadversione condigna.*

Part. I. c. 8.

Conc. Angl. Tom. 2 pag. 276. Can. 4.

Synodus Exceestrensis anno 1287. indignata licentiam criminum augescere, spe eorum non publicis pœnitentiis, sed pecuniis expiandorum: vetuit ne posthac pecuniis redimerentur canonicæ pœnitentiæ, nisi si quando id fieri posset citra plebis offensionem. *Et quia juxta B. Isidorum nullus reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat, præcipimus quod si laicus convictus fuerit super crimine, propter quod publica sit ei pœnitentia injungenda, illam non in pecuniariam commutet, nisi scandalum vel alia honesta causa exegerit aliter ordinare.* Erant ergo quandoque causæ justæ & necessariæ pœnitentias publicas eleemosynis commutandi, quanquam ea nonnunquam libertate Pœnitentes abuterentur. Ideo & permagni intererat, ne arbitrio Pœnitentis, sed Confessarii judicio fierent eæ commutationes lubricæ & versatiles, nunc perneccessariæ, aliàs exitiales.

Cap. 31.

Quin & Pastorum ac Prælatorum officii erat vigilare & imminere Confessariis atque Archidiaconis, ne pœnæ istæ pecuniariæ, sive in foro interno, sive in externo, emolumento eorum cederent, qui eas decrevissent; ne sæpiùs cupiditas quàm charitas necessarias judicaret; & tum exitio essent Confessariis, cùm vel maximè Pœnitentibus erant necessariæ. Ideo & in hac Synodo Exceestrensi vetitum est, pœnis pecuniariis ea emendari crimina, quæ publicis pœnitentiis essent expianda. *Statuimus ut non per pœnas pecuniarias, sicut hactenus fieri consuevit, sed per coercitiones canonicas amodo procedatur.* Si qua verò mulcta indicatur, ea necessariis Ecclesiæ impensis adjudicabitur, nec ex ea quidquam Archidiaconi delibabunt. *Et si fortè contra præsentis statuti decretum fuerit præsumptum, pœna ipsa non ipsis Visitatoribus, sed potius Ecclesiæ visitatæ usibus applicetur.*

Cap. 40.

Nec eo vitio minùs laborabat Galliæ quàm Angliæ disciplina. Ideo nec minùs validæ objectæ sunt moles, ne latiùs malum serperet. Concilium Provinciæ Turonensis anno 1294. prohibuit, ne tam periculosas pœnitentiarum redemptio-

ptiones adgrederentur Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani Rurales, qui jurisdictionem contentiosam plerumque administrabant : & qui has criminum redemptrices pecunias privatos in usus suos cùm detorquerent, populorum sibi subjectorum criminibus quodammodo saginabantur. Eam ergo docet jubetque Concilium potestatem, tam periculosæ plenam aleæ, non penes alios esse, quàm summos Pastores, Episcopos. *Ex cupiditate, quæ omnium malorum radix est, procedit, quòd plerique Archidiaconi, Decani & Archipresbyteri Provinciæ Turonensis, Ecclesiastica jurisdictione utentes, & quod est verius, abutentes, pro corrigendis excessibus & criminibus puniendis, videlicet adulterio, fornicatione, incestu, & aliis excessibus, in quibus maximè iidem Archidiaconi & alii inferiores dispensare non possunt, à Clericis & Laicis pœnam pecuniariam contra Canonum prohibitionem exigunt & extorquent. Quæ de cætero fieri prohibemus.* Hinc facilè olfacimus eam sibi ipsis privatim pecuniam hos vindicasse ministros, qui bifariam utique, graviterque peccabant : cùm præter Canones & exigerent pecuniam, & eam in marsupium suum derivarent. Adde quòd & involare videbantur in jura Episcoporum, quibus Innocentius III. eam potestatem adjudicarat. Ita enim ille in litteris anno 1200. ad Archiepiscopos & Episcopos scriptis pro bello sacro : *Concedimus vobis, fratres Archiepiscopi & Episcopi, ut circa eos qui de bonis suis Terræ sanctæ voluerint subvenire, de discretorum virorum consilio, qualitate personarum & rerum facultate pensatis, & considerato nihilominus devotionis affectu, opus injunctæ pœnitentiæ commutare possitis in opus faciendæ eleemosynæ.* Vide, si vacat, litteras plenas apud Rogerium, ad eundem annum.

Can. 3.

VIII. Decretalium Gregorianarum Codex sæculo decimo-tertio promulgatus est. In his refertur Canon Concilii Triburiensis, quo jubetur Presbyteri interemptor componere cum Episcopo, parte media pecuniæ Ecclesiæ addicenda, altera dispensanda in pauperes, & ad pia opera, quibus levetur anima Presbyteri interfecti. *Presbyteri interfecti compositio Episcopo ad cujus Paræciam pertinet, solvatur, ita ut medietatem utilitatibus Ecclesiæ cui præfuit, tribuat; alteram in ejus eleemosynam justè dispertiat.* Ubi Episcopus indulgentias, & pœnitentiarum canonicarum ex parte remissiones promulgat, ad restaurationem Ecclesiæ, quæ dedicatur, aut ad pontium structuram ex pecuniis tunc erogandis. Declarat Alexander III. ad solius Episcopi illius subditos eas indulgentias effundi posse. *Quod consuluisti, utrum remissiones quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quàm his qui remittentibus subsunt; hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quòd cum à non suo Judice legari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii Judices specialiter indulserunt.* Eò spectabat, ut suspicor, quod supra Cæsaraugustanus Episcopus voluit Indulgentias à se ad restaurationem Ecclesiæ suæ publicandas, à Papa confirmari, ab Archiepiscopo Toletano, & à cæteris Episcopis, ut eorum Diœcesani & ad erogationem piam, & ad Indulgentiam illicerentur.

Extra. De Pœnit. c.2.

De Pœnit. & remiss. c.4.

Ne verò Episcopi ardore succensi instaurandi Ecclesias, Xenodochia, Pontes, ultra æqui modum eveherentur in remittendis canonicis pœnitentiis, vel in Indulgentiis effundendis, ab Innocentio III. Pontifice & à Concilio Lateranensi IV. promulgatum est Decretum, quo prohibentur Episcopi in Dedicationibus Ecclesiarum, ultra annum Indulgentias suas proferre, hoc est, anno plus uno canonicas decurtare pœnitentias, quanquam plures coaluissent Episcopi ; & ne anniversario dedicationis die ultra quadraginta dies de injunctis pœnitentiis relaxarent. Huic Decreto illud præponitur aliud, quo Collectæ generales temperantur : & hinc probabili assequimur conjectura, hanc in Concilio generali coarctationem Episcopalis ad annuendas Indulgentias potestatis, non aliò spectasse ferè, quàm ut frænaretur cupiditas accumulandæ pecuniæ, quamvis aliàs piissimè expendendæ, & ne hinc pœnitentiæ canonicæ legibus grave vulnus infligeretur. *Quia per indiscretas & superfluas Indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur, &c.* Capite proximo declarat Honorius III. in potestate esse Archiepiscopi, ut ejusmodi *litteras remissionis generales*, per omnem Provinciam suam dispensetur, dum ne præfixum transiliat dierum Indulgentiæ numerum. In iis Decretalibus prohibet Alexander III. nequid Parochi pecuniæ accipiant à Peccatoribus publicis, ut nimirum eorum scelera ne Episcopo renuncient, vel socordiam in perfungendis pœnitentiæ laboribus. *Nemo Presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale, immo spiritale detrimentum à quocumque publicè peccante accipiat, ut Episcopo vel Ministris ejus peccatum illius celet, &c. Nec quemquam pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem, gratia & favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationem ferat eidem, quia utrumque simoniacum est.* Damnantur à Lucio III. qui nisi repræsentata sibi pecunia excommunicatos solvere abnuebant.

Ibid.c.15.

De Simon. c. 14.15.

IX. Venio ad sæculum XIV. quo Eduardus II. Angliæ Rex in Parlamento Lincolniensi anno 1376. satisfaciens postulatis & querelis Cleri, de infracta & debilitata Ecclesiæ libertate, declaravit, Si Episcopus pœna pecuniaria criminoso cuipiam imposita, eam ipsemet vellet exigere, posse Magistratum Civilem intercedere; at si pœnas indicat corporeas, & eas malit pœnitens pecunia exolvere, vetare non posse Magistratum, quin Episcopus eam exigat. *Si Prælatus imponat pœnam pecuniariam alicui pro peccato, & repetat illam, Regia prohibitio habet locum. Verumtamen si Prælati imponant pœnitentias corporales, & illi sic puniti velint hujusmodi pœnitentias per pecuniam sponte redimere, non habet locum Regia prohibitio, si coram Prælatis pecunia ab eis exigatur.* Nihil præterea expetebant, ut reor, Episcopi; cùm tot hâctenus Canones vetuerint quidquam exigi pro expiatione criminum, nec eas sive eleemosynas, sive oblationes, nisi spontaneas probaverint. Id verò rursus confirmabit Concilium Londinense anni 1342. quo vetiti sunt Archidiaconi non solùm exigere, sed etiam accipere pecuniarias culparum redemptiones, quando sæpiùs eodem se crimine quis inquinaverat, quasi empta peccandi licentia. *Statuimus quòd pro delicto notorio in recidivo continuato diutiùs, secunda vice non recipiatur pecunia quovis modo, sub pœna restitutionis dupli.* In eodem Concilio illis quoque obviam itum est, qui statutum Eduardi II. supra allatum eludere moliebantur. Corporales infligebantur pœnitentibus pœnitentiæ, sed tam graves, ut eas pecunia redimere cogerentur. Id Concilium damnavit; ut & tertiam hanc corruptelam, quòd mulctæ istæ pecuniariæ non in eleemosynas & pia quævis alia opera expenderentur. *Pecuniam recipientes, eam in usus pauperum, vel pias causas alias non convertunt.* Denique vetat hoc Concilium labores & macerationes corporis pœnis pecuniariis redimi, nisi gravis urgeat necessitas. *Absque magna & urgente necessitate fieri prohibemus.*

Conc. Angl. Tom.2. pag. 484.

Can. 10.

Ibid.c.14.

Nec ab his dissidebat Ecclesiæ Gallicanæ disciplina. In famosa illa Disceptatione sub Philippo Valesio Rege contestatus est Episcopus Augustodunensis,

nensis, Posse ab Officialibus pœnas decerni pecuniarias, *Tam de Jure, quam de Consuetudine*. Confessus est autem, si quorum ea essent flagitia, notoria & enormia, quibus pœnitentia in omnem vitam meritò protrahenda esset, quantumvis ii Clerici essent, permitti eos non debere, pecuniis pœnitentias redimere: quanquam aliàs essent causæ justissimæ, ubi Canonicæ Civilesque leges his redemptionibus locum darent. *Hoc esset irrationale, ubi maleficium esset notorium & manifestum, & tale vel tantum propter quod perpetua pœna ei deberet imponi, si pro pœna pecuniaria tale crimen transiret. Sed nullum est inconveniens, si pro causa justa dicti Officiales pœnam temporalem in pecuniariam convertant, quia hoc etiam volunt jura, tam canonica, quam civilia.*

In resp. ad arg. 27. 33.

X. Sæculo XV. Concilium Salisburgense priscam innovavit hanc ad Parochos legem, ne concubinarios tolerarent, ne adulteros, ne peccatores publicos, vel gratia, vel acceptis munusculis. *Ne publicè delinquentes gratia, favore, aut pro aliquo temporali emittat.* Et si potestate donati sunt absolvendi à criminibus reservatis, sed ad paucos arctata, ne ea uti differant, dum aliquid accipiant muneris. *Nec obtentam à Superiori in casibus reservatis ad certum personarum numerum licentiam, eam venalem exponant, non nisi ad solventes aliquid ex pacto eadem licentia utendo: sed gratis & liberè, prout expediens fuerit, ad omnes sine personarum acceptione hujusmodi sibi concessa utantur potestate.*

Can. 8.

Sess. 24.

At Concilium Basileense anno 1436. promulgavit Indulgentiam pleniſſimam, semel dum vita vigeret, & rursus alteram appetente morte consequendam, fidelibus omnibus concessam, qui certam pecuniam ibi præfixam conferrent, valdè utique mediocrem, ad expensas necessarias pro Ecclesia Græca Romanæ recolligenda: quod & in Concilio Florentino perfectum est. Inter Epistolas Synodales hujus Concilii, illa eminet, qua huic decreto suo authoritatem conciliat, exemplo maximè duorum persimilium Decretorum, ad extirpandos Viclefistas, aliarumque à summis Pontificibus concessarum Indulgentiarum, ad pontium reparationes, & id genus alias necessitates publicas. Anno 1457. Callistus III. Papa belli sacri expeditionem in Regni Granatensis Mauros publicari, classicumque cani jussit, publicatis pariter & Indulgentiis, ex quibus Mariana ait collecta fuisse trecenta millia ducatorum, quanquam non in id bellum tota exhausta fuerit ea pecunia. Anno 1440. in Synodo Frisingensi prohibiti sunt Presbyteri, pœnitentiis canonicis eximere peccatores, quantamlibet sibi pecuniam numerassent.

Raynald. n. 72.

Can. 10.

XI. Ineunte sæculo XVI. adgressus Leo X. instare exædificationi augustissimi beati Petri Templi in urbe Roma, quod præcessor ejus Julius II. inchoaverat, Indulgentias promulgavit omnibus qui in id æris aliquid obtulissent, profuturas. Bullas eas in Hispaniis promulgari curavere Ferdinandus Rex & Ximenius Cardinalis. At Ximenius tametsi laudibus ornaret eos, qui in opus tam pium erogarent quidvis, minùs tamen probabat Indulgentias eò adhiberi: cùmque non is esset, qui facilè premeret, quæ volvebat animo, nec Ferdinando Regi, nec Pontifici ipsi siluit, quæ sua esset de eo quidem quæstu sententia. Audi Gomecium in ejus vita: *Ximenius ut erat priscæ Religionis tenacissimus, laudabat quidem eos, qui in templi Apostolici constructionem suas pecunias largiebantur, sed privilegia ob id dari contra vetustos Ecclesiæ ritus nunquam probare voluit, & quid de hac re sentiret, ad Pontificem maximum prudentissimè scripsit, & Regi Ferdinando in privatis colloquiis sine ullo fuco declaravit.* Si superiora Ximenius animo revolvebat sæcula nascentis & juvenescentis Ecclesiæ, jure ille meritoque negabat ulla eminere usquam vestigia Indulgentiarum extruendis templis servientium. Sed ne ipse quidem oblitteratos voluisset usus omnes, qui mediis & posterioribus sæculis emersere. Cùm vel maximè eam struendorum templorum, aut restaurandorum rationem ab annis admodum quingentis tot Concilia, tot Pontifices, tot Antistites sanctissimi, tot Theologi commendassent; nec Hispanensis ipsa Ecclesia potuisset templa sua à Mauris dudum diruta & complanata in integrum restituere, nisi ejusmodi pecuniis, Bullis, Indulgentiis, quibus & Romani Pontifices, & Episcopi Hispaniarum omnes assensum & authoritatem suam accommodassent. Si quis hæc Ximenio reposuisset tum, non jam illi novum & insolens visum esset, quod sibi vetus, quod pridem solenne erat. Verùm si eidem præstantissimo viro in mentem veniebat, verecundiùs hæc olim & moderatiùs usurpata fuisse, cùm pœnitentiæ pars tantùm aliqua remittebatur, & austerioris pœnitentiæ legibus nonnihil adhuc loci residuum erat: cùm ævo Leonis X. hæ leges pœnitentiarum & oblivione & desuetudine jam obrutæ jacerent: minùs erit forsan quòd de Ximenii querelis conqueramur ipsi. Multò minùs autem erit, si nobis ipsis in mentem veniat, minimam, ut ferunt, ejus pecuniæ partem in templi expensas consumptam fuisse: & aliundè abundasse opes redituque Apostolicæ Cameræ, ut facilè abstineri posset hoc extremo extremæ necessitatis adminiculo.

L. 5.

XII. Cùm Legatione Germanica fungeretur Cardinalis Campegius, & statuta conderet repurgando Clero, usum tum frequentem explosit pœnitentes reservatorum criminum reos ex aliis ad alia tribunalia reiiciendi, quòd id quidem tum ad emungendam pecuniam pertineret. *Ne & ipsi videantur pecuniæ aucupium magis quàm salutis animarum studium amplecti, dum laicos graviora crimina confessos, hinc inde remittunt, &c.* Voluit autem ille ut Confessariis omnibus copia fieret absolvendi ab occultis omnibus criminibus, exceptis homicidis, hæreticis, & excommunicatis, qui ad Episcopum remittendi essent. *Ordinavimus, ut deinceps quilibet Confessor possit absolvere laicos contritos & confessos à quibuscumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quæ Ordinarii suæ authoritati reservaverant, exceptis dumtaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis, ad Episcopum vel ejus Vicarium remittendis.* Non spectat hoc Decretum nisi ad Laicos. Denique vetitum est à Campegio nequid unquam pecuniæ extundatur ad cujuscumque criminis absolutionem. *Quoad Clericos autem nihil intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab invito exigant.*

Can. 9.

In Concilio Colonienſi anno 1536. prohibitum est, ne carnis & lucri affectu tolerarentur peccatores publici, ne pecuniariis pœnis luerentur crimina; & si qua cogeret necessitas pecunias à pœnitentibus exculpi, pios in usus eæ jussæ sunt expendi. *Nolumus, ut concubinarii, aut alii manifestè criminosi ullo modo pro quæstu, aut pecuniæ emungendæ causa tolerentur. Aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur: quod res mali exempli sit, crimen pecuniæ redimere. Quod si interdum vel persona delinquentis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulaverit, hæc in pios tantùm usus convertatur, ne magis avaritiæ quàm correctionis causa exacta videatur.* In Concilio Colonienſi II. anno 1549. innovatum est hoc Decretum, hac etiam clausula adjecta, ut ne pecuniariæ pœnæ infligerentur, nisi ubi leges, Canonesque concedunt: atque vel tum eæ pecuniæ piis operibus addicerentur. *Nec pœnitentiæ loco pecuniam emungant, nisi ubi jura permit-*

Part. 13. c. 8.

Tit. De Officiorum perfunct. c. 4.

mittunt, aut Canones. Verum mulcta ex permissione jurium aut Canonum proveniens, secundùm illorum præscriptum convertatur. Jure autem fas est pecuniariam indicere pœnam, cùm lex flagitio cuipiam mulctam infligit, & tamen non nescii hujus pœnæ legem contemnunt. *Seu ubi pro transgressione mandati vel inhibitionis certa mulcta, cujus habuerit transgressor cognitionem, & tamen contempserit, decreta sit.*

XIII. In Concilio Mediolanensi I. anno 1565. præceptum est, ut si qua pecunia à Clerico criminoso eliceretur, ea ne Episcopo cederet. *Nullo modo ad Episcopum perveniat, in ejusve commoda ulla ratione convertatur.* Sed ut tertiam ejus partem Episcopus delatori largiretur, reliquam in pia quævis opera converteret. *Sed idem Episcopus parte pecuniæ quæ tertiam non superet, assignata delatori, reliquam piis operibus aut locis omnino attribuat.* Emendæ verò illæ, quas è laicis ob Ecclesiastica vel mixta crimina exprimit Episcopus, dividendæ erunt inter sæculares Principes, delatores, & Xenodochia. *Multas verò quæ ob delicta Ecclesiastica, vel mixti fori, laicis à Judicibus Ecclesiasticis irrogantur, ad hunc modum dividi volumus; ut tertia parte piis locis aut operibus addicta, tertia ad fiscum Principum sæcularium pertineat, reliquum accusatori detur.* Si verò Clerici vel Laici solvendo non sint, tum alias Episcopus temperabit illis pœnas; ejusmodi nimirum, quibus conscientiæ vulnera curentur. *Pecuniam alia salutari pœna commutet, quæ ejus generis sit, ut peccatorum vulnera contrariis remediis curentur.* Anno 1565. Concilium Toletanum constituit, ut mulctæ omnes pecuniariæ piè expenderentur, eòque concrederentur viro probo & fido, qui earum rationem redderet. *Pœnæ pecuniariæ in pios tantùm usus, & pro executione justitiæ, non pro privata utilitate Episcoporum expendantur. Deputetur ab Episcopo, qui easdem pœnas recipere debeat, earumque rationem reddere teneatur.*

Cap. 15.

Can. 14.

Sess. 21. c. 9.

Sess 25. ad calcem.

Concilii Tridentini Patres cæteris morbis medicinam fecerant, extinctis Quæstoribus, quæstus quàm pietatis studiosioribus, quorum in publicandis Indulgentiis sordidissimæ cupiditates execrationi fuerant fidelibus universis; jussisque Episcopis ipsis Indulgentias promulgare, & eleemosynas colligere, adjunctis sibi Canonicis duobus, quorum una & summa esset piæ sollicitudinis merces, quæ nobis omnibus cælitus desponsa est. *Nulla prorsus mercede accepta, ut tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes verè intelligant.* Denique in eodem alibi Concilio sancitum est, ut summa diligentia evellerentur corruptelæ omnes, quæ in Indulgentiarum publicationem illapsæ essent.

XIV. Hæc fuit pœnitentiarum canonicarum pecuniariis pœnis commutandarum ratio, hæc series, & compendiaria historia, hæc statuta varia, ut pius ejus rei usus retineretur, nefarius exploderetur. Nec stupeas si qua hìc sibi pugnare quandoque videantur, damnantibus his quæ alii probari, saltem tolerari posse contendant. In temporum, locorum, hominum varietatem tota illa conferri potest discrepantia & pugna. Eodem tempore, eademque regione Episcopi sanctissimi usum eundem hi laudarunt, illi vituperarunt. Quæ tolerabilia sunt, ejusmodi sunt, ut merito suo his probentur, illis improbentur. Prohibiti omnino sunt Archidiaconi, cæterique jurisdictionis Ecclesiasticæ administri à B. Hugone Episcopo Lincolnienſi, pœnas indicere pecuniarias, propterea quòd muneribus Judices occæcantur, & ab orbita deflectuntur justitiæ. *Archidiaconos suos cæterosque Prælatos severè compescuit, ne à delinquentibus mulctam exigerent pecuniariam, quòd munera excæcent oculos sapientum, & judicia pervertant justorum.* Cùmque Hugoni objectaretur nullas magis pœnas exhorrescere solitos reos, quàm pecuniarias: scitissimè reponebat ille, non aliunde id proficisci, quàm ex Clericorum supinitate in exigendis pœnis aliis, diligentia in pecuniis extorquendis. *Vestræ hoc potius negligentiæ adscribendum est, qui remissiores estis in castigandis vitiis, & severiores in extorquendis pecuniis.* Cùm urgerent denique illum martyrii laurea insignitum Thomam Archiepiscopum pœnas istiusmodi quandoque præscripsisse pecuniarias, respondebat Hugo, aliis eum effloruisse virtutibus, quibus martyrio se aptasset. *Credite mihi, non idcirco sanctus fuit; alia eum virtutum merita sanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrii palmam.* Juris canonici tritum terebat iter Thomas Cantuariensis, Hugo Lincolnienſis viam sectabatur tutiorem & perfectiorem; utrique gratiæ, utrique laudes referendæ sunt, nihil alterius gloriæ alterius splendori decerpitur.

Surius die 17. Novem. c. 16.

Vvillelmi sanctissimi Bituricensis Archiepiscopi vitæ Scriptor, illum narrat animi ancipitem aliquandiu hæsisse, quæ sibi via & ratio tenenda esset in excommunicatos; quòd ille apud Episcopos Gallicanos mos inoleviſſet, ut præter canonicas pœnas alias, mulctæ etiam indicerentur pecuniariæ: *Ex more totius Ecclesiæ Gallicanæ mulctam pecuniariam irrogare, præter satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat.* Fluctuabatur animo Præsul sanctissimus, nec sectari, nec aspernari se posse persuasus, quod cæteris Galliarum Episcopis usitatissimum erat. Mediam denique hanc semitam sibi ineundam duxit, ut mulctam indiceret, non exigeret, quamvis comminationibus non abstineret. *Pecuniam postea nullam ab eis accepit, licèt ad incutiendum salubrem timorem sæpius se accepturum minaretur.* Ita ille rem sapientia & charitate prælucente & moderante temperavit. *Morem patriæ nec damnare palam voluit, nec approbare.*

Surius die 10. Januar.

Bolland. Januar. Tom. 1. pag. 631.

Beato Hugoni Gratianopolitano familiare erat pœnitentibus eleemosynas præscribere, uti & jejunia, & preces frequentiores. Ita ille Evangelicæ legi morem gerebat: *Eleemosynam libenter faciebat, sedulè suadebat, pro satisfactione etiam pœnitentibus injungebat. Hæc namque tria præcipuè culpas suas emendare cupientibus, sectanda præcipiebat, orationem, jejunium, & eleemosynam; non humanam in hoc temeritatem, sed Evangelicam sequens veritatem: Date, inquit, eleemosynam; & ecce omnia munda sunt vobis.* Sed idem ipse vitæ ejus Scriptor fidem facit, in causis dirimendis impervium illum prorsus & inaccessum fuisse muneribus. De eo diſseremus proximo mox capite.

Surius die 1. Aprii. c. 17.

Hìc verò illud addam ex Actis B. Joannis Episcopi Teroanensis à coævo Scriptore exaratis, usque adeo alienum eum fuisse à specie quantulacumque avaritiæ, ut nunquam adduci potuerit ad eas mulctas recipiendas, quæ à criminosis tum Episcopo persolvendæ sæpissimè erant. Ecclesiæ suæ jura ab eo vilipendi querebantur non pauci: at cæteri Clerici in ejus exempla ingredientes, maledicentiæ Laicorum in Clericos plerumque bacchanti os obturarunt, ut jam & Episcopus & Clerus omnibus admirationi esset. *Bannos quibus pro transgressionibus suis & prævaricationibus homines secundùm leges mulctari ab Episcopis debent, etsi ob hoc ipsum à nonnullis reprehenderetur omnino accipere noluit. Unde factum est, ut in Ecclesia Dei honestior & utilior Clericorum existeret congregatio, & Sacerdoti Domini detrahendi nulla malevolis præstaretur occasio.* Hujus contextus prima vox Germanica est, eaque significantur emendæ pecuniariæ. In Alemanicis & Septentrionalium Nationum legibus frequentissima illa est, earum quæ medio ævo se in Europam infuderunt. Illis legibus penè omnibus certæ definiuntur pecuniæ, quibus pleraque levantur crimina.

na. Nec secus est in criminibus Ecclesiasticis, quorum mulctæ ad Episcopum devolvuntur, qui tum erat custos & administrator totius ærarii Ecclesiastici, seu patrimonii Christi, Ecclesiæ, Cleri, pauperum & miserabilium omnium. De his legibus agit is Scriptor, cùm dicit *secundum leges*. Ex harum legum & Canonum, mulctarum & pœnitentiarum publicarum congerie emersit illa disciplina mediæ ætatis, cujus hic effigiem exhibuimus. Illud postremò hic observa, non Canones, non Synodos præisse ad has pecuniarias pœnas indicendas; sed leges, earumque authores, sive populos, sive Principes.

XV. Aptissimè concludet hoc Caput Palavicinus Cardinalis in Historia Concilii Tridentini, ubi ab eo commemoratur, quod ipsius ab ore acceperat Alexandri VII. Papæ. Nempe percunctatum hunc Pontificem, quos in usus effunderetur pecunia, quæ ex dispensationibus conjugiorum affluebat; à ministris ejus rei didicisse, in eo diligentissimè servari, quæ ab Innocentio X. mandata fuissent, ne ea pecunia cæteris proventibus permisceretur, sed seponeretur in Monte pietatis, unde non extraheretur, nisi jussu Pontificis, ad pia quædam opera. Si ubique mulctarum & dispensationum pecunia tam sanctè expenderetur, nemo non congratularetur succurri miseris, pauperes sublevari.

L. 23. c. 8. n. 11.

CAPUT LXXV. P. 4. l. 3. c. 8.

De exactionibus justis & injustis in jurisdictione exequenda, post annum Christi millesimum.

I. Connexio superiorum cum inferioribus.

II. Ne distrahantur, ne conducantur Officialitates.

III. Varii Canones, ut gratis lites dirimantur, utque ne væneant, vel locentur Officia, seu Dignitates, quibus Ecclesiastica affixa est jurisdictio.

IV. Novi Conciliorum Canones ad eadem duo, ut jurisdictio gratis, ut judicandi officium ne vendatur, ne locetur.

V. Quibus Decretalibus indiscriminatim damnentur, & Præsules qui distrahunt, & Clerici qui emunt Officialitates.

VI. Conciliorum posteriorum Decreta, continendis in officio Advocatis, Procuratoribus, Notariis, utque gratuitò jus dicatur.

VII. Mirum Petri Damiani exemplum.

VIII. Mira & alia exempla, à B. Bernardo memorata.

IX. Exempla alia, maximè Eugenii III.

X. Mira tabella Hugonis Episcopi Gratianopolitani, jus dicentis.

XI. Statuta complura Concilii Tridentini, & Mediolanensium Conciliorum, ne ulla Judicum officia pecunia distrahantur, utque gratis officio fungantur Judices.

XII. In eandem rem aliorum decreta Conciliorum.

XIII. Decreta Concilii Gallicani in Conventu Melodunensi.

XIV. B. Caroli Mediolanensis Archiepiscopi exempla & statuta.

I. NOn potuere superioribus Capitibus expediri, quæ ad pœnitentiam, & pœnas, seu pœnitentias, mulctasque pecuniarias pertinebant: quin multa aspergerentur de jurisdictionis contentiosæ usu, cujus tam mira & individua penè est societas cum publicæ pœnitentiæ reliquiis. Et necesse tamen est hoc rursum Capite, qua religione & vigilantia incubuerit Ecclesia, ut gratuita essent omnia contentiosæ jurisdictionis officia, pro virili parte nostra explanare. Huic enim jurisdictioni Ecclesiasticæ is semper propositus fuit scopus, is fructus ex ea expressus est, ut salubri pœnitentia expiarentur crimina, animarum vulnera persanarentur. Et hoc ergo Caput ad illa trahi poterit, ubi de Pœnitentia sermo erat.

II. Proscripsit Alexander III. vitiosam illam consuetudinem, quæ inoleverat jam in nonnullis Diœcesibus, quorum Episcopi conductitios habebant Officiales, vel ipsa Officialium munera pretio addicebant; denique à Decanis & Archipresbyteris ruralibus, juri dicendo à se quoque præstitutis, annuam eliciebant pecuniam; eosque omnes pestifero hoc suo imbuebant exemplo, ut & ipsi jus non tam dicerent, quàm venderent; & venderent penè necessariò, quod nefariè emissent. *Quoniam in quibusdam partibus Decani quidam & Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archiepiscoporum, & terminandas causas Ecclesiasticas, sub annuo pretio statuuntur: quod ad Sacerdotum gravamen & ad subversionem judiciorum non est dubium redundare, id ulterius fieri prohibemus.* Sive ad vitæ tempus vendantur Officialium dignitates, sive sub annuo censu locentur, peræquè venduntur, etsi alia & alia ratione id fiat, pari semper nequitia; cùm potissimùm hinc constringantur fœdissimæ necessitatis vinculo Officiales, ut & ipsi promercalem habeant justitiam. Quin ut onerosius est, ita & exitialius ea officia semel persoluto pretio vendi. Tantò enim arctior incumbet necessitas præfestinè exigendi, quò ea jactura pecuniæ farciatur.

Append. Conc. Later. Par. 2. c. 1.

III. Vetuit Concilium Eboracense anni 1194. ne quid Ecclesiastici Judices acciperent, ad jus dicendum, ad judicia sive maturanda, sive protrahenda. *Cùm Scriptura beatum esse eum testetur, qui manus suas excutit ab omni munere, diligenti studio providendum est, ut gratis exhibeatur justitia; nec pro ea in causis Ecclesiasticis facienda, vel adimenda, sive acceleranda, vel differenda, quidquam pretii præsumat accipere, ut ei fructum justitiæ suæ tempore opportuno retribuat justus Judex.*

In Concilio Oxfordiensi anno 1222. prohibiti sunt tum Archidiaconi, tum Decani Rurales, ne suas locarent functiones, cùm spirituales eæ sint; quanquam locare possent agros suis his quandoque Dignitatibus adscriptos. *Ut omnis cupiditas & avaritiæ cultus expellatur ab Ecclesiæ ministris, præsentia præteritis duximus annectenda; statuentes ut Archidiaconatus, Decanatus, vel aliud officium, quæ in spiritualibus merè consistunt, nulli dentur ad firmam. Si verò reditus huic officio sit annexus, ille de Superioris licentia dari poterit ad firmam.* Itaque hæc officia, quibus innexæ erant vices jurisdictionis Episcopalis exerendæ, nec ab Episcopo vendi poterant, nec ab his quos ille instituisset, subdelegatis aliis locari poterant, quòd hoc vel tum quoque esset, jus vendere. Cap. 7.

In Concilio Tolosano anno 1229. interdicuntur omnino Ecclesiastici Judices, quidquam exigere à Partibus, nec consuetudinis, ac ne expensarum quidem obtentu. *Nullus omnino Judex occasione expensarum, seu prætextu alicujus consuetudinis, pro justitia exhibenda aliquid à litigantibus exigere, vel extorquere præsumat: sed gratis omnibus justitia exhibeatur, postposita gratia, odio, vel timore.* Si qui re tam sint tenues, ut Advocatum habere non possint, à Curia illum accipient. *Si autem aliqui pauperes sint, aut pro paupertate Advocatum habere non possint, det ipsis Curia Advocatum, si causa indiguerit Advocato.* Cap. 43. 44.

IV. Leges hæ sacræ in id unum omnes collimant, ut judicandi munus & gratis ab Episcopo delegetur, & gratis exerceatur à delegato. Apta hæc duo, & indivulsè quodammodo sibi connexa sunt, & iis continetur summatim, quidquid hìc optari potest. Concilium ad Castrum Guntherii an- Can. 12.

no 1231. conſtituit, ut Archidiaconi, Archipreſbyteri, Miniſtrique omnes alii Eccleſiaſticæ juriſdictionis, extra civitatem Epiſcopalem ipſimet jus dicerent, nec alios delegare poſſent Officiales. Perſpicuum eſt hac inutili Officialium & Miniſtrorum multitudine plebem gravari. *Ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & alii juriſdictionem Eccleſiaſticam habentes, extra civitatem Officiales habeant; ſed extra civitatem in perſonis propriis officium ſuum fideliter expleant.* Canone proximo vetantur Judices Eccleſiaſtici, qui in viſitandis diſtrictus ſui Parochiis jus dicebant, procurationes ſuas pecunia commutare. Scilicet eo colore ſimoniacæ non paucæ prætexi potuiſſent exactiones. Præter alimenta ergo extundere nihil poterant. *Inhibemus etiam ne Prælati, & alii juriſdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra ſtatuta Concilii generalis.* Alio ejuſdem Concilii Canone edicitur, ut Eccleſiæ judices juramento ſe conſtringant, qualiacumque munera reſpuere, nec à linea æquitatis vel tantiſper unquam deviare. *In inſtitutione ſua jurent, quod turpia munera non recipient, & quod cauſas bona fide audient & decident.* Quod ad Advocatos autem attinet, qui quod jus & conſuetudo permittit, ſalaria ſua accipient, ante inſtitutionem & ipſi ſuam jurabunt, nullius ſe unquam minùs æquæ cauſæ patrocinium ſuſcepturos, & alia id genus plura, quæ ipſius Canonis verba declarant: *Item Advocati, qui de conſuetudine ſalarium receperint, niſi jurati de cætero nullatenus admittantur. Forma juramenti talis exiſtat, Quod non fovebunt injuſtas cauſas ſcienter, neque proponent dilatorias, neque inſtruent partem ſuam ad reſpondendum malitiosè: Partes quam citius poterunt, expedient bona fide, &c.*

Can. 13. Can. 35. Can. 36.

Du Cheſne Tom. 5. pag. 362.

Anno 1255. in Concilio Bituricenſi recitata eſt Conſtitutio ſancti Ludovici Galliarum Regis, quæ Magiſtratus tantùm, Judiceſque Civiles complectebatur, ſed quæ vel ab ipſis eadem exprimebat juramenta, vel eandem eis à cupiditatibus ſordidis alienationem præſcribebat, ad quam Eccleſiaſtici Judices Canonicis legibus conſtringuntur. Quò hæc ſpecialiter ſpectent, docebunt verba ipſa Conſtitutionis. *Jurabunt etiam donum ſeu munus quodlibet à quacumque perſona per ſe, vel per alium non recipere in pecunia, auro, vel argento, vel rebus aliis quibuſcumque mobilibus, vel immobilibus, vel ſe moventibus, ſeu beneficiis perſonalibus, ſive perpetuis, præter eſculenta, & poculenta, quorum valor in hebdomada una ſummam decem ſolidorum Pariſienſium non excedat.*

Can. 4.

Concilium Londinenſe anni 1268. confirmatis ſtatutis Ottoboni Legati Cardinalis, aut vendi prohibuit, aut locari Officia omnia Juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Ea porro ejus ſtatuti ratio promitur à Concilio, quæ jam ad nauſeam penè à nobis inculcata eſt, quòd judicandi functionem qui pretio paraverunt, pretio etiam venalem, & quocumque flexibilem habeant. *Indignum eſt in ſpiritualibus pecuniarium inire commercium, dicente Apoſtolo Petro ad Simonem, Non ſit tibi pars neque ſors in ſermone iſto. Avarè enim & facilè ſpiritualia vendit, qui eorum exercitium pecuniæ interventione conducit. Providè igitur Conſtitutionem Legati comperimus inhibentem, ne dignitates, vel officia, putà Decanatus, vel proventus ex Eccleſiaſticæ vel ſpiritalis juriſdictionis exercitio, ſeu ex pœnitentia, vel altari, vel ſacramentis aliis quibuslibet, venientes, nullo modo concedantur ad firmam.* Iterum, iterumque monebo, vendi Officialitates individioſius etiam eſt, quàm exigi ex earum functione annuum reditum. Perinde eſt enim acſi locaretur illa judicandi facultas, & in anteceſſum annui reditus exigerentur, cùm emptori conſtare non poſſit, an per vitæ diuturnitatem poſſit unquam eam pecuniæ ſummam recuperare.

Can. 21.

V. Antequam venio ad Decreta Concilii Lugdunenſis II. obiter hìc attingam libros Decretalium, ſicubi de propoſita nobis quæſtione aliquid perſtringant. In claſſem ſimoniacorum conjicit Innocentius III. & Beneficiis privat eos omnes, qui pretio diſtrahunt, emuntve Vicedominatus, & quaſcumque Dignitates alias Eccleſiaſticas. *Quicumque Vicedominatum, vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes quàm vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa Eccleſia in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, juſtè excluduntur.* Duo ſunt quæ in hoc Decretum obſervemus. Primum eſt, Penes Vicedominum non eſſe niſi temporalium Eccleſiæ rerum, vel Epiſcopatus adminiſtrationem. Si id ergo muneris emi ſimoniacum eſt, quid de Officialium poteſtate ſentiemus, quibus exercenda Juriſdictio Epiſcopalis committitur? Alterum, ejuſdem ſimoniæ conſcios eſſe qui emunt, atque qui vendunt. Decretum Alexandri III. quod ſupra retulimus, in corpore Decretalium refertur tanquam ex Concilio Turonenſi, illo, opinor, quod ſub eodem Pontifice celebratum eſt. Unde & illi præit Canon Concilii III. Lateranenſis ſub eodem Pontifice, ubi prohibentur Epiſcopi vendere, locare, aut ad firmam dare pro certa pecunia Officium quodcumque Judicis Eccleſiaſtici. *Præterea quoniam quidam in quibuſdam partibus ſuis pretio ſtatuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Epiſcopalem juriſdictionem exercent; præſenti decreto ſtatuimus, ut qui de cætero hoc præſumpſerit, officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat.* Hujus certè Rubrica Decreti ex æquo ſævit, tum in vendentes, tum in ementes, judicandi in Eccleſia poteſtatem: *Qui dat pecuniam, ut Epiſcopalem vel ſpiritualem juriſdictionem exerceat, officio ſuo privetur, & ſic conferens illud, amplius conferre non poterit, & canonicè punietur.*

Exod. De Simon. c. 18.

Conc. Later. III. Can. 15. Extra. L. 5. Tit. 4. c. 1.

Can. 19.

VI. Venio ad Concilium II. Lugdunenſe anno 1274. Hoc ibi juramento obligantur Advocati, ut *omni virtute ſua omnique ope, id quod verum & juſtum exiſtimaverint, ſuis clientulis inferre procurent.* Quo primùm puncto temporis intellexerint cauſam aliquam æquitati repugnare, ea ſe abſtenturos. *In quacumque parte judicii eis innotuerit, improbam fore cauſam, ampliùs non patrocinabuntur.* Eodem ſacramento adigentur & Procuratores, quod & annis ſingulis hi, illique innovabunt. Vetuit denique hoc Concilium, ne Cauſidicorum ſalaria ultra viginti libras Turonenſes, ne Procuratorum ultra duodecim augerentur; quod enim ulteriùs exolutum fuerit, id reſtituendum fore. Anno 1287. in Synodo Exceſtrenſi confirmatum eſt hoc Decretum, firmata & illa ſacramenti præſtandi cautio, antiquis civilibus legibus conſentanea, & tandem à Gregorio X. Papa in uſum revocata.

Cap. 54.

De Lavaur.

In Concilio Vaurenſi anni 1368. ſtatutum eſt, ut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Officiales, Miniſtri denique omnes ſacræ Juriſdictionis, gratis jus dicerent, nihil acciperent, niſi ſi quid pro temporali dominio debeatur. *Statuimus, & ordinamus, atque præcipimus, quod quilibet noſtrùm Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, atque Officiales noſtri & Clerici quicumque ordinariam juriſdictionem habentes, gratis cauſas examinent, ſententias ſponte proferant, nullam inde pecuniam recipientes, ſalvo eo quod pro juſtitia ratione dominationis debetur. Notarius autem ſalarium pro labore percipiat temperatum.* Quod de Notariis hìc dicitur, in minuſculos omnes id valet Miniſtros, ut ſalaria eorum non ſint niſi valdè mediocria. Eſt tamen nonnihil ſcrupuli in hac clauſula, *Salvo eo, quod pro juſtitia ratione dominationis debetur.* Nec video tamen quid probabiliùs dici poſſit, quàm quod uno verbo inſinuatum volui: nempè legibus ipſis indictas quandoque fuiſſe criminoſis mulctas pecuniarias, quæ ex parte ſaltem Epiſcopo adjudicabantur

Can. 26.

tur illæ quidem, sed & pars earum aliqua dominis temporalibus cedat.

VIII. Antequam gradum proferam ad disciplinam recentiorem in hac parte, lubet exemplum hìc mirum proferre Petri Damiani. Quo solet ille styli animique candore ingenuo, narrat ipsemet cùm Mediolani Legatum ageret Pontificium, oblatum sibi fuisse ab Abbate vasculum argenteum magni pretii. Exhorruisse se primùm, & Abbatem rogasse, num quid rei sibi, aut litis esset. Quòd solenne nimirum esset Ministris Ecclesiæ Romanæ, iis saltem qui integritatis studium præ se ferrent, nihil unquam ab iis accipere, quibus aliquid causæ esset in Curia; sed eorum spontanea non abnuere dona, quibus nihil esset jurgii cum quo-
Baron. ann. 1059. n. 62. quam. *Mos quippe est apud nos, Ministros videlicet Apostolicæ sedis, ab his quorum negotium pendet, nihil prorsus accipere; ab his autem qui omnino quieti sunt, si dare voluerint, non abiicere. Et hæc regula non omnium nostrum, sed illorum dumtaxat est, qui meliusculè se ab aviditate custodiunt.* Cùm respondisset Abbas, nihil sibi esse litis, sed hoc munusculo percupere se ejus benevolentiam demereri; perstitit Petrus in sententia; tantò enim sinceriorem fore amicitiam, quantò & gratuita foret. *Amicitiam nostram non more sæcularium mercede redimeret, sed gratuitò possideret.* Non dissimulat Petrus post recusatum semel iterumque munus, hæsisse tamen adhuc in penitiori mentis recessu clandestinum votum, ut cogeretur illud accipere. *Si ille mihi ad ingerendum munus importunus existeret, ejus violentiam mihi nullatenus displiceret. Volebam siquidem vim mihi fieri, & velut invitus ad vota compelli.* Damnavit ipsemet fraudem hanc furtivæ cupiditatis, iterumque respuit oblatum donum; at Abbati confessus est, se quidem nunquam assensurum, ut eo donaretur vasculo; sed si eam vellet spontaneam oblationem conferre alteri ex duobus Cœnobiis à se extructis, eo ipsum rem gratam & Deo facturum, & Sanctis ejus. Inexorabili & sui & aliorum censori Petro suboluit mox, qua seipse fraude circumvenisset, uno eodemque facto accipiens quod abnueret, abnuens quod reciperet. *Hoc argumento cupiditatis meæ turpitudinem palliavi, & tanquam non accipiens astutus accepi.* Reddidit se tandem sibi, in altiores cordis sui sinus & fallentes latebras subiit, vidit cupiditatis fibras tenuissimas, altissimè infixas, nec funditus unquam excidendas, quandiu mortalis hæc agitabitur vita, etiam à sanctissimis viris. Denique fallax ille donum ad authorem remisit, & compressis avaritiæ præstigiis, compressit & animi sui æstuationes. Luculento hocce documento, suique experimento Ministros Justitiæ omnes vir summus admonet, instruitque ut in seipsos pervigili cura excubent, cùm illecebræ donorum tam formidolosæ sint viris etiam sanctissimis. *Deinde auxiliante Deo contra fordes munerum jam cautiùs vigilabo.*

VIII. Memoratu dignissima sunt & quæ ad Eugenium III. Papam profert B. Bernardus in eandem rem exempla. Unum eorum est Goffridi Carnotensis Episcopi sanctissimi, qui Legatione Apostolica in Aquitania functus est suis expensis, hoc est, ne legitimis quidem procurationibus acceptis. Quin & munera omnia constan-
Baron. ann. 1135. n. 1. Bernard. De Consid. L. 4. tissimè recusavit. Cùm piscem insignem Sturgionem Presbyter quidam obtulisset, non recepit, nisi persoluto ante pretio. Cùm Matrona nobilis mappam, & patinas binas ternasve obtulisset, pulcherrimas, sed ligneas, admiratus est illas quidem, sed penitus recusavit. *Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutavit?* Alterum est exemplum Martini Presbyteri Cardinalis, Daniæ Legatione functi summa cum integritatis laude. Pauperior rediit, quàm jerat; penè viaticum defuit quo rediret. Opportunissimè illum Episcopus Florentinus iter agentem equo donavit, ut Pisas se conferret, ubi tum Curia Romana, ubi Bernardus ipse versabatur. Postera die eodem se contulit Episcopus Florentinus, cœpitque patrocinia sibi aucupari, ad litis dijudicationem. Haud mora Martinus equum ei remisit: *Decepisti me, inquit, Martinus, nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, &c.* Bernardus horum testis oculatus, & admiratione correptus, his mox verbis Eugenium compellabat: *Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius sæculi res est, rediisse Legatum de terra auri fine auro? transisse per terram argenti, & argentum nesciisse? Donum insuper, quod poterat esse suspectum illico rejecisse?* Aurei subiicit sæculi fœlicitatem & innocentiam reviviscere posse, si talibus Ministris uteretur Pontifex. *O si talium daretur virorum copia, quid te fœlicius? quid illo jucundius sæculo?* Idque in votis esse optimo cuique, ut qui columnæ sunt Ecclesiæ, & cælestis Sponsæ custodes, eam præstent incorruptam & inconcussam fidem. *O si viderem in vita mea Ecclesiam Dei talibus innixam columnis! O si Domini mei Sponsam cernerem tanta commissam fidei, tanta creditam puritati!* Baron. ann. 1134. n. 1.

IX. Is erat certè Eugenius ipse III. cui tales adhærescerent Ministri. Eodem enim ipso teste Bernardo, cùm Archiepiscopi Moguntinus & Colonienfis Romam profecti essent, ut causæ cuidam suæ adessent, plurèsque deduxissent equos, auro argentoque onustos, causam Eugenius diremit, munera respuit; qui vicit, inempta victoria potitus est; qui causa cecidit, innocentia expertus est, non opulentia in judiciis certari debere. Novi res exempli fuit aurum Romam adferri, & Roma referri. Enimverò non ea fuit Baron. ann. 1151. n. 2. 5. Romanorum abstinentia pecuniæ, sed intaminata & invicta Papæ integritas, cui plausit, cui congratulatus est orbis terrarum. *Argentum reputatum est fœnum. Sagmarii non levati sarcinis, onusti nihilominus repatriant, vel inviti. Nova res! Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus.*

His ex adverso obiicienda est fœdissima Jordanis Legati tabella, ab eodem alibi delineata Bernardo, qua certè constat, non omnes Eugenii Legatos ejus moribus imbutos fuisse. Fidenter Bernardus Pontifici renunciat, quæ tum frequentissimæ erant toto orbe Romanæ Legationes, eas parum persæpè utilitatis, offensionis plurimum attulisse, impressis longè latèque, maximè autem in Hispania, sordidissimæ avaritiæ vestigiis. *Vestri qui terram Austri tam sæpè visitant, quid boni adhuc egerint, necdum audivimus. Et forsitan audissemus, nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset.* Hinc intelligas, & incorruptissimos esse potuisse Pontifices, & eorum Ministros aliquos ad omne scelus projectissimos. Bernard. Ep. 323. 390. Baron. ann. 1152. n. 1. Bernard. L. 3. De Consid.

Non erant Joanni Salisberiensi eadem conjunctionis & necessitudinis vincula cum Eugenio, quæ Bernardo; & ab eo tamen refertur Eugenii factum, quod æternæ hominum memoriæ meritò commendandum sit. *Nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat.* Hanc ille mordicus regulam retinebat. Auri marcam illi obtulit Prior quidam, cui lis erat. Abnuit Pontifex, & hominis impudentiam scitissimo hoc responso retudit: *Nondum domum ingressus es, & jam vis corrumpere dominum.* Congressus est & aliquando Joannes Salisberiensis cum Adriano IV. eique ingenuè confessus est, esse Romæ Cardinales invictissimæ integritatis, & quorum verè Romana sed Christiana dici posset abstinentia, re- Ibid. an. 1156. n. 13. rum humanarum despicientia, & animi magnitudo. *Unum audacter conscientia teste profitetur, quia nunquam honestiores Clericos vidi, quàm in Ecclesia Romana, aut qui magis avaritiam detestentur. Plurium tanta modestia, tanta*

gravitas eſt, ut Fabricio non inveniantur inferiores, quem agnita ſalutis via modis omnibus antecedunt. Sed hæc tam honorificè præfatus, mox tamen non celavit iniquiſſimo ſe ferre animo venalem Romæ juſtitiam. *Juſtitia regina virtutum eſt, & erubeſcit pretio permutari. Si gratioſa futura eſt, ſit gratuita. Nequaquam profiteatur ad pretium, quæ corrumpi non poteſt. Integra eſt & ſemper incorrupta.*

Cardinalibus ipſis Romanis perſuaſiſſimum erat, nihil Deo gratius ſe, nihil jucundius facere poſſe, quàm ſi quævis in jure dicendo munera ablegarent, quando cum multa alia ſibi religioſiſſimè obſervanda præſcripſerunt, tum illud in primis, ubi Hieroſolyma ab Infidelibus expugnata, propitiandam ſibi divinam iram conſtituerunt. Rem narrat Rogerius: *Firmiter etiam inter ſe promiſerunt, quod de cætero nulla munera accipient ab aliquo qui cauſam habeat in Curia; ſed ea tantùm recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum neceſſitate & ſuſtentatione donata, vel miſſa.* Baron. ann. 1187. n. 19.

X. Suppar B. Hugoni Gratianopolitano Epiſcopo Scriptor ejus vitæ, illum nobis exhibet munerum delinimentis invium ſeptumque in juſtitiæ diſpenſatione. In ejus foro nec obfuit cuiquam paupertas, nec divitiæ profuere. In innocentia etiam pauperibus invictiſſima fuere præſidia, divitum improbitas exploſa & obtrita ſemper fuit. *Cum frequentiſſimè ſuorum & alienorum cauſas mundanas & Eccleſiaſticas audiret, ventilaret, terminaret, cùmque in ſubditis ſibi Clericis per tam prolixum vitæ ſpatium toties conſecrationes, degradationes, reconciliationes pro perſonarum & Eccleſiarum competentibus cauſis & neceſſitatibus celebraret, manus tamen ſuas ab omni excuſſit munere. Eo judice nulli unquam perſonæ dignitas, nulli pecuniæ profuit quantitas. Nullum paupertas, nullum quantacumque officiorum ſive natalium reum fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriorem expertus eſt inimicus. Non deargentatam convictis vel pœnitentibus impoſuit pœnitentiam; non lucroſam in Placitis defendit ediditve ſententiam. Quod beati viri eo præclarius illuſtrat meritum, quo rarius vel in præteritis, vel in præſentibus habet exemplum. Quanta nobis offertur materia in præſentium temporum fæces invehendi, in quibus cum dedecore atque everſione honeſtatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, ſacerdotia venumdat, innocentiam exterminat, omnia divina profanaque contaminat! Excæcant nunc munera oculos ſapientum, omnes diligunt munera.* Surius die 1. April. c. 18.

XI. Tempeſtivum jam erit ad Tridentinum accedere Concilium, & ad ea quæ illi quaſi ſuccinuere Provincialia Concilia. Juriſdictiones Eccleſiaſticas, adeoque & Officialitates vendi prohibuit Tridentinum. *Non liceat juriſdictiones Eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in ſpirituali locare.* In Concilio III. Mediolanenſi juſſi ſunt Epiſcopi diffinire mercedem, qua contenti eſſe deberent miniſtri & officiales omnes: *Illis omnibus certam taxam præſcribat, quam pro ſui operis, vel officii, vel laboris mercede, proque cauſarum & judiciorum ratione exigi ab unoquoque liceat.* At ne Vicarii Generales & Officiales munera uſquam acciperent ulla à Partibus, ne eſculenta quidem. *Nullum neque munus, neque donum, neque cujuſvis generis xenia, ne eſculenta quidem poculentave Vicarii ab iis accipiant, qui coram iis cauſas vel habent, vel agunt.* Sess. 25. c. 11. Act. Eccl. Med. p. 104. 189.

In Concilio V. Mediolanenſi confirmatum eſt hoc Decretum, additumque ne quid munuſculi Judices à Partibus acciperent, ac ne gratuita quidem dona, quovis prætextu. *In ordinariis cauſis nihil quidquam vel minimum, nec ſportularum quidem nomine, nec à ſponte etiam dantibus, aut ullo quovis modo à Judice illius fori accipi licere.* Concilium IV. Mediolanenſe ad Notarios ipſos & Cancellarios ampliaverat prohibitionem illam cujuſvis muneris recipiendi, qua Concilium III. ejuſdem Civitatis ſolos complexum fuerat Vicarios Generales, & Officiales. Quin & hoc addiderat, ut mulctæ & pœnæ omnes pecuniariæ pia in opera vel loca impenderentur. *Pœnæ ac mulctæ omnes ac ſingulæ, cujuſque generis ſint, ſive Clericorum, ſive aliorum quorumcumque, etiam quas ex ſuperiorum Conciliorum ſanctionibus irrogare contigerit, deinceps piorum locorum operumve uſui verè atque omnino attribuantur, nulla prorſus parte reſervata, aut alii uſui attributa.* Cancellarias Epiſcopales vendi prohibuerat Concilium I. Mediolanenſe. *Cancellarias verò deinceps vendi, locari, vel earum nomine, vel occaſione, quovis prætextu cujuſvis perſonæ quidquam ſolvi prohibemus.* Novo id quidem Decretum robore munitum eſt in Concilio V. Mediolanenſi, vetitumque ne lucra Cancellariæ ad Epiſcopos, vel Vicarios generales, vel ad alios quoſcumque, quàm ad Cancellarios & inferiores miniſtros redirent; quos & ipſos compeſcere placuit, ne quid etiam gratuiti muneris à quoquam acciperent. Longa in eo quoque Concilio deſcribitur ſeries Litterarum, Actorum, Diſpenſationum, aliorumque inſtrumentorum, quæ gratis danda eſſent à Cancellariis. Vetuit denique hoc Concilium, ne qua à Secretariis ſuis munera acciperent Epiſcopi. Act. Eccl. Mediol. p. 26. 285. 286.

XII. In Concilio Toletano anni 1565. vetitum eſt Officia vendi Notariorum, Promotoris fiſcalis, & inferiorum omnium juriſdictionis miniſtrorum. *Notariorum Eccleſiaſticorum, Promotoris fiſcalis, publici executoris, & aliorum officia quorumcumque, qui juriſdictionis Epiſcopalis & aliorum inferiorum miniſterio operam dare tenentur, nullo modo vendantur, nec ob aliud quodcumque lucrum dentur temporale. Dentur autem hæc officia gratis, &c.* Qui gratis hæc Officia acceperint, nec vendere ea ipſis fas erit, nec aliis concedere. Can. 14.

In Concilio Mexicano anno 1585. juſſus eſt Epiſcopus Officiali ſuo idonea ſtipendia ſuppeditare: *Quem pro officii ſui ratione commodè ſuſtentare debent Epiſcopi*: tum verò nihil ſalarii Officialem à Partibus exigere, niſi eis placeret doctiſſimorum Juriſconſultorum cœtum aggregari, eorumque rogari ſententias: *Quia verò Officialis hujuſmodi pro videndis actis ſalarium forſan à Partibus litigantibus recipere volet, ſtatuit hac Synodus, ne quidquam pro his accipiat, niſi parte aut partibus petentibus juriſperitum unum vel plures ſibi adjungi, quos de cauſa conſulat, ac de eorum conſilio ſententias ferat.* Eodem Concilio vetiti ſunt Epiſcopi vel minima vendere officia fori Eccleſiaſtici, ne violentis extorſionibus illi mox laborent miniſtri eam pecuniæ ſuæ labem reſarcire. *Maximè oportet juſtitiæ officia benemeritis perſonis conferri gratis, ut cum omni integritate & fidelitate exerceantur. Pretium enim quo emuntur, in cauſa eſſe ſolet, ut juſto ſtipendio Officiales contenti non ſint. Eam ob cauſam interdicit hac Synodus, ne Epiſcopi vendant, aut locent officia Fiſcalis, Notarii, Executoris, ſeu Lictoris ſuorum Tribunalium, &c.* T. 1. Tit. 8. L. 3. Tit. 1. n. 10.

XIII. In Cleri Gallicani generali Conventu Melodunenſi anno 1579. his quàm ſimillima promulgata ſunt ſtatuta. Ut in eleemoſynas expendatur quidquid emendarum inflixerit Epiſcopus, vel Officialis ejus. *In pios uſus deputet quidquid mulctæ nomine ipſe aut Officialis judicaverit dependendum.* Si quid ſalarii accipiat Officialis, tam ſobriè & abſtinenter id faciat, ut conqueri poſſit nemo. *Quod ſi ſportularum nomine tanquam pro expenſis, & ne videatur officiis ſuis ſtipendiis militare, aliquid intra ſolitum modum recipiatur, tanta ſit in hoc moderatio, ut calumniis non præbeatur locus ullus.* Epiſcopi eſt, ut Officialis ſui ſuſtentationi proſpiciat; quò gratis ab eo

juſti-

justitia administretur. *Suas interim partes esse perpendat Episcopus, ut Officialis juste non possit conqueri, quod suum sibi damnosum sentiat officium. Ita enim de judicandi munere gratuito loquitur Episcopis Innocentius III. Ad hoc sunt vobis reditus constituti, ut ex ipsis vos & alii Clerici honestè vivatis.* Nec pluribus opus erat, ut voluntas Episcoporum intelligeretur. Jus enim ipsi olim per sese dicebant Episcopi, adeoque & gratis prorsus dicebant. Si lapsu temporis necesse habuere ad hanc sollicitudinis suæ partem vocare veluti Coadjutorem aliquem, hunc hauddubio statim suis impendiis aluere. Abundabant tunc Episcoporum reditus, idque probabile est voluisse Innocentium III. & Conventum Melodunensem. Nam Concilium Lateranense IV. cui præerat Innocentius III. præcepit, qui Episcopi forendo non essent tanto oneri suarum Diœceseon, & tam multiplici, fidos ut sibi adjutores adoptarent, & cooperatores, quos ipsos necessariis etiam sumptibus foverent. *Quibus ipsi cùm indiguerint, commodè necessaria subministrent; ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incœpto.* Fateor eum locum spectare potissimùm ad Concionatores. Sed una & par ratio videbatur esse Officialium. Nam si prædicare muneris est Episcopalis, est & jus dicere. Si ex hoc Canone alendus est illi Prædicator, cui suas delegat vices prædicandi; alendus est & illi Officialis, cui suas committit vices juris dicendi.

Extra. De Offic. Jud. ordin. C. Inter cætera.

XIV. Narrat Gioffanus in vita sanctissimi Archiepiscopi Caroli Mediolanensis, *prohibuisse eum Officialibus, Judicibus, & ministris justitiæ cæteris, actiones injustas, lucra illicita, munuscula quæcumque, nullius etiam pretii; nec nisi extraneos voluisse à se præfici Judices & Vicarios, ne quo duci possent carnali affectu, vel lucelli spe, vel humano terrore à juris tramite deflecti.* Adnotat mox idem Scriptor, quid distare vellet Carolus inter jurisdictionis contentiosæ ministros, & eos quibus Ecclesiæ disciplinam & regimen demandabat; illos extraneos, hos indigenas enim volebat esse, ut in patria ipsa sua disciplinæ purissimæ vigorem perpetuarent. *Utque præstabilius duxit extraneos admovere ministerio juris dicendi; ita multò illi consultius visum est spiritalis disciplinæ & animarum regiminis ministros indigenas esse, ejus loci & Ecclesiæ, ubi munere fungerentur; ut perennem ibi scholam instruerent purioris disciplinæ, eique magisterio suo ipsimet præessent, sub venturis etiam Archiepiscopis. Itaque summa hinc Clero universo propensio & facultas conciliabantur Canonum observantiæ accuratissimæ. Caroli enim & ministrorum ejus exemplo facillimè cæteri omnes pelliciebantur.*

Lib. 3. c. 24.

Refert autem idem alibi luculentissimæ author Historiæ, *non solùm voluisse Carolum, ut omnes jurisdictionis administri hospites & extranei essent, ut liberiùs & expeditius jus dicerent, &c. Sed etiam suo ut omnes in Palatio habitarent, suo sumptu alerentur, communibus familiæ regulis devincti, idoneis instructi stipendiis, ut ne manus ullis donis recipiendis contaminarent. De semetipso id Carolus non dissimulabat, si quo munere à quoquam affectus esset, quamvis levissimo, pondere nescio quo agi se deinceps solitum; eoque constantissimè se à donis quantuliscumque recipiendis abstinere. Ideo & familiaribus omnibus suis interdixit, ne cujus causam Judicibus vel ministris commendarent, vel cujusquam negotio favorem impenderent.* Aliquanto ante B. Carolum tempore Cancellaria Archiepiscopatus Mediolanensis Laicis commendata fuerat. Carolus priscum & usum & statutum renovavit, ei ut muneri præficeretur Canonicus Ecclesiæ Metropolitanæ. Stipendiis annuis donavit, mensæque suæ adhibuit, tam Cancellarium, quàm Notarios. *Volebat enim, ut familiæ omnes suæ ascriberentur, & in habitu essent Clericali; Cancellario salaria defixit, & minimo affixit pretio, plures chartas gratis expediri voluit, maximè quæ pertinerent ad res spiritales, & ad Ecclesiæ disciplinam.*

PARTIS TERTIÆ LIBER SECUNDUS,

IN QUO AGITUR

DE DISTRIBUTIONE, ET PARTITIONE rerum Eccleſiæ temporalium.

POTESTAS EPISCOPORUM, Oeconomorum, Presbyterorum, Diaconorum, in adminiſtratione bonorum Eccleſiæ temporalium.

CAPUT I. P. 1. l. 4. c. 12.

Summa Epiſcoporum poteſtas in diſpenſatione rerum Eccleſiæ temporalium, quanquam Concilio Provinciali rationes redderent, per quinque priora Eccleſiæ ſæcula.

I. Summa erat Epiſcopi authoritas in temporalium diſpenſatione, etſi & cum Clero ſuo communicare conſilia, & Concilio Provinciæ rationes reddere teneretur.

II. Probationes ex Concilio Gangrenſi, & Antiocheno.

III. Quibuſdam in Eccleſiis Oeconomus creabatur. In aliis Presbyteri & Diaconi in commune conſultabant omnes de temporali adminiſtratione.

IV. Quam hìc rationem tenuerit Gregorius Nazianzenus.

V. Contrariam rationem iniit Chryſoſtomus.

VI. Utriuſque rationis & viæ cauſæ erant juſtiſſimæ.

VII. Par & Eccleſiæ Latinæ Diſciplina ex Gelaſio Papa.

VIII. Ex Ambroſio & Hieronymo.

I. EX hactenus diſputatis ſatis ſuperque diluxit, quanquam res Eccleſiæ omnes in commune poſſiderentur, ſummam tamen earum poteſtatem penes Epiſcopum fuiſſe. Declarabimus mox quam in partem ſuæ ſollicitudinis advocaret ille Presbyteros, Diaconoſque, ſive Oeconomos. Veniemus denique ad portiones & diſtributiones Canonicas, cuique Beneficio adſignatas.

II. Aſtruendæ ſummæ Epiſcoporum poteſtati mirificè ſuffragantur Canones Concilii Gangrenſis, quibus anathema intorquetur iis, qui vel dederint vel acceperint res Eccleſiæ, præter Epiſcopum, cui eam curam Eccleſia demandavit. *Si quis dat vel accipit fructus oblatos, præter Epiſcopum, vel eum, qui eſt conſtitutus ad beneficentiæ diſpenſationem, εἰς οἰκονομίαν & ποίας, & qui dat & qui accipit, ſit anathema.* Can. 7. 8. Erat ergo Oeconomus, qui reciperet, & diſpenſaret Eccleſiaſticos proventus: ſed ſumma omnium poteſtas uni Epiſcopo tribuebatur.

Manifeſtius id etiam facit Concilium Antiochenum, cùm jubet primùm ea fide & religione tractari debere res Eccleſiæ, quæ Deo debetur omnium ſpectatori & judici. *Quæ ſunt Eccleſiæ ſerventur cum omni bona conſcientia & fide in omnium præſidem & judicem Deum.* Can. 24. Epiſcopum mox ei rei ſumma authoritate præeſſe debere ſignificat cùm ipſi populus à Deo concreditus ſit. *Quæ etiam adminiſtrari convenit cum judicio & poteſtate Epiſcopi, cui eſt omnis populus creditus, & eorum animæ, qui in Eccleſia conveniunt.* Bonorum Eccleſiæ notitia informandos eſſe Presbyteros & Diaconos, ut ubi Epiſcopus mortali ex hoc curriculo excedet, ne res ejus propriæ rebus Eccleſiæ permiſceantur, & hinc jurgiorum litiumque ſementes exiſtant. *Sint autem manifeſta quæ ad Eccleſiam pertinent, cum cognitione Presbyterorum & Diaconorum, qui ſunt circa eum, ut ſciant & non ignorent, quæ ſunt propria Eccleſiæ, ut nihil ipſos lateat: ut ſi contingat Epiſcopum è vita migrare, iis manifeſtis exiſtentibus, quæ ad Eccleſiam pertinent: nec ea intercidant & pereant: nec quæ ſunt propria Epiſcopi, prætextu rerum Eccleſiaſticarum vexentur.*

Nec minùs exaggerata proximo Canone authoritas Epiſcopi oſtentatur, quanquam communicato cum Presbyteris & Diaconis conſilio omnia tractare teneatur, & adminiſtrationis ſuæ rationes ad Con-

Concilium Provinciale referre. *Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset, cum summa reverentia & timore Dei, &c. Quod si convertat res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda vel agrorum fructus non cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis, aut fratribus filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè lædantur res Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas iste persolvat.* Can. 25. Postremò si qua Episcopo, & Presbyteris ejus illinatur suspicio, quasi malè administratæ rei Ecclesiasticæ, fructuratorumque pauperum necessariis & usitatis adminiculis, res ad judicium perferetur Concilii Provincialis. *Si autem accusetur Episcopus, aut Presbyteri qui cum ipso sunt, quòd ea quæ pertinent ad Ecclesiam, sibimet usurpent, ita ut ex hoc affligantur pauperes, hos oportet corrigi, sancta Synodo id quod condecet approbante.*

III. Summa ergo illa Episcopi in res temporales potestas gemino hoc fræno coercetur, ut & consilio Cleri sui uti debeat, hoc est Presbyterorum & Diaconorum; & ad Concilii Provincialis examen & judicium vocari possit. Eò autem differunt Gangrenses hi Canones ab Antiochenis, quòd Gangrensi Concilio placuit Oeconomum designari, qui rem totam nutu Episcopi administret; at Antiocheno Canone tota dispensatio Episcopo permittitur, cujus est tamen administrationis suæ notitia informare Presbyteros & Diaconos, hoc est, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis. Can. 26.

Erant ergo sui nonnullis Ecclesiis Oeconomi. Ut & omnibus essent, cavit Concilium Chalcedonense, cujus in eam rem est hoc Decretum. *Quoniam in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter Oeconomos, Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant; placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum habere Oeconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiam proprii Episcopi, ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, & ex hoc dispergantur Ecclesiasticæ facultates, &c.* Facillimè poterat Episcopus in Oeconomum suum ex omni cura vigilare, & cogere, ut rationes redderet: non ita facilè autem & expeditum erat, ut Presbyteri & Diaconi Episcopum adducerent ad exhibendas sibi administrationis suæ rationes. Sed quanquam hoc Canone ubique instituantur Oeconomi, nihil tamen infringitur de suprema Episcopi potestate, quæ innata insertaque ipsi ejus sacerdotio summo videtur: cùm jubeatur Oeconomus injussu Episcopi nihil moliri. *Oeconomum de proprio Clero, qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiam proprii Episcopi:* Οἰκονομῶντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρὴ γνώμῃ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Id crimini datum Chrysostomo notat Photius, quòd inconsulto Clero suo temporalem rem omnem Ecclesiæ administraret. *Quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quò abeant. Quod hæreditatem à Thecla relictam per Theodulum vendiderit.* Vel Cleri ergo sui Episcopus, vel Oeconomi consilio utebatur, & ita hac fungebatur invidiosa administratione. Photius in Bibl. Cod. 59.

IV. Narrat porro Gregorius Nazianzenus, cùm ad gubernacula sederet Ecclesiæ Constantinopolitanæ, cujus erant innumerabiles opes, à multis jam sæculis congestæ, vasa sacra, reditus immensi: non inventis ratiociniorum libris, nec in tabulario Episcoporum superiorum, nec in Oeconomorum chartis, maluisse se nihil ultra tentare, quàm impetu & consilio abripi hominum à vi & avaritia minùs alienorum, qui rem premi & urgeri volebant, non alio magis fructu, quàm ut Clerus dehonestaretur, & laici offenderentur. *Quid de tot opibus, queis nihil celebrius, dicam, universæ maximi terræ viri, quas ævo ab omni struxerant templis sacris: de totque vasis, totque item proventibus, quorum ipse cum nec calculum nanciscerer in pristinorum Præsulum usquam litteris, nec rursus illum noscere ex quæstoribus possem, acquievi: nec, licèt multi viri aliter monerent, exterum in mysterii probrum vocandum censui ad hos calculos. Addictus opibus quisquis est, hæc improbat: probat ille quisquis liber est harum siti. Nam fœda cum sit rebus in cunctis opum cupido, multo est fœdior tamen in sacris. Si de opibus esset par meæ mens omnium, non tanta labes esset in Christi domo.* Carm. de vita sua.

V. Erat illud Nazianzeno compertissimum, non alias veriores Ecclesiæ opes esse, aut chariores, quàm pacem, charitatem, amorem æternorum, temporalium omnium contemptionem: præ his vanum auri argentique fulgorem esse, etsi eo insania sæcularis præstringatur: unde nec eas in periculum coniiciendas, tot controversiis litibusque ex ratiociniorum scrupuloso examine indubitatissimè emersuris. Auspicatiora fuere Chrysostomi initia, unde & Oeconomos statim ad reddendas rationes compulit, multa recidit ex redundantia priorum expensarum, & hinc multa seposuit ad largiùs opitulandum orphanis, viduis, egenis, ægrotis, immo & extruendis Xenodochiis, authore Palladio. *Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, invenienque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcepit. Et cum supereressent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula construit.* Cap. 5.

VI. Longè diversissima erat Nazianzeni & Chrysostomi ratio, & sua tamen cuique sapientia constabat, pietas & religio. Nazianzenus pacis studio ratiocinia anteriora præterit. Chrysostomus accuratissimè omnia ad calculos revocat, superfluas expensas resecat, singulas moderatur, & ita infinitum quoddam sibi penu congerit, quo abundantissimè provideat necessitatibus Ecclesiæ longè ampliss imæ. Paulò diversa ratione usum esse Gregorium Nazianzenum testatur ejus vitæ Scriptor perantiquus. Cùm affirmasset enim nihil omnino eum in domum suam derivare voluisse ex omnibus illis opulentissimæ Ecclesiæ thesauris; mox subiicit, nec libros rationum, nec regesta vasorum sacrorum scrutari eum voluisse, quòd sæculares Principes magis deceret ea diligentia, quàm Episcopos, quòdque perinsigni hoc documento informare cuperet Antistites omnes, ut impensiùs studerent Clericos suos virtutibus, quàm terrenis opibus locupletare. *Ampliss imæ porro Ecclesiæ Præsul institutus, proventusque & infinitam omnis generis supellectilem eximiamque consecutus, ne unica quidem drachma hinc facultates suas auxit; cùm tamen maximam talentorum copiam, si ita tulisset ipsius voluntas, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem, ab iis qui Ecclesiæ negotia procurassent, repetivit, nec supellectilis sacræ descriptionem; cauponum verius quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens, ac Præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potius Deo offerrent, quàm ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.* Quàm consentiat veritati hæc narratio, inferiùs indagabimus.

VII. Nec Episcoporum Ecclesiæ Latinæ authoritas angustioribus circumscripta est terminis. Gelasius Papa eorum potestati subiicit omnes prorsus Ecclesiæ proventus, ut eorum ab ipsis canonica fiat partitio, ac distributio: qua de re prolixiùs suo infrà loco dicemus. *Præsulum authoritas nostrorum emanavit, ut facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem, ita tamen ut viduarum, pupillorum* Epist. 10.

atque pauperum, necnon & Clericorum ſtipendia diſtribuere debeant. Portio pauperum Epiſcopo commendabatur, uni Deo quidem rationes reddituro, ſed operam tamen daturo, ut publico teſtimonio ejus adminiſtratio approbaretur. *Adſcriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus ſe diſpenſaſſe monſtraturus eſſe videatur, oportet tamen etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.* Epiſt. 9. Et in Decretis c. 27. Quaſi dicat non debere Epiſcopum latebras captare, & publicam fallere conſcientiam cùm eleemoſynas effundit: ut privati factitare ſolent, & debent. Nec enim tum Epiſcopus tam ſuas largitur res, quàm alienas reſtituit; non ſuam dat ille, ſed penes ſe depoſitam reddit pecuniam: nec tam virtutis documentum dat, quàm criminis & publicæ reprehenſionis infamiam declinat.

VIII. Monet luculentiſſimè Ambroſius, eſſe Epiſcopi, ut ne Eccleſiæ proventus tam improvidè effundat, ut nunc redundet, quod poſtea deficiet: ne nimio plus, ne minus æquo largiatur etiam pauperibus, Clericiſque, vel templorum ſartis tectis. *Maximè Sacerdoti hoc convenit ornare Dei templum decore congruo; quantum oporteat, largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia; ne reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat.* Off. l. 1. c. 28 Hieronymus Epiſcopo commendat curam deligendi Oeconomi, qui res Eccleſiæ & pauperum curet. *Sciat Epiſcopus, cui commiſſa eſt Eccleſia, quem diſpenſationi pauperum, curæque præficiat.* Epiſt. ad Nepotian.

CAPUT II. P. 1. l. 4. c. 13.

De poteſtate Oeconomorum in Oriente & Occidente prioribus quinque Eccleſiæ ſæculis.

I. Oeconomi ex ordine Presbyterorum erant. Plures quandoque in una erant Eccleſia.

II. Qua occaſione præceperint Chalcedonenſes Patres, ut ſuus cuique Epiſcopo eſſet Oeconomus. Non ex eo decrevit legitima Epiſcopi authoritas.

III. Oeconomum deligebat Epiſcopus, nec tamen pro arbitrio poterat illum abdicare.

IV. Quando cœperint ſingulis Eccleſiis privatis res ſuæ, ſui proventus permitti.

V. Oeconomi patres erant & nutritii pauperum.

VI. Alicubi Clerus Oeconomos eligebat.

VII. In Occidente Presbyteri omnes participes fiebant temporalis adminiſtrationis.

I. CApite ſuperiori commendati ſunt nobis Epiſcoporum Oeconomi, in Conciliis Gangrenſi, Antiocheno & Chalcedonenſi. Litteras dedit Concilium Epheſinum I. generale de depoſitione Neſtorii, *Reverendiſſimis Presbyteris & Oeconomis, cæteriſque religioſiſſimis Clericis.* Act. 1. Ubi perſpicis Presbyteros fuiſſe hos Oeconomos, pluresque fuiſſe in Eccleſia Conſtantinopolitana. Act. 6. Suprà ex Nazianzeno, ex ejus vitæ Scriptore, & ex Palladio vitam Chryſoſtomi exarante liquebat Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ immenſam fuiſſe opulentiam. In cauſa ergo id eſſe poterat, Act. 3. ut multi in ea Oeconomi inſtituerentur. Frequens etiam in ejus Concilii Actis Chariſii Presbyteri & Oeconomi Eccleſiæ Philadelphienſis mentio. Ibidem. Iſchyrion Diaconus in eo libello, quem Chalcedonenſi Concilio obtulit adversùs Dioſcorum, agit de Proterio, qui Alexandriæ cùm Presbyter antè & Oeconomus fuiſſet, Epiſcopus creatus fuerat. Concilium ipſum Chalcedonenſe de depoſitione Dioſcori ſcripſit ad Charmoſynum Presbyterum & Oeconomum, ad Euthalium Archidiaconum, & ad alios Clericos Alexandrinos, quos univerſos obteſtatur, ut pervigilent ad tuendas res ejus Eccleſiæ temporales, ut qui earum rationes reddituri ſint ſucceſſori. *Cuſtodite igitur res Eccleſiaſticas univerſas, tanquam qui reddituri eſtis rationem ei qui ordinandus eſt Epiſcopus.* Inſcripta eſt autem Epiſtola, *Charmoſyno Presbytero & Oeconomo, & Euthalio Archidiacono, & cæteris Clericis.*

II. In eodem certè quidem Actione IX. refertur Ibam Edeſſenum Epiſcopum compulſum fuiſſe polliceri, bona ut deinceps Eccleſiæ ſuæ diſpenſaret per Oeconomos, quos ipſemet deligeret ex Clero ſuo; ut eò conſentiret conſuetudini Eccleſiæ Antiochenæ. *De Eccleſiaſtico verò reditu, & ex quacumque cauſa acquiſitis, ſanctiſſimæ Eccleſiæ motis aliquibus, placuit eidem Ibæ Epiſcopo ex propria voluntate promittere, quòd de cætero ſecundùm formam Antiochenæ maximæ Civitatis gubernarentur res per Oeconomos ex Clero ordinatos ab ejus religioſitate.* Act. 9. Act. 10. Id ergo cauſæ fuit Chalcedonenſi Concilio, ut Epiſcopos juberet Oeconomorum miniſterio temporalia Eccleſiæ ſuæ adgubernare. In crimen enim agebatur Ibas, quòd grandem pecuniam à populo collatam in captivorum redemptionem, ſuis uſibus appliçaſſet, quòd proventus Eccleſiæ ſibi vendicaret, quòd vaſa ſacra ingentis pretii involaſſet, fratrem & cognatos ditaſſet his prædiis, quòd Danielem germani ſui filium Epiſcopum Helenopoleos ordinaſſet, qui mox opes Eccleſiæ in proſtibula effuderat, & teſtamento ſuo res Eccleſiæ legaverat concubinæ ſuæ nepotibus, otiante Iba, nec has vel libidines vel rapinas ab Eccleſia Dei propulſare ſatagente. Hac neceſſitate compulſi ſunt Patres Chalcedonenſes ſtatuere, ut ne per ſe jam Epiſcopi, ſed per Oeconomos Eccleſiæ ſubſtantiam regerent, 1. Quos ipſimet deligerent ex Cleri ſui Collegio. 2. Quibus normam totius regiminis præſcriberent. 3. A quibus & rationes omnium exigerent. Tribus his capitibus ſarta tecta ſervata eſt Epiſcopis priſca authoritas ſua; parta libertas, ut toti deinceps eſſent in ſpiritalibus miniſterii ſui functionibus; abacta, longèque amandata, tum avaritiæ tentatio, tum obtrectatio invidorum.

III. Ut erat Epiſcopo inſtituendi, ita & videtur fuiſſe deſtituendi Oeconomos ſuos facultas. In eodem Concilio memoratur Fronto Presbyter & *Exœconomus* ὑπὸ οἰκόνομον. Act. 14. Sed non mera animi levitate aut libidine deſtituebantur Oeconomi. Inde eſt quòd Epiſcopi, quibus Imperator delegaverat terminandas Ibæ & Cleri ejus lites, juramento Ibam adegerunt, ſuis ut ordinibus, officiis & dignitatibus frui uſque fineret omnes, qui inter accuſatores ejus numerati fuerant: nec ullis poſſet ſævire poſthac pœnis in quatuor illorum primarios, niſi ejus ſententiam aſſenſu & judicio ſuo Domnus Archiepiſcopus Antiochenus confirmaſſet. *Exegimus ſacramentum à religioſiſſimo Epiſcopo Iba, ut omnibus qui eum in præſenti negotio contriſtaſſent, oblivioni donaret, & nullum penitus contriſtaret, nec gradu moveret, neque minores majoribus præferret, ſed omnibus ſervaret juſtitiam in honoribus, obſequiis & gradibus, &c. Placuit autem ut ſi aliquando juſtè viſus contriſtari, voluerit corripere aliquem præfatorum Samuelis, Cyri, Maræ, Eulogii, non ex authoritate propria corripiat eos, ſed ex ſententia ſanctiſſimi Patris Archiepiſcopi Domni hoc faciat, propter præcedentem, quæ inter eos accidit, offenſionem.* Ibid. Act. 9. Quo veluti privilegio Clerici illi immediatè ſubiiciebantur Exarchi juriſdictioni. Illud malim hìc ſeriò adnotari, quod

quod alibi fusè ostendimus, non potuisse Clericos suis Ordinibus & Officiis amoveri, nisi canonico judicio.

IV. Quàm latè pateret Oeconomorum potestas, pulcherrimè declarat admirandus ille Marcianus, quem ea exornaverat dignitate Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, & Acacii successor. Ita enim Theodorus Lector: *Designavit Gennadius Marcianum Oeconomum.* L. 2. Constituit enim ut Ecclesiæ cujusque Clerici & Beneficiarii oblationes ejus reciperent, cùm antea deferri solitæ fuissent ad Ecclesiam majorem. Insigne fuit hoc & potestatis & integritatis specimen. Hinc autem patet, in Ecclesia Constantinopolitana unum dumtaxat fuisse tunc Oeconomum, ut & in compluribus aliis, cùm in nonnullis plures simul essent. Non recedit tamen à verisimili in majoribus Ecclesiis suos fuisse Oeconomo coadjutores, maximè verò in Ecclesia Constantinopolitana. Unde & Palladius in vita Chrysostomi, inter persecutionis ejus socios & exilii comites recenset, *Paulum Diaconum dispensatoris adjutorem.* Cap. 20. Eaque forsan etiam de causa, ut suprà monuimus, Concilium Chalcedonense Oeconomo & Archidiacono Alexandrino commendavit ejus Ecclesiæ bonorum dispensationem, dum sedes vacaret.

V. Isidorus Pelusiota ad Presbyterum Maronem litteris datis, sedulò eum commonefaciebat, ipso Oeconomi nomine moneri & excitari ipsum debere, ut quæ pauperum patrimonia essent, ea pauperibus erogaret. Primos enim Ec- L. 1. Ep. 265. clesiasticorum bonorum Oeconomos, non alios profectò fuisse, quàm Apostolos, ad quorum pedes congerebantur, quæ quisque fidelium vellet in pauperes dispergi.

VI. Jure Oeconomi eligendi Theophilus Patriarcha Clerum universum donat, cum assensu Episcopi, in suo apud Balsamonem Commoni- Cap. 9. 10. torio. *Ut totius Sacerdotalis ordinis sententia alius renuncietur Oeconomus, in quo Episcopus quoque consensit.* Ex eodem Præsule doctissimo, Oeconomi partes sunt, ut pauperum omnium provisor sit. *Ut bona Ecclesiæ, ut decet, insumantur. Viduæ, & pauperes, & peregrinantes hospites omni quiete fruantur, & nemo ea quæ sunt Ecclesiæ, ut sua usurpet.*

VII. Cùm Ecclesia sua abesset Augustinus, ad Presbyteros suos scripsit, ut ex ærario Ecclesiæ supplerent, si quid ex propria substantia sua minus esset pecuniæ, ad exolvenda ejus omnia debita, qui ad Ecclesiæ tuitionem confugerat. *Scripsi Presbyteris, ut si quid minus fuerit, com-* Epist. 219. L. 2. *pleant ex eo quod habet Ecclesia.* Narrat Optatus execrandum & sacrilegum facinus duorum Presbyterorum Carthaginensium, quibus Mensurius morti proximus commendaverat aurea & argentea vasa Ecclesiæ, quorum breviculum deposuerat in manus religiosissimæ viduæ, suo illud ut successori porrigeret. In Occidente ergo Oeconomi nulli erant Ecclesiarum. Certè de iis verbum fit nullum in antiquissimis monumentis. Erat enim vetustissimus is usus, & coævus Ecclesiis, ut Clerus omnis notitia aliqua totius regiminis temporalium imbueretur, ut superiori capite patebat. Author est tamen Possidius Augustinum adventante morte bona Ecclesiæ omnia commisisse, *Fideli Presbytero, qui sub eodem domus Ecclesiæ curam gerebat.* Quo tamen non excludebantur, opinor, cæteri Presbyteri ab ejusdem aliqua solicitudinis communione.

CAPUT III. P. 1. l. 4. c. 14.

De Diaconorum & Archidiaconorum potestate in temporali administratione per eadem quinque priora sæcula.

I. In Ecclesia ipsa Græca Diaconis nonnihil tribuebatur in regenda re temporali Ecclesiæ.

II. Oeconomus Cœnobiorum Diaconus erat, vel eo certè gaudebat nomine.

III. IV. Ex Cassiano demonstratur, & officia hæc, & jura Diaconatus fuisse cognatissima.

V. In Occidente Diaconi vel Archidiaconi temporalem Ecclesiæ rem administrarunt. Probationes.

VI. Aliæ probationes. Diacono vigesimum ætatis annum agenti tota demandatur administratio temporalis, etsi non deesset Archidiaconus.

VII. Summa semper Episcopi potestas.

VIII. Plerumque temporale regimen Archidiacona delegabatur.

I. SUperioribus jam capitibus observatus est à nobis Diaconus Oeconomi Coadjutor, & Archidiaconus peculiariter designatus, qui cum Oeconomo vacantis Ecclesiæ curam gereret. Ex Antiocheno etiam Concilio patuit res Ecclesiæ ab Episcopo regendas fuisse, conscriis & consortibus Presbyteris Diaconisque. Constat ergo in Ecclesia etiam Græca in temporali administratione partes aliquas fuisse Diaconorum, Presbyteris tamen, qui Oeconomi erant, obnoxiorum, & Episcopis, qui summa semper potestate utebantur.

II. Meminit Basilius Diaconi, quem ipsemet ordinaverat, ut Parocho ad Altare ministraret, & ejus Ecclesiæ rem curaret temporalem. *Glycerius Venensis Ecclesiæ Diaconus à me ordinatus in eum finem fuerat, ut & Presbytero in-* Epist. 412. *serviret, ὡς τῷ πρεσβυτέρῳ διακονήσων, & ad curandam rem Ecclesiasticam admoveretur.* Diaconus etiam Cassiano dicitur, qui in Monasteriis Ægypti eligebatur, ut primitias decimasque fidelium ultro oblatas acciperet, & Monasterii reditus dispensaret. Electione enim piissimus & prudentissimus quisque Monachus ad id muneris vocabatur. *Venit Theonas ad Abbatem Joannem,* Collat. 21. c. 1. *qui tunc temporis merito sanctitatis electus Diaconia præsidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur: sed is quem cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus sublimioremque censuerint. Ad hunc inquam cum veniisset juvenis, deferens religiosa munera inter cæteros possessores, qui certatim decimas vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantiis offerebant.* Tum verò inducit Cassianus pium hunc Oeconomum, fideles qui dona hæc conferebant terrena, cælestibus institutis imbuentem, hortantemque ad supernorum amorem bo- Ibid. c. 2. norum: *Delector, filii, pia munerum vestrorum largitate, & devotionem hujus oblationis, cujus dispensatio mihi credita est, gratanter amplector; quia fideliter primitias vestras & decimas indigentium usibus profuturas, velut sacrificium Domino bonæ suavitatis offertis.*

III. Theonas nomine erat is juvenis, qui decimas suas Monasterio offerebat, quique hortatu Oeconomi, quasi è somno excitatus, reum se primum quidem professus est, quòd solas quotannis decimas obtulisset, de primitiis pari jure offerendis ne cogitasset quidem: *Humiliatus* Ibid. c. 8. *atque compunctus, quòd cum decimas frugum suarum solitus esset Diaconiæ singulis annis dependere, primitiarum rationem ne audisse quidem*

se

ſe arbitraretur. Mox ſecum ipſe conſtituit, non plebeja tantùm hæc præcepta ſectari, ſed illa etiam amplexari perfectionis monita, quæ Oeconomus inculcaſſet, Nuncium ergo remiſit conjugi, rebus, ſæculo, ſeque ipſe Deo in eo Monaſterio conſecraturus mox advolavit, & ad eum tandem virtutum apicem eluctatus eſt, ut electus & ipſe fuerit Diaconus, ac Diſpenſator. Cap. 9. *Univerſorum prælectus judicio, in Diaconi diſpenſatione ſucceſſit.*

IV. A vero non abludit, has Diaconi & Diaconatus voces, quibus hìc utitur Caſſianus, & quæ in uſu erant in his Cœnobiis, ad ſacram Ordinationem nihil pertinuiſſe: electione enim creabantur, & virtutibus atque ætate provectiores eo munere donabantur. Erat ergo id Officium Oeconomi & Diſpenſatoris, cujus non abſimiles eſſent in Monaſteriis functiones, atque Diaconorum in Eccleſia, juxta primævam in Actis eorum inſtitutionem. Notat enim Caſſianus hos Diaconos recepiſſe oblationes ad Altare, eas in egenos diſſeminaſſe, & ſpiritali doctrina eorum animos irrigaſſe, qui manuum ſuarum laboribus & terræ fructibus Deum Deique Miniſtros colerent. Atqui hæc tria ſunt Diaconorum munera, mutuò ſibi conjugata. Piæ enim fidelium erogationes, & hoſtiæ ſunt quas Deo offerunt: & eleemoſynæ quibus pauperes recreantur: & ſemina quædam temporalia, quæ in æternas aliquando meſſes effloreſcant. Primæva autem ab origine ſua Diaconi, & miniſterio Altaris dicati ſunt, & paſcendis pauperibus, & imbuendæ fidelium plebi Chriſtianæ doctrinæ ac pietatis rudimentis.

V. In Occidente certè potiſſima fuit Diaconorum in res temporales poteſtas. Luculentam Prudentius effigiem exhibuit Archidiaconi Laurentii, Ærario Eccleſiæ præfecti. *Hic primus* L. Peri Stephanom. *è ſeptem viris, qui ſtant ad aram proximi, Levita ſublimis gradu, & cæteris præſtantior, Clauſtris ſacrorum præerat, cœleſtis arcanum domus, fidis gubernans clavibus, votaſque diſpenſans opes.* Mox alendos illius curæ committit egenos omnes. *Tales plateis omnibus exquirit, aſſuetos* Dial. 2. *ali Eccleſiæ matris penu, quos ipſe primus noverat.* Narrat Severus Sulpitius egenum neſcio quem penè nudum occurriſſe beato Martino, qui Archidiacono ſtatim præcepit, ut eum veſte donaret. *Tunc ille accerſito Diacono juſſit algentem ſine dilatione veſtiri.* Hac temporali rerum Eccleſiæ adminiſtratione intumuere Diaconi, & adversùs ipſum Presbyterorum collegium inſoleſcentes, de ſedis prærogativa aliquando cum eis certarunt. Fuit & ubi victores evaderent. Illo primùm faſtu teſtatur Hieronymus Romæ elatos fuiſſe Dicanos. In conviviis maximè, ad charitatem pauperum ut reor ſpectantibus, gliſcebat hæc Diaconorum arrogantia. *Et in domeſticis conviviis benedictiones Presbyteris dare.*

VI. Nec Romæ ſolùm ſupra Presbyteros eniti & ſedere auſi ſunt Diaconi, cùm tot Concilia, Nicænum Laodicenum, Arelatenſe, Carthaginenſe, & alia ad deprimendos & ſubjiciendos Presbyteris Diaconos conſpirarint. Non injuria ergo conjicimus, cùm eſſent Diaconi oculi & manus Epiſcoporum, cùmque Vicarii eorum generales, & Epiſcopalis adminiſtri Imperii haberentur, multò præcellentiore eos juriſdictione uſos fuiſſe, quàm Presbyteros, tum ſpiritali, tum temporali. Dilucidè id patet ex vita B. Epiphanii Epiſcopi Ticinenſis, ab Ennodio diſcipulo & ſucceſſore ejus exarata. Anno ætatis ſuæ vigeſimo Epiphanius Diaconatu initiatus eſt. Criſpinus Epiſcopus in manus ſtatim ejus depoſuit ſarcinam regiminis univerſi temporalis Eccleſiaſtici, & patrimonii pauperum. Illum jam inde expolire meditabatur, & fingere, & roborare, ut ſucceſſorem aliquando illum ſibi arceſſeret: eò pertinebat eminentiſſima illa dignitas, qua eum Clero populoque voluit commendari. Erat tunc Eccleſiæ Ticinenſi Archidiaconus, erant & Presbyteri. Horum ætas, experientia, ſpectata probitas officio tanti ponderis magis conſentiebant. Et illis tamen antepoſuit Epiſcopus Diaconum juventa vigentem, qui jam tum Antiſtiti ſuo ea adminicula præbuit, quæ pes, oculus, manus corpori præſtant, & ingraveſcentem ejus ætatem vigore ſuo ſuſtentavit. Ei denique poſt octo annos extincto ſucceſſor datus, incredibili vitæ ſanctimonia, exhauſtiſque pro Eccleſia laboribus, Criſpini judicium approbavit, Eccleſiæ ipſi quàm Criſpino gratius & compendioſius fuiſſe. *Brevì poſt ad Diaconi evectus infulas, viceſimum annum ætatis aſcendit, facie necdum bene barbata. Interea Antiſtes omnem Eccleſiaſticæ converſationis ſubſtantiam, & divitias pauperum ſuorum in ejus poteſtate committit, volens ante Epiſcopatum cognoſcere, qualem futuris temporibus præpararet Epiſcopum, &c. Poſtquam invalida ſenectus Criſpinum occupavit Pontificem, iſtius ſuſtentabatur manibus, in hujus nitens erigebatur amplexus. Pes illius erat, oculus, dextera; cujus miniſterio quidquid optaſſet fieri, ante juſſionem ſuam videbat impletum. Talis in Diaconatu à vigeſimo incipiens, octo annos explevit. Et quidem tunc ſtatus Eccleſiæ Ticinenſis bona Clericorum fruge pollebat. Erant cæleſtes viri, &c. Fuit Sylveſter Archidiaconus ea tempeſtate probatiſſimus, &c.*

VII. Elegantior eſt hic Ennodii contextus, quàm ut cuiquam prolixior videri jure poſſit. Quod hìc autem non Archidiacono, non tot Presbyteris demandatur cura rerum Eccleſiæ, inde augurari fas eſt, non præmaturam tantùm in Epiphanio indolem virtutis, ſed & ingentem Epiſcopi poteſtatem, in deligendis quos ſibi collibitum eſſet, & quos probaſſet, ad ſummas has dignitates. Augurari rurſum poteris, ſicut & ex narratione ſuperiori Caſſiani, adminiſtrationi etiam temporali præfectos fuiſſe, qui virtute præſtantiſſimi, & qui Epiſcopali faſtigio propiores eſſent.

VIII. Nec inficiari tamen poſſumus, quin aliquibus ſaltem in Provinciis hanc temporalis adminiſtrationis ſarcinam geſtarit Archidiaconus. Hinc non præfeſtinè Archidiaconi ad Presbyteratum protrudebantur, ne amplificanda eorum dignitate, poteſtas deprimeretur. Id affirmat Sidonius de Archidiacono Joanne, qui electus poſtea fuit Epiſcopus Cabilonenſis. *Laborum temporumque proceſſu Archidiaconus, in quo ſeu* L. 4. Ep. 25. *gradu, ſeu miniſterio multum retentus propter induſtriam, diu dignitate non potuit augeri, ne poteſtate poſſet abſolvi.* Idque rurſus docet Leo Papa, cùm inſidioſo beneficio affectum conqueritur fuiſſe ab Anatolio Patriarcha Conſtantinopolitano Ætium ejus Archidiaconum, quem ut Archidiaconatu abdicaret, Presbyteratu auxit. Epiſt. 56. *Dum Ætius ab officio Archidiaconatus per ſpeciem provectionis amovetur.*

Nicen. c. 10. Arela. c. 18. Laodi. c. 20. Cartha. 4. c. 39.

CAPUT IV. P. 1. l. 4. c. 17.

In Oeconomos ſuos pervigil excubabat Epiſcopus, & in alios rerum Eccleſiæ Diſpenſatores, per priora quinque ſæcula.

I. Laudi fuit Nazianzeno, quòd ratiocinia bonorum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ neglexerit.

II. Laudi id non fuiſſet, niſi ea ſapientia magis

gis ejus fuisset, quàm negligentia. Quam certissimè rationem ille tenuerit.

III. IV. V. Quæ fuerit in re simili ratio, quæ consilia Chrysostomi, Basilii, Theodoreti.

VI. Sententia Cyrilli Alexandrini super ea re.

VII. Mirum Ambrosii consilium, qui totum Ecclesiæ patrimonium Satyro germano suo concredidit. Mira Satyri religio & integritas.

VIII. Quam viam sectatus sit Augustinus.

IX. Judicium Symmachi Papæ, de Episcopo dissipatore potiùs, quàm dispensatore.

X. Qui Episcopi Deo uni rationem reddere tenerentur; & ubi tamen notoria erat dilapidatio & infamia, ad Metropolitanum & ad Concilium Provinciale deferebantur. Audacia Judicum Civilium Constantinopoli.

I. NOn pigebit paulò diligentiùs examinasse quid sapientia & pietate præcellentissimi Episcopi senserint, de Episcopali vigilantia & solicitudine ad tuitionem rerum Ecclesiæ, & ad Diaconorum vel Oeconomorum administrationem explorandam. Horum plura jam perstrinximus sparsim superiùs; sed ex re tamen visum est omnia sub uno conspectu hìc exhiberi, & paulò diligentiùs pertractari. Qui Græco sermone Gregorii Nazianzeni vitam scripsit Gregorius Presbyter, illum affirmat Ecclesiæ Constantinopolitanæ omnium meritò opulentissimæ, & tum proventibus, tum aurea argenteaque supellectile redundantis, ne libros quidem rationum inspicere voluisse; eam diligentiam Provinciæ Præsidi magis quàm Episcopo consentaneam esse. *Ne redituum quidem & administrationis rationem ab iis qui Ecclesiæ negotia procurassent repetivit, nec supellectilis sacræ descriptionem; cauponum verius quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens; ac Præfectorum, non Episcoporum; atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potiùs Deo offerant, quàm ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.*

II. Vereor ut possit ea laus satis sincera & solida videri iis, qui probè regulas callent abdicationis rerum terrenarum. Nec enim cupiditas, sed charitas extimulat ad tutandas res temporales pauperum & ministrorum Ecclesiæ, & eorum qui sancta societate devincti in unum aliquod collegium, toti sunt in rerum cælestium contemplatione, vel in animarum salutis æternæ procuratione. Tutius ergo erit Nazianzenum suis ipsius ex scriptis agnoscere & tueri. Eo enim Carmine quod ille de vita sua lucubravit, & quo posteros informatos voluit de suis gestis & consiliis, non ait abjecisse se eam curam expendendæ administrationis præteritæ rerum Ecclesiæ. Quin ex adverso laborasse se, ut libros rationum superiorum temporum reperiret, nec reperisse: Oeconomos se percontatum, nec expiscari ex iis quidquam potuisse. Unum supererat perfugium ad civiles Magistratus, quo in eos inquireretur, qui pauperum patrimonio clam expilato ditescere visi erant; sed fatetur maluisse se, ut honori Ecclesiæ consultum esset, quàm rebus: itaque dissimulatum à se malum, quod curando ægrescceret; nec ullo enim rerum compendio satis pensari posse dedecus tot & tantarum rapinarum in Clericos redundaturum. Verba Nazianzeni suprà relata sunt. Hac sapientia & moderatione tantum accedit laudis Nanzianzeno, quantum decederet ex illa rerum diligentissimè curandarum negligentia.

III. Chrysostomus cùm primùm Ecclesiæ ejusdem Constantinopolitanæ habenas regere cœpit, libros rationum ab Oeconomo ad se perferri jussit, expensas superfluas circumcidit, Mensæ Episcopalis lautitias & prodigalitatem summovit, & hac parcimonia locupletissimum sibi penu comparavit, unde pauperibus, viduis, Xenodochiis largiùs postea profpiciebatur. Audiendus Palladius in vita Chrysostomi. *Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, invenienque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcipit. Et cum supereffent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula constituit.* Quod alibi refertur à nobis ex verbis ipsis Chrysostomi, ubi multitudinem eorum commemorat, qui ab Ecclesia alebantur, & quàm his expensis impares essent Ecclesiæ proventus: ubi & Laicos hortatur, res ut ipsi Ecclesiæ administrandas adgrediantur, sufficiantque tum pauperibus, tum Clericis necessaria vitæ adminicula, cibi, vestiumque; hinc manifestissimè patet, non ita incomparabilem hunc divini Verbi contemplatorem & præconem immersisse se totum in delicias contemplationis & in sacras ministerii sui functiones, ut à cura & solicitudine temporalium Ecclesiæ cessaret, quamquam ad longè alia & terrenis superiora totus anhelaret. Pallad. c. 5.

IV. Purgare se Basilius necesse habuit ad Provinciæ Præsidem, utque ingestas sibi calumnias abstergeret, ostendere quanta exædificasset, Ecclesiam, ædes Episcopales, diversoria ad excipiendos Præsides ipsos, Xenodochia, hospitum, Nosocomia ægrorum, in quæ incredibilis quædam pecuniæ vis exhausta sit. Ex quo abundè liquet à rerum Ecclesiæ temporalium cura & administratione non abhorruisse, non se segregasse sanctissimum doctissimumque Episcopum, tot concionibus celebratum, tot luculentissimis lucubrationibus illustrem, spiritalis vitæ regularum callentissimum. Est & alia ejus Epistola, qua purgari videtur fama Gregorii Nazianzeni, ubi ait, si ejus temporalem administrationem arrodant obtrectatores, præstò esse Oeconomos, qui omnium rationes referant. *Si de pecuniis quæstio fiat, tanquam ad illum spectare debeant, sacrarum pecuniarum custodes parati sunt ad reddendam rationem cuivis flagitanti, & convincendas illorum calumnias, qui auri sunt tuas aures interturbare.* Hæc ille ad Demosthenem Valentis Imperatoris gratia & ministerio conspicuum. An hinc conjici posset, Imperatorem ipsum consilia agitasse de exigendis rationibus regiminis in temporalibus Episcopalis, malo aliorum sit judicium. Ep. 171. Ep. 185.

V. Ejusmodi aliquid subveritus est Theodoretus Episcopus Cyri, cùm divali, seu breviculo Theodosii Junioris Imperatoris, Episcopali sua civitate egredi prohibitus est. Ut inustas sibi obliquiores suspiciones elueret, structuras Theodoretus ingentes illas descripsit, ad Reipublicæ commodum à se excitatas, de quibus opportuniùs infrà à nobis verba fient. Epistolæ Isidori Peluſiotæ infrà suo etiam loco proferentur, quibus Oeconomos & Presbyteros cogebat Episcopo rationes reddere: si verò Episcopus officio suo deesset, sive incuria, sive cupiditate nefaria, ne dicam rapinarum societate & execranda communione: tum verò ad vigilantiam & integritatem Metropolitani, vel Patriarchæ provocarent. Canone Antiocheno jubebatur Concilium Provinciale cognoscere de dilapidatione rerum Ecclesiæ, si qua ejusmodi infamia conspersi essent Episcopi, vel Presbyteri. Si nec Concilium, nec Metropolitanus, nec Patriarcha canonicam exereret ultionem in has deprædationes, tunc ad Imperatorem ea devolvebatur potestas, ut qui defensor esset, custos & executor Canonum. At ubi Valens in hanc voluit curam incumbere, nec tam pio ille zelo æstuabat: nec Catholicos in Episcopos, quos ille insectabatur, ea cadebat suspicio. Ep. 79. 80.

VI. Ini-

VI. Iniquum eſſe exclamat Cyrillus in Epiſtola Canonica, adeoque nec tolerandum, ut Epiſcopi cogantur rationes reddere redituum Eccleſiæ, cùm uni Deo ſummo Judici obnoxios illos eſſe oporteat. *Magna mœſtitia afficit Epiſcopos, qui ſunt ubique terrarum, quòd ſumptuum qui illis eveniunt, diſpenſationis ratio abillis exigatur. Unuſquiſque enim noſtrum dabit ſuorum malorum rationem omnium Judici.* Ubi certè ad rationes reddendas cogebantur Epiſcopi, ſuos tùm ipſi nimirum urgebant Oeconomos.

VII. Ad Latinos accedo, exordiorque ab Ambroſio. Ille enim exuberante quadam luminis & gratiæ cæleſtis copia, antè magiſter, quàm tyro; ille in functionibus Epiſcopatus tam invictus & indefeſſus, ut poſt ejus obitum vix quinque Epiſcopi pares eſſent labori, quo ipſe unus ſuperſtes fungebatur: ille, inquam, jam inde ab exordio Epiſcopatus fratri ſuo Satyro totam temporalem domus ſuæ adminiſtrationem commendavit. Erat laicus Satyrus, ſed virtutum præſtantia Clericos longè plurimos poſt ſe relinquebat. Teſtatur Ambroſius ab eo ſe foveri & roborari ſolitum; ei debere ſe quæ filii parentibus; quamquam ab eo ut juniore fratre coleretur. *Non tam mea virtute habilis, quàm tua* Orat. de obitu Satyri. *patientia tolerabilis; qui pio ſemper ſolicitus affectu latus meum tuo latere ſepiebas, charitate ut frater, cura ut pater, ſolicitudine ut ſenior, reverentia ut junior.* Nec domeſticis tantùm curis ab eo ſe exoneratum fatetur, ſed & ſapientia & conſilio ejus in regimine ſpiritali recreatum fuiſſe; animos illum ſibi addidiſſe in rebus aſperis, & mœſtitiam abſterſiſſe. *Tu mihi unus eras domi ſolatio, foris decori, tu, inquam, in conſiliis arbiter, curæ particeps, deprecator ſolicitudinis, depulſor mœroris. Tu meorum aſſertor actuum, cogitationumque defenſor: tu poſtremò unus, in quo domeſtica ſolicitudo reſideret, publica cura requieſceret. Teſtor ſanctam animam tuam, me in publicis Eccleſiæ id ſæpè veritum eſſe, ne diſpliçerem tibi. Ita domi foriſque eruditor quidam & arbiter Sacerdotis, ut domeſtica cogitare non ſineres, publica curare cenſeres.* Ambroſium Imperatores & Epiſcopi reverebantur ut patrem, ille ſibi patrem veluti alterum ſuſpiciebat Satyrum. Antiſtes ſuo ſæculo numeris omnibus abſolutiſſimus, verebatur ne non ſatis Satyri votis & conſiliis reſponderet. Vides qui tandem ille frater eſſet, cui Ambroſius domus ſuæ curam delegabat. Erat porro Satyrus animi vi & robore prorſus incredibili, nec æquitate diſpari. Provectione Ambroſii ad Epiſcopatum, blandiebatur ſibi unus debitorum, Proſper nomine, quaſi nunquam ad ſolvendum compellendus eſſet. Hoc illum errore & inani ſpe exuit Satyrus, & ſolvere coegit. *Plaudebat ſibi, ut audio, Proſper, quòd Sacerdotii mei occaſione redditurum ſe quæ abſtulerat, non putabat: ſed vehementiorem tuam unius efficaciam expertus eſt, quàm duorum. Itaque ſolvit omnia, &c.* Ejuſmodi erant cognati, vel proximi, quos Epiſcopi quandoque ſanctiſſimi adſciſcebant ſibi ad aliquod Epiſcopalis regiminis conſortium. Satyrum Ambroſius hæredem ſcripſerat, qui præmaturè mortuus hæreditatem Ambroſio tranſmiſit. *Ego te frater hæredem feceram, tu me hæredem reliquiſti.* Conjugium averſatus fuerat, ne à fratre divelleretur. Teſtamentum condere noluit, ut Ambroſii potiùs arbitrio, res omnes ſuæ diſpenſarentur. Ambroſii judicio permiſit, ut effunderet in pauperes quantum vellet: quod ita interpretatus eſt Ambroſius fraternæ conſcius voluntatis, acſi totum in pauperes effundere præciperetur. Sed de his alibi ſuperiùs.

VIII. Ab Ambroſii veſtigiis non receſſit Auguſtinus. Proventus Eccleſiæ ſuæ agroſque valentioribus commiſit ille Clericis. Eorum prudentiſſimo & fidiſſimo Præfecturam mandavit domus ſuæ. Ejus erat accepta & expenſa in librum referre. Eas rationes ſemel anno quolibet ſibi referri ipſi volebat ſanctus Pater. Ejus enim fidei incumbebat, quem ſibi expertus eſſet fidelem: nec clavem enim ipſe unquam, nec annulum gerebat. Audi Poſſidium in ejus vita: *Domus Eccleſiæ curam, omnemque ſubſtantiam ad vices valentioribus Clericis delegabat & credebat. Nunquam clavem, nunquam annulum in manu habens, ſed ab eiſdem domus Præpoſitis cuncta & accepta & erogata notabantur. Quæ anno completo eidem recitabantur, quo ſciretur, quantum acceptum, quantumque diſpenſatum fuiſſet, vel quidquid indiſpenſatum vel aiſpenſandum remanſiſſet, & in multis titulis magis illius Præpoſiti domus fidem ſequens, quàm probatum manifeſtatumque cognoſcens.* Sejungi utique neceſſe eſt hunc unum & ſummum Præpoſitum domus Epiſcopalis, *Præpoſitum domus*, à valentioribus illis Clericis qui ei ſuberant, & miniſtrabant *per vices*. Cap. 24.

IX. Monitus Simplicius Papa à tribus Epiſcopis, Gaudentium Epiſcopum Aufinienſem non partiri reditus Eccleſiæ ſuæ ea ratione, qua ſacri Canones præcipiunt: eam ipſe curam demandavit Severo ejuſdem Provinciæ vicino Epiſcopo: & quoad partes illas duas quæ reparandis Eccleſiis & alendis pauperibus deſtinabantur, eas concredidit Onagrio Presbytero, ea utique fide adminiſtrandas, quam præſtat Presbyter, aliàs gradu ſuo ejiciendus. Hinc patet in Eccleſia Latina, uti & in Græca, Metropolitani fuiſſe muneris, ut excubias ageret in Epiſcopos rerum Eccleſiæ adminiſtratores, eoſque ſi vel diligentiæ vel fidei minus adhiberent, quàm res poſceret, ea poteſtate exueret. Ibas in ejuſmodi cauſa reus actus eſt à ſuo Clero in Concilio Berythenſi, cujus Acta perlecta ſunt in Chalcedonenſi. *Et rogamus, ut rationem faciat coram veſtra Sanctitate.* Epiſt. 3. Act. 10. Con. Chalc.

X. Si quid hìc autem pugnæ & conflictationis ſubeſſe viſum eſt, ubi reddendis rationibus nunc obnoxii dicuntur, nunc negantur Epiſcopi fuiſſe: facilè is ſcrupulus eximetur. Conſtitutionibus Apoſtolicis & priſcis Eccleſiæ Canonibus nulla ejuſmodi neceſſitate vinciebantur. Nec certè ad id compulſi unquam fuere, niſi pauciſſimi, quos manifeſta rerum Eccleſiæ expilatio convicit, & ad examen compulit Metropolitani, Concilii Provincialis, vel Imperatoris ſubeundum. Ex recentiſſimè publicatis Leonis Papæ Epiſtolis edocemur Oeconomos Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ coactos ex more fuiſſe rationicinia ſua ad Civiles referre Magiſtratus. Moleſtiſſimè id tulit Leo, libertatum Eccleſiæ vindex acerrimus, & per Epiſtolas Imperatorem appellavit, ut fœdiſſima ſervitute Eccleſiam abſolveret, ſineretque antiquum vigere morem, ut Epiſcopis quiſque ſuis Oeconomi rationes facerent. *Illud etiam rationabiliter huic Epiſtolæ credidi copulandum, ut de eo quod pietatem veſtram prioribus petii litteris, deprecarer, ut Oeconomos Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ novo exemplo, & præcipuè pietatis veſtræ temporibus à publicis Judicibus non ſinatis audiri, & hanc quoque injuriam ſacris removeatis Ordinibus: ſed rationes Eccleſiæ ſecundùm traditum morem ſacerdotali examine jubeatis inquiri.* Epiſt. 108.

CA-

CAPUT V. P. 2. l. 4. c. 13.

Episcopi rerum Ecclesiæ summi erant administratores in Gallia & Hispania, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Quæ hoc Capite excutienda sint nobis.

III. Quæ Galliæ Concilia summam hanc Episcopis authoritatem concilient.

IV. V. Ei potestati Concilia ipsa limites defigunt.

VI. Elucidamenta ex historia Gregorii Turonensis. Potestas Archidiaconorum sub Episcopo.

VII. In Hispania eadem, & proinde summa authoritas in Conciliis astruitur Episcopis in temporalia. At suis tamen illa cancellis circumdatur.

VIII. IX. X. De eodem, maximè de manumissionibus servorum, & de alienatione bonorum Ecclesiæ.

XI. Oeconomi sub Episcopo functiones.

I. II. EXtra dubium est, 1. Summam penes Episcopos fuisse rerum Ecclesiæ temporalium potestatem, quæ tunc in commune à Clero universo possidebantur. 2. Episcopis subsidio & levamento fuisse Presbyteros, vel Archidiaconos, & Diaconos Ecclesiæ. 3. Presbyteros Diaconosque rationes Episcopis fecisse. 4. Episcopos unius Dei judicio obnoxios fuisse. 5. Quamquam causam dicere in Concilio Provinciæ compulsi quandoque fuerint, ubi obliquis suspicionibus fuerant exagitati. Hæc sunt capita toto hoc nobis capite illustranda in Ecclesia primùm Latina, posteà Græca.

III. Concilium Turonense II. Episcopos monebat, qui uxorati erant, & quibus post ordinationem jam sorores erant, quæ fuerant conjuges; ut & Ecclesiasticam, & suam ipsorum peculiarem sanctissimè familiam administrarent. *Episcopus conjugem ut sororem habeat, & ita sancta conversatione gubernet domum omnem, tam Ecclesiasticam, quàm propriam, ut nulla de eo suspicio quaqua ratione consurgat.* Can. 18.

Concilium Agathense Episcopis copiam facit, Presbyteros ut suos, Clericosve donent usufructu alicujus Ecclesiæ prædioli. In Concilio Aurelianensi III. vetatur, ne quas id genus largitiones revocent Episcopi ab Antecessoribus factas; quamquam si qui minùs morigeri Clerici contumaciùs quidvis agant, eos sinantur Episcopi spoliare suismet ipsorum donis. In Concilio Aurelianensi IV. eisdem permittitur, ut alienæ quoque Diœceseos Clericos donent agellis quibusdam, qui post eorum obitum ad eandem revocentur Ecclesiam. Ubi Clericos suos Episcopi vel Parochiæ vel Abbatiæ regimine exornaverint, liberum eis esse vult Concilium Aurelianense III. ut eos vel exuant, vel uti usque finant fructibus, vel agris antè concessis. Can. 32. Can. 17. Can. 36. Can. 18.

IV. Cùm verò penes Episcopos esset administratio, non proprietas; depositum, non dominium rerum Ecclesiæ; hinc illis omnino interdicitur Concilii Agathensis Canone, ut ne quid vendere ausint, aut alienare. *Casellas, vel mancipiola Ecclesiæ, Episcopi, sicut prisca Canonum præcepit authoritas, vel vasa ministerii, quasi commendata fideli proposito, integro Ecclesiæ jure possideant; ut neque vendere, neque alienare præsumant.* Si cogeret necessitas, aut suaderet Ecclesiæ suæ utilitas, vel vendere, vel usufructuario jure utendos dare agros aliquot, ne id quidem poterant, nisi assentientibus duobus, tribusve Episcopis ejusdem Provinciæ, vel viciniæ, iisdemque subscribentibus, ne irritum aliàs haberetur & cassum instrumentum. *Quod si necessitas certa compulerit, ut pro Ecclesiæ aut necessitate, aut utilitate, vel in usufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos vel tres Comprovinciales, vel vicinos Episcopos, causa qua necesse sit vendi, primitus comprobetur; & habita discussione Sacerdotali, eorum subscriptionibus, quæ facta fuerit venditio roboretur. Aliter facta venditio vel transactio non valebit.* Itaque regebat vel dispensabat Episcopus bona Ecclesiæ, *quasi commendata*; & erat non ratò, ubi consilio & assensu Episcoporum Provinciæ muniri deberet. Hinc tamen excepti sunt agelluli, quorum alienatio nil poterat detrimenti, poterat emolumenti quandoque aliquid Ecclesiæ afferre. *Terrulas, aut vineolas exiguas & Ecclesiæ minùs utiles, sine consilio Fratrum. si necessitas fuerit, distrahendi habeat Episcopus potestatem.* Can. 45.

Concilium Epaonense Metropolitani assensum necessarium fore sanxit venditioni, non permutationi. *Nullus Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ sine conscientia Metropolitani sui, vendendi aliquid habeat potestatem, utili tamen omnibus commutatione permissa.* In Concilio Aurelianensi III. firmata sunt hæc statuta, decretumque est, ut legibus ageretur in eos qui res Ecclesiæ retinerent, sibi obligatas alienationibus præter Canones factis, si necdum tricenaria illis præscriptio suffragaretur. *Intra tricenaria tempora repetitio suppetit, &c. Per publicum aut electorum judicium revocentur.* In Concilio Agathensi ea pœna feriuntur Episcopi, qui fundos Ecclesiæ alienarint, non modò ut damnum resarciant, sed & ut restituant duplum. *Convicti in Concilio, & ab honore depositi, de suo aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse.* Concilio denique Aurelianensi III. prohibentur Abbates, Parochi, cæterique Clerici, ne quid divendant, *absque permissu, & subscriptione Episcopi.* Can. 12. Can. 12. Vide & Attel. 4. c. 9. Can. 49. Can. 23.

V. Ad Agapetum Papam cùm provocasset Contumeliosus Regiensis Episcopus à sententia depositionis, qua dejectus fuerat; rescripsit Pontifex ad B. Cæsarium ejus Metropolitanum, ab administratione temporali eum ut semoveret, eamque transferret in Archidiaconum, qui Episcopum largissimè procuraret. *Reddita sibi propria substantia, suspensum interim volumus ab administratione patrimonii Ecclesiastici, &c. Patrimonia Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituta, ita ut alimonia sufficienter Episcopo non negetur.* Ex quo intelligis Archidiaconos & viventi regentique Episcopo socios affuisse in temporalium regimine; & illud totum gestasse, dum sedes vacaret, vel abesset Episcopus. Conquerebatur Concilium V. Parisiense de Episcopis & Archidiaconis, qui invadebant, & Ecclesiæ Cathedrali ascribebant spolia Abbatum, Parochorum, cæterorumque Beneficiariorum, quo in posterum prohibentur. *Ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, &c. Statuimus, ut nec Episcopus, nec Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat.* Archidiacono tamen custodia committebatur, & res Parochiarum vacantium, ex eodem Concilio. *Ab Archidiacono, vel Clero conserventur.* Conc. Gall. to. 1. p. 239. Can. 8.

VI. Non satis validè concluditur Presbyteros Ecclesiæ Arvernæ ejusdem fuisse Oeconomos, ex narratione Gregorii Turonensis de insolentissima duorum Presbyterorum protervia, qui rem prorsus inauditam machinati sunt, spoliato Sidonio sanctissimo juxtà & sapientissimo Episcopo suo, ejectoque administratione Ecclesiæ temporali, cujus ei permodicum quid residuum fecere. *Surrexere contra eum duo Presbyteri,* L. 2. c. 32.

&

& ablata ei omni poteſtate à rebus Eccleſiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes &c. Poſt Sidonii obitum alter eorum omne ejus Eccleſiæ patrimonium ita invaſit, ſubjecitque ſibi, quaſi jam Epiſcopatu potiretur. *Protinus omnem facultatem Eccleſiæ, tanquam ſi jam Epiſcopus eſſet, inhians cupiditate præoccupat.* Tyrannicam eam fuiſſe uſurpationem res ipſa vociferatur: non juris vel colorem vel umbram affingi potuiſſe. Nec ſecus ſentiendum de Presbytero Catone poſt obitum ſancti Galli ejuſdem urbis Epiſcopi, ab adulatoribus enim effaſcinatus, Epiſcopatum inſana ſpe devoravit, remque omnem invaſit temporalem, extruſis omnibus adminiſtris. *Cato Presbyter continuò à Clericis de Epiſcopatu laudes accepit, & omnem rem Eccleſiæ, tanquam ſi jam eſſet Epiſcopus, in ſuam redegit poteſtatem, ordinatores removet, miniſtros reſpuit, cuncta per ſe ordinat.* His intemperiis ſuis Cato Cautinum Archidiaconum à ſe abalienavit, qui eo fruſtrato electus ipſe Epiſcopus eſt, ejuſque ſtatim poteſtatis compos omnes Catonis gregales ſpoliavit rebus Eccleſiæ, quas obtinebant. *Tam ei quàm amicis ejus, vel quicumque ei conſentiebant, omnes res Eccleſiæ abſtulit, reliquitque eos inanes & vacuos.* L. 4 c. 5.

Urſicinum Epiſcopum Cadurcenſem functionibus ſpiritualibus omnibus ſuſpendit, pœnitentiæque ad triennium addixit Concilium Matiſconenſe, nec eum tamen temporalium Eccleſiæ bonorum regimine excuſſit. *Utilitas tamen Eccleſiæ per ejus ordinationem, ſicut ſolita erat, omnino exerceretur.* Badegiſilus Epiſcopus Cenomanenſis, cùm vita hac mortali demigraſſet, conjux ejus quæ non conſcia tantùm, ſed incentrix fuerat omnium, quæ tyrannicè ab eo & rapaciter acta fuerant, diutinis implicata fuit litibus adversùs ſucceſſorem ejus Bertrandum, Archidiaconum Pariſienſem. Contendebat enim illa, quæ Eccleſiæ donata fuiſſent, ea juris fuiſſe Epiſcopi conjugis ſui: *Dicens, Militia hæc fuit viri mei.* Sed compulſa tamen eſt tandem, ut omnia reſtitueret. Narrat idem Gregorius alibi, ut Teodoricus Rex B. Quintianum cùm Arverno donaret Epiſcopatu, temporali regimine eum oneraverit: *Juſſit inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ.* Spoliavit Quintianum truculentia audaciſſimi Presbyteri, vix dimiſſis, quibus utcumque vitam toleraret: *Omnem poteſtatem illi de rebus Eccleſiæ auferens, vix ei & ſatis tenuem quotidianum victum miniſtrari præcepit.* Sed probatiſſimi denique quique cives Presbyteri audaciam compreſſerunt, Quintiano Epiſcopo *reſtituta omni poteſtate.* L. 8. c. 20. L. 8. c. 39. Vitæ Patr. c. 4

VII. Ita in Galliis eximia quidem erat, & ſumma Epiſcoporum poteſtas in temporali regimine rerum redituumque Cleri communium: ſed ita tamen, ut Presbyterorum quandoque temeritæ & præfractæ paterent audaciæ. Adeunda nunc nobis Hiſpania. Concilio Toletano III. vetantur Epiſcopi quidquam alienare, conceſſo tamen, ut minuſculos donent fundos vel Monaſteriis, vel Parochiis ſuæ Diœceſeos: *Si quid verò quod utilitatem non gravet Eccleſiæ, proſuffragio Monachorum, vel Eccleſiis ad ſuam Parochiam pertinentibus dederunt, firmum maneat:* ne damnatis quidem largitionibus in extraneos quibuſdam, Clericos, Laicoſve, dum modus teneatur. Priſca etiam poteſtate uti ſinuntur Epiſcopi, in manumittendis Eccleſiæ ſervis, qui retineantur tamen patrocinio Eccleſiæ obnoxii, & in obſequiis, quibus ipſi cum poſteris devincti erant. *Et tamen à patrocinio Eccleſiæ, tam ipſi, quàm ab eis prognati non recedant.* Qui Eccleſias fundaverant, vel dotaverant, ægrè nonnunquam aſſentiebantur ei Epiſcoporum in temporalia poteſtati. At eo declarat hæc Synodus violari priſcorum Canonum authoritatem, quæ totum committit Epiſcopis. *Omnia ſecundùm conſtitutionem antiquam ad Epiſcopi ordinationem & poteſtatem pertineant.* A Concilio Hiſpalenſi in ſervitutem revocatus eſt libertus qui machinatus neſcio quid erat adversùs Epiſcopum & Eccleſiam. *Adversùs quem ingrati actio Canonum ac legum authoritate juſtè dirigitur; ſcilicet ut immeritæ libertatis damno mulctatus, ad ſervitii nexum, quo natus eſt, revocetur.* Can. 3. Can. 6. Can. 19. Can. 5.

VIII. In Canone autem ſequenti ejuſdem Concilii non paulò plus momenti eſt ad rem hancce noſtram. Acerbiùs enim caſtigantur Epiſcopi, qui Oeconomos ſibi ex Laicis accerſiverant, conculcatis non tantùm Chalcedonenſis Concilii Regulis, ſed & ſacris Litteris ipſis, quæ diverſarum illarum rerum & profeſſionum ſibi mutuò quaſi pugnantium conjunctionem deteſtantur. Cùm Oeconomus enim Vicarius ſit Epiſcopi, & functionum ejus quaſi ſocius & adminiſter, nefas eſt Laicis communicari functionem & vicem Epiſcopalem. *Indecorum eſt enim laicum Vicarium eſſe Epiſcopi, & ſæculares in Eccleſia judicare. In uno enim eodemque officio non decet diſpar profeſſio; &c. Qui in adminiſtrationibus Eccleſiæ Pontificibus ſociantur, diſcrepare non debent, nec profeſſione, nec habitu.* Denique ſi vel Laicos ſibi Epiſcopus aſciſcat Oeconomos, vel nulla vicaria Oeconomi opera ipſemet temporalia regat Eccleſiæ ſuæ, non poterit crimen & invidiam effugere violatorum Canonum, & diſſipatæ rei Eccleſiaſticæ. *Si quis Epiſcopus poſthac Eccleſiaſticam rem, aut laicali procuratione adminiſtrandam elegerit, aut ſine teſtimoniis Oeconomi gubernandam crediderit, ut contemptor Canonum, & fraudator Eccleſiaſticarum rerum, Concilio manebit obnoxius.* Hinc plus ſatis argumenti eſt, ut hac in re Hiſpaniam exiſtimemus Orientali diſciplinæ finitimam fuiſſe, & Oeconomos habuiſſe ſuis ex Clericis, ſub Epiſcopi authoritate. Quod luculentiùs etiam patefacit Canon alius Concilii Toletani IV. *Eos quos Oeconomos Græci appellant, hoc eſt, qui vice Epiſcoporum res Eccleſiaſticas tractant, ſicut Synodus Chalcedonenſis inſtituit, omnes Epiſcopos de proprio Clero ad regendas Eccleſias habere oportet.* Can. 3. Can. 48.

IX. Qui Eccleſias vel excitaſſent à fundamentis, vel dote inſtruxiſſent, copia facta illis eſt à Concilio Toletano IX. ut ſi fundos à Beneficiariis dilapidari cernerent, ad Epiſcopum vel ad Judicem referrent: ſi Epiſcopi eſſent, ad Metropolitanum: ſi Metropolitani, ad Regem. Conceſſit & hæc Synodus Epiſcopis, ut ex rebus Eccleſiæ, terris, vel reditibus, fundarent & ipſi Eccleſias alias, hoc tamen ſervato modo, ut ne quinquageſima plus parte decerpere poſſent, ſi Monaſterium exædificarent, vel centeſimam, ſi Parochiam extruerent, ubi tumulum ſibi delegiſſent. Can. 5. Can. 6.

X. Ne ſervos quidem ab Epiſcopis manumitti voluit Concilium Toletanum IV. niſi vel jus patrocinii retinerent, vel Eccleſiam indemnem præſtarent, duobus pro uno ſubrogatis mancipiis *ejuſdem meriti & peculii*, & facta permutatione *coram Concilio Eccleſiæ, cui præeminent.* Et ne tum quidem hic libertus tantis munitus privilegiis, uti poterat *accuſandi, vel teſtificandi licentia*, adversùs Epiſcopum, & Eccleſiam. Servos manumittere fas erit Epiſcopis, perinde ut ipſi ſervos alios Eccleſiæ dederint, vel adjecerint, vel fundos; ea cautione, ut hi liberti in patrocinio ſemper ſint Eccleſiæ, ipſi & eorum liberi, cum rebus ſuis. *Ita ut cum peculio & poſteritate ſua Ingenui ſub patrocinio Eccleſiæ maneant.* Liberti Eccleſiæ patrocinio ejus abſolventur nunquam, *quia nunquam moritur eorum patrona*: quam Can. 68. Can. 68. Can. 69. Can. 70.

illi

illi professionem novis semper Episcopis novam
Can. 71. præstabunt. Si quod aliud aucupentur patrocinium, concessa revocabitur libertas. Innovatur rursus hoc statutum in Concilio Toletano VI.
Can. 9. ut liberti omnes novis omnibus Episcopis eandem semper professionem præstent, anno Pontificatus eorum primo. Quin & illud additur, ut eorum filii in oculis, in ædibus, & cura Episcopi instituantur à teneris, cui vicissim & ipsi nonnihil præstabunt obsequii. *Contemptus quippe, est*
Can. 18. *patronorum, si ipsis neglectis, aliis ad educandum detur progenies manumissorum.* Utque ne facilè ab obsequio Ecclesiæ resilirent, vetuit
Can. 13. 14. Concilium Toletanum IX. ne qua inirent conjugia cum Nobilibus Romanis, vel Gothis: si qua inirent, eorum nihilominus liberi sub Ecclesiæ patrocinio delitescerent; aut tollebatur eis quidquid ab Ecclesia obtinerent, vel sub ejus patrocinio acquisissent. *Quæcumque ab Ecclesia*
Can. 16. *sunt adepti, vel sub ejus patrocinio visi sunt conquisisse.* Denique quæ ab Ecclesia sunt adepti, ea vendere non poterunt, nisi vel Prælato ipsius Ecclesiæ, vel servis & libertis ejus: ut ne immobilia hæc ab Ecclesia propria alienari possint. Statutis his omnibus novum pondus adjecit Con-
Can. 20. 21. cilium Emeritense, & ei maximè, quo non sinuntur Episcopi libertate donare servos Ecclesiæ, nisi pro modo, vel copia rerum, quas ipsi Ecclesiæ transcripserint. Quod & ad Presbyteros, sive Parochos ampliatur, qui & ipsi aliquos ea conditione manumittere permittuntur. *Hæc forma & in Presbyteris servanda erit,*
Can. 4. *qui cum voluntate Episcopi sui, juxta canonicam regulam, de familia Ecclesiæ suæ liberos facere voluerint.* Jubet Cæsaraugustanum Concilium III. ut novus Episcopus libertos omnes cogat libertatis sibi suæ chartas repræsentare.

XI. Asperget lucis non parum Canonibus Toletanorum Conciliorum supra laudatis Hispalensis Episcopus B. Isidorus, pulcherrima hac Oeconomi functionum descriptione. *Ad Oeconomum*
Pag. 693. *pertinet separatio Basilicarum, atque constructio: actiones Ecclesiæ in judiciis, vel in perferendo, vel in respondendo. Tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ inferuntur. Cura agrorum & cultura vinearum, causæ possessionum, & servitialium, stipendia Clericorum, viduarum, & devotarum pauperum. Dispensatio vestimenti, & victus domesticorum Clericorum, servitiolium quoque & artificum. Quæ omnia cum jussu & arbitrio sui Episcopi ab eo implentur.* Ex quibus dilucidum est Oeconomum jussu & authoritate Episcopi temporalia Ecclesiæ omnia administrasse, cujus etiam domus specialiter Oeconomus & Præfectus erat.

In Legibus Uvisigothorum prohibet Vamba Rex, ne posthac Episcopi vendicent sibi fundos Parochiarum juris, quasi triginta annorum possessione eo sibi parto jure. *Nulli Pontificum ultra licebit, quidquam ab Ecclesiis Diœcesis suæ*
L. 4. tit. 5. c. 6. *auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare.* Erant certissimè perneccessarii Episcopis Oeconomi, in quos refunderent partem aliquam tantæ solicitudinis, cùm VII. adhuc sæculo necdum prorsus desuevissent Episcopi à vindicandis sibi fundis Parochiarum ruris.

CAPUT VI. P. 2. l. 4. c. 14.

Summa potestas rerum Ecclesiæ penes Episcopos erat in Italia & Oriente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Summa eorum quæ hoc Capite demonstranda sint.

II. III. Probatur ex Gregorio in temporalium provisione omnia fuisse in potestate Episcoporum.

IV. V. Suis illi Oeconomis innitebantur, vel Vicedominis.

VI. Plerumque tamen sub Episcoporum imperio omnia Diaconorum vel Archidiaconi ministerio gerebantur. Varia de Oeconomis.

VII. Illos observabat Episcopus.

VIII. IX. Eandem ante Gregorium viam inierant Pelagius & Symmachus Pontifices.

X. Non ita tamen tota temporalium sarcina levabantur Episcopi, ut non plerumque illi ingemiscerent.

XI. XII. In Oriente quoque tota ea potestas Episcopis demandatur, sed suum habituris Oeconomum.

XIII. Ex Cæsareis Legibus, quibus uxores essent, vel liberi, Episcopi esse non poterant. Nec Episcopi post Ordinationem quidem suam, nisi Ecclesiæ suæ acquirere poterant.

XIV. Rationibus obnoxii erant Oeconomi.

XV. XVI. Ut plurimum Presbyteri erant, quandoque tamen Diaconi.

XVII. In dilapidatores Episcopos lege agebatur.

XVIII. Vicedominus & Oeconomus idem forsan erat.

I. JAm de Romana & Orientali Ecclesia eadem ipsa constabilienda sunt disciplinæ Capita, quæ superiori Capite de Gallia & Hispania. 1. Totum Episcopis tributum fuisse in temporalium Ecclesiæ rerum dispensatione. 2. Illud Episcopos onus in Diaconos rejecisse, & Presbyteros. 3. Quorum ipsi tamen curam agebant, & rationes accipiebant. 4. Cùm ipsi uni Deo rationes suas facerent. 5. Nisi eæ rarò inciderent causæ, ubi ad Concilium Provinciale referebatur.

II. Cùm Episcopum Fundanum Gregorius Magnus ad Ecclesiam Terracinensem transferret, plenissimam ei in temporalia & in spiritalia ejus Ecclesiæ potestatem conferebat. *Quidquid*
L. 2. Ep. 39. *de prædictæ rebus Ecclesiæ, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione promotioneve, & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis, quippe ut Sacerdos proprius, modis omnibus facultatem.* Conquerebatur idem Gregorius de Calaritani Metropolitani ignavia, incuriaque, qui rationes sibi fieri ab administrationibus Xenodochiorum non satagebat, juxta priscam consuetudinem. *Pervenit ad nos con-*
L. 3. Ep. 24. *suetudinem fuisse, ut Xenodochia, quæ sunt in Calaritanis partibus constituta, apud Episcopum civitatis singulis quibusque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, ejus videlicet tuitione atque solicitudine gubernanda.* Cùm Marinianum Ravennatem Episcopum Romam invitaret, ubi labanti & afflictæ valetudini aptiùs succurreretur, suadebat ut Ecclesiæ suæ aliquem præficeret, qui temporalia ejus absente se curaret. *Videtur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, qui*
L. 9. Ep. 28. *Episcopii curam gerere, hospitalitatemque, & susceptiones possint exhibere, quive Monasteriis custodiendis præesse norint.* Exauthorato Episcopo
L. 10. Ep. 34. quodam jussit Gregorius, ejus ex re propria resarciri, quidquid de patrimonio Ecclesiæ abliguriisset.

III. Sed lucis plusculum aliquid exculpemus ex Gregorii Epistola ad Episcopum Panormitanum, quòd ea ad minutias etiam rerum complurium delabatur. Jubet ut inter Clericos partiatur quartam partem redituum Ecclesiæ & oblationum; reliqua in potestate ipse habeat, ut & fundos Ecclesiæ, quorum reditus augescere curandum est ad Cleri utilitatem; denique

ut

ut Seniorum & Cleri assensu Tabularium instituat, qui illi quotannis publicè rationes omnium faciat. *Reliqua omnia mobilia in tua retineas potestate. Immobilia enim Ecclesiasticis reditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate, Clericorum tuorum usibus Deo largiente proficiant. Tabularium una cum consensu Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem, solemniter suas debeat rationes exponere.* L. 11. Ep. 51. Denique fundos Ecclesiæ alienatos revocari præcipit, qua maxima fieri poterit humanitate, sed ut nihil de jure Ecclesiæ deteratur. *Possessiones vel si qua sunt Ecclesiastico juri competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non debeas.* Ad minutias etiam viliores demittebat se summi viri, summique Pastoris providentia: ut divendi boves & vaccas præciperet steriles jam inutilesque, L. 12. Ep. 29. quo earum pretio pauperes juvarentur. *Vendi debent, ut saltem eorum pretium ad aliquam utilitatem crescat.* Minuscula sunt ista, sed vel maxima charitas est, quæ vel minuscula non fastidit. Alio loco cùm deessent Cœnobio fundi ad Monachorum sustentationem, nonnullos ei per annos triginta se fruendos dedit Gregorius. L. 10. Ep. 1. *Quod eis salvo jure Ecclesiæ nostræ in XXXVI. annorum spatium concessimus habere.*

IV. Ad Oeconomos jam deflectenda oratio est. Docet Gregorius, quo toto tempore Salonensis in Dalmatia Episcopatus vacasset, rerum ejus curam Oeconomum agere debuisse, & rationes denique suas novo Episcopo exponere. L. 2. Ep. 22. *Expensa quæ necessaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogetur; quatenus rationes suas futuro Episcopo, ipse, ut novit, exponat.* Presbyter is fuisse probabiliter creditur. In Gallias certè ablegavit idem L. 5. Ep. 6. 10. 55. Gregorius Candidum Presbyterum, ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium, utque res fraude subreptas restitui faceret. Cùm jamdiu Sardiniæ Xenodochia, nec perlustraret, nec curaret Januarius Metropolitanus Calaritanus, eo L. 11. Ep. 59. Gregorius officio Oeconomum & Archipresbyterum ejus Ecclesiæ investivit. *Oeconomum ejus Ecclesiæ, atque Epiphanium Archipresbyterum ex nostra authoritate commone, ut eadem Xenodochia sine periculo suo solicitè & utiliter studeant ordinare.*

V. Qui hìc Oeconomi, Vicedomini forsan iidem ipsi sunt, de quibus tam frequens Gregorius agit. Protasius Aquensis tum Episcopus, olim Vicedominus fuerat Archiepiscopi Arelatensis. *Qui in ipsa Ecclesia tunc temporis curam Vicedomini gerebatis.* Magnatum in domibus, L. 5. Ep. 55. L. 9. Ep. 37. ut apparet, erant Vicedomini, tamquam earum Præfecturam gestantes. Eorum exemplo & suos Episcopi Vicedominos habuere, ad hospites maximè suscipiendos, & ad incidentia quævis inopina negotia. Eò pertinet illud Gregorii ejusdem, ubi præcipit Episcopo muneris sui incurioso, ut Vicedominum sibi adjungat, qui has in posterum sustineat functiones. *Volumus ut frater noster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus, quatenus possit, vel* L. 9. Ep. 66. *hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus & paratus existere.*

VI. Et illud tamen indubitatissimum est, Archidiaconis maximè totam illam incubuisse curam administrandæ rei Ecclesiasticæ temporalis, uti & custodiam sacrorum vasorum. Inde est quòd Honoratum Archidiaconum Salonensem admonebat Gregorius, ipsius fidei omnia concredita, ipsius periculo & damno peritura. *Scire te volumus quod à te omnia districtè quæsituri* L. 1. Ep. 10. 10. L. 2. Ep. 14. 15. L. 7. Ep. 130. *sumus, si non ea quæ vel propriæ Ecclesiæ, vel quæ de diversis Ecclesiis Cimelia sunt collecta, sub omni nunc solicitudine & fide serventur. Quod si quid ex eis vel negligentia, vel cujusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctiùs implicaris.* Et quamquam omnium Ordinum Clericos Gregorius ad regimen & tutelam patrimonii Ecclesiæ Romanæ delegaret in diversissimas Provincias; eam tamen sæpissimè Diaconis solicitudinem, vel Subdiaconis demandabat. Innumerabilia ad manum sunt exempla, unum seligam de Subdiacono in Siciliam misso, quem ea authoritate auxerat ante corpus sanctissimi Principis Apostolorum Petri, cui & illud etiam atque etiam commendabat, ne vel suis ipsius præceptis morem gereret, si quid sibi obreptum esse intellexisset, quod pauperum utilitatibus adversaretur. Non pigebit ea adnotasse hìc obiter, quæ palam faciant, quantum momenti & dignitatis esset in his officiis, & quanti referret, ea non mandari nisi viris spectatissimæ sapientiæ & integritatis. *Tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor quod ante sacratissimum corpus B.* L. 1. Ep. 70. *Petri Apostoli, potestatem patrimonii ejus acceperit. Et licèt hinc scripta decurrant, quod utilitatem patrimonii impedit, fieri nullo modo permittas: quia nos sine ratione aliquod dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.*

Cùm Calaritanum Episcopum deterreret, ne regenda laicis committeret bona Ecclesiæ, spectatæ fidei Clericis eam curam adjici hortabatur, *Cavendum ne sæcularibus viris, atque non* L. 7. Ep. 6 *sub regula vestra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis.* Cùm manassent minores Ordines à Diaconatu, ceu rivuli à quodam fonte suo, hinc & minorum Ordinum Clericis delegabantur, quæ Diaconorum aliàs propria fuissent. Audivimus jam ab hoc Pontifice; Ecclesias fuisse, ubi L. 7. Ep. 130. eo munere non fungerentur Archidiaconi, nisi per quinquennium; tum enim eis successores dabantur. Designabant & Diaconos Episcopi Ravennates ad sui in Sicilia patrimonii regimen. L. 9. Ep. 4. Denique usque adeo cognatum erat & quodammodo concretum hoc Oeconomi munus cum Diaconatu, ut & *Diaconia* vocaretur ex eodem L. 9. Ep. 24 ipso Gregorio Papa, ad virum religiosum perscribente, ut pauperum sustentationi operam daret, Deoque uni rationes faceret, quò liberiori potestate uteretur ad arcanas expensas, miserabilibus quandoque perneccessarias, quos ipse maximè pudor affligit, cruciatque. *Ut Deo nostro, non hominibus, de his quæ tibi commisimus, rationem te noveris positurum.* Id supra quoque volebat Gregorius, cùm Archipresbytero & Oeconomo Calaritano Xenodochiorum curam mandabat *sine periculo suo*. Joannes Diaconus Gregorii stylí imitator, *Diaconias* & *Xenodochia* pro L. 2. c. 52. una & eadem re habet.

VII. Insomni tamen vigilantia usum fuisse Gregorium idem Joannes Diaconus testificatur, ut exploraret eorum omnium gesta, consilia, mores, quibus orbis penè universi pauperum patrimonii curam mandasset. *Qualiter Gregorius per Procuratores Ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem, suæ Pastoralis solicitudinis oculos circumtulerit.* Quod approbat ille confertissimis Gregorii Epistolis, quibus perspicuum est, ministros ab eo longè plurimos & diversissimos adhibitos fuisse, sed ipsum unum omnibus pervigilem imminuisse.

VIII. Diu distulit Pelagius Papa confirmationem electi Episcopi Syracusani, quòd electo conjux esset, essent & liberi, atque adeo nec in Episcopum eligi potuerat ex legibus Justiniani ea cautione usi, ut ne res Ecclesiæ dilaberentur, permixtæ videlicet rei familiari Episcopi conjugati.

gati. Sed cùm propositum suum Syracusani mordicus retinerent, humanissimè & providentissimè tandem assensus est Pelagius, electumque ordinavit, cùm ab eo priùs Regestum accepisset patrimonii sui, sponsionemque expressisset, nihil rerum Ecclesiæ in domum suam privatam derivatum iri; sed ex adverso quidquid post ordinationem suam acquisisset, id Ecclesiæ se transmissurum. *Consultius judicavimus, ut congrua providentia causam propter quam principalis Constitutio habentes filios & uxores ad Episcopatus prohibet ordinem promovere, salva dispositione Concilii muniremus. Qua de re summo studio ab eodem priusquam à nobis eum contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset, præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, aut uxorem, de rebus usurparet Ecclesiæ, & universa sui Episcopatus quæsita tempore, Ecclesiæ dominio sociaret: nihil ultra id quod modò descriptum est, filio suo, vel hæredibus relicturus.*

Collectio Romana p. 232.

IX. In Concilio VI. Romano sub Symmacho Papa præstantissimè constituta fuerat summa potestas Episcopi in temporalia Ecclesiæ omnia. *Ut oblationes fidelium à nemine præsumantur, absque consensu & voluntate Episcopi, in cujus dignoscuntur esse Parochia & potestate.* Ex Vigilii denique Papæ Litteris liquet, adhibitos ab eo Diaconos fuisse in regendo per Provincias Patrimonio Ecclesiæ Romanæ.

Collat. 7.

X. Sed utcumque conarentur Pontifices hanc suam temporalem solicitudinem in plures effundere, ea absolvi eos omnino & expediri non sinebat ipsa Pastoralis charitas. Omnium persuasissimus erat Gregorius, non terrenarum rerum cura, sed animarum regimine constare Episcopatum: unde & ad Januarium Calaritanum hæc ejus Epistolæ verba sunt: *Nam non terrenarum rerum curam, sed animarum te ducatum suscepisse cognosce.* Et ille ipse tamen tanto negotiorum sæcularium pondere premebatur, ut hæreret aliquando dubius, Principis terreni, an Pastoris nomen & officium induisset: *Ita ut sæpè incertum fiat, utrum Pastoris officium, an terreni Proceris agat.* Tantis occupationum molestiis invitum se ab amore Dei divelli impatientissimè ferebat: *Ut per Episcopatus Ordinem penè ab amore Dei me videam esse separatum.*

L. 7. Ep. 2.

L. 1. Ep. 24.

L. 1. Ep. 29.

XI. In Orientem propero, ubi obviam primò se dat illa Justiniani lex à Pelagio Papa modò hìc laudata, ubi Episcopi eligi prohibentur, quibus superstites sunt conjuges, vel liberi. *Neque uxorem, neque filios aliqui eorum habent, neque concubinam, aut filios naturales cognoscunt eos habuisse.* Et alibi: *Et neque uxori copulatus, &c. neque filios aut nepotes habens.* Ratio in promptu est, alibi à nobis declarata. Nihil istiusmodi sanxerant sacri Canones. Ideo & Pelagius ejus legis veniam fecit, proviso, ut ne quid eorum emergeret malorum, quibus ea lege occurrebatur.

Nov. 123. c. 1.

Nov. 6. c. 1.

XII. Ut his autem legibus muniebatur summa Episcoporum authoritas ad res Ecclesiæ temporales dispensandas: ita & aliæ complures erant, quibus jubebantur ministerio uti Oeconomorum, à quibus rationes omnium exigebant, & quorum vel contumaciam, vel imprudentiam, vel perfidiam abdicatione puniebant. Itaque vicissim Episcopi & Oeconomi testimonio se mutuo juvabant. Alia lege vetantur Oeconomi quidquam pecuniæ ad Episcopos mittere, etiam ad itineris expensas, si ultra annum ab Ecclesiis suis absint. Poterant Oeconomi Ecclesiarum vel Xenodochiorum coram Episcopo conveniri, ut rationes facerent administrationis, cum potestate tamen provocandi ab Episcopi sententia ad Metropolitanum vel Patriarcham. *Oeconomos autem & Xenodochos, Nosocomos, Ptochotrophos, & aliorum venerabilium locorum gubernatores, & alios omnes Clericos jubemus pro creditis sibi gubernationibus apud proprium Episcopum, cui subjacent, conveniri, & rationem suæ gubernationis facere & exigi, &c.* Executio & dispensatio piarum voluntatum & piorum legatorum Episcopo permittitur, ut communi pauperum parenti & Patrono.

Nov. 123. c. 23.

Nov. 131. c. 11.

XIII. Ei prolixissimæ Episcoporum potestati modum & terminum ponebant duæ leges austeriores. 1. Ne simul esse possent mariti, patres, avi; ut ne carnales hi affectus communis pauperum patrimonii dispensatorem in privatas detorquerent cupiditates. 2. Ne quas post ordinationem, vel successiones, vel largitiones excipere possent, nisi nomine Ecclesiæ suæ, exceptis proximorum hæreditatibus. *Convenit hujusmodi eligi & ordinari Sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes. Etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium omnemque cogitationem circa divinam liturgiam & res Ecclesiasticas consumat, &c. Oportet Episcopum minimè impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritalem esse patrem.* Et alibi: *Neque mulieri cohabitet, neque liberorum sit pater: sed loco uxoris, adhæreat quidem & continens sit circa sanctissimam Ecclesiam; loco verò liberorum omnem Christianum & orthodoxum habeat populum.* Est omnino Episcopali sanctimoniæ consentaneum, ut ne charitatem suam in tam diversos affectus dispergat.

Cod. l. 1. De Episc. & Cler. leg. 41. 47.

XIV. Cogit Justinianus Oeconomos, ut quot annis rationes suas Episcopo exhibeant, restituantque vel ipsi, vel hæredes eorum, si quid minui vel deteri rerum Ecclesiæ passi essent. *Et ipsos quidem Oeconomos cum judicio & diligenti discussione creari præcipimus, scientibus ipsis quod singulis annis rationem referent sanctissimo Episcopo suæ administrationis: & quacumque in re videbuntur res Ecclesiasticas minuisse, vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent, &c. Hæredes ipsorum subjiciantur tali discussioni, &c.*

Ibid. leg. 42.

XV. Erant plerumque Oeconomi ex Presbyterorum Ordine delecti, non semper. De Joanne Talaia narrat Liberatus in Breviario, ex Oeconomo Presbyterum illum fuisse creatum, & rursus ex Presbytero Oeconomum. Unde illud quoque patet, non perpetuam hanc semper fuisse administrationem: *Joannes ex Oeconomo Presbyter factus Tabennesiotis, &c. Factusque est iterum Oeconomus, causas habens omnium Ecclesiarum.* Meminit mox Diaconi, qui Oeconomum agebat: *Psoius quidam Diaconus, & Oeconomus Ecclesiæ.*

Cap. 16 22.

XVI. Illud ex Trullanis constat Canonibus, nonnullis in Ecclesiis ad ejusmodi sive officia subvectos fuisse Diaconos, sive dignitates, ὀφφικίῳ, ἀξιώματι, quibus ita assurgebant, & ita intumescebant, ut & supra Presbyteros ipsos sedere auderent. Eam audaciam damnat Trullana hæc Synodus, nec Diaconos finit præsidere aut eminere Presbyteris, nisi ubi vices gerent, & personam sustinebunt Metropolitani, vel Patriarchæ, si quid causæ in alia civitate tractetur. Tantò propiùs autem abest à vero in his officiis eminentioribus, quibus Diaconi quandoque potiùs exornabantur, quàm Presbyteri, numerandos fuisse Oeconomos: quòd eadem ipsa mox Trullana Synodus declarat Diaconos illos septem, qui in Actibus Apostolicis creati leguntur, non hos fuisse, qui Altari nunc & tremendo Agni cælestis sacrificio ministrant: sed eos quibus mensarum cura, & pauperum solicitudo mandata erat. *Quibus commissa fuit œconomia & dispensatio: τὰς τῆς οἰκονομίας ἐγκεχειρισμένας.* Expendimus alibi,

Can. 8. 16.

quo jure descenderit hæc Synodus in eam sententiam, & quanti ponderis sit hæc ejus doctrina. Hic unum illud ad rem nostram facit, eminentissimas Dignitates quandoque concreditas fuisse Diaconis, & in his Oeconomi munus.

XVII. Quòd Anastasius Sinaita reus actus sit dilapidati patrimonii Ecclesiæ, captabatur tum certè occasio, & calumnia struebatur, ut solio Patriarchatus exturbaretur. *Quod sacrum thesaurum profuderat*. Similior veri erat altera hujus exauthorationis causa, ab Evagrio narrata, quòd pecuniam grandem exigenti Justino Imperatori propter ejus installationem renisus esset. *Dicitur* L. 3. c. 5. *Justinum Anastasio succensuisse, quod postulanti ei pecuniam, cum Episcopus esset designatus, Anastasius dare noluit*. Non dissipatio ergo illi, sed attentior cura potiùs & parcimonia patrimonii pauperum crimini data est. Porro hoc exemplo illud quoque, utcumque res habeat, confirmatur, & summos rerum Ecclesiæ moderatores fuisse Episcopos, & si quid esset, in quo eorum fides vel diligentia titubasset, ultores imminuisse Imperatores, tanquam Canonum vindices & custodes.

XVIII. Joanni Patriarchæ Alexandrino, ab eleemosynis immortale nomen & decus asseculo, princeps Oeconomus fuit Menas Presbyter. Vitæ ejus c. 1. *Ipse me fecit Presbyterum & Vicedominum Ecclesiæ suæ, &c. Menas qui erat ordinans dispensationem sanctissimæ Ecclesiæ sub Patriarcha*. Hæc ex vita sanctissimi Patriarchæ, Græcè scripta, ab Anastasio Bibliothecario Latino sermone donata, à quo & Vicedominus dicitur, qui Græcis Oeconomus. Itaque unum illi visum est esse utriusque nominis officium. Agitur ibi pòst de pluribus dispensatoribus. *Mittens mox Dispensatores, &c.* Hos non immerito suspicamur Diaconos fuisse, Cap. 1. qui Oeconomo subessent. Porro Joannis incredibiles & infinitæ largitiones in pauperes & Cap. 2. in quosvis abundè produnt, quàm summa ille uteretur potestate in ærario Ecclesiæ dispensando. Quod autem dixi de Vicedomino, ea fuit saltem Anastasii Bibliothecarii sententia. Potuit enim aliquibus in Ecclesiis Vicedominus rem & domum Episcopi ipsius, Oeconomus rem Ecclesiæ curare, antequam rerum Ecclesiæ communium partitio institueretur.

CAPUT VII. P. 2. l. 4. c. 17.

Per eadem tria sæcula totius Diœceseos Ecclesiastici fundi & reditus omnes in potestate erant Episcopi.

I. Ex Conciliis Galliæ probatur, Episcopos in potestate habuisse fundos & reditus omnes Ecclesiarum suæ Diœceseos.

II. Origo ejus juris. Cæteræ omnes Ecclesiæ à Cathedrali scaturierunt.

III. Ei juri limites aliquid defiguntur.

IV. Multo id certius erat in Parochiis urbanis.

V. Hinc nascebatur spolii jus post obitum Beneficiarii.

VI. In Abbatias & in Xenodochia idem spolii jus exercebatur.

VII. VIII. Disciplina Italiæ & Hispaniæ.

IX. X. Siciliæ similiter & Orientis.

I. EX Conciliis primò Galliarum hìc demonstrabitur Ecclesiarum & Parochiarum, tum civitatis tum ruris omnium fundos, reditusque & oblationes in potestate unius fuisse Episcopi. Beneficiariis omnibus à Concilio Agathensi conceditur, ut agros Ecclesiæ non vendant, sed possideant, quos ipsis Episcopus tota Diœcesi largitus fuerit. *Ut Civitatenses, sive Diœcesani Presbyteri, vel Clerici salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi, teneant; vendere aut donare non præsumant*. Posset hunc Canonem quis trahere ad jus Patronatus, sive Collationis. Sed nihil residere patitur dubitationis Concilium Aurelianense I. ubi fundos prorsus omnes Episcopo subjicit, & tertiam præterea illis vendicat oblationum Parochialium partem. *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicumque fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario acceserint, tertia fideliter Episcopis deferatur*. Can. 22. Can. 15.

II. Primævo in Ecclesiarum exortu sola Cathedralis Ecclesia totam Diœcesin in ditione sua habuerat, ut non aliunde quàm ab ipsa possent vel fideles singuli in Christo gigni, vel Ecclesiæ propagari. Ex quo planum est ad eam pertinuisse quidquid tunc Ecclesiis offerebatur. Cùm fidei fundamenta jecisset Episcopus, ab Ecclesia sua Cathedrali exorsus, ubi postea permittente ipso novæ condebantur Ecclesiæ, sive Parochiæ, has non poterat ille non in potestate sua retinere, & nutu arbitrioque suo moderari, ac præesse oblationibus fidelium, quæ jam in eis, non in sola ut priùs Cathedrali frequentabantur. Decerptæ enim quodammodo fuerant Ecclesiæ cæteræ ex Cathedrali, earumque oblationes ab hujus oblationibus delibatæ, & aliò traductæ. Itaque & Clericos ipse illis in novis Ecclesiis Episcopus ordinabat, & Beneficiarios instituebat, quibus & quantam sibi lubebat, agrorum & oblationum portionem admetiebatur. Initio totum sibi & communi mensæ Episcopi vendicabant, sportulis ac stipendiis cuique Beneficiario assignatis. Postea fundos sibi solos servatos voluere, cum tertia parte oblationum, ut patet ex hoc Canone. Alicubi hanc ipsam tertiam partem oblationum in Ecclesiarum reparationes spoponderunt se expensuros. Denique fundos ipsos Beneficiariis singulis fruendos permiserunt, ut infrà dicemus. Tempore Concilii Aurelianensis I. Episcopi Gallicani anno 511. fundos adhuc omnes omnium Parochiarum sibi servabant, & tertiam oblationum, partes alias earum duas Parochis dimittebant.

III. Concilium Carpentoractense constituit anno 527. ut si locuples esset Ecclesia Cathedralis, quæ offerebantur Parochiis ruris, ea cederent ipsis Parochiis reparandis, & earum Clero alendo. At si laboraret Episcopus rerum penuria necessariarum, & inevitabilibus expensis impar esset, tum ditiores Parochiæ retinerent quod satis esset ad reparationes Ecclesiæ, & ad Cleri stipendia, reliqua Episcopo utenda dimitterent. Infrà referemus verba Canonis hujus.

IV. Concilio III. Aurelianensi anno 538. placuit, ut oblationes Ecclesiarum urbis ad Episcopum perferrentur, qui ex iis decideret pro arbitrio suo, & ad sarta tecta earum & ad Cleri stipendia; sed in Parochiis & Ecclesiis agrestibus, cujusque regionis consuetudines vigerent. Vides antè Parochiis agrestibus quàm urbanis suos & reditus & fundos ab Episcopis restitutos fuisse. *Si quæ oblationes in quibuslibet rebus atque corporibus collatæ fuerint Basilicis in Civitatibus constitutis, ad potestatem Episcopi redigantur, & in ejus sit arbitrio, quid ad reparationem Basilicæ, aut ad obversantium ibi substantiam deputetur. De facultatibus verò Parochiarum vel Basilicarum in pagis civitatum constitutis, singulorum locorum consuetudo servetur*. Permissi quoque hìc sunt Episcopi prioribus Beneficiis spoliare Clericos eos, quibus vel Abbatiam conferent, vel Parochiam, vel Basilicam ruris, hujus proventu toto fruituris. *Quia debet unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis vel Basilicæ plena ratione sufficere*. Concilium V. Parisiense vetuit, ne Can. 5. Can. 18. Can. 6.

Epi-

Episcopi, ne Beneficiarii ulli in suos ipsorum, vel ad alios usus converterent, quæ ad fabricam Ecclesiæ legarentur.

Can. 8. V. Sed cùm in hoc ipso mox Concilio prohibeatur, ne Episcopus, vel Archidiaconus spolia invadat Abbatum, aut quorumcumque aliorum Beneficiariorum morientium, hinc perspicuè liquet, id sibi juris arrogasse Episcopos, hac ratione usos, quòd primigenio jure spectassent fundi redituque omnium Parochiarum ad Ecclesias Cathedrales, ut & ad eas revolvi deberent, terris emigrante Beneficiario. Et tamen huic Concilio æquius visum est, cùm jure suo Episcopi & Ecclesiæ Cathedrales decessissent, ut fundis & proventibus suis Ecclesiæ Parochiales & Cænobia fruerentur, non revocari hoc Beneficium, mortuis etiam Titularibus. *Ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, &c.* Quod & à Concilio rursum Cabilonensi decretum est anno 650. *Ut defuncto Presbytero vel Abbate, nihil ab Episcopo auferatur, vel Archidiacono, vel à quocumque de rebus Parochiæ, vel Xenodochii, vel Monasterii aliquid debeat minuere.*

VI. Ex postremis hujus Canonis verbis illustrari fas est totam hanc quam impræsentiarum versamus disciplinam. Cùm Cœnobiorum & Xenodochiorum Ecclesiæ, non aliter quàm Parochiarum & Basilicarum, ab Ecclesia Cathedrali quasi excisæ fuissent & detruncatæ, nec vel fundari potuissent, vel dedicari, nisi permittente Episcopo, penes Episcopos primarium erat jus in omnia, quæ ibi vel fundis darentur, vel oblationibus. Concessis privilegiis eo quidem se jure ipsi exuerunt, at spolia decedentium Abbatum vel Administratorum servata sibi voluere. Et hac tamen spe hoc Concilium Episcopos dejecit, quòd ea derogaretur privilegiis, quæ ipsi concessissent.

In Concilio Parisiensi V. indiscriminatim prohibiti fuerunt Episcopi spolia invadere Cœnobiorum & Parochiarum. Can. 8. *Comperimus deficiente Abbate, Presbytero, vel his qui titulos deserviunt, &c.* Concilium III. Aurelianense disertis verbis affirmabat Abbatias, æquò ut Parochias & Basilicas ab Episcopis conferri. Can. 18. *De his qui Monasteria, Diœceses, vel Basilicas suscipiunt ordinandas, &c.* In Concilio Epaonensi rescinduntur venditiones omnes ab Abbatibus factæ, inconsultis Episcopis. *De venditionibus quas Abbates facere præsumpserint, forma servabitur, ut* Can. 3. *quidquid sine Episcoporum notitia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur.* Quibus verbis illud innui videtur ab Episcopis fluxisse, quidquid Cœnobia possident, eoque ad Episcopos omnia refluere, & devolvi, si qua tentata sit alienatio nefaria. In Concilio denique Aurelianensi V. expressissimè demonstratur, qua libertate, tam Xenodochia, quàm Monasteria donarentur ab Episcopis, nihil ut posthac ex eorum sive agris, sive oblationibus vindicarent. *Ut quidquid præfato Xenodochio per Regum oblationem, aut per* Can. 15. *quorumcumque fidelium eleemosynam collatum aut conferendum est, nihil exinde Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis ad se revocet, aut ad jus Ecclesiæ transferat.* Posset & novum his robur adjici ex formulis Privilegiorum apud Marculphum. Gregorius Magnus Galliæ Regibus interpellantibus L. 11. Ep. 10. ejusdem generis privilegio exornavit Xenodochium Augustodunense, quod & Cœnobium erat, proprio subjectum Abbati.

VII. Hæreamus ejusdem Gregorii vestigiis in Italia. Vacantem in Episcopatu Importuni Parochiam contulit ipse cui voluit, rescripsitque ad Episcopum, ut novo Parocho restitueret Parochiæ bona omnia, & reditus ejus temporis, quo vacaverat ea Ecclesia. Unde patet Episcopos custodes fuisse vacantium Parochialium Ecclesiarum, earumque reditus futuris Parochis reservasse. *Ecclesiam in tua Parochia positam Presbytero vacare cognovimus. Presbyterum Dominicum præsentium portitorem in eadem Ecclesia ut præesse debeat, nos scito deputasse. Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari; & decimæ fructus indictionis qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui, quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emolumenta consequitur, valeat procurare.* Ulteriùs progressus est sanctissimus Pontifex. Quamquam enim Romæ inter Ecclesias sancti Petri & sancti Pauli communia essent omnia: speciales tamen Ecclesiæ B. Pauli reditus addixit, ad lampades ejus alendas, qui fax ipse splendidissima fuerat orbis universi. Denique ei curæ præfecit Acolythum, ut census colligeret domorum, quæ obnoxiæ erant Ecclesiæ B. Agathæ in Urbe, ut omnia suppeditaret ad reparationes necessaria, & ad lampades Ecclesiæ; de residuis rationes ad se referret. *Quidquid verò exuberare potuerit, fideliter rationibus te Ecclesiasticis inferre præcipimus.*

L. 2. Ep. 10.

L. 11. Ep. 9.

L. 3. Ep. 19.

VIII. In Hispania Concilium Tarraconense anni 517. docet nos jam inde ab ineunte sæculo sexto, non rediisse ad Episcopos, nisi tertiam partem proventuum Ecclesiarum Parochialium: *Tertia ex omnibus.* Quin & in reparationes earum id Episcopi expendere cogebantur. In Concilio Braccarensi II. nonnisi eadem tertia parte donantur & Cathedratico. In Concilio Emeritensi tertia tantùm parte oblationum Ecclesiæ donantur, ut jam diximus. *Lege Diœcesana* Concilium Ilerdense Monasteria omnia absolvit, hoc est, ea lege qua cogebantur omnes Diœceseos Ecclesiæ tertiam partem oblationum Episcopo servare integram. *Ut quæ jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesana lege ab Episcopis contingantur.* Ibi, ut videtur, & Cathedratici lege soluta sunt. Nec à verisimili abhorret Episcoporum in Monasteria extorsionibus, & in Parochias, compulsa fuisse Concilia ad hujusmodi regulas constituendas. Concilium Toletanum III. Episcopos objurgat avaritiæ & inhumanitati deditos, jubetque ut ne quid exigant ultra, quàm Canones patiebantur. *Cognovimus Epi-* Can. 20. *scopos per Parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desævire, &c.* In Concilio Toletano VII. nova rursus statuta condenda fuere, inhibendique Episcopi, ne quid extorquerent ultra duos Cathedratici sui nummos.

Can. 2. Can. 14. Can. 2. Can. 4.

IX. Gratianus & Ivo suis in Decretis publicavere Statutum Pelagii II. Papæ ad Episcopos Siciliæ, quos non patitur ex Parochiis exigere nisi solidos duos jure Cathedratici. *Ne de Parochiis ad se pertinentibus nomine Cathedratici amplius* Ivo. c. 3. c. *quam duos solidos præsumant accipere.* Illud ipsum Illud. forsan Statutum est, quo de agit Gregorius Magnus in Epistola ad Episcopos Siciliæ, ubi ait à præcessore suo defixum fuisse, quid ex quaque Parochia exigere posset Episcopus, ut nec oneri cuiquam esset. *Relatum est nobis sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus fuisse dispositum, ut Sacerdotes, per universas Diœceses vestras constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuissent. Summa enim præfixa fuerat, vobis ut audio consentientibus, quæ ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset.*

X. Jam supra ex Novellis Justiniani illud animadversum est, omnes Ecclesias Civitatis Constantinopolitanæ in unam Ecclesiam cum Cathedrali quodammodo coaluisse, quòd iidem prorsus Clerici, sive Beneficiarii in omnibus per turmas, aut per vices ministrarent. *Quoniam quidem non proprios Clericos, neque una quidem harum trium habeat Basilicarum, sed communes sunt & sanctissimæ* Novel. 3. c. 1.

majoris Ecclesiæ & earum: & omnes circumeuntes secundum quendam ordinem & cirum ministeria in eis celebrant. Ea erat Ecclesiarum inter se conditio, ubi primùm cœperunt in eadem civitate crebrescere: Clerus Ecclesiæ majoris in omnibus iis sacra ministeria obibat, earumque proventus colligebat omnes; dominabatur tamen in his omnibus Episcopi authoritas. A Scriptore vitæ beati Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini observatum est, annuam pecuniam ad pauperes Clericos ab eo solitam missitari, & ad Episcopos ipsos, quibus necessaria vitæ præsidia non suppetebant: *Pauperibus quoque Clericis providebat, & unicuique pecuniæ præbebantur annuæ; non eis autem solis, sed etiam Episcopis, quibus sumptus minimè suppetebant ad victum.*

Baron. ann. 601. n. 8.

CAPUT VIII. P. 3. l. 4. c. 10.

Sub Imperio Caroli Magni unus Episcopus summam gerebat rerum Ecclesiæ temporalium administrationem, etsi ea in dies magis magisque arctaretur.

I. Cœnobiorum rationes Regi vel Episcopo reddebantur, perinde ut erant Cœnobia, Regalia, vel Episcopalia.

II. Oblationes & Decimæ Ecclesiarum in potestate & arbitrio erant Episcopi.

III. Nec de ærario tamen Ecclesiæ decerpere quidquam poterat, nisi Clero assentiente.

IV. Nec Beneficia Ecclesiastica Rex largiebatur, nisi consentiente Episcopo.

V. Nec novæ fundationes ullæ nisi ex authoritate Episcopi.

VI. Fundi & agri Parochiarum ruris erant adhuc alicubi in potestate Episcoporum.

VII. Quando is usus exolevit, & sui Parochis agri dimissi sunt.

VIII. Querelæ Ratherii de Presbyteris & Diaconis suis, qui Ecclesiæ suæ temporalem rem omnem invaserant.

IX. Mores Græcorum.

I. QUamquam fundi & proventus Ecclesiæ jam plura inter Collegia Clericorum, Clericosque sejunctim complures distributi essent, ut infrà uberiùs commonstrabitur: erant tamen sub Imperio Carolinæ gentis penes Episcopos residuæ pristinæ potestatis suæ insignia complura, tanquam vestigia summæ & universalis olim potestatis in omnia Ecclesiæ temporalia. Concilium Vernum anno 755. Regem Pipinum interpellavit, ut quibus in Monasteriis Regula B. Benedicti observabatur, si Episcopalia ea essent Cœnobia, rationes Episcopo fierent redituum, quos illis Rex voluisset esse residuos ad eorum sustentationem; si Regia autem, Regi ipsi. *Si Regalis erat, exinde ad domnum Regem faciant rationes Abbas, & Abbatissa; & si Episcopalis, ad illum Episcopum.*

Can. 20.

II. Voluntati adhuc Episcopi permittebat Concilium Francofordiense oblationes omnes Ecclesiarum, ut per quos vellet ad Canonum præscripta eas dispensaret. *De oblationibus, quæ in Ecclesia, vel in usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma, & non ab aliis dispensentur, nisi cui Episcopus ordinaverit.*

Can. 48.

Eadem Episcopos Carolus Magnus potestate donavit in Decimas totius Diœceseos. *De Decimis, ut unusquisque suam Decimam donet, atque per jussionem Episcopi dispensentur.* Plures jam protulimus canonicas Constitutiones, quibus jubentur Parochi pauperes fovere ex Decimis suæ Parochiæ, & de his Episcopo rationes facere.

Capitul. L. 7. c. 123. 149. Addit. 4. c. 94.

Nullo fine circumscriptam videtur Moguntinum Concilium in res temporales Episcopo authoritatem arrogare. *Ut Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundùm Canonum authoritatem, volumus.* Quamquam enim jam complurium partitio facta esset, supererant tamen longè plurima, pauperibus & Clero in commune utenda, fruendaque, quibus summus uti dispensator præerat Episcopus.

Can. 8.

III. Si urgente tamen inopinata quapiam necessitate in pauperes, vel in servos Ecclesiæ effundendum esset, quo ærarium ejus nonnihil imminueretur, conscriis præsentibusque Presbyteris & Diaconis id præstandum erat. *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconis, de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejus Ecclesiæ, secundum canonicam institutionem, juxta quod indiguerint, erogare.*

Can. 11.

IV. Vel ipsi Reges, ubi laicis fundos Ecclesiæ largiebantur aliquos, ceu feudos, quibus constringerentur ad militiam pro Ecclesiæ & Regni tuitione, intervenire volebant Episcopi assensum, tanquam summi moderatoris patrimonii sacri. *Placuit ut Episcopi rerum Ecclesiasticarum in omnibus juxta sanctorum Canonum sanctiones, plenam semper habeant potestatem; nullus eas dare, vel accipere, absque proprii Episcopi audeat jussione*

Cap. l. 7. c. 188

V. Nec nova poterat fundari, & dotari Ecclesia, nisi authoritatem suam interponente Episcopo. *Omnia secundùm Constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.* Et alibi dilucidiùs: *Placuit ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis, in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.*

Capitu. l. 7. c. 213.

L. 7. c. 368.

VI. Illud tamen plurimùm omnium hìc observari refert, quod habetur in Additionibus Capitularium. Oblationes cujusque Parochiæ ruris Parochorum juri & usui cedebant, dum tertia earum pars Episcopo servaretur; at Episcopo adhuc vendicabantur ex antiquo more complurimis in Ecclesiis fundi, agri, vineæ, servi, peculia servorum. *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicumque fideles obtulerint, antiquorum Canonum instituta serventur, & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ Altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Idem ipsum insinuabat Herardus Archiepiscopus Turonensis, ubi non solùm volebat ut Parochi Episcopo rationes redderent de dispensatione annua Decimarum: *Ut decimæ & fideliter à populis dentur, & canonicè à Presbyteris dispensentur, & annis singulis rationem dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant.* Sed & addebat fundos omnes dotesque Ecclesiarum in potestate Episcopi semper fore: *Et quod omnes dotes Ecclesiarum ad jura pertinent Episcopi.* Excipiendus erat mansus, seu agellus cuique Parocho addictus, juxta leges Capitularium; quo de nos alibi differemus.

Addit. 4. c. 18

Cap. 35. 40.

VII. Novam porro & Parochis compendiosiorem disciplinam prodere incipit Concilium Troslejanum anni 909. Ibi enim jam dilucet Parochos fundis & terris omnibus Ecclesiæ suæ potiri solitos, quamquam de eorum usu & dispensatione Episcopi judicio & examini subessent. *Ab antiquo tempore à sanctis Patribus constitutum est, sicut habet Episcopus in sua ordinatione omnem generaliter Parochiam cum omnibus rusticanis Parochiis, quas per triennium inconcussè possedit: ita & unusquisque Presbyter in sua ordinatione ac dispensationis cura habeat Parochiam suam cum dote & decimis Ecclesiæ; videlicet cum sui Episcopi consilio ac dispositione, secundùm regulas antiquitus & divinitus constitutas.* Et interjectis verbis

Can. 6.

Con-

Concilii III. Toletani, mox ibidem subjicitur: *Dotem Ecclesiarum & omnia juxta constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertinere*. Addit Synodus eo comprehendi agros omnes fundosque Ecclesiæ Parochialis, à Parochis regendos, sub Episcopi providentia. *Quod si quæritur, quæ dicat omnia, proculdubio decimas, primitias fructuum, & oblationes eorum, & ea quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, seu pecuniis, seu quibuslibet rebus, quæcumque fideles obtulerint: quæ omnia sub potestate, ut diximus, & dispositione Episcoporum, ac regimine ac dispensatione Presbyterorum manere debent inconcussa.*

Mira horum & superiorum discrepantia. Ex quo conjicias sæculo nono senescente cœpisse Parochos gaudere non solùm decimis, oblationibus, & manso, sed omnibus prorsus terris ibi Deo oblatis; inspecturo utique Episcopo, ut ea probè & convenienter sacris regulis dispensarentur. Quæ Corbiensi, quæ sancti Carilephi, quæ tot Abbatiis concessa sunt privilegia, eò maximè illa pertinebant, ut Episcopi ejurarent priscas suas consuetudines, & antiqua jura in fundos Cœnobiorum. Conc. Gall. to. 3. p. 218. 224.

VIII. Ex Gallia in Italiam trajicientibus occurret primùm Ratherius Episcopus Veronensis, multa expostulans de Presbyteris & Diaconis Ecclesiæ suæ, qui ita incubabant fundis & reditibus omnibus ejus Ecclesiæ, ut & ipsius Episcopi notitiam defugerent, ne juxta Canones portionem eorum aliquam cogeret inferioribus Clericis decidi. Contestabatur jure merito Ratherius, cùm Pastor esset, providentiæ suæ esse ut gregem suum Clerumque temporali etiam cibo alat: quo tamen officio suo fungi non possit, si rerum & redituum Ecclesiæ suæ vel notitia ipsa sibi subtrahatur. *Et cùm de oblationibus & decimis fidelium vivere debeant Ecclesiæ Clerici, si nescit Episcopus, quot decimani, quot mansi, quot modia tritici, quot congia vini, tantis vel tantis sufficiant Clericis, ad victum utique & tegumentum, nonne convincitur, aut non esse Pastor, aut insipiens existere Pastor, qui nescit utique ubi illa sint pascua, ubi pecora, &c. Si ergo ad Episcopum nihil de rebus pertinet, quibus Clerici vivere debent, si non dividuntur singulis ab Episcopo prout cuique opus est, sed ipsi Clerici inter se dividunt, prout quilibet eorum potentior est, & non juxta consuetudinem aliarum Ecclesiarum omnibus Ecclesiæ Clericis, sed juxta propriam voluntatem, solis Diaconibus & Presbyteris debent, quæ Ecclesiæ Veronensi collata sunt, cedere, &c.* Nullas non machinas admovit Ratherius, ut Presbyteros & Diaconos adduceret, quò fundos omnes Ecclesiæ in commune conferrent, mox à se distribuendos singulis, perinde ut eorum esset vel labor, vel necessitas, cùm duplex ea partiendi ratio in Ecclesiis laudatissima fuerit. *Unusquisque illorum mercedem juxta Apostolum in Ecclesia propriam secundùm suum laborem acciperet, aut uti in Actibus legitur Apostolorum, dividerentur Clericis delegata, prout cuique opus esset.* Irriti primùm cecidere conatus ejus omnes, usque adeo invicta & inexpugnabilis fuit ejus Cleri sive avaritia, sive obstinatio animi. Extudit tamen aliquid tandem Episcopi constantia, quod & ab eo statim distributum est iis minoribus ferè Clericis, qui ab eo ita recensentur: *Presbyteris, Capellanis, Subdiaconibus de secretario septem, Cantoribus septem, Acolythis de secretario septem, Ostiariis sex.* Spicil. to. 2. pag. 165. Ibid. p. 222. 224. 1. C. 3. & Act. 4. 35. vi

IX. Apud Græcos usu derogatum est legi Justiniani, Episcopalibus infulis arcenti, quibus liberi essent, ex justa etiam conjuge. Rursum abrogata est ea Justiniani Constitutio lege Leonis Philosophi Imperatoris, qui satisfacere conatus est ei rationi, qua excitus maximè videbatur fuisse Justinianus, ne liberos suos Episcopus bonis saginaret & ditaret Ecclesiæ, quæ in potestate haberet. *Quod istiusmodi affectione erga liberos, sacras facultates oblæsurus videatur.* Respondet autem Leo, pari jure eliminandos fore omnes, quibus essent cognati, fratres, nepotes; sed ipsos occurrisse Canones ei inutili formidini, cùm sinunt Episcopos opem ferre cognatis, si quos premit inopia. *Quin & hoc prævidentes divini Canones, Episcopis potestatem fecere, ut si ipsis pauperes cognati essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus sublevarent.* Balsamon assentitur, scilicet Novellam Justiniani, tametsi Basilicis intexta esset, non servari, quòd Leonis Constitutio invaluisset. Const. 2. In Can. 48. Trul.

CAPUT IX. P. 3. l. 4. c. 11.

De Oeconomis, sive Presbyteris, sive Diaconis, sub Imperio Caroli Magni.

I. Consilio Cleri temporalia Ecclesiæ ab Episcopo dispensanda erant.

II. Erant Oeconomi in Ecclesiis Cathedralibus Galliarum.

III. Venire non poterat ea dignitas.

IV. Episcopus suum sibi Oeconomum deligebat.

V. Prærogativa sedis supra reliquum Clerum Oeconomus fruebatur post Episcopum.

VI. Vacante Episcopali sede penes ipsum erat tota temporalium administratio.

VII. Erat tamen vel tum Visitator Episcopus.

VIII. Si fidelis non occurreret Oeconomus, Episcopus solus tota administratione fungebatur.

IX. Erant & in Orientalibus Ecclesiis Oeconomi, quos nefas erat quidquam nisi pauperibus largiri.

X. Cessante Episcopo deligere Oeconomum, deligebat Metropolitanus.

XI. Honorificus Oeconomi consessus.

I. SUmma quidem erat Episcopi in dispensandis Ecclesiæ rebus authoritas; sed cum Presbyteris & Diaconis communicari consilia suadebat & ipsa decori lex, & Canonum institutio. Concilium Turonense III. confirmata hac Episcopi dignitate: *Episcopi res Ecclesiasticas Ecclesiis collatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, &c.* tum verò jubet, ut nonnisi ex consilio & præsentia fretus Clericorum majorum de thesauro Ecclesiæ pauperibus Episcopus largiatur. *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconibus, ex thesauro Ecclesiæ pauperibus, juxta quod indiguerint, erogare.* Can. 10. 11.

II. Nec tamen ambigi fas est, quin Cathedralibus plerisque Galliarum Ecclesiis sui essent Oeconomi. Capitularibus Caroli Magni intexta est Constitutio Imperatorum Græcorum, qua Oeconomi officio abdicantur, & resarcire coguntur Ecclesiæ damna, si quas ejus res alienari sint passi. *Oeconomum Ecclesiæ præstare omne lucrum, quod, &c. Ita ut in posterum Oeconomus non sit, &c. Non solùm autem ipse, sed etiàm successores ejus hac lege teneantur, sive ipse Archidiaconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum, non prohibuerit, &c.* Erat ergo Oeconomi vel Episcopo ipsi obniti, si quando res Ecclesiæ dilapidatum iret. Capitul. l. 2. c. 29.

III. Non facile est divinare, an qui Archiœconomus hìc dicitur, sibi subjectos haberet Oeconomos alios. An gloria tantùm hæc esset nominis & ostentatio dignitatis, omnium post Episcopum principis, & ipso Archipresbytero & Archidiacono superioris? In Admonitione Hincmari ad Hedenulphum, quem Episcopum Laudunensem ordinaverat, inter Formulas Promotionum

Episcopalium antiquas: illud in primis mandabatur, ne quid pecuniæ acciperet pro Oeconomi officio conferendo, uti nec pro Archidiaconi, vel Archipresbyteri: ne hi quod emerint, vendant. *Ipse quoque pro constituendis ministerialibus Ecclesiasticis, videlicet Oeconomo, ideſt, facultatum Ecclesiæ dispensatore, Archipresbyteris & Archidiaconis, in quibus fidei sinceritatem & probos mores, ac religiosam vitam debet eligere, præmia non constituat. Quia Ecclesiasticum obsequium, quod malè comparaverint, accipientes munus à subditis, prius venumdare curabunt.*

Conc. Gall. to. 2. p. 662.

IV. Oeconomum ergo eligere Episcopus, & arbitrio suo poterat, & officio tenebatur. Fregit Concilium Meldense anni 845. eorum audaciam, qui dum decumberet ex morbo Episcopus, à Clero & populo eligi posse Oeconomum confidebant; constituitque quandocumque ita usuveniret, Metropolitani eas partes fore, ut ipsemet designaret, consentiente Episcopo. *Ut nemo vivente Episcopo Ecclesias illius, aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præsumat: neque sub voluntariæ Cleri ac populi electionis obtentu, præter voluntatem Episcopi quisquam quacumque sæculari potestate præditus, quasi Oeconomum constituat. Sed si Episcopus ministerium Ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc cum voluntate Episcopi ejusdem Ecclesiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat.*

Can. 47.

V. Concilio Carisiaco anni 848. quo Gottescalcus Monachus proscriptus est, Ecclesiæ Remensis Oeconomus ante Archidiaconum subscripsit, immediatè post Episcopos & Abbates.

Hincmar. to. 1. pag. 11.

VI. Sed post obitum maximè Episcopi & vacante sede splendebat Oeconomi potestas, dispensandis portionibus canonicis in Clericos, in Beneficiarios, & in pauperes omnes, quas donari moris erat: & in temporali re tota tuenda, ac servanda Episcopo, in eam sedem sublegendo. Erant tamen illi & Eleemosynarii & Officiales alii minores, quorum & testimonio & adminiculo niteretur in muneris sui functione. Ita sanè Concilium Pontigonense anni 876. *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem à sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad usus suos transferat: sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, canonico more, justè rationabiliterque deputata successori reservare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere.* Erat ergo Oeconomus testamenti Episcopi executor, & custos rerum omnium Ecclesiæ viduatæ.

Can. 14.

Accuratissimè Hincmarus res Ecclesiæ Episcopo omnes subjicit, dum vita superat: Oeconomo post ejus obitum, futuro servandas & repræsentandas Episcopo. *Sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates sub debita districtione in vita sua dispensandi habet potestatem: ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur futuro successori ejus Episcopo.* Et alibi: *Hæc de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo.* Qui tamen alibi illud non tacet, ita administranda omnia ab Episcopo fuisse, ut in consilii & regiminis societatem accerseret, non Oeconomum tantùm, sed & Collegium omne Presbyterorum & Diaconorum suorum. Vide enim ut nepotem suum Laudunensem Episcopum alloquatur: *Sed nec de tua Parochia, nisi de rebus & possessionibus, quas cum notitia Presbyterorum & Diaconorum Ecclesiæ tuæ regere debes, & dispensare, vel commutationibus earum cum cohibentia Clericorum subscribere.* Meminit etiam Oeconomorum Agobardus, & Canonis ejus, quo præcipiebatur, ut de ipsius Ecclesiæ gremio adoptarentur.

Tom. 2. p. 178 & 408.

L. de dispens.

VII. In vetusto electionis Episcopalis Decreto monemur, ubi Episcopus mortales has abjecisset exuvias, designandum à Metropolitano fuisse alium quempiam Provinciæ Episcopum, qui Episcopali præesset funeri, Visitatoris Episcopi nomine uteretur, censum & inventarium faceret rerum Ecclesiæ orbatæ, easque tum deponeret in manus priscorum Oeconomorum. *Perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum; tunc verò prioribus viduatæ sedis dispositis Oeconomis commendetur.*

Spicil. to. 8. pag. 154.

VIII. In Italia quoque prisco id usu inoleverat, ut Presbyteros & Diaconos adhiberent Episcopi ad regimen Ecclesiæ temporale, exemplo nimirum informati Apostolorum, qui ejusmodi farcinam & curam in Diaconos refuderant. At si tam fidos industriosque non reperiret Episcopus, quam necesse esset, tum subeunda ipsimet erat ea administratio tota, authore Ratherio Episcopo Veronensi. *Per Presbyteros enim & Diaconos, si tamen fideles inveniri poterunt, hæc ab Episcopo fieri oportere, non per ipsum Episcopum, monstrata sunt. Quamquam & si necessitas hæc eum exequi per se ipsum compelleret, superbia non prohiberet.* Rem firmat exemplo beati Laurentii, quem sibi Sixtus Papa Oeconomum adjunxerat. Commendaverat illi Sixtus non res suas, sed Ecclesiæ: *Facultates Ecclesiæ.* Eos tanquam Thesauros Pontificios administrabat & dispensabat Laurentius: *Thesauros tuos jam expendi.* Sponsus nempe, & sponsa, Episcopus & Ecclesia, una est persona, unus unius census & fiscus est.

Spicil. tom. 2. pag. 107.

IX. Promit in Nomocanone suo Photius Novellas Justiniani, quæ cogebant Oeconomos semel quotannis rationes facere Episcopo: siquid lucrifeciſſent, id ærario Ecclesiæ refundere: si quid damni culpa sua feciſſent, id restituere: denique ab Episcopo ipso Oeconomum designari. His adjicit Balsamon Novellam aliam in Basilicis radiantem, qua inculcabatur Oeconomis, sanctos ut in usus rem Ecclesiæ omnem expenderent, & levandis iis, qui verè pauperes essent; alioqui culpam illam omnem & damnum Ecclesiæ præstaturos. *Non Ecclesiasticos sumptus hominibus divitibus largiri, & ea ratione pauperes necessariis privari, &c. Sciant Oeconomi, quod si quid præter hæc fecerint, ex suis facultatibus indemnitatem Ecclesiæ præstabunt.* Hinc meritissimo à Balsamone concluditur irritas esse Chartas, quibus divites aliqui à Patriarcha donabantur, ut triticum, vel ejusmodi quid aliud ab Ecclesia consequerentur: at quibus donabantur pauperes, eas verò tum æquissimas, tum validas fuisse. *Nota præsentem Justiniani Novellam propter Decreta quæ fiunt à Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, frumentariisve tesseris, quæ dantur divitibus & valde potentibus; & dic ea quidem non esse valida: esse autem valida quæ fiunt pauperibus.*

Tit. 9. c. 1.

Tit. 10. c. 1.

X. Cùm tempore Concilii VII. Oecumenici pigritarentur Episcopi, nec superioribus tot Conciliis morem gererent in Oeconomis sibi allegendis: statuit Concilium, ut si ab iis instituendis cessarent Metropolitani, in eam curam succederet Patriarcha Constantinopolitanus: si cessatores essent in eodem Episcopi, suppleret Metropolitanus: si Abbates, Episcopus. Cùm autem nil statutum esset in hoc rursus Concilio de non eligendis ex classe laicorum Oeconomis, id sibi jam fas esse multi interpretabantur. At contra luculentè nititur Balsamon, viguisse adhuc prohibitionem Concilii Chalcedonensis, nec necesse fuisse eam iterari. Insulsissimum autem fore, si quis sibi persuaserit à Concilio concedi, ut in Cœnobiis etiam laici Oeconomi constituantur.

Can. 11.

Hoc Concilii VII. Canone niti visus est Alexis Patriarcha Constantinopolitanus in Novella ea Constitutione, qua sanxit: Cùm Ecclesiæ Metropoli-

politanæ præstare cogerentur, si quid detrimenti acciperent Ecclesiæ Cathedrales ejusdem Provinciæ, à Metropolita instituendum esse Oeconomum Ecclesiis in omnibus, quarum dispendia in Metropolitanam suam Ecclesiam retorquerentur, donec resarcisset ipsa quidquid detrimenti passa esset earum causa.

Juris Orien. to. 1. p. 250.

XI. Quoad Oeconomos autem Cœnobiorum, de quibus hoc eodem Canone agitur, præteriri sine piaculo non potest interrogatio Marci Patriarchæ Alexandrini, & responsio Balsamonis. Quæstio vertebatur de Lectore, qui ad Oeconomi dignitatem protrusus fuerat, & qui non nescius honorifici consessus Oeconomorum in Ecclesiis Cathedralibus, confidebat præire se debere Clericis omnibus aliis, supra Presbyteros ipsos sedere, & in sacris Diptychis post Abbatem priore suum nomen loco recitari. Hanc insanæ spei superbiam damnat Balsamon: quamquam fateatur, si advena in eo Cœnobio fuisset is Lector, & Abbatis sui vices gestaret, tum non absurdè geminam illam honoris prærogativam eum sibi vendicaturum: cùm & Diaconum Presbyteris anteponat Trullana Synodus, Metropolitani sui vices gestantem.

Ibid pag. 392.

CAPUT X. P. 4. l. 4. c. 20.

Qua potestate uterentur Episcopi in re Ecclesiæ admoderanda post annum Christi millesimum.

I. Superiorum connexio cum inferiùs disputandis.

II. Hujus etiam extremæ Ecclesiæ ætatis jure Canonico integra constat Episcopos dignitas universalis rerum Ecclesiæ Dispensatoris. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Post rerum Ecclesiæ partitionem, libri Decretalium Parochis vendicant decimas Parochiarum suarum.

IV. Erat olim Episcopus Diœceseos suæ decimarum omnium summus distributor. Ejus potestatis reliqua vestigia.

V. Rerum malè partarum vel inventarum restitutiones ad judicium & arbitrium Episcopi à Presbyteris rejiciendæ erant.

VI. Episcopo committebatur, tum ea proventuum Ecclesiæ communium portio, quæ restaurandis Ecclesiis seponebatur, tum quæ sublevandis pauperibus Concilio ab ipso Tridentino mandatur illis executio ultimarum voluntatum, & legatorum piorum.

I. CUm inter initia extremæ hujus ætatis, quam hìc enucleandam ordimur, necdum oblitterata essent vetustioris vestigia omnia disciplinæ, ab hac etiam initium faciemus quæstione, veluti præluforia, ad reliquas de distributione rerum Canonica disceptationes, qua in his potestate universim freti essent Episcopi & Oeconomi, sive Presbyteris tum hi, sive Diaconis annumerarentur.

Anno 1059. sub Nicolao II. Papa Concilium Romanum summa adhuc Episcopos munivit authoritate in Decimarum, Primitiarum & Oblationum dispensatione. *Deinde ut Decimæ & Primitiæ, seu Oblationes vivorum & mortuorum, Ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint.* Gratianus hanc Episcoporum amplitudinem prolixissimè executus est, dicata ei rei Quæstione integra, qua & Canones antiquos compilavit omnes, ex iisque id effecit, Ecclesias omnes, & res earum temporales omnes potestati & regimini subesse Episcopi. *Præmissis authoritatibus Ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere noscuntur. Et tam Ecclesiæ quàm oblationes & facultates earum à laicorum dispositione probantur esse immunes.*

Can. 8. 10. q. 1. 2.

Finitima sunt hæc Gratiani verba Decreto superiori Concilii Romani; & utrimque constat, laicorum sive audaciæ, sive cupiditati, his piis largitionibus obstrepenti, non contra objici, nisi authoritatem Episcoporum. Ex Conciliis enimverò undecimi sæculi plus satis patet, ægrè & vix adduci potuisse laicos, ut huic Conciliorum & Episcoporum authoritati concederent, & hæc Ecclesiæ restituerent Christianæ tributa pietatis. Si Presbyteris & Parochis decimas laici ademptas reddere jussi fuissent, resilissent certissimè, inexpugnabilique contumacia quadam sese obfirmassent. Proxima quæstione huic Episcoporum potestati metas quasdam & modum ponere videtur Gratianus, quæ propiùs inspicienti, non tam metæ sunt, quàm arces, & præsidia. Ita enim creditam docet esse Episcopo dispensationem, ut prohibita sit dissipatio; nec enim inultum fore, si venditionibus vel alienationibus præposteris rem Ecclesiæ imminutum eat. *Sed cùm in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ constitutæ esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.* His attexuntur plura Conciliorum Decreta, quibus alienare quidquam vetantur Episcopi, & Canon ille maximè Antiochenus: *Episcopus habet potestatem in rebus Ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reverentia.*

III. Sed cùm vix dum elapso Gratiani ævo, bene multa in Ecclesiæ Disciplina novari cœperint, ex partitione maximè tum facta fundorum & proventuum Ecclesiæ, hinc discrepantia ingens Decreti Gratiani, & Decretalium Pontificiarum, quarum mox dominari cœpit authoritas. Innocentius III. ordinario jure gaudere vult Parochiales Ecclesias recipiendarum decimarum. *Cùm perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat.* Et Capite sequenti, *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur decimæ, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum.* In percensendis Honorius III. Episcoporum juribus, ex reditibus Ecclesiæ quarta tantùm parte decimarum illos donat; *quartam decimarum*, & paucis aliis. Alexander III. his anterior, & qui non nesciebat Ecclesias nulla adhuc ejusmodi partitione temporalium sectas, eidem quæstioni finem posuit, facta discretione agrorum duplicis generis, quorum alii certis Parochiis essent addicti, alii nullisdum. In prioribus quarta parte decimarum contentus sit Episcopus, necesse est; in posterioribus eas omnes sibi vendicat, sive ut egentibus adjudicet Ecclesiis Parochialibus, sive ut mensæ ipse suæ vendicet. *Si terræ quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ Parochiam fuerint, decimas earum, tua parte retenta, eidem Ecclesiæ facias adsignari. Alioquin ipsas secundùm discretionem à Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Hoc decreto constat, partitione facta pertinere decimas ad Ecclesias Parochiales, sive ad alias qualescumque, quibus fuerint adjudicatæ. Sed ante partitionem eas esse in potestate Episcopi, cujus juris & arbitrii est, suis ut eas necessariis usibus servet, aut aliis largiatur Ecclesiis.

C. Cùm contingat. Extra. De Decimis. C. Cùm in tua. Ibid. C. Conquerente. De Offic. Jud. Ord.

C. Quoniam De Decimis.

IV. Episcopum consultissimè monebat Petrus Damiani, ne favori, ne cupiditati serviret, ubi inter Ecclesias partiretur, sive decimas, sive oblationes. *Illud solicitè præcave, diligenter attende, ne cùm decimas, vel quælibet oblata fidelium, per Ecclesias dividis, de Consacerdotum meorum præsumas aliquid ratione minuere, unde videlicet id quod mihi competit, quasi fideliter consulens possis augere.* Solemne ergo adhuc erat, ut Episcopus inter Ecclesias decimas partiretur,

L. 4. Ep. 1.

& ea quotannis partitio instauraretur. Concilii Tridentini Patres ea cura induerunt adhuc Episcopos, ut Parochis providerent, quibus idonei non supperterent reditus, & vel primitias assignarent, vel decimas, vel symbola, aut collectas, vel siquid his opportunius occurreret. *Primitiarum, vel decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbola, ac collectas.* Sess. 24. c. 13.

V. In Synodo Frisingensi anni 1440. novum observare est vestigium universalis Episcoporum potestatis in res temporales omnes Ecclesiarum suæ Diœceseos, ubi Clericos & Monachos vetat, ne se interponant in restitutiones rerum malè partarum, incertarum, vagarum. *Ne quisquam Sacerdotum Religiosus vel Sæcularis, non habita desuper sedis Apostolicæ, aut nostra, seu Vicarii nostri speciali licentia, se intromittat de distributione rerum malè acquisitarum, incertarum & vagarum.* Can. 24. In Constitutionibus Synodalibus Ecclesiarum Trecensis & Senonensis anno 1524, Confessariis copia fit restituendi pauperibus, cùm ii quibus restituendum esset, vel jam interiissent, vel ignoti essent, nec magni momenti essent restitutiones. Si magni enim pretii forent, tum earum dispositio Episcopo, vel Vicario ejus Generali vendicabatur, vel Pœnitentiario. *Tunc de consilio providi Confessoris, si res ipsa sit parvi valoris, scilicet infra summam sexaginta solidorum Turonensium, in pios usus exponatur: in cæteris verò ad nos, aut Vicarios nostros, seu Pœnitentiarios remittantur.* Bochel. Decret Eccl. Gall. pag. 231 232. Apertissima est ratio. Perplexitas plerumque ingens est in ejusmodi grandibus restituendis summis. *Quia circa restitutiones faciendas pericula multa latent.* Idem decernebatur in Statutis Synodalibus Ecclesiæ Carnotensis. *Restituta si sexaginta solidorum summam non excedant, distribuant Confessores infra mensem in eleemosynas, ubi major erit necessitas. Quod si major sexaginta solidis restitutio sit, deferatur ad nos, aut Officialem nostrum, ut in similes usus convertatur, & non in aliam quampiam causam.* Altiori ab origine manabat hic usus, abjiciendi ad pedes Apostolorum primò, pòst deponendi in manus Episcoporum, quæ largiri pauperibus effusior suadebat charitas, vel Ecclesiæ; ex constantissimo illo præjudicio, pauperum omnium parentem & provisorem esse Episcopum, viduarum, orphanorum, miserabilium quorumcumque, eòque peritia & experientia uberiore esse, sapientia & charitate longò præstantiore ad opem illis præstandam.

VI. Vicem dolet suorum temporum Concilium Rotomagense anni 1581. propter geminam innovationem non sine gravi Ecclesiæ discrimine factam, quando laici usurpaverant administrationem fabricæ Ecclesiarum, necnon & Nosocomiorum, Xenodochiorumque, ad hospites & leprosos excipiendos: cùm gemina ea potestas penes Episcopos olim fuisset, velut parentes, & defensores Ecclesiarum, & egenorum. *Ad Episcopos spectat etiam pauperum & miserabilium personarum paternam curam gerere. Sed sicut fabricarum Ecclesiasticarum regimen ipsis primum fuit ablatum, & ad laicos translatum; ita posterius portio pauperum in Leprosarias & Hospitalia diversi generis divisa de manibus Episcoporum & aliorum Clericorum ad Laicorum administrationem transiit. Sed quanto Ecclesiarum & pauperum bono utraque commutatio contigerit, res ipsa loquitur. A plerisque laicorum fabricarum dilapidantur possessiones, & in alios usus distrahuntur. Per eosdem Leprosariæ sine Leprosis & Hospitalia sine Pauperibus, aut raris admodum gubernantur; & res eorum videntibus nobis, nec valentibus obsistere, alienantur.* Hæc Offic. Spirit. n. 30.

Nonnulla ex parte redintegrata est à Tridentinis Patribus hæc authoritas Episcoporum, ubi statutum est, ut cognoscerent ipsi de rationibus fabricarum, & Xenodochia omnia visitarent, explorarentque sedulò, an executioni mandarentur, quæ ad pauperum levamentum spectabant. *Ac omnia quæ ad Dei cultum aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum Canonum statuta cognoscant & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio aut statuto.* Sess. 22. c. 8. 9. Denique priscæ disciplinæ novus vigor additur, ubi præcipit Concilium, ut executores sint Episcopi omnium piarum voluntatum in gratiam pauperum, sive superstites, & integra valetudine, sive morituri eis quidvis legaverint. *Omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quàm inter vivos sint executores.*

CAPUT XI. P. 4. l. 4. c. 21.

De Presbyteris & Diaconis Oeconomis Ecclesiarum. De cura Episcoporum in rationibus vel ab his recipiendis, vel Concilio Provinciali exhibendis, post annum Christi millesimu.

I. Archidiacono commendabatur cura temporalium, ideo & fidei sacramento Ecclesiæ obligabatur.

II. Ne ita Antistites alienæ incumbant vel fidei, vel diligentiæ, ut non & ipsi in partem curæ veniant.

III. Temporalium regimini ne plus æquo se dedant Episcopi. Qualis ab illis deligendus sit Oeconomus.

IV. Ne plus æquo, ne minus æquo his curis vacent; medium teneant.

V. Ante partitionem omnia administrabant Archidiaconi. Post partitionem, Oeconomi curam induerunt vacantium Ecclesiarum, tum Episcopalium, tum Parochialium.

VI. Innovantur antiqui Canones, ut rem Ecclesiæ regant Episcopi per Oeconomum, vel Vicedominum, qui Diaconus sit, siqua fieri posset. Ratiocinia Oeconomorum quolibet triennio ad Concilium Provinciæ perferenda erant.

VII. Ut B. Carolus ei Decreto paruerit, & Concilio Provinciali rationes fecerit.

VIII. Mores Ecclesiæ Orientalis.

I. NOn successores modò, sed & imitatores Apostolorum fuere Episcopi, unde & in Oeconomorum humeros refudere onus curæ temporalis Ecclesiarum, hoc est, in humeros Diaconorum, Presbyterorum, Archidiaconorum. Leuthericus Senonensis Archiepiscopus, & B. Fulbertus Carnotensis Episcopus litteris conjunctim datis ad Capitulum Parisiense, calcaria subjicere, animosque illi addere conati sunt, adversùs petulantissimos Episcopi sui adversarios, quorum caput & princeps erat Lisiardus Archidiaconus: qui cùm Oeconomum & provisorem pauperum officio se suo præstare deberet, persecutorem se & eorum patrimonii dilapidatorem agebat, fundis Ecclesiæ in milites transcribendis, & conculcandis juramentis, quæ Episcopo suo præstitisset. *Lisiardus olim Archidiaconus, qui cùm esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, factus est Episcopo suo quasi clavus in oculum, prædo pauperibus, &c. Decimas & oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum suo Episcopo inconsulto sæculari militiæ tradit. Quid dicemus de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Episcopo non corde, nec verbo, nec ore fidelis existat?* Fulbert. Ep. 34.

II. Delegabat ergo Episcopus Archidiacono immediatam dispensationem patrimonii pauperum, expres-

expresso tamen ab eo prius fidei sacramento. Suadebat Ivo Carnotensis Episcopus Abbati Majoris Monasterii, ut expertissimis quibusdam Monachis suis inficeret sarcinam temporalis regiminis : ipse in orationis & contemplationis interim castissimas & fortissimas delicias altiùs se demergeret. *Ne res Monasterii vestra incuria dilabantur, & solita fratrum subsidia minuantur. Quod si fortè per aliquam corporis imbecillitatem, vel supernæ contemplationis studium ad hoc minùs sufficitis, sint vobiscum viri prudentes, vobiscum uno spiritu gradientes, quibus potestis partem oneris vestri imponere; vos autem liberiùs & ideo uberiùs dulcedinem supernæ contemplationis gustare, & in tempore verbi annonam conservis ministrare.* Sed quantovis arderet hic Abbas amore secessus & otii sacri, non annuit tamen Ivo, nisi ut aliqua se parte levet temporalis sollicitudinis; seque partim orationi, partim actioni applicet & accommodet. Epist. 57.

Multò minùs fas est Episcopis, suffurari se totos temporali Ecclesiarum suarum providentiæ. Pauciissimi è Pontificum choro B. Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum æquasse visi sunt jugi cælestium contemplatione, & perscrutatione arcanorum reconditioris Theologiæ, ut ejus scripta abundè produnt. Inde est, quòd & quo primùm puncto temporis publicata fuit ejus electio, sacrilegi prædatores summam sibi & licentiam & impunitatem rapinarum ejusmodi sibi despondérunt. Sed qui ejus animi magnitudinem, & charitatis vim immensam altiùs perspexerat, is datis ad eum litteris longè aliter sentiebat, longè diversa animo prosiciebat. *Sunt plures, qui circa destructionem Ecclesiæ semper laboraverunt, qui nunc putant quàm maximè se repugnaturos, dicentes te cum Deo semper acturum, res Ecclesiæ non curaturum, quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.* L. 3. Ep. 2.

III. Sapiunt proculdubio hæc postrema verba antiquorum Patrum non degenerem discipulum, maximè verò Gregorii Magni, Rem Dei esse patrimonium pauperum & Ecclesiæ; & qui eo occupatur, Deo occupari. *Quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.* Malo longè diversissimo medicabatur B. Bernardus, cùm ad Eugenium Papam perscriberet, quid magnoperè cuperet ab omnibus Episcopis observari, ut Oeconomos sibi adgregarent prudentes, fideles, fama & authoritate claros. Sed vel infidos experiri mallent, quàm ut ipsi in tricarum & sollicitudinum inexplicabiles se laqueos induerent. *Agenda domus tuæ per alium facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit : si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem constituas super familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Authoritas. Quid enim prodest ei, velle & scire quoque disponere, prout necesse est, si quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præjudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet : memento prudentem, qui agere nihilominus pro ratione sciat.* De Consid. L. 4. Nec multò pòst, cùm declarasset quanta authoritate necesse sit esse Oeconomum, quippe qui jam ea sit & fide & prudentia, ut nec fallere queat, nec falli : Christi exemplum subiicit oculis, cui Oeconomus fuit, & is quidem infidus, cujus & perfidiæ non nescius, eam perdiu dissimulavit : hoc ut exemplo Apostolos Episcoposque imbueret, ne ejusmodi metu fraudum deterrerentur ab ascíscendis sibi Oeconomis, per quos pium sibi otium parerent & facultatem colendi studiosè Numinis, & lucrandarum animarum. *Si quo minus aut fidelis inveniatur, aut prudens, fideli potius committendum. Sanè è duobus tutius hoc. Quanquam si idoneus non reperitur, minùs fidelem sustinere potius consulo, quam te immergere Labyrintho huic, Memento Salvatorem Judam Oeconomum habuisse.* Mox ostendit, quam fædum, alienumque sit, Episcopos sese delicere ad minutissimas rei domesticæ quisquilias; sed & quantò alienius fædiusque sit ante oculos sempiternæ Veritatis, si tam facilè animarum curam, tam ægrè & circumspectè temporalium regimen committant : si tam morosi austerique sint in subducendis calculis temporalium expensarum, tam lenes & indulgentes, ubi rationes excutiuntur salutis animarum Christi sanguine redemptarum. *Quid Episcopo turpius, quàm incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, scíscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæque perdita, vel neglecta. Ad verecundiam dico quorundam ejusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Satis superque Episcopi ad manum habent, quibus animas credant; & cui suas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videntur æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. De pretio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est; rara admodum cum Presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Nonne ad singulas istas supputationes irascimur, urimur, anxiamur? Quàm tolerabiliùs rerum quàm mentium sustineremus jacturam!*

IV. Est ergo modus tenendus, est medius limes terendus inter incuriam & supinitatem gerendi patrimonii Christi, & diligentiam putidam ac morosam rei temporalis. Hac laude pulcherrima germanum suum Sagiensem Episcopum prosequitur Arnulphus Episcopus Lexoviensis, quòd cùm pervigili studio curasset temporalia suæ Ecclesiæ, multò plus curæ & operæ posuisset in spiritali administratione : & rem raram ac stupendam perfecisset, magnificentia sanctitati conjugata. *Hic cùm prædictam Ecclesiam suscepisset, magnam temporalibus curam, majorem spiritualibus homo sanctus impendit. Cumque eam in temporalibus nobilem reddidisset, in spiritualibus semper nobiliorem studuit exhibere, vir magnificus & omni sanctitate laudabilis : cui nec sanctitas magnificentiam tolleret, nec magnificentia sanctitatem.* Epist. 48.

V. Hactenus de mediocritate laudatissima Episcopi, temporalium Ecclesiæ non anxiè solliciti, nec socorditer incurioси. Quoad illos autem quorum fidei & industriæ incumbere necesse habet, ad duas ii classes revocari possunt, pro gemina specie rerum Ecclesiæ, quas illis Episcopus commendaturus est. Nam communis Cleri totius substantiæ summus est administer Episcopus : ac præterea sepositam sibi habet propriam ejus substantiæ partem, Episcopo pro amplitudine sua largiùs admensam. Adjutores Episcoporum in priori illa administratione erant plerumque Archidiaconi, more antiquo Ecclesiæ primigeniæ. Unde & Gregorius Papa VII. vacante Firmana Ecclesia, Archidiaconum designavit, qui & temporali & spiritali ejus administratione fungeretur. *Considerantes necessitatem viduatæ Ecclesiæ, procurationem totius Episcopatus interim ei commisimus, &c. Ea quæ de bonis Ecclesiæ dispersa & confusa sunt, recuperare & salubriter ordinare, modis eum omnibus adjuvetis.* L. 11. Epist. 38.

Portio verò rerum Ecclesiæ Episcopo propriè & peculiariter segregata, ea Oeconomis ab Episcopo designatis committenda erat, à quo & designandi erant Oeconomi, vacantibus in omnibus Parochiis. Anno 1317. in Concilio Ravennate Episcopi jussi sunt Oeconomos instituere in omnibus Parochialibus vacantibus Ecclesiis, qui earum proventus successori reservarent, & Patronorum rapaces manus amoverent. *Duximus sta-*

tuen-

tuendum quod vacanti Eccleſiæ ſtatim per ipſius Epiſcopum Oeconomus debeat deputari diligens & diſcretus, qui reditus & proventus ac bona ipſius colligat & conſervet, ad ejuſdem Eccleſiæ & ſucceſſoris defuncti Rectoris ipſius utilitatem & ſtatum. Idem præcipiebat & Alexander III. in libris Decretalium, ut cùm inexorabilis quandoque neceſſitas cogat, non ſtatim vacantes conferre Parochias, Oeconomos interim conſtituant Epiſcopi, qui earum reditus ſucceſſori ſervent. *Ponatis* De Offic. Jud. ordin. c. 4. *Oeconomos qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Eccleſiarum expendere, aut futuris perſonis fideliter reſervare.*

Cathedralium Eccleſiarum Capitulis à Concilio Tridentino præceptum eſt, iis ſanè quorum juris eſt fructus vacantis Epiſcopatus percipere, ut Oeconomos deligant, qui rem temporalem univerſam curent, ejuſque rationes futuro faciant Epiſcopo. Si ceſſet Capitulum, eo munere fungetur Metropolitanus. *Capitulum ſede vacante, ubi fru-* Seſſ. 24. c. 16. *ctuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum, vel plures, fideles ac diligentes decernet, qui rerum Eccleſiaſticarum & proventuum curam gerant; quorum rationes ei ad quem pertinebit, ſint reddituri.* Uſus is erat veteriſſimus Eccleſiæ, ut vacantium Eccleſiarum Cathedralium res Capitulum & Oeconomi adminiſtrarent. In Oriente penes unum Metropolitanum erat ea ſollicitudo. Concilium Tridentinum ſolam ejus juris devolutionem Metropolitano vendicatam voluit. *Si ſecus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujuſmodi devolvatur.*

VI. Sed cùm priſca ſanxiſſent Concilia, ut dum vita ſuperaret, Epiſcopi ſuos haberent ſibi Oeconomos, eam diſciplinam reſtaurare ſtuduit Concilium V. Mediolanenſe, juſſis Epiſcopis Oeconomos deſignare, nec niſi ex Clero, immo ſi fas ſit ex Diaconis; ſed ne deſignent ex cognatis, vel amicis: denique in eos refundere temporales ſollicitudines, quò his expediti, toti eſſe poſſent in ſpirituali miniſterio ſuo. Non hìc exprimitur, quoties Oeconomus rationes Epiſcopo ſuas exhibiturus ſit; ſed illud diſertè ſancitur, ut tertio quoque anno Epiſcopus Concilio Provinciali rationes faciat temporalis ſuæ adminiſtrationis. *Concilii Chalcedonenſis Canon jubet, ab Epiſcopo Oeconomum deligi* Cap. 11. *& conſtitui, qui Eccleſiæ Cathedralis prædia, bona, reſque de illius ſententia & arbitrio adminiſtret, ut non modò illa non diſſipentur, ſed teſtis ſit rectæ adminiſtrationis & diſpenſationis. Id ut à Provinciæ noſtræ ſingulis Epiſcopis ſervetur, hoc decreto ſtatuimus. Nec verò ſolùm quo diligentius bonorum Eccleſiæ rectæ adminiſtrationi ad illius Concilii præſcriptum conſulatur; verùm etiam quo ſtudioſiùs Epiſcopus, cùm cenſus, ſupellectilis, bonorumque eorum curatorem adminiſtratoremque habuerit, in rerum ſpiritualium officiis, quæ Epiſcopalis muneris propria ſunt, ipſe omni cogitatione totoque animo incumbat. Eum verò Oeconomum, vel ut alio Canone cavetur, Vicedominum conſtituat Epiſcopus, non laicum, neque ſibi cognatione, affinitateve, aut favore conjunctum, ſed Eccleſiaſticum hominem, qui & de Clero ſuo, & vero, ſi talem, qui idoneus ſit, habere poteſt, Diaconatu initiatus ſit, quique in eo adminiſtrationis genere & rectè & peritè verſari poſſit. Cujus adminiſtrationis rationes in codicem certum rectè ordineque relatas, tertio quoque anno ad Concilium Provinciale Epiſcopus afferat, atque exhibeat, ſollicitè pro conſcientia ſuæ religione, totius illius diſpenſationis rationem in eodem Concilio redditurus.*

VII. Qui hìc laudantur Canones Concilii Chalcedonenſis & Concilii Toletani IV. de Oeconomis agebant omnium proventuum Eccleſiæ Epiſcopalis, antequam partitio facta fuiſſet ulla in Epiſcopum & Clerum, in fabricam & pauperes. Concilio Mediolanenſi nihilo tamen minùs placuit eos Canones aptari Oeconomis unius Epiſcopi, ſua ſeorſim portione gaudentis. Nimirum Oeconomi quidem ipſi iidem nunc ſunt, qui olim; ſed vigilantiæ & charitati eorum nunc materia ſubminiſtratur longè anguſtior, qua ſeſe explicet. Carolus porro ipſe Mediolanenſis Archiepiſcopus, exemplo præivit Epiſcopis Provinciæ ſuæ, temporalis adminiſtrationis ſuæ ratiociniis Concilio Provinciali repræſentatis. Cùmque in ejus veſti- L. 2. c. 18. gia ingreſſi eſſent cæteri Epiſcopi, teſtatum facit Gioſſanus totam illam provinciam ſuaviſſimo odore religioſi regiminis, & opinione ſanctitatis perfuſam fuiſſe, largam & in pauperes manaſſe eleemoſynarum ubertatem. Gioſſano ipſi confirmabat aliquando Carolus, *ſe rerum Eccleſiæ ſuæ rationes ad teruntium uſque exigere: ne ſi ceſſaſſet ipſe, non ceſſaret ſummus Judex à rationibus ſuis tantò acerbiùs exigendis. Ideo tripartitò diviſos à ſe eſſe proventus ſuos, ut pars prima cederet in expenſas familiæ ſuæ, altera in pauperes & hoſpites, tertia in progreſſionem & utilitatem Eccleſiæ. Accepti expenſique calculos à ſe ſcriptis mandatos retineri, & exhiberi Concilio Provinciali, quod non ſuæ res* L. 8. c. 23. 25. *illæ eſſent, ſed ſuæ fidei à Deo commendatæ.* Non facilè quidquam vel ipſa Eccleſiæ meliorum ſæculorum antiquitas ſuppeditabit luculentius, & ad accuratiſſimam ſacræ diſciplinæ formam ac ſanctimoniam elimatius. Oeconomum ſuum Carolus rei temporali attentiorem, & à cupiditatis ſuſpicione non ſatis alienum, tam acerbè aliquando caſtigavit, ut morbo correptus non multò pòſt interierit. Porro ex hac beati Caroli portionis ſuæ propriæ repartitione, apertiſſimè liquet, Beneficiariis omnibus eandem imminere legem, ut portionis ipſius ſuæ ſuperflua quæque refundant in pauperes, in hoſpites, in Eccleſiarum ſive ornamenta, ſive ſarta tecta. Nec enim dubitabat Carolus, quin ex officio ad hanc terendam viam teneretur, & in eandem cæteri compellendi etiam eſſent Epiſcopi; cùm diſpenſationis hujus ſuæ rationes faceret in Concilio Provinciali, & ab omnibus Epiſcopis ſimiliter faciendas decreviſſet eo authore Concilium ipſum Provinciale.

VIII. In Eccleſia Orientali eligebantur Oeconomi, ſed nonnunquam ex laicis. Anno 1030. Romanus Imperator octoginta auri pondo Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ annuis reditibus adjecit, expertus ſcilicet rerum ejus temporalium anguſtias, dum ejus Oeconomum ageret, teſte Curopalate. *Quippe cujus fuiſſet ſuperiori tempore Oeconomus.* Id quoque ſibi arrogaverant Imperatores, ut Patriarchalis Eccleſiæ redituum rationes ab Magiſtratu laico expenderentur. Anno 1057. Idem an. 1057 n. 36. Iſaacus Comnenus priſtinæ illam ut jam diximus Eccleſiam reddidit libertati, ut ſumma ſua poteſtate in his uteretur Patriarcha, & quos liberet, adhiberet Miniſtros. *Magnæ Eccleſiæ permiſit ſacras ſuas res adminiſtrare, interdicta prorſus ejus adminiſtratione Imperio; ita ut neque ad obeunda ſacra munera, neque ad habendam ſacri theſauri rationem, aliquis ab Imperatore delectus præeſſet; verùm à Patriarchæ poteſtate omnia dependerent, & perſonarum delectus, & rerum adminiſtratio.* Ac Zonaras illud etiam affirmat, ab eo Imperatore redintegratum eſſe Patriarcham priſtino ſuo juri Oeconomi Eccleſiæ ſuæ deligendi, cùm Imperatores jam pridem eam ſibi vendicaſſent facultatem. *In Patriarchæ gratiam etiam Eccleſiaſticarum rerum procurationem Eccleſiæ attribuit. Nam* Zon. Tom. 3. p. 213. *cùm ad id uſque tempus & Magnus Oeconomus & vaſorum Cuſtos ab Imperatore deſignari ſoleret, utrumque id munus Patriarchæ poteſtati ſubjecit, amota publica authoritate.*

Di-

Distributio rerum Ecclesiæ temporalium, in Episcopos, Clerum, reparationes, pauperes.

CAPUT XII. P. 1. l. 4. c. 16.

Altiùs & à capite repetitur distributio rerum Ecclesiæ jam ab ejus usque exordio, ad Imperium Constantini Magni.

I. Quid Constitutiones Apostolicæ sanciant. Ex iis in Episcopi arbitrio sunt omnia, ille unius Dei examini obnoxius est, ille omnia per Presbyteros & Diaconos administrat, Clericos & Pauperes pro merito & modo quemque suo ad partes legitimas vocat.

II. Quid Canones Apostolici.

III. Quid Origenes.

IV. Quid Eusebius. Annua pecunia Episcopo collata.

V. Quid Cyprianus. Hospitalitatis cura impendebat Episcopo, sed ad excipiendos pauperes.

VI. Decimæ. Oblationes. Distributiones & sportulæ Presbyterorum pinguiores, quàm Clericorum. Clerici virtutum documento quopiam singulari illustres, Presbyterorum sportulas assequebantur.

VII. Is erat harum distributionum modus, ut moderatæ pares essent sustentationi.

VIII. Ita ex hac parsimonia abundabat Ecclesia, quo pauperum omnium necessitatibus succurreret.

IX. Viduarum maximè, & Diaconissarum.

X. Justini Martyris suffragio superiora confirmantur.

I. ID sanciebant Constitutiones Apostolicæ, ut quando epulas charitati sacras, Agapas vocabant, laici instaurarent, Episcopo etiam absenti solennem ut servarent portionem, suam quoque Lectoribus, Cantoribus, & Ostiariis seponerent: at Diaconis & Presbyteris qui verbo Dei prædicando strenuè navarent operam, duplices singulis sportulas addicerent. Spectabat illud quidem ad spontaneas laicorum largitiones. L. 2. c. 27. Sed nihil tamen vetat inde aliquid augurari de ipsarum Ecclesiæ rerum distributione. Prohibentur ibidem Diaconi, nequid pauperibus, vel misellis donent, nisi moneat, nisi jubeat Episcopus, nisi dux ipse & author sit harum omnium erogationum. Nimirum orationi & verbo instabant, & totos se impendebant Episcopi, in Diaconos reiiciebant administrationem temporalem, de omnibus certè ab iis consulendi; denique Diaconi Episcopis, Episcopi Deo rationes omnium faciebant. Ibid. c. 31. 32. *Tibi laice convenit, ut largiaris; Episcopo verò tanquam Oeconomo & administratori rerum Ecclesiasticarum, ut dispenset. Cave tamen ne Episcopum ad rationes voces, neque dispensationem illius observes, quomodo eam gerat, aut quando, aut quibus, aut ubi, utrum bene, an secus. Habet enim ipse ratiocinatorem Deum, qui hanc illi procurationem in manus tradidit, qui ei Sacerdotium tantæ dignitatis mandare voluit.* L. 8. c. 30. Ita funditus summovebantur laici ab administranda re Ecclesiæ temporali, cui unus præerat summo jure Episcopus.

Alio verò loco earundem Constitutionum Apostolicarum, alendis Episcopis, Presbyteris & Diaconis segregantur Primitiæ: Decimæ Clericis reliquis, & pauperibus. *Omnes Primitiæ offerantur Episcopo & Presbyteris & Diaconis, ad eos alendos. Omnis verò decima offeratur ad alendos reliquos Clericos, & virgines, & viduas & pauperes: Primitiæ enim Sacerdotum sunt, & Diaconorum qui Sacerdotibus ministrant.* Quoad oblationes altaris ad Eucharisticum sacrificium, vide ut peracto sacrificio, quæ supererant, omnia dispensarentur. *Benedictiones, sive Eulogiæ quæ in mysticis superant, de sententia Episcopi, aut Presbyterorum, Diaconi distribuant Clero; Episcopo partes quatuor, Presbytero tres, Diacono duas, reliquis verò hypodiaconis, aut Lectoribus, aut Cantoribus, aut Diaconissis partem unam.* Ejusmodi erat æqua partitio rerum Ecclesiæ, seu redituum inter Clericos. Ib. c. 31. Can. 39.

II. His consentiunt Canones Apostolici in summa potestate Episcopo concedenda distribuendarum Ecclesiæ rerum, sed ea lege præstituta, ut nequid convertat in domos cognatorum, nisi si qui eorum egeant: tum enim illos, eo quo pauperes, numero habebit. *Quod si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret.* Si suæ privatim Episcopo res sint & hæreditates, seponendæ eæ sunt, ut intacto Christi patrimonio, eas ut lubebit in proximos transcribat. Minimè mirandum autem, si tam exaggerata sit Episcopi in temporalibus potestas, cùm animarum illi salus concredita fuerit. Denique Presbyterorum ac Diaconorum consilio & ministerio ille utetur in invidiosa hac tota rerum administratione. Can. 40. 41. *Si animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus omnia indigentibus dispensentur per Presbyteros & Diaconos.* Sustentabitur & Episcopus eodem ex penu rerum Ecclesiæ, si egeat. *Ex iis autem, quibus indiget, ad suas necessitates, & ad peregrinorum fratrum usus ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse.* Ex quibus illud existit, tantum ex Ecclesiæ bonis delibandum fuisse Episcopo in privatos usus, quantum re propria & familiari destitueretur. Can. 34. 37. Aliàs rebus Ecclesiæ abstinentem, omnia in pauperes effundere debuisse. Perspicis & hìc peregrinorum & hospitum curam Episcopo delegari. Paulus quoque hospitalitatis sedulos sectatores esse voluerat Episcopos. Apparet eo consilio sportulas tam uberes Episcopo adjudicatas fuisse. Inter hospites autem specialiùs Clerici commendabantur, illi potissimùm qui præstantiore vel doctrina essent, vel sanctitatis opinione. In Matt. Tract. 25.

III. Penes Diaconos fuisse curam patrimonii sacri adgubernandi declarat Origenes, cùm amariùs in eos stomachatur, qui execrabili quadam cupiditatis insania, ex pauperum egestate divitias sibi congerebant. *Divites fiunt de rebus pauperum.*

IV. Natalem Confessorem memorat Eusebius ab hæreticis illectum fuisse, & Episcopalibus infulis exornatum, desponsa pecunia menstrua centum quinquaginta nummorum argenti Δινάρια. Hinc patet pecuniarias quoque fuisse quasdam distributiones, easque menstruas, nec mediocris denique pecuniæ. L. 5. c. 28.

V. Id jam ex Tertulliano adnotari potuit, ubi ab eo narratum est, in Arcam Ecclesiæ stipem jactare solitos fideles singulis mensibus. Sed expressius aliquid suggerit Cyprianus de quantitate pecuniæ Episcopo solvi solitæ, ad hospitalitatem maximè explicandam. Ita enim ille ad Ecclesiæ suæ Presbyteros & Diaconos: *Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria, quam apud Rogatianum Compresbyterum nostrum dimisi; quæ quantitas ne fortè jam universa erogata sit, misi eidem per Naricum Acolythum aliam portionem, ut largiùs & promptiùs circa laborantes fiat operatio.* L. 3. Ep. 14. Quo manifestum fit hospites quidem ab Episcopo excipi solitos, sed pauperes: *Siqui indigentes fuerint.* Itaque hospitalitas illa, qua Nobiles, divitesque excipiuntur, ab illa non mediocriter dis-

discrepat, quam Apostoli & eorum in vicem suffecti Episcopi, professi sunt, & in se receperunt, & in quam effundi voluere res pauperum. Hìc rursus ex Cypriano id collige communes tum quidem fuisse & indiscretas res Ecclesiæ omnes, non communi tamen Clericorum vita & societate consumptas fuisse, sed singulis pro cujusque officio & labore admensas.

VI. Id rursus & alibi tradit Cyprianus, ut Sacerdotes & Levitæ Mosaici decimas ex reliquis Tribubus demetebant, quibus vesci & vestiri possent: *Ad victum atque vestitum ab undecim Tribubus, de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet*: Ita nunc Clericos aliquas veluti decimas accipere, in ea oblationum quæ ipsis obtingit parte, ut tota virium contentione in sacrorum ministerium & in animarum procurationem salutis æternæ incumbant. *Quæ nunc ratio & forma tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab administratione divina avocentur, ne molestiis & negotiis sæcularibus alligentur: sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant.* L. 1. Ep. 9.

Alibi rursum observat sanctus Pater eas singulis mensibus solennes fuisse distributiones, uberiores fuisse Presbyterorum, quàm cæterorum Clericorum, ex Pauli ipsius instituto, nisi industriam, fidem, religionem suam insignisset quis inferiorum Clericorum; tum enim opimiores illi sportulas fuisse tributas, & Presbyteris æquatas, quanquam Lectorum ipse tum in gradu staret. Id præmii constituit Cyprianus ipse, & privilegii Celerino Lectori, cùm illustri confessione, & ætatis teneritudinem suæ, & persecutorum furores superasset. Eadem in causa honore consimili decoratus est Aurelius Lector. *Cæterum Presbyterii honorem designasse nos illis jam sciatis, ut & sportulis iisdem cum Presbyteris honorentur, & divisiones mensurnæ æquatis quantitatibus partiantur.* Non immerito forsan suspicabitur quis, hìc disjungendas esse divisiones menstruas pecuniæ, *divisiones mensurnas à sportulis* quæ diebus, vel hebdomadibus singulis præstabantur. Nam mensibus tantùm singulis pecuniæ distribuebantur, ut ex Tertulliano, Eusebio, & Cypriano patuit. At non facilè poterant esculentorum erogationes semel tantùm quovis mense fieri. De pecuniariis distributionibus agit & alibi Cyprianus; *Interim se à divisione mensurna cohibeant, &c.* L. 4. Ep. 5. Epist. 28, 66.

VII. Quantumvis autem abundantiores aliæ aliis essent hæ procurationes, non ultra modum tamen frugalis victus & vestitus eas egressas esse auguramur, etsi dignitate quis sua vel industria specialiter commendaretur. Est enim frugalitatis modus, non unus semper & idem; sunt fines alii aliis latiores, etsi intra gyrum modestiæ omnes. Id jam supra indigitavit Cyprianus, idemque rursus inculcat, ubi Histrionem hortatur ignominiosam ejurare atque expuere artem, atque acquiescere alimentis, quæ offert, quæ ingerit Ecclesia, modicis illis quidem, sed quibus contenta sit & læta natura. *Quod si penuriam talis & necessitatem paupertatis obtendit, potest inter cæteros, qui alimentis Ecclesiæ sustinentur, hujus quoque necessitas adjuvari, si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis. Sit contentus Ecclesiæ sumptibus, parcioribus quidem, sed salutaribus. Quòd si illic Ecclesia non sufficit, ut laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre, & hìc quod sibi ad victum atque vestitum necessarium fuerit, accipere.* L. 1. Ep. 10.

VIII. Vigente & illibata hac frugalitatis lege, à Paulo præfixa, & his à Cypriano verbis declarata, *Quod sibi ad victum atque vestitum necessarium fuerit*: quo aleret & vestiret Ecclesia pauperes prorsus omnes, semper abundabat. Sigillatim Cyprianus infirmos, pauperes & advenas his verbis commendavit: *Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis.* Et cùm Apostolici ipsi Canones tum Episcopo ipsi annuant, ut rerum Ecclesiæ particeps sit, cùm egenus ipse est: hinc manifestissimè intelligitur, Clericis cæteris parcè ut pauperibus erogatum fuisse, ut non egerent, non ut abundarent; atque ita pauperibus omnibus abundaret Ecclesia. L. 3. Ep. 24.

IX. Viduis tamen & Diaconissis prolixior impendebatur providentia, ut pari cum Clericis honore recrearentur & stipendio. Molestiùs tulit Tertullianus juniorem virgunculam annorum viginti ab Episcopo quodam Viduarum albo inscriptam fuisse, hoc est, Diaconissarum, quæ anno demum ætatis sexagesimo ex Pauli Apostoli præcepto ordinabantur. Ita verò statuit Tertullianus, si ea incidisset Episcopo sententia, ut virginem illam Diaconissarum sportulis honestaret, rationem illi quandam aliam ejus rei ineundam fuisse, quæ minùs à sensu & natura communi abhorreret. *Planè scio alicubi virginem in viduatu ab annis nondum viginti collatam. Cui si quid refrigerii debuerat Episcopus, aliter utique salvo respectu disciplinæ præstare potuisset.* L. de Virginibus velandis.

Apud Eusebium in mille quingentis pauperibus, quos Ecclesiæ stipe Cornelius Papa sustentabat, viduæ præcipuo quodam loco & honore habentur. In Constitutionibus Apostolicis suprà relatis, Diaconissæ iisdem donantur sportulis, quibus Subdiaconi, Lectores & Cantores; & illud pronuntiatur, quæ Clero exolvuntur decimæ, eas minorum Clericorum sustentationi dicatas esse, Virginum, Viduarum, & Pauperum. Ea erat distributio, is usus bonorum Ecclesiæ, id utriusque Testamenti paginis præmonstratum est, id à sanctissimis jam olim Episcopis frequentatum; eò collimabant fidelium largitiones, & ipsæ hæreditatum distractiones. L. 5. c. 43.

X. Scitissimè Justinus Martyr, quæ natura, quæ partitio rerum esset Ecclesiæ; ubi Clericos ipsos gregi pauperum implicat, ubi ait die Dominico, celebratis Mysteriis, erogasse divites quod suaderet pietas, ea dona penes Episcopum fuisse deposita sublevandis pupillis, viduis, ægris, captivis, hospitibus, egenis denique universis. *Cæterum qui copiosiores sunt, & volunt, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuunt: & quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur, atque inde ille opitulatur viduis, pupillis, & his qui propter morbum, aut aliam quamlibet causam egent, quique in vinculis sunt, & peregrè advenientibus hospitibus, & ut simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.* Apolog. 2.

CAPUT XIII. P. 1. l. 4. c. 15.

Partitio proventuum Ecclesiæ in Episcopos, Clerum, pauperes, sarta tecta Ecclesiarum, prioribus quinque sæculis Ecclesiæ.

I. Quadripartita redituum Ecclesiæ distributio sæculo demum quinto in Ecclesia Latina observatur.

II. Nonnulla adnotantur in Epistolam Simplicii Papæ, quæ de his agit.

III. Item in Epistolam Gelasii.

IV. Quarta Episcopo decernitur proventuum pars, quòd ei advenarum, hospitum & captivorum mandata sit cura.

V. VI. Per priora quatuor sæcula providentiæ & cha-

charitati Antiſtitis tota hæc committebatur ſollicitudo. Probationes ex Ambroſio & aliis.

VII. VIII. Ea in quatuor partes diſtributio, Orientalibus Eccleſiis nec audita, nec uſurpata eſt.

IX. Ea partitionis norma tum demum invecta, cum novis malis medendum fuit.

X. Et cùm remittendum fuit aliquid de primævo vigore.

XI. Portio Epiſcopi & Clericorum, utraque ſanè pinguior communi ſubeſt legi, ut ſuperflua omnia in pauperes refundantur.

XII. XIII. Quando cœperint Epiſcopi non omnes prorſus fundos Diœceſeon in poteſtate habere.

XIV. Rurſus de eodem in Occidente.

XV. De partitione fundorum.

I. NOn facile eſt diffinire, quo certiſſimè tempore inſtituta ſit diſtributio illa canonica & quadripartita redituum Eccleſiæ in Epiſcopum, in ſarta tecta, in pauperes & in Clerum. Etſi enim uſus idem eſſet eorum tribus vel quatuor etiam prioribus ſæculis, nulli tamen adhuc Canones illam aut præceperant, aut commemoraverant in quatuor partes ſectionem. Non alius ferè ante Simplicium Papam illam attigit, quanquam de ea ille, ut de re uſitatiſſima verba faciat. Quæ illum cauſa adduxit, ut de ea aliquid perſtringeret: nos ex ea odorabimur forſan, quæ fuerit hujus origo inſtitutionis. Gaudentius Aufinii Epiſcopus non ſimoniacas modò Ordinationes fecerat plures, ſed ne præſcriptas quidem regulas ſervaverat in redituum Eccleſiæ communium diſtributione. Certior factus ejus rei Pontifex, Severum Epiſcopum delegavit, ut quarta tantùm parte proventuum gaudere ſineret Epiſcopum, quartam partem alteram addiceret Clero, reliquas duas partes conſimiles pauperibus & reparationibus deſponſas Onagro Presbytero committeret, ſub periculo ſui Ordinis eas adminiſtraturo. *Simul etiam de reditibus Eccleſiæ, vel oblatione fidelium quid deceat neſcienti, nihil licere permittas, ſed ſola ei ex his quarta portio remittatur; duæ Eccleſiaſticis Fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ, ab Onagro Presbytero ſub periculo ſui Ordinis miniſtrentur, ultima inter ſe Clericis pro ſingulorum meritis dividatur.* Epiſt. 2. Præcipit denique Pontifex à Gaudentio Epiſcopo reſtitui tres illas portiones, quas triennio ſuperiori præter fas uſurpaſſet. *Tres illas portiones quas per triennium dicitur ſibi tantummodo vindicaſſe, reſtituat.*

II. Hinc dilucet, 1. Ita præfuiſſe ſumma cum poteſtate Epiſcopum diſpenſationi rerum Eccleſiæ, ut canonicæ tamen partitionis legi ſervien-dum ei eſſet. 2. Si ab æquitatis ille orbita, & à Canonum regula deviaret, ad Metropolitanum provocabatur, qui alium quempiam Provinciæ Epiſcopum ei curæ præficiebat. 3. Quæ pauperibus portio adſignabatur, ea & Cleri portioni æquabatur, & Epiſcopi. 4. Fidei Epiſcopi & diligentiæ commendabantur, quæ ſepoſitæ fuerant pauperibus & Fabricis partes duæ. 5. Si depoſitum interverteret Epiſcopus, reſtituere cogebatur. 6. Quæ Cleri erat quarta portio, ea rurſus in partes longè plurimas ſcindebatur, pro cujuſque gradu ac merito, & labore.

III. Eam Conſtitutionem quadripartitæ ſectionis innovavit Gelaſius, ubi Epiſcopis præcepit, Epiſt. 9. ut quartam proventuum Clero adjudicarent: *Sicut dudum rationabiliter eſt decretum*: vetitoque Clero, ne quid ultra ſibi arrogaret: *Sic Clerus ultra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter noverit expetendum.* Non reditus tantùm certi, ſed & quotidianæ oblationes ita diſtribuebantur. *Tam de reditu, quàm de oblatione fidelium.* Sed illud hic vel maximè obſervandum in hac Gelaſii Epiſtola, quòd cùm fabricarum & pauperum portiones Epiſcopo permittantur diſpenſandæ, arbitro uno Deo & judice; admonetur ille tamen tam conſpicuas & omnibus obvias eſſe debere ejus erogationes in egenos, & Eccleſiarum reparationes, ut & maledicentiſſimi quique obmuteſcere cogantur. *Ea verò quæ Eccleſiaſticis ædificiis attributa ſunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat inſtauratio manifeſta ſanctorum: quia nefas eſt, ſi ſacris ædibus deſtitutis, in lucrum ſuum Præſul impendia his deſtinata convertat. Ipſam nihilominus aſcriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus ſe diſpenſaſſe monſtraturus eſſe videatur, tamen juxta quod ſcriptum eſt, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt, oportet etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.*

IV. Hæc eadem Statuta aliis quoque litteris confirmat Gelaſius, additque ideo uni Epiſcopo quartam omnium proventuum partem adſignari, quòd hoſpitibus ille & captivis opitulaturus ſit. *Reliquum ſibi Epiſcopi vendicent, ut ſicut antè diximus, peregrinorum atque captivorum largitores eſſe poſſint.* Epiſt. 12. Hoſpites & advenas ſuprà Simplicius ex pauperum, hìc Gelaſius ex Epiſcopi portione ſuſtentari jubet: nec ea quemquam movebit pugna, ſi hoſpites recolamus duplicis eſſe poſſe generis: nobiliores alios, quos ſuis ædibus Epiſcopus excipiat: obſcuriores alios, qui ad pauperum diverſoria deducerentur. Author eſt Theodorus Lector moris fuiſſe Eccleſiæ Romanæ ut mobilia venderentur, tres portiones ex eorum pretio fierent, in Eccleſiam, Epiſcopum & Clerum.

V. Simillimum ergo veri eſt, locum non fuiſſe quadripartitæ illi diſtributioni, niſi quinto demum ſæculo. In Conciliis & Pontificum prioribus Epiſtolis de ea verbum fit nullum. Quæ ſuperiùs ex Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino, aliiſque ſanctis Patribus congeſſimus, ea perſpicuè demonſtrant, Epiſcopum ſummo jure ſacros reditus diſpenſaſſe, nulla certa conſtrictum lege, niſi juſtitiæ & charitatis. Ex Ambroſio ea prompſimus, quæ dubitationem omnem expungant. Uni enim Epiſcopi ſapientiæ committit, ut eum teneat modum in decoranda Eccleſia, alendiſque pauperibus & Clericis, ut ne vel parcimoniæ ſtudio avaritiæ laqueos, vel ſuſpiciones incurrat: vel dum hanc infamiam extimeſcit, ſacrum Chriſti patrimonium dilapidet. Off. l. 2. c. 28. *Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum decore congruo; quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia: non redundantia, ſed congrua humanitati: ne reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum, ſi aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos à ſordidis negotiationis aucupiis retrahere debeat, aut voluptati ſuperfluat.* Hinc apertiſſimè proditur nullaſdum Ambroſii ævo hujuſmodi partitionum leges orbi Chriſtiano illuxiſſe.

VI. Quatuor priorum ſæculorum Epiſcopi ſua ipſi ferè patrimonia pauperibus erogabant, adeo non de Chriſti & pauperum opibus diteſcere amabant ipſi. Reditibus Eccleſiæ eo quo pauperes modulo utebantur. Aut communis ſocietatis vinculo connexi vitam agebant Clerici, ita nihil opus erat partitione: aut victu & veſtitu contenti degebant, unde nec erat quod de juſta ſua portione litigarent cum Epiſcopo. Auguſtinus Poſſidio teſte una gaudebat cum Clericis ſuis ſocietate vitæ, & omnium rerum communione, cibi, veſtis, ædium; pauperes eodem ex penu, quo Clericos ſuos alebat; cùm exaruerat ærarium Eccleſiæ, ad inexhauſtum filium charitatis cenſum confugiebat. Nulla hìc uſquam littera, nullus apex, unde partitiones auguremur bonorum, aut partitionum leges.

leges. Concilii Carthaginensis IV. Canones summa quadam diligentia totam ejus ævi disciplinam Ecclesiæ circumscripsere, nullum tamen ibi usquam hujus distributionis vestigium.

VII. Ecclesiæ Orientalis Concilia & Patres de istiusmodi partitione meminere nusquam; nec ulla ibi Episcopis lex imminere visa, quàm suæ ipsorum abstinentiæ, temporalium contemptionis, sapientiæ & charitatis. Canones Antiocheni Episcopo copiam faciunt, ut de proventibus Ecclesiæ tantum delibet, quantum sibi opus erit, si verè egeat, non ut quartam eorum partem in suos traducat usus. Unde nec aliam ei delineant regulam, nisi ut de consilio Presbyterorum & Diaconorum omnia temperet. Excandescit Isidorus Pelusiota in Presbyteros, & in Episcopum, avaritiæ suæ sordibus & rapinis infamem: sed nihil hìc sonat de canonica portione, vel pauperum, vel aliorum quorumvis. Egit Palladius non semel in vita Chrysostomi, de coercitis ab eo rerum Ecclesiæ profusionibus; sed nec canonicarum usquam meminit portionum, & totum unius Episcopi providentiæ committit, & sapientiæ & charitati, ut Cleri pauperumque necessitatibus prospiciat. Ea Conciliorum Patrumque testimonia, partim congesta superiùs, partim inferiùs congerenda sunt; sicut & illa Chrysostomi, ubi publicam conscientiam informat de legitimo sacrorum proventuum usu, de numero viduarum, virginum, pauperum: ubi dilucidè significat non quarta ex parte, sed totam prorsus Ecclesiæ substantiam in pauperes effusam, decerptis tantùm quæ Episcopi & Cleri necessitatibus sufficerent, ut qui in agmine pauperum primas tenerent.

VIII. Fateri ergo cogimur quinto demum Ecclesiæ sæculo, & quidem in Ecclesia tantùm Latina, hanc partitionum legem promulgatam fuisse, ut gliscenti malo occurreretur, non sine nova, sed necessaria Juris antiqui remissione. Quinto non antè sæculo, & in Occidente tantùm eam partitionem inolescere cœpisse, jam satis, ut opinor, superque demonstratum est. Non me contineo tamen, quin addam ex Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino locum hunc expressissimum, quo urget integrum esse debere Episcopo, ut qua pollet sapientia & religione, omnia dispenset, nec nisi Deo rationes faciat; dum diligentissimè curet suos cuique Ecclesiæ fundos, suam sacram supellectilem, vestesque sacras servari. *Malè habet, magnaque tristitia afficit sanctissimos Episcopos, qui sunt ubique terrarum, quòd sumptuum, qui illis eveniunt, dispensationis ratio ab eis exigatur, sive ex Ecclesiasticis reditibus, sive ex fructu aliunde percepto. Unusquisque enim nostrùm dabit suorum malorum rationem omnium Judici. Vasa enim pretiosa & possessiones immobiles oportet servari Ecclesiis. Episcopis autem qui tunc temporis divinum Sacerdotium administrant, incidentium sumptuum dispensationem securè credi.*

Cyril. Alex. Epist. Cano. Tom. 5. Par. 2. pag. 211.

IX. Jam verò quod perstrinximus, hac partitionum lege obviatum esse avaritiæ Episcoporum & Clericorum cupiditati, nova quadam, sed tum necessaria indulgentia; id verò ne in controversiam quidem jam ferè venire potest. Plura enim jam exempla recensuimus, ubi Oeconomorum fidei parum constanti, vel negligentiæ Episcoporum, vel Clericorum rapacitati irascebantur pauperes, pauperumque flagrantissimi defensores. Ea ergo non improbabiliter occasio fuisse conjicitur ejus partitionis sanciendæ.

X. Quòd verò hac partitionum lege non acui, sed hebescere potiùs visa sit prisca disciplinæ pietas in pauperes, hinc patet, quòd ex primævis & antiquissimis Ecclesiæ institutionibus, omnes Ecclesiæ proventus patrimonia sint pauperum; quòd ex iis nihil prorsus attingerent Clerici & Episcopi, nisi pauperes essent; quòd ne tum quidem, nisi qua pauperes sobrietate attingerent: quòd ut patrimonio pauperum parcerent, non pauci eorum manibus operarentur, unde victitarent: quòd complures eorum cùm primùm ordinatione Clero initiabantur, suas Ecclesiæ dicarent hæreditates; quòd nonnulli eorum communis vitæ societate cum Episcopo vincirentur. Atqui his omnibus evertitur quadripartita illa distributio.

XI. Supereſt tamen pulcherrima ratio conciliandæ hujus partitionis cum primigenia Apostolicorum temporum puriſſimaque disciplina, si intelligamus illas Episcopi, illas Cleri portiones, portiones semper esse patrimonii pauperum, adeoque ubi Episcopi & Cleri necessitatibus modestè & frugaliter provisum est, reliqua pauperum esse. Una enim constat & eadem natura harum partium, atque totius: utque ante partitionem, ita & postea pauperum est tota ea substantia. Decretis Ecclesiæ provisum est, ut quarta saltem pars Ecclesiæ reditum pauperibus erogaretur. Sed non statim absoluti sunt Beneficiarii inconvulsis illis legibus, & Clero ipsi, & Ecclesiæ rei affixis, ut necessario contenti sint, ut residua largiantur egentibus, frugali sustentationi acquiescant, reliqua dispergant in pios usus, luxum & abundantiam defugiant, paupertatem magni faciant; ita fixum animo & persuasum habeant, furti & sacrilegii flagitio implicari, qui de pauperum patrimonio diteſcunt. Hæc Ecclesiasticæ disciplinæ constantissima sunt placita, nec ullis temporum vicibus, nec partitionum quibuscumque legibus mutabilia.

XII. Non solius autem Ecclesiæ Cathedralis suæ res & proventus dispensabat Episcopus per Diaconos, vel Oeconomos suos; sed & omnium Parochiarum urbis & ruris totius Diœceseos suæ. Qui etiam suprà laudati sunt Apostolici, Ancyrani & Antiocheni Canones, nullos limites objiciunt potestati Episcopi in dispensandis oblationibus, reditibus & bonis Ecclesiæ, sive ruri, sive in urbibus; totum ei subjiciunt, quidquid illud est rei temporalis, totum ab eo volunt per Presbyteros & Diaconos adgubernari. Video excipi posse, tum editos esse Apostolicos & Ancyranos Canones, cùm nullæ dum essent ruris Parochiæ, cùm una esset tota Diœcesi Cathedralis Ecclesia. At indubium est Antiocheni Concilii tempore plures jam & civitatis, & urbium, & ruris Parochias fuisse; cùm hujus tamen Concilii Canones omnium prorsus dispensationem uni Episcopo committant.

XIII. Conjici hoc ipsum posset ex Decretis, quibus bonorum partitio præscripta est. Illa enim apertè declarant, Episcopi jam id muneris fore, ut reditus proventusque omnes in quatuor partes scindat omnium prorsus Diœceseos suæ Ecclesiarum. Nec usquam enim mentio fit partitionis specialis Parochiarum agrestium, vel urbis, si quæ in urbe essent à Cathedrali sejunctæ.

XIV. Idem confirmat Canon Concilii Hipponensis à Ferrando Diacono publicatus; eo quippe prohibetur Episcopus quidquam usurpare de rebus Parochiarum ruris. *Ut Episcopus Matricis non usurpet, quidquid fuerit donatum Ecclesiis, quæ in Diœcesi constitutæ sunt.* Fuerat ergo is usus antiquissimus, ut acciperet Episcopus, quidquid Ecclesiis daretur suæ Diœceseos. Sed abolescere jam ille cœperat tempore Augustini. Verba enim facit sanctus ille Pater de duobus Clericis suis, qui Ecclesias suæ originis pauperiores agrorum suorum parte aliqua donaverant. Ubi verò Africana Concilia prohibent, ne Presbyteri Parochiarum ruris quidquam alienent, innuunt utique non obscurè aliquos Ecclesiæ fundos in eorum esse potestate. Gelasius Episcopo concedit fundos, redituſque Ecclesiarum omnium regendos, vasa tantùm sacra, & id genus alia Ecclesiis dimitti vult, quibus oblata fuerint. Cùm singularum statim Ecclesiarum con-

Ferr. Diac. Breviar.

Can. 38. De diverſ. Serm. 50.

Con. Carth. in Cod. Canon. Eccleſ. Rom. c. 33. Collect. Roman. c. 110. 115.

conditores essent, & parentes Episcopi, erant & Administratores. Utque languent plerumque initia, & subinde ope & solatio egent, vix potuerant Ecclesiæ nisi ope Episcoporum grandescere. Oblationum cujusque Parochiæ tertia vel quarta pars eis reservata postea fuit: nimirum omnes prorsus eorum juris antè fuerant. Denique hinc causa emersit privilegiorum Cœnobiis dandorum, quòd Episcopi, quidquid offerretur Ecclesiis suæ Diœceseos, tam sui juris id esse interpretarentur, quàm ipsas Ecclesias, quas ipsi condidissent vel expensis, vel auspiciis, & authoritate sua.

XV. Nihil prima hac ætate dixi de fundis ipsis in Clericos distributis, quòd ejus rei levissima tantùm & perobscura observari possint vestigia. Docuit nos modò Augustinus Parochias ruris aliquid agrorum sibi proprium habuisse. Oratoria in villis Magnatum commonstravit nobis Chrysostomus, quibus decimæ circumjacentium agrorum vendicarentur. Sed de his uberiùs infrà altera jam Ecclesiæ ætate.

CAPUT XIV. P. 2. l. 4. c. 15.

Distributio proventuum Ecclesiæ in quatuor partes in Ecclesia Romana, sæculo VI. VII. & VIII.

I. In quatuor partes secabantur Ecclesiæ proventus, in Episcopum, Clerum, pauperes, sarta tecta.

II. Munera Episcoporum repudiat Gregorius, ne quid decedat de Cleri portione.

III. Clericis ægrotantibus eadem præbebantur distributiones.

IV. Tam antiqui quàm novi reditus in quatuor partes dividebantur.

V. Quarta portio Cleri pro ordine & merito in Clericos dispensabatur.

VI. Alii aliarum Ecclesiarum erant mores, sed ubique torpor Clericorum excitabatur his distributionum aculeis, authore Gregorio Magno.

VII. VIII. Exempla partitionis hujus minutioris inter Clericos & pauperes.

IX. Optatissimum Gregorio fuisset, ut Clerici in commune possiderent omnia cum Episcopo, idque in Anglia ab Augustino institui, & servari pervicit.

X. Portio Episcopi Visitatoris.

XI. Ne illiterati quidem Clerici distributione sua frustrabantur.

XII. Quæ portio reparandis dicabatur Ecclesiis, eam Episcopus administrabat.

XIII. Polyptichum Gelasii Papæ.

XIV. Gregorius II. eundem distributionis usum sectabatur.

XV. De Cathedratico & Procurationibus.

I. QUanta quanta esset Episcopus potestate in regendis & dispensandis Ecclesiæ rebus, erat tamen non dominus, sed fidus & benevolus dispensator, potestate fretus tantò stabiliori, quantò Legibus & Canonibus magis obnoxia. Viguit hac secunda Ecclesiæ ætate vel maximè in Ecclesia Romana quadripartitæ divisionis consuetudo & lex. Ei ergo & luminis aliquid & firmamenti hìc adiiciemus ex Conciliis & Scriptoribus ejus ævi.

II. Certior factus Gregorius Papa Felicem Messanæ in Sicilia Episcopum Romanum iter meditari, & aliqua jam missitare munuscula, quibus illum veneraretur, ut moris erat: occupavit illum per litteras avocare & à Romana profectione, & à munerum missitatione; mandavitque ut ea consuetudine obliterata aliam utiliorem & optabiliorem inveheret, ut annuæ in Clerum distributiones fierent, quanta maxima fieri possent fide & diligentia. *Quia charitatem tuam ad nos venire velle cognovimus, admonemus ut ad veniendum non debeas laborem assumere, sed ora pro nobis, &c. Nobis de cætero ne quid transmittere debeas inhibemus, &c. Consuetudines quæ Ecclesiis gravamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inferre, unde sibi inferenda debent potius expectare; Clericorum siquidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam servare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta transmittere.* Ad Episcopum Urbevetanum scripsit, ut ægrotanti Clerico eadem stipendia suppeditaret, quæ antè integra utenti valetudine, pro more & modo facultatum suæ Ecclesiæ. *Nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diversis in Ecclesia militantibus, varia sæpenumero contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cætero qui Ecclesiæ militet, poterit inveniri; sed secundum loci ejus ordinem, quæque ei si sanus esset poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, ægrotanti præbere non desistat tua fraternitas.* L. 1. Ep. 64. L. 2. Ep. 5.

III. Ubi perspicis 1. Clericos, vel Beneficiarios, *Ecclesiæ militantes*, sportulas accepisse, tanta varietate, quanta esset vel Ecclesiarum, vel Ordinum varietas. *Secundùm loci ejus Ordinem.* 2. Dum afflicta essent valetudine, tum verò stipendiis suis frustrari multò minùs potuisse, quòd & inhumanum id, & iniquum videretur. 3. Ejusmodi inhumanitate deterrendos non fuisse alios, sive Clericos, sive Cleri candidatos.

IV. Cùm resciisset autem idem Gregorius Episcopos Siciliæ antiquorum Ecclesiæ redituum quarta parte Clericos suos impertiri, at reditus novos omnino in usus suos convertere: ea de re Episcopum Syracusanæ Ecclesiæ acerbissimè objurgavit. *Quam pravam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet; ut sive de præteritis reditibus, sive de iis quæ nunc obvenerunt, vel obvenerint, quartæ secundùm distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est, unam eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo jure censeri, id est, usurpationis & Canonum.* Hæc scilicet erat *Distributio Canonica*, quarta pars antiquorum novorumque reditum inter Clericos distributa. Sua erat & Episcopis quarta pars, qua nec illi fraudabantur Episcopi Visitatores, quibus Ecclesiæ vacantes interim *commendabantur*. En ipsa Gregorii verba: *Ut quartam quam ejusdem Ecclesiæ Episcopum oportebat accipere, à die visitationis tuæ, vel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare.* L. 3. Ep. 21. L. 4. Ep. 12. L. 4. Ep. 26.

V. Jam inter Clericos distributio fiebat, pro cujusque Ordine, merito, labore. Unde idem Gregorius: *Juxta antiquam consuetudinem, secundùm personarum qualitatem.* Itaque liberaliùs donabantur Presbyteri, sed si quo jam gauderent Ecclesiæ fundo, tantundem demetebatur de eorum distributione. *Presbytero possessionem quam tua fraternitas petiit dari fecimus, ita ut quantum præstat, tantum de solidis quos accipere consueverat, minùs accipiat.* Sed accuratiorem libet hìc attexere descriptionem partitionis hujus minutiarum, pro Ordine & labore Clericorum, pro moribus Ecclesiæ, pro arbitrio Episcopi. Gregorio Papæ conquestus est Clerus Catanensis, quòd non satis bona fide, nec satis larga manu sua sibi quarta portio distribueretur. Delegatus in id est à Gregorio Cyprianus Diaconus, Siciliæ Nuntius. Constituit Cyprianus, ut ejus quartæ portionis tertia pars ad Presbyteros & Diaconos rediret, reliquæ partes duæ inter inferiores Clericos dispensarentur. Presbyteri & Diaconi Catanenses ab L. 7. Ep. 2.

hoc

hoc decreto ad Pontificem appellaverunt, & per Legatos Gregorio conteſtati ſunt, antiqui id moris fuiſſe, conſtantiſſimè ſemper retenti, ut tertia tantùm pars ad inferiores Clericos perveniret, partes duæ verò in Presbyteros & Diaconos dividerentur. *Conqueſti ſunt hoc contra antiquam* L.7. Ep.8. *conſuetudinem in ſuo gravamine præjudicialiter ſtatutum, quippe quia de eadem quarta, ſemper ſe duas partes, & tertiam Clerum perhibent conſecutum.* Eam litem Epiſcopo delegavit Gregorius terminandam, mandavitque ita cujuſque labori admetiri portiones ſingulas, ut diligentiores quique ſuæ jam nunc ſtrenuitatis fructum aliquem caperent, cæteri eo lenocinio temporali allicerentur ad ejuſdem zeli & infatigati laboris æmulationem. *Volumus ut quidquid Eccleſiæ tuæ ex reditu vel quolibet alio titulo fortaſſis acceſſerit, quartam exinde portionem ſine diminutione aliqua debeas ſegregare, atque eam ſecundùm Dei timorem, Presbyteris, Diaconis, ac Clero, ut tibi viſum fuerit, diſcretè dividere; ita ſanè ut unicuique ſicut meritum laboris exegerit, libera tibi ſit juxta quod prævideris largiendi licentia. Quatenus & hi qui merentur, etiam temporali ſe ſentiant hoc commodo conſolari, & alii adjuvante Domino eorum ad melius contendant imitatione proficere.*

VI. Non ultra promovebo gradum, niſi his paucis in eam Gregorii Epiſtolam animadverſis 1. In ſacro Ordine non locat niſi Presbyteros & Diaconos: *Sacro loco, ſacrato Ordine.* 2. Clerici omnes inferiores Cleri nomine continentur. Itaque nec nos potuimus aliquando, quin Clericorum nomine ſolos inferiores Clericos complecteremur. 3. Partitio quartæ ſuæ portionis in Clerum, non uno modo in omnibus fiebat Eccleſiis: & apparet in quibuſdam tertiam partem, in aliis duas ejus partes tertias Presbyteris & Diaconis obtigiſſe. 4. Utrum præſtabilius ſit, id verò Gregorius judicio & prudentiæ committit Epiſcopi. 5. Sed illud certiſſimè & conſtantiſſimè retinetur, quod Apoſtolus ipſe dictavit, largiùs remunerari, qui diligentia majore ſunt & laboris contentione. *Qui laborant in verbo Presbyteri, duplici honore digni ſunt.* 6. Et poſtremò quanquam Gregorius caſtiſſimæ charitatis, & temporalium deſpicientiæ ſcientia & perſuaſione præcelluerit, nihilo tamen minùs vel ipſe conducibile id duxit, ut carnalium vel infirmorum torpor illecebris carnalibus, & temporalibus præmiis excitaretur. Sive diligentiam hanc carnali affectu excitam criminoſa ſocordia duceret præſtabiliorem: ſive ſperaret conſuetudinem carnalibus cœptam illecebris, paulatim his ſordibus abſterſis in ſpiritalem charitatem evadere poſſe. Ita diſtributionibus hodie uſitatiſſimis jam tum patrocinium ſuum Gregorius in anteceſſum accommodabat.

VII. Ad alia gradiamur exempla ejuſdem partitionis. Paſchaſio Neapolitano Epiſcopo inter primordia Epiſcopatus ſui id oneris impoſitum erat, ut quadringentos reſtitueret Clero & Pauperibus nummos, quibus eos præceſſor ſuus fruſtraverat. *Portio Cleri, vel Pauperum, quam minimè deceſſor veſter præbuerat.* Ut bona fide & impigrè id præſtaretur, adjunxerat illi Gregorius Anthimum Subdiaconum Eccleſiæ Romanæ, & Nuntium, juſſum partitionem facere convenienter his præceptis: *Præbendi ſunt Clericis veſtris* L.9.Ep.29. *per ſingulos, ſicut proſpexeritis, ſimul omni ſumma ſolidi centum; præjacentibus quos centum viginti ſex eſſe cognovimus, dandi ſunt ſolidi ſexaginta tres, id eſt, medius ſolidus per ſingulos; Presbyteris & Diaconis ac Clericis peregrinis, ſolidi quinquaginta: hominibus honeſtis ac egenis, quos publicè petere verecundia non permittit, ſolidi centum quinquaginta; reliquis verò pauperibus, qui eleemoſynam petere conſueverunt, ſolidi triginta ſex.* Hæc ejus partitionis ſeries eſt, ubi vides, 1. Portionem pauperum Clero æquari, cùm ut Clericorum, ita & pauperum patrimonium illud ſit. 2. Presbyteri, Diaconi, & cæteri Clerici extranei, qui magno ſemper ſunt numero magna in civitate, cujuſmodi Neapolis eſt, ſuis quoque & ipſi à Clero urbis impertiuntur diſtributionibus. 3. Qui hic *præjacentes* dicuntur, ii vel ægroti ſunt, vel pauperes, viduæ, orphani, quorum nomina, ceu Beneficiariorum in matricula Eccleſiæ deſcribebantur. 4. Pauperes, quos non poteſt non ſuæ ſuppudere paupertatis, ii impenſiùs curantur, quòd eorum extrema inopia uni explorata ſit Epiſcopo, ab eo uno levanda. 5. Vel egenis mendicantibus erogatur aliquid ex hac Canonica diſtributione. 6. Sed ut æqua ſit partitio, tam inæquales ſunt partes, quàm neceſſitates, labores, virtutes. *Sed quia ſicut prævidimus, non omnibus æqualiter eſt præbendum.*

VIII. Id rurſum commendabat ſanctiſſimus Pontifex Epiſcopo Panormitano, ut qua poſſet æquitate, quarta ſua parte Clericos muneraretur, pro Ordine quemque ſuo, pro modo laboris & induſtriæ. *Ut de reditibus Eccleſiæ quartam in-* L.12.Ep.51. *tegro portionem Eccleſiæ tuæ Clericis ſecundùm meritum, vel officium, ſive laborem ſuum, ut ipſe unicuique dare proſpexeris, ſine aliqua præbere debeas tarditate.* Cùmque monuiſſet, ut amplificatis in dies fundis Eccleſiæ amplificaret & reditus: jubet ut vindemiæ tempore juſto pretio Clericis vendatur vinum, cùm vendatur & laicis. *Vindemiarum autem tempore idem Clerus vinum emendi de poſſeſſionibus Eccleſiæ tuæ, ad juſta pretia, in quantum vendendum eſt, remedium conſequatur. Nam ſatis contra rationem eſt, ut quod poteſt extraneis venumdari, Clericis dato pretio denegetur.* Necdum uſus ibi inoleverat, ut inemptum Clericis vinum diſtribueretur, aut viliùs venderetur.

IX. Longè antiquiſſimum ſuaviſſimumque fuiſſet Gregorio, ut Clerici communi omnes cum Epiſcopo ſuo vitæ ſocietate vincirentur, nec ulla rerum inter eos partitio fieret, ſed portio illis una omnibus & ampliſſima eſſet Deus. Id ille conſilii inſtillavit Auguſtino Anglorum Apoſtolo. Sed cùm rarum ſit ſemper, quod perfectum & numeris omnibus abſolutum eſt: fatetur ipſemet Gregorius ſolenne id fuiſſe ſummis Pontificibus, ut ordinationis ſuæ Epiſcopis hanc commendarent canoni- L.12.Ep.31. cam in quatuor partes diſtributionem. *Mos Apoſtolicæ ſedis eſt, ordinatis Epiſcopis præceptum tradere, ut de omni ſtipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones. Una videlicet Epiſcopo, &c. Familiæ ejus propter hoſpitalitatem, & ſuſceptionem. Alia Clero. Tertia verò Pauperibus. Quarta Eccleſiis reparandis. Sed quia tua Fraternitas Monaſterii regulis erudita, ſeorſum vivere non debet à Clericis ſuis: in Eccleſia Anglorum hanc debet inſtituere converſationem, quæ initio naſcentis Eccleſiæ fuit Patribus noſtris, in quibus nullus eorum ex his quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.*

X. Cùm Eccleſiæ Ariminenſi abſente Caſtorio Epiſcopo Viſitatorem Epiſcopum præfeciſſet, hoc illi commendavit, ut ne ejus Eccleſiæ rerum regi- L.4. Ep.42. men demandaret niſi ejuſdem Clericis, aut ejus *hominibus*, hoc eſt vaſſallis. *Per proprios ejus homines.* Quoad proventus autem, poſt duas quartas partes in Clerum & pauperes ſegregatas, voluit ut pars altera media in tres ſecaretur, in Fabricam, in Caſtorium Titularem Epiſcopum, & in Epiſcopum Viſitatorem Leontium. Sed præteriri nefas conſilium, ſive mandatum, quo Leontium hortatur abſtinere ab eo tritico, quo civitas ipſum munerabatur; quòd eo delinimento non poſſit non aliquantulum molliri, & flacceſcere vigor ille infractus animi, quo Eccleſiæ & pauperum cauſæ tuendæ ſunt. Denique eo exemplo malè

lè imbui & perverti Clericos, ut & ipsi stipendiis Ecclesiasticis minùs contenti, avaritiæ se dedant. *Comperimus præterea aliquid te annonæ de publico consequi, & hac ex re verecundia comprimi; atque in causis Ecclesiæ, vel defensione pauperum, ut congruit, non esse efficacem. Propterea abstinendum est ab hoc quod verecundiam incutit, & stipendiis quæ de Ecclesia consequeris, debes esse contentus. Nam si aliter facere post nostram adhortationem volveris, aliam de te æstimationem habebimus. Quippè qui commissos tibi avaritiæ militare doces, quos sufficientibus stipendiis instituis non esse contentos.*

XI. Si Clerici autem cœlestis suæ militiæ stipendio acquiescere, nec præterea quidquam concupiscere debebant: hoc etiam stipendio nulli prorsus Clerici exuendi erant, quantumvis extranei, vel illiterati. Clericum ingenuè confitentem, se ne didicisse quidem litteras, commendatitiis instruxit Epistolis Gregorius ad Episcopum L.6. Ep.11. Ephesinum. *Inquisitus utrum, sicut decet Clericum, litteras didicisset, eas se ignorare respondit.* Orabat autem Ephesinum Antistitem Pontifex, ut exemplis & institutionibus suis ad pietatem informaret hunc discipulum novum, & ne eo destitueretur, alere curaret. *Transitoria quoque percipiat, ne si hoc despicitur, desit cui prædicatio ministretur.*

XII. Quoad portionem ad reparationes Ecclesiæ sequestratam, præter ea quæ raptim dicta sunt, hic addam hoc quoque ævo penes Episcopum eam depositam fuisse. Lucillo Episcopo Insulæ Melitæ ob flagitia sua exauthorato, Nuncio in Sicilia suo eam curam delegavit Gregorius, ut restituere eum cogeret, quidquid ab eo de quarta hac reparationum parte compilatum fuisset. *Quippè qui in fa-* L.8 Ep.1. *bricam vel sarta tecta Ecclesiæ nihil pertulit expendere, sed mente sacrilega suis totum studuit compendiis applicare.*

XIII. A Joanne Diacono observatum est, à Gregorio Papa quater anno quolibet fieri solitam distributionem pecuniæ & proventuum Ecclesiæ, in omnes qui eo jure gauderent ex ve- Lib. c.24.25. tusto Polypticho Gelasii Papæ. *Quot solidi singulis quater in anno distribuentur, Pascha scilicet, natali Apostolorum, natali Sancti Andreæ, natalitioque suo per Polyptichum Gelasianum, quo hactenus erogatur, indixit.* Die Paschæ solidos aureos distribuebat, ut alibi dicemus; primo quoque mensis die largiri solebat pauperibus omnis generis solatia; denique diebus singulis ad ægrotantes, maximè ad verecundiores quosdam mittebat, quo indigerent. Ex quo conjicias Clericos ipsos nulla parte suorum redituum vel distributionum frustratos fuisse quantulacumque, cùm ægritudine quavis afflicti de- L.4.c.39. cumberent. *Nulli Clericorum pro infirmitate corporis quartarum subsidia Gregorius minuebat.*

XIV. Cùm Episcopum Clericosque Gregorius II. in Bavariam ablegaret, Evangelicæ ibi sementis satores futuros, hanc illis similiter inculcavit in quatuor partes rerum omnium divisionem: quarum quæ Clericorum erat, par- Capitulare Greg. II. tienda rursum erat, *pro suorum officiorum sedulitate.*

XV. Capite mox proximo Cathedraticum ostendemus in Conciliis Hispaniæ constitutum. Eidem juri usuique astipulatus est Pelagius II. Papa, si- qua fides Ivoni Carnotensi adhibenda hìc sit, & Gratiano, à quibus hoc ejus Decretum ad Episcopos Siciliæ depromptum est: *Ne qui Episcopo-* Gratian 10.c. 3. C. Illud. Ivo Part 3. c. 136. *rum Siciliæ de Parochiis ad se pertinentibus, nomine Cathedratici amplius quàm duos solidos præsumant accipere. Neque compellere Presbyteros, aut Clerum Parochiarum suarum supra vires suas eis convivia præparare.*

Hoc Edicto distinguitur Cathedraticum, quo jure solidos duos ab unaquaque Parochia exigebant Episcopi visitantes, uti censum & honorem Episcopali Cathedræ debitum: à procurationibus, quo rursum jure modico & frugali sumptu alendus erat Episcopus cum comitatu suo, Rescribens ad Episcopos Siciliæ Gregorius querebatur, non observari quod conventum fuisset temporibus Pelagii II. ut visitationum expensis modus poneretur, ne Parochis oneri essent. Jus Procurationum defixum forsan fuerat: *Summa præ-* *fixa fuerat vobis, ut audio, consentientibus, quæ* L.11.Ep.21. *ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset.*

CAPUT XV. P.2.l.4.c.16.

De partitione proventuum Ecclesiæ in Francia & Hispania sæculis iisdem VI. VII. & VIII.

I. Clerici qui Officiis Ecclesiasticis aberant, distributionibus suis spoliabantur, & in ordinem deprimebantur Clericorum extraneorum.

II. Strenuiorum copiosiores erant distributiones.

III. Concilium Aurelianense I. vult, ut reditus agrorum Ecclesiæ in quatuor scindantur partes.

IV. At oblationum Altaris media pars Episcopi sit una, altera Clericis pro gradibus suis distribuatur.

V. Fundi Parochiarum totius Diœceseos Episcopi erant, & Eccleſiæ Cathedralis, cum tertia parte oblationum, utraque pars tertia residua Parochis cedebat.

VI. Temperamenti aliquid invehitur, pro Cathedralis Ecclesiæ & Parochiarum opulentia, vel paupertate.

VII. Summa potestas Episcoporum in immorigeris Clericis portione privandis.

VIII. In Hispania tertia illa pars Parochialium oblationum reparandis Ecclesiis dicata erat, quarum cura Episcopo incumbebat, & quas proinde quotannis visitare tenebatur.

IX. X. De jure procurationis.

XI. Variæ leges de hac tertia reparationum.

XII. XIII. Variæ in Hispania partitiones.

XIV. XV. Variæ & in Anglia, Germania, Gallia.

I. AB Ecclesiæ Romanæ usu non potest multùm deviasse Hispanica, vel Gallicana consuetudo. Clericos immorigeros & Officia Ecclesiastica minùs frequentantes, distributionibus mulctat Concilium Agathense, jubetque è matricula expungi nomina eorum, donec pœnitudine ducti hanc eluant maculam. *Si Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexe-* Can.2. *rint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cùm eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant.* Extranei Clerici si qui sine formatis Episcopi sui litteris accederent, ii solatio forsan aliquo donabantur, ut suprà insinuabat Gregorius: sed non æquabantur utique propriorum loci Clericorum sportulis. Itaque *peregrina communio* hæc nec hospites omnino necessariis fraudabat adminiculis, nec indigenis Clericis æquiparabat; ideoque & his infligebatur ad leviusculas culpas castigandas.

II. Ex adverso autem, qui ministeriis & officiis Ecclesiasticis singularem adhibebunt diligentiam & religionem, iis ex eodem Concilio sportulæ pinguiores addicuntur, pro meritorum & laboris

modo. *Clerici etiam omnes, qui Eccleſiæ fideliter vigilanterque deſerviunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundùm ſervitii ſui meritum, vel ordinationem Canonum, à Sacerdotibus conſequantur.* Erat itaque judicii, arbitriique Epiſcoporum, ut æſtimatione facta diligentiæ, operæ, & pietatis eorum, proventus, ſeu diſtributiones quoque amplificarent, vel imminuerent. Can.36.

III. Concilium Aurelianenſe I. ſanxit, ut quos Clodovæi Regis pietas Eccleſiis agros largita, vel largitura eſſet, eorum reditus expenderentur in reſtaurandas Eccleſias, in alendos Clericos, pauperes fovendos, redimendos captivos. Et quamquam unius Dei examini obnoxius eſſet Epiſcopus, ſi generalibus tamen ab his deviaret inſtitutionibus Eccleſiaſticis, perinde ut erat ejus culpa, in eum animadvertebat Concilium Provinciale, eumque à cæterorum ſegregabat communione Epiſcoporum. *Juſtiſſimum definimus, ut in reparationibus Eccleſiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur. Quod ſi aliquis Sacerdotum ad hanc curam minùs ſollicitus ac devotus extiterit, publicè à comprovincialibus Epiſcopis confundatur.* Can.5.

IV. Id quoque definiit hoc Concilium, ut accommodatè ad antiquos Canones, oblationes omnes in duas portiones ſecarentur, Epiſcopi alteram, cui & fundi ſemper addicebantur, alteram Cleri. *Antiquos Canones relegentes, priora ſtatuta credidimus renovanda, ut de his quæ in altario fidelium oblatione conferuntur, medietatem ſibi Epiſcopus vendicet, & medietatem diſpenſandam ſibi ſecundùm gradus Clerus accipiat; prædiis de omni commoditate in Epiſcoporum poteſtate durantibus.* Canone ſuperiori agebatur de proventibus Eccleſiæ ex agrorum cultu, eoſque ſecari præcipiebatur in quatuor portiones, Epiſcopi, Cleri, pauperum, reparationum. Hoc verò non attingitur niſi partitio oblationum Altaris, ad quarum conſortium nec fabricæ, nec pauperes admittuntur. Sed præterquam quòd Clericis & Epiſcopis hoſpitum pauperumque cura demandata ſpecialiùs erat, quibus vix aut nec vix poterant ſuperflua ſua non elargiri; ex utroque hoc Canone unum id conſequi poterant, ut non deeſſet quo commodè vitam tolerarent; cæteroqui hi ipſi Canones illud eorum auribus inſonabant, quidquid etat fundorum & redituum Eccleſiæ, conſumi debere *in alimoniis Sacerdotum & pauperum.* Can.14. Can.5.

V. Accedet & aliquid roboris ex Canone ſequenti. Jubet enim, ut terræ, ſervi, pecuniæ, quibuſcumque Parochiales Eccleſiæ donabantur, ea ſint in poteſtate Epiſcopi; ſed oblationum Altaris tertia tantùm pars Epiſcopo obveniat. *De his quæ Parochiis, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicumque fideles obtulerint, antiquorum Canonum ſtatuta ſerventur, ut omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen quæ in altario acceſſerint, tertia fideliter Epiſcopis deferatur.* Ubi duo ſunt non perfunctoriè advertenda, etſi & jam ſæpiùs inculcata ſint. 1. Quidquid dono dabatur vel offerebatur Eccleſiis Parochiiſque ruris, vel civitatis, id totum in jus & poteſtatem Epiſcopi ceſſiſſe, qui earum conditor & parens eſſet, ut membrorum quorumdam Cathedralis Eccleſiæ, quæ primæva ab origine una fuiſſet totius Diœceſeos Eccleſia, reliquaſque ſuo ex ſinu effudiſſet. Cùm ergo Conciliis tandem viſum eſt, ut duæ tertiæ partes oblationum ſingulis in Eccleſia ſua Parochis dimitterentur, ea fuit Epiſcoporum jure ſuo magna ex parte decedentium munificentia. 2. Si & fundorum autem proventus, & oblationum ſingularum Parochiarum tertia pars ad unum redibat Epiſcopum, nemo illius nimis exaggeratas fuiſſe ſuſpicetur opes; cùm omnium prorsùs egenorum cura & proviſio illi maximè demandetur Canone proximo Concilii ejuſdem, *Epiſcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non poſſunt ſuis manibus laborare, victum & veſtitum, in quantum poſſibilitas habuerit, largiatur.* Can.11. Can.16.

VI. Sed cùm eſſent & Cathedrales & Parochiales Eccleſiæ non unius generis, nec pari rerum copia, aliæ tenues, aliæ abundantes; hinc ex illa æquabili reſervatione tertiæ partis oblationum ad Eccleſias Cathedrales, odioſa naſcebatur inæqualitas. Erant enim Cathedrales, quibus omnia ſic affluebant, ut ſuperflua eſſet prorſus hæc tertia oblationum. Erant & Parochiæ tam tenues & exangues, ut hac tertia parte fraudari ſine gravi diſpendio non poſſent. Eò adducti Patres Concilii Carpentoractenſis, ſtatuerunt, ut ſi nulla re neceſſaria deſtitueretur Eccleſia Cathedralis, ſuas oblationes integras & illibatas retinerent Parochiæ ad Cleri ſuſtentationem & ſarta tecta Eccleſiarum. Ex adverſo autem ſi egeret Eccleſia Cathedralis, ditiores Parochiæ ſua illi ſuperflua omnia conferrent, decerpto quantum ſibi ſuiſque Clericis ſatis eſſet. *Si Eccleſia civitatis, cui Epiſcopus præeſt, ita eſt idonea, ut nihil indigeat, quidquid Parochiis fuerit derelictum, Clericis qui ipſis Parochiis deſerviunt, vel reparationibus Eccleſiarum rationabiliter diſpenſetur. Si verò Epiſcopum multas expenſas & minorem ſubſtantiam habere contigerit, Parochis quibus largior fuerit conlata ſubſtantia, hoc tantùm quod Clericis vel ſartis tectis rationabiliter ſufficiat, reſervetur: quod autem amplius fuerit, propter majores expenſas Epiſcopus ad ſe debeat revocare.*

VII. Eximiæ quidam ſemper hìc eminet apex authoritatis Epiſcoporum, cui tamen leges & Canones moderentur. Sed nec latet illa poteſtas, officii ſui immemores Clericos & criminoſos ſuis mulctandi Beneficiis, ſeu mavis diſtributionibus. Eam pœnam decernit Aurelianenſe III. Concilium in Clericos eos, qui contumaciæ ſuæ patrocinium à viris præpotentibus aucupantur. *Inter reliquos Canonicos Clericos nullatenus habeantur, neque ex rebus Eccleſiaſticis cum Canonicis ſtipendia, aut munera ulla percipiant.* Vox porro iſta *Canonici*, Clericos tantùm deſignat, qui *Canoni*, ſeu *Matriculæ* erant inſcripti, & qui proinde participes erant diſtributionum. Nec Catalogus tantùm Beneficiariorum Matricula dicebatur, ſed & ipſa arca ſive ærarium Eccleſiæ. *Matriculæ ipſum votum, aut pauperibus reddat.* Concilio Narbonenſi abjudicantur diſtributiones non contumacibus tantùm Clericis, ſed & Presbyteris & Diaconis, ne ad legendum quidem ſatis exercitatis. *Ad quid erit in Eccleſia Dei, ſi non fuerit ad legendum exercitatus?* Can.11. Can.10.

VIII. Venio ad Concilia Hiſpaniæ, quæ tertiam illam ex oblationibus Parochialium Eccleſiarum, earumdem ſartis tectis conſecraverunt. Ita enim Concilium Tarraconenſe reparandis Eccleſiis eam tertiam dicat, eaque etiam de cauſa jubetur Epiſcopus ſingulis annis Parochias omnes circumluſtrare. *Antiquæ conſuetudinis ordo ſervetur, & annuis vicibus ab Epiſcopo Diœceſano viſitentur, & ſi qua fortè Baſilica reperta fuerit deſtituta, ordinatione ipſius reparetur. Quia tertia ex omnibus per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Epiſcopis, novimus ſtatutum.* Can.8.

Id ipſum ex Concilio Braccarenſi confirmatur, ex quo & illud eluceſcit, præter hanc tertiam oblationum ad reparationes, moris præterea fuiſſe, ut à ſingulis Parochiis duos ſolidos exprimeret Epiſcopus velut honorem & cenſum Cathedræ ſuæ: *Placuit ut nullus Epiſcoporum cum per Diœceſes ſuas ambulant, præter honorem Cathedræ ſuæ, id eſt, duos ſolidos, aliquid aliud* Can.2.

per

per Eccleſias tollat : neque tertiam partem ex quacumque oblatione populi in Eccleſiis Parochialibus requirat. Sed illa tertia pars pro luminariis Eccleſiæ vel reparatione ſervetur, & ſingulis annis Epiſcopo ratio inde fiat.

Non ergo Epiſcopo integra ſervabatur tertia illa pars oblationum, niſi ut daret ipſe operam, & inſtaret, ut in reparationes expenderetur, expenſarumque ei rationes fierent. Concilio Toletano IV. idem placuit, ut tertiam illam oblationum & acciperet Epiſcopus, & in ſarta tecta impendi curaret. *Tam de oblationibus, quàm de tri-*
Can. 33. 36. *butis & frugibus tertiam conſequantur. Epiſcopum per cunctas Diœceſes Parochiaſque ſuas per ſingulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque Baſilica in reparatione ſui indigeat.* Cùm multa ergo eſſent, quæ Epiſcopos hortarentur ad annuam Parochiarum ſuarum viſitationem, tum illud non poſtremum, quo inſtarent reparationibus Eccleſiarum. Si perluſtrare autem eas ipſimet non poſſent, delegandi ab eis erant Presbyteri, vel Diaconi, qui eo munere fungerentur. *Presbyteros, aut Diaconos mittat, qui & reditus Eccleſiarum, & reparationes & miniſtrantium vitam inquirant.*

IX. Sed præter hanc oblationum tertiam, quæ oneri magis erat Epiſcopis, quàm levamento, ex Concilio Braccharenſi modò audivimus duos ſolidos ex unaquaque Parochia ab illis exigi ſolitos. Ante hoc Concilium conſuetudine id magis quàm lege aliqua invaluerat. Ideo & cùm ei Decreto authoritatem aſtruere molirentur Concilii VII. Toletani Antiſtites, nullo ab altiori capite originem ejus arceſſere potuerunt. Sed confirmando hoc jure novum aliud denudatum eſt, jus ſcilicet procurationis, eo certè modulo, ut quinque tantùm equos in comitatu habeant Epiſcopi, nec ultra unum diem in unaquaque Parochia procurentur. Cùm enim ſtuderent Antiſtites ejus Concilii coercere aviditatem quorundam Gallæciæ Epiſcoporum, tria hæc illis tantùm jura utenda permiſere, Cathedratici, Tertiæ oblationum, & Procu-
Can. 4. rationum. *Non amplius quàm duos ſolidos unuſquiſque Epiſcoporum præfatæ Provinciæ, per ſingulas Diœceſis ſuæ Baſilicas, juxta Synodum Braccharenſem, annua illatione ſibi expetat inferri, Monaſteriorum tamen Baſilicis ab hac ſolutione penſionis ſejunctis. Cùm verò Epiſcopus Diœceſin viſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat, nec unquam quinarium numerum evectionis excedat, nec amplius quàm una die per unamquamque Baſilicam remorandi licentiam habeat.* Ubi Cœnobia jure Cathedratici abſolvuntur.

X. Alia hujus Canonis editione non *quinarium* fateor, ſed *quinquagenarium* equorum numerum permitti Epiſcopo viſitanti. Sed immane quantum à veriſimili diſtat, quod frænando Epiſcoporum faſtui, cohibendiſque expenſis convenerat Concilium, & levandis Parochiis, eo quinquaginta equos permitti? Ea ſanè foret non extenuatio, ſed incredibilis ferè Epiſcoporum faſtus exaggeratio: non levatio Provinciarum, ſed graviſſima depreſſio. Ne probabile quidem eſt, ea unquam pompa uti potuiſſe Gallæciæ Epiſcopos in obambulandis Diœceſibus ſuis. At Alexander III. inquies, Archiepiſcopis id largitur, ut in comitatu quaAppend. Conc. Later. Part. 1. c. 4. Part. 2. c. 6. draginta, vel quinquaginta habeant equos. Eſto, ſed Archiepiſcopis tantùm permittit, & quidem opulentioribus, *pro diverſitate Provinciarum, & facultatibus Eccleſiarum.* Denique toleratum id fuit quo tempore in immenſum quendam cumulum excreverant opes Eccleſiarum, creverat & ſupra modum Præſulum pompa.

Can. 6. XI. Concilium Toletanum IX. poteſtatem fecit Epiſcopis, unius ut Parochiæ tertiam oblationum aliis conferrent, ut quæ maximè egerent re-
Can. 16. parationibus, cùm illa minimè egeret. Concilium Emeritenſe Parochos ipſos ei curæ præfecit, ut ea tertia in reparationes impendatur, Epiſcopis id laboraturis, ut eæ reparentur Eccleſiæ, quibus nulli ad id ſuppetunt proventus. Concilium Toletanum XVI. urgente Egica ipſo Rege præcepit, ut Epiſcopus tertiam illam oblationum percipere, & ſarta tecta templorum curaret; vel eam permitteret Parochis, in quos ipſe pervigili cura excubaret, ut reparationibus inſtarent; ſi nihil reparationis egerent Eccleſiæ, tertiam nihilominus illam Epiſcopum ſibi vendicaturum in domeſticos ſuos uſus; ſed quo demum cumque ſumptu ſuo cogeretur Epiſcopus Regi, vel Regno miniſtrare, ne quid ipſe tamen à Parochiis exigeret, & ne quos earum fundos donare iis poſſet, quos ad obſequium Principis ablegaret. *Si omnes Eccleſiæ* Can. 5. *aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, ſecundùm antiquorum Canonum inſtituta, tertias ſibi debitas unuſquiſque Epiſcopus aſſequi ſi voluerit, facultas illi erit omnimodo; ita videlicet, ut citra ipſas tertias nullus Epiſcoporum quidpiam pro regiis inquiſitionibus à Parochianis Eccleſiis exigat, nihilque de prædiis ipſarum Eccleſiarum cuiquam aliquid cauſa ſtipendii dare præſumat.*

XII. Hactenus ferè de Eccleſiis Parochialibus Hiſpaniæ, & earum oblationibus. Pergo jam ad Eccleſias Cathedrales ejus, & ad earum cujuſque proventuum partitionem. Tripartita fiebat diſtributio omnium, in Epiſcopum, in Clerum, in reparationes Eccleſiæ. Ex quo illud exiſtit, portionem pauperum Epiſcopo & Clero concreditam fuiſſe, ut ad ipſos pertineret eorum providentia, in eaſque effundere tenerentur, quidquid ſibi redundaret. Quoad portionem reparandis templis addictam, eam Archipresbyter, vel Archidiaconus adminiſtrabat, ejuſque rationes faciebat Epiſcopo. *Placuit ut de rebus Eccleſiaſti-*
Can. 7. *cis tres æquales fiant portiones : ideſt, Epiſcopi una, alia Clericorum, tertia in recuperatione, vel in luminariis Eccleſiæ; de qua parte ſive Archipresbyter, ſive Archidiaconus illam adminiſtraret, Epiſcopo faciat rationem.* Ita conſtituit Concilium Braccarenſe I. in quo mox decernitur, qui partienda inter Clericos eſſet ea pecunia, quæ feſtis Martyrum diebus, vel memoriis mortuorum offerebatur; ea autem diſtribuenda erat æquo jure inter Clericos, ſemel, aut bis anno quolibet, ut comprimerentur querelæ de partium inæqualitate ebullientes, quando cujuſque hebdomadis miniſtri ejus oblationes ſoli ipſi auferebant. *Placuit ut ſi quid ex collatione fidelium, aut per feſtivitates Martyrum, aut per commemorationem defunctorum offertur,* Can. 21. *apud unum Clericorum fideliter colligatur, & conſtituto tempore, aut ſemel, aut bis in anno, inter omnes Clericos dividatur. Nam non modica ex ipſa inæqualitate diſcordia generatur, ſi unuſquiſque in ſua ſeptimana, quod oblatum fuerit, ſibi defendat.*

XIII. Quæ hinc mala naſcerentur, magiſtra pòſt docuit experientia; unde & diverſa fuere Concilii Emeritenſis decreta, maximè de ea pecunia, quæ feſtis offerebatur diebus inter communicandum. *Diebus feſtis pro conſuetudine & mercede, communicationis tempore à fidelibus pecu-*
Can. 14. *niam novimus poni.* Sed univerſim in hoc Concilio præſcriptum eſt, ut quidquid offerretur pecuniæ, in tres portiones æquales divideretur, cederetque earum prima Epiſcopo, altera Presbyteris & Diaconis, tertia Subdiaconis, & minoribus Clericis aliis: ita ut in ea turba ratio haberetur ſpecialiùs eorum, qui vel Ordinis gradu antiſtarent, vel Officii ſui functionum ſtrenuitate: & Primicleri judicio de minoribus Clericis omnibus ſtaretur, ſi quid pullularet jurgii. *Quidquid Epiſcopo fuerit oblatum, Epiſcopo præſentetur, exinde tres partes fiant æquales, unam habeat ipſe, alteram Presbyteri & Diacones ibi deſervientes conſequantur, & inter ſe, ut dignitas & ordo popoſcerit, dividant;*

cant ; tertia vero Subdiaconibus & Clericis tribuatur : ut à Primiclero, juxta quod in officio eos præſcit eſſe intentos, ita ſingulis diſpenſetur. Quæ idem lex vigebit in Parochiis, quarum ex hoc Concilio Epiſcopus tertiam percipit ad ſarta tecta.

XIV. Capite ſuperiori Angliæ mores delibavimus in excutiendis Gregorii Magni Epiſtolis : nec non & Germaniæ in Decreto Gregorii II. ad Bavaricæ novellæ Eccleſiæ Paſtores. Tribuitur à nonnullis Bonifacio Germaniæ Legato ſub eodem Pontifice Concilium Colonienſe, cujus Canonem publicavit Ivo Carnotenſis, quo Epiſcopis integra ſervatur quarta pars decimarum ex omnibus Parochiis, *Decima Deo reddenda eſt,* Ivo Part. 3. c. 201. *cujus tertia pars ſecundùm Canonem Toletanum Epiſcoporum eſſe debet. Nos hac poteſtate uti nolumus : ſed tantùm ſingulis annis quartam partem juxta uſum Romanæ Eccleſiæ habere volumus.*

XV. Revocanda in Gallias, unde diverterat oratio noſtra eſt. Cùm duos Presbyteros diſcinxiſſet beatus Perpetuus Turonenſis Epiſcopus, & gradu ejeciſſet, teſtamento ſuo tamen ſanxit, ut ne dum vita ſuppeteret, diſtributionibus ſuis carerent. *Sportulam tamen habeant, quandiu vixerint.* Beatus Ansbertus Rotomagenſis Archiepiſcopus Archidiaconos ſuos acuebat, ut ſalutari doctrina irrigarent, & Eccleſias curarent inſtaurari. *Etiam Archidiaconos convocans, de prædicatione populorum, & Eccleſiarum reſtauratione & honore maximam gerere curam ſedulò commonebat.* Dicatam ſibi oblationum portionem Parochis condonabat, ut reſarciendis Eccleſiis illam inſumerent. *Cenſus etiam qui de vicis publicis Canonico ordine ad partem Pontificis perſolvi conſueverat, gratuita benignitate in reſtaurationibus Eccleſiarum benigniſſimè Presbyteris indulſit earumdem Dei ædium.* Inde facilè auguramur eam, quæ ex Parochiarum reditibus Epiſcopo vendicabatur, portionem in Galliis, ad ſarta tecta Eccleſiarum Parochialium Canonum authoritate deſtinatam non fuiſſe, uti in Hiſpania, cùm ſpontanea hìc & libera deſignetur, atque inuſitata beati Ansberti gratificatio. Niſi ea voce *cenſus* intelligatur Cathedraticum, ſivè jus Viſitationum.

Spicil. Tom. 5. pag. 107.

Surius die 9. Febr. c. 17.

CAPUT XVI. P. 2. l. 3. c. 19.

De partitione fundorum Eccleſiæ ipſorum inter Clericos Galliæ, eodem ævo regnantis Clodovæi Magni familiæ.

I. Fundi titulo penſionis dati, ſæpiùs tamen in Titulum Beneficii. De voce Beneficii & Prædendæ.

II. Conceſſit Concilium Agathenſe, ut uſusfructus daretur agellulorum, & viliorum prædiolorum.

III. IV. Prædia dari cœpere Parochis.

V. VI. VII. Erant omnia in poteſtate & arbitrio Epiſcopi, ad quem demigrante hinc Beneficiario redibant fundi omnes.

VIII. Revocari ab Epiſcopo non poterant largitiones præceſſorum ſuorum, poterant ſuæ ipſius.

IX. Interventione Magnatum extorquebantur hi fundi.

X. Præſcribi ii non poterant adversùs Eccleſiam, ad quam tandem revocabantur, cum amplificationibus ſuis.

XI. XII. XIII. XIV. XV. Varia ſtatuta Conciliorum Galliæ in eandem rem.

XVI. Ex Gregorio Turonenſi hiſtorica nonnulla hujus argumenti.

I. EXplanata hactenus diſtributione redituum, fructuum, pecuniæ, manualium denique omnium inter Clericos erogationum : tempeſtivè jam delabemur ad agrorum, fundorumque partitionem. Vidimus ubi ad modum penſionis darentur : multò erat uſitatius, ut darentur in Beneficium. *Beneficii* vox ipſa legitur in teſtamento Cenomanenſis Epiſcopi, ut hoc ipſo mox Capite liquebit. *Prædendæ* vocabulum frequentabatur in dies magis, magiſque, & ab uſu ſæcularis militiæ ad Eccleſiaſticam transferebatur. L. 9. Ep. 29. Eo uſus videtur Gregorius Magnus, cùm ad Epiſcopum ſcriberet : *Portio Cleri, vel pauperum, quam minimè deceſſor veſter præbuerat, &c. Prædendi ſunt Clericis per ſingulos ſolidi centum, &c.* At ex Caſſiodoro manifeſtum fit à terrenæ militiæ uſu ad cœleſtem hanc noſtram Prædendæ vocem manaſſe. Nam & militibus diſtribuebantur, ac *præbebantur* eſculenta, poculenta, veſtes, pecuniæ. *Ducibus, ac Præpoſitis ſufficientem tranſmiſimus pecuniæ quantitatem, ut eorum Prædendæ, quæ non potuerunt convehi, ibi debuiſſent ſine alicujus diſpendio comparari.* Variarum. L. 3. Ep. 42.

II. Unde meſſis plerumque copioſior nobis efloreſcit, ex Gallicana ordiemur hìc Eccleſia. Cùm commendaſſet Epiſcopis Concilium Agathenſe anno 506. ut diligentiſſimè conſervarent *caſellas, vel mancipiola Eccleſiæ,* & ea *quaſi commendata haberent, nec alienare præſumerent :* mox tamen indulſit, ut Clericis etiam, vel peregrinis utendos annuerent fundos minuſculos, & viliores. *Minuſculas verò res, aut Eccleſiæ minùs utiles, peregrinis vel Clericis, ſalvo jure Eccleſiæ, in uſum præſtari permittimus.* Hæc rudimenta ſunt Beneficiorum, ut nunc quidem habent, hoc eſt, fundorum Clericis uſufructuario jure conceſſorum, & ad Eccleſiam revocandorum, *Salvo jure Eccleſiæ.* Can. 7.

III. Proclive eſt tamen conjicere vetuſtiorem fuiſſe eum uſum, etſi necdum ulli eum Canones commendaſſent. Alio enim ejuſdem Concilii Canone prohibentur Clerici iſti fundorum Eccleſiæ uſufructuarii, ſive rure, ſive in civitate, quidquam horum alienare : irritas enim fore venditiones, & damna, ſi qua invexerint, Eccleſiis reſarcienda, ex eorum patrimoniis. *Ut Civitatenſes, ſive Diœceſani Presbyteri, vel Clerici, ſalvo jure Eccleſiæ, rem Eccleſiæ, ſicut permiſerint Epiſcopi, teneant ; vendere autem, aut donare penitus non præſumant. Quod ſi fecerint, &c.* Can. 22.

IV. Propè abeſt à vero, Parochos primùm ruris his Epiſcoporum inuſitatis donis affectos fuiſſe, unde & illi ante alios in hoc ipſo Concilio admonentur inſtantiùs, ne quid alienent fundorum. Cùm enim longinquiores eſſent hi agri, cogebatur quodammodo Epiſcopus eos & colendos & fruendos vicinioribus annuere Parochis, ſervatis ſibi iis de quibus ſuperiùs diximus juribus cenſibuſque. *Diacones, vel Presbyteri in Parochia conſtituti, de rebus Eccleſiæ ſibi creditis nihil audeant commutare, vendere, &c.* Can. 43.

V. Illud in his valdè dilucidum eſt, has conceſſiones in poteſtate arbitrioque fuiſſe unius Epiſcopi. Necdum ergo fixa & ſtabilis erat ea inſtitutio, non perpetua ulla, & irrevocabilis conceſſio ; inoleſcebat conſuetudo, necdum convaleſcere potuerat. Mortales exuvias corporis exuente Beneficiario, fundos recuperabat Eccleſiæ ſuæ Epiſcopus, poteratque uſque retinere, nec præterea in ſucceſſores ullos traducere. Suppetit & aliud argumentum, quo prodatur novitas hujus inſtitutionis. Ubi his agris Clerici per annos triginta potiti fuerant, præſcripſiſſe ſe eos confidebant adversùs Eccleſiam, & in quos vellent poſſe tranſcribere. Concilium Aurelianenſe I. nugatoriam illam ſpem exſibilavit, diſſlavitque hoc Canone. *Si Epiſcopus humanitatis intuitu,* Can. 23.

vi-

vineolas, vel terrulas Clericis vel Monachis præstiterit excolendas, vel pro tempore tenendas; etiamsi longa transisse annorum spatia probentur, nullum Ecclesia præjudicium patiatur; nec sæculari lege præscriptio, quæ Ecclesiæ aliquid impediat, opponatur.

VI. Ex hoc ergo Canone largiebantur Episcopi, & usum, & reditus prædiolorum quorumdam, tam Clericis, quàm Monasteriis. Habes hìc ergo Præbendas Cœnobiis concessas, immo & ex Concilio Agathensi peregrinis, hoc est, laicis, ut probabilis fert conjectura. Ejus rei posterioribus sæculis & frequentiora enituere exempla, & illustriora. Sed juvabit hìc strictim adnotasse ejus usus initia. Interpellavit Cæsarius Arelatensis Symmachum Papam, tanquam morborum in Clero grassantium medicum opportunissimum, ut vehementiori aliquo decreto cohiberet has frequentiores jam in Ecclesiis Gallicanis fundorum concessiones, ut ne eas permitteret nisi in gratiam Cœnobiorum. *Nisi forsan aliquid potestatis intuitu Monasteriis fuerit largiendum.* Pontifex rescripto suo vetuit eas concessiones, sed excepit tamen non sola Monasteria, verùm etiam Clericos benemeritos, & peregrinos gravi necessitate conflictatos. *Nisi forsitan aut Clericis honorum meritis, aut Monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis necessitas largiri suaserit. Sic tamen ut hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter, donec vixerint, perfruantur.* Gratificari ergo poterant Episcopi vel Clericis singulari meritorum laude commendatis, vel Cœnobiis, vel peregrinis egentibus: sive hi laici fuerint, sive Clerici, sive denique Episcopi, ut in B. Quintiano Episcopo Ruthenensi patuit, cui Arvernus & Lugdunensis Episcopi fruendos dedere agros aliquot, ad sui suorumque in seccessu suo sustentationem.

Symmac. Epist. 1.

VII. Si cujus Ecclesiæ Beneficiarius alterius Ecclesiæ suffragiis ad Episcopatum accerseretur, priori Ecclesiæ fundos restituebat, si quos ab ea assecutus erat. Ita sancit Decretum Concilii Epaonensis: *Quisquis Clericus de munificentia Ecclesiæ, cui servierat, adeptus, ad summum Sacerdotium alterius est, aut fuerit ordinatus: quod dono accepit, vel acceperit, reddat. Quod usu, vel proprietate secundùm instrumenti seriem probatur emisse, possideat.* Si parcimoniæ tamen suæ fructibus aliquid agrorum comparasset, sive usufructu sive proprietate possidendum, integrum ei erat eos retinere. Quo eodem rursus Concilio statutum est, ut quantumvis ultra legitimos præscriptionis annos, Episcopi, vel Clerici alii fundos Ecclesiæ tenuissent, eorum nihilominus morte Ecclesiæ eidem illi incunctanter recuperarentur.

Can. 14.

Can. 18.

VIII. Quanquam hæc autem Beneficia suis instructa fundis gratuita omnino essent, & nutu Episcoporum conferrentur: non tamen hactenus revocari posse visa sunt, nisi justis & rationabilibus causis. Ea de re promulgatum est solenne Decretum à Concilio Aurelianensi III. ne possit Episcopus Antecessorum suorum largitiones revocare, quamvis cogere possit, ut qui iis donati sunt, assentiantur commutationibus ejusmodi quibusdam, quibus nihil ipsis damni, utilitatis autem non parum Ecclesiæ afferatur. Sed quos quisque fundos Episcopus esset dilargitus, eos tum revocare posset, cùm qui honestatus iis fuerat, minùs grati & memoris animi esset, & beneficium contumacia pensaret. *De munificentiis Sacerdotum id observandum, ut si quid præsenti tempore à Clericis de decedentium munificentiis habetur, vel possidetur, deinceps à successoribus nullatenus auferatur, &c. Si pro opportunitate Episcopo placuerit, quod voluerit commutare, sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur. De munificentiis verò præsentibus, quas unusquisque Clericis pro sua gratia eorum obsequiis æstimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat; ita si inobedientia vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita in arbitrio sit præsidentis, utrum vel qualiter debeat revocari.* Quasi dicatur potuisse Episcopos in dicta causa agris à se donatis exuere eos, qui immorigeros se & contumaces præstarent: at eorum successores id jam non potuisse nisi canonico judicio. Hoc statutum extorsit, ut opinor, necessitas moderandæ Episcoporum quorundam importunitatis, præfestinè ardentis ad deprimendos, qui ab eorum Majoribus fuissent provecti, & ad novos homines eorum spoliis ornandos. Certè necdum stabiles, necdum fixæ & perennes erant hæ Præbendæ, necdum certis vel Officiis, vel Ordinibus adscriptæ. Gratuita erant & libera Episcoporum beneficia, quæ tamen pro ipsa quorumlibet beneficiorum lege collocanda non esent, nisi iis, quorum vel compensanda esset virtus, vel ignavia excitanda.

Can. 17.

IX. Concilio Aurelianensi IV. declaratur, eas fundorum concessiones factas fuisse, alias verbo, alias scripto, *Seu verbo, seu per scripturam acceperit aliquid ad utendum.* Quoquo illæ modo fierent, jus Ecclesiæ præscribi non poterat. Episcopus Cænomanensis, cujus testamentum Baronius & Brissonius publicavere, Defensori suo legabat usumfructum quorundam agrorum, eo extincto, Ecclesiæ restituendorum. Nec minùs conspicua Concilii verba anno 506. *Clerici quilibet quæcumque diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione possederint, in jus proprium præscriptione temporis non vocentur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse. Ne videantur etiam Episcopi administrationes prolixas, aut precatorias, cum ordinati sunt, facere debuisse, aut diu retentas facultates in jus proprietatis suæ posse transcribere.* Beneméritis ergo de Ecclesia Clericis hinc patet tributos fuisse istiusmodi fundos, vel Episcopi testamento, vel inaugurationis tempore. Concessiones eæ *Precatoriæ* dicebantur. Hac eadem voce utitur Concilium Epaonense anno 517. admonetque Clericos aliquando ad id non Episcopi, sed Regis diploma impetrasse: nec magnoperè laborat hoc Concilium de ea re, dum agri illi aliquando tandem Ecclesiæ redintegrentur. *Clerici quod etiam sine precatoriis qualibet diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione possederint, cum authoritate domni glorioſissimi Principis nostri, in jus proprietarium præscriptione temporis non vocetur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse.* Exscriptum est hoc Decretum ex Concilio Agathensi, cum illo tamen additamento de diplomatibus Regum Burgundiæ. Nec ab his abludit Canon Concilii Remensis anni 630. En verba ejus: *De his quæ per precatoriam impetrantur ab Ecclesia, ne diuturnitate temporis ab aliquo in jus proprium usurpentur.* Operosum non est hæc precaria ab illis dispescere, de quibus & in Formulis suis Marculphus, & nos alibi copiosiùs.

Baron. ann. 512. n. 14.

Can. 9.

Can. 12.

Can. 15.

Canone VII. Concilii V. Parisiensis anni 615. prohibitum est, ne quid delibaretur de rebus Ecclesiæ vacantis, nisi aperto Episcopi testamento. Idque non aliò magis spectare videtur, quàm ad dona frequentissima testantium Episcoporum. Quo Clotarius II. Edicto suo confirmavit Canones hujus Concilii, integram eo sibi servavit facultatem dandorum Breviculorum, hujusmodi scilicet, ut equidem interpretor, diplomatum, de quibus hìc agitur à nobis. Non intercessit, fateor, Concilium Parisiense. Atqui hanc illi præformaverat indulgentiæ & sapientiæ normam Concilium Epaonense. Paulò animosiùs Concilium Aurelianense IV. Clericos damnaverat, Laicosque, qui inconsulto & imprudente Episcopo à Regibus flagitabant fundos Ecclesiæ: *Si quis Clericus aut laicus sub potentum nomine atque patrocinio, res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice petere, seu possidere præsumpserit,*

Can. 29.

primum admoneatur, quæ abſtulit, civiliter reformare, aut certè judicium Epiſcopi ſui operiri, ut poſcit ſacra Religio.

X. Sed Clericis, Laiciſque, qui ab Epiſcopo ea impetraſſent, illa una incumbebat lex, ut nec alienare, nec cognatis ſuis legare poſſent vel agros ab Eccleſia acceptos, vel ſi qua eis per eos acceſſio facta fuiſſet. *Quiſquis agellum Eccleſiæ in diem vitæ ſuæ pro quacumque miſericordia à Sacerdote, cui poteſtas eſt, acceperit poſſidendum, quæcumque ibi profecerit, alienandi nullam habeat poteſtatem: nec ſibi parentes ſui ex ea re aliquid exiſtiment vendicandum.* Actio dabatur Eccleſiæ, ad has acceſſiones agris ſuis in melius factas, juri ſuo vendicandas: non in ea quæ alibi parcimoniæ ſuæ fructibus extruebant, vel comparabant Beneficiarii, ut jam advertimus in Canone ſuprà laudato.

XI. Statuerat idem Concilium Aurelianenſe IV. ſi legaſſet teſtamento Epiſcopus prædiolum quodvis Clerico, qui in ejus poſſeſſionem antè miſſus eſſet, quàm novus Epiſcopus ordinaretur; in arbitrio fore novi Epiſcopi, ut aſſenſu vel diſſenſu ſuo rem firmaret vel infirmaret. *In poteſtate ſit advenientis Epiſcopi, utrum audire, aut reiicere deceſſoris ſui debeat voluntatem.*

XII. Placuit denique huic Concilio, ut obeunte Clerico alterius Eccleſiæ, qui ab Epiſcopo fundum aliquem accepiſſet, idem fundus ei recuperaretur Eccleſiæ, à qua divulſus fuiſſet, ut major ei affluëret ubertas, ad proprii Cleri neceſſitates levandas. *Si quis Epiſcopus alterius Eccleſiæ Clerico de facultatibus ſuæ Eccleſiæ aliquid ſub titulo quocumque donaverit, poſt ejus obitum qui acceperit, ad Eccleſiæ jus, de cujus facultate diſceſſerat, revertatur. Quia iniquum eſt, ut ſub hac ſpecie damnum Eccleſia, quæ multis ſubvenit, patiatur.*

XIII. Pœnas indixit Concilium Arelatenſe V. Clericis, qui ignavia & torpore ſuo ſqualleſcere & ſitu obduci ſinerent agros, quorum eis Eccleſia uſumfructum annuiſſet, commendaſſetque depoſitum; cùm homicida ille ſit pauperum, qui quo illi victitant, id diſperdit. *Ut Clericis non liceat facultates, quas ab Epiſcopo in uſu accipiunt, deteriorare. Quod ſi fecerint, ſi junior fuerit, diſciplina corrigatur: ſi verò ſenior, ut necator pauperum habeatur.*

XIV. Vetuit denique Concilium Lugdunenſe II. ne Clericis ſuis, vel Miniſtris & Officialibus auferrent Epiſcopi, quæ illis contuliſſet Anteceſſorum munificentia, ſive agrorum Eccleſiæ uſumfructum, ſive portiones aliquas patrimonii demortui Epiſcopi, qui earum eis proprietatem legaſſet. *Ut quaſcumque munificentias Clericis, aut ſervientibus, ſive de rebus Eccleſiæ in uſum, aut de propriis in proprietatem, præcedentes dederint Sacerdotes, ſubſequentes Pontifices nullatenus auferre præſumant.* Cùmque poſſent & Beneficiarii provectiores ætate implicari iis ipſi culpis, quæ meritò caſtigandæ eſſent, jubet Concilium cautiſſimè, ut *in perſonas habeatur, non in facultate diſtrictio.* Ne qua ſcilicet avaritiæ ſuſpicio Epiſcopis affricari poſſit.

XV. Quæ horum & utilitas fuerit Canonum, & neceſſitas, luculentè prodet Hiſtoria Gregorii Turonenſis. In beatas hinc ſedes evolante beato Gallo Arvernæ civitatis Epiſcopo, plebis ſtudia & Cleri in Catonem Presbyterum & Archidiaconum Cautinum ſciſſa fuere. Vicit Cautinus, cùmque ægrè ferret complures Clericos Catonis ſtudio & artibus à ſe defeciſſe, & hunc & illos omnes rebus Eccleſiæ omnibus abdicavit, quas incunctanter illis refudit, ubi unitati ſe & officio primùm reddidere. *Cautinus Epiſcopus videns Catonem nulla ratione poſſe flecti, ut ſui eſſet ſubditus, tam ei, quàm amicis ejus, & quicumque ei conſentiebant, omnes res Eccleſiæ abſtulit, reliquitque eos vacuos & inanes. Quicumque tamen ex ipſis ad eum convertebantur, iterum quod perdiderant, recipiebant.*

Erat illud proculdubio validiſſimum vinculum, quo in fide continerentur Præſulis ſui, vel ad eam revocarentur actutum Clerici omnes, ſi ab eo exui, vel reſtitui poſſent patrimonio omni Eccleſiaſtico. Fuit & in Clero Gregorii Turonenſis Epiſcopi, qui Clerum ejus Eccleſiæ omnem in eum concitarit, cùm in Palatium Principis profectus eſſet; rei temporalis poteſtate ſibi vendicata, vineiſque vel agris dono datis, ad principes ipſos Cleri ſibi conciliandos. *Hic quaſi jam eſſet Epiſcopus, in domum Eccleſiæ ingreditur impudenter, argentum deſcribit Eccleſiæ, reliquaſque res ſub ſuam redigit poteſtatem, majores Clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata diſtribuit.* Terris & vineis Etherius Epiſcopus Lexovienſis Clericum donavit, cui regendas Scholas, inſtituendos adoleſcentulos committebat: *Ponti fex ei aliquid terræ vinearumque largitus.* Cùm B. Quintianus ab Ruthenenſi ad Arvernum translatus fuiſſet Epiſcopatum, incidit & ipſe ibidem in Presbyterum, non Adminiſtratorem ærarii Eccleſiaſtici, ſed expilatorem & incubatorem, à quo cùm ne neceſſarii quidem victus copia ei fieret: *Presbyter ærario ordinatus, omnem illi poteſtatem de rebus Eccleſiæ auferens, vix ei & ſatis tenuem quotidianum victum miniſtrari præcipit:* Cives tandem ulti ſunt contumeliam Epiſcopi ſui, eumque legitimæ reddidere poteſtati diſpenſandi proventus fundoſque Eccleſiæ ſuæ.

CAPUT XVII. *P. 2. l. 4. c. 20.*

Partitio fundorum Eccleſiæ in Beneficiarios, in Italia, Hiſpania & Oriente.

I. II. Uſus idem Romæ & Hiſpaniæ, qui Galliarum.

III. Monaſteriis & Parochiis donabantur prædia ab Epiſcopis quæ Eccleſiæ Matrici nunquam reſtituerentur. Donabantur & Clericis, pauperibus & peregrinis, quæ his extinctis ad commune Eccleſiæ ærarium revocabantur.

IV. Si quid in melius adjeciſſent de ſuo Clerici Laicique prædiis beneficii ſui, id totum Eccleſiæ tandem vendicabatur.

V. His donis aliorum incitabatur diligentia, aliorum tarditas ſtimulabatur.

VI. Arbitrariæ erant hæ largitiones Epiſcoporum, qui jam hinc edebant veluti præludia quædam ampliſſimæ poſtea poteſtatis ſuæ in collationibus Beneficiorum. Multa hic notabilia.

VII. Hæc Epiſcoporum poteſtas in Parochiis arctari cœpit. Quando.

VIII. Hi fundi ad viduas & filios quandoque tranſiciebantur Clericorum conjugatorum; quos mirum non eſt tum Beneficiariis adſcriptos fuiſſe, cum erant & laici ſuo modo.

IX. In Oriente etiam agri Eccleſiæ laicis commendabantur, in Eccleſiæ ſemper commodum.

X. Is uſus Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ & Orienti communis, & ubique pervagatiſſimus, infeliciſſimè Galliæ ceſſit, ubi in pleraſque Eccleſiarum terras & res laici non abſimili Beneficii titulo invaſere.

I. HActenus de Gallicana tantùm diximus Eccleſia, & inſinuatum eſt tamen à Symmacho Papa ad B. Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum perſcribente, moris in ipſa Romana Eccleſia fuiſſe, ut Eccleſiæ agri uſufructuario jure non commit-

mitterentur nisi Clericis, vel captivis, vel peregrinis, ubi gravi quapiam arctarentur necessitate. Quarta in Synodo Romana idem confirmavit Symmachus: *Sed nec in usufructuario jure aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos.* Cap. 4.

II. Usitatissimum & id erat in Hispania. Concilii II. Toletani Patres frui vetant Clericos vel vineis quas excoluerint, vel quas in solo Ecclesiæ extruxerint ædibus, nisi dum vita superabit; vetant & ad hæredes traduci, nisi ejus rei copiam faciat Episcopus, ut optimè de Ecclesia meritis commodet, & obsequio præstantissimis Clericis. *Si quis Clericorum agellos, vel vineolas, seu alia ædificia in terris Ecclesiæ sibi feciſſe probatur, sustentandæ vitæ suæ causa, usque ad obitus sui diem possideat. Post decessum jus suum Ecclesiæ restituat; nec testamentario, aut successorio jure, cuiquam hæredum, aut prohæredum relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis aut præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.* Can. 4.

III. Extrema hæc verba, *aut præstatione Ecclesiæ*, posset quis rapere ad precarias, vel præstarias, de quibus Marculphus in Formulis, de quibus & nos alibi. In Concilio Toletano III. perspicuæ sunt eædem largitiones Episcoporum in Clericos, pauperes, peregrinos, quos usu donabant ad tempus, vel ad vitam, prædioli alicujus Ecclesiæ. Perpetua enim erant ea Beneficia, cùm iis afficiebantur Cœnobia, vel Parochiæ agrestes. *Si quid verò quod utilitatem non gravet Ecclesiæ, pro suffragio Monachorum, vel Ecclesiis ad suam Parochiam pertinentibus dederunt Episcopi, firmum maneat. Peregrinorum verò, vel Clericorum, & egenorum necessitati, salvo jure Ecclesiæ, præstare permittantur, pro tempore quo potuerint.* Perspicua est hæc discrepantia duplicis generis Præbendarum, quæ & *præstimonia* dicta sunt à voce vetustissima, & in Canonicis institutis tritissima *præstare*. De aliis dicitur *firmum maneat*; de aliis verò *salvo jure Ecclesiæ*. Ad Ecclesiam Matricem illa non revocabantur unquam, hæc semper revocabantur. Egestati enim hæc dabantur. Atqui privatorum egestas morte terminabatur; non Monasteriorum, vel Parochiarum. Nec minùs dilucida res in Canone sequenti. Conceditur Episcopis, ut in Parochia aliqua sua Monasterium extruant, eique fundos adiiciant, *cum consensu Concilii sui*, sive Capituli: ita sanè ut irrevocabili hac largitione non nimis extenuetur Ecclesia Cathedralis. *Si de rebus Ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiæ non exhibet, eidem loco donaverit, sit stabile.* Can. 3. Can. 4.

IV. In Concilio Toletano IV. scripto etiam obligari placuit, tum Clericos, tum Laicos, quibus præstimonia hæc Ecclesiastica conferebantur, ut ea nomine Ecclesiæ tenerent, pro virili sua excolerent, & amplificarent, & Ecclesiæ restituerent cum additamentis omnibus, ubi ex vita migraturi essent. *Decernimus ut quisquis Clericorum vel aliarum quarumlibet personarum stipendium de rebus Ecclesiæ, cujuscumque Episcopi percipit largitate, sub precariæ nomine, debeat professionem scribere, ut nec per detentionem diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ, & quæcumque in usum perceperit, debeat utiliter laborare, nec res divini juris debeat aliqua occasione negligi, & subsidium ab Ecclesia, cui deserviunt, percipere possint Clerici. Quod si quis eorum contempserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare.* Can. 5.

V. E re duxit etiam Concilium Emeritense, ut agris quibusdam donarent Episcopi Clericos, quorum esset diligentia & fides illustrior, tum ut hac mercede magis magisque inflammesceret horum strenuitas, tum ut aliorum inertia excitaretur. Si pòst autem hi Beneficiarii cessent ab excolendis, adeoque ad uberiores fructus promovendis his prædiis sibi commendatis, tum verò iis spoliandos esse. *Quemcumque Episcopus ad bonum profectum viderit crescere, per bonam intentionem venerandi, amandi, & honorandi, atque de rebus Ecclesiæ, quæ voluerit, illi largiendi habeat potestatem. Hæc enim causa & majoribus majorem præstat gratiam, & minores excitat, ut ad melius tendant, &c. Rem Deo dicatam, ad melius perducant. Quod si id quod acceperint, ad profectum minimè perduxerint, aut detrimentum patuerit, Episcopus habeat licentiam sine ullo præjudicio in jure Ecclesiæ revocare rem propriam.* Can. 13.

VI. Diluceſcit in his Hispanicæ statutis Ecclesiæ eadem prorsus, quæ Galliarum Disciplina. 1. Hoc genus Beneficiorum cum fundis quibusdam & agris, erumpebat in lucem, & expoliebatur: nequedum elimatum, aut fixum erat. 2. Libera ea erant Episcopi Beneficia, quæ nutu suo conferebat, nec ejusdem post ordinis vel officii successori conferebat. 3. Eadem & laicis quandoque Præbendas annuebat, vel ut pauperibus, vel ut peregrinis. 4. Parochiis quoque & Monasteriis fundos perpetua munificentia adiiciebat. 5. Sed ea universim vigebat lex, ut ne vel ad tempus, vel perpetuò conferret fundos, nisi valdè tenues, quorum segregatione nihil admodum præjudicii gigneretur Ecclesiæ Cathedrali. 6. Cùm enim & raræ & moderatæ essent hæ largitiones, constabat semper illud, bona Ecclesiæ omnia in commune à Clero possideri, eorumque summum dispensatorem esse Episcopum. 7. Qui fundi Clericis permittebantur, eos post eorum obitum ad se revocabat Ecclesia. Quæ Abbatiis prædia, vel Parochiis addebantur, irrevocabili jure illis accrescebant. 8. Nec necesse habebat Episcopus opperiri mortem, aut spolia Beneficiariorum. Spoliabat ipsemet eos, si vel cultus, vel reparationum inopia decrescere cerneret, aut deperire agros Ecclesiæ eis concreditos. Idque indicta etiam causa, pro summa sua potestate præstabat. 9. Laici Beneficiis his non recreabantur, nisi extrema hortaretur eorum paupertas. 10. Conferebantur eadem Clericis Beneficia, veluti non indebita summæ eorum strenuitatis, diligentiæ, & pietatis præmia. 11. Proludebant jam tum & in Hispania & in Gallia Episcopi summæ suæ futuræ potestati in conferendis omne genus Beneficiis cùm eorum etiam Collatores antè essent, quàm eo quo nunc sunt sensu, Beneficia essent, aut dicerentur. 12. Quin & hæc amplior superiorque quàm conferendi potestas erat, cùm Beneficia nutu & arbitrio suo hæc vel conferrent, vel revocarent. Leges Visigothi l. 4. T. 5. c. 6.

VII. Diximus potuisse Episcopos adiicere Parochiis, non auferre. Id prolixiùs declaratur lege Vambæ Regis, qua jubentur Episcopi, quæcumque Parochialibus Ecclesiis abstulerint, ea restituere, nec verò se tueri inani venditatione tricenariæ præscriptionis. *Abrogata ergo totius cupiditatis licentia, nulli Pontificum ultra licebit quidquam ab Ecclesiis Diœcesis suæ auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare.* Præcipitur mox, ut quos Episcopi instituunt Parochos, cæterosque Beneficiarios, notitia instruant & chartis omnium terrarum & immobilium Ecclesiæ quemque suæ, Archiva ut authentica in Tabulario serventur Episcopi, apographa singulis Beneficiariis concedantur. *Ut Episcopi omnes, quoscumque per Ecclesias, sive Diœceses Sacerdotes, Rectoresque ordinandos elegerint, cognitores eos efficiant de utilitatibus illius Ecclesiæ, in quibus fuerint ordinati. Id est, ut quidquid unusquisque Episcoporum de Scripturis Ecclesiæ Diœcesis suæ apud se conservationis causa habere se noverit, mox Rectorem quem ordinaverit Ecclesia, ei utilitates Ecclesiæ, vel Scripturas in cognitionem deducat, &c. Ut & competentia sibi Rectores Ecclesiarum authentica videant, aut exemplorum exemplaria, manu sui Episcopi robo-*

roborata, pro omni firmitate à Pontifice ſuo accipiant.

VIII. Id denique Legibus Viſigothicis ſancitum eſt, ut Presbyterorum viduæ, aliorumque Clericorum, qui prolem ſuam obſequio & tuitioni Eccleſiæ mancipaſſent, agris gauderent iiſdem Eccleſiæ, quibus & antè mariti. *Sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obſequium Eccleſiæ commendant, pro ſola miſeratione, de rebus Eccleſiaſticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.* L. 5. Tit. 4. c. 4.

IX. Pauca ſuppetunt ex Eccleſia Orientali, quæ huc referri poſſint. Quanquam ſi res ponderes magis quàm numeres, plurimum utique momenti ſit in lege Leonis & Anthemii, quam & poſtea ſuo Codici inſeruit Juſtinianus, qua Oeconomis Eccleſiæ concedunt *præſtare*, aut ad uſumfructum dare fundos Eccleſiæ ad certum tempus, ea cautione, ut qui eo beneficio uſus fuerit dum ſuperſtes eſſet, tantundem redituum ante mortem Eccleſiæ refundat, & fundum ipſum Eccleſiæ cum immobilibus omnibus. *Non minus, quàm alterius tantæ quantitatis, quantæ acceperit reditus, cum ipſorum prædiorum dominio & rebus immobilibus, eorum colonis & mancipiis Eccleſiæ derelinquat.* Cod. l. 1. De ſacroſ. Eccl. Leg. 4.

X. Miruth non eſt, ſi ſuos laicis fundos Eccleſia ad uſumfructum præberet, cùm ex eorum reciprocis donationibus tantum compendii ad ipſam rediret. Sed Eccleſiæ Gallicanæ non magnoperè gratulandum fuit de his patrimonii pauperum innoxiis incrementis; cùm ea illecebra ineſcati laici, fundos ipſimet Eccleſiæ poſtea penè omnes occupaverint, & nomine Beneficii diutiſſimè retinuerint. In Oriente ex adverſo in poteſtate Epiſcoporum fuere Eccleſiarum prædia.

CAPUT XVIII. P. 3. l. 4. c. 12.

De partitione rerum Eccleſiarum Parochialium in Epiſcopum, in Clerum, in Pauperes, in ſarta tecta, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis.

I. Decimæ Parochiarum agreſtium earum Eccleſiis addicebantur.

II. Solvebantur illis decimæ ex illis ipſis agris, qui juris erant Eccleſiæ Cathedralis, vel Cœnobii.

III. Ubique ferè renunciaverant ſua ſponte Epiſcopi quartæ parti decimarum, quam illis Canones adjudicarant ex decimis Parochiarum.

IV. Quo jure potiſſimum hic niterentur Epiſcopi.

V. Quem in uſum conſumendæ eſſent decimæ.

VI. Quadripartita diviſio decimarum cujuſque Parochiæ.

VII. De portione Epiſcopi & Cleri.

VIII. De portione fabricæ & reparationum.

IX. Hujus partitionis rationes faciebant Parochi Epiſcopis.

X. Cum teſtimonio virorum frugi.

XI. Qui uſus Italiæ.

XII. Cur de diſtributione decimarum rationes Epiſcopo fierent.

XIII. In Germania Epiſcopi ſuam ſibi decimarum portionem retinuerant. Quarta ea pars erat.

I. UT dilucidior fiat proventuum Eccleſiæ partitio quadripartita, illis medii ævi ſæculis quæ complexum eſt Caroli Magni, ejuſque Imperatoriæ ſtirpis regnum, ab Eccleſiis ordimur Parochiarum ruris, quibus plerumque ſuæ jam decimæ permiſſæ erant, & peculiariter dicatæ alendis loci pauperibus, eam curam Parochis commendante peculiariter Epiſcopo, eoſque ſubinde ad rationes faciendas vocante. Ita enim Caroli Magni Capitularia: *Unuſquiſque ſuam decimam donet, & per juſſionem Epiſcopi diſpenſentur.* Primus omnium Epiſcopus ipſe decimas partitus fuerat, & impartitus Eccleſiis Parochialibus & Baptiſmalibus ſuæ ditionis, ut ex iiſdem Capitularibus patet. *De decimis ubi antiquitus fuerunt Eccleſiæ baptiſmales, & devotio facta fuit, juxta quod Epiſcopus ipſius Parochiæ ordinaverit, omnimodis fiant donatæ.* Ingentia ſiqua prædia Reges & Optimates Cathedralibus largirentur Eccleſiis aut Cœnobiis, eorum decimæ nihilo minus Eccleſiæ Parochiali perſolvebantur poſt eam donationem, quàm antea. *Si donatione Regum, &c. Ad Epiſcopia & Monaſteria aliquæ res delegatæ ſint, & ex ipſis rebus antiquitus ad ipſas Eccleſias priores decimæ datæ fuerint, ipſa donatio permaneat: tamen decimas de ipſis rebus, qui eas poſſidere videtur, tribuantur.* Quanquam in privatorum hominum fundis novæ extruerentur Eccleſiæ, decimæ non aliter quàm antè juris erant Eccleſiarum Parochialium. *Semper ad antiquiores Eccleſias, decimæ perſolvantur.* Et alibi: *Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ, nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.* Quod & legere eſt in Canone Concilii Moguntini. Accipe denique & Concilii Turonenſis III. decretum, quo decimæ hæ alendis maximè pauperibus dicantur, proviſuro Epiſcopo, ut fide & diligentia, qua par eſt, id fiat. *Ut decimæ quæ ſingulis dabuntur Eccleſiis, per conſulta Epiſcoporum à Preſbyteris ad uſum Eccleſiæ & pauperum ſumma diligentia diſpenſentur.* Conc. Gall. Tom. 2. pag. 252. Ibidem. Capit. l. 2. c. 56. Conc. Moguntt. c. 41. Addit. 1. conc. c. 51. Turo. 3. c. 16.

II. Nec nuper tantùm donati Eccleſiis, vel Monaſteriis agri, decimas ſuas Parochiis exolvebant, ſed & poſſeſſiones vetuſtiſſimæ. Quin & coloni, ſervique & agricolæ cum ſtirpe ſua decimas ei pendere jubebantur Eccleſiæ, in qua toto anni curriculo ſacra Myſteria frequentabant. Ita enim ſtatuit Concilium Cabilonenſe II. *Queſti ſunt quidam fratres, quod eſſent quidam Epiſcopi & Abbates, qui decimas non ſinerent dari Eccleſiis, ubi illi coloni Miſſas audiunt: Proinde decrevit ſacer iſte Conventus, ut Epiſcopi & Abbates, de agris & vineis, quæ ad ſuum vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad Eccleſias deferri faciant; familiæ verò ibi dent decimas ſuas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Miſſas audiunt.* Can. 19.

III. Et priſci quidem Canones quartam partem Epiſcopo addixerant decimarum & oblationum cujuſque Parochiæ. Sed ex hìc laudatis Canonibus indubium fit, Gallicanos Epiſcopos eo ſe jure ultro exuiſſe; & decimas omnes oblationeſque dimiſiſſe Parochis, quo lubentiùs & liberaliùs pauperibus providerent. Eam in rem apertiſſima eſt Conſtitutio Concilii Pariſienſis VI. anno 829. quæ non ſinit Epiſcopum quartam illam partem vel ſummis digitis attingere, niſi ubi ſumma coget Eccleſiæ ſuæ neceſſitas. *Et quanquam authoritas canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in uſus Epiſcoporum cedat, ubicumque tamen Epiſcopus ſua habet, ſuis contentus ſit: ubi autem nihil rerum Eccleſiæ ſuæ habet, accipiat de memorata quarta parte ſibi ſuiſque, non quod avaritia, quod abſit, ſuaſerit, ſed potius quod neceſſitas compulerit. Cæterum ſi accipiendi nulla neceſſitas urſerit, nihil de memorata quarta parte accipiat, ſed uſibus Eccleſiarum, & pauperibus Chriſti impertiendam, ſecundum ſuam diſpoſitionem relinquat.* Can. 11.

IV. Epiſcopale itaque jus & imperium in decimas & proventus omnium ruris Parochiarum nitebatur, 1. Vetuſtiſſimo uſu & ab ipſa uſque origine Eccleſiarum profecto, quo Epiſcopus temporales

les res omnes Ecclesiæ in sua Diœcesi in potestate & ditione habebat; cùm Parochias omnes procreasset, instituisseque Episcopus, & parte aliqua donasset Diœceseos sibi à Deo uni creditæ. 2. Concessione spontanea quam fecissent Episcopi quartæ istius portionis, sibi hactenus reservatæ, tanquam canonicæ Episcoporum portionis, ex illa solemni quadripartita omnium distributione.

Missas facio Regias & Ecclesiasticas leges, quæ vetabant, ne Parochi, aut Laici decimas unius Parochiæ in aliam transferrent. Propero enim ad partitionem à singulis Parochis faciendam Ecclesiæ suæ decimarum, oblationum, proventuum denique quorumcumque.

Capitul. l. 5. c. 144. Theodulph. Capitul. c. 14.

V. Universim edicunt Capitularium libri, ut reditus hi omnes expendantur in alendos pauperes, restaurandas Ecclesias, Clericos fovendos, excipiendos Episcopos, hospites & peregrinos, tecto & mensa. *Unde pauperes recreari, Ecclesia restaurari, Clerici vivere, Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci debent.* Sedulitate & labore conspicuos Clericos jubent & impensiùs coli, & largiùs donari. *Clerici omnes qui Ecclesiæ fideliter vigilant, atque serviunt, stipendia sanctis laboribus debita secundùm servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum à Sacerdotibus consequantur.*

Capitul. l. 7. c. 151. 227.

VI. Sed alibi præfigunt Capitularia famosam in quatuor partes distributionem, in fabricam Ecclesiæ, in pauperes, in Parochum & Clericos, in Episcopum denique, qui arbitratu suo quartam hanc partem dispensabit. *Instruendi sunt Presbyteri, quatenus noverint, decimas & oblationes pauperum, & hospitum, & peregrinorum esse stipendia. Qualiter verò dispensari debeant, Canones sacri instituunt. Scilicet ut quatuor partes ex omnibus fiant, una ad fabricam Ecclesiæ relevandam, altera pauperibus distribuendæ, tertia Presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda; & quidquid exinde Pontifex jusserit, prudenti consilio est faciendum.* Breviùs idem alibi præcipitur, cùm divisio fieri jubetur *juxta præceptum proprii Episcopi, secundùm canonicas sanctiones, atque decreta beati Gelasii Papæ.*

Capitul. l. 7. c. 305.

Addit. 4. c. 94.

Capitulare Episcoporum anni 801. tripartitò distribui jubet decimas in Ecclesiam, in pauperes, & in Clerum. *Sacerdotes decimas secundùm authoritatem canonicam dividant coram testibus. Et ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant partem, secundam autem ad usum pauperum vel peregrinorum, tertiam sibimetipsis soli Sacerdotes dispensent.*

Baluz. Capitul. to. 1. p. 517.

VII. Quarta hæc portio Episcopo servata, & à Parocho dispensanda ex præscripto Episcopi, expendebatur semper in usus & necessitates Parochiæ ipsius, nisi Episcopi & Ecclesiæ Cathedralis res in arcto essent. Cùm rarissimum id porro esset, hinc est quòd alibi tres tantùm commemorantur portiones, non quatuor: *Ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant portionem: secundam verò ad usum pauperum, vel peregrinorum: tertiam sibimet ipsis soli Sacerdotes reservent.* Ita Capitulare Episcoporum.

Conc. Gall. to. 2. p. 259.

In iisdem Caroli Magni Capitularibus alibi præcipitur, ut opulentioribus in Ecclesiis tripartitæ divisionis partes duæ in pauperes dispergantur; tertia reliqua in Clericos: in minùs locupletibus æquæ partes erunt Cleri & pauperum. *In ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum, aut Monachorum: in minoribus verò locis æquè inter Clerum & pauperes fore dividendum.* Dicemus inferiùs cur portio in sarcta tecta quæ destinata erat, silentio hic quandoque prematur.

L. 1. c. 87.

VIII. Nec id prætermisit Jonas Aurelianensis Episcopus, ubi Nobilibus succenset, qui suis in latifundiis Ecclesias exædificabant, atque ita confidebant, in partem se vocari debere aliquam decimarum & oblationum, vel à Clericis Parochisque obsequia sibi non mediocria exhibenda fore. Monet porro illos Jonas, non esse Nobilium, sed Episcoporum decernere, quæ partitio fieri debeat decimarum & oblationum. *Non enim ad Laicorum, sed ad Pontificum ministerium, per quos Basilicæ Deo dedicantur, pertinet, qualiter oblationes & decimæ fidelium Deo oblatæ, dispensentur ordinatè. Pontificum sanè ministerium est, quantum ex eisdem fidelium oblationibus in fabricis applicetur Ecclesiæ, quantum in luminaribus concinnandis, quantum in colligendis hospitibus, & pauperibus recreandis, quantumque in Presbyterorum, eorumque qui secum militiam Christi gerunt, necessitatibus sublevandis, expensetur, disponere; non laicorum, ut in suos suorumque ex his quidquam retorqueatur usus exigere.* Additur verò mox ab eo, eam Laicorum infestationem ab Ecclesiæ cervicibus excussisse Ludovicum Pium Imperatorem.

Jonas de institut. laic. l. 2. c. 19.

IX. Universim itaque diffinierant Canones, in quot portiones, & in quos distribuendæ essent opes Ecclesiæ: sed hoc opus, hic labor erat, ut bona fide his legibus obtemperaretur. Ea sanè Episcopis providentia demandata erat. Hinc Herardus in Capitulari testatum facit, Parochos quotannis Episcopo rationes exhibuisse, & calculos expensarum suarum: *Annis singulis rationem suæ dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant.* Idem habet & Concilium Pontigonense: *Decimæ qualiter à Presbyteris canonicè dispensentur, in potestate Episcopi maneat.* Denique Concilium Metense sub Odone Rege: *Nemo Seniorum de Ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem; sed solummodo Sacerdos eas cum integritate accipiat in sui sustentationem, & ad luminaria concinnanda, & Basilicæ ædificia, vestimenta quoque sacerdotalia, & cætera utensilia suo ministerio congrua obtinenda. Hæc omnia Episcopi de suis Ecclesiis & cæteri attendere decreverunt.*

Cap. 8. c. 8.

Can. 11. An. 888.

Can. 2.

X. Docet tamen Hincmarus, in ea distributione facienda uti debuisse Parochum testimonio duorum triumve civium probatissimorum; ab eodem verò rationes maximè faciendas fuisse Episcopo de portione ea, quam vel pauperibus Canones, vel Episcopis dicassent. *Ut ex decimis quatuor portiones fiant juxta institutionem canonicam, & ipsæ sub testimonio duorum aut trium fidelium studiosè & diligenter dividantur; & ut de duabus portionibus Ecclesiæ & Episcopi ratio reddatur per singulos annos, quid inde profecerit in Ecclesia.*

Tom. 1. pag. 717.

XI. Eadem disciplinæ lex in Italia vigebat, una & eadem partitionis ratio, una & eadem necessitas rerum & rationum omnium ad Episcopum referendarum. Sic enim Concilium Papiense IV. sub Leone IV. anno 850. *Secundùm Episcoporum dispositionem, Sacerdotum & reliquorum Clericorum usibus, cæterisque Ecclesiasticis utilitatibus distribuendæ sunt decimæ.* Et alterum Concilium Papiense anni 855. *In sacris Canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem laici, qui in propriis, vel Beneficiis suis habent Basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad Ecclesias, ubi baptismum percipiunt, decimas suas dant, sed vel propriis Basilicis, vel suis Clericis pro suo libitu tribuunt. Quod omnimodis divinæ legi & sacris Canonibus constat esse contrarium.*

Can. 17.

XII. Nova hic se aperit ratio moderatores & judices constituendi Episcopos in tota decimarum & oblationum dispensatione. Non enim eò dumtaxat illa Episcoporum pertinebat authoritas, ne pauperum portio aliò derivaretur, aut

ne

ne Clerici neceſſario fruſtrarentur victu, cultuque; aut ne fabricarum proprii reditus in alios uſus defluerent, aut ne quarta portio Epiſcopis dicata dilapidaretur. Sed etiam ut Laicorum quorundam frangeretur impotentia, qui alicubi ſe quoque in partem aliquam earum diſtributionum venire debere ſperabant: alibi decimas prædiorum ſuorum, non in antiquas Parochias, ſed in novas comportari debere contendebant Capellas, quas ſuis ipſi fundis inædificaverant, & quæ ſpeciem quandam jam præ ſe ferebant ſimplicium Beneficiorum. Niſi Epiſcoporum authoritas interveniſſet, conclamata erant jura antiquiſſima Parochorum, & Parochialium Eccleſiarum.

XIII. Epiſcopos autem Germaniæ nequaquam ſuæ huic quartæ portioni renuntiaſſe, author eſt Aython Baſileenſis Epiſcopus in Capitulari. Sed & illud ab eodem ipſo inſinuatur, quarta parte contentos eos fuiſſe, cùm Concilia Hiſpaniæ tertiam Epiſcopis ſepoſuiſſent: *Decimæ tertia pars ſecundùm Canonem Toletanum Epiſcoporum debet eſſe. Nos verò hac poteſtate uti nolumus; ſed tantùm quartam partem juxta Conſtitutionem Romanorum Pontificum, & obſervantiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, de eadem habere volumus.*

CAPUT XIX. P. 3. l. 4. c. 13.

Agri Eccleſiæ in Beneficium Clericis dati ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis.

I. Cur proventuum Eccleſiæ ſectio in partes quatuor, quæ olim Epiſcopis, hic Parochis præcipiatur.

II. Jam antè Epiſcopi Clericis compluribus fundos Eccleſiæ in Beneficium dederant. Probatur ex Concilio Aquiſgranenſi.

III. Cœperant & Abbates Monachis Obedientias & Prioratus conferre. Id hoc Concilio vetitum eſt.

IV. Cùm Epiſcopi fundis Eccleſiæ laicos etiam donarent non rarò, quì non donaſſent & Clericos?

V. Conducibile erat Clericis dare ad laicorum ambitum prævertendum.

VI. Varia Beneficia ab Epiſcopis in pauperes diſtributa.

VII. Collatis ſemel Beneficiis exui non poterant laici, niſi juſtis cauſis, aliàs ad Regis tuitionem illi adversùs Epiſcopum confugiebant. Hinc æſtimandum de Clericis.

VIII. Ubi Clericus Beneficiarius diem ſuum obierat, non erat neceſſe ut Epiſcopus eodem quempiam alium Beneficio donaret.

IX. Menſam quandoque communem partiti inter ſe ſunt Canonici.

X. Diſciplina Orientalium Eccleſiarum.

I. ILlud capite ſuperiori & obſervare & admirari fas erat, quòd famoſa illa in quatuor partes diſtributio ſuperioribus in Conciliis toties Epiſcopis commendata, hìc jam nonniſi Parochis præcipiatur, qui Parochiarum modò ſuarum reditus colligebant. Ejus novitatis & diſcrepantiæ rationes hoc aperiemus capite, & duobus ſequentibus. Prima autem ea eſt ratio, quòd plurium jam fundorum uſufructu donati eſſent Clerici ab Epiſcopo in titulum Beneficii. Altera eſt, quòd Epiſcopi complures Canonicorum Congregationibus communem agitantibus vitam benè multa largiti eſſent Eccleſiæ ſuæ latifundia. Tertia eſt, quòd & fundi eſſent jam non pauci in Eccleſiarum reparationes conſecrati.

II. Harum rationum prima toto hoc capite paulò latiùs explanabitur. Concilium Aquiſgranenſe anni 816. manifeſtiſſimè prodit fuiſſe jam Canonicis quibuſdam agellos Eccleſiæ uſufructu datos, ubi jubet, qui his donati fuerint, eos contentos fore, præterea menſa & victu communi, abſtenturos autem pecuniariis diſtributionibus. *Qui & ſuas, & Eccleſiæ res habent.* At qui nec agris ejuſmodi Eccleſiæ, nec privato patrimonio gaudebunt ullo, eos hujus pecuniæ participes fore. *Qui nec ſuis rebus abundant, nec Eccleſiæ habent poſſeſſiones.* Denique ſi qui infucato paupertatis amore, & patrimonio renuntiaverint, & omnem ſpem abjecerint Beneficiorum: illis longè liberaliùs conſulendum eſſe, ne qua illis re deſit Eccleſia: *Porro ſi tales fuerint, qui nec ſuas, nec Eccleſiæ velint habere poſſeſſiones.* Eadem verò cùm hæc verba in Regula quoque legantur Crodogangi, ex qua & huc translata ſunt, hinc fateri cogimur jam inde à temporibus Pipini Regis, Canonicis etiam in Congregationes adunatis, ſua fuiſſe Beneficia privatim, hoc eſt, Eccleſiæ prædia in uſumfructum data. Cap. 120. Cap. 4.

III. In Cœnobia ipſa Monachorum hic uſus illapſus fuerat, ſed & ſtatim proſcriptus fuerat in Aquiſgranenſi Abbatum Conventu anno 817. Vetantur enim Abbates ſæpiùs ipſimet expatiari in obedientias & villas Cœnobiorum ſuorum, eorumque adminiſtrationem Monachis ſuis commendare, aut permittere, ut in illis diutiùs commorentur. *Ut villas frequenter, & niſi neceſſitas coegerit, non circumeant Abbates, neque ſuis illas Monachis cuſtodiendas committant: & ſi eos ire ad eas neceſſitas fuerit, expleto neceſſitatis negotio, ad ſua mox Monaſteria redeant.* Vides ut jacerentur fundamenta Prioratuum & Obedientiarum, & jam tum illis Concilia refragarentur. Cap. 26.

IV. Vix autem, ac ne vix poterant tum quidem Epiſcopi non eadem Clericos proſequi munificentia, qua Laicos, quibus frequentiſſimè fundos Eccleſiæ utendos ad tempus vel ad vitam annuebant in Beneficium. De his alibi jam ſæpè & prolixè verba fecimus. Hìc obiter refricabo, quod alibi relatum eſt de Carolo Calvo Rege, qui ab Hincmaro Laudunenſi Epiſcopo petiit & exoravit agrum Eccleſiæ, quem Aulico cuidam ſuo Normanno nomine in Beneficium conferre avebat. *Ut ea Normanno beneficiaret.* Expoſtulat Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, quòd illud Eccleſiæ prædium Regi conceſſiſſet Laudunenſis Præſul injuſſu Metropolitani ſui, inconſultis Epiſcopis Provinciæ, & Clericis Eccleſiæ ſuæ: quod per Canones haud fas erat. *Quando illam conceſſionem de rebus Eccleſiæ ſuæ fecit, nec mea conſcientia vel Coepiſcoporum Remenſis Provinciæ, ſed nec cum conſenſu Presbyterorum ac Diaconorum Laudunenſis Eccleſiæ, ſicut præcipiunt Canones, fecit.* Ratio illa ſuberat graviſſima, quòd Aulicus prædio Eccleſiæ donaretur, non ab Epiſcopo, non ab Eccleſia ipſa, ſed à Rege, ex quo fiebat, ut nec ad Eccleſiam jam revocari poſſet. Erat ergo & alienatio, quæ fieri non poterat juxta Canones, niſi ex conſenſu Metropolitani, Epiſcoporum Provinciæ, & proprii Cleri. Denique quanta hinc malorum colluvies ſcatere poſſet, non tacuit Hincmarus, ſi à cæteris quoque Epiſcopis depoſceret Rex, non ut agrum ipſi Eccleſiæ quempiam commendarent nobili viro, ad Eccleſiam eo extincto revocandum: ſed ut agris Eccleſiæ donaretur ipſe Rex, qui ubi Nobilibus ab eo collati eſſent, jam ab Eccleſiæ jure funditus alienarentur. Conc. Duziac. p. 106. 222. 223.

V. Erat ergo in primis neceſſarium anteveniri ambitioſas ſæcularium preces, & Clericis ipſis dari fundos Eccleſiæ, cùm ea arte magis magiſque

que Ecclesiæ vindicarentur sui fundi, & ita exoneraretur ærarium commune Ecclesiæ, à qua manualium sportularum nihil jam sibi pollicebantur, semel his agellis, seu Beneficiis donati. Ideo notat Agobardus vetuisse Canones, ne nisi Clericis, vel Monachis, vel peregrinis agri Ecclesiæ commendarentur. *Et agros, vineas, atque mancipia ad usum tribui, nonnisi Clericis, Monachis, peregrinisque concedunt Canones.* Quamquam laici erant hi peregrini, non ægrè tamen illis prædia Ecclesiæ utenda committebantur, quòd cùm inopes & peregrini essent, nihil erat periculi, ne ex usufructu proprietatem aliquando invaderent agrorum Ecclesiæ sibi commodatorum.

De dispens. Eccles.

VI. Sæpiculè de his Beneficiis Flodoardus. Jam non semel ea attigi, quæ pauperibus concedebantur, Matriculæ, seu Canoni Ecclesiæ inscriptis, quos & ideo *Matricularios* vocabant. Erant & pauperiores Clerici, qui nec nomen ejusmodi, nec Beneficia refugerent. Sed quæ laicis patebant Beneficia, iis certè arceri non poterant Clerici. Narrat Flodoardus Ebbonem Archiepiscopum Beneficia & domos assignasse opificibus variis, quos ad Ecclesiæ suæ usum adgregaverat. *Artificibus undecumque collectis sedes dedit, & beneficiis muneravit.* Archiepiscopum Hervæum idem testatur multos recepisse agros, ab ejus Antecessore laicis in Precarias, sive Præstarias datos: *Recepit res diversas & villas Ecclesiæ, quas Antecessor suus per Precarias, sive Præstarias diversis contulerat personis.* Ut intelligas autem quam non repulsam paterentur Clerici eorum, qui laicis dabantur agrorum, audi quid ille rursus de eodem Hervæo memoret: *Mihi quoque, & cæteris tam Clericis Canonicis, quàm Monachis & Sanctimonialibus, omnibusque pro diversis eum petentibus necessitudinibus, multa largitus est bona.* Hervæum excepit Seulphus, & germanum ejus & nepotem agris Ecclesiæ Remensis pridem concessis spoliavit, quòd insimulati fidei violatæ purgare se detrectassent, aut singulari certamine congredi cum accusatoribus. *Sublatis sibi Ecclesiæ possessionibus, quas plures ex hoc retinebant Episcopi.* Cùm potestati autem suæ Remensem Ecclesiam subjeciisset Heribertus Comes, & Hugonem filium quinquennem adhuc Archiepiscopum eligi coegisset, longè plurima Ecclesiæ prædia illis abstulit, quos insaniæ suæ adversari suspicabatur, contulitque partium suarum studiosis, tum Clericis, tum sæcularibus. Unde Flodoardus: *Injustè privavit, tam me, qui non interfueram præmissæ electioni suæ, quàm nonnullos, & Clericos, & Laicos, Beneficiis possessionum Ecclesiasticarum, quibus à præcedentibus Episcopis munerati videbamur, obsecundationis gratia. Quæ pro libitu suæ voluntatis, quibus sibi placuit, impertivit.*

L. 2 c. 19. l. 4. c. 11. 13. 18.

L. 4. c. 20.

VII. Non immeritò autem memorat Flodoardus se aliosque complures Beneficiis Ecclesiæ præter æquum exutos fuisse Clericos, Laicosque. Jam non semel enim observavimus in potestate Episcopi non fuisse, ut vassallos & clientes Ecclesiæ, eorumve filios fundis suis spoliaret, nisi gravi & justa causa; aliàs ad Regem confugere fas erat, ut ad summum juris Legumque patronum & vindicem. Multò id porro constantiùs affirmatur de Clericis: nisi canonico crimine inquinatos depelli suis Beneficiis non potuisse.

VIII. Ex his verò aliisque infrà conglobandis testimoniis apertissimum est, horum Ecclesiæ prædiorum concessiones mera fuisse & libera Episcopi Beneficia, quæ etsi nisi justis de causis auferri semel data non possent, gratis tamen omnino data fuerant. Unde ne mortuo quidem, aut exuto Beneficiario eadem prædia aliis dari necesse erat; sed integrum erat Episcopo ea communi Ecclesiæ ærario recolligere, quòd necdum perpetui essent ulli tituli Beneficiorum. Agit & alibi Flodoardus aliis de agris in Beneficium sibi datis, pòst ablatis. *Ecclesiam Colmisiaci vici mihi abstulit, cum terra Beneficii, quam tunc temporis tenebam.* L. 4. c. 28.

Narrat rursus idem Flodoardus Comitem Herebertum concessa Episcopo Aquensi spiritali administratione Archiepiscopatus Remensis, ad necessariam sui sustentationem adsignasse ei Abbatiam cum Præbenda Clerici. *Concessa ei Abbatia, cum unius tantùm Præbenda Clerici.* L. 4. c. 22.

IX. Gratiæ habendæ erant Episcopis, ubi Clericis de Ecclesia benemeritis, *obsecundationis gratia*, & virtute præcellentibus fundi aliquid Ecclesiæ in Beneficium conferebantur. At ubi, quod sequenti Capite elucidabimus, cœpere Canonicorum Congregationibus accumulari ab Episcopis reditus & agri ingentes, à mensa Episcoporum sepositi; non multò post cœpere audacia, & aviditate pecuniæ inflammati quidam Canonici agros communes inter se partiri, & in insigne ac titulum Beneficii sibi vindicare. Vvillelmus Aquitaniæ Dux rescito in Ecclesia Brivatensi id machinatos esse Canonicos: *Quod facultates terrenæ, ex quibus Canonici vivere debent communiter, in proprios usus tam Clericorum, quàm laicorum dispersæ tenerentur: & Clerici ibidem quotidie Deo famulantes aliquanti pecunia torquerentur:* Ipsos quidem dum vita superaret iis Beneficiis gaudere passus est, at in posterum providit, ut illis hinc demigrantibus Beneficia illa communi rursus mensæ concrescerent, nec inde divelli posthac possent. Ita enim ille anno 925. *Decernimus, ut quidquid modò ab illis possidetur, teneant, sed statim ut eorum aliquis spiritum exhalaverit, absque ulla contradictione, omnia quidquid ex communi victu Canonicorum possidebant, ad eundem victum communem revertantur, sive Præpositus sit, sive Decanus, sive Sacerdos, aut Diaconus, aut ullus ex ordine Ecclesiastico, seu ullus laicus, qui aliquid ullo ingenio à communi victu servientium sancti Juliani subtraxit, nullo unquam modo amplius ad singularitatem redeat, sed mox ut unusquisque obierit, communi integritate ad eorum victum communem revertantur.* Initio quidem hujus capitis illud ex Concilio Aquisgranensi efficiebamus, ab Episcopo, vel Abbate prædiola aliqua Canonicis indulta fuisse: Sed non eo vitæ communis inter Canonicos societas solvebatur, nec communis Capituli diffipabatur substantia, alendæ perneccessaria Congregationi. Adde quòd mirum quantum distat, à Præfecto Congregationis prædii aliquid cuipiam dari Clerico, atque inter Dignitates & Canonicos omnia Ecclesiæ distribui prædia, ut jam nusquam consistere possit Congregatio. Spicil. to. 11. pag. 253.

Eadem flamma & Italiam corripuerat, in qua conquerebatur Ratherius Veronensis Episcopus de compilatis Mensæ Capitularis fundis, atque ita distributis, ut plurima aliis redundarent, quum aliis deficerent multa; sed & hi nefariam spem in sinu fovebant, fore cùm & ipsis multa superfluerent, ubi in aliorum loca successissent. Enitente Ratherio ut communem in fiscum omnia revocarentur, illi ex adverso tota virium contentione conspirarunt. *Causa illorum cum Deo gratias non mediocris sit, ita per massaritias & alia hujusmodi extat divisa, ut quidam illorum inde valde diteſcant, multitudo verò paupertate langueſcat: Et proh nefas! qui majus Deo in Ecclesia exhibent servitium, nihil aut modicum accipiant; qui penè nihil de famulitio unquam actitant, domi locupletes de rebus Ecclesiasticis fiant.* Spicil. to. 2. pag. 222.

X. Poterant & in Oriente Episcopi Clericis, vel agricolis dimittere agellos penè inutiles Ecclesiæ;

cleſiæ; cùm eos tamen viris nobilibus & præpotentibus permittere vetarentur. Ita enim ſtatuerat Concilium VII. generale: *Quod ſi excuſationem prætenderint, damnum facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere, nec ſic Principibus, qui per loca illa ſunt, tribuatur ager, vel locus, ſed Clericis, vel agricultoribus.* Ratione verò hac nititur Concilium, quòd ager ille ita conceſſus, non alienatur, ut qui revocari ſemper poſſit ad Eccleſiæ fiſcum: quod difficile factu eſſet, ſi eo Optimates aliqui potirentur. Can. 22.

CAPUT XX. P.3.l.4.c.14.

Partitio bonorum inter Epiſcopum & Canonicos, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis.

I. Cùm primùm Monachi & Canonici in vitæ communis ſocietatem coaluere, eorum alendorum cura & proviſio penes Abbates & Epiſcopos fuit. Probationes.

II. Novæ probationes ex Concilio Aquiſgranenſi.

III. Epiſcopi quidam his ſtatim Canonicorum Congregationibus fundos, agros, Eccleſiaſque & totum earum inſtrumentum aſſignaverant.

IV. Ipſa Godegrangi Regula fundis eas ſuis potiri inſinuat.

V. Variæ obſervationes in antedicta.

VI. Novæ rurſus probationes. Inter Abbates & Canonicos eis ſubjectos diviſa etiam prædia & bona omnia.

VII. Immo & inter Abbates & Monachos.

VIII. Ut perpetuari poſſent hæ Canonicorum Monachorumque Congregationes, conducere viſum eſt, ut ubertim illis conferrentur omnia ad ſui ſuſtentationem neceſſaria.

IX. Ideo opera dabatur, ut ejuſmodi donationes ab aliis Epiſcopis, à Metropolitano, & à Rege confirmarentur.

X. Novi Epiſcopi novis ſemper largitionibus has Congregationes locupletabant.

XI. Variæ inter ſeſe Canonicorum & Monachorum partitiones.

I. HAnc alteram attigimus rationem redactæ ad ſolos jam penè Parochos famoſæ olim in quatuor partes bonorum diſtributionis, quòd Epiſcopi jam ſuis Canonicorum Collegiis exuberantem adjeciſſent agrorum & bonorum copiam. Id verò hoc jam nobis capite probandum & illuminandum venit.

Nec tamen inficias ibimus, inter ipſa ejuſmodi Collegiorum communis vitæ vinculo adunatorum primordia in Eccleſiarum Cathedralium Clauſtris, Epiſcopos tam præclari inſtituti duces, curam eorum alendorum penè neceſſariò in ſe recepiſſe. Vide enim ut de his agat Concilium Turonenſe III. anni 813. *Canonici, & Clerici Civitatum, qui in Epiſcopiis converſantur, conſideravimus, ut in Clauſtris habitantes, ſimul omnes in uno dormitorio dormiant, &c. Victum & veſtitum juxta facultatem Epiſcopi accipiant, ne paupertatis occaſione compulſi, per diverſa vagari cogantur.* Nec aliter in Collegiis Canonicorum ſub Abbatum imperio; Abbatum erat clauſtra illis, veſtimenta, & victum procurare, ex eodem Concilio: *Simili modo & Abbates Monaſteriorum, in quibus Canonica vita nunc videtur eſſe, ſuis provideant Canonicis, ut habeant clauſtra, victum & veſtimenta, &c.* Can. 23. Can. 24.

II. Manifeſtiſſimum eſt nihil hìc loci eſſe potuiſſe ſectioni bonorum in partes quatuor, cùm cogebatur Epiſcopus omnes expenſas ipſe ſuſtinere, victus, veſtium, clauſtrorum, pro modo facultatum Eccleſiæ; ubi jam non laborabatur, quarta, an tertia pars illa foret redituum communium. Nova porro ſuppetunt ex Concilio Aquiſgranenſi argumenta. Illud enim ibi commendatur non eadem copia teneri Epiſcopos Canonicis ſuppeditare omnia ad ſui ſuſtentationem adminicula, qua Abbates Monachis, quòd Canonici abundare poſſint patrimonio, poſſint & Beneficio, ac terris Eccleſiæ, atque ita ſuo ipſi ſibi ex penu multa poſſint ſufficere. *Quia nihil ſibi proprium Monachi reliquerunt, manifeſtum eſt illos copioſioribus Eccleſiæ ſumptibus, quàm Canonicos, qui ſuis & Eccleſiæ licitè utuntur, rebus indigere.* Damnatur ibidem quorumdam Epiſcoporum præpoſtera vel avaritia, vel ſuperbia, qui Congregationes ſuas Clericales augeſcere illi quidem cupiebant, ſed ſervis potiſſimùm allectis, quos faciliùs poſſent juſtis ſtipendiis defraudare. *Si ſtipendia opportuna ſubtraxerint.* Quibus privatim res, & patrimonia ſuppetunt Canonici, vel Beneficia, ii invitantur, ut communibus pecuniæ diſtributionibus abſtineant, ut pauperioribus aliis Canonicis hinc aliquid lucelli accedat. Definitur quantitas panis, vini & carnis ab Epicopo, vel Abbate cuique Canonico ſubminiſtranda, pro modulo ſubſtantiæ Eccleſiaſticæ. Hinc vides quàm multa & quàm valida exiſtant argumenta, quæ evincant, illius hìc quadripartitæ diſtributionis rationem habitam eſſe tum nullam. Anno 816. Can. 115. Can 119.120 Can. 122.123.

III. Cœperant jam tamen Epiſcopi non pauci agros, prædia, & Eccleſias Parochiales complures addicere ſuis his Canonicorum Collegiis. Id ſanè teſtatum facit Flodoardus de beato Rigoberto Remenſi Archiepiſcopo: *Sed & Canonicam Clericis religionem reſtituit, ac ſufficientia victualia conſtituit, & prædia quædam illis contulit, necnon ærarium commune eorum uſibus inſtituit. Ad quod has villas delegavit, Muſcejum, Boſejum, &c. Eccleſiam quoque ſancti Hilarii, cum ſuburbio ad eam pertinente, ſcilicet ut in annua tranſitus ſui die ſufficiens eis inde refectio pararetur; quæ ſupereſſent, ipſis communiter dividenda cederent. Famulos quoque & eorum colonias ad neceſſaria Canonicorum ſervitia deputavit; & eoſdem Chriſti pauperes rerum ſuarum hæredes fieri deſtinavit. Harum verò ſumma rerum in XL. vel amplius manſos colligitur.* Hæc ſanè non tam partitio dicenda eſt rerum inter Epiſcopum & Canonicos, quàm conceſſio munificentiſſima agrorum, Eccleſiarum, vicorum, qua Canonicos Epiſcopus muneraretur, perduceretque ad communis vitæ vinculum, abundè ſuppeditatis temporalibus omnibus adminiculis. Notat Flodoardus eandem ſancti Hilarii Eccleſiam à beato Rigoberto Canonicis Remenſibus datam fuiſſe ad eorum ſepulturam. *Quam ſanctus Rigobertus anteceſſoribus noſtris Clericis ad ſepulturam eorum dedit.* L. 2. c. 11. L. 4. c. 48.

IV. Hoc ipſum de Godegrango teſtificatur Petrus Diaconus, fundos ab eo redituſque Canonicis aſſignatos fuiſſe tum, cùm in Regulæ ſuæ obſervantiam & ad communis vitæ ſocietatem eos conglutinavit. *Hic Clerum adunavit, & inſtar Cœnobii intra clauſtrorum ſepta converſari fecit; normamque eis inſtituit, qualiter in Eccleſia militare deberent; quibus annonas vitæque ſubſidia ſufficienter largitus eſt, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis ſolummodo officiis excubarent.* Quin & ex ipſa Godegrangi Regula conſtat, Congregationi Canonicorum fuiſſe fundorum & proventuum plus ſatis ad ſui ſuſtentationem, quos ipſi adminiſtrarent: percepiſſe ipſoſmet oblationes & eleemoſynas, quæ offerrentur ad Miſſas, & ad cætera Officia Eccleſiaſtica: jubet denique ut decimas redituum & oblationum decerpant, conferantque Xenodochio peregrinorum & pauperum, quorum curam agent, & quorum adminiſtrationi præficient unum Du Cheſne to. 2. p. 204. Cap. 42. 43.

ex

Reg. Godegr. c. 45. Com. Anſ. c. 141. ex Canonicis. *Aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Eccleſiæ tantum ibidem deputent, unde ſumptus neceſſarios juxta poſſibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Eccleſiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici, tam de frugibus, quàm & de omnibus eleemoſynarum oblationibus, in uſus pauperum decimas libentiſſimè ad ipſum conferant hoſpitale. Et boni teſtimonii frater conſtituatur, qui hoſpites & peregrinos mendicantes, utpote Chriſtum in illis ſuſcipiat.*

V. In his ſunt non pauca, quæ juvet ſedulò obſervaſſe. 1. Cùm primùm inſtitutæ ſunt Canonicorum Congregationes, quæ communis vitæ lege & ſocietate vincirentur, aſſignati quoque illis ſunt reditus fundique, quos ipſi ſibi diſpenſarent, non jam Epiſcopo, non jam Clero ſe ad horum curam interponente. 2. Ipſimet Epiſcopi authores & architecti fuere harum Congregationum, quibus & ipſimet largiſſimè aſſignarunt hæc temporalis vitæ adminicula ex Eccleſiæ ſuæ fundis. 3. In his enimverò Epiſcopi eam ſectati ſunt munificentiam, quæ fundatoribus maximè conſentanea & familiaris eſt, non minutas & accuratas partitionum leges. Itaque in his non magnoperè videtur habita ratio Canonum quadripartitam diſtributionem inculcantium. 4. Cathedralium Eccleſiarum Canonici uſitatiſſimè Sacramenta adminiſtrabant omnia, & Parochorum munia obibant. Jam de Confeſſione & Pœnitentia ſuprà meminit Regula Godegrangi, præter Miſſarum ſolemnia, quæ ſibi plebs celebrari depoſcebat. Lubet & hunc ex eadem Regula hìc contextum attexere, ubi ad Canonicos ſermo fit, tanquam procurationem agentes animarum ſalutis, & adminiſtrandorum Sacramentorum, adeoque & concionandi Dominicis & Feſtis diebus, aut ſaltem quintodecimo quoque die. *Cavendum nobis eſt, ne in periculum per noſtram negligentiam, ut ita dixerim, abſque baptiſmo, & confirmatione, & confeſſione, & prædicatione, in quadam ſecuritate poſitus incurrat noſter populus. Unde conſtituimus, ut bis in menſe per totum annum verbum ſalutis ei prædicetur, &c.* Cap. 44. 5. Ubi ſuæ Canonicorum Congregationi Cathedralis Eccleſiæ fundos Epiſcopi magna ex parte adſignabant, conferebant & Eccleſias, eorum ſive vicorum, ſive oppidorum ruris, & in his proinde apparet Canonicos cœpiſſe obire functiones Parochorum principum, quos Primitivos vocant. Eccleſiam ſancti Hilarii, à qua pendebat ſuburbium Civitatis Remenſis, Capitulo ſuo contulit B. Rigobertus. Simile veri eſt Canonicos anno toto Parochorum munia defungentes in Eccleſia Cathedrali Remenſi, eoſdem ipſos ſolemnioribus Feſtis in Eccleſia quoque ſancti Hilarii eandem poteſtatem ſuam explicuiſſe. 6. Quæ de Congregationibus Canonicorum dicta ſunt in Eccleſiis Cathedralibus, ea planum eſt & ad Collegia Canonicorum trahi debere ſub uno Abbate degentium, in Eccleſiis quæ exinde Collegiales nuncupatæ ſunt. Parochos ibi ſe Canonici præſtabant; in Eccleſiis verò aliis obnoxiis primitivorum Parochorum jura & functiones exerebant. 7. Nec ſecus de Monachis ſentiendum. Uno enim tempore & pari conatu in novam regularis diſciplinæ formam coarctati ſunt Monachi & Canonici; & tum his tum illis authoritate Regia freti Epiſcopi regularis obſervantiæ vigorem invexere & integritatem, cùm largè & ubertim utriſque, largiùs tamen Monachis, ob rationes ſuperiùs ex Concilio Aquiſgranenſi indigitatas, neceſſaria vitæ temporalis ſubſidia adſignaſſent. Itaque fuere & Monachis ruri Eccleſiæ Parochiales, in quibus primitivos ſe agerent jure ſuo Parochos. 8. Congregationibus his Monachorum & Canonicorum omnibus commendabatur cura pauperum, & peregrinorum, noſpitumque, pro modo ſubſtantiæ ſuæ. Jubet regula, ut ædes extruant excipiendis pauperibus & hoſpitibus, eiſque addicant decimas agrorum, oblationum & eleemoſynarum. *Exceptis decimis, quæ de villis Eccleſiæ ibidem conferuntur, Canonici de frugibus & eleemoſynarum oblationibus, in uſus pauperum decimas conferant ad ipſum hoſpitale.* Cap. 45. Itaque nulla jam partium quatuor diſtributio memorabatur, quarum una pauperum eſſet: cùm Parochis, Canonicis, Monachis affatim agrorum & redituum tributum eſſet, illis omnibus cura pauperum enixiſſimè commendabatur. 9. Ergo jam tum Monachi & Canonici optimo jure & ab Epiſcopis ipſis donatas obtinuere decimas, ab iis denique ſecernendas, quas poſtea Laici earum uſurpatores, in eos tranſcripſere.

VI. His obſervationibus noſtris & præſidii & luminis non parum accedet ex iis, quæ toto hoc capite dicenda reſtant. Cùm cura & juſſu Ludovici Pii Imperatoris Benedictus Anianæ Abbas celeberrimus in Cœnobiorum Galliæ diſciplina reſtauranda incredibili diligentia deſudaſſet, quæ Cœnobia non potuere Monaſticæ B. Benedicti Regulæ ſubjugari, ea mancipata ſunt Canonicorum cœtui, & Regulæ Godegrangi, ſive Concilii Aquiſgranenſis, in iiſque voluit Imperator res omnes ſcindi bifariam in Abbatem & Canonicos, ut ſua ſibi Abbas, ſua ſibi Conventus haberet: *His verò Monaſteriis, quæ ſub Canonicorum relicta ſunt poteſtate, conſtituit eis ſegregatim unde vivere regulariter poſſint. Cætera Abbati conceſſit.* Hæc ex vita B. Benedicti Anianæ Abbatis. Inter eas Fuldenſium Monachorum querelas, quibus ab eis interpellatus eſt Carolus Magnus, his bonorum diviſionibus in Cœnobiis jam locum fuiſſe perſpicuum eſt: *Diviſio poſſeſſionum atque agrorum non fiat, &c. Omnes agri atque cellæ in communi omnium fratrum fiant, &c.* Sæculi Benedicti tom. 1. p. 2. 4 264. Du Chef. to. 3. p. 538.

VII. Illud erat maximè conſentaneum, ut quamquam in Cœnobiis Canonicorum, ſua Canonicis bonorum portio, ſua ſeorſim Abbati ſegregaretur: at nulla iſtiuſmodi fieret partitio inter Monachos & Abbates. Sub eodem ipſo tamen Carolo Magno contrarii uſus exempla enituere. Litteris enim ad eundem Imperatorem datis Frotarius Tullenſis Epiſcopus certiorem illum fecit, in Monaſterio Mediolacenſi ſtrictiſſima religione ſervatam fuiſſe Regulam, dum ſuperſtes fuiſſet Fortunatus Abbas, propterea quòd Imperatoris juſſu Monachis portio fundorum ſegregata & addicta fuiſſet, qua neceſſitatibus ipſi ſuis conſulerent: *Per juſſionem veſtram Monachis dedit portionem de Abbatia, ut regulariter viverent.* Sed cùm poſt ejus obitum ſubrogatus ei eſſet Hiſmundus, utramque ab eo menſam Monachorum & Abbatis coadunatam fuiſſe, lactatis hac vana ſpe Monachis, fore, ut nulla eis re Abbas deeſſet: quæ illos ſpes mox fefelliſſet. *Hiſmundus recepit illorum portionem, & promiſit ſe eis omnia neceſſaria regulariter adminiſtraturum. Quod poſtea ſæpiùs aliter illis eveniſſe teſtantur.* Monachorum expoſtulationibus laceſſitus Frotarius Epiſcopus, paci & concordiæ reſarciendæ ſtuduit, pollicente Abbate, daturum ſe operam, ut nihil poſthac loci querelis Monachorum relinqueretur, ita ſe largè omnia ſuppeditaturum. At fidei ut hominis, à quo toties ludificati eſſent, ſe committerent, Monachi adduci non potuere, niſi ſuam ſibi bonorum propriam partem redintegraret. *Illi timentes, ne ſicut ſæpiùs evenerat, aut per eum, aut per ejus miniſtros illius promiſſio fruſtraretur, nec ejus promiſſionem jam amplius credere, nec ejus emendationem ſe recipere poſſe dixerunt, niſi illis portio redderetur, ſicut dudum illis dare juſſiſtis.* Itaque non potuit Mitlhach. Du Cheſne to. 2. p. 712.

tuit non annuere Monachis, ut ſuum ipſimet libellum ſupplicem Ludovico Imperatori offerrent.

L. 5. c. 34. Nec ab his abludunt, quæ narrat Aimoinus de Abbate ſancti Germani de Pratis apud Luteriam, Irminonem, quem ait optimè meritum fuiſſe de Cœnobio ſuo, Regeſtum colligatis in unum agris, villis & bonis ejus omnibus; quamquam optimi conſilii exitus exitialis fuerit, Comitibus Pariſienſibus propriam illam Abbatum portionem ſibi vendicantibus uſque ad tempora Roberti Regis. Rei nefariæ primus author & dux fuit Robertus Comes Pariſienſis, & Marchio Franciæ, Odonis Regis germanus. Nec portionem tantùm rerum, ſed & nomen Abbatum induerunt ſibi Comites, aſſignatis Monachorum cœtui & Cœnobio Decanis, & ſacris illis proventibus poſthac expenſis in Regiam illam militiam, qua Abbates antè cura & impenſa ipſimet ſua fungebantur. Audiendus hic Aimoinus: *Quamvis prudentiſſimus Abbas Irmino omnium redhibitiones villarum ſancti Germani ſcripto comprehenderit, & quantum Monachi in proprios uſus haberent, quantumque Abbas ad exercitum Regis vel in proprium ſibi vendicaret, diſpoſuerit: tamen vigore decedente Regum Robertus Comes Pariſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, nec non Hugo Magnus, quin etiam uſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt; & ſtatuentes Decanos Monachis, ſibi nomen Abbatis uſurpaverunt. Ea verò quæ tunc ſibi ex rebus Eccleſiaſticis vendicaverunt, propriis militibus diſtribuerunt, & juri Eccleſiaſtico ſubtraxerunt.* Hinc patet jam tum diviſa fuiſſe Abbatis & Monachorum portiones: jam inde à temporibus Odonis Regis Comites invaſiſſe Abbatum portionem, & eo ipſo ſe Abbatum nomine venditaſſe; id contigiſſe, ubi Carolinæ proſapiæ extremi Reges lapſare & labefactari cœpere; ad has rerum Cœnobii partitiones compulſos non improbabiliter credi Abbates, neceſſitate triſtiſſima militis ſuppeditandi, & ad Regios exercitus deducendi: denique illud ſingularis gloriæ ſpecimen ſanctiſſimo Regi Roberto tribui, quòd primus celeberrimæ Abbatiæ & Abbates Regulares reſtituerit, & proprios fundos.

VIII. Multò maxima autem pars Conciliorum ſub Imperio Carolinæ familiæ habitorum, conſtantiſſimè hoc ipſum profeſſa eſt, Regularis diſciplinæ vim & integritatem nec reſtitui poſſe, nec conſervari, ſive in Canonicorum utriuſque ſexus, ſive in Monachorum & Monialium Cœnobiis, niſi ſingulari providentia & larga manu eorum ſuſtentationi proſpiceretur. Crebræ ibi quoque Epiſcoporum querelæ, vel de Collegis ipſis ſuis, vel de Abbatibus, quorum avaritia rapacitaſque harum Congregationum non res tantùm, ſed cœtus ipſos diſſipaſſet. Quæ cùm ita ſint, mirabile jam non erit, ſi Epiſcopi luminoſo pietatis zelo flagrantes, ſi Imperatores ipſi omni ope connixi ſunt ut fundi redituſque religioſis his omnibus Congregationibus copioſiſſimi accumularentur, nec ulla reſidua fieret Epiſcopis vel Abbatibus facultas quidquam inde decerpendi.

IX. Jonas Aurelianenſis Epiſcopus ſub Imperatore Lothario novis Capitulum ſuum fundis auxit, præter eos quos anteceſſorum jam ſuorum beneficentia contulerat: & pro iis, quos ſua longinquitas tantùm non faciebat inutiles, alios adjecit, ut propiores, ita & fructuoſiores. *Licèt quædam Eccleſiaſticæ res ad ſupplementum eorum & victum adminiſtrandum à prædeceſſoribus meis illis collatæ fuiſſent, &c.* Eam chartam chirographis munivit complurium Epiſcoporum, ut ſanctum & inviolabile illi pondus

Anno 858. Spicil. to. 8. pag. 142.

adderet authoritatis apud ſucceſſores ſuos, vetuitque ne quinquagenarius Canonicorum numerus ulteriùs proveheretur, dum novorum copia affluereret proventuum. *Et quinquagenarius numerus Canonicorum non tranſgrediatur, donec Deo opitulante prædictæ res augmententur.* At multo pòſt tempore Hervæus Auguſtodunenſis Epiſcopus bona fide confeſſus eſt, pia conſilia ſuorum anteceſſorum ad idoneam dotem Capitulo ſuo addendam, labefactata ſemper fuiſſe: eſſe autem æquiſſimum, ut exemplo cæterorum Galliæ Præſulum inflammatus, conaretur & ipſe Canonicorum ſuorum Congregationem novis collocupletare donis & fundis. *Nos igitur aliarum Eccleſiarum Congregationes, honorabiliter in canonicis ſumptibus ſubſiſtere cernentes, & ſacris ſuorum Pontificum incrementis decenter augmentari perſpicientes, à ſanctis Epiſcopis, noſtris ſcilicet ordinatoribus moniti, quæ liberè ad præſens fieri poſſe reperimus, ſupradictæ Congregationis uſibus dedicavimus.* Certatim ergo Epiſcopi dotandis ditandiſque Capitulis ſuis incumbebant, & novos ſemper Præſules captata eorum inaugurationis opportunitate hortabantur, ut Capitula augendis eorum temporalibus proventibus ſtuderent, non ditare, ſed tantò expeditiora & liberiora habere ad amplexandam fovendamque ſpiritalis diſciplinæ ſanctimoniam.

Anno 918. Conc. Gall. To. 3. p. 572.

X. Ne migrante hinc Epiſcopo, quibus ille Capitulum ſuum donaſſet, dotaſſetque, ea revocarentur à ſucceſſore; iſtiuſmodi donationes à Metropolitano, ab Epiſcopis Provinciæ, & à Rege ipſo confirmabantur. Id liquidò patet in Immonis Epiſcopi Tornacenſis charta dotationis Capituli ſui anno 854, quam & à Carolo Calvo Rege confirmari fecit, ingentibus fundis compluribus Capitulo ſuo tranſcriptis, conſtitutoque, ut ne plures quàm triginta Canonici allegerentur, donec dos ipſa & proventus annuus amplificaretur. Id ipſum obſervare fas eſt in confirmatione dotis Eccleſiæ Pariſienſis anno 850. amplificationi ejus dotis ab Epiſcopo Pariſienſi factæ, multorumque prædiorum acceſſioni, addita confirmatione ejuſdem Caroli Regi: *Cum omni integritate Eccleſiæ, &c.* Id obſervare eſt in dote Aurelianenſis Capituli anno 851. ab Epiſcopo ejuſdem Civitatis amplificata, & à Rege confirmata. Id obſervare eſt in inſtitutione Capituli ſexaginta Canonicorum in Eccleſia Nivernenſi ab Herimanno Epiſcopo facta, & confirmata ab eodem Carolo Calvo Rege anno 850. cum prædiis bene multis ad eorum ſubſidia adſignatis. Id obſervare eſt in fundatione Odonis Epiſcopi Bellovacenſis, quam confirmari curavit ab eodem Carolo Calvo Rege, ab Hincmaro Metropolitano, & à cæteris Provinciæ Epiſcopis, cùm agrorum eam aſſignaſſet copiam, quæ alendis Canonicis quinquaginta par eſſet. Ex ea copia tot & tam exuberantium fundationum omnes facilè intelligunt, opportuniſſimum fuiſſe tum ejus rei tempus & locum. Et ex iiſdem tamen ferè Actis patet, non tum primùm excitata fuiſſe ea Capitula, ſed tum neceſſariò novo dotis additamento aucta fuiſſe.

Baluz Capit. to. 2. p. 71. 1459.

Conc. Gen. to. 8. p. 1930. to. 9. p. 275.

Pontifex Romanus ſtatim creatus ſolemni largitate aliqua populum demulcebat, nec non & Clerum; *Rogam omni Clero ſuo multipliciter ampliavit.* Sic Anaſtaſius Bibliothecarius de Paſchali I. *Roga* militiæ ſæcularis vox erat, quæ ad ſacram quoque militiam traducebatur. Audiendus Hincmarus: *De beneficio militiæ, quaſi de ſtipendiis & roga, quæ antea, ſicut hodie quæ fit alibi, dabantur militibus de publico, &c.* In vita Benedicti III. Papæ docet Anaſtaſius Bibliothecarius, curatum ab eo eſſe, ut fieret Romæ diſtributio, ſeu erogatio auri & argenti à Rege Saxonum, auro in Epiſcopos, Clerum & Proceres laicos, argento in populum erogato. *Rogam publi-*

Conc. Duzi. Collo. p. 405.

publicam de pondere auri, vel argenti librarum. Traducta fuerat ea vox cum pluribus aliis ex Occidente in Orientem, ubi fidem facit Balsamón moris fuisse constantissimi, suo etiam ævo, hoc est, tempore Constantini Ducæ, ut Imperator & Patriarcha quotannis, ille in Palatio, hic in Ecclesia publicas facerent argenti & palmarum erogationes. *Imperatorum & Patriarcharum amplitudinem inter alia reddebant olim angustiorem etiam annuæ rogæ ac Bajorum largitiones. Quippe sedebant annis singulis Patriarchæ & Imperatores, & per hæc subditos ad benevolentiam invitabant.* Addit porro Clericis olim Patriarchas aurum erogare solitos, ei suo ævo thus subrogasse: Hæc ex jure Orientali Leunclavii, in quo & illa radiat Heraclii Imperatoris Constitutio adversùs Clericos extraneos, qui Constantinopoli frequentes erant, & in functiones irrepebant Ecclesiasticas, injussu Patriarchæ, eò denique collimantes, ut eas Clericorum assequerentur statas distributiones, quæ *Diariorum Rogæ* dicebantur, sive Xenodochii, sive Monasterii, sive Palatii, hoc est Capellæ Palatii Imperatoris. *Quodque longè pessimum est, etiam Diariorum quas vocant rogas, τῶν διαρίων ρογὰς, sive sportulas consequi, aut ex Orphanotrophio, vel Xenodochiis, vel Monasterio, vel ex augustis ædibus nostris.*

Juris Orient. tom. 1. p. 471

Ibid. p. 84.

XI. Restat ut paucis stringamus ipsorum inter sese Canonicorum partitiones rerum. 1. Diximus jam ita visum esse Concilii Aquisgranensis Patribus liberaliùs consulendum esse Monachorum quàm Canonicorum necessitatibus, quòd his possint aliunde scatere rivuli, quibus suam solentur inopiam. 2. Ex eodem Concilio si quo patrimonio Canonici, si quibus Ecclesiæ agellis ad usumfructum datis gaudeant, iis abstinendum est à pecuniariis distributionibus. 3. Qui singulari paupertatis & Evangelicæ perfectionis studio, & patrimonio, & Beneficiis nuncium remiserant, eorum necessitatibus uberiùs provideri æquum erat. 4. Erant non pauca in quibus horum Præfecti Conventuum & Collegiorum illis gratificare impensiùs possent, qui obsequendi strenuitate, vel sacri cultus diligentia reliquis antistarent. *Quamquam plerique subditorum à Prælatis, rebus quibuslibet aliis, plus cæteris merito soleant honorari.* 5. Panis, vini & omnium denique esculentorum æquales erant distributiones, sicut & pecuniæ. 6. Eædem pro suo modo inter Canonicas vigebant regulæ. 7. Abbates Monachorum nullo præcipuo vel alimentorum solatio, vel levamento laboris blandiri sibi poterant, ut ipsimet constituerunt in Conventu suo Generali ad Aquisgranum, anno 817. *Ut ea quam Monachi sui habent, mensura sint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in vestiendo, in operando, si in aliis utilitatibus non sint occupati.*

Cap. 115.

Cap. 120.

Cap. 321.

Cap. 12. 13.

Cap. 25.

Eadem ciborum æqualitas in Regula Crodogangi inter Canonicos sancitur; at vestes jubet ille laneas, cappasque novas senibus statim recentes anno primo, altero jam detritas junioribus præberi, partito æquali seniorum & juniorum agmine. Contra autem Ratherius Veronensis Episcopus, cùm ejectis Monachis Cœnobio quodam Clericos subrogasset, sanxit ut Presbytero cuique modii tritici decem, totidem leguminum, totidemque vini distribuerentur, ejus quantitatis dimidium Diaconis, rursus hujus dimidii dimidium Subdiaconis.

Cap. 40. 41.

Spicil. tom. 2. pag. 237.

CAPUT XXI. *P. 3. l. 3. c. 15.*

Decimæ, & Ecclesiæ Parochiales Capitulis & Cœnobiis Canonicorum, Monachorumque concessæ, cum regimine animarum, per eadem Carolinæ stirpis sæcula.

I. Compluribus Canonicorum & Monachorum Congregationibus jam inde ab exortu suo Decimæ & Ecclesiæ Parochiales fuere.

II. Fuere & Capellis Regiis.

III. Novæ probationes de Monasteriis.

IV. Probationes aliæ de Germanicis Congregationibus.

V. Probationes de Congregatione Cluniacensi.

VI. Quas Monasteria possident decimas, non ex iis omnes profectæ sunt restitutionibus, ubi quæ in Parochias compilaverant, ea viri Nobiles Cœnobiis restituebant.

I. ANtequam ad tertiam progrediamur rationem, propterquam jam nihil penè ad Episcopos spectabat quatuor illa partium Canonica divisio, hoc intertexemus caput ad majus superioris capitis elucidamentum, & ad firmandas observationes aliquas magni omnino ponderis, quas obiter & perfunctoriè tantùm supra attigimus.

Jam illud pronum fuit advertere, Congregationibus omnibus, sive Clericalibus, sive Monasticis, jam inde ab incunabulis, ut ita dicam, suis, suas fuisse Ecclesias Parochiales, suas decimas, suam etiam animarum procurationem. Canonicis Ecclesiarum Cathedralium conjunctim cum Episcopo curam animarum incubuisse supra jam adnotatum est. Regula ipsa Crodogangi id apertè significat. *Cavendum nobis est, ne absque Baptismo & Confessione noster incurrat populus.* Cap. 44.

II. Cùm Arvenæ Civitatis Archidiaconus fundasset dotassetque Capellam nomine B. Juliani: Episcopus Arvernus à quo dedicata est, ei assignavit in dotem complurium locorum *omnem decimam, medietatem decimæ, duas partes decimarum.* Anno 924. Spicil. to. 11. pag. 284.

Concilii Meldensis Episcopi apud Regem Carolum Calvum conquesti fuerant, quòd Capellas Regiæ fundationis suæ laicis daret, qui mox recipiebant terrarum domanii Regii, *Decimas Dominicas*: interpellaveruntque ut iis Presbyteros, vel Clericos donaret, qui eas decimas ex parte impenderent in reparandas Ecclesias, at Parochis dimitterent fruendas *Parochianas decimas.* Ita liquet decimarum portiones aliquas non mediocres Capellis Regiis dicatas fuisse.

III. In pecuniariis illis exactionibus, quas Carolus Calvus fieri jussit ad pacem Normannorum redimendam, præter pecuniam iis emunctam Episcopis, Abbatibus, & Comitibus, quibus aliquæ erant Abbatiæ, extortum est & aliquid à Presbyteris, vel Ecclesiis, quæ in eorum potestate erant, sicut & ab illis Ecclesiis & Presbyteris, qui sub ditione erant Imperatricis. Abbates & Episcopi præfecti fuerant his exactionibus in viros præpotentes. *De omnibus verò Ecclesiis, unusquisque Episcopus vel Abbas, de sua solummodo potestate accipiant, de Presbyteris, à quocumque plurimum, solidos quinque, à quo minimum, quatuor denarios.* Fateri ergo necesse est fuisse jam tum in potestate Abbatum Ecclesias & Presbyteros, Parochias & Parochos. Quamquam enim Episcopi eam pecuniam colligerent ex Ecclesiis & Presbyteris, tum Imperatricis, tum Comitum; soli tamen Abbates eam col-

Capitul. Car. Calv. p. 422.

congebant ex Parochiis & Parochis, qui in ditione erant & jure Cœnobiorum.

IV. Monasterio à se constructo B. Meinvercus Paterbornensis Episcopus, suis inædificatam fundis Parochiam, *proprietario jure possidendam delegavit*, servatis sibi juribus Episcopalibus. Contulit & alia complura prædia eidem Cœnobio cum Ecclesiis suis, dedit & decimas domorum & terrarum Episcopalibus ædibus adjacentium. Contulit & alteri Canonicorum Congregationi decimas complurium Episcopalium prædiorum. *Quia verò de prædiis in confinio tantum non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ, & Dei servitium in ea, consilio fidelium suorum accepto, omnes decimas subterscriptas de dominicalibus curtibus ad Episcopatum pertinentibus eidem Ecclesiæ dedit.* Memorabile hoc ibidem subjicit idem Scriptor ejus vitæ, non dissipasse, non extenuasse sanctissimum Præsulem Ecclesiæ Episcopalis censum, quòd centies plura adjecisset de patrimonio suo & acquisitis rebus quamplurimis, quàm per pias hujusmodi largitates decerpsisset. *Ne alicui videatur Episcopus mensæ suæ stipendia diminuisse, sciat eum has decimas, & de hæreditariis, & acquisitis bonis centies restituisse.*

Surius die 5. Junii c. 48. 813.

Cap. 122.

V. Confirmanda Cluniacensi fundatione Ludovicus IV. Galliæ Rex, confirmavit & jus à Papa & Episcopis jam concessum, expendendi decimas suorum agrorum alendis hospitibus, pro antiqua consuetudine, & possidendi Ecclesias omnes quæ sibi datæ fuissent cum decimis suis. *Decimas suas indominicatas ad hospitale habeant: Ecclesias verò suas cum omnibus suis decimis, sicut per privilegium Romanum & per scripta Episcoporum adquisierunt, teneant & possideant.*

An. 919. Bibl. Clun. p. 265.

VI. His si adjicias quæ capite maximè superiori dicta sunt, facilè intelliges longè à scopo, & à vero aberrasse, qui decimas omnes Cœnobiorum priscorum, sive ex Canonicis, sive ex Monachis, opinati sunt fluxisse ab illorum sive largitate, sive restitutione Nobilium, qui quæ in Ecclesias Parochiales involaverant, ea Monasteriis restituebant. Satis, ut opinor, superque evicimus, complura fuisse tum Capitula, tum Cœnobia, quibus decimæ ex parte saltem tributæ fuerant jam inde ab ipsis suæ fundationis exordiis, tum fundatorum largitate, tum authoritate & benevolentia Episcoporum.

CAPUT XXII. P. 3. l. 4. c. 16.

Reparationes Ecclesiarum ex fundis, sive feudis Ecclesiæ cujusque. Obiter de origine decimarum infeodatarum. Alii fundi Xenodochiis assignati. Rursus universim de canonica in quatuor partes distributione, temporibus Carolinæ Gentis.

I. Laici quibus Beneficiario jure collati fuerant fundi Ecclesiæ, majoribus & minoribus obnoxii erant reparationibus.

II. Hæc forsan origo nonnullarum ex decimis infeodatis. Quando laici illi cœperint decimas abnuere, reparationes solas præstare.

III. Pro modo sui cujusque feudi Episcopus sartorum tectorum expensas exigebat.

IV. Seniores laici detrectarunt non rarò, & decimas, & nonas exolvere.

V. Detrectassent & reparationes, nisi Regia interveniisset authoritas.

VI. Xenodochiis quoque assignati sunt fundi, ad hospitalitatis expensas.

VII. Ita factum, ut minùs jam ad Episcopos pertineret canonica in quatuor portiones partitio. Alia quædam observantur in has fundorum Ecclesiæ partitiones.

VIII. Ea partitione utcumque semel facta, inconvulsa semper lege obligantur Beneficiarii, in pauperes effundere superflua omnia.

I. TErtia hac ratione diximus in desuetudinem abjisse sectionem illam olim celebratissimam bonorum Ecclesiæ in partes quatuor, quòd ad sarta tecta Templorum fundi fuerint designati, & in id unum sepositi. Ecclesiæ Beneficiis sive feudis qui donabantur, illis id oneris imponebatur, ut Ecclesias repararent, & restaurarent etiam collapsas. *Ut si quis Beneficium de rebus Ecclesiæ habet, ad tecta ejusdem Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omnino adjuvet.* Ita decrevit Concilium Arelatense VI. anno 813. Idem constituit & Concilium Moguntinum ejusdem anni, quo illud significatur, eò pertinere, quòd ab his Ecclesiasticis feudis, non decimæ tantùm, sed & nonæ exigantur. *Quicumque Beneficium Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.* Idem apertè insinuat Concilium Turonense III.

Can. 25.

Can. 42. Capit. l. 5. c. 92.

Can. 46.

II. Sed cùm vehementer doleat hujus Concilii Patribus, quòd nec decimæ jam, nec nonæ ab his solvantur Ecclesiæ clientibus, ideoque collabascant Ecclesiæ, unde necesse sit Caroli Magni opem & providentiam compellari: *Nonas & decimas, quas qui res Ecclesiasticas tenent, solvere Rectoribus Ecclesiarum ordinati sunt, multis in locis abstractas esse vidimus, &c. Non tantum domus Monasteriorum, sed & ipsæ Ecclesiæ propter tectorum inopiam ruinas minantur.* Hinc non abs re forsan augurabimur, quo ex capite manaverint decimæ quædam ex iis, quæ infeodatæ dicuntur. Eæ sunt enim forsan nonæ decimæque terrarum, quas in feudum laicis Ecclesia concesserat, quo regiis in Exercitibus ea fungerentur militia, quam suæ regnique tuitioni Ecclesia impendebat. Longa enim & contumaci cessatione solvendarum ejusmodi decimarum factum est, ut jam ne exigerentur quidem, atque ita adversùs Ecclesiam, quæ & ipsa exigere cessabat, præscriberetur.

III. Aliquantò manifestius id ipsum fit ex Capitulari Ludovici Pii, quo edicitur, ut Episcopus, vel Abbas, & Comes inspiciant, quæ potissimùm reparationes necessariæ sint, easque indicant curandas iis qui Beneficiis & feudis gaudent Ecclesiæ, pro modulo cujusque feudi; si malint tamen illi pecuniam exolvere, eam accipiet Episcopus, & reparationibus promovendis curam ipse & diligentiam exhibebit. *Quicumque de rebus Ecclesiarum, quas in beneficium habent, restaurationes earum facere neglexerint, juxta Capitularem anteriorem, in quo de operibus, ac nonis & decimis constitutum est, sic de illis adimpleatur; id est libro VI. capite XXXVIII. De opere & restauratione Ecclesiarum Episcopus & Abbas atque Comes, unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat, ad operandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donent, juxta æstimationem operis in argento persolvant. Cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam operationem operarios conducere, & materiamen emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primùm quidem illas cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, ita ut castigatus caveat, ne sæpiùs iterando Beneficium amittat.*

Conc. Gall. to. 1. p. 468. Capitul. l. 5. c. 146. c. 40.

IV. His

IV. His profectò Laicis Beneficia, sive feuda Ecclesiæ obtinentibus, triplex illud onus incumbebat, ut fungerentur *operibus novis decimis*: & ubi sartis tectis operam adhibuerant, decimæ præterea & nonæ reposcebantur: denique quamquam copia fiat, ut reparationibus sese eximant persoluta pecunia, non idem tamen de decimis & nonis pecunia redimendis conceditur. Sed cùm ne jam tum quidem illorum pertinaciam frangeret authoritas Regia, vel creberrima Conciliorum ira & interminatio: cùmque eos jam pridem cernamus reparationibus solis obligatos, decimis suo quasi jure potiri; à verisimilitudine propè abest cadente Caroli Magni Imperio & Imperatoria prosapia, in tanta illa & Ecclesiæ & Regni perturbatione, Nobiles illos longam assecutos esse & præscripsisse harum decimarum possessionem, uno ipsis vicissim onere reparationum impendente.

V. Quin ne ipsa quidem facta tecta Ecclesiarum curassent, nisi ab Episcopis interpellata esset summorum Principum authoritas. Id liquet ex modò laudato Concilio Moguntino. Id probant innumeris locis Capitularia. Hinc inolevit forsan ille usus, ut sua ipsi sponte incitarentur Reges, ad urgendas Templorum reparationes, & Episcopos ad id inflammandos. Mirabilem ea in re Caroli Magni sedulitatem non tacuit Eginhardus: *Ædes sacras ubicumque in toto Regno suo*
Du Chesne to. 2. p. 100. 119. *vetustate collapsas comperit, Pontificibus & Patribus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperavit, adhibens curam, ut imperata perficerent.* Suggerit & illud idem Sangallensis Monachus, curæ in primis fuisse Carolo, ut Ecclesiæ Regales instaurarentur, sumptusque in id facerent omnes, quibus Imperii feuda obtigerant. *Si essent Ecclesiæ ad jus proprium pertinentes, &c. Si novæ fuissent instituendæ, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis, qui publica consecuti sunt beneficia, à fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt.* Ut quibus Regum feuda collata fuerant, iis Regalium Ecclesiarum sarta tecta curanda erant; ita & cæterarum Ecclesiarum qui agris fundisque gaudebant, illi eis reparandis operam navare, & sumptum facere cogebantur.

VI. Potuisset & quarta hic accumulari ratio oblitterandæ apud Episcopos distributionis illius quadripartitæ bonorum Ecclesiæ: nimirum ipsi quoque hospitalitati, & pauperum alendorum curæ fundos aliquos certos addictos & segregatos fuisse. Plura ejus rei exempla superiùs indigitata sunt, & ubi potissimùm de Xenodochiis sermonem instituimus, vel pauperes illos perstrinximus, qui Matricularii dicebantur. Unum hic illud denuo adjiciam, quod memorat Flodoardus de Xenodochio, quod Hincmarus Archiepiscopus à fundamentis excitavit, quod lauta dote, quod fundis instruxit, totumque fecit ab Episcopis Provinciæ & ab ipso Rege confirmari, ut ne revocari unquam hæc dona, vel ad alios usus detorqueri possent, vel novis opprimi oneribus, vel obsequiis. *Canonicis hujus Remensis Ecclesiæ hospitale constituit, ad susceptionem peregrinorum vel pauperum,*
L. 3. c. 30. *congruis ad id rebus deputatis, cum consensu Coepiscoporum Remensis Diœceseos atque subscriptionibus eorundem: ea conditione, ut nullo unquam tempore quilibet Episcopus, vel quælibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare vel in alios usus quocumque modo abstrahere præsumat, neque aliquem censum vel redhibitionem exinde accipiat: sed totum quidquid ex ipsis rebus juste acquiri potuerit, in usum pauperum atque Canonicorum, secundùm modum descriptum in privilegio à se & cæteris Episcopis confirmato expendatur. Super hoc quoque constituto Regiæ authoritatis præceptum à Carolo Rege fieri atque firmari præcepit.*

VII. Hìc verò animadvertes, 1. Religiosissimos Præsules hos, ne piæ donationes suæ à successoribus revocari possent, eas assensu & chirographo muniri voluisse Episcoporum ejusdem Provinciæ & Regum. 2. Expeditius & illud visum est, fundos semel & agros, ædesque & reditus & ministros assignare excipiendis alendisque tum pauperibus, tum advenis, hospitibusque, ne quorundam locus unquam esset Præsulum inhumanitati & avaritiæ. 3. Interponebatur etiam Principum majestas, non tantùm ut hoc ineluctabili obice reprimeretur levitas & aviditas futurorum Præsulum: sed ut Principes ipsi suis quodammodo chartis vincirentur, ne semel assignatas alimentis pauperum res vel ipsimet darent exercituum suorum Præfectis, vel ab Episcopis dari cogerent. 4. Et ea non temerè causa creditur Episcopos adduxisse, ut tantam fundorum agrorumque copiam & multitudinem conferrent, vel pauperum, vel Canonicorum, vel Monachorum Congregationibus, ut eos audacissimæ laicorum subducerent rapacitati, qui illos vel involabant ipsi, vel Regibus extorquebant, importunitate tandem sua scilicet fatigatis. Eò fiebat, ut ne fidem præstarent Reges toties desponsam, ne in terrenam militiam absumerentur, quas pietas fidelium sacras esse hostias voluerat suæ in Deum religionis. 5. Hinc intelligitur tum religiosissimè observari, & constantissimè coli cœptam distributionem illam in quatuor partes canonicam, cùm abolescere in speciem visa est. Nec enim fructus reditusque antè distribui desiere, quàm ubi fundi ipsi & agri dispertiti sunt in illos ipsos in quos proventus canonica lege partiendi fuissent. 6. Hæc porro fundorum ipsorum partitio, & Ecclesiastici sectio ærarii id præstitit, ut ejus deinceps administratio & tutior esset, & expeditior. Non jam præstringebantur oculi sæcularium, Principumque ipsorum, splendore, & copia, ac congerie mirabili opum Ecclesiæ, quæ in tot jam minutissimas partes dissectæ fallebant penè oculos, nec apparebant: cùm longè proclivius esset jam singulis suæ portioni curam impendere.

VIII. Sed ita distributis Ecclesiæ prædiis & fundis omnibus, & sua pauperibus sepositа portione in Xenodochiorum constructionem & dotationem: ne se tamen Episcopi, Abbates, & Beneficiarii prorsus omnes absolutos putent à pauperum cura gerenda, quasi jam superfluentes opes fas sibi sit in luxum & vanas sæculi delicias abligurire. Non eò facta est illa fundorum Ecclesiæ distributio, ut ne jam ditiores Beneficiarii cogerentur superfluos proventus suos in pauperes dilargiri: sed ne pauperes ea saltem portione orbarentur, quam eis Canones expressiùs dicaverunt. 2. Ea est quasi natura, id jus, ea conditio totius Ecclesiarum substantiæ, ut Christi, ut pauperum sit patrimonium. Quantulascumque in portiones hoc dissecueris, particula hæc erat semper patrimonii pauperum, nec eam usquam poteris abstergere conditionem. 3. Minutissimæ etiam particulæ rerum Ecclesiæ, hostiæ nihilominus sunt sacræ religionis & pietatis fidelium: ut sacrilegè & impiè faciat, quisquis eas voluptati aut pompæ sæculi impenderit. 4. Usque adeo verò bona Ecclesiæ pauperum res sunt & patrimonia, ut iis nec Episcopi, nec Abbates, nec cæteri Beneficiarii uti possint, nisi more & modo pauperum, nec suis inde cognatis quidquam decerpere, nisi ut pauperibus. Itaque qua demumcumque facta rerum Ecclesiæ distributione, res Ecclesiæ res semper erunt pauperum, & sepositо Beneficiarii frugali & modico victu cultuque, residua omnia in pauperes necessariò spargenda erunt.

CAPUT XXIII. *P. 4. l. 4. c. 22.*

Partitio rerum Eccleſiæ in Epiſcopum, Clerum, pauperes, reparationes, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Quàm meritò ingemiſcendum ſit de partitione rerum Eccleſiæ temporalium, quæ olim communes erant. Et tamen gratulandum, quòd primæ rerum partitiones inter Epiſcopos & Capitula eò ſpectarent, ut Canonici in communis vitæ ſocietatem conſtringerentur.

II. Duobus diverſis temporibus ea Canonicorum Collegia inſtituta fuiſſe. Poſſideri omnia in commune, quàm id Evangelicæ perfectioni finitimum ſit & conjunctum.

III. Quàm dolenda merito fuerit diviſio rerum Capituli in Canonicos ipſos.

IV. Cur non his ſe Collegiis communem agitantibus vitam incluſerint Epiſcopi. Temporalem eorum ſubſtantiam ipſimet amplificaverint, ut tutior eſſet diſciplina regularis.

V. Cur Canonicatus & Præbendæ nunc ab Epiſcopo, nunc à Capitulo, nunc ab utroque conferantur.

VI. Exempla partitionis, ubi Epiſcopus Capitulis arbitratu ſuo res & fundos aſſignat, ſibi jus ſervat conferendi Præbendas.

VII. Non rarò Epiſcopi Capitulis conceſſere, & temporalis, & ſpiritalis juriſdictionis ſuæ partem non mediocrem, ſervata ſibi appellatione.

VIII. Variæ temporalium portiones inter Epiſcopos & Capitula. Harum portionum minutiæ.

IX. Partitionis aliæ, in quas nonnulla obſervantur. Portio pauperum permixta cum Epiſcopi & Cleri portionibus.

X. Ex hac partitionum diverſitate diverſæ etiam emerſere rationes Præbendarum & Parochiarum conferendarum.

XI. Peculiares aliæ partitiones.

XII. Nova ſtatuta de diſtributione in partes quatuor. De portione pauperum.

XIII. XIV. Alia exempla partitionum, anteriorum & noviſſimarum, in quas & aliqua obſervantur:

I. ET ſi non ſatis explorata nobis, aut verò memoriæ prodita ſit hiſtoria harum partitionum: eſt tamen plus ſatis quòd doleamus & noſtram & ſuperiorum temporum vicem, & diſciplinæ ſacræ labem eam, qua patrimonium Chriſti diviſum eſt, quod lætiùs olim & religioſiùs poſſidebatur, cùm unitas illud & charitas poſſideret. Quamquam enim temporales hæ ſint res, cùm ſint tamen fructus charitatis & beneficentiæ fidelium in pauperes, hoſtiæque pietatis & religionis in Deum, digniùs utique & naturæ ſuæ convenientiùs in commune poſſidebantur. Nec tamen inficiari poſſumus, quæ antiquiſſimæ fuerunt inter Epiſcopos & Capitula partitiones, eas non alio ex fonte manaſſe, quàm charitatis, & ſtudii ad communem vitam inſtituendam anhelantis. Mirabile forſan primò videbitur, cùm charitas omnia recolligat, ab ea profectam eſſe hanc diviſionem: amore vitæ communis labefactatam eſſe rerum omnium in commune priorem poſſeſſionem. Sed nihil reſidere poterit dubitationis, ſi vel ſuperiùs dicta animo revocentur, vel promendis hìc argumentis adjiciatur animus, quibus ſcilicet invictiſſimè id perficiemus, hac demum perfecta diviſione fundorum Eccleſiæ, tum cœpiſſe omnia veriſſimè in commune poſſideri. Quæ autem diviſiones non debeant, non poſſint non doleri & odio eſſe, poſtea declarabimus.

II. Diximus jam alibi temporibus maximè Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, cœpiſſe tum Clericos omnes, tum ipſa maximè & Cathedralium & Collegialium Eccleſiarum Capitula compelli, ut in aliquam vitæ communis ſocietatem in Congregatione ducendam coaleſcerent. Reges, Imperatores, Epiſcopi nulla re defuere, non authoritate, non largitionibus, non cura & ſolicitudine, ut tam præclarum inſtitutum ad exitum optatum perduceretur. Primordia hæc ferè fuere partitionum Menſæ communis Eccleſiarum, cùm ut his novellis Congregationibus accederet robur, vigor & ſtabilitas, congeſſerunt illis Epiſcopis decimas, fundos, Parochias & Cœnobia, ex quibus omnibus idonei illis proventus ſuppeditarentur. Sæculo decimo tota funditùs corruiſſe videbatur Eccleſiæ diſciplina, uſque adeo exundaverat infinita quædam vitiorum colluvies. At cùm medio jam undecimo ſæculo reſpirare inciperet Eccleſia, & denſiſſimæ illæ paulatim tenebræ diffiarentur, diſciplina ipſa quoque purior Canonum refloreſcere viſa eſt, his maximè inſtituendis Congregationibus Clericorum, communis vitæ ſtudioſorum, Cathedralibus ipſis in Eccleſiis.

Anno 1042. Cæſenas Epiſcopus in Italia, impetrato aſſenſu Metropolitani, Epiſcoporum Provinciæ & Abbatum, Canonicos ſuos communis vitæ ſocietate & vinculo conſtrinxit, ut uno poſthac reficerentur & dormirent omnes loco, ſeceſſuque gauderent, in commune demum uno orationis ſuaviſſimo pabulo ſaginarentur. *Communiter in uno loco conveniant, ubi communiter veſcantur & dormiant, & ad ſerviendum Domino ſine intermiſſione conſiſtant, & ut ſolummodo divino cultui mancipentur, à populari converſatione removeantur.* Mox ei Congregationi idoneam dotem aſſignavit idem Epiſcopus: *Trado, ordino, & in perpetuum diſpono vobis plebem unam integram cum omnibus ſibi pertinentibus, cui vocabulum eſt ſancti Victoris in Valle, Monaſterium unum, integrum &c. Cum conſilio Senioris & Magiſtri noſtri Ravennatis Sedis Archiepiſcopi, aliorumque confratrum noſtrorum, tam Epiſcoporum, quàm Abbatum, &c.* Præſtat ſanè multis nominibus hæc omnium in commune poſſeſſio poſterior, illi antiquiſſimæ, cùm res ipſæ indiſcretæ erant, at Clerici ipſi ſeparatim omnes & habitarent, & veſcerentur. Unitas, æqualitas, charitaſque multò major & præclarior in hominum & rerum conjunctione, quàm in ſola communione rerum. Quin & ipſa rerum communio non paulò & laudabilior erat, & dulcior in Congregationibus his Clericalibus, ubi nemini privatim quidquam erat proprium, ſed omnibus unum in commune, & promiſcuum penu, unde veſcerentur, unde veſtirentur: quàm ubi ſua quiſque privatim parte gaudet & luxuriat.

Anno 1090. Geraldus Cadurcenſis Epiſcopus Regulares Canonicos ſuam in Eccleſiam Cathedralem invexit, utque eorum Collegio & vitæ communi ſupperetent idonei proventus, illis conceſſit dimidium totius monetæ ſuæ, tertiam procurationum partem, & Cathedratici, & fundorum: quodque ad Dignitates & Præbendas Capituli pertinet, earum collatio Epiſcopo reſervata eſt, re tamen cum Canonicis deliberata. *Pro noſtro decreto per conſilia Canonicorum ordinanda ſint in poſterum.* Spicil. to. 8. pag. 161.

Cathedrales ſuos in Eccleſia Cantuarienſi Monachos B. Anſelmus ampliſſimis proſecutus eſt donis. Reparationibus dicavit pecuniarias oblationes diei Paſchæ, ut ne poſthac ea pecunia cum L. 5.

ſpo-

ſpolio morientium Epiſcoporum à Regiis miniſtris compilaretur. Ita enim Eadmerus in Hiſtoria nova: *Æquius judicavit eos denarios ab Eccleſia cui pro ſigno debitæ ſubjectionis conferuntur, poſſideri, quam à ſæculari poteſtate auferri obeunte Epiſcopo.*

III. Sed quantum merito ſuo commendata eſt hæc partitionis ratio, tantum vitio vertendæ diviſiones illæ rurſus aliæ, quibus res ipſæ Capituli diviſæ ſunt poſtea, ab hominibus malè feriatis, & inconſideratiſſimè ſuavius ſibi fore fingentibus, ſi modica parte ſoli & propriè, quam ſi immenſa quadam opulentia cum dulciſſimis ſociis in commune fruerentur. Hujus certè partitionis origines non facile eſt umbra aliqua & ſpecie pietatis obducere. Præfuit his diviſionibus perſæpè ambitio, avaritia, ſimonia. Monuit per litteras Gregorius VII. Capitulum Lugdunenſis Eccleſiæ, reſignaſſe in manus ſuas Decanum Lugdunenſem Obedientias & alia Beneficia, quæ citra conſenſum Capituli invaſerat: *Prudenti & ſalubri conſilio ductus* L. 6. Ep. 36. *obedientias Eccleſiæ cæteraque Beneficia, quæ ſine communi conſenſu fratrum acquiſierat, in manus noſtras ſponte renunciavit, & ſe ulterius non intromiſſurum promiſit.* Ad hæc præcepit Pontifex, tum Abbatibus, tum Clericis omnibus, qui ſive Obedientias, ſive alia ejus Eccleſiæ Beneficia pretio comparaverant, ea ut reſignent in manus Gebuini Archiepiſcopi Lugdunenſis. *Ad cujus formam tam his qui furtim ſe ſubduxerunt, quàm etiam Abbatibus, vel cujuſcumque Clericalis Ordinis omnibus Eccleſiæ veſtræ quicumque obedientias, vel Eccleſiæ diſpenſationes, pretii pactione, vel contra excommunicationem Landerici Matiſconenſis Epiſcopi, quam in Capitulo veſtro fecit, adepti ſunt, Apoſtolica authoritate præcipimus, ut in manus fratris noſtri Gebuini Archiepiſcopi veſtri refutare ſine dilatione procurent.* Splendebat tum Lugdunenſis Eccleſia multò etiam magis regularis diſciplinæ laude, quàm nobilitatis Canonicorum ſuorum inſignibus. Itaque regularis & communis vitæ ibi vinculo omnes conſtringebantur, ut idem declarat his verbis Gregorius: *Volumus ſiquidem, ut nobilitatem, qua inter omnes Gallicanas Eccleſias veſtra hucuſque reſplenduit, in Religionis exemplis nunc quoque vigilanter cuſtodiat; & ut gloriam quam hactenus præ cæteris illis habuit in dignitate, nunc augere incipiat in forma Religionis.* Communis vitæ ſocietatem prodit vox ipſa Obedientiarum. Eo enim nomine donabantur, vel Prioratus ruris, vel Firmæ, ſeu Grangiæ Cœnobiorum, quandoquidem eo voces uſu molliendæ ſunt, vel ipſa Clauſtri Officia, quæ ab Abbate & committebantur ad nutum, & revocari poterant. Cum ergo tunc emolleſceret vigor ille antiquus diſciplinæ in Eccleſia Lugdunenſi, privati quique graſſari cœpere, ſimoniacis etiam artibus adhibitis, ad Officia Clauſtri, ad Obedientias, ad Beneficia quæque invadenda.

IV. Duas hic longè diverſiſſimas exemplorum claſſes explanavimus, ex quibus clareſcit, primam quidem bonorum partitionem inter Canonicos & Epiſcopos duce & auſpice charitate factam eſſe, at alteri inter Canonicos ipſos diviſioni præfuiſſe cupiditatem. Unus eſt ſcrupulus, qui nos remoretur, quid cauſæ ſit, quamobrem non ſe Epiſcopi in has cum Clero ſuo ſanctiſſimas ſocietates incluſerint, communem cum iis vitam traducturi. Reſponderi autem non injuria poteſt, ſæculis XI. XII. & XIII. tot fuiſſe Epiſcopos profectionibus in Aulam regiam obnoxios, tot militaribus expeditionibus, quum ad Regis caſtra petenda, cogebantur cum agmine ſuorum militum, tot moleſtiſſimis & tumultuoſis aliis occupationibus diſtentos, ut vix ſe poſſent in hos ſanctiſſimos receſſus altiùs inſerere, quin eorum ſilentio, otioque ſacro vehementer obſtreperent. Sed ſin minùs unà habitarent & converſcerentur, erant tamen illis devinctiſſimi, eòque divertebant quoties otii, vel laxamenti aliquid nacti erant, quod in res ſpiritales conferrent.

Anno 1096. conqueſti ſunt ſancti Saturnini Canonici Toloſates in Concilio Nemauſenſi, cui tunc præerat Urbanus II. Papa, de Toloſano Epiſcopo Iſnardo, qui quartam ſibi vendicabat oblationum altaris ſancti Saturnini: Pontificemque interpellarunt, ut ei exactioni cogeret Epiſcopum renunciare. Contra Epiſcopus vociferabatur, eo ſe ad ſummas anguſtias & mendicitatem redactum iri. Pontificis tamen authoritas pervicit tandem, ut aſſentiretur, ſed ea cautione, ut Epiſcopo & cognatis ejus facultas eſſet veſcendi cum Canonicis Eccleſiæ ſancti Saturnini. *Mandavit tamen Papa, ut Iſnardus Epiſcopus de Eccleſia beati Saturnini ſemper cum ſuis victum haberet; quod & dum vixit, habuit.*

Conceſſit quoque Eugenius III. Capitulo ſancti Petri Romæ quartam oblationum ejuſdem Eccleſiæ ſancti Petri, quæ antea Pontifici ipſi ſervabatur, uſitatiſſimo jure & more Epiſcoporum, de quo jamdiu tam multa, & rurſum Epiſt. 9. non pauca inferiùs. *Quartam partem omnium oblationum, quæ de altari beati Petri Apoſtoli, & tam de arca, quàm de omnibus miniſteriis ipſius Eccleſiæ, præterquam de miniſterio beati Leonis proveniunt, vobis ex conſenſu fratrum noſtrorum Epiſcoporum & Cardinalium, ſedis Apoſtolicæ authoritate concedimus.*

Canonicis Regularibus ſancti Auguſtini in Eccleſia ſancti Joannis Lateranenſis in Urbe indulſit Anaſtaſius IV. Papa dimidiam partem oblationum majoris Altaris ejuſdem Eccleſiæ, præter agros complures eidem Eccleſiæ olim à ſuperioribus Pontificibus conceſſos. *Medietatem omnium oblationum principalis altaris in integrum ſine diſpendio aliquo, præterea quaſcumque poſſeſſiones, conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium poterit adipiſci, &c.* Epiſt. 11. Hæc porro largitio, hæc partitio non aliò pertinebat, quàm ut huic Eccleſiæ, toto orbe Chriſtiano omnium principi, ſarta tecta ſervaretur regularis diſciplina Canonicorum ſancti Auguſtini. *In primis ſtatuentes, ut Ordo Canonicorum, qui ſecundùm Deum & beati Auguſtini regulam illic noſcitur inſtitutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conſervetur.*

Anno 1189. confirmavit Capitulo ſuo Archiepiſcopus Colonienſis conceſſionem Anteceſſorum ſuorum, qui oblationes altaris trium Sanctorum Regum contulerant, adjecitque donum quartæ partis, quod hactenus Archiepiſcopo ſervatum fuerat. Interpellatus Alexander III. Papa ab Epiſcopo & Capitulo Alexandriæ de Palea, confirmavit inſtitutas ab eis dignitates Capituli, ſcilicet Præpoſiti, Archipresbyteri, Cantoris, confirmavit & plurium Eccleſiarum Canonicis donatarum collationem. *Præterea Eccleſias uſibus veſtris deputatas, ſcilicet ſanctæ Mariæ de Gamunclio, &c.* Epiſt. 21. Append. 2. Has conceſſiones à Pontifice confirmari volebant Epiſcopi, ne à ſuis in Epiſcopali ſede ſucceſſoribus infirmari, ac revocari poſſent. Illud hìc autem obſervandum eſt, non alio ferè has, non alio complures alias conſtare Capitulares menſas, quàm Eccleſiis Parochialibus, quas Epiſcopi Canonicis tranſcripſiſſent. Nondum hìc liquet an hujus Capituli diſtinctæ eſſent Præbendæ, & an ab Epiſcopo conferrentur. At in Epiſtola ab eodem Pontifice ad Epiſcopum Sueſſionenſem data, perſpicuum eſt jam diſtinctas fuiſſe

Conc. to. 10. p. 1167.

Epiſt. 21.

Præbendas Sueſſionenſis Eccleſiæ, eaſque omnes ab Epiſcopo ſolitas conferri. *Tu vel ſucceſſores tui Præbendam ipſam facultatem habeatis, tanquam unam de cæteris Præbendis, cui volueritis, aſſignare.*

V. Cùm ne in controverſiam quidem trahi poſſit quin & Capitula & Parochias inſtituerint Epiſcopi, & quin ante Capitulorum & Parochiarum inſtitutionem temporalia omnia Eccleſiæ & Cleri bona in jure & poteſtate fuerint Epiſcopi: hinc planum eſt, neceſſe fuiſſe ut ab Epiſcopo bonis & proventibus Eccleſiaſticis & Capitula & Parochiæ impertirentur eo modo, quem ſapientia & optimi parentis charitas dictaſſet. Canones profectò tertiam, quartamve Clero adſcribebant partem communium Eccleſiæ bonorum; at cùm ſumma omnium adminiſtratio & diſpenſandi poteſtas penes Epiſcopum eſſet, hinc manifeſtiſſimum eſt, Canonicorum Collegia ab Epiſcoporum largitionibus ſua omnia eſſe conſecuta, & multò etiam magis Eccleſias Parochiales, quæ ſpecialiùs in Epiſcoporum poteſtate ſunt. Hinc probabiliter manavit earum mos Eccleſiarum, ubi Præbendas omnes confert Epiſcopus. Alibi Capitula eligunt, vel per vices Præbendas conferunt. Potuit ea varietas proficiſci ab ipſorum conſuetudine Capitulorum, cùm primùm inſtituta eſt bonorum partitio. Quamdiu enim Capitula more Canonicorum Regularium, & communem degebant vitam, & in commune poſſidebant omnia, tunc ſanè ab ipſo Capitulo, & admittebantur novi Canonici, & Canonicatus conferebantur. Ubi poſtea primævus ille ardor pietatis deferbuit, & menſa communis fruſtillatim diſciſſa eſt, tunc ſuam ſibi quiſque Præbendam arripuit, quas ita conferre cœperunt, ut ante has partitiones conferebant Canonicatus. Ex adverſo autem ubi nullam in Congregationem coaluerat Clerus, & ubi conjunctim cum Epiſcopo omnia poſſidebat priſco more, donec duplex inſtituta eſt, Epiſcopi altera, altera Capituli menſa: ibi Epiſcopus Eccleſias, terraſque complurimas Capitulo aſſignavit, ex quibus certo numero Præbendæ inſtituerentur, ad quas ita Epiſcopus, uti collator, admittebat, uti priùs ejus unius maximè erat novos admittere Canonicos. Summa enim illa Epiſcopi poteſtas eſt, ut Clero ſuo adjungat, quos dignos probarit.

Quòd autem tum præfixus fuerit Præbendarum numerus, cum facta eſt & bonorum partitio, de eo vix ambigi fas eſt. Plurimum enim intererat Epiſcopi, ut ne ultra modum creſceret Præbendarum & Canonicorum numerus. Si quæ ſint autem Eccleſiæ, ubi conjunctim Epiſcopus & Capitulum Præbendas conferant: ſunt autem complures: id inde fluxiſſe videtur, quòd in Congregationibus etiam Clericalibus ſummam hanc ſibi Epiſcopi ſumpſerant quandoque poteſtatem, ut novos ipſimet Canonicos admitterent. In iis verò Capitulis, ubi nullæ fuere unquam Congregationes, ut Clerus ab exordio & ſpiritalia & temporalia omnia cum Epiſcopo adminiſtraverat ante partitiones bonorum; ita & ejus poteſtatis partem aliquam ſibi retinuit partitione bonorum facta, in electione, vel nominatione Canonicorum. Capite hoc toto prodibunt exempla compluſcula, quibus fides his aſtruatur. Attigeramus jam quidem ſuperiùs hanc ipſam quæſtionem, ſed abſtinere calamum non potuimus, quin & hìc rurſus perſtringeretur, tum quòd momenti plurimum habeat, tum quòd conjunctiſſima ſit, & implicata rei, quam hìc verſamus.

Apud Alexandrum III. Papam querelas effudere Canonici Aurelianenſes de Epiſcopo ſuo, qui inconſultis ipſis omnia novabat, indignis Præbendas conferebat, nutu ſuo adimebat, unam ſæpe ſcindebat in duas. *Omnia diſponit ad libitum, diſtribuit honores immeritis, ab Eccleſia removet innocentes, Præbendas dimidiat contra morem, &c.* Append. Epiſt. 10. Conferebantur ab hoc Præſule Præbendæ, idque quamvis languidè contendebant Canonici, niſi ſuo conſilio fieri non debere. Denique ex ejuſdem Papæ Epiſtolis patet Canonicos Parochiis ſibi aſſignatis Parochos adſignaſſe. Conquerente enim Capitulo Cabilonenſi, rejici ab Epiſcopo, nec inſtitui Parochos, quos ipſi ad Eccleſias ſui juris præſentarent; annuit Pontifex, ut eo abnuente, illos Epiſcopo Auguſtodunenſi præſentarent, à quo regimini & curæ præficerentur animarum, ſi pares tanto muneri, dignique eſſent. Append. 3. Epiſt. 7. *Si præfatus Epiſcopus poſt trinam commonitionem perſonis idoneis ad præſentationem veſtram vel majoris partis, per congrua intervalla temporum factam, curam animarum in Eccleſiis quæ ad vos pertinere noſcuntur, committere fortè noluerit: liceat vobis illas venerabili fratri noſtro Eduenſi Epiſcopo præſentare: qui nullius temeraria contradictione obſtante, eiſdem animarum curam Apoſtolica authoritate committat.*

VI. Priſca ergo jura ſua retinebat Epiſcopus in eas Parochias, quas Capitulis conceſſerat: quamquam Canonici impatientiùs ferentes, eos quos ipſi præſentarent, ab Epiſcopis repudiari, connixi ſæpiuſculè ſint, ut ne poſthac niſi Romano Pontifici, vel Metropolitano ſubeſſent, vel Epiſcopo viciniori, vel Primati inter Epiſcopos Provinciæ: ſive eam Primatis dignitatem afferret ætas & ordinationis antiquitas, ſive civitatis ipſius prærogativa, qua de re prolixiùs ſuprà, ubi de Protothronis diſputatum eſt. Nam Cabilonenſis Epiſcopus & Lugdunenſi Eccleſiæ proximus eſt, & Eccleſiæ, atque civitatis ipſius ſuæ privilegio reliquis ejus Provinciæ antiſtat Præſulibus.

Sed non ſola adſignatione & conceſſione Parochialium Eccleſiarum benemerebatur Epiſcopus de Capitulis, & jus ſibi conciliabat conferendi Præbendas aut Canonicatus. Anno 1045. Adelfretus Archiepiſcopus Ravennas exuberantem Canonicorum ſuorum numerum repreſſit, ad quinquaginta illum redegit, videlicet Archipresbyterum, Presbyteros duodecim alios, Archidiaconum & duodecim Diaconos alios, Subdiaconos tredecim, undecim Clericos; ut eorum precibus poſt mortem juvaretur, conceſſit tres quartas partes decimarum, primitias omnes, oblationes Eccleſiæ Cathedralis, tum eas quæ Altari imponerentur, tum quæ pavimento. *Pro ſalute animæ meæ, quatenus ipſi & ſucceſſores eorum pro me Deum exorent, concedo & firmiter annuo tres partes decimarum totius iſtius plebis, ſcilicet ſancti Petri Epiſcopatus, cum omnibus primitiis, & offenſionibus pro oblationibus vivorum & mortuorum, & quidquid in ſancta Epiſcopali Eccleſia offertur, ſeu in altari ponitur, vel in pavimento locatur.* Italiæ ſacræ. Tom. 2. p. 13. 16. Tum verò id ſibi juris intactum ſervari volebat, ut Dignitates & Canonicatus Capituli ipſe conferret, cum conſilio Archipresbyteri, Archidiaconi & Canonicorum. *Inſuper hoc meæ poteſtati, & meorum ſucceſſorum reſervo, ut ſi de ſupradicto numero Clericorum aliquis obierit, ego vel ſucceſſores mei alium inſtituant, cum conſilio Archipresbyteri, Archidiaconi, aliorumque fratrum cum laudatione.* Vides quàm non multùm laboretur de quarta illa, vel tertia bonorum Eccleſiæ parte, quam Canones Capitulo adſcribebant; ſed voluntate & beneficentia Epiſcopi figatur Canonicorum numerus, eiſque aſſignetur quantum ſatis eſt decimarum, primitiarum & oblationum; collatio denique Præbendarum Epiſcopo reſervetur, non ſine conſilio Capituli. Sed habita tamen eſt ratio quartæ partis, cùm Hugo & Lotharius Reges anno 934. Congregationi

Cano-

Canonicorum Mutinenſium confirmaverunt quidquid ei fundorum omnis generis conceſſum fuerat ab Epiſcopis ejus urbis, quæ quarta erat portio bonorum ejus Eccleſiæ. *Canonicæ Congregationi Epiſcopi conceſſere quartam partem de omnibus rebus ad ſupradictam ſedem pertinentibus, id eſt tam de domibus, quàm de cæteris ædificiis, terris cultis & incultis, agris, vineis, paſcuis, ſylvis glandiferis, vel etiam cæteris ſylvis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibus & immobilibus, &c.* Ibid. p. 123.

VII. Partitionibus in his omnibus nulla uſquam ſublucet conceſſio jurium Epiſcopalium, in quorum ſocietatem vocarentur Capitula. At anno 1274. conceſſa eſt ab Epiſcopo Cæſenate Capitulo ejus urbis permagna pars juriſdictionis Epiſcopalis, ejuſque poteſtatis, quæ maximè propria videtur eſſe Epiſcoporum. Parochia illi & regio conceſſa eſt ſancti Mauri, cum decimis omnibus aliiſque juribus, cum domanio, juriſdictione, & conſuetudinibus, cum pleniſſima poteſtate inſtituendi & deſtituendi, viſitandi & corripiendi, ſuſpendendi & excommunicandi, tum Beneficiarios alios, tum Parochos ipſos; denique exercendæ totius Epiſcopalis juriſdictionis, incolumi & illibato quidem jure provocationis ad Epiſcopum. Ceſſit & Capitulo Epiſcopus portionem canonicam teſtamentorum & omnium legatorum piorum, in favorem Capituli factorum. Ceſſit denique Cathedraticum, ſive duos ſolidos, quos Epiſcopo ſolvebant Parochi & Capellani omnes ejus regiunculæ. *Do & trado plebem ſancti Mauri cum titulis & capellis ſuis & decimationibus omnibus, & cum recepto frumenti, annonæ, carnium & pullorum, & quocumque alio cenſu ſeu reditu, conſuetis etiam delictis Epiſcopatui à plebe prædicta. Et inſuper omne dominium, omnem juriſdictionem, uſum ſeu conſuetudinem, ut liberè & pleno jure poſſitis vos & veſtri ſucceſſores nomine Canonicæ Cæſenatis dictam plebem ejuſque Capellas, earumque Rectores & Clericos inſtituere & deſtituere, viſitare, corrigere, ſuſpendere, interdicere, excommunicare, deponere, privare & abſolvere, ac in eis plenam juriſdictionem, tam in cauſis civilibus, quàm etiam in criminalibus, ſicut ego cum meis ſucceſſoribus nomine Epiſcopatus facere poſſem, &c. Et exercere generaliter & ſpecialiter, quæ ad jus & juriſdictionem Epiſcopalem pertinere noſcuntur: ſalvo quod Rectores & Clerici dictarum plebis & Capellarum poſſint ad me & meos ſucceſſores appellare, quando ipſos indebitè gravaretis, &c. Concedo canonicam portionem teſtamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum, de jure ſpectantium mihi, meiſque ſucceſſoribus, id eſt, quartam teſtamentorum, &c. Trado id omne quod ratione Cathedratici mihi meiſque ſucceſſoribus de jure pertinet, videlicet duos ſolidos Ravennates pro unaquaque ipſarum plebium & Capellarum annuatim exigere, &c. Concedo canonicam portionem, quæ mihi competit in omnibus & ſingulis Legatis, quæ per teſtamentum vel quamcumque ultimam aliam voluntatem relicta ſunt ſeu relinquentur Canonicæ Cæſenatenſis Eccleſiæ.* Ibid. p. 466.

Jura hæc Epiſcopalia paulò uberiùs infra elucidabuntur, hìc illud unum obſervari velim, ſi qua his fruantur Capitula, uti & jure Beneficiorum pleno jure conferendorum, ſuſpendendi, excommunicandi, explicandæ utcumque juriſdictionis Epiſcopalis, id totum à munificentia derivatum fuiſſe Epiſcoporum, quibus unum appellationum jus totam plus ſatis videbatur Epiſcopatus majeſtatem tueri.

VIII. Rara erat illa Epiſcopalis juriſdictionis derivatio in Capitulum, ſed longè frequentiſſima erat temporalium Eccleſiæ rerum impartitio largiſſima. Confeſſus eſt Stephanus Tornacenſis Epiſcopus litteris datis ad Decanum Remenſem, generalem hanc vigere conſuetudinem Eccleſiæ Gallicanæ, & ab Apoſtolica Sede tolerari, ut inter Canonicos rerum partitio fieret. *Cùm generalis Eccleſiæ Gallicanæ conſuetudo portiones Canonicis ſuis diſtribuendas concedat & approbet, & ſummi Pontificis authoritas non reclamet.* Sed committendum non eſſe, ut ſingulari laude & prærogativa gloriæ excuteretur Eccleſia Remenſis, regularis obſervantiæ hactenus tenaciſſima, clariſſimam facem cæteris Eccleſiis Regni in eam rem præferre ſolita, hactenus denique Canonicos ſuos omnes eadem ſimul veſcendi, ſimul dormiendi, ſimul habitandi lege devinctos complexa. Ad menſæ Capitularis partitionem id ſpectat, à qua omnium diutiſſimè abſtinuit ſeſe Eccleſia Remenſis. Steph. Tom. Epiſt. 16c.

Confirmata eſt ab Innocentio III. partitio bonorum facta inter Archiepiſcopum & Capitulum Thebanæ civitatis, cui à Præſule aſſignata erat pars dimidia redituum Eccleſiæ. *Archiepiſcopus conſideratis reditibus ejuſdem Eccleſiæ, ac facultatibus univerſis, medietatem earum Canonicis contulit liberaliter.* Cùm poſtea verò Archiepiſcopus ſæpiùs proſiliret ad Canonicos ſuos excommunicatione innodandos, reſcripſit ad eum Pontifex, ne tam facilè atrociſſima illa cenſurarum tela jacularetur, neu tam crebrò ſuos compelleret ad iter Romanum Canonicos, iis vinculis abſolvendos. Ex aliis ejuſdem Innocentii Epiſtolis conſtat, in Eccleſia Conſtantinopolitana ita res partitas fuiſſe, ut *Decimæ & Quintædecimæ* inter Canonicos dividerentur, nec Patriarchæ cederet, niſi quarta pars decimarum. Facilè conjicies illam tum conſuetudinem ab Eccleſia Latina ad Græcam migraſſe, & in eas Orientis Provincias omnes, in quibus Latini rerum potiri cœperant. Regeſt. 13. Ep. 154. 186.

Idque aliis quoque ex conjecturis eliciemus. Suam Archiepiſcopus Patrenſis Eccleſiam à propriis Canonicis deſtitutam dolens, utpote ſæcularibus, Pontificem interpellavit, per eum ut ſibi fas eſſet Regulares illis ſubrogandi ſancti Ruffi Canonicos. Annuit Pontifex, ea lege, ut novo huic Collegio terrarum & vinearum, frumenti & vini tantum darent, quantum alendis ſatis eſſet quinquaginta aut ſexaginta Canonicis: daret & piſces, ac ſal, oleumque quantum ſatis eſſet; & compluſcula alia, quæ ſigillatim attinguntur in eadem Epiſtola. *Cæterùm pro recipiendis pauperibus & hoſpitibus dabis eis quinquaginta carrucatas bonæ terræ, quadraginta boves, & totidem vaccas, bubuloſque triginta, & tantum vineæ, de qua vinum pro decem perſonis proveniat annuatim, aſſignans nihilominus eis ruſticos, qui ſine mercede, vel expenſis eorum, in domo ſua labores exerceant univerſos, omnium proventuum Epiſcopatus in decimis, mortuariis & eleemoſynis eiſdem medietate conceſſa.* Ibid. Ep. 159.

Ejuſmodi tunc erant partitiones rerum inter Epiſcopos & Canonicos. Addit tamen Pontifex, ſi ei partitioni minùs acquieſcant novi Canonici, ipſe eis ut concedat Archiepiſcopus dimidiam partem rerum Eccleſiæ, cogatque eos annuam Principi temporali penſitationem ſolvere jam dudum uſitatiſſimam. *Quod ſi hæc omnia non duxerint acceptanda, dimidiabis cum eis cunctas poſſeſſiones Eccleſiæ Patracenſis; ſic tamen quod illi perſolvant croſticam annuatim, quam Principi terræ ipſa Eccleſia ſolvere conſuevit.* Addit denique Pontifex ad hoc Patrenſis Eccleſiæ exemplum effingere ſe & formare poſſe reliquas Eccleſias, quæ non ita pridem ritum Latinum amplexatæ ſunt: ubi à Canonicis eligetur Prior, ab Archiepiſcopo confirmandus, cujuſmodi confirmatione nihil opus erit in aliis Canonicis admittendis.

IX. Antè autem quàm ultrà progrediamur, illud hìc animadvertendum non perfunctoriè eſt: in hac Eccleſiæ Patrenſis rerum diſtributione, agrorum complurimum, & jumentorum, & ſervorum, & proventuum Canonicis accumulari, ut largiùs & ipſi poſſint hoſpitibus adeſſe & egenis.

egenis. Hinc enim confirmatur, quod ad faſtidium uſque à nobis inculcatum eſt, poſt rerum partitionem inter Epiſcopos & Capitula, utriſque illam indeclinabilem incumbere ſarcinam alendorum pauperum, & hoſpitum excipiendorum. Et ſanè pro quator illis partibus apud Concilia decantatiſſimis, duæ hìc tantùm commemorantur, propterea quòd & reparationibus & pauperibus addici juſſæ partes duæ, Epiſcopi & Cleri portionibus hìc implicentur. Confirmata eſt ab hoc eodem Pontifice partitio inter Archiepiſcopum & Capitulum Athenarum. Patrenſi finitimum fuiſſe facilè ſuſpicamur. Gratianus utpote antiquorum Conciliorum conſarcinator, non aliam quàm quadripartitam illam rerum diſtributionem proponit, ut eam ſcilicet Epiſcopi præ oculis haberent legem, eamque pro rerum, locorum & temporum opportunitate ſectarentur in diſpenſatione Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ. Necdum enim res ipſæ ſectæ fuerant in portiones, aut rariuſculæ adhuc erant hæ ſectiones. At ævo Innocentii III. jam illud pervagatiſſimum erat, ut partitis rebus & fundis Eccleſiæ, pauperum, hoſpitumque & reparationum portiones, ab Epiſcopi & Cleri portionibus non ſejungerentur; quo fiebat, ut in eos eæ curæ rejicerentur, & expenſæ.

Inn III. Reg. 14. Ep. 112.

Gratian. 12. q. 2. 23. & ſeqq.

X. Ex hac multiplici ratione & diverſitate partitionum, jam diximus emerſiſſe diſcrepantiam illam mirabilem, Canonicatus & Parochiales Eccleſias conferendi. In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. illud videtur innui, ſejunctas jam alias ab aliis fuiſſe Præbendas, & earum proviſionem alibi ad Epiſcopos, alibi ad Capitula ſpectaſſe, cum reciprocæ devolutionis jure, ſi ultra ſex menſes Præbendæ vacare ſinerentur. Fatetur Innocentius III. Eccleſias eſſe, ubi Epiſcopus & Canonici conjunctim eligant ad Præbendas, idque bifariam fieri: Epiſcopo nonnunquam Canonicis aggregato, tanquam Canonico; nonnunquam præſidente, ut Epiſcopo; quo poſtremo caſu nulla fiebat devolutio. Denique facta etiam illa partitione, Epiſcopo tamen integrum non eſt Monaſteriis Eccleſias largiri Parochiales, niſi conſentiente Capitulo: nec quinquageſimam, vel centeſimam decerpere, ad Monaſterii fundationem, & ad ſepulcrum ſibi parandum, ſi ejuſmodi donatione non mediocre detrimentum capiat Eccleſia. Ratio ejus rei in aperto eſt, quòd temporalium partitione, non prorſus Epiſcopi & Cleri conſentio abrupta eſt; & neutri fas eſt quidquam moliri, quod Eccleſiæ & ſucceſſorum commodis vehementer officiat.

Can. 8.

Extra. De Conc. Prebend. c. 2. & 3.

Extra. De his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſu Capitu. cap. 9. & de donat. c. 9.

XI. Anno 1186. Archiepiſcopum Cantuarienſem Urbanus II. per litteras commonuit, ut oblationes tum frequentiſſimas ad tumulum B. Thomæ Martyris & Archiepiſcopi ejuſdem Eccleſiæ in quatuor ſcinderet portiones, quæ Monachis cederent Eccleſiæ Cathedralis, reparationibus, pauperibus, & Archiepiſcopo. Jamdiu antè fundi, agrique Eccleſiæ partiti fuerant, ſuos enim ſibi ſepoſitos habebat fundos Congregatio Monachorum, qua una conſtabat Capitulum Cantuarienſe: erant & Xenodochia ſuis inſtructa dotibus; & tamen vocabantur adhuc pauperes ad participandas Altaris oblationes, ubi potiſſimùm pinguiores eæ erant. Ita refert pervetuſtus Angliæ Hiſtoricus, à B. Lanfranco Cadomenſi Abbate, poſt Archiepiſcopo Cantuarienſi, partitionem factam eſſe rerum ejus Eccleſiæ inter Archipresbyteros & Monachos; idque eo conſilio factum, ut certior & diuturnior inter eos concordia coaleſceret. *Ut pacis & concordiæ vinculum partis utriuſque, capitis videlicet & corporis, futuris temporibus inviolabiliter ſervaretur, Monachis ſuis in novam ordinis formam reductis, Priori & Conventui omnimodam rerum ſuarum conceſſit adminiſtrationem.* Portio Archiepiſcopi complectebatur Comitatus, Baronias, & feuda, ex quibus militum cohortes colligebantur illæ, quas Regiis caſtris & exercitibus Eccleſia ſuppeditabat; Monachis cedebant prædia & agricolæ. *Sibi reſervaverunt Comites, Barones & Milites; Monachis verò aſſignaverunt ruſticos & agricultores. Dicunt autem quidam Lanfrancum id feciſſe. Hæc ideo facta ſunt, non ut unitas ſcinderetur Eccleſiæ, ſed ut perpetuo utrobique ſervaretur utilitas, dum rerum ſuarum plenam utrique haberent libertatem.* Nec multò pòſt commemorat idem Scriptor, evolante hinc in beatas ſedes Lanfranco, Vvillelmum II. Regem Angliæ ſuo Regio fiſco inferri juſſiſſe reditus omnes Archiepiſcopatus per annos quinque. *Poſt cujus obitum per quinquennium confiſcata ſunt Epiſcopalia ſub novo Rege Guillelmo ſecundo.* Non facilè id uſuveniſſet, quo tempore Epiſcoporum & Capitulorum res indiſcretæ & communes erant, earumque adminiſtrationem in ſe totam extincto Epiſcopo Capitula ipſa recipiebant. Fuere & Epiſcopi, qui nervos omnes contenderent, ne qua ſectio fieret menſæ Capitularis, & ne Præbendæ diſtinguerentur ullæ. Ea de cauſa hoc ſtatutum edidit Atto Trecenſis Epiſcopus anno 1145. & Legati Pontificii authoritate muniri curavit: *Prohibuimus, ne unquam ulterius, quacumque occaſione, vel pro qualibet perſona, de communitate fratrum ſingularis fieret, vel daretur alicui Præbenda.*

Baron. anno 1186 n. 16.

Matth. Paris.

Scrip. antiq. Angl. tom. 2. pag. 1311.

Bibl. Clun. Nonæ p. 1054.

XII. Ratam habuere, quandoque & præſcripſere Concilia illam in quatuor partes diſtributionem, inter Epiſcopum & Clerum, inter ſarta tecta & pauperes; at rerum Capituli ſectionem inter Canonicos jam pati magis viſa ſunt, quàm probare. Anno 1199. Concilium Dalmatiæ novum vigorem adjecit ei partitionum legi, edocuitque cui committeretur diſpenſanda pauperum portio & fabricarum. *Decernimus, ut decimæ, ſeu oblationes fidelium, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in quatuor partes dividantur, quarum una ſit Epiſcopi, alia Eccleſiarum, tertia pauperum, quarta Clericorum. Portionem quidem pauperum Epiſcopus adminiſtret, portionem verò Eccleſiarum Archipresbyter conſervet, & ex mandato Epiſcopi in uſibus Eccleſiæ fideliter expendat. Quicumque verò Clericus contra hoc venire præſumpſerit, ſua portione privetur.* Portio pauperum ſuprà Capitulo commendabatur; hìc Epiſcopo concreditur; at portio reparationum Archipresbytero. Non eſt ergo quòd quiſquam ſibi perſuadeat, omnibus in Eccleſiis facta partitione rerum, ſecretam fuiſſe pauperum portionem, & in Xenodochia expenſam, in Noſocomia, & alia id genus pauperum diverſoria. Monaſteria Monachis exædificata fuerant, vel Canonicis Regularibus: eiſque tanta erat cum Capitulis affinitas, ut ex Congregationibus ipſis Monaſticis frequentiſſima coaluerint Capitula. Atqui Monaſteriorum proventus non modica ex parte inſumebantur ſemper in ægrorum, in hoſpitum, in pauperum levamentum; quibus decerpi aut deteri vel tantillum prohibuit Concilium Pariſienſe anni 1212. *Reditus aſſignati eleemoſynæ, nullo modo imminuantur, vel aliis uſibus deputentur, & ſubtracti reſtituantur.*

Can. 10.

XIII. Cùm anno 1233. Juhellus Turonenſis Archiepiſcopus Provinciam ſuam ſolemni perluſtraret viſitatione, in civitate Briocenſi partitionem inter Epiſcopum & Clerum conſtituit, & ratam haberi juſſit. Cùm magna tunc eſſet Præbendarum inæqualitas, voluit, ut cùm fato ſuo exceſſiſſent quinque ditiores Canonici, æquarentur tunc Præbendæ omnes, ſinguliſque viginti librarum annui reditus aſſignarentur. Ad numerum Canonicorum amplificandum, Capitulo adjecit Epiſcopus Eccleſiam Parochialem Ploidranenſem: ut conſtituto ibi Vicario & Capellano, reliquis

ex

ex proventibus Præbendæ crearentur duæ novæ, quas conferret Episcopus, iis certè qui se sacramento obligarent, ut intra annum Presbyteratu initiarentur, jugique & fida residentia Ecclesiam frequentarent. Ita penes Episcopos jus erat Præbendarum conferendarum, quas ipsimet creassent, nisi ei juri suo renuntiarent. Summa erat & in Ecclesia Lugdunensi inæqualitas jam inde ab anno 1251. Erant in ea Capellani, Præbendarii & Canonici. Ex Canonicis infimo gradu erant Vavassores, superiore Castellani, summo filii Baronum, Comitum & Ducum. His annui reditus erant ad summum librarum triginta, reliquis pro suo quibusque gradu. Haud facile est tantæ hujus varietatis origines indigitare. Sed non potest justissima laude fraudari statutum illud Ecclesiæ Aurelianensis, ubi Præbenda una eleemosynis pauperum consecrata fuerat. Eam restitui curavit Gregorius VII. datis litteris ad Ecclesiam Aurelianensem. *Præcipimus etiam ut Canonicam concessam alimoniæ pauperum, quam ab eo usu subtractam diceris vendidisse, ad eundem usum restituas.*

Conc. Genev. tom. 11. pag. 2334.

Lib. 3. Epist. 17.

XIV. Universim apparet legem illam quadripartitæ distributionis honori semper fuisse, & religiosissimè observatam, quamquam modo aliàs & aliàs diversissimo. Duo restant, quæ promam exempla, vetustius alterum, alterum recentissimum. Primum est Ecclesiæ Metropolitanæ Aquisextiensis, ubi anno 1103. ab Archiepiscopo Petro impetravit Capitulum plures Ecclesias Parochiales, cum juribus suis omnibus, *excepto Synodali censu*, & cum quarta parte decimarum, aliorumque proventuum earundem Ecclesiarum. *Super hæc etiam firmavit per hanc præsentem paginam quartam partem decimarum & redituum quæ sui juris erat, omnium Ecclesiarum illarum, quas ab antecessore ejus acquisierant, & illarum quas per hanc chartam firmavit & donavit.* Ea decimarum quarta, illa nimirum portio est, quam Canones Episcopo servatam volebant, quamquè Episcopus cessit Capitulo, ut & tertiam funerum, *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis hujus Episcopatus.* Non exprimitur ea charta, an Canonici Aquenses communis tunc vitæ societate vincirentur. At ex doctissimo viro Camuzatio, ejusque *Promptuario Antiquitatum Tricassinarum*, constat Capitulum Trecense toto penè undecimo sæculo ea laude floruisse, nec ab ea regularis vitæ disciplina defluxisse, nisi anno 1082. Tum enim decimas cum Episcopo partiti sunt, quas antè in commune cum eo possidebant Canonici: idque placuit insigne retineri monumentum pristinæ societatis in vitam communem, ut quatuor anni Festis majoribus Canonicos Episcopus omnes mensæ adhiberet: quod postea pecuniæ largitione Episcopali mutatum est.

Gall. Christ. tom. 1. p. 8. 9.

Alterum exemplum, quantò recentius, tantò & mirabilius est. In erectione Ecclesiæ Mexicanæ authoritate Papæ, Regis & Archiepiscopi sancitum est, omnes ut decimæ & proventus Ecclesiarum urbis & Diœceseos, quatuor in portiones scinderentur, quarum una esset Episcopi, altera Capituli: tam Episcopo, quàm Capitulo condonante Rege tertiam suam in eorum portiones. *In nostra & nostræ Ecclesiæ quarta decimarum parte liberos & exemptos esse voluit.* Reliquæ portiones duæ in novem rursus partes secandæ erant; ut earum duæ Regi cederent, ut summo Principi, Patrono & defensori Ecclesiarum. Ex septem aliis partibus mensæ Capitulari quatuor adsignatæ sunt ad expensas Ecclesiæ & Sacristiæ: sed ex decimis solùm & proventibus propriæ Parochiæ, in qua ædificata fuerat Ecclesia Cathedralis. Quatuor illæ partes decimarum cujusque Parochiæ in ejusdem Beneficiarios dispensandæ erant. Quæ supererant ex septem partes tres, partiendæ erant inter reparationes Parochiarum & Xenodochio-

Anno 1585. Conc. Mexi. 3. 24. 25. 31.

rum. Hactenus ex Concilio Mexicano anni 1585. Non temerè conjicies Orbis novi cæteras Ecclesias ejusmodi partitionem sortitas esse. Hìc verò passim obviam sunt vestigia vetustissimæ in his Ecclesiarum Disciplinæ. Dominatur enim Episcopi authoritas in temporales res omnes totius Diœceseos. Lex quadripartitæ distributionis in honore est. Portio pauperum, hoc est, eorum quarta manifestè alligatur portionibus Episcopi & Cleri.

Conc. Gener. to. 15. p. 948.

Ex eo autem quod toties inculcamus & exemplis approbamus, portionem pauperum Episcopi & Cleri portionibus illigatam fuisse, arctior existit necessitas, superflua omnia in pauperes effundendi, non charitati modò ut fiat satis, sed etiam justitiæ: quo legis ejus transgressores restituere teneantur, juxta definitiones sancti Thomæ & Concilii Mediolanensis I. sub B. Carolo, de quo alibi.

CAPUT XXIV. *P. 4. l. 4. c. 23.*

De partitione substantiæ temporalis Parochiarum, & de Portionibus congruis post annum Christi millesimum.

I. Parochorum juris erant primitiæ, oblationes, decimæ.

II. Universim eorum sunt omnes decimæ, sed vel leges vel consuetudines peculiares ei juri derogarunt.

III. Quid causæ sit, quamobrem toties decimæ ad alios quàm ad Parochos pervenerint.

IV. Qui potuerit æquitati consentire ea attributio.

V. Cur quarumdam Diœceseon Episcopi decimas prorsus omnes sibi vendicent.

VI. De sectione unius Parochiæ in plures, & quæ tum fiat partitio proventuum.

VII. Exemplum Archiepiscopi Diœceseos suæ summi Decimatoris.

VIII. Portio Parochi congrua ea erat, qua & se sustentaret ipse, & hospites exciperet.

IX. Alia portionum congruarum elucidamenta.

X. Quæ portio Beneficiorum Patronis debeatur.

XI. Statuta Concilii Tridentini de portionibus congruis.

XII. Qui usus in Gallia vigeat.

I. Dictum est Capite superiori de partitione bonorum totius Diœceseos Episcopalis, nunc de Parochiæ proventuum distributione verba faciemus. Et hìc suo quodam modo eadem vigebat lex quadripartitæ distributionis. In Concilio Tolosano anni 1119. prohibita est deprædatio primitiarum, decimarum, oblationum, aliorumque Ecclesiæ proventuum in ædibus Episcopi, vel cujuscumque demum Beneficiarii congestorum, quo tempore illi hac vita mortali demigrant. In his aliis Beneficiariis primi omnium occurrunt Parochi, quorum potissimum est secundùm Episcopos, ut decimas, primitias & oblationes colligant. Huic autem deprædationi prætexebatur illa persuasio vulgatissima, quòd res illæ omnes Ecclesiæ ad solatia Clericorum & pauperum omnium reconderentur. *Primitias, decimas, & oblationes, & cœmeteria, domos etiam & bona cætera deficientis Episcopi & Clericorum à Principibus & quibuslibet laicis diripi & teneri penitus interdicimus.* Canone sequenti Episcopo reservatur portio ex oblationibus omnium prorsus Ecclesiarum. *Oblationum partem ad Episcopum pertinentem nullus auferre præsumat.* In Concilio Abrincatensi tertia saltem pars servata est Parochis decimarum Parochiæ suæ. *De tertia parte decimarum nihil Pres-*

Can. 4. 7.

Can. 8.

byter, qui servit Ecclesiæ, auferatur. Eo Canone asciari videbatur potestas Episcopi, dandarum vel Capitulis vel Cœnobiis Ecclesiarum Parochialium. Simul enim dabantur cum Parochiis decimæ ipsarum. At Concilio hoc edici videtur, ut tertia saltem decimarum pars Parocho illibata constet. Nec tamen ei decreto universim obtemperatum est, Nam Innocentius III. unum id decrevit, dari posse Monasteriis Ecclesias Parochiales ab Episcopo, *sustentatione Vicarii reservata*, etiam sine consensu Capituli.

Extra. De his quæ fiunt sine consens. Capitul. c. 9.

II. Alii erant aliarum Ecclesiarum usus, sed ita certè ut jure Decretalium, quod nonnisi partitione bonorum facta promulgatum est, decimæ Parochiarum juris sint Parochorum, excepta quarta illa parte, quæ Episcopis tributa est. Si quæ consuetudines sunt ab his dissentientes, eæ sunt generalis hujus Regulæ exceptiones. Capite *Cum contingat*, *De decimis*, confirmat Innocentius II. & generalem illam regulam, & quæ eam circumscribunt exceptiones. Regula generali Parocho addicuntur decimæ totius Parochiæ, & ipsæ Novalium etiam decimæ. Exceptionibus verò eæ decimæ, maximè antiquiores, aliis adjudicatæ fuere, sive Clericis, sive Ecclesiis. *Cum in quibusdam Parochiis ad quasdam Ecclesiasticas personas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem; queris à nobis ad quam ejusmodi novalium decima incipiat pertinere? Respondemus, quod cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertinea, decimæ novalium quæ fiunt de Parochiis earumdem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis causa ostendatur, per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere*. Quo declaratur tam inconcussis fundamentis niti jus Parochorum in decimas Parochiæ suæ, ut cùm canonicis quibusdam exceptionibus antiquæ decimæ ad alios sunt devolutæ, novæ saltem non possint non spectare ad Parochos, nisi peculiaribus titulis justisque hinc excludantur.

C. Quoniam, De Decimis.

III. Non una autem ratione fieri potuit, ut decimis suis Parochi exuerentur. Frequentissimum illud fuit, ut Episcopi Parochiales Ecclesias addicerent Capitulis, vel Monasteriis, ut horum proventibus alerentur, congrua portione servata Vicario vel Parocho, quem Canonici vel Monachi Episcopo præsentarent, à quo animarum curam & regimen acciperent. Qui decimas laici aliquamdiu obtinuerant, cùm ad eas restituendas urgerentur, quamquam Parochis ipsis restituendas esse sedulò admonerentur, obstinatiùs tamen perstèpè aliis eas Ecclesiis, ac potissimum Cœnobiis restituerunt. Censuit Innocentius III. ei malo cedendum esse, ne qua gravior labes inveheretur, dùm ne quid fieret nisi Episcopo permittente. *Monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat. Qui si fortè induci nequiverit, & eam cum Diœcesani consensu alteri Ecclesiæ adsignaverit, præsertim Religioso Conventui, constabit ipsa donatio, perpetua firmitate subnixa*. Contendebat Innocentius id emergere ex Canone Concilii III. Lateranensis sub Alexandro III. *No quælibet religiosa persona Ecclesias vel decimas de manibus laicorum sine consensu Episcoporum recipiat*. Unum desideratur hoc Canone, quo legitima sit ea decimarum restitutio, nimirum ut assentiente Episcopo Clerico cuipiam, vel Monacho restituantur; non præscribitur, ut proprio Parocho. Quin imo ea & Concilii generalis, & Episcopi permissio specialis, non aliò pertinere videtur, quàm ut fas sit quod nefas erat, & restituatur, non ei ipsi qui injuriam passus erat.

Extra. De his quæ fiunt à Prel. &c. c. 7.

IV. Si qui autem ægrè acquiescunt ei dispensationi Concilii Lateranensis III. Innocentii III. & Episcoporum: is ex eo capite emergit error, quòd non satis ad ipsas antiquioris Disciplinæ origines enituntur. Ab ipsa enim usque Ecclesiarum origine rerum omnium Ecclesiæ temporalium dispensatio penes Episcopos erat; & Ecclesiæ rerum ea natura, ea lex & conditio est universim, ut Beneficiario ipso commodè & parcè sustentato, reliqui reditus omnes in alendos pauperes, in redimendos captivos, in opera pia expendantur. His duobus præstructis, jam mirabile non videbitur, si ut decimæ sacræ laicorum manibus utcumque extorquerentur, permissi illi sunt à Conciliis & Episcopis eas non Parochiis ipsis restituere, sed Clericis aliis, vel Monasteriis.

V. Si qui nunc Episcopi magni sunt decimatores, ut loquuntur, suarum Diœceseon, decimasque omnium prorsus Parochiarum jure sibi suo, vel usu certè receptissimo vendicant, congruis portionibus in Parochos vel Vicarios omnes constitutis; si Episcopi, inquam, isti hinc sibi patrocinium parent, quòd ex Conciliis, ex Decretis exemplisque innumeris constet Episcopos decimas innumerabilium Parochiarum largitos esse Capitulis, Cœnobiis, aliisque Ecclesiis; contendantque peræquè potuisse illos has decimas mensæ suæ Episcopali reservare: non video quid contra illis satis solidè objici possit. Si dono enim Episcoporum, si consuetudine, si præscriptione potuere illæ Parochiarum decimæ canonicè transferri ad alias Ecclesias, quàm ad Parochias: qui non potuerint eodem ipso multiplici jure ad Episcopos ipsos transferri, quorum juris ab exordio fuere omnes decimæ, omnesque Ecclesiæ, & quorum munificentia ad ipsas erant Parochias derivatæ?

Inde est quòd Concilium Tridentinum jubet illud quidem, ut Episcopus Parochias instituat in urbibus, ubi nullæ sunt; easque discernat, ubi indiscretæ sunt; quo casu fatetur Fagnanus decimas omnes unius Episcopi esse, sicuti ejus erant, antequam ullæ essent Parochiæ: *Et eo casu Episcopus deberet percipere omnes decimas prædiales, quemadmodum olim percipiebat ante distinctionem Parochiarum*. Sed nequaquam præcipit Tridentinum, ut decimas inter Parochos Episcopus partiatur. Accipe verba ipsa Concilii: *In iis Civitatibus ac locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscuè petentibus sacramenta administrant, mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque Parochum assignent. Idem in iis Civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quam primum fieri curent*.

In L. 3 Decret. Part. 1. Pag. 396.

Sess. 24. c. 13.

VI. Præcipit idem Concilium ab Episcopis novas erigi Parochias, ubi viderint necessarias, & novis his Parochis tribui portionem justam & congruam proventuum Parochiæ antiquioris. *Competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus*. Decimas sui territorii novis his Parochis dari non præcepit Concilium; nec vetuit etiam decerpi de decimis prioris Parochi, & novo adjici. Sed cùm omnia providentiæ permittat Episcopi, hinc vehementer confirmatur nostra illa sententia, Episcopi esse, non ut ipse sibi omnes vendicet res temporales Ecclesiarum suæ Diœceseos, sed ut omnes dispenset, distribuat, adgubernet summa potestate, dum & pari sapientia & charitate. In Decretali Alexandri III. *Ad Audientiam, De Ecclesiis ædificandis*, edicitur illud quidem, ut proventus loci, in quo constructa est nova Parochia, novo Parocho adjudicentur; sed & illud additur, ut & matrici Ecclesiæ competens inde honor, ac census pensitetur. *Sacerdotem instituas ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas per-*

Sess. 21. c. 4.

percepturum ; providens tamen , ut competens in ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matrici servetur.

Cap. 9. 14. In Synodo Excestrensi anno 1287. jubetur , ut oblationes Capellarum permissione Episcopi extructarum , revocentur prorsus omnes ad Ecclesiam matricem , si ea non sit Monachis tradita. Si enim Monachis tradita sit , jubet Synodus , ut oblationum & aliorum proventuum unus sit compos Vicarius . Atqui Capellæ istæ suo quodam modo Parochiæ erant , cùm eo etiam nomine donentur , & cùm jubeantur earum Parochiani oblationibus suis Ecclesiam venerari , majoribus saltem Festis. *Omnis adultus videlicet quatuordecim annorum , quater in anno Ecclesiam suam Parochialem suis oblationibus veneretur ; nisi fuerit Parochianus alicujus Capellæ à matrice Ecclesia dependentis , cui Capellæ à suis Parochianis similem statuimus impendi honorem .* Hinc perspicis matrices Ecclesias , sive Episcopales , sive Parochiales , ingentibus gaudere prærogativis in Ecclesias à se derivatas , etiam in temporalibus . Unde & voluit eadem Synodus oblationes totius Diœceseos Ecclesiarum die Pentecostes Ecclesiæ Cathedrali integras servari. *Quia Ecclesia Exonii mater est omnium Ecclesiarum Diœcesis.*

Conc. Angl. Tom. 2. pag. 392

VII. Quibus adhuc id juris est & moris Præsulibus , ut decimas prorsus omnes suæ Diœceseos sibi vendicent , illis non parum inde quoque potest accedere præsidii , quod jam ex Lamberto supra retulimus de Archiepiscopo Moguntino sub Alexandro II. Papa anno 1073. Regis enim Henrici patrocinio & armis id tandem perfecit Moguntinus , ut à Thuringis omnibus decimæ sibi solverentur . Fuldensis & Herveldensis Abbates , quorum maximè intererat , ne ea res ex animi sententia procederet Archiepiscopo , illum tandem enixissimè obtestati sunt , ut quarta decimarum parte contentus discederet , cùm ita Canonica regula , ita usus ferret : *Saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret , quam & Canonum scita æquam judicassent , & cæteræ per orbem terrarum Ecclesiæ usitatam haberent ; scilicet ut quarta parte ipse pro suo suorumque Misforum servitio contentus , tres reliquas portiones Ecclesiis , quibus attitulatæ fuissent , permitteret .* Abruptè respondit Archiepiscopus , suis per decennium laboribus & defatigationi non satis respondere tantillam mercedem . Denique ita convenit Archiepiscopo & Abbatibus , ut Ecclesiarum his Abbatibus obnoxiarum decimæ inter ipsos & Archiepiscopum æquatis partibus dividerentur ; reliquarum Ecclesiarum decimas , unus , ut apparet , acciperet Archiepiscopus. Exacerbato animo , ut videtur , calamoque Lambertus hanc historiam executus est. Æquissimum enim certè erat contumaces populos legi decimarum toto Christiano orbe receptissimæ subjici , nec novum erat ad officium armis adigi ; nec iniquum illud videri poterat , ut Archiepiscopus exhaustos in eo labores , Ecclesiæque tandem victoriam , expensas denique ingentes à se factas , pari aliqua sibi mercede pensari flagitaret.

VIII. Ex hac autem narratione , non illud tantùm enitescit , & Moguntinum , & alios ejus similimos Præsules eo jure usos esse vetustissimo , ut decimas omnes Ecclesiarum sibi subditarum retinerent : sed & Ecclesiarum Parochialium jus ad vendicandas sibi decimas sui territorii , Canonicis legibus astructum , & longè pervagatissimum fuisse : cùm hic Moguntinus admoneatur , si Juri Canonico stare velit , quarta parte decimarum contentum esse debere . Fateor hac concordia Abbatibus his duobus confirmatas esse decimas ex media parte , quas probabiliter antea universas collegisse creduntur . Sed illud non perfunctoriè perpendi par est , eas illis Ecclesias , decimasque dum fundarentur concessas fuisse , ea cautione ut Parochis superesset , quo & honestè ipsi sustentarentur , & hospites exciperent . Usu enim vulgatissimo Canonum & Decretalium commoda Parochi sustentatio & portio congrua eam proventuum copiam exprimit , quæ recipiendis etiam hospitibus sufficiat . Nec alio id necesse est argumento declarare , quàm quòd canonicæ Constitutiones Parochis præcipiant hospitalitatem sectari . Sed & expressimum suppetit Alexandri III. decretum , quo fugillantur Abbates , qui tam jejuna & parca manu donabant Parochos sibi obnoxios , ut nec honestè ibi degere , nec hospites excipere possent . *De Monachis qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum in tantum gravant , ut hospitalitatem tenere non possint , nec honestam sustentationem habere .* Jubet mox Pontifex tam largè in posterum donari Parochos , ut sit & quo vescantur ipsi , & quo pauperes pascant . Damnatæ sunt in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. eorum sordes , qui Parochis non dabant nisi quartam quartæ decimarum , seu sextam-decimam ; sufficienti ergo posthac portione donandos esse definitur. *Non obtinent nisi quartam quartæ , id est , sextam decimam decimarum , &c. Statuimus ut consuetudine qualibet Episcopi , vel Patroni , vel cujuscumque alterius non obstante , portio Presbyteris sufficiens assignetur .* Episcopi de quibus hic agitur , non multùm à nostris dissidebant , qui Magni Decimatores dicuntur , cùm Parochis non concederent nisi sextam-decimam decimarum partem , qua ne congrua quidem portio conflari poterat . Portio sufficiens hìc dari præcipitur. An ex decimis , & quæ ejus quantitas , prorsus siletur . Ne Moguntinum quidem Concilium anni 1549. gravissimæ etsi tunc ingeminatæ essent querelæ , expressius quidquam definiit . *Sufficienter , & honestum victum deputent .* In Concilio IV. Mediolanensi anni 1576. statutum est , oblationes Ecclesiarum Parochialium juris esse Parochorum , præterquam certorum dierum , quæ Episcopo , vel reparationibus adjudicantur . Concilium Turonense anni 1583. tertiam saltem oblationum partem Parochis addixit , nisi consuetudo eis amplius aliquid largiretur. Jussit etiam ut die Paschæ Parochiani quilibet pecuniæ aliquid argenteæ offerrent.

Can. 32.

Can. 20.

Cap. 15.

Cap. 14.

IX. Omnium difficillimè diffiniri potest portionis congruæ quantitas . In Concilio Juliobonensi anno 1080. statutum est , liberum fore Parocho à Monachis præsentato , ut aut cum Monachis vesceretur , aut ab eis acciperet , quo & se & Ecclesiam honestè procuraret . *Unde & benè vivere , & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere .* Idem confirmat Matthæus Paris in compendio libertatum opulentissimi in Anglia Cœnobii Sancti Albani : *Quibus Presbyteris cùm tantum adsignaveritis , unde victus & vestitus necessaria possint honestè percipere , quidquid residuum fuerit , liceat vobis in usus proprios convertere .* Narrat idem ipse Matthæus anno 1252. Episcopum Lincolniensem , non tam Parochorum studio , quàm odio Monachorum , facultatem à Papa impetrasse augendæ portionis congruæ . *Prout juxta consuetudinem patriæ secundùm Deum videris expedire .*

Cap. 14.

Anno 1125. Reginaldus Archiepiscopus Remensis Ecclesiam Parochialem nobili abstulit viro , qui ex ejus decimis , oblationibus , aliisque reditibus mulieres virgines que dotabat , eamque Cœnobio contulit Cluniacensi , voto satisfaciens ejusdem Nobilis , ut jam Parocho non superesset nisi feudus Presbyteralis . *Salvo jure suo in iis quæ ad feudum Presbyterii pertinere noscuntur .* Non facile est diffinire quid feudus ille complecteretur . Supersit & ejusdem Archiepiscopi conventio alia cum Cluniacensibus , qui concessa illis Parochia quapiam , residuam Parocho non fecit

Conc. Later. Par. 3. c. 1.

nisi

niſi partem oblationum, eleemoſynarum, & legatorum piorum. Anno 1159. Prior Aquenſis Inſulæ, Ordinis Cluniacenſis, & Capellanus, vel Parochus Rupellæ, ſequeſtre Santonenſi Epiſcopo, concordiam injerunt, qua oblationes Eccleſiæ Rupellenſis, legata pia, & dona alia complura in duas æquales partes dividebantur.

Bibl. Clun. pagin. 1390. 1391. 1410. 1550.

Hactenus ex Bibliotheca Cluniacenſi. Ex hiſtoria ſancti Martini de Campis apud Lutetiam multa in eandem rem excerpere daretur, de conceſſis per Epiſcopos Capellis, Parochiiſque eidem Prioratui ſancti Martini, ubi decimæ Monachis omnes prorſus cedunt, oblationes verò penè æquatis partibus inter ipſos & Parochos dividuntur. Ubi propè à vero abeſt, eas Eccleſias Parochiales Monachis conceſſas fuiſſe ab Epiſcopis, eadem conditione & lege partitionum, qua vel Epiſcopi eas, vel Nobiles antè obtinuiſſent. Nam & hi decimas, atque oblationum partem uſurpaverant.

Hiſt. Sancti Martini de Camp. pag. 374. 397. 471. 477. 495. 514. 520. 522.

X. Decretali *Præterea quoniam*, *De jure Patronatus*, Lucius III. Pontifex Laicis annuebat, qui Patroni, Advocati & Cuſtodes eſſent Eccleſiarum, ut redituum temporalium partem aliquam ſibi ſervarent, de qua pepigiſſet cum ipſis Epiſcopus, cùm prima ejus Eccleſiæ fundamenta ponerentur. *Præſenti decreto ſtatuimus, eos ſive Advocati, ſive Patroni, ſive Vicedomini, ſive Cuſtodes, vel Gardias habentes, ſeu quocumque alio nomine cenſeantur, à gravaminibus Eccleſiarum ceſſare, nihilque in ipſis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Epiſcopis inſtitutos exigere.* Itaque hoc Canonum recentiores interpretes diſtare voluere Clericos à Laicis, hoc eminere, quòd poſſint Clerici præſcribere adversùs Parochos, tum decimas, tum proventus alios Parochiarum, congrua illis portione reſervata: at non poſſint unquam Laici ſibi polliceri niſi minuſcula hæc jura, quibus inter ipſa fundationis primordia aſſenſus eſt Epiſcopus. Id quoque emendatum eſt à Tridentino, cujus decreto prohibentur Patroni, qualeſcumque tandem, delibare quidpiam de proventibus Beneficiorum, intentato anathematis mucrone. *Patroni Beneficiorum cujuſcumque ordinis & dignitatis, etiamſi Communitates, Univerſitates, Collegia quæcumque Clericorum & Laicorum exiſtant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum, quorumcumque Beneficiorum, etiamſi verè de jure Patronatus ipſorum ex fundatione & dotatione eſſent, nullatenus nullave cauſa vel occaſione ſe ingerant: ſed illas liberè Rectori, ſeu Beneficiato, non obſtante etiam quacumque conſuetudine, diſtribuendos dimittant, &c. Si ſecus fecerint, excommunicationis & interdicti pœnis ſubjiciantur, & dicto jure Patronatus ipſo jure privati exiſtant.* Porrò ex Concilii decreto declaratum eſt à ſacra Congregatione, ne poſſe quidem Patronos conductores eſſe Beneficiorum.

Seſſ. 25. c. 9.

Fagnan. in L. 3. Decret. Part. 1. pag. 152.

XI. Portio autem congrua Parochorum à Tridentinis Patribus exprimitur iiſdem penè verbis atque à Conciliis ſuperioribus. *Quod pro Rectoris & Parochiæ neceſſitate decenter ſufficiat.* At ibidem innuere videtur Concilium, portionem congruam & rationabilem Parochorum centum eſſe ducatorum; ubi præcipitur, ne penſionibus onerentur ullis, vel Epiſcopatus, quibus mille, vel Parochiæ, quibus centum ſunt non amplius reditus ducatorum. *Cathedrales Eccleſiæ, quarum reditus ducatorum mille, & Parochiales, quæ ſummam ducatorum centum, ſecundùm verum annuum valorem non excedunt, nullis penſionibus aut reſervationibus fructuum graventur.* Alibi tamen præcipit Tridentinum, ut Epiſcopi Vicariis Parochiarum Capitulis vel Cœnobiis unitarum, aſſignari faciant tertiam partem fructuum, aut plus, minuſve, ut ratio & ſapientia dictarit. *Cum tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipſorum Ordinariorum, portione, etiam ſuper certa re aſſignanda.* Ea quoque poteſtate Viennenſe Concilium Epiſcopos inſtruxerat, portionibus ut congruis moderarentur. Complexi ſunt autem mordicus Epiſcopi decretum Seſſionis XXIV. Concilii Tridentini, & pingues adeo atque copioſas mox aſſignarunt portiones Parochis ſeu Vicariis unitarum Parochiarum, ut jam emolumenti perparum ad Capitula ipſa, vel Monaſteria rediret. Hinc querelæ cùm increbuiſſent apud Pium V. Papam, ille promulgata Bulla *Ad exequendum* anno 1567. pronuntiavit factas fuiſſe eas uniones Parochiarum cum Capitulis & Monaſteriis, ut ab his divina celebrari Officia decentiùs, & hoſpites excipi liberaliùs poſſent; ſanxitque ut Epiſcopi iſtiuſmodi Vicariis, vel Parochis ne ultra centum ducatos, vel infra quinquaginta, portiones congruas aſſignarent; ita ſanè, ut ubi moris eſſet copioſiores Vicariis aſſignari, priſcus uſus retineretur: & ubi annui reditus non ultra quinquaginta ducatos conſurgunt, totum Vicariis dimittatur.

Seſſ. 24. c. 13.

Seſſ. 7. c. 7.

In Clement. De jure Patron. c. 1.

XII. Hæc porro Decretorum fluctuatio in portionibus congruis, id certè perficit, ut ne jam ſtupeamus Gallicanæ quoque Juriſprudentiæ alternationem in eo negotio. Edicto Caroli IX. Regis anno 1571. portiones congruas ſtatutum eſt centum viginti librarum fore. Edicto Ludovici XIII. anno 1629. trecentarum librarum. Ejuſdem Edicto anni 1632. trecentarum librarum cis Ligerim, ducentarum ultra Ligerim, & in Britannia Armorica: ea addita cautione, ut ubi decimarum partitio facta fuerat, ſua parte contenti quieſcerent Parochi. Edicto anni 1634. etiam cis Ligerim portiones congruæ ad ducentas libras redactæ ſunt, ubi nulli ſunt Parochis Vicarii; trecentis libris uſque adſignandis, ubi Parochiis ſunt ſui, & ubi Epiſcoporum judicio eſſe debent Vicarii. Edicto anni 1666. confirmata eſt Conſtitutio anni 1634. illud verò purè & ſimpliciter regiſtratum & publicatum fuit in Majore Conſilio, ad Parlamentum perlatum non fuit, cujus ideo Senatuſconſultis illæ ſive penſiones ſive portiones trecentarum ſemper eſſe librarum jubentur, præter oblationes & fundationes.

Le Pretre. Cent. 1. c. 14.

Memoires du Clergé Edit. ult. Tom. 2. Tit. 12. pag. 311.

CAPUT XXV. P. 4. l. 4. c. 24.

De Præbendis Eccleſiarum Cathedralium, Collegialium, quæ Monachis ſunt conceſſæ, aut Canonicis Regularibus. De Monachis laicis, ſive Oblatis Monaſteriorum, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Orbis quidam, & quaſi circuitio bonorum & largitionum inter Epiſcopos, Capitula, Monaſteria, Laicos.

II. Exempla Præbendæ Cathedralis Monaſteriis conceſſæ. Deſignabatur à Monaſterio Vicarius, qui Officiis intereſſet: Prior verò una hebdomada vice ſua in Cathedrali Eccleſia Myſteria celebrabat.

III. Has quandoque Præbendas ſæculuribus Clericis donabant Abbates.

IV. Cœnobiis non aliter dabantur & ab Eccleſiis Collegialibus Præbendæ, ut in precum communionem conſociarentur.

V. Quæ his Præbendis ſervitutes inhærerent.

VI. VII. Alia exempla conceſſarum Cœnobiis Præbendarum, & quanta in his diverſitas.

VIII. De Vicario, qui harum Præbendarum miniſteria ſacra obibat.

IX. Alia exempla Præbendarum ejuſmodi, in Cœnobiis maximè, & Eccleſiis Pariſienſibus.

X. Hæc

X. Hac Præbendarum largitione conſtringebatur vinculum ſanctiſſimæ neceſſitudinis omnium inter ſe Eccleſiarum, maximè autem cum Cathedrali, quæ omnium parens eſt cæterarum. Mirum Eccleſiæ Bellovacenſis exemplum.

XI. XII. De Præbendis in Monaſterio datis emerito cuique & mutilo militi. Origo ejus uſus.

XIII. Alia ejus rei exempla.

XIV. Conſtitutiones Galliæ Regum de ejuſmodi Præbendis.

I. EA Epiſcopi & veneratione & beneficentia proſecuti ſunt Regulares Congregationes, vel inter primordia ſanctiſſimæ earum inſtitutionis, vel ubi ſubinde ad novam quamdam primigeniæ ſanctimoniæ ſuæ formam refloreſcere viſæ ſunt, ut Parochias illis & decimas darent, vel à Laicis datas confirmarent; quin etiam ut Cathedralium Eccleſiarum ſuarum Præbendas aliquas eis conferrent. Sed ſi certatim Epiſcopi ac Laici collocupletandis Cœnobiis inſudarunt, viciſſim Monaſteriorum opes in Laicos effluxere, & in Clericos, admiſſis Laicis in Cœnobia, iis qui Oblati, ſive Monachi laici dicti ſunt: Clericis autem vocatis ad innumerabiles Obedientias & Prioratus Regulares, in Monachorum vicem. In eo verſabitur Caput iſtud argumento, forſan & alia mox inferiùs.

II. Rorico Ambianenſis Epiſcopus inſtituta Ambiani Congregatione Canonicorum Regularium in Eccleſia ſancti Firmini, non hujus tantùm illis Eccleſiæ oblationes & proventus largitus eſt, *Altaris bona, atrii & Eccleſiæ totius reditus univerſos, & fidelium devotio quidquid eis contulerit*; Præbendam etiam eis contulit anno 1085. in Eccleſia Cathedrali: *Præbendam conceſſimus fratribus ibi deputatis*; ea profectò conditione, ut de conſenſu Capituli Cathedralis Vicarium deligerent, qui horis Canonicis Officiiſque intereſſet, & Prior ipſe ſancti Firmini anno quolibet hebdomada una in Cathedrali ſacris operaretur. *Provideant autem arbitrio Capituli noſtri, quatenus Vicarius eorum de hac Præbenda in Canonicis horis canendis nobiſcum canonicè aſſiſtat. Qui autem Eccleſiæ illius Prioratum habuerit, una integra hebdomada ſicut Eccleſiæ noſtræ Sacerdotes Miſſarum ſolemnia concelebret.* Spicil. Tom. 2. pag. 301.

Jam inde ab incunabulis ſuis tanta virtutum & religionis fragrantia Eccleſias omnes perfuderat Cœnobium Cluniacenſe, ut in Eccleſiis Carnotenſi, Aurelianenſi & Trecenſi Præbendis ſingulis donatum ſit. Araldus Epiſcopus Carnotenſis ab ipſo Rege, & à Richerio Metropolitano ſuo confirmari curavit donationem Præbendæ, quam Eccleſiæ Cluniacenſi contulerat, nulla addita neceſſitate defungendi unius hebdomadis Officii: *Nullumque hebdomadale ſervitium in noſtra Eccleſia pro eadem Præbenda faciant.* Iſembardus Aurelianenſis Epiſcopus ſimillima conceſſione Cluniacenſes demeruit, precum etiam ſocietate hinc firmata, & ſpondentibus Cluniacenſibus ſuo ſe cœtui adgregaturos Aurelianenſes Canonicos, quibus propoſitum eſſet illis ſociari, nec ea de cauſa quidquam exacturos. *Si verò alicui Canonicorum noſtrorum placeret Monachum fieri, ſi nihil dare vellet, vel poſſet, gratis reciperent.* Spicil. Tom. 6. pag. 451.

Anno 1090. Philippus Trecenſis Epiſcopus Monaſterio Canonicorum Regularium Præbendam conceſſit Cathedralis Eccleſiæ ſuæ, dum una quolibet anno hebdomada Myſteria ibi celebrarent. Anno 1103. Adela Comitiſſa Veromanduorum Canonicis Regularibus ſancti Quintini Bellovacenſis Præbendam contulit ſuam Eccleſiæ S. Quintini Veromandui. *Comitiſſa conceſſit Præbendam, quam habebat in Eccleſia S. Quintini Virmandenſis.* Prolixiùs de his egimus Principum Præbendis, ubi de Canonicis Laicis ſupra diſſervimus. Spicil. Tom. 11. pag. 303. 314. Promptuar. Antiq. Tric. pag 118.

Matthæum Cardinalem Albanenſem Epiſcopum per litteras certiorem fecit Petrus Cluniacenſis Abbas, Epiſcopum Tricaſſinum ita ſecum ſtatuiſſe, ut Eccleſiæ ſuæ Præbendam Cluniacenſibus conferret; patrocinio ejus rem promoveri poſſe, quæ Cluniacenſi Cœnobio compendioſa foret, & peropportuna, ut quod egeſtate premeretur. *Domnus Trecenſis Epiſcopus paratus eſt, ut dicit, dare nobis in Eccleſia ſua unam Præbendam, ſicut Carnoti & Aurelianis antiquitus datæ ſunt; ut redditu illius multa, quam non ignoratis, Cluniacenſium fratrum indigentia relevetur. Hoc ſi ſecundùm Deum fieri poteſt, rogo ut per vos fiat.* Intervenit & ipſe Pontifex, preceſque & præcepta addidit, ut Cluniacenſibus ea Præbenda daretur. De eo enim ita ad Attonem Epiſcopum Trecenſem, à quo Præbenda data eſt, perſcribebat: *Præbenda quæ Cluniaco ipſius Domini Papæ precibus, vel præcepto data priùs fuerat.* Scripſerat ad Attonem Innocentius II. ut liquet ex charta ipſa donationis, quæ ſuperſtes eſt in Bibliotheca Cluniacenſi. *Dedimus etiam Eccleſiæ Cluniacenſi, laudantibus & concedentibus Clericis noſtris, petente hoc atque exigente Papa Innocentio, unam Præbendam in Eccleſia beati Petri Trecenſis in perpetuum poſſidendam.* Anno 1145. Conſtitutionem edidit Atto ad Canonicos ſuos arctiori reſidentiæ aſtringendos, ſed Cluniacenſes ab eo excepti ſunt. *Exceptis dumtaxat Cluniacenſibus, quibus ad præfati Legati petitionem in Eccleſia noſtra Præbendam conceſſimus.* Quod mox autem ibidem ſubjungitur, ejuſmodi eſt, ut facilè intelligatur, quàm alieno eſſet ille animo à Præbendis Eccleſiæ ſuæ ita quodammodo detruncandis. Jubet enim ut poſthac nemini ſejunctim Præbenda conferatur, ſed in commune fruantur Canonici omnes fundis & proventibus ſuarum in commune Præbendarum, nulla earum diviſione facta. *Præterea adjicientes prohibuimus, ne unquam ulterius quacumque occaſione, vel pro qualibet perſona, de communitate fratrum, ſingularis fieret, vel daretur alicui Præbenda.* Verebatur non injuria Atto, ne Cluniacenſium exemplo alii illecti, potentum & ipſi patrocinio abuterentur, ut darentur ſibi Præbendæ propriæ, atque ita hac Præbendarum partitione diſſiparentur fundi Menſæ Capitularis. Certè anno 1164. Henricus Comes Palatinus Trecenſium dedit Cœnobio Cluniacenſi proventum annuum duodecim librarum pecuniæ Provinenſis, & viciſſim Cœnobium Cluniacenſe Epiſcopo, & Capitulo Trecenſi ſuam illam Præbendam reſtituit. L. 1. Ep. 2. L. 2. Ep 33. Bibl. Clun. pag 1407. Et in Notis. 1490. 1095. Ibidem. Pag. 1093. 1096.

III. Nec tamen hæ Præbendæ Cathedralium ita cum Abbatiis coaleſcebant, ut non aliquando ab Abbatibus ipſis conferrentur ſæcularibus Clericis. Ut ei audaciæ occurrerent Abbas & Conventus Cluniacenſis, ſuam in Eccleſia Carnotenſi Præbendam dicaverunt alendis luminaribus B. Apoſtolorum Petri & Pauli, quod ſtatutum ſuum ab Alexandro IV. inconvulſa firmitate confirmari curavere. *Ut reditus & proventus Præbendæ quam habetis in Eccleſia Carnotenſi deputatos in Monaſterio veſtro, ad luminare B. Apoſtolorum Petri & Pauli, quos quidam Abbates aliquibus ſæcularibus Clericis, de facto aliquoties conceſſerunt, de cætero nemini concedantur, ſed ſint ad luminare hujuſmodi perpetuò deputati.* Ibidem.

IV. Nec Cathedrales tantùm, ſed & Collegiales Eccleſiæ, Cœnobia fama ſanctitatis celeberrima, hoc eodem vinculo conciliare ſibi ſtudebant, & conceſſa ex ſuis Præbendis una, eorum orationum conſortium aliquod adipiſci. Anno 1193. Abbas ſanctæ Genovefæ Præbendam, quam Monachi ſancti Martini de Campis obtinebant in Eccleſia ſua Nemptodorenſi, ubi & fundi aſſignati erant, Anetum tranſtulit, ubi & alios aſſignavit fundos; eadem ſemper precum utriuſque Congregationis communione reciproca perennatura Nanterre.

pro

pro defunctis. *Præbendam quam Monachi ſancti Martini de Campis habent in Eccleſia noſtra, quam accipere ſolebant apud Nannetodorum, conſenſu & voluntate ipſorum aſſignavimus apud Anetum. Præterea ſciendum quòd nullatenus ab eis de cætero poterimus exigere, ut pro Præbenda illa aliquod divinum in Eccleſia noſtra perſolvant officium, ſalva ſpiritali ſocietate inter prædictas Eccleſias, ita ſcilicet quòd quandocumque contigerit alterutrius Eccleſiæ quemquam fratrum decedere, ſibi invicem nunciabunt, & officium tale facient.*

Hiſtor. B. Mart. de Campis. part. 393. 394.

V. Ex his liquidò conſtat, ante hanc tranſactionem Monachos ſancti Martini de Campis utcumque intereſſe debuiſſe divinis Officiis Eccleſiæ ſanctæ Genovefæ, eodem aut non multùm diſſimili modo, atque ſupra vidimus, Canonicos Regulares ſancti Firmini apud Ambianum Roriconi Ambianenſi Epiſcopo recepiſſe, ejus ſe Cathedralis Eccleſiæ Officiis interfuturos. Sed ſuppetunt & alia documenta, quibus ſpiritales hæ ſervitutes illuſtrentur. A Clarambaldo Epiſcopo Sylvanectenſi conceſſa eſt Præbenda una Cathedralis ejus Eccleſiæ, Monachis Prioratus ſancti Nicolai Acienſis, qui obnoxius erat Prioratui ſancti Martini de Campis apud Lutetiam. Petrus ejus ſucceſſor donationem eam confirmavit anno 1138. conceſſis eidem Prioratui altaribus, & decimis compluribus. Anno 1205. Goffridus Sylvanectenſis Epiſcopus Monachos hujus Prioratus levavit maxima parte onerum, quibus ut plurimum Præbendæ hoc genus gravabantur; abſolvit eos illa neceſſitate inſtituendi Vicarii, aut per ſeſe defungendi miniſterio ſacro ejus Præbendæ in Eccleſia Cathedrali; eo denique uno teneri voluit, ut ſeptimana ſua ſolemnia Miſſarum celebrarent, & intereſſent ſacræ Pſalmodiæ horarum canonicarum, atque ut majoribus Feſtis Invitatorium decantarent. *Conceſſit Capitulum prædictis Monachis, ne unquam poſſit eos compellere, ut habeant Vicarium in Eccleſia Beatæ Mariæ, qui Præbendam ipſorum, quam in eadem Eccleſia habent, deſerviat: vel ut ipſi manſionem ibi facere teneantur; nec pro eadem Præbenda aliud ſervitium facient, quàm facere ſolent ſeptimanam ſuam tam in Miſſa, quàm in Horis, cuſtodiam Chori in Ordine ſuo, & in majoribus Feſtis Invitatorium cantabunt, in illis ſcilicet in quibus quatuor cantant illud.* Ea Præbenda non confertur jus, ut interſint Capitulo, niſi eò vocentur: unus eorum poterat per Quadrageſimam communi cum Canonicis menſæ accumbere; Procurationibus Archiepiſcopo, vel Legato ſolvendis pro ſua parte tenebantur.

Senlis. Ibidem.

VI. Prioratui quoque ſancti Dionyſii de Carceribus Lutetiæ Præbendam majoris Eccleſiæ Pariſienſis conceſſerat Stephanus Epiſcopus Pariſienſis & Capitulum, ea lege, ut per Vicarium ſacro miniſterio fungerentur. Vide quid ea de re memoretur in Martyrologio Sancti Martini de Campis: *Sciendum quòd Eccleſia B. Dionyſii de Carcere habet unam Præbendam in Eccleſia Beatæ Mariæ Pariſienſis de veteribus Præbendis, & unum Vicarium in dicta Eccleſia ad Dei ſervitium deputatum, de dono & conceſſione Stephani Pariſienſis Epiſcopi.* Confirmata eſt à Lucio Papa III. anno 1184. donatio qua Radulphus Comes Veromanduorum Præbenda ſancti Furſei Peronenſis donabat Prioratum ſancti Medardi de Capy, Ordinis Cluniacenſis: ac declaratum eſt, ſi cui privato vellet Prior eam Præbendam conferre, fore ut is fructus omnes perciperet. *Statuimus etiam ut ſi Prior qui pro tempore fuerit, Præbendam quam in Eccleſia ſancti Furſei de Perona debetis habere, alicui perſonæ idoneæ, quæ aſſiduè deſerviat, ad tempus duxerit committendam, integritatem fructuum, ſicut alii qui aſſidui fuerint, conſequatur.* Integrum erat ergo Prioribus his Præbendas ita conceſſas, aut Vicariis, qui in iis miniſtrarent, delegare: aut privatis quibuſdam conferre, qui earum titulo gauderent. Eo enim ſenſu pollet vox *Perſonæ*, quando opponitur *Vicario*. Vicarii fructus non percipiebant, niſi quo reſidebant tempore: at Perſonæ, ſeu Titulares, non aliter iis fruebantur, quàm cæteri Canonici.

Ibid. pag. 332. 342. 343.

VII. Succurrunt jam & Præbendæ aliæ paulò diverſæ. Capitulum inſtituit Anſellus Meldenſis Epiſcopus in Capella Dominæ noſtræ de Creciaco, permittente Priore ſancti Martini de Campis, quòd ea Capella juris eſſet Prioratus ſancti Martini Creciacenſis, qui Prioratui ſancti Martini de Campis obnoxius erat. Ideò & in erigendo hoc Capitulo, ſervavit Epiſcopus Capellam unam novi hujus Capituli Priori ſancti Martini Creciacenſis, qui per hebdomadam adeſſe & miniſtrare tenebatur, ac præterea jure præſentandi Parochi gaudebat, cùm Præbendas cæteras Epiſcopus conferret. *Præbendam ibi habeat integram & perpetuam, quam ſua ſeptimana deſerviat, tantummodo Miſſam celebrando per ſe, vel per alium deprecando.* Exempla hìc habes longè alia ab aliis diverſiſſima. Vidimus enim Præbendas, quas in Cathedralibus Canonici Regulares obtinerent; vidimus & quas Monachi obtinerent ibidem; vidimus & quas Monachi in Collegialibus: vidimus alias mera Epiſcoporum & Capitulorum largitate conceſſas: vidimus & quas Monachi ſibi reſervaſſent in illis Eccleſiis, quæ eorum olim fuiſſent juris; vidimus ubi miniſtrarent Vicarii; vidimus, ubi Monachi ipſi; vidimus quibus onus incumberet Officiorum divinorum; vidimus & ubi id oneris eſſet excuſſum.

Ibid. p. 381.

Ibidem. pag. 425. &c 441. 443.

VIII. Quem ſuo loco Monachi Vicarium ſubrogabant, Clericus is erat Capituli correctioni obnoxius; certa quadam pecuniæ parte & diſtributionum contentus erat; reliquæ autem & diſtributiones & pecuniæ Monaſterio cedebant. Ejus rei probationes non paucæ occurrent in Hiſtoria ſancti Martini de Campis, ubi contentiones referuntur ſuper ea re inter Priorem & Vicarios, & quo illæ judicio ſint terminatæ.

IX. Sed & ibidem obvia erit donatio Præbendæ B. Mariæ Stampenſis, quam Cantor Eccleſiæ Pariſienſis, qui eam obtinebat, reſignavit Henrico fratri Ludovici VII. Gallorum Regis, & Abbati ejuſdem Eccleſiæ Stampenſis, à quo & ſtatim ea donata eſt Prioratui B. Martini de Campis, ut ei jure perpetuo uniretur, nec ullo miniſterio, vel per ſeſe, vel per Vicarium teneretur. Eam donationem confirmavit Ludovicus VII. Rex Junior dictus: *Quoniam Monachis de Campis maxima aſtringebatur amicitia, eam in manibus meis per panem & librum reddidit, & ego conſequenter ſimiliter per panem & librum in manibus Prioris de Campis eam ſepoſui, & per illum Eccleſiæ cui præerat in perpetuum poſſidendam contradidi.*

De Chevaux. Hiſt. Univ. Par. to. 2. pag. 160. 227. 287.

Non paulò munificentiùs Stephanus Pariſienſis Epiſcopus de Abbatia ſancti Victoris apud Pariſios benemereri ſtuduit, conceſſis anno 1123. Præbendis in Eccleſiis ſanctæ Mariæ, ſancti Marcelli, ſancti Germani Altiſiodorenſis, ſancti Martini de Campellis; hoc eſt omnibus in Eccleſiis, in quibus tunc eſſent Præbendæ. Unde in Necreologio ſancti Victoris hæc habentur: *In omnibus Eccleſiis in quibus Præbendæ ſunt, nobis in ſingulis ſingulas Præbendas dedit, &c.* Henricus de quo ſuprà, frater Ludovici VII. ſeu Junioris, Abbas cùm eſſet ſancti Exuperii apud Corbolium, Præbendam hujus Abbatiæ ſuæ unam contulit anno 1146. Abbatiæ ſancti Victoris. Anno 1159. Ludovicus VII. Rex confirmavit Præbendas quatuor à prædeceſſoribus conceſſas Abbatiæ ſancti Maglorii, velut Capellæ Regiæ. Cùm enim Hugo Capetius reliquias beatorum Pontificum Sanſonis & Maglorii excepiſſet in Capella ſua Regia ſancti Bartholomæi, & Monachos ibi conſtituiſ-

S. Spire.

ſtituiſſet, exinde ſemper Eccleſia ſancti Maglorii Capella fuit Regia, ejuſque Abbas Regum Capellanus. Ita teſtatum facit Ludovicus ipſe VII. Rex in Charta ipſa ſuæ conceſſionis: *Etenim Prior Eccleſiæ ſancti Bartholomæi atque Maglorii antiquitus Capellanus Regum conſtitutus eſt, & ad hoc quatuor Præbendæ ei ſunt attributæ; volumus ut in horreo & Cellario Beatæ Mariæ Pariſienſis, ubi eſt illi una deſignata, ſimiliter in horreo & Cellario ſancti Germani, ubi alia conſtituta eſt, frumentum & vinum pro reditu illarum habeat, & ſine moleſtia recipiat. Ubicumque autem extra Pariſios fuerimus, ſi illic Abbas advenerit, de noſtro ut mos eſt, plenam procurationem habebit.* Hac charta non exprimuntur niſi Præbendæ duæ Reliquæ duæ erant in Eccleſia Sylvanectenſi & in Melodunenſi. Erat & Eccleſiæ ſanctæ Genovefæ Præbenda in Eccleſia ſanctæ Mariæ Pariſienſis. Odo Pariſienſis Epiſcopus anno 1204. eam ad ſe revocavit, fœdere quodam inito cum Abbate & Capitulo ſanctæ Genovefæ; at eam mox Præbendam contulit, ejuſque Vicariatum Capitulo ſuæ Cathedralis, ea conditione, ut annui aliquid reditus adſignarent Presbyteris Matricularíis, non ita pridem ab ipſo inſtitutis. *Tam Præbendam quàm Vicariam Decano & Capitulo Pariſienſi conceſſimus, ita tamen quod Capitulum Matricularíis Sacerdotibus, in Eccleſia noſtra à nobis noviter inſtitutis, ſeptem libras ſolvere tenebuntur, &c.*

Ibid. Tom. 2. pag. 26.

X. Non poteſt non videri pulcherrima hæc concordiæ & charitatis propagatio in tam multas reciprocè Eccleſias, Cathedrales, Collegiales, Monaſticas. Eccleſiæ Cathedralis ærarium inexhauſtum quoddam veluti flumen erat largitionum, quo abundè irrigabantur Congregationes omnes regulares ſanctioris diſciplinæ. Chorus Eccleſiæ Cathedralis Collegium erat ſanctiſſimum ampliſſimumque Cleri totius ſæcularis, & regularis. Eccleſia ipſa Cathedralis primævam ſuam quodammodo amplitudinem recuperabat, cùm jam una & univerſalis eſſet totius Diœceſeos Eccleſia. Omnia Eccleſiæ membra ſuo ſe corpori & capiti recolligebant; & hac communione temporali & ſpiritali nemo non ſentit inter has Eccleſias ſtrictiſſimam neceſſitudinem & dulciſſimam ſocietatem conglutinatam fuiſſe.

Hæc porrò ſocietatis & charitatis vincula aliquantò etiam ſplendidiora, & mirabiliora fuiſſe videntur in conceſſione Petri Epiſcopi Bellovacenſis, qui anno 1126. Præbendam unam Eccleſiæ ſuæ Cathedralis Abbati & Canonicis contulit Regularibus ſancti Quintini apud Bellovacum. Circumfluebat tum illud Cœnobium & opibus, & ſanctimoniæ gloria; hac porro donatione Epiſcopus & Capitulum Cathedrale ei ſe ſpecialiùs conjungi & conſociari ambiebant. Contulit illis Epiſcopus Bellovacenſis omnium Canonicatuum Eccleſiæ ſuæ vacantium Annatas, ut precibus ſuis defunctos Canonicos foverent. De his Annatis infrà agemus. Canonici ſancti Quintini pollicíti ſunt ſe daturos Canonicum Presbyterum ſui Collegii Eccleſiæ ſancti Petri Bellovacenſis, ut Officiis omnibus adeſſet more aliorum Canonicorum, quem tamen arbitratu ſuo revocare, & alium ſubrogare poſſent. *Canonici ſancti Quintini promiſerunt ſe daturos unum de Canonicis & Compresbyteris ſuis Eccleſiæ beati Petri, qui in ea interſit & ſubveniat divinis, & officiis diurnis & nocturnis, juxta conſuetudinem Canonicorum noſtrorum hic habitantium. Abbas quotieſcumque voluerit, revocet eum, & alium in ejus loco ſubſtituat, qui vices ejus fideliter exequatur.* Denique Abbas & Capitulum ſancti Quintini *ad augmentum & firmamentum fraternæ charitatis*, ſpoponderunt ſuo ſe cœtui adgregaturos Canonicos omnes Bellovacenſes, qui ſuo cœtui copulari ſe cuperent, ad cujuſcumque ſive temporalis, ſive ſpiritalis neceſſitatis levationem. *Canonicis Beati Petri ab eodem Abbate conceſſum eſt, quod ſi quis ex eis nimia paupertate compulſus, ad eorum Eccleſiam & Religionem venire volverit, ut in Eccleſia Beati Quintini recipiatur, & ibidem temporalibus & ſpiritualibus tanquam ejuſdem frater deinceps fideliter ſuſtineatur beneficiis.*

Anno 1111. Valterus Epiſcopus Cabilonenſis non diſſimilem iniit communionem precum cum Eccleſia & Abbatia ſancti Benigni Divionenſis, conceſſa tum Eccleſiæ ſuæ Cathedralis Præbenda Abbatiæ ſancti Benigni, quam illico Abbas Monacho contulit, qui propria hebdomada ejus Officio fungeretur. Ejuſmodi exemplorum plenæ ſunt novæ Hiſtoricorum, aliorumque Scriptorum Compilationes.

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne. pag. 211. Brodeau ſur Loüet Tom. 1. pag. 61. 62. 63.

Propria hæc autem & peculiaris fuit Eccleſiarum Gallicanarum conſuetudo, ut Abbatias donaverint Præbendis quibuſdam Eccleſiarum Cathedralium & Collegialium; vix enim quidquam ejuſmodi alibi gentium reperire eſt. Longè his frequentior fuit Eccleſiarum Parochialium unio ad Monaſteria, ad Capitula & ad Xenodochia, & purgatior, & ejuſmodi tamen in poſterum quidquam tentari à Concilio Tridentino prohibitum eſt. *In unionibus verò Eccleſiæ Parochiales Monaſteriis quibuſcumque aut Abbatiis ſeu dignitatibus, ſive Præbendis Eccleſiæ Cathedralis vel Collegiatæ, ſive aliis Beneficiis ſimplicibus, aut hoſpitalibus, militiiſve non uniantur.*

Seſſ. 7. c. 6. Seſſ. 24 c. 13.

XI. Poſtquam de Præbendis diximus, quas in Eccleſiis Cathedralibus Monachi obtinuere, vel viciſſim Canonicis ſuis ipſi conceſſere in Eccleſiis; peropportunè hìc pauca attingemus de Præbendis iis, quas Monachis Laicis conceſſere, pauperibus nimirum, vel emeritis militibus, parte aliqua corporis truncatis. Non facile eſt indagare originem ejus juris uſuſque Regum Angliæ, qui Oblatos, vel Monachos laicos, ita enim vocant, ſeu milites mutilos nominant in Cœnobiis Regni ditioribus alendos, dum vita ſuperabit, vel penſione donandos, qua alimenta ipſi ſibi comparent. Viſum eſt nonnullis arceſſi debere ejus rei originem jam à temporibus uſque Carolinæ ſtirpis, cùm Cœnobia Nobiles militeſque invaſere, adeoque & Principes ipſi, qui & Abbates tum ſe dici geſtiebant. Fateor nonnullos tum Regum & Abbatias obtinuiſſe, & Abbatum non repudiaſſe nomen. Sed pauciſſimi ii fuere, nec ulla tunc uſquam apparebant hujus uſus noſtri veſtigia. Suſpicati ſunt ergo alii, hunc morem tum inoleviſſe, cùm Cœnobia militem alerent, & ad Regios exercitus pro Eccleſiæ Regnique defenſione miſſitarent. Verùm longè maxima pars Cœnobiorum non milite, ſed precibus ſolis, vel donis & precibus Regibus aderat, ut ſuprà à nobis memoratum eſt. Tradit verò Chopinus jam inde ab anno 1273. fuiſſe Senatuſconſulta Pariſienſia, quibus hoc jus Regium confirmaretur. Cùmque eodem ipſo tempore deſtiterint Epiſcopi & Milites à milite Regibus ſuppeditando, fieri omnino potuit, ut tum fundamenta jacta ſint hujus uſus poſterioris. Aliis placuit ex jure fundationis & patrocinii hunc morem manaſſe. Jure enim Canonico cautum eſt, ut Fundatoribus & Patronis ſuis, ubi urget neceſſitas, juſtis obſequiis adſit Eccleſia. *Fundatori ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia modeſtè ſuccurritur, ſicut in ſacris eſt Canonibus conſtitutum.*

De Domanio Franciæ. L. 3. Tit. 16.

XII. Proximè à vero, aut à veriſimili certè abeſt hæc poſtrema ratio, ſi vel maximè propiùs inſpiciantur antiquiſſima Senatuſconſulta, ubi affirmatur id uſu receptum fuiſſe, ut mox Regio diademate revincti Reges, in omnibus Monachorum Cœnobiis Monachum præſentarent. *Cùm dominus Rex utendo ſuo jure Regio in principio ſui regiminis poſt ſuam coronationem in Abbatia Regni ſui*

Carol. Molin. Tom. 2. pag. 7 c. 26. pag. 1331.

ſui de guardia ſua exiſtente, poſſit ponere videlicet in Monaſteriis Monachorum Monachum unum. Hinc ſimillimum veri eſt, hoc quidquid eſt conſuetudinis pullulaſſe; ſed longo ſæculorum lapſu, multa, ut ſolet, novata, multa eſſe mutata. Nominant hìc enim Reges Monachum, in Abbatiis fundationis & tuitionis ſuæ, & donec ille veſte Monaſtica induatur, procuratur in Monaſterio. Ab his non omnino abhorret uſus recentior. Si verò non in aliquibus tantùm Cœnobiis, ſed in omnibus nominent ſaltem ditioribus; ſi quovis tempore nominent, non in Regni tantùm auſpiciis; ſi mutilos tantùm nominent milites, ſi laici ſemper hi ſint, nec veſte donentur Monaſtica, eæ ſunt alternantium temporum vices & mutationes. Erat ergo ea veluti Beneficii cujuſdam collatio Regia in omnibus Cœnobiis, ac veluti primariæ preces Regum in omnibus Regni Cœnobiis; cùm jam ne controverti quidem poſſit, quin Beneficiorum ſpeciem præ ſe ferant ſedes Monachorum.

XIII. His adde plerìſque Abbatiis & Prioratibus Præbendas fuiſſe, pauperi cuipiam dicatas; quo proclivius fuit pauperibus ignavis & otio languentibus ſubſtituere milites, qui ſanguine fuſo & vulnerum cicatricibus, iſtiuſmodi Beneficiis præmiandos ſe facilè perſuaderent. Anno 1179. Henricus Comes Palatinus Trecarum fœdus iniit cum Abbate ſancti Benigni, quo declaratum eſt, Prioratum quemdam ei Abbati obnoxium, non potuiſſe cujuſquam ſubjici cuſtodiæ, niſi Comitum Campaniæ, & in eo ſemper Prioratu ali ſolitum pauperem, veluti *Præbendarium* Prioratus. *Conquerebantur quòd tradiderim Prioratus ſancti Benigni Bertiniacæ Curtis cuſtodiam fideli meo Viardo, dicentes quod in charta Hugonis Comitis anteceſſoris mei pleniùs continebatur, quod ipſe vel ejus hæredes nullo modo ipſam cuſtodiam in alia manu, quàm in propria poſſent tradere, vel ponere. Qua ibidem diligenter inſpecta, de ſupradictis mihi plenariè conſtitit; & quod in Prioratu prædicto pauper Præbendarius continuè debebat ſuſtentari.* Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne. pag. 54.

Nemo jam ambigit, quin Duces & Comites ſummum ſibi, & tantùm non Regium jus arrogaverint concidentibus Imperatoribus & Regibus Carolinæ familiæ, quorum juſſu antè Provinciis præficiebantur, & ſummovebantur. Hinc illis accrevere Palatia, Aulæ, miniſtri, jura, leges & conſuetudines, inſignia denique omnia ejus amplitudinis, quæ ad Regiam proximè accederet. Hìc obvius eſt ejus agminis non poſtremus Campaniæ Comes, Regiæ amplitudinis gloria perfuſus, defenſor & cuſtos Prioratus, ita ut ei uni ea poſſit cuſtodia vendicari. Id ſibi juris eſſe præ ſe fert ipſe, & ibidem profitetur Præbendam eſſe, quæ non poſſit niſi pauperi conferri. Quo illud etiam innuitur non obſcurè, jure cuſtodiæ facultatem ſibi eſſe Præbendarii ejus pauperis ſemper nominandi.

Monaſteriis Cluniacenſibus etiam Converſæ mulieres affixæ erant, quæ Grangiis, ſeu Obedientiis eorum obſequii aliquid præſtabant, veluti Præbendariæ. In Statutis ſub Abbate Hugone V. conſarcinatis, jubetur, ut ne poſthac ejuſmodi admittantur Præbendariæ, niſi aniculæ, & ad loca foris poſita. *Decernimus, ut nunquam in aliquo loco mulier quælibet in Monacham, vel Converſam, ſeu Præbendariam recipiatur, niſi ad ſuccurrendum, &c.* Si tuæ erant & mulierculis quibuſdam Præbendæ, quæ foris miniſterii aliquid exhibebant: quin viris tuæ eſſent, qui & operoſius aliquid & decentius præſtare poterant obſequii? De iis agitur in his ipſis Statutis, unumque id caveri præcipitur, ne ad vitam dentur hæ Præbendæ, quanquam & id, ſicubi cogat neceſſitas, Abbatis arbitrio permittatur. *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujuſquam ſervitii cuilibet ad vitam dari, cùm hoc ad damnum vertatur domorum, diſtrictè vetamus. Si quando autem neceſſitas vel evidens utilitas id popoſcerit faciendum, fiat de conſilio domni Abbatis.* Huic denique Oblatorum militum origini pluſculum probabilitatis adjicit Conſtitutio Ludovici XIII. Regis anno 1629. quæ Oblatis militibus penſionem centum librarum ſolvi tum demum ſancit, cùm nolent ipſi in Monaſterio ali, cui interim pro virium ſuarum modo miniſtrent. Bibl. Clun. p. 1460. 1469. Art. 219.

XIV. Eam penſionem centum librarum ad ſexaginta revocari, ut omnibus antè Regiis diplomatibus ferebatur, petiit Clerus Gallicanus, nec poſtulatis ejus aſſenſus eſt Rex. Illa verò Declaratione, ſicut & illa anni 1624. omnes prorſus Regni Abbatiæ eo vinculo conſtringebantur. Quæ immunes antè fuerint, earum nomina exhibebit nuperrima Editio Actorum & Monumentorum ejuſdem Cleri. Ludovici XIII. Edicto eidem legi ſubjiciuntur Prioratus omnes, quibus duo amplius ſuppetunt librarum millia annui reditus. Edicto ejuſdem Regis anno 1636. eo onere levati ſunt Prioratus omnes, levatæ ſunt & Abbatiæ, quarum annui reditus non ſuperant mille & quingentas argenti libras. Declaratione Regia anni 1670. annua penſio Oblatis ſolvenda militibus, ad centum quinquaginta libras adaucta eſt. Cæterùm reditus omnes illi Oblatorum totius Regni uniti addictique fuere longè magnificentiſſimo Xenodochio invalidorum militum juxta Lutetiam, Arreſto Conſilii Status, quo eodem Prioratus Conventuales Electivi nominationis Regiæ eidem oneri ſubjecti fuere cum Abbatiis. Memoires du Clergé. Tom. 2. pag. 201. Tom. 3. pag. 477. & ſeq.

XV. In Anglia Eduardus I. Rex vetulos milites, quos ſua vel ætas vel infirmitas ſubducebat militiæ, ad Abbatias vel Prioratus ablegabat, Breviculo precum, vel Litteris inſtructos commendatitiis, quo in reliquum vitæ tempus alerentur. Ita enim habetur in non ita pridem editis Regum Angliæ antiquis Conſtitutionibus: *Quia nobis non ſufficit amplius famulari, ipſum ad vos duximus deſtinandum, affectuoſe rogantes, ut ei in vitæ neceſſariis juxta ſtatus ſui exigentiam, quoad vixerit, exhibere velitis.* Orabat quandoque Rex, ut milites, vel Officiales in Monaſterio ſuſtentarentur cum duobus equis, & duobus ſervis. *Cùm vos rogaverimus, quatenus cum duobus equis & duobus garcionibus in victu & veſtitu, & aliis vitæ neceſſariis, quoad vixerit, exhibendo, &c.* Pag. 1011. 1012.

Cùm Abbas ſancti Edmundi, cui inſcriptum erat hoc diploma, onus id detrectaret, quòd jam unum ejuſmodi militem, vel Officialem aleret: Rex preces iteravit, uno equo, & uno ſervo contentum jubens eſſe militem. Preces tantùm interponebat Rex, nec moleſtè ferebat, ſi egeſtatem quandoque ſuam Cœnobia excuſarent. Ex his Abbatiis una perſpectæ egeſtatis, Regem datis ad eum Litteris admonuit, non ſolitos Reges niſi ad opulentiores fundationis ſuæ Abbatias ejuſmodi preces allegare. *Attendat magnificentia veſtra, quod in veſtris hujuſmodi proviſionibus ſervientium, domibus pinguibus de magnis & ſuperabundantibus maneriis, & aliis poſſeſſionibus magnificorum Principum, progenitorum veſtrorum Regum Angliæ, veſtra ſemper Curia ſcribere conſuevit: non exilibus & exiguis Cellulis fratrum, quæ ex ſimplicium virorum parvulis portionibus ſunt fundatæ.* Ibid. p. 1045.

Cùm miſiſſet idem Rex Eduardus I. Thomam quendam ad Monaſterium ſanctæ Trinitatis Londini, ut Converſus admitteretur, is ad Novitiatum admiſſus eſt, nec antè extruſus, quàm deprehenſus in graviſſimis flagitiis: nec ali tamen deſtitit, donec novis facinoribus omninò ſemetipſe ejeciſſe viſus eſt. Ibid. pag. 812.

In Conventione Archiepiepiſcopi Cantuarienſis,

sis, & Abbatis sancti Augustini ejusdem Civitatis, anno 1299. qui vigesimus-nonus erat Regni Eduardi ejusdem I. hoc memorabile visum nobis est, nec prætermittendum hoc loco Caput, quo statuitur ne posthac Anachoretas faciat Archiepiscopus in Ecclesiis huic Abbatiæ obnoxiis, nisi Abbatum consensu. *Archiepiscopus Anachoretas non faciet de cætero in Ecclesiis dictorum Religiosorum, nisi de consensu Abbatis.* Simillimum veri est hos Anachoretas sumptibus Monasterii sustentatos fuisse. Ibid. pag. 841.

CAPUT XXVI. P. 4. l. 4. c. 25.

Partitio rerum Monasteriorum inter Monachos ipsos post annum Christi millesimum.

I. Varii gradus collabentis Monasteriorum disciplinæ, & partitionis bonorum.

II. Tempore Concilii Lateranensis III. jam qui Claustralibus Officiis præfecti erant, partem aliquam sejunctim administrabant communium redituum & fundorum, sed ad communes tantùm usus, & ad nutum revocandi.

III. Administrationis quoque suæ rationes facere cogebantur.

IV. Anno 1200. Abbatibus jam non paucis sua erat sepositа bonorum portio, & mensa sejuncta.

V. Contextio Canonum, quibus vetantur Monachi quidvis possidere, etiam cum licentia Abbatum; vetantur & Officia Claustri ad vitam dari; jubentur denique rationes reddere uti & Abbates, quibus nondum disjuncta fuerat sua & propria mensa.

VI. Exemplum partitionis inter Abbatem Vvestmonasterienſem & Monachos. Observationes in eam partitionem, qua graviora forsan occupari damna spes erat. Genus verò ipsum ejusmodi partitionum non probatur.

VII. Proprietatis contagio latiùs in dies serpebat inter Monachos.

VIII. Exemplum partitionis inter Abbates, & Officia Claustralia, ubi de faciendis rationibus verbum fit nullum, uti neque de facultate revocandi temporarios hos Administratores. Idque ante annum millesimum trecentesimum.

IX. Statuta Joannis Borbonii Abbatis Cluniacensis sæculo decimo-quinto, quibus exulare jubetur proprietas, & partitio, Officiales Claustri & Abbates ipsi ad rationes vocantur.

X. Statuta Concilii Tridentini in eam rem.

I. HOc rerum continuatio ipsa & series flagitaret, ut expenderemus, qua demum ratione Prioratus, Obedientiæ, & alia compluscula Regularium Beneficia ad Clericos sæculares pervenerint: quasi parem Beneficii vicem Clero rependerent Monasteria, tamdiu & tantoperè de se benemerito. Sed ei quæstioni hæc præire debere videtur, quì partitio facta sit rerum temporalium inter Monachos ipsos. Antè enim expendenda est illa mensæ Monachalis partitio in plures portiones, quàm minutias hujus aliquas ad Clericos devolutas persequamur.

Atqui plures spectari necesse est partitiones in Monasteriis. Sua enim tandem separatim portio Abbatibus, sua assignata est mensa. Officiis Claustralibus Præfecti partem sibi quisque suam communium proventuum & ipsi impetrarunt, vel abstulerunt. Priores administrationem suam protraxerunt, perpetuarunt, atque ita jam Obedientiarii, & revocabiles nutu Superiorum non amplius fuere. Denique lapsu temporum, & graviore disciplinæ ruina, Monachi ipsi singuli proprietarii evasere, & suum sibi sepositum peculium. Hæ gradatim labes fuere labantis disciplinæ regularis.

II. His ingravescentibus malis medicari cœpit Concilium Lateranense III. anni 1179. Prohibitum ibi est enim, ne pretio admitterentur Monachi, ne peculio frui sinerentur, ne soli essent in Parochiis, in Prioratibus, in Grangiis. Quæ hìc exhibilantur omnia, ea erant proprietatis inter Monachos irrepentis præludia, & veluti rudimenta. Cùm exigebatur aliquid à profitentibus, penè copia fiebat, ut & aliquid privatim possiderent. Ideo & explosa illa exactione, statim proscribebatur peculium. Denique cùm in una aliqua soli & sine socio sedebant Ecclesia, ejus reditus privatim potiùs quàm in communi obtinere videbantur. Mox ibidem peculium permittitur Officialibus Claustri, sed ea cautione, ut in expensas concreditæ sibi administrationis effundatur, nec sine permissione Abbatis. *Si verò peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, à communione removeatur altaris, &c.* Can. 10.

Habes hìc haud dubio Officia Claustri, iisque Præfectos Monachos, cum aliqua portione fundorum, aut redituum Cœnobii sibi commendata; sed his legibus præstitutis. 1. Ut jussu & providentia Abbatis id fiat. 2. Ut omnes ii reditus in Cœnobii communes utilitates expendantur: *Pro injuncta administratione.* 3. Ut hi Officiales amoveantur jussu, nutuque Abbatis & Conventus. Id mox ibidem profectò significatur, ubi editur, ut ne loco moveantur suo Priores Conventuales, nec Officiis priventur, nisi justis & evidentibus causis, verbi gratia, ob gravius flagitium: vel ex adverso, ut à Conventu ad excelsiora quædam officia promoveantur. *Priores cum in Conventualibus Ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur; videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi meritò videantur; aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.* Conventualibus Prioribus & Abbatibus hoc videtur specialiter tributum esse, ut ne gradu dejici possint, nisi judicio Canonico; ex quo fit, ut indicta causa, etsi non sine causa Priores non Conventuales, & Claustrales Officiales revocari possent omnes.

III. Est & quarta lex hìc addenda Officiis Claustralibus, quæ & ipsa eadem æquè imminebat Prioribus Conventualibus & Abbatibus, ut rationes omnium exhibere tenerentur, vel Conventui ipsi, vel Superioribus saltem, idque saltem bis anno quolibet. Id enimverò præcepit Concilium Oxfordiense anni 1222. *Ut melius gerantur omnia, & exterior administratio Claustralium respondeat rectè quieti, statuimus ut tam Obedientiales rerum Monasterii, vel Prælati majores, quatenus vel bis ad minus in anno coram fratribus à Conventu ad hoc deputatis, vel coram Superioribus juxta Monasterii consuetudinem reddant de receptis & expensis rationem.* Contextum Canonis exscripsi, ut in editionibus Conciliorum circumfertur; sed non possum non monere Lectores, valde probabiliter vocem illam *quatenus* adventitiam esse, & pro hac *quater* irrepsisse: ut quater quot annis, saltem bis rationes de receptis & expensis redderentur. His legibus si locus fuisset, si honos illibatus servatus, videri poterat nullas adhuc temporalis Cœnobiorum substantiæ partitiones factas fuisse, aut certè innoxias eas fuisse & inculpatas; si vel maximè constaret nullam disjunctam à Monachis fuisse Abbatibus mensam. Can. 37.

IV. Sed vel istius jam ætate Concilii Abbates erant, suis seorsim à Conventu proventibus instructi, ideoque nec rationes Conventui facere jubebantur, ut vel ex hoc ipso Canone liquidum fit,

fit, ubi diſertis verbis id exprimitur, ut ea ſit decreti ſuperioris exceptio. *Ad hoc enim Prælatos illos ex iſta conſuetudine nolumus obligari, qui poſſeſſiones habent à Monachis, vel Canonicis Regularibus ſeparatas.* Erant ergo jam & Monachorum aliqui, & Canonicorum Regularium Abbates, quibus ſui ſejunctim fundi, ſui reditus, à Cœnobii ſubſtantia diſcreti erant, nec id in vitio ponitur hoc Canone; quin ex adverſo ſuum illis confirmatur jus prius, ut ne ad rationes referendas vocari poſſint. Sed cùm ea ſit hìc tantùm regulæ generalis exceptio, facilè conjicitur, non admodum magno eos numero fuiſſe. Nec aliter ſentiendum de Decretali *Edoceri, De reſcriptis*, ubi perſimili utitur Innocentius III. exceptione locorum, ubi Abbates ſuam ſibi propriam bonorum portionem erant aſſecuti. *Niſi fortè Abbatis & Conventus negotia eſſent omnino diſcreta.*

Ibidem.

V. Prima ergo ea fuit partitio, Canonicis Regulis approbata, ſaltem tolerata in Cœnobiis, Abbatialis menſæ & Conventualis. Cùm Officiales Clauſtrales meri eſſent adminiſtratores alicujus partis communium fundorum, ac redituum, ad communes tantùm neceſſitates, & quidem rationibus publicè reddendis obnoxii, non poterat ea jure dici bonorum partitio. Jam quidem Monachi privatim quædam ſibi furtiva corradebant peculia, ſed hæc peculia diro mucrone confixit hoc idem Concilium Lateranenſe III. Confixit & illud idem Innocentius III. qui ut proprietatis radices evelleret, prohibuit, ne ad vitam Officia Clauſtri, vel Obedientiæ commendarentur, & declaravit nihil poſſe Monachos propriè & ſeparatim poſſidere, quantumvis de Abbatis ſe ſui licentia jactarent. *Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuò poſſidenda, tanquam in ſuâ ſibi vita locetur; ſed cùm oportuerit amoveri, ſine contradictione aliqua revocetur, &c. Nec æſtimet Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare; quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex valeat diſpenſare.* Ex quo id emergit, quando tunc temporis Prioratus non Conventuales, & Officia Clauſtri ad nutum Superiorum revocari poterant, ea propriè Beneficia non fuiſſe, ut quæ perpetua eſſe neceſſe ſit.

Extra. De ſtatu Monach. c. 25.

Concilium Provinciæ Turonenſis anno 1231. habitum ad Caſtrum Guntherii, idem ſtatutum confirmavit, ne poſſent Abbates Monachis ſuis indulgere, ut rem quantulamcumque poſſiderent. Eo enim nugatorio prætextu licentiæ Abbatum abutebantur, & avaritiam ſuam tueri ſe poſſe confidebant Monachi proprietarii. *Inhibemus ne Monachi, niſi ſint in adminiſtratione conſtituti, habeant ſub alio colore aliquam poſſeſſionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia Abbatum; cùm licentia Abbatis in hoc eis non valeat ſuffragari.* Ei Canoni novum robur accumulatum eſt in alio ejuſdem Provinciæ Concilio apud Salmurium habito, anno 1253. Toties iterati, innovatique hi Canones apertè produnt, Abbates cùm ipſi privatim menſa gauderent, licentiùs etiam has Monachis ſuis indulſiſſe licentias, ut & ipſi portiones quaſdam decerperent bonorum Monaſterii, & propriè poſſiderent. Sed quoties de eo uſu actum eſt in Conciliis, toties is abuſus damnatus eſt. Quin & damnati ibi ſunt Abbates & Priores locorum, ubi nullæ adhuc partitiones factæ fuerant, niſi ſemel ſaltem quotannis rationes publicè præſtarent ſuæ adminiſtrationis. Illos enimverò ſuſpendit ab Officio Concilium Londinenſe anno 1268. niſi rationes facerent, ne ſcilicet in tot partes ſcinderetur ſubſtantia Monaſterii, quot Officiales eſſent & Monachi. *De Prioribus autem & Miniſtratoribus atque Officialibus illud ſtatuimus, ut Abbates & Priores Abbates proprios non habentes, ſaltem ſemel in anno præſente toto Conventu, aut aliquibus de ſenioribus & prudentioribus ad hoc à Capitulo deputatis, reddant de ſtatu Monaſterii & adminiſtratione ſua plenariè rationem. Si quis verò Abbas vel Prior ſtatutum hujuſmodi neglexerit obſervare, ipſo facto, donec id ſatisfecerint, à ſuis adminiſtrationibus ſint ſuſpenſi.* Nullo ſe limite, nulla exceptione Canon iſte coarctari ſinit, & hinc rurſus confirmatur noſtra illa perſuaſio, paucos tum fuiſſe adhuc Abbates, in Anglia ſaltem, quibus ſejuncta privatim ſua eſſet menſa, & portio.

Can. 26.

Can. 51.

VI. Ea porro ſententia validiùs etiam roborabitur, ex Matthæo Paris deprompto exemplo Abbatis Vveſt-Monaſterienſis apud Londinum, qui anno 1251. nullum non lapidem movit, ut à Papa reſcinderetur tranſactio inter Abbatem præceſſorem ſuum & Conventum facta ad bonorum partitionem. Subveriti Monachi, ne deteriore conditione eſſent, ſi rurſus Abbates bona omnia Cœnobii in jus & poteſtatem ſuam revocarent, Regem Henricum III. interpellarunt, qui ſpopondit ſe partitionem ſemel factam authoritate Regia tuiturum. Hinc perſpicuum eſt, 1. raras etiam tum, hoc eſt ſæculo decimo-tertio fuiſſe adhuc illas in Cœnobiis partitiones. 2. Cupidiores partitionis fuiſſe nonnunquam Monachos, quàm Abbates, cùm penes Abbates eſſet ſumma rerum omnium adminiſtratio, & operoſum non eſſet extricare ſe à neceſſitate faciendi dati & accepti rationes, aut declinandi. 3. Hinc apparet potuiſſe ſæpiuſculè fieri has partitiones pro bono pacis, & diſſenſionum vel terminandarum, vel præverten-darum ſtudio. *Conabatur Abbas factum Anteceſſoris ſui authoritate Apoſtolica irritare, qui bona Eccleſiæ in uſus ſuos, & uſus Conventus, ut majori pace gauderent, ſeparaverat. Et ſummo conamine nitebatur diviſa ſolidare, & omnia nutibus ſuis inclinare.* Ita enim Monachis ferè præjudicatum erat, diſpendio ſibi fore utriuſque menſæ conjunctionem. *Conventus cœpit formidare ne eorum conditio deterioraretur.* Abbas Roma rediit Pontificis Reſcriptis inſtructus, quantis & qualibus voluerat: ſed ita contumeliosè à Rege exceptus eſt, ut ſui ipſum aliquando tandem inſtituti pœnituerit, aſſenſuſque ſit, ut arbitrio duorum Procerum res definiretur, à quibus, quod Rex avebat, partitio jam facta confirmata eſt, tribus etiam prædiis, quæ ſibi Abbas retinuerat, exercendæ hoſpitalitati addictis. *Aſſignatis tribus maneriis, ut de reditibus eorum hoſpitalitas & charitas domus Vveſtmonaſterienſis amplietur.* 4. Tum verò Henricus Rex Abbatiæ conceſſit diploma, quo illam confirmabat bonorum partitionem, Conventuique permittebat liberam ſuæ portionis adminiſtrationem, dum vacaret Abbatia. Ejuſmodi enim diplomate opus erat poſt partitionem factam. Quippè vacante Abbatia Rex portionem Abbatis omnem ſuæ poteſtati vindicabat. *Cùm Bona Abbatis Vveſtmonaſterienſis, & ejuſdem loci Prioris & Conventus diſcreta ſint ab invicem & ſeparata, volentes indemnitati & tranquillitati eorumdem Prioris & Conventus providere, concedimus eis pro nobis & hæredibus noſtris, quod quotieſcumque contigerit Abbatiam vacare per ceſſionem, vel deceſſum Abbatum ſuorum, habeant ipſi Prior & Conventus liberam adminiſtrationem de bonis ſuis ſeparatis; ſalva nobis & hæredibus noſtris tempore vacationis prædictæ domus cuſtodia de bonis ad prædictos Abbates pertinentibus.*

Hactenus ex ſententia Matthæi Paris, qui eam narrationem litteris mandavit. An rationi & æquitati ubique conſentiat hæc illius ſententia, id verò non immeritò in dubium vocari poteſt. Ejuſmodi enim partitionibus non ſatis convenit cum Regula B. Benedicti, cum religioſa paupertate, cum proprietatis abdicatione, & cum antiquiore,

quiore, eaque castiore disciplina. Poterat novus Abbas Vvestmonasterienſis non aliò collineare, quàm ad restituendam priscam paupertatem, & communionem religiosam rerum omnium. Huic sententiæ favet diploma illud Pontificium, quod Abbas elicuerat. Sed potuerant & superiores Abbates ita res dilapidasse Conventus, ita Monachos frustrasse necessariis vitæ præsidiis, ut jam necessariæ essent partitiones, sicut minoribus plerumque malis majora præsecantur.

Libet hæc & firmare & illustrare luculento Canone Concilii Auscienſis, anno 1308. Eo prohibetur qualiscumque partitio bonorum inter Monachos & Abbates: *Edicto perpetuo inhibemus,*
Can. 4. *ut Abbates Regulares bona eis & suis Monachis Conventualibus communia nullatenus dividant, iritum decernentes, si contra hæc fuerit aliquid effectualiter attentatum.* Extremis ejus Canonis verbis, vis ejus & potestas decreti ad superiora retro trahitur tempora: *Præsentem Constitutionem non tantum ad futura extendi volumus, sed etiam ad præterita & præsentia.* Ubi hìc Canon Regulares commemorat Abbates, à Commendatariis illos sejungit, ut opinor, qui tum crebrescere incipiebant. Hinc autem planum est, partitiones bonorum in Cœnobiis inter Abbates & Monachos, necdum tunc toleratas fuisse in Provincia quidem Auscienſi. Ex quo illud rursus subodorari datur, ejusmodi partitiones in reliquo Galliæ regno, ne toleratas quidem, aut certè raras fuisse.

VII. Eodem ipso mox Canone vetantur Abbates, Monachis singulis dare fundos, vel pensiones in fundos Monasteriorum; ut ne & Monachi ipsi proprietarii evadant, & res ipsæ Cœnobii dissipentur. Edicitur denique, ut nisi intra anni spatium Abbates repetant, restituantque mensæ communi pensiones ejusmodi omnes, eas sibi possint
Ibidem. Episcopi vendicare. *Pari prohibitione utiliter statuentes, ne Abbates Regulares Monachis simplicibus aliquas pensiones assignent stantes in pecuniis, bladis & aliis quibuscumque, &c. Pensiones infra annum repetant Abbates, &c. Ex tunc Episcoporum quilibet pensiones prædictas possit & valeat mensæ propriæ applicare.*

Cùm pensionibus his pecuniæ, trîtici, & id genus arcentur *simplices Monachi*, ad Officiales Claustri alluditur, quibus ritè fundi illi, vel pensiones adsignabantur, ad expensas suæ Administrationis. Nihil hìc verò de Officiis Claustralibus sancitur, propterea quòd cùm vel Abbates hìc prohibeantur quidquam sibi propriè arrogare rerum communium, nihil erat de Officialibus Claustri extimescendum. Canone ibidem proximo multò
Can. 5. vehementiùs his pensionibus interdicuntur Monachi Mendicantes, qui in Claustra non Mendicantium defluxerint, nec eò probabiliter adducti sint, nisi hoc lenocinio temporalium commodorum. Denique non hìc damnaretur partitio bonorum inter simplices ipsos Monachos, nisi jam & inter eos cœpisset crebriùs usurpari.

Sed multò frequentior ea videtur fuisse lues in Germania, ubi Concilium Colonienſe anni 1310. non aliud quàm pluralitatem prohibuit Beneficiorum Monachis & Monialibus, statuto, ut ne Personatus, Officia & Præbendas in diversis consequerentur Monasteriis. *Nec ullus Monachus seu Monialis in pluribus Monasteriis quàm in uno Dignitates, Personatus, seu Officia & Præbendam obtineant; sed recepta secunda Dignitate, Personatu, Officio, seu Præbenda, Collator primæ Dignitatis, Personatus, Officii & Præbendæ prioris, eam seu eas alii conferant intra tempus juris; nec Monachis vel Monialibus prædictis tempore absentiæ suæ fructus cedant suarum Præbendarum; quia sic viderentur aliquid proprii possidere.*

Perspicuum est ex hoc Canone in Germania ita partitas fuisse inter Monachos res Cœnobiorum, sicut & inter Canonicos Cathedralium. Hìc verò distinguuntur tres, quatuorve Beneficiorum classes in Monasteriis. Dignitates, putà Abbatum & Priorum Conventualium. Personatus, scilicet Præpositorum, & Priorum non Conventualium. Officia Claustri, nimirum Infirmarius, Hospitalarius, Eleemosynarius & Sacrista. Præbendæ denique simplicium erant Monachorum. Pluralitas prohibetur, & conferenda hæc sunt omnia tempore, quod Canones omnibus præscribunt Beneficiis. Denique Germanis his Præsulibus satis superque discriminis interesse visum est sæculares inter Beneficiarios & Monachos, si hi fructibus Beneficiorum frui non sinerentur absentes: *Quia sic viderentur aliquid proprii possidere.* Non fallebat hos Præsules, dum residerent hi Monachi, & sui quique Beneficii proventu fuerentur, tam proprietarios ferè eos esse, quàm sæculares Beneficiarios quoslibet. Sed cùm desperarent posse illos à se adduci, ut Præbendis propriis renuntiarent, nec nisi in commune omnia possiderent: hoc saltem monumento voluere illis commendare, ut aliquando resipiscerent, quòd absentes omnino fructibus Præbendæ privarentur: ut intelligerent, suos propriè non esse fructus eos, nec propriè & privatim à se totos possideri posse, etiam dum præsentes essent.

VIII. Sed & in Anglia compulsi tandem aliquando fuere Præsules subscribere his partitionibus rerum, non inter Abbates tantùm & Conventus, sed etiam inter Officia Claustri. Perillustre est anni 1281. exemplum, cùm confirmavit Eduardus Rex, & ab Episcopis confirmari fecit partitiones Abbatiæ sancti Edmundi. Ibi primùm bipartita fit rerum divisio inter Abbatem & Conventum. Portio Conventus rursus portiones in multas scinditur ad singula Claustri Officia. Pernumerantur autem agri, fundique complures, qui adsignantur, hi quidem Cellerario *ad victum Conventus, hospitumque susceptionem, nec non ad quasdam pitantias annuas, servientium etiam liberationes, & alia Conventui facienda.* Alii Sacristæ ad lampadas, ad cereos, ad panes Eucharisticos, ad sarta tecta Ecclesiæ, ad ornatus sacros, & ad ministros inferiores. Alii Camerario ad vestes Monachis suppeditandas, & ligna. Alii Eleemosynario, ad pauperum sustentationem. Alii Pitantiario, *ad certas pitantias per annum faciendas.* Alii Infirmario, ad solatia ægrotorum. Alii Hospitalario, ad expensas Xenodochii. Alii denique Cantori, ad expensas chartæ & atramenti Antiquariis & Scriptoribus sufficiendi. Custodiæ etiam Conventus commendabantur pleraque foris Xenodochia, quorum in nonnullis erat aggregata Fratrum & Sororum societas, cui præerat Monachus, Custodis & Superioris cura, cui tamen nefas erat Fratres aut Sorores admittere, nisi loci domino assentiente. *Hospitale sancti Salvatoris cum omnibus suis temporalibus & spiritualibus ad sustentationem quorumdam Capellanorum, fratrum & sororum, & egenorum ibidem degentium & Deo famulantium dignoscitur esse deputatum. Hujus Hospitalis custodiam Monachus per Abbatem in pleno Capitulo constitutus habere debet, sicut hactenus fieri consuevit. Ita quod nec dictus Monachus Custos, nec aliqua sæcularis Ecclesiasticave persona fratrem vel sororem in dicto Hospitali inconsulto domino recipiat, vel admittat; nulla tamen pecunia ratione receptionis cujuscumque personæ interveniente.* Si & Abbas hic autem & Officiales Claustri omnes commendatos sibi fundos, vel eorum proventus expendissent in eos usus, quibus dedicati erant: si rationes etiam Conventui

Mona Ang. to. 1. pag. 197.

feciſſent illibata fide & religione quater aut bis ſaltem quotannis, non eſſet forſan, quòd ei partitioni magnoperè iraſceremur. Sed in ea concordia nec de reddendis rationibus, nec de abdicandis Officialibus Clauſtri littera eſt ulla; unde facilè auguramur, eos omnes ad perpetua ſibi & Titularia vendicanda hæc Beneficia aſpiraſſe.

Fateri ergo cogimur jam ante annum milleſimum trecenteſimum cœpiſſe Officiales Clauſtri ingredi in veſtigia Abbatum, qui ſuas jam ſibi ſepoſitas habebant menſas; & perpetuas vendicare adminiſtrationes fundorum ſibi creditorum, redituumque ſuis Officiis adſignatorum: denique nec ad reddendas adduci potuiſſe rationes; atque ita Beneficiariis perpetuis jam tum adſcriptos fuiſſe. Eo Monachi ipſi ſinguli accenſi ſunt, ut non fundos tantummodo, vel reditus cum licentia ſpeciali Abbatis retinerent: ſed ut certos & perpetuos proventus ac Præbendas ex Monaſterii fundis invaderent. Hæc fuit menſæ Abbatiarum communis per gradus facta partitio. In Ordine Præmonſtratenſi paulò ante annum 1300. conceſſum eſt Abbatibus ac Præpoſitis, qui ſe dignitate abdicarent, ut dum ſuperſtites agerent, fruerentur annuo reditu centum librarum ex iis fundis, quos de novo comparaſſent, & adjeciſſent Cœnobio, tempore adminiſtrationis ſuæ.

Bibl. Præmonſt. pag. 600.

IX. Non ea tamen in omnibus graſſata eſt Cœnobiis corruptela; fuere etiam unde ea peſtis ſemel afflata exufflaretur. Anno 1458. Joannes de Borbonio Epiſcopus Anicienſis & Cluniacenſis Abbas, Statutorum ejus Ordinis compilationem promulgavit, in eaque contemperationem quandam Regularis diſciplinæ, tanta & ſapientia conditam, & charitate, ut meritiſſimò poſterioribus ſæculis admirationi fuerit. Multa emollita ſunt, quæ ad ſanctiſſimoniam ipſam Monaſticæ profeſſionis minùs pertineant; ſed reſtituta ſunt & confirmata longè plurima, quæ ad eam conducunt mirum in modum, maximè quoad proprietatis qualiſcumque abdicationem. Pronuntiatum eſt nihil Officiales Clauſtri retinere poſſe propriè & privatim, cùm & ipſi Monachi ſint; nec expendere commendatos ſibi reditus poſſe, niſi ad communes Conventus & pauperum uſus. *Cum ſubſtantia Regulæ & profeſſionis Monachalis in Monacho pati proprium non poſſit, Adminiſtratoris, ſeu Officialis pecunia propria non erit; ſed propriam pecuniam aliaſque reditus Officiis & Adminiſtrationibus annexis, propter Adminiſtratores & Officiales, ad uſum & fructum Officiorum & Adminiſtrationum tenetur diſcretè & fideliter diſpenſare ſecundùm ſtatuta Ordinis ad litteram.* Statutum eſt, ut perinde ut abundarent facultates, Monachi veſtes & alimenta perciperent: at ne cuiquam pecunia aſſignaretur, nec penſio, nec Præbenda, qua ſeſe ipſi ſuſtentarent. *Pro victualibus & veſtiario fratrum pecunia ſimul aut per vices nullatenus ſingularibus perſonis detur, vel penſio, ſeu reditus quomodolibet aſſignetur, & nullo modo ſint appræbendati.* Edicitur, ut Cluniacenſis Abbas, & Abbates Prioreſque alii totius Ordinis quater anno quolibet rationes reddant Capitulo, præſentibus Viſitatoribus: Officiales verò Clauſtri altero quoque menſe rationes faciant Abbati, aut Priori, & Senioribus cujuſque Cœnobii. *Domnus Abbas Cluniacenſis & Priores quater in anno ſtatum ſuæ domus in ſuo Capitulo & coram viſitatoribus, cùm venerint, plenè declarent. Item ſinguli Officiarii coram Abbate, vel Priore, ſi non eſt ibi Abbas, & coram Senioribus, ſingulis duobus menſibus de ſuis Officiis rationem, & de omnibus receptis & expenſis computationem fideliter faciant.* Sancitur gratis dari adminiſtrationes; ſi quis autem gravioribus exagitetur ſuſpicionibus perſolutæ ad eas conſequendas pecuniæ, jam tum penes Viſitatores aut Definitores poteſtas erit ejus abdicandi. *Adminiſtrationes omnes gratis conferantur, & abſque venalitate aut aliqua pactione. Et ſi adversus aliquem ſuper hoc habeatur vehemens præſumptio apud Viſitatores, vel Definitores, ipſe poterit amoveri à Prioratu, vel adminiſtratione ſic obtenta, ut latiùs continetur in Statutis ſupradictis.*

Bibl. Clun. pagin. 1602. 1604. 1607.

Ex his ergo Statutis liquet exulaſſe proprietatem à Clauſtris; Monachis nec penſiones jam, nec Præbendas fuiſſe, nec Beneficia: Officiales Clauſtri tam alienos fuiſſe à proprio quovis peculio, quàm cæreros Monachos: cùm & proventus ſibi creditos in publicos effunderent uſus, & rationes expenſarum ſæpiùs facerent quotannis, & ad nutum Superiorum revocari poſſent. Denique Abbates & Priores Ordinis, immò & Cluniacenſis ipſi Cœnobii Abbates rationes & ipſi facere tenebantur, vel Conventui ipſi, vel Superioribus. His ita conſtitutis, jam videri poterat nulla bonorum partitio, nulla ſciſſio facta eſſe, cùm omnia jam omnino in commune poſſiderentur.

X. Optatiſſimum ſibi fore conteſtati ſunt Tridentini Patres, ut eo loco, eademque conditione eſſent omnia Monaſteria, cùm Monachos vetuit & Sanctimoniales quidquam propriè poſſidere, non mobilia, non immobilia, non acquiſita, non alia quævis, non ſuo, non Conventus nomine. *Nemini Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, & cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superiori tradantur, & Conventui incorporentur.* Seſſ. 25. c. 2.

Jam non poſſunt Superiores Regulares permittere Monachis ſingulis, bona ut ulla ſtabilia habeant, ſive ad uſum, ſive ad uſumfructum, ſive Commendæ, ſive Adminiſtrationis nomine. Hac enim immoderatiore Abbatum indulgentia & licentia, proprietatis cupiditas in Monaſteria irruperat, bona diviſerat & diſſipaverat. *Nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, vel commendam.* Res Cœnobiorum adminiſtrabunt Officiales Clauſtrales, ſed nutu & imperio Abbatis loco dejicientur. *Adminiſtratio vero bonorum Monaſteriorum ſeu Conventuum ad ſolos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat.*

Ea ſententia imbutus Fagnanus docet ſejunctionem menſæ Abbatis & Conventus vehementiſſimè adverſari Regulæ ſancti Benedicti, & Juri Canonico, in Monaſteriis, quæ non ſunt commendata: eaque de cauſa Congregationem Romanam Cardinalium negotiis Conſiſtorialibus præfectorum, ejuſmodi partitionibus enixiſſimè ſemper adverſari, & nuperrimè etiam interceſſiſſe anno 1652. in Abbatia Cracovienſi. Fagn. in l. 1. Decr. pagin. 245.

CAPUT XXVII. P. 4. l. 4. c. 26.

Ut Prioratus & alia Beneficia minora Regularia evaſerint ſæcularia.

I. Jam inde ſæculo decimo-tertio ſeneſcente, Officiales Clauſtrales & Priores non Conventuales Romana expugnarunt Reſcripta, ut perpetuarentur.

II. Hæc

II. Hæc proprietas fundorum & redituum, ejusque perpetuatio ab ipsis Monachis cœpta, sæculares Clericos illexit, ut ea sibi Beneficia peterent commendari. At verò sola redituum penuria compulit Clericos Monachis subrogari in Prioratibus simplicibus, in quibus jam non poterat nisi unus ali Monachus.

III. Suis ipsi quandoque Abbates in Cœnobiis Clericis sæcularibus Præbendas dabant.

IV. Dabant & iisdem Clericis Prioratus, Præposituras, aliasque Claustrales Administrationes, quod nec à Clemente V. improbatum est.

V. Clemens ad Administrationes Claustrales ampliavit Devolutiones Concilii Lateranensis III. ubi nihil ejusmodi statutum erat. Ratio ejus innovationis. Jam Beneficiis sæcularibus finitimæ simillimæque erant administrationes Claustrales.

VI. Regulares ipsi percupiebant Prioratus minusculos suos Clericis conferre.

VII. Rursum sæculo decimo-quarto à Papa deposcuntur collationes Officiorum Claustralium, ut perpetuò retineri possint.

VIII. Quibus gradibus eò defluxerint Monachi. Quàm enixè interceſſerit Ordo Cluniacensis.

IX. Laudatissima institutio Eleemosynarii, & aliarum id genus Claustralium administrationum. Et earum tamen parum auspicati fuere exitus, quod & perpetuæ fuerint, & à lege reddendarum rationum absolutæ.

X. Supressiones Officiorum Claustri à Papa impetratæ.

XI. Bulla Pii V. qua demonstratur hæc Obedientiarum revocabilium mutatione in Beneficia perpetua, pessumdatam esse regularem disciplinam: & qua ratione sedes Apostolica, cui aliquando obreptum est, possit ei malo mederi.

XII. Partitione temporalium, cessatione faciendarum rationum, & perpetuatione Officiorum Claustralium funditus concidit Claustrorum propria disciplina, & Beneficia Regularia peperit sæcularibus simillima.

XIII. Postrema hac ætate convaluit lex triennalium administrationum, quanta ejus laus & utilitas, quibus ad eam gradibus ventum sit.

I. SI abstinuissent se Regulares à communibus fundis & proventibus inter Abbates, & Conventus partiendis: si & hæc Conventuum portio partita rursus & ipsa non fuisset inter Officia Claustralia & Monachos: nec Regularia unquam Beneficia sæcularibus commendata fuissent, nec ex Regularibus sæcularia evasissent unquam. De Abbatiarum & Prioratuum Commendis alibi sermonem habuimus. Hìc jam de minusculis Prioratibus, de Præposituris, aliisque Monasticis Obedientiis investiganda est ratio, qua desciverint in sæcularia Beneficia. Querebatur Innocentius III. de sceleroſis Monachis, qui ex Obedientiarum suarum proventibus recondebant sibi, non tam thesauros, quàm instrumenta nequitiæ, ut his pecuniis freti discursarent per orbem, & Romanam adornarent fisii profectionem. *De obedientiis & redditibus quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes per Curias Principum & Potentum discurrere non verentur.* Sed multò æquiùs idem alibi expostulabat de Canonicis Nemausensibus, qui obrepserant sibi, extorserantque Rescripta, quibus Dignitatibus suis toto vitæ tempore frui sinebantur, quòd in libello supplici reticuissent se Canonicos esse Regulares. *Quidam Canonici Nemosenſis Ecclesiæ à nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, Religionis suæ conditione suppressa. Cùm igitur Regularibus personis non consueverit Apostolica sedes aliqua personaliter confirmare, mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsi Canonicis cum Regulares existant, noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.* Egimus alibi de Canonicis Regularibus Cathedralia Capitula obtinentibus. Ejusmodi erat Ecclesia Nemausensis. Hoc verò Decreto patet omnes eos Canonicos ad nutum amoveri potuisse. Erant ex iis socordes & malè feriati, qui se Romanis Rescriptis perpetuari ambirent; at ea subreptitia & irrita fuisset declarat Innocentius III. quòd ea non sit Apostolicæ sedis voluntas, nervos incidi claustralis disciplinæ, quæ hac potissimùm continetur inferiorum constantia in despiciendis temporalibus rebus omnibus, & superiorum potestate in illis ab officio & gradu quolibet depellendis.

Extra. De Offic. Jud. Ord. c. 7.

Extra. De Confir. utili, vel inutili. c. 5. 6.

Aliquantò etiam acerbiùs stomachatur Pontifex capite inferiori in Monachos illos, qui Rescripta venditabant Romana, quibus fulti Prioratus suos & Claustrales administrationes in omne vitæ tempus retinere finerentur. *Plures ex Religiosis, qui Prioratibus & aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis quoad vixerint possidendis confirmationis litteras se asserunt impetrasse.* Testatur autem Pontifex, nulla esse ea Rescripta, si eorum Monachorum Religio non sit expressa: si expressa sit, falsa esse Rescripta, falsarios Monachos, quòd ab Apostolica sede nulla proficiscantur Rescripta ejusmodi. Priores de quibus hìc agitur, & Abbatibus suberant, & simplices erant, atque revocabiles Administratores. Id rursus alibi admonet idem Pontifex, ubi prohibet Obedientias ad vitam dari, in quibus & hujusmodi Prioratus complectitur. *Nec alicui committatur aliqua Obedientia perpetuò possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur; sed cùm oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, &c.* Extra. Monach. c. 6.

II. Monachi ergo ipsi perpetuari se voluere in Prioratibus, Præposituris, Decanatibus, aliisque Obedientiis & Administrationibus, aliàs temporariis, & arbitrio Superiorum revocabilibus; & quo eam perennitatem consequerentur, subreptitiis, aut commentitiis grassati sunt Pontificum Rescriptis. Et importunitate quidem ipsi sua potuere ejusmodi aliqua extundere Rescripta; sed cùm ei perpetuitati Beneficiorum non benè conveniret cum Monastica professione, hinc vel ipsi ansam dedere Clericis sæcularibus, ut ab Apostolica sede impetrarent ea Beneficia, quorum perpetuitas non satis consentiret Monasticæ paupertati, & professioni. De simplicibus hìc sermo est Monachis, quia Abbates & Priores Conventuales, primariò ex instituto suo perpetui semper fuere, nec nisi canonico dejici potuere judicio. Expeditissima est autem ratio. Insitum enim & medullitus infixum quid est religioso statui obedientia. At unum necesse est præesse, cui cæteri morigerentur. Itaque ut jure reliquæ obedientiæ dicantur, necesse est perpetuam & constantem esse Abbatum dignitatem. Ea est vetustissima Ecclesiæ & Monasteriorum Disciplina.

Sed si commendari cœpere Clericis tum Abbatiæ, postquam sepositerant sibi Abbates fundos redituſque à mensa communi discretos: tum Officia quoque ab eis usurpata Claustralia, postquam ea Monachi ipsi perpetuo jure, non jam revocabili, possidere voluerant; quòd ea & propriorum sejunctim redituum possessio, & perpetuitas, Clericis magis consentiret, quàm Monachis; nihil ejusmodi tamen de simplicibus Prioratibus æstimandum est. Certissima enim illa ratio & Romanos compulit Pontifices, & Concilia, ut hos Clericis mallent sæcularibus quàm Monachis commendari, quòd non tanta illis suppeteret copia proventuum, quanta duobus saltem, vel tribus Monachis alendis satis

esset : vetuerunt autem Monachis Concilia, ne solitarii usquam degerent. Ita enim decrevit, aut ejusmodi decretum confirmavit Synodus Lateranensis III. sub Alexandro III. *Monachi ne singuli per villas & oppida, seu ad quascumque Parochiales ponantur Ecclesias; sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant; nec soli inter sæculares homines spiritalium hostium conflictionem expectent; Salomone dicente, Væ soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Can. 10. Observat autem Innocentius III. in Decreto quodam suo, hoc Canone contineri Monachos tantùm, non Canonicos Regulares, quos tamen hortatur, ut socium Regularem sæcum habeant, *si commodè fieri poterit*, in Ecclesiis, quarum Parochias administrant : ut mutuo se confoveant solatio. *Unum Canonicum Regularem tecum habens ad cautelam, cujus in his quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quàm solatio perfruaris.* Extra. De Statu Monach. c. 5. Ejus autem discriminis ratio ex Innocentio inde expeditur, quòd Canonici Regulares, non ita solitudini & silentio devoventur, ut Monachi, sed *Regulæ serviunt laxiori*. De Prioratibus ergo Monachorum explanandæ sunt duæ Honorii III. Decretales, quarum una refellit privilegium fictitium Abbatiæ in Episcopatu Venetensi Armoricæ, ut sibi fas esset in Prioratibus sui juris unum dumtaxat collocare Monachum. De Rieux. *Occasione litterarum Apostolicarum asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem.* Extra. De Capellis Monach. c. 3, 4. Respondet Pontifex irritum esse id privilegium, cùm Canoni inimicum sit Concilii Lateranensis, nec ejus meminerit. Altera ejusdem Pontificis Decretalis est Epistola ad Burdegalensem data, Episcopum, qua jubet, ut Monachos suos cogat, vel Prioratus suos minusculos Clericis commendare sæcularibus, vel Monacho cui eos conferent, addere socium semper Monachum. *In quibusdam Prioratibus habitant solitarii. Ideoque mandamus quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad Claustrum revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos sæculares; vel alios Monachos eisdem adsocient, cum quibus vitam possint ducere Regularem, monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam compellas.*

III. Hinc probabilis admodum existit conjectura, cœpisse jam Abbates ipsos Clericis sæcularibus commendare Prioratus illos tenuiores, & alendis duobus saltem Monachis impares. Id ipsum eluceseet ex alio ejusdem Pontificis Decreto. Admittebant sua sponte in suis Cœnobiis Abbates Clericos, qui Præbendarii ibi fierent, & adeo penitissimè admitterentur in arcana administrationis totius, consilia, ut ei rei modum aliquem imponere coactus fuerit Pontifex, jusseritque hos Clericos suis Præbendis contentos esse, obsequia præstare, quæ in se recepissent; de cætero ne ejusmodi Præbendæ in Cœnobiis Clerico cuiquam annuerentur. Extra. De Statu Monach. c. 8. *Præcipimus quoque, ut in nullo Monasterio ad Præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos sæculares. Nec his qui jam recepti sunt, vocem, vel locum in Capitulo, Dormitorio, vel Refectorio seu Claustro sibi vendicare contendant, seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere: sed Beneficiis sibi contenti concessis, conversentur honestè opportuna obsequia in Monasteriis, fideliter impendentes, nihilque ultra in temporalibus aut spiritualibus exigant in ipsis Manasteriis, vel usurpent.* Non ita alienum erat agrestes Prioratus simplices Clericis concedi, quam Præbendas in ipsis Cœnobiis, ubi Monachorum interioribus secessibus & congressibus parum tempestivi interveniebant. Monachi utrumque factitabant, Pontifex alterum confirmat, alterum prohibet.

IV. Decretali alia in Clementinis, jam tum tempore Concilii Viennensis docet Clemens V. complures fuisse Prioratus, Administrationes, & alia Beneficia origine Regularia, quæ solerent Abbates Clericis sæcularibus conferre, cùm alia conferrent Regularibus. Edicit porro Clemens, nisi ea conferant Abbates, ubi vacaverint, tempore præfixo in Concilio Lateranensi III. Episcopos eorum supinitati obviaturos, & priora Clericis, posteriora Beneficia Regularibus collaturos. *Negligentiam super hoc suppleant eorumdem; Prioratus, Ecclesias, Administrationes & Beneficia hujusmodi, illa videlicet, quæ consueverunt per sæculares Clericos gubernari, sæcularibus Clericis: alia verò quæ Religiosis dumtaxat committi sunt solita, vel conferri, Religiosis Monasteriorum, quorum Prælati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo.* In Clemente. De Supplem. neg. Prælat. c. 1. Si dederant olim Abbates Clericis, & Præbendas in Monasteriis, & Prioratus ruri, poterant & Præposituras eisdem contulisse, & Decanatus, & alia Claustri Officia. Clemens V. adeò non prohibet, vel coarctat eas concessiones, ut fecerat Honorius III. ut illas confirmet, quòd & increbuissent jam Commendæ, & in dies singulos invalescerent.

V. Sed illud mirabile non injuria videbitur, quòd hìc Pontifex legibus Concilii III. Lateranensis super Beneficiis Ecclesiæ omnibus, subjiciat Administrationes Claustrales, quæ Beneficia non erant, sed arbitrariæ & revocabiles Obedientiæ. Valdè perspicuum est enim Lateranensi Canone non constringi, nisi Beneficia sæcularia Cathedralium maximè Ecclesiarum, in quibus devolutio fit ab Episcopo ad Capitulum, à Capitulo ad Episcopum, ab utroque ad Metropolitanum, ita ut de Administrationibus Claustralibus littera sit nulla. Et hujus tamen necessariæ innovationis in aperto est causa. Tempore enim Concilii Lateranensis & Alexandri III. in Abbatiis aut nulla prorsus, aut rarissima erant partitionis bonorum & Beneficiorum vestigia. Temporalia omnia potestati & arbitrio suberant Abbatis juxta Regulam, Officiales omnes ab eo ad rationes faciendas vocabantur, ab eo amovebantur, nihil propriè à quoquam, omnia in commune possidebantur ab omnibus. Itaque Regulæ omnia & vetustissimarum consuetudinum paci permittebantur. At ævo Concilii Viennensis plerisque in Monasteriis partitio facta fuerat rerum; erant Abbatibus, erant Claustralibus Officiis, erant & non rarò Monachis suæ separatim portiones fundorum, aut proventuum; in hæc omnia alicubi Monachis succesferant Clerici. Itaque finitima hæc erant cæteris Beneficia, suoque jure utraque Pontifex permisouit, & iisdem legibus regi voluit. Id enimverò extimescendum est Congregationibus novis omnibus, tam regularibus, quàm sæcularibus, ne diuturna non sit illa suavitas pacis, tranquillitasque, qua gaudent inter sui fervoris primordia, & purioris disciplinæ, nullis obnoxiæ legibus illis, & tricis, litibusque, quibus Beneficia reguntur. Tandiu ea gaudebunt nimirum, quandiu temporalia omnia in commune obtinebunt, insument usibus sanctissimis, charitati, & religioni, quibus institutione ipsa sua consecrata sunt. Contextio hujus Decreti manifestissimè declarat, una ex temporalium partitione scaturisse sollicitudines illas & judiciorum litiumque tempestates, quibus Beneficia vexantur. Jubentur enim Episcopi prohibere, ne Abbates post eas procrastinationes mensæ suæ uniant Prioratus, Parochias, Administrationes & Officia, ubi jam inveteravit mos statuendi peculiares Administratores. Can. 3. *Ne applicent mensis suis &c.* Administrationes istæ separantur ab iis, quæ jam unitæ sunt mensæ Abbatum : *Quæ non sunt de mensa Prælatorum.*

rum. Denique ita ſancit Pontifex, ut hi Adminiſtratores revocari ſemper poſſint à Prælatis Regularibus : *Liberè poſſint ad Clauſtrum cùm oportuerit revocari*. Quo planum eſt ubi regulares Conventus remiſerant de diſciplinæ primævæ ſanctimonia, ex parte aliqua toleratum id fuiſſe : at ubi ſibi indeflexa Regulæ obſervantia conſtabant, nihil illis moleſtiæ, nihil negotii faceſſitum eſſe.

VI. Cardinalis Ottoboni Legatum in Anglia agentis anno 1248. Conſtitutiones eodem nitebantur, objectis ob oculos periculis, quibus patent Monachi, cùm ſoli habitant, ut ſemper Monacho ſocius adderetur : aut ea Eccleſia, quæ duobus alendis Monachis impar eſſet, Clericis ſæcularibus dimitteretur. *Quod ſi fortè pauperes habeant Eccleſias, quæ duobus non ſufficiant exhibendis, faciant illis per ſæculares Clericos deſerviri, ut ſic nec debitis Eccleſiæ fraudentur obſequiis, nec Regularis frangatur integritas diſciplinæ*. Erant in Galliis Provinciæ, ubi nihil opus erat Conciliorum, Pontificum, aut Legatorum decretis urgeri Monachos, qui ſua ipſi ſponte plus ſatis propendebant ad Beneficia ſua Clericis commendanda. Quin & Conciliorum ex adverſo authoritate coercendi erant, ne Clericos iis Eccleſiis ſuis præficerent, in quibus ſatis commodè duo Monachi ſuſtentari poſſent.

Conc. Angl. Tom. 2. pag. 286.

Anno 1276. Concilium Salmurienſe hunc edidit Canonem, quo Concilii anterioris decretum confirmatur, ne Clericos ſubrogarent Monachi in Eccleſiis, ubi Monachi inſtitui, alique poterant. *Præterea licèt in prædeceſſorum noſtrorum Conciliis fuerit aliàs ordinatum, de ſupplendo in Prioratibus Clericis ſæcularibus conceſſis debito numero Monachorum; quia tamen nullum inde fructum invenimus ſubſecutum; ne fandi locus de cætero, in talibus relinquatur, prohibemus, ne quis Abbas, vel alius Prioratum quemlibet in Turonenſi Provincia ſitum, in quo poſſint ad minus duo Monachi commodè ſuſtentari, vel conſueverint morari, cuiquam ſæculari conferre præſumat. Si ſecus actum fuerit, id irritum decernentes*.

Can. 10.

Hæ ſcilicet erant parvorum Conventuum ruinæ. Experti Monachi quanta inde Ordinis labes ſerperet, iis expediri ſe avebant, illos conferebant Clericis, largiebantur & Laicis, cui malo interceſſit Concilium Salmurienſe anni 125. *Statuimus, ne Abbates Religioſa loca, etiam ſi ſolitaria fuerint, ad tempus, aut quoad vixerint, laicis concedant, ſed talibus conferant, quod prædicta loca debito ſervitio non fraudentur*. Quo videtur copia fieri Monachis, ut ea loca Monachis vel Clericis concredant, dum ne Laicis. Gregorius IX. in Bulla Reformationis Cluniacenſium anno 1233. voluit ut in Prioratibus, ubi duo ſaltem Monachi victitare non poſſent, alii eorum loco ſubſtituerentur. *Ut qui ſolus eſt, unus vel plures Monachi ſocii adjungantur, ſi loci ſuppetant facultates, alioqui revocetur ad Clauſtrum; proviſo quod in eodem loco divina celebrentur honeſtè*. Nicolaus IV. idem conſtituit anno 1289. Benedictus XII. anno 1336. in Bulla Reformationis Canonicorum Regularium ſancti Auguſtini, vetuit ne hi Canonici ſoli habitarent in Beneficiis, vel Prioratibus ſimplicibus, quibus nulla imminet animarum ſalutis procuratio; ſi duobus ſaltem alendis Canonicis reditus non ſuppeterent, juſſit eos habitare in Conventibus, quibus ſuberant ii Prioratus, ſi modica eſſet diſtantia. Si eſſet immodica, ipſi quidem habitarent, ubi juberet Capitulum, Beneficium alii cuipiam commendarent, qui Clericus utique ſæcularis intelligitur.

Can. 18.

Bullar. To. 1.

Hinc ſummatim illud exiſtit, Beneficia hæc ab ortu ſuo Regularia, in ſæcularia deſciviſſe, volentibus primò, & ita conducere exiſtimantibus Abbatibus, aliiſque Superioribus Regularibus, ſuapte ſponte, quibus aſſenſi ſunt tandem Epiſcopi, cùm aliquando abnuiſſent. In cauſa verò fuiſſe inopiam & anguſtias loci, qui Clericum poſſet unum, non poſſet duos Monachos ſuſtentare. Fuiſſe & mandata Conciliorum, Pontificum & Epiſcoporum, quibus ſatius viſum eſt ea Beneficia qualibuſcumque committi Clericis, quàm in Laicos profanari, vel Monachis offenſioni eſſe, quorum ibi vigor & pietas magnoperè periclitaretur.

VII. Idem verò ipſe Benedictus XII. anno 1336. Bullam promulgavit Reformationis omnium beati Benedicti Regulæ ſectatorum, qua declaravit, quibuſcumque ejus Ordinis Beneficia collata fuerant ſive ab Apoſtolica Sede, ſive à Legatis, ſive Reſcriptis ejus, aut quibus in poſterum conferrentur, eos omnes tam poſſe his ſpoliari Prioratibus, Adminiſtrationibus, Officiis & Beneficiis, quàm ſi ea illis Superiores Clauſtrales contuliſſent. *Prioratibus, Adminiſtrationibus, Officiis, ſeu quibuſcumque Beneficiis privari valeant, & ab illis etiam amoveri ex cauſis rationalibus, ac ſi per Superiores ſuos de ſuis Beneficiis eis foret proviſum*. Centum antè annis per cuniculos neſcio quos adrepebant Monachi, ut ſuis in Adminiſtrationibus à Sede Apoſtolica confirmarentur, ne his depelli & revocari poſſent. Obſurduere Pontifices ad ejuſmodi poſtulationes. Sæculo XIII. magis magiſque labefactata diſciplina, impetrari à Pontifice & à Legatis ejus cœpere Beneficia & Officia Clauſtri. Id tamen, ut vides, retentum eſt quantumvis à Pontifice ad ea Officia provecti, à Superioribus Regularibus amoveri poſſent. Sed difficillimum erat eam clauſulam ac moderationem diu vigere. Ambitioſior enim Monachus, qui Pontifici obrepſerat, exculpſeratque Proviſionem Statutis Monaſticis adverſantem, facilè eadem authoritate, quod ſemel extorſerat, vindicabat.

Cap. 32.

VIII. Nihil in præteritis reliquere Abbates Cluniacenſes, quo has Monachorum cupiditates & præſtigias præverterent. Anno 1200. Hugo V. Abbas Statuta compilari fecit, quibus juniores Monachi Prioratibus arcentur, donec diutina ponant tyrocinia : qui Obedientias vel Beneficia flagitabant, eos hæc ipſa prehenſatio ſummovebat; quin & acerbioribus pœnis ſubjiciebantur, ſi ineptas ejuſmodi preces iterarent. *Ut ſuis deſideriis ſatisfaciant, Obedientias petunt, vel ſi bi reditus aſſignari. Statuimus, ut ipſis in hujuſmodi petitionibus nullus præbeatur aſſenſus; imò ſi commoniti non deſtiterint, graviori diſciplinæ ſubdantur; & qui habuerint, amittant taliter acquiſitas*. Statutum eſt, ut qui Magnatum ſæculi favorem & preces interponerent, ad eblandiendas qualeſcumque Obedientias, ii nec his, nec ullis aliis eo anno donari poſſent. *Interventu ſæcularium committi ſibi Obedientias vel Prioratus expoſcunt. Statuimus ne ullus taliter quemlibet petens honorem, unquam illum obtineat, vel alium infra annum*. Placuit ut Prioratus, Decanatus, aliæque adminiſtrationes gratis & uni pietati ac virtuti donarentur; ne niſi rationabilibus cauſis abdicarentur, qui donati illis fuiſſent; nec ullius unquam momenti habendas confirmationis qualeſcumque litteras, ne unquam amoverentur. *Litteris eos non oportet inniti, quamvis de non removendo litteras habeant confirmationis*. Statutum eſt, ne Prioratus darentur, maximè Conventuales, niſi Presbyteris, vel iis qui intra annum eo Ordine initiarentur, alioqui exauthoratum iri. Voluntati & arbitrio Priorum ſubjectæ ſunt Obedientiæ prorſus omnes. *Ut omnes Obedientiæ ſint in manu & diſpoſitione Priorum, qui adjunctis ſibi quos voluerint adjutoribus, faciant ſicut vide-*

Bibl. Cluniac. pagin. 1462. 1465. 1466

viderint expedire. Vetitum ne quis fundus ad vitam Monacho daretur. *Nec noſtris ullum miniſterium ad hæreditatem, vel vitam committatur*. In aliis infrà ibidem ſtatutis obſervare eſt, quibus paulatim gradibus in præceps rueret & præſumdaretur diſciplina. Beneficia condebantur, perpetuitas illis accedebat, & ea denique rerum copia, quæ ſæculares Clericos ineſcaret. Peti primò cœpere Prioratus & Obedientiæ, aut certi quidam reditus. Tum interponi Optimates, ad hæc obtinenda. His acceſſere chartæ confirmationis, ne revocari poſſent. Et hæ primùm chartæ à Superioribus Regularibus, mox & à Pontifice expetitæ ſunt.

Ibid. pag. 1468. 1469.

IX. Ex aliis Statutis, quæ eidem aſcribuntur Hugoni V. aperitur nobis origo Eleemoſynarii, quæ tota ad ſanctimoniam ſpectare videbatur. Proſcindebantur paſſim Cœnobia, quòd reditus pauperibus fovendis dicati aliò detorquerentur. Commendati ergo ii ſunt pio & religioſo Monacho, qui Deo inſpectore & judice eos diſpenſaret. *Multum nobis à pleriſque detrahitur, & utinam immerito, quod res ad eleemoſynas pauperum deputatas, in alios uſus quàm deberemus, convertimus, &c. Eleemoſyna fratri Deum timenti cuſtodienda tradatur, qui omnes reditus in uſus pauperum fideliter convertat; qui una ad plus ſit equitatura contentus, paucis ſervientibus, modicis ſumptibus: quia quidquid uni ex minimis ſubſtrahitur, Deo aufertur. Nos in hoc animas liberamus, ipſis quibus eſt hæc cura commiſſa, de ſua adminiſtratione Judici omnium Deo, in diſtricto examine reſponſuris. Delinquentes autem cùm compertum fuerit, cæteris acrius puniantur.*

Ibid. pag. 1471. 1472.

His ſubjicitur inſtitutio Hoſpitalarii, cui hoſpitum cura delegatur. Porrò ſimile veri eſt ab his non diſcrepaſſe inſtitutionem cæterorum officiorum. Namque, 1. æquitati & pietati adprimè concinebat delegatio Eleemoſynarii pauperum neceſſitatibus conſulturi. 2. Jubetur Eleemoſynarius commendatas ſibi pecunias omnes in pauperes penitus effundere. *Omnes reditus & proventus in uſus pauperum & peregrinorum fideliter convertat.* 3. Impenſæ ab ipſo Eleemoſynario faciendæ præſcribuntur, & modico contentus eſſe ipſe quidem jubetur, *Modicis ſumptibus*: quod enim nimio plus ille ſibi indulget, *Deo aufertur*. 4. Oneratur conſcientia Eleemoſynarii, ut qui Chriſto ſummo Judici rationes facturus ſit: *Judici omnium Deo de adminiſtratione ſua reſponſurus*. 5. Tum interceditur Superioribus Regularibus, qui Prioratus, Adminiſtrationes & Beneficia Ordinis vel Clericis conferebant, vel aliis quàm ejuſdem Ordinis Monachis. Ex quibus efficitur, non ſucceſſiſſe tantùm Clericos Monachis alicubi in has adminiſtrationes, ſed & in onera earum ſucceſſiſſe, & eidem ſanctiſſimæ adminiſtrationis legibus mancipatos fuiſſe. Unde & parvo ſui cultu victuque ſepoſito, reliqua omnia jubentur expendere in pauperes, in hoſpites, in miſellos quoſque. Multò poſteriora fuere Statuta Henrici I. Abbatis: anno enim 1308. ille creatus eſt Abbas, & monentur tamen Adminiſtratores & Beneficiarii omnes Ordinis non aliud quàm patrimonium pauperum penes illos eſſe depoſitum. *Exhortamur Abbates, Priores & cæteros Adminiſtratores Ordinis noſtri, quibus ſicut & aliis Eccleſiæ Prælatis conceſſa eſt poteſtas facultates Eccleſiæ ſanctæ Dei diſpenſandi, non diſtrahendi, vel dilapidandi, quatenus rebus & bonis hujuſmodi, tanquam commendatis, non propriis utendo, res ipſas & dicta bona fideliter diſpenſent, expendantque in uſus pios, licitos & honeſtos; nihil de rebus & bonis dictis, quæ ſunt miniſtrorum & pauperum Chriſti bona, dilapidando, &c.*

Ibid. pag. 1478. 1479. 1564.

Saluberrima hæc erant monita, ſed ex iis tamen elucet, jam ita collapſam fuiſſe diſciplinam, ut Abbates, cæterique Adminiſtratores, fidei ſuæ & conſcientiæ dimitterentur, nullis cuiquam redditis rationibus; non aliter quàm jam inde ab anno 1200. cum Eleemoſynario diſpenſatum fuerat. Sed Eleemoſynarii & aliorum Adminiſtratorum diverſiſſima longè ratio erat. Cùm enim de Conventibus ipſis expoſtulatum fuiſſet, eiſque paſſim obtrectaretur, quòd pauperum portionem ſuos ipſi privatos in uſus deflecterent, ea portio pauperum ſejungenda penitus fuit. Adde quòd quàm pauperum ipſæ neceſſitates, tam & eleemoſynæ latere plerumque debeant. Hinc adductus eſt Joannes de Borbonio in Statutis ſuis Reformationis anno 1458. ut Abbates omnes, exceptione nulla, ne Abbatis quidem Cluniacenſis, juberet ut ſæpiùs anno quolibet dati & accepti rationes exhiberent, ut ſuprà jam attigimus. Iiſdem Statutis ſancitur, ut reditibus Sacriſtiæ & ſacris Eccleſiæ veſtibus dicatis, quarta pars ipſi Sacriſtiæ condonetur, tres reliquæ portiones reparandis & ornandis Templis impendantur. Non temerè conjiceret quis, reliquis Adminiſtratoribus hunc eundem modum tenendum fuiſſe in diſpenſatione commendatorum ſuæ fidei proventuum. Denique his Statutis concerpitur nova illa conſuetudo, & in dies ſingulos magis magiſque invaleſcens, Clericis dandi, vel Laicis eas adminiſtrationes, quæ Monachis mandari tùtò poſſent. *Inhibemus diſtrictè, ne de cætero perſonis ſæcularibus, Clericis, vel Laicis dentur aut tradantur aliquatenus Prioratus, vel alia loca, ubi Monachus ſeu Monachi conſueverunt morari.* Si excipias autem vetuiſſe Concilia ne Monachi ſoli quovis in Beneficii domicilio habitarent: reponam & ego jam in his ſtatutis obviatum fuiſſe ei diſcrimini. Juſſum enim fuerat, ut ubi duo ſaltem Monachi vitam tolerare non poſſent, ea loca ſuperioribus Conventibus unirentur, ſacra autem ibi miniſteria obirentur per Vicarios. *Et ubi non poſſunt eſſe duo Monachi, ſed ſolùm unus, quia facultates non ſuppetant, talia loca, ſi fieri poſſit ſine ſcandalo, ſunt revocanda ad manus Superiorum, proviſo nihilominus in hoc caſu quod in locis talibus more ſolito celebrentur divina.*

Ibid. pag. 1604. 1605. 1612.

X. Extinguendis fundituſque ſubruendis Adminiſtrationibus minùs utilibus, aut periculoſis, Sedis ipſius Apoſtolicæ authoritatem interpoſuere Abbates & Priores; bellè omnino ſi non interpoſuiſſent & ad ea quæ Regulari diſciplinæ ſubinfeſta erant. Anno 1362. Prior ſancti Martini de Campis in Prioratu ſancti Dionyſii de Carceribus in Civitate Pariſienſi, Officium Sacriſtæ extinxit, ejuſque reditus ei Prioratui adjunxit: quòd Officium id toleratum dumtaxat fuiſſet citra neceſſitatem. *Cùm in veritate nunquam fuerit ibi tale Officium intitulatum, nec per nos ſtatutum, ſeu ordinatum; ſed ſolùm toleratum temporaliter de munificentia & permiſſione Prioris dicti loci ſub certis oneribus & ſervitiis, &c.* Anno 1388. impetratum eſt Reſcriptum Clementis VII. ad Officium Sacriſtæ expungendum, quanquam numquam ulla ſtata & certa fuiſſet ejus Officii inſtitutio: *Et nihilominus declaraverunt nunquam Officium Sacriſtæ fuiſſe in eodem Prioratu intitulatum, ſeu per eos ſtatum, vel etiam ordinatum.* Ubi perſpicis, ut Monachorum aviditate, & privatis atque inconſideratis Superiorum affectibus inſtituerentur quandoque Adminiſtrationes iſtæ, nulla ſatis gravi neceſſitate, & ſenſim ſine ſenſu in Officia, in Beneficia convaleſcerent, & ingenti annuorum proventuum copia affluerent. Anno 1410. Abbas Cluniacenſis Sacriſtiam Invillanam univit Prioratui ejuſdem loci; ſed multò frequentiùs creata ejuſmodi ſunt Officia, nec ſine Pontificum interventu.

Hiſt. ſancti Martini de Camp. pag. 333. 373.

XI. Plurimum & lucis & præſidii his omnibus conciliari poteſt, prolata Pii V. Bulla, qua

anno

anno 1568. Cruciferorum Ordini arctiorem disciplinæ formam indixit. Fatetur enim Pontifex ejus cœtus Prioratus, Hospitalarias, cæteráque Officia nonnunquam ab Apostolica Sede collata iis fuisse, quibus in eodem Ordine plura adessent virtutum & meritorum suffragia, ad ipsius Ordinis compendium & dignitatem: postea Regulares ipsos incredibili aviditate omnia prorsus divisisse, & possedisse, in Titulum, vel in Commendam. *Ubi verò primùm Prioratuum, Hospitalium, & locorum prædictorum cura perpetua certis quibusdam id fortè promeritis aut Religioni maximè utilibus, de benignitate seu providentia sedis Apostolicæ demandata est, ea tunc demum cupido tam multorum animos incessit, ut illa ferè omnia aut in Titulum aut in Commendam perpetuam variis prætensis causis sibi paulatim usurparint; & qui illa sic postea possederunt, minùs morigeri atque obedientes suis Superioribus effecti, fructus, qui priùs ad publicam utilitatem commoditatemque Religionis, & in alendis pauperibus dispensabantur, proprios sibi fecerunt, profanis etiam usibus applicantes.*

Bullar. To. 1. pag. 59.

Certissima ea est descriptio ruentis disciplinæ Regularium Ordinum, temporalium partitione, Officiorum Claustralium emersione, & erectione in Beneficia, vel in Commendas. Addit Pontifex, ab Innocentio VIII. & Clemente VII. ei Ordini assertam fuisse bonorum temporalium communionem, & Regularem observantiam, rescissis Titulis omnibus peculiaribus & Commendis, congestis in unum penu bonis omnibus, jussísque posthac Prioribus & Officialibus omnibus triennali tantùm administratione defungi. At cùm ea disciplinæ ratio in mores invecta non fuisset, innovari à se omnia eorum Pontificum Decreta, revocari provisiones omnes, si quæ datæ essent Beneficiorum Ordinis, temporalia omnia in unam communem redigi mensam, constituique, ut à Capitulo Generali tertio quoque anno habendo eligeretur Præpositus Ordinis Generalis, cujus administratio non ultra triennium protraheretur: eligerentur & tres Priores cuique Prioratui, quorum primus primo, secundus altero, postremus tertio anno Prioratus munere fungeretur. Difficile erat majori vel sapientia vel pietate obviare morbis omnibus, qui ex temporalium divisione, & Beneficiorum in Monasteriis creatione inoleverant, latiúsque in dies serpserant.

XII. Illud certè non opis est nostræ divinare, an recentiores ab annis centum vel ducentis Congregationes, quæ hanc eandem triennii legem Dignitatibus & Officiis suis circumscripere, constantia & strenuitate majore futuræ sint, quàm antiquæ, ad propulsandas illecebras partitionis bonorum, & inde scaturientis Beneficiorum institutionis. Longo sæculorum decursu usuveniunt, quæ ne in suspicionem, aut ne in cogitationem quidem venire potuissent. Sed quamdiu tamen pendet eventus, & res in ancipiti est, æquius est bene ominari. Quin & hoc constat, ipsa maximè Officiorum Claustralium perpetuatione perfectam & absolutam fuisse Regularium Beneficiorum institutionem. Perpetuationem dixi, quòd quamquam revocari possent, nec Administratores, Priores, Officiales ulli essent, qui non possent reapse amoveri; erant illi tamen suo quodam modo perpetui, quòd nullum iis certum tempus præfixum esset, & rarò ea committerent, quibus meritò depelli Officio deberent: vel rarò certè in eos tam scrupulosè inquirebatur. Guimierium in Glossa Pragmaticæ hæc non fefellit ratio perpetuitatis Officiorum & Beneficiorum Regularium: *Dicitur perpetuum, quod certo tempore non limitatur, etiam si detur ad beneplacitum Superioris.* Dixi autem hac perpetuatione quasi ultimam manum adhibitam esse constitutioni Beneficiorum Regularium. Fundamenta enim eorum jam inde jacta fuerant, cùm divisio facta fuerat rerum Ecclesiæ, ac distributio in Officia Claustri: progressio verò illa eorum fuerat, ubi destitum fuerat rationes reddi. Nihil erit quod meritò reformident Congregationes novæ, quamdiu velis remisque ab his tribus scopulis declinabunt; à partitione rerum inter Officiales, cessatione exigendarum & reddendarum rationum coram Conventu, vel Officialibus, & à perpetuitate Officialium.

De Collat. §. Item quod ad dictas.

XIII. Reconditioris certè prudentiæ fuit illa, quæ non ita dudum convaluit & latè pervagata est triennii lex. Prioribus Ecclesiæ sæculis, ad unitatem, & ad Monarchiam vergebant omnia, quòd adventasset è cœlis allapsus ipse cœlorum Rex, cœlestem Monarchiam in terris instituturus; & in gloriæ suæ supernam revolaturus sedem, Ecclesiam suam universam uni Apostolorum Principi commisisset, & ejus successoribus, Ecclesias singulas singulis Apostolis, & successoribus eorum. Ejus Monarchiæ cùm lex & ingenium esset suavitas, charitas, humilitas, moderatio, nihil hìc erat quod civium libertatem terreret. Itaque hujus ministri omnes, Parochi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Abbates, Beneficiarii denique omnes priorum & meliorum Ecclesiæ sæculorum perennes fuere. Temporum intercapedine illapsæ in mores hominum pestes coegerunt remedia alia & alia conquirere. Itaque in Congregatione primùm Cluniacensi, quæ omnium sanè prima fuit plurium Cœnobiorum in unum corpus sub uno Abbate summo coagmentatrix, plures postea sui similes & imitatrices habitura: in ea, inquam, primùm Congregatione constitutum est, ut Administratores & Officiales omnes ad nutum revocari possent. Conciliorum Canones & Constitutiones Monasticæ in hoc veluti temperamentum conspiravere, ut Administratores hi omnes amoveri possent, nec amoverentur tamen, nisi vel gravior culpa aliqua vindicanda esset, vel præcellentior quædam illis dignitas adscribenda. Cùm ergo etsi revocari possent, rarissimè tamen revocarentur, eòque quomodocumque perpetui essent, hinc illis exitialis occasio, ut reditus Officii sui sibi vindicarent ipsis, & à reddendis rationibus se tandem subducerent. Consultissimè ergo triennii lege propulsata sunt mala, quæ perpetuitas importaverat: nec immeritò videri potest medii ævi perpetuitas perfunctoria, quasi medium quendam locum tenuisse, inter verissimam piorum sæculorum perpetuitatem, & posterioris hujus ævi regulam nunc triennii pervagatissimam.

Omnium primus & princeps videri potest Innocentius VIII. hanc triennii regulam promulgasse in Cruciferorum expurganda à compluribus nævis Congregatione, ut modò à nobis narratum est. Certè testatum facit Pontifex innovari tantùm à se primævum in eo ejus Ordinis institutum. *Non ad vitam, sed ad triennium dumtaxat, juxta primævam institutionem.* Sed addubitare posset aliquis, annon à Pontifice primæva dicatur institutio, ne ad vitam darentur Officia: ipse verò triennalitatem definierit. Clemens VII. ulterius aliquid molitus est. Voluit enim tres Priores cuique Cœnobio deligi in Capitulo generali, quorum singuli singulis mox annis præessent, dum sequens coiret Capitulum. Idem & à Pio V. confirmatum est. Pleræque Congregationes post Tridentinum eidem inhæsere triennii regulæ. Non multò post finem ejus Concilii Franciscani in Capitulo suo Generali multa commentati sunt Capita reformationis, quæ Pius V. confirmavit anno 1565. In illis unum est, quo Abbatissæ triennales jubentur esse.

Pii IV. Constit. 103.

Sed neque Abbatissa aliqua perseveret ultra triennium, nisi pro reformatione aut aliqua maxima Monasterii utilitate: sed expleto termino triennali ad novæ Abbatissæ electionem procedatur, nulla consuetudine in contrarium faciente. Bullam aliam publicavit Gregorius XIII. anno 1583. ubi cùm enarrasset, quantum dispendii emergat ex perpetuitate Abbatissarum, quantum compendii & ornamenti efflorescat ex earum triennalitate: *Perpendentes varia & multiplicia damna quibus plerumque afficiuntur Monasteria Monialium, quæ per Abbatissas vel alias Præfectas perpetuas reguntur; è contra verò Abbatissas & alias Præfectas triennales, scientes se lapso termino administrationis suæ rationem esse reddituras, majori studio regimen Monasteriorum gerere*: constituit tandem Pontifex, ut in omnibus Monasteriis Ordinis sancti Benedicti, Cistercienſium, Chartusianorum, omnium denique Italiæ & Siciliæ Ordinum, jam non eligerentur Abbatissæ, vel Præpositæ quævis, nisi ad triennium, cum potestate alias post triennium eligendi. *Quæ elapso triennio præesse desinant.*

CAPUT XXVIII. P.4.l.4.c.27.

De partitione bonorum & terrarum Ecclesiæ, inter privatos Beneficiarios, post annum Christi millesimum.

I. Summa partitionum hactenus descriptarum.

II. Episcopi fundis Ecclesiæ laicos sæpè donabant, Concilia illum interdum tenebant modum, ut juberent tantùm, nonnisi Clericis posthac dari.

III. Sed & ipsi Clerici in fundos Ecclesiæ quandoque invasere.

IV. Capitulorum Dignitates probabiliter priores aliquid sibi fundorum arripuerunt.

V. Qui fundos dederant, in modum precarii eos retinuerunt.

I. PLuribus supersedere poteramus. Unde nec nisi paucissima hìc, quasi ad cumulum addemus. Primis enim inter Episcopos & Capitula partitionibus, fundi ipsi, & agri inter eos divisi sunt. Et ubi rursum Capitula inter Canonicos alias aliasque distribuerunt Præbendas, fundi quoque ipsi Capitularis mensæ distributi sunt. Sui quoque Parochiis & Xenodochiis assignati sunt agri. Nec verò potuere Abbates à Conventus mensa suam divellere, nisi suis utrique fundis attributis. Et ubi rursum Conventualis ipsa mensa repartita fuit inter Officia Claustri, unde tanta Regularium, tanta & sæcularium Beneficiorum copia propagata est, ostensum est supra factum id esse, adsignatis cuique Officio, Prioribus, Decanis, Præpositis, Eleemosynariis, Sacristis, & aliis quibuscumque, fundis, decimis, Ecclesiis Parochialibus. Ne Cappellas quidem erigi concessum est, aut in Vicarias cum regimine animarum evehi, vel in Parochias, nisi idonea fundorum dote assignata. De his hactenus.

II. Pauca admodum supersunt. Hinc ordiar porro, quòd probabile in primis sit, sæculo x. & xi. bene multos Ecclesiæ agros ab Episcopis assignatos fuisse Clericis, cùm tam largè iis laicos ipsos munerarentur. Eo malo exulceratus Otto III. edictum promulgavit, ubi illud statim præfatur, hinc Episcopos excusationes nescio quas aucupari, quòd prædecessores sui tantam agrorum Ecclesiæ copiam dilargiti essent, ut jam sibi non supperetet, quo oneribus & expensis satisfacerent, pro Ecclesiæ & Imperii defensione defungendis. *Dum pro domorum Dei restauratione, & pro Reipublicæ officio, nostroque officio commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur, seque imperata non posse perficere revera demonstrant.* Jubet autem Imperator, ut iis concessionibus locus non sit, nisi dum Episcopus superstes est, nec iis teneatur successor. Eos autem Episcopi Ecclesiæ agros largiebantur favori, cognationi, pecuniæ. *Non ad utilitatem Ecclesiarum, sed pecuniæ, & affinitatis, & amicitiæ causa.* His stimulis agebantur Episcopi, ut etiam lubentiùs Clericis darent, quibus cognatione, vel amicitia innexi essent, & quorum ipsa professio eas largitiones ab invidia & obtrectatione purgaret.

Collec. Rom. Holste.

Voluit quidem Concilium Bituricense anni 1031. ut Parochiæ suæ fundos, seu feudum Presbyteralem Parochi obtinerent: sed molestissimè tulit hos feudos vel ab Episcopo dominis vicorum conferri, vel ab his in Parochos usurpari. *Ut sæculares viri Ecclesiastica Beneficia, quos fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros.* Concilium Turonense anni 1060. luculentiùs declarat, hæc eadem Beneficia priùs ab Episcopis vario quæsito colore laicis concessa fuisse, quæ nisi Clericis posthac largiri à Conciliis prohibiti sunt. Nulla & irrita hìc fore decernitur concessio, quæ pecunia facta fuerit, aut illicitis conventionibus. *Pecunia, aut aliqua inconveniente conventione, aut quolibet modo contra Canonicam censuram.* Cùm obtineri nequeant ex Canonicis Constitutionibus Beneficia, nisi à Clericis. *Aut ministerium vel Beneficium, quod nonnisi Clericos habere sanctorum Patrum sancivit authoritas.* Satis innuitur, eo peccatum esse, quòd Beneficia Clericis solis addicta, aliis quàm Clericis conferrentur. Ex Canone sequenti uberior etiam infunditur lux. Edicitur enim, ut si Prælatus præter Canones, aut Beneficium conferret, aut Præbendam, aut Canonicatum, intercedant Clerici, & ab eo appellent ad Pontificem, vel ad vicinos Episcopos. *Si Episcopus aut Prælatus quilibet contra præfixam regulam aliquod Ecclesiasticum Ministerium, vel etiam ipsam Præbendam, quæ canonica dicitur, ordinare aut dare voluerit, liberè liceat Clericis contradicere.* Canone denique proximo prohibentur Prælati vendere, aut dare nova Ecclesiæ Beneficia, hoc est alienare, quòd id tentari vetent Canones. *Nullus Episcoporum vel Prælatorum aliquod novum Beneficium de rebus ad jus Ecclesiæ pertinentibus ulterius præsumat contra Canones alicui vendere, aut dare. Quicumque hactenus alienare præsumpsit, &c.* Atqui non vetabant Canones aliquo Ecclesiæ agello præmiari Clericos; nec quod dabatur Clericis, id alienabatur, cùm post eorum obitum Ecclesiæ redintegraretur. Non aliò ergo hæc vergunt, quàm ut ne laicis dentur Beneficia, quæ non cadunt nisi in Clericos; vel denique ut in dispensandis Beneficiis Episcopi Clericos laicis præponant. Can. 27.

Can. 1. 2.

III. Occupabant & ipsi aliquando Clerici largitionem Episcoporum, uti & laici, & fundos Ecclesiæ involabant: quo nunquam tamen legitimus Beneficii Titulus conflabatur, nisi illum Episcopus confirmasset. In Concilio Uxellodunensi anno 1081. contulit Archiepiscopus Bituricensis Monasterio, quidquid rerum Ecclesiæ laicis extorserat, & quidquid vel laici posthac, vel Clerici essent restituturi. *Quorum partem ipse per authoritatem officii nostri laicis, qui ea rapina longo tempore detinuerant, eripuit; de aliis omnibus, quæ adhuc laicali, vel Clericali etiam violentia auferuntur, quando restituentur, eandem prædicto Monasterio concessionem faciens.*

IV. Dignitatibus primò Capitulorum assignatum est fundorum & agrorum aliquid, antequam tota Capitularis mensa in partes dissiliret. Confirmavit Alexander III. Capituli Cathedralis erectio-

erectionem ab Episcopo Alexandrino factam in propria ejus Ecclesia. Dignitates ab eo institutas firmavit, Præpositi, Archipresbyteri, Cantoris: *Singulis prædictas dignitates Apostolica authoritate confirmamus*. Denique confirmavit & Canonicis complures Parochias illis assignatas. *Præterea Ecclesias usibus vestris Canonicis deputatas; scilicet sanctæ Mariæ, &c. Vobis nihilominus duximus confirmandas*. Ut in Monasteriis cœperant Abbates separare suam sibi mensam, tum ejus exempli contagione afflati Officiales Claustri fundos inter se partiti fuerant: extremi omnium Monachi fundos, vel reditus haud sanè magnos assecuti erant. Ita non distat à veri similitudine, in Ecclesiis Cathedralibus initium ab Episcopis factum esse, tum Dignitates suam sibi quoque fundorum vendicasse partem, & denique singulos Canonicos in partem ipsos quoque venisse communium antea Præbendarum.

Epist. 14.

V. Nec abhorret à verisimili, qui se Ecclesiæ cum patrimonii sui parte addicebant, eos in titulum Beneficii accepisse hos ipsos fundos suos, vel alios quosvis etiam in morem precarii. Jussit Alexander III. ab Episcopo Verulorum auferri Officium & Beneficium Subdiacono, qui impos sui & continentiæ impatiens habebatur, ea lege, ut si quid agri Ecclesiæ adtulisset, dum ad eam accederet, id illi totum refunderetur. *Sanè si Ecclesiis quibus artitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cùm ab earum Ecclesiarum Ministerio fuerint & Beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire*. Anno 1233. in Concilio Biterrensi vetitum est, ne cùm sese quis addiceret Monasteriis, adjiceret & temporalia bona, spe Beneficii Ecclesiastici consequendi. Eam enim esse simoniacam corruptelam. *Quidam, ut intelleximus, se & sua conferunt Monasteriis, sub spe ut ipsis postmodum Ecclesiastica Beneficia conferantur, quod omnino damnabile est propter maculam simoniæ*. Potest se quis cum rebus suis Ecclesiæ dedere, pia enim illa & religiosa est liberalitas. Possunt ab Ecclesia Beneficia accipi vicissim gratuita, cùm grati animi eximia cum primis sit laus. Sed nefas est temporalia Ecclesiæ dari spe spiritalis compensationis Beneficiorum. Ita enim pretio emuntur, quæ nullo prorsus æstimari possunt pretio. Anno 1161. Bernardus Episcopus Tolosanus dominum & dominam d'Escalquens in Canonicum & Canonicam admisit Ecclesiæ sancti Stephani Tolosæ, ut suprà jam diximus. In classem citra dubium Canonicorum laicorum hic Canonicus, & hæc Canonica referebantur; sed quæ hìc ratio describitur accipiendi ab eis dominium proprium prædii alicujus, & restituendi mox ejusdem in usumfructum, eadem ipsa est, qua & cum veris Canonicis res transigebatur. Laici enim Canonici ad normam Clericorum regebantur. *Commendamus vobis in obedientia sicut uni de Canonicis nostris commendare solemus, totum illum honorem d'Escalquens, quem tu de proprio honore nobis dedisti*. Expressissima res est, & hinc lucis non parum ad Bullam Benedicti XII. pro reformatione Canonicorum Regularium sancti Augustini anno 1339. cum agit de recipiendis Clericis & Laicis, qui cum Clerici & Laici permaneant, in Canonicos tamen admittuntur in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus Canonicorum Regularium, quibus se suaque dant & devovent. *Prohibemus insuper ne in Ecclesia Cathedrali, seu Monasterio, vel loco alio Religionis ejusdem, quivis Clericus, sæcularis vel laicus, recipiatur in Præbendam, seu etiam portionem, nisi eidem Ecclesiæ seu Monasterio, vel loco dederit primitus se & sua*. Est quod meritò stupeamus in his, quæ sequuntur. Vetat enim Pontifex dari hanc Præbendam ad vitam, aut ad certum tempus: *Nec hujusmodi Præbenda seu portio ad vitam, vel ad tempus vendatur, detur, seu aliàs concedatur eidem*. Ejus nodi solutio non magnoperè forsan abstrusa est. Dabat enim Tolosanus Episcopus Præbendam ad vitam Nobilibus illis, de quibus supra, quòd eos etiam Canonici in societatem suam allegerent ad omne vitæ tempus. At Canonici Regulares nihil concedere poterant, nisi ad quantum tempus Superioribus liberet; quòd omnia apud eos nutantia & revocabilia sint. Profitebatur Tolosanus non aliter se habere laicos hos Canonicos, quàm eos qui Clerici & veri Canonici erant. Diximus autem jam quamquam revocabiles essent ad nutum hæ Præbendæ Regulares, fuisse tamen verè perpetuas, eo sensu qui supra explanatus est. Sive Clerici autem sive Laici essent hi Canonici, illud utrisque commune erat, ut ea ipsa prædia usufructuario jure possiderent, & in Beneficium, quorum proprietatem Ecclesiæ concessissent.

Append. Conc. Later. 3. part. ult. c. 7.

Can. 22.

Catel. Memoires du Languedoc. p. 884.

De Pensionibus.

CAPUT XXIX. *P. 2. l. 4. c. 18.*

De Pensionibus in Oriente, in Italia, in Gallia, in Hispania, usque ad annum octingentesimum.

I. Pensiones aliæ fundorum, aliæ redituum.

II. Exemplum pensionis constitutæ in Concilio Chalcedonensi.

III. In eam pensionem variæ observationes. A Concilio, à Papa, à Magistratibus instituitur. Non datur nisi quo honestè sustentari quis possit.

IV. V. Alia exempla ejusdem Concilii Chalcedonensis.

VI. Pensiones ab Agapeto Papa assignatæ.

VII. VIII. Assignatæ & à Gregorio Papa I.

IX. X. Quo tum sensu diceretur Beneficia dividi non debere. De spiritali authoritate id affirmabatur.

XI. XII. XIII. XIV. XV. Alia exempla pensionum, à B. Gregorio assignatarum Episcopis, quos Barbari suis ab Ecclesiis abegissent, vel Beneficiariis desperatæ valetudinis, eoque functionum suarum jam impatientibus.

XVI. Cur non haberetur tunc ratio, vel annorum, quibus Ecclesiæ quis ministrasset, vel proventuum Ecclesiæ, vel tertiæ redituum portionis.

XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. Ad Ecclesias Gallicanas venitur. Pensiones ex fundis assignatæ. Abdicatis etiam concessæ Beneficiariis.

XXII. XXIII. In Hispania Parochi in Clerum transferuntur Ecclesiæ Cathedralis, permanentque Parochi primitivi cum pensione.

XXIV. An possint hæc conciliari cum Conciliis Chalcedonensi & Aurelianensi.

I. PEnsiones hìc restant expendendæ, ut quæ & ipsæ pertineant ad rerum Ecclesiæ canonicam distributionem. Erant autem duplicis generis pensiones, aliæ fundis & agris, aliæ proventibus annuis constabant. Priscis enim Beneficiariis concedebantur nunc agri, quorum usufructu sustentarentur, quo & peregrini afficiebantur persæpè Beneficio: ut plurimum tamen fructibus tantùm Beneficii ex parte aliqua donabantur, quos eo solatio fovendos censebat Ecclesia.

II. Exauthorato Domno Episcopo Antiocheno, Maxi-

Maximus ipse, qui subrogatus ei fuerat, à Chalcedonensis Concilii Patribus copiam sibi fieri petiit, ut ad ejus sustentationem impartiretur eum portione aliqua proventuum Ecclesiæ Antiochenæ. Compellati sunt autem ab eo Imperatorii Judices, & ipsius Concilii Patres. *Deprecor glorioſiſſimos Judices & ſanctam Synodum, ut humanitatem in Domnum exercere, qui fuit Antiochiæ Epiſcopus, dignemini, & ſtatuere ei certos ſumptus de Eccleſia quæ ſub me eſt.* Act. 10. Conc. Chalc. Congratulati sunt Maximo Legati Pontificii, & vehementer commendarunt decerpi aliquid ab eo redituum Ecclesiæ suæ, quo Domnum deliniret, & quiescere suaderet. *Ut ſumptus ei de ſua Eccleſia, miſerationis intuitu, prout æſtimaverit, largiatur; ut contentus alimoniis quieſcat in poſterum.* Assensi sunt & Patriarchæ cæteri, Episcopique omnes, ac denique Judices ipsi applausere. *Amplectente ſancta Synodo arbitrium Maximi, & nos eidem conſentimus, ejus arbitrio derelinquentes, quæ ſunt de Domni honorificentia.*

III. Cùm hoc primum obvium se dederit pensionum exemplum, & quidem perillustre, æquum est in illud pauca hæc observari. 1. Maximum & Domnum paciscì ea de re non potuisse, nisi interveniente Concilii authoritate. 2. Qui eo onere gravandus erat Maximus, ipsemet ultro profilit, & rem à se expeti profitetur. 3. Ali se & sustentari poscebat Domnus, nihil præterea. *Contentus alimoniis, quieſcat in poſterum, &c. Præter hoc prædicto Domno nihil requirente.* 4. Alendæ pacis & concordiæ causa annuitur ea censio. *Ut contentus alimoniis, quieſcat in poſterum.* 5. Prima intervenit Papæ authoritas. 6. Accedit & consensus Concilii. 7. Necessaria videbatur & Regiorum assensio Magistratuum. 8. Quæ priori Patriarchæ de opulentissimæ Ecclesiæ reditibus pensio deciditur, ea necessariis alimoniis terminatur. Id verò minùs stupebunt, qui perspectum id habuerint, & altiùs infixum menti, ne Beneficiariis quidem ipsis & Titularibus delibandum fuisse de patrimonio pauperum, nisi quo honestè sustentarentur, pro suæ & Ecclesiæ, tum dignitatis, tum sanctitatis modo.

IV. In eodem Concilio Chalcedonensi discinctis ejectisque duobus Episcopis Ephesinis, aut ea se nominis gloria jactantibus, permissa est tamen Episcopalis dignitas, & ad sui sustentationem portio redituum amplissimæ & locupletissimæ Ecclesiæ; ita sanè ut eorum unicuique ducenti non amplius solidi aurei assignarentur: *Memoratis ſcilicet dignitatem tantummodo Epiſcopatus habentibus, decenſque ſolatium, τὴν παραμυθίας τῆς προσηκούσης.* Act. 22. 22. Et inferius: *Ab Eccleſia eſſe paſcendos, &c. Habeant dignitatem Epiſcopi, & ex reditibus memoratæ Eccleſiæ, nutrimenti gratia & conſolationis, annis ſingulis ſolidos aureos ducentos accipiant. τροφῆς ἕνεκα καὶ παραμυθίας, χρυσοῦς διακοσίους.* Consensione totius similiter Concilii assignata est hæc pensio; qui autem præsentes aderant Regii Magistratus, non assensi sunt dumtaxat, sed summam ipsam defixere pecuniæ, quæ mox & Concilio probata est. Hæ verò pensiones, perspicis quàm non consentiant ambitiosæ nostrorum hodie Beneficiariorum opinioni, aut expectationi. Sed illud iterum iterumque inculcabo, cùm persuasum tunc & præjudicatum omnibus esset, ultra necessariæ sustentationis modum ne titulares quidem Beneficiarios quidquam posse sibi vendicare ex sacro Christi & pauperum fisco, ulteriores nec optari potuisse pensiones, nec concedi. Ac rursus cùm disciplina tunc & frugalitas vigeret Canonibus commendata, vel principum orbis Episcoporum expensæ intra eam pecuniæ quantitatem cohibitæ fuisse non immeritò creduntur. Quamquam ea res tota metienda quoque sit ex rerum venalium pretio, & auri, argentique, ac pecuniæ quantitate; ubi perinde ut sæcula sunt & loca, infinita quædam intervenit discrepantia.

V. In eodem denique Chalcedonensi Concilio diffinita est causa alia duorum Episcoporum, Episcopatu ei adjudicato, cui videbatur jus suffragari, alteri annuo pensionis proventu, delegata Antiocheno Episcopo potestate, ut ei moderaretur, perinde ut essent reditus Ecclesiæ. *Dignitatem Epiſcopatus habeat, & paſcatur, ſicut Maximus Epiſcopus Antiochenorum, ſecundùm facultatem Perrhenorum ſanctiſſimæ Eccleſiæ diſpoſuerit.* Act. 24.

VI. Haud satis scio, an pensionibus annumerari debeant stipendia ea quibus levabantur Clerici illi, de quibus Agapetus Papa in Epistola ad Episcopos Africanos, qui ejurata Ariana hæresi, Ecclesiæ recolligebantur illi quidem, sed austeriori ea conditione, ut nihil unquam attingerent Ecclesiæ functionum, nec ad altiores unquam gradus aspirarent. Sportulis certè iisdem, quibus & Catholici Clerici, fruebantur. Probavit Pontifex id decretum, ut humanitati & largitati Ecclesiæ adprimè consentaneum. *Canonum vos reverentiam judicent omnes appetere potiùs, quàm gerere cupiditatis ardorem. Venientes igitur ad fidem ſinceriſſimam, nutriat humanitas, conſoletur, prompta ſit omnibus miſericordia, &c.* Epist. 2.

VII. Ablegabat Gregorius Magnus in Monasteria pœnitentiæ peragendæ causa Presbyteros, Diaconos, cæterosque Clericos incontinentiæ convictos: ita quidem, ut Monasteriis ne oneri essent, quibus æqua pensio in eam rem refunderetur. *Ad uſum tamen ſuum accipiant, unde ad pœnitentiam ſubſiſtant; ne ſi nudentur, locis in quibus dati fuerint, oneroſi ſint.* L. 1. Ep. 42. Agit quidem ibi Pontifex de iis, qui ex servitutis fæcibus ad Ecclesiasticos Ordines asciti fuerant; sed & de cæteris par militat ratio.

VIII. Sed multò luculentiùs ex hujus Pontificis Epistola ad Episcopos Illyrici, elucescet, quæ tunc fuerit pensionum lex. Per Provinciæ Præsidem mandaverat illis Imperator, ut tecto mensaque exciperent eos Episcopos, quos belli & hostium furor suis exturbarat Ecclesiis. Rescripsit porro illis Gregorius, æquissimum omnino esse tam pio morigerari præcepto Imperatoris; sed longè gravius effusiusque præceptum cælestis & immortalis Regis eorum auribus insonuisse, necessaria quævis subsidia suppeditandi, non Collegis tantùm, seu Episcopis, sed ipsis etiam hostibus, si qui in eorum manus inciderent, & quovis egerent. Necesse ergo esse, ut Præsules eos in societatem sibi adjungant fruendorum omnium Ecclesiæ proventuum, nulla tamen spiritalis jurisdictionis, aut Episcopalis dignitatis parte ad eos derivata. Nec enim dividi posse ulla Beneficia, nedum Episcopatus: at eos minimè tum dividi, cùm eorum beneficentiæ rivuli longè latèque sparguntur. *Dignoſcitur ſacris apicibus deſtinatis juſſum fuiſſe, Epiſcopos quos à propriis locis hoſtilitatis furor expulerat, ad eos Epiſcopos, qui nunc uſque in locis propriis degunt, pro ſuſtentatione & ſtipendiis præſentis vitæ eſſe jungendos, &c. Habemus majus his mandatum æterni Principis, quo ad hæc terribiliùs peragenda compellimur, ut non dico fratres & Coepiſcopos noſtros, ſed ipſos etiam quos nobis contrarios patimur, cum opportunitas poſtulat, in conferendis ſubſidiis neceſſitatum carnalium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem, & cæleſti primitus Principi obedientes exiſtere, & Imperialibus etiam juſſionibus conſentire.* L. 1. Ep. 43.

IX. Hoc uno peregregio contextu mirum in modum roborantur, quæ suprà de pensionibus observata sunt; iis non donari nisi Clericos, &

tum

tum sanè cùm penuria conflictantur ; necessitati & inopiæ accommodandas eas esse ; Imperatoribus & summis Principibus familiare fuisse, ut iis decernendis intervenirent, quando urgens necessitas declarabat à Deo ipso eas decerni. Sed unum supereſt, quod magni interſit hìc præterea obſervari. Postrema Ecclesiæ hac ætate nostra sexcentis ab hinc annis pervagatissima illa fuit juris Canonici Regula, Beneficia dividi non debere, nullam in ea cadere divisionem. Ita factum est, ut pensiones juri communi adversariæ essent, cùm dividantur Beneficii fructus, iisque potiantur jam, tum qui titulo gaudent, tum qui pensione. Summam ergo authoritatem necesse fuit interponi, qua juris communis vinculum relaxaretur. Nec facilè tamen assentiar primæva illa Ecclesiæ ætate, eo sensu illam juris regulam donatam fuisse. Cùm enim reditus omnes Ecclesiæ tum in commune ab omni Clero possiderentur, cùm in eorum participationem extranei quoque Clerici vocarentur, cùm egenis prorsus omnibus portiones hinc suæ deciderentur : ne simile quidem veri est, id placuisse tum, ut ne temporales Beneficii res dividerentur.

X. Referendum ergo illud est ad potestatem spiritalem, ad unitatem Pastoris, & Pastoralis officii, cujus portio semper aliqua Beneficiis omnibus annexa est, ad jurisdictionem & thronum, quem hìc Gregorius definiebat, cum duobus communicari non posse; qui ex adverso in votis habuit, quod & pio cuicumque optabile semper fuit, ut res temporales Beneficii in tot possent scindi portiones, quot sunt egeni. Ea manifestissimè Gregorii sententia est in Epistola suprà laudata, ubi Episcopos cohortatus, ut non in Collegas solùm Episcopales reditus suos dividerent, sed & in pauperes & ærumnosos omnes ; mox faces illis admovet sanctissimæ æmulationis, ut unitatem jurisdictionis suæ indivisam & illibatam sacerdotalis regni majestatem tueantur. *Non quidem ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia juxta possibilitatem sufficientiæ debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis authoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solatiis contineri summoperè hortamur.* Ibidem.

XI. Redeo ad exemplum aliud propius Concilio Chalcedonensi. Cùm sede sua canonico judicio depulsus fuisset Agathon Episcopus Liparitanus, Gregorio visum est, Ecclesiæ pietatis & officii esse, ut ejus consuleret sustentationi. *Necesse est humanitatis intuitu, quemadmodum sustentari possit, disponere, &c. Nam nimis est impium, si alimentorum necessitati post vindictam subjaceat.* Itaque ex reditibus Ecclesiæ Liparitanæ addixit illi *quinquaginta solidos.* L. 2 Ep. 53.

XII. Non in hæresin, sed in schisma Istriorum abreptus fuerat Felix Diaconus, *pravis suspicionibus*, adversùs quintam Synodum Oecumenicam, & quasi studio defensandæ Chalcedonensis Synodi non illaudato, *quasi rectæ studio intentionis.* Cùm ejus suspiciones Gregorius & allucinationes diluisset, atque ita illum Catholicæ reddidisset communioni, Episcopum Syracusanum per litteras hortatus est, ut in Ecclesia Syracusana sedem ei conferret Diaconi & functiones, aut saltem emolumenta : *Sive ut officium Diaconatus expleat, seu certè ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua commoda consequatur.* Ut ejus oneris parte aliqua levaretur Syracusana Ecclesia, utque hujus piæ largitatis laudem ad se quoque traheret Gregorius, modica & ipse pensione Diaconum munerabatur. Diplici ergo pensione ex Romana & Syracusana Ecclesia fovebatur Diaconus, sed ut utriusque præsidio frugalem dumtaxat victum consequeretur. *Quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus : ut ejusdem operis, quod te hortamur exhibere, participes esse possemus.* L. 3. Ep. 4.

Ablata est ab eodem Pontifice ignavis & muneris sui incuriosis Præsbyteris Ecclesia sancti Pancratii, & Monachis commendata, qui & jussi sunt Presbyterum eligere, qui sibi Sacramenta & Mysteria celebraret, habitaret & aleretur in Monasterio. Ea erat quasi pensio congrua, quam Abbas Presbytero illi pendebat, ut Parocho hujus Ecclesiæ, ad quam rustici convolabant circumpositi, ut Mysteriorum participes fierent. *Præcipimus ut peregrinum illic debeas adhibere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare. Quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est.* L. 3. Ep. 18.

XIII. Cùm Isauriæ Episcopus compulsus esset unà cum Clero suo, & corpore B. Donati Martyris, secedere in Ecclesiam Episcopi Corcyræ Insulæ; placuit Gregorio, ut dum detumesceret ejus belli procella, sineret Episcopus Corcyrensis Collegam suum ejus Ecclesiæ oblationibus frui, antea pollicitatione hac constrictum, ut restituta pace, suæ se redderet Ecclesiæ, nec mutuatæ hujus Ecclesiæ esset unquam *proprius, principalis, Cardinalis Episcopus.* Verba hæc sunt autem, quæ ad pensionem mihi visa sunt magis alludere ; *Ut excessu benignitas non vincatur, nec illud quod extraneis debetur, fratribus etiam necessitatem patientibus denegetur. Ne nihil charitas agere in Episcoporum mentibus judicetur, si sine consolationis remedio, his quibus magna habenda est compassio, relinquatur.* L. 12. Ep. 2. 3. 8.

XIV. Expressius est hoc rursus exemplum. Cùm Episcopus Galliarum dolore capitis acerbissimo torqueretur, ut ministerii sui munia fungi omnino non posset : voluit Gregorius, ut dum mitiora aliqua ei allucerent intervalla, suaderetur ei, sponte ut se Episcopatu exueret, sineretque Episcopum sublegi alium, pensione sibi idonea retenta de proventibus ejus Ecclesiæ. *Sic tamen ut quousque eundem Episcopum in hoc sæculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur.* L. 11. Ep. 7.

XV. Duas has observavit Joannes Diaconus causas, temporumque & locorum vices, ubi Gregorius Episcopis pensiones decerni assentiretur, cùm bellicæ tempestates suis illos ejiciebant Ecclesiis, aut ubi conclamata valetudine jam nihil spei superat, ad functiones suæ Ecclesiæ redintegrari eos posse : quo & successorem petere cogerentur. *Expulsos Episcopos aliis Episcopis interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, &c. Pontificibus voluntariè renunciantibus, successores nullo modo denegabat, eosque postmodum de reditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat.* L. 3. c. 16. L. 4. c. 39.

XVI. Illud quoque juvabit hìc advertisse, in decernendis his tot pensionibus, non multum laboratum esse de numero annorum, quibus in Ecclesiæ ministerio quis versatus esset: vel de proventibus Ecclesiæ, quæ pensionibus onerabatur. Unum illud maximè cordi erat, quantum egeret is, cui pensio addicebatur ; nulla re ei deerat Ecclesia. Nihil illi quod redundaret, dabat. *Sufficienter nutriendos.* Cùm ergo nonnisi modica decernerentur alimenta ex patrimonio pauperum, 1. non his frustrabantur, quicumque egebant, quamquam non sanè diu in Ecclesiæ ministerio fuissent. 2. Nec nisi pauperibus ea concedebantur, non divitibus, quantocumque temporis spatio ministrassent. 3. Revocabantur, cùm primùm egere quis desisset. 4. Utcumque locuplete quis ab Ecclesia recederet, pensio ei adsignabatur, quæ non tertiæ, non quartæ redituum parti admensa esset, sed ejus egestati. Pauperes quippe

omnes

omnes Ecclesiæ pensionibus alebantur ; nec nisi necessario his vitæ adminiculo subducto, de Ecclesiæ patrimonio saginari quisquam potuisset.

XVII. Eadem porro sapientiæ & charitatis lex in Gallicanis quoque dominabatur Ecclesiis, ex Gregorio Turonensi. Cùm ex animo faveret Francis, utpote Catholicis, B. Quintianus Ruthenensis Episcopus, nec satis dissimulare posset subalieno se esse à Gothis animo, qui in ea Civitate rerum potiebantur ; hinc Gothorum in eum odia, maledicta, insidiæ. His ille declinandis Arvernum se subduxit, ubi Euphrasius illi Episcopus ex Ecclesiæ suæ fundis prædiisque largitus est, unde ali posset. *Largitis ei tam domibus, quàm agris & vineis, secum eum retinuit, dicens, Sufficit hujus facultas Ecclesiæ, ut utrumque sustineat : tantùm charitas, quam beatus Apostolus prædicat, permaneat inter Sacerdotes Dei.* Largitus est & illud Lugdunensis Archiepiscopus aliquid agrorum suæ juxta Arvernum ditionis. *Sed & Lugdunensis Episcopus largitus est ei aliqua possessionis Ecclesiæ suæ, quam in Arverno habebat.* Ea erat Quintianus sanctimonia ut vel hinc auguremur, nihil illi hac duplici pensione adjici potuisse, quod redundaret. Sed idem Gregorius novo id alibi argumento confirmat, cùm alibi docet eundem Antistitem Arvernum petiisse, cum Cleri sui parte, *Cum fidelissimis Ministris suis.*

L. 2. c. 36.

Vita Patr. c. 4.

XVIII. Eonium Venetorum in Armorica Episcopum narrat idem Gregorius in Gallia retentum fuisse à Rege, cujus jussu Andegavensibus commendatus est, ut ab eis publico sumptu pasceretur. *Ad civitatem suam redire non permissus, ut Andegavis pasceretur de publico, à Rege præceptum est.* Non est Ecclesiæ indicta pensio, quòd non ejus causa Episcopum retinuisset Rex. Narrat denique idem Scriptor, cùm Faustinianus Aquensis Episcopus in Matisconensi Concilio depositus fuisset, Bertramnum, Orestem, & Palladium, à quibus ordinatus fuerat, jussos esse reliquo vitæ tempore illum ut pascerent, & centenos quotannis aureos suppeditarent. *Ea conditione removetur, ut eum Bertramnus, Orestesque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascerent, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent.*

L. 1. c. 39. 40.

L. 8. c. 20.

XIX. Non multùm ab hoc abludit illud Contumelioli Regiensis Episcopi exemplum, cui ex Ecclesiæ suæ reditibus idoneam decrevit Agapetus Papa pensionem, postquam in Concilio Provinciali exauthoratus ad sedem Apostolicam provocavit. *Patrimonio Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi constituto, ita ut alimonia Episcopo sufficienter non negetur.*

Epist. 9.

XX. Posset & pensionibus adjungi portio illa redituum Ecclesiæ Cathedralis, qua sinebat Episcopus Canonicos suos usque frui, ubi illos in Ecclesiam transtulerat Parochialem, vel Abbatia donaverat, vel Beneficio quovis alio, quod non immeritò forsan quis simplex Beneficium dixerit. Quamquam enim Concilio Aurelianensi, cujus est hoc statutum, præstabilius videatur, ut novi hi Beneficiarii stipendiis contenti sint novi Beneficii sui, Episcopi tamen prudentiæ committitur, an Cathedralis eos Ecclesiæ distributionibus spoliari conducat. *In potestate sit Episcopi, si de eo quod ante de Ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit; quia unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis, vel Basilicæ, debet plena ratione sufficere.*

Can. 18.

XXI. Non soli autem Episcopi, quos facinus aliquod suum sede excusserat Pontificia, Ecclesiæ impediis ali nihilominus solebant : sed & Presbyteri eodem honore habebantur, postquam gradu suo fuerant depulsi. Unde & de Clericis aliis pronum est idem suspicari. Cùm in his enim Ecclesia non Clericorum merita ponderaret, sed penuriam & calamitatem, utpote pauperum omnium & calamitosorum parens, atque altrix, multò ei commendatiores erant, qui in ejus ministerio aliquando versati fuerant. Beatus Perpetuus Turonensis Episcopus vetabat restitui unquam gradui suo Parochos duos, quos ipse dejecerat : sed stipendiis Ecclesiæ ali volebat, dum adviverent. *Nunquam restitue, sportulam tamen habeant, quandiu vixerint.*

Spicil. to. 5. pag. 107.

XXII. Ad Hispaniam venio, ubi Emeritense Concilium suprà laudatum, facta Episcopis potestate transferendi in Cathedrales Ecclesias suas Parochos agrestes, si quos ei honori pares sentiant : non tamen finit eos ut spolient Parochiæ suæ proventibus, quamvis illos stipendiis impertiantur Ecclesiæ Cathedralis. Cura Parochiæ committenda erat Pastori novo, cui prior Parochus pensionem congruam adsignabat, sicut & reliquis Parochiæ Clericis, quos pro suo quemque gradu alendos & vestiendos in se recipiebat. *Et quamvis ab Episcopo suo stipendii causa, per bonam obedientiam aliquid accipiant, ab Ecclesiis tamen in quibus consecrati sunt, vel à rebus earum extranei non maneant ; sed Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat, & discretione prioris Presbyteri, victus & vestitus rationabiliter illi ministretur, ut non egeat ; aut si quæsierit, qui ordinatur, stipendium à suo Presbytero accipiat, quantum dignitas officii eum habere expetit. Clericis verò, vel quos ad serviendum ei dederit, per discretionis modum, quæ necessaria sunt, ministret.* Prior Parochus, qui & Primitivus jam dici potest, titulo semper gaudet, & proventibus Parochiæ omnibus, & novo Parocho, qui Vicarius potiùs ejus est perpetuus, vel honestam suppeditat sustentationem, vel pensionem congruam, pro ipsius Vicarii arbitrio. Primitivo Parocho solvuntur & suæ ex Ecclesia Cathedrali distributiones, quæ jam pensio dici poterit, ne plura unus & idem Beneficia habuisse dicatur. Æquum porro erat hac assignata pensione ex Ecclesia Cathedrali, repensari Parocho priori pensiones eas, quas ipse novo Parocho & Clericis ejus cogitur suppeditare.

Can. 12.

XXIII. Est autem hìc præ cæteris illud memorabile, quòd cùm prior Parochus titulum semper retineat suæ Parochiæ, venia illi fit residentiæ in eadem, ut cum Episcopo in Cathedrali sedem possit defigere. Sed perspicuum est ad inusitatam quandam indulgentiam hìc omnia temperari, ut adducantur divites Parochi, ad demigrandum suis ex Parochiis ad Ecclesiam Cathedralem, ubi & honoris augmentum, & utilitatis jactura fit. Si quis verò malit, ut ei labi occurratur, Cardinalem & principem Parochum dicere eum, quem nos Vicarium diximus ; & quem nos primitivum diximus Parochum, eum Pensionariis illis accensere, qui retentis fructibus Titulum resignant, & pensione contentum jubent esse Titularem ; per me licet, ut suo quisque utatur judicio, & suo, quod ajunt, abundet sensu.

XXIV. Sed nemo facilè inficiabitur, Emeritensem hunc Canonem Chalcedonensi pugnare, quo vetatur Clericus duabus Ecclesiis adscribi ; qui immoderata cupiditate, ab Ecclesia minori ad majorem migrarit, eum ad priorem revocandum esse : si translatio jam perfecta sit, eum stipendiis secundæ Ecclesiæ contentum esse debere, nec delibare quidquam ex primæ emolumentis, vel Xenodochiis ejus, vel Capellis. *Si verò jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ, vel Martyriorum quæ sub ea sunt, aut Ptochodochiorum, aut Xenodochiorum, rebus in nullo participet.* Certè Canone

Can. 10.

none hoc perſtringuntur ii, qui has translationes cupidè ambiunt; cùm Emeritenſis de iis agat, qui penè inviti transferuntur & inopini, cum aliquo etiam rei ſuæ detrimento; atque ita non omnino conflictantur inter ſe hi Canones. Sed quod ſpectat ad pluralitatem vel Beneficiorum, vel Penſionum non valdè Beneficiis abſimilium, pugnant illi omnino inter ſe. Nec magnoperè laboro, an Chalcedonenſi Canone ſola excludatur Beneficiorum pluralitas, an etiam penſionum. Sanè cùm ſolis tunc diſtributionibus conſtarent Beneficia, non ita ſcrupulosè à penſionibus ſeparabantur. Sed cùm eo Concilio medicina fieret avaritiæ Clericorum, multò probabiliùs dicetur æquè & penſionum prohiberi pluralitatem, prohiberi & penſiones ipſas, niſi ubi eas extorquet neceſſitas, uti exemplis ſupra patuit ex hoc ipſo Concilio petitis. Hinc verò rurſus parari poteſt concordia hujus Hiſpanienſis Canonis cum Canone ſuperiùs laudato Concilii Aurelianenſis I.

CAPUT XXX. P. 3. l. 4. c. 18.

De Penſionibus ſub Imperio Caroli Magni, & ejus regiæ familiæ.

I. Papa, Imperator, Epiſcopi penſiones decernunt Epiſcopis exauthoratis.

II. Quæ tunc frequens erat Beneficiorum diviſio in gratiam laicorum, poterat & in Clericorum favorem uſurpari.

III. Quo tunc ſenſu dictitaretur dividi non poſſe Beneficia.

IV. Cur tam raræ tunc eſſent penſiones.

V. Abbatem hoſtili incurſione ab Cœnobio ſuo ejectum, Rex ad aliud ablegat opulentius Cœnobium, ubi ejus cura agatur.

VI. In Oriente Epiſcopi In partibus *ſinebantur prioribus ſuis gaudere Beneficiis.*

VII. Poterat Patriarcha Cœnobiis nutriendos commendare, vel pauperes, vel ſeceſſus & otii religioſi viros amantiores, vel Epiſcopos ſedibus ſuis extruſos Barbarorum irruptionibus.

VIII. Penſiones ab Imperatoribus Orientis conſtitutæ.

IX. De Monachis laicis.

I. COnnixus eſt Carolus Calvus Imperator cum Joanne VIII. Papa, & cum Epiſcopis Gallicanis, ad firmandum Hedenulfum in Epiſcopatu Laudunenſi, conceſſo ut Hincmarus, qui eo ejiciebatur, idoneam ex ea Eccleſia ſuſtentationem acciperet. Audiendus hìc Aimoinus, ubi Concilii Tricaſſini texit hiſtoriam, quo ea res tota diſceptata fuit: *Vim facientibus quibuſdam Epiſcopis*, L. 5. c. 37. *& conſentiente Rege, dixit Joannes Papa, ut Hedenulfus ſua authoritate Epiſcopus ordinatus ſedem ſuam teneret, & Epiſcopale miniſterium ageret, & Hincmarus cæcus, ſi vellet, Miſſam cantaret, & partem de rebus Epiſcopi Laudunenſis haberet.*

Non ſolum Laudunenſem Epiſcopum Hincmarum Hincmarus Remenſis ſede movit: unde & nec ei ſoli ejuſmodi penſiones fecit aſſignari. Cùm eodem infortunio perculſus fuiſſet Rothadus Sueſſionenſis Epiſcopus, non opimam tantùm illi conferri curavit Abbatiam, ſed & omnes impulit Provinciæ Epiſcopos, non tantùm ut neceſſariæ vitæ ſubſidia, ſed & ut copiam illi infunderent omnium commodorum, quòd devexa jam eſſet Rothadus ætate, & deliciis cùm fuiſſet innutritus, his delinimentis demulcendus erat, quò faciliùs ſuæ acquieſceret ruinæ. Ita enim de his idem Hincmarus ad Nicolaum Papam I. *Poſt depoſitionem autem illius, obtinui, ut unam Abbatiam valde bonam ei dominus Rex & Epiſcopi conſentirent, & omnes nos illi, ſicut Patri, de noſtris impendiis ſerviremus: quatenus qui in deliciis vitam ſemper perduxerat, non frangeretur: tantùm ut ſeditioſus & moleſtus Eccleſiæ, cui præfuerat, eſſe non decertaret. Quod primum quidem acquievit; ſed, &c.* Tom. 2. pag. 249.

II. Nihil opus eſt nos immorari in eorum Epiſcoporum cauſa penitus excutienda, quorum tuitionem Pontifices Romani, ad quos illi provocaverant, in ſe receperunt. Utcumque ſe res habuerit, erat omnino æquitati conſentaneum, ut dum vita ſuperaret, ſumptu alerentur earum Eccleſiarum, quibus exuti fuerant. Eæ penſiones à Papa, à Rege, ab Epiſcopis, à Conciliis ſtatutæ & confirmatæ ſunt. Sed illud hìc neceſſariò addendum, quæ tunc fiebant fundorum & redituum Eccleſiæ diviſiones, his aſſignandis penſionibus, eas multò tolerabiliores fuiſſe, quàm vel antè fuiſſent, vel poſtea fuerint. Nempe id ſibi tum Reges ſumpſerant, ut terras Eccleſiæ in feundum darent; & ubi puduit poſtea & pœnituit illos ſui hujus conſilii, ubi publicas ingemuere calamitates, quibus eò impulſi fuerant, non tamen omnino abſtinuere ſe, quin rurſus etſi ratiùs id ipſimet facerent, & Epiſcopos exorarent, quo in laicorum gratiam has ipſimet facerent diviſiones. Ceſſit tandem monitis Leonis III. Carolus Magnus, publicavitque diploma illud, quod in ejus Capitularibus legitur, & quod ab Hincmaro refertur, quo nimirum interdicit & ſibi ipſe & ſucceſſoribus ſuis, ne cui unquam vel penſiones, vel fundos laicis adſignent in res Eccleſiarum. *Ad conſultum Leonis Papæ aliud edictum de non dividendis rebus Eccleſiaſticis edidit, & Apoſtolicæ ſedis atque ſua authoritate firmavit, & per omnes Metropolitanas Eccleſias Imperii ſui perpetuo ſervanda direxit.* Jam ipſa Edicti vel Capitularium verba ejuſmodi ſunt: *Ut ab Eccleſia de non dividendis rebus illius ſuſpicionem dudum conceptam penitus amoveremus, ſtatuimus ut neque noſtris, neque filiorum & ſucceſſorum noſtrorum temporibus, qui noſtram, vel progenitorum noſtrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus diviſionem aut jacturam patiatur.* Hincmar. to. 2. p. 76. Capitul. l. 1. c. 38.

III. Eo tunc ſenſu circumferebatur lex illa Eccleſiaſtica, & Imperialis *de non dividendis rebus Eccleſiaſticis*. Eò tum collimabatur, ut ne Laicis penſiones, ut ne terræ etiam Eccleſiarum addicerentur. Nihil id ad Clericos pertinebat, quibus integrum ſemper erat, ut ab Epiſcopo darentur fundi Eccleſiæ ad uſumfructum, ut ſuprà oſtenſum eſt. Præter Epiſcopatus, Parochias, Capellas, nulla adhuc Beneficia certis & perpetuis fundis gaudebant. Canonicis, Archidiaconis, Archipresbyteris ſportulæ & diſtributiones ſuæ exolvebantur, & hi demum erant eorum Beneficii reditus, niſi Epiſcopo adlubeſceret gratis illis concedere prædii cujuſpiam uſumfructum, quod ad ſucceſſores neutiquam devolveretur. Non eò dividi dicebantur Eccleſiæ res, quòd penes Clericos ſemper eſſent, quòd eorum obitu ad Eccleſiam revocarentur, quòd dum ſuperſtites etiam eſſent, diſtributionum loco eſſet hic uſusfructus. Dum ejuſmodi vigeret Eccleſiæ diſciplina, facillimè annuebatur Epiſcopis ſede ſua detruſis, vel pecuniaria penſio, vel fundus Eccleſiæ, quo paſcerentur.

IV. Mirum eſt ergo tam raras tunc fuiſſe penſiones, tanta cùm erat earum facilitas. Si frequentiora enim obviam fuiſſent exempla, plura etiam hìc accumulata à nobis fuiſſent. Sed rariores forſan eas tunc faciebat ipſa conditio Beneficiorum, quæ ſolis ex diſtributionibus exiſtebant, diſtributiones verò parco victu veſtituque conſtabant. Qui his alicubi abundabant, ne poterant quidem alibi his iiſdem donari ſe velle.

V. Præ-

V. Præter duo hæc genera penſionum, quarum illa Hincmari Laudunenſis prædiolo conſtabat aliquo, illa verò Rothadi ſolatio aliquo benevolo, quo Provinciæ illum Epiſcopi recreabant: tertiam hìc depromo ſpeciem, quæ temporaria erat, & quæ ad hoſpitalitatem ferè ſpectabat. Zacharias Abbas à Carolo Rege ad Lupum miſſus eſt Abbatem Ferrarinſem, ut ſumptu Cœnobii ipſe cum ſuis aleretur. Eo ſe onere abſolvi non multò pòſt Lupus expetiit, quòd gravioribus his expenſis exhauſtus, jam non facilè poſſet hoſpitalitati ſatisfacere communi, cui tunc Abbatiæ omnes vehementiſſimè ſtudebant. Epiſt. 23. *Vel ad locum unde ad nos venit, vel ad alium quemlibet jam dirigatur. Non mediocriter nos gravant expenſæ, quæ illius hominibus tribuuntur. Unde ſublevari depoſcimus, ut ſit unde aliis ad nos confluentibus hoſpitalitatis gratiam impendere valeamus.*

VI. Si æquum erat autem Abbates Barbarica infeſtatione ſedibus ſuis effugatos, in aliorum Abbatum charitate conquieſcere, eorumque largitionibus ſuſtentari: erat proculdubio æquiſſimum Epiſcopos qui Conſtantinopoli electi fuerant ad Orientales regendas Eccleſias, quique ne adire quidem ad eas poterant, quòd Infidelium Principum barbarico jugo premerentur, Commendæ vel penſionis nomine retinere Abbatias, Officia, Adminiſtrationes & Diſtributiones manuales, quibus ante electionem ſuam fruebantur. Eam in rem Alexis Comnenus Imperator Conſtitutionem edidit, quæ à Balſamone refertur. In Can. 37. Conc. Trull.

Uſque adeo verò præjudicatum tunc erat, nefariam eſſe pluralitatem, non Beneficiorum tantùm, ſed & penſionum ac diſtributionum manualium cum Beneficiis, ut Oeconomi, Officiales, Adminiſtratores cujuſcumque Eccleſiæ, denique Monachi ipſi vehementer detrectarent Epiſcopatus illos invios & inacceſſos, ubi ad eos eligebantur: *Etiam Monachi exiſtentes, &c. Quod priventur Præfecturis & Oeconomiis, quæ ſibi adſunt, & aliis muneribus, & iis quæ ſimpliciter dicuntur adelphata, & Officiis, & aliis quibuſdam miniſteriis.* Eò compulſus eſt Imperator generalem illam promulgare diſpenſationem, *diſpenſatoria ratione diſponens*, qua Epiſcopis his Titularibus ſervaret poſſeſſionem Beneficiorum, Officiorum, diſtributionum & penſionum, quibus hactenus gaudebant.

VII. Poteſt & ad penſiones referri, quod idem Balſamon teſtificatur, penes Patriarcham eſſe poteſtatem collocandi in Monaſteriis Laicos ſuæ æternæ ſalutis ardore flagrantes, vel ſumma quadam conflictatos inopia, vel Epiſcopos ſedibus ſuis Infidelium furore extruſos, dum his tamen abundè ſuperſit Monaſteriis, quo Monachi proprii foveantur, extraneis utique omnibus anteponendi. *Non ſolùm cura animarum Monachorum, ſed ipſorum etiam ſæcularium incumbit ſanctiſſimo Patriarchæ. Et quando viderit aliquem ſæcularium ſitientem propriam ſalutem, quomodo continget prohiberi Patriarcham, quominus in Monaſterio eum collocet, ad ſalutem animæ ejus, qui accedit? &c. Si autem accedit Laicorum quiſpiam, qui eſt omnino pauper & inopes, vel ex Antiſtitibus, qui ſuos thronos perdiderunt, & ſunt inopes, & voluerit ſtatuere Patriarcha, ut is victum capiat è ditiari aliquo Monaſterio, hoc rectè faciet: non ſupra facultates numeri eorum, qui ſunt ordinati. Monachi enim qui ſunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ ſunt ſibi neceſſaria capienda.* In Can. 17. Synodi VII.

Quæ hìc à Balſamone ἀδέλφατα, vocantur, ejuſmodi penſiones erant, quibus extranei arcebantur, ut vox ipſa declarat. Qui autem ab illo appellantur χαρτιχάριοι, vel illi ipſi erant his donati penſionibus, vel Laici quibus Abbatiæ erant commendatæ. Eodem vocantur etiam nomine in Bulla Alexis Patriarchæ, ubi ait jure ſperari, nec à Metropolitanis eos, nec ab Epiſcopis extruſum iri his Monaſteriis, niſi graves & juſtæ intercedant cauſæ. Juris Orien. tom. 1. pag. 214.

VIII. Santabarenum Epiſcopum Leo Philoſophus Imperator cùm exauthorari curaſſet, referente Cedreno, *Alimenta ei ex nova Eccleſia decrevit.* Narrat autem idem Cedrenus Michaelem Paphlagonem Imperatorem querelis fatigatum Clericorum Eccleſiæ Theſſalonicenſis adversùs Metropolitanum ſuum, à quo ſolemnibus diſtributionibus fruſtrabantur, cùm ei perſuadere non potuiſſet, ut tam pio & tam neceſſario munere fungeretur, Epiſcopatu tandem illum abegiſſe, ſacrum ærarium arripuiſſe, perſolviſſe Clericis, quidquid penſionum hactenus perſolutum non fuiſſet, reliqua in pauperes effudiſſe, Prometheum ſubrogaſſe in eam ſedem, eique Theophanem, depoſitum ſcilicet Epiſcopum commendaſſe, ut ne qua re illum defieri ſineret, ad victum & cultum opportunum neceſſaria. *Epiſcopatum Prometheo committit, mandatque ut Theophani alimenta præbeat, iiſque privatus vivat.* Penſiones hujuſmodi ſolis conſtabant alimentis & diſtributionibus σιτηρέσια. Non facilè his abuti poterant, qui donabantur; ægrè his fraudari poterant quicumque egerent, cùm egenorum omnium perfugium ſit Eccleſia. Hinc nec moleſtè ferebant eas penſiones ab Imperatore aſſignari. Cùm enim ærarium & penu Eccleſiæ omnibus indigentibus pateret, non poterat non multò magis iis pandi qui ab Imperatore commendabantur. Pag. 595. 744.

IX. Patriarchis quidem vendicatum eſt à Balſamone jus, quo jamdiu utebantur, conſtituendi in Cœnobiis pœnitentes, vel pauperes, qui in eis alerentur, quadam fructuum communium penſione illis indulta; cujuſmodi fuere in Gallia, qui Monachi laici vel Oblati dicti ſunt; ſed non eandem ille Imperatori poteſtatem adſeruit. Quæ enim enumeratæ ſunt à nobis penſiones ex Imperatorum reſcriptis, eæ Clericis addicebantur, nec niſi urgentibus & juſtis de cauſis; unde nec in his erat quod Canonibus obſtrepere meritò videretur. Sed à ſimilitudine veri non omnino recedit, in utroque Orientis & Occidentis Imperio, cùm Laici tandiu potiti eſſent Monaſteriis, & modica portione Monachis attributa, reſiduos reditus in domos ſuas convertiſſent; ubi poſtea redigi ſe in ordinem aſſenſi ſunt, eos tum veluti Monachos quoſdam laicos evaſiſſe, penſione ſibi annua ad tolerandam vitam à Monachis aſſignata.

CAPUT XXXI. P. 4. l. 4. c. 37.

De penſionibus & diviſione Beneficii unius in plures Beneficiarios, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Penſiones invidioſæ, quas tempore Avenionenſis ſchiſmatis Cardinales exigebant.

II. Exempla canonicarum penſionum circa annum Chriſti 1200. *à Pontificibus aſſignatarum.*

III. Non penſio ex Præbenda, ſed duobus ipſa dabatur Præbenda, quod Concilia & Pontifices prohibuere. Cur?

IV. Cauſæ aliæ juſtæ & injuſtæ penſionum. An poſſint Beneficii quod reſignant, fructus retineri omnes. An penſio poſſit exigi ab Eccleſia, cui nihil quis obſequii præſtitit. An poſſit ex modico Beneficio penſionem decerpere, cui aliunde ſupereſt, quo ſe tranſigat.

V. Ut ad ſolum ferè Romanum Pontificem devoluta ſit facultas conſtituendarum penſionum.

Ut

Ut possint Judices pensiones decernere, ubi litibus septa & implicata sunt Beneficia.

VI. Varia omnis generis exempla, & qui inde fructus existere possint.

VII. Ad sæculum tertium decimum accedimus. Multa in ea pensionum genera, artes & præstigiæ ad eas dissimulandas. Beneficia conducta, suscepti eorum Vicariatus. Plures unius Ecclesiæ Parochi. Numerus Canonicorum incertus. Proscribuntur flagitia hæc omnia.

VIII. Alia ejusdem sæculi Concilia & Statuta. De pensionibus quas Prælatis pendebant Ecclesiæ. De Ecclesiis quæ Prælatis addicebantur pensione Beneficiariis servata. Facultas instituendi pensiones Pontifici reservata. Ne pensiones sint ullæ, nisi ut summum tertiæ fructuum partis.

IX. De sæculo quarto-decimo, & ejus Conciliis ac Statutis Pontificum de pensionibus.

X. Sæculum decimum-quintum. Avenionensis schismatis flagitia. Pensiones immoderatissimæ. Beneficia Regularia & Officia Claustrorum Cardinales sibi vendicarunt. Reges Angliæ non sine Præsulum consensu pensiones & Beneficia dispensabant.

XI. Quàm alieno à pensionibus animo fuerint Carolus V. Imperator, Carolus IV. Rex, Cardinalis Ximenius. Quæ medicina ei malo fieri possit.

XII. Statuta novissimorum Conciliorum, ad reservandam Papæ facultatem statuendarum pensionum.

XIII. Quæ laicis pensiones assignatæ sint. De pensionibus in Parochias & Canonicatus. Declaratio Regis Ludovici.

XIV. Quàm finitimæ sint Beneficiis pensiones hodiernæ.

XV. De Resignationibus retentis fructibus.

I. QUæ in Spolia, quæ in Annatas, de quibus infrà, eadem & in pensiones quandoque exarsit invidia & obtrectatio hominum Romanæ Curiæ infestorum. Ab anno jam inde 1385. cùm his innovationibus occurrere meditaretur Carolus VI. Rex, uno & eodem Edicto Pensiones complexus est, cum cæteris Aulæ Romanæ exactionibus. Cardinales enim ibi commemorat triginta-sex, nec nisi paucis Beneficiis perfruentes, in Gallia accumulari sibi fecisse Abbatias, Prioratus, Xenodochia, Officia Claustralia Monasteriorum, Dignitates in Capitulis: horum reditus omnes percepisse; aut ne invidiosa esset hæc tot Beneficiorum coacervatio, ipsa quidem transcripsisse in alios, at pensiones sibi reservasse, quæ ipsos plerumque annuos superarent reditus Beneficiorum. *Cardinales credentes ostendere, quod Beneficia obtineant in minori numero, cum aliquem Prioratum vel Beneficium aliud acceptarunt, illud ad pensionem annuam, quæ frequentiùs ad valorem redituum dicti Beneficii ascendit, alicui conferri seu dimitti procurant.* Tum jussit Rex eas pensiones occupari, & suæ potestati subjici: *Pensiones annuas, quas dicti Cardinales, aut alii super Beneficiis Regni nostri percipiunt, ad manum nostram realiter ponant.* Manaverant hæ quidem pensiones eodem ex fonte, quo & Annatæ, Spolia, Procurationes Visitationum; de quibus omnibus infrà; manaverant, inquam, ex egestate & angustiis Curiæ hinc & hinc Romanæ, dum importunissimum illud schisma ferveret. Nec de his tamen solis dicemus pensionibus. Aliæ quoque incident, de quibus controversia fieri possit nulla, canonicis nixæ institutionibus, & necessitati Ecclesiarum donatæ.

Preuves des Libert. Gall. c. 42. n. 8.

II. Ubi Gratianus Presbyter, ille toties à nobis celebratus, tres Pontificiæ Romanæ Sedis incubatores adduxit, ut digniori Apostolorum Principis successori cederent: non tam pensiones illæ fuere, quàm partitiones bonorum Ecclesiæ Romanæ, quibus illos demulsit. Sed illa probabilis est pensio, quam Gregorius VII. Presbytero assignavit homicidæ, quem Romam amandarat Episcopus Lincolniensis. Vetuit illum Pontifex Ecclesiæ unquam suæ restitui, at ejus sumptibus ali voluit. *Ne stipendiis Ecclesiasticis careat, &c. Dignum est consequi eum ab Apostolica sede aliquod Beneficium.* Cùm idem Pontifex sententiam damnationis à Legato suo latam confirmasset in Manassen Archiepiscopum Remensem, & provocantem, audire, tamen rursum non gravaretur, jussit, ut Cluniacum secederet, vel ad Casam Dei, & Legato se sacramento astringeret, non accepturum se de rebus Ecclesiæ Remensis, nisi parcos & necessarios sumptus, tum suos, tum Clerici, quem comitem assumeret, & duorum non amplius servorum, qui eum comitarentur. *Sacramento confirmes, de rebus prædictæ Ecclesiæ te nihil distracturum, nisi quantum tibi & prædictis sociis competenter sufficerit.* L. 1. c. 34. L. 7. c. 20.

Interpellavit B. Bernardus Eugenium III. Papam, ut Episcopi Aurelianensis, qui nuperrimè exauthoratus fuerat, debita omnia exsolverentur, ex Episcopalis Ecclesiæ reditibus. *Angitur debitis multis, cum sit pauper & inops. Jubeat authoritas vestra, de rebus Episcopalibus ea solvi.* Alexander III. rescito Abbatiam Trenorchiensem ære alieno oppressam funditus & exhaustam esse, enixissimè obtestatus est Ludovicum VII. Regem, ut eam Abbatiam *sub regia custodia & protectione susciperet*, & Monachos ejus in alia & alia Galliæ Cœnobia spargeret, interim ibi sustentandos, dum æs alienum Cœnobii proprii expungeretur. *Fratres prænominatæ Ecclesiæ, per Regni tui Monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessaria provideri.* Ep. 245. Tournus. Append. 2. Ep. 69.

Illud onus alendorum Monachorum alterius Monasterii, à pensionis imagine non abludebat. Et tamen Pontifex ipse Regem interpellat summa contentione, ut ei beneficentiæ assentiatur. Incidunt & alia id genus nonnunquam, ubi vel necessitas, vel utilitas Ecclesiæ perspicua est, ut jura nova invehantur, quæ adolescunt lapsu temporis, & corroborantur, sed & quandoque postea ultra lineas evehuntur. Cùm Cisterciensem Abbatem Urbanus IV. Cardinalitia exornasset purpura, ad Capitulum Ordinis generale rescripsit, non posse ab eis Apostolica detrectari mandata, etiam ad extraneos levandos, quò largiùs æquum esset, eos Abbatem suum pinguissima pensione demereri. *Præcipiendo mandantes, quatenus hilariter & unanimiter disponatis, quod idem Cardinalis talem à vobis annuam provisionem habeat, de qua sicut decus requirit Ramanæ Ecclesiæ, & vestri decet honestatem Ordinis, possit honestè sustentari.* Italia sacra to. 1. p. 306.

III. Non satis intelligo, an pari jure potuerit aliquando Præbenda una duobus conferri, qui eam inter se partirentur. Impetitus est à Clero suo Aurelianensis Episcopus, quòd unam & eandem Præbendam cum titulo suo duobus concederet. *Præbendas dimidiat contra morem.* Concilium Turonense cui præfuit Alexander III. anno 1163. eam corruptelam explosit, edixitque ut quemadmodum Episcopatus, Abbatiæ, & aliæ Prælaturæ uni conferebantur in Titulum, idipsum & in Beneficiis inferioribus retineretur. *Majoribus Ecclesiæ Beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minores Clericorum Præbendæ recipiant sectiones. Idcirco ut in magnis, ita quoque in minimis suis membris firmam habeant Ecclesiæ unitatem, divisionem Præbendarum aut dignitatum fieri prohibemus.* Docuit Innocentius III. ut unius Præbendæ Titulus in duos scinderetur: Competitores scilicet eo erant Append. 2. Ep. Alex. 3. Ep. 105. Extra. De Præb. c. 8.

quan-

quandoque numero, & tam impotenti ambitione, ut duo ad unam Præbendam eligerentur. Electiones ejusmodi irritas decernit Innocentius, quòd prohibeat Turonense Concilium unam duobus assignari Præbendam, Expectativas autem proscripserit Synodus Lateranensis. *Cùm sæpè contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, esset illud contra Concilium Turonense, quod Præbendarum prohibet sectionem: & si unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranensis Concilii statuta remaneret; respondemus quod talis electio de juris rigore esset cassanda.*

Rescidit & idem Pontifex partitionem consimilem in Ecclesia Trecensi à Legato Apostolico factam & confirmatam. *Ambobus stallum in Choro, & locum in Capitulo, & Præbendæ fructus dividendos communiter assignarunt.* Ratio hujus disciplinæ sacræ ea est, quòd in Ecclesiis ubi Canonicorum numerus defixus non est, possit quidem unus eligi supra numerum usitatissimum, quòd penes Capitulum jus sit ejus numeri augendi: cùmque ibi distinctæ non sint Præbendæ, non potest una videri, vel dici Præbenda in duas secari. At in Ecclesiis ubi determinatus est numerus Canonicorum, non facilè is augendus est, ut hominum cupiditatibus serviatur; dividi nefas est jus spiritale: duobus assignanda non est Præbenda, quæ uni tantùm alendo par est; nec dissensionibus ex hac partitione emergentibus dandus est aditus. *In Ecclesia quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud, eo quod hujusmodi spirituale jus dividi, seu communicari nequeat inter illos, &c.* Ea est sententia, ea ratio Canonis Concilii Turonensis, ex quo postea & adversùs pensiones tela deprompta sunt, nec immerito. Quamquam enim spiritalis Beneficii Titulus cum Pensionario non communicetur, atque ita individuus constitat; scinditur res temporalis Beneficiorum; & nisi id fiat contemplatione utilitatis Ecclesiarum, hinc innumera rursum mala scaturiunt, quæ mox perstringentur in historica ulteriùs pensionum serie describenda.

Extra. De Præbendis, c. 10. 25.

Can. 1.

IV. Uni Ecclesiæ utilitati obsequebatur Lucius III. cùm jubebat Parocho, quem lepra corripuerat, Coadjutorem dari, cum portione fructuum Parochiæ. *Dandus est Coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam congruam recipiat portionem.* Idem super eodem decrevit Clemens III. *Ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quandiu vixerit, ministrentur.* At ad perniciem potius vergebat Ecclesiæ, cùm Clericus à Parocho viginti nummorum pensionem exigeret, qui vix tolerare vitam poterat toto Ecclesiæ proventu, cùm ex adverso Clericus aliis Beneficiis abundaret. *Si tibi constiterit quod dictus Gabriel habeat Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto Beneficio silentium imponas. Quoniam indecens est & non consentaneum rationi, ut cum alia Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia cui non deservit, Beneficia quærat.* Ita statuebat Alexander III. Ad perniciem quoque pertinebat Ecclesiæ, quòd Beneficium quis suum alteri resignasset Clerico, & fructus retinuisset, nulla justa, nulla necessaria causa. Ideo & has sordes damnavit Innocentius III. *Credimus distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria; aut conveniat cum eo, qui accepit Beneficium, seu cum mediatore quocumque, ut officio illo concesso retineat ipse proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum; secundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.*

Extra. De Cler. ægrot. c. 3. 4.

Extra. De Cler. non resid. c. 6.

Extra. Ut Eccl. Benef. sine divis. conferantur.

Multò manifestiùs ab eo Pontifice damnantur, qui Beneficia, ubi nunquam ministravere, resignant, retenta pensione; disertèque pronunciat post Concilium III. Lateranense, jam nefas esse, conferri, aut resignari Beneficium retenta fructuum parte. *Non licuit ex pactione, vel conventione quacumque concedere nudum officium, & tibi retinere proventus; cùm in Lateranensi Concilio prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum Beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat.* De solis agit Lateranense Concilium Beneficiorum Collatoribus. *Prohibemus ne novi census ab Episcopis, vel Abbatibus, aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant.* Verùm Innocentius meritissimo eandem trahit regulam ad resignationes, quòd quisquis Beneficium resignat, ejus quodammodo Collator fiat. Si autem Episcopi, Abbates, Prælatique, & alii Collatores, iidemque persæpè fundatores Beneficiorum, Custodesque, nec conferre sibi ea possunt, nec aliis conferendo, fructus eorum sibi, saltem ex parte aliqua retinere: quì Clerici quilibet majori potestate uti sinentur? Æquius esset, ut Conventus Regulares mensis suis unirent vacantia sui juris Beneficia, quàm ut novos Beneficiarios nominarent. Et id tamen ipsum damnat, prohibetque Clemens III. *Monachi quidam & Canonici Regulares, Ecclesias quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur, nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare personas, &c. nisi personas idoneas præsentaverint, tibi liceat ordinare Rectores.* De quibus hìc agit Innocentius III. uti & Monachi, de quibus Clemens III. ii & in resignando fructus sibi omnes retinere nitebantur, & titulos ipsos Beneficiorum supprimere. Sub eodem Clemente III. anno 1189. habitum est Concilium Provinciale Rotomagense, ubi anathema iis illisum est, qui litibus Beneficiarios vexabant, ut pensiones ab eis extorquerent. *Ne litibus vexare præsumat, ut sic pensionem ab eo extorqueat.*

Cap. 7.

De supp. negl. Præla. c. 2.

Synod. Rotom. p. 175.

V. Nec facilis erat ille delectus temporum, locorum & hominum, quando pensionum causæ essent justitiæ & rationi consentientes. Collatoribus sæpè fucum faciebant, aut intestinæ ipsorum cupiditates, aut ambitiosorum hominum fraudes. Ipsa Religiosorum Collegia, ubi res sua agebatur, plus æquo non semel blandiebantur sibi. Et tamen urgebat observantia Conciliorum Generalium Lateranensis & Turonensis sub Alexandro III. Tutius ergo & consultius visum est ipsam Apostolicam sedem consuli ad decernendas pensiones, ex quo id tandem perfectum est, ut ad eam tota illa potestas revocaretur. Ex ante dispuratis enim, & ex infrà dicendis plus satis liquet, eam hactenus facultatem cum omnibus Episcopis communicatam fuisse, nisi aptiùs dicere malimus innatam quodammodo illis eam esse. Exemplum promo, ubi pensio adjudicata est pro bono pacis à judicibus Beneficii inter plures controversi; sed ita ut eorum sententia fuerit ab Apostolica sede expensa, confirmata, emendata. Post diuturnæ litis fastidia, Prioratum tandem judices alteri electorum addixere; decreveruntque alteri viginti libras annui reditus dari ex proventibus Capituli, & quadraginta ex Prioratus. Confirmata est autem à Pontifice ea sententia, 1. Quia pensio per dispensationem pro bono pacis adjudicata fuerat. *Secundum providentiam, pro bono pacis, & utilitatis.* 2. Quòd non à Partibus, sed à Judicibus pensio

Extra. De Præb. c. 21.

fuerat

fuerat constituta. *Non ex pactione partium, sed ex jussione Judicum.* 3. Quòd non Prioris dignitas, sed persona hac pensione oneraretur; ita Prioratus ipse indivisus perstabat, convenienter Concilio Turonensi; & extincto Priore, extinguebatur & pensio. *Nos provisionem hujusmodi hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata; ne fortè circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratus; ita quod Priore defuncto successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.*

Hæ universim causæ fuere duæ, referendæ ad sedem Apostolicam, totius ferè authoritatis creandarum pensionum. Vel necessitas consulendi inopiæ virorum supra omnem admirationis aleam positorum, ut cùm Alexander III. B. Thomam Archiepiscopum & Martyrem Cantuariæ commendavit honestè & frugaliter sustentandum Abbati Pontiniacensi. *Pauperibus Christi te duximus commendandum, huic Abbati Pontiniacensi, non educandum splendidè, sed simpliciter, ut decet exulem & Christi Athletam.* Vel necessitas observandorum Canonum in dispensatione temporalium Ecclesiæ bonorum, ut suprà, ut infrà positis exemplis declaratur.

Baron. anno 1164. n. 41.

VI. Cùm *persona*, hoc est titularis Parochus, Parochiam suam Vicario ad septem annos sub annuo censu locasset: *Ad annuum censum per septennium tenendam Ecclesiam suscepit*: & altero ineunte anno eam repeteret: censuit Alexander III. eam conventionem sive locationem ratam esse debere. Is tum erat usus satis pervagatus, ut Vicariis Parochiæ locarentur ad annuum censum, sive ad firmam darentur. Propè id quidem aberat à nostris nunc reservata pensione resignationibus. Cùm plurimæ autem Parochiæ annuum penderent censum, vel Cathedralibus Ecclesiis, vel Cœnobiis; ubi primùm animam efflaverat Parochus quispiam, advolabant Competitores, qui certatim censum sponderent majorem, quibus aliquando etiam ex animi sententia res procedebat. Detestabilem illam nundinationem proscribi mandavit idem Pontifex ad Archiepiscopum Cantuariensem. *Cùm Clerici decedentibus Ecclesiarum personis paciscantur ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius eadem Ecclesias possint adipisci, &c.* Eandem suprà idem Pontifex explodebat perversitatem, cùm Canone Lateranensi prohibebat, ne Episcopi, & Abbates, novos census imponerent, vel antiquos augerent. *Ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus imponantur Ecclesiis, aut veteres augeantur.* Presbyteri & Clerici furtivis indulgentes cupiditatibus Ecclesias suas injussu Episcopi novis subjiciebant pensionibus; quod hìc declarat Pontifex fieri neutiquam posse. *Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, authoritate propria post decessum suum censuales efficere.* Judices litium alteri quandoque Partium pensionem addicebant, ex alterius Beneficio demetendam; decernebat autem Papa, si ea pensio Canonibus non adversaretur, ab Episcopo tolerari eam debere; sed cùm sine interventu Episcopi decreta fuisset, cum persona, quæ obnoxia ei erat, eam extinctum iri. *Si compositio non est juri contraria, non est aliquatenus à loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopali authoritate & Ecclesiæ cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit non excedit.* Abbatibus nonnunquam controversia fiebat de pensionibus, quas pendebant eis Parochi, ditioni & juri eorum subjecti. Ut convalescerent, & perpetuarentur hæ pensiones, duo erant, quæ Pontifex hìc necessaria statuerat, ne novæ essent, utque ab Episcopo adjudicatæ essent. Itaque constabit pensio: *Si præscriptum Canonem de authoritate Præsulis, non de novo impositum fuisse constiterit.* Abolescet autem: *Si census fuerit de novo impositus, sive de Episcopali authoritate factum fuerit, sive non.* Ab eodem denique Pontifice ad Episcopum datæ sunt litteræ, quibus monetur, eum qui jamdiu non residebat Canonicum, dum causa ejus ventilaretur apud Judices, cogi debere, ut Vicarium sibi substituat, qui obeat functiones ejus, & congrua donetur pensione. *Interim vices ejus in Ecclesia alicui honestæ personæ exequendas committas, & tantum ei de Beneficiis illius assignet, unde possit congruè sustentari.*

Append. Conc. Later. part. 28. c. 1.

Ibid. c. 8. 9. 10. 13.

Ibid. part. III. c. 11.

Commemorat Rogerius anno 1182. Legatos, sive Nuntios Pontificios in Scotia de concordia egisse Episcopi Sant-Andreani cum Rege, qui ab eo alienato erat omnino animo. Infeliciter cecidit res tota, sed illud propositum fuerat, ut Præsuli renuncianti pensio marcarum quadraginta servaretur. Eodem ipso ex authore anno 1194. Archiepiscopo Eboracensi complures gravissimæque illisæ sunt accusationes, ac præ cæteris, quòd vacare sineret diutiùs Beneficia, *ut eorum fructus ipsius usibus applicarentur*: aut quòd unum duobus Beneficium conferret, vel ex iis pensiones sibi aliquas reservaret. *Aut Ecclesiam scindit per partes, contra statuta Ecclesiæ Canonica, aut in ea novam & indebitam retinet pensionem.*

Ex hac autem prolixiore exemplorum congerie colligitur, 1. Pensiones fuisse perpetuas, quas Ecclesiis Cathedralibus & Cœnobiis Parochiæ solverent. 2. Legitimas eas fuisse, si antiquæ essent: nec enim toleratas esse Concilio III. Lateranensi recentiores. 3. Tolerabantur, quas Parochiæ pendebant Abbatibus, si antiquæ essent, & Episcoporum authoritate institutæ fuissent. 4. Ad terminandas lites à Judicibus indicebantur pensiones, eatque tolerabat Episcopus, si judicium illud Canonicis institutis inimicum non fuisset. 5. Sed pensiones istæ ad successores Beneficii non manabant, quamquam superstes esset cui eæ fuerant assignatæ, si eæ nulla interveniente Episcopi authoritate constitutæ fuissent. 6. In Concilio Lateranensi III. excidere Episcopi jure creandi pensiones novas perpetuas, vel veteres augendi. Potestas intacta & sospes constitit semper Episcopis & Judicibus, imponendi personales pensiones & temporarias. Ea est certè disciplina hodierna juris Canonici, quamquam ea potestate ultro abstineant Episcopi Gallicani, & ad Pontificem semper recurratur, ad lites Beneficiorum pensionibus componendas. 7. Fuere Vicarii, qui personæ, sive Titulari pensiones solverent, reliquis Beneficii proventibus fruerentur; fuere & Vicarii, quibus pensionis aliquid ex fructibus Beneficii addiceretur. Priores illi conductores erant Beneficii ad certum tempus. Posteriores verè pensione sua congrua donandi erant, qua & honestè ipsi vitam & dignitatem tueri possent, & Episcopalia, atque Cathedratici jura pendere, ex eodem Alexandro III. *Ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum de Beneficiis Ecclesiæ fuerit ei assignatum, unde jura Episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere.* 8. Id quoque sibi laici quidam licere voluerant, ut pensiones adsignarent; sed ea pestis statim oppressa est.

Ibidem Part. III. c. 39. c. 1.

VII. Concilium Parisiense anno 1212. Canonem innovavit Concilii Turonensis adversùs divisiones Beneficiorum. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. graviter objurgati sunt Patroni, qui Parochis suæ præsentationis, non tantum dimitterent, quantum honestæ sufficeret sustentationi. Vetitum ibidem est ne Parochi Ecclesiam suam per Vicarium administrarent, nisi defungenda ipsis præterea incumberet Præbenda aliqua, vel Dignitas. Tum enim permittuntur Parochiæ suæ

Part. I. c. 13.

Vicarium præficere perpetuum cum pensione congrua. Sed eodem ipso Canone expressissimè prohibetur, ne simplici Vicario pensione idonea in-
Can. 32. structo demandentur eæ Ecclesiæ, quas juris morisque est proprium habere sibi Parochum. *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus Ecclesiæ, quæ Curam proprii Sacerdotis debet habere, pensionem alii quasi pro Beneficio conferre præsumat.* In Concilio Oxfordiensi anno 1212. luculentè inculcatur inferiores etiam Beneficiarios ipsos, maximè autem Parochos, sponsos esse Ecclesiarum suarum; ex quo id sci-
Can. 12. licet existit, uni sponsæ, uni Ecclesiæ, unum esse posse sponsum, unum Pastorem. *Quia juxta canonicas sanctiones inter carnale & spiritale matrimonium optima est comparatio; & cùm unam sponsam inter duos sponsos dividi naturalis ratio minimè patiatur, inhonestum est plurimum, quod Ecclesia Dei, quæ unius debet esse una, multorum amplexibus frequenter ancilletur.* Jubetur mox ibidem, ne possit eadem Parochia duobus committi Rectoribus, seu duabus personis; sicubi duo sint, ejus qui prior vita abierit, & rem temporalem, & dignitatem superstiti accessuram; ne unquam denique ejusdem sint Ecclesiæ duo Vicarii, quod de perpetuis Vicariis interpretandum, & titulo ipso insignibus. *Inhibemus, ne de novo aliqua Ecclesia pluribus Rectoribus, quorum uterque sit persona, committatur regenda. In Ecclesiis autem ubi nunc plures personæ existunt, statuimus, ut singulis decedentibus, accrescat viventibus portio decedentium, donec ad unum solum illius Ecclesiæ perveniat personatus; nec de cætero plures Vicarii in eadem instituantur.* Excipiuntur hìc tamen, & vetustissimæ consuetudini suæ permittuntur Ecclesiæ, ubi solemne erat plures esse Parochos: *Illis Ecclesiis ab hoc statuto dumtaxat exceptis, quæ ex antiquis divisæ fuerunt.* Remittere mox tamen nonnihil videtur Concilium, ubi permittit Episcopis, ut conduci & locari finant Ecclesias Parochiales; dummodo ii quibus ad firmam dantur, ita spectatæ sint pietatis, ut meritò sperari debeat, eos proventibus Ecclesiæ, ea qua par est frugalitate & sanctimonia usuros. *Cùm nonnisi in*
Can. 40. *vinea laboranti retributionis denarius sit porrigendus, nec nisi qui altari deservit, de altari vivere debeat; statuimus ut Ecclesiæ certis personis deputatæ nulli dentur ad firmam, nisi fortè justa causa fuerit, & à suo Episcopo approbata, & ita ut de ejus consensu alicui personæ & ordinatæ dentur ad firmam, de qua verisimiliter præsumi debeat, quod fructus Ecclesiæ in bonos usus convertat.* Diluciduin hìc est, conductores istos Ecclesiarum, earum proventus in potestate sua habuisse, pensione tantùm aliqua Titulari, seu personæ decerpta. Inde est autem quod eæ firmæ toties & tamdiu proscriptæ fuere.

Aliquantò plus constantiæ & vigoris enituit in Canone proximo ejusdem Concilii; ubi pronunciavit ad amoliendas præstigias inextinctæ hominum cupiditatis, cùm prohibitum esset à Concilio, ne plura simul retinerentur Beneficia quibus animarum mandata esset procuratio, prohibitum æquè fuisse, ne nova quis in se suscipienda Parochia, partem retineret, ac veluti pensionem ex proventibus prioris Parochiæ. *Ut versutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem Con-*
Can. 41. *stitutionis generalis Concilii novas quasdam adinventiones fingere moliuntur; statuimus, ut non liceat alicui aliquid assignare in Ecclesia quaquam nomine Beneficii, quasi hoc ei liceat obtinere cum alio Beneficio, cui animarum cura fuerit annexa.* Vetustissima ergo illa fraudulentia est, Beneficiorum pluralitatem, maximè incompatibilium, pensionibus obumbrari, & fructibus eorum retentis, quibus quis simulatè renuntiat. Calliditates istiusmodi ubi primùm erupere, proscriptæ sunt. In Concilio ad Castrum Guntherii manifestè patet, etsi Beneficiarius titulum Beneficii retineret, ubi tamen illud ad firmam dederat, jam pensione magis quàm Beneficio illum potitum esse. *Si aliqua necessitate contingat, quod ali-* Can. 5.
qua Ecclesia alicui tradatur ad firmam, talis portio fructuum Ecclesiæ reservetur Capellano, quod ex ea valeat sustentari. Illud quoque placuit huic Concilio, ut ubi nondum definitus fuerat numerus Canonicorum, definiretur in posterum, ne in duos Præbenda quævis divideretur. *Statuimus,* Can. 6.
quod ubi non est certus numerus Canonicorum, statuatur; ne fiat Ecclesiarum sectio vel Præbendarum, sed cum integritate conferantur. In Constitutionibus beati Edmundi Eboracensis Archiepiscopi decernitur anno 1236. ut Patronus & præsentatus jurent, nulla nova pensione onerari Ecclesiam, & ne qui Parochus fuit, ejusdem Ecclesiæ Vicarius mox evadat. *Ne quis qui prius Ecclesiæ fuit per-*
sona, in eadem Ecclesia fiat Vicarius. Nova hæc Cap. 28.
erat versutia, ad retinendos ex parte fructus resignati Beneficii, cùm Vicarius quis ejus jam designabatur, & Vicariorum pensione gaudebat. In Concilio Londinensi anni 1237. vetitum est dari Beneficia ad firmam perpetuam, ne Clericis quidem. Ne prioribus enim spoliarentur Beneficiis, alia ad firmam perpetuam accipiebant, ea spe adducti, fore ut ipsi quidem proventus eorum perciperent, Titularis pensione contentus esset. *Ne aliis* Can. 9.
ipso jure Beneficiis quæ obtinuit privaretur, callidè procuravit, ut Ecclesia illa pinguis perpetuò sibi ad firmam traderetur, & quod modicum quid inde solveret alii nomine personatus, sibique totum reliquum retineret.

VIII. Anno 1253. Concilium Campiniacense Canonem innovavit Concilii III. Lateranensis Cognac.
adversùs gravissimas quasdam pensiones, quibus Prælati inferiores Parochos fatigabant. Erant enim duplicis generis Parochi. Alii congrua pensione donabantur à Prælatis, penes quos erant omnes fundi Can. 13.
& agri Parochiæ. Alii fundos ipsi Parochiæ obtinebant, Prælatis certas solvebant pensiones. Hujus Concilii decreto jussi sunt Episcopi his pensionibus modum adhibere, & cogere Prælatos, ut relaxarent sacramentum quod à Parochis expresserant, de solvendis pensionibus immodicis. In alio ejusdem urbis Concilio anno 1260. vetitum est, ne novæ pensiones imponerentur Ecclesiis, vel augerentur antiquæ, nisi earum proventus multùm amplificati fuissent. *Nisi fortè postea adeo Ecclesiarum hujus-* Can. 14.
modi excreverint vel decreverint facultates, quod debuerint vel debeant merito pensiones minui vel augeri.

Anno 1268. in Concilio Londinensi enarratis priùs earum calamitatibus Ecclesiarum, quibus multi simul incubant, vel Titulares, vel Vicarii; gravissimæ constitutæ sunt pœnæ in eos Patronos, qui plures simul præsentarent ad unum Beneficium, & in Prælatos, qui eos admitterent; denique in eos Prælatos, qui Beneficia non conferrent, nisi reservata sibi parte fructuum, vel aliis assignata. *Quod*
detestabilius est, in tantum in quibusdam Prælatis Can. 12.
ardor cupiditatis & avaritiæ exardescit, ut præsentatos ad Ecclesiastica Beneficia non admittant, nec ea aliter conferant, nisi certa proventuum & redituum Beneficiorum ipsorum portione retenta, quam suis usibus applicant, vel aliis eam ad tempus, vel simpliciter conferunt pro suæ libito voluntatis. Irritæ posthac decernuntur omnes hæ unius Beneficii in plures collationes; si quæ id genus factæ essent, eas revocari placuit, nisi antiquissimæ forent: *Ut me-*
rito possit antiquitatis jure censeri; denique rescissæ sunt pensiones, si quas in posterum Patroni Beneficiis imponerent. *Si qua verò de cætero fiat divisio, sive alicujus portionis retentio, vel assignatio, hanc nullam ipso jure decernimus.* Hìc postremò prohibiti sunt Episcopi, ne Episcopis aliis, vel Abbatiis, vel Prioratibus Ecclesias suæ ditionis addicerent, nisi qui hoc

dono

dono afficiuntur, gravi urgeantur paupertate, cui meritò suadeat charitas opem ferri. *Epiſcopis inhibemus, ne quis eorum Eccleſiam ſibi ſubjectam alteri Epiſcopo, vel Monaſterio, ſeu Prioratui appropriationis jure conferat vel aſſignet; niſi is cui appropriare voluerit, adeo manifeſtè paupertatis prematur onere, vel alia legitima cauſa ſubſit, quod talis appropriatio, non tam juri contraria, quàm pietati conſona merito cenſeatur.* Illud verò appropriationis jus dicebatur, ubi Epiſcopo, vel Abbati ita Eccleſiæ quævis donabantur, ut eas menſæ ſuæ conjungerent, regerentque deinceps per Vicarios congrua penſione ſuſtentandos. Quin & ibidem expoſtulat Synodus de Cœnobiis, ubi ne Vicarios quidem deſignabant Eccleſiis, quas ita proprio jure ſibi adglutinaſſent. *Ut totum quod ex appropriata ſibi Eccleſia provenit, inhianter abſorbeant.* Can. 23.

Duplex hìc Epiſcopis amputatur poteſtas. Ne aliis Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus Eccleſias dent in proprium. Et ne in conferendis Beneficiis penſiones decerpant, vel ſibi ipſis, vel aliis profuturas. Cùm ex ea duplici poteſtate tantum querelarum emergeret, æquum viſum eſt Præſulibus hujus Concilii, ut ſemetipſos ea exuerent. Non injuria ergo dicentur Epiſcopi, utroque eo jure ipſi ſeſe abdicaſſe, & uſum invexiſſe, interpellandæ ſedis Apoſtolicæ ad penſiones indicendas. Vetuerat Concilium Lateranenſe III. novos cenſus imponi Eccleſiis Parochialibus. Sed alienum id prorſus erat ab ea poteſtate gemina, qua de hìc agimus.

Refertur à Matthæo Paris ad annum 1251. renunciatio Epiſcopatus Nicolai Epiſcopi Dunelmenſis in gratiam novi Epiſcopi Valteri, retenta ſibi tertia admodum Epiſcopatus parte. Querelas clam ea de re inſuſurravit in aures Papæ Valterus cum Capituli ſui Cathedralis Monachis, à quo reſponſum eſt, de ea re conveniſſe partes, doctorum virorum ad hoc adhibitorum diutina conſultatione præmiſſa, & tum Pontificis & Regis acceſſiſſe confirmationem: *Papam adierunt dicentes, quod irrationabiliter facta fuit portio Epiſcopatus Dunelmenſis Epiſcopo Nicolao cedenti; & quod ipſe Nicolaus ferè tertiam partem Epiſcopatus habuerat, unde petierunt Epiſcopatum vel redintegrari, vel minus damnificari. Quibus Papa, Miramur ſuper his. Nonne facta fuit diſtributio illa, & partitio per magnam deliberationem, & conſiderationem virorum peritorum, & conſenſum partium, & res jam confirmata eſt per nos, & Regem Angliæ, & per Proviſores?* Ita confirmata eſt penſio, & hoc illuſtre exemplum fuit penſionum ad tertiam omnium ſeu fundorum ſeu redituum partem revocandarum. Acceſſit conſenſio Regis & Papæ, quòd Epiſcopatus res ageretur.

Synodus Exceſtrenſis anno 1287. ſtatuit, ut penſio Vicarii perpetui in Eccleſiis marcarum quadraginta annui reditus, quinque eſſet marcarum, ut ſuppeteret ei unde foverentur hoſpites, & ipſe ſibi adeſſet, ſi quando afflicta eſſet valetudine, aut ubi cœpiſſet ætas ingraveſcere. Si opimiores autem eſſent Eccleſiæ proventus, tunc arbitrio ſuo Epiſcopus penſioni moderaretur Vicarii, ea ratione ſervata. Hæc certè portio ad tertiam partem ne accedebat quidem: ſed illud obſervari par eſt, congruam & penè jam redundantem fuiſſe quinque marcarum eo ævo penſionem: porro harum plerumque Eccleſiarum proventus adſcripti jam erant menſæ Epiſcopi, Capituli, vel Abbatis. In Collectione Conciliorum Provinciæ Rotomagenſis edita eſt Epiſtola Alexandri IV. Papæ ad Archiepiſcopum Rotomagenſem, ubi præcipitur, ut Abbatiæ ſancti Audoeni non adjudicetur niſi tertia pars redituum Parochiæ ei unitæ, reliquæ autem duæ partes vendicentur ei Eccleſiæ, quæ latiſſimè ſe porrigebat, nec complurium poterat carere Presbyterorum miniſterio. Idem penè decretum eſt in Concilio Ciceſtrenſi. Nec ab his abhorrebat Concilium Eboracenſe anni 1367. Anno 1439. Archiepiſcopus Cantuarienſis ſtatuit, ut penſiones Vicariorum, duodecim eſſent marcarum. In anteceſſùm id præmiſi, jam enim revocandus eſt gradus ad Concilia ſæculi XIV. ubi perluſtraverimus ſæculum XIII. Cap. 28. Cap. 13. Can. 3.

IX. Improbata eſt in Concilio Palentino anno 1322. diviſio unius Parochiæ in plures Parochos, maximè propter reditum tenuitatem: ſtatumque ut cùm primùm vacarent ea Beneficia, Parocho primario unirentur, donec proventuum illi copia idonea ſuppeteret. Concilium Pariſienſe anni 1346. vetuit, ne Prælati Regulares menſæ ſuæ adjungerent Prioratus, Parochias, Adminiſtrationes, Beneficia, quæ necdum adjuncta fuiſſent, aut novas illis adderent penſiones, vel antiquas augerent. De Epiſcopis hìc ſiletur, quòd ea, ut opinor, illi re ſe jamdiu abſtinuiſſent in Eccleſiis ſuæ ditionis. Sed cùm eæ conſuetudines, & diutiùs, & latiùs inter Regulares ſerpſiſſent, operoſius etiam fuit eas inde ſtirpitus excidi. Can. 9. Can. 11.

X. Multa novata, multa turbata ſunt in Eccleſia ex occaſione traductæ Avenionem Romani Pontificis ſedis, reverſionis Pontificum in urbem, & ſchiſmatis hinc conflati. In Conciliis deinceps altum fuit de his penè omnibus ſilentium, quibus ediſſerendis, hactenus operam dedimus; cauſæ & quæſtiones aliæ ebulliere. Tempore Concilii Conſtantienſis pleraque Beneficia obtinebant eadem alii & alii diverſæ obedientiæ ſectatores, dum graſſaretur adhuc ſchiſmatis flamma. Quin & illis ibi deſpondebatur ita temperatum iri conſilia & decreta omnia, ut omnibus ultro citroque ſatisfieret. *Cum debita manſuetudine & rationabili æquitate, ita quod una pars alia deteriùs non tractabitur.* Duo erant Bajocenſis civitatis Epiſcopi; juſſit Concilium, ut qui ſuperſtes fuiſſet amborum, ſolus deinceps eam Eccleſiam regeret, neque Capitulum ſublegeret, ne temerè electum Metropolitanus confirmaret. Hæc adversùs diviſionem Beneficiorum. Seſſ. 14. Seſſ. 31.

Verùm quod ad penſiones attinet, fœdiſſimam certè earum hiſtoriam contexuit is, qui geſta Caroli VI. Francorum Regis litteris commendavit Monachus Sandionyſianus: ſic enim ille de Cardinalibus Pontificis Avenione ſedentis: *Cum corraſiſſent, obtinerentque hi Cardinales opima quæque Regni Beneficia, tituli omnes Eccleſiaſtici in pauciſſima capita coaluerant, nec eorum functiones erant ullæ, donec ut invidiam inde redundantem abſtergerent, hoc veluti ludibrio fucum facere voluerunt. Nempe ad diſſimulanda quæ magno numero obtinebant Beneficia, illa reſignabant retenta penſione: quæ firma tamen aptiùs, quàm penſio diceretur, cùm plerumque penſio fructuum modum ſuperaret: ita ut nequiſſimi & ignaviſſimi conductores cogerentur ſæpiſſimè Beneficio & Officio divino ſeſe ſuffurari, & aufugere, ut quæſtu quopiam alio, etiam ſæculari vitam tolerarent.* Nec me præterit hæc exaggeratiùs & aculeatiùs dici potuiſſe. Audivimus ſuprà Carolum ipſum VI. Regem de his conquerentem. Itaque ex ſchiſmatis contagio, & ex utriuſque obedientiæ Cardinalium egeſtate, multiplex hæc illabi potuit labes. 1. Ut cœperint Beneficiariorum hinc emigrantium ſpolia Papæ vendicari. 2. Ut Annatæ Beneficiis Conſiſtorialibus imponerentur. 3. Ut Cardinales Beneficia ſibi cujuſvis generis coacervarent. 4. Etiam Beneficia Regularia, ex quo acerbiùs ſe dolere teſtabatur Carolus VI. ipſe Rex anno 1385. *Abbatias, Prioratus Conventuales & alios, Orphanotrophia, ſeu Hoſpitalia domus Dei, in Abbatiis etiam & Prioratibus officia Clauſtralia & alia, ac dignitates majores in Cathedralibus & Collegiatis* L. I. tit. 12. Preuves des Lib. de l'Eg. Gal. c. 22. n. 4.

giatis Ecclesiis acceptant & obtinent. 5. Denique si qua pinguiora Beneficia Cardinales aut nollent, aut pudore obruti non auderent retinere, ea pensionibus gravissimis exugebant.

Clericos quoque Capellæ suæ Regiæ donaverant Angliæ Reges pensionibus in Patronos Beneficiorum fundationis Regiæ, donec illis Patroni idonea Beneficia adsignassent. Ita declarat Constitutio Archiepiscopi Cantuariensis anno 1417. qua illud laborabatur, ut Graduatis Academiarum Oxfordiensis & Cambridgiensis Beneficia conferrentur. *Salvo eo quod Patroni de fundatione Regia* Conc. Angl. to. 2. p. 617. *existentes, qui ratione vacationum dignitatum, loci Monasteriorum suorum, diversis Clericis domini Regis in certis pensionibus annuis sunt astricti, quousque ipsi aliqua Beneficia competentia eisdem Clericis obtulerint, & ipsa acceptaverint*. Alibi quoque meminit idem Archiepiscopus, consuetudinis hujus Regiæ in Anglia, ut pensiones assignarentur à Regibus, & Patronis solvendæ, donec Beneficiis ipsimet eosdem Clericos ornassent. *Per hanc provisionem præjudicare non intendimus Patronis prædictis, quo minus ipsi & eorum singuli, de Beneficiis prædictis, personis quibus in certis pensionibus annuis authoritate Regia onerantur, quousque de Beneficiis Ecclesiasticis per eos congruè sit provisum; sed quod ipsi talibus personis ante omnia, de Beneficiis hujusmodi providere possint; ita quod deinde quoad alia Beneficia postea vacatura præsentem ordinationem observent in omnibus, sicut decet*. Velut Indulta ea erant Regum Angliæ ad Patronos Ecclesiasticos Regiæ fundationis; & Indultarii hi Graduatis anteponebantur, quin & pensione fruebantur annua, donec Beneficia assignarentur idonea. Et recentes erant, & nonnihil sibi affines pensiones istæ, quas vel Cardinalibus suis Pontifices, vel Reges Angliæ Clericis suis addicebant. Peccabant tamen in Canones tum Angliæ Reges, & rem tentabant sæ- Ca. 32. 51. 52. piùs in Conciliis explosam, & quæ rursus proscripta est in Concilio Salisburgensi anno 1420. ne Patroni sibi quidquam retinerent de proventibus Beneficiorum suæ præsentationis. Sed ex iis quæ modò memorabat in sua Constitutione Archiepiscopus Cantuariensis, facilè auguramur Episcopos Anglicanos ei consuetudini Regiæ acquievisse, eique assensu suo authoritatem conciliasse. Cùm verba faceremus de Collationibus, illud à nobis ex Carolo Molinæo adnotatum est, quo primùm tempore Reges suas condidere Regias, seu Sanctas Capellas, non statim ea verissima fuisse Beneficia, sed sedes honorificas, quas arbitrio suo annuerent, regerentque summa quadam authoritate. Exolescente paulatim memoria hujus originis, hinc conflata sunt Beneficia, quæ deinceps ex regulis juris Canonici administrarentur.

XI. Sed multò vehementior exarsit flamma invidiæ in pensiones, quæ in Curia Romana adjudicabantur, maximè Cardinalibus. Anno 1522. cùm Carolus V. Imperator Adriano VI. Papæ vota & postulata Germanorum explanaret, etiam atque etiam obtestatus est, ut in Germania ad ejusdem adversùs Turcos tuitionem retinerentur, non solùm annatæ, sed etiam pensiones, quas Romana Curia ex Germaniæ Beneficiis decerpebat: *Præterea cuperent, nostraque intercessione à S. V. obtinere posse sperant imprimis, ut pensiones, quæ ex Sacerdotiis Germanicis Curiæ S. V. & Romanæ urbis hominibus persolvuntur, posthac in Germania detineantur*. Anno 1563. aliquantò præclariores, & à privato compendio alieniores ad Concilium Tridentinum allegavere preces Legati Caroli IX. Gallorum Regis, ut revocarentur pensiones omnes in Beneficia, & ne posthac ullæ adjudi- Memoires pour le Concile de Trento p. 174. 37. carentur, quò proventus Ecclesiæ in opera expenderentur pia & religiosa. *Pensiones super Beneficiis non constituantur, & quæ sunt constitutæ tollantur, quò reditus Ecclesiastici in alimenta pastorum & pauperum aliosque usus pios transferantur*.

Ex Franciscanorum claustris extrahi ad Archiepiscopatum Toletanum non potuerat Ximenius, ex mensibus cum Ferdinando Rege & Isabella Regina antè conflictatus, nisi abrupto Papæ imperio, & annuentibus vicissim Regibus, ut nihil unquam illi pensionis imponeretur. *Illud semper excipiens, si nullis conditionibus nullave pensione prægravatam eam dignitatem darent*. Ita ferè sibi omnes persuaserant, suo ex ingenio soliti de aliis æstimare, Franciscanum Monachum vel tenuissima portione contentum fore Archiepiscopatus omnium toto orbe opulentissimi, & in Regum arbitrio fore, ut reliquos proventus amplissimos converterent in ea, quæ ipsimet jamdiu meditabantur Reipublicæ Christianæ fructuosissima. Hac animi magnitudine Ximenius Reges ipsos in admirationem & amorem sui rapuit ampliorem, & Hispanicæ genti, atque Ecclesiæ Christi plus laudis, plus veri gaudii conciliavit, quàm ex qualicumque alio facinore parati potuisset. *Tanta est virtutis vis, & tam potens verus potentiæ honorumque contemptus*. Hæc Gomecius in Ximenii vita. L. l.

Nec minùs alienus erat B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus à Pensionibus. Inter exordia Episcopus quidam pensionem ei annuam solvebat, quam & sibi remitti flagitavit ad sarta tecta cujusdam Ecclesiæ. Objurgavit illum Carolus, quòd Episcopatum vel cum onere pensionis exambisset; nec postulatis ejus annuit, sed pensionis omnem pecuniam in Ecclesiæ reparationes & ornamenta expendi fecit. Porro ubi Carolus ad Ecclesiæ Mediolanensis clavum tractandum accessit, ita pensionibus gravabantur Beneficiarii omnes, ut nemo jam cordatus, & qualiscumque meriti, assentiri posset subeundæ sarcinæ Ecclesiæ Parochialis. Carolus posthac ullas concedi passus non est, & tota virium contentione istiusmodi Rescriptis Romanis, vel ea impetrantibus reluctatus est. Audiendus ejus vitæ Scriptor Novarensis Episcopus: *Fructus suos unicuique Ecclesiæ Presbyterisque singulis integros relinqui curavit vehementer, & effecit. Eo namque primùm Ecclesiam capessente, vel magna ex parte, vel toti alienis hominibus erant reservati. Ex quo fiebat, ut qui essent aliquo numero Presbyteri, sacerdotia recusarent, quorum facultatibus pro dignitate vitæ cultum minimè possent conservare; qui verò accipiebant, parvi pretii homines, neque doctrina, neque authoritate, satis muneri suo facere volebant. Itaque neque pensionis onus vel minimum, cuiquam Ecclesiæ imposuit unquam; & si quis fortè per authoritatem superiorem obtinere vellet, contrà totis viribus pugnavit*. Unus tantummodo fuit Parochus, cui pensionem indulserit, eamque permodicam ex Parochia, qua abibat, postquam in ea diutissimè ministraverat, ut jam valetudine uteretur infirmissima. A Philippo II. Hispaniæ Rege narrat Gioffanus Carolo concessam esse pensionem novem millium Philippeorum ex Archiepiscopatu Toletano. Tum verò Carolum abdicasse se duodecim Abbatiis, pluribusque pensionibus, nec retinuisse nisi Archiepiscopatum Mediolanensem, & pensionem Toletanam. Benemeritis de Ecclesia Clericis assignavit pensiones suo ex patrimonio, non ex Beneficiis colligendas. Nunquam ipsum pœnituit hujus tot Beneficiorum & pensionum voluntariæ abdicationis, quamquam ad graves nonnunquam angustias adactus sit, cùm tempore pestis Mediolanensis, alenda curandaque in se recepit sexaginta, vel septuaginta pauperum millia. Abhorruit autem maximoperè ab adsignandis pensionibus, præsertim in Ecclesias Parochiales, nisi si fors Parochis vetulis, infirmis, egenis adjudicandæ essent. L. 7. c. 35. Gioffano l. 1 c. 8. l. 2. c. 2. l. 8. c. 7. 11. 28.

In eo obsequebatur B. Carolus, sin minùs decretis, certè consiliis & votis Tridentini Concilii. Eam luem enim tam latè propagatam, tam

altè

altè irradicatam invenere Tridentini Patres, ut desperatione medicinæ plenioris, vim mali temperare dumtaxat curaverint. Vetuere, ne pensionibus gravari possent vel Cathedrales, quæ mille Philippeos, vel Parochiales Ecclesiæ, quæ
Sess. 24. c. 13. centum annuis suis fructibus non superarent. *In posterum omnes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum reditus summam Ducatorum centum secundùm verum annuum valorem non excedunt, nullis pen-*
Sess. 21. c. 2. *sionibus, aut reservationibus fructuum graventur.* Concessum ab iisdem est ordinari Clericos, sub titulo vel Beneficii, vel patrimonii, vel pensionis, quæ pensio tunc fixa & perpetua instar Beneficii esse incipit. Cautissimè & providentissimè factum, cùm extingui non possent pensiones, ut ad Beneficiorum ingenium & leges refingerentur, & iisdem penè functionibus dicarentur, de quo mox.

Memorabiles in primis hæ fuere pensionum vices & mutationes, ut ex historica superiùs earum enarratione colligi potuit. Usque ad Avenionense Schisma summo semper vigore & invicto robore pensionibus repugnaverat sedes Apostolica, & corruptelis inde pullulantibus. Ea fuit eorum schismatis temporum importunitas, ut plerique Cardinales pensionibus longè plurimorum Beneficiorum suam inopiam levari cuperent. Hinc pensionum effrænata licentia Christianum orbem invasit. Ei malo ex parte obviatum est Bulla Pii V. qua jussi sunt qui pensionibus gaudent, Officium beatæ Mariæ quotidie recitare, vestem & tonsuram Clericalem gestare: ita enim illi in Beneficiarios minorum, ut ita dicam, gentium transcripti sunt. Bulla Pauli IV. declaratum jam fuerat pensiones à solo Papa decerni posse. Sed quæ de beato Carolo dicta sunt, ex iis plus satis liquet, non eam esse metam nostrorum votorum debere, etsi forsan in præsentiarum esse debeat spei.

XII. In Concilio Toletano anni 1566. simoniæ suspicione conspersi sunt ii, qui Beneficiis resignandis pensiones sibi injussu Papæ reservarent. *Suspecti de simoniaca pactione tacita, vel expres-*
Can. 31. *sa censeantur.* Non perfunctoriè prætereunda est ea loquendi accuratio & diligentia. Nec enim rectè & propriè dicitur simoniam à Papa purgari, efficique ut pensiones non sint simoniacæ. Possunt enim simoniacæ esse, etsi à Papa concedantur, si Papæ obreptum sit. Et ex adverso possunt non esse simoniacæ, si supra expositis Regulis juris Canonici, & Decretalibus consentiant; quamquam vel tunc qui eas impetrant, simoniæ suspicione inquinentur, nisi assensio Papæ interveniat, propterea quòd jure novo sanciatur, ut à Pontifice examinentur & probentur. Ratio ejus rei perfacilis est, etsi enim aliquæ pensiones Pontifici surripiantur, longè rarius illud tamen & infrequentius malum est, quàm si suo nutu etiam nunc Episcopi omnes ea facultate concedendarum pensionum uterentur. Anno 1581. in Concilio Rotomagensi simoniacæ declaratæ sunt pensiones nulla Pontificis interventione con-
Tit. De Episcop. Offic. c. 20. cessæ. *Omnes pensiones & pactiones super Beneficiis, in quibus non intervenit sedis Apostolicæ approbatio, illicitas & simoniacas declaramus.* Concilium Bituricense anni 1584. simoniacos pronunciavit, qui pensiones non interpellato Pontifice annuerent, aut de iis paciscerentur. *Accipientes quæcumque Beneficia custodiæ aut fiduciæ nomine, vel ex iisdem pensiones sine summi Pon-*
Tit. 41. c. 1. *tificis authoritate paciscentes, aut percipientes, se simoniacos esse intelligant.* Anno 1590. in Concilio Tolosano diffinitum est pensiones novas Ecclesiis imponi jam à Patronis posse nullas, nisi permittente Papa. *Quæ post fundationem Ecclesiæ*
Cap. 9. n. 3. *non impetrata sedis Apostolicæ licentia, pensiones, aliaque onera ab iis imposita fuerint, ea omnia peni-*
Can. 11. *tus uti inania & nulla tollant.* Concilium Aquilejense anno 1596. decrevit Constitutiones duas Sixti V. anno 1588. editas iis recitari, qui Beneficia cùm habeant, vel pensiones, ultra sexaginta Ducatos annui reditus, in habitu & tonsura esse Clericali aspernantur. *Si pensionem ultra ducatos sexaginta possident, tonsuram verò, & habitum clericalem deferre contemnunt, amantes lucrum, insigne verò suæ professionis abhorrentes.*

XIII. In Comitiis Cleri Gallicani anno 1598. detonuere Præsules in eas, quæ jam laicis adsignabantur pensiones; ubi & illud testatum fecere, per mores Ecclesiæ Gallicanæ, & per regulas juris Canonici, eas non concedi omnino nisi trifariam. 1. Ad terminandam litem inter ejusdem Beneficii competitores. 2. Ad æquanda Beneficia, quæ permutantur. 3. Et ad assignandam necessariam sustentationem iis qui Beneficia resignare compelluntur ætate jam affecta, vel infirmitate corporis gravi, vel justis aliis causis. Extra has Conc. Novis. Gall. p. 163. 117. species rescindi pensiones à Magistratu Civili, nec ullas admitti in Episcopatus, Parochias, & Beneficia quævis animarum regimen invehentia. Hinc concludebatur à Præsulibus multò minùs tolerandas esse pensiones laicis assignatas.

Conventus Melodunensis Cleri Gallicani anno 1579. excanduerat in pensiones laicis indultas, impetrata à Rege licentia non admittendi in Congregationes Religiosas, in Comitia Cleri, & in Ecclesiam, eos omnes, qui ejusmodi pensiones solverent. Edicto Ludovici XIII. Regis anno 1629. illud sancitur, *ut Archiepiscopatus, Episcopa-* Art. 15. *tus, Xenodochia, Parochiæ, nullis posthac graventur pensionibus: Abbatiæ verò, & alia Beneficia Regiæ nominationis ne ullis item onerentur, nisi gravi de causa, & ad Clericorum tantum sustentationem.* Denique Ludovici XIV. Edicto anno 1671. statutum est, ne pensiones accipere possint ex Parochiis, vel Canonicatibus, sive Cathedralium sive Collegialium Ecclesiarum, nisi qui spatio annorum quindecim in illis ministraverint; *nisi ex causa ægritudinis, & infirmitatis Episcopo perspectæ*, & qua fiat, ut ministrare jam non ampliùs possint; utque vel tunc eæ pensiones ne tertiam partem superent, & Titulari semper superfint, trecentarum saltem librarum reditus, præter oblationes Parochiarum, & Canonicorum distributiones. Hoc porro Edictum, alia Declaratione registrata & promulgata in Parlamento, & Majore Consilio, ampliatum est ad Dignitates omnes, Personatus, Officia, Capellas, aliaque Beneficia, quæ residentiam personalem desiderant in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus.

XIV. Tempestivum jam est aliquid affundere luminis ei sententiæ, supra obiter & strictim libatæ, pensiones posteriori hoc ævo jam pro Beneficiis quodammodo haberi posse. Ante non pauca retro sæcula Vicarii revocabiles & non revocabiles Parochiarum, & Parochi ipsi, qui Capitulis & Abbatiis obnoxii erant, utplurimum pensionibus, vel portionibus tantùm congruis fruebantur, fundis ipsis horum Beneficiorum adjunctis & concretis cum Mensa Capituli, Abbatis, vel etiam Episcopi. Si ulteriùs antiquitatis memoriam revolvamus, Beneficiorum proventus solis distributionibus constabant, quæ perparum à pensionibus distant, vel plusculum etiam distant à Beneficiis. Sed ut intra limites posterioris hujus ævi nosmet coerceamus, cùm Concilium Tridentinum permittat quemvis ordinari tam sub titulo pensionis, quàm sub Beneficii, & jam tunc stabilitatem quandam inusitatam ei pensioni conciliet, nonne videtur eam gloria & dote Beneficiorum exornare? At Sixtus V. Bulla *Cum sacrosanctam* jubet omnes pensione gaudentes, tonsura & veste Clericali insigniri, aliàs pensione privandos, & pensiones ipsas extinguendas: quin & prohibet posthac pensiones adjudicari, nisi iis qui jam Clerici sint, & habitu ac tonsura Clericos se

profiteantur, si pensio excedat sexaginta Ducatos; sed quantumvis tenuiores sint pensiones, qui iis donantur, eos Clericos esse necesse esse, quamvis non cogantur in veste & tonsura esse Clericorum. Pius V. Bulla *Ex proximo* pensione quavis insignitos vult quotidianis defungi beatæ Mariæ horis Canonicis. Itaque ex doctrina recentiorum Canonistarum hæ pensiones propter Officium dantur, sicut & Beneficia, & ex iis spiritalis quidam exurgit Titulus; unde nec emi, nec redimi, nec divendi possunt citra simoniam; inito quoque matrimonio, ut amittuntur Beneficia, ita extinguuntur pensiones. Anno denique 1576. audita relatione Congregationis Concilii, declaravit Pontifex privilegium fori ita pensione, ut Beneficio conferri, si vestis & tonsura Clericalis gestaretur, quamvis nihil Beneficii quis adeptus esset, nec à proprio Episcopo cuiquam esset affixus Ecclesiæ. Horum sanè complura carpsimus ex Fagnano.

Fagnan. in l. 1. Decret. Part. 1. p. 239.

Quas verò conditiones & leges præscripsere Pontifices pensionibus, eæ tantò arctioris videri possunt obligationis, quòd illi, & quidem soli, inter cæteros Regibus pensiones annuant. Ex eo enim facilè conjicimus, non concedi ab illis pensiones, nisi servatis legibus à se antè præstitutis. Si Judices terreni non eo semper juris vigore judicant, Judex cœlestis & interior justitias ipsas judicabit, nec indulgebit forsan, quibus hic indultum fuerit. Extimescendum omnino est, ne damnet Veritas sempiterna & incorruptibilis, quod inultum abire patitur homo, cui sibi potius ipsi pœnas dare temporales conduceret, quàm dare æterno Judici sempiternas.

Non possum autem non hìc saltem illud assuere, quod penè me effugerat; cùm olim omnes penè Lutetiæ Studiis celeberrimis operam dantes, emolumentis quibusdam recrearentur, quibus appicta erat species & imago quædam Beneficii & pensionis: ideo & in solemni Reformatione Universitatis facta anno 1542. jussi sunt omnes quotidie sacro interesse, & horas canonicas exolvere beatæ Mariæ: *In primis discipuli sacrificio adesse cogantur, simul ad horas Christiparæ Virginis dicendas; nec minus ad Psalmos pœnitentiales, cum Sanctorum Litaniis.*

Hist. Univ. Paris. tom. 6. pag. 377.

XV. Articulo suprà I. & X. hujus Capitis pensiones offendimus immoderatiores, quæ Beneficiorum reditus æquarent; easdem vidimus articulo IV. proscribi. Permagni interest operosiùs eam rem expendi, cùm frequens etiamnunc sit, & tantò luctuosius, resignari Beneficia retentis omnibus fructibus. Ea re usque adeo evertuntur fundamenta omnia sacræ & canonicæ disciplinæ, ut meritò persuadeamur, nunquam hæc Romæ nisi obreptitiè impetrari. Ipsæ per sese pensiones odio sunt; at invidiosissimum est, nihil prorsus Ecclesiæ Titulari Beneficiario, relinqui: sponsam illi conjungi, & auferri dotem: juberi ut serviat altari, nec de altari vivat: temporalia omnia uni, alteri spiritalia conferri; cùm illa horum consectaria sint & necessaria additamenta. Quid residentiæ, quid eleemosynarum, quid hospitalitatis ab eo expectes, qui proventuum Beneficii sui attingat prorsus nihil? Invidiosum est in Beneficia semel resignata regredi: at non paulò insolentius & damnabilius est resignare & retinere unum & idem Beneficium. Hæc ferè decerpta sunt ex Responsione novem Consultorum, quos Paulus III. Papa percontatus est de refingenda in meliorem formam Ecclesiæ disciplina. *Alius abusus irrepsit, cùm Beneficia cedentur Laicis, in constituendis pensionibus, super eorum fructibus. Imò quandoque cedens Beficio, omnes sibi fructus reservat. Qua in re animadvertendum est nulla alia de causa, nulloque alio jure [illegible] siones constitui posse, nisi ut quasdam eleemosy[illegible], quæ in pios usus, & indigentibus concedi debent. Nam reditus sunt annexi Beneficio, ut corpus animæ. Ideo sua natura pertinent ad eum qui Beneficium habet, ut possit ex eo vivere honestè pro suo ordine, simulque queat sustinere impensas pro divino cultu, & templi, sacrarumque rerum reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est natura eorum redituum, &c. Ideo omnes fructus reservari, adimique id omne, quod divino cultui, sustentationique habentis Beneficium tribui debet, magnus est abusus. Itemque pensiones dari Clericis divitibus, qui commodè & honestè vivere queunt ex reditibus quos habent, magnus certè abusus. Tollendus uterque.*

Non video quid aptius & quid vehementius dici possit. Affirmat Fagnanus in pensionibus assignandis non reservari plerumque a Papa nisi dimidium, aut tertiam partem fructuum. *Nec Papa solet reservare pensiones, ultra tertiam vel dimidiam partem fructuum, ut attestantur Domini de Rota.* Atque ita facilè conjectura assequimur, si quæ graviores his sint pensiones, eas obreptitias esse. Anno 1493. Senatus Tolosanus, & rursus anno 1496. Senatus Parisiensis insuitatis illis omnium fructuum reservationibus intercessere. In registrandis facultatibus Legatorum Pontificiorum annis 1414. 1542. 1551. 1565. cum modus illis plurimis in rebus imponeretur, id semper additum est, ut pensiones addicere non possent, quæ fructus omnes complecterentur, immo quæ tertiam ampliùs partem proventuum decerperent. Tradit Rebuffus tolerari pensiones eas insolentiores in patria obedientiæ; at ubi jus consuetudinarium viget, ad tertiam partem revocari.

In l. 3. Decret. Part. 1. pag. 431.

Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. c. 36. nu. 25. 26. c. 23. n. 16. §. 54. c. 24. n. 9. Rebuff. de Reservat. n. [illegible]

Jura Archiepiscoporum, Episcoporum & Archidiaconorum, dum Parochias visitant.

CAPUT XXXII. P. 3. l. 4. c. 17.

Jura Episcopi visitantis. Exactiones in Clericos, in Oriente & Occidente sub Imperio Caroli Magni, & ejus familiæ.

I. II. Decreta Concilii Cabilonensis II. de exactionibus justis & injustis Episcopi, & Archidiaconi visitantis. Variæ in hac observationes.

III. Statuta Ludovici Pii Imperatoris in eandem rem.

IV. Decreta Concilii Parisiensis VI. adversùs avaritiam Archidiaconorum.

V. De quarta parte decimarum & oblationum Episcopo addicta.

VI. Decreta Concilii Aquisgranensis adversùs exactiones Chorepiscoporum, Archipresbyterorum & Archidiaconorum.

VII. Commonitorium Hincmari ad Episcopum nuper ordinatum, quo hæc omnia decreta inculcantur.

VIII. Aliud Hincmari Commonitorium ad Archidiaconos suos.

IX. Archidiaconi tunc munia obibant nostrorum nunc Officialium.

X. Edictum Caroli Calvi super exactionibus Episcoporum in Parochos.

XI. Canones Conciliorum in eandem rem.

XII. Statuta Conciliorum Græcorum.

XIII. Sta-

XIII. Statuta Imperatorum & Patriarcharum Orientis.

I. PErpendemus hoc Capite, quid jure suo exigere possint Episcopi, tum ex Parochis, tum ex Laicis suæ ditionis, in perlustrandis maximè Parochiis. Multa in hanc rem decrevit Concilium Cabilonense II. anno 813. Namque primò proscripsit censum duodecim vel quatuordecim denariorum, quos Episcopi nonnulli Pa-
Can. 17. rochis suis extundebant. *Inventum est, quod in quibusdam locis Episcopis Presbyteri duodenos, vel quaterdenos in censum annis singulis darent. Quod penitus abolendum esse decernimus.* Secundò sta-
Can. 16. tutum est, ut ne quid amplius ab iisdem exprimerent Episcopi ad chrisma & ad lampadas Ecclesiæ suæ; quantumvis antiqua venditaretur consuetudo in eam rem duos vel quatuor denarios exigendi. Tertiò invitati sunt Episcopi, ut posthac in visitandis Parochiis, nec Parochis, hoc est, fratribus suis oneri essent; nec Parochianis,
Can. 14. utpote filiis. *Ne, cum Episcopi Parochias suas peragrant, quandam non solum erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant; nec, quod absit, tum charitate sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant.* Si quid exigi necesse est vel à Parochis, vel à Laicis, ea ineatur ratio, qua nemo gravetur, offendatur nemo. *Si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus, aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent, aut gravent.* Denique si Episcopi ipsi inopia rerum necessariarum urgeantur, & necesse sit aliquid à Parochis elici, id tam verecundè faciant, & tam sobriè, ut molestiam non facessant, oculosque & animos semper ad Apostolum Paulum convertant, qui arte & manu victum parabat sibi suisque,
Can. 15. ne cui gravis esset. *Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & Verbi Dei Prædicator, sumptus ubi proprii desunt, recipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo Apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus vitam quærebat.* Quartò acerbissimè objurgati sunt in hoc Concilio Archidiaconi, qui tyrannico fastu quodam Parochis dominabantur, & censum nescio quem ab illis exigebant. *Dictum est etiam quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exerceant dominationem, & ab eis census exigant, quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis ordinem pertinet.* Jubentur denique Archidiaconi, modestiæ & abstinentiæ finibus se continere, & in Parochiis Episcoporum decreta promulgare, nihil ipsi privatæ vel opum vel honorum siti indulgere. *Contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram; & quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nihil per cupiditatem & avaritiam præsumentes.*

II. Ex his Synodalibus decretis facilè intelligitur, 1. procurationum Episcopalium in visitandis Parochiis jura necdum certa aut definita fuisse. 2. Invitatos fuisse Episcopos, ut ne quid exigerent, immo ut ne quid acciperent sponte oblatum, nisi necessitate arctarentur. Et ubi coget necessitas aliquid accipere, meminisse Pauli, cujus non successione tantùm se jactare, sed & imitatione clarere debent Episcopi; Pauli, inquam, qui manibus operari, quàm Ecclesias gravare malebat. 3. Ubi urgebat inopia, tum accipiebant aliquid Episcopi visitantes, non à Parochis tantùm, sed & à Parochianis. *A fratribus aut à subditis.* 4. Multò minùs stata erant aut determinata visitantium Archidiaconorum jura. 5. Quin ne ordinariæ quidem fuisse videntur tunc eorum Visitationes, sed delegatos tantùm fuisse illos, ubi placita Episcoporum executioni mandanda erant. *Quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant.*

III. Hac pollicitatione Ludovicus Pius constrinxit omnes Episcopos, ut ea & temperantia & tempestate Parochias visitarent, qua Parochis graves non essent. Ita enim ille in Capitulari anni 816. *Ne verò Episcopi occasione prædicandi, aut confirmandi oneri essent populis, à nobis admoniti, polliciti sunt hoc deinceps se cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantum facultas dabitur, exequi, quo eorum profectio, quantum in illis erit, his quibus prodesse possunt & debent, non sit importuna vel onerosa.* His certè verbis, *Ne oneri essent populis*, in Parochianos videntur refundi aliqua saltem ex parte expensæ visitationum. Sed & alibi hortabatur Episcopos, ne quid acciperent de Manso Parochiæ, vel ipsi, vel Archidiaconi. *Sicut alios prohibetis, ne de Mansis ad Ecclesiæ luminaria datis aliquid accipiant, sic & vos & vestri Archidiaconi de eisdem mansis nihil accipiendo aliis exemplum præbeatis.* Iisdem Capitularibus excitantur Episcopi, ut pervigili cura Archidiaconos suos observent, ne impunè peccandi licentiam Parochis divendant. *Ut provideant Episcopi, ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat Sacerdotum; quia multis modis mentitur iniquitas sibi.*

Conc. Gall. to. 2. p. 412. 453. Capitul. l. 1. c. 100.

L. 2. c. 5.

Addit. 4. c. 91.

Sed & in id quoque incubuit horum cura & providentia Imperatorum, ut pio fervore certatim convolarent populi in ea loca, ubi visitationis munere fungens Episcopus Neophytos confirmabat, quò & ipsi vicissim largèque conferrent, si quo egeret. *Præcipimus ut ad accipiendum, per manus Pontificis impositionem; Spiritus sancti donum solicitè & devotè omnes concurrant, & Episcopo suo, ea quæ necessaria sunt, fideliter ministrent, eique ab omnibus per omnia obediatur.*

L. 7. c. 299.

IV. Exarsit vehementissimè Concilium Parisiense VI. anno 829. adversùs *Ministros Episcoporum*, hoc est Archidiaconos, quorum infinita quædam opum esuries & Parochos & Parochianos vexabat. *Non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus Parochiæ suæ avaritiam exercere quosdam Episcoporum Ministros.* Erant haud dubio non tolerandæ extorsiones eæ, quæ Concilii Patribus has voces expresserunt: *Propter eorum avaritiam & morum improbitatem multi scandalizantur, & ministerium Sacerdotale vituperatur, & in Ecclesiis à Sacerdotibus multa propter eos negliguntur.* Nec pepercit hoc Concilium Episcopis ipsis, qui hujusmodi rapinarum affines & ipsi essent: & usque adeo non in eorum gratiam quidquam remisit de Canonum austeritate, ut edixerit, si nulla premerentur egestate, nequid acciperent quartæ ejus partis decimarum & oblationum, quas Canones Episcopis tribuunt; sed eam dimitterent in pauperes erogandam. *Et quamquam authoritas Canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus Episcoporum cedat; ubicumque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit.*

Can. 29. 31.

V. Non ergo Gallicanis Episcopis inexplorata erat quarta hæc portio proventuum Parochiarum; non fallebat eos hanc sibi Canonicis institutis adjudicatam fuisse; sed cùm aliunde supperet, unde & dignitatem suam tuerentur, & necessitatibus satisfacerent, & omnes implerent Officii sui partes: præclarum hoc ab illis est initum consilium, ut eam pauperum cujusque Parochiæ levandis necessitatibus dicarent. At ubi ex Ecclesia Cathedrali non suppeditabatur Episcopo, quo honestè sustentaretur, non displicet Concilio huic Parisiensi, jure ut suo utatur, & ex illa omnium Parochiarum quarta tantum sibi vendicet, quantum satis, non cupiditati, sed necessitati suæ. *Ubi nihil rerum Ecclesiæ suæ habet Episcopus, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia suaserit, sed quod necessitas compulerit.*

Ibidem.

VI. Eadem penitus cenſoria, virga Epiſcoporum alios Miniſtros, hoc eſt Chorepiſcopos, Archipresbyteros, & Archidiaconos caſtigavit Concilium II. Aquiſgranenſe anno 836. ſcilicet avaritiæ ejuſdem ſordibus immerſos. *Epiſcoporum Miniſtros, id eſt, Chorepiſcopos, Archipresbyteros, Archidiaconos.* Ea certè verborum varietas in his duobus Conciliis proficiſci omnino videtur ex eo, quòd eſſent Provinciæ, ubi ſolis Archidiaconis impenderet miniſterium totum Epiſcopalis ſolicitudinis, cujus ipſi veluti Generales erant Vicarii, tum in urbe, tum ruri: alibi ea cura per Chorepiſcopos, per Archipresbyteros, & Archidiaconos explicaretur. Can. 4. Can. 2.

VII. Hæc & alia non pauca illigavit Hincmarus Remenſis ei præceptionum chartæ, qua informabat Hedenulphum Epiſcopum, quem Laudunenſi inaugurabat Epiſcopatu. Commendabat enim 1. Ne gravaret Parochias, quas obambularet, ultra modum à Canonibus delineatum, vel ultra morem Majorum ſuorum. *Ultra modum gravare minimè debeat, nec ſummam collationis, qua ſui prædeceſſores, qui hoc benè miſericorditer ac rationabiliter atque ſacris Conſtitutionibus executi ſunt convenienter, contenti fuerunt, excedat.* 2. Ne tamtumdem ex Capellis, quantum ex Parochiis exprimeret, ſed ex his illiſque conjunctim id acciperet, quod olim conferri moris eſſet juriſque. *Et de Capellis antiquitus ſubjectis Eccleſiis, non æqualem, ſicut de principalibus Eccleſiis Collationem exigat, ſed principalis Eccleſia cum ſibi ſubjectis Capellis debitam & antiquitus conſuetam collationem conferat.* 3. Ne amicos, vaſſalloſque ſuos in Parochorum ædibus hoſpitari vellet. *Ne manſionaticos ſuos amicis ſuis, aut ſuis hominibus parari faciat.* 4. Nequid à Parochis extunderet ad expenſas ſibi faciendas in excipiendo Rege, vel Miſſo quovis Dominico, vel ornanda Eccleſia ſua. *Ne etiam quaſi ad receptionem Regis vel Legatorum, aut ad ornatus ſuæ Eccleſiæ faciendos, adjutoria quaſi petendo, magis autem exigendo, denarios vel caballos, aut verres, ſeu friſchingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quælibet accipiat, id eſt, rapiat.* 5. Ne uteretur jure exigendæ quartæ partis proventus Parochiarum, ſicut eo utuntur Epiſcopi non pauci extra Gallias. *Regulam ſiquidem, quæ de quarta parte redituum Eccleſiæ, juxta conſuetudinem aliarum regionum, ita ut eſt ſcripta, intelligat; & non prave illam interpretans, perinde in his regionibus, quæ ſunt Presbyterorum, contra regulas ſacras diripiat.* 6. Ne eos cooptaret ſibi vel Archipresbyteros, vel Archidiaconos, qui in reconciliandis pœnitentibus, aut in ordinandis Clericis, munuſculis accipiendis, vel exactionibus faciendis miniſterium ſuum dehoneſtarent. *Miniſtros, id eſt, Archipresbyteros & Archidiaconos tales conſtituat qui oderint avaritiam, &c. Presbyteros in paratis & exeniis indebitis non affligant.* Conc. Gall. tom. 2. p. 660.

VIII. Sed audiendus jam nobis eſt Hincmarus ipſe, in Capitulari, ſive in Præceptionibus ad Archidiaconos ſuos, ex quo non pauca jam excerpſimus ſuprà, ubi de Archidiaconis agebamus. Illud ergo præcipit 1. Ne Parochiis graves ſint, quas viſitabunt, vel ſecum, vel ſoli: ne amicos ſecum, vel cognatos circumducant, ut eos Parochiani procurent, & eorum equos alant; ne diutiùs moras trahant in ulla Parochia: ubi demorandi neceſſitas fuerit, tum ex Parochis vicinis aliquid etiam ad neceſſarias expenſas eliciant. *Quando ruſticanas Parochias vobis commiſſas, vel mecum, vel per vos circuitis, ſicut & ego, non graves ſitis Presbyteris in paratis quærendis, nec ducatis ſuperfluè vobiſcum homines, vel propinquos, per quos illos gravetis in cibo, & potu, & fodro ad caballos, &c.* 2. Ne perluſtrare Parochias ament, quò à Parochis procurentur, & privatis interim parcant proventibus. *Ut non occaſione victus Parochias circumeatis, quatenus de aliorum ſtipendiis viventes, veſtra ſtipendia conſervetis.* Nequid exigant, nequid etiam accipiant à Parochis, in obeundis viſitationibus ſuis, ne pecuniam, ne quidvis aliud. Quibus Hincmari monitis jam penè inſinuantur ſtatæ & ordinariæ fuiſſe Archidiaconorum viſitationes. 4. Ne quid emungant ab eiſdem Parochis, ſive dum ad Synodum confluunt, ſive dum ad faciendas regiminis ſui rationes, ſive dum ad Chriſma petendum. Quamquam poſſit accipi, ſi quid ultro oferant. *Nolite quaſi pro aliquo adjutorio, denarios ad quancumque rem apud Presbyteros poſtuletis, neque quando ad Synodum, vel pro inquiſitione miniſterii ſui, ſeu pro Chriſma accipiendo venerint, Eulogias exigatis: ſed ſi cui forte commodum fuerit pro ſua voluntate & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiarum actione accipite.* Sileo cætera Capita harum Præceptionum, ubi Archidiaconis omni exactione interdicitur, inſinuaturque ab Hincmaro, ideo à ſe largiſſimè donari Archidiaconos, ut ne ipſi oneri ſint Parochis. *Ideo vobis de facultatibus Eccleſiaſticis, juxta quod Apoſtolus de lege dicit, Non obligabis os bovi trituranti, ſolatium præbeo, ut Presbyteros non gravetis.* To. 1. p. 738.

IX. Hic verò perſpicis Archidiaconos eorum munia obire, quos familiare jam nobis eſt Officiales appellare. Monet enim illos ibidem Hincmarus, ne molliri, vel deflecti ſe ſinant à tuendorum Canonum conſtantia, vel publicorum peccatorum muneribus, vel pœnitentium, vel eorum qui pœnitentia publica ſemel defuncti, in eadem rurſus flagitia revolvuntur. Concilia ſuperiùs laudata Archidiaconos eadem induunt poteſtate, iiſdem imbuunt & præceptis. Finitima his eſt formula præceptionis Hincmari ad Hedenulfum Epiſcopum ſuperiùs memorata. Itaque per Canonicam diſciplinam non licebat tum vel Officialibus, vel Pœnitentiariis quidquam exigere. Officialibus dixi & Pœnitentiariis, quòd minùs ſeparata tunc ea eſſent Officia, & ubi de pœnitentia publica vertebatur quæſtio, difficillimum eſſet ea ſeparare. Qui Archidiaconi tunc Presbyteratu necdum initiati erant, procliviùs apertiùſque Officiales, quàm Pœnitentiarii dici potuiſſent. Sed cùm Vicarii eſſent Generales & Miniſtri Epiſcoporum, & eorum partes implerent, qui poſtea & Officiales dicti ſunt & Pœnitentiarii, nihil utique poterant in obeundo miniſterio ſuo exigere niſi honeſtas viſitationis procurationes: hoc univerſim fixo & inconcuſſo, vel Beneficii reditibus, vel Epiſcopi ſportulis & diſtributionibus, ita conſultum illis fuiſſe, ut munia ſua gratis obire poſſent.

X. Retorquenda eſt jam ad Epiſcopos oratio, de quibus Carolus Calvus, cùm multi multa quererentur Parochi Occitaniæ, Capitulare edidit, quo eorum jura complexus eſt, anno 843. 1. Quantitatem diffiniit frumenti, hordei, vini, aliorumque id genus, quam Epiſcopis Parochi ſingulis annis exolverent, aut certè duos ſolidos aureos, ex præſcripto Concilii Bracharenſis, & Toletani. *Et ſic hæc non accipiunt, accipiant ſi volunt pro his omnibus duos ſolidos in denariis, ſicut in Toletano & Braccharenſi, &c.* 2. Ne in viſitationibus Epiſcopus minoribus in Eccleſiis moraretur, ſed ditiores eligeret, & ad eaſque quatuor viciniores Parochi gregem ſuum deducerent, conferrentque ad ſumptus Epiſcopi, & comitum ejus, eo quo præſcribitur modulo. 3. Semel poſſent Epiſcopi anno quolibet Parochias ſuas perluſtrare, in iiſque procurari; ſed nihil à Parochis exigerent, quorum Eccleſias non viſitarent; & ſuo ſumptu ſe tranſigerent, ſi viſitationes uno & eodem anno iterarent. 4. Vetantur hìc denique Epiſcopi ultra duas Synodos Conc. Gall. to. 3. p. 2. 3.

dos quolibet anno exigere. *Ut Episcopi Synodos à Presbyteris, nisi sicut docet authoritas Canonum, duas scilicet, & per tempora constituta, non exigant.* Non satis video, an hac voce *Synodi* Synodaticum hìc intelligatur, quod jus exigebat Episcopus in Synodo. Vox illa *exigendi* ita persuadet. Sed summa hìc non exprimitur. Aliàs autem Synodaticum videtur idem & unum esse cum Cathedratico, quod duorum erat ex eodem Capitulari aureorum solidorum. Nec desunt tamen argumenta, quibus Cathedraticum à Synodatico sejungatur, & hìc semel tantùm anno quovis sinatur exigi Synodaticum, quamvis duæ Synodi habeantur. Cæterùm obtrectatorum maledicentiæ occurrit Rex, ubi in his de sacra disciplina Constitutionibus Regiis id præ se fert, & profitetur, se authoritate tantùm Regia priscorum Canonum executionem munire. *Sicut docet authoritas Canonum, &c.*

Can. 45. XI. Hortabatur potiùs quàm urgebat Parochos Concilium Meldense anno 845. ut dum Episcopum inviserent, aliquo illum munere venerarentur. *Decet Presbyteros cum voluntariis eulogiis, tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.*

Can. 22. Concilium Valentinum anni 855. illud rursum prohibuit, ne visitationis jura extorquerentur, si nulla Parochiis eo anno impenderetur visitatio. In Concilio Ticinensi ejusdem anni 855. præscripta est ratio & quantitas panis, vini, carnis, & equorum pabuli, quam ab Archipresbyteris exigere posset Episcopus, in visitandis Parochiis. Nisi hic Amanuensium errore Archipresbyteri legantur, pro Presbyteris, ita statuendum erit; designatas esse à Concilio Archipresbyterorum Ecclesias & ædes, in quibus diversarentur, & commorarentur Episcopi, qui & ibi ejus Decanatus Parochos congregarent, expensarum & ipsos parte aliqua gravandos.

Hinc autem facilè colligas hoc certè ævo visitationibus Provinciæ supersedisse Metropolitanos, cùm de illis Concilia verbum faciant nullum, nec eorum expensis moderari satagant. Nec illud hìc prætereundum, cùm Joannes VIII. Papa in Gallias profectus esset, jussu Caroli Calvi Regis ab Episcopis Regni procuratum illum fuisse. *Ipsi ab Episcopis Regni istius stipendia dari fecit.*

Du Chesne. Tom. 3. pag. 254.

XII. Vetuit & Synodus VII. Oecumenica, nequid Prælati exigerent ab Episcopis, Clericis, Monachis, potestati suæ obnoxiis. *Expetere aurum, vel argentum, aut aliam speciem, ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis qui sub ipso sunt.* Quo eodem Concilio primævo vigori restituitur Canon Trullanus, quo Provincialia Concilia quotannis cogi præcipiebatur, & ibi ne quid ab Episcopis exigerent Metropolitani, pœna quadrupli constituta in contumaces. *Porrò non habeat Metropolitanus licentiam ex his quæ defert Episcopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expetendi. Quòd si hoc egisse convictus fuerit, solvat quadruplum.*

An. 878. Can. 4.

Can. 6.

XIII. Refertur à Balsamone Constitutio Imperialis Isaaci Comneni, ubi præfigit quantum auri, argenti, tritici, vini, & esculentorum prorsus omnium exigere possint Episcopi à quibuslibet vicis suæ Diœceseos, perinde ut est numerus domorum cujuslibet. Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus Imperatorium hoc Edictum Bulla sua confirmavit. Balsamon autem fidem facit suo ævo complures Laicos eam legem ludibrio habuisse, & causari solitos, tam gratis omnia ab Episcopis danda, quàm gratis accepissent. Insulsissimam porro eam tergiversationem, quòd non emantur cælestes thesauri, etsi eorum alantur dispensatores. *Notandum propter canonicas pensiones, quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortasse penduntur. Plenique namque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus suis canonica, Evangelicum illud verbum usurpantes, Gratis accepistis, gratis date: quod non est admittendum. Neque enim merces est, quod alimentorum gratia Pontifici datur.*

In Nomoc. Phot. Tit. I. c. 34.

Juris Orien. To. I. p. 121.

Eam Constitutionem Isaaci Comneni confirmavit Edicto suo Alexis Comnenus, à quo & confirmata est Declaratio Constantini Monomachi, qua fas erat Episcopo à novis omnibus maritis exigere nummum aureum, ab eorum autem uxoribus duodecim ulnarum linteum. Jacent hæc omnia in Jure Orientali cum Bulla Patriarchæ Nicolai, ex qua & illud docemur, hoc onus excutere Laicos voluisse, & Synodo Episcopali Constantinopoli coactæ allegasse, has exactiones novellas vel ipso damnari priorum Conciliorum Canonumque silentio. Sed repositum est illis, non damnare Canones ea, de quibus verba non faciant; sed hæc Imperatorum Constitutionibus sanciri, convenienter divinis legibus, quæ Ministros Altaris de Altari vivere jubent. Ibid. p. 123.

Non dissimulabat ergo Patriarcha novas esse has exactiones, nec initium illis factum, nisi ex Edictis Imperatorum. Sed illud non obscurè idem ipse innuebat, cùm sensim infringeretur, & debilitaretur in dies Imperii majestas, hinc Episcopos ita extenuatos fuisse, & in eas adactos angustias, ut jam nisi his exactionibus vitam tolerare non possent. Unde nec Patriarcha, nec Balsamon huic disciplinæ aliunde patrocinium accersunt, quàm quòd necesse sit, ut principes Christi & Altaris Ministri, Episcopi victitent de Altari.

CAPUT XXXIII. P. 4. l. 4. c. 30.

De Procurationibus Archiepiscoporum, Episcoporum, Archidiaconorum, Decanorum Ruralium, Parochias visitantium, post annum Christi millesimum.

I. Series & continuatio rerum hìc explanandarum.

II. Statuta Conciliorum de Procurationibus, maximè Archidiaconi.

III. Canon memorandus Concilii Lateranensi III. de Prælatis visitantibus, de comitibus & expensis eorum.

IV. Prolixior commentatio in eundem Canonem. Cur ea Prælatis hominum & equorum pompa indulgeatur.

V. Canoni illi novum robur addiderunt Concilia posteriora, etiam quo ad hominum & equorum multitudinem.

VI. Archiepiscopi Provinciam visitantes jus habent procurationis. Nec præscribi potest jus visitationis & procurationis, ut horum alteri se quis subducat, etsi Prælati alii in alios utrumque id jus possint præscribere.

VII. Prohibetur ne pecunia exigatur pro procurationibus, & ne vel hæ exigantur, ubi non visitantur Ecclesiæ. Jura Archidiaconorum pernumerantur.

VIII. Rursus nova Statuta Conciliorum ad sumptus procurationum moderandos, ad prohibendas procurationes pecuniarias, ad minuendum numerum equorum, à Concilio Lateranensi toleratum.

IX. Rursus de iisdem Conciliorum temperamentis. Tunc & opulentia & jurisdictio erat multò amplior Prælatorum, unde comitatu & pompa opus erat majori.

X. De Archidiaconis qui permittente Papa, per delegatos visitabant. De Ruralium Decanorum visitationibus. De horum illorumque Cathedratico.

XI. Concilii Tridentini decreta super eadem re. De Procurationibus.

XII. Sta-

XII. Statuta Conciliorum Mediolanenſium ſub B. Carolo. Aliorum item Conciliorum, & Conventus Melodunenſis, cui placuit in locis egentioribus gratuitas eſſe Viſitationes.

XIII. Reſponſa Congregationis Concilii.

I. EXpenſis partitionibus generalibus rerum Eccleſiæ temporalium in Epiſcopos, Clerum, pauperes & Templorum ſarta tecta; id ſupereſt ut agamus de exactionibus juſtis & canonicis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Clericos quoſvis alios. Ejuſmodi fuere jura Procurationum, Cathedratici, Synodatici, Subſidii charitativi, Spolii, Deportus & Annatæ. Ab illis ordimur prioribus, quæ in ſuperſtites valent Beneficiarios, progreſſuri mox ad ea, quæ poſt mortem locum habent. Cùmque jus Procurationis & latiſſimè fuſum ſit, & ei etiamnum intaminata conſtet religio & obſervantia, illi etiam elucidando primùm operam dedimus capite ſuperiore, & hoc ipſo rurſus.

II. Quibuſcumque munus imminebat viſitandi, illis & procurationum jus affixum erat. Itaque cùm ſecundùm Epiſcopos Archidiaconis viſitandi onus incumberet, ſua illis quoque jura Epiſcopales Synodi vindicare ſtudioſiſſimè laboraverunt. In Concilio Juliobonenſi anno 1080. præceptum eſt, ut Archidiaconi ſingulis annis Regiunculam ſuam viſitarent, tribus diverſis locis Parochos viciniores aggregarent, ut veſtes ibi ſacras eorum, libroſque viſitarent & calices, poſſentque ſingulis in locis illis triduum commorari, ibique à Parochis ejus tractus procurari cum quatuor comitibus. *Quò enim Archidiaconus ad hæc* Can. 6. *videnda venerit, à Presbyteris convenientibus triduò ſi expetit, victum ſibi habeat quintò.* Veritum eſt eo Concilio, ne Epiſcopi & eorum miniſtri quidquam à Parochis exigerent, præter jura legitima. *Presbyteri ab Epiſcopis, vel ab eorum* Can. 5. *miniſtris præter juſtos reditus Epiſcopi, vi vel minis dare nihil cogantur.* Sed non his ſemper Canonum limitibus circumſcribi ſe paſſi ſunt Archidiaconi, quod illuſtri, ſed triſti probatur B. Thomæ Martyris, & Prioris ſancti Victoris exemplo, cui cruentas attulere manus infandi nepotes Archidiaconi Pariſienſis, quòd quàm juſtè, tam intrepidè reniteretur exactionibus Archidiaconi in Parochos ſui trãctus. Ejus facinoris hiſtoriam perſcripſit B. Bernardus litteris datis ad Innocentium II. quem & ſtimulare conabatur ad infandæ cædis ultionem. *Ob illicitas exactiones, quas ſibi occaſione Archidiaconatus in Preſ-* Epiſt. 158. *byteros minimè jam ut conſueverat uſurpare liceret, beati utique Thomæ obviante zelo atque induſtria, utpote juſtitiæ amatoris ac defenſoris, & mortem illi jam ipſo odio homicida minitari ſolebat.*

III. In Concilio Lateranenſi III. anno 1179. editus eſt Canon ille famoſus de viſitationibus, & procurationibus earum. Statim enim ibi oculis objicitur Paulus Apoſtolus, qui ut ſe à Pſeudo-Apoſtolis ſepararet, ſe ſuoſque labore & opere manuum ſuſtentabat: ut jam nemo ſatis mirari poſſit Epiſcopos Pauli ſucceſſores, in viſitandis Parochiis eos facere ſumptus, quibus impares Parochi cogantur veſtes & vaſa Eccleſiæ divendere, & longa inedia luere delicias Epiſcoporum, & epulas unius horæ. *Cùm Apoſtolus ſe & ſuos propriis* Can. 4. *manibus decreverit exhibendos, ut locum prædicandi auferret Pſeudo-Apoſtolis, & illis quibus prædicabat non exiſteret oneroſus; grave nimis & emendatione fore dignum dignoſcitur, quòd quidam fratrum & Coepiſcoporum noſtrorum ita graves in procurationibus ſuis ſubditis exiſtunt, ut pro hujuſmodi cauſa interdum ornamenta Eccleſiaſtica ſubditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora conſumat.* Hæc præfati Concilii Patres, ubi numerum definiunt equorum Prælati cujuſque Parochias ſuas viſitantis; ut concedantur nimirum Archiepiſcopis quadraginta, vel quinquaginta, & cæteris pro ſuo cuique modo, ut mox audies. *Quocirca ſtatuimus, quòd Archiepiſcopi Parochias viſitantes, pro diverſitate Provinciarum & facultatibus Eccleſiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionis munerum non excedant; Cardinales verò viginti quinque non excedant; Epiſcopi viginti, vel triginta non excedant; Archidiaconi quinque aut ſeptem; Decani conſtituti ſub ipſis, duobus equis contenti exiſtant.* His omnibus jus erat viſitationis & procurationis. Circumcidendis rurſus ſumptibus mox ibidem hæc decernuntur: *Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiſcantur, ſed ita procedant, ut non quæ ſunt ſua, ſed quæ Jeſu Chriſti quærere videantur: nec ſumptuoſas epulas quærant, ſed cum gratiarum actione recipiant, quod honeſtè & competenter fuerit illis miniſtratum.* Denique his ita obſervatis, jam nefas erit quidquam ab Archidiaconis & Decanis in Clericos vel Parochos exigi ſuæ regiunculæ: *Archidiaconi verò, ſive Decani nullas exactiones, vel talias in Presbyteros, ſive Clericos exercere præſumant.*

IV. Exordio hujus Canonis illud conſtat, temperatum illum fuiſſe, eo conſilio, ut modus imponeretur immoderatioribus hactenus expenſis epuliſque. Quo ſtupenda magis jure videri poſſit illius ævi modeſtia & ſobrietas, quæ nobis intemperantiæ cujuſdam & prodigalitatis ſpeciem præ ſe ferre videtur. Certè tunc opulentiores erant Eccleſiæ, Præſuleſque, ſuppellectili & pompa abundantiore utebantur, quam vulgò impræſentiarum. Id Canone ipſo innuitur his verbis: *Pro diverſitate Provinciarum & facultatibus Eccleſiarum.* Cùm Epiſcopi tunc enim triſtitia quadam temporum cogerentur in Aula Regum & in Caſtris plerumque verſari, per ſe, vel per ſubſtitutos, cum ingenti Equitum peditumque caterva: hinc mos, & penè neceſſitas inoleverat, ne niſi ferè cum expeditis copiis progrederentur. Accedit quòd cùm ſæviret tunc bellorum privatorum furor, vix tutum eſſet Epiſcopis paulò longiùs proficiſci, niſi numeroſo ſatellitio cingerentur. Cùm enim Ducum, Comitum, Baronum dignitate & inſignibus circumfulgerent, crebersimæ illis etiam incedebant ſimultates, minæque & inſidiæ hoſtiles.

Subjicitur tamen hoc eodem Canone quo immoderatior illa moderatio nonnihil cohibeatur adhuc; nempe dum pronunciatur hoc ſtatutum non pertinere, niſi ad eas Eccleſias, ubi ejuſmodi vigent uſus, & opes immenſæ: ediciturque, ut Prælati, qui parcioribus hactenus expenſis, paucioribuſque equis & comitibus Eccleſias viſitarunt, priſtinam retineant abſtinentiam ſuam: quòd ſtudeant omnino Concilia, non amplificandæ, ſed moderandæ Præſulum pompæ; ſtudeant populorum & pauperum levationi. *Sanè quod de prædicto evectionis numero ſecundùm tolerantiam dictum eſt, in illis locis poterit obſervari, in quibus ſunt ampliores reditus & Eccleſiæ facultates. In paupertioribus autem locis tantam volumus teneri menſuram, ut ex acceſſu majorum minores non debeant gravari: ne ſub tali indulgentia, illi qui pauciori-bus equis uti ſolebant hactenus, plurimam ſibi credant poteſtatem indultam.*

V. Inſidiati ſunt aliqui verbis & numeris hujus Canonis, ne quis error obrepſiſſet Exſcriptorum. Sed conſtant ſibi Exemplaria prorſus omnia, omnes editiones conſentiunt, ut nihil ſit loci ſuſpicionibus, mendiſque. Epitomen Canonum hujus Concilii hiſtoriæ ſuæ intexuit Matthæus Pa- Can. 5. ris; ibi incorrupti radiant hi numeri ipſi. Concilium Londinenſe anni 1200. hunc Lateranenſem Canonem innovavit, & hos eoſdem retinuit numeros, niſi quòd Cardinales prætermiſit, ut Can. 12. qui nihil ad ſe pertinerent. Concilium IV. Late-

teranense anno 1215. ubi jubet ut Abbates & Priores Capitula sua triennio quolibet celebrent, præfigit illis etiam certum numerum equorum comitumque, & eum præfigit, ex quo lux etiam amplior probabilitatis affulgeat Canoni Lateranensis III. Concilii de Episcopis, Archidiaconis & Decanis Ruralibus. Si enim tum Abbatibus, tum Prioribus nulli obnoxiis Abbati, fas est sex equos & octo homines in comitatu habere, quid de Episcopis & Archiepiscopis æstimabimus? *Fiat de triennio in triennium commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, &c. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plusquam sex evectiones & octo personas adducat.* Can. 33. Agens illud ipsum alibi Lateranense IV. de visitationibus Episcoporum, & Prælatorum minorum: prohibensque procurationes exigi, ubi visitatione abstinetur: vetat superari numerum equorum hominumque à Lateranensi III. designatum. *Procurationes quæ visitationis ratione debentur Episcopis, Archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ sedis Legatis aut Nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando præsentialiter officium visitationis impendunt, & tunc evectionum & personarum mediocritatem observent in Lateranensi Concilio definitam.* Additur mox ibidem, si Legati, vel Nuntii Papæ alicubi diutiùs morari cogantur, Ecclesias viciniores collato ære sumptum simul omnes facturas. Can. 37. Constitutiones Synodicæ Richardi Episcopi Sarumensis in Anglia anno 1217. vetant ne Archidiaconi procurari se faciant, nisi reapse Parochias visitent: neu secum plures habeant, quàm equos septem septemque comites. Non est ergo jam quod quisquam miretur, Canonem Lateranensis Concilii III. libris Decretalium Gregorianis illigatum fuisse, quibus hodiernum Jus Canonicum constat.

VI. In his porro diffinit Gregorius IX. si Archiepiscopus perlustret Provinciæ suæ Ecclesias, vel Pontificius Legatus suæ Legationis; posse ab eis excommunicatione innodari eos qui abnuerint jura procurationum exolvere, quamquam pro modo proventuum Ecclesiæ temperandæ sint procurationes. *Cùm Archiepiscopum, sive authoritate propria, sive nostra, Beneventanam Provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem, alioquin, &c.* Extra, De Censib. c. 2. Cùm verò Prælati inferiores ab Ecclesiis sibi subditis importuniùs ea extorquerent, quibus ipsi Prælatos superiores colere & procurare possent, id verò vehementer prohibuit Concilium Lateranense IV. *Quia Prælati plerique ut procurationem aut servitium aliquod impendant Legato, vel aliis, plus extorquent à subditis, quàm solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus.* Can. 14.

Inter Epistolas Stephani Abbatis sanctæ Genovefæ, Episcopi postea Tornacensis, duæ occurrunt, quarum altera est ad Papam pro Abbatiis sancti Evortii, sancti Petri, sancti Petri Puellaris, & sancti Aviti apud Aurelianensem civitatem, ut earum immunitati suffragaretur, qua absolutos se confidebant à visitatione & procuratione Archiepiscopi Senonensis: aut ut id quidquid erat oneris in Aurelianensem potiùs Episcopum refunderetur, cujus ad mensam illa Cœnobia pertinebant. *Si qua enim sunt onera quæ in exigendis procurationibus suis Senonensis Archiepiscopus prædictis tribus Abbatiis velit imponere, Aurelianensis Episcopus de consuetudine multis temporibus approbata, quoniam de mensa ipsius esse dicuntur, debet suscipere & implere.* Epist. 77. Altera Epistola exarata erat tuendæ consimili immunitati Cœnobii sancti Germani de Pratis apud Lutetiam, liberum se contendentis ab ejusdam Senonensis Archiepiscopi visitatione & procurationibus. Quamquam controversia videatur potiùs facta de equorum & hominum Archiepiscopi numero, quàm de ipsa visitatione. Sanè is numerus à Papa definitus est, atque ita lis sopita est. *De procurationibus agitur corporum, non de salute animarum; de numero quadrupedum & hominum, non de merito virtutum aut de victoria vitiorum. In hoc tamen conflictu summi Pontifices Alexander, Lucius, Urbanus, Clemens & qui hodie sedet Celestinus manus injecerunt, & divinis privilegiis taxantes evectionis numerum, jurgio super procuratione moto finem imposuisse creduntur.* Epist. 190.

Ab aliis jam animadversum est, cùm frequentissimæ essent Episcoporum visitationes, nihil admodum litium aut jurgiorum in eas exarsisse. At cùm Archiepiscoporum longè infrequentior esset visitatio, multò plures speraſſe, adversùs eam se posse præscribere. Nec tamen adversùs eam possunt inferiores præscribere, quamvis possit Prælatus alius adversùs Archiepiscopum illam præscribere, uti & procurationes, quæ ab ea sejungi non unquam possunt. Inde est quòd Innocentius III. rescribebat, à Parochis omnibus Provinciæ Bituricensis procurationes persolvendas esse, quamquam confiderent illi, nec persolutas unquam fuisse eas, nec expetitas. *Cum contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non valeat, quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere possit utramque.* Regest. 15. Epist. 85. Nec aliter rescripsit idem Pontifex, quando Abbas sancti Maglorii, Prior de Carceribus, & nonnulli alii pernegarunt Senonensem Archiepiscopum in perlustratione Provinciæ à se procurari debere. Extrav. De Præscript. c. 16.

In antiquis Constitutionibus Regum Angliæ Eduardus I. Rex interfuisse perhibetur Episcopo Herefordiensi, à quo immoderatiores procurationes extundebantur Ecclesiis quas visitabat Parochialibus, cùm is in Anglia jam olim increbuisset usus, ut solæ Cathedrales, Abbatiales & Collegiales Ecclesiæ visitantem Episcopum procurarent. *Licèt alii Episcopi regni nostri, suas Diœceses, & etiam Archiepiscopi suas Provincias visitantes, à Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis & Religiosis domibus dumtaxat, non autem à Parochialibus Ecclesiis procurationem exigere consueverint, à tempore cujus non extat memoria, prout ex relatu didicimus plurimorum.* Pag. 98.

VII. In Concilio Parisiensi anno 1212. novo vigore donatus est priscus Canon Concilii cujusdam Toletani, ne Archidiaconi ab Ecclesiis quas non visitarent, pecuniariam emungerent procurationem. *Ne quis Archidiaconus exigat procurationem aut pretium, pro redemptione procurationum ab Ecclesiis, quas personaliter non visitat.* Can. 5. Can. 27. Quod idem statutum plura deinceps alia roboraverunt Concilia. In Concilio Oxfordiensi anni 1222. vetiti sunt Archidiaconi, Decani, & eorum Officiales, ne qua exactione ministerium suum infamarent. In Concilio ad Castrum Guntherii habito anno 1231. prohibitum est, ne Prælati, qui jurisdictione sacra gauderent, pecunia numerata procurarentur, quod jam in Concilio Generali explosum fuerat. *Inhibemus, ne Prælati & alii jurisdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra statuta Concilii Generalis.* Can. 13. In Concilio Salmuriensi anno 1253. proscripta est Prælatorum eorum rapacitas, qui & pecunia & cibo procurari se volebant. *Procurationem, aut aliquid nomine procurationis recipiunt in pecunia numerata, & nihilominus subditos ad eos in eisdem locis procurandos compellunt, sic ab eis procurationem duplicem exigentes. Quod fieri districtiùs prohibemus.* Can. 9.

Erant indubitatissimè Archidiaconi, qui jure & potestate sua intemperantiùs abuterentur. Sed

erant

erant & populi, qui ad omnem pietatis & justitiæ sensum occallescerent. Vicem suam doluit Petrus Blesensis, postquam Londinensi Archidiaconatu auctus est. Cùm enim essent ejus tum urbis cives ad quadraginta millia, Ecclesiæ centum viginti, ex iis extundere nec decimas poterat, nec primitias, nec oblationes, nec Synodicum, nec Cathedraticum, nec Subsidium, nec Procurationes, nec Hospitium, nec ullum prorsus jus ejusmodi, quod passim Archidiaconis partum erat. Epist. 151. *Archidiaconatus ille draco est, non habens unde possit vivere, nisi vento. Nam cum sint in illa civitate quadraginta millia hominum, atque centum & viginti Ecclesiæ; nec à Laicis decimas, vel primitias, vel oblationes, quamvis Sacerdotio fungar, accipio; nec ab aliqua Ecclesiarum Synodalia, vel Cathedraticum, vel procurationes, vel auxilia, seu hospitia, nec aliquas consuetudines debitas Archidiaconis possum elicere à subjectis.* Nec tamen ille otiabatur, aut cessabat ab excolendo agro qui sibi commendatus esset, & vitiorum sentibus expurgando. *Ego tamen supra vires meas correctioni & eruditioni tam Cleri quàm populi anxia & indefessa sollicitudine me impendo.* Tum opem ille Innocentii II. interpellat, ut Episcopos Elienſem & Vintonienſem deleget, qui jura constituant Archidiaconatus Londinensis, accommodentque consuetudini viciniorum Ecclesiarum.

VIII. In Concilio Albigensi anno 1254. innovatus est Canon Concilii III. Lateranensis de visitationibus Episcopalibus, & equorum numero. Can. 58. 59. 60. *Non excedant evectionum numerum in Concilio Lateranensi constitutum.* Quod tamen declaratur *secundùm tolerantiam esse dictum*: nec verò ubi minor numerus usitatissimus fuisset, eum augeri fas esse. *Nec sub tali indulgentia illi qui hactenus* Can. 5. *paucioribus equis uti solebant, indultam potestatem plurium sibi credant.* Denique idem Concilium decrevit, ne Episcopus in visitandis Parochiis uno plus die moraretur in una Ecclesia, nisi gravissima cogeret necessitas. *Adjicientes, ut in una eademque Ecclesia, nisi una die, absque legitima causa & necessaria, non morentur ad expensas Capellani Ecclesiæ, vel Rectoris.* Si ultra unum diem moras trahat, jubet Canon in duplum restitui. Concilio Nannetensi anno 1264. placuit, ut ad epulas Prælati visitantis *duo tantùm fercula pra-* Can. 19. *pararentur*, nisi si quid opimius Prælatus superior indulsisset. Concilium Londinense ann. 1268. superfluam omnem damnavit redundantiam convenienter Constitutioni Innocentii IV. Papæ, vetuit à Prælato non visitante exigi procurationes visitationum, & transiliri numerum hominum, & equorum, quem Concilium Lateranense fixe- Can. 24. rat: *Moderationem sequantur Constitutionis canonicæ in Lateranensi Concilio promulgatæ.* In Concilio Lugdunensi anno 1274. innovata Constitutio Innocentii IV. vetitumque ne non visitantes Prælati visitationum jura & procurationes deposcerent, aut pro procurationibus ne pecuniam acciperent; ne denique vel ipsi, vel ministri eorum munuscula quævis acciperent in perlustrandis Parochiis: dupli pœna indicta, si secus egissent: Prælati certè inferiores Officio & Beneficio suspendebantur, donec duplum restituissent. *Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, aut aliàs Constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione, violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint infra mensem reddere teneantur.*

Ei verò decreto tam necessario modum aliquem adhiberi posse censuit Concilium Langeacense, ne pecuniaria unquam procuratio admitteretur. Viderint alii me oculatiores, an Ecclesiæ conducibiles fuerint, quæ hoc Concilio exceptiones sunt excogitatæ. Permittit enim pecuniam accipi, quando jamdiu est, quòd procurationes alicubi pecunia taxatæ sunt, & quaudo tenuior est locus, quàm ut pro dignitate Visitantes procurari possint. *Inhibemus ne pecuniam pro procuratio-* Can. 1. *nibus, sed expensas tantummodo in victualibus, à locis quæ visitaverunt, recipiant moderatas; nisi à locis in quibus taxatæ sunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia sunt ad sustentationem Prælati, adeo quòd in eis Prælatus honestè procurari non posset. Quæ tamen loca ante procurationis susceptionem Prælatos statuimus visitare teneri.*

Postrema verò hæc circumspectissimè adjicitur clausula, ne pecunia redimatur procuratio, nisi post absolutam visitationem; ne accepta pecunia visitatio prætermitteretur. In Synodo Santonensi anno 1282. exciditur funditus illa licentia pecuniæ accipiendæ; jubenturque Archidiaconi & Archipresbyteri duobus ferculis contenti esse; nullibi una plus nocte morari; collectis & exactionibus sese abstinere; denique ne Archidiaconis plures sint, quàm & equi, & homines quatuor, cùm & Episcopi ipsi tantundem pro suo modo detraxerint pompæ suæ & comitatui: *Ar-* Can. 4. *chidiaconi quatuor personis, dum visitant, sint contenti: cùm & nos secundùm hujusmodi formam evectionum nostrarum numerum moderemur.*

IX. Erant præter Visitationes expensæ quædam inopinæ & rariores, ad quas Ecclesiæ conferre plures simul præcipiebantur. Legati Pontificii magnis sumptibus ab Episcopis procurabantur, quos Avenionense Concilium anni 1270. permittit in annua Synodo à Clero totius Diœceseos repeti: *Si Episcopus vel aliquis Rector alicujus Ecclesiæ* Can. 5. *de Diœcesi expensas necessarias fecerit, & in Legatis & Nuntiis Sedis Apostolicæ, expensa illæ solvantur de communi contributione Ecclesiarum totius Diœcesis; & istæ expensæ semel anno in una Synodo colligantur.* Idem decrevit Concilium Avenionense anni 1326. At anno 1317. observatum est à Concilio Ravennate, cùm Episcopi Provinciæ Ravennatis juberentur frequentiùs invisere Ecclesiam Ravennatem, ad celebrandam festivitatem sancti Apollinaris, sancti Vitalis aliorumque, necnon & ad alias quasdam Ecclesiasticas necessitates, *Cùm sæpè contingat suffraganeos* Can. 56. *Ecclesiæ Ravennatis debere Ecclesiam Ravennatem pro festivitatibus sanctorum Martyrum Apollinaris, Vitalis, vel aliis ex causis in Provincia emergentibus, à nobis invitari*: Censum edi debere bonorum & redituum omnium Ecclesiarum Diœceseos, ut conferri ab omnibus possit ad expensas indeclinabiles omnes, ea lege religiosè servanda posthac, ut ne Episcopi in negotiis Ecclesiasticis plures quàm quindecim equos habeant. *Quod si quando eos laborare contingat pro factis Ecclesiæ Ravennatis, quindecim equitaturis seu evectionibus ad plus sint contenti.* Abbatibus & Prælatis inferioribus quatuor annuuntur equi, tres Canonicis, unus Clericis, si eorum in his opera desideretur. Tum Concilium definit quanta pecunia in singulos equos sit expendenda. Ita paulatim glisebat usus procurationum pecunia redimendarum.

Cujus rei ad manum sunt & exempla alia. Anno 1326. Concilium Provinciæ Auscienſis vetuit, ne Archidiaconi in visitationibus suis defungendis plures adhiberent, quàm homines quinque, equos quinque; ne pecuniam remissis procurationibus exigerent; ne qua acciperent munera; ne quas non visitarent Ecclesias, ab iis procurationes acciperent quantulascumque; denique ne antè conferre quidvis eas cogerent cum aliis Ecclesiis, quàm visitatæ fuissent. Atqui hoc eodem Canone triginta solidorum Turonensium placuit

cuit esse die quolibet Archidiaconi procurationem. *Quam pecuniam pro una procuratione integra triginta solidos Turonenses taxamus, una die recipiat.* Communem edidit Benedictus XII. Constitutionem ad omnes Ecclesiæ provincias, & ad omnes Prælatos sæculares & Regulares, ut illis omnibus præfigeret summam procurationis diurnæ, pro Prælatorum gradu & ordine diversissimo, pro regionum opulentia, vel mediocritate. In Concilio Londinensi anno 1342. prohibitum est, ne Archidiaconi, qui plures uno & eodem die Ecclesias visitarent, ex illis Ecclesiis omnibus plures una procurationes acciperent, sive pecuniariam, sive qualemcumque aliam acciperent; interdicto etiam aditu Ecclesiæ, si quid amplius accepissent, donec id restituerent; denique ne equorum, hominumque numero superbirent, placuit Ecclesiis liberum esse, ut procurationes pecunia exolverent, vel alimentis, pro modulo antè constituto.

Can. 38.

Can. 8.

Anno 1351. Episcopos suæ Provinciæ invitavit Narbonensis Archiepiscopus ad Concilium suum Provinciale, præscripsitque ne secum deducerent, nisi ut summum equos decem, & jumenta duo ad onera comportanda: Abbates ejus numeri dimidio & pompæ contenti essent. *Ut autem superfluitatem & pomparum inanium jactantiam præcludamus, inhibemus sub virtute sanctæ obedientiæ, ut ultra decem equitaturas & duos saumerios sive operulos pro vobis & vestra familia adducatis, cum ad Provinciale Concilium venietis.* Concilium Narbonense anni 1374. idem decretum iteravit. Quamvis eo autem Canone non agitur nisi de Visitationibus, in aperto tamen est, unam aut non admodum dissimilem Episcoporum & Abbatum fuisse pompam, sive Ecclesias suas obambulantium, sive proficientium ad Concilia. Non me contineo, quin hìc rursus illud admoneam, locupletiores olim fuisse, quàm nunc sint, Ecclesias, eoque fieri non potuisse, quin & sumptus majores fierent. Idque rursus perspicuum fit ex Canone Concilii Londinensis anno 1321. ubi incredibilis quædam opprimitur & insolentissima Archidiaconorum consuetudo, quibus apparitores erant, & ministri complures, equites, peditesque, in omnibus sui Archidiaconatus Decanatibus, ad eorum jussa executioni mandanda, à Parochis procurandi, cum potestate collectarum indicendarum. In eo Concilio is modus visus est adhibendus, ut Episcopo duo tantùm essent apparitores, quorum alter equo, alter pedibus ingrederetur; Archidiaconi unum haberent peditem. Quam Nicolaus IV. edidit Bullam, *Superfluitatem amputare volens*, ea sexdecim equis contentum esse sanxit Abbatem Cluniacensem, octo Abbates alios, & Priorem Charitatis, sex Priorem sancti Martini de Campis, quatuor Priores Conventuales, duobus alios. Statuta Ordinis Præmonstratensis, à Gregorio IX. & à Gregorio X. approbata, Abbati Præmonstratensi permittebant octo equos, quinque aut sex tribus prioribus Abbatibus, quatuor Abbatibus aliis. Concilium Salisburgense anni 1281. octo equos permittit Abbati ad visitanda Cœnobia, vel ad Capitulum pergenti.

Can. 8.

Bibl. Præmonst. pagin. 50. c. 8.

Illud quoque juvat observare ad illustrandum eundem Canonem; jurisdictionem tum Episcoporum, tum Archidiaconorum olim & ampliorem fuisse, & vegetiorem, præpotentioremque, quàm nunc sit. Porro non aliàs splendidiùs explicabatur jurisdictio, quàm dum Ecclesiæ visitabantur. In breve tamen temporis spatium contrahenda erat visitatio. Ex his illud ultro patet, necessariam tunc cum primis fuisse illam hominum equorumque multitudinem, ad extricandas brevissimo tempore tot lites, ad terminandas tot causas. Postea verò quàm Magistratus Civiles aut invaserunt, aut recuperarunt in Judices Ecclesiasticos, quæ civilis erant jurisdictionis, quin & summæ etiam ac spiritalis partem non mediocrem ad se traduxerunt, exinde sanè expeditiores fuere Visitationes, fuere & modestiores visitantium Prælatorum comitatus.

X. In Concilio Rotomagensi anni 1445. sancitum est, ut Archidiaconi in visitandis Parochiis concionarentur, ubi saltem frequentiores essent Ecclesiæ; & ubi Apostolicæ Sedis concessione alios sibi subdelegarent Visitatores, eos deligerent, qui numeros omnes ejus functionis implere possent. *Et si fortè de licentia Sedis Apostolicæ per Procuratorem visitare possint, pro sui visitationibus faciendis tales deputent personas, &c.* Anno 1446. Episcopus Leodiensis consentiente Clero suo aliqua publicavit capita revocandæ in meliorem formam disciplinæ, in primis autem, ne per procuratores ampliùs quisquam visitet Ecclesias sui juris, nisi quas in eam rem Apostolicæ Sedis charitas elicuit, ab Episcopo, vel à Capitulo fuerint examinatæ. Vetantur & Decani Rurales procurari, nisi verè visitent, & pro jure suo omnino plus exigant, quàm quartam partem jurium solennium Archidiaconi. *Et tunc stent contenti quarta parte illius quod Archidiaconis pro integra Ecclesiæ visitatione debetur.* Eadem ratio, idemque modus retineri debet in alimentis, & in Cathedratico, quod Archidiaconis & Decanis visitantibus dependitur. *Et idem volumus observari in solutione obsonii, & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis Decanis facienda.* Hinc edisscimus Archidiaconis & Decanis Ruralibus, præter procurationes fuisse duo alia jura, videlicet *Obsonii & Cathedratici.* Jam ea indigitaverat Petrus Blesensis, Epistola superiùs memorata.

Cap. 19.

XI. In Concilio Provinciali Andegavensi anno 1448. proscriptæ sunt sordes avaritiæ quorumdam Prælatorum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, Decanorum, & aliorum, jure vel consuetudine munitorum ad visitandas Ecclesias: & qui pecuniarias accipiebant procurationes, vel plures capiebant una & eadem die, quòd plures visitassent Ecclesias, nulla ad id dispensatione impetrata. *Prohibemus ne de cætero, dispensatione legitima super hoc cessante, Archidiaconi, Archipresbyteri, Decani ultra unam procurationem recipere una die, sive unum locum visitatum, sive plura etiam loca visitare sufficeret, ad procurationem integram persolvendam, quoque modo præsumant; nec etiam si non debitè visitabunt, quidquam percipiant.*

Can. 9.

Uno porro capite III. Sessionis suæ XXIV. complexi sunt Tridentini Patres, quidquid tot retro sæculis consultissimè & sapientissimè Concilia decreverant. Jubentur enim quibuscumque jus est visitationis, ea mediocri copia uti hominum & equorum, ut quamcelerrimè, & tamen accuratione & diligentia summa visitationem expleant. *Modesto contenti equitatu famulatuque, studeant quamcelerrimè debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absolvere.* Vetantur munera attingere quantulacumque, ipsi, ministrique, præter alimenta, præter cibum frugalem, & canonicam legatorum piorum portionem. *Interim caveant ne inutilibus sumptibus cuiquam graves oneroseque sint. Neve ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant, non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderatèque pro temporis tantùm necessitate, & non ultra, erunt ministranda.* Optioni tamen & voluntati permittitur eorum qui visitantur, alere

malint

malint visitatores, an pecuniam solvere ad id præstitutam : *Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere id quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an verò prædicta victualia subministrare*. Nec tamen eo prohibentur observari conventiones, si quæ initæ sint de jure Visitationum, cum Monasteriis, aliisque piis locis, ubi nullæ sunt Parochiæ. Quibus verò in locis mos invaluit nullas visitantibus procurationes solvi, aut accipi, laudabilis illa usque retinebitur consuetudo. *Salvo tamen jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. In iis verò locis seu Provinciis ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur*. Qui has sanctissimas leges infregerint, iis intra mensem duplum restituent, suberuntque præterea pœnis omnibus supra laudati Concilii II. Lugdunensis.

XII. Concilio Narbonensi anni 1551. placuit procurationes accipi juxta Bullam Urbani V. ad Archiepiscopum Narbonensem datam, qua dimidium tantùm concedebatur ejus summæ, quam antea præscripserat Benedictus XII. *Nempè mediam partem taxationis præscriptæ in Constitutione Benedicti XII. cujus initium est, Vas electionis.* Concilium I. Mediolanense anni 1565. vetuit ne Episcopi visitandis Ecclesiis plures adhiberent, quàm equos quindecim, homines duodecim; ulteriores suo ipsi sumptu alerent. Ne plura quàm duo fercula mensæ inferri finerent. Prælati inferiores, ne secum haberent ad summum nisi octo homines, sex equos; siquid præterea caperent, duplo restituere cogerentur. *Comitatum non habeant nisi necessarium; in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, & jumentis duodecim. Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duo tantùm fercula afferre liceat si visitator gradu inferior sit Episcopo, in comitatu octo hominibus ad summum & sex jumentis contentus sit.* Denique summa & celeritas sit, & diligentia Prælati visitantis. *Dent operam ut non solùm quàm diligentissimè, sed etiam quàm celerrimè visitationem conficiant.* Cùm ergo ab annis quadringentis, vel quingentis Concilia comitatui visitantium Episcoporum homines & equos viginti, vel triginta numero passa essent; cùmque ea de re nihil prorsus Tridentinum Concilium decrevisset : illud memoria & admiratione dignissimum est, eum numerum media sui parte à beato Carolo & Conciliis ejus Mediolanensibus decurtatum fuisse. Sed & illud aliquantò etiam memorabilius, quòd Concilii IV. Mediolanensis Patres anno 1576. illum ipsum numerum ita dimidiatum, rursus dimidia sui parte minuerint. Statuunt enim, ut ne Episcopo visitanti plures sint quàm equi septem, homines decem, in quibus numeretur & ipse, & Clericus anteambulo, qui viam illi adventanti complanat. Unde necesse multò minorem esse numerum hominum & equorum Prælatis inferioribus. *Ne deinceps plures, quàm homines decem & jumenta septem ad summum secum ad visitandum ducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius Ecclesiastici viri, quem ex hujus Concilii decreto Episcopus quisque aliquando præmittet. Suis tamen propriis sumptibus licebit eis plus conducere. At verò qui Episcopis gradu inferiores sunt, in visitatione longè pauciores homines & jumenta adhibeant.*

Cap. 30.

Consil. Part. 3. c. 3.

Ita verò derogabatur Concilio I. Mediolanensi : *Hocque decreto derogatum sit alteri, in Concilio I. Provinciali edito.* Sed conformabant se Synodi hujus Patres ad voluntatem Concilii Tridentini, cui non aliæ placuerant, à quo non aliæ propositæ erant leges, quàm modestiæ & necessitatis. Atqui quod modestiam uno tempore sapit, alio non sapit; quod necessitatis nunc est, aliàs non erit. Hìc & impræsentiarum Parochiani ferendo sunt oneri, qui alibi & aliàs non erunt.

Rursus hoc eodem Concilio Mediolanensi IV. decretum est, ut ne quid omnino acciperent Notarius & Secretarius, sive Cancellarius Episcopi, ne ad Chartas quidem, quæ expedirentur tempore visitationis. Concilium verò Toletanum anno 1565. vetuit, ne Episcopi, aliive Prælati tempore visitationis munera ulla acciperent, ac ne esculenta quidem, ultra jus ipsum visitationis. Concilium Mechlinienſe anno 1570. promulgavit decreta Tridentina super visitationibus, edixitque, ut Decani Rurales, qui jamdiu cessabant, desueverantque à visitandis Ecclesiis, rursus eidem muneri suo instarent, provideretque Episcopus, unde procurarentur. Conventus denique Cleri Gallicani apud Melodunum, anno 1579. sensit jus procurationum Scripturis niti divinis & Conciliis; sed hoc ævo cavendum magnoperè esse, ne offendiculum inde plebi, & onus minimè tolerandum exurgeret : ideò necesse esse, ut Prælati visitantes modico parabilique cibo contenti essent, & ubi Parochiæ tenuiores essent, gratis visitarentur.

Can. 7.

XIII. Observatum illud quidem est à Fagnano, probatam fuisse Congregationi Concilii concordiam initam inter Episcopum & Clerum, qua Episcopo ipsi visitanti Clerus centum viginti quinque nummos, visitanti per procuratorem nonaginta sex tantùm persolvebat. Sed cùm petiisset Episcopus, ut sibi jam grandævo fas esset & per Vicarios visitare, & procurationes tamen easdem percipere, quas si ipsemet visitaret : passum illum esse repulsam à Congregatione anno 1613. quòd procurationes jus Canonicum non addicat, nisi illis, qui ipsimet visitant, nisi si privilegia consecuti sint Apostolica, vel peculiaribus muniti sint transactionibus. Notat ille Jure Decretalium potuisse Episcopum jure suo suas sibi vendicare procurationes, etiam in Civitate & in Ecclesia Cathedrali visitanda; sed eum usum à Concilio Tridentino abolitum fuisse, & ita declaratum esse à Congregatione Concilii. Cùm essent opiniones de jure Episcopi ad Confirmandos Neophytos proficiscentis, an procuratio illi debeatur : respondit sacra Congregatio non deberi. Jure communi Canonico, quode superiùs, tam non potuerat adversùs procurationes præscribi, quàm adversùs visitationes. At secus statuit Tridentinum ubi voluit, visitationes in posterum gratuitas fore iis locis, quibus hactenus fuissent. Convenit omnibus, ubi inopes sunt Ecclesiæ, gratis illas ab Episcopo visitandas esse. Sed anno 1623. quæsitum est, an Xenodochia Episcopum visitantem procurare teneantur. In diversas jere sententias super ea quæstione Cardinales Congregationis, placuitque eam rursum proponi. Verùm ab eadem Congregatione declaratum est, sublatum non esse à Tridentino Cathedraticum; uti nec jus canonicæ portionis Legatorum piorum; quamquam ab eo confirmatæ sint laudabiles eorum locorum consuetudines, ubi visitantibus Prælatis inolitum est, nullas exolvi procurationes. Ad hæc porro jam pergendum nobis est Episcopalia jura.

In l. 3. Decret. part. 2. pag. 176. 281.

CAPUT XXXIV. P. 4. l. 4. c. 31.

De Cathedratico, Synodatico, quarta Legatorum piorum & funerum, de emendis, de subsidio charitativo, post annum Christi millesimum.

I. Varia ex Conciliis enumerantur Episcoporum jura.

II. De

II. De tertia, vel quarta parte decimarum, Episcopo debita.

III. De emendis criminum. De censu imposito Parochis.

IV. Enumeratio jurium Episcopalium ex Libris Decretalium.

V. De Cathedratico, vel Synodatico.

VI. Rursum Decreta Conciliorum. De Cathedratico. De pensionibus in Parochias. De jure Bissexti, seu de jure decimarum quartæ. De Cathedratico Decanorum Ruralium, & Archidiaconorum.

VII. Prisca hæc omnia jura Episcopis à Tridentino & posterioribus Conciliis confirmata sunt.

VIII. De subsidio Charitativo. Varia de eo decreta Pontificum & Conciliorum.

IX. De tertia, quartave portione Legatorum piorum & funerum.

X. De emendis & earum usu post Tridentinum.

XI. De commutationibus funerum & legatorum piorum.

I. JUra in Clerum Episcopalia ita alia aliis permixta sunt, & promiscuè involuta in Conciliis, & aliis Ecclesiasticis monumentis, ut difficillimè evolvi possint, nisi ut multa turbentur aliquando, & iidem Canones iterum iterumque & penè ad nauseam ingeminentur. In Concilio Tolosanno anno 1056. expressa sunt non mediocri ex parte Episcopalia jura, & uni Canoni illigata. *Statuimus, ut Ecclesiæ ad Sedem pertinentes, quæ solvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, solito more persolvant Episcopis, vel Clericis. De iis verò Ecclesiis quæ non dant tertium, vel paratam; tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de cœmeteriis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur. Simili quoque modo statuimus de Ecclesiis ad Monasteria pertinentibus.* Qui tunc Episcopi hunc Canonem commentati sunt, dilucidè perspiciebant quid eo significaretur; sed parum rem explanabant iis, qui aliquantis post sæculis & inducta tanta morum decretorumque varietate, eum excussuri essent. Sed in ea tamen rerum temporumque caligine & perplexitate, utcumque dilucet, stata Episcoporum & rata fuisse hæc jura, tertiam partem decimarum, primitiarum, oblationum: *Tertium*, Jus hospitii, sive gistii, *Parata*, quæ eadem mihi, ac procuratio videtur esse: Synodaticum, *Synodus*: Tertia pars funerum, & legatorum piorum. *Tertia pars, &c. quæ de Cœmeteriis, & defunctis consequuntur.* Erant Ecclesiæ, quæ sedulò fungebantur officio in his exhibendis, & hæ ad constantiam excitantur. Aliæ officio jamdiu deerant, desciverantque à laudabili consuetudine, & hæ ad resipiscentiam revocantur. Et hæc quidem ad Ecclesias, mensæ Capituli, vel Episcopi addictas. *Ecclesiæ ad Sedem pertinentes.* Fuerant & Ecclesiæ quædam Monasteriis addictæ, utque eas cesserat Episcopus mensæ Abbatiali, concesserat & eidem sua in illas jura. *Simili modo &c.* Denique hìc nondum videtur à Capitulo disjuncta mensa Episcopi. *Episcopis, vel Clericis persolvant.* Can. 1.

II. Subolfacio & ego quæ possint aliæ huic Canoni interpretationes aptari. Sed utcumque juvabit hìc adnotasse varia hæc Episcoporum jura, tertiam decimarum, & oblationum, etiam funerum, procurationes & Synodaticum. Quarta certè plerumque Episcopis, non tertia seponebatur pars: sed erant tamen Ecclesiæ, ubi tertia illis addicebatur; cujus rei probationes alibi supra attulimus. Cùm hìc verò Episcopus Clero adunetur, ne miraremur quidem si pars illi addiceretur dimidia. In Concilio Auscienſi anno 1068. statutum est, omnes ut Ecclesiæ quartam conferrent decimarum Episcopo, exceptis iis quæ obnoxiæ erant Abbatiæ sancti Orientii, cujus immunitas in hoc ipso Concilio confirmata est. In Concilio Erfordiensi anno 1073. interpellatus est Archiepiscopus Moguntinus, ut mori aliarum Ecclesiarum acquiesceret, & quarta decimarum contentus esset.

III. In Concilio Juliobonensi anno 1080. jura Episcopalia complura designata sunt. Parochi omnes quotannis ad Ecclesiam Cathedralem cum grege procedere jubebantur, & ceræ aliquantulum, vel ejus pretium ad Ecclesiæ luminaria suppeditare, circa Pentecostem. Criminum quæ in Cœmeteriis patrabantur Ecclesiarum urbis, oppidorum & castrorum, emendæ ad Episcopi fiscum vendicabantur. Idem ferè juris erat illi in Ecclesiis vicorum. Si quæ Cœnobiis donatæ erant Ecclesiæ, Parochi ab illis præsentati jura legitima Episcopo pendebant. Sive à Clericis, sive à Laicis in loco sacro innumera quædam crimina admitterentur, non aliter ea eluebantur, quàm mulctis pecuniariis, quæ juris erant Episcopi: quamquam mulctæ immunes essent, qui se sponte pœnitentiæ publicæ jugo subjiciebant. *Qui in prædictas culpas inciderit, si sponte ad pœnitentiam venerit, pœnitentia ei pro qualitate criminis injungatur, & pecunia nullatenus exigatur.* Can. 8. Can. 10. Can. 11. 12.

Confirmatus est in Concilio Claromontano anno 1095. census annuus, quem Episcopo pendebant Parochi à Cœnobiis præsentati. *Salvo uti que Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt.* In Concilio Juliobonensi is census simpliciter reditus Episcopalis dicebatur. *Episcopales reditus persolvat.* Confirmata est & ab Alexandro III. transactio inter Archiepiscopum Remensem, & Abbatem sancti Remigii, qua pro duabus procurationibus annuis Archiepiscopo ab Abbate persolvendis, scilicet die festo beati Remigii, & ejus Translationis; his iisdem diebus *quinquaginta solidos Remensis monetæ*, Abbas Archiepiscopo numerare tenebatur. Can. 12. Append. t. Epist. 29.

Anno 1179. vetitum est à Concilio Lateranensi III. ne Episcopi, Abbates, Prælati quivis novos Ecclesiis census imponerent, aut antiquos augerent. *Prohibemus ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres, augeantur; nec partem redituum suis usibus appropriare; sed libertates quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent.* Solvebant ergo Ecclesiæ Parochiales, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive Prælatis quibuscumque annuum censum: unumque id requirebatur, ne is augeretur. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. damnatæ sunt pecuniariæ exactiones Episcoporum in novos Parochos Ecclesiæ suæ clavum capessentes, in Nobiles item, vel Clericos Religionem profitentes, vel sepulturam in Cœnobio eligentes, quamquam nihil legarent. *Cùm miles, aut Clericus domum Religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco Religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum.* Siquid legatum fuisset Ecclesiæ, non displicuisset Pontifici, vel Concilio, quartam ejus partem Episcopo reservari. Can. 7. Can. 65.

IV. Attigimus tempora quibus promulgati sunt libri Decretalium Pontificiarum à Gregorio IX. In his ab Honorio III. recensentur jura Episcoporum omnia in Ecclesias Parochiales, Synodaticum, Cathedraticum, quarta Decimarum & funerum, Procurationes visitationum, subsidium charitativum, ubi gravior aliqua incubuit necessitas. *Synodum, & Synodatici, seu Cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum & mortuariorum, visitationem quoque annuam, &c.* In alia Decretali meminit idem Pontifex litis cujusdam inter Archiepiscopum Rotomagensem & Abbatem quemdam, quòd contenderet Abbas adjudi- Extra. De Offic. Jud. ord. 16. 18.

judicandam ſibi tertiam partem emendarum ex Parochiis quinque, cùm ex adverſo Archiepiſcopus communi & receptiſſima ubique conſuetudine omnes ſibi prorſus vindicaret. *Abbas Monaſterii Rothomagenſis nobis expoſuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque Parochiarum pro ſuis exceſſibus ſolvere compelluntur, ad ſuum ſpectant Monaſterium ab antiquo.* Diximus jam quæ eſſent hæ emendæ, cùm ſupra Concilii Juliobonenſis Canones exequeremur.

Alio loco poſſe ab Eccleſia declarat idem Alexander III. quadraginta annorum ſpatio præſcribi quartam partem decimarum, & oblationum pro mortuis, ſi eo tempore non vacarit ſedes Epiſcopalis. *De quarta decimæ & oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Epiſcopi quadragenali præſcriptione temporis ſe poſſe tueri videtur.* Miſſas facio & alias complures Tituli *De Præſcriptionibus* Decretales, ubi illud obſervatum procurationes, viſitationes, & alia id genus Epiſcopalia jura ab inferioribus adversùs Epiſcopos præſcribi non poſſe, quamquam præſcribere ea ſibi poſſint Prælati inferiores adversùs Epiſcopos. Alibi rurſum non finit idem Alexander III. ut ubi Epiſcopi Eccleſias Parochiales Laicis extorquent, alia illis infligant onera, quàm Cathedraticum, & ſi qua alia ſolenne & uſitatiſſimum eſt ab Epiſcopis exigi. *Eccleſiis quas de novo Epiſcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter Cathedraticum & jura omnia quæ ab Eccleſiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.*

Extra. De Præſcri. c.4.

Ibid. c. 11. 15. 16.

Extra. De Cenſib. c.9.

V. Venio ad antiquiſſimos antiquioris hujus ævi Scriptores Eccleſiaſticos, in quibus agmen ducet B. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus, cujus ſunt litteræ ad Epiſcopum Lexovienſem exaratæ, à quo interdicti fuerant Parochi, Capitulo Carnotenſi obnoxii, quòd Synodaticum illi non detuliſſent. *Ideo quòd de ipſis Eccleſiis non fecerunt nobis Synodum.* Cathedraticum videtur hoc fuiſſe, quod in ipſa pendebatur Synodo, & cui inde id nominis accedebat. Fatetur Fulbertus eo jure fraudari numquam debere Epiſcopos. *Et nos vobis eam ſolvendam eſſe non ignoramus.* Sed Parochos, qui in poteſtate erant Capituli Carnotenſis, Carnotenſibus Epiſcopis nihil ejuſmodi ſolvere, quòd eo onere levati eſſent à ſuperioribus Epiſcopis: *Quòd nulla Eccleſiarum, quas noſtri Canonici poſſident in Epiſcopatu noſtro, obligata eſt hujuſmodi debito, remittente videlicet anteceſſorum meorum piiſſima liberalitate.* Spem fuiſſe Canonicis Carnotenſibus Epiſcopos Lexovienſes idem ſibi gratificaturos; nec ſanè ipſos abnuere, quin ea jura à Parochis ſuis exolvantur, ſi Epiſcopus Lexovienſis à ſententia abduci ſe non ſinat, nec jus illud remittat. Cùm Romanæ verò ſe peregrinationi commiſiſſet B. Fulbertus, litteris ſuis Canonici Carnotenſes eundem Epiſcopum Lexovienſem rurſum adiere, ut id beneficii ab eo exorarent, teſtatumque fecere ab Epiſcopis Carnotenſibus abſolutos ſemper fuiſſe Procurationum jure Parochos Capituli poteſtate mancipatos. *Jubes, inclyte Præſul, nos dare tibi circadas de Eccleſiis noſtris quæ ſunt in Epiſcopio tuo. At nos Serenitati tuæ intimare volumus, quod Epiſcopi B. Mariæ, in quorum Diœceſi poſſidemus Eccleſias, hunc ſemper amoris & reverentiæ cultum exhibuerunt ſanctæ ſanctarum Dominæ noſtræ, ut à nobis licèt indignis ejus famulis nequaquam exigerent id obſequii quod requiris.*

Epiſt. 58.

Epiſt. 110.

Non aliud ferè Epiſcopale jus Cathedratico antiquius, cui & ſuus ſemper conſtitit, & conſtat etiam nunc vigor. Cùm anno 1090. Geraldus Cadurcenſis Epiſcopus Canonicorum Regularium Collegium inſtitueret, tum aliis eos donavit juribus, tum Cathedratici & Hoſpitii parte tertia. *Tertiam partem paratarum, & quod in Synodis exierit, ipſorum uſui deputavi tertiam partem.* In Concilio Ravennate anno 997. conſtitutum eſt, ut quotannis die ſacro ſancti Apollinaris Archipresbyteri omnes cenſum penderent duorum ſolidorum. *Statuimus, ut annualiter in feſto ſancti Vitalis omnes Archipresbyteri ad nos pertinentes, pro reſpectu ſedis, Subdiaconis noſtris annualem cenſum perſolvant ſolidos duos.* Perſpicuè de Cathedratico hìc agitur, ut ex his verbis patet *reſpectu ſedis*; & ex duobus ſolidis, quam jam olim pecuniam præfinierant Concilia Braccharæ, & Toleti habita. Quòd autem ſoli Archipresbyteri hìc memorentur, in cauſa potuit eſſe, quòd illi ad Synodum confluentes, reliquorum ſui quiſque tractus Parochorum Cathedraticum perferrent. Cùm denique Cathedraticum hìc *cenſus annuus* dicatur, *Annualem cenſum perſolvant ſolidos duos*: hinc non immeritò conjicitur, eum ipſum fuiſſe cenſum, quem coacervata ſuperiùs tot Concilia ſinebant Epiſcopos exigere ex Parochiis omnibus, ne iis quidem exceptis, quæ Monaſteriis adjudicatæ fuiſſent. Hi ſunt Concilii Juliobonenſis *Epiſcopales reditus*. Intertexuit Gratianus Decreto ſuo Canones Conciliorum Braccharenſis & Toletani de duobus Cathedratici ſolidis, ut qui ſua adhuc ætate in uſu eſſent. Cùm eam quæ inter Uxamenſem Epiſcopum & Equites Templi exarſerat litem conſopire ſtuderet Innocentius III. Equites juſſit Epiſcopo exolvere quartam partem decimarum, & duos ſolidos pro Cathedratico Parochiarum ſui juris. *Ut vos pro ſingulis Eccleſiis ſupradictis unum quartum grani, & unum annonæ, pro decimationis quarta, & duos ſolidos caſualis monetæ annis ſingulis eidem Epiſcopo pro Cathedratico perſolvatis.* Eandem pecuniam definivit Honorius III. ſive Synodatici, ſive Cathedratici nomine, quod perſpicuè hìc docet unum & idem fuiſſe. *Synodum & Synodatici, ſeu Cathedratici nomine duos ſolidos.*

Can. 2.

Ic. q. 3.

Regeſt. 14. Epiſt. 20.

Extra. De Offic. Jud. ordin. c. 13.

VI. Vetuit Concilium Salmurienſe anno 1253. ne Epiſcopi Eccleſias Parochiales menſæ ſuæ adgregarent, quò ab eis Penſiones exculperent prioribus graviores: *Eccleſias Parochiales in reditibus abundantes, quæ plures poſſunt habere ſervitores, diminuto, vel arctato numero ſervitorum, appropriant menſæ ſuæ, licèt ſufficiens ſit, vel debeat ſufficiens reputari, ſic temporale ſpirituali præferendo. Quod fieri de cætero prohibemus, niſi cum conſilio Metropolitani, & aſſenſu Capituli proprii. Et ne in ipſa collatione Parochialium Eccleſiarum novas ſibi retineant penſiones, vel antiquas augmentare præſumant.* Penſiones illæ veteres in Parochias unum idemque ſunt cum Cathedratico, quod nec ipſum augeri poteſt ab Epiſcopo, & quo contenti ſint, neceſſe eſt, nec ſibi licere velint ditiores Parochias menſæ ſuæ unire. Poterat tamen Epiſcopus Parochias illas opulentiores Capitulo ſuo, vel Monaſteriis adgregare, & unire. Quòd quamquam eo minueretur Cleri numerus in Parochiis, augeretur in Cœnobiis, & in Capitulo. At coaleſcere ſi juberet eas Parochias cum Epiſcopali menſa, inde unus capiebatur fructus, ut Parochiarum ſpiritalia adjumenta decreſcerent, creſcerent temporalia Epiſcoporum. Qua potiſſimùm in re cupiditatum præſtigiæ Epiſcopo pertimeſcendæ erant. Ideoque nec eas moliri permittitur uniones, niſi Metropolitano & Capitulo conſentientibus, nec utique aſſenſuris, niſi ubi Epiſcopales proventus oneribus impares erant.

Can. 29.

In Concilio Pictavienſi anno 1280. Epiſcopus ejus urbis non minimam partem ſui juris ediſſeruit his verbis: *Monemus in generali, quod de Biſſexto & aliis juribus Epiſcopalibus reddant nobis, vel mandato noſtro; item de ſynodo, parata, & aliis juribus Archidiaconorum.* Hìc Synodaticum hauddubio idem eſt, atque Cathedraticum. At *Biſſextus* rarus occurrit in Conciliis, niſi hæc eadem ſit quarta decimarum & oblationum. Nam

Cap. 11.

Spicil. To. 8. pag. 162.

qua-

quadripartita illa proventuum Ecclesiæ distributio partitione dierum nonnumquam fiebat. Exempla ejus rei superiùs allata sunt. Oblationes decimæ cujusque diei decimam faciebant oblationum. Ita & poterant decimæ quarti cujusque anni Episcopo adjudicari, ut hæc esset ejus canonica portio, seu pars quarta decimarum.

Quæ ad Episcopatus Leodienses expoliendam disciplinam disceptata fuerant decreta, & quæ à Nicolao V. Pontifice confirmata sunt, ea Cathedratici unius meminere, quod à regiunculæ suæ Parochiis accipiebant Decani Rurales, quod & jubetur quartæ parti Cathedratici Archidiaconi æquari. *Stent contenti quarta parte illius quod Archidiaconis pro integra Ecclesiæ visitatione debetur. Et idem volumus observari in solutione obsonii & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis Decanis facienda.* Cathedraticum suprà commemoravit Petrus Blesensis inter jura Archidiaconorum.

VII. Novis quidem exactionibus interdicitur Episcopis in Concilio Tridentino, sed illis confirmatur quidquid est legatorum piorum, & legitimi juris. *Præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine.* Atqui *jure* maximè inculcatur Cathedraticum, ideo & Congregatio Concilii respondit expunctum non fuisse à Tridentino Cathedraticum, & in Synodo pendendum illud esse, non in visitatione, ubi quidvis exigi vetat Concilium. De hac Tridentinorum Patrum voluntate nihil addubitabant Concilii Bituricensis Præsules anno 1584. cùm exertè statuerunt sub anathematis interminatione, solvi omnino debere Synodaticum, Catheticum, aliaque jura Episcopalia, nec non & aliis Dignitatibus pendi solita. *Jura Synodalia, Cathedratica, Episcopalia, & quævis alia antiqua, aut consueta Ecclesiasticis cujuscumque dignitatis, ordinis, gradus & conditionis existant, integrè persolvantur, sub pœna excommunicationis; quam si neglexerint, extraordinariè puniantur.* Synodaticum hìc à Cathedratico separatur, quod quibusdam in locis in visitatione Parochiarum pendebatur, cùm Synodaticum in Synodo exolvebatur. Beatus Carolus Mediolanensis Episcopus in Synodo sua II. legem innovavit Cathedratici. *Illud sacris Canonibus constitutum est, ut à singulis Parochis in Diœcesana Synodo Cathedratici nomine solidi duo exigantur, idque argumento honoris, qui Cathedrali Ecclesiæ tamquam matri à cæteris Parochialibus Ecclesiis tribui debet.* Quibus pauciſſimis verbis constringitur ferè, quidquid de Cathedratico aptissimè dici poterat. Tum Carolus remittit quidquid ejus juris minus hactenus persolutum fuerat, præfatus utique id exigi à se potuisse, quòd ejusmodi jus præscribi non possit.

Sess. 24. c. 3.

Farnan. in L. 3. Decret. par. 2. pag. 282. Et in L. 1. part. 2. pag. 46.

Tit. 36. c. 7.

Acta Eccles. Med. p. 346.

VIII. Accedo ad Subsidium Charitativum, cujus exigendi copiam habent Episcopi, ubi gravi quapiam & arcta necessitate urgentur. Difficile dictu est, & penè incredibile, quantas se in angustias adduci passi sint Episcopi sanctissimi, ne qua ejusmodi exactione quantumvis legitima plebibus suis molesti essent. In eam rem mirum aliquid narrant qui B. Anselmi & B. Lanfranci gesta litteris mandavere. Anselmus qui Beccensi tunc præerat Abbatiæ, in Angliam trajecit, ut Lanfrancum inviseret Archiepiscopum Cantuariensem. Dum verba miscerent aliquando, incidit illis sermo de beato Elphego Angliæ Martyre, & Archiepiscopo olim Cantuariensi, quem non alia de causa Barbari excarnificatum neci tradidere, quàm quòd pati nollet se pecunia redimi, & eorum manibus extrahi. Illum ea de causa Martyrum honoribus in Anglia celebrari, molestissimè ferebat Lanfrancus, quod nec Anselmo dissimulavit. Illi Anselmus hunc exemit vel scrupulum, vel errorem, pauciſſimis his verbis: Multò illum tanè constantiùs pro Christo mortem oppetiturum, cùm nec sanguinem fundere detrectarit, ne vel tantillum gravaret gregem suum, exigendo redemptionis suæ pretio.

Inter Epistolas Joannis Salisberiensis illa radiat Archiepiscopi Cantuariensis, qui ex morbo acerbissimo recreatus, Deo spoponderat, pravas omnes se consuetudines oblitteraturum, hoc est, exactiones, quæ Pontificatum se ejus Ecclesiæ gerente inserpere cœpissent, potissimùm verò illam subsidii charitativi. *Cùm in extremis ageremus, Domino vovimus inter cætera, quòd consuetudinem de secundis auxiliis, quam frater noster Archidiaconus imposuit, destrueremus, ab ea relaxantes: liberantes Ecclesias, sub anathemate prohibuimus, ne ulterius ab aliquo exigantur.* Epist. 49.

Concilium Lateranense III. anno 1179. pronuntiavit hoc publicæ charitatis subsidium non posse Episcopos flagitare, nisi justa & gravis, evidensque necessitas eos arctaret. *Prohibemus ne subditos suos talliis vel exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare.* Ponderanda hìc omnia prorsus verba sunt; mediocre ut petatur subsidium; ut petatur, non exigatur; ut amanter, non imperiosè agatur; justa sit causa & evidens. Iisdem verbis renovari confirmarique placuit eum Canonem in Concilio Londinensi anno 1200. Postquam Episcopum Assisinatem addocuit Honorius III. Papa, quæ Episcopi jure exigere possint; jubet his ut contentus sit, nisi gravissima aliqua necessitas cogat, hocce charitatis præterea subsidium ebblandiri: *Tu autem his juribus contentus existens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranensis Concilii, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate possidendum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem Diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.* Can. 4. Can. 5. Extra. De Offic. Jud. ordin. c. 6.

Huc verò referri potest, quod in Sexto habetur ex Concilio Lugdunensi I. ne posset vi & imperio uti Remensis Archiepiscopus, sed blandè & suaviter moneret Episcopos suæ Provinciæ, eorumque subditos, Fabricæ ut Remensis Ecclesiæ opis quid & stipis conferrent. *Super benigna quæstorum receptione, subventione ipsi fabricæ faciendæ possunt suffraganeos & alios Christi fideles Remensis Provinciæ charitativè monere.* Ex Concilio Provinciæ Turonensis Salmurii congregato, dilucidum est, charitativo subsidio locum fuisse in Ecclesia Gallicana. *Statuimus, ne Prælatus aliquis à subditis subsidium exigat, nisi necessitas ex causa manifesta & rationabili hoc exposcat: & tunc cum charitate recipiat moderatum.* Cùm expensas designasset Benedictus XII. Papa Prælatorum omnium, quibus visitationis & procurationis partum est jus toto orbe Christiano: definit etiam, quo excrescere usque possit subsidium charitativum, quod Papæ concessione, consuetudine, jure exigi permittitur à Monasteriis, Ecclesiis, Capitulis, locis piis, Beneficiisque peculiaribus. *Si Prælati ex Apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de jure, petant sibi ab Ecclesiis, Monasteriis sive locis aliis Ecclesiasticis eorumve Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus seu personis moderatum, seu charitativum obsequium exhiberi.* Summa autem à Pontifice præfinitur tanta, quanta est procuratio una, cùm Ecclesias lustrat Episcopus per Vicarium. Concilio Mediolanensi II. anno 1569. placuit, ut Episcopus Capitulo suo proponeret causas flagitandi hujus subsidii, & hortaretur ad opem ferendam; jussit etiam ne summam excederet à Benedicto XII. constitutam, nisi obstreperet consuetudo: *Idque nisi consuetudinis ratione aliud observatur.* Si quid Can. 12. Tit. 3. n. 13.

amplius exigatur, & restitui necesse est, & alias adiri pœnas arbitrio Superioris.

IX. Magni interest non perfunctoriè attingi, quod ad quartam attinet portionem funerum, vel legatorum piorum. In Decretali Honorius III. rem ita exprimit: *Quartam decimationum & mortuariorum*. Nec pluribus opus erat, ut odoremur, ecquid hoc esset juris, & quo solido niteretur fundamento. Universalis enim illa lex & usu receptissima partitionis rerum Ecclesiæ, quartam Episcopo omnium addicit, atque adeo & quartam decimarum, oblationum & funerum. Nam suus est & Legatis piis locus inter oblationes, quas pietas fidelium Deo consecrat per manus ministrorum ejus, hoc quoque subsidio sustentandorum. Ideò & Innocentius III. de hoc jure, utpote antiquissimo & inconvulso, certissimus pronunciavit, quamquam Testator propriè & nominatim aliquid Episcopo legasset, posse ab eo tamen præterea canonicam requiri portionem suam reliquis ex legatis piis. Portio verò Canonica ex eodem Pontifice alicubi tertia, alibi verò quarta pars erat. *Episcopus debet de iis secundùm diversas consuetudines, tertiam vel quartam portionem habere*. Nec multùm abstrusa est ejus discrepantiæ ratio. Ostensum quippe superiùs est, non unam ubique obtinuisse legem canonicæ partitionis rerum, sed alibi tres alibi quatuor in partes primò sectam fuisse rerum Ecclesiæ totam substantiam.

Extra. De Offi. Ordin. c. 16.

Extra. De Testament. c. 14. 15. ult.

Anno 1103. cessit Archiepiscopus Aquensis Capitulo suo quartam decimarum, aliorumque proventuum sibi debitam ex Ecclesiis Capitulo obnoxiis, nec non & tertiam funerum totius Episcopatus. *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis totius Episcopatus*. A Gregorio IX. constitutum est, quidquid legaretur pro sacris vestibus Ecclesiæ, pro luminaribus, pro reparationibus, pro anniversario, septimo, vigesimo & trigesimo die, nequaquam minui id debere detruncatione portionis Canonicæ Episcopi. *De his quæ in ornamentis, vel pro eis, seu fabrica, luminariis, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimove die, sive aliis ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis; Canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus seu Parochialis Ecclesia debeat fraudari, deduci non debet*. Nihil tam facilè expeditur, quàm hujus rei ratio. Hæc enim legata sunt onerosa, & ad opus quidem perpetuum dicata. *Ad perpetuum cultum divinum*. Ita æquum est legatum ab onere non divelli.

Gall. Christ. To. 1. pag. 89.

Extra. De Test. c. 15. & ult.

Sess. 24. c. 3.

Ei quoque juri patrocinati sunt Tridentini Patres his verbis: *Præter id quod ex relictis piis jure debetur*. Tanquam consultò verba quæsita essent, quæ latiùs paterent, quam legata pia. Etenim referente Fagnano, Episcopo Fundano sacram Concilii Congregationem percontanti, an ubi ex asse hæreditas Ecclesiæ esset transmissa, portio hinc canonica Episcopo decerpenda esset, responsum est esse decerpendam. Anno 1594. Concilium Avenionense executioni mandari jussit decretum Tridentinum, ut quarta pars funerum Ecclesiæ persolvatur Cathedrali, vel Parochiali, si ita ferret antiqua consuetudo, quanquam postea Cœnobiis vel Xenodochiis concessa fuissent his adversaria quæpiam privilegia. Adjicienda hìc jam sunt verba, quæ pertinent, non ad legatorum piorum, sed ad funerum jura: *Decernit sancta Synodus, ut quibuscumque in locis jam ante annos quadraginta, quarta quæ funeralium dicitur, Cathedrali, aut Parochiali Ecclesiæ solita esse persolvi, ac postea fuerit, ex quocumque privilegio, aliis Monasteriis, Hospitalibus, aut quibuscumque locis piis concessa, eadem posthac integro jure & eadem portione quæ antea solebat, Cathedrali seu Parochiali Ecclesiæ persolvatur, non obstantibus privilegiis, &c.*

Fagn. in l. 1. Decr. part. 2. pag. 464.

Can. 47.

Sess. 25. c. 13.

X. Cùm autem Concilium Tridentinum emendas, seu pœnas aliquoties indixerit pecuniarias, quæsitum est, an Episcopi eas in suam possent utilitatem convertere, si vel maximè rerum penuria premerentur. Plura jam superiùs Concilia perstrinximus, quibus jus istud constituitur, vel retinetur. Juris enim erat, morisque pervetusti, ut mulctæ criminum, vel in negotio Ecclesiastico, vel in loco sacro, vel à Clericis admissorum, ad Ecclesiam pertinerent. Fateor equidem Honorio III. in Decretali *Conquerente*, *De Officio Judicis Ordinarii*, jura omnia Episcopalia percensenti, non venisse in mentem, ut hujus meminisset. Sed in causa esse potest, quòd non ubique utantur Episcopi eo jure. Cæterùm eodem Titulo, Capite, *Dilectus*, idem Pontifex testatum facit eundem usum in Galliis convaluisse, & eo posthac jure uti debere, qui hactenus essent usi. Re tamen diligentiùs pensiculata, duplicis, ut videtur, illæ erant generis emendæ. Quæ enim in Gallia usitatissimæ erant, ex contentiosa Episcoporum jurisdictione nascebantur, & juris erant illis jam olim parti, sicut & emendæ civiles temporalium dominorum & principum proprii juris erant. Sed emendæ, à Concilio Tridentino quæ indicuntur, eæ partim à Concilio ipso destinantur ad certos usus, partim arbitrio Episcoporum permittuntur.

Sess. 21. c. 1. Sess. 25. c. 3. & 14.

Sed quod ad destinationem & usum attinet emendarum, sacra Congregatio sæpiùs declaravit, 1. Emendas à Concilio Tridentino indictas Clericis non residentibus, Concubinariis, aliisque id genus, locis semper piis largiendas esse. 2. Quas Episcopus ipse decernit, cùm nulla certa lege edicerentur, eas non posse nisi in opera pia expendi. 3. Quas denique designant Canones, vel Synodicæ Constitutiones, eas servari posse integras egenti Episcopo, si verè egeat. In Ecclesia certè Gallicana nunquam egere Episcopos præjudicatum est; unde & inutilis ibi jacet ea clausula.

Fagnan. In l. 1. Decr. par. 2. pag. 476.

XI. Capiti huic finem faciet transactio Episcopi Andegavensis & Cleri ejus Provinciæ hinc, illinc autem laicorum ejusdem anni 1390. celebrata, à LudovicoAndium Duce, post Rege Siciliæ, & à Carolo VI. Francorum Rege confirmata; quam sactæ Politiæ suæ Chopinus illigavit. Flagitabant Parochi ab hæredibus defuncti cujusliber, vel ab Executoribus testamentorum, *tertiam partem mobilium vel compositionem arbitrariam*: illud enim jure deberi pro sepulturis, *loco decimarum personalium, & minutiorum realium, ut pomorum, pyrorum, fœni, caulium, & aliorum id genus ex quibus nihil prorsus solvebatur*. Statutum est autem, ut Capita familiarum quolibet Dominico die offerrente Parochis denarium Turonensem ad altare, præter pauperes ostiatim mendicantes; ita verò jam fore, ut nihil possent amplius exigere Parochi ex funeribus, vel personalibus decimis, vel denique minutioribus ex decimis realibus. Ideoque nec cessaturos laicos à solvendis die Paschæ quinque denariis Turonensibus Paschalibus. Anno rursum 1396. convenit, ut pro oblatione denarii quolibet die Dominico, solidum Turonensem solverent Parochiani omnes, alterum die Paschæ, alterum in celebritate Sanctorum omnium; nihil hinc tamen detrimenti passuris priscis oblationibus, quas Parochiani jam exolvebant diebus sacris Paschæ, Trinitatis, omnium Sanctorum, & Natalis Christi. Hinc porro intelligis, quàm defervescente fidelium charitate, sensim abolescerent oblationes, & solemnes olim pietatis hostiæ; ut decimæ personales in desuetudinem abjerint minutioresque reales, commutationibus factis parum diuturnis. Denique ut funerum jura, seu mortuaria paulatim dilapsa sint.

L. 2. Tit. 7. c. 19.

Adno-

Adnotatum est à Covarruvia, quartam legatorum piorum Episcopo deberi, non ab hæredibus Testatoris, sed ad Ecclesia, cui legatum est. Sed nihilo tamen minùs plerisque in Diœcesibus illam adhuc retineri consuetudinem, ut Episcopo, vel Parocho melior vestis, vel vas aliquod argenteum seponatur ex mobilibus defuncti, ad Episcopi, vel Parochi votum; & hunc usum à Rota confirmatum fuisse. *Hæc verò quarta portio, quæ Episcopo ex legatis loco pio factis competit, ab ipsa Ecclesia, ac ipso pio loco, non ab hærede testantis debetur. Solet tamen in plerisque Diœcesibus ex antiqua consuetudine ex bonis ac rebus à defuncto relictis dari Episcopo, vel Parochiali Presbytero melior vestis, aut vas aliquod argenteum, seu alia res, quam ipse Episcopus, vel Presbyter legerit. Quam consuetudinem propria sententia & judicio comprobavit Rotæ Prætorium.* De hac nos diximus alibi prolixiùs consuetudine antiquissima, dimittendi Parocho pulcherrimi cujusque mobilis in successione defuncti.

De Testam. c. 14. n. 1.

De Distributionibus, de Reparationibus, & de Deportibus.

CAPUT XXXV. P. 4. l. 4. c. 28.

De Distributionibus.

I. Reditus priscorum Beneficiorum distributionibus constabant.

II. Tria tempora, & tria discrimina, Canonicorum & distributionum, sub Carolo Magno, sæculo undecimo, hac ætate. Probatio ex Petro Damiani.

III. Explanatur Decretum Alexandri III. de distributionibus, quæ non dabantur nisi præsentibus. Ivo Carnotensis primus author distributionum hodiernarum.

IV. Decretales Innocentii III. & Honorii III. in eandem rem.

V. Varia Conciliorum Decreta ante annum millesimum trecentesimum. Eo propemodum tunc erant loco distributiones, quo nunc sunt, nulla certa lege, solo usu firmatæ.

VI. Sæculo decimo-quarto Concilia legem edidere de distributionibus, & indigitavere, qui absentes illis nihilominus donandi essent.

VII. Sæculo decimo quinto Concilium Balsileense & alia posteriora Canones edidere de distributionibus novos, antiquos confirmavere.

VIII. Varii abusus à Concilio Tridentino damnati.

IX. Canones Concilii Tridentini de distributionibus.

X. Gradus varii institutarum distributionum.

XI. Quando absentibus debeantur distributiones.

XII. Distributiones pecuniariæ specialibus de causis. Cautiones adversùs simoniam. Zelus Ximenii Cardinalis.

I. NEminem jam reor præterit, reditus primævæ Ecclesiæ Beneficiorum, opesque omnes in solis sportulis & distributionibus fuisse: quin & ubi medii ævi decursu cœpere decerpi agri quidam, & Clericis assignari, longè plurimis tamen in Beneficiis pristinum usum servatum, & tum tempore Caroli Magni, tum senescente sæculo XI. & XII. ineunte, cùm reflorescere visa est Ecclesiæ disciplina, & Clerus propemodum omnis in Congregationes vitæ communis societate devinctus fuit, eundem usum necessariò viguisse, ut solis distributionibus constarent singulorum proventus. Vetustissimus Scriptor Historiæ Normannorum de Duce Richardo I. agens, & de templo magnificentissimo, quod suis ille sumptibus excitavit, Clerum docet unoquoque die distributiones suas accepisse: *Clerum numerosæ multitudinis propensa diaria quotidie recipientem.* Si de Monachis hìc agebat, nonnisi certè de antiquioribus Monachis, qui ritu & more Canonicorum degebant, & quidem antiquorum.

Script. Hist. Norm. pag. 153.

II. Nonnihil enim discriminis observandum est inter triplicis ætatis Canonicos, quorum priores efflorure sub Carolo Magno & Ludovico Pio; medii sæculo undecimo & duodecimo, postremi hac postrema ætate; nonnihil rursum similiter discriminis inter distributiones tribus his temporibus usurpatas. Tempore enim Caroli Magni Canonicorum non alii erant proventus, quàm ex distributionibus manualibus. Canonici sæculi XI. & XII. à Conciliis & Pontificibus invitabantur ad patrimonii etiam abdicationem, nequid propriè & separatim bonorum Ecclesiæ acciperent, sed communis vitæ contubernio devincti, victu & vestitu parco contenti, nihil præterea concupiscerent. Canonici verò postremæ hujus ætatis, & patrimonio abundant complures, & fundos obtinent mensæ Capitularis, ac præterea distributionibus donantur ex Capituli reditibus communibus, sed non donantur, nisi qui reapse divinis intersunt Officiis.

Deflomachatur Petrus Damiani in Regulam Canonicorum sub Ludovico Pio concinnatam, & ævi illius accommodatam Canonicis, expostulatque nominatim de distributionibus tam opimis tum & redundantibus, ut usu consumi non possent. *Cùm à maximo usque ad minimum, id est, etiamsi duorum vel trium sit annorum in Clero puerulus, quinque libras vini & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenteration repleatur, accumulat.* Absterstmus jam alibi invidiam & obtrectationes aspersas ei Regulæ, cujus Petro quidem Damiani inexplorati erant authores. Nec illa enim tantum Canonicis largiebatur, unde ipsi vitam tolerarent, sed & unde largiùs erogarent in pauperes, & eam esculentorum ingerebat copiam, quæ recondi omnino diutiùs non posset, sed statim necessariò in pauperes effundi penè necesse esset.

Hæc præfatus Petrus Damiani, ad Canonicos suæ ætatis orationem traducit, nihilque intentatum relinquit, nullas non adhibet artes & machinas, ut ad vitam illos communem amplectendam compellat, & ad professionem Canonicorum Regularium, ubi nihil proprii attingant, sed de communi penu idonea donentur esca & veste. Etenim superflua & propria ex rebus Ecclesiæ in futurum reconditis possidere, ea verò nundinatio quædam Clericatus est, ad cujus amorem & professionem illexerit nos potiùs terrenarum opum cupiditas, quàm cælestium charitas & pulchritudo virtutum. *Sin autem Ecclesiastica tibi liceat bona recondere, videris auxisse divitias, non sprevisse; ut magis pecuniæ quæstum, quàm Religionis ambias institutum; & non tam sanctitatis culmen voluisse conscendere, quàm acervos pecuniæ accumulare.*

III. Eorumdem quæ nunc usitatissimæ sunt distributionum, meminit Alexander III. ubi constituit, ut Canonici, qui sunt in obsequio Episcopi, proventibus gaudeant Beneficiorum omnibus, exceptis fortè distributionibus panis & vini, quæ absentibus dari non solent. *Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quidquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur; nisi fortè sint victualia quæ non consueverunt absentibus exhiberi.* Hæ sunt certè nostrates distributiones, sed inter initia sua. Nec enim

Extra. De Cler. non resid. c. 7.

de iis legem ſancit Pontifex. Unum id obiter affirmat, moris non eſſe, ut abſentibus ſerventur, quòd victualia tantummodo ſint. *Niſi forte victualia, quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.* Itaque probabile eſt panē tantùm & vino privatos fuiſſe abſentes; & conſuetudini tantùm id datum, non legi; denique non tam pœnam eſſe, quàm neceſſitatem, ne diutiùs ſervata putreſcerent, quæ ad præſentium modò alimenta dabantur, & copioſiùs dabantur, ut ea copia in pauperes afflueret; denique quæ abſentes repoſcere non ferè poſſent, cùm ſimul atque præſtò erant, affatim ſuppeditaretur panis & vini, quo & ipſi veſcerentur, & pauperes recrearent.

Videtur autem Ivo Carnotenſis Epiſcopus eas præformaſſe & quaſi tentaſſe diſtributiones, quarum poſtea frequentiſſimus fuit uſus. Narrat ipſemet in litteris ad Paſchalem Papam datis, cùm in poteſtate haberet vacantem Præpoſituram, ejus ſe reditus dedicaſſe diſtributionibus panis, quibus Canonici munerarentur, qui Horis Canonicis affuiſſent: fruſtrarentur qui abfuiſſent; ut carnali hac illecebra invitarentur, quos non ſatis alliciebat Panis cæleſtis ſuavitas. *Cùm in quampluribus Canonicorum Carnotenſium deſuevisſet diſciplinæ Regularis obſervantia, ut de negligentibus facerem diligentes, de tardis aſſiduos ad frequentandas horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem eis dimidiam Præpoſituram, ut inde fieret quotidianus panis, quem acciperent aſſidui, amitterent tardi: ut ad quos eos panis interni dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua Præbenda eis ad hoc ſufficiens eſſe deberet.* Epiſt. 219. Edit. Pariſ. anni 1610.

Piiſſimi conſilii & conatus is non fuit exitus, qui eſſe debuerat: vixdum effluxerant tres menſes, cùm ea panis diſtributione ſuperſedendum fuit, uſque adeo illa Canonici abutebantur. Periculum ergo tum fecit Ivo, nec res cecidit ex animi ejus ſententia. Sed idem rurſus poſtea paſſim experiri placuit, tam auſpicato eventu, ut uſus tandem increbuerit earum diſtributionum, & ferè vertente eodem ſæculo ſub Alexandro III. jam receptiſſimus fuerit. Goſſelinus Epiſcopus Carnotenſis anno 1150. Præpoſituram à Menſa Epiſcopali decerpſit, ut ejus proventus in diſtributiones ſecarentur, quò matutinæ Pſalmodiæ ſtrenuiùs omnes adeſſent. *Præpoſituram de Uno-gradu ex Epiſcopali jure, in uſum fratrum qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuò tranſfudit.* Mabillonii Annal. To. 2. pag. 166.

IV. Elimata perpolitaque poſtea in dies fuit hæc diſtributionum diſciplina, jamque ejus perfectioni & abſolutioni gratulandum erat ſub Honorio III. Papa; cùm Decretali *Licet*, *De Præbendis*, ab illo præcipiatur, ut Archidiaconus, dum ſtudiis operam dat Theologicis, fructus Beneficii percipiat, præter diſtributiones quæ præſentibus tantùm dantur, & ſacræ Pſalmodiæ præſentibus. *Nolumus tamen ut quotidianas diſtributiones, quæ tantùm reſidentibus in Eccleſiis, & hi qui interſunt Horis canonicis, exhibentur, ei tribui facias.* Preſſiùs, ut vides, & accuratiùs, quàm Alexander III. Simillimum enim veri eſt diſtributionum legem, & præſentium ad eas percipiendas prærogativam toto tunc orbe pervagatiſſimam fuiſſe. Quin & ſuperarant, uti & ſuperſunt etiam nunc Eccleſiæ, quæ proventus non ſuppeditent alios, quàm uberiores diſtributiones, præſentibus tantùm dicatas, uti planum eſt ex Decretali *Olim*, *De verborum ſignificatione*, cujus author fuit Innocentius III.

V. Anno 1279. Concilium Budenſe in Hungaria, juſſis Archidiaconis totum triennium ediſcendo Juri Canonico impendere, ſtatuit ut proventibus interim gaudeant Beneficiorum, exceptis panis & vini diſtributionibus, niſi malitiosè quæ numerari ſolet pecunia, in erogationes panis & vini converteretur. *Fructus & proventus percipiant, quotidianis diſtributionibus, quæ in pane & vino ſingulis vel certis diebus exhibentur, dumtaxat exceptis; niſi in fraudem præſentis Conſtitutionis, reditus qui conſueverunt in pecunia percipi, ordinaretur pro diſtributionibus panis & vini.* Can. 38. 45.

Id jam obſervavimus, eſculentorum, panis & vini fuiſſe plerumque diſtributiones, quas quantumvis juſtis de cauſis, non deceret tamen ab abſentibus repoſci. Alio mox Canone in eo Concilio rurſus ſancitum eſt, ut qui matutinis & veſpertinis Officiis, itemque Myſteriorum ſe celebrationi ſubducerent, ii diſtributionibus exciderent ejuſdem diei. Quo factum eſt, ut Capitulis Cathedralibus & Collegialibus præciperetur, deſignari, qui obſervarent adnotarentque abſentes.

In Concilio Ravennate anni 1286. declaratum eſt Eccleſias eſſe, in quibus proventus eſſent duplicis generis, alii reſidentibus perſolvendi, alii præſentibus quotidianæ Chori Pſalmodiæ; eſſe verò deſidioſos, & aſturos tamen Canonicos, qui poſteriores hos reditus ſibi arrogarent, etſi rarò & breviſſimo tempore divinis ſe ſiſterent Officiis. Ne quid ergo loci huic poſtea relinquatur ludificationi, jam conſtitui, ut ne horum poſteriorum generis redituum, *ſive ſit bladum, ſeu vinum, ſive ſint pecuniæ, ſive alia bona*, participes fierent, niſi qui canonicis Horis omnibus intereſſent; partiendas ideo eſſe has diſtributiones in omnes Horas canonicas, pro earum modo & ratione; denique cæteris ut in Eccleſiis, ubi duplex ea redituum ratio uſitata non erat, commentaretur Epiſcopus, qua arte & induſtria Canonici Horas canonicas frequentare compellerentur. Illud denique in eo Concilio conſtitutum eſt, ut ne fruſtrarentur his diſtributionibus, qui ex morbo decumberent, vel qui mittendo ſanguini biduum, triduumve pharmaco hauriendo feriarentur. Hinc facilè intelligitur, nulla adhuc tum univerſali lege conſtabilitas fuiſſe diſtributiones, ſed ſpecialibus quorumdam Capitulorum Statutis; & jam cœpiſſe non panem modò & vinum, ſed & pecuniam, & alia id genus contineri nomine diſtributionum. Can. 5.

VI. In Concilio alio Ravennate anno 1317. firmari placuit & renovari ſtatutum prioris Concilii Provinciæ ejuſdem habiti apud Forum Julii, ubi decretum fuerat, ut Epiſcopi omnes Provinciæ Ravennatis in Diœceſana Synodo definirent diſtributiones omnium Eccleſiarum Cathedralium & Collegialium, quò frequentior eſſet ad Horas canonicas conventus. In Concilio Avenionenſi anno 1337. vana irritaque juſſa ſunt eſſe privilegia, ſive privilegiorum ludibria, quibus diſtributiones abſentibns concederentur; niſi illo ipſo tempore occuparentur officii ſui functione quapiam, vel obſequii, quod Capitulo præſtarent. *Aut occaſione dicti Officii pro negotiis Capituli utilibus, omni fraude ceſſante, fuerit perſonaliter occupatus.* Forli. Can. 10. Can. 30.

Anno 1365. Concilium Provinciæ Turonenſis Andegavi habitum, fidem facere videtur legi & uſui diſtributionum univerſas ſeſe tandem Eccleſias accommodaſſe. *Licèt quotidianæ diſtributiones & anniverſariæ in Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus & Collegiatis pro intereſſentibus perſonaliter Horis ipſis & anniverſariis ſint laudabiliter ordinatæ: ita quòd qui non laborat, non manducet.* Mox ſtudet Concilium irreligioſis & avaris mederi Canonicis, qui ſacra ad Officia vel tardiùs accurrebant, vel ante finem diſcedebant, eòque ſatis prodebant, non alio ſe quàm avaritiæ impulſu agi. Præfigitur hic tempus, quo ſiſtere ſe neceſſe ſit cuique Horæ canonicæ. Can. 18.

VII. De-

VII. Designata sunt etiam tempora, & defixa penè momenta à Concilio Basileensi anno 1435: quibus quemque necesse foret præstò esse, ut cuique Horæ canonicæ præsens æstimaretur, perciperetque distributiones. Jussi sunt ibidem designari, qui observarent, describerentque, qui abfuissent singulis Horis, qui affuissent: denique siquibus hactenus in Ecclesiis nullæ singulis Horis canonicis adjudicatæ essent distributiones, eæ quamprimùm decernerentur, decerperenturque ex communibus fructibus. *Jubet etiam hæc sancta Synodus, quod in illis Ecclesiis in quibus singulis Horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumenti.* Duplici denique corruptelæ obviatum est in hoc Concilio: tum earum scilicet Ecclesiarum, ubi unius Horæ præsentia cæterarum omnium distributiones lucrabantur: tum aliarum, ubi Dignitates & Officia gerentibus distributiones etiam absentibus addicebantur; cùm eo privilegio gaudere non debeant, nisi qui eo ipso tempore negotiis vel ministeriis Ecclesiæ distringuntur. *Tollens prorsus illum abusum, quo in una dumtaxat Hora præsens, totius diei usurpat distributiones; & illum quo Præpositi, vel Decani, aut alii Officiales, ex hoc solum quod Officiales sunt, licèt actualiter pro utilitate Ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.*

Sess.21. Can.4. Anno 1448. Concilio Andegavensi prohibitum est, ne quis unius Horæ distributionem pluribus in Ecclesiis consequeretur. Quæ eadem perversissima aviditas explosa est in Concilio Senonensi anno 1485. ubi novo pondere authoritatis firmatum est, quod modò protulimus, Basileense Decretum, ut cui Conventus Bituricensis Præsulum Gallicanorum subscripsisset. *Facientes circa hanc distributionum materiam observari, decretum circa in sacro Basileensi Concilio constitutum, & per Ecclesiam Regni & Delphinatus Bituris acceptatum.* Art. 1. c. 4.

VIII. In Concilio Senonensi anni 1528. damnata est quarumdam Ecclesiarum illaudata consuetudo, ubi distributiones non adæquabant saltem tertiam partem fructuum eorum, quos grossos vocant; & ubi Canonicis absentibus hi fructus grossi intacti & incolumes servabantur, dum unius diei Officiis eo anno interfuissent. *Nullæ sunt, aut usque adeo tenues quotidianæ distributiones, ut vix tertiam partem grossorum fructuum ascendant. In quibus hactenus invaluit consuetudo, quod illarum Ecclesiarum Canonici absentes per interessentiam unius diei grossos fructus totius anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur, &c.* Consuetudines hæ proscribuntur, præcipiunturque hoc eodem Concilio Episcopi, ut vagos & errones hos Canonicos residere cogant, reditus majori ex parte in distributiones dispensent, & ipsarum distributionum illum velint esse modum, qui est Horarum canonicarum. *Dictos grossos fructus pro majori parte in quotidianas distributiones convertant, & residentes, & divino Officio interessentes, secundùm mensuram laborum plus minusve capiant emolumenti.* Alio Canone ibidem statuitur, singulis ut canonicis Horis suæ dicatæ sint distributiones; neve ad distributiones diei totius admittantur, qui uni interfunt Horæ, quique Dignitates & Officia etsi gerant Capituli, non tamen tunc negotiis ejus occupati & distenti absunt. Can.10. Can.20.

In Concilio Colonensi anni 1536. adjudicati sunt Canonicis in generali studio rei litterariæ operam dantibus fructus Præbendarum suarum, *exceptis tantùm quotidianis distributionibus.* Famosa Honorii III. Decretalis *Super specula*, *De Magistris*, studentibus Canonicis fructus addixerat Præbendarum suarum, nulla exceptione di- Par.3. c.21.

stributionum, ut quæ tunc necdum in omnibus Ecclesiis invaluissent. In Concilio verò Colonensi anni 1549. meritissimò sugillata & damnata est sordidissima & perridicula eorum avaritia Canonicorum, qui exordiis Horarum canonicarum intererant, mox ad alias defluebant Ecclesias, in quibus etiam Præbendas obtinebant, unius ut Horæ geminam sortirentur distributionem. Qua una in re triplici se implicare flagitio hìc ostenduntur, avaritiæ, irreligionis, & offensionis publicæ. *Ut ter peccent, primùm cupiditate, de inde cultus divini negligentia, tertiò exemplo pravo, quo populum scandalizant.* Additur & illud ibidem, gravissimè committi in Canones Concilii Chalcedonensis, ubi duabus quis in Ecclesiis unus Præbendas assequitur. Concilium denique Moguntinum anno 1549. vehementissimè exarsit in eos Cathedralium vel Collegialium Canonicos, qui licèt abessent, capiebant tamen fructus Præbendarum suarum, & Vicarios sibi sufficiebant, quibus jejunas & omnino dispares adsignabant pensiones. Tum denique sancitum est, ne cujusque Horæ canonicæ sportulas auferret, nisi qui ab exordio ad calcem usque affuisset. Can.20. Can.70. 72.

IX. In Concilio Tridentino statutum est, in omnibus Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis tertiam saltem partem proventuum in distributiones dividi, provida dispensatione Episcopi, & earum partitione in Horas singulas. *Tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes proportionabiliter ab Episcopo dividantur, &c.* Placuit & eidem Concilio inæqualibus etiam distributionibus donari Dignitates & Canonicos, ea tamen ratione mordicus observata, ut earum horumque reditus tertia ex parte in distributiones absumatur; quàm inæquales sunt proventus, tam erunt & distributiones: & ex æquo tamen tertia redituum pars in distributiones ibit. Sess.21. c.3.

Nec tamen præjudicatum voluere Tridentini Patres illis Ecclesiarum quarumdam consuetudinibus, ubi absentibus nihil prorsus, aut non tertia saltem pars adsignatur. *Salvis consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, aut minus tertia parte recipiunt.* Alia Sessione, plenissima potestate Episcopos armat Concilium, ut tertiam illam redituum partem in distributiones dispensent; ita sanè ut absentium distributiones accrescant Fabricæ Ecclesiæ, vel operi cuipiam pio addicantur, arbitrio Episcopi. *Fabricæ Ecclesiæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco arbitrio Ordinarii applicetur.* Innovatur denique & novo cumulatur vigore in hoc Concilio illa Bonifacii VIII. Decretalis, qua earum repudiabatur consuetudo Ecclesiarum, ubi non solùm qui Choro intererant, sed & qui in civitate residebant, præsentium distributionibus fruebantur. *Distributiones quotidianas, quæ aliàs manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantùm residentibus tribuuntur.* Sess.22. c.3. Sess.24. c.12. C. Consuetudinem. De Cler. non resid.

X. Erat is, ut apparet, usus Ecclesiarum vetustissimus, ut quicumque in urbe habitarent, panis & vini distributionum consortes essent, tum quòd solis tum distributionibus constarent proventus omnes Beneficiariorum, tum quòd majores Clericos omnes occupatos haberent munia quædam alia gravissima, non sola Horarum canonicarum decantatio. Tempore maximè Caroli Magni increbuere sacra illa Canonicorum numerosa Collegia, quorum potissimæ partes essent & functiones, quæ Angelorum, beatorumque Cœlitum, ut Cantica divina interdiu noctuque celebrarent; nec tunc necesse fuit separari fructus grossos à distributionibus, re- Sess.24. c.12.

ſidentiam in urbe, & præſentiam in Choro. Propterea nimirum quòd illi tunc Canonici communis vitæ compede conſtricti, unoque abditi Clauſtro, reſiderent utique omnes, & Choro Officiiſque intereſſent ea diligentia & frequentia, qua qui nunc Regularibus, vel ſæcularibus Congregationibus ſunt inſcripti. Sæculo undecimo ſtrictiorem in obſervantiam Canonici hi omnes compulſi ſunt, ut ne propriè quid poſſidere ſinerentur. Ita ne in mentem quidem tunc cadebant diſtributiones, aut diſcrimina reſidentium, vel Officiis etiam ſacris ſe ſiſtentium Canonicorum. Duodecimo fermè ſæculo pleræque illæ Canonicorum Congregationes à primævo & puriori illo ſuo deflexere propoſito; tum denique diviſio facta eſt terrarum & fundorum, non inter Epiſcopos tantùm & Canonicos, ſed & inter Canonicos ipſos. Tum verò maximè Canonici à reſidentia & frequentia Chori Pſalmodiæque divinæ refrixerunt. Cùm enim fundorum Eccleſiæ jam conſecuti eſſent uſumfructum, torpor illis facilè & incuria obrepſit divini Miniſterii & Officii. Novo morbo nova & medicina temperanda fuit. Cœpere in Eccleſiis nonnullis reditus bifariam dividi, alii ut omnium eſſent, alii divina Officia frequentantium. In aliis Eccleſiis panis & vini diſtributiones nulli priùs inconceſſæ, cœpere non concedi iis, qui ſacris Officiis abfuiſſent. Alibi nummorum aliquid eſculentis diſtributionibus additum, quo abſentes fraudarentur. Denique Eccleſiarum, & Conſtitutionum hujuſmodi omnium conſpiratio in unum jus commune coaluit, quod univerſim convaluiſſe jam videbatur circa annum 1300. ſub Bonifacii VIII. Pontificatu, & cui poſtremò tandem ingentes factæ ſunt acceſſiones roboris & firmitatis in Conciliis Baſileenſi & Tridentino.

XI. Illa porro Bonifacii VIII. Decretalis, ita ſemel conſtituto Jure canonico, ut nonniſi & reſidentes, & Horis canonicis præſentes, conſequi poſſint diſtributiones; ideoque reſtituere teneantur, qui eas aliter perceperint; mox eos excipit, quos vel ægritudo excuſat, vel ipſum Eccleſiæ obſequium, alibi exhibendum. *Exceptis illis quos infirmitas, ſeu juſta & rationabilis corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret.*

Cap 16. In Concilio I. Mediolanenſi anno 1565. promulgatum eſt Decretum Concilii Tridentini, & Bonifacii VIII. In Concilio verò IV. Mediolanenſi anni 1576. multa præclariſſimè de Diſtributionibus inſtituta ſunt, quæ brevitatis ſtudio prætereo. Miſſa facio & alia complura Provincialia, & quæ hac eadem de re conſcripſit ex Reſponſionibus ſacræ Congregationis Fagnanus, variis locis ſuæ operoſiſſimæ lucubrationis.

Part. 2. c. 13.

XII. Unum reſtat, quod exciderat nobis, hìc inſerendum, rivulis complurimis, ſive Conſuetudinum, ſive Conſtitutionum particularium, ex quibus omnibus conflata eſt hæc tota tandem diſtributionum diſciplina, adjungi debere Conſtitutionem Odonis Epiſcopi Pariſienſis anno 1179. cui facilè intelligitur complures alias finitimas acceſſiſſe. Providus enim hic Præſul cùm oblitterare & extinguere ſatageret inſanias neſcio quas & intemperias Lutetiæ inveteratas diei Circumciſionis ſacræ & Feſti ſancti Stephani: conſtituit ut ſolenniùs & magnificentiùs dies illis Feſti celebrarentur, utque frequentiores advolarent Canonici ad horas Officii diurnas, nocturnaſque, pinguiores Horis canonicis ſingulis adſignavit diſtributiones pecuniarias. Diſtabant hæ diſtributiones ab aliis, quòd aliæ ex communi ærario Capituli effundebantur, has nova præſtabat largitio. His adde quòd Stephanus Poncherius Epiſcopus & ipſe Pariſienſis in Præceptionibus ſuis Synodicis Canonicos monet, ut à ſimonia mentali ſibi caveant, ſi ſtimulo diſtributionum Horis & Officiis divinis interſint. *Prohibemus vobis omnibus, ne committatis ſimoniam, etiam mentalem, adeundo ad divinum ſervitium ſub ſpe materialium diſtributionum.*

Hiſt. Univ. Par. Tom. 2. pag. 141.

Synod. Pari. pag. 144.

His adde poſtremò quod narratur in vita Ximenii Cardinalis à Gomecio: Reſcito impetratum eſſe è Canonico Abulenſi in Hiſpania Breve ſubreptitium, quo permittebatur diſtributiones etiam abſens percipere: Regiam authoritatem à Ximenio interpoſitam fuiſſe, ad deterrendum Canonicum, ne Reſcripta id genus aut impetraret unquam, aut in uſum vocaret, atque juberentur urbium Præfecti, quò ejuſmodi Romana Brevia ad Cognitores ſemper Regios perferrentur.

L. 5.

Quod de Poncherio Pariſienſi Epiſcopo ſuprà retuli, id ipſum olim Petrus Cantor Eccleſiæ Pariſienſis admonuerat, muniendos diligentiſſimè eſſe Canonicorum animos adversùs furtivæ ſimoniæ fraudes in negotio ſacrarum diſtributionum. En ipſiſſima ejus verba: *Exemplum Prælati petentis in Eccleſia à Choro feſtum ſancti Stephani duplex fieri in ſericis & Canticis Eccleſiaſticis, ſed non impetrantis, niſi cùm paſtum & refectionem annuam Clericis promitteret, inſuper nummos matutinales illius noctis duplicandos, ut ſic celebrarent potius Feſtum nummi duplicati, quàm Feſtum ſancti Stephani, &c. O nummi! nummi! vobis hunc præſtant honorem. Quibus pecunia diſciplina eſt, nummus Decanus, & etiam Deus.* Pactiones exactioneſque ſordidas damnabat hic Scriptor opuſculo luculentiſſimo de Verbo abbreviato.

Can. 26.

CAPUT XXXVI. P. 4. l. 4. c. 29.

De Reparationibus & ſartis tectis Templorum, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Quarta pars Eccleſiæ proventuum reparationibus dicata. Quid reparationum nomine contineatur.

II. Ubi intermiſſæ fuerant reparationes, quid conſilii iniretur.

III. Quando laicis mandari cœpit cura fabricæ, & reparationum. Varia de reparationibus. De matricularii laicis, vel Clericis.

IV. Varia ſtatuta Conciliorum Galliæ ſæculo decimo-quarto in hanc rem.

V. Statuta alia Conciliorum. Exactiones novæ & inuſitatæ ad ſarta tecta.

VI. De laicis fabricæ Adminiſtratoribus. Variæ cautiones in exigendis & cuſtodiendis pecuniis, & in rationibus reddendis.

VII. Ecqui cùm tam aliena ſemper fuerit Eccleſia ab Oeconomis laicis, paſſa eſt tandem ſarta tecta templorum laicis commendari?

VIII. Concilii Tridentini ſtatutum de fabricis.

IX. Statuta poſteriorum Conciliorum. De tertiis & reparationibus in Hiſpania.

X. Statuta Regum Francorum de Templorum reparationibus, & de foro competenti ejuſmodi cauſarum.

I. ET ſi de quarta jam diſputatum ſit parte, vel tertia bonorum Eccleſiæ, templorum ipſorum ſartis tectis dicata: aliqua tamen ſuperſunt ea de re hìc ediſſerenda, ex quibus & tædii, ut ſpero, nihil, & utilitatis nonnihil emergat. Ingens ſanè erat pecunia, quæ quarta dicebatur rerum Eccleſiæ portio: cùm & quarta perſimilis univerſo Clero ſuſtentando par eſſet. Et fuit tamen ubi eidem rei opes aliæ corradendæ & impendendæ fuerint longè plurimæ. Leo IX. ſartis tectis & ornamentis Eccleſiæ ſancti Petri Romæ

dica-

dicavit decimam partem oblationum earum, quas ſuis ipſorum uſibus ſuperiores Pontifices integras ſibi ſervaverant. *Decimam partem donamus atque confirmamus ad conſtructionem, & reſarcitionem ipſius tui ſacri templi, in ædificandis parietibus, picturis, tignis, tectis, imbricibus, & præterea luminariorum concinnationibus aſſiduis olei & ceræ, nec non lampadibus vitreis & acindulis atque thymiamate, cæteriſque omnibus utenſilibus, quæ ad uſum, neceſſitatem, atque decorem totius ipſius Eccleſiæ pertinent.* Ad ſarta tecta, ſive ad reparationes ea hauddubio pertinebant omnia, & in hæc nemo non ſentit, quàm infiniti quidam ſumptus fieri poſſint. Eodem hoc voto ſuo edocet Pontifex, ut expeditiſſimè oblationum decima pars à cæteris ſejungeretur, ſepoſitis decimæ cujuſque diei oblationibus. *Decimam verò ipſam ſemper volumus eſſe decimam diem, ut oblatio quæ tibi debetur, ſeparata ſit à cæteris oblationibus, & nullum aliqua confuſione patiatur errorem.* Alexander III. in Decretali *De his qui*, *Extra*, *De Eccleſiis ædificandis*, Parochos monet, conferre ipſoſmet debere ad ſarta tecta Eccleſiarum Parochialium, ſi qua ſibi ex rebus Eccleſiæ ſuperflua abundant, quo ſuo reliquos acuant exemplo. *Cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.*

Baron. an. 1049. n. 30.

II. Concilium Dalmatiæ anno 1199. portionem ſartis tectis deſtinatam, ſeu quartam decimarum, & oblationum, Archipresbytero adminiſtrandam mandavit, ut eam ipſe ſollicitudinem ſuſtineret, Epiſcopi mandatis obſecuturus. *Portionem Eccleſiarum Archipresbyter conſervet, & ex mandato Epiſcopi in uſibus Eccleſiæ fideliter expendat.* Conſentaneum eſt ad Eccleſiam Cathedralem id ſpectaſſe. Anno enim 1153. Vvillelmus Eboracenſis Archiepiſcopus Conſtitutionem edidit, qua ſanciebat, ſi Canonicus, vel Parochus extremum diem antè obirent, quàm vel neceſſarias perfeciſſent reparationes, vel ornatus ſacros ſuppeditaſſent Eccleſiis: æſtimaretur, quanta ad id requireretur pecunia: tum ea exigeretur, & duobus vel tribus fide & pietate ſpectabilibus viris committeretur, in reparationes expendenda, ejus conſilio, & conſenſu, qui in Beneficium ſucceſſiſſet: *Tota pecunia ex præmiſſa cauſa levata, ad manus duarum vel trium perſonarum in locis ſingulis ad hoc ſpecialiter electarum abſque omni diminutione perveniat. Quæ pecuniam ſic receptam in reparationes convertere non omittant, Canonici vel Rectoris requiſito conſenſu.* Statuti ſui Archiepiſcopus cauſam rejiciebat in eorum qui in Beneficia ſuccederent rapacitatem, & verſutiam, qui reparationes intermiſſas ultra modum exaggerabant, & pecunias ad id acceptas, in alia quævis potiùs dilapidabant. Ea primùm occaſione laici ad fabricas Eccleſiarum vocati ſunt.

Can. 3.

Hoc porro Archiepiſcopi Eboracenſis decreto, non ſatis expreſsè ſignificatur, quibus ex rebus, vel quibus ex hominibus extundenda ſit hæc pecunia, in reparationes neceſſaria. Sperat Spelmanus in hæredes & cognatos Beneficiarii defuncti id oneris incumbere. Ei enim ſtatuto hanc ille ſummulam adſcripſit: *Pecuniæ à deceſſorum hæredibus ſolutæ.* Necdum jus erat Beneficiariis ſatis certum ad teſtandum, ut ſupra demonſtravimus, vel ad hæredes deſignatos. Ideo forſan ergo nihil ejuſmodi hic indicatur. Jubent Conſtitutiones Synodales Richardi Epiſcopi Sarumnenſis in Anglia anno 1217. eas exactiones fieri ex bonis Eccleſiaſticis defuncti. *De bonis ejus Eccleſiaſticis tanta portio deducatur, quæ ſufficiat ad reparandum hoc, & ad defectus Eccleſiæ ſupplendos.* Idem ſanciunt Conſtitutiones ſancti Edmundi Cantuarienſis Archiepiſcopi anno 1236. & iiſdem prorſus verbis. Id denique ipſum præcepit Synodus Vorceſtrenſis anno 1240.

Cap. 42.

Can. 26.

Cap. 35.

III. At Synodus Exceſtrenſis anno 1287. laicis videtur permittere illam ſartorum tectorum curam, quamquam rationes illi quotannis facere teneantur Parocho, & primoribus Parochianis, denique labes reparationum interruptarum omnes ſuis impendiis ſarcire. *Præcipimus inſuper quod de Eccleſiarum inſtauro, ipſius Cuſtodes coram Rectoribus, vel Vicariis Eccleſiarum, ſeu ſaltem Capellarum Parochialium, & quinque, vel ſex Parochianis fide dignis, quos ipſi Rectores, Vicarii, vel Capellani ad hoc duxerint eligendos, quolibet anno computum fideliter reddant, & redigatur in ſcriptis. Quam Scripturam præcipimus loci Archidiacono, cum viſitat, præſentari, nec ipſum inſtaurum in alios uſus quàm Eccleſiæ ullatenus convertatur. Unde ſi Parochiam, pro defectibus Eccleſiæ, ſeu pro aliis demeritis amerciari contigerit, de proprio ſatisfaciant, inſtauro Eccleſiæ integrè remanente.* Itaque tum portio rerum Eccleſiæ, templorum ſartis tectis dicata, laicis diſpenſanda commendabatur, qui rationes ſuas facerent Parochis, primariis Parochianis, & Archidiaconis. Cap. 121.

Erat is tum uſus hauddubio familiariſſimus, cùm in Concilio Virsburgenſi anno 1287. exauthorati tantùm, & officio dejecti ſint laici, qui in hæc ſe officia intruſiſſent, citra Prælatorum, vel Capitulorum conſenſum. *Laicos in nonnullis partibus prætextu fabricæ Eccleſiæ reparandæ, per Laicos ſine conſenſu Prælatorum, ſeu Capitulorum Eccleſiarum hujuſmodi, ad recipiendum oblationes, ſeu alios proventus conceſſos fabricæ, deputatos, præſentis conſtitutionis tenore, hujuſmodi officio ex nunc volumus eſſe privatos, & alios Laicos, vel Clericos ſine Prælati, ſeu Capituli Eccleſiarum reparandarum aſſenſu prohibemus in poſterum ordinari: cùm ex privilegio, vel ex longinqua conſuetudine approbata vituperoſum exiſtat, ut Laici Prælatis & Capitulis Eccleſiarum bona Eccleſiæ adminiſtrent.* Ex hoc Canone promiſcuè liberum erat fabricas Clericis laiciſve mandari, dum Prælati, vel Capituli conſenſu accederet. Cathedralium etiam & Collegialium Eccleſiarum fabricæ laicis committebantur. Denique vel oblationes ipſæ, aliique proventus ad fabricam pertinentes à laicis colligebantur. Frequens ſanè fuit mentio Matriculariorum in priſcis monumentis Eccleſiaſticis particularium Eccleſiarum. Sed minuſculi tunc illi adhuc habebantur laici miniſtri; & quamquam etiam ex Clericis quandoque, adeoque & ex Presbyteris eſſent, non tamen apparet ad ullam eos vocatos eſſe partem rerum Eccleſiæ temporalium. Can. 35.

Commemorantur Matriculatii laici, eorumque functiones & Beneficia, in Tranſactione Viſcardi Epiſcopi Tricaſſini cum Capitulo ſuo anno 1304. Quatuor erant, in Eccleſia noctem traducebant per vices hebdomade quiſque ſua, & quatuor ſimul eas agebant excubias in Anniverſariis Epiſcoporum, quando Sanctorum pignora, & opes Eccleſiæ palam proſtabant; eorum ſollicitudinem & curam in ſe recipit Epiſcopus, ſi qua fuerint aliquando in culpa, pœnas perinde, ut res fuerit, de iis ſumpturus. Ita enim apud doctiſſimum Camuſatium, in Promptuario Antiquitatum Tricaſſinarum: *Quatuor Matriculatii noſtri laici in Eccleſia, quilibet & omnes quatuor inſimul in anniverſariis Epiſcoporum, in quibus donaria extenduntur, & in Feſtis duplicibus, & annualibus, &c. Si negligentes in hoc fuerint, per privationem ſui Beneficii, vel aliàs puniemus.* Erant in eadem Eccleſia Matriculatii Presbyteri, anno 1395. ut liquet ex Charta ibidem allata, *Matriculatiis Presbyteris.* Anno 1284. cùm Cardinalis ſanctæ Praxedis extremam admoveret manum jaciendis fundamentis Eccleſiæ ſancti Urbani apud Trecas, cujus exordia olim fecerat Urbanus IV. Matricularius ibi laicus ab eo eſt inſtitutus: *Matricularius, qui pro tempore* Pag. 195. Ibidem. Pag. 225. 276. 418.

fuerit, quem Laicum futurum statuimus, &c. Suæ illi à Decano & Capitulo functiones designandæ erant.

Quo verò tempore, & quo progressu Matriculârii hi laici in eos evaserint, quorum impræsentiarum tam latè patet potestas in compluribus Ecclesiis Gallicanis, id verò cupidissimè equidem enucleantes & edisserentes audierim alios me doctiores. Matriculârii de quibus hìc dixi, utcumque alludunt ad illos superiorum ætatum. Sed tum hi, tum illi profectò procul sunt ab hodiernis nostratibus. Multa his mirabiliora affert innovatque temporis diuturnitas.

E diverticulo in viam me refero. Synodus Colonienſis annis 1300. voluit, ut laici fabricis Ecclesiasticis præfecti in Parochiis, bis anno quolibet rationes dati & expensi Parocho referrent. Cap.16.15.7. *Laici provisores Ecclesiarum Parochialium, qui pro conservatione structurarum, luminarium & comparatione ornamentorum instituuntur, &c. Bis in anno Plebanis teneantur reddere rationem.* Ab hac Synodo Indulgentiæ viginti dierum datæ sunt eis, qui quidvis legassent Ecclesiæ sancti Petri Coloniæ, vel Ecclesiæ suæ Parochiali. Intentata sunt denique tela Ecclesiastica Parochis iis, qui Majoris Ecclesiæ Colonienſis fabricam non commendassent in hortandis ad pietatem fidelibus, in excipiendis Confessionibus, denique in Testamentis. *Negotium fabricæ diligenter promoveant in Ecclesiis, testamentis & confessionibus.* Quamquam autem alicubi hactenus ornamenta & vestes Ecclesiarum reparationibus implicata fuisse videantur, erant tamen aliæ in his aliorum locorum, suique dissimiles consuetudines. Circa annum 1300. Robertus de Vinchelsey Archiepiscopus Cantuarienſis, cùm Provinciam suam omnem perlustrasset, litem diremit Parochos inter & Parochianos frequentissimam, circa libros, ornamenta, calices, cruces, thuribula, vexilla sacra, tympana, & id genus alia, quæ à Parochianis suppeditanda erant, cùm non pauca supereſſent alia, quæ Parochus ipse subministraret.

IV. In Gallia Concilium ad Pontem-Audemari habitum anno 1279. sanxit, ut Abbates, Priores, Clericique omnes, qui decimas percipiunt Parochiarum majores, pari modo conferrent ad sarta tecta, ad fabricam, ad libros & ornamenta. *Statuimus etiam, ut Abbates, Priores, & aliæ* Can.8. *Ecclesiasticæ personæ, quæ percipiunt majores decimas in Ecclesiis Parochialibus, compellantur ad restaurandum fabricam, libros & ornamenta, pro rata, quam percipiunt in eisdem.* Concilium Parisiense anni 1346. Abbatibus, Prioribus, Parochis, Beneficiariis omnibus inculcavit, ut ne Ecclesias sinerent labem facere, domosve & agros Beneficiorum suorum pessum ire: sin minus possent ruinas omnes sarcire, & agros omnes excolere, quotannis saltem in id expenderent eam proventus annui partem, quam Episcopus statuisset, nisi specialiter ipsi ad reparationum onera Can.10. obligarentur. *Et si non possunt in totum reficere vel colere, statuimus & etiam ordinamus, quod saltem quolibet anno ponant in refectiones & culturas hujusmodi aliquam quotam partem Diœcesani arbitrio limitandam; quæ per deputandos à Diœcesano in refectiones & culturas hujusmodi convertatur, nisi ad reparationes, vel refectiones prædictas aliàs teneatur.* Videtur hìc Episcopus excubare debere, & curam sustinere reparationis templorum omnium suæ Diœceseos. Quod rursum elucet ex Concilio Provinciæ Auscienſis anno 1326. apud Marcianum, quo jussi sunt Abbates, Parochique & Monachi, ad hortandos fideles, quò largiùs conferrent ad reparationes Ecclesiarum complurium collapsarum; Episcopis potissimùm ea sollicitudine demandata, ut pro potestate Parochos cogant officio fungi, nec non & Can.43. Parochianos. *Ordinarii locorum provideant quod Ecclesiæ rurales quæ eis subsunt, taliter reparentur, &c. Rectores, Parochianos & subditos Ecclesiarum earumdem ad præmissa omnia, si necesse fuerit, compellendo.*

Huic affinis est Canon Concilii Lavaurenſis anni 1368. paulò tamen dilucidior & explanatior. Utroque autem hoc Canone jubentur Parochi ex Parochianis suis deligere, qui Fabricæ præficiantur; *Constituentes nihilominus dicti Rectores ali-* Can.91. *quos Parochianos, illarum collectarum operarios & executores, qui ad præmissa complenda sint fideles, solliciti & attenti.* Utrique denique Concilio huic placuit Indulgentiarum aliquid erogare iis omnibus, qui stipem conferrent ad sarta tecta Ecclesiarum, ejusque rei pulcherrima hæc ratio prompta est. Terrena hæc Templa cælestis Christi Templi & Imperii simulacra quædam esse, cùm diebus hic ipse singulis fundat sanguinem, effundat & incorruptibiles gratiæ suæ & charitatis opes; esse denique sedem propriam & peculiarem Dei, ubi nostræ ad illum preces ingeminantur, ejus in nos irrigantur dona; æquumque adeo esse, ut omnia hìc pietatem spirent, religionem redoleant, sin minùs magnificentia & splendore, at munditie & decore consentaneo. *Cùm præsens & visibilis Ecclesia militans triumphanti cælesti civitati Hierusalem non immeritò comparetur, & locum ubi sacratissimum corpus Domini nostri Jesu-Christi conficitur & servatur, & nostræ reconciliationis ad Dominum instrumenta, videlicet Sacramenta Ecclesiastica ministrantur, pro offensis & peccatis populi, inter cætera firmo fundamento ac expletis ædificiis communiri deceat, ut Deo gratus existat, inspicientibus & ingredientibus sit devotus, &c.*

V. Non ergo cupiditati terrenæ serviebant Concilia, Synodique, non pompæ profanæ, & inani oculorum oblectationi, cùm Indulgentias concessere, & fideles incendi voluere, ut in Ecclesiarum restaurationes, in earumdem elegantiam nummorum aliquid erogarent. Non stimulabat sanctissimos hos Præsules, nisi religio in ejus venerationem promissima, qui nostris his templis specialiùs inhospitari dignatur. Anno Concilia Generalia. 1310. Archiepiscopus Nicosienſis promulgatis Mandatis suis fideles omnes concitavit, ut legarent aliquid in condendis testamentis suis ad Fabri- Cap.9. cam majoris Ecclesiæ Nicosienſis, Parochosque animavit, ut fidelibus in id instarent. His finitima manarunt Episcopi Parisiensis Vvillelmi Mandata. Ulteriùs progressa est Synodus Eboracen- Cap.12. sis anni 1466. ita enim affirmavit, non ad Capellarum tantùm suarum, ubi sacramentis imbuuntur, restaurationes teneri rusticos, sed & ad Ecclesiæ potissimùm ipsius Parochialis, quæ Capellarum quodammodo mater est; denique has Capellas interdicto percellendas fore, nisi ad matricis illi Parochiæ curam & reparationem conniterentur.

Quamquam ergo desudatum esset aliquamdiu, ut quarta pars proventuum Ecclesiæ sartis rectis Templorum dedicaretur; provisum fortè magis eo fuerat Cathedralibus, quàm Parochialibus Ecclesiis ruris. Extra controversiam saltem illud est, complures harum fuisse, quarum restaurationis expensæ semper novæ in Parochianos refunderentur. Et certè si Cathedrales obviæ fuerint nobis, quæ novis his subsidiis carere non possent: quid ominandum nobis supererat de Parochialibus Ecclesiis, quarum res & opes omnes facilè exarescunt?

VI. Cùm ad Fabricas autem Parochiani suo ex non pauca conferrent, hinc forsan eis potissimùm Fabricæ & reparationum curam delegari placuit, ut ad largiùs erogandum illicerentur, & pecuniæ suæ fructus ususque qui esset, addubitare ne possent. Unum desiderabant Episcopi & Capitula, ut ne nisi ex assensu suo in hæc illi se onera atque officia intruderent. Can.53.

Laicis

Laicis ſine aſſenſu Prælatorum & Capitulorum bona Fabricæ Eccleſiæ deputata adminiſtrare non poſſunt. Ita ſancitur Canone Salisburgenſis Concilii anno 1420. ubi anathema intorquetur in contumaces. Ejuſmodi Conſtitutionem tota Germania pervagatiſſimam fuiſſe non neſciebat Cardinalis Campegius, cùm Legatione ibi Apoſtolica defungenda, ſtatuta publicaret reſtituendæ in meliorem formam diſciplinæ ſacræ. Conſtitutum enim ab eo eſt reditus omnes Fabricæ Ærario ſacro includendos, cujus tres ſint claves, quarum una penes Parochum ſit, reliquæ duæ Adminiſtratoribus publicis committantur, à quibus jam nihil in reparationes expendi queat, niſi Parochi accedat aſſenſus. *Non liceat procuratoribus, ſeu vitricis Fabricarum, in ſingulis Eccleſiis ad Fabricam provenientibus diſtribuere, aut in ædificiorum, vel alterius rei uſum diſpenſare, ſine Rectoris ſcitu; ſed ad armaria Fabricæ reponantur, ut hactenus ſervatum eſt, duabus vel tribus clavibus, pro loci conſuetudine tenendis: quarum una ipſi Rectori ſervanda tradatur, obſervato uſu in clavibus & rationibus reddendo, à Principibus & Superioribus hactenus recepto.* Cap. 18.

In Concilio Moguntino anni 1549. his finitima conſtituta ſunt quædam, ut ne ſolis Laicis reditus concederentur Fabricarum, ſed eis adjungeretur, adeoque præſtitueretur Parochus, tanquam dux & autor in omnia futurus. *Cùm aliquot Laicis cujuſque Rectori, ſeu Plebano, velut principali, officium Fabricæ, ſeu procuratio Eccleſiæ committatur.* Sed ne tamen Parochis mandaretur cura hujus exigendæ pecuniæ: *Ita tamen ne ipſi Eccleſiarum Rectores, ſeu Plebani, officio exactionis cenſuum, proventuum, ſive redituum, ſeu procurationis labore graventur.* Ex quo rurſum augurari datur, ad Fabricæ curam Laicos potiſſimùm admiſſos eſſe, quò eis id oneris imponeretur, à quibus & geſtari decentiùs poſſet, & explicari. Hoc denique Decreto edicitur, ſemel ut ſaltem quotannis rationes fiant Parocho & primatibus Parochianis; omniaque arcæ immittantur, cujus plures ſint & diverſæ claves, earumque una Parocho committatur. Cap. 20.

VII. Nec otioſum fuit, aut infructuoſum, quod hactenus laboravimus in explorandis rationibus & cauſis rejiciendæ aliquando tandem in Laicos adminiſtrationis fundorum & redituum, reparandis decorandiſque Templis dicatorum. Nec enim tam alienum quidquam fingi poteſt ab uſitatiſſimis olim Eccleſiæ legibus, moribus, & Conciliorum ſtatutis, quàm rerum Eccleſiæ temporalium diſpenſationem Laicis committi. Invaſerant aliquando Laici in Oeconomorum officia, ſed ſtatim Chalcedonenſis, aliorumque Conciliorum authoritas hanc eorum fregit audaciam. Neceſſe ergo fuit veſtigari à nobis, quibus cauſis, quibus rerum momentis factum ſit, ut quarta portio rerum Eccleſiæ Laicis adminiſtranda committeretur, ut nec Concilia potuerint ei uſui vel inoleſcenti primùm, vel poſtea confirmato refragari. Quandiu rerum Eccleſiæ una fuit ſtrues, una ſubſtantia indiſcreta & communis, ejus curam Oeconomi ex Clero ſuſtinuere, conſilio & authoritate freti Epiſcopi, nec inde ſejungi tum poterat portio reparationibus deſtinata. Poſtquam autem tripartita vel quadripartita diſtributio rerum Eccleſiæ invaluit, non facilè potuit una & conſtantior aliqua invehi ratio regendæ vel pauperum vel Fabricarum portionis. Ea primùm Epiſcopis, Abbatibus, Archipresbyteris, Parochis, Beneficiariis commendata eſt ſolicitudo. Eadem etiamnunc imminet Epiſcopis, Abbatibus & Beneficiariis. Si minùs illi officio functi eſſent, labes ea ſarciebatur olim ex eorum bonis Eccleſiaſticis, nunc ex eorum hæredibus, vel hæreditatibus.

Unum illud optatiſſimum fuit religioſè ſervari, quod anno 1524. decrevit Campegius Legatus in repurgandis Cleri Germanici moribus, ut Archidiaconi & Decani ſuperſtitibus Beneficiariis cura pervigili imminerent, ad neceſſarias reparationes; vel ſi res minùs procederet, reditus ipſimet ad ſe revocarent, ipſi reparationibus inſtarent, ſuprema Epiſcopi adminiculante authoritate. *Domos quoque fundoſque dotales Beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores, quantum neceſſitas poſtulaverit, reparataque in debita ſtructura conſervent; & per Archidiaconos & Decanos Rurales, ac alios, ad quos de jure vel conſuetudine ſpectat, ſi negligentes fuerint, per ſubtractionem proventuum autoritate noſtra arctius compellantur.* Cap. 11.

Parochialium maximè Eccleſiarum cauſa laboratum eſt, quòd & reparationes & ornamenta ſacra earum majores expenſas deſiderent. Parochis ipſis primùm ea cura mandabatur. Intervenire Parochiani ipſi tandem compulſi ſunt, vel incuria Parochi, vel interitu, vel viduitate diutina Eccleſiæ. Toleratum id primùm eſt, quòd non alia facilè via & ratio expediri poſſet, vel quòd ſuo ex marſupio ipſi conferrent, & conferrent liberaliùs, eo honore deliniti: vel quia novæ ſubinde exactiones in id faciendæ Parochis invidioſæ fuiſſent; denique quòd harum Collectarum uſus approbari Laicis, & ſuſpiciones calumniæque non aliter ſatis abſtergeri poſſent.

Sed utcumque res habuerit, illud profectò manifeſtum eſt, non alias hìc Laicos ſuſtinuiſſe partes, quàm miniſtrorum & executorum, cùm Parochi, Archidiaconi, Epiſcopi principem ſemper honoris locum & authoritatis obtinerent, ut injuſſu eorum nil moliri Laici potuerint, & illis hi ſemper omnium rationes fecerint. Itaque non longè ſaltem deviatum eſt ab ingenio & regulis Eccleſiæ & diſciplinæ antiquioris. Chryſoſtomo olim & Auguſtino, clariſſimis utriuſque Eccleſiæ luminibus, in optatis fuit, ut fundorum Eccleſiæ omnium curam in ſe reciperet plebs, & alendi Cleri, qui liberior hinc aſſurgeret ad cæleſtium amorem & contemplationem, & ad animarum ſempiternæ ſalutis procurationem hinc recaleſceret. Quod optabile his Patribus viſum eſt de univerſis Eccleſiæ agris & proventibus, non facilè nunc improbari poteſt in aliqua eorum portione.

VIII. Primævæ authoritati ſuæ in reſtaurandis Eccleſiis Epiſcopos reſtituit Concilium Tridentinum. Conſtituit enim, ut annis ſingulis Epiſcopi Eccleſias Diœceſeos ſuæ omnes, etiam exemptas viſitarent, *ut quæ reparatione indigent, reparentur.* Alibi rurſum poteſtatem illis facit transferendi in Eccleſias matrices Beneficia ſimplicia, quorum uſque adeo labefactatæ ſunt Eccleſiæ, ut de earum reparationibus deſperandum ſit; providendi autem, ut reſtaurentur Eccleſiæ Parochiales, aut ex ipſis Eccleſiæ cujuſque proventibus, aut ex collatione Patronorum, vel quibuſdam in Parochianos exactionibus: *Parochiales Eccleſias reſtaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuſcumque ad eaſdem Eccleſias quomodocumque pertinentibus; qui ſi non fuerint ſufficientes, omnes Patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Eccleſiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant.* Seſſ. 7. c. 8. Seſſ. 21. c. 7.

Si ne his quidem adminiculis poſſint Eccleſiæ reparari, eas Epiſcopus vicinis conjunget & conglutinabit Parochiis, ſinetque in uſus communes reſidua adhiberi ædificia, ſervato utique decore, & præfixa cruce. Alibi denique Tridentini Patres edixere, ut Adminiſtratores, tum Clerici, tum Laici Fabricarum, ſive Cathedralium, ſive Xenodochiorum, & locorum Seſſ. 22. c. 9.

pio-

piorum, quotannis rationes exhiberent Epiſcopo, niſi contrarium aliquid ipſi earum Fabricarum inſtitutioni inſertum fuiſſet. Poſtremò denique Fabricæ adjudicavit Tridentina Synodus reditus Epiſcoporum non reſidentium, & Beneficiariorum concubinariorum.

Sess. 22. c. 1. Sess. 25. c. 7. Synodus quidem ipſa Tridentina proventus caducos Epiſcoporum non reſidentium adſignavit Fabricæ Eccleſiæ, vel loco cupiam alteri pio. Sed à Congregatione ſacra Concilii declaratum

Fagnan. in l. 3. part. 1. p. 61 eſt, eam eſſe alternationem ordinis, non optionis: ut non poſſit Epiſcopus eam pecuniam loco pio cuiquam elargiri, niſi ſi Fabrica Eccleſiæ nulla prorſus re egeret.

Anno 1565. in Concilio Cameracenſi ſtatutum eſt, Chori reparationum onus illis incum-

Tit. 16. c. 8, 9. bere, qui decimas percipiunt, etſi Patroni non eſſent. Illæſa tamen eorum conſuetudine locorum, ubi vel Chori reparationes populo præſcribuntur. In Concilio Toletano anni 1566. ſtatu-

Can. 17. tum eſt, ut Eccleſiæ Parochiales, quæ nullam attingunt portionem decimarum reparationibus addictarum, nec idoneos habent alioqui ad id proventus: repararentur aut ex decimis, quas eis Epiſcopus aſſignaret, exemplo viciniorum Eccleſiarum: vel ex collatitio ære omnium decimas accipientium; niſi more id jam uſuque obtineret, ut Parochianorum ſumptu, vel aliorum quorumcumque fierent reparationes. Diximus jam ſuperiùs in Hiſpania tertiam decimarum partem reparationibus Templorum addictam olim fuiſſe. Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, poſt

L. 9. c. 1. obitum Alfonſi Nobilis Regis Caſtellæ, impubere adhuc filio ejus Henrico Rege, Gundiſalvum Miniſtrum affirmat ejus primarium, & Regni Rectorem, has invaſiſſe Terras reſtaurandis Templis ſacras. Proſiliit Decanus Toletanus, Archiepiſcopi Vicarius Generalis, & vibrata excommunicatione, eò illum adegit, ut & reſtitueret, & nihil ejuſmodi poſthac auſurum polliceretur. Declaratione Regia idem confirmavit Henricus Rex. Anno 1275. Alfonſus Caſtellæ Rex nonnullorum ſuffragiis ad Germaniæ cùm Imperium vocaretur, inſtare juri ſuo voluit, in idque multum æris effudit. Cùm denique illum Romani Pontifices anathematum intentato terrore adegiſſent, eo ut ſe jure, vel juris inani ſpe exueret: ad leniendam ejus animi ægritudinem, tertias has decimarum Fabricis dedicatarum ei annuerunt, ea cautione, ut his opibus bellum ad Mauros adornaret. Temporariam tantùm eam

L. 13. c. ult. fuiſſe conceſſionem exiſtimat Mariana, quam ſibi tamen Reges prorogarint ad compenſanda Imperii jura, ſibi præter æquum, ut idem jactat, abrogata. Hanc Tertiarum conceſſionem confirmaverat Martinus V. Papa, ut ii eſſent Caſtellæ Regibus veluti nervi, aut tanquam ſtimuli ad oppugnandos Mauros & Infideles quoſvis, & vigeſimo quoque anno illa Tertia divideretur inter Fabricas Eccleſiarum & Cameram Apoſtolicam. Poſtea verò certior factus Sixtus IV. ea portione patrimonii Chriſti abuti Reges Caſtellæ in quidvis aliud potiùs, quàm in bellum ſacrum, hinc penſiones Laicis addici, quaſi terrena hæc eſſent patrimonia, & Regii fiſci opes, denique ruinam facere Hiſpanenſes Eccleſias Parochiales, aliò detorta ea Tertiarum parte, quæ vigeſimo quoque anno reparationibus impendenda fuerat: eam revocavit conceſſionem. Hanc

Rainald. an. 1475. n. 19. 20 revocationem retractari poſtea evicere Reges Hiſpaniæ, ita ut jam in Hiſpania reparentur Eccleſiæ non aliter, quàm reliquis in Provinciis, ubi nullæ ſartis tectis templorum decimæ ſegregatæ fuere. Ad ea compelluntur Beneficiarii, vel

Salgado. De regia protect. part. 3. c. 5. Parochiani ipſi, compelluntur & Decimatores. Ita ſcilicet capiendus eſt Canon Canonis Toletani ſupra laudati.

X. In his porro omnibus, nuſquam ſe, nuſquam authoritatem ſuam interpoſuit Magiſtratus Civilis, nec ad cauſas decimarum, nec ad reditus fabricarum, nec ad neceſſarias in ſarta tecta exactiones. Eam juriſdictionem ſoli exeruere Epiſcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, Parochi, tum in laicos, tum in Beneficiarios ipſos. Deſcivit nonnihil poſterior diſciplina, maximè in exactionibus ad reparationes neceſſariis. Illæ enim Civilis Magiſtratus authoritate jam fiunt. Edicto Aurelianenſi Judicibus & Procuratoribus Regiis mandatum eſt, *ut reditus Beneficiorum* Art. 21. *caperent, à quorum ſe miniſterio Beneficiarii ſubduxiſſent, cenſum agerent ruinarum, & emolitionum, eumque ad Archiepiſcopum, vel Epiſcopum mitterent, quibus Regia authoritate præcipitur, ut provideant ipſi, curentque fundationum jura impleri.* Edicto Bleſenſi præcipiuntur Epiſcopi, in Art. 52. perluſtrandis Parochiis, reparationibus Eccleſiarum Parochialium curam impendere, quodque ipſi ſanxerint, id executioni mandari, ut Regii Judices curent, ut exigantur neceſſarii etiam ſumptus, vel ex Parochianis, vel ex Parochis, captione etiam temporalium, pro portione expenſarum ipſis ab Epiſcopo indicta. Rurſum Conſtitutione Ludovici XIII. anno 1629. decretum eſt, *ut fructus Prælaturarum, Abbatiarum & Beneficiorum vacantium, impenderentur in reparationes & ſarta tecta Beneficiorum, ſepoſitis tamen fructibus & reditibus Regaliæ, operam daturis Procuratoribus Regiis, ut hæc religiosè ſerventur.* Edicto anni 1661. jubentur Epiſcopi, Memoires du Clergé edit. dernier to. 5. p. 499. per ſeſe, aut per Vicarios Generales viſitare Eccleſias & domos Parochorum, earumque reparationibus proſpicere, convocatis locorum Officiariis, jubente Principe, ut nulla vel interceſſione vel appellatione ſuſpendantur eorum ſententiæ. Præceptum fuit & Epiſcopis, Archidiaconis & Officialibus, Eccleſias viſitantibus, ut Memoires du Clergé edit prem. to. 2. p. 56. &c. cognoſcant de rationibus & de reditibus fabricarum, prohibitis Judicibus Regiis, ne de his cognoſcant, Edicto Caroli IX. anno 1571. Henrici III. anno 1582. Henrici IV. anno 1609. & Ludovici XIII. anno 1619.

CAPUT XXXVII. P. 4. l. 4. c. 32.

De Deportibus poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Rudimenta ſeu veſtigia Deportuum ſub Alexandro III. Papa, cum probabantur Parochi, ipſo Parochiæ regimine eis ante commendato, quàm daretur in titulum.

II. Vel cùm inſtituebatur temporarius Vicarius, dum Parochus ad manum eſſet.

III. Cura Parochiarum vacantium Decanis Ruralibus committebatur, earum interim fructus ſucceſſori ſervabantur; quamquam non rarò eos Epiſcopi à Papa impetrarent, quaſi Annatarum nomine, idque ad biennium.

IV. Erant & Epiſcopis, Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Decanis Ruralibus ſua quædam jura deportuum, hoc eſt, in fructus Parochiarum vacantium.

V. Memorabilis Bonifacii VIII. Decretalis de jure Deportuum.

VI. Altera ejuſdem Decretalis, qua deportus ſuperſtruuntur Conſuetudini, vel Privilegio, vel Statuto.

VII. Penes Abbates erant jura deportuum Annatarum & ſpoliorum in Regularibus Beneficiis ſibi obnoxiis.

VIII. Joannis XXII. delinimentum, quo Beneficiario, tempore deportus, vel annatæ, relinquitur media pars redituum Beneficii.

IX. Alia ſtatuta de deportibus.

X. In

X. In Concilio Conſtantienſi confirmati fuere deportus. Cùm Concilium Baſileenſe & Pragmatica Sanctio eos expunxiſſent, in Concordatis reſtituti ſunt.

XI. Deportibus locus erat & in Germania. Cardinalis Campegius id laboravit, ut eo onere abſolverentur Beneficia quorum tenuiſſimi ſunt reditus, vixque alendo ſufficiunt Beneficiario.

XII. Obſervantur aliqua in deportus, quibus illi attribuantur, quos in uſus.

XIII. Qui Beneficiorum, iidem aliquando & deportuum fundamenta jaciebant.

XIV. Origo vocis hujus, Deportus. Authoritas illis à Comitiis Bleſenſibus.

I. QUæ fuerit origo Deportuum, quæ Annatarum, quo utroque jure olim Epiſcopi & Prælati inferiores frequentiſſimè utebantur, quo etiamnunc utuntur non rarò, non ita facilè expediri poteſt. Non immerito ſuſpicamur laudabilia fuiſſe ipſa rei utriuſque initia: an laudi ſemper fuerit progreſſio, docebit hiſtorica elucidatio. Illud ex Epiſtola Alexandri III. conſtat, apud illum conqueſtum eſſe Parochum quendam Diœceſis Tornacenſis, quòd illum exauthorare machinaretur Epiſcopus, non alia de cauſa, quàm quòd ejus extorſionibus reniteretur. Certiorem fecerat Pontificem per litteras Epiſcopus Tornacenſis, Presbytero illi eam Parochiam nunquam titulo conceſſam fuiſſe, ſed ad annuam tantùm commendam, ut interim periculum ejus fieret; eo ipſo anno iis illum criminibus irretitum fuiſſe, quorum convictus, meritò à ſe abdicatus fuerit, ſubſtitutuſque Parochus alius, quem Abbas, cujus id juris erat, præſentaſſet. *Significans quod prædicto Danieli præſcripta Eccleſia non fuerit* Append. I. Epiſt. 14. *conceſſa, ſed ad probationem uſque ad annum commendata; ita quidem ut ſi non eſſet idoneus, & ejus converſationis & vitæ, cujus eſſe deberet, exinde amoveretur, ut Eccleſia illa liberè poſſet honeſtæ perſonæ concedi.* Delegavit Pontifex Epiſcopum Ambianenſem, & Abbatem ſancti Remigii, ut inquirerent, an Eccleſia illa, non titulo, ſed ad tempus tantùm commendata fuiſſet huic Presbytero, & an verè hic conſcius eſſet ſcelerum, quæ ei impingebantur. *Si conſtiterit quod Danieli præſcripta Eccleſia non fuerit perpetuò conceſſa, ſed ad tempus commendata.*

Apparet ea fuiſſe jam quædam deportuum rudimenta. Nam ad annum tantùm concreditur ea Eccleſia Presbytero, qui de Epiſcopi exactionibus graviter expoſtulat. Non diffidet ergo à veriſimilitudine, Epiſcopum accepiſſe reditus Parochiæ vacantis, eorumque congrua portione donaſſe hunc temporarium ejus adminiſtratorem, qui titulo Eccleſiæ, totoque adeo ejus proventu gaudere ſe debere confidebat, uti mos eſt Eccleſiæ vulgatiſſimus. Poterant tamen cauſæ eſſe juſtiſſimæ & canonicæ, ut Parochum futurum probare antè vellet Epiſcopus, & in ipſis Parochiæ functionibus ejus periculum facere. Nec is uſus à Pontifice vituperatur. Atqui ſi animus erat probare eum Presbyterum, antequam titulo inſigniretur, nihil interim neceſſe erat univerſos ei Eccleſiæ proventus conſignari, ſed idoneam portionem, reliquis ad neceſſarios, vel Epiſcopi, vel Eccleſiæ uſus ſequeſtratis.

At ex adverſo facilè omnes intelligunt, quantas in corruptelas is uſus detorqueri poſſet. Stephanus Tornacenſis querelis ſuis Archiepiſcopum Remenſem interpellabat adversùs Epiſcopum Sueſſionenſem, qui primi anni fructus retinebat ejus Beneficii, quo Clericum donaſſet. *Idem Epiſcopus ex magna parte detruncat, meſ-* Epiſt. 101. *ſem hujus anni auferens, ut qui de altario manducare debuerat, juxta altarium mendicare compellatur.* Damnavit Concilium Lateranenſe IV. anno 1215. extorſiones quorumdam Epiſcoporum, qui vacantes Eccleſias ſtatim interdicto ſubjiciebant, nec ſinebant Parochum quemquam earum clavum capeſſere, niſi certa pecunia ſibi perſoluta. *Audivimus de quibuſdam Epiſcopis,* Can. 65. *quod decedentibus Eccleſiarum Rectoribus ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur aliquos in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur.* Et paulò pòſt: *Exactiones hujuſmodi penitus inhibemus.* Non is quidem deportus eſt, ſed corruptela quædam in ejus quandam imaginem adumbrata. In exemplo ſuperiori elucebat honeſtas & utilitas Eccleſiæ. Hìc rapacitas truculenta & legum Eccleſiæ tyrannica everſio eſt.

II. Poterant & aliæ juſtiſſimæ eſſe cauſæ vacantes Parochias temporario & commendatario interim Presbytero committendi, ubi non poterat proprius inſtitui Parochus, niſi longo interlapſo temporis ſpatio, ſive nonniſi valdè indigni & diſpares præſentarentur, ſive litium aliquid efferveſceret inter Epiſcopum & Patronos. In his rerum temporumque commiſſuris voluit Alexander idem III. datis ad Archiepiſcopum Cantuarienſem litteris, & ad Epiſcopos ejus Provinciæ, ut Oeconomum interim ipſi inſtituerent, qui proventus Parochiæ vacantis cuſtodiret ſervaretque ſucceſſori, vel in utilitates Eccleſiæ expenderet. *Si quando in vacantibus Eccleſiis, in* Extra. De of. fic. Jud. Ord. c. 4. *quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, vel quia perſonæ minus idoneæ præſentantur, vel alia de cauſa, de jure perſonas non poteritis in eis inſtituere; appellatione remota ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Eccleſiarum expendere, aut futuris perſonis fideliter reſervare.* Quæ hìc *perſona* ter quaterve dicitur, proprius & titularis eſt Parochus, à Vicario ſejunctus. Ita non dubitat Papa hoc decreto, quin Epiſcopus Vicarios jam deſignarit, ſpiritali curæ qui præſint. Id enim ejus & poteſtatis eſt, & officii. Inſanum autem foret temporalium curam gerere, ſpiritalia aſpernari. Quod cùm ita ſit, finge tibi hos Oeconomos temporales eos proventus *in utilitatem Eccleſiarum* convertiſſe, juſſu Epiſcopi, vel Archidiaconi: hæc tum effigies erit deportuum non valdè abſimilis.

III. Mirum eſt voluiſſe Pontificem, ut ab Epiſcopo Oeconomi deſignarentur, cùm eam adminiſtrationem Canones viderentur ipſi Decanis Ruralibus & Archidiaconis delegaſſe. Inde eſt quòd Vorceſtrenſis Synodus anno 1240. Decanis Ruralibus id docet impoſitum fuiſſe oneris, ut vacantium Parochiarum agros excoli facerent, refundendis utique ſibi expenſis iis, ab illo ad quem proventus devenirent: vel aliis eam culturæ curam mandarent, quarta fructuum parte iis aſſignata. *Terræ Eccleſiarum vacantium in-* Can. 52. *cultæ non jaceant, ſed per Decanum loci excolantur, ab eo qui fructus receperit, ſumptibus refundendis: vel pro parte fructuum tradantur aliis excolendæ. Decani qui circa hoc negligentes fuerint puniendi.* Non exprimitur hìc diſertè cui ſeponantur ii proventus: ſed cùm Epiſcopo non vendicentur, perſpicuum eſt, eos ſucceſſori ſervari.

Non abſurda tamen conjectura eſt, privilegiis ſe Apoſtolicis aliquando muniri voluiſſe Epiſcopos, quo caduci illi fructus ſibi adſcriberentur. Ad annum 1246. memorat Matthæus Paris extudiſſe Pontifici Archiepiſcopum Cantuarienſem privilegium, quo detrimenti plurimum caperent Patroni omnes Beneficiorum ſuæ Provinciæ, reditus ut omnes videlicet ſibi vacantium omnium Beneficiorum vindicaret. *In univerſorum & ſingulorum Patronorum Eccleſiarum Angliæ præjudicium non modicum, & gravamen, his diebus domino Cantuarienſi conceſſum eſt, ut obventiones ſive fructus unius anni Beneficiorum, quæ vacare contigerit in Provincia Cantuarienſi, eidem domi-*

domino Cantuariensi conferantur. Eam deportuum, vel annatarum concessionem simile veri est donasse Pontificem exolvendis debitis Archiepiscopi, vel ejus Ecclesiæ. Sed illud non injuria forsan ambigitur, an non alio studio, stimuloque incitaretur Archiepiscopus, quàm utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ suæ.

In Concilio Londinensi anno 1268. prohibitum est, ne Prælati deportus caperent, unius anni, vel plurium, nisi patrocinaretur eis prisca consuetudo, vel privilegium. *Fructus & proventus Ecclesiarum Prælati per annum, vel aliquanto alio tempore nequaquam percipiant, nisi forte jus hujusmodi sibi valeant ex speciali privilegio vel consuetudine ab antiquo vindicare.*

Can. 36. Prolati sunt à nobis alibi Canones Concilii Oxfordiensis, qui gravi cauterio inurebant Episcopos & Prælatos inferiores, qui fructus usurpabant vacantium Parochiarum, & qui ut iis diutiùs fruerentur, præsentatos à Patrono meditata malitia repudiabant. Litteras aculeatas ad Episcopum Leodiensem dedit Gregorius X. quòd cùm venia illi facta esset ab Apostolica sede colligendæ vigesimæ unius in Beneficiarios Diœceseos suæ ad Episcopatus debita exolvenda, invaserat præterea dimidium unius Præbendæ redituum in omnibus suæ ditionis Ecclesiis, commentitiis causationibus, quasi fundi Ecclesiæ Leodiensis ære alieno depressi essent. *Porro cum pro Ecclesiæ debitis, quibus Episcopatum tuum obligatum dicebas, vicesimam Ecclesiasticorum reddituum Ecclesiarum tuæ Civitatis & Diœcesis tibi obtinuisses ab Apostolica sede concedi: tu ipsa vicesima non contentus, in qualibet Ecclesia tuæ Civitatis & Diœcesis fructus dimidiæ Præbendæ prætextu terrarum Ecclesiæ Leodiensis, quas obligatas mendaciter asserebas, percipis annuatim.* Missa facio reliqua ejus Epistolæ, ex quibus liquet, usum harum extorsionum extorsionibus ipsis flagitiosiorem fuisse.

Perdiu antè Honorius III. Tullensem Episcopum persimili Beneficio demeruerat, ut biennii proventus vacantium sui Episcopatus Beneficiorum colligeret, insumeretque debitis suis expungendis. Cumque considerent aliqui Præbendas & Beneficia superiora hoc suo privilegio Pontificem non esse complexum: rescripsit iterum Pontifex non tam arctos se fines Beneficio suo circumscripsisse. Hinc non temerè auguraretur quis, non valdè novum, aut inusitatum fuisse, ut Episcopi vacantium Parochiarum proventus ad suas utilitates converterent, cùm hìc molestè non ferrent id genus privilegia à Pontifice concedi: obstreperentque tantum, cùm ea ad Præbendas etiam & superiora Beneficia ampliabantur, quod tam amplo jure rarò, aut nunquam tum uterentur Episcopi. Verba porro ejus decreti sic habent: *Tua nobis fraternitas intimavit, quod cum tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus Beneficiorum, quæ interim in Diœcesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere; quidam Apostolicæ gratiæ privilegium siniſtra interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas & majora Beneficia nequaquam Beneficiorum nomine contineri. Nos igitur authoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu Præbendæ ac alia Beneficia generali Beneficiorum nomine continentur.*

Extra. De Verb. sign. c. 32.

IV. Nec à verisimili procul abest, qua necessitate adducti sunt Episcopi, ut Apostolica elicerent hoc genus privilegia, quò æs alienum, aliaque Ecclesiarum onera exolverent; eadem coarctatos fuisse, ut in eundem usum reditus vacantium Parochiarum, vel Annatas saltem converterent. Cùm enim impensiùs Parochiæ, quàm cætera Beneficia Episcoporum potestati obnoxiæ sint, quòd ab illis solis possit animarum regimen commendari, & administratio Sacramentorum: inde est quòd ex Parochiis potissimùm jura hæc sua Episcopi expresserunt. Ex Synodo Pictavensi anno 1280. manifestum prorsus est pervagatissimos jam fuisse in ea vastissima Diœcesi Deportus. Ibi enim jubentur Archidiaconi & Archipresbyteri, ubi debitam sibi portionem decerpserint ex vacantium fructibus Parochiarum, tùm sanè residuos ut in manus Episcopi deponant. *Monemus Archidiaconos & Archipresbyteros, ut quidquid de proventibus Ecclesiarum & aliorum Beneficiorum vacantium, curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas suas sede vacante perceperint, & alios qui de prædictis aliquid habuerint, necnon omnes illos, qui de bonis Sacerdotum & Clericorum beneficiatorum intestatorum aliquid habuerint sede vacante, nobis vel mandato nostro restituant infra mensem.* Cap. 8.

Multa hìc non perfunctoriè observanda veniunt in quæstione Deportuum. 1. Ubi Parochi mortali hac vita migrabant, in vacantis Ecclesiæ proventus certa quædam erant Archidiaconis & Archipresbyteris jura, eaque quadragesimam, puto, partem æquabant, unde & hìc *Quarentenæ* dicuntur. 2. Sed non tam arctis se continebant limitibus, dum vacabat Episcopalis sedes; quamquam id hìc restitui jubeatur. *Ultra quarentenas suas sede vacante perceperint, &c. restituant, &c.* Sed erant & alii præterea, qui aliquid de vacantis his Ecclesiæ fructibus delibarent. *Et alios, qui de prædictis aliquid habuerint.* 3. Cùm hìc verò Archidiaconi, Archipresbyteri, cæteriquè præcipiantur Episcopo restituere, si quid præter juris sui modulum defraudarint; hinc planum fit, fructus eos omnes, decerptis his frustulis, Episcoporum juris fuisse. 4. Nec secus erat de spolio Beneficiariorum intestatorum; Episcopi enim juris erat.

Anno vigesimo nono Eduardi I. Angliæ Regis, sive anno Christi 1299. transegit Cantuariensis Archiepiscopus cum Abbatia sancti Augustini, tum de pluribus aliis, tum de jure custodiæ & deportus. Id enim sibi arrogabant juris Monachi in Ecclesias omnes suæ præsentationis. Et custodiam quidem illis concessit Archiepiscopus; at Deportum partitus est inter ipsos & Archidiaconum, qui in illis Ecclesiis, dum vacarent, jurisdictionem suam explicabat. *Cum personam, vel Vicarium in Ecclesiis dictorum Religiosorum mori contigerit, vel aliter cedere, liceat ipsis Religiosis habere retentionem clavium penes se vacationis tempore, donec ad præsentationem eorum alius instituatur in eisdem; salvo jure Archidiaconi Cantuariæ, qui pro tempore fuerit, quoad jurisdictionem in eisdem medio tempore exercendam, & quoad medietatem fructuum & sequestrorum interim perceptorum: ita quod claves ei qui vice Archidiaconi præsentatos inducet in corporalem possessionem, à dictis Religiosis tradantur.* Const. antiq. Reg. Angl. pag. 840.

V. Occurrit hìc porro Bonifacii VIII. Decretalis, qua & antedicta ferè continentur omnia, & Deportus constituuntur juri in primis consentanei, nimirum aut Apostolico fulti privilegio, aut consuetudine, aut statuto, & quod caput est rei, necessitatibus Ecclesiæ accommodati, solvendo æri alieno, instaurandis Ecclesiis, vel ejusmodi utilitatibus publicis. *Si propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt Diœcesi, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quæ nostra impediri posset concessio, usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus; intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicumque personæ singulari, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsi-* In Sexto l. 1. tit. 3. c. 10.

forsitan debeantur, quod eis per concessionem ipsam, nisi hoc expressè caveatur in ea, præjudicium aliquod generetur.

Multa verò sunt quæ hic juvet observasse. 1. Episcopis ubi Pontifex annuebat annatas vacantium Beneficiorum, brevi temporis spatio, pauciſque annis arctari solitam fuisse eam gratiam, quòd exolvendis omnino debitis plures non essent necessarii. Itaque non id erat perpetuum jus Deportuum. 2. Sed nec ipse Pontifex hic detrectat, quin Annatæ Beneficiorum aliunde etiam quàm ex Apostolico privilegio proficiſci potuerint; nimirum ex consuetudine, vel statuto. *De speciali consuetudine, vel statuto.* At fatetur, tam justa & firma esse hæc jura, ut ne ipse quidem decretis suis derogatum eis velit. 3. Agnoscit etiam seu privilegio, seu statuto, seu consuetudine adjudicari potuisse Deportus, vel fabricæ Ecclesiæ, maximè Cathedralis, vel aliis quibusdam usibus, aut privatis hominibus. *Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicumque singulari personæ.* 4. Nec ambigi potest perpetua esse jura Deportuum, quæ consuetudine vel statuto conceduntur; perpetua quoque solent esse, quæ fabricis, vel perpetuis aliis necessitatibus adjudicantur. Denique quod privatis personis datur, sive consuetudini, sive statuto, sive etiam privilegio, perpetuum ferè ubique donum censetur. 5. Privati verò illi, quibus Deportus annuebantur, Archidiaconi maximè, vel Episcopi erant, ut quorum maximè opes & dignitatem tueri interſit Ecclesiæ. Cùmque his illisque incumbat pondus omnium Diœceseos Ecclesiarum, eòque longè majoribus subinde expensis opus eis sit, facilè in mentem veniebat, nihil tempestivius illis accrescere posse, quàm vagos & incertos hos proventus, necdum ulli partos, sive vacantium Parochiarum, sive spoliorum, sive successionum ab intestatis Beneficiariis obtingentium. Sunt & alia hujus Pontificis decreta, ubi privilegia concedit his non absimilia, solvendo ære alieno.

VI. Unum modò adjiciam ex eodem Bonifacio VIII. Decretum, quo patebit Episcopos, Abbates, Prælatos inferiores, tum Regulares, tum sæculares, Deportuum jure usos fuisse in Beneficia sibi obnoxia, nihil contra nitente Pontifice, dum ne id ipsimet novassent, sed vel consuetudine, vel privilegio muniti fuissent aliquo, vel solida & canonica ratione. *Præsenti prohibemus Edicto, ne Episcopi, vel eorum Superiores, aut Abbates, seu quivis alii Regulares, aut sæculares Prælati, aut Ecclesiastica quæcumque personæ vacantibus Dignitatibus, Prioratibus, Personatibus, vel Ecclesiis quibuscumque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus; eorumdem bona, morientibus eorum Rectoribus vel Ministris, in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorum expendi, vel futuris debent successoribus reservari, occupare aut in usus suos convertere quoquo modo præsumant. Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitimè, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur.* Sed eo decreto coercetur hic usus certis quibusdam objectis limitibus, tametsi privilegio, vel consuetudine subnixus, vel statuto: nimirum, ut si quid sit æris alieni, id expungatur; officialibus & servis demortui Beneficiarii fiat satis; denique nova suppeditentur necessaria quæque impendia, ad novos usque fructus. *Porro ubi ex privilegio, vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta, hoc de illis bonis debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis quæ fuerint necessaria pro servitoribus ac ministris, & incumbentibus oneribus, usque ad novos reditus supportandis congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse.*

Cæterùm hac Decretali nihil detrahitur vigori universalis illius Regulæ, Beneficiorum vacantium proventus vel in Ecclesiæ necessitates effundendos esse, vel successoribus servandos. *Bona vacationis tempore obvenientia in utilitatem eorum expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari.* Sed exceptiones explanantur, usu jam receptissimæ, & quidem ob multiplices rationes. In his una est, quam nondum perstrinximus. Accipitur Deportus ex illis Ecclesiis, quæ custodiæ committuntur ejus, qui hoc utitur jure. *Ad custodiam pertinentibus.* Viderit Lector, an non hujus custodiæ ergo, & propter expensas ad eam necessarias, majorum gentium Beneficiarii sibi arrogarint Deportus & Annatas, & Spolia minusculorum.

VII. Est & aliud quod hic præteriri nefas sit: Abbates quoque & cæteros Prælatos Regulares id sibi sumpsisse modò confirmabat Bonifacius, ut Beneficiariorum sibi obnoxiorum spolia & deportus invaderent, sive proventus primi anni. Concilium Viennense & Clemens V. hinc demigrante Bonifacio ei usui non interceſſere; sed virgam censoriam in eos distrinxere Abbates, qui temerè & iniquè Priores & alios sui juris Beneficiarios abdicabant, ut vacantium horum Beneficiorum spolia, & deportus, ex privilegio, ut jactabant, sibi debitos mox invaderent. *Præterea interdum injustè Abbates, Priores ac alios Beneficiatos Beneficiis suis privant, ut sic fructus Beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegii quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus Beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti equos, boves, thesauros, & alia bona Monasteriorum & Beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda.* In Clement. l. 3. tit. 6. c. 1.

VIII. Clementem V. excepit Joannes XXII. cujus Decretali consultissimum deportibus temperamentum adhibetur, & cum primis necessarium. Erant enim quibus hocce jus complecti videretur reditus prorsus omnes Beneficiorum, ne teruntio quidem Beneficiariis dimisso, ad unum, vel plures annos. Jubet verò Pontifex, ne jure deportus exigatur, nisi illa ipsa quantitas, quæ Decimis præfixa est, si in ea Diœceſi exiguntur Decimæ: vel media decimæ pars, si inde semper Decimæ exularunt. *Cùm in nonnullis Ecclesiis observetur, & à multis retro temporibus fuerit observatum, quod fructus primi, vel secundi, aut alterius cujuscumque sequentis anni vacantium Beneficiorum, in eisdem defuncto, aut fabricæ, aut Ecclesiis, vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicantur in totum; ita quod illi qui hujusmodi Beneficia canonicè obtinent, & ad quos aliàs de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt; unde illud inconveniens sequitur, quod commodè nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus Beneficiati existunt, &c. Nos de fratrum consilio statuimus, quod illi qui fructus prædictos sibi hactenus integrè vendicabant ex privilegio, consuetudine, vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque Beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ taxari, percipiant.* Hæc decimæ quantitas, dimidium reditus annui fuisse hic declaratur, cùm optionem mox faciat Pontifex, accipienti deportum, ut si minùs ea contentus sit, eam Beneficiario concedat, ipse reliquos sibi sumat Beneficii proventus: cùmque in Beneficiis ubi incompertus sit decimarum usus, velit Beneficii reditus in partes ex æquo duas secari. Anno 1318. ab hoc eodem Pontifice concessa est charta Equitibus Extravag. tit. 1. c. 2. Bullarii to. 1.

sancti

l. 3. tit. 4. c. 26.

l. 3 tit. 16. c. 9.

ſancti Joannis Hieroſolymitani, qua ſuperiùs Decretum ipſorum Ordini ſpecialiùs confirmatur; aliaque item qua Capitulis addicebat reditus Beneficiariorum, qui facta ſuperiori partitione ſuis in Eccleſiis non reſidebant. Ferdinandus Arragonum Rex & Magnus Magiſter Ordinis Calatravæ Equitum anno 1508. à Julio Papa eandem conceſſionem obtinuit Annatarum in Commendis omnibus Ordinis, ad ærarium publicum Ordinis conferendarum.

IX. At verò Concilium Palentinum in Hiſpania anno 1322. gravi pœnarum interminatione Prælatis omnibus interdixit, ne in conferendis Beneficiis, eorum ſibi fructus retinerent, in totum, vel ex parte. *Occaſione collationis factæ*
Can. 13. *fructus Beneficiorum, aut aliquam eorum partem, ſeu ſummam aliquam pecuniæ exigere præſumunt.* Æquiſſima ea erat ſævitia, quòd Prælatis illis nec privilegium ſuffragabatur Apoſtolicum, nec patrona conſuetudo aderat, nec ſtatutum favebat ullum. In Concilio Colonienſi anni 1310. ſtatutum eſt, ſi Canonici extremum diem ſuum obirent eo tempore, quo ſuſpenſione irretiti eſſent, potituram nihilominus Eccleſiam reditibus harum Præbendarum vacantium, ad novos reditus comparandos Collegio univerſo ejuſdem Eccleſiæ. *Statuimus & hoc, ut ſi*
Can. 14. *qui Canonici ſuſpenſi deceſſerint, quòd propter hoc Eccleſiæ annis gratiæ & eorum fructibus non fraudentur: ſed ipſis Eccleſiis & non ſucceſſoribus ſuſpenſorum cedant pro reditibus perpetuis comparandis ad communem utilitatem Eccleſiarum.* Et illud omnino mandandum memoriæ, hos reditus reſervari vacantium Præbendarum, ad Eccleſiæ publicas utilitates.

Erat hoc Deportuum jus Italicis Eccleſiis parum exploratum, ut quod primigeniæ Canonum diſciplinæ adverſaretur. Et tamen in Concilio Ravennate anno 1317. ſtatutum eſt, cum penes Epiſcopum deponantur reditus omnes Beneficiorum vacantium in Diœceſi: *Cùm Eccleſiarum*
Can. 1. *vacantium proventuum & redituum, ac bonorum ipſorum diſpoſitio ad earum Ordinarios de jure pertineat*; ejus officii eſſe, ut Oeconomum deligeret, cui ea adminiſtratio delegaretur, nec ulli alii in id ſe interponerent: *Niſi aliter alicui eorum competat de conſuetudine approbata, vel privilegio ſpeciali.*

X. Nonnullis viſum eſt Deportus à Concilio Conſtantienſi, & Martino V. Papa proſcriptos fuiſſe, quos contra tamen conſtat ab illis eſſe confirmatos. Communis enim juris diſpoſitioni, conſuetudini, vel privilegio permiſit Martinus fructus vacantium Eccleſiarum, ut ne Apoſtolica quidem ſedes illos ad ſe revocaret. Eo utique firmantur Deportus iis locis, ubi legitimè præſcripta conſuetudine vigent, vel privilegio
Sect. 43. ſpeciali. *Fructus & proventus Eccleſiarum, Monaſteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris & conſuetudinis vel privilegii diſpoſitioni relinquimus, illoſque nobis vel Apoſtolicæ Cameræ prohibemus applicari.* Sed indubitatiſſimum illud eſt, à Concilio Baſileenſi & annatas damnari, & deportus, ut nulla haberi deinceps poſſit ratio privilegiorum, conſuetudinum & ſtatutorum, quibus illud antè jus innitebatur. *Tam in Curia Romana, quàm alibi, de Eccleſiis etiam Cathedralibus & Metropoli-*
Sect. 23. *tanis, Monaſteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiiſque Eccleſiaſticis quibuſcumque, necnon Ordinibus ſacris & benedictione, ac Pallio, de cætero nihil penitus ante vel poſt exigatur ratione litterarum, Bullæ, ſigilli, annatarum communium & minutorum ſervitiorum, primorum fructuum, deportuum, aut ſub quocumque alio titulo, colore vel nomine, prætextu cujuſvis conſuetudinis, privilegii vel ſtatuti, aut alia quavis cauſa, vel occaſione, &c.* Ita vides funditus everſi tria deportuum fundamenta, privilegium, conſuetudinem, ſtatutum. Porro in Pragmatica Sanctione ſua hoc Baſileenſe Decretum amplexata eſt Eccleſia Gallicana.

Sed cùm non ubique recepta in uſum fuerint Decreta Baſileenſis Concilii, cùmque Concordatis derogatum ſit in hac parte Pragmaticæ Sanctioni, hinc viget etiamnunc deportuum uſus, & Lutetiæ Pariſiorum, & in Normannia, & compluribus in locis aliis. A Stephano Poncherio ad Epiſcopatum Pariſienſis Eccleſiæ vocato Synod. Pariſ. p. 87. 88. 314.
anno 1519. in Conſtitutionibus Synodicis declaratum eſt, privilegio & conſuetudine antiqua attribui Epiſcopo Pariſienſi reditus Archidiaconatuum, Perſonatuum, & Dignitatum, quocumque illæ vacarent anni tempore: cæterorum autem Beneficiorum, cùm vacarent à die Cinerum uſque ad feſtum Trinitatis; denique reditus Parochiarum litigioſarum dividi inter Epiſcopum, & Archidiaconum eum, cujus in diſtrictu illæ ſitæ eſſent. Quæ eadem declaratio innovata eſt poſtea ab Euſtachio Pariſienſi Epiſcopo.

In Concilio Rotomagenſi, anno 1522. propoſita eſt abolitio deportuum, utque Epiſcopis penſio mediocris adſignaretur, ut eo ſe aſſentirentur exui jure, aut certè ut adigerentur aliquam reditum portionem Beneficiario reſiduam facere. Huiç poſtremæ clauſulæ tandem aſſenſum eſt. Inter reformationis varia Capita à Nicolao V. confirmata anno 1451. in Epiſcopatu Leodienſi, vetitum quidem eſt nequid exigeretur pro inſtitutionibus Beneficiorum; at confirmata tamen eſt vetus conſuetudo aliquorum locorum, ubi octava pars reditum Beneficiorum vacantium Epiſcopis ſervabatur. *Per quæ tamen non intendimus tollere jus quæſitum per antiquitatem temporis Archidiaconis & Prælatis aliis habentibus compoſitionem de octava parte fructuum Beneficii, vel Officii, ad quod quis admittitur: neque infringere conſuetudinem laudabilem Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum minus pro præmiſſis recipere conſuetorum.*

XI. In reliquis Germaniæ Eccleſiis exertior etiam vigebat deportuum lex, & exactio, cùm ne iis quidem relaxarentur, quorum Beneficii reditus tolerandæ vitæ vix pares erant. At ubi Cardinalis Campegius anno 1524. nova Germaniæ capita invexit reformatæ Diſciplinæ, tunc ſanè minuſcula hæc Beneficia deportibus ſubduxit, quòd & Romæ immunia eſſent. *Improbamus, & ut abſonum prorſus rejicimus, ab Epi-*
Cap. 25. *ſcopis medios exigi fructus de Beneficiis, quæ unius ſuſtentationi vix ſufficiunt, ut ſunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenenſium, de quibus in Romana Curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab Ordinariis obſervandum eſſe præcipimus; niſi Concordatis aliter cautum eſſet, vel honeſta ratione aliquid ſine tamen reprehenſibili gravamine accipiant.* Ex Concilio quoque Trevirenſi anno 1549. perſpicuum eſt deportibus in Germania locum fuiſſe. Cùm enim quæſtio efferbuiſſet de Parochiis, quæ unitæ erant Eccleſiis Collegialibus, vel Monaſteriis; & quibus miniſtrabant Vicarii ad nutum revocabiles, quæque proinde nunquam vacarent; placuit Concilio, ut deportui locus eſſet, iſque exolveretur, non obeunte Parocho, aut Vicario, ſed Abbate, vel Prælato Collegialium Eccleſiarum. *Inſuper ſtatuimus & ordi-*
Cap. 13. *namus, quod deinceps decedentibus Prælatis Monaſteriorum, ſive Collegiatarum Eccleſiarum, quibus Parochiales Eccleſiæ unitæ, ac incorporatæ ſunt, ita tamen & taliter, quod non per fixos Vicarios, ſed dumtaxat ad nutum amovibiles Capellanos gubernentur & regantur: quod ex tunc morte Prælatorum intercedente, nobis marca argenti, aliis verò Archidiaconis, ſedium Chriſtia-*

ſtianitatis Decanis, & Capitulis infra annum jura aliàs præſcripta perſolvantur.

XII. Ex hoc poſtremo Decreto Concilii Trevirenſis, itemque ex ſtatuto Cardinalis Campegii, nec non & ex Decretali Joannis XXII. aliiſque Conſtitutionibus ſupra relatis perſpicuum eſt. 1. Quo demum cumque jure confiderent Epiſcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Prælati inferiores, ad adſcribendos ſibi deportus, annataſque, ſeu fructus primi anni Parochiarum, aliorumve Beneficiorum, neceſſe fuiſſe, ut reliquum fieret Beneficiario tantum fructuum, vel redituum, quantum opus erat, ut & ipſe decenter ſe ſuſtentaret, & oneribus Beneficii faceret ſatis. 2. Si tantuli autem eſſent ejus Beneficii proventus, ut honeſtè ſuſtentato Beneficiario, & oneribus expletis, nihil redundaret, nihil tunc loci deportibus fuiſſe, vel annatis, ſive Romæ, ſive alibi, ſaltem nihil eſſe debuiſſe. 3. Pro vario uſu, rituque aliarum & aliarum Provinciarum, jus deportuum fuiſſe, nunc penes Epiſcopos, Archidiaconos, Decanos Rurales, nunc fabricæ addictos, nunc Capitulis, nunc ex toto, nunc ex parte tantùm. Sed ea varietate non prohibetur, quin ea ſervaretur, aut ſervanda eſſet lex vetuſtiſſima, ut quidquid Beneficiario decerpebatur ex vacantis Eccleſiæ, aut ex primi anni fructibus, id in publicas totum impenderetur Eccleſiæ utilitates. Statuta, privilegia, conſuetudines, quæ inconcuſſa hactenus fuere deportuum munimenta, huic innitebantur certiſſimæ Regulæ, cæteris Eccleſiæ neceſſitatibus donari poſſe, quidquid ſuperfluit & redundat, poſt neceſſarias Beneficiarii, & Beneficii expenſas. Opulentiæ enim etiam exuberanti Præſulum adjici eos reditus, qui detonderentur de minoribus Beneficiis, vel ex ornamentis etiam & condecorationibus Eccleſiarum, deturpatio ea ſanè foret rerum Eccleſiæ, quæ ſua ipſa natura & inſtitutione pietati & religioni dicatæ ſunt.

Nova ejus rei probatio ex Concilio Aquilejenſi anni 1596. elicietur. In eo enim Concilio convenienter Bullæ Pii V. decretum eſt, ut ſi ſtatuto, vel uſu Capituli cujuſdam id obtineret, ut reditus primi anni Præbendarum, partim Canonico ipſi novo, partim pio alicui operi promovendi addicerentur, is uſus ſtabilis & fixus perſtaret: at verò reſcinderetur is uſus, & integri reditus Canonico permitterentur, illa ſi eorum media pars altera inter Canonicos diſtribuebatur, aut in ea abſumebatur, quæ cupiditatem magis, quàm charitatem redolerent. *Quod ſpectat ad primi poſt adeptam poſſeſſionem anni fructus, decernimus exequendam omnino Conſtitutionem Pii V. ut ſi hi fructus & diſtributiones in pia opera ſtatuto, aut vetere conſuetudine inſumantur, dimidium ad Canonicum, dimidium alterum ad ipſorum executionem pertineat. Si verò inter Canonicos diſtribuantur, aut aliter inſumantur, quàm in pios uſus, tum decernimus dictos fructus & diſtributiones, primo etiam anno poſt adeptam poſſeſſionem, integros ad Canonicum pertinere, & eidem ſine diminutione aſſignandos eſſe.*

Tit. De Dignit. Can.

XIII. Unum jam ſupereſt, quod obſervem in ea ſive privilegia, ſive ſtatuta, ex quibus olim deportus ſcaturierunt. Non ea ſemper fuere Apoſtolicæ ſedis privilegia, vel ſtatuta peculiaria Prælatorum, aut Capitulorum. Proficiſcebantur quandoque ea, ſive ſtatuta, ſive privilegia, à Fundatoribus Capitulorum ipſis, qui Præbendarum collationem in poteſtate habebant, ut Præbendæ omnes uno anno vacarent, quò ejus anni proventus in ipſius Eccleſiæ incrementa, vel ornamenta conferrentur. Superſtes eſt Charta Ducis Burgundiæ anni 1248. pro Canonicatibus Sanctæ Capellæ Divionenſis, cujus ipſe Fundator erat & Patronus, & cujus voluit Canonicos omnes primo anno ſolis diſtributionibus contentos eſſe: *Volumus, ut quotieſcumque Prebendam vel Prebendas vacare contigerit, fructus illarum per annum integrum in augmentum & utilitatem dictæ Capellæ integraliter convertantur, priuſquam Canonici quibus conferentur, aliquid percipiant in eadem, quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis.*

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne pag. 46.

XIV. Quoad ipſum verò deportus nomen, à nonnullis obſervatum eſt, in conſuetudinibus Andium, & Cenomanorum deportus vocari beſſem, ſeu duas tertias partes redituum feudi cujuſpiam, quæ revocantur ad dominum Feudi, quoties is ad minores devolvitur, reliqua parte tertia addicta minoribus ipſis alendis fovendiſque. Erant Epiſcopi, Archidiaconi, & Prælati alii, veluti Cuſtodes & Conſervatores Beneficiorum vacantium. Iſta verò juris deportuum antiquitas authoritaſque aliquandiu exagitata & concuſſa in Comitiis Bleſenſibus anno 1576. retenta tandem & confirmata fuit, in Normannia potiſſimùm & Britannia minore. Ita quidem vir doctus du Taix: Sed in Edicto Bleſenſi nulla de his littera fit. Unum hìc veluti ad cumulum addam Decretum ſancti Caroli Mediolanenſis Epiſcopi in Synodo II. Diœceſana, de conſuetudine, quam affirmat beatus Carolus Canonibus inimicam, ut ſi Parochus Auguſto, vel ſequentibus menſibus diem ſuum obeat, ſucceſſor ejus nihil delibet ex reditibus ejus anni, qui aliis tum neſcio quibus addicuntur. Hoc verò beati Caroli ſtatuto ſancitur, ut ex proventibus ejus anni decerpatur, quantum ſatis erit, ſolvendis debitis, alendo Parocho cum Miniſtris Eccleſiæ, utque oneribus Eccleſiæ ejuſdem ſatis fiat.

Le Pretre. Cent. 2. c. 2.

Du Tuix p. 8.

Decreto 19. Acta Eccl. Mediol. p. 344

De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum.

CAPUT XXXVIII. P. I. l. 4. c. 18.

Teſtamenta Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum, per priora Eccleſiæ ſæcula.

I. Beatus Auguſtinus teſtamenti tabulas nullas ſcripſit, nec enim piæ Congregationis communia bona locum dant teſtamento.

II. Qua ratione cognatis ſuis affuerit Auguſtinus, dum valeret, dum mors appeteret.

III. IV. Ut bona ſua diſpenſabant, qui ſodalitio B. Auguſtini inſcribebantur. Cùm Presbyeter Eccleſiam ſcripſiſſet hæredem, & exhæredes feciſſet filios religioſos & minores, eam Auguſtinus hæreditatem abjecit, integramque impuberibus ſervavit, dum pubeſcerent. Tum illi Eccleſiæ omnia contulere.

V. Sigillatim ut alii Auguſtini ſodales ſua diſtribuerint, mira quadam ſapientia & religione.

VI. VII. De eodem rurſus. Mirabilis Auguſtini deſpicientia rerum temporalium, & ardor ejuſdem, ut Eccleſiæ & pauperibus largiſſimè daretur. Nemo de rebus Eccleſiæ teſtabatur.

VIII. Obſervationes aliæ in eadem teſtamenta. Si vel patrimonia ſua Eccleſiæ tranſcribebant, quid ſacrorum redituum redundantiam? Præſto ſemper Auguſtinus, ad reſtituendos fundos datos, ſi quos doni pœniteret.

I. EVangelicam paupertatem ſemel profeſſo beato Auguſtino, non fuit poſtea unde teſtaretur. Ita enim Poſſidius in ejus vita: *Teſtamen-*

Cap. 31. *ſtamentum nullum fecit, quia unde faceret, pauper Chriſti non habuit.* Clero adgregatus fuerat, abdicatione omnium quæ antè poſſediſſet. Itaque nil jam ſupererat, quod in poteſtate haberet. Nec enim ejus erant proprii juris reditus ejus Eccleſiæ, ſed Eccleſiæ & pauperum, quorum ipſe proviſor & diſpenſator erat. In ædibus præterea Epiſcopalibus ſacrum inſtituerat ſodalitium, ubi communem ipſemet vitam cum Clericis ſuis agebat. Et ea rurſus erat ratio altera non condendi teſtamenti: cùm in aperto ſit ſacrarum ejuſmodi Sodalitatum, ſive Regularium, ſive Sæcularium duces & ſuperiores, nullam habere teſtamenti factionem. Ideo & à Poſſidio additur commendatam ab eo fuiſſe Bibliothecam Eccleſiæ, illi qui ei curæ præfectus fuerat: vaſa autem ſacra, ornamenta, reſque & reditus Eccleſiæ, dimiſiſſe Presbytero, quem ſibi fidelem delegerat Oeconomum. Propè à vero abeſt, Bibliothecam illam ab Auguſtino ipſo coacervatam fuiſſe; nec tamen ejus ea erat propria, uti nec vaſa ſacra, nec ſacræ veſtes, aut reditus, ſed Eccleſiæ, ut diſertè affirmat Poſſidius. *Eccleſiæ Bibliothecam & omnes codices diligenter poſteris cuſtodiendos ſemper jubebat. Siquid verò Eccleſia vel in ſumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli Presbytero, qui ſub eodem domus Eccleſiæ curam gerebat, dimiſit.* Collegium ipſum, ſive Eccleſiæ, ſive peculiaris Congregationis Eccleſiaſticæ, poteſtati mortis non ſubeſt: ejus verò eſt proprietas & dominium eorum, quæ Deo conſecrantur. Nec ipſa pauperum congregatio mortalis eſt, & Chriſtus jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, qui vita ipſe & immortalitas eſt. Patrimonium ergo Eccleſiæ, pauperum Chriſti teſtamenti materiem præbere non poteſt homini mortali; aut ſi, condonata ea verbi licentia, de eo teſtentur Beneficiarii, non aliò ſpectare id poteſt, quàm ut deſignent, qui ſint futuri diſpenſatores patrimonii pauperum.

II. Quod ad cognatos, proximoſque Auguſtini pertinet, non alio in eos animo & affectu fuit Auguſtinus, quàm quo in pauperes alios. Ubi enim neceſſitate urgebantur, dabat, ut ea exolverentur, certè ut levarentur. *Nec ſuos conſanguineos vel in propoſito, vel extra conſtitutos,* Ibidem. *in ſua vita & morte vulgi more tractavit. Quibus dum adhuc eſſet ſuperſtes, id ſi opus fuit, quod & cæteris erogavit: non ut divitias haberent, ſed ut aut non, aut minùs egerent.*

Hæ ſunt miſſæ in compendium leges Evangelicæ perfectionis, accuratiſſimè obſervatæ. Dari proximis etiam, ſed egentibus: *Si opus fuit.* Non largiùs quàm aliis dari, æquè egentibus: *Id quod & cæteris.* Dari non ut abundent, ſed ne mendicent: *Non ut divitias haberent.* Sin minùs ad excutiendam prorſus indigentiam, certè ad eam utcumque ſolandam: *Ut aut non, aut minùs egerent.* Idque mordicus & conſtantiſſimè retinere, *in ſua vita & morte.*

III. Et fructus & voluptatis nonnihil exiſtet ex hac, ut ſpero, narratione Auguſtini ipſius, ubi rationem deſcribit, qua qui in ſacro ejus Sodalitio, ſive in Seminario profitebantur, de rebus ſuis diſponebant. Hinc enim dilucidius adhuc fiet, cur teſtamento ſcribendo abſtinuerit. Plebi etenim ſuæ ipſemet inter concionandum narrabat, nulli ſuæ Congregationis Clerico fas fuiſſe quidquam propriè & privatim poſſidere; ita perſuaſum ſe fuiſſe, à Januario Presbytero antè pauperibus omnia erogata fuiſſe, quàm ſacro ei Collegio nomen daret, retinuiſſe illum tamen aliquantum pecuniæ, in dotem filiæ, quæ in Monaſterio alebatur, tenella adhuc ætate, ut pro arbitrio cùm adoleviſſet, eam pecuniam diſpenſaret: ſed interim morte appetente Januarium teſtamentum ſcripſiſſe, & eam pecuniam, veluti ſuam, hæredi Eccleſiæ legaſſe. Se verò eam repudiare ac deteſtari hæreditatem, tum quòd Presbyter ille teſtari non potuiſſet, tum quòd geminam prolem ſuam exhæredem fecerit, filium in Cœnobio virorum, filiam in Monaſterio puellarum: atque ita illis pro hæreditate lites & contentiones transfuderit: contendente filio non potuiſſe ſe immerentem paterna hæreditate orbari: filia venditante ſibi uni retentam eſſe eam à patre pecuniam. Quod ad litem attinet, ſpondet Auguſtinus paterno eam ſe affectu & judicio diffiniturum, adſcitis in conſilii & judicii ſocietatem optimis quibuſque civibus, ſed non paſſurum ſe, ut ad Eccleſiam ea hæreditas devolvatur. *Ecce quomodo vivimus, nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid* De Diverſis ſerm. 49. c. 2. *proprium. Nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet, &c. Teſtamentum fecit Presbyter, ſocius noſter, nobiſcum manens, de Eccleſia vivens, communem vitam profitens. Teſtamentum fecit, hæredem inſtituit. O dolor illius ſocietatis! Sed Eccleſiam ſcripſit hæredem. Nolo munera iſta, &c. Magnus inde mihi dolor, propter hunc dolorem ſtatui hæreditatem ipſam in Eccleſia non ſuſcipere, &c. Ambos exhæredavit, &c. Litem hanc inter illos citò finimus. Audio illos ut pater, &c. Videbo quid ſit juris cum paucis fratribus fidelibus honoratis, de numero veſtro, id eſt, de plebe iſta.*

IV. In Auguſtini ergo Congregatione, ſive Seminario, 1. nemini fas erat teſtari, quòd ſinguli profiterentur res terrenas propria omnia à ſe abdicari. Eadem lege tenebatur Auguſtinus ipſe: *Ecce quomodo vivimus.* 2. Quòd poſſent, vel non poſſent teſtari, de eorum id dicitur patrimonio. Nec enim in dubium vertebatur, quòd de patrimonio Chriſti, de beneficiis fidelium, de pauperum patrimonio teſtari poſſit nemo. 3. Januarii Presbyteri filius & filia in Monaſteriis profeſſi erant, ſed cùm impuberes adhuc eſſent, paternæ illis hæreditatis portio integra ſervabatur. *Quamvis videremus fulgorem profeſſionis, tamen lubricum timebamus ætatis; factum eſt ut ipſum argentum quaſi puellæ ſervaretur, ut cùm ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Chriſti deceret, quando optimè jam facere poſſet.* Moriens eos pater hæreditaria ſucceſſione fraudaverat, ab Auguſtino in integrum reſtituti ſunt. *Commendavi Eccleſiæ, ut non accipiat ipſas portiunculas, quæ pertinent ad exhæredatos, niſi cùm ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reſervat Eccleſia.* Minores ergo quantumvis in Religione Monaſtica Profeſſionem emiſiſſent, veniebant in hæreditatis legitimam portionem, eamque puberes facti pro arbitrio ſuo legabant. Patrimonia enim etſi poſſidere jam non poſſent, excipere tamen poterant, ubi hæreditario jure obtingebant; & in quos vellent tranſmittere. 4. Nec obſcurè id ab Auguſtino inſinuatur, hos ſive Monachos, ſive Moniales, ubi ſui compotes erant, non ſatis decenter potuiſſe res ſuas, niſi vel Eccleſiæ, vel Monaſterio largiri, vel Seminario. *Factum eſt ut argentum quaſi puellæ ſervaretur, ut* Ibidem. *cùm ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Chriſti deceret, quando optimè jam facere poſſet.* Et paulò inferiùs de lite differens inter fratrem & ſororem emergente poſt parentis obitum: *Sed ſi pueri iſti ſervi Dei ſunt, litem hanc inter illos citò finimus.*

V. His verò pluſculum etiam luminis aſpergetur ex ſequenti ibidem Auguſtini ſermone. Cùm legi enim juſſiſſet, palamque legiſſet ipſe Caput illud Actorum Apoſtolicorum, ubi differit Lucas de vita communi, de diſtractione fundorum, de abdicatione omnium, & de ſpontanea paupertate Fidelium Hieroſolymitanæ ineuntis Eccleſiæ: teſtatur Auguſtinus eadem profeſſione conſtringi Seminarii ſui Clericos omnes. *Cum Epiſcopo Auguſtino ſic vivunt omnes*

coha-

Ibid. Serm. 50. *cohabitatores ejus, quomodo ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum.* Inquiſiſſe ſe in Clericos ſuos omnes, & nihil deprehendiſſe, quod ab illa ſanctiſſimæ paupertatis lege deviaret. *Omnes Clericos meos, qui mecum habitant, tales inveni, quales deſideravi.* Supereſſe tamen duos, Patricium nepotem ſuum, & Subdiaconum, & Valentem Diaconum, qui res ſuas necdum diſtribuiſſent. Valentem ne potuiſſe quidem per ætatem, quæ necdum ea eſſet, qua poſſet juxta leges ritè donare; itaque agros & ſervos ab eo communiter adhuc poſſideri cum fratre ejus, qui in Eccleſia Mileuitana ſub Epiſcopo Severo Subdiaconatu fungebatur. Nec Patricium quoque nepotem ſuum hactenus potuiſſe providere rebus ſuis, quòd earum uſumfructum haberet mater adhuc ſuperſtes. Jam verò fato functam eſſe matrem, itaque propediem finitis cauſis neſcio quibus cum ſorore ſua, fore ut ille de iis ita ſtatueret, ut ſervum Dei deceret. *Sed ſunt qui de ſua qualicumque paupertate, quod ſtatuerant, nondum fecerunt. Hi ſunt Valens Diaconus, & nepos meus Subdiaconus. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis acceſſus, ut quod faceret, firmiſſimè faceret. Nepos meus ex quo converſus eſt, & mecum habitare cœpit, impediebatur & ipſe aliquid de agellulis ſuis agere, invita uſufructuaria matre ſua, quæ hoc anno defuncta eſt.* Subjicit denique Auguſtinus Clericos illos quoque duos ita ſtatuiſſe, ſua ut Eccleſiæ omnia addicerent, cui & ſe addixiſſent; id enim & ſanctiſſimæ eorum Profeſſioni conſentire, & exemplo fidelium Eccleſiæ primigeniæ Hieroſolymitanæ. *Inter nepotem meum & ſororem ejus ſunt quædam cauſæ, in Chriſti adjutorio citò finiendæ, ut & ipſe faciat quod Dei ſervum decet, & quod iſta profeſſio, & iſta exigit lectio.* Et de Diacono Valente ibidem: *Si diviſi fuerint agelli, eos cupit Eccleſiæ conferre, ut inde alantur, qui ſunt in propoſito ſanctitatis, quouſque in hac vita degunt. Scriptum eſt enim, & hoc Apoſtolus loquitur, Qui autem ſuis, & maximè domeſticis non provident, fidem denegat, & eſt infideli deterior, &c. Hoc agitur, ut ſervuli dividantur, & manumittantur, & ſic det Eccleſiæ, ut eorum excipiat alimentum.* Ea ſunt verba Præſulis longè omnium à terrenis cupiditatibus alieniſſimi, cui crimini etiam dabatur, quòd donatas Eccleſiæ hæreditates reſpueret. Satis hinc elucet non dono, ſed donantis religione & æterna ſalute illum delectatum fuiſſe, & hinc erupiſſe eas ejus voces, cùm diceret, non exemplo tantùm Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, ſed ipſa ſua profeſſione & honeſtatis lege adduci Clericos, ut Eccleſiæ potiſſimùm ſuæ largirentur, quæ largituri ſunt: abſurdius quippe & inhumanius eſſe, non eis potiſſimùm opitulari ſanctis, quorum in contubernio vitam agitaturus ſis.

VI. Fauſtino Diacono penè ne in mentem quidem venerat, ut à fratribus repoſceret hæreditatis portionem ſibi adſcriptam. Conſilio Auguſtini obſequutus, eam partitus eſt inter fratres ſuos, & Eccleſiam loci, quæ egeſtate laborabat. *Cum conſilio meo diviſit ipſam rem, & dimidiam donavit fratribus ſuis, & dimidiam Eccleſiæ pauperi in eodem loco conſtitutæ.*

Diaconus Severus in Seminario antè profeſſus, ex collatis ſibi eleemoſynis domunculam emerat, ubi mater & ſoror habitarent. Facti mox ipſum ſui pœnituit, domunculam Auguſtino reſtituit, quin & agellos quoſdam adhuc ſuos Eccleſiæ loci addixit, admodum egenæ.

Diaconus Hipponenſis in Clericatu mancipia aliquot ſibi comparaverat, ſuaſit Auguſtinus, ut libertate donaret, ipſemet denique ſanctiſſimus Præſul præſente plebe manumiſſionem celebravit. *Hodie illos in conſpectu veſtro manumiſſurus eſt Epiſcopalibus geſtis.*

Diaconus Heraclius exædificata Capella Mar-

tyris, reliquas res ſuas Auguſtino contradidit, ut arbitratu ſuo eas diſpentaret. *Ipſam pecuniam voluit per manus meas erogare, ſicut mihi placeret.* Ea pecunia agrum emit, & Eccleſiæ donari voluit Auguſtinus, mutuò ſumens, quod ſummæ deerat, & ex terræ fructibus mutuatam refundens pecuniam. *De pecunia ſua emit etiam poſſeſſionem ex conſilio meo.* Quamquam id jam ætatis eſſet Auguſtinus, ut ejus terræ fructus capere ſe poſſe minùs ſperaret, id tamen conſilii inire maluit, quàm pecuniam retinere, & in Eccleſiæ uſus effundere. Diffidebat enim verſatili junioris Diaconi ætati, ſubverebatur etiam nequando ejus mater quiritaretur de filio ad eam donationem ſolicitato. Conſultius ergo illi viſum eſt ea emi poſſeſſionem, quam repetenti ſi fors matri, vel filio reſtitueret. *Ideo volui ejus pecuniam in illa poſſeſſione ſervari, ut ſi aliquid, quod Deus avertat, aliter quàm nolumus eveniſſet, redderetur illa, ne læderetur Epiſcopi fama.* Idem porro Diaconus ſpatium aliquod loci emit Eccleſiæ, cui & domum inædificavit, quam eidem contulit Eccleſiæ, quamquam eam extruxiſſet, quò mater ſua eam incoleret. Cùm denique ſervos haberet, jam in Monaſterio agentes, hos quoque manumiſit, atque ita paupertati, cui ſe devoverat, totum quoque ſe vendicavit. *Pauper remanſit, pecuniam nullam ſervatam habet.*

VII. Leporius Presbyter natalibus clarus, & dives opum, jam ſua omnia abdicaverat, cùm illum Congregationi ſuæ adſcripſit Auguſtinus. Nihil quidem ille rerum ſuarum ejus Eccleſiæ contulit, ut qui Eccleſiæ jam alteri bona ſua adjeciſſet omnia. Sed cùm Eccleſia toto orbe una eademque ſit, quanta quanta erat, ubique Leporii beneficia grato & memori animo recolebat. *Hìc non fecit, ſed nos ſcimus ubi fecit. Unitas Chriſti & Eccleſiæ una eſt. Ubicumque fecit opus bonum, pertinet ad nos, ut ſibi congaudeamus.* Monaſterium ille ſuis in horto extruxerat; is porro hortus poſtea nec ejus fuit, nec Eccleſiæ, ſed Monaſterii. Aliquid etiam ſibi redituum ſepoſuerat ad alendos Monachos ſuos; ſed ea cura voluit eum exonerari Auguſtinus. Juſſit denique ſanctus Pater, ut Xenodochium conſtrueret, & incunctanter ille paruit. *Pecuniam non habet, quam ſuam dicere poſſit. Habebat Xenodochium ædificandum, quod modò videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego juſſi.* Baſilicam etiam ædificavit octo Martyrum, ſed ex fidelium eleemoſynis, à quibus & domum emerat, tanquam lapides ibi reperturus ad conſtruendum: ea domus Eccleſiæ addicta fuit, cui & penſionem ſolvebat. *Domus ergo ipſa ſic remanſit; penſionem præſtat, ſed Eccleſiæ, non Presbytero.* Ita moleſtiſſimè ferebat Auguſtinus eam vocari domum Presbyteri, cùm Presbyteri domus non eſſet alia, quàm quæ Epiſcopi, & Dei. *Nemo amplius dicat, in domum Presbyteri, &c. Ecce ubi eſt domus Presbyteri; ubi eſt domus mea, ibi eſt domus Presbyteri; alibi non habet domum, niſi ubicumque habet Deum.*

Ante ordinationem ſuam Monaſterium condiderat Barnabas Presbyter in loco quem ad id dono dederat Eteuſinus. Cùm deinde nonnihil æris alieni contraxiſſet, agellum ei Auguſtinus ad annos decem conceſſerat, quò debita ea exolveret. Illum verò agrum Presbytero excolendum non delegavit, niſi quia Laici ex ejus proventu quadraginta tantùm nummos à ſe ſolvi poſſe oſtenderant, cùm non paulò majus ejus eſſet pretium. Itaque id oneris Presbytero impoſuit, quò properè ſatisfaceret creditoribus.

VIII. Non poterunt hæ minutiæ non oblectamento iis eſſe, quibus ſapit Eccleſiaſtica antiquitas, & quibus compertum fuerit ex his maximè minutiis æſtimari poſſe de ingenio & virtutis indole ſummorum hominum. Hæc verò potiſ-

simum lumina emicant ex hac rerum in speciem aspernabilium non aspernabili narratione. 1. Ubi Possidius ait Augustinum ante mortem nihil condidisse testamenti, quòd pauper esset Christi, id de illa paupertatis professione interpretandum esse, quam & ipse præstiterat, & à Clericis suis omnibus præstari curaverat in ipso vestibulo suæ Congregationis. Sua enim illi omnia antè distribuebant, quàm ei adgregarentur; ita nihil superarat, quode testarentur ante obitum
Ibid. Serm. 3c. suum. Testamentum Januarii Presbyteri offensioni fuit non soli plebi, sed Clero; fuit & Augustino ipsi horrori, qui donum ejus aversatus, hæreditatem in ejus prolem geminam partitus est, temerè ab eo hæreditaria successione frustratam.

2. Nec apud Possidium, nec in his Concionibus duabus vel vestigium elucet ullum testamenti de rebus Ecclesiæ scripti, quòd sobriis & cordatis hominibus ne in cogitationem quidem veniebat, posse vel à privato quolibet, vel ab Episcopo testamenti tabulas scribi de communibus alicujus Sodalitii rebus. Quamquam enim non omnes Episcopi, Augustini exemplo, communis se cum Clero suo vitæ societate devinxissent, nec Episcopi tamen nec Clerici res Ecclesiæ nisi in commune possidebant, ut ne possent quidem de iis testamenta privatim ulla factitare.

3. Qui privatim hìc omnes nomen dederunt Clero & Collegio sacro, seu Seminario Augustini, nonnisi Ecclesiæ bona illi sua omnia transcripsere, ex ipso, ut suprà patebat, Augustino. Et hinc jure meritoque concluditur, si Presbyteris, Diaconisque, & Subdiaconis id fuisset juris, morisque, ut de suis Ecclesiasticis rebus reditibusque testarentur, non aliam eos sibi quàm Ecclesiam hæredem accersituros fuisse.

4. Ne addubitari quidem à quoquam jure potest, quin Augustini summa fuerit & incredibilis contemptio caducorum & temporalium omnium. Suprà tamen abundè comprobatum est, ex ejus consiliis monitisque Clericos illos omnes, vel pauperibus, vel Cœnobiis, vel Ecclesiæ sua admodum patrimoniola omnia dilargitos fuisse. Abdicatio quippe temporalis opulentiæ sordibus & avaritiæ adversaria est, non religioni & charitati. Qui totas respuebat oblatas hæreditates Augustinus, vel semel datas, & repetitas restituebat, non alio poterat discipulos suos consilio imbuere, vel præcepto, quàm quo Spiritus ipse sanctus fidelium primitias olim impulit, ut ad pedes Apostolorum sua inferrent omnia. Religio, pietas, charitas summa summorum virorum delectabatur non his donis, sed animis & fervore hæc tam largè donantium, nec se totos Deo cessisse interpretantium, nisi & sua illi omnia devovissent.

5. Nec id tantummodo mirabile, quòd Præsul omnium maximè septus munitusque adversùs terrenas cupiditates, plurimum omnium Ecclesiæ conferri fecerit: sed & quòd omnium altissimè immersus in rerum divinarum contemplationem, & sacris functionibus ministerii Episcopalis occupatissimus, ad has tamen se minutias dejecerit solicitudinis rerum Ecclesiæ temporalium. Permagni refert penitissimè id infigi mentibus Præsulum, & Beneficiariorum omnium, eòque pertinebant penè putidæ illæ suprà narratiunculæ de œconomicis Augustini provisionibus.

6. Jam monuimus Augustinum præstò semper fuisse & paratum, adeoque & cupidum restituendi, sive fundos, sive pecunias, ubi qui dedissent, pœniteret eos sui doni. Non quò non eos tum monitos vellet, quantis eos periculis objiceret hæc inconstantia & aviditas. Sed nolebat Ecclesiam, quæ ad consilia vel præcepta perfectionis omnes adhortabatur, degenerem ipsam vel ignavam videri, nec vel seipsam audire, sibi obsequi. Volebat eam paulò morigerari, & fraudem potiùs pati, quàm litem. Denique in usum vocare volebat ipse, quod in Concilio Carthaginensi IV. constitui fecerat, ut ne litigaret unquam Episcopus pro temporalibus rebus, ac ne provocatus quidem. *Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.* Can. 19.

7. Poterat quidem aliquid litium incalescere inter cæteros Augustini Clericos, sed ut erat ipse parens omnium communis, ita & judex erat & conciliator, ita ut litigarent nunquam. *Audio illos ut pater, & fortè melius quàm pater ipsorum.* Quò gratiora autem essent plebi judicia sua, adesse sibi lites audienti & extricanti volebat spectatissimæ quoque integritatis plebeios, ut suprà diximus.

8. Ecclesiæ peculiares vicorum, jam fundos, ut vides, retinebant sibi suos, atque adeo & oblationes, quæ ibi fiebant ad alendum Clerum. Sed ab his diverticulis ad nostrum jam nos propositum referamus.

CAPUT XXXIX. *P. 1. l. 4. c. 19.*

De Testamentis rursus Episcoporum & Beneficiariorum cæterorum per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Executor Ambrosius testamenti fratris sui Satyri, omnia pauperibus adjudicat.

II. Cur nec ipse testamentum scripserit.

III. De B. Germano Episcopo Altissiodorensi.

IV. De Paulino Nolano, & de Hilario Arelatensi Episcopis.

V. In eam rem monita Hieronymi.

VI. Ut ille stomachetur in eos qui de patrimonio pauperum ditescunt.

VII. Statuta Concilii Carthaginensis III. de iis quæ acquirunt Beneficiarii, & quæ nisi Ecclesiis legare non possunt.

VIII. Quibus nulli sunt proximi, aut quibus nonnisi hæretici sunt, una Ecclesia commendatissima & hæres esse debet.

IX. Non sinit Concilium Antiochenum testari Episcopos nisi de patrimonio suo.

X. De Concilio Chalcedonensi.

XI. De Theodoreto.

XII. Testamentum Gregorii Nazianzeni.

XIII. Excubabat Metropolitanus in testamenta Suffraganeorum.

XIV. XV. XVI. Quamquam hæc sive exempla sive præcepta solos complecti videantur Episcopos: certissimè tamen in omnes Beneficiarios vis eorum permanat. Ad id argumenta alia, aliaque.

1. DE solo hactenus Augustino, & Seminarii ejus Clericis. Nunc ad alios properandum Patres, ut cælesti hoc magisterio imbuamur in re ea, cujus tanta sunt & ad Ecclesiæ dignitatem momenta, & ad animarum salutem. Docet Ambrosius fratrem suum Satyrum à se scriptum hæredem; sed præmorientem sibi Satyrum sua omnia sibi testamento legasse. *Ego te, frater, hæredem feceram, tu me hæredem reliquisti. Ego te superstitem optabam, tu me superstitem dimisisti.* Nullas fecit testamenti tabulas Satyrus, Ambrosium tantùm rogavit, ut pauperibus tantum daret, quantum censeret æquum dari. *Quantum nobis justum videretur.* Hæc verba Ambrosius christiano pectore, adeoque & Apostolica quadam sapientia commentatus, ita secum statuit, ut quantum justum esset dare-

daretur pauperibus, totum dandum esse. Is est enim cumulus justitiæ, omnia vendere, & erogare pauperibus. *Postulando quod justum est, non exiguum sed totum reliquit. Hæc est enim summa justitiæ, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum.* Non ergo sibi visus est Ambrosius fratris hæres, sed ejus bonorum dispensator, & provisor pauperum. *Ergo dispensatores nos, non hæredes reliquit. Nam hæreditas successori quæritur, dispensatio pauperibus erogatur.* Nec exciderat animo, hæc à me jam superiùs enarrata fuisse. Sed & facta & verba hæc usque adeo Episcopalis pectoris & animi magnitudinem spirant, Apostolicæque sapientiæ exuberantiam quandam, ut sæpiùs ea inculcandi occasione vehementiùs delecter.

Ambr. Orat. de obit. Satyr.

II. Si eo animo Ambrosius testatus esset, quo fratris testamentum interpretatus est: facilè intelligitur, quantum pauperibus relicturus fuisset. Reliquisset enim utique quod justum erat, atque adeo ipsomet interprete totum. Sed vitæ ejus scriptor Paulinus, nullum ejus testamentum commemorat, quòd tantæ moræ impatiens, jam totum Christo & pauperibus dare occupasset, quod mors erat ablatura. Jam inde ab ipso ordinationis suæ die aurum omne & argentum pauperibus erogaverat; terras omnes Ecclesiæ dederat, usufructu sorori servato; servata sibi opulentissima Christi paupertate. *Tempore quo Episcopus ordinatus est, aurum omne atque argentum quod habere poterat, pauperibus, vel Ecclesiæ contulit. Prædia etiam quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ, nihil sibi, quod suum hic diceret, derelinquens.* Ita non erat de quo moriens testaretur, poteratque de eo dici, quod de Augustino Possidius dixerat, Pauper Christi cùm esset, nihil scripsisse testamenti. Ut enim sæpiùs ingerendum est, ne cadebat quidem in cogitationem hominum tanta & sapientia & sanctitate præditorum, de bonis quæ ex Ecclesiæ proventibus superfuissent, quemquam testari posse.

Paulinus in ejus vita c. 19

III. Qui vitam beati Germani Altisiodorensis Episcopi mira diligentia scripsit Presbyter Constantius, narrata ejus morte, quæ in Italia contigit, ad hæreditatem ejus delabitur, quam inter se partitos ait cum Imperatrice Episcopos sex. Sed summa hæreditatis hæc erat, Theca sacrorum pignorum, pallium, tunica, cingulum, byrrus, cilicium. *Hæreditas deinceps relicta dividitur, partem præsumpsit Imperium, partem vendicant Sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant, &c.* Sed ab eodem ipso Scriptore narratum fuerat in ordinatione Præsulis hujus Apostolici, quid causæ fuerit quamobrem nullæ fuerint testamenti ejus tabulæ appetente morte: statim omnia pauperibus contulerat. *Repentè mutatur ex omnibus; substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.*

Cap. 21.

IV. Procul erat Paulinus Nolanus, procul Hilarius Arelatensis Episcopus à condendo testamento adventante morte, cùm exordio uterque suæ conversionis præcepisset elargiri pauperibus sua omnia, horumque jam ut rerum Ecclesiæ dispensator factus, testari jam non posset. Quis enim nisi insaniat Oeconomus, de rebus suæ fidei creditis testamenta meditetur? Audiamus Julianum Pomerium in libris de vita Contemplativa de his ita differentem: *Sanctus Paulinus ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit: sed cùm postea factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensavit. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut pauperibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit, &c.*

L. 2. c. 9.

V. Si qua fides Hieronymo, ne Monachi quidem, nedum Clerici inaccessi, aut impervii erant illecebris & tentationibus avaritiæ. Unius maximè vicem ille dolet, qui ingentem omnino coacervaverat pecuniæ vim, quasi pauperibus hanc erogaturus, quam tamen moriens proximis reliquit. Judæ ille vestigiis & exemplis inhærebat, qui locupletatus fuerat rapinis in pauperes suis, & æterna sibi succenderat pœnarum incendia ex refrigeriis pauperum. Ita enim Hieronymus ad Rusticum Monachum: *Vidimus nuper & planximus Chræsi opes unius morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpi & posteris derelictas. Nec mirum, talem socium & Magistrum habuit, qui egentium famem suas fecit esse divitias, & miseris derelicta in suam reservavit miseriam.* Ad omnes id Beneficiarios serpit, non posse eos ditari, nisi cum pernicie pauperum & sua, temporali quidem pauperum, sua autem sempiterna. Constat enim de omnibus Beneficiariis quod de his Monachis affirmat Hieronymus, quidquid opum ad hæredes traducunt, id ipsis totum à fidelibus ad pauperum levamenta commendatum fuisse.

VI. Sed multò acerbiùs alibi sanctus Pater, vehementiùsque irascitur Episcopis, cæterisque Beneficiariis, qui filiis, vel cognatis alias transmittunt divitias, quàm quas ipsi à Majoribus acceperunt. Nec enim id possunt, nisi ut exuviis Christi propinquos suos induant, & fidelibus omnibus offendiculo sint. *Ut Sacerdotes ipsis quoque filiis suis quibus paterna debetur hæreditas, nihil debeant derelinquere, nisi quod sibi à parentibus derelictum est. Ergo qui ditior est Sacerdos, cum venit ad Sacerdotium, quidquid plus habuerit, non filiis debet dare, sed pauperibus, & sanctis fratribus & domesticis fidei qui vincunt merita liberorum; ut reddat ea quæ Domini sunt Domino suo, qui loquitur in Evangelio: Quidquid uni horum feciſtis, mihi feciſtis, &c. Dispergit ergo populum Dei, & aufert ab eo possessionem fidei sempiternam, qui aliena dona, vel bona, vel rapina, vel adulatione, vel blanditiis, vel prætextu Religionis, filiis fratribusque, & consanguineis derelinquit.*

In Ezech. fc 46.

VII. Huc pertinet, quod à Concilio III. Carthaginensi declaratum est, quibus nihil erat rei ante ordinationem, non posse eos quidquam postea comparare, nisi Ecclesiæ nomine; si suo autem nomine fundos, vel domos coemissent, monitique in Ecclesiæ fiscum non refudissent, compilatores eos patrimonii Christi haberi debere; quamquam si qua re nominatim donati sint, vel hæreditaria aliqua successione aucti, in potestate eorum hæc esse debeant quem in usum cumque volent convertere. *Placuit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus vel Clericatus sui, agros vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii, nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicujus vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod ipsorum proposito congruit.* Hæc certè verba extrema, *Faciant inde quod ipsorum proposito convenit*, non arbitrio tantùm cujusque hæreditaria committunt bona, sed & salubre instillant insinuantque consilium, ut de hæreditariis etiam & propriis bonis testentur convenienter Ordinis sui sanctitudini. Non multùm ab his abludebant Augustini verba superiori capite relata, & quò ille collinearet, obscurum non erat.

Cap. 49.

VIII. Sed apertior res tota fiet ex Canone Concilii Africani, ubi excommunicatione percelli etiam post mortem jubetur Episcopus, cui cùm patrimonium sit, hæredes scribet, qui vel cognati, proximique sui non sint, vel cognati quidem sint, sed hæretici, vel pagani, nec his anteponet

Ecclesiam sponsam suam. Etsi autem intestatus excesserit, non eam pœnam effugiet. Cùm primùm enim Episcopali fastigio eminere cœpit, debuit rem omnem suam disponere accommodatè ad tantæ dignitatis sanctimoniam. *Constitutum est, ut si quis Episcopus hæredes extraneos à consanguinitate suâ, vel hæreticos etiam consanguineos,* Can. 48. *aut paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus defecerit; qui utique debuit factus Episcopus rei ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre.* Illud sanè hic perquam memorabile, Episcopos quibus nulli essent proximi, vel pagani aut hæretici essent, nisi si quam habent rem familiarem, eam Ecclesiæ adscribant, pœna eos affici maxima, & nomen eorum sacris diptychis expungi. Denique nec inultos abire, si intestati moriantur, quòd tum ex civilium legum præscripto, non ad Ecclesiam, sed ad hæreticos & paganos, certè ad extraneos devolverentur Episcopi patrimonia.

IX. Nec ab his valdè abhorrere potuit Disciplina Græcorum in testamentis Beneficiariorum. Concilii Antiocheni Patres voluere, ut Presbyteris Diaconisque perspectæ res essent Episcopi propriæ, nec non & Ecclesiæ: integrum sit Episcopo de suis statuere, intactis Ecclesiæ rebus. *Ma-* Can. 24. *nifesta sint, quæ pertinere videntur ad Ecclesiam, cum notitia Presbyterorum & Diaconorum; ut si contigerit Episcopum migrare de sæculo, nec res Ecclesiæ depereant, nec quæ propria probantur Episcopi, sub occasione rerum Ecclesiæ pervadantur. Justum namque & acceptum coram Deo & hominibus est, ut sua Episcopus, quibus voluerit, derelinquat: & quæ Ecclesiæ sunt, eidem conserventur* Can. 46. *Ecclesiæ.* Quæ eadem propemodum verba sunt Apostolici Canonis.

X. Perlecta est in Concilio Chalcedonensi accusatio quatuor Ecclesiæ Edessenæ Presbyterorum Act. 10. adversùs Ibam ejus Civitatis Metropolitanum. Reus hinc autem etiam agebatur, quòd suffraganeo suo Danieli Episcopo conniveret, qui testamento nepotibus matronæ cujusdam quam amabat, ea legasset bona, quæ ab Ecclesia obtineret; quique sibi retinuerat hæreditatem Diaconi, quamquam spopondisset omnia se in pauperes erogaturum, quòd ex Ecclesiasticis proventibus ea provenissent. Cùm ratum illud & inconvulsum sit, quod ex Ecclesiæ reditibus partum sit, ad Ecclesiam necessariò redire debere.

XI. Familiare & illud fuit sanctissimis Orientis Episcopis, ut jam in ipsa Ordinatione sua, vel antè, terrenis renunciarent possessionibus, atque ita nihilo plus ipsis, quàm Augustino superesset, quode morituri testarentur. Testatum faciebat vir maximus, Theodoretus Cyri Episcopus, nihil se possidere, præter vestes, quibus tegebatur; nemini se usquam litem intendisse, à nemine sibi intentatam fuisse, etsi vigesimum quintum jam annum Episcopatus ageret; denique neminem eo tempore toto ex suis Clericis ante sæcularium Judicum tribunalia stetisse. Quibus ex omnibus augurari fas est, nec Theodoreto, nec Clericis ejus ferè fuisse, unde testarentur; cùm non esset unde lites, vel ipsis, vel ab ipsis intentarentur. *Annos viginti quinque ita* Epist. 81. *vixi, ut neque in jus vocatus sim à quoquam, neque ipse quemquam accusarim. Nullus religiosissimorum Clericorum, qui sub me fuerunt, tribunalia tot annis frequentavit. Præter panniculos quibus amictus sum, nihil volui possidere.*

XII. Emendatius Gregorii Nazianzeni testamentum à Baronio publicatum est ad annum 389. b N. 24. in Annalibus Ecclesiasticis, quàm fuerat à Brissonio in Formulis. Eo dat Gregorius Ecclesiæ Nazianzenæ & ejus pauperibus res suas omnes, præter tenuissima quædam legata in domesticos & in proximos suos. Ecclesiam tum Constantinopolitanam administrabat Gregorius, cùm hoc testamentum scripsit. Ita nec ipse mortem opperiri voluit, quo terrenis se sarcinis omnibus expediret, & Ecclesiam suam ornaret. Nec me fallit, quàm diffidant viri docti ei Nazianzeni testamento. Nobis propositum non est his, aliisque ejusmodi implicari contentionibus.

XIII. Quod obiter attigimus de criminationibus, quæ Ibæ Edesseno impingebantur, ex eo liquidum est in testamenta Episcoporum Provinciæ suæ Episcopos invigilare debuisse; & connisi, ut ne bona ex proventibus Ecclesiasticis coacervata, vel Clericis ipsis exitio essent, si prædæ fuissent eorum cognatis.

XIV. Fateor, quæ hoc Capite dicta sunt, ea peculiariùs ad Episcopos pertinere omnia. Sed nemo sanæ mentis inficias ierit, iisdem vinculis pro suo quemque modo & reliquos omnes obligari Beneficiarios. Nam quæ ad ipsos venit portio rerum Ecclesiæ, peræquè est portio sacrificii Deo oblati, eleemosynæque pauperibus dicatæ, denique portio est hæreditatis Christi. Non ergo potest illa ad sæculares & profanos revocari usus, nisi ut res sacra profanetur, fraudentur pauperes necessario solatio, dilapidetur patrimonium Christi. Video hanc portionem Clerico tributam esse, sed video ut pauperi tributam esse, ad necessarios ejus usus; adeoque quidquid superat expletis ejus necessitatibus, jam id pauperum esse, cùm ea sit conditio, ea natura horum bonorum.

XV. Ubi certè vetant Carthaginenses Canones, ab Episcopo in cognatos transfundi, quod non acquisivit nisi ex Ecclesiæ rebus; nonne eadem ratio, eademque lex etiam cæteros constringit Beneficiarios, quibus non aliunde unquam, quàm ex Ecclesia res affluxere? Erat enim Episcopo propria etiam portio ex reditibus Ecclesiæ. Si suæ ille ex his parcimoniæ fructus vetabatur in cognatos spargere, vetabantur & alii Clerici, ac Beneficiarii omnes.

Et ubi tum Apostolico, tum Antiocheno Canone vetantur Episcopi, proximis res alias quascumque dimittere, quàm quas à Majoribus ad se derivatas habuere; nonne hac eadem lege circumscribuntur omnes, qui pari industria & arte possunt ex rebus Ecclesiæ fundos, vel pecunias accumulasse? Sed ut prisci Canones solos ferè commonerent Episcopos, in causa fuit, quòd cæteris Clericis non ferè erogaretur, nisi quo parcè victitarent; ut nihil admodum verendum esset, ne ex his vel ditarentur ipsi, vel suos ditarent. Ubi autem sæviebat Hieronymi calamus in Monachos, vel Clericos ex pauperis Christi compilatione ditescentes, non ad has ille quotidianas sportulas intuebatur, sed ad fraudes circumventarum viduarum, vel alia id genus. Omnino verò eos proscindebat Hieronymus, qui ad proximos traducerent, quæ à Majoribus suis non acceperant.

XVI. Disertissimè porro Carthaginensis III. Concilii Canon, non tantùm Episcopos, sed Clericos omnes, ad proximos transfundere docet nihil posse, si nihil rerum habuere, cùm ad Ordinationem accesserunt. Certè in libello supplici ad Chalcedonenses Concilii Patres perlecto, insimulabatur Episcopus Daniel in domum suam derivasse Diaconi Abraamii bona, ab ipso ei concredita, ut in pauperes erogarentur, quòd ex rebus ac proventibus Ecclesiæ parta fuissent. *Abraamius Diaconus & nihil ferè* Act. 10. *habens, ex nostra Ecclesia multas & innumeras res habuit, quæ pro veritate erant nostræ Ecclesiæ. Suadet huic Daniel Episcopus, ut subscripto testamento in eum suam transmitteret hæreditatem, jurans ei, hæc se post ejus mortem pauperibus erogare; hoc enim & testamento continetur. Et postquam*

hæc

hæc Daniel est adeptus, non solum non sicut oportebat & juraverat, disposuit, sed Challoæ mulieri dedit. Denique Ibam ipsum quatuor iidem Presbyteri impetebant, quòd in rem suam deflectere voluisset Pyrozi Presbyteri testamentum, qui res suas Ecclesiis egenis & indotatis reliquerat. *Pyrozo Presbytero bene testante, &* Idem. *sua propria disponente, & res quas habuit relinquente Ecclesiis, reditus nullos habentibus, &c.*

CAPUT XL. P.2.l.4.c.21.

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Oriente & in Italia, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. Non sinebant Justiniani leges testari Episcopos nisi de iis quæ ante ordinationem suam obtinuissent, & de successionibus quæ sibi postea obtigere, usque ad quartum gradum civilem. Nec secus res habet in Administratoribus Xenodochiorum.

II. Cur hac lege non memorentur expressè cæteri Beneficiarii, cùm eorum superflua pauperibus debeantur.

III. Ejus legis confirmatio.

IV. Occurritur objectioni & legi, quâ permittitur Clericis testari, etiamsi sint adhuc sub potestate patris.

V. De Presbyteris conjugatis in Oriente.

VI. Mirabile Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini testamentum.

VII. VIII. IX. Qua diligentia has leges Canonibus tam consentientes Gregorius Magnus servari curarit.

X. XI. XII. Mobilia ipsa, & quæ post ordinationem acquisierant Episcopi, nisi Ecclesiæ legari non poterant.

XIII. Cur Gregorius de solis agat Episcopis.

XIV. Lex Theodorici Regis de Clericis intestatis.

I. COpiam facit Episcopis Justinianus, ut pro arbitrio suo testentur de suis ante ordinationem rebus, aut de proximorum postea successionibus ad se devolutis usque ad quartum gradum; reliquas autem res nec expendere nec donare, aut testamento legare possint nisi Ecclesiæ. *Licentiam habeat Episcopus, quæcumque* Cod. l. 1. De Epis. & Cler. Lege 33. *ante Episcopatum probatus fuerit habuisse, & quæcumque post Episcopatum jure cognationis usque ad quartum ad eum pervenerunt, ad quos voluerit, ultima voluntate transmittere. Cæteris rebus alio modo acquisitis ab eo, dominio Ecclesiæ reservatis, nisi in utilitatem Ecclesiæ, vel opera pietatis consumptæ sint.* Quæ eadem lex ad reliquos exporrigitur locorum sanctorum administratores. *Eadem distinctione habita in Administrationibus cujuscumque loci religiosi.* Apparet Abbates & Administratores Xenodochiorum hic indicari. Cùm enim non aliter quàm Episcopi curam gerant & administrationem Congregationis alicujus, æquissimum est, ut exinde nil comparare possint nisi nomine Congregationis. Denique si Episcopus vel Administrator diem extremum obeat intestatus, nec ullus ei sit successor legitimus, ad Ecclesiam veniet ejus successio. *Item si quis Episcopus, aut Minister Ecclesiæ moriatur, sine testamento, & successore legitimo, vel legitima, successio competit Ecclesiæ, in qua constituti sunt.*

Ibid. leg. 41. II. Hac certè lege non exprimuntur nisi Episcopi, Abbates & Administratores rerum Sodalitii alicujus; nec ea Clerici constringuntur cæteri, cùm eo ævo tam latè pateret Beneficiariorum, quàm Clericorum nomen. Solis enim tunc & parcis distributionibus Clerici donabantur, quarum ex parcimonia difficillimè potuissent agri & prædia coemi. At ubi postea non sportulis solùm & distributionibus gavisi sunt Beneficiarii, sed agris etiam & latifundiis Beneficio suo illigatis: jam tum sanè & ipsi Administratores esse cœpere, & inconcussa Administrationum lege jussi sunt, idonea sibi seposita sustentatione, reliqua spargere omnia in pauperes. Cùm enim oblationum & hostiarum Deo dicatarum una sit semper natura & conditio, ut religioni & charitati impendantur, nunquam hinc fas est sæcularis opulentiæ instrumenta parari.

III. Apertiùs idem Imperator propudiosum fore prædicat, & detestandum, si proximis ea suis largiatur Episcopus, quæ fideles pietate incensi, Deo quàm proximis ipsi suis donata maluere. Ideo & eligi Episcopos vetat, si quibus filii sint, vel nepotes; prohibet denique ne quid eorum dent Episcopi, sive testamenti tabulis, sive ratione aliqua alia, præter successiones paternas, maternasque, patruorum, avunculorum, fratrumque. Quòd videlicet compertum sit, qui patrimonia sua dant Episcopis, legantque, illis Episcopos non obversari animo, nisi ut fideles dispensatores patrimonii Christi, multò utique propensiores, ut sua in pauperes spargant, quàm ut de rebus eorum sibi vel tantillum delibent. *Ipsum potius sacerdotium contemplantes, quàm ejus personam, & cogitantes, quia non solum ab ipsis relicta piè insument, sed & suas ipsorum res adjicient.* Ea denique lege Xenodochiorum Rectores contineri subjicitur, ut nec ipsis fas sit, postquam eo munere sunt initiati, quidquam acquirere, quod suum sibi sit, & quod ad libitum donare possint. *Necessarium quoque duximus definire super his, qui curam susceperunt venerabilium Xenodochiorum, Nosocomiorum, Ptochiorum, Orphanotrophiorum, & Brephotrophiorum.*

IV. Concessit id quidem Justinianus Presbyteris, & Clericis ipsis inferioribus sub patrum potestate constitutis, ut testari possint, & quibus volent ea addicere, quæ sua sibi industria paraverint peculia, pari cum militia sæculari privilegio fruituri, *ad similitudinem castrensium peculiorum.* Dummodo filii si quos habent, aut improles si sunt, patres ne frauden- Novel. 123. c. 19. Cod. l. 1. De Epis. & Cler. leg. 33. 49. tur legitima portione. *Sic tamen ut horum filii, aut his non extantibus, parentes eorum legitimam ferant partem.* Sed magni prorsus ponderis rationes id evincunt, non agi hac lege de rebus ex Ecclesiastico proventu aliquo partis. Ipsemet enim Constantinus ita contestatus fuerat edita lege sua, quam suo Justinianus Codici intertexuit, & qua edicebat, quidquid quomodocumque corrasissent Clerici, & sibi recondidissent, pauperibus levandis dicandum id totum esse. *Si quid enim vel parcimonia, vel provisione, vel mercatura hone-* Ibid. leg. 2. *statis tamen conscia congesserint, id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet.* His adde si quartæ illi portioni redituum Ecclesiæ, quæ Episcopo addicebatur, id oneris immineret ut ex ea hospites etiam & advenæ, ac peregrini alerentur, ut suprà animadversum est: consentaneum fuisse, ut & Clerici cujusque portio ejus & pauperum usibus necessariis ita dicaretur, nihil ut segregari posset & in futurum recondi ad profanos usus.

V. Non facilè verò poterant Presbyteri Orientalis Ecclesiæ, cæterique Clerici conjugati, ex quo antiquissimæ illi fibulam continentiæ abru-

abruperant, ubi prolem ſuſceperant; non facilè, inquam, poterant non parcere ſumptibus, & ſeponere, ac congerere aliquid, quod in filios tranſmitterent. Ideo forſan Juſtinianus ſolos diſertis verbis Epiſcopos & Xenodochos expreſſit ea lege, qua de rebus Eccleſiæ quemquam teſtari vetuit. Scrupulus hic verò facilè eximetur, ſi repetamus animo, in Eccleſia Græca nihil fundorum Beneficiariis tributum fuiſſe, ſolis ibi locum fuiſſe diſtributionibus, agros omnes & fundos in unius Epiſcopi ditione fuiſſe, qui cœlibatus ipſe vinculo conſtringebatur. Ita teſtatum faciunt ipſæ Juſtiniani Novellæ ſuperiùs allatæ, ſolos Epiſcopos & Oeconomos regimen fundorum omnium in ſe recepiſſe, ita ut alienandi facultas eis prorſus amputaretur, niſi in eorum Laicorum gratiam, quibus fundi alicujus annuebatur uſusfructus, ea conditione, ut vita excedentes duplum Eccleſiæ refunderent. Denique ſi non ſinebat Epiſcopos creari Juſtinianus, quibus vel uxor eſſet vel proles, quì paſſus eſſet alios Beneficiarios omnes, & uxoratos, & patres, prædia Eccleſiæ in familias ſuas diſpergere, ac diſſipare? Hinc ergo facilè conjicitur, penes Epiſcopos ſolos fuiſſe Eccleſiæ fundos omnes.

VI. Ex nova Roma ad veterem, & ex Oriente in Occidentem migrabo, poſtquam objecero oculis & admirationi, mallem imitationi omnium Præſulum & Clericorum, teſtamentum ſanctiſſimi viri, Joannis Eleemoſynarii, Patriarchæ Alexandrini, Ubi proximos ſentire ſibi viſus eſt afflatus mortis adventantis, & beatiſſimam invehentis ſibi immortalitatem, teſtamentum dictavit, quale ore illo ſanctiſſimo dictari par erat; gratias Deo habuit, quòd voti compos factus eſſet, centies ingeminati, ut tum unus tantùm ſibi teruntius reſiduus eſſet, cùm animam exhalaturus eſſet. *Gratias ago Deus tibi, quoniam exaudiſti miſeriam meam, rogantem bonitatem tuam, ne inveniretur morienti mihi, niſi unus tremiſſis.* Inveniſſe ſe in Epiſcopali ærario, cùm Eccleſiæ primùm præeſſe cœpit, incredibilem pecuniæ vim, *circiter octaginta centenaria auri*: incredibilia in ſe dona undique ingeſta: at ſumma ſe quoque diligentia uſum, ut quæ à Deo in ſe profecta eſſent bona, in Deum retorquerentur omnia: & jam voluntatis ſuæ eſſe, ut qui unus ſibi ſuperaret teruntius, is quoque membris Chriſti pauperibus prodeſſet: *Cognoſcens hæc omnia Dominatoris omnium eſſe, feſtinavi ea quæ Dei erant, Deo dare. Unde & quod remanſit mihi hoc tremiſſe, Dei & hoc exiſtens, jubeo dari his qui ſunt Dei.* Immenſæ porro illæ opes exhauſtæ partim fuerant in Monaſteria & Xenodochia extruenda, ubi divina concelebrabant Cantica innumeræ hominum turmæ, nec interim laudes ſilebant & munificentiam ſanctiſſimi Patriarchæ. *Xenodochia, Gerontocomia, atque Monaſteria à fundamentis ædificans, & choros ſanctorum Monachorum ſtatuens, inceſſabilem veræ juſtitiæ memoriam poſſidet, per ea quæ celebrantur in eis bona opera.*

Cap. 19. vitæ ejus.

VII. Cùm verò non aliud his Juſtiniani legibus, quàm priſci Eccleſiæ Canones novo vigori & ſplendori reſtituerentur: hinc erat quòd religioſior etiam earum in Occidente, quàm in Oriente obſervantia vigeret. Argumentis id penè innumeris evinci & illuſtrari poſſet. Scripſit ad Maximianum Syracuſanum Epiſcopum B. Gregorius Papa, inteſtatum vita abjiſſe Epiſcopum Agrigentinum: æquum verò eſſe, ut filio ejus ſuperſtiti reſtituerentur materna bona, necnon & legitima eorum portio, quæ parens ante Epiſcopatum obtinuiſſet, ſi modò nihil eorum Eccleſiæ donaſſet. *Si quid apud prædictam Eccleſiam de rebus matris ipſius inveniri potuerit, ei ſecundum ſuam faciat portionem reſtitui. Proinde & de rebus paternis, quas ante Epiſcopatum dignoſcitur habuiſſe, ſi eas in jus Eccleſiæ ſuæ quolibet modo non tranſtulit, ei quantum portioni ejus legaliter ſcit competere, ut ſatisfieri poſſit, immineat.* Fatetur quidem Gregorius ejus Epiſcopi bona præceſſorem ſuum Papam ejus Eccleſiæ adjudicaſſe, ut vel ſic pœnas ille lueret flagitii cujuſdam ſui; ſed ita rem ipſe interpretatur, laſciviendi potiùs materiam Epiſcopo ſubductam eſſe, quàm immerentes in filios pœnam paternæ nequitiæ derivatam. *Nam quod præceptum direxerat deceſſor noſter, ut lapſo eo omnes res ejus Eccleſiæ remanerent, hoc ideo eum credimus præcepiſſe, ne per eas amplius deperiret. Nunc verò æquum eſſe penſamus, ut filium patris culpa non ingravet.*

L. 3. Ep. 36.

VIII. Cùm reſciſſet ex adverſo Theodorum Epiſcopum ante obitum ſuum teſtamenti tabulas ſcripſiſſe, Cyprianum Diaconum commonuit, Nuntii partes ibi fungentem, ut diligenter excuteret, an nihil is de rebus Eccleſiæ ſuæ detriviſſet, ut hæredes ejus ad id damni præſtandum compellerentur. *Quia ipſe teſtamentum dicitur condidiſſe; ſimiliter ne quid de rebus Eccleſiæ ſuæ conſumpſiſſet, te oportet inquirere. Et ſiquidem eum exinde aliquid incongrue minuiſſe dideris, ita age, ut res ipſæ ab eo, cujus intereſt, modis omnibus reparentur.*

L. 4. c. 22.

IX. Cùm Eccleſiæ Ravennatis Clerus Gregorium querelis ſuis interpellaſſet, quòd Joannes ejus civitatis Epiſcopus teſtamentum edidiſſet, Eccleſiæ utilitatibus, & legibus ipſis Cæſareis inimicum; litteras dedit Pontifex ad Marinianum Joannis ſucceſſorem, quò executioni intercederet eorum, quæ legibus adverſa eſſent: dona irritaret à Joanne facta ex rebus poſt ordinationem ſuam quæſitis, confirmaret quæ ab eo ſtatuta eſſent de rebus ante ordinationem ſuis, dum ne eas Eccleſiæ contuliſſet, denique Monaſterium ab eo dotatum gaudere pateretur donis omnibus, quæ ſuperſtes ei addidiſſet, feciſſetque à Sede Apoſtolica ante obitum ſuum confirmari. *Ut ea quæ de Eccleſia ſua, vel de acquiſitis in Epiſcopatu rebus, contra legum fieri ſtatuta diſpoſuit, fraternitas veſtra nec authoritatem præbeat, nec aliqua in his ratione conſentiat. Si quid autem de propriis rebus, quas ante Epiſcopatum habuit, quod quidem prius Eccleſiæ ſuæ non contulit, fieri voluit, vel decrevit, firmum per omnia robur obtinere neceſſe eſt.*

L. 5. Ep. 1.

Iiſdem monitis Anthemium inſtruxit Subdiaconum ſuum in Campania Nuntium, ubi fato functus erat Atellanus Epiſcopus, condito teſtamento, quo beſſen rei ſuæ nurui legabat, reliquam partem tertiam Eccleſiæ ſuæ: *Condito teſtamento in octo unciis totius ſubſtantiæ ſuæ nurum ſuam hæredem inſtituit, & Eccleſiam ſuam in reſiduis quatuor.* Eo teſtamento permiſceri videbantur patrimonia Epiſcopi, & Eccleſiæ. Sed in ipſa executione multum diſcriminis interponebatur. Juſſit enim Pontifex, ut accommodatè legibus, ad proximos & hæredes nihil eorum veniret, quæ Eccleſiæ fuiſſent, vel quæ Præſul poſt inaugurationem ſuam de novo comparaſſet. Alibi confirmatum eſt ab eodem Pontifice teſtamentum Epiſcopi Locrenſis, quo hæreditaria tantùm ille bona complexus erat, intactis Eccleſiaſticis. *Nihil de rebus Eccleſiæ ſuæ fuiſſe teſtatum, ſed de propriis.*

L. 7. c. 33.

L. 8. Ep. 33.

X. Ubi Canones Legeſque vetant, ne cognatis, vel hæredibus quidquam adſcribant Epiſcopi rerum earum, quas poſt ordinationem ſibi paraverunt; non de terris tantùm & hæreditatibus agunt, ſed & de mobilibus, veſtibus, ornamentis, & pecuniis ipſis, quæ omnia niſi Eccleſiæ donari non poſſe admonentur. Latiſſimè enim

patent

patent verba ipsa Canonum & Legum, nec ullis se sinunt exceptionibus circumscribi. Adde ejus distinctiunculæ obtentu fore ut jam rapinæ paterent proximorum res Ecclesiæ omnes, cùm Episcopis proclive esset complurimas Ecclesiæ res in ejusmodi bona mobilia convertere, quæ hæredes asportarent proximiquæ, jure quasi suo. Cùm Episcopi filius eo extincto ædes Episcopales invasisset, confideretque sui juris esse vestes, & alias res parentis mobiles; ei vehementer restitum est à Gregorio, legibus & Canonibus armato, ubi & ipsa mobilia proximis dimitti universim cum aliis bonis omnibus prohibentur. *Quod & Episcopium detineas, & occasione blandiaris, ut Episcopi patris tui vestes tibi, vel alia quæ in Episcopio inventa sunt, applices. Et ideo si ita est, & ab Episcopio te præcipimus sine mora recedere, & quidquid Pater tuus Episcopatus sui tempore de proprio Ecclesiæ constiterit acquisisse, ne tollas: quia & sacris Canonum legibus esse noscitur definitum, ut in his quæ Antistes Episcopatus tempore acquisierit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia.* L. 9. Ep. 14.

XI. Nec nos præterit, Adeodatum Mediolanensem Episcopum conquestum fuisse apud Pontificem, quòd præcessor suus Constantius nepti suæ Moniali legasset *quædam immobilia, quæ jam Episcopus acquisisset*; respondisse autem Gregorium, ea acquisisse Constantium perhiberi, cùm Diaconus adhuc esset; *Quantum aliqui perhibent, hoc non in Episcopatu, sed dum adhuc esset Diaconus acquisivit*. Ex quo illud nasci videtur, 1. sola immobilia ex legibus non posse legari proximis. 2. Eis legibus solos teneri Episcopos, qui Administratores & Provisores sunt Cleri & pauperum totius Diœcesis, non Clericos, vel Beneficiarios inferiores. L. 10. Ep. 42.

XII. Sed ejus inanitas argumentationis apertè convincitur collatione hujus Epistolæ cum ea, quæ paulò antè laudabatur. Altera enim de mobilibus, altera de immobilibus agit: *Vestes vel alia, quæ in Episcopio inventa sunt*. Ex æquo igitur certum est nec mobilia, nec immobilia hujusmodi ad hæredes derivari potuisse; quamquam leges Canonesque non utraque semper conjunctim commemorent, sed separatim quandoque vel hæc, vel illa.

XIII. Consequens verò illud alterum, sin minùs à vero, certè verisimili propiùs abest. Nec Justiniani enim leges, nec Epistolæ Gregorii nisi Episcoporum meminere. Sed jam non semel ejus rei perspicua indigitata ratio est. Quòd cùm parcis distributionibus & alimentorum sportulis cæteri Beneficiarii fruerentur, non facilè videbantur congerere ex his posse, quo & tolerarent vitam, & domos præterea agrosque sibi compararent. Alioqui meliore fuissent Clerici alii conditione, quàm Episcopi: fas enim illis fuisset parcere sumptibus, & reliquas opes in proximos spargere, quod Episcopis non licuisset.

XIV. Confirmata est Theodorici Regis Italiæ Edicto eo, quod apud Cassiodorum legitur, ea Cæsarum lex, qua jubetur Ecclesia Clericis & Monachis succedere, qui intestati & sine hærede justo moriuntur. *Clericos Religiosasque personas intestatas deficientes quoties defuerit, qui jure succedat, locum Ecclesiæ suæ secundùm leges facere debere præcipimus.* De bonis agitur hæreditariis, in quæ succedit Ecclesia, ubi justi desunt hæredes. L. 5. 26.

CAPUT XLI. *P. 2. l. 4. c. 22.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Gallia ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. Varia decreta Conciliorum Galliæ, ne testetur Episcopus, de iis quæ sibi legata sunt post ordinationem suam; si prole caret, patrimonium Ecclesiæ conferat: valida sint Clericorum testamenta, quamquam minùs scrupulosè servatæ sint formulæ.

IV. V. Cœpere ergo jam tunc testamenta condi, ex juris Canonici legibus.

VI. Ita consulebatur Ecclesiæ, & Parochorum testamentis aliorumque Beneficiariorum, qui cum fundos Ecclesiæ jam obtinere cœpissent, non poterant nisi Ecclesiis ea transfundere.

VII. Aliis id ipsum exemplis efficitur, nec Parochos potuisse, nec Beneficiarios quosvis alios acquirere, vel testari, nisi in utilitatem Ecclesiæ.

VIII. IX. Exempla in id plura ex Gregorio Turonensi, & ex Flodoardo.

X. XI. Mirabilia Perpetui Turonensis Archiepiscopi, & Cæsarii Arelatensis testamenta.

I. CUm nostra aliquantò pluris interfit, exploratum habere, quæ Leges, qui Canones in Ecclesia viguerint Gallicana in Episcoporum & aliorum Beneficiariorum testamentis; proprium caput ei rei hoc sepositimus, ut Disciplinæ sacræ integritas illibata hìc maximè viguisse intelligatur. In Concilio Agathensi constitutum est, ut quidquid Episcopo, vel Ecclesiæ conjunctim, vel separatim daretur, *aut cum Ecclesia, aut sequestratim*, ad jus Ecclesiæ id revocaretur, non Episcopi: *Non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt*. Ita ne de eo Episcopus vel testamento disponeret, vel quacumque ratione alia: in eodem Concilio decretum est, ut si cui Episcopo nec filii sint, nec filiorum filii, & is hæreditates suas aliis, quàm Ecclesiæ suæ tradat, accuratissimo examine perpendantur expensæ ejus omnes rerum Ecclesiæ, & siquid dederit distraxeritque in Ecclesiæ suæ damnum, id totum revocetur. Si liberos habet, ii Ecclesiam indemnem præstare cogentur, ex hæreditariis suis bonis. *Episcopus qui filios aut nepotes non habens, alium quàm Ecclesiam relinquit hæredem, si quid de Ecclesia non in Ecclesiæ causa aut necessitate præsumpsit, quod distraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò filios habet, de bonis quæ relinquit, ab hæredibus ejus indemnitatibus Ecclesiæ consulatur.* Vehementer allucinabitur, qui hinc suspicatus fuerit res Ecclesiæ in privatas domos utcumque converti potuisse: cùm eò potiùs collimetur ut in fiscum Ecclesiæ influant patrimonia Episcoporum, si nulla eis sit proles, ex toto: aliàs ex parte saltem. Can. 6. Can. 33.

II. Confirmata sunt in Concilio Epaonensi Episcoporum legata, & dona fundorum Ecclesiæ, si tantundem ipsi, & ejusdem pretii Ecclesiæ adjecissent. Ecclesiæ juris erant prædia quæcumque semel ordinatus Episcopus acquisisset. Non poterat ergo rerum quas ipse comparasset, in alios dominium transferre, nisi id Ecclesiæ suæ damnum ipsemet præstaret. Agathensibus Canonibus hic additus est. In Concilio Parisiensi III. res Episcoporum propriæ jam Ecclesiarum esse præsumuntur. *Et quia Episcoporum res propriæ, Ecclesiarum res esse noscuntur, &c.* Can. 17. Can. 51. Can. 2.

III. Sed non alia de testamentis præclariora Decreta, quàm Concilii Lugdunensis II. & Parisiensis V. Cùm enim facillimè sæpissimèque rescinderentur testamenta Episcoporum, Presbyterorum, & cæterorum Ecclesiæ ministrorum, ut Ecclesiæ compendiosiora, quàm ii cuperent, qui sæculi, Can. 2. Can. 10.

quam Dei rebus magis student: cùmque id causæ prætexeretur, quòd Legum civilium formulæ, jurisque civilis calliditates minùs quandoque servarentur: decreverunt ea Concilia suum ejusmodi testamentis nihilominus constare debere robur, etsi legibus Cæsareis minùs consentirent: quòd nimirum abundè sit, ut extremæ voluntates morientium executioni mandentur. *Quia multæ tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt privare collatis donariis, id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta quæ Episcopi, Presbyteri seu inferioris ordinis Clerici fecerint, &c. omni stabilitate subsistant, id specialiter statuentes, ut etiamsi quorumcumque religiosorum voluntas, aut necessitate, aut simplicitate aliquid à sæcularium legum ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcussa manere, & in omnibus Deo propitio custodiri.*

IV. Hic obiter observare fas est quasi prima quædam lineamenta novæ testamentorum formæ, quam jus Ecclesiæ Canonicum invexit primò Clericis, post etiam laicis fidelibus, ad declinandas ambages & versutias, in re potissimum tanti ad rem privatam, publicamque momenti. Confirmavit Clotarius II. Rex statuta hujus Concilii Parisiensis V. in iisque, ut apparet, Caput istud de testamentis. Sed integrum Edictum ad nos incolume non pervenit.

V. Atqui non aliò vergebat hæc in testamentis nova facilitas, quàm ut nequo obice retardarentur Episcoporum ultimæ voluntates in favorem Ecclesiæ, nec Episcoporum modò, sed Parochorum etiam, & Clericorum prorsus omnium. Ita enim demonstrant ipsa Canonis verba: *Quia multæ tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt collatis privare donariis, &c.*

VI. Refert autem multùm id observari, eò conniti Concilia, ut firmentur testamenta in utilitatem Ecclesiæ scripta, non solùm ab Episcopis, sed & ab Presbyteris, aliisque Clericis. *Testamenta quæ Episcopi, Presbyteri, vel inferioris Ordinis Clerici confecerint, &c.* Propterea quòd cùm Parochi inciperent, ut & cæteri Beneficiarii usufructuario jure agrorum Ecclesiæ aliquid impetrare, nimirum id erat consequens & consentaneum, ut in favorem Ecclesiæ testarentur.

VII. Duo id jam confirmaverant Canones Concilii Epaonensis, quorum altero Ecclesia sua ejicitur Parochus, si quem emat agrum, nec Ecclesiæ nomine emat: altero autem irritæ sunt venditiones, & alienationes omnes à Parocho factæ agrorum & fundorum Ecclesiæ suæ. Ex his autem id manifestè elicitur, non potuisse Parochum sive donatione, sive testamento, & quacumque demum ratione Ecclesiam frustrare agris, quos ipsemet coemisset. *Quidquid Parochiarum Presbyteri de Ecclesiastici juris possessione distraxerint, inane habeatur & vacuum, &c. Præsbyter dum Diœcesin tenet, de his quæ emerit, aut Ecclesiæ nomine scripturam faciat, aut ab ejus quam tenuit Ecclesiæ ordinatione discedat.* Can. 7. 8.

VIII. Narratur à Gregorio Turonensi stupendum infortunium civis Tricassini, Lupi, qui conjuge & filiis orbatus, Clero inscribi se voluit. Frater ejus veritus, ne semet Ecclesiæ dando, dederet & sua, *Timens ne hæredem constitueret Dei Ecclesiam si ei conjungeretur*: abduxit illum à pio proposito, & secundo implicuit conjugio, ex quo pernicies erupit tum contrahentis, tum conciliantis, illo inconstantiæ & levitatis, hoc avaritiæ pœnas dante. Erat ergo illud frequens, ut Clerici, qui nihil antè liberorum sustulerant, sua Ecclesiæ legarent patrimonia, adeo non Ecclesiæ patrimonio suos locupletabant. Memorat idem Gregorius acerbissima jurgia Bertrandi Episcopi Cenomanensis, & Badegisilæ, quæ præcessoris ejus conjux fuerat. Cupiditatis suæ facibus, artibusque incitata mulier, quæ toto Episcopatus tempore conjugi suo donata fuerant, ea contendebat ejus propria fuisse: sed cessit tandem authoritati Legum & Canonum, atque omnia restituit. *Res quæ tempore Badegisili Episcopi Ecclesiæ datæ fuerant, tanquam proprias retinebat, dicens, Militia hæc fuit viri mei, Et licet invita, tamen cuncta restituit. Erat enim ineffabili malitia.* L. 6. c. 13.

IX. Commemoratum est à Flodoardo testamentum Bennadii Archiepiscopi Remensis, qui hæredes scripsit Ecclesiam, & filium fratris sui, legatis Ecclesiæ suæ agris, & sylvis, præter pecunias, quas singulis repræsentari jubebat Clericis, pro eorum gradibus, prætermissis quidem *Sanctimonialibus, & viduis in Matricula positis*. Certum est paternas hæreditates ita inter Ecclesiam & nepotem partitum esse Bennadium. Suffectus est ei B. Remigius, qui & ipse hæredes adscivit sibi duos nepotes suos cum Ecclesia sua, sed ita sanè ut totum propemodum cederet Ecclesiæ. Ne duodecim quidem pauperes Matricularios prætermisit Remigius, qui ad Ecclesiæ valvas quotidie mendicabant, cum quadraginta viduis. *Pauperibus duodecim in Matricula positis, ante fores Ecclesiæ expectantibus stipem, &c. Viduis quadraginta in porticu Ecclesiæ alimoniam præstolantibus, quibus de decimis villarum stipendia ministrabantur, &c.* Hos secutus & proximè imitatus est Sonnatius Remensis Archiepiscopus, qui condendo testamento, hæredem designavit Remensem Ecclesiam, quamquam & in alias quoque Ecclesias munificentiæ suæ rivulos sparserit. *Testamentum rerum suarum condidit, in quo plura diversis donaria contulit Ecclesiis, Basilicam tamen B. Remigii præcipuè sibi hæredem instituit.* Hæredibus quidem suis terras legavit aliquas, sed ea cautione, ut post eorum obitum ad Ecclesiam illæ redirent. *Quibusdam hæredum quoque suorum personis prædia quædam eo tenore dereliquit, ut ad loca Sanctorum à se destinata post eorum reverterentur decessum.* Anno 642. Hadoinus Episcopus Cenomanensis, anno 648. Didierius Cadurcensis Præsul B. Remigii vestigia sectati sunt, tota hæreditate sua ad Ecclesiam transmissa, ut quæ sponsa sibi fuisset, filiosque omnes uno charitatis sinu gestaret. L. 1. c. 9. Cap. 18. L. 2. c. 5. Le Cointe Anno 642. n. 1. 648. n. 26.

X. Memorandum autem cum primis testamentum edidit beatus Perpetuus Turonensis Archiepiscopus; qui id primùm præfatur, non alio magis incensum se fuisse ad condendum testamentum, quàm ut certissimè res omnes suæ ad pauperes devenirent, & ne hæreditas Episcopi cuiquam posset, quàm ejus Sponsæ Ecclesiæ vindicari. *Ego Perpetuus peccator Turonicæ Ecclesiæ Sacerdos, abire nolui sine testamento, ne fraudentur pauperes iis, quæ superna gratia, mihi non merito liberaliter & amanter contulit; & ne, quod absit, transeant ad alios, quàm ad Ecclesiam, Sacerdotis bona.* Perspicuè ex hoc exordio, & luculentiùs adhuc ex consequentibus patet, de paternis & hæreditariis rebus suis testatum fuisse sanctissimum Præsulem, ubi post complurima pia legata, sermonem tandem revocat ad fratres, ad dominos, ad filios, ad delicias suas, ad gaudium & coronam suam, hoc est, ad pauperes Christi, ad mendicos, ad ægros, ad viduas, ad orphanos; hos verò nuncupat ille suos ex asse hæredes. *At vos viscera mea, fratres dilectissimi, corona mea, gaudium meum, domini mei, filii mei, pauperes Christi, egeni, mendici, ægri, viduæ, orphani, vos inquam hæredes meos scribo, dico, statuo.* Jubet suos omnes reliquos distrahi fundos, & ejus pecuniæ partes tertias duas viris, tertiam reliquam fœminis distribui, omnia pauperibus erogari. Epitaphio sanctissimi Præsulis affirmatur, clarum illum avis, atavisque, sed multò clariorem fuisse erogationibus in pauperes. Spicil. tom. 5. p. 105.

Cla-

Clarus avis ataviſque, potens fuit, atque Senator, Clarior at ſua dum pauperibus tribuit.

XI. Contrà verò Cæſarius teſtamenti tabulis ipſis confeſſus eſt, etſi nihil à parentibus ſuſcepiſſet, teſtari ſe tamen, ne quid proximi ſui ſuæ ſibi ſucceſſionis arrogare poſſent, præter munuſcula quædam, quibus eos tanquam eulogiis proſequebatur. *Ego cùm nihil de parentum bonis habuerim, hoc teſtamentum meum præſumere erubui; illa tamen me ſententia compulit, &c. Et ne fortè poſt obitum meum aliqui de parentibus meis exceptis illis rebus, quas illis pro eulogiis donavero, inquietare præſumant, cui præſum, Eccleſiam.*

Baron. ann. 508. n. 24.

CAPUT XLIII. P. 2. l. 4. c. 23.

De Teſtamentis Epiſcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Hiſpania & Africa, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. II. III. IV. Statuta Conciliorum Hiſpaniæ de recenſione rerum Eccleſiæ poſt mortem Epiſcopi, de cura ſummovendi cognatos à ſucceſſione, de coercendis morientium Epiſcoporum largitionibus inconſideratis.

V. Parochorum poteſtas in manumittendis Eccleſiæ ſervis.

VI. Novæ acquiſitiones nomine Eccleſiæ faciendæ erant.

VII. VIII. Reliquis Beneficiariis imminebant leges eædem, quæ Epiſcopis in teſtando.

IX. X. Cauſæ teſtamentariæ ad Concilia referebantur, ab iiſdemque refingebantur vitioſa Epiſcoporum teſtamenta.

XI. XII. XIII. Quando poſſent ab Epiſcopo legari res Eccleſiæ ſuæ.

XIV. Miræ cautiones adversùs cognatos Epiſcoporum & quorumlibet Beneficiariorum.

XV. Teſtamentum B. Fulgentii.

I. NOn minùs æſtuabat Hiſpanica Eccleſia ad Legum Canonumque accuratiſſimam obſervantiam in tuendo pauperum patrimonio. Inteſtati Epiſcopi bonorum cenſum fieri voluit confeſtim à Presbyteris & Diaconis Concilium Tarraconenſe, deſcriptis mobilibus & immobilibus omnibus. *Sicubi defunctus fuerit Epiſcopus inteſtatus, à Presbyteris & Diaconibus de rebus ipſius inventarium fideliter conſcribatur, à minimo uſque ad maximum, id eſt, de utenſilibus, vel omni ſupellectili, &c.* Non ergo proximi defunctorum Epiſcoporum ad eorum ædes accedebant, non hæreditati ſe interponebant, & ex hac Eccleſiæ & Cleri poteſtate, ubi inteſtati obierant Epiſcopi, utcumque colligitur qualia eſſent Epiſcoporum teſtamenta.

Can. 12.

II. Quod ad cognatos attinet, multò apertius eſt Concilium Valentinum. Cùm enim pleriſque ſua eſſent patrimonia Epiſcopis, eaque integrum eſſet ad proximos traducere: edixit hoc Concilium, ut cognati Epiſcopi demortui & inteſtati, accederent ad ejus ſucceſſorem: aut ſi ejus ordinatio diutiùs procraſtinaretur, ad Metropolitanum: ut hæreditaria ipſis bona redintegrarentur, ac viciſſim res Eccleſiæ intactæ incolumeſque ſervarentur. *Parentibus & propinquis decedentis Epiſcopi, ſi inteſtatus obierit, denuntietur, ut ſine Metropolitani vel Comprovincialium Sacerdotum conſcientia nihil de rebus defuncti occupare pertentent; ne forte cum hæreditariis rebus, etiam aliqua ad Eccleſiam pertinentia, vel permixta uſurpent: ſed uſque ad ordinationem futuri expectent Antiſtitis, aut certè, ſi longum fuerit, ad Metropolitani ordinationem recurrant.* Erant ergo inacceſſa proximis Epiſcoporum defunctorum bona, niſi ea ipſi hæreditaria eſſe approbaſſent.

Can. 1.

III. Dilucidior adhuc res eſt in Concilio Hiſpalenſi I. Cùm enim ibi Eccleſiæ Aſtigitanæ Diaconi expoſtulaſſent de Epiſcopo ſuo, qui ante obitum ſuum aliquos manumiſiſſet Eccleſiæ ſervos, alios cognatis donaſſet: à Concilio pronuntiatum eſt, non potuiſſe ab eo ſervos Eccleſiæ in libertatem vindicari, niſi aliqua per eum acceſſio facta eſſet rebus Eccleſiæ proprio diſpendio patrimonii, propterea quòd irritas decernunt ſacri Canones largitiones omnes Epiſcoporum, qui cùm iis nec filii, nec nepotes ſint, hæredes præter Eccleſiam illi alios ſcribunt. Indulgentiùs tamen hìc agi placuit, & his libertis aſſerta eſt libertas ſemel conceſſa, dum ipſi, liberique in patrocinio eſſent Eccleſiæ, quæ in eorum bona ſuccederet, ſi ſine juſto hærede morerentur. Nec ulteriùs progreſſa eſt Concilii remiſſio & lenitas. *In extraneam non liceat eis perſonam quidquam tranſmittere, &c. Si qui eorum ſine hærede deceſſerint, peculium eorum ſanctæ proficiat Eccleſiæ.*

Can. 2.

IV. In irritum enim illa fuerat miſſa donatio, qua ſervos Eccleſiæ cognatis Epiſcopus ſuis adſcripſerat, niſi donis aliis non imparibus Eccleſiam ille ſuam affeciſſet. Iniquum eſt enim, ut qui opibus Eccleſiæ ſuſtentatur, nec ſuis eam impertit omnino bonis, illam ipſemet aliorum donis ſpoliet. *Ea verò mancipia, quæ memoratus, de jure Eccleſiæ ſublata, ſuis proximis contulit, ſi ſimilia de proprio ſuo Eccleſiæ ipſi non compenſavit, Eccleſia veſtra abſque aliqua oppoſitione recipiat. Durum enim eſt atque irreligioſum, ut Epiſcopus, qui Eccleſiaſticis ſtipendiis vivit, & proprietatem ſuam lucris Eccleſiæ minimè confert, aliorum oblationes à jure Eccleſiaſtico privet.* Perſpicua eſt, & latiſſimè patet hæc ſententia, nec vel limites ullos patitur, vel tergiverſationes.

V. In Concilio Toletano IV. conceſſum eſt Presbyteris, Diaconiſque, Parochias ruris adminiſtrantibus, ut libertate donarent ſervos Eccleſiæ, ſi quos ex eis & litterarum peritia & innocentia vitæ commendaret, ut non immeritò Clero inſcriberentur. Sed ea addita eſt conditio, ut horum libertorum, ubi fato functi eſſent, ad Eccleſiam res omnes revocarentur. *Quidquid talibus aut per libertatem conceſſum, aut ſucceſſione extiterit debitum, aut à quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quidpiam inde in extraneas perſonas tranſmittere, ſed omnia ad jus Eccleſiæ, à qua manumiſſi ſunt, oportet poſt eorum obitum pertinere.* Ut hi liberti cum rebus ſuis in patrocinio erant Eccleſiæ, ita nec ſinebat Eccleſia res eorum ad alios transfundi hæredes.

Can. 74.

VI. In Concilio rurſus Toletano IX. Epiſcopi & Adminiſtratores rerum Eccleſiæ omnes jubentur, ſi quid novi acquirant, Eccleſiæ nomine id facere, ne quos ditavit Eccleſia, ab his ipſa ſpolietur. *Non enim convenit, ut Eccleſia quæ ſuſcepit externum, efficiat in alieno divitem, & in ſuo recipiat fraudatorem.* Si quibus verò eorum hæreditaria ſint patrimonia, præcipit Concilium, ut quidquid de novo ſibi compararint, id inter eorum hæredes & Eccleſiam dividatur, pro modo rerum Eccleſiæ & proprii ipſorum patrimonii. *Compenſata tam juris ſui, quàm Eccleſiaſticarum rerum ambitione, ſi ſe utriuſque rei quantitas exæquaverit, inter Eccleſiam & decedentis hæredes, æquo jure conquiſitio pertinebit. Sin autem quælibet pars majori cumulo ſui juris excreverit, etiam portionem in diviſione percipiet.* Si quo verò dono, aut beneficio ab amicis ſuis hi afficiantur Epiſcopi, vel Beneficiarii, *pro ſui utilitate, atque amicitia,* copia fit illis, ut illud ſibi retineant, dentque cui volent; ita ut ſi ante obitum ſuum illud nemini contulerint, ad

Can. 4.

Eccle-

Ecclesiæ jus redeat. *Si post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister extitit, in perpetuo vindicabit.*

VII. Hinc liquet jam iisdem legibus innodari cœpisse Beneficiarios omnes, quibus antiqui Canones solos videbantur Episcopos vincire. Ita quippe consentaneum erat, cùm jam plerisque Beneficiariis, præter distributiones, assignaretur etiam aliquid prædiorum; quæ cùm alimentis pauperum ipsa sui origine dicata sint, necesse omnino erat proventus eorum omnes in pauperes erogari. *Sacerdotes, vel quicumque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est, &c.* Ibid. c.4. *Quicumque de prædictis Sacerdotibus vel Ministris, &c. Ecclesia cui præfuit, vel minister extitit, &c.* Videntur his quidem verbis soli demonstrari Episcopi, Presbyterique, & eorum ministri, hoc est Diaconi; sed nimirum illis solis fundi Ecclesiæ aliqui commendabantur.

Cùm hoc denique Concilio permissi essent Episcopi vel Cœnobium extruere & dotare, assignata ei parte quinquagesima redituum Ecclesiæ suæ, vel Parochiam assignata parte centesima, cùm permissi rursus essent Ecclesiæ alicui adjudicare tertiam partem oblationum ex aliis Ecclesiis sibi debitarum, non tamen sinuntur vel tantillum cognatis largiri: quin his interdicitur, ne vel summis digitis attingant hæreditatem demortui Episcopi, nisi conscio Metropolitano; vel si Metropolitanus is sit, successore, vel Concilio Provinciali. *Propinqui morientis Episcopi nihil de rebus ejus absque Metropolitani cognitione usurpare præsumant. Quod si is, qui recessit, Metropolitanus fuerit, hæredes ejus aut successorem illius, aut Concilium sustinebunt.* Can. c.4. & 7. Ita necesse erat, ne proximi & hæredes morientium involare possent res Ecclesiæ ab illis diu administratas. *Ne passim hæreditatis adeundæ data licentia, de rebus Ecclesiæ aut non reddatur ratio plena, aut fraus inveniatur illata.*

VIII. Hæc eadem verò non multò post lex ad successiones Presbyterorum & Diaconorum ampliatur, ut qui uni jam donari cœpissent fundis & prædiolis Ecclesiæ quibusdam, præter sportulas & esculentas distributiones. *Quod si Presbyter aut Diaconus fuerit, quos obiisse constiterit, non sine cognitione sui Episcopi, rem ejus hæredibus adire licebit.* Idem. Si quis ex cognatis hoc se gyro non cohiberet, is fur & latro sacrilegus audiebat. *Invasionis damno legis sententiæ subjacebit.*

IX. Concilii Toletani X. Patribus circumcidendæ visæ sunt largitiones immodicæ Ricimeri Dumensis Episcopi, conquerente Dumensi Clero ultra modum omnia in pauperes effusa fuisse ejus testamento. Præter longè plurimos enim servos, quos ille vel vinculis exemerat servitutis, vel aliis dederat, jusserat prærerea in panperes erogari quidquid reconditum esset in penuariis Ecclesiæ, pecuniam omnem, & mercedes laboris opificum, qui in ergastulis erant Ecclesiæ, utriusque sexus, denique quidquid à se ipso acquisitum fuerat, tam vili pretio singularum rerum defixo, ut non tam vendi, quàm deperdi viderentur. *Quæ aut de opere utriusque sexus artificum familiarum Ecclesiæ potuit habere confecta, atque illata, aut quæ sua professione habuisse visus est conquisita omnia moriens jussit pauperibus erogari.* Vel ipsi Concilio consultissimè placuit his in pauperes inconsideratis moderari largitionibus, quòd vel pauperum ipsorum maximè interesset, ne earum brevi fontes exarescerent. *In quoddam rationabili authoritate temperamentum deducere.* Itaque perspecto nihil Ricimerum Episcopum de patrimonio proprio delibasse, quod Ecclesiæ adjiceret, atque adeo nihil potuisse ipsum de rebus ejus deterere, vel donare: potestatem fecit Episcopo novo confirmandi vel revocandi manumissiones illas omnes servorum, vel donationes; erogationes verò in egenos faciendas distulit, donec damna Ecclesiæ illata sarcita fuissent.

X. Ab hoc exemplo, quantumlibet vitioso, non pauca tamen emicant, quæ juvet profitque observasse. Hinc enim patet, ut levandis pauperibus, quàm ditandis propinquis addictiores essent Episcopi. His adde quod toto mox Capite diligentiùs pertractabitur, cùm Episcopi ut plurimùm testamento multa pauperibus legarent, Clericisque, hinc post eorum mortem non rarò expilatas fuisse domos Episcopales. Quorum muneris erat, & potestatis eas prædationes coercere, illis res non satis feliciter plerumque cessit: quo tandem factum est, ut qui vindices esse debuerant, jam socii & participes essent.

XI. Nova in hanc rem decreta promulgavit Concilium Emeritense, sed quibus ferè prisci tantùm Canones confirmarentur. Statuit enim ne infirmari à nuovo possent Episcopo præcessoris sui dona in amicos, vel libertos, vel servos facta de rebus Ecclesiæ, ubi constaret plura triplo Ecclesiæ per illum accessisse. *Quidquid amicis, servis, aut libertis, vel quibuscumque personis de Ecclesiæ suæ rebus compertus fuerit aliquid donasse, si triplum, aut multò plus patuerit esse, quod conscripsit in nomine Ecclesiæ suæ, firmum maneat, quod distribuit in personis, quæ prænotatæ sunt, superiori ordine.* Ea erat laus & facultas Episcoporum, qui Ecclesiæ triplo plura dedissent, quàm abstuliissent. *Si Episcopus Ecclesiæ suæ, in qua præsidet, de rebus suis inventus fuerit plurima contulisse; quidquid amicis, &c.* Can. 21.

XII. Sucurrit & aliàs, ubi possit Episcopus res Ecclesiæ suæ dilargiri. Si quibus Ecclesiæ rerum & causarum Ecclesiæ dispensatio commendata est, ea illi diligentia, fide, industria, & felicitate adlaborent, quæ laudis & mercedis aliquid meritò deposcat, fas erit Episcopo decimam illis partem addicere mobilium, quæ per eos fuerint Ecclesiæ recuperata: immobilium verò quanta illis portio decidenda sit, pro arbitrio & prudentia sua Episcopus æstimabit. *De mobili ne decimam suam sequantur: pro immobili ab Episcopo rependationem dignam accipiant.* Ibidem.

XIII. Est & ubi ex Legibus Visigothicis viduæ & filii Episcoporum fundos retinere aliquos Ecclesiæ possint: si modò in Clero, vel in obsequio perstent Ecclesiæ; si desciscant, spoliandi erunt. *Hæredes Episcopi, seu aliorum Clericorum, qui filios suos in obsequium Ecclesiæ commendaverint, & terras, vel aliquid ex munificentia Ecclesiæ possederint; si ipsi in Laicos reversi fuerint, aut de servitio Ecclesiæ, cujus terram vel aliquam substantiam possidebunt, discesserint, statim quæ possidebant, amittant: sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obsequium Ecclesiæ commendant, pro sola miseratione, de rebus Ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.* L. 5. Tit. 1. c. 4.

XIV. Finem faciet huic Capiti mira & luculenta cautio earundem Legum Visigothicarum, ne irreperent, irrumperentque in res Ecclesiæ cognati & proximi Beneficiariorum. Cùm primùm Episcopalem inaugurationem consecutus est Præsul, recensionem facere jubetur rerum Ecclesiæ, adhibitis ad testimonium quinque probatissimis civibus ejus urbis, quorum & chirographa adjicientur. Ubi vita ille migrabit, successor ejus juxta hanc recensionem res Ecclesiæ requiret; si quid dilapidatum sit, id hæredes & proximi resarcient. *Ut mox Episcopus fuerit ordinatus, statim rerum inventarium de rebus Ecclesiæ, præsentibus quinque ingenuis viris, facere non moretur, &c. Post Episcopi obitum, dum alter fuerit Episcopus ordinatus, secundum rerum inventarium res requirat Ecclesiæ. Et si quid deminutum de rebus* Ibid. c.2.

Eccle-

Ecclesiæ provenerit, proprii hæredes Episcopi, vel quibus facultas ejus pertinere, vel relicta esse videatur, de præcedenti satisfaciant facultate. Quæ eadem lex ad Presbyteros permanat, & Diaconos Parochiarum. *Quam legem & de Presbyteris vel Diaconibus, in omnibus observari, & valere præcipimus.*

XV. Exemplo Fulgentii patefecit Ecclesia Africana, suorum Præsulum quæ voluntates ultimæ, quæ testamenta essent, ubi ex mortali hoc corporis ergastulo in immortalitatis patriam demigraturi erant. Paulò ante mortem Oeconomum Ecclesiæ suæ percunctatus est Fulgentius, quantum pecuniæ supereſſet, eamque illico omnem in pauperes jussit effundi, singulorum ipse nomina percensens, & eos sibi hæredes adscisceret certus, qui terris emigranti cœlum panderent. Audiendus Ferrandus Diaconus in ejus vita: *Pauperum curam gerens, requisita summa pecuniæ, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi; per se ipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quid sigillatim daretur, propria deliberatione constituit; hæredes in hoc sæculo non habens, hæreditatem tamen hujus benevolæ sollicitudinis pauperibus derelinquens.* Nec sui illi Clerici excidere in hac extrema in pauperes largitate, ut quorum non paucos premeret egestas: *Sed nec suos Clericos debita benedictione fraudavit, ipsorumque paupertati misericorditer consulens, &c.* Quo rursus exemplo declarantur publicæ tum illæ largitiones in pauperes & in Clericos, quarum postea occasione emersere prædæ & grassationes eæ, de quibus infrà copiosiùs. Cap. 30.

CAPUT XLIII. P. 2. l. 4. c. 24.

De Testamentis Abbatum & Monachorum, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Variæ ex B. Gregorio Papa probationes, tam de patrimonio suo testari potuisse Monachos, quàm & in illud succedere.

III. IV. V. VI. Aliæ ejusdem rei probationes. Abbates & Abbatissæ jure testari non poterant, cùm res administrarent sacræ suæ Congregationis. Poterant ex dispensatione.

VII. VIII. Argumenta & alia ex Regula S. Benedicti, & S. Aureliani.

IX. X. XI. XII. XIII. Legibus Cæsarum & testari fas est Monachis, & hæreditates excipere. Quàm propitiæ illæ sint Cœnobiis. Qui sui per ætatem, & rerum suarum compotes erant, ii ante professionem testabantur. Sin minùs facerent, Monasteria & liberi succedebant.

XIV. Argumenta ex Hieronymo Monachos testari potuisse post professionem etiam.

XV. XVI. Nec illa Evangelicæ perfectionis professio Monachos remorabatur, quin portione rerum suarum aliqua proximos donarent.

XVII. Qua ratione Episcopi & Xenodochiorum Administratores poterant, ea non poterant Abbates testari.

XVIII. Objectio Monachi testantis refertur, & diluitur.

XIX. De testamentis Abbatum & Abbatissarum.

I. ANtequam delabamur ad spolia Beneficiariorum hinc demigrantium, quorum vestigia quædam superioribus jam Capitibus impressa fuere: de testamentis Abbatum & Monachorum necesse est hic aliquid prælibari, & cùm hi in Beneficiariorum album relati sint, & singularis eorum professio habeat non pauca, quibus lucis aliquid aspergi necesse sit.

II. Indubium primò illud est, tam testari potuisse Monachos, quàm & succedere tribus his mediæ ætatis sæculis. Cùm resciſſet Gregorius Magnus Siciliæ Monachum Fantino Defensori semiſſem bonorum suorum testamento legasse: quamquam minùs probaret ministrum Romanæ Ecclesiæ ejusmodi dona suscipere, testamentum tamen confirmavit. *Fantinum Defensorem Joannes Monachus quidam moriens in sex uncias hæredem divisit; cui hoc quidem, quod dimissum est, trade, sed contestare eum, ut hoc facere ulteriùs non præsumat. Sed pro labore suo statue quid accipiat, &c.* Eadem Epistola rescindit Pontifex donationem à Moniali factam, quòd multò æquius esset res ejus adjudicari Monasterio in quod contrusa fuerat, ut pœnas daret impudicitiæ. *Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue, quatenus ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus sollicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & Monasterio præfato trade.* L. 1. Ep. 42.

III. Quo utroque sanè loco de bonis patrimonialibus agebatur, uti & rursus ubi in eadem Epistola Presbyteri, Diaconi, aliique Clerici ejusdem incontinentiæ infamia inusti, in Monasteria pro ejus usu sæculi in pœnitentiam compinguntur, illis conferri res eorum omnes jubentur, saltem ex parte, si proximi eis sint, qui egeant eorum ope, utpote rebus necessariis destituti. *Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen, ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari.* Si Clerici hi criminosi ex servis sint Ecclesiæ, assentitur quidem Pontifex, ut Monasterio in quod tradentur pœnitentiæ ergo, pensionis aliquid detur; sed ita prorsus, ut reliquæ eorum res in patronæ Ecclesiæ jus transeant. *Sed res eorum Ecclesiastico jure non subtrahi.* Quo id evincitur de patrimonii rebus agi. Ibidem.

IV. Irritari aliàs jussit idem Gregorius testamentum Abbatissæ, quæ post Professionem nescio quæ legaverat præter Imperatorum leges, quibus id genus testamenta exploduntur, & Cœnobio addicitur, quidquid novæ rei comparaverit Abbatissa. *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratia, ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est, &c. Res ipsius eidem loco, ex eo quo illuc ingressa, & Abbatissa constituta est, manifesto jure competere.* L. 7. Ep. 7.

V. Contrà verò Gregorius Probum Abbatem facultate donavit testandi, & legandi quidquid rei habuisset, antequam Abbatis officio fungeretur. In Synodo Episcoporum aliquot, Presbyterorumque & Diaconorum Ecclesiæ Romanæ hanc sibi veniam Canonum fieri postulavit Abbas, assensus est Pontifex. *Ut cum fratribus, filiisque nostris, quid statuendum sit, deliberare possimus.* Ejus autem dispensationis annuendæ ea erat causa justissima, quòd Probus ante cùm in secessu religiosam ageret vitam, securus rerum suarum & testamenti incuriosus, quòd ex legum vigore non nesciret successurum sibi filium in res omnes suas, etiam intestato; accidit ut Gregorio cum Clericis suis deliberante de vacante quadam Abbatia, *Cum filiis nostris tractaremus*, interveniret ex inopinato Probus, quod Gregorius non casu, sed cœlesti quodam providentiæ consilio eveniſſe interpretatus, ea illum statim Abbatia investivit, & incassum reluctanti, nec cessit, nec vel deliberandi spatium dedit. Erat ergo cum primis æquitati consentaneum illius ergo vincula solvi legum, quæ ideò Abbates & Monachos L. 9. Ep. 22.

chos testandi potestate spoliant, quòd ea uti cessaverint, cùm tempestivum esset, ante professionem.

VI. Concessit denique Adeodato Monacho idem Pontifex licentiam scripto confirmandi donationem agrorum, quos dum sæculo valediceret, verbis nudis addixerat. Tantò pronior fuit Gregorius ad id annuendum, quòd secundùm leges ipsas donatio ea fuerat valitura. *Ipsa quoque donatio licitè possit jure subsistere, præcipuè in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis sæculum relinquentes, ad Dei se eligunt conferre servitium.* Ex re autem erat futuras lites præsecari. *Salubriter amputandi causa litigii.* L. 11. Ep. 5.

VII. Idem præceperat in Regula beatus Benedictus, ut qui ad religiosam professionem accessuri erant, sua priùs omnia vel pauperibus erogarent, vel Monasterio; quòd post professionem ne sui quidem compotes futuri essent, nedum rerum suarum. *Res si quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut facta solenniter donatione conferat Monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus. Quippe qui ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum sciat.* Cap. 58. 59.

Nobilium si filii sint, quos parentes Deo devoveant, parentes Abbas polliceri cogit, nihil unquam patrimonii filiis daturos: si quid agrorum Monasterio offerre velint, jusfasque esse, quin & usumfructum eorum retinere posse. *Si aliquid offerre voluerint in eleemosynam Monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus quas dare volunt Monasterio, donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario.* Pauperioribus pro suo modo idem juris est. At omnium rerum egeni si qui sint, nihilominus suscipiuntur eorum filii, si à parentibus offerantur. *Similiter autem & pauperiores faciant. Qui autem ex toto nihil habent, simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus.*

VIII. Edidit & Regulam Monasticam B. Aurelianus Arelatensis Archiepiscopus, qua nodum alium expedivit, ubi parentes filiis suis impuberibus in Monasteria susceptis præmoriebantur, non edito testamento; tum enim Monachis illis junioribus gravis hæreditatum sarcina injiciebatur. Jubet Regula, ut testamentum edant, cùm idoneam ætatem assecuti fuerint, aut cùm hæreditatem in potestate habuerint. *Qui verò minoris ætatis sunt, aut vivis parentibus in Monasterium ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in potestate habuerint.* Ex quo patet paternas hæreditates adiisse Monachos, & tum eos potuisse testari, & sua largiri Monasterio, pauperibus, proximis, etsi nihil sibi propriè retinere possent. Cap. 47.

IX. Ea rerum constitutio utilitatibus Ecclesiæ tam accommodata, consentanea profectò erat Legibus Justiniani, qui liberis concesserat, ut invitis etiam parentibus Clero, vel Monasteriis nomen darent, nec verò extimescerent, ne ea de causa exhæredes fieri possent. Quin immò ne testari quidem parentes poterant, nisi decerpta his tributaque legitima portione: & si quando minùs illi officio fungerentur, vocabantur tamen illi Monachi in consortium hæreditatis, hoc est, eorum nomine Cœnobium ipsum; cui perpetuo jure & irrevocabili ea bona addicebantur, etsi Monachus ipse exitiali inconstantia & perversitate sæcularibus se rursum illecebris immergeret: *Ut non liceat parentibus impedire, quominus liberi eorum, volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exhæredare. Sed si ipsi testamentum condant, necesse habento quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato. Quod si illi Monasteria, aut Ecclesias relinquant, atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium aut Ecclesiam pertinet.* Cod. 1. 1. de Episcop. & Cler. leg. 54.

X. In eam legem aliqua hìc strictim adnotanda veniunt. 1. In eadem navi esse Monachos & Clericos, ut à sæculari vitæ æquè alienatos, & acerbioribus pœnis ulciscendos, si in eam revolvantur. 2. Legitimam portionem Clerici Ecclesiæ, Monachi Cœnobio addi, & irrevocabiliter addici, si alteruter à proposito deficeret. 3. Inde forsan erat, quòd parentibus ferè non minùs dolebat, filios suos Clero, quàm Cœnobiis adscribi. 4. Certè cùm professio Monastica filios non exueret paterna successione, peropportuna & perneccssaria hæc erat lex Cæsaria, ad parentum avaritiam, & religionis incuriam cohibendam, quibus vilior erat filiorum jactura, quàm vel minimæ portionis caducorum bonorum.

XI. Sequenti Codicis lege plus etiam præfertur vigoris. Clerici & Monachi indiscriminatim habentur, quòd perpetuæ se religioni & sanctimoniæ utrique dedicent. *Elegerit se Monasterio, vel Clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere.* Ex quo fit, ut propositi sui sanctitas ejicere illos non debeat eo gradu, & privilegio, quo potirentur, si è sæculi fæcibus numquam emersissent: itaque frustrare eos non potest parens quarta successionis parte, potest ampliori donare: *Sin autem & amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus.* Si intestati excedant parentes: qui ex eorum liberis Clerici sunt, vel Monachi, ita vel soli, vel cum fratribus succedunt, ac si nulla speciali professione devincti fuissent. *Nullo eis impedimento ex sanctimoniali professione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur.* Denique ut pateat non tam filiis hæc indulta esse, quàm Ecclesiæ, vel Monasterio, si tam sanctæ professionis transfugæ fiant, tota illa successio eidem Ecclesiæ, vel Monasterio vendicatur. *Hujus legis Beneficia eos volumus obtinere, qui in Monasterio vel Clericatu perseveraverint. Nam si ad sæcularem conversationem remeaverint, jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem Ecclesiæ, vel Monasterii, à quo recesserint, pertinere.* Cùm Monasterium potiùs successisset, quàm Monachus, minùs mirum erat Monasterio potiùs hærere successionem, quàm desertori Monacho. Quòd autem Clericorum quoque desertorum successio hæreditaria Ecclesiæ servaretur, peræquè ut Monachorum, hinc intelligas, quantum emolumenti ad Ecclesiam redire soleret ex patrimonio Clericorum. L. 55. Ibid.

XII. Et hæc quidem ad filios familias. Cæteros verò, qui se & sua in potestate habent, jussit idem Imperator, ut antè de rebus suis omnibus disponerent, quàm Monasticam regulam complecterentur, quòd deinceps ne sui quidem, nedum suarum rerum dominium sint habituri. *Quoniam nostræ pietatis lex vult eos, qui se Monasteriis dederint, seu viros, seu mulieres, antequam ingrediantur Monasterium, eo quo voluerint modo, quæ sua sunt, disponere, nec posse postquam ingrediuntur Monasterium, ulterius agere quidquam de propriis, utpote domini rerum non existentes amplius.* Cùmque professio religiosa, & ipsos & ipsorum omnia Deo addiceret, jam non poterant vel repetere, vel à Monasterio sejungere & alienare, quæ ita Deo consecrata fuissent. *Eo quod sanciverimus, hujusmodi viros ac mulieres, cum corpore & anima ipso ingressu ad Monasterium dedicare se, suasque substantias in Monasterium: eo quod domini harum ulterius non existunt.* 3. Declarabat denique Justinianus hujus legis vim in posterum, non in antecessum valituram: ideoque qui hactenus professi sunt, posse eos adhuc de suis, maximè in liberos testari. Nov. 76.

XIII. His legibus quas nos hìc ex Photii Nomocanone prompsimus, adjunxit & alias Photius ex Nomocan. Tit. 11. c. 1. §. 1. 3.

ex eodem corpore Juris Civilis. Si qui in Cœnobium se abdit, suis antè liberis legitimam assignavit portionem, reliqua hæreditas Cœnobii est, nec ex ea illi decerpere quidquam ulteriùs possunt, nisi supplementum. Cui substituta est hæreditas, si modò liberos suscipiat: etsi ne uxorem quidem ducat, sed in Monasterio profiteatur, integrum illi constabit jus substitutionis. Eodem jure gaudent, & quæ virginitatis voto se constringunt. Res ejus qui Monasterio se addicit, in jus transferuntur Monasterii, si liberis careat; si sit ei proles, nec testatus fuerit ante professionem, poterit & posteriùs testari, dum ne legitima parte liberos fraudet; sed & sibi, hoc est Monasterio legitimam servare partem cogetur; si in Cœnobio diem antè obeat, quàm testatus fuerit, legitima portione contenti erunt filii, reliqua hæreditas ad Monasterium devolvetur. Si migret Monachus à Monasterio suo in aliud, bona ejus Priori inhærebunt Monasterio, in quo & ipse hærere debuerat.

Justinian. Novel. 5. & Nov. 123. c. 38.

XIV. Ex beato Hieronymo sanctissimus Monachus Hilarion, & Palæstinæ Monasteriorum parens, hæreditatem, quæ sibi obtigerat, inter fratres suos & pauperes divisit, cœlesti ipse contentus patrimonio. *Reversus cum quibusdam Monachis ad patriam, & parentibus jam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reservans.* At contra ex eodem Hieronymo Malchus Monachus, regulæ & professioni Monasticæ injuriosus, cùm Monasterio & pauperibus sua impartiretur, sui quoque curam habuit, sepositâ sibi parte sua. Quanta verò eum postea calamitas oppresserit, nemini, ut opinor, non compertum est. *Venumdata possessiuncula partem erogarem pauperibus, partem Monasterio constituerem; quid erubesco confiteri infidelitatem meam? partem in sumptuum meorum solatia reservarem.*

XV. Cùm idem verò Hieronymus Hebidiæ viduæ explanaret Evangelicæ perfectionis elimatissima consilia, statim suadet pauperibus omnia elargiri, cùm prole careret: pauperibus, inquam, non proximis, cùm ita Christus ipse sempiterna sapientia præceperit. *Vade, vende quæ habes, da pauperibus, & sequere Salvatorem. Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis; quos etiam si haberes, jure his Dominus præferretur. Sed, da pauperibus; immò da Christo, qui in pauperibus pascitur.* At quibus liberi sunt, quarum maximè illustris est prosapia, sibi, illisque res suas partiri debent, hoc est seipsas, vel Christum potius filiis annumerare debent, & æqua donare portione. *Si qua autem vidua habet liberos, & maximè si nobilis familiæ est, egentes filios non dimittat, sed ex æqualitate, & ut meminerit primum animæ suæ, & ipsam putet esse de filiis; & partiatur potiùs cum liberis, quàm omnia filiis derelinquat, & immo Christum liberorum suorum faciat cohæredem.*

Tom. 3. Epist. ad Hebid.

XVI. Hunc primum sanctus Pater indigitat perfectionis gradum; qui mox tamen fatetur fas & integrum cuique esse hærere in gradu virtutis inferiore, & omnia sua proximis dimittere. *Non vis esse perfecta, sed secundum tenere gradum virtutis, dimitte omnia, quæcumque habes, da filiis, da propinquis. Nemo te reprehendit, si inferiora selecteris, dummodo illam scias jure tibi prælatam, quæ elegerit prima.* Temperatissima hæc est Hieronymi doctrina, quade ille pluribus in Epistola ad Demetriadem de Virginitate servanda. Temperatius forsan & illud erat, quod ex eo de B. Hilarione narravimus. Non potest enim non in summo perfectionis fastigio collocari B. Hilarion; ex quo intelligitur ea incidere loca, tempora, personarumque merita, ubi vel sanctissimi viri, & perfectionis amantissimi, non tamen se posse, aut debere existiment proximos suos tota privare successione sua.

Ibidem.

XVII. Diximus quid causæ fuerit, quamobrem tam indulgenter actum fuerit cum Monachis, ut testari possent, etiam post professionem; tam durè & tam austerè cum Abbatibus, ut per leges Canonesque testari haud eis liceret, nisi ex singulari dispensatione. Nimirum in potestate Abbatum, uti & Episcoporum, ac Xenodochorum erant bona omnia Congregationis, Monachorum, Clericorum & pauperum.

XVIII. Gravis autem incurrit difficultas ex testamento Venantii Monachi, qui Cœnobii desertor, uxore ducta Cancellarius creatus est Italiæ, tum Patricius Siciliæ, Gregorii Magni Papæ conjunctissimus. Nihil non tentat Gregorius, ut eum ad Claustri secessum reparatum impelleret, spes eum fefellit sua, nec tamen ejus se amicitia & necessitudine alienavit. Quin ex adverso cùm oblationes ejus respuisset Episcopus Syracusanus, vetuissetque mysteria in ejus ædibus celebrari: à Gregorio objurgatus est, jussusque & oblationes ejus accipere, & ipsemet in ejus Oratorio domestico sacris operari. Venantius denique mortis appetentis metu perterritus, prospicienseque testamentum quo sua natabus duabus legabat, à Judicibus & Ministris Imperii labefactatum iri, quòd desertores Cœnobiorum jure testandi arceant leges Cæsarum: res nataque suas commisit sedis Apostolicæ & Imperii tuitioni. Graviter ab eo peccatum est, ubi se Imperatorum defensioni commisit; eò enim pellecti sunt Judices sæculares, ut bona ejus occuparent omnia, & sequestrarent. Gregorius ne tum quidem cessavit ab eo per litteras commonendo, ut vitæ fugientis reliquias conferret ad suæ salutis procurationem, ad Monasticum maximè habitum repetendum. Filias certè & res ejus tuitione sedis Apostolicæ impertivit. Nemo sanæ mentis non magnoperè admirabitur tantam hanc austeriissimi Pontificis indulgentiam in Monachum transfugam, in ejus conjugium, in filios, in substantiam omnem. Hunc sibi nodum objecit B. Bernardus in Libello aureolo de Præceptis & Dispensationibus; nec enodavit. A probabili non abhorret, Venantium de votis suis addubitasse, adversùs ea reclamasse. Suadebat Gregorius, ut vel consilio suo acquiesceret, vel rem elimatissimè faceret examinari. Itaque aliqua dubitatione fluctuabatur Venantius, & Gregorius forsan ipse nonnihil pendebat animi. Ita cùm subdubia res esset, ipse quidem ad id quod tutissimum esset, hortabatur Venantium, non tamen interim abruptius aliquid sæviusque tentari debere existimabat.

Gregor. l. 1. Ep. 43. L. 5. Ep. 42. 43. L. 9. Ep. 30. 31.

Can. 11.

XIX. Possent & Abbates nobis alii objici, & Abbatissæ, à quibus edita sunt testamenta. A Cointio nostro in Annalibus Ecclesiæ Francicæ laudantur testamenta Irminæ Abbatissæ Horreensis apud Treveros, Adelæ Abbatissæ Palatiolensis, Videradi Abbatis Flaviniacensis, & his longè plura in Ecclesiasticis monumentis. Sed non aliò spectabant testamenta hæc omnia, quàm ut quæ Ecclesiæ erant, ei confirmarentur. Ita testabantur Episcopi non pauci, etiam quibus nihil erat patrimonii. Ea testandi ratio facilè coalescit cum officio Administratoris. Si Abbatissæ verò quæpiam hæreditaria prædia sua Ecclesiæ testamento adjecerunt, ea utebantur licentia, qua Gregorius Abbatem donavit. Si nulla autem memoretur illis dispensatio suffragata fuisse, is videlicet usus necdum increbuerat, ut ad dispensationes Pontificias recurreretur. Sed ubi suadebat Ecclesiæ utilitas, suprà vidimus Regulis etiam Monasticis firmata fuisse Monachorum testamenta de patrimoniis. Qua certè in re una est ratio Abbatum & Monachorum.

Le Cointe ann. 691. c. 6. an. 732. nu. 1. 722. n. 55.

CA-

CAPUT XLIV. P.3.l.4.c.19.

De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Eccleſia Latina ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis.

I. Epiſcopi teſtamentis nec res Eccleſiæ, nec quas ipſi ei adjeciſſent, proximis legare poterant. Probatur ex Concilio Francofordienſi.

II. Rurſum ex Concilio Pariſienſi.

III. An in Concilio hoc permittatur Epiſcopus proximis dimittere, quæ poſt ordinationem ſuam ex patrimonii ſui reditibus acquiſierit.

IV. Legi eidem ſuberant Parochi.

V. Idem hinc infertur de cæteris Beneficiariis.

VI. Idem valet in accumulatis pecuniis, atque in agris coemptis.

VII. Leges hæ Synodales Regum Capitularibus confirmatæ fuere. Si Clericus, cui proximi non eſſent, inteſtatus moreretur, bona ejus ad Eccleſiam redibant, etiam patrimonialia.

VIII. Si Parochus nil habuiſſet patrimonii, nihil comparare poterat, niſi nomine Eccleſiæ.

IX. Ejus rei probationes novæ ex Herardo, Aldrico, & Hincmaro.

X. Eidem legi Beneficiarios omnes ſubjicit Hincmarus.

XI. Exempla ſanctiſſimorum Præſulum.

I. TUm Epiſcopis, tum cæteris Beneficiariis integrum erat, ea cognatis hæredibuſque teſtamento tranſmittere omnia, quæ à Majoribus accepiſſent ipſi, vel ante ordinationem rei ſuæ adjeciſſent. Quæ ab Eccleſia verò obtinebant, vel quæ de novo comparaſſent poſt ordinationem, ea poſt eorum mortem in immortalis eorum ſponſæ Eccleſiæ jus cedebant. De iis dumtaxat quæ poſt ordinationem parantur, controverſia fieri potuiſſet: ſed quantis, oro te, ludificationibus & impoſturis aditus patefactus eſſet, ſi Epiſcopo licuiſſet ea ſibi retinere, cognatiſque, quæ de patrimonii ſui proventibus parta eſſe venditaſſet? Cùm enim ampliſſimi Adminiſtrator eſſet Epiſcopus patrimonii Clericorum in communi omnium, pauperumque, vix ac ne vix quidem diſcerni ac disjungi potuiſſet, quid ex propriis, quid ex communibus proventibus acquireretur, cùm vel maximè uni Deo rationes redderentur. Hæc certiſſima ratio eſt legis ejus antiquiſſimæ, cui vigorem & pondus novum addidit anno 794. Concilium Francofordienſe: *Et propinqui vel hæredes Epiſcopi, res quæ ab Epiſcopo ſunt acquiſitæ, aut per comparationes, aut per traditiones, poſtquam fuerit ordinatus, nequaquam poſt ejus obitum hæreditare debeant, ſed ad ſuam Eccleſiam catholicè, &c. Illæ autem quas prius habuit, niſi traditionem ad Eccleſiam ex eis fecerit, hæredibus & propinquis ſuccedant.*

Can. 41.

II. Quod teſtamento legare non poterat, ne integra quidem valetudine largiri proximis valebat Præſul. Unde nec ſuo, nec ementito amicorum nomine coemere quidquam poterat, quod in hæredes tranſmitteret. Huic veteriſſimæ legi cùm frequenter illuderent Præſules, ei authoritatem priſtinam redintegrare ſtuduerunt Concilii VI. Pariſienſis Patres anno 829. *Quoniam multi Epiſcoporum amore propinquorum ſuorum de rebus ſibi commendatis, ſuo, aut quorumlibet amicorum nomine, prædia vel mancipia emunt, & ut in propinquiorum ſuorum jus cedant, ſtatuunt; & ob hoc, & jura Eccleſiaſtica convelluntur, & miniſterium ſacerdotale fuſcatur, imò à ſubditis detrahitur & contemnitur. Placuit omnibus, ut hoc deinceps avaritiæ genus caveatur, &c. Et poſtquam Epiſcopus factus eſt, quaſcumque res de facultatibus Eccleſiæ, aut ſuo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum ſuorum, ſed in Eccleſiæ, cui præeſt, jura deveniat.* Mirum eſt tantoperè tunc increbuiſſe tam peſtiferam corruptelam, qua vel Laici ipſi ad Cleri contemptum juſtiſſima indignatione adducebantur. *Multi Epiſcoporum.*

Can. 26. Capitul. l. 5. cap. 327.

III. Eo tamen ipſo Canone finis & modus aliquis priſcis Canonibus adhiberi videtur. Nam cùm nulla exceptione rerum, aut pretii, regulæ hactenus canonicæ Eccleſiæ addicerent, quidquid Epiſcopi ſemel ordinati acquiſiſſent: hìc manifeſtè & diſertè ſeparantur, quæ acquiruntur *de rebus ſibi commendatis*, *de facultatibus Eccleſiæ*: ab iis quæ coemuntur ex patrimonii proprii fundis, reditibuſque, ut horum libera poteſtas ſit ad conſanguineos transferendorum. *Ut Epiſcopus res ſui juris, quas aut ante Epiſcopatum, aut certè in Epiſcopatu hæreditaria ſucceſſione acquiſivit, ſecundum authoritatem canonicam quidquid vult faciat, & cui vult conferat.* Video contrà poſſe quempiam niti, ut non alia ad proximos trajiciat Epiſcopus ex hoc Canone, quàm quæ *hæreditaria ſucceſſione* poſt ordinationem ſuam ſuſcepit, non quæ qualicumque parcimonia redituum patrimonialium coemerit: quode ſilet prorſus iſte Canon. Sed cùm non adjudicentur hìc Eccleſiæ niſi quæ de novo comparata fuerint ex reditibus ſacris, *de facultatibus Eccleſiæ*: hinc probabili conjectura aſſequimur, vel ipſo Canonis ſilentio copiam fieri, ut proximis leget Epiſcopus non patrimonia tantùm ſua, ſed & eorum fructus, & parta ex his fructibus nova prædia.

Eccur autem hoc demum Canone nova hæc Canonum antiquorum moderatio reſtrictioque in lucem proferatur: ea non abſurdè conjicitur fuiſſe cauſa, quòd non ita jam Epiſcopi adminiſtratores omnium prorſus Eccleſiæ rerum eſſent, ut pridem fuerant; quòd plures jam portiones detruncatæ fuiſſent, vendicatæque Parochis, Xenodochiis & Capitulis. Aut quòd jam Oeconomis, Presbyteris, Diaconis Epiſcopalis rerum Eccleſiæ adminiſtratio explorata, apertaque ita eſſet, ut nihil dubitationis reſidere, nihil fraudis intervenire poſſet, in dignoſcendis ac dijudicandis iis, quæ de novo comparabantur, ex propriis Epiſcopi, an ex communibus Eccleſiæ fructibus.

IV. Eodem verò Canone Parochi jam æquè ac Epiſcopi continentur, ut nomine Eccleſiæ emant, ſi quid emunt: unique illi poſſint addicere, quidquid de ejus proventibus accumularint vel pecuniæ, vel prædiorum. *Similiter & de Presbyteris, qui de Eccleſiarum rebus, quibus præſunt, prædia eo modo emunt, faciendum ſtatuimus. Quoniam multos Presbyterorum occaſione taliter emptarum rerum, Eccleſias, quibus præſunt, expoliaſſe, & à ſuo miniſterio multis modis exorbitaſſe, & ſe diabolo mancipaſſe, multoſque Laicorum ex hoc facto in ſcandalum damnationis & perditionis protraxiſſe cognovimus.* Ibidem.

V. Duo reſtant, quæ exprimamus ex hoc Statuto, magnoperè conſentanea, non diſciplinæ tantùm canonicæ, ſed ipſi æquitati, & ingenitæ nobis rationis ac ſapientiæ legi. Primum eſt ad omnes Beneficiarios omnino pertinere, dictante ratione ipſa & lege inſita ſapientiæ, ut non poſſit non ad Eccleſiam revocari, quidquid comparatur de reditibus Eccleſiarum, *de rebus Eccleſiarum*. Ipſo enim genere Beneficiariis bona Eccleſiæ non ſua, non propria, ſed commendata ſunt, ut eorum non domini, ſed adminiſtratores ſint, & Oeconomi. At Oeconomi ex rebus ſuæ fidei & curæ commendatis, non ſuam, ſed Eccleſiæ rem augere poſſunt.

VI. Alterum eſt, Beneficiarios nihilo plus potuiſſe in proximos transferre reſiduas ex ſacris repiditibus pecunias, quàm terras domoſque his pecu-

pecuniis empras. Si possint enim pecunias reliquas in hæredes transmittere, possunt & coempta ex his pecuniis latifundia. Sed ipsa ratio & natura depositi, ac depositi sacri, Deo pauperibusque dicati, non patitur his avaritiæ sordibus ac prætigiis sibi fraudem fieri. *Non sunt res Ecclesiæ, ut propriæ, sed ut Dominicæ & à Deo commendatæ tractandæ.*

L. 5. c. 175. VII. Huic porrò Concilii Parisiensis Constitutioni, Imperatoriæ etiam legis vis & potestas accesserat, cùm Capitularium libris includatur. Ut hinc quoque intelligas, non tam Episcopis & Conciliis, quàm Cæsaribus ipsis Christianis chariores fuisse res & opes Ecclesiarum. Quod ipsum ex alia rursus patet lege Capitularium Caroli Magni, qua edicitur, ut Clerici intestati & proximis carentis hæreditas ad Ecclesiam veniat. Quod ipsum valet & in Monialibus, quarum res pari conditione ad Cœnobium transferuntur. *Si quicumque ex gradu Ecclesiastico sine testamento & sine cognatione decesserit, hæreditas ejus ad Ecclesiam ubi servivit devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.*

Addit. 3. c. 17.

VIII. De Parochis admonent Capitularium libri, quod æquè ad Beneficiarios exporrigatur omnes: Si nihil illis rei supperet, antequam Beneficio illo ornarentur, nil possint nisi Ecclesiæ acquirere. *Ut Presbyteri omnes ordinati, prædia comparantes, Ecclesiis confirment.* Soli his legibus nominatim memorantur Episcopi & Parochi, quòd soli ab Ecclesia acciperent, unde non vitam tantùm tolerare possent. Sed cùm jam essent, quibus aliqua Ecclesiæ prædiola utenda fruendaque permitterentur præter quotidianas distributiones: quibus esset & si fors aliquid patrimonii: his adeo non fas erat proximis dimittere, quæ ex sacris proventibus sibi redundarent, ut vehementer admonerentur ipsis suis abstinere distributionibus: cùm his egerent pauperes, ipsis aliunde opes abundarent.

Addit. 4. c. 98.

IX. Capitularibus suis, seu Synodicis Constitutionibus hanc eandem regulam intexuit Heraldus Archiepiscopus Turonensis: *Ut res quas in sacris Ordinibus adquisierint, propriis Ecclesiis derelinquant.* Concessione Ludovici Pii Imperatoris testamenti tabulas scripsit Aldricus Cenomanensis Episcopus, non sine assensione Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ; ne post ejus mortem in ejus successionem impetum facerent deprædatores, utque ea ex asse distribueretur Ecclesiis, Monasteriis, pauperibus, Clericis, & famulis ipsis suis. *Cum licentia Ludovici Imperatoris, & consensu Metropolitani, seu cæterorum Comprovincialium Episcoporum, &c. Considerare cœpi, qualiter facultatula mea, post obitum utiliter & rationabiliter in utilitatem Ecclesiæ & meam eleemosynam dispensata; ne fortè, quod absit, aliquis sibi ea rapere faciat, sicut in multis factum cognovimus; sed omnia in utilitatem Ecclesiæ, & sustentationes nobis famulantium, seu supplementa nostrorum Clericorum, aut Monachorum, quàm & Canonicorum, sive adminicula Laicorum, qui nostræ Ecclesiæ & nobis famulari videntur; necne in alimenta pauperum, &c.*

Cap. 44.

Baluz. Misc. Tom. 3. p. 83.

Id ergo causæ erat, ut testarentur Episcopi, etsi de commendatis sibi tantùm rebus; ea quoque erat forma, quam sequerentur Episcopi in testando: Ut ne eorum successio compilaretur, sed integra Ecclesiæ, Clero, pauperibus servaretur. Est autem in hæc Aldrici rerum distributione, quo delectetur, quo pascatur pia curiositas, & ingeniosa charitas; opes hic immensæ, sed charitatis opulentia multò effusior splendidiorque. Denique charta ipsa ad nostrum hoc ævum pervenit, qua testamentum à Principe confirmatur.

Constitutioni suæ consimili Hincmarus Remensis Archiepiscopus minas diraque terrificas addidit adversus Parochos, qui agros emerent proximis dimittendos, contestatus, si quo suo flagitio Parochiis suis ejicerentur, non passurum se ut his agris fruerentur. *Quosdam vestrum Ecclesias vestras negligere, & alodes audio comparare, & in eis mansos extruere, atque excolere, ac in eisdem mansis fœminarum habitationem habere; eosque mansos non Ecclesiis secundum sacros Canones derelinquere, sed contra sacros Canones vel propinquis vestris, vel aliis quibuscumque distrahere. Unde sciatis, quoniam à quocumque hoc fieri comperero, secundùm canonicam severitatem indicare curabo. Nullus enim alodem Episcopus vel Presbyter melius vel firmius potest habere, quàm qui est Ecclesiæ attributus, si secundùm suum ordinem vivere voluerit. Sin autem ordinem pro sua culpa perdiderit, nec alodem, quam à die ordinationis suæ de Ecclesiasticis facultatibus acquisivit, habere valebit.*

Conc. To. 3. pagin. 640. Hincmar. to. 1. pag. 736.

X. Ex Commonitorio verò, seu Capitulari Hincmari ejusmodi ad Decanos Rurales, ubi ab eo descripta erant, quæ moneri oporteret Parochos ab Episcopo, Episcopum à Parochis, non paulò manifestiùs patet ejus tum flagitii atrocitas, & latè fusa lues. Eo enim proditur. 1. Non Parochos solùm, sed Beneficiarios omnes ea lege obligari, ut ex proventibus Beneficii nihil coemere possent, quod non eidem Ecclesiæ accrescere deberet. 2. Quod acquisierint, ne Ecclesiæ quidem alteri, vel Monasterio adscribi posse, injussu Episcopi sui. 3. Ubi suis honestè, ubi pauperum cognatorum necessitatibus parcè consuluerint, ut pauperum, declarat Hincmarus nihil omnino recondi & servari in futurum, vel in alios usus ab iis potuisse, quòd residua omnia pauperum sint, vel hospitum, & peregrinorum solatio dicanda. 4. Subjicit denique hoc ipsum fuisse olim Judæ facinus, qui quod pauperum in commune erat, uni sibi sumebat; nec usuram hoc atrociorem videri posse flagitio, cùm utrobique pauperum res à divitibus diripiantur. *Sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter, vel quilibet sub regula fœnus exercere debet, multo minùs autem fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis. Quoniam hoc agere sacrilegium est & par crimen Ananiæ & Saphiræ, atque Judæ furis, qui sacras oblationes, quæ ad usus fidelium ac pauperum mittebantur, asportabat & furabatur. Nam aliud est sine dispendio Ecclesiæ, amicis vel parentibus pauperibus, aut quibuslibet incestuosis ex charitate cum mensura & ratione subvenire, vel adjutorium ferre; & aliud cum destructione Ecclesiæ, vel dissipatione facultatum Ecclesiasticarum, quasi furtim, immò furtim, quæ Ecclesiæ esse debuerant, & usibus illius ac pauperum seu hospitum impendi, carnalium carnaliter usibus sine divino respectu inservire. Et de nihil habentibus promotus Presbyter, non præsumat, quæ de facultatibus Ecclesiæ comparaverit, vendere, vel quasi ad casam Dei trædere, nisi ad Ecclesiam, cujus propriæ esse debent, sine consensu Episcopi.*

Hincmar. Tom. 1. pag. 717. & tom. 2. pag. 799. 800.

Hæc eadem alibi rursus inculcat Hincmarus, eaque & Carthaginensium Canonum, & Novellarum Justiniani authoritate astruit, & Epistolis Gregorii Magni. Sed ubique idem constantissimè retinetur modus. Nihil proximis suis largiri Parochos fas est, nisi egenis: & ubi egent, vestes tantùm suppeditare, & quo vescantur. *Reliquos propinquos, si juxta se habere voluerit, de sua portione sine stipendio Ecclesiæ vestiat, atque pascat. Nam aliud est, parentibus pauperibus subvenire, aliud, &c.*

Ibidem.

Possent his nova ex Reginone accersi præsidia, unum addam, quod ille quasi ex Triburiensi mendicat Concilio. Eo edicitur, ut quibus Parochis supperit patrimonium, ejus fas sit eis bessem, quibus volent donare, reliquam partem tertiam

Regino. pag. 21. 228. 604. 613.

nefas

netas ſit Eccleſiæ ſuæ non dare. *De peculiari Sacerdotum nihil ſibi laici uſurpent, ſed de duabus partibus faciant Presbyteri, quod eis viſum fuerit; tertiam ſecundùm Canonum juſſa, quibus ſerviunt, relinquant Eccleſiis.* Non ii erant illorum temporum, vel Conciliorum Antiſtites, qui ſinerent de rebus Eccleſiæ vel tantillum in proximos effundi, cùm peculii & patrimonii ipſius partem ſaltem tertiam vindicarent Eccleſiæ.

L. 1. Eccleſ. Diſcip. c. 39.

XI. Nova nobis probatione muniendum ſupereſt: quod ſuprà paucis perſtrinximus, ſi Clerici ſine hærede, hoc eſt, ſine proximis, & inteſtati, terris emigrarent, eorum in ſucceſſionem veniſſe Eccleſiam. Ita enim habetur in vita beati Meinverci Paderbonenſis Epiſcopi: *De proprietate Clericorum, ſi quis illorum ſine hærede obierit, eidem Eccleſiæ conceſſa.* Sed nec alienum erit ab inſtituto hic noſtro, commemoraſſe qua ſanctiſſimus hic Epiſcopus ratione ad Epiſcopatum accitus ſit. Cùm illum eo inveſtiret Henricus Rex, affirmavit Præſul ditiorem Epiſcopatum poſſe ſe privatis opibus, proventibuſque fundare. Aſſenſus eſt Henricus, & hac ipſa de cauſa declaravit pauperrimam ſe ei ſponſam collocaſſe, ut ita invitaretur ipſe Chriſtum hæredem ſuum in terris ſcribere, atque ita ad cœleſtem ejus hæreditatem aditum ſibi ſtrueret. *Quia id veraciter conſidero, ideo te inopiæ illius miſericorditer ſubvenire deſidero, ut illius in cœlo cohæres fieri merearis, cujus piam matrem in terris hæredem tuam feceris.* Eo tunc in Eccleſiam animo erant Reges, eo erant & Epiſcopi. Beatus Udalricus Auguſtanus Epiſcopus, ante obitum ſuum mobilia Palatii Epiſcopalis omnia pauperibus, Clericiſque ſuis diſtribuit; his etiam tribui voluit tertiam partem mobilium cæterarum ædium ſuarum, reliquis ſucceſſori ſervatis. Nobili cùm eſſet & locupletiſſima ſtirpe B. Gebhardus Conſtantienſis Epiſcopus, fregit aliquando tandem contumaciam fratrum ſuorum, ſibique dari evicit ampliſſimi patrimonii portionem legitimam, non quo ipſe theſauros ſibi terrenos aggeraret; ſed ne fratribus dimitteret tantas opes ex mammona iniquitatis congeſtas, quibus illi in æternum demergerentur exitium; utque ipſe pauperibus erogaret inania hæc omnia ludibria luxus & pompæ ſæculi. *Vir Dei non cupiditate prædiorum, ſed Dei cui ea tradere cupiebat, amore ſuccenſus, ſuam partem poſſeſſionum à fratribus ſibi dari poſtulabat. Illis autem negantibus, vi extorſit ab eis, ut omnia æqua lance dividerent, nec quidquam eorum, quod ſuæ contigerat ſorti, permiſit habere. Hæc verò non malitia, ſed divino zelo peragebat, ne fortè fratres periculum ſuæ incurrerent animæ, ſi aliquid ſibi injuſtè uſurpatum poſſiderent.* Enimverò ſua mox ille omnia prorſus effudit in pauperes ditiſſimus ipſe ſola Chriſti paupertate futurus. *De terrena ergo ſubſtantia, nihil ſibi reſervavit, ſed cuncta Chriſti pauperibus fideliter erogavit.*

Surius die 5. Junii, c. 9. 16.

Surius die 4. Jul. cap. 16. Surius die 27. Auguſt. c. 9. 10.

CAPUT XLV. P. 3. l. 4. c. 20.

De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Clericorum in Eccleſia Græca. De Teſtamentis Abbatum & Monachorum in utraque Eccleſia ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis.

I. In Oriente Epiſcopis per leges non licebat rerum acquiſitarum poſt ordinationem, in partem vocare ullam proximos, vel amicos. Inteſtatis Clericis ſuccedebat Eccleſia.

II. Niſi Epiſcopus die ordinationis ſuæ cenſum edidiſſet totius patrimonii ſui, in jus Eccleſiæ veniebant res ejus omnes poſt obitum ejus.

III. Diſcrimen Epiſcoporum & aliorum Clericorum.

IV. Neutris fas erat, non aliqua peculii, vel patrimonii ſui parte Eccleſiam donare.

V. Leges Cæſarum in Oriente ad teſtamenta Monachorum.

VI. Canones Eccleſiæ Græcæ in eandem rem.

VII. Et ſuccedendi & teſtandi jus antiquum Monachis illibatum conſtabat.

VIII. Nec minùs ſecunda & propitia Monaſteriis erant Caroli Magni Capitularia.

IX. Exempla Monachorum hæreditates adeuntium.

I. DIximus jam in Photii Nomocanonem relatas fuiſſe Imperatorum leges, & ipſas maximè Novellas Juſtiniani, quibus non conceditur Epiſcopis, ut cognatos, vel amicos vocent in ullam partem rerum poſt conſecrationem ſuam partarum, niſi eæ ſint hæreditates patris, matris, patrui, avunculi, fratrum; cùm reliqua omnia in cenſum Eccleſiæ ſint tranſcripta, & poſt Epiſcopi mortem per Oeconomos adminiſtranda ſint, rationes omnium aliquando præſtaturos. Xenodochiorum adminiſtratores ea ligabantur lege, nihil ut niſi Eccleſiæ & pauperibus acquirerent. Epiſcopi, Clerici omnes, Diaconiſſæ, ſi ſine hærede legitimo, & inteſtati obeant, hæreditatem adit Eccleſia. Clerici denique etſi ſub poteſtate ſint adhuc parentum, teſtari tamen poſſunt de rebus in Eccleſia partis, in morem caſtrenſis peculii. Et id quidem ad Leges civiles ſpectat teſtamentorum, quibus non ſubeſt Clericus ratione peculii. Quamquam eo privilegio Cæſareo, nemo ſubducatur Legibus ſacris Canonum, quibus ſolemniter ſancitur, ſuperflua Clerici omnia, pauperum eſſe.

In Nomoc. Tit. 10. c. 6.

II. Scitè verò monet Balſamon, niſi Epiſcopus ineunte Pontificatu ſuo recenſuiſſet, & in inventarium contuliſſet patrimonium ſuum omne, tempore obitus ejus res ejus protinus omnes in ærarium Eccleſiæ devolutum iri. *Tunc dicitur Epiſcopus res habere, & de iis deſponere ac teſtari poteſt, quando ut vult quinquageſimus Canon Apoſtolicus, cùm primùm fuit electus, quæ ſunt ſua propria & quæ Epiſcopatus deſcripſit. Niſi enim ita fecerit, omnia quæ ſunt ejus, ad Eccleſiam pertinent.* Addit Balſamon eo ſemel inventario conſcripto, etſi præfeſtino fato inteſtatus obeat Epiſcopus, videri ſibi proximos ejus ſuccedere; quamquam mordicus hærerent alii Carthaginenſi Canoni, quo inteſtati ſucceſſor Epiſcopi omnia ejus in poteſtate habet.

In Can. 22. Chalced.

III. Scitiſſimè rurſus idem Balſamon docet, ubi Carthaginenſis Canon ipſi Eccleſiæ adjudicat mobilia omnia Epiſcopi morientis poſt ordinationem parta, exceptis iis, quæ ad eum deveniſſent donatione, legato, vel hæreditate ipſi ſeparatim obtingente: non tam ſtrictè id ad reliquos Clericos trahendum eſſe. Rationem verò eam eſſe, quòd acquirere de novo quidpiam haud poſſit Epiſcopus, niſi vel ex reditibus Eccleſiæ ſuæ, vel ex obvenientibus ſibi ſucceſſionibus. At Clerico artes ſuppetere longè plurimas congerendæ pecuniæ, ſi quapiam arte præcellat, ſi libros exſcribat, ſi pueros litterarum rudimentis imbuat; ſi calamum, manumque ei commodet, cui ſit à ſecretis; ſi his aliiſque artibus innoxiis non mediocres paret opes, & hinc fundos coemat, jure cogi non poterit hæredem ſibi aſciſcere Eccleſiam. *Mihi videtur, quod in Epiſcopis quidem hoc locum habebit, quia nullus eſt eis alius modus per quem res acquirant præterquam ex juribus Epiſcopalibus, & ex donationibus externis ac legatis. Et Epiſcopalia quidem Epiſcopatui tradentur; reliqua autem erunt eorum dominii, quemadmodum hic quoque Canon tractat. Clerici autem ſi poſtquam*

In Can. 35. Carthag.

quam in Clerum recepti sunt, aliis modis, & non ex Ecclesiæ res emerint, non cogentur ea Ecclesiæ addicere. Si quis enim fortè Clericus fiat puerorum ludimagister, vel scriptor, vel magni alicujus viri subscriptor, aut à secretis, & magnas ex eo facultates paraverit, quare cogetur ea quæ his rationibus adquisita sunt, Ecclesiæ addicere? Non agitur Carthaginensi hoc Canone nisi de immobilibus: Balsamon autem proposita ea quæstione, an ad mobilia quoque traducenda sit eadem lex, respondet, æquè mobilia, atque immobilia hæc patrimonii pauperum rivulos esse, cujus administratores sunt Beneficiarii omnes, atque adeo ejusdem legis vinculo utraque constringi. *Cùm autem Canon tractet de immobilibus, rogaverit quispiam an idem servari debeat, etiam in mobilibus; & existimo quod idem etiam in his fiet. Nulla enim est differentia mobilium & immobilium, quod ad acquisitionem attinet.* Ibidem.

IV. Cùm Carthaginensis denique Canon adjiciat, de propriis quidem hæreditatibus suis Episcopos jure suo & potestate libera uti posse: at si quæ semel Ecclesiæ donaverint, postea retractent, tum verò eo honore & gradu quem obtinent, parùm dignos habitum iri: hinc à Balsamone concluditur, Episcopos Clericosque non posse non aliquantulum saltem rei suæ familiaris Ecclesiæ legare; sed si vel tantillam ei portionem adjecerint, tum illam ei sibique vehementer & ex animo gratulaturam. *Nota autem Canonem, qui dicit, quod Episcopi & Clerici debent necessariò suis Ecclesiis partem aliquam ex iis quæ propriè ad eos pertinent, relinquere, omnino quidem in extremo spiritu: & hoc qualecumque & quantulumcumque est, non repudiabitur.* Ibidem. Non ergo jam in dubium quisquam vocaverit, quin Jure Canonico, & Civili, Græcorum & Latinorum in id conspiratum, id usu receptissimum fuerit, ut mobilia & immobilia omnia Episcoporum & quorumcumque Clericorum ex opibus & reditibus Ecclesiasticis parta, post eorum obitum Ecclesiæ juris essent.

V. Venio ad Monachorum testamenta in eadem Ecclesia Græca. Novellam Leonis Philosophi Imperatoris confirmat idem Balsamon, non permisisse tantùm ut anno ætatis decimo-sexto profiteretur quis regulam vitamque Monasticam, sed etiam ut de rebus suis testaretur, quod minimè licebat iis, qui anno ætatis decimo eandem professionem religiosam emittebant: sed anno demum ætatis decimo-quinto ea hi donabantur testandi facultate. Si autem puerulus Monachus ante eam ætatem præmoreretur, tunc ipsa lex vicem ejus implens, servos ejus omnes manumittebat; rerum ejus bessem Monasterio addicebat, tertiam partem residuam cognatis; qui si nulli essent, ex asse hæreditas Monasterio obtingebat. *Interea si mortuus fuerit, ejus quidem servi manumittentur, reliquæ autem facultates bifariam dividentur; & duas quidem partes accipiet Monasterium, tertia verò pars cognatis dabitur. Quod si defuncto non fuerint cognati, tertia quoque pars Monasterio accrescet.* In Can. 40. Trulla.

Can. 6. VI. In Concilio I. & II. Constantinopolitano definitum fuerat, posse Monachos ante professionem testari, postea verò jus & proprietatem eorum rei totius penes Monasterium esse. Id censet Balsamon de Monachis capiendum, quibus non sint hæredes necessarii, scilicet patres, filiique. Novella enim Justiniani, quæ Basilicis inserta est, & cui utique Canon iste non repugnat, jubet ut si Monacho & Moniali profitenti nihil sit liberorum, bona eorum Cœnobio cedant. Si liberi illis sint, nec testati sint ante professionem, nec filios singulos legitima donarint portione, posse post professionem, inter filios & Cœnobium bona sua partiri, ita ut nec liberos, nec seipsos, hoc est Monasterium, legitima possint parte frustrare. Si facta vero professione intestati moriantur, singulis liberis legitima sua portio, residuum omne Monasterio vendicabitur. Denique cùm tam necessarii sint hæredes pater, materque, quàm liberi, quod de his diximus, ad illos quoque pertinebat.

VII. Rursus ex eodem Balsamone, confirmata est ab eodem Leone Imperatore vetustissima consuetudo, ut ordine suo Monachi ad hæreditates venirent, cùm post Professionem Monasticam non pauci ad egestatem redigantur. *Lege Novellam Imperatoris Leonis Sapientis, quæ cavet ne à jure testamenti arceantur Monachi, qui fortè postquam Monachi facti sunt, ad inopiam redacti sunt.* Ibidem. Quoad has verò successiones, quæ Monachis obtingunt, eas illi pro arbitrio suo distribuent, si quid modò contulerint Monasterio, dum illi se devoverent: si nihil verò contulerint tum, coguntur tertiam partem ei conferre novæ hujus successionis, reliqua in potestate sua habituri, ut dent, cui volent. *De iis quæ post tonsuram, vel ex testamento, vel ab intestato mortuis eorum cognatis, vel aliqua alia ratione ad eos pervenerint, quod fiet? Si aliquid Monasterio priùs dedisse visi sunt, eo tempore quo ad ipsum accesserunt, esse eos eorum quæ postea acquisita sunt, dominos, ut ea administrent, ut volunt. Sin autem Monasterio nihil dederunt, ipsos quidem de duabus posse partibus disponere & ordinare secundùm leges; Monasterium autem aliam partem, scilicet tertiam recipere.*

In id denique incumbit Balsamon, ut Legem Justiniani, qua Episcopis & Clericis intestatis succedere jubetur Ecclesia, conciliet cum lege Constantini Porphyrogenetæ, quæ vetat bona ejus qui improlis & intestatus obit, venire ad collaterales, sed tertiam partem rerum ejus in opera pia impendi, cui imputabitur pretium servorum, qui incunctanter manumittuntur. Negat Balsamon has sibi leges conflictari, quòd Justiniani lex de Clericis agat, Constantini de Laicis. Brevitati indulsimus, ne verba ipsa legum harum omnium promeremus. Sed & illud observasse juvat, ævo Balsamonis, è quo hæc excerpsimus, suum adhuc illis legibus vigorem sospitem fuisse in Oriente, senescente scilicet sæculo duodecimo. In Can. 84. Carthag.

VIII. Nec ab his dissidebant Ecclesiæ latinæ mores. Ratas voluit Carolus Magnus & irretractabiles esse donationes eorum, qui Cœnobiis se devoverent. *Ut liber homo, qui in Monasterio Regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundùm Regulam firmiter teneat.* Con. Gall. To. 2. pagin. 246. Capitul. l. 1. c. 143. Nullis pius Imperator metis arctari patitur largitiones profitentium in Cœnobia sua. Sed & insinuari hac lege illud videtur, qui se Monasterio ipsum dedicet, eidem & sua dicare omnia: *Res suas ibidem delegaverit.*

Non paulò verò mirabilior est lex illa alia Capitularium, qua edicitur, ut omnium in Monasteriis utriusque sexus antè professionem, quàm testati fuerint, res omnes Monasterii sint, quamvis justa illis sit proles. *Quicumque Monachus vel Monacha in Monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant: sed omnia eorum sint Monasterii, quæ eodem die justè possidebant, quando ingressi sunt Monasterium.* Capitul. l. 6. c. 105. Illud convenit huic legi cum Orientalium Imperatorum legibus suprà laudatis, quòd nullam jam professis annuat licentiam testandi, quòdque Collaterales ab hæreditatibus excludat intestatorum. Sed illud permirum, quòd cùm in Oriente posset adhuc professus in filiorum gratiam testari, ne id quidem liceat per Capitularium leges. Certè non agitur hic nisi de iis quæ quis ante Professionem obtinebat; non de iis quæ post obtigerint

ſucceſſionibus, quibus utique fas erit filios impertiri.

Can. 6. Id quoque conſtat ex Concilio Aquiſgranenſi anni 816. in poteſtate fuiſſe Canonicorum, aut res ſuas omnes Cœnobio penitus tranſcribere, aut reſervato ſibi uſufructu proprietatem transferre ſolam, aut omnino eas ſibi ſervare, dummodo procuratorem tunc eligerent, qui earum adminiſtrationem, cauſaſque & lites exerceret. Ut jam non poſſit ambigi, quin hinc eis Cœnobiis opes, agrique novi ſubinde adjicerentur.

l. 3. c. 22. IX. Ex B. Odonis Cluniacenſis Abbatis Collationibus illud perſpicuum eſt, ejus ævi Monialibus aditum patuiſſe ad hæreditates, nec quemquam ei uſui obſtrepuiſſe. Narrat enim ut Moniales duæ multis editis virtutum documentis, impetrata licentia repetendæ tantiſper paternæ domus, ut parentum ſucceſſionem exciperent, ſæculi rurſum blandimentis faſcinatæ fuerint, miſerrimæque perierint. *Fuerunt ad tempus illud quo exierunt, bene converſatæ. Ad hoc autem egredi permiſſæ ſunt, ut de rebus parentum, qui fortè nuper obierant, aliquid Monaſterio reportarent. Sed hac occaſione ſæculum præguſtantes, oblitæ Deum.*

Plena eſt hiſtoria ſacra exemplorum id genus, ubi Monachi ſanctiſſimi certiores facti de parentum cognatorumque interitu, ac de patefacto ſibi aditu ad eorum hæreditates, totum aſpernati ſint, tum ne periculo ſe committerent, tum quòd jam ipſi ſibi ſæculo præmortui eſſe viderentur. Nec abhorret à veriſimilitudine, hinc creviſſe Laicorum licentiam ad invadendas eas quæ Monachis obveniſſent hæreditates, Cœnobiaque ipſa juſtiſſima hac ſpe ludificandi. Qua de re alibi plura.

CAPUT XLVI. P. 4. l. 4. c. 15.

An Epiſcopi cæteriquè Beneficiarii proximos donare poſſint rebus ex Eccleſiaſticis proventibus coemptis, vel pecuniis ipſis, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Connexio hujus quæſtionis cum ſuperioribus, & cum infrà dicendis.

II. Si nullæ ſint Beneficiario res, niſi Eccleſiaſticæ, nihil illi fas eſt donare cognatis, vel legare. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Probationes aliæ ex libris Decretalium. Doctrina Græcorum Canonici Juris interpretum.

IV. Doctrinæ hujus delinimenta quædam, ut non poſſit tamen Beneficiarius largiri, niſi permodicum quid, & quidem egentibus, aut ut famulis juſtas rependat mercedes.

V. Nova argumenta ex Joanne Salisberienſi, & B. Bernardo.

VI. Petro Bleſenſi.

VII. Ex ſententia B. Thomæ Aquinatis, ne ex ea quidem redituum portione, quæ alendo Beneficiario dicata eſt, decerpi quidquam poteſt, & in proximos ſpargi, niſi pauperes ſint; & eatenus tantùm ſpargi poteſt, ut paupertate leventur.

VIII. Quæ Concilia Angliæ vetuerint quidquam omnino in proximos irrogari ex reſiduo reditu ſacro. Iiſdem legibus & in Italia locus erat. Luculenta Clementis IV. & Martini IV. exempla.

IX. Nec ab his diſſonabant Conciliorum Hiſpaniæ decreta.

X. Mira Clementis VI. & Urbani V. exempla.

XI. Eadem Statuta ſæculo XIV. *&* XV. *innovata.*

XII. Luculentiſſima in eandem rem Concilii Tridentini Decreta.

XIII. Tridentinis his Decretis ſubſcripſere Concilia poſteriora.

XIV. Stupenda exempla Adriani VI. Marcelli II. & beati Caroli.

I. FAcillimè expediretur hæc quæſtio, ex inconcuſſis illis placitis, quæ ſuo infrà loco operoſiùs pertractabuntur, & quæ non potuerunt non hactenus aliquando ſtrictim delibari. Si enim fundi & reditus Beneficiariorum patrimonia ſunt pauperum: ſi eorum penes Clericos depoſitum eſt & adminiſtratio, non dominium, non proprietas: ſi ex iis parcè veſci poſſunt, laſcivire, non ſuperbire, ad luxum vel ad pompam: ſi parco victu dempto reliqua patrimonii pauperum ſemper eſſe cenſentur; hinc manifeſtè intelligitur, nihil ex his deteri aut decerpi poſſe, quo proximi munerentur, vel amici, niſi & ipſos paupertas commender, ad levationem, non ad copiam. Sed cùm certiſſimis pulcherrimiſque his placitis minùs quandoque conſentiant mores hodierni, operæ meæ pretium fore duxi, ſi hiſtoricæ traditionis tramitem perpetuum perſequar, ut aperiatur quì & quo tandem tempore uſus & doctrina alienior, recentiorque irrepſerit.

II. Vexavit hanc quæſtionem Gratianus in Decreto, in quod & Conciliorum congeſſit decreta bene multa, in id nimirum conſpirantia, exortes patrimonii Beneficiarios, nil poſſe acquirere, niſi Eccleſiæ nomine, nihil largiri; at ſi ſuo gaudent præterea patrimonio, hoc ſeu ſuperſtites, ſeu fato proximos pro arbitrio ſuo diſtribuere poſſe. Hos Canones jam ſuperioribus Capitibus ſuo quoſque loco & tempore digeſſimus. Hìc ergo id admonebimus unum, ævo Gratiani uſu & moribus adhuc viguiſſe hos Canones, atque adeò ſenescente jam ſæculo duodecimo, perſuaſiſſimum adhuc fuiſſe, nil proximis dimitti poſſe, earum pecuniarum, quas ex reditibus ſacris cujuſque parcimonia ſegregaſſet, vel fundorum his pecuniis emptorum. l. 2. q. 3. 4. 5.

III. Nihilo plus dubii eſt de jure Decretalium quod nunc Canonicum Eccleſiæ Jus celebratur. Titulo enim de Peculio Clericorum proferuntur duo Canones antiquiſſimi Concilii Arelatenſis, quibus ſancitur Parochum, cui non aliæ uſquam, quàm Parochiæ ſuæ res fuere, niſi Eccleſiæ nomine, nefas eſſe quidquam acquirere. *Inveſtigandum eſt, nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus eſt ad Eccleſiaſticum ordinem poſtea emerit prædia, cujus juris ſint: quoniam Eccleſiæ, ad quam nihil habens promotus eſt, eſſe debent, juxta Canonicam ſanctionem. Presbyter cum Diœceſin tenet, de eis quæ ſuperemerit, ad ipſius Eccleſiæ nomen ſcripturam faciat, aut ab ejus ordinatione diſcedat.* Mox promitur Canon Concilii Remenſis, quo edicitur, Si quid prædii Prælatus comparet ex Eccleſiæ reditibus, prædium ipſum dominii Eccleſiæ fore, quamvis alio quovis ementito nomine emptio facta fuerit. *Empta per Prælatum ex emolumentis Eccleſiæ efficiuntur Eccleſiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.* l. 3. Tit. 24. c. 1. 2. 4.

Obiter hìc monebo, Balſamonem & Blaſtarem Monachum in elucidando quadrageſimo octavo Canone Trullano, quo jubetur Epiſcopus curare conjugem, quam in Monaſterium ſecedere cogit ejus ordinatio; non pati, ut Epiſcopus rebus Eccleſiæ ſuæ conjugem impertiat, niſi egeat. Cùm enim nec ipſi fas ſit Epiſcopo ex reditibus Eccleſiæ ſibi decerpere, niſi quo neceſſitatibus ſuis proſpiciat: multò certius eſt, nihil conjugi ipſum ſuæ largiri poſſe, niſi quantulum neceſſitas extorquebit. *Si ultra res neceſſarias nihil ipſi Epiſcopo in ſuam perſonam de bonis Epiſcopatus expendere permittitur, multò minus huic dabitur, ſi ex ſemetipſa victus neceſſariè* Blaſtares litera Gamma. c. 17.

fariè habuerit. Ad Latinos revocanda nunc est oratio.

IV. Proximo verò Decretalium Titulo, quo de Testamentis agitur, ita statuitur, non posse testari Clericos de mobilibus, quæ sibi ex rebus Ecclesiæ pepererunt, sed ante obitum posse aliquid in eleemosynas dispergere. Ita enim diffinit Alexander III. *Clericis de mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen & sui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti*. Quibus in verbis singulis ea sunt momenta, quæ meritò sigillatim expendi debeant. 1. Certè enim hìc primùm permittuntur Beneficiarii aliquid erogare bonorum Ecclesiæ, sed mobilium tantùm. *De mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti*. 2. Et ne ex eis quidem nisi pro modulo eleemosynæ erogare sinuntur. *Eleemosynæ intuitu*. Itaque nec nisi pauperibus quidquam sinuntur largiri. Pauperibus enim erogantur eleemosynæ. 3. Nec nisi perpusillum quid dare sinuntur. *Moderatè aliqua*. Qui autem appetente morte eleemosynæ cohiberentur, cùm eo maximè tempore ad eas amplificandas hortetur Ecclesia? Hæc verò Alexandri III. Epistola ad Episcopum Cenomanensem scripta, in Additamentis legitur Concilii III. Lateranensis. Idem verò rursus ibidem confirmatur alio ejusdem Alexandrii III. Decreto, eodem Titulo. Statuit enim non posse Beneficiarium de mobilibus Beneficii sui testari, sed ex iis ante obitum suum aliqua impartiri posse Xenodochiis, Monasteriis, famulis, sive cognati sui sint, sive non sint, pro modo obsequii ab eis impensi: ne ei quidem indulgentiæ patrocinante nisi consuetudine. *Licèt mobilia per Ecclesiam acquisita de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis & illis qui viventi servierunt, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur*. Quo decreto superius illud illuminari videtur, permittique ut servis aliquid detur, sed pro modo eleemosynæ vel mercedis impensis obsequiis accommodatæ.

L. 3. Tit. 26.

Part. 2. 9. c. 8.

Tit. 26. c. 12.

V. Itaque juris etiam Canonici recentissimæ Regulæ, unum hoc probabant pari sapientia & charitate temperamentum, ex consuetudinis novo aliquo lenocinio, quo rigor priscorum Canonum esset mollitus; ut posset Beneficiarius aliquid mobilium suorum distribuere, vel pauperibus, vel Congregationibus religiosis, vel famulis etiam suis, sive ex proximis, sive ex alienis, dum ea largitas præstito obsequio esset admensa. Permirum id à Baronio animadversum est, ex Joannis Salisberiensis Epistola approbatum, ab Adriano IV. Papa propriam ipsius parentem nullo donatam, nullo levatam subsidio, quamvis valdè egenam: commendatam tantùm ab eo illam fuisse Ecclesiæ Cantuariensi, ubi egestatis comites ærumnæ identidem illam nihilominus conflictabant. *Quid fecit pro vobis Cantuariensis Ecclesiæ amator Adrianus, cujus mater apud vos algore torquetur & inedia?*

Baron. ann. 1159. n. 23.

Interpellavit beatus Bernardus Episcopum Lincolniensem Alexandrum, ut assentiretur æs alienum Canonici, qui Hierosolymam proficiscens, apud Claram vallem, velut Hierosolymam aliam pœnitentiæ & salutis suæ procurationi accommodatiorem se defixerat, solvi ex reditibus Præbendæ suæ, utque mater ejus usufructu gauderet ædiculæ ab eo inædificatæ fundis Ecclesiæ. *Rogamus cum illo & pro illo, quatenus de Præbenda sua, quod ipse creditoribus suis constituit, immobiliter stare faciatis: precatur deinceps ut domus quam ipse matri suæ in terra Ecclesiæ construxit, cum terra quam ibi delegavit, eidem matri quamdiu vixerit concedatur*. Matri suæ domunculam hic extruxerat in Ecclesiæ fundo, quòd non nesciret eam Ecclesiæ juris futuram, quo illam cumque loco excitasset. Purgatus est ab eodem beato Bernardo, & à calumnia vindicatus Abbas Latiniacensis, quem in crimen vocabant, quòd terris Monasterii cognatos donasset. Datas ille confessus est, sed ut extraneis in censum. *Respondetur sic illum dedisse suis, quomodo alienis, id est ad eundem censum vel consuetudinem*.

Epist. 64.

Lagny.

Epist. 230.

Mortali hoc stadio excedens Episcopus Altisiodorensis, nepoti suo mobilia, pecunias, & acquisitos fundos reliquerat. Is itineri statim se commisit, ut inconsultissimi testamenti confirmationem à Pontifice expugnaret. Litteris ad Pontificem datis Bernardus, vehementissimè contestatus est, & Ecclesiam dehonestari, & defunctum Præsulem, si confirmaretur testamentum, tam inimicum Legibus Ecclesiæ, tam injurioſum sanctimoniæ Episcopi; denique vel commentitiam esse, vel à Stephano nescio quo fabricatam eam donationem, qui ejusmodi non semel præstigiis olim Episcopo eidem fucum fecerat: *Cùm pauperibus & Ecclesiis, aut nihil, aut parum daret, nepoti suo carnali adolescentulo sæculari inutili totum penè quod acquisierat mensæ Episcopali, Stephano suggerente & solicitante dimisit, &c. Ajunt de mobilibus aureos suos, & proprias equitaturas, & cum minus illæ sufficerent ad conficiendum iter, ut pro his firmandis ad vos veniret, jussisse tradi etiam Monasterii equitaturas*. Sive Altisiodorensis porro Episcopus, sive quicumque alius ejus Chartæ artifex, eam haud dubiè irritam, & in irritum mittendam odorabatur, unde & properè ab Pontifice eam confirmari satagebat. At contra author erat Bernardus Pontifici, ut eam rescinderet, velut Episcopo haud consentaneam, juri autem prorsus infestam. *Quis denique credit virum sanctum & spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testamentum hoc fecisse? Quis sæculariſſimus hoc dixerit testamentum Sacerdotis? Hæccine dispositio hominis sobrii & spiritualis, illius qui omnia dijudicat, & ipse à nemine judicatur? Tu ergo serve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa opprobrii confusionem è religione, scandalum ab Ecclesia, crimen à persona. Exurge Phinees, & sta inflexibilis adversùs carnem & sanguinem. Vera pietas est in avunculum, si super hujusmodi extiteris impius in nepotem*.

Epist. 276.

VI. Expostulanti amico, de effræni & insana Præsulum cupiditate, cognatos & honoribus & opibus ultra modum augendi: rescripsit Petrus Blesensis, inveterasse jam hunc morbum, nec mœrorem hinc haustum aptiùs abstergi posse, quàm contemplatione providentiæ summi Numinis, quæ tot bonis & honoribus hìc circumfluere finit scelestissimos quosque. *Causaris & arguis Episcoporum nequitiam, qui circa parentum promotionem sunt adeo singulariter occupati, ut nihil aliud affectent, aut somnient. Purpurata incedit parentela Pontificum, & elata de patrimonio Crucifixi in superbia & in abusione ad omnes vitæ sæcularis illecebras se effundit; cùmque eis ad votum omnia succedant, & in contrarium succedant omnia his qui soli militant honestati, divinam intemporalibus providentiam desipere, aut dormitare conquereris. Amice, vetus querela est, & hæc Regis ac Prophetæ David animum quandoque concussit. Cùm enim prosperas justorum aspiceret, zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns, &c.*

Regest. 69.

VII. Patrimonii dona segregat B. Thomas Aquinas, quorum dominium, & tota potestas penes Beneficiarios est, ab Ecclesiæ rebus, quarum non sunt nisi dispensatores. *Sed Ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores*. Segregantur rursus ab illo bona Ecclesiæ, ante eorum partitionem inter Clericos, pauperes & reparationes, ab ea portione quæ post eam celebratam partitionem singulis obvenit Beneficiariis. Cùm-

2. 2. q. 185 Art. 7.

que propoſitæ quæſtionis cardo in hac maximè parte vertatur rerum Eccleſiæ cuique Beneficiario adſignata, de ea quoque potiſſimùm expiſcanda nobis eſt ſancti Doctoris ſententia. Primùm quidem videri poteſt ille ejus portionis dominium Clericis adſignare, ut arbitratu ſuo eam diſpenſent. *De his autem quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis, ut ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum peccet quidem, ſi immoderata ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſicut requirit debitum charitatis.* Sed in his ipſis verbis patet graviſſimè peccari contra charitatis legem, ſi bonorum quis ſuperflua in pauperes non effundat, moderato ipſe victu & ornatu contentus. Si nec ipſe autem Beneficiarius iis niſi moderatè uti poſſit, nec proximis ergo niſi egentibus, atque ut egentibus impartiri poterit. Idque rurſum paulò poſt conceptis verbis pronunciat idem ſanctus Doctor. *Dicendum quod bona Eccleſiarum non ſunt ſolum expendenda in uſus pauperum, ſed etiam in alios uſus, ut dictum eſt. Et ideò ſi de eo quod uſui Epiſcopi, vel alicujus Clerici eſt deputatum, velit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderatè, id eſt, ut non indigeant, non autem ut ditiores fiant. Unde Ambroſius dicit in libro de Officiis, hæc eſt approbanda liberalitas, ut proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas; non tamen ut illos ditiores fieri velis ex eo quod tu potes conferre inopibus.* Non video, quid vel luminis, vel roboris tam præſtanti accedere poſſit doctrinæ. Agitur enim ibi de pecuniis parcimonia Clerici accumulatis ex proventu Beneficii, vel ejus portionis rerum Eccleſiæ, quæ ipſi ſigillatim adſignata eſt, ſejunctim ab aliis communis menſæ portionibus, quæ pauperibus, quæ fabricis Eccleſiæ vindicantur. Et diſertè definitur, non poſſe citra culpam quidquam inde in proximos defluere, niſi egeant: & ne ſic quidem defluere poſſe, niſi ut egeſtate non laborent.

VIII. Ergo ſæculo Eccleſiæ XIII. ea erat Theologorum vulgatiſſima doctrina. Concilium Pariſienſe anno 1212. Abbatibus, aliiſque Regularibus Beneficiariis cùm varias oſtendiſſet pœnas, ipſamque depoſitionem, Canonem edidit, quo his eos pœnis addixit, ſi rerum Monaſterii quidvis proximis largirentur, niſi pauperibus, & tanquam pauperibus. *Idem conſtituimus, ſi dederint cognatis ſuis bona Eccleſiæ ſuæ, niſi pauperibus & ut pauperibus, vel circa hæc aliquid in fraudem fecerint. Niſi forſan aliquando, & rarò & moderatè ſecundùm facultatem Monaſterii darent, ita quod non redundet in gravamen Eccleſiæ; & nihilominus admoneantur, quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus, ne de proprietate Monaſterii reditum vel proventum adſignent cognatis.* Par. 3. c. 11.

Conſtitutiones Synodicæ anni 1217. Epiſcopi Sarumenſis in Anglia, Eccleſiæ reſtitui jubent, quidquid Beneficiarii ejus alibi extruxiſſe, vel acquiſiſſe comperientur de reditibus Eccleſiaſticis. *Et quoniam omnino injuſtum eſt, ut quem Eccleſia recipit pauperem, aut extrancum, in alieno faciat divitem, & in ſuo recipiat fraudatorem, ſacrorum Canonum ſtatuta ſequentes diſtrictè præcipimus, quod nullus omnino, qui ſtipendio militat Eccleſiæ, in ſolo ædificet laicali: vel ſummam ſeu fortunam rerum ſuarum ad feudum transferat laicalem; præcipuè illarum rerum quas conſideratione Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticorum rerum Beneficiorum perceperunt. Quod ſi contra hoc ſtatutum venire præſumpſerit, tanquam defraudator Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ, quidquid occaſione talis præſumptionis, damni vel incommodi intulerit Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticis poſſeſſionibus, de cujus proventibus dignoſcitur laicale feudum ampliaſſe, illi Eccleſiæ reſtituat, de cujus oblationibus, eleemoſynis, ſuffragiis atque proventibus conſtiterit ipſum ſumptus feciſſe.* Quæ totidem verbis leguntur in Conſtitutionibus Synodalibus Epiſcopi Dunelmenſis anno 1220. Nihilo clementiùs Concilium Oxfordienſe anno 1222. æterna damnatione iis intentata Beneficiariis, qui Eccleſiaſticis ſuis reditibus domos extruunt in fundis laicorum, quas filiis ſuis, aut quod horret animus dicere, concubinis legent. *Omnipotentis indignationem perpetuam, non ſolum filiis & nepotibus ſuis, verùm etiam concubinis ſuis turpiter patrimonium Jeſu-Chriſti, ad quorum uſus, ut quaſi ſecuriùs agatur, in feodo laico de bonis Eccleſiæ domus conſtruunt; in quibus Eccleſiaſticos proventus & bona Eccleſiæ pauperum uſibus deputata congregare præſumant; ſalubri proviſione decrevimus, ne Clerici Beneficiati fructus Eccleſiaſticos in laico feodo reponant.* Conc. Angl. Tom. 2. pag. 356. 1100. 1129. 351. 358.

Idem veruit Synodus Vorceſtrenſis anno 1240. ne in laico fundo quidquam impendiis ſacris extruatur. Nec paulò evidentiùs Synodus Exceſtrenſis anno 1287. declaravit teneri Beneficiarios omnes, ubi neceſſitatibus ſuis ſatisfactum eſt, reſiduos reditus ſuos diſpergere in pauperes, quod diſpenſatores tantùm ſint eorum patrimonii, eoque hinc nihil derivare eos poſſe ad alios uſus, minimè autem ad eos excipiendos tecto, alendoſque, quibus infamia quædam ſit inuſta. *Et licèt Eccleſiarum quidquid vitæ ſuæ neceſſitati eis ſuperfuerit de patrimonio Jeſu-Chriſti, in uſus pauperum, quorum diſpenſatores exiſtunt, teneantur ex debito erogare; quidam tamen eorum, ut audivimus, de quo dolemus, bona Eccleſiæ non in pauperum uſus, at ſuarum concubinarum convertunt, eiſdem terras, reditus, ſeu res alias de pecunia Eccleſiæ comparando, vel ad comparandum pecuniam miniſtrando.* Alio ejuſdem Synodi decreto vetantur Beneficiarii quidquam extruere in fundo laico, quod ita fraus fieret Eccleſiæ, ejuſque jura & bona interciperentur: quin & luxuriæ latibula Clericis ſuppeditarentur, qui hac arte Eccleſiaſticæ ſe ſubtraherent juriſdictioni. *Ne de bonis Eccleſiaſticis ædificia ſibi in ſolo conſtruant laicali, in quibus præter Eccleſiaſticarum rerum diſpendia, nonnullos Clericos in animarum ſuarum periculum & laicis perniciosum exemplum, multa turpia & inhoneſta Clericos audivimus perpetraſſe.*

Satis hæc ſuperque de Anglia ad annum uſque 1300. Italia ipſa ab his non diſſentiebat. Ratherius enim Veronenſis Epiſcopus, Synodicis Inſtitutionibus ſuis, hoc quoque complexus eſt, Eccleſiæ fore quidquid Parochi & Beneficiarii ſui compararent: *Res & facultates, quas poſt diem ordinationis veſtræ acquiritis, ſciatis ad Eccleſiam pertinere.* Sed nihil memorabilius Epiſtola Clementis IV. exordio ſtatim Pontificatus ad eum data, qui arctiori ei propinquitate conjungebatur; ut eum addoceret, ea ad Pontificatum provectione, ne ipſi quidem Pontifici acceſſiſſe, niſi formidinem, & ſui deſpicientiam; ideoque non eſſe quod ejus proximi inflarentur, cùm tam brevis, tam fragilis ſit mortalium quantalibet amplitudo. *Neque enim quod nos vehementer humiliat, debet noſtros extollere; maximè cum honor hujus ſæculi momentaneus ſit, & ſicut ros tranſeat matutinus.* Ne vel ipſe autem, vel ſuorum aliquis Romam invocatus accurreret, aut certò ſciret ex eo nihil præter repulſam & ignominiam reportaturum. *Nec ad nos te vèl fratrem tuum, vel ex aliis noſtris aliquem venire volumus, ſine noſtro ſpeciali mandato. Quia ſpe ſua fruſtratos, ſi ſecus venire præſumerent, oporteret redire confuſos.* Eum ſorori quærendum ab eo maritum, quem ante electionem ſuam optaſſet, ita enim demum trecentas ei ſe libras Turonenſes dono daturum: ſi ad ampliores nuptias anhelaret, nec vel teruncium à ſe expectaret. *Sed nec in ſororis tuæ nuptiis gradum quæras propter nos altiorem; nec enim nos habere propitios, nec* Epiſt.

in

in aliquo adjutores. Si tamen eam filio militis ſimplicis deſponſaveris, in trecentum libris Turonenſibus tibi proponimus ſubvenire. Et ſi altiora quæſieris, nec à nobis denarium ſperes unum. Miſſa facio reliqua verba bracteatæ prorſus Epiſtolæ, & qualem à ſummo Eccleſiæ Chriſti Pontifice exarari decebat. Nec vana ille gloriæ oſtentatione incitabatur, ſed certiſſima conſcientia Evangelicæ & Pontificiæ legis, in diſpenſatione rerum Eccleſiæ. Narrat B. Antoninus Florentinus Archiepiſcopus duas ei filias nubiles fuiſſe, quibus cùm dotem adſignare abnueret, niſi ex earum patrimonio, perquàm ſanè jejuno, innuptæ permanſere, atque cœleſtem nactæ ſunt ſponſum, cui proba ipſa paupertas locupletiſſima dos eſt. *Dicitur in laudem tanti viri, quod cum duas filias nubiles haberet, & nuptui tradere quæreret, non tamen de patrimonio Crucifixi, ſed tantum de proprio, quod non maximum erat, eas dotare velit; attendentes ad divitias Pontificales, ſeu Eccleſiæ, cùm de illis nihil expectare valent, illas innuptas dimiſerunt: unde & meliori ſponſo Domino Jeſu Chriſto traditæ ſunt, in virginitate Deo obſequentes.* Rainal. ann. 1265. n. 10.

Ab eodem ſanctiſſimo Archiepiſcopo celebratus eſt luculento encomio gentis Francicæ Pontifex alius, quem non minor terrenorum omnium affectuum abdicatio illuſtravit, & gentilitiæ totius gloriæ contemptio. Martinus is fuit IV. qui natalibus ſuis claritatem non debuit, ſed attulit vel maximam: remiſſo in patriam fratre, qui præfectinus ad eum Romam venerat, nec donato, niſi ſumptibus itineris, & munuſculis minutiſſimis: teſtificatus, ſibi ut Pontifici opes eſſe hauddubio ingentes, ſed proximos nullos. *Etſi non nobilis genere ſecundum carnem, tamen moribus generoſus & magnanimus, & à cupiditate pro ſe, vel ſuis alienus, Eccleſiaſtici juris zelator. Cùm germanus ejus ad ipſum acceſſiſſet, gratia viſitationis & congratulationis ſperans aliquid fortè ab eo magnum obtinere; quàm citiſſimè eum remiſit ad propria cum modicis muneribus & moderatis expenſis, dicens quod quæ habebat ut Papa, bona eſſent Eccleſiæ, non ſua, unde nec diſſipare vellet indiſcretè donando.* Rainal. ann. 1281. n. 3.

IX. Ne ſæculo quidem decimo-quarto extincta erat lux ſanctiſſimæ illius diſciplinæ. Docet Mariana anno 1322. Concilium in Hiſpania ad Vallem Oletanam celebratum fuiſſe, pariterque publicatas Conſtitutiones Joannis Archiepiſcopi Toletani, quas inter ea eminebat, quæ Beneficiariis inhibebat, vel ſuis ipſorum liberis dare, aut legare bona, ex fundis vel proventibus Eccleſiæ collecta. *Eccleſiaſticis obſequiis parta bona dare, legareve filiis, quamvis juſtis, nefas eſto.* Ex quo ſcitè à Mariana concluditur, fœdiſſimè allucinari eos, qui Beneficiarios venditant dominos eſſe & proprietarios bonorum Eccleſiæ: *Et erit, qui Sacerdotes & Epiſcopos eorum bonorum dominos & arbitros faciat?* Concilium Palentinum Beneficio multandos cenſuit, qui proximis nubentibus, vel ducentibus dotes, aut donationes de rebus Eccleſiæ aſſignarent. *Qui verò de bonis Eccleſiaſticis, filiis aut neptibus dotem aut donationem propter nuptias aſſignaverit, aſſignatio ipſo jure non valeat, & nihilo minus aſſignans, ipſo facto in pœnam ſubtractionis Beneficis incidat ſupradictam.* Rainal. ann. 1324. n. 18. Can. 6.

X. Hactenus de Hiſpania. Jam in Italia, vel in Gallia potius occurrit Clemens VI. qui ſuorum neminem dignitatibus Eccleſiaſticis auxit, niſi unum ex nepotibus, quem Archiepiſcopatu ornavit Arelatenſi, eum ſanè, qui vel tantam ipſe Eccleſiam ornare poſſet. Et quamquam hæc ita eſſent, tantùm non cogendus tamen fuit à Cardinalibus. *De ſuis conſanguineis, vel propinquis exaltandis, vel promovendis nullatenus curavit. Non enim invenitur quod aliquem de ſuo genere ad quamcumque Prælaturam promoverit niſi unum ſolum, quem præfecit Eccleſiæ Arelatenſi: qui tamen ad hoc aliàs erat bene dignus & ſufficiens; & hoc fecit etiam quodammodo precibus & inſtantia Cardinalium devictus.* Ex laicis verò proximorum neminem auxit, quamquam tenui valdè erant fortuna. Neptis ejus nuptias ambientibus nobiliſſimis viris, conſtantiſſimè ipſe abnuit, & illam tandem Toloſano mercatori elocavit, ut ſors ejus & natalium conditio ferebat. *De laicis verò nullum exaltavit, immò nec voluit, quod ſtatum ſuum, qui ſatis erat per priùs infimus, propter ipſum immutarent. Unicam enim neptem quam habebat, per plures Magnates pro conjugio petitam, eis dare expreſsè negavit: dicens in vulgari ſuo, quod non decebat talem equum hanc habere ſellam. Sed demum ipſam nuptui tradidit filio unius Mercatoris ſimplicis Toloſæ, dotem ſibi ſecundùm ſtatum ejuſdem mercatoris conſtituendo.* Hæc ipſiſſima ſunt verba Scriptoris anonymi ejus vitæ, à Boſqueto publicati. Rainal. ann. 1342. n. 3.

A quo eodem Scriptore litteris mandata fuit vita Urbani V. Papæ, qui & ipſe maximè claruit carnalium neceſſitudinum faſtidio & contemptu. Laicorum cognatorum neminem dignitatibus creſcere paſſus eſt: opes & honorum gradus, cùm undique ingererentur, abhorruit. Cùm ſexcentas libras annui reditus parenti ejus Rex Franciæ adſignaſſet, reſtitui juſſit. Cùm unus illi tantùm nepos eſſet, ab eo uxorem duci voluit filiam Mercatoris Montiſpeſſulani, qua præclarius aliquid fortè ſuo ipſe marte ſperare potuiſſet. *De laicis nullum exaltavit, immò nec per alios exaltari permiſit. In cujus evidentiam expreſsè recuſari mandavit per patrem ſuum ſexcentas libras renduales, quas Rex Franciæ ſibi dederat ob ſui favorem. Nepotem etiam ſuum unicum, & ad quem paterna hæreditas pertinere debebat, non cum altiori, immò nec cum æquali ſibi in genere voluit matrimonialiter copulari. Suſcepit namque ſibi in uxorem filiam cujuſdam Mercatoris Montiſpeſſulani ſatis ſimplicis ſui generis reſpectu: quam tamen, ut creditur, ipſo adhuc in minoribus exiſtente, dictus nepos minimè recepiſſet.*

XI. Rurſus in Synodo Vintonienſi anno 1308. in Anglia vetiti ſunt Beneficiarii in laico fundo de bonis Eccleſiæ quidquam extruere. *Inhibemus Clericis univerſis, ne de bonis Eccleſiaſticis in fundo ædificent laicali.* Anno 1328. Concilium Londinenſe idem rurſus prohibuit, quòd ea fraude Clericorum ſacri proventus ad cognatos eorum venirent, pari horum illorumque exitio. *Quam plures filiis & nepotibus ſuis, verùm etiam concubinis per patrimonium Jeſu-Chriſti domos in laico fundo ædificare præſumunt, ad quod Eccleſiaſticos proventus deportantes, dum proximis conſanguineis bona Eccleſiaſtica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam theſaurizant. Ne igitur iſtud de cætero fiat, diſtrictius inhibemus.* Conc. Angl. Tom. 2. pag. 451. 499.

Sæculo XV. Concilium Baſileenſe in votis illud magnoperè habuit, ut in Apoſtolica ipſa ſede fax ſplendidiſſima accenderetur, ejus terrenorum affectuum abdicationis, qua ſplendere Clericos omnes decet. Ibi ergo declaratum eſt, ſummos poſthac Pontifices proximis ſuis tertio uſque gradu, nec Ducatuum, nec Marchionatuum, nec ſummarum quarumcumque dignitatum inſignia poſthac collaturos. *Ne ſummus Pontifex carnalitatis trahi videatur affectu, magis quàm judicio rationis, atque ut ſcandalis obvietur, quæ experientia teſte, ſæpè ſecuta ſunt, nullum de cætero conſanguineum vel affinem uſque ad tertium gradum incluſivè, Ducem, Marchionem, Comitem feudatarium, emphyteutam, vicarium, gubernatorem, officialem, Caſtellanum alicujus Provinciæ, Civitatis, oppidi, caſtri, fortalitii, aut loci Romanæ Eccleſiæ, nec ſuper his juriſdictionem, ſeu poteſtatem* Seſſ. 25. ann. 1436.

statem aliquam habere, nec Capitaneum, seu conductorem gentium armatarum faciat, aut esse permittat. Ipsi quoque Cardinales summo Pontifici secus agere volenti nequaquam assentiant: quodque succedens Pontifex aliter facta prorsus retractet ac revocet. Cùm primas in hoc Concilio partes tenuerint Galli, hinc lubenter, nec temerè conjicimus, eandem tunc in Gallia viguisse legem, ut nec Prælatis, nec Beneficiariis ullis copia fieret, augendi, vel locupletandi proximos suos ex proventibus sacris. Nec enim aliàs eam summis ipsis Pontificibus occinuissent legem, si ab ea ipsi passim deviassent.

XII. Sæculo XVI. Tridentini Patres Episcopis interdixere, nequid sacrorum redituum in proximos finerent derivari, allegato etiam Apostolico Canone, qui re quavis adesse illis vetat, nisi egeant, & pro ipso egestatis suæ modo; illos denique monuere, ut carnis se & sanguinis affectibus prorsus spoliarent, cùm ex ea vena corruptelæ innumerabiles in Ecclesiam jamdiu exundent. *Omnino verò eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant. Cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, eis ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. Immò quam maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.* Ab Episcopis ad reliquos Beneficiarios traducitur oratio, ut & hi eidem obtemperare legi cogantur. *Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque Beneficia Ecclesiastica tam sæcularia, quam regularia, obtinentibus pro gradus sui conditione observari decernit.* Ad Cardinales ipsos pergit mox Concilium, ut qui principem obtineant locum in Consiliis Pontificiis, & in administratione Ecclesiæ universalis, & quorum proindè in moribus enitescere debeat omnium forma virtutum, & earum maximè quibus Clerici à terrenis affectibus expediuntur. *Sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit, quorum Consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos convertat.*

Sess. 25.

XIII. Quod Præfectis Monasteriorum utriusque sexus instillavit documentum Concilium Cameracense, id ad Beneficiarios prorsus omnes derivari potest; qui cùm nec ipsi nisi administratores sint rerum Ecclesiæ, nihil hinc utique privatas in familias convertere possunt. *Monet sancta Synodus Abbates, Abbatissas, & alios Monasteriorum Præfectos & Præfectas, ut sui meminerint officii, seque non esse dominos bonorum Monasterii, immò ne fructuum quidem, sed tantum dispensatores & administratores, nequè se pro libito dispensare posse, sed secundùm intentionem Ecclesiæ, & piorum fundatorum. Proinde valdè reprehensibile esse eorum factum, qui ex bonis, vel etiam fructibus Monasterii sui ditant propinquos vel amicos suos.* Tam ad Commendatarios Abbates, ac Beneficiarios omnes permanat hæc regula, quàm ad Abbates Regulares; utpotè quæ naturæ ipsi bonorum Ecclesiæ sit accommodata.

Tit. 18. c. 16.

Idem præcipit Concilium Remense anni 1583. Episcopis & Beneficiariis omnibus, ne quid rerum, vel proventuum Ecclesiæ propinquis impertiant, nisi pauperes sint, & levandæ tantùm paupertati. *Et ut non familiæ tantùm, sed etiam bonorum ac proventuum Ecclesiasticorum curam gerant, qualem eos habere decet, caveant diligentissimè ne de Ecclesiæ bonis propinquorum facultates augeant, nisi ad eorum levandam inopiam, si penuria laborent.* Cui geminum est & illud Concilii Burdegalensis eodem anno Decretum. *Sciant omnino eis interdictum ne ex reditibus Ecclesiæ, qui Dei proprii sunt, consanguineos familiaresque suos locupletiores efficiant, cùm id Apostolorum Canonibus adversetur. Si tamen illi rerum penuria premuntur, iis ut pauperibus, quæ necessaria videbuntur, distribuant, dummodo nihil ipsorum causa dissipent & distrahant,* Nec ab his recedebat Concilium Burdegalense anno 1581. *Episcopi videant, ne de reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve ditent. Sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant; nec eorum causa bona Ecclesiæ distrahant & dissipent; sed ut boni dispensatores, sicut animarum, ita rerum Ecclesiasticarum, parati sint Deo & omni poscenti rationem reddere.* Quæ omnia decreta innovata sunt in Concilio Burdegalensi anno 1624. quod ne verbis quidem ipsis abstinuit Concilii Tridentini. *Præcipuè perpendant, reditus Ecclesiæ bona Christi & pauperum patrimonia esse. Quarè videant ne ex eisdem reditibus consanguineos familiaresve suos augeant & ditent, ac nisi ut pauperibus aliquid concedant; memores se sacris Canonibus monitos esse, ut omnem humanum hujusmodi erga fratres, nepotes propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.* Concilium denique Bituricense anno 1584. prohibuit, ne Beneficia à quoquam proximis resignarentur, sola proximitatis contemplatione, cùm id solenni Constitutione execratus sit Pius V. *Cùm damnet Scriptura eos, qui hæreditate possidere attentant sanctuarium Dei, vetat hæc Synodus, ne quis deinceps consanguineo Beneficium cedat, solius consanguinitatis ratione; neve hujusmodi cessiones admittantur, contra Constitutionem Pii V. de non admittendis resignationibus.*

Tit. de Epis. n. 13.

Cap. 8. n. 4.

Tit. 36. c. 6.

XIV. Tam nullo erat loco, nulloque pretio apud Adrianum VI. proximitas in dispensatione Beneficiorum, ut ubi paria erant ultrò citròque meritorum momenta, extraneum proximo anteponeret, referente Panuvino: *Quin immò etiam in paribus dotibus, alienorum potius quam suorum rationem habiturus videbatur.* Cùm proximorum ejus non pauci Romam advolassent spe illecti Beneficiorum ineuntis Pontificatus, pedites quamprimùm omnes remisit, vix etiam veste singulis donata, & quantula opus erat ad iter pecunia. Copiosè de his Paulus Jovius, è quo paucula hæc carpsi: *Alios quoque nec remoto affinitatis gradu necessarios, qui spe celsioris fortunæ è Germania pedibus Romam venerant, mirum in modum increpavit, donatisque singulis sagis lineis, & frugi viatico, pedibus similiter in patriam redire jussit.* Unde nec dissimulabat Adrianus ipse, superiorum Pontificum in proximos largitates, detrimenti immane quantum Ecclesiæ attulisse: *Quarum rerum testimonio, superiorum Pontificum profusam erga propinquos liberalitatem uti gravem & Reipublicæ perniciosam detestari solitus erat.*

Rainal. ann. 1523. n. 114.

Illud in eo Pontifice permirum, quòd ubi æqua lance pendebantur merita, extraneos proximis præferret. Et tamen in eam virtutis præstantiam præiverat illi, & longo ex intervallo præiverat B. Richardus Cicestrensis in Anglia Episcopus, *Consanguineos suos etiam maturos & habiles ad Beneficia Ecclesiastica admittere noluit ulla ratione, sciens Pastorum Principem Dominum nostrum Jesum Christum non beato Joanni Evangelistæ ipsius cognato, sed beato Petro, sanguine illi minimè conjuncto, Regni cœlorum claves tradidisse.* Piaculare fuerit prætermisisse, quæ de Marcello II. Papa narrat Spondanus ad annum 1555. Cognatorum neminem Romam proficisci passus est, ne fratrem quidem; dum Cardinalitia tantùm emineret purpura, duos fratris filios Romæ secum habe-

Surius die 3. April.

Tit. De Epis. c. 8.

habebat, curabatque inſtituendos; ad Pontificatus apicem evectus, nec in conſpectum ſuum illos venire paſſus eſt, nec honoribus ullis coli. Percontantibus, annon in Palatio eos habitare vellet, abruptè ſanctiſſimèque reſpondit: *Quid illis cum Palatio? Eorumne id patrimonium eſt?*

Hujus porro carnalium propinquitatum affectuumque abdicationis incomparabile ſpecimen in beato Carolo eluxit. Ab ipſa tenera ætate voluit ſui ſibi Beneficii reditus permitti, ut in Eccleſiæ, non in privatæ familiæ utilitatem converterentur. Ubi verò Mediolanenſis Eccleſiæ inſulas conſecutus eſt, adeò ex Eccleſiaſticis ſuis reditibus defluere aliquid ad proximos paſſus non eſt, ut vel patrimonii ſui reditus ſemper repræſentari ſibi voluerit, & in ſacros uſus abſumi, cùm ipſos patrimonii fundos proximis dimitteret. Ut dignitatis aliquid novæ vel in ſæculo, vel in Eccleſia illis accreſceret, nuſquam operam ipſe ſuam interpoſuit. Teſtamento nihil eis contulit. Ex proximis aliquem Epiſcopatu excluſit, cui gerendo imparem intelligebat. Legibus, & ſubſtitutionibus Majorum ſuorum prohibitus eſt, ne fundos ſuos omnes Xenodochio Majori Mediolanenſi addiceret.

Giofian. L. 8. c. 28.

CAPUT XLVII. P. 4. l. 4. c. 16.

An Epiſcopi & Beneficiarii alii teſtari poſſint in gratiam cognatorum. Quæ leges, qui uſus fuerit Eccleſiæ ab anno milleſimo ad annum milleſimum trecenteſimum.

I. Probatur ſæculo XI. *Beneficiariis hæredem acceſſiſſe Eccleſiam ad Beneficiorum fructus omnes, ſive teſtati, ſive inteſtati obirent.*

II. Ejuſdem rei probationes ſæculo XII. *in Anglia, ubi teſtandi facultatem Princeps Clericis redintegrat.*

III. Exemplum B. Hugonis Lincolnienſis Epiſcopi.

IV. Aliqua obſervantur in teſtamenta Epiſcoporum, non alio conſilio teſtari geſtientium, quàm ut ſpolium ſuum pauperibus adſererent.

V. Aliæ Probationes ex Conciliis.

VI. Probationes ex B. Bernardo.

VII. Probationes ex teſtamento Archiepiſcopi Cantuarienſis.

VIII. Ad ſæculum XIII. *deſcenditur. Probationes ex libris Decretalium. Ut circa mobilia relaxari aliquid cœperit, de quibus pro arbitratu teſtari ſinebantur Beneficiarii, quamvis & hìc circumſcripti ſint fines aliqui.*

IX. Probationes novæ ex Conciliis Angliæ.

X. Et ex Conciliis aliorum regnorum.

XI. Novæ probationes ad annum uſque milleſimum trecenteſimum, nil ſuis dimittere teſtamento Beneficiarios potuiſſe, ne mobilium quidem, ne in Gallia quidem.

XII. Nec ſecus erat in Hiſpania.

I. AN ſuperſtites poſſint Beneficiarii proximis aliquid tranſcribere rerum, aut redituum Eccleſiæ, ſuperiori capite expenſum eſt. Reſtat ut hìc jam excutiamus an teſtamento aliquid legare poſſint. Cùm verò impræſentiarum tritiſſimo uſu receptum ſit, & in Gallia potiſſimùm, ut illis cognati ſuccedant, non tabulis tantùm teſtamenti editis, ſed inteſtatis etiam; perveſtigandum jam nobis eſt, quæ exordia fuerint, & quæ fundamenta hujus uſus. A propoſita mihi via & ratione non recedam, decurſis perpetua ſerie ſæculis & Chriſtiani Orbis Provinciis.

Concilium Ravennas anno 1014. labefactatæ ut diſciplinæ ejus Provinciæ ſuccurreret, quæ annis undecim Archiepiſcopo viduata gemuerat, ſtatuit, ut res Petri Beneficiarii, quem nefarii ſicarii interfecerant, & qui ſatis probabiliter exceſſiſſe credebatur inteſtatus, ad Eccleſiam revocarentur, utpote ex proventibus Eccleſiæ partæ, cùm ita certiſſimè leges, Canoneſque ſanxerint. *Placuit, ut ſicut in Decretis ſanctorum Patrum cautum eſt, & Romanæ legis conſtitutionibus ſtatutum, ut omnes res Petri Clerici interfecti, quæ per bona Eccleſiarum, quas à ſancta Ravennate Eccleſia obtinuit, ſibique nullo modo conquiſivit, Eccleſiæ poteſtati ſubjaceant.* Qua ex definitione conſtat, Beneficiarium Eccleſiæ ipſi acquiſiſſe, quæcumque ex fructibus acquirebat Eccleſiæ, ut non poſſet non ad Eccleſiam devenire hæreditas, ſive teſtatus, ſive inteſtatus is obiſſet.

Inteſtati perſæpè moriebantur Epiſcopi quique ſanctiſſimi, quòd præcepiſſent omnia, vel pauperibus, vel Clericis elargiri ante obitum ſuum. Ita ſanè beatus Burchadus Vormatienſis Epiſcopus, quo hinc devolante in cœlos, Proceres qui tum aderant, in caſſum omnes perſcrutati ſunt angulos & receſſus, ut theſauros ejus aliquos reperirent: vaſa Eccleſiæ ſacra repererunt, & tres denarios in ejus chirothecis reſiduos, cùm cætera pauperibus omnia tribuiſſet. Ita enim Scriptor ejus vitæ. *Tunc Principes qui aderant intrantes, theſaurariam & cameram, ubi pecuniam putabant reconditam, diligenter & angulos perſcrutati ſunt; & tandem ſcrinia librorum voluminibus plena ſpe pecuniæ ſubvertentes, vano fortunæ labore illuſi ſunt. Nam præter theſaurum Eccleſiaſticum, nec aurum, nec argentum ibi invenerunt; exceptis tribus tantùm denariis, quos vir ſanctus in vantone ſuo reliquit, quando alios pauperibus erogavit.* Non conſtabat niſi vaſis & veſtibus ſacris theſaurus hic Eccleſiaſticus, cùm eum ne primoribus quidem digitis Proceres attigerint. Nemo neſcit, & nos infrà prolixè declarabimus, uſitatiſſimum tunc fuiſſe, ut Principes, Clerici, Plebei in domos Epiſcoporum, & cæterorum Beneficiariorum impetum facerent, mox ut illi animam efflaſſent, eaſque expilarent. Eo ſanè extimulabantur Clerici & Beneficiarii omnes, ut dum vita ſuppeteret, Deo & pauperibus offerrent, quod ſacrilegorum hominum rapacitas mox eſſet deprædatura. Baron. ann. 1026. n. 4.

II. Ineunte ſæculo XII. Paſchalis II. Papa datis ad Epiſcopum Auguſtodunenſem litteris, novo robore cumulavit priſcam Eccleſiæ legem, ut ne Parochi, ſive ſuperſtites, ſive mortali vita abituri, Eccleſiam ſuam poſſent iis fraudare bonis omnibus, quæ illam regentes comparaſſent. *Illud autem Apoſtolica authoritate ſtatuimus, ut nulli Presbytero, vel viventi, vel morienti, ſeu ad aliam regionem, vel quietam vitam tranſeunti, liceat res quas à die ordinationis ſuæ, in Eccleſia in qua eſt ordinatus conquirere poterit, auferre vel minuere; ſed intacta ea, & illibata, in ipſa in qua conquiſita ſunt, permittat Eccleſia remanere.* Epiſt. 138. Ita rebus à ſe acquiſitis Eccleſiam ſuam fraudare nequibat Beneficiarius, ſive religioſam vitam amplexaretur, ſive profecturus in longinquas regiones.

Erat tamen conceſſa teſtandi facultas Beneficiariis; ſed ita certè, ut quod ex Eccleſiæ reditibus proveniſſet, in ejus ſinum refluereret. Concilium Rotomagenſe anni 1189. voluit ut pro poteſtate ſua Clerici teſtarentur: ſi inteſtati excederent, eorum ſucceſſionem Epiſcopus in opera pia' expenderet. *Statuimus, ut teſtamentum Clericorum inviolabiliter obſervetur; & ut bona Clericorum, qui inteſtati decedunt, per manus Epiſcoporum in bonos uſus diſtribuantur.* Ejus Diœceſeos Conſtitutiones Synodales his deinceps con-

conſentaneæ ſemper fuere. Anno 1136. ſolenni diplomate Stephanus Angliæ Rex Eccleſiæ libertates confirmavit. In iis id quoque annuebatur, ut ſi Epiſcopi, Abbates, Clerici teſtamenta conderent, quæ rationi & legibus nihil obſtreperent, ea rata haberentur. Si inteſtati verò abirent, in legata pia diſtribuerentur eorum res, ad eorum animæ ſempiternam ſalutem, perinde ut Clerici ejuſdem Eccleſiæ æquum cenſerent. *Si quis Epiſcopus, vel Abbas, vel alia Eccleſiaſtica perſona, ante mortem ſuam rationabiliter ſua diſtribuerit, vel diſtribuenda ſtatuerit, firmum manere concedo. Si verò morte præoccupatus fuerit, pro ſalute animæ ejus, Eccleſiæ conſilio eadem fiat diſtributio.*

Synod. Roto-mag. pagin. 173. 185. 234. Conc. Angl. Tom. 1. pag. 38.

Cui ſtatuto ut lucis aliquid aſpergatur, paulò res ea altiùs repetenda eſt. Primus enim omnium Rex Vvillelmus Ruffus Angliæ Rex, Vvillelmi Nothi filius & ſucceſſor, ſpolia morientium Epiſcoporum invadere cœpit & fructus omnes vacantis Eccleſiæ. Ita nihili erant Prælatorum teſtamenta tum quidem. Stephanus Rex mox alterius cùm eſſet proſapiæ, Clericorum ſibi ſtatim animos devincire ſtuduit, reſtituta in integrum priſtina teſtandi libertate, de bonis etiam Eccleſiaſticis, vetitoque ne fiſcus interveniret. Ea verò clauſula, quæ inteſtatorum Clericorum res jubet in opera pia expendi, æternæ eorum ſaluti profutura, perſpicuè inſinuat, ſi teſtati fuiſſent, non aliter ex officio teſtaturos fuiſſe Clericos ipſos. Inopino enim caſu prohibente, ne ultimas ſuas prodant voluntates, ſupplet lex, & diſponit quod ab illis diſponendum fuerat. Ex quo & illud emicat, ubi à Rege confirmatur teſtamentum Clerici, *qui ſua rationabiliter diſpoſuerit*, eo approbari teſtamenta Canonicis regulis accommodata, quibus prohibetur, ne niſi in pauperes & Eccleſias reditus Eccleſiaſtici expendantur. In ejuſdem Conſtitutionis Regiæ poſterioribus Capitibus memorantur vacantes Eccleſiæ, quarum jura Regaliæ à Majoribus ſuis uſurpata relaxat Rex.

III. Ejus autem rei invictiſſimum ſuppeditabit nobis documentum B. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus. Cùm ſuprema inſtaret hora, monitus eſt à ſuis, ut teſtamentum ſcriberet, ut moris erat. Reſpondit porro ipſe, perantiquam eſſe ſanè eam conſuetudinem, ſed ab ea ſe ſemper abhorruiſſe. Nec enim ſibi quidquam eſſe, quod non eſſet ſuæ Eccleſiæ. Ne ſua tamen fiſcus raperet largiri ſe pauperibus ea omnia, quæ hactenus poſſidere viſus fuerat. *Admonitus etiam ut teſtamentum pro more faceret, Tædet me, inquit, hujus conſuetudinis, jam paſſim in Eccleſiam introductæ. Nec habui quidquam, nec habeo, quod non ſit Eccleſiæ, quam regendam ſuſcepi. Attamen ne fiſcus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor poſſidere.* Hinc liquet 1. uſus jam vulgatiſſimi fuiſſe, ut Prælati teſtamenta conderent ante obitum ſuum. 2. Diſplicuiſſe eum uſum viris ſanctiſſimis. Quòd cùm penes eos non ſit niſi depoſitum & diſpenſatio rerum Eccleſiæ, non proprietas, minùs hæc conſentiant cum facultate teſtandi. Donationes & teſtamenta, eorum ſunt, qui dominium & proprietatem obtinent rerum. Diſpenſatorum ſunt diſtributiones rerum ſibi commendatarum, & rationum libri in quos accepta & expenſa retulerunt, ſi reddendis rationibus obnoxii ſunt, ſicut & Concilio Provinciali rationes feciſſe Epiſcopos non ſemel ſupra diximus. 3. Etſi teſtandi morem minùs probaret, ei ſe tamen accommodavit B. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, ut ne, quod ſæpè factitabatur, inteſtati Antiſtitis bona invaderent Regii fiſci Miniſtri. Eſt autem ſimillimum veri complures & alios Epiſcopos, B. Hugoni conſentientes, improbaſſe & ipſos teſtamenta Epiſcoporum, & ei tamen ſervire voluiſſe conſuetudini, ut viam præſecarent vel populi rapinis, vel Clericorum contentionibus, vel temporalium dominorum aviditati prædandi. 4. Nihil ergo à Stephano Rege Eccleſiæ conducibilius deçerni potuerat, quàm ut poliçeretur, teſtamenta Beneficiariorum rata fore; & inteſtati ſi excederent, fore ut quæ relinquerent bona, ad illos tranſmitterentur, expenſa videlicet in eleemoſynas, quæ illis æternum prodeſſent.

Surius die 17. Novemb. c. 28.

IV. An autem hæc teſtandi libertas Clericis reſtituta, quò eorum ſuperflui & redundantes proventus Eccleſiæ cederent, aliter ceciderit, & adhibita ſit ad eos in carnales neceſſitudines derivandos; id verò mox aperiemus. Nec illud tamen hìc prætereundum, quod narrat Matthæus Paris, ad annum 1200. Joannem Angliæ Regem tum affuiſſe, cùm animam exhalaturus eſſet ſanctiſſimus hic Epiſcopus Hugo, teſtamentum ejus confirmaſſe, & pari ſe robore firmaturum oſtendiſſe, teſtamenta Prælatorum omnia, quæ pari & ipſa æquitate fulgerent. *Ad viri Dei prædicationem teſtamentum ipſius confirmavit, & in Domino promiſit, quod de cætero rata haberet teſtamenta rationabilia Prælatorum.* Idem narrat & Rogerius. At Vvillelmus Neubrigenſis non potuit non dolere vicem Archiepiſcopi Eboracenſis Rogerii, qui opes infinitas cùm acervaſſet, non antè pauperibus, Eccleſiis, domeſticis, proximis diſtribui mandavit, quàm appetente jam morte. Mox enim ut ille efflavit animam, omnia Rex invaſit, theſauros omnes diu reconditos cauſatus ad Regium jus & fiſcum traduci. *Dicens theſauros à quocumque uſque ad mortem repoſitos, ſolius Principis in bonis eſſe.* Quo terrifico commonentur exemplo Clerici, ut ne ſuos niſi in cœlis theſauros recondant. *Quod utique judicio Dei actum eſt, ut cæteri terreantur exemplo, diſcantque theſaurizare ſibi theſauros in cœlo, ubi ſcilicet fur non irrepit, nec prædo irrumpit.* L. 3. c. 5.

V. In Concilio III. Lateranenſi anno 1179. habentur non pauca, quibus & illuminentur hæc, & confirmentur. Ingrati & immemoris animi reos agit Concilium eos omnes, qui Eccleſiæ bonis & Beneficiis ſuffarcinati, illam omni ope ſucceſſione ſua fraudare moliuntur. *Cùm in officiis charitatis illis primò teneamur obnoxii, à quibus nos beneficium cognovimus accepiſſe, è contrario Eccleſiaſtici quidam Clerici, cùm ab Eccleſiis ſuis multa bona perceperint, bona per Eccleſias acquiſita in alios uſus præſumunt transferre.* Mox convenienter Canonicis inſtitutionibus declarat Concilium, res omnes Beneficiariorum ad Eccleſiam devolutum iri, ſive teſtamenti aliquid ſcripſerint, ſive exceſſerint inteſtati. *Hoc igitur quia & antiquis Canonibus conſtat eſſe inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Eccleſiarum providere volentes, ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis conferre voluerint, penes Eccleſias eadem bona præcipimus remanere.* Non diſplicet Concilio teſtamenta edi à Cleticis; ſed ſive teſtantium, ſive inteſtatorum res ad Eccleſiam, ex qua derivatæ ſunt, neceſſe eſt revocari. In priorem tomum Angliæ vetuſtiorum Scriptorum relata eſt Concordia inter Clerum & Nobiles Neuſtriæ inita, anno 1190. qua ſancitur, ut ne ad inteſtatorum quidem Clericorum ſucceſſionem aſpirent quavis ex parte laici. *Nihil pertinet ad ſæcularem poteſtatem, ſed Epiſcopali authoritate in pias cauſas diſtribuentur.* Quod omnino concinit cum Concilio Lateranenſi. Can. 15. Pag. 626.

Nec in hoc Concilio mobilia ab immobilibus ſejunguntur. Omnia in Eccleſiæ penu, unde influxere, revolvi neceſſe eſt. *Penes Eccleſias eadem bona præcipimus remanere.* In Conſtitutionibus Synodicis Odonis de Soliaco Epiſcopi Pariſienſis, Parochis expreſsè prohibetur, nequid immobilium Cap. 31. Syno. Pariſ. pag. 17.

bilium ſuorum alteri quàm Eccleſiæ ſuæ legent, mobilium verò mediocria legata vel permittuntur, vel non valde prohibentur. *Similiter præ-*
Epiſt. 276. *cipitur Presbyteris, quod immobilia de bonis Eccleſiæ acquiſita, Eccleſiis ſuis tantummodo legent. Nam de jure aliud facere non poſſunt. De mobilibus verò ſuis rationabile faciant legatum.* Apparet hoc decreto immobilia Beneficiarii omnia Eccleſiæ addici, mobilia verò ex parte ſaltem aliqua; reliqua mobilium parte vel ſervis diſpartienda, vel Eccleſiis aliis in opera pia.

VI. His accedet Bernardi teſtimonium, ſui
Epiſt. 276. temporis morum callentiſſimi, quo teſtabantur Epiſcopi, ut pauperibus & Eccleſiis res ſuas certiùs vendicarent. Immortali verò memoria & laude cenſuit Bernardus dignum Attonem Trecenſem Epiſcopum, qui gravi conflictatus morbo, ex quo tamen poſtea recreatus eſt, non teſtamentum ille quidem ſcripſit, quod plerique ſolent, qui pauperibus teſtamento dant, quæ fugiente vita, & ipſa ſibi effugere neceſſe eſt: ſed rem ſuam totam in pauperes omnino effudit, ſupervixitque voluntaria clariſſimus paupertate. *Non expectavit mortem quando jam nec dare, nec retinere in ſua haberet poteſtate; quod utique multi faciunt, quorum utique teſtamentum nonniſi in mortuis confirmatur; ſed adhuc inter ſpem vitæ metumque poſitus mortis, vivens libenſque diſperſit & dedit pauperibus, ut juſtitia ejus maneret in ſæculum ſæculi.*

Eſt & aliud apud Bernardum memorabilius. Singulari vir pietate & ſapientia præditus, extrema decumbens ægritudine, & jam non ſatis ſui compos, à domeſtico quodam ita circumventus eſt, ut teſtamento ſubſcriberet, quo Eccleſiæ ſuæ non multum, pauperibus perparum largiebatur, totum nepoti, quem & Romam pergere jubebat, ejus teſtamenti confirmationem à ſede Apoſtolica expugnaturum. Pontificatus apicem tunc gerebat Eugenius III. ad quem litteras tunc Bernardus dedit, iræ & indignationis pleniſſimas, ut his iiſdem flammis Pontifex incenderetur. *Cur pauperibus & Eccleſiis aut parum, aut nihil daret, nepoti ſuo carnali adoleſcentulo inutili ſæculari, totum penè quod acquiſierat menſæ Epiſcopali, Stephano ſuggerente & ſolicitante dimiſit, &c. Cùm in morte ſtupidus eſſet & turbatus, iſte eum fecit mori penè inteſtatum.* Caſſum, irritumque habet Bernardus hoc teſtamentum, ubi ait, rem ita habendam, acſi Epiſcopus objiſſet inteſtatus. Quin & ibidem adjicit Bernardus, ne ſæcularium quidem nequiſſimis id videri, aut dici poſſe Epiſcopi teſtamentum. *Quis credat virum ſanctum, ſpiritualem, ſi ſapuit, ſi compos ſui fuit, teſtamentum tale feciſſe? Quis vel ſæculariſſimus hoc dixerit Sacerdotis teſtamentum?* Compellat denique Pontificem vir ſanctiſſimus, ut teſtamentum reſcindat, quo tota offenditur Eccleſia. *Tu ergo ſerve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa confuſionem opprobrii à Religione, ſcandalum ab Eccleſia, crimen à perſona.* Hæc nos iterum iterumque inculcaſſe non piget.

VII. Inter Epiſtolas Joannis Saliſberienſis duæ ſunt Theobaldi Archiepiſcopi Cantuarienſis. Altera continetur ejus teſtamentum, altera verò ad Regem perſcripta eſt, ut ab eo id confirmetur, quo mobilia ſua omnia pauperibus erogat: utque eam in rem litteras det ad Miniſtros regios: certum illum faciens, quæ pauperibus legaret, nulli uſui eſſe poſſe Regi, à ſe verò vibratas anathematis diras in eos omnes, qui teſtamenti executioni intercederent. *Reſiduum bonorum meorum mobilium, quæ uſque ad*
exitum, pro incerto vitæ, diuturnitate vitæ in
Epiſt. 14. *uſu viſa fuerant conſervanda, ſicut Deus inſpiravit, poſt exitum vitæ præcepi pauperibus erogari. Illos qui fraudem committent, aut qui quominus pro ſalute mea & veſtra & liberorum veſtrorum erogentur, impedient, anathemate jam promulgato condemnans. Ratam habete, ſi placet, diſpoſitionem meam, eam tranſmiſi ad Officiales veſtros; patentibus literis confirmate. Neque enim quidquam auri ſupereſt pauperibus, vobis nullo erunt emolumento vel minimo.* Teſta-
Epiſt. 17. menti autem verba ejuſmodi ſunt: *Noſtra quidem voluntas eſt, & quæ Domino authore nunquam mutabitur, ut reſiduum bonorum noſtrorum mobilium, quæ propter neceſſitates domeſticas, & diuturnitatem languoris uſque ad exitum vitæ duximus conſervanda, in uſus pauperum omnino cedant.*

Illud hìc certiſſimè animo commendari prorſuſque infigi par eſt, opulentiſſimum, ampliſſimumque Præſulem cauſas venari excuſationis, & tantùm non ipſum ſui ſuppudere, quòd ad extremam uſque horam ſervarit bonorum ſuorum partem mobilium, nec jam olim diu ea pauperibus eſſent diſtributa. Hinc colligitur alteram jam antè mobilium partem ab eo pauperibus erogatam fuiſſe; & totam illam ſarcinam incunctanter excuſſurum fuiſſe, niſi aliqua ſupereſſe neceſſum fuiſſet ad alendam familiam, & ad morbi expenſas. Tum ille anathemati eos ſubjicit, qui hujus teſtamenti executioni obſtrepent; qui opem ei exequendo impendent, eos quadraginta dierum Indulgentiis donat. Hinc liquet non alio propoſito teſtari ſolitos Epiſcopos, quàm ut pauperibus ſua adſererent mobilia, eoſque eliminarent qui velut in opimam prædam impetum faciebant in Epiſcoporum cæterorumque ſucceſſiones Beneficiarorum.

VIII. Sæculi XII. finem, at XIII. initium faciemus à libris Decretalium, quæ deſinente XII. ferè publicatæ ſunt. Velut ex Concilio Pictavienſi ibi refertur, nec Clericos poſſe, nec laicos ex Beneficiariorum ſucceſſione vel tantillum delibare, etſi propinqui ſint. *Ut nullus de* L. 3. tit. 5. c. 1.
Clero, ſive populo Eccleſiaſtica bona jure conſanguinitatis ſibi requirat habenda. Jubetur Parochus Eccleſiæ ſuæ adſcribere quidquid ab eo ſemel ordinato adquiſitum fuerit. *Ut unuſquique* L. 3. tit. 25.
Presbyter res, quas poſt dies conſecrationis ad- c. 3. 5.
quiſierit, propriæ Eccleſiæ relinquat. Ex Concilio quondam Toletano conſtituitur, ut Beneficiarii, ſi quid Eccleſiæ ſuæ adjecerint, aut meliorem in ſtatum reſtauraverint, eo dum vita ſuperat, perfruantur: at teſtamento, vel quocumque alio modo transferre in alios non poſſint, quòd Epiſcopi ſit eis in hæc etiam ſucceſſorem deſignare. *Poſt ſuum diſceſſum Eccleſiæ reſtituat, nec teſtamentario aut ſucceſſorio jure* L. 3. tit. 26.
cuiquam hæredum poſthæredumve relinquat, niſi c. 1.
forſan cui Epiſcopus pro ſervitiis ac præſtatione Eccleſiæ largiri voluerit. Ex Epiſtola Gregorii Magni ſancitur, ſi Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ tertiam partem ſucceſſionis ſuæ legaverit, reliquum beſſem cognatis, cogendos eſſe cognatos, ut iis contenti ſint, quæ Epiſcopus ante ordinationem ſuam poſſediſſet; quòd Eccleſiæ juri parta ſint, quæ exinde parta ſunt omnia. *Quidquid ipſum habuiſſe patuerit, à qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum, quod eum ante Epiſcopatus ordinem habuiſſe conſtiterit. Quidquid in Epiſcopatus ordine ipſum ad-* Cap. 7. 8.
quiſiviſſe cognoveris, in ejuſdem Eccleſiæ dominio conſervetur. Decreta illa duo ſuperiùs à nobis commemorata Concilii Lateranenſis III. & Alexandri III. Papæ, his Decretalium intexta ſunt libris, iiſque decernitur non poſſe Clericos de boni teſtari iis, quæ Eccleſiaſticis ex proventibus ſibi peperere. *De bonis per Eccleſiam acquiſitis Clerici teſtari non poſſunt.* Sed quamquam ne de mobilibus quidem teſtari poſſint, poſſunt tamen appetente mortis tempore aliquid inde in eleemoſynas erogare. *Moderatam*

tam eleemoſynam de bonis per Eccleſiam acquiſitis Clerici facere poſſunt, etiam in agritudine conſtituti. Diximus hinc emolliri cœpiſſe priſcum vigorem Canonum, ut teſtari de rebus mobilibus fas eſſet. Gliſcenti ei indulgentiæ ab Alexandro III. reſtitum eſt, à quo conceſſum tantummodo illud eſt, ut moderatæ inde fierent eleemoſynæ. *Non ratione teſtamenti, ſed ratione eleemoſynæ.* Diſertiſſimè declaratur poſſe Clericos de bonis patrimonii teſtari, non poſſe de iis quæ ex rebus & reditibus Eccleſiæ acceſſerint. *Licèt Clerici de his quæ paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum, non habito reſpectu ad Eccleſiam, pervenerunt ad ipſos, liberè diſponere valeant; de his tamen quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.* Rurſus ab eodem Alexandro III. pronunciatur Lateranenſem Canonem, quo vetantur Beneficiarii de bonis teſtari per Eccleſiam acquiſitis, ad mobilia peræquè atque ad immobilia pertinere. *Reſpondemus quod generaliter bona quælibet per Eccleſiam acquiſita, ei debent juxta Lateranenſe Concilium poſt adquirentis obitum remanere.* Sed in crimen trahi non poſſe conſuetudinem, qua fas eſt inde aliquid erogare in pauperes, in Cœnobia, in ſervos. *Conſuetudinis tamen non eſt improbandæ, ut de his pauperibus & religioſis locis, & his qui viventi ſervierant, ſive ſint conſanguinei, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur.*

Ibid. c. 9. 12.

Ita ergo jure, ita conſuetudine cavetur. Jure ſervantur & vindicantur Eccleſiæ tum immobilia, tum mobilia Beneficiarii omnia per Eccleſiam parta. Conſuetudine cui jus ipſum diſertè ſubſcribit, permittitur ut aliquid mobilium diſpergant in Eccleſias, in pauperes, in ſervos, quo ſervorum grege poſſunt & proximi aliqui contineri. Hæc certè conſuetudo, cui jus ipſum inter exordia ſui ſuffragabatur, utpote intra modum ſeſe cohibenti, nec extra circumſcriptos limites ſpatianti: hæc, inquam, conſuetudo jam modi & finium horum impatiens, ita uſu poſtea invaluit, valetque etiamnum, ut jure Decretalium nuſquam dici poſſit fuiſſe confirmata.

Quin & ex Concilio Alteimenſi in libris Decretalium edicitur, ſi Presbyteri, Epiſcopi, cæterique Clerici ante obitum ſuum de bonis hæreditariis ſuis nihil ſtatuerint, Eccleſiam illis ab inteſtato hæredem futuram. *Si ante obierint, altari cui ſerviunt, omnia ſanctificentur perpetuò, & in jus Eccleſiæ tradantur.* Ei capiti Rubrica & Gloſſa clauſulam addidere à textu ipſo valdè alienam, qua videlicet decretum illud ad Clericos arctatur, quibus nulli ſunt proximi, & qui inteſtati obeunt. *Si decedat inteſtatus, & non habet conſanguineos.* Sed quàm conſentit hoc additamentum iis temporibus, quibus & Rubricæ & Gloſſæ conſcriptæ ſunt: tam immaniter diſſentit ab ipſius Canonis ſententia, & ab uſu eorum temporum & locorum, quibus conſcriptus eſt, adeoque & à temporibus iis, quibus ſub Gregorio IX. libri ipſi Decretalium orbi Chriſtiano promulgati ſunt. Ejus rei documenta & promſimus hactenus non pauca, & depromenda rurſus occurrent alia. Magna hinc & hinc contentione de inteſtatorum ſucceſſionibus certabatur, erantque Eccleſiis cauſæ juſtiſſimæ in eos, quos ſuis ſaginaverant beneficiis, & quos quaſi regni ſui & diſciplinæ alumnos habebant.

L. 3. tit. 27. c. 1. 2.

Inteſtati Parochi mox ibidem ſucceſſio in partes ſcinditur quatuor: Epiſcopo, Eccleſiæ, pauperibus ſua cuique quarta pars addicitur; quarta reſidua cognatis, ſi qui ſint: ſi nulli ſint, Epiſcopo. Hoc certè decreto, quod tanquam Concilii Triburienſis laudatur, non exprimitur, hæreditariis, an Eccleſiaſticis ex rebus emerſerit hoc peculium. Ab Innocentio III. Epiſcopus Altiſiodorenſis evicit, ut in poteſtate & arbitrio ſuo haberet res Canonicorum & aliorum Beneficiariorum, qui nullas ſcripſiſſent teſtamenti tabulas, & ita vivere deſiſſent. *Cum de benignitate Sedis Apoſtolicæ tibi ſit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab inteſtato decedentium, in tua diſpoſitione permaneat, &c.* Difficile dictu eſt, cur interponeretur Sedis Apoſtolicæ authoritas ad inteſtatorum ſucceſſiones adeundas; niſi concertationes diutinæ, & non ſemel cruentæ eorum qui huic prædæ inhiabant, Epiſcopum cogerent præſidium ſibi accerſere Sedis Apoſtolicæ, ut ſopiri lites breviùs, defuncti res certiùs Eccleſiæ ipſius vindicari poſſent.

L. 5. tit. 40. c. 18.

IX. Ita decurſis Decretalium libris, jam tempeſtivum erit ad perpetuam nos referre ſeriem hiſtoriamque teſtamentorum ſæculi XIII. Conſtitutiones Synodicæ Epiſcoporum Angliæ anno 1217. & 1220. ita ſanciebant, Ut ne Laici teſtamenta ſcriberent, niſi præſente Parocho, qui eos hortaretur, ut ſtipis aliquid legarent Fabricæ Cathedralis Eccleſiæ: ne Clerici etiam teſtamenta ſcriberent manibus Laicorum: legarent & ipſi aliquid Eccleſiæ Cathedrali: ne denique Beneficiariis fas unquam eſſet in fundo laico quidquam conſtruere, & in id proventus Eccleſiæ conferre. In Concilio Oxfordienſi anno 1222. *ad perpetuam damnationem* ſemet ipſos demergere dicti ſunt, qui filiis vel nepotibus domos extruerent, aut qui in eas congererent fructus Beneficiorum ſuorum, qui omnino in pauperum alimenta converti debent: *In quibus Eccleſiarum proventus, & bona Eccleſiæ pauperum uſibus deputata congregare præſumunt*: ſive qui pecunias ad hæc & expenſas ſuppeditarent: *Sed nec etiam pecuniam miniſtrent ad ejuſmodi.* Innovatum eſt in Synodo Vorceſtrenſi anno 1270. ejuſmodi decretum, confirmatumque mox eſt ſtatutum Epiſcopi præceſſoris. Si Parochus diem obiret poſt feſtum Annuntiationis, conſcripto antè teſtamento, ejus anni fructus ejus juris fore. Si inteſtatus verò obiret, res ejus omnes in poteſtatem Epiſcopi venturas, qui & æs alienum exolveret, & pia quævis opera defuncto Parocho profutura curaret. *De his qui deceſſerint inteſtati ſic duximus ordinandum, ut de decimis & omnibus bonis eorum quæ tempore mortis inventa fuerint, diſponat Epiſcopus, ſecundùm quod viderit expedire; convertens ea in ſolutionem debitorum defuncti, ſi qua fuerint, & alios pios uſus, ſecundùm quod piè viderit faciendum.*

Conc. Angl. tom. 2. p. 155. 190. 186. 252. 255. 368. 375. 389.

Can. 37.

In Synodo Exceſtrenſi cùm diſertè pronuntiatum eſſet, Beneficiariorum omnia bona pauperibus diſtribuenda eſſe ubi modicè ſuis ipſi neceſſitatibus conſuluiſſent, ut qui pauperum ſint proviſores: *Et licèt Eccleſiarum quidquam ſuæ vitæ neceſſitati eis ſuperfuerit de patrimonio Jeſu Chriſti, in uſus pauperum, quorum diſpenſatores exiſtunt, teneantur ex debito erogare*: mox omnia revocantur dona & legata in concubinas facta, toleratis, ſiquæ in alios fecerint. Quod convenienter modis limitibuſque ſuprà declaratis interpretandum eſt. In eadem Synodo illud expreſſum eſt, ſi poſt mediam Quadrageſimam Parochi diem extremum obirent, de fructibus anni ſequentis teſtari eos poſſe; at ſi inteſtati morerentur, res redituſque eorum arbitrio Epiſcopi diſpenſatum iri, ad exolvenda debita, ad reparationes Eccleſiarum, & in opera pia, quorum illis merces accreſcat. Diſertè autem confirmatur in hac Synodo, ubi Epiſcopus ita partitur bona inteſtatorum, id præſtare, quod teſtamentum juxta leges & Canones præſtaturum fuiſſet. *Idem fiat ſi ante prædictum tempus quemquam con-*

contigerit decedere inteſtatum, ut in utroque caſu teſtamenti & executorum faciamus ſuppleri defectum. Confirmata ſunt & in Synodo Ciceſtrenſi teſtamenta legitima Clericorum, præter legata in concubinas. Poterant hæ quidem earum eſſe numero & ſorte, ut per Canones liceret aliquantulum rei eis legare: ſed deteſtandæ impudicitiæ ergo, ſpes illis qualiſcumque in res Eccleſiæ ſuccedendi amputatur. Conceditur denique in eadem Synodo, ut Clerici reſidentes, aut Epiſcoporum obſequiis affixi, vel litterarum ſtudiis operam dantes, quocumque anni die vivere deſinant, de ejus anni proventibus teſtari poſſint.

X. His iiſdem ſtatutis, ut apparet, locus erat & in Gallia, & in reliquis orbis Chriſtiani Provinciis. Anno 1227. profeſſus eſt Epiſcopus Auguſtodunenſis, nihil ſibi juris eſſe in ſucceſſiones Canonicorum ſancti Symphoriani, & Parochorum eis obnoxiorum, quòd ei juri à ſuperioribus Epiſcopis renuntiatum eſſet. *Inſpectis diligenter privilegiis dominorum Epiſcoporum.* Hæc privilegia non ſpectabant niſi ad ſucceſſiones inteſtatorum. Concilium Turonenſe anni 1239. vetuit ne quid unquam Beneficiarii legarent luxuriæ ſuæ conſortibus, vel earum proli. *Ne* Can. 7. *quis Beneficiatus Clericus, vel in ſacris Ordinibus conſtitutus, aliquid præſumat filio ſpurio, ſeu propriæ etiam concubinæ in ultima voluntate legare. Quod ſi fecerit, non valeat, ſed Eccleſiæ applicetur.* Concilium Colonienſe anni 1266. anathema illiſit Nobilibus laicis, qui Clericos & Beneficiarios teſtari prohibebant, ut eorum poſt mortem in ſpolia invaderent. Placet Concilio, tota ut libertate Clerici de rebus ſuis teſtentur. *Statuimus ut nullus laicus, cujuſcumque* Can. 7. *dignitatis vel conditionis exiſtat, de bonis Clericorum ſicut in vita, ita & in morte, teſtamentum ſuum faciendi, & de rebus ſuis diſponendi per ſe, vel per alios quibus hoc commiſerit, liberam habeat facultatem. Et illos qui contra hoc ſtatutum de bonis & rebus Clericorum decedentium auſu ſacrilego ſe injecerint, niſi ſint ipſorum Clericorum manu fideles, ſeu ultimarum executores voluntatum, ex nunc ſententia excommunicationis innodamus.*

Hac ergo ratione certavit Eccleſia pro libertate teſtamentorum Clericis & Beneficiariis propugnanda, non quò eorum ſucceſſione pauperes fraudarentur, ſed ut ab ea deprædanda ſæculares propulſarentur Principes. Eodem æſtu efferbuit Concilium Viennenſe in Patronos, ſive laicos, ſive Clericos, & in alios Laicos, qui in inteſtatorum hæreditates Clericorum protinus irruebant. *Ad aures noſtras per clamoſam multo-*
Can. 49. *rum inſinuationem pervenit, quod Patroni Eccleſiarum, tam Clerici, quàm Laici, Advocati, & Judices, & præcones bona decedentium Clericorum occupant, volentes ſibi ab inteſtato ſuccedere, pro ſuæ voluntatis arbitrio, non judicio rationis.* Mox intentata excommunicatio eſt prædatoribus his omnibus rerum ſacrarum. Anno 1279. iiſdem pœnis ſæviebat Concilium Budenſe in Hungaria, in eos qui pari audacia in Epiſcoporum ſpolia baccharentur. *Statuimus quod ad bona decedentium Epiſcoporum, ſeu Epiſcopatuum, & aliorum inferiorum Prælatorum, ſæcularium, ſeu Religioſorum, Monaſteriorum, vel aliarum Eccleſiarum vacantium nullus laicus, quantacumque & cujuſcumque ſit altitudinis, exiſtentiæ, conditionis vel ſtatus, manus ſuas extendi faciat vel permittat, bona hujuſmodi auferendo, aut etiam occupando, occaſione juris Patronatus, vel alio quocumque prætextu.*

Anno 1281. Concilium Salisburgenſe anathe-
Can. 15. mata etiam & interdicta vibravit in eos *qui bona invadunt decedentium Clericorum.* Anno 1287. inter Archiepiſcopum Lugdunenſem & Epiſcopum Auguſtodunenſem concordia inita eſt, ut ſi alter eorum teſtamento ſcripto obeat, alter omni ope connitatur ad ejus executionem. Si inteſtatus excedat, Procuratores à Capitulo deſignati, reſtitutionibus & debitis ſatisfacient, & mercedibus ſervorum, reliqua mobilia ſucceſſori ſerventur. Spicil. to. 3. pag. 256.

XI. Superſunt porro & invictiſſima documenta, quæ perſuadeant uſque ad annum 1300. priſcos Canones & Decreta juris Canonici novi vigorem priſtinum illibatum retinuiſſe, nec Clericos potuiſſe, ſive integra valetudine, ſive teſtamento, mobilium etiam ſuorum quidquam legare, niſi Eccleſiæ, vel pauperibus: nec proximos ſuos donare potuiſſe, niſi ut inopes, & pro inopiæ modo, vel obſequii, quod ab illis ſibi præſtitum eſſet. Id adprobabimus primùm ex Synodo Diœceſana Colonienſi, ubi interdicitur Clericis, ne proximis donent, ſive teſtamento, vel aliàs immobilia Eccleſiæ ſuæ, vel mobilia ejuſdem reditibus acquiſita. Eleemoſynæ tamen aliquid erogare ſinuntur eo modo, eaque cautione, quæ ad faſtidium uſque jam inculcata eſt. *Clerici bona, maximè immobilia &* Can. 5. *quæ per Eccleſiam ſunt adepti, ſive per modum teſtamenti, ſive aliàs, non transferant ad filios vel nepotes, aut ad alios ſuos conſanguineos, ſed relinquant ea Eccleſiæ, à qua ſunt profecta. Sed intuitu eleemoſynæ, pauperibus, religioſis & piis locis, & illis qui ipſis ſervierunt, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, aliqua juxta ſervitii meritum de mobilibus dare poſſunt.* Mox ibidem eis conceditur, ut pro arbitrio ſuo legent ac diſpenſent hæreditarias res omnes, & quas ſibi ſua ipſi induſtria adjecere, *non ex bonis Eccleſiaſticis.* Denique excommunicatione hic percelluntur Clerici, qui mobilia Eccleſiæ cognatis reliquerint, dederintque. *Excommunicamus, & excommunicatos denuntiamus omnes Clericos, qui bona mobilia Eccleſiarum filiis ſuis, nepotibus, vel conſanguineis, ſeu aliis conferunt, vel in ipſos transferunt, vel ab Eccleſia alienant, ſua propria voluntate, & ſine conſenſu noſtro.* Quibus extremis verbis illud videtur innui cauſas incidiſſe & moleſtias temporum ſingulares, ubi æquum & conſultum eſſet, ut paulò liberaliùs quàm Canones ſinerent, proximi à Clericis donarentur; ſed ne faſcinatio nugacitatis & concupiſcentiæ illuderet, conſilium & aſſenſum Epiſcopi interponendum fuiſſe.

Mox exardeſcit eadem Synodus in dominos & Magiſtratus temporales, qui confeſtim irruebant in ſpolia morientium Clericorum, & in fructus vacantium Eccleſiarum, ſive inteſtati, ſive teſtamento ſcripto exceſſiſſent. *Sed quia nonnulli* Can. 11. *terrarum domini, Judices & alii Officiarii laici bona Clericorum noſtræ Diœceſis, decedentium ex teſtamento, vel ab inteſtato, authoritate propria & violentè rapiunt, occupant & arreſtant in præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis, quominus decedentium ultima voluntas pro ſalute animarum eorumdem decedentium valeat adimpleri: nos tam præſumptuoſos exceſſus corrigere volentes, monemus omnes Nobiles, Judices terræ, Advocatos, terrarum dominos & laicos quoſcumque, ne deinceps talia attentare præſumant. Contrarium facientes ipſo facto excommunicamus.* Nihil expreſſius dici potuit, ut conſtaret, non alio conſilio & fructu Eccleſiam fuiſſe connixam ad teſtandi libertatem defendendam Beneficiariis, diſpenſatoribus alioqui & adminiſtratoribus meris indebitam, niſi ut eorum ſuperfluæ & ſuperſtites res omnes pauperibus adſererentur, adverſus tot undique incurſantes deprædatores.

In Synodo Bajocenſi anni 1300. non ſinuntur Parochi de immobilibus Eccleſiæ ſuæ per Eccleſiam acquiſitis teſtamenta condere, aut donationes, niſi ut Eccleſiæ ſuæ ea addicant;

Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne p. 410.

De jure enim aliud facere non poſſunt. Vigebat ergo tunc jus illud Canonicum etiam in Galliis. At verò *de mobilibus rationabile facere poſſunt teſtamentum*. Ea erat uſitatiſſima verborum formula, quibus indigitabantur ſupra ſæpiùs jam explanatæ & tunc frequentiſſimæ Decretalium de his leges. Quibus illud additur, ut *domus utenſilia ſucceſſoribus ſuis relinquantur, ſaltem quod eis ſufficiat competenter*. Sed longè majori, & qua major ne optari quidem poſſit diligentia, rem eam totam enucleavit Synodus Nemauſenſis anno 1284. ut & hinc etiam perdiſcas, qui tunc mores eſſent Eccleſiæ Gallicanæ. Ibi quippe diſertè pronunciatur bona Clericorum Eccleſiæ occaſione quacumque acquiſita, nuſquam retineri, nuſquam uſurpari abs laicis poſſe, quòd ea ſint Eccleſiæ bona. *Illud irrevocabiliter obſervetur, ut bona decedentium Clericorum, quæ occaſione Eccleſiæ fuerint acquiſita, nullus præſumat laicus occupare, aut illicitè retinere, ſed ad utilitatem Eccleſiæ conſerventur, cujus intuitu fuerant acquiſita*. Ex regula & rigore juris nihilo plus mobilia, quàm immobilia hujuſmodi ad alios poſſent, quàm ad Clericos devolvi; ſed conſuetudine quam Eccleſiæ indulgentia & humanitas toleravit, ſinuntur ex eis Clerici aliquid impertiri pauperibus, locis piis, ſervis, ſervata moderatione. *Licèt autem mobilia per Eccleſiam de jure in alios pro arbitrio Beneficiati Clerici morientis transferri non poſſint, conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de bonis mobilibus ipſarum, pauperibus & locis religioſis, & aliis qui Clerico Beneficiato viventi ſervierant, ſive conſanguinei ſint, ſive alii, juxta ſervitii meritum conferantur ab ipſo infirmo, vel à ſucceſſore ſuo ſolvantur, ſive reddantur, ſecundum quod infirmus moderatè duxerit ordinandum*. Si Beneficiario bona ſint patrimonialia, vel induſtria, ingenio & labore parta, ea pro libitu ſuo ad cognatos ſuos traducet; at ſi vel cognati ei ſint nulli, vel inteſtatus obeat, Epiſcopi erit de rebus ejus omnibus diſponere. *Si verò nulla ratione, vel diſpoſitione facta de bonis ſuis decedentes Clerici, conſanguineos, vel Eccleſias, ſeu Beneficia non habuerint, bona ipſorum debent arbitrio ſui Epiſcopi ordinari*. Quæ extrema memorabilis cum primis clauſula eſt, ex qua conſtat, ſi Clerico cognati non eſſent ulli, & inteſtatus obiret, patrimonium ejus in jus Eccleſiæ conceſſiſſe; in jus verò Epiſcopi, ſi nihil Beneficii habuiſſet, ut de iis Epiſcopus decerneret, quæ pietati & Canonibus eſſent conſentanea. Caput denique illud eſt, omnia Beneficiariorum bona ſubductis neceſſariis Clerici ipſius expenſis, ad jus Eccleſiæ devolvi. *At quidquid habent Clerici de bonis Eccleſiaſticis, deductis expenſis honeſtis & neceſſariis, pauperum debet eſſe*.

XII. Nec illaudata nobis abibit Hiſpania. Nec enim ab ejuſdem diſciplinæ tenore aliena erat illa. Anno 1289. cùm Epiſcopi Luſitaniæ bene multis & amarulentis querelis interpellaſſent Clementem IV. Papam adversùs Dionyſium Luſitaniæ Regem, reſponſis & pollicitationibus ſuis, tum Pontificem, tum Epiſcopos ſuos Rex demulſit. Inter varia querelarum capita illud erat numero vigeſimum nonum, quòd Miniſtri Regii, legata pia Clericorum, bona, ſpolia invaderent. *Quod nititur ad forum ſuum teſtamentarias & alias Eccleſiaſticas evocare cauſas, defunctorum Clericorum occupando legata, ac Rectorum Eccleſiarum decedentium bona, ipſarum Eccleſiarum intuitu acquiſita*. Procuratores à Rege miſſi Pontifici receperunt, regulas juris canonici accuratiſſimè hac quidem in parte poſthac obſervatum iri. *Reſpondent Procuratores ſupradicti, & promittunt, quod Rex in iſto articulo jus commune ſervabit*. Diximus alibi anno 1322. Joannem Archiepiſcopum Toletanum Conſtitutionibus Synodicis ſuis prohibuiſſe, ne vel filiis ſuis quidquam Clerici darent legarentque de bonis & proventibus Eccleſiæ. *Eccleſiaſticis obſequiis parta bona, ea dare legareve filiis, quamvis juſtis, nefas eſt*. Apparet autem Epiſcopos ſeſe ad eas accommodaſſe leges, quas ipſimet Clericis præſcribebant, forſan & in veſtigia ingreſſos eſſe Iſidori quondam ſui Hiſpalenſis Epiſcopi quem author eſt Mariana nihil condidiſſe teſtamenti, quòd omnia jam occupaſſet pauperibus elargiri. *Nullum teſtamentum condidit, quoniam quidquid in bonis erat reliquum, per eos dies egenis erat ejus juſſu datum*. Nec poſterior hæc & degener ætas, ejuſmodi exemplorum luce omnino deſtituta fuit. Anno 1213. B. Stephanus Dienſis Epiſcopus terris evolans ad beatas ſedes immortalium, urgentibus Clericis ut teſtamenti tabulas ſcriberet, reſpondit minimè neceſſe id quidem eſſe, quòd quæ in poteſtate habuiſſet omnia, juris & poteſtatis fuiſſent Eccleſiæ ſuæ. *Urgentibus Eccleſiæ ſuæ filiis, ut teſtamentum faceret, Non eſt inquit neceſſe, cùm omnia ſint ſponſæ meæ, quam gubernandam ſuſcepi*.

Num. 29.

Mariana. l. 15 c. 17.

L. 6. c. 7.

Rainald. An. 1213. n. 71.

CAPUT XLVIII. P. 4. d. 4. c. 17.

An Epiſcopi, & Beneficiarii cæteri teſtari poſſint de reditibus Eccleſiaſticis à ſe accumulatis & ſepoſitis, vel in fundos aliquos expenſis. Quæ leges, qui uſus Eccleſiæ, poſt annum milleſimum trecenteſimum.

I. Ab anno 1300. *ad* 1400. *cognati Clericorum non ſuccedebant vel teſtamento, vel quavis ratione alia, in bona quæ ex Eccleſiæ proventibus proveniſſent. Argumenta ex Germania, Anglia & Hiſpania.*

II. Alia argumenta de Anglia, Franciaque.

III. Poſt annum milleſimum quadringenteſimum invaleſcere cœpit in Gallia, ut cognati hæreditates adirent Clericorum & Beneficiariorum, ampliatione quadam ejus conſuetudinis, quam jus tolerabat, ut aliquid eis legaretur, tanquam egenis & famulis.

IV. Rurſus de eodem novo uſu, quo propinqui etiam & hæredes Beneficiariorum deinceps ad reparationes cogi potuere.

V. Nec in omnes ſtatim pervaſit is uſus regni Eccleſias. Ubi pervaſerat, tenebantur hæredes oneribus omnibus reum Eccleſiaſticarum, peræquè ut reparationibus.

VI. Caput Conſuetudinis Trecenſis in ea re. Doctrina Canoniſtarum.

VII. In aliis Chriſtianæ Eccleſiæ Regnis priſcus perennabat uſus, nullam in ſucceſſionis partem venientibus cognatis niſi paupertatis, vel famulitii jure, & modulo; quode tandem placuit ſolam onerari teſtatorum conſcientiam.

VIII. Sæculo ſexto-decimo magis magiſque corroboratus eſt is uſus, ut cognati ſuccederent, ſive teſtamento, ſive ab inteſtato. Sed & teſtatoris & hæredum onerata ſemper manſa conſcientia uſus rerum ſacrarum, & ab Eccleſia ſibi commendatarum.

IX. In Germania & Hiſpania res Clericorum Eccleſiaſticæ, ſi inteſtati illi excedant, Eccleſiæ, vel Epiſcopo adjudicantur, ut in opera pia expendantur.

X. Ubi Romani Pontifices, Beneficiariis finitimæ Romæ regionis, in favorem cognatorum teſtari permiſere, non aliud illi, quàm ſuum ſpoliorum jus cognatis conceſſere.

XI. Co-

XI. Covarruviæ doctrina.
XII. Vvillelmi Parisiensis Episcopi sententia.
XIII. Exemplum B. Caroli.

I. POst annum millesimum trecentesimum eæ obtinuere Ecclesiæ leges, quæ priùs; nec à legibus usus deviavit. In Concilio Coloniensi 1320. statutum est, si Canonici suspensi à Beneficiis vita emigrarent, eorum nihilominus Ecclesiam fruituram anno Gratiæ, hoc est, Deportus, sive Annata, dum vacaret Ecclesia, perinde ut usus esset cujusque Ecclesiæ: nec verò Beneficii successores, si quid his obstrepant, audiendos. Can. 14. 15. 17. *Ipsis Ecclesiis & non successoribus suspensorum cedant fructus post obitum currentes, pro reditibus perpetuis comparandis ad communem Ecclesiarum utilitatem.* Hocce verò Annatæ, vel Deportus decretum, quode inferiùs, superstrui non poterat, nisi legitimo, & nativo juri Ecclesiæ in omnes Beneficiorum fructus, sive superstite, sive extincto Beneficiario. Mox verò vacantis Ecclesiæ fructus proximis legare vetantur Beneficiarii, in irritum missis his legatis omnibus. *Legatum hujuscemodi non teneat in hoc casu, sed cedat Ecclesiæ à qua processit.* Illud denique edicitur ab hoc Concilio, ut reditus Canonicatuum, quo tempore suspensi sunt Canonici, Capitulo addicantur ad communes Ecclesiæ necessitates, qui in Ecclesia Coloniensi mos retentus semper fuerat. *Cedant Capitulis ad communes usus Ecclesiarum suarum.*

In Concilio Toletano anno 1324. statutum est ut ne sinerent Episcopi, Clericos suos quidquam Can. 5. vel donare, vel legare proximis, eorum quæ per Ecclesiam sibi peperissent, sed leges Canonicas religiosissimè servari curarent. *Statuimus quod nullus Clericorum bona intuitu Ecclesiæ acquisita filiis, vel filiabus suis det, vel conferat inter* Can. 8. *vivos, vel testamento contra Canonum instituta dimittat, præcipientes omnibus Episcopis in virtute sanctæ obdientiæ, quod jura super hoc edita diligenter observent.* Provinciæ Cantuarienſis Concilium Lambethense anni 1330. rursus prohibuit, ne in fundo laico Clerici domos extruerent, quod eo id fieret ingenio, ut illuc conveherentur Beneficiorum fructus, atque ita ad proximos transferrentur, quod non poterant sine certo æternæ salutis exitio. *Dum proximis consanguineis bona Ecclesiastica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurizant.*

Const antiq. Reg. Angl. p. 220. 221.

Id moris erat Angliæ Episcopis & Abbatibus, testandi ut licentiam à Regibus exorarent, atque ita certò scirent nihil intercessuros Ministros Regios testamentorum suorum executioni, dum designati executores exolverent primùm, si qui Episcopi vel Abbates in ære Regis essent. Quæ eadem & in Scotia consuetudo obtinebat sub Rege Angliæ Eduardo I. circa annum 1300. Cùm suæ enim ille ditioni Scotiam subjecisset, & gratum facere vellet Alano Cathnensi Episcopo & Cancellario Scotiæ vita functo, res ejus omnes, quas pro more Scotiæ invaserant Regii Officiales, relaxari jussit, ut eæ expenderentur ad solatium animæ defuncti Præsulis, ex arbitratu Episcopi Dunelmensis.

Ibid. p. 143. 144. 146. *Cùm concesserimus de gratia nostra speciali, quod omnia bona & catalla quæ fuerunt ipsius Episcopi in Scotia die quo obiit, & quæ per mortem suam capta fuerant in manum nostram secundum consuetudinem Regni Scotiæ, integraliter liberarentur pro anima defuncti, juxta ordinationem defuncti Episcopi distribuenda, prout saluti animæ ejusdem viderint expedire.* Hinc perspicis, testamenta quædam ab Episcopis scripta fuisse, sed eo uno fine, ut res Ecclesiæ omnes in usus pauperum expenderentur. 2. Id sibi Scotiæ Reges sumpserant juris, ut spolia occuparent Præsulum terris migrantium, nisi speciali Principis rescripto muniti essent, quo vigerent valerentque eorum testamenta. 3. Successiones verò Prælatorum custodiæ suæ vendicaverant, ut ne ampliùs prædæ paterent. In hoc enim ipso exemplo Cathnensis Episcopi res jam invaserant laici prædones, nec nisi intervenientе authoritate Regia illa restitui potuere. *Ac datum sit nobis intelligi, quod bona illa per quosdam homines partium illarum jam alienata sunt & subtracta, &c.* An verò hoc necessarium, æquissimumque custodiæ jus in spolii jus desciverit, id equidem malim Lectorum judicio permittere. Concesserat & Henricus III. Rex Episcopo Dunelmensi de mobilibus vel immobilibus suis testari ut pro arbitrio posset, plenissima libertate gavisuris executoribus, quos designasset.

II. Concilium Londinense, sive potiùs Constitutiones Provinciales Archiepiscopi Cantuarienſis anno 1342. promulgatæ compescuere Episcoporum & Prælatorum quorundam aliorum licentiam, qui Clericorum testamenta irritare se posse, executionemque suspendere confidebant, atque ita & eorum sibi vendicare successiones, uti & eorum qui intestati objissent. Jubent Constitutiones, ut Clericis ea sarta tectaque servetur testandi facultas, quam Leges Canonesque concedunt. *Prout legalis & canonica sanxit au* Can. 8. *thoritas.* Ut creditores, proximi, filii testantium ad partem aliquam venire possint mobilium, uti jure & consuetudine fas est. *In damnum suorum creditorum, liberorum & uxorum suarum, qui & quæ tam de jure quàm consuetudine certam quotam dictorum bonorum habere deberent.* Ut denique quidquid rerum supereſt Clericis intestatis, id expendatur, debitis eorum eluendis, & piis operibus conduplicandis quæ in eorum sempiternam salutem frugifera sint, ne proximis quidem eorum indonatis, si qui egeant. *Ab intestato decedentium solutis debitis eorumdem, bona quæ supererunt in pias causas, personis decedentium consanguineis, servitoribus & propinquis, seu aliis pro defunctorum animarum salute distribuant.*

Ibid. p. 101. 166.

Sinunt quidem hæ Constitutiones, ut portio aliqua mobilium proximis distribuatur, sive testati, sive intestati obierint Clerici: sed simillimum veri est, de proximis illis ibi verba fieri, qui vel inopia graventur, vel in obsequio vel famulatu Clerici fuerint. 1. Dissertè enim id pronuntiatur jure & consuetudine caveri. *Tam de jure quàm de consuetudine certam quotam bonorum habere deberent.* Atqui suprà declaratum est, consuetudine ea, cui jus suffragaretur, non commendari proximos, nisi qui vel pauperes essent, vel famuli. 2. Id *debere* dicuntur Clerici, ac ne potest quidem id deberi, nisi pauperibus & servis. Alioqui utcumque tolerari res poterit, non deberi. 3. Post æs alienum solutum reliqua bona piis dicantur operibus, quæ profint animæ Clerici fato functi. Quo possunt & proximi contineri. Non continentur autem, nisi pauperes sint. *Bona quæ supererunt, in pias causas distribuant.*

Consuetudine Nivernensi sancitur, ut si quis Clericus exilio, vel carcere damnetur perpetuo, immobilia ejus Prælati in fiscum redigantur, cui suberat. Hujus porro consuetudinis Commentator famosus, *sic se habere legem testatur;* Coquille to. 2. p. 44. *& ea standum esse; at verò si de ea sancienda, retractanda, emendanda tractaretur, aliter omnino statuendum fore.* Quæ eo sensu non absurdè omnino ab eo dicta videri possint, quòd antiquo juri canonico & civili ea consuetudo consentanea esset: cùm verò jam mores alii, diversæque obreperent consuetudines, his potiùs standum fuisse. Quod ne ego quidem abnuerim,

rim, dum inconcussa retineatur illa lex, ut Christi, Ecclesiæ, & pauperum patrimonia, redituſque omnes & fructus hinc emergentes, ad quascumque demum venerint manus, sive Clericorum, sive Laicorum, eidem semper legi & conditioni sint obnoxia, & in commune omnium res pauperum sint, sive per Clericos, sive per Laicos administratores eis servanda, eis refundenda.

In Concilio Vaurensi anni 1368. statutum est, ut Archiepiscopi & Episcopi singuli Ecclesiæ suæ conferrent sacram supellectilem, vel centum auri florenos legarent ad eam coemendam: *Et ad hoc sint ejus bona, quæcumque habuerit, dicto tempore obligata*. Idem rursus præcepit Concilium Narbonense anno 1374. Synodo Vintoniensi anno 1308. intestati Beneficiarii res addicebantur Episcopo, pro Anglicanæ Ecclesiæ consuetudine. *De bonis autem ab intestato decedentium, quæ ad Episcopalem dispositionem, secundùm Anglicanæ Ecclesiæ consuetudinem pertinere noscuntur, &c.*

Can. 6. Can. 9. Conc. Angl. tom. 2. p. 455. §86.

Verùm jam semel illud iterumque à nobis observatum est, non eo proprietatem, sed dispensationem earum rerum Episcopis tribui, perinde ut Canones eas dispensari sanxissent. Cùm Magistratus enim & domini temporales intestatorum res & spolia usurpare cœpissent, intervenere Episcopi, eamque ad se traduxere potestatem, quò rerum Ecclesiæ harum canonica fieret distributio. Ea erat mens hujus Synodi & sententia. At cùm postea Episcopi quidam cupidiùs quàm æquiùs huic distributioni imminerent, ei malo medicari cœpit Concilium Londinense, de quo suprà, anno 1342. Jam & illud monuit Mariana Capite superiori Constitutionibus Archiepiscopi Toletani anno 1322. ita sancitum fuisse: *Parta Ecclesiasticis obsequiis bona, ea dare legareve filiis quamvis justis, nefas esto.*

Constitut. Can. Tarrac. l. tit. 12.

In Concilio Tarraconensi anni 1329. prohibentur Clerici, ne quos sibi privatos scribant hæredes, sive Clericos, sive Laicos; sive proximos, sive extraneos. Nec enim id voluisse Concilia ea, quæ testandi copiam fecere de rebus Ecclesiæ. Vacua ergo atque irrita habebuntur hæc testamenta. *Ne liceat de cætero hæredem facere aliquem Clericum, vel laicum, extraneum vel conjunctum*. Concessa est enim testandi licentia, ut tota successio in Ecclesias & pauperes, in debitores & servos spargatur, non in privatos hæredes. Affatim ergo jam est probationum, ut constet ab anno trecentesimo usque ad quadringentesimum supra millesimum, viguisse leges & consuetudines priscas Ecclesiæ, nec contaminari eas usquam potuisse, quin vindices exurgerent vel Conciliorum, vel Synodorum præsules, vel Constitutiones Provinciales ac Synodicæ Episcoporum.

III. Nec inficiari tamen possumus, senescente sæculo XIV. ineunte verò XV. majorem in dies serpere cœpisse licentiam ampliandæ ejus consuetudinis, quam jus ipsum non improbasset, ut mobilium aliquid proximis & servis legaretur, ex quo tandem in eum res erupere statum & locum, quo eæ sunt in præsentiarum. Anno 1381. prodiit Caroli VI. Gallorum Regis Declaratio, qua cohibita sunt spolia, quæ Curiæ Romanæ Officiales & Ministri colligere cœperant Episcoporum & Abbatum mortalis ex hoc ergastulo vitæ emigrantium. Ea verò Declaratione significatur, jure & consuetudine fulciri Præsules Gallicanos, ut adventante morte tabulas testamenti scribant, & executores designent. *Licèt de jure, usu & consuetudine, & communi observantia notoriè observatis, Episcopis Regni nostri testari liceat, & in suis testamentis executores ordinare*. Jam usu convaluisse, ut Judices Regii executores testamentarios cogant, vel hæredes Episcoporum, ad sarta tecta Ecclesiæ & ædium Episcopalium. *Qui executores, aut saltem Episcoporum hæredes ad faciendum reparationes ædificiorum Episcopalium, dum casus eveniunt, per Judices & Officiarios nostros compellantur*. Hoc Pontificio spolio per executores Apostolicos avecto, jam nihil superesse ad resarciendas Ecclesias, ædesque; tam mobilia enim, quàm immobilia Episcoporum asportari, quin immo & propriæ industriæ fructibus parta, quæ jam Episcoporum eorum non sint, sed executorum, vel hæredum. *Bona mobilia & immobilia ex decessu trium talium Episcoporum relicta, etiam illa quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur, sed ad suos hæredes, vel eorum executores spectant, capiunt.*

Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. c. 22. nu. 8.

Jure quidem & consuetudine constantissimè confirmabatur Episcopis potestas testandi; at quorsum spectaret id jus, ea consuetudo, ea potestas, iterum jam iterumque & monuimus, & probavimus, nimirum ut Clericorum Ecclesiastica successio Ecclesiæ & pauperibus asseretur, ab eaque summoverentur importuni depræ datores, aut usurpatores, populi, Magistratus, domini temporales, Clerici ipsi. At quo tempore Regia hæc Constitutio illuxit, jam id jus eò deflexum ac detortum fuerat, ut hæredibus Episcoporum vendicarentur eorum successiones, nulla earum exceptione, quæ ex Ecclesiæ proventibus partæ fuerant. Certè cùm vel Judices ipsi Regii hæredes Episcoporum adigerent ad reparationes omnium Episcopalium ædium, hinc facilè concluditur, ad eorum manus deveniſſe successionem ipsorum Ecclesiæ fructuum. Eò forsan adducti fuerant Pontifices summi Avenione sedentes, & qui propiùs omnia intuebantur, ut ea sibi potiùs spolia vindicatum irent. Quamdiu enim morientium Episcoporum spolia Ecclesiis eorum addicebantur, nusquam apparet Romanos Pontifices ea sibi sumere gestiisse. Sed postquam compertum fuit ea involari à cognatis, & in usus sæculares, ne quid inclementius dicam, absumi, facilè auguramur ita sibi persuasisse, ita præ se tulisse Pontifices, æquiùs hæc sanctiùsque Sedi Apostolicæ vendicari posse ad communes Ecclesiæ sumptus. Curiæ Romanæ regerebatur, spolia & successiones Ecclesiasticas Episcoporum ad reparationes desiderari omnium Episcopatus ædium, villarumque. Vel hujus autem ævi nostri experientia plus æquo compertum est, ædes omnes villasque Episcopales pessum ruituras, nisi ad earum sarta tecta hæredes Episcoporum per ministros Regios compellerentur.

IV. Haud satis comperi, an primaria fuerit ea, & potissima ratio invehendæ consuetudinis hodiernæ, qua Beneficiariis succedunt cognati, certè non alia depromitur in hac Regia Declaratione. Difficile est diffinire, an ea ratio consuetudinem illam pepererit, an inolitæ semel & adultæ consuetudini color ab ea ratione quæsitus sit. Fieri enim potuit ut compluſculi Beneficiarii abliguritis Ecclesiasticis fructibus omnibus, forsan & in propinquos non modica ex parte dispensatis, sarta tecta Ecclesiæ prorsus omiserint, nec rei quidquam reliquerint, quod in ea impenderetur. Minùs mirum ergo si alicubi placuerit, eos potiùs apertè in cognatorum suorum compendium testari, dum reparationum expensis obnoxii hi ipsi essent hæredes & cognati. Fieri etiam potuit, ut ampliata ea consuetudine legitima, quæ sinebat aliquid mobilium legari cognatis, sed iisdem pauperibus, vel famulis, hi paulatim limites summoti sint longiùs, palamque licuerit cognatis legare, dum viciſſim hos Ecclesia cogeret ad sarta tecta

omnia.

omnia. Suo quisque in his uretur judicio : alio & alio tempore & loco, ad utrumque eum modum res potuit temperari.

Sed illud animo vehementer commendandum est, ex ipsis Declarationis hujus verbis segreganda esse bona per ipsius Beneficiarii industriam parta, à cæteris eorum rebus ex Ecclesiæ patrimonio prodeuntibus. Ita enim Rex constituit, priora illa bona ad Clericorum hæredes devolvi, nec ex iis delibari quid posse ab Apostolici spolii collectoribus, quod ex suprà relatis Ecclesiasticis legibus abundè patuit. Hinc rursus autem illud manifestè colligitur, cætera bona, quæ nec ex patrimonio prodeunt, nec ex industria, ad proximos vel hæredes devolvi non posse, nisi testamento Beneficiarii vita abeuntis. Uti ergo hæredes vel proximi ad Beneficiarii successionem ejus testamento vocantur, & nihilo tamen minus Edictis Principis & per ministros Regios ad reparationes compelluntur: pari sanè ratione illi tenentur ad cætera onera bonis Ecclesiasticis jure canonico incumbentia, sive sit, sive non sit actio qua ad id compellantur: nimirum ut æri alieno satisfaciant, ut servos præmientur, ut superflua deinde omnia pauperibus erogent : cùm ea lege, conditione, natura sint bona omnia Ecclesiarum.

V. Nequaquam ergo inficias imus, quin consuetudo pondus & authoritatem addiderit testamentis, quibus Beneficiarii hæredes scribunt proximos sibi & consanguineos ; sed nec irascendum nunc quidem est ei usui, quo etiam intestatis succedunt. Excipiant per nos licet hæreditates, quando ista mores & leges ferunt Christianissimi Regni. Sed iis excipiant oneribus gravatas, quibus inexorabilis Ecclesiæ lex & traditio constantissima eas illigavit, sive sæculi leges & ultrices pœnæ unà conspirent, sive sola eorum conscientia oneretur. Anno 1406. ab eodem Carolo VI. Rege alia quoque manavit in eandem rem Constitutio, ex qua intelligimus necdum novellam eam consuetudinem magnoperè per Regni Provincias propagatam fuisse. Plurimum est in Regii hujus Edicti verbis momenti, ut nova fiat antedictis omnibus lucis & vigoris accessio. Nimirum tum jure, tum consuetudine valere Beneficiariorum testamenta ; sed hæredes eorum, sive proximitate conjuncti illi sint, sive non sint, ad onera teneri certissimè ea omnia, quæ hujusmodi rebus Ecclesiæ affixa sunt. Ipsemet enim Rex hoc ipso ibidem Edicto pronunciat, fructus & proventus Beneficiorum, à legibus, à regulis Canonicis, ab ipsis fundatoribus dicatos fuisse alendo Clero, sustentandis pauperibus, captivis redimendis, reparandis Ecclesiis, sarciendis ædibus, excolendis agris. *Cum sint fructus Ecclesiarum & Beneficiorum quorumcumque etiam vacantium, tam secundùm dispositionem Conciliorum generalium & jurium, quàm secundùm piam intentionem fundatorum, ordinati ad sustentationem ministrantium in divinis, ipsiusque divini cultus augmentum, alimentationem pauperum, redemptionem captivorum, Ecclesiarum sacrorumque ædificiorum reparationem, terrarum & possessionum Ecclesiæ culturam, jurium ipsarum conservationem, cæterorumque onerum incumbentium supportationem.* Ac proinde bona Ecclesiastica Beneficiariorum fato suo excedentium, servanda esse successoribus, ut oneribus exolvendis, & implendis Ecclesiæ necessitatibus impendantur. *Adeo & quod bona per Prælatos post eorum obitum dimissa, futuris debent successoribus reservari in eorum utilitatem convertenda.* Nisi fortè in iis Regni locis, ubi usu receptum est, ut Prælati, & cæteri Beneficiarii sæculares testentur de rebus suis, & ubi intestati hinc demigrant, succedunt nihilominus hæredes. *Nisi fortè in illis locis Regni, ubi de usu & consuetudine notoriè observatis, licitum sit Prælatis ipsis & aliis viris Ecclesiasticis sæcularibus de eisdem bonis facere testamentum ; quibus etiam ab intestato in dictis bonis secundùm consuetudinem & observantiam supradictas sui succedunt hæredes.*

Ibid. nu. 9.

Non pauca sunt hìc sedulò nobis observanda. 1. Anno 1406. pauca adhuc fuisse Gallicani regni loca, ubi possent Beneficiarii bona sua ad eos transferre hæredes, qui vel consanguinitate, vel amicitia & necessitudine sibi conjuncti essent, vel ubi in bona eorum etiam Ecclesiastica hæredes intestatis succederent. 2. Eum usum astructum non fuisse, nisi consuetudinibus peculiaribus quorundam locorum. 3. Ne illud quidem consuetudinis jus ita statum fixumque in illis etiam paucis locis tum fuisse, ut non vel ipse Rex nutantibus & suspensis uteretur verbis in eo exprimendo. *Nisi fortè in illis Regni locis.* 4. Communem autem & legem & consuetudinem per Gallias penè universas eam fuisse, ut Beneficiarii successio successori reservaretur, Ecclesiæ utilitatibus addicenda. 5. Concilia, Leges, ipsas fundatorum voluntates, confitente Rege ipso, dicasse bona Ecclesiæ omnia redituque omnes alendis Clericis, pauperibus, & necessariis impendiis Templorum, ædium, agrorum Ecclesiæ. 6. Inde verò illud esse consequens, ut sive successio Ecclesiastica Beneficiarii in manus delabatur successoris, vel hæredum, eam inconvulsa lege & inexorabili necessitate in ea impendi debere, in quæ ab ipsa sui origine & longo sæculorum usu dicata & mancipata sunt omnia prorsus Ecclesiæ bona, redimendis captivis, alendis Clericis pauperibusque, Ecclesiis resarciendis. Pervigilant Ministri Reipublicæ, ut hæres Beneficiarii sumptus faciat necessarios reparationum ; Ecclesia ejus conscientiam onerat de reliquo usu rerum sacrarum proventuumque Ecclesiasticorum, quibus non solæ ex officio incumbunt curandæ reparationes. Nec verò necesse est hìc alias à me acervari consuetudines complurium Galliæ urbium & provinciarum, ubi proximi & consanguinei ad hæreditates vocantur Beneficiariorum, tam mobilium, quàm immobilium, nullo discrimine, sacrorum an civilium proventuum. Pauca hæc libet ex Joanne Galli hìc intexere : *De consuetudine notoria & notoriè observata in Regno Franciæ, in Patria Consuetudinaria, Episcopi, Presbyteri, Curati & alii Beneficiati, in acquisitis per ipsos, antequam essent Beneficiati, vel post, sive mobilia, vel immobilia, habent hæredem, vel successorem propinquiorem, scilicet de eorum genere.* Q. 16. & 290.

VI. De Patria ergo Consuetudinaria, sive de Provinciis quæ privatis reguntur consuetudinibus, non jure Romano, capienda erant illa superiùs verba Caroli VI. Regis, *Nisi fortè in illis locis Regni.* Tota enim Patria juris scripti, hoc est, juri Civili Romano addicta, legibus adhuc, Canonicis institutis & Decretis obsequebatur, in hacce tota re testamentaria. Non mihi tempero tamen quin hìc promam quod habetur in Consuetudine Trecensi, & in articulo ejus 106. ubi Beneficiariorum hæreditates proximi cernunt, adeuntque. *Huic articulo intercesserunt Abbates, aliique Regulares, qui Conventui intererant, contendentes, ubi Episcopus, vel Presbyter quivis sæcularis, Prioratum vel Abbatiam sibi commendatam obtineret Regularibus suis Abbatiis vel Prioratibus obnoxiam, & è vita migraret, tum ad ipsos devolvi bona omnia quæcumque in Abbatia vel Prioratu reperirentur. Unde intercedebant, ne Caput illud receptis Consuetudinibus innecteretur. Clerici porro sæculares, Nobiles Magistratus Regii, Advocati, Causidici, aliique plebeii, qui & ipsi Conventui intererant, ex adverso confirmabant ejusmodi* Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 36. n. 42.

modi

modi hactenus consuetudinem viguisse, antiquissimum eum fuisse & pervagatissimum usum. Ideo non solicitandum Caput illud. Constitutum est ergo ita id Caput consuetudini publicæ illigatum iri, ut opinioni secus instantium Regularium nihil præjudicaretur. Observari hìc planè necessum est, qua demum ratione inirentur hæc Concilia, hæc statuerentur Decreta, usque adeo Ecclesiæ contumeliosa, in Conventibus, ubi tantoperè laicorum authoritas dominaretur. Qui huic consuetudinis Capiti assentiebantur tum Clerici, cognationi illi, quàm Ecclesiæ impensiùs studebant. Non constat mihi quidem ad hos Conventus accersitos esse Episcopos, aut sponte sua interveniisse. Denique suspensa tantùm & temporaria fuisse videtur ea consuetudinis confirmatio, utpote absque præjudicio facta opinionis contrariæ. Denique ita quidem fert caput illud consuetudinis, ut Beneficiariis proximi succedant; at non ut absolvantur novi hi hæredes oneribus iis & servitiis, quæ rebus & bonis omnibus Ecclesiasticis incumbunt, utpote quæ ex invariabili lege & natura sua charitatis & religionis operibus dicata sint.

De jure hoc Consuetudinario multi multa scripsere ex recentioribus Canonistis. Hæc libuit hoc loco intexere ex Glossis Guimierii, & ex Additionibus Probi in Pragmaticam Sanctionem. *Attenta generali consuetudine quæ est in Regno Franciæ, quod fructus Ecclesiastici acquisiti transmittuntur ad hæredes, &c. Non credit tamen Hostiensis in capite finali de peculio Clericorum, quod generalis consuetudo excuset à peccato Clericos, qui tempore mortis omnes proventus, quos habuerunt ab Ecclesia, dant vel relinquunt parentibus divitibus, &c. Inolevit consuetudo, quæ visa est Ecclesiæ & pauperibus onerosa; fortè multas ad inferos conducere animas. Sic tales vivunt ut domini, moriuntur ut servi; dico servi pœnæ, non carentes bonis. Melius igitur credendum est opinioni Hostiensis.*

Tit. De Annatis §. Quod si Ecclesia.

VII. Ad XV. sæculi intermissam narrationem revocandus jam est calamus. In Concilio Salisburgensi anno 1420. sævitum est in Clericos, laicosque, qui obtentu Patronatus invadebant spolia mobilium & immobilium Beneficiarii hinc excedentis, atque ita Ecclesiam spoliabant, cujus hæc erant. *Ecclesiarum Patroni, sive Clerici, aut Laici, qui Rectore Ecclesiæ mortuo dotem & Ecclesiam rebus mobilibus, seu immobilibus spoliant, cujuscumque dignitatis fuerint, sunt à jure putandi illa vice suspensi, & collatio ad immediatum Superiorem devolvitur. Insuper etiam ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.* In Concilio Hafniensi, anno 1425. vetiti sunt Episcopi, Prælatique inferiores, ne quid sibi arrogarent de rebus morientium Beneficiariorum, nisi quod sibi legatum fuisset. *Nullus Episcoporum, seu Prælatorum inferiorum, bona Clericorum decedentium sibi subjectorum, præter ea quæ ipsis spontaneè legantur, sibi vendicent & usurpent.* Si qui verò intestati obeant, eorum vult Concilium ex Canonicis legibus bona distribui. *Bona verò Clericorum ab intestato decedentium dividantur secundum Canonum sacrorum sanctiones.* Quoad peregrinos autem Clericos id primùm edicitur, ut æs alienum primò eorum exolvatur omne, tumque expectentur hæredes: quorum si nullus se sistat, reliqua eorum bona in pios usus consilio & jussu Episcopi dispensentur. *In pios usus secundùm Ordinariorum arbitrium convertenda.*

Can. 46.

Can. 18.

In Concilio Dertusano anno 1429. statutum est ut Monachi ipsi testentur, dum Constitutionibus se suis accommodent, utque ne eorum successionibus Episcopi se interponant. *Ecclesiarum Prælati bona decedentium Religiosorum quibus permissum est secundùm statuta vel laudabiles consuetudines, de bonis à Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta vel consuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum.* Quoad reliqua verò testamenta sæcularium Beneficiariorum, ea valere jubentur, dum Canonicis institutis & legibus Synodalibus consentiant. *Idem esse censemus de bonis Clericorum sæcularium decedentium, si juxta formam Provincialium vel Synodalium Constitutionum sua ordinaverint testamenta vel ultimas voluntates.* Constitutiones Episcopatus Leodiensis anno 1446. à Nicolao V. Papa confirmatæ testatum faciunt testari non potuisse Beneficiarios, nisi ex speciali Episcopi licentia scripto data; intestatorum verò res, vel sine licentia testantium, ad Episcopi jus devolvi, soluto antè alieno ære, & funeris expensis subductis. *Quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostræ, convertendum prout nobis visum fuerit expedire.* In Synodo Eboracensi anno 1466. execrationi fuit eorum perversitas, qui paulò ante mortem sua largiebantur omnia, ut ne superesset quidem quod ad reparationes satis esset: *Ecclesiæ ad quarum domos, ædificia, cancellos reparanda, dum vivebant, fuerant obligati, suis excludentur remediis.* Qui electioni Eugenii IV. Papæ interfuere Cardinales, plura illi communi deliberatione commentati sunt Capita, in quæ juramento seipsos adegere, ut ea futurus etiam Pontifex servaret. In his illud non postremum, ne Cardinales testari vetarentur aut Prælati cæteri, qui in Curia diem extremum obirent, utque eos Pontifex sineret tot Regnorum libertate frui, onerata eorum conscientia de rerum Ecclesiæ facienda distributione. *Quod bona dominorum Cardinalium Prælatorumque, necnon aliorum Cortesanorum, in Curia decedentium, nullo modo occupabit, vel occupari patietur; sed permittet juxta juris dispositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis & regionibus servantur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum, ad eos quomodolibet pertinentium.* Dicemus infrà suo loco quam ulteriùs progressi sint Cardinales sub Paulo III.

Rainal. ann. 1431. n. 6.

Probationem hìc habes constantissimam sæculo eo XV. permissam esse testantium Beneficiariorum conscientiæ potestatem, ut accommodarent se juri Canonico, & consuetudini illi Decretalium libris non improbatæ, de qua suprà. Id enim sibi cæterisque Curiæ Romanæ Prælatis annui gestiebant Cardinales isti, ne eorum ampliùs sibi spolia vindicaret Pontifex, sed testari sineret, & testamenti executores designare, eorumque conscientiæ permitteret observantiam juris & consuetudinis Canonicæ, in distributione fructuum Ecclesiasticorum: *Relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum;* quando jam eo privilegio utebantur complurium Clerici Regnorum: *Quæ in multis regnis & regionibus servantur.* Constat ergo valida & legitima haberi debere ea testamenta, sed testantium & hæredum conscientiam oneratam teneri gravissima illa necessitate, observandæ juris regulæ & Canonicæ consuetudinis convenienter libris Decretalium. Judices publici curæ suæ esse voluere, ut Ecclesiæ & sacræ ædes omnes restaurarentur, in idque ab ipsis compelluntur hæredes. Si reliquas pauperum & Ecclesiæ rationes atque utilitates nemo in se recepit persequendas, onus nihilominus totum conscientiæ incumbit & hæredum & testatorum. Anno 1447. Transylvani Nicolaum V. Pontificem percontati sunt, an posset Beneficiarius nonnihil sacrorum redituum suorum in eos respergere, qui sibi olim omni ope sumptuque affuissent, in litterario etiam curriculo suo perfungendo. Res-

ponsum

ponsum est autem à Pontifice, posse, si ejusmodi esset Beneficium, quod à communium proventuum administratione sejunctum esset; cùm jure testari posset. At si administratio tantùm quædam illi tradita esset: moderatè tantùm dare eum posse, & dum superstes esset. *Quamdiu vivit, satius est moderatè de ipsis fructibus donare.*

VIII. Nec ambigi jam potest, quin sæculo XVI. latiùs serpserit, vehementiùsque convaluerit novus ille usus, ut cognati Beneficiariis succedere sinerentur, & Beneficiarii hæredes sibi adrogare consanguineos suos: utque ejusmodi successiones ac testamenta juri & consuetudini consentire extimarentur. Sed caput illud inconcussum semper nobis ob oculos ponitur, testatorum & hæredum conscientiam graviſſimo illo onere semper premi, ut proventuum Ecclesiæ is usus sit, qui à canonicis præscribitur regulis, & qui patrimonii Christi esse debet. Nec prætexi à Beneficiariis potest usus receptissimus, quo fit ut vel intestatis proximi succedant. Quantò satius esset has amoliri tergiversationes, & in vestigia ingredi B. Annonis Colonienſis Archiepiscopi, qui pauperibus omnia sua antè dilargitus est, quàm efflaret animam: solam sibi sacram supellectilem cum annulo suo supersesse voluit; nec dissimulavit eo se consilio usum, ut Regum Germaniæ rapacitatem frustraretur, qui morientium Prælatorum spolia invadebant. Opulentissimi hic Archiepiscopi depromenda sunt verba, aurea certè. *Quid hominum æstimatio me quasi magnum* Surius die 4. Decembr c. 31 *divitemque celebrat? En exceptis utensilibus Capellulæ ministeriique Pontificalis, & hoc annulo, nescio me saltem unum possidere denarium. Nec enim inexplebilis avaritiæ thesauros meis congrego claustris, unde vel Regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluvies satietur, eorum edacitati me satis in hoc obviante, ut nec assem unum oculos claudens, inter eorum ungues relinquam.* His exemplis & verbis admonebat sanctissimus Præsul Præsules & Beneficiarios omnes, ut subducerent ipsi sese exitiali periculo, subducerent & hæredes futuros, qui & ipsi pari implicabuntur exitio, nisi his bonis ita utantur, ut re sacra, ut hostia divina, ut patrimonio Christi, ut substantia pauperum.

In Constitutionibus Synodicis Stephani Ponchetii, ad Episcopalem Lutetiæ sedem vocati anno 1503. præ cæteris radiat hoc decretum: *Prohibemus Clericis eorum rebus malè uti, & de* Synod. Pari. Pag. 204. *bonis eorum Ecclesiasticis testari, & legare aliis locis & personis, quàm eorum Ecclesiis, si voluerint sacrilegium & ultionem evitare divinam, sicuti sacræ sanctiones prohibuerunt.* Jam non erat in potestate hujus Episcopi istiusmodi testamenta irrita declarare; unde ne id quidem ille tentavit; sed officii sui duxit Beneficiarios omnes sibi obnoxios sedulò admonere, ne tot Canones conculcarent, qui prohibent bona Ecclesiæ ea licentia, qua terrena quædam dissi- Ibid. pag. 58. 591. pari patrimonia. Cùm sæculari vitæ & statui permitteret Clemens VII. Capitulum sancti Mauri Fossatensis, ejusque Decanatum adjiceret mensæ Ecclesiæ Parisiensis, potestatem novis his sancti Mauri Canonicis testandi fecit ea libertate, qua cæteri utuntur Clerici sæculares; sed ita certè, ut intestatis succederent, non proximi, non hæredes, sed Episcopi Parisienses.

IX. A Cardinali Campegio Apostolico Germaniæ Legato anno 1524. inter complura reformatæ disciplinæ Capita, vitio datum est Episcopis quibusdam, quòd intestatorum Clerico- Cap. 23. rum etiam patrimonia invaderent. *Inhibemus insuper, ne in posterum Episcopi Clericis legitimis ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis aut industria propria acquisitis, succedere possint, aut debeant.* Frequentissimum illud olim fuerat, ut Clericis intestatis in bona Ecclesiastica succederent Episcopi; quin & eorum fidei permittebatur, ut dijudicarent ipsimet, quæ patrimonii, quæ res essent Ecclesiæ. Nec secus erat de Beneficiariis testantibus. Causæ testamentariæ fori erant Ecclesiæ, ejusque erat diffinire, cujusmodi essent bona. Ubi verò testamentorum causas arripuerunt sæculi Judices, penè necesse fuit testatoribus & hæredibus eorum permitti, ut fidei suæ & conscientiæ periculo dignoscerent, quæ hæreditariæ, quæ sacræ res, & quos in usus hæ illæque convertendæ essent. Sed ex hoc Campegii Decreto perspicuum est, in Germania tum citra controversiam intestatis Clericis Episcopos successisse, ut ne proximi quidem id jam molestè ferrent. Hinc viderint cordati quique, quid de testantibus conjectandum sit.

In Concilio Colonienſi anni 1536. edicitur, Par. 13. c. 11. ut bona non patrimonialia intestatorum Clericorum impendantur ad creditoribus satisfaciendum, ad impensas funerum, ad opera pia. *Ubi Sacerdos nostræ Diœcesis Colonienſis mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam causam, pro defuncti animæ salute convertantur.* Non dissonat hoc Decretum à superiori. Cùm enim statuitur, ut intestati Clerici bona ad Episcopum devolvantur, non id agitur, ut iis ille ad libitum suum abutatur, sed ipse ut præsit canonicæ & religiosæ eorum distributioni. Quod rursus eniteſcit ex Concilii Toletani Canone anno 1566. *Bona quæcumque eorum* Cap. 18. *Clericorum, qui intestati moriuntur, ad Episcopum vel consuetudine, vel alio quocumque jure pertinentia, ac devoluta, per eundem Episcopum in pios tantùm usus ejus arbitrio expendantur.* Diximus jam voluntati defuncti subsidio accessisse legem, & statuisse, quod ab illo statuendum fuerat.

X. Anno 1474. à Sixto IV. Papa cœptum est permitti Clericis, qui vitam ducere & sedem defigere Romæ assentirentur, vel rure vicino ac suburbano ad decimum usque lapidem: ut vel superstites, vel appetente morte proximis suis darent legarentque acquisitiones & fructus redundantes Beneficiorum suorum; denique copia facta est proximis, ut & intestatis succederent. Eò Sixti IV. Bulla VIII. Jul. III. Bull. V. Paul. V. Bull. XVIII. Fagnan. in l. 3. Decret. part. 1. p. 311. adduxit Pontificem necessitas frequentandæ & Urbis & vicinæ regionis, cujus rarissimi jam erant incolæ & cultores. Julius III. anno 1549. hoc ipsum privilegium confirmavit: & anno demum 1606. concessit Paulus V. omnibus qui in urbe & suburbano rure extremum vitæ diem agerent, de Ecclesiasticis proventibus testari, & ea in proximos transferre; facta etiam proximis licentia adeundæ eorum hæreditatis, si intestati excederent. Hoc porro privilegio tam paucis indulto, nova accedunt præsidia regulæ generali, quæ diversa prorsus ab his est. Cùm verò pleræque horum Clericorum res, sacris ex reditibus partæ, post eorum mortem nomine & jure spolii ad Pontificem redituræ essent, non est quòd quisquam iniquo ferat animo, hos Pontifices jure suo concessisse, & ea munificentia medicari voluisse infrequentiæ & solitudini Urbis toto Christiano orbe Principis.

Anno 1555. Paulus III. Bullam promulgavit, quam Galli *Compacti* vocant, qua Cardinalibus copia fit testandi de rebus per Ecclesiam acquisitis, per Ecclesias etiam Cathedrales: ubi verò intestati excesserint, eorum hæreditas inter hæredes & domesticos dividitur, judicio trium Cardinalium. Nisi pauperum ex grege sint hæredes hujusmodi, mordicus semper retinenda ea, qua totius rei cardo vertitur, regula, non posse res Ecclesiæ, Deo semper sacras, nisi in usus pios effundi.

XI. In Hispania Covarruvias unus omnium instar esse poterit. Affirmat is porro non posse Clericos de bonis Ecclesiasticis testari; ea quippe sepositio cultu & cibo frugali Clericorum, Ecclesiæ & pauperum esse; jam verò si ea incesserit invalueritque consuetudo, ut Clerici testari queant, ut soli ad id Pontificia dispensatione egeant Episcopi, ut Clericis cognati succedant, non in patrimonia tantùm, sed & in bona Ecclesiastica, sive testamento, sive ab intestato: eam certè consuetudinem ab omnibus prorsus Canonum peritis & interpretibus inuri ac damnari. Subdit porro ille mox, cùm ea consuetudo pervagatissima sit, eique nec Pontifices intercedant, nec Cardinales, nec Episcopi, nec Reges, Principesve ulli, videri sibi eo silentio tacitum contineri consensum. Addit rursum anno 1523. eam consuetudinem à Carolo V. confirmatam fuisse, & in Comitiis Generalibus totius Hispaniæ apud Vallem Oletanam præceptum fuisse eam observari.

De Testam. c. 7.

Hæc præfatus vir doctissimus & juris canonici consultissimus, adeoque non nescius posse quidem ea consuetudine ratas & validas declarari successiones ejusmodi, & testamentorum tabulas eò pertinentes; non posse autem exonerari conscientiam Beneficiariorum, ut non periculo damnationis æternæ teneantur, sacros proventus, omnesque ex eis fructus conferre in eos usus, qui accommodati sint eorum bonorum origini, naturæ, fini, conditioni: seriò monet Beneficiarios omnes, ne se in apertum conjiciant damnationis periculum, si res Ecclesiæ in alios, quàm in suos ipsorum usus, & in opera pietatis ac religionis converti sinant. *Ea ratione inter Catholicos, & lucernæ ardentes lucere tenentur; ut expendendis Ecclesiasticis reditibus, quos etiam ut ministri separatim percipiunt, sit illis satis culpa mortalis criminis, esse eos infectos, si malè præter usum necessarium & pias largitiones illas distribuere non vereantur. A mortali siquidem culpa, immo ab omni specie mali præ cæteris eos abstinere oportet.*

XII. Nec aliter statuendum de cognatis & proximis ad Beneficiarii successionem venientibus, sive testamento, sive ab intestato succedant, vehementer extimescendum esse, ne ab eis profanentur hostiæ sanctæ, cujus generis sunt res omnes Deo semel consecratæ. Succedebant olim Episcopi Beneficiariis intestatis, sed qui pietate singulari erant Episcopi, ingemiscebant ex animo avaritiæ Clericorum eorum, qui multos in annos recondidissent quæ singulis annis in pauperes effundenda fuerant; quocirca & mox ipsi officio fungebantur & vice eorum, distributis in egenos omnibus, quibus fuissent damnabili ea parcimonia tunc defraudati.

Certior factus Vvillelmus Arvernus Parisiorum Episcopus, ex obitu Canonici intestati tria millia marcarum argenti ad se devolvi, exhorruit ille ad hunc thesaurum mammonæ iniquitatis, quem protinus expendi totum fecit in pauperes. Audiendus de his nobis Thomas Cantipratensis: *Cùm nuntiaretur ei quendam Canonicum Ecclesiæ Parisiensis decessisse, & ipse in jure canonico in tribus millibus marcarum succedere deberet eidem, complosis manibus, respondit, Absit hoc à me; sed heu misero! pecunia sua secum sit in perditionem, & hæc dicens præcepit pecuniam in usus pauperum erogari.*

Anna. Cist. to. 4. p. 248. Cantipratan. l. 2. c. 51.

XIII. Finem faciemus dicendi de re cum pulcherrima & copiosissima, tum ad morum & disciplinæ sanctitatem maximè conducibili: si antè posuerimus ob oculos effigiem & quasi formam longè absolutissimam Præsulis & Beneficiarii sanctissimi. Carolus is erat Archiepiscopus Mediolanensis, cujus exempla altiùs forsan descendent in animos, quàm quævis argumenta. Author est Giovianus, cùm præsto esset semetipsum Deo libare, recepto in se ministerio ægrorum pestilentiæ grassantis tempore, obtulisse priùs Deo patrimonium omne, quod in potestate habebat, & proventus omnes Ecclesiasticos. *Testamento cognatis proximisque reliquit, quidquid auferre non potuit; reliqua omnia pauperibus addixit, hæredem scripsit Xenodochium majus Mediolanense, exceptis pauculis piis legatis in loca quædam pia, & familiaribus ac domesticis suis, quos sibi eo pietatis & memoris animi argumento demerendos existimavit.* Et alibi: *Suam ex asse hæreditatem reliquit Xenodochio majori Mediolanensi, nullo benevolentiæ documento proximis gratificatus, nisi ex feudalibus & allodialibus bonis, quæ antiquissimo fidei commisso Majorum necessariò redituræ erant ad Comites Borromæos, patruos & cognatos suos. Quo specimen edidit illustre alienissimi à carnalibus affectibus animi.* Et alibi inferiùs: *Repræsentari sibi quotannis volebat fructus & reditus omnes patrimonii sui, ut in opera pia exhaurirentur; cui etiam pensiones aliquas inscripsit, ita satius ratus, quàm ut inscriberentur Beneficiis Ecclesiasticis, quo suis in Ecclesiæ ministerio commilitonibus vicis aliquid rependeret & beneficentiæ. Luculento & tum Clericos omnes informavit exemplo, ubi cùm paulo ante mortem amicis & domesticis plurimis plurima legasset, nulla re proximis suis gratificatus est.* Et rursus alibi: *Pauperes majoris Xenodochii Mediolanensis sibi ex asse hæredes scripsit: eos enim sibi proximos & cognatos, eos hæredes, quibus & non semel nobis professus est, cupere se ex animo, ut & patrimonia omnia transcribere liceret per leges publicas & per fideicommissa Majorum.*

L. 4. c. 2. L. 7. c. 11. L. 8. c. 12. L. 8 c. 28.

Ejusmodi non tam Præsules, quàm exempla excitat subinde summi Numinis providentia, ad excutiendum Cleri reliqui veternum ac torporem, objiciendamque oculis splendidissimam canonicæ disciplinæ effigiem. Specialiter autem videtur beatus Carolus Clericis omnibus facem præluliſſe ad usum sanctissimum, tum patrimonii, tum Beneficii fructuum, tum denique ejus testandi libertatis, quam illis Ecclesia tot certaminibus defensam vindicatamque voluit, non ut res sacras, vel earum fructus in cognatos, sed ut in pauperes transferrent. Pauciſſima hæc supersunt de eodem beato Carolo ex eodem Scriptore, ut intelligant Clerici omnes, quàm studiosè Carolus Clericos suos omnes avocaret à contubernio & affectu cognatorum; ne cum Laicis quidem eos habitare sinebat: denique alienationis suæ à cognatis illustria volebat esse exempla, quamquam perhumaniter & peramanter cæteros omnes exciperet. *Ideo & Clericos vetuit habitare in ædibus laicorum, ut eò à cognatis maximè abduceret & alienaret, & hujus documenti luce excitatos illos voluit, ut carni & sanguini divina anteponerent obsequia; exemplo autem maximè præluceat suo, ut ne cognatos quidem agnoscere videretur, nisi ubi cogebat charitas, etsi alios in omnes esset sane & humanitate & beneficentia singulari.*

L. 8. c. 11.

CAPUT XLIX. P. 4. l. 4. c. 18.

De Testamentis Abbatum & aliorum Beneficiariorum, post annum Christi millesimum.

I. Duplici de causa testari vetantur Abbates & Monachi.

II. III. Testandi tamen licentia eos Reges impertiere & Pontifices.

IV. Imò

IV. Imò & Ordinum quorundam Statuta, quibus Conciliorum acceſſerat authoritas, vel patientia.

V. Rariuſcula erant hæc ſtatuta in Ordinibus Religioſis. Multò frequentius erat, ut Abbates Monachorum ſpolio potirentur.

VI. In Ordinibus tantùm Militaribus apparet fuiſſe Statuta, quibus teſtari ex parte aliqua permitterentur. Nonnullis ejuſmodi ſtatutis acceſſit Pontificis confirmatio.

VII. Antiquo jure non tantùm laborabatur, ut ne teſtarentur Abbates & Beneficiarii, quantùm ut ne niſi in compendium Eccleſiæ.

VIII. An Monachus Epiſcopali auguratione accepta poſſit teſtari.

IX. Caput & ſumma rei eſt, ut res Deo ſemel conſecratæ, ne profanis uſibus inquinentur; & Eccleſiæ dicata, ad Eccleſiam ſemper revocentur. Quàm latè pateat hæc regula.

X. In Gallia ſi Monachi ad Epiſcopalem apicem provehantur, teſtari ipſi quidem non poſſunt, & nihilo tamen minus tunc ad eorum ſucceſſionem veniunt propinqui. Qui uſus à ſuperius conſtabilito placito non abhorret, hæredes rerum Eccleſiæ ſuccedere etiam in onera iis illigata, atque adeo lege poli cogi iis uti, ut rebus ſacris, rebus Eccleſiæ, rebus pauperum, quarum ſint diſpenſatores, cùm in jus & ſucceſſionem vocati ſint eorum, qui non erant niſi diſpenſatores.

I. CUm Beneficiarii adminiſtrationem tantummodo adepti ſint, & diſpenſationem rerum Eccleſiæ, non ſatis conſentiebat illis teſtandi facultas. Abbatibus & Monachis multò minùs ea conſentanea erat, cùm ſemel hac profeſſione ſe ſolemni conſtrinxerint, nihil propriè & privatim poſſidere. Hìc expendendum ingredimur, an ea teſtandi licentia, uſque adeo & à Monachis & à Beneficiariis aliena, ut Beneficiariis, ita & Monachis Abbatibuſque fuerit aliquando indulta, quò res Eccleſiæ eorum teſtamentis munirentur adversùs laicorum, maximè verò Magiſtratuum & temporalium dominorum rapinas.

II. Stephanus Angliæ Rex anno 1136. uno complexus eſt privilegio Abbates, ac Beneficiarios, cum Epiſcopis, tum his aliis facta copia teſtandi, additaque ſponſione, fore ut eorum teſtamentis nihil moræ, nihil obicis interponeretur. *Si quis autem Epiſcopus, vel Abbas, vel Eccleſiaſtica perſona ante mortem ſuam rationabiliter ſua diſtribuerit, vel diſtribuenda ſtatuerit, firmum manere concedo.* Epiſcoporum longè maxima pars è clauſtris ad Epiſcopales ſedes acceſſita fuerat, maximè verò Cantuarienſium, quòd ejus Eccleſiæ Clerus univerſus ex Monachis conſtaret Regulæ ſancti Benedicti addictis. Itaque Epiſcopi ejuſmodi, etſi Monaſticis obligati inſtitutis, teſtamenta nihilominus ſcribebant. Diximus ſupra de B. Hugone Lincolnienſi Epiſcopo, & de teſtamento, quod ante obitum ſcripſit. Atqui is ex Carthuſia ad Epiſcopalem ſedem pertractus fuerat. Joannes Angliæ Rex, qui anno 1200. ex Matthæo Paris ejus morti affuit, ejus teſtamentum ratum fixumque juſſit eſſe, & *promiſit quod de cætero rata haberet teſtamenta rationabilia Prælatorum*. Eadem penè verba Rogerii. Prælatorum hìc nomine compertum eſt Abbates contineri. Quo itaque ſtimulo agebantur cum beato Hugone cæteri quoque Angliæ Epiſcopi, ut teſtari cuperent, eo incitabantur & Abbates omnes, ne plebis, ne Magiſtratuum, ne Principum, vel Miniſtrorum prædationi pateret Eccleſiaſtica ſucceſſio.

III. In Concilio Oxfordienſi anno 1222. prohibitum eſt, ne Monachi teſtarentur, quòd tam
Can. 47. nil dare poſſint, quàm nec poſſidere. *Quoniam non licet viris Religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe & ſua pariter in Religionis ingreſſu Domino dedicarunt: præſenti authoritate definimus, ut nulla perſona in Regulari Ordine conſtituta, condere teſtamentum præſumat, cùm nihil habeat ſuum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.* Agitur hoc Canone de Monachis, non de Abbatibus. Porrigitur & ad Abbates, peræquè ut ad Monachos, ut nihil poſſidere, adeoque nihil dare ritè poſſint. Atqui nec his facultas teſtandi adjicitur de propriis, ſed de commendatis Eccleſiæ rebus, perinde ut Beneficiariis; quò eas etiam teſtamento diſpenſare pergant, uti ſuperſtites ſecundùm canonica inſtituta eas diſpenſaverant.

Donatus eſt tamen ab Innocentio III. Monachus ſingulari privilegio, ſingulari teſtamenti ſcribendi licentia. Roncelinus Monaſtici deſertor inſtituti, Maſſilienſem civitatem ſuæ ditioni ſubjecit. His ille ea aggeravit facinora, quibus Eccleſiæ tandem anathemata illiſa ſint. Eo fulmine conſternatus, ſe ſibi primùm, ſe mox veſti Monaſticæ reddidit, diris exolvi ſe oravit, Pontificem monuit, ſi ſuo renunciare patrimonio cogeretur, fore ut ſumma perturbatio exoriretur in Civitate & Eccleſia Maſſilienſi, nec unquam exolvi poſſet æs alienum, quo ipſe premebatur. Pontifex his acquieſcens rationibus, precibuſque, juſſit eum ſacris vinculis exolvi, conſtituitque ut patrimonii ſui portione aliqua Abbatiam donaret, in qua profeſſus fuerat, ſervatis ſibi ejus fructibus cum licentia Abbatis expendendis cum reliquo patrimonio ſuo ad æris alieni ſolutionem, incrementa in dies majora facturus in ſtadio Monaſticæ diſciplinæ. *De portione quæ ipſum de jure continget, cum Abbatis ſui conniventia & aſſenſu, eidem Cœnobio aliqua congrua portio deſignetur. De reſiduo vero cum Abbatis ejuſdem conſilio, pro prædictorum omnium ſatisfactione diſponat, prout melius videbitur expedire.* Regeſt. 14. Epiſt. 91.

In libris Decretalium reſcinditur teſtamentum Abbatiſſæ, ea nimirum interpellante, quæ ei ſucceſſerat, quòd eo grave damnum Cœnobio infligeretur. *Non tamen potuiſſe præjudicium Monaſterio irrogare; ſed res ipſius eidem loco, ex quo illuc ingreſſa & Abbatiſſa conſtituta eſt, de jure competere.* Non Gregorii IX. illud Decretum eſt, ſed Gregorii Magni. Atqui ſive Abbates, ſive Abbatiſſæ nihil teſtamento dare, aut legare poſſunt ex reditibus Monaſterii ſui, niſi pauperibus, Eccleſiæ, & ipſi Monaſterio ſuo, uti & de Beneficiariis omnibus decernere videntur Decretalium ipſi libri. Extra. De teſtam. c. 2. l. 7. Ep. 7.

IV. In Concilio Dertuſenſi in Hiſpania anno 1429. prohibiti ſunt Prælati, ne Regularium morientium ſpolia invaderent, ubi illi jam teſtati fuerant de rebus ſuis, juxta licentiam & regulam propriis ſibi Conſtitutionibus conceſſam. *Eccleſiarum Prælati bona decedentium Religioſorum, quibus permiſſum eſt ſecundùm ſtatuta, vel laudabiles conſuetudines, de bonis à Deo ſibi collatis diſponere, nullatenus audeant occupare, ſi per eoſdem Religioſos juxta ſtatuta, vel conſuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum; donec tamen in eorum diſpoſitionibus ſuis relinquant Prælatis, quæ debentur eiſdem, ſecundùm ſtatuta, vel conſuetudines laudabiles memoratas.* De Monachis videtur hìc illis agi, quibus obedientiæ, vel adminiſtrationes clauſtrales fuerant concreditæ; quarum reditus ipſi quidem colligebant, & ex ſtatutis mollioribus quibuſdam ſuis, arbitratu ſuo ante obitum ſuum quibus libitum erat addicebant, Prælati Regulares eorum ſpolia ſibi arrogabant, quòd teſtari jure illi non poſſent. His tamen Monachis non injuria patrocinatur Concilium, quòd non abuterentur niſi licentia per Ordinis ſui Conſtitutiones tributa. Expediriſſimum fuiſſet proprietarios Monachos hos omnes in ordinem cogi, peculio exui, paupertati Can. 18.

primigeniæ Ordinis reddi. Sed ab ipsis Abbatibus initium ducendum fuisse, ut ne ipsi quidem nisi in commune possiderent quidquam, quo & spolii jure ipsimet spoliati essent, rebus prorsus omnibus in unam & communem mensam revocatis. At non eam sibi curam induerunt hujus Concilii Patres, ut Monasteria & Ordinem ad novam & accuratiorem disciplinæ formam vindicarent. Nec id facilè forsan expedissent. Unum igitur laborarunt, ut pax Cœnobiis redderetur, servandis eorum statutis. Atqui statuta annuebant, non ut testarentur expressè, sed ut quæ in potestate haberent, ea quibus liberet ante obitum suum largirentur, portione aliqua certa ex iisdem statutis Abbati dimissa.

V. Hæc porro sive statuta, sive privilegia, sive statutorum delinimenta, paucos Monachos spectabant, ut liquet ex Decretis sacri ejus Conclavis quo creatus est Papa Eugenius IV. anno 1431. statuerunt enim Cardinales, ut ne deinceps Pontifex Cardinalium spolia sibi sumeret, vel cæterorum Prælatorum, qui Romæ vivere desinerent, sed sineret eos pro arbitrio testari. Hinc tamen excepere Regulares, qui proprium abdicarunt, & quorum successio ad eos devolvitur, qui eo gaudent jure, Canonicis institutis, vel privilegio, vel consuetudine. *Religiosis qui propriam voluntatem à se abdicarunt, tantummodo exceptis, quorum bona devolvantur ad illum, vel illos, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, jure, vel privilegio.* Quibus verbis non obscurè innuitur, vulgò non competere Monachis jus disponendi de rebus suis, sed eorum spolia vel jure, vel consuetudine addici aut Abbati, aut Episcopo, aut Monasterio.

Rainald. an. 1431. c. 6.

Anno 1289. Nicolai IV. Bulla *Regis Pacifici* diffinita sunt jura Abbatum Ordinis Cluniacensis tempore obitus, depositionis, aut spontaneæ renunciationis Priorum sibi obnoxiorum. Jura enim illis erant in partem quandam spolii, non in spolium omne, ut infrà docebimus, ubi ex instituto de Spolio disceptabitur. Ex Bulla quoque *Summi Magistri*, quæ Benedicti XII. est, anno 1336. promulgata, planum est Abbates, Priores, cæterosque Prælatos Ordinis sancti Benedicti jure usos esse spolii integri in Prioratus, Administrationes, & Beneficia omnia suæ ditionis. Sed neutra ex Bulla suspicari fas est, Prioribus, Obedientiariis & Administratoribus ullis copiam esse factam rei cujuscumque donandæ ante obitum suum. Quin ex adverso apertè liquet nullo ejusmodi jure fretos fuisse, sed eorum spolia vel Prælatis Regularibus, vel Monasterio adscripta fuisse.

VI. Non de his ergo forsan Monachis interpretandus est Canon supra laudati Concilii Dertusani in Hispania, sed de Religiosis ipsis Hispaniæ Equitibus. Equites enim beati Jacobi tum propriis Constitutionibus suis, tum Apostolicæ Sedis privilegiis testari poterant de bonis Ordinis, quæ obtinebant, & de iis quæ adquisissent, ejusque privilegii anno 1531. à Clemente VII. impetravere ampliationem ad Equites Ecclesiasticos, qui eo inclusi nondum fuerant. Accipe pauca hæc verba postulationis eorum ex Bulla *Ex Apostolicæ*. Porro supplex hic libellus inscriptus erat nomine Caroli V. Imperatoris, tanquam Ordinis ejus Militaris Magni Magistri. *Carolus Romanorum Imperator, Militiæ sancti Jacobi de Spatha sub Regula sancti Augustini Canonicorum Regularium perpetuus Administrator, nuper nobis exposuit, quòd licèt illius statuta, & stabilimenta dictæ Militiæ, ac illi concessa privilegia, & indulta Apostolica, Præceptores & fratres milites ejusdem militiæ, de bonis sibi à Deo collatis, ac propria cujuslibet ipsorum industria, tam ex Præceptoriis, quàm ex Parochialibus Ecclesiis, Capellaniis & aliis Beneficiis ipsius militiæ acquisitis, certis modo & forma in illis expressis, de licentia Magistri ejusdem militiæ sive suorum superiorum testari & de illis disponere possint.* Hæc verba, *De bonis à Deo sibi collatis*, eadem ipsa sunt ac supra positi Canonis Dertusani.

VII. In ea versati sunt sententia Canonistæ Ultramontani, posse à Papa Monachis licentiam fieri testandi. Ejus rei probatio exculpitur ex iis quæ diximus de Innocentio III. & de privilegiis Apostolicis Equitum sancti Jacobi. Sed non agitur hìc nisi de Equitibus Religiosis Ordinum Militiarum. Nec ambigi ferè potest, quin plerique Equites alii finitima his privilegia eblanditi sint. In Concilio Dertusano sermo erat de Statutis Ordinis Militaris, quibus idem permittebatur. Supplicatio Caroli V. ad Clementem VII. statuta etiam ante privilegia ponebat. Jure certè antiquo non magnoperè laborabatur, an Episcopi, Beneficiarii, Abbates & Prælati omnes Regulares testamenta conderent, etsi administrationem tantùm gererent. Quin æquo animo sinebantur ante obitum suum testari, vel utcumque disponere de rebus, quarum fortiti erant administrationem, ad deprædatores abigendos. Sed antiquo jure id summoperè, id omni contentione certabatur, ut obtineret invictissimè ea clausula, qua testandi potestas tota cedebat in laudem & compendium Ecclesiæ, ut ne testarentur, nisi ad exolvenda debita, ad remunerandos servos, ad ornandas & decorandas Ecclesias, ad pauperes levandos. Rari erant, qui ad Pontificem adirent, ut dispensationem ad eum modum testandi ab eo expugnarent. Nec enim venia & dispensatione opus erat, ut officio quis probè fungeretur suo, utque Ecclesiæ commodis impensiùs serviret. At postquam id sibi sumpsere, id sibi licere voluere Beneficiarii, ut sua amicis, vel cognatis largirentur: tum dispensationes extudere sedi Apostolicæ, quæ non potuit non aliquid annuere, & quæ limites forsan potius, quàm facultates addidit, ut ne nisi ex parte aliqua cognatis largiri possent.

VIII. Quærunt an ex Monacho, vel ex Abbate factus quis Episcopus testari possit. Diximus jam diffinitum id fuisse in Concilio Altheimensi sub Conrado Imperatore. Responsum est enim convenienter antiquo usui Ecclesiarum, posse ejusmodi Episcopum hæreditatem adire; dimitti ab eo debere, quæ ante Episcopatum acquisisset, Cœnobio suo; quæ post Episcopatum, Ecclesiæ suæ. Si quamdiu Monachus erat, hæreditates ei obvenientes ejus nomine excipiebat Cœnobium, æquissimum est ut Episcopus creatus eadem excipiat ipse nomine Ecclesiæ suæ. Quorsum illi controversiam facere de jure testandi, cùm eo jure hìc corroboretur usus antiquissimus, & jus Canonicum, quo intestatis Beneficiariis omnibus Ecclesia succedebat? Verba ipsa Canonis supra adscripsimus, ut à Burchardo, Ivone, & Gratiano refertur. De Ecclesiasticis & hæreditariis promiscuè ibi bonis agitur. Jubeturque ut Episcopus ex Monasterio ad eum apicem evectus, ne de his nisi Ecclesiæ suæ quidquam det & leget. Id enim discriminis interest Episcopo Monacho, & non Monacho. Apostolici, Antiocheni, aliique Canones non Monacho copiam faciunt, hæreditaria ut bona cognatis, si collibitum est, leget. At ex Monachis Episcopi jam Ecclesiam pro Cœnobio suo habent: utque eorum nomine priùs eorum successiones excipiebat Cœnobium, ita nunc Ecclesia eas excipiet, quæ obtingent. Ut enim qui sese Monasterio addicebat, una secum illi conglutinabat omnia jura sua: ita ubi se quis Ecclesiæ addicit Episcopali inauguratione, jura eidem & ornamenta sua omnia transfundit.

18. q. 1. c. 1.

IX. Summa rei totius, & quæ universim valet ad omnia, illa est quam Alexander III. in Concilio

lio Lateranenſi promulgavit. Sive teſtentur, ſive non teſtentur Beneficiarii de rebus ex Eccleſiaſticis proventibus accumulatis, vel partis, ad Eccleſiam ſemper neceſſariò eas revocari debere. *Indemnitati itaque Eccleſiarum providere volentes,* Can. 15. *ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis conferre voluerint, penes Eccleſias eadem bona præcipimus remanere.* Ex hoc verò placito illud emergit. 1. Non magni referre, ſive detur, ſive auferatur teſtandi facultas Regularibus, aut ſæcularibus Beneficiariis: quocumque enim res vergat, omnia ad Eccleſiam revocabuntur. 2. Inde eſt quòd olim abſtulerat, pòſt reſtituit Eccleſia poteſtatem teſtandi; quòd, & illa & hac ratione in Eccleſiæ fiſcum refluerent rivuli omnes, qui ab ea manaſſent, non aliò ſpectantibus medii ævi teſtamentis, quàm ut tutiùs Eccleſiæ res ei adſererentur. 3. Diſtributio rei totius inteſtatorum ea erat, quæ eſſe debuiſſet, ſi ex Canonum regulis teſtati eſſent. Teſtantium diſtributio rei non multùm diſcrepabat ab illa inteſtatorum: quòd ab Eccleſia quæ profecta erant bona, in eam ſemper refundebantur, quamquam non eodem ſemper tramite. 4. Quamquam univerſim Eccleſiæ res ad Eccleſiam devolvendæ rurſus eſſent, erat tamen locus aliquis libertati & arbitrio Beneficiariorum. Eorum enim judicii & voluntatis erat, ut darent Eccleſiæ ſuæ, vel aliis Eccleſiis, vel Xenodochiis, vel Cœnobiis, vel pauperibus, vel miniſtris & famulis, pro tempore & modo depenſi obſequii. 5. Inde eſt quòd Epiſcopi & Abbatis hac quidem in re non magnum videretur diſcrimen; nec enim Religioſæ Profeſſioni contumelia fiebat, ſi præciperet Abbas largitiones aliquas pias poſt obitum ſuum fieri: nec poterat Epiſcopus niſi in uſus pios ſanctoſque de rebus Eccleſiæ teſtari. 6. Hinc minùs ſolicitos habebat illa quæſtio, Monaſticam Profeſſionem amplexati eſſent Epiſcopi, an non. Ratio expeditiſſima erat ea, quòd utrobique unus eſſet rei cardo, ut meri uſufructuarii haberentur omnes, cogerenturque & ſuperſtites, & hinc emigrantes ſuperflua pauperibus erogare. 7. Ea tamen quæſtio ventilata eſt in Concilio Altheimenſi, ſed ad res maximè forſan patrimoniales, quas vult & hæreditario jure excipi poſſe à Monacho poſt Epiſcopatum, & ab eodem moriente neceſſariò Eccleſiæ ſuæ tranſcribi.

X. Hæc canonica eſt Juriſprudentia: ſi ſicut quorundam pòſt Regnorum uſu invaluit, ut proximi Beneficiariorum illis ab inteſtato etiam ſuccedant, ſuccedant & teſtamento; ita & ſuccedunt in bona Eccleſiaſtica Epiſcoporum, qui à Clauſtro ad Epiſcopales Cathedras adſciti ſunt; nova certiſſimè & inaudita olim hæc rerum commutatio eſt. Priſcis moribus & legibus Eccleſia hæres erat neceſſaria Epiſcopi Monaſticam Regulam profeſſi. Nunc Epiſcopi ejus hæredes neceſſarii ſunt cognati ejus, etiam in rebus Eccleſiaſticis. E diametro hæc pugnant. Et tamen & poteſtatis eſt & officii proximorum, ut intelligant hæredes ſe eſſe Adminiſtratoris, nec in alia quàm in ejus jura ſuccedere, atque adeo in jura adminiſtrandi. Nihilo plus enim obtinent, quàm quæ à defuncto Epiſcopo excepere. Non accepere ergo ab eo niſi depoſitum & adminiſtrationem. Depoſitum eſt, quod illi commendatum fuerat, quod ab eo ipſi accepere. Dominium & proprietas penes illum nunquam fuit, qui Monachus, qui Beneficiarius erat. Quod penes illum nunquam fuit, nec ab eo potuit in ejus hæredes tranſfundi. Non ii certè nos ſumus, qui Chriſtianiſſimi & florentiſſimi Regni uſibus obtrectemus. Quin eos in bonum converti poſſe profitemur, ut in culpa jam non ſint, niſi ii, qui etſi publicas leges abrogare non poſſint, poſſunt tamen bene vertere, & earum uſum legibus æquitatis & Eccleſiæ accommodare, nec faciunt.

CAPUT L. P. 4. l. 4. c. 19.

De Epiſcopis antè Monachis, an Monaſtica illis retinenda ſit veſtis & vitæ ratio, ac diſciplina.

I. Facillima ſemper viſa ſocietas profeſſionis Monaſticæ cum eminentiſſimis Eccleſiæ dignitatibus.

II. Opulentiſſimi & ſumma poteſtate præditi Epiſcopi, ſi in Cœnobiis profeſſi antè fuerant, & veſtem & vitæ rationem eandem retinebant.

III. IV. Complures ejus rei probationes.

V. Probationes aliæ de Monaſtico habitu.

VI. Probationes aliæ de Epiſcopis ex Ordine Ciſtercienſi, & Franciſcanorum. Nova exempla.

VII. De Canonicis Regularibus ad Epiſcopale culmen provectis.

VIII. IX. Argumenta alia ex B. Thoma, & ex Bonaventura. An qui jam Epiſcopatui, vel Congregationi illigatus eſt, ille ſolvatur voto profitendæ Religionis.

X. Exemplum Cardinalis Ximenii.

XI. Qui mores Orientis.

XII. Concentus Legum & Canonum veterum & recentium in hac parte.

I. SUperioris Capitis quæſtio in hanc nos penè inopinos deduxit, de iis Epiſcopis, qui antè ſcholis pœnitentiæ & humilitatis Chriſtianæ in veſte Monaſtica innutriti & profeſſi fuerant. Statim enim videri poſſunt hæc humilitatis vincula & pœnitentiæ obligamenta minùs conſentire cum gloria & ſplendore Epiſcopatus. Et innumeris tamen penè argumentis demonſtrari poteſt, tot nimirum, quot ſanctiſſimi ex Monaſteriis prodiere Epiſcopi, utrique ei profeſſioni optimè inter ſe convenire. Narrat Eadmerus anno 1114. in Conventu Vindſorienſi in Anglia, ubi Radulphus Epiſcopus Roffenſis electus eſt ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum, fuiſſe qui ei reniterentur electioni, ut Abendonenſi Abbati ampliſſima ea dignitas obveniret; eoſque allegaſſe, jam inde à temporibus Auguſtini Anglorum Apoſtoli, omnes prorſus ampliſſimæ hujus Eccleſiæ Pontifices ex Monachis cooptatos fuiſſe; uno excepto, qui & ipſe mox temeritatis & audaciæ pœnas dedit; à Papa videlicet ſede ejectus, tum ea de cauſa, tum culpis etiam aliis irretitus. *Objectum eſt, nullum à B. Auguſtino niſi de Monachico ordine unquam Pontificatui Cantuarienſi præſediſſe; unodumtaxat excepto, qui & ob hanc præſumptionem, & alia quædam perverſè ab eo commiſſa, depoſitus per Romanum Pontificem fuit.* Paulò accuratiùs hæc extricat Ordericus Vitalis: Stigandum videlicet ſede Cantuarienſi à Romano Pontifice fuiſſe exturbatum. Ejuſdem infortunii conſortes duos alios idem commemorat; quorum alter vivis antè exceſſit, quàm ordinari poſſet, tempore Agathonis Papæ. Alter nomine Odda certior factus de ſuperiorum omnium Cantuariæ Pontificum Monaſtica profeſſione, eandem & ipſe amplexatus eſt, poſtquam ordinatus fuit Epiſcopus. *Habitum mutavit, & Religioſus Monachus ac Archipræſul uſque ad mortem Deo militavit.* Vvillelmus Malmesburienſis eum commemorat, Odonem nomine, tota virium contentione repugnaſſe, ne eligeretur, quòd Monachus non eſſet: cùm ineluctabili ſe videret denique neceſſitate conſtringi, Floriacum ſe contuliſſe, & ibi Monaſticam vitam profeſſum eſſe. L. 5. Script. Hiſt. Norm. p. 673.

II. Nemo tam hoſpes eſt & rudis rerum Eccle-

ſiæ, cui non explorata ſit majeſtas, amplitudo & opulentia Archiepiſcopi Cantuarienſis, Angliæ Primatis, plerumque non Eccleſiaſtico, quàm ſæculari faſtigio ſublimior. Ea tamen erat ſanctiſſima lex & regula Conciliorum Angliæ, ut qui ad Epiſcopalem dignitatem attollebantur, ii nihil detererent de ſanctimonia & auſteritate prioris ſuæ in Cœnobio profeſſionis. Eò pertinet Can. 14. Canon iſte Concilii Londinenſis anno 1138. *Item adjicimus hoc decretum Innocentii Papæ dicentis Victricio Rotomagenſi Archiepiſcopo, Monachi diu morati in Monaſteriis, ſi poſtea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus à priore propoſito deviare. Sicut in Monaſterio poſiti fuerint, ita & in Clericatus ordine degere debent: & quod diu ſervaverunt, id in altiori gradu poſiti amittere non debent.* Eo decreto Epiſcopi continentur, uti & alii Clerici omnes, nec quidquam illis remittitur de modeſtia, frugalitate, aliiſque Clauſtri virtutibus. Diſpenſatio certè ingentium quantumlibet Eccleſiæ redituum, minimum negotii faceſſit. Cùm enim non agat Epiſcopus niſi Oeconomum & diſpenſatorem, ei officio præclarè convenit cum Monaſtico inſtituto.

III. Huc facit præſtantiſſimum Matthæi Cardinalis encomium, à Petro Venerabili Cluniacenſi Abbate conſcriptum. Ut illum ſibi & Eccleſiæ clavo affigeret Honorius II. Papa, ex Monacho Cluniacenſi Epiſcopum illum Cardinalem Albanenſem creavit. Nihil Cardinalis, nihil Epiſcopi dignitas de veſtium ejus humilitate, de perpetuitate pſalmodiæ, de Religioſis inſtitutis decerpſit. *Provectus ad ſublimem Pontificalis Ordi-* De Mirac. l. 2. c. 14. *nis gradum, nihil de Monacho quorundam more dimiſit: ſed ſicut de magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in veſtitu ejus vilitas manſit. Nihil de Officiis, nihil de cantu, nihil de prolixiori Cluniacenſi Pſalmodia, quarumlibet curarum prætextu reliquit. Servabat in Palatio inſtituta Clauſtri, &c.* Nec diſſimulat hoc loco Petrus Prælatos quoſdam Clauſtris egreſſos, veſtes abjeciſſe prioris Profeſſionis ſuæ. Quo certè incurrebant in offenſionem vulgi, & in Superiorum reprehenſionem. Inde eſt ea lex Innocentii III. in Concilio IV. Lateranenſi promulgata anno 1215. qua jubentur Monachi ad Epiſcopatus inſignia jam evecti, veſtem ut cohoneſtent Monaſticam, quæ ipſos antè honeſtavit; cæteris verò Epiſcopis admonitis, ut ne in publicum prodeant unquam, niſi cum ſuperindumentis li- Epiſt. 16. neis, ſicut in Eccleſia. *Pontifices in publico & in Eccleſia ſuperindumentis lineis ſemper utantur, niſi Monachi fuerint, quos oportet deferre habitum Monachalem.* Non novum id fuit ſtatutum, ſed confirmatio uſus antiquiſſimi, quo ferebatur, ut Monachi Diaconatu, Presbyteratu, & Epiſcopatu aucti, eadem ſemper Monaſtica veſte uterentur, cùm tota illa Ordinum, graduumque ſacrorum amplitudo mirificè conſentiat cum ſanctimonia & modeſtia veſtium.

IV. Id quoque adverte, non ibi agi de colore veſtis, ſed de veſte ipſa Monaſtica. *Quos oportet deferre habitum Monachalem.* Concilium Londinenſe anno 1268. Eccleſiaſticæ huic legi novum Can. 5. adjecit vigorem: *Specialiter indicimus iis, qui de Monaſteriis, vel de aliis Regularibus locis in Epiſcopos ſunt aſſumpti, vel de cætero aſſumentur, ut ſuum deferant habitum regularem; ne Religionem præcedentem dignitas excludere videatur, quam ſibi debent vinculo individui fœderis copulare.* Quo innuitur, dedecoratum iri quodammodo Epiſcopatum, ſi ſociari non poſſe exiſtimetur Pontificium decus cum modeſtia & paupertate Religioſa. Pergit porro idem Concilium ulteriùs, ut Epiſcopos Cœnobiis excitos interdicat pannis & ornamentis alterius coloris, quàm ſit habitus eorum Religionis. *Quibus etiam diſtrictiùs inhibemus, ne utantur pannis, aut pellibus, aut aliis ornatibus, ab Ordine, ſive Regula ſua priori diſcrepantibus in colore.* Fœdiſſimè allucinaretur, qui hoc Concilio id tum præſcribi ſibi fingeret, ut Epiſcopi Regulares in veſte ſint ejuſdem coloris cum habitu ſuo priori Monaſtico. Nec enim hæc poſtrema clauſula jam de veſte agit, ſed de pannis, pellibus, aliiſque adjectitiis ornamentis Epiſcopalibus, quæ jubet Concilium ejuſdem coloris eſſe cum veſte Monaſtica. Alioqui Canon unus idemque ſecum collideretur ipſe, quodque priùs aſtruxiſſet, poſtea dirueret; eſſetque infeſtus Canoni Lateranenſis Concilii IV. quem tamen confirmatum voluit: *Sed in talibus ſtatutum Concilii Generalis ſatagant obſervare.* Nec minùs apertè Concilium Salisburgenſe anno 1420. ubi præcepit, niſi Regulares, qui Epiſcopali ordinatione exornati fuerant, ut Suffraganeos agerent, functioneſque Epiſcopales obirent in Epiſcopatibus, quibus fuerant addicti; niſi illi, inquam, in veſte ſemper eſſent Monaſtica Ordinis ſui, eos in grave ſcandalum flagitiumque proruere, & in vincula ipſa excommunicationis. *In animæ ſuæ periculum & plurimorum ſcandalum, ſicque excommunicationis ſententia innodantur, &c.* Cap. 17.

V. Alieniſſimus fuit utique à dimittenda Ordinis Franciſcani veſte B. Ludovicus Epiſcopus Toloſanus; qui ex adverſo Apoſtolicæ Sedis hortatu juſſuque compulſus ejus Epiſcopatus ſarcinam ſubire: antè voto quo ſe obligaverat fecerat ſatis, adeundi & profitendi inſtituti B. Franciſci. Unde & Præſul ſanctiſſimus, Regis tametſi frater, & Regum Franciæ conſanguinitate clariſſimus, de reditibus locupletiſſimæ Eccleſiæ ſuæ tantum libabat, quantum opus erat ad tolerandam modicè vitam, quò reliquas opes in pauperes diſpergeret. Hæc ſanè vitæ ratio illi veſtis humilitati & modeſtiæ vehementer concinebat. *Mandavit* Raina'd. an. 1317. n. 11. *inquiri de ſuorum quantitate redituum, quantumque ſibi ſufficeret pro moderatis expenſis faciendis & rationalibus, volens quod totum reſiduum in ſuſtentandis pauperibus poneretur.* Ita fertur in Bulla, qua Cœlitum albo inſcriptus eſt. Ita tum Franciſcani priſcis Benedictinis & Cluniacenſibus ſe accommodabant, & Matthæo imprimis illi Cardinali Albanenſi, de quo nos paulò ſuprà. Ille enim authore eodem Petro Venerabili, veſte Monaſtica ſua ne mortuum quidem ſe exui voluit. *Secundùm quod ipſe juſſerat, ſuo quo nunquam à Monacho caruerat cilicio priùs, dehinc* De Mirac. l. 2. c. 23. *Monachali cuculla, veſtitur.* Hic erat uſus, hi mores hujus Ordinis, qui ex eodem Petro Eccleſiis Cathedralibus, Metropolitanis, Patriarchalibus, ipſique adeo ſedi Apoſtolicæ ex ſuo gremio Pontifices ſufficiebat. *Unde Epiſcopales, Archiepiſco-* L. 1. Ep. 29. *pales, Patriarchales, & ipſa omnium vertex Eccleſiarum, Apoſtolica & Romana Sedes, patres ſibi aſſumere conſuerunt.*

VI. Nec à Cluniacenſibus ſtatutis, aut à lege Eccleſiarum deflexere Ciſtercienſes. Etenim in Generali Capitulo anni 1134. conſtitutum ab illis eſt, ut qui è Ciſtercienſi Ordine ad Epiſcopatum raperentur, à priſca non recederent regula & conſuetudine ſua ciborum, veſtium, Officiorum, præter paucula, quæ hìc audies & vilia, veſtium additamenta. *Epiſcopi aſſumpti de Ordine noſtro* Anna. Ciſt. to. 1. p. 279. *conſuetudines noſtras tenebunt, in qualitate ciborum, in forma indumentorum, in obſervantia jejuniorum, in officio horarum Regularium; excepto quod mantellum de vili panno & pelle ovina, & pileum ſimilem, aut ſimplicem de lana habere poterunt, qui voluerint, &c.* Perſpicuè hìc ſtabilitur ſuperior noſtra explanatio Canonis Concilii Londinenſis anno 1268. ubi ſejunximus veſtem religioſam, quam conſtanter Epiſcopi geſtabant eandem ac priùs, ab adjectitiis quibuſdam ornamentis propriis Epiſcoporum, & quæ

tamen

tamen neceſſe erat ex hoc ſtatuto vel lanea eſſe, vel ex agni vellere, & eodem prorſus colore cum veſte Religioſa, juxta decretum Concilii Londinenſis.

Cùm reſciſſet verò Honorius III. Caſſellenſes in Hibernia cives obſequium jam detrectare Archiepiſcopi ſui Davidis, quòd habitum Monaſticum induiſſet: per litteras illos commonuit, habitus Monaſtici modeſtia & humilitate adeò non ſordidari, ut illuſtraretur potiùs Epiſcopatus majeſtas: adeoque neceſſe jam eſſe, ut ſe prioris Præſulis ſui obſequio redderent. *Cùm igitur* Ibid. p. 371. *Monachalis habitus & Pontificalis non repugnent, mandamus quatenus occaſione hujuſmodi non obſtante, præfato Archiepiſcopo reverentiam & conſuetam obedientiam humiliter impendatis.* Permirum mihi quidem viſum eſt, necdum Hibernos tunc inſueviſſe, ut Epiſcopis Monaſtici inſtituti ſectatoribus morem gererent, cùm tandiu jam Angli Cantuarienſibus Epiſcopis ſubeſſent, qui vel ante vel poſt inaugurationem ſuam Monaſticam vitam profitebantur. Beatus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, ut referunt ſcriptores ejus vitæ, poſt ordinationem ſuam, habitu Monaſtico indui ſe voluit, ne ut cæteri antè plures ferebantur, ſibi quoque dandæ eſſent pœnæ temeritatis ſuæ. *Conſecratus Epiſcopus habitum induit Monaſticum, quod experimentis multis declaratum* Anna. Ciſt. to. 2. p. 357. 397. *fuiſſet, eos qui non Monachi Cathedram aſcendiſſent, à Deo malè mulctatos eſſe.* Graviſſima olim exarſere jurgia inter Franciſcanos de Epiſcopis eorum ex Inſtituto accitis ad ſacras infulas. Sed qui tunc in varias incurrerunt reprehenſiones, Hiſt. Univ. par. to. 3. p. 340. purgati poſtea ſunt, comperto non aliud eos voluiſſe, quàm ut obtineret jus canonicum in veſtimentis Epiſcoporum Regularium, & facienda per eos diſpenſatione redituum Eccleſiaſticorum, ac ſi ſimplices eſſent Abbates.

VII. Nec ſilentio premendæ nobis ſunt illæ Eccleſiæ Cathedrales, ubi conſenſu unanimi Epiſcopi & Canonici Regularium Canonicorum amplexati ſunt inſtitutum, impetratis etiam ab Apoſtolica ſede diplomatibus, ne reſilire unquam poſſent ab ea Canonicorum Regularium profeſſione. Ejuſmodi fuit Innocentii II. Bulla anno 1142. Epiſcopo Bellicenſi conceſſa: *Obeunte te nunc ejuſmodi* Gall. Chriſt. tom. 2. p. 361. tom. 3. p. 387. Arnulphi Epiſt. 24. *civitatis Epiſcopo, nullus ibi niſi Regularis Ordinis Epiſcopus eligatur.* Ejuſmodi fuit & Innocentii ejuſdem II. Bulla anno 1137. Epiſcopo Nicæno indulta: *Obeunte te nunc ejuſdem loci Epiſcopo, nemo ibi præter Regularis Epiſcopus præponatur.* Ejuſmodi fuit & quam Sagienſis impetravit Epiſcopus, frater Arnulphi Lexovienſis Epiſcopi, quando in Capituli ſui ſedes Canonicos accerſivit Regulares. Poſt ejus obitum, non eſt paſſus Romanus Pontifex ordinari ſucceſſorem, niſi veſte & profeſſione ſuſcepta Canonici Regularis. Sed nemo non perſpicit quàm affiniores ſint Clero Canonici Regulares, quàm Monachi.

VIII. Nec certè vel B. Thomas Aquinas, vel Theologi cæteri, vel Canonum Commentatores eam vexarunt quæſtionem niſi de Monachis, quibus demum vinculis ſolvantur, vel relaxentur ſuarum Inſtitutionum, ubi Epiſcopatu augentur. Præſtantiſſimè verò reſpondet B. Thomas, profeſſionem Monaſticam non eſſe niſi tyrocinium quoddam perfectionis, *via in perfectionem tendendi*: Epiſcopatum verò eſſe *quoddam perfectionis magiſterium*: & hinc illud perſpicuè naſci, Monachum ad Epiſcopale columen evectum, incrementa potiùs facere debere virtutum perfectionis, quàm temperamenta ſectari. Itaque conſtringi illum ſemper iis virtutum documentis, quæ non pugnent cum Epiſcopalibus functionibus, utputa continentia, paupertate, & veſte ipſa Religioſa, quæ veluti teſſera eſt harum virtutum profeſſio- 2. 2. q. 185. Art. 8. nis. *Dicendum ergo quod ſi qua ſunt Regularibus obſervantiis, quæ non impediant Pontificale officium, ſed magis valeant ad perfectionis cuſtodiam, ſicut eſt continentia, paupertas, & alia hujuſmodi, ad hæc remanet Religioſus, etiam factus Epiſcopus, obligatus, & per conſequens ad portandum habitum ſuæ Religionis, qui eſt hujus obligationis ſignum.* Subjicit verò ſanctus Doctor, vigilias, jejunia, ſeceſſum, ſilentium Monaſticum poſſe non ubique conſentire cum labore & defatigatione Epiſcopatus, adeoque minùs his Epiſcopos obligari. Cùmque nonnihil ſcrupuli hæreat in obſervantia paupertatis Religioſæ, reſpondet ſanctiſſimus Doctor, nil poſſe Epiſcopum, quode agimus, proprium poſſidere, non hæreditates adire niſi nomine Eccleſiæ ſuæ, non poſſe teſtari, cùm merus ſit diſpenſator; poſſe tamen teſtari cum diſpenſatione Pontificia. Id enim præſtabit ea diſpenſatio, ut diſpoſitio & voluntas meri adminiſtratoris, cujus idem finis eſſe debuerat, qui vitæ, poſt ejus nihilominus mortem perpetuetur. *Proprium nullo modo habere poſſunt. Non enim paternam hæreditatem vendicant quaſi propriam, ſed quaſi Eccleſiæ debitam. Teſtamentum autem nullo modo facere poteſt, quia ſola ei diſpenſatio committitur rerum Eccleſiaſticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit teſtamentum valere, ut dicit Apoſtolus. Si tamen ex conceſſione Papæ teſtamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere teſtamentum, ſed authoritate Apoſtolica intelligitur eſſe ampliata poteſtas ſuæ diſpenſationis, ut ejus diſpenſatio poſſit valere poſt mortem.*

Duæ ſunt cauſæ, quæ Regulares Epiſcopos prohibeant teſtari; altera ad eos ſpectat, qui nihil proprium habere poſſunt: altera ad ipſas Eccleſiæ res, quæ Dei ſunt & pauperum in communi propriæ, nec poſſunt privatis, niſi ut Oeconomis & Adminiſtratoribus committi. At Beneficiarii ſæculares, ipſi quidem per ſeſe propriè poſſidere poſſunt; ſed ſi ſolas Eccleſiæ res in poteſtate habeant, meri & ipſi ſunt Adminiſtratores, & nec ipſi ea ratione teſtamentarias tabulas conſcribere poſſent, niſi earum illis copiam feciſſet indulgentia & authoritas. Inde tot circumſcripti ab Eccleſia limites eorum teſtamentis, ut ne dent niſi pauperibus, Monaſteriis, Xenodochiis, creditoribus, ſervis, pro famulatus tempore & modo. Tutius tandem viſum eſt teſtari Beneficiarios, quin & Regulares ſuprà vidimus Epiſcopos teſtantes, ut Eccleſiæ & pauperibus res eorum certiùs vendicarentur. In his omnibus teſtamentis valebat illud B. Thomæ, has eſſe quaſi ampliationes quaſdam diſpenſationis rerum Eccleſiæ, qua antè fungebantur, quibus placuit locum eſſe etiam poſt mortem.

IX. In vita ſanctiſſimi viri B. Franciſci Franciſcanorum parentis, commemorat beatus Bonaventura ejus ſcriptor, Cardinalem Oſtienſem, qui Legenda S. Francif. c. 6. Gregorius IX. poſtea fuit, ſciſcitatum aliquando eſſe, an ſineret ſuos ad Eccleſiaſticas promoveri dignitates; reſpondiſſe autem ipſum, Tum ex illis fore ut Eccleſia fructum capere poſſet non mediocrem, ſi illos paupertati & humilitati permitteret, quam præ ſe ferrent. Ipſe verò B. Bonaventura in commentanda Regula B. Franciſci tradit, Qui ab Ordine Monaſtico inviti raptantur ad Epiſcopatum, eos non diſcedere ab Ordine: at qui Epiſcopales ambiunt Cathedras, ut laboribus ſe ſubducant Religionis, eos verò de ſalute magnoperè periclitari. *Si coacti ab Eccleſia, hujuſmodi* In c. 11. *inevitabili neceſſitate ſuſcipiant regimen animarum, non ſunt reputandi ab Ordine egreſſi, ſi quantum in ipſis eſt, ſemper appetant in ſinu Ordinis confoveri. Quod ſi non vocati ad Epiſcopalem gradum, nec coacti, ad eundem aſpirant, ut fugiant ærumnas pauperum, & Ordinis rigorem, credo eos in illius partem ceſſuros, qui dixit, Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis.*

Nec prætereundum quod idem ſubjicit Boaventura,

tura, Qui voto se obligarunt profitendæ Religionis, & antè ad Episcopatum extolluntur, non eo solvi illos ab implendi voti necessitate, cùm rem ita definierit Innocentius III. *C. Per tuas, De voto*; ubi jubet profiteri in Religione eum qui ita voverat, quamvis postea ad Episcopatum vocatus fuisset: concesso, ut peracta professione Monastica assentiretur electioni, si rursum ad Episcopatum eligeretur. *Si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ. Quod si Capitulum Gebennensis Ecclesiæ te postmodum duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.* Ubi perspicis jam electioni assensum hunc fuisse, atque ita Episcopum verè jam fuisse, cùm jubeat tamen Pontifex dimitti Episcopatum, & impleri votum. In quo mihi quidem satis argumenti esse videtur adversùs eos, qui existimant post persimile votum, si quis se adgregari curet Sodalitio merè Clericali, posse eum totam ita vitam piè traducere. Contra enim Episcopatus ipse status est longè sanctior, perfectiorque, & arctiùs constringens, quàm Sodalitium quodvis Clericales; atque adeo æquius esset, eo solvi votum profitendæ Religionis. Nec tamen solvitur. Non ergo eo absolvetur, qui se Clericali cujusvis gregi addixerit. Si qui autem dispensationibus confidant Pontificiis, expendendæ eæ sunt, an satis dilucidæ, an causis justis & veris astructæ, ut ait Bonaventura de iis qui à strictiori ad molliorem Ordinem properarent. Non dispensat Pontifex, nisi hortante pietate & æquitate; alioqui meræ sunt eæ obreptiones, quibus flagitium ingravescit ejus, qui de dispensatione sibi blanditur. *Quod si de licentia Apostolica glorientur aliqui aliter facientes, pro certissimo sciant, contra hanc regulam Apostolicam Papam nihil facere, Nemo mittens manum ad aratrum, &c. Quod si mendaciis intervenientibus aliquid contingat per tales à sede Apostolica impetrari, non est eis excusatio, sed accusationis duplicatio, dum mendacio tantum Patrem circumvenientes, suæ quærunt Apostasiæ pallium, qui in votis non dispensat, nisi ubi suggerit pietas, & rationalis æquitas recompensat.*

X. Cùm septuagenario major esset Cardinalis Ximenius anno 1517. & administratione totius Hispaniæ fungeretur, tanto animi fervore Franciscanæ suæ Regulæ labores, jejunia, tunicas laneas pro induviolis retinebat, aliaque duriora quævis, ut his illum Leo X. interdicendum censuerit Brevi Apostolico, quod in Annalibus sacris legitur.

Rainald. an. 1517. n. 105.

XI. In Oriente compertissimum est, Episcopos à pluribus jam retro sæculis, ex Cœnobiis accersiri, aut statim electos Monasticam regulam profiteri. Atqui cùm jam Episcopi Monasticam professionem amplectebantur, non aliud quàm macerationes ipsas & jejunia, paupertatem & vestem Monasticam Episcopatui se sociaturos profitebantur. Unus hìc nobis idoneus testis prodibit Glycys Patriarcha Constantinopolitanus. Honorifico fungebatur ille munere in Palatio, cùm ad Patriarchatum accitus est. Conjux ejus vestem statim induit Monasticam, induisset & ipse incunctanter pro summa sua in sedem Pontificiam veneratione, nisi eum inhibuisset Imperator, quòd podagræ doloribus interdum conflictaretur, quo fieret, ut non posset ex Medicorum consensu omnino carnis esu abstinere. Ita narrat Nicephorus Gregoras, singulari quodam necessitudinis nexu ei conjunctissimus. *Uxor ejus statim Monasticum habitum induta, quem & ipse reverentia sedis induisset, nisi illius conatui Imperator obstitisset. Nam cum corruptus humor non ita multò antè certis anni intervallis articulos ejus invasisset, gravissimè cruciabatur, & de sententia Medicorum carnibus ei vescendum erat. Qua de causa Monasticus ei habitus non est concessus.* Si vel Patriarcha ipse sentiebat se lege teneri professionis & vestis Monasticæ, hinc prona est de cæteris Episcopis conjectura. Sumenda autem veste Monastica electi Episcopi usque adeo adigebantur ad reliqua omnia professionis Monasticæ & austeritatis instituta, ut Glycys quòd carnium abstinentiam sectari non posset, ne vestem quidem induerit Monasticam.

Lib. 7.

XII. Decreto quidem juris Canonici novi, seu Canone Concilii Lateranensis IV. sub Innocentio III. solus præscribitur habitus Monasticus, *Quos oportet ferre habitum Monachalem*. Sed idoneus interpres B. Thomas, supra confirmavit, non esse eam vestem nisi veluti tesseram quandam complectendarum virtutum omnium Monasticarum, quibus cum Episcopalibus functionibus benè conveniat. *Ad hæc remanet obligatus, & per consequens ad portandum suæ religionis habitum, qui est hujus obligationis signum.* Alioqui vestis Monastica ludibrium quoddam, & inanis ostentatio videri possit. Hinc verò non temerè conjicies hoc Innocentii III. decretum adumbratum fuisse ad illud Innocentii quondam I. ad Victricium Rotomagensem Episcopum, quod & iisdem verbis innovatum fuerat sub Innocentio II. in Concilio Londinensi anno 1138. ubi Pontificius ejus Legatus præerat: *Adjicimus, &c.* Supra jam illud protulimus. Illud innovaverat & Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi. *Monachus si ad Clericatum promoveatur, propositum Monasticæ professionis non amittet.* Legem persimilem ediderat & Justinianus. *Si quis Monachicam professionem conversationem, meruit Clerici ordinationem, maneat etiam sic puram servans conversationem. Quod si facti Clerici abutantur fiducia, & ad nuptias venire præsumant; quippe in tali constitutus gradu, inter Clericos, qui ei uxorem ducere permittat, excludatur omnibus modis à Clero, tanquam priorem conversationem & solitariam confundens vitam.* In id potissimùm collineabat Decretum Innocentii I. ne Monachi ad Clericatum & ad Ordines minores provecti, ubi fas erat uxores ducere, ea libertate abuterentur. Sed vel ipsa continentia argumento est, Monachos Clericatu auctos, ut continentia, ita & reliquis adhuc illigari Monasticarum virtutum vinculis, quibus non arcetur quis ab Ordinum functionibus.

Extra. De vita & honestate Cleri & Clerici officia.

Can. 14.

Novel. 5. c. 8.

Nec præteriri hic tamen debet, quod in Comitiis Cleri Gallicani decretum fuit anno 1665. *Ut omnes Prælati nulla distinctione, nulla exceptione, in veste violacea irent, ut Majestatem Regiam unà inviserent, & venerarentur, etiam qui ex Regularibus Ordinibus vocati sunt ad Episcopatum, ut una ab omnibus forma teneatur.* Semel tum ita decernebatur factitandum; sed aliunde videri possit, non facilè edici potuisse, ut in violaceam vestem sumptus fierent, quæ semel tantùm usui futura esset. Urgeri etiam validiùs potest ratio, unus servandæ ab omnibus formæ. Nec enim semel tantùm illa placet unitas.

Verbal de l'Assemblée p. 19.

Cæremoniale Episcoporum, quod jussu primùm Clementis VIII. postea Innocentii X. publicatum est, jubet Episcopos Monasticis ex Ordinibus vocatos, vestem gestare ejus coloris, qui proprius est Religionis suæ: *Promoti ex Ordine Regulari, non Clericali, non utuntur Rochetto, sed retinent in vestibus colorem habitus suæ Religionis, & deferunt ubique Mozzetam ejusdem coloris, &c.* Et rursum inferiùs: *De Episcopis Regularibus, qui non mutant colorem sui habitus, neque induunt Rochettum, &c.*

L. 1. c. 10.

Illud omnino memorabile, quòd cùm antè legibus Ecclesiæ præciperetur geri vestem ipsam Monasticam, hìc solus vestis color præcipiatur, etsi duorum authoritate Pontificum muniatur hic Cæremonialis liber. Longè ergo major est hæc vestis ipsius mutatio, quàm coloris solius. Hic verò usus si penitus invalescat in Galliis, videri non

inju-

injuria forsan illæ poterunt nunc demum obtemperasse antiquissimo illi Cælestini I. Decreto, cui se tunc Galliarum Episcopi non omnino accommodarunt. Uberiùs hac de re supra egimus Tomo primo hujus Operis, ubi ostendimus reprehensos fuisse à Cælestino I. Episcopos Gallicanos, quòd in Episcopatu ipso vestes retinerent Monasticas. Quamquam tunc Clericorum & Episcoporum urbana & civilis vestis, non alia esset, quàm quæ Laicorum spectabilium. Volebat Cælestinus Episcopos Clericosque à laicis dissidere, virtutibus, non vestibus. Perstitere tum Episcopi nostrates in proposito, & Gallicanum usum probavere tandem Cælestini successores. Nunc contra Pontifices Romani, & Episcopi Gallicani ad illam antiquam videntur Cælestini sententiam revolvi, duplici videlicet illa immutatione, in veste, & in colore vestis Monasticæ. Difficillimè possunt non aliquæ semper vices & innovationes observari post longa temporum intervalla in his rebus extrinsecis, & per sese in utramque partem versatilibus. Caput est, ut quascumque patiatur vices exterior disciplina, in pretio & in amore sint semper religiosæ virtutes; & à veste Monastica, aut colore ejus, concordiæ & consensionis cum Collegis amor abducat, non pudor ejus habitus, qui religionem olet & humilitatem, qui pœnitentiam præ se fert & sanctimoniam.

De spolio, & de statu rerum Ecclesiæ sede vacante.

CAPUT LI. P. I. l. 4. c. 20.

Quo loco essent res & bona Ecclesiæ sede Episcopali vacante, per quinque priora sæcula.

I. Qui superstite Episcopo temporalia Ecclesiæ administraverant Oeconomi, Presbyteri, Diaconi, eodem munere post ejus obitum fungebantur.

II. Argumenta ex Chrysostomo, & Nazianzeno.

III. Item ex Concilio Ancyrano. Alienari nil poterat vacante sede.

IV. V. Ne id quidem poterant Episcopi citra assensum Metropolitani & Concilii Provincialis.

VI. In Concilio primùm Chalcedonensi damnati Clerici, qui vacantes Ecclesias expilabant.

VII. Jam antè serpere cœperat ea lues. Bona Episcoporum hæreditaria prædæ erant.

VIII. Ei malo mederi cœpit Concilium Regiense, designato Episcopo Visitatore Ecclesiis viduatis.

IX. Oeconomus à Concilio Chalcedonensi constitutus frustra obniti tentaverat.

X. Reges Vandali Africæ ditioni suæ subjicere voluerunt Episcopatus vacantes.

XI. De Episcopis Visitatoribus vacantium Ecclesiarum.

I. CUm cura & potestas rerum Ecclesiæ temporalium esset penes Episcopum, non abs re quæritur eo terris emigrante, quem maneret ea providentia. Cùm verò res Ecclesiæ non administraret Episcopus, nisi per Oeconomos, Presbyteros, Diaconos, illo vel extincto, vel exauthorato, totum scilicet eos pondus incumbebat. Litteras dedit Concilium Ephesinum I. *ad Presbyteros, Oeconomos, & alios Clericos Ecclesiæ Constantinopolitanæ*, ut significaret, Nestorium ejus Ecclesiæ solio ejectum fuisse, atque ipsorum jam esse, ut pro ejus Ecclesiæ rerum tuitione excubarent, ut qui successori ejus rationes facturi essent. Idem præscripsit Concilium Chalcedonense exturbato Dioscoro, *Presbytero, Oeconomo, Archidiacono & Clericis Alexandriæ.* Act. 3.

II. Constat ergo Oeconomos, Presbyteros & Diaconos viduatæ Ecclesiæ res & proventus administrasse, successori omnium rationes exhibuisse. Vidimus suprà Chrysostomum exordio Episcopatus sui Oeconomos ad istiusmodi ratiocinia vocasse, Nazianzenum contra ea accuratione abstinuisse, ut sibi videbatur, consultissimè, ne pax & concordia in discrimen conjiceretur.

III. Ex Concilio quoque Ancyrano id liquet, orbatæ Ecclesiæ res à Presbyteris administratas fuisse, sed breviori gyro terminatam fuisse eorum potestatem, cùm posset successor Episcopus rescindere ac revocare, si quid præposterè aut donassent fundorum Ecclesiæ, aut distraxissent. Ubi illud quoque usu venire poterat, ut emptoribus nil pecuniæ refundi necesse esset, cùm viliori pretio addictorum fructus agrorum abundè ad id sufficerent. *Si qua de rebus Ecclesiæ, cum Episcopus non est, Presbyteri vendiderint, placuit rescisso contractu ad jus Ecclesiasticum revocari. In judicio autem erit Episcopi, si constitutum pretium debeat recipi, nec ne: propter quod sæpè contingit, distractarum rerum reditus ampliorem summam pro dato pretio reddidisse.* Can. 11.

IV. Ne Episcopi quidem ipsi dare poterant, aut distrahere fundos Ecclesiæ, nisi consentiente & subscribente Clero. Sic decrevit Concilium Carthaginense IV. *Irrita erit donatio Episcoporum, vel venditio, vel communicatio rei Ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione Clericorum.* Addidit & cautiones alias Concilium Carthaginense V. ne fundi Ecclesiæ alienarentur; constituto, ut ne Cleri, ne Episcopi consensu solo, sed etiam Metropolitani, & Concilii Provincialis, ita demum ritè distraherentur. *Placuit etiam ut rem Ecclesiæ nemo vendat. Quod si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati Provinciæ ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit antè Primatem consulere, saltem post factum, curiositatem habeat & vicinis Episcopis indicare, & ad Concilium referre. Quod si non fecerit, reus Concilii venditor teneatur.* Quod decretum corroboravit Hilarus Papa in Epistola ad Episcopos Galliæ, ea etiam ratione approbata, quòd res Ecclesiæ res pauperum sint innumerabilis multitudinis. *Ex quibus plurimorum consuevit necessitatibus subveniri.* Can. 32. Can. 4. Epist. 8.

V. Minùs ergo mirum erat, non posse quidquam à Presbyteris & Oeconomis Ecclesiæ alienari sede vacante: cùm nec Episcopus posset nisi assensu Cleri, Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. Submonitus Simplicius Papa de Gaudentii Episcopi Aufiniani administratione minùs provida Ecclesiæ suæ, eam ab illo ad alium Episcopum ejusdem Provinciæ traduxit, ipsum coegit, quidquid alienasset, ad Ecclesiæ ejusdem jus revocare. *At verò ministeria Ecclesiæ, quæ alienata comperimus, reparare præsumptor prædicti fratris compellatur instantia.*

VI. Redeo ad Clerum vacantis Ecclesiæ res administrantem, & cui aliquando tamen illa obrepsit perversitas, ut prætextu tuendæ rei Ecclesiasticæ, privatas & hæreditarias Episcopi defuncti res expilaret. Exauthorandos posthac censuit Clericos ejus facinoris reos Concilium Chalcedonense. *Non licere Clericis post obitum sui Episcopi, res ad eum pertinentes diripere, sicut antiquis quoque est Canonibus constitutum. Quod si hoc facere tentaverint, graduum suorum periculo subjacebunt.* Can. 22.

VII. Quo ex ipso Canone intelligis jam inveteraſſe id malum, & jam antè diu veritatas fuisse

varias

varias machinas ad illud propulsandum. Antiochenis Patribus in edendis Concilii sui Canonibus curæ fuerat, ut seponerentur res Episcopi propriæ à rebus Ecclesiæ communibus, *Ne quæ propria probantur Episcopi, sub occasione rerum*
Can.24. *Ecclesiæ pervadantur*. Idem insinuat Canon Apostolicus. Ut à verisimili non distet, quod tres illi
Can.40. Canones insinuant, priores omnium Clericos expilasse res & domos Episcoporum obeuntium, resque proprias & hæreditarias Episcoporum primùm prædæ patuisse; denique harum rapinarum ansam arripuisse Clericos, ex eo quòd indiscretæ plerumque essent res Episcopi & Ecclesiæ, ut non facilè possent non hinc Clerici, hinc Episcoporum proximi inter se digladiari, pari hinc & hinc aviditate & cupiditate inferendæ potiùs fraudis, quàm ferendæ.

VIII. Consultissimè ergo visum est Patribus Regiensis Concilii, non satis esse præsidii Presbyteris Ecclesiæ viduatæ in suis ipsorum viribus, ut Clericos insolentiores compescere possint. Statuerunt ergo ut ubi primùm Episcopus cujuslibet Ecclesiæ animam egisset, accurreret vicinior Episcopus, funus ejus curaret, administraret Ecclesiam vacantem, censum rerum Ecclesiæ omnium conscribi juberet, procacitatem & contumaciam Clericorum pro Episcopi visitatoris constantia & authoritate frangeret. *Consultum est, ne quis ad*
Can.6.7. *Ecclesiam quæ Episcopum perdidisset, nisi vicinæ Ecclesiæ Episcopus exequiarum tempore accederet; qui Visitatoris vice, tamen statim Ecclesiæ ipsius curam districtissimè gereret, ne quid ante ordinationem discordantium in novitatibus Clericorum subversione liceret. Itaque cùm tale aliquid accidit, vicinis vicinarum Ecclesiarum inspectio, recensio, descriptioque mandatur. Hæc autem omnia exequiarum tempore usque ad septimam defuncti diem aget*. In Hispania idem sancivere Concilii Valentini Patres.

Can.15. IX. Edixerat quidem Concilium Chalcedonense, ut viduatæ proventus Ecclesiæ ab Oeconomo custodirentur. *Verumtamen reditus Ecclesiæ viduatæ penes Oeconomum ejusdem Ecclesiæ integri reserventur*. Sed ei Oeconomo accedere non potuerat illud authoritatis pondus, ut cohibere atque comprimere posset jurgia & prædationes, sive Clericorum ipsius Ecclesiæ, sive cognatorum Episcopi, sive reliquæ plebis, sive Magistratuum, qui studio primùm agebantur sedandæ concordiæ, mox eam ipsi magis incendebant: & prædonum primùm ultores, mox socii & consortes non rarò erant.

X. Sed hæc omnia tamen mala non simul irrupere. Quinque his enim prioribus sæculis rara sunt vestigia, quæ demonstrent his prædationibus vel plebem interveniisse, vel Magistratus. Clericis tantùm ferè certamen fuit cum proximis defunctorum Episcoporum. Quod enim narrat Victor Episcopus Africanus de Rege Vandalorum, detestabilis fuit ea consilii machinatio, ad exitum numquam perducta. Statuerat barbarus & perfidus Rex Edictum promulgare, quo morientium Episcoporum res fisco addiceret, succedentesque juberet quingentos nummos aureos in ærarium Principis inferre ante ordinationem suam. Regiorum ministri Consiliorum admonuerunt à Catholicis per orbem Principibus pœna consimili citra dubium vexatum iri Episcopos Arianos omnes. Nec pluribus opus fuit, ut Edictum silentio
L.2. de Persec. Afric. obrueretur. *Quodam tempore statuere per totam Africam festinavit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vindicaret. Qui autem defuncto succedere poterat, non antè ordinaretur, nisi fisco Regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium ubi construere nisus est diabolus, statim illud destruere dignatus est Christus. Suggerunt ei domestici sui, dicentes. Si istud firmaverit præceptio tua, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & aliis regionibus constituti pejora incipient pati.*

XI. Ut ad Episcopos autem me referam, qui adgubernandis vacantibus Ecclesiis præficiebantur, ineunte jam sæculo quarto frequentes illos in Africa fuisse author est Augustinus, dictos porro fuisse *Interventores*, aut *Intercessores*. Ejusmodi suarum partium Episcopum Carthagine designaverunt Donatistæ, ante electionem schismaticam Majorini. Ejusmodi & Romam ablegarunt, qui suæ sectæ homines confirmaret. *Interventores adventitios furtim longèque mittebant, donec deceptæ plebeculæ quasi proprios Episcopos ordinarent. Visitatores* etiam eidem Augustino dicuntur. Eorum frequens mentio in Collatione Carthaginensi. Plerumque Episcopi erant, rariùs Presbyteri. Cùm in ea Collatione Episcopus Donatista jactantiùs affirmat in sua civitate Catholicum omnino esse neminem, responsum est ab Episcopo Catholico, esse in ea Catholicis Presbyterum Interventorem, quasi dicas Vicarium Generalem sede vacante. *Presbyterum habemus, qui intervenit*. Sunt & alia id genus ibidem exempla. Gregorium Nazianzenum prodidit Facundus Hermianensis Episcopus, arrepto consilio abjiciendi omnino regiminis Ecclesiæ Nazianzenæ, accersisse Theodorum Episcopum Mopsuestenum, ut visitationis officium vacanti ei Ecclesiæ impenderet. *Theodorum de toto Oriente in defensionem & visitationem Ecclesiæ suæ delegit*. Scripsit Facundus de Asia, non secus ac de Africa; nec satis forsan animadvertit, Ecclesias Orientis Episcopo viduatas Oeconomis interim & Archidiaconis commendari solere, quod ad temporalia pertinet: Metropolitanis autem, quoad spiritale regimen, successoris verò potissimùm electionem. Itaque Theodorus ille, quem auxiliatorem invocavit Gregorius Theologus Ecclesiæ suæ Nazianzenæ, is ipse prorsus fuit Theodorus tunc Metropolitanus Thyanensis, cui obnoxius erat Episcopus Nazianzenus. Non ergo in Oriente venandi usquam nobis sunt Episcopi visitatores vacantium Ecclesiarum. Episcopatus vacantes Provinciæ suæ Ambrosius aliis Episcopis commendabat. *Commendo*
Epist.44. *tibi, fili, Ecclesiam, quæ ad Forum Cornelii, quò eam de proximo interviſas frequentiùs, donec ei ordinetur Episcopus*. In Concilio Hispaniæ Valentino Visitatori huic Episcopo tributum est nomen *Commendatoris Episcopi*. Id verò si constanter retentum semper fuisset, ut vacanti Ecclesiæ adjiceretur protinus Episcopus ex vicinitate visitator, repressi ab eo abactique fuissent complusculi Episcopatuum vacantium deprædatores.
Can.4.

Epist.161. & De Pastor. c. 15. De unico Baptis. c.16.

L.1. c.201. 202.

L.7.c.9.

CAPUT LII. P.2.l.4.c.25.

De Spolio Beneficiariorum obeuntium, de expilatione ædium, de custodia vacantium Ecclesiarum in Gallia & Hispania ab ævo Clodovæi usque ad tempora Caroli Magni.

I. II. Ecclesiæ Episcopales vacantes commendabantur interim Episcopo visitatori, Metropolitano, Archidiacono, Clero.

III. Qui Canones detonuerint in expilationes Ecclesiarum, Episcopatuum, & aliorum Beneficiorum, per Clerum, Archidiaconos, pauperes, Plebem. Interveniebant & Rescripta Principum.

IV. V. Multa in hos Canones observantur. De Deportu. De Spolio.

VI. VII. Illustrationes novæ ex Gregorio Turonensi.

VIII. Probationes aliæ ex testamentis Episcoporum.

IX. De

IX. De collatione Beneficiorum vacante Episcopatu. Defensores, Advocati.

X. XI. XII. Disciplina Hispaniæ simillima Gallicanæ. Probationes ex Conciliis Hispaniæ & Legibus Visigothorum.

I. PRoximioribus Episcopis Concilium Aurelianense II. præcepit, ut quamproperè pergerent ad exequias Collegarum, expensis itineris contenti essent; adjungerent sibi vacantis Ecclesiæ Presbyteros ad censum & descriptionem rerum vacantis Ecclesiæ, & ad eas viris probis interim credendas, ne prædæ objicerentur alimenta pauperum. *Episcopus qui defunctum advenerit sepelire, præter expensam necessariam nihil pretii pro fatigatione deposcat. Episcopus qui ad sepeliendum Episcopum venerit, evocatis Presbyteris in unum, domum Ecclesiæ adeat, descriptamque idoneis personis custodiendam sub integra diligentia derelinquat, ut res Ecclesiæ ullorum improbitate non pereant.* Can. 5. 6.

II. Contumeliosus Regiensis Episcopus cùm ad Sedem Apostolicam provocasset à sententia depositionis qua perculsus fuerat in Concilio Provinciali, alium interim Episcopum subrogari præcepit Joannes II. Papa, qui Visitatoris nomine eam Ecclesiam regeret, temporalium curam ne primoribus quidem digitis attingeret. *Ita tamen ut nihil de Ecclesiæ facultate præsumat.* Epist. 3. 4. Temporalium enim curam tum gerere Archidiaconi erat, ut ab Agapeto Papa postea declaratum est in confirmanda præcessoris sui sententia. *Patrimonio Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituto, ita ut alimonia sufficienter Episcopo non negetur.* Epist. 7. Egit & Aurelianense V. Concilium de Episcopis qui auxilio essent vacantibus Ecclesiis, & ipsos quoque voluit solis expensis contentos abire. *Nec quidquam de rebus Ecclesiæ, præter humanitatem auferre præsumat.* Can. 8.

III. Qui verò authores essent harum expilationum, prodit Concilium V. Parisiense anni 615. quibus non Episcopales tantùm Ecclesiæ, sed & Beneficia prorsus omnia post Clericorum obitum pessumdabantur. Damnantur enim in hoc Concilio homines audacissimi, qui ad prædas agendas de rebus Beneficiorum vacantium, Rescriptis abutebantur Principum, vel Judicum & Optimatum potestate, qui quorum se bonorum custodes & vindices venditabant, eorum raptores authoritate sua tuebantur. Porro Concilii hujus Patres Archidiacono & Clero custodiam commendant, & defensionem Beneficiorum vacantium. Sed cùm Episcopi & Archidiaconi multum sibi juris tribuerent in Ecclesias Parochiales, spoliumque sibi vindicarent earum, sicubi vacassent, tamquam id jure ad Ecclesiam Chatedralem devolveretur, à qua ceu Matrice manaverant, hanc ipsam usurpationem improbavit Concilium, jussitque, ut Parochialis Ecclesia Parochi obeuntis spolio ipsamet potiretur. *His etiam Constitutionibus adnecti placuit, ut defuncto Episcopo, Presbytero vel Diacono, vel quoquam junioris ordinis Clerico, non per præceptum, neque per Judicem, nec per qualemcumque personam res Ecclesiæ, vel eorum propriæ, quousque aut testamentum, aut qualemcumque obligationem fecerit, cognoscatur, à nullo penitus suprascriptæ res contingantur. Sed ab Archidiacono, vel Clero in omnibus defensentur, & conserventur, &c.* Can. 7. Et proximo Canone: *Comperimus denique cupiditatis instinctu, deficiente Abbate vel Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt, præsidium quodcumque in mortis tempore dereliquerint, ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, & Ecclesiam Dei per pravas cupiditates expoliatam relinqui. Statuimus observandum, ut neque Episcopus, aut Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat; sed in loco ubi moriens hoc dereliquerit, perpetualiter debeat permanere.*

IV. Hi duo planè Canones apertissimè manifestant, quæ tum temporum, quæ rerum conditio esset, quique mores obtinerent ineunte sæculo septimo, sive anno 615. 1. Agitur enim de spolio Ecclesiarum. *Præsidium quodcumque mortis tempore reliquerint, &c. Ecclesiam expoliatam relinqui, &c.* 2. Jam spolia invadebant Episcopi & Archidiaconi Abbatiarum, Parochiarum, & Ecclesiarum omnium sibi subditarum. *Deficiente Abbate, Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt.* 3. Huic rapinæ species & color appingebatur ex necessitate revocandorum in primævum suum fontem rivulorum, cùm à Cathedrali Ecclesia scaturissent cæteræ omnes: *In usum Ecclesiæ revocari.* 4. Ad Cleri communem mensam revocabantur hæc spolia, non ad Episcopum privatim, aut ad Archidiaconum: *Quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi.* 5. Et vel id tamen reprehenditur à Concilio, ut quod ab effræni cupiditate proficiscatur. *Pravas cupiditates.* 6. Agitur hìc etiam de reditibus Ecclesiæ vacantis, & de patrimonio Beneficiariorum. *Res Ecclesiæ, vel eorum propriæ.* 7. Muniebant se Rescriptis Principum, authoritate Magistratuum & Magnatum, quò tutiùs grassarentur. *Per præceptum, per Judicem, per qualemcumque personam.* 8. Hìc Archidiaconi declarantur Custodes & Defensores rerum Ecclesiæ, tum in Episcopalibus Ecclesiis, tum in minoribus Beneficiis vacantibus. 9. Eo tamen in fungendo munere Clerus illis adglutinatur. *Ab Archidiacono vel Clero in omnibus defensentur, vel conserventur.* 10. Si qua spolii vel deportus jura, quæ Episcopis & Archidiaconis in nonnullis Ecclesiis adscribuntur, ab hac manarunt corruptela, quam hìc videmus damnari, viderint alii quid de his sit sentiendum. Nec enim quæ septimo sæculo proscribebatur avaritia & cupiditas, ea sæculo decimo septimo absolvi & approbari potest. Authoritatem vitio non conciliat antiquitas. Quin immò tantò atrocius flagitium est, quò obstinatius, diutiusque. Si usurpationes illæ tum vitio dabantur, cùm ex iis Cleri totius societas fructum capiebat: quid sicubi nunc privatorum cupiditati serviunt? Possunt tamen Deportuum in aliis Ecclesiis jacta esse laudabiliora quædam & prorsus inculpata fundamenta: quode nos alibi suprà.

V. Sed illud potissimum in his Canonibus observandum venit, quòd necdum tunc Principes sæculares sibi arrogaverant custodiam Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, uti nec spolium, vel fructus Ecclesiæ viduatæ. 1. Jam quidem ad hæc illis obrepere ambitiosi homines incipiebant, ut eorum Rescripta extorquerent; sed ea erat privatorum cupiditatis insania. *Per præceptum.* 2. Id ipsum damnant hi Canones. 3. Soli Archidiaconi custodes declarantur vacantis Episcopatus cum Clero. 4. Qui hæc spolia & fructus vacantium Beneficiorum invadunt, hìc arcentur communione tanquam pauperum homicidæ. *Ut necator pauperum communione privetur.* 5. Episcopi ipsi, qui à Principe extundebant spolia, aut fructus vacantis alterius Ecclesiæ, eidem subjiciuntur excommunicationi, donec plenissimè restituant. *Neque Episcopus Clericorum alterius Episcopii, seu Ecclesiæ, seu privatas res competere aut retinere præsumat.* Dicemus inferiùs quando & qua ratione illa Regaliæ jura assentiente Ecclesia in Galliis constituta, ab aliis Regnis illa diu certante abolita tandem sint. Can. 7. Can. 9.

Illud porro hìc addendum, Clotarium II. in confirmandis Edicto solenni Decretis Concilii hujus Parisiensis videri sibi servasse jus, Præcepta, seu Rescripta dandi, & nonnihil largiendi ex rebus Episcopatuum vacantium. Vix enim alio donari possunt sensu hæc Edicti verba, *Præceptio-*

ceptiones nostræ per omnia impleantur. Quæ voces his Concilii verbis objici videntur, *neque per præceptum*, & illis modum aliquem adhibere. Excidere verba Edicti confrequentia & post hiatum illum præcipit Rex, ut donationes ab ipso, aut à Majoribus factæ, nec à justitia alienæ, obtineant. *Quidquid parentes nostri anteriores Principes, vel nos per justitiam visi fumus concessisse & confirmasse, in omnibus debeat confirmari*. Posset id referri ad Canonem IX. Concilii Parisiensis, quo vetabantur Episcopi, ne à Rege peterent prædia aliorum Episcopatuum. Poterant Episcopis & Ecclesiis jura esse, alia aliis adversa; poterant & ejusmodi judicia ad Reges esse perlata, Edictum denique suum testificatur Clotharius cum Episcopis & Optimatibus Regni fuisse perpensum, libratumque diu. *Hanc deliberationem, quam cum Pontificibus, vel tam magnis viris Optimatibus aut fidelibus nostris in Synodali Concilio instituimus*. Ipsi itaque forsan Episcopi his limitibus & clausulis assensi tandem fuerant. Præceptum est tamen in Concilio Remensi anni 630. religiosissimè observari decreta Concilii Parisiensis V. *Ut Capitula Canonum Parisiis acta* Can. 3. *in generali Synodo in Basilica sancti Petri, Clotarii Regis studio congregata, omni firmitate custodiantur*. Certè alio mox Canone conqueritur Concilium de Judicibus, qui Canones aspernabantur, obtenta Edictorum regiorum observantia Can. 24. *Judices qui super authoritate & Edicto Dominico Canonum statuta contemnunt*. Intentatque excommunicationem, nisi Regis Clotharii Edicto morem gerant. *Qui Edictum illud Dominicum, quod Parisiis factum est, violaverint, placuit eos communione privari*. Posset quis respondere hæc ad Judices spectare, quibus integrum non erat vel tantillum deviare ab Edictis Regum. Cùm denique truncatum sit Edictum Clotharii hoc ipso in loco quem versamus, non video quid satis certi hinc concludi possit. Ut summum, jus id fuerit quod sibi Reges servatum voluerint, nonnihil largiendi ex rebus vacantium Ecclesiarum, ad levationem pauperum, vel Clericorum, vel aliarum Ecclesiarum. Nulla ejusmodi formula apud Marculphum. Plura de his inferiùs, si detur operosiùs retexere disciplinam vacantium Ecclesiarum.

Ex Concilio quidem Epaonensi anno 517. dilucidum est, impetrasse aliquando Clericos à Regibus prædia Ecclesiæ quædam, veluti jure precarii: nec intercedere Concilium, dum ea extinctis Clericis ad Ecclesiæ jus revocentur. *Clerici* Can. 18. *quod Ecclesiæ remuneratione possederint, cum authoritate domni gloriosissimi Principis nostri, in jus proprietarium non transeat*. Hoc Concilium convocaverat Sigismundus Burgundiæ Rex. Nec dissimulaverat Avitus ipse Viennensis Archiepiscopus, non possideri ab Ecclesia, nisi quæ vel donasset Rex vel conservasset. *Nisi quæ servastis, aut donastis*. Gallicana Ecclesia idem profiteri poterat Regibus suis, & eam se eis præstare, quale se Concilium Epaonense Sigismundo Regi exhibuisset. Redeo ad Concilia Parisiense & Remense.

An. 630. Can. 1. Can. 6, 7. VI. His roboris aliquid potest accrescere ex Canonibus Concilii Remensis & Cabilonensis; maximè verò quæ pertinent ad invasionem Abbatiarum, Xenodochiorum, & Parochiarum vacantium, per Episcopos & Archidiaconos. At aperiet mox Gregorius Turonensis frequentes vacantium Episcopatuum deprædationes per Clericos ipsos in causa fuisse, aut certè ansam præbuisse, vel temporalibus, vel spiritualibus Potestatibus superioribus, ut ipsimet intervenirent, eam custodiam sibi tribuerent, & spolia tandem fructusque & proventus diriperent, quorum se antè profitebantur custodes & defensores fore. Cùm Massilienses Clerici unà cum Præfecto Civitatis adversùs Episcopum conjurassent, eo denique comprehenso, Episcopatum ipsimet compilarunt, & domos ejus omnes, non secus ac si vacasset sedes Episcopo demortuo. *Domos Ecclesiæ apprehendunt, ministeria describunt, regestoria reservant, promptuaria expoliant, omnesque res Ecclesiæ, tanquam si jam mortuus esset Episcopus, pervadunt*. His plus satis apertum est ita in more positum jam fuisse, ut cùm primùm animam efflasset Episcopus, ejus ædes diriperent. Cùm rursus idem Episcopus coactus fuisset sui purgandi causa ad Palatium proficisci, rursus expilatæ fuere ejus ædes, iisdem ducibus ac signiferis ac priùs, Abbate altero, altero Presbytero. *Clerici* L. 10. c. 19. *iterum Massilienses domos Ecclesiæ referant, arcana rimantur, & alia describunt, alia suis domibus inferunt*. L. 5. c. 11.

VII. Exauthorato Ægidio Remensi Archiepiscopo Synodali sententia, & apud Argentoratum exulare jusso, auri pondus & argenti ingens in ejus ærario repertum est, & quidem quæ Ecclesiæ erant iis abstentum est: cætera omnia quæ ille per fas & nefas accumulasse ferebatur, Rex fisco suo adjudicavit. *Multa auri argentique in hujus Episcopi regesto pondera reperta sunt. Quæ autem de illa iniquitatis militia erant, Regalibus thesauris sunt illata; quæ autem de tributis aut aliqua ratione inventa sunt, inibi relicta*. Habes hìc rursum perillustre & certissimum documentum, nihil dum Reges de vendicandis sibi morientium Episcoporum spoliis, vel de fructibus vacantium Ecclesiarum cogitasse. Quod rursus patet ex eo quod idem Gregorius memorat de Baudino, qui sextus-decimus fuit Episcopus Turonensis: namque ab eo in pauperes erogata esse viginti amplius millia solidorum auri, quæ moriens præcessor in arca Ecclesiæ reliquerat. *Aurum etiam quod decessor ejus reliquerat, amplius quàm viginti millia solidorum pauperibus erogavit*.

VIII. Nec minùs hæc validè astruuntur ex testamentis Episcoporum, de quibus suprà dictum est. Testabantur enim Episcopi, de omnibus quæ in Episcopalibus ædibus recondita erant. Ea ergo spolia ad jus trahi non poterant nisi Cleri & pauperum, quibus etiam à testante Episcopo legabantur. Reditus vacantis Ecclesiæ expendebantur necessariò ad alimenta Cleri & pauperum, quorum provisor fuerat Episcopus. Illa verò vel tertia, vel quarta pars, quæ Episcopo solet addici, hospitibus & peregrinis procurandis erat dicata. Cui muneri necesse erat etiam defuncto Episcopo fieri satis. Denique vel exemplo Augustini, non testabantur Episcopi, quòd cùm nihil nisi res Ecclesiæ in potestate habuissent, ut illa immortalis est, & immortali cælestique Sponso nupta, non existimabant morte sua locum dari testamento. Aut instar B. Perpetui, de quo suprà, testabantur, quòd cùm patrio & à Majoribus accepto patrimonio abundarent, illud certissimè per pauperum manus in cæleste penu trajici cupiebant. Aut de ipsis testabantur Ecclesiæ bonis, quò ea certiùs & pacatiùs distribuerentur in pauperes, & in egentiores quosque. Ita nec spolia erant ulla caduca, nec fructus, qui ad alios, quàm ad pauperes, vel ad successores devenire possent.

IX. Quoad Beneficia Collationis Episcopi, quæ in fructibus vacantium Episcopatuum numerari quidam voluere posteriore Ecclesiæ ætate, universim præscribi potest, Clerum cum Episcopo omnia indiscretè ad communes usus possedisse, atque ita vacante sede ipsum per se omnia administrasse, quæ & antè administrarat. Ad id rursus specialiter referri potest Concilium Aurelianense V. quo prohibetur ordinatio Clericorum, seu mavis institutio Beneficiariorum sede vacante. *Ut in civitate ubi Pontifex jure humanæ conditio-* Can. 8.

ditionis obierit, nullus Episcopus ante substitutionem reparati per ordinem successoris, aut in civitate, aut per Parochias ordinare Clericos, aut Altaria consecrare præsumat. Enimverò nullam antè impleri sedem conducebat, quàm Episcopalem; id præ cæteris adproperandum, id urgendum, huic primùm orbitati luctuosissimæ consulendum erat.

Alienum non erit hoc loco aliqua obiter perstringere de Defensoribus vel Advocatis Cœnobiorum. Chronicum Cœnobii Besuensis in Episcopatu Lingonensi, Abbatem testatur anno 666. Beze. postulasse à Rege Nobilem aliquem & præpotentem virum qui Cœnobii res defensitaret, lites persequeretur, alienata prædia revocaret. Idque à Rege concessum in tempus, quod vellet Abbas. *Per præsens præceptum jubemus, ut memoratas omnes causas ipsius Monasterii ex nostro permissu licentiam habeat prosequi, & unumquodque, ut justum est, restituat; sic tamen, quamdiu eorum pariter fuerit voluntas.* Le Cointe Ann. 665. n. 3. Longiùs se porrigunt privilegia hujusmodi Defensoris in Abbatia sancti Stephani apud Argentoratum. Postquam enim prohibitum est Judicibus publicis, Regiisque Ministris, ne quid adgrediantur in res agrosque Monasterii, Defensori servatur integra judicandi potestas de causis omnium, exigendi jura quævis, & animadvertendi in nocentes. *Nullus Judex publicus, nisi Defensor, quem loci ipsius Congregatio, vel Abbatissa voluntariè à Palatio impetraverit, audeat ingredi ad causas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel colonos, vel fiscalinos homines ullo modo molestare.* Erant ii hauddubio Defensores laici, de quibus prolixiùs infrà disputabitur. Archiepiscopus ipsemet Moguntinus constitutus fuit Defensor Cœnobii Sanctimonialium, in Regio ejus privilegio. Sed suberat illi Vicarius, qui suprà memoratas obiret functiones. Idem anno 725. n. 42. Hi certè Defensores vel Advocati postea vacantibus Ecclesiis dominari voluere, spolia invadere, Beneficia conferre, ut infrà dicemus. Ibid. ann. 734. n. 6.

X. Nec in hac parte recedebat à Gallicana Hispaniensis Ecclesiæ Disciplina. Jubet Concilium Tarraconense, ut à Presbyteris & Diaconis recensio descriptioque fiat post mortem intestati Episcopi omnium quæ in Episcopali ejus æde inveniantur. Nempè successio tota ad successorem ut tutiùs trajiceretur. Ita enim paulò enucleatiùs Concilium Ilerdense, ubi cùm indoluissent Patres Ecclesiis à proprio Clero post mortem Episcopi expilatis, quandoque & antequam ille animam egisset: *Quia hæc sanctio à multis Clericis cognoscitur violari, ita ut occumbente Sacerdote, expectorato affectu, totaque disciplinæ severitate posthabita, immaniter quæ in domo Pontificali reperiuntur, invadunt, & abradunt, &c.* jubetur Episcopus, qui exequiis præfuit Collegæ, ut has rapinas compescat, nec Clero nisi sportulas & distributiones usitatas permittat, easdemque ac priùs, omnia verò cætera illibata servet successori. *Placuit ut defuncto Antistite, vel etiam in supremis agente, nullus Clericorum quidquam auferre præsumat, &c. Sed is cui domus commissa est, subjunctis sibi, cum consilio Cleri, uno vel duobus fidelissimis, omnia utique ad tempus Pontificis constituendi debeat conservare, vel his qui in domo inveniuntur Clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus autem Antistes susceptæ sedis commoda ordinabit, &c.* Can. 12. Can. 10.

XI. At Valentinum Concilium comperto his Statutis coercerì non potuisse rapaces Clericorum manus, & insatiabiles cupiditates, statuit ut Metropolitani authoritate cogerentur prædones omnia restituere; utque vicinior Episcopus, qui Collegæ funus curasset, censum omnium Episcopatus bonorum describi curaret, & Metropolitano traderet, à quo idoneus præficeretur & fidus Administrator, qui res vacantis Ecclesiæ tueretur & regeret, Clero distributiones legitimas suppeditaret, ipse verò rationes omnium faceret Metropolitano. His artibus machinisque certabant Concilia insolentissimas prævertere ac cohibere prædationes, ex quibus novi Episcopi dolorem eum acerbissimum capiebant, quòd sibi convulsæ, dilaceratæ atque exhaustæ Ecclesiæ administratio capessenda esset. *Ad Metropolitani notitiam habita ordinatio, vel descriptio deferatur, ut ejus electione talis persona ordinandæ domus Ecclesiasticæ procuretur, quæ vel consueta Clericis stipendia dispensaret, & creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in Episcopo ordinando successerit, Metropolitano congruis temporibus reddere possit rationem, ut sub hac salubri constitutione, Cleri suis stipendiis contenti, labores non diripiant Episcopi decedentis, & in vacuam Ecclesiæ domum futurus Pontifex non sine dolore succedat, sed magis de prædecessoris sui dimisso possit & ipse gaudere, & aliis ministrare.* Can. 2. Idem prohibetur Canone proximo cognatis defuncti Episcopi, nequid decerpere ausint de successione injussu Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. Can. 3. In Concilio VII. Toletano novæ cautiones excogitatæ sunt, ad accuratiorem observantiam Canonum Concilii Valentini. Can. 5. In Concilio Toletano IX. constituta est procuratio Episcopi Visitatoris; statutum est, obeunte Metropolitano proximos ejus confugere debere ad successorem ejus, vel ad Concilium Provinciæ, ut nequid sui sibi juris in ea successione deperiret: denique si Presbyteri, vel Diaconi obitu quæpiam vacarent Beneficia, nequid inde auferrent eorum cognati inconsulto Episcopo. Can. 9. Can. 7.

XII. Nihil attinet eadem sæpiùs inculcare. Perspicuum est nihilo plus loci in Hispania spolio fuisse, quàm in Gallia, uti approbari rursus potest ex Legibus Visigothicis supra relatis, quæ jubent, ut novus semper Episcopus censum expendat & descriptionem rerum Episcopatus à præcessore suo factam, cùm primùm clavum Ecclesiæ caperet. Eædem Leges Visigothicæ Ecclesiam vocant ad hæreditates, tum Clericorum, tum Monachorum intestatorum. *Clerici, vel Monachi, sive Sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint hæredes, & sic moriuntur, ut nihil de facultatibus suis ordinent, Ecclesia sibi, cui deservierint, eorum substantiam vindicabit.* Leg. Visig. L. 5. Tit. 1. c. 2. L. 4. Tit. 1. c. 12.

CAPUT LIII. P. 2. l. 4. c. 26.

De spolio Beneficiariorum obeuntium, de custodia Ecclesiarum vacantium, de earum deprædatione in Italia, & in Oriente, sæculo VI. VII. & VIII.

I. II. Non una fuit ratio Gregorio Magno regendi Ecclesias post mortem Episcopi. Curam ejus commendabat Episcopo Visitatori fideli Presbytero, Nuntio suo.

III. Oeconomo, Diacono, Primicerio.

IV. V. Quæ jura Episcopi Visitatoris.

VI. Ne in cogitationem quidem cadebat Pontificibus tunc, vel spolium, vel annata.

VII. Tempore Gregorii necdum cœperat Clerus expilare vacantes Episcopatus.

VIII. Necdum spolia, necdum deportus ulli vacantium Parochiarum.

IX. Quæ prima fuerit Romæ expilatio.

X. In Oriente nec annata, nec spolium erat. Vacantium Ecclesiarum custodia & cura Metropolitano imminebat & Clero.

I. QUa sapientia & arte Romana Ecclesia Episcopalium ædium functis Episcopis compila-

pilationes & rapinas arceret, docebit nos Gregorius Magnus; Eutherio enim ille Epiſcopo mortuo Anatolium Diaconum ablegavit, qui eum Epiſcopatum regeret, nomine & poteſtate Vicedomini. *Vicedominum eum conſtituimus, cujus arbitrio Epiſcopium commiſimus diſponendum.* L.1.Ep.11.15. 55.76. Non agam de regimine ſpiritali Eccleſiarum vacantium, cui Epiſcopos Viſitatores præficiebat; dicam tantùm temporali quoque ſollicitudine eos ab illo oneratos fuiſſe. *Vos in ejuſdem Eccleſiæ viſitatione eſtote ſolertes atque ſolliciti, ut res ejus illibatæ ſerventur, & utilitates vobis diſponentibus more ſolito peragantur.* L.1.Ep.78. Temporalem adminiſtrationem fideli quandoque Presbytero ejuſdem Eccleſiæ delegabat. *Eccleſiæ veſtræ curam utilitateſque Honorato Presbytero ad præſens committendas elegimus, quatenus res utilitateſque Eccleſiæ per eum & procurari valeant, & modis omnibus cuſtodiri, &c. Quouſque Sacerdos fuerit ordinandus, &c.*

II. Epiſcopis Viſitatoribus poteſtatem conferendi Beneficia tum faciebat, cùm diutiùs vacabat Eccleſia: ſed illi eos ſemper curæ præficiebat, ut ſolitas annonæ diſtributiones in Presbyteros & Clericos omnes fieri curarent. *Clericos ex laicis ordinari, necnon & manumiſſiones apud te in eadem Eccleſia ſolemniter celebrari concedimus;* L.2.Ep.7.19. 38. L.7.Ep.29. L.3.Ep.39. L.4.Ep.14. L.5.Ep.21. *Conſuetudines autem Cleri & Presbyterorum te volumus ſine cunctatione perſolvere.* Sed illud omni contentione commendabat, ut ne quid aſportari ſinerent de reditibus & mobilibus Epiſcopatus, ad uſum Cleri & Eccleſiæ reconditis. *Ut nihil de provectionibus Clericorum, reditu, ornatu, miniſterioque, vel quidquid illud eſt, à quoquam præſumatur Eccleſiæ.*

III. Poſt exceſſum Natalis Salonenſis Epiſcopi, cùm non neſciret Gregorius, Oeconomum ejus Eccleſiæ curam ſarcinamque ſuſtinere rei totius temporalis, cujus & redditurus eſſet aliquando rationes Epiſcopo ſucceſſori: eidem tamen rurſus ſollicitudini præfecit Diaconum & Primicerium Notariorum, ſiquid damni fieret eorum inertia, eam culpam & jacturam ipſos ſignificans præſtaturos. *Ne rebus ipſius poſſit aliquid deperire, Reſpectum Diaconum, atque Stephanum Primicerium Notariorum, ut ipſarum rerum omnino gerant cuſtodiam, admoneto: interminans eis, de propria eos ſatisfacturos eſſe ſubſtantia, ſi quidquam exinde eorum negligentia fuerit imminutum.* L.1.Ep.22. Et aliquantò pòſt: *Expenſa verò quæ neceſſaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Epiſcopi inventus eſt, erogetur, quatenus rationes ſuas futuro Epiſcopo, ipſe ut novit, exponat.*

IV. Epiſcopo Viſitatoris munus obeunti, quartam illam quandoque adjudicavit portionem, quam Canones Epiſcopo addicebant. *Scripſimus Maximiano fratri & Coepiſcopo noſtro, ut quartam, quam ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopum oportebat accipere, à die viſitationis tuæ vel quouſque illic eam ſollicitudinem geſſeris, tibi debeat applicare.* L.4.Ep.12. Perfecta viſitatione, muneris inſuper ei aliquid refundi volebat. *Centum ſolidos, & unum puerulum orphanum, quem ipſe elegerit, pro labore ſuo de eadem Eccleſia facias dari.* L.2.c.35.

V. Cùm Ariminenſis Eccleſiæ, abſente Epiſcopo Caſtorio, Gregorius Viſitatorem deſignaſſet Leontium Epiſcopum; is ab adminiſtratione rei temporalis ſummovit Clericos omnes ejuſdem Civitatis, eiſque ſubrogavit quos ipſe ſecum adduxerat. Diſplicuit Gregorio res, unde & juſſus ab eo eſt Leontius, ad adminiſtrationem rerum Eccleſiæ Ariminenſis ipſoſmet ejus Clericos adhibere; quorum ſi fides ei nutare videretur, ex ſuis aliquos eis adjungeret, ut illi & mutuò ſeſe obſervarent, & ſtrenuiùs muneri incumberent. *Ut alterna erga ſe ſollicitudine debeant eſſe cuſtodes, rationes tibi modis omnibus poſituri.* L.4.Ep.43. Juſſit denique ut quadripartitam faceret diviſionem proventuum ejus Eccleſiæ, primam Clero addiceret, ſecundam pauperibus, reliquas duas in tres ſecaret, reparationibus, Caſtorio, ſibi tribuendas.

VI. Cùm idem Gregorius Panormitanum Epiſcopum Viſitatorem deſignaſſet Eccleſiæ Epiſcopalis ita dirutæ ac diſſipatæ, ut nec plebs, nec Clerus eo eſſet numero, qui Epiſcopum deſideraret; juſſit ut ejus reditus partiretur ſibi, Clero, & reparationibus; at mobilia deſcriberet, & eum cenſum ad ſe tranſmitteret, ut quid optimum factu eſſet, ipſe conſultaret. *Mobile verò prædictæ Eccleſiæ facta ſubtiliter volumus deſcribi notitia, & nobis tranſmitti, ut ex hoc quid fieri debeat, authore Domino, diſponamus.* L.7.Ep.74. Qui hinc venaretur anſam conſtituendi juris ſpoliorum, næ ille vehementer ineptiret; cùm nequaquam ea ſibi vendicare mobilia pertenderet Gregorius, ſed deliberare, quem in uſum ea deſtinaret, quod non diceret de ſpolio, quod proprii juris eſſet. Species hæc erat ſingularis, ex qua nihil ejuſmodi colligere datur. At ex longè pluribus illis quas laudavimus Gregorii Epiſtolis, illud ex adverſo perſpicuè conſtat, & ſpolium, & ſucceſſionem omnem, & fructus vacantis Eccleſiæ ad Clerum pertinuiſſe & ad ſucceſſorem, nullo tum vel Superiore Eccleſiaſtico, vel Principe ſæculari quidquam hinc ſibi aucupante, quàm gloriam invictiſſimæ Canonum tuitionis, & Eccleſiæ libertatum.

VII. Necdum, ut ſuſpicor, vel Clerici, vel laici in Italia in Epiſcopatuum expilationes exarſerant. Argumenti ſatis eſſe poteſt in ſilentio tot Epiſtolarum Gregorii Magni, cujus non potuiſſet non efferveſcere zelus in inſanas adeo bacchationes. Adde & quòd idem Gregorius, cùm mandaret Maximiano Syracuſano Epiſcopo, ut quamprimùm vita abiſſet Epiſcopus, recenſionem præſente Clero fieri curaret rerum Epiſcopatus omnium, prohibuit ne, ut antea fiebat, diſtraheretur aliquid ad expenſas ipſius recenſionis. Non ſiluiſſet hìc ſanè Gregorius, ſi qua deprædatio uſquam facta fuiſſet rerum vacantis Eccleſiæ. *Si quiſpiam Epiſcoporum de hac luce migraverit, vel quod abſit, pro ſuis fuerit remotus exceſſibus, convenientibus hierarchicis cunctiſque Cleri primoribus, atque in ſui præſentia inventarium Eccleſiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, ſubtiliter deſcribantur; nec ſicut antea fieri dicebatur, ſpecies quædam aut aliud quodlibet de rebus Eccleſiæ, quaſi pro faciendi inventarii labore tollatur. Sic namque ea quæ admunitionem pauperum facultatis pertinent, deſideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitioſis hominibus venalitatis relinquatur occaſio.* L.1.Ep.11.

VIII. Ex Gregorio denique colligitur, ut ſummi tunc Pontifices, & ſpoliis abſtinebant Epiſcoporum morientium, & reditibus vacantis Eccleſiæ, & annatis novi Epiſcopi: ita & Epiſcopos Parochiales Eccleſias ſuæ curæ commendatas dum vacarent, novis reddidiſſe Parochis, cum proventibus omnibus ejus temporis, quo illæ vacaſſent. Vide ut ille ad Epiſcopum quemdam ſcripſerit de Presbytero eo, quem in ejus Diœceſi, Eccleſiæ Parochiali præfecerat: *Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejuſdem Eccleſiæ faciat ſine cunctatione præſtari, & decimæ fructus indictionis qui jam percepti ſunt, prædicto viro fac ſine mora reſtitui.* L.2.Ep.10.

IX. Videtur prima illa Romæ fuiſſe deprædatio, quam ad annum 638. narrat Anaſtaſius Bibliothecarius, ubi Imperatorius Exercitus Eccleſiam ſancti Joannis Lateranenſis compilavit poſt electionem Severini Papæ ante ejus inaugurationem. Militi enim facilè perſuaſerunt duces ab Honorio Papa ibi ingentem conſtipatam eſſe auri argentique vim, ipſamque ſtipendiorum ſuorum

pecu-

pecuniam. Prædæ suæ socium habuere Heraclium ipsum Imperatorem, atque ita facinoris sui impunitatem redemere.

X. Nec inde inferas Orientis Imperatores machinatos quidquam esse in vacantes Ecclesias. Ex Concilio enim Trullano exploratissimum est, penes Clerum ibi fuisse custodiam & defensionem omnium viduatarum Ecclesiarum; aut penes Metropolitanum, si tum minor esset Cleri copia, ita ut omnia novo tandem Episcopo restituerentur, sive à Clero sive à Metropolita. *Nulli omnium Metropolitanorum liceat, mortuo Episcopo,* Can. 35. *qui ejus throno subest, res ipsius, vel Ecclesiæ ejus auferre, vel sibi vendicare. Sed sint sub custodia Cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem, præterquam si in Ecclesia eadem non relicti sint Clerici. Tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando Episcopo omnia reddens.* Quæ finitima oppidò sunt Occidentalium moribus. Nihil enim spolii, nihil annatarum. Ne in custodiam quidem vacantium Ecclesiarum sæculares se interponebant.

CAPUT LIV. P. 3. l. 4. c. 21.

De Ecclesiis vacantibus, de Oeconomis earum bona successori servantibus, de deprædationibus per Clericos, Laicos, dominos temporales, sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Vacantium Ecclesiarum res ab Oeconomis custodiebantur, successori restituendæ.

II. Excubabat & Metropolitanus in Ecclesias vacantes.

III. IV. Erant & in Regum tuitione Ecclesiæ Episcopales & Cœnobia dum vacarent, ut prædationes prohiberentur.

V. Reges ut Custodes Ecclesiarum eam licentiam compescebant.

VI. Necdum sibi tamen res vel fructus earum, dum vacarent, vendicabant.

VII. Inexorabilis quædam extorserat necessitas, vel improvisa fuerat ea licentia, nec deinceps extimescenda, si quando vacantis Ecclesiæ fructus fisco addixerant. Præter inopinos hos casus ipsimet Reges Ecclesiis vacantibus Visitatores Episcopos designari curabant.

VIII. IX. Comites primi, & domini villarum Ecclesias expilare cœperunt viduatas Pastoribus, sive Episcopales, sive Parochiales.

X. Extimulabantur quandoque ab Archipresbyteris, qui & ipsi in partem prædæ veniebant.

XI. XII. Italiæ & Orientis mores.

Can. 88. I. UBi de Oeconomis actum est, vacantibus potissimùm Ecclesiis eorum operam & industriam ostendimus desideratam fuisse, ut temporalem rem omnem Episcopatus administrarent. In potestate enim unius tunc adhuc Episcopi erant omnes prorsus Ecclesiarum res, & ipsæ Cleri quotidianæ distributiones, quo fiebat ut non rarò iidem Clerici extincto Præsule mox in Episcopatum prædabundi involarent. Non innovatus esset in Concilio Aquisgranensi anno 816. priscus Ca- Can. 18. 21. 47. non Concilii Chalcedonensis, quo ea licentia damnatur, nisi ei locus etiam tum in Galliis fuisset. His Ecclesiarum viduitatibus insidiabantur Magnates sæculi, ut earum res temporales invaderent; ut inde prædia divellerent, quæ suis in feudum conferrent; ut permutarent, ut pignori acciperent; ut ea molirentur, quæ temporali Ecclesiis, ipsis sempiterno essent exitio. Concilium Meldense anno 845. interpellato Rege, ut retractaret, quæ laicis Ecclesiæ donaverat Beneficia, vel feuda: orabat etiam revocari precarias omnes & commutationes rerum, quæ factæ fuissent ab incubatoribus Ecclesiarum vacantium. *Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum authoritate Ecclesiastica vel Civili, si faciendæ sunt, fiant.* Quin & ulteriùs erumpebat grassatorum insolentia, ut ex hoc eodem Concilio patet. Ubi enim Episcopatum invaserant, per Oeconomum eum regebant, quem suo ipsi nutu à Clero & populo eligi fecerant, non post mortem, sed afflicta valetudine Episcopi.

II. Cùm hæc licentia autem & rarior semper esset, & statim Episcopali mucrone plecteretur, hinc verè usus tum vulgatissimus, juri utique consentaneus is erat, ut temporales Episcopatus res ab Oeconomis regerentur, qui futuro Episcopo & restituerent omnia, & administrationis suæ rationes approbarent. Intexuit Gratianus Decreto suo Nicolai I. Epistolam ad Archiepiscopum Bituricensem, ubi videtur Pontifex fateri, posse Clericos Ecclesiæ Narbonensis ad Bituricensem Primatem appellare, vel in causarum judiciis, vel ad curam temporalem rerum Ecclesiæ suæ vacantis. *Vel si Episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ* 9. q. 3. C. Conquæstus. *suæ judicio tuo dispensare voluerint.* Alienum est hoc loco ejus Epistolæ immorari vel infirmandæ vel confirmandæ rationibus non paucis, quæ ultro citroque emergunt. Illud obiter adverto in ea prisci moris vestigium, ut defunctis vel absentibus Episcopis pervigil in eorum Ecclesias Metropolitani cura immineret. Hincmaro Remensi Archiepiscopo Laudunensem Ecclesiam Adrianus II. Papa commendavit, dum iter Romanum Laudunensis Episcopus nepos ejus expediret. *Epi-* Conc. Gall. to. 3. p. 121. 173. *scopatum ejus sanctitati tuæ specialiter post Regem servandum committimus.* Certissimè ergo ex ipsis Nicolai verbis Metropolitani & Reges Custodes erant Ecclesiarum diutiùs viduatarum vel absentia, vel morte, vel diutina ægritudine Episcoporum. Suprà enim jam præcepit Meldense Concilium, Archiepiscopi Oeconomos instituerent cum consensione Episcoporum eorum, quos diutina ægritudo non sineret negotiis & bonis suæ Ecclesiæ administrandis incumbere. Joannes X. Archiepiscopo Colonienſi Hermanno regimen commisit Episcopatus Leodiensis, dum competitorum jurgia deferverescerent. *Legis Episcopatus in vestra maneat potestate.* Sub Carolo similiter Calvo Im- Conc. Gall. to. 3. pag. 176. peratore recitatum est & confirmatum in Concilio Pontigonensi Decretum, quod ipsemet publicaverat in Concilio Papiensi, cum consilio Prælatorum & Baronum; quo perantiqua Ecclesiæ disciplina restituebatur, aut confirmabatur, ne prædæ pateant vacantes Episcopatus, utque temporalia per Oeconomos administrentur, qui præcessoris testamentum executioni mandent, successori reddant rationes ministerii sui. Sic ergo ibi ad annum 876. *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem à sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditio-* Can. 14. *nem facultates ejus invadat, diripiat, & ad suos usus transferat. Sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, canonico more, justè rationabiliterque deputata successuro reservare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere. Quod qui iniqua cupiditate transgredi præsumpserit, irrefragabiliter multetur.* Legati Pontificis & omnes Episcopi Galliarum ei subscripsere Concilio, cui & Imperator ipse aderat.

III. Quamquam ergo essent Reges custodes & conservatores Episcopatuum vacantium, in eo erat custodiæ jus situm, ut observarentur Canones, ut instituerentur Oeconomi, ut prohiberentur prædæ, ut distributiones Cleri ne cessarent, Baluz. Capit. to. 2. pag. 270. ut reliqui proventus fundique ipsi successori incolu-

columes servarentur. Idem de Abbatibus & Abbatissis sentiendum: post eorum mortem Custodes se & Tutores agebant Reges prohibendis expilationibus. Audi ipsa Caroli Calvi Capitularia: *Volumus etiam & expressè præcipimus, quod si aliquis Episcopus, vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut Vassallus noster obierit, nullus res Ecclesiasticas, aut facultates diripiat, &c. Nullus ad eorum eleemosynam faciendam eleemosynarios eorum impediat, &c.* Id probabile est prætexuisse avaritiam Comitum & dominorum peculiarium, ut Episcopatus & Abbatias vacantes occuparent, quasi Oeconomos instituerent, ut prædationes arcerent, ut canonicas portiones Clero distribui curarent, ut executioni mandarentur legata pia & cæteræ obeuntium Prælatorum eleemosynæ. *Ad illorum eleemosynam faciendam.*

Ann.877. Capit.Car.Mag. l.6. pag.446. Du Chesne Tom. 1. pag. 467.

IV. Sed illud rursus observari par est, ut erant tunc tritissima servitutum jura, & plerique domini hæreditates obibant servorum, agricolarum, colonorum, vassorumque ex hac vita migrantium: tam immaniter illos quandoque insaniisse, ut idem sibi juris arrogarent in Episcopatus & Cœnobia Prælatorum obitu vacantia. Vel ex hac ipsa Caroli Calvi lege aliquid probationis elici potest. Conjunctim enim prohibet insolentissimas illas usurpationes in bona Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, Comitum, & Vassorum Regiorum post eorum obitum. Sed multò id manifestius fiet ex Canone Concilii Troslejensis sub Carolo Simplici Rege, cùm ea licentia magis magisque increbrescebat, ut & Reges ipsi atque Præsules necessariò nervos omnes ad eam elidendam contenderent. *Quia inter nostrates hic pessimus inolevit mos, ut defuncto Ecclesiæ Episcopo mox à quibuscumque potentioribus pervadantur res Ecclesiasticæ, quasi Episcopi fuerint propriæ: cùm etiamsi juris essent, contra omne jus hoc fieret: hoc tam immane sacrilegii genus ulteriùs præsumatur, &c.* Ad ejus corruptelæ solenniorem damnationem antiqui hìc accumulantur Canones Concilii Valentini, Regiensis, & Toletani VIII.

An.903. c.14.

V. Luculentissimè geminam hanc sejunxit Hincmarus potestatem, alteram Episcoporum, dispensandi res Ecclesiæ: alteram Regum, easdem tuendi. Ut enim dispensatores sunt Episcopi, ita earum vindices & defensores sunt Reges, sive superstite Episcopo, sive cùm eo excedente Oeconomus sarcinam sustinet totam illam temporalem, quam in manus successoris deponat. *Ut sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates in vita sua dispensandi habet potestatem; ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur, futuro successori Episcopo. Quoniam res & facultates Ecclesiasticæ non in Imperatorum atque Regum potestate sunt ad dispensandum, vel invadendum, sive diripiendum, sed ad defensandum atque tuendum. Sunt enim sanctuaria & hæreditas Domini, &c.*

Tom.2. pag. 178.

Perspicuum est ergo eo tunc jure custodiæ usos esse Reges in Ecclesiis vacantibus, quæ nec administrationem temporalium eis conferret: erat enim ea Oeconomi propria, rationes inde facturi Episcopo successori: nec nominationem Præbendarum, cùm ejus rei nec vestigium existat ullum; adde quòd cùm Beneficia in fructibus jam numerari velint, ut fructibus, ita & Beneficiis tum vacantium Ecclesiarum abtinebant se Reges.

Constat nihilo tamen minùs electum canonicè Episcopum, ab Episcopis Provinciæ mox ad Regem deductum fuisse, ut ab eo acciperet res Ecclesiæ temporales, & Epistolas ad Metropolitanum, qui eum ordinaturus erat. Ita tradit Hincmarus in Epistola ad Ludovicum III. Regem, Ludovici Balbi filium. *Ut Episcopi talem eligant, &c. Et eum vobis adducant, ut secundùm ministerium vestrum res & facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, suæ dispositioni committatis.* Eodem sensu Baldericus Noviomensis Episcopus Hincmarum Remensem Archiepiscopum prohibuisse memorat, ne Guntbertus Episcopatum capesseret Cameracensem, quo eum donaverat Lotharius Imperator; & vetuisse eum excipi à Clericis & vassallis ejus Ecclesiæ; non tamen prohibuisse, ne agrorum fructus ei permitterentur, quòd Imperatoriæ id potestatis esset. *Usumfructum verò terræ, quod Imperatoris erat, tantummodo commodarent.* Non ait Baldericus Imperatoris fuisse eum usumfructum, ut eo ipse abuteretur: sed, authore Hincmaro, ut tueretur, & successori restitueret.

Ibid. p. 189. 160. 191. Baluz. Cap. Tom.2. pag. 1286.

VI. Novis ergo Episcopis temporalia Ecclesiæ restituebant & commendabant Reges, sed necdum id sibi sumpserant, ut quidquam inde vel ipsi delibarent, vel quibus liberet largirentur. Inde & mox ibidem execratur Hincmarus insulsissimam Aulicorum ore jactatam sententiam, rerum etiam Ecclesiæ omnium dominium penes Regem esse, ut quibus volet largiatur; nec fructus vacantis Ecclesiæ à reliquis ejus bonis ille segregat, sed in genere tradit horrori & execrationi esse debere eam doctrinam; cùm ex adverso Scripturæ, Concilia, Patres & Capitularia ipsa Caroli Magni unanimi consensu astruant, Res Ecclesiæ hostias esse pietatis fidelium, pretia peccatorum, Christi & pauperum patrimonia. Quæ & amplificatum à se potiùs iri præ se tulit Carolus Magnus, quàm ulla ex parte imminutum. *Non solùm habita conservare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus.* Cap.l.1. c.83.

Idem alibi Hincmarus effervescens adversùs Vulfadum, qui Ecclesiæ Lingonensis temporalia invaserat, quo tempore orbata erat, satis superque probat, in eam se tunc provinciam Episcopos solos interponere debuisse, & ne Regibus tum quidem in mentem veniisse, ut intervenirent. *Ecclesiam Lingonensem Pastore viduatam, ut ibi ordinaretur Episcopus, sub nomine vocati Episcopi, usurpare præsumpsit, ejusque facultates, quæ secundùm Chalcedonense Concilium penes Oeconomum futuro debuerant reservari Episcopo, suis suorumque usibus arrogavit.* Et eodem animi ardore æstuans adversùs Actardum, qui simul & semel duarum Ecclesiarum reditibus fruebatur, quarum altera penè æquata solo erat. *Viduatæ Ecclesiæ reditus penes Oeconomum futuro reservari jubet Episcopo Concilium Chalcedonense, nec ab aliis quibusque, vel vivente, vel defuncto cujusque civitatis Episcopo, usurpari vel pessumdari.* Et infrà: *Hæc idcircò de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ, sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo, hìc interposuimus, ut attendat is de quo agitur Episcopus, quia si nemini Christiano eas licet præsumere, multò minùs idem Episcopus, sine sui status periculo, ac animæ detrimento, Ecclesiæ invasæ res & facultates prævalet usurpare.* Facilè reponi potuisset Actardo Nannetensi Episcopo, datum esse à Carolo Calvo Rege Archiepiscopatum Turonensem, datos & Ecclesiæ vacantis proventus. Sed ex his verbis Hincmari planè intelligitur quàm abhorreret communis tunc sensus ab ejusmodi sermonibus. Tom.2. pag. 280.758.

Docet denique idem Hincmarus, cùm vis & audacia non rarò effractis Legum repagulis invalescerent, Ecclesiis id nonnumquam curæ fuisse, ut privilegiis se quibusdam muniri vellent, & authoritate Regum atque Episcoporum vallari adversùs hujusmodi usurpationes. Ejusmodi fuit privilegium Ecclesiæ Belluacensis, cui subscripsit Carolus Calvus cum Episcopis quatuor Provinciarum. *Ut nulla sæcularis potestas de rebus Episcopii Belluacensis Ecclesiæ præsumat.* Ibid.p.817.

VII. Non

VII. Non quo à temporibus Caroli Martelli non aliquando Reges proventus Ecclesiarum vacantium in ærarium suum derivarint: eas diutiùs vacare permiserint, ne illi sibi opum rivuli exaresceren; quo denique licentiùs earum fundos agrosque in feudum & Beneficium Aulicis & Militibus darent. Ita enim confessus est Hincmarus ipse: *Tenuit Carolus Rex Remense Episcopium in suo Dominicatu, & dedit villam Novilliacum in suo Beneficio, &c.* Quin & ipse ad Leonem Papam conquestus est quòd Reges per Chorepiscopos Ecclesias regerent, quarum reditus interim & fundos ipsi dilapidabant. *Quod terrena potestas hac materia sæpè offenderet, ut Episcopo quolibet defuncto per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ sæcularium usibus expenderentur.*

Ibid. p. 832.

Flodoard. l. 3. c. 20.

Verùm vel illi ipsi Reges tandem confessi sunt, meras fuisse eas invasiones, quas excusare non posset, nisi calamitosissimi temporis importunitas. Intextam voluit Flodoardus historiæ suæ donationem Ludovici Pii, utcumque resarcire cupientis innumerabilia damna, quæ superiores Reges Remensi Ecclesiæ intulissent, tamdiu abreptis in Regium fiscum ejus opibus, & ea vacare permissa. *Pro remedio animæ domni ac genitoris nostri, atque cæterorum prædecessorum nostrorum, qui eundem Episcopatum contra salutem suam aliquandiu tenuerant, & in usus suos contra Ecclesiasticas regulas, & res facultates ipsius Ecclesiæ expenderant.*

L. 2. c. 19.

Ex quo Hincmarus ejus Ecclesiæ clavum arripuit, voluit & Carolus Calvus labem sarcire ejusdem Ecclesiæ, quam ipsemet antè vacantem tot feudis prædiisque truncaverat. *Noverit fidelium Dei ac nostrorum solertia, quia res ex Episcopatu Remensi quas magna necessitate, & per omnia inviti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium à nostro haberent servitio, commendavimus: electo & ordinato Hincmaro, cum integritate, quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiavimus, restituimus.* Rex ipse Carolus Calvus quovis Episcopo vivis excedente, mandabat Metropolitano, ut Episcopum Visitatorem vacanti Ecclesiæ præficeret, qui consociatus Comiti, prohiberet ne ea expilaretur. Ita enim in ipsius Caroli Capitularibus: *Si aliquis Episcopus interim obierit, Metropolitanus ipsi sedi Visitatorem secundùm sacros Canones deputet, qui unà cum Comite ipsam Ecclesiam, ne prædetur, custodiat, usque dum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perveniat.* Testatur Flodoardus ipse interveniisse eundem Regem, ubi Visitatores Episcopi à Metropolitano designandi erant. *Item pro visitatione Morinensis Ecclesiæ post obitum Hunfridi Episcopi, juxta dispositionem Regis.* Idem alibi docet Visitatorem Episcopum ab Ecclesia quam visitabat procuratum fuisse. *Ut visitando sustentationem interim dum Episcopus ibi ordinaretur, ex illa caperet.*

L. 3. c. 17.

Capitular. Carol. Cal. c. 8.

Hist. l. 3. c. 23.

VIII. Munia porrò hæc omnia Oeconomorum, Episcoporum, Visitatorum, & Comitum, argumento sunt, fundos & proventus omnes vacantium Ecclesiarum, segregatis Cleri & pauperum alimentis, futuro Episcopo servari solere. Item & Annales Bertiniani rem canonicæ disciplinæ contumelio sissimam eam commemorant, quòd Carolomannus Rex Hugonem filium Lotharii donasset spolio Ecclesiæ Metensis. *Hugoni Lotharii Junioris filio facultates Ecclesiasticas Metensis Episcopii, quas sacri Canones futuro Episcopo reservari præcipiunt, ad consumendum remisi.*

Ann. 882. Du Chesne to. 3. pag. 261.

Sed fieri tamen forsan potuit, ut Comites illi, quibus Carolus Calvus delegabat custodiam vacantium Ecclesiarum unà cum Episcopo Visitatore, quem Metropolitanus designaret, invaserint postea non custodiam tantùm, sed & spolium & fructus omnes vacantis Ecclesiæ; cùmque postea ruente Caroli Magni stirpe, Comitatus illi & Ducatus hæreditarii evasere, hæc eadem illis inhæserint jura, quanquam ab origine sui merè prædatoria videri ea potuissent; ita ut & ubi hos Comitatus Ducatusque caducos excepere postea Reges, hæc eadem exceperint jura, jam longo sæculorum usu purgata, approbataque. Quæ nequaquam tamen ita affirmantur à nobis, ut non operosiùs hæc infrà & castigatiùs edisserenda reservemus. Sed illud hìc adnotandum, illud custodiæ jus quo Carolus Calvus Comites ornabat, donec ipse de morte Episcopi admoneretur, & quod ille forsitan in se postea traducebat: quò faciliùs intelligeretur, quomodo Reges Episcopis canonicè postea electis Episcopatus temporaria ex Hincmaro dono darent: Illud, inquam, hìc adnotandum, hoc custodiæ jus extrinseca maximè illa tuitione explicatum fuisse, qua Regiæ Majestatis terror Laicos, Clericos, Nobilesque compescebat à deprædatione; ita ut omnes jam & spiritales & temporales Ecclesiæ fructus ab Oeconomis & Clero liberè & tutissimè administrarentur. Jus custodiæ ita temperatum optimè concordabat cùm Canonicis institutis, & cum authoritate Oeconomorum, & Successorum, quibus omnia servabantur integra.

IX. Quæ de Comitibus diximus & de temporalibus dominis, qui ex Custodibus & Conservatoribus raptores ipsi facti sunt & incubatores spolii ac redituum Episcopatuum vacantium, confirmari abstruique possunt prædationibus similimis Comitum in Ecclesias Parochiales sui tractus. Sanctissimè & vehementissimè destomachatus est Hincmarus in Comitem Theodulfum, qui Parocho vivere desinente Parochiæ res omnes involaverat. *Defuncto Presbytero abstulerat, quæ idem Presbyter in eleemosyna pro se dari præceperat, & insuper usurpaverat, quæ ad ipsam Ecclesiam ritè relicta fuerant.* Præcepit ut Presbyteris, quibus ea interim Ecclesia concredita fuerat, restitueret omnia, quæ præter divinas regiasque leges invasisset. *Mandat ei, ut juxta sacras authoritates, & Regum præcepta, quidquid de facultatibus ipsius Ecclesiæ acceperat, præsentialiter Ecclesiæ reddat, & Presbyteris, quibus res commendatæ fuerant, restituat.* Ubi perspicis, ut viduata Episcopalis Ecclesia Oeconomis commendabatur, ita vacantes Parochias commendatas fuisse curæ aliorum Presbyterorum ejusdem Parochiæ, vel vicinis; legibusque Regiis, peræquè ut Canonicis, constrictos fuisse Comites, cæterosque Proceres laicos, ne his se immiscerent.

Flodoard. l. 3. c. 26.

Laudatur à Reginone Canon quasi Concilii Triburiensis, qui appositissimus ad rem istam videri possit. Eo proscribitur profana Nobilium audacia, qui quæ sibi in servos suos, eadem & in Parochorum suorum spoliorum jura vindicabant, ubi hi, vel illi vita excessissent. Parochi nullis forsan vinculis servitutis obligati fuerant unquam; & si aliquando fuissent, non illis certè impositæ fuissent manus, nisi manumissi antè ipsi fuissent. Denique utcumque res cessisset, patrimonium Ecclesiæ, quæ summi Regis, hominumque Liberatoris sponsa est, suæ semper naturæ, & ingenii, & libertatis tenacissimum erat, nec humanis poterat servitutum sordibus inquinari. Verba Canonis istiusmodi sunt: *Perlatum est quoque ad sanctam Synodum, quod quidam laici improbè agant contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicuti de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ulteriùs fiat; sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum & agendum divinum Officium, ita*

Regino. l. 2. c. 39.

ab eis nihil exigatur præter Dei Officium. Erant & residua quædam sua Patronis in libertos jura, sed Presbyteros sua dignitas his vinculis, his sordibus eximebat.

X. Vicorum verò, ac villarum, Parochiarumque sylvestrium dominos ad has rapinas furtim quandoque sollicitabant Archipresbyteri & Decani Rurales: qui Parochiarum vacantium custodiam ipsi ex officio suo assecuti, hinc prædas captabant, sociosque & vindices prædæ sibi adjungere avebant. Eam perfidiam execrati sunt anno 855. Concilii Ticinensis Patres: *Tollenda est prava omnino consuetudo, quæ in quibusdam locis oriri cœpit: quia nonnulli Archipræsbyteri, vel aliorum titulorum custodes, fruges, vel aliarum Ecclesiarum reditus ad proprias domos adducunt. Nonnulli autem laicorum in tantum eorum nequitiæ se complices faciunt, ut quæ hujusmodi transgressores ab Ecclesia surripuerunt, ipsi in suis domibus abscondant.*

XI. Ne in Italia quidem religiosiùs se ab Episcopalibus, quàm Parochialibus Ecclesiis prædatores nefarii continebant. Concilium Romanum sub Joanne IX. anno 904. exhorruit damnavitque deprædationem Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis in urbe post mortem Pontificis, omniumque cæterorum Italiæ Episcopatuum demigrantibus ex hac vita Episcopis. *Adeò ut omnia Episcopia eadem patiantur, uniuscujusque Ecclesiæ obeunte Pontifice; quod ne ulterius præsumatur, omnimodis interdicimus. Quod qui facere præsumpserit, non solùm Ecclesiastica censura, sed etiam Imperiali indignatione feriatur.* Jam Imperium à Francica gente ad Italos & Germanos traductum fuerat Imperatores, ut ex Concilii hujus verbis liquet: tuitionem primò quidem illi Ecclesiis impenderunt adversùs hos prædones: sed non multò post prædæ consortes se, quàm ultores esse maluere. Narrat Ratherius Episcopus Veronensis Berengarium Italiæ Regem suæ in Episcopatum electioni vix tandem assensum fuisse, precibus inflexum Joannis XII. Papæ: at maxima ex parte res Episcopatus temporales sibi retinuisse, nec nisi modica ex parte dimisisse sibi fruendas. *Misit ergo in pittaciolo certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesiæ, de cæteris exigens jusjurandum, ut diebus illius, filiique sui amplius non requirerem. Ego intelligens, quanta absurditas hoc consequeretur, non consensi, &c.* Spicil. to. 8. pag. 247.

Latissimè serpserat in Italia proculdubio flagitiosissima hæc licentia, cùm super ea re Atto Vercellensis Episcopus justissimis amarissimisque querelis aures Principum sui sæculi fatigaret. Ostendit primùm Canonicis Institutionibus sancitum esse, ut vacantis Ecclesiæ res fructusque omnes ab Oeconomis futuro serventur Episcopo. *Præterire non possumus, quod res Ecclesiasticæ post mortem vel expulsionem Episcopi, in direptionem & rapinam sæcularibus tradantur; cùm dignum sit, quod ea in Episcopio remaneant, per Oeconomum & cæteros dispensatores Ecclesiæ usque ad ordinationem futuri Episcopi intemeratè serventur; ne ab aliis per quodvis ingenium ullo modo subripiantur.* Spicil. tom. 8. pag. 90. Mox declarat quàm revereri debeant summi Principes patrimonium Christi, summi Principis sui, & Ecclesiæ ejus sponsæ: *Sponsa Christi est, & omnium domina, qui de Christi se confitentur esse familia.* Addit denique non posse se non vehementer stupere, tanta verecundia & veneratione tam propensa in Ecclesias Christi fuisse Principes Barbaros, cùm Principes Catholici de diuturna earum gaudeant viduitate, ejus luctum lucro habeant, & quò ditiores eæ sunt, eò diutiùs orbatas velint. *Et quanto majora fuerint patrimonia, tanto prolixius Episcopalis ordinatio prolatatur.*

XII. Ex Italia in Orientem trajiciam, ubi prænonuero hanc disciplinam Canonibus tam amicam, in Occidente perpetuatam fuisse usque ad exitum decimi sæculi. Quidquid contra tentarunt, vel machinati sunt Clerici, Laici, Nobiles, Comites, id fulmina Conciliorum, Pontificumque disjecerunt; id Episcopi, id Ecclesiæ detestationi habuere; unusque invictissimè is placuit, is retentus est usus, ut per Oeconomos ex Clero temporalia Episcopatus administrarentur omnia, & in successoris denique manus deponerentur. Paulò ante annum Christi millesimum Gausbertus electus & ordinatus est Episcopus Cadurcensis, Canonicis regulis bona fide & summa diligentia servatis. Primùm enim Metropolitanus Episcopum Visitatorem designaverat, à quo descriptio facta erat totius census Episcopatus, eo tempore, quo decesserat Episcopus. Tum ea Oeconomis commendata, ad electionem ventum est. *Prisca modernaque Ecclesiæ moderamina sanxere Canonibus, quo arripientibus viam universa carnis quarumlibet Ecclesiarum Præsulibus, per viciniorem Episcopum, aut alium cui Archipræsul injunxerit extincti fratris tumulatorem, perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum. Tunc verò prioribus viduatæ Ecclesiæ dispositis Oeconomis commendetur, &c.* Ita habetur in ipso Decreto electionis. Spicil. tom. 8. pag. 314.

In Oriente verò Aurea Bulla promulgata est à Joanne Comneno, ad consimiles reprimendas Ecclesiarum rapinas. Præsides Provinciæ mox ut spiritum egerat Episcopus, vel Metropolitanus, spolium invadebant, Episcopales expilabant ædes. *Relatum nobis est, quosdam Provinciarum Præsides, simul atque Pontifices rebus humanis excesserint, auferre omnia, quæ in Episcopio reperiantur, &c.* An. 1120. Juris Orient. to. 1. pag. 147. 176. 177. 155. 282. Nec hujus invidiæ exortes erant Clerici: *Quando Majestati meæ significatum est, à Clericis non pauca talia designari.* Et huic probaliter interceduri deprædationi intervenerant primò Præsides, qui post eodem & ipsi cupiditatis incendio correpti sunt. Cùm Procuratores fisci Imperatorii interponere se & ipsi voluissent, à Manuele Comneno Joannis fratres cohibiti sunt; à quo & sancitum est valere testamenta Episcoporum, si qua scripsissent: sin minùs, statutis Canonum & Legum mos gereretur, temporales verò res Ecclesiæ ab Oeconomis regerentur, dum novus adventaret Episcopus. *Si intestati decesserint, omnia fiant, ut sacris Canonibus & Legibus videtur, &c. Omnia à partibus Ecclesiarum in ipsis administrabuntur. Οἰκονομηθήσεται; ut legitimè & canonicè edictum est, &c.* An. 1150. Consimilem his Bullam Auream promulgavit Joannes Ducas Batatzez adversùs Præfectos Ærarii Regii. Lucas Chrysoberges Patriarcha Synodicam publicavit Constitutionem adversùs Clericos ab antiqua sua illa rapacitate non resipiscentes.

Ex quibus elucet, Clericos quidem, Præsides urbium & Provinciarum, ac Regii fisci Procuratores, nihilo forsan verecundiores fuisse, aut à rapinis alieniores in Oriente, quàm in Occidente: sed hac justissima laude fraudari non posse Imperatores Constantinopolitanos, quòd tota authoritatis Regiæ mole semper affuerint juribus & libertatibus Ecclesiæ defendendis. Acceperant & ab Imperatoribus Græcis Ecclesiæ latifundia, & prædia, dominiaque non pauca; sed non apparet ex aureis illis Bullis vel Præsides vel Procuratores fisci hinc aucupatos esse jura aliqua vel patrocinia, quibus rapinas suas obumbratum irent; quin Imperatores ipsi prædationes eas summa quadam animi & zeli contentione execrati sunt.

CA-

CAPUT LV. P. 3. l. 4. c. 22.

De Advocatis, Defensoribus, Vicedominis Ecclesiarum, sub Imperio stirpis Caroli Magni.

I. Viduitatis potissimùm tempore muniendæ erant Ecclesiæ præsidio Advocatorum, Vicedominorum, Præpositorum, & Defensorum suorum. Ab Ecclesiis plerumque ii eligebantur, etsi & à Principibus quandoque designarentur.

II. Advocati ad causas ii primùm fuere, postea præfuere ipsi causarum judiciis. Armis denique Ecclesiam defensarunt. Intererat nonnumquam aliquid inter Advocatos, Vicedominos, & Præpositos.

III. Quæ jura, quæ emolumenta Advocatorum.

IV. Variæ animadversiones in antedicta.

V. VI. Amplificata Advocatorum potestas. Variæ in id observationes.

VII. VIII. Varia privilegia Advocatorum. Facultas juris dicendi.

IX. Qua ratione designaretur & investiretur Advocatus.

X. Ex Bullis privatis in Germania & necessitas & potestas major Advocatorum.

XI. Prisci Advocati, sub prima Regum Galliæ Dynastia.

I. NOn eo solùm, sed eo maximè tempore egebant Ecclesiæ Advocatis, Defensoribus, Vicedominis, & Præpositis sæcularibus, quo vacabant. Nomina porrò hæc omnia idem propemodum sonant, insinuantque jus & officium tegendæ ac tuendæ Ecclesiæ adversùs vim & audaciam adversariorum, in foro & apud tribunalia Judicum, inter arma & militum catervas. In Concilio Moguntino anni 813. jussi sunt Episcopi & Abbates eos eligere, qui vim nec afferre vellent ipsi, & propulsare possent ab Ecclesia. *Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero* Can. 5. *omnino præcipimus, Vicedominos, Præpositos, Advocatos, sive Defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes.* Idem præceperat Carolus Magnus, & hoc addiderat non prætereundum, ut indigenæ essent Advocati, & res suas ibidem haberent. *Ut Episcopi & Abbates Advocatos habeant, & ipsi habeant in illo Comitatu propriam hæreditatem; & ut ipsi recti & boni sint, habeant voluntatem rectè & justè causas perficere.* Conc. Gall. Tom. 2. pag. 248.

Hinc illud videtur effici, Ecclesiis copiam fuisse eligendi pro arbitrio Advocati. Et est tamen in Capitularibus Caroli Magni, ubi à Principe postulentur & impetrentur ad gravissimas causas. *Pro Ecclesiarum causis ac necessitatibus earum, atque servorum Dei, Executores, vel Advocati seu Defensores, quoties necessitas ingruerit, à Principe postulentur, & ab eo fideliter atque libenter juxta Canonicas sanctiones fidelissimi dentur.* L. 7. c. 308. Sed vel hi Advocati à prioribus sejuncti erant, nec dabantur Ecclesiæ, nisi ad expediendam diffiniendamque graviorem aliquam causam: cùm reliqui perpetui essent, & ad causas omnes: aut hoc Decretum abrogarunt postea Francici Cæsares, quibus præstabilius visum est eam potestatem eligendi Advocatos Ecclesiis permitti. Quod rursus firmari posse videtur Canone Concilii Remensis II. anno 813. *Ut Præpositi & Vicedomini secundum Regulas vel Canones constituantur.* Can. 24.

Vicedominos sanè Ludovicus Pius numerat inter Vicarios & cooperatores ministerii Episcopalis, eosque accenset Chorepiscopis, Archipresbyteris, Archidiaconis & Parochis. *De Episcopis, qualis sit eorum conversatio, &c. Deinde quales sint adjutores ministerii eorum, id est, Chorepiscopi, Archipresbyteri, Archidiaconi, & Vicedomini, & Presbyteri per Parochias eorum.* Ea sunt de quibus certiorem se fieri volebat Imperator à Missis suis Dominicis. Jussit & idem alibi, ut in Conventu, ubi Missi cujusque Provinciæ præsidebant, Vicedomini Abbatissarum, quasi earum vicem tenentes, cum Episcopis & Abbatibus adessent. Conc. Gall. Tom. 2. pag. 456. 43.

Narrat Sangallensis Monachus, nec Regum munificentia dotatam, nec Magnatum donis auctam Abbatiam sancti Galli, sed privatorum largitatibus constructam, irrigatamque fuisse: ac proindè nulla hactenus præpotenti tuitione muniri potuisse, nec Advocatum, aut Defensorem nancisci, donec Ludovicus Germaniæ Rex non indecoram Regio splendori eam Advocatiam ac Defensionem professus est. *Cùm Abbas noster ei retulisset, quod reiculæ sancti Galli, non ex regalibus donariis, sed ex privatorum traditiunculis collectæ, nullum privilegium aliorum Monasteriorum, vel communes cunctorum populorum leges haberent, & ideò neminem sui Defensorem vel Advocatum reperire potuissent; ipse cunctis adversariis nostris se opponens, Advocatum se vilitatis nostræ coram cunctis Principibus suis profiteri non erubuerit.* Du Chesne Tom. 2. pag. 127.

II. Muneris ergo id erat Advocatorum, ut inimicos amolirentur Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum. *Cunctis adversariis nostris se opponens, Advocatum se profitetur.* Docet Hincmarus Remensis Archiepiscopus in eum maximè usum adscitos fuisse Advocatos, ut ante Tribunalia Judicum starent, quo vinculo absolvebantur Episcopi. Enim verò de eo graviter conquestus est idem Hincmarus ad Carolum, & adversùs Carolum ipsum Regem, quòd Episcopum Laudunensem præcepisset cum Advocato suo sistere se Judicum tribunalibus. *Jussisti præfatum Episcopum, ut die & loco denominato veniret ad causas vestras, id est, ad judicia sæcularia, & suum Advocatum de sua capite, videlicet suo actu, non conscio quocumque Coepiscopo suo donaret.* Tom. 2. pag. 517. Cùm parere detrectasset Laudunensis Episcopus, Rex capi jussit res ejus omnes temporales, præter Ecclesiam, Ædem Episcopalem, & Claustrum Cleri: præcepitque Vicedomino, cui parebant Vassi omnes laici Episcopatus, & Præposito qui Clericis præerat, ut prohiberet, nequid opis, vel obsequii hi, illique Episcopo impenderent: denique ut Vicedominus laicos, Præpositus Clericos omnes Ecclesiæ Beneficiis gaudentes ad se perduceret. *Vicedominus laicos, Præpositus Clericos habentes Beneficia, huc secum adducerent.* Ita sævi in Episcopum molestissimè tulit Metropolitanus, excelsi & indomiti animi vir, Canonumque Juris prudentissimus, unde & Regi significavit: Ex Legum Canonumque scitis, ubi de rebus Ecclesiæ temporalibus controversia fiebat, dandum esse ab Episcopo Advocatum, qui juri staret, & causam Ecclesiæ tueretur coram Judice sæculari. *De sibi commissæ Ecclesiæ rebus ac mancipiis, Advocatum publicis judiciis dare debet.* Sed in causis personalibus, sive criminales eæ essent, sive civiles, non posse eum nisi in Concilio audiri.

His ita constitutis, jam facile est divinare quid discriminis Advocatis, Vicedominis, & Præpositis interesset. Erant enim ab origine Advocati causis forensibus addicti; Vicedomini vassallis laicis Præfecti Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum; Præpositis denique Clericorum regimen mandabatur.

Sed quis facilè sibi persuadeat Carolum Magnum

gnum advocatos Legum & Canonum peritos spectasse, cùm præcepit, ut ii ab Abbatibus & Abbatissis eligerentur, quibus fundi & patrimonia essent in ipsomet Comitatu? Aut Ludovicum Germaniæ Regem de literatis his Advocatis & causidicis vel suspicatum esse, cùm ipse se Abbatiæ sancti Galli Advocatum professus est? Segregandi sunt ergo hi civiles & forenses Advocati à Militibus Advocatis & Armatis, qui cum Vicedominis quandoque permiscebantur, cujus rei probationem libet decerpere hanc ex Flodoardo, ubi Advocati Vicedomini, atque adeo armati, nihilominus forum frequentant, & legibus agunt. Ex quo primùm Ebbo Archiepiscopatum capessivit Remensem, in obsequium Ecclesiæ revocavit agricolas, & servos omnes, qui ab ea resilierant, egregiam ipsemet ei rei operam navans, tum per sese, tum per Advocatum, seu Vicedominum, qui rei apud Judices strenuè imminebat. *Mancipia, vel Colonos quosdam Ecclesiæ desertores, tam per se ipsum, quàm per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Advocatum apud publicos Judices legibus evindicatos & obtentos, Ecclesiastico juri restituit.* Cùm hic & Advocatus & Vicedominus esset, erat utraque militia exercitatissimus, armorum, & litterarum. Unde Advocati quoque dicti, qui armis Ecclesiam tuebantur Defensores, quòd utroque olim munere fungerentur. Et fateri tamen cogimur Advocatos Ecclesiæ, cùm subrogati fuissent antiquis Defensoribus, quorum in Conciliis olim crebra & perhonorifica memoria, in foro tantùm incruenta defensione Ecclesiis affuisse. Quod rursus ab eodem Hincmaro hauriemus: *Sunt enim Advocati & Defensores Ecclesiarum, quos sacri Canones, & Leges, quibus moderatur Ecclesia, Episcopos habere jubent: quorum hujusmodi est officium, ut per leges, quæ sunt Ecclesiæ, aut defendant, aut conquirant; & non violenter, aut sua præsumptione, aut Episcopi jussione, quæ Ecclesiæ dicuntur, vel putantur esse pervadant.*

Concil. Duziac. Cellob. pag. 425.

Privilegium publicatum est à Carolo Calvo olim concessum Ecclesiæ sancti Juliani Brivatensis, quo concedi videtur Advocato à Clericis ibi eligendo, ut apud Judices quoscumque alios inferiores conveniri non possit, nisi apud Comitem Palatii. *Remota omni sæculari vel judiciaria potestate, liceat eis qualemcumque sibi sua sponte elegerint, Advocatum habere, ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu difringere, vel intortum mittere, sed nostro coram Comite Palatii, res Juliani Martyris absque inquietudine vel morarum dilatione liceat inquirere.* Piscarienſem in Italia Abbatiam simillimo decoravit privilegio Ludovicus II. Imperator. *Ordinavit Imperator unum ex Collateralibus suis, Heribaldum nomine, sacri Palatii Comitem, qui super causis & agendis Monasterii specialiter intenderet.* Comes hic Palatii investituram agrorum hujus Cœnobii dedit uni Monachorum, & Advocato.

Spicil. to. 10. pag. 630.

Spicil. tom. 5. pag. 375.

An. 874.

Præposito & Canonicis unius Ecclesiæ concessa quandoque est in Abbatiam viciniorem Advocati dignitas & provincia. Ejusmodi protectione donatum voluit Rex Otto Cœnobium Valciodorense anno 944. *Quatenus Major domus, videlicet Præpositus de Ecclesiâ sanctæ Mariæ, quæ est Aquisgrani, cum cæteris valentioribus Canonicis pro eadem Ecclesia, tempore tribulationis ejusdem Abbatiæ Causidici assurgant, & importunitatem ejus sicut & suam, in præsentia Regis & Principum, ubicumque præfatus Rex fuerit, perferant.*

Vasor.

Chronicum Valciodor. Spicil. tom. 7. pag. 527.

III. Erant & jura & emolumenta quædam certa his Advocatis ad eorum sustentationem. Angelramum Metensem Archiepiscopum narrat Chronici Senonienſis Scriptor, cùm jam non posset Abbatiæ eidem suæ Senonienſi defensionem impendere, quòd Cancellarius unà esset Imperatoris, Advocatum illi designasse, cui & certa quædam adscripsit jura, fundos primùm aliquos, tum tertiam partem emendarum in iis litibus, ad quas ab Abbate accerseretur: his ut contentus cæteris abstineret. *Statuit Monasterio Advocatum providere, tali conditione, ut quicumque Advocatus per Metensem Episcopum institutus fuerit, ad quem Advocati spectat institutio, tertiam partem emendarum illarum, scilicet placitorum, ad quæ ab Abbate vocatus fuerit, accipere debebit, & ad cætera manus non extendet. Pars quidem dicto Advocato terræ & hominum pro Advocatione collata fuit, quos adhuc tempore nostro hæredes de Salmis possidebant. Et his contentus, nil penitus juris in hominibus, terris banno, aquis nemoribus, placitis justitiis, vel in omnibus Monasterii dependentiis, amplius usurpare debebit. Sed ubicumque necesse fuerit pro Abbatia, & ejus rebus, & hominibus, pro collato sibi Advocationis beneficio stare tenetur, &c. Si verò quispiam, aut Advocatus super prædictis, vel quivis alter molestaret Ecclesiam, per Episcopum Metensem omnia corrigi & emendari deberent.*

Chronicum Senonienſe, Spicil. tom. 3. pag. 304.

Publici juris fecit Miræus Chartam designationis Advocati in Abbatia Gemblacensi in Brabantia. Imperator quippe Otto I. ejus Cœnobii ipsemet Advocatus cùm esset, ne toties Abbatem cogeret ad Aulam venitare, anno 948. Comitem Lovanienſem designavit, qui sibi subesset, & Advocatum ageret ejus Cœnobii. Illum porro designavit vehementer assentiente Fundatore, Abbate & Monasterio. Jussit ut præter Beneficium & jura quibus donabatur, nihil exposceret. *Nihil exigere debeat, nisi jus & Beneficium sibi constitutum.* Vetuit ne Subadvocatum sibi allegeret, nisi unum, ut ne plures unquam ei Cœnobio, quàm tres essent Advocati; Rex, Comes, & Subadvocatus. *Ne præter unum Subadvocatum habeat, ut domum hujus Advocatiæ à Rege, qui major Advocatus est, plusquam ad tertiam manum numquam deveniat.* Denique jura diffiniit Subadvocati: *Subadvocatus in villis ad Abbatiam pertinentibus nihil aliud juris habebit, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, avenæ sextarium unum.* Privata sua bella bellare cogebatur Advocatus suo sumptu, at nonnihil subsidii expetere poterat ex terris Cœnobii, ad bella Regis & Comitis Lovanienſis. In Charta alia ejusdem Compilationis Comes Limburgensis, ut Advocatus Abbatiæ sancti Trudonis anno 1130. in Beneficio habuisse memoratur mille & centum mansos. *Vos habebitis inde in feodo mille & centum mansos.*

Gembloux Codex Donatio. c. 32.

Spicil. tom. 6. pag. 512.

Ibid. c. 53.

Inter easdem Donationes antiquas à Miræo publicatas, illam seligam Arnulphi Marchionis Flandriæ, à quo extructa est Sancta Capella, cum Capitulo duodecimo Canonicorum, anno 961. His præter fundos aliquos decimas adsignat, quas sibi Romani Pontifices in feudum dedissent, ut hinc sarciret expensas in bellum Vandalicum factas, hoc est Normannis comprimendis, à quibus Ecclesiæ omnes devastabantur. *Cui Capellæ de ordinatione ac consilio Episcoporum quasdam, decimas quas mihi & prædecessoribus meis in Comitatu seu Marchionatu Flandriæ de terris cultis & incultis sanctissimi Patres Papæ Romani pro adjutorio expensarum nostrarum & nostrorum militum, pro expugnatione ac resistentia contra Vandalos, qui Flandriam & alias terras vicinas, cum Ecclesiis in ipsis constructis crudeliter & damnabiliter devastabant, & incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt.* Ex quibus patet in feudum datas fuisse quandoque decimas, justissimis de causis, ne Romanis quidem Pontificibus dissentientibus. Quamquam verò perpetuæ

Cap. 34.

petuæ fuiſſent donationes eæ, inſtabant tamen Epiſcopi Nobilibus, ut eas Chriſti patrimonio & Eccleſiæ reſtitutas vellent, quamquam ad id adigi non poſſent.

IV. Sunt quæ hic meritò antè adnotentur, quàm ulteriùs progrediatur oratio. 1. Etſi plerumque Advocati à Clero vel à Cœnobio eligerentur, erant tamen Cœnobia, quibus Epiſcopus vel Princeps illos deſignabat. Nimirum ibi quondam Epiſcopus vel Princeps Cœnobium ipſum obtinuerat, & Advocati ſuſtinuerat partes. Cùm poſtea Cœnobium tranſcripſiſſent Abbati Regulari, ſibi ſucceſſoribuſque ſuis munus Advocati integrum ſervaverant, vel jus ejus deſignandi. 2. Capitula & eorum Præpoſiti, alicujus Abbatiæ ſibi commendatæ Advocatiam & defenſionem nonnumquam exercebant. 3. Dignitas Advocati Abbatiarum hæreditaria tandem evaſit inter Nobilium ſtirpes, quibus hinc & honoris & compendii non parum accedebat. 4. Quæ verò hìc modò allegata ſunt, ex his plus ſatis patet, Advocatos non ſemel latiùs graſſatos eſſe, & plura ſibi Cœnobiorum prædia uſurpaſſe, cùm modus tandem illis impoſitus eſt, deſcriptique fines, quibus ſeſe continerent. *Et his contentus, nihil penitus juris in hominibus, & terris, amplius uſurpare debebit.* 6. At non tam arcto limite circumſcribi potuit Advocatorum licentia. Cœnobiis confugiendum fuit ad Epiſcopos, ad Reges, ad Pontifices, adversùs acerbiſſimos perſecutores, Defenſorum & Advocatorum nomine diſſimulatos. Unde & in eodem Chronico referuntur Advocati complures excommunicationis jaculo confoſſi. *Qui ſibi vult cavere, caveat, quia multos poſtea habuit Advocatos Eccleſia excommunicatos.* Ibid. pag. 314. 315. 316.

V. Ex Chronico denique Senonenſi conſtat extructa à Bertholdo Tullenſi Epiſcopo Abbatia ſancti Servatoris, non multò poſt Abbatem, niſi adſcito ſibi Advocato, irruentium undique adverſariorum inſidias declinare non potuiſſe. *Videns Abbas ſe non poſſe niſi magno labore tot & tantis moleſtationibus reſiſtere, ſtatuit ſibi & Monaſterio ſuo modo Advocatiæ de Conſervatore providere.* Albimontii dominum ad id elegit, eique jura & proventus addixit annuos in armenta, domos, reos, lites, ſtagna, piſcationes, & id genus alia, ubi Abbas & Advocatus partibus quiſque ſuis gaudebat, perinde ut conventum eſſet. Fidem præſtabat Advocatus Abbati, qui adversùs Advocati quandoque ipſius ſui perfidiam, ſub tuitione Tullenſis Epiſcopi delitescebat. Non multò poſt tempore Tullenſis Epiſcopus cum Lotharingiæ Duce magna ex parte eandem Advocationem communicavit, qua nempè Cœnobium hoſtium graſſationibus magis patebat. Id munus aliquamdiu Dux exercuit, quod in feudum denique contulit ei, cui in luſtrico fonte parens fuerat; hujus verò hæredes jura hæc tandem omnia Abbatiæ eidem pretio addixere. *Hæredes dicti Simonis Abbati & Conventui in perpetuum vendiderunt ipſam Advocatiam.*

Nec pluribus opus eſſet, ut liqueret Advocatos Epiſcopalibus Eccleſiis & Cœnobiis olim adſignatos ad forenſia judicia, bellica tandem aliquando fortitudine claruiſſe, vel ſic opportuniſſimam Eccleſiæ tum opem impendiſſe, cùm armorum licentia inſolentiùs bacchari cœpiſſet.

VI. Sed hìc ſuccurrunt rurſus, quæ juvet adnotaſſe. 1. Cùm Abbatiæ propemodum omnes in tuitione eſſent Regum, earum Advocatos non ferè niſi Regum vicarios & delegatos fuiſſe. *Vice noſtra adjutor & defenſor eorum ſit.* 2. Lites omnes & cauſas Regiarum Abbatiarum ad Palatina judicia referendas fuiſſe, niſi locorum nimia intercapedo vetuiſſet. 3. Cùm tempore labantis & corruentis Carolinæ familiæ circumfremerent undique tumultus bellici, ut jam Canonum Legumque vox exaudiri non poſſet: armis ſæpiùs, quàm litibus impetebantur Eccleſiæ. Unde & armatis Advocatis opus fuit. 4. Advocatorum Officia vel ipſis Comitibus & Ducibus tum emolumento erant, tum ornamento. 5. Et cùm necdum tamen Leges omnino in foro conticeſcerent, Subadvocatos ad forenſes cauſas Advocati nobiliſſimi quique ſibi ſubrogabant. 6. Sed unus uni Cœnobio Subadvocatus conciliandus erat, ne in plures ſpargerentur & diſſiparentur reditus Monaſterii. 7. Otto I. diffiniit Subadvocati jura & lucra, non Advocati. Nova tum erat illa Subadvocati creatio. Unde & indicendum erat, unde procuraretur. At Advocati jam certa & fixa erant jura, nec verendum ſanè erat, ne ſui ille juris immemor aliquando, vel incurioſus eſſet.

VII. Beati Meinverci Paterbonenſis Epiſcopi vitæ Scriptor ad alia quàm Advocati judicia negat conveniri potuiſſe ejus Eccleſiæ ſubditos omnes, ſive ſervilis, ſive ingenuæ conditionis. *De ejus hominibus, tam liberis quàm & ſervis, à nulla judiciaria perſona conſtringendis, niſi eorum Advocato, quem ipſe Epiſcopus elegerit.* Hæc privilegia dabant & firmabant Imperatores ad ea etiam quæ de novo acquireret Eccleſia. *Regali authoritate decernens, ut nulla perſona, aliqua judiciaria poteſtate in eiſdem prædiis ſe intromitteret, niſi Advocatus, quem ipſe Epiſcopus, vel ſuorum quilibet ſucceſſorum elegiſſet.* Cùm novam Meinvercus à fundamentis excitaſſet Abbatiam, iiſdem illam Imperator privilegiis inſtruxit, quæ jam uſitatiſſima videbantur. *Ut nulla perſona ſuper bonis conceſſis vel concedendis aliqua judiciaria poteſtate ſe intromittat, excepto Advocato ab Abbate & fratribus in Defenſorem eligendo.* Et infrà: *Imperiali præcepto Imperator confirmavit, ut ſub pleniſſima immunitatis tuitione hæc conſiſtant, & ſub Imperialis authoritatis defenſione præfatæ Eccleſiæ fratres ea poſſideant, ita ut nullus Judex publicus, vel quilibet aliqua judiciaria poteſtate præditus, loca vel poſſeſſiones eidem Eccleſiæ conceſſas vel concedendas, ad cauſas judiciario more audiendas, aut homines ipſorum, tam litos quàm & ingenuos, ſuper terram eorum commanentes, contra rationem diſpergendos, ullo unquam tempore ingredi audeat; ſed prænominatæ Eccleſiæ Abbas cum ſuo Advocato quem communicato fratrum ſuorum conſilio in defenſorem elegerit, cauſas rerum agendarum ſagaciter providens & ſapienter diſponens, ſuis ſuorumque fratrum utilitatibus provideat.* Surius die 5. Junii. c. 9. 34. 804. 114. An. 1016.

VIII. His finitima privilegia protulimus jam inde à temporibus Caroli Calvi. Sed hìc adverte fundamenta hæc videri poſſe Juſtitiarum Eccleſiaſticarum, ſeu Juriſdictionis ſuperioris, infimæque, qua complures potiuntur Eccleſiæ in omni territorio ſuo, in Laicos promiſcuè, Clericoſque. Cùm Judices, qui tunc vel Principum nomine, vel dominorum peculiarium judicia exercebant, exactionibus plerique fatigarent terras, & homines ſuæ juriſdictionis: non potuit à Principibus plenior immunitas terris Eccleſiæ dari, quàm ut Eccleſiæ ipſi, Epiſcopis, Abbatibus & Advocatis juriſdictio exercenda committeretur.

IX. Mirabile neſcio quid memorat author vitæ ſancti Udalrici Epiſcopi Auguſtani. Nulla enim ab eo dedicabatur Eccleſia, cui non à Fundatore opimam dotem aſſignari faceret, & cui non ſtatim ſuus addiceretur Defenſor & Advocatus hæreditarius, qui illicò inveſtiebatur vexillo, quod ſanctiſſimus Epiſcopus quodammodo conſecrabat, illud Altari ſuperponendo. *Conſecratione peracta, doteque contradita, comprobato illic Presbytero Altaris procurationem commendavit,* Surius die 4. Jul. c. 7.

& Eccleſiæ advocationem firmiter legitimo hæredi, panno impoſito commendavit. Non neſcio his verbis, *panno impoſito*, alios ſenſus aptari potuiſſe. Qui aptiſſimus mihi quidem viſus eſt, hunc protuli: gratias acturus ſi quis quid melius impertiat.

X. Cùm in Germania aliquantò atrociùs ſævierint bella privata, quàm in Gallia, latiùſque ibi propagatus ſit mos & altiùs irradicatus, armis, non judiciis cauſas terminandi: uſuvenire potuit, ut non ſolùm Epiſcopatibus & Abbatiis, ſed & Eccleſiis Parochialibus ſui deſignandi fuerint Advocati, cæteriſque Eccleſiis etiam quas privati privatis opibus dotaſſent. Ea demum enim inſana licentia belligerandi, quæ unius Imperatoris & Regis cives inter ſe commiſit, adduxitque lites armorum furori permittere; ea, inquam, licentia Gallias diu, Germaniam diutiùs populata, & nequedum ibi ſatis ſopita, in cauſa fuit, ut armati Advocati omnibus Eccleſiis inducerentur, qui primæva ſui ab origine inſtituti fuerant, ut apud ſæculares Judices cauſas Eccleſiæ perſequerentur, aut inter unius Eccleſiæ vaſſos emergentes lites dirimerent.

XI. Chartas quaſdam cum primis memorabiles ſuppeditavit nobis Juriſconſultus Mager, cujus Opus *de Advocatia Armata* Francoforti typis editum eſt anno 1625. Mei non eſt hìc inſtituti inquirere in Chartas illas, an ſatis bonæ notæ omnes ſint. Paucas hìc obiter delibabo. Eſt Dagoberti Regis Galliæ diploma anno 603. ubi Modoaldo Treverenſi Archiepiſcopo confirmat terras omnes Eccleſiæ ſuæ, juxta morem Majorum, *Paternum ac prædeceſſorum morem ſequentes*; defenſorem & Advocatum aſſignat ei Eccleſiæ Arnulphum Principem Regii ſanguinis, & Ducem Auſtraſiæ Moſellanicæ. *Protectorem, Rectorem & Advocatum damus illuſtrem dominum, dominum Arnulphum, ſanguine Regio natum, parentem noſtrum ac inſtructorem, Auſtriæ Moſellanicæ Ducem.*

Pag. 122. 123.

Alia eſt Charta qua Theodulphus filius Arnulphi Ducis Moſellanicæ ab eodem Dagoberto Rege inſtituitur Advocatus Abbatiæ ſancti Mauritii, Regiæ fundationis. Una eſt Pipini, quæ Lampertum Auſtraſiæ Moſellanicæ Ducem Advocatum creat Eccleſiæ Trevirenſis. *Protectorem, Rectorem, Advocatum damus.* Eſt & Caroli Magni, qua anno 803. Augiæ Diviti Comitem Briaconium Adalbertum Advocatum deſignat: ea addita lege, ut ſi vel ipſe, vel ſucceſſorum ejus aliquis Cœnobii & Monachorum jam non defenſor, ſed infeſtator & perſecutor ſit, penes illos facultas ſit Advocati alterius eligendi. Eſt & Ludovici Pii Charta, Ducibus Moſellanicæ conceſſa, Defenſoribus Eccleſiæ Trevirenſis. Alias cogerem plures, niſi peræquè iis diffiderem. Advocati Atrebatenſes, hoc eſt Abbatiæ ſancti Vedaſti fuere, Betunenſes domini, qui & Betunenſes Advocati dicti, ex nobiliſſimæ gentis nomine. Qui Vicedomini nominantur de Gerberoy, de Pequigni, & de la Fertè ex gentis ſuæ nomine, ſimiliter Advocati erant Eccleſiarum Bellovacenſis, Ambianenſis, & Carnotenſis. Primus omnium publicavit doctiſſimus Bignonius in Notis ad Marculphum, Chartam Clotarii, ut qua Advocatus Beſuenſi Cœnobio dabatur, ut apud Judices cauſas defenſitaret ejus Abbatiæ. Inde Advocati dicti, quo nomine ne tum quidem abſtinuere ſe, ubi armata tota fuit ea defenſio.

Ibid. p. 144.

Richenau.

Ibid. p. 157.

Pag. 120.

Beze.

CAPUT LVI. P. 4. l. 4. c. 33.

De Epiſcoporum & Prælatorum inferiorum poteſtate in colligendis ſpoliis, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Penes Abbates erat jus ſpoliorum in Prioratibus ſibi obnoxiis.

II. Penes Epiſcopos jus erat ſpolii in Beneficiarios inteſtatos: eo jure ferè utebantur omnes, qui & deportus.

III. Quàm conſentaneum eſſet, ut cum Priores & alii Obedientiarii poſſidere nihil potuiſſent: cùm Beneficiarii meri eſſent diſpenſatores, & nullo per ſeſe teſtandi jure, eorum ſpolia morientium ad Prælatos devenirent.

IV. Varia Concilia, quæ ſpoliorum juri ſuffragantur, ubi vel ſtatuto, vel privilegio, vel conſuetudine aſtruitur.

V. De ſpolio in Ordine Cluniacenſi.

VI. De ſpolio Priorum & Abbatum Commendatariorum Beneficii Regularis.

I. NOn agemus hoc capite niſi de jure ſpoliorum, quo Epiſcopi & Prælati inferiores uſi ſunt: Romani Pontificis ſpolia in Caput aliud ſeponemus. Spoliorum juris prima incunabula à Monaſteriis non immeritò repetenda videntur, cùm ad ſe revocabant Prælati ſuperiores, quidquid à Prioribus, aliiſque Obedientiariis congeſtum fuerat. Cùm enim meræ eſſent Obedientiæ, & quaſi membra quædam majoris Monaſterii, nihil ibi parari, nihil acervari poterat, quod non poteſtati & juri ſubeſſet Prælati ſuperioris. Anno 1253. eum jam invaluiſſe uſum declarat, nec improbat Concilium Salmurienſe, ſed intemperantiam damnat inconſideratiſſimam eorum, qui in ſpoliatis Prioratibus ne ea quidem dimittebant, quibus ali Monachi, quibus reſtaurari Eccleſiæ, ædeſque poſſent, & ſumptus fieri ad agros excolendos. *Statuimus, ne Abbates, cùm contingit Priores ſuos cedere, vel decedere, Prioratus bonis ſuis audeant denudare; ſed ſaltem tantum de prædictis bonis futuris Prioribus dimittant, quod ipſi fratres & familia uſque ad futuram collectam de eiſdem competenter ſuſtentari valeant, & domus Prioratuum refici, & in ſtatu debito conſervari.* Can. 21. Can. 4.

Anno 1268. Concilium ad Caſtrum Guntherii idem præcepit, quod & rurſus confirmatum eſt in Concilio Redonenſi anno 1173. nec non & in Concilio rurſum Salmurienſi anno 1276. & in Concilio Langeacenſi anno 1278. & in 1300. Concilium Auſcienſe modum ſimiliter adhibere ſtuduit ſpoliis, ubi jam longo uſu invaluerant; ſive Epiſcopi, ſive Abbates & Prælati alii eo jure gauderent. Can. 1. Can. 7. Can. 14. Can. 3.

II. Cedebant utplurimùm Epiſcopis ſpolia Clericorum inteſtatorum. Synodus Pictavienſis anno 1280. qui inteſtatorum de ſucceſſionibus aliquid decerpſiſſent, dum vacaret ſedes Epiſcopi, eos juſſit omnia Epiſcopo ſucceſſori reſtituere. *Omnes illos qui de bonis Sacerdotum & Clericorum Beneficiatorum inteſtatorum aliquid habuerint Sede vacante, nobis vel mandato noſtro reſtituant infra menſem.* Quamdiu ſuperſtes erat Epiſcopus, ejuſmodi ſpolia citra controverſiam ipſe colligebat. Ubi vita exceſſerat, ea quandoque prædæ patebant, cui malo hæc Synodus occurrebat. Cap. 8.

Sed non tam anguſti erant hujus juris limites, longè plurima complectebatur Beneficia, Regularia, & alia, & non rarò ei conjungebantur deportus. Ita docet Bonifacius VIII. ubi conqueritur de Epiſcopis, Abbatibus, aliiſque Prælatis Regularibus, & Sæcularibus, quin & de Clericis, qui

quì ſpolia Beneficiariorum obeuntium, *eorumdem bona in ipſis inventa*, uti & deportum, hoc eſt fructus Beneficiorum uſurpabant, quamdiu vacarent, *ſive vacationis ipſorum tempore obvenientia*. Et utrique tamen ei juri Pontifex ſuffragatur, ſi modò vel privilegio fulciatur, vel conſuetudine præſcripta, vel legitimo quopiam titulo. *Niſi de ſpeciali privilegio, vel conſuetudine jam præſcripta legitimè, ſeu alia cauſa rationabili, hoc eiſdem competere dignoſcatur*. Docuit & Clemens V. in more poſitum alicubi fuiſſe, ut Abbates & ſpolium & annatam acciperent Prioratuum vacantium. *Prætextu privilegii quod aſſerunt ſe habere, quo fructus Beneficiorum vacantium poſſint percipere primi anni. Quibus non contenti, equos, boves, theſaurum, & alia bona Monaſteriorum & Beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ eſſent futuris ſucceſſoribus reſervanda.*

In Sexto. L. I. Tit. 16. c. 9.

In Clemen. L. 3. Tit. 6. c. 1.

III. Hinc illud exiſtit jam inde ab anno 1300. conſuetudines jam fuiſſe ritè præſcriptas, quibus Epiſcopi, Abbates, aliique inferiores Prælati, Regulares, vel Sæculares, ſpolia ſuo ſibi jure vindicarent, Beneficiorum ſibi obnoxiorum, ubi Beneficiarii vita abibant. Id jus conſuetudine præſcriptum manifeſtè confirmat Bonifacius VIII. nec improbat, aut exprobrat Clemens V. niſi nefarias artes Abbatum, in exauthorandis Prioribus, ut vacantium earum Obedientiarum ſpolia invaderent. In Beneficiis Regularibus una eademque ratio eſt ſpoliorum & deportuum. Cùm Obedientiæ eæ eſſent, in quas ſummo quodam jure Abbas utebatur, ubi niſi eo permittente poſſidebatur nihil; ubi Priores ipſe inſtituebat; denique cùm plerumque Cellæ tantùm, ſeu Grangiæ eæ fuiſſent Cœnobii majoris quò unus & alter ablegatus fuerat Monachus, qui illam adminiſtraret, unde Prioratus coaluerant; mirum non eſt, ſi qui inde rivuli ad fontem ſuæ originis revocabantur.

Nec Prælatorum ſæcularium, potiſſimùm verò Epiſcoporum, obſcuriora erant jura. Nec enim ipſis per ſeſe Clericis jus ullum ſuppetebat teſtandi, ſi vel maximè res à capite arceſſeretur, & ab exortu Chriſtianæ Reipublicæ, cùm Beneficiarii depoſitum & adminiſtrationem habeant, dominium & proprietatem non habeant. Itaque tempore obitus eorum, Epiſcopus, vel Archidiaconus depoſitum repetebat, quod illis commendatum fuerat, dum inſtituerentur. Adde quòd jam à complurimis ſæculis ſucceſſiones Beneficiariorum intereuntium prædæ erant laicis, pauperibus, Civilibus Judicibus, minoribus Clericis; nec potuerat his deprædationibus modus finiſque poni, niſi caducis his ſucceſſionibus ad poteſtatem Epiſcopi, & Miniſtrorum ejus revocatis. Quin & Regum quandoque ſpolia & exuviæ non abſimili prædationi objiciebantur, quòd ut Eccleſiæ, ita & Regum opes publica quodammodo ſint ærara. Ubi primùm afflavit animam Vvillelmus Angliæ perdomitor & Rex, haud mòra expilata eſt ejus Regia, ut author eſt Vvillelmus Malmesburienſis. *Inferiores verò Clientuli, ut Magiſtros ſic ſe ſubduxiſſe proſpexerunt, arma, vaſa, veſtes, & linteamina, omnem regiam ſupellectilem rapuerunt, & relicto Regis cadavere penè nudo in area domus aufugerunt.* In Regno Sacerdotali Beneficiariorum ædes iiſdem rapinis ſubjiciebantur. Cui morbo medebatur ſpoliorum lex. Fateor lege Codicis non annui Eccleſiæ, niſi ſucceſſiones Clericorum inteſtatorum. At ea lex capienda eſt de bonis patrimonii, de quibus teſtari poterant. Et ſanè ea lex eos excipit, quibus proximi ſunt aliqui, & eos quorum res ſervitutibus obnoxiæ ſunt Colonorum, Patronatuum, Curialium. Atqui his ſervitutibus non ſubebant, niſi patrimonii bona.

Baron. ann. 1087. n. 31.

Cod. Theod. L. 5. tit. 3. c. 1.

Cod. l. 1. tit. 3. c. 19.

IV. In Provincia Eccleſiaſtica Turonenſi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & dignitates aliæ quæpiam, lectum in quo decubuiſſent Parochi, ſuo ſibi jure vindicabant. Anno 1365. Concilium Andegavenſe jus illud redimi voluit quinquaginta ſolidis in tenuioribus Parochiis, centum ſolidis in pinguioribus, hoc eſt quibus annui reditus eſſent pluſquam centum librarum: cùm in compertò eſſent cujuſque Parochiæ reditus ex decimarum æſtimatione. Optio tamen fit his dignitatibus, lectum malint ipſum, an pretium hìc definitum. *Prohibemus, ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, qui de conſuetudine lectos Rectorum Parochialium Eccleſiarum decedentium infra certos limites noſtræ Provinciæ Turonenſis ſibi vendicant, pro lecto ultra quinquaginta ſolidos recipiant, dum tamen Parochialis Eccleſia quinquaginta libras ſecundùm taxationem decimæ non excedat, vel lectum recipiat ſecundùm taxam ſuperiùs moderatam.* Can. 11.

Pontificia ſpolia abolere moliti ſunt Conſtantienſis Concilii Patres anno 1417. at reliquos Prælatos priſco more ſuo uti annuerunt juxta Decretum Bonifacii VIII. ſuperiùs laudatum. Accipe verba ipſa Concilii Conſtantienſis: *Prælatis etiam inferioribus hujuſmodi ſpoliorum exactiones præter & contra juris communis formam fieri interdicimus, conſtitutione felicis Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit præſenti, ſuper hoc edita ſpecialiter, in ſuo robore duratura.* Atqui ea Conſtitutione Bonifacii VIII. frui ſinebantur jure ſpoliorum Epiſcopi, Abbates, cæterique inferiores Prælati, quibus illud hactenus partum fuerat privilegio, ſtatuto, vel conſuetudine præſcripta. Seſſ. 33. Record.

In Concilio Dertuſano Hiſpaniæ anno 1429. prohibiti ſunt Prælati ſpolia invadere Regularium, quibus per ſua ſtatuta fas erat de rebus ſuis diſponere, & qui ante obitum de iis diſpoſuiſſent. *Eccleſiarum Prælati, bona decedentium Religioſorum, quibus permiſſum eſt ſecundùm ſtatuta, vel laudabiles conſuetudines de bonis à Deo ſibi collatis diſponere, nullatenus audeant occupare, ſi per eoſdem Religioſos juxta ſtatuta, vel conſuetudines prælibatas, de bonis prædictis fuerit ordinatum.* A Regularibus ad Clericos mox ibidem ſermo defluit, & prohibentur ſimiliter Epiſcopi Clericorum uſurpare ſpolia, ſi teſtati ſint juxta Conciliorum Provincialium, vel Synodorum Diœceſanarum Conſtitutiones. *Idem eſſe cenſemus de bonis Clericorum ſæcularium decedentium, ſi juxta formam Provincialium vel Synodalium Conſtitutionum ſua ordinaverunt teſtamenta, vel ultimas voluntates.* Ex quibus planum eſt ad Epiſcopos rediſſe ſpolia Beneficiariorum ſæcularium, qui vel inteſtati vita migrabant, vel non ita teſtabantur, ut Conciliorum & Synodorum Decretis præſcriptum fuerat. In Concilio Andegavenſi anno 1448. innovati ſunt Canones omnes Conciliorum ejuſdem Provinciæ Turonenſis, hoc ipſo Capite ſupra laudati; facta poteſtate Abbatibus & Prioribus Conventualibus, qui nulli ſubſunt Abbati, ut ſpolia ſumerent Priorum morientium ſuæ ditionis, ſi privilegio, vel conſuetudine niterentur, ea cautione, ut mobilia neceſſaria ne domo aſportarentur; ſuppeteretque, unde alerentur Monachi, uſque ad novos anni proventus. Colonienſis Concilii Patres anno 1536. ſpolia expungere conati ſunt ex Ordinibus militaribus, ſive ex Hoſpitalariis Equitibus, quòd non alia alluceret ratio, aut ſpes corruptelas quæ inoleverant abſtergendi. Can. 18. Can. 8. Part. 10. c. 14.

V. Oppportunè hìc addetur Conſtitutio Nicolai IV. anno 1289. ad Cluniacenſium diſciplinæ reſtaurationem. Ea porrò conſtituitur, ut ſeu fato ſuo obeuntibus, ſeu exauthoratis Prioribus, ad Abbatem Cluniacenſem redeat pro antiquo more Equus, Cappa & Breviarium. *In Prioratibus per mortem aut amotionem Priorum vacantibus, Abbas Cluniacenſis Palafredum, Capam & Breviarium* Bullar. to. 1. n. 29.

Prioris præmortui, secundùm antiquam consuetudinem habeat. Et post exolutum æs alienum si quod supereſt, sepositis etiam necessariis ad alendos Monachos, ad colendos agros, ad reparandas ædes expensis, si quid supersit adhuc mobilium, quartam ut ejus partem sortiatur Abbas Cluniacensis. *Et deductis debitis ante omnia, si qua sint, & solutis, Monachis etiam ibidem commorantibus & Priori futuro ac familiæ domus, pro se & necessitatibus suis usque ad fructus novos congrua sustentatione dimissa, relictis etiam ad excolendum possessiones necessariis, ad refectionem domorum si necesse fuerit, de residuis mobilibus possit recipere quartam partem.* Ita certè magnas in angustias spolia redigebantur, & necessariæ tamen erant cautiones istiusmodi omnes. His & ista accedebat. Si quis Prior sponte sua se abdicat, pari jure utitur Cluniacensis Abbas. At si Abbas ipse Priores transferat ex uno Cœnobio in aliud, spolii locus non erit, ne translatio ipsa facta videatur ad aucupium spoliorum. *Ne propter vacationem unius Prioratus, plures in fraudem vacare faciat, ut bona omnia secum portet.* Vide & Epistolam Joannis Borbonii Episcopi Anicienſis, Abbatis Cluniacensis, ad Ludovicum XI. Regem datam pro spolio Prioratus Charitatis, quod sibi jure suo asserebat Cluniacensis Abbas.

Spic. tom. 10. pag. 628.

VI. Nec Abbatum tantùm & Priorum Regularium, sed etiam Commendatariorum Abbates superiores spolia sibi vendicabant. Ideo & ex consuetudine Trecensi patet, ubi Caput centesimum sextum propositum fuit Comitiis Generalibus ejus Provinciæ, Abbates & Regulares intercessisse, quòd eo declararetur Episcopis & cæteris Beneficiariis successuros cognatos, contra obtinentibus Abbatibus. *Si quando Episcopus vel Presbyter sæcularis, Prioratum vel Abbatiam jure Commendæ obtineret, Regularium Abbatum, vel Priorum ditionis, & is vita migraret, tum quæ in Abbatia, vel Prioratu res essent omnes, eas Abbatum & Priorum Regularium juris esse. Unde & ipsos jure vetare, ne ea rata & firma consuetudo haberetur.* His nec Clerici assentiebantur, nec Laici, sed à verisimili prope abest, eos Ecclesiasticas etiam successiones ad se traducere voluisse.

Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 36. n. 42.

CAPUT LVII. P. 4. l. 4. c. 34.

De Pontificio jure spoliorum post annum Christi millesimum.

I. Deportuum sive Annatarum & Spoliorum jura usitatissima primùm fuere inter Monachos, tum postea inter Clericos & Episcopos, eorum denique Romani Pontifices partem cepere. Siqua ibi simoniæ labes resideret, non eam tot Concilia inultam præterissent.

II. Anno 1300. usus spoliorum jam & vetustus & pervagatus erat in Claustris & in Clero, quamquam Romæ adhuc incompertus.

III. Diluitur objectio.

IV. Novis argumentis demonstratur, Concilii Viennensis tempore, Clementis V. & Joannis XXII. nihildum spoliorum accepisse Romanos Pontifices.

V. Probatur Clementem VII. tempore schismatis Avenionensis cœpisse exigere spolia Episcoporum & Abbatum vita migrantium.

VI. In ea spolia Carolus VI. Galliæ Rex Edictis suis detonuit, eaque oppressit in Galliis. Quæ hinc tum ibi nascerentur detrimenta.

VII. His detrimentis qui obviaretur in regionibus iis, ubi spoliorum jus convaluit.

VIII. Alia Edicta ejusdem Regis.

IX. Scitissime Baronius auguratur, ita cœlitus consultum esse, ut Pontificii spolii collectores injuriam Canonum ulciscantur, ubi Beneficiarii ex patrimonio pauperum opes sibi exitiales congerunt.

X. Spolia aliàs & aliàs revocata & restituta.

XI. Pius II. multum operæ posuit, ut suum Spolii jus in Gallia restitueret. Ludovicus XI. Ludovicus XII. Reges iis interceſſere. Historica contextio Spoliorum.

XII. Proscribuntur procurationes, quas Collectores & Ministri alii Pontificum Avenionensium extundebant flagrante schismate.

XIII. Bulla Pii V. ad coarctandos limites Spoliorum.

I. DE Deportibus & Spoliis agi necesse fuit, ad Episcopos & Prælatos inferiores redeuntibus, antequam ad hæc eadem jura Romanorum Pontificum accederemus. Quia & illud maximè ac præ cæteris observandum venit, hæc jura in Monasteriis efflorescere primùm cœpisse; tum ea ad Episcopos, postea & Prælatos sæculares serpsisse: ac denique ad Romanos propagata esse Pontifices. Nulla erit residua dubitationis vel nubecula, si seriò expendantur, quæ superioribus jam Capitibus disputata sunt, & quæ rursus hìc nobis differenda supersunt. Itaque qui simoniæ labem aspergere adgressi sunt, vel Spoliis, vel Annatis, quæ ex Beneficiis plerisque Consistorialibus nomine Pontificis exiguntur, non satis illi exploratum habuere, quàm pervagata & usu tritissima essent ea jura Regulares & sæculares inter Beneficiarios, perdiu antè quàm ea attingerent Romani Pontifices, cùm ne in mentem quidem cujusquam tum caderet, ut his usibus simoniæ suspicionem affricaret. Qui verò potuissent tot Constitutiones Pontificiæ, & Placita Conciliorum simoniacæ consuetudini assentiri?

II. Superiori Capite declaratum est, ante annum millesimum trecentesimum Prælatos Regulares, maximè verò Cluniacenses, spolia cepisse Prioratuum sibi obnoxiorum, quòd meræ essent eæ Obedientiæ, quarum & res & personas in potestate haberent. Subantiqui etiam usus ii tunc fuisse videntur, cùm jam in eos illapsæ essent eæ corruptelæ, quas repurgare Concilia & Pontifices laboraverunt. Necdum tunc de Romani Pontificis jure spoliorum Scriptores usquam meminerant. Tunc Romæ omnia adhuc actitabantur, ut tempore beati Bernardi, qui ad Eugenium III. datis litteris affirmabat, perperam se apud ipsum infamatum fuisse, tanquam qui Cardinalis Legati in Galliis mortui successionem ita dispensasset, ut non ejus voluntati, sed privatis suis affectibus obsecutus videretur. Certiorem faciebat Pontificem Bernardus, Cardinalem testatum esse, bona quibus collibitum fuisset legasse, duos designasse Abbates, qui reliqua distribuerent, à quibus ea se absente distributio facta fuisset, licèt à Cardinali socius illis adjunctus fuisset. *Audivi ab iis qui affuerunt, quòd ipse fecerit suum testamentum, quod fecit & scribi, & de rebus suis quæ voluit, quibus voluit, ipse divisit. Quod residuum fuit, duobus Abbatibus dividendum commisit, illi diviserunt.* Addit Bernardus perspectissimum sibi esse, Ecclesiæ juris esse, quidquid non donasset Cardinalis: *Non sum tam hebes, ut ignorem Ecclesiæ esse, quidquid ille rerum suarum non dederit.* Ostendimus etiam Episcopos & Prælatos sæculares spolia accepisse Beneficiariorum intestatorum. Ex Decretali *Præsenti, In Sexto, De Officio Ordinarii*, quæ Bonifacii VIII. est, illud didicimus, ante annum millesimum trecentesimum plurimis Episcopis, Abbatibus, Prælatisque aliis Regularibus & sæcularibus familiare fuisse, ut spolia caperent Beneficiorum suæ ditionis, ex

Baron. ann. 1143. n. 1. 3.

veru-

vetuſtiſſima & præſcripta jam tum conſuetudine. Itaque perantiquus is erat uſus anno milleſimo trecenteſimo. Et abſtinebant ſe tum tamen Romani Pontifices à Spoliis delibandis. Ea enim Decretali nihil in præteritis relinquit Bonifacius, ut eum uſum tollat, vel valdè coarctet. Illum damnat & oblitterat, ubicumque non nititur privilegiis, vel conſuetudine & præſcriptione, vel denique ſtatutis rationi accommodatis. Etiam tum ubi legitimis his fundamentis incumbunt ſpolia, limites illis quàm arctiſſimos delineat Pontifex, & ne unam quidem litteram facit de ejuſmodi conſuetudine apud Sedem Apoſtolicam vigente.

III. Fateor equidem à Matthæo Paris narrari, ad annum Chriſti 1246. tres Angliæ Archidiaconos incredibilem quandam pecuniæ vim coacervaſſe, præter immenſam quandam mobilium opulentiam, & ex iis duos inteſtatos objiſſe, quo factum ſit, ut opes illæ ad Laicos devenirent. *Obierat inteſtatus, & plura millia marcarum, cum vaſis multis argenteis, ſæculo & ſæcularibus infeliciter dimiſerat.* Quo reſcito voluiſſe Pontificem, ut ſucceſſiones ejuſmodi Clericorum inteſtatorum ad Sedem Apoſtolicam revolverentur. *Ut ſi Clericus ex tunc decederet inteſtatus, ejuſdem bona in uſus domini Papæ converterentur.* Id ut expugnaret, Dominicanorum & Franciſcanorum opera uſus eſt. Sed invictiſſimè reſtitum eſt à Rege. Erant Pontifici peculiaria quædam poteſtatis inſignia in Angliam. Non ita dudum Angliæ Rex Joannes vaſſallum ſe & clientem profeſſus erat Sedis Apoſtolicæ. Atqui vulgatiſſimum id erat, ut vaſſallorum ſpolia à dominis feudi occuparentur. At quando ſenſit Pontifex reſtitari ſibi, ſemetipſe cohibuit, ne ulterius quid moliretur. Itaque non tum cœpta, ſed ut ſummum tentata fuere ſpolia, in Anglia tantùm, & in inteſtatis tantùm Clericis. Denique tentata tum res eſt, ſed irrito prorſus conatu.

Sed eo trium Archidiaconorum exemplo manifeſtum eſt, ſi invidioſa ſint ſpolia, totam eam invidiam infamiamque conferendam eſſe in inſatiabilem quandam avaritiam, vel Beneficiariorum, qui ex ſtipendiis in paupetes diſpergendis quoſdam ſibi accumulant theſauros iniquitatis: vel cognatorum, qui in bona pauperibus & Eccleſiis dedicata ſuccedere geſtiunt. Rerum natura id flagitat, & ipſe Eccleſiaſticarum legum curſus, ut ſpolia obeuntium Beneficiariorum vel in ſarta tecta Eccleſiæ effundantur, vel integra ſerventur ſucceſſoribus. Si ea ergo Epiſcopis obtingant, vel Prælatis inferioribus, non eſt quod quiſquam impatientiùs ferat res Eccleſiæ in manus devenire Clericorum, qui eas tanquam portiunculas diſpenſent patrimonii Chriſti. At ſi ea portio ſacri patrimonii Chriſti & pauperum ad Laicos & ad cognatos devolvatur Beneficiarii defuncti, uti contigit in his Matthæi Paris opulentis Archidiaconis; inficias ire nemo poteſt, eam eſſe fœdiſſimam Eccleſiaſticarum legum conculcationem: niſi ſi ſe cognati non laicas, ſed ſacras excepiſſe opes intelligant, ad ſacrorum uſum à ſe neceſſariò convertendas. Quamquam optatiſſimum fuerit, ut ſucceſſio obeuntium Beneficiariorum, eorum Eccleſiis addiceretur, aut ad Epiſcopos revocaretur, qui cuſtodes primarii & principes ſunt Eccleſiæ bonorum omnium, & qui omnium optimè canonicos in uſus in ipſa Diœceſi diſpergere eos poſſunt; ſi neutra ejuſmodi ſpes felicem exitum ſortitura ſit, & neceſſe fuerit res Eccleſiaſticas defunctorum Beneficiariorum, vel ad proximos eorum, vel ad Papam derivari: non eſt profectò quòd quiſquam admiretur Romanos Pontifices ſuæ cauſæ in hac re vehementer confidere, ut æquitati & ſacris legibus accommodatiori. Quæ enim Deo ſemel ſacrata ſunt bona, & ſuſtentationi miniſtrorum Altaris ac pauperum; poſſunt illa utique alicubi adjudicari levandis ſummi Pontificatus oneribus, ac neceſſitatibus, ſi regna ſint aliqua, ubi in manus hæredum & cognatorum carnalium delabuntur.

IV. Id ipſum liquet ex Decreto Concilii Viennenſis, vel Clementis V. necdum tunc Apoſtolicam ſedem ſpolia ſibi Beneficiorum quorumcumque attribuiſſe. Ægrè ibi tolerantur, quæ jamdiu in uſu erant apud Regulares ſpolia, & optabile inſinuatur, ut omnia ſucceſſoribus reſerventur. *Bona Beneficiariorum vacantium occupant, quæ eſſent futuris ſucceſſoribus reſervanda.* Joannis XXII. qui Clementem excepit, Extravagantes duæ, quarum altera ad Spolium, altera ad Annatas pertinet, nuſquam ſuſpicionem movent ſpolii cujuſcumque ab eo Pontifice vel à Majoribus ejus expetiti. Earum altera cogit eos qui in vacantis Eccleſiæ fructibus annalia habent, ut Beneficiario reſiduos faciant fructus, qui ad ejus & Eccleſiæ cultum fuerint neceſſarii: altera Annatas quaſdam Papæ reſervat: neutra de jure Pontificio ſpoliorum agit.

In Clem. l. c. tit. 6. c. 1. Extrav. Joannis XXII. tit. 4. c. 2. Extrav. Comm. l. 3. tit. 3. c. 11.

V. Ejus certiſſimè ſpoliorum Pontificii juris primordia conferenda ſunt in teterrimum illud inter Urbanum VI. & Clementem VII. ſchiſma. Clemens enim VII. qui Avenione ſedebat, exors omnino patrimonii Romanæ Eccleſiæ in Italia, quo utcumque triginta ſex Cardinales ſuos ſuſtentare poſſet, cœpit reſervare ſibi pinguia quæque Beneficia, & ſpolia tum Epiſcoporum, tum Abbatum, & Beneficiariorum morientium. Audi magnum Franciæ Chronicum, ſive Sandionyſianum in vita Caroli VI. ad annum 1381. *Quod exarſit Urbanum inter & Clementem ſchiſma, graviſſima Eccleſiæ & Galliæ regno diſpendia importavit. Erant Clementi Cardinales triginta ſex, &c. Exactiones fiebant tum vacantium Eccleſiarum, tum decimarum: hæredes Clericorum vehementer infeſtabantur, eorumque bona ad Pontificem ſpectare debere jactabatur, connivente ad hæc omnia Andium Duce, Regni Rectore, quem & prædæ conſortem ſuſpicabantur.*

Hiſtoire de Charl VI. par Jean Judes Urſins p. 1. Preuves des Libert. de l'Eg. Gal. c. 12. num. 6.

In ſchiſma ergo Avenionenſe, ad impubertatem Caroli VI. Regis, in cupiditatem Principis Regentis conjicienda eſt cauſa hujus novitatis, in Gallias tum primùm illapſæ. Cùm ſedi enim Avenionenſi, & ſedentibus in ea Pontificibus propiores eſſent Galliæ, in his maximè invaleſcere tum cœperunt ea ſpolia. Sandionyſianus Monachus, à quo perſcripta eſt luculentiſſimè hiſtoria ejuſdem Regis Caroli VI. Curiam Urbani VI. & Clementis VII. ita deſcribit, ut quanta illic in veneratione eſſent leges ſacræ, & libertates Eccleſiarum, tanto hìc faſtidio & contemptui haberentur. De ſpoliis porro ſic ille agit, latino quidem ſermone, ſed hactenus inedito: unde & nos hìc noſtris verbis cogimur Gallicanam vertere rurſus verſionem. *Si quis Epiſcoporum fato ſuo fungebatur, volitabant ubique Collectores & Subcollectores Apoſtolicæ Cameræ, ut aſportarent quidquid ab illis acquiſitum eſſet mobilium, quamvis ea ſatis probabiliter hæredibus permittenda fuiſſent, vel certè Executoribus teſtamentariis; ac ne ſinebant quidem ea in reparationes maximè neceſſarias expendi. Temporalia quoque Cœnobiorum poſt mortem Abbatum invadebant. Qui ſuccedebant, Monachos ex tantillis reliquiis ſuſtentare non poterant: cogebanturque vili pretio vel diſtrahere, vel oppignerare ſacram Eccleſiarum ſupellectilem, ut mendicitatis anguſtias declinarent.* Exarſit laudatiſſimo & uſitatiſſimo ſuo zelo Univerſitas Pariſienſis: at Regentis juſſu, mox contruſo in carcerem qui primus ad vindictam Eccleſiaſticæ libertatis eruperat, conſenſit illa tandem neceſſitati, *& Clementi pollicita eſt ſe obſecuturam.* L. 1. c. 11.

VI. At

VI. At quarto quintove pòſt anno, Rex Carolus confirmata jam ætate & experientia rerum auctior, atque animi fortitudine, adversùs hujuſmodi ſpolia Edictum promulgavit, conſtanterque executioni mandari pervicit. Conqueritur autem ipſe primùm, quòd cùm Regni ſui jure & conſuetudine Epiſcopi teſtari poſſint, cùmque hæredes eorum à Regio Judice compellantur ad intermiſſas reparationes præſtandas, interveniant paſſim & obſtrepant Collectores Papæ, qui mobilia & immobilia capiunt defunctorum Epiſcoporum, illa etiam quæ induſtriæ vi & ingenio parta fuerant, quæ tamen indubium eſt ad hæredes pertinere. Quæ autem mala ex his ſpoliis in Eccleſiis pullulaſcant, ita ediſſerit Regium Edictum. 1. Quòd collabantur ædes & fundi Eccleſiarum, ceſſante reparationum cura. 2. Quòd æri alieno Epiſcoporum hinc demigrantium non fiat ſatis. 3. Quòd cognati & hæredes Epiſcoporum ad egeſtatem deducantur, bonis eriam induſtria partis fruſtrati. 4. Quòd ita extenuati jam ſtipendia facere in exercitu Regio non poſſint. 5. Jus ipſum Regaliæ, quo Rex utitur in vacantes Epiſcopatus, in nihilum redigitur, quòd eo olim etiam ſpolium contineretur. Et hæc quidem de Epiſcopalibus Eccleſiis. Jam de Monaſteriis non diſpares querelæ. 1. Quòd Abbatum poſt mortem mobilia & immobilia capi faciat Pontifex, cùm Abbatibus nihil poſſit eſſe proprium. 2. Hinc fieri, ut Abbates novi ne dignitatis quidem ſuæ onera ſuſtinere poſſint, ac ne in Pontificem quidem officio fungi. 3. Quòd alendis Monachis ſuis jam pares non ſint. 4. Nec ſartis tectis accurandis. 5. Quòd ad has inevitabiles expenſas cogantur vaſa quandoque ipſa ſacra diſtrahere.

Preuves des Liber. Gal. c. 21. n. 2. &

Sed aures jam admovendæ ſunt ipſi Edicto Regio anni 1385. *Nunc cùm Epiſcopum in regno noſtro ab hac luce migrare contingit, Collectores & Subcollectores ſummi Pontificis in Provinciis quibus ſubſunt hujuſmodi Epiſcopi, ipſius ſummi Pontificis authoritate bona mobilia & immobilia ex deceſſu talium Epiſcoporum relicta, etiam illa quæ per ſuam induſtriam quæſierunt, quæ amplius ipſorum Epiſcoporum non ſunt, neque cenſentur, ſed ad ſuos hæredes, aut eorum executores ſpectant, capiunt: & nihil de his in reparatione ſeu refectione ædificiorum & aliorum hæreditariorum dictorum locorum Epiſcopalium eo caſu convertentes: nulla etiam ſolutione aut ſatisfactione dictorum Epiſcoporum creditoribus facta per Collectores aut Subcollectores: prædicta bona hæredibus Epiſcoporum ſic decedentium, qui ditiores inde nobis honeſtiùs in guerris noſtris & alibi juxta ſtatus eorum ſervire poſſent & deberent, totaliter amovendo, ac ipſos contra jus & conſuetudinem exhæredando, in juris noſtri, Regaliæque poſt obitum Epiſcoporum, nobis in eiſdem Eccleſiis competentis, ac totius Reipublicæ præjudicium non modicum & gravamen.* Hactenus de Epiſcopatibus, quorum ſpolia Pontifex ſibi arrogabat. Jam de Cœnobiis idem Edictum ita affirmat: *Et non ſolùm bona prædicta Epiſcoporum capiunt, ſed etiam Monaſteriorum, poſtquam Abbates viam univerſæ carnis ſunt ingreſſi; licèt dicti Abbates non habeant, nec habere poſſint proprium. Ex quo ſequitur, quod Abbates ſucceſſores ſic denudati bonis, ſervitium quod dicto ſummo Pontifici ſolvere neceſſe eſt, exhibere nequeant; nec valeant ſibi & ſuis Monachis victualia, & cætera neceſſaria miniſtrare; unde divinum Officium deſeritur, officiaque ruinoſa & cætera hæreditagia remanent inculta, &c.* Ei Edicto acceſſere Patentes litteræ Regiæ anno 1386. & anno rurſus 1394. quo factum eſt, ut in Galliis ſpolia prorſus conticeſcerent.

VII. Naſcebantur enimverò pleraque hæc mala ex ſpoliis. At viciſſim reponi poterat nomine Pontificis, 1. Nec injucundam, nec indecoram Gallis eſſe Sedis Pontificiæ commorationem Avenione diuturniorem; non alia autem ratione expediri commodiùs poſſe ejus miniſtrorum ſuſtentationem. 2. Ab annis jam ducentis trecentiſque Abbates ſpolia accepiſſe innumerabilium Priorātuum, Epiſcopos & Prælatos inferiores longè plurimorum Beneficiorum; nec ab his deterritos unquam fuiſſe contemplatione ejuſdem generis malorum peræquè inevitabilium. 3. Si jura modum & finem certum poſuiſſent his omnibus ſpoliis, ut dimitteretur juſta portio & idonea alendis Beneficiariis, Eccleſiis & domibus reparandis, poſſe & poni ſpoliis Apoſtolicæ Cameræ, non ipſa omnino ſpolia tolli. 4. Si Reges olim ſpolia capiebant Epiſcopatuum in Regalia vacantium, quin & Pontifex capere poſſit? 5. Si uſus jam in Gallis invaleſceret, ut cognati exciperent etiam Eccleſiaſticas ſucceſſiones, quod æquè civili ac canonico juri inimicum erat; aliquantò tolerabilius eſſe, ut ſpoliorum nomine ſucceſſiones illæ devolverentur ad Abbates vel Epiſcopos, ſi Beneficiarii eſſent minores: vel ad Pontificem, ſi Epiſcopi vel Abbates. His rationibus Gallia tum minùs acquievit, acquievere complures aliæ Chriſtiani orbis Provinciæ, ubi ſpolia exinde convaluerunt.

Ibid. n. 9.

VIII. Anno rurſus 1406. Rex idem Carolus VIII. aliud Edictum ſuper eadem re promulgavit, ubi agnovit ſpolia Prælatorum ſucceſſoribus ſervanda eſſe, in neceſſarios Eccleſiæ uſus ut expenderentur, niſi in illis fortè locis, ubi uſus & mos vigebat, ut Prælati & Beneficiarii omnes teſtati poſſent, & vel inteſtatis ſuccederent cognati. Sed cùm novus adhuc eſſet ille uſus & paucis regionibus uſurpatus, ut Laici in bona Eccleſiaſtica ſuccederent Clericorum, Pontifices ſubinde ſuum in Galliis jus ſpoliorum recuperabant, ut teſtatur ibidem ipſe Rex: *Potiſſimè bona Prælatorum & virorum Eccleſiaſticorum decedentium, tam Regularium, quàm ſæcularium, quæ ſpolia defunctorum interdum nuncupantur, reſervando & uſurpando.*

IX. Iniquo ferebant animo Epiſcopi, cæterique Beneficiarii ſæculares, his Papalibus ſpoliis defraudari ſe jure teſtandi, quo pluribus jam volventibus ſæculis gauderent. Nam quod ad ſpolia attinet, quæ Epiſcopi ipſi capiebant ex inferioribus Beneficiariis, vel inteſtatorum ea erant tantùm ſpolia, vel iis antè jure uſi erant Epiſcopi, quàm minores Clerici jus teſtandi eſſent adepti. Simillimum ſaltem veri id quidem eſt. At Avenionenſium iſtorum Pontificum tempore Epiſcopis & Beneficiariis aliis longiſſimo jam uſu confirmata erat ſua teſtandi facultas, quo iniquiùs videbatur eam auferri.

In quibus autem locis Pontificia ſpolia convaluerunt, ſatis appoſitè reſpondi poterat, ſi nunquam hi ſeu Prælati ſeu Beneficiarii bona & reditus Eccleſiarum ad ſuos traduxiſſent cognatos: ſi ſuo jure teſtandi nunquam abuſi fuiſſent, omnibus in Eccleſias & pauperes transfuſis, qui unus fuerat ſcopus ejus facultatis illis conceſſæ: ſi non tam crebra teſtamenta ſcripſiſſent proximis ſuis propitia, ut ſuccedere jam cœpiſſent cognati etiam inteſtatis: ſi denique non eum in locum rem deduxiſſent, ut quod ex hoc Edicto patet, idem eſſet teſtari, & teſtamento proximos ad ſucceſſionem accerſere; fore ut eo jure teſtandi nunquam exciderent. Scitiſſimè prorſus Baronius in Annalibus ſacris eos objurgavit Prælatos & Beneficiarios, qui de jure Papalium ſpoliorum conqueruntur, cùm in eorum poteſtate ſit ea ſe neceſſitate abſolvere, ſuis omnibus in pauperes, & per eos in æterna tabernacula transferendis, ut ſui officii eſſe non neſciunt. Ita enim ſtatuit ſumma pietate & doctrina Cardina-

dinalis, Executorem te & vindicem Canonum agere Pontificem Romanum, cùm suos spolii Collectores ablegat, ut ne inulti sint Canonum violatores Clerici, qui avaritiæ servierunt. *Ad ejusmodi negotiatorum potiùs dicendorum, quàm Clericorum avaritiam compescendam, cùm segniores essent Episcopi legis vindices, & ipsi interdum eodem morbo languerent: jure meritoque Romanus Antistes, ad vindicandas hujusmodi ex bonis Ecclesiæ partas ac malè congestas opes, per Provincias consuevit mittere exactores, quos vocant Collectores. De quorum importuna exactione cùm multi querantur, hos facilè vitabunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ quæ supersunt, non congregarint, sed in pauperes erogarint. Habitantes enim in terra salsuginis, pauperes scilicet, clamorem non audient exactoris.*

Baron. anno 397. n. 54.

Consentiunt hæc omnino præstantissimi viri pietati & eruditioni. Quamquam enim non eum sibi proposuerint scopum, qui primi hæc spolia instituere; id tamen voluit Ecclesia altiùs consulens, hunc illa fructum cepit inde maximum, ut avocarentur Beneficiarii à congerendis opibus, in quas proximi succederent. Poterant & Baronii ævo hujus Pontificii spoliorum juris vindices & executores, hoc jam potissimùm stimulo excitari. Illud certè indubitatissimum est, cœlestis Numinis providentia non esse restitutum hoc spoliorum jus in Ecclesia Christi, cùm tantoperè exagitatum fuisset, nisi eo consilio & fructu, de quo nos Baronius admonuit.

X. Dixi jus istud sæpiùs concussum & labefactatum fuisse, & rursum postea tamen restitutum. Sub Carolo VI. sæpiùs solicitatum, & quassatum, restauratum postea fuisse ostendimus. Anno 1409. in Concilio Pisano Alexander V. ei reservationi spolii Prælaturarum à Majoribus suis factæ renunciavit. *Dominus noster notificavit omnibus per organum domini Archiepiscopi Pisani, quod non intendit amodo ut antea reservare bona, seu spolia Prælatorum, & aliorum morientium Prælatorum.* Vel ut in alia Editione habetur: *Compatiens statui Ecclesiarum & paupertati, plenè & liberè revocabat reservationes factas de spoliis defunctorum Prælatorum.*

Sess. 22.

Spicil. to. 6. pag. 337.

Ostensus est dumtaxat terris Alexander V. eoque præmatura morte abrepto revixere spolia. At Concilium Constantiense anno 1417. ita diffiniit, constituitque, conducibile fore à Pontificibus revocari reservationes factas spoliorum, cùm tanto illæ detrimento essent Ecclesiis, Monasteriis, & cæteris Beneficiis. *Cùm per Papam facta reservatio & executio spoliorum decedentium Prælatorum aliorumque Clericorum, gravia Ecclesiis, Monasteriis & aliis Beneficiis, Ecclesiasticisque personis afferant detrimenta, præsenti declaramus edicto, rationi fore consentaneum, & reipublicæ accommodum, tales per Papam reservationes, ac per Collectores exactiones seu perceptiones, de cætero nullo modo fieri, seu attentari.* Ei decreto, aut si mavis doctrinæ, authoritatis plurimum accedebat à consessu tam numeroso Præsulum, & tamen cùm mox in summum Pontificem electus fuisset Martinus V. revocavit ille quidem Annatas Sessione XLI. hujus Concilii, spolia non revocavit. Ita ei juri locus semper fuit, non in Galliis quidem, quæ ab eo semper magnoperè abhorruere, sed in plerisque aliis Regnis & Provinciis.

Sess. 39.

Antequam vota conferrentur in Eugenium IV. anno 1431. constrinxerunt se Cardinales juramento in certa quædam capita, quibus & futurum Pontificem obligatum voluere. In his illud erat, ut abdicaretur jus spolii Cardinalium, Prælatorum, & aliorum quorumcumque Beneficiariorum in urbe Roma morientium, eorum autem successio permitteretur juri & consuetudini, tributa testandi facultate, quæ multis jam in locis percrebuit; hinc exceptis Monachis solis, quibus propria voluntas non est, & quorum proinde spolium eorum erit, quibus illud vel consuetudo, vel jus, vel privilegium addicit. Assuenda sunt hìc rursus hujus statuti verba: *Quod bona dominorum Cardinalium, Prælatorumque, nec non & aliorum Cortesanorum in Curia decedentium nullo modo occupabit, vel occupari patietur, sed permittet juxta juris depositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis & regionibus servantur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum ad eos quomodolibet pertinentium, Religiosis qui propriam voluntatem à se abdicarunt, tantummodo exceptis, quorum bona ad illum, vel illos devolvantur, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, jure, vel privilegio.* Nec verò hujus statuti exitus fuere auspicatiores, quàm Concilii Constantiensis ad summovenda spolia. Quin jus illud potius in dies convalescere videbatur. Carolus enim VI. supra non intercedebat, nisi spoliis Episcoporum & Abbatum. Nec plura tunc sibi sumebat Clemens VII. Et quidem cùm Episcopi & Abbates spolia colligerent inferiorum, videri poterant & ipsi eodem jure à Superiori suo posse constringi. At latiùs manasse & corroboratum fuisse jus illud, nec in solos Prælatos valuisse modò testabatur Concilium Constantiense. Nec enim minusculos omnes Beneficiarios Episcopi suo subjecerant juri spoliorum. Hos ergo forsan sibi subjiciebant Romani Præsules, inopia compulsi. Verùm ex hoc Capite sive statuto Cardinalium ante Eugenii IV. electionem edicto, innui videtur in exigendi spoliis, venisse in mentem periculi, quod incurreretur congerendis Beneficiorum proventibus, & testamento illis aliter dispensandis, quàm leges Ecclesiasticæ juberent. Id non obscurè insinuant Cardinales, quando petunt relaxari spolia Cardinalibus, & Prælatis in Curia obeuntibus; ac de tota rerum suarum testamentaria distributione eorum conscientias onerari.

Rainal. anno 1431. n. 2.

Ea Cardinalium petitio non complectebatur, nisi Cardinales, & Prælatos, qui in Curia extremum diem obirent. Ita nihilominus Collectores spoliis colligendis instabant alibi gentium, præterquam in Gallia. In Concilio Basileensi Annatæ revocatæ & abolitæ sunt, à spoliis tollendis abstentum est. Galli enim de eo minimum laborabant, immunes ipsi cùm essent; porro in Concilio Basileensi plurimum omnium illi poterant. In Conclavi anni 1458. ubi creatus mox Pontifex fuit Pius II. caput illud idem jurandum propositum est, quod in Conclavi Eugenii IV. nisi quod hìc Regulares etiam Cardinales eadem immunitate fruituri erant. E Cardinalium Regularium numero fuit, qui ei privilegio renunciaret; non multò pòst enim cùm vita abiret, sua omnia Pontifici dimisit, ne scriptis quidem ullis testamenti tabulis. Audiendus hìc Gobelinus: *Cùm rogaretur testamentum facere, Animam, inquit, meam Deo relinquo, Pio Pontifici corpus, & hæc quæ vocantur sæculi bona; ipsi familiæ curam & sepulturæ meæ committo.*

Sess. 21.

Rainal. anno 1458. num. 7. Ibid an. 1463. nu. 110.

XI. Pius II. spoliorum legem in Galliis innovare conatus est, cui vehementer statim restitum est Edicto Ludovici XI. Regis, anno 1463. ejus simillimo, quod Carolus VI. promulgaverat anno 1406. quod attinet ad usum Canonicum bonorum Ecclesiæ, & potestatem testandi Beneficiariis indultam. Hìc verò commemoratur Pragmatica beati Ludovici Regis, qua exactiones Curiæ Romanæ prohibebantur, commemorantur & Edicta alia Regum, quibus spoliorum sublatus est usus in Gallia. *Præcipuè bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam*

Hist. Univ. tom. 5. p. 659. Preuves des Lib. de l'Egliſe Gallic. c. 22. nu. 22.

tam Regularium, quàm Sæcularium, quæ ſpolia defunctorum interdum nuncupantur, nullatenus per Papam, aut ſuos Officiarios uſurpari. Anno 1564. litteris patentibus prohibuit idem Ludovicus Rex, nequid pecuniæ Romam tranſmitteretur ad ſpolia Prælatorum, & aliorum Regni Beneficiariorum, inteſtata exilii & bonorum proſcriptionis pœna.

Eodem anno 1464. Cardinales Conclavis, ubi electus eſt poſtea Paulus II. idem Statutum juramento firmandum propoſuerunt: *Teſtamenta defunctorum Curialium libera ſinere.* Quo conſtat electos ſemel Pontifices, hos nodos facillimè abrupiſſe. Nec ſecus res habuit in hoc poſtremo ſub Paulo II. uti & in illo conſimili ſtatuto & juramento Cardinalium anno 1484. antequam Innocentius VIII. eligeretur. Vendicabat ſibi Julius II. trecenta illa nummorum millia, quæ Cardinalis Amboſius teſtamento ſuo legaverat. At authore Spondano in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum 1513. *negavit Rex Pontificias leges de privatorum bonis extra Pontificis ditiones valere.*

Bulla. Mag. to. 2. Bull. 8. 19. 29.

Pius IV. anno 1560. irrita pronunciavit teſtamenta omnia Prælatorum, & aliorum quorumvis Beneficiariorum, ſi de bonis ab Eccleſia prodeuntibus teſtarentur, etiam ut ea Xenodochiis legarent, niſi permittente Papa, cujus ſunt hæc ſpolia. Alia quapiam Bulla idem Pontifex ſpolio contineri voluit bona ea, quæ Clerici ſibi paraſſent negotio, vel quovis alio illicito quæſtu. Exemptos voluit Equites Hoſpitalarios, quorum ſpolia Ordini reliquit. Anno 1567. eodem

Bulla 46.

privilegio Pius V. Ciſtercienſem Ordinem donavit, diffiniitque eorum ſpolia, non ad Abbates Commendatarios, non ad Cameram Apoſtolicam, ſed ad Ordinem devolvi. Equites ſancti Jacobi, Alcantaræ & Calatravæ in Hiſpania jam olim teſtandi licentiam adepti fuerant. Licentias eas omnes Pius V. reſciderat, quas mox Gre-

Bulla 30.

gorius XIII. redintegravit, anno 1575. interpellatus ab Hiſpaniæ Rege. Pius idem V. juris

Fagnan. in l. 3. Decret. Part. 2. p. 401.

ſpoliorum immunes eſſe voluit Beneficiarios omnes, quorum vel reditus vel penſiones auri ducatos triginta non ſuperarent; dummodo nequid illiciti negotii & quæſtus attigiſſent. Hæc de ſpoliis, quibus Romani Pontifices jamdiu utuntur compluribus in aliis Regnis, extra Gallias, quæ priſtinæ ſuæ libertatis & conſuetudinis retinentiores fuere. Nemo jure culpaverit vel Provincias cæteras, quæ ſublevandis oneribus Apoſtolicæ ſedis caducas has ſucceſſiones addici non illubentes conſenſerunt: ne ipſi quidem Galliæ convitiari fas eſt, quæ priſcos ſuos uſus conſtantiùs retinet, & ubi laici ad quos hæ ſucceſſiones perveniunt, his bonis ut Deo ſacris, ut Eccleſiæ, ut patrimonio pauperum dediçatis uti & poſſunt, & debent.

XII. A ſpoliis ad Annatas ſtylum flectemus, ſi priùs aliquid attigerimus de *Procurationibus* iis, quas iidem Collectores Clementis VII. Avenione Pontificatum ſuum explicantis emungere cœperunt; quamquam eas Concilia ſolis dicaſſent Epiſcopis & Prælatis inferioribus Eccleſias ſuæ ditionis viſitantibus. Huic alteri reſervationi interceſſit Carolus idem VI. Franciæ Rex eodem Edicto ſuo anni 1406. impatientiùs ferens rem innovari, quæ & Epiſcopis regni ſui, & populis oneri ac detrimento futura eſſet. *Licèt fuerit Decretis ſanctorum Patrum inſtitutum, ut*

Preuves de Libert. Gal. c. 22. n. 9.

Prælati Eccleſias ſibi ſubditas annis ſingulis viſitare deberent, quatenus ſic docerent indoctos, corrigerent exceſſus, mores reformarent, Eccleſias reſtaurarent, & cætera Prælatis incumbentia ad Dei honorem exercerent, ac per hoc procurationes in victualibus, aut pecunia reciperent ad optionem viſitati. Nihilominus tamen aliqui Collectores & alii Officiarii Romanorum Pontificum præſertim Papæ moderni ab aliquibus annis citra Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos Regni & Delphinatus, jugibus & importabilibus ſervitutibus preſſerunt, &c. Procurationes, quæ Prælatis, & aliis ratione factæ viſitationis tantummodo debentur, capiendo & levando in pecunia numerata, licèt viſitationis officio non impenſo; ab illis autem qui ad procurationem nullatenus tenebantur, tantundem exigendo. Fateri cogimur ejuſmodi procurationes alieniſſimas à jure, & importuniſſimas tunc fuiſſe, tum quòd viſitationibus Epiſcopalibus obſtreperent, tum quòd pecunia extunderetur, cùm populis integrum eſſet alimenta ſolum ſuppeditare. Non ægrè ergo Alexander V. in Seſſ. 20. Concilio Piſano adductus eſt anno 1409. ut quidquid id erat novi uſus abjiceret. Id prætexebatur, ut reor, propudioſis exactionibus, quòd non ſatis religiosè viſitandi munere fungerentur Epiſcopi, cæterique Prælati; quòdque laborantis Curiæ Pontificiæ neceſſitatibus utcumque opitulandum eſſet. At negligentiæ Paſtorum labes ſarciri poterant iis rationibus, quæ gregi non officerent: à quo ſubiniquum erat meti temporalia per eos, qui nil ſpiritale inſeminaſſent. Anno denique 1417. rurſus in Concilio Conſtantienſi pro- Seſſ. 39. ſcriptæ ſunt eæ procurationes, de quibus deinceps altum ſilentium; eoque auguramur verè jam tum eas exoleviſſe.

XIII. Anno 1567. Pius V. Bulla ſua, *Romani Pontificis providentia*, declaravit nec Prælatos, nec alios Beneficiarios teſtamento ſuo, ſi copiam impetraſſent teſtandi, poſſe legare; nec Collectores Cameræ Apoſtolicæ prætextu ſpolii poſſe capere ſacras veſtes, ſacra vaſa & libros Eccleſiæ, vel Capellæ; nec poſſe à Collectoribus occupari minuſcula mobilia Presbyterorum, & aliorum Clericorum, etiamſi ex bonis Eccleſiæ coempta eſſent: denique quibus Beneficiariis non eſſent ſaltem triginta Ducatorum auri reditus, eos ſpoliorum juri non ſubeſſe. Quibus vacabit hanc Bullam perlegere, ii facilè complurima odorabuntur Eccleſiaſticæ antiquitatis veſtigia; poteſtatem teſtandi de bonis Eccleſiæ Precariam eſſe, & ſingulari indulgentia conceſſam; conceſſam fuiſſe, ut piis locis, non ut cognatis aliqua legarentur; invectum eſſe ſpolii jus, ut obviam iretur Clericorum teſtamentis præpoſteris, quibus bona Eccleſiæ ab Eccleſia abalienabantur; & veſtimenta & vaſa ſacra Eccleſiarum multò minùs etiam abalienari potuiſſe; denique ubi Beneficiorum reditus exiles & permodici erant, non eſſe moroſiùs de eorum ſuperfluis reliquiis litigandum.

De Annatis.

CAPUT LVIII. *P. 4. l. 4. c. 35.*

De Annatis: earum origo, & progreſſio uſque ad Concilium Conſtantienſe.

I. Ab Epiſcopis & Abbatibus longo ante tempore, quàm à Romanis Pontificibus Annatæ exigebantur.

II. Pleno jure eas Abbates exigebant, quod Beneficia iis obnoxia, meræ eſſent obedientiæ. Epiſcopi Reſcripta Apoſtolica elicuere, ut eo jure uterentur.

III. Anno 1300. cæteræ Eccleſiæ plures exigebant annatas antiqua etiam conſuetudine, cùm necdum ullas Romana exigeret.

IV. Sub Clemente V. & tempore Concilii Viennenſis necdum Pontifex Annatas capiebat ullas.

V. Cœpit

V. Cœpit Joannes XXII. aliquas exigere, sed ab hodiernis longè diversissimas. Harum & hodiernarum discrimina.

VI. Flagrante schismate Avenionensi cœpit Bonifacius IX. Annatas exigere ab Episcopis & Abbatibus, quos ipse nominabat. Probatur.

VII. Probatur à simonia puras & alienissimas fuisse has Annatas. Doctrina Petri Cantoris.

VIII. IX. Doctrina Joannis Gersonii & Petri Alliacensis de Annatis.

X. Quàm vetustæ essent Annatæ, quæ Ecclesiæ Gallicanæ aliæ aliis pendebant.

XI. An dici possit Annatas initio oblationes fuisse spontaneas.

XII. Argumentis novis efficitur Bonifacii demum IX. ætate invectas Annatas.

XIII. De parvis Annatis in minora Beneficia, quas Pontifex priùs exigebat.

XIV. De iisdem parvis Annatis.

XV. Tria triplici tempore Annatarum genera; absersa ab iis omnibus simoniæ suspicio.

XVI. Respondetur objectioni.

I. NOstram hanc de Annatis dissertationem indidem ordiemur, unde priorem de Spoliis; ejusmodi usum perdiu antè invaluisse in Cœnobiis, atque in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, quàm eas vel summis digitis attingerent Pontifices Romani. Memoria obiter & summatim recolenda sunt, quæ dicta sunt suprà de Deportibus, ut jam ambigere nemo prorsus possit, quin Prælati Regulares & sæculares, & Episcopi ipsi fructus primi anni acceperint Beneficiorum vacantium suæ ditionis, aliquamdiu ante quàm summi Pontifices idem sibi juris adrogarent. Cùm essent enim Abbates, Episcopi & Archidiaconi Custodes & Administratores Prioratuum, Parochiarum, & aliorum Beneficiorum suæ ditionis vacantium, difficillimum erat, ut non eorum spolia & fructus temporis quo vacabant, ipsi sibi sumerent, vel omnino, vel ex parte, tum jure suo, tum ob impensam operam, tum denique ad necessarias expensas; tum maximè cùm diu illa vacare finebantur, vel Patronorum inertia, vel eorum inter se litibus, vel litigiis Beneficiariorum ipsorum, vel quibuscumque demum causis aliis. Tunc enimverò minuscula hæc Beneficia videbantur rursum coaluisse cum stipite à quo divulsa fuerant; Ecclesia autem matrix veluti fons erat, in quem rivuli, qui ab eo effluxerant, confluebant. Non ita verò res habebat in Ecclesia Romana. Nec enim illa in sinum suum & in custodiam excipiebat omnes Ecclesias viduatas, sive Regulares, sive sæculares, nec earum tunc temporalem substantiam administrabat. Temporalis hæc particularium Ecclesiarum substantia nunquam ab Ecclesia Romana divulsa fuerat. Ita non poterat tanta ejus esse vel Spoliorum, vel Annatarum antiquitas, quanta Abbatum, Episcoporum, & Archidiaconorum.

II. Principem locum do Abbatibus, quòd cùm Prioratus eorum juris obedientiæ sint eis ad nutum obnoxiæ, majoris in eos imperii vim illi exercebant, etiam in temporalibus, quàm vel Episcopi, vel Archidiaconi in Parochias, quæ in Obedientiarum utique classem conjici non poterant, cùm ad nutum Episcoporum revocabiles non fuerint Parochi. Quin & illud à nobis adnotatum est in Dissertatione de Deportibus, Rescriptis se Pontificiis muniri gestiisse Episcopos, ut Annatas Beneficiorum suæ Diœceseos exigerent, atque ita æs alienum expungerent, quo gravabantur. Episcopo Tullensi ab Honorio III. concessum est, ut per biennium reditus omnes acciperet vacantium suæ Diœceseos Beneficiorum. Canonici & Dignitates hinc se immunes esse jactabant: rescripsit Pontifex immunes non esse. *Fructus Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere.* Extra. De verbo signi. c. 32.

Ad annum 1246. docuit nos Matthæus Paris Archiepiscopum Cantuariensem à Pontifice impetrasse Annatas unius anni Beneficiorum suæ Provinciæ. *Fructus unius anni Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere.* Gregorius X. Episcopo Leodiensi annuit vigesimam unam in omnia Beneficia suæ Diœceseos. Cùm enim Concilia Lateranensia III. & IV. & Pontifices Alexander III. & Innocentius III. Prælatis interdixissent novis omnibus exactionibus, Episcopi quos hìc memoravimus, Rescriptis se tueri Apostolicis voluere ad exigendas Annatas.

III. Concessa est aliquando à Bonifacio VIII. licentia, Annatarum in quinquennium ex Beneficiis vacantibus exprimendarum, quò debita Prælatorum exolvi possent. *Propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus.* Sed illa ab eo memorabilis adjecta est clausula, ut eorum jam Annatæ Beneficiorum addictæ non fuissent, vel fabricæ, vel cuicumque demum necessitati Ecclesiarum, vel personarum, sive consuetudine, sive statuto, sive privilegio. Erant ergo jam ante annum millesimum trecentesimum Annatæ usitatissimæ in Beneficiis vacantibus exigendæ, & adjudicatæ vel Prælatis, vel fabricis, & quibuscumque necessitatibus Ecclesiarum, sive statuto, sive privilegio, sive consuetudine. Nec tamen ullas tunc Annatas exigebant adhuc Romani Pontifices: ut liquet ex Decretalibus ipsius Bonifacii VIII. ubi pronuntiat proventus vacantium Ecclesiarum successoribus reservandos esse, vel Ecclesiæ & agrorum ejus necessitatibus impendendos: *Vacationis tempore obvenientia bona, quæ in Beneficiorum utilitatem expendi, vel futuris debent successoribus reservari*; nisi iis in locis, ubi eos consuetudo, statutum, aut privilegium Episcopis, vel aliis Prælatis adscripsit. In Sexto l. 1. tit. 3. c. 10. In Sexto l. 1. tit. 16. c. 19.

Si ad superiora retro sæcula animo assurgamus & ad ipsos hujus disciplinæ fontes, occurrent nobis Episcopi, summa authoritate, & administratione temporalium Ecclesiæ rerum omnium diutissimè potiti, non solùm ante hujus rei temporalis partitionem in plura Beneficia, sed etiam postea. Diu enim integrum illis fuit sibi retinere Beneficia suæ collationis, & eorum fructus seponere ad aliquas sacri ministerii sui necessitates. Quin & post etiam quàm eos Concilium Lateranense III. anni 1179. adegit semestri spatio Beneficia conferre, in eorum adhuc potestate fuit retinere fructus vacantium Beneficiorum, & eos adjudicare usibus necessariis suæ Ecclesiæ, sive per illos sex menses à Lateranensi concessos Concilio, sive iis etiam elapsis collato dumtaxat titulo Beneficii, & segregatis sibi fructibus ad breve aliquod tempus, ad opus quodlibet pium. Ita usus ferebat adhuc tempore B. Raimundi de Pennaforti, à quo consarcinata est prima compilatio Decretalium Gregorii IX. Accipe ipsa sanctissimi viri verba, & eruditissimi Canonum interpretis: *Quid de Episcopis & aliis Prælatis, qui fructus Ecclesiarum, vel aliorum spiritualium Beneficiorum vacantium percipiunt per aliquot annos, & postea conferunt retentis sibi fructibus & reditibus sic perceptis, vel retenta sibi parte fructuum? Ad hoc distinguo cum Innocentio, utrum qui dat spiritale Beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat, aut non. Nam si proventus ante donationem non percepit ipse, sed alius, & ex donatione consequitur, quod ipse proventus percipiat, non est dubium intercedere simoniacam pravitatem; si autem ante dona-* Summa l. 1. tit. 1. n. 24.

donationem percepit ipſe proventus, credimus eſſe diſtinguendum, utrum ante donationem conſtituat, ut ipſi proventus retineantur ad tempus pro cauſa juſta & neceſſaria: aut conveniat cum eo qui accepit Beneficium, ſive mediatore quocumque, ut officio illo conceſſo, retineat ipſe ſibi proventus. Primum enim membrum credimus eſſe licitum; ſecundum autem dicimus non licere; ne viam aperiamus iis, qui pravitatem ſuam ſatagunt palliare. Ita ergo ſtatuebat vir Canonum & novi juris conſultiſſimus, etſi non poſſet Epiſcopus in conferendo Beneficio, vel eo collato paciſci, ut fructus ejus ad tempus ſibi retineret: potuiſſe tamen antequam illud conferret, proventus ejus ſibi reſervare *ad tempus pro juſta cauſa & neceſſaria*. De eo prolixiùs agemus alio loco, ubi demonſtrabimus inde manaſſe illud novorum Canoniſtarum placitum, aientium *Beneficium eſſe in fructu*. Quòd cùm res temporalis Beneficiorum decerpta ac detruncata fuiſſet ex menſa communi, quæ erat in poteſtate Epiſcoporum: in eandem illa reſorbebatur vacante Beneficio; & ante Concilium Lateranenſe III. perſæpè ab Epiſcopis retinebatur ad tempus, quin & aliquamdiu poſt ejus Concilii tempora non parvam ejus poteſtatis partem Epiſcopi retinuere, teſte hìc idoneo Raimundo.

IV. Ne ſub Clemente quidem V. ulla uſquam Annatarum Pontificiarum veſtigia, qui poſt Bonifacium VIII. ſtatim ferè ad puppim Eccleſiæ ſedere cœpit. In Concilio Viennenſi verbum de illis factum eſt nullum. In Clementinis de Annatis attingitur aliquid iis, quas Abbates capiebant, nihil præterea. Referunt quidem Matthæus Vveſtmonaſterienſis & Thomas Valſinghamus anno 1305. Clementem V. Annatas Beneficiorum ad duos treſve annos ſibi vendicaſſe, fatigatum crebrioribus Epiſcoporum precibus eas ſibi depoſcentium, & ipſum quoque earum aliquando delibandarum cupientem. *Ipſe verò Papa videns inſatiabilem quorundam Epiſcoporum Angliæ avaritiam, importunè poſtulantium primas vacantes Eccleſias per annum in ſuis Diœceſibus ſibi concedi, advertenſque quia quod poſtulat inferior, poteſt & ſuperior; appropriavit ſibi ipſi per biennium omnes proventus de primo vacantibus in Anglia; videlicet de primo anno primos fructus, tam de Epiſcopatibus, Abbatiis, Prioratibus, Præbendis, Rectoriis & Vicaris, quàm de cæteris minutis Beneficiis.* At eæ exactiones ultra duos annos ex Matthæo Vveſtmonaſterienſi, ultra tres ex Valſinghamo non ſunt progreſſæ, nec ultra fines Angliæ effuſæ ſunt, ad comprimendam tantùm Epiſcoporum aviditatem ſpectavere, nec deinceps uſquam uſurpatæ ſunt.

Juſſus à Clemente V. Durandus Mimatenſis Epiſcopus, opuſculum tunc lucubravit, ediditque longè pulcherrimum, quo veluti præluceret Epiſcopis omnibus Concilii Viennenſis, oſtenderetque quibus diſciplinæ maculis eluendis, quibus expurgandis corruptelis incumbendum eſſet. Liber is inſcribitur, *De modo Concilii Generalis celebrandi*. Magni vir animi qua par eſt fiducia de Curia Romana differit. Graviter expoſtulat, quòd exigatur aliquid ab Epiſcopis qui ibi ordinantur. Is verò tempeſtivus cum primis locus erat de Annatis agendi. Atqui de eo litteram facit nullam. En ipſius verba: *Cùm illa decreta in quibus agitur de ſimonia, in novo & veteri Teſtamento, in Conciliis à ſanctis Patribus & Romanis Pontificibus damnata, non ſerventur; & maximè in Curia Romana, in qua etiam Cœtus dominorum Cardinalium vult habere cum domino Papa certam portionem à Prælatis qui promoventur ibidem; videretur ſuper hoc maximè providendum. Nam hæreſis maximè corrumpit Eccleſiam univerſalem.*

Qui ei loco inſidiati ſunt, ut inde primordia quædam Annatarum exprimerent, ii vehementer allucinati ſunt. 1. Nec enim ait Durandus acceptos eſſe fructus primi anni, ſed tantùm acceptum eſſe aliquid. 2. Non ait ei exactioni obnoxios fuiſſe Epiſcopos omnes & Abbates, ſed eos dumtaxat Prælatos, qui Romæ ordinabantur. 3. Clementis V. tempore Abbates omnes ab Epiſcopis, Epiſcopi à Metropolitanis ſuis, & confirmabantur, & ordinabantur, pauciſſimis exceptis, qui Romæ ordinabantur. Ei ergo non ſuberant exactioni, niſi pauciſſimi, cùm Annatæ omnes prorſus Epiſcopos & Abbates complectantur. 4. Quì potuiſſet Durandus ſimoniæ maculam affricare Pontificiæ exactioni fructuum primi anni, nec eandem inurere notam tot exactionibus aliis, quas ſuperioribus Capitibus perſtrinximus, maximè ubi de Deportibus actum eſt, & quæ in Collegialibus ac Cathedralibus Eccleſiis, maximè verò in Cœnobiis pervagatiſſimæ erant? 5. Planum eſt ſimoniacam exactionem de qua queritur Durandus, illam ipſam eſſe, quæ tam frequens olim fuerat, cujus & tam frequens fuerat in Conciliis & in Pontificum Decretis proſcriptio, ubi ordinationes gratuitæ præcipiebantur, graviſſimis aliàs pœnis imminentibus. Si eam placeat eſſe Annatarum originem, erunt illæ haud dubio antiquiſſimæ, ſed non in Romana magis, quàm in aliis Eccleſiis uſurpatæ, in quas & ipſa creberrima ſubinde irrepſit ſimonia. Antoninus Archiepiſcopus Epheſinus, quem ſede exturbavit Chryſoſtomus, Epiſcopales Eccleſias diſtrahebat pro modo redituum annuorum, ita referente Palladio in vita Chryſoſtomi. Nec tamen eæ verè Annatæ erant. *Pro lege ac decreto habet, ordinationes Epiſcoporum vendere, pro modo redituum.*

Nolui hìc verba facere de Annatis in omnia Beneficia, & de plurium quandoque annorum Annatis, quas Bonifacius VIII. Joannes XXII. & alii ſi fors Pontifices conceſſere, vel Galliarum Regibus, vel aliis quibuſcumque Principibus. Conſule Continuatorem Nangii de iis agentem. Non eæ ſunt iſtæ Annatæ, quibuſde hìc diſputamus, quamquam ei Scriptori perſuaſum fuerit, per eas facilè adductos eſſe Reges, ut Annatis Romanis, cujuſmodi nunc ſunt, aſſentirentur.

V. Joannem ergo XXII. conſtat ejus facti ducem & principem fuiſſe, ut Annatas exigeret; ſed initio nec ubique vigebat ea lex, nec perpetua ſervitus indicebatur. Anno 1317. exegit ille fructus primi anni Beneficiorum in Anglia, Hibernia, Vallia vacantium, ad levationem onerum graviſſimorum, quibus Eccleſia Romana deprimebatur. Anno 1319. publicata eſt ab eo Decretalis, *Cum nonnullæ*, qua ſignificabat, ſe reſervatis ad urgentiſſimas Eccleſiæ Romanæ neceſſitates fructibus Beneficiorum toto Chriſtiano orbe vacantium tribus proximis annis, ea lege complexum eſſe Præbendas & Dignitates Capitulorum, conceptis verbis Epiſcopatus & Abbatias excepiſſe. *Præſertim cùm Archiepiſcopales & Epiſcopales Eccleſiæ, ac Regulares Abbatiæ ab hujuſmodi ſolutione fructuum in dictis litteris eximantur.* Unde certiſſimè id exprimitur ante hunc Joannem nullam uſquam manaſſe legem exigendarum Annatarum. 1. Quid enim cauſæ fuiſſet, quamobrem Joannes Epiſcopatus & Abbatias exciperet, ſi ea jam lex Prælaturis indicta fuiſſet? 2. Si mos jam is valuiſſet, quin potiùs lege ſua eum confirmaſſet, ut eodem Edicto Prælaturæ continerentur. 3. Ea ergo fuit ad triennium facta reſervatio fructuum minuſculorum Beneficiorum: quod totum contrà eſt in noſtratibus Annatis, quæ Prælaturas tantùm, & quidem in perpetuum complectuntur. 4. Et ea tamen verè Annatarum fuere rudimenta, qua-

L. 1. tit. 6. c. 1

Vveſtmona. p. 457 Valſing. in hypod Neuſtriæ. p. 96. 97.

Rainald. an. 1317. n. 49.

Extrav. Commen. l. 3 tit. 2 c. 11.

Spicil. to. 2. p. 598 614. 620. 667. 721. 730.

Part. 2. tit. 29.

quarum incrementis Prælaturæ ipſæ conſtrictæ fuere, excluſis etiam prioribus triennii limitibus, ut familiare eſt exactionibus omnibus pedetentim gliſcere & ingraveſcere. Utcumque ſit, mera hæc eſt reſervatio fructuum annuorum in vacantibus Beneficiis, ad levanda Eccleſiæ Romanæ onera. *Quos fructus ad triennium pro neceſſitatibus Eccleſiæ Romanæ duximus reſervandos.*

Itaque hæc exactio nihil omnino pertinet ad electionem, vel confirmationem, vel ordinationem & promotionem Beneficiariorum, ſed ad graves tantùm Romanæ Curiæ & Eccleſiæ neceſſitates. Quod totum alieniſſimum eſt à ſimoniæ ſuſpicionibus. 5. Anno 1322. habitum eſt in Hiſpania Concilium Palentinum Præſide Vvillelmo Cardinali Epiſcopo Sabinenſi, Legato Joannis XXII. Atqui non aliàs ullum Concilium adversùs ſimoniam magis exarſit, & adversùs Prælatos, qui fructus primi anni Beneficiorum ſuæ Collationis, vel omnino, vel ex parte ſibi ſervatos volebant. *Gratia ſi non gratis datur & recipitur, gratia non eſt. Nonnulli verò Prælatorum ut accipimus, cùm Beneficia conferunt, occaſione collationis factæ fructus eorum Beneficiorum, aut aliquam ipſorum partem, ſeu ſummam aliquam pecuniæ exigere ac retinere præſumunt. Cùm igitur corruptelam hujuſmodi ſacri Canones deteſtentur, jubemus ne Epiſcopi, vel quivis alius, &c.* Canonis hujus minùs obſervati pœna ea definitur, ut ſemeſtri ſpatio ſuſpendatur quis à collatione Beneficiorum. Non uſque adeo ſæviſſet Legatus Pontificius in exactiones Annatarum, ſi vel Pontifex ipſe eas exigere ſolitus fuiſſet, ſi eum uſum lata lege confirmaſſet. 6. Denique coævus author nullus eorum qui ſcriptis mandavere vitam Joannis XXII. Annatarum inſtitutionem illi affinxit, quamquam fuerint in iis, qui eum infinitæ cujuſdam pecuniarum cupiditatis & coacervationis inſimularint.

Cap. 19.

VI. Veriſſimè ergo inter ipſa ſchiſmatis Avenionenſis incendia, Bonifacius IX. qui Romæ tum ſedebat, ſervare ſibi cœpit dimidiam Annatam Beneficiorum omnium ſuæ collationis. Ita fatetur Rainaldus ad annum 1392. cùm non alia ſuppetere ratio Pontifici videretur, unde colligendæ pecuniæ, incredibiles ad expenſas Eccleſiæ, in quam bellorum undique tempeſtates ingruebant. *Ingraveſcentibuſque rei pecuniariæ difficultatibus ob continuos armorum fragores ſanxit, ut redigendorum ex omnibus ſacerdotiis, quæ à ſede Apoſtolica conferrentur, vectigalium, quæ primo labente anno obvenirent, dimidia pars in fiſcum Pontificium inferretur.* Refertur à doctiſſimo hoc Annalium Conditore ad annum 1399. locus Theodori Niemenſis, quo teſtatum fit eo anno Pontificem hunc ſibi reſervaſſe Annatas Epiſcopatuum & Abbatiarum: & quamquam obumbratæ ſimoniæ infamiam ille huic exactioni aſpergat, vel ipſe tamen ea ſuppeditabit lumina & argumenta, quibus ea criminatio diluatur. Audi Theodori hujus Niemenſis verba ipſa, ſub Bonifacii ipſius IX. Pontificatu vitam agentis: *Circa decimum annum ſui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque ſimoniam, quam exercuit, quodam neceſſitatis colore, primos fructus unius anni omnium Eccleſiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium ſuæ Cameræ reſervavit: ita quod quicumque ex tunc in Archiepiſcopum, vel Epiſcopum, aut Abbatem, per eum promoveri voluit, ante omnia cogebatur ſolvere primos fructus Eccleſiæ, vel Monaſterii, cui præfici voluit.* Idem perhibet Platina, qui & addit Anglos Epiſcopatuum Annatas exolviſſe, reſpuiſſe Cœnobiorum. *Annatarum uſum Eccleſiaſticis Beneficiis impoſuit. Hanc autem conſuetudinem omnes admiſere præter Anglos, qui de ſolis Epiſcopatibus conceſſere, in cæteris Beneficiis non adeò.* Illud quoque adjicit, dimidium annui proventus tantummodo ad has annatas flagitatum fuiſſe. *Annatarum uſum Beneficiis Eccleſiaſticis primus impoſuit, hac conditione, ut qui Beneficium conſequeretur, dimidium annui proventus fiſco Apoſtolico perſolveret.* Dimidia pars altera proventuum Beneficiario permittebatur ad ſuas & Eccleſiæ ſuæ neceſſitates. Eandem nimirum legem Pontifices Romani præſcripſerant deportibus, quos jamdiu Epiſcopi, Abbates, & Prælati alii inferiores exigebant ex Beneficiis ſuæ ditionis.

Num. 1.

Num. 12.

VII. Idque primum obſervandum venit ad refellendam Theodori Niemenſis opinationem & ſimoniæ criminationem fœdiſſimam. 1. Puras & exortes ejus infamiæ non dubitaſſet ille & eſſe, & jamdiu fuiſſe Annatas, ſi compertum ei fuiſſet maximam partem Cœnobiorum orbis Abbates eo jure uſos eſſe in Prioratus & alia Beneficia ſibi obſequentia. Epiſcopos item, & Archidiaconos, Prælatoſque alios inferiores, annatas exprimere ex Parochiis compluribus, aliiſque Beneficiis, more ante aliquot ſæcula firmato: eaque jura approbari, vel tolerari conceptis verbis, in Conciliis & Decretalibus iis, quibus univerſa aſſentiretur Eccleſia, pauciſſimis cautionibus adhibitis. 2. Abjeciſſet Theodorus ineptas ſuſpicationes ſuas, ſi advertiſſet conſuetudine & præſcriptione ea Annatarum jura tributa jam eſſe Prælatis compluribus, tum ſæcularibus, tum regularibus, & eam conſuetudinem ita præſcriptam & confirmatam fuiſſe textu ipſo juris communis & receptiſſimi Decretalium. Quod paſſim alibi tamdiu innocuum fuit, non id ille in Eccleſia Romana ſimoniacum calumniari potuiſſet. 3. Si univerſim hos dimidios fructus annuos ſpectaſſet ille à Pontifice reſervatos ad urgentes Eccleſiæ neceſſitates, longè ille ablegaſſet ſuſpiciunculas ſimoniæ omnes: Ecqui enim cæteræ Eccleſiæ jam olim potuerant ad fabricas Templorum, vel ad alios uſus ſeponere annatas Beneficiorum? Ecqui potuerat hic uſus ſtatutis, conſuetudine, privilegiis & præſcriptione confirmari, denique iis Decretalibus, quæ veluti micantiſſimæ ſunt juris Canonici hodierni faces: nec potuerit Eccleſia Romana pari jure uti, & conſimilem facere fructuum reſervationem, ad explicandas graviſſimas temporum anguſtias & difficultates? An fabricæ & reparationis templorum peculiarium majora ſunt momenta, quàm defenſionis Romanæ Eccleſiæ, in qua Principatus reſidet Apoſtolicæ Cathedræ?

Cap. 38.

Nec his adverſatur Petrus Cantor, qui Annatarum reſervationem in unum, & alterum, adeoque & in tertium annum, tum legitimam cenſet, cùm non ab uno privatim fit Prælato, utilitati privatæ ſerviente, ſed authoritate publica, & ad publicam Eccleſiæ utilitatem. *Eadem eſt objectio de Annalibus, Biennalibus, Triennalibus, & hujuſmodi, quæ omnia videntur facere in fraudem ſimoniæ. Hìc diſtinguunt quidam, dicentes ſequeſtrationem rerum Eccleſiaſticarum factam communi authoritate Eccleſiæ, & ob utilitatem ejus, licitam eſſe: provenientem autem ex propria utilitate & cupiditate Epiſcopi, ſimoniacam.* Nec inficior ſapientiſſimo Scriptori optabile videri, ut Beneficiario ſemper dimittatur, quo parcè vitam & honeſtè ſuſtentet.

VIII. Lubentiſſimi ergo Rainaldo aſſentimur, qui Theodorum Niemenſem retundit, frangitque, objecta authoritate Joannis Gerſonii, Cancellarii Univerſitatis Pariſienſis, in Tractatu de ſimonia. Nemini non exploratum eſt, quàm abhorreret Gerſonius ab adulatione, ubi Romanæ Curiæ res agebatur. Et fatetur ille tamen in hoc opuſculo, ut Levitæ veteris Teſtamenti cùm decimas ipſi à laicis acciperent, ipſos vicif-

sim decimarum harum decimas exolvisse Aaronico summo Pontifici: ita simillimo quodam munere à Prælatis inferioribus colendum esse Romanum Pontificem, idque convenienter per Annatas perfici. *Sicut ex antiqua lege decimæ decimarum debebantur summo Sacerdoti à Levitis, Num. XVIII. Deuteron. XVI. sic non minus in lege nova debetur hæc decimatio facienda ipsi Papæ per inferiores. Hæc autem recompensatio videtur rationabilis, quod fructus primi anni à quolibet beneficiato persolvantur, quoniam in hoc Papa servit Ecclesiæ, & ita pro substentatione status sui potest onerare personas & beneficia.* Et hæc quidem objectio est, quam sibi diluendam proponit Gersonius: at in sua ille mox ad eam responsione, confitetur naturali & divino jure niti eam legem, qua Annatæ debentur Pontifici summo, quamdiu Ecclesiæ illi subditæ non suppeditant aliunde, unde dignitas ejus pro sua amplitudine sustentetur: id unum porro ille non dissimulat in votis sibi esse, Curia ut Romana exactionibus violentis & extorsionibus abstineret. *Respondeo talibus objectis: dicimus primo, quod inferunt & concludunt aliquas veritates. Ut quod officio Papæ debeatur beneficium sufficiens & condecens. Et quod ab inferioribus sibi debetur subsidium. Et quod illud subsidium potest, vel potuit debitis circumstantiis observatis accipi super fructibus inferiorum Beneficiorum, ubi non est aliter facta Papæ sufficiens provisio; sicut prima ratio satis hoc concludit tam ex jure divino, quam naturali, præsuppositio divino. Sed quod fiat exactio, vel extorsio, sicut conclusio loquitur, ratio non concludit.*

Tom. 2. Pag. 428.

Nec aliter Gersonius alteram illam dispungit objectionem, ex iis Capitulis sumptam, quorum gremio non inscribuntur Canonici, nisi persolutis juribus quibusdam, quibus nemo tamen invidiam fecit, ut simoniacis. Respondet autem, à Canonicis ea jura exigi, non propter Officium, vel Beneficium, quo accedentes condecorantur; sed ad fabricam & ad sumptus communes Ecclesiæ. *Tales pecuniæ non exiguntur à Canonicis pro Beneficio, vel Officio, sed pro communibus oneribus supportandis, in quibus Canonicus ille particeps erit quoad emolumentum commune, sicut pro fabrica, pro pane, pro pueris de choro, pro clientibus, pro cappa & similibus.* Atqui ad sumptus etiam universalis Ecclesiæ institutæ sunt Annatæ in Prælatos, & perpetuatæ.

Tertio denique loco id sibi Gersonius objicit, Si tot Ecclesiæ Cathedrales, si tot Prælati inferiores, si tot Abbates Regulares Annatas percipiant, posse eas & à Pontifice percipi: *Nec minus rationabiliter, immo rationabilius potest Papa recipere primas annatas Beneficiorum, quam recipiunt vel Prælati inferiores, vel Ecclesiæ Cathedrales, vel aliquæ Religiones, quod tamen ita fieri frequentius invenitur.* Respondet verò Gersonius ei objectioni non respondendum, sed subscribendum esse; rem enim eam constantissimam esse, & æquissimam comparationem. Sed & illud æquitati consentaneum esse, ut ne Romæ exigerentur antè Annatæ, quàm fructus primi anni essent demessi, cùm ea in suprapositis exemplis ratio obtineat. *Tertia ratio concludit conformiter ad primam. Deberet ergo similis esse conformitas, de non exigendo fructus ante perceptionem eorum, sicut nec exiguntur ab illis, de quibus est argumentum.*

IX. Indubitatissimè ergo Annatis astipulabatur Gersonius, nec improbabat nisi usum antè exigendi fructus primi anni, quàm eos Beneficiarius collegisset. Gersonio adprimè concinit Petrus de Ailiaco Cardinalis, tractatu *De authoritate Ecclesiæ*. En ipsissima ejus verba: *Cùm Levitæ pro sua sustentatione receperunt decimas, summus Sacerdos decimam decimæ à Levitis debebat recipere, ut patet Num. XIX. Unde simili jure videtur quod Papa possit recipere ab Episcopis promotis Communia Servitia, quæ vocantur vacantiæ: & in minoribus Beneficiis primos fructus, seu alia hujusmodi subsidia; ex quibus ipse, & sibi in Ecclesiæ servitio assistentes possunt convenienter sustentari.*

Gerson. to. 1. pag. 907.

Tum confitetur ille in ratione inverecunda & turpi exigendi jura legitima, posse nescio quid simoniacæ luis inesse, sed abstergenda hæc esse vitia, incolumi & illibato jure Canonico. *Status summi Pontificis & sacri Collegii Cardinalium dum recipit & quærit subventiones consuetas in oblationibus, decimis, vel annatis & similibus, non debet eo ipso de simoniaca pravitate notari, nisi fortè vitium aliud in exactionis modo concurrerit; quod vitium corrigi debet, non obinde status minui, destrui, culpari, vel juribus aliunde defraudari; sicut ab infirmo morbus tollendus est, non subjectum, vel corpus destruendum. Oppositum verò pertinaciter imponere, notando generaliter de simoniaca pravitate totum statum istum, temerarius error est, nec esset ferendus.* Subjicit denique doctissimus Theologus ab exigendis Annatis cessandum non esse, donec præsidia & adminicula alia opportuna Pontifici & Cardinalibus adsignentur, usuque confirmentur, vel approbentur Concilio Generali. Qui secus sentiant, aut garriant aliquid, eos statutis & Edictis adversari Regum Galliæ, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis. *Oportet sic fieri quod subventio nunc existens & à Priorum devotione Ecclesiasticorum introducta, de primis annatis & similibus permaneat, quousque prius, aut simul saltem fuerit alia fortè provisio salubrior vel sanctior rationabilius adinventa, & effectualiter practicata, & ex ordinatione Papæ & Concilii Generalis. Postremò facientes contra præmissa, non conformant se, sed manifestè obviant institutionibus Regis Franciæ, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis, sicut patet eas intuentibus.*

X. Eum Tractatum lucubravit Alliacensis anno 1417. dum haberetur Concilium Constantiense, cujus & ipse & Gersonius clarissima fuere lumina. Hinc apparet, eam fuisse Prælatorum Galliæ consensionem & Theologorum, qui Concilio intererant. Nec sanè aliis ferè imbui potuerant opinionibus, Gallicæ gentis cùm essent, in qua familiare illud erat, passimque usurpatum, ut Annatæ Præbendarum Ecclesiæ cujusque Cathedralis & Collegialis addicerentur Collegio cuipiam, Clero, vel Ecclesiæ, spectatissimæ sanctitatis. Anno 1126. Petrus Bellovacensis Episcopus præsente Archiepiscopo Lugdunensi Papæ Legato, Ecclesiæ sancti Quintini civitate in ipsa Bellovacensi, ubi tum Canonici florebant Regulares, ab Ivone Carnotensi Episcopo instituti, Annatas contulit Præbendarum omnium Ecclesiæ suæ Cathedralis, si quæ aliquando vel morte vacarent, vel religiosa professione Canonicorum. *Deinceps anni unius spatio habeant & quietè possideant reditus singularum Præbendarum.* Stephanus sanctæ Genovefæ tum apud Parisios Abbas, postea Episcopus Tornacensis, per litteras Pontificem obfirmavit ad defensionem Abbatiæ sancti Victoris Lutetiæ, cui Capitulum sanctæ Mariæ controversiam faciebat de annatis Præbendarum suarum omnium, quibus illam donaverant Canonici olim, eique largitioni confirmatio accesserat sedis Apostolicæ. *Sanè Præbendarum Parisiensium annualia Ecclesiæ sancti Victoris ex integro deberi, & ipsius Ecclesiæ Parisiensis tam Episcopi quam Capituli autenticum Rescriptum testatur, & sanctorum Romanorum Pontificum privilegia confirmant, & plusquam longissimi temporis præscriptio civili simul & Canonico jure clamat.* Anno

Gall. Christ. to. 2. p. 383.

1123.

1123. Stephanum Parisiensem Episcopum ferunt eas concessisse annatas suæ Cathedralis Ecclesiæ Cœnobio sancti Victoris. In Necrologio ejus Abbatiæ legitur Præbendam addictam ei fuisse unam, & Annatas cæterarum omnium in Ecclesia sanctæ Mariæ, sancti Marcelli, sancti Germani Altisiodorensis, sancti Martini de Campellis. Addit Chopinus, in Ecclesia sancti Clodulphi, in Ecclesia Meldensi, & Melodunensi. Nuper publici juris facta est Bulla Eugenii III. ad annum 1147. qua Ecclesiæ sancti Victoris confirmantur Annatæ omnium illarum Ecclesiarum aliarumque non paucarum, ac præ cæteris sanctæ Mariæ de Corbolio, ubi Cœnobio sancti Victoris adscriptæ erant Annatæ undecim Præbendarum, & pro duodecima, quæ fabricæ adjudicata fuerat, solvebantur ei *decem solidi*; postremò denique solvebantur hæ Annatæ, quo demum cumque modo vacassent Præbendæ, resignatione, Religiosa professione, depositione, morte.

Hist. Univ. Paris tom. 2. p. 100. 39.

Vvarinus Ambianensis Episcopus Collegium excitavit dotavitque Canonicorum Regularium sancti Augustini, quibus Annatam tribuit Canonicatuum Cathedralium Ecclesiæ suæ, ea lege, ut pro defuncto annuale celebrarent, & funeri ejus interessent. Attribuit & illi Annatas Capituli sancti Acheoli. Exemplorum ejusmodi plena sunt Monumenta sacra, & hinc satis superque liquet, his Annatis ortum dedisse pietatem quandam eximiam ac religionem, tum accipientium eas, tum dantium, in quos simoniæ ne suspicio quidem cedere poterat. Postquam verò ea Episcoporum & Capitulorum concessio privilegiis Pontificiis & præscriptione confirmata fuit, si successores, eorum qui concesserant, beneficii sui pœnitebat, idque retractare conabantur: viri pii sui id muneris esse existimabant, ne sibi deessent, aut ut aliis ita periclitantibus adessent; ut suprà patuit ex Epistola Stephani Tornacensis in tuitionem Cœnobii sancti Victoris.

Concil. to. 12. p. 160.

XI. Quæ suprà adscripta sunt verba ex Petro Alliacensi, ex iis constabat ita illi persuasum fuisse, Annatas, quibus tunc Romana fruebatur Ecclesia, privatorum pietate invectas fuisse: *Subventio nunc existens, & à piorum devotione Ecclesiasticorum introducta*: atque ita eam constanter tuendam esse: *permaneat*; donec proventus alii constituti fuissent, ad Pontificis & ejus ministrorum necessarias expensas. Nec secus sentiebant, qui tempore Constantiensis Concilii tam acerbè invehebantur in Annatas, quas & ipsi suspicabantur oblationes primò voluntarias fuisse eorum, quorum confirmatio vel ordinatio Romæ celebraretur Episcoporum, Abbatumque, quòd tum eorum electiones lacesserentur lite quapiam intentata. *De vacantibus verò & fructibus primi anni majorum Prælaturarum, Abbatialium, Episcopalium, &c. nullum aliud initium fuisse invenitur, quàm voluntaria & gratuita oblatio quorundam, qui in discordia electi ad Abbatialem vel Cathedralem Ecclesiam, &c. Et talis oblatio & gratuita datio juxta vulgare Italicum dicta fuit Servitium, & secundum Alemannos Propina dicitur. Et dicta fuerunt communia servitia, quia communiter inter eos dividebantur, eò quòd singulis dare fuisset nimium onerosum.*

Nec distat à verisimili, quorum electiones impetebantur, Romamque referebantur, ii ubi vicissent, cùm Romæ confirmarentur, persæpè & consecrarentur, spontanea oblatione aliqua Pontificem veneratos esse, & ex arbitraria primùm assuetudine, ut solet, contigisse, ut vinculum nescio quod legis longo temporum decursu necteretur. Sed non ea profectò fuit Annatarum origo primæva, cùm invictissimis documentis demonstraverimus, necdum Annatis obnoxias fuisse majores Prælaturas sub Joanne XXII. Papa, nec eas cœpisse, nisi sub Bonifacio IX. paulo ante annum millesimum quadringentesimum.

XII. Illud enim iterum iterumque observari necesse est, luctuosissimo illo schismate post mortem Gregorii XI. exorto, qui Avenione migrans Apostolicam sedem Romæ restituerat, ita scissam esse Ecclesiam inter duos Pontifices, alterum Romæ, alterum Avenione sedentem, ut uterque mox Pontifex ad molestissimæ inopiæ angustias detrusus sit. Ei malo medicari tentavit Clemens VII. invecto spoliorum jure, Bonifacius IX. qui Urbano VI. successerat, Gregorii XI. successori, Annatarum institutione. Paucula quasi ad cumulum hìc adjiciam nova documenta. Diximus suprà anno 1385. fulmineo quodam Edicto Carolum VI Regem detonuisse in spolia, quæ Clementis VII. Collectores ex Episcopatibus & Abbatiis vacantibus legere cœperant. De Annatis ibi prorsus siletur, ut quas Bonifacius IX. anno demum 1392. exigere cœperit. Sedebat Romæ Bonifacius, nec multò post cœpit & ipse qui Avenione sedebat Pontifex Annatas exigere. Rex idem enim ipse Carolus VI. Edicto alio proscribens spolia, quæ rursus exigi cœperant anno 1406. Annatas pariter proscribere cœpit, quæ jam cum spolio exigebantur. *Ecclesiam Regni & Delphinatus importabilibus servitutibus oppressérunt, potissimè bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quàm secularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando & usurpando: fructus Ecclesiæ tempore vacationis Prælaturarum aut Beneficiorum Ecclesiasticorum obvenientes levando & capiendo: à Beneficiatis quibuscumque primam annatam expetendo & extorquendo, cujus annatæ medietatem quoad majores dignitates Collegio Cardinalium consueverant assignare, & annatam hujusmodi unà cum quadam pecuniæ summa, quam vocant Minuta Servitia, & quam pro familiaribus esse dicunt, cum exactione juramenti hactenus exegerunt.* Eodem anno 1406. Rex idem Carolus VI. Senatusconsulto Parisiensi explosit exactiones Benedicti de Luna, potissimùm verò vacantium Beneficiorum. *A nonnullis spolia auferendo, ab aliis Prælaturarum & Beneficiorum Ecclesiasticorum vacantias extorquendo, &c. Cessabunt Benedictus & Officiarii sui ab exactionibus annatarum primarum, fructuum & emolumentorum Prælaturarum, & aliorum Beneficiorum vacantium. Cessabunt Cardinales à perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis vel aliàs ante præsens Arrestum percipiebant.* Hæ primùm Regiæ de Annatis personuerunt querelæ, quibus jam majores Prælaturæ fatigari incipiebant.

XIII. In Edicto quidem illo priori anni 1385. spargitur aliquid de Annatis, sed de iis tantùm, quæ minusculis ex Beneficiis colligebantur laici Patronatus, vel Regiæ nominationis. *Dicti insuper Collectores fructus, reditus, proventus primi anni omnium & singulorum Beneficiorum Ecclesiasticorum in nostro Regno, per resignationem, vel permutationem, aut aliàs quovis modo vacantium, de facto capiunt, dato quod sint Beneficia, quorum collatio in Regalia, vel aliàs nobis, aut alicui domino temporali nobis subjecto, pleno jure, vel quorum præsentatio ad nos, vel alium Patronum laicum pertinet, & tamen in reparationes ædificiorum nihil impendere volunt.*

Non hæ majores sunt Prælaturæ, sed tenuiora Beneficia, quorum Annatas jam cœperat sibi reservare Joannes XXII. ad triennium. Amarissimè verò Rex conquerebatur de Annatis Beneficiorum laici, aut etiam Regii Patronatus, quòd ejus res ageretur: omnium enim ejusmodi Beneficiorum Annatæ promiscuè exigebantur. Quin & ex eodem mox Edicto manifestum est Ecclesias fuisse, quarum reditus primi anni servabantur inte-

gri Episcopo, vel Abbati, alteris fabricæ. Quando verò jam Apostolici Collectores cœperant Annatas accipere primi anni, tum Episcopus secundi, fabrica tertii anni fructus suo sibi jure usurpabat, atque ita Beneficiarii mendicitas nonnisi quarto demum anno levamenti & solatii aliquid capiebat. *Et interim contingit, ut in Ecclesiis in quibus Prælatus proventus unius anni, & Fabrica alterius anni percipere consueverunt; dicti Collectores primi, Prælatus secundi, Fabrica tertii annorum fructus percipiant. Et his tribus annis Beneficiati mendicando vivere coguntur.*

XIV. Interim hic autem duo quædam sunt nobis non oscitanter, non perfunctoriè observanda. Primum est, has Annatas ex minoribus Beneficiis fuisse expressas Pontificiis reservationibus ad expensas & sustentationem ministrorum Curiæ Romanæ. Ea enim *reservationis* vox usurpata semper fuit, ut jam eæ possent iniquæ exactiones & violentæ extorsiones videri, nisi eas fieri cogeret justa quædam & gravis necessitas: sed simoniacæ videri nusquam possent; cùm reservationes sint tantùm, quibus commune nihil sit cum ordinationibus, aut cum institutionibus Beneficiariorum. Alterum est, cùm hæ Annatæ exigerentur ex Beneficiis collationis vel præsentationis Regum, vel aliorum dominorum temporalium, & ex illis ipsis quæ Reges jure Regaliæ conferebant, nullam earum connexionem fuisse cum provisione Beneficiorum, atque adeo nec simoniacas haberi potuisse. Tempore Caroli VI. Regis, hoc est, desinente sæculo XIV. nec Episcopatus, nec Abbatias plerumque conferebat Pontifex, innumerabilia saltem non conferebat minuscula Beneficia, ex quibus tamen Annatas eliciebat. Ergo ne cadere quidem poterat in cogitationem, quòd aliqua interveniret simonia.

XV. Addemus & hoc tertium non minoris forsan ponderis. Alio nimirum & alio tempore triplicis generis Annatas à Pontificibus exigi solitas fuisse. Primæ & omnium vetustissimæ eæ fuere, quæ à Prælatis capiebantur, quos contingeret Romæ ordinari; sive Episcopi ii essent Romanæ Metropoleos suffraganei; sive Metropolitani Italiæ, qui Romæ inaugurarentur; sive Prælati ii majores, quorum electio in varias incurrebat lites, quique cùm Romæ judicio superiores & causa fuissent, ibidem confirmabantur, vel etiam ordinabantur. De his agebat Durandus; *A Prælatis, qui promoventur ibidem*. Hæ nimirum Annatæ inter voluntarias oblationes à nonnullis conjectæ sunt, nec nos abnuimus, sed vehementer negamus, eas fuisse, quæ in omnes postea Ecclesias manarint.

Secundæ Annatæ fuere, quas Joannes XXII. exigere cœpit ex omnibus minorum gentium Beneficiis, exceptis Episcopatibus & Abbatiis. Etsi tum quidem ad tres tantummodo annos facta sit ea reservatio, toties tamen eo ipso sæculo innovata creditur, ut eodem senescente consenuisse & ipsa, atque in jus commune traducta fuisse videatur. Ratio ejus rei est, quòd Bonifacius IX. non reservaret sibi nisi Annatas Prælaturarum, jam tum tamen omnium orbis Beneficiorum Annatæ Sedi Apostolicæ fuerint reservatæ. Jam reservatæ enim cæteræ fuerant, solæque supererant Episcopatuum & Abbatiarum reservandæ.

Tertii generis Annatæ fuere, quas Bonifacius IX. Sedi Apostolicæ reservavit anno 1392. in vacantes Episcopatus & Abbatias. Cùm nec Joannes XXII. nec Bonifacius IX. eorum Beneficiorum collationes sibi reservarint, vel nominationes, sed Annatas tantùm, perspicuum est, ne potuisse quidem illis speciem qualemcumque simoniæ adhærescere. Certissimum denique est, sive tertii, sive secundi generis Annatas, nihil commune aut conjunctum habuisse cum collationibus Beneficiorum, aut cum provisionibus Prælaturarum, quippe quæ tunc non Pontificum voluntate conferrentur, sed Patronorum præsentationibus, vel collationibus, vel electionibus. Vel ab ipsa ergo simoniæ umbra procul erant hæc omnia.

XVI. Si objiciatur verò nobis Decretalis, *Injunctæ, De electione*, in Extravagantibus communibus, ubi jubet Bonifacius VIII. Prælati ut omnes Romanas Bullas accipiant ante administrationem; vel inde novo præsidio munientur, quæ superiùs dicta sunt. Constitutionem suam enim restringit Papa ad eos, qui provisionem, confirmationem & consecrationem Romæ accipiunt. *Præsenti Constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, nec non Abbates, Priores & cæteri Monasteriorum regimina exercentes, qui apud dictam Sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias & Monasteria, absque dictæ Sedis litteris, hujusmodi eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant, nullique eos absque dictarum litterarum ostensione recipiant, aut eis pareant, vel intendant.*

Missa facio reliqua hujus Decretalis verba, ubi legibus canonicis & civilibus, & tot litteris canonicis, quæ usitatissimæ erant prioribus Ecclesiæ sæculis, ad Clericos peregrinos non aliter admittendos: denique multiplici discrimine, in quod Ecclesia indueret se, nisi hæc disciplina retineretur: ubi, inquam, his documentis omnibus approbatur quàm sit necesse, ut Episcopi, qui procul ab Ecclesiis suis ordinantur, in eas ne admittantur, nisi exhibitis chartis authenticis suæ ordinationis. Perspicuum est ergo ea necessitate Bullarum Pontificiarum accipiendarum hic non constringi, nisi longinquarum Prælatos Ecclesiarum, quibus Romæ confirmatio, consecratio vel benedictio impenditur. Itaque nihil pertinet ea Decretalis ad Annatas, quæ ex omnibus postea Beneficiis expressæ sunt, aut certè ex Prælaturis Christiani orbis.

CAPUT LIX. P. 4. l. 4. c. 36.

De Annatis post Concilium Constantiense.

I. In Concilio Pisano Alexander V. repudiavit abjecitque reservationem Annatarum. Mera enim fuerat reservatio, à provisionibus Beneficiorum penitus segregata.

II. In Concilio Constantiensi ventilata est quæstio de Annatis, nil statutum est, nil de eis abolendis decretum.

III. Quæ tum sententia fuerit Gallorum. Ut cœperint exigi fructus primi anni ante exitum ejus anni, & ante expeditionem Bullarum.

IV. In Concilio Basileensi statutum est, ut Annatæ tamdiu colligerentur, dum alii proventus Curiæ summi Pontificis à Concilio adsignarentur. Nulli usquam alii assignati sunt.

V. Respondetur objectioni ex eodem Concilio Basileensi petitæ.

VI. Annatæ in Concilio Basileensi confirmatæ fuere, ad sumptus necessarios Felici suppeditandos.

VII. In Conventu Bituricensi & Pragmatica Sanctione confirmatæ sunt quodammodo Annatæ.

VIII. Causam aperit Æneas Sylvius, cur Romæ in antecessum exigerentur Annatæ.

IX. Idem ipse Prælatos Germaniæ monet, luxu eis, non Annatis paupertatem accelerari.

X. Variæ Pontificum Constitutiones de Annatis.

XI. Annatæ in Galliis per Concordata restitutæ.

XII. Paulò post in Germania nonnihil & in Gallia concussæ fuere.

XIII. Quid Annatæ, quid Servitia communia, quid Minuta servitia, quid Quinta-decima.

XIV. Va-

XIV. Variæ ex Fagnano observationes in Annatas.

I. IN Concilio Pisano anno 1409. nonnihil convulsæ videntur fuisse Annatæ. Ibi enim præsetulit & professus est Alexander V. certum sibi jam esse abstinere à reservatione Annatarum, seu fructuum vacantium Beneficiorum. *Quod non intendit reservare fructus medii temporis Beneficiorum vacantium.* Sess. 22. Inde nimirum cœperant Annatæ posteriores colligendis cum spolio fructibus vacationis, ut Capite superiori patuit ex Edicto Caroli VI. Regis anno 1406. Illud enim ibi Rex observat, ipsos eosdem spolii Collectores legere etiam fructus vacationis & primi anni. Preuves des Lib. Gallic. c. 12. n. 9. Sed dum Alexander V. eam revocat reservationem fructuum vacantium Beneficiorum, id certè manifestum facit meram eam fuisse fructuum reservationem, non exactionem quamvis in conferendis Beneficiis, vel Bullis annuendis. Unde & eodem Edicto palam fit, non tum Annatas solvi, cùm conferuntur Beneficia, vel Bullæ expediuntur; sed à Collectoribus ipsis Provincias peragrantibus, & spolia, & Annatas exigi.

II. Non recessit à Pisano Concilium Constantiense, nec Annatas tamen explosit, quamvis ibi Martinus V. rejecerit fructus vacantium Beneficiorum. En ipsa Pontificiæ Declarationis verba super ea re: *Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris, & consuetudinis, vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis, vel Apostolicæ Cameræ prohibemus applicari.* Sess. 43. Segregat hìc Pontifex fructus temporis quo vacat Beneficium, à fructibus primi anni, quo Beneficium jam collatum est. Priores illos repudiat, hos posteriores non relaxat. In causa poterat esse, quòd jure Regaliæ Galliarum Reges & alii forsan Principes aliqui vendicabant sibi fructus vacantium Beneficiorum, maximè autem Episcopatuum. Renuntiat ergo Pontifex ei juri, quo cum Regibus & summis Ptincipibus collidebatur. At hi nihil sibi arrogabant in proventus primi anni cujuslibet Beneficiarii novi. Si quis malit, uti Martini V. ita & Alexandri V. declarationem non spectasse nisi ad proventus vacantium Beneficiorum, nec ad Annatas exporrigi, haud ægrè equidem assentiar, dum satis firmis astruatur id argumentis.

At magna prorsus animorum æstuatione vexata est quæstio de Annatis in Concilio Constantiensi, ubi Cardinales Pisanus, Cameracensis & Florentinus delegati fuere à Concilio, cum Deputatis quinque Nationum, ut in commune consultarent de repurganda Ecclesiæ Disciplina in capite & in membris. Proposita Annatarum quæstione, molestè ferentes Galli non satis strenuè certari ad eas abolendas, quin & vehementer conniti Cardinales ad earum defensionem, privatim ipsi coiere, & ad eas expungendas conjuravere. Joannes de Scribanis Procurator Fiscalis Cameræ Apostolicæ appellavit ab hac deliberatione ad Papam futurum. Ei provocationi adhæsere Cardinales. Ita factum est, ut nihil de Annatis in Concilio Constantiensi definiretur. Sessione quadragesima in medium prolata sunt Capita multa Reformationis, & illud potissimum de Annatis, *De Annatis, Communibus servitiis, & minutis.* Preuves des Lib. Gallic. c. 22. n. 13. 14 & 16. Hæc proponebantur, ut de iis consilium inirent cum futuro Pontifice Concilii Patres. Sessione quadragesima tertia electo jam antè in summum Pontificem Martino V. plurima quidem egregiè constituta sunt de cæteris Disciplinæ expurgandæ capitibus, de Annatis altum fuit silentium, quo usus prior confirmari videbatur. At anno 1417. & 1418. Carolus VI. Rex Senatus Parisiensis querelis interpellatus Edictum anni 1406. innovavit, funditusque sustulit Collectores & exactiones Annatarum.

III. Nec facilè tamen mihi persuaserim Gallos tum omnes in id adientos fuisse, ut Annatæ omnino explederentur. Principem quendam locum inter Theologos obtinebant Joannes Gersonius & Petrus Alliacensis. At Capite superiori id patefactum est, eos in contraria versatos esse sententia; de sola ratione eas exigendi expostulasse nonnihil; non antè oblitterandas existimasse, quàm reditus alii à Concilio designarentur ad Pontificis & sacri Gollegii sustentationem. Et quod ad modum illum attinet invidiosum exigendarum Annatarum, qui duobus his Theologis minùs placebat, is quoque calamitosissimi schismatis partus erat, si qua fides antiquo Scriptori, cujus compendiariam narrationem intexuit Spondanus Annalibus suis. Scriptor enim iste Constantiensis Concilii suppar testatum facit, ante schisma usitatissimum fuisse, ut non antè solverentur Annatæ, quam quis Beneficii possessionem inisset, nec solverentur nisi paulatim, & crebra interposita mora, maximè si Beneficiarii pauperiores essent; ita ut Gregorii XI. tempore infinita quædam pecunia ex nondum solutis Annatis deberetur Cameræ Apostolicæ. At schismate grassante maximam antè pecuniæ partem fuisse solvendam, quam Bullæ annuerentur, & de reliqua solvenda summa cavendum, intentatis etiam censuris. Eò denique ventum esse, ut numerata pecunia totum simul exigeretur. Idem porro Annalium Ecclesiasticorum Scriptor affirmat anno 1419. à Joanne XXIII. flagitatos fructus vacantium Beneficiorum & Annatarum, at validissimè renisam esse Universitatem Parisiensem, videlicet præ se ferentem ea lege Mosaica decimarum à Levitis summo Pontifici solvendarum non obligari jam nos novi Testamenti alumnos. At nihilominus editam à Pontifice anno proximo Constitutionem ad Annatas ex omnibus Beneficiis Regularibus & sæcularibus eliciendas; quibus Clerus ipse quidem obnitebatur, at consentientibus, aut dissimulantibus Regibus, earum tandem usus corroborabatur. Unde & Burgundiæ Dux retractari fecit Edictum anni 1418. quo Annatæ auferebantur, & ubi avolante hinc in beatas sedes Carolo VI. Rege, Angli rerum potiti sunt in Gallia, Betfordius Dux Regni Rector Annatas restituit, à Curia Romana ingentem gratiam initurus.

Spond. anno 1399. n. 2.

Idem anno 1420. n. 3.

Hist. Univ. Paris. to. 5. p. 328. 335. 366.

IV. In Concilio Basileensi anno 1433. constitutum fuit, nequid posthac Romæ acciperetur pro confirmandis electionibus, quæ eò referrentur, sed Concilium ipsum in se reciperet curam providendi sustentationi & oneribus Ecclesiæ Romanæ, & Cardinalium; si antè verò solveretur Concilium, quàm ei rei provisum esset, quæ hactenus Beneficia exactionibus obnoxia fuerant, ea dimidium ejus summæ solverent in posterum intra annum quo inita esset possessio, donec ab Concilio aliquo assignati & definiti fuissent proventus certi ad sacri Collegii sumptus necessarios, ejusque ministrorum. *Summum Pontificem Synodus exhortatur, ut cum speculum & norma omnis sanctitatis esse debeat & munditiæ, pro confirmatione earum electionum, quas ad eum deferri contigerit, nihil penitus exigat aut recipiat, &c. Pro oneribus autem, quæ ipsum pro regimine universalis Ecclesiæ subire oportet, proque sustentatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & aliorum necessariorum officialium, hoc sacrum Concilium ante sui dissolutionem omnino debitè & congruenter provideat. Quod si contingat aliquam circa hæc provisionem non facere, tunc illæ Ecclesiæ & Beneficia, quæ usque nunc ex novi Prælati assumptione certam taxam solverint, deinceps medietatem hujusmodi per annum post adeptam pacificam possessionem solvere in partibus teneantur; duratura hujusmodi provisione, donec prædicti Papæ & Cardinalium sustentationi fuerit aliter provisum.* Sess. 12. Quod eodem redit, acsi Annatæ à Concilio confirmatæ fuissent. Cùm enim fundos alios proventusque non assignaverit in locum

Annatarum subrogandos ad onera Ecclesiæ Romanæ, conceptis Decreti hujus verbis Annatæ persolvi usque præcipiuntur, cum aliqua summæ totius moderatione. Hoc verò Basileensi Decreto magis magisque illa nobis commendatur sententia, in Constantiensi Concilio nihil tentatum esse adversùs Annatas.

V. Videntur autem Sessione xx. Concilii Basileensis Annatæ aboleri: *Tam in Curia Romana, quàm alibi pro confirmatione electionum, provisione, collatione, de Ecclesiis Cathedralibus, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis quibuscumque, Ordinibus sacris, benedictione & pallio, de cætero nihil penitus ante, vel post exigatur, ratione litterarum, bullæ, sigilli, annatarum communium & minutorum servitiorum, primorum fructuum ac deportuum, aut sub quocumque alio titulo, &c. Huic sacro Canoni si quis contra ire præsumpserit, pœnam incurrat adversùs simoniacos inflictam, &c.* Respondetur hoc decreto id supponi, vi Decreti Sessionis xii. assignatum jam fuisse, aut assignandum mox fore fundum alium & uberrimum proventuum ad onera Curiæ Romanæ & Cardinalium expensas, ministrorumque. Aliàs enim pugna fœdissima & manifesta ea foret conflictatio Decretorum Concilii. Ne Gallicana quidem Ecclesia, etsi tantoperè aliena tunc ab Annatarum solutione, ei Decreto Sessionis xxi. assensa est, cùm in ea tam frequens sit adhuc Annatarum & Deportuum usus, in Capitulis compluribus & peculiaribus Beneficiis. Nec sanè hoc qualicumque Basileensi decreto edicitur, vel Annatis vel Deportibus simoniæ maculam inhærescere, sed simoniacorum Canonicas pœnas eis indicendas esse.

VI. Sed quid invictius & ineluctabilius vel optari potest, quàm Decretum Sessionis xlii. ejus Concilii, ubi creato Papa, vel Antipapa Felice V. ad ejus & Cardinalium ejus expensas assignavit illi Concilium anno 1440. quintam partem proventuum ex omnibus Episcopatibus, Abbatiis, Dignitatibus, & quibuscumque demum Beneficiis per annos quinque, & decimam partem per quinque proximè sequentes annos? Authoritate propria hanc reservationem fecit Concilium consensitque, ut hoc decreto nihil derogaretur Capitulis, vel Beneficiariis, quibus consuetudo, vel privilegium, vel statutum suffragaretur, ad Annatas aliis ex Beneficiis exigendas; integrum enim eis fore, ut eo jure suo uteretur, altero post Annatam Pontificiam anno, *Vult & decernit Synodus, quod si qua Capitula, Collegia, ac Conventus, & Ecclesiastica sæculareve personæ, cujuscumque dignitatis, ordinis, status ac conditionis existant, fructus, reditus ac proventus primi anni hujusmodi, aut aliquam illorum partem, ex statutis, consuetudinibus, seu privilegiis, aut aliàs quovis modo levare ac percipere consueverunt, per hoc Felici Papæ nullatenus præjudicetur. Per hoc tamen sancta Synodus Capitulis, Collegiis, Conventibus ac personis prædictis quominus annis dictum primum vacationis annum sequentibus, illos & illam pro ea parte, quæ ob impositionem denarii eis defecerit, petere & exigere valeant, non vult nec intendit, præjudicium generari.*

Certum est ergo 1. subscripsisse Basileense Concilium Annatis & Deportibus, quos Consetudo, Privilegium, Statutum addixisset Capitulis, Congregationibus, privatis Beneficiariis, laicisque. 2. Sancitum ab eo esse, ut deinceps pergerent Annatæ & Deportus solvi. 3. Nec potuisse ab eo eandem licentiam Ecclesiæ Romanæ, Pontifici, & Cardinalibus adjudicari. 4. Verè ab eo diffinitam fuisse Annatam, quam Episcopi & Abbates, & alii Beneficiarii solverent Felici V. 5. Quinta illa ex fructuum parte in quinquennium solvendi, & decima in aliud quinquennium, Annatam unam & dimidiam conflari. 6. Denique hoc decretum promulgavit Concilium Sessione xxi. ut impleret quod prolusum fuerat Sessione xii. *Volens Synodus, quod in decreto suæ Sessionis* xii. *ordinatum est, laudabiliter adimplere, &c.* Si non concessæ sunt autem Annatæ, nisi ad proximum decennium, id eò pertinet, quò speraret Concilium, edixissetque decimo quoque anno celebratum iri Concilium Generale, à quo prorogaretur Annatarum concessio, vel via quæpiam & ratio alia excogitaretur eosdem sumptus suppeditandi.

Indubium est ergo, nec Constantiensi, nec Basileensi Concilio explosas fuisse Annatas. In Appendicibus nuperrimè publicatis Concilii Constantiensis, Decretum occurrit, quo jubetur, ut ad necessarias expensas Papæ & Cardinalium, Episcopi, & Abbates exolvant Cameræ Apostolicæ *minuta servitia*, reliqua Beneficia integram solvant Annatam una & altera solutione, semestri interlapso tempore. Sive prolusio ea sit Decreti, sive Decretum, eo certè confirmantur Annatæ. Cùm anno 1436. spargerentur per orbem libelli complures pro Eugenio IV. adversùs Basileense Concilium: iis ita confirmabatur Conciliis Viennensi & Constantiensi adprobatas fuisse Annatas, quarum usus Oriente toto frequentissimus esset Patriarchis Græcis Annatas undique corradentibus. *Utpote quæ nunquam fuerint per aliquod Concilium revocatæ, immo potius in generali Viennensi & Constantiensi Concilio susceptæ; servatque etiam usque in hodiernum diem ritum hunc in sua Obedientia Orientalis Ecclesia, in illis in quibus adhuc dominatur.* Additur porro nihil concludi potuisse adversùs Annatas, per absentiam Pontificis & Cardinalium, nec fieri tum temporis id debuisse, cùm hostes Ecclesiæ Eugenium IV. tristissimas quasdam in angustias adduxerant. Idem responsum fuerat nomine Pontificis delegatis Concilii, renunciatumque, resecandis Annatis alios statim proventus designandos saltem fuisse, fore enim ut his acquiesceret Pontifex, modò certi & perpetui adsignarentur.

Append. Conc. Constan. tom. 12. Conc. Gener. pag. 1451.

Rainal. anno 1436. n. 4.

Conc. Gener. to. 13. p. 1130.

Collatio. Jo. de Bachenstien. In Append. Conc. Basil.

VII. Congregatio Generalis Ecclesiæ Gallicanæ anno 1338. Decreto acquievit Sessionis xxi. Concilii Basileensis de Annatis: & ut voluntati tamen ejusdem Concilii obsequeretur, spectatis angustiis Papæ & sacri Collegii, voluit ut Eugenius IV. dum superstes esset, ad suas, & Cardinalium, ac ministrorum necessitates, quintam partem acciperet taxæ Cathedralium, Abbatiarum & aliorum Beneficiorum, quibus taxa saltem decem librarum & amplius indicta fuisset: taxa ea admissa, cui Regnum, Regnique Ecclesiæ acquieverant eo tempore, quo cœptum est Concilium Constantiense; non ea, quæ Concilio Constantiensi accurantè edita est; dum ejusmodi esset taxa, qua Beneficiario dimidii saltem proventus dimitterentur. Cætera verò Beneficia, quæ tum taxata non fuissent, ea decimas duas Pontifici solverent. His denique subjiciebatur donum hoc esse gratuitum, quo nihil de Gallicanis decerperetur libertatibus, & quod ultra Pontificis vitam non pateret.

Prag. Sanc. Tit. De annatis.

Ex hoc Pragmaticæ Sanctionis Decreto dilucidum est, 1. non hanc fuisse Annatarum abolitionem, sed revocationem ad quintam partem. 2. Prorogatio quidem ejus subsidii non ostendebatur, nisi ad vitam Pontificis: sed cùm non taceretur ita consuli necessitatibus, non Papæ solum, sed Cardinalium & Officialium omnium Curiæ Romanæ, hinc non dubia allucebat spes tam diuturni subsidii, quàm diutina esset necessitas. 3. Conformabant se tum Galli Præsules ad voluntatem Concilii Basileensis, cui placuerat aliud extra Annatas assignari levamentum onerum & expensarum Curiæ Romanæ, quod stabile esset, & perpetuum. 4. Taxa qua de hìc agitur, illa est Annatarum, non decimarum, ut liquet ex his verbis: *Quintam partem illius taxæ, quæ olim per Reges & Ecclesias suorum Regni & Delphinatus tolerabatur.* Taxæ decimarum non tolerabantur à Regibus, sed cupidissimè expetebantur. 5. Denique

cùm

cùm hoc Decreto Pragmaticæ, duæ ſejungantur taxæ Annatarum, illa quæ ante Conſtantienſe Concilium in uſu erat, & illa quæ per Concilium facta eſt, anterioris reductione: hinc neceſſariò confitendum eſt, in Concilio Conſtantienſi non finem, ſed modum quendam eſſe poſitum Annatis. *Dicta quinta pars taxæ non referatur ad illam taxam, ad quam fuit facta ultima reductio per Conſtantienſe Concilium, ſed ad illam ex qua facta fuit reductio ab eodem Conſtantienſi Concilio.*

VIII. Antequam recedamus à Concilio Baſileenſi, depromenda hìc nobis eſt reſponſio Æneæ Sylvii ad querimonias Germanorum, à viro juris conſultiſſimo, ſibique conjunctiſſimo ad ſe perlatas Martino Meyro. In his autem querelis erat quod ad Annatas ſpectaret, & ad invidioſam earum exigendarum rationem, non mora, non procraſtinatione ulla conceſſa. Hinc maximè invidia conflabatur Curiæ Romanæ. Reſpondet autem Æneas, à Beneficiariis ipſis Pontificem in has anguſtias eſſe conjectum; quondam enim Bullas annui ſolitas, ſtatim atque ſpopondiſſent ſe ſoluturos: at illi Bullis potiti, non tantùm fidem ſuam non liberabant, ſed & fulmina ipſa excommunicationum aſpernabantur. Eo neceſſitatis telo compulſam Curiam Bullas niſi repræſentata pecunia pernegaſſe. *Illud non ſinemus intactum, quòd ad exigendos Beneficiorum quæ Romæ conferuntur medios fructus, ſive ut ajunt Annatas, nullam permitti creditoribus moram accuſas. Quod tamen conventa ipſa depoſcunt. Verum eſt enim quod ais. Verùm hoc ab eorum ingratitudine ortum invenies, qui cùm Eccleſias conſecuti eſſent, dilationemque ſolutionis faciendæ obtinuiſſent, poſtquam literas Apoſtolicas habuere, & domum reverſi poſſeſſionem conſecuti ſunt, neque in præſtituta die, neque multis pòſt annis Apoſtolicæ Cameræ ſatisfacere curaverunt, Excommunicationis pœnam, cunctaſque cenſuras levi animo penſitantes. Quorum non fuit parvus numerus. Compulſa igitur Apoſtolica Sedes, nam inde Cardinalium victus eſt, adverſum injuſtam rebellionem juſtum invenit remedium; & ingratitudini obviam pergens, ſolvere ante tempus eos inſtituit, qui poſt tempus aliorum exemplo ſatisfacturi non videbantur.*

IX. Exactioni Annatarum imputabat Martinus hic Juriſconſultus ſummam quandam Germaniæ egeſtatem in quibuſdam Eccleſiis ſuis. Contra regerebat Æneas; Ab omnibus prorſus Eccleſiis Germaniæ ſolvi Annatas, nec omnes tamen inopia conflictari; certiſſimam ergo cauſam hujus Germanicarum Eccleſiarum egeſtatis refundi potiùs debere in creberrimas bellorum ruinas, immenſa quædam Beneficiariorum dona in cognatos, regificas Præſulum dapes, equorumque & ſatellitii magnificentiam prorſus ſæcularem. *Amicis & neceſſitudine junctis, quàm multa Prælati elargiuntur, quod niſi faciant, illi ſuopte ingenio Eccleſiaſtica bona compilant. Omnes principum more equos caneſque alunt, & hiſtriones paraſitoſque nutriunt, neque ſine magno comitatu eſſe volunt. Nec tu aliter quàm in Aulis Regalibus apud Prælatos tuos inſtrui convivia videbis.* Ex quibus aptiſſimè ab Ænea concluditur, non Curiæ Romanæ exactionibus, ſed ſuis ipſorum ambitioſiſſimis expenſis Germaniæ Præſules exhauriri. *Luxuria & ambitio Germanicas Eccleſias, non Romana Curia exhaurit.*

X. Editæ ſunt anno 1448. Nationis Germanicæ cum Nicolao V. Papa Concordata, quibus conventum eſt, Epiſcopatuum & Cœnobiorum virilium Annatas perſolutum iri ex Apoſtolicæ Cameræ taxatione; quoad alia verò Beneficia, quæ ab Apoſtolica Sede conferentur, nihil Annatarum ab iis acceptum iri, quorum reditus viginti quatuor auri florenos non ſuperaret. Triſtiſſimæ rei narrationem intexuit Gobelinus opuſculo ſuo, de Archiepiſcopo electo Moguntino Diethero, quem excommunicatione innodavit Auditor Cameræ Apoſtolicæ, quòd præter deſponſam fidem tatas & uſitatiſſimas Annatas non ſolviſſet. Provocavit ille ad Concilium, & tantùm non Germaniam totam concitavit anno 1461. adversùs Curiam Romanam. Sed Concordatis denique ſtandum fuit & ſerò tandem Præſulem pœnituit inconſideratiſſimæ ſuæ pertinaciæ, Metropolitana enim ſede ſua exturbatus eſt. Hinc probabiliter data anſa Pio II. edendæ Conſtitutionis ejus, cujus meminit Innocentius VIII. in Conſtitutione ſua anni 1484. Narrat etiam Innocentius Pium II. ſubiniquo ferentem animo tam inverecundè & impunè fraudari Cameram Apoſtolicam Annatis perſolvendis, quin & ludibrio eſſe excommunicationes ipſas, quas ob non factam ſuo tempore ſolutionem incurrebant: ſtatuiſſe, ut qui deinceps Cameræ Apoſtolicæ recepiſſent, ſe certo die perſoluturos, ſicubi fidem fallerent, non excommunicatione tantùm innodarentur, ſed ſuis etiam ſpoliarentur Beneficiis. *Accepto quod numerus debitorum dictæ Cameræ nimis auctus erat, & quod obligati pro Annatis Beneficiorum, quæ Apoſtolica authoritate aſſecuti fuerant, excommunicationis ſententiam (quam non ſolvendo in præfixio eis termino, ipſo facto incurrebant) minimè curare videbantur, &c.*

Anno 1469. à Paulo II. ſtatutum eſt, Prioratus & alia Beneficia Annatis obnoxia, ubi vacabant, ſi poſtea unirentur nexu perpetuo cuidam Prælaturæ, eas perſolutura quinto-decimo quoque anno. Hanc Conſtitutionem innovavit Paulus IV. anno 1558. ea Bulla, in qua meminit Conſtitutionum omnium à ſuis Majoribus editarum ſuper Annatis. Pius V. anno ..... & Sixtus V. anno 1586. eandem Conſtitutionem innovavere quoad Beneficia & Annatas.

XI. Sed noſtra nobis repetenda nunc Gallia eſt, in qua apparet conticuiſſe prorſus Annatas, poſt Pragmaticam Sanctionem, & poſt Eugenii IV. mortem, cui Pragmatica Sanctio eas ex parte annuebat, quamdiu adviveret. Rurſum Pius II. ſpolia cœpit exigere in Gallia, & mediam partem reddituum Beneficiorum incompatibilium & commendatorum. Anno 1463. & 1464. erupere Edicta Ludovici XI. Regis, quæ prohiberent colligi *ſpolia & dimidium proventuum Beneficiorum, quæ incompatibilia vel commendata eſſent.* Eo Edicto Annatæ laceſſitæ & convulſæ fuiſſent, ut apparet, ſi quis tunc earum uſus fuiſſet in Galliis. Anno 1483. cùm Generalia Regni Comitia apud Cæſarodunum Turonum celebrarentur, Regi oblati ſunt libelli ſupplices, adversùs exactiones Curiæ Romanæ, poſtquam deſitum eſſet à ſervanda Pragmatica Sanctione, & ratione ibi inita *Adversùs Annatas, minuta ſervitia*, & exactiones alias pecuniarias. Itaque ſimile veri eſt Annatas eodem ſemper æſtu jactatas fuiſſe cum Pragmatica Sanctione, eaſque vel ceſſaſſe, vel reſtitutas fuiſſe, perinde ut Pragmatica nunc ſtans, nunc everſa alternabat, in fœdiſſima illa tunc temporum, rerumque omnium perturbatione.

Reſtitutæ denique prorſus Annatæ fuere in Gallia Concordatis Bononienſibus anno 1515. inter Leonem X. Papam, & Franciſcum I. initis, confirmatiſque Seſſione XI. Concilii Lateranenſis ſub eodem Pontifice. Quòd autem non tam reſtituantur Annatæ in Concordatis, quàm ſtetiſſe ſemper ponantur, declarato irritas forè proviſiones, niſi verus valor exprimatur: id ex eo factum eſt, quòd Annatæ nunquam prorſus intermiſſæ fuiſſent. Aſſenſus eſt Rex Pontifici, ut Annatæ ſolverentur æſtimatione præſentium reditum, multò pinguiorum, quàm olim. Sed ubi manum operi admovere cœperunt, ut novæ taxæ defigerentur ad modum proventuum hodiernorum, tantæ difficultatum moles undique excitatæ ſunt, ut nullos prorſus exitus ea res habuerit.

XII. Quo autem tempore convaleſcebant in

Sponda. n. 1.

Spond. n. 4.

Bullar. to. 1. Conſt. 6.

Conſt. 17. 38. 33.

Preuves des Libert. Gall. c. 22. n. 23. 24. 26.

Spond. anno. 1513. n. 10. 11.

Galliis Annatæ, eo ipſo in Germania vacillabant. Anno 1522. Adrianum VI. commonebat Carolus V. Imperator Annatas olim Sedi Apoſtolicæ conceſſas fuiſſe ad amoliendos Turcas, & ad ſumptum belli Infidelibus inferendi; eaque ipſa de cauſa nunc æquum eſſe eas in Germania retineri, cùm in ejus maximè finibus Turcica bella conflagrarent. Legatum Pontificium Ordines Principeſque Imperii eadem de cauſa interpellarunt. *Cùm Ordines ſacri Imperii nihil dubitent beatitudinem Pontificis pro comperto habere, Principes Germaniæ in ſolutionem Annatarum ad aliquot annos Sedi Apoſtolicæ ſolvendarum ea lege conſenſiſſe, ut illa in oppugnationem perfidiſſimi Turcæ, & defenſionem fidei Catholicæ converterentur. Ex quo autem numerus annorum, intra quos Annatæ illæ ſolvi debeant, nunc longo intervallo tranſactus ſit, neque Annatæ illæ in hunc uſum, in quem decretæ ſunt, ſint converſæ, &c.* Quibus ſanè verbis & Germani Proceres & Carolus Imperator militari magis fiducia, quàm accurata rerum peritia perorabant; & armis quàm Chartis inſtructiores, ne meminerant equidem Concordatorum non ita pridem, anno ſcilicet 1447. initorum inter Fridericum III. Imperatorem hinc, gentemque Germanicam, inde Nicolaum V. Pontificem. In iis enim prolixè de Annatis diſſeritur, at de bello Turcico verbum fit nullum; & adeo non arctantur ad aliquid Annatæ, ut eæ contra colligendæ pronuncientur, donec ea Conſtitutio in Concilio Generali conſenſione gentis Germanicæ commutetur. *Duretque hæc obſervantia deinceps, niſi eam ſimiliter in futuro Concilio de ipſius nationis conſenſu contingat immutari.*

Goldaſt. Conſt. Imp. to. 1. p. 447. 453. 463.

Raynal. ann. 1522. num. 36.

Suum tunc virus quaquaverſum ſpargebat novella hæreſis, hominumque facilè mentes à Pontificis ſtudio alienabat, & in has agebat intemperias. Nec aliter ſentiendum de Articulo ſecundo Edicti Aurelianenſis in Gallia, ubi comprimuntur, vel ſuſpenduntur Annatæ, donec de iis Regi cum ſummo Pontifice convenerit. Hic Articulus revocatus eſt Edicto Carnotenſi anno 1562. Irriti verò jacuerunt Germanorum conatus de Annatis, quas illi non ſatis ſejungebant à Decimis. Verè enim Decimæ ad tempus modò exigebantur, & ad Infideles debellandos. In Polonia Sigiſmundus Rex cum conſilio Optimatum anno 1543. decrevit per Oratores à Pontifice flagitare, ut in ipſo Poloniæ regno ad ejus defenſionem Annatæ expenderentur; aliàs non paſſuros ſe, ut ampliùs colligantur. *Mittemus ad ſanctum Patrem Papam petitum Annatas, ut ne eas de regno efferri permittamus, ſed ut remaneant pro defenſione Reipublicæ in Regno. Quod ſi eaſdem impetrare non poſſumus, jam ex tunc renuntiare debemus eas nos nec daturos, nec efferri permiſſuros.* Inutiles & hos fuiſſe Poloniæ conatus facilè ex Germania auguramur.

Statut. Pol. p. 850.

XIII. Ut ſuperioribus pluſculum luminis aſpergamus, ex Fagnano mutuabimur interpretationem quarundam vocum ſuprà non ſemel à nobis adhibitarum. Quo nempe diſtent Annatæ, ſervitia communia, minuta ſervitia, & Quinta-decima. Annata penditur pro omnibus prorſus Beneficiis, exceptis Epiſcopatibus & Abbatiis Conſiſtorialibus. Conſtat autem media parte redituum Beneficii annuorum. Ea porro ad uſum Papæ reſervatur, & Bonifaciana dicitur, quòd Bonifacius IX. eam ita temperarit, ut nunc eſt. Antè enim Pontifices ſibi ſervabant reditus unius anni cujuſque Beneficii, intra triennium ſolvendos, tertia ſcilicet ſolvenda parte unoquoque anno. Bonifacius IX. dimidium ejus relaxavit, ea lege, ut Bullas jam deſcriptas & expeditas non acciperet Beneficiarius, niſi perſoluta ea pecunia, quæ Pontificis ipſius & Cameræ Apoſtolicæ neceſſitatibus levandis dicata eſt. De hac Annata Joannes XXII. Bullam ſuam promulgavit, *Cùm nonnullæ*. Servitia communia ſolvuntur pro Epiſcopatibus & Cœnobiis Conſiſtorialibus. Eorum media pars Pontifici addicitur, media Cardinalibus. Ideo ſervitia vocantur communia. Minuta ſervitia ſunt quinque minores taxæ, Epiſcoporum & Abbatiarum taxis accommodatæ, & inter minuſculos Curiæ Romanæ miniſtros partiendæ; ideoque minuta ſervitia appellantur. Quinta-decima poſtremò illa eſt Annata, quæ decimo-quinto quoque anno ſolvitur pro Beneficiis unitis.

Fagnan. in l. 5. Decret. par. 1. p. 150. & ſeq.

XIV. Ab eodem autem Fagnano obſervatur, ab Anglis exoluta ſemper fuiſſe ſervitia communia & militaria, nulla habita ratione Concilii Baſileenſis. Sed Annatam Bonifacianam nunquam ab eis perſolutam fuiſſe, nec verò ea in re moleſtos eis fuiſſe Pontificios miniſtros, quòd ab eis denarius B. Petri ſolveretur, verèque perſolutus is ſit uſque ad Henricum VIII. Rurſum idem obſervat in Gallia nihil Annatarum ſolvi pro Beneficiis quibuſcumque, infra Epiſcopatus & Abbatias, quòd Concordatis & Leonis poſtea X. Declarationibus conceſſum ſit, ut minora hæc Beneficia exprimantur annui reditus viginti-quatuor ducatorum, quæ ſumma redituum Annatis non ſubeſt. Quoad Beneficia verò Conſiſtorialia, communia & minuta ſervitia ſolvunt Galli, contradita tantùm media parte redituum primi anni, juxta Conſtitutionem Gregorii XII. In quinquennium edita eſt ea Conſtitutio; ſed exinde ſemper eam placuit obſervari. Ea tamen Conſtitutio locum non habet niſi in patria reducta, ſive in ea Galliæ parte, quæ Galliarum Regi parebat, quando ea fuit promulgata. Obſervat & illud Fagnanus, in quod non facilè forſan omnes conſenſerint Galli, taxas ſervitiorum communium & minutorum Cameræ Apoſtolicæ non æquare niſi tertiam partem veri reditus Epiſcopatuum & Abbatiarum. Ita Galli *patriæ reductæ*, cùm non ſolvant niſi ejus dimidium, ex Conſtitutione Gregorii XII. non ſolvunt niſi ſextam partem redituum annuorum. Obſervatur ab eodem rurſus fuiſſe olim Collectores per provincias à Pontificibus inſtitutos ad has taxas colligendas. At cùm ea exigendi ratio & Provinciis & Beneficiariis oneri eſſet, ultro citroque demum placuiſſe, ut Beneficiarii ipſi fructus omnes colligerent, his taxis numerata pecunia ſatisfacerent. Obſervat denuo eam retineri formam in his omnibus, quæ nihil habeat vitii; gratis enim fieri proviſionem, ſive collationem Beneficiarii, & ſignaturam libelli ſupplicis; nec Annatam ſolvi niſi ad expeditionem Bullarum. Si qui ante expeditionem Bullarum alteri Beneficium reſignent, ii nihil ſolvunt, etſi verè Beneficium eis collatum fuiſſet. Sola ſupplicis libelli ſignatura confertur Beneficium, at illa gratis fit. Bullæ non deſiderantur, niſi ut inſtrumenta, quibus fides fit de conceſſo Beneficio. Si idem Beneficium, ſive Conſiſtoriale, ſive aliud quocumque ſæpiùs eodem anno vacet, una tamen ſolvitur Annata. Ita non ad collationem Beneficii accipitur quid, ſed ad ſuſtentationem Pontificis & ſacri Collegii, cui jam ab aliquot ſæculis aſſignata eſt portio quædam redituum primi anni Beneficiorum.

Ibid. p. 91. 196.

PARTIS TERTIÆ
LIBER TERTIUS,
IN QUO AGITUR
DE USU CANONICO ET PIO
proventuum Ecclesiasticorum.

A TEMPORALIBUS CUPIDITATIBUS alieniſſimi erant Clerici in uſu & diſpenſatione rerum Eccleſiæ temporalium, & plerumque patrimonio nuntium remittebant.

CAPUT PRIMUM.
P. 1. l. 3. c. 11.

Opum Eccleſiæ temporalium copiam & diſpenſationem ſubiniquo animo & penè impatienter tuliſſe ſanctos Patres, & ſanctiſſimos quoſque Epiſcopos, ac Beneficiarios.

I. Plebem ſuam Hipponenſem invitabat Auguſtinus, ut fundos in ſe omnes Eccleſiæ reciperent, indueret & curam alendi Cleri, ac ſuſtentandorum pauperum.

II. Tum ferè laici ſtudioſiſſimi erant amplificandæ rei temporalis Eccleſiarum.

III. Quàm doleret Auguſtino, cura temporalium Eccleſiæ rerum ſe onerari.

IV. Mira Juliani Pomerii doctrina, de Clericorum alieniſſimo à carnalibus affectibus animo in copia rerum Eccleſiæ temporalium.

V. Quibus incumbit onus diſpenſandi res Eccleſiæ, eos non delectat niſi charitas & voluptas pluribus benefaciendi.

VI. Nonnulla adnotantur in Beneficiariorum voluntariam paupertatem, qui nil poſſidebant niſi in commune, ſolo neceſſario cibo & cultu contenti degebant.

VII. Dolet vehementer Chryſoſtomus vicem Epiſcoporum & aliorum Clericorum adminiſtrationi rei Eccleſiarum temporalis mancipatorum. Eccleſia fundos quos antè diſtrahebat, non retinuit, niſi ob inhumanitatem laicorum.

VIII. A laicis ipſis diſpenſanda non eſſent temporalia bona, niſi inſtinctu & amore æternorum.

IX. Optabile eſſet, ut Eccleſiaſtici temporalibus abſoluti curis, uni incumberent procurationi ſalutis æternæ, ſuæ & proximorum.

X. Pudet pigetque nomina & titulos Beneficiorum aliunde derivari quàm à functionibus charitatis.

XI. Præſto ſe eſſe teſtabatur Chryſoſtomus, ut temporalia Eccleſiæ omnia abdicaret.

XII. Et acceptorum expenſorumque rationes redderet.

I. INgentes Eccleſiæ opes longè alio ſpectabant animo Epiſcopi quique ſanctiſſimi, ac laici carnales. Iſti inſanis ſæculi præjudiciis faſcinati, cupiditatumque terrenarum æſtu abrepti, honorum inde ac voluptatum copiam, ac neſcio quam vaniſſimam felicitatem ſcatere ſomniabant. At Epiſcopi contra Clericique pietate inſignes, permoleſtos hos ſibi objici obices experiebantur, ne tota libertate poſſent ſpiritales deguſtare contemplationis & charitatis delicias. Hinc Auguſtino in optatis erat, ut Hipponenſes cives fundos omnes agroſque Eccleſiæ in ſe reciperent, atque unà curam induerent ſuſtentandorum pauperum, alendique Cleri, cui opulentia hæc longè jucundiſſima foret, eleemoſynis victitare, & nihil poſſidere, quo animi pax & tranquillitas turbatur. Votis Auguſtini Laici non acquievere, palamque fecere, quàm immeritò eas Clericis inviderent opes, quarum onera ſubire ipſi detrectarent. Audiendus de Auguſtino Poſſidius: *Pauperum ſemper memor erat, eiſque indè erogabat, unde & ſibi ſuiſque omnibus ſecum habitantibus erogabatur; hoc eſt, vel ex reditibus poſſeſſionum Eccleſiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum fortè, ut aſſolet, de poſſeſſionibus ipſis invidia Clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle ſe ex collationibus plebis* Cap. 23.

Dei vivere, quàm illarum poſſeſſionum curam vel gubernationem pati, & paratum ſe eſſe illis cedere, ut eo modo omnes ſervi Dei & miniſtri viverent, quo in veteri Teſtamento leguntur altari deſervientes de eodem comparticipari. Sed nunquam id laici ſuſcipere voluerunt.

II. Nec tamen neceſſe eſt ad majorem Cleri commendationem, invidiam laicis omnibus conflari. Si erant enim in iis, qui Cleri divitiis & inviderent, & obtrectarent: erant & utilitatis Eccleſiarum amantiores, qui moleſtè ferrent Auguſtini penè nimiam animi à temporali Eccleſiæ re alienationem, & hæreditates, quæ Clero legatæ fuerant, ab eo repudiatas. Id ibidem refert Poſſidius, nec nos alibi ſiluimus, quibus luculentiſſimis Auguſtinus argumentis perhonorificam hanc dilueret criminationem. Quo rurſum animorum æſtu plebes quandoque ipſæ exardeſcerent ad res Eccleſiæ augendas, declarat alia Auguſtini Epiſtola, ubi demonſtrat, ſi plebs Hipponenſis tantùm non vim attulerit Piniano, viro nobiliſſimo, ditiſſimoque, ut in Eccleſia præ cæteris Hipponenſi Presbyteratu initiaretur; non eo illam ſtimulo, ſtudioque incenſam fuiſſe, quòd aliqua ex tantis ejus opibus ad ſe reditura eſſet utilitas; ſed pura & caſta ejus virtutum admiratione, & ejus maximè animi magnitudinis, qua ille terrena penitus omnia faſtidiebat. Idque hoc documento approbat ſanctus Pater, quòd quantiſcumque donis & largitionibus afficiatur Eccleſia, ad plebem non redundet niſi gaudium & admiratio inſignis pietatis & operum bonorum. Epiſt. 225. *Non habet niſi gaudium operis veſtri boni.* Ab ea ſe primò in Presbyterum, poſtea in Epiſcopum electum fuiſſe, quòd terrenis valedixiſſet omnibus, ut Evangelicam paupertatis opulentiam amplecteretur: *Si in me dilexerunt, quod audierant, paucis agellulis paternis contemptis, ad Dei liberam ſervitutem me fuiſſe converſum.* Denique ita affectos eſſe hujus plebis animos, ut quamquam ipſi quidem terrena omnia abjicere non poſſent, in pretio tamen & in oculis haberent eos, qui virtute & infimarum rerum contemptu præſtantiores eſſent. *Bonum quod ipſi non habent, ſaltem in aliis diligere permittamus.* Sic animatæ perſæpè erant Chriſtianæ plebes, invidia & cupiditate procul. Hæc illis aſpirabatur à Clericis virtutum aura, & fragrantia. Cùm pauper & paupertatis amator eſſet Clerus, licèt opibus circumfluentibus, ejus exemplis & documentis imbuta plebs, Evangelicam magni faciebat paupertatem, etſi non tanto, aut tam excelſo animo, ut eam ipſa ſectaretur.

III. Utque ne diutiùs à propoſito meo deviem, ſentiebat Auguſtinus criminationem illam ſolicitati & propemodum compulſi ad Clericatum Hippponenſis Eccleſiæ Piniani, in ſe & in Clerum ſuum reſilire, quaſi ſpe lactatus fuiſſet ingentium futurarum Piniani largitionum in Clericatu profitendo. Contra Auguſtinus ut maculam & ſordes ejuſmodi propulſaret, quæ ne cadere quidem in ipſum poterant, teſtificabatur adeo non optare ſe amplificatas ſuæ Eccleſiæ opes, terraſque, ut vehementiſſimè cuperet moleſtiſſimam illam excutere ſarcinam, cui non ſucceſſerit, quamque nec geſtet, niſi hortatu & imperio charitatis, quæ jubeat, ut ſeſe & rem longè chariſſimam ac ſuaviſſimam, otium ſacrum veritatis ſaluti fratrum dependat. *Deus teſtis eſt,* Ibidem. *iſtam omnem rerum Eccleſiaſticarum procurationem, quarum credimur amare dominatum, propter ſervitutem, quam debeo charitati fratrum, & timori Dei, tolerare me, non amare: ita ut ſi ſalvo officio poſſim, carere deſiderem.*

IV. Non poterunt non videri pulcherrima, quæ in hanc eandem ſententiam diſputavit Julianus Pomerius. Ut enim manifeſtaret dolere & ingemiſcere ſæpiùs Clericos, quàm adgaudere terrenis poſſeſſionibus ſuis, obſervat in commune tantùm ab eis poſſeſſas fuiſſe, & velut commune & promiſcuum patrimonium Clericorum & pauperum, poſtquam ipſi proprio renuntiaſſent patrimonio, illudque vel cognatis, vel pauperibus adſignaſſent, vel Eccleſiæ. *Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & amore perfectionis proprias contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes Eccleſiæ facultates; & ideo quiſquis omnibus quæ habuit, dimiſſis, aut venditis ſit rei ſuæ contemptor, cùm Præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator.* De vita contempl. l. 2. c. 9. Qui paternis ſe propriiſque exuit bonis omnibus, is certiſſimus eſt paupertatis Apoſtolicæ æmulator. Cùm is ergo poſtea conſtituetur diſpenſator fundorum Eccleſiæ, ut olim ad pedes Apoſtolorum fidelis plebs opes ſuas comportabat, non ille vel tantillum ab amore paupertatis, adeoque nec à paupertate ipſa recedet: ſed voluntariæ paupertati theſauros adjiciet negotioſæ & laborioſiſſimæ charitatis. *Scientes nihil aliud eſſe res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vendicaverunt in uſus ſuos, ut proprias, ſed ut commendatas pauperibus diviſerunt. Hoc eſt enim poſſidendo contemnere, non ſibi, ſed aliis poſſidere; nec habendi cupiditate facultates Eccleſiæ ambire, ſed eas pietate ſubveniendi ſuſcipere. Quod habet Eccleſia, tum omnibus nihil habentibus habet commune.* Ex quibus illud tandem efficit Pomerius, illum denique piè & religiosè Beneficium quodvis poſſidere, qui diſpenſatorem ſe agit patrimonii pauperum; fundos redituſque religioſi Collegii, non ſibi proprios, ſed depoſitos & commendatos interpretatur; diſtributori futuro, non poſſeſſori; aut aliis poſſeſſuro, non ſibi; ut patri pauperum & proviſori, cum pauperibus pauperi, propriis omnibus repudiatis, ad vitam pauperem deinceps ex pauperum penu & patrimonio traducendam. *Itaque Sacerdos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non* Ibid. c. 11. *ſolum ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta, qui omnia ſua aut parentibus relinquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjungit, & ſe in numero pauperum amore paupertatis conſtituit: ita ut unde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tanquam pauper voluntarius vivat.*

V. Hinc eodem teſte & authore Oeconomus inſtituitur, qui ſolicitudines temporales unus ipſe ſuſtineat, quò interim alii otii ſacri tranquillitate perfruantur. *Non explendis voluptatibus ac fovendis expedit facultates Eccleſiæ poſſidere, ſed* Ibid. c. 16. *congregandis fratribus aut alendis, ut uno ſolicitudines omnium in ſua ſocietate viventium ſuſtinente, omnes qui ſub eo ſunt, fructuoſa vacatione potiantur ſpiritualiter & quiete.* In eo ſanctiſſimo ſodalitio, qui omnibus præeſt, omniaque poſſidere videtur, reapſe autem omnia ad Cleri & pauperum commodum diſpenſat: is curæ & præfecturæ fructum non alium capit, quàm laborem & ſolicitudinem; aut ſi quam voluptatem, non aliam certè, quàm quòd negotio ſuo fratribus otium, labore quietem, æſtuatione tranquillitatem pariat; non tamen ſine aliqua Beneficii vice, cùm fratrum tranquillitas ſibi gaudio ſit, quies gloriæ, virtutum incrementa cumulo fœlicitatis venturæ *Nunc autem quod Chriſtiani temporis Sacerdotes magis ſuſtinent, quàm curant poſſeſſiones Eccleſiæ,* Ibid. c. 16. *etiam in hoc Deo ſerviunt: quia ſi Dei ſunt ea, quæ conferuntur Eccleſiæ, Dei opus agit, qui res Deo conſecratas, non alicujus cupiditatis, ſed fideliſſimæ diſpenſationis intentione non deſerit, &c. Ut quidquid omnibus occupationibus abſoluti proficiunt, fructus illius, qui unus pro multis occupatus eſt, fiat; atque ita ille qui ſolicitudines omnium ſub ſe ſervientium portat, in congregatione ſua proficiente proficiat; ut ſicut illius occupatio omnium ſuorum*

facta

facta est fructuosa vacatio, ita omnium discipulorum perfectio gloriosa, magistri honor habeatur & gloria.

VI. Hi sunt gradus abdicationis & paupertatis, si fari licet, priscorum Episcoporum, qui in summa quadam opum abundantia, undique affluentium ex divitibus quocumque effluentium in pauperes, medias inter opes inopem, certè parcam agebant vitam. 1. Complures eorum enim patrimonio se exuerant, & ita devoverant se ei paupertati, quæ nihil omnino suum, nihil propriè possidet. 2. Ubi postea ad Episcopale culmen adsciscebantur, vel ad alia Beneficia, inde sustentabantur uti pauperes, ex pauperum rebus. 3. Si locupletis Ecclesiæ fundos & reditus administrandos sortiti essent, ita eos habebant ut universæ Congregationi communes, nulli proprios; ita ut ditissimæ Ecclesiæ Clerici & Beneficiarii nihil propriè possiderent, quin ipsi pauperis Christi possessio essent. 4. Qui sacris hujus cujuslibet Collegii rerum Administrator erat, is nihilo cæteris ditior, sed multò occupatior & sollicitior erat; non illi quisquam fratrum invidebat, quin ipse eorum secessum & contemplationis otium concupiisset, si per leges Ecclesiæ licuisset & charitatis. 5. Ad id denique Clericorum omnium vota suspirabant, qui pietati studebant, ut fundis & hæreditatibus exonerati, quorum administratio curarum & sollicitudinum spinis implicata est, sportulis victitarent, & distributionibus, quæ ita corpus fovent, ut mentem non sollicitent, ne obnubilent quidem.

VII. Adeundi sunt nobis nunc Ecclesiæ Græcæ sacri Proceres, ut ab iis perdiscamus, & à Chrysostomo præ cæteris, quo demum animo, quo consilio & fructu sineret se Ecclesia gravari, ac penè obrui fundis ac possessionibus terrenis, cùm ipsa ad id unum anhelet, & anhelare nos jubeat, ut à terrenis omnibus disjungamur. Testatur Chrysostomus Laicorum inclementiam & sordes illum Clericis injecisse metum, ne pauperes & orphani, virgines & viduæ necessario victu destituerentur, si solis oblationibus & eleemosynis fidelium victitarent: in causa id fuisse, ut terræ & hæreditates retinerentur, quas & satius & lætius fuisset distrahi ut olim, ne quid Clerici possiderent, quod eos ab æternorum contemplatione avocare & deponere posset. *Nunc agros, domus, locationes ædificiorum, vehicula, equos, mulos, multaque alia hujusmodi propter vos & vestram crudelitatem Ecclesia possidet. Oportebat enim hunc Ecclesiæ thesaurum vos retinere, ac Ecclesiam non parvos ex vestra devotione consequi fructus. Modò autem duo quædam mala committuntur. Nam vos quasi nihil dare debeatis, nihil confertis: & Dei Sacerdotes à Sacerdotio aliena pertractant. An non poterant etiam tempore Apostolorum domus & agri ab Ecclesia possideri? Cujus igitur rei gratia vendentes pecuniam offerebant? Quia id multò melius erat profectò. Nunc verò sæcularium curam rerum vobis ferentibus, timor nostros invasit Patres, ne dum colligere ac nihil seminare studetis, viduarum, orphanorum & virginum multitudo fame depereat. Qua re commoti, hæc sibi comparare coacti sunt.*

In Matth. hom. 57.

VIII. Specimen id erat sanctimoniæ longè pulcherrimum, ubi Laicos non agebat ad agrorum culturam, nisi pietatis & religionis instinctus, quo summo cœlorum, terrarumque, & æterno domino, cujus se servos profitebantur, tributum solverent, fructusque laborum suorum Sacerdotibus ejus alendis offerrent. Ubi similiter Clerici terrenis affectibus prorsus expediti & curis, æternæ eorum adlaborabant saluti, à quibus temporali cibo interim pascebantur. Ea erat beatissima priorum nascentis Ecclesiæ sæculorum sors & conditio, ac veluti aurea ætas. Fœdissimum contrà est, Laicos ita terræ affigi, ut terrestres & ipsi fiant; terramque magis, quam animum excolere: Clericos cœlis refigi, illidi terris, & temporalibus fatigari negotiis, quibus unum opus, unum negotium esse debuerat, secum populos in cælestem abripere patriam. Alendi essent Clerici non alio magis ex agro, quàm ex fidelium pietate; occupandi verò essent sola populorum sempiternæ salutis sollicitudine. *Non libenter ad hanc se deformitatem immiserunt, qui desiderabant fructus ex vestra devotione sic acquirere, ut orationibus solùm possent attendere. Nunc verò coegistis eos, eorum qui sæcularia gerunt negotia, curam & administrationem imitari: unde & universa commiscentur, atque turbantur. Cùm enim & nos eadem qua vos sollicitudine teneamur, quis propitium faciet Deum? Propterea os aperire non possumus, quia non meliùs Ecclesiastica, quàm sæcularia gubernantur.* Ibidem.

IX. Stupenda & dolenda vehementer ea perversitas est. Cùm à Laicis tractanda essent temporalia, afflatu & ætro quodam pio religionis tanquam à Dei & Ecclesiæ vectigalibus, ex terræ cultu cælestes demerentibus fruges, terrenisque fructibus cælestes sibi comparantibus mercedes: contrà accidit, ut Clerici cælestia tractent mente terrenis refetta nugamentis, sæcularibus implicentur curis, quibus explicare cæteros debuerant. Apostoli ne dispensatores quidem se dintiùs esse voluerunt eleemosynarum, cùm impræsentiarum Episcopi penè villicos se prædiorum Ecclesiæ agant. *Non audistis quia nec quidem has pecunias, quæ absque labore fuerunt collectæ, distribuendas putaverunt Apostoli? Modò autem procuratores, dispensatores, caupones redacti sunt Episcopi, ob istarum rerum curam & solicitudinem. Cumque oporteat eos animarum curam vestrarum habere, hoc prætermisso illa sollicitè curant, quæ publicanis, quæstoribus atque villicis curanda sunt. De his quotidie cogitant & pervigilant.* Ibidem.

X. Pudebat pœnitebatque Chrysostomum, Clericorum functiones & munia iisdem designari nominibus, quibus sæcularium; cùm ut Apostolicis temporibus, ita etiamnum derivanda eorum essent nomina, & insignia, ex alimonia pauperum, oppressorum tuitione, hospitum cura, viduarum & orphanorum defensione. Si res ita jam comparatæ essent, non ea in Cleri opes dicteria jactarentur; nec Clericis dici posset, quod sæculari Christus dicebat, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Nec enim sequitur Christum, nisi sæcularibus sarcinis expeditus quis sit. *Oportet hæc mutari, & inde Presbyteros nominari, unde Apostoli leges sanciebant; à nutritione videlicet, inopum eorum qui lædebantur protectione, ac diligenti erga peregrinos cura, à patrocinio eorum qui opprimuntur, à cura in orbos parentibus, à protegendis viduis, à defendendis virginibus. Hæc officia loco villarum & domorum curæ, Presbyteris distribuere decet: hæc ornamenta Ecclesiæ sunt, isti convenientes thesauri, &c. Nec tot probra & convitia sustineremus, quòd nimium ad possessiones simus attenti. Illud enim Evangelicum, Valde & vende universa quæ habes, & da pauperibus, & veni ac sequere me, opportunè nunc ad Ecclesiæ Præsides, propter latas Ecclesiarum possessiones, ac meritò dici potest. Non enim sequi Christum aliter possumus, nisi omnis crassioris & sæcularis curæ simus expertes. Nunc verò, proh dolor! vindemiæ ac messi Dei Sacerdotes, & venditioni ac emptioni fructuum assistunt, &c.* Ibidem.

XI. Ne id verò totum imputes eloquentiæ Chrysostomi quasi exæstuanti. Ex animo ille & toto pectore flagrabat, cupiebatque, ut Laici succederent in curam agrorum Ecclesiæ, pauperumque fovendorum & Clericorum temporalibus his præsidiis: ut his vinculis explicatus Clerus, totus in æterna vergeret, plebeique eodem secum

rapta-

raptaret. *Hoc non fruſtra deploro, ſed ut harum rerum correctio & mutatio quædam in melius fiat; ut & nos qui gravem hanc ſervitutem patimur, miſericordiam conſequamur, & vos fructus & theſauros Eccleſiæ præparetis.*

XII. Rurſus alio loco idem Chryſoſtomus fidem facit, quantumvis immenſam quandam in ſtruem exaggerata viderentur Eccleſiæ bona, haud tamen paria fuiſſe infinitæ pauperum & miſerabilium multitudini: præſtaturum ſe eorum omnium rationes ubi res flagitaverit: ſuis his ingemiſcere Eccleſiam poſſeſſionibus, ut cui antiquius optabiliuſque eſſet in pietate ſola & charitate fidelium fundos ſuos omnes habere; denique immiti & à miſericordiæ teneritudine alieniſſimæ Laicorum menti imputandum eſſe, quòd & fundos & hæreditates ſibi legatas Eccleſia retinuerit. *Ne hos proferamus prætextus, nec exiſtimemus eſſe defenſionem, quòd Eccleſia multa poſſideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inſcriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, &c. Sumus etiam parati reddere vobis rationem, & Eccleſia propter veſtram parcitatem neceſſe habet habere, quæ nunc habet. Nam ſi omnia agerentur congruenter legibus Apoſtolicis, ejus proventum oportet eſſe veſtrum animum, quod quidem & tutum eſſet penarium, & theſaurus qui non poſſet conſumi. Nunc autem cùm vos quidem theſaurizetis ſuper terram, & omnia in veſtris includatis penariis: ipſa autem neceſſe habeat impendere viduarum cœtibus, choris virginum, hoſpitum adventibus, peregrè proficiſcentium afflictionibus, eorum qui ſunt in vinculis calamitatibus, eorum qui ſunt manci ac mutili neceſſitatibus, & aliis hujuſmodi cauſis: quid facere oportet?*

In Epiſt. 1. ad Corinth. ho. 31.

CAPUT II. P. 1. l. 3. c. 12.

Epiſcopos, Clericoſque alios perfectionis amantiores patrimonia ejuraſſe, cùm inſcriberentur Clero, prioribus Eccleſiæ ſæculis.

I. Clerici ac Beneficiarii terrenas res poſſidebant citra terrenorum affectuum contagium, cùm eorum plerique patrimonio renuntiaſſent.

II. Ad eos eligendos ſibi Epiſcopos geſtiebat plebs, qui omnia temporalia abdicaſſent. Exemplum Auguſtini.

III. Idem ſanctiſſimus Pater Clerum omnem ſuum eodem abdicationis vinculo volentem aſtrinxit.

IV. Presbyteri morientis ſucceſſionem Eccleſiæ relictam repudiavit.

V. Semel eam abdicationem ſponte profeſſo, jam flagitioſum erat quidquam proprii poſſidere.

VI. Nullum primò ordinabat Auguſtinus, qui non eam paupertatem profiteretur: propoſiti deſertores Clericatu exuebat. Poſtea hoc extremum mitigavit.

VII. Pauca aliqua advertuntur in hanc Auguſtini inſtitutionem.

VIII. Semel tantùm ſe continuit, ne propoſiti deſertorem Clericatu abdicaret.

IX. Juſtiſſimis laudibus eos cumulat Julianus Pomerius, qui patrimonio retento famulantur Eccleſiæ, nec ex ejus rebus, reditibus, ſtipendiis quidquam delibant.

X. Ad perfectionem tamen accommodatius eſt, omnibus prorſus renuntiare, & ſolis Eccleſiæ vitam tolerare diſtributionibus.

I. STrictim illud attigimus Capite ſuperiori, inſigne monumentum abdicationis ejus, qua Clerici res Eccleſiæ poſſidebant, in eo effulſiſſe, quòd ſuo ſe antè patrimonio exuerent. Qui enim paupertatem Evangelicam antepoſuerant paternis hæreditatibus & prædiis ſuis, non ii ferè jam poterant patrimonio pauperum laſcivire & locupletari velle. Hoc ergo Capite, quod ſuperiori ſumpſimus, approbandum eſt, priſcos Epiſcopos ac Clericos perfectionis Evangelicæ ſtudioſiores, non in dignitatem tantùm, ſed & in paupertatem etiam, cæteraſque virtutes Apoſtolorum ſuccedere ſe voluiſſe.

II. Id confirmat Auguſtinus ipſe, rudem fidelium plebem, etſi minimè ſectatricem, at admiratricem tamen uſque adeo fuiſſe Evangelicæ & Apoſtolicæ paupertatis, ut ad Clericatum ferè eligeret, quos comperiſſet propriis omnibus renuntiaſſe. Proprio ſui ipſius id ille declarat exemplo, ad quem eligendum concitata non fuiſſet civitas Hipponenſis, niſi admiratione & amore ſpontaneæ paupertatis, quam ejurato patrimonio profeſſus eſſet. Ex quo illud ab Auguſtino concluditur, ſi qua vis in ſpeciem videatur allata fuiſſe Piniano ab eadem plebe, ut Clericatum Hippone maximè amplexari vellet: nihil ibi terrenæ cupiditatis interveniſſe, ſed admirationi potiùs fuiſſe plebi, Piniani à terrenis cupiditatibus alienationem. *Non ergo populus ut de tanto viro Eccleſiæ conſuleret ſuæ ardentiſſimè flagitans, ſuum pecuniarium quæſivit commodum à vobis, ſed veſtrum pecuniæ contemptum dilexit in vobis. Nam ſi in me dilexerunt, quod audierant, paucis agellulis paternis contemptis, ad Dei liberam ſervitutem me fuiſſe converſum; neque in hoc inviderunt Eccleſiæ Tagaſtenſi, quæ carnalis patria mea eſt; ſed cùm illa Clericatum mihi non impoſuiſſet, quando potuerunt, habendum invaſerunt: quantò flagrantiùs in noſtro Piniano amare potuerunt, tantam mundi hujus cupiditatem, tantas opes, tantam ſpem, tanta converſione ſuperatam atque calcatam?* Epiſt. 125.

Tradit alibi Auguſtinus ea ſe religioſæ paupertatis & Evangelicæ perfectionis pulchritudine ita incenſum fuiſſe ad amorem cæleſtium, ut ſæculares abruperit compedes; nec à ſe abjecta eſſe ampliſſima quædam patrimonia, uti neque ab Apoſtolis; ſed multum abjici, cùm totum repudiatur; multum abjici, cùm ſpes omnis, omnis cupiditas amputatur. *Ego qui hæc ſcribo, perfectionem de qua Dominus locutus eſt, quando ait diviti adoleſcenti, Vade, vende omnia quæ habes, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, & ſequere me: vehementer adamavi, & non meis viribus, ſed gratia ipſius adjuvante ſic feci. Neque enim quia dives non fui, ideo minus mihi imputabitur. Nam neque ipſi Apoſtoli, qui priores hoc fecerunt, divites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit.* Addit denique ſanctiſſimus Doctor, quo cælitus dono muneratus ſit, eo ſe pro virili ſua cæteros impertiri, ut omnes cohortetur ad poſſeſſiones omnes terrenas conculcandas, quò Deum unum poſſideant, & ab eo poſſideantur; nec infructuoſas penitus fuiſſe cohortationes ſuas, habere ſe ſui propoſiti imitatores & ſocios locupletiſſimæ paupertatis; qui tamen non animi magnitudine, quàm modeſtia commendatiores ſint, & nequaquam eos aſpernentur, qui ad idem perfectionis culmen non evolarunt. *Et ad hoc propoſitum, quantum poſſum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo conſortes, quibus hoc per meum miniſterium perſuaſum eſt: ſic tamen ut præcipuè ſana doctrina teneatur, nec eos qui iſta non faciunt, vana contumacia judicemus.* Epiſt. 89.

III. Poſtremis his verbis concerpit Auguſtinus Pelagianos, qui laicos ipſos compellebant ad Evangelicæ perfectionis conſilia complectenda. At Clericos ille haud dubio deſignat ſuos, quibuſcum in communis vitæ ſocietatem coaluerat in Seminario ſuo, ex quo Presbyteratu initiatus fuit, cùm ait habere ſe ſui inſtituti æmulatores & alumnos. *Cœpi boni propoſiti fratres colligere, compa-* De Diverſis Serm. 49.

res

res meos, nihil habentes, ſicut nihil habebam, & imitantes me, ut quomodo ego tenuem pauperculam meam vendidi, & pauperibus erogavi, ſic fecerunt & illi, qui mecum eſſe voluiſſent, ut de communi viveremus. Commune autem nobis eſſet magnum & uberrimum prædium ipſe Deus. Poſtquam verò Epiſcopatu auctus eſt, in Epiſcopales ædes ſuas Clericos ille ſuos omnes adgregavit, omneſque adduxit, ut communis vinculo vitæ conſtricti, proprias res omnes ejicerent. *Volui habere in iſta domo Epiſcopi, mecum Monaſterium Clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid proprium. Sed fortè aliqui habent, nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet.* Indulgentiam & charitatem ſpirabat tota Auguſtini ratio & inſtitutio, ideoque nec moroſiùs ille ſuos ſcrutabatur, nequid furtim proprii retinerent; vel ſuſpicari aliquid obliquius nefas ſibi eſſe ducebat. *Benè autem ſentio de fratribus meis, & ſemper bene credens ab hac inquiſitione diſſimulavi. Quia & iſta quærere, quaſi malè ſentire videbatur. Noveram enim & novi omnes qui mecum viverent, noſſe propoſitum noſtrum, noſſe legem vitæ noſtræ.*

IV. Inſcriptus eſt tamen Seminario Auguſtini Januarius Presbyter. Omnia illum pauperibus diſtribuiſſe fama manavit, quanquam ab eo aliquid pecuniæ ſepoſitum eſſet, ut quod vel proprium jam eſſet filiæ teneræ adhuc, quæ alebatur in Monaſterio, vel illi deſtinaretur. Morbo paulò poſt oppreſſus Januarius, vita migravit, condito antè teſtamento, quo hæredem ſibi ſcribebat Eccleſiam. Mirum quantum ex ea hæreditate ceperit dolorem Auguſtinus, iniquiſſimè ferens, & puellam paterna fruſtrari hæreditate, & ea augeri Eccleſiam, non ſine ſacri propoſiti contumelia. Cùm enim Januarius paupertatem in limine ipſo Seminarii profeſſus eſſet, jam teſtandi facultate orbatus erat; & ſiqua ei ſuperfuiſſet facultas ejuſmodi, fruſtrari paterna ſucceſſione non potuerant filius & filia, qui valdè immatura ætate in Monaſteriis alebantur, ille virorum, hæc virginum. Nec Auguſtino tantùm, ſed & ſanctiſſimo ejus Collegio graviſſimum vulnus ea hæreditate inflictum eſt. *Teſtamentum fecit Presbyter ſocius noſter, nobiſcum manens, de Eccleſia vivens, communem vitam profitens, teſtamentum facit, hæredem inſtituit. O dolor illius ſocietatis! ò fructus natus, non de arbore quam plantavit Dominus! Sed Eccleſiam ſcripſit hæredem. Nolo munera iſta, non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, ſocietatem profeſſus erat, hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, teſtamentum non faceret. Habebat aliquid, non ſe noſtrum ſocium, quaſi Dei pauperem fingeret. Magnus inde mihi dolor eſt, fratres. Dico charitati veſtræ, propter hunc dolorem ſtatui hæreditatem ipſam in Eccleſia non ſuſcipere. Filiorum ipſius ſit, quod reliquit, ipſi inde faciant quod voluerint.* Ibidem.

V. Duplex ergo ibi ratio reſpuendæ hæreditatis. Primò quòd paupertati addicti in ipſo veſtibulo ſanctiſſimæ Societatis, nec poſſidere proprii quidquam jam poſſent, nec teſtamento largiri. Secundò quod in gratiam Eccleſiæ filios exhæredes facere, res fuerit omnium maximè præpoſtera, cùm nihil dulcius, nihil Eccleſiæ commendatius ſit, quàm ut inconvulſæ charitatis nexu filios parentibus devinciat. Unum illud hìc adverto, quòd nonniſi Seminarii ſui Clericorum teſtamenta damnaret Auguſtinus, ut qui proprii aliquid recondidiſſe non potuiſſent, niſi voti & propoſiti ſui manifeſta tranſgreſſione. Cæteros autem Clericos qui ſe aureis illis non obligaſſent vinculis Evangelicæ perfectionis, eos ſinebat ille tota infirmitatis ſuæ libertate uti in teſtando, ſi libertas ea, & non ſervitus dicenda eſt ſub tanta mole ſæcularium impedimentorum. *Modò quia placuit illis Deo propitio ſocialis hæc vita, quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum, ſed delebo eum de tabula Clericorum.* De diverſis Serm. 50.

VI. Aſperior aliquantò fuerat prior Auguſtini diſciplina. Nec enim quemquam ordinabat, quin ſocietati ſe adglutinaret vitæ communis, & voluntariæ devoveret ſe paupertati: ſi qui animi levitate hinc deſciviſſent, eos Clericatu ſpoliabat. Hujus exauthorationis formidine nonnulli ſimulata paupertatis profeſſione fefellerunt, & res proprias clam habuerunt. Tantò id flagitioſius Auguſtino viſum eſt, quantò occultius. Ad ejus mali procurationem remiſit Auguſtinus de priore ſua auſteritate, nec Clericatum jam abſtulit Seminarii ſui deſertoribus; non quo poſſe illos exiſtimaret impunè deſponſam Deo fidem & paupertatem abjicere: ſed quòd ſatius jam duceret commonere illos tantùm, quantum ſe ipſi conjicerent in barathrum damnationis, eoſque divinis permittere judiciis, non paulò formidoloſioribus, quàm humanis. *Certè ego ſum qui ſtatueram ſicut noſtis, nullum ordinare Clericum, niſi qui vellet mecum manere, ut ſi vellet diſcedere a propoſito, rectè illi tollerem Clericatum; quia deſereret ſanctæ Societatis promiſſum, cœptumque conſortium. Ecce in conſpectu Dei & veſtro, muto conſilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non ſufficit Deus & Eccleſia ſua, maneant ubi volunt, & ubi poſſunt, non eis aufero Clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum eſt cadere à propoſito, ſed pejus eſt ſimulare propoſitum. Ecce dico, audite: Qui Societatem communis vitæ jam ſuſceptam, quæ laudatur in Actibus Apoſtolorum, deſerit, à voto ſuo cadit, & à profeſſione ſancta cadit. Obſervet judicem, ſcilicet Deum, non me. Ego ei non aufero Clericatum. Quantum ſit periculum, ante oculos ejus poſui, faciat quod vult.* Duo quædam inſtituerat ſanctus Pater. Alterum ut ne quem ordinaret, niſi qui communis ſecum vitæ ſocietatem & paupertatem profiteretur in Seminario. Alterum ut Clericatu ejiceret tam ſancti propoſiti transfugas. Hoc poſtremum inflexit ac revocavit, ut ne ampliùs deſertores Clero exauthoraret; prius autem illud conſtantiſſimè retinuit. De diverſis Serm. 46.

VII. Hinc obſervanda ſe ingerunt non pauca. 1. Quàm perſuaſum eſſet Auguſtino, conſentaneum in primis eſſe, ut Clericis non alia ſit portio, non alia ſors, quàm Deus & Eccleſia, quod & nomine ipſo ſuo profitentur: ut Evangelicæ vitæ conſilia complectantur ipſi, cùm ad ea ſectanda hortandi ſubinde ſint ipſi laici; ut Paſtores ipſi, & Principes cùm ſint, ita vitam inſtituant, ut ovium, ut laicorum non pauci, ne Monachos, ne Moniales dicam: ut denique grex ipſe totus primorum quondam fidelium. 2. Quàm latè pateret cujuſque poteſtas Epiſcopi in adminiſtratione populi Clerique ſui. Cùm tametſi reliquus Chriſtianus orbis more & jure contrario uteretur, fas eſſet tamen Epiſcopo Hipponenſi Clericum ordinare neminem, qui non antè propriis rebus omnibus renuntiaret. 3. Ab Auguſtino Clericatu initiatum eſſe deinceps neminem, qui non ejus Seminario adgregaretur & vitæ communi in reliquum vitæ tempus, quod ut perfectius, ita & operoſius erat, quàm quod nunc à compluribus noſtratium factitatur Epiſcoporum, ut non antè cuiquam Ordines conferant, quàm vel ſemeſtre tempus, vel annum integrum inſtitutionibus Seminarii imbuti ſint. 4. Ex quo & illud naſcitur, Auguſtinum non aliunde Parochos omnes ſuos, vel Diœceſeos ſuæ Beneficiarios accerſiſſe, quàm ex Seminario ſuo, cùm non alios ſacris initiaret Ordinibus.

VIII. Quod ad immutatum autem attinet illud caput prioris inſtituti beati Auguſtini, ut ne deſertores vitæ communis Clericatu ſpoliaret, id ſemel

mel tantummodo relaxatum ab eo est, ut Clericis suis permitteret, vel iterum explicitè profiteri paupertatem in Seminario, vel & à professione priori & à Seminario discedere. Id semel ab eo indultum est. Nam qui tum priorem suam vitæ communis & paupertatis professionem confirmarunt, illis jam integrum non amplius fuit ab ea recedere, nisi ut omnibus Cleri gradibus & ordinibus dejicerentur. *Scio me dixisse quod si nollent suscipere vitam socialem mecum, non illis tollerem Clericatum, sed seorsum manerent, & seorsum viverent; quomodo nossent, Deo viverent. Et tamen ante oculos posui quantum mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cœcos vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere, & de suo vivere, non tollerem ei Clericatum; ita modò quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. Interpellet contra me mille Concilia, naviget contra me, quo voluerit, sit certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego Episcopus sum, illic Clericus esse non possit.* Hinc dilucidum fit, 1. Ordinatos ab Augustino Clericos fuisse nullos, nisi qui se vitæ communis in Seminario & paupertatis voto obligarent. 2. Si qui ab hoc proposito suo deficerent, eos Clericatu exutos fuisse. 3. Semel ab ejus instituti rigore deflexisse Augustinum, concesso semel, ut privatim sibi degerent, qui re non satis perpensa videbantur sibi prius illud propositum arripuisse. 4. Quamquam hos sineret sejunctim suo arbitratu vivere, nihilo segniùs intentabat illis, in quantum se periculum salutis conjicerent, abjecto sanctioris vitæ proposito. 5. Ita existimasse Augustinum tolerabilius esse, à Congregatione & à professione quam semel amplexati essent, apertè discedere, quàm in ea præter propositum suum aliquid clam possidere, & simulatione cumulare facinus contaminati voti, quod Deo nuncupassent. 6. Qui semel pristinæ restituti libertati, communem rursus vitam professi sunt, eos deinceps non potuisse rursus propriè aliquid possidere, nisi ut sacro sodalitio, & Clericorum albo expungerentur. His adde damnatos nihilominus & hæreticis annumeratos ab Augustino in libro de Hæresibus fuisse eos, qui se Apostolicos dici volebant, & qui præcepti vi & lege urgebant, porrigebantque ad fideles omnes, quod consilii est, & proprium Monachorum decus, ac nonnullorum ex Clero. Non abhorrebant ab his ii, quos mox ait idem sanctus Pater, voluisse omnino, ut nudis omnes pedibus ingrederentur. Qua de re luculentè alibi Augustinus, Virginitatem, Cœlibatum, vitam communem, paupertatem in arbitrio & libera cujusque potestate esse demonstrat ante votum, post votum jam inexplicabiles indui necessitatis nexus.

De divers. Serm. 50.

In Psal. 83.

IX. Utcumque indulgendum & clementer interpretandum existimat Julianus Pomerius, si quis Clericatu initiatus patrimonium retineat, dum interim de patrimonio etiam vivat, Ecclesiasticos proventus ne attingat vel primoribus labris, sed iis dimittat fruendos, qui patrimonio vel semel renunciavere, vel caruere semper. *Illi autem qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renunciare non possint; si ea quæ accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua. Quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.* Extremis his verbis gemina insinuatur ratio abdicandi proprii, utraque pietati accommodata. Primò si se quis familiari re prorsus exuat, & cum cæteris Ecclesiæ Clericis ac Beneficiariis vitam toleret sportulis & distributionibus contentus. Secundò, si retentis ad sui sustentationem patrimoniis, de Clericorum distributionibus, eleemosynis, proventibus ne tantillum quidem decerpat, nec segniùs tamen Cleri functionibus & laboribus incumbat.

L. 2. c. 12.

X. At verò si non pœnitendæ perfectionis gradus is est, retento patrimonio, Beneficiis & Ecclesiasticis proventibus sese prorsus abstinere; multò elimatioris illud erat perfectionis specimen, ut patrimonio funditus repudiato, jam non victitaret quis nisi eleemosynis, hoc est distributionibus, qui soli tum erant Beneficiorum proventus. Hæc enim abdicatio terrenarum possessionum omnium, brevissima est citra dubium & tutissima ad eam perfectionem via, qua quis nihil foris possidens, Deum possidet, & possidetur à Deo, qui Clericatus propriè genius est. Nihil Deo par, nihil secundum, unus ipse sine fine, sine modo beatissima possessio est. Possideri cumulatè non potest, nisi unus possideatur. Non ea est mentis nostræ amplitudo, quæ illum, & quidvis aliud præter illum complectatur. Præstat ipsum audire Julianum Pomerium: *Proinde quem possidendi delectat ambitio, Deum qui possidet omnia quæ creavit, expedita mente possideat, & in eo habebit quæcumque habere sanctè desiderat. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur à Deo, sit ipse primitus Dei possessio, ut & efficiatur ei Deus possessor & portio. Et quid potest esse eo felicius, cui efficitur suus conditor census, & hæreditas ejus dignatur esse ipsa divinitas, si modò eum sanctis operibus colat, omnes fructus ex illo percipiat, in illo & de illo jugiter vivat, & nihil terrenum cum illo possideat? Quia omnium conditor, cui nihil eorum quæ fecit, valet æquari, non dignatur cum his quæ condidit, possideri. Denique quid ultra quærit, cui omnia suus conditor sit? aut quid ei sufficit, cui ipse non sufficit?* Si cujus in animi penetralia hæc altiùs descenderint, is facilè confitebitur cum Pomerio, ægritudinis esse & infirmitatis non mediocris, non posse Deo uno contentum degere; non satis sibi esse possidere eum, qui continet & possidet omnia; pauperem sibi videri, cùm Deum in mentis recessu reconditum habeat; terrenis possessionibus jejuniorem sibi videri Dei possessionem; & qui de eo in illo vivant, eos minùs feliciter vivere. Procul erant ab ea allucinatione Paulinus & Hilarius, de quibus mox ibidem agit Pomerius, qui primo statim ipso temporis puncto, quo ad Deum conversi sunt, immensas opes suas abjecerunt, pòstque ad Episcopatum provecti sunt, Nolanum ille, hic Arelatensem, ut mox à nobis referetur.

L. 2. c. 16.

Ibid. c. 9.

CAPUT III. P. 1. l. 3. c. 13.

De eodem, Episcopos & Clericos perfectionis cupidiores, patrimonio valedixisse, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Vel eligebantur, qui terrena omnia abdicassent, vel ea abdicabant, cùm primùm electi fuerant. Exemplum beati Paulini.

II. III. Exempla Cypriani & Ambrosii.

IV. Ambrosii invitamenta ad Clericos omnes.

V. Exemplum B. Felicis Nolani Prerbyteri.

VI. De iis qui patrimonio vel labore manuum victitabant, res & reditus Ecclesiæ pauperibus dimittebant.

VII. Ex Hieronymo Clericos invitante, ut ne quid possideant.

VIII. Carpere de rebus Ecclesiæ eos non debere, nisi necessaria ad victum. Exemplum Nepotiani.

IX. Beati Martini ſententia.
X. Exempla Baſilii, Nazianzeni, Chryſoſtomi.
XI. Doctrina Nazianzeni.
XII. Exemplum Theodoreti.
XIII. Doctrina Epiphanii de iis qui in pauperes effundebant patrimonia, reditus Eccleſiaſticos, partem aliquam pretii laboris manuum.
XIV. XV. Exempla Epiphanii, & Porphyrii Gazæ Epiſcopi.

I. REi quam verſamus illuſtrandæ aprimè conducunt duo hæc capita, & terrenis pleroſque ſe ſpoliaſſe rebus omnibus, quò puriùs Clero adſcriberentur; & qui ſe his vinculis expediſſent ſua jam ſponte, eos ad ſacros Ordines accerſiri ac rapi ſolitos fuiſſe. Nec cogitatio inciderat B. Paulino ſacrorum Ordinum, quando opulentiſſima patrimonia & avitas diſtraxit & pauperibus diſtribuit hæreditates. Unum ille hoc meditabatur, ut in religioſæ ſe vitæ ſeceſſum aliquem abderet. Audi quid de eo ſcripſerit Ambroſius: Epiſt. 66. *Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis, quàm etiam conjugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem comperi; ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipſe pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoque valedicat, quò impenſiùs Deo ſerviat. Elegiſſe ſecretum dicitur Nolanæ urbis, ubi tumultum fugitans, ævum exigat.* Et infrà; *Chriſtianus vir attentior ſanctæ Religioni veſtem mutavit.* Illa, ut apparet, terrenarum opum Epiſt. 35. ad Aug. & dignitatum deſpicientia Lampium Barcinonenſem Epiſcopum adduxit, plebemque omnem ejus civitatis, ut fugitantem ac detrectantem cogerent Paulinum Presbyteratu initiari, ut ab ipſo Paulino narratur.

II. Cyprianus quoque vanas terrenarum opum præſtigias conculcaverat & ejuraverat, cùm ſacro baptiſmatis fonte ablueretur, nec multò poſt Presbyter, mox Epiſcopus ordinatus eſt, uti refert Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis. *Chriſtianus factus omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus erogavit, ac poſt non multum temporis electus in Presbyterum, etiam Epiſcopus Chartaginenſis conſtitutus eſt.*

III. Contrà Ambroſius ad Epiſcopatum primò electus eſt, & ne degener tam ſancto accederet miniſterio, res ſuas ſtatim omnes Eccleſiæ contulit, uſufructu earum ſorori reſervato, ſibi ſervata ſola Chriſti paupertate, quæ orbem univerſum collocupletavit. *Prædia quæ habebat, reſervato uſufructu germanæ ſuæ, donavit Eccleſiæ: nihil ſibi, quod hic ſuum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus Chriſti miles, Dominum ſuum ſequeretur, qui cùm dives eſſet, propter nos pauper* Epiſt. 55. *factus eſt, ut nos ejus inopia ditaremur.* Hæc Paulinus in ejus vita. Quod & ipſum teſtificatur Baſilius in Epiſtola ad Ambroſium ipſum. *Qui projectis hujus vitæ opibus univerſis, proque damno habitis, ut Chriſtum lucrifaceret, commiſſæ ſibi Eccleſiæ gubernacula accepit.*

IV. Quamquam verò ad illud Evangelicæ perfectionis culmen ſtatim evectus eſſet Ambroſius, terrenorum omnium faſtidio & renuntiatione, favere tamen & ſuffragari ſemper iis viſus eſt, qui retenta patrimonii parte, ne oneri ſint Eccleſiæ, gnaviter incumbunt excolendæ ſpiritali ſementi, ex qua nihil unquam temporalis lucri demeſſuri ſunt. Non hos ille in claſſem dejecit imperfectorum, quòd omnia ſuo quodam modo abjiciat, qui nihil niſi neceſſariam ſuſtentationem capit, ſive ex patrimonio, ſive ex fructibus Eccleſiæ. Offic. l. 25. c. 2. *Sed & ſi quis Eccleſiam nolens gravare in ſacerdotio aliquo conſtitutus, aut miniſterio, non totum quod habet conferat, ſed operetur cum honeſtate, quantum officio ſatis eſt, non mihi imperfectus videtur.*

V. Nec ſecus forſan ſtatuendum eſt de B. Felice Presbytero Nolano. Avita enim ſucceſſione terræ illi domuſque abundè obtigerant. Iis ille æſtuante perſecutione excuſſus eſt, at cùm ea detumuiſſet, tum integrum illi erat eas jure repetere. Pii viri non pauci illum impellebant, ut jure ſuo uteretur, legibus ageret, nec ſineret Gentiles incubare iis patrimoniis ſuis, quæ poſſent ab eo offerri Deo, & pauperibus erogari. Felix altiùs conſulens, & puriori cœlorum luce perfuſus, reſpondit, Longè luculentius à Chriſto inſuſurrari conſilium, ut ne repeteret, quæ ejus cauſa amiſiſſet; hæc damna majoribus damnis, ruinas ruinis non ſarciri; multa licere, quæ non expediant; non quod liceat, ſed quod profit, id anteponendum; cæleſtes mercedes terrenis non poſtponendas; opibus ſæcularibus poſſe ſe à Deo divelli, at Chriſtiana paupertate certiſſimè Chriſtum poſſideri. *Maluit ille tamen verbum curare* Paulinus. Natal. 5. *Magiſtri, Cuncta licent, non cuncta juvant, licito utile præfert. Horruit amiſſos in jura repoſcere fundos, &c. Cogitis ut repetam terrenas, perennia perdam. Dives egebo Deo, nam Chriſtum pauper habebo.* Ingentes opes ſuas ille hoc paupertatis amore percitus diſpenſaverat. *Nam prædia multa, domoſque, divitiis locuples patriis, poſſederat hæres.* Inferiùs dicemus, ut defervescente perſecutione, pepercerit ille & abſtinuerit proventibus Eccleſiaſticis, & ſuis ſe manibus tranſegerit.

VI. Idem præſcribebat junioribus Clericis Ambroſius: ſi quid prædii haberent, ejus cultu, fructuque ali: ſi carerent, ſtipendio Eccleſiæ. *Agelluli ſui contentus fructibus, ſi habet; ſi non habet, ſtipendiorum ſuorum fructu.* Paupertatis genus eſt, obſcurius quidem illud, ſed à perfectione non disjunctum, prædioli cultu & manuum opere ſuſtentari, reditus Eccleſiaſticos aliis utendos concedere. Quomodocumque enim paupertas excolatur, ad eam invitantur Clerici omnes à Chriſto, ea ipſa qua ipſe illos conſtrinxit neceſſitate, ſuadendæ fidelibus paupertatis, nec exemplis diſſuadendæ. *Quod ſi Evangelio Domini etiam populus ipſe ad deſpicientiam opum informatus, atque inſtitutus eſt, quantò magis vos Levitas oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio eſt?* Commendantur tamen ab Ambroſio cumulo quodam laudum Clerici ii, qui prædiis nuntium remittunt omnibus, quò toti ſint in miniſterii ſui functionibus, & Eccleſiaſticis victitent ſtipendiis; vituperata eorum levitate, qui Clero abire meditabantur, quò ſui ſe patrimonii curis involverent. *Sunt quibus obſtrepere ſtudet inimicus his cogitationibus, quid mihi prodeſt in Clero manere, ſubire injurias, labores perpeti, quaſi non poſſit ager meus me paſcere; aut ſi ager deſit, quaſi aliter exercere ſumptum non poſſim? Itaque hujuſmodi cogitationibus etiam boni mores ab officio retrahuntur; quaſi verò hoc ſolum ſit in Clerico, ut ſumptum expediat ſuum, & non ut divinum ſibi poſt mortem potius ſubſidium locet.*

Ibid. c. 50. Et in Pſ. 118. Octon. 8.

In Cap. 4. Eccleſiaſt.

VII. Quamquam totus fuerit Hieronymus in admiratione & in amore Monaſticæ perfectionis, non perfunctoriè tamen ille Clericos excitare ſolebat ad ejuſdem perfectionis & conſiliorum Evangelicorum pulchritudinem complectendam. Datis ad Nepotianum Epiſtolis Clericos admonet, Non Monachos tantùm, ſed & ipſos ſæculo renuntiaſſe. *Qui ſæculi militia derelicta, vel Monachus cœperit eſſe, vel Clericus.* Portionem Clericorum eſſe Deum, & viciſſim Clericos Dei, quod difficillimè ſociari poſſit cum ingentium prædiorum poſſeſſionibus. *Clericus qui ſervit Eccleſiæ, interpretetur vocabulum ſuum, & eſſe nitatur, quod dicitur. Si enim Cleros Græcè, ſors Latinè dicitur, propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Qui autem vel*

ipſe

ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quippiam habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur.

VIII. Primæ iſtæ ſunt ex Hieronymo Clericorum partes, ſi nomini ſuo conſentire, ſi munere fungi velint; ita ſecum ſtatuere, eas eſſe mentis ſuæ & cordis anguſtias, eam Dei amplitudinem, ut non poſſint Deum & aliud quidvis ſimul amplecti; adeoque & quidvis aliud expuendum, quò Deo uni affigantur. Aliud addit idem ſanctiſſimus Pater, in quo non minora ſint ad Clericatus ſanctitudinem præſidia. Ex opibus & reditibus Eccleſiæ tantum decerpere, quantum ad cibum neceſſe ſit, & ad veſtitum neceſſarium. Nec enim vel fœdius eſſe quidquam, vel exitialius, quàm Clericos ditari Clericatu, quo profeſſio continetur vel abjiciendi, vel contemnendi terrenas divitias; & tum maximè alienari à paupertate, cùm paupertatem & crucem Chriſti amplexantur. *Si autem pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de Decimis, & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor; habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar. Obſecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id eſt ne lucra ſæculi in Chriſti militia quæras: ne plus habeas, quàm quando Clericus eſſe cœpiſti; nonnulli enim ſunt ditiores Monachi, quàm fuerant ſæculares: & Clerici qui poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete & fallace diabolo non habuerant, ut ſuſpiret eos Eccleſia divites, quos mundus tenuit antè mendicos.*

In Epitaphio verò Nepotiani, ab eo confirmat Hieronymus idem pauperibus ſtatim erogata fuiſſe ſua omnia, cùm primùm ſarcinam ſubiit Clericatus. *Baltheo poſito, habituque mutato, quidquid caſtrenſis peculii fuit, in pauperes erogavit. Legerat enim, Qui vult perfectus eſſe, vendat omnia, &c. Et iterum, Non poteſtis duobus Dominis ſervire, Deo & Mammonæ.* Denique adversùs Vigilantium decertans idem Hieronymus, ex ipſiſſimis Chriſti verbis demonſtrat, illum eſſe primum perfectionis gradum, omnia dare pauperibus: ſecundas obtineri partes ab iis qui fundos ſibi ſervent, & proventus eorum pauperibus largiantur. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende, & da.*

IX. Forma ea eſt Clericalis perfectionis. Eam nobis ita delineat Hieronymus, ut non diſſimulet complures ævi ſui Clericos ab ea deviare longiùs, quàm ipſa eorum profeſſio oſtenderet. Beatus Martinus, authore Severo Sulpitio, Paulinum ferè ſolum ajebat perfectionis Evangelicæ præceptis cumulatiſſimè ſatisfeciſſe, & ſæculo commonſtraſſe, quæ Chriſtus præciperet, quæ vetarentur, ardua illa & præcelſa eſſe, non impoſſibilia, non inacceſſa. *Paulini exemplum ingerebat, qui ſolus penè ſuis temporibus Evangelica præcepta compleſſet; illum ſequendum, illum imitandum, qui quod erat factu impoſſibile, poſſibile fecit exemplo.* De Vita B. Martini. 16.

X. Addocebit nos tamen Baſilius Magnus, non ſolum Paulinum Chriſti paupertatis fidiſſimum imitatorem fuiſſe, cùm non antè Ambroſius Epiſcopali ſeſſitare Cathedra aſſenſus ſit, quàm ſæculi opes & honores omnes repudiaſſet. Qua in laude fuere illi & Nazianzenus & Chryſoſtomus conſortes. Longa illa in deſertis commoratio & macerationum Monaſticarum curriculum apertè declarant abrupiſſe eos omnia prorſus vincula, quibus ſæculo innectebantur. A Palladio litteris mandatum eſt, Chryſoſtomum à ſacro fonte recentem, & Lectorem ordinatum, mox aufugiſſe in invias ſolitudines, & ſex annos ibi conſumpſiſſe, dum perdomitas haberet omnes carnis cupiditates. Perluſtratis Baſilius Monaſteriis Ægypti, Palæſtinæ, Syriæ & Meſopotamiæ, religioſiſſima eadem inſtituta tranſtuliſſe in patriam memoratur; cùmque Presbyteratu ibi auctus eſſet, rurſus in ſolitudines Ponti cum Nazianzeno ſeceſſiſſe, quem ipſum paulò antè proprius parens Epiſcopus Nazianzi Presbyterum ordinaverat. *Nobiſcum hic in Pontum profugit, ac pietatis Gymnaſia, quæ illic erant, moderatur, atque cum Joanne & Elia ſummis Philoſophis ſolitudinem amplexatur.* Si Nazianzenus dum vita ſuperavit, prædiola quæpiam & domunculam retinuit in neceſſarios vitæ uſus, in eo quidem argumenti ſatis eſt, nec ipſum, nec Baſilium, nec Chryſoſtomum profeſſione verè Monachos fuiſſe, quamvis per annos plures inſtitutionibus & laboribus iiſdem omnibus perfuncti ſint; ſed non ibi ſauciata videri debet Evangelica paupertas. Et hoc & ſuperiori Capite ſatis ſuperque patefecimus, gradus hos fuiſſe varios, ſed non multùm diſſimiles paupertatis Clericalis & perfectionis, ſive de patrimonio quis vivat, & Eccleſia ſtipendia quaſi deſponſa pauperibus dimittat: ſive diſtributo pauperibus patrimonio, de Altari victitet: dum ne quid uſurpet ſuos in uſus, niſi neceſſarium victum cultumque. Pauper eſt enim, qui nihil habet, niſi quo carere non poteſt. Non multùm refert, patrias opes pauperibus largiaris, & Eccleſiæ ſumptu vivas; an de patrimonio decerpas, quo victites, & proventus Eccleſiæ pauperibus dimittas. Laudatiſſima utrobique & ferè æqua & in pauperes largitas, & ipſius paupertas Clerici, qui ſuperflua omnia ſibi circumcidit. Baſilius epi. 79. Naz. Ep. 1 & Orat. 20.

XI. Inde eſt quod teſtatum facit Nazianzenus ipſe, ſe quidem à parentibus jam inde ab ortu conſecratum Deo fuiſſe: ſua verò ſe omnia, honores, res, calamum Deo conſecraſſe, nec fructum ſe ex his omnibus alium cepiſſe, niſi voluptatis ſuaviſſimæ ſenſum, de omnibus pro Chriſto contemptis & diſperditis. *Ex quibus hunc dumtaxat fructum cepi, quod ea contempſi & quædam habui quibus Chriſtum anteponerem.* Et alibi: *Cætera volentibos reliqui, opes, generis nobilitatem; ſermones ſolos complector.* Erant conciones ſummi viri, ſummique Theologi, opes inexhauſtæ. Et alibi idem: *Ut qui omnia reliquiſſem, ut ab omni negotio feriatus, tranquillè philoſopharer; Heliæ Carmelum animo agitabam, & Joannis deſertum.* Et rurſus alibi: *Omnibus donatis Deo, à quo ſunt omnia, Deum pro omnibus accepimus.* Et alibi rurſum: *Sermones Deo offero, appendo, ac conſecro, quod unum mihi reliqui feci, quo uno dives ſum.* Nec minùs illuſtri teſtimonio Nazianzenus ſanctiſſimam Baſilii paupertatem proſequitur, cujus poſſeſſio crux, cujus opes opum contemptus. Nec enim omnia poſſideri, ſed omnia contemni & conculcari poſſunt, & ea inſignior opulentia. *Illi verò quid unquam fuit præter corpus, & ne ceſſaria carnis integumenta? Divitiæ illi erant nihil habere, & crux. Neque enim quemquam, etiamſi maximè cupiat, omnia adipiſci poſſe: at omnia contemnere poſſe, ſicque omnibus rebus præſtantiorem & ſublimiorem ſe præbere, &c. Omnibus facultatibus quas unquam habuerat, æquo animo projectis, leviter facilèque vitæ pelagus tranſinittebat.* Orat. 1. Orat. 3. Orat. 7. Orat. 14. Orat. 13. Orat. 20.

Agens Gregorius Nyſſenus de eodem Baſilio, omnia illum ſua ait impendiſſe in pauperum neceſſitates, cùm adhuc Presbyterum ageret: at Epiſcopatus Cathedra evectum, multò excelſiorem ex paupertate gloriam aucupatum eſſe: *Paternas facultates etiam antequam ſacerdotio initiaretur, liberaliter egenis diſtribuit, maximè*

tunc Contra Eunom. l. 1.

tunc quando magna annonæ penuria exiſtebat; quo tempore Eccleſiæ præerat, numero Presbyterorum adhuc accenſitus; quippe poſt hæc etiam nihil reliquum ſibi fecit.

Mirum non eſt Baſilium res ſuas dimiſiſſe, cùm ſe in ſolitudines, & in exercitationes vitæ Monaſticæ contulit; eaſdemque diſtribuiſſe pauperibus aliquantis pòſt annis, cùm Presbyter ordinatus fuit. Nec enim exercitationes Monaſticæ Monaſticam ſemper profeſſionem continebant. Utque id largiamur etiam Monachum aliquando fuiſſe Baſilium, hac ipſa lucubratione noſtra abundè patefactum eſt, hæreditates patrias & aditas fuiſſe à Monachis, & in pauperes diſpenſatas.

XII. Gratiæ habendæ ſunt Theodoreti obtrectatoribus, quòd illum compulerint, ut abſtergendis ineptis criminationibus pulcherrimas ipſe proderet virtutes ſuas. Ita ergo ille confirmat jam Deo ſe dicatum à parentibus, antequam natum, antequam conceptum, mox ita educatum inſtitutumque, ut victimam decebat Deo ſacram; vitam ſe in Cœnobio traduxiſſe uſque ad Epiſcopatum, quò invitus abreptus eſt; in pauperes ſe diſſeminaſſe, quidquid ad ſe parentes tranſmiſiſſent: nihil ſe poſſediſſe unquam: veſtem menſamque ſuam eo ſemper nituiſſe ſplendore, quem munda paupertas conciliat. *Priuſquam me conciperent, oblaturos ſe Deo polliciti ſunt parentes, atque ab* Epiſt. 81. 113. *incunabulis, ut promiſerant, devoverunt, & hoc modo educarunt. In Monaſterio tempus quod Epiſcopatum præceſſit, cùm exegiſſem, invitus Epiſcopus ordinatus ſum. Præter panniculos quibus amictus ſum, nihil volui poſſidere.* Et in Epiſtola ad Leonem Papam: *Quod Epiſcopatu tot annis geſto, non domum acquiſierim, non agrum, non obolum, non ſepulchrum, ſed ſpontaneam paupertatem amplexus ſim, & ea quæ à parentibus ad nos pervenerant, poſt illorum mortem ſtatim diſtribuerim, ut ſciunt omnes qui habitant in Oriente.*

XIII. Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos hæc cæleſtium functionum faſtigia merito voluntariæ paupertatis, & terrenorum omnium contemptu aſſecutos fuiſſe, inſinuat certè Epiphanius: & ultra eum etiam virtutis gradum illos provehit, cùm ait, pleroſque eorum labore manuum ſe ipſos ſuſtentaſſe, ſublevaſſe etiam pauperes, in quos ipſos erogarent præterea Eccleſiaſticos proventus ſuos, quibus foveri, fruique ipſi potuiſſent. Ardentiſſimi nimirum perfectionis amatores, non patrimonia tantùm, ſed & Beneficiorum ſuorum proventus pauperibus dilargiebantur, quin & illos operis & laboris ſui fructibus impartiebant. *Primitias, oblationes & reliqua id genus cùm in po-* Hæreſi 80. c. 6. *teſtate habeant, quibus regendorum à Deo populorum commiſſa eſt provincia, horum tamen uſui plenè penituſque non indulgent, qui Deo perfectè placere ſe velle profitentur. Illi enim tametſi è Sacerdotum numero ſint, ad Apoſtoli Pauli imitationem, non omnes quidem, ſed plerique tamen ad ſuſceptam divini verbi prædicationem, externam manuum operam adjungunt, &c. Ut tam primitias & oblationes, quàm quod manuum ſuarum opera lucelli quæſierit, cum proximis ſuis ultro pro Dei amore communicet.*

XIV. Author vitæ B. Epiphanii ipſius, illum narrat omnia vendidiſſe poſt baptiſmum, & donaſſe pauperibus: *Cùm omnia vendidiſſet, dedit indigentibus*: ſervatis ſibi tantummodo nummis quadraginta ad Scripturarum Codices coemendos. Tum vitam Monaſticam profeſſum eſſe anno ætatis decimo ſexto, unde ad ſacros Surius die 12. Maii. Ordines, denique ad Epiſcopatum aſcitus eſt. Antè ſuas res eum omnes pauperibus erogaſſe affirmat Sozomenus, quàm Eccleſiaſticos Sozom. l. 7. c. 26. proventus in eos effunderet. *Poſtquam jam olim ſuas ipſius facultates inſumpſerat, exigente neceſſitate, etiam pecunias Eccleſiæ erogabat.*

XV. Præſul ſanctiſſimus Porphyrius Gazæ, abdicatione temporalium omnium ſplendidiſſimum initiavit curriculum illud, tot Monaſticis clarum, tot Epiſcopalibus ornatum virtutibus: *Divinus amor ſubiit relinquendi patriam, & ſplendorem generis, & opes infinitas, & vitam amplectendi Monaſticam.* Paucis pòſt annis quantumvis reluctaretur, illiſa eſt ei Presbyteratus & Epiſcopatus ſarcina. Surius die 26. Febr.

An quibus aliquid eſt patrimonii, ii fructibus Beneficii ſui gaudere poſſint.

CAPUT IV. P. 1. l. 4. c. 1.

An Beneficiarii, quibus abundabat patrimonium, Beneficii ſui fructus percipere poſſent, per priora quinque Eccleſiæ ſæcula.

I. Diffinit Julianus Pomerius non poſſe, quòd res Eccleſiæ pauperibus conſecratæ ſint.

II. Quòd quidquid dives capit patrimonii pauperum, id pauperibus auferat.

III. Ex eodem pauperes ipſi qui valent, eleemoſynas attingere non poſſunt.

IV. Merces Clericorum laboris & induſtriæ, æterna & cæleſtis eſt, non ex corruptibilibus alimentis.

V. Mercenarii ſunt, ſi qui divites in partem veniant rerum Eccleſiæ.

VI. Nec ſecus eſt in iis, qui religioſis ſe Congregationibus adglutinant.

VII. Erant & olim complures Congregationes meræ Clericales.

VIII. Iis adſcripti qui erant, Beneficiarii non injuria videri poterant.

IX. Non omnes his aſſentiebantur rationibus quantumvis validis.

X. Id urget Pomerius, ut qui nomina dant his Congregationibus, vel patrimonio renuntient, vel ſuæ rerum Eccleſiæ portioni.

XI. Non præcepit Chriſtus, ſumptu & ſtipe fidelium ali, niſi divendito patrimonio.

XII. Ultra nitebatur Paulus, opere manuum ſe tranſigebat.

XIII. Juliani Pomerii doctrinæ accedit Hieronymus.

XIV. Si qua in his pugna, ea ſedatur, dummodo invariabilis ea retineatur lex, neceſſario ut ſint contenti, ſuperfluum præterea omne, ſive ex patrimonio, ſive ex proventibus ſacris, largiantur pauperibus.

XV. XVI. XVII. XVIII. Exempla Paulini, Chryſoſtomi, Nazianzeni & Theodoreti.

XIX. Animadverſiones aliquæ in hæc ſive exempla, ſive præcepta.

XX. Canon Concilii Antiocheni.

XXI. Auguſtinus aſtipulari videtur Juliano Pomerio.

I. QUæ ſupra obiter delibata eſt quæſtio ſanè gravis & luculenta, an Clerici quibus abundè eſt patrimonii, Beneficiorum proventibus gaudere poſſint, ea nunc nobis paulò accuratiùs excutienda eſt. Rem diſertè diffinit Julianus Pomerius, bona Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, nec poſſe à divitibus ſine flagitio ea obtineri, vel conſumi; quod enim locupleti datur, id egeno ſubtrahi; perdique, quidquid abundanti adjicitur.

Eſſe

Esse res Ecclesiæ vota fidelium, pretia peccatorum, ideoque non divitum deliciis, sed pauperum necessitatibus sacras. *Scientes, nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Peccata fideles eleemosynis redimunt; Christo largiuntur sua in pauperibus hospitanti. At abundantibus nemo eleemosynam erogat, nec divitum personam induit & aptavit sibi Christus; quorum vicem ex adverso doluit: *Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune; nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, debet erogare. Quando nihil aliud sit habentibus dare, quàm perdere.*

De vita contempl. l. 2. c. 9.

II. Qui dives est Clericus, citra culpam accipere non potest ex rebus egentium, quo ipse non eget: quod enim accipit, egentem eo fraudat. *Nec illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid inde volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.* Cæterorum se peccatis onerat, qui oblationes eorum percipit, ut avaritiæ & luxui impendat, quæ pauperum necessitatibus

Ibid. c. 10.

suffuratur. *De Clericis quidem dicit Spiritus sanctus, peccata populi mei comedunt. Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus abundare videntur, accipiunt: ita possessores nec alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.*

III. Nec verò ipsi pauperes egent, si corpore valent: nec enim eleemosynis victitare illis fas est, si labore manuum queant. Stipe privant invalidos validi, si eam percipiant, qua carere & abstinere possunt, cùm hi non possint. Verè egent, qui viribus egent ad laborem & opus necessariis. His ergo ex eleemosynis vitam sustentare fas est. At quibus firma & vegeta constat valetudo, hoc illis satis idoneum patrimonium est. Hinc conjice de Clericis, qui non viribus tantùm corporis, sed & opibus hæreditariis pollent. Si enim pauperes validi citra nefas non possunt eleemosynas intercipere invalidis debitas, quid Clerici non validi tantùm, sed bene nummati? *Ipsi quoque pauperes si se possunt suis artificiis aut laboribus expedire, non præsumant, quod debet debilis aut infirmus accipere: ne fortè Ecclesia, quæ potest omni solatio destitutis necessaria ministrare, si omnes etiam nihil indigentes accipiant, gravata, illis quibus debet subvenire non valeat.*

Ibidem.

IV. Video laborem & operam quam Clerici Ecclesiis navant, justa mercede affici debere; at Canon ad sportulas, non ad corruptibiles cibos, sed ad beatam cœlestis patriæ immortalitatem referenda est. Alit Ecclesia Ministros suos, non remuneratur. Nec enim mercenarios ministeriis illa dignatur divinis. Si egeant, necessitatibus eorum ipsa succurrit, gnara certaque dignam justamque mercedem illis desponsam Deum ipsum esse. *Qui*

Ibid. c. 10.

autem Ecclesiæ serviunt, & labore suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant, quod Ecclesiæ fideliter servientes, terrena stipendia, ac non potius præmia æterna percipiant. Sæcularis quippe militia, quia cœlestia non habet, terrena strenuè militantibus præstat. Unde satis indignum est, si fidelis & operosa devotio Clericorum, propter stipendium temporale præmia sempiterna contemnat. Quod si quilibet minister Ecclesiæ non habet unde vivat, non ei præmium reddit hìc, sed necessaria præstat Ecclesia, ut in futuro præmium laboris sui recipiat, quod in hac vita jam spe Dominicæ promissionis certus expectat.

V. Quæ impertit pauperes Clericos Ecclesia, non ea merces est, non laborum finis, sed necessarium interim subsidium ac levamentum, ne à sacris avocentur functionibus, aut ne in illis fatiscant. Finis illis, scopus, merces è cœlis affulget, illinc suspensa spes est. At quibus res abundat familiaris, ii si proventibus Ecclesiæ vescantur, illorum merces & scopus in his ipsis proventibus temporalibus est. Priores illi aluntur, ut laborent & ministrent, nec enim aliter possent. At hi laborant & ministrant, ut alantur sumptu Ecclesiæ, patrimonio parcant, & hinc opes sibi congerunt luteas & malè perituras. Itaque vilissimæ mercedulæ cupiditate æternis renuntiatur gaudiis: *Propter stipendium temporale, præmia sempiterna contemnit.* Quod grande prorsus piaculum est: *Non sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.*

VI. Qui Ecclesiasticis se Congregationibus mancipant, & inde aluntur, spe & cupiditate præterea qualicumque amputata: iis reformidandum non immeritò est, ne in laqueos se induant flagitii & damnationis, si alimenta egenorum non egentes accipiant; & secessu suo id perfeciisse videantur, ut illibata & auctiora sibi sua reserventur patrimonia, in ea sodalitia subductis, ubi nec hospites excipere cogantur, nec pauperibus subvenire. *Illi quoque qui velut idonei, nihil quidem* Ibid. c. 10.
sibi dari velut debitum poscunt, sed tamen Ecclesiæ sumptibus vivunt, non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiant; qui Ecclesiam quam juvare de propriis facultatibus debuerunt, suis expensis insuper gravant: propter hoc fortassis in Congregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant, ne advenientes suscipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant.

VII. Ex his posterioribus verbis Pomerii illud omnino elucet, duplicis generis fuisse tum Congregationes merè Clericales. Alias ei finitimas, quam instituerat Augustinus, in quas admittebatur nemo, quin ante res & spes omnes sæculi abjeciisset. Alias ubi privato cuique integrum erat patrimonia sua retinere; sed ubi decori honestique lux, forsan & æterna Dei, internaque conscientiæ lex jubebat ad sui sustentationem aliquid patrimonii erogari. Nec verendum erat, ne annua hac largitione inflarentur, & supra alios intumescerent, cùm perfectioni & pietatis sinceritati longè accommodatius sit, nihil possidere, nihil concupiscere, quàm quidvis possidere, & largiri quidem, sed ipsa largitate inflari. *Quod si* Ibidem.
aliquid de fructibus suis Ecclesiæ, velut pro expensa sua contulerint, non se præferant inani jactantia illis, quos nihil habentes pascit & vestit Ecclesia. Quia perfectior est ille, qui se mundi rebus expoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quàm ille qui ex multis quæ possidet, Ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo quod præstiterit, forsitan jactat. Ex quibus planum est in has posteriores Congregationes tres hominum classes confluxisse. Alii terrenis omnibus abdicatis, illis se addixerant. Alii cùm nihil unquam possedissent, & spes & cupidines omnes in earum vestibulo abdicarant. Postremi, extremo sanè virtutis gradu locati, annuas pensiones ex patrimonio persolvebant, reliquas res suas in potestate habituri.

VIII. Id quoque juvabit hìc adnotasse, ab elegantissimo hoc Scriptore, Conventuum horum Clericalium socios & gregales omnes pro Beneficiariis haberi, qui communibus subsint Beneficiariorum legibus. Ut enim cui supperit patrimonium, non debet de Beneficii proventibus vesci, usui & necessitati pauperum ab ipsa sui origine dicatis: ita ne sustentationem quidem suam debet quisquam dives ab ea Congregatione emungere, cujus res omnes sacræ sunt pauperum & infirmorum necessariis usibus. Diximus jam hos Cœtuum Clericalium alumnos in Beneficiariorum album referre non cunctaturum, qui semel & seriò pensitarit, per mille amplius annos Ecclesias rem omnem suam temporalem in commune possedisse; & quamquam non una omnes domo, non una mensa exciperentur, verè tamen communis

munis erat omnium possessio bonorum, quorum administrationi Diaconi præerant, & Oeconomi, sub imperio Episcopi, qui pro cujusque Ordinis gradu & laboris modo omnia dispensabat.

IX. Quamvis invicta videri possent hæc argumenta, fatetur tamen Pomerius, non omnes iis expugnatos, non omnes assensos fuisse. Plures erant, qui dura hæc esse reclamarent, nec omnino in usum & in mores induci posse. At reponebat scitissimè Pomerius, non esse hæc difficilia, nisi quibus essent nova; usu ea & assuetudine mollitum iri; proclive profectò esse, eo te abstinere, quo non egeas; superflua contemnere; onus detrectare earum rerum, quibus & facillimè careas, & aliquando crucieris, rationibus earum reddendis. *Dura sunt, quæ dico, nec ego diffiteor. Dura sunt, sed observare nolentibus. Cæterum si fiant, ista quæ difficilia non facientibus sunt, statim facientibus facilia fiunt. Non ergo ea quæ nolumus observare, impossibilitas nobis facit dura, sed novitas. In usum veniant, & neminem frequentata conturbant. Nam quæro, quid eorum sit quæ dixi, difficile? Ut homo id quod opus non habet, ab Ecclesia non accipiat? An ut quod habet sine causa, contemnat? Si propter hoc non vult sua relinquere, ut habeat unde vivat; ut quid accipit, unde rationem reddat? Ut quid de peccatis alienis sua multiplicat?* Quo patet permagno eos fuisse numero, qui & paterna retinebant prædia, & rerum Ecclesiæ congruam portionem extundebant. *Ne portionem eorum, quæ conferuntur Ecclesiæ, abjicere videantur.* Non erant tum Beneficia nisi congruæ *portiones*, quod jam tum vocabulum à Pomerio usurpatum est.

X. Diximus jam ab hoc Scriptore perfectionis Clericorum cupidissimo, infirmorum & imperfectorum gregi sociari eos, qui imperare sibi non possunt, ut terrenis omnibus renuncient. At mox tamen ab eodem delinimenti aliquid eis adhiberi, hoc fixo & statuto, renunciantibus quodammodo æquari eos, qui patrimonio contenti sacris stipendiis & distributionibus abstinent. *Qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renunciare non possint, &c. Et ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.*

XI. Supersunt verò quæ magis rem premere videantur argumenta. Docet Apostolus, qui Evangelium prædicant, eos divinitus permissos de Evangelio vivere. Atqui non antè eam legem promulgaverat Christus, quàm Apostolos adduxisset, ut omnibus valedicerent, essentque priùs exempla, quàm præcones Evangelicæ paupertatis. Quin & ipse Moises Levitas ante partibus suis spoliaverat inter Israelitas, quàm sanciret, ut de altari viverent. *De Evangelio vivunt, qui nihil habere proprium volunt, qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores.*

XII. Si Apostolus ne de Evangelio quidem victitare volebat, & abdicato semel patrimonio, abdicabat & diebus singulis fructus spiritales agri quem excolebat, ut labore manuum panem sibi pararet: quid illis oris, quid frontis esse potest, qui Clericatum ipsum suum augendo patrimonio servire volunt, & pauperum ex rebus locupletantur? *Si ergo ille, qui nihil habebat, noluit de Evangelio, ubi laborabat, sed suis manibus vivere, ne gloriam suæ mercedis amitteret: quid nos, qui & propria nolumus, amore possidendi, non vivendi necessitate relinquere, & accipere insuper volumus, non unde vivamus, sed unde censum nostrum incrementis damnabilibus augeamus?*

XIII. Tam splendida veritatis & purissimæ disciplinæ lumina reliquos sanctos Patres latere non potuere. Jam Clericos admonuit Hieronymus, non solùm explicare se eos debere rerum & cu-

rarum temporalium vinculis; sed ne de rebus quidem Ecclesiæ posse eos præsumere, ac degustare, nisi ut famem arcerent & nuditatem, victu frugali & modico cultu: *Si ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos, vivo de decimis, & Altaris oblatione sustentor: habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.* Non potui non hæc rursus hoc loco inculcare verba, quibus radiat veritas illa & lex præstantissima, & præ cæteris necessaria rei illuminandæ, qualem hìc agimus. Possunt enim Clerici patrimonium & dimittere, & retinere; possunt Beneficii reditus percipere, & iis abstinere. Media sunt hæc & per se versatilia, quæ ad bonum vel ad malum detorqueantur, perinde ut eorum usus fuerit. Sed illa incommutabilis & incorrupta regnat lex, non posse Clericos nisi necessaria decerpere ad victum & vestitum suum, sive ex Ecclesiæ, sive ex paternis suis & hæreditariis bonis; tum cætera enim omnia superflua sunt ipsis quidem, pauperibus & debita & necessaria. *Habens victum & vestitum his contentus ero*, ait Hieronymus, Apostolo succinens, à quo ea lex Christianis omnibus promulgatur, & multò æquiùs Clericis omnibus promulganda præcipitur.

XIV. Ea mollissima concordia est plurium suprà propositionum. Nunc enim cogebantur Clerici patrimonio nuntium remittere, nunc eo sinebantur gaudere. Nunc Beneficio illis interdicebatur, si supperterent res propriæ: nunc sinebantur Beneficiariorum instar in Ecclesiasticis Sodalitiis vitam ducere, non abjecto patrimonio. Hi usus omnes vel probati, vel tolerati sunt, quòd omnibus iis convenire possit cum regula illa inconcussa, quam Apostolus ob oculos posuit, ut ne in nostros convertamus usus nisi necessaria, reliqua dilargiamur iis, quorum ea sunt, non nostra, si egeant illi, non nos. Qui de patrimonio suo vescitur, aut ne contrectare quidem debet proventus Ecclesiæ, aut in egenos statim profundere. Qui res Ecclesiæ in suas convertit necessitates, is patrimonium vel jam exuisse debet, vel ejus proventus quotidie in pauperes dispensare. Hi proventus omnes eodem contendunt, in unam eandemque conspirant observantiam, de terrenis & temporalibus bonis necessaria libare, cætera reliquis dimittere: omnia necessitati, nihil vanitati & superfluitati dare; pauperum jacturis non ditescere, Ecclesiæ bonis ne iis parcendo quidem augere patrimonium. Quid enim tam perfrictæ frontis est, quàm Cleri professione velle opes aggerare, quæ cruci & paupertati dicata est, quam Christus, quam secundùm eum Apostoli initiarunt omnium prorsus terrenorum abdicatione? Lubet hìc prorsus illa repetere aurea planè verba Hieronymi: *Obsecro itaque te, & repetens iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi militia quæras; ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti; & dicatur tibi, Cleri eorum non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares: & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit antè mendicos.*

XV. Parvi faciebat Paulinus, quod à se præstitum erat, abjectis ingentibus patrimoniis, quæ in ipsum avi atavique transfudissent; ulteriùs eluctatum fuisse intellexit Paulum Apostolum, qui ipsis se abdicasset Evangelicæ prædicationis fructibus: in Pauli vestigia ingressos esse complures Episcopos pietate eximios, ac præ cæteris Victricium Rotomagensem Episcopum, cui per Epistolas congratulatus est, de egregia hac laude, paupertatis Evangelicæ opibus accumulata.

Epist. ad Nepot.

Ibid. c. 10.

Ibid. c. 12.

Ibidem.

Ibid. c. 24.

Ibidem.

Epiſt. ad Victric. *Peccatorum præcipui ſumus, ſicut infimi ſervorum Chriſti, qui nec ea quæ debemus, facere poſſumus; cùm & ſupra debitum legis, aliquod voluntarium munus adjicere debeamus de affectu noſtro, ut Magiſter ipſe fecit, cujus tu imitator es, qui poteſtatem habens de Evangelio vivendi, noluit tamen uti poteſtate ſua, & abutens licito hanc occaſionem ſibi cumulandæ apud Chriſtum mercedis invenit, ut Evangelium ſine ſumptu poneret. Tua verò ſanctitas non ſolùm de abuſione licitorum & abſtinentia commodorum viſibilium, Chriſtianæ paupertatis divitem gloriam tenet.*

XVI. In hæc exempla ibat etiam Chryſoſtomus, & cùm familiarem rem omnem dimiſiſſet, ipſius Eccleſiæ proventibus abſtinebat, ut Clerum puriori informaret diſciplina, ejuſque contumaciam exemplis magis frangeret, quàm ſermonibus; atque luxatis ſæculi moribus formam objiceret accuratiſſimam Apoſtolicæ pietatis & paupertatis. *Joannes, quoniam ut ita dixerim, formam ſe venturis Epiſcopis miſſum exiſtimabat, quo pacto vivere debeant, & juxta B. Paulum propria mercede prædicare pœnitentiam, nihil de Eccleſiaſticis attingens, ſolius diei capiebat cibaria, devitans ſemper hujuſmodi curas.* Hæc ex Palladio, qui longiùs progreditur, ut evincat, mediocribus virtutibus immorandum non eſſe, ſi quos Deus vocat, ut Eccleſiæ inſignia & futuris ætatibus exempla condant. Idem verò alicubi Chryſoſtomus eorum ſugillat inanes rationes, qui eos ad Epiſcopatum propellebant, qui tantum faſtigium ſuſtinere non poſſent. Eas inter rationes hæc ad rem nunc noſtram facit, eligendos ad Epiſcopatum eſſe, qui patrimonio affluerent, ut eo ſe ſuſtentarent, & Eccleſiaſticos proventus Eccleſiæ pauperum nutrici dimitterent. *Hic quod claro genere natus ſit, in Epiſcopatus, inquit, ordinem coopetur; ille quòd opibus abundet, neque indigeat alimentis ex Eccleſiæ proventibus quæſitis.* Quibus apertè innuitur, locupletes ad Epiſcopatum ſemel provectos patrimonio ſe ſuſtentaſſe, reditibus abſtinuiſſe ſe Eccleſiæ.

Cap. 17. 18.

De Sacerd. l. 3. c. 15.

XVII. Nec à Pauli imitatione longiùs receſſit Gregorius Nazianzenus. Cùm laboribus & ſudoribus ſuis Eccleſiam Conſtantinopolitanam rigaret, ſpiritales tantùm ex ea fructus ſibi colligendos propoſuit; ſed & eos tantò uberiores colligebat, quantò hæc ejus rerum terreſtrium contemptio auditores ejus dictis & præceptis obſequentiores præſtabat. *Labor hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis ſalutem ſibi proponebat; cæterùm fructus nequaquam labori reſpondebat. Non enim agricolæ modo fructus percipiebat, ſed gratuitò benignus erat, labores quidem ferens, verùm ſine ſumptibus Evangelium ſibi conſtituens. Ex quo hoc aſſequebatur, ut ardentiùs amaretur, atque ex ardentiori amore libentiùs audiretur, pluresque ad Deum adduceret.*

Vita ejus per Gregor.

XVIII. Jam certiores nos fecit Theodoretus, totum per vitæ curriculum ante Epiſcopatum verſatum ſe fuiſſe in Monaſterio: & eo in apice collocatum tam præter voluntatem, quàm præter ſpem, nihil unquam propriè poſſediſſe, & ex rebus Eccleſiæ ſuæ præter panniculos, quibus amiciebatur, nihil ſe decerpſiſſe. *Non obolum, non veſtem à quoquam accepi: præter panniculos, quibus amictus ſum, nihil volui poſſidere.*

Epiſt. 81.

XIX. Ejuſmodi ſunt & præcepta & exempla puriſſimæ Epiſcoporum olim & Clericorum diſciplinæ & perfectionis. Alii patrimonio renuntiabant, quò eleemoſynis viverent cum Eccleſia; alii proventibus ſe abſtinebant Eccleſiæ, cujus miniſterio ſeſe dedicaverant, & patrimonii impendiis alebantur. Alii patrimonio abdicato, etiam ſtipendiis Eccleſiæ abſtinebant, cui nihilo ſegniùs miniſtrabant, pari fervore, ſucceſſu majore. Infirmi denique & patrimonio fruebantur, & reditus non abnuebant, ſeu diſtributiones Beneficiorum; ut ſuprà à Juliano Pomerio & Hieronymo proditum eſt, & ab Auguſtino ipſo, qui eò ſe ab aliis disjunxit Epiſcopis, quòd Clerum ſuum noluerit quidquam propriè poſſidere, eumque communis ſecum vitæ & ſocietatis vinculo conſtrinxerit. Nec tamen unquam Auguſtinus ea compede dixit Clericos obligari debere, quamvis tantò deinceps vehementiùs Clero ſuo inſtare potuiſſet. At ſi ignavi & imperfectiores Clerici hæc perfectionis præcepta detrectabant, non poterant tamen illi tergiverſari, quin inconcuſſæ Evangelii legi obſequerentur, quæ edicit, Neceſſario ut contenti omnes ſint, ſuperflua egentibus erogent. Itaque accumulatis ad patrimonium ſuum ſuperfluis Eccleſiæ reditibus, & ipſa jam pœnas dabant fatigatione accumulandi, & ſollicitudine diſpenſandi, & formidine extremi examinis in reddendis rationibus ſubeundi.

XX. Concilium Antiochenum innovato Apoſtolico Canone conſtituit, ut Epiſcopus res Eccleſiæ omnes adminiſtraret, & pauperibus ſuccurreret, ipſique ſibi, ſi quo egeret. Cùm perſpicuum ſit debere Eccleſiaſticos omnes, & ipſos vertices omnium Epiſcopos, præceptis inhærere Apoſtoli, & cibis veſtibuſque contentos eſſe, quibus natura carere non poteſt. *Epiſcopus habeat rerum Eccleſiæ poteſtatem: ut eas in omnes egentes diſpenſet, cum multa cautione & timore Dei. Ipſe autem eorum ſit particeps, quibus indiget, ſi tamen indiget, ad ſuas neceſſarias expenſas, & fratrum qui apud eum hoſpitalitatis gratia commorantur, ut nulla ex parte per inopiam defraudentur, ſecundùm Apoſtolum, qui dicit, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.* Non finitur eo Canone Epiſcopus de Eccleſiæ bonis ac teditibus quantulumcumque libare ad ſuos uſus, niſi verè egeat. εἴγε δέοιτο. *Si indigeat.* Chryſanti Epiſcopi Novatianorum Conſtantinopoli encomium exaravit Socrates, qui venditis & diſtributis in pauperes rebus ſuis omnibus, ad ſuos uſus non percipiebat niſi duos unaquaque hebdomada panes. *Ille de ſuis fortunis aurum pauperibus diſtribuit. Ab Eccleſiis nihil omnino accepit, niſi duos panes benedictionis ſingulis Dominicis diebus;* δύω ἄρτους τῷ εὐλογιῶν.

Can. 25.

L. 7. c. 12.

XXI. Videtur quoque Auguſtinus non dubitaſſe, quin tum Clerici alii, tum Epiſcopi ipſi, pauperes eſſe debeant, ſi patrimonii pauperum participes ſint, hoc eſt, redituum Eccleſiæ; cùmque penes illos ſit tantummodo depoſitum & adminiſtratio rei pauperum, ejus participes eos eſſe non poſſe, niſi & ipſi verè ſint pauperes. *Si pauperum compauperes ſumus, & noſtra ſunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis ſufficiant, poſſidemus, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vindicamus.*

Epiſt. 10.

CAPUT V. P. 2. l. 4. c. 1.

An quibus patrimonium ſuppetebat, ii Beneficiorum reditus percipere poſſent, ſæculo VI. VII. & VIII.

I. Lex Juſtiniani, qua Epiſcopus & Oeconomi indemnem præſtare coguntur Eccleſiam, ſi Clerici ordinarentur ultra numerum præſtitutum.

II. Fruebantur ergo communibus ſtipendiis Clerici ſupernumerarii.

III. Pauperes ergo ii erant. Sub patrimonii ergo titulo ordinabatur nemo.

IV. Cùm res Eccleſiæ omnes pauperibus ſint addictæ,

ctæ, iis abſtinendi eſſent divites. Id contrà fuiſſe declarat hæc ipſa lex.

V. Uti & lex alia Codicis.

VI. VII. Epiſcopi & Adminiſtratores Xenodochiorum ſua perſæpè pauperibus largiebantur patrimonia, nulla tamen lege ad id urgebantur.

VIII. Presbyteri & Clerici arbitratu ſuo teſtabantur. Non ergo poſſeſſionum expertes erant.

IX. Caſſiodorus milites opulentos præmiis arcet pauperum, ſed emeritos.

X. XI. XII. Varia exempla eorum qui rebus ſuis renuntiarunt, ſed ex quibus effici non poteſt, quin & patrimonium & Beneficium retinere potuerint.

I. HAc ſecunda jam Eccleſiæ ætate, quam inimus, non facilè documenta occurrent, quibus id aſſequare, aut patrimonio, aut Beneficii fructibus abſtinendum fuiſſe. Juſtinianus certè Imperator definito Clericorum & Beneficiariorum cujuſque Eccleſiæ numero, præcepit, ut ſi Epiſcopus vel Oeconomi plures ordinarent, paſcerentque proventibus Eccleſiæ, ex propria re familiari eam labem ſarcirent rei Eccleſiaſticæ: Epiſcopi & Oeconomi qui ſuccederent, Imperatores interpellarent ad rem executioni invictiùs mandandam. *Si ultra menſuram definitam ordinet Epiſcopus, & ejuſdem Eccleſiæ Oeconomi erogationem ex Eccleſiaſticis præbuerint reditibus, ipſi quoque de ſua & propria facultate præbeant expenſum, & qui hæc expendere eos permiſerit beatiſſimus Patriarcha.* Sed non inde à quoquam ritè concludi poteſt, ordinatos fuiſſe Clericos quoſvis ſub titulo patrimonii, vel ſemel ordinatos fraudatos eſſe ſtipendiis Eccleſiaſticis.

II. Quin ex adverſo cùm jubeat Imperator adjectitios Clericos ali ſumptu Epiſcopi, vel Oeconomorum, hinc conjicitur nihil eis fuiſſe rei familiaris. Sed ut eam miſſam faciamus conjectationem, eadem Conſtitutio quemquam ordinari vetat ultra numerum, qui particeps non fiat communium ſtipendiorum; quòd is alioqui Clerus futurus eſſet inutilis & mendicans, declinaturus forſan ad artes indecoras, & ad dehoneſtamenta quædam ac lucra alieniſſima à Cleri majeſtate. *Non enim illud patimur omnino fieri, ut dicatur, quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta præbere. Hoc enim eſt rurſus confuſionem efficientium, & immenſa adjectione ſecunda collegia conſtituentium. Deinde etiam plurimas habebit ea res circumventiones, ut alias ſibimet vias avaritiæ inveniant, pro alimentorum expenſis.*

III. Perſpicuum inde fit Clericos fuiſſe Beneficiarios omnes, nec ordinatum quemquam eſſe titulo patrimonii. Sed viderit Lector, an Clerici inferiores ii plerumque ordinarentur, qui omnibus ferè vitæ præſidiis eſſent deſtituti. Si enim novis his Clericis copia fuiſſet rei familiaris, quorſum attinuiſſet, Epiſcopos & Oeconomos cogere, ut ſuis illos alerent impendiis? Quo illa formido, ne ita ſemel ordinati ſordidiori negotio, vel probroſa arte vitam tolerarent? At cùm ex alia parte oculos conjicio in innumerabiles priſcæ Eccleſiæ Clericos ingenuos, nobiles, ſummo loco natos, non video quî hæc conſtare ſibi, ac cohærere poſſint, niſi ut dicamus, non agi hac Novella niſi de infima illa Clericorum turba, quæ in Clericatum irrumpebat, ut temporali ſubſidio quopiam recrearetur, & ne tandiu quidem opperiri poterat, dum vacuæ ſedes eſſent. Contra enim honoratiores quique tum Clero adſcribi ſe volebant, cùm vacabant loca; aut ſi præter numerum admitterentur, de iis hic non agitur, quòd eorum ordinatione nihil loci erat ei periculo, quod tantoperè extimeſcebant.

IV. Sed ut ad propoſitum redeam, eadem ipſa Juſtiniani Conſtitutione mens ejus & voluntas manifeſtè declaratur, legibus Eccleſiæ admodum conſentanea, qua Eccleſiaſticos reditus ſancitur pauperibus diſtribuendos, & iis qui neceſſariis vitæ adminiculis deſtituuntur. *Ut aliæ expenſæ quæ fiunt ex Eccleſiaſticis reditibus, circa pios erogentur uſus, & Deo placentes, & illis hæc miniſtrentur, qui pro veritate egent, & non habent aliunde alimentorum occaſionem. Hoc enim Dominum Deum placat, & non patrociniis & ſtudiis hominum Eccleſiaſticas expenſas hominibus locupletibus diſtribuant, ita ut inde inopes neceſſaria non mereantur.* Si hoc legis Capite continerentur Clerici & Beneficiarii, manifeſtiſſima ea foret quæſtionis definitio quam hìc vexamus. Sed dilucidum eſt de aliis agi, in quos Eccleſia reliquos effundit reditus ſuos, poſt diſtributiones Clero perſolutas. Hinc nonnulli inferunt, quibus Clericis abundat patrimonium, nil poſſe eos attingere de rebus in pauperum alimenta deſtinatis. Sed longè aliud eſt aliquid lege ſanciri, vel illud idem argumentando ex lege exprimi. Quin ex adverſo ex ea liquet Oeconomis, qui utique Clerici erant, res fuiſſe proprias, & quidem ſatis uberes, cùm ut ſupra diximus, indemnem præſtare Eccleſiam ibidem jubeantur. *Ex ſua ſubſtantia indemnitatem ſanctiſſimæ procurabunt Eccleſiæ.*

V. Suæ Canonum Collectioni, nec non & Nomocanoni intexuit Joannes Antiochenus duos treſve Apoſtolicos Canones, & Antiochenum, quibus nec Epiſcopis, nec Clericis ullis conceditur ſumptu Eccleſiæ ali, niſi verè egeant. Sed dum leges allegat his Canonibus conſentientes, nulla ab eo depromitur, quæ ejuſmodi quid de Beneficiariis iiſdem ſanciat. Quin & Codicis legem profert, ubi ſiquid detrimenti Eccleſiis per Oeconomos allatum ſit, id præſtare ipſi, vel hæredes eorum compelluntur. *Si quid damni rebus Eccleſiaſticis attulerint, aut ſi quid lucrati fuerint ex ipſis, id non ſolum ab ipſis ſuperſtitibus, verum etiam ab ipſorum hæredibus repeti.* Oeconomi ergo cùm Clerici eſſent, annumerari pauperibus non poterant, ut quibus & patrimonia eſſent, & hæredes.

VI. Conſtat illud quidem ſæpiùs uſuveniſſe, ut qui Epiſcopi, Oeconomi, & Xenodochi creabantur, propriis rebus renunciarent; ſed nec ſacra erat ulla, nec Imperatoria lex, quæ id præſcriberet. Lege quadam declarat Juſtinianus, Eccleſiæ donari, quidquid Epiſcopo poſt ordinationem donatur: quòd præſumptum illud compertumque ſit omnibus fidelibus, Epiſcopum non hæc dona ſolùm omnia, ſed & ſuas ipſius tes pauperibus erogare. *Cogitantes quia non ſolum ab ipſis relicta piè inſument, ſed & ſuas ipſorum res adjicient.* Hæc de Epiſcopis. Jam de Xenodochiorum Adminiſtratoribus: *Quis enim tali curæ præpoſitum non exiſtimet idcirco eam ſuſcepiſſe, ut non ſolum quæ extrinſecus ad eum pervenient, ſed etiam omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?* Non eam legem condit Imperator, ſed charitatis & largitatis in pauperes exempla oſtendit.

VII. Sed & apertiùs alibi mentem ſuam declarat, ubi tantò prolixiùs laudat Epiſcopos, qui mox electi res ſuas omnes ſuis conſignabant Eccleſiis, quòd nullo ad id neceſſitatis vinculo obligarentur. *Si quis Epiſcoporum ſive ante ſuam ordinationem, ſive poſt, voluerit proprias res, aut partem Eccleſiæ offerre, cujus Sacerdotium accepit, non prohibemus: etiam omni laude dignum judicamus. Quoniam hoc non eſt emptio, ſed oblatio.* Mox ibidem Clericos omnes & Adminiſtratores hortatur, non cogit, non præcipit, ut his tam præclaris ſeſe exemplis accommodent. *Non ſolum non prohibemus hæc fieri, ſed etiam magis invitamus eos talia pro ſalute animæ ſuæ facere.*

VIII. Idem postremò Imperator Presbyteros & Clericos omnes inferiores sancit, testari, & sua dare, ac legare posse quibus volent, quamquam sub paterna sint adhuc potestate. Non ergo omnes ea paupertatis professione tenebantur, quæ si minùs libera esset, minùs forsan & in laude esset. Ibid. c.19. *Presbyteros & Diaconos & Subdiaconos, Cantores & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, res quomodolibet ad eorum dominium venientes, habere sub sua potestate præcipimus, ad similitudinem castrensium peculiorum, & donare secundùm leges, & in his testari, licèt sub parentum sint potestate.* Id distare censebantur Episcopi, Oeconomi, & Xenodochi à cæteris Beneficiariis, quòd cùm illi in potestate haberent communes res & proventus totius Congregationis, integrum eis esse non poterat dare, vel legare cui vellent. At hi sua tantùm & peculiaria obtinentes bona, sive ex Beneficii reditibus, sive ex donis, de iis testari suo nutu sinebantur, & ea in quos vellent transferre. Sed de his plura superiùs.

IX. Veteranum militem, & jam confectum ac militiæ imparem missione donari & solvi fecit Cassiodorus; sed unà illum stipendiis, largitionibus & congiariis militum spoliavit, propterea quod opibus afflueret, nec fas esset otiosum præmiis gaudere laborantium. L.5. c.16. *Sicut tibi remissam vitam concedimus, ita te donativo privamus, quia non est æquum, ut cum de tuo cognoscaris idoneus, rem laborantium accipere debeas otiosus.* Facilè intelligis, ut hìc quidem sacra militia profanæ consentiat. At hìc miles tametsi locuples, quamdiu militavit, stipendia quoque militum accepit.

X. Non siluit Gregorius Turonensis nobilissimi Artemii virtutum specimen, qui Arverno iter agens, ibique exitiali recreatus morbo à sanctissimo Episcopo Nepotiano, Dei obsequiis se jam tum devovit, & tum sponsæ, tum patrimonio nuntium remittens, Clericatu initiatus est, & suo post tempore Episcopatu etiam exornatus: L.1. c.46. *Oblitus tam sponsam terrenam, quàm facultates proprias, sanctæ copulatur Ecclesiæ, factusque Clericus, &c.*

XI. In Monasticam potius, quàm Clericalem professionem propendebat Fulgentius, cùm bona omnia sua matri contulit, non fratri, ut hunc ea spe & illecebra obsequentiorem faceret matri. *Portionem substantiæ propriæ, quamvis haberet fratrem juniorem nomine Claudium, per donationem soli contulit matri, ut à matre postmodum, si bene serviviſſet, donaretur & fratri.* Addit Ferrandus non potuisse Fulgentium sua omnia pauperibus erogare, ne matris animum exulceraret. Ferrand. in ejus vita c.7. *Quantas tunc ibi universi laudes & gratias Domino retulerunt, cùm viderent beatum Fulgentium sæculari cupiditate calcata, rebus quas distrahere & donare pauperibus non poterat, ne offenderet bonam matrem, renunciasse penitus, ut Christum invenire mereretur doctorem.*

XII. Statuit quidem Gregorius Magnus, ut Presbyteri, cæterique Clerici, quibus Canonica infligitur pœnitentia, bona sua Ecclesiis legent, servata sibi pensione, ne oneri sint Monasterio, in quod compingentur. Sed non agit ille nisi de Presbyteris & Clericis, qui origine servi erant Ecclesiæ, nec manumissi fuerant, nisi ut hac necessitate semet constringerent, Ecclesiæ hæredis instituendæ. L.1. Ep.42. *Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus, sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen accipiant, unde ad pœnitentiam subsistant; ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.* Hinc ergo intelligis, crebrum illud quidem & familiare fuisse, ut Clericatu initiati patrimonia abjicerent, aut iis retentis Ecclesiastico se stipendio & proventu abstinerent: sed nullo legis vinculo eos ad id constrictos fuisse.

CAPUT VI. P.3. l.4. c.1.

An quibus essent patrimonia, ii possent & Beneficia, eorumque fructus percipere, ab anno octingentesimo ad milesimum.

I. An Concilio Verno displicuerit à Canonicis proprii aliquid possideri.

II. Per Concilium Aquisgranense fas erat Canonicis communis vitæ societati adscriptis, ut & patrimonium & Beneficii Ecclesiastici fundos obtinerent, præter cibum & vestitum à Cœnobio suppeditatum.

III. Percupiebat tamen Concilium, ut necessario contenti, reliqua pauperibus dimitterent, quibus nihil patrimonii esset, nihil Beneficii.

IV. Observationes aliæ ex eodem Concilio.

V. Canonicarum eadem erat in his quidem ratio, & disciplina eadem atque Canonicorum.

VI. Non sinunt Capitularia, ut de distributionibus Ecclesiæ ii quidquam decerpant, qui Præbenda gaudent, vel Beneficio.

VII. Observationes in hac Capitularia.

VIII. Nec patrimonii compotes sinuntur ibi attingere Ecclesiæ distributiones.

IX. Discrimen Capitularium & Concilii Aquisgranensis.

I. CLericos videntur Concilii Verni Patres anno 755. sub Pipino Rege patrimonii cura & sollicitudine interdixisse, jussos ab his avocamentis expeditos ita vitam agere sub Episcopo, veluti Monachos sub Abbate; aut eos certè Clericatu dejecisse, si se his extricare vinculis abnuerent. Can.11. *De illis hominibus qui dicunt quod se propter Deum tonsurassent, & modò res eorum vel pecunias habent, & nec sub manu Episcopi sunt, nec in Monasterio regulariter vivunt: placuit, ut in Monasterio sint sub ordine regulari, aut sub manu Episcopi, sub ordine canonico. Et si aliter fecerint, & correpti ab Episcopo suo se emendare noluerint, excommunicentur. Et de ancillis Dei velatis eadem forma servetur.* Duplicis culpæ rei aguntur hìc Monachi, Clericique degeneres; primùm quod ad terrenas redierint possessiones, quibus tonsura ipsa sua valedixisse videbantur. *Qui dicunt quod se propter Deum tonsurassent, & modò res eorum vel pecunias habent.* Et rursum, quòd non communem cum Episcopo, vel cum Abbate suo vitam agant.

Sed bona fide confitendum est, non hìc sermonem haberi, nisi de Monachis Apostatis, qui quando postea ad prius revocabantur propositum suum, se contendebant numquam Monastica, sed Clericali professione ligatos fuisse. Operosa fuisset ea indagatio, consultius ergo visum est ea supersederi, & hos desertores cogi, ut posthac vel cum Monachis in Cœnobio degerent, vel cum Episcopo communem Canonicorum vitam agitarent. Videmus & alibi Canones eam optionem facientes Monachis & Monialibus iis, quorum dubia & anceps nutabat professio, & de quibus ambigebatur, Monachi an Canonici, Moniales an Canonicæ fuissent. Denique Concilii hujus Verni Patres gravi objurgatione præmissa, vitam tantùm communem his præcepere sub Episcopo, vel sub Abbate, de abdicatione autem rei propriæ verbum fecere nullum, quòd ea non tenerentur Clerici, sive Canonici. Nec inficiari tamen quisquam potest, quin meditaretur

Caro-

Carolus Magnus Clericos ad id adducere, ut ſolo Beneficio contenti eſſent, cùm illos in hunc modum percunctaretur anno 811. in Capitulari quodam ſuo: *Inquirendum eſt, ſi ille ſæculum dimiſſum habeat, qui quotidie poſſeſſiones ſuas augere non ceſſat. Miramur unde accidiſſet, ut is qui ſe confitetur ſæculum reliquiſſe, neque conſentire vult ut ſæcularis vocetur, cùm propria velit retinere, hoc ad Eccleſiaſticos quomodo jure pertineat, ignoramus.* Et multò probabilius tamen eſt tentata dumtaxat hæc tunc fuiſſe, nec ad exitum unquam perducta.

II. Nodum hunc omnino exſolvit Concilium Aquiſgranenſe anno 816. ineunte Imperio Ludovici Pii: ſtatuto, quanquam omnium longè præſtantiſſima eſſet profeſſio Clericorum: *Quia evidenti authoritate liquet, Canonicam inſtitutionem cæteris præſtare inſtitutionibus*: Canonicis tamen inſtitutionibus non prohiberi Canonicos, ſeu Clericos in communem vitam conſociatos, quin vel lino utantur, vel veſcantur carnibus, vel terrenas retineant poſſeſſiones, etſi his omnibus Monachis interdicatur: *Quanquam enim Canonicis, quia in ſacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus veſci, dare & accipere proprias res, & Eccleſiæ cum humilitate & juſtitia habere, quod Monachis penitus inhibitum eſt.* Concluditur demum eo Canone, Monachos proventibus ſacris largiùs fovendos, cùm terrenas ipſi res omnes exuerint, quàm Canonicos, quibus & patrimonia retinere, & proventus Eccleſiaſticos obtinere jus faſque eſt. *Et quia nihil ſibi proprium Monachi reliquerunt, manifeſtum eſt illos copioſioribus Eccleſiæ ſumptibus, quàm Canonicos, qui ſuis & Eccleſiæ licitè utuntur rebus, indigere. Unuſquiſque enim, ut ait Apoſtolus, proprium donum habet à Deo.*

Can. 115.

Concinnata eſt ab eo Concilio Regula Canonicorum, à qua is Canon excerptus eſt. Non eſt ergo quod quiſquam cavilletur; res in aperto poſita eſt. Canonici Congregationum Clericalium poterant tum & terrenis hæreditatibus ſuis gaudere, & Eccleſiaſticis ſive proventibus, ſive diſtributionibus. *Licet dare & accipere, proprias res & Eccleſiæ cum juſtitia habere &c. Suis & Eccleſiæ licitè utuntur rebus.*

III. Sed cùm monent ejus Concilii Patres, quòd nihil proprii retinere fas ſit Monachis, liberaliùs eos rebus Eccleſiæ ſuſtentandos eſſe, quàm Canonicos, quibus facultas eſt & patrimonii, & Beneficii cum reditibus ſuis retinendi: hinc forſan conjicere quis poſſet, 1. Canonicos quibus ſupperit patrimonium, non ita largè proventus Eccleſiaſticos percipere poſſe. 2. Imò nec debere tam largè eorum participes fieri, quàm Monachos, quibus tamen inde non ſuppeditatur, niſi quo famem & nuditatem arceant. Idque confirmat proximus Canon ejuſdem Concilii, quo admonentur Clerici, ne divitias fugaces conſectentur, & ne participes ſe fieri velint diſtributionum Eccleſiaſticarum, ſi iis non egeant. *Patrum ſententiæ docent Clericos non eſſe ſectatores divitiarum, nec res Eccleſiarum inofficiosè accipere debere.* Sub nomine Proſperi eis proponuntur verba Juliani Pomerii, authoris librorum elegantiſſimorum de Vita Contemplativa, ubi Clerici qui ab Eccleſia ea vitæ accipiunt adminicula, quæ habere aliunde poſſunt, in carnalium & mercenariorum claſſem conjiciuntur: *Qui Eccleſiæ ſerviunt, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter ſapiunt.* Ex quo illud à Concilio concluditur, ſi quibus Clericis aliquid ſit patrimonii, vel prædiorum Eccleſiæ in titulum Beneficii, eos nihil præterea percipere debere, niſi alimenta Cleri communia, ne ſuperflua ſibi accumulent ipſi quidem, pauperibus autem neceſſaria præripiant. *Qui & ſuas & Eccleſiæ habent facultates, accipiant in Congregatione cibum & potum, & eleemoſynarum partes, ne plus accipiendo, pauperes gravare videantur.* Quibus verò nec prædia ſunt ulla Eccleſiæ, nec hæreditariæ res, iis & cibus & veſtis ab Eccleſia ſubminiſtrari debet, & pecuniæ portio ejus, quæ in Clerum diſtribuitur: *Qui nec ſuis rebus abundant, nec Eccleſiæ habent poſſeſſiones, accipiant in canonica Congregatione victum & veſtitum, & eleemoſynarum partes.* Si denique hujuſmodi ſint Clerici, qui ſponte ſua ſuis ſe ſpoliarint patrimoniis, adeoque & Beneficiis renuntiarint, his certè largiſſimè à Prælatis omnia vitæ præſidia ſubminiſtranda ſunt. *Porrò ſi tales fuerint, qui nec ſuas, nec Eccleſiæ velint habere poſſeſſiones, horum neceſſitatibus providentiſſima gubernatione de facultatibus Eccleſiæ debent ſubvenire Prælati.*

Can. 116.

IV. Multa in hunc Canonem ſeriò animadvertenda ſunt. 1. Indubitatiſſimè copiam factam fuiſſe Clericis, adeoque & Canonicis in Congregatione degentibus, ut & patrimonii compotes eſſent, & præterea cum collegio Canonicorum alerentur. 2. Hoc illis inſufurratum ſubinde fuiſſe, tanquam inconcuſſæ veritatis & æternæ legis placitum, præter alimenta ſua non poſſe eos ab Eccleſia accipere, quæ ſuperflua ſibi forent, pauperibus verò neceſſaria. Verba enim hæc ſunt Juliani Pomerii, & Concilii: *Qui ſua poſſident & dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, non accipiunt.* 3. Tres illæ Clericorum claſſes, quas Concilium diſcriminat, Eccleſiæ miniſtrabant: *Utilitatem Eccleſiæ, aut exteriùs, aut interiùs conferunt, &c. Magnam utilitatem Eccleſiæ conferunt, &c.* 4. Ipſimet Clericali Congregationi adſcripti & mancipati Canonici, præter patrimonium etiam Beneficia retinebant. 5. Erant tamen, qui & patrimonia repudiarent, & Beneficia, & his ut virtutum præſtantia inſignibus cæteri aſſurgebant omnes. 6. Si quibus erant & patrimonia & Beneficia, ii præterea & ali ſe & veſtiri de Eccleſiæ penu inculpatè ſinebant, id eò pertinebat, ut unius Congregationis ſocii unam tenerent ciborum veſtiumque formam. 7. Mendi aliquid irrepſerat in hunc Canonem Concilii Aquiſgranenſis, quod à nobis alibi expunctum & purgatum eſt, ex Regula nimirum Crodogangi, ex qua hauſti ſunt Canones iſti potiſſimùm Aquiſgranenſes. Nec enim ea Regula quidquam interponit diſcriminis, patrimonio, vel Beneficio fruentibus aliquo, aut nullo; niſi quòd qui eo fruuntur, abſtinere debeant pecuniariis diſtributionibus, quæ *Eleemoſynarum partes* dicuntur. In commune utrique aluntur & veſtiuntur, poſtremi pecuniarias diſtributiones accipiunt, non priores. *Tam de ſuis, quàm de Eccleſiæ facultatibus, non plus accipiant, aut exigant, quàm oportet: id eſt, accipient cibum, potum atque veſtimentum, & his contenti ſint; ne plus accipientes, pauperes gravare videantur. Hi verò qui nec ſuis rebus abundant, nec Eccleſiæ habent poſſeſſiones, & magnam utilitatem Eccleſiæ conferunt, accipient in canonica Congregatione victum & veſtitum, & eleemoſynarum partes.* Ad hæc Regulæ Crodogangi verba refingendus eſt Canon Aquiſgranenſis. Cap. 4.

At Canone ſequenti ejus Concilii cogimur paulò penitiùs accuratiùſque rimari rationem potiſſimam, qua Clerici in ſanctiſſimas hujuſmodi Congregationes allegebantur. Utilitas ea erat nimirum ab illis ad Eccleſiam reditura. Canones ſuperiores rem manifeſtè prodiderunt. Idem paulò antè affirmabat Crodogangus: *Magnam utilitatem Eccleſiæ conferunt.* Canone ſequenti præcipitur, ut eadem alimentorum quantitate donentur Canonici omnes, cùm adſciti omnes ſint, tanquam utiles Eccleſiæ futuri. Si quorum verò ex iis major ſit meritorum abundantia, & eorum præmianda

sibi Episcopus existimat obsequia, auctius aliquid illis & opimius in reliquis distributionibus conferet, non in alimentis. *Cibum & potum omnes*
Can. 121. *æqualiter accipiant, hi videlicet qui propter aliquam utilitatem in numero Canonicorum fuerint admissi. Quamquam enim plerique subditorum à Prælatis, rebus quibuslibet aliis plus cæteris meritò soleant honorari, in hac tamen societate, seclusa personarum acceptione, una debet cibi & potus æqualitas esse.* Sed ibidem mox sugillatur à Concilio Canonicorum quorundam protervia, qui cùm aliunde opibus affluant, nec Ecclesiæ aut ornamento valdè sint, aut emolumento, majores tamen sibi arripiant distributiones, quàm cæteri, qui pauperiores sint & Ecclesiæ utiliores. *Solet in plerisque Canonicorum Congregationibus irrationabiliter atque indiscretè fieri, ut nonnulli Clerici, qui & divitiis affluunt, & aut parum, aut nihil utilitatis Ecclesiæ conferunt, majorem cæteris, divinum strenuè peragentibus officium, annonam accipiant.*

Jubetur proximo hic Canone, in omnibus ut Canonicorum Collegiis eadem omnibus distribuatur panis, pulmenti, & pecuniæ quantitas; optabile quidem esse, ut & ubique vini quantitas eadem omnibus suppeditaretur; sed difficillimè perfici id, aut vel sperari posse, ob annorum & regionum discrepantiam, aliàs sterilium, aliàs fertilium & vino abundantium. *Illud censuimus, ut*
Can. 122. *panes & pulmentum & eleemosynarum partes æqualiter Canonici accipiant. Et quanquam decentissimum foret, ut similiter æquè potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis, nec Ecclesiarum diversissimæ facultates, nec terrarum qualitates, nec eventuum sinunt fieri posse varietates.* Optandæ hujus æqualitatis inter Ecclesias, ratio subesse ea videbatur, quòd de patrimonio pauperum attingere Canonicos non deceat, nisi pro modo necessitatis: ut quæ redundant, in pauperes & calamitosos expendantur. Denique hoc eodem Canone extimulantur Canonici, patrimonio, vel Beneficio opulenti, non tantùm ut distributionibus sese abstineant, sed suis ut ipsi copiis pauperibus opitulentur, quos annis sterilitate damnatis enutrit Ecclesia. *Qui verò & suis & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis quo pauperes pascit Ecclesia, suis facultatibus cum charitate & humilitate suffragari procurent.*

V. Ab hoc eodem Concilio diximus alibi, in Canonicarum Regula constituenda, in triplicem eas classem distributas fuisse; earum quippe alias, dum se primùm Congregationi dicarent, prædia omnia sua & hæreditates Ecclesiæ contradidisse; alias ad Ecclesiam transtulisse rerum suarum proprietatem, & usumfructum sibi retinuisse; alias denique & proprietatem & usumfructum sibi reservasse, ac Procuratorem designasse, qui earum & administrationem & in foro defensionem in se reciperet, & curam redituum Canonicæ ipsi
Can. 9. inferendorum. *Eas ad procurandum, sibique fideliter earum fructus administrandum commendent.* Atqui prioribus tantùm, quæ omnibus prorsus semet exuerant, præceperat Concilium liberaliter subministrari necessaria quævis stipendia. *Huic sufficienter in Congregatione stipendia largiantur necessaria.* Ex quo elucet, eas quæ vel proprietate, vel usufructu patrimonii aliquid sibi integrum reservaverant, non eadem copia accepisse distributiones omnes, atque eas, quæ Evangelicam paupertatem sectabantur. Alio rursus Canone observatur, suas sibi vestes texere debere proprio labore Canonicas, præter infirmas, & eas quæ suis omnibus nuntium remisere, his enim omnia abundè sufficienda esse. *Ex*
Can. 13. *his qui nihil proprium habere velint, quibus misericorditer studeant necessaria quæque præbere.* Non satis exploratum habeo, an æmulatrices istæ arctioris Christi paupertatis, partes acciperent eleemosynarum, de quibus infrà aliquid tangitur, *Eleemosynarum verò oblationes æqualiter accipiant.*

VI. Eadem placita in Capitularibus radiant, sed aliquantò explicatiùs, constantiùsque. Ibi *Præbendæ* dicuntur distributiones illæ manuales, & illis abstinentur, quibuscumque aliquid est fundi, seu Beneficii, ex quo supperetere potest illis, quo vescantur & vestiantur. Transgressores hujus Sta- Addit. 3. cap. 7. 6.
tuti Præbenda & Beneficio privantur; si in sacro sint Ordine constituti, eo excutiuntur. Huic Imperatoris Decreto accedit Conciliorum authoritas. *Volumus atque præcipimus, sicut synodali atque canonica authoritate à Pastoribus sanctæ Ecclesiæ sæpissimè admoniti sumus, ut Canonici Clerici, qui in civitatibus vel in Monasteriis degunt, qui Beneficia habent, unde victum & vestimentum habere possunt, ut his juxta Apostolum contenti sint, & stipendia fratrum, unde pauperiores, & hi qui assiduè in prædictis locis Domino famulantes excubant, atque ibi assiduum divinum explentes officium, vitam sustinent, nequaquam assumant, aut in suis usibus convertant. Scimus enim quia absque periculo atque dispendio animarum suarum nullatenus facere possunt. Si quis hæc statuta contempserit, utrisque careat, id est, & Beneficio & Præbenda, atque si gradibus fruitur Ecclesiasticis, his privetur.*

VII. Præter adnotatam jam distinctionem Præbendæ & Beneficii, observabimus hic, 1. porrigi hoc statutum & ad Cathedralium Canonicos, & ad eos qui in Cœnobiis ab Abbate regebantur. *Canonici Clerici qui in Civitatibus vel Monasteriis degunt.* 2. Potuisse eos & Cathedralis vel Collegialis Ecclesiæ Canonicos esse, & Beneficium unà obtinere, hoc est, usumfructum alicujus prædioli Ecclesiæ. 3. Hoc frui non debuisse, nisi ad necessarium usum cibi & vestis. *Unde victum & vestitum habere possunt.* 4. Ita ex Beneficio assecutos, quo ali, quo tegi possent, jam abstinere se debuisse rebus Congregationis, nec ullam sibi partem sumere distributionum, alios in Canonicos spargendarum. 5. Proventus Canonicorum plerique ex distributionibus existebant, quæ singulis præbebantur, unde Præbendarum nomen. 6. Non levis ea erat culpa, sed depositione, sed privatione Ordinum, & ipsius Beneficii vendicanda, si cùm aliunde adsit victus & vestitus copia, participandis se quis ingerat reditibus Ecclesiæ, vel distributionibus. 7. Jam tum distributiones, hoc est, reditus omnes Canonicorum iis erant addicti, qui divinis Officiis religiosissimè intererant. Non quò aliquid inde in divites, qui aderant, spargeretur, sed duo illa desiderabantur ad earum consortium adipiscendum, ut adesset quis sacræ Psalmodiæ, & ut egeret. *Pauperiores, & hi qui assiduè divinum ibi explent officium.*

VIII. Nihil hic exprimitur de iis, quibus pingue est patrimonium. Eadem militat ratio. Divites cùm sint, patrimonii pauperum exortes sunt. Sed quæ ibidem sequuntur, omnes dubitationis nubeculas diluunt. *Quod habet Ecclesia,* Ibid. c. 77. 78.
cum omnibus nihil habentibus habet commune; nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, convenit erogare. Quando nihil aliud sit, habentibus dare, quàm perdere. Hic certè nihil erat loci tergiversationibus. Et rursus tamen ibidem mox fax aliquantò splendidior infertur: *Nec illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.*

IX. Certum est ergo Clericos & Canonicos ipsos vitæ communis vinculo innexos, & patrimonia possidere potuisse, & Beneficia, seu tam fundos Ecclesiæ aliquos, & distributiones ad cibum & vestitum ex Concilii Aquisgranensis præ-

scripto

ſcripto admenſas ; & harum diſtributionum expertes fuiſſe ex Capitularibus , ſi quo eſſent patrimonio freti , vel Beneficio. Cæterùm jam ſingulorum intererat ad conſcientiæ munditiem, & ad ſalutis ſuæ procurationem, ut intelligeret, & moribus ſuis approbaret , res Eccleſiæ pauperum uſibus dicatas eſſe, frugalem ex iis cibum , cultumque , ac nihil præterea præſumi poſſe , denique quomodocumque dives quis ſit, neminem ſibi ſumere debere , quod alendis pauperibus ſacrum eſt.

CAPUT VII. P.4.l.4.c.1.

An quibus patrimonium ſuppetit , Beneficia iis conferri , ab iis retineri poſſint , poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Quando laboratum eſt ſæculo undecimo in caſtigandis Cleri moribus , eò collimatum eſt , ut terrenorum abdicationi aſtringeretur.

II. In id totus connitebatur Petrus Damiani . De Regula B. Auguſtini.

III. Premebat Patris verba & authoritatem maximè Hieronymi.

IV. Ut nec ab Hieronymo , nec à Petro Damiani ea illiſa ſit neceſſitas , ut Clerici proprio carerent , quamquam id conſultiſſimum ipſis fore oſtenderetur.

V. Canonici proprietarii , in quos calamum ſtrinxerat Petrus Damiani , Concilii Aquiſgranenſis authoritate abutebantur.

VI. Vehementer ſtomachatur Petrus Damiani , nec injuria , in eos , qui vel ex patrimonio , vel ex Beneficio grandes congerebant pecuniæ acervos.

VII. Qui tum inſudabant reformando Clero , experti non omnes Clericos faciles & ſequaces fore ad communem vitam , & ad temporalium abdicationem , duas claſſes paſſi ſunt eſſe Canonicorum , aliorum non Regularium , ſub Regula Concilii Aquiſgranenſis , aliorum ſub Regula B. Auguſtini , quæ tum demum cœpit ei proponi . Probatur de Regula Petri de Honeſtis.

VIII. In reformatione Cleri poſtremis his duobus ſæculis noſtris ſæpius tentata , & non mediocriter perpolita , duæ quoque eadem iſtæ retentæ ſunt Congregationum Clericalium claſſes.

IX. Alternantes in hoc negotio opiniones conciliat Bellarminus Cardinalis , eo conſtituto , nec debere , nec poſſe niſi neceſſarium à quoquam decerpi , ſuperfluum enim & redundans omne pauperibus deberi , ſive ex patrimonio , ſive ex Beneficio , ſive ex utroque.

X. Idem confirmatur , dum pauperibus erogetur quidquid redundat , vel ex Beneficii , vel ex patrimonii proventibus , non magni intereſſe in quam ſe quiſque partem det in his opinionum diſſenſionibus : quæ fuerit Gratiani ſententia , quæ Dionyſii Carthuſiani . Exemplum ſancti Caroli.

I. FUſiùs alibi jam diximus , ubi ea incontinentiæ voragine , in quam ſe demerſerat Clerus Eccleſiæ Latinæ , & paulò antè , & paulò pòſt , & toto ipſo ſæculo decimo ; ubi ex ea , inquam , voragine abſtrahendus fuit , unam tum melioris ſpei lucem affulgeſcere viſam eſſe , ſi totus in Congregationes Clericales & in Canonicorum Collegia , à ſæcularium conturbernio ſejuncta compelleretur . Ea certiſſimè communis vitæ ſocietas incontinentiam frænare poterat , & ad Clericalis inſtitutionis caſtitatem conſtringere . Sed ea Clericos implicare videbatur communioni rerum temporalium , & hæc communio ad propriæ & hæreditariæ ſubſtantiæ abdicationem invitabat , atque ad redituum ipſorum poſſeſſionem in communi , ſine cujuſquam proprio . Id ſequuti ſunt Pontifices , Epiſcopi ſynodicè congregati , ſummi quique viri amore purioris diſciplinæ inflammati , ut Clericos omnes ad Canonicam vitam concitarent ; Canonicam eam interpretati vitam , quam in communi ſocietate agerent , abdicata quacumque proprietate , quaſi ea proprii abdicatio ipſo Clericatus ingenio & inſtituto contineretur.

II. Prolixiſſimè eam quæſtionem verſavit Petrus Damiani , datis ad Alexandrum II. Papam Epiſtolis , ubi illorum illacrymatur Canonicorum ſorti infœliciſſimæ , qui res proprias poſſidebant , idque ſe poſſe confidebant illæſis Canonum regulis. *Dolemus nonnullos ſanctos fratres , Canonici videlicet Ordinis , in tam effrænis prorupiſſe libertatis audaciam , ut non modò ſibi jus habendæ pecuniæ vindicent , ſed & hanc ſibimet & Regulari authoritate competere pertinaciter aſſeverent.* Epiſt. 16. Eam ille Canonicorum jactantiam mox oppugnat , congeſtis ſanctorum Patrum teſtimoniis . Orditur porro ab Auguſtino , & à duabus ejus Concionibus *de Moribus Clericorum* , ubi Evangelicam hanc paupertatem ſanciebat Auguſtinus ſuo quidem Clero , ut legem poſthac intaminatam futuram . Hæc alibi à nobis deprompta fuere . Unum id hoc loco adnotabimus , in id conſpirare Damianum , ut ad omnes prorſus Clericos exporrigat , quod Auguſtinus uni ſuæ Eccleſiæ indixerat Clero . Nec illud prætereundum nobis eſt , ubi Petrus Damiani Regulam beati Auguſtini , & paupertatem Evangelicam ab eo Clericis ſuis præſcriptam proponit Clero imitandam , non aliunde eam accerſi , quàm ex duabus illis Concionibus , nuſquam commemorata Epiſtola ejus centeſima nona , quæ tunc temporis adhuc nonniſi ut Regula Monialium circumferebatur.

III. Hinc ad Hieronymum ſe confert Damianus , cujus tantò gravior videbatur imminere authoritas , quantò illa Clericos omnes alloquebatur , nec niſi communia Clericorum omnium officia inculcabat , cùm Auguſtinus ad ſolos intueretur Eccleſiæ ſuæ Clericos , nec aliud magis premeret , quàm ſpontaneam paupertatis profeſſionem , qua ſe illi ſemel illaqueaſſent , dum ordinarentur . Heliodoro illud ſtatim abruptè intonat Hieronymus , nihil ab eo proprium poſſideri poſſe , ſi ſe Chriſti diſcipulum profiteri velit : *Animadverte , frater , non licet tibi quidquam de tuis habere rebus . Omnis , inquit Dominus , qui non renunciaverit omnibus quæ poſſidet , non poteſt meus eſſe diſcipulus .* Oculis ſubjicit exemplum Chriſti & Apoſtolorum , qui reliquerunt omnia , ex quo idem efficit , aut ſæculi , aut Chriſti renuntiandum eſſe hæreditati . *Hæreditatem expectas ſæculi ? Cohæres Chriſti eſſe non potes.* Perfecti eſſe pronunciat terrena abjicere & deſpicari omnia , porro Clericatum quandam eſſe perfectionis profeſſionem . *Dominum auſculta dicentem , ſi vis perfectus eſſe , vade , vende omnia tua , & da pauperibus , & veni , ſequere me . Tu autem perfectum te eſſe pollicitus es . Nam cum derelicta mundi militia te caſtraſti propter regnum cœlorum , quid aliud quàm perfectam ſectatus es vitam ? Si perfectus es , cur paterna bona deſideras ? Si perfectus non es , Deum fefelliſti.*

Ac rurſus Hieronymus idem ad Nepotianum Presbyterum ſcribens , demonſtrat nomine ipſo & natura Clericatus quodammodo contineri terrenorum omnium deſpicientiam & ejurationem . *Clericus qui Chriſti ſervit Eccleſiæ , interpretetur primò nomen ſuum , & nominis definitione prælata , nitatur eſſe quod dicitur . Si enim κλῆρος græcè , latinè ſors appellatur , propterea vocantur Clerici , quia de ſorte ſunt Domini , vel quia ipſe Domini ſors , id eſt , pars Clericorum eſt , & quia vel ipſe pars Domini eſt , vel Dominum partem habet , talem ſe exhibere debet , ut & ipſe poſſideat Dominum , & ipſe poſſideatur à Domino . Qui Dominum*

poſſidet, & cum Propheta dicit, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere poteſt. Quod ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus, verbi gratia ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur. Illud denique pronunciat Hieronymus, ſi velit quis, uti Levitæ Moſaici, de altari vivere & de decimis, renunciandum cum ipſis eſſe terrenis hæreditatibus, hoc eſt, ſi proventu quis Beneficii vitam tolerare velit, patrimonia abjicienda eſſe, & vitam paupertati accommodandam. *Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partes inter cæteras Tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos, vivo de decimis, & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.* His addit Damianus Proſperum, qui negat Clericorum proprias res poſſidentium poſſe voluntates in unam perfectè coire ſocietatem, & coaleſcere: *Quia non poteſt ibi eſſe unitas voluntatum, ubi fuerit diverſitas facultatum.* Hoc triplici authoritatis telo configit Damianus Canonicos proprii peculii cupidiores: *Ecce ad condemnandam & funditus abolendam Canonicorum pecuniam, tres non qualeſcumque, ſed inexpugnabiles in teſtimonium Doctores adduximus, ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.*

IV. Illud tamen præ ſe fert Petrus Damiani, quantumvis dulce & ſuave perfectionis jugum, non tamen omnium à ſe imponi Clericorum cervicibus, ſed ſolis Canonicis communis vitæ ſocietate devinctis: *Quod tamen non de Clericis omnibus dicimus, ſed de his ſpecialiter qui Canonico cenſentur nomine, & vivunt in Congregatione.* Perſpicuum eſt tamen, quæ ab eo diſtringuntur validiſſima argumenta, cujuſmodi ſunt, quæ ab Hieronymi authoritate petuntur, ad omnes omnino permanare Clericos, & Beneficiarios, ut quæ ex ipſo Clericatus nomine & profeſſione exprimantur. Ita latiùs paret argumentatio Damiani, quàm concluſio. Nec tamen nimis probare dicendus eſt, ne eodem verberetur convitio Hieronymus; cujus non ea erat, ut exiſtimo, mens, ut omnes Clericos peculio & patrimonio gaudentes gaudiis arceret cæleſtibus, quamvis ea videri poſſit verborum ejus eſſe vis & animi æſtus. Bona ergo fide fateri cogimur, in fervidioribus adversùs vitiorum corruptelas hortationibus, & in exaggeranda virtutum pulchritudine, ea quandoque & verba & argumenta adhiberi, quæ clementiores deſiderent interpretes. Nec tamen elevanda eſt ejuſmodi ſermonum fides & authoritas, quaſi inconſiderati zeli ea eſſet effervescentia. Sapientiæ & veritati ibi conſonant omnia, ſed & illi conſonant æſtui ac flammæ charitatis, qua pro virtutibus Evangelicis adversùs graſſantia morum vitia decertandum eſt. Illos enim qui de Clericatu ipſo negotiantur, & acervos accumulant, ſive de Beneficii, ſive de patrimonii ſui proventibus ſine modo congeſtis, illos, inquam, volens Hieronymus ab his cupiditatum dehoneſtamentis deterrere, declarat ipſo Clericatus nomine & ſtatu provocari eos ad amorem paupertatis, ad opum infimarum contemptum, & ad ſtudia Conſiliorum Evangelicorum. Itaque & verba & argumenta Hieronymi de Clericorum abdicatione proprii, retorquenda ad id ſunt, quod unum ille moliebatur, ut ſuimet ipſos puderet Clericos, ſi Clericatu, quo ad amorem proliciuntur paupertatis, diteſcerent in dies magis, magiſque, ſive patrimonii, ſive Beneficii recondendis proventibus ſuperfluis, qui fuerant in pauperes erogandi. Nemini nimius videri poteſt Hieronymus, qui non proponit, non commendat, non oſtentat niſi Clericatum, ſed tota ſui Ordinis perfectione radiantem. Verè enim perfectio Clericatus, ſi ad ſuum apicem proveheretur, hanc ſecum inveheret terrenorum omnium renunciationem; quo certè modo repræſentata eſt à Chriſto, ab Apoſtolis, à longè plurimis ineuntis Eccleſiæ Clericis. Verè enim ea perfectionis erant aurea ſæcula, ad quod & ipſæ perſecutiones conducebant nonnihil. Nec tamen ulli adhuc Monachi per tria illa priora ſæcula effulſerant. Soli ergo tum Clerici potiſſimùm paupertatem Evangelicam & perfectionem ſectabantur. Sed ut Evangelica perfectio fidelibus laicis proponitur, non imponitur, ita & Clericis; at his multò utique vehementiùs, inſtantiùſque, pro gradu dignitatis quo eminent, nec tamen imponitur, ſed proponitur. Denique ut omnis ſummoveatur ab Hieronymo invidia, non aliter ille ad Clericos, quàm Chriſtus ipſe ad fideles laicos verba fecit de præceptis perfectionis. Nam & Chriſti Evangelica verba de renuntiatione terrenorum omnium, ſpeciem præ ſe ferre videntur præceptorum, etſi conſilia tantummodo ſint. Quod à ſumma utique & ineffabili profectum eſt Dei ſapientia & indulgentia; qui cùm poſſet quod perfectum eſt præcipere: quid enim tam arduum & operoſum eſt, quod Deo non debeamus, quod præcepto charitatis rigidiùs inculcato non contineatur? indulgentiùs nobiſcum agere maluit, & in hujus tamen clementiæ ſuæ diſpenſatione occultos ſparſit aculeos, ut enitamur altiùs, & ſponte noſtra præcepta interpretemur, quæ conſilia ſunt ſapientiæ & clementiæ ejus ſempiternæ.

Quæ de Hieronymo dicta ſunt, ea ipſa de Petro Damiani pari jure aſtrui poſſunt. Ut Canonicos in Congregatione degentes ad perfectionem voluntariæ paupertatis cohortetur, non priorem illis refricat profeſſionis ſuæ memoriam: nec enim paupertatem antè profitebantur: ſed rationes illis & authoritates aggerat Patrum, quorum vehementiſſimus erat Hieronymus, à quo tamen ex æquo ad omnes Clericos ſermo fit, & ipſa Clericatus profeſſio exaggeratur. Si Clerici univerſim omnes ad perfectionem provocantur, perfectio autem abnegationem terrenarum opum flagitat: multò æquius eſt, ut Canonici in Congregationem coadunati, victu & veſtitu contenti ab eadem ſuppeditato, caduca reſpuant patrimonia. Illud erat Hieronymo & Petro Damiani commune, quòd uterque Clericos execrabatur, quorum inexhauſta quædam avaritia opes ſibi coarcervabat ex Beneficii, vel patrimonii fructibus in futurum reconditis, qui impræſentiarum debuerant ſepoſitis vitæ neceſſariis ſuperflua omnia in pauperes effundere.

V. Quibus ſuccenſebat Petrus Damiani Canonicis, ii ſordes ſuas & avaritiam obumbrabant authoritate Regulæ Concilii Aquiſgranenſis ſub Ludovico Pio. In ea enim Regula prolatis in medium contextibus iiſdem omnibus Hieronymi & Proſperi, ſive Juliani Pomerii, non aliud tamen concludebatur, quàm ut Canonici victu & veſtitu in commune ſuppeditando contenti eſſent, ſimiliter & congrua parte eleemoſynarum. *Accipiant in Congregatione Canonica victum & veſtitum, & eleemoſynarum partes.* Eam pecuniæ diſtributionem inſectatur Damianus, velut prorſus exitialem: *Prius itaque dat victum & veſtitum, deinde diviſores conſtituit eleemoſynarum. Illud ſcilicet ad neceſſarium vitæ ſubſidium, hoc ad inferciendam congeriem ſæculorum. Illud ut corporaliter vivant, hoc ut æternæ morti pabulum nutriant.* Nec illud inexorabilis Cenſor in præteritis reliquit, quòd eadem Regula ſingulis Canonicis largiatur in ſingulos dies quatuor panis, quinque vini pondo, ipſis jejunio dicatis diebus, quibus ſemel refici fas eſt. *Cum à maximo uſque ad minimum, id eſt, etiamſi duorum vel trium annorum*

in

in Clero puerulus, quinque sibi libras vini & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenterationem repleatur, accumulat. Etiamsi semel die reficitur, hæc panis & vini mensura nullatenus minuatur. Tum verò in eam Regulam impotentius bacchatur Petrus. Scilicet in illa temporum caligine, inexplorati & inauditi ei erant ejus authores. Illis enim citra dubium honoris pulsculum detulisset. Multò minùs perspecta erat Petro necessitas, quæ Aquisgranensis Concilii Patribus eam indulgentiam extorserat.

Ei Regulæ nullam aliam adversariam excitat Regulam Damianus, nisi Evangelia & sanctos Patres. Ex quibus probabile fit, necdum tunc Canonicis Regularibus Regulam ullam propositam fuisse, quæ nomine & authoritate beati Augustini commendaretur. Id non multò pòst factitatum est, ut retunderetur authoritas Regulæ Aquisgranensis Concilii, quæ proprietariis Canonicis patrocinio erat. Nec immeritò id quidem, cùm unus ex omnibus antiquis Ecclesiæ Patribus Augustinus Clericos Ecclesiæ suæ ad Evangelicam compulisset paupertatem.

VI. Cæterùm sepositas & reconditas ex reditibus Ecclesiasticis opes apertissimè damnat Damianus: *Si Ecclesiastica tibi liceat bona recondere, videris auxisse divitias, non spreviſſe, ut magis pecuniæ quæstum, quàm Religionis ambias institutum; & non tam sanctitatis culmen voluisse conscendere, quàm acervos pecuniæ cumulare.* Quibus collibitum est, & patrimonio frui, & Beneficio, & iis opibus vel parcere, vel in sæculares pompas abuti, aut delitias; inficias illi ire non possunt, quin quod Petrus exprobrat, Clericatum suum instrumentum habeant parandarum divitiarum corruptibilium, qui ad eas aspernandas eos solicitat: avaritiæ artem, non professionem sanctitatis. Ulteriùs evehitur Damianus in Epistola ad Canonicos Fanensis Ecclesiæ, quos inter fervebat molestissima dissensio, vergentibus aliis ad vitæ communis societatem, aliis propriis & privatis opibus abstinere se posse negantibus. In hos postremos magno impetu evectus est Damianus, quamquam neminem fallat, nullo eos necessitatis telo cogi potuisse ad vitam communem, vel ad rerum propriarum renuntiationem. Clericis admonuit non solas Laicorum vestes fugiendas & indecoras esse, nec satis distare à Laicis Clericos eos, qui cum illis vescerentur, unà habitarent, & æquè ut illi corruptilibus divitiis congerendis delectarentur. *Satis videtur absurdum, ut Clericus quis prætendat in ordine speciem, & sæcularium teneat in vivendo conversationem; & quem à laicorum turbis professionis conditio separat, turpe est vel domestica conversatio, vel peculii abominanda proprietas laicum esse convincat.* His subtexit placita eadem illa sua, de quibus ad Alexandrum II. Papam scripserat. Est autem non perfunctoriè observandum, quòd vir doctus & sanctitatis laude clarissimus, cùm Fanenses Canonicos cohortaretur ad vitam communem, ad unius Congregationis vinculum, ut una habitarent domo, ut proprium omne abjicerent: turpe id quidem esse ait, Clericos vivere & versari cum Laicis; at proprietate bonorum temporalium fieri, ut abominationi sit Clericus, & in laicum ac sæcularem degeneret. *Vel peculii abominanda proprietas laicum esse convincat.* Hoc peculium Clericorum vel Beneficii, vel patrimonii proventibus turgebat. At Clerico patrimonium retineri, id equidem non facilè persuadebor abominandum Damiano visum, aut ab habente patrimonium Beneficium obtineri. Unum est, quod in ea quidem re non improbandum tantùm & prohibendum, sed & abominandum sit, coacervatio ingens opum & redituum, sive ex patrimonio, sive ex Beneficio per plures annos affluentium. Quamquam non paulò execrabilius sit, si quis sibi has opum strues accumularet ex solis Ecclesiasticis proventibus, qui alendis pauperibus sacri sunt. Quamquam & illud non injuria abominationi sit, si Clericus parcat patrimonio, illudque sine modo, sine fine amplificet, sumptus interim sibi suisque faciens de rebus Ecclesiæ. Id detestabatur in id detonabat Hieronymus, cùm dolebat vicem Clericorum, & cæcitatem, qui opes exaggerant ex ipso Clericatu, hoc est, ex professione ipsa propiùs imitandi Christi pauperis, admirandæ & amandæ ejus paupertatis. Luculentissimum est quod advertit Petrus Damiani, Clericorum non aliter quàm Levitarum consecratione Deo dicari ac devoveri, non ipsos tantùm, sed & res ipsorum omnes. *Et notandum quod non solùm Levitas, sed Levitarum etiam pecora Dominus sua esse testatur; ut perspicuè doceat, quod ii qui Ecclesiasticis mancipantur obsequiis, Deo debent non modò suæ sedulitatis & laboris impendium, sed etiam proprietatem quoque earum quas possident facultatum, sciantque se simul & sua juris esse non proprii, sed divini.* Ibidem.

VII. Indubium ergo est, qui tunc omnes operam industriamque suam contulerunt ad Clericalis instituti & sanctitudinis instaurationem, illis omnibus propositum fuisse, ut Clericos omnes adducerent ad amplectendam vitam canonicam, hoc est, Regularem. Quamquam enim necdum usitata esset illa appellatio Canonici Regularis, compertum tamen omnibus erat, unum idemque sonare vocem Canonis & Regulæ, sicut & Canonici ac Regularis. *Planè quo pacto quis valeat dici Canonicus, nisi sit Regularis? &c. Volunt siquidem Canonicum, hoc est, Regulare nomen habere, sed non regulariter vivere.* Cùm non omnes Clerici ei acquieverint vitæ communis & abdicationis professioni, cœpere non multò post segregari Canonici sæculares & proprietarii, Regulæ Concilii Aquisgranensis addicti, à Canonicis abdicationem profitentibus, eòque Regularibus dictis, à Regula B. Augustini: tunc quidem minimè nova, sed innovata: & jam non Monialibus, sed Canonicorum Collegiis aptata. Ibidem.

L. 1 Ep. 9.

Concilium Romanum anno 1059. sub Nicolao II. Papa, ad hanc communis vitæ societatem, & paupertatis Evangelicæ professionem Clericos prorsus omnes invitavit. *Juxta Ecclesias sicut oportet Religiosos Clericos simul manducent & dormiant, præcipientes statuimus, & quidquid eis ab Ecclesiis venit, communiter habeant. Et rogantes monemus, ut ad Apostolicam vitam scilicet communem, summoperè pervenire studeant.* Can. 4.

In hoc Concilium convolaverant centum tredecim Episcopi, & hoc ejus Decretum Pontifex misit ad Galliæ & Aquitaniæ Episcopos. Itaque eò anhelabant Pontifices & Præsules omnes, Clerus ut universus ad Apostolicæ vitæ imitationem perduceretur. Mira tamen quadam sapientia & humanitate Canon iste conditus fuit. Nam unius domus, mensæ, & substantiæ Ecclesiasticæ communio, *quidquid eis ab Ecclesia venit*, præcepti lege indicitur: *Præcipientes statuimus.* Idque tunc tantò erat proclivius, quantò rariores adhuc erant inter Beneficiarios fundorum partitiones, & eorum reditus ferè ex distributionibus exurgebant. Sed quod ad patrimonium pertinet, non aliud Concilium, quàm orat & hortatur Clericos, *Rogantes monemus*: ut contendant, incendantque seipsos, ad nascentis olim Ecclesiæ perfectionem æmulandam, cùm venditarum rerum pretia ad Apostolorum pedes abjiciebantur, ut inde pauperes foverentur, & miserabiles quique. Epist. 8.

Paulò concitatiores erant Petri Damiani Episcopo,

ſtolæ, zelo ſervientis ſu . Sed mirum in modum diſtat Concionator[illegible] Scriptor, qui eloquentiæ vel pietatis ſuæ [illegible]u abripitur in inculcanda perfectionis charitate, à Concilio vel Pontifice decreta vel præcepta condente. Alexander ipſe II. ad quem Petrus Damiani inflammatiſſimas illas dederat litteras, ad extundendum decretum ejuſmodi aliquod, nihil ultrà molitus
Can. 41. eſt, quàm ut hunc ipſum Canonem Concilii Romani ſub Nicolao II. confirmaret, rurſumque promulgaret in alio Concilio Romano anni 1103. à quo eadem ipſa uſurpata ſunt verba. Princeps & primus omnium, vel inter principes Petrus de Honeſtis novam concinnavit Regulam Canonicis iis, qui res omnes proprias ejurarent. Ravennæ erat, & in ejus Civitatis portu Cœnobium extruxit, ubi Regulæ ſuæ obſervantiam ſanxit, Paſchali II. Pontifici priùs oblatæ. Terrenorum abdicatio diſertis ibi verbis exprimi-
Cap. 5. tur; *Propriis rebus & voluntatibus renuntiaſtis*. Non hìc ego inquiram, an antè hæc Regula exarata ſit, vel permanarit, quàm Regula illa Auguſtini nomine apud Canonicos Regulares invaleſceret. Sed apparet multas hoc eodem tempore emerſiſſe Congregationes Canonicorum, qui Regulares dicebantur ab his Regulis ſpontaneam infimorum bonorum omnium abdicationem indicentibus; quas omnes tandem obſcuravit & obruit ea, quæ nomine & majeſtate Auguſtini circumfulgebat Regula. Hinc illud jure concluditur, non fuiſſe vanos aut infrugiferos tot Pontificum & Conciliorum & ipſius Petri Damiani labores, ad Clericatus perfectionem redintegrandam. Etſi enim non Clericis, ac ne Canonicis quidem omnibus perſuaſum ſit, ut ad eam ſe conformarent perfectionem, quam primigenia Hieroſolymis Eccleſia initiaverat: plures ſaltem propagatæ ſunt Congregationes Canonicorum Regularium, quæ Evangelicorum Conſiliorum perfectioni, paupertati in primis ſe devoverent.

VIII. Res ſimillima contigit altero ab hinc ſæculo, cùm Adrianus VI. & mox Clemens VII. Petrum Caraffam Epiſcopum tum Theatinum, qui Paulus poſtea IV. Pontifex fuit, & Marcellum Cajetanum, virum ſanctitate & innocentia vitæ præſtantiſſimum, juſſere gnaviter incumbere in Cleri mores ad novam quandam & luculentam diſciplinæ formam refingendos. Ab his
Spond. anno 1524. n. 11. duobus præſtantiſſimis tum viris inſtituta eſt Congregatio Clericorum Regularium, quos Theatinos vocant, triplici Religionis voto uſitatiſſimo devinctorum, & quarto præterea eo ſingulari, ut eleemoſynis ſpontaneis, nec mendicatis vivant, quò propiùs veſtigia premant Apoſtolorum. Emerſere poſtea magno numero Congregationes Clericorum, aliæ Regulares, uſitata votorum ſolemnitate conſtrictæ, aliæ merè Clericales, ſine votis, & ne abdicato quidem patrimonio. Hæ poſteriores, quibus & Apoſtolicæ Sedis acceſſit confirmatio, manifeſtè produnt, nihil collidi aut conflictari Clericatui, aut Beneficiis hæreditaria patrimonia. Harum enim poſteriorum Congregationum ſocii, verè Beneficiarii ſunt, ſi reviviſcat ſtylus Eccleſiæ antiquior, cùm cibos illis veſteſque ſufficiat Congregatio, quo uno ſubſidio ab Eccleſia fovebantur veteres olim plurium ſæculorum Beneficiarii. Patrimonio non renuntiant, & exemplo utuntur antiquiſſimorum Clericorum, quin & Congregationum tunc Clericalium; unam ſi illam excipias Auguſtini, & pauciſſimas alias, quæ illius veſtigiis inſiſtere ſtuduerunt. Multò manifeſtior illis conciliabatur authoritas ex Concilio Aquiſgranenſi anni 816. quo ſinebantur Canonici patrimoniis Beneficia adjicere. Innituntur denique pulcherrimo temperamento Conciliorum & Patrum Concilii XI. qui Canonicos compulere, ut in communis vitæ ſocietatem, in bonorum etiam communionem convenirent, ad patrimonii abdicationem invitavere tantùm.

IX. Sed hæc mira & inevitabilis diſciplinæ exterioris varietas, inconcuſſæ illi & invariabili legi officere non poteſt, aut derogare, quæ omnes jubet Clericos parco & modico, modeſtoque contentos eſſe victu & cultu, reliqua pauperibus diſpenſare, ut illis debita, ſive ex Beneficii, ſive ex patrimonii proventibus. Cùm enim ſuperflua jam ſint, utique pauperum ſunt. In ea verſatur ſententia vir omni exceptione major Bellarminus, at que ita demum auguratur ille concordare poſſe doctrinam Proſperi, ſive Juliani Pomerii, cum ea quæ capitaliter diſſidere videtur. Vetabat enim Pomerius participes eſſe proventuum Eccleſiæ, quibus eſſet par patrimonium. Ei ut duriuſculæ doctrinæ obtrectabant jam tum non pauci. Earum duarum ſententiarum author eſt Bellarminus, priorem eſſe tutiorem, ſecundam forſan veriorem: niſi altera alteri conſentire ita jubeatur, ut Julianus Pomerius de iis agat, quibus alterutrum abundè ſufficere poteſt, ſive patrimonium, ſive Beneficium: tum enim ſaltem alterum ſuperfluum eſt, atque adeo pauperibus debitum: cæteri de iis egerint, quibus nec patrimonium ſejunctim, nec Beneficium ſatis copioſum fuerit, atque ita poterant utrumque retinere, dum ne ſibi inde decerperent, niſi pro modo neceſſitatis & decoris. Caput enim illud eſt, quod in omnibus iſtiuſmodi quæſtionibus dominari decet, de quo inter Theologos ferè convenit ex ipſomet Bellarmino, quidquid ſuperfluum eſt, id deberi pauperibus. *Ex his opinionibus prima eſt tutior, etſi ſecunda fortaſſe eſt verior; niſi hoc modo concilientur, ut dicamus ſanctum Proſperum loqui de illis, qui planè ſufficientem habent ſuſtentationem ex patrimonio aut Beneficio. Tunc enim alterum eſt ſuperfluum, & proinde pauperibus debitum. Alios verò authores loqui de illis, qui neque ex patrimonio, neque ex Beneficio ſufficientem omnino ſuſtentationem habent. Hi enim utrumque retinere poſſunt, modò ex utroque nihil accipiant ultra ſuſtentationem decentem, juxta conditionem proprii ſtatus. Quod enim verè ſuperfluum eſt, dandum eſſe pauperibus Theologi communiter docent.*
Bellarmin. De Clericis l. 1. c. 27.

Ei temperamento tantò lubentiores aſſentimur, quòd moribus hodie receptiſſimis non adverſatur, ubi opulento qui ſunt patrimonio, Beneficia nihilominus obtinent: & tamen regulam præſcribit uſui harum omnium divitiarum, ſive ex Eccleſiaſticis, ſive ex hæreditariis proventibus affluentium: & eam Regulam, qua nihil ſanctius unquam antiqua præſcripſerint vel Conciliorum Pontificumque Decreta, vel monumenta ſanctorum Patrum. In id enim ſanctiſſimi Patres Theologique conſentiunt, exteriores quidem alternare uſus, & alios aliis temporibus, inoleſcere & exoleſcere: at regulas & leges pietatis, innocentiæ morum, frugalitatis, modeſtiæ, abdicationis cupiditatum terrenarum, erogationis omnium ſuperfluorum in egenos, qui rebus neceſſariis deſtituuntur: has, inquam, leges eaſdem ſemper & immutabiles, æternaſque conſtare.

X. Lege, ſi lubet, aut ſi vacat, apud Fagnanum varias Canoniſtarum reſponſiones ad contextus Hieronymi, & Proſperi, ſive Juliani Pomerii, Decreto Gratiani intextos. Non ſatis video, an his interpretibus ſuis aſſentiatur Gratianus. Dilucidè ſatis mentem ipſe ſuam aperuit, ubi poſt Patrum hæc teſtimonia congeſta, hæc ſubtexuit, quaſi ad hæc referretur tota diſputatio: *Verum his authoritatibus prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi, non illi qui quondam fuerunt divites, poſtea verò omnia reliquerunt, ut Petrus, & Matthæus & Paulus: at pauperibus diſtri-*
Jul. 3. Dec. part. 1. p. 120. & ſeq. 506. & ſeq.
1. q. 2.

ſtribuerunt, ut Zachæus; aut Eccleſiæ rebus adjunxerunt, ſicut illi qui prædia ſua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apoſtolorum, ut omnia eſſent communia: ſed illi qui in domibus parentum reſidentes, vel ſua relinquere nolentes, Eccleſiaſticis facultatibus paſci deſiderant. Et paulò pòſt: *Ecce qui prohibeantur ab Eccleſia ſuſcipi. Illi verò qui omnia ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adjungunt, & ab Eccleſia laudabiliter ſuſcipiendi ſunt, ejus opibus ſuſtentandi.*

Hæc apertè doctrina Gratiani eſt, hæc ſententia Hieronymi & Pomerii teſtimoniorum ſuprà laudatorum. Sed nihil horum pugnat ei moderationi, cui ſuffragabatur Bellarminus. Nec enim magni refert, pingui dotatos patrimonio, illud pauperibus largiri, antequam Beneficium ſuſcipiant, quo vitam deinceps ſuſtententent: an eas erogationes faciant, ſtatim impetrato Beneficio. Parvi refert, an de patrimonio ſe ſuo ſuſtentantes, Eccleſiæ dimittant proventus Beneficii & Eccleſiæ cui miniſtrant: aut eos ut ſuperfluos pauperibus ipſimet diſtribuant. Denique non magni refert, an ſuperflua pauperibus erogentur ex Beneficio, vel ex patrimonio, & an ſimul & ſemel erogentur, an longa largiendi & conſulendi charitate atque voluptate. Illud unum permagni omnino intereſt, ut Beneficiarii neceſſario, modico, parco victu contenti, reliqua omnia ſibi redundantia, pauperibus neceſſaria, atque adeo debita, vel largiantur, vel reſtituant pauperibus: ea charitatis teneritudine, qua Chriſti membra, qua Chriſtum ipſum paſci & veſtiri par eſt.

Docet quidem ſanctus Thomas peccare Beneficiarium, ſi publicæ neceſſitatis tempore patrimonio, quo abundat, parcat, & Beneficii fructus ipſe conſumat. *Et in tali neceſſitate peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere poſſet.* Sed eodem ipſo articulo ita cenſet toties peccare Beneficiarium, quoties immoderatè ipſe utitur fructibus, ſive Beneficii, ſive patrimonii ſui; unde fit, ut jam pauperibus opitulari non poſſit. *De his autem bonis Eccleſiæ, quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis, ut ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum peccet quidem, ſi immoderata ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſicut requirit debitum charitatis.*

2. 2. q. 185. art. 7.

Finem faciemus huic Capiti, ſi antè monuerimus, Gratianum manifeſtiùs adhuc ſuam explanatam nobis eſſe voluiſſe ſententiam, ubi ait in Eccleſia Orientali Clericos majores, in Occidentali minores eſſe conjugatos, atque adeo utriſque integrum, ac penè neceſſarium fuiſſe, ut ad uſus ſaltem ſuæ familiæ patrimonia poſſiderent; at eos qui jam inde à puero militiæ dicati ſunt Eccleſiaſticæ, jam nihil propriè & privatim poſſidere poſſe, niſi patrimonio contenti, Eccleſiæ dimittant reditus Eccleſiaſticos ſuos. *Sed notandum eſt Epiſcopos Orientales uxores habere & filios; quoſdam autem ex noſtris, partibus, cùm in laicatu, ſive in minoribus Ordinibus conſtituti, habeant uxores & filios, ſive morte uxoris interveniente, ſive continentia pari voto ſervata ad ſacros Ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad ſuos & ſuorum uſus. Qui autem ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla eſt eis excuſatio proprietatis: niſi fortaſſe retinendo ſua, à ſumptibus Eccleſiæ abſtineant. Quod fieri poſſe Proſper teſtatur.* Gratianum ſugillavit beatus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, quòd Clericos omnino arceat patrimonio. Non vacaret ſanè culpa Gratianus, ſi ea ejus eſſet ſententia. Sed illa ab eo cautio allata eſt, qua cenſuræ eximatur.

2. c. 1. Poſt cap. 24.

Tom. 4. tit. 11. c. 8. p. 87

Hanc eandem quæſtionem ventilavit Dionyſius Carthuſianus in Tractatu eo, quo pluralitatem infectatus eſt Beneficiorum. Ita autem ſtatuit, qui patrimonii fructibus gaudere vult, eum Beneficii proventus in pauperes diſpenſare debere; ita conſentire Hieronymum, Proſperum, Bernardum; & longè rutiſſimum eſſe ad horum Patrum doctrinam mores vitamque ſuam componere. *Et horum ſanctorum Patrum ſententiis ſecuriùs atque ſalubriùs ſtatur, quàm aliorum quorumdam, in quibus illuminatio tanta non fuit.* Fatetur denique Dionyſius, Beneficiarium patrimonio bene dotatum, fructus facere ſuos Beneficii & Eccleſiæ cui miniſtrat: *Faciunt ejuſmodi bona eſſe ſua*; ſed ut ea pauperibus largiatur. Beatus Carolus ex Gioſſano *volebat quotannis ſui ſibi patrimonii reditus perſolvi, quò eos in opera pia expenderet; quin & illud penſionibus oneravit, potius quàm Beneficia ſua, ut ſolent multi hodie. Sic autem ille præmiari eos ſolebat, qui ipſi affuerant gnaviter & ſtrenuè in Eccleſiæ miniſterio.*

C. 14.

L. 8. c. 11.

De opere manuum Clericorum & Monachorum.

CAPUT VIII. P. 1. l. 4. c. 2.

De opere Monachorum & Clericorum per quinque priora Eccleſiæ ſæcula.

I. Is demum cumulus eſt perfectiſſimæ paupertatis Evangelicæ, ubi ſuis in pauperes erogatis, opere manuum & ipſe victitat, & eos juvat.

II. In Concilio IV. Carthaginenſi Clericis præceptum non eſt, quod Evangelica veritas conſilii eſſe voluit, cui ne Apoſtoli quidem ipſi ſemper ſervierunt.

III. IV. Elucidatur hic Canon ex Canonibus mox ſequentibus.

V. Non agunt hi Canones niſi de Clericis inferioribus, quorum complurimi uxorati erant. Clerici Seminarii Auguſtini ipſius manibus non operabantur.

VI. Probationes ex libro Auguſtini de opere Monachorum.

VII. Fatetur ſe ſanctus Pater litibus dirimendis fidelium ita detineri, ut quod mallet, manibus operari non poſſet. At iis judiciis intererant & Clerici majores.

VIII. Sopiendis potius fidelium diſſidiis Apoſtolus Clericos addixit, quàm labori manuum.

IX. Ne Monachos quidem omnes Auguſtinus labori manuum dicat. Eos ille enim eximit, qui clari natalibus ſunt, qui ſacro in Ordine, qui patria bona dimiſere, qui molliuſculè ab infantia enutriti fuere, &c.

X. Eos tantùm eò compellit, qui à ſervili jugo, vel ab agrorum cultu in Cœnobia confluebant.

XI. Cæteros etſi invitat, non cogit.

XII. XIII. De opere Monachorum & Monialium Ægypti ex eodem Auguſtino.

XIV. Monachi B. Martini non laborabant manibus, niſi juniores, in exſcribendis libris.

XV. XVI. XVII. Varii uſus Monachorum Orientis & Ægypti, ex Hieronymo, quorum alii aliis ſtrenuiores ad opus manuum.

XVIII. XIX. Pluris faciebat Hieronymus ſtudia & meditationem Scripturarum, quàm opus manuum.

XX. XXI. XXII. Varia exempla laboris manuum.

nuum. Ne in pompas sæculi laborent sacræ Deo manus.

XXIII. XXIV. Aliis argumentis evincitur, non omnibus omnino Monachis impactam fuisse laboris manuum necessitatem.

XXV. XXVI. Novæ probationes.

I. SUperioribus Capitibus id assentiebantur sancti Patres, eam esse cumulatissimam Evangelicæ paupertatis perfectionem in Clericis, si non patrimonii modò, sed & Beneficii reditibus nuntium remitterent, & Ecclesiæ ministrarent non alia mercede & gloria illecti, quàm ipso ministerio. Exemplis se Pauli Apostoli accommodabant insignes pietate viri, & cum ipso, opere manuum vitam tolerabant. De hoc labore & opere Clericorum hoc Capite disseremus.

II. Tres in rem istam Canones à Concilio IV. Carthaginensi editi sunt, quo ad opus manuum Clerici omnes concitari videntur. Video viros pios juxtà & doctos Concilii hujus verba immitiùs interpretatos, ut non hortari tantum videantur ad laborem, sed præcipere & cogere. Quamquam præstringatur statim mentis acies tanto zeli & pietatis fervore: re tamen tota diligentiùs ad calculos revocata, satis perspicuè constat, nunquam hos Canones Clericis omnibus vel legem inflixisse, vel necessitatem operis manuum. Primus horum Canonum ejusmodi est: *Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus: artificio victum quærat.* Hunc equidem Canonem Can. 51. suspicor eo consilio ita temperatum fuisse, ut difficultas levaretur, & scrupulus eximeretur iis, qui ambigebant, an Clericus doctrina pollens, & procurandæ animarum saluti idoneus, posset citra ministerii sui dehonestamentum, manibus operari. Declarat autem Concilium, quantalibet is eruditione floreat, non indecoram ei futuram Pauli Apostoli imitationem, qui opere manuum victitabat. Sed cùm testatum faciat Apostolus, id se sponte sua facere, non præcepto; quia libet, non quia necesse est; nec se id semper feciisse, nec id facere cæteros Apostolos; cùm hæc ita se habeant, non ii erant hujus Concilii Patres, ut Clericos prorsus omnes protrudere vellent ad perfectionis culmen ipsis Apostolis superius, Paulo ipso eminentius, & legis vim apud ipsos habere, quod Paulus perfectionis consilium esse prædicavit.

III. Alterius horum Canonum verba hanc corroborabunt nostram primi interpretationem: *Cle-* Can. 52. *ricus victum & vestitum sibi artificiolo vel agricultura, absque officii sui detrimento quærat.* Perspicuum est hoc Canone unum id significari, opificum, vel agricolarum labore non dedecorari, nec irregularitate innodari Clericos; sed non iis verbis compelluntur Clerici ad ejusmodi opera, & labores.

IV. Ex tertio plus etiam lucis affunditur in eamdem sententiam: *Omnes Clerici qui ad ope-* Can. 53. *randum validiores sunt, & artificiola & litteras discant.* Robustiores ergo tantùm Clericorum jubebantur aliquo imbui artificiolo, nec non & litteris. Quorum valetudo languidior erat, ii ne edisscere quidem artes, vel opera jubebantur. Non ergo universim hinc ulla Clericis necessitas operis manuum imponitur. Qui viribus etiam magis valent, pollentque, ii dum juventa floret, artem aliquam perdiscere hìc præcipiuntur, non ei arti vacare urgentur. Conducibile quippe est non paucis è vulgo mortalibus aliquid artis, vel operis edidicisse, adversùs irruentes inopinas calamitates, & varia vitæ diuturnioris infortunia.

V. Illud porro præ cæteris adnotandum hìc est, de Clericis solis agi, hoc est de Clericis inferioribus. Unde & Augustinus, fax Ecclesiæ Africanæ splendidissima, cùm Clericos suos adgregasset in communis secum vitæ societatem in Episcopalibus ædibus suis, & ad omnem Africanorum Conciliorum disciplinam illos accuratissimè elimasset, nullo unquam eos opere manuum exercuit. Nimirum solos ille Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos in suum hoc sibi Seminarium adsciverat, quorum eæ erant sacri Ordinis occupationes, quæ non facilè cum labore manuum conjungi possent. Cùm ex adverso Clericorum minorum nullæ essent ejusmodi functiones sacræ, quæ non eos vacare sinerent & operi manuum, & familiæ administrationi. Adde quod cùm ex iis bene multi conjugati essent, & numerosa si fors prole gauderent, non tam pingues erant Ecclesiasticæ sportulæ, ut gregi huic alendo pares essent, nisi lucelli aliquid ex opere & labore manuum accederet. Quod autem nihil operis Augustinus indixerit sui Seminarii Clericis, jam suprà demonstratum est, ubi aperuimus quibus illos occupationibus distentos haberet sanctissimus Doctor, & quibus illos legibus subjecerit. Nec enim alias leges ipse se testificatur eis præscripsisse, quàm ut terrenis omnibus sese exuerent, vitamque communem agitarent in Clericorum Cœnobio, veste & mensa communi uterentur. De functionibus siluit sanctus Pater, quòd non aliæ quàm sacrorum ipsorum Ordinum eis incumberent.

VI. Sed supersunt argumenta aliquantò etiam validiora. Scripsit enim Augustinus Tractatum *De Opere Monachorum*, adversùs Pseudomonachorum segnes & inertes, qui ignaviæ suæ prætexebant fucum quendam & simulationem pietatis, quasi abundè esset sibi cælestem contemplationis panem parare & degustare, abjecta solicitudine ejus laboris & panis, quo terrenum corpus sustentatur. Nullas non machinas admovet Augustinus, ut hunc Monachorum torporem excutiat; exempla ingerit Apostolorum, Prophetarum, Patriarcharum, priscorum Monachorum; nec sanè Clericorum exemplo urgere Monachos supersedisset sanctus Pater, si qua Ecclesiæ lege, vel receptissima consuetudine Clerici operi manuum affixi fuissent.

VII. Quin ex adverso illud profitetur & præ se fert Augustinus, ei operi à se subjici Monachos; nec se tamen ipsum ei subesse posse, Episcopatus functionibus plus satis districtum, potissimùm autem litibus dirimendis fidelium. Atqui Clerici saltem majores præsto aderant his judiciis, & causarum disceptationibus juxta Canones Conciliorum Carthaginensium. Non ergo sejungit se Augustinus à Clero, quando functiones exponit sacri Ministerii sui, quibus distinetur, ne vacuas habere possit horas ad opus manuum. Nec rursus ab eo disjungit se, ubi declarat, quo capitaliter discrepent Monachi, Clericique, nempe Clericos proprio ex instituto suo addici pascendo gregi, & excolendæ Christi vineæ, cujus proinde fructibus vesci jure suo possunt. *Non alligamus onera gra-* De Opere *via, & vestris humeris imponimus, quæ nos digito* Monac. c. 19. *attingere nolumus. Quærite & agnoscite labores occupationum nostrarum, & in aliquibus nostrorum etiam corporum infirmitates, & Ecclesiarum quibus servimus talem jam consuetudinem, ut nos ad illa opera, ad quæ vos hortamur, vacare non sinant. Quamquam enim dicere possemus, Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? Tamen Dominum Jesum testem invoco, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis Monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de divinis litteris agendum liberas: quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum*

pati

pati de negotiis sæcularibus, vel judicando dirimendis, vel interveniendo præcidendis, quibus nos molestiis affixit Apostolus; non utique suo, sed ejus qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsum perpessum fuisse nos legimus.

VIII. Quibus ex Augustini verbis hæc exculpimus. 1. Etsi Apostolus & concionaretur, & operaretur manibus, non tamen id oneris Episcopis & Clericis aliis ab eo impositum fuisse; non modò quòd nec ipse, nec cæteri Apostoli eidem se semper necessitati subjecerint: sed quòd alias Clericis functiones adsignaverit, non paulo molestiores & graviores opere manuum: ubi illis judicia delegavit & arbitria litium inter fideles pullulantium. Nusquam sacri Codices fidem faciunt, Apostolum litibus fidelium dirimendis tempus contrivisse. Vacabat ergo illi per tempus operari manibus. Hoc autem opere Episcopos absolvit & Clericos, quando illis componendas lites fidelium commendavit. Ita argumentabatur Augustinus. 2. Qui rursus idem philosophatur in hunc modum. Si bene moratis in Cœnobiis Monachi aliquot horas dumtaxat operi manuum impendunt, reliquum tempus vel contemplationi, vel lectioni Scripturarum addicunt: quantò æquius est Clericos, cùm die quolibet diutiùs procurationi salutis animarum vacaverint, quàm Monachi operi manuum, suas sibi vacuas habere horas, quas vel orationi donent, vel lectioni? Cùm manifestum sit Clericos functionibus suis sæpiùs & molestiùs avocari ab orandi & contemplandi suavitate, eoque sæpiùs ad eam revocari & recolligi necesse habere. 3. Si familiare fuisset opus manuum Clericis Seminario Augustini adscriptis, hoc ille utique exemplo pigritantes excitasset & extimulasset Monachos.

IX. Adde quod ne Monachos quidem jubet Augustinus operi manuum astringi, nisi ubi Monachi sunt tantùm, nullo Clericatus gradu aucti, quo de altari vivere se posse sperent; & ubi nascendi conditione pauperes erant, & agris colendis ante Monasticam professionem mancipati. Si rem enim familiarem habebant, eamque induenda veste Monastica in pauperes effuderant, hinc illis partum erat jus, reliquo vitæ tempore vescendi de patrimonio pauperum. Denique ne eos quidem urgeri finit Augustinus ad opus manuum, quibus & natales, & opes aliquantæ valetudinem molliusculam, & laboris impatientem pepererunt. Quamquam hæc corporis mollitia & laboris impatientia, infirmitati tribui debeat, jure tamen meritòque indulgendum illi est & humaniùs consulendum. *Isti* Cap. 21. *autem fratres nostri temerè sibi arrogant, quantum existimo, quod ejusmodi habeant potestatem. Si enim Evangelistæ sunt, fateor, habent; si ministri altaris, dispensatores sacramentorum, bene sibi istam non arrogant, sed planè vendicant potestatem. Si saltem habent aliquid in hoc sæculo, quo facilè sine opificio sustentarent istam vitam, quod conversi ad Deum, indigentibus dispertiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda. Solent enim tales, non meliùs, sicut mali putant, sed quod est verum, languidiùs educati, laborem operum corporalium sustinere non posse. Tales fortasse multi erant in Jerosolyma, &c.* Quæ Augustini non humanitas tantùm erat, sed & æquitas. Quo enim jure, quo ore, qui modò hæreditates suas ad pedes Apostolorum contulerant, cogi illi mox potuissent, ut opere manuum vitam tolerarent? Certè Apostoli longè clementiùs illis consuluere. Ex illo enim charitatis penu omnibus omnia præcepere ad vitam necessaria suppeditari.

X. At Monachi, quos à necessitate laborandi manibus absolvere non potuit Augustinus, ii erant, qui vel servili conditione erant, vel opifices, agricolæque fuerant, adeo ut eorum in Monasteriis commoratio, non exaggeratio, sed levamentum esse videretur laborum & angustiarum priorum. Faciles enim illis patebant aditus in Monasteria, nec dum editis magnoperè conversionis & resipiscentiæ documentis, sed rudimentis tantùm levioribus, quod ejusmodi aliqui postea ad eximiæ cujusdam sanctitatis fastigia evolassent. Et hinc tantò plures adhibendæ erant cautiones adversùs eos, qui ad portum vitæ Monasticæ confugere potuissent, tanquam ad paupertatis prioris levationem, laborum finem, otii & inertiæ stationem. Ea de causa operi addicebantur manuum, cui à puero fuerant innutriti. *Nunc autem veniunt plerumque ad hanc* Cap. 22. *professionem servitutis Dei, & ex conditione servili, vel etiam liberti, vel propter hoc à dominis liberati, sive liberandi, & ex vita rusticana, & ex opificum exercitatione, & plebeio labore, tanto utique fœliciùs, quanto fortiùs educati. Qui si non admittantur, grave peccatum est. Multi enim ex eo numero verè magni & imitandi extiterunt. Hæc itaque pia & sancta cogitatio facit, ut etiam tales admittantur, qui nullum afferant mutatæ in melius vitæ documentum. Neque enim apparet, utrum ex proposito Dei servitutis venerint, an vitam inopem & laboriosam fugientes, vacui pasci atque vestiri voluerint, & insuper honorari ab eis, à quibus contemni conterique consueverant. Tales ergo quoniam se, quo minus operentur, de infirmitate corporis excusare non possunt, præteritæ quippe vitæ consuetudine convincuntur, &c.* Tam expressa & dilucida sunt hæc, ut nemo jam in dubium vocare possit, quæ supra astruximus, ex Monachis eos tantummodo ad laborem compulsos fuisse, qui vel servi, vel opifices, vel agricolæ nascendi sorte & vitæ conditione fuerant, quibus otium Monasticum delitiarum videri potuisset, & ignaviæ receptaculum, si laboris immunes fuissent, cui ab incunabulis fuerant astricti.

XI. Non quo non ad opus & laborem cohortetur eos etiam Augustinus, qui hæreditariis bonis vel in pauperes effusis, vel in Monasteria, semetipsi unà in Monasteria abdidere. Sed his cautionibus illos invitat. 1. Si satis vegeta sint valetudine. 2. Si nullis Cleri functionibus sint implicati. 3. Ut invitentur, non ut pertrahantur ad opus, si ab eo abhorreant. 4. Tumque commendanda illis est administratio aliqua in Monasteriis, ut qui corpore minùs valent, ingenio laborem aliquem sustineant. *Quamobrem etiam illi, qui relicta vel distributa, sive ampla,* Cap. 25. *sive qualicumque facultate opulenta, inter pauperes Christi pia & salubri humilitate numerari voluerunt; si corpore ita valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant; quamquam eis tam magnum animi sui documentum afferentibus, & ejusdem societatis indigentiæ, de his rebus quas habebant, vel plurimum, vel non parum conferentibus, vicem sustentandæ vitæ eorum res ipsa communis, & fraterna charitas debeat; tamen si & ipsi aliquid manibus operentur, ut pigris ex vita humiliore, & ob hoc exercitatiore venientibus auferant excusationem, multo misericordiùs agunt, quàm cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod quidem si nolunt, quis audeat cogere? Quibus tamen invenienda sunt opera in Monasterio, etiamsi à functione corporali liberiora, sed vigilanti administratione curanda, ut nec ipsi panem suum, quoniam jam communis factus est, gratis manducent.*

Quamquam verò dum sæculo hi valedicebant, alteri cuipiam Cœnobio res suas omnes adjudicassent, non tamen ad opus manuum cogendi erant in eo Monasterio, in quod secesserant, & cui rerum suarum contulerant nihil. Una est enim Ecclesia, una & omnium ubique membro-

brorum communio. Quo demum quiſque loco ſua quis erogarit, Chriſto & pauperibus contulit, & jus ſibi quæſivit de Chriſti patrimonio vivendi, & pauperum? *Nec attendendum eſt in quibus Monaſteriis, vel in quo loco indigentibus fratribus quiſque id quod habebat impenderit, Et ideo quiſquis Chriſtianis neceſſaria ubique erogaverit, undecumque etiam ipſe, quod ſibi neceſſarium eſt, accipit, de Chriſti bonis accipit; quia & ubicumque ipſe talibus dedit, quis niſi Chriſtus accipit?* Porro ſi Auguſtinus labori Monachos ſubducit, qui ſacris Altarium miniſteriis utcumque funguntur, quì voluiſſet ille Clericos ei ſubjicere? 2. Si Monachos operari manibus jubet, quòd & ante converſionem operarentur, non poteſt idem de Clericis exiſtimari; nec enim ea inſtitutio informandis Clericis apta fuiſſet. Hæc verò in viros honoratiores indulgentia, & condonatio laboris nil vetabat, quin ſe complures eorum eidem operi ſubjicerent, eoque pietatis exemplo cæteris vel calcaria ſubderent, vel incuterent pudorem. *Nullo modo enim decet, ut in ea vita, ubi fiunt Senatores laborioſi, ibi fiant opifices otioſi: & quò veniunt relictis divitiis ſuis qui fuerant prædiorum domini, ibi ſint ruſtici delicati.* In Pſ. 99. Et alibi rurſus: *In illa vita communi fratrum, quæ eſt in Monaſterio, magni viri ſancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei vivunt. Cum lectione illis res eſt, laborant manibus ſuis, inde ſe tranſigunt, non avarè aliquid petunt.*

XII. Alibi verò rurſum Auguſtinus de Cœnobiis Ægypti & Orientis inſtituto ſermone, quamquam ibi fervere teſtetur ſtudia & peritiam ſingularem Scripturarum, de immunitate tamen operis manuum litteram facit nullam. Ita enim ille in libro de Moribus Eccleſiæ Catholicæ: *Simul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus. Nemo quidquam poſſidet proprium, nemo cuiquam oneroſus eſt. Operantur manibus ea, quibus & corpus paſci poſſit, & à Deo mens impediri non poſſit.* L. 1. c. 31. Tam vili & tam modico utebantur cibo, ut de lucro laboris ſuperfluo immenſas quaſdam opes in pauperes quoquoverſum diſſeminarent; naves quandoque onerariæ eorum eleemoſynas huc illucque comportabant. *Sanè quidquid neceſſario victui redundat, nam redundat plurimum ex operibus manuum & egularum reſtrictione, egentibus diſtribuitur. Nullo modo namque ſatagunt, ut hæc ſibi abundent, ſed omni modo agunt, ut non apud ſe remaneat, quod abundaverit; uſque adeo ut oneratas etiam naves in ea loca mittant, quæ inopes incolunt.*

XIII. Suo quoque ſe lanificio Monialium Cœnobia ſuſtentabant; pannos illæ texebant ſuis accommodatos veſtimentis, & eorum Monachorum, à quibus & ipſæ viciſſim cætera vitæ adminicula percipiebant. Ibidem. *Lanificio corpus exercent atque ſuſtentant, veſteſque ipſas fratribus tradunt, ab iis invicem quod victui opus eſt, reſumentes.*

XIV. Pulcherrimis his exemplis eximia quidem effulgeſcit pœnitentiæ & pietatis imago, at nulla uſquam lex, quæ omnes ad laborem adigeret, & ne litteratis quidem, nec naſcendi ſorte molliuſculis parceret. Quin ex adverſo confirmat Severus Sulpitius, in famoſo illo beati Martini Turonenſi Cœnobio non alium uſitatum fuiſſe, quàm exſcribendorum Codicum laborem, & ne ei quidem operi niſi juniores Monachos fuiſſe addictos, cùm ætate provectiores omnes uni ſeſe totos immergerent orationi. Ita quippe ille in vita B. Martini: *Diſcipuli octoginta erant, qui ad exemplum beati Magiſtri inſtituebantur,* Cap. 7. *Nemo ibi quidquam proprium habebat, omnia in medio conferebantur. Non emere, aut vendere, ut pleriſque Monachis moris eſt, quidquam licebat. Ars ibi exceptis Scriptoribus nulla habebatur; cui tamen operi minor ætas deputabatur, majores orationi vacabant.* Hac Martinus, hac octoginta ſub eo Monachi regula vitam traducebant. Addit Severus, unde hoc totum proficiſci potuerit, quòd in iis nempe multi eſſent natalibus clari, & teneriùs pro naſcendi ſorte educati. *Multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc ſe humilitatem & patientiam coegerant.* A veri ſaltem ſimilitudine non abhorret, reliqua Martini Cœnobia, ſive in Gallia, ſive alibi terrarum, non multùm diſpari modo temperata fuiſſe,

XV. Ruſtico Monacho laborem manuum præſcripſit Hieronymus, non tam ut opere manuum victitaret, quàm ut otium excluderet, tot ſentinam vitiorum. At quos ille labores ei delineat, ejuſmodi ſunt, qui recreare magis poſſint, quàm fatigare corpus, fiſcellas junco texere, apum alvearia fabricare, horti rigare areolas, arbores conſerere & inſerere, lina & retia texere, libros ſcriptitare. *Facito aliquid operis, ut te ſemper Diabolus inveniat occupatum. Si Apoſtoli habentes poteſtatem vivendi ab Evangelio, laborant manibus, &c. Vel fiſcellam texe junco, &c. Sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur, in quibus cùm olerum facta fuerint ſemina, vel plantæ per ordinem poſita, aquæ ducantur irriguæ, &c. Inſerantur infructuoſæ arbores, vel gemmis, vel ſurculis, &c. Apum fabricare alvearia, &c. Texantur & lina capiendis piſcibus; ſcribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione ſaturetur.* Ad Ruſt. Monachum. Vivendi forma.

XVI. Subdit quidem Hieronymus illam mordicus in Monaſteriis Ægypti retineri legem, nullus ut laboris expers admittatur. At 1. vel hinc liquet eo rigore abſtinuiſſe cæteras Chriſtiani orbis Provincias Hieronymo non ignotas. 2. Ne in Ægypto quidem teſtatur ille eum morem vigere, niſi ad diluendum otium, & individuas otii comites carnis libidines. 3. Addit ſanctus Pater ſe quoque in ipſo juventutis æſtuantis fervore, deſerta incolentem, voluiſſe carnales concupiſcentias domitas habere; idque ſe aſſecutum eſſe opere cum primis duro, perdiſcenda ſcilicet lingua Hebraica à Monacho quopiam alio. *Ægyptiorum Monaſteria hunc morem tenent, non tam propter victus neceſſitatem, quàm propter animæ ſalutem. Ne vagetur perniciosis cogitationibus mens. Dum eſſem juvenis, & ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiva vitiorum, ardorèmque naturæ ferre non poteram. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, &c.* Quo liquet Monachos ſanctimoniæ ſtudio percitos, commentatos ipſos ſibi fuiſſe occupationes alias, frangendis ac debilitandis cupiditatibus accommodatas: liquet & acrioribus litterarum ſacrarum ſtudiis ac meditationibus macerari etiam corpus, ut labore manuum, dum pane interim cæleſti anima ſaginatur. Qui libros exſcribebant, hoc eodem cæleſtis interim panis uſu delectabantur, ut paulò antè innuebat Hieronymus. Atqui cohæret ſtudendi ſcriptitandique labor, & ipſa ſtudendi ac meditandi, non minùs quàm ſcribendi defatigatio corpus exercet, atque debilitat carnis vitia.

XVII. Idem rurſus Hieronymus in vita Hilarionis, manuum ejus laborem commemoratum voluit. *Pſallens, & raſtro humum fodiens, ut jejuniorum laborem labor operis duplicaret; ſimulque fiſcellas junco texens æmulabatur Ægyptiorum Monachorum diſciplinam.* Cùm Monachorum Cellas perluſtrantem mox Hieronymus Hilarionem exhibet, aliis eorum hortos, aliis villas commemorat fuiſſe, quas colerent, ita ut nec probri tamen, aut culpæ affines eſſent, tanquam

Mona-

Monasticæ paupertatis transgressores, dum ne quid in futurum reconderent. *Detestabatur, qui in futurum reservarent sua.* Labori instabant & Occidentales Monachi; cùm idem Hieronymus de Joviniano verba faciens, nondum desertore, callosas ejus ostentet manus. *Et callosam opere gestitans manum.* Sed quantisvis sanctus Pater laudibus extollat laborem manuum, non dubitat tamen, quin ingenii labores majori in pretio sint, ubi illis irascitur, jure profectò meritoque, qui Hebraicas Scripturas ab eo Latinæ linguæ consuetudine donatas concerpebant: fiscellas iidem junco textas, & palmarum complicata folia, corbes, nattasque, si iis vacasset, laudaturi. Sic ergo ille Præfatione in Job: *Si aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere.* Æquior fuit & amicior Hieronymo posteritas, hoc ejus labore & opere, non approbato dumtaxat, non justissimis tantùm laudibus cumulato, sed quodammodo consecrato, cùm versio Scripturarum Hieronymiana jam passim toto orbe Catholico celebretur. Sed & jam tum ei applaudebant viri docti, piique, & eos ille luculentissimis his versionum suarum munusculis prosequebatur. *Quapropter, o fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis sportellisque, munusculis Monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite.*

Leg. 1. adverf. Jovin.

XVIII. Extremis his Hieronymi verbis, *munuscula Monachorum*, satis superque innuitur, Monachos ultro citroque operis sui minutias & delitias veluti aliquas missitare solitos fuisse: quò proclivius delabemur ad Monialium opera, plerumque elegantiora, nec tamen illaudata, si modò superfluitas, & sæcularis quædam inanitas procul sit. Molestissimè fert Hieronymus, si manus illæ suas pietati & religioni sacras iis contaminent operibus, quæ pascendæ & oblectandæ serviunt sæculari curiositati. Labores ille earum præcipit redolere paupertatem & simplicitatem, quam profitentur: & necessitati servire, non vanitati, atque lasciviæ malè feriatorum. Ita quippe Hieronymus ad Lætam, de educatione filiæ: *Discat & lanam facere, tenere colum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur.* Hæ quippe vestes, nudando, quàm tegendo corpori accommodatiores, pari tam texentibus probro & pudori sunt, quàm gestantibus.

XIX. Nec ab his sanctus Pater institutionibus recessit in Epistola ad Demetriadem de Virginitate servanda. Nec eam certè vetuit ille ex suis laboribus munuscula spargere aliqua, dum hinc uberes cum fœnore fructus in pauperes redundarent. *Habeto lanam semper in manibus, &c. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, nunquam dies tibi longi erunt, &c. Quamvis omnem censum tuum in pauperes distribuas, nihil apud Christum erit pretiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in usus proprios, vel in exemplum virginum caterarum, vel quod aviæ matrique offeras, majora ab eis in refectionem pauperum pretia recepturæ.* Piissimam Asellam idem alibi author est labore suo se sustentasse. Sic quippe ille ad Marcellam de laudibus Asellæ: *Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse, Qui non operatur, non manducet.*

XX. Eodem authore Hieronymo B. Paula tria Hierosolymis construxit Virginum Cœnobia, voluitque ut Sanctimoniales orarent, legerent, operarentur manibus, longè pulcherrima vicissitudine hæc interpungerent. *Instabant operi distributo, & vel sibi, vel cæteris vestimenta faciebant.* Sic ille in Epitaphio Paulæ. In hoc Virginum Collegio erant quædam nobilissimæ: *Tam nobiles, quàm medii & infimi generis virgines congregarat.* Nec tamen illæ laborem detrectabant, sed exemplo magis Paulæ, quàm præcepto adducebantur: *Pudore & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore.*

XXI. Nec nos præterit, Theodosium illum, Eremi decus incomparabile, de opere manuum, veluti de præcepto & lege in Monachos inexorabili verba fecisse. Ita enim affirmat Theodoretus in Historia sua Religiosa, qui & alibi Monasteria Ægypti commemorat, ubi quinque amplius millia Monachorum sine intermissione orabant & laborabant, atque operum suorum quæstu hospites paupereſque alebant innumerabiles. *In Ægypto ferunt quædam esse Monasteria, quæ virorum habeant ad quinque millia, opus facientium, Deumque interea laudantium; qui opificio suo non solum victum parant necessarium, sed peregrinis etiam egentibusque subveniunt.* Cap. 10. Sanctissimum quendam Monachum celebravit Socrates, qui dictitabat, *Monachum si non laboret, pro fraudatore habendum.* L. 4. c. 18. Verùm hæc omnia ad Ægyptum rapienda sunt, & ad paucas forsan alias Provincias, ubi ea operis lex religiosissimè vigebat, & ubi Cœnobia nullis aliis rivulis nisi ex labore voluerant ad se permanare res ad vitam necessarias. Ostensum est longè plurimas orbis Christiani Provincias, & complurima sanè Monasteria ab ea necessitate abhorruisse. Quin paucas ei necessitati Provincias servire voluisse perspicuum est, ex iis quæ suprà Severus Sulpicius de Galliis addocebat, Augustinus de Africa, de Syria Hieronymus, qui eam austeriorem legem videtur unius Ægypti finibus coarctasse.

XXII. Narrat quidem Sozomenus Serapionem decem millia Monachorum habuisse, qui labore manuum sibi adessent, adessent autem & pauperibus innumeris, quadam charitatis & abstinentiæ suæ redundatione. L. 6. c. 28. Messium tempore demetendis ipsi frumentis operas suas locabant, & hinc eam avehebant copiam tritici, qua & ipsi & alii Monachi alerentur. Narrat & idem Scriptor, laudatissimo illi Paulo, notissimoque, quingentos paruisse discipulos, cùm manibus ipse nihil operaretur, sed trecentas diebus singulis ingeminaret precatiunculas, quas lapillis numerabat. *Nullum opus faciebat, neque à quoquam quidquam cibi accepit, præterquam id solum quod edebat. In precibus solum se defixit, & in dies singulos trecentas orationes Deo velut tributum quoddam reddidit. Ac ne per imprudentiam in numero erraret, trecentis lapillis in sinum conjectis, ad singulas preces singulos inde ejecit lapillos.* Ibidem c. 29.

XXIII. Id quoque memorat Epiphanius in Expositione fidei Catholicæ, si qui Monachi faciles & obvias artes perdidicissent, quò otium fallerent, & opere sibi suo victum pararent; longè plurimos tamen sola precatione occupatissimos fuisse, & psalmodia, & lectione Scripturarum, quas etiam memoriæ commendabant, recitabantque. *Nonnulli ita sæculo renuntiarunt, ut leviores quasdam artes & minùs negotiosas sibi ipsis excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujusquam incommodo sumerent. Plures autem in decantandis Psalmis ac perpetuis orationibus & sanctarum Scripturarum lectionibus, iisdem memoriter pronunciandis seipsos exercent.* Num. 23.

XXIV. Versata est & in hoc elegantissimo argumento aurea Chrysostomi penna, ubi sui ævi Monachorum & Eremi incolarum sanctimoniam

singu-

singularem singulari prosecutus est eloquentia. Accuratissimè ab eo delineatæ sunt institutiones eorum omnes, nec prætermissus manuum labor, in scriptitandis potissimùm sacris Codicibus. Sed vel omnes excepto nemine operatos esse, vel indefiexam omnibus eam incubuisse legem, nusquam ab eo affirmatum est. Sic quippe ille in Epistolam ad Timotheum: *Hymnis peractis ad sanctarum Scripturarum studia se convertunt; sunt & qui libros scribere didicerunt.*

Hom. 4. in Epist. ad Timoth.

CAPUT IX. P. 1. l. 4. c. 3.

Episcopos & Clericos complures ultro manibus laborasse prioribus quinque sæculis.

I. Viderat Augustinus Romæ & Mediolani, Congregationes virorum ac mulierum, manibus suis operantium.

II. Nihil honestius, nihil liberalius artibus iis, quæ & utiles, & innocuæ sunt, quales Patriarcharum, B. Joseph, &c.

III. Quæ corpus exercent artes, animumque liberum & expeditum sibi interim, Deoque vacare sinunt, eæ Clericis maximè consentiunt.

IV. An libellos elucubrare, is manuum labor sit.

V. Paulinus ille tot virtutum insignibus nobilissimus hortum colebat.

VI. Felix Presbyter & Martyr agricola fuit.

VII. Hilarius Archiepiscopus Arelatensis cum suo Clericorum sodalitio manibus operabatur.

VIII. Ne Julianus quidem Pomerius Clericis necessitatem inflixit manibus operandi.

IX. Clericos ad laborem hortantur Apostolicæ Constitutiones.

X. Epiphanii doctrina.

XI. Beatus Spiridion Cypri Episcopus ovium gregi præerat.

XII. XIII. Basilii & Chrysostomi doctrina.

XIV. Prærogativa ea est Clericorum, ut Apostolicæ hujus virtutis & gloriæ consortes sint.

I. QUamquam nulla lege, nulloque necessitatis vinculo ad opus manuum Clerici obligarentur: plurimi tamen eorum in eam laudem incubuere sua sponte, tantòque majore gloriæ proventu. Si ex opere & labore manuum sibi quoque gloriam ingentem peperere Monachi, laicique fideles, id illi nec secuti, nec consecuti sunt, nisi exemplo & imitatione Apostolorum, hoc est, Principum Cleri. Itaque non exemplo Monachorum Clerici ad operandum manibus illecti sunt; sed exemplo potiùs Cleri diutiùs antè in eam laudem præeuntis, & Monachi, & laici eam perfectionis semitam arripuere. Confirmat Augustinus cognitos sibi Romæ & Mediolani fuisse plures Conventus, alios virorum, fœminarum alios, quibus vel Presbyter, vel fidelis laicus præerat ejusdem cœtus, qui communem agitabant vitam, & labore manuum se sustentabant, exemplo Orientalium, maximè autem Apostoli Pauli, laborem manuum duplici hoc condimento condulcantes, oratione & jejunio. *Vidi ego diversoria sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus unus Presbyter præerat, vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes, cæteris secum habitantibus præsunt, Christiana charitate, sanctitate & libertate viventibus. Nec ipsi quidem cuiquam oneroſi sunt, sed Orientis more & Pauli Apostoli authoritate manibus suis se transfigunt. Jejunia autem prorsus incredibilia multos exercere didici. Neque hoc in viris tantùm, sed etiam in fœminis. Quibus item multis, viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum queritantibus, præsunt singulæ gravissimæ probatissimæque.*

De Morib. Eccl. l. 1. c. 33

II. Nemo sanus sibi persuaserit ad imitationem Apostolorum vehementiùs exæstuasse laicos, quàm Clericos. Optimè convenit dignitati & decori Clericatus, cum iis artibus omnibus, quæ tantò honestiores & liberaliores sunt, quantò earum & utilitas major est, & necessitas ad omnia vitæ præsidia. Si eas aspernabiles vilesque existimant, qui gloria sæculi superbiunt, quibus plerumque vilis virtus, in pretio & honore vitium est; eo argumento plus satis constat, quàm nullum ii honesti, nullum decoris sinceri gustum habeant. Cæterùm si greges ovium ductarunt Patriarchæ, si sponsus Deiparæ Virginis lignarius faber fuit, non est quòd Clericos pudeat in tam illustria ingredi vestigia. Audiendus hìc rursum Augustinus: *Quid à me quærunt, vel quale opus faciebat, vel quando faciebat Paulus? Unum scio, quia nec furta faciebat, nec effractor aut latro erat, nec auriga aut venator, aut histrio aut turpilucrus; sed innocenter & honestè, quæ apta sunt humanis usibus operabatur, sicut sese habent opera fabrorum, structorum, sutorum, rusticorum, & his similia. Neque enim honestas ipsa reprehendit, quod reprehendit superbia eorum, qui vocari honesti amant, sed esse non amant. Non igitur dedignaretur Apostolus, sive rusticanum aliquod opus aggredi, sive in opificum labore versari. Qui enim ait, Sine offensione estote Judæis & Græcis & Ecclesiæ Dei, quos in hac causa revereri posset, ignoro. Si Judæos dixerint, Patriarchæ pecora paverunt. Si Græcos, quos etiam Paganos dicimus, etiam Philosophos multùm sibi honorabiles, sutores habuerunt. Si Ecclesiam Dei, homo ille justus, & ad testimonium conjugalis semper mansuræ virginitatis electus, cui desponsata erat Virgo Maria, quæ peperit Christum, faber fuit.*

De Opere Monach. c. 13

III. Postremò denique Augustinus lato sejungit intervallo occupationes eas, quæ corpus tantùm distringunt, animo interim summa quadam libertate evolante ad meditandas, vel concinendas laudes Creatoris: ab illis, quæ corpus ipsum non fatigant, sed animum curis, cupiditatibusque variis cruciant. Prioribus illis vilis tantùm paratur cibus temporali vitæ necessarius, sed tota libertas animæ permittitur spatiandi in cœlestia Palatia, & ibi sempiternæ vitæ gaudia prægustandi. Cùm posteriores ex adverso ab æternorum contemplatione mentem excutiant, illidantque terrenis cupiditatibus opum & voluptatum carnalium. Tantò priores illæ Clericis, Monachisque consentiunt, quantò hæ posteriores dedecori illis meritò sunt & probro. *Aliud est enim corpore laborare animo libero, sicut opifex potest, si non sit fraudulentus, & avarus, & privatæ rei cupidus. Aliud autem ipsum animum occupare curis colligendæ sine corporis labore pecuniæ, sicut sunt vel negotiatores, vel procuratores, vel conductores. Cura enim præsunt, non manibus operantur; ideo ipsum animum suum occupant habendi solicitudine.*

Ibidem.

IV. Haud satis scio, an dici possit Augustinus ipse manibus laborasse, cùm divina illa scriptitabat opuscula, & gloriæ & admirationi posteris ætatibus usque futura. Ita sentire videtur Paulinus de beato Ambrosio Augustini Magistro, in ejus vita à se exarata: *Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cùm aliqua infirmitate corpus ejus attenuaretur.* Fateor tamen ne ipsi quidem sibi visum esse Augustinum, posse annumerari iis, qui manibus operabantur, ut capite superiori ostensum. Longè aliud enim est libros lucubrare ad fidelium

Cap. 19.

lium ædificationem, aliud libros exscribere & distrahere, ut eorum pretio egeni alantur.

V. Si fides autem adjicienda sit Gregorio Magno, de beato Paulino Nolano Episcopo differenti, constabit jam nobis Paulinum non stemmata tantùm & opes illustrissimæ toto imperio Romano familiæ conculcasse, sed & ad culturam agri hortique se dejeciſſe, ejus nimirum, cui se servum addixerat, ut viduæ filium absolveret servitute. Cùm enim percontatus esset novus hic dominus, ecquid artis calleret, respondit, *Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quod vir Gentilis valdè libenter accepit, cùm in nutriendis oleribus, quia peritus esset, audivit.* Ita Gregorius in Dialogis. L. 3. c. 1.

VI. Idem verò ipse B. Paulinus Felicis sanctissimi Presbyteri alieniſſimum à terrenis affectibus animum jam nobis exhibuit, cùm recuperare, etsi posset, abnuit, quæ Christi causa amiserat, certus ejusmodi jacturas lucro esse, lucra his adversa damno fore. Maluit ille tribus gaudere agri jugeribus, ea manibus excolere suis, & fructibus fudoris sui tum seipsum pascere, tum pauperes impertiri. Sic ergo beatus Paulinus carmine vitam ejusdem Felicis executus: *Hunc retinens animum, tria macri jugera ruris, nec proprio sub jure tenens, conducta colonus, ipse manu coluit, famulo fine, pauperis horti possessor. Sed & has de cespite dives egeno in Dominum confudit opes. Cum paupere semper collectum divisit olus, cum paupere mensa, una dies illi curam consumpsit habendi.* Exemplo forsan beati Martini hortorum culturam didicerat Paulinus, ad quod videtur alluſisse in Epistola ad Severum. Carm. 5. Epist. 55.

VII. Hilarius verò Arelatensis postea Archiepiscopus ipsa conversionis suæ exordia illuminavit ille quidem distributione pretii divenditorum bonorum suorum in pauperes & Monasteria; at postea Episcopali sede decoratus, exemplo suo Clerum omnem suum adduxit, nempe communis vitæ societate sibi devinctum, ut sacris Altarium functionibus laborem adjiceret manuum, & operis sui proventibus pauperes sustentaret. *Manum continuò missurus aratro Evangelii, ne retro vel cogitatione respiceret, ob id à taxatione omnium prædiorum totius substantiæ acceptas à germano pecunias, vel usibus pauperum, vel refrigeriis reputat Monachorum, &c. Cùm primum speculatoris susceperit officium, in seipso primum monstravit, quemadmodum congregatio mundum contemneret, corpus despiceret, laboribus fatigaretur, manuum quoque operibus continuis vesceretur, &c. Manducandis necessitas incumbit, semina jaciamus. Vini perceptio præsumenda est, vineas excolamus. Implevit illud Apostolicum, ne quem fortè gravaret otiosus, victus proprii habita ratione, si quid operi superfuerat, deputabat usibus pauperum.* Miratur meritissimò quidem Gennadius pauperum & paupertatis amorem Hilarii incredibilem, qui vir natalium claritate conspicuus, & tenera cum primis ut tales solent valetudine, arduos nec suis viribus consentaneos agriculturæ labores aggressus est. Sic enim ille libro de Scriptoribus Ecclesiasticis: *Hilarius paupertatis amator, & erga inopum provisionem non solum mentis pietate, sed & corporis sui labore solicitus fuit. Nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationem contra vires suas homo genere clarus & longè aliter educatus exercuit.* Surius die 5. Maji.

VIII. Nec defuere quibus persuasum sit à Juliano Pomerio Clericos omnes ad opera manuum ablegari, si modò firma sint valetudine, ut fructus agrorum Ecclesiæ integri serventur pauperibus infirmis, & debilibus. *Ipsi quoque pauperes, si se possunt suis artificiis ac laboribus expedire, non præsumant, quod debet debilis aut infirmus accipere.* Sed hæc verba ad pauperes promiscuè pertinent, non ad Clericos. Vide enim quid ille idem sentiat de Clericis, qui pauperes ab ortu fuere, & quibus sua tamen in Ecclesia functio, dignitasque jus peperit certissimum vivendi de altari. *Clerici quos pauperes aut voluntas aut necessitas facit, cum perfectione virtutis, vitæ necessaria, sive in domibus suis, sive in Congregatione viventes accipiunt: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, sed cogit vivendi necessitas.* De vita contem. l. 2. c. 10. Ibid. c. 11.

IX. Adeunda jam nobis Ecclesia Græca est, nec enim frustra Augustinus ejus exemplo Latinos ad laborem acuere nitebatur. *Orientis more, & Pauli Apostoli authoritate manibus suis se transfigunt.* Juniores Clericos omnes ad opus inflammabat author Constitutionum Apostolicarum imitatione Apostolorum, qui piscabantur, qui tentoria texebant, qui terram proscindebant. *Vos verò in Ecclesia adolescentiores, studete ut in omnibus, quæ opus erunt, naviter ministretis, & opera vestra cum omni honestate exercete, ut per universum vitæ tempus, tum vobis, tum egentibus necessaria suppetant, ne necesse sit vobis Ecclesiæ graves esse. Etenim & nos verbo Evangelii incumbimus, tamen exercere illa quasi adminicula operis hujus non negligimus. Partim enim nostrum sunt piscatores, partim tabernaculorum opifices, partim agricolæ, ne unquam otiosi simus.* L. De Morib. Eccl. l. 1. c. 33. L. 2. c. 63.

X. De Monachis ubi agit Epiphanius in Expositione fidei Catholicæ, complures eorum ait cùm sæculo renuntiarent, facillimas quasdam excoluisse artes, ut opere suo victitarent, nec oneri essent cuiquam. *Nonnulli sæculo ita renunciarunt, ut leviores quasdam artes ac minus negotiosas sibi ipsis excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujusquam incommodo sumerent.* Sed ubi Massalianos alibi Monachos exagitat idem sanctus Pater, non tam facilè patitur, ut labori manuum se subducant. Quin exemplo eos lacessit Clericorum bene multorum, qui cùm ipsa Christi authoritate nixi possint de altari vivere, eo tamen abstinent privilegio, & manus suas ei labori dicant, qui totus charitatis delinimentis condiatur, fiatque jucundissimus. Verba Epiphanii supra retuli. Hìc addam, quæ ille alibi narrat de Audianis, in quorum castris Episcopi ipsi, Presbyteri, cæterique sacri Ministri manuum opere vitam tolerabant. *Et est reliquum illis vitæ institutum, sanè quam egregium & admirandum: adeo ut non ipse modo, sed & qui illi adhæserunt, Episcopi, Presbyteri, ac reliqui omnes de manuum suarum labore victitent.* Cap. 23. Hæresi 80. nu. 6. Hæresi 70. nu. 2.

XI. Tot inter sanctitate celeberrimos Episcopos, qui Concilio Nicæno affuere, memorat Socrates Spiridionem in insula Cypri Episcopum, qui & Episcopali fungebatur officio, & ovium gregis curam agebat. *Qui cum Episcopatus munere fungeretur, propter singularem animi modestiam oves etiam pavit.* L. 1. c. 8.

XII. Narrat Sozomenus vidisse se sanctissimum Majumæ Episcopum Zenonem, centesimum jam agentem ætatis annum, qui laborem manuum nunquam intermisisset, suo, pauperumque cibo parando, quamquam locupletissimæ Ecclesiæ clavum regeret. *Vidimus & nos cum Majumanam Ecclesiam gubernaret, natum plus minus annos centum, &c. Et cùm in Philosophia Monastica vitam traduceret, ex lino texebat vestes, unica tela, atque hinc tum sibi necessaria acquirebat, tum aliis ministrabat. Atque hoc quidem opificium ille ad mortem usque exercere non cessavit, etiamsi propter senium reliquis ejus gentis Sacerdotibus esset superior, & populo, ac pecuniis maximæ Ecclesiæ præesset.* L. 7. c. 27.

XII. Meritissimis laudibus in cœlum extulit beatus Basilius Presbyterum quendam, Canonum in primis peritum, vitæ Monasticæ laboribus exer-

exercitatum, pauperem & paupertatis amatorem, cum Collegis ſuis operi manuum incumbentem. Ep. 319. *Peritum Canonum, fide ſolidum Presbyterum: in aſcetica & continenti vita ad hunc uſque diem verſatum; pauperem, neque reditus aliquos in hoc ſæculo poſſidentem: imò adeo indigentem, ut nec panis ipſi copia ſuppetat; ſed manuum labore, unà cum fratribus qui cum illo ſunt, victum ſibi extundat neceſſarium.* Fatetur idem Baſilius, numeroſum ſibi eſſe Clerum, τὸ ἱερατεῖον, ſed nullum ſibi tamen Clericum eſſe, qui itinerum peritus ſit, quòd mercaturæ non vacent, ſed artibus aliis, quibus victum quærant. Ep. 263. *Mercaturam non exercent, artes autem colunt, maximè ſedentarias, unde victum ſibi ſuiſque acquirunt quotidianum, &c.*

XIII. Affirmat Chryſoſtomus, Ægypti Monachos vigilias & jejunia labore manuum cumulaſſe; noctes eos divinis Canticis traducere ſolitos, dies partim orationi, partim labori addicere, imitatione Pauli Apoſtoli, cui cùm immineret ſolicitudo omnium Eccleſiarum, manibus tamen laborabat, eoque demulcebat laborem eorum omnium, qui ejus exemplis ſe accommodaturi aliquando eſſent. In Math. hom. 8. *Neque enim quia jejunant & vigilant, idcirco otium ſibi indulgent diurnum; ſed noctes quidem ſacris hymnis & vigiliis, dies verò orationibus manuumque operibus exercent, Apoſtolicæ curſum virtutis imitantes. Si enim ille, inquiunt, toto penè ad ipſum reſpiciente mundo, ut inopes paſceret, & opificem profeſſus eſt, & uſum priſtinæ artis exercuit, idque faciens, ne nocturno quidem ſopori indulſit; quantò magis nos, qui ſecreto eremi fruimur, &c.* Clerici non imitatores modò, ſed & ſuo quiſque modo & gradu ſucceſſores ſunt Apoſtolorum, unde & eos neceſſe eſt propiùs legere veſtigia Apoſtolorum, quàm fideles quoſvis alios, qui poſſunt imitatione, non poſſunt ſucceſſione Apoſtolica clarescere. Hoc ſtimulo incitabantur priſci illi Cleri Optimates, ne in Apoſtolicis conſectandis virtutibus præire ſibi ac præcellere Monachos paterentur.

XIV. Certiſſimè tamen Apoſtolicæ vitæ & perfectionis formam ſoli poſſunt aſſequi Clerici. Ejus enim quatuor gradus conſtituit Chryſoſtomus, alios aliis ſuperiores, quorum ſoli in ſummo Clerici conſiſtere poſſunt. Primus gradus eſt omnibus renuntiare terrenis. Secundus eſt proprio victitare labore. Tertius eſt laboris ſui fructibus pauperes etiam impertiri. Hom. 45. in Acta At quartus Apoſtolorum proprius & eorum qui in Apoſtolica ſucceſſere jura, muniaque, is demum eſt, ut ſementem quis Evangelicam ferat, nec tamen temporalem ab iis accipiat cibum, quibus ipſe ſempiternum & incorruptibilem ſubminiſtrat. Rurſus idem alibi præſtantiſſimè demonſtrat, quàm inſulſum & præpoſterum ſit, quòd earum nos ſuppudeat artium, ex quibus gloriæ & laudis non parum aucupatur Paulus, ille Orbis Magiſter, tot Eccleſiarum conditor, rectorque; Tom. 5. Serm. 17. non ille ſuffundebatur incidendis conſuendiſque pellibus, quin omnes Eccleſias id reſcire, id Epiſtolis ſuis recitandis celebrare, id imitari voluit, ille qui jam tertium raptus fuerat in cœlum, qui ineffabilia audierat, incomprehenſibilia viderat; ille artem ſuam, & laborem, opuſque oſtentabat, & commendabat Epiſtolis quovis ære perennioribus, quo pudendum illum abſtergeret nobis pudorem, qui à criminibus non abhorret, abhorret ab eorum expiatione.

CAPUT X. *P. 2. l. 4. c. 2.*

De Clericorum labore & opere manuum ſæculo VI. VII. & VIII.

I. Nulla lex Clericos operi manuum addicebat, cui ſe tamen ipſi non raro ſponte addicebant. Exempla Fulgentii & Nicetii.

II. De S. Paulino & Severo Presbytero.

III. De maxima parte Cleri Occidentalis calamitoſis temporibus.

IV. Clerici inferiores, quibus uxor erat, & proles, non facilè poterant niſi ex labore manuum ſibi familiæque adeſſe.

V. VI. Ad illos etiam coarctandi ſunt Canones Concilii Turonenſis II. & Aurelianenſis I.

I. CErtum fixumque eſt nulla Clericos lege ligatos fuiſſe, vel Beneficiarios, ut manibus victum ſibi quærerent; quamquam eorum complurimi perfectionis Evangelicæ amore inflammati, veſtigia oſculari ſint, & exempla Apoſtoli imitati. Clericos ſuos B. Fulgentius inſuefecerat hortum ut ſuum propriis manibus excolerent, teſte & authore Ferrando in ejus vita: *Jubens omnes non longè ab Eccleſia domos habere, manibus propriis hortum colere, pſallendique ſuaviter aut pronuntiandi curam maximam gerere.* Nemini non obvium eſt, eo labore id voluiſſe Fulgentium potiùs, ut otium declinaretur, atque unà colluvies vitiorum ex otio ferè promanantium, quàm ut ſumptibus Eccleſiæ parceretur. Nec ſecus ſentiendum de B. Nicetio, Epiſcopo poſtea Lugdunenſi; ſuſcepto enim Clericatu poſt patris obitum, paternis non receſſit ab ædibus, nec à matre, ubi cum ſervis pari laborum operumque inſtantia corpus fatigabat, ut vel ſic incentiva reſtingueret cupiditatum, juventæ comitum. Sic enim Gregorius Turonenſis in Vitis Patrum: *Defuncto patre, hic cum genitrice jam Clericus, in domo paterna reſidens, cum reliquis famulis manu propria laborabat: intelligens commotiones corporeas non aliter niſi laboribus & ærumnis opprimi poſſe.* Anno ætatis trigeſimo Presbyteratu exornatus, ab ea laboris conſuetudine non refrixit, quo pauperes copioſiùs levare & recreare poſſet. *Ætate jam tricenaria Presbyterii honore præditus, nequaquam ſe à labore operis, quod prius geſſit, abſtinebat; ſed ſemper manibus propriis operabatur cum famulis, ut Apoſtoli præcepta compleret dicentis, Laborate manibus, ut habeatis unde tribuere poſſitis neceſſitatem patientibus.*

II. Verba facit in Dialogis Gregorius Magnus de ſanctiſſimo Presbytero Severo, qui tum vineam putabat, cùm accerſitus eſt ad opem morienti cuidam afferendam. *Contigit ut ad putandam vineam eſſet occupatus.* Apud eundem Gregorium leguntur hæc B. Paulini Epiſcopi Nolani verba in Africa: *Artem quidem aliquam neſcio, ſed hortum bene excolere ſcio.* Agit idem alibi de Subdiacono, qui gregem paſcebat: *Noſtris temporibus Buxentinæ Eccleſiæ Subdiaconus fuit, qui ovium ſuarum gregem paſcere ſolebat.* L. 8. c. 13. L. 3. c. 1. L. 1. c. 17.

III. Ubi difficilia & calamitoſa incidebant Reipublicæ tempora, labore manuum Clericos ſimillimum veri eſt ſibi & pauperibus affuiſſe, & imminentem propulſaſſe penuriam. Ita teſtificabatur Concilium Occidentale Romæ habitum ſub Agathone Papa, in Epiſtola ad Concilium VI. Oecumenicum perſcripta: *Tota vita noſtra ſolicitudinibus plena eſt, quos gentium manus circumdat, & de labore corporis victus eſt, eò quòd priſtina Eccleſiarum ſuſtentatio paulatim per diverſas calamitates deficiendo ſuccubuit.*

IV. Ne

IV. Ne illud quidem ambigere fas est, plerosque minores Clericos labore manuum quæstum facere compulsos fuisse, quo se & familiam alerent, cùm Ecclesiastica stipendia tantis sumptibus haud essent paria. Probatio ejus rei valdè perspicua elicitur ex vita B. Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini, in duobus Clericis, qui arte Cerdones erant, quorum alter Lector cùm esset, opere & industria manuum suarum patrem alebat, matrem, conjugem, filios, quamquam assiduus & frequens esset in Officiis Ecclesiasticis. Inde est quòd non multò post sanctissimus Patriarcha in Presbyterorum Collegium eum cooptavit. *Duobus Clericis calceamenta facientibus, & juxta se laborantibus: unus quidem habebat filios multos, & uxorem, & patrem & matrem. Vacabat verò Ecclesiæ sine intermissione, & omnes post Deum alebat de arte sua.* Cap. 47.

V. De his quoque Clericis inferioribus & uxoratis, & non rarò numerosa prole dotatis, apparet verba facere Concilii Turonensis II. Patres, cùm eos vetant extraneas domi suæ habere mulieres, quæsito eo colore, quasi illis egeant ad regendam familiam. Posse enim ipsosmet eam sibi curam induere, cùm Canonicis institutis præcipiantur manibus operari, & arte quadam honesta vitam tolerare. *Nullus ergo deinceps Clericorum, pro occasione necessitatis, aut causa ordinandæ domus, extraneam mulierem in domo sua habere præsumat. Et cùm jubeamur victum & vestitum artificiolo quærere, & manibus propriis laborare, quid opus est in domo serpentem includere?* Can. 20.

VI. Ad hos quoque inferiores Clericos spectabat Concilium Aurelianense I. ubi sanciebat fructus & proventus agrorum, quos Clodovæus Rex Ecclesiis largitus fuerat, instaurandis Ecclesiis impendi, Clericis alendis & pauperibus, redimendis captivis: cæterùm agros ipsos Clericorum maximè manibus excolendos. *Et Clerici ad adjutorium Ecclesiastici operis constringantur.* Can. 5.

CAPUT XI. P. 2. l. 4. c. 3.

De opere manuum in Monasteriis per eadem sæcula VI. VII. & VIII.

I. II. Monachos manibus operatos fuisse, ad vitam tolerandam, ad alendos pauperes, ad macerandam pœnitentiæ laboribus carnem, ad excutiendam otii inertiam, multis probatur argumentis & exemplis.

III. Sed nulla id urgebat lex, nulla necessitas. Probatur ex Regula B. Benedicti.

IV. V. Item ex Regula sanctorum Aureliani & Ferreoli, Fructuosi & Magistri.

VI. Cogere videtur Isidorus Monachos ad laborem, sed iis temperamentis additis, quæ hìc adnotantur.

VII. Illos Gregorius Magnus ea necessitate penitus absolvebat.

VIII. Aliæ probationes ejus immunitatis.

IX. In Africa laborabant Monachi, at Fulgentio chariores erant, qui lectione impensiùs delectabantur.

X. Libera erant ab ea necessitate etiam Cœnobia Monialium.

XI. XII. Nec in Orientis Monasteriis necesse erat operari manibus, cùm copiosè dotata essent. Erant tamen ubi labor is vigeret.

XIII. Labor potissimus Monachorum in exscribendis libris. Quanta hinc adjumenta exisserent.

XIV. Satisfit objectioni ex Gregorio petitæ.

I. TRibus his sæculis, quibus nunc excutiendis insudamus, labore manuum, & agrorum maximè cultu distentos fuisse Monachos, in dubium vocare potest nemo. Ita enim disertissimè Concilium Epaonense: *Injustum putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.* Can. 8. Hactenus incultos, situque & squallore horrentes agros, Monachi sibi datos plerumque suis manibus purgabant, arabant, colebant, hinc alimenta corpori, hinc pœnitentiæ exercitamenta aucupantes. Ejusmodi fuere exordia Fuldensis Abbatiæ, ut author idoneus narrat B. Bonifacius Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, ejus Abbatiæ conditor, Epistolis ad Zachariam Papam datis: *Est præterea locus sylvaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium constituentes, Monachos constituimus sub Regula sancti Patris Benedicti viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino, absque sicera & servis, proprio manuum suarum labore contentos.* Epist. 4.

Commemorat verò Gregorius Turonensis in Vitis Patrum, Caluppanum Eremi incolam in Cœnobium Arvernæ Diœceseos secessisse, & jejuniis aliisque carnis afflictionibus ita debilitatum fuisse, ut jam non posset cum aliis labore fungi manuum, quo fiebat, ut crebris sociorum, & ipsius Superioris dictériis incesseretur, exprobrantium: Qui non laboraret, eum nec vesci debere. *Erat summæ abstinentiæ, ita ut ab inedia nimium attritus, quotidianam cum reliquis fratribus operam explere nequiret. Unde, ut mos est Monachorum, magnum improperium inferebant, dicente sibi præsertim Præposito, qui non deliberat laborare, indignè postulat manducare.* Cap. 11.

Cœnobium ad Ligerim construxit Ursus Abbas, ubi & colendis agris instituit ita insudare alumnos suos, ut & sese ipsi; & pauperes alere possent. *Statuit cum omni Congregatione manibus propriis operari, victum à terra in sudore vultus exigere.* Ibid. c. 18. Qui tamen advertens Monachos manualibus molis ad molendum triticum vexari, ad aquas Ligeris molas machinasque aptavit, quibus eos illa defatigatione levaret. *Excluſam fecit, atque aquam canale collegit, cujus impetu fabricæ rota in magna volubilitate vertere cœpit.* In Bancorienſi Angliæ Monasterio prodidit Beda septem fuisse Monachorum turmas, trecentorum capitum singulas, qui omnes laboribus se suis transigebant. *Cùm in septem portiones esset Monasterium divisum, nulla harum minùs quàm trecentos homines habebat, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant.* L. 2. c. 2. In historia autem Viremuthensis Monasterii sui idem Beda omnes prorsus Monachos agrorum culturæ & difficillimis quibusque operibus vacasse narrat. Ipsum certè Bedam scimus uno eo opere ac labore perfunctum esse strenuissimè, ut legeret, disceret, doceret, scriptitaret, & immortalibus monumentis his suis corporeos aliorum labores posteris commendaret.

II. In Dialogis suis Gregorius Magnus B. Equitium tot Monachorum parentem exhibet fœna secantem: *In valle quæ Monasterio subjacet, fœnum secat, &c. Ecce vir Dei calvatis calceatur caligis, falcem fœnariam in collo deferens veniebat.* L. 1. c. 4. Monachorum ejus nonnulli Antiquarii erant, & libros scribebant: *Absente illo Antiquarios scribentes reperit.* Qui rursus alibi Abbatem quendam memorat, cùm oliveta ejus eo anno sterilitate damnata fuissent, statuisse Monachos suos ablegare, ut operas suas locarent aliorum olivis colligendis, & laboris sui mercede oleum, quo carere non poterant, Monasterio suo compararent; at restitisse Nonnosum, qui secundus post ipsum ad puppem Monasterii sedebat, ne Cœnobio egressi Monachi, spe lucelli inanissimi perirent ipsimet: *Visum patri Monasterii fuerat, ut circumquaque fratres in colligendis olivis ad exhibenda extraneis opera pergerent, quatenus* Cap. 7.

ex mercede ſui operis aliquantulum Monaſterio oleum deportarent. Quod vir Domini Nonnoſus fieri cum magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex Monaſterio, dum lucra olei quærerent, animarum damna paterentur. Abbas profectò Iſaac magna animi conſtantia oblatos ſibi fundos omnes repudiavit, & Monachis ſuis ſubiniquè id ferentibus, reſpondit, jam Monachi nomine excidiſſe, qui terrena prædia poſſidere velit. *Monachus qui in terra poſſeſſiones quærit, Monachus non eſt.* Sed hic tamen ſe ſuoſque alebat cultu & leguminibus horti. Stephanus Abbas ſerebat, metebatque cum Monachis ſuis agros, quorum ex proventu alebantur. *Cùm meſſem quam ſua manu ſeverat, deciſam, ad arcam deduxiſſet, nihilque aliud cum Diſcipulis ſuis ad totius anni ſtipendium haberet, &c.*

L. 3. c. 14.

L. 4. c. 19

III. Ex horum congerie exemplorum Monaſteria fuiſſe patet, in quibus tam arcta eſſet laboris manuum obſervatio, ut omnes prorſus ei legi ſubeſſent. At non minor ſuppetit & argumentorum copia, & exemplorum, quibus id efficiatur, laborem hunc ablegandis potiùs otii vitiis ſerviiſſe, quàm vel neceſſitati parandi victus, vel Monaſticæ profeſſionis explendæ. Id perſpicuè colligitur ex Regula beati Benedicti, ubi non proponitur opus manuum, niſi ut otioſitati vitandæ, & interpungendæ divinæ pſalmodiæ neceſſarium. *Otioſitas inimica eſt animæ, & ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis item horis in lectione divina.* Si inopia Cœnobium laboraret, paulò inſtantiùs incumbebatur operi, & ad id omnes impellebantur: ſed per ſanctiſſimum Regulæ Conditorem non ſtabat, quin tam opima eſſet omnium Monaſteriorum dos, ut nunquam neceſſe eſſet eorum penuriæ recreandæ accedere doti manuum laborem. *Si autem neceſſitas loci aut paupertas exegerit, ut ad fruges colligendas per ſe occupentur, non contriſtentur, quia tunc verè Monachi ſunt, ſi labore manuum ſuarum vivunt, ſicut & Patres noſtri, & Apoſtoli; omnia tamen menſuratè fiant propter puſillanimes.*

Cap. 48.

IV. Præcipit beati Aureliani Regula, ut dum nocturna celebrantur Officia divina, dumque recitantur Scripturæ, ad abſtergendum torporem & ſomnium, Monachi manibus operentur; Feſtis autem & Dominicis diebus, quibus operari manibus nefas eſt, ſtent, qui ſibi ſentient ſomnum obrepere. *Ad vigilias dum lectio legitur, aut de ſparta, aut de canape, aut aliud hujuſmodi manibus operamini, ut non ſomnus obrepat. Si verò Dominicus, aut Feſti ſunt dies, cui ſomnus venerit, aliis ſedentibus jubeatur ſtare, ut poſſit à ſe ſomni marcorem repellere.* Beati Ferreoli Regula præcipit Monachis, ut jugi omnes Pſalmorum meditationi & cantui, vel recitationi vacent; illi etiam qui ruri oviculas paſcunt. *Similiter etiam his, qui Paſtores pecorum, ut eſt moris, de Congregatione mittuntur, curæ erit vacare Pſalmis, ut cæteri.* Et infrà: *Unuſquiſque Monachus, ſive intra Monaſterium, ſeu foris, aliquid operis faciat, à lectione divina ne una quidem die ſe patiatur tranſire jejunum.* Sed aliquantò dilucidiùs alibi, ubi jubet ne quem ſinat Monachus præterlabi diem, quo non aliquantulum ſaltem temporis labori donarit. *Monachum abſque certis Solemnitatibus, vel manifeſta ægritudine, diem ſine operatione tranſigentem, à convivio decernimus excludendum.* Nec diſſimulat tamen juſtas & graves eſſe quibuſdam non laborandi cauſas: at illud interim pronunciat, ſi qui manibus operari non valeant, eos advertere animum debere lectioni, orationi, ſcripturandis libris, retexendis retibus ad piſcationem, & miniſterio, ac ſolatio qualicumque fratribus exhibendo. Unde perſpicis ne in his quidem Cœnobiis tam ſtrictam viguiſſe laboris manuum legem, ut non ei eximerentur aliqui, qui malient legere & orare: denique nec illos animi corporiſque labores diſplicuiſſe, ex quibus utilitatis nihil ad Monaſterium rediret. *Qui non valet inſiſtere operi, det promptiùs operam lectioni. Quicumque agrum non excolit, Deum dupliciter colat: & inter reliqua etiam hanc quærat artem, ut paginam pingat digito, qui terram non præſcribit aratro. Nullus ergo ſi quominus opera faciat, putet cauſam juſtæ excuſationis afferre, quia qui, ut ſupra diximus, agriculturam exercere non valet, legere, ſcribere, quod eſt præcipuum opus, piſcium etiam providere capturam, rete texere, calceamenta fratribus præparare, vel reliqua quæ ſimilia ſunt, facere atque implere poteſt. Quiſquis ergo ex his omnibus non elegerit quo occupetur opere, famem cum improperio ſuſtinere contentus ſit.*

V. In Regula ſua beatus Fructuoſus horas præfigit labori, otio, & pſalmodiæ, ita tamen ut videatur inducias operis & miſſionem laboris annuere iis, quorum devexa jam ætas eſt, aut qui totos ſe poſſunt lectioni & orationi dedere, aut facillimo alicui intra Monaſterium operi. *Sin autem reſidentes taciti per cellulas ſuas, hi quorum jam ætas perfecta eſt & conſcientia pura, meditentur eloquia Domini, vel opus quodlibet intra cellulam injunctum exercentes.* Regula Magiſtri laborem non præcipit, niſi ne officiat otium. *Dum ceſſant in die divina officia, intervalla ipſa ceſſantium à Pſalmis horarum non otioſa volumus pertranſiri, &c. Quia homo otioſus mortem operatur, & in deſideriis eſt ſemper.* Cùmque horas ſcitiſſimè diſpenſaſſet in laborem & precem, res ita concluditur, conſtituto inter Monachos diſcrimine. Aliorum enim tenerior indoles animi, & imbecillior corporis valetudo, jure meritòque eos labori ſubducit. At alii rudes cùm ſint & illiterati, viribus autem corporis polleant, ii haud dubio gravioribus ſubjiciendi ſunt laboribus. *Fratribus delicatis & infirmis talis labor injungatur, ut nutriantur ad ſervitium Dei, non occidantur: duricordes verò & ſimplices fratres, vel qui litteras diſcere nolunt, & non poſſunt, ipſi arduis operibus intricentur; tamen cum temperamento juſtitiæ, ne ſoli jugiter diverſis opprimantur laboribus.* Et tamen ſilendum illud non eſt, ne Presbyteros quidem ex ea Regula relaxari ab opere, ſi diutiùs in Monaſterio commorentur: *Si diutiſſimè otioſi labore manuum ſuarum quærere victum noluerint, Eccleſiis revertantur.*

Cap. 6.

Cap. 50.

Cap. 85.

VI. Ne illud quidem inficiabimur, Regula Iſidori Hiſpalenſis Epiſcopi, ad laborem amandari Monachos omnes, exemploque eos extimulari non Patriarcharum modò, ſed & Apoſtolorum. *Omnes Apoſtoli corporale opus faciebant, unde vitam corporis ſuſtentabant.* Otio ille abutitur & lectione, qui hinc prætextus captat, ne operetur, cùm ea vel maximè ad operandum cohortetur. *Qui ſi volunt lectioni vacare, ut non operentur, ipſi lectioni contumaces exiſtunt, quia non faciunt quod ibi legunt: Operantes ſuum panem manducent.* Infirmos certè illa operi ſubtrahit: *Qui per infirmitatem corporis operari non poſſunt, humaniùs clementiùſque tractandi ſunt. Qui verò ſani ſunt & fallunt, proculdubio dolendi atque lugendi ſunt.* 2. Diurnas ut ſummum horas ſex, aut ſeptem labori addicit. 3. Laborem Monachorum horto colendo penè circumſcribit, & officiis domeſticis, ruris operibus & ædium ſtructuris in ſervos traductis. *Horti olera, vel apparatus ciborum propriis ſuis manibus fratres exerceant. Ædificiorum autem conſtructio vel cultus agrorum, ad opus ſervorum pertinebunt.* 4. Advertit porro idem alibi Iſidorus innumerabiles illas Monachorum in Cœnobiis cohortes, ſervorum plerumque fuiſſe, vel libertorum Eccleſiæ, opificum & agricolarum, calloſas jamdiu labore manus habentium, ut olim Auguſtinus teſtatum

Cap. 1.

Cap. 11. 19.

Cap. 18.

facie-

De Offic. Eccl. l. 2. c. 15. faciebat. *Ad cujus ſanctæ militiæ propoſitum veniunt non ſolum liberi, ſed etiam plerumque ex conditione ſervili, vel propter hoc potius liberandi. Veniunt quippe ex vita ruſtica, & ex opificum exercitatione, & ex plebeio labore; tantò utique feliciùs, quantò fortiùs educati.*

VII. Ne hæc quidem blandimenta Gregorio Magno ſatisfaciebant. Qui totos ſe in Scripturarum lectionem & orationem abdere poterant, ab iis ille nihil prorſus operis depoſcebat. Apud Joannem Abbatem conquerebatur, quòd Monachi ejus oblationibus victitarent fidelium, qui Monaſteria extruxerant dotaverantque: ipſi interim lectioni non vacarent. *In ipſis fratribus Monaſterii tui, quos video, non invenio eos ad lectio-*
L. 2. Ep. 3. *nem vacare. Unde conſiderare neceſſe eſt, quantum peccatum eſt, ut ex aliena oblatione Deus vobis alimoniam tranſmiſerit, & vos mandata Dei diſcere negligatis.* Ideo & cùm in Sicilia Gregorius ipſe Monaſteria ſex fundaſſet, agros illis & reditus tam copiosè adjecit, ut ad opus manuum nunquam eos indigentia conſtringeret. *Sex Monaſteria in Sicilia fabricans, ſufficientibus fratribus cumulavit, quibus tantum prædiorum contulit, quantum poſſet ad victum quotidianum Deo illic militantium, ſine indigentia ſuffragari.* Septimum Romæ exædificavit, ubi & ipſe profeſſus eſt, & ubi iis ipſe diſtinebatur occupationibus, quas Joannes Diaconus in ejus vita conſi-
L. 1. c. 5. 8. gnavit, orare, legere, ſcribere, dictare. *Nullam corpori ſuo cupiebat commodare quietem, quo*
L. 1. c. 10. *minus aut oraret, aut legeret, aut ſcriberet, aut dictaret.* Quibus gemina ſunt, quæ habet Gregorius Turonenſis.

VIII. At Lupicini Abbatis vitam ubi exaravit Gregorius idem Turonenſis, ſatis ſuperque prodidit, ſuos non eum Monachos fructibus operis ſui aluiſſe, cùm ſtatim ab exordio nudaverit illi Angelus in deſerto theſauros, jamdiu terris abditos, quos etiam vir ſanctiſſimus diutiſſimè diſpenſavit in alimenta, ſuis his terreſtribus Angelis neceſſaria. Sic ergo ille in Vitis Patrum: *Lupicinus Abbas cum minus haberet unde tantam ſuſtineret congregationem, revelavit ei Deus lo-*
Cap. 1. *cum in eremo in quo antiquitus theſauri reconditi fuerant, ad quem locum accedens ſolus, aurum argentumque quantum levare poterat, Monaſterio inferebat, & exinde coempto cibo reficiebat fratrum multitudines, quos ad Dei officium congregaverat, ſicque faciebat per ſingulos annos.* Nec eſt quòd quiſquam ſuſpicari poſſit, hinc cœleſte etiam quoddam patrocinium ignaviæ hominum conciliari poſſe. Sed eo oſtento declaratum eſt, non ſolo opere manuum & vitiofam otium declinari poſſe, & inertiam. Inde eſt quòd & hic ipſe Abbas cùm Monachos aluiſſet ſuos inuſitatiſſimo illo ex penu, ætate demum jam ingraveſcente ad Chilpericum Regem in Burgundiam profectus eſt, à quo & fundos petiit eorum temporali vitæ fovendæ, qui dies noctesque toti eſſent in rerum cœleſtium contemplatione. *Pater ſum Dominicarum ovium, quas cùm Dominus ſpiritualibus cibis jugi adminiſtratione reficiat, corporalia eis interdum alimenta deficiunt.* Agros vineaſque Rex obtulit, Abbas recuſavit, tam ſplendidæ poſſeſſiones, & ingentia latifundia, ſubveritus ut ſatis conſentire poſſent paupertati & frugalitati Monaſticæ: maluitque penſionibus ſe annuis donari, ſive ſpecietum, ſive pecuniarum. Tribuit illis Rex trecentos annuos tritici modios, totidem vini, auri quantum ſatis eſſet ad indumenta. *Agros & vineas non accipiemus, ſed ſi placet poteſtati veſtræ, eliquid de fructibus delegate, quia non decet Monachos facultatibus mundanis extolli, ſed in humilitate cordis Dei regnum juſtitiamque ejus exquirere. At Rex cum audiſſet hæc verba, dedit eis præceptionem, ut annis ſingulis trecentos modios tritici, ejuſdemque menſuræ numero vinum acci-*

piant, & centum aureos ad comparanda fratrum indumenta, quod uſque nunc à Fiſci ditionibus capere referuntur.

IX. In Africæ Monaſteriis erat certiſſimè uſitatiſſimus labor manuum, cùm eo lenocinio in ea illectus ſit B. Fulgentius: *Operantes manibus ſuis* Cap. 2. *non adverſantur utilitatibus alienis*, ut habet Ferrandus in ejus vita. Si quæras quo demum opere tam claro genere vir manus ſuas conſecraret, idem proſequitur Scriptor: *Manibus etiam ſuis* Cap. 14. *delectabiliter operabatur. Nam & ſcriptoris arte laudabiliter utebatur, & ex palmarum foliis flabellos ſæpiſſimè contexebat. Cui operi etiam cum fuiſſet Abbas, in ſuo Monaſterio vacabat.* At ubi Epiſcopalibus auctus infulis Fulgentius Abbatis munia non intermiſit in ſuo Monaſterio, Monachos opere manuum ſtrenuos, lectionis incurioſos faſtidio ſibi eſſe non diſſimulavit; in pretio autem & honore habuit eos, qui cùm viribus ad laborem non ſatis inſtructi eſſent, tantò flagrantiùs in lectionem & in alia pietatis officia incumbebant. *Laborantes fratres & opera carna-* Cap. 27. *lia indefeſſis viribus exercentes, lectionis autem ſtudium non habentes minus diligebat, nec honore maximo dignos judicabat. In quo autem fuiſſet ſcientiæ ſpiritualis affectus, etiamſi virtute corporis deſtitutus operari manibus nunquam poſſet, ab eo peculiariter dilectus & gratus habebatur.*

X. Complurima extruxit B. Eligius, & dotavit Cœnobia, ac præ cæteris Solemniacenſe in Lemovicibus. Sed authore B. ipſo Audoeno in ejus vita à ſe conſcripta, id illi primum curæ ſemper fuit, ut terrarum tantum, & redituum adjiceret, quantum ad Monachorum ſuſtentationem opus eſſet. Nec eo contentus, quidquid præterea exprimere potuit, vel ex Regum largitate, vel ex privatorum donis, vel induſtriæ ſuæ fructibus, in ea contulit. Si quid adhuc laboris ſupereſſet, ſatis magno numero ſervos adjecit, qui & in illis computabantur centum quinquaginta Monachis Cœnobii Solemniacenſis. *Ubi Abbate conſtituto, multos ex ſuis vernaculis man-* L. 1. c. 15. *cipavit, plures quoque ex diverſis Provinciis, uſque ad centenarium, quem quinquagenarius ſupergreditur numerus, Monachos congregavit: reditus etiam terræ, qui affluenter ſufficere poſſent, delegavit. Ipſe verò tanta ſe devotione, tantoque amore in eodem loco diffudit, ut quidquid habere potuiſſet, quidquid Regi auferre, quidquid gratuito à potentibus largitum eſſet, cuncta prædicto loco deſtinaret.* Nec diſpari largitate proſecutus eſt Monialium Cœnobium, quod Novioduni exædificavit. *Terræ quoque reditus ſufficienter delegavit,* L. 2. c. 5. *& omnia quæ eſſent Monaſterio neceſſaria ſolerti cura providit.* Perſpicuum fit, tam pingui Monaſteriorum conſtituta dote, minùs neceſſe fuiſſe manibus operari. Regula B. Cæſarii Moniales deterrentur, ne manibus ſuis ea texant, vel acu pingant, quæ ſæculi magis luxum redoleant, quàm Monaſticam pietatem. *Plumaria, aut acupicta, & omne polymitum, vel ſtragula, ſive ornamenta, nunquam in Monaſterio fiant.* Ejus præcepti ratio ſubjicitur in Regulæ Anacephaleoſi: *Propter illud Apoſtoli, Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.*

XI. Splendidiſſimæ erant & in Oriente Monaſteriorum fundationes, unde & minùs neceſſarium erat opus manuum. Duo Alexandriæ Monaſteria extruxit hujus urbis Patriacha Joannes, ab eleemoſynis nomen immortale conſecutus, & uberrimè ſe illa dotaturum recepit, ea conditione, ut totus ille piarum & Monaſticarum in duobus Oratoriis Dei genitricis & ſancti Joannis exercitationum fructus ad ſe unum revocaretur, privatis in cellulis ſuis preces ipſis prodeſſent. *Congregans duos ordines Monachorum, ſtatuit* Cap. 44. *in eis omnem utilitatem tribui de villis ſuis*

in civitate sua dicens, Ego post Deum utilitatem vestram temporalem procurabo, vos autem spiritualis habetote meæ curam salutis; vespertina & nocturna vigilia mihi apud Deum imputetur: quidquid verò in cellulis. vestris officii feceritis, pro vestris sit animabus.

XII. Cùm denique frequentissimus ille esset in Monasteriis labor manuum, ut sacros Codices exscriberent, hinc enituit occupationem eam magis fuisse, quàm laborem: saginam potiùs mentis ibi quæsitam, quàm escam corporis, & quamvis aliam rationem vitandæ inertiæ, & mentis ad Deum excitandæ, æquè concinere scopo & perfectioni professionis Monasticæ. Hæc habet Gregorius Turonensis de Incluso quodam juxta Majus Monasterium: *Ibi se propriis manibus membranas faciens, aptavit ad scribendum, ut Scripturas sanctas intelligeret, &c. In cellula delectabatur jejuniis, oratione, lectione, scribebat interdum, ut se à cogitationibus noxiis discuteret.* Eadem ratione sanctus Eustasius Luxovienſis Abbas otium & negotium, orationem & laborem intertexebat, ut habet Jonas in ejus vita: *Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus ejus detineretur.* Iisdem præceptis imbuit & sanctus Cæsarius institutas à se Sanctimoniales, sub moderamine sanctæ Cæsariæ sororis ejus: *Cæsariæ matris opus cum sodalibus tam præcipuum viget, quod & inter psalmos atque jejunia, vigilias quoque & lectiones, libros divinos scripsissent Virgines Christi, ipsam matrem magistram habentes.* Ita in vita Cæsarii. Bonifacius sanctissimus ille Moguntinus Archiepiscopus per litteras interpellavit Abbatissam quandam, ut aureis litteris Epistolas B. Petri Canonicas sibi describeret. *Ut mihi cum auro conscribas Epistolas Domini mei sancti Petri Apostoli, ad honorem & reverentiam sanctarum Scripturarum, ante oculos Cardinalium in prædicando.*

XIII. Prisco huic Monachorum operi debemus Bibliothecas, & quidquid librorum, atque antiquitatis monumentorum ad nos usque propagatum est. Itaque hic eorum plerumque labor non aliò spectabat, quàm ut eorum Bibliotheca nova hac librorum supellectile in dies locupletaretur; pasceretur verò & interim eorum animus pabulo incommutabilis Veritatis, cujus hoc inexhaustum promptuarium est. Vendebantur tamen etiam nonnunquam elegantiùs exarati libri, ut eo pretio & vesceretur antiquarius, & pauperes reficerentur. Vide quid narretur in vita B. Stephani Junioris, clarissimo postea martyrio illustrati: *Actuosas ipse quoque Apostoli ritu manus habebat, conficiendorum scilicet retium, ut ille, artem colens, atque insuper etiam egregiè scribendi peritiam consecutus, describendis libris operam impendebat. Ut qui non modò oneri nemini esse vellet, sed etiam habere cuperet, unde egenti subsidium offerre posset.* Eruditione nescio, an pietate præstantior Cassiodorus, dum Monachos suos alloqueretur, cæteris manuum operibus illud demum sibi longè pulcherrimum & suavissimum videri profitebatur, Codices conscribendi: non quòd plusculum lucri iis distrahendis emergeret, sed quòd Amanuensis ipse in Prædicatorem exurgeret verbi divini, multiplicandis & per orbem spargendis mutis his & elinguibus, & facundissimis tamen Prædicatoribus: atque ut in consortium quoddam veniret Apostolorum laudis, quorum prædicatio orbem universum peragravit. Sic ergo ille in divinis Lectionibus: *Ego fateor votum meum inter vos; quæcumque possunt corporeo labore compleri, Antiquariorum mihi studia, si tamen veraciter scribant, non immeritò forsitan plus placere; quod & mentem suam relegendo Scripturas divinas salubriter instruant, & Domini præcepta scribendo longè latèque disseminent. Felix intentio, laudanda sedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, salutem mortalibus tacitam dare, & contra diaboli surreptiones illicitas calamo atramentoque pugnare. Tot enim vulnera Satanas accipit, quot Antiquarius Domini verba describit.*

Vita Petr. c. 22.

Cap. 1.

L. 1. c. 29.

Epist. 2.

Surius die 28. Novem. c. 9.

Cap. 30.

XIV. Objicitur nobis Epistola Gregorii Magni, ubi illius irascitur inhumanitati, qui Monacho Virigantino nihil impartiebat bonorum matris ejus, quamquam oneri ille esset Monasterio, ubi orationi ita deditus erat, ut opera manuum nec primoribus digitis attingeret. *In Monasterio, in quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.* Facilis & expedita responsio est, Monasterium illud casu quopiam tenue, & non satis largè dotatum fuisse, ut necesse esset eam penuriam annuorum redituum sarciri, vel opere manuum, vel agro dum admitterentur gratis dato, vel pensione annua. 2. Eo ipso Gregorii testimonio constat ad professionem Monasticam nihilominus admissos fuisse, qui cùm manibus omnino operari non possent, nihil tamen pensionis annuæ adferebant, aut certæ spei, eam à cognatis persolutum iri. Admissus enim fuerat Virigantinus, quamvis operis & laboris impatiens ipse quidem esset, à cognatis autem prorsus destitueretur. 3. Potuit etiam Gregorius indulgere, ut lectioni & orationi uni se dederent ii ex Monachis qui ita cuperent, quamquam satis idoneo essent robore ad laborem: & tamen ipse proximos ejus, qui & labore abstinebat, & non carebat patrimonio, hortaretur: ut aliqua eum, vel ejus Cœnobium patrimonii parte recrearent. Nec negari tamen potest, quin haberent & Italiæ Monasteria complurimos labori manuum deditos, cùm haberent & origine servos. Agit alicubi Gregorius de Diacono, qui ex servis suis duos ea lege manumisit, ut in Monasterio profiterentur. Cùmque eorum postea alter à tam sancto proposito desciviſſet, litteras dedit Gregorius ad Episcopum Spoletanum, tanquam piarum testantium voluntatum executorem, ut transfugam Monachum compelleret satisfacere Patroni sui voluntati.

L. 1. c. 3.

L. 7. Ind. 2. Epist. 36.

CAPUT XII. P. 3. l. 4. c. 2.

De Clericorum opere & labore manuum, sub Imperio Caroli Magni & ejus Regiæ stirpis.

I. Non cogebantur, sed invitabantur Clerici ad opus manuum, multis & justissimis de causis.

II. Explanatur Cabilonensis Concilii Canon, quo Episcopi ipsi eo adduci videntur.

III. Regula Canonicis sua aliquid operis indicebat.

IV. Quid Hincmarus de opere manuum quoad Episcopos & Parochos.

V. Mira aliqua sanctissimorum Præsulum exempla.

VI. In Oriente Synodus VII. Oecumenica ad laborem hortatur, si cujus Beneficium vitæ necessitatibus minùs sufficiat.

I. ETsi laborem & opus manuum Clericis nulla lex universim unquam sanxerit: tam frequens tamen fuit ejus commendatio, & velut pulcherrimi ac saluberrimi consilii inculcatio, aut necessarii, aut certè maximè conducibilis ad frænandas carnis libidines, ad restinguenda vitia ex otio pullulantia, ad sufficienda necessaria vitæ subsidia, ad subveniendum pauperibus: ut complures semper ad eum Christianæ pietatis, & Ecclesiasticæ potissimùm perfectionis apicem aspirare visi sint. Erat id Theodulpho Aurelianensi Episcopo persuasissimum, cùm Parochis ille

suis

ſuis laborem hunc manuum commendabat, quo orationem & lectionem eo recrearent, & hæc ſibi commoda pararent omnia, quæ hìc perſtrinximus. Unde ejus Capitulare ad Parochos: *Sed & ſi quando à lectione ceſſatur, debet manuum operatio ſubſequi, quia otioſitas inimica eſt animæ, &c. Per manuum operationem & corporis macerationem, & vitiis alimenta negabitis, & veſtris neceſſitatibus invenietis, & habebitis quod neceſſitatem patientibus porrigatis.*

Cap. 3.

II. Ne ſimile quidem tamen veri eſt invitatos ad id ipſos fuiſſe Epiſcopos à Concilio Cabilonenſi II. illos ubi monet, ne Parochiis perluſtrandis, oneri illis ſint; ingeritque exemplum Apoſtoli Pauli, qui ne moleſtus iis eſſet, quibus Evangelicam lucem aſpergebat, opere & arte cibum ſibi parabat. Non quòd dehoneſtari poſſint Epiſcopi eo, quod Apoſtolis ipſis laudi & decori erat: ſed quòd ne omnes quidem Apoſtoli Paulum ſint in eo imitati; nec Chriſtus illos eo exemplo, aut præcepto imbuiſſet; nec ipſe denique Paulus ſui ſemper ſimilis ea quidem in re fuerit; denique ipſa Evangelii prædicatio, & Epiſcopalis occupatio multiplex miniſterii, plerumque cum labore manuum ſociari & conjungi non poteſt, & laboris longè moleſtiſſimi inſtar habet. Cabilonenſis Canonis verba hujuſmodi ſunt: *Tanta ergo diſcretio tenenda eſt, ut & verbi Dei Prædicator, ſumptus ubi proprii deſunt, à fratribus accipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo Apoſtoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.* Argumentantur Patres Concilii à majori ad minus: ¡Si ne gravis eſſet fidelibus Apoſtolus, manibus operabatur, multò æquius ſanè eſt, ut ne iis jam ſint oneri Epiſcopi, & vel ſuo ſumptu Parochias viſitent, vel minimo ſumptu viſitent.

Can. 14.

III. Quoad Canonicos communis vitæ vinculo conſociatos, Concilium Aquiſgranenſe hortos illis eſſe vult, ut & olerum aliquid ad cibum adhibeant; ſed an ipſi manibus ſuis eos excolere debeant, id verò non exprimit. *Habeant Canonici hortos olerum, unde cum cæteris additamentis aliquod pulmentum quotidie in refectorio ſibi viciſſim miniſtrent.* At Crodogangus, cujus ex Regula Caput iſtud decerptum eſt, mox ibidem ſancit, ut coquinæ officium per ſuas quiſque vices ſinguli impleant. *Clerici Canonici ſic ſibi invicem ſervient, ut nullus excuſetur à coquinæ officio.* Canonicas verò jubet idem Concilium Aquiſgranenſe ipſaſmet veſtimenta ſibi lanea, lineaque contexere. *Dent etiam eis annis ſingulis lanam & linum, è quibus ſibi conficiant neceſſaria indumenta.* Illas denique invitat, ut *aut orationi, aut lectioni, aut manuum operationi inſiſtant.* Ad illud idem & Canonici fuerant invitati; id illis conſilii poſt Crodogangum inſuſurrante Concilio, ut varias artes ediſcerent, ſcientiaſque, ne otio torperent, utque ne inertes ſtipendiis Eccleſiæ potirentur. *Non otio vacent, non vaniloquiis inſerviant, &c. Sed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Eccleſiæ, aut certè propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis ſanis, & diverſarum artium erudiantur diſciplinis; ita videlicet, ut nullus in Congregatione inutilis aut otioſus exiſtens, ſtipendia Eccleſiæ inofficiosè accipiat.* Ubi perſpicis id cordi, id curæ eſſe potiſſimùm, ut ne otio langueſcant, utque utilitatis aliquid Eccleſiæ præſtent, quod aliquantò etiam faciliùs doctrina, quàm arte quavis conſequerentur, ſicut & ipſius Concilii verbis innuitur.

Can. 122.

Can. 13, 14.

Can. 123. Crodog. Reg. c. 55.

IV. Non ita affluere otio poſſe Parochos ſuos augurabatur Hincmarus, ut operi manuum vacare poſſent, quando præcipiebat, ut manè recitatis Matutinis & Laudibus, decantatis quatuor minoribus Horis canonicis, celebratis Myſteriis, viſitatis ægrotantibus, tum demum agros & opera inviſcere poſſent; *Ad opus rurale, & quod ſibi competit, exeat jejunus*; ut mox redirent, & cum hoſpitibus veſcerentur. Et tamen idem Hincmarus ita ſtatuebat, conſultius præſtabiliuſque futurum fuiſſe, ut Actardus Nannetenſis Epiſcopus à priore ſua Eccleſia non recederet, quamquam ad eas adactus fuiſſet anguſtias, ut eleemoſynis & opere manuum victitare cogeretur. *Niſi eum cupiditas & ambitio inde dejiceret, ibidem vel de operibus manuum, vel de decimis fidelium valeret manere, &c.* Indubium eſt graſſante perſecutione Epiſcopos ſanctitate conſpicuos cibum ſibi opere manuum quæſiſſe. Teſtem profero Adalbertum Pragenſem Epiſcopum & Martyrem. *Laborantes propriis manibus, victum quærebamus, inſtar Apoſtolorum.* Sic vitæ ejus Scriptor, à quo & illud inſinuatur, nullo non die eum, ex quo Epiſcopatus infulas ſuſcepit, aliquid operis perfeciſſe. *Poſt Miſſæ celebrationem opera manuum laborat, aut cum Capellanis ſacræ lectionis cibaria deguſtat.*

Tom. 1. p. 712.

Tom. 2. p. 759.

Surius die 23. April.

V. Eſt quod impenſiùs admiremur in B. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi. Cùm enim juventa floreret, & in minoribus adhuc eſſet Ordinibus, lateri affixus Athelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis, patruique ſui: vidit in eo latitantes igniculos Athelmus, & quaſi erumpentes gemmas earum virtutum, quæ gloriæ poſtea & ornamento fuere Eccleſiis Anglicanis. Eo illectus eſt Præſul, ut more tunc temporis uſitatiſſimo, Regi eum Ethelſtano offerret, Palatinis inſtitutionibus informandum. Palatium incoluit Dunſtanus, tanquam pietatis & virtutum domicilium; utque ne otio molleſceret, vitiiſque inde manantibus inficeretur, varias ibi artes edidicit, libros exſcribere, pingere, ſculpere, ſcalpere quavis materia, canere, muſica inſtrumenta tractare. Ita enim perantiquus ejus vitæ Scriptor ſæpiùs à nobis laudatus: *Sciens otioſitatem inimicam animæ eſſe, nunc iſtis, nunc illis operibus intendebat, & diverſitate eorum ſubrepens faſtidium tollebat. Peritia namque ſcribendi, pingendi, quidquid vellet, in cera, vel ligno, vel oſſe ſculpendi, & ex auro, argento, ferro, vel ære fabricandi ita claruit, &c. Super hæc inſtrumentis muſici generis, &c.* Poſtea verò quàm Dunſtanus ad Eccleſiæ Cantuarienſis gubernacula ſedere cœpit, laborem manuum non omnino intermiſit, ſed mutavit. Quas enim vacuas nactus erat horas, eas emendandis libris inſumebat. *Librorum emendationi ſedulus operam impendebat.*

Surius die 19. Maji c. 4.

Eſt & admirabilius neſcio quid in beato Bernardo Hildesheimenſi Epiſcopo, qui poſt inaugurationem etiam ſuam artium omnium elegantias excoluit, aliquando etiam amplificavit, rei pulcherrimæ hoc tantùm temporis donans, quod otio dandum fuiſſet. *Ut breviter perſtringam, nec punctum temporis in otio ſuperſedebat, ſed fidelis Dominicæ familiæ diſpenſator, conſervis ſuis neceſſaria ſubſidia ſubminiſtrabat.*

Surius die 20. Novem. c. 6.

VI. Paucis Eccleſiam Græcam attingam, quæ Latinorum haud dubio in hac parte vigorem & auſteritatem longo intervallo poſt ſe reliquit. Synodus enim VII. Oecumenica, cùm vetuiſſet ne plura Clerici ſinguli Beneficia retinerent, & ſcrupulum illum eximere vellet de Beneficiis, quorum proventus tenuiores ſunt, quàm ut Clericum alere poſſint, quo neceſſe ſit eo ſaltem caſu duo indulgeri Beneficia: non tamen ei ſubſcripſit temperamento, ut noſtris temporibus Tridentinum Concilium, ſed fidenter pronunciavit, labore manuum adjiciendum, ſi quid minus ſit in Beneficii proventibus. *Ad vitæ verò hujus neceſſitatem ſtudia ſunt diverſa; ex his verò qui voluerit, acquirat corporis opportuna. Ait enim Apoſtolus, Ad ea quæ mihi opus erant & his qui mecum ſunt, miniſtraverunt manus iſtæ.*

Can. 15.

CAPUT XIII. P. 3. l. 4. c. 3.

De Monachorum opere, per eadem tempora Imperantis Carolinæ prosapiæ.

I. Nulla certa lex Moniales operi manuum astringebat, ad id tamen alliciebantur.

II. Urgebantur instantiùs Monachi ad laborem.

III. Frequentissimè tunc servi & agricolæ ad Monasticam professionem convolabant, quibus gravis sanè non erat hic labor.

IV. Ingenui tamen & nobiles ipsi professi à labore non abhorrebant.

V. Longè præclarissimus erat labor scribendi sacros Codices, vel testimonia sanctorum Patrum compilandi ad religionem illustrandam.

VI. At usitatissimus labor erat in domesticis Cœnobii ministeriis obeundis.

I. MOniales lege aliqua certa strictaque ad opus arctatas fuisse non apparet. Argumento est, quòd superiori capite diximus de iis, quas Canonicas vocabant. Ut enim Canonicorum Regula ex Regula excerpta fuerat Crodogangi, qui Regulam beati Benedicti Clericis aptandam adgressus erat, ita & Canonicarum Regula ad Regulam Monialium proximè accedebat. Si ergo Canonicarum Regula non aliud præscribebat opus, quàm ut vestes ipsæ sibi suas concinnarent, ex lana, linoque; quo ipso onere levabantur infirmæ, & quæ terrenis possessionibus valedixerant, eoque effecerant, ut largiùs sibi omnia vitæ præsidia conferrentur; haud sanè probabile est, duriùs Moniales ipsas ad opus coarctatas fuisse.

Inde est quod Concilium Vernum sub Pipino Rege, agens de Monialium Cœnobiis, ita tenuibus, ut Regula observari non possit: non ipsas Moniales cogit labori manuum incumbere strenuiùs, ut ita semetipsas transigere possint: sed ad uberrimos fontes Regiarum largitionum recurrit. *Si aliqua Mota sterium sunt, quæ earum ordinem propter paupertatem adimplere non possunt, hoc Episcopus domno Regi innotescat, ut in sua eleemosyna hoc emendari faciat.* Can. 6. Simillimum tamen est veri Moniales omnes, ubi otii & laxamenti aliquid nactæ erant, his manus suas dicasse artibus liberalioribus & honestissimis, sexui & naturæ ipsi suæ accommodatis. Exemplo illis esse poterant ipsæ Caroli Magni filiæ, quas à pueritia ille voluerat, ut perhibet Eginardus, lanificio assuescere & inhærere. *Filias lanificio assuescere, colo que ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri jussit.*

II. Monachi verò cùm omnes tandem coierint ad Regulam beati Benedicti complectendam, indubium est eos orationi se & operi totos dedidisse. Conventus ille Abbatum famosissimus, qui anno 817. coaluit Aquisgrani, & à quo manarunt Constitutiones, secundum authoritatis gradum postea post Regulam assecutæ: Conventus, inquam, ille operis manuum duo genera discriminavit. Primo loco erant ipsa Cœnobii ministeria: *Ut in coquina, in pistrino, & in cæteris officinis, propriis operentur manibus, vestimenta sua opportuno tempore lavent.* Can. 4. 17. 12. Alterum genus erat operum extra Monasterium, colligere fruges, & id genus alia, quibus abduci non debebant Monachi à penso spiritalium lectionum, & à quiete circa meridiem, ac cessatione brevi. *Ut si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi, & meridiè pausandi tempus præmittatur, & operantes non murmurent.* Denique ut labori manuum solatii aliquid indulgeretur, permissi sunt Monachi bibere, jejuniorum & Quadragesimæ etiam diebus, paulò ante Completorium, vel ante Lectionem Collationum Cassiani, quæ tunc fiebat. Unde & nostræ tandem fluxerunt jejuniorum diebus Collationes. *Ut si necessitas poposcerit ob operis laborem, post refectionem vespertinam etiam, & in Quadragesima pari modo, & quando officium mortuorum celebratur, priusquam lectio Completorii legatur, bibant.*

III. Etsi duriusculus is erat in speciem labor, ejus tamen tantò major erat necessitas, immo & facilitas, quò sanctissimi tunc hi Monachorum Conventus ferè frequentabantur servis, agricolis, opificibus, quorum saluti otiosior molliorque vita exitialis videri potuisset. Semel iterumque expostulavit Carolus Magnus de nimia hujusmodi hominum frequentia in Cœnobiis, qui ita catervatim eò confluebant, ut vicos, agrosque vacuos & desolatos deseri jam plerique quererentur. *De servis vel ancillis, ut non amplius tondeantur, vel velentur, nisi secundum mensuram, & ut ubi satisfiat, & villæ non sint desolatæ.* Capitul. l. 1. c. 113. Spectat id quidem ad eos, qui origine servi Monasteriorum, vel Ecclesiarum erant, & qui ideo multò procliviùs in hos Conventus admittebantur. At iisdem alibi in Capitularibus innovata est Constitut. Justiniani, Ne servi, liberti, agricolæ in Monasteria allegerentur, nisi triennio antè probati, & eo interstitio dominis concesso, ad eos repetendos. *Ut si intra tres annos, aut servus, aut libertus, aut colonus quæratur, domino suo reddatur, &c.* L. 5. c. 217. Carolus denique Magnus Episcopos percontatus est, an prævio & prælucente Apostolorum aliquo exemplo tantoperè studerent amplificando numero suorum vel Monachorum, vel Canonicorum, compellendisque etiam servis in has Congregationes. *Quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus, & invitis, & vilibus personis Congregatio fieret in Ecclesia, vel Canonicorum, vel Monachorum?* In Concilio Aquisgranensi anni 816. crimini & probro datum est Episcopis nonnullis, qui Clericalibus suis Conventibus non adgregarent, nisi ejusdem Ecclesiæ servos, quibus impotentiùs imperitarent; statutumque admitti posthac non tantùm servos, quos virtus nobilitasset, sed Nobiles ipsos & natali bus claros. Cap. 119. *Nullus Prælatorum secluso nobilibus, viles tantùm in sua Congregatione admittat personas.*

IV. Vacabant tamen operi Nobiles ipsi, cùm Caroli Magni consanguineus Adelardus hortum ipse excoleret Monasterii Corbiensis. Surius die 2. Januar. c. 8. die 19. Maji c. 8. die 19. Junii c. 27. Cùm B. Dunstanus induta veste Monastica, in Cellula statim sit operatus. Cùm discipuli beati Romualdi aureis, sericeisque abjectis vestibus, & vilissimis panniculis amicti, ad vilissimas quoque artes istiusmodi sese applicarent. *Quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset priùs homines sericis, immo deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentiis assuetos, nunc uno byrro contentos, inclusos, discalceatos, incultos? Faciebant autem omnes operam manuum, alii scilicet cochlearia, alii nebant, alii retia nectebant.*

V. Erat & id genus labor, quo non tantùm non dedecorarentur Nobiles, sed & quo ignobiles ipsi possent nobilitari, libros scribendi, & immortalibus his opibus Bibliothecas locupletandi. Hoc occupatus plerumque fuerat Plato ille sanctissimus Constantinopoli Abbas, in Annalibus sacris celebratissimus. *Quis concinnius, aut rectius quàm illius dextera, litterarum figuras scribebat? Aut quis laboriosius, quàm ille, id quod dixi,* Surius die 16. Decemb. c. 20. *vel quodvis aliud opus tractabat? Quomodo posset aliquis eos enumerare, qui ejus labores, hoc est, libros, ex diversis sanctorum Patrum scriptis, tanquam flores quosdam collectos servant?*

Nostris

Noſtris autem Monaſteriis undenam tanta librorum abundantia ſuppeditata eſt? An non ex illius ſanctis manibus, & laboribus? Quos adeuntes & animo illuſtramur, & ejus manum admiramur. Hæc Theodorus Studita in Platonis Magiſtri ſui vita, qui & illud docet, viros natalibus clariſſimos, cujuſmodi erat Plato iſte, à ſcribendis manu ſua, ad lucubrandos ſuo marte libros facillimè perveniſſe; ea ſaltem ratione & via lucubrandos, quæ proclivior illa quidem eſt, & parabilior, nec pretio tamen forſan, aut utilitate inferior, excerpendis & conſarcinandis luculentioribus quibuſque Patrum teſtimoniis, de placitis fidei orthodoxæ, aut de regulis purioris Diſciplinæ. Ex his Collectaneis Sententiarum ſanctorum Patrum, effloruere non multò pòſt Summæ Sententiarum in Orientis & Occidentis Eccleſiis, quibus non injuria accepta ferri poteſt ea, qua Scholæ deinceps perſonuere, Theologica Diſciplina. Michael Studites Theodori hujus Studitæ vitæ Scriptor, viri ſanè fama doctrinæ & ſanctitatis præſtantiſſimi, illum confirmat complura Monachorum agmina, ſuæ diſciplinæ obnoxia, numero amplius mille, tum pluribus aliis operibus, tum verò maximè exſcribendis libris occupari voluiſſe. Baron. ann. 799.

VI. Sed illud tamen ingenuè fatemur, hunc ſibi potiſſimùm laborem ſumpſiſſe Monachos, ut Cœnobii ipſius miniſteria & famulandi munia obirent ipſimet omnia, ut religio eſſet laicos adhiberi. Hinc illa apud Carolum Magnum effuſa Fuldenſium Monachorum querela, quem admonebant, per Monachos, non per Laicos æquum & decorum eſſe obiri munia piſtrini, coquinæ, horti, & id genus alia. *Ut ipſa Monaſterii miniſteria per fratres ordinentur, id eſt, piſtrinum, hortus, braciarium, coquina, agricultura, & cætera miniſteria, ſicut apud deceſſores noſtros fuerunt. Quia devotius & dignius per fratres omne exercebitur officium, quàm per laicum aut ſervum malevolum.* Eo labore occupari potuiſſet non mediocris pars Monachorum, ſi eo omnia prorſus Cœnobiorum munia complecti placuiſſet, & per alternas vices ad ea venire, ut & ſingulis & univerſis abundè ſuppeteret otii, quo lectioni, & orationi incumberent. Conſanguineus Caroli Magni Adelardus, mox ut Monachum Corbiæ profeſſus eſt, hortorum culturæ & curæ præfectus fuit, ut narrat idoneus Scriptor Paſchaſius in ejus vita. Id ille ſibi amplum duxit & honorificum, quòd & Chriſtus ipſe aliquando ſpeciem hortulani induiſſet. Unde & ita invitabat ac ſuſpirabat Adelardus, *Veniat dilectus meus in hortum ſuum.* Secul. Bened. to. 4. pag. 262. 312.

CAPUT XIV. P. 4. l. 4. c. 2.

De labore manuum Clericorum, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Exemplum ſanctiſſimi Archiepiſcopi, qui litteris aureis Evangelium exaravit.

II. Beati Dunſtani juvenis adhuc labor varius, & pius.

III. Exempla ſanctiſſimorum Epiſcoporum, qui opere manuum victitarunt.

IV. Congregatio fratrum Vitæ communis, mordicus ſemper laborem manuum retinuit.

V. Labor manuum præcipitur Clericis, quos aut egeſtas cruciat, aut corrumpit otioſitas.

VI. Idem præcepere poſtrema hac ætate Concilia Germaniæ & Italiæ, nec non & Comitia Generalia Cleri Gallicani.

I. NE poſtrema quidem hac ætate prorſus exoleſcere potuit Clericorum ipſorum opus manuum. Inſigni encomio proſecutus eſt Petrus Damiani Archiepiſcopum Moguntinum, qui à parente ſuo Imperatore Ottone in carcerem contruſus, quòd in ejus nuptias ſacris legibus Eccleſiæ adverſarias palam inveheretur, tempus ibi contrivit in deſcribendo aureis litteris Pſalterio; eaque pietatis teneritudine & ſuavitate in id incubuit, ut poſtquam etiam Pater carcere eximi præceperat, *Antequam Pſalterium expleret, quod aureis exarabat apicibus, recuſaverit exire.* Carcere abſolutus ſanctiſſimus Præſul Imperatorem nefarii conjugii laqueis ſe non explicantem, pari etiam poſthac conſtantia inſectatus eſt. Petr. Dam. Opuſc. 34. c. 7.

II. Erat quod magnoperè miraremur in ſupra laudato Dunſtano, minorum tunc Ordinum Clerico, quem in ejus vita ſcribenda ait Osbertus Monachus, in Ethelſtani Regis Palatio, cui ab Archiepiſcopo Cantuarienſi concreditus fuerat, artes omnes elegantiſſimas, & plerumque deliciarum architectas, & edidiciſſe, & perdiu exercuiſſe: non tantùm ut otium falleret, non modò ut otioſitatem effugeret: ſed earum ut lenocinio quodam ſuaviſſimo alliceret ad pietatem, & ad cæleſtes raperet delicias confectandas carnalium animas, hac ſenſuum voluptate velut ineſcatas, & præter opinionem ſuam ad caſtioris ſurſum voluptatis aucupium abreptas. Hæc non piguit hìc refricare, quo qui nunc bene multi his Clerici artium elegantiis delectantur, habeant, quem imitentur, quem ſequantur à terrenis ad cæleſtes delicias traducentem ſeſe, alioſque ſecum omnes. *Sciens otioſitatem inimicam animæ eſſe, nunc iſtis, nunc illis operibus intendebat; & diverſitate eorum ſurrepens faſtidium ſibi tollebat. Peritia namque ſcribendi, pingendi quidquid vellet, in cera, ligno, vel aſſe ſculpendi, & ex auro, argento, ferro, vel ære fabricandi ita claruit, ut multis quàm maximè admirationi haberetur. Super hæc inſtrumentis muſici generis, quorum peritia non mediocriter fultus erat, non tantùm ſe, ſed & multorum animos à turbulentis mundi negotiis ſæpè demulcere, & in meditationem cæleſtis harmoniæ, tam per ſuavitatem verborum, quæ modò materna, modò alia lingua muſicis modulis interſerebat, quàm & per concordem concentum, quem per eas exprimebat, concitare ſolebat.* Quæ mox ille ſubjicit de Dunſtano ſacras veſtes acu pingente, & cæleſtibus illuminante ſacramentis, ex iis illud proditur, mentem, manumque Dunſtani in his uni ſanctitati ſolitam famulari.

III. Anno 1207. vivere deſiit Conquenſis Epiſcopus Julianus, ſanctitatis opinione clariſſimus, quem Annales Eccleſiaſtici referunt ſua prorſus omnia pauperibus erogaſſe, ſe & ſocium aluiſſe pretio calathorum junceorum, quos texebat & diſtrahi curabat. Laudes cecinit Thomas Cantipratenſis Vvillelmi de Marnis Epiſcopi Tornacenſis ſanctiſſimi, quem dies noctesque occupatiſſimum habebant preces, confeſſiones, litium terminandarum ſtudia, lectio, opus manuum. *Aut meditabatur, aut legebat, aut confeſſionibus audiendis incumbebat, aut lites hominum dirimebat; horum ſi aliquid exercere tædebat, propriis manibus laborabat.* Rain. n. 8. L. 1. c. 15 n. 2.

IV. Video rariuſcula eſſe hæc exempla, ſed nec ita forſan ſuperioribus ſæculis frequentia fuere, in Epiſcopis quidem, quos tot aliunde & graves diſtendunt occupationes. Quod ad cæteros enim Clericos attinet, conquerebatur quidem Gerſonius, quòd inaudita jam ferè & inuſitata illa eſſent eorum egregia pietatis documenta, de quibus olim Concilium Carthaginenſe tam multa ſanctiſſimè præceperat. *Ubi eſt illud Concilii Carthaginenſis IV. quod Clericus quemlibet verbo erudiat, & ne pauperes graventur, ut Paulus artificio victum quærat? Quod Clericus artificio vel agricultura ſibi victum abſque ſui officii detrimento præparet?* Et hæc tamen virtutum lumina ævo Tom. 4. c. 206.

ipſo

ipso Gersonii revivíscere vita fuerant in Fratribus Vitæ communis, quorum sanctissimus Institutor Gerardus anno 1284. vivere desierat. Clerici illi
Rainal. n.6. erant nullo constricti voto, societate vitæ tamen communis devincti, & opere manuum victitantes: quamquam illud ad unum maximè instituti essent, & toto pectore ferverent, ut Evangelium prædicarent. Institutoris vitam litteris mandavit Thomas à Kempis, ex quo pauca hæc libabo:
Cap. 25. *Operam dedit & consuluit, ut devoti quandoque in unam domum pro mutua exhortatione convenirent, & de Deo & charitate servanda tractarent. Et siqui simul stare vellent, de labore manuum suarum victum quærerent, & communem vitam, quantum possent, sub disciplina Ecclesiastica tenerent.* Contulit ille se mox ad extructionem Cœnobii Canonicorum, suadente Rusbrochio, qui ejusdem instituti Cœnobii Prior erat; at præclaros conatus mors intercepit. Ejus autem instituti Fratrum Vitæ communis fundamenta jacta sunt Daventriæ, eorum scilicet occasione, quos Gerardus occupatos retinebat conscribendis sanctorum Patrum monumentis, quibus & desinente qualibet hebdomada pretium persolvebat operæ industriæque suæ. Ex ea scriptione tanta perfundebatur eorum mens cælestis voluptatis cujusdam copia, ut hinc facillimè adducti sint operis sui mercedes omnes in communem conferre ærarium, patrimonioli sui minutias Congregationi dicare, reliquum vitæ curriculum inter has sanctissimas delicias traducere, Superioris curæ & imperio obnoxios. Hæc in Chronico suo Buschius, à Miræo publicatus in Compilatione ab eo edita Regularum Canonicis & Clericis præscriptarum. Nec nos præterit aliquos hujusmodi Vitæ communis socios postea ita devíasse, ut in eos nonnihil sævitum sit in Concilio Constantiensi. Sed nihilo tamen segnius recentiora eorum extructa sunt in Belgio Cœnobia variis locis, quæ & Pontificum rescriptis & confirmatione munita fuere, ut legere est in eadem Miræi Compilatione.

V. In congestis suprà exemplis liberi erant & spontanei labores isti; vel si qua lex erat, qua præciperentur, propria illa erat & peculiaris alicujus Conventus, cujus priores sectatores hanc sibi ipsis necessitatem indixerant. Sed Decretum jam promemus Legati Apostolici in Insula Cypro promulgatum anno 1313. quo jussi sunt omnes ejus Regni Clerici, honesta aliqua arte occupare manus, tum ad comites otii libidines declinandas, tum ad consulendum vitæ necessitatibus, si res familiaris deficeret. *Petrus miseratione divina Ruthenensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Lega-*
Con. Gener. Tom. 11. par. 2. pag. 2418. *tus in partibus cismarinis, ordinamus ad evitandum otium viris spiritualibus quammaximè inimicum, quòd omnes Clerici regni Cypri se occupent in aliquo utili opere, quod Clericalem deceat honestatem, ut habeant maximè pauperes, unde possint commodè vivere, nec non & divites cum cæteris occasionem validam quæcumque animæ contraria evitandi. Quicumque verò his contrarians otiositati vacaverit, de malis omnibus & non immerito est suspectus & accusatus, ad probationem facilem tanquam culpabilis puniendus.* Complectitur hoc Decretum non tenuioris tantùm fortunæ Clericos, sed & locupletes, quanquam eo arctius & speciali ratione constringantur pauperes. Tam his, quam illis fugienda otiositas. Nec tacenda pœna est, qua hìc otiosi & inertes Clerici percelluntur. Cùm enim merito suo obliquis suspicionibus pateat otiositas, si in otiosos legibus agatur, facillimè damnabuntur, nec tam gravibus opus erit probationibus. Anno 1536. Concilium Colonienſe Clericos hortabatur ad opus manuum, si egerent, dum ne ei se arti dederent, quæ Clero dedecori esset. *Quibus non suppetit ex Sacer-*
Part. 2. c. 40. *dotio, honesto artificiolo victum quærant, secuti divi Pauli exemplum, sic tamen ne aliquam sordidam artem, sacerdotio ignominiosam exerceant.* Eadem prorsus moderatione Concilium I. Mediolanense opus manuum permisit, non præcepit, pauperes tantum ad id excitavit. *Artes verò honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucretur, quo sibi quæ ad victum necessaria sunt, comparare possit.* Non quò non & divites quandoque invitati sint ad idem opus: sed nonnisi ad inimicam virtutibus otiositatem vitandam, & inutilitatem, quæ ipsa per se non mediocris vitiositas est, in Clericis potissimùm. Itaque dum non otientur Clerici, dum vel negotio, vel otio pio distineantur, numquam eos Canones ad opus manuum constrinxere, si modò suppetat ex Beneficio, quo se sustentent.
Acta Eccl. Mediol. pag. 29.

Comitia Cleri Gallicani Meloduni anni 1579. congregata, incredibili quadam perspicuitate quæstionem istam extricavere; ut pauperibus tantùm Clericis Canones laborem indixerint, ubi non aliud honestum paupertatis succurrit solatium; ut nihil affricandum huic labori sit ex sæcularium cupiditatum contagio & tumultu; quæ denique sint opera, Clericis maximè consentanea: *Et quamquam omne turpe lucrum indignum sit Sacerdote, ne ubi thesaurus, ibi sit & cor; tamen quibus ex sacerdotio non suppetit victus, honesto artificiolo, ut scriptura, pictura, arithmetica, musica, & decenti futura, non sordida aut inhonesta, victum quærere liceat. Neque enim hoc puduit Apostolum ipsum.*

CAPUT XV. P. 4. l. 4. c. 3.

De Monachorum opere manuum ab anno millesimo ad ducentesimum supra millesimum.

I. An Monachis labor manuum res præcepti sit, an consilii? Fugandæ otiositati Petrus Damiani libros lucubrabat in Eremo, ne otio torperet. Ivo Carnotensis Moniales hortabatur ad opus, vitandæ otiositatis ergo.

II. Beatus Bernardus & totus Ordo Cisterciensis inter fervoris sui primordia quandam hic sibi legem defixisse videbantur.

III. Aureæ mediocritatis est, ut aut laboretur, aut labor æqua piorum operum copia compensetur.

IV. Nec Cistercienses ipsi opere & labore victitabant suo, quamquam certas ei quotidie horas dedicarent.

V. Fatebatur & ipse Bernardus posse piis aliis exercitationibus compensari opus manuum.

VI. Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis mira & summa cujusdam sapientiæ luce perfusa doctrina.

VII. Non posse cogi Monachos ad laborem, argumenta & exempla ex eodem Petro Cluniacensi.

VIII. Nec tamen labores & opera penitus fastidiebant, vel Petrus, vel Ordo Cluniacensis. Denique nec Cistercienses, nec Carthusiani manuum labore & arte victum sibi quærebant.

IX. Probationes novæ nunquam Monachis inflictam necessitate, ut opere victum quærerent. De Amanuensibus, sive Antiquariis, qui libros scriptitabant.

X. Placita & exempla Lanfranchi, & Anselmi, qui ad Archiepiscopatum postea Cantuariensem evecti sunt. De Abbate Ruperto & Hugone Victorino.

XI. De recentioribus Ordinibus Monasticis, in quibus labor manuum usitatissimus fuit.

I. ACriùs semper de Monachis certatum est, consilii illis, an præcepti pondus habeat opus

opus manuum. Ac rursus si præceptum id foret, an detergendæ tantùm otiositatis causa, an etiam parandi victus, ex parte saltem aliqua, ut tantumdem parceretur ærario Ecclesiæ, & elemosynis fidelium, quibus pauperes foventur, ii scilicet, qui & re, & rei parandæ necessariis viribus destituuntur, afflicta corporis valetudine. Cùm duobus Episcopis necessitudine sibi conjunctissimis commendaret Petrus Damiani Opusculorum suorum retractationem & censuram, testatum faciebat illis se operam & industriam impendisse suam, ut otium falleret, inertiamque atque inutilitatem effugeret, non ea virium copia fretus, qua posset aliquid operis moliri, utcumque fructuosi. *Præsumpsi quædam opuscula scribere, non tam videlicet ut legibus Ecclesiasticis, quod temerarium fuerat, aliquid adderem; quàm ob hoc præcipuè, quia sine quolibet exercitio, inertis otii & remotioris cellulæ tædia non perferrem; ut qui operibus manuum utiliter insudare non poteram, cor vacuum atque lascivum quodam meditationis loro restringerem; sicque cogitationum ingruentium strepitum, atque acediæ obrepentis instantiam facilius propulsarem.* Fatetur ille quidem ideo se his opellis suis manus admovisse, quòd ad quodvis aliud opus accedere per vires prorsus exhaustas non liceret. Sed ejus operis necessitatem non ex alio ille capite arcessit, quàm quòd eremi & secessus tædia diluere, & inutilitatem effugere necesse esset. L. 4. Ep. 12.

Scripta est ab Ivone Carnotensi Episcopo Epistola pulcherrimis documentis referta ad Cœnobium Sanctimonialium Castri Dunensis; qua eas cohortatur, ut ne unquam ab illa orandi, legendi, & manibus operandi vicissitudine recedant, quam vehementer commendat Hieronymus in Monasteriis Ægypti, in quæ allegebatur nemo, quin manibus operaretur, non tam ad parandos corruptibiles cibos, quàm ad abigendas tentationes, ex otio nostro & inertia invalescentes. *Oportet ut semper sitis intentæ orationi, aut lectioni, aut operi; ut diabolus vos inveniat occupatas, nec mentes vestras novis & vagis cogitationibus expositas. Iste enim mos legitur fuisse in Monasteriis Ægyptiorum, ut neminem reciperent, qui nollet operi operam dare; non propter necessitatem, sed propter evitandam otiositatem, quæ inimica est animæ.* Epist. 10.

II. His assentiebant doctissimi & sanctissimi viri ante exordia Ordinis Cisterciensis, cujus incredibilis tum fervor, summaque animorum ad religionem contentio, miris perfectionem Monastici status provexit incrementis. Beatus Bernardus æstu quodam abreptus animi ac zeli, & laborem manuum sancire visus est, & eam legem omnibus prorsus Monachis imponere, non quomodocumque, sed abrupta necessitate victus opere & labore quærendi. Ex quo enim decimæ & reliqui Ecclesiarum proventus Clero jam addicti sunt, unus supereſt manuum labor, quo Monachi sustententur. Vide ut ille unà cum Abbate Pontiniacensi ad Abbatem scriberet Majoris Monasterii, id est, duo Cistercienses Abbates initiorum suorum flammas quaqua versum spargentes, ad Abbatem priscarum B. Benedicti Congregationum. *Clericorum est Altari deservire, & de altario vivere. Nobis nostra professio, & antiquorum Monachorum exempla victum ex propriis præscribunt laboribus, & non ex sanctuario Dei. Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibetis? Certè si ita vultis, baptizate nascentes, sepelite morientes, &c. Et in medio denique Ecclesiæ aperiat os suum Monachus, cujus officium est sedere & tacere.* Epist. 28. Inter Epistolas Ivonis Carnotensis hæc quoque legitur, qui tam præclaræ contentionis judex & arbiter futurus videbatur. Nec nescire se tamen fatetur ibidem Bernardus, esse decimas, esse Ecclesias, quas dono & investitura Episcoporum Monachi possiderent, ideoque hos saltem ad laborem jure cogi non posse. *Esto tamen, liceat & hoc ex dono Episcopi, nec ulla jam reputetur injuria, quam canonica excusat investitura.*

III. Et rursus idem alibi Bernardus sermonem concludens in Cantica, cogi se fatetur finem facere dicendi, hora data laboris & operis manuum, ex imminenti paupertatis lege, & institutionis Monasticæ. *Sed præterit hora, qua nos exire urget ad opera manuum, & paupertas, & institutio regularis.* At alio loco idem testatur, eò se jussum à cæteris Ordinis Abbatibus frequentiores habere ad Monachos suos sermones, quòd non satis valeret corporis viribus ad opus manuum. *Neque enim modò loquerer vobis, si possem laborare vobiscum.* Bernardo vulgò tribuitur Epistola de Vita Solitaria ad Fratres de Monte Dei, quæ profecta potiùs videtur à Monacho B. Benedicti Regulæ sectatore. Non improbabiliter is conjicitur fuisse Vvillelmus Abbas sancti Theodorici. Miratur hìc Scriptor Ægypti olim & Thebaidis Monachos, qui cellas ipsimet suas extruebant, nec se tantùm, sed & pauperes, debilesque omnes suis operibus sustentabant, & ex eremi sui sterilitate eam fructuum abundantiam exprimebant, quæ in ipsas urbes redundaret. *Laborabant manibus suis, & de labore suo pauperes pascebant, esurientes ipsi, de vastitate eremi urbium carceres alebant, viventes de labore suo, & habitantes in labore manuum suarum.* Tum ille progreditur ad difflandas tergiversationes Monachorum Ordinis sui: sed non ulteriùs rem tamen premit, quàm ut ingemiscant saltem ipsi de remissione hac sua & operis meritum compensent pietatis & humilitatis incremento. *Ignosce, Domine, excusamus, tergiversamur, &c. Magnam hanc jacturam professionis nostræ suppleat pietas & devotio conscientiæ humilis.* Hinc elucet Bernardi non esse eam Epistolam; elucet & quæ mediocritas hìc tenenda sit. Subiniquum est cogi Monachos omnes ad opus manuum, ad cibum sibi parandum. Perversum est contemptui & fastidio habere laborem, quem Apostoli & Apostolicæ sanctimoniæ imitatores gloriæ sibi & ornamento esse duxerunt. Inter hæc extrema medius est terendus limes, ut & in laude sit labor, nec molesti tamen simus non laborantibus Monachis, dum pietate, humilitate, & piis occupationibus aliis æquare nitantur pretium & decus laboris, quo Majores ipsorum inclaruerunt. Quanquam enim Paulus & his virtutibus præcelleret, & manibus operaretur: non tamen Deus omnes homines ad eundem perfectionis apicem vocat. Nec semper & ubique Paulus operatus est, sed locis & temporibus propriis quibusdam: nec ejus exemplo inhæsisse leguntur cæteri Apostoli; denique non ulla se Paulus ipse necessitate ad hunc laborem obligaverat, cùm ejus gloriæ & mercedis incrementum hinc non modicum auguretur accessurum, quòd volens lubensque, nullo vinculo obligatus operetur. Serm. 1. In Psalm. Qui habitat serm. 10.

IV. Id narrat ipse celeberrimus Cistercii conditor Stephanus, in eo opusculo quod inscriptum voluit *Exordium Cœnobii Cisterciensis*; ut cum fratribus suis sedulò expenderit, ex Regula & vita beati Benedicti constare, non Ecclesias illi, non Parochias, non jura fuisse dominica: atque ei exemplo ut se coaptarent, statuisse se agris excolendis incumbere, eòque laicos habere Conversos, qui villici & agricolæ essent, ita certè ut & Monachi ipsi præfinitis horis operi vacarent. *Suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, & vineas, & prata, & sylvas, aquasque ad facienda molendina, ad proprios tamen usus & piscationem & equos, pecoraque diversa necessitati hominum utilia. Et cùm alicubi curtes ad agriculturas exercendas instituissent, decreverunt, ut prædicti Conversi domos illas regerent,* Bibl. Cister. pag. 7.

rent, non Monachi. Hinc patet ne Ciſtercienſes quidem Monachos laborum ſuorum quæſtu victitaſſe, etſi quatuor diebus ſingulis horas operi addicerent, Agris ex his illi ſuis, vineis, villiſque fructus metebant, quibus veſcerentur, toto manuum ſuarum opere his addito, permodica ſanè acceſſione. Et tamen eo labore quantumvis brevi & modico, Regulæ beati Benedicti, & legibus ſatisfiebat auſterioris pœnitentiæ. Quando B. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus Ciſtercienſis Ordinis habitu indutus fuit Pontiniaci à Papa accepto, arctiſſimam ſtatim Regulæ obſervantiam amplexatus eſt, ut ne manuum quidem labore ſe abſtineret. Ita enim Harsfeldius: *Quin & cum Fratribus ruſtici operis faciendi cauſa, in agros proficiſci, & fœnum metere ſolebat.* Anno 1134. Capitulum Generale Ciſtercienſe ſilentium obſervari præcepit iis locis, ubi exſcribendis libris vacabant: *In omnibus Scriptoriis ubicumque ex conſuetudine Monachi ſcribunt, ſilentium teneatur, ſicut in clauſtro.*

Annal. Ciſt. tom. 2. pag. 409. tom. 1. p. 282. 273.

V. Sparſis per orbem ſuſpicionibus variis, rumoribuſque, non creſcere laudes Ciſtercienſis Ordinis, niſi obſcurandis, obterendiſque Cluniacenſibus, eas calumnias abſtergere ſcripta Apologia conatus eſt B. Bernardus. Ibi præſtantiſſimè docuit ſanctus Pater, non aſpernandum, non prætereundum opus manuum, ſed ſpiritalibus virtutibus, humilitati & charitati poſthabendum; denique non laborantem, ſed medullitus ſincera charitate & humilitate imbutum incomparabiliter præcellere ei, qui laboret manibus, & hinc animo ſuperbiat, & non laborantes aſpernetur. *Jam verò de labore manuum quid gloriamini? cùm & Martha laborans increpata, & Maria quieſcens laudata ſit, &c. Illa oportet agere, & iſta non omittere. Alioqui cum aut iſta omitti neceſſe eſt, aut illa: iſta potius omittenda ſunt, quàm illa. Quantò enim ſpiritus corpore melior eſt, tantò ſpiritualis quàm corporalis exercitatio fructuoſior. Si ille quem non laborantem dijudicas, modicum quidem habeat, de hac quæ ad modicum eſt utilis, corporali videlicet exercitatione, amplius autem quàm tu de illa quæ ad omnia valet, id eſt pietate, quis quaſo veſtrum Regulam melius tenet? An non melius, qui melior? Qui verò melior, humilior, an fatigatior? An non is qui à Domino didicit mitis eſſe & humilis corde, qui cum Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eo?* Illud denique annuit, illud Petro Cluniacenſi Abbati, de quo mox plura, aſſentitur Bernardus eadem ipſa Regula, qua labor præcipitur, permitti etiam providas & charitate temperatas Abbatum diſpenſationes, nec ferè poſſe Regulam ita ſervari, ut non aliquid interveniat indulgentiæ. *Quod ſi Regulam ab omnibus qui eam profeſſi ſunt, ſic ad litteram tenendam cenſet, ut nullam omninò diſpenſationem admitti patiaris, audacter dico, nec tu eam, nec ille tenetis.* Itaque non abnuebat Bernardus ipſe, clementiùs interpretandam operis manuum legem, ejuſque haud ægrè acquieſcendum eſſe diſpenſationibus, dum ea labes aliquo charitatis & humilitatis augmento ſarciretur.

Cap. 16.

VI. Petrus Venerabilis Cluniacenſis Abbas has obtrectationes, mollitiæque & inertiæ criminationes Ordini ſuo aſperſas diluere & effricare agreſſus, nec ipſe tamen laudi & pretio invidebat operis manuum. Ita enim ille ſuadebat, ut ſe quis totum Deo mactaret, impenderetque contemplatione, & ſacrorum codicum ſcriptione. *Debet is labor valdè tibi eſſe jucundus, nec à tam fructuoſo opere aliquatenus corpus ceſſare; ut dum mens divina meditando, manus ſcribendo, oculi legendo, lingua loquendo, totus homo interior atque exterior cooperando laborat, holocauſtum medullatum Deo offeras; ut qui te totum ſæculo ſubduxiſti, integrum te ſacrificium Deo impendas.* Erat

L. 1. Ep. 13.

is tum adhuc pervulgatiſſimus labor, exſcribendi ſacros Codices, & ſanctorum Patrum Commentarios. Nec abhorret à vero id holocauſti inſtar habuiſſe, quo totus homo divinis ignibus incenderetur, & in Deum totus iret, toto corde & animo in contemplationem & amorem demerſo incommutabilis ſurſum Veritatis, oculis divinæ legi legendæ addictis, manibus exſcribendæ, linguis recitandæ. At cùm alibi Petrus idem Ordini ſuo patrocinatur, ex ipſiſmet Regulæ verbis luculentè demonſtrat, non præcipi laborem, niſi ad inertis otii ignaviam diluendam, atque ex conſequenti eos adprimè ſatisfacere Regulæ, qui ignavum illud otium diſpungunt prece, pſalmodia, piorum aliàs operum frequentia. *Otioſitatem ne nocere valeat, tam lectione, quàm manuum labore excludere ſatagit. Dicite ergo, ſi aliis bonorum operum exercitiis idem poteſt fieri, non videtur vobis bene Regula ſervari? Ergo ſi orando legendo, pſallendo, injuncta religiosè implendo, vel alia quælibet hujuſmodi bona agendo animus occupatur, Regula, ut diximus, perfectè ſervatur; quoniam hæc operando Monachus non otioſus, ſed bene negotioſus in omnibus comprobatur.*

L. 1. Ep. 28.

VII. Non alius locupletior, aut doctior, ex Petro Cluniacenſi, Regulæ Beati Benedicti interpres & executor quiſquam fuit, quàm Beatus Maurus, à Beato Benedicto in Gallias ablegatus, ubi & illud ſui adhuc nominis Cœnobium excitavit in Andium finibus. Atqui fidiſſimus hic Beati Benedicti diſcipulus, cùm ea eſſet Monaſteriis ſuis Gallicanis proventuum copia, quæ alendis Monachis ſatis eſſet, non aliis eos quàm ſpiritalibus occupationibus illigavit. *Ut quia eis ſine proprio labore cuncta neceſſaria ſuppeditabant, omiſſo manuum opere ſpiritualibus exercitiis exercitati, otioſi non eſſent, ſicque ſibi nuper à Sancto traditam regulam bona ſemper operando optimè conſervarent.* Ex ipſamet Beati Mauri vita approbat Petrus, à Rege Clotario ingentia illi tributa eſſe latifundia, largè ſuſtentandis Monachis idonea. Addit porrò & Beatum Gregorium Papam ſex Monaſteriis à ſe exædificatis, tantum agrorum redituumque aſſignaſſe, quantum alendis, veſtiendiſque fratribus opus eſſet; Beato Columbano fuiſſe etiam vaſtiſſima ejuſmodi prædia, à quibus tam alieno animo erant Ciſtercienſes; immundis & profanis immunda & profana eſſe omnia, mundis munda & ſacra, perinde ut uſus eorum eſt; Caſtrum ampliſſimum, jam non Caſtrum eſſe, ſed Oratorium, ex quo primùm tempore dominos & incolas ſortiretur pios Monachos; denique ne poſſe quidem Monachos jejuniis & ſolo leguminum eſu marcidos, & viribus exhauſtos, aſperioribus ruris laboribus ferendis pares eſſe.

Ibidem.

Quæ ab eodem Petro Cluniacenſi ad Beatum Bernardum ſuper his diſſenſiunculis ſcripta eſt Epiſtola, mirabili quadam ſcatet & ſapientiæ luce, & dulcedine charitatis. Illud præ cæteris ibi obſervatur, eo maximè præcellere Beati Benedicti Regulam, quòd charitate quadam ſingulari & infatigata, Abbates velit ſaluti maximè animarum conſulere, murmura & querelas prævertere, adjecta ad id conſequendum cumulatiſſima diſpenſandi facultate. *Ecce ipſe cui inniteris, Benedictus pater, Abbatem ſic omnia temperare jubet, ut animæ ſalventur, & murmur abſit.* Oculo Chriſtianæ charitatis, & religioſæ ſimplicitatis cenſet ille ſpectandos eſſe, nec ſine penitiori gaudii ſenſu, Monachos qui opere manuum ignaviam otii abigunt, ſanctos Patres imitantur, ſuo ſe labore tranſigunt: ac rurſus non aliter contuendos eos, qui iis laboribus abſoluti ſunt, quòd medias incolant urbes, non ruri; quòd agros non habeant, eo labore proſcindendos; quòd denique piis aliis functionibus ignavi otii invidiam & pericula propulſent. *Simplici oculo & tu uteris, qui hoc opus manuum ex parte poſtpoſuiſti, quia*

L. 8. Ep. 17.

non

non in ſylvis, nec in deſertis, ſed in medio urbium & caſtrorum conſtitutus, & undique populis circumſeptus, nec toties ac toties ire & redire horum operum cauſa per promiſcuam utriuſque ſexus multitudinem abſque aliquo vel plurimo periculo potes; nec inſuper opportuna loca, ubi talibus exerceri operibus poſſis, plerumque poſſides. Sed ne inimica Religioſis otioſitas te vacante locum tibi nocendi inveniat: aut ubi & quando potes, manibus operaris: aut ubi non potes, opus hoc manuum operibus divinis per vices variando compenſas.

VIII. Fatebatur & modò Petrus, ſuos quoque Cluniacenſes manibus operari ſolitos, ubi fas erat, ad inertiam refellendam. *Ubi & quando potes, manibus operaris.* Id & ipſe confirmavit Statuto edito in Capitulo Generali. *Statutum eſt, ut antiquum & ſanctum opus manuum, vel in clauſtris ipſis, aut ubi honeſtè remoto conſpectu ſæcularium fieri poterit, ex parte ſaltem aliqua reſtauretur; ita ut omni tempore præter feſtivos dies, quibus operari non licet, quolibet ſemper fratres utili opere exerceantur.* Ejus ſtatuti ratio paulò pòſt ſubjicitur, quòd antè cùm tantum periculi immineat Monachis ab otio & ſupinitate, eorum, nec non & Converſorum maxima pars, *præter paucos legentes, & raros ſcribentes*, dies totos contereret ignavis confabulationibus, nonnunquam & obtrectationibus. Bibl. Cluſn. pag. 1365.

Cùm denique idem Petrus alibi in laudes effunditur Carthuſianorum, & eorum obiter ſtatuta commendat, fatetur quidem eos orationi, & lectioni intertexuiſſe opera manuum, in ſcribendis maximè libris: *Ubi ſilentio, lectioni, orationi atque operi manuum, maximè in ſcribendis libris irrequieti inſiſtunt.* De Mirac. L. 2. c. 28. Sed illud præfatus fuerat, Cœnobiorum eos ſuorum fundamenta jeciſſe, comparandis adjacentibus agris, gregibus, armentis, quantum neceſſe eſſet ad ſuſtentandos duodecim Monachos, Priorem, duodeviginti Converſos ſervoſque paucos conductitios; certi tum quidem eo ſeſe numero coarctare, ne cum agrorum incrementis, ſollicitudines liteſque augeſcerent. *Et ut non eſſet eis quandoque neceſſarium, vel plus terræ quàm dictum eſt, poſſeſſioni ſuæ addere, aut numerum jumentorum ſuorum, vel pecorum augere, duodecim tantum Monachos cum decimotertio Priore, ac decem & octo Converſis, pauciſque mercenariis, nullo prorſus ſuperaddito, in ſui ordinis Monaſteriis perpetuò eſſe decreverunt.* Ad manum ſunt variæ Collectiones Statutorum Chartuſienſium, ubi operis, maximè ſcribendorum librorum horæ definitæ ſunt. Prioribus hujus Ordinis ſtatutis, à Guigone quinto Generali compilatis, affirmatur, quot libri conſcribuntur à Monachis, tot Evangelicos Prædicatores in orbem diſſeminari, quorum omnium fructus ſpiritales ad Antiquarium & Exſcriptorem redeant. *Quot enim libros ſcribimus, tot nobis veritatis præcones facere videmur: ſperantes à Domino mercedem pro omnibus, qui per eos vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate correcti profecerint; pro cunctis etiam, qui vel de ſuis peccatis & vitiis compuncti, vel ad deſiderium fuerint patriæ cœleſtis accenſi.* Cap. 18. 19. Unde & ipſos Scriptores conſentaneum eſt, creberrimis ad Deum precatiunculis laborem ſuum interpungere, quò elinguibus his Concionatoribus largior benedictionum cœleſtium copia infundatur. *Quæ tamen opera brevibus volumus orationibus interrumpi, &c. Semperque in operando ad breves & quaſi jaculatas licet orationes recurrere.*

Ex quibus omnibus illud emicat, nec Cluniacenſes omnino ab opere ceſſaſſe, nec Ciſtercienſes, vel Carthuſianos labori incubuiſſe, ad vitam tolerandam, & ad dimittendos pauperibus reditus prorſus omnes, ex fidelium largitate manantes. Nec enim his Ordinibus labor manuum erat, niſi inertis otii & ſupinitatis medicamentum, aut nonnunquam qualecumque ſubſidium & levamentum ad vitæ neceſſitates.

IX. De Herluino fundatore & primo Abbate Beccenſis Cœnobii differens Vvillelmus Gemmeticenſis, & de Anſelmo ejus ſucceſſore, illos ait expletis divinis Officiis, contuliſſe ſe ad agrorum colendorum labores aſperrimos, ſolo pane, herbiſque aqua & ſale temperatis & coctis vitam tolerantes. *Videres peracto in Eccleſia officio Abbatem collo ſementem, manu raſtrum vel ſarculum geſtantem ad agriculturam præire; Monachos omnes ruris operi ſub diei terminum inſiſtere. Sentibus & ſpinis alii agrum emundabant, alii fimum ſcapulis comportantes ſpargebant; hi ſarriebant, illi ſerebant, nemo panem abſumebat in otio. Ad horam agendi officii in Eccleſia omnes ad unamquamque conveniebant. Victus quotidianus panis ſiligineus, & herbæ cum aqua & ſale.* Spicil. tom. 4. pag. 78. L. 1. C. 4. Hæc fuere admirabilia prorſus ejus Cœnobii exordia; cui poſtea tantum donorum ingeſtum, tantum opum accumulatum eſt, ut unus poſtea fuerit labor libros ſcriptitantium, ut author eſt Ordericus Vitalis de compluribus aliis Normanniæ Monaſteriis, ubi Antiquariorum iſtorum perdiu floruit memoria, & eorum quos illi effinxerant alumnorum. *Ex ejus ſchola excellentes librarii, id eſt, Berengarius, qui poſtmodum ad Epiſcopatum Venuſiæ provectus eſt, Goſcelinus, &c. Et exemplis ſuis ad ſimile ſtudium ſecuturam juventutem ſalubriter exhortati ſunt.* Script. Norman. l. 6. ann. 1034. pagin. 670. 680. 711. 712. 713. Refertur ab eodem Orderico paulò inferiùs ſermo Roberti Abbatis Moliſmenſis ad Monachos ſuos, quando inflammare illos voluit ad complectendam ſtrictiſſimam Beati Benedicti Regulæ obſervantiam, atque in primis diligentiam operis manuum. At mox ibidem ille ſubjicit Monachorum reſponſionem, cujus à me non hìc promentur niſi pauciſſima hæc verba, ubi laboris detrectationi, & ceſſationi ſuæ patrocinium accerſunt ab exemplo ſancti Mauri, qui centum quadraginta Monachos alebat proventibus agrorum, quos ingenti ei copia Galliæ Reges & Optimates addiderant; uti à Carolo Magno & ſucceſſoribus ejus opima dote inſtructæ fuerant Abbatiæ complures, ut Monachos occupatos & diſtentos haberet oratio & pſalmodia, ruſticos agricultura. *Dagobertus Rex & Theodoricus, atque Carolus Magnus Imperator, atque alii Reges, & auguſta Cœnobia devotè condiderunt, & de ſuis reditibus ad victum & veſtitum ſervorum Dei ubertim erogaverunt, multitudinemque clientum ad exteriora miniſteria pleniter explenda ſubjecerunt, Monachoſque lectionibus & ſacris orationibus pro cunctis benefactoribus ſuis, & cœleſtibus myſteriis intentos eſſe inſtituerunt. Exinde Principum inſtitutione & diutina conſuetudine uſitatum eſt in Gallia, ut ruſtici ruralia ſicut decet opera exerceant, & ſervi ſervilia; Monachi autem qui ſponte relictis hujus mundi vanitatibus Regi Regum militant, clauſtralibus ſeptis ut filiæ Regis quietè inſideant, arcana ſacræ Legis legendo perquirant, &c.* Vereor ut tam bellè peroraverint in ſui otii defenſionem Monachi Moliſmenſes. Certè duodecim tantùm ex eis Robertus Abbas abducere potuit ad Ciſtertii ponenda fundamenta.

X. Ab Hermanno Monacho proditum eſt, uſque adeò in opus & laborem efferbuiſſe primùm Ciſtercienſes, ut cujuſdam Cœnobii Sanctimoniales, robore ſupra ſexum, animo ſupra fidem infatigato terram proſcinderent, agros colerent, *Non ſolum nendo & texendo, quod fœmineum opus eſſe conſtat, ſed etiam in agris fodiendo, & cum ſecuri & ligone ſilvam ſuccisam extirpando, ſpinas & vepres evellendo, manibus propriis aſſiduè laborantes cum ſilentio victum ſibi quærunt, vitamque Clarevallenſium Monachorum per omnia imitantes, in ſemetipſis oſtendunt verum eſſe Domini ſermonem, quia omnia poſſibilia ſunt credenti.* Inter opera Guiberti Abbatis pagin. 551.

Non

Non facilè quis hæc vel admiratione, vel laudibus æquaverit. Erat utique ardor ille in novis Ciſtercienſibus frequentior Monaſteriis, quàm in vetuſtis Cluniacenſibus, ubi nunquam tamen penitùs reſtinctus fuerat. Sed ferè his perſuaſum erat, non tam ſtrictæ neceſſitatis eſſe laborem manuum.

Ex adverſo autem Lanfrancum narrat Vvillelmus Malmelburienſis, Monaſticæ vitæ amore inflammatum fuiſſe conſpecto Herluino Beccenſi Abbate, dum ad coquendos panes ſuccinctus eſſet, & manus fimo oblitas haberet. Tunc ille in Beccenſi quidem Cœnobio profeſſus eſt, ſed cùm agreſti operi par non eſſet, Scholam Dialecticæ aperuit, in quam non diſcipuli tantùm confluxere, ſed opes & dona, proventuſque, quibus tenue priùs Cœnobium valdè locupletatum eſt. *Ex omni Abbatiarum copia Beccum elegit, paupertate loci & Monachorum religione motus. Siquidem eo fortè adveniens Abbatem Herluinum ad coquendos panes ſuccinctum & manus fimo oblitum conſpicatus eſt. Factus eſt ergo ibi Monachus, homo qui neſciret agreſti opere victum quærere, publicas ſcholas de Dialectica profeſſus eſt, ut egeſtatem Monaſterii ſcholarum liberalitate temperaret.* Anſelmus, qui ex Abbate Beccenſi, in Eccleſia poſtea Cantuarienſi Lanfranco ſuffectus eſt, nec ipſe à natura factus ad laborem erat; at verò in cœleſtes diſciplinas prorſus demerſus, peræquè ut Lanfrancus, ad ſummas Eccleſiæ dignitates graſſatus eſt, non labore manuum, ſed tum virtutibus Monaſticis, tum Eccleſiaſticarum diſciplinarum peritia quadam ſingulari. Intererat ergo ad Eccleſiæ amplitudinem, & ad effingendos Præſules, Lanfranci & Anſelmi ſimiles, ut operis manuum immunes eſſent, quorum natura, indoles, ingenii proclivitas aliò propendebant, & majus aliquid pollicebantur.

De Geſtis Pont. Angl. l. 1. p. 205.

Operoſiùs Rupertus Abbas quæſtionem hanc pertractavit, ubi & id ab eo concluditur, permitti magis quàm præcipi opus manuum in Regula ſancti Benedicti; quod à veriſimili non abhorret, quoad ea ſaltem opera, quibus inopiæ Monaſterii conſuleretur. In locis enim à Ruperto laudatis, non ablegat Regula ad laborem, niſi ubi urget neceſſitas. *De illo opere manuum, quo maximè victus acquiritur, quod eſt arare, ſeminare, & metere, ſilvaſque ſuccidere, perſpicuum eſt, quia non eſt B. Benedicti præceptum, ſed tantummodo permiſſum, ſive patientiæ conſilium.* Nec Rupertum latuere, quæ à nobis ſuperiùs dicta ſunt de B. Gregorio & de Apoſtolis, nec non & de B. Mauro. Quæ fuerit Petri Damiani ſententia, jam diximus; elaborata ab eo cochlearia lignea, & ad ſummos ipſos Pontifices muneris inſtar miſſitata, ſatis declarant, labore illum manuum delectatum eſſe, ad fallendum otium, & eremi tædium diluendum. De his, ſi vacat, vide Annales Baronii. Fatetur Hugo Victorinus, quibus res aliunde ad vitam ſuppetit, iis fas eſſe ex Auguſtino, ſpiritales functiones operi manuum anteponere. *Non malè agunt, qui opera exteriora pro ſpiritualibus poſtponunt, cum habeant, unde vivant: quia Maria optimam partem elegit.*

In Reg. S. Bened. l. 3. c. 5.

Baron. ann. 1061. n. 54.

Quæſt. in Epiſt. 2. ad Theſſal.

XI. Mirabatur Stephanus Tornacenſis, nec injuria, Grandimontenſium paupertatem eximiam, & laboris manuum diligentiam ac fervorem. *Beata paupertas eorum, quæ licèt eos fame premat & frigore, non tamen aut mendicare compellit, aut divitibus adulari. Suis ac ſuorum manibus victum exquirunt & veſtitum.* Præmonſtratenſes certis ac diffinitis horis laboraſſe author eſt Jacobus de Vitriaco. *Temporibus determinatis & horis certis ad labores manuum egrediuntur.* Quod & affirmat ſimiliter de Canonicis ſancti Victoris apud Pariſios. *Certis temporibus & horis conſtitutis infra terminos ſuos manibus ſuis corporaliter laborant.* Præmonſtratenſes Conſtitutiones horas præfigunt laboris, tempore potiſſimùm meſſium, ſive intra, ſive extra Monaſterium. Ubi ager metendus ſemotior erat, ibi prandebant, Veſperas decantabant, & adveſperaſcente die domum redibant. *In tempore ſecationis & meſſis, quando neceſſitas operis exegerit, &c.* Soli infirmi eximebantur, & Officiales Clauſtri. Eo ipſo portò tempore, quo meſſores in agro ipſo Horarum canonicarum penſo fungebantur, Amanuenſes, Scriptores, aliique qui domi remanſerant, eaſdem concinebant in Choro. *Scriptores & qui intus remanent, curſim in ſcapularibus horam cantent.* Conſtitutiones ejus Ordinis poſteriores ſub Alexandro VI. & Julio II. copiam fecere Abbati, ut veniam faceret laboris, dum ſuos tamen curaret interim operam navare ſcriptioni, lectioni, functioni denique honeſtæ cuipiam & fructuoſæ.

Epiſt. 1.

Hiſt. Orien. c. 22. 24.

Bibl. Præmonſtrat. p. 790. 791. 843. 844. 893.

CAPUT XVI. P. 4. c. 4. l. 4.

De Monachorum labore manuum poſt annum Chriſti milleſimum ducenteſimum.

I. Quod fuerit opus manuum Pauperum de Lugduno, Humiliatorum, Franciſcanorum, Dominicanorum.

II. Quid laboris præcipiat Regula B. Franciſci.

III. Luculentiſſima B. Bonaventuræ placita de labore manuum, & de iis qui ad eum compelli poſſunt.

IV. Doctrina B. Thomæ in eandem rem.

V. De teſtamento B. Franciſci, & de quibuſdam Regulis Ordinum Religioſorum.

VI. Probatur ex Conciliis non poſſe mendicantes cogi ad laborem.

VII. Mira Eccleſiæ conſenſio & conſtantia doctrinæ ab initiis uſque ſuis. Quid hinc univerſim inferri poſſit.

VIII. Græcorum doctrina & uſus.

I. NOva concertatio in Eccleſia exarſit, cùm primùm nobiliſſima hinc & hinc B. Franciſci & B. Dominici nova ſoboles orbi illuxit. Quibus necdum exploratum erat, quantum hi à vetuſtis Monachis toto inſtituto differrent, in id ferè propendebant, ut eos labori ſubjicerent. At qui oculatiores erant, attendebanque horum jam propoſitum eſſe primarium, ut prædicarent, rudes imbuerent fidei elementis primis, procurationi animarum ſervirent, Paſtoribus ſubſidio eſſent, unde nec Monachi, ſed Fratres dicebantur: ii facilè intelligebant, quanto illi intervallo disjungerentur. Ad annum 1212. refert Uſpergenſis Abbas pro duabus prioribus Congregationibus, ſive Sectis, quæ Humiliatorum & Pauperum Lugdunenſium dicebantur, quorum opinio ingens in orbem Chriſtianum permanaverat, cùm illi precatione, hi paupertate præcellerent, qui tamen poſtea ita in varios deviarunt errores, ut ab Eccleſia proſcripti ſint: duas emerſiſſe in ſpeciem quidem ſimiles Congregationes, quòd altera prædicationi, altera Evangelicæ paupertati ſe ſpecialiùs dedicaſſet; at re diſſimillimas, ſingulari potiſſimùm fide, & obſervantia Sedis Apoſtolicæ. Pauperibus de Lugduno ſucceſſiſſe viſi ſunt Franciſcani, Dominicani Humiliatis. Prædicationi ſimul & operi manuum dediti erant Humiliati, ſed imperitia orthodoxæ doctrinæ & contemptu Paſtorum Eccleſiæ id aſſecuti ſunt, ut fidelium albo expungerentur. Dominicani, qui & Prædicatores dicti, cùm non poſſent munere fungi, niſi plurimum operæ in litteris libriſque pervolutandis ponerent, uni potuere vacare operi & labori

labori manuum, libris exscribendis. *Humiliati rudes & illiterati cùm essent, operibus manuum instabant, & prædicabant, accipientes necessaria à suis credentibus. Isti verò Prædicatores, studio & lectioni sacræ Scripturæ jugiter insistentes, tantùm in scribendo opus faciebant.*

II. Annalibus suis intexuit Matthæus Paris Regulam B. Francisci ad annum 1227. Quo Capite agitur de opere manuum, id sancitur, ut quibus cælitus dono datum erit ut laborent, ii piè fungantur eo officio, ad inertis otii pericula declinanda, ut ne suavitas orationis, quo condiendus est labor, dissipetur. Quod ad operis salarium attinet, nonnisi ad Cœnobii necessitates accipiant, & ne pecuniam unquam accipiant. *Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devotè, ita scilicet ut excluso otio animæ inimico, sanctæ orationis & devotionis spiritum non extinguant, cui debent cætera temporalia deservire. De mercede verò laboris, pro se suisque fratribus corporis necessaria suscipiant, præter denarios vel pecuniam.* Hæc ad eos pertinent, qui operas suas aliis locant, & qui ejus operæ pretium ac mercedem accipiunt, sive agrum coluerint, sive aliquid artis exercuerint. At non omnibus Regularibus tantum industriæ aut roboris suppetit. Ideò nec omnes Regula ad laborem invitat; & qui invitantur, ii excutiendæ potissimùm inertiæ excitantur necessitate. Itaque Regulæ satisfaciunt, si qua ratione alia decora ignaviam abigant. Vir denique cælestium amore inflammatissimus ipse, & alios omnes inflammandi cupidissimus, his Regulæ suæ verbis ita rem suspendit ac temperavit, ut nihil nimis urgeret, ne officeret labor ei cælestium Mysteriorum meditationi, & salutis animarum curæ, quam fratribus suis enixissimè præ cæteris rebus omnibus commendabat.

III. Etsi nunquam calamum armassent B. Bonaventura & sanctus Thomas in Ordinis quisque sui defensionem super quæstione tunc vexata laboris manuum, ipsa Theologica eorum monumenta litteris & æternitati commendata, invictissimi speciem propugnaculi præ se ferre potuissent. De iis Scholæ Theologicæ duobus luminibus hìc dici potest, quod superiori Capite de Lanfranco & de Anselmo diximus. Non potest Ecclesia his carere luminibus citra ingens rerum suarum & gloriæ detrimentum. At ejusmodi lumina non parit labor manuum. Immortalia Thomæ & Bonaventuræ opera Ecclesiam usque ad exitum sæculi illustrabunt; & insaniat necesse est, qui contendat eos operi manuum operam potiùs suam & industriam manusque dicare debuisse. In commentando Capite suprapositio Regulæ B. Francisci, contendit Bonaventura, ita suspendi & librari verba ejus, ut eo non minùs prædicatio verbi divini, quàm labor manuum contineatur. Ita quidem ille *in Expositione in Regulam*: At quibusdam idem alibi satisfaciens *Quæstionibus circa Regulam*, cessationem laboris exprobrantibus, respondet fidentissimè cessare neminem à labore, sed in opus gnaviter omnes incumbere, vel prædicatione, vel administratione Sacramentorum, vel oratione, vel studio, vel arte aliqua, jam ut nemo ignaviam objectare possit, aut conqueri eleemosynis Ecclesiæ inertes ali. *Cur non laboratis manibus pro victu, ut non sitis Ecclesiæ onerosi in eleemosynis petendis? Respondeo, si de puro labore manuum deberemus vivere, tantum urgeret nos operis instantia, quod aliorum lucris intendere non possemus, nec divina Officia liberè celebrare, nec orationi liberè vacare. Cùm enim ad confessionem vel ad prædicationem frater vocaretur, respondere cogeretur, Opus meum, quo victui meo hodie deservire debeo, nondum explevi: & ille cui laboro, priùsquam deserviam, non dabit mercedem debitam, ideo non possum venire. Aliàs autem omnes præter infirmos laborant, alii in studio, ut fideles erudiant; alii in divino officio, & laudibus Dei, alii in colligendis eleemosynis pro sustentatione communi, alii in officiis domesticis; & infirmis & sanis ex injuncta obedientia ministrantes, quidam qui sciunt artes mechanicas, pro fratribus & extraneis exercentes; sicut mutuò cooperantur inter se formicæ & apes: quidam ex obedientia missi diversas terras perambulant, cùm alios nuntios idoneos non habeamus, & sic nullus impunè permittitur otiosus.* Quæ Bonaventuræ verba illud perspicuè declarant, etsi labor manuum exoleviisse videatur, reapse tamen in his sacris Congregationibus laborare omnes. Postremò denique objectionem ex libro Augustini *De opere Monachorum* petitam ita refellit Bonaventura, ut demonstret ab eo non subjici operibus manuum eos, quos sors ipsa nascendi ei necessitati subduxerat, aut qui Ecclesiasticis ministeriis occupantur: sed illos duntaxat qui ante suam in Cœnobiis professionem opere manuum vitam tolerabant. Ejusmodi hominum multitudinem ait Bonaventura tempore Augustini fuisse innumerabilem, fuisse & permagnam ineunte Ordine B. Francisci, suo verò jam ævo exiguo admodum eos esse numero. En ipsa Augustini verba à B. Bonaventura relata: *Quamobrem illi qui relicta sive ampla, sive qualicumque opulentia, inter pauperes Christi vivere voluerint, si corpore valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, sed manibus operantur, misericordiùs agunt, quàm cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod si nolunt, quis audeat cogere? Illi autem qui præter istam sanctam societatem, vitam labore corporis transigebant, si non laborant, nec manducent.* Ex quibus hæc efficit Bonaventura in libello de Paupertate Christi contra Magistrum Guillelmum: *Apparent igitur qui sunt astricti, scilicet validi & fortes, & qui ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, & qui vitam in sæculo de labore corporis transigebant; & tales multi erant inter illos Monachos, & plures erant in exordio Religionis Minorum Fratrum, & ideò ad labores arctandi. Nunc autem comparatione aliorum pauciissimi sunt tales, & ideo non est contra Apostolum, si talibus conceditur simpliciter mendicare.* Cùmque rursus objiceretur posse eleemosynis & collectis abstineri si strenuè & impigrè in opus incumberetur, respondet ille permodicos esse sumptus hominum necessario contentorum: longè verò majora futura fuisse impendia, si pro Monastica, Clericalem hi vitam amplexati essent, & Ecclesiæ Beneficiis pascerentur. *Nec tales gravant populum Domini & Ecclesiam, maximè si nihil ultra necessaria petant; quia multò plura expenderent & sumerent de eleemosynis pauperum, si Clerici in sæculo in Beneficiis Prebendalibus remansissent.*

Exposit. in Regul. c. 5. Quæst. 11.

Qu. 1. art. 2.

IV. Ordinis quoque sui defensionem arripuit B. Thomas adversùs eos, qui ad opus manuum tanquam ex ineluctabilis legis imperio vocabant. Contrà autem ille demonstrat, B. Benedictum tres primùm annos in antro egisse à labore & opere feriatum, à Romano Monacho accipientem necessarii cibi subsidia, ut refertur à Gregorio Magno. Ab Augustino necessitati operis eos subduci, quibus ante conversionem idonea res erat familiaris, qua fine opere vitam sustentarent. *Augustinus dicit in libro de Opere Monachorum, illi qui saltem habebant aliquid in sæculo, quo facilè sine opificio sustentarent hanc vitam, quod conversi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda.* Fateri Augustinum posse Monachos jure suo de Altari vivere, si verbi prædicationi incumbant. *In libro de Opere Monachorum de Religiosis loquens, dicit, Si Evangelistæ sunt, fateor, habent scilicet potestatem de sumptibus fidelium vivendi.* Ita B. Thomas in libro contra Inpugnantes Religionem.

Ab

Ab Hieronymo quoque illud subjicit affirmari, vetustissimi fuisse moris inter Hebræos, ut qui legem Dei nocturnis diurnisque horis meditarentur, piis illi Synagogæ largitionibus alerentur; qui mos idem in Ecclesia obtinuisset. *Dicit Hieronymus in Epistola contra Vigilantium* : *Hæc in Judæa usque hodie perseverat consuetudo, non solùm apud nos, sed etiam apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, Synagogarum & totius orbis foveantur ministeriis*. Reliquas ejus Apologiæ partes missas facio, ubi declarat sanctissimus Doctor posse fundos aliquos à Monachis possideri in commune, posse oblationes & eleemosynas spontaneas accipi, posse collectas fieri, & labore tamen manuum supersederi, ea qua dictum est ratione. Eadem hæc omnia pertractavit & in Summa sua Theologica B. Thomas. 2-2. q. 187.

V. In magno Bullario ad calcem Bullæ Honorii III. qua confirmatur Regula sancti Francisci, additum est testamentum ejusdem viri sanctissimi. Præstantissimè ibi declaratur quo ille ferveret amore in opus manuum, quàm lubens ipse ei vacaret, quàm frequens fratres ad id cohortaretur, quàm providè & cautè verba libraret, ne eos præcepti vinculo obligasse videretur. *Et ego manibus meis laborabam, & volo laborare, & omnes alii fratres mei firmiter volo quod laborent, de arbitrio quod pertinet ad honestatem. Et qui nesciunt, discant, non propter cupiditatem recipiendi pretium laboris, sed propter bonum exemplum. Et quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam Domini, petendo eleemosynas ostiatim*. Confirmata est ab eodem Honorio III. & Regula Carmelitarum, ubi præteritus non est labor manuum, sed eadem sobrietate non præcipiendi, nisi ubi non aliter declinari potest ignavi otii periculosissima inertia. *Faciendum est vobis aliquid operis, ut semper vos diabolus inveniat occupatos; ne ex otiositate vestra aliquem intrandi aditum ad animas vestras valeat invenire*. Anno 1253. confirmata est ab Innocentio IV. Regula sanctæ Claræ Monialium Franciscanarum. Caput quo de Opere manuum agitur, iisdem penè verbis expressum est, quo & in Regula B. Francisci, hac addita clausula, ut in locum Capituli comportent Moniales, quidquid operis perfecerint.

VI. Vicleffi multiplicem insaniam damnavit Concilium Londinense anni 1382. in his & illud erat, Cogendos esse Fratres, sive Mendicantes labori manuum se dedere, & à mendicando cessare. *Quòd Fratres teneantur ad laborem manuum, & non per mendicitatem victum suum adquirere, intelligendo istam propositionem universaliter sicut prius, concedimus quod non est error*. Quæ eadem propositio anno 1415. in Concilio Constantiensi proscripta fuit : *Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere & non per mendicitatem*. Sess. 8. Censura Concilii his verbis exprimebatur : *Prima pars est scandalosa, & præsumptuosè asserta, pro quanto sic generaliter & indistincte loquitur; & secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere*. Ex Bulla Leonis X. apparet hos errores à Luthero innovatos fuisse adversùs mendicitatem Religiosorum. Concilium Colonienſe anno 1536. Monachis & Monialibus opus manuum accuratissimè commendavit, ut piis & nunquam interruptis occupationibus muniti, septique essent adversùs omnes tentationes. Si Ægypti enim olim Monachi arctissima se lege & inexorabili necessitate ad hoc opus manuum constringebant, ad animarum multò magis id salutem, quàm ad corporis sustentationem pertinebat, *Monachus & Monacha debent amare Scripturarum scientiam, semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maximè conveniret; ut & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porro Ægyptiorum Monasteria hunc morem servasse leguntur, ut nullum Monachum absque opere & labore susciperent, non tam propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne pernicioſis cogitationibus vagarentur*. Part. 10. c. 16.

In Concilio Tridentino sancitum est, sive aliqua sive nulla immobilia sint Cœnobiis, ne plures ad professionem admittantur, quàm quanti ex reditibus, vel ex consuetis eleemosynis ali possunt. *Is tantùm numerus constituatur, vel in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari*. Sess. 15. Labor ergo manuum Tridentinis Patribus pro nihilo reputatur, quod ad victum attinet. Nicolaus III. Decretali famosa *Exiit qui seminat*, tria observaverat vitæ sustentandæ adminicula in Regula beati Francisci, spontaneas oblationes, collectas, laborem. At Tridentina Synodus, cùm jam ferè in desuetudinem abiisset illa victus manu & arte quærendi prior ratio Monachorum, non suam illa quidem interposuit authoritatem, ut eam restitueret, sed eam quasi mediam orbitam trivit, ne numerus ultra modum excrescens Monachorum vix jam, aut nec vix ali posset; non laborem manuum exaggeravit, sed numerum Monachorum imminuit, pro modulo redituum, vel spontanearum oblationum. Frequentiùs aliquantò Monialium Cœnobiis inculcatus est manuum labor, ut videre est in Concilio I. Mediolanensi; sed dilucidum est, eò hæc spectare, ut ne otio torpeant, & inertiæ serviant sacræ Virgines, quibus inviæ sunt & inaccessæ functiones Ecclesiasticæ, quibus Monachi vel exercentur, vel præparantur. Constitut. Part. 3. c. 4.

VII. Operæ meæ pretium fore duxi, si seriem hanc continuamque contextionem Ecclesiasticæ traditionis hìc explicarem de labore & opere manuum, tum Clericis, tum Monachis commendato, ut hinc validissimè muniretur ratio nostra superior interpretandi Canones Conciliorum super ea re editos, inter ipsa prope Ecclesiæ incunabula. Non potest enim non permira videri consensio illa tanta & concordia Decretorum Canonumque, tot volventibus sæculis, tanta regnorum Christiani nominis vastitate. Non facilè hæc consensio animadvertitur, quandiu se suis quis finit fascinari præjudiciis, ac præsumptis animo opinionibus, nec in eam respirat unquam judicii & examinis libertatem, qua potissimùm se nobis perspicua veritas manifestat. Sed illud mihi quidem persuasissimum est, si quis æqua lance ponderaverit, quæ hactenus de labore manuum huc congesta sunt, non addubitaturum posthac illum, quin omnibus ferè de his convenerit, quanquam aliquid nonnunquam jurgii conflatum, moxque difflatum sit.

1. Laudibus semper in cœlum evectos fuisse Clericos, qui oratione, lectione, & alio quovis Clericatus officio perfuncti, reliquas horas conferrent ad aliquod opus manuum. 2. Fuisse sæculis omnibus retro lapsis non paucos etiam Episcopos, qui certas diei horas labori consecrarint. 3. Clericos nullo unquam præcepti vinculo ad laborem compulsos fuisse, dum ne interim illi honesta vel occupatione destituerentur, vel sustentatione. 4. Tantò labori huic addictiores fuisse Monasticas Congregationes, quantò professione ipsa sua expeditiores essent à sacris functionibus, ab administratione Sacramentorum, à prædicatione verbi, ab animarum regimine; seque ipsæ sponte sua pœnitentiæ & religioso secessui devoverant. 5. Quæ ante quingentos plus minùs annos efflorescere cœperunt Regulares Congregationes, eas non potuisse labori manuum tam liberè & diu servire, quàm illas antiquiores, quòd Clericalibus

bus functionibus posteriores istæ implicatiores essent, suo ipso ex instituto. 6. Et tamen in his posterioribus Congregationibus institutiones semper ejusmodi aliquas viguisse, quibus pia laboris consuetudo utcumque retineretur. 7. Sed nec his, nec illis Congregationibus ulla unquam lege certa & indeclinabili præscriptus est labor; à quo alieniores semper, vel liberiores fuere, quæ sacris altarium ministeriis magis innexæ fuere. 8. Si quis obstinatiùs contendat in antiquioribus saltem Cœnobiis Monachorum, non Fratrum, præcepti fuisse laborem, Regulæ verbis ad summum quendam rigorem contortis; illud saltem in confesso erit, ei non aliàs locum præcepto fuisse, quàm ubi non aliter honestè poterat, vel parari cibus, vel otii damnosa supinitas vitari. 9. Ante excogitatam Typographiam laudatissimum, usitatissimumque laborem fuisse in exscribendis libris versatum, vel in id genus piis opusculis proprio marte lucubrandis. Cui labori finitimus & cognatus habitus est, studendi, librosque pervolutandi usus, ad mentem sempiternæ veritatis rivulis & deliciis irrigandam, unde & in proximos aliquando effunderentur. 10. Priscis illis sæculis, quibus potissimùm fervebat opus & labor manuum, nunquam eò adacti sunt, qui ab ortu, qui à puero alieni fuerant ab ejusmodi artificiis: qui magnis, aut aliquantis opibus abdicatis, in Claustra secesserant: non adactos denique fuisse, nisi eos, qui ante professionem manibus victum quærebant, & quibus Monastica professio laboris levamentum fuerat, non additamentum. 11. Monialibus instantiùs commendari laborem necesse fuit, quòd non aliter ferè exitialem otiositatem effugere possint. 12. Cùm Concilio Constantiensi & Tridentino affuerit, præfueritque idem veritatis & charitatis Spiritus, qui antiquis Conciliis Chartaginensi & Turonensi, nihil nobis valdè verendum est, nequid ea inter se Concilia collidantur. Itaque prope à vero abest, si ne Monachis quidem posteriora hæc duo Concilia laboris præceptum imposuere, multò minùs illud Clericis inflictum fuisse à prioribus illis duobus. Si qui verò velint ab antiquioribus illis Conciliis Clericos ipsos labori manuum astrictos fuisse, non facilè hi explicabunt, qui Concilium Constantiense diro eos fulmine perculerit, qui eam necessitatem Monachis indicebant: qui denique Concilium Tridentinum Monachos sinat, sive fundos habeant, sive non habeant, solis eleemosynis sustentari, atque ita toto labore manuum supersedere. 13. Cùm non privati modò aliqui, jam inde à quarto, quintoque sæculo, sed cœtus numerosissimi professi sint, totos se in lectionem, & in meditationem abdere Scripturarum, atque in æternorum contemplationem, cujusmodi fuit illa beati Martini Monachorum Congregatio; ita fuere posteriori hoc ævo, sunt eruntve, & privati & cœtus religiosi tum Clericorum, tum Monachorum, qui otium labori, contemplationem labori consociabunt.

VIII. Orientalibus Monachis fuit semper, estque etiamnunc usitatissimus manuum labor. Narrat Gregorius Pachymeres Arsenium Patriarcham Constantinopolitanum Synodico judicio abdicatum, Patriarchali exisse Palatio, id efferentem, quod intulerat, ex Cœnobio cùm suo ad eum apicem raperetur, palliolum, pugillares, tres nummos, quos manibus & artificiolo lucratus fuerat. *Nos palliolo, pugillaribus & tribus nummis, mercede operæ nummariæ describendo psalterio locatæ, quæ omnia juxta Monasticam Regulam prius possidemus, quàm Patriarchales ædes ingrederemur, ut propriis resumptis, eximus.* Manibus ergo & ipse antè operabatur, cùm Monasticam vitam ageret, libros scriptitabat, divindebatque, ut eo pretio haberet, quibus vesceretur. Viderint Græci Monachi, an ex hoc negotiolo prorietarii tandem evaserint; sed illud compertissimum est, in opere quidem manuum illos multò exercitatiores esse Monachis Latinis, at tantò densioribus vicissim ignorantiæ tenebris insepultos esse. Nec ea mihi mens est, cum spiritali vita, & sacris disciplinis copulari non posse laborem manuum, si per horarum intervalla dispensetur. Græci & Orientales Monachi ita universim jamdiu toti immersi sunt, hi agrestibus operibus, hi inertissimo otio, ut verè utrisque meritissimò illachrymandum sit, & eorum quoque dolendæ sint vices, quos labor ipse manuum altissima ignorantia oblimavit. Orientalis erant originis illa Monachorum beati Basilii Cœnobia in Diœcesi Hispalensi, quorum anno 1603. à Clemente VIII. Pontifice confirmata sunt statuta, quibus laborum suorum fructu & pretio victitare jubentur. Assensus est Pontifex peculiare hoc statutum condi potuisse. *Declaramus Monachos sancti Basilii ex peculiari suæ Regulæ instituto ad victum propriis manibus parandum saltem in communi teneri.* Pagnan. in L. 3. Decret. Part. 2. pag. 396. Quod declaravit Clemens iis potissimùm artibus actitari debere, quæ in Cœnobio ipso exerceri possunt, vel agris colendis, quod intelligitur de cultu frumenti, vini, mellis, olei, & aliarum id genus frugum terræ.

L. 4. c. 7.

De Negotio licito, aut illicito Clericorum.

CAPUT XVII. P. 1. l. 4. c. 4.

De negotio Clericis vetito, per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Negotio Clericis interdicitur, quòd eo plerumque ditescere gestiant.

II. Et illud undique lancinent sollicitudines.

III. Illud denique vallent complura peccandi discrimina.

IV. Prædicatione verbi divini sustentari, non id negotium dicendum est.

V. Repudiata est ab Augustino hæreditas, quæ navibus constabat, quod tormentis inquirendum esset in nautas naufragio elapsos.

VI. Quodque id negotii genus curarum spinis implicatissimum sit.

VII. Damnat Hieronymus negotium Clericorum.

VIII. Illud subiniquo fert animo Epiphanius inter fideles, Leo Magnus pœnitentibus prohibet.

IX. Toleratum tamen est ab Ecclesia, quibusdam etiam Imperatorum privilegiis cohonestatum negotium Clericorum, eo modestiæ fine se cohibens, ut vestes sibi & necessarias escas pararent.

X. Fatetur Augustinus alias artes eisdem penè patere periculis, quibus & mercaturam.

XI. Itaque innocua per se mercatura, innoxium sua sponte negotium est, si adventitia modò vitia & cupiditatum contagia abstergeantur.

XII. Nefas est Clericos sæcularium Conductores, Villicos, aut Procuratores esse.

XIII. Possunt tamen si modicus sit ager.

XIV. Possunt & ingentium Ecclesiæ possessionum.

XV. Bona pauperum administrat pacata & tranquilla charitas, res divitum tumultuosa cupiditas.

XVI. Hieronymi placita in eam rem.

XVII. Suavissimum & mirum certamen Severi Sulpitii, & beati Paulini, utrum elimatioris esset perfectionis, tua vendere & dare pauperibus, an Patrimonia servare, & eorum proventibus pauperes pascere,

re, ex domino jam provisorem factum, & administratorem.

XVIII. Antedictorum summa ex Concilii Chalcedonensis Canone.

I. PEr Concilii Charraginensis Canones non licet Clericis nisi agricolis esse, aut utcumque honestis & liberalibus artificibus. *Victum & vestitum artificiolo, vel agricultura sibi quærat.* Ex quo facilè intelligitur negotio illis interdici. Ejus rei ratio his ipsis verbis includitur, Clericum enim cibo & veste mediocri contentum esse æquum est: *Victum & vestitum quærat.* Permodici cultura agelli, vel artificioli aliquid ad id quidem plus satis est. At finis fructusque negotiationis aucupium est ingentium opum, à quarum concupiscentia procul eos esse par est, quorum portio Deus est, quorum thesaurus optatissimus Christi paupertas,

II. Priori huic rationi aliam adjicit Ambrosius, à sollicitudinibus, curis & tumultuosis cupiditatibus petitam, à quibus sejungi vix, ac nec vix potest negotium; cùm Clericos æquum sit mente esse libera, & soluta à terrenis desideriis, quò cogitationem & amorem conferre penitus omnem possint ad unum illud negotium, comparandæ sibi salutis æternæ, aliisque. Illud pronunciat Paulus, & omnium prorsus fidelium auribus intonat, divinæ semel inscriptos militiæ jam non posse negotiis sese implicare sæcularibus, cùm ea conditione teneantur & Principum temporalium milites. Quo adductus est Ambrosius, ut negaret posse Clericum de negotio vivere, aut mercatura; sed vel fructibus Beneficii vitam tolerare debere, vel agelluli cultura, qua manus ejus occupentur, mens cælos pervolitet. Sic enim ille in Officiis: *Non te implices negotiis sæcularibus, quoniam Deo militas.* Etenim si is qui Imperatori militat, à susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus; quanto magis qui fidei exercet militiam, ab omni usu negotiationis abstinere debet, agelluli sui contentus fructibus, si habet; si non habet, stipendiorum suorum fructu? Summa & incomparabilis est tranquillitas animi, à paupertatis metu expediti, ab opum cupidine expeditissimi, una temperantiæ possessione locupletissimi, felicissimique. *Ea est enim tranquillitas animi & temperantia, quæ neque stultio quærendi afficitur, neque egestatis metu angitur.*

Offic. l. 1. c. 36.

III. Ab Augustino observatum est, Apostolos piscationi vacasse, postquam etiam jam Christus resurrexerat; nec enim innoxiæ illi arti adversari Apostolatum, cùm ea satisfiat naturæ necessitatibus, non opum siti, non honorum cupiditati. *Respondendum est, non eos fuisse prohibitos arte sua, licita scilicet atque concessa, victum necessarium quærere sui Apostolatus integritate servata, si quando unde viverent, aliud non haberent.*

Tract. 122. in Joan.

IV. Subest quidem species & imago aliqua pulcherrima negotii, cùm Pastor spiritalia seminat, & horum fructum aliquem capit temporalem. Sed longè alienissimum est id negotium ab ingenio & vitiis quæstuosæ negotiationis. Germanus enim Clericus fidelium ubi voluntarias oblationes accipit, multò magis sibi gratulatur de illorum spiritalibus virtutum incrementis, quàm de temporali & necessaria esca, qua ipse vicissim pascitur. *Non tam suæ gaudet subventum esse necessitati, quàm illorum gratulatur fœcunditati. Non requiro inquit datum, sed requiro fructum. Non ego ut explear, sed ne vos inanes remaneatis.* Non eò primùm collimat Evangelicæ prædicationis sator, ut sibi temporalis aliquid acquirat subsidii: sed ut opes supernæ Veritatis in omnes homines spargat, quibus ipse interim egestate sua ansam

De Pastoril. c. 2.

præbeat explicandæ charitatis. *Non hoc sibi quærant tanquam commodum suum, ut ex necessitate suæ penuriæ videantur annuntiare Evangelium, sed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis.*

Vilesceret alioqui Evangelium, cujus pretium infinitum est, æterna merces: alit populus Concionatores, Deus remunerat; non emit plebs Evangelicam veritatem sustentando Concionatore, sed peccata redimit, sed cælestem gloriam comparat, ex Evangelicis præceptis benemerendo de Concionatoribus & de pauperibus omnibus Evangelicis. *Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere, non tanquam venale sit Evangelium, ut istud sit pretium ejus, quod sumunt qui annuntiant, unde vivant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Deo. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Evangelii serviunt. Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem.*

V. Sed ut ad negotium Clericis prohibitum revocetur oratio, id videtur admonuisse nos Augustinus, Ecclesiam suo quidem ævo assentiri non potuisse, ut suæ opes, suive proventus augerentur mercaturis maritimis, non solùm ob illas mentis tempestates, quas impacati pelagi excitant æstus, & naufragia: sed etiam ob tormenta quæstionum, quibus subjiciebantur nautæ plerumque innoxii, & infidi maris atroces procellas luituri. Eam probabile est fuisse causam recusandæ à sanctissimo Patre hæreditatis quæ tota navium erat & negotiationis causa. *Bonifacii hæreditatem suscipere nolui, non misericordia, sed timore. Navicularium nolui esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt: tamen una tentatio si esset, iret navis, & naufragaret. Homines ad tormenta daturi eramus, & de submersione navis secundum consuetudinem quæreretur; & torquerentur à judice, qui essent de fluctibus liberati: sed non eos daremus. Nullo enim pacto hoc facere deceret Ecclesiam.*

Serm. 46. De Diversis.

Judicum austeritas in eos sæviebat, quibus mare, quibus tempestas pepercerat; procellis & fluctibus qui enataverant, stupendo naufragio ad Tribunalia judicum illidebantur. Non poterat Ecclesiæ humanitas huic inclementiæ assentiri, ideò negotiatione maritima Clerici sese abstinebant. Adde quòd abhorrebat Ecclesia à coacervatione tantæ pecuniæ, sibi nefas esse persuasa aurum recondi, quandiu obvii sunt pauperes. *Non enim est Episcopi servare aurum, & revocare à se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, ut plures tristes relinquamus: quia quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habemus enthecam.*

VI. Sed illa potissimùm ratio Clericos omnes avocat à negotio qualicumque, quòd intimæ pacis & puritatis cupidissimi sint, qua sacrum defungendum est quodlibet ministerium, ut pectus terrenis curis expiatum cælestibus desideriis flagret. Dum operi manuum vacant manus, vacare libera mens Deo tota potest; at negotii & lucri sollicitudines corpus otio torpere sinunt, animum extimulant mordaciissimis curis. Eò pertinet ex Augustino, quòd Paulus Timotheum ob valetudinem minùs integram laboris & operis impatientem, avocabat à negotiis sæcularibus, quibus mens jactata fuisset: *Monens ne aliqua sibi negotia quæreret, quibus animi ejus implicaretur intentio. Aliud est enim corpore laborare animo libero, sicut opifex potest, si non sit fraudulentus, & avarus, & privatæ rei avidus: aliud autem ipsum animum occupare curis colligendæ sine corporis labore pecuniæ, sicut sunt vel negotiatores, vel procuratores,*

De Opere Monac. c. 15.

ratores, vel conductores. Cura enim præsunt, non manibus operantur; ideò ipsum animum suum occupant habendi solicitudine. Sive cumulatas opes spectes, qui finis est avaritiæ Clericorum, sive perturbationes & fluctuationes animi, quibus eò aspirant, peræquè ab utrisque abhorret Ecclesia, abhorret & Clericatus professio. Damnat & alibi Augustinus Clericos eos, qui stipendiis Ecclesiasticis non contenti negotiabantur, favorem vendebant, viduas ita exugebant, ut tam vacuas dimitterent, quàm si expilassent. *Si non contentus stipendiis fuerit, quæ de altario consequitur, sed exercet mercimonia, intercessiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur, hic negotiator magis potest videri, quàm Clericus.*

De verbis Domini. in Matt. ser. 19.

VII. Paucis hæc omnia complexus est Hieronymus. *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Sic ille Epistola ad Nepotianum. At non paulò turpius Monastica professione, quasi dicas paupertatis professione grassari, ut locupletentur. *Nonnulli sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares.* Est tamen omnino fœdissimum in Clericatu locupletari, cùm eo præ se ferat quis non votum, sed amorem, desiderium, admirationem paupertatis, cùm pauperum tantùm portio sit Deus, qui possideri non dignatur, si cum alio possideatur.

VIII. Ulteriùs evehitur Epiphanius, ubi ait Ecclesiam impatientiùs ferre mercatores, nec nisi extremum illis in fidelium grege assignare locum. *Negotiatores non admodum probat Ecclesia, sed in omnium infimo loco constituit.* Πραγματευτὰς οὐκ ἀποδέχεται. Sic ille in Expositione fidei Catholicæ. Nec minùs infestus illis est Lactantius. Possem & aliorum hìc corradere Patrum suffragia, qui statim abhorrere à negotio & mercatura videntur. Et constat tamen indubitatissimè horrori illis non fuisse, nisi vitia ipsa negotiantium, mendacia, perjuria, cupiditates immensas, fraudes innumerabiles. At quoniam hæc vitia plerumque mercimonio adhæresunt, sanctissimi Ecclesiæ Patres, cùm non spectarent, quo posset modo negotium exerceri, sed quo flagitio exerceretur, in illud debacchati sunt: non quo non posset, sed quo difficillimè posset sine scelere explicari. Ita pluribus locis professus est Augustinus. Ea quoque verissimè dici potest Ecclesiæ universæ persuasio, quæ mercatores pœnitentiæ non addicebat, sed pœnitentes arcebat à mercatura. Ejus rei ratio à B. Leone inde depromitur, quòd facillimè & penè inevitabiliter illabantur doli & fraudes in artes & ingenia ementium atque vendentium. Quamquam enim lucra quædam sint innocua, sunt tamen omnia lubrica & periculi plena; & qui ex scelerum fovea modò emersit pœnitens, eum necesse est excubare diligentiùs, & suspendere vestigia, ne iterum ruat. Si negotio autem interdicuntur pœnitentes, si arceantur & iidem pœnitentes Clericatu, hinc intelligis quanta intercapedo sit mercimonii, & Clericatus. Audiendus jam Leo ipse: *Qualitas lucri negotiantem non excusat aut arguit, quia est honestus quæstus & turpis. Verumtamen pœnitenti utilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi; quia difficile est inter ementis vendentisque commercium, non intervenire peccatum.*

N. 24.

I. 5. De Justi. c. 17.

In Psal. 33. & 70.

Leo. in Decret. c. 23. Ep. 92.

IX. Bona tamen fide fatendum est, non improbasse Ecclesiam in minoribus Clericis negotioli aliquid, quo ali possent. Extraordinariis oneribus subduxit Imperator Constantius Clericos omnes, quos hoc negotio victum quærere cogebat paupertas. *Et si qui de vobis alimoniæ causa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Et alibi: *Clerici verò vel hi quos Copiatas recens usus instituit nuncupari, ita à sordidis muneribus debent immunes atque à conlatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum vestitumque conquirent.* Quam idem Imperator rursum confirmavit immunitatem, rescito quod hinc lucri Clericis accedebat, eo ab ipsis pauperes impartiri. *Negotiationum dispendiis minimè obligentur; cùm certum sit, quæstus quos ex tabernaculis atque ergastulis colligunt, pauperibus profuturos.* Denique ab eodem promulgatum est, mercimonium omne Clericorum, sive per sese, sive per alios, publicis omnibus exactionibus solutum fore, tum quòd non posset nisi tenue & permodicum esse, tum quòd lucri quidquid id erat, pauperibus addiceretur. *Et cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis Clericis istiusmodi strepitus conquiesceat. Si quid enim vel parcimonia, vel provisione, vel mercatura honestati tamen conscia congesserint, in usus pauperum atque egentium ministrari oportet; aut id quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri potuerit & colligi, collectum id religionis æstiment lucrum. Verùm etiam ab hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent.*

Cod. Theod. L. 16. Tit. 2. L. 8. §. 10. 14.

X. Fatetur enimverò Augustinus, locis suprà laudatis, si mercatores facilè patent mendacio, perjurio, fraudi & avaritiæ, ne opifices quidem & agricolas ab his vitiis & periculis esse semotos. Si reponant autem, opifices & agricolas his se laqueis facilè explicare, si baptismi sacramentum & legem Christianam constanter retineant; idem prorsus de mercatoribus dicetur. *Sed non ea faciunt, inquis, agricolæ boni, nec illa negotiatores boni, &c. Ista hominum, non rerum peccata sunt, &c. Unum scio, quia si malus fuero, non negotiatio mihi facit, sed iniquitas mea.* Quibus Responsionibus subscribit Augustinus ipse: *Quando verum dicitur, non est quod contradicatur.*

In Psal. 70.

XI. Hinc ergo illud rectè concluditur, medium quid esse negotium; quod bonum, malumque dicetur, perinde ut usus erit; posse quem ei vacare, ut vitæ necessitatibus satisfaciat, ut pauperes levet, & tunc non solùm innocuam esse artem, sed & pietati & charitati accommodatam, atque ita & Clericis ab Ecclesia concessam, & Imperatorum privilegiis ornatam; at plerosque eò incitari insatiabilis facibus avaritiæ, ad opes eas acervandas, quarum congerie obruantur, & à cælestibus omnino desciscant. Hanc caducarum opum præ immortalibus virtutum divitiis insaniam detestati sunt sancti Patres, cùm Clericos negotiatores infectabantur. Audiendus hìc nobis est Severus Sulpitius, ubi negotium quidem à Clericis arcet, nec tamen nisi ipsa vitia execratur, quæ ipsi aliunde affricata sunt. *Levitis in sacerdotium assumptis nulla portio data, quò liberius servirent Deo. Equidem hoc exemplum tacitus non præterierim, legendumque ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti hujus non solum immemores, sed etiam ignari mihi videntur, tanta hoc tempore animos eorum habendi cupido, veluti tabes incessit. Inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntque, quæstui per omnia student. Et qui melioris proposiți videntur, neque possidentes, neque negotiantes, quod est multò turpius, sedentes munera expectant, atque omne vitæ decus mercede corruptum habent, dum quasi venalem præ se ferunt sanctitatem.* Plus cum primis & doctus Scriptor sugillat commercia Clericorum avaritiæ studentium: sed non leviter eos quoque aspergit, qui ingentibus latifundiis incubabant, qui reditus eorum amplificare studebant, fructus divendebant, ut novos sibi fundos, novos cupiditatum fomites acervarent: quo non magis opes, quàm salutis dispendia, certè pericula condupliçabant: *Inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntque, quæstui per omnia student. At qui*

Hist. Sacra L. 1.

melioris propoſiti videntur neque poſſidentes, neque negotiantes, &c. Enimverò negotii genus eſt, fundorum fructus non ſpargere in egenos, ſed conferre in novos fundos, unde novi in immenſum ex fundis reditus, ex reditibus fundi augeſcant. Nec multùm diſparis enim avaritiæ eſt, ac negotiationis, vendere quod excolueris, & rurſum diſtrahere quod emeris.

XII. In Concilio Chartaginenſi III. prohibiti ſunt Clerici, ne conductores aut procuratores fierent ſæcularium, ne lucri turpitudine Ordinis ſui dignitatem dedecorarent. *Placuit ut Epiſcopi, &* Can. 15. *Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non ſint Conductores, neque Procuratores, neque ullo turpi vel inhoneſto negotio victum quærant. Quia reſpicere debent ſcriptum eſſe, Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Conjecit jam ſuprà Auguſtinus in eandem claſſem Mercatores, Conductores, Procuratores, quorum interim corpora otio & ignavia languent, mentes curarum aculeis & cupiditatum æſtu exagitantur. *Aliud eſt* De Opere Monac. c. 15. *ipſum animum occupare curis colligendæ ſine corporis labore pecuniæ, ſicut ſunt vel negotiatores, vel procuratores, vel conductores; non manibus operantur, animum occupant habendi ſollicitudine.* Duo ergo ibi ſunt, quæ diſſideant & conflictentur cum Clericatu; qui ex adverſo flagitat corpus utili aliquo opere exercitari, mentem conquieſcere, cupiditatibus vacuam, uni charitatis paci ſervientem.

XIII. Et ſuperiùs tamen teſtatum fecit ſanctus Paulinus, ſanctiſſimum virum & martyrio clarum Felicem, cùm imperare ſibi non potuiſſet, ut repeteret bona, quibus propter Chriſti fidem ſpoliatus fuerat: tria agri jugera conduxiſſe, quæ ſuis ipſe manibus excoleret, atque ita ſuam ſolaretur penuriam, eorumque quorum paupertati accedebat ægritudo, atque imbecillitas laboris impatiens. Nec illud arduum eſt, hanc ſedare diſcordiam. Quoddam enim negotii genus eſt, agros conducere. Ei ergo vel favebunt, vel infeſti erunt Canones, pro ejus modo & fine. Nec enim vel Auguſtinus, vel Concilii Chartaginenſis III. Patres mercatoribus iraſcebantur ipſis, vel conductoribus, ſed eorum cupiditatibus ſine modo & fine fine hiantibus, ac tumultuantibus. Atqui nihil verendum erat, ne B. Felix tribus conducendis & excolendis agri jugeribus, ad ſuam & pauperum ſuſtentationem, vel infinitas aggeraret opes, vel Evangelicæ paupertati terga verteret.

XIV. Nec multùm diſpar erat eorum ratio, quibus delegata erat agrorum Eccleſiæ cura & adminiſtratio. Optabile Auguſtino fuiſſet eam curam in laicos conferre. *Alloquebatur plebem Dei, malle ſe ex collationibus plebis Dei vivere, quàm illarum poſſeſſionum curam vel gubernationem pati: & paratum ſe eſſe illis cedere, &c. Sed nunquam id laici ſuſcipere voluerunt.* Id oneris detrectantibus laicis, valentiores ex Clericis ſuis ei curæ Poſſid. c. 23. 24. præfecit. *Domus Eccleſiæ curam omnemque ſubſtantiam ad vices valentioribus Clericis delegabat & credebat.* Uti non rarò cupiditas charitatem imitatur, ejuſque & formam & functiones induit; ita & hoc loco eas partes ſuſtinebat charitas, quas plerumque cupiditas implet. At quantumvis finitimæ functiones eſſent; erant fines, ſtimulique longè diverſiſſimi. Nec enim hi Clerici terram proſcindebant, & patrimonium excolebant Chriſti; niſi ut hoſtias altari ſuppeditarent, ut Clerum, ut pauperes omnes, ut ſeipſos modicè alerent, ut denique uni impenderent charitati, quæ mortales ferè habent cupiditatum ſuarum inſtrumenta.

XV. Id præſtantiſſimè executus eſt Julianus Pomerius, ubi Paulinum ait, Hilarium, & alios horum ſimillimos in ipſa opulentia ſua inopes fuiſſe, quando propriis omnibus in pauperes diſtributis patrimoniis, ſua ad Epiſcopale culmen provectione evaſerant poſſeſſores, procuratores, & diſpenſatores rerum Eccleſiæ. Ut enim proprias cujuſque res poſſidet cupiditas, ita & ſanctiſſimæ Congregationis bona poſſidet, vel potiùs adminiſtrat charitas. Poſſidet virtus, poſſidet vitium: ſed ipſa poſſidendi ratio, & finis diſtat immane quantum. *Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & amore perfectionis proprias contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes Eccleſiæ facultates, &c. Sine detrimento perfectionis, poſſunt quæ ſunt communia Eccleſiæ poſſideri. Hilarius Arelatenſis Epiſcopus, non ſolùm quod illa tunc habebat Eccleſia poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliavit.* Ita poteſt charitas terrenas ſubſtantias non retinere tantùm & poſſidere, ſed & amplificare, ubi res ſunt Congregationis ſanctæ, & quidem pauperum. Nullæ hìc ſunt cupiditatis partes, propterea quòd qui poſſidere hìc videtur, patrimonii ſui is jam abdicatione approbavit, quàm alienus eſſet ab afflatu qualicumque avaritiæ; nec poſſeſſorem ſe, ſed diſpenſatorem fore bonorum communium: *Hoc eſt enim poſſidendo contemnere, non ſibi, ſed aliis poſſidere.* De vita Contempl. l. 2. c. 10.

XVI. Nec Eccleſiæ tantùm, & communes, & pauperum res poſſideri, & augeri poſſunt citra contagium cupiditatis; ſed & propriæ res poſſunt & hæreditates obtineri & amplificari, uno cæleſtis charitatis inſtinctu, & Evangelicæ paupertatis ingenio, ſi eo tantùm conſilio, ſtudioque retineantur, ut effundantur in pauperes, ea fide & integritate incorrupta, quaſi eſſent res pauperum. Non jam dominus, non poſſeſſor quiſquam amplius eſt earum rerum, quas charitati, & miſericordiæ in pauperes dicavit; ſed Procurator, Villicus, Diſpenſator. Non ergo poſſunt ex ſanctis Patribus Clerici Procuratores ſe agere rerum, vel negotiorum laicorum, cùm ne ſuis quidem ipſorum rebus carnali affectu affigi debeant. Unde Hieronymus ad Nepotianum: *Procuratores & diſpenſatores domorum alienarum atque villarum, quomodo poſſunt eſſe Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates?* Cujus rei & alibi cauſas aperit, ubi agit: *De vitando ſuſpecto Contubernio.* Sic enim ibi: *Diſpenſator & dominus & præveniens officia ſervulorum, quem omnes rodant famuli; & quæcumque domina non dederit, illum clamitent ſubtraxiſſe. Querulum ſervulorum genus eſt, & quantacumque dederis, ſuper eis minus eſt.* Famulorum maledicentia in Clericum laicæ domus Procuratorem, à Clerico in Clerum ipſum, & in Eccleſiam reſilit. Hilario Pictavienſi Epiſcopo illa curarum & ſollicitudinum procella, quæ Procuratoribus & conductoribus ſæcularium nobiliumque virorum jugiter incumbit, parum conſentire videtur Clericis, quorum lux, pax, tranquillitas fidelibus omnibus ſolatio & præſidio eſſe debet. *Ingenti periculo Sacerdotes,* In Pſal. 118. *qui Eccleſiæ oculi ſunt, negotiis ſæculi, curis pecuniæ, & familiarium rerum incrementis & conviviorum luxibus occupantur. Eccleſiæ enim lumen ſunt, id eſt, corporis oculi. Et ſi lumen ipſum avaritiæ & laſciviæ nocte tenebreſcit, corpori, id eſt Eccleſiæ, cui per naturam ſuam tenebræ ſunt, quantæ inſuper tenebræ de exemplo tenebroſi luminis invehentur?* Præclarè & Baſilius ad Chorepiſcopum ſcribens demonſtravit, quàm non facilè conciliari poſſit illa alienarum rerum adminiſtrandarum ſervitus, cum libertate ea qua Clericos decet à terrenis omnibus vinculis expeditos eſſe. Epiſt. 340.

XVII. Nihil eſt tamen quod obſtrepat ei libertati, pacique mentis, ubi propriarum etiam quis rerum poſſeſſionem & adminiſtrationem retinet, quarum fundos fructuſque alendis pauperibus conſecravit. De eo amiciſſimè ſuaviſſimèque certatum eſt B. Paulinum inter & Severum Sulpitium,

pitium, utrum perfectioni & paupertati Evangelicæ magis concineret, fua ſtatim omnia vendidiſſe & diſtribuiſſe pauperibus, an ſervaſſe fundos eorum: Oeconomum ſe & Villicum pauperum agere; nec ſuas tantùm res, earumque proventus, ſed & curas, vigilias, operas ſollicitudineſque pauperibus donare. Primam rationem tenuerat Paulinus, alteram Severus Sulpitius, perfectionis palmam eorum unuſquiſque ſibi abdicabat, alteri concedebat. Ita humilitas, ita charitas contendere & repugnare amat. Inde porro illud emicat in rei hujus noſtræ illuſtrationem, eundem ſaltem perfectionis apicem attingi ex ſententia beati quidem Paulini, ſi quis procurator & villicus fiat ſuorum ipſius agrorum, poſtquam illos pauperum uſibus tranſcripſit, atque ſi omnia ſimul & ſemel pauperibus erogaſſet. Emicat rurſus, quantumvis prohibuerit Eccleſia, ne Clerici curam ſibi induerent, & procurationem terrenarum quarumcumque rerum, poſſe eam indui & ſuſtineri, ſi res ſint Eccleſiæ: vel propriæ quidem, ſed pauperum alimentis adſcriptæ. Emicat denique menti & conſilio Canonum ſerviendum eſſe, non litteræ, amorem caſtum & infucatum paupertatis ab Eccleſia commendari; eum amorem facillimè coaleſcere cum adminiſtratione ingentium bonorum, ſi bona ea ſint religioſæ, unique Deo addictæ Congregationis; quin & cohæreſcere poſſe cum proprii cura patrimonii, ſi illud etſi clam, efficaciſſimè tamen Deo dicatum ſit, & pauperum neceſſitatibus.

Paulin. Ep. 2.

XVIII. Quæ toto hoc Capite congeſta ſunt, ea uno Canone complecti videtur Concilium Chalcedonenſe, ubi Clericis, peræquè ut Monachis prohibet, ne ſæcularibus ſe negotiis implicent, aut procurationi domorum, aut terrarum adminiſtrationi; quamquam nihil vetet, quin pupillorum tuitionem in ſe recipiant, ſi legibus eò adigantur; ac multò lubentiùs rerum & cauſarum Eccleſiæ jubente Epiſcopo adminiſtrationem ſubeant, orphanorum item, & viduarum, omniumque quos probis omnibus ſua commendat, conciliatque calamitas. *Decrevit Concilium, non Epiſcopum, non Clericum, non Monachum, aut poſſeſſiones conducere, aut negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, præter pupillorum, ſi forte leges imponant inexcuſabilem curam, aut civitatis Epiſcopus Eccleſiarum rerum ſollicitudinem habere præcipiat, aut orphanorum & viduarum, quæ ſine ulla defenſione ſunt, &c.*

Can. 3.

CAPUT XVIII. P. 2. l. 4. c. 4.

Negotio Clericis interdicitur, uti & adminiſtratione rei, & cauſarum ſæcularium. Immunitas tutelarum, ſæculo VI. VII. & VIII.

I. In Gallia Clerici majores negotio arcentur.

II. In Hiſpania Clerici prorſus omnes.

III. IV. V. Nec ſecus erat in Italia, & in Eccleſia Alexandrina. Erant tamen ibi Eccleſiæ naves complures ad comportanda frumenta.

VI. VII. VIII. His navibus plura Reges & Imperatores privilegia annuerant.

IX. Clerici ipſi res Eccleſiæ adminiſtrabant, charitate & tranquillitate mentis illibata.

X. Oeconomus vices gerebat Epiſcopi in adminiſtratione temporali.

XI. Sæcularium res & cauſas adminiſtrare Clerici vetabantur.

XII. Exceptiones aliquæ ex Legibus Juſtiniani.

XIII. Quàm aliena ſint hæc munia à ſingulari Clericorum pietate, humanitate, & mente in Deum ſemper arrecta.

XIV. Quàm dolendum ſit ex animo, quod Clerici litibus vacent.

XV. XVI. A Tutorum & Curatorum oneribus immunitas Clericorum.

XVII. XVIII. Qua nimirum ex Conciliis & ex Legibus illi demum utuntur Clerici, qui in Eccleſiis ſuis reſident.

I. QUanto in honore erant Eccleſiæ artes illæ liberales & occupationes innoxiæ, quæ manus & corpus diſtinent, mentem liberam in cœlos evolare ſinunt, & à cupiditatum nexibus procul ſe ſubducere: tanto fuere contemptui & horrori, quæ animos exagitant, vaniſque opum & dignitatum implicant & ſpinoſiſſimis deſideriis. Diaconos & ſuperiorum omnium Ordinum Clericos, ne ementito quidem aliorum nomine, voluit Concilium Aurelianenſe III. negotiari poſſe. *Ne in exercendis negotiis, ut publici, qui ad populi reſponſum negotiatores obſervant, turpis lucri cupiditate verſetur, aut ſub alieno nomine interdicta negotia audeat exercere.* Quantum in eo flagitii eſſet, declarat, quæ tranſgreſſoribus intorquetur pœna depoſitionis. *Conceſſa communione ab Ordine regradetur.*

Can. 17.

II. Eadem pœna Clericis indiſcriminatim omnibus irrogata eſt à Concilio Tarraconenſi. *Canonum ſtatutis firmatum eſt, ut quicumque in Clero eſſe voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius ſtudio non utatur. Certè ſi hæc voluerit exercere, cohibeatur à Clero.* Nec beatum Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum fefellit hæc deſperatiſſima ſocietas Clericatus & negotiationis. *Uſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudiſque cujuſquam ſtudium appetant, amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum * fugiant; ſæcularia officia negotiaque abjiciant, honorum gradus per ambitiones non ſubeant.*

Can. 2.

De Offic. Eccl. l. 2. c. 2.

* Forte addendum viatiorum.

L. 4. Ep. 60. L. 5. Ep. 60.

III. Cùm Eulogio Alexandrino Patriarchæ mitteret Gregorius Magnus naves lignis onuſtas, ad naves alias conſtruendas, pretium earum repudiavit, non uno familiaris ſibi largitatis ſtimulo, ſed ſumma quadam alienatione animi à lucro, & lucri aut negotii ſpecie qualicumque. *Quod autem dicitis, quia ſi majora tranſmittimus ligna, pretium dabitis, largitati quidem gratias agimus, ſed accipere pretium Evangelio interdicente prohibemur. Nos enim ea quæ tranſmittimus ligna, non emimus, & quomodo poſſumus pretium accipere, cùm ſcriptum ſit, gratis accepiſtis, gratis date?*

L. 7. Ep. 29. 78. 79. L. 8. Ep. 42.

IV. Naves porro de quibus Epiſtolis his omnibus agit Gregorius, nec ab Eulogio Alexandrino, nec ab Abbatiſſis, nec ab Epiſcopis, quorum juris erant, negotio qualicumque addicebantur, ſed convehendis alimentis pauperum innumerabilis cujuſdam multitudinis. Si conſtruere naves ſtatuiſſet Eulogius, quæ terrenæ cuiquam cupiditati famularentur, non is erat Gregorius, qui inultum id ſineret, multò minùs qui profanum negotium cura & largitione ſua promoveret. Unde & idem ſanctiſſimus Pontifex Epiſcopum quendam Campaniæ acerbiſſimè objurgavit per Nuntium ſuum, quòd Paſtoralis officii munia perfunctoriè obiret, totus ipſe in conſtruendis navibus eſſet. *Rebus quæ ad Paſtoris curam pertinent prætermiſſis, ad fabricandum naves toto ſe ſtudio inutiliter occupare.*

L. 8. Ep. 64.

L. 11. Ep. 3.

V. Ad Eccleſiam Alexandrinam redeo, cujus in Patriarchalem ſedem ſublimatus eſt biennio poſt Eulogii mortem Joannes Eleemoſynarius. Sanctiſſimo huic Patriarchæ cùm præter numeroſiſſimum ſuum Clerum alenda eſſent pauperum ſeptem millia & quingenti, uti ex deſcriptione patuit, quam primo ipſo ordinationis ſuæ die ſibi voluit exhiberi: *Erant autem pluſquam ſeptem millia quingenti:* erant onerariæ naves ingentes, quæ frumenta ex longinquis illis ſibi regionibus adveherent,

An. 610.

ubi vilior erat tum annona. Harum navium unam aliquando mutuam dedit Mercatori, qui propriis navibus naufragia ſemper patiebatur, & qui navi Eccleſiæ tum uſus, ejus expertus eſt clementiam præpotentem, qui maria ſedat concitata, & cælum tranquillat. *Mox juſſit tradi ei unam magnam navim, plenam frumento viginti millium modiorum, de illis navibus, quæ ſanctiſſimæ Eccleſiæ ſubjectæ miniſtrabant.* Ejus negotii non apparet conſortem utcumque fuiſſe beatiſſimum Patriarcham. Quin poſtea ſubjicitur ingentes eas naves in Siciliam proficiſci ſolitas ad frumenta advehenda. *Nunciatur ei duas Eccleſiæ magnarum navium ad terram eſſe ſubmiſſas, quas miſerat in Siciliam propter frumentum.* Aliàs rurſus ejuſdem Eccleſiæ tredecim naves, quæ ſingulæ decem millia modiorum tritici capiebant, tam atroci jactatæ ac convulſæ ſunt tempeſtate in mari Adriatico, ut in mare neceſſe fuerit onus omne ejici. At ne tantillam quidem animi perturbationem beatiſſimo Patriarchæ ea vel tempeſtas creavit, vel rerum jactura. *Plus enim erant, quàm tredecim naves, capientes per ſingulas decem millia modiorum.*

Vitæ ejus c. 11.

Cap. 12.

Cap. 27.

V. Theodoſii & Valentiniani lege ſancitum fuerat, ut ſiquæ naves ſupra duo millia modiorum caperent, eæ ordinariis exactionibus ſubeſſent, quantumvis ditionis eſſent Eccleſiæ. *Jubemus nullam navim ultra duorum millium modiorum capacem, &c. Religionis intuitu excuſari poſſe, &c.* Ægrè mihi perſuaſerim, Alexandrinæ Eccleſiæ naves alendorum pauperum famulas & miniſtras, ordinariis fuiſſe exactionibus obnoxias, etſi ultra decem millia modiorum caperent. Ratio eſt, quòd tam egebat Eccleſia Alexandrina his majoribus & capacioribus navibus, quàm cæteræ Eccleſiæ minoribus, non ultra duo millia capientibus, ad pauperum neceſſitates. Itaque ut paribus donentur Eccleſiæ privilegiis, pro ſuo quæque modo, ſi cæteris Eccleſiis permittebantur duorum millium modiorum naves, æquum erat, ut & ultra decem millium Alexandrinæ annuerentur.

Cod. l. 1. de ſacr. Eccleſ. leg. 19.

VII. Communicatum voluit Theodoricus Rex eum Eccleſia Mediolanenſi, privilegium quo jam potiebatur Ravennas, in gratiam pauperum, quibus nullæ non prærogativæ indulgendæ ſunt. Ejuſmodi erat autem privilegium, ut oneribus & exactionibus omnibus abſolveretur mercator aliquis unus, Eccleſiæ obſequiis & utilitatibus aſtrictus. Ita enim leges apud Caſſiodorum: *Defenſores ſacroſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, pro expenſis pauperum, quæ ſub lucri exaggeratione funduntur, unum ſibi ex negotiatoribus urbis ſuæ deſiderant oportere præſtari, qui emptoris functus officio, exceptis negotiationis oneribus, debeat implere quod ſuſcipit. Hæc enim nos & Ravennati Eccleſiæ commemorant tribuiſſe, &c.* Ejus annuendæ immunitatis rationes admirationi certè erant, calamo ſcilicet & ingenio Caſſiodori conſonantes, qui Theodorico à conſiliis erat. *Beneficialem eſſe Principem licet, nec intra regulas conſtituti poteſt munificentia regalis arctari. Clementia non habet legem, nec debet ſub anguſtis terminis benigna ſequi, quem decet ſine fine laudari.*

Caſſiod. lege 1. Epiſt. 30.

VIII. Ex his porro Regiis & Imperatoriis legibus manifeſtum eſt, Eccleſiis fuiſſe naves ingentes nec paucas, nec inde tamen negotii vel ſuſpiciones exiſtere poſſe, cùm illæ omnes pauperum utilitatibus ſacræ eſſent: denique etſi quid ſuboleret negotii, flagrabat ibi charitas, non cupiditas. Illud verò intercedit diſcriminis utriuſque rebus & negotiis, quòd in ipſa jactatione indeclinabilium quandoque ſollicitudinum tranquilla ſemper & ſerena charitas eſt, cupiditas cælo marique ſilente fluctuatur ſemper inteſtinis ſuis procellis.

IX. Inde eſt quòd in votis Eccleſiæ ſemper fuit, ut Oeconomi & Procuratores rerum Eccleſiæ & patrimonii Chriſti, è Clero adoptarentur. Quanquam enim difficillimè ab eo munere elui poſſint curæ & tumultus omnes, conſtat tamen indubitatiſſimè, charitatem quæ nos his objectat moleſtiis, ipſam per ſeſe in penetralibus animi lætam & tranquillam conquieſcere. Amor Chriſti ſine fuco, ſpes æternorum vegeta, fides vivax, ac præſenſio & præguſtatio quædam bonorum & gaudiorum cæleſtium, inter ipſas tempeſtates pacem & ſuavitatem ineffabilem quandam ipſis animæ medullis infundunt. Eo compulſus eſt B. Gregorius Papa, ut Laicos omnes ab adminiſtratione rerum Eccleſiæ temporalium ſummoveret. *Nemo laicorum quodlibet Palatii miniſterium, vel Eccleſiaſticum patrimonium procurabat; ſed omnia Eccleſiaſtici juris munia Eccleſiaſtici viri ſubibant.* Epiſtolarum Gregorii plures ſunt ad Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos & Clericos minores, adminiſtrando Eccleſiæ patrimonio præfectos. Nec ſuavitas tantùm & charitas his à Pontifice commendabatur erga villicos, ruſticoſque agris Eccleſiæ affixos, ſed & ſolatia his, & blandimenta, necnon & onerum levamenta ſubinde concedebantur. Audi quid ab eo perſcriptum ſit ad Subdiaconum, patrimonio Eccleſiæ Romanæ in Sicilia præpoſitum, ut ruſticis largiretur authentica, vel exemplaria immunitatum à Pontifice eis conceſſarum. *Scripta mea ad ruſticos quæ direxi, per omnes maſſas fac relegi, ut ſciant quid ſibi contra violentias debeant defendere ex authoritate noſtra, eiſque vel authentica, vel exemplaria eorum dentur.*

L. 1. c. 25. vitæ ejus.

Leg. 1. Ep. 42.

X. Concilium Hiſpalenſe, innovato Chalcedonenſi Canone, quo prohibebatur, ne Epiſcopi laicos ſibi, vel Eccleſiæ ſuæ Oeconomos aſciſcerent, ejus ſtatuti pulcherrimam hanc ſuggerit rationem. Quòd videlicet rei temporalis adminiſtrator Vicarius ſit Epiſcopi, & lites dirimat omnes ex temporalium regimine frequentiſſimas. *Indecorum eſt laicum Vicarium eſſe Epiſcopi, & ſeculares in Eccleſia judicare, &c. Qui in adminiſtrationibus Eccleſiæ Pontificibus ſociantur, diſcrepare non debent, nec profeſſione, nec habitu.*

Can. 9.

XI. Contrà verò nihil tam inimicum eſt Clericatui, quàm Laicorum terras liteſque procurandas ſuſcipere. Quod vel ex Juſtiniani lege patebit, canonicis regulis ita ſuccinente: *Sed neque fieri ſuſceptorem, aut exactorem fiſcalium functionum, aut conductorem publicarum, aut alienarum poſſeſſionum, aut curatorem domus, aut procuratorem litis, aut fidejuſſorem pro talibus cauſis Epiſcopum, aut Oeconomum, aut alium Clericum cujuslibet gradus, aut Monachum proprio nomine, aut Eccleſiæ, aut Monaſterii ſinimus, ut non per hanc occaſionem & ſanctis domibus damnum fiat, & ſacra miniſteria impediantur.* Ne per leges quidem ergo licet Clericis, Conductoribus eſſe, Agentibus, vel Procuratoribus, vel cavere pro Laicorum rebus, litibuſque, publicis, privatiſque.

Novel. 123. c. 6.

XII. Subjiciuntur tamen à Juſtiniano exceptiones eæ, quæ prætermitti omnino non poſſint. Si enim Eccleſiæ vel Cœnobio conducibile ſit conducere, vel emphyteotico jure ſuſcipere agros, agris ſuis conjunctos, aut vicinos, jus faſque erit, ſi modò Clericorum vel Monachorum Collegium aſſentiatur. 2. Eccleſiæ uni conceditur aliarum Eccleſiarum vel locorum Deo ſacrorum emphyteoſes accipere, vel locationes. 3. Nec moleſtè fertur, ſi Clerici ipſi conductores fiant agrorum Eccleſiæ ſuæ, Epiſcopo vel Oeconomo aſſentiente.

Ibidem.

XIII. Huc utique referri poteſt, quod à Ferrando proditum eſt in vita B. Fulgentii. Cùm enim ineunte juventa Fulgentius Procurator fuiſſet:

Pro-

Procurator ordinatur, hinc initium sumens imperandi, & consulendi, ac gubernandi quamplurimos. C. 1. 2. Eo munere fungi cœpit insita sibi humanitate & suavitate ingenii mira; quæ tamen minùs consentiebat officio, quod sustinebat. Hinc ejus brevi pertæsus, ejusque rigoris & sævitiæ impatiens, quam munus flagitare videbatur, mentem tandem appulit ad innocentiam Monasticæ professionis amplectendam. *Accepta tamen hac potestate, dum clementer utitur, & neminem lædere pro ingenita sibi bonitate desiderat, atque in exigendis pensionibus crudelitatem jubetur exercere, cœpit sæcularium negotiorum gravis apparere sarcina, & displicere felicitas vana, paulatimque vitæ spiritalis amor exurgere.* Eò etiam adducti sunt Ecclesiæ Patres, adductæ Episcopales Synodi, ut Clericos arcerent à sæcularibus his functionibus, quibus & avaritiæ servitur, & à sævitia non receditur.

XIV. Cùm spinosior sit litium & impacatior procuratio, quàm rerum, ideo vehementiùs ea Clerici interdicuntur. Fulgentium perhibet idem Ferrandus, Episcopatu auctum, non esse passum, ut terrenis se negotiis Clerici innecterent, quòd Cap. 29. iis à sacro ministerio mens alienetur. *Summam diligentiam præbuit, ne quis Clericus negotiis sæcularibus occupatus, ab officio Ecclesiastico diutiùs vacaret.* Idem prohibuit Concilium Tarraconense Monachis omnibus, quoad res & lites sæcularium; res enim & lites Monasterii commendari illis possunt ab Abbate. *Nullus Monachorum forensis negotii susceptor vel executor existat,* Cap. 11. *nisi quod Monasterii exposcit utilitas; Abbate sibi nihilominus imperante.* Quam suprà laudavimus Justiniani Novellam, ea promiscuè Clerici Monachique ablegantur à negotiis & litibus sæcularium: Nov. 123. c. 6. *Aut procuratorem litis.* Dolebat vehementissimè Gregorio Magno ea mentis alienatio, inanitasque Clericorum, qui mundi negotiis sese immiscent. *Ecce jam penè nulla est sæculi actio, quam non Sacerdotes administrent.* In Ev. hom. 17. *Dum ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt, quæ exhibent, quasi sanctuarii lapides foris jacent, &c. Non solum in plateis, sed & in capite platearum dispersi sunt, quia & per desiderium mundi hujus opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris quærunt.*

XV. Quod ad Tutores spectat & Curatores, his muneribus Episcopos & Monachos summovet Justinianus, nec his illigari finit Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, nisi sua sponte assentiantur, & quibus ea cura impendenda est, ii sint proximitate conjunctissimi; unius tantùm denique, non plurium Tutores esse finit, aut Curatores. Nov. 123. c. 5. *Deo amabiles Episcopos & Monachos ex nulla lege tutores aut curatores cujuscumque personæ fieri permittimus: Presbyteros autem & Diaconos & Subdiaconos jure & lege cognationis tutelam aut curam suscipere hereditatis permittimus, proprio & solo gradu cognationis ad tutelam & curam vocatis: hujusmodi suscipere administrationem permittimus, si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud competentem Judicem scripto declarent talem administrationem propria voluntate suscepisse. Et si quis eorum forsan hoc fecerit, nullum ex hoc in alia tutela aut cura præjudicium patiatur.*

XVI. His postremis verbis, *si quis eorum forsan*, manifestè proditur Justinianum, vel Episcopos quos ille his commentandis condendisque legibus non adesse tantùm, sed & præesse volebat, in votis habuisse, ut servitutibus his mortalium Clerici sese ipsi nunquam subjicerent, ut quæ missum in modum alienæ sint à cælestibus Clericatus muniis. Inde est quòd eam immunitatem Imperator illis nulla prorsus exceptione confirmavit Cod. l. 1. De Epis. & Cler. leg. 51. *Generaliter sancimus omnes viros rever. Episcopos, nec non Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licèt non sint Clerici, immunitatem ipso jure omnes habere tutelæ, sive testamentariæ, sive legitimæ, sive dativæ, & non solùm tutelæ eos esse expertes, sed etiam curæ, non solùm pupillorum & adultorum, sed & furiosi, & muti, & surdi, & aliarum personarum, quibus tutores & curatores à veteribus legibus dantur.*

XVII. Sed ut indubitatissimè constet eam immunitatem Clericis & Monachis non concedi, nisi ut libentiùs liberiùsque sanctissimas Ecclesiastici ministerii functiones amplexentur: ad illud privilegium aditus illis tantùm patet, qui Ecclesiis suis, vel Cœnobiis affixi residunt, procul ab ejus participatione amandatis Clericis, Monachisque erronibus & vagis. *Eos tamen Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel Monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides; cùm propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant.* Ibidem.

XVIII. Eidem coarctationi subscripsit Aurelianense Concilium IV. ad Clericos majores, Ecclesiis suis, & Altarium ministerio adglutinatos; cùm & iniquum foret & impium, veri summique Dei Ministros non iisdem saltem uti immunitatibus, quibus Ethnici Principes suos sacrilegos Sacerdotes gaudere voluere. *Si quis Judicum Clericos de quolibet corpore venientes, atque altario mancipatos, vel quorum nomina in matricula Ecclesiæ teneantur inscripta, publicis exactionibus applicare præsumpserit, cognoscat se pacem Ecclesiæ non habere. Similiter & à tutelæ administratione Pontifices, Presbyteros atque Diaconos ideò excusatos esse decrevimus, quia quod lex sæculi etiam Paganis Sacerdotibus & ministris antè præstiterat, justum est ut erga Christianos specialiter conservetur.* Can. 13

XIX. Quamquam administratio Civitatum, Provinciarum & Regnorum, curis & molestiis longè gravioribus implicata sit, quàm illæ de quibus hactenus egimus procurationes: non tamen æquè pugnat Clericatus professioni, cùm uno sinceræ charitatis imperio, ei mancipantur Præsules. Confessus est suprà Gregorius se Imperatoris veluti arcarium esse, aut fisci præfectum: Longobardorum se potiùs, quam Romanorum Episcopum. Idem ipse ea cura Episcopos oneravit, ut munirent urbes, mœnia restaurarent, & custodirent; quin & ad Exercitum & ad Civitatem Neapolitanam militum agmina subministravit. Ita omnibus omnia fiebat charitas Pastoralis, & è cælis in terras dilabebatur, ut cælesti quodam instinctu & inflatu terras administraret. Ea nimirum charitas B. Arnulphum Metensem Episcopum, & postea B. Cunibertum Episcopum Colonienſem adduxit, ut Imperium Gallicanum cum Pipino majore adgubernaret. Audi quid antiquissimus Scriptor de Pipini pietate scripserit: *Sed quia sanctarum Scripturarum scientia minùs eruditus erat, prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei noverat excrevisse, omnium consiliorum vel negotiorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensem Pontificem, qui antè Pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administraverat, & postmodum eo defuncto B. Cunibertum Colonienſem Antistitem pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorum administratione curabat adhibere participem.* Baron. ann. 631. n. 8. 11. 12. Quàm grave & molestum sibi esset in Palatio diutiùs commorari, apertissimè tradidit B. Arnulphus, cùm venia secedendi petita, nec impetrata, clam in eremum secessit, & Aulæ domicilio & Episcopatu abdicato: ut intelligerent aliquando tandem mortales, quo tædio & fastidio sanctissimi Præsules Aulam incolant, quo gaudio inde discedant, & quàm verè humilitas, peræquè ut charitas, non ullo se facilè finat limite circumscribi.

scribi. Ascitus fuerat Arnulphus, ut ei Dagoberti I. Regis institutio commendaretur. *A genitore traditus est Arnulpho Metensium urbis Episcopo, ut eum secundùm suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ Religionis ostenderet, atque ei custos & bajulus esset.* Hæc ex Authore historiæ ejus Regis. Tandiu in Aula commoratus Arnulphus, ipsa quoque benevolentiæ Regiæ vincula aurea abrupit, ut se optatissimo secessui redderet.

Du Chesne Hist. Franc. To. 1. p. 774.

CAPUT XIX. P. 3. l. 4. c. 4.

Negotiatio Clericis prohibita & Monachis ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. Deterritos à negotio & quæstu Clericos, Monachosque exemplis probatur.
II. Exempla negotii quod Concilia non respuunt.
III. Pulcherrima Capitularium placita, de licito, & illicito quæstu, & de cupiditate Evangelicis præceptis & doctrinis frænanda.
IV. Exempla his Regulis contraria.
V. Usura cum præstigiis & artibus suis damnata.
VI. In Oriente usura damnatur.
VII. Clerici eam palliant tribus contractibus à Balsamone commemoratis, & jam inde damnatis.
VIII. Clerici minores nullis non vacabant artibus. Itaque sigillatim iis interdicendi erant, quas minùs cum Clericatu concinere Præsules judicabant.
IX. Animadversiones de usura juxta Græcos.
X. Medicina Clericis prohibita.
XI. Tres contractus diu ante damnaverat Zonaras, quàm Balsamon.
XII. Progressus proscriptæ apud Græcos usuræ.
XIII. Illa etiam damnabatur usura, quæ ipsos inter divites grassabatur.

I. IN Concilio Moguntino sub Carolo Magno, damnato qualicumque negotio Clericorum, & notatis quibusdam peculiariter ejusmodi artibus, quæ Altarium ministerio, & Monasticæ professioni apertiùs adversantur: agnoscitur illud tamen, posse honesto quæstu aliquo & negotio egestatem levari Clericorum, illæsa & intaminata ejus ordinis sanctimonia. Ita quippe ibi anno 813. *Ministri Altaris Domini, vel Monachi nobis placuit, ut à negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia, de his tamen pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum in immunditia carnis, sed etiam in omni concupiscentia carnali. Quid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere, vel etiam dare, &c. Pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere.* Ita negotium intercluditur Clericis & Monachis, quòd eo quæstus appetatur, aut iniquus, aut immodicus ab iis, quos professio sua à cupiditatum contagio summovisse debuit.

Can. 14.

II. Sed & insinuatur ibidem negotium quoddam, non inculpatum modò, sed laude dignum, cùm innitatur Regulæ beati Benedicti, & exemplo Apostolorum. *Nec tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas; quia legimus sanctos Apostolos negotiatos esse, & in Regula sancti Benedicti præcipitur prævidere, per quorum manus negotium Monasterii transeat.* Nascitur hoc quidquid est negotii, ex labore manuum, quode superiùs. Si enim Clerici manibus operentur, exemplo Petri, qui post receptum etiam à morte & ab inferis Christum ad piscationem rediit: & exemplo Pauli, qui tentoria consuebat; hinc necesse est vendi opera ipsa, quorum pretio & ipsi aluntur Clerici & pauperes. Nemo nescit antiquissimos omnes Monachos eo negotii genere usos. Atqui non dispar ratio & pro Clericis militat.

Ibidem.

Nec Clerici porro, nec Monachi, aut agros excolere poterant, aut eorum fruges divendere, nisi ut negotii species quædam interveniret. Verùm in eam rem egregium hoc illis anno 813. Concilium Cabilonense præceptum commendavit, Ne fructus reconderent in extrema anni tempora, ubi chariùs venduntur; ne ex necessitate & calamitate publica opes ipsi sibi aggerarent; sed studium omne suum, omnem industriam conferrent in solatia pauperum, nec alios meditarentur, quàm operum misericordiæ thesauros. *Oportet etiam ut si quando Sacerdotes, fruges, vel quosdam reditus terræ congregant, & protelant: non ideo hoc faciant, ut carius vendant, & thesauros congregent; sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant.* Can. 8.

III. Laicos ipsos ab invidioso hoc quæstu absterruerunt Caroli Magni Capitularia; messium aut vindemiæ tempore frumentum, aut vinum ne vili emerent, quod caro venderent postea, & pretium conduplicarent. Ineulpatum enim illud demum negotium est, ut horum tantum emas, quantum necesse est, ut & tibi habeas quod satis est, & aliis impertiare. *Quicumque tempore messis, vel tempore vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum: verbi gratia, de duobus denariis comparat modium unum usque dum venumdare possit contra denarios quatuor, aut sex, seu amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si hoc propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus.* Quæ moderatio ac sobrietas fidelibus omnibus perneccessaria, qui qualiacumque negotia attingunt, divinis innititur Scripturis, quæ vetant ex iisdem Capitularibus, ne tantum se quisquam lucri & opum augmentis dedat, quantum vel cupiditas, vel ratio forsan ipsa expeteret: monentque his frænos injiciendos esse ex Evangelicæ Legis præscripto, quo jubemur, non in terris corruptibiles, sed immortalitatis & sempiternæ sapientiæ thesauros in cœlis nobis acervare. *Placuit, ut admoneantur omnes fideles, qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant: ut non plus terrena lucra, quàm vitam accipiant sempiternam. Nam qui plus de rebus terrenis, quàm de animæ suæ salute cogitat, valde à via veritatis aberrat, & juxta sapientem quendam, in vita sua perdidit intima sua.* Leg. 1. c. 131. Leg. 6. c. 128. Theod. Capitul. c. 35.

IV. His sanè necesse erat Evangelicæ sapientiæ muniri laicos præsidiis, cùm nec Clerici ipsi, nec Monachi eo vel sapientiæ illustrarentur lumine, vel mediocritatis amore ferverent, quo regendæ ac moderandæ erant administrationes rerum suarum temporalium, agrorumque locandorum conventiones. Res exemplo isto elucidabitur. Centulensis, sive sancti Ricarii Abbas Notkero Episcopo Leodiensi in annos viginti vendidit agros Leodio propiores, à Centula autem remotos, acceptis ab eo triginta libris, quas ei restitueret expleto eo annorum numero, restitutis tum & suis sibi agris. Erat ea enimverò mera agrorum oppigneratio, mutuam Episcopo Abbati pecuniam dante. Unde & Episcopum jus fasque fuisset, quos percepisset agrorum fructus, eorum rationem habere, & tantundem de restituenda sibi pecunia detrahere. His contractibus usuræ infamia manifesta inhærebat, & non mediocri tamen celebrabantur illi solennitate. Et mirum est autem & dolendum, quòd eorum ad nos propagata memoria sit. Ejusmodi contractum innovarunt postea sæpiùs Episcopi Notkeri successores, instantibus Centulæ Abbatibus. Spicileg. to. 4. pag. 537. 546.

V. Non immeritò ergo tum in Capitularibus & Conciliis iterata atque inculcata sæpiùs est Leg. 6. c. 201.

prisco-

priscorum Canonum authoritas, qua usura damnatur, ejusque fraudes & ludificationes proscribuntur omnes. *Quoniam venerandi Canones & divina prohibet authoritas, usuras accipere, ideo nullus Clericorum hoc facere præsumat, & in quantum poterunt, Laicis vetare studeant.* In Concilio Aquisgranensi anni 816. novus vigor additus Decretis Conciliorum Nicæni & Laodiceni, adversùs Clericos usuris implicatos, uti & Decretis Leonis & Gelasii Pontificum adversùs eorum lucri sordidi cupiditates; cùm non alia Clericis meditanda sint fœnora, & aucupanda, quàm quibus pauperibus gratificantur, & centupli debitorem sibi Deum constituunt. *Fœnus hoc solum aspicere & exercere debemus, ut quod hìc misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus.*

Capitul. l. 6. c. 201.

Cap. 40. 75. 92. 93.

Damnavit & Concilium Parisiense VI. anni 829. *multifarias calliditates* Clericorum & Laicorum usuris studentium. Nec illud in præteritis reliquit fraudulentiæ genus, quod modò carpebamus in Episcopo Leodiensi, & Abbate Centulensi, ubi creditor fructus agrorum sibi oppigneratorum accipit, nec subducit summæ pecuniæ à se mutuo datæ. *Sunt & alii crudelissimi fœneratores, qui tempore necessitatis, nihil commodare pauperibus volunt, nisi messellas suas, & vineolas, & pratella, ea ratione in pignus dederint, ut quidquid frugum in hisce colligi poterat, pro parvo quod mutuum acceperunt, ex asse amittant.*

Can. 11.

VI. Venio ad Græcos, ubi advertit Photius ex Novellis Justiniani, quamvis Clerici usuris interdicerentur, potuisse tamen illos aliquid ultra sortem accipere, si bona fide commodassent, & ex mora restituendi detrimentum incurrerent. *Prohibitio ne Clerici usuras accipiant, mihi videtur omnino loqui de iis, quæ ex mutuo, seu ex pacto dantur, non de iis, quæ tacitè ex mora debentur, in bonæ fidei actionibus.* Ex iisdem Novellis Ecclesia ipsa usuras exigebat legatorum piorum, si in mora essent debitores. *Certè Novellarum Constitutio dicit, in piis legatis, ex mora peti usuras & fructus.* Cui Photii interpretationi lubens accedit Balsamon. *Gratias age Photio Patriarchæ, qui rectè interpretatus est, Episcopos & Clericos posse usuras, tanquam id quod interest, petere.*

Nomocan. tit. 9. c. 27.

At idem alibi Balsamon fidentiùs insurgit in Clericos, qui sordidioribus lucris & negotiolis sese, Clerumque omnem dehonestabant: *Nota Canonem propter Sacerdotes, qui vina cauponantur, & balnea conducunt, & quædam alia hujusmodi faciunt, & quæ Canoni non subjicitur, paupertatem prætexunt.* A quibus ideo culpa non aberat, quòd aliæ essent honestiores artes, levandis necessitatibus accommodatæ.

In Can. Nicænum 17.

VII. His adde quod idem alibi Balsamon denudat Clericorum quorundam ludibrium, anfractumque sinuosum, quo latitare se posse & usuras dissimulare confidebant. Mutuas enim dabant mercatoribus pecunias suas, constituto antè certò lucro, quod ad ipsos rediret, cùm & lucri & sortis periculum in se mercatores reciperent. Itaque simulatæ societatis fuco obumbrabatur usura, cùm lucri consortes essent Clerici, exortes periculi. Eo certè circuitu ludificari posse sperabant Nicænum Canonem, in usuras quaslescumque & indecoros quæstus fulminantem. *Quidam Sacerdotes Canonem intelligentes, & ipsum circumscribentes, eique fraudem facientes, verba quidem servant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tanquam ex lucro partem se capturos pacisCuntur: periculum autem agnituros, qui eam accipiunt, & cùm sint revera fœneratores, verbo tamen societatem prætexunt. Hoc ergo Canon aversatur, & eos qui hujusmodi quid faciunt, deponit.*

Ibidem.

VIII. Priscis his Canonum institutis aliqua fiet lucis accessio, si memoria repetamus, Clericos olim minorum Ordinum penè omnes, licèt Ecclesiasticis obsequiis illigati essent, conjugatos tamen fuisse, & alendæ familiæ onus sustinuisse. Facilè ergo in artes quaslibet quæstuosas exardescebant, nisi obviam issent Concilia, & eas explosissent, ex quibus infamiæ aliquid aspergi Clero potuisset. Eodem Balsamone authore Lucas Patriarcha Constantinopolitanus cauponis eos ablegavit, nec non & balneis, atque unguentariis officinis; quin immo si Presbyteratu vel Diaconatu fulgerent, medicinam illis intercluSit: molestissimè videlicet ferens, qui sacris ad aras vestibus splenderent, eos sæculari pòst in veste cum Medicis aliis in conventibus publicis conspici. *Sanctissimus Patriarcha Lucas unguentarias quoque officinas & balnea turpis esse quæstus dicebat, ut quæ mendacii quoque causæ essent. Sed nec Archiatros fieri sinebat Diaconos & Sacerdotes: dicens non esse ferendum, ut qui cum infulis & casulis sancta tractant, sæcularibus vestibus induantur, & cum laicis, viris scilicet Medicis, incedant.*

Juris Orient. to. 1. p. 35. 225 In Can. 16. Cart.

IX. Nec illud fas est à nobis fileri, quod idem observat Balsamon, admissos ad Clericatum fuisse à Basilio eos, qui usuris nuntium remisissent, erogato in pauperes lucro, quod ex eis corraserant: id eò factum esse, quòd per leges usuris Laici non arceantur. Nam, ut idem alibi pluribus persequitur, Lege civili Senatoribus concedebatur, ut è centum quatuor lucrarentur; Laicis aliis & mercatoribus, ut è centum sex; usuram nauticam exercentibus, ex centum duodecim, quæ centesimæ illæ ipsæ sunt, quibus de agitur in Canone Nicæno, inde nomen nactæ, quòd singulis mensibus exigerentur. Ut ab his omnibus deterrerentur Clerici.

In Can. 14. Basil.

Juris Orient. to. 1. p. 364. to. 2. p. 190. 191.

Cùm nummulariorum Officia Clerici sibi pretio comparassent, Manuel Comnenus, ut perhibet Balsamon, illis eos excussit, quòd ejusmodi munia cum Clericatu conjungi & cohærere non possent. Cujus ea erat conflictationis ratio, quòd civili jurisdictioni eos Clericatus ipse subduceret, atque ita si quid ab eis peccatum esset in eo munere defungendo, legitimis pœnis coerceri non possent. *Vobis, cùm sacrati sitis, talem artem exercere non licet, quia nec potestis convenienti castigatione coerceri, si quid præter præfectoriam definitionem faciatis, cùm sitis sacrati.*

Ibid. p. 374. 375.

X. Jam quod ad Medicinam pertinet, hæc luculentè Balsamon disputat: Medicos cuncta præclarè polliceri, sed & falli ipsos & fallere; atque adeo Clericos, maximè verò Diaconos & Presbyteros abhorrere ab his & allucinationibus & mendaciis debere; totos autem se impendere ei vitiorum medicinæ, & salutis animarum procurationi, quæ regulas consectatur sempiternæ & incommutabilis Sapientiæ & Veritatis. *Ars autem Medica, licèt à Philosophis definiatur Conciliatrix sanitatis, id tamen necessario non fit. Fallacia enim sunt hominum consilia. Cur igitur abscedat Clericus, multoque magis Sacerdos & Diaconus ab attributo sibi ministerio, irreprehensibili & firmo, & ad id quod lubricum & ambiguum, sæpè etiam periculosum est, se conjiciat?*

Ibidem.

XI. Aliquamdiu ante Balsamonis tempora idem ipsum Zonaras observaverat in Nicænum Canonem, jam tum pervulgatos fuisse illos tres contractus, à Clericis videlicet excogitatos, qui usuris expressiùs, instantiùsque arcebantur. Illi ipsi nimirum sunt contractus tres, nostro hoc ævo innovati, ante tempora Zonaræ usurpati olim,

Can. 17.

olim, a Zonara & Balſamone jam tum exſibilati. Primus erat contractus ſocietatis, ſecundus certi lucri, tertius quo ſortis periculum in ſe mercator recipiebat. *Nec ſe fœneratores, ſed ſocios dicunt; ac emolumentorum ſolùm tantummodo participes, nullum interea jacturæ periculum ſubeunt.*

XII. Ad calcem denique hujus capitis adjiciemus, ecquid cauſæ eſſet, quamobrem tam crebra Conciliorum decreta in uſuras Clericorum ſævirent, cùm divina lege & ſacris ipſis Codicibus tam diſertè uſura proſcriberetur. Id nos edocebit Leo Philoſophus Imperator, ſingulari Conſtitutione illa ſua, qua ait parentem ſuum Imperatorem, gnarum quàm Scripturarum oracula inimica ſint uſuris, conſilium iniiſſe earum funditus extirpandarum, & ea mente Conſtitutionem promulgaſſe. Inauſpicato ſanè exitu, & qui piis ejus conſiliis minùs reſponderet. Tum enim divites jam abhorruiſſe à mutuo pauperibus dando, eoque perfectum eſſe, ut qua lege levationis non parum pauperibus acceſſurum ſpes erat, ea ad majores anguſtias adigerentur. *Atqui propter paupertatem res illa, non in melius, quem tamen finem Legislator propoſuerat, ſed contrà in pejus vergit. Qui enim antea uſurarum ſpe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant, poſt latam legem, quod nihil lucri ex mutuo percipere poſſent, in eos qui pecuniis indigent, difficiles atque immites ſunt. Quin etiam ad facilè jurandum, atque jusjurandum abnegandum, id occaſionem præbuit. Breviter propter redundantem in humana vita perverſitatem, non modò non profuit legis virtus, verùm etiam obfuit.* Conſtit. 3. Leonis.

Leoni itaque abroganda neceſſariò fuit paterna Conſtitutio, & uſuræ moderandæ, quando penitùs eludi non poterant. Conſtitutio ergo ab eo edita eſt, qua exigi fas eſſet quatuor è centum, quæ Nobilium priùs & Senatorum uſura erat. *Quamquam igitur legem culpare nequeamus, propterea tamen quod humana natura ad illius ſublimitatem non perveniat, egregium illud præſcriptum abrogamus; ac in contrarium ſtatuimus, ut æris alieni uſus ad uſuras procedat, idque quomodo veteribus legislatoribus placuit, ad trientes centeſimæ nempe.* Centeſimæ uſuræ dicebantur, ubi è centum duodecim capiebantur, quòd nempe menſtruæ eſſent eæ uſuræ. Ita tertia pars centeſimæ, quatuor è centum lucro apponebat.

Si Imperatoriæ leges, divinis legibus præſidio cùm eſſent, Laicorum uſuras torrentis in modum graſſantes cohibere non potuerant: ut temperando jam morbo, non perſanando ſtuderetur, ne acriori curatione integraſceret, neceſſum utique erat, ut Epiſcopi in Concilia ſua conglobati Clericos ſaltem coercerent, circumſcriberentque, delineatis quibuſdam quaſi limitibus artium earum innoxiarum, & negotii inculpati, cui divina lex non repugnat.

XIII. Lex porro illa Baſilii Imperatoris, cujus Leo meminit, & qua funditus uſura auferebatur, & juſtitiæ & legi divinæ omnino conſentiebat, quamquam ex ea anſam captarent divites, jam pauperes omnes mutuo excludendi, quo his pernicies accelerabatur. Tum verò Leoni ne in mentem quidem venit, uſuram non prohiberi, niſi in pauperes; divites autem ea nequaquam arceri inter ſeſe mutua. Quin ex adverſo Leo uſus eſt eo temperamento, quo divites paupereſque hac quidem in re æquabantur, moderandis uſuræ lucris, quæ prorſus extincta ipſe quidem maluiſſet, ut legi divinæ cumulatiùs ſatisfaceret. Aberrant ergo vehementer, qui eas tantùm averſantur uſuras, quibus affligantur pauperes.

CAPUT XX. P. 3. l. 4. c. 5.

Nec Procuratores, nec Conductores, nec Agentes erant Clerici ſæcularium cauſarum & rerum, eodem medio ævo Carolinæ ſtirpis regnantis.

I. II. Nec cauſas agere, nec lites perſequi fas eſt Clericis apud ſæculares Judices, niſi permittente Epiſcopo, ad orphanorum & Eccleſiæ cauſas.

III. Adminiſtrationes, Tutelæ, & munera varia, quæ fas nefaſve eſt Clericos ſuſtinere.

IV. Exempla varia ſanctiſſimorum Præſulum, in Palatio diverſis officiis, & miniſterio ipſi addictorum.

V. Græcarum Eccleſiarum Decreta de officiis, in quæ Clericis patet aditus.

VI. Ut cauſidicos eſſe Clericos antè fuerit vetitum, pòſt conceſſum ſit, quando Curiæ Judicum cœpere partim Clericis, partim Laicis conſtare.

VII. VIII. De Cautionibus & Tutelis.

IX. Quæ Clericis munia poſſint Epiſcopi demandare, vel Imperatores, nec non & Monachis.

X. Reſtringitur ea Principum poteſtas.

XI. De tutela Principum impuberum.

I. NEgotiis, vel artibus, quibus Clerici non abducebantur, utpote decoris, aut tolerandis ſaltem, nunquam annumerata fuit procuratio, ſive actio litium coram Judice ſæculari: niſi pauperum, viduarum, orphanorum, vel Eccleſiæ cauſa verteretur. Non avaritia, non ambitio enim, ſed ſincera & publica charitas extimulat ad opem pauperibus ferendam, Chriſtique membris, & ejus Eccleſiæ. Ita ſanè ſtatutum eſt anno 755. in Concilio Verno: *Ut Clerici conductores non ſint, hoc eſt, ut non habeant actiones ſæculares, niſi pro cauſa orphanorum, vel viduarum, vel Eccleſiarum, ordinante Epiſcopo ſuo, vel Abbate.* Can. 16.

Non patet ergo aditus Clericis Monachiſque ad ſæcularium Judicum Tribunalia, ex hoc Concilii Verni Canone, niſi vel Epiſcopi aut Abbatis juſſione: & ubi non ſua privatim, ſed publica pauperum vel Eccleſiæ cauſa defenſitanda ſit. Publicam dixi, quòd Eccleſiæ res tunc omnes in commune poſſiderentur conjunctim ab univerſis. Poſtquam enim ſectum fuit Eccleſiæ patrimonium in alia & alia Beneficia: non ſatis liquet, an qui ad ſuum ſibi vendicandum Beneficium forum frequentat, eodem agatur ſpiritalis inſtinctu charitatis, quo qui lites perſequuntur ſanctiſſimæ alicujus Congregationis, cui & ipſi devincti ſunt, cujus etiam ſtipendiis haud ſanè opimis vitam tolerant & ipſi, ut cæteri pauperes.

II. Ne iſtud quidem in præteritis reliquit Concilium Moguntinum anni 813. ubi artes pernumeravit Clericatui adverſas: *Contentiones & lites, vel rixas amare, in placitis ſæcularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum & viduarum, conductores, aut procuratores eſſe ſæcularium rerum.* Sed his non paulò plura recenſuerunt Caroli Magni Capitularia, congeſtis in unum locum iis omnibus laqueis, quibus ſæculo rurſus implicari poſſunt Clerici, quibus ſeſe antè expedierant. Non lites ergo, non cautiones, non procurationes permitti poſſunt domorum, negotiorum, exactionum publicarum. Si ei Saturo deroget Epiſcopus, res ejus omnes, etiam patrimonia ipſius fiſco Eccleſiæ adjudicantur. Si cæteri Clerici, pecuniaria mulcta in Can. 14.

eos

eos animadvertent Episcopi; in eos lege agere non poterunt, qui suas illis causas delegaverint: si publica sint negotia, aut debita, penes eos erit periculum, qui hanc eis curam demandaverunt. *Clericus, vel Monachus neque exactor publicarum * neque conductor, aut vectigalium Magister, vel Cura domus, vel Procurator litis, vel Fidei jussor in talibus causis fiat. Si quis contra hæc statuta fecerit, si opus est, omnes istorum rex ex quacumque causa, vel persona, sive ante Episcopatum, sive postea ad eum pervenerint, Ecclesiæ suæ eas vindicare sancimus. Si verò alii Clerici hoc fecerint, pœnam pecuniarum, quam Episcopus existimaverit exigere, Ecclesiæ vendicandam. Hi verò qui actiones suas ei commiserint, vel fide jussores eos pro supradictis causis acceperint, nullam contra Ecclesiam, vel administratores ejus, vel adversùs ipsas personas, quas crediderint, habeant actionem.*

Leg. 6. c. 121. * Supple Exactionum.

III. Vetuit Concilium Cabilonense II. anni 813. *ne Presbyteri, neque Diaconi, vel Monachi, villici fiant*, rerum videlicet & causarum sæcularium. Vetuit & idem Concilium Presbyteros *Cancellarios publicos esse, nundinas insolenter peragrare*. Soli Presbyteri hic arcentur Officio Cancellarii, sive Notarii publici, uti & Procuratoris munere summoveri non videntur, nisi Presbyteri, Diaconi, & Monachi. In Concilio Parisiensi VI. anno 929. idem Presbyteris & Monachis prohibetur: *Comperimus nonnullos Presbyteros & Monachos, desertores ordinis sui, adeo villicationes & negotiationes, & diversa turpia lucra sectari, &c.*

Can. 12. 44.

Can. 28.

Capitularibus Episcopi, Clericique alii Tutores & Curatores agere sinebantur, dum intra menses quatuor publicè contestarentur, sua se sponte id oneris subjisse, & ne aliud quidvis ejusmodi muneris eis posset præterea imponi. *Si tamen intra quatuor menses per competentem Judicem in scriptis manifestaverit, quod hujusmodi munus sua sponte susceperit; & tunc circa aliam tutelam præjudicium non patiatur.*

Addit. 3. c. 24.

Loco ipso Natalium suorum Carolus Magnus magnificentissimam Ecclesiam exædificare aggressus, quæ nominis & imperii ejus amplitudini responderet, nec magnificentiæ olim Romanæ concederet, ei operi præfecit Abbatem, cujus fidei totus innitebatur, quamquam minùs perspectum illum haberet. Ita enim Sangallensis Monachus: *Ad cujus fabricam de omnibus cismarinis regionibus Magistros & Opifices omnium id genus artium advocavit: super quos unum Abbatem, cunctorum peritissimum, ad executionem operis, ignarus ejus fraudium constituit.* Otii saltem abundantia superabat is Abbas Frotarium Tullensem Episcopum, qui à Ludovico Pio Imperatore jussus, famoso Aquisgranensi Palatio elegantias aliquas artis novas adjicere, non commissurum se existimavit in colendissimum sibi & carissimum Principem, si machinas & artes tentaret omnes, quo ei se tumultuosissimæ curæ subtraheret, sarcinamque excuteret, Episcopali & dignitati & officio minimè consentaneam. Abbatis Hilduini ope & gratia apud Ludovicum Pium id se consequi posse speravit. *Præcipimur, ut in Aquis Palatio operemur, & laboribus ibidem peragendis insudemus. Sed ab hoc opere alia servitia & necessitates nos revocant, & si vestræ pietati libet, etiam opportunam satis excusationem prætendunt.* Tam illustria virtutum documenta semel iterumque inculcari nihil vetat.

L. 1. c. 30.

Du Chesne to. 2. p. 716.

IV. Quem idem Imperator adhibuit Presbyterum & Abbatem, ut cum Comitibus incumberet sedandis Marchæ Hispanicæ tumultuationibus, exemplo Frotarii importunam eam provinciam deprecari certè, aut etiam detrectare potuisset. Nec idem temerè dixerim de Angilberto Abbate, Capellæ Caroli Magni Præfecto, & ad omnia ejus Consilia asciri solito, cùm supra ostensum sit Regiorum Consiliariorum munera & Episcopales insulas ultro citroque & ornamento sibi fuisse & præsidio. Plures ille obiit Legationes, cùm Centulensem adhuc gereret Abbatiam. De eo hæc Adrianus Papa in Epistola ad Carolum Magnum: *Engilbertum Abbatem & Ministrum Capellæ, qui penè ab ipsis infantiæ rudimentis in Palatio vestro enutritus est, & in omnibus Consiliis vestris receptus.* Consanguineus Pipini Brevis beatus Adelardus, quamquam Corbiensis jam Abbas, à Carolo tamen Magno delegatus est ad regendum & Regem ipsum Italiæ Pipinum, & Regnum ejus, quo munere præstantissimè functus est; ut non homo, sed Regni præses, & custos Angelus passim omnium ore celebraretur. *Justitiam verò quantum sectatus sit, testis est Francia & omnia regna terrarum consultu sibi submissa: maximè tamen Italia, quæ sibi commissa fuerat, ut regnum & Regem ejus Pipinum juniorem ad statum Reipublicæ, & ad Religionis cultum utiliter, justè atque discretè honestiùs informaret; ubi tantam promeruit laudem, ut à quibusdam, ita ut fertur, non homo, sed pro virtutis amore Angelus prædicaretur.* Verba ea sunt Paschasii Radberti in ejus vita. Inter ipsas Aulæ tumultuationes, & ex ipsis Principis Consiliis, mens ejus sufflarabatur se terris, & lectione, vel prece in cælos devolabat. *Inter ipsas Palatii populorum frequentias, dum Rex & Consiliarii ejus aliud quid intenderent, & turba more solito undique perstreperet, sæpè eorum in medio positus legebat, quasi ad agonem flendi huc venisset. Itaque ibi residens, aliubi colorum Regi secretiùs assistebat.* Ejusdem Regni clavum adgubernasse fertur, impubere adhuc Bernardo Rege Pipini filio. Germanus ejus Vala Corbiensis ejusdem Cœnobii primùm Monachus, postea & Abbas fuit. Paschasius idem vitæ ejus Scriptor, affirmat illum junioris Imperatoris Lotharii instituendi magisterio & cura ornatum fuisse, & ad omnia Regni Consilia à Ludovico Pio solitum accersiri. *Consiliarius totius Imperii.* Eo & meritorum, & gratiæ aulicæ cumulo fratres ambo, non poterant non invidorum dentibus lacerari. Aula ergo extrusi, pòst in eam revocati, posse se demonstratunt Aulæ pompa carere, non posse Aulam suo ministerio.

Sæculum Benedict. to 4. pag. 314. 318. 414. 502.

Le Cointe Anno 810.

Abbas & Marchio Hugo ille, cujus meminere Annales Bertiniani sub Carolo Calvo, tuendis & ipse Imperii Marchis & limitibus addictus fuisse videtur, sicut & Modoinus Episcopus Augustodunensis, qui defensionem & Præfecturam Aquitanicæ Provinciæ in duos Comites partitus fuerat. Rodolphus sancti Ricarii Abbas à Carolo Calvo nepote suo Præfecturam & Comitatum accepit Oræ Maritimæ. *Regis Caroli, sui scilicet nepotis dono & prece Comitatum Maritimæ Provinciæ suscepit.* Successores ejus, Abbates Centulenses, Comitum & ipsi, ac Provinciæ Præfectorum partes sustinuere, adversùs infestationes Danorum frequentissimas. Cùm receptissima tunc Regni consuetudine & lege, alerent ii Abbates numerosas militum cohortes ad Regni defensionem: non est quod tantoperè miremur, si & Præfecturas quandoque & ipsi gererent, altiùsque sese immergerent in bellicas quandoque expeditiones, quàm eorum propositum desideraret. Eo non semel objurgavit Hincmarus Remensis Archiepiscopus Laudunensem Episcopum nepotem suum, quòd & se, & Episcopis Provinciæ inconsultis in Palatio Regis administrationem capessivisset; unde & non multo pòst tempore ab ea illum Rex excussisset. *Sine mea vel Coepiscoporum conscientia administrationem in Palatio Domini Regis obtinuit, donec administrationem*

Du Chesne to. 3. p. 249. Lupus ep. 28.

Chronic. Centul. leg. 3. c. 9. 10. Spicileg. tom. 4.

Ibid. p. 270. 351.

Hincmar. to. 2. p. 191.

tionem

tionem Palatinam Rex auferret. Potuerat forſan ea adminiſtratio non penitus cum Epiſcopali dignitate conflictari. Unde nec probro dat Metropolitanus, niſi quòd eam iniſſet Hincmarus Laudunenſis Metropolitani & Coepiſcoporum injuſſu.

Sub Ethelvulpho Angliæ Rege, circa annum 837. referente Vvillelmo Malmesburienſi, Eccleſiæ & Regno extrema incubuiſſet pernicies, niſi Regi & Regno titubanti lapſantique affuiſſent Suvinthunus & Alſtanus Vorceſtrenſis & Sireburnenſis Epiſcopi, alter conſilio, ſapientia & religione, alter fiſci & rei bellicæ cura in ſe traducta. *Hi videntes Regem craſſioris & hebetis ingenii, ſedulis admonitionibus ad ſcientiam regnandi ſtimulabant, Suvithunus ad cœleſtia informabat, Alſtanus forenſia quoque non negligenda ratus, eundem contra Danos animabat, ipſe pecunias fiſco ſufficiens, exercitum ipſe componens*. Vitam jam Monaſticam beatus Dunſtanus profitebatur, cùm Edmundus Angliæ Rex illum in Palatium accerſitum, ad regni gubernacula ſedere juſſit, & principem miniſterii Regii locum tenere. Rem ille publicam ea integritate geſſit, ut impiorum factione exturbatus ſit, mox eodèm cum ingenti gloriæ fœnore revocatus. *Dunſtanus Regi quaſi præcellenti ſecundùm Apoſtoli præceptum, obediendum eſſe perpendens, Regem adiit, & ſalva in omnibus reverentia ordinis ſui, ejus imperia ſe ſubjecit. Ipſe ſuo conſilio Regni negotia diſponebat, ipſe lites & contentiones, ſi quando oriebantur, deſtruebat, ipſe pacem & concordiam inter omnes nutriebat. Nullus in qualibet cauſa unquam de injuria ſibi illata conqueſtus eſt, niſi ad comprobandam judicii ſententiam Dunſtanus mediator aut arbiter ſederet*. Ita perantiquus Scriptor vitæ Dunſtani. Surius die 19. Maji c. 13.

Nec ſolus Dunſtanus obtemperandum ſibi neceſſariò duxit Principi ad ſumma hæc & ardua munia vocanti. Beatus Herebertus Colonienſis Archiepiſcopus Othoni III. comes fuit in Italiam proficiſcenti, ut Primarius Regni adminiſter. *Jerat cum illo tunc quoque Sanctus, utpote ad diſponenda perneceſſarius maxima regni negotia*. Ceſſit & Bruno ſanctiſſimus Colonienſis Archiepiſcopus imperio Otthonis, ſarcinam illi injicientis Regni adminiſtrationis. Exarſere obtrectatores virulenti, qui negarent Præſulem animarum operoſo regimine diſtentum, clavo Reipublicæ tractando vacare poſſe. Horum obtrectationes ſtrenuè refellit ejus vitæ author, objecto Samuelis & Danielis exemplo, qui Sacerdotis & Prophetiæ munia pulcherrimè conſociarunt cum ſummo Reipublicæ & Regni miniſterio. *Cogente Imperiali authoritate ſuſcepit tractare negotia regni; & cum unicuique de Principibus & Magiſtratibus ſuum partiretur onus, unicuique ſibi congruum imperaret opus, nihil tamen erat, quod non ipſe obierit, hoc maxima vivacitate providens, quod omnibus expediret. Cauſantur fortaſſe aliqui divinæ diſpenſationis ignari, quare Epiſcopus rem populi & pericula belli tractaverit, cùm animarum tantummodo curam ſuſceperit, &c. Nec verò nova fuit hujuſmodi gubernatio, aut ſanctæ Dei Eccleſiæ antè inuſitata; cujus exempla ſi quis requiſierit, in promptu ſunt. Nemo igitur ſuper hac re culpabilem eum dicat, cùm Samuelem ſanctum & alios plures, Sacerdotes pariter legamus & Judices; & Danielem Prophetam, &c.* Miſſum facio beatiſſimum virum Bernardum Hildesheimenſem Epiſcopum, qui non modica ex parte Regnum adgubernavit, pace, belloque ſub Ottone III. Imperatore, cujus inſtitutioni ante Epiſcopatum præfuerat. Exarſit & in illum flamma invidiæ, & maledicentiæ, quaſi non poſſet Epiſcopus civili adminiſtrationi tamdiu & tam ſplendidè immorari. *Multorum invidiam in ſe commovebat, qui indignabantur illum vigilantiori ſtudio Reipublicæ negotia obire*. Sed Epiſcopali charitati quis jure limites figet, quæ limitis & repaguli inſolens, temporali etiam civium ſe impendit ſaluti, ut hinc occaſiones venetur ad æterna eos provehendi? Surius die 16. Mart. c. 10. Surius die 11. Octob. c. 26. Idem Nov. die 20.

V. In Orientem trajiciemus, ubi obvius prodibit Photius, cujus ex Nomocanone perdiſcemus, quod ſupra explanatum eſt à nobis Caroli Magni Capitulare, id ex Juſtiniani Novella depromptum eſſe, nonnihil interpolata, ut noſtris uſibus accommodaretur. Vetat enim Epiſcopos, aut Monachos, Tutores & Curatores conſtitui: à reliquis Clericis non vetat tutelas adiri, dummodo tunc etiam juridicè teſtatum faciant, ſua ſe ſponte in id conſeſiſſe. Cætera mitto, quæ Novellæ & Capitulari communia ſunt. Ratione autem ea videri poteſt Græcos interceſſiſſe, ne Epiſcopi Tutores eſſent, cùm id Capitularia permitterent; quòd apud Græcos nulla prorſus eſſet bonorum Eccleſiæ partitio, ſed in commune omnia obtinerentur, ſummam eam adminiſtrationem circumgeſtante Epiſcopo, atque nulla alia adminiſtratione implicando. Cùm inter Latinos perſæpè jam ſectæ eſſent Eccleſiaſticæ res, & ſua Clerus, ſua Epiſcopus portione gauderet. Nomocan. tit. 8. c. 13.

Addit porro Balſamon à Michaele Anchialo Patriarcha, Synodali Conſtitutione, vetitos eſſe Lectores, & cæteros Clericos minores, ne publica ea & ſæcularia adirent officia, quæ Presbyteris hactenus & Diaconis ſolis fuerant interclusa. Joannes verò Patriarcha Monachis, Diaconis, Clericiſque omnibus prohibuit, ne cauſas ipſi actitarent. Leo Philoſophus Monachis & Clericis tutelis interdixit, quamquam per illum eis liceret, executoribus eſſe ultimarum voluntatum, ſi qua maximè pia eſſent legata. *Porro Novella LXVIII. Leonis Philoſophi jubet, ne Clerici, vel Monachi orphanorum tutelas, vel curas ſuſcipiant; permittit autem ut ſint tutores, vel adminiſtratores ultimarum voluntatum, & maximè ſi ad animam pertinentes donationes ſunt ab eis proceſſuræ. Et nota hoc. Hanc enim diſtinctionem non alibi ſitam invenies*. Ibidem.

VI. Eſt autem non paulò memorabilius, quod à Balſamone ſubjicitur. Cùm Lucas Patriarcha Diacono prohibuiſſet ne in foro ſæculari cauſas ageret, cùm id & Leges & Canones exploderent, ſtitit ſe Diaconus ad tribunal Imperatorium, & præſente Luca ipſo Patriarcha vehementiſſimè peroravit, ut pervinceret, Cauſidicorum officio non arceri Clericos per Leges Canoneſque, niſi qua ratione olim, non qua nunc cauſæ agebantur. Olim enim Cauſidici à Magiſtratu Civili inſignia accipiebant officii ſui, illi obnoxii erant in obeundis functionibus ſuis, certa frumenti quantitate donabantur ab Imperatore, cauſas quaſcumque civiles actitabant. Horum verò nihil prorſus Clericis affingi poſſe id muneris fungentibus. Unde & Epiſcopi non rarò amicos & conjunctiſſimos ſibi viros in foro defenſitant: quin & legibus permittuntur Eccleſiæ ſuæ apud tribunalia patrocinari. His argumentis expugnatus Patriacha, à ſententia receſſit, conceſſitque Diacono, ut priſtino ſuo more cauſas ageret. *His dictis admiſſus eſt, eique fuit permiſſum à Patriarcha, ut cauſas velut antè defenderet*. Juris Orient. part. 1. p. 227.

Eſt autem cum primis probabile, novum eum uſum inde irrepſiſſe, quòd ſacrum & civile Forum ultro citroque commiſceri cœpit, unde uſu illud venit, ut & Clerici cauſidicos agerent; & ubi poſtea bipertita ea Tribunalia cœpere ſæcularibus magis, quàm Eccleſiaſticis cauſis frequentari, ab agendo non deſtiterint. Certum eſt enim leges & Canones, quæ eo munere Clericos expunxerant, cùm necdum ea Tribunalia Chriſtiani

&

& Orthodoxi Judices obtinebant, vigorem suum sospitem nihilominus retinuisse, ubi ne sæcularia quidem judicia, nisi fidelibus & orthodoxis sunt permissa. Ad id quidem argumenti satis est vel in exceptionibus ipsis, quas Canones adhibuere. Erant enim utique Christiani Judices & fideles, cùm in eorum foro sinerent Canones à Clericis defensitari causas Ecclesiæ viduarum & orphanorum. Non ergo aditus patuit Clericis ad causas qualeslibet agendas, nisi postquam mixta invaluere Tribunalia.

VII. Ex Novellis Justiniani & Basilidis, quibus non aliud quàm Apostolici Canonis interpretatio contineri videtur, tradit alio loco Balsamon, gradu suo dimovendum esse Clericum, si sordidi lucri spe ductus, pro quoquam caveat; si caveat autem pro paupertibus, vel pietatis causa, hinc laudes ei potiùs decerni debere, quàm pœnas. *Si Clericus lucri gratia pro aliquo fidejusserit, deponetur, propter fidejussionis turpitudinem: sin autem pro aliquo paupere fidejusserit, propter misericordiam, vel propter aliquam piam causam se ipsum pro alio ingesserit, non deponetur.*

In Can. 20. Apostol Juris Orient. to. 1. pag. 31.

VIII. Non ita forsan facilè quis assentietur eidem Balsamoni, ajenti Novellam Justiniani priscamque legem Episcopos & Monachos Tutores aut Curatores fieri omnino prohibentem, conciliandam ita esse cum Canone Chalcedonensi, quo id fas est, ubi per leges ad id vocantur: ut Canon exceptio quædam legis sit. Similius veri videri potest, tum passos esse Chalcedonenses Patres, legibus obtemperari, quòd non id sibi tum quidem sumerent, eas ut leges emendarent. At eas leges contraria hac edita Constitutione utique antiquavit Justinianus, vetuitque ne iis cogerentur sive Episcopi sive Monachi Tutores sese aut Curatores agere. Tutores, ut ait Balsamon, pueris dantur usque ad annum ætatis decimum-quartum, puellis usque ad duodecimum, Curatores utrisque ad quintum usque supra vigesimum. At ex dictis Balsamonis intelligitur saltem, quis esset ejus temporis usus.

Balsam. in Can. 3. Chalc.

Usu receptum erat illud quoque, ut Presbyteri Clericique Tutelas gestare possent, cùm legibus jubebantur proximorum causa, quando ne Episcopi quidem licentia opus erat. Permittente Episcopo poterant & alias obire Tutelas, earumque causas actitare. Quo ipsi videbantur obstrepere Legi Justiniani, quæ proximorum tantùm Tutelas annuerat, jubente lege.

Ibidem.

Usu quoque magis, quàm vigore legum obtinuerat, ut Episcopi testamentorum executores essent, & ultimarum voluntatum; cùm Novella Leonis Philosophi ea facultate non donasset nisi Clericos & Monachos, addita copia lites omnes persequendi. Nec abnuit ferè Balsamon, quin ita sit, etsi Episcopos referat hinc sibi defensionem parasse, quòd universim Leges & Canones ipsos præcipiant, curæ habere dona & largitiones omnes, quæ in Ecclesias & in pauperes fiunt.

IX. Cùm Concilium Chalcedonense potestatem faciat Episcopis, ut res & causas suas Monachis delegent, sive Ecclesiasticas, sive civiles: hinc Balsamon more Græcis perquam familiari argumentatur, multò potiori jure posse Imperatorem eidem sarcinæ Monachos subjicere; ex quo & rursus id exprimit posse Imperatorem Episcopis causas Imperii demandare. Rem exemplis probat. Sub Michaele Duca Metropolitanus Sidæ Imperium administravit. Metropolitano Neocæsarienſi commendata est Præfectura oræ maritimæ. His addi posse & exempla alia idem confirmat. *Et alii etiam Antistites & Monachi, Imperatoria & publica ministeria similiter exercuerunt.* Negotiis & causis Imperii interest non parum discriminis. Sunt quæ ministerio Episcopali non pugnent, sunt quæ repugnent maximoperè.

In Can. 4. Chalced.

In Concilio Constantinopolitano I. & II. Id quoque probatum est, ut Monachos possent Episcopi Claustris educere, & regendæ alicujus Optimatis familiæ præficere. Quamquam id enim litteræ & cortici Canonum minùs consentiat, ipsi tamen Canonum menti & medullæ prorsus concordat, quidquid saluti hominum conducit. Audiendus Balsamon: *Quod in sæculari domo Monachus ab Episcopo collocetur, ad eorum salutem qui ibi sunt, ne novum tibi videatur. Sacris enim & divinis Canonibus solius animæ hominum salutis cura est, & nullius alius. Qui ergo secundùm Deum conversatur, à loco non lædetur, & eis qui unà sunt, admodum proderit.* Exemplum laudat Balsamon Lucæ Patriarchæ, qui Monachum Presbyteratu initiatum, & singulari sapientia & religione clarum Ministro Imperatorio concessit, ut à Consiliis illi & à Secretis esset. Ex quo rursus id elicit, multò minùs ea potestate frustrari posse Imperatorem.

Can. 4.

Eodem Concilio Constantinopolitano confirmati sunt antiqui Canones, quibus abdicationis pœna plectuntur Presbyteri, Clericique inferiores, qui Magistratus, vel Officia Reipublicæ induerint, *vel eas quæ in Magistratuum ædibus dicuntur curationes.* Quo hic arcentur Clerici, eo avaritiæ & honorum libidini serviebant. Quod antè vel Monachis ipsis permittebatur, eo promovebatur salus Magnatum, & eorum familiæ. Cùm inveniset autem Patriarcha Lucas Clericos compluſculos sæcularibus his compedibus implicatos, ut domorum & terrarum curam agerent: ut tributa & capitationes exigerent, & marium vectigalia, Magistratuum denique civilium functiones obirent; pristinum ille vigorem antiquis restituit Canonum institutis, ut corruptelæ ei intercederet, qua adversùs antiquissimas & irretractabiles Ecclesiæ leges præscribi nequisset; præsertim cùm nihil patrocinii accersi posset à decretis Patriarcharum, Imperatorum, Conciliorum. *Et si enim longa consuetudine confirmari stabilirique existimant, quod non pauci ante eos illa susceperint, non trahetur tamen ad exemplum. Non enim interciderunt Canones, &c.* A Joanne Patriarcha publicatum est diploma sacrum; ne Clerici vel Monachi aliorum causas in se reciperent defensitandas in foro sæculari, vel sacro; nisi id oneris Patriarcha ipse illis imponeret, ut Ecclesiasticæ alicujus causæ adessent. Civilibus omnibus Judicibus Edictum suum Patriarcha significatum voluit, ne quem Clericum sinerent posthac cujusquam alterius causam agere.

Balsam. in Can. 16. Carthag.

Juris Orient. to. 1. p. 214. 221. 222.

His Patriarcharum decretis duplex suffragabatur ratio. Primùm quòd calliditatibus causidicorum, & negotiorum tumultu Clerici avocentur à sacris Ordinis sui functionibus. *Impediunt ne possit Ecclesiasticis negotiis vacare.* Et rursus quòd ejusmodi lucris sordescat Clericatus. *Id enim est apertè mercenaria opera, ἐργολαβία.* Utramque eam rationem perstrinxerat Canon Carthaginensis: *Ne turpi aliquo vel vili negotio victum sibi quærant; debent enim ad id quod scriptum est respicere, Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

Ibidem.

Quod autem rursum contendit Balsamon, cùm per Canones Chalcedonenses Episcopis liceat permittere vel præcipere, ut Monachi vel negotia vel munia aliqua sæcularia exerceant, eadem potestate certissimè impartiendum esse Imperatorem; rursum & nos monemus, ea esse Græcorum hominum præjudicia & verba, jam inde ab hoc ævo medio frequentissima; & ab ejusmodi sive potestate, sive licentia semper abhorruisse

In Can. 4. Conc. Chalc.

Caro-

Carolum Magnum. Nunquam id Carolus arrogavit ſibi, ſua ut unius authoritate, Epiſcopatus Metropolitica augeret dignitate, novos crearet Epiſcopatus, Epiſcopis copiam faceret Pontificalium munium exercendorum in alterius Epiſcopi inconſulti Diœceſi. Quæ hìc omnia Balſamon Imperatoriæ aſtruit poteſtati. Procul erat ab hac ſibi facultate vindicanda, qui ne Epiſcopum quidem voluit in Palatio Archicapellani munus ſuſtinere, niſi Pontifice Romano, & Concilio Francofordienſi diſpenſante.

In Can. 16. Carthag.

X. Nonnihil tamen patrocinii ex eo conciliari forſan poſſet Balſamoni, quòd ea poteſtate non donet Imperatorem, ut Clericos vel Monachos muneribus officiiſque civilibus addicat, niſi ex diſpenſatione, κατ' οἰκονομίαν βασιλικὴν. Atque illa demum diſpenſatio legibus conſentit, quæ utilitati ſervit publicæ, vel urgenti neceſſitati. Si ea poteſtas non aliter exeratur, minùs dolendum erit. Poteſt rurſus & aliunde levari error Balſamonis, quòd vel ipſe minùs ſpatiari ſinat hanc Imperatoriam poteſtatem, nec velit dignitates omnes civiles, militares, Palatinas Clericis aptari tribuique poſſe, quamquam diſpenſatio Imperatoria interveniat. *Sæcularem autem dignitatem Clericum aſſequi, vel ſingularis exercitus ductorem effici, per Decretum Imperiale, & nominari fortè Auguſtum, vel Præſidem, vel Magnum Domeſticum, non mihi videtur.*

Supplem. pag. 1124.

XI. Uno verbo attingam Tutelas Regum & Imperatorum ipſorum impuberum. Alexander Baſilii filius in Imperio ſucceſſorem habuit Conſtantinum ex fratre nepotem ſeptennem, eique Tutores deſignavit non paucos, quos inter principem tenebat locum Nicolaus Patriarcha, qui & Imperium eo nomine adminiſtravit. *Nicolaus utpote unus Tutorum clavum Reipublicæ tenuit*, ut habet Cedrenus.

CAPUT XXI. P. 4. l. 4. c. 5.

De negotio & mercimonio Clericorum & Monachorum poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Mira Tyronenſis Cœnobii fundatio, ex confluente opificum omnis generis multitudine, Monaſticam Regulam profitente, operas ſuas & earum pretia in communes uſus conferente.

II. Conceſſum Clericis negotium, quo vitæ neceſſitatibus conſulitur: vetitum, quo congeruntur opes. Probationes ex Conciliis & Pontificibus ſuperioribus.

III. Argumenta alia ex nuperis Conciliis.

IV. Nova documenta & elucidamenta, ad liciti & illiciti negotii delectum.

V. Quid Bernardus, quid Petrus Bleſenſis de negotio Clericorum.

I. NEgotii jam diximus genus eſſe, laboris & operis manuum venditionem, Codicum etiam quos exſcripſiſſent. Tyronenſis Monaſterii in Diœceſi Carnotenſi exædificatio, ut ab Orderico refertur, manifeſtè declarat, quàm non mediocre negotium poſſit ex operis manuum diſtractione, lucrumque comparari. Quinciensis in Pictonibus Abbas impatientiſſimè ferens Cœnobium ſuum à Paſchali II. Cluniacenſi mancipatum fuiſſe, inde feceſſit, & ad Ivonem Carnotenſem Epiſcopum cùm commigraſſet, Tyronenſem ab eo ſylvam accepit, jaciendis novi Cœnobii fundamentis. Ea ille eloquentiæ ſuavitate & vi fuit, ut ad ſe opifices pertraheret, ea & multitudine & varietate, qua urbes ab iis frequentantur. Eos omnes admiſit, artibus quemque ſuis inſiſtere juſſit, multa orationis, & totius Monaſticæ inſtitutionis interpolatione, juſſos in primis lucrum omne in commune conferre. *Illuc multitudo fidelium utriuſque ordinis confluxit, & prædictus pater omnes ad converſionem properantes, charitativo amplexu ſuſcepit, & ſingulis artes quas noverant legitimas, in Monaſterio exercere præcepit. Unde libenter convenerunt ad eum fabri, tam lignarii, quàm ferrarii, ſcriptores & aurifabri, pictores & cæmentarii, vinitores & agricolæ, multorumque officiorum artifices peritiſſimi. Solicitè quod ei juſſio Senioris injungebat, operabantur, & communem conferebant ad utilitatem, quæ lucrabantur.* Grande id erat & amplum Monaſterium, modica urbs, ubi tot artificum lucro & mercedibus ingens opum copia parari potuiſſet, niſi charitas ejecta cupiditate præfuiſſet. Illud enim credi par eſt, Converſos ejuſmodi ad opus compulſos non fuiſſe, nec operum accumulatas mercedes, niſi quantum juberet neceſſitas alendorum tum Monachorum, tum pauperum; multùm feriari ab opere his opificibus permiſſis, ut & Monachos ſe eſſe meminiſſent, nec temporali tantùm, ſed & cæleſti pani parando inſudandum eſſe, & orationis frequentia, & Monaſticæ totius profeſſionis diligentia.

Ordericus hiſt. Eccleſ. anno 1094. p. 715.

II. Illa nimirum diſcrepantia eſt liciti & illiciti Clericorum ac Monachorum negotii. Negotium quo ad opes anhelatur, ſeptum illis & intercluſum eſt. Pervium eſt, nec illaudatum, quo vitæ neceſſitatibus ſervitur. Ita perſpicuè diffinit Concilium Londinenſe anni 1175. quòd ea priſcæ diſciplinæ conſtantiſſima traditio ſit. *Secundùm inſtituta Patrum noſtrorum, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici cauſa lucri negotientur.* Prohibebatur ergo negotium *cauſa lucri*. Hoc verò Decretum totidem verbis decerptum eſt ex Epiſtola Decretali Alexandri III. ad Epiſcopum Londinenſem, quæ Decretalibus Gregorianis intertexta eſt. In Concilio Lateranenſi IV. univerſim negotium Clericis prohibitum eſt. *Clerici officia vel commercia ſæcularia non exerceant.* Sed cùm Pontivi in Picardia noſtra Comes querelis ſuis Honorium III. fatigaſſet, de Clericis, Laicorum more & pari æſtu negotiantibus, & patrimonii tamen ſui terras confidentibus oneribus publicis eximi poſſe, obtentu immunitatis Eccleſiaſticæ: *Comes Pontivi ſupplicavit vel compelli hujuſmodi Clericos ad ſerviendum Eccleſiæ, illicitis ſæcularibus negotiationibus poſtpoſitis, mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjacere.* Acquievit Pontifex his querelis, & per Epiſtolas Ambianenſi Epiſcopo mandavit, ut iſtiuſmodi Clericos privilegio exueret Clericali, niſi ab eo negotio ſe abſtinerent; ne verò tuitione ſua eos dignaretur, ſi iiſdem ac Laici ſubjicerentur vectigalibus. *Tu quominus dum his ſe implicant, de ſuis facultatibus ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, non defendas eodem.* Hæc nos delibavimus ex juris hodierni Canonici Decretalibus, quibus intextum eſt & Decretum, vel Compilatio potiùs antiqua Decretorum Concilii cujuſdam Moguntini, ubi omne negotium proſcribitur illud quidem, & legitimi tamen aliquid negotii eſſe poſſe non diſſimulatur, quod & ab exemplo approbatur Apoſtoli, & à Regula beati Benedicti. *Nec tamen juſtum negotium eſt contradicendum propter neceſſitates diverſas, quia legimus ſanctos Apoſtolos negotiatos fuiſſe, & in Regula beati Benedicti præcipitur provideri per quorum manus negotia Monaſterii procurentur.*

Can. 10.

L. 3. Decret. tit. 50. c. 6. tit. 1. c. 15.

Can. 16.

L. 3. tit. 50.

In Concilio ad Pontem Audemari anno 1267. prohibitum eſt negotium Clericis conjugatis indiſcriminatim, & non conjugatis: quo niſi

diſce-

discederent, concessum est dominis temporalibus, eos ut publicis oneribus, non secus ac laicos manciparent. In Concilio Colonienſi anno 1260. pronunciatum est, non aliter Clericos negotio, quàm laicos usuris interdici. *Cùm negotiatio in Clerico, & usura in laico, quasi unius generis censeantur.* Dedecorari verò & sordescere res Ecclesiæ, quæ sacrosanctæ & Deo dicatæ sunt, ubi avaritiæ & cupiditatibus carnalibus famulari coguntur. *Quia verò isti turpis avaritiæ sectatores,* Can. 2. *non Deo, sed Mammonæ lucrifacere elegerunt, & malis inhiando lucris, Christi similiter patrimonio & bonis Ecclesiasticis sunt usi illicitè & indignè.* Vilissima denique hæc cupiditatum mancipia, labem eam sarcire debere, quam Ecclesiæ negotii sui infamia invexerunt. *Eos proinde teneri ad satisfaciendum Ecclesiæ, in cujus non fideliter, sed potius fraudulenter negotiati sunt bonis.* Cujus statuti ea ratio certissima est, quòd de rebus Ecclesiæ non aliter fas sit negotiari, quàm ut iis in pauperes sparsis æterna in cælis merces comparetur.

In Concilio verò Londinensi anno 1268. placuit, ut cùm difficillimè inter laicos ipsos culpa vacare possit negotiatio, ea Monachi & Moniales arcerentur, qua demum cumque ratione illam explicarent, emendis vendendisque mercibus. *Venalium commercia rerum, quibus cupidi-* Can. 52. *tas dandi minus, vel plus recipiendi expetit captiones, vix aut nunquam sine interventu peccati etiam inter laicos fieri dignoscuntur. Quantò magis eorum manus, qui sanctæ Religionis habitu & observantia sunt à terrenis actibus elevati, sordidum & fœdum existit à talibus inquinari? Hoc igitur contra illos quasi abominabilem lepram officio debitæ solicitudinis insequentes, arctiùs inhibemus, ne Monachi vel Moniales, aut Religiosi quilibet cujuscumque Religionis existant, mercationes, quæ in emendo vel vendendo consistunt, in nundinis, vel mercatis, vel aliàs, audeant in quibuscumque rebus aliquatenus exercere.*

In Concilio Avenionensi anno 1279. novo vigore donari placuit decretum Concilii superioris Provincialis, ubi anathema intortum fuerat in Clericos, & Beneficiarios, qui frumentum emerent viliùs, cariùs venditurі, quam tamen pœnam fas erat Episcopo mulctis pecuniariis commutare. *Nullus Clericus Beneficiatus, nullus* Can. 12. *etiam in sacris Ordinibus constitutus, per se vel per alium emat bladum vel vinum, causa revendendi, vel negotiandi, neque huic statuto fraudem aliquam faciat. Quod si facere præsumpserit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto.* Prius hoc erat statutum, cui Concilio sequenti modus aliquis pœnarum adhibitus est. Concilium autem illud prius fuit Arelatense anni 1275. ubi & hoc legitur statutum, & ubi excommunicationis solvendæ facultas integra servatur Episcopo Diœcesano, à quo ea suspenderetur, donec fabricæ Ecclesiæ persolvatur frumenti & vini ea copia, quæ negotiationi permissa fuerat, vel ejus pretium. *Et tunc puniatur in amissione bla-* Can. 14. 15. *di & vini, seu pretii convertendi in fabricam Ecclesiæ Parochialis.* Eadem rerum proscriptio Canone sequenti Clericis indicitur majoribus, & Beneficiariis, qui ita vinum, vel frumenta distrahent sua, ut usuræ infamia, vel suspicio gravis adhæresçat. *Nullus Clericus Beneficiatus, nullus in sacris Ordinibus constitutus, vendat bladum vel vinum seu alia victualia sub ea forma, quod contractus usurarii verisimiliter præsumantur.*

Ex hoc Canone exprimitur, quid satisfactionis supra laudatum Colonienſe Concilium à Clericis negotiantibus exigeret Ecclesiæ dependendum, cujus illi res Deo sacras contaminassent negotio suo. Ea satisfactio insinuari hìc videtur, ut quidquid negotiationi permissum fuerat, id vel tantumdem fabricæ Ecclesiæ addicatur. Quod ad negotium autem attinet usuræ sordibus oblitum, quod Concilium Arelatense damnat in Clericis frumenta & vinum divendentibus, illud ipsum non immeritò suspicamur esse, quod in Synodo Exestrensi exploditur, anno 1287. ubi propter dilatam solutionem cariùs venditur. Tum enim tempus venditur, non nostri negotii res. *Quamquàm Clericis sit interdicta negotiatio, illa negotiationis species in ipsis præ cæteris, ubi tempus venditur, quod omnibus est commune. Unde ipsis inhibemus sub pœna suspensionis officii & Beneficii, ne cuicumque dare præsumant suam substantiam ad usuram, &c. Inhibemus etiam ipsis, ne vilius emant, aut carius vendant, pro dilatione temporis non venalis.* Cap. 24.

III. Concilium Colonienſe anni 1536. Clericos & Monachos deterret à negotio & quæstu, eo potissimùm cui usuræ virus infusum est. *Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit. Quare* Part. 2. c. 31. *multa providentia olim vetitum est, ne Clerici vel Monachi mercatores, tacemus fœneratores, sint lucri causa.* In Concilio I. Mediolanensi sub beato Carolo, paulò accuratiùs & minutiùs denudatæ sunt negotii species eæ, quæ cum Clericatu colliduntur. Tabellionatus publicus, professio medicinæ, negotiatio, mercimonia, villicatio, & procuratio causarum, litiumque alterius cujuscumque. *Clericus sacris initiatus, aut* Act. Eccl. Mediol. p. 20. *Ecclesiastico Beneficio præditus, ne in profanis negotiis officium Tabellionatus exerceat, ne artem medendi faciat, ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat; negotiationem etiam omnis generis prohibemus. Ne aliena prædia lucri causa conducat; ne pro aliis fidejubeat, &c.* Et ex eo tamen Concilio honestiori alicui arti operam dare fas est, ut necessariis vitæ commodis ne destituamur. *Artes verò honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucretur, quo sibi quæ ad victum necessaria sunt, comparare possit.* In Concilio Aquensi anno 1585. innovatum ex parte hoc decretum est. In Concilio Melodunensi, sive Conventu Cleri Gallicani, post concessas eas artes, quæ nihil indecorum præ se ferunt, negotio Clerici & Monachi abstterrentur. *Jure tamen olim & provi-* C. De vita & honest. Cler. *denter vetitum est, ne Clerici, vel Monachi mercaturam, ne fœnus & dicamus, exerceant.*

IV. Ex hoc autem Concilii Mediolanensis Canone, antiquissimis Ecclesiæ legibus accommodato, rursum ad alias delabemur negotii species, ubi Clerici procuratione illaqueantur litium, vel terrarum quorumcumque laicorum. Ex eo porro rursum liquet, quàm finitimæ & conjunctæ sint quæstiones de distributione redituum Ecclesiasticorum, de labore manuum, & opere Clericorum, quas & nos ideo unum in hunc locum conjecimus. Id ipsum observare est & in Gratiano, qui eandem retinuit Concilii Mediolanensis mediocritatem, ut opus manuum Clericis proponeret, in morem consilii Evangelici, quamquam negotium prohibeatur. *Qui autem turpi* D. 91. *lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quærere prohibetur, de oblationibus Ecclesiæ stipendia consequatur. Quod si Ecclesia ei sufficere non potuerit, proprio artificiolo vel agricultura, exemplo Apostoli qui de labore manuum vivebat, sibi necessaria inveniat: ita tamen ut occasione sui operis vigiliis non desit.*

Ex Decretali *Conquerente, De Clericis non residentibus*, probat Fagnanus obligari Clericum lege residentiæ, & recitandi Canonicorum Officiorum pensi, etsi permodici sint Beneficii ejus reditus, quòd ea semel se ipse induerit necessitate, possitque vel negotiolo, vel labore manuum sibi adesse, ubi minus est redituum Beneficii.

Ex

Inſt. 1. Decret. part. 1. pag. 39. *Ex quo ſemel conſenſit, quamvis paupertate laboret, non poteſt amodo diſſentire, ſed debet propriis manibus ſibi victum quærere.* Et poſtea: *Ex hoc notabiliter infero, ut tenuitas Beneficii non excuſet Beneficiatum à recitatione divini Officii. Quod efficaciter probat hoc caput. Quia ſicut non excuſatur à reſidentia, ex eo quod ex Beneficio vitæ neceſſaria non percipiat, ut hic patet; ita nec excuſatur ab horis dicendis.* Totam verò eam de negotio & opere Clericorum diſputationem præſtantiſſimè Fagnanus idem perſecutus eſt in C. *Multa. Ne Clerici, vel Monachi.* Plurium quæſtionum ſolutiones & declarationes protulit Congregationis Concilii, ſuper ea re. Ipſum adibis, ſi vacat.

Ibid. part. 2. p. 396. & ſeq.

V. Ad Clericum, vel potius contra Clericum negotiatorem litteras vehementiſſimas exaravit, & aculeatiſſimas Petrus Bleſenſis. Exordium modò earum hìc adſcribam, ut vel ex eo pateat enormitas ejus flagitii, & velut in compendium mittantur, quæ ſuperiùs à Conciliis, à Patribus, & à Pontificibus diſputata in hanc rem, & ſtatuta ſunt. *Si tuæ profeſſionis ordinem, & gratiam divinæ vocationis attenderes, te potius lectione, quam negotiatione, artibus, quam mercibus occupares. Periculoſum quidem eſt in laico, ſed perniciоſum in Clerico, negotiationibus augere peculium, atque rerum ambitioſa venalitate ſeipſum diabolo venalem exponere. Clericus qui leviore comparat pretio, ut vendat charius, filius eſt avaritiæ, idololatra pecuniæ, ſervus mammonæ, & venumdatus ſub peccato. Cùm enim ſpecies uſuræ ſit, minus proximo dare, & plus ab eo accipere, non video Clericum ab uſurarum crimine & à nomine criminoſo immunem, qui ſibi eum alieno diſpendio lucrum quærit.* Reliqua omitto, ubi admonet rurſum, quanti ſit periculi Chriſtiano, quanti exitii Clerico, corruptibiles concupiſcere divitias, iis amplificandis ſtudere, aliorum decremento creſcere velle, minuendis aliorum opibus ſuas augere: cùm Clericum deceat neceſſario contentum eſſe, ſuperfluum omne refundere in egenos; nec crimina tantùm, ſed & criminum invitamenta declinare. Tum verò Petrus Bleſenſis vehementiùs intonat, niſi negotium rejiciat Clericatui adverſarium, ſtatuiſſe Epiſcopos Canonum ſævitiam in eum diſtringere, quod jam facere maturaſſent, niſi ſuis ipſe precibus moræ aliquid ipſi exoraſſet. *Et niſi pro te humiliter ſupplicaſſem, te tanquam damnatiſſimi fructus arborem ſuccidiſſent.*

Epiſt. 17.

Apud Claram-vallem beatus Bernardus Monachum ſuſcepit, qui Cœnobio ſuo diſceſſerat, quòd ab Abbate compelleretur ſæcularibus medicinam facere, in quo ſalutem ejus periclitari viri doctrina & pietate præſtantes monuiſſent. *Abbas meus habebat me non Monachum, ſed Medicum. Cogebat ſervire, immo ipſe ſerviebat per me, non Deo, ſed ſæculo, quando ne ſæcularium malevolentiam incurreret Principum, mederi me compellebat etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis. Quod animæ meæ periculum cum ei nunc privatim, nunc palam ſuggeſſiſſem, nec profeciſſem; quorundam tamen ſapientium virorum conſilio fretus, fugio meam damnationem, non congregationem; perditionem, non Religionem.* His pii deſertoris querelis aures obturare ſe non poſſe exiſtimavit Bernardus.

Epiſt. 67.

CAPUT XXII. P. 4. l. 4. c. 6.

Non poſſunt Clerici laicorum fieri Procuratores, Agentes, Villici. An poſſint Judices creari, vel Conſiliarii Curiarum ſæcularium, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Vetant Concilia Clericos adglutinari Aulæ, Nobilibus dominis vel Matronis, vel injuſſu Epiſcopi, vel alio ſcopo, quàm qui ſpectet ad æternam ſalutem eorum.

II. Quæ Concilia Clericos avocent à procuratione rerum, & cauſarum ſæcularium.

III. Judicum Officia, ad quæ detur, ad quæ non detur aditus Clericis, ex Canonum norma.

IV. In eam rem ſententia Petri Bleſenſis.

V. Contexuntur rurſus Concilia, quæ ſæculares Clericis occludunt Magiſtratus.

VI. Quæ nuperæ Pontificum Decretales, quæ Concilia remiſiſſe videantur, nec damnaſſe Clericos, niſi qui capitalibus cauſis adſunt.

VII. Continuata ſeries Conciliorum, ei temperamento accedentium.

VIII. Tridentina, & Conciliorum Mediolanenſium Decreta ſuper eadem re.

IX. Conventus Mediolanenſis ſtatuta. Querimoniæ piæ Gerſonii. Quid geſtum ſit ſub Carolo VI. Rege, quando Abbates & Beneficiarii alii in Parlamento conſcripti, ad Eccleſias ſuas ablegati ſunt.

I. JAm ſuperiùs patuit non eo ſolùm negotio interdici Clericis, quo emitur, venditurque; nec enim ſola ea ratio eſt ingentes opum cumulos coacervandi. Sunt & aliæ, & longè diverſiſſimæ negotiandi artes. Latiùs etiam longiùſque porrigitur illud Pauli, *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Id ergo hoc Capite expedire conabimur. Exæſtuavit Concilium Melfenſe ſub Urbano II. anno 1089. adversùs Clericos Acephalos, qui inconſulto Epiſcopo Principum ſe addicebant Palatio, vel Procerum & Matronàrum obſequiis. Vetiti ſunt & laici, ne Clericos hos degeneres, Cleroque contumelioſos, ab Epiſcopis reſilientes, diutiùs ſecum retinerent; ſi quibus opus eſſet Capellano, vel interiore conſcientiæ rectore, hunc ab Epiſcopo flagitarent; ne in Aula Clerici eſſent, niſi alternantibus vicibus; denique vetiti ſunt Clerici hi ipſi, ne Nobilium decimas, quorum ſe obſequiis mancipaſſent, ipſis ſibi uſurparent. *Quia novum hoc tempore Clericorum acephalorum genus emerſit, qui morantur in Curiis, & viris, & fœminis ad ſui ordinis dedecus ſubditi: cùm in Canonibus cautum ſit, ne quis ſine licentia Epiſcopi Clericus, nec Epiſcopus ſine Metropolitano Curiam adeat: præcipimus, & prohibendo prohibemus, ne quis ulterius retineat hujuſmodi. Sed Proceres ab Epiſcopis animarum ſuarum Procuratores poſtulent, ſic Epiſcopi juſſione pro tempore ac viciſſim in Curiis converſentur. Ipſis itaque omnino interdicimus, ne decimis Procerum ſine conceſſione ſui Epiſcopi abutantur.* Ubi perſpicis, Clericos hos cùm in ſe procurationem reciperent rerum & cauſarum, decimas quoque ſibi arrogaſſe terrarum ejus domini, cui ſe devoviſſent; denique conſcientiæ eorum adminiſtrationem & curam ſuſcepiſſe. Quibus in omnibus, inſtar erat quoddam beneficii. Nec damnantur in hoc Concilio Clerici ſæcularium procuratores, ſi ſolam animarum ſalutis procurationem ſuſcepere. Sed duplici de cauſa carpuntur. Primùm quòd injuſſu Epiſcopi, in cujus poteſtate erant omnes Clerici, his ſeſe Proceribus obligarent. Secundò quòd præter voluntatem Epiſcopi Decimas ſibi vendicatum irent. Ea duo magno-

Can. 9.

gnoperè canonicis Regulis adversabantur, quibus Episcopo subjiciebantur, & Clerici omnes, & Ecclesiarum Decimæ.

II. Cæterùm & res & causas Laicorum per Clericos procurari, recentiora etiam Concilia pari cum antiquis consensu prohibuere. Concilium Can. 8. Londinense anno 1102. *Ne quilibet Clerici sint sæcularium Præpositi vel Procuratores, aut Judices sanguinis.* Concilium Remense anno 1131. prohibuit, ne Monachi, vel Canonici Regulares, juri civili, aut Medicinæ operam navarent, ne in foro sæculari causas agerent, & ne Medicinam exercerent; quòd quamquam liberales & laudatissimæ sint artes eæ, plerumque tamen terrenæ cupiditati & avaritiæ ancillari cogantur; quin & innocentiam vitæ, atque continentiam iis objectant periculis, à quibus procul summoveri Clericos consultissimum est. Quamquam verò eo Canone nominatim Monachi soli & Clerici Regulares contineantur: quæ tamen ibi promuntur argumenta, ea videntur in omnes Cle- Can. 6. ricos peræquè valere. *Prava consuetudo & detestabilis inolevit, quoniam Monachi, & Canonici, post factam professionem spreta beatorum Benedicti & Augustini Regula, leges temporales & Medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ namque flammis accensi, se patronos causarum faciunt: justum & injustum, fas nefasque confundunt. Attestantur verò Imperiales Constitutiones absurdum, imò etiam opprobrium esse Clericis, si peritos esse se velint disceptationum forensium. Ipsi quoque Canonici & Monachi neglecta animarum cura, ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cùmque impudicus oculus impudici & cordis sit nuntius, illa etiam de quibus loqui erubescit honestas, non debet Religio pertractare.* Episcopis, Abbatibus, Prioribus posthac depositio intentatur, nisi his malis occurrant. Procuratio salutis animarum à Concilio Melfensi Clericis permittebatur, dum ne quid Episcopi injussu fieret. Hoc autem Remensi Concilio procuratio corporeæ valetudinis, & rerum causarumque ita præscribitur, ut & in Episcopos sæviant Cano- Can. 9. nes, nisi eam pestem propulsent. In Concilio II. Lateranensi totidem verbis eum Canonem innovari placuit, solis Monachis & Canonicis Regularibus perstringendis, sed iis allegandis rationibus, quæ Clericos omnes complectantur. Concilium Turonense anno 1163. æquè exarsit in Regulares omnes, qui necdum cessaverant à studiis juris civilis, & medicinæ, à causis agendis, à cura ægrotantium. Illos diro anathemate innodavit Concilium, nisi intra duos menses sua se in Claustra referrent. Ab Honorio III. instaura- Can. 8. Decretal. l. tit. 50. & 12. 9. tum est hoc Decretum, ut Gregorianis liquet Decretalibus. In Concilio Lateranensi IV. Innocentius III. Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros vetuerat Chirurgiæ vacare, quæ ferrum & ignem adhibet.

III. In Concilio Abrincatensi anno 1172. prohibiti sunt Clerici, ne sæcularium sibi Judicum Officia indui finerent. Aliàs Beneficiis suis exautorandi. *Clerici Judices non ponantur, ad jurisdictiones potestatum sæcularium exercendas. Qui* Can. 12. *autem hoc præsumpserint, à Beneficiis Ecclesiasticis arceantur.* Concilium Londinense anno 1175. breviore se gyro concluisse videtur, quando solis capitalibus judiciis Clericos summovit, Can. 3. & Clericos quidem majores. *His qui in sacris Ordinibus constituti sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se membrorum mutilationes faciant, aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi Ordinis privetur officio & loco.* Non ergo hoc Canone arcentur Clerici judiciis, nisi iis quæ reorum mutilatione vel morte Judicibus ipsis irregularitatis notam affricarent. Eodem mox Canone vetantur Clerici sacrati ne Vicecomites se, vel Præpositos sæculares creari sinant. *Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos habeat Vicecomitatum, aut Præpositi sæcularis officium.*

Integrum ergo erat Episcopis & cæteris majoribus Clericis, ut Judices & Consiliarii crearentur sæcularium Curiarum, dum ne addicendis morti reis adessent, & ne investirentur officiis Vicecomitum, aut Præpositorum, quibus cruenta & capitalia judicia exercenda imminent. Si quid verò pugnæ sit & conflictationis inter Canonem hunc Londinensem, & Abrincatensem triennio antè editum, ex eo id proficisci potuit, quòd cùm Abrincatensi Concilio præessent Pontificis Legati, & prisci juris retinentiores essent, sacratos omnes Clericos voluerint abigere sæcularibus Curiis, ut toti postmodum essent in spiritalibus functionibus suis. At Concilium Londinense non judicarit tantoperè deviari à receptis usibus posse, sine aliqua Reipublicæ perturbatione; idque adeo lenimenti adtulerit Decreto Legatorum, ne sæcularibus omnibus Curiis & Judiciis Clericos ejiceret, sed capitalibus tantùm.

IV. Asperget forsan aliquid lucis Petrus Blesensis nostris his in Concilium Abrincatense & Londinense animadversionibus. Vicem ille dolet Episcoporum, qui Scacarii, sæcularis ea erat Judicum Curia, labyrinthis & implicamentis involuti sunt: confirmatque, non aliud quidquam inimicum magis esse Clericatui, quàm tumultuationes & negotiorum procellas, Curiis sæcularibus undequaque ingruentes. *Si te Curialium, & maximè Scacarii labyrinthis immerseris, magna spiritualis exercitii dispendia patieris. Nemo potest duobus dominis servire, Deo & Mammonæ. Non excidat à te, quomodo in tonsura capitis, quando electus es in sortem Domini, renuntiasti ignominiæ laicali.* Ita ille pulcherrimo tractatu de Institutione Episcopi. Ubi non video quid Petro Blesensi, quid Clericis omnibus Ordinis sui sanctitudinem spirantibus dignius sit, quàm ut religiosa veneratione prosequantur sæculares Magistratus, & sacerdotii tamen sui regiam amplitudinem ab ipso Christo summo Pontifice derivatam tanti faciant, ut in humanas & terrenas has dignitates deponi & dejici se molestissimè ferant. *Ignominiæ laicali renuntiasti. In die consecrationis tuæ super abrenuntiatione sæcularium emisisti vota, quæ distinxerunt labia tua. Alligatus es verbis oris tui, ubi ad consecrantis interrogationem sine exceptione aliqua promisisti, quod de cætero à terrenis negotiis & à turpibus lucris te alienares, tuamque solicitudinem divinis semper negotiis mancipares.* Ita contendebat vir doctrina & sapientia clarissimus, aurea illa vincula, officia, negotia Aulæ, quibus implicantur quandoque Episcopi, ei penitus adversari solemni professioni, qua cùm primùm divino sacerdotio initiati sunt, terrenis se negotiis renuntiaturos spoponderunt. Nec consentanea magis Prælatis est fiscalis Curia quævis, & ærario Regio imminens. *Quid tibi ad fiscales reditus, ut vel horula brevi curam posthabeas animarum? Numquid Christus te ad telonium elegit? Matthæus semel inde assumptus, denuo ad ipsum non rediit.* Illud Petrus maximoperè ingemiscebat, quòd horum aliqui Clericorum agitandis versandisque intererant judiciis capitalibus, tumque dumtaxat se subducebant, cùm mortis vel mutilationis sententia intonanda erat. *Illud cælestem exasperat iram, & plerisque discrimen æternæ damnationis accumulat, quod quidam Principes Sacerdotum & Seniores populi, licèt non dictent judicia sanguinis, eadem tamen tractantes disputando & disceptando de illis, seque ideo immunes à culpa reputant, quod mortis aut truncationis membrorum judicium decernentes, à pronuntiatione dumtaxat & executione*

pœnalis ſententiæ ſe abſentant. Sed quid hac ſimulatione perniciosius eſt? Numquid diſcutere & definire licitum eſt, quod pronuntiare non licet?

V. Is tum erat ſtatus, ea conditio Scacarii, Parlamenti, & Curiæ cujuſcumque ſæcularis in Anglia, & in Gallia. Mixtæ & bipartitæ erant eæ Curiæ, partim Laici, partim Clerici jus dicebant. Clerici non antè ſibi diſcedendum arbitrabantur, quàm mors vel mutilatio indicenda cuipiam eſſet. Petrus ex adverſo urgebat, capitalibus cauſis omnino abeſſe illos debere; nec eo contentus, omnibus eos Curiis ſæcularibus & Judicum officiis abigebat. In eam Bleſenſis ſententiam nonnulla jam propendebant Concilia, ut ſuprà diximus. Nec minùs apertè Concilium Lateranenſe III. ſub Alexandro III. anno 1179. cùm Subdiaconos vetuit, Clericoſque omnes ſuperiores, cauſidicorum partes agere, vel cauſas defenſitare coram Judice ſæculari, niſi ut ſibi ipſis, vel Eccleſiæ, vel pauperibus adeſſent, & miſerabilibus quibuſcumque. *Coram Judice ſæculari Advocati in negotiis fieri non præſumant, niſi*
Can. 12. *propriam vel Eccleſiæ ſuæ cauſam fuerint proſecuti, aut pro miſerabilibus fortè perſonis, quæ proprias cauſas adminiſtrare non poſſunt.* Ubi rurſum prohibetur, ne Clerici iidem vel Beneficiarii procurationem ſuſtinerent villarum, vel juriſdictionis Principum Procerumque ſæcularium. *Sed nec procurationes villarum, aut juriſdictiones*
Can. 12. *etiam ſæculares ſub aliquibus Principibus, vel ſæcularibus viris, ut juſtitiarii eorum fiant, Clericorum quiſquam aſſumere præſumat.* Non immeritò autem gradu ſuo moventur, qui jam vocationis ſuæ cæleſtis faſtigio excuſſiſſe ſeipſos videbantur, infimo terrenoque hoc miniſterio. *Si quis adverſùs hoc tentaverit, quoniam contra doctrinam Apoſtoli eſt, dicentis, Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, & ſæculariter agit; ab Eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus, pro eo quod officio Clericali neglecto, fluctibus ſæculi, ut potentibus ſæculi placeat, ſe immergit.* Aſperioribus denique pœnis ſubjiciuntur Monachi, ſi qui eo ſe piaculo obſtrinxerint.

At verò Concilium Pariſienſe anno 1212. & Clericis & Beneficiariis liberam annuere videbatur facultatem cauſas agendi; unde & unum hoc illis commendabat, ut ne de ſalario paciſcerentur, ſi Beneficii proventibus commodè poſſent vitam tolerare; ne quid nimis autem exigerent, ſi Beneficio carerent; id denique præſcripſit, quod nullis non cauſidicis & cauſarum patronis religioſiſſimè obſervandum eſt, ne cauſas juri adverſas agerent, & ne eas unquam malitioſè protraherent. *Inhibemus arctiùs, ne Canonicus aliquis,*
Part. 1. n. 6. *vel alius Clericus ſufficiens habens Beneficium Eccleſiaſticum, pactione interveniente advocationem exerceat, nec cauſas penitus deſperatas ſcienter aſſumat, &c. Ne Advocati Beneficia Eccleſiaſtica non habentes, immoderata ſalaria exigere aut extorquere præſumant.* Non exprimitur quidem eo Canone, de Eccleſiaſtica, an de ſæculari hìc agatur Judicum Curia. Sed ex inveterato uſu Regni plus ſatis patet de ſæculari agi.

Remiſiſſe enim nonnihil, & indulgentiùs conſuluiſſe videntur Concilia & Pontifices poſt annum Chriſti milleſimum ducenteſimum. In Gregorianis quidem Decretalibus Concilium Moguntinum à primævo rigore non videtur recedere, ubi univerſim Clericos vetat ſæcularium rerum & cauſarum procurationem agere. *In placitis ſæcularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum & viduarum. Conductores ſæcularium rerum, aut*
L. 3. tit. 50. *procuratores eſſe.* Id ipſum prohibet Eugenius Papa, finitque ſæcularibus & judiciis & pœnis eos permitti, qui in jus vocati fuerint propter civiles has Adminiſtrationes. *Ne miniſtri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores exiſtant. Quod ſi poſtmodum facere præſumpſerint, & occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniarum cauſam deprehendantur in fraude, in dignum eſt iis ab Eccleſia ſubveniri, per quos conſtat in Eccleſia ſcandalum generari.* Idem advertit Petrus Bleſenſis de Epiſcopis Siciliæ, qui ſæcularia hæc obibant officia, & hinc in carceres nonnunquam contrudebantur, nihil opis aut præſidii à Pontifice aſſecuturi ad libertatem recuperandam, nec enim iis eximendi vinculis videbantur, quibus ſe ipſi induiſſent. *Animabus prælatus es, non corporibus. Nihil Prælato commune*
De inſtitut. Epiſc. *eſt cum Pilato. Chriſti villicus es & Vicarius Petri; nec oportet te reſpondere Cæſari de commiſſa tibi juriſdictione, ſed Chriſto. Quidam tamen per uſurpatas ſæculi adminiſtrationes ſe curiali vinculo obnoxiant, & quaſi renuntiaverint ſuæ privilegio dignitatis, calculum durioris eventus expectant. Nam pro cauſa hujuſmodi hodie in Sicilia mancipati ſunt Epiſcopi quidam carceralibus vinculis, nec aliquod expectant ab Eccleſia Romana ſolatium. Quibus improperatur à Romano Pontifice, ut bibant de calice, quem ſibi temerè miſcuerunt.*

IV. Revocandus eſt ad Decretales juris hodierni Canonici ſermo, quibus intexti ſunt ſuperiores Canones adversùs Regulares, qui juris Civilis vel Medicinæ ſtudiis operam dabant, vel ejuſmodi aliquo fungebantur officio; aut Juſtitiarios, Vicecomites & Præpoſitos ſub Principibus temporalibus ſe agebant. Notarios publicos Innocentius III. qui Subdiaconi ſint, fieri vetat. At ubi idem ipſe in Concilio Lateranenſi IV. unum id prohibet, ne cruentis judiciis interſint Clerici, nonne Judicum Civilium reliquas functiones & ſæculares Curias illis patere aſſentitur? *Sententiam*
Can. 18. *ſanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat; ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur interſit. Nec quiſquam Clericus litteras dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas. Unde in Curiis Principum hæc ſolicitudo non Clericis, ſed Laicis committatur.* Gregorius
C. Cum Sacerdotis. Extra. De poſtulando. verò IX. mirabili quadam ratione his abducit Clericos functionibus, quòd nempe *Sacerdotis ſit officium nulli nocere, omnibus autem prodeſſe velle.* Mox annuit ut cauſas agant Eccleſiæ, pauperum, ſuas, proximorum, urgente neceſſitate: ſi hos tranſiliant limites, impunè abire ſinit.

Nec temerè tamen ſuſpicabitur quis, tum toleratum fuiſſe, quod prohiberi non poſſet: ubi facultas aderat, ad priſtinam auſteritatem lubentiùs revocatum eſſe gradum. In Concilio Valentino in Gallia anno 1248. ubi præerant Cardinales Legati duo, ſuſpenſi, ac denique abdicati ſunt Officio & Beneficio Clerici majores, ſi qui poſthac in Curiis ſæcularibus Officia Judicum, Conſulum, Aſſeſſorum, & ejuſmodi alia ſibi adſciſcerent. *Nulli Clerici in ſacris Ordinibus conſtituti, ſeu Canonici Cathedralium Eccleſiarum,*
Can. 3. *ſeu Beneficiati, Judicatum, Conſulatum, Aſſiſoriam, vel alia Officia publica in Curia ſæculari, electi à populo, vel à perſona ſæculari recipiant; & ſi receperint, niſi infra menſem dimiſerint, ab Officio & Beneficio ſuſpendantur; & ſi per annum perſtiterint, ſine ſpe reſtitutionis priventur.* Cui
Can. 45. Canoni acceſſit & Concilii Albigenſis aſſenſio atque authoritas anno 1254. Video in mentem venire poſſe alicui, intercluſa hìc fuiſſe Clericis ea tantùm Officia, quibus unus tantùm præficitur, putà Præſidum, Conſulum, Aſſeſſorum; non ea autem quæ Collegiis pluribus demandantur, putà Conſiliariorum, ſive Senatorum Curiæ ſæcularis. Poſſunt enim hi, non poſſunt illi ſeſe ſuffurari, ubi capitalia incurrunt judicia. Verùm poſtrema hæc plurium Collegarum & Senatorum munia, his quoque ibidem verbis
Can. 6. conſtringi, & excludi videbantur: *Vel alia Officia publica.* Quod & manifeſtiùs expreſſum eſt

in

in Concilio Provinciæ Burdigalensis anno 1258. ubi prohibitis Beneficiariis ne causas agerent nisi suas, proximorum, Ecclesiæ, miserabilium quorumcumque, anathema vibratur in hujus statuti transgressores, parique pœna animadvertitur in Regulares & Clericos, qui Assessorum vel Consiliariorum munera sibi ingeri paterentur. Id enim tum obtinebat, ut etiam inopinis hæc officia imponerentur. *Et eidem excommunicationi supponimus omnes Religiosos & Clericos, qui Assessores vel Consiliarii fuerint, contra Ecclesiæ libertatem.*

VII. Ex Concilio autem Londinensi anno 1268. intelligitur, quàm facilè, sive ex tolerantia, sive ex privilegio, his se canonicis regulis subtraherent Clerici, functionesque Judicum in sæcularibus Curiis obirent. Innovatis enim antiquis Decretis, ne Clerici causas actitarent in foro sæculari, nisi ubi per regulas juris fas est; mox eis interdicitur intentata aliàs suspensionis pœna, ne Judices vel Assessores se unquam agant, ubi mortis vel mutilationis judicium agitatur. *In* Can. 6. 7. *eisdem sanguinis causis, in quibus mortis, aut mutilationis membrorum judicium agitur, similiter inhibemus, ne quis in Clero constitutus Judex, seu Assessor esse præsumat. Quisquis contra fecerit, præter suspensionis pœnam, &c.* Ex hoc ergo Canone sepositis capitalibus & mutilationum judiciis poterant Clerici in Curiis sæcularibus Judicum partes sustinere. Et proximo tamen mox Canone prohibetur, ne Justitiarios se creari patiantur, sive administros & Vicarios jurisdictionis sæcularis quorumvis Procerum temporalium. *Jurisdictionem à Laicis recipiunt sæcularem, & Justitiarii nuncupantur, ut ministri fiant justitiæ, quam non possunt sine canonicæ dispensationis & Clericalis Ordinis injuria ministrare.* Magna est & cum primis perspicua discrepantia Judicis, qui unus officio fungitur, & princeps, idque toto anno, quo volvente fieri vix, aut nec vix potest, quin sceleratus aliquis aut vita ejiciendus sit, aut membris truncandus; & ejus qui Collegio Judicum allectus est, cui integrum est, ubi primùm perstrepit judicium capitis secedere, & paucos tantùm forsan menses officio fungi. Prioris illius generis officia longè infestiora sunt Clericatui, quàm posterioris. Postremò denique Regiis privilegiis honos habitus est in eodem Concilio, hoc est, ei singulari, quo Reges pollere poterant, ut Clericis officia Judicum sæcularium delegarent. *Salvis domini Regis privilegiis in hac parte.*

Rursus prisco quidem ex usu Concilium Anc an. 2. degavense anno 1269. Clericos omnes superiorum Ordinum & Beneficiarios deterruit à causis actitandis, & à munere Advocatorum fungendo in foro sæculari. At Concilium Avenionense anni 1279. lenimenti aliquid adjiciens Canoni Concilii Arelatensis anni 1260. quo permissi tan- Can. 9. tùm fuerant Clerici causas agere suas, proximorum, pauperum, Ecclesiæ; constituit ut Beneficiariis & Clericis majorum gentium fas esset munia fungi & Advocati, & Judicis, quando id oneris ab Episcopo illis suo imponeretur. *Hoc* Can. 15. *moderantes statutum, volumus statuendo, quod hujusmodi Clericus de sententia sui Episcopi generali, vel speciali, possit liberè Advocationis, vel Judicaturæ officium ubilibet exercere.* Paulò antè in Concilio Londinensi privilegia Regum confirmabantur, hìc astruuntur jura Episcoporum, ut privatim vel universim Clericis & Beneficiariis copiam faciant Judicum vel Causidicorum muneris fungendi in foro sæculari. His hauddubio statutis duplex aditus patefactus est Clericis in Curias sæculares.

In Concilio Avenionensi anno 1326. Beneficiarii regimen gerentes animarum, Clericique sacrorum Ordinum prohibiti sunt in Curia sæ-

culari munus adire Procuratoris, Syndici, Judicis, & Ballivi. *Ne Procurator, Syndicus, vel Actor, vel Judex, aut Ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis pro aliquo laico possit esse.* Quod idem decretum rursus instau- Can. 26. rari placuit in Concilio Avenionensi anni 1337. Part. 31. Quorum sententia Canonum paulò eliquatior in Concilio Lavaurensi anno 1368. *Ne possit esse Procurator, Syndicus, vel Actor pro aliquo laico, nisi in casibus à jure expressis, vel Judex etiam, vel Ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis.* Quo sanè nihil derogatur vel privilegiis Regum, vel permissioni Episcoporum, nec ei discrimini, quod interponendum ostendimus Judicibus unius numerosi Collegii consortibus, & totum singulatim munus suum exercentibus. Quod ad officium Advocati attinet, id Constitutiones synodales Vvillelmi C. 4. Parisiensis Episcopi sinebant à Parochis sustineri, in causis Ecclesiæ suæ, pauperumque, & Parochianorum eorum, quibus adesse cogebat charitas.

VIII. In Concilio Tridentino innovatum est quidquid olim Canonum & Decretorum Clericos à negotiis sæcularibus ablegabat. *Nec non sæcularibus negotiis fugiendis.* In Concilio Mediolanen- Sess. 22. c. 1. De Reform. si I. anno 1565. vetiti sunt Clerici majores, & Beneficiarii, Advocatos vel Procuratores se agere in foro sæculari, nisi ubi per Canones licet suprà congestos, *& ab Episcopo facultate priùs scripto concessa.* Vetuit eadem Synodus, ne Principis alicujus negotiorum susciperent administrationem, nisi facultate ab Episcopo per litteras concessa, & singulis annis innovanda. *Ne alicujus Principis* Constitut. Part. 2. c. 1. *aut alterius negotiorum Procurator sit, sine facultate prius ab Episcopo per litteras impetrata, singulis annis renovanda.* Vetuit & ne servilibus se obligationibus in ædibus Magnatum vinciri sinerent, aut quibuscumque demum, nisi cum bona Episcopi venia scriptis consignata, & anno quolibet confirmanda. *Neve parum memor ordinis ac dignitatis suæ, sit in famulatu Laicorum, etiam Principum, eorumve quibusvis aliis obsequiis, nisi cui ex causa & ad officium munere Sacerdotali non indignum Episcopus hujus rei potestatem ante scripto dederit. Hujusmodi autem licentiæ scripto permissæ quotannis renoventur, alioquin irritæ & nullæ sint.* Eo denique Concilio prohibiti sunt Clerici, ne nobilibus fœminis ejusmodi vilia præstarent obsequia, quæ in Cleri dedecus resilirent. *Neve præcursor aut assecla fœminarum, aut eisdem discumbentibus adsistat, aut ancilletur.* Nihil aptius, nihil prudentius præscribi poterat. Nec tamen potuit beatus Carolus non Episcopis facere potestatem, ut Presbyteris, ac Beneficiariis quibuslibet permitterent procurationem rerum & negotiorum alicujus Principis, quod prope abest ab officio Judicum supra explanato.

In Concilio Mediolanensi IV. ad Clericos minorum Ordinum ampliatum est, quidquid in I. decretum fuerat, si in veste essent Clericali, quamquam Beneficii expertes essent. Ea utebatur Concilium ratione, quòd à teneris, ut ajunt, unguiculis, Clericos necesse sit innutriri odio & aversationi negotiorum temporalium, & unis Ecclesiæ disciplinis. *Cùm præsertim jam inde usque à* Acta Eccl. Mediol. pag. 269. *teneris annis se religionis pietatisque institutis & disciplinæ Ecclesiasticæ moribus imbuant, oportet, qui in sortem Domini vocati sunt.* Hoc verò tantò memorabilius est beati Caroli statutum, quòd ab aliquot retro sæculis, ut ex continuata supra patuit serie Conciliorum & Canonum, ad solos Beneficiarios, & ad Clericos majorum Ordinum coarctatum fuerat, quod Pauli præceptum & primigenia Ecclesiæ disciplina Clericis omnibus indiscriminatim præscripserat, ut ne Clericalis & profanæ, & belli forive militiæ

officia & functiones copulare, unàque iis defungi possent. Ut posterioribus his sæculis relaxata est minorum Ordinum Clericis ea stabilitatis lex, qua olim promiscuè cum Clericis superioribus tenebantur, & inultum eis fuit, si Clericatui valedicerent ante Subdiaconatum: ita ne his quidem illi Decretis implicati fuerant, quibus sæcularis fori officiis & muneribus Clerici arcentur. At Carolus veteris & castissimæ disciplinæ ardore inflammatus, suis in Conciliis connixus est, ut hæc duo magni omnino ponderis capita restauraret, ut ne qui minoribus Ordinibus initiari se vellent, nisi certo, & irrevocabili proposito sese Altarium ministeriis mancipandi: & ne possent minores Clerici terrenis officiis & functionibus in susceptis cœlestem contaminare Clericatus sui nobilitatem. Quantivis enim splendoris esse videantur carnalibus hominum oculis fori & Judicum publicorum dignitates; humana, terrenaque ea sunt culmina, quibus quantum terris cœlum, tantundem eminet Christi cœleste Sacerdotium.

IX. Diximus jam Comitiis Cleri Gallicani apud Melodunum absterritos esse Clericos à fori functionibus & officiis, nisi quatenus sinunt Leges Canonicæ. *Abstineant Sacerdotes primùm à terrenarum cura, & omni etiam nepotum tutela & curatela, nisi aut religionis causa, aut necessitas aliud suadeat. Caveant à litibus & processibus. Servos Dei non oportet litigare. Multò magis à forensi, à procurationis, aut causidico munere, nisi quantum per Canones licet, abstinere debent.* Varias sacræ sui ævi Disciplinæ labes enumerare aggressus Gersonius, ne hanc quidem prætermisit, quòd Episcopi, Abbates & Monachi Aulas Principum & Curias sæcularium Judicum ita frequentarent. *Quid est quod hodie Episcopi, Abbates, Monachi plus sunt Officiales fisci, quàm Christi; totis nisibus militantes mundo in Curiis Principum, & sæcularium judiciorum, seu Parlamentorum?*

Facilè assentientur jure meritissimo in has querelas erupisse Gersonium, quibus ob oculos versabuntur quæ supra ex Monacho Sandionysiano attigimus in vita Caroli VI. Regis: *Necessaria tandem illa insedit animo cogitatio, & cura, ut fontes ipsi jurisdictionis sæcularis expurgarentur, in suprema videlicet Camera Senatus Parisiensis. Et quoniam tum in mentem venit in hanc celsiorem Curiam illapsos esse Abbates, Clericosque alios, qui à Monastico secessu, & à cura Cœnobiorum atque Ecclesiarum suarum confluxerant, ad hæc munia ambienda, quibus non paulo impensiùs delectabantur, quàm professionis suæ functionibus sacris: statutum est, ut Regis nomine eis indiceretur, suas ut se in Ecclesias reciperent: religioni nempe esse, eos tandiu à statione sua sacra abduci, ubi eorum operæ atque industriæ pretium majus & illustrius esset in imbuendis sacra doctrina populis, & in procuranda animarum salute.*

Anno 1388. l. 8. c. 12.

CAPUT XXIII. P. 4. l. 4. c. 7.

Rursum de Clericis, iisdemque Judicibus & Consiliariis, in Parlamentis & aliis Curiis sæcularibus.

I. Episcopi & Abbates ex officio suo Parlamentis antiquis aderant, quando necdum certa ulla sedes illis erat, nec totum anni tempus eis consumebatur.

II. Quando Philippus Pulcher Parisiense suum Palatium statam & solemnem voluit esse sedem Parlamenti, ex quo factum est, ut statis temporibus haberetur, jam nec Episcopi, nec Barones tam frequentes eis adesse potuere.

III. Exinde tamen etiam complurimi fuere hujus Senatus Consiliarii Clerici, ad causas Ecclesiasticas, quæ ibi passim ventilantur.

IV. Edicto Blesensi multum imminutus est is numerus Consiliariorum Clericorum. Hinc crebræ Cleri Gallicani expostulationes in Comitiis suis generalibus, quibus nonnulla ex parte satisfactum est.

V. Observationes novæ aliquæ in antedicta.

I. EXpostulabat modò Gersonius de Episcopis, Abbatibus & Clericis, quorum conferta multitudine frequentabantur Curiæ sæculares, & ipsa Judicum subsellia insidebantur. Sandionysiana Caroli VI. historia paulò antè memorabat, anno 1388. ei malo medicari cœptum esse, ablegatis in suas Ecclesias Clericis, solo Cœnobii Sandionysiani Abbate, ex ipsorum Parlamenti Senatorum & Officialium testimonio, demonstrante, se Majoresque suos ei semper Curiæ adscriptos & adgregatos fuisse. His video luminis præterea aliquid aspergendum esse, & ab ipso capite arcessendam esse originem hujus Disciplinæ, cùm Carolus Magnus & augustissimæ ejus prosapiæ Reges atque Imperatores Episcopis & Abbatibus contulere & pinguissima quæque sui regni latifundia, & primarias in Regiis Consiliis sedes. Erant porro duplicis generis hæc Consilia. Erat enim Consilium, quod postea Strictum dici placuit, & privatum, ubi Princeps diebus singulis de incidentibus negotiis consultabat. Erant præterea Consilia sive Placita publica & generalia, quæ bis anno quolibet indicebantur à Principe, loco & die quo ei collibitum esset, alterum verno, alterum autumnali tempore, ubi tum de publicis Regni negotiis, tum de majoribus causis, sacris, & civilibus disceptabatur. Ad hæc Consilia ascisebantur Episcopi & Abbates omnes. Tum quidem *Placita, Synodi, Colloquia, Conventus* dicebantur, postea Parlamenta, & Comitia Regni. Non diu Conventus hi protrahebantur; poterantque, qui affuerant Clerici, iis solutis, suas in Ecclesias properare, ibique residere, uti etiamnunc fit in iis Galliæ Provinciis, ubi quotannis, vel biennio saltem quolibet generales habentur Conventus, quibus interfunt Episcopi, incolumi & intemerata residentiæ lege.

II. At postquam Philippus Pulcher Parlamenti sedem Lutetiæ defixit, postquam etiam lapsu temporis perpetuum illud esse cœpit, hoc est postquam duo illa uniuscujusque anni Parlamenta, alterum ad beati Martini festum, alterum ad Pascha, ita produci & prolatari cœpere, ut toto penè anno sessiones & judicia celebrarentur; jam non ita facilè potuere hæc Judicum Officia cum Episcoporum necessaria in Ecclesiis suis residentia cohærescere. Posset enim illud familiari imputari maledicentiæ Monachorum medii ævi in Clericos, quod Caroli VI. vitæ Scriptor aiebat ab eis prehensatas fuisse sub Carolo VI. Rege dignitates Judicum & Consiliariorum in Parlamentis. Ea quippe erat Prælatorum prærogativa, jam inde à temporibus Caroli Magni, ad tempora & ultra tempora Hugonis Capetii propagata, ut suprà declaratum est, cùm serino esset de Conciliis Nationalibus, de Comitiis Generalibus Regni, & de Parlamentis. Quin & primas obtinebant sedes ante Duces, ante Comites & Barones. Cùm nequedum plebeii in ea Comitia admitterentur, & litterarum studiis minùs dediti essent Nobiles, hinc consequens erat, ut judicia ferè omnia, quæ viros litteratos desiderabant, per Clericos expedirentur. In causa ergo non fuit nisi nova conditio & disciplina Parlamentorum, fixorum jam Lutetiæ & perpetuorum, ut rariùs illis Barones, Episcopi, & Clerici interessent, potio-

potioribus videlicet & ſibi propriis alibi occupationibus diſtenti, illi bellicis, hi ſacris Angliæ regni uſus moreſque Gallicanis finitimi, & perquàm ſimillimi in his erant, ut qui ab his manaſſent. Inde advertit Matthæus Paris, agitata fuiſſe conſilia de Vultano Epiſcopo Vorceſtrenſi, incredibili ſanctitate viro, exauthorando, quòd cùm Franciæ linguæ imperitus eſſet, novi Regis Vvillelmi Nothi Conſiliis intereſſe non poſſet. *Cùm ſimplicitatis & illiteraturæ accuſatus eſſet,* Anno 1025. *& quaſi homo idiota, qui linguam Gallicanam non noverat, nec Regiis Conſiliis intereſſe poterat, ipſo Rege conſentiente, decernitur deponendus.* Non ergo ambitioſiùs prehenſari neceſſe erat, ut Parlamentis Prælati intereſſe poſſent.

III. Poſtquam ad ſtata & continua jam Parlamenta Epiſcopi, Abbates, Parochi advolare jam difficiliùs & rariùs potuere, aliam & novam formam Senatui Reges induerunt. Tempora alia ab aliis ſecernenda ait Tilletius. *Fuere enim tempora, cùm Archiepiſcopi & Epiſcopi omnes, ſtatim atque confirmati fuerant,* Recueil part. 2. t. p. 14. 16. 17. *patentibus Regis litteris donabantur, quibus aditus illis aperiebatur, tum ad Conſilium Privatum, tum ad Parlamentum. Fuere & tempora, quibus nihil ejuſmodi factitatum eſt, & ſolo nomine Conſiliariorum Regis, ac nominis gloria gaviſi ſunt Epiſcopi. Erant & Abbates & Priores, quibus jus eſſet conſeſſus & ſuffragii in Parlamentis. Eos ſummovit Carolus V. Caroli VI. pater, excepto Abbate Sandionyſiano in Francia.* Hæc Tilletius, qui & Edictum promit Caroli VI. anno 1388. quo ſancitur, triginta ut ſint Conſiliarii majoris Parlamenti Cameræ, quindecim Clerici, totidem laici, præter Præſides; quadraginta in Camera Inquiſitionum, vigintiquatuor Clerici, ſexdecim laici; ſex ad libellos ſupplices Palatii, duo Clerici, quatuor Laici. Id quoque ibidem edicitur, jugem ut omnes reſidentiam præſtent; ideoque Epiſcopos, Abbates & Priores jam non admittendos, niſi nominatim à Rege retineantur.

Affirmat porro Thuanus in Tabulario Senatus Pariſienſis inveniri chartas, quibus conſtet, anno 1344. ſub Philippo Valeſio, Parlamentum Pariſienſe, quod deſultorium hactenus fuerat, ſtatum fixumque fuiſſe, hoc eſt, ex Deambulatorio Sedentarium factum, quæ verba ſunt Gallicanæ conſuetudinis: & tum centumviralem fuiſſe Senatum, conſcriptis ſcilicet Præſidibus tribus, ſex Magiſtris libellorum ſupplicum, quindecim Conſiliariis Clericis ſuperioris Cameræ, totidem laicis; vigintiquatuor Conſiliariis Clericis Cameræ Inquiſitionum, ſive ut tunc loquebantur, Patriæ Conſuetudinariæ, ſeptemdecim laicis; quinque Conſiliariis Clericis, tribus laicis, ad cauſas diſceptandas Officialium Regis, à quibus erat provocatio ad Parlamentum. Quibus ubi duodecim Pares adjiciebantur, jam Centumviralis exurgebat Senatus. Additi ſunt à Franciſco I. viginti Conſiliarii, & octo Magiſtri ſupplicum libellorum. At is numerus mirum in modum crevit ubi conſilium idem Rex iniit, ut ſemeſtrem eam faceret Curiam. Quade modò agebat Thuanus, Conſtitutio Philippi Valeſii Regis, Pag. 159. ea publicata fuit in Opuſculis Antonii Loiſellii, nec ab ea vel tantillum diſſentiunt ejus apud Thuanum excerpta.

Doctiſſimus vir Paſquerius in Collectaneis ſuis profert Conſtitutionem Philippi Pulchri, à quo ſanciebatur duo quotannis cogi Parlamenta, alterum ad octavas Paſchæ, alterum ad octavas omnium Sanctorum, ſingula bimeſtria: affore illis duos Prælatos, Archiepiſcopum Narbonenſem, & Epiſcopum Redonenſem; duos ſimiliter laicos, Comitem Drocenſem, & Comitem Burgundiæ; præter tredecim Clericos, totidemque laicos. In Camera Inquiſitionum, Epiſcopi Conſtantienſis & Sueſſionenſis cum quinque aut ſex aliis eſſent. In Inquiſitionibus Linguæ Occitanæ Prior ſancti Martini de Campis, & alii numero quinque. L. 2. c. 3. 5. Ad Inquiſitiones Linguæ Franciæ, Magiſter Rodulpus Melior, & alii quinque. Ad Scacaria Rotomagenſia, quæ bina etiam ſingulis annis habebantur, Epiſcopus Narbonenſis & alii decem. Ad extraordinarias Inquiſitiones, quas vulgò vocant Magnos Dies Trecenſes, bis etiam anno quolibet celebrandas, Epiſcopi Sueſſionenſis & Aurelianenſis, Cantor Aurelianenſis, & alii, non plures omnino quàm octo. At Conſtitutio Philippi Longi anno 1319. ita jubebat, *Nulli ut Prælati ad Parlamenta legarentur, quod religio eſſet Regi eos à reſidentia & ſpiritualibus functionibus ſuis abducere;* adeſſe autem præter Cancellarium, & Abbatem ſancti Dionyſii, octo Clericos, & duodecim laicos. Inquiſitionum Cameræ octo Clericos, laicos totidem, litium & cauſarum judicandarum Relatores viginti-quatuor. Rapporteurs. Parlamento anni 1320. præter viginti Conſiliarios majoris Cameræ, ad inquiſitiones delecti ſunt viginti Conſiliarii Clerici, triginta laici. Anno 1356. Carolus V. Rex Parlamentum vetuit interpolari; nec tamen id executioni mandatum eſt, niſi ſub Carolo VI. Rege, quando vel ob impuberem ejus ætatem, vel ægritudines animi, vel Principum impotentiſſimas factiones, ne in mentem quidem venit, novi ut ſublegerentur Conſiliarii à Rege. Itaque protractum tum quidem eſt Parlamentum, ſed & eligi cœpti ſunt Conſiliarii. Parlamento Philipus Longus Prælatos expunxerat. Carolus V. Rex anno 1359. ad tricenarium numerum coarctans Conſiliarios, quibus Regia ſtipendia ſuppeditabantur; Prælatos, Principes & Barones excepit, quorum ipſe numerum arbitratu ſuo definiturus eſſet, quòd nihil illi acciperent ſtipendiorum. Itaque aditus patuit Prælatis in Parlamentum uſque ad annum 1401. cùm Senatuſconſulto excluſi ſunt Abbates. Exinde Archiepiſcopi & Epiſcopi omnes conſeſſu gaudent in Parlamento, non ſuffragio, præter ſex Pares Eccleſiaſticos, Epiſcopum Pariſienſem, & Abbatem S. Dionyſii, penes quos jus eſt etiam ſuffragii. Erat & ab exortu ſuo bipertita Computorum Camera, ex Clericis Laiciſque. Ita ex Paſquerio, uno amplius ſæculo opus fuit, ut nova illa Parlamentis inveheretur conſuetudo, intercluſo Epiſcopis & Abbatibus aditu, qui reſidentiæ compede aſtricti non poſſent præſto eſſe Parlamentis toto jam anno celebrandis.

Jam verò idem ille ſuprà laudatus vir doctus Loiſellius in Opuſculis ſuis confirmat ex duobus Advocatis Regiis Clericum alterum eſſe debuiſſe. *Etiam nunc primus Advocatus Regius proprio munitur diſpenſationis diplomate, ut poſſit id muneris, laicus cum ſit, capeſſere & obire.* Addit porro idem ipſe Clementem IV. Papam ad Carolum Pag. 691. Provinciæ tum Comitem, poſtea & Siciliæ Regem, Epiſtolas dediſſe, pulcherrimis monitis refertiſſimas, ac præ cæteris, ut ſi Parlamentis ſuis Prælatos inſcriberet, ſtipendiis etiam Regiis illos inſtrueret, nec diutiùs remoraretur; cùm nec Eccleſiis ſuis diu poſſent abeſſe, nec Regiis obſequiis Eccleſiæ ſumptu immorari. *Si Prælatos de tuo Parlamento feceris, ad certa Parlamenta veniant annuatim, quibus certa vadia conſtituas, cùm nec Eccleſias ſuas deſerere diu debeant, nec in tuo ſervitio ſuis ſtipendiis militare.* Pag. 470.

Nec pigebit ex Guimierio quoque didiciſſe quæ prima fuerit Pariſienſis Parlamenti inſtitutio. *Curia Parlamenti Pariſienſis fuit inſtituta de centum Conſiliariis, ſcilicet duodecim Paribus Franciæ, octo Magiſtris Requeſtarum domus Regis, & octoginta aliis Conſiliariis, quadraginta laicis, & quadraginta Clericis, inter quos ſunt quatuor Præſidentes laici.* Ita ille in Pragmaticam In Pragmat. Sanct. paulò ante finem.

Sanctionem paulò ante finem. In responsione Oratorum Caroli VII. Galliæ Regis ad expostulationes Pii II. Papæ adversùs hoc Parlamentum, eadem explanatur constitutio illustrissimi hujus Senatorum Collegii, & quàm dulces uberesque fructus efloruerint ex eo mirabili utriusque Ordinis temperamento, ac connexione ad libertates Ecclesiæ tuendas, ad Christi pauperumque patrimonii defensionem, denique ad dirimendas gravissimas tot controversias, ubi conspirare necesse est cum civili hominum jurisprudentia Evangelicæ doctrinæ lumina, & Ecclesiasticas Constitutiones. Ex quo & illud usu venit, ut ad augustissimum hunc cœtum referrentur causæ quandoque gravissimæ ex aliis Regnis.

Spicil. to. 9. p. 27. *Hæc Curia Parlamenti ex Ecclesiasticis & sæcularibus viris jurisprudentiam habentibus constituta usque ad numerum octoginta personarum, absque duodecim Paribus Ecclesiasticis & sæcularibus, & octo Magistris Hospitii Regis, qui omnes de corpore ipsius Curiæ existunt, quamplurimùm necessaria est ad conservationem Ecclesiarum, & jurium suorum, & de quibuscumque ad eos querimonia defertur, sive de Officiariis Regiis, sive de quibuscumque aliis in ipso Regno, quatumcumque potentibus, per ipsam cuique justitia ministratur. Quod si ita per omnes regiones orbis Christiani fieret, non ita in multis patrimonia Ecclesiarum direpta & delapsa forent, sicut proh dolor! esse referuntur. Tantaque ab antiquo fama est illius Curiæ, quod nedum subditi aliorum Regnorum Christianorum in causis privatis ad judicium illius Curiæ recurrere voluerunt, prout & adhuc multi faciunt; sed etiam interdum infideles hoc idem fecerunt.*

IV. Edicto Blesensi Henricus III. non modicam partem expunxit Consiliariorum Parlamenti Parisiensis, parique ratione & modo aliorum, quæ ad ejus formam fuerant temperata. Illud verò eo Edicto præcipitur, ut cùm vacuæ fuerint hæ sedes, vel morte, vel facinore, vel ex alio quopiam munere insociabili, restringatur numerus in Parlamento quidem Parisiensi ad quatuor Præsides, sexdecim Magistros libellorum supplicum, quatuor Consiliarios Clericos, sexaginta laicos. In Parlamento Tolosano ad quatuor Præsides, decem Consiliarios Clericos, vinginti-quatuor laicos. In Burdigalensi ad tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, laicos duodeviginti. In Burgundiæ Parlamento ad duos Præsides, sex Consiliarios Clericos, sexdecim laicos. In Parlamento Britanniæ ad quatuor Præsides, octo Consiliarios Clericos, vinginti-quatuor laicos. In Parlamento Rotomagensi ad tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, duodeviginti laicos. In Parlamento Delphinatus ad duos Præsides, quatuor Consiliarios Clericos, duodecim laicos. In Parlamento Provinciæ tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, duodeviginti laicos. Ita Edicto Blesensi imminutus est numerus Consiliariorum Clericorum, ut vix jam tertiam partem attingeret numeri laicorum, cui quondam par fuerat, vel etiam superior. Tam acerbo vulnere accepto ingemuit Ecclesia Gallicana, dignitatemque suam infringi, libertates labefactari conquesti sunt Præsules Comitiorum Generalium Cleri Gallicani apud Regem. *Cùm nulli supersint pluribus in Parlamentis Consiliarii Clerici, putà Burdigalensi, Britanniæ, Gratianopolitano, Aquensi, Divionensi, præter primævam formam & institutionem ejusmodi Senatus, quo Clerici & Laici, Nobiles & Plebeii continentur, uti Collegia mixta sint, & Parlamenta seu Comitia generalia in compendium missa; cui ubi potest Clerus, jam non potest vel nomine, vel authoritate pollere Parlamenti is cœtus, dignissima sui & ampliſſima parte, cum Capite destitutus. Nec enim Edicti Blesensis vestri articulo* XXI. *&* XXII. *auguramur à Majestate vestra extinctos fuisse Consiliarios Clericos & laicos, donec ad pristinum numerum redigantur. Nec enim consentaneum id fuisset; cùm nec vos, nec Majores vestri ultra solemnem numerum Consiliarios unquam Clericos adptaveritis; sed suppressos tantùm volueritis eos Consiliarios, qui ultra primævum numerum excrevissent.*

Art. 212. 213. &c.

Hìc verò animadverti æquum est, 1. ita imminutum tunc fuisse uniuscujusque Senatus numerum, quòd & ultra modum amplificatus antè fuisset, in summa; tunc quadam Reipublicæ perturbatione. Cùm verò amplificatus ultra æquum non fuisset nisi cœtus laicorum Consiliariorum, jure suo flagitabat Clerus, ut Clericorum numerus retineretur sospes & indemnis, quantus fuerat ante Comitia Blesensia. 2. Illud Regi significatur, jam Parlamenta non fore, hoc est, compendiarias quasdam Statuum Generalium repræsentationes, nisi ut in Comitiis & Statibus Generalibus, suus ibi Clero constet principatus, numerus, vigor. 3. Additur verò nec posthac discuti ac diffiniri posse in Parlamento causas graviores complurimas Ecclesiarum, nisi Curia summa Judicum ea foret, partim ex Clericis, partim ex laicis Senatorum coagmentata. Unde & mox ibidem in hunc modum subjiciebatur: *Præterquam quod permagni interest ad Cleri dignitatem, ne ea Clericorum Senatorum Officia extinguantur; refert etiam mirum in modum, ut eo præsidio ne spolientur libertates Ecclesiæ, immunitates Cleri.* Articulo denique proximo instatur pro Officiis Consiliariorum Clericorum in Curiis Præsidialibus, quæ Carolus IX. Rex creaverat. His postulatis assensus est Rex, & facturum se satis pollicitus.

Anno 1596. rursus Comitia Cleri Gallicani Henricum IV. Regem ea de re interpellarunt, cujus & Edicto ejusdem anni res ita composita est, ut ex his ejus verbis liquet: *Quæ posthac vacaverint Officia Senatorum, tum Clericorum, tum Laicorum in Parlamentis, quibus nulli nunc sunt Clerici Consiliarii, ea his addicentur, donec legitimus eorum numerus impleatur; nec verò possint ea officia aliis quàm sacratis Clericis obvenire.* Art. 11. 12. Edicitur & Articulo proximo, ut in Parlamentis & Præsidialibus Curiis Officia Clericorum Consiliariorum ita Clericis adjudicentur, ut nec possint unquam ad Laicos devolvi, etsi subreptitia quæpiam ad id diplomata à Regibus extorqueantur. Conventus Generalis Cleri anni 1610. à Ludovico XIII. simillimum expressit Edictum, ut ne Laici unquam invadere sinerentur in ea Officia, sive Præsidum in Cameris Inquisitionum, sive Consiliariorum in Parlamentis & Præsidialibus Curiis, quæ primæva ab institutione sua Clericis adjudicata fuere. Ejusdem Regis Edicto anno 1629. confirmatum hoc ipsum est, ut Clericis integra & illibata servarentur ea Senatorum Officia, quibus primùm investiti fuissent. Cùm denique anno 1635. Comitia Cleri Generalia ab eodem Rege flagitassent, quod Articulo XVIII. continebatur: *Ut quoniam causæ pleræque Ecclesiarum graviores in superioribus Cameris Parlamentorum definiantur, quarta saltem pars Senatorum ex Clericis deligatur.* Art. 37. Respondit Principes Clericis vendicatum servatumque iri ea Officia, quæ hactenus obtinuissent. Si promissis his statum fuisset, si vel maximè revocatæ res fuissent ad primariam Curiæ cujusque institutionem, cumulatissimè Cleri votis satisfactum fuisset. Qui prima enim sæcularium istiusmodi Curiarum instituta litteris mandavere, ii pari saltem numero Clericos fuisse Senatores affirmarunt.

V. Non tanta nervorum contentione certassent Conventus isti Generales Cleri Gallicani, ut à Regibus vindicaretur, restitueretur, amplificare-

ficaretur numerus Conſiliariorum Clericorum, vel Præſidum in Cameris inquiſitionum; niſi perſuaſimum exploratiſſimumque eis fuiſſet, nihil adverſari antiquis Conciliis, jurique Canonico, vel Eccleſiarum libertati, vel Cleri ſanctimoniæ eam diſciplinam. Nec toto forſan ſæculi unius decurſu eaſdem preces machinaſque admoviſſent, niſi id adprimè neceſſarium aut conducibile intellexiſſent ad tuitionem libertatum & rerum Cleri, Clericorumque ipſorum.

His illud adde eas toties preces & interpellationes ingeminatas non fuiſſe, niſi ad Officia Conſiliariorum in Parlamentis & in Præſidialibus Curiis, aut Magiſtrorum libellorum ſupplicum. Cauſam ejus rei ſuperiori Capite non ſemel indigitavimus, quòd ea Conſiliariorum munia neminem implicent capitalibus judiciis, aut truncationibus membrorum; cùm integrum eis ſit tum ſe ſubducere, quod non peræquè fas eſſet Judicibus aliis compluribus.

Poſtremo denique loco his illud addemus, cùm hunc tandem exitum habitura eſſet noſtra diſputatio, ut generalibus totieſque iteratis Cleri Comitiis aſſentiremur, non potuiſſe nos ſuperiùs non in hanc eandem ſententiam molliuſculè inclinare priſcorum quorundam Conciliorum Canones. Nec enim diſſimulabo, nonnihil quandoque mollitos à nobis & inflexos fuiſſe antiquos Canones, qui in cortice nonnihil à nobis diſſidere videbantur, nec niſi ſubiniquè ferebant Clericos ſaltem majores, quibuſcumque ſæcularium Judicum muniis obligari. Eam indulgentiam Conciliis extorſit tandem ineluctabilis quædam neceſſitas. Itaque alienum non erat, ut amica eis quædam vis aliquando fieret, ut iis accommodarentur decretis, quæ Clerus Gallicanus toties congregatus expetivit. Quin poſteriòribus Conciliis hæc approbata eſt tandem diſciplina, quæ ſi ad tempora Caroli Magni retro volveremur, una ferè tunc in Eccleſia dominabatur.

CAPUT XXIV. P. 4. l. 4. c. 8.

De Prælatis & Clericis aliis, quibus aditus patuit ad Conſilia Regum, & ad ipſum Regni Miniſterium primarium.

I. Sugerius ſancti Dionyſii Abbas, Adminiſter primarius Regni, & Rector, B. Bernardi laudibus, Eugenii III. Papæ encomio honeſtatus.

II. Quid Bernardus jure meritiſſimo exploſerit in Stephano de Garlanda, Archidiacono & Præfecto Prætorii, ſeu Magno Magiſtro Palatii Regii.

III. Epiſcopi, Abbates, Monachi clavo Regni præpoſiti ſub Philippo Auguſto & Ludovico IX.

IV. Lanfrancus ſub Vuillelmo Notho Angliæ Rege primas partes geſſit Regii miniſterii.

V. Exempla alia Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Angliæ, qui Conſiliarii, Miniſtri Regum, Regni Rectores fuere.

VI. Epiſcopis nonnunquam etiam demandatum Magni Juſtitiarii munus: quod tandem connitentibus Pontificibus Romanis retractatum eſt.

VII. De Officio Vicecomitum. In genere de ſæcularibus his Officiis, in quæ nimis cupidè, nimis multi ſe Epiſcopi intrudebant; quod à Pontificibus tandem vitio datum eſt.

VIII. Rurſus exempla plurima Prælatorum Angliæ Conſiliariorum & Miniſtrorum Regni partes ſuſtinentium.

IX. In Germania altiùs etiam penetrarunt Præſules in Conſiſtoria Principum, & in Adminiſtrationem Imperii. Nec ſecus fuit in Septentrionalibus Regnis.

X. Huic Regnorum & Imperiorum generali diſciplinæ una ferè imminet, dominatur ſummi Numinis ſapientia, nutu ſuo hæc omnia librans & verſans. Clericorum & officii & poteſtatis eſt, ut quibuſvis ſæcularibus officiis ſanctitatem ipſi ſui Ordinis illinant, non eorum, vel ſæculi afflatu illi inquinentur.

XI. Præſtantiſſima Petri Bleſenſis monita ad Clericos Aulam frequentantes.

XII. In Hiſpania Veremundus Rex Regno nuntium remiſit, & uxori, quod Diaconus eſſet. In Luſitania Henricus Archiepiſcopus Eboracenſis, Cardinalium Romano inſcriptus Collegio, Regnum capeſſit: nuptias meditatur. Duorum horum Regum inter ſe collatio, & cum Caſimiro, qui ex Monacho & Diacono creatus eſt Poloniæ Rex, quò ſui illum natales invitabant. Geiſa Epiſcopus, poſt Rex Hungariæ.

XIII. De Ximenio Cardinali, & de Archiepiſcopis Toletanis.

XIV. De Patriarchis Conſtantinopolitanis.

I. NE jejuni nimis fuiſſe videamur in tam copioſa meſſe, rurſum hìc nova acervabimus exempla ſanctiſſimorum Præſulum, qui in Conſiſtorio Regum primariis ſeſſitavere ſedibus, quin & gubernacula interdum Regni tractarunt, vel impuberibus, vel abſentibus Regibus: non aliud interim vel hortantibus, vel optantibus Conciliis, Pontificibus, piis & eruditis quibuſque, quàm ut religiosè munere fungerentur, & convenienter præſumptæ de Cleri ſanctimonia opinioni. Pervagatiſſimum eſt Sugerium Abbatem ſancti Dionyſii Miniſtrum fuiſſe Status principem, & Regias vices obtinuiſſe ſub Ludovico Juniore Rege, dum is in Palæſtina peregrinaretur, & Sarracenos oppugnaret. Excelſo, & infracto ſemper animo beatus Bernardus adversùs quaſvis morum & diſciplinæ peſtes, adeo non Sugerio obtrectavit, ut & laudibus eum cumularet, Regio hoc fungentem miniſterio, datis ad Eugenium III. litteris, quo ei miſſos à Sugerio Romam legatos commendaret. *Si quod magnæ domus magni Regis vas in honorem apud noſtram habetur Gallicanam Eccleſiam, meo quidem judicio ipſe eſt venerabilis Abbas ſancti Dionyſii. Novi ſiquidem virum, quod & in temporalibus fidelis & prudens, & in ſpiritualibus fervens & humilis, in utriſque, quod eſt difficillimum, ſine reprehenſione verſetur. Apud Cæſarem eſt tanquam unus de Curia Romana, apud Deum tanquam unus de Curia cœli.* Quo encomio, Bernardi ab ore & ſtylo profecto, videri poteſt Sugerius Abbas Regni adminiſter, non tam hominibus commendatus, quàm cœlitum albo inſcriptus fuiſſe.

Eugenius ipſe Papa datis ad Sugerium litteris præcipiebat, ut ſignificaret ſibi, qui ex Epiſcopis ipſi minùs ope & conſilio & opera adeſſent ad Regni defenſionem, ei abſente Rege commendatam. *De Epiſcopis verò, qui pro defenſione Regni tibi opem ferre & adeſſe recuſant, ne omnes ſimul in culpam inducere videamur, nobis de aliquibus nominatim ſignifices, ut eos Apoſtolicis effatibus corripiamus, & exhortemur; quatenus ad conſervandum ſtatum Regni promptiores exiſtant, & ad ea, quæ Regni honori & utilitati expediunt, vires & conſilium ſubminiſtrent. Porro quod loca Regni tibi commiſſi pro voluntate noſtra ad celebrandum Concilium obtuliſti, devotionem tuam in Domino collaudamus.* Itaque in poteſtate Abbatis Proregis erant civitates, ut earum Pontifici copiam faceret ad celebrandum Concilium, & Epiſcopos omnes ſibi collaborare in Regni defenſione præciperet. Majeſtatis nomine

Du Cheſne to. 4. p. 493. & ſeq.

illum coluit Episcopus Andegavensis, & ad obsequium se præsto esse professus est ei, qui vicem Regis impleret: *Qui in loco Regis estis.* Per litteras ei gratulatus est Episcopus Aurelianensis, quòd Regnum ei universum obtemperaret: *Quoniam Regnum Francorum sub dispositione & protectione vestræ discretionis divina providentia constitutum est, sicut dignum est, non minimum gaudemus.* Rex ipse ex transmarinis Provinciis per litteras hanc illi summam potestatem, ratam firmamque constare voluit: *In manu quippe vestra sunt omnia, quæ tanquam vestra dispositioni vestræ atque sollicitudini per totum Regnum providenda commisimus.*

Ministerio Regni præfuerat idem antè Sugerius Abbas, quàm Rector crearetur. Tunc temporis ad eum Bernardus & ad Episcopum Suessionensem scripsit, ut ad principes & primarios Ludovici Regis Consiliarios. Ad eos inquam scripsit Bernardus, Censor inexorabilis, cùm priùs Regem ipsum in Ecclesias atrociùs exæstuantem objurgasset. Hos autem Bernardus lacessivit, non quòd Regiis interessent Consiliis, sed quòd vel iis præsentibus tam acerba in Ecclesias designarentur Consilia; aut si se his amoliendis impares sentirent, non Aula discederent, non caput suum pro Ecclesiæ & justitiæ tuitione in extremum discrimen conjicerent. *Dignum duxi vobis, qui de Consilio Regis estis, insinuandum,* Epist. 222. *&c. An vos ei consulitis talia, &c. Si quis Ecclesiæ filius est, profecto stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo Dei. Nam & vos ipsi, quomodo non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quidquid enim mali fecerit, merito non Regi juveni, sed Consiliariis senibus imputatur.* Episcopum hunc Suessionensem & Sugerium simile veri est seipsos Bernardo purgasse, cùm tam præclaro postea Bernardus præconio Sugerium exornarit, quod hujus Capitis exordio præfiximus. Enimverò non in omnes, qui Consiliis Principum adsunt, derivari potest invidia eorum, quæ ibi statuuntur, si illis dissentientibus, si multum diuque obluctantibus statuantur. Nec verò prorsus liquet, an vel tum consultissimum sit viros religiosos & pios discedere. Etsi enim uni alicui procellæ propulsandæ impares fuerint, aliàs pares, aliàs superiores erunt; denique nec intutius, nec imprudentius quidquam est, quàm sæviente maximè procella, tum abjicere navis gubernacula. Mirum est, nec prætereundum nobis hoc loco, quod habet Otto Frisingensis Episcopus de Regni regimine Sugerio concrediti per absentiam Regis. Eam enim affirmabat prærogativam fuisse Sandionysianis Abbatibus affixam: *Sugerio Abbati sancti Dionysii, qui Regni negotia* Lib. 1. c. 55. De gestis Friderici. *ob absentiam Regis in Occidentali Francia, juxta illius Cœnobii prærogativam administrabat &c.* Tunc Regum plerumque filii à puero instituebantur in Regio hocce Cœnobio; & proclive erat, ut quos habuerant juvenilis institutionis suæ parentes & magistros, eos postea ubi regnum capessiverant, vellent habere ministros, eisque Regni delegarent quandoque administrationem, quibus & sui, & filiorum curam commendaverant.

Redeo ad Bernardum, & ad litteras ab eo perscriptas ad Sugerium Abbatem. Quid his potuit dici amplius ad splendorem & immortalem gloriam Regii hujus Ministri, Consiliarii, Rectoris? *Omnium Ecclesiarum custodia vobis commissa dignoscitur, &c. Consulo & supplico sublimitati ve-* Epist. 356. 357 358. 359. *stræ; quia maximus Princeps estis in regno, &c.* Et ubi Sugerius Conventum adgregavit Episcoporum & Baronum Regni, ut eos de Regni regimine percontaretur, & statutum tandem est, ut ipsemet Regni Provincias perlustraret, abigendis, aut opprimendis turbulentis quibusdam hominibus, hæc ad illum gratulabundus scripsit Bernardus: *Visitet vos Oriens ex alto, qui visitare disponitis regnum glorioissimi Regis nostri, ut sic respirare possit à tribulatione malorum & dolore. Profecto consilium Dei fuit, ut ad Consilium tam Curiæ, quàm Ecclesiæ Principes vocaretis, ut sciant omnes qui habitant terram, quia remansit & regno & Regi amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis.* Denique nemo sanus inficiabitur, nullis in Episcopis insimulasse Bernardum, quod approbabat in Archiepiscopo Senonensi, ut Curiæ & Consiliis Regiis frequens adesset. *Si Cæsaris successori, id est, Regi sedulus in suis Curiis, Consiliis, Negotiis, Exercitibusque adestis*: dum officium implerent ea religione, constantia, integritate, quam in Sugerio commendabat. Epist. 42.

II. Nec est quod quisquam objectet, quæ idem Bernardus tam piè fortiterque scripsit adversùs Epist. 78. Stephanum de Garlanda, qui Diaconus cùm esset, & bene multa acervasset Beneficia, Magni Senescalli dignitatem induit, quæ summa erat, sed militaris & armata Præfectura, id omne complexa, quod postea Comitibus Stabuli attributum est. Eam dignitatem dilucidum est sociari & cohærere non potuisse cum Clericatu, cum Diaconatu, & aliis Beneficiis. Atqui ii demum erant fontes querelarum Bernardi. Nec enim molestè ferebat, quòd Diaconus & Beneficiarius Regio præesset Consilio & Ministerio. At militaris professio, & totius militiæ summa Præfectura, non immeritò illi videbatur Clericatui repugnare, & collidi. *Cujus cor non indignatur, Diaconum sic sublimatum honoribus Ecclesiasticis, ut nec Episcopis inferior videatur; sic implicatum militaribus officiis, ut præferatur & Ducibus? Quis non detestetur unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, tuba indicere bellum, & in medio Ecclesiæ pronuntiare Evangelium?* Fateor & impatientius tulisse Bernardum, quòd idem Stephanus cum Diaconatu Dapiferum se Regis ageret. Verùm id Bernardum potissimum mordebat, quòd multò pluris faceret Stephanus hanc sæcularem, quamlibet eminentissimam dignitatem, eique Clericatum & Diaconatum posthaberet. *Cumque sit Archidiaconus, Decanus, Præpositusque in diversis Ecclesiis, nihil eorum tam eum delectat, quàm Regis vocari dapiferum. O nova & exosa perversitas! Itane plus decet hominis, quàm Dei famulum nominari? ac terreni, quàm cœlestis Regis dici officialem, altioris ducitur dignitatis.* Si Bernardum audias, si cum ipso sapias, longè præcellentior dignitas est Archidiaconi, Decani, vel Præpositi Ecclesiæ, quàm Majoris Palatii, Comitis Stabuli, & Senescalli majoris. Adde quòd authore Bernardo, Diaconum officio affigi sæculari, ex quo nihil valdè utilitatis ad Ecclesiam redit, & cui proposita non est, nisi gloria & pompa mundi fumosa, satis id quidem causæ habet, ut utriusque ejus dignitatis fibula & conjunctio dissolvatur. Nec par ratio militat in Consiliario, Ministro, & Rectore Regni. His muniis perfunctus non est Sugerius, nisi ut Ecclesiæ & Regno prodesset magis, quàm præesset; non alia unquam nominis gloria se exornari passus, quam ut Abbas sancti Dionysii diceretur. *Par utrobique abusio, sive quod Diaconus mensæ Regiæ deputetur ministerio, sive quod Regis dapifer mysteriis altaris inserviat. Ergo pulchrius est vocari dapiferum, quàm Decanum, quàm Archidiaconum?*

III. Cùm anno 1190. Philippus Augustus transmarinam adornaret expeditionem, Regni, filiique regimen Adelæ Reginæ, & Vvillelmo concredidit Archiepiscopo Remensi avunculo suo. *Accepta licentia ab omnibus suis, Adelæ charissimæ matri suæ, & Vvillelmo Archiepiscopo Remensi avunculo suo pro tutela & custodia totum regnum Francorum cum filio suo Ludovico dilectissimo commendavit.* Hæc Rigordus,

qui

qui rursus ad annum 1213. Varinum narrat Equitem professum sancti Joannis Hierosolymitani, postea Sylvanectensem Episcopum creatum fuisse, unàque Consiliarium & Ministrum Regni primarium. Nulli non ille Gallorum & amori fuit & admirationi, qua erat virtutum omnium laude, qua sapientiæ copia; infatigata vigilantia & Ecclesiarum amantissima tuitione. *Cui successit Frater Garinus, qui cum esset Frater Professus Hospitalis Hierosolymitani, Regis Philippi magnanimi specialis Consiliarius effectus, in aula Regia propter prudentiam & incomparabilem consilii virtutem, & alias animi dotes multiformes ita laudabiliter se habebat, quod quasi secundus à Rege negotia regni inculpatè tractabat, & Ecclesiarum necessitudines tanquam vir litteratus ad plenum nihilominus omni studio procurabat, libertates & privilegia earum modis omnibus, quasi sub chlamide conservans indemnes.*

Du Chesne Tom. 5. pag. 29. 55. 541.

Apud beatum Ludovicum & Philippum III. ejus filium gratia & authoritate in Reipublicæ administratione præ cæteris floruit Matthæus Abbas sancti Dionysii. Audiendus hìc Gestorum Philippi III. Scriptor: *Et maximè tunc usus est consilio & disciplina Reverendi Patris Matthæi Abbatis sancti Dionysii in Francia, viri Religiosi & sapientiæ floribus adornati; cui super omnes Assessores Palatii regii causas & universa negotia regni sui, sicut & pater suus fecerat Ludovicus Rex, expedienda tradidit.* Fidem facit Nangius beatum Ludovicum initia regni sui dedicasse delectu Consiliariorum sapientia & virtutibus spectatissimorum, ex Clericis, Laicisque. *Consiliarios & Assessores, tam Clericos, quàm laicos electissimos tam fidelitate, quàm vita & sapientia habere voluit, & undequaque poterat, eligi faciebat.* Vel Pares Franciæ Clerici totidem quot laici, quorum profectò antiquissima institutio est, declarant manifestissimè, cujusmodi essent Regum jam olim Consiliarii. Eos omnes anno 1458. voluit Carolus VII. Rex adesse Capitali judicio Ducis Alenconii, *cum omnibus Consiliariis, in Curia Parlamenti Parisiensis, tam laicos, quam Clericos, una cum Episcopo Parisiensi, & Abbate sancti Dionysii*: ut perhibet, qui ejus Regis historiam exaravit Joannes Charterius.

Rainal. ann. 1236. n. 43.

Pag. 304.

IV. Adeunda nunc nobis Anglia est, ad rimanda ejusdem disciplinæ vestigia. Consiliarii & Ministri nomine & gloria meritissimò induetur Lanfrancus Cadomensis Abbas, postea auctus Archiepiscopatu Cantuariensi sub Vvillelmo Notho. *Ut patrem venerans, ut præceptorem verens, diligens ut germanum, aut prolem. Illi consulta animæ suæ, illi speculam quandam, unde Ordinibus Ecclesiasticis per omnem Normaniam prospiceretur, commisit.* Cùm Angliæ Regno discedebat Rex, tum ei regendo Lanfrancum præfuisse refert Matthæus Paris, ad annum 1099. *Angliam Rege absente custodivit.* Idem confirmat Scriptor vitæ Lanfranci paulò prolixiùs, ut explicaretur eximia illa, quæ illi hoc nomine conciliabatur, potestas in omnes Regni Optimates. *Quando gloriosus Rex Vvillelmus morabatur in Normannia, Lanfrancus erat Princeps & Custos Angliæ, subjectis sibi omnibus Principibus, & juvantibus in his quæ ad defensionem & dispositionem vel pacem pertinebant regni secundum leges Patriæ.* Vvillelmum Nothum excepit Vvillelmus filius, cognomento Ruffus, à quo Regni administrationem perhibet Vvillelmus Malmelburiensis Vvillelmo Dunelmensi Episcopo esse commendatam. *Nam Vvillelmo Dunelmensi Episcopo commendata erat rerum publicarum administratio.*

Scriptor. Norm. pag. 194.

Cap. 15.

L. 4. pag. 120.

V. Minaces & aculeatas dedit Alexander III. Epistolas ad Richardum Cantuariensem Archiepiscopum, quòd Vintoniensem, Eliensem, & Norvicensem Episcopos pateretur diutiùs moras trahere in Aula, longùmque suas Ecclesias obliviscì. Alibi jam supra diximus Archiepiscopum Petri Blesensis calamo & opera vicaria usum, rescripsisse Pontifici, nulla non virtutum laude clarere hos Episcopos, nulla non strenui Pastoris munia obire in suos greges. Porro novum non esse, esse quinimo in primis utile, & perneccessarium, cum Regno, tum Ecclesiæ, ut frequentes sint Episcopi in Consiliis Regum. *Non est equidem novum, quod Regum Consiliis sint Episcopi. Sicut enim honestate & sapientia cæteros antecedunt, sic expeditiores & efficaciores in Reipublicæ administratione censentur.* Alio loco excerpsimus, quæ mox ibi subjiciuntur, de servitute & calamitate crebberrima, quam vix effugerent Ecclesiæ, *nisi familiares & Consiliarii Regum essent Episcopi.*

Baron. ann. 1176. n. 27.

Ubi primùm Angliæ Regni habenas tractare cœpit Richardus I. Regni totius administratio delegata ab eo est Eliensi Episcopo Vvillelmo. Germani fratres Regis præter ejus jussionem ex Normannia in Angliam trajecere, quo novi Ministri & Rectoris consilia & authoritatem labefactarent. Litteras ad eos dedit Cælestinus Papa, quibus hortabatur, ut sacrosanctam Regum dignitatem, in Ministris etiam & Vicariis suis coruscantem revererentur, utque Episcopi Regios ipsos fratres excommunicatione percellerent, si quid insolentius auderent in Episcopum Eliensem Regni Rectorem, dum Richardus Rex in Palæstina sacro bello distineretur. *Venerabilem Patrem vestrum Eliensem Episcopum, Apostolicæ Sedis Legatum, cui Regnum tradidit Rex gubernandum.* Interim invidia & maledicentia in Præsulem Regni Rectorem bacchabatur; complures ad ejus defensionem scriptitavit Petrus Blesensis Epistolas, nonnullas & quibus mœrorem, si quis hinc ei illineretur, abstergeret. Porro jam non semel testatum nobis fecit Blesensis, quàm non ipse quidem soleret blandiri Episcopis in Aula commorantibus, nisi justissimis causis adigerentur. Usque adeò tamen exanduit invidorum malevolentia, ut Rector gubernaculis tandem excuteretur, Archiepiscopo præ cæteris Rotomagensi illi adversante. Moris tum erat usitatissimi, ut qui expeditionem sacram adgrederentur Reges & Principes, ii se tuitioni committerent Sedis Apostolicæ. Quo factum ut ultro citroque ad Pontificem delegarentur Oratores pro Elienſi, & contra Eliensem. Insusurrabant clam aliqui Pontifici, revocatam fuisse à Rege administrationem Regni Episcopo crediti. Frustra illi fuere, gnaro Pontifice, quàm singulari Rex amore Eliensem Episcopum cumulatum voluisset, & vicaria Regni Præfectura, & munere Cancellarii, & Legatione Sedis Apostolicæ. *Rex ipsum fecit non modo Episcopum, sed & Cancellarium suum, sed & Regnum Angliæ universum ejus solius custodiæ commendavit.* Longa ea fuit injuria, longæ ambages, in quas minimè necessum est, ut nos diutiùs implicemus.

Baron. ann. 1191. n. 21.

Epist. 1.

Baron. ann. 1194. n. 4.

VI. Interim verò redux è Palæstina Richardus, translato Huberto Salisberiensi Episcopo in Ecclesiam Cantuariensem, Angliæ Regno illum præfecit. *Cujus industriæ ex præcepto Regis Richardi Regnum Angliæ & ejus administratio commissa est.* Ita Matthæus Paris ad annum 1193. Nec verò adeo alienum est, Episcopos, Consiliarios Regni creari, vel Ministros, vel etiam Rectores, aut Proreges, quàm Justitiarios, sive Magnos Justitiarios, quod non semel usuvenit. Quippe fidem facit pervetustus Anglicanæ Historiæ Scriptor, Henricum II. Regem, quò jus diceretur religiosiùs, & accuratiùs, tres Episcopos præstituisse & præfecisse omnibus Angliæ Judicibus, & Gubernatoribus urbium ac Provinciarum, qui Justitiarii, vel Magni Justitiarii vocitabantur. Episcopi Vintonienſis, Elienſis & Norvicenſis ad id potestatis & gloriæ culmen evecti sunt, illi ipsi de

qui-

quibus paulò antè expoſtulabat Papa, quibus authoritate & gratia non defuit Archiepiſcopus Cantuarienſis. Ea ſpe ducebatur Rex, fore ut Epiſcopi juris & æquitatis obſervantiores eſſent, quàm Laici; nec poſſe eos hinc avocari eorum authoritate Canonum, qui ſæcularibus Magiſtratibus Clericos interdicunt; cùm non ſua ſponte ipſi proſiliiſſent, ſed conceſſiſſent tandem voluntati & authoritati Regis, quem zelus & amor juſtitiæ inflammaſſet. *Tranſcenſis omnibus quæ mutabilitati* Scrip. antiq. Angl. To. 1. pag. 605. *poterant ſubjacere de facili, Rex ad Sanctuarium Dei recurrens, Vintonienſem, Elienſem, Norvicenſem Epiſcopos, Archijuſtitiarios Regni, ſed certis in locis ea forſan conſideratione conſtituit, ut ſi cæteri, quos longè prius præmiſerat, ipſum regnantem in terris minùs reveriti fuerint, iſti ſaltem Deum Regem Regum, Judicem conſcientiarum revererentur attentius, nec opprimerent in judicio pauperem. Itaque ſi ſe negotiis ſæcularibus contra Canonum inſtituta Præſules immiſcuerint, & ob hoc trahantur in cauſam, Regis inſtantiam, Regis intentionem piam, ſuam actionem Deo placendam, plurimis profuturam, ab hominibus collaudandam rigori Canonum inſtanter opponant. Sic reatum culpæ, fraternæ charitatis intuitus poterit mitigare.*

Epiſtola in illa, quam defenſitandæ trium horum Præſulum innocentiæ Cantuarienſis Antiſtes ad Pontificem deſtinaverat, de hoc Magni Juſtitiarii Officio verbum erat nullum. Eo nondum forſan inveſtiti fuerant, aut fuerant jam ſpoliati. Non facilè perſuaderi mihi patiar, tam apertæ calumniæ ſacris Canonibus irrogatæ patrocinium in ſe recipere voluiſſe Petrum Bleſenſem. Et tamen hic ipſe hiſtoriæ Scriptor vetuſtius commemorat ejus rei exemplum, & ſi certa ei fides ſit, non paulò majori authoritate ſuffultum. Rogerium enim Salisberienſem Epiſcopum narrat ille abhorruiſſe conſtantiſſimè ab eo munere Juſtitiarii, donec ad id ſubeundum conſtringeretur præcepto Pontificis Anſelmi, hujuſque ſucceſſorum in Sede Cantuarienſi. *Non ſe prius profeſſus eſt Regni Juſtitiarium, quàm ab Eccleſia Romana, quàm* Ibid. p. 611. *ab Anſelmo, Radulpho, Vvillelmo Cantuarienſibus Archiepiſcopis juxta temporum ſucceſſionem, cum obedientiæ virtute ſibi fuerit hoc onus impoſitum.* Id ille objectat tanquam repagulum Epiſcopis ſui ævi ſub Richardo Rege, ubi effrænata ambitione Reges circumveniebant, ut ab illis expugnarent Comitatus, Vicecomitatus, & Caſtellanias, quæ ſæculares ſunt dignitates. *Epiſcopi temporis hujus ſe negotiis ſæcularibus immiſcentes, & Comitatus affectantes, ſeu Vicecomitatus, vel Caſtellanias, Rogerium Salisberienſem Epiſcopum revocent ad memoriam.*

Non facilè cordatus quiſque aſſentietur unquam Pontifici & Anſelmo probari potuiſſe, ut Epiſcopus Magnus Regni Juſtitiarius inſtitueretur. Cæleſtinum III. vidimus ſtudio & patrocinio ſuo foviſſe Epiſcopum Elienſem, Legatum, & Regni Rectorem. At in ejus litteris de Magni Juſtitiarii dignitate littera nulla eſt. Et tamen Epiſcopus Elienſis præter complures alias ea etiam dignitate tumebat. Ita enim apud Matthæum Paris ad annum 1190. *Vvilelmus Dei gratia Elienſis Epiſcopus, domini Regis Cancellarius, totius Angliæ Juſtitiarius, & Apoſtolicæ Sedis Legatus.* Qui idem ipſe ad annum 1197. affirmat eo munere auctum fuiſſe Archiepiſcopum Cantuarienſem; quanquam proximo pòſt anno ſimultatibus ſuſceptis cum Monachis Capituli ſui Cantuarienſis, re ad Pontificis judicium traducta, Monachi ex hoc ipſo officio antiam arripuerint, eum proſcindendi, ut qui propterea capitalibus judiciis interveniſſet. *Romam profecti Innocentio Papæ conqueſti ſunt, quod Archiepiſcopus contra ordinem dignitatis ſuæ gerebat ſe Juſtitiarium Angliæ, & Judicem ſanguinis: ita quod omiſſis Eccleſiaſticis negotiis, ſæculoribus plus æquo intendebat.* Senſit Pontifex cruentas & ſententias & executiones ei officio inhærere, unde & Regem interpellavit, quò Archiepiſcopum eo abſolveret. *Papa Regi Anglorum dedit in mandatis, quatenus ſtatim viſis litteris ſub pœna interdicti præfatum Archiepiſcopum ab officio Juſtitiarii removeret: præſertim cùm non liceat Epiſcopis, negotiis ſæcularibus ſe implicare. Amoto igitur Archiepiſcopo, &c.* Eodem Juſtitiarii munere Henricus III. Rex complures Ordinis ſancti Benedicti Abbates oneravit, ac deturpavit; nec ſanè diſſimulat Matthæus Paris ad annum 1254. ingens & Ordini ſuo inde inuſtum eſſe dedecus, & non mediocre Eccleſiis detrimentum: *In innormem ſuæ Regulæ & profeſſionis, & damnoſam ſuarum Eccleſiarum læſionem.*

VII. Nec ab his multùm abludebat Vicecomitis munus in Anglia. Conjungi & ſociari cum Epiſcopatu nulla prorſus ratione poterat: & eo tamen innecti ſe avebant Epiſcopi quidam Angli, potiùſquam honeſtari: eo enim jam ſæculari foro mancipabantur. In Parlamento anni 1194. ſub Richardo Rege, cùm Rex de Epiſcopo Conventrenſi expoſtulaſſet, ut Regni perduelli: ſtatutum tandem eſt, Epiſcopum Epiſcoporum ſubeſſe judicio; ſed Regiis Judicibus ſubjiciendum eſſe, ut qui fuiſſet Regis Vicecomes. *Subjacere judicio Epiſcoporum, in eo quod ipſe Epiſcopus erat, &* Pag. 737. 748. 550. *judicio laicorum, in eo quod ipſe Vicecomes Regis extiterat.* Hæc ex Rogerio, qui alibi luculentè deſcripſit functiones Juſtitiariorum & Vicecomitum Angliæ, tanquam delegationes quaſdam & executiones à verecundia & innocentia ac dignitate Cleri alieniſſimas. In Præfatione Conciliorum Angliæ affirmat Spelmanus, fuiſſe non pauciores quàm duodecim Magnos Angliæ Juſtitiarios ex Prælatis, & multò plures futuros, niſi eo officio exui curaſſet Innocentius III. Archiepiſcopum Cantuarienſem. Eduardus I. eam dignitatem in duas partitus eſt, atque ita vim ejus infregit. Addit autem idem Spelmanus fuiſſe in Anglia ſeptem Regni Rectores ex Prælatis, impuberibus, vel abſentibus Regibus, & ſub Rege Eduardo III. omnes propemodum Palatii Officiales & Regni Clericos fuiſſe, Magnum Cancellarium, Magnum Theſaurarium, Cuſtodem parvi ſigilli, decem Magiſtros Cancellariæ, & innumeros alios. Voluiſſe tum Urbanum V. eorum numerum ad ſe perferri, quo tantæ mederetur Cleri prolapſioni in ſæculares curas. Quocirca exindè Regum Regnique Miniſtros frequentiùs ex Laicis accerſitos fuiſſe.

VIII. Acquievit Gregorius IX. Henrico III. Regi Angliæ, ut priſco more, quos vellet Epiſcopos in Conſiliis ſuis retineret. *Pia devotione Progenitorum tuorum aſſeris introductum, quod Re-* Rainal. ann. 1231. n. 51. *ges Angliæ ſemper cenſueverunt Conſiliarios habere aliquos Epiſcopos Regni ſui, de cujus ſtatu cum conſilio diſponerent eorundem, &c. Nos piam in hac parte intentionem tuam eſſe credentes, & tam Regni tui ſperantes, quàm Eccleſiæ utilitatibus providere, Epiſcopis quos ad hoc duxeris evocandos, aſſiſtendi tibi in Conſiliis, prout utilitas exigit & honeſtas, liberam authoritate præſentium concedimus facultatem.* Hic ipſe Rex Juſtitiarii munere Abbates donavit, ſed adeò non his accedebat conſenſus Papæ, ut Epiſcopus Lincolnienſis per litteras pio zelo & eruditione ſcatentes, Archiepiſcopum Cantuarienſem excitare & incendere conatus ſit, ne rem pietati & ſacris regulis inimicam inultam pateretur. Rex propoſiti ſui tenacior, minis Lincolnienſem abſterrere conatus Rainal. ann. 1236. n. 51. eſt, quem & demulſit Cantuarienſis hoc reſponſo, ferendum modicè eſſe, quod emendari nunc quidem non poſſet, uſque ad futurum Concilium. Nec tamen à ſententia deductus eſt Epiſcopus Lincolnienſis; ſed ingenti Canonum & teſtimoniorum cujuſvis generis congerie, Archiepiſcopo demon-

demonſtravit, ne Clericis quidem ipſis, nedum Monachis conceſſas eſſe illas ſæcularium judiciorum functiones. Quò res ea tandem deſierit, tacet hiſtoria. Sed facilè auguramur, ut juſtitia & æquitate, ita & cauſa viciſſe tandem Lincolnienſem Epiſcopum.

Rainal. ann. 1247. n. 51. & ſeqq.

Anno 1298. ex Polydoro Virgilio Cantuarienſis Archiepiſcopi inſtigatione Eduardus Rex Concilium, ſive Parlamentum indixit, ubi ſtatutum eſt, innovandas & ſuo vigori reddendas priſcas Regni leges, ne quid tributi exigeretur, niſi aſſenſu Concilii, hoc eſt Parlamenti, quod jamdiu Reges minùs obſervaſſent. Ea Conſtitutio à Rege, Regiſque filio confirmata eſt. *Ne Regi tributum ullum populo Anglico in poſterum tempus indicere liceat, id quod Reges antea ſuo arbitratu ſæpè fecerant, niſi ex Conſilii authoritate.* Affirmat Polydorus conſtantiſſimè poſthac ei Decreto obtemperatum fuiſſe. Anno 1296. tradit Valſinghamus Monachus, electos fuiſſe à Scotis duodecim Pares, Epiſcopos quatuor, Comites quatuor, quatuor Barones, qui Regi Rempublicam regenti conſilio & opera ſua adeſſent. *Scoti elegerunt ſibi duodecim Pares, quatuor videlicet Epiſcopos, quatuor Comites, & quatuor Barones, quorum conſilio Rex Regnum ſuum gubernare debeat.* Anno 1376. petiit Parlamentum, ut propter devexam & ingraveſcentem Regis ſenectutem, adminiſtraretur Regnum ab Epiſcopis aliquot, Comitibus, & probis aliis viris. *Ad petitionem Communitatis extitit ordinatum, quod certi Epiſcopi & Comites & alii Domini converſationis laudabilis Regem & Regnum de cætero gubernarent, eo quod Rex jam vergebat in ſenium, & gubernatoribus indigebat hujuſmodi.*

Idem anno 1298. n. 1.

IX. Ex Anglia in Germaniam deflectemus, ubi in Principum Conſiliis, & in Regni adminiſtratione multò potiores fuere ſemper, ſuntque etiamnunc Epiſcoporum partes, quàm vel in Anglia, vel in Galliis. Erat Henrico II. Epiſcopus Eiſtetenſis Gebehardus princeps Regni adminiſtrator, ex Leone Oſtienſi. *Vir ſingulari prudentia, gerendarumque rerum peritiſſimus, Regis Conſiliarius erat.* Beatus Anno Archiepiſcopus Colonienſis impubere Henrico Rege Imperium adminiſtravit, Regemque ipſum Imperatrici parenti ſuæ ſuffuratus eſt, quò ſanctioribus illum inſtitutionibus imbui curaret. Eo vitus eſt Anno & Eccleſiæ & Reipublicæ ſalutem in tuto collocaſſe: unde & per litteras ei congratulatus eſt Petrus Damiani, ut qui in veſtigia ingrederetur ſummi olim Pontificis Jojadæ, qui Joam Regem Regnumque ab extremo vindicaverat exitio, & memorando eo exemplo evicerat, nec Sacerdotes Regum, nec Reges ipſos quandoque Sacerdotum tuitione carere poſſe. *Sciebat enim quod utraque dignitas alternæ invicem utilitatis eſt indigens; dum & Sacerdotium regni tuitione protegitur, & regnum ſacerdotalis officii ſanctitate fulcitur. Sed quid mihi per ſacræ lectionis ſeriem currere, niſi quia in te video ejuſdem operis ſimilitudinem noſtro tempore convenire? Servaſti, venerabilis Pater, relictum tuis manibus puerum, firmaſti regnum, reſtituiſti pupillo paterni regni Imperium. Ad Sacerdotium quoque manus tuæ prudentiæ protinus extendiſti, &c.* Non Anno tantùm Jojadam, ſed & Henricus Joam imitatus eſt ulteriùs etiam quàm ſperaſſet, aut verò voluiſſet Petrus Damiani. Excidit enim Anno poſtea priſtinæ apud eum gratiæ & authoritatis gradu, & illi in Regni adminiſtrationem ſubrogatus eſt Archiepiſcopus Magdeburgenſis. Quem & ipſum non multò pòſt ſuorum defectione ablegare compulſus eſt Rex. Anno venia ejus haud ægrè impetrata, Aula diſcedere maluit, quàm ejici: at ubi ille ſemel Palatio exceſſit, in eam ſe flagitiorum licentiam Henricus præcipitem egit, & in eas libidines, quæ juventæ intemperantiam ſumma poteſtate fretam comitari ſolent. Unde Lambertus: *Ubi Archiepiſcopus ſe in ſua recepit, Rex tanquam ſeveriſſimo Pædagogo liberatus, ſtatim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modeſtiæ & temperantiæ frenis, ſe præcipitem dedit.*

Baron. ann. 1063. n. 5.

Baron. ann. 1062. nu. 19. 1066 num. 4. 1073. n. 2. 3.

Ad annum verò 1062. obſervatur ab eodem Lamberto, quod præteriri nefas ſit. Ubi Henrici Regis impuberis compos factus eſt Anno, ne tam audacis facinoris invidiam ſolus ſuſtineret, conſtitui fecit, ut is Epiſcopus Reipublicæ clavum regeret, in cujus Diœceſi Rex tum verſaretur. *Statuit ut Epiſcopus quilibet in cujus Diœceſi Rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti Reſpublica pateretur, provideret; & cauſis quæ ad Regem delatæ fuiſſent, potiſſimum reſponderet.* Addit porrò idem ipſe ad annum 1063. Regis Regnique curam, atque adminiſtrationem penes Archiepiſcopos & Epiſcopos fuiſſe. *Educatio Regis atque ordinatio omnium rerum publicarum penes Epiſcopos erat, eminebatque inter eos Moguntini & Colonienſis Archiepiſcoporum authoritas. A quibus cum in partem conſilii Adalbertus Bremenſis Archiepiſcopus aſſumptus fuiſſet, &c.* Anno 1066. Bremenſis Archiepiſcopus, qui unus tum ferè ſumma poteſtate Regnum moderabatur, Palatio extruſus eſt, atque ita rurſus ad Epiſcopos revoluta eſt per vices Regni adminiſtratio. *Sic iterum rerum publicarum adminiſtratio ad Epiſcopos rediit, ut ſinguli ſuis vicibus quid Regi, quid Reipublicæ facto opus eſſet, præviderent.*

Septentrionalium plagarum Reges, mendicata ferè à Germanis ſacra civilique diſciplina ſua, Epiſcopos & ipſi ferè habuere, & Conſiliorum ſuorum & Regni Miniſtros ac Moderatores. Daniæ Regem Joannes Saliſberienſis ait ſuo ævo primùm quidem in Archiepiſcopum ſuccenſuiſſe, & rerum gubernaculis eum abegiſſe, ſed & mox revocaſſe, & ejus deinceps conſiliis paruiſſe, tanquam optimi parentis. *Rex Danorum ſuum revocans Archiepiſcopum, conſilio ejus agit omnia, compeſcit inimicos, & eum colit ut patrem.* In Hiſtoria Gothorum Joannes Magnus teſtatum facit, Ericum Regem in Regni tractandis negotiis, Henrici Upſalenſis Archiepiſcopi conſiliis uſum eſſe. *Ad cujus conſilia & pias exhortationes pius Rex omnem vitæ ſuæ curſum ordinavit, quaſi menti ſuæ illud divinæ Legis præceptum à natura inſitum habuiſſet, quo Deus præcepit, ut Principes populi ſui nihil arduum ſine ſummi Sacerdotis conſilio adgrederentur.* De omnibus denique Regnis ad Boream projectis, & Germaniæ olim legibus & moribus imbutis, meritiſſimò dici poteſt, quod de Germania ipſa Paſchalis II. Papa ajebat, Miniſtros Altaris jam Palatii Principum Miniſtros evaſiſſe, à quibus ſcilicet locupletati, exornatique eſſent Urbibus, Ducatibus, Marchionatibus, & ornamentis demum omnibus ſæcularis, ac penè Regiæ amplitudinis. *Miniſtri Altaris Miniſtri Curiæ facti ſunt, quia civitates, Ducatus, Marchionatus, monetas, turres & cætera ad regni ſervitium pertinentia à Regibus acceperunt.*

Baron. ann. 1167. n. 53.

L. 19.

Epiſt. 22.

X. Id tum conſilii iniit Pontifex, ut Prælati faſtus humani hæc omnia ſemel abjicerent inſtrumenta, & cœleſtis ſacerdotii ſui functionibus fructibuſque contenti, ac pacati degerent. Sed non multò pòſt à propoſito hoc ſuo ipſe deſcivit. Seu nollet Eccleſiam eo privari ſplendore, qui in ipſam ex tanta cum Regibus neceſſitudine & conjunctione reſilit; nollet & ipſa Imperia & Regna, Regnumque Palatia, & ſæcularium inſignia dignitatum eo ſanctimoniæ odore & afflatu orbare, quem eis Pontifices Chriſti aſpirant. Seu deſperaret poſſe à ſe perfici tanti momenti immutationem in univerſalis Eccleſiæ diſciplina, & labefactari uno temporis puncto ea temporalis potentiæ & amplitudinis munimenta, quæ tot ſæculo-

culorum lentiſſima quædam incrementa in tantum faſtigium excitaſſent. Indubitatiſſimum verò eſt has ſive ſacræ ſive civilis politiæ viciſſitudines arcanis lentiſſimiſque perfici machinis, quas una ſumma verſat Numinis Providentia, quæ neminem non in ſui admirationem rapiunt, dum ad exitum res perducta eſt. Non aliter quàm amnes & torrentes quidam, quorum & ortus, & interitus latet, decurſus ipſe aquarum ubertate & vi plus ſatis nonnunquam ſentitur. Sorti olim ſuæ illachrymabatur Gregorius Magnus, quòd temporali ſollicitudine obrueretur & Urbis & Italiæ contutandæ, cùm Chriſti Pontificis una cura, una functio obeunda eſſet æternorum contemplatio, æternæ fidelium omnium cura ſalutis. Si ad Gregorii mores ſeſe effingerent, ac conformarent omnes Epiſcopi: ſi tota ſæcularium dignitatum, opum adminiſtrationum ſarcina, gemitus illis eoſdem afferret, quos Gregorio, & uni charitati ſervientes ſollicitudines: hæc Sacerdotii & Regni ſocietas utrique compendioſa, honorifica & gratulanda eſſet. Nec enim ſæculares dignitates Clericis ſæcularia illinerent vitia, ſed his potius vitiis per eos emacularentur.

XI. Nec ea elegans commentatio eſt, ad deliniendos, aut admiratione afficiendos animos; conſtantiſſima res eſt, cujus non rara in Chriſtiani nominis Regnis exempla effulſere. Præter illa enim, quæ hactenus deprompta ſunt, unum hìc rurſus attingam ex Chronico decerptum Abbatis Uſpergenſis. Brunonem fratrem ſuum Otto I. Imperator Archiepiſcopatu Colonienſi donavit. Cùm gravis mox perturbatio in Germania emerſiſſet, partem ejus mediam ei regendam delegavit, dum ipſe alteram perpacaret. Occidentalis Germaniæ adminiſtrator hìc & unà Pontifex Chriſti, ea munia tam ſolerter, tam religiosè conſociavit, explicuitque, ut non immeritò iiſdem laudibus cumulatus ſit ab ejus vitæ Scriptore perantiquo, quibus ſacri ipſi Codices eos ornarunt, qui his iiſdem virtutibus olim efflorueranr. *Otto dum poſt patris exceſſum regeret Imperium, hunc omni litterarum ſcientia imbutum, Præſulem fecit Colonienſem. Facta dehinc nimia perturbatione in Regno, Rex Otto ad diſponendum Regnum ſecedens partes Orientis, fratri Brunoni Præſuli providendas commiſit Occidentis. Ita cum magna religione uſus eſt officio Sacerdotis, & exigente neceſſitate juſſu Regis functus eſt virtute magnanimi ducis. Nemo autem ſuper hac re illum culpabilem ducat, cum Samuelem ſanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus, & Judices.*

Surius die 11. Octob. c. 20.

Sed armatos munitoſque nos eſſe convenit adversùs inſidias obrepentis ambitionis. In genere enim certiſſimum eſt, quod à Bleſenſi admonemur, quæ in Aula geruntur omnia, contagio neſcio quo infici & aura peſtilentiſſima malevolentiæ, ambitionis, adulationis, obtrectationis, fraudulentiæ, invidiæ, inhumanitatis, avaritiæ, & multiplicis cupiditatis. *Quidquid in Curiis agitur, ferè peremptorium eſt ſalutis, ambitioſum, adulatorium, fictum, detractorium, ſubdolum, invidum, crudele & impium, & generaliter temporalis quæſtus & avaritiæ venativum.* Itaque qui ſe cumque ſpecialibus quibuslibet vinculis induerunt, ut ſeſe moreſque ſuos ſanctitudini conſecrarent, iis tota contentione fugitanda eſt Aula, niſi expreſſiùs à Deo illuc revocentur, & defæcatiſſimæ charitatis ſtimulo uno agantur, quò ſe Eccleſiæ & Reipublicæ ſaluti totos impendi velint. Terrena cupiditas illudit plerumque, per cuniculos irrepit, præſtigias agit, charitatem ementitur. Velis omnibus, remiſque quod ajunt hinc aufugiendum eſt, ubi tantum periculum aditur æternæ ſalutis. Quos una & ſincera charitas illigat Palatio & Aulæ, nec niſi charitati, & neceſſitati ſerviunt: ii & ſuæ & alienæ ſalutis curam agere tutò poſſunt. At qui ſua ſponte ibi verſantur, aut qui ea neceſſitate inde non diſcedendi delectantur, & cupiditatibus furtivis carnalibuſque ancillantur, illi & à ſuo & ab aliorum exitio prope abſunt. Unde rurſum Petrus Bleſenſis: *O Clerice Curialis, nunquid Dominus miſit te ad Regem? In obſequium ejus te miſit, aut potius intruſit ambitio? Certè poſt ſigna in Rubo, in ſerpente, in manu leproſa, ab injuncta legatione Moyſes ſe excuſat. Si tibi legatio etiam impoſſibilis à Rege injungitur, ſponte te offers, magna dicis, & majora promittis. Cupienti enim animo nil grave videtur, nihil ambitioſo difficile. Ideòque ambitio eſt quædam ſimia charitatis. Charitas enim patiens eſt pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis. Charitas benigna eſt pauperibus, ambitio divitibus. Charitas omnia ſuffert pro veritate, ambitio pro vanitate. Utraque omnia credit, omnia ſperat, ſed longè diſſimili modo, hæc ad gloriam hujus vitæ, illa ad gloriam ſine fine.*

Epiſt. 139.

Epiſt. 14.

XII. Sentio doleoque me longum eſſe. Paucis ergo Hiſpanias perſtringam. Longè memorabilius adhuc eſt, quod Rodericus Archiepiſcopus Toletanus de Veremundo Legionis Rege narravit. Erat ille magno & excelſo animo, iiſque virtutibus circumfulgebat, quæ ſummis Regibus ornamento ſunt. Nullo tamen magis ille facinore Regnum ſuum illuminavit, quàm ipſius Regni ſponranea abdicatione. Recurrit aliquando ejus animo, & graviter illum concuſſit illa cogitatio, quòd olim Diaconatu initiatus fuiſſet. Vidit dignitatis ejus ſacræ munia cum Regno difficillimè copulari poſſe. Ceſſit ergo Regno, ſibi ſuffecit Alphonſum conſanguineum ſuum, in cujus conturbernio plures poſtea annos egit, ſumma animorum cum eo conſenſione, ſumma concordia; ſummota etiam priore conjuge, ut ne ſacri Cœlibatus officio deeſſet. Paucis id annis gerebatur ante annum Chriſti octingenteſimum. Porrò etſi hujus temporis præterita à me eſſet mentio, facilè lector ſubodorari potuiſſet, ante tempora diſpenſationum id geſtum eſſe, diſpenſationum, inquam, earum, quæ poſtea & paſſim depoſci, & facillimè annui cœpere; faxit Deus, ut quàm facilè, tam tutò. Non facilè id præſumendum, niſi eas vel publica extorqueat utilitas, vel urgens neceſſitas. Annon ſatis momenti erat in illa diſpenſandi ratione, ubi ſceptrum vel retinendum, vel dimittendum erat? At Veremundi ea fuit animi magnitudo, ut non minùs bellè regnare poſſe Alphonſum ſenſerit, non poſſe verò ſe non Diaconatus ſemel ſuſcepti & ſanctimonia, & vinculis quibuſdam conſtringi, quibus ſæcularis vita, & regia pompa terrenarumque ſollicitudinum immenſa quædam moles haud ſanè conſentiret. *Veremundus filius Froilæ in Regem eligitur, & quamvis magnanimus, regnum tamen ſponte dimiſit, recolens ſe olim Diaconi Ordinem ſuſcepiſſe; & duobus annis vixit in regno, & ſobrinum ſuum Aldefonſum, qui ad Navarros confugerat, revocavit, & in Regno ſubſtituit ſucceſſorem, & cum eo aliis quatuor annis & ſex menſibus dulciſſimam duxit vitam; & propria morte vitam finivit, ſepultus Oveti cum uxore ſua Imilone, quam vivens à ſe propter conſcientiam Ordinis ſeparavit.*

L. 4. c. 7.

Principem hunc Conciliis & Canonibus pervolutandis operam aliquando navaſſe, ne ſimile quidem veri eſt, & ne Epiſcopos quidem ei canonicarum aliquid inſtitutionum inſtillaſſe. Sed ea ille animi magnitudine, & nativa quadem probitate, quæ præcelſis ingeniis ingenita eſt, & quaſi naturaliter informata virtutis indoles, cui ipſi Canones & Leges omnes ſuperſtruuntur, ea inquam adductus eſt, ut ſibi lex, ipſe monitor & doctor eſſet, ipſe Canonum interpres, ut eam toto pectore complecteretur ſacri Ordinis profeſſionem, qua ſe totum Deo ſemel conſecraſſet.

Non

Non Diaconatu tantùm, ſed & Monaſtici apud Cluniacenſes Ordinis profeſſione conſtrictus erat Caſimirus Poloniæ Princeps, quando diſpenſante Pontifice, in avitum Poloniæ regnum reſtitutus eſt. Sed eam diſpenſationem non exoravit, ne oravit ipſe quidem, ſed tota labantis Poloniæ Reſpublica, ſed extrema Regni calamitas, jamdiu turbulentiſſimis & cruentiſſimis diſſenſionibus dilacerati, inter diutini interregni difficultates. Publica ergo Regni & Eccleſiæ, tum utilitas, tum neceſſitas diſpenſationem Caſimiri extorſit, ubi diſpenſationi Veremundi prætexi non potuiſſet niſi privata utilitas. Sapientiſſimè denique Veremundus intellexit, quo diſtaret Rex, & Regni Conſiliarius Regnique Adminiſter. Diaconus cùm eſſet vidit, regnare ſe unà non poſſe, poſſe tamen in Regni arcana conſilia admitti. Regis eſt quandoque reis mortem indicere, hoſtibus bellum inferre, quæ inimica ſunt Clericatui. Sed Regni Conſiliarius & Adminiſter haud ægrè poteſt his ſe fundendi ſanguinis cauſis ſubducere.

Altero quidem vertente abhinc ſæculo Henricus Luſitanici ſanguinis Princeps, & Cardinalis, Eboracenſis denique Archiepiſcopus, in Regnum Sebaſtiani Rege morte vacuum ſucceſſit. Non is ego ſum, qui in hæc Regnorum penetralia ſubeam. Nec præcipitabo tamen ſententiam, ſi dicam eſſe in Veremundo, quàm in Henrico Cardinali, quod admiremur vehementiùs, & quod lubentiùs oſculemur. Veremundus in ipſo juventæ flore, Regno ſe exuit, quòd Diaconatus eſſet; Henricus jam gravis annis, Presbyter & Archiepiſcopus, & concupivit Regnum, & capeſſivit. Veremundus vegeta ætate cùm eſſet, ab uxore ſe divulſit, ne Diaconatum contaminaret. Henricus penè ſeptuagenarius diſpenſationes aucupabatur, ut Presbyter & Archiepiſcopus uxorem duceret. Henricus Regni non deguſtavit ferè niſi curas & amaritudines ſollicitudinum, quibus non multò pòſt accelerata ei inopina mors eſt. Veremundus non ejecit niſi ſpinas & moleſtias regnandi, decus & ſuavitatem retinuit; & non paulò plus laudum & gloriæ carpſit abdicato Regno, quàm qui diutiſſimè, & ut res humanæ ſunt, beatiſſimè regnarunt.

Dixi lubentiùs abſtenturum ab excutiendo jure Henrici Cardinalis in Regnum Luſitaniæ, quòd opus alioqui eſſet altiùs nos aſſurgere ad perſcrutandam plurium retro ſæculorum memoriam, quod longum eſt, & à propoſito noſtro ſubalienum. Paucis monebo olim Regnum ſpectatum fuiſſe, ut quod non magis Sacerdotio Eccleſiæ illigari poſſet, quam ductandorum exercituum, & gerendi belli Præfecturas. Regia enim dignitate functiones hæ militares, bellatrices, cruentæ continentur. Galli, & Juliani exemplis vetuſtiſſimis, filiorum item Clodomiri in Gallia, & non paucis aliis admonemur, tonſura olim Clericali ſuſcipienda, juri, ſpeique regnandi renunciatum fuiſſe. Exempla eorum qui ſacris ultro Ordinibus initiari ſe properavere, vel qui ad id illubentes adacti ſunt, ut Imperii ambitione vel ſuſpicione eximerentur, magno prorſus ſunt numero, eademque perſpicuè declarant, quàm perſuaſum & præjudicatum omnibus eſſet, jam regnare non poſſe, quicumque Sacerdotio innexus eſſet. Univerſim militiæ ſæcularis & armatæ munia omnia Clericis ſeptà & occluſa fuiſſe, nemo neſcit, niſi valdè hebes & rudis ſit. Hæc antiquiſſima & vulgatiſſima, certiſſimaque tum præjudicia evaneſcere cœpere, ubi increbuere Epiſcopi Comitatibus & Ducatibus inſignes; quando & militaribus cohortibus præfuere, ad Regios exercitus deducendis. His lentiſſimis & inopinis innovationibus factum eſt, ut nihil magnoperè mirarentur homines, Cardinalem & Epiſcopum Henricum Regnum excepiſſe.

Nec nullum tamen præluxerat tum exemplum Epiſcopi ad Regnum vocati. Narrat enim Longinus in hiſtoria Polonorum anno 1095. Ladiſlaum Regem Hungariæ obiiſſe, nullis liberis, nullis fratribus ſuperſtitibus. Colomanum filium Geiſæ Regis, Epiſcopum Varadinenſem, diſpenſatione Pontificia in Regnum ſuffectum eſſe. *Regnum Hungariæ cæteris fratribus morte abſumptis ſummo Pontifice diſpenſante gubernabat.* Anno 1040. præluſerant Pontifices ejuſmodi diſpenſationi in Caſimiro. Hanc ejus generis primam fuiſſe affirmat Longinus. *Dona Apoſtolica exemplar non habentia, nec unquam alicui perſonæ aut Religioni conceſſa.*

XIII. His exemplis non pigebit ſubjungere Ximenium Cardinalem & Archiepiſcopum Toletanum, perdiu verò Regni Miniſtrum & Rectorem. Ex Franciſcani Ordinis ſeceſſu religioſiſſimo ad Toletanum Archiepiſcopatum accerſitus fuerat; unde nec temerè dicemus, eò illum poſtea ſummam nactum eſſe authoritatis & poteſtatis gloriam in Palatio Regum, & in Regnis Hiſpaniæ, quòd in eo reviviſcere viſæ eſſent illa virtutum & ſanctitatis ornamenta, quibus Archiepiſcopi olim Toletani diutiſſimè inclaruerant. Hoc illi perhibet teſtimonium Gomecius ejus vitæ ſcriptor: *Archiepiſcopi Toletani authoritas tanta ſemper apud Hiſpanos fuit, ut ſi quando de rebus ad Rempublicam pertinentibus ageretur, is ſtatim poſt Regem ſententiam diceret, nihilque unquam illo inconſulto rogatum, aut decretum ſit. Unde & maximus Regni Cancellarius, & Pontificum Hiſpanorum Primas, ingenti potentia & dignitate jam olim creatus, adhuc his titulis ſuo jure nominatur.* Scitè Gomecius notat Magni Cancellarii & Primatis titulum, nominiſque gloriam retinuiſſe Ximenium, extincta jam pridem utriuſque muneris poteſtate. Inde tamen utcumque patet, Archiepiſcopos olim Toletanos gradu ipſo ſuo & officio primos Regni Caſtellæ Conſiliarios fuiſſe & Miniſtros. Non faces ambitionis, ſed religio Regum, pietas & fides Prælatorum, utrorumque ardor & contentio ad defendendam & recuperandam Eccleſiæ & Regni dignitatem, fundamenta jecerant miræ hujus Præſulum authoritatis. Poſtea verò quàm nulli jam debellandi Mauri ſuperfuere, inceſſit ambitio, & poteſtatem pietate partam minùs explicans, ea tandem excidit. L. 1. c. 1.

XIV. Vaſtiſſimus nobis ſupereſſet campus decurrendus, ſi Conſtantinopolitanorum Patriarcharum toto Orientali Imperio effuſiſſima poteſtas dicenda foret. Protoveſtiarius Georgius Pranzes, cui tantum tributum eſt in Regni regimine, & qui præſens affuit, cùm Conſtantinopolis à Mahomete II. Turcarum Imperatore expugnata eſt, in Chronico ſuo narrat, Michaelem Palæologum coram Theodoro Laſcari Imperatore Trapezuntino affectatæ tyrannidis accuſatum, cauſam dixiſſe in Conventu Judicum, cui Arſenius Patriarcha præerat. Voluiſſe eum ferro candenti ſeſe purgare, id repudiaſſe Arſenium, ut barbaricum, & à Romanis moribus alienum. Acquievit Imperator, ut ſe purgaret jurejurando. Fato ſuo tum obiit Laſcaris, Patriarchæ delegato Imperii regimine, & Georgio Muzaloni Protoveſtiario, dum filius pubeſceret, ſex annos tunc tantùm natus. *Cùm procuratores & adminiſtratores rerum Imperialium fieri juſſiſſet, Arſenium Patriarcham, &c.* Novem pòſt diebus Muzalone inter ſacrorum ſolennia contrucidato, Imperii habenas ſolus moderatus eſt Patriarcha, qui ſibi & clavo rerum Michaelem Palæologum admovit, Deſpotæ dignitate non multò antè auctum. Pauco pòſt tempore Michael idem proclamatus eſt Imperator, quem & ideò Arſenius Patriarcha ſacris ſummovit, cum fautoribus. Nec multò pòſt condncibilius viſum eſt Patriarchæ, Michaelem juramento conſtringere, fore ut ne unquam vita & Imperio Joannem L. 1. c. 2. Ibid. c. 3. Ibid. c. 4.

nem ſpoliaret ; quo juramento ritè perfunctum , Imperatorio illum cinxit diademate ; dum videlicet Joannes pubertatis annos aſſequeretur . *Nec eam poteſtatem illi perennem largitur , ſed quoniam neceſſitas iſta flagitaret , eo uſque dum hæres & ſucceſſor legitimus ætatem maturiorem attigiſſet.* Michael Conſtantinopolin expugnatis ejectiſque Latinis recepit : ſed cùm Joanni oculos effodi curaſſet, illum Patriarcha anathemate confixit, atque ita ſucceſſit in Monaſterium. Subrogatus eſt illi à Michaele Germanus Archiepiſcopus Hadrianopolitanus; qui inviſum ſe omnibus dolens, quòd viventis in Patriarchæ Sedem irrupiſſet, loco ceſſit, ſucceſſoremque habuit Joſephum, quem poſt annos tredecim excepit Beccus. Sed cùm in faſtigio ſummo poteſtatis ſolus ex Epiſcopis ſederet Patriarcha , non diutiùs Græcæ hìc immorabimur hiſtoriæ. Satius eſt operoſiùs expendi ſequenti Capite , quod hìc ſtrictim attigimus de Magni Cancellarii munere Toletanis Archiepiſcopis attributo; & inquirere, an & in aliis Regni aliqua ejuſmodi lex vigeret ,

Cap. 5. 6.

CAPUT XXV. P.4. l.4. c.9.

Cancellarii Magni munus aut ſemper affixum , aut ſæpiùs tributum Clericis , variis in Regnis Reipublicæ Chriſtianæ ,

I. De Referendariis ſub priori Regum Galliæ ſtirpe , qui tum Cancellarii munera obibant .

II. De eodem rurſus . Referendarii Epiſcopi non erant , ſed ex iis perſæpè Epiſcopi creabantur .

III. Sub ſecunda Regum ſtirpe Capellani , Notarii , Protonotarii Archicapellani in Referendariorum locum ſucceſſere .

IV. Ea dignitate tum adornati fuere primùm Presbyteri & Abbates , poſtea etiam Epiſcopi , qui & tum quandoque Archiepiſcopi vocati ſunt , & Archicancellarii .

V. Cancellarii vel Archicancellarii munus Archiepiſcopis Remenſibus tributum conjunctumque fuit , toto poſteriore ſæculo Dynaſtiæ Caroli Magni.

VI. VII. Eam copulam revulſit Hugo Capetius . Eadem rurſus dignitate Philippus I. Rex Gervaſium exornavit Remenſem Archiepiſcopum , à quo inauguratus fuerat ; ſed nomine magis , quàm officio illum eo ornavit , invecto tum more , ut diplomata omnia ab omnibus majoribus Regni Officiariis ſubſcriberentur . Cœpere etiam Reges Cancellarios ſibi ſublegere , plerumque Epiſcopos , qui & Archicancellarii vices obibant . Varia exempla Epiſcoporum Franciæ , qui Cancellarii fuere .

VIII. Summa capita viciſſitudinum ejus Officii regnantibus tribus Regum Franciæ Dynaſtiis .

IX. In Anglia Epiſcopus fit Cancellarius , & Rector Regni , voluntate Regis , Papæ , & Epiſcoporum ,

X. Ut Cancellarii munere functus ſit B. Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis .

XI. De Epiſcopo Elienſi Cancellario , Magno Juſtitiario , & Rectore Angliæ .

XII. Continuata ſeries Cancellariorum ex Epiſcopis delectorum , ſub Regibus Joanne Sine-terra , & Henrico III.

XIII. Quanti tunc referret id muneris ab Epiſcopis adminiſtrari .

XIV. Exempla Epiſcoporum Cancellarii dignitate auctorum ſub poſterioribus Regibus .

XV. In Scotia quoque Epiſcopi ad Cancellarii munus adſciti ,

XVI. In Germania fuere Archicancellarii , qui in Anglia & Gallia nulli leguntur , poſt Hugonem Capetum .

XVII. In Germania fuere primò Archicapellani : quibus ſuberant Cancellarii , ſive ex Epiſcopis , ſive ex aliis . Dicti fuere poſtea Archicancellarii . Ii honorum tituli Archiepiſcopis dicati . De Polonia .

XVIII. XIX. In Hiſpania Cancellarii munus Archiepiſcopis Toletanis adſcriptum . Cur ?

XX. Depreſſio ejus dignitatis in Archiepiſcopis Toletanis . De Luſitania .

XXI. De Oriente .

I. QUi aliquot ab hinc ſæculis Cancellarii dicuntur, ii ſub prima Regum Francorum Dynaſtia Referendarii appellitabantur . Meminit Gregorius Turonenſis Baudini , qui ex Referendario Clotarii I. Regis , Archiepiſcopus factus eſt Turonenſis . *Ex Referendario Clotarii Regis ordinatur Epiſcopus .* Agit & alibi de alio Referendario ejuſdem Regis , nomine Charigiſilo . Concilium II. Valentinum anno 584. de Aſclepiodoro verba facit , Referendario Guntranni Regis . At duo alii præterea à Gregorio Turonenſi recenſentur , Flavius & Licerius , quorum prior Cabilonenſi auctus eſt Epiſcopatu , poſterior Archiepiſcopatu Arelatenſi . Sigeberto Regi Referendarius fuit Sigon , de quo Gregorius Turonenſis in hæc verba : *Sigo quoque Referendarius , qui Annulum Regis Sigeberti tenuerat .* At ſub eodem Rege idem munus obiit Theutarius , qui poſtea ſæculo abdicato Presbyter ordinatus eſt . *Theutarius , qui nuper ex Referendario Sigeberti Regis converſus , Presbyterii honorem accepit .* Childebertus Rex Auſtraſiæ Charimerem Referendarium ſuum ad Epiſcopatum Virdunenſem evexit . *Charimerem Referendarium cum conſenſu civium Regalis decrevit authoritas fieri Sacerdotem .* Otto Referendarius Chilperici Regis falſi & impoſturæ convicit chartas quaſdam , quibus mentiebantur à Chilperico terras quaſdam dominii ſui Ægydio Remenſi Archiepiſcopo donatas. Ille conſtanter negavit à ſe obſignatas , & adulterinæ manus mendacium retexit . *Otto qui tunc Referendarius erat , cujus ibi ſubſcriptio meditata tenebatur , negat ſe ſubſcripſiſſe . Conficta enim erat manus ejus in hujus Præceptionis ſcripto .*

L.10. De Mirac. L.c 25. L. 5. c.45. L.8.c.39. L.5. c. 3. L.9. c.33. L.9. c. 23. L.10. c.19. L. 5.c.28.

Non liquet ex Gregorio , dignitate quapiam Eccleſiaſtica an floruerint hi Referendarii . Minùs ſimile id quidem veri eſt . Nec ſecus ſentiendum de Marco Chilperici Referendario , qui tantùm non à Lemovicibus confoſſus eſt , quòd invidioſæ exactionis executionem aggreſſus eſſet . Sed manifeſtè idem Gregorius teſtificatur , Urſicinum Reginæ Ultrogothæ Referendarium Cadurcenſem Epiſcopum fuiſſe creatum , quòd ab Epiſcopo Maurilione paulò ante mortem antepoſitus fuiſſet multis ejuſdem dignitatis candidatis . *Cùm Epiſcopatum ejus multi expeterent , ipſe Urſicinum , qui quondam Referendarius Ultrogothæ Reginæ fuerat , elegit .* Perſpicuè etiam idem affirmat Sapaudo Archiepiſcopo Arelatenſi terris demigrante , ſuffectum ei fuiſſe Licerium Guntranni Regis Referendarium . *In cujus locum Licerius Regis Guntranni Referendarius aſcitus .*

L.5.c.42. L.6. c.38. L.8.c.39.

II. Ex his exemplis tumultuariè congeſtis duo elicimus non contemnenda . 1. Cùm tot Referendarii ad Epiſcopatus culmen provecti ſint , erat ergo conjunctio & cognatio non mediocris functionum & virtutum utriuſque dignitatis . Doctrinæ copia non mediocris , & ſpectata probitas atque integritas utrobique deſiderabatur . 2. Probabile illud quoque cum primis erat , ſemel Epiſcopali ſarcina oneratos , exoneratos fuiſſe Referendarii functionibus . Nuſquam à Gregorio Turonenſi inſinuatum eſt , Referendarios ſedem & dignitatem priſtinam retinuiſſe , ubi ad Epiſcopatum eligebantur . Contrà autem ille teſtatum facit , Theutarium Referendarium Sigeberti ſæculo valedixiſſe , atque adeo muneri ſuo ut Presbyter ordinaretur . *Ex Referendario Regis converſus , Presbyteri honorem accepit .* Quibus apertè ſatis innuitur ,

tur, repudiatum Referendarii munus fuisse, ut Presbyteratu donaretur. Denique canonica illa lex, & necessitas, quæ Referendarium Principi ipsi conglutinabat, alienissima erat ab Episcopi necessaria residentia in Ecclesiæ suæ sinu, eo certè tempore, quo residentiæ Canones religiosiùs observabantur. Fateor tamen plures sub Referendario Cancellarios fuisse, qui possent ejus absentis vices implere. De his Cancellariis alicubi agit Gregorius Turonensis: *Nobis cum Rege morantibus, Claudius quidam ex Cancellariis Regalibus à febre corripitur.* De Mirac. l. 4. c. 28.

Beatus Audoenus, qui & Dado dicebatur, quem postea Rothomagensis Ecclesia Præsulem sibi asciscit, Referendarius & ipse fuerat Dagoberti I. Regis ex Aimoino. *Referendarius fuit Dagoberti.* Quod paulò explicatiùs apud Frigebodum vitæ ejus scriptorem: *Auricularii locum & munus in Aula Regis obtinuit, itemque ad obsignanda scripta, vel edicta Regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum Regis custodiebat.* l. 4. c. 41. Sunt antiquissimæ Chartæ, ubi pro Referendario Audoenus Cancellarius & Archicapellanus dicitur: nimirum qui libros exscribebant, eos quandoque sui posterioris ævi stylo & usui accommodabant. Bonitus, qui Arvernus postea fuit Episcopus, Clodovæi II. Referendarius fuerat, ex ejus vitæ coævo Scriptore. *Annulo ex manu Regis accepto, Referendarii officium adeptus est.* Beatus Ansbertus Regii primò Referendarii officio insignitus, postea Archiepiscopatu Rothomagensi sublimatus est, authore Aigrado in ejus vita: *Cœpit esse Aulicus, scriba doctus conditorque Regalium Privilegiorum, & gerulus annuli Regalis, quo eadem privilegia signabantur.* Posteriorum Regum diplomata à Cancellario plerumque subscribuntur, ut fuerant antè à Notario. Godegrangus, quem postea sibi Episcopum Metensis Ecclesia accivit sub Rege Pipino, Referendarius antè fuerat Caroli Martelli. Ita sanè Paulus Varnefridus, qui vulgò dicitur Paulus Lombardus, in Chatalogo Episcoporum Metensium: *Hic in Palatio majoris Caroli, ab ipso enutritus, ejusdemque Referendarius extitit; ac demum Pipini Regis temporibus Pontificale decus promeruit.*

III. Ex qua rursus exemplorum strue perspicua est affinitas Referendarii & Episcopi munerum & virtutum: & rursus ea distantia, ut difficillimè utroque unus & idem officio defungi posset. Sub Pipino, Carolo Magno, & reliquis secundæ Dynastiæ Regibus, jam nulla usquam Referendariorum mentio. Itaque dignitas ea cum Clodovæi Regia stirpe interiit. Sub Pipino Rege diplomata subscribuntur ab aliis aliisque, quorum tacentur officia. Est & sub Pipino Charta à B. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino Archicancellario subscripta. Ithierius ei muneri præfuit sub Carolo Magno, qui & Capellanus & Notarius ab Anastasio Bibliothecario dicitur in vita Adriani I. Papæ: *Promissionem Carolus Francorum Rex adscribi jussit per Etherium religiosum ac prudentissimum Capellanum ac Notarium suum.* Habes hìc ergo Capellanum & Notarium Referendariis substitutum ipsis secundæ, seu Carolinæ Regum Gallorum stirpis primordiis. Cœperat enim sub Pipino Ithierius eas partes agere. Ei sub Carolo Magno successit Rado, qui Abbas & Prothonotarius vocatur ab Adriano I. in Epistola ad Carolum Magnum: *Regales Missos, Bernardum Episcopum, necnon Radonem dilectissimum Prothonotarium vestrum, atque Abbatem.* DuChesne Tom. 3. pag. 87. Notarii ergo ipsi, qui aliàs Capellani Regum, vel Abbates erant, in dignitatem & officium subrogati sunt Referendariorum. Ab Agobardo Archiepiscopo Lugdunensi in Tractatu de Dispensatione rerum Ecclesiæ, celebratur Helisacharus Abbas. Atqui is ipse Halisacharus est, qui Chartis Imperatoriis subscripsisse invenitur. Sub Carolo Calvo passim Notarii, Pag. 260. Cancellarii, Diaconi scribunt, & subscribunt, obsignantque litteras & rescripta Principum, in vicem Ludovici Abbatis sancti Dionysii, qui ejus erat Archicancellarius. Ex iis Cancellariis fuit Gauslenus, de quo in Capitularibus Caroli Calvi: *Et tunc jussit Gauslenum Cancellarium, ut hæc sequentia Capitula in populum recitaret.* Subscripsit & Pontigonensi Concilio idem Gauslenus anno 876. indutus etiam nomine Abbatis & Archicancellarii: *Gauslenus Abbas & Archicancellarius.* Videri ergo non injuria forsan possit Archicancellarii nomine primus ille clarus fuisse. Nec enim ullo satis firmo constare potest argumento, præcessorem ejus Ludovicum Abbatem sancti Dionysii ejus nominis gloria ornatum fuisse, quanquam ejus gradum & officium obtineret. Potuit Gauslenus diu inter Ludovici Abbatis Cancellarios versatus, ubi in ejus munus subrogatus est, Archicancellarii sibi nomen induisse. Ludovici porrò honoris prærogativa elucet, dum ante Episcopum nominatur, qui ei adjunctus fuerat in Missi Dominici munere obeundo anno 854.

IV. Post Abbates, qui nihilo tamen minùs in Cœnobiis suis residere jubebantur ex Canonicis institutis, Archiepiscopi ipsi & Episcopi ad Cancellariorum & Archicancellariorum munera defungenda cooptati sunt. Sub Carolo Simplici Rege Fulco Remensis Archiepiscopus Cancellarius, vel Archicancellarius creatus est. Aschericus Parisiorum Episcopus post Gauslenum Cancellarius fuerat, & quando aberat, ejus loco subscribebat unus ex Notariis. *Raubertus Notarius ad vicem Ascherici Cancellarii recognovit.* Fulconem excepit Heriveus in Archicancellarii munere, uti & in Archiepiscopatu Remensi; cui & ipsi Notarii fuere, qui eo absente subscriberent. *Hugo Regiæ dignitatis Notarius ad vicem Herivei Archiepiscopi recognovi & subscripsi.* Et alibi: *Gauslenus Regiæ dignitatis Notarius ad vicem Herivei Archiepiscopi summique Cancellarii recognovi.* Missos facio complures & Episcopos & Archiepiscopos alios, qui Cancellarii fuisse dicuntur. Certè Remenses Archiepiscopi, Hugo, Arctaldus & Odalricus eam dignitatem sustinuere sub Regibus Galliæ Ludovico Ultramarino, & Lothario. In utramque dignitatem suffectus est illis Adalberon Chartæque multæ subscriptæ leguntur à Notariis & Cancellariis in vicem horum Archiepiscoporum. *Ad vicem Archiepiscopi, summique Cancellarii.* Hist. de Tournus pagin. 280.

V. Ab eodem Adalberone inauguratus est novus Rex Hugo Capetius. Adalberoni successor datus in utramque dignitatem ille eruditionis fama celebratissimus Gerbertus. Ante annum 900. cœperat Fulco Archiepiscopus Remensis Archicancellarii munere splendere & fungi, eodem Gerbertus claruit ad annum usque ferè millesimum. Cùm ergo Remenses Archiepiscopi septem perpetua successione Fulco, Heriveus, Hugo, Arctaldus, Odalricus, Adalbero & Gerbertus Archicancellarii munus annis admodum centum obtinuerint, fuit ea dignitas Archiepiscopali Remensi sedi illigata quodammodo. Ex quo rursus id concluditur, primæ Regum Gallorum Dynastiæ temporibus Referendarios hoc ipsum munus obeuntes, finitimos & affines Episcopis fuisse illos quidem: at sub secunda, sive Carolina Dynastia Clericos tantùm, Capellanos, Abbates, Episcopos, Archiepiscopos id munus defunctos fuisse, & nomine tandem Magni Cancellarii, sive Archicancellarii claruisse.

VI. In ea verò, quæ non ita pridem prodiit, consarcinatione variorum monumenrorum ad illustrandam Cancellariorum Galliæ historiam, declaratum est, hoc munus sustinuisse sub Hugone Capetio, & Roberto Regibus, Adalberonem & Gerbertum Archiepiscopos Remenses, Renoldum & Fran-

& Franconem Parisienses Episcopos, Rogerium Campanum Episcopum Bellovacensem, Abbonem Episcopum N. & Fulbertum Episcopum Carnutensem. Sub Henrico I. & Philippo I. Gervasium Archiepiscopum Remensem, Petrum Abbatem sancti Germani de Pratis, Rogerium Episcopum Bellovacensem, Godefridum de Bononia Episcopum Parisiensem, Ursionem Episcopum Sylvanectensem. Sub Ludovico Grasso Stephanum de Garlanda, Archidiaconum Parisiensem, inde Bellovacensem Episcopum. Sub Ludovico Juniore Stephanum de Sylvanecto Episcopum Parisiensem, Natalem Abbatem Resbacensem in Provincia Briæ Hugonem de Campoflorido Episcopum Suessionensem. Sub Philippo Augusto Fratrem Varinum, Equitem Hierosolymitanum, postea Episcopum Sylvanectensem. Sub beato Ludovico Simonem de Bria Cardinalem Legatum in Gallia, postea Romanum Pontificem, Martinum IV. Sub eo Rege quatuor aut quinque alii fuere Custodes Sigilli Regii, qui omnes Episcopatu, vel aliis Beneficiis ornati fuere. Sub Philippo Audaci Cancellarii fuere Petrus Barbetta Archidiaconus Dunensis in Carnotensi Ecclesia, & Henricus Vizeliacensis Bajocensis Ecclesiæ Archidiaconus. Sub Philippo Pulcro Joannes de Vassogne Episcopus Tornacensis, Villelmus de Crepiaco Archidiaconus Parisiensis, Petrus de Mornaco, & Petrus de Bella-pertica Episcopi Altisiodorenses, Ægydius Aiscelinus Archiepiscopus Narbonesis, Petrus de Latiliaco Archidiaconus Chatalaunensis. Sub Philippi Pulcri filiis, Stephanus de Mornaco Canonicus Altisiodorensis, Petrus de Arablaco Cardinalis, Petrus de Chappes Episcopus Carnotensis & Atrebatensis, Petrus le Rodier Episcopus Carcassonensis, Joannes de Cherchemont Episcopus Noviodunensis. Sub Philippo Valesio Vvillelmus de sancta Maura Decanus sancti Martini Turonensis, Guido Baudetus Episcopus Lingonensis, Firminus de Coquerel Episcopus Noviodunensis, Petrus de la Foreſt Archiepiscopus Rhotomagensis. Sub eodem Rege, Sigilli sive Annuli Regii custodia concredita aliquandiu fuit Petro Rogerio Episcopo Atrebatensi, qui Archiepiscopus deinde fuit Senonensis, Cardinalis, & tandem Romanus Pontifex, sub nomine Clementis VI. Sub Joanne Rege Joannes des Dormans Episcopus & Cardinalis Bellovacensis; Ægydius autem Aiscelinus de Monteacuto Cardinalis Episcopus Tervanensis custodiæ præfuit Annuli Regii. Sub Carolo V. Rege Millius des Dormans Episcopus Bellovacensis. Sub Carolo VI. Nicolaus du Bois Episcopus Bajocensis, Joannes de Monteacuto Archiepiscopus Senonensis, Eustachius de Laistre Episcopus Bellovacensis. Sub Carolo VII. Ludovicus Luxemburgius Episcopus Tervanensis, Martinus Gouges Episcopus Carnotensis, inde Claromontanus, Reginaldus de Chartres Archiepiscopus Remensis. Sub Carolo VIII. Robertus Briconnetius Archiepiscopus Remensis. Sub Ludovico XII. Stephanus Poncherius Episcopus Parisiensis, inde Archiepiscopus Senonensis, custodia donatus est Sigilli Regii. Sub Francisco I. Antonius du Prat Cardinalis Archiepiscopus Senonensis Cancellarii dignitatem gestavit, Matthæus de Longuejove Annuli Regii Custodiæ præfectus est, Episcopus idem ipse Suessionensis. Sub Henrico II. Joannes Bertrand Cardinalis Archiepiscopus Senonensis, Sigilli Custodiæ præfuit. Sub Carolo IX. Joannes de Morvilliers Episcopus Aurelianensis idem munus gessit. Sub quo & Renatus Biragua primùm Sigilli Custos, pòst & Cancellarius & Cardinalis fuit. Sub Ludovico XIII. Vvillelmus du Vair Episcopus Lexovienſis Custodiæ Sigilli præfectus est. Nuperrimè verò Ducheſnius publicata Cancellariorum Franciæ Historia, supra laudatis complures addit, qui & Cancellarii munus obiere, & sacras Prælaturas.

VII. Nec dissimulabo equidem longissimam hanc seriem & contextionem Cancellariorum, & Sigilli Custodum ex Clero adscitorum, intermissam aliquando fuisse & interpolatam Cancellariis & Custodibus Sigilli non paucis, ex laicorum Procerum Collegio intertextis. Sed ex ea recensione plus satis liquet, geminas eas dignitates cohærere & habitare simul semper potuisse cum Clericatu, atque ita semper omnibus persuasissimum fuisse: quin imò & decori, & compendio esse potuisse horum dignitatum conjunctionem cum Clericatu & cum Prælaturis, tum Regno, tum Ecclesiæ.

His adde quod pene exciderat de Gervasio Remensi Archiepiscopo, à quo Philippus I. Rex inunctus & inauguratus est; quòd scilicet illi ex vetusto Chronico sancti Theodorici juxta Remensem Civitatem innovavit confirmavitque Philippus dignitatem Magni Cancellarii, ipsi & Ecclesiæ ejus. Ejus Chronici hæc sunt verba: *Gervasius verbum habuit coram Rege, quia esse deberet, sicut sui Antecessores fuerant, summus Regis Cancellarius. Quod eodem Rege gratissimè annuente, &c.* Quæ quidem si satis firma sunt, poterit ergo non temerè subscribi eorum sententiæ, qui Hugonem Regem Capetium opinantur, Arnulpho irascentem, qui præter ejus voluntatem ei sedi restitutus fuerat, detruncasse eum, & munere Magni Cancellarii viduasse. Et sanè cùm eo propemodum ipso tempore Magni Cancellarii nomine & dignitate insignitæ fuerint nobilissimæ Metropoles in Hispania & Germania, non abludit à verisimilitudine id à Gervasio quoque tentatum fuisse. At si id à Philippo I. Rege verè concessum fuit, mera ea fuit nominis & tituli gloria, cùm tot supra pernumerati sint Cancellarii, qui Remensi Ecclesiæ nunquam præfuere. Ne illi quidem Archiepiscopi Remenses, quos his permiscuimus, eo specialiter munere Cancellarii donati fuissent, si Sedi & Ecclesiæ suæ ea dignitas affixa & adglutinata fuisset.

His adde eundem Regem Philippum I. id moris invexisse, ut Regiis Chartis subscriberent quatuor primarii Regni Officiarii, quod ajunt aliqui ducentis admodum annis retentum fuisse, donec in Parlamentis publicarentur. Potest verò & illud rursus nonnihil concutere fidem ejus concessionis Philippi I. quòd sub eodem Rege Magni quandoque Cancellarii nomine exornatus sit Episcopus Parisiensis Goffridus, ut ex hac liquet subscriptione: *Ego Gislebertus Notarius ad vicem Gaufridi Parisiensis Episcopi, summi Cancellarii relegendo subscripsi.*

VIII. Ex his porrò omnibus illud patet, si Cancellarii Franciæ sub prima Regum prosapia ex Laicis omnes provecti sint, si sub secunda ex Clero omnes, partim ex laicis, partim ex Clericis sub tertia adoptatos fuisse. Sub prima stirpe Referendarii dicti sunt; sub secunda Notarii, Prothonotarii, Capellani, Archicapellani, donec Archiepiscopi Remenses de Regibus diutiùs optimè meriti eam dignitatem velut hæreditariam Ecclesiæ suæ conciliassent, & ad posteros transfudissent, accito nomine Archicancellariorum, vel Magnorum Cancellariorum. Sub tertia denique prosapia ipso Archicancellariorum nomine in desuetudinem abeunte, & ad Cancellarios revoluta tota illa potestate, qui Vicarii priùs & Ministri erant Archicancellariorum, eisque absentibus subscribebant, jam pro Archicancellariis soli Cancellarii summam eam ad se potestatem traduxere. In Germania, Hispania, & Anglia nomina Magnorum Cancellariorum perennavere in Archiepiscopis insignium quarundam Ecclesiarum; sed ea sunt tantummodo gloriæ & pompæ nomina, potestate ttanslata in eos, quos sibi Reges Cancellarios accersunt, arbitratu suo. A Cancellaris Laicis nominatim describendis consultò abstinui, ne à

pro-

propoſito longiùs aberrarem. Ne ſecundi quidem omnes ordinis Cancellarios Clericos recenſui, vel ſigilli Cuſtodes, quòd & longum id fuiſſet, & non ſemel in ancipiti res ſit.

Illud denique obſervari potuit, à Pipino habenas Regni capeſſente, abolitum fuiſſe Referendarii nomen, & munus, ejuſque functiones minoribus Officialibus delegatas, ſubrogatis Cancellariis, minorum antea gentium Miniſtris: quod & Pipini ſucceſſores ſecuti ſunt. Nec ſecus Hugo Capetius ubi regio ſedere primùm ſolio incepit, ab eo extinctos fuiſſe Archicancellarios, quo ampliſſimo munere annis jam admodum centum Archiepiſcopi Remenſes intumuerant: nec ei muneri adhibitos, niſi Cancellarios, quos nutu ſuo delegiſſet, non paſſurus eam dignitatem poſthac ulla in Eccleſia, vel Procerum familia perpetuari. Ut Arnulphus Remenſis Archiepiſcopus Hugoni Capetio viſus eſt Carolinæ ſtirpis reliquiis devinctior, quàm ut tutò poſſet Magni Cancellarii dignitatem circumgeſtare; non ſecus ex Majore Palatii Pipinus Rex Francorum creatus, intutum ſibi exiſtimaverat fore, ſi Referendarii ſinerentur uſque potiri ampliſſima illa nominis & muneris ſui gloria ac poteſtate.

IX. In Anglia quoque videtur Cancellarii munus Clericis & Prælatis attributum fuiſſe. Henricus I. Rex fidem incorruptam expertus, & dexteritatem, atque prudentiam Rogerii Cancellarii ſui, antequam Regno potiretur; illum poſtea Salisberienſi Epiſcopatu decoravit, compulitque tandem, ut Regias vices gereret, tum in Anglia, tum in Neuſtria. Singulari & ſapientia & moderatione Præſul, tantum oneris detrectavit in ſe recipere, niſi Anſelmus, Radulphus & Vvillelmus Archiepiſcopi Cantuarienſes, authores ſibi eſſent, niſi denique Pontifex Romanus præciperet. Ab Archiepiſcopis & à Pontifice id præcipi exoravit Rex. Eam porrò immenſæ molis adminiſtrationem Rogerius tam inculpatè & tam ſanctè obiit, etiam triennium, aut quadriennium abſente Rege, ut vel invidia ipſa conticuerit, & nec tantiſper obtrectare auſa ſit. En ipſiſſima Vvillelmi Malmesburienſis verba: *Habebat Henricus Rex Epiſcopum Saresberienſem Rogerium à Secretis, cujus maximè nitebatur conſilio. Nam & ante regnum omnibus ſuis præfecerat Rex: primùm Cancellarium, mox Epiſcopum conſtituerat, prudentiam viri expertus. Solerter adminiſtrati Epiſcopatus officium ſpem infudit, quod majori dignus haberetur munere. Itaque totius Regni moderamen illius delegavit juſtitiæ, ſive ipſe adeſſet Angliæ, ſive moraretur Normanniæ. Refugit Epiſcopus tantis ſe curis involvere, niſi Archiepiſcopi tres Cantuarienſes Anſelmus, Radulphus, Villelmus, & poſtremò Papa injunxiſſent ei munus obedientiæ. Sategit ita fieri Henricus, non neſcius quia fideliter ſua tractaret commoda Rogerius. Nec defuit ille ſpei Regiæ, ſed tanta integritate, tanta ſe agebat induſtria, ut nulla contra eum conflaretur invidia.* Nihil diſpenſationis vel obtinuit, vel expetiit Præſul conſultiſſimus, ut Cancellarium Epiſcopumque ſimul ageret, gnarus nihil opus eſſe; ſed & expetiit, & impetravit, ut Proregis & Regni ampliſſimi Rectoris munus gereret. Nondum ea erat tum, quæ poſtea fuit Cancellarii vel amplitudo, vel poteſtas. Inde eſt quòd Cancellarius primò fuit Rogerius, poſtea ad Epiſcopatum vocatus. Idem & in Gallia obſervavimus. Ut novo dignitatis gradu eveherentur Cancellarii, Epiſcopi creabantur. De Magnis Cancellariis nullum in Anglia verbum fiebat; nempe tum in Gallia nulli jam amplius erant.

De Henrico I. Lib. pag. 161.

X. Thomæ invictiſſimi Martyris exemplo res illuſtrior fiet. Archidiaconi adhuc & Canonici quibuſdam in Eccleſiis partes ſuſtinebat, cùm illum Henricus II. Cancellarium deſignavit. Ita enim Matthæus Paris ad annum 1155. *Eodem tempore Thomas, Cantuarienſis Archidiaconus, Beverlacenſis Præpoſitus, & Canonicus in diverſis per Angliam Eccleſiis aſcriptus, factus eſt Regis Cancellarius.* At aliquot pòſt annis cùm unanimi conſenſione Thomas Cancellarius ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem electus fuiſſet, anno 1162. ubi conſecratus & Pallio donatus fuit, illicò Cancellariæ renuntiavit, & Sigilla ad Regem remiſit. Subiniquo id quidem animo tulit Rex; at Archiepiſcopo certum erat, fixumque, totum ut ſe novæ ſuæ ſponſæ dicaret, quod conſequi ſe non poſſe exiſtimabat, niſi Aulicis vinculis & negotiis ſeſe prorſus expediret. *Archiepiſcopus habitum ſic mutavit, ut & animum permutaret. Nam Curiæ curis intereſſe renuncians, Eccleſiæ ſuæ negotiis & lucris ſpiritualibus intendebat. Siquidem Nuncios ad Regem in Normanniam direxit, Cancellariæ renuncians, & ſigillum reſignans. Quod in cor Regis altius deſcendit, &c.* Cæterùm Epiſcopali jam pectore & ſanctimonia Cancellariatum explicuerat Thomas, adverſum ſeſe palam & conſtantiſſimè objiciens rapinis omnibus & contumeliis, quas in Eccleſiam & Regnum circumvento Rege meditabantur. *Cancellarii fungens officio, audaciam milvorum ſapienter depreſſit, qui Regi adulantes, diripere conſpiraverant tam Provincialium, quàm Eccleſiæ facultates.* Quæ Matthæi Paris verba dilucidè probant, quanti ad Eccleſiæ commoda & ſalutem referret, ut id muneris Clerici potiſſimùm obirent.

XI. Cancellariatu poſtea ornatus fuit Vvillelmus Epiſcopus Elienſis, quem & Juſtitiarium creavit Richardus Rex dimidii Regni, alterius dimidii Juſtitiario ei adjuncto Epiſcopo Dunelmenſi, ut idem Matthæus Paris narrat ad annum 1188. Circa annum 1190. Elienſis unus jam fuit Angliæ totius Magnus Juſtitiarius, Cancellarius, & Legatus Apoſtolicæ ſedis. Tam inuſitatæ poteſtatis amplitudini non reſpondebat par amplitudo ſapientiæ, & virtutum. Anno 1192. jam Richardum Regem pertædeſcere cœpit ſui Cancellarii. Moxque ut itineri ſe dedit ad ſacram properans in Palæſtinam expeditionem, tot laceſſitus, & penè obrutus eſt litteris, & criminationibus in Elienſem intentatis, ut Epiſtolas reſcripſerit, quarum vel authoritate, vel occaſione, ſpoliatus illicò fuit Cancellarius, & ad eas contruſus anguſtias, ut in Normanniam aufugeret. Meſſina Rex Anglus Archiepiſcopum Rothomagenſem remiſerat, ut in locum Cancellarii ſubrogaretur, ſi cujuſvis culpæ macula Elienſi inhæreret. Ita enim Rogerius: *Mandavit Rex à Meſſana, ſi feciſſet quod-* Pag. 92.
cumque Cancellarius in detrimentum Regni, deponeretur, & loco illius inſtitueretur Rothomagenſis Archiepiſcopus. Depoſuerunt Cancellarium, & in loco illius inſtituerunt Rothomagenſem Archiepiſcopum. Cancellarii patrocinium Petrus Bleſenſis calamo aggreſſus eſt, Cæleſtinus Pontificia authoritate.

XII. Ubi primùm Joannes Sine-terra Richardo ſuffectus fuit germano ſuo, Hubertum Cantuarienſem Archiepiſcopum ad Cancellariæ apicem ſublimavit. Non hunc ab eo munere amplectendo deterruit aut Thomæ exemplum perilluſtre abdicationis, aut imago triſtiſſima collabentis Elienſis; quin ex adverſo geſtiens, & vaniſſimo gaudio penè ineptiens, nec ſine ſui oſtentatione ad id munus venit. Fuit enimverò neſcio quis piiſſima fretus audacia, qui illi palam occinuerit, ſi ſatis perſpectam atque exploratam haberet Archiepiſcopatus Cantuarienſis amplitudinem, fore ut nollet tam ſplendidè coronatum Sacerdotii ſui verticem oneri & jugo ſubjicere Cancellariæ: plures enim jam à Cancellariatu ad Archiepiſcopatum conſcendiſſe, ab Archiepiſcopatu ad Cancellariatum hactenus de-

scendisse neminem. Audiendus hìc rursum Rogerius : *Qui dum gloriaretur de potestate illa, & multa jactaret de familiaritate Regis, Hugo Bardulphi dixit ei, Domine, salva pace vestra loquar, certè si bene consideraretis nominis vestri potentiam & honoris dignitatem, non deberetis jugum servitutis vobis imponere. Quia nunquam audivimus vel vidimus de Archiepiscopo fieri Cancellarium, sed de Cancellario vidimus fieri Archiepiscopum.*

Pag. 794. Rainal. ann. 1199. n. 43.

Consultissimum sanè id fuisset, insistere vestigiis B. Thomæ, prædecessoris nuper sui. Porrò Henrico III. Cicestrensis Episcopus Cancellarius fuit. Cùm jam Cancellarius esset, Episcopatu auctus est anno 1222. Quin & totius assensione Regni creatus est Cancellarius, ut nec nisi pari authoritate exauthorari posset. *Antea custos & bajulus Regii sigilli fuerat, Regis fidelissimus Cancellarius, assensu totius Regni, ita scilicet ut non deponeretur ab ejus sigilli custodia, nisi totius Regni ordinante consensu & consilio. Qui post susceptum Præsulatum mansit Cancellarius.* At ei tandem stomachatus Rex, quòd æqui rectique tenacior esset, & infracto pectore, pro justitia decertaret, sigilla Regia ab eo repetiit; quæ excelsi & indomiti animi vir restituturum se negavit, nisi eadem qua ea receperat Parlamenti authoritate. *Sigillum quoque suum ab Episcopo Cicestrensi Cancellario suo, qui officium suum irreprehensibiliter administravit, existens columna singularis veritatis in Curia, exegit Rex instantissimè. Sed idem Cancellarius hoc facere renuit, videns impetum Regis modestiæ fines excedentem, dixitque se nulla ratione hoc posse facere, cùm illud communi Regni consilio susceperisset; quapropter nec illud similiter sine communi assensu Regni alicui resignaret.* Ita Matthæus Paris ad annum 1236. Restituit tandem Episcopus sigillum; at cùm anno 1239. Rex præcipitis & inhumani consilii sui jam pœnitentia ductus, eum revocaret: deduci se jam de sententia non est passus, ne recuperato tandem sacro otio sollicitudines amarissimas anteponeret, & in eosdem se rursus laqueos implicaret. *Ipse malens quietem, quàm curas, noluit incidere in laqueos, quos evasit.* Si eandem trivisset semitam Archiepiscopus Cantuariensis, industriamque suam & laborem ad id contulisset, ut æquitati & justitiæ invictissima quædam præsidia adderet, non iis ille reprehensionibus patuisset, quas suprà attigimus.

Matth. Paris. ann. 1236.

Post aliquot annos in Parlamento Angliæ cùm plerisque id maximè doleret, quòd ex inconsulta Cancellariorum licentia pleræque Regni calamitates scaterent, ut qui sigillo Regio munirent, quæ exitio futura erant: deliberari cœptum est, ut ne Justitiarii, aut Cancellarii posthac à Rege crearentur, nisi quos Parlamenta ipsa delegissent. *Nullus substituatur Cancellarius, vel Justitiarius, nisi solummodo per solemnem & universalem omnium convocationem & liberum assensum, &c. Ut quemadmodum omnium negotia sunt tractaturi, sic etiam in eorum electione concurrat assensus singulorum.* Displicuit Regi ea consultatio, quæ non multò pòst tamen rursus innovata est, multis impatienter ferentibus, quòd Cancellarium, Justitiarium & Thesaurarium designaret Rex, non more Majorum suorum, Procerum priùs voluntates & suffragia scrutatus, sed pro suo libitu, ut eos projectiores haberet ad sua obsequia; ex quo & illud proficiscebatur, ut & ipsi impuniùs privata commoda publicis utilitatibus anteferrent. *Universis non mediocriter concurrentibus, eo quod sicut magnifici Reges prædecessores sui habuerunt, nec Justitiarium, nec Cancellarium habet, nec Thesaurarium per commune consilium Regni, prout deceret & expediret, sed tales, qui suam qualemcumque, dummodo sibi quæstuosam sequuntur voluntatem: nec qui Reipublicæ, sed singularem quærunt promotionem, pecuniam colligendo, custodias & reditus sibi primitus procurando.* Cùm ea tunc munia obirent ii, quos Rex instituerat, non poterant ii gradu ejici, & alii substituì, nisi convulsa & quasi labefactata Regia Majestate. Id Rex satis disertè Comitiis significavit, unde & eorum tunc quidem irritus cecidit conatus. Altero rursus pòst anno cùm rursus Nobilitas coiret, & id urgeret, verbis humanissimis eos deliniebat Rex, & spe lactabat, cùm ea tandem incidere, quibus res ea tota disturbaretur. Anno rursus 1255. instare Parlamentum, ut prisco more ab ipso Parlamento eligeretur Justitiarius, Cancellarius & Thesaurarius, nec nisi graviorum convicti facinorum in Parlamento exauthorari possent. *Exigebant, ut de communi consilio Regni Justitiarium, Cancellarium & Thesaurarium eligerent, sicut ab antiquo consuetum & justum. Qui etiam non amoverentur, nisi claresccntibus culpis, & de communi Regni convocati consilio & deliberatione.* Id Rex tum quidem concessit, at anno 1263. Cancellarius & Justitiarius, quos Barones elegerant, ab eo amoti sunt, aliis in eorum locum suffectis. Hinc novæ rursus turbæ, quas non siluit Matthæi Paris Continuator.

Ibid. anno 1244. 1246.

XIII. Ex his Matthæi narrationibus nemo non videt, quantum in potestatis fastigium evolassent Cancellarii Angliæ, & quanti ad Reipublicæ salutem interesset, quanti ad Regni & Sacerdotii tuendam concordiam, ut id munus non delegaretur, nisi spectatissimis pietate & integritate viris. Ab antiquissimo Historiæ Anglorum Scriptore memoriæ commendatum est, Theobaldum Cantuariensem Episcopum Henrici II. Regis juventæ versatili & fluctuanti timentem, ne quando eum Aulici adulatores transversum agerent, suasisse ei ut Thomam Archidiaconum ascisceret in Cancellarium, cujus sibi exploratissima esset religio & sapientia alendæ Regum & Ecclesiarum concordiæ accommodatissima. *Videns venerandus Pontifex Regiæ mentis, utpote juvenilis mutabilitatem, timebat ne adulatorum malignantium tabe inficeretur, &c. Egit apud Regem, ut statim in initio Regni Cancellariam suam crederet Clerico suo Thomæ Londoniensi, cui anno præterito Cantuariensis Ecclesiæ dederat Archidiaconatum, &c. Talem Aula dignum & Aulæ gratum futurum non immeritò arbitrabatur, sperans exinde istius ope & opera inter Regnum & Sacerdotium deinceps pacis gratiam & vinculum firmum.* Novus sanè statim Cancellarius in gratiam, in arcana quæque Regis consilia admissus est. *Ut in brevi Regis Rector efficeretur, & quasi Magister.* His rationibus, his demum stimulis incitati fuere infucati Ecclesiæ, pacis & justitiæ amatores, ut ad Clericos devolveretur Cancellarii dignitas, vel Cancellarii ipsi ad Episcopatum promoverentur.

Scrip. antiq. Angl. Tom. 2. pag. 1377.

Novo eam rem exemplo communiet Thomas Valsinghamus. Anno 1312. mortalitatis exuvias abjiciente Archiepiscopo Cantuariensi, Clemens V. eam sibi dignitatem reservavit nutu suo conferendam. Ad electionem tamen ventum est. Electum confirmare Pontifex recusavit, & ad Cantuariensem Ecclesiam ipse Episcopum Vigorniensem transtulit, qui Cancellarius jam erat Regis; ut sicut Cancellarii officio perfunctus fuerat ea probitate & sapientia, qua sibi admirationem & amorem conciliasset Regis, Baronum, & totius Regni; ita jam Archiepiscopus & Primas Angliæ creatus, strenuissimè conniteretur ad levandam plebem, quæ jamdiu oppressa gemebat, & ad Ecclesiæ Regnique disciplinam restaurandam. *Et quia constabat Papæ Ecclesiam Anglicanam multis laborare tribulationibus, cogitabat sollicitè providere Ecclesiæ viduatæ de viro per quem vexationes melius sedari possent. Habito super his tractatu provido, tandem in dominum*

Valte-

Valterum Raynalde Vigorienſem Epiſcopum Domini Regis Cancellarium oculos dirigebat, conſiderans nimirum quantam gratiam coram Domino Rege præ cæteris Regni Prælatis inveniebat; quàm maturè ſe in ſuo officio Cancellarii & quàm ſapienter habebat; quanta directione motus & rancorem inter Regem & Proceres temperabat; ſperans talem virum Eccleſiæ & Regno plurimum profuturum. Huic igitur honorem Cantuarienſis Eccleſiæ gratis cum pallio conferebat.

XIV. Eo exemplo, uti & illo Ciceſtrenſis Epiſcopi ſuprà relato facilè adducimur, ad id ſemper propenſiores fuiſſe Reges, ut ex Epiſcopis maximè aſciſcerent ſibi Cancellarios, & vel ſic ſuis ſe Parlamentis gratiſſimam rem facere confiderent. Epiſcopus enim Ciceſtrenſis, Parlamenti ipſius votis ad eam dignitatem vocatus fuerat. Idemque non temerè de hoc auguramur Vigornienſi Epiſcopo, qui tam providæ & inconvulſæ inter Regem & Proceres conſenſionis author & conciliator fuerat. Novum ab eodem Valſinghamo ad id argumentum ſuppeditatur ad annum 1371. ſub Eduardo III. Ejus enim anni Parlamentum neſcio qua perverſitate in Eccleſiam exulceratum, Epiſcopos ſpoliavit Officiis Cancellarii & Theſaurarii, quin & Sigilli minoris cuſtodem Clericum ſecundi Ordinis ea quoque dignitate excuſſit. *In iſto Parlamento ad petitionem dominorum in odium Eccleſiæ amoti ſunt Epiſcopi de Officiis Cancellariæ & Theſaurariæ, & Clericus de privato ſigillo.* Uſitatiſſimum ergo hactenus fuerat ut Epiſcopi Cancellarii Regni fierent, ipſius ſuffragiis Parlamenti. Cùm enim hujus Parlamenti authoritate gradu motus ſit Cancellarius, erant ergo partes ejus aliquæ in inſtituendis & deſtituendis Cancellariis. Illa autem Baronum in hoc Parlamento concitata in Clerum odia, non immeritò incenſa tum fuiſſe creduntur à Vicleſi alumnis, peſtilentiſſimum virus ſuum in Clericos tum paſſim omnes evomentibus.

Verùm quàm apertè iniqua, tam neceſſariò brevis fuit illa animorum à Clericis alienatio. Statim enim anno 1380. cùm Richardus Cancellarius ampliſſimo ſe eo munere abdicaſſet in Parlamento, protinùs ad eam allectus eſt Archiepiſcopus Cantuarienſis. Nonnullis tum viſum eſt evileſcere Archiepiſcopi dignitatem, ſubeundo Cancellarii & defungendo munere. Non inſcitè ſuper ea re Valſinghamus: *Archiepiſcopus Cantuarienſis contra gradum ſuæ dignitatis, ut plurimi conclamabant, illi officio militaturus acceſſit. Sed ſi ipſe illud procuraverit, aut ſponte ſuſceperit, Deus ſcit.* Quaſi diceret, reprehenſionibus non injuria obnoxium futurum fuiſſe Archiepiſcopum, ſi dignitatem eam exambiſſet, qua in ſæculares moleſtias & ſollicitudines reſorberetur, & ſummo ſacerdotio ſuo impar eſſet; at à culpa & vituperatione procul fuiſſe, ſi Regio imperio, & publicæ utilitati, non ſuæ cupiditati obſecutus eſſet. Anno 1389. Richardus II. Rex jam ſui juris factus primitias Regni ſui inſignivit, Archiepiſcopo Eboracenſi Cancellariatu & ſigillo Regio cedere juſſo, quo utroque ſtatim ille Vintonienſem Epiſcopum, quamlibet invitum & renitentem inveſtivit. *Jubeo ut in primis Cancellarius ſigillum mihi reſignet. Cumque Eboracenſis Archiepiſcopus ſigillum reddidiſſet, &c. Rex tradidit ſigillum Epiſcopo Vintonienſi, faciens eum Cancellarium, quamvis plurimum renitentem.*

XV. Nec ab Anglorum moribus Scotia diſſentiebat. Epiſcopis plerumque demandabatur Cancellarii munus. Habes apud Rainaldum, ut de Epiſcopo Glaſcuenſi Cancellario Regis Scotiæ Jacobi voluerit Papa judicium inſtitui per Legatos ſuos, ob Regias Conſtitutiones aliquas Eccleſiæ libertatibus inimicas, quas ille Regio muniverat ſigillo, & publicaverat. Rex Cancellarii ſui defenſionem amplexus eſt.

XVI. Ad Germaniam venio, ubi non Cancellarii tantùm, ſed & Archicancellarii obvios ſe dabunt, cujuſmodi nullos Anglia hactenus exhibuit, nullos Gallia ſub Capetii ſtirpe, unum ſi excipias Gervaſium Archiepiſcopum Remenſem. Id porrò in Germania manaverat à Carolo Magno & poſteris ejus Auguſtis, quorum in Palatio Hincmarus ſuprà nobis Magnos Cancellarios indigitavit. In Anglia frequentiùs Epiſcopi quàm Archiepiſcopi Cancellarii creabantur; quin & ejus dignitatis additamento decreſcere perſæpè viſus eſt & obſcurari Archiepiſcopus Cantuarienſis. Denique Cancellarii ipſi non ratò ad Epiſcopatum, ut ad præcelſius aliquod culmen attollebantur. Nec aliter res habebat in Gallia. At in Germania ſummi quique Archiepiſcopi, & Electores ipſi Imperii, Cancellariatus dignitate cohoneſtati ſunt, & Archicancellarii dicti. In Anglia denique ubi ex Parlamenti conſenſione inſtituti fuere Cancellarii, ne deſtitui quidem ii potuere, niſi eodem interveniente Parlamento; quanquam poſſet Rex Sigilla illis auferre, & transferre ad alios. Nec abhorrebat forſan aliquandiu ab eo uſu Gallia. Ex adverſo autem in Germania Archicancellariatus dignitas à tribus Metropolibus Electorum Imperii nunquam ſejungi potuit, aut alienari. Cujus rei ea ſubeſt ratio, quòd ſingulis his Archicancellariis Cancellarii ſubeſſent, quos arbitrio ſuo Imperator ſummoveret, aut Sigillis Regiis ſpoliaret.

XVII. In Chronico Epiſcoporum Mindenſium plurima congeſta ſunt privilegia ei Eccleſiæ ab Imperatoribus conceſſa, & à Cancellariis ſubſcripta, qui Archicancellariorum horum Imperii vices gerebant. Ejuſmodi eſt Ottonis I. anno 961. *Linculphus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicapellani recognovi.* Ejuſmodi Ottonis II. anno 976. *Egbertus Cancellarius ad vicem Villigiſi Archicapellani notavi.* Ejuſmodi Ottonis III. anno 991. *Hildevaldus Epiſcopus & Cancellarius Villigrini Archiepiſcopi recognovit.* At Henrici I. anno 1009. *Guntherus Cancellarius vice Aribonis Archicapellani recognovit.* Conradi verò anno 1029. & 1031. *Odolricus Cancellarius ad vicem Arbonis Archicapellani recognovit.* Et rurſus anno 1033. *Burchardus Cancellarius ad vicem Bardonis Archicapellani.* Et anno 1049. *Vintherius Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii.* Rurſum ſub Henrico III. anno 1059. *Gebehardus Cancellarius in vice Lintpaldi Archicancellarii.* Et anno 1063. *Fredericus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii.* Et tamen illud Henrici III. anno 1059. ejuſmodi erat: *Vanterus Cancellarius vice Leopoldi Archicapellani.* Poſteriorum Chartæ Imperatorum nec à Cancellariis, nec ab Archicancellariis, nec ab Archicapellanis ſubſcribebantur, ut parvo ſigillo munitas facilè conjicias fuiſſe.

Itaque priores omnes Imperatores Reſcripta ſua ſubſcribi fecerant ab Cancellario, qui Vicarius erat Archicapellani, ſive Magni Cancellarii. Semel tantùm advertimus, ubi Cancellarius cùm eſſet Epiſcopus, Vicarium ſe dixit Archiepiſcopi. Decet enim, ut Epiſcopus Archiepiſcopo ſubjiciatur potiùs quàm Magno Capellano, vel Archicapellano; inde eſt quòd Archiepiſcopos perſæpè vocari placuit, qui Epiſcopi tantùm erant, cùm Archicapellani munere fungebantur. Quamdiu Henricus III. Regis, necdum Imperatoris, nomine uſus eſt, diplomata quoque ſua ſubſcribi fecit à Cancellario vices gerente Archicapellani; poſtea verò Archicancellarius, non Archicapellanus ejus Chartis ſubſcripſit. Guibertus Parmenſis Epiſcopus Cancellarii officio functus fuerat ſub eo Rege. At cùm Eccleſia Regno collideretur

Baron. ann. 1080. n. 17. perversis ejus consiliis, ubi primùm Anno Colonienſis Archiepiſcopus renuntiatus eſt Regis impuberis Rector, eo abacto Vercellenſem Epiſcopum ſubrogavit.

Jam inde ab ævo Caroli Magni, Archicapellani erat recognoſcere ſignum vel ſigillum Principis, ut patet ex fundatione Epiſcopatus Bremenſis anni 788. *Signum domini Caroli Regis invictiſſimi Hildebaldus Archiepiſcopus Colonienſis & ſacri Palatii Capellanus recognovi.* Henrico II. Imperatori duo erant Cancellarii. Hunfridus Cancellarius erat Italiæ, & hunc Ravennatem deſignavit Archiepiſcopum. In aliis ejus Regnis Cancellarius erat Theodoricus, idemque Archicapellanus, quem & Conſtantienſi donavit Epiſcopatu. Ita enim Hermannus in Chronico ad annum 1047. *Ravennati Eccleſiæ Hunfridum Cancellarium ſuum conſtituit; Conſtantienſi Theodoricum, per alias Provincias Cancellarium ſuum, & Archicapellanum, & Aquiſgrani Præpoſitum.*

Baron. nu. 3. Adam. Hiſt. Eccl. c. 5.

Author coævus vitæ B. Annonis Archiepiſcopi Colonienſis, Romanorum illum vocat Archicancellarium, ubi de ejus Romano itinere verba facit anno 1070. *Romam ingreſſus eſt Romanorum Archicancellarius.* Anno 1073. cùm Gregorius VII. ad Petri ſedem evectus fuiſſet, miſit Henricus Rex ex Germania Epiſcopum Vercellenſem Cancellarium Italiæ, qui ejus electionem confirmaret. *Rex electioni aſſenſum præbuit, & Gregorium Vercellenſem Epiſcopum, Italiæ Regni Cancellarium ad Urbem tranſmiſit, quatenus electionem ejus authoritate Regia confirmaret.*

Baron. n. 27.

Anno 1157. Fridericus I. Imperator Archiepiſcopos Viennenſes Archicancellarios Imperii declaravit in Regno Burgundiæ, quo tunc adhuc utcunque Germani Imperatores potiebantur. *Ut in Regno Burgundiæ ſacri Palatii noſtri Archicancellarius & ſummus Notariorum noſtrorum ſemper exiſtas, & poſt te ſucceſſores tui.* Anno 1213. Charta quædam Friderici II. Imperatoris ab Epiſcopo Metenſi & Spirenſi ſubſcribitur, vicem gerente Archiepiſcopi Moguntini Archicancellarii Germaniæ. *Ego Conradus Dei gratia & Apoſtolicæ ſedis Metenſis & Spirenſis Epiſcopus, Imperialis Aulæ Cancellarius, Vicedomini Sigefridi Moguntini Archiepiſcopi, & Apoſtolicæ ſedis Legati, ac totius Germaniæ Archicancellarii recognovi.* Henrico V. Friderici II. parenti Cancellarius fuerat Conradus Epiſcopus Hildesheimenſis, cui olim per abſentiam ſuam Siciliæ adminiſtrandæ præfecturam demandaverat. *Præfectus eſt Claſſi Cancellarius Imperatoris Hildeſemenſis electus, tunc verò conſecratus Epiſcopus: cui olim abſente Imperatore cura regni Siciliæ fuerat demandata.*

Bibl. Flori. Par. 1. pag. 87.

Baron. ann. 1097. n. 76.

Arnoldus apud Baron. ann. 1197. n. 4.

Poſſent id genus & alia coacervari innumera. Sed ex his plus ſatis intelligitur, 1. Qua latiſſimè patuit Imperium, nec Cancellarios fuiſſe, nec Archicancellarios delectos, niſi ex Clero. 2. Ut plurimum eam dignitatem Epiſcopos adiiſſe. 3. Archicancellarios non fuiſſe, niſi Archiepiſcopos. 4. Quibuſdam Metropolibus affixas fuiſſe Archicancellariorum dignitates, nec ad alias migraſſe. 5. At Epiſcopos nunc harum, nunc illarum Eccleſiarum ad Cancellariorum munus evectos. 6. Sola conſeſſus & honoris prærogativa, & gloria nominis gaviſos fuiſſe Archicancellarios, munus ipſum fungentibus Cancellariis. 7. Quatuor Regnis illis, quæ Imperium complectebatur, Germaniæ, Italiæ, Franciæ Orientali, ſive Germanicæ, & Burgundiæ, ſuos cuique proprios fuiſſe Cancellarios, & Archicancellarios.

Quod ad Poloniam pertinet, ex Edicto Sigiſmundi Regis anno 1507. facilè liquebat, quam ſolemne ſemper fuiſſet, ut nonniſi ex Clero Cancellarii deligerentur. Aliqua enim perpendens Sigiſmundus eſſe, quorum executio Clericis mandari non poſſet, conſtituit, ut poſthac Officia Cancellarii, & Vicecancellarii gererent duo ſemper aliqui, quorum alter Clericus, alter Laicus eſſet: *Ut in futurum in Cancellariatus & Vicecancellariatus officiis, cùm aliquod eorum vacare contigerit, nos & ſucceſſores noſtri ad unum ex illis ſpiritualem perſonam, & ad aliud ſæcularem præficere debeamus, propter actiones quæ interdum tales eveniunt, quòd ſpirituali perſonæ earum executionem committi non convenit.*

Statuta Polon. p. 55.

XVIII. In Hiſpaniæ deſcribendis moribus finem faciemus dicendi. Ex perantiqua Hiſtoriæ Arragonicæ Epitome conſtat anno 1326. Alphonſum Caſtellæ Regem Archiepiſcopum Toletanum Sigillis Regiis ſpoliaſſe. Exacerbatus ea contumelia Antiſtes, innexum enim erat Archiepiſcopatui Toletano Cancellarii munus, ea quidem abdicavit ſe Eccleſia, Tarraconenſis autem adminiſtrationem in ſe recepit, Alexandrini denique Patriarchatus titulo & dignitate exornatus eſt. *Alphonſus Caſtellæ Rex Toletano Regia ſigna, quibus tabulæ publicæ litteræque obſignantur, adimit: quæ Toletanis Archiepiſcopis tradi moris vetuſti fuit: & ejus muneris functione, Cancellarios ſe Caſtellæ nominant.* Ejuſmodi Archiepiſcoporum Toletanorum dignitatem altiori ob origine arceſſit Mariana. Narrat enim paulò poſt annum 1200. cùm gravi fame & annonæ penuria laboraret Hiſpania, ſollicitudinis, charitatis, largitatis ſuæ mira edidiſſe documenta Rodericum Toletanum Præſulem, largiſſimè effudiſſe ipſum res ſuas in pauperes, exemplis ſuis & hortamentis omnes incendiſſe. Tum enimverò ab Alphonſo Rege prædiorum & latifundiorum ingentem prorſus copiam Eccleſiæ Toletanæ accumulatam fuiſſe, quòd ea jam cœpiſſet Eccleſia publicum quoddam haberi totius Hiſpaniæ egenorum & miſerabilium ærarium, atque inexhauſtum charitatis penu. Ac tum præterea à Rege confirmatam Archiepiſcopo dignitatem Cancellarii, qua ante annos ſeptem anteceſſorem ejus Martinum decoraverat, nec ipſi tantùm quoad adviveret, ſed & ſucceſſoribus ejus adjudicatam. Porrò ſecundùm Reges, in ea dignitate ſummam fuiſſe & cardinem totius authoritatis. *Quo tempore in Hiſpania fame graviſſima laboratum eſt. Inde crebræ in vulgus mortes, cùm neceſſitas res etiam obſcænas in cibum verteret. Rodericus Præſul Toletanus ſuis opibus, alioſque ſacris concionibus adhortando, ut egenorum calamitate moverentur, multum contuliſſe viſus eſt. Prorſus ut Alphonſus Caſtellæ Rex in extrema ætate Eccleſiam Toletanam, quoniam apud eam tanquam in ærario publico optimè deponi theſauros cogitabat, nova multorum oppidorum ditione auxerit. Toletanum Præſulem jure perpetuo legeque in omne tempus lata, Regni Cancellarium eſſe confirmavit, datum ante ſeptem annos Martino deceſſori, uti ejuſdem Alphonſi diploma declarat. Quo Magiſtratu ſuprema & maxima authoritas ſecundùm Regiam olim continebatur.*

Hiſpan. illuſtr. to. 3. pag. 169.

l. 12. c. 3.

Non piguit hæc paulò prolixiùs narraſſe. Ut hinc intelligas: 1. Non ea fuiſſe incunabula Cancellariorum dignitatis, ſed ejus perpetuæ, & poſthac individuæ conjunctionis cum Eccleſia Toletana. 2. Vel hinc conjecturam duci, penes Clericos eam antè ſemper fuiſſe dignitatem. 3. In Eccleſiam Toletanam non paulò plus ſplendoris & gloriæ acceſſiſſe ex ratione & cauſa adglutinandæ ei ampliſſimæ dignitatis, quàm ex dignitate ipſa. Ex munificentia videlicet illa Præſulis Toletani in publicas neceſſitates effuſiſſima. Sapientiſſimè enim tum Rex judicavit, eos demum Præſules, qui infinitæ quodammodo beneficentiæ ita ſtuderent, ei dignitati, ſummæque poteſtati admovendos, cujus ſpecialis muneris eſt, ut oppreſſorum & miſerabilium omnium calamitates, inopiam, contumelias prævertat, propulſet, levet. 4. Eodem ipſo tempore Rex Eccleſiam Toletanam nova complurium terrarum, &

ditio-

ditionum acceſſione locupletavit, expertus quidquid ei daretur, Eccleſiæ pauperum & calumitoſorum omnium parenti piiſſimæ, & nutrici benevolentiſſimæ dari. 5. Ex quo rurſum patet, non recondendis & accumulandis, ſed benigniùs effundendis opibus ſuis Eccleſias locupletatas fuiſſe. Cùm eo ex fonte promanaverint immenſæ illæ opes Eccleſiæ Toletanæ, quæ omnium Orbis Chriſtiani, ſi Romanam demas, Eccleſiarum opulentiſſima eſt. Incredibilis quippe illa opulentia non aliud magis, quàm eleemoſynarum ſtrues eſt, quæ iis ſemper crevit largitionibus, quibus decreſcere videbatur. *Quoniam apud eam Eccleſiam tanquam in publico erario optimè deponi theſauros cogitabat, nova eam oppidorum multorum ditione auxit.* 6. Nec proventus tantùm agrorum, aut agri ipſi Eccleſiis dati, aut decimæ, ad eleemoſynas, ſed dominia ampliſſima, Comitatus, Ducatus ipſa Cancellariatus officia. Opes, dignitates, diriones iſtæ omnes, eo tantùm ſine Prælatis attributæ ſunt, ut tam piè, juſtè, ſanctèque & ſacerdotaliter impenderentur, quàm ab Epiſcopis jure ſperatur, à laicis non æquè ſperatur impendi debere.

Cancellariorum autem munus poſt tempora Caroli Magni Prælatis penè univerſim reſervatum, aut eorum etiam Eccleſiis illigatum fuit, ea nempe de cauſa, quòd ſumma quædam illa doctrina, fides, probitas, quæ ei præ cæteris officio adhibenda eſt, in Prælatis ſæpiùs & cumulatiùs inſit. Eodem penè tumulo, quo Romanum, obrutum & conſepultum fuit litterarum & ſcientiarum imperium. Victrices illæ Nationes, quæ Borealibus ex regionibus geluque rigentibus, in has ſe lætiores infudere Provincias, ubi florentiſſima tunc vigebat Eccleſia, omnem animi ſui contentionem atque induſtriam ad ſola armorum bellorumque ſtudia contulere: unde & litterarum quidquid erat, ac mitiorum diſcipinarum faſtidientibus Nobilibus, in Eccleſias illæ & Cœnobia ablegatæ ſunt. Itaque præter rationes ſuperiùs delibatas, ea quoque neceſſitas incubuit, ut ne poſſent quidem Cancellarii, & Archicancellarii niſi ex Clero cooptari. In Hiſpanias non ſolùm inundarunt ex Borea Vandali, Alani, & Gothi primùm, ſed & poſtea ex Africa Sarraceni, qui diuturnam ei regno cum ſervitutem, tum altiſſimæ ignorantiæ noctem invexere. Unde & affectatiùs ibi Cancellarii munus Epiſcopis dicatum fuit.

XIX. Sed enarrata ejus Toletani Cancellariatus origine, amplitudineque, pergendum jam nobis eſt ad ejus extenuationem eodem duce Mariana. Diximus Alphonſum Caſtellæ Regem anno 1326. ſigilla abſtuliſſe Joanni Archiepiſcopo Toletano, Arragoniæ Regis filio. Impatiens Præſul ejus injuriæ, ad patrem ſe Regem contulit, & à Toletana ad Cæſarauguſtanam Metropolin transferri ſe pervicit. Caſtellæ Rex Toletanum Archiepiſcopatum & Sigilla non uni, ut priùs, ſed duobus contulit, quorum natales non uſque adeo clari erant. Inde cœpit ea Cancellariatus dignitas minui & obſecurari in Archiepiſcopis Toletanis, penes quos exinde ſolius penè nominis amplitudo & ſplendor fuit, poteſtatis exors. *Inde initium ejus Magiſtratus imminuendi obſcurandique obſcuris miniſtris. Noſtra ætate debilitata authoritate, ac nulla fermè, quæ labes magna fuit, nomen tantùm Cancellarii à Toletanis Præſulibus retentum eſt.*

Ex his verò facili conjectura aſſequimur, Cancellarios Portugalliæ Regni, Clericos & ipſos fuiſſe. Qui redintegrationem deſcripſit Luſitaniæ cum Caſtella Coneſtagius, mandavit literis capita plura & vota Luſitanorum, ut Philippo II. Hiſpaniarum Regi ſubjici ſe acquieſcerent. In his illud erat, ut ubicumque demum Rex verſaretur, haberet in comitatu ſuo Clericum, qui Præfectus eſſet Ærarii, Magnum Cancellarium, & duos Conſiliarios Status. *Semper ſecum habeat aliquem Eccleſiaſticum ſupremum Præfectum Ærarii, Cancellarium magnum & duos Conſiliarios Palatii.* Si Theſaurarius, ſeu Præfectus Ærarii publici ex Clero deligebatur, multò potiori jure Cancellarius. L. 4.

XX. Non arma tantùm & militiam, ſed & diſciplinam ſacram Orienti noſtram inveximus, dum ſacra Palæſtinæ bella conflagrarent. Narrat Vvillelmus Archiepiſcopus Tyri, ut Hieroſolymitani Regni Cancellarius ipſemet inſtitutus ſit, poſt obitum Bethleemitici Epiſcopi, qui eas antè partes geſſerat. *Quia Radulphus Bethlehemita Epiſcopus Regni Cancellarius ex hac luce migraverat, ut eſſet qui Regiarum Epiſtolarum curam haberet, de conſilio Principum ſuorum nos ad prædictum vocavit officium, & Cancellarii nobis tradidit dignitatem.* L. 21. c. 15. An. 1173.

Res Eccleſiæ, res & patrimonia ſunt pauperum. Earum Beneficiarii non domini ſunt, ſed diſpenſatores.

CAPUT XXVI. P. 1. l. 4. c. 5.

Agros & proventus Eccleſiæ patrimonia eſſe pauperum, ex Conciliis & Patribus Eccleſiæ Latinæ, per quinque priora Chriſtiani nominis ſæcula.

I. Huic doctrinæ res Eccleſiæ omnes patrimonia eſſe pauperum imitebantur ſuperiùs diſputata.

II. Ei aſtipulantur pleraque Auguſtini geſta & decreta.

III. Vetabat ſanctus Pater recondi opes Eccleſiæ in futuros uſus, ubi præſens urges neceſſitas.

IV. Ex Hieronymo Beneficiarii omnes meri ſunt diſpenſatores.

V. Turpius & deformius nihil, quàm ut Clericus bonis pauperum locupletetur.

VI. Divitiæ in Clericatu partæ, rapinæ ſunt, & prædæ in pauperes actæ, quibus debetur, quidquid Beneficiariis ſupereſt.

VII. Varii Canones Concilii IV. Chartaginenſis. Penes Beneficiarios non eſt proprietas, non dominium, ſed depoſitum, & adminiſtratio patrimonii Eccleſiæ & pauperum.

VIII. IX. Quam ſententiam, quam in his rationem ſequeretur Ambroſius. Crimini datæ ſunt ei largitiones.

X. Juliani Pomerii doctrina.

XI. Gallicanorum Epiſcoporum effuſiſſimæ largitates.

XII. Nec non & Epiſcoporum Africæ.

XIII. Ex Auguſtino ad Eccleſias venere res Epiſcoporum Donatiſtarum, quando ejus ſectæ plebes paupereſque Catholicæ ſe unitati reddidere.

XIV. XV. Mira quædam Exuperii Toloſani Epiſcopi geſta.

XVI. XVII. XVIII. Item B. Honorati Epiſcopi Arelatenſis, & Hilarii alumni, & ſucceſſoris ejus.

XIX. Pauperes ut ſuo quodam modo Eccleſiæ Beneficiarii, ſi quo ſe crimine obligarent, gradu & Beneficio ejiciebantur.

I. COnſtituenda jam nobis hìc ſupereſt ea doctrina, quæ ſuperioribus compluribus capitibus dominari viſa eſt, & quam neceſſe eſt huic de diſtributione & uſu bonorum Eccleſiæ commentationi noſtræ prælucere. Ejuſmodi porro ea eſt, Eccleſiæ res omnes patrimonia eſſe pauperum, utpote primùm pauperibus errogatas,

Ecclesiæ commendatas, ut matri & altrici pauperum; ab Ecclesia denique rursus Beneficiariis concreditas, ut sint & ipsi pauperum provisores, ubi suis semel, si verè pauperes & ipsi sunt, necessitatibus prospexerint. Hinc illud consequens erat, quod suprà ostensum est, Clericos, quibus propria sunt & hæreditaria bona, rebus pauperum ut alienis abstinere debere, quòd nefas sit divitem quenquam stipendiis pauperum ali. Huc illud quoque pertinebat, quòd & Episcopi & Clerici cujusque Ordinis præstantissimi suprà demonstrati sint functionibus sacratis suis opus manuum addidisse; quòd existimarent ipsi quidem, confirmatæ & robustæ valetudinis opes esse non mediocres, & qui vel sic divites essent, eos pauperum ægrorum rebus & cibis arcendos esse. Hinc denique manabat & illud suprà, quod diximus, posse Clericos procuratores esse, & villicos, & administratores rerum Ecclesiæ temporalium, quòd eæ res sint pauperum, & sanctissimæ Congregationis, quibus non incubat cupiditas, sed charitas invigilat, quæ non sibi, sed aliis ea vel possidet, vel potiùs administrat.

II. Altissimè insederat Augustini animo, & moribus, & disciplinæ ea doctrina, qualescumque demum Beneficiarios bonis Ecclesiæ abuti non posse, nisi ut pauperes rebus pauperum, atque adeò suis ubi necessitatibus provisum est, tum reliqua debere omnia in pauperes dispergere. Altissimas, inquam, ea persuasio radices egerat in animo Augustini, cùm Possidius eum dicat, non alia ratione pauperes, quàm se ipsum Clerumque suum aluisse. *Pauperum verò semper memor erat, eisque inde erogabat, unde & sibi, suisque omnibus secum habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex reditibus possessionum Ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium.* Cap. 23. Cùm ex eodem oculato teste, non ædes unquam coemerit ullas, non terras, quò Ecclesiæ suæ reditus amplificaret, alendorum pauperum cupidior, quàm ditandi Cleri: *Domum verò, vel agrum, seu villam nunquam emere voluit.* Cap. 24. Cùm ubi exaruerat fiscus Ecclesiæ, plebi tum demum significaret, non posse jam se angustiis pauperum succurrere. *Interea dum Ecclesiæ pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, non se habere quod indigentibus erogaret.* Ibidem. Cùm vasa sacra confringeret redimendis captivis, & levandis egentibus: *Nam & de vasis dominicis propter captivos & quamplurimos indigentes, frangi & conflari jubebat, & indigentibus dispensari.* Pia certè quorundam fidelium simplicitas subiniquè ferebat ita violari res sacras. Sed admonet scitissimè Possidius suo jam Ambrosium exemplo his obtrectatoribus os obturasse, & invictis argumentis docuisse, ubi gravis incubuisset necessitas, non alia tutiora esse consilia. *Quod non commemorassem, nisi contra carnalem sensum quorundam fieri perviderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memoriæ Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit, & scripsit.*

Cùm rursum Augustinus quamvis à terrenis cupiditatibus alieniissimus, fideles tamen concionibus suis ad pias largitiones & collectas incenderet, ut ad Altarium & Templorum restaurationem aliquid stipis conferrent, si quando ea spoliari necesse fuisset ut viventia Christi templa necessario vestitu & cibo ne destituerentur. *Sed & inde de neglecto à fidelibus gazophylacio & secretario, unde Altari necessaria inferuntur, aliquando in Ecclesia loquens admonebat: quod etiam beatissimum Ambrosium se præsente in Ecclesia tractavisse nobis aliquando retulerat.* Cùm denique sanctissimus Episcopus palam profiteretur, nihil auri, nihil unquam ab Episcopo recondi & accumulari argenti debere, quandiu sunt in Ecclesiæ membris, qui egeant. *Enthecam nobis habere non licet. Non enim est Episcopi servare aurum, & revocare à se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, ut plures tristes relinquamus; quia quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habemus enthecam.*

III. Si ex Augustino nefas est Episcopum quidquam in futurum servare, ubi non desunt egeni; nefas est, & alios quosvis Beneficiarios. Erat enim tum Episcopus provisor & administrator proventuum omnium Ecclesiæ, eique imminebat cura Clericorum & pauperum omnium sustentandorum. Si Cleri universi alendi providentia prætexi ab Episcopo non poterat, ut aliquid seponeret & servaret in futuros casus, quid æstimandum de privatis Beneficiariis, qui propriæ tantùm salutis curam agunt? Si res omnes Ecclesiæ ad pauperum, & ad Cleri necessarios usus datæ sunt, tam Beneficiariis omnibus, quàm Episcopis ea lex imminebit, ut superflua omnia, commodè sustentatis Clericis, in pauperes erogentur. Si massa & congeries tota bonorum Ecclesiæ, patrimonium est pauperum, cujusque portionis inde decerptæ eadem natura & conditio est. Qui sua Ecclesiæ commendarunt, ut in pauperes dispensarentur, ipsimet illa potiùs dispensassent, si incidisset illis ea cogitatio, fore ut Beneficiarii ea quasi sibi propria vindicarent, hostiis Deo oblatis avaritiæ suæ & ambitioni fomitem suppeditarent. Ita sentiebat Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum: *Amico quippiam rapere furtum est. Ecclesiam fraudare sacrilegium est. Accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle, vel timidum: aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantum ventri meo satis sit? Aut divide statim quod acceperis; aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo me melius mea servare potest. Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.*

IV. Mirum quantum momenti sit in his extremis Hieronymi verbis; ut eluceſcat primò, Beneficiarios dispensatores esse eleemosynarum, quarum eis custodia & distributio à fidelibus concredita est. Secundò, dispensatoris hoc esse fidelis & inculpati, nihil ut ipse sibi seponat, nihil sibi servet. *Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.* Impatientissimè ibidem fert Hieronymus proprio nomine Clericis hæreditates, vel Episcopis legari. Vult filiorum suorum omnium hæredem scribi Ecclesiam, ut parentem communem, & omnium miserabilium procuratricem. *Sit hæres, sed mater filiorum, id est, gregis sui Ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit & pavit. Quid nos inserimus inter matrem & liberos? Gloria Episcopi est, pauperum opibus providere. Ignominia omnium Sacerdotum est, propriis studere divitiis.*

V. Ex Hieronymo *ignominia omnium Sacerdotum est propriis studere divitiis.* Nihil tam fœdum & pudendum, quàm à Clericis luxui & avaritiæ impendi ea bona, quæ temperantiæ & amatoribus paupertatis addicta fuere. *Apostolus Paulus, qui altari, inquit, serviunt, de altari participant, & vivunt. Permittitur tibi ò Sacerdos, ut vivas de altari, non ut luxuries.* In Michæam. Qui & mox subjiciţ, habitu & professione ipsa sua Clericos id præ se ferre, id quodammodo vociferari, se paupertati studere & frugalitati, quò jam tantò flagitiosius sit, si ea modestiæ simulatione divitias tegant, pauperum fame & sanguine partas. *Si tales pauperes sunt, accipiant. Si autem sub occasione pauperum paucæ ditantur domus, & in vase fictili aurum comedimus, aut cum thesauris mutemus & vestes, aut pauper habitus non quærat divitias*

Sena-

Senatorum. Quid juvat præferre habitu paupertatem, cùm marsupium noſtrum univerſa pauperum turba ſuſpiret?

VI. Rurſum deſtomachatus eſt idem Hieronymus in Epiſcopos & Clericos omnes, qui in Clericatu ipſo novis in dies opibus augentur. Nec enim id fieri poteſt, niſi expilatis pauperibus, quibus utique ſubtrahitur, quidquid rerum ſuperfluarum non erogatur. Unde idem ſubjungit, ſi quis Clericus poſt ordinationem ſuam locupletior evadat, quàm priùs fuerat, nihil ab eo proximis legari poſſe novi hujus opum additamenti, ſed omnia pauperibus reſtituenda. *Sugillat Propheta non ſolùm illius temporis Sacerdotes & Principes, ſed* In Ezech. c. 64. *noſtri quoque, qui ditiores fiunt ſacerdotii dignitate, & præter ea quæ ſibi Domini diſpoſitione debentur, tollunt à pauperibus per violentiam, vel ſub honoris nomine divites ſpoliant. Ut ipſis quoque filiis ſuis, quibus paterna debetur hæreditas, nil debeant derelinquere, niſi quod ſibi à parentibus derelictum eſt. Ergo qui ditior eſt Sacerdos, quàm venit ad ſacerdotium, quidquid plus habuerit, non debet filiis dare, ſed pauperibus, & ſanctis fratribus, & domeſticis fidei, qui vincunt meritis liberorum; ut reddat ea quæ Domini ſunt, Domino ſuo.*

VII. Jubet Carthaginenſis Concilii IV. Canon ut Epiſcopus Archipresbyteros & Archidiaconos deleget ad curam & gubernationem viduarum, pupillorum & peregrinorum. *Ut Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum ac peregrinorum, non per ſe ipſum, ſed per Archipresbyterum aut per Archidiaconum agat.* Ex quo id efficitur, ſi cura & providentia pauperum Epiſcopo impendebat, ad cæteros Clericos & Beneficiarios eam manaſſe, quorum jure ſuo Epiſcopus opera vicaria & ſubſidiaria utebatur ad rerum Eccleſiæ gubernationem. Jubet idem Concilium, ut qui pro fidei defenſione, & pro cauſa Eccleſiæ exagitati ac divexati fuere, ii ſportulas & alimenta idonea à Diaconis accipiant: *Etiam & per Diaconum victus ei adminiſtretur.* Itaque Epiſcopi Archidiaconorum, Archidiaconi Diaconorum miniſterium & induſtriam adhibebant, ne quo pauperibus uſquam deeſſent. Ita Beneficiarii omnes adminiſtri erant & cooperatores charitatis & proviſionis Epiſcopalis omnium egenorum. Epiſcopus ipſe ex eodem Concilio non dominari, non ad libitum frui rebus Eccleſiæ debebat, ſed velut commendatis parcere, & pauperes, quibus ſepoſita ea depoſita fuerant, alere. *Ut Epiſcopus rebus Eccleſiæ, tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.* Quanquam charitati & largitionibus Eccleſiæ nec modus, nec finis delineari poſſit ullus, volunt tamen hujus Concilii Patres liberaliùs pauperibus Catholicis & ſenibus conſuli. *Pauperes & ſenes Eccleſiæ plus cæteris honorandi ſunt.* Videbatur Paulus Viduas & Diaconiſſas tum demum ſtipendiis & diſtributionibus Eccleſiaſticis honeſtaſſe, cùm annorum ſexaginta ætatem attigiſſent. Sed cùm & juniores quædam ſint viduæ, quas ægritudo commendat Eccleſiæ, nec ſinit manibus operari; hæ quoque in hoc Concilio ad ſtipem Eccleſiæ admittuntur, dum orandi ſtudio non intermiſſo, & piorum operum infatigato fervore adſint Eccleſiæ, quæ illis non deeſt. *Viduæ adoleſcentes, quæ corpore debiles ſunt, ſumptu Eccleſiæ, cujus viduæ ſunt, ſuſtententur.* Et alio Canone: *Viduæ quæ ſtipendio Eccleſiæ ſuſtentantur, tam aſſiduæ in Dei opere eſſe debent, ut & meritis & orationibus ſuis Eccleſiam adjuvent.*

Can. 17. Can. 43. Can. 31. Can. 33. Can. 101-103.

VIII. Non proventus tantùm annuos rerum Eccleſiæ Ambroſius, non tantùm quidquid auri & pecuniæ ſepoſitum ac reſervatum fuerat, effudit in pauperes; ſacra etiam vaſa confregit, ut quæ tum demum pollui & profanari poſſe deſinerent, cùm alendis pauperibus & redimendis captivis impenderentur. Ariani quàm fidei, tam morum Eccleſiæ & charitatis extorres & imperiti, hinc illi convitiati ſunt, non paulò majore ejus & gaudio & laude, quàm ſi congratulati eſſent. Abundè fuit Ambroſio, ut ſuis ſe purgaret ovibus, ac ſuaderet, multò compendioſius eſſe, ſervari animas, quàm aurum. *Tamen ita populo profecuti ſumus, ut confiteremur, multòque fuiſſe commodius aſtrueremus, ut animas Domino, quàm aurum ſervaremus.* Nec enim habet aurum Eccleſia, ut habeat, ſed ut prodigat in egenos. *Aurum Eccleſia habet, non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus.* Ipſo uſu explendeſcit argentum, ſitu obſcuratur: inutile jacet cùm reconditur, tum prodeſt, cùm ſpargitur & diſſipatur. *Quid opus cuſtodire, quod nihil adjuvat?* Aurum Templi Hieroſolymitani olim Aſſyrii expilarunt; Eccleſiæ aurum pauperibus erogatum jam prædæ non patet. Nonne ſatius eſt, ubi cætera deſunt ſubſidia, aurum Eccleſiæ conflari ad recreandam pauperum eſuriem, quàm ut diutiùs obnoxium ſit inſidiis hominum avaritiæ & rapinis ſervientium. *An ignoramus quantum auri atque argenti de Templo Domini Aſſyrii ſuſtulerunt? Nonne melius conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint; quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis?* Theſauros Eccleſiæ, hoc eſt, pauperes beatus Laurentius oſtendit tyranno, à rapacibus ejus manibus tutiſſimos. *Hi ſunt theſauri Eccleſiæ, & verè theſauri, in quibus Chriſtus eſt.* Off. l. 2. c. 28.

Hoc Ambroſii ſermone confirmatur, quod addocuerat jam nos Auguſtinus, & quod hic mox rurſum Chryſoſtomus illuſtrabit, de rerum Eccleſiæ adminiſtratione Epiſcopos voluiſſe populos informari, quò & ipſi viciſſim incaleſcerent ad proventus & fundos Eccleſiæ amplificandos, eo zelo, quem non omnes Epiſcopi imitarentur. Quo quid pulcrius, quid laudabilius fieri poterat, quàm ut pari fervore & arderent laici fideles ad exaggerandas opes Eccleſiæ, & Clerici ad eaſdem in egenos profundendas? Conſtantiſſima autem illa eſt Eccleſiæ forma & morum norma, *Aurum Eccleſia non habet ut ſervet, ſed ut eroget.* Ea eſt conditio rerum Eccleſiæ omnium, quæ cùm fructus ſint ex largitate & charitate fidelium pullulaſcentes, ſemina quoque ſunt novarum in dies ſingulos largitionum. Quod totum inde manat, & eò redit, quòd Epiſcopi & Beneficiarii, non domini, non poſſeſſores ſint, qui ſervent & recondant: ſed diſpenſatores, qui expendant & erogent. Poſtremò denique hos potiſſimos alibi prædicat Ambroſius eſſe theſauros Eccleſiæ, fidem, charitatem, virtutes, largitiones, nihil ſibi, omnia omnibus habere. *Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſidet. Hos reditus præbet, hos fructus. Poſſeſſio Eccleſiæ ſumptus eſt egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus, quibus exulibus vivendi ſubſidia miniſtraverint.* Ambroſ. Epiſt. 33.

IX. Qui Ambroſii & invidebant laudibus, & obtrectabant, illi apud Juſtinam Imperatricem, ei infenſiſſimam, utpote Ariana furentem inſania, has ejus largitiones arrodebant, & hinc illi invidiam in Aula faciebant, unde populi major in illum favor amorque flagrabat. Has criminationes Ambroſius ſibi laudi vertebat, ut qui in egenis & theſauros ſibi collocaſſet, & patronos. Et affirmabat ille, & experiebatur plus ſibi eſſe præſidii in cæcis, claudis, vetulis, ægriſque Chriſti pauperibus, quàm in invictiſſimis quibuſque munimentis. *Invidiam faciunt, quia aurum erogatur, nec ego hanc invidiam perhorreſco. Habeo ærarios. Ærarii mei pauperes ſunt Chriſti. Hunc novi congregare theſaurum. Utinam hoc mihi ſemper crimen aſcribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod ſi objiciunt, quod defenſionem ab iis requiram, non nego, ſed etiam ambio. Habeo defenſionem, ſed in orationibus*

nibus pauperum. Cæci illi & claudi, debiles & senes, robustis bellatoribus fortiores sunt.

X. Semel iterumque jam inculcavit Julianus Pomerius, res opesque Ecclesiæ omnes vota esse fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum: id persuasissimum esse piis omnibus Clericis, qui proinde fateantur, non dominium se, sed administrationem assecutos esse earum, & dispensandi provinciam. Sic enim ille in libris de Vita Contemplativa: *Et idcirco scientes nihil aliud esse* L. 1. c. 9. *res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum; non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias; sed ut commendatas, pauperibus diviserunt.*

XI. Non iidem porrò fines erant præstantissimis quibusque Episcopis largitionum suarum, qui diœceseon. Postquam Galliarum, Italiæque Provincias depopulati fuere Gothi, incredibilem quandam frumenti copiam in illas sparsit distribuitque S. Patiens Archiepiscopus Lugdunensis. Non Rodanus, non Sequana largitionibus ejus evehendis pares fuere; terras & maria illæ tranavere Patientis erogationes. Audiendus hic Sidonius Apollinaris Arvernæ civitatis Episcopus, qui & ipse eo largitionum torrente irrigatas Ecclesias suas Patienti gratulabatur: *Post Gothicam depopu-* L. 6. Ep. 12. *lationem, post segetes incendio absumptas, peculiari sumptu inopiæ communi per desolatas Gallias gratuita frumenta misisti. Vidimus angustas tuis frugibus vias. Vidimus per Araris & Rodani ripas, non unum, quod unus impleveras, horreum. Tu ut de Mediterranea taceam largitate, victum civitatibus Tyrrheni maris erogaturus, granariis tuis duo potius flumina, quàm duo navigia complesti.*

XII. Si patrimonium est pauperum quidquid opum habet Ecclesia, ubi Cleri & pauperum cujusque loci necessitatibus provisum est, jam non possunt reliqua aut justiùs, aut sanctiùs dispensari, quàm ut in egenos aliarum ubivis Ecclesiarum disseminentur. Paulus ipse Hierosolymitanis pauperibus opitulabatur, corrasis ex aliis passim Ecclesiis & regionibus eleemosynis. Unum est corpus Ecclesia universa, quæ uno maximè animatur & vegetatur charitatis spiritu. Quantacumque sit unius corporis membrorum intercapedo, & condolent illa sibi, & congaudent. Non ergo potest Beneficiarius segregare quidpiam, & recondere ex sacris Ecclesiæ proventibus, quin egentibus Ecclesiæ suisque ipsius membris id suffuretur. Non recondebat nisi in cæleste penu Eugenius Chartaginensis Episcopus, quem testatur Victor Vitensis in Africa Episcopus in libro de Vandalica persecutione, eo ipso die quo quidvis oblatum fuerat, in pauperes erogasse, nec in crastinam diem sibi reservasse quidquam. *Pecuniam* L. 2. *apud eum nunquam mansisse probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quando jam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Tantum sibi reservabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetisset; Deo nostro subinde quotidie ingentia & majora donante.* Quæ tantò mirabilior erat Eugenii ratio, quòd ejus erat muneris totum ut sustentaret Clerum, cujus tunc res omnes in commune possidebantur, sub Episcopi maximè moderamine & providentia. Numerosissimæ alendæ Congregationis necessitas, non illum habebat sollicitum, non timidum, non tenacem præstabat; hujus suæ Congregationis cœtui pauperes ille omnes annumerabat, nec sine flagitio existimabat posse se, quo futuris aliorum adesse posset necessitatibus, horum præsenti inopiæ deesse. Namque ut supra ajebat Hieronymus: *Accepisse quod pauperibus erogandum est, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle vel timidum, omnium prædonum crudelitatem superat.*

XIII. Nec minùs altè descenderat in Augustini pectus, pauperes omnes ei accensendos Congregationi sacræ, cui res omnes Ecclesiarum dicatæ sunt ita, ut ne Clerici quidem vel Episcopi possint earum consortes & participes fieri, nisi jure & modo suæ paupertatis. *Si pauperum compaupe-* Epist. 50. *res sumus, & nostra sunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.* Ex quo sanctus Pater argumentatur, jure posse ab Ecclesiis Catholicis possideri, quæ priùs ab Episcopis Donatistis obtinebantur: cùm populi, paupereſque eorum in gremium Catholicæ matris convolarint, pauperes inquam quorum solatiis eæ res fuerant consecratæ. *Cùm nobiscum sint plebes earundem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui ab eisdem possessiunculis alebantur, &c.*

XIV. Superstes tum adhuc beatus Exuperius Tolosanus Episcopus, consecratus & ipse quodammodo est ore & calamo B. Hieronymi, qui de eo refert, se ipsum necessarii cibi parte fraudasse, quò alios aleret; fame laborasse, qua eximebat alios; auro Ecclesiæ pauperibus erogato, corpus illum Christi in canistro vimineo, & sanguinem in vitro portasse; Episcopatu denique ipsum & pauperiorem evasisse, & humiliorem. Ita enim Hieronymus ad Rusticum: *Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Hujus sectare vestigia, & cæterorum, quos Sacerdotium & humiliores facit, & pauperes.*

XV. Quasi præsagus Exuperius vastandarum paucis pòst mensibus à Septentrionalibus plerisque gentibus Galliarum, pro virili parte sua adproperavit thesauros suos omnes in cælum per pauperum manus comportare; cùmque intra Galliarum angustias cohibere se non possent ejus largitiones, illas in Monachos & Moniales propagavit Hierosolymæ, Palæstinæ & Ægypti, Nilo ipso liberalior & effusior, qui eo anno arva sua sitientia destituerat. Audiendus hic rursum Hieronymus: *Gavisus sum te esse sospitem & memorem* Præfat. in l. 1. & 2. Zachariæ. *mei, omniumque fratrum, qui in sanctis locis Domino serviunt, in quorum refrigeriis facis tibi amicos de iniquo Mammona, &c. Audio te imitari Domini paupertatem, ut cum illo dives fias, & in te reclinet caput, & per singulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur.* Et alio loco: *Frater Cisinnius Ægyptum ire festinat, ut odorem bonæ fragrantiæ, qui à te missus est fratribus, illuc quoque perferat, & nequaquam Æthiopiæ flumine, sed Galliarum largissimis aquis rigentur arva sitientia.*

XVI. In Lerinensis Cœnobii sanctissimis institutionibus diu versatus B. Honoratus, Arelatensis postea Episcopus, iis quoque imbutus fuerat Regulis, quibus res Ecclesiæ, quæ & pauperum res sunt, in pauperes sunt dispensandæ. Tam largè effundebat ille in egenos, quæ in potestate habebat omnia, ut certatim ad illum conferrent omnes, quæ eleemosynis dicassent; & ea ille tam promptè & tam liberaliter erogabat, ut ne Conventui quidem suo quidquam in crastinum reservaret. Non is erat qui propriis hæreditatibus pridem pauperes locupletaverat, ut Ecclesiæ res sibi, suisve reservaret. Exhauriebantur quandoque Cœnobii proventus; charitatis promptuaria semper redundabant. Hæc Hilarius ejus in sede Arelatensi successor, & vitæ Scriptor: *Aderat munificenti* Surius die 16. Jan. c. 17. *animo par substantia, pari fide ministrata. Nam qui libenter audierat, Vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me: huic libentissimè unusquisque, siquid munificentiæ animo devo-*

voverat, dispensandum ingerebat: securus illi sua committens, cujus in relinquendis omnibus sequutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens ille ex diversarum regionum vastitate concursus. Et verè is ille erat, qui non ut parcus dispensator & timidus respectu sibi creditæ & crescentis quotidie Congregationis, aliqua tribueret, plura servaret. Sed quid quotidie in alieno non faceret, quod semel in suo non fecerat? Hoc est, nihil sibi, nihil suis præter præsentium dierum victum & vestitum reservaret. Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides nunquam. Ita qui se tunc abdebant in Cœnobia, se suasque res Abbati contradebant; non tam Cœnobio vendicandas, quàm spargendas in pauperes, sibi, Cœnobioque servatis dumtaxat, quæ ad victum & vestitum necessarium desiderarentur. *Nihil sibi, nihil suis, præter præsentium dierum victum & vestitum reservaret.*

XVII. Sanctissimo hoc Cœnobii tyrocinio perfunctus Honoratus Abbas, ad Archiepiscopatum vocatus Arelatensem, pari studio temporales Ecclesiæ suæ thesauros effudit, meliores virtutum & religionis opes acervavit. Disciplina Canonum cum eo in illam Ecclesiam illabi, & dominari visa est, unde & mox in pios & sanctos usus ejectæ sunt opes jamdiu ibi reconditæ; ut re jam otiosæ & steriles jacerent, sed & pauperibus, & iis qui obtulerant fructuosæ essent. *Floruit sub illo Christi Ecclesia, sicut Monasterium ante floruerat. Crevit gratiis, decrevit metallis. Ingressa videlicet disciplina, tanquam domum suam Domina, mammona iniquitatis exclusit, & quæ otiosè diu congesta fuerant, dignis tandem usibus deputavit; dudum defunctis thesauros suos misit; & iterum qui obtulerant, oblationum suarum refrigeria senserunt. Hoc solum quod ministerio sufficiens erat, reservavit; sed si exegisset usus, nec ministerio, ut reor, pepercisset.* Ibid. c. 22.

XVIII. Non sedis tantùm successor Honorati fuit Hilarius, aut vitæ Scriptor elegantissimus, sed & virtutum sedulus imitator, in primis autem effusæ in pauperes munificentiæ. Denique manibus & ipse operari voluit, quò pauperes aleret, non pauperum tantùm patrimonio, sed & suis ipsius laboribus. Captivos quoque redemit divenditis vasis sacris, ut ex iisdem manaret poculis sacris libertas, ex quibus toties fluxerat sanguis Liberatoris. Vitreos ille ostentabat calices, auro charitatis radiantes; fideles denique vehementissimè ad dandum inflammabat, tam pio & religioso usu eorum quæ darentur. Hæc narrat Honoratus Episcopus Massilienſis, ejus ævi suppar, & vitæ Scriptor: *Quidquid argenti omnes Basilicæ habuerunt, captivorum redemptioni protinus deputavit. Cùmque omnia cognovisset expensa, exultans atque congratulans, quia vota fidelium dispensatione sua videbat cœli in sedem præmissa, usque adeo credidit omnia distrahenda, quousque ad patenas, vel calices vitreos veniretur. Accendi studia offerentum dispensatione laudabili. Offerentum devotio grata optavit, ut oblatio sua primò sacris Altaribus, postmodum membrorum Christi redemptionibus militaret.* Narravimus alibi, quæ Gennadius de Hilarii opere manuum scripsit. Jurius die 5. Maji.

XIX. Splendidiùs forsan adhuc eluceſcet, quàm verè pauperum sit proprietas & dominium bonorum, quorum Beneficiarii sunt dispensatores: vel quàm verè pauperes inscribendi sint albo Beneficiariorum ab Ecclesia alendorum, si spectemus pauperes his suis Beneficiis spoliatos fuisse, & gradu ejectos, peræquè ut Clericos Clericatu, si quo graviori facinore essent contaminati. Id nos docebit Augustinus, qui tres eas copulat pœnas, ut sibi valdè finitimas, sive fideles laici excommunicarentur, sive Clerici deponerentur, sive pauperes expungerentur canone eorum qui sumptu alebantur Ecclesiæ. *Sed quàm facilè de gradu Clericorum quisque ab Episcopo, vel de numero pauperum quos pascit Ecclesia, vel de ipsa Congregatione Laicorum, sive ab Episcopo, sive à Clero, vel à quocumque Præposito, cui est potestas, eximitur.* Contra Parmen. l. 3. c. 2

CAPUT XXVII. P. 1. l. 4. c. 6.

De eodem, res Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, ex Patribus & Conciliis Orientalibus per priora quinque sæcula.

I. Argumenta ex Apostolicis Canonibus, & Antiochenis.

II. Jus Episcopi in res Cœnobiorum vacantium, ut quæ pauperum essent.

III. Vetat Chrysostomus in futurum reservari quidquam.

IV. Quanto numero pauperes aleret Ecclesia Antiochena.

V. VI. Hospitalitas Ecclesiæ. Aliæ ex Chrysostomo probationes.

VII. Ecclesiæ Alexandrinæ largitiones ex Athanasio.

VIII. IX. X. Variæ probationes ex Isidoro Pelusiota. Ejus zeli actus in Presbyteros, Oeconomos, Episcopos, qui res Ecclesiæ compilabant.

XI. Ex Isidoro Episcopi laicos hortabantur, pauperes ut potius sustentari, quàm Ecclesias condecorari cuperent.

XII. Miræ B. Epiphanii largitiones.

XIII. De Acacio Episcopo Amidæ, qui Persarum captivorum septem millia redemit.

XIV. De B. Cyrillo Episcopo Hierosolymitano.

XV. De Attico Constantinopolitano.

XVI. De Flaviano Constantinopolitano.

XVII. Quanta Imperatores Ecclesiis & pauperibus largirentur.

XVIII. Alia largitionum exempla.

I. NEc remissiores, aut verò indisertiores fuere Græci Patres in eadem propugnanda doctrina, nec Clericos, nec Beneficiarios ullos ad rerum Ecclesiæ, ad patrimonii pauperum participationem admittendos, nisi pauperes essent. Exprompsimus suprà Antiochenum Canonem, quo Canon Apostolicus primævo vigori suo restituebatur, ut in pauperes erogaret Episcopus proventus Ecclesiæ omnes nec sibi servaret, si egeret, ἐὰν δέηται, nisi juxta Apostolum, quo vesci & tegi posset. *Episcopus habeat rerum Ecclesiæ potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset.* Can. 25.

II. Actione I. Concilii Chalcedonensis refertur Epistola Monachorum Eutychetis Archimandritæ Constantinopolitani, in ejus defensionem ab eis perscripta ad Pseudoconcilium Ephesinum, adversùs Flavianum Archiepiscopum Constantinopolitanum, qui Eutychetem gradu moverat, jusseratque *res Monasterii sibi custodiri sub nomine pauperum*. Unde liquet excubias egisse Episcopos in res Monasteriorum; vacante Abbatis sede eas custodisse, ejus verò disciplinæ caput illud esse & principium, quòd eæ sint res pauperum, quorum Episcopus provisor, parens & defensor est.

III. Vehementer iis irascebatur Chrysostomus, qui rebus pauperum, opibus Ecclesiæ parcebant, ut eas seponerent, & reservarent, cùm profundi potiùs illicò oportuisset, nec alios concupisci aut parari thesauros, quàm eorum benevolentiæ & pietatis, qui his donis conciliantur. Nec minore tamen prudentia vult Chrysostomus esse dispensatores rerum Ecclesiæ, quàm munificentia;

tia; quò ita largiantur, ut quod largiantur, ſemper ſuperſit. Verùm eam ſanctus Pater interpretatur boni diſpenſatoris prudentiam, quæ non tam rebus parcit, & largitionibus moderatur, quàm quæ piis præſtigiis divites circumvenit, ut ſine fine & ſine modo dent. *Magna igitur proviſione opus eſt, ut Eccleſiæ facultates neque redundent, neque rurſus deſint. Sed quæ Eccleſiæ erogantur, continuò indigentibus ſunt diſpartienda; cæterum in ſubditorum animis ac benevolentia Eccleſiæ theſauri ſunt collocandi, &c. Præfectum ipſum largitorem decet eſſe circumſpectum ac prudentem, ut eos qui bonis abundant, animet ad certatim etiam atque hilariter bona ſua eroganda.*

De Sacerd. l. 3. c. 16.

IV. Quò Laicos magis acueret ſanctus Pater, ut ſi minùs imperare ſibi poſſent, ut quaſdam fundorum & terrarum facerent erogationes, ſaltem proventus annuos conferrent, vel tertiam, quartamve, ſaltem denique decimam eorum partem: exemplum Eccleſiæ Antiochenæ ingerebat, quæ tria virginum aut viduarum millia alebat, catalogo inſcriptarum Eccleſiæ, & ingenti præterea numero captivos hoſpites, peregrinos, mendicantes, Clericos, quibus alimenta & veſtes ſuppeditabat. *Cogita tecum, quot viduis, quot virginibus quotidie ſuccurrat. Jam enim numerus earum in Catalogo præſcriptus ad tria millia pervenit. Et præterea multis qui carceres habitant, auxiliatur; multis in Xenodochio laborantibus, multis advenis, multis leproſis, omnibus qui altari aſſiſtunt, cibaria & indumenta præbet, multis etiam qui quotidie ad petendum accedunt.* Ubi obſerva Chryſoſtomum non Clericos tantùm & cæteros Beneficiarios eidem claſſi inſcribere, atque reliquos pauperes: ſed & diſertè profiteri, non eis ab Eccleſia ſuppeditari, niſi quibus nutriri & veſtiri poſſint. Quì potuiſſet ille Laicos incendere exemplo Beneficiariorum, eoſque pelicere, ut non ex parte tantùm, ſed omnes omnino proventus ſuos largirentur, atque adeo fundos pauperibus: ſi tam infanda opum ſiti Clerici ingentes earum acervos accumulaſſent ex Eccleſiaſticis ſuis proventibus?

In Matth. hom. 7.

V. Alibi rurſus idem Chryſoſtomus negat tergiverſari poſſe Laicos, & eo prætextu ſubducere ſe hoſpitibus excipiendis, quòd eos exciperet Eccleſia, quæ inde nomen nacta erat, & ξενὼν dicebatur. Cùm enim una omnibus par non ſit Eccleſia, æquum eſſe, ut fidelis quiſque Xenodochiolum ſibi domi extruat, quæ Dei manſio ſit, & hoſpitium Chriſti. *Faciat ſibi quiſque Xenodochium in domo, &c. Habe domum in quam veniat Chriſtus, dic, Hæc cellula Chriſti eſt, &c. Non ut ne gravetur Eccleſia, ſed ut tu ne graveris, &c.*

Acta hom. 45.

VI. Opulentiſſimus quiſque pauperes teſte Chryſoſtomo ablegabat ad theſauros Eccleſiæ, tanquam ad commune eorum patrimonium. *Habet commune Eccleſiarum,* ἔχει τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας. Nec negat rem ita eſſe Chryſoſtomus, ſed illud contendit, eleemoſynam præcipi, non tam ad temporalis pauperum, quàm ad æternæ divitum ſalutis procurationem. *Quid hoc ad te? Neque enim ſi ego dedero, tu ſalvus eris; neque ſi præbuerit Eccleſia, tu tua peccata delebis. An neſcis, quòd non tam propter pauperes de eleemoſyna legem tulit Deus, quàm propter eos qui præbent?* Denique non inficiatur Chryſoſtomus ingentes eſſe divitias Eccleſiæ, ſed onera graviora eſſe contendit: innumerabiles penè turbas eorum eſſe quos alit, & quorum nomina Matriculæ inſcripta ſunt: denique præſto ſe & paratum eſſe ad rationes coram faciendas, & ad demonſtrandum, multò plura expendi, quàm recipi. *Ne hos proferamus prætextus, quòd Eccleſia multa poſſideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inſcriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, innumerabilium expenſarum occaſionem. Sumus etiam parati vobis reddere rationem. Quando reddiderimus rationem, & oſtenderimus ſumptus non eſſe minores proventibus, ſed aliquando etiam majores, &c.*

In Ep. 1. ad Corint. hom. 21.

VII. Arianorum in fideles Alexandrinos immanitatem & perſecutiones ubi explanat Athanaſius, pauperes viduaſque ab illis ejectos memorat locis iis abditis, quò eos Clerici ſubduxerant in tutum, cùm eos Ariani Eccleſiis ejeciſſent, haſque ipſi invaſiſſent; illos denique affirmat eò inſaniæ evaſiſſe & furoris, ut ne à viris quidem quibuſdam piis eos ſinerent ſuſtentari. *Cùm enim Eccleſias Arianis Dux tradidiſſet, & in eis ſedere jam non poſſent pauperes ac viduæ, ac proinde in locis per Clericos, in quorum tutela eſſent viduæ, aſſignatis verſarentur, & in eos benignè à fratribus eleemoſynæ conferrentur, &c.* Vides pauperes, & maximè viduas tutelæ & curæ Diaconorum committi. Οἱ πιστὸμφοι τὰς χήρας κληρικοί.

VIII. Piiſſimo zelo refertas & ardentes ad Cyrillum Alexandrinum Epiſcopum dedit litteras Iſidorus Peluſiota, ut illum extimularet adversùs Euſebium Peluſii Epiſcopum, & adversùs Presbyterum Martinianum, qui eam Eccleſiam compilaverant, proventus abligurierant, ne minimam quidem eorum partem delibantibus ſaltem pauperibus: *Quod pauperum ipſis nulla cura fuerit, verùm Eccleſiæ opes diripuerint, atque in ſuas ambitiones ſumpſerint.* Cùm fuco & ſimulatione probitatis Martinianus impoſuiſſet, & Presbyteratu initiatus eſſet, irrepſerat poſtea in Oeconomi munus, pollicituſque quidquid ſibi rei paraſſet, id ſe Eccleſiæ legaturum, ea pietatis obumbratione ſceleſtiſſimum diſſimulaverat votum ſuum expilandæ Eccleſiæ. *Nam cùm acerbam ſibi ipſi vitam eſſe duxiſſet, niſi pauperum etiam opes averteret, pollicituſque fuiſſet, ſe omnia ea quæ acquireret, Eccleſiæ relicturum: hujus ſpei illecebra eam adduxit, ut ſe quoque Oeconomum conſtitueret.* Infando nundinatori parùm fuit res Eccleſiæ ſacras divendere, & Ordinationes pretio addicere; ita denique rationes ſuas inſtruxit, ut in ære ejus eſſet Eccleſia, quam compilaverat; ratiociniis his ſubſcripſit Epiſcopus, nullo præmiſſo examine, nullo teſte aut arbitro adhibito, nimirum ſocius ipſe & particeps ſacrilegæ deprædationis. *Cùm in latebris, nec communicatis cum quoquam rationibus ſubſcripſerit, perſpicuum eſt eum non deceptum, aut circumſcriptum fuiſſe, ſed Eccleſiaſtica bona verſutè labefactaſſe.* Alexandriam profectus eſt Martinianus, auro multo Epiſcopatum aliquem expugnaturus. Cyrillus certior factus ejus molitionum, ultra minas non ſæviit. Simulatè receſſit Martinianus, mox rediit, nec incœptis deſtitit. Urgere Iſidorus Cyrillum, quo his malis efficaciùs mederetur, & infidelem Oeconomum Peluſium remitteret cum Epiſcopis quibuſdam æqui amantibus, quibus ille rationes faceret adminiſtrationis ſuæ, rapinas reſtitueret, palam faceret, quantam in furti ſui partem veniſſet Epiſcopus Peluſii. Negat autem dubitari à quoquam, quin exauthorandus ſit Epiſcopus, tot prædationum conſcius & conſors, aut qui certè infidelis Oeconomi ratiociniis ſubſcripſit. Denique ſi Epiſcopum indulgentiùs habere velit, at Oeconomum ſaltem alium ſubroget, fidum & intrepidum, qui poſthac ejuſmodi facinoribus obluctetur. *Aut ſi veniam ipſi impertias, procuratorem ſaltem, qui ipſi graviora, quàm quibus ignoſci debeat, ſcelera perpetrare, minimè permittat, inſtituas.* Ἐπιτρόπου χειροτονήσεως.

L. 2. Ep. 127.

IX. Epiſtolæ ejus ſumma hæc capita memoranda hoc loco duxi, quòd ex iis illuſtria quædam emineant Diſciplinæ veteris veſtigia in rerum Eccleſiæ

cleſiæ temporalium adminiſtratione. Commendabantur enim illæ ut hìc vides Oeconomo, pleriſque in Eccleſiis Presbytero, qui accepti & expenſi rationes referebat Epiſcopo, aſtantibus & aliis probis quibuſdam viris. Hæc ratiocinia ad calculos vocabat, & examinabat Epiſcopus, & ſubſcriptione ſua rata faciebat. Sed in hac narratione illud ſplendidiſſimè emicat, quod hìc qua maxima poſſumus diligentia ſtabilire connitimur, res Eccleſiæ omnes pauperum esse, Oeconomos Eccleſiæ proviſores eſſe pauperum; pauperes fraudari, ſi quid Epiſcopi, ſi quid Presbyteri ſibi privatim ſeponant, præter neceſſariam ſuſtentationem; ſi quibus familiaris rei nihil erat, ii poſtea ditéſcant ex Eccleſiæ proventibus, ea eſſe damnabilia furta. *Unde enim ei tantæ opes, qui extremâ paupertate laboravit, atque ab Eccleſiæ facultatibus divitias ſibi comparavit, haudquaquam, dubium eſt.* Liquet ex his denique, ſi vel ignavia ſua Epiſcopus, vel ſceleris conſcientia, ſineret res Eccleſiæ aliò derivari, aut expilari, Metropolitani partes tum fuiſſe, ut ei malo medicaretur, vel exauthorato Epiſcopo, vel addito ei incorruptæ fidei diſpenſatore rerum Eccleſiæ, qui ejuſmodi poſthac rapinis & corruptelis intrepidè intercederet.

X. Erat & Maron ejuſdem Eccleſiæ Præsbyter, qui & ipſe ejuſmodi prædationibus rerum Eccleſiæ locupletatus fuerat. Dedit & ad illum litteras idem Iſidorus, eodem igne charitatis inflammatas, quibus illum admonebat, execrandæ eſſe avaritiæ, quòd domum in ſuam converteret, ſibique uni vindicaret, quæ pauperum erant in commune bona, cùm Apoſtolorum contra olim diſcipuli domos ſuas divenderent, pretiumque congererent ad pedes Apoſtolorum, ut pauperes quique hinc alerentur; Oeconomi nomine donatum eum fuiſſe, ut quod pauperum erat, pauperibus diſpenſaret; nec enim in controverſiam à quoque duci poſſe, quin bona Eccleſiæ bona
L. 1. Ep. 269. ſint pauperum. *Olim diſcipuli venditas facultates ad Eccleſiam pauperum cauſa deferebant: at tu contrà omninò faciens, Eccleſiæ ac pauperum bona domi tuæ impiè ac nefariè colligis. Huic igitur impietati finem impone. Oeconomus enim hic dictus eſt, quòd pauperibus quæ ipſorum ſunt tribuat. Propria autem ipſorum meritò ſunt Eccleſiaſtica bona.* οἰκονόμῳ εἴρηται παρὰ τὸ οἰκεῖα αὐτῷ πρόπτειν νέμειν. οἰκεῖα δ' αὐτῷ εἰκότως τὰ ἐκκλησιαστικά. Erat & Zoſimus ex Presbyteris avaritiæ mancipatis, ſibi accumulantibus, quæ pauperibus ſubtrahebant. Unde ad illum Iſidorus: *Quin tu ſaltem pauperum bona rapiens erubeſcis.* Alibi
L. 2. Ep. 44. L. 5. Ep. 210. verò piaculare flagitium eſſe demonſtrat, laſcivire & epulari iis opibus, quas viri pii ad levamenta pauperum contulerunt. *Dum quæ à piis hominibus in alimoniam pauperum ſunt relicta, ea aſſumendo tuum in epulum conficis.* Enimverò ſi dives epulo in damnationis baratrum præceps datus fuerat, quòd bonis ſuis pauperes non impertiſſet; quid non pœnarum ei ingerendum, qui pauperes ſuis ipſorum bonis expoliat? *Qui quæ ſunt pauperum, ſibi per nefas uſurpat, ecquid patietur?*

XI. Docuit nos denique ſummum eremi decus Iſidorus, quam ſequerentur formam & rationem præſtantiſſimi Epiſcopi in eleemoſynis ipſi diſpenſandis, vel in fidelibus ad religioſam hanc diſpenſationem inſtituendis. Si qui enim conſilium iniret rei alicujus Deo dedicandæ, & Eccleſiis, atque interim Epiſcopum conſuleret: tum verò Epiſcopum hortari ſolitum, ut in pauperes potiùs expenderet. Sed ſi res jam Eccleſiæ oblata fuiſſet, ab eo propoſito non recedendum, nec ab Eccleſia oblationem reſpuendam, ne quid hinc offenſionis emergeret. *Atque ad hunc modum faciunt nunc probatiſſimi Sacerdotes. Nam*
L. 2. Ep. 88. *ſi quis dicat, conſecrare aque appendere aliquid volo, id eum pauperibus dare jubent. Sin autem id jam ipſe fecerit, non modò eum non increpant, verùm etiam blandè ac leniter admittunt. Non quod hoc illo melius ac præſtantius eſſe ducant, non enim propterea Chriſtus venit, ut Eccleſiam auro & argento impleat: ſed ne eum qui hoc donarium obtulit, animi anxietate afficiant.*

XII. Quàm ſibi perſuaſum eſſet res Eccleſiæ omnes pauperum eſſe, ſatis ſuperque declarabat beatus Epiphanius, ubi iraſci ſibi & ſtomachari Oeconomos ſuos malebat, ob effuſiores erogationes ſuas, quàm ſuam eorumque parcimoniam Deo diſplicere. Hæc narrat Socrates, qui & illud non tacet, tantas Eccleſiæ opes non aliis ex fontibus abundaſſe, quàm ex largitionibus fidelium, qui ut peccata ſua eleemoſynis redimerent, quæ ipſi in pauperes eroganda ſtatuerant, ea Presbyteris & Oeconomis Eccleſiæ conſignabant. *Nam cùm largus eſſet in pauperes, & in eos qui naufragiis, vel aliis infortuniis afflicti erant, poſt-* L. 2. c. 26. *quam jam olim ſuas ipſius facultates inſumpſerat, exigente neceſſitate etiam pecunias Eccleſiæ erogabat. Fuerant hæ ſanè multæ. Undique enim multi quibus opes ſuas in pios uſus convertere decretum fuerat, & viventes illius Eccleſiæ tradiderunt, & morientes reliquerunt. Conſiderabant enim, quòd ille, qui & rerum diſpenſator & Numinis divini cultor bonus erat, munera quæ contulerant, ex ipſorum ſententia diſtributurus eſſet. Ajunt igitur quodam tempore paucis admodum reliquis pecuniis, Eccleſiæ diſpenſatorem indignatum fuiſſe, & quaſi nimis profuſum reprehendiſſe; ſed illum ne ſic quidem abſtinuiſſe à munificentia ſua erga egenos declaranda.*

Hìc verò advertamus, 1. non proventuum tantùm Eccleſiæ curam & adminiſtrationem ſubjiſſe Oeconomos, ſed & concreditas eis plerumque fuiſſe eleemoſynas ſingulorum fidelium, illorum fidei incorruptæ facilè incumbentium, quos Eccleſia ipſa diſpenſatores elegiſſet; nec neſcientium eis vel maximè exploratas eſſe pauperum neceſſitates, quàm celerrimè relevandas. 2. Cœpiſſe Epiphanium ſua omnia primùm pauperibus elargiri, & tum pari largitate Eccleſiæ proventus in eoſdem erogaſſe. A quo procul ſunt certiſſimè, qui ut patrimonio parcant, rebus Eccleſiæ interim veſci ſe gaudent. 3. Exhorruiſſe Epiphanium carnalem Oeconomi ſui prudentiam, in futuras neceſſitates aliqua coacervantis, quaſi diffideret ejus vel omnipotentiæ, vel bonitati, qui aviculas nihil ſolicitas niſi ſuorum concentuum copioſè paſcit, & lilia veſtit murice, cui nec Salomonis purpura certare potuiſſet.

XIII. Perinſigni victoria Romani de Perſis reportata, ſeptem millia captivorum vinculis & carceribus conſtrinxerant. Acacius Amidæ Epiſcopus, reſcito eos non libertatis tantùm amiſſæ tædio, ſed & fame cruciari, Cleri ſui conſenſionem elicuit, ut aurea & argentea Eccleſiæ ſuæ vaſa conflaret, ut captivos hos omnes vinculis & fami eximeret. Ita libertati reſtitutos, commeatu & pecunia donavit, ut in Perſidem ſe recipere quamproperè poſſent. Confeſſus eſt Rex Perſarum nobiliùs & glorioſiùs ſe Romanorum beneficiis, quàm armis ſuperatum fuiſſe. *Res ab* Socrat. l. 7. c. 11. *Acacio geſta, Regi Perſarum maximam creavit admirationem: quod Romani his rebus utriſque, & bello, & beneficiis hoſtes vincere laborabant.* Voluit Perſarum Rex conſpectu frui Præſulis, cujus victoria tantò præclarior & memorabilior erat, quòd & victis ipſis profuiſſet.

XIV. Narrat Sozomenus à Cyrillo Hieroſolymitano Epiſcopo divenditos fuiſſe theſauros, atque ſacros ornatus Eccleſiæ ſuæ, quò plebi adeſſet, annonæ penuria & fame laboranti, & Epiſcopi maximè ſui præſidio aſſuefactæ calamitates pleraſque ſuas propulſare. *Multitudo rebus ad victum*

L. 4. c. 24. *victum neceſſariis deſtituta, ad Cyrillum, utpote Epiſcopum, opis implorandæ cauſa confugit. Cui cum pecuniæ ad eam ſublevandam non ſuppeterent, theſaurum Eccleſiæ & ſacra aulæa vendidit.*

XV. Atticum Epiſcopum Conſtantinopolitanum tantæ in pauperes largitatis fuiſſe narrat Socrates, ut ad finitimas civitates grandem perſæpè pecuniam mitteret ad pauperes recreandos. Cùm ad Calliopum Eccleſiæ Nicænæ Presbyterum aureos ſolidos mitteret trecentos, quos in pauperes erogaret, miſit & ſaluberrima monita ad eleemoſynas opportunè & cautè diſpertiendas. Monuit enim illis ut daret, non quibus mendicitas ipſa ars, lucrum, & quæſtus eſt, quo otioſi languent & pinguescunt: ſed quos pudor quidam ingenuus mendicare prohibet,

L. 7. c. 25. *Velis autem in eos conferre, non qui ventris cauſa quaſi mercaturam per totum vitæ tempus mendicando exercent; ſed qui mendicare erubeſcunt.* Monet rurſus ut univerſis indiſcriminatim opituletur, nec ſectarum diſcrepantia deterreatur; cùm ea ſtipe dignus ſit, quiſquis homo, quiſquis egenus eſt. Hæc prætermittere non potui, quibus pulcherrimè declaratur infinita quædam vis, & amplitudo charitatis Epiſcopalis, quæ non cohibet ſe, quin miſeris & egenis quibuſque, unde unde toto ex orbe affluentibus, vel utcumque notis ſinum pandat pietatis & beneficentiæ ſuæ.

XVI. Flavianus Patriarcha Conſtantinopolitanus, urgente Chryſaphio, qui gratiæ & authoritatis palmam obtinebat apud Theodoſium Imperatorem Juniorem, ut aliquid muneris Principi offerret, poſt ſuam in tantum Eccleſiæ faſtigium provectionem, panes ad illum puros miſit, velut Eulogias pias, & admonuit eum, aurum non eſſe Eccleſiæ præter vaſa ſacra, quæ Dei &

Niceph. l. 14. c. 47. pauperum eſſent. *Eccleſiæ ſacra vaſa Deo & pauperibus eſſe conſecrata.*

XVII. Agimus alibi de diſtributo omnibus Eccleſiis frumento per omnes Imperii civitates, dono Conſtantini Imperatoris, ad Cleri & pauperum alimenta. A Juliano Apoſtata revocatum id donum Jovianus ejus ſucceſſor tertia ex parte reſtituit tum quidem, totum reſtituturus, ſi vel tum per Imperii incredibiles calamitates licuiſſet, vel poſtea per vitæ brevitatem. Id donum annuum confirmavit poſtea Marcianus Imperator, ne victu neceſſario pauperes deſtituerentur. Quo ex Edicto id quoque liquet, pauperum eſſe, quæcumque Eccleſiæ conferuntur. *Et quia humanitatis noſtræ eſt egenis proſpicere,*

Cod. l. 1. tit. 3. leg. 12. *& dare operam, ut pauperibus alimenta non deſint; ſalaria etiam quæ ſacroſanctis Eccleſiis in diverſis ſpeciebus de publico hactenus miniſtrata ſunt, jubemus nunc quoque inconcuſſa, & à nullo prorſus immutata præſtari, liberalitatique huic promptiſſimæ perpetuam tribuimus firmitatem.*

XVIII. In Actis ſanctiſſimæ pœnitentis Pelagiæ illud memorabile occurrit, ubi ſe mundo, auro, omnibus denique rebus ſuis ſpoliavit, Epiſcopum Nonnum id quidem accepiſſe depoſitum, at decerpere nihil prorſus inde voluiſſe, quod ſibi privatim, vel Eccleſiæ ſuæ cederet: ſed omnia prorſus juſſiſſe in pauperes profundi. *Qui*

Apud. Roſweidum p. 379 *ſtatim vocavit Cuſtodem Eccleſiæ ſeniorem, & ipſa præſente omnem ſubſtantiam ejus in manus illius tradidit dicens: Adjuro te per inſeparabilem Trinitatem, ne quid hinc vel in Epiſcopium, vel in Eccleſiam ingrediatur, ſed magis viduis & orphanis & pauperibus erogetur; ut quod malè attractum eſt, benè cuſtodiatur, & divitiæ peccatricis fiant theſauri juſtitiæ.* Centum argenti pondo cùm accepiſſet B. Martinus à viro nobili, quem miris & prodigioſis quibuſdam beneficiis affecerat: quamquam inculcarent aliqui Monachos ipſius proprios neceſſaria & veſte & eſca frequenter carere: propoſiti ſui tamen retinentiſſimus, præcepit eam omnem pecuniam redimendis dependi captivis, ne teruncio quidem ſuis Monachis deciſo, quibus ut & ſibi unam reſervatam volebat abſolutiſſimæ abdicationis laudem. *Nos, inquit, Eccleſia & paſcat,* Sev. Sulpit. Dial. 3. *& veſtiat, dummodo nihil noſtris uſibus quæſiſſe videamur.*

CAPUT XXVIII. P. 1. l. 4. c. 7.

Beneficiarii & Epiſcopi ipſi, nec domini, nec poſſeſſores ſunt propriè, ſed diſpenſatores omnium Eccleſiæ bonorum. Probationes ex quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis.

I. Probationes ex Auguſtino, cui non placet, ut quibus ſunt res propriæ, ii res Eccleſiæ delibent, pauperibus addictas.

II. Ingemiſcebat ſanctiſſimus Præſul, ſarcina gravatus rerum Eccleſiæ, quarum adminiſtrator erat.

III. Laici plerique apud Clericos deponebant ex Hieronymo, quas pauperibus erogari vellent eleemoſynas.

IV. Eo probro & convitio verberabat Bricium B. Martinus, quòd in Clericatu divitias cumularet.

V. VI. Clarè & perſpicuè ex Juliano Pomerio, ut non ſint Epiſcopi, niſi diſpenſatores.

VII. VIII. Quæ ſemel Deo conſecrata fuere bona, uti & vaſa ſacra, jam non poſſunt ad profanos ſine ingenti piaculo revocari uſus.

IX. Ex Concilio Carthaginenſi IV.

X. Ex Ambroſio.

XI. Ex Patribus Græcis.

XII. Privatorum eleemoſynæ apud Epiſcopos deponebantur.

I. ETſi abundè patefactum ſit ex Capitibus ſuperioribus, & Epiſcopos & quoſcumque demum Beneficiarios, patrimonii pauperum Chriſtique meros eſſe diſpenſatores, & adminiſtros, non propriè poſſeſſores, non dominos; operæ tamen pretium duximus paulò operoſiùs eam rem hìc elucidari, ex qua videlicet apta & religata pendet tota in his Eccleſiæ diſciplina morumque norma. Ab Auguſtino jam accepimus, ſi Clericis nullæ ſint res propriæ, eorum eſſe res Eccleſiæ, non ſecus quàm omnium ſunt pauperum, quorum claſſi eos vel naſcendi conditio adſcripſit, vel profeſſio. At ſi propriæ ſint illis quantum ſatis eſt res ſuæ, tum nihil ad eos pertinere res Eccleſiæ, ſed ad pauperes; quarum non ſint ipſi quidem niſi diſpenſatores; proprietatem vendicare ſibi non poſſint, niſi damnabili uſurpatione. Ipſiſſima hæc ſunt Auguſtini verba: *Quæ tamen, ſi pauperum compauperes ſumus, &* Epiſt. 50. *noſtra ſunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis ſufficiant, poſſidemus, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus.*

II. Quibus non erant oculi niſi carnales, & carnalibus affectibus referta mens, illi Epiſcopos ſuſpiciebant, velut dominos ingentium Eccleſiæ prædiorum, videbant, & invidebant. At Epiſcopi ipſi, Apoſtolico imbuti cælitùs ſpiritu, procuratores dumtaxat ſibi videbantur eſſe alienæ quodammodo rei, cujus adminiſtratione & ſarcina optatiſſimum fuiſſet illis expediri ſe, niſi Paſtorali ſolicitudine & charitate, quàm neceſſaria & ineluctabilis, tam dulcis ea ipſis ſervitus fuiſſet. Audiendus hìc Auguſtinus, animi ſui ſenſus & intima pandens penetralia: *Vix vige-*

ſima

Epist. 22. *sima particula res mea paterna existimari potest, in comparatione prædiorum Ecclesiæ, quæ nunc ut dominus existimor possidere, &c. Nos rebus Ecclesiæ dominari existimamur, nos opibus frui, &c. Deus testis est istam omnem rerum Ecclesiasticarum procurationem, quarum credimur amare dominatum, propter servitutem, quam debeo charitati fratrum & timori Dei, tolerare me, non amare; ita ut ea, si salvo officio possim, carere desiderarem.*

III. Id quoque ex Hieronymo hausimus, Clericis commendatum esse, quod Laici sepositi essent, ad pauperes levandos, ad seipsos peccatis exonerandos. Ideò rei commendatæ non dominos, sed dispensatores esse Clericos; denique dispensatori eam esse legem inexorabilem præfixam, ut summa fide dispenset creditas sibi pecunias, sibi nihil reserver. En rursus ejus verba: *Accepisse quod pauperibus erogandum sit, &*
Ad Nepot. de vita Cler. *esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantum ventri meo satis sit? Aut divide statim quod acceperis; aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo me melius mea servare potest. Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.* Ex his planum est Laicorum eleemosynas Clericis constantissimè concreditas fuisse, ut eas erogarent; at hos, cùm inficiari non possent, inanes in prætextus declinasse, & multa recondidisse, quasi in futuras pauperum necessitates, cùm præsentibus potiùs fuisset succurrendum. Quorsum enim torqueri nunc fame sinas, cui in posterum opem feras?

IV. Non tacuit Severus Sulpitius, quibus verbis castigaret B. Martinus Bricium, opes sibi accumulantem, equos, servosque comparantem, cùm ante Clericatum inops prorsus, & in Cænobio à Martino ipso enutritus fuisset. *Objurga-*
Dialog. 3. *tus pridie ab eo fuerat, cur qui nihil unquam ante Clericatum, quippe in Monasterio ab ipso Martino enutritus, habuisset, equos aleret, mancipia compararet.*

V. Docuit & Julianus Pomerius, qui res suas vel abdicarint, vel pauperibus distribuerint, posse eos postea dispensatores fieri rerum Ecclesiæ, nullo carnalium cupiditatum contagio afflatos, ut quas ea renuntiatione prorsus conculcaverint. *Quisquis omnibus quæ habuit, dimissis aut venditis, sit rei suæ contemptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator.* Subdit verò Paulinum, Hilarium, & non paucos alios hac terrenorum omnium despicientia spectatissimos viros, res Ecclesiæ postea possedisse, tanquam non possiderent; ut procuratores, non ut dominos. *Non ut possessores, sed ut procuratores facultates Ec-*
I vita Con. & pl. l. 2. c. 9 *clesiæ possidebant.* Sacri quippe depositi custodes sibi videbantur, qua cura absolvi se gestiebant. *Non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias, sed ut commendatas pauperibus diviserunt.* Omnium sibi pauperum provisores visi sunt, tam suæ immemores utilitatis, quàm alienæ studiosissimi. *Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere: nec habendi cupiditate Ecclesiæ facultates ambire, sed eas pietate subveniendi suscipere.*

VI. Nec ambigit pius hic Scriptor, quin verè deposita hæc sint publica Episcopis credita, & quidem meritissimò, quippe qui cùm sua aut reliquerint, aut distraxerint, & pauperibus erogarint, & pauperum se collegio adgregarint, castissimo paupertatis Christi consectandæ amore, facillimè intelligantur hæc in egenos largissimè dispensaturi, nec sibi, nisi quantum egenis satis est, servaturi. *Itaque Sacerdos, cui dis-*
Ibid. c. 11. *pensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut parentibus reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit; ita ut unde pauperibus subministret, inde & ipse tanquam pauper voluntarius vivat.*

VII. Sed quod invictius rei quam urgemus argumentum, quàm quod idem Pomerius subjicit, res quascumque Deo semel oblatas, jam res Dei, portionem Dei esse, patrimonium Christi esse, quod non aliæ citra sacrilegium contrectare possint manus, quàm charitatis, liberalitatis, temperantiæ, frugalitatis. Nec enim ea dona Deo semel oblata, augusta minùs, aut sacrosancta sunt, quàm sacra vasa altarium; nec minùs impiè & sacrilegè in profanos usus vocabuntur; quid si avaritiæ, aut insanis quibuscumque servire cogantur cupiditatibus? *Nunc*
Ibid. c. 16. *autem quod Christiani temporis Sacerdotes magis sustinent, quàm curant possessiones Ecclesiæ, etiam in hoc Deo serviunt; quia si Dei sunt ea quæ conferuntur Ecclesiæ, Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicujus cupiditatis, sed fidelissimæ dispensationis intentione non deserit. Quapropter possessiones, quas oblatas à populo suscipiunt Sacerdotes, non sunt inter res mundi deputari credendæ, sed Dei. Quoniam si vestes, ac vasa, & cætera quæ in sacros usus ministrantibus erant, sancta vocabantur, nec in usus humanos revocari jam poterant, divinis semel ministeriis consecrata: quomodo non ea quæ conferuntur Ecclesiæ sacra credenda sunt, quibus non ut sæculi rebus luxuriosè, sed sanctè ut Deo consecratis utuntur ad necessaria Sacerdotes?*

VIII. Quàm piè hæc, tam & constanter dicuntur, quæ Ecclesiis data & erogata sunt omnia, ea Deo jam tum dicata, & sacra fuisse; tam sacrosancta & incontaminata proinde ea deinceps fuisse, quàm vasa sacra, quàm altaria, quàm hostias ipsas Deo oblatas, nec ea jam contrectari posse, nisi ab iis qui se non dominos, non possessores, sed custodes & administratores profiteantur; non iis denique jam quemquam nisi ut rebus sacris abuti posse, ad pauperum, ad Templi ministrorum necessitates, non ad pompam, non ad delicias.

IX. Hæc uno Canone luculentissimè complexi sunt Patres Carthaginenses Concilii IV. jusso Episcopo res Ecclesiæ tractare, ut apud se depositas, ut charitati suæ commendatas, non ut proprias, non ut avaritiæ prophana quædam irritamenta. *Ut Episcopus rebus Ecclesiæ tan-*
Epist. 31. *quam commendatis, non tanquam propriis utatur.*

X. Cùm instaretur Ambrosio, ut Imperatori, vel Imperatrici potiùs Ecclesia permitteretur, Arrianorum Conventibus annuenda: Episcopali constantia, & infracta fortitudine responsum ab eo est, si qui sibi fundi, vel agri residui essent, eos se non posse Imperatori recusare; at rerum Ecclesiæ se custodem dumtaxat, & procuratorem esse; ideoque nec ab Imperatore eas invadi, nec à se tradi posse, cùm penes Deum unum illarum omnium proprietas, & dominium, jusque sit. *Respondi, si à me peteret, quod meum esset, id*
Epist. 33. *est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum me non refragaturum, quamquam omnia quæ mea sunt, essent pauperum. Verùm ea quæ divina, Imperatoriæ potestati non esse subjecta.*

XI. Non potuit autem non & Græcis Patribus approbari doctrina, quam tanta Latinorum consensio tueretur. Illacrymatur Isidorus Pelusiota sui ævi fæcibus, & collapsæ disciplinæ, cùm Præsules deliciis, opibus, honoribus inhiarent; nec jam sibi dispensationem rerum Ecclesiæ credi-

creditam eſſe, ſed proprietatem & dominationem jactarent: cùm nuper Chryſoſtomus, Nazianzenus, aliique Epiſcoporum, & Eccleſiæ Patrum principes, vel ſpeciem & umbram hujus dominationis ſumma contentione effugerent, paupertatis ſtudium præ ſe ferrent; non alias magis, quàm jejunii & ſeceſſus delicias deguſtarent. *Tunc virtute prædíti ſacerdotio admovebantur, nunc avari & pecuniæ cupidi. Tunc imperia dignitateſque ob rei magnitudinem defugiebant, ut Nazianzenus, Chryſoſtomus, & alii; nunc verò ſponte aſſumunt ob delitiarum copiam, atque invadunt. Tunc voluntaria paupertate gloriabantur, nunc habendi cupiditate ſpontanea quæſtum faciunt. Recidiſſe jam ſacerdotii dignitatem ad regnandi cupiditatem apparet, ab humilitate ad ſuperbiam, à jejunio ad delicias prolapſam; à diſpenſatione denique ad dominium veniſſe. Non enim ut diſpenſatores adminiſtrare rem volunt, ſed ut, domini, ſibi propria vendicant.* L. 1. Ep. 22.

XII. Narrat Theodoretus ingens illud & admirandum Eremi columen Zenonem, cùm patrimonia ſua diſtrahi juſſiſſet, & pauperibus ipſemet ea ex parte non mediocri diſtribuiſſet, jamque ſentiret piæ largitatis ſuæ curſum morte interceptum iri, Epiſcopum loci invitaſſe, & in ejus manus depoſuiſſe, quidquid ſibi eleemoſynarum ſupererat erogandum, quòd omnium in commune pauperum proviſor ſit Epiſcopus, & procurator. *Adeſdum, inquit, ò venerandum mihi caput, eſto iſtarum quoque pecuniarum optimus diſpenſator, eas juxta Dei voluntatem diſtribuens, tanquam ipſi judici rationem redditurus. Harum te diſpenſatorem inſtituo, quo & Pontifex es, & Pontificatu dignam vitam agis. Pecunias ergo velut divino quæſtori tradidit, &c.* Hiſt. Relig. c. 13.

CAPUT XXIX. P. 2. l. 4. c. 5.

Res Eccleſiæ omnes patrimonia eſſe pauperum, quorum non ſint Clerici & Beneficiarii quique niſi diſpenſatores. Probationes ex Eccleſiæ Latinæ monumentis, ab anno Chriſti quingenteſimo ad ſeptingenteſimum.

I. II. III. IV. Argumenta ex Conciliis Eccleſiæ Gallicanæ, quæ res Eccleſiæ omnes addicunt alendis Clericis & pauperibus, redimendis captivis, inſtaurandis templis. Ad id excubat in Epiſcopos Provinciæ Concilium Provinciale, quod nonnunquam coit ad conſultandum ſuper pauperum neceſſitatibus; præcipit, à ſingulis urbibus, Parochis, Laicis proprios ali pauperes. Quibus ita integræ ſunt pauperibus vires corporis, ut manibus operari poſſint, nefas eſt eleemoſynis eos ſuſtentari.

V. VI. VII. VIII. Probationes ex Gregorio Turonenſi. Summam ille pecuniæ confert, ad familiam recreandam, & ſopiendam litem. Alius Epiſcopus mutuam ſumit pecuniam, quam civibus ſuis mutuam det, quo negotientur, & victitent.

IX. Anno vertente jubet B. Aureliani Regula Monachos pauperibus erogare, quidquid redituum, vel annonæ ſuperat.

X. De Hiſpania & Germania.

XI. XII. Miranda B. Audoeni & S. Cæſarii exempla.

XIII. XIV. XV. Gregorii Magni ſtupendæ largitiones. Multiplex & perilluſtre ſpecimen ejus in omnes charitatis.

XVI. Toto orbe diffuſum Eccleſiæ Romanæ patrimonium, idem ipſum erat quaſi publicum ærarium univerſi orbis pauperum.

XVII. XVIII. Largitionum ejus mirabilia documenta alia. Quam arderet & urgeret, ut eadem charitatis viſcera reliquis Epiſcopis impartiretur.

XIX. Plerumque adminiſtrandis pauperum rebus præficiebantur Diaconi.

XX. Diaconia *ea dicebatur. Ex publico penu aliqua conferebantur.*

XXI. De fœminis, quæ Matriculæ *dicebantur.*

XXII. XXIII. Erant ejuſmodi charitatis hoſpitia, ubicumque porrigebatur Eccleſiæ Romanæ patrimonium. Quàm priſca ſit ea vox Diaconia.

XXIV. Per ſeſe Epiſcopi res Eccleſiæ non attingebant, uti nec Apoſtoli.

XXV. XXVI. De Oeconomis & Vicedominis. Quo illi differebant.

I. CAput illud eſt, & principium, ex quo religata pendet univerſa de diſtribuendis utendiſque Eccleſiæ rebus ſive proventibus doctrina, res Eccleſiæ qualeſcumque patrimonia eſſe pauperum, quorum penes ipſos dominium & proprietas ſit, penes Beneficiarios adminiſtratio, in idque conſentire Concilia & omnium ætatum Scriptores antiquos orthodoxos. Concilii Agathenſis Patres uno verbo rem conficiunt; qui res Eccleſiæ legatas retinent & ſuffurantur, eos pauperum homicidas eſſe. *Velut necatores pauperum.* Concilio Aurelianenſi I. jubentur Epiſcopi proventus Eccleſiæ ſuæ omnes expendere in fabricas Eccleſiarum, in Clericos & pauperes alendos, in redimendos captivos: ſi officio tam religioſo & tam neceſſario deſint, à Provinciæ Concilio graviter objurgandos, tum verò ſemotum ipſoſmet iri à reliquorum Epiſcoporum communione & charitate. *Juſtiſſimum definimus, ut in reparationibus Eccleſiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur, & Clerici ad adjutorium Eccleſiaſtici operis conſtringantur. Quod ſi aliquis Sacerdotum ad hanc curam minùs ſolicitus ac devotus extiterit, publicè à comprovincialibus Epiſcopis confundatur. Quod ſi nec ſub tali ſe confuſione correxerit, donec emendet errorem, communione fratrum habeatur indignus.* Can. 4. Can. 5.

II. Conciliorum ergo id muneris erat Provincialium, ut gnaviter expenderent, qua Epiſcopi fide, qua charitate expendiſſent ipſi Eccleſiæ ſuæ proventus. Ab eodem Concilio id oneris imponitur Epiſcopis, ut debiles, ut ægros in ſe recipiant alendos omnes, & quicumque labore manuum vitam tolerare non poſſunt. *Epiſcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non poſſunt ſuis manibus laborare, victum & veſtitum, in quantum poſſibilitas habuerit, largiatur.* Ubi palam fit, flagitioſum id eſſe, ſi qui viribus pollent pauperes, ii invalidorum ſtipendiis alantur. In Concilio V. Aurelianenſi verba ipſa uſurpantur Concilii Agathenſis, qui res Eccleſiæ datas retinent, eos pauperum interfectores haberi debere. *Tamquam necator pauperum.* Edicitur ibidem, ut fidum inſtituat Epiſcopus miniſtrum, cui vinctorum in cuſtodiis publicis cura mandetur. *Atque à Pontifice inſtituta fideli & diligenti perſona, quæ neceſſaria provideat, competens eis victus de domo Eccleſiæ tribuatur.* Sed leproſi hìc tantò diligentiùs Epiſcopis commendantur, quantò alieniores erant plerumque fideles ab eorum cura. *De domo Eccleſiæ juxta poſſibilitatem victui & veſtitui neceſſaria ſubminiſtret unuſquiſque Epiſcoporum.* Quod & in Concilio Lugdunenſi III. innovatum eſt. Can. 16. Can. 13. Can. 20. Can. 21.

III. Charitati & munificentiæ Epiſcopali non alios hæc Concilia limites delineavere, quàm eorum poteſtati & reditibus. At ubi demum à Concilio Turonenſi II. animadverſum eſt, Epiſcopa-

ſcopales reditus omnes pares non eſſe ſuſtentandæ pauperum multitudini vaſtiſſimæ quandoque Diœceſeos, præceptum ibidem, atque ſtatutum eſt, ut ſuos pauperes alerent Parochi, urbes, cives. *Ut unaquæque civitas pauperes & egenos*
Can. 5. *incolas alimentis congruentibus paſcat ſecundùm vires: ut tam vicani Presbyteri, quàm cives omnes ſuum pauperem paſcant; quo fiet, ut ipſi pauperes per civitates alias non vagentur.*

IV. Non coaluit Concilium Valentinum II. niſi ut neceſſitatibus pauperum proſpiceret: *Cùm noſtra mediocritas pro diverſis pauperum querimoniis conveniſſet*. Mox ubi confirmatione ſua munivit donationes Guntramni Regis, Reginæ ejus conjugis & natarum, anathema dixit in eos qui compilando pauperum patrimonio, eos enecarent. *Veluti necator pauperum anathemate*
Can. 10. *plectatur*. Nec ab his verbis receſſit Concilium Remenſe, vel ſententiis; hoc etiam addito, eò vendi, aut alienari non poſſe res Eccleſiæ, quòd patrimonia ſint pauperum. *Neque per quoſcumque contractus, unde pauperes vivunt, alienare præſumat*. Denique eo Concilio non permiſſi ſunt Epiſcopi ſacra vaſa frangere, niſi redimendis ca-
Cap. 22. ptivis. *Excepto ſi ardua evenerit neceſſitas pro redemptione captivorum.*

V. Agens de furto Gregorius Turonenſis in Eccleſia perpetrato, direptum fuiſſe ait penu pauperum. *Res pauperum, quæ ibidem fuerant adgregatæ, diripiunt*. Ubi nonniſi forſan de de-
. 3. c. 12. . 6. c. 20. poſitis pauperum verba facit. Alibi verò de Crodino differit, mitæ opulentiæ viro, mirabilioris in Eccleſias munificentiæ. Delectabatur enim ædibus magnificentioribus extruendis, decorandis, ornandis, locupletandis ingenti quadam terrarum & vinearum addita dote, ut in eas tum, qui re tenui eſſent, invitaret Epiſcopos, tanquam ſecum pranſuros, reapſe verò iiſdem ædibus & tota dote donandos, quo pauperes ii quos ſuſtentaſſet inde Epiſcopus, aditum ſibi ad æterna cæli Palatia aperirent. *Sint hæc Eccleſiæ da-*
. 7. c. 29. *ta, ut dum de his pauperes reficiunt, mihi veniam obtineant apud Deum*. Docet & idem alibi pauperum nomina matriculæ inſcripta fuiſſe, ut qui ſuo modo & ordine Beneficiariis annu-
. Mirac. B. urt. l. 2. c. 22. l. c. 39. merarentur. *Nonnulli Matricularium, & aliorum pauperum*. Quæ verba Gregorio ſunt prorſus familiaria.

VI. Rurſum alibi Gregorius idem narrat, ut civibus ſuis pacis ſe ſequeſtrem & conciliatorem interponeret, poſt effrænam quandam furtorum & homicidiorum audaciam: utque ne vel ipſi homicidiorum authores neci dederentur, ingenti Eccleſiæ pecunia demeruerit, ac exarmaverit proximos eorum, qui interempti
id. l. 7. c. fuerant, vel quorum compilatæ res, ædeſque fuerant: juramento conſtrictos, omnem à ſe injuriæ, vel damni memoriam bona fide oblitteratum iri.

VII. Sed illud ex eodem vel maximè memorandum eſt, quod de Deſiderio Virdunenſi Epiſcopo narratur; qui cùm acerbiſſimum dolorem caperet ex inopia quadam ſumma, qua urbis ſuæ cives conflictati languebant, quibus nec ipſe ſatis ſuccurrere poſſet, longis Theodorici Regis inſectationibus fatigatus, & exhauſtus: aliquando tandem mutua accepit à Theodeberto Rege ſeptem millia ſolidorum aureorum, atque in cives diſpenſavit, ut negotiationis priſtinas ruinas ſuas ſarcirent, & aliquando reſtituerent quod mutuaſſent. Cùm ergo poſtea præſto eſſet Epiſcopus ad illam pecuniam Theodeberto Regi repræſentandam, magni & verè Regii animi Rex, cumulatiſſimè ſibi factum fuiſſe ſatis declaravit, tum lætitia, tum gloria levatæ tantæ civium
. 3. c. 34. ſuorum miſeriæ, & paupertatis. *Sufficit mihi, ſi diſpenſatione tua pauperes, qui opprimebantur inopia, per tuam ſuggeſtionem, vel per meam largitatem ſunt relevati.*

VIII. Referuntur & alibi ab eodem Gregorio verba, ſive Parochi, ſive Abbatis ſancti Nazarii juxta Nannetas, ad eos qui oblationem quandam opulentiſſimi viri ibi appenſam auferre machinabantur: *Dei res hæ ſunt, & ad reficiendos pauperes ſancto Martyri ſunt conlatæ, ne famem peſſimam patiantur, qui huic templo fideli devotione deſerviunt*. Unde & illud exiſtit, nec Clericos ipſos obtrudere ſe debere ad capienda ſtipendia Eccleſiaſtica, niſi verè pauperes ſint. De Mirac. L. I. c. 6.

IX. Quod erat more receptiſſimum in omnibus Monaſteriis, id Regula à ſe conſcripta ſancivit B. Aurelianus Arelatenſis Epiſcopus, ut Monachis non modeſto, & frugali, ſed parciſſimo & jejuno victu dempto, quæ ſupereſſent omnia annui proventus, ea vertente anno in pauperes erogarentur. *Si quid verò ſuperfuerit expenſis aut uſibus fratrum in auro, aut in veſtibus, vel cellario, ſanctus Abbas per manus Proviſoris, aut per quamlibet fidelem perſonam pauperibus, peregrinis, aut captivis faciat diſpenſari.* Regula. c. 44.

X. In Concilio Toletano IV. Hiſpaniarum Epiſcopi, primos quidem collocarunt Clericos, Monachoſque in eorum cenſu, quos ſportulis Eccleſiæ ſuſtentari æquum eſt; at ſecundùm eos, omnes mox recenſuerunt pauperes & ærumnoſos, ne uno quidem excepto. Quin & Clericis ac Beneficiariis antepoſuiſſe videri poſſunt eos, qui rebus ſuis Eccleſiæ collatis, egeſtate poſt inopina oppreſſi eſſent, ipſi, vel eorum liberi. *Si*
Can. 38. *enim Clericis vel Monachis ſeu peregrinis, aut quamlibet neceſſitatem ſuſtinentibus, pro ſolo Religionis intuitu, in uſum res Eccleſiaſticæ largiuntur: quanto magis his conſulendum eſt, quibus retributio juſta debetur?*

XI. Otlonus Presbyter, à quo ſcriptis mandata eſt vita beati Bonifacii Epiſcopi Moguntini, Apoſtolos primò confirmat, & Apoſtolicos viros prioribus ſæculis, cùm Eccleſiarum conditores & parentes eſſent, poſſeſſiones illis & decimas aſſignaſſe, quò ab illis poſtea in pauperes diſtribuerentur. Ex quibus ille pòſt argumentatur, potuiſſe B. Bonifacium Cœnobio Fuldenſi, in quo tumulari ſe voluit, conferre non mediocrem agrorum & decimarum copiam, qua proinde non poſſint poſteriores Epiſcopi Monachos ſpoliare, cùm penes hos non ſit niſi adminiſtratio & diſpenſatio rerum pauperibus fovendis addictarum. Non hìc ego auſteriore lance examinabo antiquiſſimi hujus Scriptoris doctrinam; ſed illud In Prologo. ſanè ne trahi quidem poteſt in controverſiam, decimas terrarum, & terras ipſas Eccleſiis, vel Cœnobiis concreditas fuiſſe, ut largitionum in pauperes inexhauſti hi fontes quidam eſſent.

Beati Audoeni Archiepiſcopi Rotomagenſis vitæ Scriptor, quò addoceat, quàm piè & ſanctè ab eo adminiſtrarentur res & proventus Eccleſiæ, ita illum oculis ſubjicit, quaſi parentem, fundatorem, & proviſorem longè plurimorum per Gallias Monaſteriorum, in ſua verò potiſſimùm Diœceſi, præter Xenodochia compluſcula, & charitati dicatas ædes, quas ille *matriculas* vocat. En ipſa ejus verba: *Ardebat ſummo ſtudio Monaſteria & loca ſacra per omnes Franciæ Provincias conſtruendi, maximè verò in propria Diœceſi, &c. Xenodochia quoque & matriculas extruit, annonam ſufficientem illic habitantibus ſuppeditans*. Quin & illud audet hic Scriptor, etſi ut opinor, paulò exaggeratiùs, utriuſque ſexus Cœnobia ab Audoeno in Rotomagenſi Diœceſi eſſe conſtructa non pauciora, quàm olim eſſent in Ægypto ſuperſtite vel authore beato Antonio. *Tantus ibi erat numerus Cœnobiorum diverſi ſexus, putà Monachorum & Monacharum,* Surius die 14. Auguſt. c. 16.

charum, ut & multitudine & Religione Ægypti Monaſteria, ab Antonio quondam inſtituta, æquare viderentur. Eſt porrò conſentaneum, non fundata, non dotata aliter ab Epiſcopis fuiſſe tum Monaſteria, quàm ut illis & fundos & decimas adjicerent. Unde & præſidii aliquid accedit ſupueriori Otloni doctrinæ.

XII. Nihilo parcior fuit Cæſarius, aut illiberalior, in explicanda Epiſcopali charitate, ubi aurum, argentumque à præceſſore ſuo reconditum diſperſit in pauperes, ac demum aurea, argenteaque Eccleſiæ, ſive vaſa, ſive ornamenta confregit & diſtraxit, ad redimendos captivos, Surius die 27. Auguſt c. 24. *Donec omnes ab eo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius anteceſſor ejus Eccleſiæ menſæ reliquerat, obſervans illud, quod Dominus in paropſide intinxit panem, non in vaſe argenteo: Apoſtoliſque præcepit, ne poſſiderent aurum, vel argentum, &c. Thuribulis, calicibus, patenis pro eorum redemptione datis, excuſſiſque à cancellorum columnis ornamentis argenteis.* Addit hujus vitæ Scriptor, eam eſſe veriſſimam, elegantiſſimamque ditandorum & decorandorum templorum rationem; permirum autem id eſſe, quòd tot habeat Præſules ſui hujus facinoris admiratores, imitatores tam paucos. *Ornavit igitur & defendit, non deformavit Eccleſiam, &c. Nos vero videmus quoſdam laudare in ſancto viro, quod ita fecerit, nec tamen ullo pacto velle imitari.* Cap. 16. 29. Cùm Rex Italiæ Theodoricus Cæſarium grandi cratere argenteo donaſſet, non eum ille in templum intulit, ſed in redemptionem captivorum diſtraxit. Aliàs Cæſarius cùm non eſſet ad manum quod daret, nec indonatum vellet abire pauperem, caſula & alba illum ſua donavit.

XIII. Veſtes quotannis & pecuniam miſſitabat Symmachus Papa ad Epiſcopos in Africa & Sardinia exulantes. Unde Anaſtaſius Bibliothecarius & Ado in Chronico: *Hic omni anno per Africam & Sardiniam Epiſcopis qui in exilio erant retruſi, pecunias & veſtes miniſtrabat.* Tam charitas, quàm poteſtas & providentia hujus Pontificis nullo circumſcribebatur terrarum limite. In Concilio IV. Romano ſub eodem Pontifice apertiſſimè declaratum eſt, pauperibus donare fideles, quidquid Eccleſiæ donarent, ad æternæ ſalutis ſuæ procurationem. *Ut quæ vel pro ſalute, vel requie animarum ſuarum unuſquiſque venerabili Eccleſiæ pauperum cauſa contulerit.* Si quid ſecus fiat, id ſacrilegio non carere. *Iniquum eſt, & ſacrilegii inſtar, &c.*

XIV. At inter Romanos ipſos Pontifices, non alius quiſquam plura edidit, quàm Gregorius Magnus, aut illuſtriora charitatis & munificentiæ Epiſcopalis documenta. Fidem facit Joannes Diaconus, cenſum & deſcriptionem eum feciſſe omnium Eccleſiæ proventuum & fundorum, ut quater anno quolibet ſolemnes præſtaret largitiones, non ſolùm Pontificii Palatii ſui miniſtris, ſed Clericis prorſus omnibus, Monachis, Monialibus, Parochiis, & Xenodochiis. *Cunctorum* l. 2. c. 14. *patrimoniorum prædiorumque reditus adæravit, eorumque penſionibus in auro argentoque collatis, omnibus ordinibus Eccleſiaſticis, vel Palatinis, Monaſteriis, Eccleſiis, Cœmeteriis, Diaconiis, Xenodochiis urbanis, vel ſuburbanis, quot ſolidi ſingulis, quater in anno diſtribuerentur, Paſcha ſcilicet, natali Apoſtolorum, natali ſancti Andreæ, natalitioque ſuo; per polypticum, quo hactenus erogatur indixit.*

XV. Singulis quoque annis ipſo die Paſchæ in publicum prodibat ſummo mane, ut omnes oſculo pacis impertiretur, quo etiam tempore bene multis aureos largiebatur, quod ille idem ita deſcribit: *Ad impertiendum pacis oſculum* Ibid. c. 25. *reſidens, cunctis Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, aliiſque axiomaticis aureos erogabat.* Erat & cùm peregrinis aureos & veſtes donaret, nempe Apoſtolorum natali, & ſuo, hoc eſt, quo ipſe die Pontifex ordinatus fuerat. *Natalitio Apoſtolorum vel ſuo, mixtos ſolidos offerens, peregrinis nihilominus veſtimenta donabat.*

Primo cujuſque menſis die pauperibus erogabat ex iis propemodum eſculentis & poculentis, quibus vita fovetur. Ea ille idem ſic enumerat: *Omnibus omnino Kalendis, pauperibus generaliter eaſdem ſpecies, quæ congerebantur ex reditibus, erogabat, & ſuo tempore frumentum, ſuo vinum, ſuo caſeum, ſuo legumen, ſuo lardum, ſuo manducabilia animalia, ſuo piſces, vel oleum paterfamilias Domini diſcretiſſimè dividebat.* Ibid. c. 26. Defluebat ad delicias quaſdam veluti materna teneritudine charitas blandiens ſanctiſſimi Pontificis, Nobileſque pigmentis aliquando & hujuſmodi delicatioribus condimentis recreabat. *Pigmenta verò, aliaque delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ita ut nihil aliud, quàm communia quædam horrea communis putaretur Eccleſia.*

At non alio magis delectabatur ejus charitas, quàm alendis tribus millibus Monialibus. Quindecim ſemel auri pondo eas donaverat ad ædes inſtruendas rebus quibuſque neceſſariis, & domeſtico inſtrumento; at annis ſingulis octoginta rurſus pondo dabat ad parandum cibum. Jam audivimus eum narrantem, harum ſanctitatis & pœnitentiæ veluti propugnaculo quodam inexpugnabili muniri Eccleſiam Romanam adversùs arma & ſævitiam Longobardorum. *Si ipſæ non eſſent, nullus noſtrum jam per tot annos in loco ſubſiſtere inter Longobardorum gladios potuiſſet.* Reg. l. 6. Ep. 23. Ægrotantibus *per conſtitutos veredarios*, & parte aliqua corporis captis, aut truncatis, neceſſaria quæque ſubſidia ſubmittebat. Honeſtioribus autem & verecundis pauperibus menſæ ſuæ quotidie ſuggerebat ferculum aliquod. Cùm aliquando reſciſſet pauperem Romæ inter urbis vicos ipſos inventum eſſe mortuum, non aliter doluit, quàm ſi author necis ipſe fuiſſet, unde & per aliquot dies ſacrorum celebratione abſtinuiſſe ſe dicebatur. *Æſtimans eum ſtipis inopia periiſſe, ita per aliquot dies, ut dicitur, à Miſſarum celebratione vacando triſtatus eſt, tanquam ſi eum propriis manibus, quod dictu nefas eſt, peremiſſet.* Affirmat denique idem Joannes Diaconus ſuo adhuc ævo oſtendi ſolitum in Palatio Lateranenſi Regeſtum, cujuſvis ordinis hominum, cujuſvis ætatis, & ſexus, ex Urbe, & ex Suburbanis, vicinis, & tranſmarinis ex urbibus, diſtributionum denique & ſportularum quibus donabantur, tam incredibili multitudine, ut eam ſilere maluerit, ne exaggeratus ultra fidem veri numerus Lectori videretur. *Quorum ſummam, ne videlicet faſtiditus tranſiliar, ego transferre diffugio.* Cap. 27. Cap. 28. Cap. 29. Cap. 30.

XVI. Cùm Eccleſiæ Romanæ patrimonium toto orbe diffunderetur, in omnes quoquo verſus regiones mittebat Nuntios & Adminiſtratores, non tam ut proventus colligeret, quàm ut in omnes egenos ſpargeret. *Qualiter ſanè Gregorius per Procuratores Eccleſiaſticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminoſiſſimus per totius mundi latitudinem, ſuæ Paſtoralis ſolicitudinis oculos circumtulerit, non abs re forſitan duxerim perſtringendum. Ait enim in Epiſtola Anthemio Subdiacono, Diſcedenti tibi mandavimus, & poſtmodum præceptis diſcurrentibus injunxiſſe me memini, ut curam pauperum gereres: & quos illic egere cognoſceres, ſcriptis recurrentibus indicares; & vix de paucis hæc facere curaſti.* Cap. 15. Reg. l. 2. Ep. 37. His verò ſubtexit Joannes idem Diaconus Epiſtolas Gregorii complurimas, quibus Procuratoribus his ſuis præſcribebat, quantum cuique egeno vel miſerabili admetiendum eſſet cujuſque rei. Largitiones certè vix mente complecti, calamo autem ne vix quidem ſe poſſe; ſed ſummatim affirmari

mari debere, pluribus eum dediſſe, qui non peterent: nulli non dediſſe petenti ſumma quadam animi lætitia exhilaratum. *Longum eſt, miniſque difficile, ſi eleemoſynarum ejus ſaltem hujuſmodi proſequar actiones: hoc breviter aſſero, quia & non petentibus ultro diſtribuit, & omnibus ſibi petentibus hilariter miniſtravit.*

Cap. 56.

XVII. Hactenus ex Joanne ferè Diacono; at ſi Pontificis Epiſtolas ipſimet perluſtremus, undique radiabunt veſtigia propenſiſſimæ in pauperes omnes charitatis. Annua voluit in Sicilia haberi Concilia, non modica ex parte, quò egenis & oppreſſis proſpiceretur. *Sive ad neceſſitatem pauperum oppreſſorumque ſublevandam.* Minturnenſem Epiſcopatum Formienſi copulavit, ut quod ſupererat redituum, pauperibus prodeſſet. *Quatenus deinceps quod perire nunc uſque potuit, pauperum Eccleſiæ tuæ utilitatibus pleriſque proficiat.* Diſertis ipſemet verbis teſtatum fecit, ut Clericos ad patrimonium Eccleſiæ adminiſtrandum mitteret, impelli ſe, non tam ut reditus annuos colligerent, quàm ut in pauperes diſſeminarent. *Ut illic vice noſtra non tantum pro utilitatibus Eccleſiaſticis, quantum pro ſublevandis pauperum neceſſitatibus fungereris, & eos magis à cujuslibet oppreſſionibus vindicares.* Ipſis Dedicationis Eccleſiarum ſolemnioribus diebus, copioſiores volebat fieri largitiones. In Africæ regionem Barcam miſit Presbyterum, qui captivos vinculis eximeret repræſentato pretio. Cùm infortunatiſſimus parens ei renuntiaſſet, ſolvendo non eſſe ſe, eòque filios ſuos à creditoribus diſtineri: Diacono reſcripſit patrimonii rectori, ut primùm expenderet diligentiſſimè, an verè ſolvendo non eſſet, & eo comperto, quidquid illud erat æris alieni, exolveret de patrimonio pauperum. Summa enim quadam diligentia utendum eſt, in rebus pauperum diſpenſandis. *Quia de rebus pauperum dandis agitur, cauſam ejus cum ſumma ſubtilitate perquiras.* Debitori huic Coſmæ nomen erat. Nummos debebat centum quinquaginta, ſummæ totius ſpe abjecta, octoginta tantùm dèpoſcebant. Gregorius ſexaginta offerri juſſit, nec enim per leges fas eis fuiſſe hominem liberum, ære tantùm alieno gravatum, capere & diſtinere. Vides quàm providè parceret rebus pauperum. Epiſcopo Sipontino præcepit, ut pretium ſolveret redempti Clerici ſui, cui una ex Eccleſiæ arca ſpes erat ſolvi poſſe centum & duodecim nummos, quanto pretio erat redemptus. *Si ita eſt, nec eum, unde pretium in ſe datum reddere poſſit, habere cognoveritis, ſupradictos ſolidos de Eccleſia Redemptoris ejus reſtitue.* Monuit Epiſcopum Gregorius, ita caviſſe Canones, Legeſque, ut Epiſcopis incumberet onus redemptionibus captivorum. *Qualiter ſuccurrendum ſit redemptionibus captivorum, & ſanctorum Canonum, & mundanarum legum ſanctio evidenter edocuit.* Vix ipſum ſe capere teſtificabatur, quo tandem modo Eccleſia Romana tam incredibiles expenſas, & tantum undique oneris ſuſtinere poſſet. *Et tamen hæc Eccleſia quæ uno eodemque tempore Clericis, Monaſteriis, pauperibus, populo, atque inſuper Longobardis tam multa indeſinenter expendit, ecce adhuc ex omnium Eccleſiarum afflictione premitur.*

L. 1. Ep. 1.
L. 1. Ep. 8.
L. 1. Ep. 53.
L. 1. Ep. 54.
L. 2. Ep. 16.
L. 3. Ep. 43
L. 3. Ep. 17.
L. 4. Ep. 34.

XVIII. Ad Reginam Galliæ datis litteris id profitebatur, & in Galliis, & alibi gentium Eccleſiæ Romanæ patrimonium pauperibus totum addici. *Patrimoniolum ipſum, quod pauperum conſtat expenſis proficere.* Cùm Candidum Presbyterum ablegaſſet ad regendum Gallicanum Romanæ Eccleſiæ patrimonium, id præcepit, ut illud totum in pauperes Galliæ ipſius inſumeretur. *Quatenus ſolidi Galliarum, qui in terra noſtra expendi non poſſunt, apud locum proprium utiliter expendantur.* Patrimonii hujus Romani perdiu adminiſtratores fuerant Archiepiſcopi Arelatenſes. Epiſcopi etiam Aquenſis opera uſus eſt Gregorius, ut plurium retro annorum nondum ſoluti reditus repeterentur, quòd res eæ beati Petri eſſent, & pauperum. *Ne res ſancti Petri, & pauperum ejus apud ſe retinere debeat imminete.* Mendicos ipſos percontabatur, ut reſciret, quinam liberaliùs largirentur. Reſcito autem Marinianum Epiſcopum nihil dediſſe, illum per litteras objurgavit, commonuitque, lectionem & orationem ſterileſcere, niſi eleemoſynis fœcunditas eis aliqua accedat; alienas calamitates dolere eum debere ut ſuas adeoque & levare: niſi humanitatem & viſcera miſericordiæ Epiſcopalis obtineret, vana eum deludi imagine & umbra Epiſcopatus. *Non ſibi credat ſolam lectionem & orationem ſufficere, ut remotus ſtudeat ſedere, & de manu minimè fructificare; ſed largam manum habeat; neceſſitatem patientibus concurrat, alienam inopiam ſuam credat; quia ſi hæc non habet, vacuum Epiſcopi nomen tenet.* At Epiſcopi contrà Syracuſani largitiones mirabatur, cui cùm alenda incumberet innumerabilis pauperum ſuæ Diœceſeos turba, Romam ipſam & longinquas regiones donis & erogationibus ſuis irrigabat. *Ut qui illic apud vos innumeros pauperes habetis, pro explenda largitate miſericordiæ etiam loca alia & longè poſita requiratis.* Cùm Fanenſis Epiſcopus grandem pecuniam mutuatus eſſet ad captivos redimendos, conceſſit illi Gregorius, ut convenienter Legibus & Canonibus divenderet tantum ſacræ templorum ſupellectilis, quantum deberet. *Uſque ad quantitatem debiti diſtrahi.* Permittunt Leges & Canones divendi vaſa ſacra, redimendis captivis: at Gregorius contendebat tam ſceleroſum eſſe ea recondi & retineri, quando urget neceſſitas graviſſima, quàm divendi, quando minimè neceſſe eſt. *Nam ſicut omnino grave eſt fruſtra miniſteria Eccleſiaſtica venundare, ſicut iterum culpa eſt imminenti ejuſmodi neceſſitate res maximè deſolatæ Eccleſiæ captivis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare.* Clericos duos Eccleſiæ Firmanæ ſolicitos anxioſque habebat is metus, ne vel ipſi, vel hæredes eorum cogerentur aliquando eam reſtituere pecuniam, qua illos Eccleſia à vinculis abſtraxiſſet. Hunc illis metum exemit Gregorius, nec enim quod piè factum eſſet priùs, inhumanitate poſtea contaminandum eſſe. *Quia ratio pietatis expoſcit, ut quod ſtudio pietatis impenſum eſt, ad redemptorum onus vel afflictionem non debeat pertinere.* Quæ terris Eccleſiæ tuitio impenditur, ea in eleemoſynæ numero eſt, ſi eæ terræ pauperibus addictæ ſunt. *Sicque ſalva ratione, pauperum partes attendat, ut eleemoſynæ vices impleat ſervata juſtitia.* Reſcito quendam Eccleſiæ villicum hoſpitalitatis ſtudioſiſſimum eſſe, alias quoque terras adjici illi voluit, nulla nova penſione ſolvenda, quò tantò liberalius hoſpites exciperet. Parco tempori & operæ, ne innumeras pertexam ejuſdem Gregorii Epiſtolas alias, ubi paternam explicat ille ſolicitudinem ſuam, ut cujuſque generis pauperum, ægrorum, mutilorum neceſſitatibus proſpectum ſit, & quantum ſingulis pecuniæ, quantum eſculentorum largiendum ſit.

L. 5. Ep. 53.
L. 5. Ep. 29.
L. 6. Ep. 9.
L. 6. Ep. 13.
L. 6. Ep. 35.
L. 6. Ep. 14.
L. 8. Ep. 6.
L. 9. Ep. 16.
L. 1. Ep. 23. 44.
L. 3. Ep. 28. 31.
L. 5. Ep. 34
L. 6. Ep. 22.

XIX. Jam quod ad rationem ſpectat ſubveniendi pauperibus, ea plerumque cura Diaconi fungi ab Epiſcopis jubebantur. Inde eſt quòd ipſa pauperum adminiſtratio, locus eorum domicilio deſtinatus, *Diaconia* vocabatur. Ei muneri cùm virum quendam probum præficeret Gregorius, has ad eum literas exaravit: *Quia te menſis pauperum, & exhibendæ Diaconiæ eligimus præponendum, &c.* Ut hujus charitas in pauperum curam & ſolatia lætior & liberior eſſet, Deo uni illum voluit rationes ſuas referre. *Conſtituentes, ut de hoc, quod ad menſas pauperum, vel Diaconiæ exhibitionem perceperis, nulli unquam hominum cogaris ponere rationem.*

L. 9. Ep. 24.

XX. Alibi rursus innuit Gregorius his charitatis officinis pias nonnunquam ex ærario publico erogationes, atque adeo ex Imperatorum fisco factas fuisse. Inde est quòd cùm Proconsul Italiæ Joannes ejusmodi largitiones circumcidisset Neapoli, per litteras illum sanctissimus Pontifex hortatus sit, ne Ecclesiæ auferret, quæ antecessor ejus ei contulerat, qui largitatem eximiam quandam suam reliquis virtutibus vincebat.

Ind. 3. l. 8. Epist. 30. *Fertur quod annonas, atque consuetudines Diaconiæ, quæ Neapoli exhibentur, Eminentia vestra subtraxerit, &c.*

XXI. Viderint alii, an quas vocat Gregorius *Matriculas*, *Mulieres de Matriculis*, ex his Diaconiis acciperent stata sua stipendia. Certè eas perspicuum est, proventibus Ecclesiæ sustentatas fuisse. Quippe matriculis inscribebantur, qui sumptu alebantur Ecclesiæ.

l. 2. Ep. 44. 45.

XXII. Verùm ut ad Diaconias redeamus, observat Gregorius ejusmodi fuisse domicilia charitatis, ubicumque patrimonii aliquid assecuta erat Romana Ecclesia. Ea sanè ab illis Diaconis & Subdiaconis administrabantur, ad quos Gregorii tam crebræ manarunt Epistolæ de eleemosynis pauperum.

XXIII. Erat autem ea Diaconiæ vox Gregorii ævo vetustior, cùm ea usus sit in Collationibus Cassianus, ubi docet, eum qui ei muneri præficiebatur in Orientis Cœnobiis, accepisse decimas, primitias, & oblationes, quæ eò inferebantur; & meritorum virtutumque suffragiis deligi solitum fuisse ex Monachorum cœtu. *Venit ad Abbatem Joannem, qui tunc temporibus merito sanctitatis electus, Diaconiæ præsidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur; sed is quem cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus sublimioremque ostenderit.*

Collat. 2. c. 1. 8.

XXIV. Hinc colliges quanto in pretio esset in Cathedralibus, uti & in Cœnobiis Oeconomi munus, sive Diaconis illud, sive Presbyteris commendaretur, cùm nonnisi virtute & religione præstantissimi ad id cooptarentur. Ex his illud quoque existit, nec Episcopos, nec Abbates per sese temporalia bona administrasse; sed exemplo Apostolorum obsecutos fuisse, qui Diaconis eam curam delegarunt, ut una ipsi orandi & prædicandi verbi functione occuparentur.

XXV. Nec tamen his Diaconis delegabat Episcopus nisi portionis pauperum administrationem; ipse porro Oeconomum sibi asciscebat, qui fundos & proventus Ecclesiæ omnes adgubernaret. Hunc videtur Gregorius *Tabularium* vocare, quòd singulis semel annis rationes suas redderet publicè, & à Clero ellgeretur. Vide ut de eo Gregorius scriberet ad Episcopum Panormitanum: *Tabularium unà cum consensu Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem solemniter suas debeat rationes exponere.* Idem præceperat Justinianus, non eligi Oeconomum, nisi diu probatum, & singulis annis Episcopo rationes facturum. *Singulis annis rationes referent Episcopo.*

l. 11. Ep. 41.

Cod. de Epis. & Cler. leg. 42. In Concilio Toletano IV. innovatus est Canon Concilii Chalcedonensis, quo jubentur Episcopi Oeconomos sibi asciscere. *Quos Oeconomos Græci appellant, hoc est, qui vice Episcoporum res Ecclesiasticas tractant.* In Concilio II. Hispalensi convenienter eidem Canoni Chalcedonensi, prohibetur, ne ex laicis Oeconomos sibi Episcopi accersant. *Indecorum est enim laicum Vicarium esse Episcopi, & sæculares in Ecclesia judicare.* Erant ergo Oeconomi Episcoporum Vicarii Generales in temporalibus, legitima muniti jurisdictione. Eodem denique ex Concilio, *Si sine testimonio Oeconomi* Episcopus ipse per sese res Ecclesiæ dispenset, patrimonii pauperum abligu-

Can. 48.

Can. 9.

ritor, ac dissipator habendus declaratur. *Ut fraudator rerum Ecclesiasticarum.*

XXVI. Meminit & Vicedominorum Gregorius, qui ab Episcopis adhibendi erant ad administrationem temporalium, hoc est ejus portionis quæ propriè Episcopo addicebatur. Id nimirum discriminis inter Oeconomos, Vicedominos, & Diaconos statuendum est, quòd Oeconomi omnes prorsus res Ecclesiæ regerent ac dispensarent, antequam ullæ ejus partitiones fierent: Vicedomini ea instituta partitione portionem administrarent Episcopi, cui potissimùm hospites commendabantur: Diaconi denique curam agerent pauperum portionis.

l. 6. Ep. 55. l. 9. Ep. 66.

CAPUT XXX. *p. 2. l. 4. c. 6.*

Bona Ecclesiæ pauperum patrimonia esse; quorum Beneficiarii sint dispensatores, ex Ecclesiæ Græcæ Patribus & Conciliis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Joannes Patriarcha Alexandrinus dominos suos appellabat pauperes, eorum descriptionem habebat, numero septem millium & quingentorum, qui sumptu Ecclesiæ alebantur.

II. Ne extraneos quidem arcebat, nec Christi ærarium exhauriri, ac ne minui quidem posse censebat, quantacumque pauperum multitudine.

III. Qua esset ille humanitate, suavitate, sui contemptione, in his stupendis largitionibus.

IV. Leges Justiniani ad confringenda & distrahenda vasa sacra, ubi graves & inusitatæ incumbunt necessitates.

V. VI. Anastasii Sinaitæ, & Ephræmi Patriarcharum Antiochenorum placita & exempla.

I. ETsi pauciora superstint Orientalis Ecclesiæ, ejusque in pauperes largitionum monumenta; nihil illam tamen Latinorum munificentiæ concessisse, ex una abundè colligetur Joannis Alexandrini Patriarchæ vita, cui quàm justum, tam splendidum additum est cognomen ab eleemosynarum incredibili copia. Ubi primùm ille unanimi suffragatione electus fuit, non antè ordinari se, aut consecrari voluit, quàm sibi ab Oeconomis Ecclesiæ suæ, & ab Archidiacono recensio & catalogus omnium urbis pauperum exhiberetur, quos non aliter ille, quàm *dominos* suos designavit, ut penes quos esset dominium rerum Ecclesiæ, & per quos spes suberat beatæ patriæ fores sibi pandendas esse. *Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego dominos & auxiliatores prædico. Ipsi enim nobis verè & auxiliari, & Cœlorum Regnum donare poterunt.* Allata est descriptio septem millium & quingentorum; præcepit ut singulis quolibet die necessarius sumptus erogaretur, & tum demum consecrationis munus assecutus est.

Vitæ ejus c. 2.

II. Cùm Syriam Persæ populati essent, captivorumque turbas innumerabiles abduxissent, ingens prorsus omnis ætatis, sexus & conditionis hominum multitudo Alexandriam confugit. Amplissimo charitatis sinu omnes excepit Patriarcha, ægros, & valentes, omnibus cibo necessario & pecunia affuit; cùmque à suis admoneretur, nonnullos veste splendida homines accedere ad eleemosynas & escas, quæ dispensabantur; respondit, se Christi dispensatorem esse, à quo hocce manavit mandatum, *Omni petenti te da*; proinde à se arceri posse neminem. Adeo non autem ea se multitudine deterreri, aut animo concidere

Cap. 2.

ajebat,

ajebat, ut cùm Christi se dispensatorem intelligeret, etsi totus orbis ad stipem mendicandam affluëret, Christi Ecclesiæque ærarium speraret nunquam exarescere, vel exhauriri posse. *Si quæ dantur, mea existerent, & mecum nata essent, fortasse bene in meis tenax existerem. Si verò quæ dantur Dei sunt, utique in suis præceptum suum custodiri vult. Et si Dei beneplacito actum est, ut essem ego indignus dispensator ejus munerum, si totus mundus congregaretur Alexandriæ, eleemosynæ indigens, immensos thesauros Dei non angustabunt, neque sanctam Ecclesiam.* Non tacuit vitæ ejus Scriptor, quanta munificentia prosecutus sit Modestum Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcham, ad pauperes recreandos, & ad templa resarcienda, quæ Persarum furor vastaverat. Cap. 19.

III. Mira sunt hæc, sed non paulò mirabilior suavitas, humilitas, humanitasque, quibus tantæ largitiones condiebantur. Delectabatur magnoperè, cùm sermones conferret privatim cum suis, narrationibus eorum, qui multò plura, multò liberaliùs in pauperes profudissent. Nec illaudatum prætermittebat Serapionem Abbatem, qui cùm pauperem alterum pallio donasset suo, alterum tunica, cùm residuum non haberet nisi Codicem Evangeliorum, hunc quoque tandem vendidit, ut pretio in pauperes erogato, ei ipsi tunc potissimùm obsequeretur, hortanti, scilicet, ut venderet & daret. *Quia dixit mihi, Vende quæ habes, & da pauperibus, ipsum vendidi, & dedi eis.* Cap. 22. Seipsum denique erogavit pauperculæ viduæ, ut ipsum comœdis venderet Græcis, quos ille paucis pòst diebus ad meliorem frugem revocavit. Suavissimè tum & arridens Patriarcha ajebat, videre se, quàm nihil admodum hactenus profeciisse, & quàm longo ex intervallo sequeretur, non unquam assecuturus eos, qui datis suis omnibus, seipsos denique dedissent. *Credite mihi, quia usque hodie putabam, quòd vel aliquid facerem, datis quas habere possum, pecuniis; nesciebam autem, quòd & seipsos venderem, quadam compassione superati.* Cùm semel autem honesta suffusum verecundia pauperem videret, ob doni amplitudinem, mira cum humilitate, tum sapientia confirmavit illi, necdum se proprium impendisse sanguinem, quamquam & hoc Christus mandasset. *Nondum sanguinem meum pro te, frater, effudi, sicut mandavit mihi Dominus meus, & omnium Christus Deus.* Cap. 29. 36. Cùm ministri ejus efferbuissent in egeni cujusdam effrænem petulantiam, qui etiam convitiabatur, quòd stipe non pinguiori quàm decem nummis minutioribus donatus esset; illos Patriacha his verbis cohibuit, Æquo & pacato hæc animo ferenda sibi esse, cùm sexaginta jam Christus annis perversitates suas patientissimè & humanissimè ferret. Tum verò crumenam ipsam mendico offerri jussit, ut acciperet quantum vellet.

IV. Id Justiniani Leges Ecclesiis concessere, ut redimendis captivis fundos alienare possent, dum non ejusmodi essent fundi, qui ea cautione donati essent, ut nunquam alienarentur. Nec id patitur tantùm Justinianus, sed & præcipere videri potest. *Sanctissimas Ecclesias præcipimus alienare res immobiles pro captivorum redemptione.* Nov. 120. c. 9. Spectabat ea quidem tum lex ad Ecclesias Thraciæ, quarum tunc angustiæ erant extremæ. Mox concedebat & Ecclesiæ Hierosolymitanæ, ut domos quasdam extra urbem distraheret, dum id fieret *non minori pretio, quàm de pensionibus ejus in quinquaginta annis colligitur*; idque pretium in alios utiliores proventus expenderetur. Cap. 10. Confringi denique & vendi sinit sacra vasa ad redimendos captivos, aut quæ in illis superflua sunt, distrahi, ad exolvenda Ecclesiæ debita, si non suppetat aliàs unde exolvantur. Idem denique alibi concedit sæviente fame, & regiones populante: *Excepta videlicet causa captivitatis & famis.* Nov. 7. c. 8. Cod. l. 1. De sacr. Eccles. leg. 21.

V. Percontantibus, an conducilius sit Ecclesiis largiri, quàm pauperibus, vel contrà: respondit Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus, electos suos Christum designasse, & hac veluti tessera indicasse, prolixiore quadam in pauperes largitate, in peregrinos, in hospites & captivos: esse & tenuiores Ecclesias, quibus vasa sacra dentur, si quibus destituuntur; at iis dari, quæ jam abundant, non aliud id quidem esse, quàm hæc incuriæ ministrorum, aut prædæ objici furum, vel barbarorum. Quæst. 12.

VI. Affirmat Evagrius eò ad Antiochenæ Pontificatum Ecclesiæ cœlitus vocatum fuisse Ephremium illum tot virtutum ornamentis, tot Scriptorum certatim encomiis illustratum, ut justissima hac mercede & gloria pensaretur charitas illa & diligentia admirabilis, qua cùm Præfectus esset Provinciæ, ad instaurandos urbis ejus muros incubuerat. Nemo non augurabitur, Episcopatum iisdem artibus & virtutibus ab eo gestum esse, quibus illum assecutus fuerat. L. 4. c. 5. 6.

CAPUT XXXI. P. 3. l. 4. c. 6.

Res Ecclesiæ pauperum esse patrimonia, quorum dispensatores tantùm sint Beneficiarii, à temporibus Caroli Magni ad annum Christi millesimum.

I. Pleraque hujus libri superiora capita argumentis referta sunt hujus doctrinæ.

II. Probationes novæ ex Concilio Aquisgranensi.

III. Ex Concilii Parisiensis VI. doctrina, nunquam nimiæ possunt esse Ecclesiæ opes, dum is earum usus sit qui Canonicis institutis respondeat.

IV. Monachi pauperibus erogabant decimas eorum, quæ ipsis dono dabantur.

V. Ludovici Pii decreta de eleemosynis.

VI. Ex Capitularibus Beneficiarii dispensatores sunt tantummodo rerum Ecclesiæ.

VII. Novæ ad id firmandum probationes.

VIII. Primæva ab origine & institutione sua, egentium sunt res Ecclesiæ omnes. Probatur ex Concilio VI. Parisiensi.

IX. Probationibus novis efficitur, superflua Beneficiorum omnia pauperibus jure deberi.

X. Matriculares, veluti pauperes Beneficiarii, non sine titulo quodam, non sine fundis sibi assignatis.

XI. Exempla piæ quorundam Episcoporum prodigalitatis in pauperes.

XII. Græcorum placita Latinorum doctrinæ consentiebant.

I. PRæjudicatæ, & omnium in animis altissimè defixæ huic doctrinæ, bona, fundos, & proventus Ecclesiæ, pauperum esse patrimonia, nec rerum ad Clericos pertinere nisi dispensationem; huic, inquam, serviebant religiosi olim Beneficiarii, qui vix supremis digitis attingebant res Ecclesiæ, si idoneum ipsis suppeteret patrimonium. Huic se accommodabant, qui manibus se suis transigebant, quo rebus pauperum parcerent. Huic multò flagrantius obsequebantur Monachi & Moniales, qui opere manuum victum quærebant. Huic morem gerebant & ii Clerici, qui non artificio, sed negotiolo quopiam sustentabantur: ex quo delapsi sumus ad investigationem dignitatum, munerumque & functionum, quas obire possent Clerici, Legum Canonumque sive concessione, sive indulgentia. Huic etiam pertinebunt quæ reliquo hoc libro persequemur, de usu bonorum Ecclesiæ canonico. Is enim semper usus esse debebat, qui patrimonii pauperum.

II. In Concilio Aquisgranensi anno 816. hæc Patrum hæc Conciliorum doctrina prædicata est qua dicuntur Ecclesiæ res, pauperum res esse, quòd oblationes nempe eæ sint & hostiæ fidelium, hac Scripturarum doctrina imbutorum, non aliis aptiùs hostiis vel Deum placari, vel peccata redimi, quàm eleemosynis. *Res Ecclesiæ, sicut à sanctis Patribus traditur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium & cœlestis patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur, & pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur.* Non ergo congesta in ærarium Ecclesiæ sunt hæc omnia, nisi alendo Clero, restaurandis templis, levandis pauperibus, redimendis captivis, ut ne Clericos quidem fas sit hinc sibi quidquam arrogare, quàm ut familiari pauperum modestia alantur. *Ut milites Christi alerentur.* Can. 116.

III. Hinc illos acerbiùs reprehendit Concilium VI. Parisiense anno 829. quibus displicebat augescere semper & cumulari Ecclesiæ divitias; cùm illa reapse semper egeat, quamdiu egeni sunt usquam, quorum alendæ multitudini innumerabili ne multò quidem majores opes satis pares essent. Non ergo cumulus tanquam nimius opum dolendus est, sed earum usus degener & præposterus. Quot enim sunt pauperes totidem argumenta sunt, aut non satis illi esse patrimonii, aut non satis bona fide illud dispensari. Porro vel in ipsa meridiana Solis luce cœcutiant illi necesse est, quibus vel nimiæ charitatis opes & possessiones esse videantur, vel non satis amplæ ex adverso cupiditatis. Cùm huic tam perversè abutenti, vel minima quæque nimia sint: & illi pauperes omnes suo sinu, & calamitosos complectenti, nimiæ esse possint nullæ, quantumvis exaggeratæ. *Cesset ergo ambitio quæ dicere solet, nimis rerum habere Ecclesias Christi, & perpendat, quia quantacumque sunt res Ecclesiæ, si eo modo, quo dispensandæ sunt, dispensentur, nimiæ non sunt. Cupiditas quippe, immo negligentia quorundam dispensatorum, non Ecclesiæ amplæ res in vitio sunt. Mira namque res, ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet.* Can. 8.

IV. In Abbatum generali Conventu Aquisgranensi anno 817. statutum est, omnium eleemosynarum, quæ Ecclesiis confetrentur, aut Monachis, decimæ in pauperes erogarentur. *Ut de omnibus in eleemosynam datis tam Ecclesiæ, quàm fratribus, decimæ pauperibus dentur.* Parum esset pauperibus decimas dari, nisi id perpendendum foret, eas eleemosynas Monachis paupertatem profitentibus, & verè pauperibus erogatas fuisse. Ita ergo statuendum est, pauperes ipsos erogatarum sibi eleemosynarum decimas in alios pauperes dispergere. Cap. 49.

V. His roboris aliquid & præsidii accedet ex Capitularibus Caroli Magni, sive Ludovici Pii, qui jubebat, ut in opulentioribus Ecclesiis duæ partes ex tribus proventuum & oblationum, pauperibus distribuerentur, reliqua tertia pars alendis Clericis, vel Monachis reservaretur; in iis verò quæ non ita locupletes essent, æquæ essent Cleri & pauperum partes, nisi si à fundatoribus declaratum sit, quid suæ specialiter sit voluntatis. *Statutum est, quidquid tempore Imperii nostri, à fidelibus Ecclesiæ sponte collatum fuerit, in ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum, aut Monachorum; in minoribus verò locis, æquè inter Clerum & pauperes fore dividendum. Nisi fortè à datoribus, ubi specialiter dandæ sint, constitutum fuerit.* Concilium Turonense III. anno 813. Episcopis voluerat esse sapientiæ & judicii, ut partiendæ essent inter Parochos & pauperes decimæ. *Ut decimæ quæ singulis dabuntur Ecclesiis, per consulta Episcoporum à Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summa diligentia dispensentur.* Quasi dicatur, quantum sibi, quantum pauperibus decimarum Parochi vendicarent, judices & arbitros esse debere Episcopos, omnium ejusmodi partitionum moderatores. Conc. Gall. to. 2. p. 419. Capitular. Car. Mag. l. 1. c. 87. Can. 16.

VI. Novo vigore quodam ex Capitularibus Caroli Magni convaluere prisci illi Apostolici & Antiocheni Canones, quibus sanciebatur, Episcopum non esse nisi dispensatorem rerum Ecclesiæ, & provisorem pauperum, ut qui ipsemet inter eos pauperes connumerare seipsum debeat, & rebus Ecclesiæ uti, perinde ut indiguerit. *Episcopus Ecclesiasticarum rerum potestatem habeat ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei; participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget.* Et rursum alibi: *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconibus de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejusdem, secundùm canonicam institutionem, juxta quod indiguerint erogare.* Non Clericis ergo delibandæ res erant Ecclesiæ, nisi egerent: *Juxta quod indiguerint*, Nec eo vinculo Legis sacræ absolvebatur Episcopus: *Si tamen indiget.* L. 7. c. 58. Addit. 3. c. 46

Si novæ quæpiam angustiæ, temporumque difficultates emergerent, maximè famis, censum edebant Episcopi, & singulis indicebant, Clericis, Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Laicis, quantum quisque conferret ad pauperes sublevandos. Gravi in annonæ difficultate diffiniit Carolus Magnus, quantos quisque pauperes alere cogendus esset, & quo pretio frumenta venirent. Capitul l. 6. c. 136. l. 1. c. 132.

VII. Ex his autem perspicuum fit, quàm verè rursum mediæ hujus ætatis Concilia & Capitularia pronunciaverint, non esse Beneficiarios quoslibet & Episcopos, nisi administros & procuratores rerum Ecclesiæ communium, quæ propriæ sunt res pauperum, quòd nemo iis uti possit satis tutò, nisi ea sobrietate, & verecundia, quæ pauperes & paupertatis amatores redoleat. Unde Concilium Turonense III. *Rebus Ecclesiæ ita utantur, ut non propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis.* Et alibi: *Oblationes fidelium, unde pauperes recreari debent, vel Ecclesiæ restaurari, seu Clerici vivere, seu Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci ac munerari, &c. In prædictis rebus eas fideliter subministrent, & sciant se non suarum, sed dominicarum rerum esse dispensatores: Propterea quasi dominicas res, fideliter eas conservare & utiliter dispensare Domini Sacerdotes oportet: & si quod absit, aliter fecerint, canonica invectione districtè feriantur.* Can. 10. Addit. 3. c. 45. Capitul. l. 7. c. 154. Can. 6.

Et Concilium Cabilonense II. *Ecclesia sancta non solum fideles spoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri necessitatem patientes à sancta Ecclesia, utputa à pia matre & omnium gubernatrice subsidium accipiant. Quia res Ecclesiæ, quibus Episcopi, non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in communi viventium.*

VIII. Summo ab ipso Capite arcessivit Concilium Parisiense VI. anni 829. originem bonorum Ecclesiæ, eorum ut naturam, jura legitima, usumque canonicum indagaret. Ut enim hoc errore careas exitiali prorsus, Proventus Ecclesiasticos à Beneficiariis in quoscumque volent usus converti posse; unum sedulò recolendum est, quæ primùm Ecclesiæ res sunt collatæ, eas ad Apostolorum pedes abjectas fuisse, & illico egentibus distributas, pro modo ipso egestatis. Ea origo, ea natura & conditio, ea lex bonorum Ecclesiæ, in venturas etiam omnes

ætates.

Can. 15. ætates. *Quod nulli Sacerdotum liceat res Deo dicatas, ſibique commiſſas, ut proprias tractare, & ad multifarios ſecundùm libitum ſuum eas uſus retorquere, ſed potius ſecundùm canonicam authoritatem ſanctorumque Patrum dicta & exempla, adminiſtrare vel diſpenſare. Initio naſcentis Eccleſiæ vota fidelium ante pedes ponebantur Apoſtolorum, eorumque judicio, unicuique prout opus erat, diſtribuebantur. Et licèt creſcente fidelium devotione copioſiſſimis ac munificentiſſimis eorum liberalitatibus ſancta donata ſit Eccleſia, eundem tamen uſum Apoſtolorum ſucceſſores in tractandis & diſpenſandis Eccleſiaſticis rebus ſe ſervare debere meminerint.*

IX. Alieniſſima autem ab antiquis & probatiſſimis moribus ac regulis foret exceptio, quæ ſuperiùs dicta ſunt à nobis, ad Epiſcopos & Abbates pertinere eos, quibus concrediti fuere interim proventus & fundi, in alios poſtea ſive Clericos, ſive pauperes partiendi, quos proinde neceſſe ſit ſumma ſapientia & charitate, & tantùm non ut res alienas, non ut proprias adminiſtrari. Hìc autem quæri de ſingulis Beneficiariis, qui portione ſibi propria ab Epiſcopo admenſa, jam in poteſtate habent, ut arbitratu & libitu ſuo utantur. Hæc ut ludificatoria explodatur cauſatio, revocanda ſunt ob oculos tantiſper mentis illa veritatis lumina, ſuperiùs obiter oſtenſa. Si enim omnium Eccleſiæ rerum hæc primigenia origo, hæc natura, & indoles eſt, ut neceſſitatibus fidelium ſint dicatæ, non ſuperfluitati: *Prout cuique opus erat*: ea lege implicantur Beneficiarii omnes; quibus largitur Eccleſia, ea quibus opus habent, ut ſibi habeant: ſi plura largitur, non alio facit fine, quàm ut in eos diſpenſent, qui his opus habent. Ne Epiſcopus quidèm ex his Eccleſiæ rebus poteſt quidquam decerpere, niſi opus habeat. *Si tamen indiget*. Eadem lege conſtringuntur & alii Beneficiarii. Parochis cura imminet pauperum, ut in eos etiam derivent ſuis eleemoſynis partem aliquam ſacrorum proventuum, & hinc rationes Epiſcopo ſuo faciant, ut ſupra oſtenſum eſt, & uberiùs mox oſtendendum ſupereſt. Nec cæteri ergo Beneficiarii ea legis neceſſitate abſolvi poſſunt. Vel illa ſaltem cogitatio, res Eccleſiæ omnes hoſtias eſſe pro eluendis peccatis Deo oblatas, & qui rebus eis veſcuntur, eos onus illud in ſe recipere, ut expiandis aliorum peccatis ſemet impendant: vel una hæc, inquam, cogitatio invictiſſimè probat, qua ſanctitate & religione, his rebus, his hoſtiis utendum ſit.

Manifeſtiſſimè rurſus ab Herardo Archiepiſcopo Turonenſi declaratum eſt, & Deo, & Epiſcopo Parochos pauperum omnium ſuſtentationem præſtare debere, ut & homicidæ quodammodo ſint, ſi eis victu neceſſario, cùm poſſint, non adſint. *Ut hoſpitalitatem ante omnia diligant, & ut viduarum, peregrinorum, orphanorum atque infirmorum curam & ſolicitudinem habeant.* Et inferiùs: *Ut decimæ & fideliter à populis dentur, & canonicè à Presbyteris diſpenſentur, annis ſingulis rationem ſuæ diſpenſationis Epiſcopo, vel ſuis miniſtris reddant: ne fortè damna fraudum ſubigant, aut necatores pauperum, ſubtrahendo utilia, quod abſit, exiſtant.* Idem paucioribus verbis præcipit Concilium Pontigonenſe anno 876. *Ut decimæ conlaborationum & animalium Domino offerantur, & in poteſtate Epiſcopi maneat; qualiter à Presbyteris diſpenſentur canonicè.* Itemque Concilium Troſleianum anno 909. *Unuſquique Presbyter in ſua ordinatione ac diſpoſitionis cura habeat Parochium ſuam, cum dote & decimis Eccleſiæ, videlicet cum ſui Epiſcopi conſilio ac diſpoſitione, ſecundùm regulas antiquitus, & divinitus conſtitutas.* Et Concilium denique Nannetenſe: *Inſtruendi ſunt Presbyteri pariterque admonendi, quatenus noverint, decimas, & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum, & hoſpitum, & peregrinorum eſſe ſtipendia, & non quaſi ſuis, ſed quaſi commendatis uti. De quibus omnibus ſciant ſe rationem poſituros in conſpectu Dei, & niſi eas fideliter pauperibus adminiſtraverint, damna paſſuros.*

Capitular. Herard. c. 18. 35.

Can. 11.

Can. 6.

Can. 10.

X. Cujuſque Parochiæ pauperibus & mendicis jus erat in portionem aliquam decimarum, quas Parochus colligebat, & quidem tam certum & inconcuſſum, ut id inſtar haberet Beneficii, & eorum numerus certus eſſet ac definitus, matriculiſque, ſeu Regeſtis Eccleſiæ inſcriptus, unde & matricularii dicebantur. Denique ne venalia quidem hæc Beneficia haberi poterant citra ſimoniæ dedecus. Audiendus hìc Hincmarus ad Parochos ſuos: *Sæpè vos admonui de matricularìis, quales ſuſcipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ diſpenſare debeatis. Interdixi enim vobis Dei autoritate, ut nemo Presbyter pro loco matriculæ quodcumque xenium, vel ſervitium in meſſe, vel in quocumque ſuo ſervitio præſumat requirere, vel accipere: & matricularìis debitam partem decimæ quam fideles pro peccatis ſuis redimendis Domino offerunt, nemo præſumat vendere.* Conc. Gall. to. 3. p. 638. Hincmar. to 1. p. 734.

Docuerat illos aliàs Hincmarus, quibus hæc pauperibus beneficia conferenda eſſent: non iis, qui viribus integris & valentes erant, ac vel hinc ſatis opulenti videri poterant; ſed iis qui verè pauperes erant, nec re tantùm, ſed & viribus, ac valetudine deſtituti. Integrum denique non erat Parocho proximis ſuis gratificari, niſi quibus & res & vires ad operandum manibus deeſſent. *Ut matricularios habeat juxta qualitatem loci, non bubulcos, aut porcarios, ſed debiles & pauperes, & de eodem dominio. Niſi forte ipſe Presbyter habeat fratrem, aut aliquem propinquum, debilem, aut pauperrimum, qui de eadem decima ſuſtentetur. Reliquos autem propinquos, ſi juxta ſe habere voluerit, de ſua portione veſtiat, atque paſcat.* Hincmar. to. 1. p. 717. Flodoard. l. 3. c. 26.

Retulimus alio loco quibus objurgationibus caſtigaverit Hincmarus Comitem, qui Matricula Eccleſiæ expunxerat nomina pauperum, quos Epiſcopi miniſtri inſcripſiſſent, alioſque ſubrogarat, poſt quàm neſcio quid pecuniæ ab iis emunxiſſet. Hinc concluditur, 1. horum Beneficiorum duas fuiſſe ſpecies; alia enim Epiſcopus, alia Parochus conferebat. 2. Ea Beneficia indigenis deſtinata & conſecrata fuiſſe. *De eodem dominio.* Quid enim æquius, quàm cujuſque regionis decimas & eleemoſynas conterraneis addici? Quin & olim id vigebat & uſu, & lege canonica cautum, ut Clerici, ſive Beneficiarii ex ipſo eodem loco oriundi eſſent. Quod ad id valebat quoque, ut cujuſque loci oblationes & hoſtiæ, ibidem abſumerentur.

Matricularìorum & Immatriculatorum hujuſmodi pluribus locis meminit Hincmarus. Sed præſtat hoc loco referre, quod ille alibi narrat de beato Remigio, cùm ex loco aliquo juxta urbem impudicas exegiſſet mulieres, ſubſtituiſſe in earum locum viduas quadraginta, adſignatis & fundis, quibus idem ſemper numerus aleretur. *Subverſis fornicibus in viduarum quadraginta congregationem permutaſſe, ſumptuſque quotidiano victui neceſſarios inſtituiſſe, ipſumque numerum viduarum perpetim manere, ut adhuc quoque manet, decreviſſe.* Narrat & alibi ſpeciales donationes matriculis Eccleſiarum factas. Poſtremò denique illud commemorat, Fulconem Archiepiſcopum, cùm fundos Eccleſiæ & proventus in tot partes ſecaret, quot erant diverſi ordines, quibus proſpiciendum erat; poſt Canonicos, Monachos & Sanctimoniales, proximum locum aſſignaſſe matricularìis, ante hoſpites & pauperes alios. *Quæ Præſul Fulco de villis Eccleſiæ hujus, vel facultatibus earum, uſibus Eccleſiaſticorum ornamentorum vel luminarium, ſeu ſub ſtipendiis Canonicorum ac Monachorum, atque Sanctimonialium, ſeu Matricularìorum, & hoſpitum, vel pauperum conſtituerat.* L. 1. c. 20. 24 l. 2. c. 11. l. 3. c. 2.

Ex Chronico Centulensi constat Clericos quandoque ipsos Matriculariis permisceri voluisse, *In Bajocensi Ecclesia Clericus nomine Avitianus Matricularius habebatur*. Cùm certi fundi Matriculariis adsignati essent, ea quandoque ambibant & Clerici Beneficia, aut cùm ea arte Clericatum obtinuissent, non facilè postea patiebantur se iis ejici.

L. 2. c. 28. Spicil. to. 4. pag. 531.

XI. Sentiebat B. Elphegus, Vintonienſis primò Episcopus, postea & Archiepiscopus Cantuariensis, quàm verè res Ecclesiæ patrimonia essent pauperum; quando passus non est sanctissimus Præsul à Piratarum Danorum potestate revocari, atque redimi se: sed vincula, carceres, cruciatus, & ipsam denique mortem experiri maluit, quàm ut res pauperum in suam redemptionem expenderentur; id verò supra ipsam admirationem positum est in summo quodam Episcopalis & Apostolicæ magnanimitatis fastigio. Hinc autem vel maximè perspicuum sit, quàm non sint proventus Ecclesiarum in profanos & viles usus absumendi. De Elphego plura inferiùs.

Imitationi propiora sunt, quæ in vita B. Adelardi Abbatis Corbiensis referuntur, mutuas ipsum sæpissimè accepisse pecunias, quibus pauperes donaret. Tam illius in vestigia insistere possunt alii, quàm ipse ex Radberto Paschasio hujus vitæ scriptore, Sylvestri Papæ exemplo se accommodabat. Solebat autem Adelardus virtutum etiam splendore, non natalium tantùm clarissimus, eos avaritiæ reos agere, quos pœniteret plus nimio dedisse: cùm ea sit demum germana Clericorum libertas, nunquam ut sibi videantur satis dedisse, & omnes largitatis numeros impleviſſe.

Surius die 2. Jan.

Nihil autem vel ad sapientiam, vel ad animi magnitudinem accommodatius, quàm quod narrat Agobardus de compluribus, qui cùm repentinis & quasi cælestibus quibusdam terroribus & plagis percussos se sentirent, morbo sontico, & consimilibus aliis, ad Ecclesias confugiebant, & præcipiti atque inconsiderato consilio, rerum suarum omnium donationes faciebant, cùm debuissent eas potiùs pauperibus & peregrinis dilargiri, atque ita ad Ecclesias ventitare, quò Pœnitentiæ sacramento initiarentur. *Ad Ecclesias concurrunt, & quidquid possunt, donant, perdito meliore consilio. Melius enim facerent, si sua pauperibus & hospitibus erogarent, & ad Presbyteros Ecclesiæ currerent ungendi oleo, &c.*

Nec tacet Agobardus quibus hæc Clericis tam inconsideratè donabantur, eos non satis liberaliter his pauperes bonis impartiisse, atque adeo nec eis illa fuisse commendanda Eleemosynarum deposita, quæ pauperum utique solatiis consecrabantur. *Sicut enim reprehensibile est, rem pauperum pauperibus distribuere; sic infructuosum, si ea quæ deberent Ecclesiæ debitam reverentiam exhibentibus erogari, cupiditatis æstu anhelantibus, avarè servanda, vel abutenda prodigè conferantur.*

XIII. Quàm inconcussa denique hæc haberetur doctrina, ex Græcorum etiam conspiratione intelligetur. Canonem enim Apostolicum authoritate sua confirmavit Concilium VIII. generale, quo videlicet permittitur Episcopis, ut proximis suis aliquid largiantur, ut pauperibus, si verè pauperes sint. Cùm verò Trullanus Canon Concilio VI. ascriptus edicat, ut uxor ejus, qui Episcopatu auctus & inauguratus est, in Monasterium secedat, & ab Episcopo alatur: à Balsamone additur, Si modò illa indigeat. Nam si res illi sit familiaris, nihil potest Episcopus rerum Ecclesiæ illi impertiri, cùm ne ipse quidem degustare res Ecclesiæ posset, si privatim dives esset. *Mulierem quidem ab Episcopo existimari dignam providentia corporali, si sit pauper; sin autem sit locuples, nihil ei ab Episcopo dabitur: quoniam nec si ipse quidem sit locuples, ex Episcopatus reditibus quidquam potest in se ipsum expendere.* Alibi denique idem Balsamon constantissimè affirmat, Episcopos & Parochos sepositò necessario sui, Clerique sui cultu, reliqua omnia pauperibus erogare teneri.

Can. 12

Can. 48.

In Can. 59. Apost.

CAPUT XXXII. P. 4. l. 4. c. 10.

Res & proventus Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, etiam post annum Christi millesimum.

I. II. III. ex Conciliis superflua omnia Monasteriorum erogandæ sunt pauperibus. Nec secus in aliis Beneficiariis.

IV. Abundantiores fuere distributiones & portiones Canonicorum, ut residua pauperibus cederent.

V. Episcopi nonnunquam definierunt, quantas erogationes facere juberentur Parochi Regulares.

VI. Hospitalitas in divites etiam effusa.

VII. Quid senserit, quid secutus sit Petrus Damiani.

VIII. Beati Bernardi doctrina.

IX. Innocentii III. Papæ miræ largitiones.

X. Itemque B. Hugonis Episcopi Gratianopolitani.

XI. Et B. Elphegi Archiepiscopi Cantuariensis.

XII. Exempla alia.

XIII. Ab exemplis reflectitur oratio ad Decreta Conciliorum, ac potissimùm Tridentina.

XIV. Decreta Conciliorum Mediolanensium.

XV. Multa animadvertuntur in Concilia hæc Mediolanensia. Quando in justitiam, quando in charitatem peccet avaritia Beneficiorum. Quæ sint superflua Clericorum.

XVI. Doctrina sancti Thomæ.

I. IN Concilio Parisiensi anno 1212. multa constituta sunt ad moderandam Cœnobiorum disciplinam, quæ non injuriâ ad omnes Beneficiarios trahi possint, ut qui ejusdem generis bonorum administratores sint. Pronuntiatum est autem ab hujus Concilii Patribus, cùm Christi lege & præcepto constringantur Laici ipsi ad eleemosynas erogandas, multò magis teneri Monachos ac Regulares omnes, ut pauperibus & infirmis, ægrisque nulla re desint, nec de usitatis hactenus eleemosynis quidquam decerpant, *Cum ad opera misericordiæ indigentibus exhibenda, non solùm Regulares, verùm & sæculares ex præcepto Domini teneantur: Religiosis maximè præcipimus, ut curæ infirmantium & debilium adhibeant operam diligentem: & reditus assignati eleemosynæ nullatenus imminuantur, vel aliis usibus deputentur, & subtracti restituantur. Idem de infirmariis duximus statuendum.* Part. 2. c. 4. §.

II. Sectanda quoque hospitalitas est, qua non divites tantùm excipiantur, sed maximè pauperes, in quos dispensabuntur reliquiæ mensarum, vestium, & ejusmodi aliorum, nihil ut hinc possit à quoquam in propriam domum derivari, aut privatis indulgeri affectibus. *In hospitalitate quoque exhibenda, non tantùm potentibus & familiaribus, sed pauperibus & magis egentibus, secundùm uniuscujusque conditionem & loci facultatem, præcipimus ut in necessariis adhibendis curam adhibeant. Præcipimus etiam ut eleemosynæ pauperibus deputatæ secundùm uniuscujusque domus constitutionem, sive in cibariis, sive in veteribus indumentis, vel calceamentis nullatenus eis subtrahantur, vel causa familiaritatis illicitæ aliis conferantur.*

III. Operæ pretium est autem hìc observari, hujusmodi statuta, non Regulæ aut professioni inniti Monasticæ, sed naturæ ipsi Beneficiorum,

&

& inexplicabilibus legum nodis, quibus Beneficiarii omnes vinciuntur. In Beneficiis enim jure etiam meritoque Monasteria numerantur, & nativam singuli Monachi præ se ferunt imaginem Beneficiariorum primævæ Ecclesiæ, quibus non alii proventus erant, aut fundi, quàm menstruæ vel diurnæ sportulæ ac distributiones, quarum ea esset copia moderatissima, ut victui ac vestitui sufficeret, non deficeret, non redundaret. Nullum hìc onus Monachis imminet præcipuum, quod non & aliis incumbat Beneficiariis omnibus, nisi singularis quædam & addictior professio sacris legibus Ecclesiæ obsequendi. 2. Ex quo id efficitur, Si peculiares Monasticorum Ordinum Constitutiones, Legesque Conciliorum id Regularibus indicant, sanciantque, ut propria quædam & justa redituum portio seponatur, hæc quidem eleemosynis pauperum, hæc infirmis, alia denique hospitibus: si ad id jubeant esse in Monasteriis Administratores proprios, qui hæc curent, Eleemosynarios, Infirmarios & Hospitalarios, quas voces idem usus emolliet, qui invexit, & pervulgavit: si illud caput esse velint, ut in hac tota dispensatione pauperum maximè ratio habeatur, totumque charitati detur, nihil propriæ cupiditati, nihil carni & sanguini: si præcipiant reliquias omnes mensarum & vestium Monasticarum pauperibus erogari, cùm se suaque Monachi omnia paupertati devoverint; si postremò superflua omnia Cœnobiorum declarent, sejuncto cultu frugali Monachorum, pauperibus deberi: id totum ex eo manare fonte, quòd bona Ecclesiæ omnia ex eleemosynis derivata haustaque sint, eum saporem gustumque retineant, eam naturam suam esse vociferentur, nec alium in usum ritè vocari queant, quàm in quem eleemosynæ omnes referuntur. 3. Jubet hoc Concilium, ut si quo in Monasterio detortum, & ad alios usus inflexum sit, quod Eleemosynarii juri & functioni destinatum fuerat, non modò id corrigatur vitii, sed & pauperibus restituatur, quidquid eorum solatio subtractum succisumque fuerit. Ex quo Beneficiariis omnibus forma præstituitur, ad quam seipsos effingere & elimare debeant; ut si quid ab eis ejusmodi commissum sit, in seipsos piè & salubriter sæviant; cùm hæc à Concilio Monachis, non ut Monachis, sed ut Beneficiariis præscribantur, 4. Hinc vetat idem Concilium, ne in Prioratibus numerus minuatur Monachorum, quamdiu nec reditus minuentur. Imminuendo enim Monachorum numero, decresceret Can. 22. & numerus pauperum. *Indignum nimis est, quod in quibusdam Prioratibus numerus Monachorum ibidem Deo servientium diminuitur, vel adnihilatur, cùm ipsæ facultates Ecclesiæ non sint imminutæ.*

IV. In Concilio Mompessulano anni 1214. decretum est, ut quidquid supereset reliquiarum post prandia & cœnas Monachorum, vel Canonicorum, communis vitæ societatem sectantium, Can. 22. id pauperibus distribueretur. *Quæ de justitiis in pane, vino, vel pulmentis superfunt, nullus de servientibus alicui largiri præsumat; sed universa colligantur ab eo qui curam refectorii obtinet, & juxta ordinationem Abbatis vel Prioris pauperibus tribuantur.* Cui si Regulæ religiosè servitum fuisset, non in eum scopulum impegisset Petrus Damiani, ut calamo censorio suo sæviret in Concilium Aquisgranense, & in nonnullas Constitutiones alias, quæ exuberantes quasdam panis & vini, totiusque annonæ distributiones Canonicis adjudicavere. His enim infundebatur copiosissimè, non solùm quo ipsi, sed & quo per ipsos alii vescerentur; dabatur, quod darent; ut his religiosis largitionibus, & veluti sanctissimis charitatis hostiis manus ipsi suas consecrarent.

Voluit & Oxfordiense Concilium anni 1222. ut Monachis & Monialibus copiosissimè submini-straretur & redundaret, quidquid hactenus solitum fuisset distribui, & mensæ apponi, ut reliquiarum quidquid erat incunctanter in pauperes spargeretur, nec vel Abbas, vel Eleemosynarius ex ea abundantia quidquam posset aliò detorquere. *Omnia etiam victualia Religiosis apponenda sine subtractione eis apponantur, tam in Conventu, quàm alibi, ubi reficiuntur de omnibus appositis. Totum residuum sine diminutione aliqua cedat in eleemosynam indigentibus fideliter erogandam, ita quod nec Abbas, nec Prior, nec Eleemosynarius possit hoc dispensare.* Can. 43. His graves quædam pœnæ attexuntur in transgressores ejus Canonis, quo patet multa superflua consultò illata fuisse mensis, ut in pauperes ea effunderentur, quorum jure suo sunt omnia superflua.

Non alia est natura & conditio annuorum & statorum proventuum Beneficiarii cujusque, quàm distributionum manualium: utrobique quidquid reliquiarum est, honestè & frugaliter sustentato Beneficiario, hic jam proprius est & legitimus pauperum census. Ejus rei invictissimum quoddam videtur ex Gratiano proferri posse argumentum. Quærit ille an potuerit mensa communis scindi in plures Præbendas. Respondet autem innoxiè id fieri potuisse, propterea quòd ut superflua communis mensæ, post Canonicorum omnium frugalem in commune sustentationem, pauperibus distribuebantur: ita Præbendæ cujusque superfluum omne, Canonici victu & cultu sepositio, in pauperes effluit, quibus æquè compendiosa est utraque hæc superfluorum in eos effusio. 12. q. 1. post c. 25. 27. *De rebus verò Ecclesiæ quæritur, an liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vendicet? His ita respondetur: Sicut perfectione charitatis manente secundùm discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dum aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus licèt res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi, & suæ Ecclesiæ deservientibus necessaria Episcopus subministret, reliqua quæ superfunt fidelium usibus ministraturus: ita & Præbendæ Ecclesiarum eadem charitate manente piè & religiosè possunt distribui: nec tunc rebus Ecclesiæ ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deserviturus; ut ex his quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat; si qua verò suis necessitatibus superfunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.* Quod eodem redit, ac si diceretur, portiones singulas mensæ communis ita in Præbendas sectæ, ejusdem esse naturæ, iisdemque subesse legibus, quibus tota ante sectionem mensa ipsa; utrobique Beneficiariis primò necessaria vitæ præsidia addicuntur, reliqua vendicantur Ecclesiæ & pauperibus. Aliàs ea partitio iniqua & injuriosa fuisset, damnosaque pauperibus.

V. Ex Synodo Excestrensi in Anglia anno 1287. manifestissimè similiter demonstrabitur, æquè obligari Clericos, atque Monachos, superflua Beneficiorum ut in pauperes effundant. *Et licèt Ecclesiastici quidquid vitæ suæ necessitati eis superfuerit, de patrimonio Jesu Christi in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare, &c.* Can. 18. Clara hæc sunt, nec cavillandi locus est ullus. Tenentur & sæculares Beneficiarii, non aliter quàm Regulares, pauperes suis impartiri superfluis omnibus, non ubi superfluitati ipsi suæ, sed ubi necessitati fecerint satis. *Quidquid vitæ suæ necessitati superfuerit, de patrimonio Jesu Christi in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare.* Can. 4.

In Concilio Londinensi anno 1341. Patribus ibi congregatis displicuit, quòd Regulares, qui

Parochiales regebant Ecclesias, nullis Parochianos suos eleemosynis recrearent, quo eò tandem adducti sunt, ut sancirent ab Ordinariis certas definiri eleemosynas ab illis erogandas, & Episcopalem interponi authoritatem, quò huic statuto omnes morigerarentur. *Statuimus, quod Religiosi Beneficia appropriata obtinentes Ecclesiastica, secundùm Beneficiorum hujusmodi facultates, annis singulis pauperibus Parochianis certam eleemosynæ quantitatem, ipsorum Ordinariorum moderandam arbitrio, per ipsos Episcopos distribuere compellantur, sub pœna sequestrationis & subtractionis fructuum.*

VI. Si reprehensa non est à Concilio Parisiensi modò laudato ea hospitalitas, quæ ne divitibus quidem aditum intercludit, quamquam impensiùs pauperes excipi commendatum sit: non inde ominari poteris, non pauperum tantùm patrimonia esse res Ecclesiæ. Sed illud altiùs consulens vidit Conciliorum sapientia, pauperibus dari, quod divitibus impenditur, quorum illis conciliatur protectio, amor, custodia, liberalitas. Longiùs latiùsque propagabantur Vvani Archiepiscopi sanctissimi Hamburgensis largitiones, ut ex Adami Chronico patet; Reges ipsos Septentrionalium Regionum muneribus colebat, & sua sibi munificentia conciliabat, effuso in hæc opulentissima dona Ecclesiæ suæ ærario locupletissimo, quibus delinimentis illos habebat sibi, Ecclesiæque propitios, & dicto audientes. *Ut ferocissimos Reges Aquilonis hilaritate suorum munerum ad omnia quæ voluit, benignos obedientesque haberet.* Qua de re nos alibi plura. Baron. anno 1013. n. 8.

VII. Ineluctabilibus porro argumentis constat, in pauperes potissimùm profundi debere res Ecclesiæ. Petri Damiani vitam ex alumnis ejus qui litteris consignavit, non siluit, qua ille charitate, qua largitate esset in pauperes, egenos, nudos, ægros. *Quis in vestiendis nudis, in reficiendis egenis, in visitandis ægrotis, promptior illo potuit esse unquam?* Fores ejus semper obsidebant pauperes: *Turba pauperum Episcopalia limina quotidie frequentante.* Hospites semper adhibebat, quamdiu Episcopatu functus est, sed nec egeni, ægrique excludebantur. *In suis conviviolis, quæ semper ex more cum hospitibus communicabat, si qui egeni circumquaque per regionem lectulis decumbebant, oblivisci ab eo minimè poterant.* Largiri se negabat quidquam, sed debita exolvere, ut qui res Ecclesiæ commendatas, non suas haberet: dispensatorisque, non domini & possessoris partes impleret. *Ajebat enim se dominicarum rerum constitutum fore ministrum, non dominum; dispensatorem, non possessorem.* Rollan die 23 Febr. c. 8.

Si quid ergo præciperet Episcopis Damianus, exemplo ipse Episcopus quoque prælucebat. Datis quippe Epistolis ad Episcopum rerum Ecclesiæ dilapidatorem, illum contestabatur, tot pauperum interemptorem illum esse, quot pauperes his ejus expensis, viduæ, orphanique ali potuissent: *An ignoras quia ad hoc Ecclesiis prædia conferuntur, ut ex eis pauperes sustententur, indigentes alantur, & ex eis viduis atque pupillis subsidium procuretur?* Addebat & illud, qui primùm Ecclesiæ agri fundique donati fuerant, eos divenditos fuisse, ut illorum pretio indigentibus succurreretur: exinde verò servatos fuisse, ut ex eo velut inexhausto charitatis fonte rivuli manarent perennes piarum largitionum. *Procedente tempore Ecclesiarum Rectoribus visum est, ut ipsa potius prædia traderentur, unde scilicet non modò Clericos sacris excubantes officiis Ecclesia pasceret, sed & refrigerii stipem diversis indigentibus & inopia laborantibus ministraret.* Homicida ille pauperum execrandus est, qui debito illos pane defraudat. *Perpende ego quantorum homicidiorum in die judicii reus erit, qui modò tot viduis, tot orphanis, diversisque pauperibus, unde vivere debeant, subtrahat? Si damnatur ille qui vel unum perimit hominem ferro; qua sententia dignus est, qui bona Ecclesiæ profligando, complures interficit, famis & inopiæ gladio?* Peræquè frustrantur pauperes, si nulla ad eos derivatur pars rerum Ecclesiæ, & si ejus fundi alienantur. Si vita ejiciuntur, dissipatis fundis, quorum fructibus victitabant: æquè inhumaniter interimuntur, ubi fundorum fructibus penitùs arcentur. Baron. anno 1055. n. 2.

VIII. Id videtur Bernardo persuasum fuisse, non posse templa, maximè Regularium, auro, argentoque, & splendidioribus ornamentis ultra modum congestis condecorari, quod non aliter ferè id fieri possit, nisi templis viventibus dilabentibus, nisi pauperibus, in quibus Christus habitat, inedia deficientibus. *O vanitas vanitatum, sed non vanior, quàm insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum servitur oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur.* Multò impatientiùs tulisset Bernardus, res pauperum necessitatibus dicatas, divitum Clericorum luxu & voluptatibus disperdi. Apolo. c. 11.

IX. Cùm gravi annona conflictaretur Urbs Roma, octo mendicantium millia aluit Innocentius III. præter eos quos certis in ædibus sustentabat. Jam inde ineunte Pontificatu suo pauperibus addixit oblationes omnes, quæ sibi obveniebant ex Ecclesia sancti Petri, decimam omnium aliorum proventuum, ac denique oblationes omnes, quæ ad pedes ipsius prisco more effundebantur. *Universasque oblationes provenientes ad pedes ipsius secundùm antiquam consuetudinem accipiebat eleemosynarius erogandas.* Reliquis supersedeo enumerandis ejus charitatis monumentis, quæ in ejus Gestis describuntur; unum addo in quo plurimum momenti sit: constructum ab eo Romæ fuisse Xenodochium sancti Spiritus, quod omnium toto orbe Xenodochiorum opulentissimum est, & excipiendis hospitibus miserabilibusque maximè obvium. Rainald. an. 1201. n. 31. 32.

X. Beatus Hugo Gratianopolitanus ille Episcopus, cujus vitam scriptis mandavit Guigo V. majoris Prior Carthusiæ, verbis an exemplis incertum vehementiùs omnes ad eleemosynas conduplicandas incendebat; ubi suæ familiæ necessitatibus fecerat satis, reliqua omnia in pauperes expendebat, ne successoribus suis acervatas dimitteret aut litium, aut voluptatum sementes. Cùm gravi aliquando penuria & fame laboraret regio, vasa sacra confregit & dilargitus est. Vide quàm procul esset à liguriendo pauperum patrimonio, inter pauperes Ecclesiæ suæ se quoque ipsum numerari volebat, quin & seipsum & familiares suos eo verberabat probro ac convitio, quòd non cum egenis aliis egerent & mendicarent. *Eleemosynæ sanè fuit & per se diligens executor, & in aliis etiam fervidus exhortator. Exceptis enim domus suæ duntaxat necessitatibus, cuncta penè quæ consequi poterat, non in thesauros congerebat, posterorum vel dissipanda litibus, vel consumenda luxibus; distribuit latus egentibus. Denique annulos aureos & gemmatos, calicem etiam similiter aureum tempore famis magnæ vendidit, & alendis impendit pauperibus, &c. Non æquum putabat Ecclesiarum bona, quæ patrimonia sunt æstimanda pauperum, in aliorum expendi præsertim malorum usibus hominum: immo magis semetipsum tanquam ex pauperibus unum graviter accusabat, quod sibi ac sociis de rebus sibi commissis competentem sumeret copiam, ac non potius sustineret cum pauperibus & ipse pauper inopiam.* Surius die 1. April. Cap. 27.

XI. Elphegus, de quo non pauca jam delibata

sunt,

ſunt, Vintonienſis primò Epiſcopus, poſtea Archiepiſcopus Cantuarienſis, neminem unquam Diœceſanorum ſuorum mendicare paſſus eſt, alienarum Diœceſeon mendicantes nunquam indonatos rejecit; palam profitebatur, qui Chriſti membris non condolerent, eos ſe ab ejus corpore divellere; ſacra vaſa & ornamenta opulentiſſima Eccleſiæ ſuæ coacervaverat, quæ poſtea urgente gravi publicaque penuria pauperibus erogavit: iis enim Eccleſiam ornari, dum rerum copia exuberat: his neceſſitates levari, dum famis anguſtiæ urgent. Aures hìc adhibendæ Osberto Eccleſiæ Cantuarienſis Monacho: *Nullum Parochianorum ſuorum publicè mendicare permiſit, nec alterius loci pauperem vacuum abire ſivit; immane horrendumque nefas reputans, ſi quod natura commune conſtituit, hoc velit homo ceu proprium uſurpare. Quapropter nec Dominici Corporis membrum eſſe, qui pauperum indigentiis nollet ſubvenire, diligenter diſputabat. Nam ſi patiente uno corporis membro compatiuntur cætera, compertum eſt ejuſdem corporis membrum non eſſe, quod patiente alio compaſſionis affectum neſcit habere. Ubi verò illa defecerunt quæ ex jure Eccleſiæ miniſterio pauperum competere potuiſſent, theſauros Eccleſiæ, quos multiplices paraverat, jubet diſtribui, docens ex hoc ornatiſſimas quæque Eccleſias poſſidere, ut tempore fœlicitatis ſint honeſtati, tempore verò neceſſitatis ſint utilitati.*

Surius die 19. Aprii.

XII. His poſſent longè plura accumulari exempla. Beati Antonini Archiepiſcopi Florentini, B. Thomæ de Villanova Archiepiſcopi Valentini, beati Laurentii Juſtiniani primi Venetiarum Patriarchæ, beati Caroli Archiepiſcopi Mediolanenſis paſtoralis ſollicitudinis laudibus & experimentis innumeris accedere nihil poteſt, ejus videlicet, quæ Paſtoris ipſius penuria oves paſcit, nuditate veſtit; & eleemoſynas non aliter interpretatur, quàm ut æs alienum, quod exolvatur, aut ut depoſita commendata, quæ bona fide reſtituantur. Teſtis locuples & idoneus Gioſſanus de beato Carolo affirmat, de patrimonio ſuo nihil unquam illum laboraſſe, curam ejus omnem abjeciſſe, augmenti nihil unquam fieri paſſum eſſe; frequens hoc illi & familiare fuiſſe, *Diſpenſatorem tantummodo eſſe Epiſcopum, non dominum rerum Eccleſiæ; ideòque nec arbitratu ſuo poſſe eum ſumptum facere, maximè in ſæculi pompas & delicias; denique expendi ab eo nihil poſſe, niſi in utilitates Eccleſiæ, & Dei cultum.* Occurret & infrà ubi de his ſanctiſſimis Pontificibus aliquid ſpecialius memoretur. Unum hìc illud addam ex Thoma Cantipratenſi, de Cancellario Eccleſiæ Pariſienſis Philippo, qui poſt mortem viſendum cùm ſe præbuiſſet, eo etiam nomine æternis ſe ignibus addictum fuiſſe confeſſus eſt, quòd Eccleſiaſticos proventus ſuos recondidiſſet, non in pauperes ſtatim effudiſſet. *Quòd recreſcentes fructus annuos contra pauperes timidè reſervavi.*

XIII. Utque unde receſſit, eò revocetur oratio, rurſum ad Concilia revolvamur. Concilii Ravennatis Patres 1311. ita pronunciarunt: Cùm res Eccleſiæ res ſint pauperum, Epiſcoporum, Capitulorum, & Cœnobiorum muneris eſſe, ut pro charitatis, pro abundantiæ ſuæ modo eleemoſynis largiſſimis ſtudeant; ut Epiſcopi certo numero pauperes quotidie prandio adhibeant; denique ut in omnibus Civitatibus, Diœceſeos & Provinciæ regionibus, ſpectatæ ſapientiæ & religionis viri delegentur, qui Collectis præſint faciendis, pro iis quos mendicare verecundia prohibet; qui in has Collectas aliquid pecuniæ contulerint, iis quadraginta viciſſim dierum Indulgentias conſecuturos, ſi non ſimulata animi pœnitudine peccata ſua in aures ſacerdotum effuderint. *Cùm bona Eccleſiarum ſint pauperum, ſtatuimus quod de cætero, & prout ſæpius & meliùs poterit, fiant juxta poſſibilitatem eleemoſynæ generales per Epiſcopos & Capitula Cathedralium Eccleſiarum, & Abbates ſeu Conventus Monaſteriorum habentum ſufficientes reditus ad ea. Et quilibet etiam Epiſcopus ſecundùm ſuum beneplacitum & poſſibilitatem quotidie in prandium reficiat aliquos pauperes. Et ut pauperibus verecundis valeat provideri, &c.*

Can. 30.

Inter ea repurgandæ, & ad puriorem formam refingendæ ſacræ diſciplinæ Capita, promulgata quæ ſunt in Anglia à Cardinali Polo Apoſtolicæ ſedis Legato anno 1566. Beneficiariis præcipiebatur, ne avaritiæ ſordibus imputari poſſet, quæ eis commendabatur frugalitas, omnia eorum ſuperflua largè ſpargerentur in alendos pauperes, vel inſtituendos Clericos juniores, ut olim B. Gregorius Auguſtino Anglorum Apoſtolo præceperat. *Ne ſumptuum moderatio avaritiæ tribuatur quidquid ex fructibus Eccleſiarum, deductis eis quæ* Decreto 5. *earum oneribus ſuſtinendis, & ipſis atque ipſorum familiaribus neceſſaria ſunt, ſupererit, id omne juxta illa quæ beatus Gregorius Papa Auguſtino Epiſcopo de fructibus Eccleſiæ diſpenſandis reſcripſit, ad pauperes Chriſti ſuſcipiendos & alendos, ad pueros & adoleſcentes in ſcholis & ſtudiis educandos, atque in alia pia opera ad Dei gloriam & proximi utilitatem & aliorum exemplum diſtribuant. Sint patres pauperum, ſint orphanorum, viduarum & oppreſſorum refugium & tutela.*

In Concilio Tridentino Epiſcopis, cæteriſque Beneficiariis innovatus eſt Apoſtolicus Canon, quo vetantur res Eccleſiæ proximis largiri, quòd eæ res ſint pauperum, & Chriſti patrimonium, quo arcendi proinde illi ſint, niſi ſint pauperes: nec niſi pro paupertatis modo donandi. *Omnino eis interdicit Synodus, ne ex reditibus Eccleſiæ* Seſſ. 25. c. 1. *conſanguineos familiareſve ſuos augere ſtudeant. Cùm & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant.* Quo diſertè confirmatur, uſque adeo fiſcum Eccleſiæ fiſcum eſſe pauperum, ut ne in conſanguineos quidem Epiſcopi, niſi ut in pauperes, delibari inde quidquam poſſit.

XIV. Sed nuſquam diſertiùs enucleari potuit voluntas Concilii Tridentini, & innovata ibi Conciliorum antiquorum diſciplina, quàm in Concilio Mediolanenſi I. anni 1565. ubi ſancitum eſt, conſtantiſſima & ineluctabili antiquitatis Eccleſiaſticæ traditione, cùm res Eccleſiæ temporales donatæ non fuerint, niſi ad modicum & parcum Cleri cultum, ad ſarta tecta & ornamenta Eccleſiarum, atque ad alimenta pauperum, eam eſſe bonorum Eccleſiæ incorruptibilem legem, nullos ut in alios, quàm in charitatis & ſanctitudinis uſus derivari poſſint. *Siquidem ubi primùm* Acta Eccl. Mediol. pag. 39. *Eccleſiæ bona eſſe cœperunt, eam naturam & conditionem conſecuta ſunt, ut in alium quàm ſacrum & pium uſum eorum fructus converti nefas eſſet.* Tum ſeriò admonet Concilium eos, qui ea geſtant Beneficia, quibus onera incumbunt aliqua, ſive ipſa in genere natura rerum Eccleſiæ, ſive ex ſpeciali quapiam inſtitutione, ſive legibus eorum proviſioni additis: niſi his oneribus ſatisfaciant, gravi eos ſacrilegio irretiri, & ad reſtituendum obligari: eamque in rem excubaturos viciſſim Metropolitanos & Epiſcopos, & in alios pariter Beneficiarios, ut vel oneribus fiat ſatis, vel fructus reſtituantur. Qui verò ea obtinent Beneficia, quorum proventus haberi poſſit veluti juſta & æqua merces laboris & obſequii eorum, ſi redundent hi proventus ultra neceſſitatis & parci modeſtique cultus modum, hanc omnem indubitatiſſimè redundationem ad ornandas Eccleſias, & alendos pauperes effundi debere. Si tum verò his ſuperfluis ſuis pauperum neceſſitatibus non ſuccurrant, tum verò homicidii nexu eos implicari, & graviſſimè adversùs charitatis legem committere. *Si verò qui Eccleſias & Beneficia Eccleſiaſtica*

ſiaſtica quæcumque obtinent, quorum fructus ad eos velut divinorum obſequiorum Miniſtros honeſtè ſuſtentandos propriè ſunt attributi; ſi uberiores ſint, quàm ad tuendam vitam conditioniſque ſuæ rationem requiratur, dubitare non debent, ad eum finem hanc copiam illis eſſe attributam, ut præter ea quæ ad victum & cultum eorum ſatis eſſent ſuppeterent etiam quibus divini cultus ornatus ac ſplendor conſervaretur, & pauperum inopia & indigentia ſublevaretur; quemadmodum etiam Deus pleroſque divitiis cumulat, ut amicos ſibi faciant, à quibus cum defecerint, in æterna tabernacula recipiantur. Quapropter per viſceramiſericordiæ Jeſu Chriſti obteſtamur, atque monemus, ut meminerint ea bona non ſibi eſſe credita ad luxum, neque ad augendos conſanguineos, ſed ad vitam honeſtè, ut fidelem Dei miniſtrum & pietatis Chriſtianæ Magiſtrum decet, traducendam. Ex eo verò quod ſupererit, ſi neceſſaria pauperibus alimenta denegaverint, intelligant ſe, quos non paverint, occidiſſe: atque ob violatam ſanctiſſimæ charitatis legem mortale peccatum commiſiſſe, quo ſibi iram in die iræ theſaurizaverunt.

XV. Siquid ex hujus contextus prolixitate emerſerit tædii, id facillimè abſtergebitur his perneceſſariis obſervationibus. 1. Beneficiorum & Beneficiariorum duplicem hìc claſſem ſejungi. Aliis enim onera imminere & impenſas quaſdam certas, vel communibus rerum Eccleſiæ legibus, vel ſpecialibus conditionibus fundationis Beneficii ipſius, aut peculiaris proviſionis ſuæ. Aliis nulla incumbere propria onera, ſed affluere proventus, in eum uſum adſignatos, ut iis honeſtè & commodè alantur Clerici, qui qua par eſt fide & frequentia divinis Officiis & altaribus inſiſtent. *Quorum fructus ad eos tanquam divinorum obſequiorum Miniſtros honeſtè ſuſtentandos, propriè ſunt attributi.* 2. Ex hoc diſcrimine diſcrimen exiſtit aliud: priores illos ſacrilegio obligari, & reſtituendi neceſſitate, ſi minùs fungantur officio: poſteriores hos gravi conſtringi quidem illos piaculo adversùs charitatis leges, ni ſuperflua erogent in pauperes omnia; ſed non juberi hoc Concilii Canone, ut reſtituant. 3. Ea autem ratione nititur hoc Concilii Decretum, quòd origo, inſtitutio, natura, lex Beneficiorum & bonorum Eccleſiæ ea ſit, ut ſicut donata fuere, ita & neceſſariò expendenda ſint in alendos pauperes, & reſtaurandas, ac ornandas Eccleſias. Hoc ergo Concilio innuitur eſſe eleemoſynas, quæ fundatione ipſa Beneficii, vel inſtitutione Beneficiarii nitantur, quibus adeò defraudare pauperes nemo queat, quin graviter peccet, & reſtituere teneatur. At ubi ejuſmodi Beneficia ſunt, quæ inſtituta fuerint ad alendos Clericos eos, qui Eccleſiæ interim obſequiis vacarent, utpote Canonicatus, Præbendæ, portiones, Capellæ, & id genus alia; tum ubi in pauperes non erogantur ſuperflua, peccari tantummodo contra charitatem, ſed criminosè peccari, & in charitatem committi, quod facinus non aliàs facilè quàm operibus charitatis eluatur.

Mox verò idem Concilium definit, quæ ſint hæc ſuperflua modicè & frugaliter ſuſtentato Beneficiario, & qui ſit hic modicus & honeſtus Beneficiarii cultus, victus, veſtitus, ut ſuperflua jam ſint cætera, & pauperibus largienda. Eum verò honeſtum pronunciat cultum, cui moderatur non ambitio & luxus, non origo & nobilitas Beneficiarii, ſed decreta Pontificum, & Canones Conciliorum, ſuper frugalitate editi, & moderatione Clericorum in epulis, ſupellectile, veſtibus, & toto domeſtico inſtrumento. *Modum autem & rationem, qua metiri ſe pro conditione & gradu unumquemque oporteat ad vitam ſuam fructibus Eccleſiaſticis honeſtè ducendam, eam eſſe omnes debent intelligere, quæ ab iis non diſcrepet, quæ in ſacris Canonibus, & præſertim in his noſtris Conſtitutionibus de Clericali frugalitate & modeſtia conſtituta ſunt. Quæ verò de fructibus Eccleſiaſticis dicta ſunt, eadem etiam de ſupellectili omni, cæteriſque rebus, quæ iiſdem fructibus comparatæ ſunt, dicta eſſe intelligantur; ne quæ de domeſtico Eccleſiaſticorum hominum cultu & ornatu per nos in hac Synodo decreta ſunt, aut ad propriam avaritiam, aut ad propinquorum ſplendorem ſtatuta eſſe videantur.*

XVI. Id quoque affirmat grande Scholæ Theologicæ lumen, decuſque B. Thomas, ſummos quoſque Principes ea Prælatis eſſe largitos, quæ largiebantur, ut in pauperes transfunderentur, quorum videlicet procuratores ſint & proviſores Epiſcopi. *Videtur quod malè fecerint Principes & alii dando divitias Prælatis. Reſponſio, Dicendum eſt, quod non dederunt Prælatis propter ſe, ſed propter pauperes. Et ideò non dederunt eis, ſed pauperibus. Prælatis autem dantur, tanquam pauperum diſpenſatoribus.* Quod & alibi luculentiùs ubi docet Prælatos proprii quidem dominii ſui dominos eſſe: *Propriorum bonorum verum dominium habent*; at bonorum Eccleſiæ Diſpenſatores dumtaxat eos eſſe: *Eccleſiaſticorum bonorum ſunt diſpenſatores, vel procuratores.* Denique hoc ipſo eodem loco illud diffinit, quod ſecuti eſſe, & corroboraſſe videntur Patres Concilii I. Mediolanenſis ſuprà laudati. Declarat enim ſanctiſſimus Doctor, ſi quid Epiſcopus ante bonorum Eccleſiæ factam partitionem in ſuum penu detorqueret eorum, quæ reparandis Eccleſiis, vel ſolandis deſtinata ſunt pauperibus, aut alendo Clero, tum illum lethali ſe piaculo obligaturum, præterquam quòd reſtituere teneretur. At ſi rerum communium partitione ſemel inſtituta, jam non ea ſobrietate & abſtinentia utatur Epiſcopus, ut pauperibus opitulari poſſit: commiſſurum eum adversùs præcepta charitatis. Denique incunctanter pronuntiat ſanctus Doctor, Epiſcopos, & omnes indiſcriminatim Beneficiarios parcimoniæ ſuæ fructus ex proventu quolibet ſacro, & ex propria etiam portione, proximis dilargiri non poſſe, niſi pauperes ſint, & tanquam pauperibus, non ut ditiores fiant. *Et ideò ſi de eo quod uſui Epiſcopi, vel alicujus Clerici eſt deputatum, velit aliquis ſibi ſubtrahere, & conſanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderatè, id eſt, ut non indigeant; non autem ut ditiores inde fiant.* Si ex his autem argumenteris, non diſpenſatores ergo tantùm, ſed & dominos eſſe Beneficiarios proventuum Eccleſiaſticorum, nec meros eſſe proviſores pauperum, ſed poſſeſſores; cùm ex B. Thoma nec adversùs juſtitiam peccent ſua in pauperes inhumanitate, nec reſtituere ex juſtitia teneantur. Reſpondeo abludere te & à vero, & à B. Thomæ ſenſu, & verbis; diſertiſſimè enim ille modò pronuntiabat Epiſcopos *propriorum bonorum verum dominium habere, Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatores eſſe, vel procuratores: Principes temporalia bona Prælatis dediſſe, non propter ſe, ſed propter pauperes; non dediſſe Prælatis, ſed pauperibus; Prælatis dediſſe, tanquam pauperum diſpenſatoribus.* His utique & ſententiis & verbis inhærendum eſt, quibus quàm conſentanei ſint ſancti Patres & Conciliorum Canones, ſuprà abundè oſtenſum eſt; non frigidis diſtinctiunculis à doctrina Patrum & Conciliorum alienis.

In Epiſt. 2. ad Corint. c. 12. lect. 5.

2. 2. q. 185. art. 7. in corp. & ad 2.

CA-

CAPUT XXXIII. P.4.l.4.c.11.

Res & proventus Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, quorum Beneficiarii dispensatores sint, post annum Christi millesimum.

I. Pontificias damnabat Petrus Damiani epulas, quibus Episcopi divites excipiunt de patrimonio pauperum.

II. Vituperat Anselmus eos Abbates, qui parcunt rei, & congerunt, nec statim in egenos effundunt.

III. Stomachatur Bernardus ea profundi, quæ pauperum necessitatibus dicata sunt.

IV. Pulcherrima Petri Blesensis præcepta ad filium Comitis qui in Episcopalem sedem electus fuerat, super impendiis rerum Ecclesiæ.

V. Primævæ Cisterciensium Constitutiones tuendæ paupertati Monasticæ in sacra etiam Ecclesiarum supellectili.

VI. Carthusiani & Canonici Regulares iisdem se propemodum Constitutionibus accommodavere.

VII. Nil vetat harum Congregationum bonis & proventibus multa accessisse intaminato & incolumi paupertatis amore, dum qua par est diligentia & fide superfluum omne in pauperes effundant.

VIII. Admiranda Innocentii III. Papæ distributio rerum & proventuum Ecclesiæ, ejus mensa, supellex, ministri.

IX. Petri Alliacensis, & Jacobi Papiensis Cardinalium placita, de necessaria ipsi summo Pontifici Palatinorum sumptuum moderatione: & necessaria quadam Episcoporum supra Abbates pompa majore, quò & majori sint populis venerationi.

X. Dominus, an dispensator sit Papa rerum Ecclesiæ, doctrina ejusdem Petri Alliacensis.

I. NEmo nisi valdè hebes & insanus Petrum Damiani suspicari poterit, aut Episcopis, aut Cardinalibus invidere, aut obtrectare potuisse, cùm utriusque ejus Ordinis eminentissimi & illustrissimi potissimum decus ipse fuerit. Sed non ea observantiæ lege cohiberi se posse ille existimavit, quin censoria quadam virga insectaretur splendidiores quasdam epulas, ex rebus Ecclesiæ in ædibus Cardinalium & Episcoporum tunc valdè frequentes; dum pauperes, quorum illi provisores erant, patrimoniique procuratores, inedia & ærumnis conflictarentur. *Quotidie regales epulæ, quotidie apparatus, quotidie nuptiale convivium. Et unde refrigerari debuerant indigentes, rubentium trabearum reficiuntur gestatores: & cùm Episcopus dispensator debeat esse promptus pauperum, ad eorum mensam affluentibus deliciis alieni ructant, cùm & illi quorum est tota substantia, procul excluſi, famis inopia contabescant.* Ita manifestè res Ecclesiæ res sunt pauperum, *quorum est tota substantia*: & pauperum dispensatores sunt Episcopi. *Cùm Episcopus dispensator debeat esse pauperum.*

Baron. ann. 1061. n.43.

II. Cùm B. Anselmus Monachum adhuc tantùm ageret, longè diverso vitio laborare sui Ordinis Abbates molestissimè ferebat, diverso inquam vitio, nec minùs pauperibus infesto & exitiali. Adeò non enim res & reditus Monasteriorum dilapidabant, ut in eam se unam intenderent curam, ut nova in dies illis incrementa aggerarent. Non studebant tantùm artibus fraudibusque litigatorum arcendis, variis ipsimet calliditatibus partes circumveniebant. Longissimè certè aberant à disseminandis in egenos sacris proventibus, qui ne rapinis quidem abstinebant, ut eos amplificarent. *Sunt multi Prælati nostri Ordinis, qui quasi*

1. Epist.71. *solliciti ne destruantur res Dei in manibus eorum, agunt ut dissipetur lex Dei in cordibus eorum. Nam tantum conantur esse prudentes, ne decipiantur ab aliis, ut fiant astuti ad decipiendum alios. Adeò sunt cauti, ne fiant prodigi, & quæ habent rationabiliter perdant; ut avari fiant, & quæ servant, inutiliter putrescant. Sic studiosè servis & pauperibus Dei & sancto loco semper satagunt aliquid acquirere, ut dolosè semper alicui tentent aliquid auferre. Sic animantur zelo corrigendi stultos, ut accendantur crudelitate aut cupidine colligendi nummos.* Fatetur Anselmus bona Cœnobiorum res esse Dei & pauperum: *Res Dei, &c. Pauperibus Dei satagunt acquirere.* Sed cùm ipsamet justitiæ lex Deus sit, vetat ille patrimonia injustis amplificari augmentis, vel rapinis. Cùm charitas ipsa Deus sit, displicet ei, si hæreditas ejus cupiditatibus hominum sua debeat incrementa. Quin hæc jubet esse æraria charitatis, ut in quæ suas res congesserit pietas divitum, quò eas in pauperes effunderet charitas Beneficiariorum.

III. Elegantissimis illis aureisque B. Bernardus litteris ad Senonensem Archiepiscopum datis, querimonias edisserebat pauperum, quorum ob oculos Prælati cæterique Beneficiarii in vanas & ridiculas pompas lasciviasque effundebant opes Deo dicatas ad pauperum & calamitosorum omnium levamen. Tam detestabilem perversitatem Aulici Magnates ridebant, pauperes execrabantur; cùm abundaret & superflueret divitibus Clericis in equos, epulas, canes, id ipsum quo ejusdem corporis membra fraudabantur, ejusdem Ecclesiæ filii, ejusdem æternæ consortes hæreditatis: & si quo deberent, res essent loco, jam nunc ejusdem Ecclesiastici patrimonii participes. *Dicite Pontifices, non quidem in sancto, sed in fræno quid facit aurum? Quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in fræno? Hoc me etiam tacente, etsi non Curia Regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licèt fama, sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mundus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, à quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur? Clamant verò nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt, Dicite Pontifices, in fræno quid facit aurum? Numquid aurum in fræno repellit frigus, aut esuriem? Nobis frigore & fame laborantibus quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos Christi sanguine redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis.* Addit Bernardus conticescere nunc quidem pauperes, quòd inaccessæ & obstructæ sint eorum querelis Judicum aures in terris; sed fore ut aliquando ad aures æterni Judicis vociferentur, & exaudiantur.

Epist.42.

IV. Cùm ad Carnotensem Episcopatum electus fuisset filius cujusdam Comitis, & ad eum litteras ac præcepta exararet Petrus Blesensis, illicò in mentem venit, quàm gravis ex hoc natalium splendore extimescenda esset tentatio, adversùs modicum & temperatum Ecclesiastici patrimonii usum. Unde & statim Blesensis admonet, Episcopis non tam curæ esse debere, quantus sit census, quanti proventus Ecclesiæ suæ, sed qui mores, quæ civium esset ad virtutem indoles, pronitas ad pietatem. *Hodie in promotione quorundam prima quæstio est, quæ sit summa redituum, non quæ sit conversatio subjectorum. Verumtamen Deus non irridetur.* Adscitum illum esse à Deo

Epist.15.

ad

ad ampliſſimam dignitatem, ut dignitatem ipſam ornaret, & ab ea viciſſim ornaretur; ut fidelibus vias panderet ſalutis, non ut proximos opibus augeret, vel honoribus. *Ad honorem vocavit te Deus propter onera, non ad multiplicandum numerum familiæ aut equorum, non ad dandas parentibus dignitates, ſed ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus.* Exemplo etiam Servatorem ipſum non ſolùm verbo docuiſſe Epiſcopos, ut miniſtrare, quàm miniſtrari malint, utque pauperum patrimonium ipſis communicatum velint; quippe cujus rationes ab eis ipſe diſtrictiſſimè flagitaturus ſit. *Si te illius diſcipulum profiteris, qui venit miniſtrare, non miniſtrari, ſic miniſtrabis pauperibus, ut non vituperetur miniſterium tuum; ut patrimonium Chriſti & pauperum ejus, quod tibi commiſſum eſt, in egentium neceſſitates, non in uſus extraordinarios expendatur. Patrimonii hujus zelator eſt Dominus, rationem tecum diſtrictiſſimam poſiturus.*

Si conſanguinitas autem illa Regum regio quoque eum apparatu & ſumptu ſplendere cogeret, non è Chriſti & pauperum patrimonio regificas has expenſas ſuſtinendas eſſe: quin Pontificis potiùs modeſtia Chriſtiani totum illum detumeſcere faſtum debere. *Si quia filius Comitis, aut conſobrinus Regis es, manu effuſiore teneris expendere, neceſſitas hæc Chriſti patrimonium non contingit. Expenſas quas de rebus mundanis feciſſes, aliàs fortaſſis enormes pro tua generoſitate, debet in rebus Eccleſiaſticis Epiſcopalis modeſtia cohibere.* Uſque adeo verò poſtea Carnotenſis hic Epiſcopus beneficentiam & largitatem coluit, ut vel Petrus ipſe modum aliquem poni optaverit, ſaltem quoad delectum eorum quos tam largè donaret. Quamquam enim modus Epiſcopalium largitionum is eſſe debeat, ut ſine modo detur, in pauperes tamen ſolos eas exundare debere. Quòd Crucifixi ea ſit hæreditas, cujus diſpenſationem gerunt Epiſcopi. *Beneficiorum quæ pauperibus conferuntur, menſura debet eſſe immenſitas. Non militibus, ſed pauperibus erogare tenetur patrimonium Crucifixi, cujus ipſe non dominus, ſed tutor eſt, ut miſereatur & commodet ad uſus egentium, tanquam teſtamentarius diſpenſator.*

Epiſt. 20.

Annal. Ciſterc. Tom. I. pag. 51. 273.

V. Ut de Cœnobiis atque Abbatibus interteream aliquid, Decretum hìc referam Ciſtercienſis Abbatis anno 1109. editum, ne cruces, ne candelabra, ne thuribula ex auro vel argento in Eccleſiis ſuis haberent, nec ex ſerico ſacras veſtes, vel auro & argento decoras, ſive cappas, ſive dalmaticas, ſive tunicas. Exæſtuavit poſtea vehementiſſimè beatus Bernardus adversùs Cluniacenſium in Eccleſiis ſuis incredibilem quandam opulentiam, lampadas, rotaſque ſtupendas, plus admirationis quàm pietatis intuentibus aſpiraturas. Ita enim ſuſpicabatur opes oſtentari permagnas, quò etiam majores allicerentur: quo ne fingendo quidem cogitari quidquam poſſet religioſæ paupertati magis inimicum. *Dicite pauperes, in templo quid facit aurum, &c. Expenditur, ut augeatur; & effuſio copiam parit. Ipſo quippe viſu ſumptuoſarum, ſed mirandarum vanitatum, accenduntur homines magis ad offerendum, quàm ad adorandum. Sic opes opibus hauriuntur, ſic pecunia pecuniam trahit, quia neſcio quo pacto ubi amplius divitiarum cernitur, ibi offertur libentius. Oſtenditur pulcherrima forma Sancti, currunt homines ad oſculandum, invitantur ad donandum.*

Bernar. in Apolo.

Idem ſtatutum eſt in Capitulo Generali Ciſtercienſi anno 1134. quo vel in Eccleſiis ipſis longè pulcherrima ſplenderet paupertas Monaſtica, nec aurum uſquam ibi, niſi in Calicibus eſſet. Confirmatum ibidem eſt & antiquum illud quoque Decretum, abdicandarum earum ingentium opum, quibus enervata tandem fuerat, & labefactata Cluniacenſium diſciplina, hoc eſt primitiarum, decimarum, Parochialium Eccleſiarum, & nobilium ditionum; ſolis autem acquieſcendi agris, quos colerent, & ſylvis, quas excolerent, ſubigerentque. Sed non multo pòſt tempore refrixit hic Evangelicæ paupertatis ardor vel apud ipſos Ciſtercienſes; unde & anno 1171. Alexander III. Papa ad univerſos Ordinis ejus Abbates litteras perſcripſit ſtomachoſas, querimoniiſque & objurgationibus refertas, quòd & ipſi defluxiſſent in eas diſciplinæ corruptelas, quas Majores eorum non ita pridem Cluniacenſibus exprobrabant. Jam enim cœpiſſe eos inhiare Parochiis, ditionibus, hominiis, juriſdictionibus, vaſtiſſimis latifundiis, ex quo tantæ opulentiæ luto exhalaſſent lites & rixæ quædam interminabiles in ſæculari foro. Hinc compertiſſimum utriuſque tum hujus Ordinis remiſſam & labefactatam diſciplinam, non in alios fontes refundendam eſſe, quàm in exaggeratos ultra modum divitiarum cumulos; hoc eſt in proventus annuos non, ut æquum erat, ipſomet eodem anno in pauperes effuſos, ſed in plures annos, & in immenſas moles coacervatos. Ex ea Alexandrii III. Epiſtola pauca hæc excerpam: *Ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum, in tantum ut aliqui ex vobis patriæ inſtitutionis obliti, contra Ordinis veſtri Regulam villas, Eccleſias & Altaria poſſident: fidelitates & hominia benignè ſuſcipiunt: juſtitiarias & tributarias tenent, & omne ſtudium adhibent, ut termini eorum dilatentur in terris, quorum converſatio in cœlis debet eſſe. Inde eſt quod vobis ad aliis quæ foris ſunt contentiones & litigia ſuſcitentur; & Abbatibus in cauſis forenſibus occupatis ut plurimum, in commiſſis domibus & tepor ordinis, & diſſolutio naſcitur charitatis; maximè quia cum paupertate charitas plus proficit. Hortamur quatenus domus illæ, quæ à prima ſui origine in ipſo Ordine ſunt fundatæ, conſtitutis terminis ſint contentæ; nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus & periculis multis, & deinde ſine criminibus & magna confuſione non poterunt retinere.*

Annal. Ciſterc. tom. 2. pag. 520.

VI. Canonicis Regularibus eadem inſtillabat præcepta Hugo Victorinus, ut terras & greges poſſidere mallent, quàm decimas, oppida, vicos, dominia, juriſdictiones; quin immò ne agros quidem ultra neſcio quem ſobrietatis modum finemque, quem tranſilientes neceſſe eſt incurrere in ſpinoſiſſimas & innumerabiles lites, non ſine crebra concuſſæ juſtitiæ invidia. *Agros, vineas, pecorum greges, hortos, prata, lacus nutriendis piſcibus aptos fratribus habendos concedimus; hæc enim victui neceſſaria præbent. Decimas verò non recipiant, niſi de illis quos colunt agris; non villas, non earum reditus, non jura fori, non telonei nummos, &c. Non obtineant Judicis vices, nec more Principum militibus dominentur, ſed oppreſſis ſubveniant, &c. Ne multa quamvis licita poſſideamus, &c. Multa poſſidere propinquum eſt cupiditati, & ſic quandoque quod nimiùm diligitur, malè defendi ſolet.*

De Clauſtr. Animæ, L. 1. c. 5.

Eodem teſtimonio ornavit Petrus Cluniacenſium Abbas primordia Chartuſianorum, ut ne in eas delaberentur moleſtias & difficultates, anxietates, rixaſque, quæ individuæ ſunt comites nimiarum opum, ſtatuiſſe eos ne numerus cujuſque Cœnobii Monachorum ultra duodecim excreſceret, decimotertio addito Priore; huic reſpondebat & Converſorum, & conductitiorum numerus, moduſque agrorum illis alendis conſentaneus, conſtantiſſimo inito propoſito intra hos ſeſe limites cohibendi, ut ne implicarentur negotiis, litibus, diſcurſationibus, & litigantium periculoſiſſimis calliditatibus. *Cupiditatem quæ radix omnium malorum dicitur, & avaritiam quæ idolorum ſervitus vocatur, ita radicitus evulſerunt, ut certos terminos juxta locorum ſuorum fertilitatem aut ſterilitatem in circuitu cellarum ſuarum majo-*

De Mir. L. 2. c. 28.

majores minoresve præfigerent, extra quos etiamsi totus eis offerretur mundus, nec saltem quantum pes humanus occupat, terræ spatium acciperent.

VII. Cautissimè tum quidem hæc & sapientissimè constituebantur; nec his tamen sanctissimis Congregationibus nos irasci fas est, si lapsu temporis ea secutæ sunt consilia, quæ his capitaliter pugnare videantur; dum ne umquam desciverint ab ea incommutabili pietatis & sobrietatis regula, quod & illæ semper professæ sunt, ut singuli necessario & modico cultu contenti essent, superflua pauperibus erogarent. Non ita magni refert, modicas, an ingentes opes Beneficiarii, Episcopi, Abbates obtineant. Non semper satis fida comes hæret virtuti paupertas. Non semper in vitio sunt opes. Est & ubi ex opibus heroica quædam virtus exurgat, & supra modum resplendeat. Sed permagni omninò interest, ut de quocumque, & de quantocumque proventu Ecclesiastico, non delibet qui frugi se esse vult, nisi necessarium victum, reliqua incunctanter in pauperes dispergantur, non seponantur unquam in futuros usus, non augeantur, non accumulentur fundi redituve. Qui eo sunt animo, & quibus familiaris est is rerum usus, ii in summa opum abundantia paupertatis Evangelicæ retinentissimi sunt; quorum non is usus, non hìc animus est, ii ne in ipsa quidem paupertate divitum vitiis & laqueis satis expediti sunt.

VIII. Intelligebat Innocentius III. quàm penes se depositum esset rerum Ecclesiæ, non dominium; nec vel se iis, nisi ut pauperem uti debere: cùm abjecta aurea & argentea supellectile, ligneam, vitreamque adhibuit; cùm pretiosis pannis, armenisque muribus repudiatis, agni pellibus vestiri se maluit; cùm mensæ suæ inferri vetuit ultra tria fercula, Capellanis suis duo; cùm ejectis Nobilibus qui ei ante ministrabant, Clericos adscivit; cùm denique sepositа mediocri quantitate pecuniæ, quæ in necessitates Ecclesiæ ipsius reservari posset, reliqua omnia effudit in Monachos & Moniales, rerum necessariarum penuria laborantes. His Pontifex voluit usus sanctissimi rerum Ecclesiæ, non verbis tantùm, sed factis magisterium orbi Christiano, & futuris sæculis repræsentare: & majore posthac fiducia in Prælatos pertonare, qui suis ab exemplis & vestigiis longiùs aberrarent. Audiendus Scriptor vitæ ejus: *Quia verò superfluitas multa nimis abundat in sæculo, maxime in Prælatis, ut eos corripere posset liberius & corrigere, illius exemplo qui cœpit facere & docere, ad talem se mediocritatem reduxit, quod vasa aurea & argentea in lignea & vitrea commutavit: pelles armellinas & griseas transtulit in agninas. Mensam suam tribus ferculis voluit esse contentam, & Capellanorum suorum duobus, nisi magna solemnitas, aut aliqua urgens necessitas amplius postularet. Remotisque laicis viros religiosos adhibuit ad quotidianum ministerium mensæ, ut ei à personis regularibus honestiùs serviretur; consuetis tamen officiis viris Nobilibus reservatis, qui festivis diebus secundùm morem deserviebant in eis. Quandam moderatam summam de thesauro Ecclesiæ separavit, & in sequestro deposuit pro urgenti necessitate, si qua forsitan immineret; reliquum verò thesaurum pene totum erogavit hoc modo.* Rainald. an. 1195. n. 15.

IX. Patrocinatus est Petrus Alliacensis singulari illi animi moderationi, suique dejectioni, & totius Prælatorum pompæ fastidio, quo Cælestinus V. Pontifex Romanus iter ingredi, & urbes inire voluit, asello vectus, cujus hinc & hinc regebant habenas Siciliæ & Hungariæ Reges: cùm frustra & Cardinales & Reges dehortari illum & à proposito abducere tentassent. Addit verò Alliacensis, quanquam justissimis laudibus cumulanda sit hæc Cælestini humilitas & moderatio: sua tamen laude non fraudandos Præsules vulgò alios, qui ad Christi & Ecclesiæ gloriam referunt mediocrem illum apparatum, ornatumque, quo si se spolient, facilè in contemptum venient plebis: quæ pro carnali consuetudine sua non paulò majori habet & templa, & altaria, & ipsos eorum Ministros venerationi, ubi magnificentia hos viderit singulari circumfulgere. Ita certè sensit Bernardus, qui eo quoque discrimine distare voluit Episcopos ab Abbatibus, qui cùm in religioso secessu suo sedeant, nihil opus habent plebium veneratione. En ipsa Petri Alliacensis verba: *Hos magnificos apparatus, sive in equis, sive in vestibus, ac aliis exterioribus ornamentis, quod plerique pompas vocant, à tempore beati Sylvestri Papæ, non solùm summi Pontifices, sed & alii minores Episcopi non ad suam, sed ad Christi & Ecclesiæ ejus gloriam extollendam introduxisse credendi sunt: quos exterius cum temperantiæ moderamine observare, interius tamen servata humilitate, non est vanitatis aut vitii, sed est virtutis ac meriti. Unde graviter increpandi sunt illi & præcipuè Monachi, qui sub prætextu humilitatis, propter hujus consuetudinis observantiam statui Episcopali superbè detrahunt. Multa namque in talibus decent Episcopos, quæ non decent Monachos, aut eorum Abbates, vel Prælatos; sicut beatus Bernardus testatur dicens: Alia quidem est causa Episcoporum, alia Monachorum. Scimus enim quod illi sapientibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi devotionem, quæ spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis.* Rainald. an. 1194. n. 11. Duo hìc obiter illa perstringuntur, quibus tota hæc Episcopalis pompæ ostentatio ad pietatis & sobrietatis leges revocari possit: nimirum ut & ipsi pompæ & apparatus gloriæ modus tamen aliquis adhibeatur, nec finatur ultra legitimos fines lascivire; utque interim & tumor omnis animo ejiciatur, & inhæreat altissimus humilitatis sensus. *Exterius cum temperantiæ moderamine, interius servata humilitate.* Id præcipit lex humilitatis, ut ad Christi gloriam & Ecclesiæ omnia referantur, jubet moderatio, ut necessitati & decori serviatur, cùm res pauperum in hanc pompam expendantur. Interest ad pauperum ipsorum salutem, ut religio qua sustentantur, sustentetur & fulciatur ipsa, populorum in Prælatos maximè observantia, & aliis rationibus nonnullis, quæ non sine sumptu aliquo expediuntur.

Cùm ad sui nominis memoriam æternitati consignandam, ea meditaretur Paulus III. Pontifex, quæ Romano Imperatori, quàm Christi Vicario magis consentirent: luculentissimas ad illum dedit litteras Jacobus Cardinalis Papiensis, quibus admonebat confidentiùs, quàm hæc sæcularis gloriæ cupiditas abhorreret à Christianæ religionis Pontifice, cui non alia aptiùs munificentia æternum gloriæ decus conciliaret, quàm quæ ipsius Ecclesiæ utilitati & gloriæ serviret, morum repurgationi, & calamitosorum solatio. *Opera æternitatis in Pontifice sunt, lapsam Ecclesiæ disciplinam erigere, nihil suum credere quod Christi non sit, miseris Christianis, qui infidelibus proximi sunt, præsidia mittere, incitare Principes ad capessenda pro fide arma, ducatum si opus sit illis præstare, thesauros in piam hanc causam effundere.* Epist. 281. Non perfunctoriè transilienda hæc sunt postrema Jacobi verba, quibus docet etiam tum piè & religiosè expendi res Ecclesiæ, cùm in bella sacra effunduntur; utpote quæ ad Ecclesiæ tuitionem & propagationem gerantur, omnium pauperum nutricis, & ad eorum ærumnas fidelium levandas, qui tot jam sæculis jugo gentilitiæ dominationis premuntur.

X. Sed quando ad explananda Petri Alliacensis placita delapsi sumus, minimè committendum est, ut nos hìc ea effugiant, quæ de Pontificis Romani potestate ab eo disputantur, in rerum

Eccle-

Ecclesiæ temporalium dispensatione. Erant enim utique qui Episcopos & Beneficiarios cæteros prædicarent, meros esse temporalis Ecclesiarum substantiæ dispensatores, non dominos ac possessores: at ejusmodi dominium & proprietatem uni vendicarent Romano Pontifici. Assentatoriam hanc opinationem concerpit Alliacensis, ipsissimis verbis Principum Apostolorum, quorum potestatis hæreditas ad Pontifices transfusa est Romanos. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores, &c.* His ita constitutis, mox argumentatur ille, Papam dispensatorem & ipsum esse omnium Ecclesiæ bonorum, ad Ecclesiæ ipsius utilitatem & ædificationem. *Cùm sit minister & dispensator bonorum Communitatis, in quo requiritur bona fides, non habet collatam sibi potestatem super bonis ipsis, nisi ad necessitatem, vel communem Ecclesiæ utilitatem.* Ex quibus & illud denique ab eo concluditur, si in alios usus hæc derivet dispensator, eum non gravissimo tantùm constringi flagitio, sed & ad restituendum teneri, si qua aliunde illi bona suppetant. *Unde ulteriùs concluditur, quod si Papa pro libito distrahat bona Ecclesiæ, & non dispensat bona fide, de jure non tenet: & non solum tenetur ad pœnitentiam de peccato, quasi propter abusum rei, sed infideliter agit, & ad restitutionem tenetur, si aliunde haberet, cùm sit defraudator rei alienæ. Secus si esset dominus, quia in re sua quilibet est ultimus moderator & arbiter.*

De author. Eccles. par. 2. pag. 915. apud Gerso. tom. 1.

De usu moderato & religioso proventuum Ecclesiasticorum.

CAPUT XXXIV. P. 1. l. 4. c. 8.

Cùm Episcopi & Beneficiarii dispensatores sint patrimonii pauperum, eos æquum est, veste, mensa, suppellectili, paupertatis amorem præ se ferre, ex Patribus Latinis quinque priorum Ecclesiæ sæculorum.

I. Ex antedictis patet, quàm frugi & parcos esse deceat Beneficiarios in veste, instrumento domestico, mensa.

II. III. In eam rem B. Hieronymi doctrina, & adversùs opiparas epulas ad Proceres excipiendos.

IV. V. Ut rursus idem efferveſcat in rerum Ecclesiæ usum præposterum.

VI. Quæ sint germana Episcopi ornamenta.

VII. Ambrosii placita. Quàm frequentia ejus essent jejunia.

VIII. Ut Optimatibus epulas instrueret Ambrosius. Cur Martinus in eo ejus imitatorem se noluerit esse.

IX. Numquam alienæ domi vescebatur Ambrosius.

X. XI. Ambrosii leges de sumptibus Episcopo faciendis, maximè in extruendis ædibus.

XII. XIII. Ut Ecclesias condecorari & ornari deceat.

XIV. Qua moderatione Episcopus proventus Ecclesiæ inter Clericos partiri debeat.

I. SI non sunt Episcopi, & Beneficiarii quicumque demum omnes, nisi dispensatores patrimonii pauperum: si ex eo carpere nec ipsi possunt, nisi ut necessitati & inopiæ suæ consulant: si eo abstinendum omnino illis sit, si quid eis patrimonii privati suppetat: si Evangelicæ & Ecclesiasticæ perfectionis sectatores opere manuum vitam non pauci tolerarunt, ut ne quid ipsi delibarent de patrimonio pauperum: Ex his certè omnibus, quibus illustrandis confirmandisque superiora capita impensa sunt, manifestissimum est, eximium quendam paupertatis amorem, tum Episcopos, tum Beneficiarios omnes præ se ferre debere in mensa, in veste, in instrumento toto, ut in his omnibus enitescat Apostolicæ paupertatis amor aliquis, & frugalitatis.

II. Nepotiano Hieronymus Clerici numeris suis omnibus absoluti effigiem adumbrans, eam vult esse mensam ejus, qua pauperes excipi possint, qua Christus ipse. *Mensulam tuam pauperes & peregrini & cum illis Christus conviva noverit.* Vetat epulari Clericos in ædibus Magnatum, multò magis verò deterret eos, ne epulas ipsi illis instruant. Cùm enim paupertate & cruce potissimùm illustretur gloria & ornatus Clericorum, alienissimum & cum primis vituperandum erit, si opulentia & sumptuosis epulis delectentur; denique si Magistratuum & Procerum gratiam non aliter quàm dedecorando ministerio suo demereri possunt, multò præstabilius est, ut ea funditus careant, & una summi Christi Imperatoris tuitione potiantur. *Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum qui honoribus tument. Turpe est ante fores Sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores Consulum & milites excubare, Judicemque Provinciæ melius apud te prandere, quàm in Palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris, atque subjectis: Judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes. Aut si talis est, qui non audiat Clericum pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phialas, libenter carebo hujusmodi beneficio, & Christum rogabo pro Judice.*

III. Indubitatissimum prorsus haberi debet, quod hìc commendat Hieronymus, famam gloriamque Clericorum ex humilitate & temperantia efflorescere, non ex prodigalitate: exaggerari eorum laudem & authoritatem, modesta paupertate, non vana vanissimarum divitiarum ostentatione. *Judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes.* Oblectari ergo eos potiùs decet consolandis miselliis & ærumnosis quibuslibet, quàm frequenti eorum contubernio, quibus prospera affluunt & arridenr omnia; nunquam non invitatos accedere, invitatos plerumque alienis epulis abstinere; comperto, eos qui Clericum invitant ad dapes, ejus dissensu non offendi, sed allici potiùs ad amorem & admirationem impensiorem; ad fastidium verò & contemptum provocari, si obsequentiores experiantur. *Consolatores potiùs nos in mœroribus suis, quàm convivas in prosperis noverint. Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, ire non recusat. Numquam petentes, rarò accipiamus rogati. Beatius est enim magis dare, quàm accipere. Nescio enim quomodo etiam ipse qui deprecatur, ut tribuat; cùm acceperis, viliorem te judicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posteriùs veneratur.*

IV. Exarsit frequentissimè idem Hieronymus in Episcoporum eorum munificentiam, qui verbis Apostolos, vita Principes sæculi æmulantur; qui concionantur ad crucem & paupertatem Christi commendandam, ipsi interim sæculi luxum & voluptates consectantur; qui Apostolorum successores sese jactant, qui pauperum se provisores & procuratores profitentur, orphanorumque & viduarum, cùm ipsi summos Magistratus & Provinciarum Præsides epulis splendidissimis æquare studeant, aut superare; ea denique coemant ad regios mensæ suæ apparatus, quibus locupletissimi quique sæculares abstineant, pretii enormitate deterriti.

territi. *An non confusio & ignominia est, Jesum crucifixum Magistrum pauperum atque esurientem* In Micheam, c. 2. *fartis prædicare corporibus? Jejuniorumque doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco fungus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque & abstinentiam amplectamur. Sanctum utique est & Apostolicum ministerium, viduis & pauperibus ministrare. At nunc non dico pauperes, non dico fratres, & qui rursum invitare non possint, ex quibus excepta gratia nihil aliud Episcopalis speret manus; sed militantes & accinctos gladio, & judices excubantibus ante fores suas centurionibus & turmis militum, Christi Sacerdos invitat ad prandium. Tota Clerici urbe discurrant, quærunt exhibere Judicibus, quæ illi in Prætoriis suis aut invenire non possunt, aut certè inventa non coemunt.*

V. Id rursus & observat & inculcat Hieronymus, per sacros Codices Clericis licere, ut de Altari vivant, non ut luxurientur: *Apostolus Paulus, qui altari, inquit, serviunt, de altari participant & vivunt. Permittitur tibi, ò Sacerdos, ut vivas de altari, non ut luxuries.* Mox rursus commonefacit, pauperibus consecratum esse totum Christi patrimonium; detestandæ porrò simulationis esse, ubi veste paupertatem profitentur, & præ se ferunt, furtim autem opum acervos recondunt; una uti tunica, linteolis quibus colli sudores detergentur, abstinere; at incubare ingenti pecuniæ, ex pauperum rapinis corrasæ. *Si tales pauperes sunt, accipiant. Si autem sub occasione pauperum paucæ ditantur domus, & in vitro ac vase fictili aurum comedimus, aut cum thesauris mutemus & vestes, aut pauper habitus non quærat divitias Senatorum. Quid prodest circa collum ad abstergendos sudores linteolum non habere? Quid juvat esse μονοχίτωνας, & præferre habitu paupertatem, cum marsupium nostrum universa pauperum turba suspiret?* Ibid. c. 3.

VI. Alibi denique eas excutiens Hieronymus, quibus Apostolus Episcopum delineavit virtutes, studendum quidem illi esse fatetur, ut non irreprehensibilis tantùm sit, sed & ornatus: *Irreprehensibilem, ornatum*: sed ornamenta virtutum ab Apostolo commendari, non inania hæc ludibria, quæ delicatuli homines aucupantur in veste, mensa, suppellectili, incessu, ut malè feriatis quibusdam Prælatis visum est, cùm his elegantiis deturpetur potiùs Episcopi vita, fama inquinetur. Audiendus hìc Hieronymus in Epistola ad Oceanum: *Qui vitia non habet, irreprehensibilis appellatur; qui virtutibus pollet, ornatus est. Caput est artis, docere quod facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam, & tantæ stoliditatis ac vecordiæ, ut & in motu, & in incessu, & in habitu, & in sermone communi risum spectantibus præbeant; & quasi intelligentes quid sit ornatus, comunt se vestibus, & munditiis corporis, & lautioris mensæ epulas parant, cùm omnis istiusmodi ornatus & cultus sordibus fœdior sit.* Et infrà rursum: *Non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut cælatas patinas struat, non ut phasides aves lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perveniant, & superficiem carnis non dissolvant, artifici temperamento, &c.* Hæ jam tum erant cupediæ, hæc lenocinia hominum, voluptatis aucupio mancipatorum, quorum gregi jam tum quidam Præsules annumerari poterant.

VII. Mirum quantum ab his alienus erat Ambrosius, qui hunc honorem, has delitias Episcopatus degustabat, jejunia, vigilias, preces; omnibus enim hebdomadæ diebus jejunia contexebat, excepto die Sabbati, Dominico, & Festis Martyrum. *Ipse venerabilis Episcopus multæ erat abstinentiæ, & vigiliarum multarum, & laborum, quotidiano jejunio macerans corpus; cui prandendi nunquam consuetudo fuit, nisi die Sabbato & Dominico, & cùm natalia celeberrimorum Martyrum essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte.* Paulinus in vita Ambr. c. 9.

VIII. Nec dissimulabimus invitatos quandoque ad prandium Optimates fuisse ab Ambrosio. Venditavit aliquando Comes Arbogastes, quòd ab eo sæpiùs mensæ adhibitus fuisset. *Nosse se virum, & diligi ab eo, atque frequenter cum illo convivari solitum.* Ibid. c. 15. Unde & tunc ei adgratulati sunt amici, hinc in illum derivatas esse tot victorias, qui conjunctus esset peculiari necessitudine cum eo Episcopo, cui cæli propitii essent, cujus ad jussionem Sol staturus esset: *Ideò vinci omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, Sta & stat.* Quales essent Ambrosii epulæ, æstimari potest ex frequentissimis ejus jejuniis; potest & ab ea sanctitatis ejus opinione, quæ inde in omnium animis inhærebat. Potest & ex narratione Severi Sulpitii de Vincentio Galliarum Præfecto, à quo interpellatus est aliquando beatus Martinus, ut in Monasterio prandio ab eo adhiberetur, exemplo Ambrosii, qui Consules & Præfectos domos frequenter & convivio excipiebat. *Memini Vincentium Præfectum virum egregium, & quo nullus sit intra Gallias omni virtutum genere præstantior, dum Turonos præteriret, à Martino sæpius poposcisse, ut ei convivium in suo Monasterio daret: in quo quidem exemplum B. Ambrosii Episcopi præferebat, qui eo tempore Consules & Præfectos subinde pascere ferebatur; sed virum altioris ingenii, ne qua ex hoc vanitas atque inflammatio obreperet, noluisse.* Dialog. 1. c. 17. Ejusmodi prandii condimenta requirebat Vincentius à B. Martino, quæ Ambrosius principibus Imperii viris exhibebat; nisi malis tales fuisse Ambrosii epulas ad Præfectos excipiendos, quales exhibuisset Martinus in Cœnobio suo. Si verò non acquievit Martinus, cùm ultrò obvius prodiret Ambrosius Optimatibus secum pransuris: nihilo magis id stupendum est, quàm quòd Joannes nec manducans, nec bibens, & Christus mensæ cum Publicanis accumbens, eodem tamen utrobique collimabant, ut omnibus omnia fierent, quo omnes Deo lucrarentur. Ambrosius civilem & humaniorem vivendi rationem, Monasticam Martinus profitebatur; mores in speciem diversissimi ab una charitatis cælesti radice efflorescebant.

IX. Verùm etsi Magnates quandoque invitaret Ambrosius, hoc tamen mordicus retinebat, ut ne apud quemquam Mediolani unquam vesceretur, ut ne temperantiæ & sobrietatis lineas vel tantillum transilire periclitaretur. Facilè intelligis, hac eadem abstinentiæ fibula illum constringi se voluisse, cùm alios mensæ adhiberet. Eam Ambrosii regulam Possidius scriptis mandavit in vita B. Augustini, qui ejus in eo imitatorem se professus est. *Servandum quoque in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosii compererat. Ne in sua patria penitus iret ad convivium. Ne per frequentiam in patria conviviis, constitutus temperantiæ amitteretur modus.* Cap. 17. Ex quo id non temerè conjicimus, rariùs & frugaliùs convivas ab Ambrosio exceptos fuisse; tum quòd aliàs intemperantiæ laqueos non facilè effugisset, tum quòd ne se ipse quidem audisset, ubi Clericis alicubi præcipit, ut hospites malint habere pauperes, & ne unquam alienæ domi epulentur: quòd ejusmodi plerumque convivia intemperantia, curiositate, maledicentia & obtrectatione condiantur. *Convenire Ecclesiasticis, & maximè ministrorum officiis arbitror, declinare extraneorum convivia, vel ut ipsi hospitales sitis peregrinantibus, vel ut ea cautione nullus sit opprobrii locus. Convivia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Surrepunt fabulæ frequenter de sæculo; claudere aures non potes; prohibere, putatur superbiæ: surrepunt etiam præter voluntatem pocula.*

X. Sed

X. Sed ab ipſo Ambroſio hauſiſſe juvabit leges caſtiſſimas expenſarum ab Epiſcopo faciendarum. Propè abeſt enim à vero, illum dum præcipit quæ gerenda ſint, enarrare quæ ipſe gereret. Liberaliter & largè vult ille pauperes ab Epiſcopo donari, ſed aurea ea moderatione ſervata, quæ omnibus dominatur virtutibus, ne aliis deſint neceſſaria, dum his ſuperflua redundant: & ne inconſideratis profuſionibus gloriolam futilem & iniquam aucupentur. *Quandoquidem etiam bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe non deceat.* Off. l. 2. c. 15. *Pulcra liberalitas erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere, ut abundent pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere, &c. Impenſas miſericordiæ convenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua, ſed competentia; non redundantia, ſed congrua humanitati, ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam.*

Cùm diſpenſator ſit Epiſcopus, ut & Beneficiarius quiſque, eum neceſſe eſt ex officii ſui conſtantiſſimis legibus ſcopulos hinc inde adverſos æquè declinare, ut ne his largior, aliis æquo parcior ſit: ne illis exuberare velit, quo alii deſtituantur.

XI. Eadem in extruendo retinenda mediocritas; nequid neceſſarium prætermittatur, nequid tentetur & excitetur non neceſſarium. *Non ſuperflas ædificationes aggredi, non prætermittere neceſſarias.*

XII. Dandum eſt & aliquid exteriori templorum cultui & ornatui. Decus illorum primarium pietas eſt, ſed ei ferè exterior quoque mundities & nitor cohæreſcit. *Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum decore congruo, ut etiam hoc cultu Aula Domini reſplendeat.* Ibidem. Expingens Hieronymus in Nepotiano Presbyterum omnibus virtutum numeris expolitum, ubi primùm quæ primaria ſunt pietatis & virtutum inſignia ediſſeruit, illud affirmat eundem religionis fervorem in hæc extrema & extrinſeca propagari; Nepotianum minima quæque accuratione maxima in divino cultu perſecutum eſſe. *Ad comparationem quidem ſuperiorum, modica ſunt quæ dicturi ſumus, ſed & in parvis idem animus oſtenditur, ut enim Creatorem non in cœlo tantum miramur & terra, ſed & in minutis quoque animalibus eandem in cunctis veneramur ſolertiam: Ita mens Chriſto dedita æquè & in majoribus & in minoribus intenta eſt. Erat ergo ſollicitus, ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine ſi pavimenta terſa, ſi janitor creber in porta, vela ſemper in oſtiis, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta, & in omnes cæremonias pia ſollicitudo diſpoſita, non minus, non majus negligebat officium.* Hieron. in Epiſt. Nepotiani. Et inferiùs: *Quod Baſilicas Eccleſiæ & Martyrum Conciliabula diverſis floribus & arborum comis vitiumque pampinis adumbrarit, ut quidquid placebat in Eccleſia, tam diſpoſitione, quàm viſu, Presbyteri laborem & ſtudium teſtaretur. Macte virtute, cui talia principia, qualis finis erit?*

XIII. Illud obiter admonebimus, & Ambroſium, & Hieronymum ita ſtatuiſſe, & officium Beneficiarii, & Templi ornatum, non in eo ſitum eſſe, ut auro & argento plurimo magnificiſque veſtibus templa reſplendeant, ſed ut modeſto nitidoque cultu. *Ornare Dei templum decore congruo.* Ornat enim templa decentiùs mediocritatis ipſe decor, & ſimplicitas, ut admirationi potiùs ſit Miniſtrorum ſacrorum diligentia, zelus, pietas, innocentia, quàm magnificentia & ſuperfluitas quædam, quæ oculos paſcat & illudat vaniſſimo ſpectaculo.

XIV. Redeo ad Ambroſium, qui eandem Epiſcopi ſapientiam & moderationem deſiderat, in partiendis inter Beneficiarios Eccleſiæ reditibus. Peræquè abhorrere ille debet ab avaritia & prodigalitate; quòd inhumanum ſit, non ei omnia neceſſaria vitæ præſidia ſubminiſtrare, cui alias omnes intercludit artes & vias rei parandæ, vel augendæ. Ex adverſo autem periculoſiſſima ea profuſio eſt, ſi Clericis ſuppeditetur materies, vel illecebra voluptatum, quibus valedixerunt. *Ne reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum, ſi aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos à ſordidis negotiationis aucupiis retrahere debeas, aut voluptati ſuperfluat.*

CAPUT XXXV. P. I. l. 4. c. 9.

Rurſum ex Patribus Latinis priorum quinque Eccleſiæ ſæculorum; de moderatione & frugalitate Beneficiariorum in menſa, ſupellectili, veſte.

I. Mira Auguſtini frugalitas, ejus menſa, ſupellex, veſtis, inſtrumentum totum.

II. Communem cum Clericis ſuis vitam vivebat, ſumma omnium æqualitate.

III. Ab acquirendi & ædificandi libidine æquè alienus erat.

IV. V. Placita quædam ejus ſummi ad pietatem momenti. Quid in Concilio IV. Carthaginenſi ſtatui curaverit.

VI. Beati Martini, & Severi Sulpitii abſtinentiæ mirus amor & paupertatis.

VII. Beati Paulini frugalitas.

VIII. Quæ hujus generis encomia texuerit Sidonius Apollinaris, ut ſanctiſſimos quoſdam ornaret Epiſcopos.

IX. De ſancto Epiphanio Epiſcopo Ticinenſi.

X. De ſancto Germano Epiſcopo Altiſiodorenſi.

XI. De ſancto Hilario Epiſcopo Arelatenſi. Varia ratio peregrinandi, aliis & aliis temporibus & regionibus.

I. CONveniendus jam nobis eſt Auguſtinus, cujus non minus admirabilitatis habet vita, quàm doctrina; & qui eo maximè conſecutus eſt orbis Chriſtiani ſummum Magiſterium, quo totum ſe antè contulerat ad Ambroſii diſciplinam. Author eſt Poſſidius id ipſum potiſſimùm ſtuduiſſe in veſte & domeſtico inſtrumento, ut illam ſectaretur laudatiſſimam mediocritatem, quæ eo maximè ſpectabilis eſt, quòd nihil affectet ſpectabile. *Veſtis ejus & calceamenta & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum: quia his plerumque vel jactare ſe inſolenter homines ſolent, vel abjicere, ex utroque non quæ Jeſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt item quærentes.* Cap. 22. Jam quæ menſæ ejus eſſet frugalitas, quæ temperies, ut nequid nimis, ut nequid minus eſſet, ſic ille ibidem: *Menſa uſus eſt frugali & parca, quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquando propter hoſpites, vel quoſdam infirmiores continebat; ſemper autem vinum habebat.* Jam menſæ ſupellex quantæ modeſtiæ, quantæ ad paupertatem propenſitatis, ut opum magis contemptus, quàm penuria intelligeretur: *Cochlearibus tantum argenteis utens, cætera vaſa quibus menſa inferebantur cibi, vel teſtea, vel lignea, vel marmorea erant; non tamen neceſſitatis inopia, ſed propoſito voluntatis.* Suaviſſimum autem menſæ condimentum erat illi lectio ſemper quædam ſacra, vel ſermo pius, quo maledicentia expungeretur. Illam affixo etiam proſcripſerat epigrammate in loco ubi prandebatur. Si quis verò Coepiſcoporum inopinus aliquando effutiret aliquid in quempiam, protinus Auguſtini zelus erumpebat, ut vel ſilere cogeret, vel ſe diſceſſurum comminaretur. *Et in ipſa menſa magis lectionem & diſputationem, quàm epula-* Ibidem.

epulationem potationemque diligebat. Et ideo omnem convivam à superfluis & noxiis fabulis & detractionibus sese abstinere debere admonebat.

II. Una domo cum suis Clericis, una veste, una mensa utebatur, iisdemque cibis. Diffinitus erat singulis numerus poculorum, qui & ipse tum minuebatur, si quid juramenti alicui excidisset. *Cum ipso semper Clerici unà etiam domo, ac mensa sumptibusque communibus alebantur & vestiebantur. Si quis juraret, unam de statutis perdebat potionem. Numerus enim erat suis secum conmorantibus & convivantibus poculorum præfixus.*

III. Castissimus paupertatis & Apostolicæ vitæ amator, animo & corde semper ad cælestia sursum arrecto, & ad æterna religato, nullas unquam terras Ecclesiæ suæ adjecit, aut domos novas; à novis ædificationibus semper abhorruit, ne illis se curarum laqueis indueret, quibus mens à supernis abducitur, & illiditur in hæc terrena; cùm Episcopales functiones animum desiderent ad cælestia semper suspensum. Nec vitio tamen vertebat, si qui ad novas ædes construendas animum adverterent, dum id ea facerent animi moderatione, quam tantoperè commendabat Ambrosius. *Domum verò, vel agrum, seu villam nunquam emere voluit, &c. Fabricarum novarum nunquam studium habuit, devitans in eis implicationem animi sui, quem semper liberum habere volebat ab omni molestia temporali. Non tamen illa volentes & ædificantes prohibebat, nisi tantùm immoderatos.* Ep. 24.

IV. Hæc ipsa jam ab Augustino ipso ediscenda, ut iisdem vestiretur pannis, atque Presbyteri, Diaconi, atque Subdiaconi sui Seminarii. Si quid pretiosæ vestis ei privatim offerretur, id distrahi jubebat, pretiumque addici vel collegio ipsi Clericorum suorum, vel pauperibus. Cùm nascendi conditione pauper esset, ut affirmat ipse quidem: cùmque Episcopatus ipse professio quædam sit paupertatis & humilitatis, negabat se commissurum, ut exprobrari posset, pretiosiori se in veste fuisse in Clericatu, quàm ante Clericatum esse potuisset. Vide ut de his Augustinus aliquando ad plebem suam concionaretur: *Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus quasi ego decentiùs utar. Offeratur mihi verbi gratia byrrhum pretiosum, fortè decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum. Nolo dicturi sint homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere, vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet, talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare. Qualem potest habere Presbyter, qualem potest decenter habere Diaconus, & Subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo, quod & facere soleo: ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune. Vendo, eroga pauperibus. Si hoc enim delectat, ut ego habeam talem, det unde non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco; quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos.* De diversis Serm. 50.

Quo in Episcopali, & verò Apostolicam redolente sanctitudinem sermone, advertes 1. Erubescendum revera Episcopis, Clericisque omnibus probrum & dedecus esse, si pretiosiùs vestiantur in Clericatu, quàm in sæculari professione. Nec secus existimandum de mensa, de instrumenti domestici nitore. Ita enim quis sæculi abdicatione altiùs se in sæculi sordes demersit; ipsa contemnendæ vanitatis professione vanissimæ pompę amantior factus est; & patrimonio pauperum abutitur, quo paupertati Clero imprimis consentaneæ contumeliam faciat. 2. Sentio ab Augustino dici, quòd pretiosior vestis *fortè decet Episcopum*, quanquam Augustinum non deceat. Sed moneo quasi dubitanter id ab eo dici, quòd tum ei rei immorari nollet, cùm ad alia magis properaret. Et mox tamen apertissimè contra nititur: *De pretiosa veste erubesco, quia non decet hanc professionem.* Enimverò Clericorum professio, & maximè Episcoporum, despicientiam secum adfert hujusmodi præstigiarum, quibus pascitur & illuditur carnalium hominum insania; adfert & amorem infucatum nuditatis & Crucis Christi. Eo scilicet adductus est Augustinus, ut communione sua ejiceret Episcopum, qui cùm rebus propriis renunciasset, eas denuo recuperaverat: *Ut etiam rebus, quibus renunciasti, te post renunciationem inserueris*: qui plura expenderet, quàm sinerent res Ecclesiæ suæ: *Et in ea professione vivere diceris, cui fragilitas Ecclesiæ tuæ sufficere non possit*: qui denique Episcopatum spectabat, ut facultatem largiùs & commodiùs traducendæ vitæ. *Non est Episcopatus artificium transigendæ vitæ fallacis.* Ep. 228.

V. Carthaginensis IV. Concilii Patres impulerat, ut opinor, Augustinus, ad eos sanctissimos Canones sanciendos, ut ædicula sit Episcopo juxta Ecclesiam, ut vile sit omne ejus instrumentum, mensa pauper: amplitudinem verò Episcopatus dignitate vitæ, morum innocentia, fidei puritate ostentet. *Ut Episcopus non longè ab Ecclesia hospitiolum habeat. Ut Episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ authoritatem fide & vitæ meritis quærat.* Poterant ea sanctimonia Episcopi in Ecclesia ipsa cum hospitibus epulari, qui mos fuit antiquissimus, cùm harum epularum suavitas à charitate & frugalitate dimanaret. *Ut Episcopi, sive Clerici in Ecclesia non conviventur, nisi transeuntes.* Can. 14. 15. Ferr. c. 71.

VI. Specimen edidit perinsigne Severus Sulpitius in beato Martino, quàm longè expeditiùs & invictiùs Episcopi dignitatem suam tueantur, humilitate, paupertate, pomparum sæcularium fastidio, quàm societate & studio earumdem vanitatum quas vituperant, & vitiorum quæ insectantur. Martinus Episcopatu auctus, idem fuit, qui antè. Nec humilitati cordis decerptum quidquam illi est, nec vestium vilitati & modestiæ quidquam additum. Episcopatus authoritatem Monasticis virtutibus non infregit, sed illustravit. *Idem constantissimè perseverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas erat; atque ita plenus authoritatis & gratiæ, implebat Episcopi dignitatem, ut non tamen propositum Monachi virtutemque desereret.* Erant etiam ex Episcopis, qui electioni ejus ægrè assentirentur, ob personæ & vestium despicabilem vilitatem. *Scilicet contemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu, hominem vultu despicabilem, veste sordidum, crine deformem.* His tum Præsulibus oculatior fuit plebs, & simplici fide perspicacior, vidit his convitiis ornari Martini virtutes, & delitescentem in his vestium sordibus Apostolicam sanctitudinem tantò splendidiùs radiare. *Ita à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrisa dementia est, qui illustrem virum dum vituperare cupiunt, prædicabant.* Mensa Martini Monasticæ ejus respondebat professioni. Ea tamen excipiebat hospites, aquam infundebat manibus, pedes abluebat. Hæc piæ humanitatis officia descripsit, qui subinvitus expertus erat idem Severus Sulpitius. *Cùm me sancto convivio suo dignatus est adhibere, aquam manibus nostris ipse obtulit, ad vesperum autem ipse nobis pedes abluit: nec reniti ad hoc aut contraire constantia fuit; ita authoritate illius oppressus sum, ut nefas putarem, si non acquievissem.* Æquum certè erat ut discipulorum humilitas concederet tandem tanti magistri humilitati. Quàm dissimiles autem beati Martini essent Clerici quidam tum alii, & quàm flagitiosè proventus sacros abligurirent, sic rursus alibi Severus idem: De vita B. Martini c. 7. 26.

Dial. 1. *Dilatat continuò fimbrias, & qui ante pedibus, aut aſello ire conſueverat, ſpumante equo ſuperbus invehitur: erigit celſa laquearia, veſtem reſpuit groſſiorem.*

VII. Divitiarum copia & ſplendore eminebat in ſæculo antè Paulinus, qui pòſt idoneo teſte Auguſtino, ſplendidius multò inter Chriſti pauperes eminuit. *Paulinus noſter ex opulentiſſimo divite voluntate pauperrimus, & copioſiſſimè ſanctus*, Ubi & idem ſubjicit, expugnata à Gothis urbe Nola incidiſſe Paulinum in manus eorum, & clam in ſinu oraſſe eum in cujus manus theſauros ſuos omnes depoſuerat, quemque unum ſibi incorruptibilem delegerat theſaurum, Ne propter aurum & argentum torqueretur, quæ in cæleſte ærarium per manus pauperum jam deportaverat. *Domine non excrucier propter aurum & argentum; ubi enim ſunt omnia mea tu ſcis: ibi enim habebat omnia ſua, ubi theſaurizare ille monuerat, qui hæc mala mundo ventura prædixerat.*

Civit. l. 19. c. 32.

Severum aliquando Paulinus ſcutella lignea muneratus eſt, ut conſimilis illum opulentiæ & metalli amore incenderet. *Miſinus teſtimonialem divitiarum noſtrarum ſcutellam buxeam; ut apophoretum voti ſpiritualis accipias, habiturus exemplo, ſi necdum ſimili argento uteris.* Eadem illum orabat Epiſtola, ut in beneficii vicem fictilium aliquid vaſorum ſibi mitteret, quibus noſtræ originis memoria refricaretur. *Amamus enim vaſa fictilia, quia ſecundùm Adam cognita nobis ſunt, & Domini theſaurum in talibus vaſis commiſſum habemus.* Supellectili opulentiſſimi quondam Senatoris menſa ipſa conſentiebat. Pauca ibi pocula, multum leguminum; hinc & ipſe hoſpites ſuos non multi ſanè cibi laudabat: *Aſſiduus menſulæ noſtræ particeps, ita ſe ad menſuram noſtri gutturis arctavit, ut nec oluſcula, nec pocula noſtra vitaverit.* Jocatur alibi de coquo ſuo, qui mira quadam arte ita legumina ſibi condiebat, ut Senatoris Romani faſtidioſo palato mederetur, *Quo citiùs Senatorium poneremus faſtidium.* In alendo corpore coquus iſte languoribus animæ medebatur; delicias cibis omnibus aſpergebat, & ſal pœnitentiæ. *Sed pultes tanto gratiæ ſale, tanta dulcedine charitatis condiebat, ut coquos & condituras non deſideraremus, &c. Verùm ſpiritalis coquus interiorem hominem cibare doctior, quo deſtrueret eſcam gulæ, &c. Sed in benedictione dulcedinis animæ delicias habebamus.*

Epiſt. 12 ad Sev.

Epiſt. 13

Epiſt. 31

Ad Amam. Epiſt. 6.

Ne Paſchalibus quidem Feſtis jejunia ſua intermittebat Paulinus. Ædificationibus ſe quoque ſtuduiſſe teſtatur, ſed Baſilicæ Martyrum. Poſt verò quàm Eccleſiæ gubernacula ei ſunt credita, ſic commendatas Eccleſiæ ſibi opes diſpenſavit, ut decebat eum, qui avitos & hæreditarios ingentes fundos pauperibus erogaverat. Hoc enim illum teſtimonio ornat Julianus Pomerius: *Sanctus Paulinus ingentia prædia, quæ fuerant ſua, vendita pauperibus erogavit: ſed cùm poſtea factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſimè diſpenſavit.*

De vita Contem. l. 2. c. 9.

VIII. Fauſti Lerinenſis Abbatis laudes, poſtea Regienſis Epiſcopi, celebravit Sydonius Apollinaris, quem & teſtatur in Epiſcopatu ipſo Abbatis diſciplinam retinuiſſe, Monachi macerationes. *Nil ab Abbate mutatus per Sacerdotem. Quippe cum novæ dignitatis obtentu, rigorem veteris diſciplinæ non relaxaveris.* Erat & alius, qui ab eo dictus eſt *Antiſtes & Monachus*. Luculento alibi proſequitur encomio Lupum Epiſcopum Tricaſſinum: *Sanctum Epiſcopum Lupum, facile principem Pontificum Gallicanorum*. Erant ejus creberrima jejunia, & ſumma tamen humanitas veſcendi cum Collegis, ut jam minùs pœnitendi auſteritas repugnaret Epiſcopi ſuavitati. *Jejuniis delectatur, edulibus acquieſcit. Illis adhæret propter conſuetudinem crucis, iſtis flectitur propter gratiam charitatis. Summo utrumque moderamine, quia comprimit, quoties prandere ſtatuit, gulam: quoties abſtinere, jactantiam.*

l. 9. Ep. 3.

Leg. 9. Ep. 9. Leg. 7. Ep. 13.

IX. Edocuit nos Ennodius, quas B. Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus ſibi ipſi præſcripſit leges inter ipſa Epiſcopatus ſui primordia, quas & deinceps religioſiſſimè obſervavit. Statuit primò balneis omnino abſtinere ſe, ne molliretur anima corporis cura impenſiore, & ne carnis plus æquo quæſita munditie mens inquinaretur. Decreverat nunquam prandere, id eſt, jejunia uſque continuare; at ne oſtentationi & ſingularitati janua panderetur, maluit nunquam cœnare, ut vel ſic ſemel tantùm die quolibet reficeretur. Vili & communi cibo delectabatur, uno palatum ejus offendebatur, ſi quid aromatibus condiretur. Leguminibus tantùm veſcebatur, & ne iis quidem, niſi citra ſatietatem. Vino Timothei inſtar utebatur, ex Pauli præcepto, pari cauſa, pari modulo. *Mox ubi B. Antiſtes proprio ore leges, quibus ſe poſſet tenere, dictavit. Primùm ſtatuit non lavandum, ne nitorem animæ & interioris hominis fortitudinem balnea magis ſordibus amica confringerent. Deinde decreverat nunquam eſſe prandendum; ſed ne propoſiti ſententiam ſupervenientium vis ulla removeret, & aut jactantiæ nebulis, aut avaritiæ fama læderetur, diffinivit nunquam ſibi cœnandum; ut commutatio horarum ac per hoc ſemel in die reficiendi tempus afferret. Cibos juſſit ſibi placere viliores, nihilque in apparitione ferculorum nares ſaporemque ſuum poſſe offendere, niſi quod aromatibus condiretur. Olerum & leguminis paſcebatur epulis, ſed neutrum horum ad ſatietatem capiens; vini quidquam parum, quam tamen exiguitatem Apoſtolicæ admonitionis memor ſumebat, ob ſtomachi cavendam debilitatem.* Orante Errico Gothorum Rege, ut in palatio ſecum prandereto, uſitatum ſibi morem excuſavit, alienis nunquam aſſidere epulis. *Dixit ſibi non eſſe in more poſitum, alienis aliquando prandiis veſci.*

X. Ineunte ſtatim Epiſcopatu ſuo B. Germanus Altiſiodorenſis Epiſcopus patrimonium omne in pauperes diſtribuit, nec Apoſtolicæ tantùm devovit ſe paupertati, ſed & Monachorum pœnitentiæ. Audiendus hìc eſt Conſtantius Presbyter, ei coævus, in ejus vita. *Suſcepit ſacerdotium invitus, coactus, addictus; ſed repente mutatur ex omnibus. Subſtantia diſpenſatur in pauperes, paupertas ambitur. Ex ea die qua ſacerdotii ſumpſit exordium, uſque ad terminum vitæ, nunquam panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, nunquam vel ſalem ad uſum condiendi ſaporis accepit, in refectionibus primùm cinerem prælibavit, deinde panem hordeaceum ſumpſit, &c. Nunquam niſi in veſpere cibus ponebatur, &c. Indumentum cuculla & tunica indiſcretis fuere temporibus. Spatium verò lectuli ſui trabeculæ dolatiles ambiebant, injectos cineres uſque ad marginem continentes.*

Surius die 5. Jul.

XI. Parcitate, abſtinentia, opere manuum, pedeſtri itinere, & ejuſmodi macerationibus aliis Hilarius Arelatenſis Epiſcopus non mortem, ſed immortalitatem ipſe ſuam acceleravit. *Abſtinendo victu, operi inſiſtendo, itinera pedibus conficiendo, ita ſe tenuavit, fatigavit, exhauſit, ut vix quadrageſimi octavi anni curriculum adimpleret.* Proximè ſequenti capite obvii erunt Epiſcopi aſello vecti, & ita iter facientes, quo refricatur memoria Authoris Quæſtionum utriuſque Teſtamenti, quæ falſo Auguſtini nomine inſcribuntur. Referuntur ab eo Scriptore aliæ aliarum gentium rationes in evectionibus. Vehebantur plerumque Judæi mulis, equo Romani, Perſæ curru, Medi camelis, bobus Afri quidam, alii aſinis. *Nam Regibus Judæorum mulæ placuerunt ad ſeſſum, Romanorum autem non mulæ, ſed equi; Garamantum autem, qui ſupra Tripolim Afrorum ſunt, Regibus tauri placent ad ſeſſum; Perſarum verò Reges vehiculis feruntur; Reges Madian camelis delectabantur*

Surius die 31. Maji.

Cap. 115.

ad

ad ſeſſum, & per Africam aſinis malunt inſidere, quàm equis. Poterat & hic Scriptor addidiſſe, ante inventos mulos, quod Davidis demum Regis ævo contigiſſe creditur, quòd nulla antè, frequens deinceps in Scripturis mentio fiat mulorum: aſellis dumtaxat vehi ſolitos Hebræos. Ei ſe humilitati ac modeſtiæ accommodavere non pauci Eccleſiæ Patres; Hilarius ultra progreſſus, Apoſtolicas miſſiones ſuas pedes obibat.

CAPUT XXXVI. P.1.l.4.c.10.

De eodem ex Patribus Græcis, de Beneficiariorum temperantia in menſa, ſupellectili, veſte, prioribus quinque Eccleſiæ ſæculis.

I. Quàm impensè Conſtantinus Epiſcopos in veſte vili venerаretur.

II. Athanaſii in his moderatio.

III. Nec non & Baſilii in inſtrumento domeſtico & menſa.

IV. V. Quàm exhorruerit Nazianzenus quorundam ſui ævi Præſulum epulas opiparas & redundantem ſupellectilem.

VI. De B. Gregorio Thaumaturgo.

VII. De Gregorio Nyſſeno, & de curru quo peregrinabatur. Quæ hoc loco & tempore faſtum & opulentiam ſapiunt, alio non ſapiunt.

VIII. IX. Quàm frugi & modeſta Chryſoſtomi menſa & tota vitæ ratio.

X. Quàm averſaretur profanos uſus rerum Eccleſiæ.

XI. Ut paupertati ex animo ſtuderet.

XII. Ardor ejus in expenſas ſuperfluas & delitias Beneficiariorum.

XIII. Patrocinatus eſt ille tamen Clero ſuo, adversùs acerbiorem in eos laicorum cenſuram.

XIV. Quàm provida & ſuavis ejus in omnibus moderatio.

I. AD Orientales jam Patres & Epiſcopos iter molimur, ut perpendamus, quo illi modo patrimonium crucifixi Domini ſui diſpenſarint, quæ eorum fuerint ædes, quæ menſa, quæ ſupellex, qua munificentia & pompa uſi ſint in inſtrumento, toro, in veſte, in equis & curribus, in extruendis ædibus. Convocato Nicæno Concilio qua reverentia & religione Conſtantinus Imperator Epiſcopos proſequutus ſit, narrat Euſebius, nec ſilet ſanè quantum ſplendoris eorum virtutibus accederet ex veſtium vilitate & indiligentia. Oculis fide illuminatis pervidebat Conſtantinus tectam involutamque illis veſtium ſordibus incomparabilem quandam ſapientiam, & Apoſtolicas virtutes; cùm hac ipſa paupertatis obſcuritate maximè referrent & quodammodo repræſentarent Apoſtolos Chriſti, & Chriſtum ipſum. Utcumque vili veſte & cultu toto uterentur hi Præſules, tantò magis & menſæ & Aulæ ſuæ ornamento eos fore interpretabatur Conſtantinus. *Proinde menſæ ipſius adhibebantur homines, externo quidem habitu ac veſtitu deſpicabiles, ſed quos ille minimè deſpicabiles judicabat; quippe qui non externam hominis ſpeciem, quæ oculis ſubjecta eſt, ſed Deum ipſum introſpiceret. Ad hæc quocumque iter faceret, eos ſecum deducebat.* Ut ad Concilium ſive Nicænum ſive Arelatenſe ventitarent Epiſcopi, publicas illis evectiones conceſſit Imperator, gnarus non alendis equis, non curribus ornandis impendi res, aut proventus Beneficiorum.

Da vita Conſtan. l.1.c.42.

II. Revocatus ab exilio Athanaſius, & triumphali quadam pompa iniens Alexandrinam civitatem, eo vectabatur pullo, quo & Rex gloriæ Chriſtus Hieroſolymæ triumphum explicuit

paupertatis & modeſtiæ, clementiæ & humilitatis. *Pullus eum vehebat, non ſecus ferè ac Jeſum meum pullus ille.* Ea ſunt Gregorii Nazianzeni verba de Athanaſii reditu triumphali. Jejuniis, vigiliis, & orandi infatigata aſſiduitate Athanaſius ſucceſſorem ſe Marci approbabat. *Hic illius velut corpore vacantis ac materiæ expertis in jejuniis & orationibus aſſiduitatem laudibus vehat, ille inſuperabilem in vigiliis ac pſalmodiis vigorem.* Orat.21.

III. In deſcribendis Baſilii geſtis & virtutibus idem Gregorius elegantiſſimè verſatus eſt, ubi nec illud prorſus celare potuit, quæ ſibi eſſet cum Baſilio virtutum & laudum ſocietas. Quanquam longè ampliſſimæ & ſplendidiſſimæ præeſſet Baſilius Eccleſiæ, non eò tamen ſperabat vel tantillum deviare ſe poſſe ab æmulanda ejus paupertate, qui Eccleſiarum omnium conditor & ſponſus eſt. Una illi tunica, unum pallium erat, lectum humus ipſa præbebat, panis & ſal cibum, fontes potum exhibebant. His macerationibus ægritudines creabantur, iiſdemque pòſt ſanabantur. *Hinc illi tunica una, & pallium unum, & ſtratus humi lectulus, & illuvies, & vigiliæ, illa ejus decora & ornamenta: & ſuaviſſima cœna & obſonium, panis & ſal, novum inquam illud condimentum: & potio ſobria & uberrima, quam nobis nihil laborantibus fontes profundunt. Ex quibus, imò cum quibus morbi, & morborum curationes promanarunt; quod commune utriuſque noſtrum ſtudium fuit.* Sugillat Nazianzenus præpoſteros Baſilii imitatores, qui exteriora quædam cum eo ſectabantur, quæ ille non magni pendebat; at ab ejus animi penetralibus, & ſanctis mentis virtutumque receſſibus longiſſimè aberant. *Cujus generis ſunt pallor, barba, certus incedendi modus, veſtis genus, & lectuli ſpecies, & cibi ſumendi modus; quorum nihil ille dedita opera, ſed ſimpliciter ac fortuitò factitabat.* Quàm caſto & infucato amore Baſilius proſequebatur pœnitentiam, paupertatem, humilitatem, deſpicientiam ſæcularium delitiarum, opum, dignitatumque: tam procul erat ille ab illis ſingularibus agendi rationibus, quas ementiebantur malè feriati quidam imitatores. Orat.20.

IV. In Baſilii adumbranda imagine Nazianzenus præter opinionem & ſpem ſuam ſeſe exprimebat. Tabellam rurſus ille Baſilii elucubravit, cùm retundendis obtrectationibus neceſſe ipſimet fuit, ut aſperſa immerenti ſibi varia diverſis refelleret virtutibus. Moleſtiſſimè ferebat Clericorum epulas ſumptuoſas, cùm totus demum ille faſtus vaneſcat, & dedecori atque horrori ſit. Simplex & parabilis illi erat cibus, qualem natura deſiderat. Veſtis, converſatio, inceſſus, ſpecies, ſermo, quo totus ſæculi faſtus confutaretur. Hinc illi faciebant invidiam, hinc convitia ingerebant, quæ ille perſuaſiſſimum habebat gloriæ ſibi ceſſura. *Nec enim quidquam eorum laudamus, quæ ſemel in fauces tranſmiſſa, pari poſtea honore ſunt, vel rectiùs loquar, pari ignominia. Verùm ſimplici atque illaborato victus genere utimur, nec à beſtiis quarum vita ſupellectilis atque omnis apparatus expers eſt, multùm diſſidemus. An mihi quoque veſtis aſperitatem objicis, vultuſque ſitum haud ſatis elegantem? Ruſticitatemne meam & inſulſitatem non accuſabis, quodque aſperum quiddam & agreſte loqui videor? Domi ut plurimum maneo, triſtis ac tetricus, mecum ipſe, hoc eſt, cum germano actionum mearum cenſore conſuetudinem habeo.* Orat.25.27.

Ejuſmodi erant Epiſcopi, quos ſua ætas admirabatur, qui ætati poſteræ faxit Deus, ut & admirationi ſint & imitationi. Unus illis ſcopus erat propoſitus, in eo illis erant omnia, ut conſectarentur toto pectore, quæ mundus odit & contemnit; contemnerent & odiſſent, quæ ille colit. Unæ illis hæ cordi, hæ in oculis erant divitiæ.

Apostolica paupertas. *Paupertatem objicient : Meas scilicet opes, & copias.* Vegetus & corpulentus corporis habitus parum illis concinere videbatur cum præcone crucis & pœnitentiæ: *Ne tu quidem* Orat. 28. *jucundum spectaculum præbes, ita vegetus & corpulentus. Atque utinam tibi quoque canitiei & palloris affusum esset, ut fidem saltem & existimationem sapientiæ & veræ Philosophiæ colligeres.* Uno ut verbo rem efficiam, unum id profitebatur Gregorius, damnare, quæ laudat sæculum; laudare, quæ damnat. *Ea quæ aliis voluptatem gignunt,* Orat. 32. *mihi molesta sunt; quæ autem aliis tristia & injucunda videntur, ea animum meum oblectant.*

V. Non omnes ejus ævi Præsules in Nazianzeni vestigia & exempla ingrediebantur; nonnulli eorum cœnarum sumptu immenso certabant cum Gubernatoribus Provinciarum, eoque confidebant Episcopatum honestari; eodem consilio, aut errore magis fœdissimo, in veste, in famulitio, in supellectili, in equorum servorumque grege vincere nitebantur, ubi vinci & compendiosius fuisset & honorificentius sibi quidem, vel potius ne certasse quidem. Gregorio contra exploratissimum erat, quàm non deberent oblationes altarium inquinari sæculari eo usu, aut alimenta pauperum Præsulum luxu dilapidari. *Quin hæc quoque fortasse nobis exprobraverint, jam enim ex-* Orat. 32. *probarunt, quod nec mensa lauta, & opipara, nec magnifica veste utimur, nec splendidè in publicum prodimus, nec ad eos à quibus convenimur, gravitatem & fastum adhibemus. Nesciebam scilicet nobis cum Consulibus & Præfectis, clarissimisque belli ducibus, qui tot opibus copiisque circumfluunt, ut quo sua projiciant, non habeant, æmulationem & certamen esse: illud oportere, ut & nobis, pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus, venter undique comprimatur, & necessaria in res superfluas effundantur, atque Altaria ipsa ructibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lascivis ferri, sellisque & curribus magnificè attolli, ac cum pompa & fastu deduci, atque omnes nobis perinde ac belluis de via decedere, aut etiam tantam præeuntium turbam esse, ut procul conspicuus incessus noster sit.* Erant ergo jam tum Episcopi, qui Consulum Romanorum Principumque splendorem inanissimum imitari mallent, quàm Apostolicæ institutionis formam; qui necessaria pauperum subsidia superfluis disperderent expensis; qui Altaria ipsa intemperantiæ suæ sordibus contaminarent. Has easdem Aulicorum Præsulum imagines fœdissimas rursum exhibuit Nazianze- Carm. 11. nus in Carminibus de vita sua, ubi tota eloquentiæ vi & majestate declarat, quàm Præsules illi arderent, quàm ipse totus indignaretur in sacrilegas eas intemperias, in effusissimas ex re pauperum epulas, in servorum, equorum, curruum numerosos greges, in omnes denique sæculi delicias, & fœdissimæ pompæ ostentationes, quas fideles laici fastidire, Clerici exhorrescere debent.

VI. Nec ab his recessit Gregorius Nyssenus in Gregorii Thaumaturgi sanctimonia & paupertate verè Apostolica oculis subjicienda. Ejus enim ille vitam litteris mandavit. Nihil unquam possessionis sibi esse voluit Thaumaturgus, dum superstes fuit, ne mortuum quidem se nisi emendicato condi optavit sepulcro. Ut individua illi semper fuerat rerum communio, & vitæ societas cum pauperibus, communi quoque se voluit tumulari cœmeterio, non passus rei cuiquam terrenæ nomen suum inhærere, aut usquam inscribi, quàm cælis. *E vita migrat obtestatus necessarios suos, ne peculiarem sibi locum sepulturæ compararent. Nam si vivus nullius loci dominus vocari voluisset, sed in alienis tanquam inquilinus & peregrinus habitans, vitam transegisset; ne post mortem quidem inquilinatum sibi dedecori fore putare; sed insequenti inquit sæculo prodatur, quod Gregorius nec vivens ab aliquo loco cognominatus sit, & post mortem alienorum locorum fuerit inquilinus: cùm ab omni terrena possessione se se abstinuisset, adeo ut ne sepeliri quidem in proprio loco sustinuerit : solam enim illam pretiosam & expetendam possessionem putasse, quæ fraudis & avaritiæ vestigium in se non admittit.*

VII. Alicubi rursus idem Gregorius testatur, Epist. ad Flav. quò celeriùs perveniret ad locum, quò illum charitas pergere urgebat, curru exiliisse se quo vehebatur, & reliquum itineris equo vectum confeciſse. Observat & Palladius Chrysostomum jumento vehi solitum. *Jumentum cui sedere consueverat.* An jumentum hìc mulus, vel asinus capiendus sit, viderit Lector. Contendit enim Chrysostomus Christum asello vectum fuisse, dum ovaret Hierosolymæ, quo Ecclesiæ Præsules exemplo suo informaret, his ut potius modestiæ & humilitati congruis uterentur adjumentis, utpote alumni crucis, cùm necessitas cogeret evectiones aliquas sibi ascisceré. *In asina sedisse videtur, ut vivendi* In Matth. hom. 77. *Philosophia nos erudiret, &c. Quoniam jumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis, aut mulis junctis sublimes feramur, sed asino, quando res cogit, insidere : neque ulterius progredi, sed ubique usum necessitate terminare.* De Lucio Episcopo Ariano Hist. l. 4. c. 14. Theodoretus verba faciens, asino illum vehi facit. Nec ex Severo Sulpitio magnificentior beati Martini quadrupes. *Statim eum asello imposui-* Dial. 2. c. 4. *mus.* Non ii erant vel Martinus, vel Chrysostomus, qui Gregorium Nyssenum insimularent, curru & equo invectum, cùm ipsi asello sederent. Christus semel tantùm asello usus legitur. Hi Præsules sæpiùs utebantur. Non ergo ab his nexa, aptaque pendet germana virtus exterioribus usibus, sed ab humilitate sincera, & fuga pompæ sæculi. Potest & equus adhiberi, & currus exemplo Gregorii Nysseni, integra & illibata modestiæ lege, eo vel loco, vel tempore, quo infimæ vel mediocris sortis homines his utuntur : & quando nec tam rara, nec tanti sumptus hæc sunt, ut hinc notabiles spectabilesque fiant, qui his utuntur. Fuere forsan & loca etiam, & tempora, quibus & Martinus & Chrysostomus recusassent asini pullo vectari, ne Magnatum sæculi fastum æmulari, & æquare viderentur. In eo ergo posita est moderationis regula, ut nihil non necessarium præsumatur, & necessitati ipsi fiat satis, eadem ipsa ratione, qua pauperes solent, aut certè mediocres quique.

VIII. Abhorrebat ex eodem Palladio Chrysostomus à qualicumque deliciarum contagio; impium & sacrilegum ratus, in eas insumi res Deo sacras, & Ecclesiæ proventus. Seorsim solus vescebatur, ut minore sumptu id faceret; & ne administratoribus rerum Ecclesiæ ansam daret, expensas exaggerandi, & ex rebus Ecclesiæ suas augendi. Illud quoque sentiebat, si quos ex Proceribus ad prandium invitaret, fore ut eo alii offenderentur; si omnes alliceret, hinc temporis, pacis, & substantiæ Ecclesiasticæ ingentem & luctuosam jacturam. Denique Episcopis omnibus formam hanc præmonstrasse Apostolos, & exemplo suo quodammodo sanxisse, ut orationi & prædicationi verbi totos se dedant, curæ mensarum & epularum nuntium remittant, quo illa cumque fuco & colore oblinatur. *Frugi erat nimium, de-* *liciarumque omnino adversarius, sacrilegium exi-* Cap. 12. *stimans, si quid in ejusmodi impenderetur, simul ut dispensatoribus quoque furti occasiones amputaret, ne obsoniorum pretia in brevibus suis multiplicantes, quæ erant in usus pauperum deputata, sibi ipsis vindicarent. Præterea civitatis ingenia cogitans, considerabat oportere se, ut Christi dispensatorem, aut dignitates omnes ex æquo honorare, aut se subjicere nemini. Inspiciens autem & mensæ tumultus, & impensarum magnitudinem, exhorruit rem.*

IX.

IX. Optabile quibusdam fuisset, Episcopos ut saltem, Clerum saltem suum mensæ adhiberet Chrysostomus. Respondet Palladius, ne hæc quidem nisi magnis expensis profligari posse, in quas nollet sanctissimus Pater effundi pauperum alimenta, solatia ægrorum. *Si quàm celerrimè illi multo cum apparatu exquisitas epulas sectarentur, iniquum & indignum erat, infirmorum & pauperum cibos, eorum qui sani essent libidini exponere.* Cap. 13.

X. Multò alienior erat Chrysostomus ab eorum vecordia Præsulum qui morbum morbo curari, vulnus vulnere novo curari posse confidebant; famamque suam & opinionem longa ignavia labefactatam, epulis & ædibus extruendis redintegrari. Cùm in mentem potiùs venire deberet Salomonis, qui regia opulentia Palatiis exædificatis, eorum vanitatem singulari & cælesti damnavit sapientia. Non quo molestè ferret Chrysostomus extrui, aut reparari ex officio Ecclesias. Sed impatientissimè ferebat patrimonia pauperum non dispensari, sed dissipari in hortorum amœnitates, in aquæductuum & balnearum structuras magnificas, aliorumque locorum effæminatis deliciis dicatorum, quo sanè fit, ut criminibus & criminum architectis dæmonibus famulentur, quæ majorum pietas divino cultui dicaverat. *Multi namque ex his, qui dicuntur Episcopi, rationabile ipsorum odium, & divinarum rerum negligentiam amputare dum volunt, vitium vitio commutant, cupiditatem scilicet vanitate, instruentes mensas, & sublimium ædificiorum moles erigentes, ut ex hoc studio boni & industrii esse videantur, ac pro ignominia honorem consequantur; Ecclesiastæ immemores, qui ista & construxit & odit, atque ea manifestè interdixit dum scriberet. Feci mihi domos & pomaria, & ecce omnia vanitas, & odivi omnem laborem, quo ego laboro sub sole, &c. Hæc autem dixerim, non ut eos denotem, qui probabiliter & necessariò Ecclesias aut condunt, aut reparant; sed illorum causa, qui pauperum opes in hortos pensiles, in aquæductus aereos, in lavacra parum pudica consumunt, quòd omnia ad voluptatem peccantium faciunt.* Ibidem.

XI. Hactenus placita & mores Chrysostomi Palladius Episcopus pari facundia & eruditione edisserit. Tempestivum jam reor esse, ut & ipsi aures accommodemus, ut nos ipse doceat, quæ ipsum edocuerat Christus, summa & accuratissima Præsulum disciplinæ & doctrinæ quæ sit forma. Observat Chrysostomus Christum ipsum, ut addoceret nos necessario & parabili cibo contentos esse, superfluaque ejicere, summam quandam secutum esse paupertatem in delectu matris, natalium, educationis, vestium, discipulorum, per quos in posteras transfundere voluit ætates locupletissimam paupertatis suæ hæreditatem. *Regulas nobis præbet, ne majora, quàm necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam elegit; sic discipulos, non oratores aut sapientes, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valde atque ignotos. Mensa sua hordeaceis nonnunquam panibus, nonnunquam quos discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno, vestes viles nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat, pedibus iter faciebat, &c.* In Matth. hom. 67.

XII. Aureæ linguæ pennæque idem Pontifex, alibi observavit gregibus quidem à Christo imperatum esse, ut Pastores suos pascant; sed & ab eodem Pastoribus ipsis præscriptum fuisse, ut facili & parabili ac necessario cibo sint contenti. Nemo suis militat stipendiis, sed præter justa stipendia nihil miles requirit. Ali ex vineis laborant, qui eas excolunt, non ditescere; non de grege negotiari, & ditari avet Pastor, sed lacte ejus pasci. His sacri Codices exemplis Clericos admonent & Beneficiarios omnes, ut tam invicti sint quàm milites; tam infatigati quàm vinitores; tam vigilantes quàm Pastores; hac una mercede & spe sibi propositâ, ut necessario cibo non destituantur. *Apostoli erant & milites, & agricolæ & pastores. Non dixit Paulus, quis militat, & non est dives? Sed, quis militat suis stipendiis unquam? Neque dixit, quis plantat vineam & aurum non colligit, aut fructum integrum non vindemiat? Sed, Ex fructu ejus non comedit. Neque dixit, Quis pascit gregem, & de agnis non exercet mercaturam? Sed, Et ex lacte ejus non comedit. Non ex agnis, sed ex lacte. Oportet enim habere & fortitudinem militis, & agricolæ diligentiam, & curam pastoris, & post hæc omnia nihil amplius quærere, quàm necessaria.* Hæc Paulus ab ipso Christo acceperat: *Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Vivere, non mercaturam facere, nec thesaurizare. Dignus est enim, inquit, operarius mercede sua.* In Ep. 1. ad Cor. hom. 21. Hom. 22.

XIII. Quantocumque autem flagraret Chrysostomus amore Ecclesiasticæ abstinentiæ & paupertatis; non potuit non tamen defensionem in se & patrocinium recipere sui Cleri, cui insolentiùs laici convitiabantur, opibus, luxu, deliciisque Clericorum, ultra æqui verique lineas calumniando exaggeratis. Declarabat Chrysostomus non paulò opulentiores fuisse Sacerdotes & Levitas Mosaycos ipsius Dei jussione, nec tamen Judæos hinc dicteriis & sannis in eos sæviisse. Perversum est, ut qui nihil largiuntur Ecclesiis, aliorum largitates arrodant. Quamlibet tenui stirpe & re sint Clerici, in laude tamen jure merito esse, quòd cùm artes eas amplecti possent, quibus divitiæ comparantur, piam elegerint professionem, cui victus & vestitus sufficit is, quos natura carere non potest. Denique contestatur Chrysostomus, se ante alios omnes debacchaturum esse in Clericos, si quos eorum videret, aut serica veste superbientes, aut magno servorum satellitio cinctos, si equis veherentur sublimes, si domos extruerent sibi novas, cùm non deesset, ubi habitarent. Fatetur Clero exigendos, si qui his laborent vitiis, cùm superfluarum rerum amore extricare plebem non possint, quo ipsimet irretiti sunt. At si necessario contenti sint, neminem eis jure irasci posse. *Dic mihi, num sericis induitur vestibus? Num sectatorum multitudinem per forum incedens circumducit? Num equo vehitur? Num ædes extruit, habens ubi habitet? Si hæc facit, ego etiam reprehendo, neque illi parco, sed sacerdotio indignum esse affirmo. Nam quomodo monere alios poterit, ne rebus istis inutilibus vacent, qui se ipsum monere non potest? Sin autem rebus tantùm ad vitam necessariis non eget, hoc ipso crimen injustitiæ in ipsum intendis?* Addit, si publicè Clericus quis mendicare sineretur, tum de Christianæ pietatis legibus conclamatum fore. Si quando verò Laicis doleat, Clericis nonnihil auri esse, & non una eos tunica contentos esse, præter Evangelica, ut videri posset, præcepta; Respondet sanctissimus Doctor, qui in suis cæcutiant vitiis, eos non oportere tam acutos & perspicaces esse in alienis: porro quod Paulus præcepit, ut habentes quibus tegamur, & alamur, his contenti simus, id non propriè Clericis, sed fidelibus universim omnibus præceptum fuisse. *Cùm Paulus ait, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus, ad solos Magistros verba facit? Minimè, sed ad omnes homines.* In Epist. ad Phil. Hom. 9.

XIV. Atrociùs etiam insaniebat in Clericos Laicorum censura; iniquo ferebant animo Pastores suos balneis uti, servulum habere, jumento vehi, quippe his vitæ commodis Apostolos sese abstinuisse. Hæc tum convitia in Clericos jactabantur, ex quibus, ut nunc res sunt eorum, commendatio & laus non mediocris exprimi potest. His

enim criminationibus ipſis proditur eorum tunc modeſtia ſingularis. Unde non illis tantùm patrocinio ſuo adeſt Chryſoſtomus, ſed & Apoſtolis ipſis miniſtraſſe demonſtrat utriuſque ſexus nobiliſſimos & ditiſſimos, qui nullo non officio, nulla non re adeſſent, & eorum obſequiis ac defenſioni ſeſe impendere percuperent. *Atque ille, Lavat, inquit, ut ego; comedit, bibit, veſtimentis operitur, domus curam gerit atque familiæ, cujus ergo rei gratia ille mihi miniſtrat, & aſſello vehitur, cur præeſſe mihi debet? Numquid Apoſtoli liberos homines, qui ſibi ſervirent, habuerunt?* Et poſtea: *Vis noſſe quomodo Apoſtoli ſe habuerint, dum eſſent in vita? Peregrinationes obibant, & viri nobiles illuſtreſque mulieres pro illorum refrigerio & quiete, & animas ſuas & capita ſua ſæpè porrigebant. Audi quid Paulus commoneat: Hujuſmodi, inquit, in honore habetote, quoniam propter opus Chriſti uſque ad mortem appropinquavit, non parcens animæ ſuæ, ut impleret quod ex vobis deerat adversùm me in miniſterio.* Itaque quàm æquum eſt proſcribi delitias, tam iniquè iraſcuntur laici Paſtoribus, qui mediocrem ſui corporis curam agunt, ut ne fatiſcant oppreſſi pondere & labore viſitationum, concionum, aliarumque functionum complurium, quæ nec ſine labore & defatigatione obiri, nec ſine exitio præteriri poſſint. *Si delitiis inſervit, & hoc licitè culpare poteris. Porro ſi corpus curat, ut miniſterium exhibere poſſit, culpandus non eſt. Si enim præ ægritudine lectulo decumbat, quam ſubire peregrinationem poterit, quo pacto viſitare Eccleſias?*

In Epiſt. ad Titum ho. 1.

CAPUT XXXVII. P. I. l. 4. c. 11.

De eodem pio & canonico uſu rerum & proventuum Eccleſiæ ex Patribus Græcis per quinque priora ſæcula. Item rurſus ex Latinis.

I. Mira præcepta Theodoreti, & exempla.

II. In publicam utilitatem exædificavit ille porticus, balneas, pontes, aquæductus.

III. Exempla alia ab ipſo Theodoreto commemorata.

IV. Exempla ab Athanaſio relata.

V. Placita Concilii Antiocheni.

VI. Exempla S. Baſilii.

VII. An conducat ſumptibus Beneficiorum decorari Eccleſias? Quanto Chriſtianæ Religioni & præſidio fuerint, & ornamento, magnificentiſſima illa quæ Conſtantinus excitavit templa.

VIII. Approbatus magnoperè eſt Patribus Græcis ille pius inſtinctus ditandi & decorandi Eccleſias.

IX. Huic ſententiæ aſtipulatur ipſe Chryſoſtomus.

X. Laudatur & à Chriſto Magdalenæ pietas, quanquam illi potiùs author fuiſſet aromatum pretia pauperibus dilargiendi.

XI. Ornare templa in laude eſt; pauperibus ſuccurrere majori in laude eſt.

XII. Laudat & Hieronymus expenſas in decorandis templis, dum ne contemptui ſit decor & ornatus virtutum.

XIII. Unus omnium ex Hieronymo Vigilantius pretioſiores & gemmatas Martyrum thecas deridebat.

XIV. Rurſus in eam rem ſententia Hieronymi.

XV. XVI. XVII. De Paulino, Lactantio, Leone Papa, quæ ſuper his eorum doctrina.

XVIII. Objectio ex Severo Sulpitio petita.

XIX. Novæ probationes ex Sydonio Apollinari, & Auguſtino.

I. LUculentiſſimas illas leges Chryſoſtomi, de rerum & proventuum ſacrorum diſpenſatione, moribus jam & exemplis ſuis Theodoretus illuſtrabit. Litteris enim datis ad Leonem I. Papam, cùm & doctrinæ illi, & vitæ anteactæ rationes aperiret, conteſtatus eſt, ab annis jam ſe viginti ſex ad clavum Eccleſiæ ſuæ ſedere, nec acquiſiſſe ſe tamen quidquam, nec poſſediſſe, aut proprietatem nactum rei quantulæcumque; nec enim domum ſibi eſſe, non agrum, non argentum, adeoque nec tumulum; edita videlicet paupertatis profeſſione, & opibus Eccleſiæ adeo non reconditis à ſe ullis, ut & patrimonium in pauperes totum diſperſerit, ubi primùm illud in poteſtate habuit. *Quandoque Epiſcopatu tot annis geſto, non domum acquiſierim, non agrum, non obolum, non ſepulchrum, ſed ſpontaneam paupertatem amplexus ſim, & ea quæ à parentibus ad nos pervenerant, poſt mortem illorum ſtatim diſtribuerim, ut ſciunt omnes qui habitant in Oriente.* Id ipſum ille perſcripſit ad præpotentem quendam virum, cui & geſtorum ſuorum ſeriem paulò altiùs exorſus eſt. Narrat enim à parentibus ſe ante natales ipſos Deo oblatum fuiſſe, atque ut hoſtiam altaribus dicatam, traduxiſſe in Monaſterio totum vitæ tempus ante Epiſcopatum. Invitum ſe ei dignitati admotum fuiſſe; exinde autem nec conveniſſe ſe quemquam, nec à quoquam conventum fuiſſe apud Judices, nec paſſum ſe, ut Clericorum quiſquam ſuorum in foro ſæculari litigaret; abhorruiſſe ſemper ſe à muneribus, ab iis & Clericos ſuos deterruiſſe; non poſſediſſe ſe quidquam, niſi viles pannos, quibus tegebatur; hæc ſe tacuiſſe ſemper, donec jam tacere per calumniatores non liceret. *Enimverò dicere me cogunt ſycophantæ. Priuſquam me conciperent, oblaturos ſe Deo polliciti ſunt parentes: atque ab incunabulis, ut promiſerant, devoverunt, & hoc modo educarunt: in Monaſterio tempus quod Epiſcopatum præceſſit, cùm exegiſſem, invitus Epiſcopus ordinatus ſum. Annos viginti quinque ita vixi, ut neque in jus vocatus ſim à quoquam, neque ipſe quemquam accuſarim. Nullus religioſiſſimorum Clericorum, qui ſub me fuerunt, Tribunalia tot annis frequentavit. Non obolum, non veſtem à quoquam accepi. Panem unum vel ovum nullus domeſticorum meorum accepit unquam. Præter panniculos quibus amictus ſum, nihil poſſidere volui.*

Ep. 112.

Epiſt. 79. & 138.

II. Tam eximia virtutum ſpecies in Theodoreti geſtis effulgeſcens, nullas patietur, ut ſpero, reſidere in animo noſtro obliquiores ſuſpiciones, de ea quam ille ſequebatur proventuum ſacrorum expendendorum ratione. Confitetur enim ipſemet, non ſine quadam verecunda tamen ſui venditatione, exædificatas à ſe eſſe publicas porticus, extructos pontes duos, reſtauratas balneas publicas, aquæductus à ſe in urbem invectos, & aquas eò corrivatas. *Publicas porticus ex reditibus Eccleſiaſticis erexi; pontes duos maximos extruxi: balneorum publicorum curam geſſi; aquæductum condidi, & carentem aquis civitatem aquis replevi.*

Ibidem.

Erat Theodoretus tum omni eruditione clarus, tum maximè Canonum peritia, cùm compilatio Canonum ab eo fuerit conſarcinata. Non ergo verendum nobis eſt, ne cùm hæc in ſui defenſionem publicaret, novis in ſe telis ſycophantas ſuos inſtrueret. Erat ergo illi perſuaſiſſimum opera hæc omnia in publicam utilitatem excitata, non tantùm reprehendi à nullo poſſe, ſed & hinc laudes eximias in ſe refundi poſſe, cùm in ea non effudiſſet, niſi quæ neceſſariis in Clerum & pauperes omnes largitionibus ſuperfuiſſent. Non inſimulabat paulò ſuperiùs Palladius, niſi eos qui balneas viris fœminiſque communes extruerent. Id enim perſpicuè ſonant ejus verba.

Si

Si reprehendantur autem ab eo Præſules, qui favorem populi emercabantur, vel præteritæ ſuæ ignaviæ infamiam his exædificationibus publicis eluebant, jure id fit meritiſſimo. Uti & meritò ab eo laudibus extolleretur Theodoreti in Rempublicam pietas, largitas, & beneficiorum viciſſitudo, ſi ex immenſis largitatibus Eccleſiæ ſuæ aliquid derivaret in publica commoda, & innoxias amœnitates civitatis ſuæ. Eo enim exemplo æternæ animarum ſalutis reſtitutor Chriſtus, in corpora ipſa noſtra gratiarum ſuarum rivulos redundare voluit, ut æmuli tantæ charitatis Epiſcopi, paterna quadam in plebes ſibi creditas benevolentia, & animarum ſaluti, & corporum etiam levamentis conſultum velint.

III. Venio ad alios Epiſcopos, quorum nomina & virtutes in Religioſa Hiſtoria ſua æternitati conſecravit Theodoretus. Si enim ipſe in Epiſcopatu eandem retinuit, atque priùs in Monaſterio, temporalium omnium contemptionem, eandem menſæ frugalitatem, paupertatem in veſte, jejunia, macerationes carnis, Jacobum Niſibenum æmulatus eſt, quem ipſe author eſt, Cœnobii auſteritatum nihil remiſiſſe, Pontificalium functionum labores his accumulaſſe. *Montanam illam habitationem cùm mutaſſet, urbanamque non* Cap. 1. *ex animi ſententia ſuſcepiſſet, nec cibum mutavit, nec veſtitum, ſed mutatis locis vitæ inſtitutio nullam cepit mutationem. Ad jejunium & humicubationem & ſaccum quo induebatur, acceſſerunt curæ indigentium omnium.* Æmulatus eſt & Aphtonium præſtantiſſimæ ſanctitatis virum, quem eodem ipſe ornavit teſtimonio. *Divinus ille Aphto-* Cap. 5. *nius cùm annos amplius quadraginta choro Monachorum præfuiſſet, ſedem aſcendit Pontificalem, nec pallium mutans aſceticum, nec tunicam caprarum è pilis contextam, cibiſque iiſdem utens, quibus ante Epiſcopatum utebatur. Gregis tamen nihilo ſecius curam gerebat.* Æmulatus eſt & Abraamem, cujus hæc geſta fidem ſuperarent, niſi rei incredibili incredibiliora complura alia fidem aſtruerent. *Admirabilis iſte vir, nec panem Epi-* Cap. 17. *ſcopatus ſui tempore guſtavit, nec legumina, nec olera igni cocta, nec aquam, quæ apud rerum iſtarum peritos prima è quatuor elementis ob neceſſitatem eſt habita; ſed lactucas, intyba & apia, fructus autumni tempore. Hæc autem poſt veſpertinum officium ſumebat.*

IV. Imitabatur denique Theodoretus Epiſcopos illos complures, quos Dracontio proponebat Athanaſius, ut hunc adhortaretur ad Epiſcopalem ſarcinam ſubeundam, cùm horum exemplo conſtaret Epiſcopalem ſollicitudinem Monaſticæ profeſſioni haud ſanè repugnare. Id confirmat Athanaſius numeroſo examine Epiſcoporum, qui utriuſque ſtatus hujus perfectionem quandam eminentiſſimam fuerant conſectati. *Licebit tibi in Epiſcopatu eſurire, ſitire, ſicuti Paulo, vinum non bi-* Epiſtola Dracontii. *bere, ſicuti Timotheo, &c. Novimus Epiſcopos jejunantes, & Monachos comedentes.* Elias & Eliſæus, Paulus & cæteri Apoſtoli, ut ibidem perhibet Athanaſius, Epiſcopales & ipſi curas Monaſticæ paupertati, vitæque auſteritati incredibili conſociarunt. *Noſti Serapionem Monachum, noſti Agathonem, &c. Et tamen iſti Epiſcopi conſtituti non contradixerunt, ſed habentes pro exemplari Eliſæum, & conſcii quid Elias egerit, quid diſcipuli Chriſti Apoſtolique fecerint, ſuſceperunt hanc curam, &c.*

Agit & Caſſianus de ſanctiſſimo Monacho Archebio, qui cùm annos triginta ſeptem contriviſſet in ſtadio Monaſticarum macerationum, pòſt ad Epiſcopalem Cathedram provectus, ita ſecum ſtatuit, non ſe Epiſcopatui intruſum, ſed eremo & clauſtro extruſum fuiſſe, cujus virtutes & perfectionis apicem ne tanto quidem annorum decurſu aſſecutus eſſet. Unde & adeò non remiſit, ut priori vitæ aſperitati aliquid addendum ſibi exiſtimarit. *Archebius raptus de Anachoretarum cœ-* Coll. 11. c. 2. *tu, & Epiſcopus Panephiſi oppido datus, tanta diſtrictione omni ævo ſuo propoſitum ſolitudinis cuſtodivit, ut nihil de præteritæ humilitatis tenore laxaverit, aut de adjecto ſibi honore blanditus ſit. Non enim tanquam idoneum ſe ad iſtud officium teſtabatur aſcitum, ſed velut indignum ab illa anachoreſeos diſciplina querebatur expulſum. Eo quod triginta ſeptem annis in eadem commoratus, ad puritatem tantæ profeſſionis nequaquam pervenire potuiſſet.*

V. Jubet Concilium Antiochenum communicari cum Epiſcopo proventus Eccleſiæ, ſi ipſe quoque egeat; tum enim æquiſſimum eſſe ex Apoſtolo, ut neceſſariis alimentis & veſtibus cum ſuis omnibus donetur. *Ipſum quoque ex eis percipere,* Can. 25. *atque uti debere, quibus indiget, ſi tamen indiget, vel ad ſuas neceſſarias expenſas, vel fratrum qui apud eum hoſpitalitatis gratia commorantur, ut nulla ex parte per inopiam defraudentur, juxta Apoſtolum dicentem, Habentes victum quotidianum & tegumentum corporis, his contenti ſimus.* Si his ſportulis à Paulo definitis minùs acquieſcat Epiſcopus, ut pauperum patrimonii defraudatione ſuos locupletet, tum verò & ipſe, & Presbyteri ejuſdem facinoris conſcientia conſtricti, in Synodo Provinciæ cauſam dicent. *Quod ſi contentus iſtis minimè fuerit, convertat autem res Eccleſiæ in ſuos uſus domeſticos, & ejus commoda, & vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum & Diaconorum conſcientia pertractet, ſed horum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis, aut fratribus, filiiſque committat, ut per hujuſmodi perſonas occultè lædantur Eccleſiæ, Synodo Provinciæ pœnas iſte perſolvat.*

VI. Exciderat nobis propemodum Baſilius, qui defenſionem ipſemet lucubravit ſuæ publicorum Eccleſiæ redituum adminiſtrationis, ex quibus conſtruxerat Eccleſiam oppidò magnificam, Epiſcopales ædes, Seminarium, ſive Cœnobium, Ep. 371. quo & ipſi Provinciæ Præſides excipiebantur, hoſpitalitatis Eccleſiaſticæ jure, Xenodochium peregrinorum, Noſocomium ægrotorum, cum ea & officialium & redituum copia, quam tantæ ædes deſiderabant.

VII. Ex hoc Baſilii contextu occaſione data, paulò operoſiùs inquiremus, an ſatis canonicè & religioſè proventus Eccleſiæ copioſiores effundi poſſint ad extruendas Eccleſias magnificentiores, & ſplendidiùs exornandas. Ante ipſum Conſtantini Imperium narrat Euſebius fideles ipſos, jam & numero & opibus præpollentes, Eccleſias excitare cœpiſſe ampliſſimas & opulentas. *Quo factum eſt ut priſcis ædificiis jam non contenti, in* Leg. 8. c. 1. 2. *ſingulis urbibus ſpatioſas ab ipſis fundamentis exſtruerent Eccleſias.* Excidit & complanavit templa hæc omnia Diocletiani perſecutio; at ubi pòſt illuxit iterum Eccleſiæ pax, illuxit & Imperium Conſtantini, rurſus Eccleſiæ inſtauratæ ſunt aliæ longè magnificentiores, tanquam victricia quædam trophæa Chriſti, de principibus ſæculi triumphantis, & tanquam prævia quædam ſimulacra inviſibilis ac cæleſtis templi, ubi cum Sanctis ſuis Deus æternùm regnaturus eſt. *Hoc magni-* L. 10. c. 4. *ficum Dei altiſſimi templum, quod ſub aſpectum cadit, ad exemplum præſtantioris illius templi, quod cerni oculis non poteſt, quam fieri potuit, ſimillimum fabricavit.* Hæc Euſebius de opulentiſſimo templo, quod Tyri excitavit ejuſdem urbis Epiſcopus.

Eſt enimverò conſpicuus hic orbis univerſus magnificentiſſimum utique Templum, ſplendidiſſimumque, quanquam ejus tantùm umbra ſit inconſpicui & intelligibilis templi, quod æterna & incommutabilis Veritas inhabitat. Hoc exemplo imbuit nos & illexit Deus, ut templa illi conſtrueremus. Conſtantinus Epiſcopis ſtatim faces admovit, ut reſtaurandis incumberent Eccle- Euſeb. de vita Conſt. L. 2. c. 41. 46. Lib. 2. c. 19. 30.

siis, excitavit & ipse *regali magnificentia*, quasi cruci Christi triumphum quendam perpetuum instrueret, ejusque pedibus subjiceret quidquid toto orbe magnificentissimum est. Marmora, ar-
Cap. 31. 32. 33. 40. &c. gentum, aurum, quidquid est pretiosorum lapillorum & gemmarum, certatim ibi radiabant; at materiam pretio incomparabiliter superabat ars & industria, operumque tum elegantia incredibilis, tum majestas. Nec Hierosolymæ tantùm, sed &
L. 4. c. 18. Nicomediæ, Constantinopoli, Romæ Constantinus pietatis & religionis suæ inexhaustas opes explicuit, compluribus Ecclesiis excitandis. Sanctissimis tunc Episcopis volupe erat, pulchritudinem & pompam orbis totius prospicere absolutam à profana dæmonum servitute, cui tamdiu fuerat mancipata, & uni jam libertatis & suæ venustatis authori consecratam. *Si illustre enim & magnificum est ad Christi gloriam, ex Augustino cæterisque Patribus, ut ad opprobrium crucis ejus, & ad tumulum eorum, qui suo ei sanguine litaverunt, procumbant coronata Regum & Imperatorum capita, eodem certè perspicacissimo fidei oculo fulgurantem ejus gloriam intuemur ex universa mundi opulentia jam & superbia ejus crucis & humilitatis mysteriis famulante.* Descripsit ædem magnificam Evagrius, qua
L. 1. c. 14. concludi placuit, & coli columnam, qua Simeon Stylites de sæculi insanissimis pompis triumpha-verat,

Tom. 3. p. 578. Tom. 2. p. 41. VIII. Miratur Gregorius Nyssenus sumptuosissimum Theodori Martyris templum. Qui rursus alibi ex aureo & cæruleo ejus tabulato ac fornice occasionem arripit propellendæ mentis ad æternorum pulchritudinem contemplandam. Gallum & Julianum testatur Nazianzenus, cùm Ordine Lectorum initiati fuissent, suum in Christum amorem & cultum commendatum voluisse, magnificentissimis templis ei extructis, donisque opulentissimis. *Sumptuosissimis Martyrum monumentis, & votivorum donorum munificentiis sapientiæ studium Christique amorem declarabant,* ᾧ φιλόσοφον, ᾧ φιλοχρίστον ἐμῶνον. Nazianzenæ
Orat. 3. Orat. 19. Catech. 14. Ecclesiæ amplitudinem & opes vix idem alio alibi sermone complecti potuit. Commendat & Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus, tantum opum, aurique & argenti effusum in ea templa, quæ Hierosolymis Imperatores extruxissent. Opu-
Græcan. affect. serm. 8. lentioris structuræ artes in Martyrum tumulis elegantissimè exequutus est Theodoretus, sed multò accuratiùs gloriam ex ipso triumphantis Christi, quòd ejus servorum Martyrumque cineribus tanti impenduntur honores, cùm situ, silentio, & oblivione obrupti jaceant Imperatores, Heroes, & Philosophi gentilitiæ superstitionis.

Tom. 5. ser. 16. IX. Nec prætermisit Chrysostomus incrustata marmoribus, & in incredibilem quandam altitudinem fornicata templa, in quibus concionabatur. Qui rursus idem alibi fidem fecit, non displicere sibi aurea vasa, quæ Altaribus offerrentur, nisi cùm ea offerrent manus rapinis contaminatæ, aut ubi non æquè laboraretur ad offerendum Deo pectus cælesti charitatis auro locuples.
In Matth. Hom. 41. *Si anima tua palumbo ac testa deterior est, quid tibi proderunt vasa aurea? Non igitur laboremus ad aurea vasa offerenda solùm, verum etiam multò magis de justo labore acquisita offeramus. Hæc enim aurea sunt & pretiosa, quæ avaritia non maculantur.* Non argentea mensa, non aureo calice Christus Corpus primò suum & Sanguinem consecravit, inæstimabili tamen ibi pretio omnia renidebant, & splendore, ex superfusa Spiritus sancti plenitudine. *Non erat illa ex argento mensa, nec ex auro calix quo Christus discipulis sanguinem præbuit; pretiosa tamen erant omnia, quia Spiritu abundabant.* Caput ergo est, ut Deo offerantur primò pretiosissimæ virtutum hostiæ, quibus accedant velut simulacra earum quædam aurea & argentea vasa. *Non est opus vasis, sed animis aureis. Hæc dico, non quia vetare velim talium vasorum oblationem, sed quia dignum putem ante omnia misericordiæ esse incumbendum in pauperes: nam & vasa Deus suscipit, sed illa multò magis sunt gratiosa.* Cùmque rursus superbos templorum ornatus oculis perlustrasset, fatetur justis laudibus impartiendam esse eam pietatem, sed multò justioribus cumulandam eam, quæ in pauperes effunditur. *Vermiculato blemate pavimenta ornas, lychnos argenteis catenis dependere facis, &c. Nec prohibeo magnificæ templa condere, sed hæc cum illis, immo verò hæc ante illa facere moneo.*

X. Observat divinus idem Orator reprehensam ab Apostolis fuisse Magdalenam, quòd aromata non potiùs ad levationem pauperum contulisset, quàm ad Christi pedes ungendos: at Christum infinita quadam sapientia & charitate illam purgasse, sed & laudibus affecisse; ut eo nos imbueret documento, non damnare eos, qui sumptuosa condunt templa, quanquam si nos antè illi percontarentur, invitandi potiùs essent ad pauperum levandas necessitates. *Itaque & tu si videris quosdam præparasse vasa sacra, aut ornatum quendam alium circa parietes Ecclesiarum, aut pavimenta confecisse; noli reprehendere aut venundari jubere aut destrui quod factum est, ne animum ejus qui fecit perturbes. Sin verò antequam fecerit, te consuluerit, pauperibus offerre jubeto.*
Ibidem, Hom. 50.

XI. Hæc justissima sanctorum Patrum arripienda nobis est mediocritas; solidæ virtutis ornamenta longè chariora Ecclesiæ & splendidiora sunt; sed quæ in sensus cadunt, & his visibilibus spectaculis mentem sursum abducunt, aspernanda non sunt. Prioribus illis totos se dedunt perfecti; imperfecti, quorum est copiosissimus Ecclesiæ grex in his posterioribus hærent, vel non hærent, ut ad superiora illa connitantur: utrisque Deus colitur & delectatur; illis impensiùs, quàm his: sed utrisque tamen, ut è cujus bonitatis fontibus bona scaturiant non summa tantùm, sed & mediocria; & in cujus summam gloriam redundet hæc contextio temperatissima mediocrium & ingentium bonorum. Eo sensu capiendus Isidorus Pelusiota, cùm illum concerpit Episcopum, qui manu altera Ecclesiam ædificabat, altera viros probos abigebat, quibus pretium & decus potissimum Ecclesiæ adjicitur. Unde & totus ille Chrysostomo assentitur, ejusque judicio de Magdalena ab Apostolis reprehensa, à Christo collaudata, omnibus posthea sæculis collaudanda. Non aliter argumentatur Isidorus congratulandum esse eorum pietati, qui templa exornant, quanquam optatius esset, ut pauperibus opitularentur. *Ad eum modum faciunt nunc probatissimi Sacerdotes; si quis dicat, consecrare aut appendere aliquid volo, id eum pauperibus dare jubent. Sin autem id jam ipse fecerit, non modò eum non increpant, verùm etiam blandè ac leniter admittunt. Non quod hoc illo melius ac præstantius esse ducant: non enim propterea Christus venit, ut Ecclesias auro & argento impleat; sed ne eum, qui hoc donarium obtulit, animi anxietate afficiant.*
Leg. 2. Epist. 240. Leg. 2. Epi. 88.

XII. Frustra sunt, quibus persuasum est, ab Hieronymo improbari sumptus, aurum, opes ingentes templorum. Longè alia sunt in sententia, qui in ejus verbis, consiliis, lucubrationibus omnibus explorandis plusculum operis & industriæ posuerunt. In Epistola ad Nepotianum spiritales ille quidem Ecclesiæ ornatus & venustates longo semovet intervallo, ab auro & cultu toto Synagogæ, & eos perstringit, qui studium omne suum collocant in auro gemmisque in Ecclesias inferendis; sed eo tantùm id ille facit, quòd non pari ardore certaretur ad eligendos Ministros, & Presbyteros, quorum pietas & templi & ministerii sacri sanctimoniæ responderet: *Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distin-*

distinguitur, & Ministrorum Christi nulla electio est. Summis quidem ille laudibus prosequitur beati Exuperii Episcopi Tolosani opulentissimam paupertatem, qui *Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portabat in vitro*: sed ea certè tempestate, iisque difficultatibus molestiisque temporum, per quas confringenda fuissent vasa sacra, ad solandas non pauperum tantùm, sed & Nobilium necessitates, quos ipsos pares premebant angustiæ. *Cæterum juxta miserias hujus temporis & ubique gladios sævientes, satis dives est, qui pane non indiget.*

Ad Rust.

Suadebat quidem Paulino Hieronymus, ut egenis potiùs alendis, quàm templis ornandis studeret: sed non statim minori obtrectatur virtuti, ubi commendatur præcellentior aliqua. *Verum Christi Templum anima credentis est: illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est, parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari?* Duo hic comparantur invicem bona, quorum alterum semper antecellit, immo & quandoque necessariò præponendum est, ubi pauperes inopia cruciantur. Laudat & Paulam Hieronimus, quòd viventibus quàm lapideis templis impensiùs studuisset: *Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & sæculo transituri sunt, sed in vivis lapidibus, &c.* Sed ejusdem generis id quidem est, atque illud quod ad Julianum scribit, ut se potiùs quàm sua Deo dedicet; & Monachorum potiùs quàm Monasteriorum numerum auctiorem velit. *Nolo tantum ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, &c. Extruis Monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres.*

Ad Paulin. de Institut. Monach.

In Epit. Paulæ.

Consolatio ad Julian.

XIII. Ne poterat quidem Hieronymus illis conspergi erroribus, quos ipsemet à Vigilantio disseminatos extirpare & elidere studuerat. Illum enim novellæ hæreseos architectum apertè damnat, quòd gravatè ferret coli Martyres, & eorum corpora vasculis aureis circumferri. *Dolet Martyrum Reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis vel cilicio colligari, &c. Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui judicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico & vase aureo portaverunt?* Omnes ergo Episcopi Reliquias portabant Martyrum aureis thecis inclusas: & hinc tela promit Hieronymus ad configendam Vigilantii impietatem. Non quò non sentiat pietati ipsi fidelium modum aliquem poni debere in hoc ipso pietatis officio, & religiosæ largitionis; sed confitetur tamen & ipse, & hæc dona inconsideratiùs à sæcularibus reprehendi, sicut ab Apostolis vitio vertebantur aromata Magdalenæ; & eorum patronam aliquando & defensatricem fore sempiternam Dei veritatem, Christum. *Quod si aliqui propter imperitiam & simplicitatem sæcularium hominum, vel certè religiosarum fœminarum, de quibus verè dicere possimus, Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam, hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? Cauſabantur quondam & Apostoli, quod periret unguentum, sed Domini voce correpti sunt. Neque enim Christus indigebat unguento, & tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur.*

Adversus Vigilan.

XIV. Habes hìc ergo & Hieronymum & Chrysostomum, tum in patrocinium Magdalenæ conspirantes, tum sibi mutuò consentaneos in hoc quidem negotio toto. Dilucidiùs & alibi mentem suam aperit Hieronymus, ubi non dissimulat in rebus hoc genus varios esse posse & dissimillimos instinctus, atque affectus, alios quidem aliis laudabiliores, sed inculpatos ultro citroque, adeoque & laude dignos. *Alii ædificent Ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis, columnarum moles advehant, earumque deaurent capita, pretiosum ornatum non sententia, ebore argentoque valvas, & gemmis aurata distinguant altaria; non reprehendo, non abnuo; unusquisque in suo sensu abundet; melius est hoc facere, quàm repositis opibus incubare. Sed tibi aliud propositum est, Christum vestire in pauperibus, &c.*

Ad Dometr. de Virg. serm.

Jam inde à sæculo Ecclesiæ tertio senescente author est Optatus Milevitanus *fuisse Ecclesiæ ex auro & argento quamplurima ornamenta.* Eorum in Ecclesia Carthaginensi breviculum Mensurius Carthaginensis Episcopus ante mortem suam commendavit Viduæ fideli, quod illa Cæciliano recens ordinato reddidit. At Presbyteri illi duo quibus commissa fuerat eorum custodia, pestilentissimo schismate conflato, furtum & sacrilegium suum sperarunt Ecclesiæ ipsius ruina obrui & delitescere posse.

Leg. 1.

XV. Beatus Paulinus ad quem modò diximus super hac quæstione Epistolas dedisse Hieronymum, Magdalenæ patrocinium in se quoque ipse recepit, censuitque rerum esse & temporum causas, & vices inusitatas, ubi possit ipsum Christi Corpus in sacramento adorandum, ipsi præferri Christo pauperum personam induto. *Verùm proditor antequam proderet Dominum, perfidiam suam prodidit, quem non pauperum, sed furtorum suorum cura commoverat, & livor mentis infidæ, ut unguentum illud quamlibet pretiosum, Dominici tamen sanguinis comparatione vilissimum, pretiosius corpore salutari judicans, indignaretur in fœminam pie prodigam, quam ipse Dominus bonum in se opus testatur operatam; docens egentium curam esse posthabendam, sed sibi tantùm.* Et quando rerum exemplorumque quàm verborum major est eloquentiæ vis, facilè intelliges, quem in sensum Paulinus flexerit verba Hieronymi Epistolæ, ex Basilicis illis magnificis, quas extruxit, & ex tabellis, quas summa arte in iis expingi fecit, quas & ipse rursus longè pulcherrimis carminibus suis illuminavit.

Epist. 4. ad Severum.

Epist. 12. Natali 9.

XVI. Quæ ad enucleandam Hieronymi sententiam commentati sumus, ea & Lactantii aptanda sunt contextibus quibusdam, quas expressisse videbatur Hieronymus. Templa, Altaria, eorumque ornamenta nullis non convitiis proscindenda erant, quamdiu sacrilega Gentilium superstitio illa contaminabat. Sed de iis non aliter argumentandum, quàm de sacrificiis gentilium philosophatus est Augustinus: non ea à dæmone divina sibi usurpante usurpanda fuisse, nisi ea uni summo Deo deberi intellexisset. Ut iisdem litteris verbisque Dei veri & adulterinorum numinum nomina, vel fando, vel scriptitando exprimimus: ita & iisdem exterioribus tesseris signisque exprimunt pii quid summo Deo, impii quid reverentiæ & obsequii iis impensum velint, quos in vicem summi Dei colunt.

De Orig. erroris Leg. 2.

XVII. A Leone Magno illud observatum est, solemnioribus & festis diebus familiare fuisse fidelibus, ut gestientis animi lætitiam ad Christi carnis mysterium proderent paulò exquisitiori cultu & veste, uti & Presbyteri tum pretiosiori ornatu Ecclesias vestiebant. Hæc enim ipsius naturæ sponte, & insito impetu prosiliunt ex intimo illo, & tum concitatiore sensu, quo divinas res prosequimur. *Si enim rationabile & quodammodo religiosum videtur, per diem festum in vestitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere; si ipsam quoque orationis domum propensiore tunc cura & ampliore cultu, quantum possumus adornamus: nonne dignum est ut anima Christiana, quæ verum vivumque templum est, speciem suam prudenter exornet?* Ita ornatus isti Ecclesiarum decentiores, muta sunt quodammodo magisteria, quibus subin-

Serm. 3. De Quadrag.

ſubinde admonentur fideles, ut animæ venuſtatis cupidiores tantò ſint, quantò hæc una verè venuſtas eſt, quæ à virtutibus proficiſcitur.

XVIII. Commemoratus eſt à Severo Sulpitio Presbyter ille pauperculæ Eccleſiæ, *vilibus texta virgultis Eccleſia*; qui aurum ſibi oblatum recuſavit, quippe *Eccleſiam auro non ſtrui, ſed deſtrui*. Sed ea id ille de regione narrat, in qua auri & pecuniæ uſus erat nullus, mercium commutatione omnia tranſigebantur. At verò ut optari poſſit, non tamen utique ſperari, fieri poſſe, ut eò deveniatur toto orbe terrarum. Interim ergo neceſſe eſt Eccleſiam ad Sponſi ſui incorruptibilis formam ſeſe effingere, & indulgentiùs humanis infirmitatibus ſe accommodare. Dial. 1. c. 1.

XIX. Hinc facilè perſuadeor eo humanitatis & indulgentiæ ſenſu, ad carnalium animos ſenſibili templorum decore ad inviſibile incorruptæ & incommutabilis ſapientiæ decus traducendos, B. Patientem Lugdunenſem Epiſcopum exædificaſſe opulentiſſimam Lugduni Eccleſiam, quam & æternæ poſterorum memoriæ commendavit ſuis carminibus Sidonius Apollinaris; aurum ibi & marmora, lapilli & gemmæ certatim fulgebant. *Intus lux micat atque bracteatum ſic Sol ſolicitatur ad lacunar, fulvo ut concolor erret in metallo. Diſtinctum vario nitore marmor, percurrit cameram, ſolum, feneſtras, ac ſub verſicoloribus figuris vernans herbida cruſta, ſaphiratos vertit per praſinum vitrum lapillos.* Ubi perſpicis ſanctiſſimos Epiſcopos non approbaſſe tantùm ſuperbæ templorum ſtructuræ magnificentiam, ſed excitaſſe ipſoſmet, ornaſſe, amplificaſſe. Ad laicos enim ſupra Hieronymus verba faciebat, ubi monebat, non hinc eis æternum imminere exitium, quòd templa non conſtruant: ſed ex eo quòd in pauperes nihil, aut maligniùs erogent. At ex officio quodam ſpeciali tenentur Beneficiarii extruere, decorare, reparare Eccleſias, pro redituum ſuorum modo, & templorum ipſorum neceſſitate. Atqui antiquiſſimi iidem ſanctiſſimi Eccleſiæ Patres ita conſtituebant, cùm longè maximam partem fideles ſimpliciores, & ſenſibilibus addictiores ſint eos ad intelligentiam qualemcumque & amorem pulchritudinis incorruptibilis alliciendos eſſe, nitore & majeſtate quadam exterioris cultus, quo æterna & intelligibilia adornantur. Ne eo quidem vacare culpa cenſebat Auguſtinus Manichæos, quòd ſolemnioribus feſtis nullo præcipuo & eximio cultu templa ornarent. *Nullo feſtiviore apparatu.* Sidon. Apol. l. 2. Ep. 10. Con. Ep. Manich. c. 8.

CAPUT XXXVIII. P. 2. l. 4. c. 7.

Beneficiarios menſa, veſte, inſtrumento famulitio modeſtiore eſſe debere, velut meros bonorum Eccleſiæ Procuratores, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. II. III. Beneficiarios cuſtodes & procuratores eſſe patrimonii Eccleſiæ apud ſe depoſiti.

IV. V. Frequentiora Epiſcopi convivia Gregorius Magnus reprehendit, refellit & nugatorias ejus cauſationes.

VI. Ut ad menſam Epiſcoporum legerentur ſacri Codices.

VII. VIII. IX. Mira exempla paupertatis, modeſtiæ, frugalitatis Epiſcoporum, in ſupellectili, veſte, evectionibus. Gregorius ipſe Magnus ab extructionibus alieno erat animo.

X. XI. XII. XIII. Mira exempla BB. Germani, Cæſarii, Fulgentii.

XIV. XV. De B. Aidano, aliiſque Angliæ Epiſcopis, Gregorii Magni virtutum æmulis.

XVI. Laicorum etiam ſuperflua omnia pauperibus deberi contendit Cæſarius.

XVII. XVIII. Tergiverſatio eorum, qui quarta bonorum Eccleſiæ portione ſemel pauperibus adjudicata, negant eis deberi ſuperflua ſi qua ſint portionis ipſius Beneficiarii. Reſponſio ad eam objectionem.

XIX. An qui gradu dignitatis eminentiore ſunt Beneficiarii, illis condonandi ſunt largiores ſumptus.

XX. XXI. Exempla Epiſcoporum, qui opera quædam publica moliti ſunt.

I. COnceptis verbis alicubi ſuperiùs affirmabat B. Joannes Eleemoſynarius, delectum aliquem forſan à ſe fieri potuiſſe pauperum, quibus donaret: at cùm Chriſti diſpenſator eſſet, nihil diſcriminis à ſe interponi poſſe, & omnes ſibi neceſſariò atque indiſcriminatim donandos eſſe. *Si Joannis, immo Chriſti diſpenſatores vultis eſſe, divino præcepto ſine calliditate obedite, dicenti, Omni petenti te da.* Vitæ ejus c. 6

II. Ad nobilem quendam virum datis litteris Gregorius Magnus, quem pudor à petendo avocabat, commonuit eum, intempeſtivam eſſe petendi verecundiam, ubi qui dat, non dat, ſed diſpenſat bona ad diſpenſandum ſibi credita. *Non debet eſſe verecundia, ei aliquid de eleemoſynis importunè dicere, quem conſtat, non ſuas, ſed ad diſpenſandum res pauperum habere. Poſtquam enim & nos gloriam noſtram omnino diligimus, & diſpenſatoris locum in rebus, ſicut ſcitis, pauperum tenemus, veſtra fateor verecundia valdè accuſabilis fuit.* Joan. Diac. in ejus vita l. 2. c. 17.

III. Leonem Epiſcopum Agathenſem ita inducit loquentem Gregorius Turonenſis, ut ex ejus verbis dilucidum fiat, quàm Gallicanis tum Epiſcopis perſuaſum eſſet, & Epiſcopis & Beneficiariis omnibus non eſſe commendatam niſi procurationem patrimonii pauperum, cujus & ipſi participes fierent, ſi egerent, & quantum egerent. En ipſa Leonis verba ad nobilem virum, qui prædium aliquod invaſerat Eccleſiæ Agathenſis: *Relinque ò fili res pauperum, quas ordinationi noſtræ Dominus commendavit, ne tibi ſit noxium, & à lachrymis egentium, qui de fructibus ejus ali conſueverant, eneceris.* De Gloria Martyr. l. 1. c. 79.

IV. Quo ſemel principio ita fixo & conſtabilito, jam facilè concluditur, qua tandem ſobrietate & religione Epiſcopi & Beneficiarii tum quique officii ſui memores uterentur rebus Eccleſiæ, patrimonio pauperum, hoſtiis Deo dicatis. Acerbiſſimè objurgatus eſt à Gregorio Magno Natalis Epiſcopus Salonæ, quòd qui in lectione, prædicatione verbi, & oratione eſſe debuerat totus, non vacaret niſi inſtruendis conviviis, & Archidiaconum ſuum exauthoraſſet, quòd adverſarium illum experiretur, cùm ſacris vaſis & ornamentis Eccleſiæ conſanguineos ſuos donare vellet: *Didici paſtorali cura derelicta, ſolis te conviviis occupatum, &c. quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam exhortationi invigiles; ipſum quoque uſum Eccleſiaſtici ordinis ignores, &c. Archidiaconus pro nulla tibi re diſplicuit, niſi quod vaſa ſacra & velamina tuis te parentibus dare prohibebat.* Leg. 2. Ep. 14.

V. Convivia ſua Natalis Gregorio approbare conatus eſt, cùm & hoſpitales menſas epulaſque Scriptura teſtetur ab Abrahamo ejuſmodi fuiſſe inſtructas, ad quas & Angeli ipſi hoſpites devolarent; nec ab Iſaaco myſticam illam benedictionem Jacobo impertitam fuiſſe, niſi poſt dapes; Chriſtum ipſum dicteriis inceſſitum eſſe, quaſi gulæ deliciarum amantior eſſet; cùm tamen honeſtioribus his oblectamentis charitas alatur. Verùm eas cavillationes ſtrenuè confutavit Leg. 2. Ep. 37

Gre-

Gregorius; inculpatas nimirum fore & istas Natalis Episcopi epulas, si iis Angeli interverirent quandoque, aut si ab his ipse digrederetur spiritu quodam prophetico, & afflatu cælesti correptus; conviviis Patriarcharum præmonstratas esse nostras ex Scripturarum meditatione delicias spiritales; posse illum exemplo uti Christi, si mera ea esset calumnia, qua impetitus fuisset; denique æquo se animo passurum dapes aliquas mutuæ charitatis, si dominaretur ibi charitas, si proximi vita non laceraretur, si inutiles & prophani inde sermones abigerentur, si sacra lectione cibi omnes condirentur, si serviretur non voluptati gulæ, sed necessitati reficiendi & sustentandi corporis, quod exinde fieret vegetius, ad quarumlibet virtutum labores adeundos. *Convivia autem communia quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè sanctitas vestra in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione reprehenditur, & nec inanes in eis sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur; cum non plus quàm necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur.*

VI. Sacrorum porro librorum lectio, qua personabat Episcopalis mensa, frænum erat disciplinæ, fibula abstinentiæ, modestiæ, frugalitatis, cùm harum fontes virtutum ex libris sacris perennes manent. Sibi ad mensam legi jusserat libros ipsos Gregorii Magni Episcopus Syracusanus. Gregorii modestiam pupugit ea res; rescripsit ergo, ut eam lectionem intermitteret; prælegi autem sibi faceret opuscula antiquorum Patrum, quorum authoritate frangeretur maledicorum audacia. *Audio quod aliqua de his, quæ* L. 6. Ep. 9. *scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur esse faciendum: quia hoc quod vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate valeant qui audierint informari.* Ubi perspicis lectionem mensæ adhiberi, etiam ubi hospites adsunt, nec adhiberi nisi librorum piorum, denique in more positum fuisse, ut libri sanctorum Patrum legerentur.

VII. Suppeditata sunt ab eodem Gregorio exempla compluscula alia, suavissimæ cujusdam pauertatis, temperantiæ, moderationis, parcimoniæ proventuum sacrorum, quibus virtutibus maximoperè Episcopi ipsi studebant. Cùm Eulogius Clusinus Episcopus gravissimo ex morbo recreatus esset, missus est ad eum à Gregorio equus, qualis reperiri potuit, ut eo in perlustrandis maximè Parochiis suis uteretur, donec satis confirmata & vegeta esset valetudine. *Unum* L. 6. Ep. 46. *caballum vobis, qualem invenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis post infirmitatem, cum quo vectari possitis.* Perspicuum ergo est, dum viribus integris hic esset Episcopus, illum pedibus ingressum esse, etiam in visitandis Parochis. Nec multò splendidiores Gregorii ipsius erant evectiones; quamquam multò opulentissimæ præesset Ecclesiæ, & perillustri satus esset prosapia. Nec enim illi videbantur alii Episcoporum majores esse, quàm ejus in eadem Episcopali sede anteccessores, ad ipsos retro usque Apostolos; Ecclesiam verò opulentiorem non alio eminere aliis, quàm quòd numerosioris pauperum multitudinis patrimonium administret. Cùm Petrus Subdiaconus patrimonii in Sicilia Romani Rector, Gregorio misisset equum & quinque asinos; rescripsit Pontifex, nec eo equo sedere posse se, quòd miser esset: nec iis asinis, quòd asini essent. *Unum no-* L. 12. Ep. 30. *bis caballum miserum, & quinque bonos asinos transmisisti. Caballum illum sedere non possum, quia miser est; illos autem bonos sedere non possum, quia asini sunt. Sed petimus, ut si nos continere disponitis, aliquid vobis condignum deferatis.* Jejuniis crebrioribus Marinianus Ravennæ Episcopus corpus afflictabat, quamquam vomitu sanguinis cruciaretur, cui inimica prorsus sunt jejunia. Crebrioribus itaque Gregorii jussionibus compellendus tandem fuit, ut ne sæpiùs quàm semel aut bis qualibet hebdomade jejunaret, ubi pristinæ valetudini restitutus fuisset. *Si adeo me-* L. 11. Ep. 34. *lioratum se esse, ac virtutem suam sufficere posse cognoscit, semel aut bis in hebdomada jejunare permittimus.*

VIII. Illud à Joanne Diacono in Gregorii vita adnotatum est, illum quantum studeret reparandis Ecclesiis veteribus, tantum à novis condendis abhorruisse. *Qui videlicet omni vitæ suæ tempore, sicut novas Basilicas minimè fabricarat,* L. 4. c. 68. 69. *ita nimirum fabricatarum veterum sarta tecta cum summo studio annualiter reparabat.* Nec tamen inter gesta Gregorii Magni quidquam fuit, quod majori flagraret invidia, & calumniatorum licentia proscinderetur, quàm quòd immoderatis largitionibus fiscum Ecclesiæ exhausisset. *Sicut à Majoribus traditur, cùm calumniarum veterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis Patriarchatus thesauri perstreperent, &c.* Si verè fiscum omnem Gregorius exhauserat, idemque tamen alienissimus erat à magnificentia insolentiore extructionum, non ergo ærarium Ecclesiæ publicum effuderat, nisi in templa viventia, in pauperes.

IX. Non quò sanctissimi complures Episcopi non consenserint reditus Ecclesiasticos tutò & cum laude conferri ad extruendas, dotandas, ornandasque Ecclesias. Sed non eædem divinitus inspirantur omnibus etiam sanctioribus Episcopis cogitationes, voluntates, virtutes; quin & longè pulcherrima varietas cælesti Spiritus afflatu in Episcoporum gestis subinde spectari potest. Sexcenties Gregorius Turonensis templorum & vasorum sacrorum sui ævi magnificentiam prædicavit. Sed Episcopis, & Beneficiariis, officii sui, & Canonum non ignaris, nunquam venit in mentem, posse reditus Ecclesiasticos impendi nisi ad usum Ecclesiæ, pauperumque, quibus ab origine sui consecrati sunt. Id contestatur Concilium Agathense: qui Ecclesiæ quidpiam largiuntur, quo delictorum suorum maculæ eluantur, non eos sanè largiri quidquam velle Clericorum luxui & Can. 6. deliciis. *Ille qui donat pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre.* Unde fit ut Beneficiariis reditus proprii, non verè proprii, sed illis commendati sint. *Non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ.* Unde & eodem Concilio præcipitur Clericorum tum vestimenta tum cætera omnia ita temperata & mediocria esse debere, ut religionem spirent. *Vestimenta & calceamenta etiam* Can. 20. *eis, nisi quæ religionem deceant, uti vel habere non liceat.*

X. Beati Germani Parisiensis Episcopi vitam litteris commendavit Fortunatus Pictavensis Episcopus: ubi palam profitetur, ne calamo quidem posse se assequi immensas ejus in pauperes largitiones: una illum tunica, vel pallio usum esse, quo cilicium tegeretur, ut plures posset pauperes, & in eis Christum vestire; dum equo regiones peragraret, aut divina celebrare cantica, aut divina solitum meditari: denique piam semper aliquam lectionem ejus dapes condiisse, quo anima potiùs quàm corpus pasceretur. *Cæterùm quantum eleemosynis fuerit prodigus, explicari* Apud Sur. Majo die 28. Cap. 75. 78. *non potuerit, nec si totius populi vox in unum se conglutinet. Qui frequenter post juge cilicium contentus una tantum casula, vel tunica quidquid erat residui, nudo pauperi tribuebat, ut inops ca-*

lefie-

leſieret largitore algente, &c. Qui equitans initinere, ſemper de Deo aliquid aut verbo contulit, aut cantavit. Curſum nudo capite dicens, etiamſi nix aut imber urgeret. Cùm verò venit ad menſam, confeſtim recitans adfuit miniſter divina colloquia, ut inter cibi fercula, animi paſtus alimento plus ſaturaretur conviva, nullumque tempus interpolans, quo non aut aliis prodeſſet, aut non ipſe proficeret.

XI. Suis aliquando Clericis exprobrabat beatus Cæſarius, quòd inter prandendum minùs attentos illos prætervolaret ſacra lectio: quod ſecus tamen fieret, ſi ea tantum oblectarentur, quantum corporali cibo. *Illud nobis quod retinemus, dulciter ſapit: illud verò quod non retinemus, ſaporem cordi noſtro nullum præſtitit.* Hæc ex vitæ ejus Scriptore, qui & linteis eum prorſus abſtinuiſſe teſtatur. *Ille benedictus non linteum, ſed pannos in uſu habuit.*

L. 2. c. 19. 21.

XII. Nihil verò accedere poteſt iis, quæ Ferrandus Diaconus narrat de B. Fulgentii Ruſpenſis Epiſcopi macerationibus, abſtinentia, paupertate. Non modeſta modò, ſed vilis erat ei veſtis, quòd negaret Monaſticis virtutibus Epiſcopatum dedecorari. *Nunquam pretioſa veſtimenta quæſivit, &c. Una tantùm viliſſima tunica ſive per æſtatem ſive per hyemem eſt patienter indutus. Orario quidem, ſicut omnes Epiſcopi nullatenus utebatur. Sic ſtudio humilitatis ambitionem veſtium corporalium fugiens, ut nec ipſa calceamenta ſuſcipiens Clericorum, &c.* Quotidiana nunquam intermiſit jejunia, nec hoſpitalitatis prætextu lautiores unquam epulas uſurpavit. *Nuſquam quotidiana jejunia prætermiſit, aut conditos ſuaviter cibos vel inter hoſpites manducavit.* Carnes nunquam attingebat, ultra legumina & ova nihil ſibi unquam indulſit; vino uſus, dum infirmitate gravaretur quapiam, & tum quoque bene limphato. Oleo tamdiu abſtinuit, dum ingraveſcens ætas metum ei attulit, ne oculis orbaretur, & illæ ſibi excuterentur cæleſtes ex ſacra lectione deliciæ. *Huic beatiſſimo Sacerdoti nullus aliquando extorſit cujuslibet generis carnes accipere, ſed ſola ſimpliciter olera, ptiſanas, & ova, quamdiu fuit juvenis, ſine oleo; poſtquam verò ſenuit, ſuperfuſo oleo manducavit; ideo plus ſuaſus oleum accipere, ne caligo prævalens oculorum lectionis impediret officium. A vino autem ſemper ſanus abſtinuit. Si quando verò compellente infirmitatis neceſſitate, vino modico uti compulſus eſt, calicibus plenis aqua ſuperfundens quidpiam meri, nec ſaporis ejus, nec odoris jucunditate fruebatur.* Quo poſtremo laboravit morbo, balneis conſtantiſſimè abſtinuit, quamvis multùm urgerent medici: ipſe contra reponebat, balneis nullis elui poſſe mortalitatem; cùmque mors propulſari non poſſet, ejus prolatandæ ſpecula infringendum non eſſe, aut debilitandum ſuſceptæ pœnitentiæ propoſitum. *Nunquid balneæ, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis expleto vitæ ſuæ tempore moriatur? Si verò proximam mortem nec aquarum calidarum poſſunt fomenta repellere, cur mihi obſecro perſuadetis, ut rigorem diu ſervatæ profeſſionis in fine diſſolvam?*

Cap. 18.

Ibidem.

Ibid. c. 30.

XIII. Illud verò potiſſimùm memoriæ commendandum, quòd ſanctiſſimus Præſul antequam animam ageret, quidquid ſibi reliquum erat proventuum Eccleſiaſticorum, pauperibus erogari juſſerit, ſingulos ipſe nominatim deſignans orphanos, hoſpites, viduas, calamitoſos, & quanta cuique numeranda eſſet pecunia, haud ſanè prætermiſſis Clericis, ſi qui egeſtate premerentur. *Pauperum curam gerens, requiſita ſumma pecuniæ, de qua fideliſſimus diſpenſator quotidie egentibus miniſtrabat, totum juſſit expendi, per ſe ipſum memoriter recolens, viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quod ſigillatim daretur, propria deliberatione conſtituit. Sed nec ſuos Clericos debita benedictione fraudavit, ipſorum paupertati miſericorditer conſulens.*

Ibidem.

XIV. De ſanctiſſimo Epiſcopo Aidano illud à Beda narratur, cùm ei Rex Oſuvi equum donaſſet regiis inſtratum ornamentis, ut eo uteretur, ſicubi neceſſe eſſet, pedibus enim ille viam conficiebat: illo Aidanus pauperem donavit; cùmque Rex peramanter quereretur, hoc ille eum reſponſo placavit: *Num tibi charior eſt ille filius equæ, quàm ille filius Dei?* Vidit Rex quid peccatum à ſe eſſet, ſupplexque ad genua accidit Epiſcopi, vehementiſſimè ſtupentis, ut qui Regem animo demiſſum & humilem nunquam à ſe conſpectum meminiſſet: *Nunquam enim vidi antehac humilem Regem.* Unde & ſtatim ominatus eſt, terris non multò poſt demigraturum Regem, cæleſtium conturbernio digniorem. Aidanus porro Epiſcopus eodem authore Beda, *Erat multum miſericors, & cultor pauperum, ac velut pater miſerorum.* Nec niſi ut ne qua re pauperibus deeſſet, pedibus regiones peragrabat, antequam illo à Rege donaretur equo. *Donaverat Rex equum optimum Antiſtiti Aidano, in quo ille quamvis ambulare ſolitus, vel amnium fluenta tranſire, vel alia quælibet neceſſitas inſiſteret, viam purgare poſſet.*

L. 3. Hiſtor. c. 14.

XV. A veri ſimilitudine non recedit, reliquos Angliæ Epiſcopos ad hujus Aidani Præſulis mores ſeſe accommodaſſe, aut certè Gregorii Magni Papæ, de quo teſtatur Beda: cùm alii Præſules nomen & famam æternitati conſignatam vellent ſumptuoſis ædificiis, vel decorandis Templis: totum Gregorii ſtudium & laborem in eo verſatum eſſe, ut viventia & immortalia Deo templa adjiceret converſione infidelium, memoriamque ſui Pontificatus ad poſteros traduceret, temporalibus Eccleſiæ ſuæ rebus omnibus in egenos effundendis. *Nam alii quidam Pontifices conſtruendis ornandiſque auro vel argento Eccleſiis operam dabant, hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat, hoc ſedulus diſpergere ac dare pauperibus curabat; ut juſtitia ejus maneret in ſæculum ſæculi.*

L. 2. c. 1.

XVI. Redeo ad Epiſcopos Gallicanos, ex quibus Cæſarius Arelatenſis Archiepiſcopus laicis etiam intonabat Evangelicam illam præceptionem, pauperibus deberi omnia divitum ſuperflua; & tum à divitibus enecari pauperes, cùm quæ eorum neceſſitatibus levandis donanda fuerant, ea ipſi deliciis & luxui impendunt, vel liberis ad ampliores fortunas & dignitates protrudendis; cùm divinum illud depoſitum à Deo accepiſſent, pauperibus erogandum. Cùm hæc laicis Cæſarius inſtillaret documenta, obſcurum jam eſſe non poteſt, quibus ab eo Clerici & Beneficiarii ſtimulis ad frugalitatem & temperantiam, ad pauperum curam agendam urgerentur. *Non ſolum decimæ non ſunt noſtræ, ſed Eccleſiæ deputatæ: verùm quidquid amplius quàm nobis opus eſt, à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Si quod eis deputatum eſt, noſtris cupiditatibus vel vanitatibus reſervamus, quanti pauperes in locis ubi nos ſumus, fame vel nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros.* Quod ipſum alibi etiam diſertiùs pronuntiat: *Quæcumque Deus excepto mediocri & rationabili victu & veſtitu, ſive de quacumque militia, ſive de agricultura contulerit, non tibi ſpecialiter dedit, ſed per te pauperibus eroganda tranſmiſit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre; quia ſicut dixi, hoc ſolum eſt noſtrum, quod nobis vel noſtris rationabiliter ſufficit.*

Hom. 9.

Hom. 21.

XVII. Cùm quadripartita fieret diſtributio proventuum

ventuum Ecclesiæ, in pauperes, in Clericos, in Episcopum, & in Fabricas: ne hinc sibi vel Episcopi, vel Beneficiarii quicumque assententur, quasi pauperes sua jam donati sint portione, nec teneantur rursum suis eos superfluis Beneficiarii cæteri impertiri. Namque 1. Quarta illa pars satis probabiliter Episcopis & Beneficiariis commendata fuisse conjicitur, cùm nulla vel rara alibi appareant ejus vestigia. 2. Inconcussa quoque illa viget vigebitque æternùm regula, Nec Episcopos, nec Clericos de rebus & proventibus Ecclesiæ decerpere posse, nisi egeant, & pro modo egestatis suæ. 3. Natura sua res Ecclesiæ & primigenia institutione, res sunt pauperum, pretia peccatorum, hostiæ fidelium. Itaque ubi Beneficiarii necessitati factum est satis, quidquid superfluit, id conditionis suæ lege patrimonium est pauperum, hostia sancta, quam sceleslum & sacrilegum sit pompis sæculi & deliciis prophanis conspurcari. 4. Si ne laici quidem, ubi quod satis est donarint, non mollibus carnis deliciis, sed naturæ necessitati, superflua cætera vendicare sibi possunt: quantò id manifestius est de Beneficiariis, qui pauperum sunt provisores?

XVIII. Sunt & alia apud Cæsarium, quæ valdè interfit commendari animo, altissimèque infigi. Ex ejus sententia bonorum suorum decimas debent laici Deo, Clero, & pauperibus. Sed non eo uno omnes impleverint officii sui numeros. Debent pauperibus, quidquid residui superat, postquam ipsi sibi cibos vestesque paraverint, Christianæ frugalitati consentientes. *Hoc solum est nostrum, quod nobis & nostris rationabiliter sufficit. Quidquid superfuerit, Deus noster pauperibus erogandum transmisit. Ac sic non solum decimas dare debemus; sed etiam de novem partibus, quidquid solutis, vel expletis sumptibus nostris remanserit, quasi aliis transmissum fideliter erogare debemus, &c.* Hom. 21. Et paulò inferius: *Sufficiat nobis habere victum & vestitum rationabilem, non pomposum, non delicioſum; & quidquid amplius Deus dederit, non negetur usibus pauperum, quia per nos ipsis probatur esse transmissum. Et si id quod nobis superfluum est, non dederimus, res alienas invasimus.* Si præter decimas pauperibus debent laici superflua omnia novem reliquarum partium patrimonii sui: eccui dubium esse poterit, multò inexorabiliori lege Clericos omnes teneri, non quartam tantùm partem, sed superflua prorsus omnia sua pauperibus erogare?

XIX. Ne de eo quidem controversia fieri potest ulla, quin ubi Proceres, aut natalium gloria, vel dignitatibus clari, Clericatu initiantur, quidquid inusitatarum expensarum ab illis fieri necesse est, ex patrimonio id proprio, non ex fisco Ecclesiæ, vel sacris proventibus sit hauriendum. Sed in eo major exarsit contentio, an qui sacris splendent dignitatibus, illi largiùs sumptum facere possint ex rebus Ecclesiæ in mensam, vestem, totumque domesticum apparatum. Prolixioris operæ & indaginis quæstio hæc foret. Sed paucis ea tamen à nobis expedietur, si eam hactenus satis superque illustratam & enucleatam dixerimus, coacervatis tot exemplis sanctissimorum Episcoporum, qui qua in sententia versarentur, ipsa vitæ suæ & gestorum constantia disertissimè testificati sunt. Assentiebantur illi profectò omnes beato Eligio Noviodunensi Episcopo, qui ut author & testis est cum primis idoneus beatus Audoenus Archiepiscopus Rotomagensis, Episcopatu ipso sentiebat se arctiùs obligari, abdicandis sæculi pompis, deliciis, sumptibusque vanis & superfluis, profitendæ quin etiam ostentandæque Evangelicæ paupertati & humilitati, convenienter ei formæ, quam Apostolis primùm, tum etiam Episcopis omnibus Christus præmonstravit. *Eadem mentis constantia eidem permanebat, nisi quod Episcopalis ambitio, quæ cæteris pompæ fomentum subministrare solet, ei plus studium abjectionis exhibuit; & unde alii ad tempus videntur extolli, inde is amplius studuit humiliari, &c. Erat itaque humilitate summus, hospitalitate præcipuus, nutritor gregis piissimus, Pastor Ecclesiæ providus, dispensator fidelis, &c. Denique omni Episcopali pompa postposita, populorum agmine contempto, Clericorum frequentia spreta, famulantium obsequiis relictis, pauperum semper captivorumque delectabatur consortiis.* L. 2. c. 2. Missa facio illa sigillatim minutissima, quæ ille pauperibus exhibebat obsequia, ægrotantibus, sauciatis, omnibus denique, quos ipsa calamitas chariores Christo & conjunctiores facit.

XX. Nec me fugit fuisse hoc quoque medio ævo Episcopos, qui operibus iis publicis, quibus Regum magnificentia tantùm non æquaretur, sacros Ecclesiæ proventus impenderint. Felicem Episcopum laudibus celebravit & carminibus Fortunatus & ipse Episcopus, quòd valles æquasset, complanasset montes, aggeres objecisset fluminibus, quorum antea exundationes vastitatem & sterilitatem opimis & lætissimis agris invehebant. At ex ejusdem Fortunati testimonio, non is erat Felix Episcopus, qui hinc sibi gloriæ fumosos titulos aucuparetur: una illi cura, una solicitudo erat, ut sistendo, & intra ripas suas coercendo Ligeri, agricolarum labores annuos tueretur. *Quæ prius in præceps veluti sine fruge rigabant, ad victum plebis nunc famulantur aquæ. Altera de fluvio metitur seges alma virorum, cum per te populo parturit unda cibum.* Poem. l. 3.

XXI. Æmilianum Episcopum hortabatur Cassiodorus, ut quos impulsione sua acceperat aquæductus, iis extremam manum adjiceret, ut sitientes irrigaret populos: & quod Moyses miraculo perfecerat, ipse largitate & charitate consequeretur. *Sanctitas vestra, quæ in aquæductu reficiendo, probabili cura ex nostra authoritate suscepit, celeriter ad effectum faciat pervenire. Nam quid aptius, quàm ut sitienti plebi provideat aquas sanctissimus Sacerdos? & humana providentia satiet, quos etiam matriculis pascere debuisset? Imitaris enim antiquissimum Moysen, &c. Hoc labore tuo præstas populis, quod ille miraculis.*

Leg. 4. Ep. 31.

CAPUT XXXIX. P. 2. l. 4. c. 8.

De usu pio proventuum Ecclesiæ, à quingentesimo ad octingentesimum annum in Oriente.

I. Admiranda Joannis Eleemosynarii Patriarchæ gesta.

II. De Eutychio Constantinopolitano, & Gregorio Antiocheno Patriarchis. Hujus in militem largitates.

III. Per leges Justiniani nefas est Episcopis proventus Ecclesiasticos in alios quàm Ecclesiæ usus disperdere; cùm non eligantur ferè Episcopi, nisi ea spe, ut Ecclesiam patrimonio suo donent.

IV. Mira paupertas Joannis Jejunatoris, Patriarchæ Constantinopolitani.

I. DIximus jam unum Joannem Eleemosynarium Patriarcham Alexandrinum, cum Occidentalibus omnibus Episcopis certare posse de charitate & largitate Episcopali in pauperes, & de usu sanctissimo rerum ac proventuum Ecclesiæ. Privatim Joannes nihil Patriarchalis pompæ retinebat, vilissimis stratis vestibusque contentus.

Cap. 20. tentus. *Quod in infimo ſtratu recumberet, & vilibus operimentis in cellula ſua uteretur.* Contigit aliquando, ut ditior aliquis civis lectuli ejus operimentum adverteret laneum & lacerum, coemptumque triginta ſex nummis aliud illi ſubmitteret, etiam atque etiam interpellans, ut ſi ſe amaret, eo uteretur. Una non ampliùs nocte acquievit ejus voluntati Joannes, & ea ipſa inaudierunt illum domeſtici ejus, hoc ſeſe ſubinde probro & convitio laceſſentem, quòd tam molliter cubaret, dum tot interim pauperes frigore & nuditate cruciarentur; quòd piſcibus veſceretur & leguminibus, vinoque vires reficeret, dum tot egenos torqueret fames; denique quòd ſtratis tegeretur, quibus tegi poſſent centum & quadraginta quatuor fratrum & dominorum ſuorum. Eo pauperes nomine decorabat. *Quanti deſiderant ſaturari de foliis olerum, quæ projiciuntur de coquina mea, &c. Tu expectans etiam æternam jucunditatem aſſequi, & vinum bibis, & piſces immanes devoras, &c.* Tum ſanctiſſimus Præſul veritus, ne quando ſummus & æternus Judex illud ſibi occineret, quod diviti epuloni: In delitiis hujus vitæ hanc ipſum vitam traduxiſſe, pauperes in miſeriis: quò æquum eſſet jam vice verſa his delitias, ſibi miſerias refundi ſempiternas futuræ vitæ. Hoc metu perculſus, ut primùm diluxit, ſtratum illud pretioſum diſtrahi fecit. Idque cùm redemiſſet, eique reſtituiſſet idem civis, rurſum diſtrahi fecit, certus toties id diſtrahere, quoties ad ſe rediret. Delectabatur enim magnoperè deglubendis divitibus, maximè autem avaritiæ deditis; nec enim aut religioſius, aut jucundius quidquam eſt, quàm ejuſmodi homines ita ſpoliare, ut ne interius quidem illis induſiolum dimittatur. *Suaviter quaſi vindemiabat eum ille ſanctus, paulatim ab eo multa auferens, & dicebat ſemper, quod poſſet aliquis intentione dandi pauperibus expoliare divites, & ipſum etiam hypocæmiſium ab eis benevolè auferre; & maximè ſi ſunt aliqui immiſericordes & avari.* Utebatur autem ſancti Epiphanii exemplo, quem ajebat pari arte & ingenio ſpoliaſſe Joannem Epiſcopum Hieroſolymitanum, ejuſque pecuniam in pauperes effudiſſe.

Surius die 6. April. c. 52. II. Eutychius ille ſacris Annalibus commendatiſſimus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, longo perfunctus exilio, & ſedi tandem ſuæ redintegratus, atque ſolemni pompa iniens civitatem, vili vectabatur aſello; ex quo reliqui ejus cultus, apparatus, inſtrumentique domeſtici magnificentiam facili conjectura aſſequi datur.

Gregorio Antiocheno Patriarchæ tum alia complurima meritorum ſuffragia, virtutumque ſingularia affluebant ornamenta. Sed nullo ex capite largior in illum manavit gloria & laus, quàm ex inuſitatiſſimis largitionibus ſuis. Omnibus indiſcriminatim largiebatur; & hæc erant aurea vincula, quibus ad illum ingentes ſemper turbæ pertrahebantur. *Ita porro magnificas pecuniarum fecit largitiones, liberalitate namque &* Evagr. leg. 5. c. 6. l. 6. c. 21. *beneficentia in quemque uſus, uti cùm aliquò prodiret, ingens multitudo eum ſequeretur, &c.* Velim equidem, ut tot nunc præcones habeat Gregorius iſte, quot olim habuit admiratores profuſæ in exercitus Duces, militemque pecuniæ. Inde certè tanta ei conciliata & adglutinata eſt authoritas in milites, ut ille unus toto imperio par fuerit exercitui à rebellione abducendo, & ad officium, atque ad Imperatoris obſequium revocando. Excelſi animi & ſingularis prudentiæ viro videbantur forſan milites, non Imperii tantùm propugnacula eſſe invictiſſima, ſed & Eccleſiæ; cujus proventus proinde non temerè in ejuſdem expenderentur defenſionem. *Multum honoris ei jure debebat exercitus, quippe nonnulli milites ab eo pecunia liberaliter donati erant, alii veſtitu, cibo, & aliis rebus adjuti, tum cùm in album militum relati & per eum admiſſi fuerant.*

III. Certum eſt tamen, ne ipſi quidem Juſtiniano placuiſſe, reditus ſacros, & quidquid Epiſcopis, vel Beneficiariis aliis legabatur, ſive teſtamento, ſive donatione, in alias quàm in publicas Eccleſiæ neceſſitates inſumi. Apertiſſimè enim ab eo pronuntiatur, adeo non poſſe Epiſcopos & Beneficiarios alios ſibi propriè vendicare, quæ eis dimittuntur, aut donantur, tanquam rerum Eccleſiæ adminiſtratoribus; ut ne ipſi quidem ad eas dignitates electi ſint, niſi ea ſpe, ut neceſſitatibus Eccleſiæ & pauperum ſolatiis patrimonia ipſa ſua dedicarent. *Quis dubitaverit eos qui ipſis proprias res relinquunt,* Cod. l. 1. De Epiſ. & Cler. leg. 41. *non potiùs ipſum ſacerdotium contemplari, quàm perſonam: cogitantes quia non ſolùm ab ipſis relicta piè inſument, ſed & ſuas ipſorum res adjicient?* Hæc de Epiſcopis; jam de Xenodochiorum Rectoribus, qui tum in Beneficiorum album referebantur. *Quis enim tali curæ præpoſitum, non exiſtimet idcirco eam ſuſcepiſſe, ut non ſolum quæ extrinſecus ad eum pervenient, ſed etiam omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?* Quæ hìc rurſum à nobis non fruſtra inculcata ſunt.

IV. A quibus Joannis Jejunatoris vita litterarum monumentis mandata eſt, ii paupertatis & pauperum amatoris ardentiſſimi tabellam videntur expinxiſſe. Exhauſto Eccleſiæ in pauperes ærario, ingentem perſæpè pecuniæ vim ab Imperatore ipſo mutuam ſumpſit, pignori obligatis patrimoniis ſuis. Illo extincto deprehenſum tandem eſt, patrimonium ejuſmodi aut omnino fuiſſe nullum, aut in pauperum neceſſitates abſorptum. Delectatus eſt Imperator fuco ad eum modum & tam piè ſibi facto; cùmque chirographa ejus omnia conſcidiſſet, inſtrumenti ſaltem aliquid domeſtici voluit ſibi rependi. At Baron. anno 596. n. 1, 2. id patrimonii perquam ſimillimum erat. Itaque ligneum lectulum, & laneas veſtes quaſpiam ſibi vendicavit, quod totum ampliſſimi Patriarchæ ſpolium tunc fuit, quantocumque theſauro locupletius jucundiuſque pio Imperatori viſum. Unde & ligneo hoc lectulo decumbebat iis diebus, quos Eccleſia ſpecialiùs jejunio & pœnitentiæ dicavit.

CAPUT XL. P. 3. l. 4. c. 7.

Non Epiſcopis, non aliis Beneficiariis fas eſt proventibus Eccleſiæ uti, niſi ut re pauperum. Menſas, domos, veſtes, ſupellectilem neceſſe eſt paupertatis odore aliquo perfundi. Ab anno octingenteſimo ad milleſimum.

I. Statuta Concilii Cabilonenſis II. & Pariſienſis VI. ſuper moderatione epularum & veſtium.

II. Agobardi Lugdunenſis Archiepiſcopi præcepta.

III. Præcepta Iſaaci Epiſcopi Lugdunenſis.

IV. De Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi. Mira ejus abſtinentia, mira maceratio, cujuſmodi fuerat, cùm Clauſtri ſeptis adhuc concluderetur.

V. Caſtigata veſtium luxuries ſub Carolo Magno & Ludovico Pio.

VI. Exemplum eximium B. Ludgeri Epiſcopi Monaſterienſis.

VII. In Oriente Taraſius Patriarcha auro & ſericis veſtibus Clericos exuit.

VIII. Efferbuere & Concilia ipſa Orientis in veſtes ejuſmodi ſumptuoſiores.

IX. Zonaræ ſententia de luxu laicorum, & de eo per Clericos efficiendo.

X. De

X. De Episcopis, qui pedibus iter emetiuntur, adversæ Petri Damiani, & Balsamonis sententia.

I. QUibusdam modestiæ radiis, frugalitatis, humilitatis, & amoris in paupertatem propensioris, perfundi consentaneum est gesta, sermones, incessum, vestesque tam Episcoporum, quàm aliorum Beneficiariorum, si audiamus Concilii Cabilonensis II. anni 813. Præsules, cui placet, ut vultu ipso & cultu toto corporis publicam Clerici censuram circumferant, bonis sui similibus blandi, cæteris terribiles. *Opportunum ducimus, ut humilitatem atque*
Can. 4. *religionem, & in vultu, & in opere, & habitu & vultu demulceant; malè agentibus verò ipso suo vultu terribiles sint.*

In Concilio Parisiensi VI. eorum Patres doluere vicem Præsulum, qui gloriolam venabantur ex ipso dedecore suo; & qui longæ consuetudinis præsidio freti, quo nunquam tamen divinis potest præscribi legibus, amplitudinem Episcopatus metiebantur vanissimis sumptibus & superfluitatibus prophanis, quibus satius fuisset observari exempla & documenta priscorum Episcoporum, & ipsius potissimùm Gregorii Magni, Ambrosii, Augustini, quo ad eorum imitationem mensis, vestibus, impensisque suis omnibus moderarentur. *Irrepsit in nonnullis Ecclesia-*
Can. 19. *rum Præsulibus miserabilis temporis nostri inepta, immo corrigenda consuetudo, quæ jam ita pro lege tenetur, ut sanctitatis & religionis nomen sibi ascribere non vereatur. Scilicet super diversarum rerum innumeris superfluitatibus, & vanitatibus, quas enumerare longum est, nec non in avaritia & tenacitate, &c. Quàm moderata autem discretio in vestium cultu, & mensæ apparatu Sacerdotibus tenenda sit, dicta beati Gregorii in expositione Evangeliorum, nec non & vita sanctorum virorum Augustini & Ambrosii pleniſſimè docent.*

II. Conatus est & Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus modum aliquem ponere luxui, ostentationi, & expensis Clericorum; eo oculis auribusque inculcato, Si laicis præcepit Paulus, viduas ut suas alerent, ne oneri essent Ecclesiæ, quæ tantæ aliàs pauperum multitudinis curam sustinet: quantò evidentius est, non posse Abbates, Episcopos, Clericos, in canes & equos, in ministros & servorum greges, in epularum lautitias, in supellectilis & poculorum elegantias ea profundere, quæ Ecclesiis donata sunt ad membrorum Christi, pauperumque necessitates explendas? Sic ergo ille in libello de Dispensatione circa finem: *Si vidua cujuslibet fidelis ab illo est sustentanda, ne gravetur Ecclesia, multò magis aliunde subministrandum est canibus & caballis, cæterisque tam hominum, quàm animantium ministris, quæ vel ad delicias, vel ad pompas, turpesque jocos à divitibus possidentur. Et hoc ideo, ne Ecclesiam Dei non solum gravent, verùm etiam vastent, funditusque prædentur. Non hæc nos de solis laicis dicimus, sed etiam de Episcopis, Abbatibus, sive quibuslibet Clericis, qui aliud faciunt de rebus sacris, quàm quod faciendum est, aut aliter eas, quàm à Deo & sanctis Patribus ac Rectoribus constitutum est, tractant.* Nec multò pòst de laicis agens, qui fundos Ecclesiæ possidebant: *Quanto malo suo convivia splendida, de sacris rebus, quibus gementes & mœrentes in tribulatione paupertatis debuerant consolari, epulatur cum divitibus epulantibus gaudens, ridensque, & opus Domini non respiciens?* Ea est conditio, ea lex rerum Ecclesiæ, ad quoscumque devenerint, res sunt pauperum.

III. Scitissimè ab Isaaco Episcopo Lingonensi affirmatum est, res Ecclesiæ oblationes & hostias esse pietatis & religionis fidelium, eoque tenen Clericos iis vesci, as uti quomodocumque, eo sobrietatis modo, eo pietatis sensu, qui sacrificiis consentaneus sit, hostiarumque sanctitudini; cùm citra insaniam ne dubitari quidem possit, quin execranda & detestabilis illa profanatio sit, si hostiæ Deo semel oblatæ comessationibus & intemperantiæ immolentur. *Fige cultrum in gutture tuo. Cultrum quippe abstinentiæ* Spicileg. to. 1. p. 350. *& inediæ quasi in gutture figimus, dum qui totum victum nostrum obtulimus, de eo postmodum parcè & timidè quasi de altario Dei ad necessitatem sumimus. Nam qui altari deserviunt, ordinavit Dominus de altario vivere. Alioquin si post oblationem talem iterum deliciosè & luxuriosè, quasi de nostro, absumimus, totum quod offerimus, auferimus, & de rapina jam pejus vivimus. Nam sic jam non Domino, sed nobis vivimus & morimur: & sive sic vivimus, sive morimur, jam verò non Domini, sed nostri, immo non nostri, sed diaboli sumus.*

IV. Vir Canonum & Legum consultissimus Hincmarus Archiepiscopus Remensis, nil sibi remittendum duxit de Monastica priore sua disciplina, ubi sacris infulis redimitus fuit. Vix mitius sibi aliquid & indulgentius annui voluit, cùm ex gravi morbo recreatus esset. Normam quandam vitæ illi Pardulus Lugdunensis Episcopus dictaverat, per illud periculi pleniſſimum tempus quo convalescebat; ex qua perdiscimus, quantum Hincmarus abhorreret, non ab epulis tantùm & deliciis, sed à valetudinis etiam tuendæ aut reparandæ solicitudine, iisque rebus, quæ bene multis necessariæ videri solent. Præcipit porro, ut tuendæ valetudini, ex qua tantum utilitatis in Ecclesiam proficiscitur, & quæ singulari illi Dei beneficio reddita fuit, abstineat frequentioribus jejuniis, quæ sectabatur, & à piscículis, quos deperibat; ne illos unquam eo esitaret die, quo capti sunt, uti nec aviculis, pullis, feris, & terrestribus animantibus, eo quo occisæ sunt die, aut antequam sale conspergantur, & siccentur; ne quadrupedibus abstineat, cùm non alia ratione possit sese, & pristinas vires recuperare; author est denique ut usitatas temperet abstinentias suas, ut confirmatis aliquando viribus, ad pristinos clausstri cibos revocare se possit. *Quapropter si more solito vos despicitis, & corporis sanitatem vestri causa minimè curatis, horum reminiſci debetis, redditam vobis per divinam gratiam sanitatem, studiosiùs custodire, & à cunctis, quæ huic infirmitati contraria esse videntur, penitus abstinere. A nimio scilicet jejunio, & à piscículis minutis, quibus libenter vesci soletis, ab omnibus quoque recentioribus cibis, ab his scilicet, qui eadem die, quando comedi debent, ab aquis levantur; aut si de volatilibus & quadrupedibus cibus efficitur, eadem quando occiduntur die, minimè sumantur. Quæ oportet primum exenterare, & diligenti cura sale humores exsiccare, & sic postea quemque, qui sanitatem habere cupit, salubriter sumere. Sed neque à lardo, sive quadrupedibus abstinere, quoniam sine his stomachum difficilè quilibet poterit reparare. Abstineatur præterea ab omnibus quæ cruda comedi possunt, & ab ipso appio, quo sæpè uti soletis; donec vobis à Domino reddita sanitas plurimum confirmetur, & sic ad siccos & miseros tardioresque Monasticos cibos redeatur.* Etsi non ea mihi mens fuerit, sunt hìc tamen non pauca, quibus delectari possit Lectoris curiositas, Hincmarus to. 2. p. 6, 8. si vacet, aut libeat tantisper expendere, quæ eo ævo essent medicorum artes & lenocinia, ad conquassati corporis vires blandiùs restituendas. Id unum commonstrare volui, quàm lautitiæ istæ opulenti Archiepiscopi, ad vires jamdiu afflictas, paululum reficiendas, quàm essent, inquam, hæ lautitiæ à sumptu & mollitia alienæ; quàm ægrè Hincmarus iis usurpandis assentiretur;

tur; quàm Monasticarum institutionum retinentissimus esset, cùm hæc temporaria tantùm proponantur blandimenta, quo brevi vegetior reddat se claustralibus abstinentiis. His utique Hincmari consentiebat vestis & supellex.

V. Clero invexerat Ludovicus Pius purgatiorem quandam disciplinæ formam, ex qua amputata & circumcisa fuerant complurima sæcularis luxus ornamenta & Episcopis Clericisque excussa, in vestibus, baltheis aureis, cingulisque, in auro & gemmis. *Denique tunc cœpere deponi ab Episcopis & Clericis cingula balteis aureis & gemmeis cultei onerata, exquisitæque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui.* Legere est apud Sangallensem Monachum, sannas & dicteria Caroli Magni in eos, qui ex patrimonio pauperum sumptus incredibiles faciebant in nugatoria & puerilia nescio quæ ornamenta, non dico à provisore omnium pauperum, sed à viro gravi & sobrio alienissima. *Vos Patres & Provisores nostri Episcopi, pauperibus, immo Christo in ipsis debuistis ministrare, non inanibus rebus inhiare. Nunc autem in contrarium cuncta vertentes, cenodoxiæ vel avaritiæ super omnes mortales intenditis.*

Du Chesne to. 2. p. 298, 113.

L. 1. c. 18. 19

VI. Facilè absterfit B. Ludgerus Monasteriensis Episcopus criminationes, quibus apud Imperatorem inustus fuerat; & ex quibus ipsis sanè non paulò plus gloriæ, quàm dedecoris in eum redundabat, quòd scilicet de Episcopali pompa & magnificentia non retinuisset, nisi quæ vetabat necessitas ejici, reliqua pauperibus esset largitus. *Omnem censum, qui in hæreditate ejus propria, vel in Episcopio colligebatur, mox distribuere studuit, nihil omnino præter solum necessarium usum super angustioribus ædificiis, vel ambitiosis ministeriis curans. Quapropter cum à quibusdam Regis Primatibus, quasi extirpator Episcopii criminaretur, & qui nullas ædificiorum honestates, nec ipsis metallorum ornatus Ecclesiis congruos prævidere scierit, &c.*

Suxius die 26. Martii.

VII. Constantinopoli ubi primùm Patriarchali solio sedere cœpit Tarasius, cingula statim aurea Clericis abstulit, & sericas vestes, quibus sacræ professionis suæ splendor obscurabatur. Audi quid de eo dicat Ignatius Monachus in ejus Encomio: *Multi Clericorum lumbos cingebant zonis aureis, & ornati erant pretiosis & variis vestibus sericeis: his aurum quidem ademit, fecit autem succingere lumbos cingulis contextis ex pilis caprarum. Iis verò qui toti corpori contextas ex iisdem filiis purpureas vestes habebant, excogitat tunicas remotas ab omni curiositate nimia & deliciis, ut quæ essent vestitus honestus, & convenirent iis qui profitentur humilitatem.*

Suxius die 25 Febr.

Can. 27.

VIII. Ubi Commentariis suis illustrat Balsamon Canonem Concilii Trullani, quo indecori habitus Clericis prohibentur in Urbe & ruri; negat indecoram eam vestem hìc dici, quæ militum propria sit: ejus enim usus facinorosus Clericis & ulciscendus foret; sed ornatus sericos, purpureos, aureos; his enim Clerici nequaquam possunt indui, nisi antè pudorem & modestiam exuerint. *Vestitus Clero nequaquam conveniens est, non vestes militum, &c. Sed sumptuosa & auro intexta vestimenta. Virtutis enim & honestatis exemplum debent esse Clerici,* Can. 92. *non stolidæ & inhonestæ vitæ.* Quod idem disserit Balsamon in alium Canonem ejusdem Synodi in eos qui crines calamistris inurunt, ornant, expingunt, vel adulterinis & ascititiis coloribus vultum commaculant; id sanè non videtur posse nisi in laicos cadere. Nec enim in mentem venerat, vel Clericis, vel Episcopis tam insana placere posse nugamenta, vel naturæ etiam ipsius adulteria.

Palam illud pronunciarunt Concilii VII. Generalis Patres, ditiores vestes & ornatiores Clericis congruere non posse: nec ipsos tantùm, sed & Episcopos pœnis subesse canonicis, si in veste pretiosa, aut unguentis delibuti procedant. *Omnis jactantia & ornatus corporeus est à Sacerdotali ordine & statu alienus. Episcopos ergo vel Clericos qui se splendidis & insignibus vestibus exornant, se corrigere oportet: sin autem permaneant, pœnis coerceri; similiter eos qui sunt unguentis delibuti.* Convitiis prosciderant Iconoclastæ Orthodoxos, *qui vilem & modestum amictum induti erant.* His Concilium patrocinatur, profiteturque hactenus semper Clericos mediocri veste usos, à sericis semper abhorruisse, & ab iis elegantioribus additamentis, quibus pretii & splendoris non parum vestibus accedere existimatur. *Sed nec ex sericis texturis variatum quis vestimentum habebat; neque in vestimentorum fimbriis adjecta erant alieni coloris additamenta.*

Can. 16.

A Balsamone narratur in eundem Canonem, Clericos sui ævi qui necdum extricati erant à vanissima hac vecordia, hinc sibi quæsisse patrocinium, quòd pompa vestium honestaretur sacerdotium, & à Laicis impensiùs coleretur. Sed confutatas esse eas cavillationes, eo demonstrato, Canonem hunc latissimè manare, nec ullo locorum temporumve limite arctari, atque adeo nec conculcari posse, quin canonicæ pœnæ incurrantur. *Audiverunt se non rectè dicere. Est enim Canon universalis: & quæ inscripta sunt, debent in sæcula sæculorum observari, & vim suam obtinere; & qui præter eum vitam instituunt, rectè puniuntur, nisi corrigantur.*

Ne quis verò iniquo ferat animo immodicam Balsamonis tetricitatem, addam hoc loco, quod ille in Canones Laodicenos & Sardicenses commentatus est. Si his prohibitum sit, ne Episcopi ordinentur in vicis, vel in locis infrequentioribus, ne evilesceret, & contemptui pateret Episcopalis dignitas, verè illum existimasse, fore ut vilesceret Episcopatus, si Episcopi regiones pedibus peragrarent; & ideo minoribus in vicis constitutos fuisse Periodeutas, seu Presbyteros, qui Parochias perlustrarent.

In Can. 57. Laod. & 4.

IX. Vereor ut probari possit Zonaræ quædam zeli æstuatio inconsiderata. Eundem enim Canonem Trullanum expendens, non in Laicos tantùm acriter stomachatur, qui crines calamistrant, fucant, flagrantissimis Solis ardoribus æstate objiciunt, quo color quidam flammeus his inuratur; aut qui denique ascititiam sibi cæsariem adscisunt; qui tam prosè barbam abradunt, ut nec barbari unquam fuisse videri possint: aut qui propter devexam ætatem radere barbam non audent illi quidem, at testa candente ejus longitudinem ita adurunt, ut propiùs absint ab eorum specie juvenum, quibus pili fruticescere incipiunt. Ubi Zonaras, inquam, ita in Laicorum hanc multiplicem insaniam debacchatus est, tum irasci incipit Patriarchis, Episcopis, Monachis, qui nec aditu interdicunt Ecclesiæ hæc vanitatis & mollitiei mancipia, nec benedictione eos sua, aut sacramentorum participatione arcent. Hinc conjice quàm sæviturus fuisset Canonum hic Commentator in Prælatos, vel Clericos, si quos deprehendisset eidem servientes lenocinio formæ & effæminatis delitiis. Quòd radentes barbam fugillat, hoc ad Græcos & Orientales spectat, quorum patrius & antiquissimus is mos est, barbam alere.

Sardicensi. Can. Trull. 96.

X. Quòd verò opinatur Balsamon sordescere posse Episcopatum, & contemptui objici sanctissimam toto orbe dignitatem, si in eis collocarentur locis Episcopi, urbi rerum eos cogeret inopia pedibus ingredi: id sanè non omnes Scriptores Ecclesiastici ei assentientur. Commemorans enim Petrus Damiani, iter Romanum illustrissimi Martyris Bonifacii, qui Ottoni III.

Impe-

Petrus Dam. in vita sancti Romuald. c. 28 Surius die 19. Junii.

Imperatori carne conjunctus erat, ut Archiepiscopus ibi ordinaretur, illum pedibus, & quidem nudis totum iter confeciſſe narrat, domeſticis comitantibus, quibus ſemper præibat, Pſalmiſque decantandis vacabat. Ea humilitate Archiepiſcopi, ſuique dejectione, plus venerationis & gloriæ accedebat Epiſcopatui, quàm Imperatoria conſanguinitate. *Toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus qui illum ſequebantur, pedeſter ibat, ſed ipſe jugiter pſallens, & cæteros longè præcedens nudis ſemper pedibus incedebat.* Nec exquiſitior erat ejus veſcendi ratio. Aqua & pane victitabat, diebus feſtis aliquid præterea herbarum aut pomorum adhibebat. *Pro labore quidem itineris, quotidie comedebat, ſed per ſingulos dies de medio pane & aqua vivens, in diebus feſtis, quotidiano victui poma quælibet, vel herbarum radices addebat.*

CAPUT XLI. P. 4. l. 4. c. 12.

Qua fruge, qua modeſtia Beneficiarios eſſe oporteat in menſa, veſte, ſupellectili, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Dolebat B. Fulberto, quòd Epiſcopis non paucis agmina & expenſas miniſtrorum auferant res pauperibus diſpenſandas.

II. Epiſcopis officere paupertatem fatebatur Ivo Carnotenſis; ſed omnes tamen Eccleſiæ res Dei & pauperum eſſe profitebatur.

III. Invehitur Petrus Damiani in luxum & ſumptus immodicos Prælatorum ſui ævi.

IV. Nec Petrus Damiani, nec B. Bernardus ſuccenſuere pretioſis Eccleſiæ ornamentis, pedis, mitris. Quam illi in his normam legemque præſcripſerint.

V. Doctrina B. Bernardi, non poſſe Beneficiarios ex reditibus ſacris niſi neceſſarii victus & veſtitus impendia decerpere. Admiranda quædam de Epiſcopis Evangelicæ paupertatis ſtudioſiſſimis.

VI. Rurſum ſuccenſet Bernardus ſuperfluitati Beneficiariorum in veſte, ornatu, inſtrumento.

VII. Petri Abbatis Cluniacenſis ſententia.

VIII. Petrus Bleſenſis in luxum & delitias Clericorum invehitur.

IX. Ex Arnulpho Lexovienſi Epiſcopo, ut poſſint Beneficiarii inter opes ipſas Evangelicæ paupertatis amorem fovere. De Vuillelmo Pariſienſi Epiſcopo.

X. Doctrina Jacobi Cardinalis Papienſis de lege & conditione bonorum Eccleſiæ, & eorum uſu.

XI. Exempla B. Antonini Archiepiſcopi Florentini, & B. Laurentii Juſtiniani Patriarchæ Venetiarum.

XII. Exemplum B. Malachiæ Archiepiſcopi Armachani, quo Bernardus objecto Clericorum inſanas caſtigat expenſas.

XIII. Beati Caroli Archiepiſcopi Mediolanenſis exempla, præcepta.

XIV. Exempla Ximenii Cardinalis Archiepiſcopi Toletani.

XV. In Concilio Tridentino novus vigor omnibus additus eſt priſcis Canonum Conſtitutionibus de frugalitate Clericorum menſæ, veſtis, ſupellectilis.

XVI. Decreta Conciliorum Mediolanenſium in eandem rem.

XVII. Aliorum Conciliorum decreta.

XVIII. Bellarmini monita de lectione ad menſam.

I. DAmnavit beatus Fulbertus invectum ab Anteceſſoribus ſuis morem tam numeroſæ alendæ familiæ, ut jam hoſpitibus excipiendis & alendis pauperibus copiæ non ſuppeterent. Ei tamen neceſſitati ſervire aliquamdiu ſaltem ipſemet compulſus eſt. Deprædationibus enim & incendiis ad eas anguſtias adducta fuerat Eccleſia Carnotenſis, ut & ipſe Fulbertus neceſſe habuerit, ſibi ipſi neceſſarios ſumptus ſubtrahere. *Illud ægriùs tolerabam, quòd res Eccleſiæ in ſuperfluorum domeſticorum victualia ſic expendere compellebar ex prava conſuetudine prædeceſſorum meorum, ut officium hoſpitalitatis & eleemoſynæ, ſicut mea intereſt, adminiſtrare non poſſem. Nunc autem res ipſas quantulæ erant inimici diripiunt, additur his malis incendium Eccleſiæ noſtræ. Quoniam cùm unde reſtaurem, ſicut decet, non habeo, mihi quoque neceſſarios ſumptus indulgeri detrecto.* Epiſt. 90.

II. Paupertatem Epiſcopis ſui ævi & dedecori & detrimento futuram ſentiebat utique Ivo Carnotenſis Epiſcopus, cùm ad Paſchalem II. Papam perſcribebat, hac ipſa de cauſa non eſſe Tornacenſi Eccleſiæ Epiſcopum proprium adſignandum, & ita truncari non oportere Noviodunenſem Epiſcopatum, ne paupertate premerentur duo illi Epiſcopi, atque contemptui haberentur. *Præterea cum dignitas Epiſcopalis paupertatem his diebus honeſtè ferre non valeat, providendum eſt ne iſta diviſione uterque Epiſcopatus fiat pauperior, quod teſtantur Noviomenſes, qui utriuſque Eccleſiæ experti ſunt facultates.* Epiſt. 240. Quo in Ivonis contextu tantò plus momenti eſt, quantò & eruditione & pietate ille abundabat, gnaruſque erat, quantum gloriæ & venerationis olim Epiſcopis ſanctiſſimis acceſſiſſet ex Evangelicæ paupertatis amore, quo & ipſe Ivo ardebat. Sed quàm perſuaſum erat ei Epiſcoporum ſui ævi eam eſſe conditionem, ut paupertate evileſcerent, tam indubium habebat, res Eccleſiæ patrimonia eſſe Chriſti, nec poſſe niſi in uſus ſanctiſſimos expendi. *Res enim Eccleſiaſticæ, ſicut teſtantur etiam ſæculi leges, quia divini juris ſunt, in nullius bonis ſunt, & ideo prorſus errat, qui pro ſuis occaſionibus eas, aut Principum juſſionibus, à quibus eas maximè ſervari convenit, uſurpat & malè tractat.*

III. Jam ſemel iterumque conteſtatus eſt Petrus Damiani, acerbiſſimum ſe ex eo dolorem capere, quòd cùm Epiſcopus proviſor eſſet pauperum, extranei diviteſque cum eo epulas frequentarent, deglutirentque opes pauperum ſuſtentationi olim conſecratas. *Et cum Epiſcopus diſpenſator & promus debeat eſſe pauperum, ad eorum menſam affluentibus deliciis alieni ructant, cum illi quorum eſt tota ſubſtantia, procul excluſi, famis inopia contabeſcant.* Leg. 1. Ep. 16. Ita ille ad Pontificem. Jam vide ut ad Cardinales Epiſcopos ediſſerat, quia ex Paulo, Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: hoc eſt opus, laborem, & miniſterium ſanctiſſimum; non pannos ingentis pretii, non pelles peregrinas, non cuneos Miniſtrorum, militumque, non cætera pompæ & deliciarum inſtrumenta, ſed infatigatam vigilantiam, conſtantiamque laboris & muneris ſacri defungendi. *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Hic evidenter oſtendit, nihil aliud eſſe Pontificem, quàm boni operis ſectatorem. Non ergo conſtat Epiſcopatus in turritis zebellinorum tranſmarinarumve ferarum pileis, non in flammantibus martorum ſubmentalibus roſis, non in bracteatarum circumfluentium phaleris, non denique in glomeratis conſtipantium militum cuneis, neque in frementibus ac ſpumantia fræna mandentibus equis, ſed in honeſtate morum, & ſanctarum exercitatione virtutum.* Leg. 2 Epiſt. 112. Ingemiſcit & alibi Prælatorum lectos magnificentiùs ſterni & ornari, quàm auguſtiſſima quæque templa; crucem Chriſti adorandam coli iis locis, quibus carnales hi ne ſomnum quidem capere velint: cùm ſola frugalitas poſſit Epiſcopis laudem & commendationem conciliare, gloriam eos venari ex ſumptuoſis epulis; excogitatos illis eſſe ornatus ipſa Regum purpura ſplen-

didiores; denique domeſticos pannos eo viles haberi, quòd vili pretio ſint; longinquis ex regionibus invectos amori & admirationi eſſe, quòd pluris conſtent. *Cui non diſſimilis & illa creditur eſſe dementia, dum lectulus tam operoſis decuſſatur impendiis, ut ornamentum ſacroſancti cujuslibet, vel etiam ipſius Apoſtolici præcellat altaris. Et quàm videtur abſurdum, ut ſtratus ille diligentiùs excolatur, ubi corruptibilis caro ſoporis quiete reſolvitur, quàm ara Crucis, in qua videlicet hoſtia dominici Corporis immolatur! Hoc ergo modo cum ſobrietas ſoleat commendare Pontifices, effuſis nunc opibus facti ſunt helluones. Regalis itaque purpura, quia unicolor eſt, vilipenditur; pallia verò diverſis fucata nitoribus, ad ſublimis lectuli deputantur ornatum; & cum domeſtici murices aſpectibus noſtris ſordeant, tranſmarinorum pelles, quia magno pretio coemuntur, oblectant. Ovium itaque ſimul & agnorum deſpiciuntur exuviæ, Ermelini, Zebelini, Martores exquiruntur & vulpes.* Exæſtuat denique inexorabilis cenſor in annulos, in tiaras, in baculos Paſtorales auro gemmiſque fulgurantes, & immenſi pretii. Iraſcitur verò illis potiſſimum modicarum urbium Epiſcopis, qui cultus magnificentia vix ipſi concedunt ſummo Pontifici, quamquam eorum perverſitas eò tandem aliquando erumperet, ut gradu dejicerentur, tantò majore ignominia, quantò magis pompæ & oſtentationi ſerviiſſent. *Tædet cætera vanitatis attexere, non ridenda, ſed gemenda ridicula. Faſtidium eſt tot ambitionis ac prodigioſæ veſaniæ dinumerare portenta. Papales ſcilicet infulas, gemmis micantibus aureiſque bracteolis per diverſa loca corruptas. Omitto annulos enormibus adhibitos margaritis. Prætereo virgas non jam auro gemmiſque conſpicuas, ſed ſepultas. Nunquam certè vidiſſe me memini Pontificales baculos tam continuo radiantis metalli nitore confectos, ſicut erant, qui ab Eſculano atque Fanenſi geſtabantur Epiſcopis. Uterque tamen, alter in Appulis finibus Nicolao præſidente, alter in Lateranenſi Eccleſia coram Alexandro Romanis ſcilicet Pontificibus ſunt dejecti. Nec eis profuit, quod Pontifices lignei aureis uſi ſunt baculis.*

IV. Non eo ſanè collimabat Petrus Damiani, quo haberet, vel haberi vellet ludibrio Paſtorales baculos, tiaras, annuloſque pretioſiores Antiſtitum, Pontificum maximè Romanorum. Ea ille præfatus erat, ex quibus abundè conſtaret, vehementer illum aſſentiri templorum & altarium ornamentis ſplendidioribus. Sed eos ille ſugillabat non immeritò Præſules, qui modi impatientes ſunt, nec intervalli quidquam eſſe voluit inter Epiſcopos alio & alio civitatum & poteſtatis atque juriſdictionis faſtigio evectos. Super ea re autem omnium præſtantiſſimè verſatus eſſe nobis videtur B. Bernardus, in aureolo de Conſideratione ad Eugenium III. Papam libello, ubi pulcherrimè docet, illam magnificentiſſimam pompam proficiſci potius ex communicata à Conſtantino Imperatore cum Pontificibus Chriſti Imperatoriæ majeſtatis amplitudine & gloria, quàm ex beati Petri ſucceſſione. Et tamen ita ſtatuit, ita conſulit, ne quid hìc mutet, ne quid novet Eugenius, ſed eum totum ſplendorem toleret magis, quàm amet; nec inde gloriandi, ſed ſui dejiciendi potius anſam captet. *Ne cujus ſedem tenes, te neges hæredem. Petrus hic eſt, qui neſcitur proceſſiſſe aliquando, vel gemmis ornatus, vel ſericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec ſtipatus milite, nec circumſtrepentibus ſeptus miniſtris. In his ſucceſſiſti non Petro, ſed Conſtantino. Conſulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito.*

Quando verò alibi convellitur ab eodem Bernardo Cluniacenſium exaggerata opulentia in Eccleſiis ſuis; fatetur ille tamen etſi in reprehenſionem hinc non immeritò Monachi incurrant, inculpatam tamen eſſe Epiſcoporum, Eccleſiarumque Epiſcopalium & Collegialium diligentiam in ejuſmodi cultu ſumptuoſiore; propterea quòd qui has, non illas frequentant Eccleſias populi, & carnales omnes, ſenſibili hac pulcritudine ad intelligibilium & æternorum amorem faciliùs incendantur. *Dicite pauperes, ſi tamen pauperes, in ſancto quid facit aurum? Et quidem alia eſt cauſa Epiſcoporum, alia Monachorum. Scimus namque quod illi ſapientibus & inſipientibus debitores cum ſint, carnalis populi devotionem, quia ſpiritualibus non poſſunt, corporalibus excitant ornamentis, &c. At nos quorum quæſo devotionem in his excitare intendimus?* Apolo. c. 11.

V. Sed quod ad expenſas attinet Eccleſiæ opes, in alia qualiacumque quàm Eccleſiarum ornamenta, ea de re vehementiſſimas & aculeatas dedit Bernardus litteras ad Clericum juniorem, quem ſeriò monet, etſi poſſet de altari vivere, non poſſe tamen luxuriari & laſcivire veſtibus, pannis, equis, ſellis, alioque ejuſmodi vaniſſimæ ſuperfluitatis inſtrumento; immo nec citra ſacrilegium poſſe in hæc effundi, quæ Deo in alimenta pauperum dicata ſemel fuere. *Dignum eſt, ut qui altario deſervit, de altario vivat. Conceditur ergo tibi, ut ſi bene deſervis, de altario vivas, non autem ut de altario luxurieris, ut de altario ſuperbias, ut inde compares tibi fræna aurea, ſellas depictas, calcaria deargentata, varia griſeaque pellicia, à collo & manibus ornatu purpureo diverſificata. Denique quidquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Contenti ſimus veſtimentis, quibus operiamur, non quibus laſciviamus, non quibus ſuperbiamus, non quibus mulierculis vel ſimilari, vel placere ſtudeamus.* Epiſt. 2.

Meritò contremiſcent Clerici & Beneficiarii non pauci, ſi ſeriò perpendant hæc Bernardi verba, an fulmina: *Quidquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Quamquam & magis terrificum videri poſſit, quod reſpondet Bernardus ad ejus Beneficiarii querimonias: Non eo ſe gyro tam anguſto circumſcribere cæteros, à quorum moribus ſi diſcederet, tum offenſioni ſe fore, ut qui ſingulari & notabili cultui hæreret. Ad hæc reſpondet Bernardus, faceſſere ergo illum, & divelli à ſæculo penitus debere, ne ejus damnatione inevitabili implicetur, poſtquam & eidem vitiorum luto immerſus fuerit. *Sed hoc facio, inquis, cum quibus habito. Si non facio quod cæteri, de ſingularitate notabor. Propterea, inquam, exi de medio eorum, ne aut in urbe notabiliter vivas, aut exemplo pereas aliorum.*

Eo reſponſo eum Beneficiarium monet Bernardus, ſæculo & Beneficio renunciandum illi eſſe, ut in aliquod ſe conferat Cœnobium: hinc facilè ſuſpicamur exploratam ſanctiſſimo Patri fuiſſe ejus Clerici mollitiam animi, & infirmitatem, quam ſæculi tentationes facillimè proſternerent. Verè enim ubi quis ſpecialiter ita afficitur, ei una ad ſalutem janua patet Monaſticæ profeſſionis: quod & jam olim occinebat Gregorius Magnus, eſſe, quibus ad cæleſte regnum aditus non daretur ullus, niſi per Monaſticas exercitationes. At in genere, monendi ſunt Beneficiarii, nunquam non eſſe in Clero viros, & quidem numero haud pœnitendo, iis virtutum inſignibus inſtructos, quos imitari poſſint in expendendis Beneficii ſui proventibus; & quamquam ii vel rariores eſſent, vel nulli, eas Eccleſiæ leges nihilominus & ſanctas, & faciles, & neceſſarias eſſe.

Atto Tricaſſinus Epiſcopus graviſſimo morbo decumbens, non teſtamento tantùm ſua legavit omnia pauperibus, ſed & ſuperſtes adhuc erogavit. Priſtinis poſtea reſtitutus viribus, tanto excelluit paupertatis amore, ut hinc illi jam tum plus laudis & ſinceræ gloriæ compararetur, quàm ex opulentia & nobilitate quantacumque accedere potuiſſet, ſi qua Bernardo habeatur fides, idoneo Epiſt. 23.

cum

cum primis rerum æstimatori. *Super omnes Regios thesauros hic vos titulus nobilitat amplius & reddit illustrem.* Et paulò inferiùs: *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Denique Sacerdotes Dei induuntur justitia, & multò utique decentius & ditius quàm auro & serico.* Ulteriùs eluctatus est Gilbertus Episcopus Londinensis; non morte, non morbo commonitus, territusve abjecit ea à quibus ejiciendus mox ipse erat: statim omnia sponte sua in pauperes dilargitus est, & non moriturus tantùm, sed quamdiu vita suppeditavit, paupertatis delicias experiri voluit. Eximium hoc virtutis & singulare specimen non potuit non aliquo Bernardi testimonio consecrari. Pauca hæc accipe ex ejus ad eum Epistola: Epist. 24. *Non magnum fuit Magistrum Gilbertum Episcopum fieri, sed Episcopum Londoniensem pauperem vivere, id planè magnificum. Nec enim tanto nomini quidquam augere gloriæ potuit sublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem æquo animo ferre virtus patientiæ est; sponte appetere sapientiæ laus est.*

VI. Ex Bernardi sententia, res esset longè pulcherrima gloriæ studere, si ad veram gloriam anhelarent, non ad fumum, & inania quædam ejus ludibria. Tota hæc quæsita longiùs, & operosiùs elaborata pompa mensarum, vestium, ædium, supellectilium, non famulatur nisi præposteræ & insulsissimæ gloriæ, propterea quòd Beneficiarii & Clerici cujuscumque laus, apta & religata tota sit ex pietate & religione, ex justitia & largitate in pauperes, ex terrenorum contemptu. His virtutibus trophæa, his sempiternæ gloriæ monumenta istiusmodi extruuntur, qualia nunc Bernardus Attoni Trecensi, & Hilberto Londinensi Episcopis excitavit. Ex adverso autem non potuit idem ipse non insectari probris, vel mordacibus instruere præceptionibus Archiepiscopum Senonensem Henricum, quem hoc primùm perculit monito. Quàm suffundi deberent Episcopi, quibus ea jam ingerenda essent præcepta, Epist. 42. quæ Paulus olim matronis recens ad fidem conversis inculcabat, *Non in veste pretiosa.* Quàm non addecerent Episcopos illæ ingentis pretii pelles, quibus Episcopi manus, pectus, collum exornabant, cùm illis non alia ascisenda essent decora, quàm virtutum Sacerdotalium, sapientiæ, pietatis, moderationis, & bonorum operum. Hujusmodi sunt enim nativa ejus oris, & earum manuum ornamenta, quæ consecrant, tractantque, & Deo offerunt sanctam & immortalem hostiam incommutabilis sapientiæ, humanam carnem indutæ. *Dispiciant jam textricum, sive pellificum, & non propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circumdare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuant & apponere pectori quod decentius ornat gemma sapientiæ. Pudeat & collo circumtexere, quod honestius atque suavius Christi jugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc, quæ isti Martyrum exemplo corpore circumferant suo; muliebria potius esse noscuntur insignia.*

Probro illud quoque vertit Episcopis Bernardus, quòd equos ipsos superfluis & perridiculis onerarent ornamentis, cùm interim cibo & vestitu necessario pauperibus non adessent. Hinc illæ pauperum ejulationes: *Jumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis? Annuli, catenulæ, tintinnabula & clavatæ quædam corrigiæ, multaque talia, tam speciosa coloribus, quam ponderibus pretiosa, mulorum dependent cervicibus; fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis?* Nec in has expensas effundebatur pretium laboris manuum, aut negotii, aut patrimonii Beneficiariorum, sed hæreditatis Christi, & sanguinis pauperum. *Huc accedit quod hæc omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio vobis elaboratis, sed nec jure hæreditario possidetis, nisi fortè & vos in corde vestro dixeritis, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Et hæc pauperes, &c.* Non nesciebat Bernardus fieri non posse, ut Episcopi, & Beneficiarii omnes egeni essent; sed illud erat ei omnino compertissimum, studio & charitate pauperum fervere eos debere, adeoque & paupertatis ipsius, ex eoque germanam eorum gloriam efflorescere. *Hoc planè decet Episcopum, hoc sacerdotium vestrum commendat,* Ep. 100. *ornat coronam, nobilitat dignitatem, si quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem. Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes non rebus, sed spiritu.* Denique vel ipsum Eugenium Papam noluit Bernardus, familiæ quemquam suæ inscriptum habere, cujus in vestibus & gestis omnibus non enitesceret eximia quædam moderatio; exulare voluit nobiles illos & comatulos pueros, quorum affectata formositas & ornatus gloria Pontificiæ Aulæ minimè consentiret: ut in summi Pontificis vestigia insistere cæteros Episcopos non pœniteret. *Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, &c. Sacerdotes domestici,* De Consid. L. 4. *aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Discant à te Coepiscopi tui comatulos tuos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certè inter mitratos discurrere calamistratos non decet.*

VII. Inania illa pompæ sæcularis ludibria, in quæ excandescebant Petrus Damiani, & Bernardus, temporis diuturnitate exoleverunt pleraque, sed non sine fœnore forsan alia inoleverunt, pari Clericorum flagitio & pudore, nec dispari dispendio pauperum. Non jam candicantes pelles Arminiæ, non nigricantes martes, quas ideo Sabulinas vocant, non *pelles rubricatæ*, quas ideo vernaculo sermone *gulas* vocant; alia jam sunt insanientis luxus insignia, quæ æquè depereunt, æquè circumgestant vecordes insaniæ suæ ostentatores. Goffridus Catalaunensis Episcopus eorum choro inscriptus erat Præsulum, qui harum nugarum contemptu ad immortalitatem graffabantur, & pia solicitudine, ut in omni instrumento & apparatu ac comitatu suo, cùm non Episcopi tantùm, sed & Principes, ac domini temporales essent, renideret frugalitas ac modestia religiosa. Hoc enim illum præconio celebravit Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas: *Quid & illud, quod cùm* L. 2. Epist. 43. *tantæ urbi non solùm Episcopum sed & Principem necessariò vos esse oporteat, nihil de Monacho Pontifex vindicet, nihil de Religione Princeps usurpet, nihil de prisco ordine mundus furetur?*

Nec præteribit nos statutum sanctissimi hujus Abbatis, ex quo liquidum erit, quàm pronus esset ille, pedibusque, ut ajunt, & manibus in sententiam descenderet Bernardi, quamquam verbis & specie tenus dissidere nonnunquam viderentur. Morientibus suis osculandam dari vetuit crucem, nisi ligneam. Nec enim aureas fabricatas esse cruces, nisi ut simplicioribus & carnalibus indulgeretur, quorum tarditati ex auro pretium crucis ipsius crescit. At spiritales lignea magis afficiuntur & delectantur cruce, quòd ligno, non auro affixus sit Christus cruci: unde & Ecclesia, quo die augustissimo ritu & cultu proniissimo Crux adoratur, ligneæ advolvitur cruci, in qua immortalis Vita pendens, ipsi morti mortem attulit. *Nam non dicitur, Ecce aurum crucis, & argentum crucis, sed ecce li-* Bibl. Clun. pag. 1371. *gnum crucis in quo salus mundi pependit, venite adoremus, &c. Aliud est metalli pretiositas, quæ mentes simplicium excitat ad majorem Crucis venerationem; aliud ligni vilitas, quæ spiritualium animos commoveat ad vehementiorem erga Crucem & Crucifixum devotionem.*

VIII. Ad Bangorensem scribens Episcopum

Petrus Bleſenſis, nec ignarus pauperi illum præeſſe Eccleſiæ, hortabatur, ut Epiſcopalem ageret vitam, hoc eſt, permodeſtam & pauperem, cùm eundem gerat Epiſcopatum, quem Petrus, Paulus & Auguſtinus, cùmque vivere debeat de Evangelio, quo faſtus omnis damnatur veſtium, equorum, & numeroſiſſimi comitatus. *Non oportet vos ſic abhorrere Eccleſiæ paupertatem, quam in alienum gravamen tota die coram hominibus allegatis. Titulus paupertatis glorioſus eſt apud Chriſtum, & quæ Filium Dei decuit, vos dedecere non debuit. Princeps Apoſtolorum & Præſulum dixit, Aurum & argentum non eſt mihi. Magnus etiam Auguſtinus ideo teſtamentum nullum fecit, quia unde faceret, pauper Chriſti non habuit. Veſtri inſtituti eſt vivere de Evangelio, ſicut conſtituit vobis Dominus, non incidere pompaticè in veſtium cultu, in equorum faſtu, in multitudine clientelæ. Decet vos tanquam ſacerdotalis & Epiſcopalis ſanctimoniæ profeſſorem præcidere omnino veſtigia converſationis antiquæ.*

Ep. 147.

Alibi autem rurſus deflet inevitabilem eorum Beneficiariorum damnationem, qui in luxum, in epulas, in vitiorum fomites ejuſmodi abliguriunt Chriſti patrimonium, ejus paupertate, ſanguine, cruce & morte partum, eiſque interim commendatum. *Bona Eccleſiarum in victum & veſtitum conceſſa, bona, inquam, pauperum Chriſti, in ſuperfluos uſus conſumimus. Qui ſunt enim qui epulantur quotidie ſplendidè? Clerici. Qui ſunt qui exquiſitis aere & mari & terra veſcuntur cibis? Clerici. Qui ſunt qui omni tempore pacem & ſecuritatem habentes, in labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellantur? Clerici. Nos itaque falſi fratres Chriſti ſumus. Patrimonium enim quaſi de jure fraternitatis poſſidemus; ſed quàm falſi ſimus, lippis & tonſoribus patet. Patrimonium enim quod ſibi tam gloriosè comparavit, nos gulosè conſumimus. Ipſe emit illud colaphis & flagellis, & nos conſumimus illud in cyathis & ſcutellis. Ipſe in opprobriis & perſecutionibus, nos in conviviis & ebrietatibus. Ipſe in morte crucis, nos in luxu carnis. Vide quomodo ex oppoſito reſpondeat falſitas veritati. Timeo ne cùm redierit ille frater noſter, qui quaſi peregrè modò profectus eſt, rationem ponat nobiſcum ſuper patrimonio nobis credito. Quid autem poterimus dicere?* Illacrymatur denuo & alibi Prælatis illis, qui cùm nullo fungantur pro Eccleſia labore, ejus abſumunt patrimonium. *De Evangelio vivas, ſicut conſtituit Dominus. Proventum Evangelii voco, quidquid pro evangelizata fide tuæ contulit Eccleſiæ liberalitatis antiquæ devotio. Alii multitudine gravi hominum aut equorum otiosè panem comedunt alienum, tu verò ambules cum paucis, & in omnium ædificationem panem circumferas Angelorum.*

Serm. 3. in Quadr.

Do inſtitut. Epiſc.

IX. Vehementiſſimè peroravit Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus in Concilio Turonenſi ſub Alexandro III. anno 1163. ubi cum multa alia verſavit, quæ magna afferant ad Eccleſiæ diſciplinam momenta, tum illud etiam de uſu proventuum Eccleſiaſticorum. Nec ſanè is erat Arnulphus, qui ſacri ærarii & pauperum ſubſtantiæ, quàm turpem, tam frequentem diſſimularet dilapidationem. *Suſtinemur in equis & curribus ambulare, in magnis quandoque & mirabilibus ſuper nos, epulari ſplendidè, pretioſis indui, honoribus & divitiis abundare. Paupertatem Chriſti verbo prædicamus, ſed minùs exhibemus exemplo.* Sed nec illud tacuit, poſſe ipſos inter opum acervos paupertatis amorem integrum incolumemque retineri; nec enim prohiberi opum etiam ingentium poſſeſſionem, ſed cupiditatem & amorem; in ipſo cumulo opum ſpiritu pauperem eſſe, qui ſe earum adminiſtratorem eſſe ſentit & profitetur ex animo, non dominum: qui hoc pauperum, hoc Chriſti ærarium eſſe ſeriò cogitat, qui in unas Eccleſiæ & pauperum neceſſitates illud expendit. *Niſi quia fortaſſe paupertatem Chriſti in nobis ſpiritualiter divitiarum contemptus, & humilitas ſancta reſtaurat. Neque enim requiritur à nobis divitiarum indigentia, ſed contemptus. Divitiæ, inquit, ſi affluant, nolite cor apponere. Non dixit, Ne affluant, ſed ne cor apponatur. Porro cor prohibuit apponere, ſed non manum. Profectò Propheta in omni affluentia divitiarum pauperem ſe prædicabat & egenum. Poſſumus itaque licitè divitias poſſidere, ſi tamen earum nos non reputaverimus dominos, ſed miniſtros; ſi intellexerimus patrimonium pauperum erogandum.* Furti denique reos agit Arnulphus eos qui reditibus Beneficiorum ſuorum non adſunt pauperibus, ſed in ſuas animi libidines abutuntur.

Vix mihi tempero, quin hìc repetam, quæ refert Adamus Canonicus Bremenſis de Archiepiſcopo Bremenſi Unuano, & de effuſo ab eo opulentiſſimæ Eccleſiæ ſuæ ærario, ut Borealium regionum Reges ad Eccleſiam alliceret, utque fidem Chriſti & amplexarentur ipſi, & à ſuis coli haud ægrè ferrent. Affirmat Adamus exemplo eum uſum eſſe beati Anſgarii anteceſſoris ſui, & antiquiſſimi Epiſcopi Scytharum. Hinc ediſcimus non profuſiones ipſas patrimonii Chriſti in vitio eſſe, ſed cauſam; & illas & hanc in laude tunc fore, cùm gloriæ Chriſti ancillantur. En ejus Hiſtorici verba: *Unuanus Epiſcopus ferulam ſuſcepit ab Henrico Imperatore, pallium à Papa Benedicto. Cùm eſſet nobiliſſimus, æquè nobilem ac ſufficientem liberalitati ſuæ ſortitus eſt Epiſcopatum, in quo & ſuam poſſet oſtendere magnitudinem, & neceſſitati ſemel Eccleſiæ prodeſſe. Quare theſaurum Eccleſiæ diu ſolicitèque collectum, & quaſi minùs neceſſarium, ſi intra parietes clauderetur, ipſe ad commodum ſuæ legationis ita curavit expendere, ut ferociſſimos Aquilonis Reges hilaritate ſuorum munerum, ad omnia quæ voluit benignos obedienteſque haberet. In qua re non multum ut arbitror peccavit; quia ſeminavit carnalia, ut meteret ſpiritalia. Quin imo largitio ejus in novella gentium converſione utiliſſima videbatur, neque adeo nocuit Eccleſiæ, quæ præcedentium diligentia Patrum erat opulentiſſima. Credo enim eum ſequutum ſancti Anſgarii exemplum, & cujuſdam in Eccleſiaſtica hiſtoria Theotini Scytharum Epiſcopi: quorum alter legitur incredulos Reges donis placaſſe, alter verò Barbaros natura feroces, epiſtolis muneribuſque manſuefeciſſe laudatur.*

X. Inopino infortunio jacturam paſſus Jacobus Cardinalis Papienſis permagnæ partis proventuum ſuorum Eccleſiaſticorum, doloris inde ſuſcepti aculeos obtundebat elegantiſſimis Epiſtolis ad Cardinalem Beſſarionem exaratis, quibus ediſſerebat, quantum emolumenti ab eo detrimento cepiſſet. Inde enim addidiciſſe ſe, ut ne magnoperè poſthac laboraret de comparanda Principum gratia, quæ tam levi, & nulla ſæpè cauſa excutitur. Ut proventus ſacros meliùs collocaret, nec iis ditaret proximos. Ut modico apparatu & famulitio contentus degeret, & Eccleſiæ reditus tractaret, ut hoſtias Deo oblatas ad altaris templique cultum, & ad alimenta pauperum. Uſu profano rerum ſacrarum iram & vindictam cæleſtem ſuccendi, ut iis meritò exuamur. Ut denique pluris faceret modicam familiam & tranquillam, quàm tumultuoſa ſervorum & ſtipatorum agmina. *Sum admonitus diſpenſanda juſtiùs eſſe quæ nobis proveniunt ex altari. Sanguini & carni non ita profusè indulgendum. In comitatu quoque alendo comparandoque ornatu domeſtico tam multa non inſumenda. Bona hæc noſtra altaribus attributa pretia peccatorum eſſe, quibus redimi animas dantium pia cura oporteat, & inſtaurari domum orationis, & egenos vagoſque in domos noſtras induci. Quæ cùm non fiant, iraſci graviter Deum, & ſæpè hunc exitum negligentibus dare, quem in meipſo ſum proximè expertus, ut videlicet adminiſtrata malè etiam ſuo permiſſu*

Epiſt. 92.

missu dilabantur deteriùs. Mihi jam satis sit vivere vitam quietiorem certè & minus habentem molestiæ. Non enim possunt grandes familiares non oneri esse, atque animum pluribus occupare.

XI. Encomium funebre B. Antonini Archiepiscopi Florentini legere est in Commentariis historicis Pii II. Papæ. Virtutibus ibi ejus cæteris cumulatissimus quidam splendor affunditur singulari charitate & largitate in pauperes. Annuos semper proventus in pauperes erogavit; proximis nulla re affuit nisi valdè egenis: supellectili usus est testacea, vitreaque; & cùm vivere desiit, in Palatio non reliquit nisi mulum, quo vehebatur, & viliſſimam supellectilem. *Proventus Ecclesiæ inter Christi pauperes distribuit; in cognatos & affines suos, nisi admodum inopes essent, nihil contulit: vitreis ac fictilibus tantum vasis est usus; familiam quæ parva illi fuit, contentari modico voluit, & ad Philosophiæ leges vivere. Mortuo nobile funus ex publico ductum, in domo nihil repertum est præter mulum, quo insidere solitus erat, & vilem supellectilem; cætera manus pauperum asportavere.*

L. 2.

Beato Laurentio Justiniano primo Venetiarum Patriarchæ non fuit nisi quinque servorum familia; esse sibi tamen ipse numerosissimam jocans venditabat, nimirùm pauperum. Parietes nullis unquam vestivit aulæis. Frugali semper usus est mensa, quam nulla res magis quàm lectio condiret. Vitrea erat, vel testacea supellex. Aut lectitabat, aut scriptitabat sine intermissione, nec libros tamen unquam habuit proprios.

Rom. die 8. Januar. c. 5. 10.

Si paulò altiùs cursum reflectamus, docebit nos Thomas Cantipratensis Mauricium Rotomagensem Archiepiscopum Oeconomo suo præcepisse, ut ex duodecim millibus librarum annuarum, qui tum temporis pinguissimus erat reditus, duo terve millia servaret ad familiæ suæ expensas, reliqua in pauperes spargerentur, quorum ipsemet provisor erat. *Dicebat autem Oeconomis, cùm annuos reditus suæ Diœcesis ad duodecim librarum millia computarent, duo aut tria millia ad strictissimum victum nostræ familiæ conservetis, in reliquis omnibus nihil habeo. Pauperum enim sunt, & in pauperes dispensate.*

l. 1. c. 8. n. 2.

Agit & idem alibi Cantipratensis de gregali suo Ordinis Dominicani, qui Pœnitentiarius primò Pontificis Romani, postea Episcopus Bosniæ creatus est: cui cùm essent octo millia marcarum annui reditus, nec sibi, nec familiæ sumptus faciebat nisi tenuissimos, ut ne equum quidem aleret, sed asellum, qui libros & sacram supellectilem suam vectaret. Parochias suas perlustrabat pedibus, comitantibus fratribus Ordinis sui, multisque eleemosynis rigabat Verbi divini quam disseminabat doctrinam.

l. 2. c. 57. n. 5.

XII. Non committendum verò, ut prætereat nos illaudatus B. Malachias Archiepiscopus Armachanus in Hibernia. B. Bernardus ejus vitæ scriptor hoc illum ornavit testimonio, Nihil unquam proprii possedisse, ne tum quidem cùm Episcopus fuit; nullos mensæ ejus proventus assignatos, nullas certas ædes; Episcopatum ejus cursum fuisse nusquam intermissum visitandi, prædicandique, cùm de Evangelio victitaret, vel opere manuum, in Ecclesiis noctes duceret. Ita vitam instituerat Archiepiscopus, idemque Apostolicæ sedis Legatus. *A die primo conversionis suæ usque ad extremum vitæ fine proprio vixit. Non servos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quidquam redituum Ecclesiasticorum sæcularium ve vel in ipso habuit Episcopatu. Mensæ Episcopali nihil prorsus constitutum, vel adsignatum unde Episcopus viveret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem penè incunctanter circuiens Parochias omnes, Evangelio serviens, & de Evangelio vivens, sicut constituit eum Dominus. Nisi quod frequentius ipsum Evangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, unde se & alios qui secum laborabant in opere ministerii sustentabat. Porro si interdum quiescere oportebat, in sacris hoc faciebat locis, quæ ipse per Hiberniam sparserat universam. Cùm exiret ad prædicandum, cum peditibus pedes & ipse ibat, Episcopus & Legatus.*

His exemplis saltem admiratione, & ipsa audiendi ac recolendi delectatione honor habetur. Operæ pretium est, ut & imitatione. At contrà Bernardus mox Episcopis sui ævi succenset iis, qui non tantùm non inhærebant vestigiis beati Malachiæ, quem nec beatus Antoninus Florentiæ, aut Laurentius Justinianus Venetiarum Archiepiscopi nisi longo ex intervallo sequebantur: sed qui diversam planè semitam terebant, ut in adversam partem contendere viderentur. *Illi aut non Evangelizantes manducant, aut evangelizant ut manducent; Malachias imitans Paulum manducat, ut evangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem, Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se putant, si dilataverint terminos suos; Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea & dolia replent, unde onerent mensas; Malachias colligit in deserta & solitudines, unde impleat cœlos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia & tributa & alios reditus infinitos, soliciti sunt nihilominus quid manducent & quid bibant; Malachias nihil horum habens multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illi à pauperibus exigunt, quod dent divitibus; iste solicitat divites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum, iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis. Illi alta Palatia erigunt, turres ac mœnia ad cœlos levant; Malachias non habens ubi caput reclinet, opus facit Evangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum, gratis manducantium panem, & non suum; Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circumit, panes portans Angelorum, quibus satiet animas esurientes. O virum Apostolicum!*

Eæ sunt artes mirabiles providentiæ amantissimæ & omnipotentissimæ Dei, ut ruentibus in præceps moribus objiciat virtutes penè inaccessas aliorum, & difficillimè imitabiles, quò cæteris vel incutiatur pudor, vel addatur animus, & calcaria subjiciantur. Non eos mordet Bernardus, qui non assequuntur elimatissimam illam formam virtutis absolutissimæ, sed qui adversis vestigiis ab ea recedunt; qui nec Episcopatus capessunt, nec Ecclesiasticas dignitates ullas, nisi lenocinante opum & honorum spe; qui sine fine sine modo ulteriora semper captant incrementa; qui solicitè anxièque coacervant, non quibus necessitates naturæ sedentur, sed quò titillatæ cupiditates magis magisque exardescant. Quibus decimæ, oblationes, feuda, dominia, suæ Ecclesiæ pabula sunt, & irritamenta avaritiæ, non pauperum solatia, non refrigeria charitatis. Qui denique ædes extruunt sumptuosas, & ingentem alunt servorum comitatum, de patrimonio pauperum, quo pauperes ipsi fraudati passim intereunt.

XIII. Quod de beato Malachia dixi, ad beatum Carolum Mediolanensem Archiepiscopum trahi potest. Miraculo penè potiùs ille fuit, quàm exemplo, virtutum Episcopalium splendore incredibili. Illum Deus orbi Christiano ostendit, lumen micantissimum excutiendo veterno complurium Prælatorum, ut vel tanto lumine cumulatissimæ perfectionis sacerdotalis à diuturno utcumque somno excitarentur. Refert Giossanus, adolescentulum adhuc à parente suo obtinuisse administrationem Abbatiæ suæ, quò juxta canonicas institutiones ejus expenderet proventus, tanquam portionis *Patrimonii Christi, cujus depositum sibi creditum esset*: nec sineret sacros hos proventus profanari, si cæteris hæreditariis bonis permiscerentur. Cùm Archiepiscopus jam esset Mediolanensis,

Gloss. l. 1. c. 2. 10. & eum Pius IV. Pontifex Romæ remoraretur, *incredibili largitate in pauperes erogabat, tum Romæ, tum locis aliis, proventus suos Ecclesiasticos potissimùm Mediolani, pauperibus levandis, & Ecclesiæ ejus explendis necessitatibus, ut nihil eorum redituum ad illum Romam perferretur. Sericas abjecit vestes, & quidquid fastum aut pompam sapiebat. Nobiles suæ familiæ omnes, laicosque dimisit, Clericis tantum retentis, præter pauculos laicos, qui ad viliora quædam ablegabantur obsequia, quibus nolebat ille Clericos sordescere.* Ubi Mediolanum profectus est, nihil ornamentorum in palatium passus est inferri, nihil aureæ, nihil argenteæ supellectilis, sed testaceæ, nempe Faventinæ, à quo non abhorrebat mensæ

L. 2. c. 3. ejus frugalitas. *Neminem familiæ suæ cooptari patiebatur, quin Clericatum profiteretur, &c. Ut familia summi Pontificis ejus semper retinentissima fuit moris antiquissimi, laudatissimique, ut omnes prorsus vel Clerici sint, vel in veste saltem Clericali.* Instrumentum domesticum quod Romæ habuerat opulentissimum, id Mediolanum comportari fecit, ubi & parte ejus aliqua Ecclesiam suam donavit Metropolitanam: reliquam

L. 1. c. 28. distrahi fecit, pauperibus impartiendam. *In Concilio Provinciali Mediolanensi constitui fecit, ut Episcopi omnes Concilio Provinciæ rationes referrent expensorum Ecclesiæ suæ fructuum ac reditum, cui mandato primus omnium ipse obtemperavit. In eam rem in unoquoque Concilio delegabantur duo Clerici authoritatis & experientiæ spectatissimæ, ut inquirerent in administrationem Diœceseon totius Provinciæ, qui & de eo referrent ad Congregationem Episcoporum. Qua certè ex institutione nemo facilè dixerit quantum emolumenti in Provinciam redundarit, tam ex incredibili in pauperes largitionum copia, &c.*

Cùm illum aliò properantem Senensis Episcopus epulo excepisset splendidissimo, non potuit Carolus non dolorem prodere suum, mensa exiliit ante finem ut itineri se daret, quamquam patum propitio cœlo: nec enim velle se dixit altero ejusmodi epulo causam dare tanto pauperum

L. 7. c. 1. damno. *Pauperibus enim necesse est Episcopos residua omnia dilargiri, ubi suis ipsi necessitatibus consuluere.* Quod ad vestes superiores attinet, à decoro non recedebat; at interiorum quidquid erat vestium, vilissimum id omne erat. Priores enim illas donabat Cardinalatui, *quo sepositio ni-*

L. 2. c. 6. *hil se à mendicis discrepare volebat.* Non sine convitio repudiavit mendicus vestem quam nuperrimè Carolus exuerat. Nihil aulæorum, nihil tabularum exquisitiorum in Palatio suo admisit, tum Mediolani, tum Romæ; *cùm magnoperè illum delectarent nudi & albentes parietes.* Gentilitia suæ stirpis stemmata abradi, vel asportari fecit, iisque subrogari imagines Virginis Deiparæ, & beati Ambrosii. *Vasis sacris, quibus donabat Ecclesias, vel qui suis ipsius usibus parabantur, vetuit insculpi sui suæve gentis ullam memoriam; cujusmodi sicubi deprehenderet, protinus summovebat; decreto Synodali edito, quo & aliis id prohibebatur, ut quod indecorum videretur, vanissimamque spiraret sui ostentationem, ac superbiam; ut ei usui servisse non ferè possint, nisi quibus obtusa sit mentis acies.* In urbe Mediolani pedes semper ingrediebatur, etiam pluvio, aut minùs commodo tempore, nec comitatum sibi hærere sinebat. Proventuum omnium rationes diligentissimè sibi

L. 8. c. 23. fieri jubebat, *cùm eos tripartito divisisset, ut prima pars familiæ cederet, & secunda pauperibus & hospitibus impenderetur, tertia Ecclesiæ structuris & ornamentis. Omnium verò descriptionem & censum fieri volebat, ut in Conciliis Provincialibus rationes faceret Coepiscopis, tanquam rerum non suarum, sed quarum sibi Deus administrationem commendasset.*

Cùm Oeconomus augendæ rei Episcopatus cupidior esset, iis etiam contractibus, qui quamvis liciti essent, minùs tamen omnibus probarentur; illum Carolus tanta verborum acerbitate castigavit, ut animi mœrore contabescens, non multò pòst vita abierit. *Ubi de temporali re quapiam sua* L. 8. c. 25. *controversia fiebat, jacturam facere, quàm litigare malebat. Cùm propè esset, ut Rota secundùm illum pronunciaret in causa Abbatiæ, cujus annui reditus erant duodecim millium Philippæorum, jure omni suo cessit Cardinali, quocum litigabatur. Vetabat omnino, ne ingens unquam pecuniæ copia in arca servaretur; id enim Episcopo dedecori esse, ut qui in ære alieno esse potius debeat, quàm pecunias ultra modum congerere.* Cùm Oriæ principatus ex L. 8. c. 27. 28. ejus patrimonio avito distractus fuisset quadraginta millibus Philippæorum, ne pecuniam quidem illam tantam sibi repræsentari voluit, nisi eo temporis puncto, quo id necesse erat, ne aliàs irritus foret contractus, & totam protinus jussit asportari eam summam, atque in pauperes erogari. Cui mandata erat cura ejus distributionis, quadraginta duorum millium distributionem faciendam inopinus descripsit. Quo errore ad Carolum relato, voluit ille duo illa millia addititia accumulari ex fundo quopiam alio.

Cùm in hortis versaretur Episcopi Viglebanensis, submonuit illum nescio quis, ejusmodi hortos ei instruendos esse. Ille excepit, *Sacra Biblia hortos esse Episcopi* longè pulcherrimos. Cùm juxta Viterbium in splendidissimo versaretur Palatio Cardinalis Gambaræ, non potuit sibi imperare, quin eum moneret: *Multo consultius facturum fuisse, si quod Monialium Cœnobium extruxisset ea pecunia, quæ in id Palatium fuerat absumpta.* Per litteras & destinato nuntio interpellatus ab Episcopo quopiam, ut Abbatiam vacantem Episcopatui suo valdè tenui uniri exoraret à summo Pontifice: rescripsit illi Carolus antecessorum ejus aliquos fuisse, qui sanctitate claruissent, cùm nihilo pinguiores reditus obtinuissent; id in votis potissimùm fuisse B. Augustino, ut eximeret sibi Deus ejiceretque animo concupiscentiam divitiarum, ut saluti animæ inimicissimam: illam Abbatiam fundatam fuisse ad utilitates quaspiam alias, quas nefas esset intercipi; denique satius fuisse, ut sexaginta Philippæos, quibus nuntium muneratus fuerat, pauperibus erogaret. Vigevano.

Divendito veteri instrumento domestico, & triginta millibus Philippæorum inde collectis, hæc statim in pauperes effudit. Effudit & similiter viginti illa millia, quæ sibi à fratris conjuge legata fuerant. Cùm in annuis proventibus suis computassent antea octoginta, vel centum Philippæorum millia, ex Beneficiis, Pensionibus, Legationibus, seu Provinciarum Præfecturis, & ex Patrimonio, omnia ea abjecit, præter viginti millia, quæ retinuit; cùmque admonerent aliqui potuisse ea omnia retineri, & in pios usus conferri, eo potissimùm tempore, quo pestilentia Mediolanum populante sexaginta aut septuaginta pauperum millia alenda ei erant; Responsum ab eo est, *Non fore ut unquam se pœniteret tantum humeris suis excussisse onus; arduum enim esse quid, & periculi plenum, Christi patrimonii administrationem, cujus expensi rationes summo & austerissimo judici reddendæ sint.* Addebat porro *contentum esse debere Episcopum titulo suæ Ecclesiæ, cui ut sponsæ dicare se & adglutinare deberet.* Ea denique fuit ejus in pauperes charitas, *ut ad summas sese ipse angustias compegerit, victu & vestitu contentus vilissimo, pane & aqua victitans, straminea cubans culcitra, veste quali pauperes teguntur, tum ipsius amore paupertatis, tum ut largiùs pauperibus erogaret.* Extremis testamenti sui tabulis hæredes scripsit pauperes Majoris Xenodochii Mediolanensis.

His & exemplis & regulis sanctissimis frugalitatis, modestiæ, pœnitentiæ, & amore castissimo

obser-

obſervatæ Evangelicæ paupertatis, videre mihi videor Lectores mirum in modum ſtupefactos. Sed non minore illi, reor, adminiſtratione percellerentur, ſi hìc ego enarrare adgrederer, quantum auri, argentique effuderit Carolus in conſtruendis, dotandis, decorandis Eccleſiis, Collegiis, Xenodochiis, Monaſteriis, Seminariis, & ſexcentis aliis illuſtrioribus monumentis munificentiæ ejus, & uſus ſanctiſſimi tum Eccleſiaſticorum proventuum, tum patrimonii ipſius ſui Pervoluntandus eſt Gioſſani luculentiſſimus de Caroli vita Commentarius, ut videas, & ſtupeas Archiepiſcopum nobilitate, dignitate, fide, gratia & authoritate longè præcellentiſſimum, qui omnia penè ſibi negaret ipſi, quò profunderet in
l. 8. c. 25. egenos: qui hinc ſibi gloriam, hinc gaudium, hinc opes cumulatiſſimas affluere ſentiret, geſtiretque, ſi pauperem, ſi frugalem, ſi modeſtiſſimam vitam ageret, parcimoniæque ſuæ fructibus innumerabiles Eccleſias, paupereſque foveret.

XIV. In ipſis Epiſcopatus ſui primordiis Ximenius Archiepiſcopus Toletanus omnia prorſus repudiavit majoris pretii inſtrumenta aulæa, ſupellectilia aurea, & argentea; pedibus ingreſſus eſt, vel aſino vectus; proventuum Eccleſiaſticorum dimidiam partem pauperibus impertivit; inſignia palam circumgeſtavit paupertatis ſuæ prioris in Franciſcani Ordinis profeſſione: donec his modum ponere compulere illum & litteræ Alexandri VI. Papæ, & graviſſimæ expenſæ belli Granatenſis adversùs Mauros, denique Præfecturæ & Adminiſtrationes publicæ, quarum ei ſarcina ingeſta eſt, & in quibus neceſſe fuit non-
Gomez. l. 1. nullo etiam exterioris pompæ præſidio claudicaturam aliàs authoritatem ſuam tueri. Nec tamen cùm ei neceſſitati ſervire cogeretur, abſtinere potuit ab edendis nonnunquam illuſtribus quibuſdam documentis ſuæ in pauperes & in paupertatem ipſam proclivitatis. Cùm annulum Mercal. 2. tor Indus adamante pulcherrimo, & quinque millium nummorum obtuliſſet; reſpondit Ximenius, Multò conſultius fore eo pretio levare & ſolari quinque millia militum ægrorum, diſtributis in ſingulos totidem Philippæis. Non omnem à menſa & domo ſua magnificentiam ablegandam ſibi duxerat, quòd ita expedire videretur, ut honos
l. 7. & reverentia conſtaret integra & illibata publicis Regiiſque Præfecturis, quibus veſtitus erat. At interiores ejus veſtes, lectus & inſtrumentum privatum idem prorſus erat, atque cùm Franciſcanis adhuc Cœnobiis abditus ageret. Ita vir incomparabilis ea conjugavit, quæ nulla ratione
Hiſp. Illuſtr. t. 1. p. 942. 949. 976. 1137. poſſe ſociari videbantur. *Qui perſonam publicam ſuſtinent, uti non poſſunt plebeio veſtitu & apparatu. Nam purpuræ ſplendore & ſuppellectilis lautæ copia majeſtas quædam conciliatur, qua homines in officio continentur. Sed Ximenius quamvis iſtis in uſum quem diximus uteretur, interiores veſtes, & lecti quo indormiebat ſtragula ſemper ex præſcripto inſtituti Franciſcani habuit. Vitæ itaque triſtioris perpetuò cultor, & ruſticitati quàm deliciis propior ſemper fuit.*

XV. Evolvenda ſunt jam nobis poſtremæ hujus ætatis Concilia, an & ipſa his exemplis conſentiant. Diximus jam à Concilio Tridentino renovatos, & priſtino vigori ſuo redintegratos fuiſſe Canones antiquos omnes Conciliorum, renovata & Decreta Pontificum, de extirpandis funditus ſuperfluis omnibus in veſte, ſupellectili,
Seſſ. 22. c. 1. menſa Beneficiariorum. En ipſa Concilii verba: *Statuit ſancta Synodus, ut quæ aliàs à ſummis Pontificibus & ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, necnon ſæcularibus negotiis fugiendis, copiosè ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis vel majoribus Ordinarii arbitrio imponendis obſerventur.*

Specialiter verò priſca authoritas reſtituta eſt Canonum Concilii Carthaginenſis IV. quibus honeſta frugalitas indicitur menſæ, ſupellectili, inſtrumento domeſtico, ut in ſe ipſis exhibeant Antiſtites formam velut quandam eximiam normamque mediocritatis, abſtinentiæque, quam Diœceſeos Clerici omnes conſectentur. *In primis ita mores ſuos omnes componant, ut ab eis reliqui frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exempla peterè poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi non ſolùm jubet ut Epiſcopi modeſta ſupellectili & menſa ac frugali victu contenti ſint; verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota domo caveant, ne quid appareat quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ ſe ferat.* His porro Tridentinis Decretis non Epiſcopi conſtringuntur ſoli, ſed Clerici prorſus omnes, adeoque & Cardinales ipſi. *Quæ verò de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolùm à quibuſcumque Beneficia Eccleſiaſtica tam Regularia quàm Sæcularia obtinentibus pro gradus ſui conditione obſervari, ſed & ad ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere decernit.* Seſſ. 25. c. 1.

XVI. In Concilio I. Mediolanenſi prohibitæ ſunt Epiſcopis ſericæ veſtes, panni pretioſiores, quidquid aromatis & pulveris eſt odorati, unguentique, calcaria & fræna auro oblita, ephippia qualiacumque, niſi ex corio, vel lana. *In veſtitu ſericum non adhibeat, non pretioſis pellibus utatur, unguenta ne ſumat, neve alias odorum ſuavitates conſectetur. Sit annulo Epiſcopali contentus. Ne mulæ, aut equo Epiſcopali ſtragulum & ornamentum ex villito, aut ſerico, ſed ex corio factum aut lana adhibebit. Ephippiis aut calcaribus aut frænis inauratis non utetur.* Aurea rurſus ibidem proſcripta eſt, & argentea ſupellex, præter cochlearia. Serica, aulæa, elegantiæ tabellarum, picturæ & operis cujuſcumque pretioſioris, ſimiliter ablegatæ ſunt. Duas tantùm cameras aulæis veſtiri indultum eſt, alteram infirmis, alteram viſitationibus excipiendis. *In ejus ſupellectili nihil aureum, nihil argenteum ſit, præter leviſſima ac tenuiſſima quædam inſtrumenta, ad cibum ori admovendum comparata. Nihil auro argentove ornatum, nihil ſericum, aut ſerico diſtinctum, non colorum varietas, non aulæa, aut tapetia, nihil acu pictum, nihil variè textum, nihil ſtudioſiùs elaboratum. Denique non pluris ſit artificium, aut manupretium, quàm rei neceſſitas poſtulet. In ædibus duo tantùm loca veſtiri poſſint, quæ attributa ſint Epiſcopo, alter ejus valetudinis cauſa, alter eorum gratia qui ad Epiſcopum conveniunt.* Procul amandandum eſt ex hoc Concilio, quidquid eſt ſuperfluæ pompæ & exquiſitioris elegantiæ in equis, ædibus, picturis: *Equos ne alat niſi neceſſarios, domeſticam omnem luxuriam, in ædificiis extruendis magnificentiam, picturas, inania ornamenta ac delicias excludat.* Lector menſæ adhibendus, & ea colenda parcimonia eſt, ut rarò, & propter hoſpites tantùm tertium ferculum adjiciatur. Proſcribenda omnino vina exquiſitiora, bellaria, & id genus alia gulæ irritamenta. *Ut aliquid conſuetudini & hoſpitum ſtomacho indulgeamus, tertium ad ſummum ſimplicis opſonii ferculum tantùm apponi liceat, etiam quorumvis hoſpitum cauſa. Bellaria, placentæ, omniaque ſaccaro artificiosè condita, cæteraque eſcarum lenocinia, exquiſita etiam vinorum genera prohibentur.* Numerus familiarium & ſervorum pro modo neceſſitatis Prælatis, & utilitatis Eccleſiæ diffiniendus eſt. Eos porro quantum fas erit, Clericos eſſe optatiſſimum fuerit; non auri, non argenti, non ſerici ornatu qualicumque illis conceſſo: *Familiæ numerus is tantummodo ſit, quo ſimul & Eccleſiæ utilitati, & Epiſcopi neceſſitati conſulatur. Eum autem vehementer hortatur, ut in familia quamplurimos poſſit, habeat Clericos, qui nonniſi Clericali veſtitu* Cap. 17. 18. 19. 20.

ſtitu utantur, ſericum, aurum, & argentum colorumque varietatem omnino excludentes.

In Concilio IV. Mediolanenſi anno 1576. placuit hortari Beneficiarios & Parochos etiam tenuiores, ut decerpant aliquid neceſſarii etiam cultus ſui, quod Eccleſiarum decorationi, & alimentis pauperum largiantur. *Exemplo ſanctorum*
Cap. 7. *vos paupertate, ſobrietate ac parcimonia ita agite, ut non modò à ſupervacanearum rerum uſibus abſtinentes, ſed veſtro etiam defraudantes victu, Eccleſias veſtras & altaria exornetis, ſarta tecta habeatis, ſacra ſupellectili inſtruatis: alienis item neceſſitatibus ſubveniatis, & pauperibus opitulemini.* At divites Beneficiarii juſſi ſunt ſumptibus parcere domeſticis, ut quod ſibi detraxerint, Eccleſiis conferant decorandis, & levandis egenis: cùm ita ſtatuat Ambroſius, ea voluntate ditatas fuiſſe à fidelibus Eccleſias, quò pauperes alerentur: ideoque præcepto charitatis injuriam fieri, ſi quo neceſſario ſubſidio pauperes fruſtrentur. *Qui verò uberiores Eccleſiaſticos reditus habetis, Eccleſias magnificentiùs exornate, Chriſti viſceribus ſubſtantiam Eccleſiaſticam erogate, pauperibus ſcilicet, peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula conjectis, captivis, quibus egentibus & eſurientibus, cùm ſubvenire poſſitis, ſi alimenta neceſſaria denegatis, violatæ charitatis rei eſtis in conſpectu Domini. Memento ejus quod à ſanctiſſimo Patre Ambroſio ſcriptum eſt, ſua fideles eo animo obtuliſſe Eccleſiæ miniſtris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati ſumma omnia tribuebant, ad pauperes pervenirent.*

XVII. Concilium Toletanum anno 1565. ornamentis quibuslibet aureis Epiſcopos interdixit, niſi ad Altaris cultum; damnavit & epulas opiparas, quòd illuſtretur Epiſcopatus ſplendore & puritate virtutum, non ſæculari ſumptu & pompa. *Epiſcoporum ſiquidem authoritas non his delitiis, vaniſque ſplendoribus, ſed fide ac vitæ meritis quærenda eſt.* Fercula ipſa menſæ hoc Concilio præfinita ſunt, juſſique Beneficiarii omnes, ut iiſdem Epiſcopalis abſtinentiæ legibus morem gererent. Concilium Burdigalenſe anno 1583. promulgavit rurſum decreta omnia Tridentina, quibus configitur luxus Epiſcoporum menſæ, ſupellectilis & comitatus. Anno 1585. placuit præterea Concilio Aquenſi confirmari & publicari Decreta omnia ſuperiùs laudata Concilii I. Mediolanenſis.

XVIII. Finem faciemus huic capiti, addita ad calcem doctrina præſtantiſſimi Cardinalis, præſtantiſſimi & Archiepiſcopi, ſuper-lectitandis ad menſam Sanctorum vitis, geſtiſque. Cùm Archiepiſcopus Rotomagenſis à Bellarmino Cardinali & Archiepiſcopo Capuano flagitaſſet compendiariam quandam inſtitutionem & virtutibus & officiis Epiſcoporum: eam illi propoſuit Bellarminus, quam ipſemet propoſuerat ſibi formam toto illo triennio quo Archiepiſcopatum adminiſtraverat Capuanum. Caput erat lectio jugis & commentatio Vitarum earum ſanctiſſimorum olim Epiſcoporum, quas Surius compilavit, Sanctorum Ambroſii, Martini, Auguſtini, Germani Altiſiodorenſis, Antonini Florentini, Laurentii Juſtiniani Patriarchæ Venetiarum. De manibus nunquam deponebat Bellarminus vitarum ejuſmodi libros, ex his menſæ ſuæ longè plurima & ſuaviſſima condimenta aſpergebat. *Sanctorum Epiſcoporum vitas ſemper præ manibus habebam, & perpetuò in menſa mea erat aliquod Surii volumen apertum, ut ordine percurrerem vitas ſanctorum Epiſcoporum, Ambroſii, &c.*

De nefario & perverſo uſu rerum Eccleſiæ, proventuumque ſacrorum.

CAPUT XLII. *P. 2. l. 4. c. 10.*

De uſu illicito & nefando proventuum Eccleſiaſticorum, De venatione, choreis, comœdiis, ſæculo Eccleſiæ VI. VII. & VIII.

I. II. III. Concilia venatione Clericos omnes interdixerunt.

IV. Clericos prorſus omnes omni arcent venatione & aucupio.

V. Ne publicis quidem venationibus adeſſe fas erat.

VI. VII. VIII. IX. Omni Chorearum genere ſummoventur Clerici à Patribus & Conciliis.

X. Non eo tantùm cui fuligo quædam adhuc idololatriæ oblata erat.

XI. De Choreis ingenuorum impuberum, dum litterariis ludis vacant.

XII. XIII. Clericis & Monachis venatio ſpecialiùs prohibetur.

XIV. Sancti Patres in venationes deſtomachantur.

XV. Spectaculorum publicorum aditus intercluditur Clericis & Monachis. Sanctiſſimus Epiſcopus Thomas ſapientiſſima diſpenſatione illis ſemper interfuit.

XVI. Taraſii Patriarchæ mirabiles præceptiones, quàm alieni debeant eſſe Clerici à ſæculi cupiditatibus & voluptatibus omnibus.

XVII. Spectacula publica paulatim auferunt Chriſtiani Imperatores, iiſque Clerici per Leges & Canones ſemper abiguntur.

XVIII. XIX. XX. Continuata ſeries Conciliorum & Patrum qui Clericos ſummoveri jubent è ſpectaculis, choreis, epulis, voluptatibus publicis.

I. CUm hactenus copiosè perſecuti ſimus, quos in uſus religioſos proventus ſacri Beneficiorum funderentur, jam operæ pretium eſt de uſu eorum perverſo dici, in venationes & ſpectacula, in ludos, in arma. Quod ad venationes attinet, vetiti ſunt in Concilio Agathenſi Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi canes alere, aut aves, intentata contumacibus ſuſpenſione, aut etiam depoſitione. *Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, canes* Can. 15.
ad venandum, aut accipitres habere non liceat. Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluntate detectus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus ſe à communione ſuſpendat, Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat, Diaconus verò ab omni officio vel communione ceſſabit. Quem totidem verbis Canonem Concilium Epaonenſe firmavit, Can. 4.

II. Suam venandi inſanam cupiditatem eo colore fucabant & obumbrabant quidam Epiſcopi, quòd fida canum cuſtodia egerent ædes ſuæ. At contrà Concilium Matiſconenſe II. ingerebat, Epiſcopales ædes omnibus patere debere jure & officio hoſpitalitatis, nec canibus objiciendos hoſpites; unam eſſe tutiſſimam & conſentaneam ædium Epiſcopalium cuſtodiam, orationem & pſalmodiam, cui cum canibus & avibus omnino non convenit. *Volumus quod Epiſcopalis domus, quæ ad hoc Deo favente inſtituta eſt, ut ſine perſonarum acceptione omnes in* Can. 13.
hoſpitalitate recipiat, canes non habeat, ne fortè qui in ea miſeriarum ſuarum levamen habere confidunt, dum infeſtorum canum morſibus laniantur, detrimentum verſa vice ſuorum ſuſtineant corporum. Cuſtodienda eſt igitur Epiſcopalis habitatio hymnis,

non

non latratibus, operibus bonis, non morſibus venenoſis. Ubi igitur Dei eſt aſſiduitas cantilenæ, monſtrum eſt & dedecoris nota, canes ibi, vel accipitres habitare.

III. Percontatus eſt B. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus Zachariam Pontificem, quo ſibi modo verſandum eſſet cum Epiſcopis, venationi & bello deditis. *Sunt tamen ebrioſi, & injurioſi,* Epiſt. 1. *vel venatores, & qui pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu ſanguinem hominum.* Hinc probabile eſt Bonifacium hujus authoritate Pontificis venationes exploſiſſe, in Concilio quod coegit: *Venationes & ſylvaticas vagationes cum* Epiſt. 105. *canibus, & ne accipitres & falcones habeant, prohibuimus.* Quæ eadem prohibitio totidem verbis iterata legitur in Concilio Liptinenſi, cui Bonifacius præfuit: quin & latiùs manat, *Omnibus* Can. 2. *ſervis Dei.* Quo Clerici, Monachique circumſcribuntur. In Concilio Sueſſionenſi Clerici univerſim his arcentur voluptatibus: *Et omnes Cleri-* Can. 3. *ci fornicationem non faciant, nec habitum laicorum portent, nec apud canes venationes faciant, nec accipitres portent.*

IV. Certè his Canonibus frequentiſſimè prohibetur venatio tumultuoſa & clamoſa, ad quam canes aveſque adhibentur, ut quæ frequentior ſit & alienior à modeſtia & profeſſione Cleri. Sed inficiari nemo poteſt, quin abſolutè venationes prohibeantur. *Sunt venatores, &c. Prohibuimus venationes, &c.* Nuſquam intermittenda illa ex Pauli Apoſtoli dictatis oratio, qua Clericos occupatiſſimos eſſe decet, cuicumque omnino repugnat venationi.

V. Concilio Trullano prohibiti ſunt non modò Clerici, ſed Laici ipſi conſpectu ipſo venationum publicarum, quæ in Amphitheatris edebantur. Prohibuit & omnia hæc Synodus ſpectacula publica, Comœdias, Choreas, aliàs exauthorandis Clericis, Laicis à communione ſemovendis. *Omnino prohibet hæc ſancta & univerſalis Synodus* Can. 51. *eos, qui dicuntur, mimos & eorum ſpectacula: deinde venationum quoque ſpectationes, atque in ſcena ſaltationes fieri. Si quis autem præſentem Canonem contempſerit, & ſe alicui eorum, quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſi verò laicus, ſegregetur.* Enormitas pœnæ, ſceleris enormitatem prodit. Denique ſi vel conſpectu ipſo arcentur Clerici publicarum venationum, quin ipſimet à venatu funditus arceantur?

VI. Quoad Choreas, eas ſive publicè, ſive privatim ſuſtulit hoc Concilium. *Sed & publicas* Can. 62. *mulierum ſaltationes, multam noxam exitiumque afferentes, tolli volumus: quin etiam eas quæ nomine eorum, qui falsò apud Gentiles dii nominatim ſunt, vel nomine virorum ac mulierum fiunt, ſaltationes, ac myſteria more antiquo & à vita Chriſtianorum alieno, amandamus & expellimus. Si ſint Clerici, deponi jubemus: ſi verò laici, ſegregari.*

Unde patet ea pœna Clericos implicari, quòd & ipſi ei ſe flagitio innecterent quandoque. Denique profanam & ſuperſtitioſam damnat, aboleriique jubet hæc Synodus conſuetudinem, in Noviluniis accendendi per vicos ignes, & tranſiliendi. *Qui in Noviluniis à quibuſdam ante ſuas offi-* Can. 65. *cinas & domos accenduntur, rogos, ſupra quos etiam antiqua conſuetudine ſalire ineptè ac deſilire ſolent, jubemus deinceps ceſſare.*

VII. Qui has intemperantiùs amabant choreas, eas illi obumbrare & diſſimulare voluerunt fuco pietatis, dicandis iis in Sanctorum venerationem, & celebrandis profanis his ſaltationibus ad fores Eccleſiarum, à quarum illæ legibus & ſanctimonia ſunt proculdubio alieniſſimæ. Unde & ad eas eliminandas authoritatem Regiam interponendam ſibi duxit Concilium III. Toletanum. *Extermi-* Can. 23. *nanda eſt omnino irreligioſa conſuetudo, quam vulgò per Sanctorum ſolennitates agere conſuevit; ut populi qui debent officia divina attendere, ſaltationibus & turpibus invigilent canticis, non ſolùm ſibi nocentes, ſed & religioſorum officiis perſtrepentes. Hoc enim ut ab omni Hiſpania depellatur, Sacerdotum ac Judicum à Concilio ſancto curæ committatur.* Conſtitutionis Regiæ hæc ſunt verba: *Quod balimantiæ & turpes cantici prohibendi ſunt a Sanctorum ſolennitatibus.*

VIII. Jam inde ab Auguſtini ætate proſcriptæ fuerant hæ ſaltationes. *Iſti infelices & miſeri* De Tempore Serm. 215. *homines, qui balationes & ſaltationes ante ipſas Baſilicas Sanctorum exercere non metuunt, nec erubeſcunt, Chriſtiani ad Eccleſiam veniunt, Pagani de Eccleſia revertuntur. Quia iſta balandi conſuetudo de Paganorum obſervatione remanſit.* Nec me fallit Auguſtini non eſſe hunc Sermonem. Ideò ejus certiſſimo hoc teſtimonio eaſdem inſanias validiſſimè configemus: *Notum eſt omnibus, nugaces & turpes ſaltationes ab Epiſcopis ſolere compeſci.* Sic ille contra Parmenianum. Epiſcopos addit malle addici ſe L. 3. c. ult. igni à perſecutoribus, quàm ad has cogi ſaltationes.

IX. Videtur porrò Auguſtinus alludere ad Canonem Concilii Africani, quo vetantur ſaltationes, utpote quæ famulentur licentiæ & impudicitiæ, quamquam fucus illis quidam obducatur colendorum feſtis diebus Sanctorum. *Qui-* Cod. Can. Eccl. Afric. Can. 60. *bus diebus etiam quod pudoris eſt dicere, ſaltationes ſceleratiſſimas per vicos atque plateas exercent, ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor devotè viventium ad ſacratiſſimum diem, injuriis laſcivientibus appetatur, ut etiam ipſius ſanctæ Religionis pene fugiatur acceſſus.*

X. Nec reliquas tantùm idololatriæ ſordes, quæ his inhæſerant voluptatibus publicis, & ſaltationibus; ſed ipſam inſectabantur licentiam, libidinem, impudicitiam execrabantur ſancti Patres, ab illis avelli difficillimam. Ita perſpicuè Auguſtinus: *Notum eſt omnibus nugaces & turpes ſaltationes ſolere ab Epiſcopis compeſci.* Exploſæ ſunt in Conciliis & ſaltationes eæ, quæ ad Eccleſiæ valvas fiebant in venerationem Sanctorum. Exponens Ambroſius hæc Evangelii verba, *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis*, docet non à nobis deſiderari modulatas corporis jactationes, cùm ne juvenes quidem ſatis addeceat ſaltatio, incendendis potiùs cupiditatibus accommodatiſſima; ſed longè aliam eſſe virtutum choream, quam præmonſtrabat myſtica illa Davidis ante Arcam ſaltatio. *Cavendum, ne quis vulgari quadam ſermonis hujus deceptus interpretatione, pu-* De Pœnit. L. 2. c. 6. *tet nobis ſaltationis lubricæ hiſtrionicos motus & ſcenæ deliramenta mandari; hæc etiam in adoleſcentula ætate vitioſa ſunt. Sed ſaltationem eam mandavit, qua ſaltavit David ante Arcam Domini. Non ergo illa delitiarum comes atque luxuriæ ſaltatio prædicatur, &c.*

XI. Nec otioſa forſan erit hæc excurſio, ſi recurrat animo, quàm non pauci & Clerici & Regulares, non ſatis forſan perpenſis, his Eccleſiæ ſanctiſſimis legibus, publicos etiamnunc ludos exhiberi curent, per ingenuos nobileſque adoleſcentulos, quibus & choreæ & ſpectacula quædam intertexuntur. Eſt omninò mihi quidem perſuaſiſſimum, integram & illibatam conſtare innoxiæ huic juventuti ſuam & animi & corporis pudicitiam inter has oblectationes. Sed etſi non excutitur, concutitur nonnunquam pudor & caſtimonia, & ultra ætatem gliſcit nonnunquam nequitia. Denique quorſum artus intaminatos hactenus fingere, & frangere ad eos modos, motuſque, quibus non eadem forſan inhærebit ſemper innocentia? *Si ſaltationes, balationes* toties à ſanctis Patribus & à Conciliis proſcriptæ ſunt: cur ad eas, ad earum ſaltem præludia duces erunt quodammodo, qui duces, qui magiſtri

ſunt

sunt ad pietatem ? An satis innoxia possunt esse noxiæ artis & voluptatis tyrocinia qualiacumque?

XII. Ut ab hoc diverticulo in viam nos referamus, ad venationes iterum revocanda oratio est. Liber Pœnitentialis Gregorii Papæ III. Clericis qui venationem exercuerint, annum unum pœnitentiæ indicit, Diaconis biennium, triennium Presbyteris. *Si quis Clericus venationes exercuerit, unum annum pœniteat, Diaconus duos, Presbyter tres.* A beato Bonifacio summi Pontificis Legato gradu extrusus est Servillion Episcopus Moguntinus, Synodico judicio, quòd bello cæcidisset, & venatus esset. Ita author vitæ Bonifacii.

XIII. Regula B. Ferreoli ad Monachos suos, illius nempe Uceticensis Episcopi, venationes & aucupia prohibet, ut sæcularem prorsus oblectationem, qua anima extra seipsam spargitur, & evagatur, & dum prædam captat, præda ipsa fit. *Inter cæteras mundi delectationes noverit sibi Monachus venationem exercere prohibitum, &c. Cùm scire potiùs debeat, vitia pro bestiis esse mactanda, &c. Bonum ergo vitæ suæ cursum cursibus vanis perire judicet, &c. Ne postponens Monachum ferarum & ipse captione capiatur: & sæcularibus desideriis irretitus, venator agrestium bestiarum, adversarii & ipse fiat venatio.* Hæc erat perneccessaria institutio Monachis, qui ferè sylvas incolebant, & quorum labores, rusticasque operas feræ plerumque depopulabantur. Non vetat Ferreolus, quin in eas immittant canes, à quibus abigantur, non ut captentur; quòd qui semel sæculi voluptatibus renunciarunt, iis deliciæ omnes ab uno summo Deo sperandæ, & irrigandæ sint. *Sed soli Deo vacandum congaudeat, quem expetit.* Perspicuum est harum rationum paria esse momenta adversùs Clericos.

XIV. Ante Hieronymum adverterat Ambrosius, duos tantùm in scripturis commemorari venatores, Nemrodum, & Esau, qui ambo impiorum & reproborum personam circumferunt. *Denique nullum invenimus in divinarum serie Scripturarum, de venatoribus justum.* De venatoribus publicis in Amphitheatro agit Augustinus, cùm in illis ait ipsum placere & præmiis donari flagitium. *Qui venatoribus donant, quare donant? Hoc in illo amant, in quo nequissimus est.*

XV. Venationibus privatis non rarò ad publicas feræ subministrabantur, plerumque in Amphitheatro. Sanxere constantissimè Concilia, ut ne unquam Clerici spectaculis & voluptatibus his publicis præsto essent, sive equorum curruumque certaminibus in Circo, sive ludis scenicis in Theatro. Accipe verba ipsa Trullanæ Synodi: *Ne cui liceat eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Monachorum, in equorum curriculis subsistere, vel scenicos ludos sustinere.* Et sanctissimus tamen & eruditissimus Thomas Apameæ Episcopus, ut Persarum Regis iram molliret, ejusque gratiæ suaviùs illaberetur, mira & ut spero laudatissima dispensatione cum ipso interfuit certamini equorum in Circo. Sic enim Evagrius: *Thomas vir non doctrina modò, sed rectè factis etiam facile præstantissimus. Qui fortè unà cum Cosroe certamen equorum in Circo spectare, licèt hoc Ecclesiæ Canon vetaret, neutiquam recusavit. Quod propterea ab eo factum est, ut omnibus modis Cosrois furorem molliret mitigaretque.*

XVI. Ingruente extrema ea necessitate demulcendæ iræ efferati tyranni & victoria ipsa sua insanientis, sapientissimus Præsul detrahendum censuit tum quidem aliquid de asperitate Canonum. At nullo ejusmodi necessitatis telo adactos Thomas non minùs acerbè insectatus esset Clericos id genus voluptatibus indulgentes, quàm Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, qui Clericos omnes absterruit effugavitque à spectaculis & curriculis equorum in Hippodromio, ut ad graviora se sanctioraque in Scripturis spectacula conferrent; abduxit & à Musicæ certaminibus auscultandis, eos qui aures voceisque suas sacris concentibus dedicassent; denique à deliciis omnibus sensibilibus publicè cum plebe aucupandis & degustandis avocavit, ut cælesti suavitate veritatis & charitatis abundantiùs recreari se à Deo promererentur. *Multos itaque ex iis qui erant in sacris, qui equorum certaminibus mirandum in modum delectabantur, repressit, & ut se domi continerent, cum hæc fierent, sibique & divinis Scripturis attenderent, admonuit; & ut nullam turpem & ab honestate alienam auditionem omnino admitterent, Davidicis verò fidibus portam aperirent, & iis magis delectarentur, persuasit, &c. Omnem verò rerum suavium odoratum, qui mortem attrahit, admittere dehortabatur; eum verò qui conservabat suaveolentiam Apostolicam, festinatim ad odorem unguentorum Christi maximè attrahere adhortabatur, &c.* Hinc illud existit Clericos sui status perfectionis non incuriosos, eas demum sensuum voluptates delibare posse, quibus fraudare sese non possunt, nisi & naturæ necessitatibus servire abnuant. Aliàs enim illi, ut sese, ita & sensus suos omnes divinis canticis & deliciis consecrarunt. Sed & ipsas fidelium oblationes Deo semet & Christo consecratas, hoc est res omnes & proventus Ecclesiæ, in profanas delicias & superfluitates absumi piaculare est.

XVII. Gladiatorum ludos Constantinus & Constantius prohibuerunt, ut liquet ex legibus Codicis Theodosiani. Sed ea tandem cruentissima certamina funditus sustulit Honorius Imperator, postquam Telemachus Monachus à Gladiatoribus occisus est, quos in Romano Stadio certantes divellere & deterrere à pugna tentabat. Abolita sunt & exterminata à Theodosio Juniore hominum cum belluis certamina, uno hoc verbo, quod in Amphitheatro pronunciatum ab eo est, Exhorrescere se cruenta spectacula. Qua pollet vi & authoritate una Pii Imperatoris vox. Aures hìc adhibendæ Socrati: *Annon habetis cognitum, nos ita assuefactos esse, ut nulla crudelia spectacula contemplari possimus? Quæ cum populus ex ejus ore audisset, de reliquo à crudelibus spectaculis abstinere didicit.* Vigebant adhuc Circenses & scenici Ludi. Cùm Circenses priùs deperisset Valentinianus Junior, illos ipsemet postea ferè oblitteravit, ut in ejus Funere author est Ambrosius: *Ferebatur Valentinianus primò Circensibus delectari. Sic illud abstersit, ut ne solemnibus quidem Principum natalibus, vel Imperialis honoris gratia Circenses putaret esse celebrandos.* Episcopos, Presbyteros & Diaconos ejecerat Justinianus ex omnibus spectaculis, quòd eorum sensus uni Deo dicari, eo uno deliciari castissimè debeant. *Ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta pura fiant, & consecrentur Deo.* Eo confirmabatur Canon Concilii Carthaginensis III. ubi præfati Patres non nescii quàm alienos esse deceat fideles omnes à spectaculis, iis interdixerant Clericos & filios Clericorum. *Ut filii Episcoporum, vel Clericorum spectacula sæcularia non exhibeant, sed nec spectent, quandoquidem à spectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim Christianis omnibus hoc interdictum est, ut ubi blasphemi sunt, non accedant.*

In Concilio etiam Africano spectacula in genere damnata fuerunt, interpellatique Imperatores, ut ne unquam ea Festis & Dominicis diebus actitarentur: & ne ad ea fideles cogerentur, cùm cogi quemquam nefas sit ad ea, quæ divinis Legibus adversantur. *Nec oportere etiam quenquam Christianorum ad hæc cogi spectacula, maximè quia in his exercendis quæ contra præcepta Dei*

Uzes. Cap. 34. Amb. in Psal. 118. Oct. 8. D. 86. c. 11. In Psal. 10. Can. 24. Gr. L. 4. c. 24. Tarasii vita apud Surium die 25. Sept. Theodoret. L. 5. c. 26. L. 7. c. 21. Cod. l. 1. tit. 4. c. 34. Can. 11. Can. 15. Gr.

Dei sunt; nulla persecutionis necessitas à quoquam adhibenda est.

Can. 53. 54. XVIII. Jamdiu antè Laodiceni Concilii Patres à nuptiis fidelium saltationes exploserant, fideles omnes absterruerant à spectaculis quibuscumque. *Quod non oportet Christianos ad nuptias euntes, balare vel saltare* βαλλίζειν, ἢ ὀρχεῖσθαι. *Sed castè canere, vel prandere, sicut competit Christianis, &c. Non oportet Sacerdotes aut Clericos quibuscumque spectaculis in scenis aut nuptiis interesse.*

XIX. In Concilio denique Agathensi vetiti fuerant omnes Clerici, non nuptiarum tantùm conviviis interesse, sed conventibus prorsus omnibus, ubi & cantatur & saltatur tam intemperanter & impudicè, ut his contaminentur oculi, sensusque alii, mysteriorum sanctimoniæ sacri. *Ubi amatoria cantantur, & turpia,*

Can. 39. *aut obscœni motus corporum choris & saltibus efferuntur; ne auditus & obtutus sacris Mysteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.* Verba eadem ipsa sunt

Can. 11. Venetici Concilii paulò antè habiti in Armorica Provincia.

XX. Eadem omnino præceptione Clericos omnes imbuerat B. Isidorus Hispalensis Episcopus, ut à sæculi voluptatibus diligentissimè aufugerent, & ne mundi pompis aut spectaculis unquam interessent. *His lege Patrum cavetur, ut à vulga-*

De Eccles. Offic. l. 2. c. 2. *ri vita secluſi, à mundi voluptatibus sese abstineant, nec spectaculis, nec pompis intersint, convivia publica fugiant, privata non tantùm pudica, sed & sobria colant.* Cassiodorus ita stylum suum, linguamque Theodorico Regi commodavit, ut & ipse spectacula etiam dum ederet, de-

Baron. ann. 509. n. 5. 523. n. 1. 2. testaretur. *Spectaculum expellens gravissimos mores, evacuator honesti, &c. Hæc nos fovemus, necessitate populorum, &c. Expedit interdum desipere, ut possimus populi desiderata gaudia continere.*

CAPUT XLIII. P. 2. l. 4. c. 11.

De ludis & voluptatibus parùm consentaneis Clerico cuicumque, per eadem mediæ ætatis sæcula.

I. Leges Imperatoriæ, quibus summoventur Clerici venatione, saltationibus, spectaculis, aleis; imò ne ejusmodi ludorum spectatores, aut utcumque participes sint.

II. Varii Canones ad proscribendos ludos.

III. Exempla ad hoc ipsum.

IV. An aliqui innocui sint ludi, nec Monialibus prohibiti.

V. Discrimen ludorum damnabilium & tolerandorum.

I. UT saltationibus, venatu, spectaculisque sæcularibus interdictum est Clericis, ita & ludis. Canones, ut videtur, confirmat Justinianus, cùm alea arceat Clericos, imò & locis, ac conventibus iis quomodocumque præsentes esse, ubi his ludis aut spectaculis publicis vacatur. *Interdicimus sanctissimis Episcopis & Pres-*

Cod. l. 1. De Epis. & Cle. L. 17. Novel. 123. c. 10. *byteris, Diaconis, & Subdiaconis, & Lectoribus, & omnibus aliis cujuslibet ordinis venerabilis collegii aut schematis constitutis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus hunc tribus annis à venerabili ministerio prohiberi, & in Monasterium redigi.* Suspendi ad triennium, & in Monasterium detrudi ad pœnitentiam, ejusmodi pœnæ sunt, quibus in leves culpas non animadverteretur. Alia lege Justinianus executionem legis hujus Episcopis delegavit, data copia ut opem & tuitionem accerserent Præsidum Provinciæ. *Quæ de alea, sive ut vocant,* Cod. l. 1. De Epis. audien. L. 25. *cottis,* περὶ κύβων, *ἢ τοι κοττων, ac de eorum prohibitione à nobis sancita sunt, ea liceat Dei amicissimis Episcopis, & perscrutari, & cohibere, si fiant, & flagitiosos per clarissimos Præsides Provinciarum, & Patres defensoresque civitatum ad modestiam reducere.* Illa autem in hanc rem potissima est Constitutio ejusdem Principis, qua vicem primùm dolet nonnullorum ex Presbyteris & Clericis, adeoque & ex Episcopis, qui sese his contaminabant ludis, quibus ne Laicos quidem illigari fas est, aut ad legis adversantis sibi ludibrium, ludentium spectatores & participes fiebant. *Præter communem rerum fidem, ex Pres-* Ibid. l. 34. *byteris & Diaconis, nam eo amplius dicere erubescimus, nempe Episcopos, non verentur, alii quidem per se ipsos, cubos seu tesseras contrectare, & adeò pudendum, atque ipsis etiam laicis à nobis interdictum spectaculum participare; alii verò talem ludum non accusant, sed vel communicant facientibus, aut sedent spectatores, &c. Polluunt suas manus, & oculos, & aures, sic damnatis & prohibitis ludis.* Vetat ergo Princeps ne his se profanis ludis spectaculisque quicumque Clerici commaculent, itemque ne equorum certaminibus, ne scenicis ludis, aut venationibus ferarum, id ipsi cùm profiteantur, & in se recipiant, avocare fideles omnes ab istiusmodi pompis & vanissimis oblectamentis. *Ipsi prædicant, ut ab-* Tit. 9. c. 27. *renuntient adversarii dæmonis cultui, & omnibus pompis ejus, quarum non minima pars talia spectacula fiunt.* In Nomocanonem Joannis Antiocheni & Photii congestæ sunt Leges istæ omnes Imperatoriæ.

II. Trullanum Concilium excommunicatione innodavit Laicos, Clericos depositione, si qui ludis his prohibitis vacarent. *Nullum omninò si-* Can. 7. *ve Clericum sive laicum ab hoc deinceps tempore, alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere deprehensus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur: si laicus, segregetur.* Ita renovabantur Apo- Can. 42. 43. stolici Canones, qui eadem intentaverant pœnas Clericis, Laicisque, eadem ludorum damnabilium voluptate deturpatis. Laicos solos his minis perculerant Patres Concilii Eliberitani, quòd in Clericos ne caderet quidem suspicio rei tam absurdæ. *Si quis fidelis alea, id est, tabu-* Can. 78. *la luserit, placuit eum abstinere; & si emendatus cessaverit, post annum poterit communione conciliari.* Denique tanta invidiæ flamma in hos ludos eruperat, ut aleæ amatores impatientissimè ferrent Aleatores se dici, & aliud nescio quid nominis subrogarent, quo non eadem sibi inureretur infamia. Ita enim Ammianus Marcellinus de Romana nobilitate verba faciens: *Quidam ex his licèt rari, Aleatorum vocabulum* L. 28. c. 21. *declinant, ideoque se volunt appellari Tesserarios. Inter quos tantum differt, quantum inter fures & latrones.*

III. Supersunt in historicis Eusebii monumentis excerpta quædam ex elegantissimis olim Apollonii opusculis adversùs Montanistas, ubi vir summus convellit insanos antiquissimæ Ecclesiarum doctrinæ adversarios, qui perversissimè Prophetarum sibi nomen & gloriam sumebant, cùm vitæ pravitate doctrinam ipsi suam infamarent, voluptatique, tesseris, & usuræ studerent. En ipsa Apollonii verba: *Dic mihi, Tingitne capil-* L. 5. c. 18. *los Propheta? An stibio oculos linit, an studet ornari, an tabula ludit & tesseris, an pecuniam locat fœnori?*

Erat certè Synesio exploratissimum, quàm ab- Hieron. De Script. Eccl. in Apol. horrere deberent Clerici omnes à ludis, cùm hac etiam ratione muniret se adversùs electores suos, & Episcopales infulas detrectaret, quòd abstinere ludo non posset, cùm Episcopus debeat ab his voluptatibus alieniſſimus esse, nec alias captare,

re, quàm cæleſtium Scripturarum oblectationes. *Scis me, cùm à libris oculos avocavi, in omne ludorum genus eſſe propenſum. At Epiſcopum divinum eſſe hominem oportet, utpote qui ab omni ludo, peræquè ac Deus ipſe, alienus & inexorabilis eſſe debeat, &c. Ut & ad mœſtitiam ſit compoſitus, & ad nullam voluptatem confringi atque emolliri poſſit.* Epiſt.10ſſ.

Narrat Gregorius Turonenſis Sanctimoniales quaſdam ſanctæ Radegundis Pictavienſis, Abbatiſſæ ſuæ tum culpas alias ingeſſiſſe, tum quòd *ad tabulas luſiſſet*. Purgabat ſe Abbatiſſa, quòd luſiſſet ſuperſtite beata Radegunde, in quam adeo ea culpa reſiliret; porro ejuſmodi luſum nec Canonicis Regulis, nec Regula ipſa ſua vetari; parituram ſe tamen Epiſcoporum mandato, *Reſpondit, Etſi luſiſſet vivente domina Radegunde, ſe minùs culpa reſpiceret; tamen nec in Regula per ſcripturam prohiberi, nec in Canonibus retulit: ſed ad juſſionem Epiſcoporum repromiſit cervice ſe inflexa per pœnitentiam quidquid juberetur implere.* L.10.c.16.

IV. Propè abeſt à vero hunc tabularum ludum longè alium eſſe ab eo, quem Leges & Canones exploſere. Honeſta ea erat animi relaxatio, maximè inter Moniales, quæ eo ſe ludo oblectabant breviſſimo quodam temporis intervallo, ad reficiendas animi vires; cùm ludus ille aleæ & teſſerarum, quem procul amandari jubent Canones & Leges, animi perturbationes ciere ſoleat, & cupiditates inflammare, tum victoriæ, tum lucri; unde plerumque jurgia, contentiones & diſpendia proficiſcantur. Eorum deteſtatur nobilis Hiſtoricus Cornelius Tacitus inſaniam incredibilem, qui eo ludo perdita ſubſtantia ſua omni, corpus denique & libertatem ſuam addicebant, quo fiebat ut & victores victoriæ ſuæ puderet, eoque ut ſe exolverent, per commercia in longinquas gentes eos diſtraherent. Sic enim ille de Moribus Germanorum: *Tanta lucrandi perdendique temeritate, ut cùm omnia defecerint, extremo ac noviſſimo jactu de libertate & de corpore contendant. Victus voluntariam ſervitutem adit, &c. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut ſe quoque pudore victoriæ exolvant.* Cap.24.

V. His flagantiſſimis ludendi cupiditatibus, lucrandi, perdendi, his rei omnium pretioſiſſimæ, temporis diſſipationibus, his mortalium calamitatibus, & ruinis familiarum obviam ibant leges, aleæ & aleatoribus jure merito infeſtiſſimæ. Audiendus hìc Clemens Alexandrinus: *Jam verò prohibendus quoque eſt teſſerarum ludus, τῆς κύβων παιδιᾶς, & præterea ex talorum ludo lucri ſtudium, quod nonnulli acriter ſequuntur: διὰ τῆς ἀστραγάλων. Talia enim inconſideratus luxuriæ amor otioſis oblectamina ſuppeditat. In cauſa enim eſt deſidia.* Aliàs inficiari nemo cordatus poteſt, quin & piis & religioſis ſua ſint honeſta, furtimque quodammodo delibanda oblectamenta, & laxamenta animi, ut de B. Joanne Apoſtolo & Evangeliſta narrat Caſſianus. Pædag.l.3.c. 11.

CAPUT XLIV. P.2.l.4.c.12.

Militia & armis Clerici prohibiti, per eadem media ſæcula VI. VII. & VIII.

I. II. Quæ Concilia à militia & armis Clericos deterruerint.

III. Ut in exercitu Sacramenta adminiſtrarent Epiſcopi, Presbyterique.

IV. Mirabilia Epiſcoporum exempla, qui exercitibus & caſtris intervenerunt.

V. Gregorius Magnus & Stephanus III. non multùm diſſimilem ſecuti ſunt rationem.

VI. VII. In Hiſpania & in Oriente valebant utique eædem Leges.

VIII. IX. Baſilii Canones in eandem rem, & Concilii Cabilonenſis.

X. XI. XII. Quæ Athanaſii, quæ Chryſoſtomi ſententia.

XIII. Singularia quædam exempla, ubi Clerici, ubi Epiſcopi, etiam ſanctitate conſpicui, militaribus interfuere expeditionibus, ſemoti tamen ab acie, ne armati quidem.

I. SUpereſt ut pauca aliqua perſtringamus de bello, & de armis, & de ſacrorum in ea redituum impendiis. Cùm Sacerdotium Chriſtianum pacem & charitatem ſpiret, & præ ſe ferat, hinc dilucidum fit non aliis Clericos armis cingendos eſſe quàm ſpiritalibus, utpote quibus paci & tranquillitati Chriſtianæ longiùs latiùſque propagandæ militatur. Ideo & Concilium Matiſconenſe I. in carcerem menſtruum contrudit, & vitam interim pane & aqua tolerare jubet Clericos eos, qui deprehenſi fuerint indecenti cum veſte & armis. *Si Clericus aut cum indecenti veſte, aut cum armis inventus, à ſeniore ita coerceatur, ut triginta dierum incluſione detentus, aqua tantùm & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur.* Can.5.

II. Succenſentem ſuprà audivimus Bonifacium Archiepiſcopum in Epiſtola ad Zachariam Papam data, Epiſcopis iis, qui *pugnabant in exercitu armati, & effundebant propria manu ſanguinem hominum.* Ei malo medicinam fecit Concilium Liptinenſe, vetitis Clericis, Monachiſque, ne arma unquam induerent, aut pugnarent, vel exercitibus interviſerent, niſi pauciſſimi illi numero Epiſcopi, quorum eſt in caſtris Principibus, Ducibus, & militi ipſi Sacramenta erogare. *Servis Dei per omnia armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hoſtem pergere omninò prohibuimus, niſi illis tantùm, qui propter divinum myſterium, Miſſarum ſcilicet ſolennia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi ſunt; id eſt, unum vel duos Epiſcopos cum Capellanis & Presbyteris eorum Princeps ſecum habeat. Et unuſquiſque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere pœnitentiam poſſit.* Ejus Canonis hanc ſummam fecit Bonifacius in Epiſtola quadam: *Interdiximus ſervis Dei, ne pompatico habitu, vel ſagis vel armis utantur.* Can.2.

III. Habes hìc unum & alterum Epiſcopum, cum Presbyteris ſuis, Principi in exercitu affixum; habes Presbyteros quaſi Eleemoſynarios Caſtrorum cuique militum cohorti addictos; qui uni tamen ſpiritali militiæ, & ſacrarum functionum miniſterio vacent. Idem præcipit Abbatibus Concilium Sueſſionenſe, eodem propè tempore habitum, ut ſe militaribus muniis ſubducerent, quanquam certos militum cuneos jam tenerentur ſuo ſumptu Regiis Exercitibus adgregare, ut alibi dictum eſt prolixiùs. *Et Abbates legitimi hoſtem non faciant, niſi tantùm homines eorum tranſmittant.* Legitimi dicuntur hìc Abbates, qui Regulares erant, cùm eidem Cœnobio eſſet & Commendatarius Abbas laicus & miles, cui Regularis Abbas ductandum commendabat militum cuneum, Abbatiæ ſumptu ſuſtentandum. Can.3.

IV. Ubi Gregorius Turonenſis duorum illorum commemorat facinora Præſulum, qui ſemel iterumque exauthorati fuere, armis quoque illos & militia delectatos declarat, quin & præliis cædibuſque cruentatos fuiſſe. *Fuerunt in hoc prælio Sidonius & Sagittarius fratres, atque Epiſcopi, qui non cruce cæleſti muniti, ſed galea aut lorica ſæculari armati, multos manibus propriis, quod pejus eſt, interfeciſſe referuntur.* L.4.c.43.

Du-

Ducem se quidem Christiano exercitui præstitit B. Germanus Altisiodorensis Episcopus in Britannia majore, sed eo tantùm fine & consilio, ut cælestis militiæ opem imploraret adversùs Pictos & Scotos, Barbaricas gentes, qui mox prostrati fugatique sunt. *Cùm Germanus ipse dux belli factus, non clangore tubæ, sed clamore Alleluja, totius exercitus voce ad sydera levata, hostem immanem in fugam vertit.* Sic Ado in Chronico, qui non ita præclaro encomio prosequitur Episcopum alium, qui Gallicanum ductabat exercitum adversùs Suevos, nec affuit tantùm, sed præfuit prælio cruentissimo. *Anepos Episcopus sæcularis conversationis vir, duxit exercitum Francorum contra Viliarium in Suevos, ubi gravissima cædes facta est anno Domini* 712. Idem narrat & Beda de B. Germano, atque modò Gregorius Turonensis, sola illum oratione armatum congressumque fuisse cum hoste, non nescium hanc militiam à Christo & Apostolis dedicatam fuisse. *Itaque Apostolicis ducibus Christus militabat in Castris.* L. 1 c. 20.

At longè admirabilius est, quod idem alibi Beda memorat de certamine inter duos Britannorum Reges inito, quorum alteri præter militem aderat tam innumerabilis multitudo eorum, qui solis decertarent precibus, ac præsertim Monachorum celebratissimi Cœnobii Bancorienſis, ut eorum interfecti sint mille & ducenti, cùm qui defensor eis datus fuerat, primus fugam arripuisset. *Extinctos in ea pugna ferunt, de iis qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solum quinquaginta fuga lapsos.* L. 2. c. 2. Narrat idem alibi Anglos Orientales numero impares hostium exercitui, advolasse ad Monasterium, ubi Sigebertus Rex administrato aliquandiu Regno, editisque tum sapientiæ & pietatis documentis, regno corruptibili se abdicaverat, quo incorruptibili potiretur: illum vi allata abripuisse, ea spe fore, ut vel ipso ejus conspectu, animi convalescerent, militibusque invicta quædam fortitudo aspiraretur: at Sigebertum præsentis, quàm præteriti sui status & propositi tenaciorem, constantissimè & armis, & acie abstinuisse, animique magnitudinem præclariùs ostentasse cadendo, quàm occidendo. *Illo nolente ac contradicente, invitum de Monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minùs animos militum trepidare, minùs præsente duce quondam strenuissimo & eximio, posse de fuga meditari. Sed ipse professionis suæ non immemor, dum optimo esset vallatus exercitu, non nisi virgam tamen habere in manu voluit, occisusque est unà cum Rege Enrico, cæsus sive dispersus exercitus.* L. 3. c. 18.

V. Alieniſſimo se quoque animo à cruentis his expeditionibus tum testatus est esse Gregorius Magnus, cùm verbis suis moneri voluit Mauritium Imperatorem, in sua potestate fuisse, ut internecione delerentur omnes Longobardi, qui Ecclesiæ & Imperio bellum indixerant. Sed non eum esse se, qui cujusquam fundendo sanguini, aut cædi operam suam interponeret, vel authoritatem accommodaret. *Unum est, quod breviter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione divisa esset. Sed quia Deum timeo, in morte cujuslibet hominis me miscere formido.* Joan. Diac. l. 4. c. 64. Greg. Reg. l. 7. Ep. 1. Fungebatur tamen officio Gregorius, & strenuè instabat, ut Imperatorius exercitus incursationes Longobardorum in Romanorum fines compesceret. Contra autem Stephanus III. & reliqui Pontifices Romani ejus ævi adversùs eosdem Longobardos appellavere Galliæ Regum tuitionem, & arma victricia, in quibus experiebantur inexpugnabile esse Ecclesiæ Romanæ munimentum. Ita enim ille ad Reges Galliæ: *Peto vos, ne pereamus, nequando dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum sunt; Ubi est fiducia Romanorum, quam post Deum in Regibus, & in gente Francorum habebant?* Epist. 3. Ut non dubitaverat Gregorius Imperatorios exercitus excitare se posse ad propulsandos Longobardos; ita ne ambigere quidem potuit Stephanus III. quin cessante Imperatoria militia, posset adversùs eosdem hostes auxiliares invocare cohortes Regum Francorum. Itaque specie magis quàm re utriusque Pontificis consilia, & rationes desidebant.

VI. In Concilio Ilerdensi biennii suspensio & pœnitentia constituta est in Clericos, qui manus sanguini Christi distribuendo sacras, humano fuso cruore inquinarent. *De his Clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ut ab omni humano sanguine, etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quàm Communione priventur.* Can. 1. In Concilio Toletano IV. exauthorantur, & pœnitentiæ mancipantur in Cœnobio quopiam, qui Clerici cùm essent, plebe ad seditionem concitata, ipsi ad arma convolassent. Can. 45.

VII. Fuit & illud Orientalibus Episcopis perspectissimum, blandissimè conciliandam esse professionis suæ humanitatem & indulgentiam, cum ea charitate & tuitione, quam populis suis deberent, & civitatibus ab hoste circumvallatis. Theodoretus Canonum consultissimus affirmat sanctissimum illum Nisibis Episcopum Jacobum, & Episcopum pariter, & Præfectum, ac defensorem se egisse, exercitusque ducem ejus Civitatis, quæ Imperii in finibus, & veluti certum propugnaculum esset. Ἐπίσκοπος, καὶ πολιοῦχος, καὶ στρατηγός. L. 2. c. 30. Cùm eam obsidione cinxisset Persarum Rex, murosque magnam partem evertisset, flumine coercito, & post liberiùs effuso, sanctissimus Præsul muros alios restaurari fecit, novisque machinis excitatis, hostes omnino ab obsidione repulit. *Divinus ille vir Jacobus, suæ precationis virtute, non solùm militum, aliorumque incolarum confirmavit animos, verùm etiam murum denuò extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit.* Sed scitè & verè illud observat Theodoretus, convenienter Canonum statutis, pugnasse Jacobum, vicisse, Persas fugasse, ab Ecclesia non discedentem, ad mœnia nec accedentem, uno, eoque invictissimo orationis præsidio. *Quas res perfecit, non accedendo ad mœnia, sed intus in sacrosancto Templo Deum precibus enixè sollicitando.*

VIII. Fidelibus qui hostilem in prælio sanguinem fudissent, suadebat Basilius, ut triennium totum sacro Christi corporis epulo se abstinerent: & fatebatur tamen nihil illis hactenus pœnarum indictum fuisse, cùm manus & arma defensione patriæ & castitatis consecrassent. *Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant.* Epist. ad Amphi. c. 13. Addit Balsamon ejus Basilii Canonis usum exoleviſſe; aliàs enim totum vitæ cursum milites peracturos, beatæ hujus communionis exortes; at cùm voluisset Phocas Imperator Martyrum albo inscribi, qui in bello milites ferro cecidissent, hoc Basilii Canone muniſſe se Episcopos, & ejus postulata refutasse. Addit denique idem Balsamon, compluſculos Presbyteros, & ex Episcopis unum jussu Imperatoris veniſſe in conspectum Concilii, quòd arma gestassent, pugnassentque cum hoste: tumque Episcopos Concilii varias in sententias isse: aliis convenienter huic Canoni eos orbantibus omni prorsus sacro ministerio; aliis sæcularis, quàm Ecclesiasticæ militiæ amantioribus, eoque censentibus his etiam laudes ingerendas. Adeo Canones isti tum in desuetudinem, & in contemptum venerant.

IX.

IX. Nec Basilii tantùm Canone, sed & Chalcedonensi, gravissimæ decernabantur hæ pœnæ, in Can.7. Clericatus transfugas, vel Cœnobiorum, qui sæculari se vel dignitatum, vel armorum militiæ adscribi ambibant. *Eos qui in Clero semel ordinati* Can.93. *sunt, & itidem Monachos, statuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad sæcularem dignitatem posse venire. Qui autem hæc audent, & non pœnitentia ducti ad id revertuntur, quod propter Deum prius elegerant, anathematizari.* Qui idem Canon Tit.9.c.32. inter Apostolicos locum habet.

X. In Nomocanonem suum contulit Photius Leges omnes, quibus Clerici & Beneficiarii abdicantur, qui se militiæ implicuerint. His Legibus priscis posteriores alias adjicit Balsamon.

XI. Risit Athanasius ludificationes Episcoporum Arianorum, qui Romano ne Concilio interesse cogerentur, cùm illud Julius Papa, ipsorum postulatis obsecundans indixisset, Persicum bellum prætexebant. At contra declarat Athanasius, non esse quod se Episcopi bellicis tumultibus interponant. *Causificationem interim tur-* Epist. ad Solitar. *pem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse. Sed in ea re nihil veri. Metus enim conscientiæ eos expediebat. Quid enim negotii Episcopis cum bello?*

XII. Declarat & illud Chrysostomus, arma Sacerdotum, nimirum preces, non paulò invictiora esse, & terribiliora, quàm ipsa militum tela: cùm subitò ebulliente lepra percusserit Deus Regem ferocientem, & sacerdotales monitiones fastidientem. *Nam sacerdotis est arguere, non movere ar-* Hom. 4. in verba Isaiæ, Vidi Dominum. *ma, non clypeum tractare, &c. Ut intelligatis Sacerdotium Regno majus esse.*

XIII. In confesso tamen est, incidisse eas temporum difficultates, ea discrimina, ut necessariò Clerici ipsi arma corripuerint, & corripi fecerint ad patriæ regionis tuitionem, ne hiscentibus quidem Episcopis, aut insimulantibus tam necessariam publicæ salutis defensionem. Cùm Barbari copias Romanas in fugam vertissent, Parochi classicum cecinere, rusticisque Parochiarum suarum adgregatis hostem victoria sua insanientem effugarunt. Synesius, ut alibi à nobis memoratum est, præerat illius tum Provinciæ Metropoli, idemque non defensionem tantùm paravit, sed & encomium cecinit eorum, qui pro patriæ & Ecclesiæ incolumitate in tantum se discrimen conjecerant. *Plurima Auxiditarum sacerdotibus bona* Epist.122. *contingant, qui cum milites in montium se latebras abdidissent, suumque ipsi sanguinem custodire vellent, rusticam plebem convocantes, statim ab ipsis sacris recta ad hostes duxerunt, fusisque ad Deum precibus, trophæum erexerunt.* Rusticos quidem suos hi Parochi in aciem eduxerunt, in tuitionem regionis à militibus proditæ; sed ipsi sanè pugna abstinuere, & ne arma quidem attigere. Id perspicuè notat Synesius, cùm Parochos una hac induit cura & sollicitudine, congregandi rusticos, educendi in aciem, pugnandi non aliter, quàm precibus ad Deum ingeminatis. Id ipsum & alibi distertiùs ille affirmat, cùm Diaconum commendat, qui strenuitatem miram ostentabat, cùm inermis tamen esset, unde nec irruentem in se unum ex hostibus probè armatum potuit, nisi lapide percutiendo, propulsare, quod fecit teste Synesio, quasi pugno illum cecidisset. *Hic ille est qui Princeps armatum militem inermis excepit, quem quominus lapide temporibus illiso feriit, non ut eum jaceret, sed ut quasi pugnis infestis insiliret.* Arrepto certè militis ejus gladio, plures ille alios confodit, sed is fuit & prælii æstus, & victoriæ ardor, qui transversum illum egit, ultra eos justi moderaminis limites, quos sibi ipse præscripsisset. Judæos Alexandria expulit B. Cyrillus L.7.c.13. Alexandrinus Episcopus, teste Socrate, eo milite quem ipse collegisset, & Præfecto Oreste adeo non ferente suppetias, ut palam adversaretur, quòd jam dudum ad se traxissent Episcopi Alexandrini maximam partem ejus potestatis, quam Imperatorii Ministri solent explicare. Marcellus Apameæ sanctissimus Episcopus sub Imperatore Theodosio Idolorum templa diruere adgressus est, eoque ex Sozomeno militem ipsemet & Gladiatores adduxit. *Certior factus in Aulone templum* L.7.c.15. *esse ampliſſimum, militibus aliquot ac gladiatoribus assumptis, adversùs illud contendebat.* At Marcellus ne ad sui quidem defensionem tum armis sese ullis munierat. Itaque in eum seorsim subductum impetum fecere Gentiles, ejusque sanguine ruinas collabentis templi sui conspersere. Ejus ut Martyris memoria in sacris tabulis colitur.

CAPUT XLV. *P.3.l.4.c.9.*

Voluptates & pompæ sæculi, & insanæ expensæ Clericis prohibentur, venatio, comœdia, arma, pugnæ, tabernæ, sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Clericos Concilia arcent ludis, venationibus, scenicis ludis.

II. His Conciliis consentiunt Capitularia Regum.

III. In hæc stomachatur Jonas, & in Proceres, Nobilesque, qui suo venandi jure utuntur impotentiùs.

IV. Musicæ certamina Clericis prohibita, nisi ad Psalmorum concentum.

V. Canones iidem in Oriente vigebant.

VI. Aditus Clericis intercluſus ad spectacula. Ubi salus periclitatur, molliores Canonum interpretationes explodendæ sunt.

VII. Ne Clerici armati ingrediantur.

VIII. De eodem, Neq laici sacris mysteriis armati intererant.

IX. Vetitus aditus ad tabernas.

X. De expensis ad commoda publica.

I. PRoscripsere à Clero sacri Canones molliores omnes & effæminatas voluptates, pompasque ludicras sæculi, ludos, comœdias, venationes, quidquid est denique quod sensus fascinare, & corda inficere ac vitiare possit. Ita enim Concilium III. Turonense: *Ab omnibus quæcumque ad aurium, & ad oculorum pertinent illece-* Can.7. *bras, unde vigor animi emolliri posse credatur, quod de aliquibus generibus musicorum, aliisque nonnullis rebus sentiri potest, Dei Sacerdotes abstinere debent. Quia per aurium oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histrionum quoque turpium, & obscœnorum insolentias jocorum, & ipsi animo effugere, cæterisque Sacerdotibus effugienda prædicare debent.* Et proximo mox Canone: *Sacerdotibus non expedit sæcularibus & turpibus quibuslibet intereſſe jocis. Venationes quoque ferarum, vel avium minimè sectentur.* A quibus non recedebat Concilium Cabilonense II. ut non è Clero tantùm, sed & è laicis si fieri posset, ejicerentur periculosissimæ venationum & scenicorum ludorum voluptates. *Ab* Can.9. *omnibus oculorum auriumque illecebris Sacerdotes abstinere debent; & canum, accipitrum, falconum, vel cæterarum hujusmodi rerum curam parvipendere; histrionum sive scurronum, & turpium sive obscœnorum jocorum insolentiam, non solùm ipsi respuant, verùm etiam fidelibus respuenda percenseant.*

II. Episcopos, Abbates & Abbatissas avocaverat Carolus Magnus ipse ab expensis illis incredibilibus hominum in venationes & aucupia insanientium. *Ut Episcopi & Abbates, & Abbatis-* Conc. Gall. tom.2.p.157. Can.14. *sæ, culpas (seu copulas) canum non habeant, nec fal-*

falcones, nec accipitres, nec joculatores. Concilium Moguntinum Comœdias & aleas proscripsit. *Jocum sæcularem diligere, aleas amare.* Triennii suspensione mulctati fuerant Clerici Comœdiæ & aleæ sectatores. *Si quis Clericus ad tabulas ludat,*
Addit. 3. c. 27. *vel spectaculis attendat, per tres annos à sacro ministerio prohibeatur, & si dignam pœnitentiam fecerit, reconcilietur.*

III. Laicos ipsos iniquo patiebatur animo Jonas Aurelianensis Episcopus, si expendere mallent opes suas in canes, quàm in pauperes; in aves, quàm in membra Christi. *Existunt complures, qui ob amorem canum, & diversissimas venationes, quibus miserabiliter insistunt, & pauperum curam*
De instit. laicali. l. 2. c. 23. *quodammodo negligunt.* Quanto ergo ille æstu excanduisset in Beneficiarios, qui commendata sibi pauperum patrimonia, his furientibus subtrahunt, ut in canes effundant?

Sed eò vehementissimè justissimèque effervescit Jonas, quòd impotentiùs sæviùsque Magnates suo venationum abutantur jure, cui fori quàm poli leges consonantiores utique sunt. *Miserabilis sanè & valdè deflenda res est, quando, pro feris*
Ibidem. *quas cura hominum non aluit, sed Deus in commune mortalibus ad utendum concessit, pauperes à potentioribus spoliantur, flagellantur, ergastulis detruduntur, & multa alia patiuntur. Hoc enim qui faciunt, lege mundi se facere justè posse contendunt; quos convenio, ut justo libramine decernant, utrum lex mundi legem evacuare Christi debeat, necne.* Et inferiùs: *Quis igitur neget, contra regulam Christianitatis fieri, cùm propter unius hominis delicias, tot pauperes Christi diversissimis injuriis afficiuntur? Quod ita multifariè fit, ut vix explicari queat. Palpent & promittant talia facientibus impunitatem, qui volunt & audent. Ego verò neminem palpare, imò securum super hac re reddere audeo, quòd hæc impunè ullo pacto facere possit.*

IV. Acerbissimè invehebantur Concilii Forojulienses Patres sub Patriarcha Paulino, in Musicæ concentus, vocumque suavitates, ac mollities, fides & alia id genus voluptatum sensibilium irritamenta; concessis tamen, adeòque & vehementer commendatis modulationibus suavissimis Psalmorum & Canticorum cælestis Hierosolymæ. *Placuit, ut eas prorsus mundanas dignitates, quas*
Can. 8. *sæculares viri, vel Principes terræ exercere solent, in venationibus scilicet, vel in canticis sæcularibus, aut in resoluta & immoderata lætitia, in lyris, & tibiis, & in similibus lusibus, nullus sub Ecclesiastico Canone constitutus, ob inanis lætitiæ fluxum, audeat fastu superbiæ tumidus quandoque præsumendo abuti: nisi fortè si in hymnis & Canticis spiritualibus delectatur, de sacris videlicet Scripturarum voluminibus dignè honestèque compositis utatur.*

V. Ab his nimirum voluptatum fomitibus, spectaculis, scenicis ludis, hippodromii certaminibus, Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus suum Clerum abstraxit, propositis ex adverso spectaculis aliis, & voluptatibus castioribus, in sacrorum Codicum frequenti lectione, Psalmorum-
Surius die 25. Febr. c. 36. que nocturno & diurno concentu. *Multos ex iis qui erant in sacris, qui equorum certaminibus mirum in modum delectabantur, repressit, & ut se domi continerent, cùm hæc fierent, sibique & divinis Scripturis attenderent, admonuit; & ut nullam turpem & ab honestate alienam auditionem admitterent; Davidicis verò fidibus portam aperirent, iisque magis delectarentur, quàm indecoris & inhonestis canticis, quæ canuntur cum tympanis & tibiis, persuasit.*

Tit. 9. c. 1. Nomocanoni Photii inscriptæ sunt Novellæ omnes Justiniani, quæ triennio suspendunt, Beneficio privant, pœnitentiæ addicunt, intentata etiam ni resipiscant degradatione, Episcopos Clericosque aleatores, eorumque socios & participes, spectaculorum & venationum publicarum amatores. Addit & Balsamon in Basilicis easdem leges vigere.

Qui posthac alea non abstinerent, eos Trullanum Concilium Clericos quidem exauthoraverat, communione depulerat Laicos: vetuerat & omninò quomodocumque exhiberi Comœdias, venationes, & cætera spectacula, Clericis sacro gradu, Laicis communione dejectis, nisi his nuntium remitterent exitialibus oblectamentis. His addit Balsamon visum esse quibusdam, cursus equorum non prohiberi, ea moderatione qua suo ævo fiebant; uti nec venationes leporum: quanquam confiteretur Canonicis Constitutionibus damnari spectacula venationum, ubi homines cum feris congrediebantur: ludos scenicos, saltationes, histrionum ludibria. Addit rursum Balsamon, quò proclivior esset horum observantia Canonum, operam dedisse Imperatores, ut ludi complures alii excogitarentur, quibus modica quædam plebi oblectamenta pararentur, summoto intemperantium & effrænatarum voluptatum periculo. *Propter horum autem Canonum pœnas videntur excogitati esse ludi Imperatorii, Contopactes, Maro, Achilles, Octoechus, & cæteri, ut qui spectantibus non dissolutionem, nimiamque lætitiam & indecorum risum moverent.*

Alio Canone ejusdem Concilii damnatis reliquiis quibusdam Gentilitiorum Bacchanalium, necnon & mulierum saltationibus, mutationibus vestium, personisque alieni sexus veste indutis, comicis tragicisque per urbis vicos actionibus, impiis Bacchi invocationibus, dum uvas calcarent vindemialibus feriis; indicta à Concilio pœna degradationis in Clericos, excommunicationis in Laicos: Tunc verò Balsamon addit scitissimè damnari eo Canone actiones omnes scenicas, & fabulas, ac spectacula, quæ ab ipso Clero agerentur in majore Ecclesia Constantinopolitana, à temporibus Patriarchæ Theophylacti, Natalitiis potissimùm festis Christi & Epiphaniorum diebus. Adjicit autem Imperialibus quoque legibus proscribi has sacrarum rerum contaminationes, simulatasque personas Clericorum & Monachorum, necnon & vestium sacrarum profanas usurpationes. Si quibus verò in ejusmodi fabularum actionibus Clerici sæcularium vestes ipsimet induant, vel militum, vel Monachorum, si belluarum formas sibi ascisçant, incassum se eos tueri temporis & consuetudinis diuturnitate; nec enim consuetudine posse unquam præscribi adversùs leges divinas. Can. 62.

VI. Cùm denique specialiùs vetuerit Trullanum Concilium, ne Clerici, vel Monachi interssint equorum curriculis, & scenicis ludis; multum operæ ponit Balsamon in elucidanda confirmandaque eorum sententia, qui his oblectationibus publicis in præsentiarum patrocinabantur, quòd non jam id vitii habeant hæc spectacula, cujus contemplatione olim meritissimo explodebantur. Sugillat tamen ipse quidem mollem & effæminatam hanc interpretationem, nec scenicos tantùm ludos damnat, à quo ne illi quidem dissentiebant, sed & ipsos equorum cursus, addita etiam illa præstantissima regula, ad gustum & ingenium præstantissimorum olim Episcoporum accommodatissima: Nunquam molliori & remisso sensu donandos esse Canones, sed solidiori, & tutiori, atque ad æternam salutem magis conducibili. *Plures autem, & qui sunt paulo religiosiores, quibus ipse quoque assentior, hæc non sibi sufficere putavere, dicentes debere Canones, ad id quod est animæ utilius, exponi; non ad id quod est liberius, ac dissolutius, &*
Can. 87. *magis ut ita dicam indifferens.* Leo Philosophus Imperator triennii; pœnitentiam in Monasterio indixit Clericis, qui alea lusissent; quo si rursus Can. 14.

ſus flagitio ſe obligarent, diſcingi & deponi voluit.

Conc. Gall. Tom 2. p.94. 152.232.&c. VII. Accedo jam ad prohibita Clericis arma. In quam rem egregia eſt Adriani I. Papæ Epiſtola ad Carolum Magnum, quem interpellabat, ut ne ſineret poſthac Epiſcopos & Presbyteros armatos ingredi, & exercitibus militari eo ornatu præſto eſſe: ſed orationi, & fidelium inſtitutioni inſtare. Presbyteros, Diaconoſque Carolus Magnus vetuit armis cingi, etiam dum itineri ſeſe committerent, divina hortatus ut potius tuitione confiderent. *Omnibus dicendum eſt Presbyteris & Diaconis, ut arma non portent, ſed magis confidant in defenſione Dei, quàm in armis.* Depromſimus alibi ejus Conſtitutionem, ut ne Epiſcopi, Clericive alii caſtrorum ſuorum armis ſuccingerentur ullis, ſed toti eſſent in miniſterii ſui ſacris muniis obeundis juxta Pontificum mandatum. Concilio quoque Moguntino videntur excuſſa fuiſſe Clericis omnibus tela, & arma prorſus omnia, & quocumque demum loco ac tempore. *Nos autem qui reliquimus ſæculum, id modis omnibus obſervare volumus, ut arma ſpiritalia habeamus, ſæcularia dimittamus. Laicis verò, qui apud nos ſunt, arma portare non præjudicemus, quia antiquus mos eſt, & ad nos uſque pervenit.* Tum blanditi ſunt ſibi Clerici quidam, quòd Paganorum ſaltem ſanguinem fundere non prohiberentur, quam tergiverſationem ipſa rurſum Capitularia excluſere. *Ut Sacerdotes neque Chriſtianorum, neque Paganorum ſanguinem fundant.*

Capitul. l. 1. c. 72. Et l. 6. c. 285..286. L. 7. c. 91. 92. 93. 103, 104.

Can. 17.

L. 7. c. 92.

Nec eo ſe limite continuere Capitularia. Exauthorati ſunt, adeoque & laica ipſa communione ſpoliati, hoc eſt ad pœnitentiam ablegati Canonicam, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, qui militiæ arma bellica geſtaſſent. *Si quis Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus ad bellum proceſſerit, & arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponatur, in tantum, ut nec laicam Communionem habeat.* Alibi pœnitentiæ in Monaſterio degendæ vinculo conſtringuntur, qui populari quapiam furente ſeditione, arma induerint. *Ut Clerici, qui in quacumque ſeditione, arma volentes præſumpſerint, reperti, amiſſo Ordinis ſui gradu, in Monaſterio pœnitentiæ contradantur.*

L. 6. c. 61.

L. 2. c. 248.

VIII. Ne illud quidem prætermittendum, quod ibidem præcipitur, ne laici ipſi arma geſtantes ſacris Myſteriis interſint; ſi ſecus faxint, Epiſcopus arbitratu ſuo pœnam decernat. *Sacrificia matutina Miſſarum, ſive veſpertina, ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum uſum expectet. Quod qui fecerit, in Sacerdotis poteſtate conſiſtat, quali eum diſtrictione debeat caſtigare.*

L. 7. c. 102.

Innovata eſt in Concilio Meldenſi anno 845. depoſitionis ſententia in Clericos omnes, qui armati incederent. *Arma militaria non ſumant, nec armati incedant.* At Herardus Turonenſis Archiepiſcopus exauthoratis, & pœnitentiæ in carcere degendæ mancipatis iis, qui tumultuante plebe profilierint ad arma, eos demum gradu depellit, qui caſu quocumque alio arma arripuerint. *Ut Clerici in quacumque ſeditione arma detulerint, poſt depoſitionem, gravi pœnitentiæ in carcere retrudantur. Aliter ſi armis, ſagis, vel ſabeis uſi fuerint, depanantur.*

Can. 37.

Cap. 113.

Quòd verò *Dominicam haſtam* geſtaſſe manu deſcribitur in ipſa acie juxta Ottonem III. Imperatorem beatus Bernardus Epiſcopus Hildesheimenſis; ſimillimum veri eſt ab authore hujus vitæ apud Surium, ſacram illam haſtam, ſive Crucem delineari, qua mundi ſalus parta eſt. Unde & poſtea in enarranda pompa ilia ſacra, qua Henricus Imperator auguſtæ dignitatis diademate redimitus eſt, eadem ipſa vox crucem manifeſtiſſimè deſignat. *Regimen & Regiam poteſtatem cum Dominica haſta illi tradiderunt.* Quo indigitari planum eſt vel Crucem, vel ſacrum quodvis aliud inſtrumentum.

Surius die 20. Nov. c. 21. §. 2.

Nec ab his diſſidebat Orientalium diſciplina. Nomocanoni Photius ſuo illigavit Canones, Legeſque omnes, quibus depoſitionis pœna decernitur in Clericos & Monachos omnes, qui in caſtris, vel in acie arma geſtarent; ſi ſemel autem depoſiti rurſus eodem ſe piaculo commacularent, militia ablegabantur, & in viles ſordidaſque deprimebantur Curialium claſſes.

IX. Ad calcem hujus Capitis obiter perſtringemus Conciliorum ſtatuta & Imperatorum, quibus ſeptus eſt & intercluſus Clericis Monachiſque aditus in tabernas, ſive cauponas, paſtus potuſve cauſa. In eam rem in uſum & vigorem priſtinum revocavit Carolus Magnus ſtatuta Concilii Laodiceni & Africani: *In Concilio Laodicenſi, nec non & in Africano præcipitur, ut Monachi & Clerici tabernas non ingrediantur, edendi, vel bibendi cauſa.* Idem vetuere & Francofordienſe, ac Remenſe Concilia. Eadem lege Parochos aſtringit Theodulphus in Capitulari, quamquam non vetet eos invitatos accedere ad prandium patrisfamilias alicujus, quem ipſi viciſſim carnali paſti cibo, ſpeciali recreabunt alimento. *Oportet enim, ut ſi quando quilibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, à vobis reficiatur epulis ſpiritualibus.* Hincmarus verò Remenſis Archiepiſcopus, ut obſequentiores haberet ſuis hujuſmodi mandatis Parochos ſuos, interminatus eſt fore, ut ruſticis aliquando tandem annueret, quod illi jamdiu extundere ſibi nitebantur, ut eorum equos, vel pallia auferrent, ubi in popinis diverſantes deprehendiſſent.

Tit. 9. c. 32.

Conc. Gall. tom. 2. p. 136. Capitul. l. 1. c. 14. Can. 19. Can. 26.

Cap. 13.

Tom. 1. p. 748.

X. Confutati ſatis ſuperque jam ſunt, qui ſuſpicabantur malè perdi, & præter Canonum ſcita collocari eas proventuum Eccleſiæ expenſas, quibus conſuleretur publicis Civitatis & Reipublicæ neceſſitatibus, commodiſque. Probationibus & exemplis, quibus hunc ſupra obtrivimus errorem, hìc juvat illud addere, quod penè nos effugerat Aldrici Cenomanenſis Epiſcopi, qui magnis ſanè ſumptibus Aquæductum ſitienti & aridæ civitati ſuæ induxit. *Omnibus qui antè aqua valde indigebant, nec eam niſi per magnum laborem eatenus habere poterant, ſufficientem auxiliante Domino habere fecit.* Ita Diſcipuli ejus in Actis diligentiſſimè à ſe exaratis. Eam largitatem non abſurdè, ſi voles, publicam & perpetuam interpretabere eleemoſynam.

Baluz. Miſcel. tom. 3. pag 6.

CAPUT XLVI. P. 4. l. 4. c. 13.

De uſu præpoſtero proventuum Eccleſiaſticorum in ludos, & venationes. De popinis, comœdiis, armis, quibus Clerici interdicuntur; poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Scachorum, ſive Regum ludus in Epiſcopis improbatus à Petro Damiani.

II. Quæ Concilia Clericos avocarint à quibuſcumque ludis, etiam ſcachorum.

III. Rurſus Concilia in ludos ſævientia, temperatiùs tamen.

IV. In eandem ſententiam Decreta Concilii Tridentini, & Mediolanenſium Conciliorum.

V. Decreta Conciliorum Galliæ.

VI. Concilii Mexicani clementiora quædam Decreta.

VII. Rurſus Concilia, & Reges in ludo.

VIII. Quæ Concilia, quæ Synodi Diœceſanæ venatione Clericos interdixerint.

IX. Cenſurarum fulmina in Clericos venatores.

X. Eſt

X. Est ubi Cardinalis Papiensis venationi patrocinium paret. Vel hinc rursus damnatur venatio.

XI. Aditu popinarum arcentur Clerici.

XII. Spectaculis & ludis scenicis Clericos ejecere etiam Concilia. Modicè ferenda quædam visa sunt Conciliis Toletanis.

XIII. Rursum Concilia, quæ Clericos ablegarunt à saltationibus, Comœdiis, pugnis taurorum, & spectaculis quibuscumque.

XIV. Arma gestare prohibiti Clerici.

XV. His prohibebantur etiam tum Clerici, cùm privata flagrabant bella, & expeditiones sacræ.

XVI. Molliuntur nonnihil hæc Decreta. Cur Torneamenta Clericis prohibita. Cur Borda *dicerentur.*

XVII. Cautiones B. Caroli, ut armis accincti itinera emetiantur.

I. PErversum substantiæ Ecclesiasticæ usum à ludis ordiemur, & à Petro Damiani, qui seipsum cum Episcopo Florentino narrat aliquandiu iter fecisse. Accidit autem ut semel advesperascente die divellerentur, & Episcopus cum reliqua turba in publico diversorio hospitaretur, Petrus in ædes Parochi secederet. Postero die certior factus est Petrus Episcopum scachis lusisse, & vicisse. Incunctanter advolavit, minasque & reprehensionem quibusdam asperšit lætitiæ, mordacisque risus blandimentis. Episcopo profitente, præsto se esse purgando facinori suo, vel subeundæ quam dictasset pœnitentiæ: tum Petrum laudatissima & sibi familiari libertate exprobrare, quòd sæculari & illicito ludo contaminasset linguam, quæ immortalem parturiret ad aras & divinam Victimam, manusque conspurcasset, quibus illa æterno Parenti & Deo offerretur. *Rectène, tuique erat officii vespere in scachorum vanitate colludere? & manum Dominici Corporis oblatricem, linguam inter Deum & populum mediatricem, sacrilegi ludicri contaminatione fœdare?*

Addidit Petrus Canonicis decretis sacro gradu & culmine deturbari Episcopos aleatores, alea autem implicari ludos eos omnes, qui non disparem important mentis & cordis alienationem à cœlestium contemplatione, parem temporis jacturam, non dissimiles pravi exempli ruinas. *Præsertim cum canonica decernat authoritas, ut aleatores Episcopi deponantur.* Adesse sibi voluit Episcopus, prolato discrimine aleæ & scachorum; nec satis equidem comperi, an satis in eo argumenti haberet, ut magnoperè causæ confideret. Sed cùm tam gravis immineret adversarius, expeditius certè fuit, ut erasse se fateretur, & impositas à Petro pœnitentiæ leges subiret. Jussus est ter Psalterium recitare, duodecim pauperum lavare pedes, singulis singulos largiri nummos, ut gemino hoc charitatis & pietatis officio maculas elueret, quæ ex eo ludo manibus & linguæ inhæserant. *Præcepi ut ter Psalterium meditando percurreret, ac duodecim pauperum pedes sub totidem numismatum erogatione, eorumque recreatione erogaret.* Hæc Petrus in Epistola ad Alexandrum II. Papam, ubi contestatur furere quidem non rarò aleatores, ac scachorum collusores insanire, gestientis impetu quodam & exultantis lætitiæ, quo præsentes laici maximè meritò offendantur. *Nam ut turpiores* Leg.1. Eg.10. *attexantur ineptiæ, pudore suffundor, videlicet venatus, aucupium, alearum insuper furiæ, vel scachorum, quæ nimirum de toto quidem Sacerdote exhibent mimum, sed præcipuè oculos, manus & linguam, quasi mimum verum simul efficiunt.* Hæc meritò Petrus de ludentibus ipsis, ludi hujus insania percitis, & ridiculos interim mimos agentibus. Laicis ipsis irascitur Petrus Blesensis, qui ejusmodi dediti sunt ludis: *Alea siquidem perju-* Epist.74. *rii, furti, sacrilegii mater est. Ideo filium instruens, Fuge aleam, dicit Cato. Ludum tesserarum & aleæ legitur Attalus Asiaticus inveniisse; quem longè melius est ignorare, quàm scire.*

II. Concilium Lateranense IV. anno 1215. his similiter ludis Clericos abegit. *Clerici ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint.* Qui Canon radiat in recentissimis Decretalium libris, quibus hodiernum regitur jus Canonicum. Idem rursus vetatur in Synodicis Odonis Episcopi Parisiensis Constitutionibus. *Prohibetur penitus universis Sacerdotibus ludere cum deciis, & spectaculis interesse, & choreis assistere.* Concilium Parisiense anni 1212. idem vetuit. *Omnes ludos ad talos & aleas eis firmiter interdicimus.* Concilium Albigense anni 1254. ab his non recedit: *Statuimus insuper, antiquos Canones innovando, ne Clerici in sacris Ordinibus constituti, & qui Beneficiis Ecclesiasticis sustentantur, ad aleas & taxillos ludant.* Concilium Biterrense anni 1255. aliquantò etiam dilucidiùs, unde & asseverantissimè pronunciavit ludum scachorum comprehendi superiùs memoratis prohibitionibus. *Præterea prohibemus districtiùs, quod nullus omninò ad taxillos ludat sive aleis, sive scachis. Scholas autem deciorum prohibemus, & prohiberi omnino volumus, & tenentes eas districtiùs puniantur. Fabrica autem deciorum prohibeatur ubique.* Constitutio illa quidem est B. Ludovici Regis anno 1254. qua laici pariter ipsi constringuntur. Sed nemini non persuasissimum est multò arctiùs vinciri Clericos ea lege, quæ sæcularibus ludibriis & nugamentis interdicat; cùmque Constitutiones istæ Regiæ in Concilio Biterrensi promulgatæ fuerint, posse eas pro Concilii statutis haberi. Eadem fibula Clericos coercuit Concilium Salisburgense anni 1420. *Ad aleas autem & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint, nec ludos tales in domibus suis exercere permittant.* Concilium Toletanum anno 1473. pecuniariam irrogavit mulctam Clericis, ad prohibitos hosce ludos rursum declinantibus. *Ludum taxillorum publicè & occultè Clericis prohibemus.*

L. 3. Tit. 1. c. 15. Cap 8. n. 13. Part. 4. c 4.

Can. 48.

Cap. 24.

Cap. 4.

Can. 11.

III. Prisci omnes Canones in hos ludos tum indecoros tum exitiales innovati sunt à Concilio Senonensi anni 1485. Quod ad aleatores enim spectat, nihil indulgentiæ ibi admissum, quin Art. 2. c. 8. acerbiùs in eos sævitum est, qui publici potissimum essent aleatores. Quod ad scachos attinet, latrunculos, & id genus alios ludos, communione ejici jussi, qui publicè luderent, & longinqua consuetudine ei insaniæ servirent. Qui verò rariùs, nec publicè luderent, satis pœnarum eos visum est daturos, si arbitrio Episcopi modicè mulctarentur, quoties luderent. Denique prudentiæ Episcoporum eos commisit castigandos, qui sacrati cùm sint Clerici, publicè pila luderent, indusiolis amicti, frequentique se ea oblectatione recrearent. *Sacerdotes & alios in sacris Ordinibus constitutos, ad taxillos publicè aut consuetudinariè ludere non verentes, per suspensiones ad tempus ab officio & à Beneficio, per excommunicationem in locis publicis sæpiùs promulgandam & aliàs debitè & rigidè coercendo. Alios verò non sic publicos, nec consuetudinarios, per applicationem unius libræ ceræ, vel aliàs arbitrariè puniendo. Aleatores verò, seu ad aleas ludentes, præsertim illos qui in publicis locis, in ostiis & operatoriis laicorum, in scandalum status Ecclesiastici ludere non verentur; aut qui ad palmam seu ad pilam in camisia & aliàs inhonestè, inverecundè, publicè & consuetudinariè ludere non verecundantur, aut formidant: Ordinarii ad quos spectat, sæpiùs commoneant, & contemptores suarum monitionum sic pœnis legitimis coerceant, quod cæteris cedere valeat ad exemplum.* Archiepiscopus Dublinensis in Constitutionibus suis Provincialibus anno 1518. mulctam indixit Clericis, quoties pila pedali luderent. *Clerici ambo ludentes ad pilam pedalem, solvant toties quoties quadraginta denarios Ordinario, & quadraginta denarios reparationi Ecclesiæ, ubi talis ludus exercetur.*

IV. Concilii Tridentini eadem inclementia in ludos istiusmodi omnes: *Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis lusibusque abstineant.* Sed cùm excipi posset non prohiberi hìc nisi lusus illicitos, *Ab illicitis lusibus abstineant*, luculentissimè Concilium I. Mediolanense delectum habuit ludorum, quibus fas, quibus nefas esset Clerico se oblectare. Saltationes, scachos, latrunculos, aleas vetat. *Clericalis ordinis hominibus omni genere saltationis, & ludi, præsertim verò aleæ & tesserarum, ac talorum interdicimus.* Prohibentur & mallei lignei, folleſque, sive pilæ majores. *Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur; item follis ludum, id est, pilæ majoris.* Vetantur & his interesse ludis Clerici, vel domum illis suam commodare: *Non solùm ludere vetamus, sed eos ludorum spectatores esse nolumus, aut quemquam ludentem in ædibus suis permittere.* Pila minore colludere non vetat, aliisque similimis, si modò valetudini serviatur, & exercitando corpori, dum ne publicè id fiat, & ne pro pecunia, vel re qualibet alia, quæ pecunia æstimetur. *Si autem valetudinis interdum causa, parva pila, aut alio non indecoro ejusmodi exercitationis genere uti contigerit, ne publicè id faciant, nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam quod facilè pecunia æstimari possit.*

Sess. 24. c. 12.

Sinod. 5.

V. In Concilio Remensi anno 1583. compendiosiùs promulgatum est illud ipsum decretum Concilii Mediolanensis; additumque si ludo perdat Clericus partem aliquam suorum redituum, alendis pauperibus dicatorum, restituere teneri eum ad quem id lucri rediit, & gravi pœna feriendum Beneficiarium ipsum, ut qui res Ecclesiæ dilapidet. *Ab alea, venatione & omni ludorum genere Ecclesiasticis personis interdicto & indecoro, prorsus abstineant, nec unquam aliis quàm honestis recreationibus sese exerceant, nulla ducti sordidi lucri cupiditate. Quod si cum injuria Ordinis Ecclesiastici deinceps quisquam Ecclesiæ bona, quibus pauperes ali oportuit, in ejusmodi lusus profudisse convictus sit, & qui quæstum facit, rem pauperum malè partam restituere, & qui jacturam passus est, tanquam sacri patrimonii dilapidator, graves pœnas exolvere cogantur.* Concilium Burdigalense ejusdem anni 1583. breviùs easdem leges præscripsit, addiditque, vel potiùs expressit eum ludum vulgatissimum, qui à chartis nomen assecutus est. *Ab alea, tesseris, chartis, & quovis alio vetito & indecoro ludo, tum privatim, tum publicè penitus abstineant.* Concilium Bituricense anni 1584. id ipsum statuit, implicato & chartarum ludo: *Aleam, tesseras, chartas, omnes ludos vetitos, comessationes ac inverecunda convivia, mercatus ac nundinationes, tabernas ac diversoria præterquam in itinere devitent, præcipuè vero ab omni quæstu qui usuram redoleat, abhorreant.* Nec ab his discrepat Concilium Aquense anno 1585. *Ne pagellis pictis, aut alea, aliove hujusmodi ludi genere ludant, aut ludentes spectent.*

De Clericis in genere n. 6.

Cap. 21.

Tit. 25. c. 7.

De vita & hon. Cler.

VI. Concilium Mexicanum anno 1585. ita pronuntiavit, Beneficiariis à ludo ingentia imminere discrimina, ob patrimonii pauperum exitialem dissipationem. *Cujusvis generis ludus quibusvis hominibus maximo nocumento est, Clericis præsertim quibus ratione Clericalis officii, in sanctè & laudabiliter agendo tempus terendum esset, ab eisque reditus Ecclesiastici piis operibus essent impendendi.* Tum verò damnantur à Concilio ludi *aleæ, tesserarum, talorum*, quos jam Edicta Regia exulare jusserunt. Vetantur & ibidem Clerici pila, vel globulis ligneis ludere publicè, vel cum sæcularibus etiam privatim. *Publicè pila ludere prohibetur, & privatim quoque cum sæcularibus, vel coram sæcularibus personis, globos ligneos publicè ludendo ne impellant, sub pœnis statutis.* Scachi, vel consimiles alii non vetantur, dum privatim ludatur, nec cum fœminis, nec intercedente pecunia. *Scachis aut aliis ludis permissis ne ludant in locis publicis, &c. Si autem in occulto ludos licitos hujusmodi exercuerint, numerosa pecunia in eis non intercedat. Aliter enim pro qualitate excessus corrigerentur.* Denique cùm hoc Concilio sinantur Clerici animum laxare modestioribus quibusdam ludis, extra tempora Quadragesimæ & Adventus, veratur ultra duo pondo ne pecunia intercedat. *Recreandi animi causa extra tempus Adventus & Quadragesimæ ludi liciti Clericis permittantur, summa duorum pondo tantùm intercedente, dummodo id rarò, sine scandalo & cum personis honestis fiat.* De austeritate priorum Canonum remisit hoc Concilium, idque bifariam, concesso ut scachis luderetur, & proposita victori pecunia dumtaxat modica. Ab utroque hoc blandimento abhorruerant priora Concilia. Viderint peritiores, an non hæc indulgentia ex eo profecta sit, quòd scachi in Hispania longè tritissimi & usitatissimi sunt, nec vel tetrica ibi pietas ab his abhorret, unde neque in offensionem incurrunt vel Clerici ipsi cùm eo ludo animum recreant. Quoad pecuniam verò, cùm in Provincia & civitate Mexicana habitum sit hoc Concilium, nemo nescit, eam ibi esse auri argentique tam incredibilem copiam, ut quæ hìc designatur summa, pro nihilo reputetur.

L. 3. Tit. 5.

VII. In Concilio Avenionensi anno 1594. prohibitum est alea & pagellis pictis ludi. *Ludos prohibitos non exerceant, taxillorum videlicet, & pagellarum.* Idem decretum est in Concilio Narbonensi anni 1609. *Non ludant aleis, tesseris, chartis, aut alio ludo prohibito, vel indecoro, præsertim publicè, ut illorum in omnibus nota modestia promptiores eos reddat ad liberè in hoc peccantes arguendum.*

Cap. 32.

Cap. 41.

Confirmat Nangius in vita sancti Ludovici Regis, quod de vetitis diximus ab eo variis ludis. In genere etiam prohibuere Ferdinandus & Isabella in Hispania aleas & chartas. Porro Marinæus Siculus qui hæc narrat, longam pertexit seriem calamitatum & perversitatum, in quas præcipites acti sunt ludendi intemperantia & effræni cupiditate Laici complures, Clerici, adeoque & Prælati. *Prohibuerunt & ludos, aleæ præcipuè, atque chartarum, ex quibus multa quotidie malorum genera nascebantur.*

L. 19.

VIII. Venationibus, Comœdiis & popinis iidem propemodum Canones omnes succensent. Hinc adducti sumus, ut hæc in unum Caput omnia compingeremus. Concilium Trecense anni 1128. venatione Equitibus Templi interdixit, quacumque demum arte insidiæ feris statuantur, avibus, canibus, sagittis, equis. *Quod nullus hactenus avem cum ave accipere audeat. Cum homine talia operante cum accipitre vel alia ave nullus frater remanens hac principali causa ire præsumat. Præcipimus omni fratri professo, ne cum illo qui hoc fecerit ideo pergat, nisi gratia eum custodiendi à periculo gentili: nec cum cane sit ausus clamare, vel garrulare, nec equum suum cupiditate accipiendi feram pungat.* Video Regulares fuisse hos Equites, sed Equites certè erant, ferrum & arma tractabant, atque adeo nec majori eis fuissent dedecori venationes, quàm Clericis. At adeò non tamen venari permittuntur, ut & venatoribus se adjungere & eo ludicro pasci prohibeantur. Cœlestinus III. Papa Lincolniensem Episcopum & Prælatos duos inferiores delegavit, qui inquirerent in Archiepiscopum Eboracensem, qui delatus fuerat sedi Apostolicæ, tamquam venationibus insana quadam cupiditate addictus. *Undecim*

Cap. 46. 47.

Epist. 5.

cim Abbatum Præmonſtratenſis Ordinis teſtimonia manifeſtè declarare videntur, quod Eboracenſis Archiepiſcopus, ſacramenta injuncti ſibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatur.

Concilium Pariſienſe anno 1212. aves, canes, venationes Clericis omnino aufert : *Prohibemus etiam univerſis Clericis Beneficiatis, ne canes aut aves habeant ad venandum vel aucupandum, aut venationi ſive aucupationi inſerviant.* Specialiùs verò his deterrentur judicris Epiſcopi : *Prohibemus etiam ne venatione ſylvatica, ſive aucupio, vel aucellatione in perſonis propriis utantur.* Anno 1214. Concilium ad Montem Peſſulum vetuit, ne Beneficiarii domi alerent venaticos canes, & ne comites ſe venantibus niſi rariſſimè adderent, ut eo ſe ſpectaculo oblectarent, ita ut ne tum quidem ipſi aves propria manu portarent. *Aves venatorias ne habeat in propria domo. Et ſi aliquando exeat cum laicis ad venandum gratia ſpatiandi, quod rarò fieri expedit, propria manu hujuſmodi aves non portet.* Canonici verò Regulares & Monachi à venatione procul amandati ſunt. *Abbates, Priores, Monachi, & Canonici Regulares, venationes, & negotiationes prorſus devitent.* Innocentius Papa III. idem univerſim Clericis omnibus prohibuit: *Venationem & aucupationem univerſis Clericis interdicimus, unde nec canes, nec aves ad aucupandum habere præſumant.* In Titulo Decretalium *De Clerico venatore*, Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis interdicitur ſimiliter, ne canes venatorios, ne aves prædatrices domi alant, ne venatum ipſi unquam pergant. Idem & ad Monachos porrigitur.

Part. 1. c. 3.

Part. 4. c. 4.

Can. 2. 14.

Can. 15.

Delinimenti aliquid excogitavit B. Raymundus de Penna-forti, à quo ne Pontifices quidem, ut ſuſpicor, ſuprà laudati alieni fuiſſent; cùm uſus retium, quo per illum fas eſt Clericis aliquando laxare animum, non tam venatio ſit, quàm tranquilla & honeſta quædam mentis remiſſio; dum ea ſit relaxatio, & animi defatigati recreatio, atque brevis & neceſſaria ſit. *Et hoc de venatione ſaltuoſa, id eſt, quæ fit cum clamore, canibus & avibus, & armis, quæ etiam prohibita eſt Clericis. Ponere autem laqueum, vel rete planè & in ſilentio non prohibetur, etiam Clericis, dum divinum officium non negligatur.* Non Abbatibus tantùm & Monachis, ſed & eorum ſervis venationes, canes, aveſque aufert Clementis V. Decretum; niſi ſylvæ illis ſint, & venandi jus extra ſepta Monaſteriorum; ac ne tum quidem Monachis intereſſe aut ſpectare fas eſt. In Concilio Albigenſi anno 1254. Beneficiariis & Clericis majoribus omnibus prohibitum eſt, ne canibus, avibus & venationibus ſtuderent. *Cum canibus & avibus non venetur.* Concilium Nannetenſe anni 1264. præcepit Epiſcopis pœnas ſumere de Clericis venationi deditis, præſertim verò de Preſbyteris, quorum reprehenſibilior licentia eſt, & in plurium offenſionem incurrit. *Quia nullum venatorem invenimus ſanctum, præcipimus ut Prælati ſolliciti ſint & intenti in puniendo Clericos venatores, & præcipuè Presbyteros & Religioſos, de quibus majus ſcandalum generatur.*

Raimundi Summa l. 3. par. 346.

In Clemen. l. 3. tit. 10. c. 1.

Can. 50.

Conſtitutiones Synodales Salisburgenſes anni 1420. aves, caneſque ſummovent omnes à Clericis, & quamcumque venationem intercludunt. *Venationi quoque cum canibus, necnon aucupationibus cum falconibus, niſis, aut hujuſmodi volucribus, Clerici omnino non inſiſtant, nec canes tales venaticos, aut aves in domibus teneant, aut ſecum per viam ducant.*

Can. 4.

Concilium Senonenſe anni 1528. antiquo vigori reddidit Canones Concilii Aurelianenſis IV. à Gratiano in Decreto corraſos, & in ipſam Decretalium compilationem conjectos ſub Titulo jam laudato *De Clerico venatore*. At ſuſpenſionem vel excommunicationem his Canonibus ſancitam, vetuit Senonenſe hoc Concilium promulgari, niſi adversùs Clericos, qui ſæpiùs commoniti, à profanis illis voluptatibus non abſtinerent. *Contra Clericos venatores, vel negotiis ſæcularibus implicitos, ſi à venandi negotiandive conſuetudine moniti non deſiſtant, ad pœnam Aurelianenſis Concilii & alterius Lateranenſis procedetur.*

Can. 26.

Concilium Tridentinum pauciſſimis verbis rem expedivit : *Ab illicitis venationibus aucupiiſque abſtineant.* Sed renovatis antiquis omnibus ſanctionibus canonicis de reſtituenda ac repurganda Cleri diſciplina, revixiſſe ibi viſi ſunt Canones priſci omnes, quos ſuprà commemoravimus. Concilium I. Mediolanenſe plura non dixit : *A venatione abſtinebunt.* Nec plura habet Concilium Remenſe : *A ludo, venatione, &c. abſtineant.* Concilium Aquilejenſe anno 1596. cùm obſervaſſet infinitam quandam diſcrepantiam inter orationis & Scripturæ ſacræ caſtas & tranquillas delitias, Clericis adprimè conſentaneas, & tumultuoſas canum equorumque diſcurſationes, & inſatiatum venandi pruritum : ſubdit mox & aliam rationem, non paulò invictiorem, quò horrori meritò ſit hæc inſania, quòd citra ſacrilegam & immanem quandam crudelitatem non poſſit panis alendis pauperibus addictus canibus dari. *Conſequitur autem, ut panis, qui miſerorum pauperum victui ſufficeret, panis, inquam de reditibus Eccleſiaſticis collectus, quod eſt patrimonium Chriſti, ad beſtiarum cibum indignè transferatur; cujus criminis ratio diſtrictè in die Domini reddetur.*

Sess. 24. c. 12.

Cap. 25.

De Cler. in gen. n. 6.

Cap. 11.

IX. Si cui vacuum eſt, apud Matthæum Paris ad annum 1240. legere eſt jus venandi vendicatum, confirmatumque Abbati Sant-Albanenſi in Anglia, adversùs eos Nobiles, qui ejuſmodi aliquando licentia olim ab Abbatibus impetrata, nunc adversùs Abbates ipſos abutebantur. Sed nec venationes eæ intra ſepta Monaſterii fiebant, nec iis Abbates, aut Monachi aderant, quando eorum vel ſervi, vel amici in eorum vivario venabantur. Epiſcopum Pariſienſem Romano itineri ſe committentem Ivo Carnotenſis Epiſcopus Urbano II. Papæ per litteras commendavit, quibus perhonorifico primùm teſtimonio juvenem hunc Præſulem ornabat; tum orabat, ut illum ad Eccleſiæ regimen remitteret ſapientia & gravitate inſtructiorem, à venatu, & aliis juventæ voluptatibus alieniorem, orationi attentiorem & lectioni, cùm hoc inſtrumento ornati Præſules Roma redire debeant. *Quatenus ex diſciplina veſtra correctior, ex gravitate veſtra nobis reddatur gravior; videlicet ut ſtudium venandi & alia juvenilia deſideria in ſe comprimat, ſtudioſiùs ſolito orationi & lectioni incumbat.*

Epiſt. 56.

Ad Valterum Roſſenſem in Anglia Epiſcopum vehementiſſimas litteras dedit Petrus Bleſenſis, quò eum ab inſano quodam abſterreret venationis ſtudio, quo fervebat, vir jam octoginta annorum ætatem agens. A Pontifice jam & à purpuratis Patribus affirmabat pronunciatam in illum eſſe atrociorem ſententiam, ſed ſatius illis tandem viſum eſſe, Legato in Angliam adventanti mandare, ut in ejus vitam & mores inquireret, & eam ſententiam intonaret. *Jam in vos dominus Papa & Cardinales graviſſimæ animadverſionis ſententiam promulgaſſent; ſed Legato, qui in proximo venturus eſt, & rei inquiſitionem & executionem ſententiæ commiſerunt. Non decet, amantiſſime Pater, virum octogenarium ſe talibus immiſcere, nedum Epiſcopum, quem nec etiam juventus à talibus excuſaret.* Subjicit exemplum junioris Epiſcopi, cui nil juventa profuit, ne ſuſpenſionis & excommunicationis telo configeretur à Nicolao Papa, quòd à venatione non ſibi temperaret. *Legimus quia Nicolaus Papa ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam in*

Lanfredum Epiſcopum ferri cenſuit, quia venaticam artem exercebat, licèt ille excuſabilior eſſet beneficio juventutis. Epiſt. 61. Perſcripſit & idem Petrus Bleſenſis ad Archidiaconum Salisberienſem, ſi aves, caneſque ovibus Chriſti anteponere non deſiſteret, fore ut ipſe aliquando non inter oves Chriſti, ſed inter hædos numeraretur ultimo illo iræ ultricis die.

X. Venationis defenſionem & patrocinium aggreſſus Jacobus Cardinalis Papienſis, tam arctis eam circumſcripſit limitibus, ut vel ſic damnaſſe magis illam, & oppreſſiſſe, quàm defenſitaſſe videatur. Aculeato neſcio quo verbo illum confixerat Atrebatenſis Cardinalis in Conſiſtorio, ob ejus nimium venandi ſtudium. Epiſt. 48. Dimiſſo Conſiſtorio non ſibi defuit Jacobus apud Cardinales, ut ejus criminationis invidiam à ſe abſtergeret. Ne ſibi quidem Epiſcopos & Parochos videri tutò & honeſtè poſſe venationi vacare, cùm laxando animo non deſint eis oblectamenta alia compluria, nec verò poſſint ſine plebis ſuæ offendiculo venationibus indulgere. *Severiùs adimam venationem, ne qui admonendæ plebi eſt conſtitutus, reprehenſibilis ipſe in ejus oculis videatur.* Sed non poſſe ſe illis interdicere Cardinales, quibus nulla incumbit animarum ſalutis procuratio. *Plebem Cardinalis non curat, præcepta quotidiana Parochianis non dat, ad nullum miniſterium ſacrorum ſe populo exhibet.* Unum eſſe quo deſtineantur Cardinales officium, conſilio ſuo Pontificibus adeſſe; eo perfunctis unam ſupereſſe orationem & lectionem, qua occupentur, qua ſeſe oblectent; in hæc ſi totos ſe immergant, nec aliis exercitationibus animum levent, corpus fatigent, brevi labefactatum iri valetudinem. Venatione eos & recreare animum, & fubigere corpus, in ſylvas abduci, longè disjungi à contubernio & contagio mortalium, eoque ſeceſſu morum innocentiam munire. *Cardinalem autem cùm dignitatis amplitudo domi contineat, cùm reclusus vel meditetur, vel legat, cùm ſeipſum adeuntibus præbeat, cùm otio ipſo valetudinem labefactet, cùm denique in faciem populi nihil niſi ſerium & grave oſtendere debeat, quis non indulgeat in tanta ſeveritate vitæ aliquando, ut procul ab omni turba ſe in nemoribus & ſylvis cum domeſticis ſine injuria cujuſquam oblectet, valetudini ſerviens, ad opus officii ſui novior & fortior redeat?* Conteſtatur autem Jacobus, ſe dum floreret juventus, vehementi venandi ſtudio arſiſſe; ubi primùm in Cardinalium Collegium cooptatus fuit, illo prorſus abſtinuiſſe, quamdiu per valetudinem licuit. At poſtea irruentibus ægritudinibus compluſculis, hortantibus etiam medicis, ut morborum peſtes illas à ſe propulſaret, id ſibi indulſiſſe, ut venatu nonnunquam animum corpuſque reficeret, complurium aliorum imitatione Cardinalium, quorum virtutum & ingentium meritorum ſplendor ac fama obſcurari non potuit eo venationis laxamento. *Ego quamdiu valetudo mea incolumis manſit, & jugum laboris potuit ferre, licèt ab adoleſcentia venatio fuerit grata, ea tamen ſemper abſtinui. Hinc verò unà cum Pontifice & vobis remittendi animi gratia commigrans, ſentienſque mille morbos vehementiùs ſolito inſurgere, non privato inſtituto, ſed medicorum conſilio, non quærendæ voluptatis cauſa, ſed redimendæ valetudinis, hunc exercendi corporis laborem accepi. In quo etiamſi neceſſariam non haberem cauſam, aliorum me tamen Cardinalium poſſem tueri exemplo, quorum cum virtus & fides & in publicis rebus diligentia probata ſit nobis, ab hoc tamen ſolatii & recreationis genere non abhorrent.*

Non ſtatim probatur Jacobi ſententia, etſi accuratiùs ediſſeratur. Non is ego ſum, qui obnitar Cenſoribus illis indeflexis, qui venationem ne his quidem cauſis ſatis purgari & emaculari poſſe exiſtimant. Sunt nævi certè aliqui, quos obtuit quidam virtutum nitor eximius, quibuſcum coaluere, & quarum tuitioni ipſimet famulari videntur. Sed nævi tamen ſunt, & quidem tantò magis conſpicui, quantò dignitas eorum eminentior eſt, qui illis inficiuntur. Quantacumque ſylvæ denſitate occultari non poteſt dignitas eminentiſſima, orbi univerſo veneranda, & ex qua præſumptum omnibus, animoque præceptum eſt, non poſſe niſi illuſtria virtutum exempla proficiſci. Novum eſt, & nec fando, nec audiendo uſurpatum, unam eſſe venationem, qua corporis ægritudines occupentur, vel diſcutiantur. Denique ſtudio & curæ eſſe debet non minùs charitas & ædificatio, quàm corporis integra valetudo, illis potiſſimùm, qui in ipſo ſeſſitant Eccleſiæ univerſalis faſtigio.

XI. Paucis expediam quod ad popinas attinet Clericis occluſas, niſi dum longum iter emetiuntur. Diſertè id prohibent Libri Decretalium, allegata authoritate Concilii Lateranenſis IV. ſub Innocentio III. *Et tabernas prorſus evitent, niſi fortè cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti.* L. 3. Tit. 1. c. 15. Salisburgenſe Concilium anno 1274. unius diei ſuſpenſione mulctavit ejus decreti violatores; ita ut eo die jejunaretur, & pane ſolo & aqua vita toleraretur. Biduo pœna eadem protrahebatur, ſi prohibitis etiam luſibus indulſiſſent. Qui ſæpiùs in his peccabant, exuebantur Beneficiis; aut ſi Beneficio carerent, arbitratu Epiſcopi pœnas dabant. Singulari animadverſione dignum mihi viſum eſt hoc ſtatutum, propter illas medicinales pœnas, quas æquum eſt augurari cenſuris Eccleſiaſticis implicatas ſemper fuiſſe, etſi rariùs exprimerentur. Erant enim Canonum cenſuræ, non pœnæ tantùm, ſed & medicinæ. In ſuſpenſionibus, depoſitionibus, excommunicationibus fuiſſet, quo vindicta ſcelerum, quo exemplum & in poſterum terror oſtenderetur, non cura vulnerum quibus animæ ſauciatæ fuiſſent: niſi conglutinatæ fuiſſent illis hujuſmodi pœnitentiæ variæ, quibus maceratur caro, ut anima convaleſcat. *Clericus non viator in ſacris Ordinibus conſtitutus, aut Monachus, vel Canonicus Regularis, ſi tabernam intraverit ſine cauſa, ab officio ſit ſuſpenſus, donec unum diem in pane & aqua jejunet. Si ibidem luſerit ad aleas, vel taxillos, ab officio ſit ſuſpenſus, donec duos dies in pane & aqua jejunet, &c.* Poſterioribus tum Conciliis tum Synodalibus Conſtitutionibus complurimis innovata ſunt hæc decreta, & affixa eis pœna ſuſpenſionis. Can. 12.

XII. In ſupra delibatis Conciliis, Canonicisque ſtatutis proſcripta fuere ſpectacula, comœdiæ, ſaltationes. Hinc Concilium I. Mediolanenſe: *Clerici perſonati non incedent. Choreas privatas, aut publicas non agent, nec ſpectabunt. Fabulis, comœdiis, & haſtiludiis, aliiſve profanis & inanibus ſpectaculis non intererunt.* Acta Eccleſ. Mediol. p. 1. p. 46. Sæpiùs jam inculcata, & centies ingeminanda eſt ratio hujus Decreti, non his ſæcularibus oblectamentis contaminari debere aures, oculoſque, Myſteriorum ſanctitati jam dedicatos. *Ne aures & oculi ſacris officiis addicti, ludicris & impuris actionibus ſermonibuſque diſtracti polluantur.* Vetuit Concilium Mediolanenſe III. diebus ſolennibus Patronorum Eccleſiæ Cœlitum luſus, ſcenicas voluptates, & choreas celebrari, quod his ludicris adeo non excitetur pietas, ut tota potius extinguatur. Concilio Toletano anni 1566. etſi maximè cuperet, non tamen per vetuſtiſſimas Hiſpaniæ conſuetudines licuit eidem auſteriori ſuffragari diſciplinæ. Damnati ſunt tamen in hoc Concilio ſcenici ludi, qui in Eccleſia ipſa die puerorum Innocentium ſacro exhibebantur, non ſine gravi fidelium offenſione. *Prohibet ſancta Synodus in poſterum turpem illum abuſum, quo die Innocentium intra Eccleſiam theatrales quidam ludi edi publicè conſuevere, magna cum Ordinis Eccleſiaſtici ignominia, necnon & divinæ* Can. 21.

Majeſ-

Majestatis offensa; quippe qui Christianorum oculos, quos oportet ad spiritualia provocari, ab his ad peccandi libidinem avertant.

Idem prohibuerat Concilium Basileense, anno 1435. cujus Decretum Pragmaticæ Sanctioni Gallicanæ fuerat illigatum. Mox idem Concilium vetat, ne in Templis exhibeantur, & inter ipsa maximè Mysteriorum solemnia, lusus, spectacula, choreæ, quæ exhiberi solent festis quibusdam diebus, præeunte examine & approbatione Episcopi. *Spectacula verò, ludi quicumque, & choreæ, quæ alioqui præmisso examine, permittente Ordinario, non aliàs, in aliquot solemnitatibus, ac processionibus agenda sint, nullo modo dum divina officia vel celebrantur, vel dicuntur, intra Ecclesiam ipsam agi permittantur; cùm hæc divina officia perturbare soleant, & sanctitudinem illam interrumpere, quam domum Dei decere David divino spiritu docuit.* Tum verò Episcopis instant Patres hujus Concilii, & eorum Vicariis Generalibus, ne ea exhiberi sinant, ex quibus convellatur potius, quàm roboretur pietas fidelium. *Caveant Episcopi & eorum Vicarii, ne dum solemnitatis divinæ causa ludos aliquot & spectacula edi publicè permittere velint, eas permittant, quæ vel in minimo Christianam Religionem offendant, vel spectantium animos in pravos mores quoquo modo inducere valeant.* Vetat Concilium, ne scenicos patiantur Episcopi ludos agi, nisi argumenta eorum pia sint, & religioni accommodata. *Decernit Sancta Synodus, non alios ludos, non alia spectacula ab Episcopo permittenda fore, quàm quæ ad pietatem spectantium animos movere, à pravis moribus deterrere possint.* Prohibetur hìc denique, ne Beneficiarii, Clericive sacrati, personati unquam ingrediantur, aut fabulam ipsi agant in his ludis. Non paulò intolerabilior erat Hispaniæ mos, ubi Deo vovebantur & cœlitibus Taurorum certamina, hisque absurdissimis votis juramenti solennitas accedebat. Ejusmodi sive vota, sive sacramenta in irritum mittunt hujus Concilii Patres: oratione enim potius & religiosi secessus otio Deum & Sanctos coli: & quocumque demum obtentu hæ edantur pugnæ Taurorum, iis summoventur Clerici majores & Beneficiarii omnes. Can. 26.

XIII. In Concilio Burdigalensi anni 1585. promulgatum est idem ipsum Decretum Concilii I. Mediolanensis: *Clerici nunquam personati incedant, neque comœdias, fabulas, choreas, vel quid aliud ludicrum, ex iis quæ ab histrionibus exhibentur, agant vel spectent. Ne visus & obtutus sacris Mysteriis dicati, turpium spectaculorum contagione polluantur.* Audi & Concilium Bituricense anni 1584. *Numquam personati sint; mimis, choreis ac saltationibus agendis atque spectandis abstineant.* Et Aquense anni 1585. *Ne personati unquam incedant, neve comœdiarum, aut chorearum, aut profani ullius spectaculi actores sint, vel spectatores.* Concilium Mexicanum anni 1585. à Pio V. commemorat prohibitas fuisse ludicras taurorum pugnas, & excommunicationis fulmen intentatum Rebuspublicis, & Principibus, qui earum copiam facerent, denique Beneficiariis ipsis, & majoribus Clericis, qui interessent. Concessit postea ut ea edi possent certamina Gregorius XIII. dummodo ut ne diebus Festis, atque ut omni animi contentione caverent Magistratus, nequid humani sanguinis funderetur. Absolvit quoque idem Pontifex hujusmodi censuris, tum sæculares, tum Equites Ordinum militarium, qui necdum sacro Ordine quopiam initiati essent. His Pontificum Rescriptis in medium allatis, Concilium hocce Mexicanum Majorum Ordinum Clericos & Beneficiarios vetat his interesse Taurorum pugnis, subjiciendos alioqui iis pœnis, quas & hæc Brevia Apostolica intorquent, & intorquebunt præterea Episcopi judicio & arbitratu Can. 21. Tit. 24. cap. 6. Tit. de vita & hon. Cler. l. 3. Tit. 5.

suo. Tum denique idem statuit quod Concilium Mediolanense I. Idem decrevit & Concilium Avenionense anni 1594. *Choreis, comœdiis, aliisve profanis spectaculis non intersint.* In Concilio Aquilejensi anno 1596. Constitutio edita est, fusior & enodatior, in omnes eas voluptates, & insanas delicias, quibus Clericatus majestas mirum in modum deturpatur. *Ad spectacula comœdiarum, sive ad bancos circulatorum & buffonum in plateis, qui aliis exemplum esse debent maturitatis & prudentiæ, accedere & assistere Clericos non decet. A chorearum spectatione item Clerici abstineant. Saltationem verò privatam & publicam, quod est intemperantissimæ temeritatis genus, nulla ratione committant, nisi gravioris correctionis virgam experiri affectent. Personatum incedere Clericum, turpe, vanum, periculosum, non ferendum. Non enim ad bonum habitus Clericalis depositio; sæpissimè ad malum, vel inchoandum, vel consummandum.* Can. 32. Can. 11.

Fateor affuisse Torneamentis Cardinalem Ximenium, sive ludicris militum & simulatis pugnis, sed gravem ille necessitatem excusavit comitandi Regis, qui tum ægritudine afflictus esset, & eo egeret oblectamento. *Sic Regem morbo afflictum oblectare curavimus.* Potuerit uti Ximenius exemplo S. Thomæ præstantissimi Apameæ Episcopi, de quo nos supra, & qui *licet hoc vetaret Ecclesiæ Canon, ut Cosrois furorem molliret, certamen equorum in Circo spectare non recusavit*, referente Evagrio. Gomec. l. 5. vitæ ejus.

XIV. Unum restat, ut de Armis dicamus, quibus discincti, prohibitique sunt Clerici Conciliis, & Canonum statutis iisdem, quæ hoc jam capite perstricta sunt. Jam olim Petrus Damiani dolere sibi vehementer affirmabat, quòd jam tum Clerici aut muniri se, aut decorari gestirent aliis telis, quàm quibus error & scelus debellatur. *Arma potius, arma corripimus, vibrantia telis tela conferimus, & non verbo, sed ferro contra nostri Ordinis Regulam dimicamus.* Incendebat Bernardus Episcopum & Capitulum Trecensis Ecclesiæ adversùs Subdiaconum, qui arma induerat, & uxorem duxerat. *Nec Clerici est pugnare armis militaribus; nec Subdiaconi uxorem ducere.* Epist. 15. Ep. 103.

In Concilio Salingestadiensi prohibiti sunt Laici ipsi anno 1022. ne armati Ecclesias inirent, in quas tum quidem nisi Regum ensis non inferebatur. *Decretum est etiam, ut nemo gladium in Ecclesiam portet, Regali tantùm excepto.* Vides quàm non sinerentur tunc Clerici arma tractare, aut indui, cùm & Laicis ipsis ea excuterentur, ubi Templa inibant. Ne tum quidem cùm maximè privata bella fervebant, & nemo non injurias sibi illatas armis suo nutu ulciscebatur; ne tum quidem, inquam, Clericis & Monachis fas erat armari, quare & illis & eorum comitibus omnes vim & manus abstinebant. Teste Glabro circa annum 1031. ita pluribus cautum est Conciliis: *Clericis similiter omnibus, Monachis & Sanctimonialibus, ut si quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab aliquo pateretur.* Suo suprà loco disceptatum est de militia, cui Clerici ipsi penè implicabantur, quosque usus erat armatas cohortes ad Regios deducere Exercitus; sed non unquam illis per sacras Ecclesiæ leges concessum est, aut pugnare ipsos, aut vel armis accingi. Si quis in has leges committat, eum Concilium Turonense anni 1060. Beneficio & Clericatu expunxit. *Quicumque Clericorum deinceps in armis militaverint, & Beneficium & consortium Clericorum amittant.* Ubi Villelmus Nothus Neustriæ Dux Angliæ Regnum suæ ditioni adjecit, copiis ejus permixti deprehensi sunt Clerici, quibus Episcopi Neustriæ mox canonicam dictavere pœnitentiam, quòd arma induissent, & in acie manus conseruissent. *De Clericis*, L. 4. c. 5. Can. 7.

Conc. Gen. 10. 10. p. 352. *qui pugnaverunt, aut pugnandi gratia armati fuerunt, quia pugnasse eis illicitum erat, secundùm instituta Canonum, acsi in patria sua pugnassent, pœniteant.*

In recensendis Exercitus ducibus ad sacram expeditionem, Urbanus II. antesignanum omnibus & principem præponit Aniciensem Episcopum: *Hinc Podiensis Episcopus belli dux, & Raymundus S. Ægydii Comes, inde Hugo Magnus Philippi Francorum Regis frater, &c.* Epist. 16. Prælati alii, Clericique magno numero copiis Crucis vexillo insignitis comites se adglomeravere, sed non aliis quisquam eorum armis cinctus fuit, quàm spiritalibus. Unde & idem Urbanus II. in Concilio Claromontano, ubi classicum ipse cecinit ad bellum id sacrum, *Ne aliquis Clericus arma deferat.* Cap. 4 Utriusque militiæ discrimen expressit Concilium Londinense anno 1138. accommodatè ad decretum Papæ Nicolai, qui eas vetat promiscuè haberi. Ut nusquam enim militi aptari possunt sacra munia Sacerdotum, vel ornamenta: ita ne consentire quidem unquam possunt ministris Altarium sive arma, sive prælia militantium. *His* Can. 13. *subjungimus authoritatem Nicolai Papæ, dicentis, cùm discreti sint milites Christi à militibus sæculi, non convenit militem Ecclesiæ sæculo militare, quia per .... ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique sicut turpe est laicum Missas facere, Sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere; ita ridiculum & inconveniens est Clericum arma sustollere, & ad bella procedere.*

Scitè omnino Bernardus *ducem & principem militiæ* electum se fuisse certior factus, & ad Romanum Pontificem perscribens, atque id oneris constantissimè detrectans, profitebatur, ut vires supperterent, ne fingi quidem posse quidquam à sua professione alienius. *Quid tam remotum à* Baronius an. 1146. *professione mea, etiam si vires supperterent, etiam si peritia non deesset?* Concilium Londinense anno 1175. exauthorandos decrevit Clericos, qui in publicum armati prodirent. *Quicumque* Can. 11. *ex Clero videntur esse, arma non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tamquam sacrorum Canonum contemptores & Ecclesiasticæ authoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur; quia non possunt simul Deo & sæculo militare.*

XV. Inseri hìc & inculcari juvabit duo quædam vel tria, quæ non perfunctoriè sunt perpendenda. 1. Hæ personabant undique tum maximè Ecclesiasticæ leges in Clericos armorum gestandorum cupidos, eo tempore, quo bella plusquam civilia sæviebant, grassante privatorum licentia in congressiones, cædes, incendia. 2. Eo etiam tempore, quo Episcopi & Abbates Regibus milites suppeditabant, nonnunquam & ipsi ductabant, in castris aderant. 3. Eo denique tempore, quo ardebant sacra Palæstinæ bella. His utcumque causis color aliquis & fucus oblini potuisset armandis impunè Clericis. Et ne tum quidem tamen laxarunt Pontifices Romani & Concilia eam veterum Canonum constantiam, qua funditus Clerici armis excludebantur.

XVI. Mirabile forsan videbitur, quòd in Odonis Parisiensis Episcopi Constitutionibus Parochi, Clericique prohibeantur cultros gestare cuspide sua armatos. *Prohibetur districtè, ne Sacerdo-* Can. 40. *tes cultellum portent, cum cuspide, nec Clerici eorum.* Idem prohibuit Concilium Biterrense anno 1233. Clericis omnibus, addito etiam eo, ut ne quis enses, lanceas, vel quæcumque jacu- Can. 13. la gestaret, nisi forsan belli tempore. *Districtiùs inhibemus, ne aliqui Clerici qui volunt gaudere privilegio Clericali, cultellos acutos, enses vel lanceas deferre præsumant: vel armis impugnativis, quibus vis infertur, non utantur, nisi fortè tempore guerræ.* Permitti videntur hoc Canone arma, quæ tueantur nos; vetari, quæ alios impetant: quin & hæc etiam belli tempore annui. Tunc nimirum jam illud invaluerat etiam inter Clericos posse vim vi repelli, eo propriæ tutelæ moderamine, ut etiam cadente adversario nihil irregularitatis incurreretur. Itaque videri possunt hoc Canone permitti Clerici iis armis accingi, quibus non imperant ipsi quidem, sed impetiti perniciem à se amoliantur. Porrò grassatores amoliri vix dabatur, nisi iis etiam armis, quibus cruor funderetur: hinc expugnatum tandem & illud est, ut bellico tempore cujuslibet generis arma gestare Clerici sinerentur.

Sed illud præteriri nefas est, id eo loco & tempore laxari, quo impatientissimè cruentissimèque Albigenses hæretici Clericorum sanguinem sitiebant, eosque passim impunè contrucidabant. In Concilio Albigensi prohibita sunt Clericis torneamenta, seu ludrica pugnarum imitamenta, semper insana, cruenta nonnuquam. Mirum est in ea quoque Clericos insaniisse, quæ damnari oportuerit legibus Ecclesiasticis, ut audaciæ & furori occurreretur, & infinitis propemodum impensis. Præterquam quod probrosum erat & insolentissimum, Clericos scuto & lancea prætentis pugnare, quod tum vernaculè *biordare* dicebant, cùm id nominis ipsi torneamento adjiceretur. Audiendus Canon ipse ejus Concilii anno 1254. habiti: *Trepidare quoque, quod vulgariter dici-* Can. 51. *tur biordare, cum scuto & lancea, aliquis Clericus non publicè attentet, quia ex his multa dissolutionis, lasciviæ & scandali materia generatur.* Detestabilius aliquid in Concilio Laudunensi explosum est, cùm Clerici armis induti, sicariis & latronibus permixti, nullis non se cruentarent facinoribus. Declarat Concilium arma gestare Clericos vetari humanis divinisque legibus, ut ne ad defensionem quidem propriam iis abuti queant. *Cùm Clericis divini & humani juris authoritate armorum usus sit omninò* Can. 4. *prohibitus, ita ut eis etiam prò justitia ad defensionem aut vindictam nullatenus sit permissus, &c.*

His Concilii hujus verbis penè addubitare cogimur, an ea doctrina, quæ Clericos finit vim vi repellere, & occidere, si non aliter possint suæ ipsorum vitæ consulere, jam maria tranasset, & in Anglia usu recepta esset. Nec te moveat Canones quandoque alios aliis discrepare, cùm in ipsam Ecclesiæ disciplinam tot vices allapsæ sint, tot irrepserint novitates, perinde ut locorum & temporum sive opportunitas suadebat, sive cogebat necessitas. Concilium Budense anno 1279. bellicis negotiis Clericos eliminat, nisi ad patriæ defensionem, quo ipso tempore tamen pugna abstinebunt ipsi quidem. *Nec bellicis actibus se implicent aut involvant, nisi fortè pro Ec-* Can. 7. *clesiarum suarum & patriæ defensione, non ad impugnandum, vel propulsandum, sed ad defensionem tantùm, si necessitas eum compellat; & tunc in propriis personis non pugnent.* Et hoc ipso mox tamen Concilio permittuntur Clerici enses circumferre, quando intuta & infesta sunt itinera. Ne verò assentari sibi ipsi possint inanis necessitatis & periculi imagine, nec tunc arma gerant, nisi permittente Episcopo. *Districtè præci-* Can. 11. *pimus, ne Sacerdotes vel Clerici in quovis ordine constituti, gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur bord, portent, nisi eis manifesti timoris causa ingruerit; nec tunc absque licentia Prælatorum portent.*

Duo hìc scrupuli eximuntur; nempe qui cultri tandem essent, quos cum cuspide gestare Clerici Coutelas. vetabantur. Gladii nimirum illi erant, qui vernaculo idiomate cultelli dicuntur. Hinc etiam

elucet

elucet cur qui in torneamentis depugnabant, biordare dicerentur. Sive Saxonica enim, sive Germanica lingua cultri illi in torneamentis usitatissimi, *bordi* nomine donabantur. *Cultellum quod vulgariter dicitur Bord.* In Synodo Bajocensi anno 1300. prohibentur majores illi cultelli cum cuspide, nisi temporibus & locis illis, quæ hostili incursione infestentur. *Districtè præ-*
Can. 55. *cipitur, ne Sacerdotes magnum cultellum portent cum cuspide: nec Clerici, Sacerdotes vel alii in sacris Ordinibus constituti, nisi justi causa timoris.*

Postquam Clemens V. suum illud Decretum promulgavit, quo irregularitatis formidine absolvuntur Clerici, qui adgressores peremerint, dum id unum volunt, id unum connituntur, ne ipsimet interimantur: nemo deinceps dubitavit, quin possent Clerici arma gestare accommodata propulsandis & inferendis plagis, ubi eorum vitæ justum periculum imminebat.

Verùm uti non eo unquam quo cœptum est gradu hæret remissio juris, concessis semel armis ad repugnandum, non multò pòst eò quoque ventum est, ut & ad oppugnandum indulgerentur. Additum, ut id fieret furente bello, & ubi aliquid ingrueret periculi; placuit, ut & cum assensu Episcopi id fieret, ut arbiter ipse esset, an tanti esset periculum. Hæ cautiones non multò pòst exoleverunt. De assensu Episcopi minùs laboratum est. Postremò intermissa quoque mentio belli, aut periculi ejus, à quo meritò cavendum es-
Can. 74. set. Concilium Moguntinum anno 1549. *Nulla arma induant, nisi itinerantes.* Concilium Nar-
Can. 20. bonense anno 1551. *Nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus secum gestent, nisi pro-*
Can. 41. *pter itineris necessitatem.* Nec secus Concilium Narbonense anno 1609. Concilium Aquilejense anno 1596. *Arma Clericorum sunt lacrymæ & orationes, non enses, aut alterius formæ, vel materiæ arma. Per civitates & loca in quibus habitant, si quis Clericorum extra itineris faciendi necessitatem insolenter arma cujuscumque generis detulerit, eum damnandum statuimus quarta parte fructuum suorum Beneficiorum.*

XVII. Beatus Carolus Archiepiscopus Mediolanensis, quo aspirante & connitente revixisse videbatur prisca Ecclesiæ disciplina, duas illas in usum & vigorem revocavit conditiones, quibus Clerici arma ferre permissi fuerant, ut eo loco & tempore id auderent, quo justum periculum immineret, & ne sine Episcopi examine & permissione. En statutum Concilii I. Mediolanensis ad familiares Episcoporum: *Familiares ejus arma ne ferant, nisi in itinere, vel necessitatis causa, idque Episcopi arbitratu.* Illud quoque cavetur, ut scripto detur ea permissio, & ne Clericis unquam annuantur ballistæ, seu igneorum globulorum jaculationes. *Clericorum arma sunt orationes*
Acta Eccl. Mediol. pag. 17. 19. *& lacrymæ. Idcircò edicimus, ne arma cujusvis generis ad offensionem, vel etiam ad defensionem ferant, exceptis cultellis ad domesticum vitæ usum accommodatis, nisi fortè extra civitatem suspectis locis iter eis faciendum sit. Quod si Episcopus probabili justaque de causa id eis permittendum esse judicaverit, tunc scripto impetrata venia ipsis uti liceat; non tamen publicè, nisi rei aut facti necessitas postulet. Omninò balistas, hastis & sclopeto, telis, aliisque hujus generis instrumentis ipsis interdicimus.* His se accommodavere Patres Concilii Mediolanensis anno 1585. *Arma ne ferant, nisi itineris longioris causa, atque ea tamen breviora, ac facultate ab Ordinario impetrata.* Paulò
L. 3. T. 5. prolixiùs rem enucleavit Concilium Mexicanum ejusdem anni, accommodatè etiam ad Statuta beati Caroli.

Ubi verò tradit Tridentinum Concilium, qui vim vi repellendo quempiam occiderint, ne ipsimet neci dederentur, eis quodammodo deberi dispensationem ad Ordines & ad Beneficia: *Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & Altaris ministerium, & Beneficia quæcumque & dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur*: Hinc jure inferes, eo necessariam adhuc esse dispensationem, quamquam penè necessariò etiam concedendam, quòd non omnia priscæ Canonum authoritatis vestigia obliterata sint, qui nempe ante sæculi duodecimi exitum non sinebant omnino Clericos arma gestare, ne ad repellendum quidem percussorem, & vim vi repellendam. Id quoque observavit Fagnanus, deberi quasi jure ex sacræ Congregationis Concilii responso dispensationem, cùm quis tuenda parentis vita percussorem occidit, quamquam tum certissimè contracta sit irregularitas.

Sess. 14. c. 7.

L. 5. Decret. part. 1. pag. 272.

De Hospitalitate.

CAPUT XLVII. *P. 2. l. 4. c. 9.*

De Hospitalitate ante annum Christi octingentesimum.

I. De hospitalitate priorum quinque sæculorum Ecclesiæ.

II. Concilium Matisconense vult Episcoporum exemplis inflammescere laicos ad hospitalitatem. Gregorius II. Bonifacium monet, ne Episcopos minùs bene morigeratos mensa excludat, sed ansam inde rapiat eos ad bonam frugem compellendi.

III. Negat Avitus Episcopos ullos Episcopi extraneos esse posse.

IV. V. Mira B. Eligii hospitalitas, nec non & B. Cæsarii, ad excipiendos Clericos & Laicos.

VI. De B. Domnolo.

VII. VIII. De B. Gregorio Papa.

IX. Gregorii vehementes hortationes ad Episcopos urgendos ad hospitalitatem.

X. Stupenda Ecclesiæ Romanæ hospitalitas.

XI. Regulis Monasticis hospitalitas commendatur. Regula sancti Benedicti.

XII. Religiosa hospitum exceptio.

XIII. Regula B. Aureliani hospites excluſit. Cur.

XIV. XV. XVI. Varia observantur in hospitalitate Hispanicarum Ecclesiarum.

XVII. De Ecclesia Anglicana.

XVIII. De Ecclesia Alexandrina.

XIX. Popinæ Clericis intercluſæ in Oriente & Occidente.

XX. Rarissimæ erant olim tabernæ diversoriæ. Hinc communior tunc hospitalitas.

I. TAnta habet momenta hospitalitas in institutione Clericalis vitæ, & in usu regendo facultatum Ecclesiæ temporalium, ut non immeritò sepoſuerimus ei hanc specialem dissertationem. Non pauca jam de ea delibata sunt superiùs, in exquendis frugalibus expensis proventuum Ecclesiasticorum. Alendis pauperibus expensas fuisse res Ecclesiæ author est Tertullianus. *Hæc quasi depoſita pietatis sunt. Nam inde non*
Apol. c. 39. *epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis, humandisque.* Quæ Agapæ dicebantur, re etiam magis quàm nomine charitatis epulæ erant. *Inopes quoque refrigerio isto juvamus.* In justis etiam causis non ducendorum conjugum Paganorum, hanc ille non tacet, quòd Christianis fœminis jam intercluſa foret hospitalitas. *Si peregrè frater adveniat, quod*

L. 2 ad uxo. 18m. *quod alienæ in domo hospitium?* Hæc ad laicos spectabant, à quibus nonnunquam Episcopi excipi vetabant fidei & pacis Ecclesiæ adversarios. Expostulabat Firmillianus non alia ratione Stephanum Papam Episcopos aliquos hospitii jure arcuisse. Epist. 75. apud Cypr. *Præciperet fraternitati universæ, nequis eos in domum suam reciperet: ut venientibus non solùm pax & communio, sed & tectum & hospitium negaretur.* Can. 27. 28. Concilio Gangrensi & Laodiceno probabantur adhuc Agapæ, ceu charitatis & hospitalitatis publica convivia, ad pauperum maximè solatia publica, dum ne amplius in Ecclesia fierent. Can. 11. Concilium Carthaginense III. non abhorruit ab his epulis in Ecclesia inter Clericos celebrandis propter hospites. Can. 30. *Ut nulli Episcopi, vel Clerici in Ecclesia conviventur, nisi fortè transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur.* Nam peregrinantes Episcopi apud Episcopos cujusque loci hospitabantur. Inde querelæ Chrysostomi de Theophilo Alexandrino Episcopo ad Innocentium Papam, quòd Constantinopolim profectus, non ad Episcopales ædes suas divertisset, ubi parata & instructa erant omnia. *Erant enim diversoria, & alia omnia, quæ oportebat, bene instructa.* Ex quo dilucidum est, quamquam Chrysostomus reprehenderetur, quòd solus cibum sumeret, invitatos tamen ab illo fuisse ad mensam & hospitium Episcopos, eos saltem, quos singularis commendabat præstantia dignitatis. Ea enim præ cæteris copia Constantinopolin confluebant, ut vix aut nec vix potuissent omnes uno tecto excipi. Invitatus est & Epiphanius, ut apud illum diversaretur, qui & ipse abnuit, jam Theophili partibus devinctus. Tritum est illud Spiridionis Episcopi, cùm tempore jejunii non habuit domi quo foveret hospitem, ne panem quidem, nisi carnes porcinas. Hinc illud conjicitur omnes prorsus hospites exceptos fuisse. Diximus alibi Augustini mensæ carnes semper illatas fuisse propter hospites, quamquam ipse quidem cum suis leguminibus tantùm vesceretur. Si Clericos autem laicosque hospitii humanitas complectebatur, multò magis Episcopos, quos inter ea erat mutuæ communionis tessera. Huc pertinebat, quod Theophylus & Epiphanius à Chrysostomo invitabantur, huc spectabat, quod & illi recusarunt. Piè ostentabat Athanasius quod Julii Papæ communione & prandio exceptus fuisset. *Communione & Agape digni habiti sumus.* Author est Nazianzenus Julianum Apostatam Ecclesiæ mores & decus æmulantem, paria hospitalitatis jura & Xenodochia inter Gentiles instituere voluisse. At nusquam superstitio religionem perversa & distorta hac imitatione assequetur. In Agapas tandem ea irrepsit licentia & temulentia, quæ illas desinente sæculo IV. aboleri coegit. Illis abolendis insudarunt Ambrosius & Augustinus, quos nemo nescit hospitalitatis fuisse studiosissimos. Nempe frugi erant & modestæ horum epulæ. Nec prætereundum quod narrat Sidonius Apollinaris de Episcopo sui ævi sanctissimo, qui invitus aula ad Episcopatum abreptus est. *Humanitas ipsa sic benigna, quàm frugi; nec ita carnibus abundans, quàm leguminibus. Certè si quid in cibo unctius, non sibi, sed hospitibus.* Cæteris Beneficiariis pro suo cuique modulo hospitalitas commendabatur. Illos Constantius exoneraverat Metatus jure, quo Officiales Imperii excipi necesse erat. *Neque hospites recipietis.*

Sozom. l. 8. c. 9.

Sozom. l. 8. c. 3.

Apol. 2.

Baron. ann. 39. n. 35.

L. 4. Ep. 24.

Baron. ann. 40. n. 20. Cod. Theod. De Episc. & Cler. leg. 8.

II. Commendata est à Concilio Matisconensi II. hospitalitas, tum Episcopis, tum Clericis omnibus, ut non præconio tantùm, sed exemplo maximè eorum fideles excitarentur ad Christum ipsum in hospitibus excipiendum, & ad morigerandum Apostolo vehementissimè cohortanti ad hæc religiosæ humanitatis officia. Can. 11. *Sectatores hospitalitatis esse, non solum Dominus Jesus admonet, cùm se dicit in hospite receptum fuisse, sed etiam ejus Apostolus omnibus penè suis præceptis. Propterea oportet unumquemque nostrum, non solum semetipsum ad hoc opus hortari, sed etiam omnium fidelium mentes, ut possint apud Deum misericordiæ operibus pro nostris peccatis intercedere, & nos ei per puram hospitalitatem reconciliare. Si quis ergo nostrum non admonuerit, aut exemplum exhortationis suæ ipse priùs opere non comprobarit, indignationem proculdubio incurret Domini majestatis. Prædicetur hoc nostræ mediocritatis statutum in auribus omnium Christianorum.*

Germanicæ parens & conditor Ecclesiæ Bonifacius Gregorium II. Papam consuluit, an contubernio & mensæ suæ asciscendi sibi essent Episcopi illi, & Presbyteri, quorum mores Ordini & dignitati sacræ immaniter dissentirent. Rescripsit Pontifex gravissimis objurgationibus castigandos esse hos sacri Ordinis sui contaminatores, congressu tamen & mensa eos nequaquam abstinendos. Nimirum usuvenire non rarò, ut qui increpationibus non franguntur, molliantur suavitate & lenocinio humanitatis, qua convivia condiuntur. Denique author illi fuit Gregorius, ut eadem arte & indulgentia demereri & conciliare sibi studeret Optimates, quorum opera & consensione expeditior lætiorque futurus esset cursus Apostolicatum suarum functionum. *Verumtamen collocutionem & mensam communem cum eis agere non recuses. Plerumque enim contingit, ut quos correctio disciplinæ tardos facit ad percipiendam veritatis normam, conviviorum sedulitas, & admonitio blanda ad viam perducat justitiæ. Ipsum autem & illis Proceribus, qui tibi adjutorium præstant, observare debetis.*

III. Cæsario Arelatensi Archiepiscopo per Epistolas Avitus Viennensis Archiepiscopus commendavit Maximianum Episcopum, quem regionis suæ populatio, & necessitas quærendi medici in Gallias venire compulerat. Oculorum enim gravi valetudine afflictabatur. Ita statuebat Avitus nihil attinere, Episcopo Episcopi ærumnas exponere; nec enim quamvis longinquæ regionis Episcopus, & diutiùs patria extorris, Episcopis aliis, Catholicisque Provinciis alienus & hospes videri potest. *Nihil dicendum de peregrinationis labore susceptæ, quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vastitate genitalis patriæ linquat habitaculum, peregrinus Sacerdos dici non potest, ubi Catholica reperiri Ecclesia potest.* Epist. 9.

IV. In recensendis B. Eligii Episcopalibus virtutibus hospitalitatem illustri elogio ornavit B. Audoenus: *Hospitalitate præcipuus.* Præter ægrotos, quibus ipse medicabatur, alioque quibus panem, vestes, pecuniam erogabat, duodecim quotidie mensæ suæ adhibebat, aquam infundebat, manibus ministrabat, utplurimum unà accumbebat. Sed illud potissimùm stupet Audoenus, quod semel exorsus hæc pietatis munia fungi, nunquam desiit, nunquam intermisit. *Ita fateor, numquam vidi studium fervere, nusquam in Galliis hujusmodi opera taliter à quoquam audivi exple ri. Posset enim quis vel rarò arripere; sed vix aut difficilè perpetuò tenere. Hic verò quod semel proposuit, perpetuò retinuit: quod primùm Deo vovit, nullis mundi negotiis obligavit: quod in principio arripuit, ad finem usque perduxit.* L. 2. c. 2.

V. Redeo ad Cæsarium, cui non minùs quàm Avito persuasissimum erat, non Episcopos tantùm, sed Clericos quoslibet nusquam extraneos, nusquam peregrinos videri debere; quo demum cumque loco peregrinentur, dum Clericus modò ibi sit aliquis. Immortalis Agni mensa communis illis est cum Clero loci. Episcopi mensa communis & illis potiori jure erit, quàm sæcularibus, quos inde nec Cæsarius ipse excludit. *In domo qui-*

Vitæ ejus l. 1. n. 31.

quidem Ecclesiæ suæ, sicut illo præsente, ita absente, convivium semper præparatum est Clericis, sive quibuscumque advenientibus. Nullus illo superstite, tanquam ad extraneam civitatem, sed tanquam ad propriam domum Arelate venit. Nec ambigi potest, quin hac hospitum mensa personaret sacra lectio, cùm Cæsarii discipulus & vitæ ejus Scriptor affirmet, prandia ejus, cœnasque spiritalibus semper lectionis sacræ epulis abundasse, ut utriusque hominis epulo lætitia conduplicaretur. *Ad prandium verò & ad cœnam mensæ suæ sine cessatione quotidie legebatur, ut uterque interior exteriorque homo satiatus refectione duplici lætaretur.* Nihil est verò quod mirari magis lubeat, quàm immensum & inexhaustum charitatis Episcopalis ærarium Cæsarii, quo Civitas & Ædes Episcopi Arelatensis, patria, diversorium, & mensa communis jam videretur esse tam Clericorum omnium quàm sæcularium. *Nullus illo superstite tanquam ad extraneam civitatem, sed tanquam ad propiam domum Arelate venit.*

VI. Domnolus Episcopus Cenomanensis, quem laudibus celebravit Gregorius Turonensis, mensam & ipse suam tum lectione, tum invitatione pauperum consecrabat, quo non corpori tantùm suo necessarium ingereret cibum, sed & animæ cælestes exhiberet escas, Christumque ipsum pasceret in membris suis. Ecclesiam sancti Juliani in civitate Cenomanensi, Clerumque ejus decoravit accersitis quinquaginta Monachis, quos & necessaria communivit facultatum copia ad hospites excipiendos. Cùm custodes muris urbis diligentissimè & portis assiderent, & paupe-

Vita ejus apud Surium die 16. Maji.

res non rarò excluderentur, Xenodochium etiam extra muros exædificavit, juri subjecit & ditioni Episcoporum Cenomanensium, ubi & viginti Monachos constituit cum Abbate suo ut hospites exciperent, & Regulæ Monasticæ vitam accommodarent.

VII. Pauperibus omnibus, & peregrinis Romam adventantibus, quotidie missitabat Gregorius

Joan. Diac. in ejus vita l. 2. c. 19.

Magnus necessaria quæque vitæ adjumenta. *Pauperibus verò & advenis, qui pro conditione temporum Romam influxerant, quotidiana stipendia ministrabat.* Hæc Joannes Diaconus in ejus vita. Quos Longobardorum populationes & furor cogebant Romam confugere, immensæ charitatis ejus materno quodam sinu excipiebantur. Peregrinos semper mensæ adhibebat, aquam infundebat ipse, & in eis Christum ipsum semel excepit, peregrini habitu & specie vestitum. *Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam Patriarchio permansit, ut exceptis his, quos tam per diversas regiones, quàm Romæ quoque Longobardorum perfidiæ gladios fugientes, Ecclesiastica stipe misericorditer nutriebat, ad mensam quoque suam quotidie peregrinos quoslibet invitaret. Inter quos die quadam unus accessit, in cujus manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, &c.* Cùm Sacellarius ejus jussus esset aliquando duodecim pauperes accersere ad mensam, tredecim conspecti sunt; tertium decimum ipsemet perscrutatus, ipsius ab ore edidicit, Angelicorum agminum unum ad se devolasse, ut illum hoc nuncio exhilararet, Petri in sedem à Deo vocatum illum fuisse, quòd Petrum sectatus esset in distribuendis Ecclesiæ in pauperum alimenta facultatibus. *Quia hæc hilari animo tribuisti, destinavit te Dominus successorem atque Vicarium Apostolorum Principis Petri, cujus & virtutem imitatus es, dum substantiam offerentium divideret prout cuique opus erat.*

VIII. Mensæ & alimentis pauperum Præfectum delegaverat Gregorius, eumque ut confidentiùs eorum utilitatibus, largiùsque prospiceret, voluerat uni Deo rationes suas reddere. Quam in rem ejusmodi charta illum munitum voluit. *Quia igitur te Joannem religioso intentionis tuæ studio provocati, mensis pauperum & exhibendæ Diaconiæ elegimus præponendum, nequa tibi ex hac administratione nascatur dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum, constituentes ut de hoc, quod ad mensas pauperum, vel Diaconiæ exhibitionem perceperis, sive subinde perceperis erogandum, nulli unquam hominum quolibet modo vel ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere.* Hujus Provisoris pauperum fidem diu expertus Gregorius, non injuria judicavit liberaliùs illum pauperibus affuturum, si administrationis suæ ratiocinia ad unum Deum referret. L. 9. Ep. 24.

IX. Imminebat aliis quoque Episcopis Gregorius, ut illos ad hæc solicitudinis temporalis exercitamenta urgeret. Cùm Marianum Ravennatem Archiepiscopum Romam invitavit, ut Medicis se committeret, exitiali morbo procurando; hortatus est, ut subrogaret sibi Ravennæ, tum qui vicem suam in sacris functionibus obiret, tum qui hospitibus excipiendis præesset. *Et ideo videtur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, vel qui Missarum solemnia explere valeant, vel qui Episcopii curam gerere, hospitalitatemque & susceptiones possint exhibere, &c.* Cùm ad Anconæ civitatis Episcopatum acciretur Archidiaconus quidam, hoc illum rejiciebat Gregorius argumento, quòd amicorum neminem unquam epulo excepisset. *Adjicientes etiam ita illum tenacem existere, ut domum ejus amicus ad charitatem nunquam introeat.* Nihil attinet hìc repetere, quod suprà diximus de reprehenso Episcopo alio, qui Gregorio suam rerum Ecclesiæ dilapidationem, & lautiora convivia excusabat necessitate explicandæ hospitalitatis. L. 9. Ep. 28.

Nec segniùs Abbates sanctissimus Pontifex extimulabat ad hospitalitatem sectandam. Volebat proventuum copiæ respondere largitiones has pias, ære alieno tamen priùs si quo tenerentur persoluto. *De hospitalitate esto solicitus. Quantum potes, pauperibus largire. Ita tamen ut serves, quod Floriano restitui debeat.* Nec in præteritis dimittendum, quod idem alibi tradit Gregorius receptissimum fuisse in aliqua urbe, ut peregrini & hospites omnes à civibus cibo & tecto recrearentur. Ejus tandem rei tædio affectos pepigisse cum Episcopo, ut assignatis ei fundis, unus ipse totius hospitalitatis curas & expensas sustineret. *Indicavit vir clarissimus, hanc olim ibi consuetudinem convenisse, ut diversis supervenientibus, cives ejusdem civitatis de proprio impensas impenderent. De qua re cùm quererentur affligi, hoc illis cum Theodoro quondam Episcopo convenisse, ut in Ecclesia ejus certæ portiones substantiæ suæ donatione conscriberentur, & hoc in se onus susciperet; atque securis eis redditis, ipse de Ecclesia quidquid esset necessarium erogaret.* Cùm postea verò experiendo exploratum fuisset fundos illos tantis expensis impares esse, approbatum est à Gregorio, ut illis urbi restitutis Episcopus ea cura absolveretur, civitas ipsa rursum pristinam exerceret hospitalitatem. Hinc liquet 1. Civibus quandoquè ipsis totam incubuisse hospitalitatem. 2. Eo illos onere levari se voluisse, adsignatis Episcopo idoneis fundis. 3. Hæc Xenodochia & Hospitalia à Laicis dotata & administrata, ab ipsismet Episcoporum juri & ditioni fuisse subjecta. L. 8. c. 29.

X. Hæc porro effusissima largitas & hospitalitas in quoslibet prorsus mortales sedem & domicilium fixisse suum videbatur tanquam in patrio quodam solo, in Ecclesia Romana. Ideo & invictissimus ille Martyr B. Martinus Papa, per-

Baron. anno 645. n. 16.

cunctantibus Judicibus Imperatoriis, Eccur & qui Patriarcha Pyrrhus Romæ exceptus fuisset; fidentissimè respondit, In magna ignoratione Romanæ Ecclesiæ versari eos, qui nescirent, omnes ibi indiscriminatim, & ærumnosissimos quosque, cum suis excipi prolixissimè, ut non necessitati

tantùm

tantum proſpectum ſit, ſed & deliciis. Ita enim Martinus ipſe in Collectaneis Anaſtaſii Bibliothecarii: *Vos neſcitis Eccleſiam Romanam? Dico enim vobis, quia quiſquis venit illuc miſerabilis homo hoſpitari, omnia ad uſum præbentur ei, & nullum immunem ſuis donis ſanctus Petrus repellit venientium illuc: ſed panis mundiſſimus, & vina diverſa dantur, non ſolùm ei ſed & hominibus ejus pertinentia. Si ergo in miſerabilibus hominibus hæc fiunt, qui venit etiam honorabilis ſicut Epiſcopus, qualem ſumptum habet ſuſcipere?* Facili conjectura auguraberis, quàm lautè ibi exciperentur Epiſcopi, cùm & in obſcurioris ſortis mortales tantum humanitatis effunderetur.

XI. Ad eam forſan charitatis & beneficientiæ normam B. Benedictus Regulam ſuam conformavit, ubi præcipit Abbatis menſæ adhiberi hoſpites & peregrinos omnes, non divites tantùm, qui carnalibus oculis arrident, ſed pauperes potiſſimùm, in quibus oculatior fides Chriſtum intuetur. *Omnes ſupervenientes hoſpites tanquam* Cap. 53. 56. *Chriſtus ſuſcipiantur. Omnibus congruus honor exhibeatur, maximè tamen domeſticis fidei & peregrinis: pauperum & peregrinorum maximè ſuſceptio omni cura ſolicitè exhibeatur; quia in ipſis magis Chriſtus ſuſcipitur. Nam divitum terror ipſe ſibi exigit honorem. Menſa Abbatis cum hoſpitibus & peregrinis ſit ſemper.*

XII. Quæ in divites etiam dimanabat hoſpitalitas, nihil illa ſæcularis pompæ aut luxus præ ſe ferebat. Impenſior erat ædificandi, quàm paſcendi cura: ab oratione principium, tum ſpiritalis ſuccedebat lectio. *Suſcepti hoſpites ducantur* Ibidem. *ad orationem, legatur coram hoſpite lex divina, ut ædificetur, & poſt hæc omnis ei exhibeatur humanitas.* Vel ipſe conſpectus exercitationum & macerationum Cœnobii Regulæ ſtrictioris, ad bonam frugem revocare poterat homines ſæculi ludibriis faſcinatos. Denique Eccleſiarum largitiones hujuſmodi in viros locupletes, non vicem tantùm aliquam beneficii præſtabant iis, qui dona paſſim & oblationes in Clerum congererent: ſed & nova hac illecebra eoſdem invitabant, ut plura in dies Eccleſiæ, ut communi omnium altrici & parenti amantiſſimæ pauperum divitumque largirentur.

XIII. Nec omnes tamen Regulæ, vel omnia Cœnobia æquè ſtuduerunt hoſpitalitati. Aureliani Regula Monachos abſolviſſe videtur ea, ſive neceſſitate, ſive conſuetudine, quò liberiùs & tranquilliùs uni lectioni, uni ſe devoverent orationi. *Quia indeſinenter ſanctam charitatem ve-* Cap. 18. *ſtram charitati & lectioni inſiſtere, & ſoli Deo vacare volumus; ideo vos ab hac præparatione, aut inquietudine liberos eſſe præcipimus.* Sed illud animadverti neceſſe eſt, hoc caput ad Arelatenſis civitatis ſpectare Monaſterium, & cives ipſos maximè excludi ab eorum menſa & hoſpitio. *De hac civitate.* In promptu eſt ratio. Nec enim jam hoſpites ſunt, aut peregrini, ſed cives. Æquius etiam erat ab Epiſcopo & Clero civitatis, quàm à Monachis hoſpitalitatem ibi exerceri. Longè aliter res habet ruri.

XIV. Nullis cancellis finit Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus circumſcribi hoſpitalitatem Epiſcopalem. Ejus ædes jubet hoſpitium eſſe, & obvium omnibus charitatis diverſorium. Laici enim charitati abundè eſt, ſi duos treſve hoſpites menſa ſua impertiat: at niſi omnibus indiſcriminatim pateat domus & menſa Epiſcopi, non ſatis ille ſpei reſpondet & expectationi hominum. *In* De Offic. Eccl. l. 2. c. 5. *quo etiam hoſpitalitas ita erit præcipua, ut omnes cum benignitate & charitate ſuſcipiat. Si enim omnes fideles illud Evangelicum audire deſiderant, Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me: quantò magis Epiſcopus, cujus diverſorium cunctorum debet eſſe receptaculum? Laicus enim unum, aut duos ſuſcipiens, implevit hoſpitalitatis officium: Epiſcopus, ſi non omnes ſuſceperit, inhumanus eſt.* Quæ ille ex Hieronymo mutuatus eſt.

XV. De hoſpitali Epiſcoporum menſa verba faciebat, ut apparet, Concilium Toletanum, cùm edicebat ibi perlegi divinas Scripturas, quò ſuperflui conticeſcerent ſermones, & diviniori eſca Can. 7. mens reficeretur. *In omni ſacerdotali convivio lectio Scripturarum divinarum miſceatur: per hoc enim & animæ ædificantur in bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.*

XVI. Effuſiori & inconſiderato hoſpitalitatis uſu Hiſpaniæ Monaſteria à tramite deviaverant, cùm Concilium Cæſarauguſtanum III. vetuit in poſterum, ne ſæculares ibi hoſpitarentur, exceptis pauperibus, & iis quos probatiſſima virtus ac religio polliceretur ſilentio & otio ſacro Cœnobiorum nihil officere, vel obſtrepere poſſe. *Nullus deinceps ſæcularium, ſeu poteſtativè, ſeu* Can. 3. *ex permiſſu Abbatis intra clauſtra Monaſteriorum hoſpitandi, vel commorandi habeat receptaculum; excepto quos vita probabiles, egenos, aut paupertate depreſſos inſpectio præviderit Abbatis; quos & ſuſcipere benevola voluntate in Monaſteriis, & alendos eleemoſynis modis omnibus ſinimus.* Pluſculum hìc aliquid advertere eſt, quàm perfunctoriam & brevem hoſpitalitatem. Conceditur enim Abbatibus, ut in Monaſteriis commorari ſinant viros eos, quos vel pietas præſtantior, vel neceſſitas commendabit, eiſque vitæ præſidia omnia ſubminiſtrent.

XVII. In Concilio Angliæ à celeberrimo illo Theodoro Cantuarienſi Præſule convocato, vetitum eſt, ne Epiſcopi, vel Clerici peregrini ullis ſe interponant ſacerdotalibus functionibus, niſi aſſentiente Epiſcopo, apud quem hoſpitantur. *Ut Epiſcopi atque Clerici peregrini contenti ſint hoſpi-* Beda l. 4. c. 5. *talitatis munere oblato, nullique eorum liceat ullum officium ſacerdotale, abſque permiſſu Epiſcopi, in cujus Parochia eſſe cognoſcitur, agere.*

XVIII. Nec pluribus opus eſt, quàm nomine ipſo & opinione Joannis Eleemoſynarii Patriarchæ Alexandrini, ut omnes intelligant, qua ille exuberantia charitatis & munificentiæ incumberet in hoſpitalitatem. Unde & Monaſterium ſeorſim ad id exædificavit, ut Monachi in eos om- Cap. 22. nes prorſus promiſcuè exciperentur. *Hoſpitio recipiebat Monachos, & bonos æſtimatos, & malos. Et ædificabat mox Xenodochium ſeorſum, & appellavit hoc Xenodochium omnium Monachorum.*

XIX. Vetuit Concilium Trullanum, ne cauponæ in ambitu Eccleſiarum extruerentur, vel venalia ibi proſtarent eſculenta, vel poculenta quælibet, ſcilicet ut ne cæleſtis Patris domus, domus fieret negotiationis. *Quod non oportet intra ſanctos* Can. 76. *ambitus cauponariam officinam, vel ciborum ſpecies proponere, vel alias venditiones facere, ſuam venerationem Eccleſiis ſervantes.* Nec minùs expreſsè ibidem prohibetur, ne cauponariam faciant Clerici, cùm ne cauponas quidem inire per Apoſtolicos Canones eis liceat. *Nulli licere Cle-* Can. 9. Can. Apoſt. 54. *rico cauponariam habere tabernam. Si enim in cauponam ingredi non eſt permiſſum, quantò magis aliis in ea miniſtrare, & ea quæ non licet ipſi tractare?* Canone Apoſtolico ſummoventur Clerici communione, qui in cauponis eſitarint, niſi dum iter faciunt. *Si Clericus in caupona comedens in-* Can. 24. *veniatur, excommunicetur, niſi in pandochio, in via, in neceſſitate.* Aditu ipſo eos excluſerat Canon Laodicenus. Carthaginenſis III. Concilii de- Can. 27. creto renovatus eſt Canon Apoſtolicus: *Clerici cibi vel potus cauſa non ingrediantur tabernas, niſi hoſpitii cauſa neceſſe ſit.*

XX. Finem imponam huic capiti obſervatione ea, quæ plurimum habeat momenti, ut intelligatur quid tandem cauſæ fuerit, quamobrem tam enixè commendaretur hoſpitalitas, non Clericis tantùm, ſed & Laicis. Necdum ſcilicet tam frequentes tum erant, quàm poſtea fue-

fuerunt cauponæ diversoriæ, & quàm sunt etiam nunc in iis Provinciis & Regnis, ubi Imperium, Religio, artes, scientiæ, leges sedem sibi & domicilium in Europa constituisse videntur. Eodem enim ferè loco etiam nunc res sunt in Asia, Africaque, atque erant in vetustiore orbe: unde & qui regiones ibi peragrant, cauponas & hospitia ipsi sibi sua coguntur quodammodo circumgestare, & sub dio noctes traducere, & tantùm non
L. 6. c. 45. castra metari. Narrat Gregorius Turonensis, ut Chilperici Regis filia in Hispaniam proficiscens ad regias ibi nuptias, octavo milliari Gallicano à Lutetia castra cum comitatu suo metata sit, & noctem duxerit sub tentorio. Tentoria quoque
L. 6. c. 37. figebat in longinquo itinere emetiendo Lupentius sancti Privati Abbas in Gabalis. Quod tum utique non infrequens erat.

CAPUT XLVIII. P. 3. l. 4. c. 8.

De hospitalitate & frugalitate Episcoporum & omnium Beneficiariorum temporibus Caroli Magni.

I. Conciliorum Decreta de frugali & hospitali Episcoporum & Abbatum mensa.

II. Rursus Decreta Conciliorum. Hospitalitate pauperibus potissimum consulebatur. Frugalitati mensæ lectio accedebat.

III. Communi Monachorum Refectorio excipiebantur hospites in Cœnobiis.

IV. Hospitalitas Episcopis & Abbatibus à Carolo Magno commendatur.

V. Jure metatus & gistii levata Cœnobia, ut largiùs hospites excipiant.

VI. Parochis ipsis lex indicebatur hospitalitatis.

VII. Nec deerat jurisdictionis aliquantulum ad id necessarium.

VIII. Capitula Canonicorum à fundamentit excitant, dotantque Xenodochia, ad hospites suscipiendos.

IX. Quamquam hospitalitas pauperibus lubentiùs impenderetur, permanabat tamen illa etiam in divites.

X. De hospitalitate apud Græcos.

XI. De lectione in mensa, etiam Imperatorum.

XII. De hospitalitate à Laicis etiam explicanda.

I. FRugalitate & hospitalitate ornatur vita omnium in commune fidelium; at Episcopis & Beneficiariis, ut fideles sint dispensatores, ne nefarii sint dissipatores rerum Ecclesiæ, lex aliquantò strictior incumbit, ut pauperes semper convivas habeant, vel tam parcè ipsi vescantur, ut constet hanc esse pauperum mensam. Ita decrevit Concilium II. Remense anno 813. *Ut Epi-*
Can. 7. 18. *scopi & Abbates ante se joca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, &c. Episcopi & Dei ministri non debent comessationi-*
Can. 1. 6. *bus & vinolentiis nimiis incumbere, &c. Moderatè cibum & necessarium potum sumant.* Et Concilium III. Turonense: *Episcopum non oportet nimium profusis incumbere conviviis, sed parco & moderato contentus sit cibo. Et quamdiu convivatur, potiùs sacra lectio ante mensam ejus recitetur, quàm otiosa à susurronibus resonent verba.* Et Canone sequenti: *Peregrini & pauperes convivæ sint Episcoporum, cum quibus non solum corporali, sed spiritali reficiantur alimento.*

Canonicis his præceptionibus quatuor inculcantur munia, sibi valdè finitima. 1. Frugalitati dicata sit mensa, ut quæ patrimonii pauperum sumptu instruatur. 2. Ut ad eam pauperes invitentur, & quidem quasi jure quodam suo. 3. Ut hospites & peregrini etiam vocentur, quòd in eis Christus palcatur. Ait enim ipsemet, *Hospes fui.* 4. Spiritalis lectio ibi frequentetur, quod à frugali epulo alienum non est.

II. Episcopis potissimùm commendata est hospitalitas à Concilio Parisiensi VI. anno 829. allegata & Christi authoritate, qui hospitum personam ipse sibi induit: & Apostoli Pauli, qui Episcopalium virtutum choro hospitalitatem ascripsit: & denique Hieronymi, qui Laicorum hospitalitatem aliquò usque manare vult, at Episcoporum charitatem nullo prorsus concludi termino. Ubi adverte authoritate hac tota pauperes ab hospitibus non disjungi, & ad pauperum maximè solatia inculcari hospitalitatem. Unde & Con-
Can. 14. cilium Turonense, *Peregrini & pauperes convivæ sint Episcoporum.* Sed ecce ipsamet Concilii VI. Parisiensis verba: *Cùm ergo hospitalitas in tremendi examinis die ab æterno Judice sit remuneranda; qui dicturus est, Hospes fui, & non collegistis me; & ob id ab omnibus Christianis summopere sit sectanda; multò magis tamen, vigilantiusque ab his, qui dictis & exemplis ad vitam æternam aliis ducatum præbere debent, postposita avaritiæ peste, & alia qualibet occasione est prorsus exequenda. Ab Apostolo quippe inter cætera virtutum præconia, quæ Episcopo inesse debent, hospitalitas etiam habenda prædicatur; Episcopi namque domus, ut B. Hieronymus scribit, omnium commune debet esse hospitium, &c.* Et in Concilio rursus Aquisgranensi II. Anno 836. cùm in desuetudinem abiret Episcoporum & Abbatum hospitalitas, innovatus est Canon Apostolicus, jussique Episcopi, ut mensæ semper suæ pau-
Can. 1. peres adhiberent. *Decernit Apostolus, Hospitalita-*
Can. 3. *tem esse sectandam ab Episcopo, quam in pluribus reperimus locis neglectam. Ideoque placet, ut deinceps in singulis civitatibus & Monasteriis, juxtæ modum rerum hospitalitas ordinetur advenientium. Et placuit omnibus Episcopis, ut quocumque sit loco Episcopus, coram se aggreget pauperes semper ad refectionem.*

III. Communi in Refectorio hospites cum Abbate & Monachis reficiebantur, copiosiùs quidem illi certè, sed tamen facta etiam Abbati copia, ut hospitum contemplatione lautius & Monachis aliquid exhiberetur. Ita quæ vulgò dicitur Camera charitatis, & mensa peculiaris illa Abbatis, à communi Refectorio disjuncta, aut necdum usu invaluerat, aut ejus hìc usus aboletur. Audi ipsum statutum Conventus generalis Abbatum apud Aquisgranum anno 817. *Ut Abbas vel quis-*
Cap. 27. *piam fratrum ad portam Monasterii cum hospitibus non reficiatur. In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi & bibendi exhibeat. Ipse tamen ea cibi potusque mensura contentus sit, quam reliqui fratres suscipiunt. Si verò propter hospitem voluerit ad solitam mensuram fratribus sibique augere aliquid, in sua maneat potestate.*

IV. Præcepit & Carolus Magnus in Capitularibus, ut Episcopi & Abbates hospitio & mensa exciperent hospites, peregrinos & pauperes, cùm fefellerint aliquando sancti Angeli, hospitum vultum & speciem induti, quò charitati honorem haberent. *Et hoc nobis competens & venerabile videtur, ut hospites, peregrini & pauperes, susce-*
Capitul. l. 1. c. 71. *ptiones regulares & canonicas per loca diversa habeant. Apostolus hospitalitatem laudans dixit, Per hanc quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio susceptis.*

V. Diximus proprio alibi loco, hanc tandem Monasteria immunitatem esse assecuta, ut ne jam metatuum juri subessent; nec amplius Episcopi, Comites & Magnates alii ad Cœnobia diverterent cum comitatu, & quodammodo pabularentur, ubi totum pauperum & vulgi fidelium levamento & hospitalitati addictum fuerat. Fructulum hìc insuam privilegii, quo Marinus Papa Solemniacensem Abbatiam donavit: *Ut nullus Epi-*

scopo-

Conc. to. 3. pag. 421. *ſcoporum, ſeu Comitum, manſionaticum ibi, vel paratas vel ſtationes requirere, ſeu exigere præſumat. Sed liceat ſervis Dei hoſpitalitatis benevolentiam, prout eis libuerit, cunctis fidelibus impendere.*

VI. Nec verò Parochis ruris intepeſcere fas eſt in hoſpitalitate pro facultatum modulo exhibenda. Vide ut illis faces ſubjiciat Herardus Archiepiſcopus Turonenſis in Capitulari: *Ut hoſpitalitatem ante omnia diligant, &c. Ut Presbyteri & Clerici ante ſe joca turpia fieri non permittant, ſed pauperes & indigentes ad menſas ſecum habeant, & legatur eis lectio.* Idem præſcripſit & Hincmarus Parochis ſuis, quos & monitos voluit ſedulam hanc in pauperes potiſſimùm curam & charitatem conferendam eſſe. *Ut curam hoſpitum, maximè pauperum, atque debilium, orphanorum quoque, atque peregrinorum habeat, hoſque ad prandium ſuum quotidie juxta poſſibilitatem convocet, eiſque hoſpitium competenter tribuat.*

C. 18. 108.

Hincmar. to. 1. p 712. c. 9. 10. Regino Baluz P. 24. 604. 612.

VII. Carlomannus Rex filius Ludovici Balbi Conſtitutionem edidit, qua Parochos omnes impelleret ad iſtud & charitatis & juſtitiæ munus, quo vis & authoritas illis inde major accreſceret, & quo fideles omnes ſtimularent ad eamdem humanitatem hoſpitibus impendendam; quin & legitima eos armavit juriſdictione in omnia quæ hoſpitibus venduntur, ut pretium ipſi rei cujuſque indicerent, ſi gravari & divexari cernerent hoſpites à Parochianis ſuis. *Volumus ut Presbyteri, qui bonum exemplum omnibus oſtendere debent, hoſpitales exiſtant, &c. Placuit nobis ut Presbyteri ſuos Parochianos admoneant, ut & ipſi hoſpitales exiſtant, & nulli iter facienti manſionaticum denegent. Et ut omnis occaſio rapinæ tollatur, nihil carius vendatur tranſeuntibus, niſi ſicut in mercato accipiunt. Quod ſi carius vendere voluerint, ad Presbyterum hoc tranſeuntes referant, & illius juſſu cum humanitate eis vendant.*

Capit. Car. Calv. p. 471.

VIII. His tot tantiſque teſtimoniis perſpicuum eſt, menſam domumque propriam Epiſcoporum, Abbatum & Parochorum, communem eandem fuiſſe peregrinorum, hoſpitum, & tranſeuntium: totque fuiſſe ſacra charitatis diverſoria, ad excipiendos omnis generis hoſpites, quot erant Parochiæ, Monaſteria & Epiſcopatus. Collegia Regularia, maximè verò Canonicorum, expeditius poſtea duxere, ut ſua intra ſepta, vel non procul, domum peculiarem hoſpitibus extruerent, eique unum è ſuis præficerent, adjudicata ei parte non modica redituum fundorumque ſuorum, præter decimas omnium Eccleſiæ agrorum, oblationum, redituumque cæterorum, quæ ferè hoſpitalibus his domibus addicebantur. Hinc tot Xenodochia juxta Cathedrales Eccleſias ſita, conſecrata potiſſimùm ſuſcipiendis hoſpitibus & peregrinis. Exemplo ſuo præivit Crodogangus Metenſis Epiſcopus, quod & Statuto confirmavit Regulæ ſuæ intexto, cui poſtea authoritas acceſſit & promulgatio Concilii Aquiſgranenſis. *Evangelicis atque Apoſtolicis inſtruimur documentis in colligendis hoſpitibus: Hoſpes fui & collegiſtis me. Proinde oportet ut Prælati Eccleſiæ, præcedentium Patrum exempla ſectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Eccleſiæ tantum ibidem deputent, unde ſumptus neceſſarios juxta poſſibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Eccleſiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici tam de frugibus, quam etiam de omnibus eleemoſynarum oblationibus, in uſus pauperum decimas libentiſſimè ad ipſum conferant hoſpitale.*

Regula Crodogan. c. 45. Concil. Aquiſg. c. 141.

Nec verò decimæ modò fundorum omnium & proventuum Monaſterii, vel Capituli Xenodochio adjudicabantur: ſed terrarum etiam laicis in Beneficium, ſive in fundum conceſſarum. Ita declaratum à Carolo Calvo: *Præcipimus quoque, ut ex reliquis omnibus facultatibus Monaſterii, quæ vel dominico jure, vel Beneficiorum conſuetudine detinentur, decimæ hoſpitalibus divitum vel pauperum, ſicut olim ſtatutum eſt, ad integrum conferantur.* Eo ſenſu capienda hæc verba, ut *Facultates, quæ dominico jure detinentur*, eæ ſint quæ dominus ipſe ſuo unius juri & dominio ſervavit: at quæ ita exprimuntur, *vel Beneficiorum conſuetudine*, eæ ſint, quas Abbas, vel quivis dominus alius in feudum dedit vaſſallis ſuis, qui jam obligabantur iis vinculis & obſequiis, quæ *Conſuetudines* dicebantur.

Spicil. to. 2. pag. 590.

Anno 864.

IX. Minimè verò nos prætervolabit, quod in eadem obſervatur Conſtitutione Caroli Calvi; quamquam propenſiùs hoſpitalitas pauperes complectatur, non tamen abjici divites, dum ea ſint animi moderatione & pietate, ut frugalitati acquieſcant Eccleſiæ, quæ parens cùm ſit nutrixque pauperum, eorum patrimonium ſobriè & parcè diſpenſat. Diu beatus Udalricus carnibus abſtinuit, quamvis convivis ſemper inferri juberet. *Multis temporibus carne abſtinuit; ſed tamen aliis cum eo manducantibus abundanter donavit.* Ejus menſæ primum ferculum ſtatim totum in pauperes erogabatur, præter complures mutilos, truncos, & deſperatis quibuſdam morbis conſtrictos, quos præſens ipſe refici quotidie curabat. Nemini unquam denegatus cibus; hoſpite velut Chriſto ipſo ſuſcipiendo exhilarabatur. In Imperatoris Miniſtros ipſos, charitatis ſuæ rivulos diffundebat. *Hoſpites autem cum ad eum deveniſſent, tripudio, & tanta hilaritate vultus & animi ſuſcepti ſunt, & in omnibus procurati, veluti in eis optimè conveniebat; ſciens in eis Chriſtum ſe ſuſcepiſſe, illo dicente, Hoſpes fui & ſuſcepiſtis me. Vaſſalli autem Imperatoris ab eo pergentes, vel ad eum redeuntes, in tantum ſunt opulentati, &c.* Multa adnotat hujus vitæ ſcriptor memorabilia ejus epuli, quod die Paſchæ inſtruebat ſanctiſſimus hic Epiſcopus, ubi cùm tres menſæ eſſent apparatæ & epulis refertæ, media *Matriculis*, hoc eſt pauperibus addicta erat.

Surius die 4. Jul. c. 3. 4.

X. Orientalium Epiſcoporum in ſectanda hoſpitalitate ſummum ſtudium & decus illuſtrabit Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus. Frumentis quoquoverſum diſtribuendis novum ab illo Joſephum ſuo ævo repræſentatum affirmat author vitæ ejus; menſæ ejus pleroſque miſſus ad pauperum ſtatim recreandam famem deferri ſolitos fuiſſe; denique extructum ab eo Xenodochium, hoſpitibus & peregrinis ſuſcipiendis. *Suæ menſæ obſonia in fruſta comminuens, ad accipiendos eos, qui eſuriebant, in dies eis parabat convivium. Abunde hujus rei ſunt teſtes in hodiernum diem, definita receptacula eorum cauſa, qui hoſpitio accipiebantur, & pauperum noſtrorum fratrum.* In VIII. Concilio Generali vetitum eſt, aut diſtrahi, aut utcumque alienari vaſa ſacra, vel Reliquiarum thecas, niſi ut ſacri Canones ferunt, ad redimendos captivos: *Excepta cauſa ab antiquis Canonibus ordinata, videlicet in redemptionem captivorum.* Ibidem denique ſancitum eſt, proventus Eccleſiarum expendi non poſſe niſi ad reparationes Eccleſiarum, pauperumque & peregrinorum alimenta. *Eccleſiaſticos reditus ad propriam Eccleſiæ utilitatem, & ob eſcam pauperum, & peregrinorum ſuſtentationem eſſe decernimus.*

Surius die 25. Februar.

Can. 15.

XI. Pauca rurſum hìc addemus de lectione pia ad menſam, ut inde ad laicorum hoſpitalitatem delabamur. Et de lectione, & de omnibus ſupra conſtitutis de hoſpitalitate pulcherrimum editum eſt à Concilio Papienſi decretum anno 850. *Placet Epiſcopum moderatis epulis contentum eſſe, ſuoſque convivas ad comedendum & ad potandum non urgere; quin potius ſemper ſe ſobrietatis præbeat exemplum. Adſint peregrini, & pauperes, & debiles, &c. Recitetur ſacra lectio, ſubſequatur vivæ vocis exhortatio, &c.* Præcepit Hincmarus Parochis ſuis, ut conviviis etiam laicorum ubi intereſſent, ſacræ lectionis aliquid interte-

Cap. 3.

Hincmar to. 1. p. 714. tertexi curarent. *Aliquis de illorum Clericis aliquid de sacra Lectione legat.*

Nec id mirum accidet nobis, si recurrat animo Carolus Magnus, cui *comedenti ministrabant Duces & Tyranni, vel Reges diversarum gentium*, authore Sangallensi Monacho: & qui tamen legi tum sibi jubebat non monumenta tantùm historica priscorum Regum, sed commentarios etiam sancti Augustini, & illos maximè, quos de Civitate Dei scripsit. *Inter cœnandum aliquod acroama, aut Lectorem audiebat. Legebantur ei Historiæ, & antiquorum Regum gesta; delectabatur & libris sancti Augustini, præcipuèque his, qui de Civitate Dei prætitulati sunt.* Refert & Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana, Nicephoro Imperatori solemne id fuisse, ut homiliæ sanctorum Patrum ad mensam ejus lectitarentur. Cùm aliàs autem Nicephorus in teterrima quæque flagitia projectissimus esset, hinc jure colligitur, id illum factitasse more priscorum Imperatorum, ut epulantibus sanctorum Patrum scripta prælegerentur.

Du Chesne to. 2. p. 192. 112.

XII. Venio ad hospitalitatem, à laicis ipsis frequentatam, ut inde intelligas, quantò Clerici & Beneficiarii, quantò patrimonii pauperum dispensatores ad eandem illis præstandam humanitatem essent obligatiores. Parochis suis commendabat Theodulphus Aurelianensis Episcopus, Parochianos suos ut omnes incitarent, ad peregrinos omnes gratis tecto & mensa excipiendos; cùm non Clericos solos, sed laicos omnes fideles compellaverit Christus his verbis, *Hospes eram, & collegistis me*: cùmque barbarorum ea sit inhumanitas & sævitia propria, hospites non admittere, nisi emuncta pecunia, vel pecuniæ extorta promissione. *Admonendi sunt, ut hospitalitatem diligant, & nulli hospitium præbere detrectent.*

Cap. 25. *Et si cui fortè hospitium præstiterint, nullam ab eo mercedem accipiant, nisi fortè ille, qui à te recipitur, sponte sua aliquid det. Nam ille modus hospitalitatis non modò inhumanus, sed crudelis est, quo nunquam hospes in domum ante recipitur, nisi priùs dandi hospitii merces compensetur: & quod Dominus agere jussit pro perceptione regni cœlestis, pro acquisitione terrenarum rerum agatur.* Nec ab his dissidet Jonas Episcopus Aurelianensis in Institutione sua Laicali. Id observatum est quidem à Sangallensi Monacho de Ludovico Pio, valdè delectatum illum fuisse erogandis propria manu

L. 2. c. 29. eleemosynis; affectatiùs illum balneis usum quolibet Sabbato, etsi minùs egeret, ut ea occasione vestes suas omnes minusculis Ministris suis erogaret, excepto baltheo & ense. Sed satius est cum Thegano advertere, nunquam illum mensæ accumbere cœpisse, nisi priùs eleemosynas quotidianas distribuisset, & quocumque demum loco versaretur, Xenodochia secum habuisse. *Quotidie ante cibum eleemosynarum largitionem exhibuit, & ubicumque erat, Xenodochia secum habebat.* Integra apud Reginonem supereſt Formula

Du Chesne to. 2. p. 135. 379. Inquisitionum Episcopalium per singulas Parochias, dum illas Præsul visitaret. Illud in primis ibi eminet caput, *Si aliquis est, qui peregrino, aut viatori hospitium contradicit.* Hospitalitatis effigiem sanè pulcherrimam expinxit nobis B. Odilo in vita Beati Gerardi Comitis, & lectionis ibi usitatissimæ ad mensam, etiam ubi hospitès interveniebant.

L. 2. c. 5. nu. 72. L. 1. c. 14. L. 2. c. 14.

CAPUT XLIX. P. 4. l. 4. c. 14.

De Hospitalitate, post annum Christi millesimum.

I. In Conciliis universim commendatur hospitalitas, sed in pauperes maximè, & in Monachos.

II. Uberiores illæ in Canonicos distributiones, ad hospitalitatem dirigebantur. Fercula Monachorum & Hospitum copiosiora, eodem collimabant.

III. Episcopi curabant, ut in locandis Beneficiorum agris fundisque omnibus, villicis superesset, quo hospites susciperentur. Alia Conciliorum decreta.

IV. Statuta nuperrimorum Conciliorum.

V. Fulberti & Hildeberti egregia aliqua de hospitalitate.

VI. Petri Damiani, & Petri Blesensis sententia. Cur aliqua Italiæ Cœnobia hospitalitatem intermiserint.

VII. Petri Cluniacensis Abbatis mirabile hospitalitatis studium.

VIII. Ut Concilia, ut sancti Patres effricuerint invidiam quæ hospitalitati aspergebatur, ex ea quæ inde manabat otii Monastici & secessus perturbatione, nec non & ex substantiæ Ecclesiasticæ in divites dilapidatione.

IX. De mira & singulari quorundam Monasteriorum hospitalitate. Dionysii Carthusiani doctrina.

X. Admiranda B. Caroli hospitalitas, in Clericos, Laicosque, in pauperes, divitesque, Magnates ipsos. His ejus domus Officina, & Schola evaserat omnium virtutum.

I. IN commune olim hospitalitas fidelibus omnibus inculcabatur, unde & eam Gregorius VII. Bohemis nuperrimè Christo adgregatis diligentissimè commendabat. *Eleemosynis atque hospitalitati devotè insistite.* Eleemosynis certè L. 8. Ep. 7. potest & hospitalitas annumerari, ut hìc à Pontifice insinuatur, utque apertiùs declaratur à Concilio Parisiensi anno 1212. Regulares commonefaciente, ut hospitio excipiant non amicos solùm, vel divites, sed pauperes, & hos quoque propensiùs. *In hospitalitate quoque exhibenda, non* L. 3. c. 2. Can. *tantùm potentibus & familiaribus, sed pauperibus & magis indigentibus secundùm uniuscujusque conditionem & loci facultatem præcipimus ut in necessariis adhibendis curam adhibeant.* Non prohibetur hìc, quin in amicos & locupletes exporrigatur hospitalitas, sed in egenos eam lubentiùs & liberaliùs effundi præcipitur. Concilium Tu- Can. 14. ronense anno 1236. Abbates & Priores admonitos voluit ut hospitalitati studerent enixiùs, maximè in Monachos, qui omnia abjecerunt, quo se ad Christi vitam effingerent. *Injungimus Abbatibus & Prioribus, ut hospitalitatem exhibeant, sicut decet, & maximè Religiosis, qui nudi nudum secuti, propter Christum propria dimiserunt.* Vorcestrensis Synodus anno 1240. hospitalitatem commendavit Clericis omnibus, ac præsertim Monachis; admonuitque, ut in suscipiendis, abigendisque hospitibus, ne spei obsequerentur, ne timore carnali agerentur ullo. *Præcipi-* Can. 32. *mus etiam ut omnes Clerici & maximè Religiosi sectentur hospitalitatem. Illos autem hospitio potissimè recipiant, quibus sive receptis, sive repulsis, nihil se speret vel timeat, illum recipiens vel repellens, ab homine retributionis vel molestiæ recepturum.* Ita jubent sacri Codices, bonum sectemur, uno eo stimulo, ut inenarrabiles in nos Dei largitiones pro modulo nostro adumbremus; veræ illius fœlicitatis æmulatores simus, cui dare suavius lætiusque est, quàm accipere; denique in hospitibus Christum suscipiamus, quod tum verè fit, cùm ii suscipiuntur, quorum suscipiendorum non alia causa, non alia illecebra est, qua afficiamur, quàm ipse.

II. Concilium Colonienſe anno 1260. quarundam Ecclesiarum usum damnavit, quarum distributiones tritico fiebant, jussitque ut pane fierent. Ea verò ratione utebatur Concilium, quòd Canonici distributum sibi frumentum distraherent, pecuniam in marsupium suum inferrent, pauperes & hospites excluderent tecto, cùm ubi magna

magna quotidie diſtributionum panis copia donabantur, non poſſent eos ferè non in pauperes, vel in hoſpites elargiri. *Cùm verò ſint quædam*
Can. 11. *Eccleſiæ carentes piſtrino communi, quod multùm utique reprobamus; ſuper hoc ita præcipimus, quod in omnibus Eccleſiis Collegiatis habeatur commune piſtrinum, & panis ibi præbendalis diſtribuatur, potiuſquam unuſquiſque cum modio ſive maldro annonam panis præbendalis recipiat ad vendendum. Ex hac namque venditione perit hoſpitalitas in Eccleſiis, cùm in ipſis pauci vel nulli reperiantur panem ſuum in domibus recipientes clauſtralibus, vel egenis inde eleemoſynam tribuentes.* Ex hoc Canone perſpicuè vides, quò pertinerent exuberantes illæ diſtributiones eſculentorum, quæ Conſtitutionibus præſcribebantur Canonicorum ac Monachorum. Largiùs dabatur, quod & liberaliùs ipſi darent; dabatur quod diutiùs ſervari aut accumulari non poſſet, ut incunctanter id ipſi largirentur. Vetuit etiam hoc Concilium, ne aliter hoſpitalitas, quàm in commune exerceretur opera Hoſpitalarii, quem Abbas ipſe deſignaſſet. Necdum enim Monachi res Monaſterii inter ſe partiti erant. Quæ reſidua tamen erant omnia in Refectorio poſt Monachorum refectionem, in pauperes ſtatim effundebantur, uti & reliquiarum quidquid fuerat in menſa hoſpitum. Idque in cauſa erat, ut paulò abundantiùs Monachorum hoſpitumque menſæ epulæ inferrentur, ut ubi neceſſitati feciſſent illi ſatis, ſupereſſet quod charitas in alios refunderet. *Statuimus quod nullus*
Can. 13. 14. *Monachorum hoſpites per ſe recipiat, niſi Hoſpitalarius Monaſterii, vel alter cui Abbas eos commiſerit recipiendos. Item ſtatuimus quod debita eleemoſyna & conſueta, tam de refectorio, quam hoſpitali fideliter pauperibus erogetur.* Proximo Canone jubetur in pauperes etiam diſpenſari, quidquid reliquiarum ex ægrotantium valetudinario & menſa effertur.

III. Provinciæ Turonenſis Concilium apud Redones habitum anno 1273. in genere pronuntiavit bona Eccleſiæ omnia pauperum eſſe, Beneficiariorum ædes & res hoſpitibus pauperibuſque communes eſſe debere. *Verùm quia quidquid habent Clerici, pauperum eſt, & domus eorum omnibus*
Can. 2. *debent eſſe communes: perquàm indecens videretur, ſi de bonis Eccleſiaſticis Chriſti pauperibus hoſpitalitas negaretur.* Tum jubet Concilium, ne conducantur, ſive ad firmam dentur unquam Eccleſiæ Parochiales, niſi commonito Epiſcopo, qui jubeat villicis & conductoribus dimitti idonea hoſpitum ſubſidia. *Idcirco ſtatuimus, quod nulla Parochialis Eccleſia concedatur ad firmam, niſi juxta Diœceſani loci arbitrium firmario tanta portio relinquatur, quòd Chriſti pauperibus valeat condecens hoſpitalitas exhiberi. Et ad id Rectores Eccleſiarum per Epiſcopos proprios compellantur.* De Parochiis hoc Canone agitur illis, in quibus non reſidebant Parochi; aliàs Parochos ipſos cogebat Epiſcopus hoſpitalitatis munia ſtrenuè explere. Concilium Lambethanum Provinciæ Cantuarienſis anno 1281. Parochos jubet in Eccleſiis ſuis non reſidentes, dare operam Oeconomos habere, qui neceſſitatibus ſatisfaciant pauperum Parochiæ, hoſpitum & concionatorum. *Statui-*
Can. 11. *mus, ut Rectores qui in Eccleſiis ſuis reſidentiam non faciunt corporalem, nec Vicarios habent, per Oeconomos ſuos hoſpitalitatis gratiam exhibeant, juxta quod ſufficiunt Eccleſiæ facultates, adeo ut Parochianorum pauperum ſaltem neceſſitati ſubveniatur extremæ, & ut qui ibidem tranſeuntes prædicant verbum Dei, recipiant neceſſaria corporis alimenta.*

IV. In Concilio Ravennate anni 1286. cùm Archiepiſcopus Bonifacius Beneficiarios ejus Provinciæ hortatus eſſet, ut in pauperes effluere ſinerent rivulos quoſdam ſuperfluæ ejus opulentiæ, qua ædes & menſæ eorum redundabant; unius anni indulgentias illis conceſſit, qui pauperes aliquot alerent pro copia facultatum; dierum autem quadraginta iis, qui eos veſte donarent. *De pœnitentiis injunctis unius anni indulgentiam* Cap. 2. *habeat.* Ab Archiepiſcopo Remenſi Roberto de Courtenai in Concilio Provinciali apud Compendium decretum eſt anno 1304. ne plures quàm Can. 5. duo miſſus menſæ exhiberentur præter jurulentum illum præviumque cibum, qui potui propior eſt, unde & illi vernaculum nomen: ſi ſupervenirent viri quidam ſpectabiliores, intermedium aliquod ferculum adjiceretur; quibus tamen legibus ſuperſederi poſſet, ubi Reges, Duces, Barones excipierentur. *Perſonæ Eccleſiaſticæ in ſingulis conviviis ſint contentæ potagio & duobus ferculis ſine fraude, niſi magnitudo perſonarum ſupervenientium aliud requirat, & tunc cum prædictis poterunt uti aliquo ferculo intermedio; ita quod ſi in conviviis hujuſmodi Reges, Duces, Comites, Barones, aut alios excellentes contigerit intereſſe, præſenti ſtatuto minimè ſint aſtrictæ.*

V. In Concilio Palentino Hiſpaniæ anno 1322. pronunciatum eſt, cùm omnes Beneficiarii, atque præ cæteris Parochi ſuſcipiendorum hoſpitum lege obligentur: *Hoſpitalitatem quam ex pietatis* Can. 13. *officio de jure à Clericis, & maximè Eccleſiarum Rectoribus impertiri convenit tranſeuntibus, obſervari volentes*: Parochorum eſſe officii, ut Regulares & pauperes peregrinantes excipiant, niſi propria ſit domus aliqua ad id inſtructa. *Niſi ad hoc ſit domus aliqua ſpecialiter deputata.* Tumque etiam providentiæ erit Parochorum, ne qua re neceſſaria deſtituantur hæc hoſpitia charitatis. Concilium Bituricenſe anno 1528. præcepit, ut cùm legitima etiam diſpenſatione ſuis Eccleſiis abeſſent Parochi, per Vicarios nihilo ſegniùs accuratè hoſpitalitatem exhiberi juberent. *Teneantur ſic per ſe vel per ſuos Vicarios procedere, ut debita hoſpitalitas & pauperum ſubventio* Can. 30. *obſerventur.* Idem conſtituit & Narbonenſe Concilium anni 1551. Concilium Mediolanenſe I. anno 1565. Tridentini veſtigiis & decretis inſiſtens, Beneficiarios omnes ad hoſpitalitatem cohortatur, Epiſcopos in primis quibus eam commendatiſſimam eſſe voluit Apoſtolus, ad illud potiſſimùm monet, ne cupidiùs divites invitent, cùm ex adverſo & Concilia & Patres res & proventus Eccleſiæ omnes pauperibus potiſſimùm addixerint. *Sacræ Tridentinæ Synodi decretum ſecuti,* Cap. 25. *monemus omnes, quicumque Beneficia Eccleſiaſtica obtinent, ut hoſpitalitatem benignè exerceant, memores Chriſtum Dominum in hoſpitibus recipi, à quo recipientur ipſi in æterna tabernacula. Hoc autem hoſpitalitatis officium eò magis Epiſcopis excolendum eſt, quòd illis eam virtutem Apoſtolus in primis amplectendam propoſuit. In hoſpitalitate autem non is habeatur delectus perſonarum, ut divites potiſſimum invitentur, qui cum fœnore reddant quod acceperint: ſed cùm Eccleſiaſticarum perſonarum domum nemini, quantum per facultates licuerit, clauſam eſſe deceat, profectò illis maximè patere debet, qui Dei voce, ſanctorum Patrum cohortationibus & exemplis, ſacrorum Conciliorum præcepto & authoritate commendati ſunt.*

Concilium Aquenſe anno 1585. voluit ut Epiſcopi tecto exciperent Epiſcopos, civitate qua Tit. de Epiſcopis. ipſi reſident, iter molientes. In Concilio Mechlinienſi anno 1570. placuit ut Monachi locum haberent ſepoſitum ad excipiendos hoſpites, conTit. de Regularibus. ſanguineos maximè Monachorum: aut ut menſæ adhiberentur Abbatis, frugali illi quidem, & ſacra lectione conditæ. Voluit ut & hoſpitium eſſet inſtructum conſanguineis & proximis Monialium, quo eis non pateret aditus, niſi ad cratem ferream cellæ colloquiorum.

VI. Res Eccleſiæ ſuæ temporales eo maximè nomine B. Fulbertus peſſumdatas & dilapſas dolebat

lebat quòd ita succisi sibi essent nervi hospitalitatis, & uberioris eleemosynarum largitionis, Epist. 90. *Ut officium hospitalitatis & eleemosynæ, sicut mea interest, administrare non possem.* Luculentissima est Hildeberti Epistola ad Moniales, vel potiùs contra Moniales, qui Carnotensem Episcopum tecto excluserant, quem noctis itineriisque necessitas compulerat ad earum Cœnobium divertere. Illud statim probro dat, non Episcopum, sed secclusum ab illis fuisse Christum: *Exclusistis Christum, oblitæ pariter & bonum hospitalitatis,* Epist. 61. *& præmium.* Exclusum & abactum Pastorem, quem allicere debuerant. *Exclusus est, qui ut diverteret ad vos, non invitandus tantùm fuit, sed etiam trahendus.* Non posse ab eis inopiam prætexi, cùm abundarent earum Ecclesiæ argenteis aureisque vasis sacris, quæ vænire præstabilius fuerat, quàm Episcopum ita illiberaliter & inhumanè haberi. *Fortasse paupertate repulsam excusatis; sed non modicum auri circa altare rutilabat, sed plurimum resplendebat argenti, sed supererant ornamenta, quæ melius exponerentur ad usuram, quàm Præsul ad imbrem.*

VI. Laudibus in cælum extulit Petrus Damiani Monasteria quædam Italiæ, quæ hospitalitate exclusserant sua locupletes & Magnates, Abbatis mensam everterant, Abbatibus ad communem accedentibus mensam, & ne tamen germana hospitalitas interciperetur, tribus semper pauperibus juxta ipsum Abbatem epulari dabatur. *Nonnulla* L. 11. Ep. 14. *in nostris partibus Monasteria præclaram nuper institutionis normam sibimet indiderunt, ut præter cætera pietatis opera, etiam tres pauperes cum privata mensa juxta se semper Abbas habeat, eisque singulis mensuram cibi, quam quivis habet frater, apponat. Nam cùm Regularis norma præcipiat, ut Abbatis mensa semper sit cum hospitibus, hoc modo noviter utrumque completur, ut & Abbatis mensa non superbis sæculi, sed sanctis hospitibus hæreat, & ipse convesci fratribus non omittat.*

Illud quoque moris inoleverat in his sanctitatis strictioris Monasteriis, ut quotannis in pauperes erogarentur decimæ redituum omnium, cujuscumque demum generis: *Enimverò ut copiosiora in pauperes alimenta proveniant, dantur in Monasteriis & Eremis decimæ quorumque proventuum.* Quid verò causæ fuerit, quamobrem in illis Italiæ Cœnobiis hospitalitas oblitteraretur, docebit nos Epistola quædam, Petri Blesensis Epistolis intertexta. Est porro Epistola ea Abbatis cujusdam, qui consilium ceperat abdicandæ Abbatiæ suæ, quo ejus declinaret solicitudines, & serviles propemodum obligationes, verbi causa hospitalitatis, qua id consequuntur Cœnobia, ut Crucifixi Christi patrimonium depascantur divites, dum pauperes fames infestat. *Quid de hospitalitate dicam, quæ meritò hostilitas potiùs, quàm* Epist. 102. *hospitalitas censeretur? Christus enim causam ei non præstat, sed inanis gloriæ obtentus. Divitibus quidem in hospitio cum honore & reverentia susceptis, in omni opulentia deliciæ apponuntur de patrimonio Crucifixi; Christus autem semel olim crucifixus in ligno, foris in pauperibus suis crucifigitur & torquetur in luto.* Sua ad eam Epistolam responsione consultissimè id cavit monuitque Petrus Blesensis, nec abdicandam Cœnobii administrationem, nec intermittendam hospitalitatem, sed utramque ex castissimæ charitatis fine & lege temperandam, circumcidendum luxum, reliqua vitia amputanda.

VII. Sanctissimè hospitalitatem colebat Petrus Cluniacensis Abbas; & inde piam illustremque aucupabatur laudem in datis ad Episcopum litteris, quòd Cœnobium Cluniacense veluti ærarium esset publicum Christiani orbis, quò pauci infe- L. 4. Ep. 8. bant, unde innumerabilis multitudo hauriebat. *Video res Cluniacensium velut totius Christianæ Reipublicæ ærarium esse, de quo omnes hauriunt, quod penè exhauriunt, in quo rari pauca injiciunt, de quo plures multa accipiunt.* Conquestus est aliquando ad B. Bernardum idem Petrus, quòd Cluniacenses à Cistercienſibus hospitio excluderentur, quo non possent non vehementer & jure offendi sæculares ipsi. *Tollatur tantum non ingrediendi scandalum, si pro more apud vestros constituto hospitium.* Contestatur in Cluniacensium Monasteriis susceptos semper fuisse Cistercienses; dummodo restituatur hospitalitas, assentiri se non illubenter, ut pari austeritate accipiantur Cluniacenses, atque Cistercienses: quamquam communi utrisque B. Benedicti Regula sanciantur, ut humanissimè hospites excipiantur. *Omnis ei exhibeatur humanitas.* Qui vitam sanctissimi hujus L. 6. Ep. 4. Abbatis Petri scriptis mandavit, is magnificè prorsus declarat, ut esset tunc Cluniacense Cœnobium, diversorium commune omnium Episcoporum, Abbatum, Clericorum, Monachorum, Nobilium, rusticorum, Christiani denique orbis, & cujusvis sortis hominum. *Fecerat ea charitatis virtute Monasterium suum præ cunctis Mona-* Bibl. Clun. p. *steriis Franciæ totius commune universorum hospi-* 396 1308. *tium, & velut generale absque ullius exceptione cunctorum asylum, Episcoporum, Abbatum, nobilium etiam Laicorum quotidianus concursus, Monachorum & Clericorum agmina, pauperumque nunquam deesse poterat turba; domos universas, hospitia cuncta assiduè penè replebat. Suscipiebantur alacriter omnes.*

VIII. Tam effusa nulliusque patiens limitis charitas & hospitalitas Cluniacensium id sibi suo quasi jure vindicabat, ut & ipsis aditus pateret ad mutuæ hospitia humanitatis. Sed Lectores ipsos operæ pretium est conniti aliquantulùm, ut sinum pandant ac dilatent ingenii pectorisque sui, quo effusissimam hanc charitatis, & hospitalitatis, & largitionum copiam, vim, amplitudinem, perinde ut res postulat, satis mirari, amplexarique possint, & exosculari. Video, nec dissimulo, duo hìc esse quæ meritò sint extimescenda, silentii, & secessus, & arrecti jugiter ad Deum animi perturbationem, ac rursum patrimonii Christi in luxum & delitias abligurationem. Ne in hos scopulos hinc & hinc imminentes impingeretur, laudabat suprà Petrus Damiani recentissimum usum aliquot Monasteriorum, quo exposita erat publica hospitalitas. Malebat is Abbas, ad quem paulò antè rescribebat Petrus Blesensis, abire munere & regimine Cœnobii sui, quàm ut diutiùs ea jactaretur solicitudinum in suscipiendis hospitibus tempestate, & sacrorum proventuum dilapidatione cruciaretur. Adde & Chrysostomum ipsum olim ab hospitalitate aliquando cessasse. Sed hæc utcumque laudabilia, facta certè sunt, non jura: exempla, non leges; exceptiones denique sunt, quibus generali nihil derogari potest regulæ hospitalitatis, a Paulo promulgatæ, priùs à Christo sanctæ, à Conciliis, Patribus, Præsulibusque antiquissimis sanctissimisque confirmatæ, & longissimo usu roboratæ, ingenti pietatis fructu, frugalitate, charitate. Pauperes primas tenebant, non ejiciebantur divites; Episcopi, Clerici, Monachi, Laici, Nobiles, Optimates excipiebantur ea humanitate, cui tam nulli objici possent limites, quàm nec charitati, unde illa profluebat. Si quis hoc scrupulo torqueatur, patrimonium pauperum in epulas divitum effundi non debuisse; perpendat ille secum seriò, quàm nec ipse possit, nisi ineptum se videri velit, discedere à sententia tot suprà laudatorum Conciliorum, Antistitumque magni nominis, qui charitatis hoc hospitio divites nunquam excludere, quin & adscivere, dum ne pauperes excluderentur. Hujus mirabilis disciplinæ fons non alius est, quàm humanitas charitasque Ecclesiæ, quæ non potest non, sin minùs assequi, certè sequi & æmulari sponsi

ſponſi ſui Chriſti infinitam munificentiam, & largitionum fontem inexhauſtum. Parens illa eſt amantiſſima pauperum, divitumque: nec poteſt non eos uno omnes ſuo confovere & geſtare ſinu. Accepit illa, accipitque indeſinenter divitum dona ad alendos pauperes; ut jam minimè conſentaneum ſit, ut menſæ ſuæ adhibeat pauperes, & divites ea ableget, qui his eam dapibus inſtruxere. Cùm paſcit illa divites, nempe refundit in eos parciſſimè aliquid eorum, quæ illi largo ubere ſibi infuderunt. Hi quidem quos nunc illa paſcit divites, nihil illi forſan antè impertierunt; ſed majores eorum, ſed divites alii & impertiere, & impertiunt etiamnunc abundantiſſimè. Quid præclarius autem, aut ad Eccleſiæ gloriam illuſtrius, quàm his documentis orbi terrarum approbare, quantò compendioſius ſit dare, quàm accipere? Denique ad largiendum inflammandi ſunt divites ipſis Eccleſiæ in eos largitionibus: & impartito illis pauperum patrimonio invitandi, ut divites ipſi patrimonio ſuo pauperes juvent. Hoſpitalitas Eccleſiæ in pauperes, horum corporalibus ſuccurrit anguſtiis. At hoſpitalitas Eccleſiæ in divites illecebra eſt, qua Religioni magis magiſque adglutinentur, quo ad frequentanda pii ſeceſſus loca illiciantur, quin his veluti ſanctitatis Seminariis frugalitatem perdiſcant, cæteraſque virtutes, quarum domicilia, & veluti gymnaſia quædam ſunt Epiſcoporum, Abbatum & cæterorum Beneficiariorum ædes. Quæ nominis ſui vim & naturam retinet, quæ originis ſuæ ſaporem ſervat hoſpitalitas, non ea ſæcularium contubernio religioſas domos turbat, commaculatque: ſed ſæculares ipſos inſuefacit mirari, & quantum poſſunt imitari religioſam illam quietem, & cæleſtis converſationis quandam initiationem. Hoſpitalitas vera & germana non crucis patrimonium diſſipat in delicias divitum; ſed frugali & honeſto divitum paſtu, hos addocet, ſumptibus ipſos quidem parcere, & tantò liberaliùs pauperibus erogare ſuperflua. Quantocumque numero Beneficiarii privatis vitiis ſuis hoſpitalitatem depravent; maculas quidem illi turpes inurent ſibi ipſis, non hoſpitalitati, non ejus pulcherrimis & illibatis legibus, non ex his efflorescenti Eccleſiarum & Chriſtiani nominis gloriæ. Si vix enim, aut nec vix poteſt non ingenti perfundi animus admiratione & gaudio, ubi Petri Venerabilis celebratur illud encomium, & Cluniacenſis ejus Abbatiæ, quæ inexhauſti inſtar erat ærarii, & exuberantiſſimæ in omnem Eccleſiam charitatis fiſcus: quantò æquius eſt ea exhilarari lætitia, & laude florere Eccleſiam Catholicam, quæ parens eſt & nutrix omnium Dei filiorum, ſuorumque?

IX. Pauca ſuperſunt quæ perſtringam de hoſpitalitate Cluniacenſi, ubi Petrus Venerabilis ait quotidie paſci ſolitos fuiſſe tres pauperes peregrinos, poſt aquam pedibus manibuſque eorum infuſam; Abbatem porro in Refectorio communi cum Monachis & cum hoſpitibus refici ſolitum, ne rurſus ſi ſejungeretur ut priùs Abbatis menſa, ſumptuoſæ ibi rurſum epulæ inſtaurarentur. Ea duo immutata & innovata in Italiæ quibuſdam Monaſteriis gratulabatur ſuperiùs Petrus Damiani. In Statutis ſub Hugone V. Cluniacenſi Abbate conſcriptis obſervatum eſt, decreſcere & peſſum ire Monaſteria Ordinis, quòd in eis contemptui eſſet hoſpitalitas, ex qua incrementa olim incredibilia quædam proficiſcebantur. *Cùm oculata fide hæc de cauſa loca religioſa creviſſe videamus, erubeſcendum nobis eſt, quod hanc minus honeſtè obſervamus; & occaſione qua creverunt, modo decreſcunt. Statuimus ergo ut Religioſæ Perſonæ, ſæculares, & pauperes ſingulis ſuis modis ſecundum facultatem locorum benignè recipiantur & exhibeantur honeſtè.* Commemorata eſt à Vvillelmo Malmesburienſi fundatio Reddingenſis in Anglia Abbatiæ ab Henrico I. Rege, Tamiſin inter & Kenetam, ubi frequentiſſima erat via, & ubi Cluniacenſes Monachi, à Rege ibi conſtituti, ſumptuoſiſſimam exercebant hoſpitalitatem, ut multò plura in hoſpites, quàm in collegium univerſum Monachorum expenderentur. *Hoc eſſe Cœnobium inter duo flumina Kenetam & Tamiſin conſtituit, loco ubi omnium penè itinerantium ad populoſiores urbes Angliæ poſſit eſſe diverſorium, poſuitque ibi Monachos Cluniacenſes; qui ſunt hodie præclarum ſanctitatis exemplum, hoſpitalitatis indefeſſæ & dulcis indicium. Videas ibi, quod non alibi, ut plus hoſpites totis horis venientes, quàm inhabitantes inſumant.* Hujus enimverò Reddingenſis Abbatiæ tumultuoſiſſimam hoſpitalitatem impatientiſſimè ferebat Abbas ille, quem ſupra diximus Petri Bleſenſis Epiſtola delinitum fuiſſe. Et huic ipſi tamen hoſpitalitati, ſuo ut vides teſtimonio ſuffragatur Vvillelmus Malmesburienſis. Quin & eo videtur conſilio hoc Cœnobium à Rege extructum & dotatum in loco, hoſpitibus & peregrinis frequentiſſimo, quo tam largæ hoſpitalitati locus eſſet.

Pag. 162.

Fuere & antiquiſſima olim Cœnobia, quæ incredibilem hanc hoſpitalitatem Cluniacenſibus præmonſtraſſe videri poſſint. Ejuſmodi fuit Monaſterium celebratiſſimi illius Theodoſii, tot Monaſteriorum quondam parentis, qui peregrinos prorſus omnes nemine excepto excipiebat. Contigit ut uno die centum ampliùs menſæ extruerentur. Ita ejus Cœnobio, velut communi hoſpitio omne hominum genus utebatur: *Si quis eum dixerit communem portum, & communem medicinæ officinam, communem domum, commune penu, rectè dixerit & congruenter veritati.*

Boll. die 11. Janu. c. 7.

Erat & illa peculiaris ratio hoſpitalitatis, cùm inſignibus Benefactoribus locus aliquis proprius in communi Refectorio addicebatur, licèt abſentibus, cùm tamen acſi affuiſſent, dapes inferrentur, & mox efferrentur, in pauperes diſtribuendæ. Exempla ejus rei non pauca conferri huc poſſent. Unum depromam Alfonſi Hiſpaniarum Regis. Ejuſmodi grati & memoris animi teſtimonio ſanctus Hugo Cluniacenſis Abbas conſignatam voluit ſuam & Ordinis pietatem in tam munificum Regem: *Statuimus ut præbendam quotidianam habeat in Refectorio ad majorem menſam, quaſi ſi nobiſcum epulaturus ſederet, quæ uni pauperum Chriſti ſemper tribuatur pro ſalute animæ ejus, tam in vita, quàm in morte.* Ubi & illud adverte, etſi mortali ſtadio hoc emigraſſent hi tot beneficiorum authores, ab ea hoſpitalitate, & grati animi ſignificatione deſtitum non eſſe. Ita miro charitatis ingenio ultra vitam patebat hoſpitalitas, abſentibus quoque impendebatur, & in pauperes defluebat quidquid rerum Eccleſiæ videbatur divitibus offerri.

Spicil. to. 6. p. 447. 617.

Nec Dionyſio Cartuſiano diſplicuit hoſpitalitas in divites, dum id fieret rariùs, & ſinceræ pietatis inſtinctu, ad eos Deo lucrandos, vel ad muniendam eorum benevolentia & tuitione Eccleſiam. Aliàs enim rerum Deo ſacrarum prophana ea foret diſſipatio. *Bona Eccleſiaſtica ſpecialiter patrimonia pauperum nuncupantur. Unde nullatenus licet ea in vana & ſæculari hoſpitalitate conſumere cum divitibus potentibus, talibuſve propinquis. Non tamen illicitum eſt talibus interdum ſeu rarò ex pia cauſa, ad honeſtam amicitiam confovendam, aut propter aliam rationem decentem hoſpitalitatem rationabilem exhibere.*

Conc. plural. Benef. c. 16.

X. Finem faciemus dicendi de hoſpitalitate, ubi ejus ſpecimen numeris omnibus abſolutiſſimum delineaverimus in beato Carolo Mediolanenſi Archiepiſcopo, qui non injuria ea ipſa ornari poſſet à nobis laude, qua Rievallenſis Abbas B. Eduardum Angliæ Regem proſequutus eſt: *Theſaurus ejus totius orbis reſpublica videbatur, pauperum commune ærarium, quoniam Rex totum*

Scrip. Ant. Angl. p. 376.

Bibl. Cluniac. p. 672. 673. 1474.

totum quod habebat, non ſuum æſtimans eſſe, ſed
L. 8. c. 26. *omnium, &c.* Erat ex Gioſſano domus beati Caroli obvia ſemper & patens, *non pauperibus tantum, ſed & peregrinis & advenis, cujuſcumque regionis & ſortis. Apud illum diverſabantur Cardinales, Epiſcopi, Prælati omnes, eorumque Vicarii & Procuratores, qui Mediolano iter faciebant. Tam prolixa eos Carolus humanitate excipiebat, ut animi ſui penetralia lubentes ei panderent, & quid edoceri ſe cuperent, ita ut totos cum eo menſes demorarentur, ab eoque adſciſcerentur comites in perluſtrandis Parochiis, in celebrandis Congregationibus, & Synodis.* Quid, oro te, vel animo fingi, aut optari poteſt ejuſmodi hoſpitalitate vel magis Regium, vel magis Epiſcopale? Nonne domus hæc erat religionis totius Clericalis, & ſacrarum diſciplinarum officina? Ita temperanda, ita adminiſtranda erat hoſpitalitas, ex Eccleſiæ legibus, ex Pauli documentis, ex Ambroſii, Auguſtini, cæterorumque Eccleſiæ præſtantiſſimorum Antiſtitum inſtitutis. *Ita ut in tam eximiam ſcholam frequentes advolarent Epiſcopi & Prælati. Quibus Carolus, ſi moras cum eo non traherent, & egerent, liberaliùs largiebatur equos pecuniamque, ad iter expediendum.*

Hactenus de Clericis hoſpitio Caroli excipi ſolitis. Mox idem Gioſſanus de laicis, quibus, & Magnatibus potiſſimùm ſanctiſſimus Præſul pias ſtruebat inſidias, ut eos irretiret hoſpitalitatis ſuæ blanditiis, & in eo virtutum gymnaſio neceſſariis ad æternam ſalutem præceptionibus & exercitationibus informaret. *Anſam aucupabatur Principes & Optimates ſæculares ſuas in ædes abducendi, ac retinendi, ut ad reſipiſcentiæ & ad æternæ ſalutis cogitationes illos impelleret; hunc fructum hoſpitalitatis ſuæ lubentiſſimè capiens, ut non corporalibus tantùm, ſed & ſpiritualibus neceſſitatibus ſuccurreret; non monitis ſalutaribus, non exemplis hoſpitibus ſuis deeſſet, procurandæ ſalutis præſidia omnibus commonſtraret; qua ille in omnes, ſed in Principes maximè, & in Magnates apud eum diverſantes charitate æſtuabat. Inter eos fuit Andreas Battorius, Stephani Poloniæ Regis nepos; qui ad eum bis divertit, cum comitatu ſuo amplius quinquaginta equorum, & compluribus aliis, præter quam quod tum Carolus nonnullos ſemper Equites & Nobiles Mediolanenſes invitabat, quo horum colloquiis & confabulationibus Principes hoſpites oblectaret, denique perinde ut eorum dignitas poſtulabat, menſæ & hoſpitii magnificentia omnium in ſe oculos Carolus convertebat.*

Non vana ſpe ducor fore, ut qui non omnino aſſentiebantur iis, quæ à nobis hoc capite dicta ſunt de Eccleſiaſtica hoſpitalitate, ejuſque munificentia, etiam in divites, Proceres & Principes: his ſaltem Caroli exemplis expugnentur, & intelligant aliquando tandem, poſſe Præſules à luxu & affectu quolibet humano alieniſſimos, & à ſæculi pomparum inſania, ſumptuoſiorem tamen hoſpitalitatem Optimatibus & Principibus exhibere, eoque lenocinio abuti, ut in eorum pectora inſtillent fidei lumina & virtutum amorem. Si regeras tam rara eſſe hæc hoſpitalitatis miracula, quàm rarum eſt Carolos, aut Caroli virtutibus finitimos Præſules orbi affulgere: reponam & ego, nihil magnum & arduum eſſe, quod non idem rarum ſit; Epiſcoporum eſſe, ut ad ardua & ſumma contendant: denique ut arduum ſit Caroli virtutes aſſequi, at proclive eſſe ad eas accedere. Nobis certè propoſitum non fuit hoſpitalitatem, ejuſque munificentiam ornare, niſi his accommodata legibus eſſet. Alioqui non illa jam erit Eccleſiaſtica hoſpitalitas, quam Paulus Epiſcopis commendavit.

Nec omittendum quod idem Scriptor prodidit, Regios miniſtros in ſuſpicionem veniſſe, ne quid fraudis interveniret in tam incredibili eſculentorum copia, quæ Mediolanum invehebatur, in Epiſcopale Palatium, nec ad portas civitatis vel teruncius ſolvebatur. Hæc illis excuſſa facilè ſuſpicio eſt, at incuſſa ſimul admiratio, ubi ratiociniorum libris ſibi repræſentatis, viderunt unius non amplius menſis ſpatio trecentos hoſpites ſuſceptos fuiſſe. Diffidebant Caroli miniſtri, poſſe tantas diutiùs expenſas ſuſtineri. Placuit deliberari. At Carolus tandem ipſe diffiniit, nihil recidi aut minui poſſe: *Prohibenda enim ſibi, aut coarctanda hoſpitalitate, infringi gloriam & coronam potiſſimam, qua Deo ſe & hominibus commendari confideret.* Denique adeo non decerpſit quidquam de priſtina munificentia, ut extremo vitæ ſuæ anno ſtatuerit, omnes prorſus Clericos, qui Mediolano commearent, excipere ſuis in ædibus, ut hæc ſibi Synodus eſſet perpetua; utque eos exemplo ſuo acueret ad hoſpitalitatem ſectandam.

Hoc rurſus Gioſſanus prodidit, memorandum cum primis, nec omnino alienum à propoſito hìc noſtro. Affuiſſe ſcilicet Carolum nonnunquam nuptiis, & nuptialibus conviviis, ut ſumptibus moderaretur, ut frugalitati omnia accommodari ſatageret, utque caveret, ne quid ibi impudenter fieret, aut flagitiosè. Lectione totum epulum condiri voluiſſe, tum deinde habita concione perdocuiſſe rationem celebrandarum Chriſtiano ritu nuptiarum. L. 8. c. 12.

FINIS.

IN VIRI DOCTISSIMI LUDOVICI THOMASSINI OPUS DE ECCLESIÆ DISCIPLINA VETERI ET NOVA CIRCA BENEFICIA,

JOANNIS DOMINICI MANSI,

Clerici Regularis Congregationis Matris Dei, Lucensis,

ANIMADVERSIONES.

VIR ſupra invidiam doctiſſimus THOMASSINUS, cùm in aliis editis Operibus utilem Eccleſiæ operam contuliſſet, in his de Diſciplina Voluminibus etiam neceſſariam impendit. Cùm enim Eccleſiæ Diſciplina recta Beneficiorum collatione & adminiſtratione maximè contineatur, nemo planè non videt, quàm unico ad eam rem fuerit momento, ſi Conciliorum Decreta omnia, ſi Virorum ſanctitate æquè, ac doctrina inſignium dogmata atque exempla, variis temporum rerumque viciſſitudinibus accommodata, teneantur. Eo ſemel aperto itinere latèque deducto, facilius eſt non aberraſſe. Validum etiam ex ea Veteris & Novæ Diſciplinæ concordia pro aſſerenda Eccleſiæ noſtræ Fide adverſus Heterodoxos deducitur argumentum; quippe quòd tam exactè illibatèque ſervatus diſciplinæ tenor, de fidei depoſito ſanctè, atque integrè cuſtodito teſtimonium ferat apertiſſimum. Quæ cùm ita ſe habeant, audaciam meam excuſabunt Lectores, ſi ad eximium hoc ſummi viri Opus Animadverſiones haſce addendas, quò magis magiſque perficeretur, ſuſcepi. Si pro voto res mihi ſucceſſerit, audacem fuiſſe juvat; ſi conantem eventus fefellerit, tam magnis auſis excidiſſe præclarum eſt. Hæc de me: nunc de ſcriptiunculis hiſce meis pauca. Congeſtis à Thomaſſino nihil addendum duxi, niſi cùm fortè vel ſingulare aliquid, vel ſingularis Provinciæ diſciplina promenda eſſet. Exempla tamen, ſi quæ ſuppetebant, quinque priorum ſæculorum, quamquam alioqui eandem, quam Author conſtituerat, Diſciplinam probarent, in medium adduxiſſe duxi opportunum, quibus in tanta temporum caligine lux magis magiſque rebus affunderetur. Ita pariter factum eſt in aſſerendo Clericorum Cœlibatu, ſicut in Horarum Canonicarum privata recitatione, in quos ambos Diſciplinæ articulos ea omnia congeſſi, quæ ſuppetebant: juvat enim adverſarios, qui ratione nolunt, ſtrue argumentorum oppreſſiſſe potiùs, quàm oppugnaſſe. Italiæ Diſciplinam luculentiùs exponere mearum eſſe partium duxi. Tandem ſi quid erraſſe Thomaſſinum deprehendi, ſedulò corrigere aggreſsus ſum. Forſan & ego, in erratis emendandis, erravi; ſed ejus rei veniam ab æquis Lectoribus mereor; quippe qui magnis abſtractus curis, nec ſatis emendare ea, quæ ſcripſi, ſicut neque ad exitum uſque ſuſceptum hoc Opus perducere, valui. Habeant interim Eruditi laborem meum in priorem Diſciplinæ Tomum, & ſi deinde conſilium probaſſe ſignificaverint, reliqua, ad commodius mihi tempus reſervata, expectent.

IN

IN PRIOREM DISCIPLINÆ TOMUM.

AD

LIBRUM PRIMUM ANIMADVERSIONES.

AD Cap. 2. numer. 3. Primum quidem ex Epiſtola ad Smyrnenſes teſtimonium ex genuino defumptum eſt. Sed alterum, quod ſubjicit ex eadem Epiſtola Thomaſſinus, nuſpiam in genuinis Ignatii Epiſtolis legitur, Teſtimonium ex Epiſtola ad Magneſianos ex interpolato deſcriptum, ita redditur in genuino: *Quemadmodum Dominus ſine Patre nihil fecit, ipſi unitus exiſtens, ita neque vos ſine Epiſcopo & Presbyteris aliquid operemini.* Epiſtola genuina ad Trallianos ita legit in Græco, *Revereantur Epiſcopum, ut qui eſt figura Patris &c.* Lectionem tamen Thomaſſini ſervat antiqua Verſio ex genuino deſumpta.

Ad Cap. 3. numer. 5. Bene eſt! præclarè eſt! Romano olim Metropolitæ Italia parebat univerſa. Vide quàm egregiè è Thomaſſini ſententia adſtruitur opinio quondam mea in controverſia nuper agitata occaſione Concilii Romani ſub Benedicto XIII. celebrati. Innovantur in eo Concilii Trinentini decreta, quibus jubentur Epiſcopi Sanctæ Sedi immediatè ſubjecti Metropolitanum vicinum aliquem ſibi eligere, cujus Provinciali Synodo intereſſe teneantur. Legeſis Concil. Rom. *tit. 9. cap.* 1. Hujus Synodalis decreti mandato Epiſcopi omnes, qui ad Metropolitanam Romani Pontificis Diœceſim non pertinerent, unum ſibi elegerunt Metropolitanum. Lucenſis Epiſcopus, qui nulla tunc Archiepiſcopi dignitate decorabatur, ſingulari Romani Pontificis privilegio nuper obtenta, negabat ad ſe decretum illud ſpectare; quippe qui intra Diœceſis Metropolitæ Romani fines conſtitutus eſſet. Variis jus illud doctorum Virorum ſcriptis propugnatum eſt, variis aſſertum argumentis. Illud efficaciſſimum præ cæteris arbitrabar, quod tamen, ſive prorſus neglectum, ſive minùs inculcatum querebar. Ita ergo mecum ipſe reputabam: Metropolica Romani Pontificis authoritas longè latèque per univerſam Italiam & Inſulas adjacentes olim porrecta, ampliſſimo ſuæ poteſtatis ſinu ea omnia complectebatur continebatque, quæ deinde in varios diviſa Metropolitanos, ex una Metropoli plures conſtituit. Temporis enim ſucceſſu ex ampliſſima Provincia corraſa eſt Archiepiſcopi Ravennatenſis & Mediolanenſis priùs conſtituta Metropolis. Poſt hanc aliæ demum, & aliæ, quibus ſingulis de Pontificia Romani Metropolitæ ditione aliquid aſſignatum eſt; ita ut tandem eò res devenerit, ut ſubducta Sardinia, Corſica, Sicilia, ad quas olim Pontificis Metropolitica Diœceſis porrigebatur, è continenti etiam Italiæ ingenti ſanè portione corraſa, Innocentii III. ætate breviſſimis contracta finibus, tota fermè intra Capuanam & Piſanam contineretur. *Cap. ſua nobis. De offic. Vicar.* Fermè, inquam, tota continebatur; neque enim ita definitam credo Provinciam Romanam à Pontifice Summo, ut quidquid extra eos fines ſitum eſſe convinceretur, id continuò excluſum à Metropoli Pontif. Romani voluerit. Neque enim in decretali illa Pontifex definiendos ſuſceperat Provinciæ ſuæ terminos; ſed veluti per tranſitum, & aliò ſpectans, illos, jam definitos alioqui certòque conſtitutos, indicat. Cùm enim de literis quibuſdam à Pontificis conſtituto in Urbe Vicario ageretur, directè quidem ad interrogationem reſpondet; dein verò addit: *Præſertim cum ipſe moratur in ſua Provincia ſpeciali, videlicet inter Capuanam Provinciam, & Piſanam.* Quis porrò credat, ad alia intentum ſpectantemque Pontificem rem tanti momenti, quaſi per tranſcurſum, definire voluiſſe? Præſertim cùm non longè ab ejus ætate in Concilio generali Lateranenſi III. ſub Alexandro III. Papa anno 1179. Guillelmus Epiſcopus Lucenſis inter Provinciæ Romanæ Epiſcopos ſubſcripſiſſe legatur; Lucenſis verò Diœceſis conſtitutos ab Innocentio limites pro majori ſui portione tranſcendat. Idem pariter de Epiſcopatu Lucenſi, intra Romanam Provinciam ſito, demonſtrant Notitiæ plures Patriarchatuum ejuſdem vel etiam inferioris ætatis, quas ex Geographia Sacra Caroli à Sancto Paulo laudat Vir, non religioſæ tantùm vitæ profeſſione, ſed & amicitia mihi conjunctiſſimus P. Sebaſtianus Pauli in ſua Diſſertatione pro inſigni Eccleſia Lucana, edita anno 1725. Satis itaque demonſtratum arbitror Innocentii III. verba commoda illa interpretatione deliniri oportere; nimirum maximam Provinciæ Romanæ portionem inter Capuanam & Piſanam contineri; quamvis alioqui nonnullæ, à reliquo hoc avulſæ tractu, Diœceſes hinc inde diſpergerentur, ad eandem Provinciam pertinentes. Quemadmodum temporalis Romani Pontificis ditio inter maria Adriaticum, & Etruſcum, Tuſciam, Mutinenſem Venetamque ditionem, Neapolitanumque Regnum ſita rectiſſimè conſtitueretur; quamvis à reliquo ejus regionis tractu avulſa quædam loca eundem Romanum Pontificem dominum agnoſcant. Sed quænam Diœceſes illæ, quæ extra Capuanam & Piſanam ſitæ, ad Romanum Metropolitanum pertinent? Non aliæ profectò cenſendæ ſunt, quàm quæ longo ſæculorum tractu nulli unquam Metropolitano parere coactæ, de jure illo, quod olim per univerſam Italiam Metropolita Romanus ſibi vindicaverat, nihil in ſe decedere permiſerunt. Non unus quidem per Italiam Epiſcopus exemptionis privilegio ab inferiorum Metropolitanorum jure ſubductus, Romano Antiſtiti tanquam Metropolitæ ſubditur; ſed aliud eſt ab ea Metropoli, ad quam de jure Epiſcopatus illi pertinerent, privilegio eximi, ut ad Romanum accederent; aliud, jure quodam proprio & avita veluti prærogativa ad eam Provinciam, tanquam de illa portionem quandam, pertinere. Eligant illæ ſibi alium à Romano Pontifice Metropolitanum, quæ ad alium, ſi omne ſubmoveatur privilegium, ſpectant; quæ verò non privilegio, ſed jure quodam proprio ad Romanam Metropolim pertinent, ut quid alium ſibi Metropolitam quæritent? Si quis autem omnes excutiat publicas privataſque tabulas, nulli unquam Metropolitano paruiſſe Lucenſes Epiſcopos deprehendet; quemadmodum & à Viro doctiſſimo ſupra laudato

dato dudum est demonstratum, & à nobis etiam, si res exigeret, nullo negotio demonstraretur. Hæc ego quidem tunc cùm maximè disputationes ea de re ferverent. Nunc verò alius Ecclesiæ nostræ status. Namque tanta animi contentione agitata controversia, ita demum terminata est, ut facta privilegiorum insigni accessione, quæ priùs pro asserendo veteris Metropolitani sui jure certabat, ipsa tandem Metropolis vel saltem Archiepiscopalis efficeretur. Extant Pontificia ea de re diplomata ad calcem Operis de Dispensationibus Matrimonialibus, Philippi de Justis, Lucæ nuper recusi, *pag.* 60.

Ad Cap. 3. numer. 10. Quamquam Archiepiscopi titulus Africanis illis Patribus esset invidiosus, nec tamen inusitatus prorsus erat in Africa, nec inauditus. Tertullianus, secundi sæculi Scriptor, Episcopi cujusdam præposteram indulgentiam, ut ipse quidem, Montanisticam sectam jam professus, interpretatur, suggillans, habet: *Pontifex Maximus & Episcopus Episcoporum dicit &c.* Scio equidem plures cum Pamelio in eum Tertulliani locum de Pudic. *cap.* 1. suspicari, hæc ab Authore de Zephyrino Pontifice Romano usurpari. Sed hanc eorum conjecturam uti futilem, & nullo subnixam fundamento, parvi faciendam, alii Viri docti meritò arbitrantur, rati non minùs hæc de quodam Episcopo Africano, puta Carthaginiensi, quàm de Romano scribi potuisse. Quin & multò verosimiliùs Carthaginiensis Præsul spectatus est; Afer nempe Metropolitanus ab Afro & in Africa scribente Authore. Vide Tillemontium in Historia Ecclesiast. ad vitam ejusdem Tertulliani.

Ad Cap. 4. numer. 1. Vetustissimus omnium, quotquot hic afferuntur, laudari poterat Tertullianus in lib. de Pudic. *cap.* 21. qui Episcopum quendam, uti quidem credimus, Carthaginiensem, ita compellat: *Exhibe nunc Apostolice mihi prophetica oracula &c.* Ibid. pariter *cap.* 13. eundem Præsulem hoc titulo designat: *Quantis potes misericordiæ illecebris bonus Pastor & benedictus Papa concionaris.*

Ad Cap. 4. numer. 10. Vix me temperare possum, quin ad summam hanc Pontificis Romani supra cæteros Episcopos tum Occidentis, tum Orientis, dignitatem potestatemque asserendam, exscribam Pagani cujusdam Scriptoris locum. Ammianus Marcellinus post narratam Athanasii damnationem, quam ab Episcopis Occidentis & Orientis extorsit Constantius Imperator, prosequitur, Imperatorem, quamvis vota sua omnia implerum iri ab Episcopis intellexisset, non acquievisse tamen, sed: *Authoritate quoque*, hæc sunt historici illius Pagani verba, *qua potiore æternæ urbis Episcopi firmari desiderio nitebatur ardenti.* Persuasum ergo per eam ætatem apud omnes tenebatur, æternæ Urbis Episcopos authoritate sua omnibus Orientis & Occidentis Episcopis præstitisse.

Ad Cap. 5. numer. 44. Authores mediæ & infimæ ætatis, hanc Constantini donationem ratam habentes & firmam, longo ordine deducit doctissimus Pamelius in notis ad lib. Tertull. de Pudic. *cap.* 1. qui inter Græcos, ejus scripti fidem admittentes, laudat pariter Chalcondylam in Annalibus Turcarum, sicut etiam Latinorum quamplures. Sed & his cæterisque ab Authore adductis, alterum mihi ejus donationis testem adjungere liceat ex Chronico Farfensi *tom.* 2. *part.* 2. *Rer. Italic.* Narrat ibi Author occasione controversiæ cujusdam Abbatem Farfensem inter & Oddonem militem agitatæ, Advocatum militis in medium adduxisse privilegium Constantini Imperatoris, B. Silvestro concessum, per quod censebat omnem Italiam cunctaque occidentalia loca B. Petri & Pontificum ejus juri per omnia subjicienda &c. Pertinent hæc ad annum 1104. circiter.

Ad Cap. 7. numer. 6. Suspectæ esse fidei hunc Eutychium Alexandrinum Patriarcham decimi sæculi scriptorem Ecclesiæ suæ vetustissimas origines referentem, pluribus demonstrat Pearsonius in Vindiciis Ignatii *cap.* 11. ejusque negligentiam, insciriam, anachronismos pluribus redarguit. Ecquis enim ferat scriptorem adeo hebetem crassumque, qui post consignatum Marci Evangelistæ martyrium Alexandriæ primo Neronis anno, refert nihilominus tempore Neronis Petrum scripsisse Evangelium Marci dictante Marco in Urbe Roma? Quis ferat anilem illam fabellam de Papæ nomine ab Alexandrinis Præsuli suo tributo, quòd scilicet æquum duxissent Patriarcham Papæ nomine, id est, ut ipse quidem imperitè reddit, Avi appellare; cùm ab Episcopis Abba seu Pater appellaretur? Oportet enim, dicebant, *vocare nos Patriarcham Papam i. e. Avum, cum sit Pater Patrum.* Apage commenta.

Ad cap. 8. numer. 6. Vexatissimam hanc controversiam tractans Bacchinius in singulari Dissertatione de Ecclesiasticæ Hierarchiæ originibus, Mutinæ anno 1703. edita, novam hanc invexit, & pluribus conjecturis firmavit hypothesim. Semel, ait ille, admissis in Ecclesia Gentilibus, nova constituta est Ecclesiæ forma. Cœperat enim Ecclesia ex Judæis tantùm coalescere; accesserunt deinde Gentiles; ita tamen accesserunt, ut potior semper Judæorum ratio haberetur. Quare suarum esse partium duxerant illi primi Ecclesiarum conditores, ut, quandoquidem migrandum esset ad Gentes, apud illas potissimæ constituerentur Ecclesiæ, apud quas potissimum esset jus Hebræorum. Res autem Judæorum nullibi magis quàm apud Alexandrinos florebant; eo scilicet tempore, quo Claudii decreto Ethnarcha Synedria & Synagogæ Genti restituta sunt. Post Alexandriam frequentissimi erant Antiochiæ Judæi; quare secundum ab Alexandria locum in politia Ecclesiastica obtinet Antiochia. Ejus rei argumenta & conjecturas apud illum legas.

Ad Cap. 15. numer. 7. Adversus vetera omnia præjudicia, adversus Latinorum omnium clamores, victoriæ palmam concedimus Thomassino, concedimus & Leoni Allatio strenuè adeò Græcæ Ecclesiæ orthodoxiam propugnantibus. Non arbitror tamen laturos iniquiùs Lectores, si modò argumenta promamus, quæ Græcam Ecclesiam, Constantinopolitanam maximè, hæresis damnare videntur, quò facta illorum cum monumentis à Thomassino deductis collatione, & rei veritas magis magisque elucescat, & aliqua ab eodem Thomassino oscitantiùs dicta emendentur. Michaelis Cerularii Patriarchæ Constantinopolitani tempore ita Latinorum dogma de processione Filii à Spiritu Sancto à Patriarcha illo, universaque sub ipso Ecclesia repudiatum est, ut illud asserentes Latinos hæreseos & blasphemiæ reos agerent, altè edicentes: *Nec ut illi ex Patre & Filio & Spiritum Sanctum. O improbi Dæmonis machina! Sed ex Patre dicimus procedere.* Tum plura evomunt in Latinos contrarii dogmatis assertores. Tandem latam ab Humberto Silvæ Candidæ Summi Pontificis Legato, & S. R. E. Cardinali excommunicationem indignè traduxerunt, spretamque atque exsufflatam flammis veluti blasphemam publico edicto dederunt. Ita legas apud Allatium *diss.* 2. de lib. Eccles. Græcorum, qui publicum ea de re in tabulas relatum instrumentum vulgavit. Fateor ego quidem in typo excommunicationis ab eodem Humberto adversus Græcos ita ad leniendam invidiam sententiam illam attemperari:

Notum

Notum ſit præ omnibus glorioſis Imperatoribus, Clero &c. nos hìc agnoviſſe, quod maximè lætamur, bonum, & maximum, quod afflictim dolemus, malum. Nam quod pertinet ad columnas Imperii, viroſque ab iiſdem cohoneſtatos, & cives ſapientes, maximè omnium Chriſtiana ac orthodoxa Urbs eſt. Quod ad Michaelem, qui Patriarchatu abutitur, & illius inſipientiæ ſocios & conſortes, in medio illius plurima hæreſeon zizania quotidie diſſeminantur. Hæc, inquam, à Legato minuendæ invidiæ gratia dicta eſſe ne dubitaverim quidem; nam, ut in eodem ſcripto legimus, Imperator decreto actutum ſuo præcepit: *Chartula illa poſt anathema dictum & Conſiliariis, & iis, qui publicarunt aut ſcripſerunt, aut eam rem ut geſta eſt* (ſunt ejus edicti verba), *vel tenuiter callent, coram omnibus comburatur.* Sanè ab orthodoxo Imperatore nunquam commiſſum fuiſſet, ut excommunicationis in hæreticos typus publico incendio damnaretur. Scriptam pariter memorat idem Allatius venenatam in Romanam Sedem Epiſtolam à Michaele Anchialio, qui *poſt Lucam*, ait, *Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuit.* Extat apud eundem fragmentum Epiſtolæ Germani Patriarchæ Nicæni, qui ſub Joanne Duca ſacris præerat, tantumque fovebat in Latinos odium, quantum ejuſdem Epiſtolæ teſtimonio proditur. Hæc planè omnia & alia hujus generis plura non ſatis conſonant cum iis, quæ pro excuſandis ab omni hæreſis ſuſpicione Græcis afferuntur. Quamquam enim aliud planè ſit implacabile in Latinos odium foviſſe Græcos, aliud adverſus Fidei & Religionis dogma admiſiſſe; vix tamen credimus, eos, quos idem ac Cerularium adverſus Latinos ſpiritus animabat, illius pariter in Religione impietatis hæredes non fuiſſe, cui concipiendæ retinendæque anſam omnem idem in Latinos odium præbuerat. Minùs autem recta fides in Epiſcopis, in univerſam profectò ſubjectam illis Eccleſiam labem invehebat. Nec minùs perpetuæ eorum conſenſioni cum Latinis, in iis quæ ad fidem pertinent, repugnare videntur ea, quæ ab Innocentio III. in Lateranenſi Concilio *cap.* 4. notantur: *Licèt Græcos in diebus noſtris ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ revertentes fovere ac honeſtare velimus, &c. in his tamen illis deferre nec volumus nec debemus, quæ periculum generant animarum.* Narrat deinde Pontifex in tantam audaciam veniſſe antehac Græcos, ut baptizatos à Latinis, & ipſi baptizare auſu temerario præſumerent; *Et adhuc*, ait, *quidam agere hoc non verentur.* Ex his Innocentii verbis plura deducenda ſunt. I. Græcos antehac nullum habuiſſe cum Romana Eccleſia conſenſum, non in rebus diſciplinæ tantùm, ſed nec in Fide; cùm rebaptizationis improbatum jam dogma admitterent. II. Non hunc tantùm unius vel alterius, ſed univerſæ Gentis errorem fuiſſe; diſtinguit enim Pontifex Græcos, antequam jugum Apoſtolicæ ſedis ſubirent, & poſt compoſitam cum Latinis pacem; illos verò, dicit, ex Latina Eccleſia venientes rebaptizaſſe; hos verò non omnes quidem impium illum retinuiſſe morem, ſed quoſdam tantummodò refractarios & immorigeros. III. Illud in Latinos odium ſurculus fuiſſe videtur & propago illius diſſenſionis, quæ Latinos inter & Græcos cœpit ſub Cerulario; ſub eo autem Patriarcha fidem Eccleſiæ Græcæ labefactatam fuiſſe, jam ſupra demonſtravimus. Idem ipſe Pontifex in Epiſtola ad Epiſcopos Abbates cæteroſque in cruce ſignatorum exercitu, poſtquam gaudium ſuum de occupata à Chriſtianis Conſtantinopoli expreſſiſſet, deinde errorem Græcorum de Spiritu Sancto à Patre tantùm, & non à Filio, procedente confutandum aggreditur. Quod ille certè ad commodius aliud tempus diſtuliſſet, ſi error ille non omnium quidem, ſed paucorum tantùm fuiſſet. Quid, quòd Latinorum Apologiſtæ adverſus Græcos, ſicut Græcorum adverſus Latinos, non tam de Myſteriorum confectione in azymo, quàm etiam de proceſſione Spiritus Sancti à Patre & Filio defendere ac impugnare ſententiam nituntur? Quod argumento eſt apertiſſimo non minùs obtinuiſſe paſſim apud Græcos, ut confectioni myſteriorum in azymo, quàm ut proceſſioni Spiritus Sancti à Filio repugnarent. Sed firmiora alia argumenta promenda ſunt. Poſtquam Latinis Conſtantinopoli potitis, Græci Nicæam ſe recepiſſent, Germanum ſibi Patriarcham conſtituerunt. Ille datis ad Gregorium IX. literis, pro unione utriuſque Eccleſiæ ſolicitum habere animum ſignificavit. Miſit actutum Gregorius Apocriſiarios ſuos, viros doctos, qui Græcos ad unitatem Eccleſiæ reducerent. Eò ſe conferentes Pontificis Legati nihil habuerunt antiquius, quàm ut luculentam de proceſſione Spiritus Sancti à Patre & Filio confeſſionem Græcis ſubſcribendam proponerent. Huic definitioni contrariam confeſſionem oppoſuit Pſeudoſynodus Græcorum, ejuſque fragmentum ex Codice Lambeciano in extrema ora *tomo* 7. Concil. Harduin. *col.* 149. laudatur. Conſtat inſuper ex Raynaldo *ad ann.* 1233. *numer.* 13. Græcos, poſt varias cum Latinis illis Apocriſiariis verborum contentiones, id tantùm veluti ſupremum pacis temperamentum propoſuiſſe, ut ex duobus, quæ Græcam Eccleſiam à Latina abalienaverant, proceſſione nempè Spiritus Sancto à Patre & Filio ab ipſis Latinis aſſerta, & neceſſitate myſteriorum in azymo, alterutrum Latini Græcis concederent, alterutrum Græci viciſſim Latinis. Fateor ego quidem Græculos illos, qui Nicæam conceſſerant, ignobiles fuiſſe transfugas, qui ſanè longiſſimè aberant, quin Græcam Conſtantinopolitanam Eccleſiam repræſentare crederentur; ſed & Græculi tamen illi, odio in Latinos nihil remiſſo, Conſtantinopoli tandem ejuſque Patriarchali Sede potiti ſunt. Nunquam eorum dogmata Concilio aliquo Græcorum indicto publicè ejurata ſunt; nunquam à cæterorum Græcorum communione hæreſum illarum impii aſſertores prohibiti. Tandem in Concilio Florentino Marcus ille Epheſius, qui totius Eccleſiæ Græcæ nomine Græcorum ſententias adverſus Latinos tuebatur, omni verborum atque argumentorum niſu demonſtrare conatus eſt, Spiritum Sanctum à Patre quidem, non item à Filio, procedere.

Hæc ſunt quæ Latinos Apologiſtas adverſus Græcos tanquam hæreticos vel minùs recta de fide ſentientes animabant. Fateamur tamen oportet, non omnes æquè Græcos, qui procedentem ex Patre Filioque Spiritum S. negabant, hæreſis nota inurendos fuiſſe: Reipſa enim fatebantur Patri Filioque originem ſuam Spiritum debere, ſed de voce *procedere* diſceptabant, contendentes hanc Spiritus S. à Patre Filioque originem proceſſionis nomine exprimi nequaquam debuiſſe. Sed ſi eo nomine Græcos ab omni immunes hæreſi abſolvamus, alio ſimul nomine damnarentur; quippè qui recta pariter & minùs recta ſentientes æquè omnes ampliſſimo Eccleſiæ ſuæ ſinu complecterentur, communione illos cum cæteris admitterent, nullo Concilio, nulla Conſtitutione damnarent, perinde ac de re in medio poſita nulliuſque ad fidem momenti ageretur. Suſpicioſa planè ſunt iſta, & veteribus Latinorum adverſus Græcos præjudiciis fovendis apertiſſima.

Ad Cap. 21. num. 6. In tota hac Patriacharum Gradenſium & Aquilejenſium Diſſertatione

leviora quædam ex Ughellio *tom.* 5. Ital. Sacr. *col.* 26. Nov. Edit. animadvertenda sunt. Inter Eliam Gradensem Patriarcham & Severum medius intercessit Probinus, Porrò Elias à Pelagio II. Pontifice ann. 579. obtinuit ut Patriarchalis sedes & titulus Aquileja Gradum transferretur. Post Severum in Gradensem Patriarcham renunciatur Candidianus, à quo secessione facta, tres Episcopi ad Joannem Patriarcham Aquilejensem Metropolitam concesserunt. Hæc Ughellius ex M. S. quodam Codice Bibliot. Barberinæ, sæculi, quantùm conjicimus, undecimi; ex quo supplenda venit series Patriarcharum hic ab Authore delibata; tum & corrigitur illud, quod ipsi §. *Ita diversis, &c.* paulò oscitantiùs excidit; nimirum post translatum à Longobardis Aquilejensem Patriarchatum, relictum fuisse Gradi Episcopum, qui deinde in Patriarcham transierit. Namque relictus Gradi Præsul ab ipso exordio Patriarchæ titulum habuit. Cæterum ea, quæ de Gradensi & Aquilejensi Patriarchatu infra *cap.* 23. adnotantur ab Authore, ita supplenda sunt ex Diplomatibus nuper in recentissima Ughellii editione vulgatis.

Fortunatus Patriarcha Aquilejensis, qui cathedram illam ascenderat circa ann. 630. eripi sibi Gradensem Diœcesim ferens impatienter, sedem illam invasit; sed brevi rejectus, ad propria redire coactus est. Per hæc tempora Honorius I. datis ad Episcopos Venetiarum & Istriæ literis, monuit, ut rejecto Fortunato, in Gradensem Patriarcham Primogenium Subdiaconum, & Regionarium Apostolicæ Sedis reciperent. Quieta pòst hæc omnia aliquanto temporis spatio manserunt, donec anno 707. Severus Aquilejensis à Gregorio II. per epistolam admonitus est, ut Diœcesi sua contentus, à Gradensis Patriarchæ juribus invadendis abstineret; cujus rei certiores fecit idem Gregorius Donatum Patriarcham Gradensem, Marcellum Ducem atque universos Venetiarum & Istriæ populos. Sub Gregorio III. anno 731. Synodus Romæ celebrata est, in qua utriusque Patriarchæ jura definita sunt. Extat etiam apud Dandulum Epistola ejusdem Gregorii ad Callistum Aquilejensem, qua Patriarcham monet, ut Gradensi jura omnia restituat. Anno 766. Joannes Gradensis Episcopus opem Stephani IV. Romani Pontificis imploravit, ut in Episcopos Istriæ pristinum sibi jus assereretur. Excusso enim ab illis omni Metropolitanorum jugo, mutua se ordinatione consecrabant. Joannem solatus est per Epistolam Stephanus; aliisque datis literis ad Episcopos refractarios, monuit, ne quid contra ordinem tentarent. Sed illi, ait Dandulus, *resipiscere noluerunt*. Per eadem tempora Joannes Episcopus Aquilejensis Longobardorum arma in Gradenses vertit, & Episcopos Istriæ in suas partes trahere adnisus est, ut habet Oldoinus in additionibus ad Hadrianum I. Adversus hunc Joannem expedita à Venetis legatio, quam, defuncto interim Stephano, Adrianus excepit. Anno 814. Maxentius Aquilejensem Diœcesim administrabat, nec à Gradensi & suffraganeis Istriæ abstinuit. Interim Fortunatus Gradensis eodem anno celebri totius Istriæ conventui Caroli Magni jussu celebrato interfuit; qua occasione jus Episcopi Gradensis in Episcopos & populum Istriæ agnitum est & assertum. Cùm tamen semper ab Aquilejensibus omnia miscerentur, visum est Eugenio II. anno 826. hortante maximè Lothario Imperatore, Mantuanum Concilium indicere. Discussa tunc utriusque Patriarchæ causa, sententia Aquilejensi adjudicata est, cui tota simul Gradensis Insula attributa, ac tandem Venerius ejus Patriarcha depositus. Animis non despondit Venerius, sed Concilii Mantuani suspectam sententiam rejiciens, Pontificis Romani opem adversus Aquilejensis potentiam imploravit. Accurrit illico Gregorius, ut ab incepto Maxentius Aquilejensis abstineret injungens; *sed desistere noluit*, ait Dandulus in Chronic. immo *repetita sæculari subsidio, antedictos Episcopos ad sibi Metropolitano debitam subjectionem exhibendam in totum coegit*. His motus Sergius II. Gregorii successor, datis ad Andream Aquilejensem literis anno 844. causam ad suum tribunal advocavit. Quid à Pontifice præstitum sit, indicat Joannes XIX. Papa, qui in diplomate suo infra laudando, Sergium Pontificem Gradensi Patriarchæ favisse testatur. Post hæc Ludovicus II. anno 10. Imperii Indict. 5. Kalend. Novemb. Diplomate suo amplissimo *Patriarchalem* seu *Metropolitanensem* authoritatem in ordinandis regendisque Istriæ Episcopis & Ecclesiis Theutimaro Aquilejensi (Hindelmarium appellat Ughellius.) vindicavit: asserens id antea eidem Episcopo adjudicatum tam Concilii Mantuani quàm Gregorii IV. sententia. Sub Valperto Aquilejensi anno 880. pacta conventa inter ipsum & Ursum Venetiarum Ducem sancita sunt, abstinendi nempè utrimque ab injuriis, nè quid scilicet Veneti in Aquilejensem, ac vicissim Aquilejensis in Gradensem tentarent. Nec tamen propterea Aquilejensis quidquam de suo jure remisit; quare anno 967. Romæ coram Joanne Papa & Othone II. Imperatore causa utriusque Ecclesiæ ventilata est, atque Gradensi Patriarchæ jus super Venetam Metropolim assertum. Post hæc omnia grande illud intercessit dissidium inter Popponem Aquilejensem & Ursum Gradensem. Extorsit per fraudem Poppo amplissimum pro jure Ecclesiæ suæ à Joanne XIX. Diploma datum anno 4. Pontificatus ipsius Indict. 10. (11. legendum). Verùm non diu pòst idem Pontifex fraude intellecta, priori revocata Constitutione, nova alia sancivit, nemini deinceps fas esse *Ursum Patriarcham ac successores ejus de prædicto Patriarchatu Gradensi sive de rebus ac possessionibus ejus inquietare ac molestare*. Pertinent hæc ad annum 1029. Aquilejensis ad assuetas artes refugiens, novum extorsit privilegium à Romano Pontifice, fortasse à Silvestro III. Pontifice. Sed frustrà ille, nam Benedictus IX. novo & amplissimo decreto anno 1043. circiter, jura Gradensis etiam atque etiam confirmavit. Hæc de controversia inter duos Patriarchas ex Ughell. *tom.* 5. deprompta, lucem afferunt his, quæ à Thomassino in hoc capite congeruntur.

Quædam modò de Gradensis & Aquilejensis Patriarchæ ditione delibanda sunt. Parebant olim Episcopo Aquilejensi, cùm adhuc integer maneret Patriarchatus, Veneta universa Metropolis, Istria, & Insula, quam vocant, Gradus. Post factam in duos Patriarchatus divisionem, Gradensis in totum æstuariæ Venetæ tractum, tum & Instriam, spiritualis Imperii sui jura porrexit. Totus Venetæ regionis continens Aquilejensi parebat. Subdebatur etiam Aquilejensi Carinthiæ portio non modica, non cis Dravum tantùm, sed & ultra; quemadmodum è charta quadam Arnulphi data anno 892. vel circiter, apertissimè constat; in qua tamen de amplissimo illo in eam Provinciam jure aliquid Aquilejensi concedendum fuit pro pace cum Episcopo Salisburgensi, qui jus sibi pariter in eam Provinciam vindicaverat. Statuit enim Carolus Magnus, litibus inter utrumque Præsulem diriendis, Dravum amnem mediam eam Provinciam intersecantem, utriusque ditionis fines distinguere. Porrò id sibi jus ex vetustissima ætate vindicasse Aquilejensem prodit Carolus Magnus in suo Diplomate, dato ann. 811. apud Ughell. *tom.* 5. *col.* 37. nov. Edit. Denique ann. 1180. Henrici

Gra-

Gradenſis munere maxima Iſtriæ Epiſcopatuum portio Aquilejenſis Patriarchæ juribus acceſſit. Datæ ſunt Henrici literæ ann. 1180. eaque prævia conceſſione Alexander III. Apoſtolica authoritate jus illud ratum eſſe voluit & firmum. Gradenſis autem viciſſim priſtino jure ſuper Iſtriam exſpoliatus, ab Adriano IV. Primatum obtinuit ſuper Jadertinam Provinciam: *Primatum ei ſuper Jadertinum Archiepiſcopatum & Epiſcopatus ipſius Apoſtolica authoritate concedimus.* Quare falli Thomaſſinum conſtat, qui aſſertam tantùm, non conceſſam primò poteſtatem ſuper Jadertinam Metropolim ab Adriano teſtatur. Fucum illi fecit alterum ejuſdem Adriani diploma paulò poſt primum illud datum, ann. nempè Pontificatus ipſius I. quo priora omnia rata habuit aſſeruitque. Acceſſit ſequenti anno alterum Gradenſi Præſuli decus, in Provinciam ſcilicet Raguſinam, ultro ſe ſubdente Michaele Raguſinorum Archiepiſcopo. Neque hæc ſatis, namque ann. 1157. ab eodem Adriano IV. præeſſe juſſus eſt Epiſcopis, Conſtantinopoli aliiſque Imperii illius Urbibus à Venetis frequentatis, ab eodem Præſule Gradenſi conſecrandis. Hæc de Provincia utriuſque Patriarchæ delibavimus ex nova Edit. Ughell. *tom.* 5. Ad temporale dominium quod ſpectat, præter ea, quæ à Thomaſſino afferuntur, juvat etiam animadvertiſſe, Carniolæ Marchiam univerſam Henrici IV. Germani Regis munere ann. 1077. in jus ac poteſtatem Aquilejenſis Eccleſiæ conceſſiſſe. Vide novam Edit. Ughell. *tom.* 5. *col.* 57. & 59.

Ad Cap. 25. numer. 4. Paulò aliter Hierarchiam Ruthenicam ordinat Auguſtinus Liber Baro de Mayerberg, qui in eas regiones à Leopoldo I. Imperatore ann. 661. ablegatus, *Iter* ſuum unà cum ſtaturis Moſchoviticis, à ſe Latinitate donatis, vulgavit. Narrat ille *pag.* 26. Itineris, Hieremiam quendam Patriarcham CP. vana ſpe ac Moſchovitarum precibus inductum, id tandem conceſſiſſe, ut Ruſchorum Patriarcha planè à Conſtantinopolitani juriſdictione immunis haberetur. Conſecratus eſt proinde ab illo anno Domini 1588. Jobus in Patriarcham Ruſſorum & Moſchicæ. Eo Patriarcha à Demetrio quodam ſede dejecto, Ignatius *Romanæ fidei homo* ſubſtitutus eſt ann. 1605. quo pariter amoto, Hermogenes Caſſanenſis Metropolita aſſumptus. Huic autem Ruſſorum Patriarchæ parent ultra quatuor Metropolitas, octo, non ſeptem, Archiepiſcopi, & duo, non unus tantùm, Epiſcopi. *Præter hos Eccleſiaſticos*, ait idem Author, *numerant Moſchovitæ Kioveníem Metropolitam* (hodie tamen regio Polonis ſubditur) *Smolocenſem Archiepiſcopum* (manet in ditione Cizaris.) ac *Miciſtavienſem & Polocinenſem Epiſcopos.*

Ad Cap. 28. Altiùs repetendam eſſe Epiſcoporum Titularium originem facilè ſuſpicor; ſiquidem cum Beveregio in Cod. Canonum Eccleſiæ primitivæ *cap.* 11. *numer.* 10. ponamus inſignium Eccleſiarum Apoſtolos fundatores alios ſecundarios in iis Eccleſiis conſtituiſſe Epiſcopos, qui quoad ipſi præſentes eſſent Apoſtoli, ab Epiſcopali poteſtate exercenda abſtinentes, ita ſe haberent, veluti ſi ſolo titulo Epiſcopatum gererent. Autumat pariter Seldenus apud Abrahamum Ecchellenſem in *Eutychio vindicato*, Apoſtolos & Evangeliſtas ipſos, ob prærogativæ ſacræ amplitudinem, Epiſcopatum geſſiſſe nulli peculiari Eccleſiæ addictum. Id autem ſibi reprobandum ita aggreditur Ecchellenſis, ut ſimul oſtendat, plures in eadem Eccleſia conſtitutos Epiſcopos, & dum unus præeſſet, interim cæteri abſtinerent, poſt Patriarchæ obitum, ut ſuo ordine elevarentur; expectantes. Scitum profectò eſt quid de SS. Lino, Cleto, & Clemente in Epiſcopos Romæ ordinatis ab Apoſtolo Petro & Paulo, dum adhuc Romanam Cathedram ipſe Petrus teneret, ſcripſerit Sanctus Epiphanius *hæreſ.* 27. aliique apud Pearſon. in Opere Chronolog. Diſſ. 2. cap. 3. Animadvertiſſe etiam juvat, modò pariter apud Græcos obtinere, ut Conſtantinopolitanus Patriarcha Titulares Epiſcopos nominet in veteres Græciæ Eccleſias, quarum hodie nomen tantùm ſupereſt, teſte Ricaut. *in Hiſtor. de præſenti ſtatu Eccleſiarum Græciæ & Armeniæ.*

Ad Cap. 33. numer. 13. Pontificia hæc in Epiſcopum Ticinenſem collata authoritas, vocandi nempe Metropolitas Mediolanenſem, & Ravennatenſem ad Concilium, apertiſſimè etiam convincitur ex Epiſtola 141. ejuſdem Joannis VIII. Papæ, in qua ita ſcribit ad Ticinenſem illum Epiſcopum: *Vide ne alicujus decipiaris inſtinctu, fortaſſe quæ minimè credimus, pro parte Mediolanenſis Archiepiſcopi; quoniam ſpecialiter noſter es, & manualis, & quia de nullius, niſi noſtra, ditione conſiſtis, ut Epiſtolam, quam ſuffraganeis Epiſcopis, Ravennati Eccleſiæ, Paulo Placentino, & item Paulo Regienſi, atque Laudovino Mutitenſi, cum celeritate mittere procuretis, ut ſtatuto die Papiam veniant, quatenus de Sanctarum Dei Eccleſiarum communi atque univerſali ſalute tractare valeamus.* Ex quibus Pontificis verbis non futili conjectura arguimus, novæ huic dignitati Epiſcopi Ticinenſis reſtitiſſe Archiepiſcopum Mediolanenſem. Colligimus etiam privilegium illud, vocandi nempe Epiſcopos ad Concilium, in Ticinenſem collatum fuiſſe ante celebratum Papiæ Concilium; ſuſpicamur enim Pontificem ad Ticinenſe Concilium venturum mandatis oneraſſe Epiſcopum illum, ut Apoſtolica authoritate Epiſcopos ad Concilium invitaret. Hoc Præſulis Ticinenſis privilegium ratum habuiſſe videtur Honorius III. ſcripto ad Fulionem Epiſcopum Papienſem diplomate Pontificatus ſui anno 1. Poſtquam enim privilegia omnia à Deceſſoribus ſuis Pontificibus Ticinenſibus conceſſa rata eſſe juſſiſſet, adjecit inſuper: *Concedimus ut in Synodalium celebratione conventuum, tam tu, quàm ſucceſſores tui ad ſiniſtrum Romani Pontificis latus, primum ſeſſionis locum perpetualiter habeatis.* Hinc etiam intelliges ſtudio partium aliquantò abreptum fuiſſe Muratorium Anecdoct. *tom.* 1. cùm in Diſſert. de antiq. jure Mediol. Arch. *cap.* 7. Epiſtolam illam 139. à Thomaſſino laudatam in dubium revocarit: *Niſi eadem Epiſtola in apocryphis ſit recenſenda.*

Ad Cap. 36. numer. 4. Quæ de controverſia Cantuarienſis Primatus cum Eboracenſi narrantur, ex Collectione Epiſtolarum ad Sanctum Thomam Cantuarienſem pertinentium publici juris facta à Cl. Chriſtiano Lupo Bruxellis 1682. ſupplenda ſunt. Legitur ibi Epiſtola *num.* 168. à Joanne Sarisberienſi ſcripta, in qua diſertiſſimè teſtatur, dignitatem Primatus ſuper univerſam Angliam Cantuarienſi Præſuli à Pontifice aſſertam fuiſſe; quemadmodum pariter ex ejuſdem Alexandri III. Epiſtola ad Thomam Cantuarienſem apud Harduin. Collect. Concil. *tom.* 6. *part.* 2. intelligitur. *Prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Paſchalis & Eugenii Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, tam tibi, quàm legitimis tuis ſucceſſoribus Cantuarienſis Eccleſiæ Primatum ita planè concedimus, ſicut à Lamphranco, Anſelmo aliiſque ipſorum Prædeceſſoribus conſtat fuiſſe poſſeſſum.* Subdit verò idem Sarisberienſis Archiepiſcopo Eboracenſi injunctum, ut eum agnoſcat *Primatem ſuum exhibitione obedientiæ. Idem eſt Legatus totius Angliæ, excepto Epiſcopatu Eboracenſi,*

qui ideo interim huic nostræ jurisdictioni subtrahitur, quia Archiepiscopus Eboracensis Legatus est Scotiæ, nec solet Ecclesia Romana alicujus Ecclesiam Legati tempore legationis indultæ alteri Legato subjicere ratione legationis, sed subtrahit quidem, si alio jure subjecta est.

Ad Cap. 37. numer. 5. Pisanæ dignitatis historia ita paulò exactiùs retexenda est. Gregorius VII. anno 1077. Landulfo Episcopo Pisano ejusque successoribus vicariam operam suam commisit in Corsica Insula, ut *vigilanti studio Episcopos, Cleros & populos doceret*; laboraret insuper, ut eandem Insulam à jure & dominio Sanctæ R. E. subtractam, ad dominium ejusdem revocaret. Tandem in præmium operæ sedulò præstandæ proventus quosdam illi & successoribus assignat, ita tamen, ait, ut *arces & quæque unita loca acquirenda, in potestate nostra & successorum nostrorum permaneant.* Extant autem litteræ Regest. *l.* 6. *Epist.* 12. Secundùm hæc Urbanus II. datis Beneventi litteris anno 1091. locationis donationisque jure eandem Insulam in potestatem Episcoporum Pisanorum transtulit, ea conditione, ut annuum vectigal Romanæ Ecclesiæ solverent. Insequenti anno expeditis Anagnæ literis, Daibertus Episcopus Pisanus ejusque successores in Archiepiscopos Corsicæ ab eodem Pontifice renunciantur. Cum tamen multas ex nova illa Pisanorum Antistitum Dignitate conciri turbas instigantibus Januensibus nosset, nihil ex ea concessione datum quoad consecrationem Episcoporum Corsicæ voluit, sed Præsules illos, *sicut moris fuerat, suis manibus consecravit*, teste Callisto II. in Epistola ad Coepiscopos per Insulam Corsicæ apud *Ughell. Ital. Sacr. tom. 4. in Episcopos Januens. col.* 1180. *Vet. Edit.* Eandem dignitatem Pisano Antistiti asseruit Gelasius II. anno 1118. Cathedram illam tenente Petro; sed & is deinde Pontifex, verba sunt Callisti in eodem diplomate, *eandem Pisanorum & Januensium perturbationem prospiciens, privilegium illud annullavit.* Petro fatis functo, & secundo ab illo electo Rogerio, Callistus II. Romanus Pontifex, studio pacis Pisanos inter & Januenses componendæ, Antistiti Pisano Metropolitæ dignitatem ademit, abrogavitque jus illud, quo præficiendorum in Corsica Insula Episcoporum pollebat. Sed non ita multò pòst Honorius II. & dignitatem & jus omne pristinum restituit, literis suis in Laterano datis anno 1126. Successit Innocentius II., qui diplomate suo ad Balduinum Archiepiscopum Pisanum signato anno 1138. concessit, seu potiùs ratum habuit, jus Pisani Antistitis *super duos Episcopatus in Gallurienſi judicatu*, nempe super Galtelinensem & Civitatensem, adjecit & Populonienſem; tum addidit: *Vosque Primatus honore super Turritanam Provinciam declaramus. Legationem quoque Sardiniæ, à Prædecessore nostro Papa Urbano Prædecessoribus tuis concessam, tibi tuisque successoribus roboramus*: & post pauca: *Et crucem, vexillum scilicet Dominicum, per subjectas vobis Provincias portandi tibi tuisque successoribus licentiam damus; pallii quoque usum fraternitati tuæ concedimus, ut videlicet eo secundùm consuetudinem Pisanæ Ecclesiæ perfruaris, & in consecratione trium Episcoporum in Corsica, Alerienſis scilicet & Adjacenſis, & Sagontini, ac prædictorum duorum in Sardinia & Populonienſis Episcopi, quorum Metropolitanus existis &c.* Porro Turrita tertia erat Sardiniæ Provincia. Ex hac Innocentii Constitutione intelligimus, Pisarum Antistitem Primatus jure super Turritanam seu Torrensem Provinciam, Metropolitico verò super Corsicæ Episcopatus duos duosque etiam Sardiniæ, ac tandem Populoniæ adeptum fuisse; accessione illi facta legationis Pontificiæ super universam Sardiniam. Intelligimus insuper hujus legationis dignitate insignitos fuisse Pisanos jam inde ab Urbano II. cujus rei nulla extant, sive in ipsius Urbani, sive aliorum succedentium Pontificum diplomatibus vestigia. Idem privilegium ratum habuit Eugenius III. anno 1146. tum & Adrianus IV. 1157. Alexander III. 1169. Idem Alexander III. 1176. Primatum Sardiniæ, nempe Turritanæ Provinciæ, Præsuli Pisano asseruit; quod etiam præstitum legimus apud Ughell. à Lucio III. sicut & ab Urbano III. ann. 1186. à Cælestino III. anno 1191. Tandem Innocentius III. nova sua Constitutione Decessorum omnium indulta confirmavit, ac potissimum Primatus honorem Turritanæ Provinciæ, quod iterum in eadem Constitutione repetit: *Super Turritanam verò Provinciam dignitatem Primatus, sicut à Prædecessoribus nostris Ecclesiæ Pisanæ concessum est, habeatis.* Addit deinde: *Legationem quoque Sardiniæ à Prædecessore nostro Papa Urbano Prædecessoribus tuis concessam, in perpetuum confirmamus.* Concedit insuper facultatem ferendi crucem per subjectas illi Provincias, & per spatium illud Volaterranensis Episcopatus, quo de *Pisano Archiepiscopatu ad Populonienſem transitur.* Concludit tandem: *Tibi tuisque successoribus Primatum super Calaritanam & Albarenſem provinciam datum concedimus.* Datæ sunt literæ in Laterano anno 1198. Quid autem possent ea potestate aucti Pisani Antistites, declarat Honorius III. Innocentii successor in sua ad Episcopum Turritanum Epistola, scribens: *Cùm certis temporibus authoritate nostra legationis officium in Sardinia valeat exercere, fraternitati tuæ mandamus, quatenus cum terram ipsam visitaverit, quamdiu in eadem Provincia fuerit, ei tanquam Legato Sedis Apostolicæ intendas; absenti tamen, vel alio tempore venienti non tenearis authoritate legationis aliquatenus respondere; authoritate verò Primatus non plus potest in Provincia Turritana, quàm Primatibus universis concedunt Canonicæ sanctiones.* Habemus itaque ex his, Pisanum Antistitem Metropolitani juré subjectos habuisse tres in Corsica Episcopos, Alerienſem, Adjacenſem & Sagonenſem, duos in Sardinia, Galtelinenſem & Civitatenſem, alterum insuper Episcopatum extra illas Provincias situm, nempe Populonienſem. Ultra hæc, legationem gerebat Pontificiam per universam Sardiniam, & Primatum item, non super Provinciam Turritanam tantùm, sed & super Sardiniam universam. Hæc quidem ex collatione Pontificiarum Constitutionum collegisse nobis videmur; cæterum nec silere nec diffiteri audemus, illa quæ de Primatu Pisani Antistitis super unam tantùm Torrensem in Sardinia Provinciam, in literis Pontificum ante Innocentium III. exprimuntur, vix ac ne vix quidem convenire posse cum iis, quæ ipse Innocentius & deinde Honnorius III. ann. 1218. scripsit ad Archiepiscopos, Episcopos & nobiles viros Turritanos & Gallurienses Judices: *Cùm quidam Prædecessores nostri Pisanis Archiepiscopis contulerint in Turritanæ, Arborienſis & Callaritanæ provinciis Primatus, & in Sardinia legationis honorem &c.* Quod idem de Primatu super tres illas Provincias & legationem per Sardiniam repetit idem Pontifex in literis ad Capitulum, Clerum & Populum Pisanum. Quare fateamur oportet, ea, quæ de Primatu super Turritanam Provinciam à Summis Pontificibus concessa sunt, de universa Sardinia exponenda esse, juxta receptam & ab Innocentio III. primùm, deinde ab Honorio III. probatam interpretationem. Eodem pariter Turritanæ Provinciæ nomine universam Sardiniam censeri in literis Innocen-

nocentii III. poſtremæ Conciliorum Collectioni Concilio Lateranenſi IV. præfixis, vix ambigimus. Cùm enim Pontifex ad generale Concilium intra biennium celebrandum ſingularum Provinciarum Antiſtites per Epiſtolam invitaret, ſingulas Italiæ & Inſularum Provincias, Siciliam, Piſanam, cæteraſque nomine exprimit; de Sardinia verò nihil legitur, ſed tantùm *in eodem modo* (nempe, invitamus Epiſcopos) *per Turritanam*. Perinde igitur habebatur Turritanam dicere ac Sardiniam; quare in ſuperiori Epiſtola idem Pontifex ſubſidia petens pro ſacra adversùs Saracenos expeditione, Turritanam ſilet, Sardiniam exprimit: *Eodem modo per Sardiniam*. Concil. Harduin. tom. 7. col. 6. Ex hac eadem interpretatione factum credo, ut cùm Innocentius II. diplomate ſuo ſupra laudato Primatum ſuper Turritanam Piſano Præſuli conceſſiſſet, Bernardus Guido tamen & Pandulphus Piſanus geſtorum quorumdam Pontificum Scriptores diſertè aſſerere non dubitaverint, Primatum ſuper univerſam Sardiniam ab eodem Pontifice conceſſum fuiſſe. Lege Ital. Rer. *tom.* 3. *pag.* 433.

Ad Cap. 39. n. 7. Inter tot doctiſſimos Viros conjecturam noſtram ſuper hunc Canonem 17. Calchedonenſis proferre vix audemus. An fortè Concilii Patres in eo Decreto cudendo præ oculis habuerunt agitatam inter Epiſcopum Antiochiæ & Jeroſolymæ de juriſdictione controverſiam? Cùm illi Hierarchiæ politiam ordinandam ſuſcepiſſent, ſtatuiſſentque quid facto opus eſſet, cùm novam aliquam Metropolim Imperatoris edicto inſtitui contingeret; occurrebat aliud, quod à Patribus ejuſdem Concilii perpetua conſtitutione ſanciretur; nimirum, cùm vetus aliqua Metropolis, quæ temporis alicujus ſpatio exciſa jacuerit, iterum repararetur, innovareturque, quod factum ſpectabatur in Urbe Jeroſolyma, quæ ad Conſtantini uſque ætatem exciſa & inglotia, deinde in priſtinam dignitatem ſplendoremque veniſſet. Quid igitur cum illa vel cum aliis ſimilibus, ſiquæ fortè deinceps reſtitui contigiſſet, quid, inquam, ſervandum fuerat? Anne vetus illi Provincia lege poſtliminii reſtituenda? Opportunum Patribus viſum eſt ejus Urbis Epiſcopos ditionem ſuam ad normam civilis politiæ atque diſtributionis Parœciarum redigere, ut Epiſcopi illius juriſdictio tam latè pateret in Eccleſiaſtica diſpoſitione, quantùm in civili Urbis illius ditio porrigebatur. Ita proinde ſacro approbante Concilio decretum eſt: *Si qua Civitas authoritate Imperiali novata eſt, aut ſi protinus innovetur, civiles diſpoſitiones & publicas Eccleſiarum quoque Parochialium ordo ſubſequatur.* Meam hanc conjecturam confirmat Canon 12. ejuſdem Concilii, qui pariter editus videtur occaſione controverſiæ in eadem Synodo agitatæ inter Epiſcopos Nicomedienſem & Nicænum. Itaque ſicut poſterioris hujus diſceptationis occaſione Canonem edidiſſe Patribus viſum eſt; ita pariter in cauſa Hieroſolymitanæ Metropolis factum eſſe non immeritò ſuſpicaremur.

Ad Cap. 41. nu. 11. Non abs re hìc adnotandum arbitror, Græcorum Patriarchas ea, qua ſemper tenebantur, authoritatis ſuæ prorogandæ ambitione, id ſibi aliquando uſurpaſſe, ut oblato Archiepiſcopi titulo, Epiſcopos alienæ ditionis in ſuas partes adducerent. Accipe ejus rei documentum illuſtre ex Joanne Diacono in Chronic. Epiſc. Neapolit. Rer. Italic. Scriptor. *tom.* 1. *p.* 2. *col.* 307. *Sergius, dum à Græcorum Pontifice Archiepiſcopatum nanciſceretur, ab Antiſtite Romano correptus, veniam impetravit.* Porrò Sergius ille Neapolitanam Cathedram tenuit ſub Gregorio II. & III. Zacharia; quare ad ſæculum octavum pertinebat.

Ad Cap. 42. n. 1. Ex eodem Emeritenſi Concilio intelligimus, obtinuiſſe in Hiſpania, ut Metropolitani Comprovinciales Epiſcopos invitarent compellerentque ad ſe venire, unà ſecum Feſtum Nativitatis Domini & Paſchæ celebraturos. Canon. 6. id ipſum injungit Epiſcopis Toletanum XIII. Canon. 8. addens etiam Feſtum Pentecoſtes: & reluctantes venire Epiſcopos inurit excommunicatione. Id etiam alicubi in Italia ſervatum legimus. Honorius III. ſcriptis ad Salutiarum Epiſcopum literis, abſolvit illum ab onere comparendi coram Metropolitano ſingulis annis die Cœnæ Domini; quamvis, ait idem, *Metropolitanus non ſpeciali privilegio, ſed ex uſurpatione potiùs hoc obtinuiſſe hactenus videatur.* Raynald. *ad ann.* 1217. Hæc omnia planè demonſtrant, devinctiſſimos fuiſſe ejus ætatis erga Metropolitas ſuos ſuffraganeos Epiſcopos. Sicut enim ſinguli Sacerdotes in obſequii argumentum ſingulis annis ad Eccleſiam Cathedralem convenire tenebantur; ita pariter & comprovinciales Epiſcopi ad Metropolim; quaſi ſcilicet idem eſſet in ſuffraganeos jus Metropolitæ, ac Epiſcopi in Clericos.

Legimus etiam apud Ughell. *tom.* 8. *col.* 345. *nov. Edit.* Epiſcopum S. Agathæ Gothorum, Urbis inter Neapolim & Beneventum conſtitutæ, à Metropolitano ſuo Archiepiſcopo Beneventano juſſum, quinquies per annum ad ſedem Matricem venire, videlicet Pentecoſte, Feſto S. Bartholomæi Apoſtoli, SS. Apoſt. Petri & Pauli, *in conſecratione* Archiepiſcopatus (ſic) in ordinatione Epiſcoporum.

Ad Cap. 42. n. 1. Quædam hìc animadvertenda ex Concilio Ovetenſi. Conc. Harduin. tom. 6. p. 1. c. 4. *Quæ quidem ſedes* (Ovetenſis) *Metropolitana, ex Lucenſi Sede Archiepiſcopali eſt translata. Lucenſis namque Sedes, priùs Metropolitana, Bracharæ deinde fuit ſubdita. Bracchara verò à Gentilibus deſtructa, Lucenſis Sedes in Concilio ſancto Ovetenſi Archiepiſcopo pia eſt ſubdita.* Celebratum eſt Concilium an. 873. Rectiùs autem deductam ex illo habes hiſtoriam Metropoleon, quam Thomaſſinus ex conjecturis aſſequi conatur. Lucenſis ergo Sedes Braccharenſi conceſſit; ſicut & Bracchara in Ovetenſi Concilio Metropolitæ Ovetenſi parere juſſa eſt.

Ad Cap. 43. n. 1. Obtinuiſſe pariter in Italia, ut Metropolitæ bis in anno ſuffraganeos ad Synodum vocarent, vel ſaltem vocare potuiſſent, intelligimus ex Concilio Romano ſub Nicolao I. adverſus Joannis VIII. Archiepiſcopi Ravennatis tyrannidem celebratum. Cautum eſt in illo, ne Ravennatenſis Præſul plus aliquid à ſubjectis ſibi Epiſcopis exigere audeat, quàm quod *cæteri Epiſcopi per Liguriam, Venetiam, atque Iſtriam ſuis Metropolitanis exhibere probantur*; nimirum, ut bis in anno ad Concilium vocati veniant, neque ultra 15. dies Ravennæ detineri poſſint inviti. Extat Concilium à Bacchino vulgatum *tom.* 2. Rer. Italic. Script. *pag.* 204. Colligitur etiam ex eodem Concilio Formatas dari conſueviſſe à Metropolitano Epiſcopis, quoties extra Provinciam etiam *ad Limina Apoſtolorum amplectenda*, vel ad Sedem Apoſtolicam pergere voluiſſent. Queruntur enim Epiſcopi, ab eo ſe Archiepiſcopo detineri, quominus iter illud inirent.

Ad Cap. 45. num. 3. Nullum non movit lapidem Placentina Eccleſia, ut à juriſdictione ſe Metropolitæ Ravennatis ſubduceret. Stephano IV. Romano Pontifice regnante contigerat, ut eodem ſimul temporis intervallo Ravennæ Metropolis, ſimulque ejus ſuffraganea Placentina Diœceſis, ſuo utraque Paſtore viduarentur. Opportunam nacti occaſionem Placentini, Pontificem ſupplices convenerunt, rogantes, ut quandoquidem propter Italici Regni tumultus & procellas periculum eſſet in mora, ipſe per ſe, qua pollebat authoritate, electum Epiſcopum conſecraret. Æqua poſtulaſſe viſi ſunt. Quare Pontifex Antiſtitem initiavit, ſtatimque cùm Ravennæ datus eſſet novus Antiſtes, illum de omnibus fecit certiorem, profeſſus: *Cum proprius Metropolitanus deeſſet, ſatis ab eis rogati providimus conſecrare Epiſcopum.* Inde ſibi juris aliquid acceſſiſſe rati

Placen-

Placentini, de eximendo se à Metropolitani potestate seriò agere cœperunt. Nec frustra diu laboratum; nam Joannes ille Calaber, qui ad Placentinam Sedem ascendit ann. 989. immodica, qua in summos honores rapiebatur, ambitione, supremam Archiepiscopi dignitatem à Joanne XVI. impetravit. Mox tandem cùm injuria id factum Gregorius V. animadverteret, Decessoris sui ea de re infecta omnia esse jussit. Neque hìc quieverunt Placentini. Extant Eugenii III. literæ ad Moysem Ravennatem Archiepiscopum, quibus & se confirmasse Episcopum Placentinum facit certiorem, simulque monet, ut de controversia illa, Metropolitici nempè juris sui cum Placentinis, coram se discepraturus certa die & loco veniat. Scripsit per eam occasionem ad eundem Eugenium Petrus Venerabilis, Placentinorum causam Pontifici commendans: *Probamus*, ait, *innumeris testibus, Placentinorum electum à multis retrò sæculis à summo & universali Præsule, non ab alio consecratum*. Porrò id factum suspicor, quòd Archiepiscopi Ravennatenses plures impio schismate ab Ecclesia Romana descivissent; quare facilè Placentini à Summo Pontifice munus illud consecrationis impetraverint. Discussa igitur à Pontifice causa, victus excessit Placentinus, jussusque consecrationem à Ravennate petere; qua de re expeditæ sunt ab Eugenio ipso ad Moysem Ravennatem Archiepiscopum literæ. Impatienter id tulisse Placentinos ex eo intelligimus, quòd non diu post Eugenius literis suis ad Moysem Ravennatensem, Joannem Placentinum Episcopum etiam atque etiam commendaverit: quippè *qui pro Sedis Apostolicæ obedientia & restitutione Ravennatensi Ecclesiæ, immensis periculis esset expositus*. Non diu post Adrianus IV. munus consecrandi Placentinos Episcopos ad Romanum Pontificem revocavit; quemadmodum ex consecratione à se uno præstita Hugonis in Episcopum Placentinum, apertè satis intelligitur. Extant literæ ea de re Adriani IV. ad Placentinos apud Ughell. *tom.*2. *col.*270. *Vet. Edit.* Adrianum excepit Alexander III. qui assertis Metropolitæ Ravennatensi suffraganeis Bononiæ & Parmæ, de Placentino siluit; quod apertissimo est documento, ait Campi in Histor. Eccles. Placentinæ *tom.*2. *pag.*32, Ecclesiam Placentinam à Metropolitani Ravennatis potestate immunem habitam fuisse. In subscriptionibus etiam Concilii Lateranensis III. Theobaldus Placentinus inter Præsules Romanæ Provinciæ recensetur. Harduin. Concil. *to.*6. *part.*2. *col.*2056.

Totam hanc historiam latiùs deduxisse visum est, quò illustri hoc disciplinæ Italicæ exemplo demonstraretur, in Italia, non secùs ac in cæteris Christiani Orbis Provinciis, id semper effecisse Pontifices, ut quam minimè de Metropolitanorum juribus labefactaretur. Luculentius etiam expositas in illo habes causas imminutæ tandem in Ecclesia Placentina Ravennatensis Præsulis potestatis, quod illustrandis iis, quæ à Thomassino infrà disputantur, multum arbitror collaturum.

Ad Cap. 47. Ad superiorem ætatem pertinent illæ veteres formulæ ex Hincmaro apud Harduinum relatæ *tom.*5. *col.*1441. in quibus tota Gallicanarum ordinationum in Concilio, prævio examine, & Canonica discussione, disciplina exponitur. Apud Italos idem erat jus, quod apud alias regiones, initiandorum suffraganeorum Metropolitis. Callistus II. in Epistola ad Coepiscopos Corsicæ, jus Metropoliticum in Episcopos Corsicæ sublatum Pisanis ab Urbano II. à quo primum obtinuerant, demonstraturus, in se eundem Pontificem recepisse Episcoporum ejus regionis ordinationes testatur. Extant literæ apud Ughell. Ital. Sacr. *tom.*4. *col.*1180. *Vet. Edit.* Ita pariter Eugenius III. ad Moysem Ravennatensem Metropolitam scribit, se, bona quidem ejus venia, confirmasse electum Placentinum, à consecratione tamen abstinuisse. Vide Ughell. *tom.*2. *col.*266. *Vet. Edit.* Hunc morem petendi confirmationem a Romano Pontifice in electione suffraganeorum Episcoporum, quamquam alioqui consecrato à Metropolitano peteretur, obtinuisse non semel in Italia facilè crediderim. Id enim probant literæ Eugenii III. mox laudatæ. Sed nihil opus est probationibus in re prorsus explorata. Illud novum & inauditum, quod à Joanne XV. ann. 993. Pontificatus 8. Indict. 7. concessum legimus apud Ughell. in Salernit. *tom.*7. *col.*376. *nov. Edit.* Hæc itaque ille ad Grimaldum Salernitanum Archiepiscopum: *Non habeant potestatem successores nostri in cunctis vestris Episcopatibus, quos vobis subjecerunt, deinceps in perpetuum aliquem Episcopum consecrare, quod jam vobis concessum est.* Idem quoque privilegium Michaeli Grimaldo successori novo diplomate asseruit Sergius Pontifex Rom. ann. 1012. *Ibid. col.*377. Hisce tamen nihil aliud insinuatum crediderim, quàm ut ordinationes Episcoporum ante hac à Romanis Pontificibus præstitæ, permissæ denique Salernitanis Archiepiscopis censerentur; rata semper & firma manente summa illa Romani Pontificis authoritate, qua Episcoporum omnes revocare ad se ordinationes valuisset.

Petebatur etiam interdum à Metropolitanis confirmatio privilegiorum & jurium, quæ Clerici in Diœcesi suffraganeorum obtinebant. Contulerat sese Galterius Ravennatensis Metropolita Regium Lepidi, ut suffraganei Episcopi ejus Urbis consecrationem celebraret; rogatusque ab Ogerio Archipresbytero & Achille Archidiacono, Reginæ Cathedralis Canonicis, privilegia illorum, & jura, dato an. 1140. diplomate, confirmavit. Ejus privilegii chartam legas apud Ughel. Ital. Sacr. *tom.*2. *col.*290. *nov. Edit.* Gebeardus Archiepiscopus Ravennas omnium primus adscripsit chartæ donationis factæ à Joanne II. Cæsenatensi Episcopo anno 1042. Clericis Diœcesis suæ communis vitæ professionem sectantibus. Simili exemplo Gothofredus Aquilejensis Patriarcha, quæcumque suffraganeus suus Concordiensis Episcopus concesserat Canonicis in commune viventibus, ab ipso Diœcesano Episcopo rogatus, firma & rata diplomate suo esse præcepit. Ughel. *tom.*5. *col.*333. *nov. Edit.*

Ad Cap. 98. Hisce omnibus causis labefactatæ Metropolitanorum potestatis ab Authore recensitis, hæc addenda succurrunt: nimirum, studio pacis componendæ factum esse non rarò, ut Pontifices inviti ad avocandas ad se ordinationes Episcoporum adducerentur. Ita ab Urbano II. cum Episcopis Corsicæ præstitum esse, ut Januenses tumultuantes sedaret, supra ex literis Callisti animadvertimus. Innuimus etiam & de Placentinis, qui manu Ravennatis Archiepiscopi consecratum Joannem Antistitem adeo malè exceperunt, ut exulem diuque jactatum dignitate cedere coegerint. Ne itaque reliquos Episcopos discrimini exponeret Adrianus IV. ipse per se successorem Hugonem ordinavit, cujus denique exemplum reliqui Pontifices secuti sunt. Vide Campi Hist. Placent. *tom.*2. *pag.*1.

Ad Cap. 48. n. 13. Non suffraganeos tantùm, sed exemptos pariter Episcopos ad Concilium Provinciale propinquioris alicujus Metropolitæ convenire Tridentinum injungit. Quamvis enim rata illis omnia exemptionis privilegia esse jubeat, seriò tamen monet injungitque, ut aliquem vicinum Metropolitanum semel eligant, cujus Synodo Provinciali cum aliis interesse debeant, *& quæ ibi ordinata fuerint, observent, ac observari faciant, Trident. sess.*24. *de refor. cap.*2. Sancitam hanc semel in Tridentino disciplinam innovavit confirmavitque Concilium Provinciale Romanum nuper sub SS. D. N. Benedicto XIII. celebratum.

Extat apud Ughell. *tom.*2. *in Eugubinis* solemnis protestatio, qua Tridentini jussioni de eligendo Metropolitano, cujus Synodo interfit, ita se obsequuturum ejus Urbis Episcopus profitetur, ut nihil inde exemptionis suæ privilegio derogatum voluerit, *tom.*1. *col.*933.

Ad

Ad Cap.49. Hujus capitis exempla occurrunt pariter in Italia; namque ann. 881. duplex Epiſcopus Capuanam Eccleſiam regebat, Landonulphus nempe & Landulphus, quos cùm ambos Joannes VIII. Epiſcopos conſecraſſet, *cunctum Epiſcopatum æqua portione inter ſe dividi præcepit*, ait Erchempertus in Auctuar. ad Hiſt. Pauli Diaconi *Rer. Italic. Script. tom.2. pag.248.* Ita pariter & Marſorum Eccleſia duplicem Epiſcopum à Leone IX. confirmatum diu toleravit, donec à Victore II. deinde à Stephano X. factum ſit, ut ad unum Eccleſia rediret. Ughell. *tom.1. in Marſis col.890.* Epiſcopatus Reatini duo Antiſtites ſubſcripti leguntur decreto Nicolai II. ann. 1059. in Harduin. Collect. *tom.6. part.1. pag. 1067. Atto Epiſcopus Reatenſis, Girardus Epiſcopus Reatinus.* Nihil verò moror duplices illos Epiſcopos, quos geminos una Epiſcopalis cathedra conjungebat; ſed alterum Romanæ communionis Clerus & populi, alterum ſchiſmatici præficiebant. Hujus bicipitis Epiſcopatus exempla occurrunt tum apud alios, cum pariter apud Authorem coævum vitæ S. Anſelmi, qui Lucenſem Cathedram ſæculo Chriſti undecimo tenebat.

Ad Cap.49. n.4. Charta privilegii à Stephano III. Papa anno Pontificatus ſui primo conceſſi, ſcripta legitur per manum Anaſtaſii primi Epiſcopi Diœceſanorum S. Sedis Apoſtolicæ, Rer. Italic. Script. *tom.1. part.2. 191.* Fallor? an hæc primi throni & ſenioris Epiſcopi ſpeciem quandam in Diœceſi Romani Pontificis exhibent?

Certè Pandulphus Piſanus in vita Gelaſii II. hunc poſt Papam Primatum aſſeruit obtinuiſſe Petrum Portuenſem Epiſcopum; cùm tamen alioqui conſtet, Portuenſi ſedi prærogativam nullam in ea re fuiſſe. *Venerabilis P. D. Petrus Portuenſis Epiſcopus, qui Primatum poſt Papam longa jam diutius tempora detinuerat.*

Aliud exemplum ejuſdem primæ ſedis in Provinciis Italiæ exhibet monumentum quoddam celebris cujuſdam Conventus ſub auſpiciis Caroli Magni, vulgatum in recentiſſima editiones Ughell. *tom.5. col.1127.* En illud: *Primus omnium Primas Polenſis dixit.* Habes hìc Primatem Patriarchæ ſive Metropolitano ſubjectum, quam prærogativam obtinuiſſe Polanum, ſedis dignitate, an quòd ordinatione eſſet anterior, quemadmodum in Africa, incertum. Facilè tamen hanc honoris dignitatem obtinuiſſe illum crediderim, quòd inter Epiſcopos Iſtriæ ſenior ordinatione haberetur; non etenim ſemper Polanus primus omnium ſubſcribit, uti plurimis documentis apud Ughellium demonſtratur.

Ad Cap.51. De Papæ nomine multa & egregiè diſputat Cl. Abraham Ecchellenſis *par.2.* Operis adverſus Seldenum. Porrò apud Latinos necdum ſæculo nono obtinuiſſe, ut titulus ille honoris & prærogativæ uni Romano Pontifici cederet, ex S. Eulogio Cordubenſi, qui floruit circa ann.850. demonſtrat Baronius. Apud Græcos Orientaleſque non diu tantùm obtinuit, ſed modò etiam receptum eſt, ut Alexandrinus Patriarcha ſingulari ſuæ Cathedræ prærogativa Papæ titulo decoraretur. Metrophanes Patriarcha Alexandrinus in noviſſima Synodo, Hieroſolymæ adverſus Calviniſtas celebrata ann. 1672. ita ſubſcriptus in Græco legitur: *Metrophanes Dei miſeratione Papa & Patriarcha magnæ Urbis Alexandriæ.* Concil. Harduin. *tom.11. col.229.* Abyſſini etiamnunc unicum, quem agnoſcunt, Epiſcopum ſuum Papas appellant, uti animadvertit Pagi in Critica Baronii *ad ann.445.*

Ad Cap.52. Conſonant in eam rem verba Archelai Epiſcopi Meſoporamiæ in Diſputatione ſua cum Manete, cujus diſputationis acta magno eruditionis Eccleſiaſticæ bono ferè integra vulgavit vir Cl. Laurentius Zacchagnius Romæ ann.1698. Ita porrò Epiſcopus ille ſanctus, qui ſæculo tertio Eccleſiæ florebat: *Sed optimus Architectus ei fundamentum noſtrum, id eſt Eccleſiæ, Paulus poſuit, & legem tradidit, ordinatis Miniſtris & Presbyteris & Epiſcopis in ea, deſcribens per loca ſingula quomodo & qualiter oporteat Miniſtros Dei, quales & qualiter fieri Presbyteros, quales eſſe debeant qui Epiſcopatum deſiderant.* Porrò miniſtrorum nomine gradus omnes Clericorum infra Presbyteros deſignari Zacchagnius in ſuis adnotationibus ad hunc locum autumavit. Sed quando, rogo, Paulus leges tradidit inferioribus Clericis? Sed nec Diaconis aliquid unquam præſcripſit. Fateor: ſed cùm tres illi ſuperiores Clericorum gradus uno interdum Epiſcopi nomine deſignatos apud veteres conſtet, & ipſe Thomaſſinus ſupra cap.51. n.10. ex Chryſoſtomo demonſtret, potuit inde Archelaus, quæ ab Apoſtolo pro Epiſcopis & Presbyteris ſancita ſunt, de Miniſtris ſeu Diaconis pariter interpretari. Quis autem credat tantum ſanctitatis apparatum à Diaconis exegiſſe Paulum, juxta Archelai interpretationem, ſi nonniſi ad temporale aliquod miniſterium Diaconi deſtinarentur?

Cùm in eodem Cap.52. Author ex Hieronymo aliiſque demonſtret, Epiſcopos non diſcrepaſſe tantùm à reliquis Presbyteris honoris prærogativa, ſed & Sacerdotii pariter dignitate, accipe inſignem S. Hylarii ea de re locum in ſermone de S. Honorato. Cùm enim S. Præſul viri illius ſancti excelſum ſanctitatis culmen, quod merus adhuc ſacerdos, nondum Epiſcopus, attigerat, pluribus commendaret, factum eſſe ait, ut coram illo *nullam Sacerdotii diſtantiam, nullum nominis privilegium Epiſcopatus agnoſceret.* Diſtat ergo Epiſcopus à Preſbyteris non honore tantùm, ſed & plurimo Sacerdotii intervallo.

Ad Cap.57. n.4. Quæ hìc de exemptione Epiſcopi Atrebatenſis à poteſtate ſchiſmatici Metropolitani ex Gregorio Magno afferuntur, in mentem revocant ſimile in Italia exemplum, de ſubductis nempe à ditione Metropolitæ Ravennatis Parmæ, Placentiæ, Regii, Mutinæ, Bononiæ Epiſcopatibus, in pœnam ſcilicet denegatæ à Metropolita in Romanum Pontificem obedientiæ. Teſtatur enim Cencius Camerarius apud Baronium ad ann.1116. n.33. in Concilio Guaſtallenſi ſtatutum fuiſſe, *ut Emilia tota cum ſuis Urbibus numquam ulteriùs Ravennatenſi Metropoli ſubjaceret.* Hæc enim Metropolis per annos jam penè 100. adverſus Sedem Apoſtolicam cervicem erexerat.

Ad Cap.58. n.10. Cùm in duobus hiſce capitibus Author differendum ſuſcipiat de novorum Epiſcopatuum erectione, reſtitutione, unione &c. Nonnulla hìc addenda cenſeo, quæ Italiæ diſciplinam ea in re demonſtrent. Unionesiſtæ, erectiones, diviſiones, extinctiones Epiſcopatuum nullibi frequentiùs, quàm in Italia ſpectantur. Cùm enim variis ſubjecta caſibus regio varias ſubire mutationes cogeretur, quas in civili politia viciſſitudines, eaſdem pariter & in Eccleſiaſtica experta eſt. Interdum Epiſcopali Cathedræ ſupprimendæ in cauſa erant Urbes, quæ olim frequentiſſimæ, deinde raro eſſent habitatore deſertæ. Sæpè junctum cum adverſariis S. R. E. fœdus piaculare fuit. Singulare afferam exemplum Epiſcopatus Alexandrini. Alexander III. novam Alexandriæ Epiſcopalem cathedram conſtituit. Huic deinde Aquenſem Epiſcopatum, tanquam minùs populoſum univit. Dilatam ejus Pontificiæ ſanctionis executionem Innocentius III. urgendam cenſuit. Mox tamen Alexandrinos, partibus inimicorum Eccleſiæ faventes, idem Innocentius conceſſo honore privandos atque Eccleſiam Aquenſi Epiſcopo ſubdendam cenſuit. Reſipiſcentes deinde Gregorius IX. in priſtinum reſtituit. Tandem Innocentius VII. ann.1406. duos Epiſcopatus iterum, incertum qua de cauſa, ſejunxit. Vide Ughell. Ital. Sacr. *tom.4. in Alexandrinis.* Ita pariter ex Urbe Foropompilii Sedes Epiſcopalis in pœnam excuſſæ Pontificiæ dominationis Bertinorum translata eſt ſub Innocentio VI. dein verò priſtinus honor Urbi reſtitutus eſt, ejuſque Epiſcopus utramque Diœceſim Foropompilii & Bertinori

jun-

junctim administravit. Ughel. *tom.1. in Foropompil.* Id autem præstabant interdum Pontifices, non adhibito tantùm consilio & assensu Metropolitanorum, quibus Episcopatus illi, sive conjungendi, sive supprimendi parebant; sed & illorum curæ totum opus committebant. Innocentius III. Emonensis & Justinianopolitani Episcopatuum unionem Aquilejensi Patriarchæ, cui subdebantur, commisit: sicut & jungendi Alexandrinum & Aquensem Archipresbytero Mediolanensi mandatum injunxit. Raynal. ad ann.1206. Sæpè tamen ipse in se Pontifex, ne consulto quidem, immò & invito aliquando Metropolitano, opus illud sumebat. Urbanus II. ann.1092. Cavense Cœnobium invito reclamanteque Alfano Salernitano Archiepiscopo, *qui minui Ecclesiæ suæ jura clamitabat*, à jurisdictione ejusdem Episcopi exemit, exemptumque deinde Bonifacius IX. in Episcopalem Sedem erexit. Ughell. *tom.1. in Cavens. col.610.* Idem in erectione Cortonensis Episcopatus à Joanne XXII. ann.1326. ejus Pontificis IX. factum legimus. Oppidum ille Cortonæ ad Urbis, & Episcopatus honorem evexit, ab omni priùs Ecclesiastica & temporali Aretini Episcopi jurisdictione subtractum. Principum assensus, in erectione maximè novorum Episcopatuum, sæpè requisitus est, ut etiam Thomassinus adductis exemplis observat. Ne tamen adeò inviolatè eas leges à Pontificibus servatas credas, quin sæpiùs eos fines transgredi sibi licere arbitrarentur, Eugenius IV. diù apud optimates Venetæ Reipublicæ egit, ut in translationem Patriarchatus Gradensis in Urbem suam consentirent: sed repugnantibus illis, tandem Pontifex, summa illa, qua tanquam rerum sacrarum arbiter præstabat, authoritate, ipse per se translatum Patriarchatum illum renunciavit. Lege Vitam Sancti Laurentii Justiniani *c.8.*

Ad Cap.60. n.4. Vetustius aliud ejusdem delegationis exemplum suppeditat Opusculum de fundatione Monasterii Nonantulani in agro Mutinensi. Rer. Italic. Scriptor. *tom.1. par.2. pag.189.* Legitur in eo diploma Stephani III. Papæ, datum an.753. seu ann.1. ejusdem Stephani, quo inter cætera eidem concessa privilegia, hæc præcipuè in rem nostram habemus: *Et quoniam nobiscum aderat SS. Confrater noster Sergius, Sanctæ Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopus, commendavimus ipsum Venerabilem Abbatem, sub regimine suo nostra vice gubernandum omni tempore, si tantum ab Abbate fuerit invitatus.* Joannes XIX. diplomate suo, dato 16. Kalen. Januar. indict.10. jurisdictioni Episcopi Sylvæ Candidæ subjecit Presbyteros & Clericos Ecclesiæ S. Adalberti & Paulini, sicut Ecclesiæ Sancti Benedicti, quas Ecclesias positas memorat infra civitatem Romanam. *Illos autem*, ait, *ita subjectos vobis esse volumus, ut per omnia vestris rationabilibus obsecundent mandatis, ut quomodo vobis placet ordinare, secundùm decet, regere, informare & emendare, nostra Apostolica authoritate in perpetuum liceat.* Ughell. *tom.1. col.97.*

Tandem Lucium III. quem primum hujus delegationis authorem laudat Thomassinus, vetustate superat diploma Adriani IV. signatum ann.1156. quo in Anselmum Astensem Præsulem Pontificiam authoritatem confert super Monasterium B. Mariæ in loco Caramagnæ situm, & *sub Apostolicæ Sedis*, ait, *defensione ac dispositione consistens.* Jubet autem, ut nova hac potestate fultus, collapsas ejusdem Monasterii res spirituales & temporales restituat; quod & antea à Callisto II. eidem Episcopo injunctum memorat. Ughel. in Asten. *tom.4. col.365.*

Ad Cap.60. num.9. Multò vetustiora ejus moris exempla legas in charta quadam donationis factæ Monasterio Sancti Petri de Landelina ab Anselmo Episcopo Nucerino simul & Fulginatensi ann.1174. Indict.7. *Ego Anselmus Dei gratia, non meis meritis, Fulginalis & Nucerinæ Ecclesiæ ex concessione D. Papæ, & totius Romanæ Ecclesiæ consensu ibidem toto tempore vitæ meæ ordinatus &c.* Insueta hac per eam ætatem observantiæ significatione singulare privilegium sibi concessum Præsul ille repensavit, quo nimirum duabus simul Diœcesibus præesse à Pontifice jussus est. Vide Ughell. in Fulginat. *col.696. nov. Edit.*

Huic etiam mox invehendæ consuetudini, simili exemplo præluſit Albericus Præpositus Monasterii Atinensis ann.1155. qui in patentibus literis suis se subscribebat: *Dei gratia & Abbatis Casinensis*; à quo, inquit Author Chronic. Atinensis, *Præpositus ut eligebatur Atinensis.* Rer. Italic. *tom.7. col.909.*

Hæc scripseram; cùm inter legendum occurrit testamentum Sancti Amati Nuscani Episcopi, ex originali ab Ughellio *tom.7. col.533.* descriptum, in cujus fronte hæc legas: *Ego Amatus Apostolicæ Sedis gratia Episcopus.* Datum est autem instrumentum anno 1093. quare vetustissimum est, quotquot unquam afferri possint, hujus, quam modò tractandam suscepimus, rei documentum. Est autem Nuscum Hirpinorum civitas in ulteriore Principatu, oppidò exigua.

AD SECUNDUM DISCIPLINÆ LIBRUM

ANIMADVERSIONES.

PArt.1. Lib.2. cap.2. num.7. Juvat & conjecturam meam de Canone isto Chalcedonensi protulisse. Ordinabantur igitur, quantùm ego arbitror, Presbyteri, ordinabantur & Chorepiscopi; ita tamen ut Chorepiscoporum ordinatio idem reapse ac Sacerdotalis esset. Alii ita ordinabantur in Presbyteros, ut merum Sacerdotale munus implerent; alii verò in Presbyteros ita initiabantur, ut simul & semel Sacerdotes essent & Chorepiscopi. Quare utrumque illum gradum distinxit Concilium, & Presbyterorum nempè, & Presbyterorum qui simul in Chorepiscopos adlegerentur. Hinc scrupuli omnes Thomassini evelluntur, eccur Chorepiscoporum ordinatio manuum impositione, non secùs ac ordinatio Presbyterorum præstaretur? Ideo enim Chorepiscopi manuum impositione, perinde ac Presbyteri, inaugurabantur, quòd Chorepiscopi meri essent Presbyteri, munere tantùm, non ordinatione à cæteris Sacerdotibus distincti.

Ad Cap.2. num.10. Quæ in Alexandrina Diœcesi obtinet politia, eadem fermè apud Abyssinos spectatur. Vastissimam enim Diœcesim illam unicus administrat Episcopus, quem Papam appellant. Subjecta ille omnia moderatur per *Comos, i.e.* Archipresbyteros seu Præpositos, à quibus tamen neque ordinationes, neque Episcopalium munerum quidquam præstatur. Vide Pagium in Critic. Baronii ad ann.445.

Chorepiscopos nullos fuisse in Italia, ex iis, quæ ibidem ab Authore congeruntur, non immeritò quis arbitretur; nulla enim de Chorepiscopis Italiæ ibidem mentio occurrit. Verùm rara licèt, nonnulla tamen suppetunt Chorepiscoporum Italiæ documenta. En locupletissimum ex charta quadam Fortunati Gradensis in nupera Ughelli editione *tom.5. col.1102.* vulgata, ad initium sæculi noni pertinente: *Dedi ibi argentum libras decem in manum Agno Chorepiscopo, & omnem consuetudinem de S. Ecclesia sic prætendat, sicut Archipresbyter aut Diaconus.*

Ad Cap.5. & 6. Quæ hìc ab Authore adstruuntur, de Archipresbyteris ruralibus cum Decanis, seu cum Rectoribus Plebium confundendis, eadem pariter & in Italia obtinuisse constat. Unum alterumque ejus rei documentum promam. In privilegio Lamberti Imperatoris pro Ecclesia Placentina ann.891. *Plebs ejusdem Episcopatus sacrata, quæ regitur per Leonem Archipresbyterum.* In altero privilegio duorum Regum Hugonis & Lotarii pro Abbatia de Tolla in Placentina ditione sita, dato

ann.

ann.936. *Neque à quibuſdam ejuſdem Epiſcopatus Plebium Archipresbyteris decima exigatur.*

Addit demum Author, ſæculo tandem decimotertio, & deinceps, de immodica illa Archipresbyterorum juriſdictione plurimum decerptum. Veriſimè ille quidem. Synodus Claramontana ann. 1268. nihil ultra Archipresbyteris concedit, quàm ut de *notoriis ſummariè inquirant; & ſi quod ſcandalum generet ibidem in populo ſive Clero, ſi non potuerunt corrigere, referant Epiſcopo vel Officiali.* Cæterùm nec authoritatem exercere, nec interdicti vel ſuſpenſionis ſententiam ferre permittuntur, nec ad ſuum tribunal appellare. Lege *c.*8. ejuſdem Synodi.

Denique animadvertiſſe libet, in Diœceſi noſtra Lucana ex præſcripto primùm Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Alexandri Guidiccioni, deinde Eminentiſſimi Julii Spinulæ Lucenſium Epiſcoporum, Parochos quoſdam rurales in ſingulis Plebibus arbitrio Epiſcopi deſtinari, (Priores Claſſium appellant) quorum eſt in univerſo Plebis illius tractu munus, quod Archipresbyteri olim, obire. Jubentur enim in Regulis ſeu Conſtitutionibus ea de re vulgatis Lucæ ann. 1588. primùm, deinde iterum an. 1679. Priores illi ſemel in anno ſaltem ſubjectas ſibi Eccleſias viſitare, inſpecturi, num omnia, quæ ad diſciplinam, ritus, ſacroſque cultus, ac tandem Synodalium decretorum obſervantiam pertinent, ritè adminiſtrentur ſerventurque; ſcandala omnia & crimina, ſi quid valeant, curent ſubmovenda; ſin minùs, ad Epiſcopum referant. Parere recuſantes Sacerdotes & Clericos conſtitutis in Synodo pœnis, quin & arbitrariis etiam, uſque ad quatuor aureorum multam cogere permittuntur. Ac tandem ſi quid in datis & acceptis controverſiæ apud Eccleſiaſticos verſetur, de illa ſummariè cognoſcere ac judicium ferre, Prioribus illis datum eſt. En Veterum Archipresbyterorum ſpecimen.

Ad Cap.7. n.9. Si quæ fides habeatur Eutychio Alexandriæ Patriarchæ, Sæculi decimi, Scriptori cæteroqui, nequid gravius dicam, ipſo fatente Salmaſio apud Petavium Theolog. Dogmat. *tom.*4. *pag.* 151. *Edit.* Amſtelod. 1700. minùs exacto, præclarum ejus diſciplinæ documentum in inſigni Alexandrina Eccleſia exhibetur. Duodecim è toto Clero Presbyteri ſeligebantur, penes quos ſumma erat poſt Patriarcham in tota Provincia authoritas. Defuncto Patriarcha, primus ordine ex illis Presbyteris ad Epiſcopalem Cathedram aſcendebat; deinde eo decedente, ſuccedebat ſecundus; poſt hæc tertius, ſuo ſinguli ordine; ſemper tamen duodecim virorum collegio, aliis atque aliis adlectis, perſeverante. Hæc tamen dubiæ ſunt fidei; illud certum. Meletius in Thebaide Epiſcopus, ſchiſmate deinde, cui ſe Authorem ducemque præbuit, inſignis, Vicarius fuerat Petri Alexandrini Patriarchæ. Hujus rei aſſertorem habeo S. Epiphanium Hæreſ.68. *Videbatur autem*, Meletius, *præeminere inter Epiſcopos Ægypti, ut qui ſecundum locum habebat poſt Petrum in Archiepiſcopatu, veluti adjuvandi ejus gratia ſub ipſo exiſtens, & ſub ipſo Eccleſiaſtica curans.* Quo Sancti Epiphanii teſtimonio novum Vicariorum genus proditur; non enim Presbyteri tantùm, ſed Epiſcopi etiam ad munus illud aſſumebantur; cujus rei nos recentioris etiam ætatis exemplum proferre poſſumus. Marcus de Terano, ſi vera prodit Ughellius *tom.*1. *in Foropilienſibus col.*610. ex Aprutino Monopolitanus Epiſcopus renunciatus 18. Kalen. Januar. 1405. Vicarii tamen munus Epiſcopo Florentino ann. 1417. geſſiſſe legitur.

Vicariorum nomen antè ſæculum decimum tertium innotuiſſe intelligimus ex literis Cœleſtini III. anno primo ejus Pontificatus datis ad Joannem Gradenſem Patriarcham. Meminit ibi Pontifex ſuffraganeorum quorumdam, *qui Vicarios ſuos ad exigendas decimas tranſmittere non formidarent.* Fortè tamen Vicariorum ibi nomen aliud deſignat, quàm quod noſtra ætate uſurpatur. Ughell. *tom.* 5. *col.* 1133. Luculentius aliud Vicariorum Generalium antè idem ſæculum documentum accipio ex eodem Ughellio in Bergomenſibus *tom.*4. *col.*457. Recitat ille ſententiam Robaldi Mediolanenſis Archiepiſcopi ſuper controverſia Canonicorum Sancti Alexandri in Urbe Bergomenſi Mediolanenſis Archiepiſcopi ſuffraganea, datam ann. 1141. qua decernitur, ut Pœnitentiales per Diaconum Eccleſiæ B. Vincentii Archidiacono tradantur; per Archidiaconum verò Epiſcopo vel ejus Vicario repræſentandi. Eſt igitur juxta hanc chartam Vicarii tribunal unum idemque cum Epiſcopali; utrumque verò ab Archidiaconi judicio diſtinctum.

Obtinebat olim in Diœceſi Mediolanenſi, ut Archiepiſcopi è Provincia ſua ſecedentes, Vicarios interim ſuos rebus Epiſcopalibus adminiſtrandis in ea relinquerent; Vicarios autem non meros Sacerdotes, ſed Epiſcopos conſtituebant. Anſelmus IV. qui Cathedram illam tenebat an. 1098. expeditionem Hieroſolymitanam initurus, *habuit conſilium ſtatuendi ſibi Vicarium, hominem multarum artium.* Hunc igitur virum ad Savonenſem Epiſcopatum ſimul evectum, Vicarium Diœceſi ſuæ adminiſtrandæ præfecit: *Ordinatus eſt autem Epiſcopus & Archiepiſcopi Vicarius.* Poſt ejus Anſelmi obitum Vicarius ille Epiſcopus, qui Groſſulanus appellabatur, ad Cathedram Archiepiſcopalem aſcendit; mox verò exulare coactus, Vicarium ſui muneris conſtituit Aldericum Laudunenſem Epiſcopum. Lege Landulphum Junior. Hiſt. Mediol. *cap.*17. Rer. Italic. *tom.*5. *pag.*487.

Juvat hìc etiam animadvertiſſe, S. Ambroſium, ſi quæ fides habeatur Landulpho Seniori Hiſtor. Mediolan. *lib.*1. *cap.*3. *Rer. Ital. tom.*4. *pag.*602. Vicarii Epiſcopalis authoritatem ferè omnem contuliſſe in Primicerium, qui *quaſi Coepiſcopus*, ait Landulphus, *circa omnes in crimine laborantes poteſtatem accepit.* Sed Hiſtorico ſæculi undecimi de rebus vetuſtiſſimis afferenti quis credat? Multò certior eſt teſtis diſciplinæ, quæ ſuo atque proximioribus ipſi ſæculis obtinebat: *Demum Subepiſcopus uſque modò & Primicerius vocatur.* Singularis ergo circa ſæculum decimum atque undecimum vigebat in Diœceſi Mediolanenſi diſciplina, ut nimirum Epiſcopi vices non Archidiaconus vel Archipresbyter, ſed diſtinctus ab ipſis Primicerius expleret. Quare Vicarius apud Mediolanenſes, ſin minùs nomine, munere certè & poteſtate, diu ante quàm apud reliquas Chriſtiani Orbis Diœceſes audiretur, innotuit.

Ad Cap.10. num.1. Ante Concilium Lateranenſe III. ann. 1179. celebratum, munus docendi Grammaticam Clericis Canonicis, in quibuſdam Diœceſibus commiſſum legitur. Raynaldi Grammatici & Clerici mentio occurrit in charta confirmationis omnium bonorum in favorem Monaſterii Sancti Bartholomæi de Carpineto à Grimaldo Epiſcopo Pannenſi ann. 1133. Hunc enim Raynaldum inter Canonicos adlegendum ex eo diſcimus, quòd cum Archipresbyteto, Archidiacono cæteriſque Canonicis donationi aſſentiatur. Sed & multò his omnibus documentis vetuſtior eſt charta Dionyſii Epiſcopi Placentini ann. 1055. cui inter cæteros Canonicos ſubſcribit: *Eriparandus Subdiaconus & Magiſter Scholarum.* Vide Campi Hiſt. Placent. *tom.*1. *in Regeſtr.* Rolandus Clericus & Prior Scholæ ſubſcribit inſtrumento Joannis Epiſcopi Senenſis, ſignato ann. 1056. An verò Prior ille Scholæ præfuiſſe credendus ſit ſcholæ Cantorum, vel docendis Clericis, incertum. Documentum hoc ex Benvoliento acceptum vulgavit Editor nuperus Ughel. in Senenſibus *tom.*3. *col.*539.

De Theologo verò Canonico accipe quid edicat D. N. Benedictus XIII. Jubet ille conſtitutione ſua ad omnes Italiæ & Inſularum adjacentium Epiſcopos data an. 1725. quam laudat & refert Concilium Romanum noviſſimum *tit.*1. *cap.*6. & 7. ſi quam fortè Cathedralem Eccleſiam Theologali prę-

benda

benda vel prorſus deſtituram, vel minoribus inſtructam proventibus eſſe contigerit, actutum provideri, vel Beneficiorum unione, aut alia demum ratione ita proventibus ampliari, ut labori par fructus (60. aureos Romanæ monetæ aſſignat) reſpondeat. Cæterum de re tota ita cenſet: *Si nullus adhuc in Clero ſæculari Theologus extiterit, qui Theologali illa præbenda inveſtiatur, doctus aliquis Regularis provideatur*, qui & fructus interim percipiat, & munus interpretandæ S. Scripturæ exequatur. Quadraginta ſaltem quotannis lectiones S. Scripturæ publicè in Eccleſia exponat Theologus; qua in re ingenio minùs, quàm perſpicuæ, exactæ, & ad captum Auditorum accommodæ methodo ſerviat. Hæc Pontifex, ſanctiſſimè ille quidem, & ad veterem diſciplinam appoſitè. Quæ etenim de præbenda Theologali docto alicui Religioſo aſſignanda, qua tandiu fruatur, donec interpretandæ Scripturæ munus obierit, ſancita ſunt, adſtipulatorem habent Concilii Lateranenſis illud à Thomaſſino laudatum *lib.2. cap.10. n.1. Non propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tantum reditus ipſius percipiat, quandiu perſtiterit in docendo, &c.*

Ad Cap. 10. num.5. Antequam Pœnitentiarios ſuos Epiſcopi per univerſam Diœceſim conſtituerent, confeſſionum excipiendarum munus non Archipresbyteris tantùm, ſed & Archidiaconis fuiſſe commiſſum, ex eo primùm intelligimus, quòd Archidiaconi officii paſtoralis non in una Diœceſi coadjutores haberentur. Ad hæc, exemplis quibuſdam ea de re inſtruimur. Legitur in Theſauro Anecdotorum PP. Martene & Durand, *tom.1. col.* 255. narratio quædam de ſceleribus Alberici Presbyteri ann.1090. in qua mentio occurrit Archidiaconi, ut *conſuetudinis eſt*, Redonenſem Parochiam obeuntis, cui Fulgeriacenſis populus obviam factus *confeſſionem & pœnitentiam peccatorum ſuorum*, quam à tribus quatuorve annis intermiſerat, efflagitavit: noluerat enim Alberico Parocho ſuo, turpem queſtum ea de re exigenti, peccata ſua in confeſſione aperire.

Multò antè Lateranenſe IV. obtinuiſſe in Italia Presbyteros Pœnitentiarios demonſtrat inſigne Eccleſiæ noſtræ Lucanæ monumentum. Res geſtas S. Anſelmi Lucani Epiſcopi, qui undecimo ſæculo florebat, ſcriptis mandavit Lucenſis quidam eruditus Presbyter, qui in fine Operis hæc de ſe prodit: *Ego B. peccator Presbyter ſuus* (nempè Anſelmi) *in pœnitentia*. Quid eſt, rogo, *in Pœnitentia*, niſi Presbyter, cui ſacerdotis Pœnitentiarii munus commiſſum eſt? Vide Vvadding. in commentariis S. Anſelmi.

Ad Pœnitentiarium Romanum quod attinet, quamquam nulla vetuſtiora documenta, quàm quæ à Thomaſſino hìc afferuntur, legentibus nobis occurrerint, vetuſtiorem tamen ſæculo Chriſti milleſimo ideo arbitramur, quòd ſolerent olim diu ante illam ætatem frequentiſſimæ criminoſorum peregrinationes Romam haberi, utì inter alios teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Nicolai I. ann.858. *Diverſarum gentium, quæ ubique pro ſceleribus Apoſtolica limina propriis expetebant, divinitus attendens &c.*

Quo teſtimonio liquet frequentiſſimas per eam ætatem pœnitentium turmas Romam confluxiſſe, quos omnes vix ac ne vix quidem Pontificis auribus exceptos in confeſſione credimus. Quapropter unus fortè aliquis deſtinatus erat à Pontifice vir doctus, qui ejus in ea re munere fungeretur. An id Archidiacono commiſſum? Vix credo; namque ad majora illos electos demonſtrant frequentiſſimæ legationes Hildebrandi olim S. R. E. Archidiaconi, deinde Romani Pontificis ſub Gregorii VII. appellatione.

Cæterùm quando primùm munus illud Pœnitentiarii S. R. E. Cardinalibus committeretur, ut ingenuè fatear, mihi adhuc inexploratum. Certè B. Nicolaus Albergatus, qui ſub Martino V. florebat, ab eodem Pontifice Summi Pœnitentiarii dignitatem obtinuit, uti legitur in ejus vita apud Bollandiſtas *ad diem 9. Maii*. Veſtutiorem alium mihi repetire non licuit.

Obſervat Cardinalis Pictavienſis, qui etiam Præneſtinus dicebatur, in ſuo tractatu pro indictione Concilii in ſchiſmate Pontificum, Theſaur. Anecdotorum *tom.2. col.* 1193. ſua etiam ætate, anno nempe 1400. circiter obtinuiſſe, ut præter majorem Pœnitentiarium, alii eſſent Romæ minores Pœnitentiarii, qui omnes, ait, *habent poteſtatem abſolvendi ab omnibus peccatis, etiam reſervatis, ratione officii ſui, licèt Romani Pontifices aliquod de aliquibus, licèt pauciſſimis, interdicant eis*.

Mira ſunt ea, quæ de Abbatiſſarum audacia, ſacerdotalia munera ſibi uſurpantium, animadvertit Thomaſſinus hìc *cap.12. n.17.* ſed multò etiam ampliùs mirere, recentioris etiam ætatis Abbatiſſas aliquas nondum ad ſanitatem rediiſſe; vetatur enim in Statutis generalibus Ordinis Ciſtercienſis ann. 1228. *num.6. Confeſſiones non recipiant Abbatiſſæ*. Anecdot. *tom.4. col.*348.

Ad Cap.13. num.5. Caſus, qui Pontifici Romano abſolvendi reſervantur, non unius rationis eſſe omnes obſervat S. Antoninus Summ. *tom.3. tit.17. de Scient. Confeſſarii*. Alia enim atrocitate & enormitate ſua hanc ſpeciatim animadverſionem exigere cenſeri poſſunt; alia verò & criminis & anathematis vinculo obſtrictos ad Romanos Pontifices abſolvendos reos ablegant. Ad priorem claſſem quod attinet, *Ego*, ait ille, *adhuc non legi eſſe aliquod peccatum præcisè ita enorme, à quo non poſſit abſolvere Epiſcopus ſubditum, dum tamen non habeat ſententiam aliquam annexam. Quamvis autem poſſint abſolvere, quod mittunt aliquando, bene faciunt*. Nullum enim crimen ætate S. Antonini, ſæculo nempe decimoquinto, immanitate ſua grande Epiſcopalis authoritatis pondus ſuperabat. Quare ſi fortè Epiſcopi ſcelerum illorum reos ad Pontificem remittebant, id ipſi diſpenſationis arbitrio, non authoritatis Pontificiæ imperio coacti præſtabant. Ad hanc claſſem referre juvat exempla omnia, quæ à Thomaſſino hìc referruntur, quibus adde Italicæ Diſciplinæ alterum ex Synodica quadam Gotifredi Aquilejenſis Patriarchæ apud Ughel. *to.5.* in Aquilejen. *col.*74. Synodus enim ſub Præſule illo coacta ann.1184. decernit, ut violatores Eccleſiarum & Cœmeteriorum, incendiarii, & qui in Cleros manus injicerent violentas, ſi ad Eccleſiæ ſatisfactionem venire diſponerent, ante omnia pro viribus & ſecundùm Epiſcopi ſui arbitrium damnum reparare niterentur, dein *cum Epiſcopi ſui licentia ſedem adirent Apoſtolicam*. Hæc porro crimina, quæ poſterioribus deinde ſæculis anathemate inuſta, Romano Pontifici neceſſariò reſervata ſunt, anterioribus ſæculis ſolo Epiſcoporum arbitrio ad eundem Pontificem remittebantur. Cum verò Pontifices anathematis cenſura crimen ſeu criminoſum aliquem plecterent, ex veteri tunc diſciplina receptum erat, ejus tollendi anathematis poteſtatem penès unum Romanum Pontificem manere. Erat pluribus Conciliorum Canonibus conſtitutum, ut excommunicatio ab eodem remitteretur Epiſcopo, à quo primùm lata fuiſſet. Vide præter cætera Canonem 5. Nicæni I. Summus autem Pontifex præter eam, quam ſuper univerſam Eccleſiam ſibi vindicabat, authoritatem, ſolebat Patriarchico jure univerſos ſubjectarum ſibi Metropoleon Fideles ita ſubmiſſos habere, ut reos non infrequenter latis cenſuris, ſibique reſervatis, puniret. Hujus rei documentum, ut à notis abſtineam, exhibet Pſeudo-Synodus Photiana, nuper in Collectione Harduini, Concil. *tom.1. p.1. col.*207. vulgata, in qua Legati Pontificii Conciliari decreto ſanciri poſtulant, ne Bulgaros, à Romano Pontifice excommunicatione interdum inuſtos, Patriarcha Conſtantinopolitanus unquam pro ſuo jure abſolvere auderet. Acre enim agitabatur diſſidium inter Patriarcham

cham Romanum & Conſtantinopolitanum de jure ſuper Metropolim Bulgariæ. Ita pariter Gaufridus Andegavenſis Epiſcopus profitetur: *Eccleſiam Maziacenſem, quia eam Apoſtolica auctoritate excommunicatam audivimus, abſolvere nec poſſumus, nec debemus*, Theſ. Anecdot. *tom.* 4. *col.* 123. Ex hoc igitur vetuſtiſſimo Romani Pontificis jure factum erat, ut quos in alienis Epiſcopatibus excommunicatione plecteret Romanus Pontifex, nemo alius Epiſcoporum ſibi abſolvendos uſurparet. Unum erat, quod in ea diſciplina ſervabatur; nimirum neque excommunicationis reos omnes continuò ad Romani Pontificis judicium depelli, niſi fortè criminis illius ſcelus non occultum, ſed palam & in apertum veniſſet. Occulta enim crimina excommunicatione à Romano Pontifice inuſta, ad Epiſcopos remittebantur. Publica verò nemo alius niſi Pontifex dimittebat. Ita prodit Concilium Trevirenſe ann. 1238. can. 1. *Cum autem incendiarii abſolvi non poſſint poſt publicationem, niſi à Papa, nos expenſis & laboribus volentes parcere, ſtatuimus, ut ante denunciationem hoc ipſis intimetur; videlicet, quòd niſi ſatisfecerint, ad Papam oporteat eos laborare, ut ſic territi, ad ſatisfactionem inducantur. Idem de violatoribus & fractoribus Eccleſiarum & Monaſteriorum.* Theſaur. Anecdot. Martene, & Durand, *to.* 4. *col.* 184.

Quot verò ſunt crimina reſervationi Pontificiæ ſubjecta? Accipe quid edicant ad illuſtrationem doctrinæ à Thomaſſino conſtitutæ, quid, inquam, edicant plura Concilia nuper in eiſdem Anecdotis, *tom.* 4. vulgata. Concilium incerti loci *tom.* 4. *col.* 159. *c.* 19. *Sunt tria, in quibus nullus habet poteſtatem abſolvendi, niſi D. Papa, vel ejus Vicarius, ſcilicet, injectio manuum in Clericos vel quoſque Religioſos, incendia, ſymonia. Nihilominus, talium rei remittendi ſunt ad Epiſcopum.* Nimirum, ut judicio ſuo determinet, num occulta ſint vel aperta crimina; & ſi occulta, num velit ad Pontificem remitti. Pertinent hæc, ni fallor, ad ſæculum 13. Antiqua ſtatuta Eccleſiæ Eduenſis, ſæculi pariter 13. totidem verbis eadem repetunt. Sed & ante illa omnia legimus in vita Gregorii VII. *cap.* 79. eos, qui adversùs Romanum Pontificem cum Henrico Rege conjurarunt, miſſis ad Apoſtolicam Sedem nunciis, *epithemium* (impoſitionem) *pœnitentiæ poſtulaſſe. Quibus*, addit Author ejus vitæ, *gremium S. Eccleſiæ* Pontifex *aperuit*. In Pontificem ergo conjuraſſe, crimen habebatur, nonniſi ab eodem Pontifice dimittendum.

Quærit hìc Thomaſſinus *num.* 11. quandonam cœperint mandata abſolvendi à Romanis Pontificibus dari, ne pro abſolutione caſuum ſontes Romam petere cogerentur. Quod illi inexploratum, mihi certè non liquet; ſed conſueviſſe ſæculo 13. mandata illa à Pontificibus dari, demonſtrat ſtatutum antiquum Eccleſiæ Eduenſis ejuſdem ſæculi can. 31. quo ſingulis ſacerdotibus interdicitur facultas à criminibus Pontificiis abſolvendi, *niſi de mandato Papæ*, Anecdot. *tom.* 4. *col.* 471. Canon iſte, ſicut & alii plures, recurrit totidem verbis in Concilio incerti loci *ibid. col.* 158.

Ad Cap. 14. n. 5. Referuntur in Anecdotis Concilia plura, in quibus id ipſum, quod Thomaſſinus ſubodoratus eſt, animadvertitur; nimirum caſus Epiſcopales promiſcuè cum Papalibus in Synodis quibuſdam ideò referri, ut moneantur Confeſſarii omnes promiſcuè pœnitentes ad Epiſcopum remittere, abſolvendos ab ipſis, ſiquidem poſſint; remittendos verò ad Pontificem, ſi facultate deſtitutos ſe noverint; idipſum, inquam, diſertè promunt Statuta Synodalia Eccleſiarum Cadurcenſis, Ruthenenſis & Tutelenſis ann. 1269. in quibus Pontificalibus & Epiſcopalibus promiſcuè recitatis, ad caſus quoſdam Papales hæc luculenter addita legimus: *Ut ipſe Epiſcopus abſolvat, ſi poteſt, vel ad ſuperiorem remittat.* Anecdot. PP. Martene, & Durand, *tom.* 4. *col.* 692.

In pleriſque Diœceſibus nihil certi conſtitutum fuiſſe de caſibus Epiſcopis reſervatis credimus; ſed quæcumque graviora in Confeſſione Sacerdotes audirent, hæc remittere ad Epiſcopos jubebantur. Quare ſi quæ crimina certis in Conciliis deſignata ſunt, hæc exempli loco adducta credimus, non ut intra illa tantùm crimina Epiſcopalis reſervatio determinaretur. Liquet id apertiſſimè ex Conſtitutionibus Eccleſiæ Leodienſis *ann.* 1287. *Canon.* 11. *Sacerdotes Epiſcopo reſervent majora peccata, ut puta homicidia, ſacrilegia, incendia, &c.* Vides hìc crimina exempli loco tantummodò deſignari, ut noſcant ſcilicet Sacerdotes eorum exemplo, quos abſolvere, quos verò criminoſos ad Epiſcopos remittere jubeantur. Hinc factum credo, ut cùm Epiſcopalium caſuum reſervatio in incertum vagans, Sacerdotes dubios & in ambiguo relinqueret, factum, inquam, credo, ut tandem Epiſcopi reſervandorum ſibi criminum catalogum in ſuis Synodis dare maluerint. Et cùm olim longè plura, quàm noſtra ætate, remitterentur crimina, longos propterea illorum Catalogos ſtruxerunt Epiſcopi, ut legas in Synodis Eccleſiarum Cadurcenſis, Ruthenenſis, & Tutelenſis ann. 1289. & aliis pluribus, in Anecdotis *tom.* 4. Occurrit olim nobis parvus quidam Libellus, in quo longo pariter ordine recenſebantur caſus Epiſcopales hujus noſtræ Diœceſis Lucanæ, juſſu Reverendiſſimi D. Alexandri Guidiccioni Senioris Epiſcopi ejuſdem Diœceſis ann. 1549. vulgati. Ex Concilio Tridentino primùm factum eſt, ut ex immenſa illa caſuum reſervatorum ſtrue, pauca quædam, ſed graviora, ſeligerentur, cæteris omnibus Confeſſariorum judicio remiſſis.

Ad Cap. 15. num. 1. Indulgentia omnium, quoquot unquam occurrant, vetuſtiſſima legitur in ſacramentario Romano, ante ſæculum nonum ſcripto, apud Mabillonium Muſæi Italici *p.* 1. in hæc verba: *Menſe Junio die* 22. *SS. Martyrum mille* 480. *quorum vigilia cum ſilentio & jejunio eſt celebranda, & conceſſum eſt pro illo uno die annum dimittere in pœnitentia.*

Quæ verò ex Baronio obſervat Thomaſſinus, nimirum ante bella Palæſtinæ ſacra, Pontifices nunquam ampliorem indulgentiam, quàm unius anni, conceſſiſſe, cum nonnullis exemplis, quæ inter legendum offendimus, prorſus non congruunt. Legitur apud Ughell. *tom.* 5. *in Aquilejenſibus, col.* 50. & 51. *nov. Edit.* vetus quædam inſcriptio, poſita à Poppone Aquilejenſi Patriarcha anno 1031. in qua conſecratum à ſe Templum in honorem B. Mariæ Virginis teſtatur; addit deinde: *Ob cujus ſolemnitatem Romanus Summus Pontifex Joannes Papa XIX. gratia Apoſtolica conceſſit indulgentiam* 100. *annorum &* 100. *dierum ſingulis annis, omnibus verè pœnitentibus & confeſſis dictam Aquilejenſem Eccleſiam viſitantibus cauſa devotionis, & in Feſto Martyrum Hermachi & Fortunati, & per octavas eorum ſingulis diebus* 18. *ann. & totidem quadragenarum. Item dicti Cardinales* (nempè qui conſecranti Eccleſiam Patriarchæ adfuturi Roma venerant) *authoritate Apoſtolica ob reverentiam S. Quirini Martyris, quia ejus corpus portaverunt de urbe, & ob reverentiam B. Marci Papæ, & Confeſſoris, cujus etiam corpus de urbe portaverunt, conceſſerunt indulgentiam* 10. *annorum &* 10. *quadragenarum.* Hæc indulgentia, de cujus ſinceritate recentiores Ughellii Editores nihil dubitant, ad nos verò judicium de illa ferre, utpotè quibus & marmoris & ſcriptionis forma eſt inexplorata, non ſpectat; hæc, inquam, indulgentia, præterquamquod evidentiſſimè demonſtrat, Pontifices largiores, quàm per unicum annum, conceſſiſſe indulgentias, illud etiam probat, quod infrà à nobis demonſtrabitur, earum indulgentiarum vim non in eo tantùm ſpectari, ut canonicas pœnitentias ſontibus remittant, ſed ſimul etiam cum pœnitentiis inferre pœnarum ſpiritualium & alterius vitæ dimiſſionem. Quorſum enim alioqui 100. annorum indulgentia concederetur,

retur, cum nemo uſpiam ad tam longam pœnitentiam damnatus legatur? Etſi enim aliqui ad pœnitentiam toto vitæ tractu prorogandam in quibuſdam Conciliis adacti ſint, id tamen per eam ætatem jam ferè deſiiſſe conſenſuros Eruditos facilè credo. Præterquamquòd pœnitentiam quamcumque poſt commiſſum crimen toto vitæ decurſu agendam, multò breviorem ſemper fuiſſe arbitror, quàm ut 100. annis duraret. Quamobrem 100. annorum indulgentia eò referenda eſt, ut tantum de ſpiritualibus criminum pœnis dimittat, quantum canonica pœnitentia 100. annorum remitteretur. Sed fuſiùs infrà: modò verò ad propoſitum de indulgentiis, ultra annum prorogatis, regrediamur.

Urbanus II. ann. 1092. hanc indulgentiam in dedicatione Eccleſiæ Abbatiæ Cavenſis, quam dedicationem ipſe ſolemni ritu præſtitit, conceſſiſſe legitur. Decrevit itaque perpetua ſanctione, ut die 4. & 5. Septembris, nec non diebus Cœnæ Dominicæ, & Paſſionis Jeſu Chriſti, indulgentiam illam viſitantes Eccleſiam Fideles conſequerentur, quæ euntes ad S. Jacobum Compoſtellanum manebat. Cæteris verò anni diebus ad ipſam Baſilicam religiosè accedentes, quatuor annorum & totidem quadragenarum indulgentia donavit. Adjecit inſuper effecitque, ut Bruno Signinus Epiſcopus ſacellum Abbatis eadem die ſolemni ritu conſecrans, ſeptem annorum & totidem quadragenarum indulgentiam concederet. Recitat ejus Indulgentiæ diploma Baronius ad an. 1092. ejuſque mentio extat in M. S. Cavenſi. Rer. Ital. *tom.6. col.237.*

Reliquum eſt, ut de indulgentiarum vi & efficacia luculentiùs diſſeramus, cum Thomaſſinus non ſatis ea de re egerit. Ex his enim, quæ toto capite 25. diſputat congeritque, ſatis obſcurè potiſſimum earum effectum inſinuat, remittendi nempe non Canonicas tantùm pœnas, ſed & ſpirituales, debitamque in Purgatorio ultionem pro criminibus condonandi. Hoc igitur authoritate vetuſtiſſimorum Theologorum primò demonſtramus. S. Thomas in 4. *diſtin.* 2. *q.* 1. *art.* 3. ita diſertè mentem ſuam prodit: *Quidam dicunt, quòd indulgentiæ non valent ad abſolvendum à reatu pœnæ, quam quis in Purgatorio ſecundùm judicium Dei meretur. Sed hæc opinio non videtur vera.* Florebat S. Thomas ſæculo 13. Durandus ineuntis ſæculi 14. Theologus, hoc ipſum totidem penè verbis expreſſit. Non diſſentit Riccardus de Mediavilla, abſolutiſſimus ejus ætatis Theologus. Prætereo cæteros recentiores, quibus ſanè unam hanc ſtetiſſe ſententiam dubitaverit nemo. Quarè unanimi Theologorum jam inde à quinque ſæculis aſſertio probat, indulgentias non eò tantùm valere, ut de pœnitentiis Canonicis remittant, ſed de ſpiritualibus etiam pœnis plurimum condonent.

Aliud ejus rei argumentum promo ex vetuſtiſſimo more indulgentias pro defunctis concedendi. Demonſtrat Lucas Tudenſis, qui ann. 1240. florebat, in ſuo Opere contra Albigenſes, fruſtra Hæreticos dictitare, indulgentias nihil habere in mortuos efficaciæ: *Contra eos, qui dicunt indulgentiis Prælatorum in nullo ſublevari animas defunctorum.* Hunc titulum præfigit capiti 8. *lib.* 1. in quo adversùs Hæreticos veritatem illam demonſtrandam, adductis è Dialogis S. Gregorii argumentis, aggreditur. An ille intentum evincat, adductis S. illius Doctoris teſtimoniis, in examen revocare non eſt noſtri inſtituti: ſatis habemus demonſtraſſe, vetuſtiſſimi ejus Doctoris teſtimonio morem obtinuiſſe in Eccleſia, ut indulgentiæ à Prælatis pro animabus Purgatorii concederentur. Sed & multò luculentiùs ea de re diſſerit S. Thomas in 4. *diſtin.* 45. *quæſt.* 2. *art.* 3. afferens: *Si indulgentia ſub hac forma fiat: Quicumque fecerit hoc vel illud, ipſe & Pater ejus, vel quicumque ei adjunctus, in Purgatorio detentus, tantum de indulgentia habebit: talis indulgentia non ſolum vivo, ſed etiam mortuo proderit.* Hactenus ille, quibus non obſcurè inſinuatur, indulgentiarum vim, non ad pœnitentiam tantùm canonicam, ſed etiam ad remittendas alterius vitæ pœnas ſpectare.

Tertiò tandem hanc ipſam veritatem probo ex verbis Chronici Monaſterii Caſaurienſis in Aprutio, Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 872. de Indulgentia ab Urbano II. conceſſa: *Prædicavit remiſſionem peccatorum, & vice ſibi tradita à Deo, omnibus dedit, quicumque ad Inſulam tenderent, & Civitatem, & terram tranſmarinam, quæ à Saracenis poſſidebatur, liberarent. Adjiciens & hoc, ut quiſquam in via ſive in pugna pro Chriſto moreretur, in numero Martyrum, abſolutus ab omnibus peccatis ſuis, computaretur.* Quid, rogo, eſt omnia peccata dimittere Apoſtolica authoritate, & in numero Martyrum recenſeri; niſi indulgentia aliqua pleniſſimè donari, qua non pœnæ tantùm canonicæ, ſed pœnæ omnes alterius vitæ ita remitterentur, ut mortalis corporis laqueis exuti ſpiritus, actutum in ſuperna evolarent? Concedit ergo Pontifex indulgentias, quibus pœnæ omnes alterius vitæ abſolvuntur. Poſt hæc ſcripta, incidimus in Paralipomena P. Papebrochii ad Conatum in Catalog. Romanor. Pontif. pag. 69. in quibus revocare nititur in dubium veritatem Cavenſis illius Indulgentiæ, quam ab Urbano II. conceſſam ex M. S. Cœnobii Cavenſis, imò è Diplomate Urbani à Baronio ad ann. 1092. producto, ſupra laudavimus. Ejus unicum argumentum ex eo petitur, quòd de Indulgentia Compoſtellana agentes, illam, ut longiùs à Calliſto II. qui poſt Urbanum ſacris præfuit, repetendam ducunt. Sed hoc argumentum, ut vera fatear, tanti habendum non eſt, ut diplomatis hujus ſinceritatem, traditione ſuffultam Cavenſis Monaſterii, ut ex M. S. ejus Cœnobii, à nobis laudato, conſtat, in dubium revocet. Potuit enim Calliſtus II. Indulgentiam Compoſtellanam, antea à deceſſoribus ſuis conceſſam, prorogaſſe; ejuſque prorogationis documento ſervato, utpotè quod omnium inſtar fuiſſet, vetuſtiora omnia ſitu & neglectu facilè interciderunt.

Ad Cap. 16. n. 1. Luculentiſſimum & veluti domeſticum, nec minùs illuſtre publicæ pœnitentiæ documentum hìc præterire ducerem religioni. Bonifacius, inſignis ille in Italia Comes, Matildi filia inſignior, qua nos Lucenſes cive gloriari Florentinius in eruditiſſimo Opere docuit; Bonifacius, inquam, criminum quorumdam, ac maximè pretio non ſemel divenditæ Eccleſiaſticæ dignitatis, reus, publica hac pœnitentia inflicta à Guidone Abbate Pompoſiani Cœnobii in Ferrarienſi agro ſcelera luit:

Ante Dei Matris altare flagellat amarè
Verberibus dudum....
Hoc pro peccato multis aliiſque patrato
Vovit adhuc votum.....
Scilicet ad cultum Chriſti ſanctumq; ſepulchrum
De propè debebat quod pergere, ſi ſibi cedat
Vita ſalus tantùm vel ad unum pleniter annum.

Hæc Donizo, in Opere Poetico de vita Matildis, Italic. Rer. Script. *tom.* 5. *pag.* 357.

Domeſtico exemplo domeſticam authoritatem liceat adnectere; quamquam enim nihil ex ea ſingularius & Thomaſſino intactum demonſtratur; hanc tamen ab æquis Lectoribus veniam expoſcimus, ut quoties opportuna ſeſe præbuerit occaſio patriæ diſciplinæ monumenta proferendi, ei, qua in Patriam tenemur, charitati permittant. Si enim Gallo Authori Gallicanam ubique diſciplinam ingerere ultrò concedunt, cur & Lucenſi, Lucenſis quandoque meminiſſe, non dabitur? Præſertim cum Eccleſia Lucenſis illud fuerit in Italia decus & honos, ut inter inſignes, ejus Provinciæ Eccleſias & vetuſtate & ſanctitate ſua locum obtinere non immeritò poſſit. In Conſtitutionibus igitur Eccleſiæ Lucenſis ſub Illuſtriſs. & Reverendiſſimo Alexandro Guidiccionio Seniori, Epiſcopo Lucano, editis ann. 1571. *cap.* 46. *pag.* 54. hæc de publica criminum pœniten-

nitentia legas. *Cùm juxta canonicas ſanctiones peccata graviora, quæ vulgata ſcandalizant totumque commovent populum, ut hominum ſcelera cohibeantur, ſolemni ſint pœnitentia caſtiganda, ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus omnibus Sacerdotibus noſtræ Diœceſis, ut ſimilibus publicè delinquentibus Laicis publicam pœnitentiam injungant, modeſtè tamen & pro modo culpæ, maturaque conſideratione perſonarum, ſexus, ætatis atque delicti habita. Reſervantes nihilominus nobis authoritatem genus hoc publicæ pœnitentiæ in aliud ſecretum, quando magis ita expedire judicabimus, commutandi.* Ita ad mentem Concilii Tridentini conſtituit vigilantiſſimus Epiſcopus. Brevi tamen intelligens, & experimento probans, gravem illam ſarcinam minùs ferre valuiſſe Sacerdotes illos, quibus Confeſſiones excipiendi munus impoſitum erat, rurſus editis iiſdem Conſtitutionibus, decretum illud totum de publica pœnitentia delevit. Lege Conſtitutiones Eccleſiæ Lucenſis an. 1584. *conſtit.* 51.

Ad Cap. 17. num. 1. Vetuſtius aliud Archidiaconorum monumentum ſuppeditat Prudentius in Libro Periſtephanon, carmine de S. Laurentio *v.* 37. qui anno Chriſti 258. in vivis agebat. Ita enim de illo canit:

Hic primus è ſeptem viris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior,
Clauſtris ſacrorum præerat,
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.

His verbis ſimul demonſtratur munus Archidiaconi, ſervandi nempè Euchariſtiam; quare paulò infra, *v.* 347. ab eodem Scriptore appellatur *Myſteriarches*, & Eccleſiæ proventus diſtribuendi. Eſt autem Euchariſtiæ ſervandæ munus altius profectò & ſublimius, quàm res temporales Eccleſiæ tantùm diſpenſare. Sileant ergo Heterodoxi, neque Diaconos ad hoc tantùm primitùs deſtinatos, ut res Eccleſiæ temporales curarent, improbè calumnientur. Sed hæc fuſiùs à Thomaſſino infra, *c.* 29.

Ad Cap. 19. Aliud Archidiaconorum munus exhibet Concilium Overenſe in Hiſpania ann. 873. celebratum. Decernit enim *c.* 3. ut Archidiaconi probati nominis eligantur, *qui per Monaſteria & Parochianas Eccleſias eundo, bis in anno concilia celebrent, gregi Domini prædicationis ſemina miniſtrent; ipſaque Monaſteria ſive Eccleſias ita diſponant, quatenus nobis* (Epiſcopis) *fideliter rationem reddant.* Selecti igitur ad id munus Archidiaconi, qui per univerſas Hiſpaniæ regiones diſcurrentes, cum collectis in unum Clericis & Monachis Concilia celebrabant, quid optimum factu communi ſententia decernentes, totius deinde rei geſtæ Epiſcopo ejuſdem regionis, vel proximiori fortè alteri reddentes rationem. Quæ quidem neceſſaria erat tunc temporis per Hiſpanias politia, cùm Maurorum infeſtatione ſuis deſertæ Paſtoribus oves, à dimiſſis per Provincias Archidiaconis paſcendæ fuerunt.

Ad Cap. 20. n. 1. Archidiaconos in Italia ſæpè Archipresbyteris præceſſiſſe, non rarò etiam Archidiaconis Archipresbyteros, legas paſſim in ſubſcriptionibus Epiſcopalium Conſtitutionum apud Ughellium. Archipresbyter ante Archidiaconum ſubſcribit chartæ Ildeberti ſeu Aldiberti Epiſcopi Patavini, datæ anno 965. ſeu potiùs 955. Viciſſim ante Archipresbyterum nomen Pacifici Archidiaconi apparet in altera charta Rotaldi Epiſcopi Veronenſis, anno 814. Rurſus Stephanus Archipreſbyter primas tenet ante Romaldum in documento Rodulphi Epiſcopi Vicentini, ſignato 975. Rainulphus Beneventanus Archidiaconus ſtatim poſt Henricum Archiepiſcopum, itidem Beneventanum, adeoque ante Primicerium & Archipresbyterum, ſubſcriptus legitur in charta ejuſdem Henrici anno 1157. Eandem pariter diſciplinam ſpectes in Placentinis; in charta namque Dionyſii Epiſcopi apud Campium, data anno 1055. Raynaldus Archidiaconus non infra Archipresbyterum tantùm, ſed & infra Sacerdotes omnes, & ſupra Diaconos conſtituitur. Ex quo vides variam obtinuiſſe ejus rei apud varias Eccleſias diſciplinam. Quare mirari ſubit, cur has vices variis temporum viciſſitudinibus attribuere Thomaſſino ſuccurrerit, & non potiùs varianti ea in re variarum Eccleſiarum diſciplinæ. Sicut enim apud alias aliæ erant in Capitulo dignitates, nam & Decanus in nonnullis inter primores dignitates conſtituitur, in aliis verò ad inferiores rejicitur; ita pariter & cum Archipresbyteris & Archidiaconis factum eſt; nimirum apud alias Eccleſias præfuiſſe Archipresbyteros, apud alias verò Archidiaconis primas ceſſiſſe Sedes.

Non unum olim fuiſſe Archidiaconum inter S. R. E. Cardinales collegiſſe mihi viſus ſum ex vita Stephani IX. Papæ, qui Romanam Cathedram aſcendit an. 1057. ita enim de illo Cardinalis Aragonius, qui ann. 1356. florebat, & ſupplementum digeſſit ad Pontificale ex Actis Manuſcriptis Summorum Pontificum, à Bibliothecariis ſingulis deſcriptis, uti credit Muratorius Rer. Ital. *tom.* 3. *pag.* 274. *Evolutis paucis diebus, cum infirmitas vehementiùs creſceret, Epiſcopos, Presbyteros, & Archidiaconos Cardinales ante ſe vocavit.* Facilè tamen Archidiaconorum Cardinalium nomine Diaconos appellavit, qui Cardinalitia dignitate inſignes, veluti principes cæterorum Diaconorum, adeoque & Archidiaconi viderentur. Quamquam autem veriſſimè animadverterit Thomaſſinus, ſequioribus ſæculis de immodica illa Archidiaconorum dignitate plurimum deceſſiſſe, non tamen hæc, uſque adeo certa diſciplina obtinuiſſe, credenda ſunt, quin in Eccleſiis nonnullis priſtina omnia jura Archidiaconis manerent aſſerta. In Statutis Synodalibus Eccleſiæ Leodienſis anno 1287. toto capite 14. innovantur vetera omnia Archidiaconorum jura, viſitandi nempè Eccleſias, Presbyteris, Decanis omnibus ruralibus præſidendi, inſtituendi in Beneficiis Eccleſiarum ſibi commiſſarum, excommunicatione tandem atque interdicto in reos animadvertendi. Anecdot. PP. Martene & Durand. *tom.* 4. *col.* 856.

Ad Cap. 21. num. 1. &c. Quæ tanto eruditionis molimine demonſtrare nititur Thomaſſinus, nullos ſcilicet conſtitutos fuiſſe Parochos per diſpoſitos in Diœceſi agros ante ſæculum quartum, inſigni argumento, ex veteri monumento recens producto à viro eruditiſſimo Laurentio Zacchagno Vaticanæ Bibliothecæ jam Præfecto, convelluntur. Inter vetuſta Authorum Eccleſiaſticorum ſcripta edidit ille Diſputationem Archelai Epiſcopi Meſopotamiæ adversùs Manetem, deteſtabilis illius hæreſis authorem, quæ tantum deinde ſubſequentibus ſæculis invaluit, quantum in corruptiſſimo Mundo licentiam prævalere par erat. Ex Actis igitur ejus Diſputationis liquet, Manetem victum & veluti caſtris exutum ab Archelao Epiſcopo Meſopotamiæ, proficere ſe poſſe quidquam in ea urbe deſperantem, clam fuga dilapſum, *in quendam vicum longè ab urbe, qui vocabatur Diodori*, ſeceſſiſſe. Erat autem, ſicut in iiſdem Actis legitur, *Presbyter loci illius, nomine & ipſe Diodorus, mitis & quietus.* En igitur certi vici pagique Presbyter, nempe Parochus; neque enim Presbyteri nomine deſignari hìc Epiſcopum aliquem ſuſpiceris, cùm ejus ſcripti Author Epiſcopum, nonniſi conſueto Epiſcopi nomine, deſignare ſoleat, & nunquam Archelaum niſi Epiſcopum appellarit. Cujus autem Diœceſis vicus ille haberetur, ex eo conſtat, quòd Diodorus ibidem ad Archelaum, veluti ad Epiſcopum ſuum, ſcribat, & viciſſim Archelaus, in mutuis ad ipſum literis, filii titulo virum compellarit, quod Epiſcopum erga ſubjectum ſibi Presbyterum maximè decet. Parochi verò ejus loci munere functum Dionyſium, ſatis il-

lis Actorum verbis deſignatur: *Presbyter loci illius.* Acta ſunt hæc ann.277. ut ex accurata ejuſdem Zacchagnii diſcuſſione liquet.

Hiſce autem ſemel conſtitutis, Parochos ſcilicet prioribus Eccleſiæ ſæculis, quamvis raros alioqui, in agris, & vicis non defuiſſe, id continuò evincitur, per illos ſacramenta Baptiſmi & Pœnitentiæ adminiſtrari conſueviſſe; quemadmodum ſatis demonſtrat Thomaſſinus *cap.23. num.2. §. Poſtquam autem.* Sed & Baptiſmum conſueviſſe à Presbyteris adminiſtrari, ex hoc etiam argumento docemur, quòd in Conſtitutionibus Apoſtolicis *lib.8. cap.28.* ſolis Diaconis Baptiſmi adminiſtratio interdicitur. Si enim Diaconus non baptizat, utique id præſtant Sacerdotes, quibus nihil ea de re interdictum ibidem legitur.

Ad Cap.23. num.8. Minùs eruditis ſalivam hìc facit Thomaſſinus, turbas commemorans occaſione Canonis Arauſicani agitatas. Ne igitur hiantes corvos dimittamus, accipe brevem ejus rei hiſtoriam. Ediderat Jacobus Sirmundus in ſua Collectione Gallicanorum Conciliorum hunc Canonem in hæc verba conceptum: *Nullus miniſtrorum, qui baptizandi recepit officium, ſine chriſmate uſquam debere progredi, quia inter nos placuit ſemel in Baptiſmate chriſmari. De eo autem, qui in Baptiſmate, quacumque neceſſitate faciente, non chriſmatus fuerit, in confirmatione Sacerdos commonebitur; nam inter nos chriſmatis ipſius nonniſi una benedictio eſt. Non ut præjudicans quidquam dico; ſed ut non neceſſaria habeatur chriſmatio repetita.* Quibus verbis deſignatur, unam eſſe eandemque unctionem, ſive quæ à miniſtris ſimul cum Baptiſmate, ſive quæ ab Epiſcopo in Confirmatione præſtaretur. Ex quo illud evincebatur, Sacerdotes miniſtros eſſe Baptiſmi, perinde ac Confirmationis. Adversùs Sirmundum inſurgens Petrus Aurelius, ſeu Abbas ille inſignis de *S. Cyran*, Galliæ Theologus, vulgatam illuc uſque lectionem defendens, tuebatur, poſtrema capitis verba ita, remota negatione, legi oportere; *Non ut præjudicans quicquam dico, ſed ut neceſſaria habeatur chriſmatio repetita.* Quæ in hunc modum reformata ſententia, contrarium planè ſenſum reddit, demonſtrans, duas eſſe, & planè diverſas, unctiones, quæ in Baptiſmo, quæque in Confirmatione præſtantur. Laudat in eodem capite Thomaſſinus teſtimonium quoddam Dionyſii ex libro Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, *Ex quo*, inquit, *intelligere poſſumus conſuetudines Græcæ Eccleſiæ, ejuſdem* Dionyſii ætate obtinentes. Sed quænam ejus Scriptoris ætas? vetuſtiſſima oppidò, ſi vetera præjudicia ſectemur, quæ hunc Dionyſium ipſiſſimum tenent Areopagitam, ad Chriſtiana ſacra ab Apoſtolo Paulo translatum. Sed ut vera fatear, abrogata eſt hodie inter viros doctos hactenus recepta opinio, atque hunc Scriptorem alii paulò ante an.330. conſignant, alii verò revocant ad quintum ſæculum. Vide Joan. Albertum Fabricium, Biblioth. Græc. *tom.5. pag.4.*

Ad Cap.26. *Trahi tamen poſſunt &c.* Concilium Rothomagenſe non Parochis tantùm, ſed & Sacerdotibus omnibus excommunicandi poteſtatem indulſiſſe videtur; nam Canone 38. ita decernit: *Prohibemus, ne Sacerdotes in generali excommunicent, niſi pro furtis & deperditis in eadem Parochia, & tunc trina vocatione præmiſſa.* Sed hæc facilè de Parochis intelligenda ſunt, quibus injungitur, ne unquam, niſi in caſibus ibidem expreſſis, excommunicationis telum in viros aliquos incertos jaciant. Præſcribuntur etiam in eodem Canone ferendæ excommunicationis leges, quæ in Canonibus à Thomaſſino laudatis deſiderantur. Celebratum eſt idem Concilium ann.1232. Anecdot. PP. Martene & Durand. *tom.4. colum.180.*

Ad Cap.27. Ad Monachos, qui Parochiales Eccleſias poſſident, pertinere credo Diploma illud Lucii II. ad Alberonem (Alberium appellat Ughellius) Regii Lepidi Epiſcopum, datum ann.1144. *Sancimus, ut in Parochialibus Eccleſiis, quas tenent Monachi in tuo Epiſcopatu, veſtro aſſenſu Preſbyteros collocent, qui ſi idonei fuerint, à vobis animarum curam ſuſcipiant, & de Plebis quidem cura vobis rationem reddant; Monachis verò pro rebus temporalibus debitam ſubjectionem exhibeant, ſalva in omnibus Apoſtolicæ Sedis reverentia.* Utraque ergo adminiſtratio Vicariis hiſce commiſſa erat, rerum ſcilicet temporalium & ſpiritualium Paroeciæ: hujus rationem ad Epiſcopum, illius ad Monachos referebant.

Vicarios ad nutum amovibiles legimus in diplomate Benedicti Luceriæ Saracenorum (Lucerda de' Sarraceni) Epiſcopi, in favorem Monaſterii S. Sophiæ, in Diœceſi, ni fallor, Beneventana conſtituti, dato anno 1099. Concedit enim Præſul Abbati ejuſdem Monaſterii, ut certas Eccleſias aliquas ipſi per ſe teneant, proventibus earum perceptis, nec non Rectores cæteroſque Eccleſiaſticos ordines in ipſis *Eccleſiis ordinent, & illos*, ait, *pro veſtra libertate veſtroque libero arbitrio amovere, & alios in eundem locum ſubſtituere ſeu mittere, ſine qualibet mea vel meorum contradictione poſſitis.* Ughell. *tom.8. col.218.*

Documentum hoc Vicariæ temporariæ ſeu arbitrariæ ideò exhibendum duxi, quòd vetuſtiſſimum ſit omnium, quotquot unquam ejus generis apud Thomaſſinum occurrant.

Cæterùm de Vicariis ſive temporariis ſive perpetuis Canones longè plures in variis Synodis digeſti leguntur in Theſaur. Anecdot. PP. Martene & Durand. *tom.4.* veluti Canon 30. in Statutis Synodalibus Eccleſiæ Argentinenſis, ann.1425. quo prohibentur Parochi quicumque, vel præbendam aliquam poſſidentes, ne de cætero Vicariam aliquam recipiant, & retineant, cum hujuſmodi præbenda vel Eccleſia. Subſequenti canone cautum eſt, ne Presbyteri duas recipiant Vicarias, ac tandem in Canone 32. omnis removendorum Vicariorum occaſio tollitur, niſi probata coram Judice cauſa. In Statutis Synodalibus Eccleſiæ Trecorenſis an. 1334. reſidentia injungitur Vicariis, omni ea de re facultate revocata, ſi quæ antea conceſſa fuiſſet. Statutorum Eccleſiæ Eduenſis, ſæculi, ni fallor, 13. Canon 69. in hæc verba concipitur: *De Vicariis præcipitur, ut de alia Diœceſi Vicarii non admittantur*; & Canone 70. mandatis onerantur Curati, ne unquam committant, ut dimiſſis propriis, Vicarii fiant alieni. Statuta Eccleſiæ Leodienſis ann. 1387. Canonem 25. & 26. *titul.* 11. pro Vicariis impendunt; cavent enim ne aliquis admittatur in Vicarium, niſi juratus ſine diminutione ſtipendii ſe Vicariatum adire.

Ad Cap.28. num.7. Non patuit Italia violentiæ uſurpatorum? Falleris, doctiſſime Thomaſſine. Author Chronici Farfenſis ſæpiùs & diù conqueritur contra iniquos illos prædones, qui ditiſſimæ illius Abbatiæ bona plurima diripuerunt. Lege Rer. Ital. *tom.2. part.2. col.447.* Lege pariter ea de re decretum Othonis III. Imperatoris, cui præfixus titulus: *De reſcindendis injuſtis rerum Eccleſiaſticarum alienationibus*, emiſſum Ticini in Synodo, in eodem Farfenſi Chron. *pag.496.* relatum, & à Labbeo *tom.9.* Concill. inſertum. Lege ibidem *col.549.* pariter Hugonis Farfenſis Abbatis relationem *de diminutione recentiori Monaſterii ſui, circiter annum* 1014. Nec aliò ſpectat Memoriale, quod vocant, Bertrandi Aquilejenſis Patriarchæ apud Ughell. in Aquilejenſibus *tom.5. col.99. &c.* Querelas ea de re ſuas non ſupprimit Author Chronici Novalicenſis, Rer. Ital. *tom.2. part.2. col.737. & col.757.* ſicut & Author Chronici Caſaurienſis *col.879. & 886.* Quid Author Chronici Vulturnenſis? nonne ejus unus eſt cum cæteris illis omnibus adversùs ſacrilegos illos uſurpatores clamor? Lege Hiſtoriam illam Rer. Ital. *tom.2.*

part. 2.

*part.*2. *col.*834. *&c.* Quæ cùm ita ſint, aliam planè debuit inire rationem Thomaſſinus, ſi demonſtrare voluiſſet, ecquid cauſæ fuerit, cur ita Italia Beneficia indiſcriminatim Laicis æquè ac Clericis ad firmam traderentur? Certè tamen & apud Italos aliquando obſervatum eſt, ut res Eccleſiaſticas Clerici potiùs quàm Laici adminiſtrarent. Felix IV. in Conſtitutione ad Eccleſiæ Ravennatis Clericos cavet, *ne ſæcularis converſationis hominibus Eccleſiaſtici juris prædia vel urbana vel ruſtica dentur adminiſtranda. Quibus verò cum ſæcularis converſationis hominibus nullam neceſſitatem rei familiaris tolerantibus, Eccleſiaſtici juris prædia, vel urbana, vel ruſtica data ſunt, Epiſcopi ſolicitudine, per eos, quibus iuſſerit, Clericos, ad dominium revocet Eccleſiæ, nec deinceps, præter cauſam ſuperiùs comprehenſam, dare præſumat.* Inſigne hoc antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentum ſervavit Agnellus in ſuo Pontificali Epiſcoporum Ravennatenſium, publici juris facto à Cl. Bacchinio, & nuper *tom.*2. Rer. Ital. recuſo, *pag.*96.

Ad Cap.29. num.4. Vetuſtior Hieronymo Tertullianus hanc eandem poteſtatem conferendi Baptiſmatis Diaconis, non ſecùs ac Presbyteris, aſſeruit in Tract. de Baptiſmo cap.17. *Dandi quidem Baptiſmum habet jus ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, dehinc Presbyteri & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi authoritate, propter Eccleſiæ honorem.*

Obſervat hìc Author ad num.16. munus publicas conciones habendi è ſuggeſtu, apud Diaconos non ita frequenter primis Eccleſiæ ſæculis obtinuiſſe. Quare ſi fortè Diaconi Fideles ad Martyrium fortiter ſubeundum hortati leguntur, nunquam tamen è ſacro ſuggeſtu verba feciſſe ad populos primis illis ſæculis conſtat. Minùs tamen ego dictis illius fidem habere cogor exemplo, quod ipſe quidem adducit, S. Vincentii Diaconi. Ex Actis enim genuinis inclyti illius Martyris diſcimus, S. Valerium Ceſarauguſtanum Epiſcopum, quòd impeditioris eſſet linguæ, minùs valentem concionandi munus præſtare, vices ſuas ſancto illi Diacono commiſiſſe. *Quoniam idem Epiſcopus impeditioris linguæ dignoſcitur, tradito doctrinæ miniſterio venerabili Vincentio, ipſe orationi inſiſtebat.* Quis, rogo, non videat, traditam Diacono concionandi poteſtatem, atque id egiſſe Vincentium in Hiſpania, quod ſolerent Epiſcopi; publicis nempe concionibus populum inſtruentes, atque ad virtutem informantes?

Poſt hæc ſcripta, incidimus in vitam Sergii Ravennatenſis Epiſcopi, circa medium ſæculi octavi, deſcriptam ab Agnello Pontifical. *p.*2. *pag.*172. Rer. Ital. *tom.*2. *p.*1. ex cujus lectione intelligimus, ad eam uſque ætatem manſiſſe in ea Eccleſia veterem illam totius Eccleſiæ diſciplinam, ut Diaconorum numerus brevior eſſet, & infrequentior. *Ex illo die cœperunt Levitæ multiplicare.* Legimus etiam apud Landulphum Seniorem Hiſt. Mediol. *libr.* 1. *cap.*5. Rer. Ital. *tom.*4. *pag.*65. inſtitutum in Eccleſia Mediolanenſi à S. Ambroſio ſeptemplicem Diaconorum numerum, utì in Eccleſia Romana obtinebat.

Ad Cap.30. num.2. Mirari ſubit, cur Author noſter Epiſtolam ad Antiochenos tanquam Ignatii Martyris genuinam tanta confidentia laudet? Ecquis enim noſtræ ætatis Criticus ignoret, veriſſimum eſſe illud Cl. Fabricii Bibliot. Græc. *lib.*5. judicium, *Epiſtolam ad Antiochenos, ſicut & ad Tarſenſes, toti primævæ antiquitati inauditas fuiſſe?* Quare aliud Authori quærendum fuerat ſincerius documentum, quo de vetuſtate minorum Ordinum Clericorum inſtrueremur. Animadvertendum eſt etiam, apud Authorem in ſententia laudatæ Epiſtolæ ad Antiochenos omiſſam eſſe vocem *Confeſſores*. Ita enim concepta eſt in Editione Coteleriana: *Saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oſtiarios, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores.* Portò Foſſores, de quibus hic apud Pseudo-Ignatium, & ex illo Thomaſſinus, ita è Cœmeteriis expreſſos exhibet Cl. Boldettus in ſuo Opere: *Oſſervazioni ſopra i Cimiteri de' Martiri, tom.*2. *in fogl. Rom.*1720. Vir pingitur ſtricta quadam tunica tectus, quæ ad genua tantùm demittitur: in extrema fermè tunicæ ora geminæ hinc & inde appictæ Cruces, ſicut & in dextero humero alia ejuſdem formæ ſpectatur. Inſcripta eſt tabulæ ſeu imagini hæc epigraphe: *Diogenes Foſſor in pace depoſitus octavo Kal. Octobris.*

Ad Cap.32. num.8. Alterum Oblationarii munus accipe ex Authore Relationis de tranſlat. S. Sebaſtiani apud Bolland. ad diem 20. Jan. *Oblationario vocato, cujus munus erat, ex Romana conſuetudine, aperire ſepulchrum.* Pertinent hæc ad annum 814. In ſua ergo poteſtate habebant Oblationarii Martyrum ſepulchra, ut nonniſi ab illis clauderentur recluderenturque.

Ad Cap.33. num.3. Ipſe tamen Innocentius, qui ſtatuiſſe dicitur, ut Subdiaconus in Epiſcopum eligi liberè valeat; ipſe, inquam, Innocentius irritam declaravit electionem Archidiaconi cujuſdam Remenſis in Archiepiſcopum ejuſdem Provinciæ, ex eo potiſſimùm titulo, quòd electus ille Subdiaconatus tantùm Ordine initiatus eſſet. Nefas autem eſſe dicebat, Subdiaconum in Epiſcopum eligere, non impetrata ea de re Metropolitani diſpenſatione, vel Romani Pontificis, ſi electus ipſe ad Metropoliticam aliquam Cathedram fuerat aſſumendus. Data eſt Epiſtola in Laterano 2. Nonas Julii ann.7. Pontificatus ipſius, & refert Ughell. in Præneſtinis, *tom.*1. *col.*204. *nov. Edit.*

Ad Cap.34. Probat hoc idem, quod ab Authore demonſtratum eſt, illuſtre ex Italo Sacerdote petitum exemplum. Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus ann.466. renunciatus, Eccleſiaſticæ militiæ tyrocinia in ipſa Lectoris ordinatione poſuit. Ita enim de illo Ennodius, qui geſtorum ipſius hiſtoriam literis conſignavit: *Cœleſtis militiæ tyrocinium orditurus, Lectoris Eccleſiaſtici ſuſcipit officium.*

Ejuſdem etiam Epiphanii documento fulcitur tradita à Thomaſſino ſubſequenti Capite doctrina; nimirum, quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis non omnes ſimul minores Ordines in unum eundemque virum congeſtos fuiſſe. Nam Epiphanius primò Lector initiatus, ſtatim ad Subdiaconatum, deinde ad duos reliquos majores Ordines tranſivit. Et quamquam nihil de collato viro huic eximio Sacerdotii Ordine in narratione Ennodii legatur; (refert enim, poſt ſuſceptum Diaconatum, opportuno deinde tempore in Epiſcopum ordinatum fuiſſe) omiſſum tamen Sacerdotalem illum Ordinem ne ſuſpicamur quidem. Potuit enim Epiphanius ſimul ac in Epiſcopum renunciatus fuerat, Presbyteratu primùm, deinde Epiſcopatu initiari.

Ad Cap.37. n.2. Veriſſimè Author demonſtrat, toto ſaltem ſæculo 4. verticis abraſi morem nondum apud Clericos obtinuiſſe; id enim ſub oculos ipſos exhibent picturatæ quædam tabulæ apud Boldettum, in ſæpiùs laudato Opere de Romanis Cœmeteriis, in quo ſpectandas præbet Icones aliquas SS. Petri & Pauli, & aliorum Apoſtolorum, quorum ad vivum diſſecta coma, nunquam tamen abraſo vertice, hiulcatur. Quæ ſi vera fuerint, utì ne ambigendi quidem ullus eſt locus, vide quid cenſeas de pictura illa ab Arrighio *tom.* 2. Rom. Subterr. è Cœmeterio Priſcillæ producta S. Pontificem Pium I. exhibente, cujus Clericalis tonſura coronam refert à Monachis noſtræ ætatis non diſſimilem: ſuperiorem enim verticis partem abraſam ambit capillorum circulus, quem deinde preſſiùs ad cutem diſſecti inferiores crines excipiunt. Hanc ipſam picturatam tabulam exhibet Cl. Blanchinius in Notis ad vitam S. Pii, *tom.*2. Anaſtaſii Bibliot. Edit. Rom. *pag.*128. exhibet, inquam, veluti genuinam, quod in viro docto, & quidem noſtræ ætatis, mirere.

Et quoniam ex picturatis tabulis in rem præsentem exhibuimus documenta, musivi operis Ecclesiæ S. Sabinæ Romæ, ad ætatem S. Cœlestini I. Papæ, anno nempè 424. circiter, pertinentis, meminisse juvat. In tabula opus illum repræsentante apud Ciampinum Vet. Monum. *tom.*1. *tab.*48. duos viros stantes aspicias, quorum utriusque verticem abrasum inferior coma, in coronæ morem resecta, circumdat.

Ad Cap.38. num.13. Cùm Anglorum disciplina satis ex iis, quæ hìc ab Authore animadvertuntur, appareat, juvat modò eam, quæ apud Hibernos sæculo 8. vigebat, ex Canone quodam Collectionis Hibernicæ, eodem sæculo digestæ, sub oculis exhibuisse. Ita ergo legas eum Canonem, relatum Anecdot. *tom.*4. *col.*5. *Patricius ait: Quicumque Clericus ab Ostiario usque ad Sacerdotem, si non more Romano tonsus fuerit, condemnabitur.*

Ad num.13. Aliter hanc Scotticam vel Simonis Magi coronam describit Cl. Mabillonius Præfat.1. in sæc.3. Benedictinum *pag.*98. ita enim habet: *Scottis mos erat anteriorem capitis partem capillis nudare, ab aure ad aurem posteriori intonsa. Unde Simoniaca eorum tonsura dicebatur, qualis scilicet Simoni Mago aliisque hominibus calvis spontè nascitur.*

Ad Cap.39. numer.10. Græcorum disciplinam probari facilè credo ex insigni illo musivo opere annorum 547. circiter, quod Ravennæ spectatur, exhibeturque, non à Ciampino tantùm Vet. Monument. *tom.*2. *cap.*9. sed etiam à Duchangio, Alemanno, aliisque. Refert autem imaginem Justiniani Cæsaris, cujus sinistrum latus tegunt tres viri Ecclesiasticis vestibus induti; ita tamen, ut primi vestis casulam exhibeat, duorum verò subsequentium dalmaticam. Tres illi verticem gerunt abrasum, quem deinde coma ambit, ex anteriori parte in coronæ modum dissecta, ad aures verò, & in occipite aliquantò longiùs excurrens. Græcorum, inquam, disciplinam referre viros illos crediderim; quamquam enim Ravennates Clericos exhibere Ciampinus aliique suspicentur, summa tamen erat Ravennatensis Ecclesiæ cum Græca affinitas, & consensio, ut ex Pontificali Agnelli Ravennatis liquet.

Ad Cap.40. num.2. Quamquam ad recentiorem ætatem pertinent, ea quæ nos tradere aggredimur, disciplinam tamen exponunt hìc à Thomassino illustratam. In Dialogo inter Cluniacensem Monachum & Cistercienſem, ab Authore sæculi duodecimi scripto, Anecdot. *tom.*5. *col.*1647. ita ea de re differitur: *Mihi videtur, quod Monachi ante fiant Clerici, quàm Monachi; quia antequam faciant professionem Monachi, accipiunt Clericale signum, scilicet coronam, per eandem sacerdotalem benedictionem, & eodem modo, quo cæteri Clerici.* Paria fermè differit Hugo Archiepiscopus Rothomagensis, ejusdem sæculi scriptor, Dialog. *lib.*6. in Anecdot. *tom.*5. *Cum enim*, ait, *quis suscipitur ad Monachatum, si laicus est, primò sacratur in Clericum.* Duo hìc habes in rem præsentem animadvertenda; primò Monachorum coronam & tonsuram nihil à Clericali distingui; secundò Monachos, cùm à Superiore Monasterii in Monachum attonderentur, perinde habitos, ac si Clericalem tonsuram recepissent. Quare non tonsuram ab Episcopo, sed cæteros ordines exposcebant. Ex quo magis magisque illustrantur ea, quæ habet Thomassinus *cap.*41. *num.*1. Ne tamen credas, Monachalem tonsuram, quæcumque tandem esset, cum Clericali confundendam; nam in eodem Dialogo Cluniacensem inter & Cistercienſem disertissimè exprimitur, quænam tonsura Monastica Clericalis haberetur, quæ verò Monachum non Clericum redderet. *Omnis coronatus per Sacerdotalem benedictionem, est Clericus*, ait, Cistercienſis: cui respondens Cluniacensis: *Quare dixisti coronati Monachi? Sunt modò alii Monachi quàm coronati?* Cistercienſis: *Quos nos modò appellamus Fratres, procul dubio Monachi Cœnobitæ sunt, quia sunt Fratres habitantes in unum.* Ergo Monachi, ac proinde attonsi, qui tamen nec clericali tonsura, nec corona insigniuntur.

Ad Cap.41. num.1. Radendæ barbæ mos potuit quidem apud nonnullas Ecclesias sæculo undecimo obtinuisse; sed non æquè apud omnes receptum, probat monumentum quoddam genuinum apud Papebrochium ad *tom.*18. Act. SS. in Exegesi Episcoporum Mediolanensium *pag.*74. Exhibetur in eo imago Heriberti Archiepiscopi Mediolanensis, qui ann.1046. sacris præerat, barbatum præseferens Præsulem, & Pallio decoratum.

Vetustum pariter monumentum, quod in Conatu Romanorum Pontificum exhibet idem Papebrochius *pag.*74. sub oculis ipsis exponit, Romanos etiam Pontifices hujus disciplinæ, radendæ barbæ non usque adeò tenaces fuisse, quin pro arbitrio recedendum sibi ab illa ducerent. Clementis V. qui obiit ann.1314. simulacrum barbatum super ejus tumulum jacens marmorea Icon repræsentat.

Cæterùm ad barbas Romanorum Pontificum quod spectat, sub Clemente VII. egisse plures apud Pontificem, ut tolleretur promissioris barbæ, quæ apud Clericos tunc temporis obtinebat, abusus, Pierius Valerianus in Dissertatione sua pro barbis Sacerdotum testatur. Neque id semel factum narrat, sed & iterum; quamvis postea, sive ejusdem Pierii Dissertatione permotus Pontifex, sive reclamantibus undique Ecclesiasticis, nihil innovandum censuerit. Ita enim Dissertationem illam suam exorditur vir in paucis disertissimus: *Admonuisti nos, vir sanctissime*, (Hippolyte Cardinalis Medices) *ut, quoniam nonnulli haud postremæ authoritatis viri iterum tentant, apud Summum Pontificem Concilii cujusdam legem suscitare, &c.*

Juvat etiam supplementi loco, iis, quæ à Thomassino adducta sunt, adjecisse Canonem 10. Statutorum Synodalium Ecclesiæ Leodiensis an.1287. quo scilicet anathemati devoventur Clerici, qui ab alieno Episcopo tonsura initiati, eandem tonsuram, non impetrata ab Episcopo suo venia, deferre auderent. *Excommunicamus omnes illos, qui tonsuram Clericalem, ab alieno Episcopo sine nostra licentia susceptam, deferre præsumpserint, vel radi fecerint, nostra licentia super hoc non obtenta, etiamsi ab excommunicatione, quam ob hoc incurrerint, fuerint absoluti.* Thesaur. Anecdot. *tom.*4. *col.*843. *Can.*10.

Ad Cap.43. num.2. Dissertationi huic viri Doctissimi, in plura capita dissectæ, totum simul spicilegium nostrum hìc adjecisse visum est. Præstat enim, quæcumque addenda & animadvertenda sunt, sub unum veluti conspectum exhibere, quàm in plura dissectis adnotationibus Lectorem distrahere. Eruditè admodum & verè animadversum credo ab Authore, civiles Clericorum vestes prioribus quinque Ecclesiæ sæculis modestia tantùm, non forma, à cæteris laicorum vestibus discrepasse. In hanc rem non negativum tantùm, ut ajunt, argumentum, sed penè ad sensum profero ex sæpiùs laudata disputatione Archelai Episcopi Mesopotamiæ cum Manete Manichæorum authore. Cùm enim Archelaus plenam de Hæretico victoriam retulisset, *tunc*, ut legitur in Actis, *Marcellus* (vir erat clarissimus ejus Urbis) *assurgens, & stola exuens, circumdat Archelaum.* Vides itaque sæcularem Marcelli stolam in vestem Archelai Episcopi translatam? Vides etiam stolam non fasciam quandam retulisse, ut posterioribus deinde sæculis, sed vestis cujusdam genus, quæ virum instar pallii circumdaret? Quamquam, ut vera fatear, stolam hìc pro veste usurpare facilè potest.

Fasciæ cujusdam è collo ante pectus per utrumque humerum diffluentis, quemadmodum solent nostræ ætatis Sacerdotes, in tabulis quibusdam spectare

ctare liceat apud Boldettum de ſacris Cœmeteriis, præcipuè *lib.2. cap.4. pag.377.378.* Exhibent autem plerumque monumenta illa Virgines quaſdam fœminas, ſeu tenera ætate vita functas, ſeu velatas, quæ faſcia è collo per utrumque humerum ante pectus fluente decorantur.

Porrò veſtes Clericorum ſacras prioribus Eccleſiæ ſæculis à cæteris uſu civili obtinentibus, non forma, ſed deſtinatione quadam fuiſſe diſtinctas, tum credimus Thomaſſino, variis id documentis evincenti, tum maximè ex hoc veluti negativo intelligimus argumento, quòd in Actis Procoſſ. Carthagine in cauſa Donatiſtarum recitatis, quibus omnia narrantur à Traditoribus Epiſcopis in manus Gentilium è theſauris Eccleſiæ prodita, memorantur cum cæteris vaſa, urcei, & calices ad uſum ſacrificii deſtinati, cum quibus & veſtes quædam communes ac ruſticanæ aliæ recenſitæ ſunt; quas proinde veſtes in uſum ſacrificii & pauperum deſtinatas fuiſſe facilè ſuſpicor.

Quæ verò apud Thomaſſinum cap.47. numer.6. præcipit Braccharenſe Concilium, uti Diaconi ſtolam gerant ſupra tunicam, confirmant veteres quædam picturæ in Chronico Vulturnenſis Monaſterii relatæ, Rer. Italic. *tom.1. part.2. pag.325. & 428.* Spectare illic licet Diaconos ſtola è ſiniſtro humero, non quidem tranſverſo pectore ſub dextro latere decuſſata, ut ſolent noſtra ætate Diaconi, ſed liberè ex eodem humero defluente, & ad imam ferè tunicam porrecta. Cæterùm morem illum apud omnes Eccleſias uſu receptum non fuiſſe, & Concilii illius PP. non obſcurè profitentur, & vetus illa Ravennatenſis pictura, ſuprà à nobis producta, in qua Juſtinianus cum Maximiano Epiſcopo Ravennatenſi, ac Diaconis quibuſdam exhibetur, ſatis demonſtrat. Diaconi enim illic Dalmatica induuntur, ſed orarii ſeu ſtolæ nullum apparet veſtigium, quòd ſcilicet ſub Dalmatica celetur. Jam verò accipe, quid de ſacris Clericorum veſtibus differat Author brevis expoſitionis veteris Gallicanæ Liturgiæ, quem dimidio ſæculi ſexti recentiorem non autumant Editores Theſaur. Anecdot. *tom.5. col.95. Albis veſtibus in Paſcha induetur ... præcintio autem veſtimenti candidi, quod Sacerdos baptizaturus præcingitur in ſigna S. Joannis agetur: Caſula, quam amphibalum vocant, quod Sacerdos induetur, tota unita, per Moyſem legiferum inſtituta primitus demonſtratur. Juſſit ergo Dominus fieri diſſimilatum veſtimentum, ut tale ſacerdos induerit, quale indui populus non auderetur. Ideò ſine manicis, quia Sacerdos potiùs benedicit, quàm miniſtrat. Ideò unita prinſecus, non ſciſſa, non aperta, quia multa ſunt picturæ ſacræ ſecreta miſteria. Manualia verò, ideſt manicas, induere Sacerdotibus mos eſt, inſtar armillarum, quas Regum vel Sacerdotum brachia conſtringebantur. Ideò autem ex quolibet pretioſo vellere, non metalli duritia extant, vel ut omnes communiter Sacerdotes etiam minoris dignitatis in ſæculo, faciliùs inveniant: Veſtimentum parvulorum, quod non ſit in alio uſo, niſi ad frequentandum ſacrificium, vel ſignificat, quod non graventur manus noſtræ honoribus ſæculi, ſed circumdentur ſubtilia exercitia mandatorum Dei* (Quid hoc veſtimentum? an mappulæ, de quibus Thomaſſinus hic num.1.) *Prohibet autem manica tonica,* (fortè manicata tunica) *ne appareat vile veſtimentum, aut quocumque indignum tactum ſordium ſuper divina ſacrificia, quo manus immolantes diſcurrunt.*

Albas verò, quas Levitæ utuntur, ideò ſtatuerunt Patres, quia in veſtimento tincto non ſic apparet citò macula, quomodo in albo. Sirico aut vellere fictur, (ornatur) *quia Dominus Sacerdotibus ideo exinde habere indumenta mandavit, ut eorum veſtis ſpem reſurrectionis oſtenderet* (Sacerdotes hìc Diaconos appellat, quod ab Optato etiam factum conſtat.) *Alba autem non conſtringitur cingulo, ſed ſuſpenſa tegit Levitæ corpuſculum. Stola, quam ſuper alba Diaconus induit, ſignificat ſubtilitatis intelligentiam. In quadrageſima verò humilitate non utetur.* Ex hoc inſigni vetuſtatis monumento diſcimus, obtinuiſſe jam tunc in uſu ſacrorum, ut certus quidam veſtium color obſervaretur. Quæ verò habet Author de ornamentis pretioſis, à Sacerdote ſacra operante adhibitis, illuſtrantur ex teſtamento S. Theodori Studitæ apud Tollium Inſign. Itiner. Italic. *pag.287. Non multitium veſtimentum ac ſumptuoſum* (Græcè pretioſum) *excepto Sacrificio.* Florebat Theodorus ſæculo octavo exeunte.

Dalmaticas in uſu non Diaconorum tantùm, ſed & in uſu ſacro Epiſcoporum obtinuiſſe, demonſtrant inſuper ea, quæ narrat Author vitæ S. Salvii Epiſcopi & Martyris, qui prope Valencenas in Belgio ſæculo octavo florebat, Author, inquam, coævus apud Bollandiſtas, *tom.5. Junii pag.199. Hora tertia ingreſſus ſacrarium, deinde induit ſe Dalmatica & ſacris veſtibus, & procedens de ſacrario, cœpit celebrare Miſſarum ſolemnia.*

Inter ornamenta ſacra noni ſæculi, à Thomaſſino recenſita, addendi ſunt calcei pretioſi, quorum occurrit mentio in Actis S. Svvithunii Epiſcopi Ultoniæ in Anglia, qui florebat ann.862. Ita enim de illo Author vitæ genuinus: *Apparuit quadam nocte venerabili cuidam Matronæ, Sacerdotalibus indutus veſtibus, nec non ſandalibus pulcherrimis calceatus. Act. SS. tom.1. Julii pag.333.*

Ad Græcos quod ſpectat, credo falli Thomaſſinum, qui polyſtaurium Græcorum idem eſſe cenſet cum pallio Epiſcopali. Ex adducta enim Balſamonis authoritate hìc *cap.49. num.9.* certum eſt, polyſtaurium & ſaccum Epiſcopis non concedi; cùm interim, eodem Thomaſſino affirmante, Græcis omnibus Epiſcopis omophorium dari in ipſa eorum conſecratione conſtet. Quare meliùs apud Macrum in Hierolexico, polyſtaurium genus eſſe caſulæ diſſeminatis crucibus contextæ, aſſeritur.

Reſtat nunc, ut aliquid de iiſdem veſtibus Clericalibus juxta Italicam diſciplinam poſt annum Chriſti milleſimum afferamus in medium. Bonfilius Senenſis Epiſcopus in ſuis Conſtitutionibus ann. 1232. hæc de veſtibus illis præſcribit: *Statuimus, quod omnes Prælati & Sacerdotes in officiis in eundo per Civitatem, habeant & deferant ſuprana indumenta clauſa.* Idem ſtatuit *de ſervitoribus in Plebibus, in Canonicis, & in Capellis Civitatis; quibus pariter injungit, ut tonſuram deferant Clericalem, & quando ſerviunt altari, videlicet cum legunt Epiſtolas, offerunt calicem,* (ideſt oblationes ſuas conferunt, quæ in calicem recipiebantur) *& dant incenſum, habeant cappam vel cottam. Cappam item vel cottam vel camiſiam vel gharnellum* præſcribit, *ſub pœna lati interdicti, iiſdem ſervitoribus in Miſſis & in veſperis, quando fuit ibi populus ſolemniter.* Addit inſuper: *Alii habeant veſtimenta ſuperiora clauſa cum pellibus affiblatis, ut deportant tam in Eccleſia, quàm in Clauſtro & Refectoriò, & ad legendam Epiſtolam, vel lectionem, vel ad ſerviendum Altari in Plebibus, Canonicis, vel Capellis Civitatis, niſi ſic tonſuratus in cappa vel cotta nullus accedat.* Benevolientus in nov. edit. Ughell. *tom.2. col.556.* Ægydius Patriarcha Gradenſis in ſua Provinciali Synodo ann.1296. canon.16. decrevit, *ut omnes habentes perſonatum, Plebani, Canonici & alii in ſacris Ordinibus conſtituti, honeſta & clauſa deſuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda, ſericis viridibus exteriùs, & glaucis interiùs & exteriùs non utantur. Zupellos mora....., vel alios manicas conſub. annulos, botonos de quacumque materia ex.... vel de quocumque metallo, laicales mantellos, infulas, vel almutias portari penitùs prohibemus.* Ughell. *tom.5. col.1142.* Viſum eſt ex Italicis Conciliis hæc adjeciſſe, tum quòd vetuſtiora ſint, quàm quæ à Thomaſſino ex Ravennatenſibus Conciliis, ad ſeculum decimum quat-

tum spectantibus afferantur, tum etiam quòd variarum Italiæ Ecclesiarum mores ostendunt. Reliquum est, ut modò carptim libemus quædam, à Thomassino vel omissa, vel minùs luculenter illustrata.

Author Dialogi inter Cistercienſem & Cluniacenſem, ſingularem quandam Cluniacenſium diſciplinam prodit; obtinuiſſe nimirum apud illos, ut Monachi nullo Clericali Ordine inſigniti, Sacerdotibus res ſacras operantibus albis induti miniſtrarent. Eam rem, quòd nova eſſet prorſus, & inuſitata, vitio iiſdem Cluniacenſibus vertit Ciſtercienſis ille, qui cum Cluniacenſi in eodem Dialogo diſputat: *In hoc valdè reprehenſibilis eſt conſuetudo veſtra, quod Laici Monachi albas induunt contra præceptum canonicum*. Huic ita Cluniacenſis reponit: *Propterea quædam Monaſteria noſtra habent albas non ſacratas, quas Laici Monachi noſtri induunt*. Theſaur. Anecdot. *tom.*5. *col.*1627. His verbis & ſingularis ea ætate mos, albas à Laicis deferendi aperitur, & ſimul etiam inſinuatur obtinuiſſe jam, ut addictæ ſacris uſibus veſtes ritu peculiari conſecrarentur. Quid enim ſacrarum albarum à non ſacris diſcrimen inſinuat? Pertinent hæc ad ann.1160. circiter. De colore ſacrorum indumentorum habes vetuſtum Cavenſis Monaſterii ann. 1188. inventarium, quo inter cætera recenſentur pluviales nigri, rubei, viridis, & albi coloris. Rer. Italic. *tom.*5. *col.*951. Quo non obſcuro documento intelligimus, quàm remotam antiquitatem noſtra ea in re diſciplina vendicet.

Congeſtis hìc à Thomaſſino ſupplendum aliquid ducimus de thyara Romani Pontificis. Infulas illas Bonifacius VIII. omnium primus duplici corona diſtinctas voluit, ut ex fide vetuſtarum tabularum Bollandiſtæ in Conatu Romanorum Pontificum demonſtrant ad vitam ejuſdem Pontificis. Tertiam alteram deinde adjecit Urbanus V. nullum enim vetus monumentum, certum alioqui & ſincerum, ante illum Pontificem huc uſque paruit, quod majorem hujus ornamenti vetuſtatem evincat. Memoratur etiam inter Sacerdotalia Romani Pontificis inſignia ſingularis balthei genus, quod ita deſcribit Pandulphus Piſanus in vita Paſchalis II. *Clamide coccinea induitur à Patribus, & tyara capiti ejus impoſita, comitante turba ad Baſilicam Salvatoris adducitur. Equo deſcendit, locaturque in ſede, quæ ibi eſt, deinde in Patriarchali, aſcendenſque palatium, ad duas curules devenit. Hìc baltheo ſuccingitur, cum ſeptem ex eo pendentibus clavibus, ſeptemque ſigillis*. Rer. Italic. *tom.* 3. *pag.*354.

Juriſdictionis inſigne fuiſſe ſtolam negant vetera plura documenta apud Thomaſſinum *cap.*49. *n.*10. Demonſtrant tamen alia, tum apud eundem Authorem hìc, tum vetuſtius aliud apud Ughellium in Epiſcopis Sylvæ Candidæ, *tom.*1. In Concilio enim Romæ habito ſub Joanne XIX. poſt decretam Epiſcopo S. Rufinæ, nempè Sylvæ Candidæ, tertiam partem reddituum omnium Eccleſiarum Galeriæ, Epiſcopus Portuenſis eo illum jure inveſtivit; *tum accepta Diaconorum ſtola* anathemate adversùs ſacrilegos illarum uſurpatores pronunciavit. Monumentum illud accepiſſe profitetur Ughellius ex regiſtro Gregorii IX. quare ſi fortè de ſinceritate ipſius quis dubitaverit, ejus tamen ætatis, qua fabricatum eſt, morem luculentiſſimè probat.

Hìc denique adnotaſſe juvat, longè à vero aberraſſe Ricobaldum Ferrarienſem in Hiſtoria Imperatorum, quam Pomarium inſcripſit, nuper à Cl. Eccardo vulgata, & paucis ab hinc menſibus recuſa, Rer. Italic. *tom.*9. *col.*115. Narrat nimirum ille ſæculi decimitertii exeuntis ſcriptor, ſub Ludovico Pio primùm Epiſcopos & Clericos, veſtes exquiſitas & auro tectas aliaque ornamenta ſæcularia deponere cœpiſſe. Quàm bellè profectò hæc recentiſſimi Scriptoris authoritas ſingularis, cum tot veterum documentorum teſtimoniis à Thomaſſino allatis congruit!

Ad Cap.53. num.4. & cap.55. num.11. S. Gregorio Magno vetuſtius cenſetur à Ciampino Muſivum illud Opus, quod in Eccleſia S. Vitalis Ravennæ conſpicitur. Exhibetur in eo Eccleſius Epiſcopus Ravennatenſis, quem renunciatum Epiſcopum circa ann.524. demonſtrat Bacchinius, pallium referens circa humerum convolutum, laxatoque anterius ſinu, una extremitate ſua à dextero latere fluens. Tranſierat ergo in faſciam pallium aliquandiu ante S. Gregorium Magnum; ſive enim ipſe ſe pingendum Eccleſius recuraverit, ut Ciampinius ſuſpicatur; ſive deceſſoris ſui expreſſam in eodem Templo imaginem voluerit Maximianus, qui Ravennatem Cathedram tenere cœpit ann.566. ſemper tamen S. Gregorio M. qui anno 590. florebat, vetuſtius eſt monumentum. Idem multò validiùs probaret Felicis III. quem IV. dicunt, vermiculati Operis imago, Pontificis illius pallium in faſciam redactum exprimens, niſi recens reſtitutum opus ſuppoſitionis argumentum minùs credulis exhiberet. Vide utriuſque tabulam apud Ciampinium, Vet. Monum. *cap.*7. *& 9. tom.*2. ſicut & Rer. Italic. *tom.*2. eandem Eccleſii cum alia Maximiani imagines, eo, quo ſupra diximus, modo palliatas repræſentat Bacchinius.

Ad Cap.56. num.6. Utique Patriarchas Græcos pallio ornaſſe potuerunt Imperatores, cùm & Latinos aliquando Epiſcopos Eccleſiaſtico illo ornamento decoraſſe legantur. De Maximiano Ravennatenſi Epiſcopo an.566. hæc habet in ejus vita Agnellus, in Pontificali *part.*2. *Contigit eo tempore, ut moreretur Victor* Epiſcopus hujus Civitatis Ravennæ, *& euntes Cives Ravennates, Sacerdotes, cum univerſa plebe ad Imperatorem* (nempè ad Juſtinianum) *pallium poſtulantes ad electionem. Qui excogitato conſilio, juſſit conſecrari B. Maximianum Polenſem Diaconum Epiſcopum à Vigilio Papa, in civitate Patras apud Achajam, & dato pallio Ravennam miſit*. Negat Bacchinius in obſervationibus ad hunc Agnelli locum his verbis ſignificari, pallium ab Imperatore datum fuiſſe; ſed præſtitum tantùm credit ab Imperatore aſſenſum, ut à Pontifice obtineretur. Viderint tamen doctiores, de viri alioqui eruditiſſimi interpretatione quid ſentiant. A me ſanè, ſi authoritas viri, non tamen neceſſitas aſſenſum extorqueret. Potuit enim pallium ita ab Imperatoribus tradi, ut ejus tamen uſus tum ab obtenta Pontificis conſecratione, tum pariter ab ejus aſſenſu penderet. Uno verbo; dabat Imperator pallium, authoritas tota à conſecratione Romani Pontificis, & ab ejus aſſenſu petebatur. An id jure fieret, in præſentiarum non contendo; factum ſuſpicor. Neque enim potiore jure in manus Imperatoris pallium remittebatur, quod factum interdum ab Epiſcopis legimus apud Thomaſſinum, ac ab ejuſdem Imperatoris manibus obtineretur.

Ad Cap.57. num.8. Aſſerebatur etiam per pallium jus Archiepiſcopi, ut ab eo loco deinde per alterius fraudes dimoveri minùs facilè poſſet. Cùm Gualterius Trojanus Epiſcopus, & Regni Siciliæ Cancellarius, Panormitanum Archiepiſcopatum, ad quem nuper alter aſſumptus erat, affectaret, Innocentius III. ut ambitioni illius omnem aditum præcluderet, electo jam Archiepiſcopo pallium deſtinavit; *ne*, inquit Author vitæ ejuſdem Pontificis à Baluzio vulgatæ, *in ejus locum ulteriùs Cancellarius aſpiraret*. Rer. Italic. *tom.*3. *pag.*499.

Quid quòd ne nomen quidem Archiepiſcopi in publicis literis uſurpare ante pallium obtentum fas erat? Inter cætera crimina, quorum reus Henricus Trevirenſis Archiepiſcopus ab Urbano IV. agebatur, hoc pariter exprobrat ejus ſucceſſor Clemens IV. Epiſt.570. data ann.1267. *Pallio non obtento, in ſuis literis Archiepiſcopum ſe nominare præſumens*. Theſ. Anecdot. *tom.*2. *col.*549.

Ad Cap.57. Vetuſtiſſimus omnium, quorquot unquam legerim, baculi Epiſcopalis meminit Sanctus

ctus Gaudentius, quem ad Brixienſem Cathedram ann. 387. aſcendiſſe Recentiores Critici tenent apud Cl. Galeardum in editione Operum Sancti Gaudentii Patavii ann. 1720. Ita enim habet ſermone 5. in fine: *Si quis eſt Apoſtolicus, & per Jeſum magnus factus* (Epiſcopus ſcilicet) *ac potens, non jam propter ſe baculum portat, ſed propter eos, quibus dici neceſſe eſt: Quid vultis: in virga veniam ad vos, an in charitate?* Et infra, baculum illum vocat *baculum correptionis*.

Sed & vetuſtior Gaudentio Gregorius Nazianzenus Theologus, in Epigrammate quodam de Gregorio patre ſuo, *litui paſtoralis* meminit. Carmen illud legas in Anecdot. Græcis Muratorii epigram. 80. Porrò *lituum* reddit Cl. Muratorius pro *ſyringa*, quod in Græco legitur.

Ad Cap. 58. num. 6. & cap. 59. num. 1. Non ab Anaſtaſio III. tantùm, ſed jam inde ab Hormiſda, initio nempè ſæculi ſexti, privilegium illud ſingulare Crucis præferendæ utendique pallio, repetunt Ticinenſes apud Ughellium in Ticinenſibus *tom.* 2. Sed commentum illud egregiè exploſit Cl. Muratorius Anecdot. *tom.* 1. *pag.* 224. Recitat etiam Ughellius luculentum quoddam diploma Joannis VIII. quo inter ſingularia plura Ticinenſibus collata, copia facta eſt Crucis, quocumque maximè voluerint, præferendæ; ſed hujus diplomatis fidem, præter inuſitata, quæ continent, privilegia, inſuetæ pariter quædam loquendi formulæ, ut illa, *A coronato magno Imperatore &c.* ſuſpicioſam faciunt; ne quid dicam de erronea Indictionis nota aliiſque, quæ ultro legentibus occurrunt. Fruebantur tamen quodam præferendæ Crucis privilegio Ticinenſes ſub initium ſæculi undecimi; ſcribit enim Landulphus Senior, ejus ſæculi ſcriptor, hiſtoriæ Mediolanenſis *lib.* 2. *cap.* 21. Heribertum, qui Epiſcopalem Mediolanenſem Cathedram paulò poſt initum ſæculum undecimum tenebat, inſpecto Epiſcopo Papienſi, Crucem ante ſe Metropolitico quodam faſtu præferente, graviùs ea de re indoluiſſe; quod ſanè, niſi mea me fallit conjectura, demonſtrat, tum primò id fieri cœptum, nullo antea exemplo, à Papienſibus. Quare veluti nova molientis reum illum Mediolanenſis expoſtulavit. Niſi fortè arbitremur, ad ſuperius ſæculum privilegium illud revocandum, nempè ad Adrianum III. indoluiſſe autem Mediolanenſem Præſulem, quòd ad ingratæ rei conſpectum, injuriæ Mediolanenſibus illatæ memoria refricaretur.

Quandoquidem de Cruce Epiſcopis ſingulari privilegio præferenda hìc ſermo incidit, crimen profectò inexpiabile adversùs illam, qua in Patriam noſtram tenemur, charitatem committeremus, ſi eximii Lucenſis, olim Epiſcopi, privilegii memoria omitteretur. Accipe quid ea de re ſcribat Ptolemæus Lucenſis in Annalibus, author fide magis quàm eloquio clarus. Ita ergo ille ad annum 1070. *Dictus Summus Pontifex*, nempe Alexander II. *dignificavit Epiſcopum Lucenſem Cruce coram Epiſcopo præferenda, ſicut & coram Primate*. Hoc idem privilegium deinde ratum habuerunt Paſchalis II. ſicut & Calliſtus II. manſitque ad noſtram uſque ætatem, cùm Benedicto XIII. nunc feliciter regnanti viſum fuit, ut cui omnia jam inde à tot ſæculis Archiepiſcopi decora acceſſerant, in illo pariter Archiepiſcopi nomen ipſum non deſideraretur.

Ad Cap. 59. num. 6. Singulare prorſus datum eſt privilegium Antiſtiti Piſano, totiuſque Sardiniæ Primati. Neque enim per ſubjectas tantùm ſibi Primatus jure Provincias Crucem præferendi liberam obtinebat facultatem, ſed & per totum tractum, qui Piſanam Diœceſim à Populonienſi Epiſcopatu ſibi ſubjecto diſterminat, jus illud prorogare, datis ab Innocentio III. literis, permiſſus eſt. Vide quæ de Primatu Piſani Antiſtitis ſupra diſſeruimus.

Hoc eodem in capite num. 8. obtinuiſſe tandem ſub Gregorio IX. autumat Thomaſſinus, ut omnium Metropolitanorum inſigne Crucis prælatio haberetur; qua in re falli illum, ex Epiſtola Clementis IV. ad Bertandum Arelatenſem Archiepiſcopum data, ann. 1267. intelligimus. Ita enim ad illum Pontifex: *Licèt deferendæ Crucis dignitas ſolis Romanis Pontificibus convenire noſcatur, dignum tamen duximus, ut Arelatenſem Eccleſiam Apoſtolicæ dignitatis participem faciamus. Quare ad tui & ipſius Eccleſiæ decoris augmentum, tam tibi, quàm tuis ſucceſſoribus in perpetuum faciendi coram vobis deferri Crucem per Arelatenſem provinciam, ex præſenti privilegio, plena præſentium authoritate concedimus facultatem*. Si ergo ann. 1267. præferendæ Crucis honor ſingularis habebatur Romani Pontificis prærogativa, quomodo fieri poterat, ut ſub Gregorio IX. ann. videlicet 1227. circiter, ad omnes latè Archiepiſcopos extenderetur? Hanc Epiſtolam legas Theſaur. Anecdot. *tom.* 2. *col.* 521.

Ad Cap. 60. De Clericorum Cœlibatu agente Thomaſſino, operæ pretium nos facturos arbitramur, ſi quæ ab illo omiſſa animadvertimus, in unum congeſta locum afferamus in medium. Cùm autem ſummi momenti, & omni molimine ab hæreticis impugnatus, diſciplinæ articulus propugnandus ſit, juvat ingentem teſtium, veluti inſtructorum ad pugnam militum, exercitum adversùs illos duxiſſe, quò, ſi non armorum genere & pugnatorum ſtrenuitate, ſaltem numero terreantur. S. Cyprianus omnium primus de continentia Clericorum ſubobſcurè aliquid tradidiſſe viſus eſt, cùm adversùs Diaconum, Virginis cujuſdam vitiatæ reum, invehens, ejus crimen vel ex eo maximè deteſtatur, quòd ab eo commiſſum fuerit, *qui integritati & continentiæ præeſſe debebat*. Epiſt. ad Pompejan. Quid eſt *præeſſe* continentiæ, niſi virginem ſe & alios illibatos ſervare? Fortè etiam Cypriano vetuſtior cenſendus eſt Author Operis de ſingularitate Clericorum, quem alii Cyprianum ipſum credunt; certè tempore ſedatæ in Chriſtianos perſecutionis vetuſtior. Clericorum cœlibatum ita ille propagandum aggreditur, ut Nicænorum Canonum ſanctionibus præludens, negaverit, fas eſſe Clericis ullam cum mulieribus habere conſuetudinem, niſi fortè arcto neceſſitudinis agnationiſque vinculo cum illis cojungerentur. Inſuper non obſcurè teſtatur, Clericos ſui temporis *Eccleſiæ*, ut ait, *ordinatione* continentiæ legibus teneri: quod apertiſſimè, ut cætera omittam, produnt hæc ejus verba de Clericis: *Cum videant de Chriſtianis pleroſque, maritos pariter & uxores continentiam deſtinantes, domicilia ſingularia magis eligere, ut conſenſu communium votorum ſine imitatione præſentiæ, & concordantiæ receſſu, valeant obtinere; & Eunuchi noſtri non durant ſine fœminæ ſodalitate dormire*. Quid, rogo, Eunuchorum nomine Clerici deſignantur, niſi quia conjugium illis Dei præcepto interdicitur, quod naturæ & neceſſitatis lege Eunuchis prohibetur?

In vita S. Hyppatii, qui nempe vir ſanctus florebat ann. 447. ejuſque geſta Author coævus Græcè deſcripſit apud Bollandiſtas ad diem 17. Junii, plura in rem præſentem non contemnenda narrantur. Legimus enim ejuſdem vitæ *cap.* 5. Cauſidicum quendam à Viro ſanctiſſimo baptizatum, cùm deinde Sacerdotio conſecratus fuiſſet, conjugem ſuam ſororis loco in poſterum habuiſſe. Sermo eſt etiam ibidem de Lectore Eccleſiæ Apoſtolorum, prope Monaſterium ſitæ, qui uxorem duxerit. Pertinent hæc omnia ad diſciplinam priorum ſæculorum.

Nunc verò ad ea, quæ à Thomaſſino à cap. 62. tractantur. In Collectione Hibernenſium Canonum, ſæculo 8. digeſta, hæc habes *col.* 5. Anecdot. *to.* 4. *Patricius ait: Quicumque Clericus ab Oſtiario uſque ad Sacerdotem ſine tunica femorali viſus fuerit, quæ turpitudinem veſtis non tegat, & nuditatem;*

ſi non more Romano tonſus fuerit, & uxor ſi non velato capite ambulaverit, pariter condemnabuntur, & ab Eccleſia ſeparabuntur. Velatas incedere Clericorum uxores nihil eſt aliud, quantùm ſapio, niſi ad caſtitatem palam profitendam adigere.

Ad leges Ludovici II. Imperatoris additamentum quoddam vulgarunt Palatini Socii, Rer. Italic. *to.*1. *p.*2. *pag.*160. in cujus capite 3. hæc legas: *Ut nullus Eccleſiaſticus fœminam ſecum habere præſumat. Si Presbyter fuerit, Diaconus, aut Epiſcopus, ab ordine deponatur. Si Clericus, nudus ad palum vapuletur; & fœmina, quæ ei conſenſerit, ſimiliter vapuletur.* Capite verò ſequenti jubet: *Ne Clerici ullam aliam retineant apud ſe mulierem, quàm quæ in Nicæna Synodo permittitur.*

Concilium Anſanum (oppidum eſt non incelebre ad Aratim fluvium, quatuor leucis à Lugduno) ann.990. celebratum, Canon.5. decernit: *Eſt decretum à SS. Patribus in Concilio, & Catholicis Epiſcopis, ut Sacerdotes ſe ab uxoribus abſtineant; ſin autem in Eccleſiis ſacrum myſterium non faciant, & ipſas Eccleſias, quas poſſident, perdant.* Theſaur. Anecdot. *tom.*4. *col.*76. Porrò Concilium illud à Patribus hic deſignatum, idem ipſum eſſe credo cum altero illo, de quo Carolus Magnus in Capitularibus apud Thomaſſinum hic *cap.*64. *n.*3.

Nunc verò aliqua afferamus in medium, ad ſæculum Chriſti undecimum & deinceps pertinentia. Concilium Turonenſe ann.1060. Can.6. ſancivit: *Si quis Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, aut Subdiaconorum, poſt cognitum interdictum Domini noſtri Papæ Nicolai, mulieris cujuslibet carnali detentus copula, à miniſterio & beneficio Altaris non ceſſavit, ſive deinceps cognoſcens prælibatum Apoſtolicæ Sedis interdictum, aut mulierem, aut miniſterium Eccleſiæ cum beneficio non ſtatim deſeruerit, nullam reſtitutionis in priſtino gradu veniam ſibi reſervaſſe cognoſcat.* Quibus Concilii verbis duo in rem præſentem opportuna intelligimus: nimirum Eccleſiaſticorum continentiam, non illius tantùm Concilii, ſed, quod majus eſt, Pontificia etiam authoritate firmari; authoritate, inquam, Nicolai II. Papæ, qui eas leges Mediolanenſi Clero conſtituit, ut infrà. Quæ verò hic *c.*65. *n.*5. ex Gregorio VII. adducuntur, illuſtrant Epiſtolæ ejuſdem Pontificis, relatæ à Paulo Bernriedenſi in ejus Pontificis Vita *cap.*36. Scriptis Pontifex ad Ottonem Conſtantienſem Epiſcopum, ſicut ad Moguntinum Archiepiſcopum, literis, acriter invectus eſt adversùs Clericos, Eccleſiaſticarum legum, & maximè S. Leonis, & S. Gregorii contemptores, illud etiam atque etiam inculcans, Eccleſiaſtica lege *Sacerdotibus, Levitis, & Subdiaconis vincula conjugalia omnino eſſe prohibita.* Neque his contentus, novis literis ad *Clericos & Laicos in Regno Teutonicorum*, nempe Germanico, *conſtitutos*, omni cura admitendum ipſis præcipit, ne *Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi mulieribus commiſceantur.* His itaque per literas conſtitutis, novam accedere authoritatem generalis Synodi à ſe coactæ ſuffragio curavit, de quo tum idem Paulus, tum Hugo Flaviacenſis in Chronico Virdunenſi *tom.*2. Biblioth. nov. Labbeanæ. Neque in Germania tantùm, ſed etiam in Italia, effrænata per hæc tempora Clericorum libido turbas moliebatur. Clerus Mediolanenſis, peſſundatis jam continentiæ legibus, palàm admittere connubia non verebatur. Ad eam urbem S. Petrus Damiani & Anſelmus de Badagio, ex Mediolanenſi Cive Lucenſis Epiſcopus, à Nicolao II. miſſi, id tandem & authoritate ſua, & in rebus tractandis dexteritate effecerunt, ut Vido Mediolanenſis Epiſcopus, ſimulque univerſus populus, ſacramento ſe palam adegerint, præſtituros ſe, ut neque *Presbytero, neque Diacono, neque Subdiacono fœminam cum gradu ſimul habere permitterent.* Totam hanc hiſtoriam literis prodit ipſe idem Petrus Damianus, ſcriptis ad Hildeprandum Archidiaconum, qui deinde Gregorius VII. literis. Invehitur ea occaſione graviùs adverſus Mediolanenſes Arnulphus, hiſtoriæ Mediolanenſis ſcriptor, & ſchiſmaticus *lib.* 3. *cap.* 13. proditumque ab illis Cathedræ ſuæ honorem, ut Romanis cederent, conqueritur. Meminit ſubinde Synodi cujuſdam Romanæ ſub Nicolao II. quò vocatus Archiepiſcopus Mediolanenſis, ire compulſus eſt. In eo Concilio, Mediolanenſis dictis Pontificiis obſequens, in Apoſtolicam gratiam rediit. Nec tamen Mediolani à tumultu ceſſatum; ſed perſeverantibus adhuc incontinentium Clericorum conatibus, novi ſubinde & novi ab Alexandro II. Papa Legati, ad eas componendas, miſſi ſunt. Perducta res eſt uſque ad Gregorium VII. qui in Romana Synodo, de qua ſupra, & Gotefredum in Cathedram Mediolanenſem intruſum, & concubinarios Clericos anathemate perculit. Lege ea de re Arnulphum *lib.*4. *c.*4. Rer. Ital. *tom.*4. *pag.*36.

Poſſet in eam rem longus recentiorum Conciliorum catalogus inſtrui, ex Theſauro novo Anecdotorum *tom.*4. Sed cùm his, quæ huc uſque attulimus, unà cum cæteris à Thomaſſino uberrimè congeſtis, lucis ſatis ſuperque tractatui de continentia Clericorum affundatur, cætera omnia libenter omiſimus, id ſolum adjeciſſe in calce hujus noſtræ animadverſionis contenti; nimirum Archiepiſcopum Spalatenſem ann.1267. Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos, qui in ſacris Ordinibus uxores duxiſſent, abſtinere ab illis juſſos, ab officio & beneficio ſuſpendiſſe; ſicut & Diaconos ante Ordines in Matrimonio conjunctos, ſuſpenſos ab officio & beneficio manere in conjugio permiſiſſe. Qua de re lege Lucii hiſtoriam Dalmatiæ, *pag.*81.

Ad Cap.67. Quæ de S. Euthymio Abbate narrat Thomaſſinus, paulò apertiùs exponit genuinus Vitæ Author, non à Surio interpolatus, quem Thomaſſinus legit, ſed integra fide à Bollando ad diem 20. Januar. relatus. Legimus ergo apud illum, Virum hunc ſanctum tribus tantùm annis natum, & inter Chriſti fideles baptiſmo, & inter Lectores cooptatione adlectum. Cùm verò anno ætatis 29. in Abbatem renunciatus eſſet, jam tum ſacerdotio pariter fungebatur, ut ex lectione ejuſdem hiſtoriæ *cap.*2. intelligimus.

Ad diſciplinam toto hoc capite illuſtratam pertinent ea, quæ Viri doctiſſimi P. Sacchinius in vita S. Paulini, & Chiffletius in ſuo *Paulino illuſtrato*, de eodem S. Paulino obſervarunt, nimirum virum ſanctum provectiori jam ætate baptizatum, anno ſcilicet 389. intra quatuor deinde annorum ſpatium per Clericales gradus ad Sacerdotium aſcendiſſe.

Ad Cap. 69. Eas leges de Ordinandorum ætate poſitas variè aliquantò ſæculo nono in Italia ſervatas his exemplis docemur. Pacificus Archidiaconus Veronenſis, ut in ejus Epitaphio, Veronæ poſito, & ab Ughellio in Veronenſibus *tom.*5. *col.*710. relato legimus, 13. luſtra & annos tres, nempe 68. annos vixit, è quibus 43. annos in Archidiaconatu duxerat. His ergo Archidiaconatus annis à reliquis ſubductis, remanent 25. ætatis, quo tempore Archidiaconatum inivit. Porrò ætas illa cum legibus à Juſtiniano conſtitutis quadrat. Congruunt ergo iſta legibus: modò exempla promamus, quæ à legibus iſtis aberrant. De Anaſtaſio Neapolitano Epiſcopo, qui eodem ſæculo florebat, hæc tradit Author vitæ genuinus, Rer. Italic. *tom.*2. *p.*2. *Præfatus venerabilis vir ante Epiſcopatum vixit annis* 18. *in Epiſcopatu ſedit annis* 22. Profectò in hac viri ſancti ordinatione immane quantùm à legibus aberratum eſt. Sed nunquam planè meliori cauſa aberratum.

Ad Cap.70. num.4. Ad diſciplinam Italicam pertinent ea, quæ in Sotanis narrat Ughellius. Cùm Squillacenſis Eccleſiæ Clerus communi aſſenſu Benvenutum quendam in Epiſcopum renunciaſſet, ne tamen ille à Pontifice admitteretur, obſtitit ætas. Quare ejus Eccleſiæ regimen eidem electo commiſſum eſt, donec canonica ætate expleta, nova præmiſſa electione, Epiſcopatum aſſequeretur. Vide

Epi-

Epiſtol. Gregorii IX. ad Epiſcopum Soranum. Succurrunt etiam nonnulla in Theſaur. Anecdot. *tom.* 4. quæ recentium horum ſæculorum diſciplinam illuſtrent. In additamentis ad Statuta Synodalia Eccleſiarum Cadurcenſis, Ruthenenſis, & Tutelenſis, ſæculi, ni fallor, 14. præſcriptum legas, *col.* 718. *Declaramus, quod in* 18. *ann. poteſt quis, niſi ſit aliud canonicum, quod obſiſtat, ad Subdiaconatus, & in* 20. *ad Diaconatus, & in* 25. *ad Presbyteratus ordines promoveri.* Poſt conſtitutas verò à Concilio Tridentino ſingulis Ordinibus ætates, ea quoque in Galliis diſciplina invaluit: ita tamen ut non raro ab illa recederetur; legimus enim in articulis Reformationis Pariſienſis, à ſeptem Epiſcopis editis ann. 1586. *art.* 65. *Quo in genere quia peccatum eſt frequentius*, (peccatum nempe fuerat non ſervata Tridentini lege) *omnem curam ac diligentiam ponant, tum Examinatores, tum verò etiam Epiſcopus, ne ulla fraus fiat, errorve committatur. Quòd ſi quis promotus ante legitimam ætatem fuerit, eò uſque à Divinis ſuſpenſus maneat, quoad opportunam à Sede Apoſtolica diſpenſationem obtinuerit.* Anecdot. *to.* 4. *col.* 1201.

Ad Cap. 71. & ſeqq. Et hìc pariter juvat uno narrationis tenore ea omnia comprehendere, quæ de recitatione Divinorum Officiorum addenda Thomaſſino ſuccurrunt. De recitatione igitur horarum Canonicarum luculentius aliquid, quàm in textibus ab Authore laudatis, *cap.* 73. *n.* 1. & 74. *n.* 3. tradit ipſe Tertullianus in uberiore Opuſculo de Oratione, à Cl. Muratorio vulgato, Anecdot. *tom.* 3. *pag.* 9. Ita ergo ille cap. 25. *De tempore non erit otioſa extrinſecus obſervatio, etiam horarum quarumdam; ſtarum, dico, communium, quæ diei interſpatia ſignant, Tertia, Sexta, Nona, quas ſolemniores in Scripturis invenire eſt.... Exceptis utique legitimis orationibus, quæ ſine ulla admonitione debeantur ingreſſu lucis & noctis.* Et cap. 27. n. 1. *Diligentiores in orando ſubjungere orationibus Alleluia ſolent, & hoc genus Pſalmos, quorum clauſulis reſpondeant, qui ſimul ſunt.* Et cap. ult. *Itaque nunquam inermes incedamus. Die ſtationis, nocte vigiliæ meminerimus.* Hæc ſimul omnia in unum colligere viſum eſt, è quibus plura in rem præſentem opportuna eruantur. Primò enim intelligimus non Tertiæ, Sextæ, & Nonæ tantùm meminiſſe Tertullianum, ſed & Officii veſpertini pariter & matutini, quas priores horas S. Scripturæ authoritate conſtitutas, duas verò, quas ſecundo loco commemorat, legum Eccleſiaſticarum ſanctione præceptas teſtatur. Illud deinde *Diligentiores in orando*, Pſalmodiæ uſum in ædibus privatis non obſcurè deſignat; ſecus enim, ſi de publica tantùm ageretur, quomodo diligentiores tantùm hoc genus laudis decantarent, & non cæteri omnes, cum ſimul omnes concinerent? Falli autem puto Cl. Muratorium, qui in animadverſionibus ad hunc Tertulliani locum, deducit ex ea ſententia ritum alternis canendi in Eccleſia. Præterquam enim quòd de oratione in ædibus privatis ſermonem eſſe ibidem conjicimus, vix aliud inſinuari verbis illis arbitramur, quàm poſt decantatum ab uno ex iis, qui ſimul conveniebant in oratione, Pſalmum, omnes uno concentu vel Alleluia vel doxologiam ingeminaſſe; vel ſaltem uno vel duobus Pſalmum modulantibus, adſtantes cæteros identidem Antiphonæ interpoſitione pauſationem injunxiſſe. Demonſtrat tandem Tertullianus, poſtrema illa, quam laudavimus, ſententia pia Fidelium ſtudia, quibus ad matutina & nocturna Officia aurea illa Eccleſiæ ætate rapiebantur. Modò verò ad alia ſtylum convertamus.

Diù multùmque hæſi ſuſpenſus, num luculentum alioqui & illuſtre pro recitatione Canonicarum horarum documentum producerem. Vicit tamen apud me authoritas clariſſimorum virorum, qui pia & erudita Bollandi ſtudia non imparis & pietatis & doctrinæ fama proſequuntur: quibus hiſtoriam aliquam Sanctorum probantibus, lex cæteris omnibus obſequendi imponitur. Eorum igitur authoritati deferemus. Acta S. Febroniæ Virginis & Aſcetriæ *Monachæ* Sibapoli, ſeu Niſibi in Meſopotamia, Græcè à Thomaide, ſanctæ illius Virginis Magiſtra, ſcripta, & à PP. Bollandiſtis ad diem 25. Junii è Ms. Vaticano, Græcè vulgata; Acta, inquam, clariſſimæ illius Virginis & inclytæ Martyris ſub Diocletiano demonſtrant, Divini Officii neceſſitatem Monachis utriuſque ſexus impoſitam. Ita enim de Regula Monialibus illis à Platonide, religioſa quadam Diaconiſſa, conſtituta legimus: *Feria quoque ſexta nullis ſororum licebat quidquam operari, ſed in Oratorio congregatæ manebant: poſt expletum Pſalmodiæ curſum, librum accipiebat Platonis*, (qui nempe fœminæ illius religioſæ fuerat) *divinaſque Scripturas ex eo perlegebat Sororibus uſque ad horam nonam.* Quo loco hìc Pſalmodiæ curſum reddunt Interpretes, Græcus habet, *Pſalmodiæ canonem*, quod ſanè apertiſſimè Canonicis ſanctionibus præſcriptas horas illas demonſtrat. Sermo eſt etiam in fine illius Opuſculi de precibus matutinis; mentio etiam occurrit *temporis Nonæ*, quod adeſſe ſentiens Briene (mater erat illius Aſceterii) *Febronia*, inquit, *adeſt tempus Orationis: veniet ipſa filia nobiſcum aſſiſtens.* Habes ergo ex præclariſſimo hoc vetuſtatis monumento confirmatam ſententiam de præcepto horarum Canonicarum, omnibus Deo ſpeciali religione devotis impoſito. Quid enim niſi præceptum inculcant verba illa: *Pſalmodiæ canonem*? Idem pariter de privata recitatione priſcis illis temporibus familiari collegiſſe mihi videor ex Epiſtola S. Paulini Nolani apud Bollandiſtas ad diem 22. Junii; extremos enim agens ſpiritus Vir ille ſanctus, & de priſtina illa conſuetudine Officium recitandi nihil volens remiſſum, Clericos ſuos omnes aſſiſtere lecto, & horarum Canonicarum penſum exſolvere juſſit. Nec minùs apertè pſallendi privatim Canonicas horas exemplum & conſuetudinem probant Acta S. Hyppatii (ann. 445. florebat.) Ita enim Author Synchronus *cap.* 5. *In Quadrageſima alternis tantùm diebus reficiebatur, includens ſe, & pſallens Matutinum, Tertiam, Sextam, Nonam, Lucernariam, quæque ad primum ſomnum, quæque ad mediam noctem decurri ſolent Officia, ſecundùm quod ſcriptum: Septies in diem laudem dixi tibi.* Monumentum hoc primum eſſe credo, in quo apertiſſimè ſingulæ Canonici Officii horæ diſtinguantur. Quare & ſedulò adnotandum & maximo in pretio habendum eſſe arbitror. Nunc verò ad diſciplinam ſubſequentium ſæculorum illuſtrandam accedamus.

Ad privati Officii recitationem ſæculis Carolum Magnum præcedentibus pertinet exemplum S. Silvini Epiſcopi Alciacii in Belgio. Cùm extremos ſpiritus ageret vir ſanctus, *non tamen*, ait Author coævus, *à celebratione Miſſarum & cantu Pſalmorum* (utique privato, quia in ægrotantis conclavi) *ceſſatum eſt. Quanto magis infirmitas corporis urgebat, tanto minùs ad laudes ſui Conditoris reticebat.... Sed ille non inſcius appropinquare diem depoſitionis ſuæ, quotidie ante eum Miſſarum ſolemnia celebrabantur, & Pſalmorum cantus audiebatur.* Luculentius aliquid exprimitur in Collectione Canonum pœnitentialium Gildæ, quam poſt Collectionem Canonum Hibernenſium ſæculo octavo digeſtam, exhibent Editores Theſauri Anecdot. *to.* 4. *col.* 8. Ita ergo legas Canonem 15. *Si Monachus excitatus veniat poſt miſſam*, (dimiſſionem ſcilicet factam ab Officio divino) *quidquid cantaverunt recitet ex ordine Fratres.*

Ad ætatem Caroli Magni & deinceps, congeſtis à Thomaſſino addenda occurrunt ea, quæ de Ambroſiano Officio narrat Landulphus ſenior hiſtoriæ Mediolanenſis *lib.* 2. *cap.* 12. Scribebat Landulphus ſæculo Chriſti 11. quæ autem ab illo narratur de Ambroſiano Officio hiſtoria, ſub Carolo Magno, Romanam Cathedram tenente Adriano I. contigit. Nec tamen omnia integra fide ab illo memo-

riæ prodita credimus, quemadmodum & ante nos Cardinali Bona in Opere de rebus Liturgicis perſuaſum fuerat; ſed nec abjicienda omnia, ex eo non obſcurè conjicimus, quòd laboraſſe Carolum Magnum, ut ad Romanum ritum Italorum Officia reducerentur, plures apud Thomaſſinum hìc *c.*80. *num.* 4. aſſeverant. Narrat igitur Landulphus, in Romana Synodo ſub Adriano diu multumque diſceptatum fuiſſe de Ambroſiano Officio ad Romanum reformando. Cùm inter partes non conveniſſet, viſum eſt tandem omnia Divino judicio, ut moris erat ejus ætatis, remittere. Quare utriuſque Officii, Ambroſiani nempe & Romani, Codex pluribus ſigillis munitus ſuper Altare depoſitus eſt, obſeratiſque non ſegniter Eccleſiæ foribus, & jejuniis, & precibus divinum aliquod prodigium extorquere totius Concilii Patres adnitebantur. Nec fruſtra illi, nam apertis ſubito miraculo Eccleſiæ foribus, primò utriuſque libri ſigilla intacta ſeſe obtulerunt; ſed ſtatim illis ſubito fragore diſruptis, uterque Codex ita medius expanſus eſt, ut neutra pars alteram folio ſuperaret. Eo indicio uterque ritus æquè à Deo probari creditus, ſuo uterque juri permiſſus eſt.

Hæc de Clericis: nunc de Sæcularium Italorum ſtudio in frequentandis Divinis Officiis aliqua promamus. Author anonymus Chronici Salernitani, qui Opus ſuum ab anno 760. uſque ad 960. proſecutus eſt, res geſtas narrans Bernardi Salernitani Præſulis, qui ſæculo nono florebat, *c.*83. de Diacono quodam ſcribit, qui cum nocte intempeſta *Nocturnum ſonaſſet, uterque ſexus in Eccleſia convenit.* Rer. Italic. *tom.* 2. *p.* 2. Author Vitæ S. Athanaſii Epiſcopi Neapolitani, qui cum ſæculo nono componitur, hæc narrat de Neapolitanis: *In qua urbe Laici ſimul cum Clericis aſſiduè Græcè Latinèque communi prece pſallunt Deo, debitumque perſolvunt jugiter Officium.* Tandem de Bonifacio Tuſciæ Comite, & Matildis Comitiſſæ patre, hæc habet Donizo, *cap.*14.

Pſallebant Capellani reverenter
Horas nocturnas ſibi quotidieque diurnas.

Nec à religione Parentis pia filia Matildis receſſit, de qua idem Donizo, *cap.*20.

Tempore nocturno ſtudioſa atque diurno
Eſt ſacris Pſalmis atque Officiis venerandis.

Reſtat modò aliqua ad recentiora ſæcula pertinentia proferamus in medium; ſed priùs appoſitè ad ea, quæ Thomaſſinus ad *cap.*83. *n.*6. narrat, prætereundum non eſſe cenſeo, Rhaterium, qui ineunte ſæculo undecimo florebat, non ter, ſed quater ſubjectos ſibi populos ad Communionem adegiſſe. Ita enim Parochos ſuos inſtruit: *Quater in anno, ideſt Natali Domini, & Cœna Domini, Paſchate, & Pentecoſte omnes fideles ad communionem Corporis & Sanguinis Domini accedere admonete.*

Poſt Concilium Lateranenſe plura occurrunt in Theſauro Anecdot. Conciliorum decreta, quæ publicam privatamque recitationem horarum Canonicarum Clericis injungant. Non longè ab ejus Concilii tempore Statuta Synodalia Eccleſiæ Conſtantienſis *c.*24. decernunt: *Præcipimus, ſicut præceptum in Concilio Lateranenſi, ut Sacerdotes Officium tam diurnum quàm nocturnum diſtinctè & apertè, non ſyncopando, quantùm Deus dederit, celebrent, & devotè, & hoc in Eccleſiis ad hoc deputatis, niſi propter neceſſitatem. Nullus etiam audeat aliquo caſu celebrare, donec canonicas Matutinas & Primam cantaverit; & qualibet die horas canonicas dicent.* Anecdot. *tom.*4. *col.*807. In ſtatutis Synodalibus Eccleſiarum Cadurcenſis, Ruthenenſis, & Tutelenſis ann. 1289. hæc pariter injunguntur: *Clerici quoque qui ſtipendiis Eccleſiaſticis ſuſtentantur, & qui non habent beneficium Eccleſiæ, ſunt tamen in ſacris Ordinibus conſtituti, debent quotidie dicere per ſeptem horas Divinum Officium, nocturnum pariter & diurnum, prout dicitur communiter in Eccleſia Cadurcenſi, vel Ruthenenſi, vel Tutelenſi, & in Breviariis continetur; ſcilicet Matutinum, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperas, & Completorium, niſi infirmitatis neceſſitas excuſaret, & non cum ſyncopa, ſed diſtinctè, & cum intentione ſollicita & devota, laudes iſtis temporibus Creatori noſtro ſuper judicia ſuæ juſtitiæ referendo; & ſi per competentes horas dictæ non fuerint, tamen poſtea perſolvantur. Item in Eccleſiis ſunt dicendæ.* Hæc habuimus, quæ de Divinis Officiis congeſtis uberiùs à Thomaſſino, non ad neceſſitatem, ſed ad ornamentum adjungeremus. Cæterùm ex duobus hiſce poſtremis Canonibus lucis aliquid affunditur iis, quæ Thomaſſinus ipſe *cap.*76. *n.*1. *&c.* demonſtrat; nimirum, Clericos omnes Divini Officii penſum ſimul in Eccleſia ſolvere conſueviſſe.

Si quis modò quærat, quid ſit Breviarium Cardinalis Quignonii, quod Thomaſſinus, *cap.*84. *n.*14. *non paulo brevius Romano Breviario* dixit: brevem ejus hiſtoriam ex præfat. ejus Breviarii ab Authore præfixa accipiat. Franciſcus Quignonius S. R. E. Cardinalis, tit. S. Crucis in Jeruſalem, Clemente VII. hortante, ad reformandum Breviarium Romanum ſe conferens, rem totam ita diſpoſuit, ut ſingulæ Officii horæ tribus tantùm Pſalmis, *unius longitudine cum alterius brevitate compenſata*, conſtarent. Accedebant Matutino tres lectiones, quarum poſtrema vitam Sancti, cujus fortè ea die feſtum celebrandum erat, ſingulari tum brevitate tum & fide contextam, complectebatur. Extat apud me ejus Exemplar impreſſum in 8. Lugduni 1566. Huic verò S. Pius V. in Bulla ante Breviarium Romanum excuſa, authoritatem detraxit; quòd ſcilicet plus nimio Clericorum irreligioſam deſidiam fovere videretur.

Ad Cap.89. n.10. Illuſtre diſciplinæ Italicæ priorum quinque ſæculorum documentum, in iis, quæ ad hoſpitalitatem pertinent, nequaquam hìc prætereundum duxi. S. Paulinus in Natali 12. publici juris facto à Cl. Muratorio Anecdot. *tom.*1. *pag.*55. Eccleſiæ Nolanæ hoſpitalitatem ita deſcribit:

Diſpoſiti trino per longa ſedilia cœtu
Obſtrepere ſenes, inopum miſerabile vulgus,
Et ſocio canæ reſidentes agmine Matres.

Tria ergo hominum genera miſericordiæ & charitatis ſinu fovebat pia Mater Eccleſia Nolana; ſenes ſcilicet, pauperes, & viduas; cujus pium exemplum cæteras Italiæ Eccleſias ſequutas fuiſſe non dubito.

Ad Cap.92. n.13. Chriſtianorum ſepulchra ita extra Eccleſiam conſtituta fuiſſe, ut intra tamen ejus ambitum continerentur, demonſtrat Cl. Muratorius Anecdot. *tom.*1. *pag.*186. Diſpoſitæ enim per latera Templi cellulæ, portas habebant intra ipſum Templum patentes, ut ſolent Capellæ ſecundùm Baſilicæ laterales naves diſpoſitæ. Docent id apertiſſimè hæc S. Paulini carmina, è Natali 11. ab eodem vulgato:

Cellula de multis, quæ per latera undique magnis
Adpoſitæ tectis, præbent ſecura ſepultis
Hoſpitia.....

Porrò ad eas cellas aditum ex interiori Templo patuiſſe inſinuat idem S. Paulinus, furem deſcribens, qui in Templo clauſus, intra lateralis cellæ adyta irrepſit:

Harum una fur abditur, atque ubi mane
Clauſtra patere videt, reſerata proſilit aula.

Uno hoc teſtimonio tam apertè intentum convincitur, ut ab iis, quæ Muratorius in hanc eandem rem congerit, arbitrer abſtinendum, ex eo maximè, quòd facili negocio illa omnia poſſent eludi, cùm nec unum quidem ex illis probet, cellarum ſepulchralium fores intra Eccleſiam patuiſſe.

Cautum tamen non rarò legimus, ne omnium promiſcuè cadavera intra Eccleſias inferrentur; ſed ejus ſepulchra ſelectis tantùm viris, utì Epiſcopis, Clericis &c. reſervabantur. Faciunt in eam rem verſus ab Eccleſia Epiſcopo Ravennatenſi in atrio Eccleſiæ S. Vitalis, à ſe conſtructæ, poſiti, ſub initium ſæculi ſexti. Agnell. Pontif. *part.*2.

Hoc

Hoc quoque perpetua mandavit lege tenendum,
His nulli liceat condere membra locis.
Sed quod Pontificũ conſtant monumenta priorũ,
Fas ibi ſit tantùm ponere, ſed ſimiles.

Idem pariter lege conſtitutum habebant Ciſtercienſes: *Nullus præter Regem, ſive Reginam, ſive Archiepiſcopos & Epiſcopos in noſtris ſepeliatur Eccleſiis.* Statuta gener. Ord. Ciſterc. anni 1152. Anecdot. *tom.* 4. *col.* 1245. Recentiora ſunt iſta quidem, fateor; ſed ex veteri Eccleſiæ diſciplina recepta non immeritò arbitramur.

Ad Cap. 95. num. 5. Duo ad præſens caput addidiſſe opportunum. Primum ſcilicet, Eccleſias Baptiſmales inter eas fuiſſe, quæ ſingulari jure Epiſcopis ſubderentur. Cùm enim duo eſſent Eccleſiarum genera; aliæ quæ ſub tuitione, patrocinio & cura Principum ſæcularium; aliæ verò quæ ſub Epiſcoporum cenſerentur, ut Thomaſſinus ipſe infra *lib.* 3. *cap.* 35. obſervat; Eccleſias Baptiſmales ab Epiſcopi juriſdictione avellere minimè per Canones licebat. Docet id non obſcurè charta quædam judicii de Eccleſia Baptiſmali S. Felicis in Diœceſi Beneventana ann. 839. quam legas in Chronico Vulturnenſis prope Capuam Monaſterii, Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *pag.* 388. Legimus ibi, diù & acriter coram Sichardo Principe Beneventano inter Patronos Epiſcopi Beneventani, & Monaſterii Vulturnenſis diſceptatum fuiſſe de jure ejuſdem Eccleſiæ S. Felicis. Contendebant Epiſcopalium partium propugnatores, *quod & Canones ſic continere videntur, quod Eccleſia, quæ lavacrum Baptiſmi ædificatum habuerit, ſemper ſub dominio Epiſcopi ſubjacere debeat.* Non jus quidem, ſed factum negabant Monaſterii Patroni, adductis teſtibus demonſtrantes, ex veteri, & ab Eccleſiæ illius conditione recepta conſuetudine obtinuiſſe, ut Eccleſia illa ad Principem, *ad Palatium*, ſpectaret.

Alterum, quod diſciplinam Italicam prorsùs affinem demonſtrat illi, quam Thomaſſinus hic *nu.* 6. illuſtrat, offert diploma Paſchalis I. ad Petronacium Ravennatem Archiepiſcopum, datum ann. 819. Cavet enim Pontifex, ne quis *corrutum, aut cadentem Templum renovare, aut ædificare temptaverit, niſi priùs per ſolitam benedictionem*, ait, *paternæ ſanctitatis veſtræ, ſancta & venerabilis Crux ibi figatur.* Nemini ergo licebat Eccleſiam quamcumque, ſive novam conſtruere, ſive veterem reparare, niſi data priùs ab Epiſcopo facultate, & loco per Crucis erectionem ab eodem Epiſcopo conſecrato.

Ad Cap. 98. num. 7. Defenſores, non unum, ſed plures numerabat Eccleſia Ravennatenſis inter minorum Ordinum Clerum adlectos; quemadmodum ex Conſtitutione Felicis IV. paulò ſcilicet poſt initum ſæculum ſextum, intelligimus. Hanc Conſtitutionem refert Agnellus in Pontificali Ravennat. *part.* 2. Rer. Italic. *tom.* 2. *pag.* 97. cui poſt Lectores ſubſcripta leguntur nomina *Marini Defenſoris, Majorani Notarii Defenſoris, Hermolai Primicerii Defenſoris.* Quæ verò hìc habet Thomaſſinus de S. Gregorio, id potiſſimùm curante, ne niſi Clericis Defenſoris munus committeretur, illuſtrat maximè charta quædam relata in Chronico Farfenſi Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 642. *Iterum oſtendit pars Oddonis B. Gregorii diſpoſitionem, qui per partes Italiæ, locis nominatis, ordinaverat Defenſores, ſive miniſtros, ut patrimonium videlicet ſuum vel B. Petri Apoſtoli Eccleſiæ honeſtiſſimè & rectiſſimè ac fideliſſimè non divitibus, ſed pauperibus indigentibus diſpenſarent; quos etiam non Laicos, ſed Clericos cenſuit eſſe debere, ſub divini præcepti interdictione.* Hæc tamen vetuſtiora non ſunt ſæculo undecimo; quare ad fidem valeant, quam poſſunt, & merentur.

Ad Cap. 98. num. 13. &c. Honoratiſſimos fuiſſe in Eccleſia Latina Vicedominos, atque munus illud viris digniſſimis committi conſueviſſe, ex eo diſcimus, quòd ad Synodum ſub Tharaſio Patriarcha Conſtantinopoli celebrandam miſſus legatur ab Adriano Papa *Petrus Vicedominus Eccleſiæ & P. Hegumenus, viri honorabiles & omni virtute adornati.* Hiſt. Miſcellæ *lib.* 23. Rer. Italic. *tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 167. Inde verò, quantum arbitror, intelligimus, munus illud à Clericis geſtum fuiſſe; nunquam enim Laicos ad Synodum Adrianus miſiſſet. Idem de Clericis Vicedomini munus gerentibus demonſtrat inſtrumentum quoddam Cambii inter Ludovicum II. Imperatorem, & Epiſcopum Pinnenſem in Aprutio, ſignatum ann. 872. in Addit. ad Chronic. Caſaurienſe, Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 938. Huic enim chartæ ſubſcriptus legitur poſt Epiſcopum *Giſepertus Presbyter, & Vicedominus, dein Andreas Archipresbyter.*

Ad Cap. 101. num. 14. Syncellos ſuos inter aulæ ſummas dignitates habuiſſe Græcos Imperatores, demonſtraſſe non eſt hujus loci. Prætereundum tamen non arbitror, titulum illum Syncelli Auguſtalis, non Laicis tantùm, ſed & Eccleſiaſticis, iiſque Italis ad honorem conceſſum in vetuſtis monumentis reperiri. Author Synchronus vitæ S. Nicolai Tranenſis, ad ſæculum undecimum vel duodecimum pertinens, opuſculum illud ſuum Archiepiſcopo Tranenſi nuncupans, *Miracula*, ait, *Nicolai Peregrini... quibus Archiepiſcopatus & Syncellatus tui beata floruerunt tempora*; & infra *n.* 41. eundem Præſulem appellat *Archiepiſcopum Tranenſem & Auguſtalem Syncellum.* Lege Acta SS. *to.* 19. *pag.* 244. Eandem Protoſyncelli dignitatem ſibi vindicat Theodorus Scyllacenſis (Squillaci) in Calabria ulteriori Epiſcopus, in inſtrumento, quod Græcum ſimul & Latinum extare in Chartulario S. Epiphanii de Boſco Cœnobii Carthuſienſis affirmat Ughellius in Scyllacenſibus *tom.* 8. *col.* 425. *novæ Edit. Theodorus miſeratione divina Scyllaris Epiſcopus, Protoſyncellus Meſimerius &c.* Scribitur diploma in favorem S. Brunonis Carthuſianorum Patriarchæ, ann. 1090. indict. 15. Crediderim tamen, hanc Syncellatus dignitatem non fuiſſe omnium Scyllacenſium Epiſcoporum inſigne, ſed peculiarem quemdam Theodori, viri è Græcia oriundi, titulum.

Ad Cap. 103. num. 3. Gregorium Magnum ætate ſuperat Primicerii nomen in Eccleſia Latina. Legitur enim in Conſtitutione Felicis IV. pro Ravennatibus, relata ab Agnello *part.* 2. Pontificalis in vita S. Eccleſii, Rer. Italic. *tom.* 2. *pag.* 95. legitur, inquam, poſt Subdiaconos, Acolytos, Lectores, & Notarios, *Hermolaus Primicerius, Defenſor.* Inde facilis eſt conjectura, Primicerios Ravennatenſes inferiores fuiſſe & dignitatis & muneris, tum à Primicleris Hiſpaniæ, tum à Primiceriis Notariorum Eccleſiæ Romanæ, quos inferioribus Clericis præfuiſſe Thomaſſinus ſuſpicatur.

Ad hos Primicleros Hiſpaniæ magis accedebant Primicerii Eccleſiæ Mediolanenſis, de quibus in Chronico Landulphi Senioris *cap.* 3. Rer. Italic. *tom.* 4. *pag.* 62. Receptum enim narrat idem Author jam inde à S. Ambroſio Epiſcopo, ut Primicerius in Eccleſia Mediolanenſi conſtitueretur, *qui quaſi Coepiſcopus, circa omnes in crimine laborantes poteſtatem haberet, ut, quod Epiſcopus implere per ſe non poſſet, Coepiſcopus, qui Primicerius vocabatur, circa illos implere curiosè ſtuderet.* Florebat Landulphus ſæculo Chriſti 11. ejuſque teſtimonio intelligimus, Primicerii hujus munus non multùm à Generali Vicario noſtræ ætatis abluſiſſe. Nec ego tamen crediderim, receptam hanc diſciplinam ab ipſo S. Ambroſio authore, quamquam & vetuſtiſſimam eſſe ultrò concedam.

Sed nec unus tantùm erat in Eccleſia Mediolanenſi Primicerius; apparet enim, tum ex ipſius Landulphi teſtimonio, tum ex aliis vetuſtis monumentis, plures fuiſſe alios in inferioribus Clericorum gradibus. *Primicerius Lectorum* legitur in Opuſc. de ſitu Civitatis Mediolani, ſæculo 10. vel fortè etiam 9. ſcripto, Rer. Italic. *tom.* 1. *part.* 2. *pag.* 219. Chartæ Valperti Archiepiſcopi Mediolanenſis ſub ann. 963. ſubſcribit *Arnaldus Primicerius Subdiaco-*

diaconorum, & Lanfrancus Subdiaconus, Primicerius Notariorum. Primicerius Decumanorum, legitur in inſtrumento Ariberti Mediolanenſis Archiepiſcopi ann. 1034.

Ultra Primicerios occurrit etiam, rarò tamen, in vetuſtis monumentis nomen Archiprimicerii, quod potiſſimùm uſurpatum legas in Charta Anſelmi Archiepiſcopi Neapolitani, data ann. 1213. apud Ughell. *tom. 6. col. 105. nov. Edit.* Poſt Archipresbyterum enim & Archidiaconum, ſubſcriptus ibi legitur *Dauferius Archiprimicerius Eccleſiæ Neapolitanæ*.

Cum in hoc uno eodemque capite agat Thomaſſinus de Sacellariis, Manſionariis, aliiſque minorum Clericorum officiis, accipe nunc pauca, quæ congeſtis ab illo addenda ſuccurrunt. Sacellarii nomen aliud planè, quàm Ædituum deſignare, tum allata ab Authore argumenta, tum etiam hoc non obſcurum planè demonſtrat. Narrat Author hiſt. Miſcellæ, *lib.* 23. Rer. Italic. *to.* 1. *par.* 1. *pag.* 167. miſſum ab Irene Imperatrice in Longobardiam adversùs Carolum Magnum *Joannem Sacellarium & Logothetam*, & infra *pag.* 171. meminit *Leonis Patricii Eunuchi, & Sacellarii Synopeos*. Quis, rogo, credat viros ſæculares, Eunuchos, & belli Duces, Editui munus egiſſe? Quæ hìc *nu.* 15. habet Thomaſſinus de Manſionariis, vera ſunt, ſi diſciplinam medii ævi ſpectes; nam poſt annum Chriſti milleſimum, hæc de illis narrat Cardinalis Aragonius, ſeu alius quicumque ſcriptor Actorum Pontificum Romanorum, cujus opus in ſua Collectione Cardinalis Aragonius inſeruit. Rer. Italic. *tom.* 3. *pag.* 313. *Hic* (Gregorius VII.) *liberavit ab illicita occupatione ſexaginta Manſionariorum B. Petri Eccleſiam, qui in univerſa Oratoria, ſeu Miniſteria ipſius Eccleſiæ præter majus Altare quadam violentia detinebantur. Erant Cives Romani uxorati, ſeu concubinarii, barba raſi & mytrati, mentientes orationibus, & præcipuè multitudini ruſticanæ Lombardorum, aſſerentes ſe Cardinales Presbyteros eſſe &c.* Erant ergo viri ſæculares, qui vel ſingulari aliquo privilegio, vel uſurpatione quadam, inſignia ſibi Cardinalitia vindicaverant.

Ad Cap. 104. Sæpè mecum ipſe reputavi, ecquid fuerit in cauſa, cur Clerici ex inferioribus Clericatus muneribus ad ſuperiora, uti ex Lectoribus ad Acolytos, Subdiaconos, &c. tranſgreſſi, inferiorum, per quos tranſierant, graduum titulum nullum retinerent; nemo enim unquam ſe Acolytum & Subdiaconum, Lectorem & Acolytum inſcripſit; cum interim ex Notario Subdiaconus, vel etiam Diaconus ordinatus, priſtinum tamen Notarii nomen retineret. Hanc ejus rei cauſam commentus ſum. Cùm infima Clericorum munia minorem exigerent peritiam, plures ſuppetere poterant, à quibus commodè præſtarentur. Quare ad ſuperiores gradus evecti, inferiora, quibus anteà fungebantur, officia in humeros inferiorum Clericorum demittebant. Non ita planè à Notariis factum. Quòd enim gererent munus arduum nec omnibus pronum; ideo ad ſuperiora evecti, cogebantur tamen & priſtinum Notarii officium retinere; quare legitur non ſemel: *Diaconus & Notarius, Subdiaconus & Notarius &c.*

Ad num. 13. Addidiſſe juvat, in Eccleſia Ravennatenſi obtinuiſſe, ut Presbyteri ad Officia Divina per Notarium, innuente Archiepiſcopo, invitarentur. *Miſit Pontifex* (Theodorus, qui ſæculo ſeptimo florebat) *Notarium, juxta conſuetudinem, ut vocaret Sacerdotes*. Agnellus in Pontifical. *part.* 2. *pag.* 152. Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 1.

Ad Cap. 105. num. 4. Niſi Authoris noſtri verba male hìc interpretor, Scriniarios cum Notariis confudiſſe viſus eſt; ſed utrumque illud munus reapſe diſtinguendum apertiſſimè demonſtrat Diploma quoddam confirmationis bonorum Abbatiæ Farfenſis in Sabinis, ſcriptum à *Benedicto Regionario, Notario & Scriniario S. R. E.* Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 558. Extat etiam apud Ughell. in Beneventanis *tom.* 8. *col.* 72. *nov. Edit.* Gregorii V. diploma datum ann. 998. ſcriptum per manum *Antonii Notarii Scriniarii S. R. & A. E. &c.* Unicum hoc credo documentum ſupereſſe Pontificiæ Bullæ ejus ætatis, quam nec Diaconus nec Cardinalis ſcripſerit. Sed hæc parerga. Scriniarii ego nomine idem ſignificari arbitror, ac apud nos Archivii Præfectum; quod ſanè munus non quidem multùm, ſed aliquantò tamen, à Notario diſcrepat.

Ad num. 2. ejuſdem capitis animadvertas velim, Archicancellarii titulum pluribus interdum ad honorem conceſſum reperiri. Ita in Aula Caroli Magni ſuus erat Archicancellarius, cum interim ipſe Carolus poſt ann. 778. hoc privilegium Caſſinenſi Abbati contuliſſet, ut tradit Anonymus in Epit. Chronic. Caſſinenſ. Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *pag.* 365. *Ut Caſſinenſis Cœnobii Archimandrita, Romani Imperii Archicancellarius, & Magiſter Capellanus, & Princeps pacis* (*per ipſum enim tranſire habebat, ſi quis rebellans Principum, Imperatori reconciliaretur*) *in perpetuum eſſet*.

Ad num. 13. Fallitur profectò vir doctus, aſſerens nullum fuiſſe in Eccleſiis aliis Bibliothecarium, una excepta Romana & Conſtantinopolitana: vel uno hoc, quod ſubjicimus, exemplo, diſcat ſe, quamvis ſine controverſia eruditiſſimum, non omnia tamen habuiſſe explorata. Recitat Ughell. *tom.* 8. *col.* 74. in Beneventanis diploma quoddam Alphani III. qui cathedram illam tenebat ann. 1011. illud autem datum legitur *à Magnifico Pocone Diacono & Bibliotechario noſtro* (Beneventano). Habebat ergo etiam Beneventana Eccleſia ſuos Bibliothecarios, quod in tanta Bibliothecariorum penuria, quantam Thomaſſinus obſervat, decus eſt inſignis illius Eccleſiæ non exiguum. Neque in tranſcurſu deſinam hìc adnotare, in eo diplomate mentionem occurrere unius panis *bucellatæ*, quam vocem modò Lucenſes noſtri retinent, deſignantes genus quoddam panis ſaccaro & quibuſdam admixtis ſuavibus liquoribus confecti, qui amplioris coronæ ſimilem figuram refert.

Ad Cap. 106. num. 3. Archicancellariorum munus quin geſtum fuerit ab Epiſcopis, ex iis quæ congerit Thomaſſinus, nemo prudens dubitaverit. Sed admiratione pariter & animadverſione dignum eſt, minorum etiam Cancellariorum munus in Aula Principum ab Epiſcopis geſtum fuiſſe; quemadmodum ex charta præcepti Berengarii Imperatoris, pro libertate Monaſterii Caſaurienſis, ſcripta ann. 917. intelligimus; ſubſcribit enim huic inſtrumento *Joannes Epiſcopus & Cancellarius, ad vicem Ardigii Epiſcopi & Archicancellarii*. Relatum eſt hoc documentum in Chronico Caſaurienſi, Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 824.

Ad num. 11. Notat, Epiſcopos in Diplomatibus Pontificiis ſubſcripſiſſe ut Bibliothecarios tantùm, non ut Cancellarios; cum interim Diaconi & tamquam Bibliothecarii & Cancellarii diplomatibus illis nomen ſuum ſubjeciſſent. Non deſunt tamen documenta, quibus Diaconi Cardinales, nullum præferentes Cancellarii titulum, ſed ſolùm Bibliothecarii munere fungentes, ſubſcripſerint. Ita privilegium Calliſti II. pro Monachis Caſaurienſibus, *ibid. col.* 882. legitur datum *Laterani per manus Griſogoni S. R. E. Diaconi Cardinalis Bibliothecarii*. Diploma Paſchalis II. apud Ughell. in Laudenſibus *tom.* 4. *col.* 658. munitum eſt nomine *Joannis S. R. E. Diaconi Cardinalis, ac Bibliothecarii*.

Ad num. 15. Bibliothecarii in Eccleſia Romana munus ab Epiſcopis geſtum pluribus ante Stephanum VI. annis, probant invictiſſimè Acta quædam diſceptationis coram Legatis Ludovici Pii Imperatoris, inter Gregorium IV. Romanum Pontificem, & Ingoaldum Abbatem Farfenſem, ann. 829. Legimus enim ibi: *Leo Epiſcopus & Bibliothecarius S. R. E.* Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 375.

Ad Cap. 107. num. 16. Non apud Pontificem tantùm,

tùm, ſed & apud Orientis Imperatores, ſuos interdum miſſitabat Apocriſiarios Ravennas Archiepiſcopus. Legimus in Diplomate Paſchalis I. dato anno 819. directum à Damiano Archiepiſcopo Ravennatenſi ad Leonem Imperatorem Conſtantinopolitanum, *Epiphanium quendam religioſum, Notarium, & Scriniarium, & Apocriſiarium*. Ubi vides munus illud Apocriſiarii, ita à Diaconis præſtari conſueviſſe, ut interdum etiam ab aliis inferiorum Ordinum Clericis, ut hìc ab Epiphanio, gereretur.

Erant etiam Neapolitanis Epiſcopis ſui quandoque Apocriſiarii, quemadmodum inter cætera de Athanaſio Archiepiſcopo Neapolitano legimus apud Anonymum Salernitanum ad an. 884. Chronic. *cap.* 132. Rer. Italic. *tom.* 2. *par.* 2. *col.* 271. *His diebus Athanaſius Præſul Neapolitanus, miſſis Apocriſariis in Siciliam Agarenis ad radicem montis Veſuvii reſidentibus &c.* Legitur etiam in vita S. Athanaſii ſenioris, qui ann. 872. vitæ curſum abſolvit, miſſum ab eodem Præſule Apocriſiarium ad Ludovicum II. Imperatorem. Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. *col.* 1046.

Ad Cap. 110. num. 8. Repetenda ſunt in præſenti ea, quæ ſupra, de privilegiis à Carolo Magno Abbati Caſſinenſi conceſſis, ann. 778. ex Anaſtaſio, vel alio Anonymo in Epitome Chronicorum Caſſinenſium, attigimus. Is ergo Abbas, facto ſibi ab eodem Rege privilegio, *Magiſter Capellanus* renunciatus eſt; tum & datum illi, ut in omni conventu Epiſcoporum & Archiepiſcoporum, & ſuperiorem omnibus ſui ordinis ſedem habens, primus ſententiam proferret.

Ad num. 7. Non ſolis Angliæ Regibus, ſed & aliis etiam Regibus & Imperatoribus, è ſtirpe Caroli Magni prognatis, ſuos fuiſſe Archicapellanos aſſerit Thomaſſinus. Quid, ſi etiam alienos ab eo genere Reges Archicapellanos vel Epiſcopos in Aula ſua habuiſſe demonſtravero? S. Dunſtanus, qui ſæculo decimo florebat, ad Aulam Regis Angliæ Eadgari vocatus, *omnium electione ordinatus ad Epiſcopatum*, ait author coævus in ejus vita *c.* 5. *eatenus maximè, quò Regali præſentiæ, propter provida prudentiarum ſuarum conſilia, jugiter adeſſet*. Acta SS. ad diem 19. Maji.

Sui pariter erant Archicapellani in Aula ſummorum Antiſtitum. Ejus rei unicum proferimus, ex Aula Mediolanenſium Epiſcoporum, exemplum. Landulphus junior de ſe ipſo narrat, Hiſt. Mediolan. *cap.* 31. Rer. Italic. *tom.* 5. *pag.* 509. ſelectum ſe fuiſſe ab Anſelmo, cùm primùm cathedram illam aſcenderet, anno ſcilicet 1126. *ut præeſſet ſuis Capellanis*.

Ad Cap. 112. num. 6. Dignum etiam animadverſione cenſeo, non Regum tantùm & Magnatum, ſed Abbatum Regularium Capellanos in vetuſtis hiſtoriis occurrere. In vita venerabilis Petri Cavenſis Abbatis, ab Authore coævo ſcripta, & in *tom.* 6. Rer. Italic. *col.* 218. vulgata, hæc legas: *Quia longum eſt cuncta ſtylo percurrere, cùm in Clauſtro Cluniacenſi quinquennium, atque in Capella Abbatis triennium compleviſſet, &c.* Et infrà, *col.* 226. *Joannes Diaconus ejus Capellanus*, (nempe ejuſdem Petri Abbatis) *hujuſmodi viſionem vidit &c.* Florebat Sanctus Petrus ann. 1123. Pariter in vita S. Petri Prioris Juliacenſis in Campania Gallica, qui in vivis agebat ann. 1036. nomen occurrit *Vinnutii Capellani* ejuſdem B. Petri. Acta SS. *tom.* 4. *Junii pag.* 603.

Ad Cap. 113. num. 4. Pandulphi Piſani de electione Gelaſii II. in Pontificem verba, alium planè referre ſenſum credo, ac Thomaſſino probetur. Autumat enim ille Epiſcopos Cardinales nullum aliud obtinuiſſe in electione Pontificis jus, quàm ut electum approbarent, & manuum impoſitione conſecrarent. Verùm hæc de Cardinalibus Epiſcopis minùs vera eſſe, neque à Pandulpho id dictum unquam ſuſpicor. His ergo Pandulphi verbis nihil aliud deſignabatur, ut credo, quàm quòd Archiepiſcopi & Epiſcopi plures, qui, juxta ejuſdem Pandulphi teſtimonium, ad eligendum Pontificem convenerant, nec tamen è Cardinalium Epiſcoporum numero habebantur, nullam aliam in tali electione haberent authoritatem, quàm ut electionem ab Epiſcopis, Cardinalibus, cæteriſque ad quos ſpectabat, ritè factam adprobarent. De his Epiſcopis ſermonem pariter credo eſſe in decreto electionis Gregorii VII. à Paulo Bernriedenſi in ejus Pontificis vita *cap.* 27. relato: *Nos S. R. Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ Cardinales Clerici, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, præſentibus Venerabilibus Epiſcopis, Abbatibus, Clericis, & Monachis conſentientibus, elegimus nobis, &c.* Qui, rogo, ſunt Epiſcopi, qui electioni à Cardinalibus factæ aſſenſum præbent, niſi Epiſcopi illi, qui extra Cardinalium Epiſcoporum numerum, Romæ fortè ea occaſione præſentes aderant? Certum eſt enim alioqui & indubitatum, Cardinales Epiſcopos in electionem Romani Pontificis, ſicut & Cardinales cæteros, ſuffragio ſuo conveniſſe; quod ultra teſtimonium S. Petri Damiani, hìc apud Thomaſſinum *num.* 2. relatum, convincit pariter authoritas ejuſdem Pandulphi Piſani, ita loquentes inducentis ad Paſchalem II. in ipſa ſui electione Patres, Cardinales, & Epiſcopos, & Diaconos: *Ecce te in Paſtorem nos divinitus hìc congregati in nomine Domini eligimus & confirmamus*. Idem pariter demonſtrat decretum electionis Gregorii X. relatum à Campio in hiſtoria Eccleſiaſtica Placentina *tom.* 2. *in Regeſt.* ad annum 1271.

Ad ea quæ Thomaſſinus congerit ad *num.* 6. hæc ego arbitror addenda, quamvis alioqui ad Cardinalium purpuram non pertineant. Circa finem ſæculi tertiidecimi eò provexerant Cardinales gradus ſui prærogativam, ut cadere ſe dignitate arbitrarentur, ſi Epiſcopatus infulas admitterent. Ita colligo ex Jacobo de Varagine, qui in hiſtoria ſua Januenſi, nunc primùm Rer. Italic. *tom.* 9. excuſa, poſtquam narravit Syrum quendam Cardinalem in Epiſcopum Januenſem ab Innocentio II. renunciatum fuiſſe, addit: *Nec alicui incredibile videatur, quòd aliquis Cardinalis ſit factus Epiſcopus Januæ, quia legimus, pluries alibi ſimiliter factum fuiſſe; etenim Cardinales eo tempore non erant in tanto culmine, ſicut modò cernuntur, ſed quilibet Epiſcopus præferebatur cuilibet Presbytero, vel Diacono Cardinali*. Cur Jacobus Lectorum admirationem præoccupandam cenſet, niſi quòd ætate ſua planè novum eſſet & inſuetum, ut Cardinalis in Epiſcopum ſe eligi conſentiret? Porrò Jacobus in Archiepiſcopum Januenſem aſſumptus eſt ann. 1292.

Faciunt in rem præſentem ea quæ legimus in vita Bartholomæi de Martyribus, Braccharenſis Archiepiſcopi, Gallicè excuſa Pariſiis 1664. Dignitatis ſuæ prærogativam eo in culmine conſtituerant Cardinales, ut cùm ipſi coram Pontifice de re aliqua deliberatum venirent, ſi fortè Epiſcopos ad eam rem aliquos adeſſe contingeret, ſedere coram ſe non paterentur; ſed aſſidentibus Cardinalibus, ſtabant Epiſcopi. Irrogatam dignitati Epiſcopali injuriam iniquiùs ferens Archiepiſcopus, qua apud Pontificem Pium IV. valebat gratia, tum & doctrina, ac eloquentia ſingulari obtinuit, ut veteri conſuetudine abolita, ſedendi inter cæteros Cardinales prærogativa Epiſcopis reſtitueretur, *lib.* 2. *cap.* 22.

Ad Cap. 114. num. 6. §. *Finem*. Non inania ſuſpicatus crediderim, hanc Fuldenſis Abbatis proximè ad Moguntinum Archiepiſcopum ſupra cæteros omnes Epiſcopos ſedendi prærogativam inde repetendam fuiſſe, quòd, cùm ex Fuldenſibus, alternis vicibus, Archiepiſcopi ad Eccleſiam Moguntinam aſſumerentur, fieret inde, ut Epiſcopi è Fuldenſibus aſſumpti, fratribus ſuis eo ſeſſionis honore gratificarentur. Lege vitam S. Bonifacii Martyris, tum & S. Bardonii ad diem 10. Junii.

Ad Cap. 116. num. 6. Quamvis poſterioribus ſæculis rariſſimè occurrat, ut Subdiaconi Cardinalium titulo decorentur; occurrit tamen quandoque

sæculis etiam multò, quàm quæ à Thomassino afferuntur, recentioribus. Abbas Constantinus Cajetanus in Gelasianis suis, diploma laudat Innocentii II. ad Balduinum Pisanum Archiepiscopum, datum ann. 1138. cui inter plures Subdiaconos, nullo peculiari titulo insignitos, duo pariter subscribunt Subdiaconi & Cardinales: *Gerardus S. Palatii Cardinalis Subdiaconus*; *Presbyter S. Palatii Subdiaconus*.

AD LIBRUM TERTIUM

ANIMADVERSIONES.

Lib. 3. Cap. 2. num. 2. Nullas fuisse Congregationes Clericorum, Monachorum, & Virginum sacrarum, grassante persecutione, & asserit Thomassinus, & ego quidem huc usque firma persuasione tenebam. Sed vetus præjudicium exuere nos cogit vita, nunc primùm publici juris facta è Vaticano MS. S. Febroniæ Virginis & Martyris, quæ sub Diocletiano Sibapoli, seu Nisibi in Mesopotamia, certavit. Discimus enim ex ejus lectione, constituta tunc temporis, sub Diocletiano nempe, asceteria puellarum, sicut & virorum cœnobia; neque in desertis tantùm locisque ab hominum cognitione remotis, sed in media urbium frequentia: *Erat ibi Monasterium fœminarum circiter quinquaginta, inibi sese exercentium, quibus præerat quædam, nomine Bryene, disciplina olim cujusdam Platonidis, ante ipsam functæ Diaconatus officio, cujus regulam & traditiones usque ad illud tempus præclarè servabant*. Nec destitutas fuisse sanctimoniales illas habitu quodam religioso, ex eo apertissimè convincitur, quòd *cap. 3. num. 20.* referatur Thomais (Sanctimonialis erat S. Febroniæ Magistra) *assumpto sæculari habitu*, processisse ad spectaculum martyrii. Nova sunt hæc, fateor, & suspicionis plenissima; sed Acta illa, tum Authoris in scribendo ingenuus quidam candor & simplicitas, tum judicium Cll. Bollandistarum, ad diem 25. Junii, abundè ab omni suppositionis crimine vindicant, & absolvunt.

Ad Cap. 3. num. 14. Quam ex Socrate narrat Thomassinus S. Athanasii historiam, plures ex doctissimis Criticorum inter fabellas, vel saltem dubias, rejiciunt; ejus tamen veritatem defendit Cl. Pagius in Critica Baronii ad ann. 311. quare non est, cur fides detrahatur argumento Thomassini, ex eadem narratione deducto.

Ad Cap. 7. num. 7. §. *Rursum*. Hæc Ignatii verba ex interpolata ejus Epistola deprompta sunt; nihil enim tale in genuina ad Trallianos legitur. Sed eandem vim habet hæc sententia ex genuino deducta: *Qui sine Episcopo & Presbytero & Diaconis quidpiam agit, is non est mundus in conscientia*. Jubet enim vir sanctus nihil agi inconsulto Episcopo, ejusque consilio. Ita pariter, quam laudat Author hic *nu.* 14. Epistola Ignatii ad Antiochenos, non interpolata tantùm est, sed & prorsus conficta, uti viris doctissimis compertum est.

Ad Cap. 8. num. 5. In sæpiùs laudata Felicis IV. ad Ravennates Constitutione, apud Agnellum in Pontificali, Rer. Italic. *tom. 2. part. 1. pag. 95.* hoc idem injungitur de Clericis, quibus prædia urbana vel rusticana concessa sunt; ita tamen, ut si quid ad honestam eorum sustentationem ex eorum proventibus supereset, Ecclesiæ refunderent. *Si qui verò de Clero prædia urbana vel rustica ad Ecclesiam pertinentia detinet, eisdem libellis sub justa pensionis æstimatione factis, statuimus collocanda, hac ratione, quod in quo modis suis solent accipere, ipsi retineant; quod supereſt, Ecclesiasticis inferant compendiis profuturum*.

Exciderant nonnulla, quæ ex eadem Constitutione Felicis IV. suppetunt ad illustranda ea quæ Thomassinus hìc *n m. 2. §. Certè nec Decanos &c.* constituit. In ea enim Decanorum nomen inter minores Clericos Ecclesiæ Ravennatensis occurrit; quo censet post Duchangium Bacchinius, ibidem Clericos designari, quorum munus esset, Sacerdotes ad accipiendas sportulas advocare nominatim. Nec tamen propterea magnoperè falli Thomassinus censendus est, asserens nullos ea ætate fuisse in Capitulis Decanos constitutos. Decanorum enim nomen tunc non summæ in Capitulo dignitatis erat titulus, sed officii, quod à minoris Cleri Ordinibus præstaretur; apud Thomassinum verò sermo est de Decanis, summas in Capitulo dignitates implentibus. Animadvertisse etiam juvat, ad supplendum Thomassinum hìc *nu.* 11. in eadem Constitutione valdè infrequentem apparere Clericorum Ravennatensium numerum; cùm novem tantummodò adnumerentur Presbyteri, undecim Diaconi, quinque Subdiaconi, undecim Acolyti, duodecim Lectores, & rarior etiam cæterorum Clericorum turba.

Ex eadem Agnelli Pontificali historia intelligimus, obtinuisse pariter in Ecclesia Ravennatensi disciplinam illam, quam ex Concilio Arverno adstruit Thomassinus hìc *num. 3. ut præcipuas anni solemnitates nonnisi cum Episcopo agat*. Ravennatensis Ecclesiæ Clerus à S. Theodoro ejus Ecclesiæ Episcopo, circa ann. 677. desciscens, cùm ab Episcopo de more ad agenda secum Missarum solemnia die Natalis Domini invitaretur, recusarunt omnes, secedentesque in Ecclesiam S. Apollinaris, ita sese cotinuerunt, ut nemo tamen ibi solemne ejus diei officium celebrare auderet, sed effusi omnes in lacrymas rogabant S. Apollinarem, ut quandoquidem Pastore, qui Missam caneret, destituebantur, ipse cœlitus delapsus sacro munere fungi dignaretur. Rer. Ital. *tom. 2. part. 1. pag. 152.*

Ad Cap. 9. num. 9. &c. Ad illustrandam Italicam disciplinam operæ pretium est animadvertisse, plures, quæ per Italiam spectabantur, Canonicorum communis vitæ institutum sectantes Congregationes, Concilio Aquisgranensi vetustiores non esse, nec altiùs, quantùm arbitror, quàm à regula in eo Concilio præscripta, repetendas. Nec me fugit, gentiles meos Lucenses ex veteri receptum traditione tenere, institutam fuisse Lucæ Congregationem Canonicorum S. Frigidiani jam inde ab ipso S. Frigidiano authore, qui paulò post initium sæculi sexti Lucensem Cathedram tenebat. Sed ut Patriæ meæ decora mihi unicè cordi fuerint, nunquam tamen committam, ut veritas in animadversionibus hisce meis dispendium patiatur. Vetus est hæc traditio, nec tamen vera, utpote nullo fulta satis veteri documento. Sed si fides hujus traditionis nutat, nihilò certè firmior est alterius per Italiam Ecclesiæ traditio, si quæ fuerit, quæ altiorem Congregationibus Clericorum suis vetustatem attribuat. Lege, si placet, Ughellium, apud quem nullam invenies vetustiorem Congregationem, quàm post ann. 830. nempe Concilio Aquisgranensi recentiorem. Ad publica documenta quod spectat, hanc disciplinam in Concilio Ticinensi ann. 876. Canon. 10. constitutam legimus: *Ut Episcopi in Civitatibus suis proximum Ecclesiæ claustrum instituant, in quo ipsi cum Clero, secundùm Canonicam regulam, Deo militent*. Rer. Italic. *tom. 2. par. 2. col. 153.*

Ad Cap. 10. num. 3. Quamquam in pluribus Ecclesiis post annum Christi millesimum ea dudum disciplina invaluerat, ut suffragii jure in Capitulis nonnisi Sacerdotes, Diaconi, ac tandem Subdiaconi potirentur; in aliis tamen alia diu stetit disciplina; cujus rei plura suppetunt argumenta in vetustissimis Italiæ documentis. Unum seligam præ cæteris, quod recentissimum sit, nec minùs luculentum. Electiones Episcoporum penes Capitula Ecclesiæ Cathedralis in Italia diutiùs manserunt. Quare quicumque in Capitulo jure suffragii uteretur, illius erat pariter electioni Episcoporum, à Capitularibus factæ, subscribere. Porrò in electione

Jaco-

Jacobi de Pignaculo in Epiſcopum Placentinum facta an. 1258. cujus decretum refert Campi in hiſtoria Placentina, ſubſcribit *Gulielmus de S. Laurentio, Exorciſta & Canonicus*. Hiſtoriæ Placentinæ *tom. 2. pag.* 404.

Ad Cap. 11. num. 3. Hæc Clericalium Congregationum diſtinctio nullibi luculentiùs in Italia apparuit, quàm in noſtra Lucenſi Eccleſia. Geminæ ibi florebant Clericorum Congregationes; alia nempe, quæ ex Cathedralis Eccleſiæ Canonicis collecta erat; alia verò, quæ Canonicorum S. Frigidiani, ex Templo, cujus ſervitiis erant addicti, appellabatur. Porrò S. Frigidiani Canonici paupertatis voto obſtricti, Monachorum ritus ſectabantur, uti ex Diplomate Paſchalis II. apud Pennottum conſtat. Qui verò in Cathedrali collectus erat Clericorum cœtus, ita commune vitæ inſtitutum ſervabant, ut ſimul beneficia & præbendas Eccleſiaſticas privatim ſinguli poſſiderent; ea tamen lege, ut ſi fortè ad aliam illos Eccleſiam transferri, vel vita cedere contingeret, beneficia illa & præbendæ in univerſæ Congregationis commodum cederent. Juvat in eam rem ex ſchedis meis Epiſtolam quandam Paſchalis II. ad Ringerium Epiſcopum Lucenſem producere.

P. Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerabilibus Fratribus, & Coepiſcopo, & Canonicis Lucanæ Eccleſiæ, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sanctæ in Chriſto memoriæ Leonem (IX.) *Apoſtolicæ Sedis Epiſcopum decreviſſe audivimus, ut ſi quis de veſtræ Eccleſiæ Canonicis in communitate viventibus Eccleſia exceſſiſſet, omnia* (ejus) *Eccleſiaſtica bona in uſum Fratrum communiter viventium conferrentur. Quod in aliis etiam Eccleſiis à Romanis Pontificibus ſtatutum agnoſcimus. Unde miramur, quod, Confratre veſtro Ildebrando in Roſellanam Eccleſiam translato, præbenda ei & totum Eccleſiæ beneficium, quod tenuerat, in privatos uſus ceſſerit,* & Apoſtolicæ Sedis authoritate contempta, *canonice degentium Fratrum communio tanto augumento fraudata ſit. Te præſertim, cariſſime frater, R. delictum hoc imponitur, qui Apoſtolicæ ſedis Decreta irrefragabiliter cuſtodire, & ſubditos Clericos ad hujus vitæ bonum... in unos debueras invitare. Præcipimus ergo, ut omne illud Ildeprandi, nunc Roſellani Epiſcopi, beneficium in communia redigatur. Qui verò obedire contempſerint, Apoſtolicæ Sedis judicio puniantur. Dat. Later. 11. Id. Octobris.*

Poſſidebant ergo privatim ſinguli è cœtu Canonici beneficia, ita tamen ut Eccleſiaſticos eorum proventus in communem omnium uſum conferre jubberentur. De domeſticis ſingulorum facultatibus, nihil tale ſancitum erat. Enterim è MS. Codice Bibliothecæ Cathedralis Lucanæ voti, quo ſe Canonici obſtringebant, exemplar: *Ego promitto ſtabilitatem in hoc loco, ad obedientiam Dei & B. Martini, & Epiſcopi R. qui nunc eſt, & eorum qui Canonicè ſucceſſuri ſunt; & promitto, bona Eccleſiæ, & quæ per officium Eccleſiaſticum acquiſiero, in communi ſine fraude habere, & Præpoſito obedire Canonicè ordinato. Hoc fecerunt in S. Donato Martinus Preſbyter, & Henricus, & Maſcardus.* Probant hæc apertiſſimè inſignis Eccleſiæ noſtræ diſciplinam, quam ad aliarum per Italiam Eccleſiarum normam expreſſam fuiſſe non ambigo.

Superest modò ut expendamus, num Canonici illi, in cœtum collecti, ita genus quoddam Monaſticæ profeſſionis ſectati fuerint, ut ſimul etiam clauſuram, quam vocant, monaſticam, omni præcluſo fœminis aditu in ſua clauſtra, ſervarent. Nihil ea de re promit Thomaſſinus, fortè quòd documentis deſtitueretur: nobis unum ſuppetit ex inſigni eadem Bibliotheca, quæ nobis quondam ſingulari viri humaniſſimi beneficio patuit. En igitur ex eadem Bibliotheca decretum, quo cavetur, ne mulebre cadaver ullum in ſepulchra intra clauſtrum inferatur; unde faciliùs conjectura ducitur, viventibus fœminis nefas fuiſſe pedem in ſacra loca inferre, quæ ne tangere quidem defuncta illarum cadavera permittebantur. *Breve recordationis qualiter actum eſt intus Clauſtro Sancti Martini, in præſentia bonor. horum quorum nomina inferiùs apparebunt. Magiſter Ung. arri & p. Tolomeum Cantor, & Mag. Hermannum Primicerium. Magi precibus interventiebus ..... & ... promiſſionibus Cenami..... Canonicorum, de conſenſu & voluntate ſociorum ſuorum.... conceſſerunt ſupraſcripto Cenamio, & permiſerunt ſepelire uxorem ſuam intus in ſepultura ſua, quam habet in Clauſtro Sancti Martini & ſuo ſpeciali amore erga eorum.... receperunt tali modo, ut nunquam aliqua alia fœmina ipſum eſſet Dominum poſſit & debeat ibi ſepelire, & p. Gefan. p. Lambertus Thomas Diaconus Lambertus Bulgarin. Subdiaconi. Ann. 1195. Kal. Julii.*

E Canonicis S. Frigidiani coloniæ per univerſam Italiam celebres deductæ ſunt, cùm Clericos ad Congregationum ſuarum mores reformandos Epiſcoporum quiſque ex illa advocarent. Lege ea de re Pennottum in Hiſtoria Canonicorum Regularium.

Juvat hìc pariter coronidis loco duo quædam addidiſſe, ad Italicam diſciplinam ſpectantia. In Conſtitutionibus D. Cœleſtini Presbyteri Cardinalis Legati in Lombardiam, editis circa ann. 1287. hæc in rem præſentem decernuntur: *De vita & honeſtate Clericorum ſtatuimus, ut in omnibus Conventualibus Eccleſiis, niſi magna neceſſitate coacti, ab Epiſcopo approbata, hoc non poſſint, vivant Clerici in communi. Alioquin tertia pars reddituum ſequeſtretur ad minus, dividenda ſingulis diebus inter eos tantùm, qui interfuerunt Divinis Officiis, & pro hoſpitibus recipiendis, & eleemoſynis largiendis.* Rer. Italic. *tom.* 8. *col.* 1066.

Quæ de Congregatione Canonicorum S. Euphemiæ in Inſula Comenſi à Litigerio Epiſcopo conſtituta ann. 1032. ex inſtitutionis diplomate apud Ughellium *tom. 5. col.* 286. legimus, ſingularia ſunt adeò, ut ea non recitaſſe pigeret. Juſſit Epiſcopus, Canonicos ejus Eccleſiæ in unum Religioſum cœtum coaleſcere. Sed cùm novum illud Clericorum Monaſterium minùs congruis inſtructum eſſe proventibus animadverteret, coire tantùm coegit *duabus quadrageſimis in anno;* & ſi quidem ſumptus ad eos alendos ſupperterent, *ſi fieri poſſet, Dominicis ac Feſtis diebus.*

Ad Cap. 12. num. 1. Si Actorum S. Febroniæ veritas conſtet, Monachorum inſtitutum, alicubi ſaltem, altiorem habuit originem, quàm ut à S. Antonio repeteretur. Vix enim ambigimus, quin Monachi illi, quorum greges urbem Niſibim in Meſopotamia frequentaſſe ex Actis illis diſcimus, ab alio & vetuſtiori, quàm à S. Antonio, authore repetendi ſint. Furente Diocletiani perſecutione, Monachi illi in eremo primùm, ut facilè credimus, inſtituti, ad urbes tranſierant, cùm S. Antonii inſtitutum vix per ea tempora in eremo inciperet. Vivere enim deſiit vir ſanctus ſub medium illius ſæculi, cujus exordia Diocletiani perſecutio funeſtavit. Scio quidem, hoc uno argumento fidem ejuidem ſcripti in dubium revocari poſſe, utpote quia refragatores habet S. Hieronymum, cæteroſque Patres, vitæ Monaſticæ exordia Paulo & Antonio referentes. Sed fortè in concordiam hæc Patrum teſtimonia cum Actis S. Febroniæ revocari poſſunt, ſi ſtatuamus Monachos illos, de quibus in Actis, in ſola Meſopotamia ita conſtitiſſe, ut nullos deinde haberent Inſtituti ſui ſucceſſores, cùm interim Antonii Sectatores longè latèque per orbem propagati, ſectam illam invexerint, quæ parem cum orbe exitum ſubitura eſt.

Iis, quæ hìc Thomaſſinus ad *num.* 14. adversùs Monaſticam S. Gregorii Nazianzeni Vitam comminiſcitur, vereor ne aliquid dubitationis affundat illud quod de ſe ipſo canit Gregorius in Anecdot. Cl. Muratorii *tom.* 5. Carmine 51. in Epitaphio Eupraxii Pontificis:

Hujus

Hujus sacræ Provinciæ Eupraxium Pontificem
Magna tellus Arianzæa complector,
Gregorii amicum, ætate parem ac Synoditam:
Propterà tumulum etiam vicinum consecutus est.

Synoditæ nomen non alium quàm Monachum designare, Muratorius in Notis ad eundem locum animadvertit.

Ad Cap. 13. num. 14. Quinto sæculo vel citiùs, Monasteria in urbibus construi cœperunt. Narrat enim genuinus Author vitæ S. Hyppatii, quam legas ad diem 17. Junii, apud Bollandistas *pag.* 311. in Urbe Constantinopoli sancti Viri ætate (objit ann. 443.) Monasterium quoddam à magno Isaacio constructum spectari, *cui*, ait, *successit S. Dalmatius*; qui nempe Viri sancti ambo Sacerdotium cum Monastica vita conjunxerant. Quare circa finem sæculi quarti cœperant jam Monachorum greges urbes frequentare. Porrò S. Hyppatius Monachum profitebatur, simulque Sacerdotii munere fungebatur in Thracia.

Ad Cap. 17. num. 8. Illustri pariter ex Italia exemplo, quamquam ad sæculum 11. pertinente, intelligimus, quàm fuerint veteris canonicæ disciplinæ erga fontes in Pœnitentiæ sacramento Itali Monachorum sanctissimi observantiores. Guido Pomposiani Cœnobii in Ferrariensi agro Abbas, cùm Bonifacium Tusciæ insignem Regulum in Confessione excideret, ad expiationem criminum suorum coegit publicam flagellationem ante Aram Dei Genitricis subire, tum & ad peregrinationem in loca sancta voto se intra annum solvendo obstringere. Nonne hæc veteris disciplinæ rigorem præseferunt?

Nunc verò aliqua promamus, quæ ad constitutam à S. Bonifacio Germaniæ Apostolo disciplinam, de qua Thomassinus hìc *num.* 17. pertinent. Observat ille, invectum à Viro illo sancto morem, ut in omnibus Bojariæ Ecclesiis alternis vicibus è Monachis Episcopi assumerentur. Idem in reverentiam ejusdem Viri sancti concessum à Regibus Germaniæ fuisse pro Archiepiscopatu Moguntino, testatur Author genuinus vitæ S. Brandonii Archiepiscopi Moguntini apud Bolland. *ad diem* 10. *Junii pag.* 302. Tradit ille, veterum Regum privilegio constitutum fuisse, ut alternis vicibus Monachus è Fulda aliquis in Antistitem Moguntinum eligeretur. Cujus rei memoriam, quòd fortè Monachi in abdicandis dignitatibus, quàm in procurandis, essent studiosiores, penè jam extinctam, ex Electoribus aliquis, cùm de præficiendo Episcopo Moguntino ageretur, revocavit. Tum, ait idem Author, *consulta privilegia eadem loquebantur, & priorum Regum in hoc consensum testabantur.*

Ad Cap. 18. Non possum me temperare, quin aurea Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis sæculo 12. de conjunctione Monastici & Clericalis instituti verba, ex Dialogi ipsius *lib.* 6. in Anecdot. *tom.* 5. *col.* 972. transcribam: *Scias, quia nemo fit Monachus, nisi ante fuerit Clericus. Cum enim quis suscipitur ad Monachatum, si Laicus est, benedictione Catholica primò sacratur in Clericum. Non potest sanè fieri Monachus, nisi fuerit ante Dominum secutus. Fit itaque Clericus, non ut ibi tantùm remaneat, sed ut eo gradu ad altiora transeat. Ut ergo fiat Monachus, primò Apostolicam perfectionem profiteatur; quòd videlicet relictis omnibus, & se ipsum abnegans, Christum obediendo sequatur. Data vero professione, tum à Patre spirituali ut mundo moriens exuitur, & sacramento novitatis Christi, id est, colobio cum benedictione Christi vestitur, ubi Clericalis ordo non deponitur, sed religione monachica cumulatur.* Idem insinuat Author Dialogi inter Cluniacensem, & Cisterciensem, scripti circa medium sæculi 12. totus est enim in probando, Clericatum Monachis ita non deberi ex indulgentia, *ut potiùs per indulgentiam negetur.* Anecdot. *tom.* 5. *col.* 1626.

Ad Cap. 20. num. 1. Ad sententiam Authoris firmandam nihil aptius conferri posse censeo, quàm si ea proferantur in medium, quæ Author Dialogi inter Cluniacensem & Cistercienſem, agens adversùs Canonicos Regulares Præmonstratenses, disputat: *Appellantur illi fallaciter & absurdè Regulares Canonici, quia nequaquam Canonici sunt. Illam enim regulam professi non sunt, quæ de Canonibus excerpta, & collecta est,* (nempe Concilii Aquisgranensis) *cujus professores propriè dicuntur Canonici, scilicet Clerici in Matricibus Ecclesiis constituti, quibus licet proprium habere. Unde quoddam Capitulum ejus Regulæ sic incipit: Quamvis Canonicis liceat proprias habere mansiones &c. Qui ordo non erat in Ecclesia tempore Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, Isidori. Hinc est quòd isti scriptores sancti in omnibus scriptis suis Canonicorum nullam faciunt mentionem. Quia hic ordo primùm cœpit sub Ludovico Pio Imperatore, qui collegit Synodum quandam Episcoporum, in qua Synodo, ipso Imperatore faciente, constituta est Regula Canonicorum: quod scriptor ejusdem Regulæ insinuat, in quibusdam Capitulis dicens: Placuit sacro Conventui &c.* Anecdot. *tom.* 5. *col.* 1618.

Ad Cap. 23. num. 4. Quandoquidem de Monachis Sarabaitis sermo incidit, habeant Eruditi Epistolam quandam Monachorum Lucensium ad Henricum, quem potissimùm, incertum, tertium facilè suspicor:

Henrico Dei gratia Imperatori, semper Augusto. l. ca. por. & omnes eidem Congregationis Fratres debitam orationem in Domino.

Meminimus vestræ Majestatis, quæ olim nobis legationem mittens, quòd pro ea Dominum precemur, oravit. Quod nostra fraternitas assiduè egit. Itaque meminisse debet vestra Celsitudo, quod fuit, quod eras, meminisse quod fuisti, aliquando parvus, sed & divina dispensante clementia factus es magnus. Unde rogamus, ut quanto major es, tanto humilies te in omnibus, ut coram Domino invenias gratiam, ne, quod absit, in te fiat sermo, quod Profetico ore prolatus est, dicens: Dejecisti eos dum allevarentur. Scriptura dicit, quia Dominus esurientes humiles implevit bonis, & superbos divites dimisit inanes. Hinc ad Saul dixit Dominus: Cum esses parvulus in oculis tuis, caput (sic) *te constitui in tribubus Israel; ac si apertè diceret, magnus fuisti mihi, quia despectus tibi. Sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi; quod ..... tradidit, cùm Regni sui potentiam coram Archam fœderis Domini despiceret, dixit: Ludam & vilior fiam plusquàm factus sum, & ero humilis in oculis meis. Etenim Nabuchodonosor Rex, quia erectis superbiæ cornibus plusquam hominem esse putavit, more ferino nemorosa prata per septem annos lustravit. David verò, quia se in omnibus humiliavit, prophetiæ secreta rimavit. Unde scito, te esse Sanctæ Ecclesiæ filium, & protectorem, in qua prælatus es, ne, quod absit, ut destruas, sed ut à perversis hominibus ejusque subversoribus omnibus viribus munias; ita dumtaxat, ut quos illa convertere sua prædicatione nequiverit, gladio perimas. Igitur notum sit vestræ potentiæ celsitudini, nostris in finibus Monasterium esse, quod cognomento Sextus vocatur, in quo degunt quidam ex pessimo genere Sarabaitarum, qui nulla regula approbata experientia Magistri, sicut aurum fornacis, sunt in plumbi natura molliti, adhuc operibus servantes sæculo fidem, mentiri Domino per tonsuram noscuntur. Quibus pro lege est desideriorum voluptas, & quod nefas est dicere, etiam fœminarum sunt amatores. Quos cum ejusdem Cœnobii Pater corriperet, &, ut à tantis malis cessarent, imperaret, conati sunt de ejus morte tractare. Quod cùm ei compertum fuisset, Romanæ Sedis Antistitem petivit, & quid de tantis malis judicaret, inquisivit. Qui protinus ei præcepit, ut nostræ Congregationis Monachos acciperet, eosque in præfato Monasterio in præsentia Episcopi, ad cujus Diœcesem pertinet*

tinet locus ille, cæterorumque bonorum hominum, Domino ſervituros diſponeret. Hos autem, qui juxta S. Benedicti Regulam obedire nollent, foras expelleret; præterea, qui hujuſmodi rei contradictor extiterit, perpetuo anathemate ſubjugavit. His autem patratis, venit quidam Artiniſius nomine, qui dixit ſe à veſtræ magnitudinis ſolio miſſum eſſe, qui ſeductis populis, nefandam ſeditionem commovit, & accepta pecunia noſtros Cœnobitas, unà cum prædicti Monaſterii Patres, foras expulit, & ſciſmaticos intromiſit. Et ut verius dicam, Dominum dejecit, & Diabolum introduxit. Quid plura? Abbas namque in tali exilio defunctus eſt. Unde Apoſtolica Sedes valdè triſtatur. Quapropter rogamus veſtram regaliſſimam nobilitatem, ut quodquod Sanctæ Eccleſiæ offendit, emendare non differat, ne, quod abſit, dum ſe ſtare putaverit, inrecuperabiliter corruat. Sed agnito Creatore ſuo, cujus imperio cunta ſubſiſtunt elementa, ſemper quod placitum eſt, perficiat; quatenus nunc & ſemper in Regno perpetuo feliciter gaudeat. Amen.

Ad Cap. 25. numer. 6. Bellè cum his quadrat magnificus ille titulus Abbatis Caſſinenſis, quem ex Imperatorum privilegio collatum promit Cajetanus in Gelaſianis ſuis. *Patriarcha ſacræ Religionis, Abbas Sacri Monaſterii Caſſinenſis, Dux & Princeps omnium Abbatum & Religioſorum, Vicecancellarius Sacri Imperii per Italiam, Cancellarius Regnorum utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, & Hungariæ, Comes & Rector Campaniæ, Terræ Laboris, Maritimæque Provinciæ, Vice-Imperator, & Princeps Pacis.* Hos tamen meros fuiſſe honoris titulos, quibus nihil juris Abbati Caſſinenſi ſuper religioſas ſive Italiæ ſive Galliæ Abbatias conferretur, nullus dubito. Quare nihil illi commune cum Præſulibus illis, qui noſtra ætate univerſis Ordinibus Regularibus ſinguli ſingulis præſunt. Cæterùm hanc prerogativam ſuper omnes Abbates in confeſſibus aſſidendi, atque primam inter illos ferendi ſententiam, non à Victore II. primò repetendam credimus, quod tamen inſinuare videtur Thomaſſinus *cap. 28. num. 6* ſed jam inde à Carolo Magno acceſſit Anaſtaſius Bibliothecarius, vel alius quicumque Author Epitomes Hiſtoriæ Caſſinenſis. Rer. Italic. *tom. 2. part. 1. pag.* 365.

Juvat etiam ad *num.* 1. hujus capitis animadvertiſſe, Regulas S. Columbani, S. Baſilii, aliorumque veterum Patrum, regnante Carolo Magno, non ita oblivione traditas fuiſſe, quin tamen in nonnullis Galliæ Cœnobiis obſervarentur. Promo verba ex diplomate Caroli Magni ann. 774. relato in Chron. Farfenſi Rer. Ital. *tom. 2. p. 2. col.* 350. *Cætera Monaſteria Lirinenſium, Agaunenſium, & Luxovienſium, ubi priſca Patrum Baſilii, Benedicti, Columbani, vel cæterorum Patrum Regula cuſtodiri videtur.*

Ad Cap. 28. Animadverſiones ſuas ad diſciplinam toto hoc capite illuſtratam addit Cl. Saxius in Epiſtola ad Cl. Muratorium nuper vulgata in Præfat. ad Synod. Pergam. ann. 1311. *pag.* 542. Ita verò ille: *Quod peculiari adnotatione dignum mihi videtur, id eſt, colligi ex hoc Concilio, quòd intactus adhuc in Metropoli noſtra mos ille priſcus vigeret, ut Regulares Familiæ ordinario jure Epiſcopis ſubjicerentur. Cl. enim Thomaſſinus in Aureo Opere, de antiqua & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1. lib. 3. cap. 28., teſtimonia congerens ad hanc firmandam ſuperiorum temporum praxim, non ultra ſæculum decimum tertium progreditur. At in Mediolanenſi Provincia ſubſequente etiam ſæculo perduraſſe docet Synodus: in qua non modo de celebrando Conventuali Sacro, Divinis peragendis Officiis, honeſtoque habitu gerendo in Regularium æquè ac ſæcularium Collegiatis Eccleſiis, de inviolato ſervando Monaſteriorum, ac reliqui Cleri patrimonio prædiiſque, ſtatutis pœnis indiſcriminatim decernitur; ſed ea etiam indicuntur, quæ interiorem Clauſtri diſciplinam ſpectant. Præcipitur enim peculiari rubrica* „ ut cujuslibet Monaſterii, domus & Eccleſiæ Regularis Collegiatæ „ Prælatus perſonaliter per ſe ipſum, aut per alium „ cum ſuis Fratribus, & Conventus cum eo, & „ quælibet Abbatiſſa, Prioriſſa, vel Miniſtra loci „ religioſi, ubi Abbatiſſa non fuerit, cum ſuis „ Monialibus & Sororibus bis ad minus in ſeptima- „ na, tempore Quadrageſimæ & Adventus, reli- „ quo verò tempore ſaltem ſemel in hebdomada, „ pro culpis & exceſſibus Capitulum in loco debi- „ to celebrare ſtudeant conventualiter, &c. „ *In Prælatos verò ſeu Prælatas Provinciæ id negligentes, ac ſubditos contumaces, per Antiſtitem, vel ejus Curiam fore acriter procedendum jubet, atque interim voces eorum dormitare declarat. Seriùs itaque in Eccleſia noſtra invaluiſſe privilegia Exemptionis Regularium, credendum eſt.*

Ad num. 6. ejuſdem capitis §. *Adiri &c.* Adde, ſi placet, inter Monaſteria, quæ ad Cluniacenſes acceſſerunt, inſigne unum in Italia, nempe Cavenſe, cui Cluniacenſem reformationem inferre Ven. Petrus Abbas inani primò, deinde felici opera conatus eſt, ut ex ejus vita, Rer. Italic. *tom. 6.* intelligimus. Verùm non diu poſt Cœnobium illud ex Cluniacenſibus ad Caſſinenſes ſeceſſit, ut conſtat ex Chronico Cavenſi, Rer. Italic. *tom. 7. col.* 955. Adde & Abbatias S. Ægidii, S. Bertini, & S. Benedicti ſuper Padum in Italia, quas Honorius II. datis ad Cluniacenſes literis, anno 1124. reformandas illis & regendas commiſit. Anecdot. *tom. 1. col.* 363. Adde tandem inſignem Abbatiam Farfenſem, in agro Sabinenſi conſtitutam, quam Hugo Abbas Farfenſis reformationi Cluniacenſi ita ſubjecit anno 998. ut ipſe pariter Dignitate ſua ſe in manu S. Odilonis Cluniacenſis Abbatis demitteret, nec niſi ab illis juſſus reſumeret. Chronic. Farfenſ. *tom.* 2. Rer. Italic. *part. 2. col.* 547. *&c.*

Ad num. 8. ejuſdem capitis. Quamquam ſcitè admodum obſervet Thomaſſinus, Cluniacenſes omnes, quòd Monaſticam profeſſionem in Cluniacenſi Monaſterio emitterent, de privilegiis eidem Cœnobio conceſſis participaſſe; fateri tamen cogimur, ab ipſis Ordinis ipſius crepundiis plura fuiſſe Monaſteria, quæ omne privilegium repudiare, vel ſaltem aliqua ex parte renunciare cogerentur. In Concilio quodam Maſſilienſi anni 1102. diſſidium quoddam Cluniacenſes inter & Epiſcopum Æduenſem ſuper Ordinis privilegiis ita compoſitum eſt, ut Ciſtercienſes de privilegiis ſuis aliquid remittere cogerentur. *Fratres verò Vizeliacenſes* (Abbatia eſt in Diœceſi Æduenſi) *ſacros ordines ab ipſo* (Epiſcopo Æduenſi) *ſuſcipient..... Quod ſi eos ordinare renuerit, à quolibet alio Epiſcopo canonicè ordinato ordinabuntur. Presbyteris quoque, qui eidem Abbatiæ deſerviunt, chriſma largietur abſque ulla retractatione.* Anecdot. *tom. 4. col.* 126.

Quid Ciſtercienſes? Illos ſanè animo fuiſſe à privilegiis omnibus alieno, pluribus demonſtrare nititur Thomaſſinus, hìc *num.* 9. Cujus tamen opinionem ita ſuſcipimus, ut non omnia quidem Cluniacenſium privilegia, ſed ex illis nihilominus aliquam portionem ad Ciſtercienſes translatam fuiſſe autumemus. Excuſum eſt in nova S. Bernardi editione, ex Pariſienſi anni 1719. adornata, Venetiis 1726. privilegium Innocentii II. datum ad S. Bernardum anno 1131. quo cavetur, *ne quis unquam Archiepiſcopus aut Epiſcopus Abbatem aliquem Ciſtercienſis Ordinis, niſi pro fide, ad Concilium vel Synodum venire compellat.* Negat inſuper fas eſſe Archiepiſcopis vel Epiſcopis Monachum aliquem *poſt factam in Cœnobiis* Ciſtercienſibus *profeſſionem, ſine grata S. Abbatis Bernardi licentia ſuſcipere, aut ſuſceptum retinere.* Obſequiis igitur Epiſcoporum ita manebant addicti Ciſtercienſes, ut aliquo ſimul admiſſo exemptionis privilegio, eam à ſe excuterent ſubjectionis ſervitutem, qua veteres olim Monachi in Epiſcopos tenebantur.

Ad Cap. 30. num. 9. Ante Zachariam Pontificem qui ann. 742. ſacris præerat, nullam uſpiam Abbatiam

tiam Romano Pontifici reservatam ejusque juri unicè subjectam fuisse asserit Thomassinus. Quid, si nos vetustius aliud privilegium è monumentis Italiæ proferamus? Joannes VII. ann. 706. privilegium concessit Abbatiæ Farfensi in Italia, cujus hæc sunt verba, deprompta è diplomate ejusdem Pontificis in vetusto Chronico ejusdem Abbatiæ nuper vulgato, Rer. Italic. *tom.2.part. 2. col.* 332. *Interdicentes omnibus, sive Episcopi sint, sive Presbyteri &c. ut nullum sibi jus aliquod, vel susceptionis usum in eo præsumant defendere. Si verò quoquo tempore religiosum Abbatem de hac vita migrare contigerit, quem ibidem posita Congregatio de se ipsis, vel ubi ubi meliorem invenerint, eligentes, ad dandam ei orationem rogatus atque vocatus adveniat Reverendissimus Episcopus, eumque, dum ipsi voluerint, exhortentur, & post hujusmodi orationem authoritate Principis Apostolorum à Pontifice, qui pro tempore fuerit, Abbatis firmitatem hinc percipiat. Si verò Presbyterum vel Diaconum sibi desiderat eadem religiosa Congregatio consecrari, eligentes quem ad hoc aptum de se ipsis, vel exteris invenerint, qui primi sunt, ad Reverendissimum Episcopum, qui vicinus est, unanimi voto perducant, ut & ille requisitus regulariter quæque ad disciplinam Sacrorum Canonum, & Ecclesiasticam traditionem in Presbytero vel Diacono facienda respiciant, si irreprehensibilem & aptum invenerit, hac authoritate, invocato Dei nomine, solemnem Orationem faciens, Presbyterum consecret. Nullam tamen ex hoc in eo se ditionem habere cognoscat, neque licentiam habeat ad observationem publicæ Ecclesiæ suæ eum compellere, & de Monasterii mansione subtrahere.* Agitur hìc de Abbatia in Territorio Sabinensi, adeoque sub Romani Pontificis ditione.

Paucis post Zachariam Pontificem annis, nempe sub Stephano II. qui post Zachariam Sacris præfuit anno 752. Monasterium S. Mariæ ad Vulturnum in Provincia Capuana, diplomate ab eodem Stephano impetrato, obtinuit, ut nemo unquam *in præfato venerabili Monasterio ditionem quamlibet ac authoritatem, præter Apostolicam Sedem, sibi vindicaret. Integrum esset Abbati, quemcumque mallet, Episcopum ad initiandos Clericos suos atque Sacerdotes convenire.*

Duo hæc exempla Monasticorum privilegiorum ex Italicis monumentis produxisse visum est, quorum primum vetustate sua longè superat Fuldense illud; alterum verò, non disparis cum Fuldensi antiquitatis, ea est amplitudine, ut novo prorsus & ad id usque insueto exemplo, Monachos nec in Ordinibus quidem, & in Chrismate, Diœcesano Episcopo subdat.

Neque hìc omittendum censeo singulare prorsus privilegium, quod vetustissimum esse ejus generis arbitror, collatum Sanctimonialibus Monasterii Sancti Sixti Placentiæ ab Angilberga Ludovici II. Imperatoris conjuge conditi. Adrianus III. anno 885. diplomate suo concessit, ut Clericos, ex supremis tabulis ejusdem Angilbergæ, ejusdem Monasterii servitiis addictos, consecrare ac promovere cuicumque Episcopo, quem Abbatissa designaret, jus integrum esset. Datum etiam eidem Abbatissæ, ut Chrisma & Ecclesiarum suarum Consecrationem à quocumque maluisset Episcopo peteret, ita tamen, *ut si aliquando ad hæc fortè rogabitur Placentinus Episcopus, in prædicto Cœnobio & Xenodochio rebusque ipsorum, nullum se noverit amodò & deinceps jus potestatis habere, neque etiam ad Missas celebrandas juxta Patrum instituta, nisi invitatus, adveniat.* Quæ tandem Angilberga supremis tabulis suis disposuerat, nimirum ut consecrandæ Abbatissæ facultas penes Archiepiscopum Mediolanensem esset, quod literis suis Joannes VIII. deinde confirmaverat, ipse pariter Adrianus ratum esse voluit & firmum. Huic profectò singulari per eam ætatem puellaribus Cœnobiis privilegio non modicè contulisse credendum est tum & Imperatricis, quæ Monasterium condiderat, voluntatem, cum maximè Episcoporum assensum, à quibus in Concilio collectis ea de re suffragium petiisse idem Pontifex testatur.

Ad Cap. 35. num. 1. Exempla duplicis hujus generis Monasteriorum vel Ecclesiarum, quorum alia Regalia haberentur, alia ad Episcopum spectarent, ex Italia subjicere opportunum censui. Id ergo apertissimè demonstratur ex charta quadam judicii super controversia cujusdam Ecclesiæ S. Felicis in Beneventana Diœcesi. Contendebat Archipresbyter Beneventanus, Ecclesiam illam, utpote Baptismalem, sub dominio Episcopi retinendam. Monachi vicissim Regiam esse tuebantur, defendentes, *quòd Ecclesia S. Felicis tantùm Palatio obaudivit, nam nihil ad Episcopum quandoque obedientiam habuit.* Res secundùm Monachos cessit. Lege Chronicon Vulturnense sub ann. 839. Rer. Italic. *tom.1.part.2.pag.* 389. Idem pariter observes in Chronico Farfensi, Rer. Italic. *tom.2.part.2.col.* 503. in quo scilicet interrogatus Farfensis Monasterii Abbas probavit, Monasterium suum eodem jure censeri, quo cætera Monasteria Regni Francorum: *Modò scio certò, idem Monasterium semper fuit sub tuitione Regum, defenditque propterea, se minimè ad Ecclesiam pertinere, excepta consecratione.* Acta sunt hæc circa ann.998. sub Gregorio V. Quo exemplo illud etiam exploratum habemus, Abbatias etiam, quæ ab omni Episcoporum jurisdictione Pontificum privilegio efficerentur immunes, non tamen continuò in jus Ecclesiæ Romanæ transisse.

Porrò Imperiales hasce Abbatias, sicut & Ecclesias suo juri commissas, invisuros atque ad rectos sanctimoniæ tramites reducturos, missos legimus à Ludovico Pio Viros sanctissimos æquè ac doctissimos, Benedictum Anianensem Abbatem Benedictinum, Concordia Regularium digesta notissimum, & Helisacharum Presbyterum, qui pluribus Cœnobiis præfuerat, quemadmodum testem omni exceptione majorem habemus Ermoldum Nigellum in Carmine Elegiaco de rebus gestis Ludovici Pii, nuper vulgato Rer. Italic. *tom.1.part.2.*

Ad Cap. 37. num. 5. Leguntur apud Ughellium in Salernitanis *tom.7.col.*393. *nov. Edit.* literæ ejusdem Urbani II. quibus concessa à se privilegia Abbatiæ Cavensi revocat, utpote quæ imprudenti & privilegiorum Salernitani Antistitis inscio Pontifici exciderint. Sed literas illas suspicionis arguit Lucentius in notis ad eundem Ughellium, cujus argumentis illud etiam non leve adjungendum est, quòd in commemoratione atque revocatione expressa eorundem privilegiorum, omnium maximum omittatur. Quid illud? Omnibus eidem Monasterio subjectis Clericis copiam factam, ut requisito priùs Episcopo Diœcesano, & nolente, à quocumque Episcopo Ordinibus initiari possent. Imò in literis illis ementitis contrarium aliquid exprimitur; nam iisdem Clericis impositum fuisse legitur, ut in Ordinibus recipiendis Salernitanum Episcopum convenirent, *si Catholicus esset, & nostram*, verba sunt ejusdem Diplomatis, *Successorumque nostrorum gratiam haberet; alioqui præfato Abbati liceret, à quocumque vellet Episcopo prædicta recipere.*

Addendum est etiam ad dicta hìc per Thomassinum, ideò se Alphanum Episcopum Salernitanum à Concilio subtraxisse, quòd, ut fama erat, cœlitùs admonitus, locique religione territus, nihil adversùs eam committere ausus fuisset. Hæc legas apud Authorem Relationis de Consecratione Monasterii SS. Trinitatis Cavensis, Rer. Italic. *tom. 6. col.* 237. qui tamen Scriptor in eo est emendandus, quòd hæc omnia tribuat Alphano I. ex Cavensi Monacho ad Salernitanam Cathedram assumpto, cùm re ipsa pertineant ad Alphanum II. qui, Urbano II. Papa anno 1092. Cavense Templum dedicante, Salernitanam Diœcesim administrabat.

Ad num. 3. ejusdem capitis, animadversione dignum censeo, eundem Leonem IX. concessisse Monachis

nachis Cœnobii Septimiani, ut Monaſterium *ab omni læſione ſive moleſtia Epiſcopi eſſet immune; quin & ordinationes Presbyterorum cæterorumque Clericorum in eodem Monaſterio à quolibet Catholico Epiſcopo tribui pariter & obtineri potuiſſent*. Adjecit inſuper: *Præter ab Apoſtolico, nec judicetur, nec ad Synodum Abbas vocetur, ſicut nec ab alio conſecrationem accipit*. Extat privilegium apud Ughell. Ital. Sac. *col.9.nov. Edit. tom.* 3. Id datum à Pontifice Monachis Septimianis rogante Gerardo Epiſcopo Florentino, cenſet Ughellius ibidem; incertum tamen, cujus monumenti fide nitatur. Cæterùm Gregorius VII. ann. 1078. idem privilegium veluti in ordinem redacturus, *ita confirmavit, ut ordinationes ab alio peti vetuerit, quàm ab Epiſcopo*, ad cujus Diœceſim Monaſterium ſpectaret; ſi deeſſet Epiſcopus, tunc integrum eſſe volebat Monachis, quem maximè vellent Epiſcopum Catholicum convenire.

Ad Cap. 39. num. 1. Diu ante Viennenſe Concilium inſtiterunt apud Pontificem Ciſtercienſes, ut à vexationibus Epiſcoporum & Clericorum in tuto reciperentur. In Statutis Generalibus ejuſdem Ordinis ann. 1205. num. 12. edicitur: *Domino Ciſtercii committitur, ut Domino Papæ ſcribat ſuper profeſſionibus Abbatum, & privilegiis ſervandis*. Antea verò in ſtatutis ann. 1192. injungitur: *Epiſcopo Elienſi ſcribatur, quatenus libertatem noſtri Ordinis diligat, & ab aliorum preſſuris cuſtodiat & defendat*. Prætereo alia ejuſdem generis ſtatuta, quibus inculcatur, ut Abbates, quibus id committitur munus, pro aſſerendis Ordinis privilegiis iterum atque iterum inſtent. Anecdot. *tom.*4. Juvat tamen retuliſſe ſingulare ſtatutum ann. 1274. *Cum Sanctiſſimus Pater Summus Pontifex* (Gregorius X.) *hoc anno generale Concilium Lugduni duxerit celebrandum pro bono ſtatu univerſalis Eccleſiæ Dei, & ob hoc oportuerit Dominum Ciſtercienſem, & aliquos Coabbates ſuos ad hoc ſpecialiter vocatos, nomine totius Ordinis magnas expenſas facere, tum propter dictum Concilium, tum propter defenſionem libertatum Ordinis in eodem Concilio, quas libertates major pars Prælatorum ibidem exiſtentium totis viribus impugnabant, &c. col.*1442.

Ad Cap. 41. num. 19. In tanta Epiſcoporum, qui Monaſteriis præeſſent, caritate, unum aliquod in Italia exemplum reperire ſatis ſuperque haberi poſſe arbitror. Bobienſis Monaſterii (Urbs eſt Bobium Ducatus Mediolanenſis in Apenninis montibus conſtituta) rebus acciſis, prompto aliquo auxilio viſum eſt ſuccurrere. Omnium opportuniſſimum cenſuerunt, ſi Epiſcopum aliquem ad tempus Abbatiæ & oppidi, quod eidem Abbatiæ ſubdebatur, rebus curandis præficeretur, qui authoritate ſua violentos invaſores coerceret, diſciplinam reſtitueret, & quietem, atque omnibus tandem compoſitis, vel ipſe munere ſuo ſe dimitteret, vel ſaltem poſt ipſum nemo alius ſuccederet. Res tamen minùs ceſſit pro voto; nam Epiſcopi res ſuas curarunt potiùs quàm Monaſterii, atque è temporaneo in perpetuum redegerunt Epiſcopatum; neque his contenti, *de Abbatia Epiſcopatum vel Canonicam inſtituere conati ſunt*; quemadmodum ejus Cœnobii Monachi, datis ad Fridericum Imperatorem literis, ante annum 1155. deplorant potiùs quàm narrent. Vide Ughell. in Bobienſibus *tom.*4.*col.*929. *nov. Edit. Modo idem eſt, ait Ughellius, in Monaſterio Abbas & in Civitate Epiſcopus*.

Ad Cap. 42. num. 5. Stipendiis Eccleſiæ viduas pariter & Virgines vixiſſe quamvis ex Epiſtola S. Cornelii probet Thomaſſinus, luculentius tamen ea de re teſtimonium affert Prudentius in hymno de S. Laurentio, quem ita loquentem inducit:

Gemmas coruſci luminis,
Ornatur hoc Templum quibus,
Cœnis ſacratas Virgines,
Miratis intactas anus,
Primique poſt damnum thori
Ignis, ſecundi neſcias.

Quibus verbis ſatis demonſtratur, univiras tantùm viduas Eccleſiæ ſtipendiis detineri conſueviſſe, non ſolùm Baſilii temporibus, cujus teſtimonium laudat Thomaſſinus, ſed à primis etiam Eccleſiæ crepundiis.

Ad Cap. 43. num. 5. Exemplum illuſtre tacitæ hujus Monaſticæ profeſſionis, cui viduæ apud Italos, aſſumpto ſacro velamine atque habitu religioſo, obſtringebantur, exhibet Auctarium Chronici Caſaurienſis (Abbatia eſt in Aprutio) Rer. Italic. *tom.* 2. *part.* 2. Mulier quædam viro orbata, Epiſcopo ſe ſiſtens, *veſtem & velamen S. Dei Genitricis Mariæ ſuper ſe induit, & eam velatam vidi*, ait idem Epiſcopus, coram Regio Judice ferens teſtimonium. Dein verò religioſi propoſiti pertæſa, viro palam nupſit. Inceſtum illud conjugium Imperialis Advocatus ad tribunal Henrici Comitis, qui ad judicium reſidebat, deferens, *ad partem Palatii* pertinere contendebat tum mulierem ipſam, cum bona ejus omnia. Accuſatione per idoneos teſtes probata, cauſa illi adjudicata eſt. Ex hac hiſtoria plura in rem noſtram deducuntur. 1. Coram Epiſcopo velari viduas conſueviſſe, ſuis ipſas, non Epiſcopi, manibus; vel ſaltem velatas & religioſo habitu indutas, Epiſcopo probandas vel in religioſo propoſito aſſerendas ſeſe repræſentare. 2. Poſt aſſumptum velum ſtatim verè profeſſæ cenſebantur, earumque, ſi quas deinde conciliaſſent, nuptiæ, tamquam inceſtæ, reſcindebantur. 3. Bonorum ſuorum omnium, etiam poſt umbratilem hanc profeſſionem, jus totum & poſſeſſionem retinebant. Pertinent hæc ad ann. 874.

Ad eaſdem mulieres pertinet cap. 17. quod legitur in additamento 2. ad leges Ludovici II. nuper vulgato Rer. Italic. *tom.*1.*part.* 2. *Fœmina, quæ habitum religioſum, aut velamen obtentu Religionis ſuſceperit ..... potentes viros ſociare non permittatur; ſed eligens, aut in Monaſterio regulariter vivat, aut in domibus ſuis cœptum habitum obſervet. Contra autem inventa, providentia Epiſcopi emendetur*.

Ad Cap. 44. num. 1. & 6. Libet iterum repetere quæ ſæpè ſæpiùs à nobis ſupra animadverſa ſunt. Si Actorum S. Febroniæ veritas conſtet, ardua enim multa continent, in multis corrigendus eſt Thomaſſinus. Inſtituti monaſtici apud fœminas parens & Magiſtra Platonis quædam Diaconiſſa ſtatuenda eſt, quæ Monaſterium S. Febroniæ, pluribus, uti quidem intelligimus, ante Martyrium S. Virginis annis, erexit pariter & inſtituit. Habebant ſanctimoniales illæ Oratorium ſuum, planè à Templo cæterorum fidelium diverſum, quò ſtatis diebus coeuntes Sorores, divinis lectionibus inſtituebantur. Nova ſunt hæc, fateor, & inaudita, ſed fidem penes Authorem relinquimus. Eſt etiam aliud quod mirere; nimirum ab infantia puellas in eodem Aſceterio inſtitui conſueviſſe, quæ anticipato quodam clauſuræ genere detinebantur. Præerat univerſo cætui fœmina quædam, Diaconiſſæ Eccleſiaſtico Ordine initiata, quam magnæ Dominæ appellatione diſtinguebant. Tandem ſingulare eſt, Virgines ſacras jam inde ab ea ætate monaſtico habitu, à ſæculari diverſo, diſtingui conſueviſſe.

Ad Cap. 47. num. 10. Diaconiſſarum nomen & ordo ſæculo octavo manebat adhuc in Italia; nam Sergius Archiepiſcopus Ravennas, qui obiit anno 770. ad Epiſcopalem Cathedram aſſumptus, Euphimiam uxorem ſuam *Diaconiſſam conſecravit*; quod de conſecratione ſolemni, ea ætate nondum abolita apud Italos, interpretamur. Sed multò etiam recentius Diaconiſſarum in Italia exemplum ſuppeditat Chronicon Farfenſe, Rer. Italic. *tom.*2.*part.*2. *pag.*524. ubi legitur ad ann. circiter 1015. *Donella Religioſa Diacona antiquis temporibus* Monaſterio Farfenſi bona quædam ſua contuliſſe.

Ad Cap. 48. num. 8. Quæ hic ab Authore ſcitè animadvertuntur, nimirum ætate S. Bernardi veterem adhuc morem obtinuiſſe, ut Religionis habitus tum primò aſſumeretur, cùm regularis vitæ profeſ-

professio instituenda esset, confirmat non obscurè Hugo Rotomagensis Archiepiscopus in *lib. 6. Dialog.* in Thesaur. Anecdot. *tom. 5. col. 972.* his verbis: *Tantæ authoritatis est vestis Monachica, cum benedictione Patris Spiritualis accepta, ut semel adita deponi ulteriùs pro sacramenti reverentia nullo modo queat.* Cave tamen credas, Tyrones sub ipsum Religionis ingressum, genere quodam religiosæ vestis per eam ætatem à cæteris sæcularibus minimè distingui consuevisse. Id enim intelligimus ex Landulpho Juniori historiæ Mediolan. *cap. 41.* Rer. Ital. *tom. 5. pag. 513.* cujus verba de Novitiis Cisterciensibus, quam Religionem S. Bernardus per eam ætatem profitebatur, Puricellus in Monumen. Basil. Ambros. *num. 368.* interpretatur. *Statuta itaque die, non solùm suffraganei, sed quamplures purè induti rudi & inculta lana, & rasi insolita rasura cucurrerunt.* Petitum hoc credimus ex vetustissimo Monachorum Græcorum more, uti legimus in vita Simeonis Sali, à Leontio Neapoleos Cypri Episcopo coævo descripta, apud Bollandistas *tom. 1. Julii pag. 142. Nicon Abbas adducto forfice illos totondit, & exutis eorum vestibus, induit eos aliis ad commiserationem quidem, sed simul ad sanctimoniam accommodatis.* Addit demum Author: *Postera ergo die, quæ erat Sancta Dominica, dare illis volebat sanctum habitum*, nempè habitum Religionis, quo monasticæ professionis genere in Sancto proposito firmaretur.

Ad Cap. 50. num. 10. Semel & iterum monui, neque iterum desistam, Ignatii Epistolam ad Antiochenos putidum esse commentum, indignam proinde, ut hìc à Thomassino laudetur.

Ad Cap. 54. num. 6. Jus novum condidisse Carolum Magnum, cùm prohibet puellas in Monasterio institui, quæ à religioso vitæ proposito suscipiendo essent alienæ, probatur invictissimè ex Actis genuinis SS. Bovæ & Dodæ, quæ Remis in Gallia sæculo Christi septimo florebant, apud Bollandistas *ad diem 24. Aprilis*. Cùm S. Doda Regalis viri nuptiis jam inde à teneris annis destinata esset, eam liberaliter educandam tradidit Avunculus ejus S. Bovæ Abbatissæ, apud quam sacras & prophanas literas, sicut & civilis vitæ officia, in Monasterio disceret, *quatenus Deum Christum per divinas* (scientias) *cognosceret; per humanas verò, cui pacta fuerat, deserviret Marito.*

Ad Cap. 55. Quamquam superfluum reputari potuisset, inter tot Conciliorum & Monachorum Statuta, variam professioni Regulari ætatem præscribentia, aliquid adjeciſſe; juvat tamen attulisse in medium Canonem 51. Concilii Rotomagensis ann. 1232. cùm rariora afferat Thomassinus in eam rem Concilia. Ita ergo conceptus est: *Aliqua necessaria causa moti infra annum 18. aliquem in Monachum recipi prohibemus.* Juvat pariter statutum ex antiquis Consuetudinibus Canonicorum Regularium cap. 25. retulisse: *Statuimus quoque nos ultra pueros infra annos maturos, non admissuros, neque ad scolarem disciplinam, neque ad conversionem, donec omnium moderatrix Dei Sapientia concesserit aliqua nobis Religionis loca.* Gemina hæc legas Thesaur. Anecdot. *tom. 4. col. 182. & 1226.* Annos maturos facilè designare credimus ætatem duodeviginti annorum, vel circiter, à Conciliis pro Religionis habitu suscipiendo definitam. Annos 18. pariter antiqua statuta Archimonasterii Rotomagensis S. Audoeni præscribunt *col. 1206.* Ad Cistercienses quod attinet, diu ante annum 1196. veterem disciplinam immutaverant, recipiendi Novitios quindecim annorum ætatis. Legimus enim in Statutis Generalibus ejusdem Ordinis ann. 1152. *num. 28. Non debet Novitius recipi, quàm decem & octo annos habens.* Anecdot. *tom. 4. col. 1248.*

Ad Cap. 62. num. 3. Liceat mihi ex innumeris, quæ apud Ughellium suppetunt, privilegiis ab Episcopis Cœnobiis Religiosorum concessis, unum aliquod ex Italia seligere, tamquam præ cæteris singulare. Hugo Firmanus Episcopus hoc privilegio donavit sanctimoniales Ordinis S. Benedicti ejusdem urbis Firmanæ: *Liceat vobis Clericos Laicos & mulieres, è sæculo fugientes, liberè & absolutè in Monasterio vestro ad conversionem & Monachatum recipere, & eos easque sine contradictione aliqua retinere.* Chartam exhibet Ughellius cum adscriptione ann. 1216. Ex hoc autem monumento duo colliguntur, nimirum uni eidemque Abbatissæ duplex subesse Monasterium, mulierum nempè & virorum, quod infra in eodem privilegio panditur. Secundò, de suo jure interdum remittere Episcopos consuevisse, quoad licentiam à Clericis, Monasticæ vitæ propositum suscepturis, postulandam impetrandamque.

Cæterùm iis, quæ hac Episcoporum licentia destituebantur, Monasteriis, nunquam ad se venientes Clericos admittere sine Episcopi licentia fas erat. Unum proferam apertissimum documentum ex Actis S. Eberardi Archiepiscopi Salisburgensis, ab Authore coævo descriptis, apud Acta SS. *tom. 4. Junii pag. 262.* Cùm vir sanctus, Capitulo Ecclesiæ Cathedralis adscriptus, sese clam subducens, in Monasterium aufugisset, Capituli Præpositus re intellecta, *Fratrem reddi imperat, magis quàm rogat.* Non ergo poterant Clerici, absque impetrata à Præpositis facultate, Monachum profiteri. Florebat vir sanctus circa annum 1164.

Ad Cap. 65. num. 2. Vetustissimorum inter Monachos Decanorum ita munera describit vetus monumentum ineuntis sæculi octavi: *Antiquitùs nemo pergebat ad alium, exceptis his, quos Decanos dicimus, ut si cogitationibus quis fluctuaret, illius consolaretur alloquiis.* Et infrà: *Unaquæque decuria cum suo parente pergebat ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrabant.* Chronic. Novalicensis Monasterii in subalpinis *cap. 1.* Rer. Italic. *tom. 2. part. 2. col. 700.*

Cave autem, Lector, suspiceris, Decanos (quod insinuare videtur Thomassinus *cap. 66. num. 14.*) ex Monasteriis in Capitulum Clericorum tum primò irrepsisse, cùm Clericorum cœtus in unam vitæ communis societatem coire cœperunt. In sæpiùs laudata Constitutione Felicis IV. ad Ravennates in Pontificali Agnelli *part. 2.* Rer. Italic. *tom. 2. pag. 97.* duo in Clero recensentur Decani, inter minorum Clericorum gradus adlecti. Censet autem Ducangius ex Græco quodam Codice Allatiano, Decanorum munus id in Clero fuisse, ut Sacerdotes ad sportulas suscipiendas advocarent. Ex quo vides Decanorum inferioris ævi gloriam, obscuram planè originem habuisse.

FINIS.

INDEX LOCUPLETISSIMUS

Rerum tribus hiſce Tomis contentarum.

Numeri Romani I. II. III. Partes vel Tomos deſignant : numeri Arabici Librum , Caput , & cujuſque Capitis numeros.

A

Abbates .

Primæva origine Epiſcopi Abbates eligebant , I. Tom. L. 2. c. 93. num. 19. L. 3. c. 32. n. 6 §. *hæc* . At lapſu temporum , legibus Imperatorum , Conciliorum Canonibus , & ipſa S. Benedicti Regula Monachis ipſis permiſſa eſt Abbatum ſuorum electio ; ac id veluti in jus commune , ipſi utique rerum naturæ conſentaneum tranſiit , I. L. 2. c. 93. n. 19. L. 3. c. 31. nu. 8. c. 32. n. 6. §. *hæc* . Erant tamen adhuc tempore S. Benedicti Abbates in Occidente , quos eligerent Epiſcopi , I. L. 2. c. 93. n. 18. Imò is erat tum & totius Orientis uſus , quem tandem Juſtinianus ſuſtulit , I. L. 3. c. 16. n. 10. II. L. 2. c. 28. n. 17. Sed & is adhuc altero poſt ſæculo vigebat uſus in Hiſpania , I. L. 3. c. 30. n. 11. Nec Abbatum modò , ſed & Officiorum etiam Clauſtralium electionem Concilium I V. Toletanum Epiſcopo vendicat , II. L. 1. c. 34. n. 2. Cùm ea ſancti Benedicti Regula permittat Abbati , I I. L. 1. c. 36. n 11. Quin & ſub ipſa Caroli Magni ſtirpe Regia etflagitaſſe adhuc privilegia leguntur nonnunquam Monachi, ut Abbates ſuos ipſi poſſent eligere , I. L. 3. c. 32. n. 2. 6. 7. Etſi ipſam S. Benedicti Regulam toto Regno & Imperio Carolus Magnus & Ludovicus Pius promulgaſſent , I I. l. 2. c. 28. n. 11. 13. Denique S. Bernardi tempore Catalaunenſes Epiſcopi in civitatis ſuæ Cœnobiis conſtituebant adhuc Abbates , I I. L. 1. c. 36. n. 16. Porrò ab Epiſcopo confirmari debebant electi omnes Abbates, I I. L. 2. c. 29. n. 8. 9. Ex ipſomet Monaſterio , cui præficiendus erat , oportebat Abbatem eligi , I I. L. 1. c. 86. n. 18. Et quidem vitæ Monaſticæ diu rudimentis imbutum , C. 87. n. 1. Semel à Monachis electus & ab Epiſcopo confirmatus , non poterat ab iis ob morbum quantumcumque deſtitui , I I. L. 2. c. 53. n. 3. Abbas ſi Abbatem ſibi deligeret ſucceſſorem , iſtum tamen vetat ſecunda Synodus Cabilonenſis adminiſtrationi facultatum Monaſterii ſe ante illius mortem immiſcere , ne in eodem Monaſterio duo ſint Abbates , I I L. 2. c. 57. n. 2. Abbatum exempla , qui ſucceſſores ſibi delegere . Nec tamen citra electionem id fiebat , I I. L. 2. c. 58. n. 2. 3. Vide iterum de Abbatum electionibus tit. *Abbatiæ* . Prohibetur Abbas in Concilliis Agathenſi & Epaonenſi pluribus præeſſe Cœnobiis . Unde hæc prohibitio ? I I. L 3. c. 2. n. 1. 2.

Abbates jam plerique in Oriente quinto ſæculo Presbyteratu ornati erant , I. L. 3. c. 13. n. 2. 3. Ita & multi jam in Occidente ſæculo 7. ſeneſcente , C. 15. n. 5. 8. Univerſos imò Romanum an. 827. Concilium Presbyteratu juſſit initiari : at non viguit iſte Canon , C. 17. n. 3. Juſſit & poſtmodum Pictavienſe an. 1078. ſua alioqui exuendos Abbatia , C. 18. n. 1. Abbates ſæculis 6. 7. & 8. in Conciliis aliquando ſupra Presbyteros , aliquando inter Presbyteros & Diaconos memorantur , I. L. 3. c. 15. n. 5. 8. In honorem S. Columbani in Hibernia olim Abbatis & Presbyteri , & gentis illius Apoſtoli ; ejus in eadem Inſula ſucceſſores tum Presbyteri eſſe debebant , tum Provinciam omnem & ipſos etiam Epiſcopos habebant ſibi ſubjectos , I. L. 3. c. 14. num. 12

Abbatibus qui eſſent tum Presbyteri , tum Epiſcopali benedictione donati , poteſtatem facit ſeptima Synodus Tonſuram Clericalem & Lectoratum Monachis ſuis conferendi , I. L. 3. c. 17. n. 3. Hanc iis Synodus Tridentina conſervavit , C. 18 n 4. c. 36. n. 16. Id tamen conditionis appoſuere Generalia Gallicani Cleri Comitia , ne id abſque Diœceſani Epiſcopi conſenſu præſtarent , eodem n. 16. §. *Comitia* .

Poterant Abbates indicta cauſa Monachos ſuos Clauſtralibus Officiis ſibi creditis exuere , I I. L. 1. c. 16. n 11. c. 18. n. 5. Sub Carlomano & Pipino Francorum Principibus octavo ſæculo duo erant Abbatum genera : alii dicebantur Abbates Legitimi ſeu Regulares ; alii Abbates Comites ac Laici , vel etiam milites , II. L. 3. c. 12. n. 5. 8. Commendatarii erant Abbates iſtud ſecundum genus . Iis nempe iſti Principes ob Regni neceſſitatem & ex Epiſcoporum conſenſu quarundam Abbatiarum proventus , relicto Monachis quod ad vitam ſatis eſſet , tribuerant eo cum munere , ut militem inde poſſent legere , ac ad pugnam armati & ipſi educere , n. 6. 9. Quin & tria fuere tum & ſæculo ſequenti Abbatum genera , Commendatariis in Clericos & Laicos diviſis , C. 13. n. 12. Vide tit. *Commendæ* . De milite à Regularibus etiam Abbatibus ſubminiſtrato . v. tit. *Militia* .

Decimo ſæculo Proceres Galliæ uſque ad Regis Roberti tempora portiones Abbatum invaſerunt , & ſe Abbates dici voluerunt , I I I. L 2. c. 20. n. 7

Menſa Abbatis illa cui aſſidebant hoſpites , necdum erat à Monaſterii refectorio diviſa tempore Aquiſgranenſis an. 817. Concilii , vel id ibi aboletur , I I I. L. 3. c. 48. n. 3. id item moris poſtea ſublatum reſtituerunt quædam Italiæ Cœnobia tempore Petri Damiani , & Cluniacenſe tempore Petri Venerabilis , C. 49. n. 6. 9

Dignitates quæ in ſæcularibus quibuſdam Eccleſiis vocantur Abbates , argumento ſunt has Eccleſias fuiſſe olim Regulares , I. L. 3. c. 68. n. 13.

Haud admodum Chriſtiana Abbatum Regularium vita tempore S. Romualdi , I I. L. 2 c. 53. n. 10.

Paucis primùm Abbatibus ut Saudionyſiano & Cluniacenſi conceſſum eſt uti ſacris Epiſcoporum indumentis , ſcilicet ob iſtorum Abbatum egregiam ſanctitatem . Ea deinde obtinuerunt longè plurimi : ſuis verò Abbatibus ea Generale Capitulum Ciſtertienſe interdixit , I. L. 3. c. 38. n. 10 §. *Quod* .

Abbatibus iter agentibus permittit Concilium I V. Lateranenſe ſex equos & octo homines , I I I. L. 2. c. 33. n. 5. Nicolaus I V. Abbati Cluniacenſi equos ſexdecim , aliis Abbatibus equos octo permittit , n. 9. §. *Anno* . Abbates poſt annum 1000. ſpolia aut ſpoliorum partem colligebant , ubi Priores aliive Obedientiarii ipſis obnoxii moriebantur , I I I. L. 2. c. 55. n. 1. 2. 3. 4. Abbatum menſa , portiove bonorum iis addictorum paucis adhuc in locis in Anglia ſæculo 13. à menſa portioneve Monachorum diſtincta erat , I I I. L. 3. c. 26. n. 4. 5. 6. Diſtinctionis tamen iſtius quædam ibidem exempla , n. 8. Rara adhuc illa ſæculi 14. initio in Gallia , n. 6. §. *Libet* . Hujus partitionis nonnunquam ipſi etiam Monachi fuere cupidiores quàm Abbates , nec abſque cauſa , n. 6. §. *Ea* . Abbates cùm olim eſſent perpetui idque ea ætate eſſet conducibile ; poſtulante poſtea neceſſitate facti ſunt demum triennales , I I I. L. 2. c. 27. n. 2. 13 Hujus mutationis primus fortè author fuit Innocentius V I I I. eod. n. 1. §. *Omnium* .

De Abbatum teſtamentis , v. tit. *Teſtamenta Abbatum* .

De Abbatum privilegiis , v. tit. *Privilegia* .

Abbatiæ .

Vetuere ſexti ſæculi Concilia , novas poſtmodum Abbatias inſtitui abſque Epiſcoporum permiſſu , I. L. 3. c. 16. n. 1. Innumeræ ab Epiſcopis ipſis ea ætate & deinceps in Occidente & in Oriente inſtitutæ ſunt , n 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Poterat videlicet quiſque Epiſcopus ex Eccleſiæ ſuæ bonis Abbatiam extruere , modò ne Eccleſiam ſuam læderet , nec ultra quinquageſimam ejus bonorum partem Abbatiæ illi aſſignaret , n. 2 Fiebant iſtæ Abbatiarum fundationes abſque Romani Pontificis interventu , I. L. 3. c. 68. n. 8. Ex Prioratibus item factæ ſunt aliquando ab Epiſcopis Abbatiæ , & ſine ejuſdem Romani Pontificis interventu , n 9. §. *Promo* . Quando & qua occaſione cœperint Romano Pontifici erectiones Abbatiarum reſervari , n. 8.

Duo diſtinguebantur octavo & nono ſæculo Abbatiarum genera : Regales aliæ quæ ſcilicet vel à Regibus fundatæ aut reparatæ , vel ſub eorum protectione ab ipſarum fundatoribus poſitæ fuerant ; & aliæ Epiſcopales, quæ ab Epiſcopis inſtitutæ . Illæ Regi aut cui voluiſſet , hæ Epiſcopo rationem reddituum ſuorum reddebant , I. I. 3. c. 35. n. 8. II. L. 2. c. 28. n. 2. 4. 6. 16. Regales non eximebantur jurisdictioni ſpirituali Epiſcoporum niſi in Abbatis vel Abbatiſſæ electione , in interiori diſciplina Clauſtri , & in gubernatione rerum temporalium , I. L. 3. c. 35. n. 9. Utraſque Regales & Epiſcopales viſitabant ſimul & Miſſi Dominici & Epiſcopi , n 1. 2. 6. In Epiſcopalibus libera ſaltem ut plurimum erat Abbatum electio ipſiſque permiſſa Monachis , I I. L. 2. c. 28. n. 2. Veriſimillimum eſt in Regalibus Abbatiis nominatos à Rege fuiſſe Abbates & Abbatiſſas , n. 2. 3. Pluribus tamen Regalibus Abbatem vel Abbatiſſam eligendi jus privilegio concedebat vel reſtituebat Carolus Magnus , n. 4. 8. 9. Hoc quoque omnibus ſanxit Ludovicus Pius , ſed promiſſis ipſe non admodum ſtetit ; n. 5 6. At effuſius longè eas dedere ipſius poſteri , n. 7. 10. Quanquam & dum à Regibus dabantur , erat adhuc aliquando electioni locus , utique non admodum liberæ , n. 9. Ut poſſunt utcumque excuſari Reges illi,qui Abbatias omiſſa electione largiebantur , I I. l. 2. c. 28. n. 15. 16. Ab Epiſcopo confirmari debebant electi omnes ſeu Abbates ſeu Abbatiſſæ , Abbatiarum etiam Regalium & à Rege ipſo nominati ; etſi aliquando non uſque adeo id præſtaretur , C. 28. n. 2. & c. 29. n. 8. 9. 10. 11. A Carolo Martello , Pipino , Carolo Magno , & eorum poſteris Regibus datæ ſunt nonnunquam Laicis ad expenſas bellicas . Quin & eas iidem ipſi Reges aliquando ſibi vendicaverunt , ut earum proventus in ſuos & Regni uſus converterent , C. 28. n. 9. Legitur & unam Carolus Calvus dediſſe Clerico conjugato , n. 10. Vide tit. *Commendæ* .

Variarum variè poſt annum 1000. collatarum Abbatiarum exempla , I I. l. 2. c. 39. n. 2. 4. f. 7. Singularis planè modus & à Gregorio I X. tamen confirmatus eligendi Sant-Albanenſis Abbatis in Anglia à duodecim Monachis quos deſignaſſent tres vel quatuor ipſi Monachi , qui ibi erant à Confeſſionibus , n. 8. Alicubi in iſtis electionibus interveniebat cum Monachis Cleri populique conſenſus , n. 7. Regulas electionibus Abbatum præfixit Innocentius I I I. & eas quoad potuit à neceſſitate conſenſus Principum abſolvit , n. 9. In Germania ex Germanico an. 1448. Concordato viget adhuc Abbatum electio canonica , per ſex illos anni menſes , quibus non reſervatur Romano Pontifici , I I. l. 2. c. 38. n. 11. In Hiſpania ex Concordatis ipſis Hiſpanicis electiones Abbatum ſunt penes Regem , qui utique uſus jam antea ibidem obtinebat frequentiſſimè , C. 35. n. 8. In Gallia ex ipſo Leonis X. Papæ cum Franciſco I. Rege an. 1515. Bononiæ Concordato Abbates à Rege nominantur , I I. l. 1. c. 45. n. 8. 9. & l. 2. c. 40. n. 2. In eo non continebantur Abbatiſſarum nominationes . At eas Galliæ Reges ſubſecuti pene omnes pro ſe

Index

quiſque ſigillatim uſque ad Henricum III. à Romano Pontifice impetrarunt, illaſque inde ſibi ſumere perrexerunt, II. l. 2. c. 40. n. 14.

Abbatiſſa.

De Abbatiſſis jam hìc in fine tit *Abbatia*. Abbatiſſas nolebat Gregorius velari niſi ſexagenarias, I. l. 3. c 52. n. 22. Concilium Tridentinum in iis ut antiqui Canones annos 40. exigit; permittens nihilominus ut in gravi neceſſitate anno 30. electantur ac velentur; nec plures annos quam 30. Benitacius VIII. exegerat, I. l. 3. c 55. n. 9 Abbatiſſæ electio fiebat ab ipſo ejus Cœnobio, electa verò debebat ab Epiſcopo confirmari, II. l. 2. c. 28. n. 5 Abbatiſſas ad Aulam vocabat aliquando Carolus Magnus aliive Principes, mox tamen redituras, II l. 3. c. 38. n. 1. Abbatiſſa apud Innocentium III. poteſt Canonicas ſuas Clericoſque juriſdictioni ſuæ obnoxios non excommunicare quidem, ſed tamen ſuſpendere, II. l. 1. c. 55. n. 4. Erant in Oriente 12. ſæculo quæ vellent Monialium ſuarum Confeſſiones excipere, I. l. 2. c. 12. n 15. *§. Accipe*. Quin & videntur quædam in Occidente ſub Carolo Magno auſæ virorum etiam excipere Confeſſiones, n. 17. Velum & eædem iſtæ induebant Virginibus ſuis, immo cum benedictione ſacerdotali: quod ne facere pergerent, à Conciliis fuerunt inhibendæ, *ibid.* Repreſſit & pluribus poſt ſæculis Innocentius III. quaſdam Hiſpaniæ Abbatiſſas, quæ ſuarum adhuc Monialium Confeſſiones exciperent, & legentes Evangelium publicè prædicare præſumerent, I. l. 3. c. 49. n. 4.

Abiſſini. Vide indicem Geographicum.

Acolythi.

Acolythi apud Græcos nulli fuerunt, I. l. 2. c. 30. n. 4. Apud Latinos verò memorantur vel à Cypriano & à Cornelio Papa, n. 8. Eorum ordinationem deſcribit Concilium IV. Carthaginenſe, n. 10. Ipſorum erat primis temporibus deferre Eccleſiaſticas Epiſcoporum ad Epiſcopos litteras, n. 8.

Acrida ſeu *Juſtiniana prima*, Vide indicem Geographicum.

Actardus.

Actardi Nannetenſis nono ſæculo Epiſcopi caſus varii, II. l. 2. c. 63. n. 3. 4. 9. 10. 11. 12. & I. 3. c. 3. n. 4 6.

Adalbertus.

S. Adalbertus Pragenſis Epiſcopus & Martyr, ter ex urbe ſua ſecedit ob perverſos ejus mores, II. l. 2. c. 53. n. 8.

Adminiſtratio.

Adminiſtrationi rerum temporalium ut piè poteſt Clericus vel Monachus vacare, II. l. 1. c. 67. n. 14. III. l. 3. c. 1. n. 4. 5. c. 17. n. 14 15.

Adrianus IV.

Matrem licèt egenam nullo donavit ſubſidio, ſed Eccleſiæ Cantuarienſi ſolum commendavit, III l. 2. c. 46 n. 5. *§. Itaque*.

Adrianus VI.

Conſanguineos, qui audita Pontificatus fama Romam ad ſe advolarant, pedites in patriam quamprimum remiſit, veſte vix donatos, & quantula opus erat ad iter pecunia. III l. 2. c. 46. n. 14. Iis in Beneficiorum negotio extraneos anteponebat, ubi paria erant utrorumque merita, *ibid* Nepoti ſuo unum ſolum permittit Beneficium centum ducatorum, II. l. 3. c 7. n. 7.

Advocati.

Advocati jurare jubentur non ſuſceptum à ſe iri cauſas injuſtas, III. l. 1. c. 75. n. 4. 6.

Advocati Eccleſiarum.

Leguntur duplicis generis Advocati Eccleſiarum, ſub prima Galliæ Regum proſapia: alii qui earum cauſas apud Judices defenſitarent; alii qui eas authoritate ſua protegerent: unde & Protectores etiam appellabantur, III. l. 2. c. 55. n. 11 Duplex itidem fuit illud eorum genus ſub Caroli Magni & ſtirpis ejus Imperio: alii, qui pro Eccleſiis cauſas in foro primum dixere, tum & poſtea cauſarum iſtarum judiciis præfuere ac jus dixere, aliiqui Eccleſias ipſas authoritate ſua vel armis protegerent, n. 1. 2. 7. 10. Hinc Advocatorum Eccleſiæ nomen & officium non dedignabantur ipſi Comites, Duces, ſicut nec ſub prima Regum noſtrorum Dynaſtia; immo nec Reges ipſi, n 1. 5. 6. Ab ipſis utique Eccleſiis eligebantur: ſed & eos aliquando Reges ipſi deligebant Eccleſiis n. 1. Sua iis erant jura & emolumenta, n 3. Fuit aliquando cùm & ipſi in commiſſas ſibi Eccleſias arma ſua converterent, n. 4. 5.

Aerius.

Aerius Hæreſiarcha Presbyteros Epiſcopis primus æquavit, I. l. 1. c. 2. n. 1.

Æthiopum Eccleſiæ. Vide ind Geograph.

Africana Eccleſia. Vide ind. Geograph.

Agapæ.

Agapæ convivia erant publicæ charitatis & hoſpitalitatis, quæ primis ſæculis in Eccleſia fiebant, tum ad pauperum ſolatia, tum propter hoſpites, III. l. 3. c. 47. n. 1. Eas ultra fieri in Eccleſia vetuere Gangrenſis & Laodicena Synodi: paulò diutius eas in Eccleſia fieri permiſit Concilium III. Carthaginenſe. *ibid* Abolitæ ſunt tandem 40 ſæculo deſinente, annitentibus in primis Ambroſio & Auguſtino ob illam, quæ in eas irrepſerat temulentiam. *ibid.*

Agapetus Papa.

Anthymum Epiſcopum Trapezuntinum & Conſtantinopolitanæ ſedis invaſorem, etſi favebat ei Juſtinianus Imperator, communione ſua ſedeque Conſtantinopolitana præſens ejecit, II. l. 2. c. 62. n. 8. Ejus coram Imperatrice magnanimitas, l. 3. c. 59. n. 2.

S. Aidanus.

S Aidanus Epiſcopus Anglus à Rege donatus equo, eum dat pauperi. Egregium ejus ea ſuper re reſponſum ad Regem, III. l. 3. c. 38. n. 14.

Albigenſis Eccleſia. Vid. ind. Geograph.

Alcuinus.

Alcuinus, etſi nec Monachus, quinque Abbatias habuit. In eo à culpa excuſatur, II. l. 3. c. 3. n. 7. *§. Quæ* Deo eo multa, II. l. 1. c. 96. n. 10. 11. 12. 13. 14.

Alea.

Clericos alea ludere, immo aleæ intereſſe Juſtinianus prohibet, III. l. 3. c. 43. n. 2. Immo & laicos etiam æquè ac Clericos alea ludere prohibent Canonis Apoſtolici, Concilium Eliberitanum ac Trullanum, n. 2. Concilium item Moguntinum, c. 45. n. 2. Juſtinianæ ac Baſilicæ leges, n. 5. Alia denique multa Concilia & Patres, c 46 n 1 2. 4 5. 6. 7. Quantum in alea ſit mali, c. 46. n. 1. *§. Addidit* Domus Scholæve deciorum ſtrictiſſimè ſancti Ludovici conſtitutione prohibentur, ipſaque item deciorum fabrica, c. 46. n. 2.

Alleluja.

Romam invectum ab Hieronymo ex Eccleſia Hieroſolymitana, I. l. 2. c 77. n. 8.

Altare.

De altari vivere, V. *Stipendia.*

S. Ambroſius.

Ambroſii conatus ne Epiſcopus fieret, II. l. 1. c. 62. n. 21. l. 2. c. 6. n. 8. Ipſo ſuæ Ordinationis tempore omnia ſua pauperibus dat & Eccleſiæ, III. l. 2. c. 39. n. 2. Ejus vivendi ratio, III. l. 3. c. 34. n. 7. 8. 9. 10. Egregiè Marcelli Epiſcopi cum ejuſdem fratre & ſorore litem componit, II. l. 2. c. 102. n. 7. 8. 9. 10. Hæreditatem ſibi à Satyro fratre moriente relictam tranſcribit in pauperes, n. 13. Ejus Legatio duplex ad Maximum Imperatorem, II l. 3. c. 36. n. 5. Quare in Aula Maximi refugit communionem Ithacianorum, II. l. 1. c. 66. n. 18. Ejus magnanimitas, II. l. 2. c. 6. n. 8. ſub fin. L. 3. c. 58. n. 4. 11. 14. c. 59. n. 7. *§. Admonet.*

Anachoretæ.

Monachus in ſolitudinem ſecedere & Anachoreta fieri non debebat niſi poſt plures annos in Cœnobio tranſactos, debe llataque ibi vitia omnia, I. l. 3. c. 23. n. 3. 4. 5. 6. 8. Imò ex Iſidoro Hiſpalenſi nonniſi poſt annos triginta in Cœnobio exactos, C. 16. n. 3. Sed & fuere ſanctiſſimi, qui poſt annos 30 in Cœnobio exactos, ac viginti deinde in ſolitudine, Cœnobium repetierint, majorem ut adipiſcerentur perfectionem, C. 23. n. 4. Alicubi alternatim à Cœnobio ſolitudinem & à ſolitudine Cœnobium repetebant, n. 5. Quanti fecerit Auguſtinus Anachoretarum inſtitutum, *ibid. §. Horum*. Voluit Synodus Agathenſis, ut ſeparatæ Anachoretarum cellulæ ambitu tamen Monaſterii cingerentur, eſſentque ipſi ſub Abbatis poteſtate, I. l. 3. c. 16. n 14. Lauram ſeptuaginta cellarum ſibi circumpoſitam habebat Monaſterium Geraſimi in Oriente Abbatis, C. 23. n. 5. Non tamen Lauræ ſemper Monaſteriis adhæreſcebant, n. 6. Anachoretas hortabatur Carolus Magnus ut in Monaſterii Congregatione mallent permanere, C. 25. n. 14. Eorum in Italia renovavit inſtitutum an. 974. S. Romualdus, C. 25. n. 7

Anglia, v. indic. Geograph.

Annatæ.

Annuus Beneficii redditus tempore Juſtiniani in Oriente ſolvebatur miniſtris Epiſcopi ordinatoris, qui quempiam ordinatione mittebat in Beneficii poſſeſſionem, III. l. 1. c 56. n. 4.

In Occidente verò dudum antea quàm Annatas exegerit Romanus Pontifex, exegerant eas Abbates primùm in Prioratibus & Obedientiis ſui juris, ac poſt eos Epiſcopi in Diœceſeos ſuæ Parochiis & Beneficiis, III. l. 2. c. 58. n. 1. 2. Dudum item Epiſcopi non pauci vel omnium vel plurium Eccleſiæ ſuæ Præbendarum Annatas certis Abbatiis vel Capitulis in perpetuum pietatis ergo addixerant, n 10 Necdum Annatas ſeu ſub Bonifacio VIII. ſeu ſub Clemente V. percipiebant Romani Pontifices, n. 3. 4. Primus è Romanis Pontificibus Annatas hodiernas, ſcilicet ab omnibus Epiſcopis & Abbatibus ſolvendas inſtituit an. 1392. Bonifacius IX Romæ agens tempore Avenionenſis ſchiſmatis, n. 6. 12. Triplex diſtingui poteſt Annatarum genus Romanis olim Pontificibus impenſarum. Primæ & omnium vetuſtiſſimæ eæ fuerunt, quæ ab iis ſolum tribuebantur Epiſcopis, quos Romæ contingebat ordinari ex quacumque eſſent Italiæ Metropoli; & ab aliis item aliarum gentium Epiſcopis & Abbatibus, qui in electione ſua cùm paſſi fuiſſent adverſarios, Romæ cauſa tandem ſuperiores fuiſſent, III. l 2. c 58. n. 11. 15 Secundum genus Annatarum eæ ſunt quas Joannes XXII. an. 1319. exegit. At eæ quidem ab univerſo orbe Chriſtiano erant colligendæ, ſed tum ex minoribus ſolùm Beneficiis, Epiſcopatus enim & Abbatias exceperat: tum triennio ſolùm duraturæ erant: quanquam toties exinde innovata fuit iſta earum reſervatio, ut eodem ſeneſcente ſæculo in jus commune traductæ viderentur, n. 5. 13 15. *§. Secundæ*. Tertium genus eſt hodiernarum ſcilicet ex Epiſcopatibus & Abbatiis ſolvendarum, quas Bonifacius IX. ſecundis illis an. 1392. adjecit, ut ita proinde illo ipſo ejus tempore omnium prorſus Beneficiorum Annatæ Sedi Apoſtolicæ fuerint reſervatæ, niſi quod Epiſcopatibus & Abbatiis nonniſi dimidiatam indixerit Annatam, n. 6. 12. 15. *§. Tertii* Has inſtituit rerum neceſſitate conſtrictus, n. 12. Excuſantur hæ omnes à ſimonia, n 7. 14. 15. Conſenſu etiam Petri Cantoris, Gerſoni, & Petri Alliacenſis, n 7 8. 9. Eas Alexander V in Piſano an. 1409. Concilio abdicavit, III. l. 2. c. 59. n. 1 Non ſuſtulit tamen Concilium Conſtantienſe, n. 2. Abdicavit quidem in eo Martinus V fructus vacantium Beneficiorum, at non Annatas, *ibid.* Annatas, quas exemplo Bonifacii IX. Romæ ſedentis inſtituerat competitor ejus Avenione ſedens Pontifex, ſuſtulit Edicto ſuo an. 1417. & 1418. Carolus VI. Galliæ Rex, imò jam an. 1406. ſuſtulerat, C. 58. n. 12. C. 59. n. 2. At tum Edictum illud Annatas abolens Carolo adhuc vivente retractari fecit Dux Burgundiæ, tum ipſas reſtituit Annatas Betfordius Dux, Regni Francici Rector, Anglis poſt Caroli mortem Francia potitis, C. 59. n. 3. Eaſdem Concilium Baſileenſe dum tollere viſum eſt, confirmavit potiùs; C. 59. n. 4. 5. 6. Ita in conventu Bituricenſi & Pragmatica Sanctione, n. 7. Variæ Pontificum Romanorum de Annatis Conſtitutiones, n. 10. Varia cùm fuiſſet poſt Eugenii IV mortem ſors Annatarum in Gallia, reſtitutæ ſunt tandem in Bononienſibus an. 1515 inter Leonem X. & Franciſcum I. Concordatis, n 11. Quo diſcrimine ſolverentur olim & modò ſolvantur, n. 3. 8. 13 Apud Anglos Bonifaciana illa Annata nunquam fuit in uſu, propterea quòd Denarium S. Petri ſolverent, n. 14. In Gallia non ſolvuntur Annatæ niſi pro Epiſcopatibus ac Conſiſtorialibus Abbatiis, *ibid.* Nullibi ſolvuntur pro Beneficiis, quæ non ſunt 24 ducatorum annuorum, *ibid.* Diſcrimina inter Annatas, ſervitia communia, minuta ſervitia, & Quintamdeciman, n. 13.

Annu-

Rerum præcipuarum.

Annulus Episcoporum.

Solis illum Episcopis Latinis tribuit jus Orientale. Eum enumerabat jam Isidorus Hispalensis in iis quę Episcopo dabantur in ipsius consecratione. Imò jam in usum fuisse videtur Optati Milevitani tempore, l.2. c.58. n.3. Eo se Episcopi Ecclesiarum suarum sponsos profitentur, *ibid.*

Anselmus Cantuariensis.

Invitus creatur Episcopus, I I. l.2. c.34. n. 3. In Concilio Barensi juxta Pontificem ipsum Urbanum I I. sedebat, Illum eo munivit privilegio Paschalis I I. ut ne à Legato quidem Pontificio, sed à solo ipso Romano Pontifice posset judicari. Summus ejus ardor in tuendo Ecclesię suę Primatu, I. l.1. c.36. n.3.

Antiphona.

Jam tum Concilii I I. Turonensis tempore id eo vocabulo significabatur quod & modò. Olim verò idem significabat ac Psalmos alternis canere, I. l.2. c 75. n.5.

S. Antonius.

Ejus frugalitas & summus amor paupertatis, III. l.3. c.41. n. 11.

Apocrisarii.

Apocrisarii Pontificis Romani iidem erant, ac qui nunc ejus Nuntii, I. l.2. c.107. n.1 Imò majorem exercebant authoritatem, & totam Papæ personam per Provincias exhibebant, toto illo c. 107. Ut plurimùm Subdiaconi erant, *ibid.* Is tamen qui Constantinopoli apud Imperatorem agebat Diaconus erat, & is quidem erat inter Apocrisarios maximus, eod. c.107. n.12. 16. Suus quoque erat Ravennati Archiepiscopo Apocrisarius apud Romanum Pontificem, & ipse Diaconus, num.16. Majorem exercebant Apocrisarii authoritatem intra Italiam, Siciliam & Sardiniam, quàm in cætera Regna, n.21. Etsi primus Romanæ Sedis Apocrisarius dici possit Julianus Coensis Episcopus ad Aulam Marciani Imperatoris à Leone Pontifice directus, I. l.2. c.108. n.2. Non cœpere tamen Sedis Apostolicæ Apocrisarii propriè dicti Constantinopolim dirigi nisi sub Agapeto PP. qui Pelagium Diaconum ad Aulam Imperatoris Justiniani direxit, n.13. Quantam Constantinopoli potestatem exercuit Pelagius idem ille Apocrisarius, n.17. Alii deinde perrexerunt eò dirigi usque ad Imperatorem Iconoclastarum tempora, quibus penitus in Orientem mitti desiere, num. 20. 21. 23. 25. 27. 29. Desierant tamen antea certa per intervalla, n.26. 27. Erant ii omnes Diaconi, nu. 19. 21 23. 25. Uno excepto Constantino Subdiacono, num.27. Manebant Constantinopoli in ipso Imperatoris Palatio, num. 21. 25. 26. Nihil ibi jurisdictionis explicare poterant nisi ad singulares aliquas causas speciali Rescripto sibi commissas, n 26. 27. Suos quoque Diaconos Apocrisarios Constantinopoli habebant Patriarchæ & Exarchi Orientis, & quidem soli, n.6. 8. Suum quoque Romæ apud Romanum Pontificem habebat Diaconus Apocrisiarium Episcopus Constantinopolitanus, n.22. Apocrisarius latinè Responsalis dicebatur, n.23. Id muneris sæpè gradus fuit ad summum Pontificatum, num. 19. 21. 27.

Apiarius.

Apiarii Presbyteri Africani in omnibus Africæ tribunalibus damnati & ad Romanum Pontificem appellantis causa, I I. l. 1. c.15. n.17. I. l.2. c.117. n.11. C.118. n.11.

Apostoli.

Inter Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, unique datum est ut cæteris præemineret, I. l.1. c. 50. n 2.

Apostolici, Apostolatus, Apostolicæ Sedis nomina.

Ista primum nomina omnibus Episcopis ac eorum Ecclesiis fuere communia, I. l.1. c.2. n. 9. C. 4 nu. 1. 3. 4. 5. 7. C. 50. num. 6. 7. 8 Quanquam tamen Sedis Apostolicæ simpliciter dictæ nomine sola Romana Sedes intelligebatur, C. 4. num. 4. Ut & Apostolici simpliciter dicti nomine solus Romanus Pontifex, C. 6. num. 6. 9. 11.

Apostolia.

Apostolia vocabantur olim ipsa licentia transeundi ab una Diœcesi in aliam. Hinc solus ea dare poterat Episcopus, I. l.2. c. 94. n.1.

Appellatio.

Qui à suo damnatus fuerat Episcopo, poterat ad Concilium Provinciæ provocare, I I. l.1. c.15. n.18. C.16. n.9. C.17. n. 4. Et inde ad Synodum Exarchi vel Patriarchæ, C.15. n.17. C.17. n.1. Sed & à Patriarchis suis damnati suam poterant causam ad Synodum generalem deferre, C.15. num. 25. Ex Concilio Sardicensi poterat ab Episcopo suo damnatus provocare vel ad Romanum Pontificem, vel ad vicinos Episcopos, n. 8. In Africa, qui ab Episcopo suo & adscitis ei Collegis damnatus fuerat, poterat ad Provinciæ Primatem, vel ad Provinciæ Synodum, & ab hac quoque ad Plenaria Africæ Concilia provocare, I I. l. 1. c. 15. n.13. 14. 17. Pendente appellatione jubebat Canon Africanus stari interim sententiæ ab Episcopo latæ, Atque ita multi faciendum contendebant, c.17. n.2. Negabant alii, nisi ea esset causa quæ jam à Canonibus disceptata fuisset, *ibid.* Negabat Hincmarus posse Presbyteros & Clericos inferiores appellare ab Episcopo suo ad Romanum Pontificem, sed solùm ad Provinciæ Concilium C.17. n.10. Addebant Africani & ad Plenarium Africæ Concilium, nec ultra, c.15. n. 17.

Aquæ benedictæ Beneficium.

Beneficium aquæ benedictæ vocabatur in Anglia sæculo 13. munus pauperi cuipiam Clerico scholari solitum imponi aquæ benedictæ per domos deferendæ, ut ex stipe inde proventura posset vitam studiaque sua sustentare, I. l.2. c. 33. n.16.

Aquensis Ecclesia v. indic. Geograph.

Aquileiensis Patriarcha, v. indic. Geograph.

Archicancellarius, v. tit. *Cancellarius.*

Archicapellanus, v. tit. *Capella.*

Si non verè fuit Archicapellanus Regii Palatii Aiglibertus Cenomanensis Episcopus, qui hoc tamen sub Theodorico III. insignitur nomine, I. l.2. c.109. n.10. Primus ergo dici debuerit Fulradus Abbas Sandyonisianus, sub Pipinio scilicet Rege, hoc nomen hancque dignitatem gestasse, c.110. n.1. Qui & quòd esset Presbyter, ea propter vocatus legitur Archipresbyter Franciæ, *ibid.* Presbyteri igitur & Abbates primum isti fuere, *ibid.* Et deinde id nominis & dignitatis Episcopis ut plurimùm indultum est. Et quòd in Regio Palatio & extra suas proinde Ecclesias jam eos morari necesse esset, tum à Romano Pontifice, tum ab ipsis Galliæ Episcopis ea super re dispensationem Reges petebant, C.110. n.2. 3. Vocabatur aliquando summus Capellanus, magnus Capellanus, n.4. Aliquando simpliciter Capellanus, & Custos Palatii, n 6. & 13. Item & Primicerius Palatii, n. 6. Aliquando Romani Pontifices eo ut Apocrisario utebantur apud Reges nostros, illumque eo nomine induebant, n.5. 13. Erat apud Principem veluti Agens & Mediator omnium Regni Præsulum, n.7 Primarium sustinebat Palatii Officium, & post Regii sanguinis Principes sedebat primus, n.8. Consilio Principis semper aderat, & primas in eo tenebat, n. 13. Omnes ipse causas Ecclesiasticas terminabat, *ibid.* Ut suum habuerunt Archicapellanum Franciæ Reges è Caroli Magni sanguine orti; ita & suum Reges alii ex eodem sanguine prognati, n.7. Sub secunda illa Regum nostrorum dynastia non rarò idem erat Archicapellanus & Cancellarius, seu primus Notarius, c.109. n.10 Extincta est Archicapellani dignitas cum ipsa eadem illa secunda dynastia, nullaque ejus occurrit memoria post Hugonem Capetium, nisi rarissima, C.112. n.8. 9.

Archidiaconus.

Archidiaconorum in Occidente antiquitas ex eo patet, quòd jam non Hieronymi solùm sed & Martini, sed & Cæciliani tempore memorantur, I. l 2. c.17. n.1. In Oriente verò suum memorat Archidiaconum Chrysostomus: immo & antea suus Meletio Episcopo Antiocheno memoratur, c.17. n. 13. c. 18. n. 3. Qui ad Concilium Calchedonense missi sunt ab Episcopis suis Archidiaconi, eorum in Concilio tenuere locum, & eorum nomine subscripserunt, I. l. 2. c. 17. n.13. Cùm in Archipresbyterum vulgo assumeretur, qui inter Presbyteros erat Ordinatione primus, eo quòd Presbyteri ex nomine suo sint Seniores & Senatores Ecclesiæ: è Diaconis è contra quòd sit ministerii nomen, is in Archidiaconum promovebatur, qui præ cæteris strenuus erat & industrius, c. 17. n. 2. Haud tamen adeo liquet an non Constantinopoli is esset è Diaconis Archidiaconus, cujus erat in Diaconum Ordinatio antiquior, c. 17. n. 10. Eum ipse sibi eligebat Episcopus, c.17. n. 4. 11. & I I. l. 1. c.33. n.15. Quippe erat Archidiaconus Episcopi oculus & manus, ejusque in contentiosa jurisdictione & regenda re temporaria Minister & Vicarius Generalis, & tandem negotiis Ecclesiasticis præpositus, I. l.2. c.17. n.3. 8. 4. At quanquam eum poterat solus instituere, non tamen poterat solus exauthorare, id est, non sine causa quapiam justa & sine judicii figura, n.3. 4. 5. 6. Hinc conquestus est Leo adversus Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, quòd Ætium malo dolo fecisset Presbyterum, ut eum Archidiaconi gradu moveret; illumque priorem suum Archidiaconi gradum Anatolius ei restituere necesse habuit, nu. 5. Hinc item Pelagius & Gregorius RR. PP. expostulaverunt cum Natale Salonæ Episcopo, qui Archidiaconum suum Honoratum invitum craverat Presbyterum, sicque Archidiaconatu dejecerat, I I. l. 1. c. 16. n. 1. 2. Erat item Archidiaconus Clericorum Minorum Dux, Rector & Magister, ejusque domum ut eruditionis ac pietatis scholam frequentabant, c. 17 n. 7 c. 18. n. 7. Ei quoque vel Archipresbytero omnem viduarum, pupillorum & peregrinorum curam credebat Episcopus, c. 17. n. 10. Ejus erat ex Concilio I V. Cartaginensi in Subdiaconi & Clericorum aliorum Minorum Ordinatione instrumenta sacra porrigere, quæ erant Ordinationis eorum signa. Quin & ex Hieronymo ad ejus testimonium Ordinabantur Presbyteri, eo nempe sensu quòd in eorum vitam & mores inqnireret qui ab Episcopo erant Ordinandi, num. 9. Veri quoque simile est potuisse eum multum in Ordinationibus apud Orientem, n. 15 Poterat & communione privare, n. 13. Nullam per illa 5. sæcula seu in Oriente seu in Occidente jurisdictionem obtinuit in Presbyteros, sed solum in Diaconos alios & Clericos inferiores, I. l. 1. c. 29. n. 12. 14. Nec per illud tempus sedit supra Presbyteros, nisi dum in Conciliis vices absentis Episcopi sui sustinebat. *ibid.* Quam similiter 6. 7. & 8. sæculis Archidiaconi essent veluti Vicarii Generales & Officiales Episcoporum in depromenda omni eorum jurisdictione sive voluntaria sive contentiosa, I. l 2. c. 18. n. 1. Quin & Oeconomi & Cantoris ex parte saltem muniis fungebantur, num 1. Quantum Archidiaconus in Clericorum judiciis partem haberet, n. 3. 4. Quàm incumberet in omnem Clericorum atque etiam Presbyterorum & Monachorum mores, n. 4. 5. 6. Et in Parœcias ruris, n. 1. Suam 6. jam sæculo in Presbyteros & in Archipresbyterum ipsum depromebat jurisdictionem, n. 9. Nihil tamen jurisdictionis in Presbyteros exercebant Græcorum Archidiaconi, c. 19. n. 11. Unus erat solum in unuquaque Diœcesi Archidiaconus, isque in Ecclesia Cathedrali, c.18. n.10. 11.

Sub Imperio tamen Caroli Magni jam non unus solum erat in Diœcesi qualibet Archidiaconus, I. l 2. c. 19. n 2. 4. Erant Archidiaconi Conciliorum Promotores ac Agentes, n. 10. Parochos alioque Clericos ad Episcopalem Synodum convocabant, ruris Parochias visitabant, n 1. Quanta esset eorum potestas per ruris Parochias, I. l. 2. c. 19 n 4. 6. Quibus incrementis hæc iis potestas obtigerit, c. 19. n. 12. Eorum jurisdictioni suberant Parochi & Archipresbyteri seu Decani Rurales, adeo ut Archipresbyteros ipsos, frequenter à se correptos nec resipiscentes gradu suo possent exturbare, n. 9. Non erant tamen Archidiaconi nisi Diaconi: nec verè erant Presbyteri, quos Hincmarus Archidiaconos Presbyteros vocat, n. 8. Ipsi etiam Monachi aliquando in Archidiaconos promovebantur, n. 10. Archidiaconatus aliquando invaserant laici; & id quominus ultra fieret, vetatur in Caroli Magni Capitularibus. Quæ verò esse potuerit audaciæ istius origo, n.3. Sæpe ea ætate notatur & damnatur Archidiaconorum avaritia, I. l. 2. c. 19. n. 2. 4. 5. I I. l 2. c. 32. n. 1. 3. 4. 7. 8.

Archidiaconi Parochias visitandi jura legesque ei servandę sub Imperio Caroli Magni, I I. l. 2. c. 32. n. 1. 2. 3. 4 6. 8. 9. Nondum eas ante annum millesimum ordinaria jurisdictione visitabat, sed delegata solùm, ac quando & ubi placebat Episcopo, I. l.2. c. 20. n. 7. I I. l. 3. c. 81. n. 1. I I I. l.2. c. 32. n. 2 Uti sensim ex delegata transivit hæc potestas in ordinariam, I. l. 2. c. 19. n. 12. Ejusdem Parochias visitantis post annum 1000. jura, ac leges ei servandæ, III. l. 2. c. 33. n. 2. 3. 7. 9.

Jure novo seu ultima Ecclesiæ ætate nihil detritum est de Archidiaconorum gloria & potestate: quippe & dicti & habiti sunt Episcoporum Vicarii in omnibus. Universa in eos incumbebat cura Cleri, seu ruri seu in urbe positi, I. l. 2. c. 20. num. 1. Supra

Dignitates omnes Episcopali inferiores hæc eminebat ; adeo ut nec Galliæ olim Senescallus & Palatii Major , nec Ludovici VII. frater illam sibi crediderint dedecori , n. 2. Non tamen semper ante omnes alias hujus ætatis Dignitates Ecclesiasticas legunter subscripsisse , sed aliquando ante , aliquando post . At in eos tamen ipsos canonicam exercebant jurisdictionem , quibus loco cedebant , *ibid.* Etsi verò Presbyteri erant , non tamen Presbyteri erant , n. 5. Imò eorum quidam nec Diaconi Ordinati erant : id quod tamen multis Conciliorum decretis sæculo 11. & sequentibus prohibitum est , n. 4 Primus omnium Petrus Blesensis occurrit , qui cum Archidiaconatu Presbyteratum conjunxerit , & quidem utcunque invitus , n. 5. Adacti sunt tamen eò tandem ut vel Presbyteri essent , vel intra annum Presbyteri fierent , iis exceptis Archidiaconis quibus non incumbit animarum cura , *ibid.* Penes eos erat excommunicandi potestas , n. 7. Quanta esset eorum contentiosa jurisdictio , *ibid.* De eorum Officialibus , n. 7. Quare , quomodo & quibus decrementis conciderit Archidiaconorum potestas ac transierit ad Vicarios ad nutum amovibiles , ac ad Officiales quorum etiam delegatio in Officium tandem perpetuum evasit , n. 9. & 10. Id sibi pepererunt Archidiaconi tum avaritia sua tum sua in Episcopos audacia , contumacia , insolentia , n. 9. Quanto cum omnium adversus eos consensu , n. 10 & 11. Summatim colligitur varia sors eorum , potestatis scilicet incrementum & decrementum , n. 12. Aliquid præcæteris servavere sibi hucusque Archidiaconi Carnotensis & Belnensis , n 11. *§. In his* , & *§. Illustria* . Quando plures in una Diœcesi cœperunt esse Archidiaconi , eorumque unus vocatus est Magnus Archidiaconus , quòd in urbe degeret Episcopali , aliis Episcopale territorium inter se partientibus ; haud tamen ullam alii in alios habebant authoritatem , n. 1. Veri & egregii specimen Archidiaconi , c. 18. n. 1. c. 19. n. 4. c. 20. n. 13. Dudum Archidiaconos non habet Ecclesia Romana nec Constantinopolitana & quare , c 20. n. 3.

Archiepiscopus V. plura tit *Metropolitæ* .

Archiepiscopi nomen jam apud Græcos erat in usu tempore SS. Chrysostomi & Epiphanii . Ab isto tribuitur Alexandro Alexandriæ , & Meletio Thebaidis olim Episcopis , I. l. 1. c. 3. n 7. Quod huic nomini quid fastus adhærescere videretur , eo uti noluerunt Africani , primumque in unaquaque Provincia Episcopum , voluere solùm primæ sedis Episcopum appellari , n 10. Absterså jam tamen videtur hæc nominis illius invidia tempore Concilii Ephesini , à quo passim majorum saltem sedium Metropolitis , ipsisve Exarchis tribuitur , n. 11 Eo fortè primus omnium usus est Alexandrinus Episcopus , ut à subjectis sibi Metropolitis distingueretur , n. 7 Postea commune factum est non illorum solùm Metropolitarum , qui majores illas sedes Exarchatusque regebant , sed tum illorum omnium quibus suberant Metropolitæ , tum illorum etiam Metropolitarum , quibus , quod vel Legati vel Vicarii essent Romani Pontificis , potestas dabatur juris alicujus in Metropolitas exercendi : ipsum verò Metropolitæ nomen iis tum cœpit Episcopis hærere , qui sub se non alios habebant Metropolitas , sed solum Episcopos , I. l. 1. c. 19. n. 1. C. 31. n. 1. Commune tandem factum est Archiepiscopi nomen in Gallia eorum omnium quibus aliqui suberant Episcopi , omniumve Metropolitarum sub Childerico III. & Pipino Majore Palatii , I. l. 1. c. 30. n. 5. c. 31. n. 3 L. 2 c. 55. n. 1 2. Imò & iis etiam datum est aliquando quibus nulli suberant Episcopi , cùm Metropolitæ nomen nulli conveniret , nisi qui certo præesset Episcoporum numero , I. l. 1. c. 25. n. 5. *§ Non ita res* . Apud Græcos tamen ætatis mediæ , ut quidam erant Metropolitæ honorarii dicti , quòd nulli iis subessent Episcopi , ita & illi quoque Archiepiscopi dicti sunt . Quæ verò eorum privilegia , I. l 1 c. 40. n. 10. Qui à Metropolitis differrent Archiepiscopi apud Græcos tempore Balsamonis , C 41. n. 12.

De cruce Archiepiscopis prægestanda v. tit. *Crux Archiepiscoporum* in vocabulo *Crux* .

Licèt multa modò sint ad Romanos Pontifices devoluta , quæ ab Archiepiscopis olim judicabantur : non id ex eo factum est quòd Romani Pontifices suam vellent autoritatem crescere detrimento Metropolitarum . Per quas verò causas & occasiones sensim factæ sint istæ devolutiones , I. l. 1. c. 48. n. 1. usque ad n. 11. Nec Concilium Tridentinum ipsam detrivit autoritatem Metropolitarum , licèt in prioris eorum jurisdictionis exercitio certos apposuerit limites , I. l. 1. c. 48. n 11. *& seqq* Episcopos quidem exemit Tridentina Synodus à necessitate visitandorum Archiepiscoporum : sed tum in eo nihil aliud quàm Episcopos primævæ suæ restituit libertati ; tum nec per universam Ecclesiam obtinuerat illa consuetudo , tum & ipsa erat Episcopis nonnihil contumeliosa , n. 12. Non sustulit Metropolitæ potestatem visitandarum Diœceseon Metropoli suæ subditarum ; sed id solum cautionis apposuit , ne eas visitaret nisi causa priùs cognita & probata in Provinciali Concilio , n. 13. Paucis referuntur , quæ in Concilio Tridentino de Metropolitis statuta sunt , n. 14.

Archipresbyter .

Etsi Græcum est Archipresbyteri nomen , à solis tamen usurpatum est Latinis : Græcis enim semper dictus est Protopresbyter , qui Latinis Archipresbyter ; I. l. 2. c. 3. n 1. In Sacrario , quod & Presbyterium appellabatur ob positas in eo circa eminentiorem Episcopi thronum sedes Presbyterorum , principem inter Presbyteros locum post Episcopum obtinebat ; absenteque Episcopo Sacra ipse perficiebat , C. 3. n 4. & C. 4 n. 5. Vulgò ille erat è Presbyteris Archipresbyter , qui ordinationis ævo omnibus aliis anteibat . Hæc inconcussa Latinis Ecclesiis regula , nec suum ille debebat locum alteri relinquere , C. 3. n. 7. Is quoque apud Græcos usus : apud quos tamen aliquando meritis gradus iste tribuebatur ; tumque & Archipresbyter iste simul erat , ac Episcopi Vicarius Generalis , sed & ejus plerumque successor , C. 3. n. 2 3. 5. Unus solum erat in unaquaque Cathedrali Ecclesia Archipresbyter : numerum auxit sequentibus sæculis aucta fidelium multitudo , C. 3. n. 6. C. 4. n 4 Jubet Concilium IV. Carthaginense ei vel Archidiacono viduarum , pupillorum , ac peregrinorum curam ab Episcopo demandari ; ut proinde ab Episcopo tanquam Vicarius ad opus quodlibet adhiberetur , c. 3. n. 12. 13. Ecclesiæ ipsius Romanæ Archipresbyter subscribit ante electum Joannem IV. Pontificem Romanum nondum consecratum , c. 4. n. 4. Ex Isidoro Hispalensi quamvis erat Archipresbyter super omnes Presbyteros , & eorum curam agebat , erat tamen & ipse sub Archidiacono & ejus præceptis latebat , quippe Vicarii Episcopi , c. 4. n. 5. Ab Episcopo sine Presbyterorum suorum consilio non poterat ejici , n. 2. Laicorum & Clericorum moribus invigilabat , poteratque per se in Subdiaconos , Diaconos , & Presbyteros hanc castos animadvertere , c. 4 n. 1. Cadente Clodovæi stirpe apud fuerunt laici dignitatem & nomen Archidiaconi minuere ; hinc que malo necesse fuit mederi Concilia , *ibid.* Sui jam erant & in agris Archipresbyteri , n. 3. Sub Imperio Caroli Magni quælibet Diœcesis in plures Archipresbyteratus Rurales distribuebatur , qui Decanatus & Decaniæ dicebantur ; & Archipresbyteri ipsi in omnes Decanatus Archipresbyteratusve sui Parochos & Presbyteros excubabant , sed & in laicorum mores , I. l. 2. c. 5. n. 1. 4. 5. Quanquam & laicis sui quoque erant laici Decani , qui morum erant admonitores , n. 6. In unoquoque Decanatu Archipresbyteratuve Rurali convenichant simul Presbyteri primo die cujusque mensis de rebus Officium suum attinentibus acturi , n. 5. Poterant Archipresbyteri illi à maleficis pœnas repetere , n. 2. Curabant maximè ut pœnitentiam peccatores agerent , publici publicam , occultam occulti , n. 7. Excubabant verò in Rurales illos Archipresbyteros Archidiaconi , n. 3. Vacantium Ecclesiarum seu Parochiarum res & reditus fidei Archipresbyterorum commendabantur ; ex quo fiebat aliquando , ut cupidine abrepti reditus illos domum suam deportarent . Id noni sæculi Conciliis damnatum . Et una tamen hæc fortè Deportuum origo , n. 9. Ut autem ruri tunc , sic & in urbe erant adhuc Archipresbyteri , iique Episcoporum in spiritali laicorum regimine administri generales , sed & de Canonicorum vita satagebant , n. 10. Suus quoque erat adhuc eo tempore Græcis Archipresbyter , aut ut loquebantur Protopresbyter aut Protopapas , quo nomine nihil aliud significabatur , quàm primus inter cujusque Ecclesiæ Presbyteros , n. 11 Archipresbyteros non sustulit jus novum , perrexeruntque deinceps esse Archipresbyteri , alii civitatis qui in Sacerdotum omnium vitam incumbebant , & absente Episcopo divina celebrabant Officia ; alii ruris , singulis Plebibus præfecti , id est , certo cuidam Parochiarum tractui quibus unus constabat Decanatus Ruralis ; & horum erat incumbere in scholas , in Parochos & Parochias ; item & laicos totius illius tractus sui , I. l. 2. c. 6 n. 1. 2 Eoque pertinebant Ruralia illa quæ statis temporibus cogebant Parochorum sibi subditorum Capitula , n. 2. Juramentum Episcopo præstabant , & iis vicissim illi tractus eorum Parochi , *ibid.* Affixus erat Archipresbyteratus Plebanæ illius tractus Ecclesiæ , id est , matrici illi Ecclesiæ , ad quam aliarum ejusdem tractus Parochiarum baptizandi deferebantur infantes , n. 1 2. Id sua sibi promeriti sunt negligentia , ut tum S. Carolus Borromæus eorum loco Vicarius instituerit Foraneos , per Diœcesim ad Episcopi nutum excursuros , officia eorum præstaturos , tum 16. & 17 hujus sæculi Concilia jusserint ab Episcopis Archipresbyteros institui , quos quibus vellent Ecclesiis præficerent , & ubi vellent revocarent , cùm antea perpetua esset hæc eorum Dignitas , c. 6. n. 3. 4. Sui erant iis Officiales , & singulis plures : At eos vel penitus sustulere Concilia cùm potuere , vel singulis unum solum aut alterum permisere , c. 6. n. 6. Eadem iis interdixere judiciis causarum Matrimonialium , simoniæ , & earum omnium in quibus de depositione vertitur aut Beneficiorum amissione , *ibid.* Ante Concilium Tridentinum necesse erat , ut vel jam Presbyteri essent vel quamprimùm ordinarentur : Post Tridentinum desideratur tantùm ut annum 22. agant ætatis , n. 5. 8 Plura ex Fagnano , *ibid* n. 8. De eorum Visitatione , II. l. 3 c. 8. n. 16. *§. In.*

Aræ .

Aris portatilibus ab Episcopo consecratis utebantur Presbyteri sub Imperio Caroli Magni ad Missam in itinere celebrandam , cùm non facilè poterant Ecclesias adire , I. l. 2. c 25. n. 2. 3. 4. Et etiam ante id ætatis , c 77, n. 2.

Arelatensis Primatus V Ind. *Geograph*

Arma

Armorum gestatione Clericis interdicitur , III l. 3. c. 42. n. 3. c. 44. n. 1. 2. 3. 4. 5. 13. c. 45. n. 7. c. 46. n. 14 Iis quibuscumque gestandis prohibebantur , etiam cùm privata bella sæculo 11. maximè fervebant : Eod. n. 14 Quòd tamen sæculo 13. Albigenses in Clericos grassarentur , arma quælibet Clericis belli tempore permisere illius ævi Synodi , quanquam non omnes , vim scilicet ut possent vi repellere , c. 46. n. 16 Immo & hinc sensim assuefacti sunt Clerici armis quocunque in itinere gestandis : eaque tum illis permittunt 16. & 17. hujus sæculi Concilia , mentione periculi nulla injecta , n 16 *§. Verum* . Quin & ita Mediolanensia S. Caroli Concilia , nisi quòd tum gladios solùm ea esse volunt , tum & Episcopi consensum accedere , n. 17. Solius olim Regis gladius in Ecclesiam inferebatur , nec ullus alius eam poterat armatus ingredi . Id quod observandum adhuc Salingestadiense an. 1022. Concilium præcipit , n. 14. *§. In Concilio* .

Armachanus Primatus . v. Ind Geograph.

Armeni . v. Ind. Geograph.

Asylum .

Statuæ Principum erant pro asylo , II. l. 3. c. 97. n. 6. Asylum quoque esse voluit Theophilus Imperator tumulum filiæ suæ , c. 98. n. 11.

Jam à Constantini temporibus Ecclesiæ erant asyla . Hanc sive legem , sive consuetudinem arctavit nonnihil Theodosius Magnus , II. l. 3. c. 95 n. 9. Quàm solerent miseri per prima 5 sæcula confugere ad isthæc asyla : Quam pro iisdem asylis pugnarent tum sancti Patres : Quàm item iidem illi necesse habuerunt ad ea confugere , quiea vel violaverunt vel sublata voluerunt Imperatorum Ministri , II. l. 3. c. 96. n. 3. 5. 7 Ab anno 500. usque ad 1000 servatus adhuc asyli honor Ecclesiis , c. 97. n. 3. *§. Ultra* , n. 4. 5 7 c. 98. n. 3. 8. 9. 10. 11 Excommunicatio iis intentata à Conciliis qui illud violarent , c. 97. n. 4 5. Si servus ad Ecclesiam confugiebat , Domino reddi jubebatur , sed promissione veniæ priùs expressa , c. 97 n. 4 5 Quid si fisci debitor ad Ecclesiam confugiebat ? n 4. Quàm legis asylorum in sua etiam causa Guntranus Rex fuerit observans , n. 10 Non Ecclesia modò ipsa , sed & ejus atria & Episcopales ædes honore asyli gaudebant , c. 97. n. 5. c. 98. n. 8. 9. Dum in Remensi an. 625.

Con-

Concilio ſuus firmatur aſylis honor: Statuitur ut tamen egrediendi licentiam non priùs obtineant rei, quàm promiſerint ſe pœnitentiæ canonicæ curriculum exhauſturos, c. 97. n. 7. Sic in Capitularibus homo ob aſylum morti ereptus, publicæ mox pœnitentiæ traditur, cap. 98. num 9 Idem à S Bernardo præſtatur, c. 99. nu. 4. Crimina quædam excipiebant Græci ab aſyli gratia, H. l. 3. c. 98. n. 11. Quædam etiam excipiebantur in Caroli Magni an. 779. Capitulari: Sique iſtorum criminum reus aliquis ad aſylum Eccleſiæ confugiebat, nullus illi cibus eò inferebatur, ut tandem neceſſitate compulſus aliquando exiret ac ſic interciperetur, cap. 98. n. 11. Extenſa tamen rurſus fuit aſyli gratia ad illa eadem crimina ſub Ludovico Pio, immo & ut videtur ſub Carolo ipſo Magno, n. 8. Quippe ea tum cœpit inoleſcere diſciplina, ut quæ obnoxia fuerant & etiamnum ſunt morti crimina, pœnis ſolùm Canonicis plecterentur, n. 5. 11.

De aſylo ab anno 1000.

Servatus adhuc Eccleſiis honor aſyli, & intentata iis, qui illum violaſſent, excommunicationis pœna, H. l. 3. c. 100. n. 1. 2. 3. Exporrectus, modò ab his, modò ab illis Conciliis ad Cœmeterium, ad Capellas, ad ædes Epiſcopales & Parochi domum: ſi præſertim ſint intra paſſus 40 ab Eccleſia majori, vel intra paſſus 30. à minori, num. 1 5. 6. Item ad Cruces in viis poſitas, num. 2. Ad Presbyterum deferentem Euchariſtiam, n. 7. Aſyli quoque inſtar voluit eſſe ipſum etiam Epiſcopum cum plebe ſua, extra licet Eccleſiam, collectum S. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, latronemque illac tranſeuntem dum ad patibulum ageretur, abſolvi à pœna voluit, H. l. 3. c. 65. num. 7. c. 99. num. 4. Certa, quamquam non ſemper aut ubique eadem, crimina ea ætate excipiebantur, cap. 100. num. 3. 7. 9. De aſylis in Anglia, c. 100. num. 3. § *Anglia.* n. 4. In Hiſpania, num. 5. In Germania, num. 6. In Italia, num. 9. In Oriente, num. 10. In Gallia viguerant uſque ad Franciſci I. Edictum anni 1539. quo ſtatuit, ut cùm juberet reos in Eccleſiis comprehendi, poſſent ab iis extrahi, eis poſtea redintegrandi ſi ita Judici videretur. At etſi Edictum illud aſyla non tollit prorſus, inde tamen cœperunt exoleſcere, cum nulli jam aſylis à Judicibus reſtituantur, n. 7. 8. Verùm cùm ille pridem mos exoleverit reos per aſyla morti ereptos pœnitentiis Canonicis addicendi: Eccleſia quæ ipſam eorum pœnitentiam præ oculis & in votis unam tum habebat, cum adeo de aſylorum ſatagebat incolumitate; iis jam extinctis non admodum ſibi credidit indolendum, num. 9. Cardinalium Palatia gaudent aſyli privilegio, *eod.* n. 9. § *Adverte*

Athanaſius.

Athanaſius ab exilio reverſus ingreditur Alexandriam in aſino ſedens, III. l. 3. c. 36 num. 2. Symbolum quod ei inſcribitur, jam illi tribui cœptum erat tempore Hincmari Remenſis, H. l. 1. c. 90 num. 7.

Attrebatenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Audoenus.

S. Audoenus Rotomagenſis Epiſcopus quanto in honore apud Theodoricum Regem, H. l. 3. c. 97. n. 13.

Avenionenſis Legatio.

Avenionenſis Legatio quando cœpta, H. l. 1. c. 52. n. 8.

Auguſtinus.

S. Auguſtinus ab Italia in Africam reverſus communem cum piis laicis in omnium rerum temporalium abdicatione unà devinctis egit vitam, I. l. 3. c. 2. n 7. 8. Triennio necdum elapſo Presbyter à Valerio Hipponenſi Epiſcopo creatus eſt invitus, nec ſine uberibus lacrymis, H. l. 2. c. 65. n. 21. C. 66. n. 3 Presbyter factus Monaſterium inſtituit intra Eccleſiam, id eſt in Eccleſiæ vel Epiſcopatus hortis, ex piis illis iiſdem laicis quibuſcum antea degebat, I. l. 3. c. 2. num. 8. Ei tum Valerius provinciam publicè ac ſe etiam præſente prædicandi demandat, cùm nonniſi abſente Epiſcopo concionarentur in Africa Presbyteri, H. l. 1. c. 88. n. 2. Epiſcopus poſtmodum creatur & ordinatur, eodem Valerio eum ſibi ſucceſſorem deligente, & Canones Nicænos ſucceſſorem Epiſcopo adhuc viventi dari prohibentes neſciente, II. l. 2. c. 56. num. 1. 2 3 Factus autem Epiſcopus Monaſterium ſeu Collegium illud Laicorum, quod in illis Eccleſiæ hortis inſtituerat, admovit intra ipſas ædes Epiſcopales, ut cum iis vivere pergeret, ac eos Clericatu initiavit, communiſque Clericorum vitæ primus author fuit, I. L. 3. c. 2. n. 8. 9. C. 3. n. 1 2. Statuit neminem à ſe ordinandum Clericum, niſi qui cum ipſo communem vellet vitam agere, ac voluntariæ paupertati ſe devovere; à quo propoſito ſi diſcederet, tolleretur ei à ſe Clericatus, III. l. 3. c. 2. n. 3. 6. Comperto verò deinceps inter eos eſſe tamen hypocritas, qui contra votum illud poſſiderent aliquid proprium, novum ea vice conſilium iniit, poteſtatemque iis fecit, aut ut abirent quò vellent ſuæ apud Deum conſcientiæ relicti, & à Clericatu non exuendi; novam volontariæ paupertatis profeſſionem emitterent, à qua ſi denuo deficerent, Clericatu prorſus exauthorarentur, quæcumque contra ejus ſententiam interpellarent ac adirent Concilia, n. 6 7. 8 Ejus in Epiſcopatu inſtitutum, vita, mores, III. l. 3. c. 34. n. 9. C 35. n. 1. 2. 3. 4. 5. Monachus aut fuit, nec Monachi fuere ejus Clerici, I. l. 3. n. 8. 9. Quæ duo ab eo extructa leguntur Monaſteria, & in quibus ipſe vixit, alterum in hortis Eccleſiæ cùm Presbyter factus fuiſſet, alterum in Epiſcopalibus ædibus cùm Epiſcopus, à Monachis tamen non occupabantur, I. l. 3. c. 2 n. 7. 8 9. C. 3. n. 2. 8. 9. Nec Monaſticum quoque profeſſus erat inſtitutum tribus illis annis, quos poſt ſuum in Africam reditum egerat in pio illo ſuo cum ſociis amiciſve ſeceſſu, C. 12. n. 16 Ad Moniales Regulam ſcripſit, C. 3. nu. 19. Ut ſimul cum ſuis vivebat Clericis, ita iiſdem nec pretioſioribus, licèt Epiſcopus, utebatur veſtibus, I. l. 3. c. 3. nu 8. Ejus humilitas, *ibid.* Cum eodem Clero ſuo nonniſi oleribus paſcebatur, & ſi quid carnium addebatur, eo ſolùm hoſpites vel infirmi veſcebantur, n. 17. Ut opes Eccleſiæ earumve procurationem tolerabat, non amabat: maluiſſetque eas relinquere fidelibus, qui ejus & Cleri nutriendi curam ſuſcipere voluiſſent, H I l. 3. c. 1. n. 1. 3. Quàm à rerum temporalium amore alienus erat, L. 2. c. 38. n 3. Ejus in peregrinos & pauperes charitas, I. l. 2. c. 89. n. 10. 11. Qua cura à mulierum contubernio, tum etiam colloquio abſtineret. Et qui illas, ubi opus erat, vel alloqueretur vel inviſeret, I l. 2. c. 61. n. 12. Mittebat reos in cauſis difficilioribus ad ſepulcrum ſancti Felicis Nolani Martyris, ut ſe ibi jurejurando purgarent, II. l. 1. c. 15. n. 19. Suum ipſe ſibi ſucceſſorem delegit Eradium Presbyterum, at nonniſi ſe mortuo Epiſcopatu initiandum, ne ut in ſua ordinatione factum fuerat, in iſtius quoque peccaretur adversùs Nicænos Canones, H. l. 2. c. 56. n. 5. Quanta cum & charitate & pietate cauſis omnium finiendis vacabat, H. l 3. c. 101. n. 2. ad n. 11. Pauperes parentes ſuos juvabat nihilo magis, quàm alios, ſcilicet non ut divitias haberent, ſed ut aut non, aut minùs egerent, H l. 2 c. 3. 1. 2. Legationem in Mauritaniam à Zoſimo Papa ſuſcepit & executus eſt, I. l. 2. c. 117. n. 2.

Aula.

Ad Aulam Epiſcopos à Principibus accerſitos, aut etiam ultrò pro aliorum neceſſitatibus, ire Concilium Sardicenſe patitur, H. l. 3. c. 36 n. 1 Exempla ſanctorum Epiſcoporum qui per prima quinque ſæcula Aulam adierint pro Eccleſiæ ſuæ vel aliorum neceſſitatibus, C. 36 n. 5. 6. 7. 8. 11. Toletana VII. & XII Concilia ſtatuunt ut ſinguli ſingulis menſibus Epiſcopi viciniores menſem unum Toleti maneant, non tantùm ut adſint Metropolitano, ſed pro reverentia Principis ac Regiæ ſedis honore, H. l. 3. c 37. n *. Poteſt Princeps Epiſcopos ad ſe vocare, aliò mittere, &c. n. 3. 5. 6. Suadet Clodovæo Remigius, ut Epiſpopos ſibi Conſiliarios adciſcat, n. 4 In Concilio Liptinenſi ſtatuitur, ut unus aut alter, aut ſummùm tres adhæreſcant Principi ad exercitum proficiſcenti, ſcilicet ad Myſteriorum celebrationem, C. 37. n. 5. C. 38 n. 3. Datur à Dagoberto Rege filio ſuo Igeberto Regi ſanctus Cunibertus Colonienſis Epiſcopus, qui eum in moderandis Regni habenis juvet, C. 3. in. 7. Suam tum idem Cunibertus, tum ante eum S. Arnulphus Metenſis Epiſcopus commodant operam S. Pipino Majori Palatii in tractandis Regni habenis ſub Regibu: Clotario II. Dagoberto & Sigeberto, n 8. Simili de cauſa jubetur à Childerico II. S. Leodegarius Auguſtodunenſis Epiſcopus in Regia ſua ſedem figere, n. 9. Regnum pariter adminiſtrat ſub Clotario II I. ſanctus Audoenus Rotomagenſis Archiepiſcopus, *ibid.* Aderat jugiter Anglorum Reginæ Chriſtianæ è ſtirpe Francorum editæ Luidhardus Epiſcopus Gallus, qui ſuis eam conſiliis juvaret, H. l. 3. c. 37 n. 113. Simile ibidem exemplum alterius Epiſcopi Reginæ alteri eandem ob cauſam aſſidentis, *ibid.* Aulam Carolomanni frequentabant Epiſcopi, n. 14. Aſſedit Carolo Magno in Palatio propter utilitates Eccleſiaſticas Angilramnus Metenſis Epiſcopus, ac deinde Hildeboldus Sueſſionenſis, quamquam petita Romani Pontificis & Epiſcoporum licentia, H. l. 3. c. 26 n. 2. c. 38. n. 2. Ad exercitum profecturus Imperatricem cuſtodiæ Epiſcopi commiſit, n. 5 Sæpè & diu apud Carolum Calvum morabantur Hincmarus Remenſis & Pardulus Laudunenſis, n. 9. Hæc vel illis ipſis qui in Aula morabantur, diſplicebat ſua à ſuis Eccleſiis abſentia, n. 7. 8 Obſervationes, n. 9. Fulco Remenſis Archiepiſcopus impubere adhuc Carolo Simplice Regnum adminiſtrabat, *ibid.* Ea erat quoque tum Orientis doctrina, poſſe Imperatorem Epiſcopos apud ſe in Aula retinere, n. 10 Id ſupponit Bernardus, H l. 3. c 39. n. 2. Et probat expedite Petrus Bleſenſis, ut Alexandro III Romano Pontifici tres excuſet Epiſcopos, qui Regni Angliæ erant à Conſiliis, & in Aula diu morari neceſſe habebant, n. 3. 4 Id & poſtea Gregorius IX. Henrico II I. Regni Angliæ ſimilia petenti concedit, n. 6.

A quibus ſibi cavere debeant Epiſcopi, qui Aulam frequentant, H. l. 3. c 58. n. 1. C. 59 n. 1. Quàm ſit periculoſa, III. l. 3 c 24 n 11. Exempla Epiſcoporum plurima, quos nec frangere, nec mollire Aula, vel Principum reverentia potuerit per priora quinque ſæcula, H. l. 3. c. 58. Item per ſubſequentia tria ſæcula, C. 59. Alia ſub Caroli Magni & ſtirpis ejus imperio, H. l 3 c. 61 H I l 3. c. 20 n. 4 Alia poſt annum nuilleſimum, H l. 3. c. 63. H I l. 3. c. 24

Aurelianenſis Epiſcopus, v. indic. Geograph.

Auſcienſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Azymus panis.

Unde azymi panis trahi poſſit uſus in Euchariſtia, III. l. 1. c. 14. n. 3

B

Baculus Paſtoralis.

PEdum ſeu baculus Paſtoralis Epiſcoporum, ut & ſceptrum Regum, videntur initio non fuiſſe niſi baculi, quibus greſſum firmarent, dum longum emetiebantur iter: quæ tandem lapſu temporum, addita iis opulentia, evaſerunt utrorumque inſignia, I. l. 2. c. 58. n. 2. Carolo Magno ſceptrum erat virga aurea, ejus ſtaturæ, ſeptem ſcilicet pedum, æqualis, *ibid.* Cùm verò Photius ſe ſtetit coram VIII. Synodo innitens baculo, juſſus eſt ei è manibus eripi, quòd pro ſigno dignitatis Paſtoralis haberi potuiſſet, *ibid* Suo quoque à Gregorio Turonenſi memoratur uſus in itinere ſanctus Severinus Colonienſis Epiſcopus, *ibid.* Solis eum in Oriente Patriarchis tribuere videtur Balſamon. At eum jam habet in Occidente Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus ut omnium Epiſcoporum inſigne, quibus ſcilicet jam in ipſorum conſecratione daretur. Imò jam erat eorum inſigne tempore Cæſarii Arelatenſis, *ibid* Ligneus erat baculus Paſtoralis, quo utebatur ſanctus Burchardus Visburgenſis Epiſcopus: tales ſimiliter oportuit eſſe, qui leguntur in Nemauſenſi an. 885. Concilio confracti ſuper capita Pſeudo Epiſcoporum quorumdam, quibus ſua tum inſignia eripiebantur, n. 1. 2.

Balſamon.

Balſamonis hallucinationes de Patriarchis, I. l. 1. c. 23. n. 1. 2. 4. 5. 6. Duriùs in Latinos invehitur fatentibus etiam Græcis, C. 25. n. 8. Ei ab Imperatore Iſaac Angelo illuditur, C. 26. n. 4.

Baptiſmus.

Baptiſmus non in omnibus ſeu civitatis ſeu ruris Eccleſiis adminiſtrabatur: ſed in certis ſolùm huic uſui dicatis, & nomine *Plebis* de ſignatis. Quæ ruri Eccleſia Plebs dicebatur, plures ſub ſe Parochias habebat, unius Archipresbyteri Ruralis cura comprehenſas, totuſque ille Parochiarum tractus ad Plebem unam pertinentium vocabatur Decanatus, I. l. 2. c. 5. n 8. C. 6. n 1. 2. § *Concilium Cameracenſe*: & n. 3. & C. 95. n. 5. Vocabaturque ille ſeu Archipresbyter ſeu Decanus, Decanus Chriſtianitatis, quod nempe in ejus Eccleſia fierent Chriſtiani, I. l. 2. c. 6 n 2 4. In maximis quibuſque urbibus fons ſolùm unus erat Baptiſmalis, huncque etiamnum uſum retinet Italia, C. 21. n. 8. Baptiſmum ſolemnem per plura ſæcula in Oriente & Occidente ſoli adminiſtrabant Epiſcopi, C. 25. n. 3. 12. 14 In Baptiſmo ſuſceptores eſſe Monachos, aut Abbates ſexto ſæculo Synodus Altiſſiodorenſis prohibet, H. l. 3. c. 37. n 4 § *Idipſum.*

Bardas.

Bardas extinctas Conſtantinopoli litteras reſtauravit ſub Michaele III Imperatore, H. l 1. c. 100. n. 4.

Index

S. Basilius.

Quæ Basilio vivendi ratio, III. l. 3. c. 36. n. 3. Ejus magnaminitas adversùs Valentem, II. l. 3. c. 38. n. 6. Ejus magnificentia, III. l. 3. c. 37. n. 6.

Beguinæ.

Ortæ sunt Beguinæ apud Nivellam in Belgio an 1226. & in ingentem brevi numerum per Galliam etiam excreverunt, I. l. 3 c. 63. n. 11. Nec obedientiam nec paupertatem profitebantur, sed veste instituti sui propria & modestissima utebantur, suberantque virorum pietate præstantium regimini, *ibid.* Quòd earum nonnullæ absurdissimis erroribus se postea passæ sint irretiri, Viennense sub Clemente V. Concilium earum Institutum extinxit. Et quidem brevi in tota Gallia penitus abolitum est, opera fortè Philippi Pulcri Galliæ Regis, qui strenuè in exequenda Concilii illius Decreta incumbebat, *ibid.* In aliis tamen locis cum laude perseveravit, Joanne XXII. Clementis V. successore ita decretum ejus interpretante, ut illas nollet eo proscriptas, quæ nullo unquam hæreseos contagio laboraverant, *ibid* Distinguuntur à Beguinis illis quas S. Bonaventura memorat, n. 13.

Bellum, v. tit. *Milites & Militia.*

An Episcopo Pastoribusve liceat fugere in bellorum desolationibus & Provinciarum vastationibus, II. l. 3. c. 66. n 3. 4. 5. 6. C. 68. n. 11. 12. 13. 14. 15. C. 69. n. 3. 4. 5. 6. C. 70. n. 7. Possitne bellum Gentibus quietis & innoxis inferri? III. l. 1. 1. c. 32. n. 4. §. *nec* & §. *cum*, & n. 7. §. *Quoad*. Sitne bellum Christianis licitum, II. l. 1. c. 66. n. 11. 12 13. 14. 15. 16. 20. 26. Pœnitentia in bellis etiam justis indicta olim militibus, & quare, C. 70. n. 9. 11. 12. 13. C. 75. num. 2. In bello etiam justo peccatur à Ducibus & militibus, qui alio quàm obedientiæ & justitiæ affectu rapiuntur, ut seu avaritiæ, seu vindictæ, seu vanæ gloriæ, C. 70 nu. 12. 13. Fulco Remensis Archiepiscopus dira portendit Regi, si Normannorum adhuc Gentilium opera utatur, ut reliquas Regni partes sibi subjiciat: sed ei minitatur se quoscumque poterit ad ejus fidelitate deterriturum, II. l. 3. c. 61. n. 4. Deponi jubet Zacharias PP. Episcopos, qui in exercitu pugnabant ac manu sua hostes seu Christianos seu Paganos occidebant, II. l. 1. c. 68. n. 4. Episcopi quoque non defuerunt in Oriente pugnaces, C. 70. num. 4. Etsi non possunt Episcopi pugnare, ad bellum tamen justum possunt militem invitare ac suppeditare, C. 70. n. 12. C. 75. n. 1. Belli sacri ad probatores, incentores, hortatores fuere Pontifices Romani, Concilia, & sanctissimi quique viri, C. 75. n. 1. 3. 7. 8.

Benedictio.

Dum Episcopi olim Reges conveniebant, non discedebant nisi cum precatione, & benedictione iis impertita, II. l. 3. c. 64. n. 3. Episcopis per urbis vicos aut per plateas ruris incedentibus præibat campana, qua monerentur omnes ut adproperarent & ad eorum benedictionem suscipiendam genua flecterent, *ibid.*

S. Benedictus.

De ejus Regula, v. tit *Regulæ.*

Benedictus XII.

Ejus pietas II. l. 1. c. 44. n. 2.

Beneficia. Origo nominis.

Beneficia primùm dici cœpere ipsi agri & fundi, quibus in Historiæ Augustæ Scriptoribus memorantur Duces & milites ab Imperatoribus donati, ut sumptu suo deinceps stipendia facerent, II. l. 3. c. 13. n. 5. Inde illis accommodatum est agris & fundis Ecclesiæ, quos fruendos Laicis, qui eos usurpaverant, permisere Concilia & Episcopi, ea conditione, ut pro Regni & Ecclesiæ tuitione stipendia facerent, *ibid.* Postremò denique & Beneficia perrexere dici tum illi iidem agri & fundi, cùm erepti tandem Laicis, cœpere Clericis & Monachis restitui; tum ipsorum imitatione omnes prorsus Ecclesiæ tituli & dignitates. Eratque jam in usu Ecclesiastico id nominis octavo exeunte sæculo, *ibid.*

Beneficiorum initia & progressus.

Hodiernorum ergo Beneficiorum quæ in agris & prædiis sunt, rudimenta quædam haberi possunt illi Ecclesiæ fundi, quos Episcopi sexto jam ineunte sæculo vel quinto exeunte & toto deinceps Clodovæi ac familiæ ejus Imperio in Gallia, Hispania, Italia & Oriente leguntur, etsi nondum usitato Beneficii nomine, quibusdam Clericis usufructuario jure concessisse, post eorum vitam ad Ecclesiam revocandos, III. l. 2. c. 16. & 17. Non poterat Episcopus nisi Canonico judicio talibus fundis spoliare Clericum, iis ab Episcopi decessore suo donatum: at poterat suopte Marte, si illos ipsemet ei dedisset, isteque Clericus inobediens ac contumax evasisset, c. 16. n. 10. c. 27 n. 4. Dabantur etiam aliquando & isti fundi laicis eodem usufructuario jure, c. 16. n. 6. c. 17. n. 4. Fundi quos Parochiis & Cœnobiis dabant Episcopi, ad Ecclesiam Matricem ex qua fuerant avulsi, ad Episcopumve numquam redibant, c. 16. n. 4 c. 17. n. 3. 6 Qui hos in Oriente fundos accipiebant, debebant eos in morte restituendo duplum quoque reddituum in Ecclesiam refundere, c. 17. n 9. Idem usus sub Caroli Magni & stirpis ejus Imperio, & quidem multo communior, ut agri fundive Clericis laicisve darentur, post eorum mortem ad Ecclesiam reversuri, III. l. 2. cap. 19. toto. Qui iis donabantur Clerici, eos Aquisgranense an. 816. Concilium jubet nihil ultra jam ab Ecclesia accipere nisi alimenta, & vestimenta, non autem pecuniarias illas distributiones quæ Clero erogabantur, III l. 2. cap. 19. numer. 2. & 5. cap. 20. numer. 2. l. 3 cap. 6 numer. 3. & 4. Immo & illos his vestium & cibi sportulis distributionibusve abstinere etiam districtè jubent Capitularia, si ex illis quos habent Ecclesiæ fundis vestitum & alimenta sibi queant comparare, iisque, ni faciant, minitantur illius Beneficii sui & illarum item Præbendarum, seu distributionum amissionem, III. l. 3. cap. 6. numer. 6 7. Id enim erat tum discriminis Beneficium inter & Præbendam, quod Beneficium istos significaret Ecclesiæ fundos & agros: Præbenda verò istas distributiones, I. l. 3. c. 67 num. 12. Etsi autem erant ea ætate Clerici, quibus certi istiusmodi Ecclesiæ fundi & agri: longè tamen major erat eorum numerus quibus nihil aliud suppetebat Beneficii, quàm quod vel primis Ecclesiæ sæculis, scil. sportulæ illæ distributionesve alimenti, vestimenti & pecuniæ. Atque is quoque erat usus 11. & 12 sæculo, III l. 2. c. 35. nu. 1. Nec enim nisi post annum millesimum, immo & post Alexandri III. tempora ubique obtinuit illa fundorum Ecclesiæ partitio ipsos inter Beneficiarios, I. l. 2. c. 68. n. 1. III. l. 2. c. 23. n. 3. 3. & c. 28. Vide tit. *Partitio.*

Beneficiorum collatio.

Collatio Beneficii dicitur, cùm ita ab aliquo tribuitur Beneficium, ut nulla ulteriori sit opus sive institutione, sive confirmatione, II. l. 1. c. 55. n. 1. Solius erat Episcopi per prima 5. sæcula Ecclesiæ Beneficia conferre: quippe Beneficium & Ordo idem tunc erat, II. l. 1. c 33. n. 1. 8. & c. 45. n. 14. Solius item ejus erat per tria sequentia sæcula, II. l 1. c. 34 n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Sub toto similiter Caroli Magni & stirpis ejus Imperio, c. 35. n. 1. 8. Aut si qua à Patronis conferebantur, si qua item erant ruri Oratoria in Magnatum domo, in iis saltem ab Episcopo instituebantur, qui eorum curam subibant, c 35. num. 2. 3. 5. 6. 8. Sic & Abbates non jam quidem ut olim creabat ac eligebat Episcopus, sed instituebat tamen ac Ordinabat, n. 7. Quin & ea ætate Dignitates Capitulorum conferebat, tum etiam cùm seu Sæcularibus seu Regularibus Congregationibus Capitula constabant, cap. 35. nu. 9. 10. 11. Sed & ab anno adhuc milesimo perrexerunt Episcopi omnium Diœceseos suæ Beneficiorum esse Collatores, sin minus, Institutores, II. l. 1. c. 36. toto. Hinc adeo exosæ fuerunt olim Investituræ, cap. 36. n. 3. Omnes quoque Capitulorum suorum Dignitates & Præbendas sæculo 11 conferebant Episcopi, c. 36. nu. 4 14. 15. 16. Quamquam erant tamen jam Capitula ubi nullæ erant Episcopi partes in Præbendarum collatione, & ubi Canonicos ipsa eligebant Capitula, n 11. Et quædam ubi conjunctim Capitulum cum Episcopo, *ibid.* & n. 16. Quin & Parochias quoque conferre, præter Episcopos, datum est etiam Abbatibus, & Monachis, Præpositis, Capitulis, aliisve Prælatis inferioribus, Parochias inquam Ecclesiasve quæ ad eos pleno jure pertinent. Id autem eis datum est vel Episcoporum concessione, vel Romanorum Pontificum privilegio, II. l. 1. c. 55. n. 3. 4. 5. In iis itaque istimet non autem Episcopi, Beneficiarios illos instituunt, n. 4. Sed & quamquam ita Canones collationibus interdicunt laicos, ut nequidem eas isti possint præscribere, potest tamen & ipsis indulgeri jus conferendi, neque ipsa multis non Regibus solùm sed & laicis aliis concessum est aliquando, aliquando verò toleratum & dissimulatum, n. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Quin & in nonnullis istiusmodi Beneficiis quæ laici conferunt, id ex primæva est eorum origine, n 12 Possunt tamen Episcopi eos examinare, quos laici isti collatores instituunt, n. 13.

De Papæ potestate in Beneficiis conferendis: ubi & de Mandatis, Expectativis, Reservationibus.

Infinitam pene potestatem exerunt quaquaversùm in Beneficiis conferendis Romani Pontifices annis abhinc 500. vel ampliùs, II. l. 1. c. 41. n. 1. Obscura quæpiam ejus in sancto Gregorio vestigia, c. 43 n 2. ad n. 23. Sed non extra Italiam, Siciliam aliasque circumpositas Insulas, seu non extra fines suæ Metropoleos, n. 12. & 22. Si excipiantur certa illa quæ in diversis locis ad Romanam Ecclesiam pertinebant, & patrimonium sancti Petri dicebantur, n. 12. Vestigia ejusdem potestatis antea jam in Agapeto PP. Constantinopoli, ubi depositio à se Anthimo Patriarchæ Constantinopolitano Menam subrogavit, n. 22. Vestigia item postea in Martino PP. in vacantes Antiocheni & Hierosolymitani Patriarchatuum Ecclesias, Oriente à Saracenis occupato, n. 26. 27. Rarò sub Caroli Magni & stirpis ejus Regiæ Imperio interponebatur Romani Pontificis authoritas ad Beneficiorum provisiones, c. 52. n. 1. Istius tamen authoritatis in Italia tunc adhibitæ exemplum, n. 5. Necdum sub Gregorio VII. is erat usus, ut aliarum Ecclesiarum Beneficia conferret Pontifex Romanus, II. l. 1. cap. 43. num. 1. Aut sub ipso cœpit, & quidem intra ipsam Provinciam, si eò trahi debet, quòd Bertrandus Provinciæ Comes suam hanc ei ditionem subjiciens, se ait suas ei Ecclesias ejusdem ditionis omnes dimittere, eas ut ordinet, *ibid.* Primus omnium disertè medio sequenti sæculo hunc Adrianus IV. usum invexit, n. 2. Primus scilicet Capitulorum Prebendas & Dignitates concessit aliis, eas primùm exigens ab Episcopis & Capitulis precibus & admonitione, addens postmodùm mandata & præcepta, *ibid.* Utramque agendi rationem inivit successor ejus Alexander III tum divisim tum conjunctim, num. 3. Alia horumce Mandatorum exempla, numer. 3. 4. 5. Observatione multiplici molliuntur ista Mandata, II. l. 1. c 43. num. 6. c. 44. num. 4. c. 45. num. 13. Patroni laici contra ista Mandata immunitatem adipiscuntur, cap. 43. num. 8. Anglorum contra ista seu Mandata seu reservationes, seu expectativas querelæ & contentiones, c. 43. num 7. 8. 9. & c. 44. num. 3. Qui cum Francis & à Francis usque ad Viennense Concilium actum est, cap. 44. num. 7. 10. 11. 12 Adversus illa querelæ in illo Concilio, num. 1. De istis item seu Mandatis seu reservationibus seu expectativis usque ad Concilium Basileense toto illo c. 44 Quid super istis actum ab illo & Pisano Conciliis, cap. 44. num 7. Quot & quanta per Cancellariæ Regulas in Hispania & Italia in quibus vigent, Romano Pontifici Beneficia reservantur, numer. 2. Querelæ Gallorum & statuta Caroli VI. contra hujusmodi Mandata, reservationes, expectativas, totum Beneficiorum negotium ad reservationes in corpore Juris Canonici inclusas constringentia, n. 7. 8. Rescinduntur ista Caroli VI. statuta à Carolo VII. ejus filio an. 1425. II l. 1. c. 45 n. 1 Quid circa Mandata, reservationes & expectativas statutum in Basileensi Concilio, *ibid.* Qui agebatur in Hispania, Anglia, Polonia, num. 3. Concordata Germaniæ, c. 45. nu 4. c. 46. nu. 6. §. *Diximus*. Parum abfuit quin Romæ reservationes & expectativæ sub Pio II. fuerint abolitæ, c. 46. num. 6. Sustulit tandem Tridentina Synodus Mandata & expectativas, mentalesque omnium Beneficiorum reservationes, c. 45. num. 15. Pragmatica Sanctio in Comitiis Cleri Gallicani facta Bituricis an 1438. sub Carolo VII. contra Mandata, reservationes, expectativas, II l. 1. c. 45. n. 1. §. *Concilium*. Pragmaticæ istius varia fors sub Pontificibus & Regibus usque ad Concordati Francisci I. cum Leone X. in Lateranensi Concilio confirmati tempora, n. 5. 7. 8 Non potest stare isthæc Pragmatica, n. 11. Concordati istius summa, nu 9. Defenditur, n. 10. Nec Pragmaticæ Sanctioni nec Concordato umquam fuit locus sive in Britannia Armorica sive in Provincia: vigentque in iis complura sedis Apostolicæ jura quæ, in Regionibus strictæ Obedientiæ sunt usitatissima, II. l 1. c. 46. num. 1. 2. 3. Reservat sibi Papa in Armorica Britannia menses octo, nihilque per eos in vacationibus tunc occurrentibus possunt Ordinarii. Et è cōtra Ordinarii habent quatuor mēses in quibus nec ipse prevenire aut reservare aut aliter statuere potest, n. 3. Nec tamen sive

in

in Provinciæ sive in armoricæ Britanniæ Beneficia consistoralia seu Prælaturas potest Romanus Pontifex. Vi enim Indultorum sibi à Leone X. & aliis deinceps Romanis Pontificibus concessorum jus habent Reges nostri ad illa ut & ad cætera Regni sui Beneficia Consistoralia nominandi, n. 3. 4.

De præventionis jure.

Etsi Præventio contineretur utcumque in Mandatis & Reservationibus modò dictis: non tamen nisi ducentis post annis se jus istud explicuit, scilicet 13. sæculo Bonifacii VIII. tempore, I I. l. 1. c. 47. n. 1. 2. 4 Illud Romano Pontifici Basilieense Concilium asservavit, dum Mandata & reservationes vel tollebat vel arctabat, n. 5. Et in Concordatis ei similiter asservatum est, n 6. Non habet locum in Beneficiis, quæ sunt Patronatus laici, nu 8. Neque in Galliæ Beneficiis, quæ vel sunt Regiæ nominationis, vel ex Regalia vacant, *ibid.* Irrita est provisio ex præventione, si non præsumatur satis fuisse temporis ab obitu Beneficiarii, ut ejusdem obitum Papa rescire potuerit, *ibid* Etsi Pontifex ipse jus habet præventionis in Gallia, non tamen ejus Legati à latere: expurgiturque semper ex eorum facultatibus à Regii Senatus Magistratibus, dum registrantur, n 6. 8.

De Beneficiis in Curia vacantibus.

Clemens IV. è Romanis Pontificalibus primus omnium legem tulisse legitur, qua Romano Pontifici reservaretur collatio omnium Beneficiorum in Curia Pontificia vacantium, I I. l. 1. c. 48. n. 1. 2. 3. Hanc vocat antiquam consuetudinem, ut proinde jam ab aliquot Pontificum tempore esset in usu, cùm tamen necdum esset Innocentii I I I. Gregoriive IX. tempore, *ibid.* Erat autem Clemens IV. eximię pietatis & à seu rerum terrenarum seu parentum amore alienissimus: ut proinde non sit cuipiam ejus avaritiæ lex ista tribuenda, *ibid.* Quare hanc legem tulerit, n. 9 Successor ejus Gregorius X. in Concilio II. Lugdunensi id temperamenti huic legi adhibuit, ut nisi hęc Beneficia Pontifex Romanus intra mensem conferret, jam ea posset Ordinarius conferre, n. 3 Hoc Clementis decreto Legatos, Nuntios & Beneficiarios omnes aut Romæ aut vicinis in locis diem obeuntes Bonifacius V I I I. comprehendi declaravit, n 4. Joannes X X I I. & Benedictus X I I. non sola per obitum ibi vacantia, sed quocumque modo vacantia sibi reservarunt, nisi quod id arctaverunt ad vitæ suæ tempus, n. 6. Concordata contraxere jus istud ad ea solùm, quę Romę per obitum Beneficiarii vacarent, n. 7. At Episcopatuum & Archiepiscopatuum ibi vacantium eadem Concordata collationem addixere Pontifici Romano, haud ei præscripta illa mensis unius meta, *ib.* Si tamen ad Beneficium in Curia vacans Pontifex nominaret hominem Regi suspectum, posset Rex illum recusare, *ibid.* Iterum de Beneficiis in curia vacantibus, I I l. 2. c. 33. n. 6.

Quid potestatis Regibus in Beneficiorum negotio.

Uti Romani Pontifices precibus primùm, deinde mandatis, usi sunt apud Beneficiorum Collatores, ita Reges & Principes, quin & eorum aliqui minas præcibus & mandatis adjecere, I I. l. 1. c. 54. n. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 8 Haud tamen Regum precibus mandatisque se moveri passi sunt Theophylactus Bulgariæ Primas, Hildebertus Turonensis Archiepiscopus, Hugo Lincolniensis Episcopus, n 1. 4. 5. Noluit uti Ludovicus V I I. Apostolico Mandato, quo ejus arbitratui permittebatur prima Præbenda in qualibet Regni sui Ecclesia Cathedrali vacatura, n. 6. Quàm de Beneficiis conferendis timuerint sibi cum Ludovico V I I. S. Ludovicus, Philippus Augustus, aliive Reges, I I. l. 1. c. 40. n. 12. 13. 16. c. 54. nu. 6. c. 55. n. 7. Non sic abstinendum sibi putavit Philippus Pulcher concesso sibi à Bonifacio V I I I. privilegio conferendi unam ex qualibet Regni sui Ecclesia Cathedrali & Collegiali Præbendam, c. 54. n. 9. Ipsi fortè soli ejus personæ hæsit id privilegii, n. 12. Id juris nunc exoletum sibi sumpserunt aliquando Reges nostri post solemnem suam inaugurationem, ut in singulis Abbatiis custodiæ ipsorum commissis possent Monachus vel Monialem nominare, *ibid.* Irrita quædam Henrico I I I. & I V. diplomata, c. 54. n. 14. 15. Henricus I I I. rescidit Reservationes & Expectationes omnes ad Beneficia vacatura, litteraſque à Regibus ad ea concessas, num. 15. Non potuit Clerus Gallicanus impetrare, ut penitus abolerentur nominationes Regiæ ad Præbendas obtentu seu felicium auspiciorum & inaugurationis Regiæ, seu sacramenti fidei, quo se novus Episcopus Regi astringit; at fuere tamen arctatæ, c. 54. n. 16. Excusantur ista Regum privilegia, *ibid.* Rodolphus Imperator, pius ille Austriacæ Imperatoriæ familiæ Princeps, ad unam, tanquam ex antiqua & approbata consuetudine, Præbendam cujuslibet Ecclesiæ Imperii nominabat, II. l. 1. cap. 54. n. 7. Id extendit & tanquam ex consuetudine Carolus IV. Imperator ad singula Imperii Monasteria, scilicet ut ista ad preces ejus alicui donent Beneficium, n. 9. Rata habuerunt isthęc Imperatoria privilegia Pius IV. Congregatio Conc. Trid & Gregorius XIII. n. 10. Nec adversantur hac in parte Concilio Basileensi, n. 11. 12 præ Regibus alii & ipso etiam Imperatore habent à 400. annis Reges nostri, ut non modò possint ad Beneficia nominare, sed & ea verè conferre valeant, I I. l. 1. c. 55. num. 6. 7. Ita verò factum est, seu ex privilegiis, quæ illis ut de Ecclesia bene meritis concessere Pontifices Romani, seu ex eorumdem Pontificum consensu & tolerantia, quòd ea viderent ab ipsis, ut à sancto Ludovico, piè & episcopaliter conferri, seu quòd illa fuerit prima istorum Beneficiorum origo, c. 55. num. 3. 6. 8. 9. 12. Jureque illo ita donati vel instructi jam eo spoliari nequeunt, sicut nec laicus Patronatu quem obtinet, n. 10. Etsi verò non desunt Laici, qui Parochias etiam conferant, Reges tamen nostri nunquam seu illas seu Episcopatus leguntur contulisse, n. 8. Virtute Concordati inter Franciscum I. & Leonem X. initi jus habent Reges nostri ad omnes Galliæ Episcopatus virorumque ibidem Abbatias nominandi, I I. l. 1. c. 45. n. 8. 9. 10. L. 2 c. 33. n. 8. In Concordato nihil habebatur de jure ad Monialium Abbatias nominandi. At hoc Galliæ Reges subsecuti pene omnes pro se quisque sigillatim usque ad Henricum I I I. à Romanis Pontificibus impetrarunt, illudque inde sibi sumere perrexerunt, I I. l. 2. c. 40. n. 13. 14. Quod ad nominationes Episcopatuum & Abbatiarum Galliæ habuere jus Reges nostri, illud idem iis extensuum est vi indultorum à Leone X. primùm & ab aliis deinceps Romanis Pontificibus concessorum, tum ad omnium item Beneficiorum Consistoralium Armoricæ Britanniæ & Provinciæ nominationes, tum postmodum ad civitates Metensem, Tullensem & Virdunensem; tum postremò ad alias deinceps Imperio Francisco adjectas II. l. 1. c. 46. n. 3. 4. 8. 9. L. 2. c. 40. n. 5. 9. 10. Penes item Hispaniæ Reges est nominatio ad Regni sui Episcopatus & Abbatias vi Concordati Hispanici, II. l. 2. c. 35. n. 8.

De jure Patronatus, v. tit. *Patronatus.*

De Beneficiis per indulta comparatis, v. tit. *Indulta.*

Quibus Beneficia conferri possint aut debeant.

Quibus olim collata vel permissa.

Ecclesiæ fundi dati sunt aliquando Laicis usufructuario jure ab Episcopis sub Imperio Clodovæi & stirpis ejus Regiæ, II. l. 2. c. 16. n. 6. C. 17. n. 4. Ita & sub imperio Caroli Magni & ejus stirpis, c. 19. n 4. Nec jam iis isti absque justa causa spoliari poterant, c 19. n 7. Sed & cùm ipsi Laici invasissent Ecclesiæ bona, seu sub Carolo Martello, seu sub Pipino, seu sub Carolo magno: Ecclesia cùm eorum spes abesset recuperandorum, id sibi dissimulandum duxit, satisque habuit vel alios adigere ut ea sub precario & censu solùm retinerent, vel alios admonere ut iis nonnisi piè uterentur, II. l. 3. c. 12. num. 1. 2. 5. 10 C. 16. num. 3. 4. 7. 9. 10. Plura super his, v. tit. *Commendæ.* Quin & Adrianus II. Lotharium Regem admonuit de tradendis Theutbergæ Reginæ à se repudiatæ Abbatiis quas ei ad sustentationem promiserat, II. l. 3. c. 13. n. 1. Dissimulabat adhuc Ecclesia duodecimo sęculo Beneficia à Laicis possessa, III. l. 1. c. 11. n. 5. & 6. Beneficia Nobilibus addicta, v. tit. *Nobiles.* Conjugatorum Clericorum æquè erant olim Beneficia ac non conjugatorum; iisque cœpere tum excludi, cùm jam Beneficia non ut olim sportulis & distributionibus, sed terris constare cœperunt: sic enim timendum fuisset ne Beneficia evaderent hæreditaria, II. l. 1. c. 84. n. 14.

An extraneis.

Decretis Cælestini Papæ, Capitularibus Caroli Magni, & Legibus Codicis cuique Ecclesiæ non præficiebantur ordinabanturve nisi qui ejus cives essent quoad poterat, II. l. 1. c. 86. n. 15. c. 103. n. 9. Id ut sensim mutatum, *ibid.* Contendebant Romani Pontifices Clericos Romanos nulli Ecclesiæ est extraneos, *ib.* & n. 6. §. *Philippum.* Variæ variorum Regnorum querelæ quod Romani Clerici sua invaderent Beneficia, n. 6. Gallicani Cleri Generalia anno 140. Comitia decreto suo extraneis omnibus aditum Beneficiorum suorum inhibent. Firmat id Carolus V I I. suo anni 1431. Edicto, Atque is est usus hodiernus, c. 103. nu. 6. §. *Philippum*, num. 7. & 8. Istorumce decretorum rationes, num. 7. Idem ann. 1393. decretum fuerat in Hispania, at paulò pòst revocatum: sed is tamen ejus impræsentiarum est usus à Caroli V. Edictis, n. 10.

Digniori conferenda.

Nonnisi dignos, & inter dignos digniores eligi, nominari, præsentari, institui Beneficiarios debere; probatur S. Gregorii aliorumque tum Latinorum, tum Græcorum Patrum testimoniis, II. l. 1. c. 37. c. 38. c. 30. c. 40. Digniores non idem prorsus est ac sanctiores, sed idem ac Ecclesiæ ipsi utiliores ob certes alias cum sanctitate dotes ac conditiones; quibus fit ut quis minùs sanctus quàm alter, eo possit esse utilior, c. 37. n. 5. 6. 8. c. 40. n. 5. 8. §. *Excusa* & §. *Idem*, & nu. 2. §. *Ximenius*, & c. 104. num. 8. Etsi eadem lege eligendi digniorem constringitur Patronus laicus; non potest tamen Episcopus eum reiicere, quem Parochum ille elegerit, modò sit dignus. At Episcopus ipse à S. Pio V. ita constringitur lege digniorem eligendi Parochum, ut si digniori alium prætulerit licèt dignum, posset dignior ille ad Metropolitanum appellare, aut si cum Metropolitano res ei sit, ad Episcopum viciniorem tanquam Papæ Delegatum, vel ad Papam ipsum, II. l. 1. c. 40. n. 4. Lex & necessitas ista digniorem semper anteponendi valet non in Episcopatibus solùm ac Parochiis, sed in minoribus etiam Beneficiis ac animarum curam annexam haud habentibus H. l. 1. c. 40. num. 2. 3. 8. §. *Idem* & num. 9. Edixerat Synodus IV. Lateran. ut si quis jam admonitur pergeret Beneficia indignis conferre, potestate privaretur ea in posterum conferendi, in aliumque sanctius ipsa usurum transferretur isthæc potestas, II. l. 3. c. 57. nu. 6. Exempla seu Romanorum Pontificum, seu Episcoporum, seu Principum Beneficia piè & secundùm hanc digniores assumendi legem dispensantium, II. l. 1. c. 40. num. 11. 13 16. & l. 2. c. 34. n. 2. Edictum Ludovici XIII. huic legi consentaneum, II. l. 1. c. 40. num. 13. Leges Concilii Tridentini eò pertinentes, num. 15. Beneficium intuita cogitationis conferre, id simoniæ genus est, III. l. 1. c. 71. num. 17. Lites quæ super Beneficio instituuntur, hominem non eo reddunt indignum, II. l. 1. c. 40. num. 14. Quid Galli ad Synodum Tridentinam Legati optaverint, & quam votorum eorum, licèt egregiè piorum, difficilis fuisset executio, capit. 53. num. 14.

Quæ Beneficiis ætas idonea.

Is sæculo 12. serpebat abusus, ut pueris & adhuc impuberibus adolescentibus Dignitates Ecclesiasticæ & Præbendæ conferrentur, I. l. 2. c. 70. n. 2. §. *Est luculentissima*, & num. 3. Ea erat mali hujus origo, tum quòd vellent Episcopi gratiam parentibus suis præstare, vel ab Optimatibus gratiam inire, ista eorum filiis conferendo, n. 2. §. *Vvillelmus*, & num. 4. §. *Sæculum* X I I. tum quòd quandiu ætatem virilem & necessariam nondum essent assecuti infantes isti, redditus Beneficiorum illis concessorum insuos usus Episcopi illi converterent, n. 2. §. *Vvillelmus.* Edicit Alexander III. neminem deinceps ante annum ætatis 14. Personatu alicujus Ecclesiæ donandum, sique fiat eo ipso privatum illo iri, I. l. 2. c. 70. n. 3. §. *Sed* Statuta varia Conciliorum sæculi 12. 13. & 14. de varia variis Beneficiis idonea ętate & conditione, n. 2. 3. 4. 5. Statuit Tridentina Synodus, ne cui Beneficium obtingeret nisi annos nato 14. nec Dignitates animarum curam exercentes nisi annos nato 25. nec Dignitates aliæ absque animarum cura, sive in Cathedralibus, sive in collegialibus Ecclesiis, nisi annos 22. & quidem completos, c. 70 n. 7. & n 8. §. *Ex Concilii*, usque ad §. *Pensionibus.* Si tamen dignitatibus istis vel functione vel consuetudine vel peculiari statu Presbyteratus ordo esset annexus, cujusmodi sunt hodie Abbatiæ, Decanatus, Præpositurę, Archipresbyteratus, annus quoque ætatis 25. esset necessarius, n. 8. §. *Ex Concilii*, & §. *Ad dignitates.* In Gallia vero ad Prioratus simplices & ad Canonicatus Cathedrales requiritur annus ætatis 14. & quidem completus: sufficit autem decimus ad Collegiales Canonicatus, n. 8. §. *ætas* & §. *Capellas.* Quibusnam Beneficiis Presbyte-

Index

byteratum intra annum postulantibus excidatur ipso facto, si intra annum non sit habitus? §. *Gradum* ante, n. 10. Si quis Parochiam sibi collatam acceperit, non eo consilio ut Presbyter intra annum fiat, sed ut eo anno redditus Beneficii colligat, is ad fructuum restitutionem ex Ausciensi an. 1300. Concilio tenetur, I. l. 2. c. 70. n. 4. §. *Denique*.

De Beneficiorum pluralitate.

De ea per priora 5. Ecclesiæ sæcula, II. l. 3. c. 1. toto.

Non poterat quis per priora illa sæcula habere plura Beneficia; tum quia Beneficiarius quisque tenebatur residere, & Ordinis sui functiones obire; tum quia nonnisi distributionibus & sportulis, quasi harumce functionum fructibus constabat Beneficium; tum quia bona Ecclesiæ omnia tunc in commune possidebantur, c. 1 n. 1. 2. 3. 4. tum adhuc quia vetabant Canones Calchedonenses inscribi quem duabus Ecclesiis, tum quia cùm Beneficium esset Ordini ipsi illigatum, nullus absolutè ordinabatur, sed Ecclesiæ alicui & functionibus in ea obeundis mancipabatur, c. 1. n. 10. 11. 12. 13. & c. 4. n. 7. Exempla duorum vel trium Episcopatuum à singulis Episcopis, etiam ex Concilii Ephesini & S. Basilii assensu habitorum, quæ tamen nihil faciunt ad hodiernam Beneficiorum pluralitatem, II. l. 3. c. 1. n 8. 9. 14. 15 16.

De eadem pluralitate ab anno 500. ad 800. II. l. 3. c. 2. toto.

Per illud tempus, aut saltem usque ad annum 700. nondum fuisse Beneficiorum pluralitati locum probatur; tum ex eo quòd si quando Clerico cuipiam Abbatia dabatur regenda, ejusque titulo iste potiebatur, illico excidebat à reddituum & distributionum prioris Ecclesiæ suæ consueta portione, c 2. n 3. Tum ex eo quòd ab illa similiter excidebat, qui alia quapiam Ecclesia seu Parochia seu Beneficio simplici, ut videlicet Martyrum Basilica, donabatur, n. 4. Tum ex eo quòd si quis aliquo, ut tunc aliquando fiebat, Ecclesiæ agello jure usufructuario donatus, ad ulteriorem gradum ut ad Episcopatum, provehebatur, jam agellum illum jubebatur dimittere, n. 5. Solvuntur exempla, quæ speciem pluralitatis aliquam habere cuipiam videri possent, n. 1. 6. 7. 8 9. 10. Post annum tamen Christi 700 non defuere vel Episcopi vel Clerici qui licentiùs plura simul congessere sibi Beneficia, c. 2. n. 16. c. 3. n. 11.

De eadem pluralitate sub Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ Imperio, II. l. 3. c. 3 & 4.

Duas ab eodem Parochias haberi vetant Capitularia, Herardus Turonensis Archiepiscopus, Synodus, VI Parisiensis & Concilium II. Aquisgranense, c. 4. n. 1. 2. 3. 4 Duas item ab eodem Basilicas seu Martyrum Ecclesias eadem VI. Synodus Parisiensis vetat haberi, c. 4 n. 3. Metense anno 888 Concilium permittit cum Parochia una haberi Capellam modò sit hæc velut illius Parochiæ membrum aliquod, aut jam ipsæ Capellam haberet, cui Parochia credita est, I l. 2. c. 95. n. 8 Vetat Hincmarus Canonicos esse Parochos, aut vicissim, II. l. 3. c. 4. n. 6. 7. Vetat quoque Parochos suos accipere Capellam sine ipsius consensu, I. l. 2. c. 95. n. 8. Synodus VII. Generalis prohibet commemorari quemquam in duabus Ecclesiis: Quòd si Beneficium quo potitur, non ei sustentando sufficit, jubet eum sibi labore & opere manuum consulere, II. l. 3. c. 4. n. 11. 12. Adeo inconcussa ea lex erat in Oriente per mediam istam Ecclesiæ ætatem: ut quisquis Episcopatu donaretur, eo ipso excideret priori, quo fortè fruebatur Beneficio, etiamsi Episcopatus ille fuisset inter Barbaros situs, & ab illis dirutus. Pergebatque lex ea vigere apud Græcos Alexii Comneni Imperat. tempore, I. l. 1. c. 28. n. 4. II. l. 3. c. 4. n. 19. Satagebat Carolus Magnus, ut Episcopos nec Abbatiis nec aliis donaret Beneficiis, nisi gravissima urgente causa, II l. 3. c. 3. n. 7 §. *Illud*. Qui excusari possit tum ipse tum Alcuinus, qui nequidem Monachus ab eo & Ludovico Pio quinque accepit Abbatias, *ibid.* §. *Quæ*. Ut similiter excusari possunt pietate per illa tempora conspicui seu Abbates, ut Lupus Ferrarienſis, Hilduinus, Fulradus, qui plures habuerunt Abbatias; seu Episcopi ut Udalricus Augustanus, Volfangus Ratisponensis, Agilramus Metensis, aliive qui cum Episcopatu suo Abbatias similiter habuere, *ibid.* & n. 10 11. 12. Ea scilicet ratione movebantur, tum ut istas Abbatias seu Regibus seu Laicis eriperent; tum ut monasticam in iis restituerent vitam, nihil ultra necessaria vitæ subsidia ex iis decerpentes, c. 3. n. 7 Reges tum temporis Abbatias non aliter ac Regem feuda tradebant; quin & ipsi aliquando eas sibi asservabant n. 11. 12. Sancti ea ætate in Anglia Episcopi, qui duos regebant Episcopatus, sed sola charitate ducti, n. 9

De eadem pluralitate post annum Christi millesimum, II. l. 3. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9.

Vintonienſe in Anglia Concilium an. 1074 duos ab eodem Episcopatus haberi prohibet. In Pictavienſi quatuor post annis habito cui præerat Gregorii VII. Legatus plura quæcunque Beneficia vetantur haberi, c. 5. n 4. §. *Sub*. Abbatiam tamen in Diœcesi Bituricensi sitam Gregorius VII. ipse dat Archiepiscopo Viennensi II l. 2. c. 31 n. 4 §. *Sis* Callistus II. vetat à Canonico in Episcopum promoto Præbendam illam suam retineri, II. l. 3. c. 5. n. 7. Ea quoque erat Anglicanæ lex Disciplinæ, n 9. Ob interdictam tamen in Londinensi an. 1237. Concilio pluralitatem interemptus pene postea fuit Legatus Pontificius, II. l. 1 c. 84 n. 15. §. *Quo*. Damnatur à Concilio IV Lateranensi pluralitas Abbatiarum, II l. 3. c 5. n. 9. Exempla excusabilia immo laudanda plurium illa ætate seu Episcopatuum ab eodem Episcopo habitorum, seu Abbatiarum ab eodem vel Episcopo vel Abbate habitarum, eo quòd uni serviretur utilitati Ecclesiæ, II. l. 3. c 5. n 4 5 7. §. *Ecqua*, & n. 8. Pessima è contra hujus pluralitatis ea ætate exempla, n. 6 In istis exemplis non debet haberi, quòd dudum iis Cardinalibus, qui aliquem habent ex sex illis Cardinalitiis Episcopatibus Romæ circumjacentibus, alius etiam quandoque datur. Est enim istorum Episcopatuum alia quàm cæterorum natura, n 7 17. Dubia quæpiam illius temporis exempla, & quæ si non improbanda prorsus, mirari subeat potiùs quàm imitari, c. 5. n. 2. 3. 10. 11. Cæperunt increbrescere medio sæculo 13. dispensationes Pontificiæ ut Episcopi possent priora Beneficia retinere, c. 5. n. 11. Decreta varia Conciliorum ab anno 1000 usque ad 1300. super pluralitate Beneficiorum Episcopatu & Abbatia inferiorum. Horum Conciliorum quædam Clericum vetant plura habere Beneficia in duabus civitatibus: quædam in eadem Ecclesia, quædam in duabus ejusdem civitatis Ecclesiis. Quædam ut Biterrense in id solùm intenta sunt, ut pluralitatem excludant Beneficiorum quibus annexa est animarum cura vel residentiæ exigentia: major scilicet haud poterat tum sperari moderatio, II. l. 3. c. 6 Quæ & ista omnia, dum vetat Concilium IV. Lateran. spem tamen Pontificiæ dispensationis injicit circa sublimes, inquit, & litteratas personas, quæ majoribus Beneficiis sunt honorandæ, cùm ratio postulaverit, II. l. 1. c. 104. n. 5. L. 3. c. 6. n. 2. §. *Vetuit*. In Conventu Prælatorum Franciæ Parisiis anno 1408. habito, inter multa, quæ de Graduatis statuta fuere, unum istud est, ut non possent ad Beneficia nominari ii, quibus jam erant Beneficia quæ 400. librarum redditus afferebant: nisi essent ex paterno maternoque genere nobiles, aut sive in Theologia, sive in utroque jure Doctores, aut etiam sive in Theologia, sive in Medicina Baccalaurei, II. l. 1. c. 53. n. 5. Decretales Pontificum, ex quibus hodiernum Juris canonici corpus contexitur, in id omnes collineant, ut licèt pluralitatem Beneficiorum pro justis gravibusque causis, necessitate scilicet, vel utilitate Ecclesiæ, tolerandam existiment, nunquam non tamen superfluitatem damnent, II. l. 3. c. 7. Rationes ex rei natura contra Beneficiorum quorumcumque pluralitatem, c. 7. n. 6. c. 9 n. 4. 11. 13. 17. c. 10. n. 8. Ex eo maximè creverat illa Beneficiorum accumulandorum libido, quòd de eorum pluralitate solerent Episcopi dispensare. Has postmodum sibi reservavit dispensationes Innocentius III. & exinde rationes fuere, c 7. n. 1. §. *Venio*. Nisi verò, dum quis novum postulans, Beneficium, priora quæ habeat, enuntiet, vanum esse voluere Pontifices Rescriptum Apostolicum quod impetrabit, c. 7. n. 2. 6. Concilia contra pluralitatem Beneficiorum ab an. 1300. usque ad Concilium Trident. II. l. 3. c. 8. n. 1. 2. Vetatur à Senonensi an. 1429 Concilio Canonicus in pluribus ejusdem urbis Ecclesiis Præbendas affectus, per illas Ecclesias discursare, ut in singulis distributiones accipiat, c. 8. n. 2. Concilium tandem Tridentinum vetat quemquam, ne exceptis quidem Cardinalibus, plura quàm unum habere Beneficia, si idonei sint Beneficii illius redditus ei sustentando. Si homini alendo sit impar, concedit alterum simplex adjici, nec verò plura, quamlibet illud esset adhuc insufficiens, c. 8. n. 3. Tali decreto impetrando maximè adlaboraverunt in Concilio isto Gallicani Præsules, n 4. Non potest amplius dispensare Episcopus, ut plura quis obtineat Beneficia simplicia in duabus Ecclesiis, n 8. Multa observantur in decretum Tridentinum, *ibid.* Declaratio Ludovici XIV. anni 1681. n. 4. Concilia, quæ post Tridentinum habita sunt, & in eandem sententiam, II. l. 3. c 8. n. 6. 7. Proponuntur sententiæ Doctorum omnium, aut gravissimorum Theologorum, qui à tempore S. Bernardi floruerunt usque ad Dionysium Carthusianum. Ipsam isti Beneficiorum pluralitatem in peccatis habuerunt, ubi unum victui suppeditando sufficit; nisi ob justas & graves causas interveniat dispensatio, c. 9. Has citra causas negant excusari quempiam à peccato dispensatione ipsa Pontificia S. Bernardus, Guillelmus Parisiensis, Longinus Cracoviensis Canonicus, S. Thomas, Abbas Panormitanus, c. 9. n. 1. 11. §. *Exceptionem*, n 12. §. *Autor*, n. 13. 18. 21. Et Bellarminus; c. 5. n. 16. & 17. Hæ solæ sunt Bernardo legitimæ dispensandi causæ, necessitas Ecclesiæ & utilitas personæ, utilitas autem non privata, sed quæ in Ecclesiam redundatura sit ex natalium personæ illius claritate, eruditionis copia & virtutum laude, c. 9. n. 1. 2. Quanquam nec illa utilitas satis esse videatur Dionysio Chartusiano, n. 21. §. *Negat*. In duobus Doctorum Parisiensium conventibus à Vvillelmo Parisiensi habitis pronuntiatur, duobus solum exceptis Doctoribus, ipsa Beneficiorum pluralitate peccari, n. 9. Allegat pariter communem Theologorum sententiam Durandus Episcopus Mimatensis, n. 15. Historia Philippi illius Parisiensis Ecclesiæ Cancellarii, qui periculum facere in se maluit, an inferis quis ob plura Beneficia post mortem addiceretur, à Thoma Cantipratensi & Durando illo scriptis consignata, c 9. n. 15 Visio terrifica quæpiam huc pertinens apud Jacobum de Vitriaco, n. 12 Tunc temporis nulla fermè erant simplicia Beneficia, n. 2. 10. Quàm horreret Beneficiorum pluralitatem S. Ludovicus, num. 15. Egregium Clementis IV. factum huc pertinens, *ibid.* Et Adriani VI. c. 1. n. 7. Quibus ex fontibus manavit in Ecclesiam pluralitas Beneficiorum, c. 1. num. 7.

Ut Beneficiorum unione.

Beneficiorum incompatibilium uniones ad vitam factas rescidit Concilium Tridentinum, II. l 3. c. 23. n. 1. Eorumdem uniones perpetuas ab annis solùm quadraginta factas voluit ab Episcopis expendi, & si per fraudem fuisset obreptum; revocari, n. 2. Antiquiores Parochiarum ad alia quævis Beneficia uniones toleravit, sed quominus ultra fierent, prohibuit, n 3. Sanxit posse Romanum Pontificem duos Episcopatus unire, si ob redituum tenuitatem id ei visum fuerit expedire, n 4 Posse item Episcopum unire Parochiæ cujus sit tenuior proventus, aliam Parochiam aut aliud Beneficium, modò Regulare non sit, nec Canonicatus, nec Dignitas, n. 5 9. Posse eumdem tenuioribus Canonicorum Præbendis prospicere, vel simplicium Beneficiorum, modò non Regularium, unione, vel minuendo Canonicorum numerum, certa tamen cum cautione, n. 6. Posse denique eum ad Seminarium extruendum vel dotandum uti unione simplicium cujuscumque generis Beneficiorum, n. 7 Jure Decretalium ante Tridentinum Concilium poterant Episcopi Beneficia suæ Diœceseos omnia inter sese unire, prout eis videbatur conducibilius; & ipsa etiam Monasteria, sola Episcopatuum unione Pontifici Romano reservata, n. 8.

De successione Beneficiorum.

Non videntur prohibiti antiquitus filii, quominus possent patribus suis in Beneficia succedere, II l. 1. c. 80 n. 7. c. 84 n. 3. Tum maximè orta videtur hæc prohibitio sæculo 11. & 12. occasione collusionis illius Presbyterorum qui in sacerdotio genuerant, & quorum istiusmodi filii plurimi Clericatu erant initiati; adeo ut in Anglia Clericorum istorum major esset numerus quàm aliorum, c 84. n. 5 Cautum primitus est ut ad ulteriorem gradum non proveherentur isti Clerici, *ibid.* Dispensatum deinde cum ipsis est in hac parte, & primùm, ut videtur, ab Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo ex Paschalis II. concessu: ea autem conditione fuit cum ipsis ab Anselmo dispensatum ut in paterna Beneficia non succederent. Atque ita exinde tum plura Concilia cavendum sanxerunt, c. 84. n. 5. 6. 7. Eos postea sola immediata in Patrum suorum Beneficia successione prohibuit Londinense ann 1175.

Con-

Concilium, ac aliquot antè annis Alexander III. At iſte & legitimos quoque ipſos Presbyterorum Clericorumve filios eadem implicuerat prohibitione, n. 7. 8. Videlicet ne jam Beneficia hæreditariis ſucceſſionibus accerſerentur, & ad ea jure hæreditario perveniretur, numer. 9. Severiùs tamen poſtea cum illegitimis Clericorum filiis actum eſt à Clemente VII. eoſque an. 1530. diplomate Pontificio ab ipſa etiam arcuit mediata in paterna Beneficia ſucceſſione, n. 12. Ulteriùs adhuc progreſſa Synodus Tridentina illegitimum Clerici filium arcet, tum penſione etiam in ea quę habeat aut habuerit ejus pater Beneficia, tum etiam quocumque Beneficio in illa eadem Eccleſia, ubi aut etiamnum, aut aliquando pater habuerit Beneficium, n. 12. Simile quidpiam adversùs eos Nannetenſis an. 1127. Synodus ſtatuerat, n. 6. Haud prohibita eſt porro Canonibus ſucceſſio patris in filii Beneficia. Si tamen ſpurius ſit filius, probabilius eſt id poſt Tridentinam Synodum non poſſe fieri, n. 13.

De permutatione Beneficiorum.

Non poſſunt duo ſuopte Marte permutare Beneficia ſua, ſed Epiſcopi conſenſu, conſulentis utilitati Eccleſiæ, II. l. 1. c. 22. n. 3. Vetitæ ſunt in Concilio Turonenſi an. 1163. ſub Alexandro III. permutationes Beneficiorum: at non potuit tamen tolli penitus quæ jam inoleverat; earum conſuetudo: idque ſolum cautionis appoſitum eſt à ſequentibus Romanis Pontificibus, ut ab Epiſcopis poſſet ea ſuper re diſpenſari, nec fierent citra Epiſcoporum auctoritatem, alioqui irritæ forent. Id autem ita frequenter exinde uſurpatum eſt, ut quod initio non erat niſi diſpenſatio, jam ſit quaſi jure fulta conſuetudo, c. 50. n. 14.

De reſignatione Beneficiorum.

Poterat Epiſcopus ſub Imperio Caroli Magni reſignationem Beneficiorum ſeu ſimplicem, ſeu in alterius favorem factam admittere, II. l. 1. c. 21. n. 4. 5. 7. Poterat & poſt annum milleſimum, c. 22. n. 3. Cœpere maximè reſignationes uſurpari decimo & undecimo Eccleſiæ ſæculis, II. l. 1. c. 50. n. 1. Profectum id tum eſt ex illa incontinentia & ſimonia, quę totum ferè pervaſerant Occidentem, & ex Schiſmate Germanico. Quòd enim omnes ferè Paſtores & Clerici fuiſſent deponendi, ſicque viduanda Paſtoribus Eccleſia ſi ſummo jure cum illis actum fuiſſet: cogebantur quidem à Romanis, præſertim Pontificibus, qui in expurgandam Eccleſiam præcipuè incumbebant, ſua in eorum manibus Beneficia reſignare, ſi Prælaturæ erant; aut in manibus Epiſcoporum ſi Beneficia erant inferiora. At ab utriſque ſtatim ipſis reſtituebantur, II. l. 1. c. 50. n. 1. 2. 3. Quod item à Romanis Pontificibus in id maximè tunc adlaboraretur ut tolleretur pluralitas Beneficiorum, quæ cum illa incontinentia & ſimonia ſerpſerat: ſatis viſum eſt ob difficultatem temporum, ut unum ſibi retinentes Beneficium, cætera Papæ vel Epiſcopis reſignarent: ea ſpe non dubia, fore ut iis redderentur, quos iſti reſignantes deſignaſſent, II. l. 1. c. 50 n. 5. Nec eos illa ſpes ſua fallebat: tamdiuque id factitatum eſt, ut reſignatio ex ſimplici tranſierit omnino in reſignationem factam in favorem: ſeu ut irrepſerit tandem mos exprimendæ etiam hujus voluntatis, tamquam conditionis neceſſariæ, n. 12 13. Sicque uſu ſenſim convaluere paulò ante annum 1500. illæ reſignandi formulæ, *non aliàs*, *non aliter*, *non alio modo* quæ olim ſimoniam induxiſſent, n. 15.

Beneficiorum inſinuatio vel inſtallatio, vid. tit. *Inſinuatio*.

Beneficiorum firmæ, locationeſve fundorum ad Eccleſiam pertinentium.

Eccleſiæ fundos ac reditus optaſſet Chryſoſtomus à Laicis adminiſtrari & recipi, qui curam Cleri nutriendi in ſe recepiſſent, I. l. 2. c. 28. n. 8. Optabat & Auguſtinus, III. l. 3. c. 1. n. 1. Eorum adminiſtrationem nonniſi Clericis Auguſtinus & Gregorius credebant, I. l. 2. c. 28. n. 8. Sub Caroli Magni ſtirpe non videntur laici ab iſta rerum Eccleſiæ adminiſtratione prohibiti: nec item in Hiſpania unquam nec in Italia. Immo earum locationem paſſim laicis permittit Innocentius III. modò ne ad feudum & alienationem tranſeant, c. 28 n. 7. At quòd deficiente Caroli Magni ſtirpe laici impunè & diù in res Eccleſiæ omnes invaderent, & ex firmariis in uſurpatores evaderent, n 7. Concilia tum Angliæ tum Galliæ ſæculo 13 & ſequentibus acriter prohibuere, quominus res Eccleſiæ aliis locarentur quàm Clericis, & quidem non ultra quinquennium & ex Epiſcopi conſenſu; adeo ut eidem Clerico poſt quinquennium exactum locari non potuiſſent, niſi interim alii Clerico locatæ fuiſſent, I. l. 2. c. 28. n. 2. 3. 4. 5. II. l. 3 c. 22. nu. 6. 7. Ita verò iſta Clericis locari permittebantur, ut non tamen Monachis, I. l. 2. c. 28. n. 3. 4. Ne iſta laicis permitterentur, hac inter alias movebantur ratione Concilia, quod piaculi loco ipſis videretur, ſi in domibus Eccleſiæ Laici cum uxoribus & liberis ſuis habitarent, c. 28. n. 5. Epiſcopi tamen Gallicani tandem in Lingonenſi an. 1421. Concilio id invenere delinimenti, ut Laicis locari ſeu ad firmam dari poſſent, modò cum Epiſcopi conſenſu, II. l. 3. c. 22. n. 7. Id autem ita ſtatuebatur, ut dum Laicis locarentur, curarent Epiſcopi tum tertiam aut quartam redditus partem pauperibus ſuſtentandis reſervari; tum conductoribus ipſis ſupereſſe, unde hoſpites poſſent excipere, n. 8. Idque etiam ſervabatur, dum iſta Clericis elocabantur, n 6. At res eo devenit tandem, ut etiam ſine Epiſcopi licentia Laicis Decimæ & bona Eccleſiæ locari poſſent. Idque ſolum cautionis adhibitum eſt à Carolo IX. tum ne ultra novem annos, tum ne à Nobilibus, ni à nobilitate vellent excidere, elocarentur; quippe ex conductoribus facilè Commendatarii & proprietarii evaſiſſent: id quod ſequentibus Edictis confirmatum eſt, II. l 3. c. 22. n. 9. addit Narbonenſe an. 1607. Concilium, ut Laicus conductor non reciperet in ſe curam officiorum & ſacrorum munerum in Eccleſia defungendorum, ſed Beneficiarius ipſe partem proventuum ſeponeret, aſſignaretque Presbytero, quem antea Epiſcopo obtuliſſet, I. l. 2. c. 28. n. 6.

Beneficiorum diſtinctio.

Diſtinctio Beneficiorum compatibilium & incompatibilium; eorum item quæ reſidentiam poſtulent, & quæ eam non exigant, orta eſt in illo temporis intervallo, quod fluxit inter Alexandrum III. & Gregorium IX. id eſt, ab anno 1180. ad an. 1230. II. l. 3. c. 34. n. 3. 4. 5. Beneficia etiam ſimplicia ſeu animarum curam annexam non habentia, reſidentiam tamen olim poſtulabant: quippe quotidianum ibi miniſterium ſeu Miſſæ, ſeu ſaltem recitandorum Officiorum, I. l. 2. c. 93. n. 11. 12 c 94. n. 12. 13. Beneficia ſimplicia & peti poſſunt a pauperibus Clericis ad ſuam ſublevandam egeſtatem, & dari iis poſſunt, ni mores & vita refragentur, I. l. 2. c. 93. n. 12. II. l. 1. c. 37. n. 13. Beneficia Regularia non debent ſæcularibus Clericis dari, dum numquam à ſæcularibus Clericis poſſeſſa vel præſcripta fuerunt. Hoc tamen decreto non comprehenduntur Epiſcopi, I. l. 3. c. 69. n. 18. Ut Beneficia Regularia minora deſcivere in ſæcularia, III. l. 2. c. 27. n. 2. 3. 4. 5. 6. Quo ſenſu olim Beneficia dividi non poſſe dicebantur, & quo ſenſu poſtea, III. l. 2. c. 29. n. 8 9. 10. c. 30 n. 2. 3. c. 32. n. 3.

Beneficiarius.

Beneficiine fructibus gaudere poſſint, quibus eſt patrimonium Quid cenſuere prima quinque Eccleſiæ ſæcula, II I. l. 3. c. 4. Julianus Pomerius id licere negavit, n. 1. uſque ad n. 13. Negavit & Hieronymus, n. 13. Utrique videtur Auguſtinus accedere, n. 21. Multi tamen & paterna retinebant prędia & ſuam ex Eccleſia portionem percipiebant, n. 9. Et quamquam eorum non aſſequerentur laudem, qui vel patrimonio abdicato proventibus Eccleſiæ ſe paſcebant, vel retento patrimonio ſe ab iis abſtinebant: ſua tamen iis laus non deerat, ſi utrumque habentes, eo quod ſibi erat neceſſarium, contenti erant, ac pauperibus ſuperflua erogabant, omnia, n. 13. 14. 19.

Quid 6. 7. & 8. ſæculum, II I. l. 3. c. 5.

Etſi non rarò ea ætate, qui Clericatu initiabantur, vel patrimonium abjiciebant, vel illud retinentes ſe proventu Eccleſiaſtico abſtinebant, nulla tamen ad id lege cogebantur, n. 1. 12. Longèque plures patrimonium licèt retinentes, percipiebant proventus Eccleſiaſticos, n. 4. 5. 7. 8.

Quæ ea ſuper re ab anno 800. ad milleſimum diſciplina, II I. l. 3. cap. 7.

Cùm ætate illa ineunte Clerici, quoad fieri potuit, in communem vitæ ſocietatem ac Congregationes Canonicorum dictas collecti fuerint: etſi ex illis ſeu Cathedralium, ſeu Collegialium Eccleſiarum Canonicis, quidam & patrimonia & Beneficia ſua abdicarent; omnibus tamen ſeu ex Aquiſgranenſi an. 816. Concilio, ſeu ex Capitularibus utraque retinere fas erat, n. 2. 3. 4. 6. 8. Imò cum vetent Capitularia eos quibus ex patrimonio vel ex Beneficio abundè eſſet, cibum ac veſtes ex Congregatione ſua accipere, n. 6. 8. ab hac quidem ciborum, & veſtium diſtributione accipienda eos dehortatur Aquiſgranenſe Concilium, ſed & eam tamen ipſis permittit, n. 3. 4. At videlicet eorum erat intelligere illa ſua pauperibus deberi ſuperflua, n. 9.

Quæ item diſciplina poſt annum milleſimum, II I. l. 3. c. 7.

Molliuntur quædam Petri Damiani verba Canonicos ad patrimonii abdicationem ex neceſſitate velut adigentia, n. 2. 3. 4. 5. 6. Idem Petrus Damiani & ineuntis ætatis illius Concilia ſtudebant Clericos omnes ad communem & Canonicam vitam inducere: Canonicam autem interpretabantur, ubi quæcumque proprietas abdicaretur, n. 1. Multæ quidem emerſere tum Congregationes Canicorum, qui temporalia quæque abdicarent, indeque Regulares appellabantur. At & multæ aliæ itidem prodire quarum Canonici ſuum ſervarent patrimonium, n. 7. Duæ quoque iſtæ renovatæ ſunt his duobus ſæculis decimo-ſexto & decimo-ſeptimo Congregationes Clericorum, aliæ Regularium temporalia abdicantium & votis adſtrictæ; aliæ non Regularium, ſeu nec votis adſtrictorum nec patrimonia dimittentium, ab Apoſtolica nihilominis Sede confirmatæ: ut proinde Clericatui Beneficiiſve non collidantur patrimonia, n. 8. Haud magni intereſt patrimoniumne quis cum Beneficio retineat aut non retineat, ſi ſolo neceſſario contentus, utriuſque ſuperflua eroget pauperibus n 9. 10

Beneficiarios non eſſe niſi provent uum ac redditu um ſuorum Eccleſiaſticorum diſpenſatores, debere ipſos pauperibus quidquid ſibi ultra neceſſitatem ſuperat, eſſeque eos hac in parte eorumdem procuratores pauperum: probatur omnium authoritate Conciliorum, Patrum, virorumque graviſſimorum; item & exemplis à primis Eccleſiæ ſæculis ad hæc uſque tempora, II I. l. 3. c. 26. uſque ad c. 34. De eodem rurſus argumento, c. 38. n. 2. 3. c. 40. n. 3. c. 41. n. 5. Immò à c. 34. uſque ad c. 42. Neceſſitas autem in Beneficiario non ejus eſt admetienda nobilitati, II I. l. 3. c. 32. n. 15 § *Mox*, & c. 33. n. 14. §. *Si*, & c. 38. n. 19.

Beneficiarium non poterat Epiſcopus per prima quinque Eccleſię ſecula pro arbitratu ſuo ſummovere, II. l. 1. c. 15. Nec item à Clodovæi tempore uſque ad Caroli Magni Imperium, c. 16. Nec ſub Caroli Magni proſapia, c. 17. Nec ab anno milleſimo ad hanc uſque ætatem, c. 18. Poterat eum tamen ab una ſuæ Diœceſeos Eccleſia in aliam ejuſdem transferre, ſed non invitum, II. l. 1. c. 19. n. 3. Quando poſſet etiam invitum, c. 19. n. 7. c. 20. n. 5. Remenſe anno 1581. Concilium poteſtatem facit Epiſcopis cogendi Beneficiarios ad ſacros Ordines, prout Eccleſiarum ſuarum neceſſitas depoſceret; ac eos, ſi contumaciùs reſiſterent, privandi proventibus Eccleſiaſticis. Immo juſſit Epiſcopos ad ſacros Ordines cogere eos, qui Prioratus ſimplices haberent, II. l. 1 c. 10. n. 6. §. *In Concilio Remenſi*.

Beneficiariorum inſtallatio, v. tit. *Inſinuatio*.

Beneficiariorum inthronizatio, v. tit. *Inthronizatio*.

Beneventana Eccleſia, v. indic. Geograph.

S. Bernardus.

In Conventu Regni habito Carnuti eligitur in Ducem ſacræ in Paleſtinam expeditionis, II I. l. 2. c. 45. n. 5. §. *B. Bernardus*.

Bertolfus.

Bertolfus Archiepiſcopus Trevirenſis Galonem Metenſem Epiſcopum Suffraganeum ſuum à Romano Pontifice Pallio donatum jubet illud exuere, & pervincit, I. l. 1. c. 43. n. 5. §. *Scriptis*.

Beſſario.

Eligitur à Pio II. in Conſtantinopolitanum Patriarcham, I l 1 c. 26. n. 10. Legatus à Sixto IV. dirigitur ad Ludovicum XI. Regem, eum ad arma hoſtibus Chriſtiani nominis inferenda accenſurus: nec multò poſt rei infectæ deſiderio moritur, *ibid.*

Bibliothecarius.

Sui erant Carolo Magno & aliis deinceps Regibus Bibliothecarii, & ii quidem Clerici, Presbyteri, Abbates, I. l. 2. c. 105. n. 12. 13. Sui & Romano Pontifici, & ii quidem Subdiaconi, Diaconi, Abbates, immo & Epiſcopi, n. 12 14. 15. Eo jam munere apud Romanum Pontificem nono ſæculo Epiſcopi leguntur defuncti, n. 15. Et diu eo defuncti ſunt, num. 10 §. *Hinc*. Jam inde ab unde-

undecimo sæculo penes est Episcopos Cardinales, n. 10. §. *Officium*. In Abbatiis, Bibliothecarii munus inter Obedientias numerabatur, hoc est inter Officia Claustralia administrationesque temporales, n. 10. Apud Græcos insertum erat Cartophylaci munus Bibliothecarii, c. 104. n. 3. 6. c. 106. n. 11.

Bigami.

Bigami per prima 5. sæcula.

In irregularibus Bigamos habuit utraque Ecclesia, II. l. 1. c. 78. n. 12. 24. 25. 26. 27. Eos non Christiana solum Religio, sed & Moises; & Gentiles arcuerunt à Pontificatu, n. 13. 20. 27. Bigami autem ii non soli dicebantur, qui post priorem defunctam uxorem, alteram ducebant, sed ut & modo qui unicam, sed viduam, ducebant, vel impudicam vel repudiatam, II. l. 1. c. 78. n. 8 9. 13. 14. Nec ii verò soli ut volebant Hieronymus & Gennadius cum Græcis, erant Bigami, qui duas post Baptismum ducebant uxores, sed & ii ut affirmabant Ambrosius, Innocentius, & Augustinus cum reliqua Ecclesia Latina, qui alteram ante Baptismum, & alteram post Baptismum duxerant, n. 13. 19. 20 21. 22. Unde illa Græcos inter & Latinos diversitas, n. 22. 23. Id cautionis observatum ex veteri regula Innocentius ait, ut quisquis olim corruptus baptizaretur, si de Clericatu cogitaret, profiteretur in susceptione Baptismi, se uxorem non ducturum, n. 19. Primus irregularitatis ex duabus ductis uxoribus contractæ causam attulit Augustinus ipsam Christi virginis cum Ecclesia Virgine conjunctionem, quam debet ipse minister in persona sua exhibere, hancque ex eo Leo & alii mutuati sunt, II. l. 1. c. 78. n. 16. 21. c. 83. n. 1. Antiquiores autem eo Patres ipsam afferebant, quæ Bigamatui ineat incontinentiam, ex qua fit, ut minus aptè possit Minister ad continentiam ipse exhortari. Sic Ambrosius sic Hieronymus, c. 78. n. 8. 18. 20. Aliam adhuc affert causam Chrysostomus, n. 25. Irregularitas quæ ex ducta uxore vidua nata est, videtur illa alia posterior quæ ex duabus orta est ductis uxoribus, n. 9. Primaria istius origo est ipsa viduæ illius incontinentia, quæ & ipsi aspergitur viro, n. 8. 9. Deinde memorata Ecclesiæ cum Christo conjunctio, cui exhibendæ jam non est iste vir idoneus, n. 16. Et Mosaicum item institutum, c. 78. n. 13. c. 81. n. 11. Bigamiæ Irregularitas in Oriente ad solos Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Ordines erat, c. 78. n. 24. 27. In Occidente, alibi ad solos illos eosdem patebat, alibi ad omnes etiam inferiores Ordines, n. 12. In Oriente tamen nonnisi ubi urgeret necessitas, poterant in Lectores Ordinari, n. 24. Sæculis 6. 7. 8.

In Oriente his sæculis Bigami solis adhuc Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Ordinibus leguntur prohibiti: at nec tamen nisi necessitate urgente dicuntur in Lectores Ordinandi, II. l. 1. c. 80. n. 5. 6. In Occidente solis quoque tribus illis Ordinibus leguntur excluſi, n. 1. 2. 4.

Sub Imperio Carolinæ familiæ.

In Oriente Bigamis adhuc nonnisi ex dispensatione, sed quæ facilè posset obtineri, aditus patebat ad Lectoratum, c. 581. n. 8. Nonnulla ibidem de Bigamis in Oriente. Fiebat item ille ibidem Bigamus, qui altera sibi desponsata alteram ducebat, n. 5.

Post annum millesimum.

In Occidente tamen necesse erat ex Innocentio III. ut priùs matrimonium fuisset consummatum, quo quis ob secundam uxorem ductam fieret Bigamus. Ac solos tunc adhuc Ordines Majores patebat Bigamiæ irregularitas, ac de ea dispensare solius erat Pontificis Romani, II. l. 1. c. 83. n. 1. Porrecta deinde est & ad Minores Ordines istiusmodi irregularitas: omnibusque Clericatus privilegiis in Concilio II. Lugdunensi an. 1274 Bigami privantur. Eandem supponit extensionem Concilium Tridentinum, dum omnes Ordinum Minorum restitui vult functiones, & per Clericos innuptos exerceri; aut si eorum non sit copia, per conjugatos, at qui Bigami non sint, c. 83. n. 3. §. *Ut*. Credidit autem S. Thomas posse Episcopum ab hac irregularitate dispensare ad Minores: plurimi item Theologi ac Canonistæ, n. 5. Contrà sentiunt alii adhuc plures, pluribus nixi decretis, n. 3. Ab istorumque sententia pronunciavit Congregatio Cardinalium Concilii Trident. & Sixtus IV. qui ne ad Tonsuram quidem aut Beneficia posse cum Bigamis ab Episcopo dispensari declaravit: adeò ut Sixtus suspensum à Collatione Ordinum pronunciaverit Episcopum qui ad Minores Ordines cum Bigamo dispensaverat, c. 83. n. 2.

Bissexti.

Bissexti jus Episcopale quid, III. l. 2. c. 34. n. 6.

Bituricensis Patriarchatus, Vid. ind. Geograph.

Bona Ecclesiæ.

Bona Ecclesiæ temporalium copiam non optabant sancti Patres; imò iis abdicatis, se maluissent à Laicis ali: sic animatus Augustinus, III. l. 3. c. 1. n. 1. 3. Sic Chrysostomus, n. 7. 8. Qui finis bonorum Ecclesiæ, III. l. 2. c. 48. n. 5. Sua fuerunt Ecclesiæ bona ipso etiam Christi & Apostolorum ævo: scilicet ipsæ eorum quibus Evangelium annuntiabatur eleemosynæ, opes à piis fœminis Christum vel Apostolos comitantibus subministratæ, prædia à Discipulis divendita & ad Apostolos allata: collectæ item quæ fiebant unoquoque die Dominico, III. l. 1. c. 1. n. 2. 4. 6. 9. Dispensata fuere primùm ab Apostolis ipsis: ea autem se cura exoneravere in Viduas & deinde in Diaconos, c. 1. n 4. 5. Quare in Judæa divenderent Apostoli prædia, quæ à fidelibus donabantur Ecclesiæ, n 12. 15. Sua item fuerunt bona utrique Ecclesiæ Orientali & Occidentali post Apostolorum tempora usque ad Constantini: hæcque posita erant tum in oblationibus quæ sive ad altare fiebant, sive in Episcopi domum inferebantur, III. l. 1. c. 2. n. 9. 5. c. 3. n. 1. 5. & *seqq* (v. tit. *Oblationes*) tum in collectis seu ordinariis, quæ vel unoquoque mense, vel etiam unaquaque die Dominica fiebant, seu extraordinariis, c. 2. n. 7. 8 Tum in agris, prædiis, patrimoniis, aut patrimoniorum redditibus, quibus Ecclesiam donabant fideles c. 2. n 3. 4. c. 3. n. 2. 3. 4. Dispensabantur inde ab Episcopo, vel jussu ejus, quæ erant omnibus necessaria Clericis, pauperibus, viduis, peregrinis, &c. c. 2. n. 2. 3 4. 8. c. 3. n. 5. Adepto Imperium Constantino facta est jam ingens accessio opibus & bonis Ecclesiæ, III. l. 1. c. 4. n. 5. Præcipuæ opes Ecclesiæ erant Primitiæ & Decimæ quæ à fidelibus offerebantur, v. tit. *Primitiæ*, & tit *Decimæ* Bona Ecclesiæ sunt vota fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum, c. 22. n. 7.

Bona, fundi & hæreditates Ecclesiis relicta per priora quinque sæcula, III. l. 1. c. 15. Dominia Ecclesiæ temporalia à primis sæculis usque ad postrema ista, III. l. 1 c. 26. usque ad c. 32. Quomodo circa bona ista omnia comparatus erat Augustinus c. 17. n. 2. 3. 4. Quomodo Aurelius Carthaginensis Episcopus, n. 5. Quemodo Gregor. c. 20. n. 7. Si quis Clericorum Laicis per cuniculos adrepebat, ut res suas darent Ecclesiæ, eos Concilium III. Cabilonense jubet pœnitentiæ canonicæ subjici, III. l. 1 c. 22. n. 2. 3. c. 23. n. 2. Hæque bona Ludovicus Pius legitimis heredibus reddi jubet, c. 23 n. 3. Solebant fideles sub Imperio Caroli Magni non modicam bonorum suorum partem in morte pauperibus erogare, n. 6. Solebant similiter & post ann. 1000. quandam iis partem legare, vel in quosdam alios usus pios, c. 24. n. 6 §. *Tract.* & n. 6. §. *In Synodo.* Sub Clodovæi & prosapiæ ejus Imperio quisque sua Ecclesiæ bona dare poterat, c. 35. n 7. 8.

Immunitas bonorum Ecclesiæ primis quatuor sæculis, III. l. 1. c. 33. A quinto sæculo usque ad Imperium Caroli Magni, c 34. Sub imperio Caroli Magni & stirpis ejus Regiæ, c. 36. & 37. Post annum Christi millesimum in Anglia, c. 41. In Gallia, c. 47. In Gallia iterum, Italia & Germania, c. 43. In Hispania & in Oriente, c. 44.

Alienatio bonorum Ecclesiæ.

Vetat Episcopos Concilium IV. Carthaginense distrahere fundos Ecclesiæ absque Cleri sui consensu & subscriptione. Addit V. Synodus Carthaginensis, & absque consensu Metropolitani ac Concilii Provincialis, III. l. 2. c. 51. n. 4.

Dispensatio administratiove bonorum Ecclesiæ.

Episcopo summa fuit potestas in dispensatione bonorum ecclesiæ per prima quinque sæcula, seu ea per se, ut alibi solebat, nec tamen sine Presbyterorum ac Diaconorum suorum consilio administraret, III. l. 2. c. 1. n. 2. c. 2. n. 2. Seu ea, ut iisdem illis sæculis in Occidente, vel per quos vellet Clericos, vel per Diaconum, vel per ipsum utplurimum Archidiaconum administraret, c 2. n. 7. & c. 3. toto. Seu per Oeconomum, quod in Oriente à Concilio Gangrensi primùm, & deinde à Calchedonensi jussum fuerat, administrarentur, c. 1. n. 3. c. 2. n. 2. Cùm ea per se administrabat, eorum rationem Concilio Provinciali aut Metropolitano suo debebat reddere, si qua ei aspergeretur suspicio sinistra, III. l. 2. c. 1. n. 2. c. 4. n. 9. 10. Cùm verò hæc fiebat ab Oeconomis administratio, iis debebat invigilare, c. 4. Quæ per quinque priora illa Ecclesiæ sæcula dicta sunt de summa bonorum Ecclesiæ penes Episcopos potestate, & de eorumdem ab Episcopis, sive per ipsos, sive per Diaconos aut Archidiaconos, sive per Oeconomos administratione; viguerunt item ab ann. 500. ad 800. in Gallia & in Hispania, in Italia, & in Oriente, c. 5. & 6 Per eadem tria sæcula in potestate unius Episcopi erant Ecclesiarum & Parochiarum omnium, tum civitatis, tum ruris, fundi, redditus & oblationes in Occidente & in Oriente, c. 7. Insignia adhuc sub Caroli Magni & stirpis ejus Imperio, vestigia potestatis illius summæ Episcoporum in res Ecclesiæ temporales, c. 8. Ut res Ecclesiæ temporales debebant tum administrare, c. 9. Quia in iis administrandis potestate Episcopi post annum millesimum uterentur, c. 10. & 11.

Distributio bonorum Ecclesiæ in Episcopos, Clerum, reparationes & pauperes

Distributio rerum Ecclesiæ temporalium usque ad Imperiū Constantini Magni, III. l. 2. c. 12. Uberiores longè partes erant Episcopi, quam Presbyterorum, istorum quàm Diaconorū, horum item quàm reliquorum clericorum, horum denique quàm pauperum, c. 12. n. 1. 6 Clericis æquabantur Diaconissæ, n. 9. Pecuniarum iis omibus divisiones fiebant menstruæ, esculentorum verò sportulæ singulis diebus vel hebdomadibus, n. 6. Si non egebant Episcopus & Clerici, accepta in pauperes effundebant, C. 12. n. 2. c. 13. n. 10.

Distributio proventuum ecclesiæ in quatuor partes æquales, quarum una esset Episcopi, altera cleri totius, 3. fabricæ & reparationibus Ecclesiæ impenderetur, 4. esset pauperum, memoratur primum in Simplicii Papæ Epistolis, licèt ut res usitatissima, III. l 2. c. 13. n. 1. 2. Videtur tamen non instituta fuisse nisi 5. sæculo: & quidem in Occidente solùm viguit, n. 5 6. 7. 8. Quæ institutionis illius causa, n. 8. 9. Utraque pars illa fabricæ & pauperum Episcopo permittebatur dispensanda, c. 13. n. 1. c. 14. n 12. Distributio proventuum Ecclesiæ in quatuor illas partes sæculo, 6. 7. & 8. in ecclesia Romana, c. 14. toto. Nolebat Gregorius clerico ægrotanti quidquam minus dari, quàm cùm sanus esset, n. 2. Clericis uni ufcujusque gradus non æqualiter, sed secundùm meritum laboris & industriæ portio sua assignabatur, tum in illius eorum laboris mercedem, tum ut alii segniores Clerici ex Gregorio moverentur eorum exemplo, c. 14. n. 5. 6. 8. Distributio proventuum ecclesiæ per illa eadem 6. 7 & 8. sæcula in Gallia, Hispania, Germania & Anglia, c. 15. Servata est in Gallia iisdem illis sæculis quadripartita hæc divisio, c 15 n. 3. & 4. In Germania, c. 14 n. 14 & c. 15. n. 14. Et in Anglia, c 14. n 9 c. 15. n 14. In Hispania verò non erat nisi tripartita divisio, scilicet in episcopū, clerum, & ecclesiæ reparationes, portione nempe pauperū episcopo & clero concredita, c. 15 n. 12. clerici qui ab officiis aberant aut immorigeri erant, suis privabātur distributionibus, c. 15 n. 17 Distributio quadripartita rerum ecclesiarum Parochialium sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, c. 18. Item post annū millesimum, c. 23.

Distributio alia & partitio bonorum Ecclesiæ.

Partitio fundorū Ecclesiæ ipsos inter Beneficiarios sexto, 7. & 8. sæculis in Gallia, Hispania, Italia & Oriente, III. l. 2 c 16. & 17 Partitio bonorum inter episcopū & canonicos sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, c. 20. Post annum millesimum, c. 23. Partitio substantiæ temporalis Parochiarum & de portionibus congruis post annum item millesimum, c. 24. Partitio rerum Monasteriorum primò in Mensam portionemve Abbatis & Mensam Monachorum, III. l. 2. c 26. n. 4 5. 6. 8. Secundò in varia ipsa Officia Claustralia cum suis quæque prædiis ad vitam, n. 8. 9. 10. Tertiò in varias vel pensiones vel Præbendas singulis ipsis Monachis assignatas, n. 7. Partitio bonorum & terrarum Ecclesiæ inter privatos Beneficiarios post annum Christi millesimum, III. l. 2. c. 28.

Invasio bonorum Ecclesiæ.

Ut in bona Ecclesiæ invasere laici sub prima & secunda Regum Franciæ Dynastia, v. tit. Commendæ: ubi agitur de Commendis 6. 7. & 8. sæculis ac sub Imperio Caroli Magni.

Usus bonorum Ecclesiæ.

Ex redditibus Ecclesiæ ut nemo creditus fuerit usque ad annum millesimum posse propinquos testamento ditare, III. l. 2 c. 38. 39. 40. 41. 43. 44. 45 Ut nemo item extra testamentum & adhuc in vita superstes creditus fuerit post annum 1000. à Conciliis & sanctissimis quibusque viris vel Doctoribus posse proximos ditare vel rebus, vel pecuniis, quæ essent ex proventibus Ecclesiasticis profectæ, c. 46. Ut Leges Ecclesiæ ab anno 1000. ad 1300.

per-

perrexerint vetare Beneficiarios legare teſtamento cognatis quæ parta eſſent ex Eccleſiaſticis proventibus, c. 47. Ut iterum ab anno 1300. ad 1400. c. 48. n. 1. 2. Cœperunt ineunte 16. ſæculo cognati Beneficiariorum adire hæreditates eorum, vel inteſtatorum, vel ex teſtamento, iſque deinceps uſus obtinuit, c. 48. n. 3. *& ſeqq.* Debent tamen iſti eorum ſucceſſores ea, quæ ex proventibus Eccleſiaſticis profecta ſunt; expendere ſolum in uſus inſtitutioni eorum conſentaneos, c. 48. n. 4. *§. Sed*, nu. 5. *§. Non*, n. 7. *§. Probationum*, n. 8. 9.

Bona Eccleſiæ eſſe pauperum patrimonia, fuiſſe ea Eccleſiæ ipſi commendata ut ipſis diſpenſentur: Beneficiarios non eſſe niſi eorumdem bonorum diſpenſatores, ipſos pauperibus ſuffurari, quidquid ſibi ultra neceſſarium ſumunt: probatur ex Concilii, Patribus, & exemplis tum Occidentis, tum Orientis per prima quinque ſæcula, III. l. 3. c. 26. c. 27. c. 28. Per tria ſequentia poſtmodum ſæcula, c. 29. 30. Inde uſque ad annum milleſimum, c. 31. Poſt annum item milleſimum, c. 32. 33. Iterum bona Eccleſiæ res ac patrimonia eſſe pauperum, Deique hoſtias, c. 38. n. 1. 2. 3. c. 40. n. 3. c. 41. n. 5.

S. Bonifacius.

Apoſtolicii Vicarii munere fungitur apud Gallias & in Germania; ſicque & Primatum in Galliam & Primatum in Germaniam habet: ſed primus perſonę ejus fuit affixus, ſecundus autem Moguntinæ ejus Eccleſiæ, I. l. 1. c. 31.

Bonifacius alter.

Bonifacius alter Archiepiſcopus Ottoni III. Imperatori carne conjunctus, Romam ut ordinaretur, nudis pedibus contendit, III. l. 3. c. 40. n. 10.

Bonifacius VIII.

Diſſidium ejus cum Rege Philippo Pulchro, in verbis non in rebus poſitum, III. l. 1. c. 43. n. 9. Excuſatur ejus memoria, III. l. 1. *§.* 49. n. 1. c. 52. n. 2.

Bononia. v. indic. Geograph.

Bracarenſis Primatus, v. indic. Geograph.

Breviarium, v. tit. *Officium divinum.*

Britannia Armorica, v. indic. Geograph.

Burdigalenſis Eccleſia, v. ind. Geograph.

C

Cæleſtinus V.

URbes ingreditur non equo vectus, ſed aſello, cujus tamen habenas hinc & hinc regebant Siciliæ & Hungariæ Reges, III. l. 3. c. 33. n. 9.

Cælibatus Clericorum, v. tit. *Clerici.*

Cæſarauguſtana Eccleſia, v. indic. Geograph.

Cæſarea Cappadocia, v. indic. Geograph.

S. Cæſarius Arelatenſis.

Summa ejus hoſpitalitas, III. l. 3. c. 47 n. 5.

Cameratenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Cancellaria.

Regulæ Cancellariæ, II. l. 1. c. 44. n. 2.

Cancellarius.

Officium erat primitus prorſus ſæculare. Illud qui obibant, ita dicti fuerunt à Cancellis intra quos ſe continebant, ſcilicet ut vel audirent vel introducerent eos, qui à magiſtratu volebant audiri, I. l. 2. c. 104. n. 1. 15. Qui nunc Cancellarii dicuntur, ſub prima Regum Franciæ dynaſtia vocabantur Referendarii. Laicos eos tum fuiſſe veriſimile eſt: at perſæpè in Epiſcopos inde promovebantur, III. l. 3. c. 25. n. 1. 2. Notarii quoque ii & Secretarii tum dicebantur, I. l. 2. c. 104. n. 15. Referendariorum nomine cum prima illa Regum noſtrorum ſtirpe extincto, perrexere dici ſub ſecunda Notarii, item & dicti ſunt Protonotarii, Capellani, Archicapellani, III. l. 3. c. 25. n. 3. 8. De Cancellariatu cogitare ſolum cœperunt Clerici circa tempora Caroli Magni, tuncque eo ſoli prohibiti ſunt in Cabilonenſi Concilio Presbyteri, I. l. 2. c. 104. n. 15. Ut plures erant Cancellarii in Principis Palatio, qui primus erat, dicebatur Archicancellarius, c. 105. n. 1. 2. Sic & Romæ, c. 106. n. 1. Iſtius erat aſſervare Principis ſcrinia, leges, præcepta, item & ſtatuta Placitorum & Comitiorum Regni, c. 105. n. 1. Sub Imperio Caroli Magni ſemper Archicancellarius iſte, ſeu ut adhuc dicebatur Magnus Cancellarius ex Clericis aſſumebatur, n. 1. Et quidem initio Abbas, poſtea plerumque Epiſcopus erat vel Archiepiſcopus, c. 105. n. 2. c. 106. n. 3. III. l. 3. c. 25. n. 3. 4. Et diu quidem Remenſis, n. 5. Sub tertia Regum noſtrorum ſtirpe innumeri ex Cancellariis fuere Epiſcopi & Archiepiſcopi, nec pauci Cardinales, III. l. 3. c. 25. n. 6. Solo tamen cum Cancellarii nomine, non Archicancellarii, n. 8. De cæterorum Regnorum Cancellariis toto capite 25. Fuere hi ſemper Clerici, & quidem Epiſcopi vel Archiepiſcopi. *ibid* Id è re erat Eccleſiæ & Regnorum, c. 24. n. 10 In Germania plures erant Cancellarii, & unus iis præpoſitus Archicancellarius, qui & Archicapellanus. Atque iſta Archicancellarii dignitas tribus hærebat Electorum Metropolibus, n. 16. & 17. Hæſit & in Burgundiæ Regno Dignitas Archicancellarii Archiepiſcopo Viennenſi, & quare, nu. 17. *§. Anno.* Hæſit & perdiu Dignitas Cancellarii Toletano in Hiſpania Archiepiſcopo, n. 18. 19.

Canon.

Canon dicebatur ipſa Eccleſiæ Matricula Cataloguſve eorum, qui erant ex Eccleſiæ ſumptibus alienandi, I. l. 2. c. 34. n. 3. l. 3. c. 8. nu. 4. 7.

Canones.

In rebus Eccleſiaſticis leges ex Leone Sapiente Imperatore debent Canonibus accommodari, I. l. 2. c. 69 n. 1. Canonum fuerunt obſervantiſſimi Pontifices Romani per priora quinquæ ſęcula Eccleſiæ, II. l. 3. c. 24. n. 3. 8. 9. 10. 11. 14. Per ſubſequentia item ſæcula c. 25 n. 6. 9. c. 26. n. 12. 16. *§. Revocanda.* Et ab anno milleſimo, c. 27. n. 6. 8.

Canonicæ, hic poſt tit. *Canonici.*

Canonici.

De Canonicis & Capitulis, I. l. 3. à c. 7. ad c. 12.

Canonici olim dicebantur quicumque Presbyteri vel Clerici, ſeu in Eccleſia tum Cathedrali tum Collegiali, ſeu in Parochia etiam agreſti quapiam agebant, I. l. 3. c. 8. n. 3. 4. Ita verò dicebantur quod Canoni Matriculæve Eccleſiæ eſſent inſerti, ut ſtipendiorum ejus eſſent participes, n. 4. Unde Preſbyteri qui Magnatum Oratoriis ſerviebant, & qui prohinde ab iis ſuſtentabantur, non dicebantur Canonici, n 3. 4. Contrà verò Lectores & Minores Clerici quique aliarum illarum Eccleſiarum Canonici vocabantur, n. 8. Inter hos autem Canonicas ipſi præcipuè qui Eccleſiæ Cathedralis erant, Epiſcopo curæ erant. Illos ſolebat ſuis cumulare Beneficiis, agris & Eccleſiæ prædiis donare quorum uſufructu gauderent, I. l. 4. c. 8. n. 5 Abbatiis item illos, ideſt, Abbatiarum adminiſtratione exteriori (manebat enim interior ſub Abbate Clauſtrali) Parochiis & quibuſvis aliis ſeu in urbe ſeu ruri Beneficiis donabat, addita poteſtate fruendi aliqua parte reddituum Eccleſiæ Cathedralis, ſi proventus illi alii tenuiores erant, n. 6. Poterat ſimiliter Parochos ruris in Eccleſiam ſuam Cathedralem transferre, ita ut pergerent eſſe prioris Eccleſiæ ſuæ Parochi primarii ſeu primitivi; aſſignatoque ejuſdem Eccleſiæ ſuæ congruo aliquo proventu ipſi Parocho quem ſibi ſubrogabant, reliquum ipſi perciperent, & aliquam ſemper in eundem illum Parochum exercerent authoritatem, I. l. 3. c. 8. n. 10.

Tempore verò jam Pipini & Caroli Magni cœpere dici Canonici, non amplius ab illo Eccleſiæ Canone ſeu Matricula cui inſcripti erant, ſed à Canone ſeu Regula vitæ, quæ ipſis ſervanda indicebatur, I. l. 3. c. 9. n. 1. Videlicet eo tempore cœpere quoad fieri poterat Clerici in Congregationes & communem vitam adgregari: iiſque ſervanda proponebatur Regula quam pro Clericis ſuis ita eo lectis Crodogangus Metenſis Epiſcopus ex Canonibus exculpſerat, n. 2. 9. Indeque omnes jam Clerici vocabantur Canonici, ut & è contra Monachi cœpere tum dici Regulares, ex eo ſimiliter quòd Regula S. Benedicti iis ſervanda propoſita fuerit ac indicta, n. 1. Ex iis autem Canonicis alii erant Eccleſiæ Cathedralis, collecti ſcilicet intra vel juxta ædes Epiſcopales, ac in iis cum ipſo viventes Epiſcopo, ſub ipſomet aut alio Præpoſito; alii Collegialium erant Eccleſiarum, qui nimirum ſub Præpoſito agebant ſeu in civitate extra ædes Epiſcopales ſeu etiam ruri: alii in Cœnobiis Monaſteriiſve agebant ſub Abbate, I. l. 3. c. 9. n. 2. 5. 6. 7. 10. 11. 12. 14. III. l. 3. c. 6. n. 3. 7. Singulis verò generibus iſtis commune erat Clauſtrum, Refectorium, Dormitorium cum ſuo ſeu Epiſcopo, ſeu Præpoſito, ſeu Abbate, I. l. 3. c. 9. n. 2. 3. 7. 11. Eorum qui ſub Abbate in Monaſterio agebant, duo erant genera: alii Monaſticam vitam nunquam amplexi fuerant: alii ab ea deſciverant, ac relaxata ejus fibula cœperant Clericorum potius quàm Monachorum vitam agere: id quod & in iis ex indulgentia tunc viſum eſt tolerandum, I. l. 3 c. 9. n. 1 2. 6. 7 8. 14. III. l. 2. c. 20. n. 1. 4. 5. 6. 9. 11. Immò iſtæ prorſus omnes Canonicorum Congregationes Capitulave, Monaſteria vocabantur, I. l. 3. c. 2. n. 9. c. 9. n. 5. Quæ in iſtis Congregationibus fierent Canonicis diſtributiones eſculentorum, poculentorum, & pecuniarum, III. l. 2. c. 20. num. 11. Haud addictæ erant illæ Canonicorum Congregationes paupertati ſpontaneę; poteratque ſuum quiſque patrimonium retinere, poterat & Beneficium, id eſt, alicujus prædioli Eccleſiæ uſumfructum, ſi quod ſibi ſuppetebat retinere; ſuum denique peculium quiſque poterat habere, I. l. 3. c. 20. III. l. 3. c. 6. n. 3. 4. 7. Quidam tamen ex iis ſponte patrimonium & Beneficium abdicabant: & illis copioſius quàm aliis cibus, veſtis, & neceſſaria quæque ſubminiſtrabantur, III. l. 3. c. 6. n. 3. 4. Iis qui utrumque haberent, ſuadet Aquiſgranenſe an 816. Concilium, ut abſtineant à ciborum & veſtium diſtributionibus recipiendis: ita ſuadet tamen, ut eas nihilominus permittat ipſis recipiendas, ſolaſque iis neget pecuniarias diſtributiones, quę præter cibum potum ac veſtitum illis præſtabantur, quibus nullum erat patrimonium vel Beneficium, n. 4. Cum è contra eas æquè ac pecuniarias illas, patrimonium vel Beneficium habentibus interdicant Capitularia, num. 6. 7. 8. Communem hanc vitam, quæ in pluribus quidem Eccleſiis ſeu Cathedralibus ſeu Collegialibus perſeverabat, ſed & in multis extincta prorſus fuerat, reſtituerunt per Occidentem undecimo ſæculo Nicolaus II. Alexander II. Gregorius VII. Urbanus II. Ivo Carnotenſis, Petrus Damiani & alii, & ante hos omnes S. Romualdus, I. l. 3. c. 11. n. 1. 2. 4. 5. 7. 10. Duo autem fuere tunc genera Congregationum hujuſmodi Canonicorum. Aliæ enim fuere in quibus Canonici Clericive ſolos Beneficiorum ſuorum proventus abdicabant, iis videlicet in commune utentes, ſua verò interim patrimonia ſervabant, n. 2. 3 aliæ item fuere in quibus & patrimonia quoque abdicabant, ut ex Regulæ ſuæ inſtituto ſolent Monachi, indeque vocabantur Canonici Regulares, n. 3. Qua etiam neceſſitate cæteros Canonicos Petrus Damiani volebat, ſed immeritò, conſtringere, c. 21. n. 3. 4. 5. 6. 7. Plura de his Canonicis Regularibus hic paulo poſt. Quæ porrò fuerat ſæculo undecimo reſtituta communis Canonicorum vita, obſolevit in pleriſque Eccleſiis ante annum 1200. Ut proinde unius non admodùm amplius ſæculi res fuerit, c. 11. n. 10. Diutius tamen & in non paucis perſtitit. *ibid.* De Canonicis vide plura tit. Capitula. Quarundam Eccleſiarum Canonicis inferri aliquando fuere & eorum albo inſcripti aliarum Eccleſiarum Epiſcopi & Archiepiſcopi, I. l. 3. c. 64. n. 3. 7.

Canonici regulares.

Canonici Regulares undecimo ſæculo dici cœperunt illi Canonici, qui non ſolùm ut pluribus in locis alii, communem inter ſe vitam agebant, ſed ut ſolebant ex Regulæ ſuæ inſtituto Monachi, patrimonium abdicabant, I. l. 3. c. 11. n. 3. Debent ii originem Inſtitutumque ſuum maximè Ivoni tunc temporis Præpoſito Monaſterii ſancti Quintini apud Bellovacos, & poſtea Carnotenſi Epiſcopo, nu. 7. 8. Quod verò ita quoque ſuos inſtituerat S. Auguſtinus Clericos, Canonicoſve, etſi nullam iis ſcripto reliquit Regulam, iſti Ivonis diſcipuli, aliive ex iis aut ſimilibus prognati, dicti ſunt etiam ab Authoribus ei paribus aut ſupparibus Canonici Regulares ſancti Auguſtini, aut Canonici ſecundùm Regulam Auguſtini, c. 11. n. 8. 9. c. 21. n. 4. 5. 6. Canonici Regulares, qui ſæculo duodecimo leguntur Prębendas in Eccleſiis Cathedralibus habuiſſe, poterant ad nutum revocari à Superioribus ſuis, III. l. 2. c. 27. n. 1. Nec tamen ab iis ſine cauſa debebant amoveri, c. 27. n. 12. c. 28 n. 5. Complurimas in Hiſpania Cathedrales Eccleſias occupant Canonici Regulares, I. l. 3. c. 21. n. 12.

Canonici laici

Leguntur & poſt annum milleſimum Canonici laici, iique erant qui ſe cum agellis ſuis Eccleſiæ alicui & Capitulo dediderant,

ubi panis & vini conſequerentur diſtributiones, quæ panis & vini Præbenda dicebatur, I l.3. c.64. n 1. Tales ultra fieri Canonicos prohibuit Bitterenſe an 1233. Concilium, nec impetravit: adhuc enim ſub Benedicto XII. an. 1339. admittebantur, n. 1. 12. Sed & multis in Eccleſiis antè & poſt, Duces, Reges, Imperatores fuere Canonici, Theſaurarii, Abbates, Capituliſque earum conſuetum præſtitere ſacramentum Canonicorum, eorum veſte induti Choro interfuerunt, & Sacris miniſtrarunt, I. l. 3. c.64. n. 2. 4. 6. 8. 9. 10. 11. l.3. c.54. n 13.

Canonicæ.

Canonicæ in Oriente dicebantur piæ quædam fœminæ quæ fidelium ſepulturæ operam dabant, & in exequiis canentes cum Acolythis Pſalmos ſarcophagum præcedebant. Canonicæ autem dicebantur à Canone ſeu Matricula diſtributionum Eccleſiæ, quibus donabantur, I. l.3. c.51. n 6. 7.

In Occidente verò, ut ſub Pipino cogitatum eſt de Clericis omnibus in communem vitæ ſocietatem colligendis, qui ex Regula iis propoſita dicti ſunt Canonici: ita tum cogitatum eſt de Virginibus & Viduis continentiam profeſſis, & in domo paterna vel privata ſua manentibus, in communem vitæ ſocietatem colligendis; à Regula, quæ fuit ipſis propoſita & indicta, Canonicæ ſunt ſimiliter appellatæ, I l.3. c.43. n.8. 12. In uno omnes Dormitorio accumbebant, & in Refectorio pariter uno reficiebantur, n. 11. Conſtrictæ erant voto caſtitatis, n. 8. 9 Extra Clauſtrum egredi vetabantur, ut proinde ſtabilitatis lege tenerentur, n. 8. 11. Hinc quanquam verè non erant Monachæ, Monialeſve, Sanctimoniales tamen vocabantur, n 8. Cùm poſſent omnes patrimonium ſuum retinere, quædam tamen illud relinquebant Eccleſiæ, & iſtis omnia ſufficienter in Congregatione ſubminiſtrari jubebantur: quædam illius proprietatem ad Eccleſiam tranſferebant, ſolum ejus retinentes uſumfructum: quædam & proprietatem & uſumfructum ejus retinebant, relicta ejus cura cui vellent Procuratori, I. l.3. c.43. n.9. II. l.3. c.6 n. 5. Quæ fierent iis diſtributiones, quæ patrimonii ſui proprietatem & uſumfructum dimiſerant, I. l.3. c.43. n.10. Suas ſibi veſtes texebant, niſi vel eſſent infirmæ, vel ex iis eſſent quæ omnia abdicaverant, n. 5. Nigro induebantur habitu, n.11. Sub Abbatiſſa una degebant, n.8. Quę earum eſſent occupationes, n.9. 11. Poterant ſibi famulas aſciſcere, modò ne plures quàm neceſſe eſſet, nu 11 Hinc licèt in uno omnes loco ſomnum caperent, in uno item omnes reficerentur Canonicæ, erant tamen ſingulis ſingulæ pro cellulis domunculæ, quæ unius muri ambitu univerſæ cingebantur, nu 11. Videntur nondum fuiſſe Canonicę tempore Liptinenſis an. 753. Concilii, n. 12. §. *Non* Tamen in Verno an.755. Concilio vel memorantur vel inſtituuntur, n 8. Etſi porrò in Conciliis tum & deinceps habitis juſſi ſunt Epiſcopi Virgines & Viduas caſtitatem habitu profeſſas ad communis illius vitæ ſocietatem Canonicarumve inſtitutum adhortari: permiſſæ tamen ſibi ſunt intra ſuas ædes, quæ inſtitutum illud nolebant amplecti, nu. 12. Quod verò eas attinet quæ in communem illam vitæ ſocietatem collectæ ſunt, & ex Regula ſibi præſcripta dictæ ſunt Canonicæ: queritur Concilium II. Lateranenſe an.1139. quòd non, ut jubebat Regula, communi uterentur Refectorio & Dormitorio, ſed propria ſibi ædificarent receptacula, I. l.3. c.63. n.2. 7. Illaſque re ad commune Dormitorium & refectorium adigit an. 1148 Remenſe Concilium: ſed & eas gravi ſub interminatione jubet ſe proprio quocumque ſpoliare juxta S. Auguſtini Regulam, n.1. Non quòd Auguſtini regulam initio profeſſæ fuiſſent: ſed fortè quòd à priori ſanctitate ſua deficientibus, eam ipſis ut arctiorem diſciplinę fibulam Synodi Pręſuleſque impoſuiſſent, nu.2. 7. Et quidem ſcribens circa annum 1220 Jacobus de Vitriaco Canonicas ſæculares in Germania, Brabantia, & Hannonia memorat, quæ Dormitorio uterentur communi, qualia ſunt modò ibidem apud Montes & Malbodium, I. l. 3. c.63. n.6. Similes poſt eum Bonifacius VIII. & Clemens V. memorant, n.3. At adeo iſtæ ſe non exuebant proprio, ut Auguſtini jubet Regula: imò adeo à præſcripta primitus Canonicis fęminis Regula deſciverant, ut nec voto caſtitatis conſtrictæ eſſent, nec dum ſe daret occaſio, nubere dubitarent, Præbendas ſuas reſignando, n.6 10. Erant enim veræ Beneficiariæ, & ex Præbendis illis Officii divini recitandi lege tenebantur, n. 10. Similes quoque memorat ſæculo 16. Concilium Colonienſe: eaſque eodem ſæculo Synodus Auguſtana jubet in eodem ſimul Dormitorio recumbere, & ad communem menſam hortatur, n 5. Canonicas in Belgio cum inſtituiſſet an.1285. Guido Flandriæ Comes, quas inter non poſſent admitti, niſi quę certis documentis ſuam poſſent nobilitatem teſtatam facere, conditionem illam Honorius IV. reſcidit, I. l.3. c.63. n.9. Memoratæ ſupra à Jacobo de Vitriaco Canonicæ Germaniæ, Brabantię & Hannoniæ communi cum Canonicis hominibus utebantur Eccleſia, iſtique unà cum eis Choro aderant, & Horas canonicas exſolvebant: quin & proceſſionibus ſimul intererant, iſti ex uno latere, & iſtæ ex altero, nu. 6. Jam altero ante illud tempus ſæculo Synodus II. Lateranenſis ſub Innocentio II illum utroiumque in eundem Chorum ad pſallendum conventum damnaverat, n.1.

Cantor & cantus.

Cantoratus Officium erat apud Græcos, & quidem jam tum ab Ignatii tempore, I. l.2 c 30. nu. 2. Officium item erat apud Latinos: fierique poterat quis Cantor inconſulto etiam Epiſcopo, n. 30. Erant tamen è Clericis, *ibid.* Quid à Cantoribus exigat Iſidorus Hiſpalenſis, c. 31. n 5 Quid S Gregorius, c 77. n 6 Qui hujus officii finis, quanti fieret, & quanta ejus utilitas, c.31 n.5. 6. 7 Præter Cantores illos juniores, erant ſexto ſæculo & ſequentibus, Cantorum, Archicantorum, Præcentorum & Succentorum Dignitates, n 11. Canere & cantui præeſſe non pigebat Preſbyteros & Epiſcopos, c.31 n 6. 7. Gregorius ipſe pueros cantum Eccleſiaſticum docere non gravabatur, n.9. Cantus Romanus in Angliam illatus tum ab Auguſtino ejuſdem Gregorii diſcipulo, tum poſtea ſub Theodoro Cantuarienſi Archiepiſcopo, num. 7. 9. Gregorii item tempore illatus in Galliam & Germaniam, n 9. Per Occidentem Cantores inſtitutionis Romanæ diſpergit, eod. n. 9. Ut ſenſim crevit à minoribus Dignitas Cantoris, c.77. n.6. Perdiu in Anglia is viguit uſus, ut Vintonienſis Epiſcopus Cantor eſſet Eccleſiæ Cantuarienſis, & id muneris in ea obiret diebus ſolemnioribus, I l 1. c.49. n.2. 3. Cantus Romanus cum Romanis Cantoribus iterum in Gallias invectus ſub pipino Rege, & Carolo Magno, I. l.2. c.80. n.1. In Italiam item, Germaniam & Saxoniam, & reliquum Septentrionem à Carolo Magno, n.4. 5. 7. Cantores ipſe & cantum in Regia ſua Capella moderari non dedignabatur, n.6. Quàm Cantores in illo cantu ſuo ediſcendo & perpoliendo non omne ſuum debeant tempus inſumere, ſed in ipſis etiam legendis & ediſcendis Scripturis vacare debeant, n. 11. Damnavit Trullana Synodus uſum, qui in Armenorum Eccleſias fuerat inductus, ut Laici ſeu homines ab Epiſcopo non detonſi, Cantorum vices implerent, I. l. 2. c. 32. n 4. Tempore Balſamonis nonniſi ex Eunuchis ordo Cantorum erat apud Gręcos, n 5. Quàm piè cantari debeat, I. l 2. c.73. n. 10. 11. 15. c 77. num.6. c.80. n.1.

Cantuarienſes Epiſcopi, v. indic. Geograph.

Capellæ & Capellani.

De Capellis plura hìc infrà tit. *Oratorium*.

Hortabatur Chryſoſtomus divites, ut Eccleſias ſeu Capellas, ſeu ut tunc vocabantur, Oratoria ruri in domibus ſuis extruerent, in quibus ſacrificium diebus Dominicis offerretur, & reliquis diebus divina recitarentur Officia, I. l.2. c 92. n 9. Hinc ortum duxere complura ruri Sacella, Oratoria, Beneficia, nu 10. Suæ erant antiquitus Epiſcopis Capellæ, ubi Miſſam ipſi celebrabant. Sic ſolebat Joannes Eleemoſynarius, c.93. n 6. Suæ item Imperatoribus in ſuo Palatio, in quibus poterant quoque Sacra exerceri, *ibid.* Suæ erant ſimiliter Magnatibus in ſuis ædibus ubi Myſteria celebrabantur; etſi id antè Juſtinianus vetuiſſet, nu.5. Capellæ illæ antiquæ Principum, quæ vulgò Sanctæ Capellæ appellantur, exſtructæ fuerant, ut in iis Officia Canonica perſolverentur, quibus & ipſi cum familia ſua poſſent intereſſe, I. l. 2. c.87. n 2.8. 9. Fuit Primitùs Capellæ nomen inditum Regum noſtrorum Oratorium, fluxitque à cappa ſeu capſa Reliquiarum ſancti Martini quæ in eo aſſervabatur, & ad quam præſtabantur ſacramenta in judiciis, I. l.2. c 109. n. 1. 2. Præferebatur iſta ſancti Martini capſa Regibus noſtris in belliciis eorum expeditionibus, n.1. Ad eam & alias Reliquarum capſas divinum Officium illo in Oratorio quotidie decantabatur, c.109. n 3. & c 111 n.16. Et ab eo cappæ nomine Clerici qui hæc præſtabant, Capellani dicebantur, 111 n 16. Jam ſub prima Regum noſtrorum dynaſtia in ipſo regio eorum Palatio Oratorium capellave erat cum proprio & peculiari Clero, ex quo eximiæ pietatis deligerentur Epiſcopi, I. l 2. c.109. n.11 In illum Clerum adgregavit Pipinus ſenior, Regis Regnique Rector, viros ſpectatiſſimæ pietatis, qui inde in Epiſcopos aſſumpti ſunt, n 7. Et ita quoque poſtea factum eſt, c. 111 n 9 11. Erat iſta Cleri Palatini Eccleſiis omnium Regni Eccleſiarum aliqua ratione forma, c.111. n 1. Qui ei cooptabantur Clerici, ſacramentum fidelitatis Regi ipſi exhibebant, n 13. Ab ejus tamen Epiſcopi, ad cujus Diœceſim quiſque eorum pertinebat, juriſdictione non eximebantur, n. 5 Etſi in Clero illo Palatino militantes, addicti nihilominus erant certæ Eccleſię in qua pro communi Beneficiorum lege reſidere debuiſſent, I l.2. c. 112. n.6. §. *Eduardus*. In Norvegiæ Regis Capella non Rex ipſe, ſed ſolus Nidroſienſis, Regni illius Archiepiſcopus Clericos poterat inſtituere, n.3. Id juris in Regum noſtrorum Capella Epiſcopis ereptum queritur Gerſonius, n. 4. Innocentius III. id privilegii Capellę Divionenſi Ducum Burgundie conceſſit, ut non poſſent ejus Canonici vel ſuſpendi vel excommunicari ab Ordinariis: illudque omnibus Capellis Regiis communicatum eſt, I. l 2. c 112 n 6 & l.3.c.36 n.12. De Capellis Regis Anglicanis & earum privilegiis, I. l.3. c.36. nu.8. De Gallicanis, nu 12. Poteſt Epiſcopus viſitare Capellas Regias & Capellanos, nonobſtantibus privilegiis, c.40. n.10. Capellanorum nomine poſt annum Chriſti milleſimum donabantur etiam in Eccleſiis inferiores Chori miniſtri propter Capellas iis ibidem deſtinatas, quas veluti Præbendas obtinebant, I l.3. c.70 n.10. §. *Capellanorum*, & n.11.

Capilli, v. tit. *Tonſura Clericorum*.

Laici olim iis capillos abſcindebant, quos ſibi in filios adoptabant, I. l.2. c.39. n.8. §. *Statius*, & c.40. n.6 Quàm acriter ſæculo 11. & 12. deſævitum ſit à Conciliis in promiſſos Laicorum etiam crines, videlicet etiam uſque ad excommunicationem, I. l. 2. c 42. n.7. 8 Unde illud nutriendæ comæ ſtudium, n.8.

Capitula, v. ſup. tit. *Canonici* & inf. tit. *Seminaria*.

De Cathedralium Eccleſiarum Capitulis per priora quinque Eccleſiæ ſæcula.

Etſi per illa ſæcula nondum ſonaret Capituli vocabulum erat tamen res eo nomine ſignificata, I. l.3. c.7. n.7. Scilicet ſeu tunc Clerus communem cum Epiſcopo ſuo vitam ageret, ut 4 ſæculo cœpit alicubi fieri, ſeu ſeorſim Clericorum quiſque maneret: ipſi tamen Presbyteri & Diaconi civitatis ab Epiſcopo advocabantur in conſortium regiminis, ejuſque erant veluti Conſilium & Senatus, in omnibus cauſis tractandis. Probatur id multiplici exemplo, I. l. 3. c.7. toto. In quo differrent illa Capitula illeve Clerus à præſentibus Capitulis, c.7. n.8. Hi civitatis Presbyteri & Diaconi Rectores & Paſtores erant omnium civitatis Eccleſiarum, aut ſi à Cathedrali necdum erant divulſæ Parochiæ, in ea ipſi omnia implebant Parochorum munia ead. n 8. Mortuo Epiſcopo, per ipſos univerſos, non per ſelectos aliquos ex iis Vicarios tota Diœceſis adminiſtrabatur, niſi ſi aliquorum curam & adminiſtrationem futuro Epiſcopo reſervandam judicabant, c 7. n.13. 14. Ita per eoſdem abſente regebatur Epiſcopo aliqua tamen occurrunt exempla in quibus abſentis Epiſcopi Diœceſis per certos aut Presbyteros aut Diaconos ab eo ſelectos legitur adminiſtrata, *ibid.*

De Capitulis Cathedralium ſæculo 6. 7. & 8. ſeu à Clodovæo ad Carolum Magnum.

Conſtabant ſimiliter per ipſa ſæcula Epiſcoporum Cathedraliumve Eccleſiarum Capitula Presbyteris Diaconiſque civitatis, I. l. 3. c.8. toto Nec iis ſolum qui erant in Eccleſia Cathedrali Presbyteris ac Diaconis, ſed & iis qui erant in civitatis Parochiis ſi quæ erant. eod. C.8. n 3 Necdum in capitulis illis occurrunt Decanus, aut Propoſitus niſi Præpoſitus ille, qui inferiorum Clericorum Collegio imperitaret, n 2 Erant hi adhuc Presbyteri & Diaconi, ut prioribus Eccleſiæ ſęculis, Conſilium & Senatus Epiſcopi, n 11. Fratres eos vocabat Epiſcopus & ſe cum eorum agentem conſenſu inſcribebat, C. 29 nu 5. Canonici item dicebantur ſed ab Eccleſiæ Canone ſeu Matricula cui inſcribebantur, ſcilicet ſtipendiis ejus, ſportulis, diſtributionibuſve ſuſtentandis; cæteriſque ſive urbis ſive ruris Clericis erat idem nomen commu-

ne,

ne, iis solùm exceptis, qui in Magnatum serviebant Oratoriis, ut qui Oratoriis istis nutrirentur, c. 8. n. 3 4 Quosdam ex illis Canonicis suis dotabat Episcopus prædiis & agris Ecclesiæ, quorum usufructu gauderent, n. 5 Si quem ruris Parochum in Cathedralem suam Episcopus Ecclesiam transferebat, pergebat ille si vellet prioris Ecclesiæ suæ esse Parochus primarius seu primitivus, assignatoque ejus aliquo proventu, ei quem sibi in Parochum subrogabat, reliquum ipse percipere, & aliquam semper in eundem illum novum Parochum authoritatem exercere, n. 10

De Capitulis sub Imperio Caroli Magni & stirpe ejus.

Tempore Pipini & Caroli Magni tum ab ipsis tum à conciliis adlaboratum est, ut Clerici omnes in vitam communem quoad fieri posset, colligerentur, I. l. 3. c. 9 n. 1. 2. 3 4. 9. 10. 11 Præiverat iis sub Pipino Crodogangus Metensis Episcopus, fuitque ipse Clericis secum intra ædes Episcopales suas collectis Regulam ex Sacra Scriptura & Canonibus confecerat ac præscripserat, n. 2. 9 Eandem præscripsere sub Carolo Magno concilia clericis, dum eos ad communem vitam adduxerunt, n. 1. 2 Totam hanc Crodogangi Regulam tacito ejus nomine intertexuit Synodus Aquisgranensis sub Ludovico Pio ei Regulæ, quam canonicis servandam scripsit, & quæ Canonicorum Regula dicta est, c. 9 n. 9. & c. 21. n. 6. Immo & ab illa ipsa Regula suum ipsi traxere canonicorum nomen, quod antea trahebant ab ipso Ecclesiæ Canone seu Matricula, cui inscripti erant, ut ex Ecclesiæ stipendiis alerentur, c. 9. n. 1. 2. Orta verò tunc sunt plura capitulorum genera, prout variè colligebantur clerici. Alia enim erant intra aut juxta ædes ipsas Episcopales, in quibus communi cum Episcopo utentes Refectorio & Dormitorio, degebant sub ipso aut alio Præposito: alia seu in eadem civitate extra ædes Episcopales, seu ruri, & quidem vel sub præposito vel etiam sub Abbate intra Monasterium aliquod, communi item cum præposito vel Abbate utentia Refectorio & Dormitorio, I. l. 3. c. 9 n. 3. 5. 6. 7. 10. 11. 12. 14. Monasterium vocabatur unaquæque istarum congregatio, c. 2. n. 9. c. 9 n. 5 Ex iis quę sub Abbate erant, aliæ erant clericorum, qui Monasticam vitam nunquam suscepissent. Aliæ clericorum, qui & ipsi verè eam susceperant, sed relaxata ejus fibula, cœperant clericorum potius quàm Monachorum vitam agere: id quod & in iis ex indulgentia tunc visum est tolerandum, I. l. 3. c. 9 n. 1. 2. 3. 6. 7. 8. 14. II. l. 2. c. 20 n. 1. 4. 5. 6. 9. 11 Quæ fierent istis omnibus capitulorum generibus distributiones, III. l. 2. c. 20 n. 11. Illud quod intra vel juxta ædes erat Episcopales, id est, ipsa pars ejus potior, Presbyteri scilicet ac Diaconi, erant ipsius Episcopi cum quo vitam agebant communem, Consilium & Senatus, I. l. 3. c. 9 n. 12. 13. c. 32. n. 1. Et ipso mortuo Diœcesim administrabant, n. 12 capitulis istis omnibus sustentandis assignata sunt ab Episcopis in perpetuum agri, prædia, Decimæ, Parochiales Ecclesiæ quarum deinceps essent Parochi primitivi, III. l. 2. c. 20 & 21

De Capitulis post annum Christi millesimum.

In Capitulis olim ratio non habebatur nisi Presbyterorum, & Diaconorum: iique ut soli erant consilium & Senatus Episcopi; ita & soli sedes implebant superiores, & jure suffragii potiebantur, I. l. 3. c. 10 n. 1. 2. Ex quo autem Subdiaconatus in Ordinem sacrum evasit, superioribus sedibus & jure suffragii gavisi sunt Subdiaconi, n. 2. 3 & 15. §. *Quoad jus*. Capitulum Ecclesiæ Cathedralis est ex natura sua consilium & Senatus Episcopi, n. 6. §. *Nec*, & §. *In Concilio*, ac n. 8. 9. Optavit Tridentina Synodus & secutæ Gallicanæ Synodi, ut Canonicatibus singulis Ordo sacer illigaretur, n. 4. Quem in capitulo debeat locum Episcopus obtinere, dum ei interest ut Canonicus, c. 10 n. 6. §. *Est*, & §. *Iuvat*. & §. *Sed illud*. Quid possint vel non possint Episcopus & Capitulum separatim & conjunctim, n. 6. 8. Jus & potestas Episcoporum & capitulorum in canonicorum causis, n. 7. 8. Quæ jura capituli sede vacante, n. 10. 11. Quæ jura ad capitulum devolvantur, n. 12. Cum sint Capitula, in quibus soli Episcopi conferant Præbendas; quædam in quibus soli ipsi inconsulto Episcopo Canonici; & quædam ubi Episcopus & Canonici conjunctim: unde profecta illa diversitas? II. l. 1. c. 36 n. 10. 11. 16. Ex his tribus Præbendas conferendi generibus primum illud magis accedit ad primam Ecclesiæ disciplinam, n. 11. §. *Quanquam*, *id*, & n. 17. Si præbenda quæpiam ultra sex menses vacare finatur, eaque pertineat ad collationem capituli, devolvitur ad Episcopum; si verò ad collationem Episcopi; & capitulum devolvitur; si utrique negligant, ad Metropolitanum, n. 11. Si ad Episcopi & capituli pertinent collationem, jam non fit devolutio, *ibid.* §. *Quanquam id*. Ut tamen vel sic possent ad Episcopum devolvi, *ibid.* Alia duo genera præbendas conferendi, n. 12. De Vicariis Generalibus capituli, I. l. 3. c. 10 n. 13. De numero Canonicorum, n. 14. 15.

Capitulorum Officia, scilicet Cellerarii, I. l. 3. c. 67 n. 1. Hospitalarii, n. 2. 3. Thesaurarii & Eleemosynarii, n. 5. Infirmarii, n. 4. Oeconomi vel Archiœconomi, num. 6. Cantores, Succentores, Præcentores, Scholastici, n. 7. Ecclesiæ sæculares quarum Dignitates sunt Abbates, fuerunt aliquando Regulares, I. l. 3. c. 68. num. 13.

De privilegiis Capitulorum.

Capitula Canonicorum ante annum Christi millesimum nec cogitaverunt, nec cogitare potuerunt de petendis à sede Apostolica privilegiis exemptionis ab Episcopi sui jurisdictione, neque de jurisdictionis Episcopalis exercendæ privilegiis: quippe jam à Caroli Magni tempore, unum cum Episcopo suo corpus & Senatum conficiebant, & Episcopalem exercebant jurisdictionem cum eo, ut qui sine eorum consilio nihil ageret, I. l. 3. c. 33. n. 10. 11 12. Jam tamen ferè in immensum an. 1277. excreverant, c. 41 num 4. Exempla jurisdictionis Episcopalis an. 1270. Capitulis ab Episcopis collatæ, III. l. 2. c. 23 n 7. Quæ prima potuit esse origo privilegiorum Capitulorum, I. l. 3. c. 33. n. 2. 3. Ex quo in unum corpus collecti sunt canonici, non potuerunt ab Episcopo non concedi Decano, vel Præposito potestas in cæteros animadvertendi, antea quàm ad Episcopum ipsum deveniendum esset, n. 3. Alia ex illa consuetudine, alia ex Episcoporum ipsorum concessu, alia ex præscriptione orta sunt, n. 3. 6. 16. Ea omnia Synodus Constantiensis rescinderat, n. 5. Non ea tamen rescidit Concilium Tridentinum, sed certis limitibus circumscripsit Dedit videlicet Episcopo potestatem Capitula visitandi & corrigendi, quoties illi fuerit libitum, I. l. 3. c. 4 n. 10. Capitula item exuit potestate dandi ante annum à vacante sed litteras Dimissorias ad ordines, faciendique illos antea celebrare, n. 9. In Italia nulla capitula solvuntur ab Episcopi jurisdictione, contrà verò omnia in Hispania, & quare, n. 8. Omnia Remensis Provinciæ Capitula subsunt immediatè Archiepiscopo Remensi, & quare, n. 15.

In multis Cathedralibus Capitulis Monachi pro Canonicis fuerunt, I. l. 3. c. 11. num. 11 Tales fuerant, quæ ab Augustino & Laurentio Anglorum Episcopis institutæ fuerunt in Anglia Episcopales omnes Ecclesiæ, *ibid.* Et cùm post varios sui casus redintegrata tandem est sæculo undecimo Ecclesia Anglicana sub Vvillelmo Angliæ debellatore, & Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi, eadem in Episcopales sedes ex parte iterum inducta est forma: adeo ut sæculo 12. ex 17. Episcopalibus Angliæ Ecclesiis, octo à Monachis haberentur, & una à Canonicis Regularibus; n. 11. Ineunte sæculo nono, apud Monasterium sancti Martini Turonis Monachi in Canonicos mutati fuerunt, isque sub quo agebant, Abbas erat & Canonicus, I. l. 3. c. 9. num. 6. Alternæ subrogationes Canonicorum & Monachorum per Occidentem, I. l. 3. cap. 19.

In Sipontina civitate Parochiæ ex antiqua consuetudine non aliis creduntur, quàm Dignitatibus, & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis; nec id ad se delatum voluit immutare Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini, I. l. 3. c. 10 num. 5.

Captivi.

Christianos captivos ultrà vendi Bathildis Regina prohibet, II. l. 3. c. 88. num. 6. Pro captivis redimendis vasa sacra conflavere ac vendidere sancti quinque Præsules, III. l. 3. c. 26. n. 2. 8. 9. 17. 18. c. 27. n. 13. 14. c. 29 num. 4. 12. 18. c. 30. n. 4. c. 32 num. 10. 11. c. 48. n. 10. c. 49. n. 5.

Capuana Ecclesia, v. indic. Geograph.

Carceres.

In Cœna Domini quotannis carceres in toto orbe patescere solitos, S. Eligius Noviodunensis Episcopus narrat, II. l. 1. c. 69. n. 7. Ita fieri in die Paschæ jubet Theodosius, & post eum Justinianus, nonnulla tamen genera criminum excipientes, n. 8. Jubent ita fieri Capitularia Caroli Magni in Nativitate Christi, Pascha & Pentecoste, II. l. 3. c. 98 n. 2. Lege Honorii & Theodosii cautum erat ut Judices die qualibet Dominica carceres inviserent; ac inspicerent ne quid inclusis deesset: item ut semel unaquaque hebdomada eosdem inviserent Episcopi, ac eorum utilitatibus servirent, II. l. 3. c. 97. n. 2.

Cardinales.

Quisquis olim fiebat Ecclesię alicujus Episcopus, non commendatarius, seu non ad tempus, sed Titularis, is dicebatur loci illius Episcopus Cardinalis. Plura ea de re apud S Gregorium exempla, I. l. 2. c. 115. n. 2. 4. 5. 6 Et deinceps apud alios, c. 1. 6. Quisquis item erat alicujus Ecclesiæ presbyter Titularis, is ejusdem Ecclesiæ, seu Romæ, seu alibi, presbyter Cardinalis dicebatur. Plura item exempla, I. l. 2. c. 115. n. 2 3. 5 & c. 116. Similiter quisquis erat alicujus Ecclesiæ Diaconus Titularis, vel primarius inter ejusdem loci, seu Romæ, seu alibi, Diaconus Beneficiarius appellabatur Diaconus Cardinalis. Exempla, I. l. 2. d. 11. nu. 2. 4. 6. & c. 116. Erant quoque similem in modum Subdiaconi Cardinales, c. 113 n. 2. c. 115. n. 7. & c. 116. n. 6. Non erant nisi urbium Episcopalium seu presbyteri, seu Diaconi, seu Subdiaconi Cardinales, saltem Gregorii tempore, I. l. 2. c. 115 n. 7. Nam nono sęculo leguntur etiam Cardinales tituli in suburbiis Galliarum, c. 116 n. 1. Iam ante Gregorium extat apud Pelagium Papam nomen presbyteri Cardinalis, & apud Augustinum Episcopi Cardinalis; quanquam res illis nominibus designata omni ab ævo fuerat, I. l. 2. c. 115. n. 8. 9. Ambiebant Episcopi gradum & dignitatem presbyterorum ac Diaconorum Ecclesiæ Romanæ Cardinalium propter illam, quæ penes eos erat eligendi Romani Pontificis potestatem, qui & ex iis eligebatur, I. l. 2. c. 115. n. 10. Perdiu Romanæ ipsius Ecclesię Cardinales non fuere nisi presbyteri, & Diaconi, aut etiam Subdiaconi, non autem Episcopi; erat enim in sua solùm Ecclesia Episcopus quisque Cardinalis, c. 115. n. 10 & c. 116. n. 1. Prima Cardinalium Episcoporum Romanę Ecclesię mentio occurrit sęculo nono sub Stephano IV. qui jubet septem episcopos Cardinales hebdomadarios unaquaque Dominica die sigillatim Missarum solemnia super altare sancti Petri, Romæ celebrare, c. 116. n. 2. Qui hìc vocantur Episcopi Cardinales, octavo sæculo in Compendiensi Concilio leguntur appellati Episcopi Romani, quo iterum & Romanorum Pontificum nomine sub Ottone I. sęculo decimo insigniuntur, n. 6. Iidem illi septem à Petro Damiani vocantur Lateranensis Ecclesię Cardinales: In antiquo Rituali libro Episcopi collaterales & hebdomadarii appellantur, quòd sua quisque sigillatim hebdomada deberent in illa Lateranensi Ecclesia munus Romani Pontificis implere, c. 113. n. 2. In Romano anni 1059. Concilio sub Nicolao II. data est Episcopis cardinalibus eligendi deinceps Romani Pontificis summa potestas & authoritas, quanquam jussi sunt & alios sibi Cardinales adhibere, I. l. 2. c. 13 n. 2. §. *Eminentissima*. In Concilio verò I H. Lateranensi sanxit Alexander III. ut è tribus Cardinalium omnium partibus suffragatio duarum illi creando necessaria esset, ac sufficeret, n. 6. Cùm quis olim Cardinalitia insigniebatur dignitate, omnibus suis antè habitis, ipsoque etiam Episcopatu illico exuebatur, II. l. 3. c. 5 n. 12. Nisi Pontificia interveniret dispensatio, eaque aliquibus aliquando rogatu Principum concedebatur, *ibid.* §. *Certissimè*. Hinc multi oblatam sibi purpuram abnuebant, *ibid.* §. *A Theodorico*, & §. *Diximus*. Hinc disciplinam illam, quę tamen initio sæculi 15 adhuc vigebat, necesse habuerunt Romani Pontifices sensim abrogare, *ibid.* & §. sequenti: novis scilicet Cardinalibus primùm Episcopatus suos ad aliquod tempus in Commendam dare: deinde illos eorumdem perpetuos Commendatores, & Administratores declarare, II. l. 3. c. 33. n. 5. §. *Primogenia*, ac ipsos nihilominus à residentiæ vinculo absolvere, eod. c. 33 n. 2 & I. l. 2 c. 114. n. 12. & 15. Displicuit isthæc mutatio iis Cardinalibus & Consultoribus, quorum consilia requisivit Paulus III. ad Ecclesiasticæ disciplinæ restaurationem, Cardinalatumque ac Episcopatum Beneficia crediderunt incompatibilia ob annexam utrique legem residentiæ, II. l. 3. c. 5. nu. 14. Supponit tamen Tridentina Synodus Cardinales, qui simul sint & Episcopi: nec jam opus est dispensatione, ut qui Cardinalitia dignitate augetur, priorem Episcopatum retineat, nu. 13. At & Episcopum hac dignitate auctum Synodus residentiæ lege constringit, I. l. 2 c. 114. n. 15 & II. l. 3. c. 33. num. 5. Nec

Index

id jam mirum, cùm, licèt in Episcopatu suo resideat, satis ingens aliorum superfit Romæ numerus Cardinalium, qui suam Pontifici præstare possint operam; aliàs verò perpauci essent Cardinales, quando ea lex maximè vigebat, quæ ipsos arcebat Episcopatu, II. l. 3. c. 5. n. 13. §. *Utcumque*, & c. 33. n. 5. §. *Primigenia*. Non possunt porro nisi unum Episcopatum obtinere, sive Titulo sive Commenda ex Concilio Tridentino, c. 5. n 13. Quòd enim iis, qui ex sex illis Cardinalitiis Episcopatibus Romæ circumjacentibus aliquem obtinent, alius etiam quandoque datur Episcopatus, id nihil ad pluralitatem Beneficiorum facit: ex eo quod jam ab annis amplius 800. aut 900. alia sit istorum ab aliorum Episcopatuum natura: nec tam ut Episcopatus quàm ut Cardinalium Tituli spectentur, n. 17. & prolixiùs n. 7. Paulus III. Bulla Gallis Compacti dicta copiam facit Cardinalibus ut ea etiam quę proventibus Ecclesiasticis acquisierint, testamento legare possint: si vero intestati decedant, eorum successio inter ipsorum hæredes, ac Domesticos dividatur, II I. l. 2. c. 48. n. 10. Tituli Presbyterorum Cardinalium olim non erant nisi eorum qui re Presbyteri essent: & similiter Diaconorum Cardinalium Tituli, nonnisi Diaconorum: ut proinde Titulum Diaconi Cardinalis exueret, qui Presbyter Cardinalis fieret, ac Titulum Presbyteri Cardinalis, qui Episcopus fieret Cardinalis. At res postea mutata est, & dati sunt tum Episcopis Tituli Presbyterorum Cardinalium: tum Presbyteris Tituli Diaconorum, tum Diaconis Tituli Presbyterorum, tum etiam simplicibus clericis Tituli Diaconorum, I. l. 2. c. 114. nu. 9. 10 Cardinales an. 1378. vetuit Urbanus VI. à Principibus pensiones accipere. Eos Martinus V. postea vetuit Principum aut Regnorum accipere protectionem. Excepit Synodus Basileensis, ni esset illa protectio gratuita & profecta ex sola charitate. Ne id quidem postmodum Lateranensis sub Leone X. Synodus excepit, n 11. Collegium cardinalium accurata est effigies antiquissimorum Ecclesiæ Capitulorum, I. l. 3. c. 8. n. 12. c. 10. n. 5.

De Cardinalium numero.

Anno 1331. viginti solum erant cardinales, & ex iis Galli septendecim Anno 1352. statuere cardinales, ne unquam essent plusquam viginti. Anno 1378. nondum erant nisi tres supra viginti. Crevit multum numerus eorum per consecuta dehinc schismata. Edixere posthæc Constantiensis & Basileensis Synodi ne essent plures quam viginti quatuor, I. l. 2. c. 114. n. 12. 13. Multæ à Synodo Basileensi & post Sixti IV. mortem à cardinalibus ipsis præscriptæ de cardinalium creatione regulæ referuntur, num. 12. Has inter, ne nisi 24. cardinales unquam crearentur, nec nisi annos 30. jam nati, nec nisi secundùm majorem numerum suffragiorum à cardinalibus scripto datorum, nec nisi tres ex uno Regno, & ex una Diœcesi unus, Pontificisque ipsius aut cardinalium nepos nullus, *ibid.* Postremum istud caput mollivit illa cardinalium post Sixti IV. mortem conventio, permittens Pontifici, ut ex suis cognatis unum, sed solum, creare posset cardinalem, *ibid.* Huic cardinalium numero pauci inde adjecti sunt usque ad Leonis X. tempora, qui eos, qui tum erant cardinales, suspectos habens ob conjurationem contra se initam 31. novos creavit. Numerus postea tamen ad 40. revocatus est. At tandem ad 70. pervenit, n. 13.

De honore Cardinalibus habito.

Diu suum quique gradum Cardinales servavere: adeo ut ne ipsi quidem Episcopi cardinales subscriberent ante alios Episcopos Ordinatione priores, nec Presbyteri cardinales ante illos prorsus Episcopos, I. l. 2. c. 113. n. 1 c. 116. n. 8. Cœpere primùm Episcopi cardinales aliis omnibus anteire Episcopis: & eò quoque postea cardinales alii sensim pervenere, c. 113. n. 2. §. *Quæ mihi*. Quibus id rationibus & gradibus sensim pervicerint, n. 2. 3. 6. 7. Etsi jam post medium sæculum ii & sæculo duodecimo legantur quandoque cardinales omnes Archiepiscopis etiam antepositi in Conciliis Romano ac Beneventano, & in Galliis, non hæc tamen fuit iis semper deinceps prærogativa, suumque identidem gradum Episcopi recuperavere, c. 113. num. 2. 3. 6. In Concilio tamen I. Lugdunensi an. 1245. sederunt omnes in eminentiori ante Archiepiscopos loco, c. 113. num. 7. Immo & in Concilio II. Lugdunensi an. 1274. ante Latinos Constantinopolitanum & Antiochenum Patriarchas, c. 114. n. 1. Concertationes in Anglia & in Polonia contra hanc sedendi prærogativam, c. 114. n. 1. 3. Dudum tamen ante hæc tempora in Oriente supra Episcopos & Metropolitanos sedebant quinque vel sex primarii Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diaconi, I. l. 2. c. 105. n. 5. 6. 7. 8. 9. c. 114. n. 16. Galero pileove purpureo ab Innocentio IV. donati sunt cardinales in primo illo Lugdun. Concilio aut anno superiore, I. l. 2. c. 113. n. 7. Vix ante Clementis VI. tempora missus est ad cardinales in Provinciis, illum ipsi Romam quæsitum contendebant, c. 114. n. 14. Donavit eos deinceps Paulus II. alio purpureo capitis integumento minore, quo in iis uterentur cerimoniis, in quibus galerum illum gestare non possunt, c. 113 n. 7. Jam verò ante Innocentii IV. tempora donati fuerant purpura, si non cardinales universi, saltem cardinales Legati, *ib.* Honores cardinalib. impensi vel negati à Principibus, c. 114. n. 5. 6. 7 Quanto in honore essent medio sæculo nono, II. l. 3. c. 32. n. 5. Adhuc sub Francisco I. Franciæ Rege præibant Regiæ stirpis Principibus, c. 64. n. 7 At in Possiacensi tandem anni 1561. Colloquio decretum est ut iis cederent deinceps, I. l. 2. c. 114. n. 7. Crux Cardinalibus, ni Legati sint, non prægestatur: sed id tamen juris à Gregorio XI eis concessum est, ut neque Archiepiscoporum neque Patriarcharum Crux coram ipsis possit explicari, I. l. 2. c. 59. n 5. Eorum Palatia gaudent asyli privilegio, II. l 3. c. 100. n. 9. §. *Adverte*. Romanæ urbis Presbyteri cardinales, & cardinales item Diaconi in Titulis suis & in Capellis subjectis Episcopali aut quasi Episcopali utuntur jurisdictione; adeo ut visitandi, interdicendi & excommunicandi habeant potestatem. Unde id profectum, I. l. 2. c. 26. n. 8.

Carlomannus.

Carlomannus Caroli Calvi filius Diaconatu primùm ob flagitia sua spoliatur, ac ad communionem laicam removetur: tum reus conjurationis factus, capitis quidem damnatur, sed oculis tamen solùm & libertate orbatur, II. l. 1. c. 13. n. 4. & c. 25. n. 1.

Carmelitæ.

Aimericus Lemovicensis Patriarcha Antiochenus sæculo duodecimo initium dat Carmelitarum cœtui, I. l. 1. cap. 26. num. 3. §. *Antiochenus*.

S. Carolus Borromæus.

Cautio ejus & diligentia in Beneficiorum dispensatione: & quàm hac in parte dicto ei essent audientes ipsius Clerici, II. l. 1. c. 40. n. 12. & 14. §. *Ingenuè*, & c. 53. n. 13. Parens haberi posset Seminariorum, c. 102. n. 10. Ut illa egregiè instituerit, n 6. 7. 8. 9. Ut sua paulatim dimisit Beneficia, II. l. 3. c. 9. n. 20. c. 20. n. 14. c. 42. n. 11. §. *Eam*, & n. 12. Ejus in pestilentiæ periculis constantia. II. l. 3. c. 70 n. 5. 6 Ejus visitationes, c 80. n. 5. & 15 Stupenda ejus hospitalitas, III. l. 3. c. 49 nu. 10 De eo prolixè, III. l. 3. c. 41. n. 13.

Carolus Calvus.

Carolus Calvus Imperator in Concilio Pontigonensi Legatum agit Joannis VIII. Papæ, qui suas ei vices commiserat, I. l. 1 c. 33. numer. 3. Doctos undequaque viros in Galliam accersit, II. l. 1. c. 98. num. 7.

Carolus Magnus.

Summa ejus eruditio, pietas, & in litteras reparandas cura, II. l. 1. c. 96. n. 1. usque ad n. 10 Summa ejus in reos clementia, c. 72. n. 9 Et comedenti Reges etiam ministrabant, c. 96. n. 8 Ejus encomium, c. 100 num. 7 Qua esset in Episcopos reverentia, I. l. 1. c. 56. num. 2 Cautiùs erat & Officiorum peritissimus, ac utrumque in Capella Regia dirigere non dedignabatur, I. l. 2. c. 80. n. 6 Ut inducendis in Gallias, Italiam, Germaniam, Saxoniam, & reliquum Septentionem cantui & Officiis Romanis adlaboraverit, num. 2. 3. 4. 5. 8 Nocturnis aderat Officiis, cum per sanitatem poterat, I. l. 2. c. 83. num 6 Thassilonem Bavariæ Ducem ac filium ejus reos perfidiæ jubet In Clericos attonderi, & in Monasteria detrudi, II. l. 1. c. 28. n. 4. 5 Sic filium suum Pipinum cojurationis in se reum, nu. 6 Omnes ferè terras dedit Ecclesiis, & quare, II. l. 2. c. 48. n. 5 Rex Persarum ei Legationem mittit, & dominium sancti Sepulcri locive in quo fuerat extructum, concedit, II I. l. 1. c. 28. n. 10 Quæ Leonis III. Papæ partes, cum eum instituit Imperatorem, c. 29. n 11 Quàm in suo testamento munificus fuerit in Ecclesiam, III l. 1. c. 23 n. 16

Carthaginenſis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Carthago nova, v. indic. Geograph.

Carthusiani.

In Aquileiensi an. 1596. concilio præceptum est, ut prælegerentur publicè Tractatus Teologici in Monasteriis, & in ipsis etiam Charthusianorum Cœnobiis, ubi commodè fieri posset, II. l. 1. c. 19. n. 10 Plures initio nolebant esse in Cœnobiis, quàm duodecim, præter Priorem ipsum, III. l. 1. c. 53. n. 8 Quàm abhorreat à litibus eorum Institutum, II. l. 3. c. 111. n. 5. & 10 Votum etiam emiserant, se sua litibus non repetituros, sed Episcopum solùm de illato sibi damno admonituros, eod. n. 10.

Casimirus.

Casimirus Poloniæ Princeps è Diacono Cluniacensi fit Rex Poloniæ an. 1040. ex dispensatione Romani Pontificis, aut extremæ Regni illius calamitati occurrerentur. Eaque prima est in illo genere dispensatio, II I. l. 3. c. 24. n. 12

Cassianus.

Erat ex Gallia oriundus, scilicet ex Provincia ipsa, I. l. 3. cap 24. num. 3.

Cassiodorus.

De Cassiodoro, II. l. 1. c. 95. n. 8

Casus reservati.

Peccata solùm publica, & quidem ex eo peccatorum genere, quæ pœnitentiæ publicæ erant obnoxia, cœperunt Episcopi sibi reservare, I. l. 2. c. 14. n. 2 Adjecta sunt iis postmodum graviora quęque, etsi etiam occulta, n. 4. 5. 8 Poterant tamen ab iis quivis Presbyteri infirmos in articulo mortis absolvere: iique si convalescebant ex morbo, debebant nihilominus postea Episcopum adire, ab eo vel ejus authoritatem pœnitentiam suscepturi, n. 4. §. *Concilium*. Optabat Gersonius ut sola publica reservarentur, n. 7. Idque perfecit in Germania Cardinalis Campegius, ibi Legatum agens Romani Pontificis; itemque aliqua Germaniæ Concilia, n. 8. Synodus tamen Tridentina non ad sola publica, sed ad atrociora & graviora, in quibus utique occulta multa, istam Episcoporum reservationem revocavit, *ibid.* Potest Confessor casus reservatos alterius Diœcesis absolvere in ea, in qua degit, si in ea non sunt reservati, nec fraus adsit, I l. 3. c. 40 n. XIII. Statuta Cluniacensia reservant Abbatibus & Provincialibus atrociora aliqua Monachorum suorum scelera, I. l. 2. c. 14. n. 7. Statutum Chartusiensium Superioribus reservat culpas graves, *ibid.*

Casus Papæ reservati.

Potest Romanus Pontifex ex Concilio Tridentino pro suprema authoritate ei tradita in universa Ecclesia quosdam casus sibi reservare, I. l. 2. c. 13. n. 8 §. *Nec*. Olim tamen & perdiu nihil fuit discriminis inter casus Romano Pontifici & casus Episcopis reservatos, c. 13. n. 1. & c. 14. n. 1 Reque vi Ordinis Episcopalis inest Episcopo cuilibet dimittendorum quorumcumque peccatorum potestas, c. 13. n 8 §. *Cæterojui*. Quæ verò deinceps facta est hujusmodi reservatio à Romano Pontifice, non ex typho quodam superbiæ Pontifices alios deprimere volentis profecta est, c. 13. n 3 Sed duo sunt capita quæ istam sensim Romano Pontifici reservationem peperere. Primum est, quòd ipsi undequaque Episcopi suos Pœnitentes gravium criminum reos Romam pergere compellerent, ut vel confirmaretur, vel augeretur, vel mitigaretur pœnitentia, quam ipsimet iis imposuerant, vel ab eo scelerum enormium absolutionem impetrarent, c. 3. n. 8 Varia istius consuetudinis exempla sæculo 11. & deinceps, c. 13 n. 1. 7. & 8 Secundum est quòd ipsi Episcopi & Synodi etiam, ut majorem quorundam criminum horrorem incuterent, ea Romano Pontifici reservarint, n. 8 Varia similiter istius consuetudinis exempla per eadem circiter tempora, n. 2 4 6 7 Quæ ei reservata sunt peccata, I. l. 2 c. 13. n. 4. 9. 10. 12 Utplurimùm olim Romanus Pontifex Pœnitentes istiusmodi ad ipsorum Episcopum Roma remittebat ab eo absolvendos, n. 3 Quicumque olim à casibus Romano Pontifici reservatis secupiebant absolvi, Romam pergere debebant, exceptis quibusdam personarum generibus, n. 5. 6. 9. & 11 Quòd verò id permolestum esset, designati sunt in omnibus Ecclesiis Presbyteri, quibus potestas ab iis absolvendi delegaretur, n. 11

Cathechistæ.

Hoc primò fuit munus Episcoporum, tum deinde communiter Diaconis traditum, quamquam & aliquando Laicis, I I. l. 1.

c. 92 num. 12. 13. 14. Graviſſimi Catechiſtæ in ſchola Alexandrina, num. 1.

Cathedralis Eccleſia.

Sola initio Cathedralis Eccleſia totam Diœceſim in ſua ditione habuit, & ab ea cæteræ per orbem ſcaturiebant Eccleſiæ, III. l. 2. c. 7. num. 1. Cathedralis olim Eccleſia, ſive privatim, ſive publicis Parochorum ruralium proceſſionibus à Diœceſanis omnibus quotannis ſemel ſaltem viſitabatur, iiſque benedictio Epiſcopalis nec ſine Romanis Indulgentiis impertiebatur, II. l. 3. c. 42. n. 2. Laici omnes ab Agathenſi Concilio jubentur in Feſtis ſolemnioribus intereſſe divinis Officiis Eccleſiæ Cathedralis, vel Parochiarum ſuarum, II. l. 3. c. 26. num. 15 Si quem Epiſcopus è Parochis ruris in Cathedralem Eccleſiam ſuam volebat trasferre, pergebat iſte prioris illius ſuæ Eccleſiæ Parochus eſſe primarius, ſeu primitivus, aſſignatoque ejus aliquo proventu ei Parocho, quem ſibi ſubrogabat, reliquum ipſe poterat percipere, & aliquam ſemper in eundem Parochum authoritatem retinebat, I. l. 3. c. 8. num. 10

Cathedraticum.

Sic vocabatur jus certam pecuniæ ſummam accipiendi, quo utebantur Epiſcopi ſuas viſitando Parochias. Prima omnium illud ſtatuit vel memorat Bracarenſis Synodus, & ex ea Synodus VII. Toletana. Nec erat niſi duorum ſolidorum aureorum, III. l. 2. c. 15. num. 8. 9. & c. 32. num. 10 Creditur Ivoni & Gratiano Pelagius II. illud idem in Sicilia commendaſſe, & in eodem ſolvendo cenſu collocaſſe, c. 14. num. 15. Illud & quidem duorum ſolidorum aureorum perrexerunt Epiſcopi à Parochis exigere ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis, III. l. 2. c. 32 num. 10 Perrexerunt & poſt annum milleſimum, c. 34 num. 4 5. 6 Et etiamnum viget id juris: nec poteſt illud præſcribi, c. 34. num. 5. 7. Idem eſſe videtur ac quod Synodaticum appellatum eſt: ut Cathedraticum dicatur, quia datur in honorem dignitatis Epiſcopalis; Synodaticum verò, quia in Synodo perſolvebatur, c. 34. n. 4. 5. 7. Aliquid tamen fortè intererat, c. 32. n. 10. c. 34. n. 7 ſuum erat Archidiaconis & Decanis Ruralibus Cathedraticum, c. 34 n 6. § *Quæ*.

Catholici.

Ita vocantur nonnulli in Oriente Patriarchæ, quod nomen traxerunt ab ipſa ditionis eorum amplitudine, & Epiſcoporum iis ſubjectorum numero. Tales erant Armenorum Patriarchæ duo, qui & ipſi tamen Epiſcopo Antiocheno ſubditi erant, cujus tandem jugum excuſſere, I. l. 1. c. 16. n. 7. & c 24. num. 5 Jam tempore Procopii atque adeo Juſtiniani in uſu erat id nominis, c. 24. n. 4 Suus quoque Neſtorianis eſt in Oriente Catholicus, n. 7 Suus item Cophtis ſeu Ætiopibus, c. 25. n. 3.

Cauponæ.

Cauponæ Clericis interdictæ à Conciliis & Patribus, II I. l. 3. c. 45. n. 9. c. 36. n. 45. 11.

Cauſæ majores.

Ut ſenſim Romano Pontifici reſervatæ fuerint, & quæ illius in iis authoritas, II. l. 2. c. 61 n. 14. *& ſeqq.*

Cellæ.

Ita dicebantur, cum Monachi pauci relicta ipſa Congregatione Monaſterii, novas in vicinia ſedes, & cellulas ſibi conſtituebant, I. l. 2. c. 94. n. 8 Id Concilia fieri vetant ſine Epiſcopi licentia, *ibid.* Vetantur & pauciores ibi quàm ſex Monachi habitare, c. 95. n. 3. Suberant ſemper, & iſtæ Abbati ipſi à quo diſceſſerant, c. 94. n. 8 Harum aliæ evaſerunt in ſimplicia Clericorum Beneficia, *ibid.* Aliæ etiam in Abbatiolas prioribus tamen Abbatibus ſubjectas, c. 95. n. 4 Initio hæ cellæ fuerunt firmæ quædam, ſeu villæ agreſtes, I. l. 3. c. 25. n. 9 De iiſdem etiam c. 69. n. 1. 2. 3.

Cellerarii.

De iis I. l. 3. c. 66. n. 11. c. 67. n. 1.

Cenomanenſis Epiſcopus.

Cenomanenſis olim Epiſcopus poterat Ducem Comitemve Regionis ac Judices Regios eligere. Data quoque ei fuit à Theodorico III. cudendæ monetæ poteſtas, III l. 1. c. 27. n. 4.

Cenſuræ.

Cenſuris agere pro bonis Eccleſiæ Juſtinianus Epiſcopos ac Parochos vetat, III. l. 1. c. 70 n. 9.

Cenſus annuus.

Cenſus annuus qui Romanæ olim Eccleſiæ pendebatur, pro locis juriſdictioni Principum vel Epiſcoporum exemptis, ipſa ſcilicet eorum ſubjectione Romanæ Sedi in eorumdem fundatione: erat in teſtimonium loca illa fuiſſe ſancto Petro à Fundatoribus data, I. l. 3. c. 33. n. 6. 7. 9. 10

Centulenſe ſeu S. Richarii Monaſterium.

In Monaſterio Centulenſi educabantur Ducum, Comitum, Regumque Franciæ filii, I. l. 3. c. 6. n. 7. & 8

Cereus Paſchalis.

Jubet Toletana IV. Synodus cereum Paſchalem qui in Hiſpania benedici ſolitus erat, benedici quoque in iis Galliarum Provinciis quæ Ghottis parebant, I. l. 2. c. 76. n. 5.

Certamen ſingulare.

Singulari certamine Laici accuſati criminis alicujus ſuam nono ſæculo innocentiam approbabant, & Clerici ſimiliter, ſed per Laicum interpoſitum, II. l. 3. c. 109. n. 7.

Charitas.

Efficit charitas ut ſingulis noſtrum communia ſint tamquam invicem membris bona & mala aliorum, H. l. 2. cap. 18. num. 11. § *Vide*.

Charitativum ſubſidium.

Charitativum ſubſidium illud dicitur quod Epiſcopi ex Concilio III. Lateranenſi poſſunt flagitare, juſta, gravi, evidenteque neceſſitate eos coarctante, II I. l. 2. c. 34 n. 8

Charta.

Quid fas aut nefas ſit, vel fuerit olim, exigere vel accipere pro charta in ſeu Ordinum ſeu Beneficiorum collatione, præſentatione, &c. II I. l. 1. c. 62.

Chartophylax, v. mox tit. *Chartularius.*

Chartophylaces etſi ii erant qui & Romæ Chartularii, longè tamen amplioris erant dignitatis in Oriente. Chartas & monimenta Eccleſiæ, ſecus quàm in Occidente aſſervabant, Bibliothecæque præerant. Hinc multæ eorum partes in Conciliis, I. l. 2. c. 104. n. 3. 6. Etſi verò legitur aliquando Chartophylax Presbyter, primis tamen quinque Eccleſiæ ſæculis erant è Diaconis, num. 3. Eò crevit illorum dignitas, ut jam tum ſupra Presbyteros ſibi conſeſſum arrogarent, num. 4. Imò quamquam nondum tempore V II. & V I II. Synodi ſupra Epiſcopos & Metropolitas legantur ſediſſe; id tamen poſtea ſenſim pervicit Chartophylax Conſtantinopolitanus, & id tum conſuetudine, tum Imperatoriis Edictis firmatum eſt, ſed tamen extra Sanctuarium & etiam extra Concilia, niſi quòd iſta Conciliorum exceptio nec ſemper nec in omnibus Conciliis obtinebat, I. l. 2. c. 105. n. 5. 6. 7. 8. 9. c. 114. nu. 16. Id primariis quinque aliis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Diaconis cum eo commune erat: ut ſupra Epiſcopos ac Metropolitas ſalerent, c. 114 n. 6. Quàm ampla eſſent ejus munia & poteſtas, c. 105. n. 4 Omnia exercebat jura ipſius Patriarchæ, os & manus ejus vocabatur, ejus item erat Officialis & Pœnitentiarius, numer. 7. 8. 10. Quàm magnificè certis in occaſionibus incederet, numer. 4.

Chartularii.

Chartulariorum, qui & in Oriente dicebantur Chartophylaces, officium & dignitas proximè accedebat ad Notariorum officium, I. l. 2. c. 104. n. 2. Eorum opera S. Gregorius in graviſſimis quibuſque negotiis utebatur, ſeu erga Epiſcopos, ſeu erga etiam Concilia, ſeu erga alia quæque, n. 2

Chirurgia.

Chirurgiam vetant Canones à Clericis exerceri. Nihil tamen irregularitatis contrahit Clericus in iis, quas facit, eam exercens, ſectionibus, ſi adſit ei dexteritas, ſcientia, diligentia, & abſit periculum mortis aut mors ipſa & mutilatio, II. l. 1. c. 75. n. 9. §. *Synodus*, & n. 12. c. 76. n. 1. §. *Strictius*, & n. 2 Vetat Concilium IV. Lateranenſe Subdiaconos & ſuperiores Clericos ei vacare Chirurgiæ, quæ ignem & ferrum adhibeat, H I. l. 3. cap 22. numer. 2.

Chorepiſcopi.

Nulli in Oriente memorantur tribus primis Eccleſiæ ſæculis. Nulla eorum in Occidente mentio ante Regienſe an. 439. in Gallia Concilium. Nulli umquam in Africa fuere, I. l. 2. cap. 1. numer. 13. Erant hi Epiſcoporum Vicarii Foranei, in vicis villiſve inſtituebantur, in Parochiorum Ruralium curam incumbebant, Tractum ſibi ab Epiſcopo aſſignatum viſitabant, unde & Viſitatores in Canonibus leguntur appellati, cap. 1. num. 3. 10. 15. 16. Dicebantur ad Septuaginta formam inſtituti: ſolis erant Epiſcopis inferiores; & quamquam rurales ſolùm curarent Parochias, ipſis tamen etiam Presbyteris civitatis erant ſuperiores; adeo ut præ illis poſſent in Eccleſiis Cathedralibus offerre Sacrificium, n. 2. 7 9. 16. Plures aliquando ſub uno erant Epiſcopo; adeo ut quinquaginta ſibi obnoxios haberet Baſilius, num. 15. Duplicis erant generis: quidam enim veri erant Epiſcopi; ut cum vetans Canon Laodicenus Epiſcopos ultrà in villulis & in agris conſtitui, eos qui hactenus ita fuerant inſtituti, in Viſitatorum Chorepiſcoporumve ordinem relegat: ut cùm item Canon Nicænus permittit Epiſcopis Orthodoxis, ut redeuntes ad Eccleſiam Novatianos Epiſcopos donent loco & gradu Chorepiſcoporum: ut cum item Epiſcopum vi quapiam ab ingreſſu civitatis ad quam erat Ordinatus prohibitum quiſpiam Epiſcopus ſibi Chorepiſcopum aſſumebat, I. l. 2. c. 1. num. 3. 4. 5. Nec tamen iſtis ultrà licebat quàm Choreſpiſcopis vulgaribus & ſimpliciter dictis, nu. 3 5. Alii ergo erant vulgares & ſimpliciter dicti Chorepiſcopi, iique haud erant Epiſcopi, tum quia, contra ipſos de Epiſcoporum inſtitutione Canones, in vicis & agris inſtituebantur; tum quia plures in una civitate Diœceſive Epiſcopos eſſe vetabant quoque Canones; tum quia Viſitatorum appellatio non decuiſſet Epiſcopi Majeſtatem; tum quia ab uno ſolùm civitatis Epiſcopo ipſo cui ſuberant, ordinabantur; tum quia ad Septuaginta formam eſſe dicebantur, I. l. 2. c. 1. num. 3. 4. 10. & c. 2. num. 11. Expenditur Canon X. Antiochenus de Chorepiſcopis, cap. 1. num. 5. 6 Item XII. Calchedonenſis de iiſdem, num. 7. 8 9. Emendatur de iiſdem Canon X II I Ancyranus, n. 11. Eos vel invexit vel multiplicavit Canonum imperitia aut Epiſcoporum deſidia, c. 2. n. 2. Iis tribuit Canon Antiochenus facultatem Ordinandi Clericos inferiores, nempe Græcis, Lectores, Exorciſtas & Subdiaconos, I. l. 2. c. 1. n. 5. Eandem iis tribuit Baſilius, niſi quod cavet ne eam inconſulto exerant Epiſcopo, n. 12. Hanc nequidem tribuit Regienſe Concilium Armentario, quem, eo quòd à duobus ſolum Epiſcopis & Metropolitano quidem inconſulto, fuerat in Epiſcopum Ordinatus, retrudit in Choreſpicoporum locum. Ei tamen facultatem concedit Neophyros confirmandi, de qua ſilent iſti Canones Græci, c. 1. n. 13. & 14. Plura tamen auſi ſunt poſtmodùm in Occidente, nempe non Confirmare modò, non minores modò Ordines & Subdiaconatum, ſed & Diaconatum & Presbyteratum conferre, Virgines & Eccleſias conſecrare, I. l 2. c. 2. n. 1. Quapropter Synodus Ratiſponenſis ſub Carolo Magno lata priùs à Leone II I. ſententia, tum Chorepiſcopos vetuit ultrà creari, tum hactenus creatis ſolam reliquit minores Ordines conferendi poteſtatem, tum juſſit iterari adminiſtratam jam ab iis Confirmationem & Virginum Eccleſiarumque conſecrationem, & Subdiaconorum, Diaconorum ac Presbyterorum Ordinationem, negans videlicet eos umquam veros fuiſſe Epiſcopos, c. 2. n 1. 2. 3. Eccur dum iis relinquitur Minores Ordines conferendi facultas, negatur Virgines conſecrandi, n. 3. Etſi verò hac Synodali ſanctione modeſtiores effecti ſunt Choreſpiſcopi, haud tamen fuerunt extincti, eorumque adhuc poſtea extat mentio in Conciliis Noviomenſi, VI. Pariſienſi, II. Aquiſgranenſi, Meldenſi & Metenſi, I. 2. c. 2. n. 4. 6. & 8 Vetat eos Concilium illud Pariſienſe Confirmationem impendere; Synodus illa Metenſis tum Confirmare, tum Eccleſias dedicare, tum alios conferre Ordines quàm minores, nec hos aliter, quàm de Epiſcopi licentia, n. 4 Suppoſitionis arguitur Epiſtola aut pars Epiſtolæ Nicolai in qua dicuntur veri eſſe Epiſcopi, I. l. 2. c. 2. n. 3. 6. Adverſus eos minùs in Oriente ſævitum eſt, quòd in ſuis ſe continerent iſti finibus. Tribuit ei II. Synodus Nicæna facultatem Lectores Ordinandi, ex permiſſu tamen Epiſcopi, n. 9. In Oriente jam nulli erant poſt annum Chriſti milleſimum, *ibid.* Scribebat an. 1612. Cyrillus Alexandrinus Patriarcha in ipſo Patriarcatu Alexandrino à ducentis annis Chorepiſcopos deletis Epiſcopis juvare Patriarcham. At cum hi debeant Diaconos & Presbyteros Ordinare, neque enim iis per totum tractum illum Ordinandis ſolus ſufficeret, ſola ſit mutatio nominis oportet, n. 10.

Index

Chorus.

Chorus Iſidoro Hiſpalenſi ex eo dictus eſt, quod initio in modum coronæ circum aras ſtarent Clerici, & ita pſallerent alternatim Antiphonas, I. l. 2. c. 76. num. 1. Intra cancellos altaris chorumve Clericorum S. Baſilius Valentem imperatorem ſedere paſſus fuerat immo juſſerat, poſtquam ille ſua altari dona obtuliſſet. Ambroſius verò poſtea Theodoſium Imperatorem eò ſolum admiſit dona ſua offerentem, at poſt oblationem inde juſſit recedere, I. l. 2. c. 79. n. 3. Hancque conſuetudinem invexit Theodoſius in Orientem: adeo ut ex eo tempore nonniſi ipſius oblationis tempore Chorum Clericorum Sacrariumve, & ut vocant, ſacra aulæa Imperatoribus ingredi liceret: populo autem ne tunc quidem hæc liceret altaris ſepta ingredi: vigebatque adhuc illa conſuetudo tempore Synodi Trullanæ, c. 79. n. 1. 2

Chriſtus.

Chriſtus, ut qui Verbum Patris erat, ipſaque æterna Veritas, Legis novæ ipſe Lex fuit, Sacerdos & Victima, I. l. 1. c. 1. num. 1 Pergit ſuum in cœlis ipſe per ſe Sacerdotium exercere, & in terris per eos, quos, cœlum repetens, Sacerdotii ſui reliquit ſucceſſores, *ibid.* n. 2. & 3. Dum in terris poſitus minoris oſtentat in vita ſua formam perfectionis, minorem ſcilicet pœnitentiæ vel paupertatis auſteritatem; eo revera majorem exhibet nobis perfectionem, III. l. 1. c. 1 n. 13. & 14.

Chronicum Arabicum.

Chronici Arabici Alexandrini ſcriptor eſt Jacobita ſeu Eutychianus: ideoque poſt Dioſcorum ipſum Patriarcham olim Alexandrinum, nonniſi Eutychianos Patriarchas Alexandrinos enumerat. Scribebat ille ante annos ab hinc quadringentos, I. l. 1. c. 25. n. 1.

S. Chryſoſtomus

Baptizatus ſex annos agit in ſolitudine, nec tamen Monachus fuit, III. l. 3. c. 3. num. 10. Antiochiæ concionatur, II. l. 1. c. 88. num. 9. Fit CP. Epiſcopus, II. l. 2. c. 65. num. 10 & l 3. c. 35. num. 11. Eccur ſuam in Aſiæ Eccleſias exeruit authoritatem, I. l. 1. c. 10. n. 5. & 8. & II l 3. c 36. num. 4. Legatio ejus ad Gainam, eod. c. 36 num. 4 Ejus magnanimitas, II. l. 3. c. 58. num. 7. Quam frugi & modeſta ejus menſa, vitæque ratio, III. l. 3. c. 36. n. 8. 9. 10. 11. 15. Conſtantinopolitana duo adversùs eum Conciliabula. Deportatur in exilium: mortuus inde revocatur Conſtantinopolim, II. l. 3. c 43. n. 5. 6.

Ciſtercienſes.

In ipſo an. 1098. exortu ſuo renuntiant Privilegiis, ea ſe profitentur non petituros, ſubjectionem Epiſcopis profitentur, I. l. 3. c. 28. n. 6. 8 10 Sibi item auro & argento in vaſis ſacris (calicibus exceptis) item & ſerico in ſacris veſtibus interdicunt, III l. 3. c. 33. num. 5. Petunt tamen poſtea privilegia, eoſque Innocentius IV. abſolvit ab Epiſcoporum viſitatione & correctione, nu 12. Intra centum ab exortu ſuo annos conſtruxerant ad duo Monaſteriorum millia, I l. 3. c 28. nu. 12. Et intra ſexaginta non admodum annos Abbatias habuere quingentas, I. l. 3 c. 68. num. 3. Filiæ Ciſtercienſis Abbatiæ & quam antiquæ, n. 11. In Capitulo Ciſtercienſi Generali adeſſe debebant ſingulis trienniis Abbates Hungariæ, quarto quoque anno Abbates Scotiæ, Hiberniæ, & ſingulis quinquenniis Abbates Norvegiæ, Livoniæ, Græciæ & Syriæ, II. l. 3. c. 42. n. 13 *ſ. In.*

Claravallenſis Abbas.

Ei & Abbati Cluniacenſi Hiſpania fuit olim tributaria, III. l. 1. c. 32. n. 9. *ſ. Statius.*

Claudius Thaurinenſis.

Natione Hiſpanus à Ludovico Pio, in cujus Palatio Presbyter agebant, aſſumptus eſt ad Epiſcopatum Taurinenſem, II. l. 1. c. 97. n. 3

Clauſtralia Abbatiarum officia.

Pia officiorum illorum Clauſtralium inſtitutio, III. l. 2. c. 27. nu. 9. Quominus ad vitam darentur, Concilium III Lateranenſe prohibet, c. 26 n. 2. & 5. Erant rationibus reddendis obnoxii, qui ea poſſidebant, n. 3. & 5. Exempla tamen officiorum Clauſtralium exeunte 13. ſæculo cum ſuis prædiis partiorum inter Monachos ad vitam, ne ad reddendas quidem rationes obnoxios, III. l. 2. c. 26. n. 8. & c 27. n 7. Officiales Clauſtrales ad nutum Superiorum amovibiles jam eſſe Tridentina Synodus jubet, c. 26 n. 10 Idem antea Benedictus XII. an. 1336. ſtatuerat, c. 27. n. 7. Clauſtralia officia Regiarum etiam Abbatiarum non à Rege, ſed ex Ordinis Conſtitutionibus creari debent, II l. 2. c. 39. n. 6.

Clemens IV. & VI.

Clemens IV. jubet ſororis ſuæ filium, cui tria erant Beneficia, duo ex iis abdicare, uno ſolùm retento, II. l. 3 c. 9. nu. 15. Quam alieni fuerint Clemens IV. & Clemens VI. à ditandis parentibus, III. l. 2. c. 46. n. 8. & 10.

Cleri conventus generales.

Multis variiſque modis habiti ſunt conventus generales Cleri: aliquando enim in generalibus ipſis Nationalibuſve Comitiis, quorum pars erat Clerus præcipua, & ubi ſuos modò ſeorſim, modò conjunctim habebat conventus, II. l. 3. c. 46. c. 47. c. 51. c. 54. c. 55. Aliquando extra hujuſmodi Comitia, ſcilicet tum in Concilis Nationalibus, c. 45. c. 48 c 49. Tum in Cleri Congregationibus, c. 52. Conventus illi generales Cleri, ſeu in Comitiis illis, ſeu in iſtis Congregationibus dicebantur Concilia, II. l. 3. c. 51. n. 4. & c. 52. n. 3. Cur jam à ducentis & amplius annis nomine & authoritate Concilii abſtineant Conventus generales Cleri, c. 56. n. 3. 4. 5. 6

Clericatus.

An ad illum fas ſit aſpirare.

Ad Clericatum aſpirare & ſe promovendos curare à primis etiam Eccleſiæ ſæculis & deinceps poterant adoleſcentes, II. l. 1. c. 23. n. 3. 5. 6. 7. 8. 12. 14. c 24. toto, c 25. toto Confirmatur id Conſilii VIII Generalis authoritate, c. 25. n 7 8 Occurritur objectioni: c. 24. n. 11 Poterant & ætate provectiores ad eum aſpirare, ſi modo ſæcularibus cupiditatibus nondum fuerant implicati, II. l. 1. c. 23. n 10. c. 24. n 7. 12 c 25. n. 3 4 5 8. 9 Poteſt & etiamnum ad eum aſpirari, II. l 1 c. 26. toto, & quidem etiam ex Concilio Tridentino, *ibid* n. 5 Ut modò yovent, qui laborant, ſe Monachos futuros, ſi convaleſcant, ita olim ſe futuros Clericos, II l 2. c. 24. n. 12. Ad Clericatum quoque admittebantur, qui eum, etſi utcunque inviti, expoſcebant, ut pœnam capitis effugerent, II. l. 1. c. 27. & 28.

Clericatu non arcuit Conſtantinus ſeu nobiles ſeu divites, niſi qui rationibus aut oneribus publicis erant obnoxii: nec in aliis ſeu nobilibus ſeu divitibus Clero adlegendis expectabatur Principum conſenſus, II l. 1. c. 18. n. 13. *& ſeqq.*

An fas ſit à Clericatu reſilire.

Non poterat quiſquam, ſeu in Oriente, ſeu in Occidente Clericatum per prima quinque Eccleſiæ ſæcula exuere, ne minores quidem Clerici, etſi poterant iſti nuptias inire. Sicque Clericatum quis tum exuebat, ſæcularem iterum amplexurus vitam, excommunicatione percellebatur, II. l. 1. c. 11. n. 2 3. 4. 5. 6. 8 Non poterat ſimiliter nec in Oriente nec in Occidente ſæculo 6. 7 & 8. Clericatum exuere: pœnæque, ſi exueret, ab eo repetebantur, c 12. toto. Ita quoque in utroque Orbe ſub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus proſapiæ, c. 13 Poſt annum etiam milleſimum uſque ad initium ſæculi decimi-tertii vetantur Clerici Clericatum abjicere, & ſi abjiciant excommunicatione plectuntur, II. l. 1. c. 14. n. 1. 2. 3 Clericatum abjicere cenſebatur, illique eidem cenſuræ obnoxius erat, qui vel crines promittebat, vel coronam obducebat, vel Clericalem habitum adjiciebat, C. 14. n. 2. Ne iis quidem qui propter crimina ſua Clericatu movebantur, licebat vitam agere ſæcularem, ſeu militiam & Dignitates adire, c. 14. n. 1. 3 Sub medium ſæculum 13. jam haud alia iis, qui Clericatum abjiciebant, irrogabatur pœna, quàm quòd Clericorum privilegiis excciderent, c 14. n. 2. & 9. In id tamen, quàm maximè potuerunt, incubuere Concilia ſæculi decimi-quarti & huc uſque ſequentium, ut à nemine poſſet abjici Clericatus: Tonſuraque juſſerunt non alios inſigniri, quàm qui conteſtarentur ſe velle æternum in Clero manere, & ſacris aliquando Ordinibus initiari, II. l. 1. c. 14. n. 3. 4. 5 6. 7. 8. Quin & aliqua Concilia id ſacramento firmari voluere, n. 5. 6. Quæ Græcorum diſciplina ſuper illa Clericatus ſtabilitate ab anno milleſimo, n. 10.

Clerici.

Multa primùm ſparſim de Clericis.

Per prima quinque Eccleſiæ ſæcula nulli apud Græcos erant Clerici, qui & Ordinis & Officii omnis eſſent expertes. Vel Ordinem habebant, vel Officium aliquod, vel utrumque ſimul. Et quanquam ſimpliciter magiſque propriè erant Clerici, qui Ordinem aliquem ſuſceperant, erant tamen & alii è Clero, & in Eccleſiæ Canone Matriculave ſcripti, Eccleſiæ redditibus alendi, atque adeò Beneficiarii, I. l. 2. c. 34. n. 2. 3 4. 5 Hujus ſecundi generis, erant Defenſores, Oeconomi, Notarii, Sacriſtæ, Manſionarii, n. 5 Ita quoque ſe res habebat in Eccleſia Latina, nullus erat per illa eadem 5. prima ſæcula Tonſura ſola Clericus, nullus erat è Clero, qui Eccleſiæ non eſſet illigatus, vel aliquo ex Ordinibus, id quod erat Clericorum propriè dictorum, vel aliquo ſaltem Officio, ut Notarius, Defenſor, Cantor & ſi qui alii, I. l. 2. c. 34. num. 6. *7 & ſeqq.* At octavo jam ſæculo & deinceps erant, ut & nunc, ſeu apud Græcos ſeu apud Latinos Clerici per ſolam Tonſuram abſque ullo prorſus Ordine, c. 40. num. 9. & 10. Qui tamen clerici apud Græcos æque legebant ex Ambone ac & veri Lectores, num. 9. Erat adhuc apud Grecos genus aliud clericorum ſine Ordine & ſine Tonſura, qui nempe veſtem ſolùm Clericalem de Epiſcopi manu acceperant, *ibid.* clericus & Monachus diu indiſcriminatim ſumpti, ſeu ſub Clodovæi & filiorum ejus Regno, I. l. 2. c. 39. num. 2. 3. 4. Seu ſub Imperio Caroli Magni & ſtirpis ejus, II. l. 1. c. 25. num. 2. c. 28. num. 4. 5. 6. 7. Dum Monaſticum Inſtitutum amplectebantur Clerici, ab ipſo Clericorum Collegio non diſcedebant. Primus in Oriente Michael Patriarcha Clericos iſtiuſmodi juſſit in Monaſteria ſe recipere, I. l. 3. c. 27. num. 15. Quàm penderent ab Epiſcopo Clerici V. adhuc infrà tit.

Ordinatio.

Clerici omnes tum majores tum minores Ordinatione ſua Epiſcopo ſuo & Eccleſiæ cui eos affigebat, alligabantur. Idque ad annum uſque milleſimum & ampliùs perſeveravit. II. l. 1. c. 10. num. 1. Eandem reſtitui voluit diſciplinam Tridentina Synodus ac ſecuta deinceps Concilia, c. 10. nu. 5. 6. Tam arctum erat antiquitus hujuſmodi vinculum, ut nec in alia deinceps Diœceſi Beneficium poſſent accipere citra Epiſcopi ſui conſenſum, c. 10. nu. 2. 4. & c. 19. n. 2. Ne Epiſcopatum quidem ad quem ab aliqua Eccleſia fuiſſent electi, c. 4. n. 14 & c. 20. n 3. 4 Nec poſſent ei non parere dum eos adire ſacros Ordines jubebat, I l. l. 1. c. 10 num 3. & c. 17. num. 3. Quanquam tamen alia erat hac in parte mens Gelaſii & Gregorii, c. 10. num. 3. & c. 16. n. 1. 6. Nec item poſſent aliò ſe conferre, c. 19. num. 3. 4. 5. & c. 20. num. 1. Niſi vel in obſtinaciorem incurrebant plebem, vel eorum dirueretur Eccleſia. c. 19 num. 8. Etiamnum ex decretis Tridentinis poteſt Epiſcopus retinere vel invitos quoſvis Clericos ſuos, etiam Beneficii expertus, ac prohibere, quominus alibi ſedem figant, II. l. 1. c. 10. n. 5. Potuiſſet etiam olim prohibere quominus in Monaſteriis profiterentur, c. 10. n 7. & c. 11 n. 4. Quanquam utique non debebat, c. 12 n. 8 c. 21. n. 6. At hæc diſciplina mutata eſt ab anno circiter centeſimo ſupra milleſimum: ex quo Romani Pontifices Monachis, modò iſtis modò illis, conceſſere ut clericos ſæcula res ad Profeſſionem reciperent: hæc enim diſpenſatio tandem in jus commune recepta eſt, c. 10. n. 7. 8. Non poterant ſua clerici Beneficia vel cedere vel reſignare niſi conſentiente Epiſcopo, II. l 1 c. 19. n. 3. c. 21. n. 2. 3. & 4. Poterat eos Epiſcopus, vel in alia Diœceſeos ſuæ loca transferre, vel aliis Epiſcopis, ſed non invitos concedere, c. 19 n 3. Poterat tamen in Africa Epiſcopus Diaconos & alios infrà clericos licèt invitos ab Eccleſis ſuis agreſtibus ad Cathedralem evocare, ſi neceſſitas Eccleſiæ ſuæ poſtulabat, c. 19. n. 7. Immò & in Hiſpania Presbyteros, & quibus conditionibus, c. 20. n. 5.

Clericorum ſanctitas, modeſtia, temperantia.

Clericus ſi nomen interpretetur ſuum, ſors ipſe Domini eſt, & ejus ſors Dominus, III. l. 3. c. 3. n 7. 8. Clericos inter ii perfecti ſunt, qui de patrimonio viventes, proventus Eccleſiaſticos pauperibus largiuntur, ſi quos habent, III. l. 3. c. 3. num. 8. 20. Perfectiores ii, qui dato pauperibus patrimonio de Eccleſiaſticis fructibus ac eleemoſynis victitant, *ibid.* Multiplicia horum olim exempla, c. 2. n. 2 & toto c 3. Omnium perfectiſſimi, qui patrimonii Eccleſiæque proventus relinquentes, ſe pauperesque labore manuum tranſigebant, c. 3. n. 13. In iſtis Paulus & alii, c. 4. n. 12. 15. 16. 17. Infirmi omnium ſunt, qui patrimonium habent ac proventus Eccleſiaſticos, nec ſua tamen iis laus deeſt, ſi utrumque habentes, ſolo utuntur neceſſario, ac ſuperfluum pauperibus largiuntur, c. 4. nu. 19. Clericos plerumque invitos ordinari

Augu-

Augustinus aiebat, I. l. 2. c. 61. n. 6. Ut toti in vestibus, in incessu, &c. ad modestiam & humilitatem Clerici debent esse compositi, I. l. 2. c. 43. n. 5. c. 48. n. 1. 7. Modestia & temperantia Episcopis ac Clerici servanda in veste, mensa, supellectili, ex Conciliis & Patribus à primis hucusque Ecclesiæ sæculis, I. II. l. 3. c. 34. usque ad c. 42. De vestibus Clericorum tum communibus tum sacris, v. infra tit. *vestes*, Clerici in sacris Ordinibus constituti vestes assumere lugubres in suorum morte prohibentur à Conciliis ab anno 1300. habitis, nisi quòd ex iis Mexicanum & Tarraconense eas illis per duos menses permittunt, istud in morte patris aut matris, fratris aut sororis, illud in morte parentis alterutrius: Concilii verò Mediolanensis vetitum ad Clericos omnes extenditur, I. l. 2. c. 51. n. 1. 3. 4. 6. Quàm in conviviis vel nulli, vel rari esse debeant, II. l. 3. c. 34. n. 3. 4. 9. Vetantur comam nutrire, I. l. 2. c. 37. nu. 10. c. 38. n. 2. c. 39. num. 17. c. 40. n. 1. & c toto 41 Et quidem tanta cum severitate, ut Concilia alia Clericos jubeant invitos attonderi, alia Beneficiarios mulctent centesima proventuum suorum Ecclesiasticorum parte, imò totis alia Beneficiis, alia privilegiis Clericorum exuant, excommunicationem alia intentent, I. l. 2. c. 41. & II. l. 1. c. 14. n. 2. Vide adhuc infrà tit. *De Tonsura Clericorum*. Vetabantur item primis sæculis Clerici barbam radere, I. l. 2. c. 37. n. 10. c. 38. n. 2 Barbam tamen jam radebant octave sæculo omnes per Occidentem Clerici, idque ipsis vitio dabant Græci, qui barbam ipsi nutriunt, c. 40. n. 3. 4. Et ipsa deinceps Occidentis Concilia sæculo undecimo & sequentibus barbam à Clericis radi præcipiunt, I. l. 2. c. 41. n. 1. 2. 4. 5. Et quidem eorum quædam excommunicationem etiam renuentibus intentant, quædam Beneficiarios mulctant proventuum suorum Ecclesiasticorum parte, & alios pœnæ pecuniariæ subjiciunt, n. 2. 4. E. Romanis Pontificibus primus omnium barbam promisit Julius II. & quidem extremis tantùm vitæ suæ annis, n. 6. Clericos depingit Hieronymus cultus & ornatus studiosiores, I. l. 2. c. 43. num. 6 Et Severus Sulpitius, c. 44. n. 9.

Clericorum Castitas.

In Agapetas illas invecti sunt sancti Patres Latini Græcique fœminas, quas Clerici quasi spirituali tantùm charitate dilectas, apud se patiebantur habitare, I. l. 2. c. 61. n. 11. Has intelligit Canon III. Nicænus nomine extrancarum introductarum fœminarum, quarum inhibet Clericis omnibus contubernium, c. 61 num. 9. c. 64. num. 6. §. *Hæc*. Quarum & quam arctè contubernio mulierum, vel etiam inter eas parentum, Clericis interdicat Basilius, I. l. 2. c. 60. n. 19. Synodus Antiochena contra Paulum Samosatenum habita, Concilium Nicænum, Concilium Eliberitanum, Concilium I. & III. Carthaginense, c. 61. n. 9. 10. Concilium Agatense Concilium III. Aurelianense, c. 62. n. 1. 2. Concilium I II. Bracarense, Gregorius, Justinianus, c. 63. n. 7. 8. 9 11. Erant qui nec Clericis suum patiebantur matrem: sic Theodulphus Aurelianensis, Concilium Aquisgranense, Concilium Nannetense, Capitularia Caroli Magni, I. l. 2. c. 64. n. 1. 4. Et cum his sensisset Augustinus, c. 61. n. 12 Quæ Concilia Clericis patiebantur seu neptes, seu sorores, seu matrem, fœminas, quæ istis serviebant mulieribus, in remotoria domus ablegabant habitacula: sic Concilium Agathense, I. l. 2. c. 62. n. 1 Alia verò nullas istis mulieribus patiebantur fœminas administras, easque sibimetipsis volebant servire. Sic Concilium Arvernum, Conc. II I. Aurelianense, Conc. II. Turonense, Conc. II Toletanum, c. 62. n. 2. 3. & c 63. n. 2. Quòd incontinentia sit ferè semper occulta, ideo Troslejense an. 909. Concilium satis esse voluit ad perpetuam Presbyterorum depositionem, si convicti fuissent de cohabitatione, vel frequentatione, vel accessu ad fœminas contra Canones, II. l. 1. c. 60. n. 3. Presbyteri incontinentes illiusce temporis non modò deponebantur in perpetuum, sed & suis omnibus spoliabantur bonis, *ibid.* Quanta debet esse castitas Clericorum, & quare ex Hieronymo & Eusebio? I. l. 2. c. 60. n. 11. 13. c. 61. n 4. 8 Major etiam esse debet quam Monachorum, c. 65. n. 6. Haud debent Clerici nuptias cuiquam suadere, aut cuiquam uxorem poscere, ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, c. 61. n 8. 12. Haud item debent ex Agatensi Concilio nuptiarum conviviis interesse, c. 62. n. 1. De formis mulierum nunquam debent habere sermonem, ex Hieronymo, c. 61. n. 8. Invisere fœminas vetantur Clerici à Conciliis III. & IV. Carthaginensi, nisi Episcopo permittente, & Clerico alio comitante, I. l. 2. c. 61. n. 10. Ne ullius quidem consolationis causa, ex Agatensi Concilio, c. 62. n. 1. Ne ipsa quidem Moniales, ex Augustino, c. 61. n. 12. Si quas ab iis invisi fœminas postulat necessitas, non tamen sine Clericorum aliorumve gravium testimonio, c. 61. n. 10. 12. c. 62. n 1. c. 63. nu 1. c 64. n 4 Quàm parci tandem & cauti debent esse in istis omnibus visitationibus, I. l. 3. c. 77 n. 12. 13. 14. 15. Egregia castitatis & adhibitæ hac in parte diligentiæ & cautionis exempla, ab Augustino, I. l. 2. c. 61. n. 12. Ab Etherio Lexovienſi Episcopo, c. 62. n 5. A Cæsario Arelat. n. 7. A Presbytero quodam jam jam animam efflaturo, c. 63 num 10. Lapsus duorum Episcoporum cum uxoribus suis, eorumdemque pœnitentia, c. 62. n. 7 Jubentur à Gerundensi Concilio Clerici aliquem ubique testem habere individuum sui comitem, c 63 n. 1 Vetantur à Concilio II Turonensi duo in eodem lecto Clerici recumbere, c. 62. n 3.

De Clericorum cælibatu universim.

Primi hostes cælibatus Clericorum fuere Jovinianus & Vigilantius, I. l. 2. c. 60. n. 7 & 11. Inviolabili tamen cælibatus lege Jovinianus Episcopos constringebat, n. 11. Apostoli omnes, excepto Petro, virgines fuere, aut si non virgines, castitatem tamen coluere deinceps, & cum iis Petrus, n. 8. 9. Virgo fuit & Paulus, n. 9. & 16. Quas secum Apostoli ducebant mulieres, piæ fuere fœminæ, quæ iis sororum erant loco, & suis eos facultatibus sustentabant, n. 16. §. *Illud*, & §. *Alibi*. Fuit Christus institutor cælibatus Clericorum, deinque latæ sunt ab Apostolis leges, I. l. 2. c. 60. n. 3. Latæ sunt & ab Ecclesia Canones, etiam ante Siricii Decretalem, n. 4. 5. 12. 16. Rationes cælibatus istius instituendi & colendi, c. 60. n. 1. 8. 11. 11. 16. §. *Cyrillus*. c 61 n. 3 4. 5. & c. 65. n. 6. Vigebat lex ejus per totam in Oriente & in Occidente Ecclesiam, ex Epiphanio & Hieronymo, I. l. 2 c. 60. num. 2 4. 7. 8 Probatur universim isthæc disciplina ex antiquis utriusque Ecclesiæ Patribus, num. 2. 3. 4 5. 7 8. 11. 14 16. 19. Episcopo conjugatos ordinari non amabat Ecclesia, seu in Occidente, seu in Oriente tempore Hieronymi & Chrysostomi, qui tales ab Apostolis ajunt non fuisse ordinatos, nisi pro illorum temporum necessitate, I. l 2. c. 60. n. 10. Sectæ omnes Christianæ per Orientem spartæ nonnisi cælibes habent Episcopos, c. 63. n. 12.

De Latinorum Clericorum cælibatu seorsim, I. l. 2. c. 61. usque ad cap. 67.

Probatur Latinorum Clericorum cælibatus primis etiam Ecclesiæ temporibus ex Siricio & Innocentio Romanis Pontificibus, I. l. 2. c. 61. num. 1. Conciliis Carthaginensibus, Toletano I. & aliis, *ibid.* Ambrosio, Augustino, num. 3. Hieronymo, c. 60. num. 7. 8. 12. c. 61. nu. 4. Huicque legi etiam subjiciebantur ex Augustino, qui rapiebantur ad Clericatum inviti, rapiebantur autem ex eodem plerumque, c. 61. num. 6. Hac verò cælibatus lege constringebantur apud Latinos Episcopi, Presbyteri & Diaconi ex iisdem Siricio, Innocentio, Conciliis, I. l. 2. c. 61. num. 1. c. 62. num. 1. & 2. c. 63. num. 2. 3. 4. Item ex Patribus, c. 60. n. 7. 8. 12. c. 61. num. 2. Et ex Ferrandi ac Cresconii collectoribus, c. 61 num. 8. Episcopos quosdam, sed pauciſſimos in errorem suum traxit Vigilantius, iique eò usque insanierunt, ut Diaconos nollent Ordinare qui se antè conjugio ex Hieronymo non implicarent, I. l. 2. c. 60 n. 7.

An Subdiaconi debebant esse cælibes apud Latinos.

Solos Diaconos & suprà, non autem Subdiaconos in lege cœlibatus includunt Siricius, Innocentius, Hieronymus, Concilia III. & V Carthaginense, Concilium I. Turonense, I. l 2. c. 61. n. 1. Ferrandus & Cresconius in suis Canonum compilationibus, num. 7. Concilium I V. Aurelianense, & I II. Lugdunense, c. 62. num. 2. & 4. Concilium I II. & I V. Toletanum, c. 63. n. 3. & 4. Gregorius I I. & Zacharias, & Romana sub iis Concilia, c. 63. num 10.

Subdiaconos è contra lege etiam Cœlibatus constringunt Leo, I. l. 2. c. 61. n. 1. Concilium I I. Carthaginense & Venetum in Armorica Provincia, *ibid.* num. 13. Concilium II I. Aurelian. Conc. I I. Turonense Conc. Altisiodorense, c. 62. num 2. 3. 4. Concil. Gerundense, Concilium II VIII. & IX. Toletanum, Isidorus Hispalensis, Gregorius, I. l. 2. c 63 n. 1. 2. 4 6. 8 9. Et Augustinus, I. l. 3. c. 2. numer 7. Romæ Subdiaconis conjugium non concedebatur S. Leonis tempore, I. l. 2. c. 61 num 1. Nec item Gregorii tempore, c. 63. n. 8. Nolebat tamen Gregorius, ut in quibus Provinciis continentia Subdiaconis dum ordinarentur, non fuerat imperata, hi à suis uxoribus avellerentur: sed eduxit, tum ne isti in gradum superiorem promoverentur, nisi conjugio operam dare desinerent; tum nulli fierent deinceps Subdiaconi, nisi qui servandam à se castitatem promitterent, *ibid.* Hanc tamen Gregorii legem vel non statim vel non diu in pluribus Provinciis viguisse patet ex Gregorio II & Zacharia Concilisque Romæ ipsorum tempore habitis: voluitque Zacharias omnes Diacono inferiores Clericos ea super re consuetudini Ecclesiarum suarum permitti, I. l. 2. c. 63. n 10. Dudum nihilominus continentiæ jugo illigati erant Hispaniæ Subdiaconi, & ne, uti solebant, hanc obtenderent quidam excusationem, quòd in Ordinatione sua, nulla fuerant Episcopali Benedictione consignati, præceperat Concilium VIII. Toletanum, ut posthac in Subdiaconorum Ordinatione, post data iis contrectanda sacra vasa, Benedictionem Episcopus super eos effunderet, seu manus iis imponeret, c. 63. n. 4. Quanquam isthæc impositio manuum non erat in iis nisi cæremoniæ loco habenda, n. 5. Citius verò vel tardius in aliis & aliis Provinciis jugo continentiæ suppositi fuere, prout in iis citius vel tardius altaris ministerio admoti sunt, I l 2. c. 61. n 13. Ecce tamen post medium undecimum sæculum, quòd jam in Ecclesia grassaretur impudicitiæ lues, nec contra torrentem facilè possent obniti, quæ per 30. circiter annos habita sunt Romæ & alibi Concilia, Subdiaconos continentiæ legibus subduxerunt, I l 2. c 65. n. 2. At paulò post purior illa succesſit disciplina, quæ illos iterum continentiæ subjecit, n 3.

Quomodo cum Minoribus Clericis actum sit hac in parte apud Latinos?

Circa cæteros minores Clericos varius fuit usus Ecclesiarum apud Latinos, & erat cuique suæ usus Ecclesiæ sequendus, I. l. 2. c. 61. n. 14. Jubebat eos Concilium III. Carthaginense cum ad annos pubertatis venirent, aut uxores ducere, aut continentiam profiteri, *ibid.* Ne hanc quidem iis libertatem Agathense Sexto sæculo Concilium concessit, c. 62. n 1. Nec Augustanum an. 952. Concilium, sed eos voluit vel invitos ad continentiam cogi cùm ad maturiorem ætatem pervenirent, c. 64. n 5. Ea similiter fuit lex disciplinaque Conciliorum paulo ab initio sæculi undecimi ad medium usque illud idem sæculum, ut ab uxoribus suis, si quas haberent abstinere juberentur, c 65. n. 1 quin & ad id quædam illos adigebant tum gradus ac Beneficii privatione, tum etiam excommunicatione, *ibid.* Ea tamen communior fuerat semper Ecclesiæ disciplina, restituta que similiter est post dicta illa Concilia, ut à continentiæ jugo essent immunes, Ordineque nihilominus suo fruerentur, licet conjugati, I. l. 2. c. 63. nu 2. & c. 65. n. 3. & 4. At cùm ut Ordine suo, ita & suis gavisi fuissent olim Beneficiis, licet conjugati; jussi sunt tandem ab Alexandro I I I. post medium 12. sæculum, & ab ætatis illius Conciliis suo deinceps excidere Beneficio qui conjugia inirent, c 65. num 4. & c. 66. n. 1. Eo quod eorum liberi & uxores rerum Ecclesiasticarum substantiam dissiparent, c 66 num. 1 Quin & paulò post Innocentius III. & Honorius I I I. omni etiam eos spoliaverunt privilegio Clericali, seu ipsos, seu res ipsorum attinente, c. 66 n. 3 Perrexerunt tamen privilegium Clericale magna saltem ex parte iis relinquere posteriores tum Pontifices tum Synodi, modò vestem & tonsuram gestarent Clericalem, n 4. Id quod & Synodus Tridentina firmavit, n. 5. & 6. cui consentaneum est Edictum Caroli IX. modo sint Clerici actu residentes & Ecclesiasticis officiis ac Ministeriis servientes, num. 9.

Quid dum Clerici Ordinabantur jam conjugati?

Dum ordinabantur jam conjugati, si is, quo initiabantur, postulabat Ordo continentiam, exigi vult Agathense Concilium uxoris antea consensum & voluntatem, & ab utroque promitti continentiam, I. l. 2 c. 62 num. 1. Sed & uxor ipsa ex Gregorio religiosam induebat vestem c. 63. num. 10. Haud tamen sua illam ambigebat domo conjux alter, id enim vetabant Canones Apostolici, Leo &c. c. 61. num 1. Explicatur tertius Canon Nicænus inhibens Clericis contubernium mulierum, c. 64. n. 6. §. *Hæc*. At non

in eodem conclavi, sed in suo uterque domus ejusdem manebant habitaculo, c. 62. n. 1. 2. 3. Nec satis esse quoad Episcopum visa est Concilio II. Turonensi hæc cautio. Edixit præterea ut tam in Cella quàm ubicunque esset ipse, Clericorum turbam sui custodem haberet semper, I. 1. 2. c. 62. n. 3. Sic & Etherius Lexoviensis Episcopus octogenarius circa lectum suum multos habebat Clericorum lectulos, n. 5.

Quid si Clericus legi cælibatus addictus, ea quam prius duxerat, uteretur uxore, & à filiorum procreatione non desineret?

Id Arvernum Concilium habet ut incestum, I. 1. 2. c. 62. n. 2. Sancit tamen solùm Synodus Taurinensis, & I. Arausicana, hominem ad superiores Ordines non promovendum, c. 61. n. 1. Eum Siricius, Innocentius & Concilium Agathense omni honore Ecclesiastico privant, & ad ministerium vetant accedere, *ibid.* Depositionem solùm loquitur Concilium V. Aurelianense, c. 62. n. 2. Satis etiam habet Concilium I. Turonense eum deponere, & communionem ei relinquit, quam ei Romanorum Pontificum litteris Decretalibus ademptam fatetur, c. 61. n. 1. At & illam quoque ei postea & uxori Concilium II. Turonense adimit, c. 62. num. 3. Filios inde prognatos Concilium IX. Toletanum arcet parentis utriusque successione, & Ecclesiæ servos addicit, c. 63. n. 6. Lapsus & pœnitentia spontanea Episcopi unius Arvernensis & Genebaldi Laudunensis Episcopi, qui uxoribus suis usi fuerant, c. 62. n. 5. 7. Summa & miraculis comprobata Simplicii Augustodunensis Episcopi castitas, qui conjugem suam lecto suo non dimovit, n. 5. Effecere tamen, qui contigere conjugatorum Clericorum cum uxoribus suis lapsus, ut posterioribus sæculis uxores eorum qui sacris initiari vellent Ordinibus, in Monasteria includerentur. Idque nono jam sæculo observabatur, c. 64. n. 5. *§. Ad Græcos.*

Quid si nuptias post ordinationem suam inibat Clericus?

Si vero post susceptum Ordinem qui continentiam postulabat, uxorem quis ducebat, non irritum quidem olim habebatur eratve hujusmodi conjugium, I. 1. 2. c. 62. n. 2. Jubet tamen Concilium III. Aurelianense illum deponi, imò & à communione summoveri, si nihil repugnans ordinatus fuerit, c. 62. n. 2. Jubet Toletana Synodus VIII. Monasterio illum includit, totius vitæ decursu pœnitentiæ labores subiturum, c. 63. n. 4. Sæculis 10. & 11. in Occidentalem Clerum se incontinentiæ torrens infundit: adeo ut Clerici majores sese passim conjugiis implicarent, I. 1. 2. c. 64. num. 5. c. 65. num. 1. 5. Huic malo ut mederentur illorum temporum Concilia, alia continentiæ vinculum strinxerunt arctius, & ei minores etiam Clericos edixere subjiciendos: alia impuros illos Clericos jusserunt aut deponi, aut uxores illas suas vel invitas abjicere: alia vetuere deinceps vel Presbyteros vel Diaconos ordinari, quin castitatem se profiterentur servaturos: alia quicumque vel Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi iniret conjugia, Officio & Beneficio Ecclesiastico privatum iri decreverunt, I. 1. 2. c. 65. n. 1. 2. 3. 4. Tandem Eugenius III. in Remensi an. 1148. Concilio decrevit Ordinem sacrum à Subdiaconatu & suprà fore deinceps impedimentum matrimonii dirimens, nec matrimonii loco habendum si postea contrahatur, ipsosque tum conjuges iri separatum, n 4. Atque ita quoque sequentia statuere Concilia, *ibid.* Id jam superioris sæculi Concilia tentaverant, dum uxores istas promiscuè vocaverant uxores & concubinas, & eas edixerant à Clericis quibus nupserant, abjiciendas, ipsos vero Clericos non Beneficio solùm & Ordine, sed & communione pellendos, c. 65. n. 1. 2. 3. Acriter quoque contra eadem conjugia superiori sæculo pugnaverat Gregorius VII. & horum Presbyterorum Missis Laicos vetuerat interesse; n. 5.

De conjugatorum Clericorum viduis.

Suum trahebant Clericorum uxores nomen ab eorum Ordine, ut vocarentur Episcopæ, Presbyteræ, Diaconæ Diaconissæve: Subdiaconæ Subdiaconissæve, uxores Episcoporum, Presbyterorum, & c. I. 1. 2. c. 62. n. 3. 4. c. 63. n. 10. Religiosam illæ vestem induebant, cùm primùm earum ordinabantur mariti, c. 63. nu. 10. Postquam autem ipsi obiissent, vetat eas Synodus Altisiodorensis cuiquam ultra nubere, c. 62. num. 4. Si cui verò nubebant, jam tempore Gregorii separabatur uterque conjux, & aliqua insuper pœnitentia castigabantur, c. 63. num. 10. Imò quæ novo illi nupserat conjugi, jam tum in Monasterium conjiciebatur, *ibid.* num. 8. Quin & in Romano an. 721. Concilio sub Gregorio II. anathemate percussi sunt, quisquis viduam Presbyteri vel Diaconi duceret in conjugium, c. 63. num. 10. Novos illos conjuges jam prima Synodus Aurelianensis jusserat ad separationem excommunicatione adigi, I. 1. 3. c. 51. num. 9. Illam porro Constitutionem de non deinceps nubendo non extenderat sive Concilium istud, sive Romanum illud infra Diaconorum relictas. At illam Synodus Altisiodorensis ad ipsas etiam extendit Subdiaconorum viduas. Imò & Matisconense II. Concilium usque ad Exorcistarum etiam & Acolythorum, easque, ut & aliorum illorum viduas, jubet à novis illis maritis separari, & usque ad finem vitæ in Monasterium dari, I. 1. 3. c. 51. n. 9.

De Græcorum Clericorum cælibatu.

Probatur Clericorum cælibatus apud Græcos primis Ecclesiæ temporibus ex Epiphanio, Hieronymo, Eusebio, Chrisostomo, Clemente Alexandrino, Isidoro Pelusiota, Cyrillo Hierosolymitano, Synesio & Basilio, I. 1. 2. c. 60. n. 2. 3. 4. 7. 13. 14. 16. 19. Non quidem prorsus rigidè in omnibus Orientis locis servabatur iste cælibatus: sed ea in re peccabatur contra Canones, ex Epiphanio & Isidoro Pelusiota, c. 60. n. 5. & 16. Ut falsò dixerit Socrates solas Canonibus antiquis post ordinationem nuptias prohiberi, solaque voluntate, non autem Ecclesiastica lege Episcopos & Presbyteros in Oriente ab uxoribus sibi temperare, c. 60. num 15. 17. 18. Solvuntur incommoda quædam in speciem Socratis & Sozomeni testimonia de Paphnutio Episcopo, quædam item Gregorii Nazianzeni & Athanasii loca, num. 15 16. 20. 21. Quare tam rarò de Clericorum cælibatu loquuntur Orientis Concilia, c. 60. n. 6. Constringebantur apud Græcos ista cælibatus lege Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, I. 1. 2. c. 60. nu. 2. 4. 5. Haud tamen invalidum habebatur Neocæsariensibus Patribus, si quod Presbyter conjugium deinceps iniret, c. 61. num. 1. Solos Diaconos qui Episcopo ante Ordinationem suam contestati fuerint se non posse sine uxore vivere, eximit Concilium Ancyranum à lege cælibatus: istosque patitur in ministerio manere, si postea nuptias inissent; cùm Diaconos alios, si uxorem duxerint, jubeat Diaconatu cessare, c. 61. num. 1. Subdiaconos quoque continentiæ legi addicit Epiphanius ut ex communi Ecclesiæ Græcæ disciplina c. 60. n. 2. 4 5. Immo satis communiter eadem cælibatus lege constringebantur Græci Lectores & Psalmistæ seu Cantores, c. 61. n. 4. Iis tamen & quidem solis Canon Apostolicus fecerat ineundi conjugii potestatem, c. 63. num. 13. Laxata verò est admodum illa Græcorum disciplina. Et quidem solis Cantoribus & Lectoribus potestatem tribuit tum Trullana Synodus tum hodierna Ecclesiæ Græcæ disciplina conjugii post susceptum Ordinem ineundi, eam verò negant post susceptum Ordinem, Presbyteri, Diaconis & Subdiaconis, I. 1. 2. c. 63. n. 11. 13. c. 64. n. 6. c. 65. n. 8. Immo tum Justinianus tum Græcorum Nomocanon, si qui vel Presbyteri vel Diaconi vel Subdiaconi post susceptum Ordinem uxores ducecerent, hos edixere gradu suo movendos, liberos eorum ut spurios habendos, ac cum matribus suis omni prorsus horumce Clericorum seu hæreditate seu donatione privandos, Ecclesiamque ipsam iis substituendam, c. 63. n. 11. c. 64. n. 6. Quanquam non observatur apud eos istud pœnarum genus, c. 64. num. 6. *§. In eodem.* Hæc quidem post Justiniana Trullanaque tempora irrepserat apud Græcos corruptela ut hujusmodi Clericis fieret adhuc post Ordinationem suam biennii venia intra quod possent inire conjugium: at hanc proscripsit Leo Sapiens Imperator, c. 64 num. 6. *§. Hæc* Sed illa dudum apud eos sublata est antiquæ eorum disciplinæ pars altera, qua scilicet non possent isti Clerici, Presbiteri, inquam, Diaconi & Subdiaconi iis, quas ante Ordinationem suam duxerat, uxoribus misceri, I. 1. 2. c. 64. nu. 6. *§. Hæc sane.* Is itaque jam mos eorum est & multis ab hinc sæculis, ut quos Ordinaturi sunt Diaconos aut Subdiaconos, jubeant vel perpetuam antè promittere continentiam, vel uxores antè ducere, quibus post susceptum Ordinem uti pergant; criminique dant Latinis, quòd hos nonnisi Cælibes futuros velint ordinare, c. 63. n. 12. 13. Ista Græcorum indiligentia in servanda & exigenda majorum illorum Ordinum castitate ex eo duxit originem quòd olim apud eos rarius, & nonnisi fere ab Episcopo Sacrificium offerretur, c. 60. num. 11. c. 61. num. 3. Sola igitur apud Græcos illæsa manst & manet etiamnum Episcorum continentia, I. 1. 2. c. 65. n 8. Hique vel cælibes apud eos eligunt, cælibes deinceps perstituri: vel si conjugati assumuntur, quos tamen assumi vetuerat olim Justinianus, uxoriis amplexibus nuntium remittere jubentur, c. 60. n. 18. c. 61. n. 12. 13. c. 64. nu. 9. Hosque ideo vetat Trullana Synodus Ordinarii, nisi uxorum prius habito consensu, ipsasque tum jubet vel ordinari Diaconissas, si huic dignitati prior earum vita responderit, vel Monasterium ingredi, vestem Monasticam induere, & Monasticæ professioni sese devovere, c. 63 n. 13. c. 64. n. 39. 10. *§. Leges.* Hinc Græci Episcopos suos ferè nonnisi ex Monachis eligunt, c. 63. n. 12.

De Clericorum pœnitentia.

Suus erat olim Clericis confessor non arbitrarius sed ab Episcopo assignatus, I. 1. 2. c. 10. n. 6. Quarto jam sæculo & quinto Clerici, si quod admittebant ex iis criminibus, quæ in Laicis publicæ pœnitentiæ erant obnoxia, deponebantur quidem æternum, aut seipsos ipsi abdicare jubebantur, at pœnitentiæ publicæ non addicebantur: monebanturque solùm ut privatim secedentes dignam à se pœnitentiam exigerent. Ita de Italia testantur Siricus & Leo, de Africa Carthaginenses Canones, II. 1. 1. c. 51. n. 9. 12. Ut in vocare potuerit Leo traditionem Apostolicam? n. 13. Tribus tamen primis sæculis, immò ineunte adhuc quarto sæculo, tum deponebantur & inter Laicos abigebantur, tum cum illis pœnitentiæ publicæ subjiciebantur, II. 1. 1. c. 56. n. 4. *§. Sed.* & n. 13. Quæ diversitatis illius ratio? c. 56. nu. 12. 14. Porrò tribus illis iisdem primis sæculis tum pœnæ Canonici illis criminibus, seu pœnitentia publica plectendis debitæ mitiores erant ac breviores, tum nec Clericis redditus ad suas tandem aliquando functiones videtur fuisse interclusus, sicut nec Petro post lapsum, n. 15. Sæculo 6. 7. & 8. Clerici pœnitentiæ causa in Monasteria plerumque segregabantur, II. 1. c. 59. n. 8. Eò illos incontinenter convictos Gregorius ablegabat, iisque pensio subministrabatur, nec oneri essent Monasterio, III. 1. 2. c. 29. n. 7. Nono sæculo Clerici, Canonici, Monachi & Moniales lapsi verberibus & carceri subjiciebantur, II. 1. 3. c. 107. n 12. Clericos ejus sceleris convictos, quod in Laicis morte luitur, jubet Lamberthanum in Anglia an. 1261. Concilium Ab Episcopi in carcere suo tota jam vita concludi, II. 1. 1. c. 76. n. 8. *§. Cum eo.*

Clericis quæ illicita quæ licita.

Alea v. tit. *Alea.*

Arma, v. tit. *Arma.* Ne pro se quidem deferendis debent occidere, II. 1. 1. c. 60. num. 11. c. 70. n. 3. 6. c. 75. n 4 Quam eos semper Ecclesia voluerit à sanguine fundendo alienos, II. 1. 1. c. 66. num. 10. & *seqq.* c. 76. n. 1. 2.

Cauponæ, v. tit. *Cauponæ.*

Jus civile, v. tit. *Jus civile.*

Ludi, v. tit. *Ludi.*

Medicina & Chirurgia, v. tit. *Medicina*, & tit. *Chirurgia.*

Venatio, v. tit. *Venatio.*

Judicia.

Post annum millesimum Concilia quædam prisci rigoris retinentia Clericis majoribus omnem Judicium Consiliariorumve functionem inhibuere. Quædam excepere, nisi Princeps juberet: Quædam, Nisi de sententia consensuve Episcopi: Nonnulla nec pauca hanc solùm functionem iis in illis inhibuere judiciis, in quibus reorum esset vel sententia pronuntianda vel causa etiam discutienda, III. 1. 3. c. 22. n. 2. 3. 6 7. Episcopi & Abbates jam à tempore Caroli Magni in Regni Comitiis sedebant, & quidem ante Duces, Comites & Barones; potioresque ibidem erant eorum partes in causis discutiendis. Hinc fluxere hodierni Consiliarii Clerici. Qua id temporum vicissitudine factum est? c. 23. toto, v. tit. *Parlamentum.* Gaudent etiamnum Episcopi omnes confessu in Parlamento, at non suffragio præter sex Pares Ecclesiasticos & Episcopum Parisiensem, c. 23. n. 3. *§. Doctissimus.* In Anglia plures tum Episcopi tum Abbates fuere Magni Justitiarii Regni. Id quod tandem in Episcopis Innocentius III. improbavit: adeo ut ejus jussu Cantuariensis Archiepiscopus hoc munere fuerit exutus, III. 1 3. c. 24. n. 6. 7. 8.

Lites & causæ actitandæ.

Laicorum lites Justinianus & Concilium Tarraconense vetant à Cle-

Clericis procurari, III. l. 3. c. 18. n. 11. 14. Lites eos persequi vetant Concilia sub Pipino ac Carolo Magno nisi pro vel orphanorum vel viduarum vel Ecclesiæ causæ, c. 20. n. 1. 2. Cœptum est in Oriente Clericis sub Imperio Carolinæ stirpis licere Causidicos etiam esse, sed primùm pro pauperum vel Ecclesiæ causa; deinde verò & proquibuslibet causis id sibi sumpsere, n. 6. Concilia post annum millesimum universim optant quidem, ne Causidicorum partes agant Clerici majores: quædam iis permittunt solas, vel ipsorummet vel proximorum vel pauperum vel Ecclesiæ causas: quædam & alias iis permittunt sed modò cum Episcopi sui assensu: quædam ne hunc quidem exigunt, omnesque causas modò non malas nec malè, ab iis patiuntur actitari, III. l. 3. c. 22. n. 5. 6. 7. Clericos in suis inter se litibus alios sibi judices quàm Episcopos ascisсere Concilium IV. Carthag. & Conc. Calchedonense vetant, II. l. 3. c. 102. n. 25.

Negotium, negotiatiove.

Eo omni & solo Clerici primis quinque sæculis interdicuntur negotia: quod vel tumultuosum est ac à cœlestium contemplatione avocans, vel ex cupiditate, & opes aggerandi libidine proficiscitur: non autem illo quod vel victui parando necessarium est, vel pauperibus levandis utile, III. l. 1. c. 2. n. 10. & l. 3. c. 17. n. 2. 6. 7. 9. 11. Imò quod istius solùm generis esse crederetur, ac fore sperarentur eorum negotium, illud primi Imperatores Christiani ab omnibus publicis exactionibus voluerunt esse immune, III. l. 1. c. 33. n. 4. 6. c. 34. n. 2. l. 3. c. 17. n. 9. Non pauci tamen ex Clericis negotiationi se jam altius inserebant, l. 1. c. 33. n. 4 & 6. Istam eorum in negotiando immunitatem Valentinianus III. sustulit, c. 34. n. 4. Eodem omni & solo, quo per illa quinque sæcula interdictum fuerat Clericis negotio, interdictum item est & per tria sæcula subsecuta, III. l. 3. c. 18. n. 1. 2. Et eorum negotio similiter aliquid aspersum est privilegii à Principibus, n. 6. 7. Eodem rursus illo solo prohibebantur negotio Clerici & Monachi sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, III. l. 3. c. 19 n. 1. 2 De solis majoribus id intelligendum est: aliis enim, majorem quippe partem conjugatis, ut major erat necessitas, ita & libertas, n. 8. Strictius adhuc Concilia negotio prohibent Clericos post annum millesimum, Sed id tamen de eo intelligendum est negotio, quo opes congerantur, non quo vitæ consulatur, III. l. 3. c. 21. n. 2. 3. Damnantur maximè, etiam cum anathemate ab Avenionensi an. 1279. Concilio Clerici qui frumentum vel vinum emunt vilius, venditurі carius, n. 2. §. *In Concilium Avenionense.*

Clericorum scientia.

Illiterati sunt irregulares, eosque Concilia prohibent Ordinibus, II. l. 1. c. 88. n. 1. c. 89. n. 1. 5. 16. Presbyterorum plus sæpè nocet ignorantia, quàm mala vita, ex Agobardo, c. 90. n. 8. Quæ scientia Clericum deceat. Scripturarum assidua lectione fiat ex Hieronymo pectus ejus Bibliotheca Christi, c. 88. n. 1. Iis innutriatur, c. 89. n. 2. 8. Necessaria est ei & Canonum peritia, c. 88 n. 4. Eorum saltem, qui ipsum & ejus officium attineant, c. 89. n. 5. 6. Etsi verò peritos optarent Diaconos & Presbyteros, satis tamen est Concilium Galliæ sexto sæculo, si tum baptizandi ritum non ignorarent, tum planè & expeditè possent legere, II. l. 1. c. 89. n. 5. Quòd si ad legendum non essent exercitati, manualibus privarentur distributionibus, III. l. 2. c. 15. n. 7. Haud multò plura requirunt ab iis septimo sæculo Synodi Hispaniæ, II. l. 1. c. 89. n. 6. Plura quidem exigunt à Presbyteris à Parochis Capitularia Caroli Magni, scilicet in sacris sint Scripturis instituti, Canonum sint periti, totum memoria teneant Psalterium, Pœnitentiale bene sciant, cantum & compotum, II. l. 1. c. 90. n. 1. 7. At quàm multi tunc essent miræ tenuitatis ac ignorantiæ, & adhiberentur tamen, *ibid.* Item & post annum Christi millesimum, ubi haud aliud expetit Ravennas an. 1311. Concilium, quàm ut Parochi possent competenter legere & divinum cantare Officium, c. 91. num. 5. Quid tunc & sequentibus sæculis præstitum ut illa depelleretur ignorantia, c. 91. n. 6 7 8. 9. 10. 11. Jus civile Clericis non admodum consentit, iis tamen ut utile esse possit? II. l. 1. c. 91. num. 14.

Clericorum inter se confessus & ordo.

Inter Presbyteros, Diaconos & reliquos inferiores Clericos sedendi & procedendi ordo fuit semper ab ordinationis tempore petitus, I. l. 1. c. 44. n. 8. Exceptis Ecclesiæ Dignitatibus & Officiis, quorum non alius erat ordo, quàm qui ab Episcopo in iis promovendis designabatur, *ibid.* Suum Clerici locum & ordinem, videlicet ab ordinationis ævo petitum, cum pietate servare possunt, imò debent, secusque facientibus Leo succensuit, I. l. 2. c. 3. n. 7 8. Quod jubet Leo, jubet & Gelasius Papa & Concilium II. Milevitanum, n. 10. intelligendum id tamen est de publicis confessibus & cærimoniis, non autem de privatis, in quibus præcipua laus humilitas, n. 11. De Episcoporum inter se ordine, v. tit. de Episcopis, ubi de eorum confessu & ordine.

Clericorum Congregationes, v tit. *Congregationes Clericorum.*

Clinici.

Adhuc multi erant sæculo nono ob devictas à Carolo Magno multas infidelium nationes. Hos propter ipsorum irregularitatem jubet Parisiensis VI. an 829. Synodus ab Ordinibus arceri, II. l. 2. c. 86. n. 1. 2.

S. Clodoaldus.

S Clodoaldus Clodulphusve Clodomiri Regis filius è cæde fratribus suis à patruis Childeberto & Clotario illata elapsus, sibi capillos incidens Clericus factus est, ac postea Presbyter, I. l. 2. c. 39. n. 2. II. l. 1. c. 27. n. 5. 6.

Cluniacenses.

Abbatia Cluniacensis circiter annum 912. à Bernone Abbate, olim Comite fundatur, instaurat sancti Benedicti in Gallia Ordinem, & fit ejus caput, I. l. 3. c. 25. n. 6. Ipsa sui fundatione dicatur Cluniacum Ecclesiæ Romanæ, c. 28. n. 4. Hinc statim ab initio aut non multò post Congregatio Cluniacensis superstructa est privilegiis Apostolicis, c. 28. n. 6. De iisdem privilegiis, c. 36. n. 9. 10. Prima fuit omnium Congregationum, plurium scilicet Monasteriorum & Abbatum sub unius Abbatis imperio, I. l. 3. c. 25. n. 6. & 10. Imò solum ex iis Cluniacum propriè vera erat Abbatia, Cœnobia verò ferè alia Prioratus erant & Obedientiæ sub unius Abbatis Cluniacensis regimine, qui Priores illos per se eligere & ad nutum revocare poterat, c. 68 n. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Quàm brevi excreverit, c. 68. n. 4. Pontius Abbas Cluniacensis pugnat cum Abbate Cassinensi de titulo Abbatis Abbatum, & vincitur, c. 28. n. 1. 7. Cluniacenses vel sub initia Congregationis suæ aliquid accipiebant ab iis quos recipiebant, III. l. 2. c. 25. n. 2. §. *Iam.* Ubivis gentium Tyrocinium ponerent Novitii Cluniacenses, nonnisi tamen Cluniaci profitebantur, aut professionem suam consummabant, I. l. 3. c. 28. n. 8. c. 68. n. 5. Hinc sensim omnia Congregationi illius Monasteria in consortium venere privilegiorum domus ipsius Cluniacensis, c. 28. n. 8. Leo X. Papa concessit omnium primus Priori S. Martini de Campis apud Lutetiam, ut Novitios suos admitteret ad professionem, nec necesse haberet eos Cluniacum mittere, I. l. 3. c. 68 n 5. Officia Claustralia Cœnobii Cluniacensis, c. 69 n. 15. 20 Filiæ Cluniacensis Abbatiæ, c 68. n. 14. Imperatores Græci in communionem precum & in spiritualem quandam societatem voluere à Monachis Cluniacensibus admitti, iisque Ecclesiam Constantinopoli concesserunt, I. l. 1. c. 15. n. 6. In eandem communionem admissi Reges Franciæ, Hispaniæ, Angliæ, Germaniæ, Hungariæ, & Occidentis Imperatores, I. l. 3. c. 28. n. 6. Abbati Cluniacensi & Claravallensi Hispania fuit olim tributaria, III. l. 5. c. 31. num. 9. §. *Nec.* Hugo Cluniacensis Abbas Alphonso Hispaniarum Regi concessit ann. 1070. quotidianam in Refectorio Præbendam Monachalemve portionem, quæ statim ejus nomine pauperibus erogaretur: item & unum ex altaribus Ecclesiæ, in quo omnia, quæ offerrentur sacrificia, salutis ejus essent, I. l. 3. c. 64. num. 6. Suas ob eleemosynas Cluniacum habebatur ut totius Orbis ærarium, III. l. 3. c. 49. nu. 7. Quanta esset ejus hospitalitas, *ibid.* Excidium Regularis olim disciplinæ ortum est ex pueris in ætate nondum satis matura ad professionem admissis, I. l. 3. c. 55. num. 2. Reformatio Cluniacensis ann. 1458. ab Abbate Joanne Borbonio Episcopo Aniciensi, III. l. 2. c. 26. n. 9.

Coadjutor Episcopi.

Coadjutor etsi potest Episcopo adsciſci, non tamen debet ante mortem ejus ordinari, ne contra Canonem Nicænum duo sint in eadem civitate Episcopi, II. l. 2. c. 51. n. 1. c. 56. nu. 5. Contraria tamen exempla in primis etiam Ecclesiæ sæculis & deinceps, I. l. 2. c. 55. n. 10. 12. c. 56 n 1. 3. c. 57. n. 5. §. *Pervicit* Ut Coadjutorem sibi adsciscere Episcopus, non recurri solebat ad Romanum Pontificem ante annum Christi millesimum, sed ad Concilia Provincialia, Metropolitanum Principem, c. 57. n. 4. 5. 6. 9. 11. c. 58. n. 6. 7. 8. 9. Quare ad Principem, c. 57. n 8 Aliquando tamen etiam & ad Romanum Pontificem, c. 57. num. 2. 7. Difficiliores erant Romani Pontifices in istis permittendis, quàm Concilia, Episcopi, & Principes, II. l. 2. c. 52. n. 1. c. 56. num. 2 Concilium Tridentinum omnes cum spe succedendi Coadjutores ad omnia alia Beneficia quàm ad Episcopatus & Abbatias proscripsit: istosque etiam decrevit nonnisi urgente gravi necessitate à Romano Pontifice concedi, cap. 59. num. 10. 11. Huicque Decreto consentaneam Ludovicus XIII. ann. 1629. edidit Declarationem num. 12. Causa illa necessitasque gravis est præsertim cùm senecta vel ægritudine non potest Episcopus sua obire munia, II. l. 2. c. 57. num. 7. 11.

Collectæ.

Collectæ ab Apostolis institutæ, III. l. 1. c. 1. n. 9. Inde ab Ecclesia factitatæ, c. 2. n. 7 8. Prohibuit secundum sub sancto Carolo Borromæo Concilium Mediolanense, quominus fierent per puellas, c. 15. n. 10.

Colomanus.

Colomanus Geisæ Regis filius exeunte undecimo sæculo Episcopus Vatadinensis fit Hungariæ Rex dispensatione Pontificia mortuo absque liberis & fratribus Ladislao Hungariæ Rege, III. l. 3. c. 24. n. 16. §. *Nec.*

Colonienſis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Comes Palatii.

Quæ ejus munia, quæ dignitas, II. l. 3. c. 91. n. 10. *& seqq.*

Comites.

Non erat initio id potestatis nomen, sed dignitatis solum. Additæ sunt postmodum Comitibus Præfecturæ Civitatum vel Provinciarum, sed ad nutum amovibiles usque ad Caroli Magni tempora, III. l. 1. c. 26. n. 1.

Comitia Regni, II. l. 3. c. 46. & 47.

Sic vocabantur in Gallia Placita illa, in quibus Rex, aut absente Rege Comes Palatii dictus, causas in Regio Palatio cum Episcopis & Optimatibus Regni finiebat, II. l. 3. c. 46. n. 5. 6. Præibant in istis Comitiis Consistoriisve Regiis Episcopi Proceribus omnibus laicis & Officialibus Regni, n. 7. Quàm & Reipublicæ & Ecclesiæ illa Episcoporum præsentia esset ornamento & præsidio, *ibid.* Vocabantur & Synodi, n. 8. In iis agebantur, quæ majoris erant momenti, n. 9. 10 Regnante Clodovæi prosapia frequenter habebantur, sed non quolibet anno, Ea concidente cœperunt annis singulis haberi: Sub Caroli Magni stirpe bis etiam, anno quolibet. Sub stirpe Hugonis Capeti cœpere dici Parlamenta, Et quidem cum deambulatoria fuissent, ibique haberentur ubi Rex indixisset, à Philippo Pulchro Parisiis affixa sunt. Ea Carolus V. voluit per totum annum protrahi: eoque effectum est tandem, ut ab iis abfuerint Episcopi, II. l. 3. c. 47. n. 3. Conventus isti Generales seu Comitia in duos secabantur Conventus, unum Episcoporum solorum, alterum Procerum cum iisdem Episcopis. Primus dicebatur Synodus vel Concilium: Secundus Placitum, quanquam & promiscuè dicti sunt etiam Concilium, Consilium, Synodus & Placitum, I. l. 3. c. 47. n. 2. His Galliæ Comitiis non admodum dissimilia fuere Concilia IV. V. VI. VII. VIII. XII. XIII. & XVI. Toletana, c. 47. n. 4. 5. 6. 7. 8.

De iisdem Comitiis sub Carolo Magno & ejus stirpe, II. l. 3. c. 51. & 52.

Comitia Regni tum in tres secabantur Conventus, eodem tamen loco & tempore habitos; primum Episcoporum cum Presbyteris utique & Diaconis de rebus Ecclesiasticis: secundum Abbatem cum probatis Monachis de rebus Monasticis, etsi hactenus non alium ab Episcopis conventum Abbates fecissent: tertium Comitum Regni, Magistratuum ac Judicum, II. l. 3. c. 51. n. 1. 2. 3. 5. Tres verò Conventus illi conjunctim etiam ibidem aliquando consultabant, n. 1. Comitia isthæc vocabantur promiscuè Placita, Conventus Generales, Synodi, Consilia & Concilia; quanquam Concilii nomen & ipsi hærebat sæpe Episcoporum Conventui, n 4. Nec tamen omnes Regni Præsules iis intererant, n. 11. Bis anno

anno quolibet habebantur, aut potius haberi debebant : quominus enim ulla per annum haberentur, impediebant aliquando bella aut alia negotia, II. l. 3. c. 51. n. 9. c. 52. n 9. Aliquando sed raro in pluribus Regni locis eodem tempore habebantur ista Comitia, tribus illis singula Conventibus suis constantia, c. 51. nu. 1. c. 52. num. 8. Cùm autem bis per singulos annos deberent haberi ista Generalia Comitia, istive Conventus Generales, alter erat tamen altero frequentior & nobilior, in ipsoque habebatur Regis Palatio, à quo & convocabatur, qui & ei quoque intererat, II. l. 3. c. 51. num. 9. c. 52. n. 1. 2. 3. Plura hujusmodi Palatia, c. 52. num. 6. Similia apud Germanos per eandem ætatem Comitia, c. 51. n. 15.

De Regni Comitiis post annum millesimum, II. l. 3. cap. 54. & 55.

Perrexere haberi Comitia Regni post annum millesimum sed minus frequentia. Plura eorum exempla, II. l. 3. c. 54. Dicta sunt etiam postmodum Parlamenta & Curiæ, n. 5. 9. Cœpit præsertim primus ea rarius convocare Carolus VII. ac alii deinde, n. 14. Romani Pontifices Generalia collegere Concilia, quæ erant veluti universalia Comitia Orbis Christiani, & in quæ tum laici, tum Reges ipsi, seu per se, seu per Oratores conveniebant, II. l. 3. c. 55. n. 1. 2. 3 Quando in ea Plebejæ Communitates cœperint admitti, n. 8. Sua fuere similiter in Anglia, n. 4. ad n. 11. Sua in Germania, in Hungaria, in Polonia, in Hispania, n. 11. 12. 13.

Commenda.

De Commendis sexto, septimo, & octavo sæculo, II. l. 3. cap. 10. 11. 12. 13.

Dum Ecclesia quæpiam Episcopalis à Barbaris aut alia quapiam ratione fuerat vastata & accisa, nec ejus supererat Episcopus, hanc Gregorius vicino cuipiam Episcopo, propriam jam licet Ecclesiam regenti commendabat, ut suam ei quoad posset curam impendere, II. l. 3. c. 10. n. 1. 3. Exemplum antiquius huic affine, n. 15 Breviores adhuc aliæ erant tunc temporis Commendæ : ut cùm defuncti cujuspiam Episcopi Ecclesiam Episcopo alii, quoad novus eligeretur, commendabat Gregorius regendam, aut ut ajebat visitandam, unde & hìc appellabatur Visitator, c. 10. n. 2. 3. Ille verò seu Commendatarius seu Visitator nihil ex commendata sibi Ecclesia præter expensas suas decerpebat, *ibid.* Similiter Episcopis quos è Sedibus suis ejecissent Barbari, Abbatias aliquando commendabat in temporalibus & spiritualibus administrandas, II. l. 3. c. 10. n. 4. Alia exempla Abbatiarum extra hunc quoque casum Episcopis commendatarum, quæ ad posterioris hujus ætatis nostræ Commendas magis pertineant, num. 13. & 14. Et à Clericis quoque aliis administrata tum leguntur Cœnobia, Abbatiæve. Quid de iis Gregorius sentiret. II. l. 3. c. 10. n. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 14. Ut possunt vel probari vel damnari Commendæ, c. 10. num. 15. c. 13. num. 13. *§. Hinc*. In Gallia Episcopi & Concilia Clericis eadem ætate Abbatias quoque, seu Cœnobia regenda commendabant : atque in Episcoporum erat potestate, ut Clericis istis aliquid vel nihil prioris Ecclesiæ cui inscripti erant relinquerent; ex istorum verò Cœnobiorum proventibus nihil isti iidem Clerici decerpere poterant, nisi quantum opus esset ad sui sustentationem, II. l. 3. c. 11. n. 1. 2. 4. 6. S. Ansbertus ex Abbate Fontanellensi provectus in Rotomagensem Archiepiscopum, illam eandem conservat Abbatiam, num. 8. Commendarum genus tum à Laicis tum à Clericis illa ætate usurpatarum, & in utrisque damnatum ab ejusdem ætatis Conciliis, c. 11. n. 11. 12 Principes ipsi, quòd alioqui non possent inquiebant, Regnum & Ecclesiam adversus Sarracenos, Saxones ac Frisones tueri, plurimas invaserunt Abbatias Ecclesiasque alias, earumque prædia & proventus : istaque Ducibus ac Præfectis exercituum attribuerunt, ut iis quoad viverent, fruerentur, II. l. 3. c. 12. num. 1. 2. Confirmatum deinde id omne fuit in Liptinensi sub Carolo Magno ann. 743. Concilio, cui aderat S. Bonifacius sedis Apostolicæ Legatus cum utroque Cleri Ordine ac Monachis, qui & in id omnes ob instantem temporum necessitatem consenserunt, num. 5. Et anno 744. sub Pipino in Concilio Suessionensi, cui similiter aderant uterque Cleri Ordo ac Monachi, n. 8. Id item Zachariæ Papæ consensu munitum, n. 10. Multa scitu digna observantur in istiusmodi statuta, n. 6. Vim non debebant habere nisi quandiu ipsa illa duraret Regni necessitas, *ibid.* Hinc in Gallia distinguebantur duo Abbatum genera, alii dicebantur Abbates legitimi, hoc est Regulares, quibus ea reddituum Monasterii copia relinquebatur, quæ alendo Monasterio sufficeret : Alii dicebantur Abbates Milites seu Commendatarii, quibus reliqua Monasterii bona adjudicabantur : & hi illos Abbates alios absolvebant à munere militem ad exercitus Regios ducendi, II. l. 3. c. 12. n. 9. Ista hujusmodi bonorum usurpatio facta fuerat sub Carolo Martello, ut bellorum sufficeret impensis : immo jam tum inveteratum erat malum, n 12. Jam enim Clodovæus ipse in hujusmodi usurpationes præiverat, n. 13. Terrifica Caroli Martelli historia, II. l. 3. c. 17. n. 5. 8 Apologia illius, c. 25. n. 2. Initio sæculi octavi vix quisquam erat Minister aut Officialis Regius, qui non Cœnobium aliquod invasisset, Tonsura susceptа, suscepto & Abbatis nomine, sede sibi cum uxore & liberis in domo Abbatis defixa, II. l. 3. c. 12. n. 14.

De Commendis Clericorum sub Pipino, Carolo Magno, & tota ejus prosapia, II. l. 3. c. 13. 14. & 15.

Exempla Commendarum Episcopis aliisque clericis datarum sub Pipino & Carolo Magno, c 13. n. 2 3. Alia sub Carolo Magno & Ludovico Pio, c. 13. n. 8. Alia sub Carolo Calvo, n. 9 & 12. Alia sub Carolo Simplice, c. 14. n 5 Alia postmodum, c. 14. n. 6. 7. Alia item c. 15. n. 1. 2 3 Alia & in Oriente, c. 15. n. 9. 10. 11. Damnatæ commendæ in concilio Tullensi sub Carolo Calvo, II. l. 3. c. 13. n 10. In concilio item Tricassino & Romano à Joanne VIII. habitis, & in concilio Trossejano sub Carolo Simplice, c. 14. n. 1. 3. commendarum istarum aliæ causas habuere tolerabiles & excusabiles, c. 13. n. 6 9. 11. c. 14 n. 15. Aliæ necessarias vel saltem justas & licitas, c 13. n. 13. c. 14. n. 5. 6. 7. c. 15. n. 1. 6. 10. 11. 12. 13. Minimè etiam Beneficia quæque dabantur tum in commendam, c. 15. n. 14. Excusatur Alcuinus, qui Abbatias quinque habebat in commendam, & Carolus Magnus, à quo partem earum habuerat, II. l. 3. c. 3. n. 7. *§ Que*.

De Commendis Laicorum eadem Caroli Magni & Regiæ ejus familiæ ætate, II. l. 3. c. 16. 17. 18.

Ut sub Carolo Martello olim, ita & sub Pipino perrexerunt Laici invadere cœnobia Abbatiasve, Xenodochia, &c. c. 16. n. 10. Perrexerunt & sub Carolo Magno, adeo ut nec sibi temperarent à Sanctimonialium Abbatiis, ipsaque Ecclesiæ bona ipsi inter hæredes suos partirentur, c. 16 n. 3. 4. cui malo non aliter occurrere potuit, quàm statuendo an. 803. ex Episcoporum, Leonisque etiam III. consilio, ut ista bona nonnisi sub precario habere permitterentur, c. 16. n 7. Molliùs adhuc agere necesse habuit Ludovicus Pius cum istis, aut similibus invasoribus Laicis, nempe jubendo an. 823. subscribentibus etiam Episcopis & comitibus, aut Laci illi bonis hujusmodi hactenus habitis piè uterentur, nec alia jam invaderent, sed imò protegerent, II. l. 3. c. 16. n. 9. *§. Anno* Sed & ipsi Carolus Magnus & Ludovicus Pius etsi ægrè & inviti, Laicis tamen Abbatias etiam & res cathedralium aliarumve Ecclesiarum commendavere, n 5. Quanquam tum in hæc, tum in invasa alia revocanda quoad potuerunt incubuere, n. 6. 7. 9. Abbatias & quidem etiam Monialium Carolus Calvus Laicis commendavit, II. l. 3. c. 17. n. 1. Querelæ conciliorum his temporibus habitorum, c. 17. n. 1. 3. 4. 5. 6. Dat & ipse Deo pœnas, n. 1. *§. Quantas*. Eadem audent ejus successores, n. 12. Episcopatus etiam à Laicis occupati, adeo ut eorum unus cum conjuge sua in Episcopali sede per annos sex & amplius sederit, n. 7. 12. Afflavit hac eadem ætate Germaniam & Italiam hæc eadem pestis commendarum Laicis traditarum, II. l. 3. c. 18. n. 1. 2. 3. Egregium Ottonis I. Imperatoris exemplum, à quo Abbatiam petebat comes quidam, cujus opera videbatur ei maximè tum necessaria, n. 1. Vastavit & eadem pestis Orientem, ubi ab Iconoclastarum tempore Episcopatus & Abbatiæ cœpere Laicis dari, ejectis scilicet è domibus suis Episcopis & Abbatibus orthodoxis, n. 3. Verat sub anathemate Synodus VII. Generalis fundos Ecclesiæ donari vel permitti Principibus ab Episcopis & Abbatibus, n. 3. Alia itidem causa Monasteriorum ibidem à Laicis invasorum, n 5. *§. Simillimum*. Viri Monialium & fœminæ Monachorum Monasteriis ibidem præficiebantur, n. 5. *§. Alia*.

De Commendis Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, Parochiarum ab anno 1000. usque ad 1300. II. l. 3. c. 19.

Hugo capetius & Robertus Reges cùm ipsi Abbatiam aliquandiu possedissent, omnes omnino Abbatias Regularitati & Regularibus restituere, c. 19. n. 1. Nec medio undecimo sæculo clericus poterat ad Abbatiam aspirare, ni vitam vellet Monasticam amplecti, n. 2. Cœpere tamen exeunte illo eodem sæculo, seu sub Gregorio VII. commendatarii Abbates fieri iterum ex clericis : nempe has ipse permisit Episcopis & Cardinalibus, n. 3 At ut uni dabantur Ecclesiæ necessitati vel utilitati commendæ istiusmodi, ita erant & rarissimæ, n. 4. Occurrunt & duodecimo sæculo exempla Abbatiarum Episcopis commendatarum, *ibid.* Sæculo decimotertio non facilè occurrunt commendæ Episcopatuum, aut Abbatiarum : occurrunt verò creberrimè Prioratuum, Parochiarum & inferiorum Beneficiorum, II. l. 3. c. 19. n. 5. Salmurienſe an. 1253. concilium non indignatur commendari clereris Prioratus, modò pristinum retineant in iis numerum Monachorum Alterum Salmurienſe an. 1276. concilium patitur ut dentur clericis Prioratus, modò ne ii sint qui duobus Monachis præter Priorem alendis sufficiant, n. 5. Omnes prorsus Parochiarum commendas proscripsit Lugdunense II. an. 1274. concilium, nec revixere nisi post annum 1300. Nullæ quoque tunc vel pauciſſimæ commendabantur Abbatiæ aut Episcopales Ecclesiæ, c. 19. n. 9.

De Commendis Clericorum post annum millesimum trecentesimum. II. l. 3. c. 20.

Januam ergo rursus aperuit commendis Clemens V. & haud habita ratione necessitatis Episcopatus & Abbatias commendavit. Sed morbo tribus post adeptum Pontificatum annis, & ex morbo pœnitentia correptus, eas omnes revocavit, ne iis quidem exceptis, quibus Cardinales donaverat, l. 3. c. 20. n. 1. 2. Ex successoribus ejus alii commendas effusissimè largiti sunt, alii ab iis fuerunt alienissimi; ita ut tamen in illa commendarum revocatione Cardinales semper exciperentur, n. 3. 4 Quomodo erga eas affecta fuerint concilia Pisanum, Constantiense, Basileense, & Pragmatica Sanctio, n. 5. 6 Querelæ Cardinalis Papiensis contra commendas, cùm ei tamen præter Episcopatum suum Papiensem duæ essent Abbatiæ commendatæ, II. l. 3. c. 20. n 7. Quid Leo X. & concilium V. Lateranense an. 1514. statuerint circa commendas, n. 8. In concordato quod cum Francisco I. Rege iniit, statutum est ut ne Rex nominaret ad Abbatias & Prioratus verè electivos, nisi Religiosum ejusdem Ordinis, & quidem annos 23. natum, nulla alioqui futura Regis nominatione, n. 9. Concilium Tridentinum non id putavit à se finiendum, quod se de commendis testabatur optatissimum habere. Poposcit itaque solùm à Pontifice, ut in Regularibus jam commendatis cœnobiis designaretur quispiam ejusdem Ordinis, qui eorum præesset administrationi : in iis verò quæ posthac vacaverint, ne nominet nisi Regulares peritiores & sanctiores : illorum autem Monasteriorum quæ capita sunt Ordinum, sancivit non alios futuros Abbates, quàm Regulares, II. l. 3. c. 20. n. 10 11. Aliud ejus Decretum super commendis, n. 12. Prohibuit prorsus ne quis cum Episcopatu in Titulum, haberet alium in commendam, n. 13. Dispensatur Romæ hac in parte cum Episcopis Germaniæ, ut videlicet Catholicam Religionem contra hæresim consilio, opibus & authoritate tueantur, *ibid* Monita præclara concilii Rotomagensis ad commendatarios, n 15. Decreta conciliorum Remensis, Turonensis & Aquensis : item comitiorum Generalium & Regum Galliæ, c. 20. n. 16. 17. Alia nonnulla observanda, n. 18 19 20. Quid occasionem dedit Abbatiarum commendis, n. 20. Quomodo se gerere debeant commendatarii, n. 15. 20 *§. Nec & §. Alterum*

De Commendis Laicorum post annum millesimum, II. l. 3. c. 210.

Occupabant laici prædia, feuda, & fundos Ecclesiæ sustentandis Clericis destinata, partim quæ ipsi aut eorum Majores invasissent, partim quæ ipsis Episcopi aut Abbates tradissent, eos sibi fidei & homini Sacramento adstringentes, & adscisentes eos sibi in Patronos & defensores, c 2. n. 2. 3. 4. Sed & ex iis nonnulli Abbatias, Archidiaconatus, Parochias, Præposituras &c. cum prædiis quæ iis erant affixa, occupabant, num. 2. *§. Qui*. Id mali per Galliam, Hispaniam, Angliam & Italiam grassaba-

tur,

tur, c. 21. n. 2. 3. 4. 5 In laicis Parochiarum commendis per modicus erat veris ipsi Parochis proventus, n. 6 Excommunicationum terrore adigendi fuere ad Ecclesias Ecclesiarumque prædia Parochis, Abbatibus & Episcopis restituenda, n. 6. 7. 8. De laicis per Orientem comendis, n. 13.

Communio.

Jubet Concilium II Turonicum patere Sancta Sanctorum laicis viris, ac mulieribus ad communicandum Bracarense è contrà alios, quàm clericos vetat Sanctuarium ingredi etiam ad communicandum. Toletana IV. Synodus statuit, ut Sacerdotes & Levitæ communicent ante altare, in Choro clerus, extra Chorum populus, I. l. 2. c. 79 num. 1 Laicos omnes Eucharistia refici jubet Canon Agathansis tribus saltem ipsis Paschæ, Pentecostes, Natalisque Christi diebus, II. l. 3. c. 31. n. 15. Tempore item Caroli Magni ter saltem in anno ea refici jubebantur, I. l. 2. c. 8. n. 6 Ni tamen pluries fieret, valde periculosum id Jonæ Aurelianensi Episcopo videbatur, num 7 Hanc saltem clericis Presbytero inferioribus Toletanum an. 1324 Concilium figit legem, III. l. 1. c. 73. n. 1 Hortatur Theodulphus Aurelianensis item Episcopus, ut singulis diebus Dominicis Quadragesimæ, in die Cœnæ, Parasceves, Sabbathi sancti, & omnibus Paschalis hebdomadæ diebus, I. l. 2. c. 83. n. 6 Optabat Carolus Magnus ut singulis Dominicis communicarent omnes, *ibid.* Amalarius ut diebus singulis, n. 7

Communio sub una solùm specie jam tum 3. sæculo fiebat Hierosolymis ob majorem Peregrinorum concursum III. l. 1. c. 15. num. 4 §. *Ex his* Constitutiones Archiepiscopi Cantuarienses eodem sæculo communionem sub utraque specie permittunt in minoribus urbibus soli Celebranti, III. l. 1. c 72. num. 8 v. tit. *Eucharistia.*

Comœdi, v. tit. *Spectacula.*

Inter Irregulares à Gennadio referuntur, qui in scena luserunt aliquando, II. l. 1. c. 62. n. 25.

Compostellana Ecclesia. v. indic. Geograph.

Concilia Generalia.

Generalium Synodorum convocandarum authoritatem ait Gregorius sedi Apostolicæ B. Petri singulari privilegio esse traditam, & nullam unquam Synodum ratam legi, quæ Apostolica authoritate non fuerit fulta, I. l. 1. c 11. num. 9 Scripsere tres Patriarchæ, Alexandrinus Antiochenus & Hierosolymitanus, licet nec adesse Synodo VII Generali possent, nec ad eam Vicarios dirigere, quòd ab infidelibus Principibus quorum sub jugo erant, vetarentur: nihil tamen ponderis & authoritatis defuturum ejus Decretis, propterea quod ei per suos Legatos adesset Romanus Pontifex, & Decretis ejus concordaret, c. 13. num. 6 Pseudosynodum Oecumenicam Iconoclastarum Stephanus Martyr eo repudiavit argumento quòd Romano Pontifici, sine cujus authoritate res Ecclesiasticæ ad normam dirigi non possunt, non fuerit probata, c. 14 n. 8

Concilia Provincialia, Nationalia, Universalia.

De iis primùm usque ad Caroli Magni tempora, II. l. 3. c. 45. 48 49 50

Post ipsa Apostolorum concilia nulla primùm occurrunt, nisi Victoris Papæ tempore pro festo Paschæ, scilicet ad calcem secundi sæculi, & deinceps tempore Stephani de Hæreticorum baptismo. Eaque fere in Oriente sola fuerunt, nisi si pauca Africæ excipiantur, II. l. 3. c. 45 n 1 Erant autem ista ex pluribus Provinciis, ut proinde Concilia Nationalia, Universaliave fuerint ante Provincialia, n 2. Jam tum tamen erant Provincialia concilia tempore Firmiliani Stephanive, eaque semel in anno habebantur, & ita quidem, ut ad ea necesse esset Episcopos convenire, n. 2. 3 Exeunte eodem tertio sæculo bis in anno habebantur ista Concilia Provincialia, seu ut adhuc vocabantur Ordinaria: quem usum firmavit postea Concilium Nicænum, Antiochenum, Calchedonense &c. II. l. 3. c. 45 n. 3 Et in Occidente Leo, Concilium Regiense &c. scilicet ubi facilè haberi possent, n. 9 10 His autem præerat Metropolitanus nec sine eo poterant fieri, nu. 3 Præter Provincialia ergo ista, alia erant Nationalia, Universaliave, aut Diœcesana dicta, scilicet ex omnibus aut plerisque Regni unius, vel Diœceseos seu Exarchatus Provinciis, num. 4. 5 Quæ tamen Diœcesana Universaliave concilia nihil minoribus & Provincialibus illis officiebant, n. 5. 9 Universalia illa iussit Concilium III. Carthaginense singulis annis semel haberi: sed quod inde fatigarentur Episcopi, statuit Concilium II. Milevitanum, ut tum solum haberentur cùm ea postularet Africæ necessitas, II. l 3. c. 45. n. 5. 7 Quædam eorum in Hispania, Gallia, Italia, Illyrico per prima quinque Ecclesiæ sæcula, n. 8 Quædam item alia Universalia seu ex variis Provinciis conflata, iisdem sæculis, c. 49. n. 1 Per illa eadem sæcula solis conflabantur Episcopis (sedebant autem pro suæ quisque Ordinationis ævo, c. 45. n 12 & c. 50 n. 12.) nisi quòd majorum Ecclesiarum Presbyteri Conciliis suæ civitatis aderant, c. 45. n. 11. 12 c. 50. num. 3 Adfuere jam tamen Presbyteri tempore Clodovæi, quin & septimo sæculo Diaconi interesse jubentur in Concilio IV. Toletano, Presbyteris scilicet pone Episcopos sedentibus, Diaconis verò post Presbyterorum sedilia stantibus, c. 50 num. 12. 15 Immo & sexto jam sæculo Diaconi conciliis subscripserant, I. l. 2. c. 23 nu. 19. Eodem septimo sæculo Abbates concilio VIII Toletano subscribunt, & quidem ante Presbyteros ab Episcopis absentibus delegatos, II l 3. c. 50 num 13 Quædam adhuc Universalia in Galliis à Clodovæi tempore usque ad Carolum Magnum, scilicet Agathense, Aurelianensia quinque prima, Parisiense II. & III. Lugdunense II. Turonense II. Matisconense I. & II. c. 48 n. 1. usque ad n. 10 Ex Universalibus autem Galliæ Conciliis alia erant ex pluribus, alia ex paucioribus Provinciis. Scilicet ubi in plura Regna pro pluribus Clodovæi filiis partitum est Regnum, sua ut plurimum quisque eorum sejunctim Universalia colligebant concilia, etsi aliquando unum ex omnibus illis Regnis Universale confluebat, II. l. 3. c. 49 n. 4. Non tam frequentia fuerunt Universalia Galliæ Concilia quàm optassent Episcopi. Statuit Agathense ut singulis annis cogerentur; nec tamen ita se res habuit: immò nec vim obtinuisse videtur, quod postea Matisconense II. statuit, ut unoquoque saltem triennio, c. 48. n. 9 11 Immo iterum nec Provincialia ipsa singulis admodum annis habebantur: quin nec aliquando toto biennio, qua de re querebatur Avitus Viennensis, c. 50. num. 2 Porro cum Provincialia Galliæ Concilia, quippe Ordinaria, & quæ unoquoque anno semel iniri solerent aut deberent, non egerent jussione aut consensu Regum, c. 48 n. 1. 9. c. 49 n. 6. Universalia ista è contrà non cogebantur nisi jussione, præceptione, evocatione, & quod idem sonat, consensu Regum: etsi in eorum aliquibus istius vel jussionis vel consensus mentio prætermittatur, hæc enim aliunde supplenda probatur, II. l. 3. c. 48 n. 1. usque ad 12 Quas haberet partes Arelatensis Episcopus in Universalium Galliæ Conciliorum convocatione, & ut sensim illa ejus crevit authoritas, c. 49 n. 2. 3. 5. Explicatur Canon Concilii Turonensis, qui in speciem innuit non satagendum esse si vetet Princeps Episcopos ad Universalia illa Concilia convenire, n. 11. 12.

Multa quoque fuerunt Hispanis per illam ætatem, scilicet à Clodovæi tempore, Concilia Universalia seu Nationalia, collecta nimirum vel ex pluribus vel ex omnibus Provinciis, quanquam non statis temporibus, II. l. 3. c. 60 n. 4. usque ad n. 10. Habebantur ibidem jussu vel permissu Regis, nec nisi pro rebus gravioris momenti, num. 5. 6. 7. 8. Instar erant Comitiorum Regni: aderant enim & ipsi Optimates & Rex ipse, n. 7. 10. Sed tamen tribus primis diebus soli inter se Episcopi cum iis, quos adlegerant Clericis, exclusis Laicis deliberabant de rebus suis & Ecclesiæ disciplina, n 10 Annis insuper singulis, sua erant Hispanis aut esse debebant concilia Provincialia: quanquam jussa enim, fuere nihilominus aliquando intermissa, II. l. 3. c. 50 num. 4. usque ad n. 11 Nec ad ea quandiu ordinaria fuere, interveniebat authoritas Regia, nu. 6. 9 Erant & ipsa instar comitiorum particularium cujusque Provinciæ, quippe quibus & ipsi interessent Judices & Laici Seniores, n. 11. Sua similiter fuere in Anglia per singulos annos, & præsertim à Theodori Cantuariensis, tempore, Concilia Provincialia, II l. 3. c. 50 n. 3. Sua & Italis per singulos annos esse jubebantur, n 14. Nec pluries ea præcepit haberi tum VII. tum VIII. Synodus Generalis; quanquam nec tamen de iis habendis admodum postea Græci curavere, eaque ubique sublata dolet Zonaras, II. l. 3. c. 53. n. 9. 11.

De Conciliis sub Caroli Magni & ejus stirpis Imperio.
II. l. 3. c. 52. 53. 57.

Sub Caroli Magni & ejus stirpis Imperio bina habebantur, aut potius haberi jubebantur Universalia singulis annis Concilia: scilicet ipsa bis habebantur Regni Comitia, tribus eodem tempore & loco constantia Conventibus, Episcoporum videlicet, Abbatum, & Procerum cum Magistratibus, v. tit. *Comitia;* ibique *de Comitii sub Carolo Magno & ejus stirpe.* Erant etiam quandoque hujusmodi Episcoporum concilia seorsim à Comitiis, ut cùm videlicet Regni status non patiebatur facilè ut hæc haberi possent, II. l. 3. c. 52 n. 8. Istis aliquando Conciliis præfuisse aut præsedisse Carolus Magnus quo sensu legatur, n 3. Etsi non semper, utplurimum tamen erant in causa, cur Concilia Provincialia non haberentur? n 5. Sed & cùm sæpè tum Comitia illa, tum Universalia illa Concilia haberi multæ causæ prohiberent, nec propterea tamen Provincialia inirentur Concilia, istorum cogendorum libertatem Reges ipsos rogavere Concilium VI. Parisiense, Meldense & Tullense, nec admodum profecere, II. l. 3. c. 52 n. 9. c. 53. num. 3. 5. Multa nihilominus adhuc habita sunt post annum millesimum, in eaque etiam Proceres & Laici conveniebant, c. 57. nu. 1. Instituere admodum per eam ætatem Romani Pontifices, ut singulis annis haberentur. Id indixit etiam prorsus Concilium IV. Lateranense. Nec admodum tamen parebatur, n 4. 5. Statuit altero post sæculo Placentinum in Hispania Concilium, ut unoquoque saltem biennio haberentur, ingressu Ecclesiæ prohibens Metropolitanos, si ultra biennium torperent, n. 5 Quòd necdum acquiescceretur, eorumque imò celebratio ubique negligeretur, satis fuit Concilio Basileensi & aliis communiter deinceps, ipsique etiam Tridentino, si singulis trienniis haberentur, II. l. 3. c. 57 n. 7. 8. 9 Edixit ex Congregatione Concilii Pontifex, ut in Conciliis illis, qui Episcopus ordinationis ævo superior esset, sederet quoque prior ante eum etiam, qui Protothronus, seu primæ post Metropolim sedis Episcopus esset: sederent quoque in iis Abbates Commendatarii, sed post Abbates benedictos: soli Episcopi voce definitiva gauderent, nisi Concilium ea quoque donare vellet Presbyteros absentium Episcoporum Procuratores, n. 9. §. *Concilium.* Multa post Tridentinum & ex illo ejus jussu sunt habita, suaque utplurimum acta Romano Pontifici misere, qui & ea ad illos remittebat cum animadversionibus Congregationis Concilii, II. l. 3 c. 57 n. 9. Primus à Pontifice confirmanda sua petiit S. Carolus Borromæus, & primus quoque ex Gallicanis tum habitis Archiepiscopus Aquensis sui an. 1585. habiti petiit confirmationem, n 9. Cum istiusmodi confirmationem à Romano Pontifice petere antea non consuevissent Concilia Provincialia, *ibid.* Suum quidem olim Nannetis habitum confirmari à Romano Pontifice petierat S. Hildebertus Archiepiscopus Turonensis, sed ob singulares sibi tum rationes, c. 57 num. 2. Ex quo intermissa sunt Concilia Provincialia, funditus interiit Ecclesiastica jurisdictio, n. 11.

Extraordinaria Concilia Episcoporum, qui in urbe Regia reperiebantur,
II. l. 3. c. 43. 44. 46. 56.

Non poterat non esse semper Constantinopoli ob singularum toto Oriente Ecclesiarum necessitates numerus Episcoporum ad Aulam Imperatoriam accedentium satis ingens, ut quasi perpetua ex iis conflaretur Synodus. Ei autem præerat Episcopus ipse CP. II. l. 3. c. 43. num. 1. In ea terminabantur difficiliores Orientalium Ecclesiarum causæ: vel eas Imperatore Præsuli CP. ipsi delegante, vel illis ipsis partibus eas ultrò ad eundem Præsulem deferentibus, num. 1. 2. Nec de causis solùm Patriarchatus CP. ipsius in iis agebatur, sed & de reliquorum Orientis Patriarchatuum, n. 3. Plurima istarum Synodorum exempla per prima quæque sæcula, toto illo cap. 43. Alia item sub Imperio Caroli Magni, c. 44. n. 3. 4. 5. 6. Quàm multæ in iis causæ agitarentur; nu. 5. 6. Observationes in istiusmodi Synodos, c. 4. n. 5. Eas ipse CP. Patriarcha congregabat, *ibid.* Quid similitudinis vel dissimilitudinis inter istiusmodi concilia & Gallicana cleri comitia Generalia, n. 1. De iisdem adhuc conciliis extraordinariis in urbe Regia habitis, II. l. 3. c. 46. n. 2. 3. 4. c. 56 nu. 6. 7.

Concordata.

Concordatum Germanicum ann. 1448. inter Nicolaum V. Papam & Fre-

Index

Fredericum III. Imperatorem, II. l. 1. c. 45 n. 4. c. 46. n. 6. §. *diximus*, & l. 2. c. 38. n. 11. 12 Per illud electiones Ecclesiis Episcopalibus & Abbatialibus relinquuntur liberæ per sex menses alternatim, incipiendo à Februario, sex aliis mensibus alternatim quoque Romano Pontifici relictis, n. 11 Item factas à capitulis electiones debet confirmare, imò potest eas rejicere, si quempiam ipse digniorem substituat, n. 12. & 13 Concordatum Franciscum inter Leonem X. Papam & Franciscum I Regem in Concilium V. Later editum ac confirmatum, quo aboletur Pragmatica Sanctio, ac episcopatuum & Abbatiarum nominationes sic Regi conceduntur, ut electionum confirmatio ad summum Pontificem pertineat. Summa istius concordati, II. l. 1. c. 45. n. 8. 9. 10. Summa iterum ejusdem, II. l. 1. c. 40. n. 1. 4 Multos passum est adversarios, l. 2. c. 40. n. 6. 7 Rationes quibus defenditur, n. 1. 6. 8 Confirmatur in Edicto Blesensi, cùm Edictum Aurelianense paulò antè restituisset electiones Episcoporum, n. 7. 8. §. *Vix*. Extenditur ad Armoricæ & Provinciæ Beneficia, n. 5 Tum ab Alexandro VII. ad Episcopatus Metensem, Tullensem & Virdunensem, quandiu Ludovicus XIV. in vivis foret, num. 9 Tum verò eidem Ludovico à Clemente IX. in omne ævum, seu quoad eosdem Episcopatus, seu quoad recens partas Regi ditiones alias, nu. 9. 10. Concordatum Hispanicum, II. l. 2. c. 35 n. 8 Per illud penes Hispaniæ Regem est nominatio ad Episcopatus & Abbatias, qui jam usus antea ibidem obtinebat, eod. n 8.

Concubinæ.

Concubinæ vocabulum sexto sæculo legitimam significabat uxorem, sed minus solemniter ductam, II. l. 1. c. 80 n. 3.

Confessio & Confessor, v. tit. *Pœnitentia & Pœnitentiarius*.

Quæ modò in Confessionibus observantur, eadem sæculo 8 9. & 10. observabantur. Tunc videlicet æquè ac modò peccata occulta quæque, & peccata etiam cogitando solùm admissa Confessori aperiebantur, & ab eo in peccatorum circumstantias inquirebatur. Probatur id ex Theodulpho Aurelianensi Episcopo, concilio II. Cabilonensi, Caroli Magni capitularibus, &c. I. l. 2. c. 11. n. 1. 3. 4. 5 Probatur item ex eo quòd Fideles omnes teste Reginone peccata sua semel in anno, scilicet ineunte Quadragesima confiteri tenerentur, cùm utique nemo dixerit fuisse eos omnes publicorum peccatorum reos, n. 11 Probatur rursus ex eo quòd pœnitentiæ publicæ, quibus in publicè peccantes tunc animadvertebatur, Episcoporum examini & curæ reservatæ essent: ut proinde, quæ leges in peccatorum negotio Presbyteris tum tradebantur, ad occulta pertineant peccata, c. 11 n. 5. Sed & cùm Episcopi & concilia illius temporis, à quibus jubentur Presbyteri in peccata etiam occulta & in eorum circumstantias inquirere; eos quoque jubeant ne vel transversum unguem à priscorum Canonum rigore & disciplina in pœnitentiis infligendis discedere, argumento id est & peccata quoque occulta primis ipsis Ecclesiæ sæculis fuisse confessioni & pœnitentiæ obnoxia, I. l. 2 c. 11 n. 2. 5. Confessiones quasdam generales iisdem illis sæculis 8. 9 & 10. quidam faciebant Episcopis vel conciliis vel Papæ, à quibus item generales accipiebant absolutiones: at his tamen generalibus confessionibus jungendæ erant aliæ particulares, n. 9 Et hinc fortè fluxerunt generales illæ confessiones & obsolutiones, quæ multis in Ecclesis fiunt ultima Quadragesimæ hebdomada, *ibid.* Post peccatorum occultorum confessiones statim reconciliationem capitularia Caroli Magni impendunt, n. 11 Peccata levia & quotidiana laici laicis confitebantur, atque adeo & Presbyteris, n. 13 & 14. Tempore Caroli Magni si quis quantumvis atrocium criminum reus ea Presbytero confiteri maturabat, non poterat postea in jus vocari, dum in cognitionem deveniebant, sufficiebatque sola Presbyteri id narrantis fide, II. l 1. c. 72 n. 12.

Quis cui sua poterat peccata confiteri?

Jam usus obtinuit, ut confessarii in una Diœcesi approbari confessiones excipiant fidelium alterius Diœcesis iter illac habentium; immo & à casibus in altera illa Diœcesi reservatis eos absolvant si in hac sua reservati non sint & fraus absit: cùm olim approbati unius Diœcesis Presbyteri ne possent quidem audire eos qui ex alia erant Diœcesi, immo nec eos, qui ejusdem licet Diœcesis, alterius tamen essent Parochiæ, I. l. 2. c. 10. num. 10 & 11 c. 2. num. 5. & l. 3. c. 40 num 13 Solo enim Pœnitentiario generali excepto, ii qui ab Episcopo confessionibus audiendis præficiebantur, intra certa loca certave personarum genera constringebantur, extra quæ suam non poterant jurisdictionem exercere, I. l 2 c. 10. num. 10. Cùm quis ab Episcopo habebat potestatem, quem sibi vellet confessorem eligendi, haud ultrà huic confessori opus erat Episcopi approbatione; nec enim ab Episcopo confessores approbari, tunc moris erat, eod. n. 10. Sui post annum millesimum leguntur fuisse clericis proprii confessores, nempe in Cathedralibus Ecclesiis vel ipsi Episcopi vel Decani, vel confessores tandem ab Episcopo iis assignati. Duo alicubi in quolibet capitulo iis Episcopo assignabantur; alicubi à Decano & Capitulo conjunctim cum Episcopo, I. l. 2. c. 10 n 6. Sic & in unoquoque Decanatu, id est, Archipresbyteratu, seu plurium ruralium Parochiarum tractu peculiares clericis assignabantur confessores vel ab Episcopo, vel à capitulo, vel à toto ipso Parochorum tractus illius conventu, *ibid* Iis tamen fiebat aliquibus in locis potestas alios Pœnitentiarios adeundi, eod n. 6 §. *In Episcopatu*. In aliquibus locis non nisi de certa Prælatorum suorum licentia poterant clerici aliis, quàm Prælatis ipsis suis sua confiteri peccata, n. 7. §. *Discedamus*. Alicubi satis erat si Parochi, Capellani, Vicarii & Presbyteri semel saltem in anno sua Episcopo vel ejus Pœnitentiario Generali peccata confiterentur, fiebatque eis deinceps potestas quibus vellent ea confitendi, I. l. 2. c. 10 n 7. §. *Constitutione*, & §. *Synodus Bajocensis*. Alicubi verò, aut iisdem aliàs in locis, nec ad id astringebantur, sed dabatur iis potestas, vel proprium sibi confessorem habendi cum licentia Episcopi, vel, & præsertim Presbyteris sacra peracturis, absolutè quem vellent eligendi, c. 10. n 7. cùm aliàs ex Decreto Gregorii IX soli Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Prælative minores exempti, facultatem haberent sibi proprios eligendi Confessores, n. 9. Carolus Boromæus speciales etiam Clericis Confessores designavit, num. 8. Regibus quoque olim & Proceribus suos assignabant Episcopi confessarios, I. l. 2. c. 102. n. 8. II. l. 1 c. 9 n 1. Pluribus tamen Regibus sæculo 14. & 15. potestatem faciunt Romani Pontifices, sibi quem ipsi vellent confessarium ascisendi, I. l. 2. c. 10. num. 11. c. 102. n. 8. Suus jam sub prima Regum nostrorum stirpe legitur Theodorico Regi peculiaris confessor, I. l. 2. c. 109. num. 7. 8. Suus quoque Duci Pipino seniori, n 12. Sua iste peccata detractis calceis aperiebat confessori suo, *ibid.* Abbates item, Abbatissæ, Monachi & Moniales sæculo 13. sua vel Episcopo ipsi vel delegatis ab eo Presbyteris peccata confitebantur, I. l. 2. c. 10 n. 6. §. *Innovatum*, & n. 7. §. *Discedamus*, & §. *Synodus Pictavienſis*. Octavo sæculo Regula Crodogangi Monachos jubet ea Episcopo vel Priori suo confiteri, c. 1. nu. 14. Aliqui in Oriente Abbates etsi non Presbyteri, quòd alios viderent Abbates, utique Presbyteros, Monachorum suorum confessiones excipere, ausi sunt & ipsi suorum pariter excipere, I. l. 2. c. 12. n. 9. Immo aliquæ ibidem Abbatissæ Monialium suarum confessiones ausæ sunt excipere, aut id saltem Episcopos rogare, illo fortè istorum motæ Abbatum exemplo, n. 15. Quin & aliquas in Occidente pariter Abbatissas nono sæculo confessionibus ipsorum etiam virorum audiendis se immiscuisse, potest ex Caroli Magni capitularibus colligi, n. 17. concilium IV. Lateranense edixit, ut fideles omnes semel saltem anno quolibet sua nudent proprio Sacerdoti peccata: quo proprii Sacerdotis nomine Parochus, Pœnitentiarius, Episcopus loci, Papa ipse, & quilibet ab eo delegatus intelliguntur, I. l. 2. c. 10. n. 7.

Alia sparsim de Confessione & Confessore.

Ter olim in anno fideles omnes, scilicet in Natali Domini, in Pascha & in Pentecoste, sua deponebant confessiori peccata, & reficiebantur Eucharistia, I. l. 2. c. 10. n. 12. §. *Ordinis*, & c. 11. n. 14. Illud idem edictum legitur innovatum alicubi etiam post memoratum hic paulò ante Concilii IV. Lateranensis statutum, n 12. §. *In Concilio*. Raræ olim erant Presbyterorum confessiones, n. 6. §. *In Episcopatu*, n. 7. §. *Statuta*, & n. 9. §. *Constitutiones*. Eædem factæ sunt frequentiores, immo & quotidianæ, n. 9. Varia variarum Congregationem statuta de suorum olim Confessionibus & Communionibus, scilicet Cluniacensium, Præmonstratensium, Cistercienſium, Chartusianorum, & Minorum, c. 10. n. 9. §. *Ne faceſſat*, & n. 12. §. *Statuta*, & *ſeqq*. Exempla Penitentiarum unius aut alterius Psalmi, tempore etiam S. Romualdi, num. 12. §. *Narrat*. De confessione & confessoribus plura toto illo cap. 10. Summa sancti Odilonis Abbatis V. Cluniacensis in audiendis Laicorum Confessionibus indulgentia, I. l. 2. c. 12. n. 4. Refertur illa à S. Petro Damiani observatore Canonum rigidissimo, nec culpatur, *ibid* In confessionibus moderanda est legibus prudentiæ tum indulgentia tum austeritas disciplinæ, n. 4. 15. Inter Armenorum consuetudines Benedicto XII. Papæ oblatas una hæc erat: Ante Ordinationem sua quisque Ordinandus peccata confessario nudabat, confessarius verò postmodum interrogabatur super unoquoque an Ordine sacro dignus esset: dignumque eum negabat, si peccatum carnis aliquod ab eo in confessione audierat. Quòd si post Ordinationem quisquam in hujusmodi peccatum prolapsus fuisset, jubebat eum confessarius ab Ordinum executione abstinere, neque jam ultro abstineret, rem omnem Episcopo aperiebat, II. l. 1. c. 8. n. 8. Multis abhinc sæculis apud Græcos devolutum est ad Monachos audiendarum Confessionum ministerium, I. l. 2. c. 10. n. 13 c. 12. n. 6. 10. 11. Immo soli jam eas audiunt à pluribus sæculis, c. 12. n. 15.

Confirmatio.

Vetantur presbyteri, seu in Occidente, seu in Oriente Chrisma unquam consecrare conficereve, I. l. 2. c 23. n. 5. 6. 15. Ipsum tamen Confirmationis Sacramentum impendunt presbyteri Græci, n. 15. Id quidem nunquam presbyteris suis permisit Ecclesia Romana, n. 7 Permiserunt tamen aliquæ Occidentis Ecclesiæ, n. 6. 8. 9. Confirmationis Sacramentum parvulis olim, imò & continenter post baptismum, conferebatur, c. 23 n. 3. c. 24 n. 4.

Confratriæ.

Confratriæ & Confratres jam tum tempore Hincmari Remensis. Præscriptæ iis ab illo Regulæ, I. l. 2. c. 25. n. 5.

Congregationes Clericorum.

De iis I. l. 3. à c. 2. ad cap. 12.

Nulli fuerunt Clericorum conventus nisi quarto sæculo exeunte, I. l. 3. c. 2. n. 1. Probatur tum ex eo quòd nihil simile permisissent, quæ prioribus sæculis graſſatæ fuerant persecutiones, n. 2. Tum ex eo quòd apud Authorem constitutionum Apostolicarum & Cyprianum singulis clericis tunc assignabantur sportulæ seu divisiones mensurnæ, id est, in mensem daturæ, inæquales tamen pro cujusque gradu, n. 4. Tum ex Siricii Augustinique ea super re silentio, ea tamen in occasione ubi res fileri ab iis non debuisset, n. 5. 6. Primus omnium Augustinus parens fuit conventuum clericorum, dum pios illos Laicos, cum quibus post suum in Africam ex Italia reditum per tres annos vixerat, & quos deinde presbyter factus, intra Ecclesiæ hortos à Valerio Hipponensi Episcopo suo sibi eo consilio datos, secum admoverat, postmodum & factus ipse Hipponensis Episcopus ordinavit, & intra ædes ipsas Episcopales cum iis adhuc una victurus admovit, I. l. 3. c. 2. n. 8. 9. 10 11 c. 3. n. 1. 2. 3. Clerici autem illi, quos sic habebat in ædibus suis Episcopalibus Augustinus, cum illo vovebant rerum omnium temporalium abdicationem, atque adeo paupertatem voluntariam, voto saltem implicito, c. 3. n 6 & 18. Quatenus scilicet istarum abdicandarum lex illis præscribebatur, cùm initiabantur Ordinibus, iis alioqui non initiandi, n. 3. & 18. V. tit. *Augustinus*. Ad illud Augustini Seminarium aut nulli aut pauci Subdiaconis inferiores Ordines admittebantur, I. l. 3. c. 3. n. 7. Ex eo decem in alias Ecclesias educti sunt Episcopi, c. 2. n. 9. Augustini exemplo suum plures in Africa Episcopi collegerunt apud se clerum, & cum eo vixerunt, c 3. n 13. Et extra Africam Paulinus Nolanus & Hilarius Arelatensis, n. 12. Ante Augustinum verò nullus in Occidente, c. 4. n. 8. Hujusmodi conventus clericorum nullos habuere Græci, c. 3. n 14. c. 4. n. 6. Si fortè urbs Rhinocorura à Sozomeno memorata excipiatur, c. 4. n. 5. In quo differrent clerici illi Augustiniani ab Augustinianis nostratibus Clericis? c. 3. n 17 Eusebio Vercellensi Monachi erant pro Clero, & totum ejus clerum conficiebant, I. l. 3 c. 4. n. 1. 2. Id quod & unus in Oriente fecisse videtur Epiphanius, c. 4 num. 5. Sæculo quinto exeunte Congregationes & Seminaria Clericorum memorat Julianus Pomerius, qui communem agentes vitam, non se suis, ut illi Augustini Clerici, bonis exuebant, cap. 4. numer. 9. In postremum illud Congregationum genus in quibus bona propria retineri poterant, confluebant alii, qui terrena nihilominus omnia sua abdicarent, alii quibus terrena nulla

unquam

Rerum præcipuarum.

ainquam fuiſſet ſubſtantia ; alii infimo virtutis gradu, qui res ſuas in poteſtate haberent, & annuas ſolùm ex iis penſiones perciperent, III. l.3. c.4. n.7. Sæculo ſexto & ſeptimo Clerus quoque omnis, qui ſcilicet ab uxoribus erat liber, cum ſuo manebat ac vivebat Epiſcopo in Hiſpania & Gallia, I. l. 3. c.5. n.1. 2. 3. 4. 5. 6 Niſi quòd in Hiſpania inferiores Diacono Clerici non in ipſo Epiſcopi Palatio, ſed in ædibus Eccleſiæ proximis, ſub diſciplina probatiſſimi cujuſdam Senis degebant, n.3. Sic & eadem ætate Auguſtinus in Angliam à Gregorio miſſus communem cum Clericis ſuis tenuit vitæ ſocietatem, n.7. Quin & quidam in Anglia Epiſcopi cum Clero ſuo & Monachis intra eaſdem ædes vixere, ubi omnes ſimul vitam Monaſticam egere, I. l.3. c.5 num.8 Haud extant communis illius Clericorum vitæ illa ætate veſtigia in Italia. Habebat tamen in ſuo Palatio Gregorius & prudentiſſimos Clericos, puſſis ab eo Laicis omnibus, & ſanctiſſimos Monachos, eratque eorum omnium cum ipſo vita communis, nu. 9. 10 Utrorumque ſimiliter & conſortio & convictu delegatus fuerat S. Fulgentius & nonnulli alii Africæ Epiſcopi, n.11.

Congregationes Clericorum ſub Imperio Caroli Magni, v. tit. *Capitula ſub ejuſdem Imperio*.

Congregationes poſt annum milleſimum.

Duo tum fuere genera Congregationum, aliæ ſimpliciter dictæ Canonicorum vel Clericorum, aliæ Canonicorum Regularium : etſi enim non omnes ubique Canonici vel Clerici vitam agebant communem ; erant tamen & loca in quibus eam agerent, ſibi ſcilicet ſua ſervantes patrimonia, ipſos Beneficiorum ſuorum proventus abdicabant, & iis in commune utebantur, I. l.3. c.11. n.2. 3 Erant verò & loca ubi ipſa quoque ſua abdicabant patrimonia, ut ex Regulæ ſuæ inſtituto ſolent Monachi, indeque vocabantur Canonici Regulares, nu 3. v. tit. *Canonici Regulares*. Fuere & tum Congregationes fœminarum, quæ Beguinæ dictæ ſunt, agebant iſtæ ſub virorum præſtantium regimine, nec obedientiam nec paupertatem profeſſæ, certa & modeſtiſſima veſte utentes, I. l.3. c.63. n.11. vid. tit. *Beguinæ*. Alias item ex fœminis inſtituit S. Carolus Borromæus Congregationes & quidem nulli Monaſticæ profeſſioni addictas, I. l.3. c.63. n.12. Inſtituit & Congregationes ex viris laicis cælibatum perpetuum profitentibus, eod. nu. 12. Congregationes Tertiariorum à S. Franciſco inſtitutæ ex utriuſque ſexus conjugatis, & ſuæ ſimilem in modum à S Dominico, c.63. n.13. congregationes Theatinorum an. 1524. & Barnabitarum an. 1533. inſtitutæ, in quibus utriuſque vita clericalis cum Monaſtica conſœderantur, n.14. congregationes aliæ clericorum à B. Gerardo ſæculo decimo-quarto inſtitutæ, & dictę fratrum communis vitę, qui etſi nec ſtabilitate nec voto ullo conſtringerentur, patrimonium tamen ſuum in commune conferrebant, nec illud repetere poterant, ſeu ipſi ejicerentur ſeu ultrò egrederentur, eod. n. 14. Aliæ Clericorum nec ſtabilitate nec voto ullo conſtrictorum, & ſuum aſſervantium patrimonium, ſcilicet Oratorianæ, *ibid.* Alię denique Clericorum ſuum quidem in vita communi patrimonium retinentium, ſed ſtabilitatis voto Epiſcopo adtrictorum, qui Oblacti dicti ſunt a S.Carolo Borrom.eorũ inſtitutore, eo.n.14 & n.15.

Conſeſſus Epiſcoporum, v. tit. *Epiſcoporum conſeſſus*.

Conſiliarius.

Ut ſuus apud Principes, ita & ſuus erat Epiſcopis, ſeu in Oriente, ſeu in Occidente Conſiliarius. Erat is unus ex eorum clericis, ſcilicet ex Syncellis unus : Eratque is gradus dignitas quædam conſtans & perpetua, I. l.2. c.100. n 10. 11. 12. 13. 14 De Regum ac Imperatorum Conſiliariis, c.101. n 9. uſque ad n.15. c.102. n.7. c.109. n.6. 8 A ſilentio, quod ſuper rebus ibi definitis ſervabatur, dicti quoque ſunt & in Oriente & in Occidente Silentiarii, Conſiliumque ipſum Silentium appellabatur, c.101. n. 12. Ex illis Regum Conſiliariis multis erant clerici, c 101. nu 11. c. 102. nu.7. Primumque hi inter eorum Conſiliarios locum tenebant, c.101. n. 12. 13 S.Remigius Clodovæum hortabatur ſut Epiſcopos adhiberet ſibi Conſiliarios, c.109. n.6.

De Romanorum Pontificum Conſiliariis.

In iis fuere & Epiſcopi, c.101. n.15. 16. Joannes VIII. Papa Ludovicum Balbum Francię Regem inſtituit Conſiliarium ſuum ut & antea patrem ejus Carolum Calvum, I.l.2.c.101.n.15. De Conſiliariis tum clericis tum Laicis Parlamentorum. Quæ eorum origo & temporis ſucceſſu viciſſitudo. III. l.3. c. 23. V. tit. *Parlamentum*.

Conſtantinopolitanus Patriarcha, v. indic. Geograph.

Conſtantinus.

Ejus charitas ac humanitas, H. l.3. c.87 n 10. Ejus in Eccleſias & pauperes munificentia, H I. l.1.c.12.n 15. Epiſcopos ſibi in caſtris habebat comites, *H.* l.3 c.58.n.2. Oratorium ejus portatile, I. l.2. c 92. n.14. Quæ ejus nomine circumfertur donatio, licèt commentitia ſit, docet tamen quanti fieret Romani Pontificis authoritas, quo tempore cœpit illa donatio vulgari, & omnibus illis ſęculis quibus ut vera habita eſt tũ à Latinis, tum à Græcis, I.l.1 c 5.n.14

Continentia.

Continentiam aliquot dierum ab uxoribus ante Communionem exigebant olim tum Græci, tum Latini, I. l. 2. c.83. n.10. 11. Sed & poſt ipſam etiam Communionem Græci, n.10 Viginti dierum pœnitentiam indicunt Latini Pœnitentiales libri ei, qui citra præmiſſam quinque aut ſeptem dierum continentiam ab uxore, communicaret, n.11. Item continentiam ab uxoribus die Dominica à Veſperis Sabbati Forojulienſe an.791. Concilium indixerat, n. 3. Refert Balſamon Conſtitutionem Timothei Patriarchæ Alexandrini, quæ continentiam indicit in Sabbato & die Dominica, n. 10. Nocte nuptias ſubſequente eam quoque Græci inducebant, eod. n.10. Biduo imò vel triduo poſt nuptias ab uxore abſtinendum edicunt Caroli Magni & Herardi Turonenſis Archiepiſcopi Capitularia, n.11. Affirmat Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus nihil pene valere jejunium Quadrageſimæ, niſi ſimul ab uxore continentiam obſervetur, n.12. Longè plures adhuc continentiæ dies, ſcilicet totum Adventum, vigiti dies poſt Natale Chriſti. Octavas Paſchæ & Pentecoſtes, Vigilias omnium Feſtivitatum, feria ſextas & diem Dominicam Ratherius Epiſcopus Veronenſis indicebat, I. l.2. c.81. n.13. *§. Retegit.*

Contumelioſus Epiſcopus.

Contumelioſi Reggienſis Epiſcopi peccatum & condemnatio, II l. 1. c.58. n. 2. 3.

Corvivium.

Convivium in Beneficiarii inſtallatione exigi concilia diſtrictiſſimè prohibent, III. l.1. c.61. n.6. §. 10 Convivia vel nunquam vel rarò debent adire clerici, licèt rogati, H I l.3. c.34. n.3.9. c.36. n.9 Sumptuoſa ne ſint ſi quæ inſtruere debeant, I I I. l. 3. c. 34. n.2. 3 Eos à quibus reficiuntur carnalibus epulis, ſpiritualibus ipſi reficiant, c.45. n.9.

Cophti.

Cophti ii ſunt Eutychiani qui in Ægypto degunt ſub poteſtate Alexandrini Copthi Patriarchæ. Nam alius quoque eſt Alexandrinus Patriarcha Græcæ communionis, I. l.1. c.25. n. 1. & 2. Dicti ſunt Cophti vel à Cophto urbe ad ſinum Arabicum ſita, vel ab Ægypto ipſa, dempta ſcilicet iſtius nominis prima littera. Dicuntur & Jacobitæ, *ibid.* Se Eugenio I V. Papæ ſubjici profeſſus eſt Cophtorum Patriarcha, qui tum ſedebat : eidemque Eugenio obedientiam præſtitere Copthi & Abyſſini an.1441. & poſtmodum Sixto IV Fœdus init cum Clemente VII. eique obedientiam profeſſus eſt David Æthiopum Imperator. Revoluta per Davidis iſtius an. 1555. mortem in priſtinam ſortem Æthiopia, eo direxit Urbanus IV. Patriarcham unum & Epiſcopos duos ex Societate Jeſu, ſed modico tum Religionis fructu. Anno tamen 1600. Seltanus Æthiopum Imperator cum omni Regno ſuo gregi Catholico & Pontificiæ unitati reddidit ; quanquam nonniſi ſedente Urbano VIII. nova iſthæc concordia numeris omnibus fuit abſoluta, I l.1. c.25. n.1. & 2.

Corinthi Primatus. v. indic. Geograph.

Cormericenſis Abbatia. v. indic. Geograph.

Corona.

Corona per quam adjurabantur prioribus ſæculis Epiſcopi, non erat corona illa, quam modo in capite geſtant Epiſcopi, nec dum enim erat in uſu : ſed aut Regale ipſorum erat Sacerdotium aut Mitra ipſa, quoddamve aliud capitis ornamentum, quod inter Myſteriorum ſolemnia geſtabant, I.l.2.c.37 n.8.9.& c 45.n.5.6 v. tit. *Tonſura*.

Corporalia, v. tit. *Linteamina*.

Cracovienſis Eccleſia, v. ind. Geograph.

Crimen.

Graviſſima quæque crimina ſub Imperio Carolinæ familiæ unis ferè ſolùm pecuniariis emendis aut pœnitentia publica aut utroque plectebantur, II. l.1. c.72.

Crux.

Conſtantinus ex Euſebio in eminentiſſimo Palatii ſui cubiculo Crucem ex auro lapidibuſque pretioſis infixit medio ipſi lacunari, ut Imperii ſui tutelam, I. l.2. c.109. n.15. infidelium templa Chriſtianæ Religioni à Theodoſio tribuebantur, collocata in eis Cruce, I. l.2. c.21. n.11. Loco amuletorum illorum, quæ ſu perſtitioſi parentes collo infantum ad depellendas ægritudines appendere ſolebant, volebat Chryſoſtomus Crucem ſolam iis in remedium adhiberi, c.58. n.5. Crucem vel ſacro ipſo Crucis ligno vel Reliquiis ſacris munitam è collo ſuo ſuſpenſam geſtabant antiquitus omnes ferme Græci, idque & Latinis erat per commune, n.5. & 6. Sub Sixto V. dum è terra eruerentur rudera Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis effoſſa ſunt complura numiſmata aurea Conſtantinopolitanorum Imperatorum, utriuſque Theodoſii, Honori, Arcadii, &c. in quibus cum Cruce exhibentur, c.59. n.10. Juſſu Chryſoſtomi Crux in publicis Proceſſionibus præferebatur. Ejus item ævo & deinceps, viris pietate vel dignitate præſtantiſſimis ibatur in occurſum cum Crucibus, c.58. n.6.

Crux pectoralis Epiſcoporum.

Cum antiquitus Chriſtiani ferè omnes, ſeu Orientis, ſeu Occidentis Crucem vel ipſo Crucis ligno vel ſacris Reliquiis munitam collo appenſam geſtarent ; haud dubium quin & illam Epiſcopi præ cæteris & Clerici, I. l 2. c.58. n.4. 5 Quæ autem erat tum liberum pietatis in Epiſcopis ut & in aliis monimentum, facte tandem eſt eorum ornatus & inſigne, n.6. Cœptum id eſt à Romanis Pontificibus, ſolique ipſi Crucem à collo ante pectus catenis ſuſpenſam tempore Innocentii III. geſtabant, n.4.

Crux Archiepiſcoporum & Legatorum.

Primis omnium prælatæ ſunt Cruces Romanis Pontificibus inter eundem, I. l.2. c 58. n.6. Ex illo id fortè profectum eſt uſu, quo antiquitus viris ſanctitate dignitateve præſtantiſſimis, ut, alios inter, Exarchis Patriciiſque dum Romæ excipiebantur, obviam ibatur Cruce prælata, *ibid.* Jam Leonis IV. tempore Crux aurea præferebatur à Subdiacono Pontifici Romano, cùm urbe vectus equo egrediebatur, *ibid.* Cœpit poſtmodum & ipſis Romanorum Pontificum Legatis præferri. Sic dum ornat Anſcharium Hamburgenſem Epiſcopum Legatione Apoſtolica Romanus Pontifex, id ei tribuit facultatis. Sic id tribuit ut Apoſtolatus ſeu Legationis Apoſtolicæ inſigne Stephano Regi Hungariæ Romanus item Pontifex, quòd eum, contemplatione pietatis ejus, vellet eſſe in Regno ſuo ſedis Apoſtolicæ Legatum circiter anno 1000. Eodem cum apparatu Humbertus Cardinalis ejuſdem Sedis Legatus an. 1050. Conſtantinopolim ingreditur, I. l.2. c.58. nu 6 c.59. num.3. Poſt Legatos Pontificios conceſſum id quoque fuit Patriarchis, c. 59. n.3. In hujuſque honoris conſortium venere Primates, quod non aliter ii quàm minores Patriarchæ haberentur, c. 59. num. 4. & 7. Sed & quibuſdam quoque Metropolitanis à Leone IX. Alexandro I I. Eugenio I I I. Alexandro I I I. concedi cœpit. c. 59. num. 4. 6. 7 Ac poſtea tandem omnibus prorſus Metropolitanis, & fortè vel à Gregorio I X. vel potius ab Alexandro I V. Is certà jam erat uſus Clementis V. tempore, n.8. Explicatur locus Adami Hiſtorici, qui rem altius videtur arceſſere, n.7. Epiſcopis verò id negatum, niſi quod ſingulari privilegio Epiſcopo Ticinenſi ab Anaſtaſio III. atque adeo ante omnes ferè Metropolitas indultum fuerat, videlicet quoties itineri ſe committeret, I. l.2. c.58. n.6. *§. De Cruce*. At eo ſpoliatus eſt deinceps ab Alexandro III. quòd contumacius Octaviano Antipapæ hæſiſſet, c. 59. n.1. Et quidem Romano Pontifici præfertur ubique gentium, nec alii coram eo præfertur. Sic in Claromontano concilio Crux uni Urbano II. prægeſtata fuit, I.l 2.c.59.n2 Ejus item Legatis ubique præfertur, niſi vel Romæ vel alibi coram Pontifice Romano, n.4. Patriarchis ſimiliter ubique niſi Romæ, vel alibi ſeu coram Ronano Pontifice, ſeu coram Legato ſedis Apoſtolicæ ſeu coram cardinale quopiam, n.4 5. Etſi enim Crux nulla præfertur cardinalis, id tamen juris conceſſum eis eſt à Gregorio XI. ut ipſis præſentibus nemini Præſulum Crux ſua prægeſtetur, num. 5. Primatibus, ſi modò non nomine tenus ſed juriſdictione ſunt Primates, Crux ſua, qua patet ipſorum Primatia, præferri poteſt, n.6.

n. 6. 7 Metropolitanis verò non nisi intra totius Provinciæ suę limites, n. 8. Archiepiscopo Cantuariensi præferebatur per totam Angliam; idque postea & Eboracensi similiter ab Alexandro III. concessum est, n. 6. Bracarensi item & Compostellano ab Innocentio III. per totam Lusitaniam, *ibid.* Pluribus demonstratur exemplis Crucem sive Legatorum sive Archiepiscoporum coram ipsis etiam summis Principibus ac Regibus, & amplissimis suis comitiorum Regni seu Parlamentorum Curiis gestatam fuisse, n. 9. Nulla sunt argumenta crucem Metropolitis Græcis fuisse prælatam, n. 10.

Curiales.

Curiales, seu Decuriones, quòd hominum genus? II. l. 1. c. 66. n. 6. Erant hi minorum urbium Senatores, c. 67. n. 8 Irregulares erant, seu non poterant ad clerum promoveri, & quare? c. 66. n. 6. Sique promoti ad eum fuissent, poterant (quod dolent sancti Patres) etiam post annos triginta à sacris Altaribus abstrahi, c. 66. n. 6. 7. 8 Qua tamen vel ratione, vel cautione poterant Clericatum emercari? II. l. 1. c. 66. n. 8. c. 67. nu. 15 Sub Carolinæ familiæ Imperio perrexerunt esse irregulares, quandiu rationibus publicis manebant obligati. Ubi iis soluti erant, jam poterant statim Monasterium ingredi, Clerum verò non confestim, sed diu probati, c. 67. n. 8. 9. 10. 11 Quomodo cùm in Oriente ea in parte ageretur? n 1. 15. 16. Desierat tamen ista eorum irregularitas cum ipso eorum officio in Oriente & Occidente nono sæculo: istudque nomen jam significabat aliud, scilicet Aulicos, II. l. 1. c. 73. n. 9. c. 74. n. 9.

S. Cyprianus.

Ut queat S. Cyprianus excusari, cùm dixit omnem Episcopum soli Deo subesse, eique soli debere rationem reddere, I. l. 1. c. 20. n. 3. *Cypri Ecclesiæ & Acephalatus*, Vid. ind. Geograph.

D

Dania, v. indic. Geograph.

Decani

Decani apud Monachos dicebantur ii, qui in Monasterio præerant novenorum aut denorum Monachorum turmæ: penesque eos, rationem uni Abbati reddituros, tota erat solicitudo Monasterii, I. l. 2. c. 93. n. 18. 20 Dicti sunt etiam postea apud Monachos Decani, ii qui certis præerant Cellis obedientiisve, erant, quę locorum illorum Priores, etsi non ibi decem, sed multò pauciores sub se Monachos haberent, I. l. 3. c. 70. num. 5. §. *Obiter*. Ex primorum verò illorum apud Monachos Decanorum imitatione tacti sunt in Capitulis Decani, cum Canonici Clericive in communem vitam collecti sunt, I. l. 3. c. 66. n. 14. Hinc que sicut in quibusdam Monasteriis præter Decanos Præpositus erat, qui ipsis etiam præerat Decanis, & soli suberat Abbati; ita in Canonicorum Capitulis supra Decanos erat aliquando Præpositus: & uti è contra in aliquibus Monasteriis nullus erat Præpositus, sed Decani solùm sub Abbate; ita inde sunt & Capitula in quibus non subsunt Decani Præpositis, c. 66. n. 15. Præterquam quòd & in multis Capitulis ubi fuerat Præpositi dignitas, extincta est ob perversam Præpositorum vitam, *ibid.* Denique ubi cum Decanis erat Præpositus, cœpit hic in totam Capituli temporalem administrationem incumbere, relicta Decanis administratione spirituali, qui exinde Principes evasere Capitulorum, *ibid.* & c. 70. n. 5. §. *Unum*. Et cum eorum in uno licèt Capitulo ingens esset numerus, ad unum tandem ille numerus constrictus est, I. l. 3. c. 66. n 15.

Decani Rurales.

Decani Rurales dicti sunt ii Parochi, qui in unaquaque certa ruri Regiuncula, cæteris præerat ejusdem Regiunculæ Parochis. Ab iis eligebantur, confirmandi deinceps ab Episcopo, nec postea deponendi, nisi ob morum improbitatem, I. l. 3. c. 66. nu. 14. Magna erat officii eorum cum Archipresbyteri officio affinitas, & aliquando Archipresbyteri dicebantur, *ibid.* Apud istum seu Decanum Ruralem, seu Archipresbyterum Calendis primove mensis die, Parochi omnes intra Decanatum ejus siti debebant convenire, inter se consultaturi, H. l. 3. c. 74. n. 10. & 11. Quanta cum sobrietate inde abiretur, num. 10. Fiebant olim istæ Collationes istive Conventus singulis mensibus primoque eorum die si non esset is festus, c. 76. n. 2. Atque is erat antiquitus Galliæ Angliæ, & Germaniæ usus: at Italiæ erat incognitus; quippe ubi Diœceses, quòd angustæ sint, non tolerent in istiusmodi Regiunculas ac Decanatus dispertiri, n. 2. 3. Primus in Italiam quoque id invexit S. Carolus Borromæus, nisi quod Regiuncularum illarum Præfectos, non Decanos aut Archipresbyteros, sed Vicarios Foraneos appellitavit, n 3. Porro Collationes illæ, quæ singulis olim mensibus habebantur, jussę fuerunt deinceps haberi solùm vel bis in anno, vel etiam alicubi semel, tum ne Clerus labore & sumptu gravaretur, tum ob quosdam avaritiæ & intemperantiæ sordes, quibus tandem inficiebantur, H. l. 3. c. 76. n. 4. 7 At suo præstitit exemplo S. Carolus Borromæus, ut prisinus ille singulorum mensium usus restitueretur, num. 5. De Decanorum Ruralium visitatione, H. l. 3. c. 81.

Decimæ.

Decimæ juri divino sunt innixæ, III. l. 1. c 3. n. 6. 8. 9. c. 4. n. 2. 5. 6. c. 5. n. 3. c. 6. n. 1. 4. c. 7. nu. 6. c. 9. nu. 8. 11. 13. Contra eas præscribi non potest, III. l. 1. c 9 num 6 12. Plusquam decimas dici possunt dedisse fideles tempore Apostolorum, cùm sua divendebant, & eorum pretium Apostolis afferebant, III. l. 1. c. 1. num. 16. Querebatur Cyprianus decimas à fidelibus non dari, c. 2. num. 3 Oblationes, quæ tunc temporis fiebant a fidelibus, erant instar decimarum Levitis olim collatarum, c. 2 num. 12. Ad decimas & ultra decimas hortabantur Clemens in Constitutionibus Apostolicis, Irenæus, c. 3. num. 6. 7. Hieronymus & Augustinus, c. 4. num. 4. 5. 6. 11. Quarto & quinto sæculo decimæ pendebantur à fidelibus, & quidem rerum prorsus omnium, etiam laboris ipsius, III. l. 1. c 4. n. 7. 8 c. 5. num. 5. Nondum certabatur ea in re Clericos inter & Monachos, quibus eas pendi aliquando Clerici patiebantur, modò ne eas ad se derivarent affectatiùs, c. 4. n 9. 10. c. 5. n. 1. 4. Ab anno 500. ab annum 800. Concilia & Patres monent fideles de decimis persolvendis, hasque semper à fidelibus solutas ajunt, c. 6. n. 1. 4. 5. 7. Eos tum Episcopi Græci ad illas persolvendas anathemate cogebant, hanc tamen pœnam Justinianus sublatam voluit, num. 12. Quæ Justiniani Constitutio in Oriente ab anno 800. ad an 1000. adhuc obtinuit, c. 7. num 11, In Occidente verò eadem hac ætate ab anno scilicet 800. ad annum 1000. etsi quidam in iis exigendis anathemate volebant abstineri, c. 7. num. 5 Capitularia tamen & Concilia illus ejusdem ætatis illud volunt negantibus decimas intentari, num. 1. 7 Sed & suam compellendis ad eas Laicis operam & authoritatem accomodare jubebantur à Principe Magistratus ipsi, III. l. 1 c. 7 num. 2. In hac decimarum exactione consulebat Ecclesia potiùs ipsis Laicorum quàm suis utilitatibus, c. 1. num. 8. c. 3. num. 8. c. 4. num. 5. 11. 12 c 7. num. 3 4. De re autem prorsus omni, etiam de negotio & artificio dabantur, num. 6 Decimis addebantur & Nonæ ab iis Laicis qui terras Ecclesię aliquas obtinebant; id est, nonam adhuc partem hujusmodi reddituum debebant persolvere, III. l. 1. c. 8. n. 1. 2. 3. 5. 6 Laici ea ætate decimas usurparant, illosque eo nomine Concilia damnabant, c. 7. num. 8. De decimis post annum Christi millesimum, III. l. 1. c. 9. toto. Possunt ad eas solvendas laici anathemate adigi, *ibid.* n. 4. §. *In Concilio*, nu. 6. & 11. §. *Verum* Cum Monachis variè actum est eod. c. 9. num. 1. 2. 5. 6. 7 8. 10. 11. Tria decimarum genera, aliæ personales, aliæ agrestes, aliæ mixtæ, num. 11. Eadem hac ætate jam abolitus erat in Oriente usus decimarum, eod. n. 11. Rerum prorsus omnium ipsiusque etiam laboris & industriæ hac eadem ætate persolvebantur decimæ in Occidente: aliqua tamen alicubi exceptio, III. l. 1. c. 9. n. 3. 8. 10. 11. 12. & l. 2 c. 34. n. 11 Quòd tot in locis decimæ penduntur Monachis, id profectum est tum ex Romanis Pontificibus, tum ex Episcopis qui decimas vel Ecclesias Parochiales iis tribuerunt; tum præsertim ex Nobilibus laicis qui arreptas à se cadente stirpe Regia Caroli Magni, seu decimas, seu Ecclesias Parochiales, Monachis dare maluerunt, quàm Clericis restituere, approbante etiam Ecclesia, III. l. 1. c. 10. toto & l. 2. c. 24 n. 3. 4 Qui factum sit ut alicubi Parochiarum decimas Capitula vel Monasteria percipiant? III. l. 2. c. 24. n. 3 Alicubi Episcopi? nu. 4. 7. 8. Omnium Diœceseos decimarum administratio penes Episcopum adhuc erat sub Imperio Caroli Magni nec nisi ejus arbitrio distribuebantur, III. l. 2. c. 18. n. 1. 6. 9. 10. Immo & adhuc sub Nicolao I. Papa, c. 10. n. 1. Cùm jam elapso vixdum post eum sæculo spectarentur tanquam de jure communi pertinentes ad Parochiales Ecclesias, n. 3. Videlicet cum ex priscis Canonibus quarta pars Decimarum Parochiarum etiam agrestium cedere deberet in usum Episcopi, eas nihilominus Episcopi plerumque jam sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, permiserant tum ipsis Parochiis seu ad earum ornamentum, seu ad pauperum, peregrinorum & hospitum usum, c. 18. n. 1. 3. 6. 7. tum Capitulis seu Canonicorum seu Monachorum à se vel creatis vel restauratis, c. 21. n. 1. 2. 4. Huic tamen quartæ parti suæ non renuntiarunt Episcopi Germaniæ, c. 18 n. 13.

De Decimis infeodatis.

Decimæ infeodatæ dicuntur, quæ à Laicis instar feudi habentur, III. l. 1. c. 11 n. 3. Non hæ sunt eędem ac quę Nobilibus tempore Caroli Martelli aut antea prædæ fuerunt, nu. 2. 20 Sed earum aliæ sunt Nobilibus Laicisve in feudum perpetuum concessæ à Regibus, aliæ ab Episcopis cum certis ob igationibus, aliæ fuerunt ab ipsis usurpatę intercedente Regia Caroli Magni familia, seu etiam postea, in iis tamen tandem ab Ecclesia de illis sibi jam restituendis desperante toleratæ III. l. 1. c. 11 n. 1. 2. 14. 15. 17. 18. 20 & l. 2 c. 55. n. 3. §. *Inter*. Ad quascumque Decimas Laicis eripiendas suos omnes conatus, quin & sæpè excommunicationis minas Concilia & Pontifices sæculi 11. & 12. adhibuere, III. l. 1. c. 11. n. 2. 3. 4. 5. 6. Non permisit, contra quàm vulgò creditur, Concilium III. Lateranense sub Alexandro III. ut retinerentur à Laicis, quas actenus habuerant, modò novas deinceps non invaderent, n 6. 7. Id potius dicendum de Innocentio III. in Concilio IV. Lateranensi, quanquam nonnisi per quandam ex ipsius ea super re silentio consequentiam, n. 11. Consultius videlicet visum tandem est Ecclesię desperanti de istarum decimarum restitutione, eas Laicis illis permittere in feudum retinendas certis cum conditionibus, *ib.* § *Cum*. Ex eoque tempore in id solùm connixi sunt Pontifices & Concilia, ne novæ deinceps ab iis decimæ usurparentur, eod. n. 11. §. *Cum*, & n. 12. Tales decimas Concilium Tridentinum supponit, III l. 1. c. 11. n. 13. Non in Gallia solùm, sed & in Italia, & in Germania & in Hispania locum habuere, n. 4. 5. 6. 17. 18. 19. De decimis infeodatis nonnulla adhuc III. l. 2. c. 22. n 1. 2 3.

De Decimis, quę à Clero persolvuntur.

Quæ primæ omnium à Clero exactæ sunt decimæ, Saladinæ dictæ sunt, quòd expeditioni sacræ à Philippo Augusto Francorum Rege contra Saladinum suscipiendæ, deberent inservire. Eæ autem tum à Laicis quoque exigebantur, tum uno tantùm anno debebant exsolvi, III. l. 1. c. 43. n. 1. Historia secutarum omnium postea decimarum istiusmodi, toto illo c. Earum progressus, n. 7. §. *Is fuit*. Cùm primitus non essent nisi propter expeditiones sacras, postea exactæ sunt etiam propter Regni tuitionem, ac defensionem, n. 8. §. *Sed illud*. Quòd autem singulis aut ferè singulis annis, vel eædem sibi, vel aliæ aliis succederent, factæ sunt tandem annuæ, n. 13. Ex liberis primùm & voluntariis factæ sunt postea veluti necessariæ, n. 4. & 13. Ideoque & à Donis gratuitis distinctæ, n. 14. De decimis in Clerum multoties concessis Regibus Hispanis, III. l. 1. c. 44 n. 1. 3. 4. 5. 6.

Decuriones, v. tit. *Curiales*.

Dedicationes Ecclesiarum.

Ecclesiæ à Constantino Hierosolymis extructæ, per octos dies dedicantur convenientibus eò ex Orbe universo Fidelibus, I. l. 1. c. 12. n. 5. Dedicationes Ecclesiarum à Christianis iterum extructarum post obitum Imperatorum, qui eas jusserant everti, I. l. 1. c. 21. n. 5. Ariani dederunt crimini Athanasio, quòd in Ecclesia quam Alexandriæ Constantinus extrui jusserat, Missam celebrasset, antiquam consecrata fuisset, c. 22. nu. 4. Eusebius concionem habuit in dedicatione Ecclesiæ, quam Tyri Constantinus extrui curaverat, n. 9. Dedicationes Ecclesiarum gratis fieri jubentur. III. l. 1. c. 71. n. 10.

Defensor.

Defensoris dignitas, vel ab initio apud Græcos solis ferè Presbyteris mandabatur, & aliis perrarò, I. l. 2. c. 97. nu. 1. Leguntur etiam sexto & septimo sæculo Diaconi Defensores, c. 98. nu. 8. Has eorum uni tribuit partes Synodus Calchedonensis, ut stante Synodo vagantes seu Clericos seu Monachos urbe abigeret, c 97. n. 2 In Occidente Defensores primùm fuere Laici. Hos ab Imperatoribus poscebant Episcopi, ut possent apud Judices causam Ecclesię

& pauperum agere, I. l. 2 c. 97 n. 3. 4. 5. 6 c. 98 n. 11. Primus in Occidente Gelasius cœpit eos minoribus Clericis accensere, c. 97. n. 7. Erant veri Ecclesiæ Beneficiarii, ejusque nutriebantur stipendiis, c. 98. n. 1. Quin & Gregorius eos in Subdiaconorum collegium & honores cooptavit, c. 98. n. 7. Quàm multiplici & quàm immensa eos muniret Gregorius authoritate, ad Ecclesia patrimonium ubique procurandum, ad quæscumque pauperum & Ecclesiæ causas, & in Episcopos etiam ubi opus erat, c. 98 n. 2. 3. 4. Adeo ut verè essent potestatis ejus administri, & mandatorum ejus executores, num. 3. Uti autem Romanæ sedi, ita & aliis Ecclesiis sui erant Defensores, c. 97 n. 7. 11. Et in iis quidam eorum erant etiam Presbyteri, c. 98 n. 7. Tempore Caroli Magni in Gallia nulli è Defensoribus erant Clerici, quippe Advocati erant Ecclesiarum, iis concessi à Principibus, ut ipsis essent præsidio, c. 99. Vide suprà tit. *Advocati*. De Defensoribus adhuc eadem ætate, III. l. 2 c. 55 n. 1. 2.

Delegatio Sedis Apostolicæ.

Sedis Apostolicæ delegatio duplicis est generis: alia, qua corroboratur solum perficiturque authoritas Episcoporum ordinaria, seu qua ad id delegantur, quod jam ipsi per se præstare possunt. Sic à Zosimo Papa olim quinto sæculo delegatus legitur Salonicensis Episcopus: sic eodem sæculo à Bonifacio primo Archiepiscopus Narbonensis, & postea à Gregorio Virgilius Arelatensis, à Nicolao II Remensis Archiepiscopus, I. l. 1 c. 60 n. 2. 3. II. l. 2 c. 19. n. 17. Alia, qua ea Delegato tribuitur authoritas, qua ipse per se careat. Hujusmodi referuntur factæ Delegationes à Lucio III. in Comitiis quibusdam Generalibus, ab Innocentio III. in Concilio IV. Lateranensi ab Innocentio IV. à Bonifacio VIII. Ut proinde non haberi debeant tanquam nova, quædam Synodi Tridentinæ istiusmodi instituta, I. l. 1 c. 60. n. 3. 4 5. Si primi illius generis sit Delegatio, ab Episcopo delegato causam judicante potest nihilominus ad ejus Metropolitanum appellari, n. 6. Quandoquidem Delegatus Principis potest subdelegare: potest Vicarius Generalis Episcopi Delegati de iis omnibus judicare causis, de quibus & ejus Episcopus vi Delegationis suæ; nisi ea in Delegationis mandato fuisset apposita cautio, ut solus, vel tantum ipse, vel per seipsum judicet Episcopus, n. 7. 8. Percensentur causæ ad quas Tridentina Synodus Episcopos Delegatione Sedis Apostolicæ munivit, n. 8.

Deliciosus.

Nomen erat ac titulus honoris & amicitiæ, quo Romani Pontifices ac Reges suos insigniebant Consiliarios, Legatos, Duces, Missos, I. l. 2 c. 101 n. 16.

Delphinatus.

Fuit olim Ecclesiæ Romanæ tributarius, III. l. 1 c. 32 n. 13. *g. Anno* 1375.

Denarius sancti Petri.

Denarius sancti Petri in Anglia, III. l. 1 c. 32 nu. 4 5. & 11. In Polonia, Suecia, Dania, Norvegia, n. 11. In Francia, n. 13.

Deportus.

Quæ potuit esse Deportus origo, I. l. 1 c 5. & II. l. 1 c. 18 nu. 3. Quæ nominis origo, III. l. 2 c. 37 n. 14. Sub Carolo Magno penes Episcopum erat jus Deportuum in vacantes omnes Parochias, in ilsque interim curabat Episcopus administrari Sacramenta, II. l. 1 c. 31 n. 7. De Deportibus prolixè, III. l. 2 c. 37. Rudimenta quædam hodiernorum Deportuum duodecimo sæculo, c. 27 num. 1 7. Exempla Deportuum 13 sæculo à Romanis Pontificibus vel extortorum vel concessorum, quin & ad biennium, nu. 3. Obvia decimo-tertio sæculo Deportuum exempla in gratiam Episcoporum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, num. 4. Legitimi sunt Deportus, qui subnixi sunt antiqua consuetudine, privilegio, statuto, justa ratione, jure custodiæ, num. 3. *g. In*, n. 5. 6 7. 8. Clemens V. jus Deportuum ad dimidiam solùm proventuum partem coercuit, n. 9. Confirmantur Deportus à Concilio Constantiensi, & Martino V. ac sublati per Concilium Basileense & Pragmaticam Sanctionem, restituuntur per Leonis X. cum Francisco I. Rege Concordatum, n. 10. Ulterior eorumdem confirmatio, eod. n. 10. 11. 12. 13. 14. Deportus fundamenta jacta sunt aliquando in Beneficii ipsius institutione, III. l. 2 c. 37 n. 13. Novo Beneficiario per tempus Deportus relinqui debet, quod honesto ejus victui & expleudis Ecclesiæ oneribus sufficiat, n. 8. 11. 12. Debet verò pecunia, quæ ex Deportus jure procedit in pia opera & Ecclesiæ utilitatem expendi, n. 12. Viget jus istud Parisiis, in Normannia & compluribus aliis locis, n. 10. 11.

Devolutio. Duplex ejus genus.

Primum quo jus conferendi Beneficii devolvitur ad alterum propter negligentiam ejus, qui illud conferre debuerat, II. l. 3 c. 51. num. 1. Concilium III. Lateranense sub Alexandro III. edixit, ut si seu episcopi seu Capitula Præbendas aliave juris sui Beneficia vacantia conferre negligerent ultra sex menses (sunt autem ii numerandi non à die, quo vacare cœpit Beneficium, sed à die, quo compertum fuit vacasse) tunc jus Episcopi devolvatur ad Capitulum, & jus Capituli ad Episcopum: aut si utriusque par sit negligentia, ad Metropolitanum, II. l. 1 c. 51 n. 2. Vel si Metropolitanus iste est ipse Episcopus, ad Superiorem ejus immediatum, sive immediatus Superior sit Primas, sive Patriatriarcha, sive Pontifex ipse Romanus, dum videlicet ei Metropolitanus quispiam immediatè subest. Et quidem ex quo ab uno devolvitur ad alterum, jam isti alteri conceduntur sex alii menses, intra quos fiat collatio, & sic deinceps si ab altero isto adhuc ad alium, c. 51 n. 4 6 Si vero Provisio Præbendarum Beneficiorumve conjunctim ad Episcopum & Capitulum spectat, non tunc fit reciproca illa devolutio unius eorum ad alterum. Si tamen Episcopus non ut Episcopus, sed ut Canonicus Capitulo interfuisset, nec per eum stetisset quominus Beneficium conferretur, jam ad eum devolvetur jus illius conferendi, c. 51. nu. 4. Episcopi autem aut Abbatis electio si tres intra menses non fiat à Cathedralibus aut Regularibus Ecclesiis, edixit Concilium IV. Lateranense sub Innocentio III. ut jus electionis devolvatur ad Superiorem immediatum, nec ad Romanum Pontificem, nisi eò casu, quo esset ipse immediatus ille Superior, II. l. 1. c. 5. n. 1. *g. Concium* nu. 3 5. 6. Ad eum tamen devolveretur, si electio facta quidem fuisset ab illis Ecclesiis, sed ita ut vel indignum scientes elegissent, vel contra canonicas electionum formulas peccassent, n. 5. Exemplum devolutionis ad Romanum Pontificem in electione Archiepiscopi Bituricensis ante illud Concilium IV. Lateranense, n. 1.

Secundum devolutionis genus est illud quod à 200. circiter annis circumstrepit, cùm videlicet Beneficium quidem intra præfixum tempus collatum fuit, sed ei, qui propter vel defectus aliquos vel crimen aliquod illi non esset idoneus: tunc nimirum perinde ac si vacaret, provisio impetratur à Romano Pontifice, ad quem tunc devolutum est Beneficium, II. l. 1 c. 51 n. 7. 10. Quo autem animo debeat ab illis Devolutariis adiri Pontifex Romanus, ut piè & innoxiè res ab illis præstetur, n. 8. 9. Conditiones in Gallia his Devolutariis præfixæ, num. 11. Post pacificam triennii possessionem jam non est devolutioni locus, estque ista triennalis pacifica possessio instar præscriptionis, n. 11. Exemplum præscriptionis istius in Africana Ecclesia ab ampliùs 1200. annis, *ibid.* Necesse tamen est ut sit Titulus saltem coloratus, seu ut bonæ fidei sit illa præscriptio, *ibid.*

Diacóni.

Diaconatus ab initio & per annos 1200. & ampliùs verum fuit Beneficium, Ordo nempe, & potestas spiritualis, conjunctum habens jus ad possessionem & annonam temporalem, ideoque certæ Ecclesiæ semper aligabatur, quisquis Diaconus creabatur, I. l. 1 c. 51 n. 1. & l. 2 c. 33. n. 8. Etsi ab Apostolis solùm collatus fuit, divinæ tamen est institutionis, quatenus non nisi ex Christi authoritate & mandato, I. l. 1. c. 51. n. 3. Minores omnes alios Ordines in se complectitur, *ibid.* Diaconorum instituendorum etsi occasio fuit Apostolis mensa communis, non ea tamen fuit sola ratio: primarium immo hujus institutionis consilium ad Sacrificium ipsum spectabat, & ad sacram mensam, quæ tum à civili, communive non divellebatur; etsi alterius illius rationis solùm meminit alicubi S. Hieronymus, ut quorundam sui temporis Diaconorum supra Presbyteros se efferentium insolentiam retunderet, I. l. 1 c. 51. n. 4 c. 52 n. 6. & l. 2 c. 29. n. 3. Probatur id multiplici ratione, I. l. 1 c. 51 n. 4 c. 52 n. 7. Probatur deinde toto illo c. 51. & duobus sequentibus ex eo quòd a SS omnibus antiquis Patribus tum Græcis tum Latinis in unam cum Presbyteris, & Episcopis Hierarchiam Diaconi conflantur. Hinc in Deum ipsum eorum institutio refertur ab Ignatio & Augustino, c. 51. n. 4. & c. 53 nu. 1. Hinc item eos ut sacrorum Mysteriorum administros suscipiunt, quique Veteres Ignatius, Justinus, Author Constitutionum Apostolicarum, Cyprianus, Concilium Neocesarienſe, Augustinus, c. 51 n. 4. 5. 13. c. 52. n. 3. 10. c. 53 n. 1. Quorum, aliorumque plurium his supparium testimonio haud par est authoritas Trullanæ multis post sæculis Synodi, quæ septem illos, quorum in Acti Apostolorum mentio fit, Diaconos opinata est non sacris altaribus sed communi solùm mensæ inserviisse, c. 52. num. 11. Sed & Hieronymus ipse illam eorum ad Sacrificium institutionem & sacræ ipsi Hierarchiæ aggregationem agnoscit, I. l. 1 c. 52. num. 7. & l. 2 c. 29. num. 2. 3. Efferebant vero se Romæ eorum aliqui supra Presbyteros tum ob paucitatem suam, septem enim solum erant in Ecclesia Romana ex illa Hierosolymitanæ primum Ecclesiæ forma, cùm aliæ Ecclesiæ de illo numero non adeo satagerent, haberetque 38. Diaconos Ecclesia Edessena: etsi non plures quàm septem Diaconos ubique instituendos Neocæsarienſe Concilium edixisset: ut ex eo quòd ubique Diaconi summa pollerent gratia apud Episcopos, ad quos omnia per eos referrentur, & quorum essent aures, oculi, os, cor & anima, I. l. 2 c. 29 n. 5. 6. 14. 15. Denique ex Hieronymo erat quidem Diaconus præ Presbytero Sacerdotio minor, at & lucris major, c. 52. n. 7.

De Officio Diaconorum.

Diaconi officio ex Augustino, ut & Presbyteri & Episcopi, nihil vel acceptabilius, vel damnabilius, vel periculosius, vel beatius, I. l. 1 capit. 53 numer. 1. In sacris ipsis Mysteriis erat Episcopi administer. Hic paulò antè. Eucharistiam poterant porrigere necessitate cogente, præsente Presbytero, ex ejus tamen jussu. Id restrictionis tamen adjecit postea Gelasius, si Presbyter æquè ac Episcopos abesset, I. l. 2 c. 29 n. 11. In Concilio Nicæno vetantur solùm eam Presbyteris administrare, ejusque ante ipsos fieri participes, n. 14. Ausi sunt tamen multis in locis, & Sacrificium ipsum offerre, eaque audacia prohibendi fuere in Concilio I. Arelatensi & IV. Carthaginensi. Unde hæc illis audacia? n. 10. Primis sæculis regendæ iis Parochiæ aliquando creditæ sunt, I. l. 2 c. 33. nu. 8. Quid & sexto adhuc sæculo in Hispania Parochiæ agrestes Presbytero, & Diacono alternis hebdomadis regendæ committuntur, I. l. 2 c. 76. n. 2. Erat Diacono apud Latinos prioribus illis sæculis administrandi Baptismi potestas, accepta prius tamen ab Episcopo licentia, I. l. 2 c. 29 n 4. 7. Restrictionis id adjecit potesta Gelasius si cogeret nimirum necessitas, & Presbyter abesset, n. 11. In Oriente verò vetabant eum Baptizare Constitutiones Apostolicæ, n. 14. Cœperunt Diaconi prædicare sexto sæculo, & à Gallia quidem id cœptum, II. l. 1 c. 89. n. 9. 10. Quid prædicatio à Concilio Ancyrano de Diaconis loquente memorata? I. l. 2 c. 29. nu. 14. Quæ iis data olim legitur potestas Pœnitentes in periculo positos absente Episcopo, & Presbytero, reconciliandi, intelligenda est de potestate Eucharistiam illis impertiendi, certè neutiquam absolvendi, etiamsi tum Confessionem eorum exciperent, tum iis manus imponerent, I. l. 2 c. 12 n. 1 & fusiùs, c. 29 n. 8. 9. c. 33. n. 7. Quàm multi olim in Diaconatu consenescerent & obirent, I. l. 2 c. 33 n. 9.

De Diaconorum confessu.

Vetat eos Nicæna Synodus in confessu Presbyterorum sedere, I. l. 1. c. 29 n. 14. Romæ tempore Hieronymi sedebant in Ecclesia Presbyteri; stabant Diaconi, n. 5. Immo vetat eos Concilium IV. Carthaginense quolibet in loco sedere coram Presbytero, nu. 11. Eos quoque antea in Oriente Concilium Laodicenum coram Presbytero sedere vetuerat, sed cum hac restrictione nisi ab eo invitatos, num. 14. Jam tamen multis in Ecclesiis ante Synodi Trullanę tempora ex honorificis muniis suis arrogabant sibi etiam supra Presbyteros confessum; id quod ista vetuit, nisi, inquiens, absentis Episcopi sui à quo mitterentur, vices sustinerent, I. l. 2. c. 104. num. 4. 5. Conciliis olim interesse datum iis est, immo præceptum: at ita ut starent penè sedilia Presbyterorum, qui & penè Episcopos ipsi sedebant: nisi ii essent Diaconi qui, Episcopi absentis sui vices sustinerent, I. l. 3 c. 7 num. 5 c. 8 nu. 9. 11. Sexto jam sæculo Conciliis subscribebant, I. l. 2 c. 23 n. 19. Jam Calchedonensi antea Concilio eorum nomine subscripserant Episcoporum, à quibus ad illud vice sua missi fuerant, c. 17 n. 13. Cùm interesse Conciliis solitis fuissent Diaconi, ab iis circiter septimum tandem sęculum excluſi sunt; quanquam perrexere tamen ad ea ab Episcopis absentibus vice sui delegari etsi Emeritensi Concilio minus id probatum fuisset, c. 23. n. 19.

Index

De Diaconis judicandis.

Diaconum à tribus episcopis Synodus I. & II. Carthaginensis statuerunt judicandum, II. l. 1 c. 15 n. 9. 10. Id Concilium Triburiense confirmavit, c. 27 nu. 9. Permittit Rotomagense an. 1072. Concilium, ut episcopi qui ad judicium istud convenire non poterunt, mittant sui Vicarios, c. 28 n. 9. Permisit postea Gregorius IX. ut Diaconi judicandi episcopus loco istorum episcoporum adhibeat Abbates, aliosve Prælatos, *ibid.*

Diaconus & Diaconatus olim in Cœnobiis non significabat semper Ordinationem sacram, nec semper ad eam pertinebat, sed aliquando nimirum ad officium Oeconomi, & Dispensatoris, II I. l 2 c. 3 n. 4. & l. 3 c. 29 n. 23.

Diaconia.

Diaconia vocabatur Gregorio munus ejus, penes quem erat sublevandorum pauperum ac egenorum cura, II I. l. 2. c. 6. num 6. §. *Cùm*. Vocabatur etiam eidem & locus ipse ac domicilium, in quo hujusmodi charitas ab isto præstabatur, II I. l. 3 c. 29 n. 19. 20. 22. 25 26. Erat vox ista ævo Gregorii longè superior, II I. l. 3 c. 29 n. 23.

Diaconissæ.

Diaconissæ vel Diaconę dicebantur olim mulieres, quarum viri Diaconatu erant ornati. I. l. 2 c. 62 n. 3 c. 63 n. 10. & l 3 c. 50 n. 14. 15.

Diaconissarum tamen nomine eæ præsertim intelligebantur, quæ in ministerio erant Ecclesiastico, ut Phœbe illa in Cenchris Corinthi suburbio, quam Paulus epist. ad Romanos meminit, I. l. 3 c. 50 n. 8. Eligebantur istæ præcipuè ut in mulierum baptismo suam ministro commodarent operam, & ut imperitas docerent fœminas, n. 9. 10. Januas item Ecclesiæ custodiebant, n. 10. Quin & aliquem habuerunt initio gradum ad altare, c. 47 n. 10. Ex virginibus & viduis assumebantur, & communiùs fortè ex viduis initio Ecclesiæ, nempe ex viduis illis quas nonnisi morogamas & sexagenarias volebat Paulus eligi, I. l. 3 c. 50 n. 10. Postea tamen peræquè ex virginibus & viduis, n. 8. 9. viduis autem semper monogamis, c. 50 n. 8. 9. 10 c. 51 n 3. Seu verò virgines, seu viduæ essent, ab Episcopo solo velabantur, qui cæteras tamen viduas non velabat, I l. 3 c. 50 n. 11. 12. Nigris indutæ erant vestibus, n. 6. In Hispania velum iis erat vel purpureum vel nigrum, nu. 13. Numerum earum in Ecclesia ipsa CP. Justinianus ad quadraginta coercet, c. 51 n. 2. Earum domo idem ipse interdicit conturbernio omnium virorum nisi parentum, liberorum, fratrum, aliorumve ex quibus nulla posset oriri suspicio sinistra, n. 4. Erant è numero Beneficiariorum Ecclesiæ, Cleroque à Concilio Nicæno & Epiphanio adlegebantur, quippe quæ & fiebant ordinatione & manus impositione, ut & Diaconi ipsi, quamquam tamen nullam obtinebant sacerdotii portionẽ, I l 3 c. 50 n. 12. 13 c. 51 n. 2. Ad Synodum usque Calchedonensem in utraque Ecclesia non ordinabantur nisi annos sexaginta natæ. Ætatem illam ista Synodus ad annos quadraginta contraxit, c. 52 nu. 1 2. 3. 4. 5. Ita quoque à Justiniano cautum est, quamquam olim ab eo aliter, c. 53 n. 1. Eandem solùm annorum quadraginta ætatem Trullana Synodus exegit: & in Occidente Concilium Agathense ac Cæsaraugustanum, c. 52 num. 2. Si post factam sui ordinationem nuberent, intorsit Synodus Calchedonensis anathema in eas, & earum illos sponsos, seu potiùs adulteros, *ibid.* Imò eas cum illis Justinianus jubet capite plecti, bonaque earum fisco omnia addici, c. 51 n. 4. Concilium verò Epaonense tum jubet eas, quæ supererant, excommunicatione percelli, si nuberent; nec communioni restitui nisi acta pœnitentia, & facta conjugum illorum separatione: tum propter illam frequentem earum incontinentiam jubet nullas: deinceps in illa regione Diaconissas consecrari, nec ullam jam impendi viduis benedictionem, nisi pœnitentiæ, si converti voluerint, I l. 3 c 51 nu. 11. Atque hoc statutum amplexi aut imitati videntur cæteri Galliarum tunc temporis episcopi: adeo ut ea ætate, scilicet sæculo sexto, interciderit in Gallia Diaconissarum ordo, *ibid.* Paulò diutiùs substitit in Hispania; sed ea interposita est ibi cautio, ut continentiæ promissionem scripto firmarent, n. 13. Non tamen ante sæculum decimum aut duodecimum obsolefacta penitus est earum ordinatio in Occidente, c. 49 n. 8. In Oriente autem adhuc erant sæculo 13. ineunte, sed in sola CP Ecclesia, in aliis verò Orientis Ecclesiis dudum fuerant extinctæ, I. l. 3 c. 47 n. 10.

Dienſis & Valentina Eccleſia, v. indic. Geograph.

Dies Dominicus.

Ex Cæsario Arelatensi, si toto die Dominico lectioni insistere & Deo supplicare negligimus, non leviter in Deum peccamus, I. l. 2 c. 79 n. 7. Vult Theodulphus Aurelianensis ut ea die præter orationes & Missarum solemnia & ea quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat, c. 83 n. 1. Nulli nisi orationi vacandum Forojulienſe an. 791. Concilium edicit, n. 3. Tantummodo Deo vacandum Triburiense Concilium, *ibid.* Continentiam ab uxoribus citatum jam Concilium Forojulense eo die indicit, *ibid.* v. suprà tit. *Continentia.* Communione vult Laicis interdici Canon Eliberinus, si tribus continenter Dominicis diebus absint à sacris Mysteriis, II. l. 3 c. 30 n. 4.

Dignitates.

Ut jam antea Regularibus Ecclesiis, ita & sæcularibus postquam sub Pipino & Carolo Magno in communis vitæ societatem collectæ sunt, communes fuere Dignitates Præpositi, Decani, Cellerarii, Oeconomi, Cantoris, Camerarii, Thesaurarii & Sacristæ, I. l. 3 c. 70 n. 1. & *seqq.* Qui has aliasve Dignitates obtinent, non sunt ex Capitulo, nisi Canonicatum quoque habeant: & unde id factum; n. 7. 8. 9. Erant hæ olim sive in Monasteriis, sive in Canonicorum, fortè quamdiu communem vitam vixere, Capitulis, ad nutum revocabiles, I. l. 3 c. 70 nu. 1. & 10. §. *Statuta*. Dignitates quælibet Capitulorum constringuntur lege residentiæ, II. l. 3 c. 34 n. 11. §. *Venit*. Nisi ex iis sint, quæ non sunt participes redditnum Mensæ Capitularis, sed sepositos habent proprios proventus, possuntque Dignitates istæ cum Beneficiis Curatis retineri, c. 34 nu. 17. § 3. Si quæ sunt Capitulorum Dignitates, quarum nec functio nec jurisdictio ulla sit: iisque adjuncta sit cura Parochiæ ruris, possunt in Capitulo vel in Parochia residere: Quamdiu autem in illa residebunt, distributionum æquè participes erunt, ac si præsentes adessent, II. l. 3 c. 34 n. 12. Dignitates temporales Comitum, Ducum ac Principum Episcopis concessæ sub Imperio Caroli Magni, & deinceps, II I. l. 1 c. 26 c. 30 c. 31.

Dimiſſoriæ Litteræ.

Cùm Episcopus per octo prima Ecclesiæ sæcula homini jam Clerico Dimissorias dabat ad alterum Episcopum Litteras, ut posset ab eo ulteriùs Ordinari, jam suo in eum jure se exuebat, contrà quam modò fit, & jus illius ad secundum illum transibat Episcopum, II. l. 1 c. 5 n. 4 c. 20 n. 2. Sique aliquis ab aliquo primùm Ordinatus Episcopo, ab altero jam sine illis ejus Dimissoriis ordinabatur, manebat semper primo illi addictus Episcopo & ab eo repeti poterat, II. l. 1 cap. 1 num. 2 c. 2 num. 7 cap 3 num. 1 c. 4 num. 8. 14. §. *Furtunatus*. v. tit. *Ordinatio*. Non deest tamen 9. saltem sæculo præsentis disciplinæ exemplum, II. l. 1 cap. 6 num. 6. Quid fas vel nefas sit, aut fuerit olim Episcopo aut ministris ejus, exigere vel accipere pro litteris Dimissoriis? III. l. 1 c. 60 n. 1. 6. 7. 9. & toto c. 62. A medio usque sæculo decimo-sexto hortantur Episcopo Concilia ut nemini dent Dimissorias ad Ordines, nisi per præmissum antè examen probato, nec super eo conscientiam Episcopi Ordinatoris onerent Atque & ipsa Tridentina Synodus ita quoque sancivit, II. l. 1 c. 7 n. 7. Hortantur item eos Concilia, ut non ad omnes collectim Ordines, sed ad singulos seorsim dent Dimissorias, & quidem non nisi ad certum usque tempus valituras n. 8. & 11

Diœceſis.

Quod nos jam Gallicè Diœcesim dicimus, id antiquitus Parochia vocabatur. Diœceseos verò nomen Græcis significabat Tractum quendam ingentem, multis tum Provinciis tum Metropolitis constantem, uni cuidam supremo Metropolitæ subjectum, I. l. 1 c. 3 nu. 12 Sex erant olim hujusmodi Diœceses, eæque in Concilio II. generali memorantur, tres antiquæ, Romana, Alexandrina, & Antiochena; tres item recentiores Asiana, Pontica & Thracica. Cum è contra Latinis olim & præsertim Africanis Diœceseos nomen id significaret quod modò Parochiam appellamus. *ibid.* Qua in ultima significatione sumitur etiam in Concilio IV. Aurelianensi, I. l. 2 c. 94 n. 5. & in Agathensi, l. 3 c. 8 n. 3. Parochia verò pro eo quod jam Diœcesim dicimus, sumebatur adhuc in Gallia octavo & nono sæculo, II. l. 1 c. 6 n. 2. 4. Imò & undecimo sæculo, c. 7 n. 2. De Diœcesibus civilibus Constantinus & Cicero, I. l. 1 c. 17 n. 3 c. 54 n 11 & 13. Loca, quæ in nulla sunt Diœcesi Concilium Tridentinum propiori Episcopo subjecta esse voluit: Quæ verò intra Diœcesis alicujus fines, nullius tamen se dicunt Diœceseos, ea Diœcesano ipsi Episcopo subjecit, I. l. 1 c. 27 n. 7. Quid locus nullius Diœceseos, & unde, I. l. 3 c. 36 n. 6 & 7 c. 40 n. 2. Quotuplex genus loci nullius Diœceseos, I. l. 3 c. 40 n. 11. Quid liceat Episcopis in loca nullius Diœceseos, I. l. 3 c. 40 n. 3. 4 & n. 7. §. 6.

Diſciplina.

Sui cuique temporis laudanda & sequenda est disciplina Ecclesiæ, I. l. 1 c. 48 n. 17 l. 3 c. 56 n. 9 II. l. 1 c. 45 n. 13. 14 & l. 3 c. 20. num. 11. §. *Alterum*. III. l. 1 c. 45 n. 1.

Disciplinæ vocabulum in Capitularibus & Conciliis noni sæculi pro illa corporis flagellatione significanda usurpabatur, II. l. 3 c. 107. num. 12. §. *In*.

Diſpenſationes primùm generatim.

Debent esse ex charitate & Ecclesiæ necessitate, hacque cessante debent & ipsæ cessare, II. l. 1 c. 61 n. 8 c. 65 n. 4 Fit tamen è contra ut inductæ ex Ecclesiæ necessitate, usu veterescant, convalescant, & in consuetudines præscriptas evadant, II. l. 1 c. 50 n. 9. 14 Ubi non pugnatur contra æternam Dei legem, potest esse dispensationi locus, cùm timetur paci Ecclesiæ, II. l. 2 c. 32 nu. 3. Exempla dispensationum Principibus etiam negatarum, I. l. 2 c. 70 n. 8 II. l. 1 c. 84 nu. 15 §. *Redeo* & §. *Vetitum*. Facilius olim & effusius dispensabant Episcopi quàm Romani Pontifices, II. l. 1 c. 61 n. 7. 9. 11. 12. Dispensationes ut plurimum Ecclesia Romana olim concedebat in præteritum solùm, seu ut perperam facta condonarentur, non autem in futurum. Jam tamen Gregorii IX. tempore in his quæ in futurum sunt, præbuerat se faciliorem, II. l. 1 c. 84 nu. 15 §. *Bedeo*. Doctrina Theologorum & Canonistarum gravissimorum de Dispensationibus, Fulberti, Ivonis, Lanfranci, Anselmi, Petri Venerabilis, Goffridi Vindocinensis &c. Ejus ea est summa, quod non debeat esse nec tutò sit dispensationi locus, nisi ubi ex necessitate aut utilitate Ecclesiæ fit compensatio, II. l. 3 c. 29 toto. Pretio vetantur addici dispensationes, III. l. 1 c. 60 n. 5. 6. §. *Mox*. & c. 61 n. 14 c. 62 n. 9 c. 70 n. 5.

De diſpenſationibus per prima quinque ſæcula II. l. 3 c. 24.

Per tria prima ipsa Ecclesiæ sæcula Episcopi ipsi, nullo Pontifice Romano aut Concilio Provinciali interveniente, omnia, ubi opus erat, relaxabant, quòd nulla tunc aut perrara fieri possent ob persecutiones Concilia. Ubi verò exeunte sæculo tertio & ineunte quarto, cœperunt frequentari Concilia, Episcopis visum est consultissimum, si ad ea dispensationes referrentur: sicque jus illud Episcoporum pristinum sensim exolevit. Similiter & postea sensim à Conciliis Provincialibus traductæ sunt ad Romanum Pontificem dispensationes, II. l. 3 c. 24 n. 14. Id qui factum est, c. 24 n. 3. 8. 9 10. 11. 12. 13. In iis etiam à quibus possent vel Episcopi vel Provinciarum Concilia dispensare, sæpiculè primis quinque sæculis adibantur Romani Pontifices, II. l. 3 c. 24 n. 2. 3. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Exempla dispensationum quas Romani Pontifices per eam ætatem undequaque rogati sunt, II. l. 3 c. 24 n. 2 usque ad finem capitis. Etiam à tota Africana Ecclesia, n. 5 7 Etiam ab Oriente, n. 15. 19. Confirmatæ à Conciliis Oecumenicis dispensationes Romanorum Pontificum, II. l. 3 c. 24 n. 17. 18. Non dispensabatur ea ætate nisi de commissis jam contra Canones; rarò admodum verò de committendis, c. 24 n. 3. 8. 20 Non dispensabatur nisi ad utilitatem Ecclesiæ, n. 5. 20. Quàm sollicitè servarent Pontifices Romani, servandosque ab aliis curarent sacros Ecclesiæ Canones, c. 24 n. 3. 8. 9. 10 11. 14.

De Diſpenſationibus ſexto, ſeptimo & octavo Eccleſiæ ſæculis, II. l. 3. cap. 25.

Eb Episcopis quidem & maximè congregatis in conciliis Provincialibus dabantur adhuc ea ætate dispensationes, II. l. 3. c. 25 n. 10. 15. sed tamen in majoris momenti rebus conveniebatur summus Pontifex, n. 1. 2. 9. 10 Etiam ab Oriente, n. 9. 10. Agnoscebatur etiam à Conciliis Oecumenicis in Romano Pontifice potestas dispensandi ab ipsorum Decretis, II. l. 3. c. 25 n. 14 15 Hanc potestatem non exerebant summi Pontifices nisi in bonum ecclesię, nu. 2. 4 7 Nec nisi in ædificationem iis est concessa, num. 12 Erant. Canonum observantissimi, num. 6. 9 Quanquam & ad humanitatem utique propensi, num. 13.

De Diſpenſationibus octavo, nono, & decimo ſæculis II. l. 3 c. 26.

Perrexerunt adhuc ea ætate episcopi, seu singuli, seu synodicè congregati, sua uti potestate dispensandi: sed tamen ita ut frequentiùs

tiùs in dies Romana Sedes aditretur, c 24 n.1. eam ipsi Imperatores & Reges adibant, cùm eorum causa vertebatur, n. 2. 16. 17. Ad eam ipsimet episcopi & Concilia mittebant, in gravissimis præsertim causis, & quare, n 3. 4. 5. 8. 9. Agnoscebant inesse Romano Pontifici potestatem ab eorum statutis dispensandi, n 5. 8. Hæcce potestas in Orientem se porrigebat, & ab Oecumenicis ipsis Conciliis circa sua etiam statuta agnoscebatur, n. 15. 16. Canonum erant observantissimi Pontifices Romani, II. l. 3 c. 26. n. 12. Et re debent eorum executioni invigilare, n.16. §. *Revocanda.* Quanquam & ad humanitatem ipso etiam episcoporum testimonio debent vergere, num. 5. §. *Verum*, & §. *Præstantissimè*. Si tamen plus quam par erat eò propendebat Romanus Pontifex, id non dissimulabant episcopi, num. 14. Ethevulphum Subdiaconum Leo IV. absolvit à Subdiaconatu, Angliæ Regno non alioqui potiturum, n.17.*

De Dispensationibus ab anno millesimo usque ad ducentesimum supra millesimum, II. l. 3 c.27.

Episcopi ipsi & Concilia etsi poterant dispensare, ad Romanum tamen Pontificem causas solebant amandare, dum erant vel spinosissimæ, vel novę & inauditæ, vel momenti gravissimi, c 27. toto. Non dispensabatur ab ipso nisi tum ob Ecclesiæ necessitatem vel utilitatem, tum super præteritis, *ibid.* n. 3. 4. 8. Canonum observandorum erat studiosissimus, n. 6. 8. Etsi in Regum negotio faciliores se præbebant Romani Pontifices, & prębere se debebant, n. 13. 15. Non tamen eorum semper acquiescebant votis, n.6. Aut cùm acquiescebant, non re tamen in consulta prius & indiscussa, c.28 n.4.7. Dispensandi licentiam expetit ab Urbano II. & Paschale II. Anselmus Cantuariensis, c.27 n.10. 11. 12. Non vult dispensare Alexander II. super illicito hominis cum consanguinea inito conjugio, etsi ingentem ille jejuniorum, orationum & erogationum promitteret compensationem, n 5

De Dispensationibus ab anno ducentesimo supra millesimum. II. l. 3. c.28.

Lapsu temporis pars dispensationum longè maxima uni Sedi Apostolicæ reservata fuit, non has ad se attrahentibus Romanis Pontificibus, sed volentibus ipsis tum episcopis, tum Conciliis, c.28 n.1. Quasdam Sedis Apostolicæ Lateranense IV. an. 1215. Concilium reservavit, *ibid.* Quasdam Concilia quædam alia, n. 9. Ex iis, quæ ei reservatæ sunt, nonnnulli adhuc alicubi Episcopi aliquas perrexerunt sibi retinere, numer. 8. Cessatione Conciliorum Provincialium, quibus bene multæ fuerant reservatæ, bene quoque multæ jam Romano Pontifici reservari cœpere, n. 3. §. *Antiquo*. Summa lex ea est dispensationum à Canonibus, necessitas vel utilitas Ecclesiæ, hancque Romani ipsi Pontifices adseruere, nu. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Hanc item Concilia Colonienſe & Tridentinum, n.12. Purgant solum verbis, non sensu, qui Romanum Pontificem hinc dicunt esse supra Canones, esse dominum Canonum; inde contendunt subesse Canonibus, esse solùm dispensatorem & moderatorem Canonum. Utrique concedunt inesse ei potestatem dispensandi, & id primi illi vocant esse suprà Canones: utrique concedunt debere istam dispensationem esse juxta canonicas Regulas, seu ex Ecclesiæ necessitate vel utilitate, & id secundi vocant subesse Canonibus, II. l. 3 c.28 n.5. 14. §. *Quod*. Quo sensu dixerit Innocentius III. Romanum Pontificem posse supra jus dispensare, n.6. §. *Manifestè*. Potest Regum haberi ratio in dispensationibus, sed ita ut cedat id in utilitatem Ecclesiæ, n.8. Nec tamen æquo molliùs cum ipsis agendum, c.29 nu 11. Potest & Nobilium & litteratorum haberi ratio, cum eadem cautione, c.28 n.1.12 §. *Concilium* Non negant Romano Pontifici potestatem dispensandi à Canonibus Concilia Constantiense, Basileense, Florentinum, II. l. 3 c.28 n 11.12. Dispensatio a quarto gradu in nuptiis tempore Innocentii III. jam erant Pontifici Romano reservata, n.3. Primus omnium Martinus 5 licentiam tribuit, ut duceret quis sororem prioris suę conjugis, scilicet Fuxio Comiti, n.10. Paschalis II. creditur primus aperuisse januam dispensationibus super consanguineorum nuptiis, c.29 n.10. V. tit. *Matrimonium*. Pecunia, quæ Romę colligitur ex conjugiorum dispensationibus, in Monte Pietatis asservatur, nonnisi piis operibus insumenda, III. l. 1 c.74. n.15.

Distributiones.

Reditus Beneficiorum prima Ecclesię ætate in solis sportulis & distributionibus esculentorum ac poculentorum, &c. fuere III. l. 2 c.35 n.1. Et hæ Cypriani tempore erant mensurnæ, seu cuique in mensis singulos datæ; inæquales tamen ex Constitutionum Apostolicarum auctore pro cujusque merito, ordine & labore, I. l. 3 c. 2 n.4. Sub Clodovæi & stirpis ejus Imperio, etsi cœpere agri quibusdam è Clericis in usumfructum dari, perrexit tamen pristinus ille usus distribuendorum cuique esculentorum, poculentorum, &c. perrexit & sub Imperio Caroli Magni ac Ludovici Pii, sub quo jam Congregationes Canonicorum in commune viventium conflatæ sunt: perrexit & exeunte sæculo undecimo, ac duodecimo ineunte, in quibus Congregationes alię refloruerunt, III. l. 2 c 35. n. 1. 2. Vid. tit. *Congregationes Clericorum*, tit. *Capitula*, & tit. *Canonici*. Circiter duodecimum illud sæculum tum pleræque illæ Congregationes Clericorum à puriori suo deflexere proposito, tum ubique facta est bonorum Ecclesiæ ipsos inter Canonicos partitio, ita ut sua cuique esset Prębenda prædiave sua, III. l. 2 c. 35. n.10. Refrigescente verò tunc frequentia Chori & Psalmodiæ divinæ, primus Ivo Carnotensis Episcopus Præpositurę tum vacantis redditus dedicavit distributionibus panis, quibus ii soli donarentur è Canonicis suis, qui Horis Canonicis interessent: eaque est hodiernarum distributionum origo, n 3. Id multæ eodem sæculo imitatæ sunt Ecclesiæ: & cùm singulis Canonicis sua esset Prębenda, solis iis, qui Horis Canonicis intererant, dabantur illæ panis ac vini distributiones, *ibid.* & nu.10. Alicubi & pecunia præter ista iis distribuebatur, n.5. Huic distributionum usui omnes ferè Ecclesiæ medio jam sæculo decimo-quarto se accommodaverant, n.6. Statuit decimo-quinto sæculo Concilium Basileense, ut in quibus Ecclesiis nullæ adhuc singulis Horis Canonicis adjudicatę essent distributiones, eæ quamprimum decernerentur, & communibus fructibus decerperentur, n.7. Voluit Senonense an. 1528. Concilium, ac Concilium Tridentinum tertiam saltem proventuum partem in distributiones illas dividi, III. l. 2 c. 36. n.8.9 Vetant Concilia quemquam earundem distributiones Horarum in duabus Ecclesiis consequi, n.7. 8. Statuta varia tum circa distributiones, tum circa eos qui possent iis frui, tum circa fraudes quæ in iis possent intervenire, n.3. & *seqq.* Cavendus in iis sim oniacus affectus, n.12. Prolixè adhuc & copiosè de distributionibus II. l. 3 c. 34 n. 12. 17. & 18. c. 72. n. 3. 4. 9. §. *A Congregatione*. Distributio rerum Ecclesiæ temporalium in Episcopos, Clerum, reparationes pauperes; III. l. 2. a c.12. ad c.25. V. hic tit. *Bona Ecclesiæ* §. *Distributio bonorum*.

Doctores.

Doctores primi omnium fuere Episcopi, deinde & Presbyteri, tum postea Diaconi, & aliqui etiam aliquando ex inferioribus Clericis: quin & etiam aliquando Laici tum Alexandriæ, tum in Africa, II. l. 1 c. 92 n.1.12 13. 14. Ubi conflatæ sunt Universitates, earum Doctores cœpere primùm conjunctim cum ipso loci Episcopo erroribus, aut libris censuras inuerere, isque erat usus frequentior. At postea tandem & id seorsim præstitere id quod præsertim ab ævo Gersonii videtur cœptum, II. l. 1 c.101. n.4. 5. 6.

Dolensis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Dominus vobiscum.

Non debet isthæc formula in Officio prętermitti ab eo qui plures licet non alloquitur, I. l. 2 c.84 n.4.

Domnus.

Hoc nomine inter Monachos solus olim Abbas vocabatur: cęteri vocabantur à junioribus Nonni, si seniores erant vel fratres, si juniores, I. l. 3 c.66. n.12. v. tit. *Nonni*.

Dona.

Dona annua, quę fierent Regibus Gallię sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus à Magnatibus, Episcopis, Abbatibus, III. l. 1 c. 38. In donis gratuitis possunt haberi ipsæ decimæ, quas cœpit Clerus exsolvere propter vel Reipublicæ Christianę vel uniuscujusque Regni aut Regis necessitates, III. l. 1 capit 43. numer. 4. 13 Ubi decimę cœperunt esse annuæ & ordinariæ, alia quoque jam fuerunt dona gratuita. Horum donorum historia per secuta deinceps sęcula, n. 14. 15. Excusantur hæc dona, n.16.

Drogo.

Drogonis Metensis Episcopi, filii Caroli Magni, & patrui Lotharii Imperatoris modestia in Apostolico vicariatu, quo cum Sergius II. infignierat, abdicando, cùm videret eum non probari Metropolitani Galliæ, ipsum sibi præfici gravatè ferentibus, I. l. 1 c.32 n.2.

Ducatus.

Ducatus ante Caroli Magni tempora non erant nisi urbium aut Provinciarum Præfecturæ, & quidem ad nutum amovibiles, III. l. 1 c 26 n.1. Ducum aliquando & Comitum promiscuè habita sunt nomina: aliquando eo distincta, quòd Comitatus esset minoris Regiunculę dominatio temporalis; Ducatus verò dominatio majoris, qua & plures continebantur Comitatus, c.30 n.17.

E

Ebbo.

Ebbonis Archiepiscopi Remensis varia fortuna, I. l. 2 c. 63 n.2. l. 3 c.109 n. 6.

Eboracensis Primatus, v. indic. Geograph.

Ebrodunensis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Ecclesia.

Ecclesia ex Cypriano est Plebs Sacerdoti adunata & Pastori suo Grex adhærens, I. l. 1 c 50. n.9. Aut ex Augustino Christiana societas, quę per sedes Apostolorum, & successiones episcoporum certa per Orbem propagatione diffunditur, c. 53 n 1. Ecclesia non est ex Hieronymo, quæ non habet Sacerdotem, id est, Episcopum, c. 52 n 10. Ecclesiæ omnes ex Hormisda una sunt, I. l. 1 c. 4 n. 6. Efficit unitas Ecclesiæ ex Augustino ut quisquis alicui loco sancto bona sua impendit, ea ubique erogasse censendus sit, ac undecunque jam possit accipere ibi necessaria; quippe à quo bona Christus accipit, is jam dignus est, qui ubique bona Christi accipiat, III. l. 3 c. 8 n. 11. §. *Quanquam*. Quo sensu dici possit Ecclesia & Regibus & Episcopis commissa, II. l. 3 c. 92 n. 12. 13. 14. 15. 16. Ecclesia, quo divitiis crevit, eo virtutibus ex Hieronymo minor facta est, III. l. 1 c. 4 n.1.

Suas ante Constantinum & quidem magnificas habebant Ecclesias Christiani, III. l. 1 c. 2 n. 11. c. 3 num. 4. De Ecclesiarum dedicatione, v. tit. *Dedicatio Ecclesiarum*. Exceptis majoribus urbibus, ut Roma, Alexandria, Antiochia, Constantinopoli, vel similibus, urbes aliæ ferè Ecclesias habebant singulas singulas; & plerumque in minoribus urbibus unus erat solùm cum Episcopo Presbyter, I. l. 2 c. 7 num. 7. Jubet Justinianus, ut si quis Ecclesiam extruere vel restaurare cęperit, eam ipse aut hęredes ejus præficere compellantur, III. l. 1 c. 19 n. 2. Cum Ecclesia ædificabatur nova, nihil antiquior amittebat de jure suo: & quę ei priùs exhibebantur decimæ, pergebant eidem exsolvi, I. l. 2 c. 95 n. 6. Jam tum Gregorii Turonensis tempore Ecclesia sacris interdicebatur, si humana cędę cruentabatur, I. l. 2 c. 75 n. 12. §. *Exploratissimum*. Quàm Clericos Ecclesia semper voluerit à fundendo sanguine alienos esse, II. l. 1 c 66 n. 10. & *seqq.* Quàm Episcopos noluerit sævire in suos etiam subditos, licet reos, nec mortem nec membrorum mutilationem, II. l. 1 c. 69 n 1. 2. 3. Horrenda Ecclesiæ facies per totum Occidentem, sæculo 10 & 11. ex simonia & Clericorum incontinentia, II. l. 1 c. 50. n. 1. c. 61. n. 2. 3.

Electio.

De electionibus episcoporum, v. tit. *Episcopi* § *De Episcoporum electione.*

De electionibus Abbatum & Abbatissarum, v. tit. *Abbates*, tit. *Abbatiæ*, tit. *Abbatissæ*, & tit. *Concordata*.

Electores Imperii.

Circiter medium sæculum decimum-tertium numerus septem Electorum videtur defixus, cùm antea jus Imperatoris eligendi esset penes universos Germaniæ Principes, III. l. 1. c. 30 n. 18.

Eleemosyne.

Eleemosynarum legem tulit Deus ex Chrysostomo non tam propter ipsos pauperes, quàm divitum ipsorum ergo, III. l. 3 c. 27 n. 6

Eleemosynarii.

De Eleemosynariis, I. l. 2 c. 3 n. 15 & c. 112. n. 9.

Elusa, v. ind. Geograph.

Emendæ.

Quas criminum emendas arrogare sibi possint Episcopi, III. l. 1. c. 74 n. 14 & l. 2 c. 34 n. 10.

Emeritensis Ecclesia, v. ind Geograph.

Emphyteoses.

De Emphyteosibus, I. l. 2 c. 28 n. 6. §. *Quo prius*. III. l. 1 c. 8 n. 14.

Index

Energumeni.

Energumeni in Concilio XI. Toletano, & in Caroli Magni capitularibus declarantur irregulares, seu vetantur altaribus sacris ministrare, II. l. 1 c. 79 nu. 3 & c. 82 n. 6 Ita quoque apud Græcos, c. 82 n. 6 Apud quos tamen iis Balsamon Eucharistiam permittit in lucidis ipsorum intervallis, *ibid.*

Ephesus, v. indic. Geograph.

Epileptici.

Epileptici, aliive similes in Toletano XI. Concilio Ordinis sui, si quo jam initiati sint, exercitio prohibentur: donec per annum de reddita ipsis sanitate constet episcopo, II. l. 1 c. 79 n. 3.

S. Epiphanius Ticinensis.

S. Epiphanii Ticinensis episcopi variæ legationes, II. l. 3 cap. 36. num. 11.

Episcopatus.

De Episcopis & episcopalibus sedibus agitur, I. l. 1 c. 50 ad calcem usque ejusdem libri.

Episcopatus non est mera quædam Ordinis presbyteralis extensio, ut non paucis placet Theologis: sed immo Ordinum omnium & Dignitatum ecclesiasticarum plenitudo, fastigium, fons & origo. Liquet id ex primis ipsis episcopis, Christo videlicet animarum nostrarum episcopo, & Apostolis ab eo in earundem episcopos institutis, I. l. 1 c. 1 n. 5. & 9 Cùm presbyter in episcopum promovetur, non prior ejus dignitas extenditur, sed tota illi plenitudo superfunditur Sacerdotii, *ibid.* n. 10 & c. 2 n. 10 & 14. Ut episcopatus presbyteratum superat dignitate; potestate, authoritate, fœcunditate, I. l. 5 c. 1 n. 3 *& seqq.* & toto c. 2. Unum est ex Symmacho Papa Sacerdotium per diversos antistites, c. 4 n. 6. ecclesiæ omnes ex Hormisda una sunt, *ibid.*

Episcopatus, quo sensu, & qua explicatione à quibusdam è Patribus dictus fuerit posse desiderari, II. l. 2 c. 65 n. 2 & 17 c. 66 num 1. Quàm tamen ab eo desiderando tum se præbuerint alienos, tum alios deterruerint gravissimi quique Patres, quantum eo in munere sit periculi, quàm sit gradus ille fugiendus, eoque fit indignus, qui ipsum non fugit nec ordinatur invitus: præclarissimæ eò pertinentes Patrum sententiæ, II. l. 2 c. 65 n. 3 usque ad n. 20 & c. 67 exempla plurima eorum, qui vel inviti ordinati sunt, vel artem adhibuere ne ordinarentur, c. 2 n. 11. 12. 13. 16 c. 65 nu. 6. 9. 10. 11. 15. 17 c. 67 n 1. 2. 3. 7. 8. 9 Quàm id frequens esset Augustini tempore ut episcopi inviti, & vi ipsis facta ordinarentur, II l. 2 c. 2 n 13 Non debet tamen quispiam ad episcopatum quæsitus reluctari nimium, acquiescereque tandem debet. Probatur id Patrum & dictis & exemplis, II. l 2 c 66 n. 1 usque ad n. 12 & c. 67 n 1. 2 3 Nisi sua sit ei apertissima indignitas, & ad functiones obeundas habilitas nulla, c. 66 n. 12. 13. 14 15

Episcopatuum erectio, unio, divisio, translatio.

In novis per prima quinque ecclesiæ sæcula episcopatibus erigendis non interveniebat in Oriente authoritas Regia, I. l. 1 c 54 nu. 7. Nec in iis item intervenit in Occidente intra quingentos à Christo nato annos, n. 8. At nec necessaria Romanæ sedis authoritas habebatur, n. 10 & 14 Videlicet in Oriente Metropolita quisque novum, ubi res postulare videbatur, constituebat in Provincia sua episcopum, saltem consentiente Concilio Provinciali, nu. 5 Imò nec istum Provincialis Concilii consensum sibi necessariò requirendum existimabat nec requisivit Basilius, I. l. 1 c. 54. nu. 4. Nec Remigius, c. 56 n. 4 Ipsique non rarò episcopi tum Orientis tum Occidentis alios intra Diœcesin suam creabant episcopos, pia sollicitudine alii, alii ambitione acti, c. 54 n. 6 & 9 Ex quo fiebat, ut & in agris & in locis ignobilioribus ordinarentur episcopi, c. 54 n. 6 & 9 Cùm tamen ex Majorum traditione, Athanasio teste, non deberent iis in locis institui, n. 11 Hinc tum Synodus Laodicena, tum Sardicensis, tum II. Carthaginensis edicendum existimaverunt, ne in villulis, agris, vicis, aut modicis civitatibus deinceps ordinarentur, n. 6. 9. 12 Nec id propterea moris destitit apud Africanos, n. 10. 12 Necesseque habuit Leo datis ad eos litteris, tum iterato rem ex Canonibus prohibere, tum præcipere ut minusculi illi omnes episcopatus supprimerentur, cùm primum totum quique vacarent, n. 10 Decreverant tamen Sardicensis ac II. Carthaginensis Synodi, Africanumque concilium, ut in cujus episcopi Parochia plebs inveniretur populosa, huic suus institueretur episcopus consensu Concilia Provincialis, I. l. 1 c. 54 n 9. 12 & 14 Solius Primatis sui mentionem facit Augustinus, cùm Eusalensem in finibus suis instituit episcopum, num. 14. Id autem conditionis apposuere Carthaginenses illa Synodus & Concilium illud Africanum dictum, ne intra unius episcopi fines novus aliquis crearetur episcopatus, nisi ex prioris illius episcopi consensu, n. 12. 14 Episcopi ipsius Carthaginensis intra Africam aliquando interponebatur authoritas, quippe primatis ibidem Primatum, at haud tamen necessaria habebatur, n. 13. 14

Sæculo 6. 7 & 8 nulli aut ferè nulli creabantur episcopatus novi, nisi de Metropolitani, Provincialis Synodi, Principis, & Papæ consensu, I. l. 1 c. 55 n. 1 Variis id per totum illud caput comprobatur exemplis. Alia item eò pertinentia posteriorum sæculorum exempla, c. 56 n. 6. 7. 8. c. 57 & c. 58 Nulli item aut ferè nulli iis circiter temporibus vel in plures scindebantur, vel in unum coalescebant, vel alió transferebantur, nisi ex Metropolitæ & comprovincialium episcoporum assensu, Principum interventu, & Romanorum Pontificum authoritate, c. 57 & 58 ubi plura eò proferuntur exempla, Quanquam non desunt, sed pauca ea sunt, vel erectorum vel divisorum absque Principum assensu, c. 57 n. 11 & c. 58 n. 6 Germaniæ episcopus ordinatus Bonifacius à Gregorio II. Papa, potestatem à Gregorio III. accipit episcopatuum in ea instituendorum. A se autem ex illa potestate institutos confirmari curat à Zacharia Gregorii hujus successore, I. l 1 c. 55 n. 3. 4. 5. Ex episcopatibus olim in Africa, & quinto, sexto, septimo octavoque sæculo in Hibernia, Anglia, Frisia, Germania, Bavaria fundatis ab episcopis Palladio, Augustino, Theodoro, Bonifacio, Villibrordo, Corbiniano & aliis eò directis, per Innocentii Pontificis Romani decessores, perque Cœlestinum, Gregorium, Honorium, Vitalianum, Sergium, Gregorium II. non absre credi potest, in Romanos Pontifices similiter referendos esse episcopatus in Hispania & Gallia primo, secundo & tertio sæculo institutos, I. l. 1 cap. 55 n. 3 4. 6. 7. 15 Huc quoque facit contextus Gregorii Turonensis de episcopis in Galliam Roma directis, n. 6. Ut sedes Occidentis episcopales & Archiepiscopales pleræque à Romanis Pontificibus aut eorum jussu constitutæ dici possint, c. 42 n. 3 & 4 Longa temporum serie & rerum vicissitudine factum est, ut novi Episcopatus creandi potestas sit penes solum Pontificem Romanum: nec id ipse servavit sibi, ut Episcoporum imminuta jurisdictione augeret suam. Aperitur via ratioque multiplex qua id factum est, I. l. 1 cap. 55 num. 14 & c. 56 num. 8. toto, & præsertim istius num. 9. *Prolixiore*: item c. 57 num. 1 c. 58 n 1 Isque usus cœpit maximè undecimo sæculo, c. 58 num. 8 Episcopatus multi in aliis extra Italiam Regnis, non Metropolitanis suis, sed Romano Pontifici immediatè subjecti, & quare, I. l. 3 c. 4 num. 17

Quòd in regionibus, quæ posteriores ad fidem conversæ sunt, ratiores & remotiores alii ab aliis sunt Episcopatus, quàm in regionibus aliis, id ortum est ex memorato illo Conciliorum & Romanorum Pontificum decreto de Episcopis non instituendis in modicis civitatibus, ne vilesceret Episcopi nomen, I. l. 1 c. 55 n. 5

Græcorum Concilia Imperatoribus suis potestatem tribuere novos episcopatus erigendi, episcopos potestati Metropolitarum eximendi, episcopis facultatem dandi, ut Pontificalia in alienis Diœcesibus, inconsulto licèt loci episcopo exerceant, I. l. 1 c. 56 nu. 6. Quin & Conciliis ipsis eripuere Græci potestatem novos creandi episcopatus injussu Imperatoris, *ibid.*

Episcopatus duos Noviodunensem & Tornacensem tenuit sanctus Medardus, & ejus per annos 600. & amplius successores, ex consensu etiam Romanorum Pontificum. Ut tamen istud nihil haberet hodiernæ pluralitatis Beneficiorum, I. l. 1 c. 55 n. 2 & II. l. 3. c. 2 n. 7 Duo item Aquensis & Alexandrinus in Italia ab uno episcopo, ita judicante Innocentio III. administrati sunt, I. l. 1 c. 58. n. 10 Duos simil iter Apamiensem & Tolosanum Romano Pontifice consentiente administravit S. Ludovicus episcopus ex Regio sanguine ortus, c. 57 n. 11 Ab uno item episcopo aliquandiu administrati sunt Grassensis & Vencensis episcopatus ex Romani Pontificis assensu, c. 57 n. 8 Contrà unitis olim in Palæstina in unam duabus civitatibus episcopalibus, Gaza & Majuma, duo in una civitate illa remanserunt episcopatus, à duobus item episcopis administrati, I. l. 3 c 54 n 7 & II. l. 2 c. 55 n. 8 Quibus de causis episcopatus duo possint uniri, II. l. 3 c. 2 n. 7. 12. 13

De Episcopis.

De Episcopis & episcopatibus agitur I. tom. per extrema decem libri primi capita.

Episcoporum officium, dignitas, institutio.

Episcopi nomen à verbo ἐπισκοπῶν, quod est superintendere: ideoque nomen est operis non honoris Augustino, II. l. 2 c. 65 num. 16 Officio episcopi nihil lætius & acceptabilius hominibus, si perfunctoriè agitur, nihil autem tunc apud Deum damnabilius. Item nihil laboriosius aut periculosius, nihil tamen apud Deum beatius, si ut jubet Deus administretur, ex eodem Augustino I. l. 1 c. 53 n. 1 Qua ratione visum est quibusdam sanctis Patribus posse desiderari, II. l. 2 c. 65 n 2 17 c. 66 n 1. Quàm è contra refugi debeat, II. l. 2 c. 65 n. 3 usque ad n. 20 & c 67 n. 1. 2. 3. 7. 8. 9 Licet non plus æquo, nisi sua sit homini indignitas apertissima, c. 66. n 1 usque ad n. 16 & c. 67 nu. 1. 2. 3 Primus presbyteros episcopis æquavit Aerius Hæresiarcha, I. l. 1 c. 2. n. 1 Illos iisdem æquiparavit apud Augustinum Author quæstionum utriusque Testamenti, qui & refellitur, c. 53 n. 3 & 5 Quantum episcopi prrsbyteros dignitate, potestate, authoritate, fœcunditate superent, I. l. 1 c. 1 n. 10 *& seqq.* & toto cap. 2. Scilicet ex Epiphanio cùm ecclesiæ generet solùm filios presbyter, episcopus ei filios & patres generat, c. 2 n. 1. Ex Clemente quantum interest Regiam inter & civiles cæteras Dignitates, tantum episcopos inter & reliquas Dignitates ecclesiasticas, n. 2. Ex Ignatio ut Christus Patri morem gerebat, sic episcopo debent presbyteri morem gerere: quodque olim inter Apostolos Christus, id inter presbyteros episcopus, c. 2 n. 3 Ex eodem Ignatio, Paciano Barcinonensi, Simeone Thessalonicensi, Guillelmo Parisiensi, & Petro Aurelio ipsos episcopi referunt Apostolos, quin & Christum, quin & Patrem ipsum: Apostolorum ut sunt successores ac Vicarii, ita iis commissum est, quidquid illis fuit: utque ipsam episcoporum appellationem cum Christo communem habent, sic & cujusque modi potestatem & authoritatem: demum Patris ipsius ipsam & obtinent & imitantur paternitatem, I. l. 1 c. 2 n. 3. 5. 9. 12. 13 14 Eos similiter habent ut Apostolorum successores ac Vicarios Tertullianus, Cyprianus, Firmilianus, Paulinus, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Julianus Pomerius, & multi alii, c. 50 n. 5. 8. 10. & 12 c. 52 n. 1. 3. 6 c. 53. n. 1. & c. 56 n. 2 Ex Hilario, Optato & Æneа Parisiensi, in episcopo omnes sunt ordines, apexque ipse est & omnium princeps, c. 2 nu. 8. & 10. presbyteros ubi episcopis ferè æquare videtur Hieronymus, longo tamen illos iisdem subjicit intervallo, dum videlicet episcoporum propriam facit ordinandi potestatem, dum in eminenti & cæteris superiori ipsa episcopi dignitate & potestate salutem ecclesiæ constituit, & dum episcopos habet Apostolorum successores, I. l. 1 c. 1 n. 13 c. 2 n. 6 & 7 c. 50. n. 4. 5. 6 c. 52 n. 6. 7. 8. 9. 10 Episcopi nonnisi ordinatione fiunt, c 52 n. 8 c. 53 n. 3. 4. 5. 6 Explicatur Hieronymi locus pristinam referentis Præsulum Alexandrinorum installationem, c. 52 n. 8. 9. 10 Vide item *ibid.* n. 6 & 7. & c. 53 n. 4 Refellitur Joannis Seldeni commentum, Alexandrinam fingentis ecclesiam tribus primis sæculis à solis presbyteris administratam, c. 53 n. 5 Explicatur item Liberati locus de Alexandrini Præsulis installatione, cap. 53 num. 6. 7 Objicit Montanistis Hieronymus, quòd apud eos episcopi non sint nisi in tertio loco, cùm apud orthodoxos loco sint Apostolorum, & primum locum teneant, I. l. 1 c. 50 num. 5. Sic Optatus Diaconos in tertio gradu, aut, ut ait, sacerdotio, presbyteros in secundo, episcopos in apice ut omnium Principes constituit, c. 52 n. 5 Eundem init ordinem Hieronymus, Luciferianosque irridet, apud quos iidem episcopi qui & Laici, n. 10 Ex Ignatio, Dionysio & Simeone Thessalonicensi nulla in re non pendent ab episcopo presbyteri, I. l. 1 c. 2 num 3. 5. 5 Antiquitus Presbyteri ea etiam quæ presbyterorum sunt munia, nonnisi vel absente, vel jubente episcopo exequebantur, c. 1 n. 12 & c. 2 nu. 3. Pluribus sæculis soli Pœnitentiæ Sacramentum administraverunt episcopi, saltem quoad publicam attinet pœnitentiam, I. l. 2 c. 7 num 13 & 16 c. 14 nu. 1 Soli item Baptismum solemnem administra-

uiſtrarunt per plura ſæcula, ſive in Oriente, ſive in Occidente, c. 23 n. 3. 12. 14. Soli ex Chryſoſtomo & Hieronymo poſſunt ordinare, I. l. 1 c. 51 n. 10 c. 52 n. 7 & 10 c 53 n 3.

Quos creabant Presbyteros Apoſtoli, eoſdem vel ſemper vel frequentiſſimè Epiſcopos ſimul inaugurabant, I. l. 1 c. 1 n. 6. 7. 8. Epiſcopos tamen non inſtituebant niſi in locis dignioribus, & quare? c. 1 n. 8 c. 3 n. 2. 3. Conſtituti ſunt in ſedibus ipſis Apoſtolorum, c. 4 n. 5 & c. 50 n. 13. Eorum inſtitutio nititur jure divino, c. 7 n. 3 c. 14 n. 5 & toto c. 50. Quo ſenſu poſſint etiam dici ſuam à Romano Pontifice jurisdictionem habere, H. l. 1 c. 47 n. 3. Vetuere Canones antiqui Epiſcopos in locis ignobilioribus inſtitui; id quod tamen non uſque adeo fuit ſemper obſervatum. V. tit *Epiſcopatus*, §. *Epiſcopatuum erectio*. Duos in una civitate eſſe Epiſcopos Concilium Nicænum prohibet, H. l. 2 c. 55 n. 7 Eapropter cùm Latini multas Orientalium civitates belli ſacri temporibus accepiſſent; ſicque duo jam in iis eſſent populi Græcus & Latinus: ſtatutum eſt in Concilio III. Lateranenſi an. 1215. ut unus tamen iis præeſſet Epiſcopus, ſed qui alterum ignotæ linguæ populum per ejuſdem linguæ Vicarios regeret; aut ſi tandem alterum Epiſcopum eligere cogeret neceſſitas, eum prior & princeps Epiſcopus eligeret ac inſtitueret, veluti miniſterii ſui Vicarium, nec injuſſu ſuo quidquam auſurum, I. l. 1 c. 29 n. 1. & 2. Non tamen ſemper ſeu ante ſeu poſt Lateranenſe illud decretum hæc obtinuit conſuetudo: omninoque duobus alicubi diverſæ linguæ populis ſuus cuique fuit Epiſcopus, alter ab altero neutiquam pendens, n. 3 & 7. Quid cautum olim ab Epiſcopis Africanis ne duo in una civitate eſſent Epiſcopi, cùm Donatiſtarum plebes, & Epiſcopi in Eccleſiæ Catholicæ ſinum ſe recipiebant, eod. n. 7 & c. 26. num. 7. §. *Non poterat* & §. *ſeq.* Quid ſtatutum in Concilio Florentino circa duos Patriarchas Conſtantinopolitanos Græcum & Latinum, c. 29 n 4. Exempla tamen duorum in una civitate, unius etiam linguæ, Epiſcoporum primis ipſis ſæculis, II. l. 2 c. 55 n. 8. 9. 10. 12. 15 c. 56 n. 8 c. 57 n. 4

Epiſcopi Titulares.

Duo Epiſcoporum Titularium genera. Alii enim Epiſcopi Titulares prohibiti decreto Concilii Viennenſis, quippe vagi & mendici homines ſolum Epiſcopalium quarumdam Eccleſiarum titulum habentes, ſine populo, Clero, & redditibus, I. l. 1 c. 7 n. 1. Hos ab Epiſcopis ad obeunda ipſorum munia Epiſcopalia Synodus I. & II. Ravennas vetat adhiberi, n. 2 Ordinationes, quæ ab iis abſque Epiſcoporum aſſenſu fierent, Synodus Tridentina mittit in irritum, n. 6 Iſtis Epiſcopis affinis erant aliqui Hiberniæ Epiſcopi, de quibus queritur S. Anſelmus; niſi quod nec Titulares erant, nullave iis Sedes fuerat deſtinata, c. 27 n. 8 & c. 28 n. 3. Et iſtis quoque affines erant in Galliis alii de quibus Vermeriacenſis & Verbenſis Synodi queruntur, c. 28 n. 3. Similes etiam olim Petilianus Donatiſta in Collatione Carthaginenſi Orthodoxis objecerat, nu. 20 Alii verò epiſcopi Titulares non prohibiti. Tales Latini illi Patriarchalium Orientis eccleſiarum à Turcis vel Saracenis occupatarum epiſcopi, quibus aliæ committuntur eccleſiæ Cathedrales adminiſtrandæ. Tales etiam quos in Germania ſibi cooperatores & miniſterii Collegas aſciſcunt ii vel Archiepiſcopi vel epiſcopi, qui eccleſiis ſibi creditis non poſſunt quantum ſatis eſt invigilare, c. 27 n. 4. Tales ii, qui ex conceſſu etiam Concilii V. Lateranenſis eccleſias regunt Cathedrales, quæ Cardinalibus ſunt commendatæ, c. 27 n. 6 Tales etiam olim tam multi, qui oppreſſa à Mauris Hiſpania creari perrexerunt illarum urbium epiſcopi, quæ à Mauris fuerant occuppatæ, I. l. 1 c. 27 n. 8. Horum ſimiliumve Titularium creandorum utilitas, n. 10 Quod eorum debet eſſe officium, & quę cura erga diſſitas illas in Infidelium regionibus eccleſias ſibi commiſſas, n. 7. in fin. De Titularibus epiſcopis multa ex Fagnano, n. 7. Occupatis per Infideles ſeu Patriarchalibus ſeu epiſcopalibus eccleſiis, ideo creari perrexerunt epiſcopi qui earum gererent Titulum, tum quòd ſpes eas aliquando recuperandi ſubeſſet, tum quòd ſub occupatis vel Patriarchalibus vel Metropolitanis eccleſiis aliquæ nondum à Barbaris occupatæ ſupereſſent vel Metropoles vel civitates epiſcopales, quarum epiſcopi non omnino eſſent deſtituendi præſidio ſui Patriarchæ vel Metropolitæ, item ipſarum etiam occupatarum civitatum epiſcopalium quædam aut urbes aut oppida aut rura ſupereſſent nondum occupata, quibus proinde ſuam adhuc poſſet epiſcopus curam commodare: tum ut juris in eas ſeu eccleſiaſtici ſeu Imperatorii perenne eſſent monimentum, I. l. 3 c. 26 n. 6. §. *Minus*, & c. 28 n. 6. 9. 11. Jam tum à tempore Trullanæ Synodi erant hujuſmodi Titulares epiſcopi, qui videlicet ad eas urbes eſſet ordinati ad quas non poſſent accedere: iiſque ſuum vult illa Synodus honorem authoritatemque ſuam ſervari, I. l. 1 c 19 n. 5. c. 28 n. 7. Imò jam tum à tempore Ancyrani & Antiocheni Conciliorum; quorum iſtud, ut Trullanum, ſuam iis tuetur dignitatem & authoritatem; illud verò eos inter Presbyteros amandat, n. 20. Imperator Græcus ex Balſamone [agebat Calſamon tempore Iſaac Angeli Imperatoris] voluit ex fiſco decerni reddituus annuos Titularibus epiſcopis urbium à Saracenis expugnatarum, c. 28. nu. 22. Aliud erat genus Titularium epiſcoporum, eorum nempe qui ſuas ipſi abdicabant eccleſias, ut otio & quieti indulgerent: Hoſque negat Zonaras poſſe vel debere epiſcopalia ſervare inſignia, ut qui ſuum ipſi nomen ejurent, nomine epiſcopi hominem ſonante qui aliorum ſaluti totus invigilet, n. 14. In Titularium quoque numero ii haberi poſſunt epiſcopi, qui ſuas abdicabant eccleſias, ut vitam amplecterentur Monaſticam. Id ultra ab iis fieri vetat Conſtantinopolitana ſub Photio habita Synodus, aut eos ſua privandos dignitate denunciat, n. 15 Negabatur olim à Gallis noſtris Epiſcopus eſſe, qui in nullum Epiſcopatus titulum ſua in ordinatione fuiſſet adoptatus, I. l. 1 c. 28 n. 1. Tres tamen refert Sozomenus Monachos provectos in Epiſcopos, nulli alligatos loco vel titulo, ſed ut ſolùm ea dignitate coronaretur virtus eorum eximia, I. l. 3 c. 13 n. 19.

De Epiſcoporum electionibus.

Verſatur iſtud argumentum, II. l. 1. à c. 1 uſque ad c. 41.

Non debent Epiſcopi niſi de Dei judicio, ſententia voluntate ordinari, II. l. 2 c. 1 n. 3 c. 55 n. 4. Eorum electioni ſe Gregorius facilè non immiſcebat, II. l. 1 c. 41 n. 14. Se ei ſimiliter non inferebat Adrianus, & in ſui exemplum provocabat Carolum Magnum,

Thomaſſ. Tom. III.

II. l. 1 cpa. 42 num 1 Epiſcopus antiquitus ex ipſis vel Presbyteris vel Diaconis Eccleſiæ illius debebat eligi cui præficiendus erat, II. l. 1 c. 86 num. 15 l. 3 c. 35. toto. Vel certè ex Epiſcopis ſpectatæ probatæque fidei, ſua jam caſu aliquo Eccleſia exclusis; c. 35 n. 9. Ex Subdiaconis etiam poſſe Epiſcopos eligi declaravit tandem in Beneventano an. 1091. Concilio Urbanus II modò rarò fieret, ac diſpenſante Metropolitano vel Papa ipſo, II l. 1 c. 87 n. 2. Ubi deerant, qui digni Epiſcopatu eſſent Clerici, jam aliunde accerſebantur, II. l. 3 c. 35 n. 8. 11. Ut vel ab initio prioribuſve ſæculis in epiſcopalibus electionibus fuit ambitioni locus, II. l. 2 c. 1 n. 7 c. 3 n. 3. 7. 8. 9 c. 4 n 4 c. 6 n. 12. 13 c. 14 n. 2. 4. 6. Sanctus Gallus cœleſti juſſu à Rege epiſcopatum Arvernorum petit ac impetrat, II. l. 2 c 14 n. 4. Tres intra menſes electionem epiſcopi Concilium Calchedonenſe fieri jubet, II. l. 2 c. 9 num. 8 & l. 3. c. 35 n. 12. Non id fortè adeo religiosè fuit obſervatum apud Latinos. Iſtius tamen uſus meminere Gregorius, Concilium XII. & XIII Toletanum & Hincmarus: ac jam tempore Concilii II. Lateranenſis communiter obtinebat, II. l. 2 c. 8 n. 10. Quin & Concilium IV. Lateranenſe electionem epiſcopi à Capitulo tres ultra menſes neglectam devolvit ad immediatum ejus ſuperiorem; id eſt, ſi ſummum Pontificem non habeat ſuperiorem immediatum, ad ejus Metropolitanum, II. l. 1 c. 51. num. 1. §. *Concilium*, & num. 5. Devolutioni tamen locum niſi poſt ſex menſes non dederat Juſtinianus, n. 13. Imò in Africa annus etiam electioni concedebatur, II. l. 2 c. 9 n. 8. Electo epiſcopo Concilium II. Lugdunenſe menſtrum tribuit ſpatium ut electioni ſuæ aſſentiatur: ni faciat, eum ſuo jure ſpoliat, II l. 1 c. 51 n 6.

De Epiſcoporum electione ante Conſtantini tempora & deinceps ad annum uſque 500

Is erat per univerſas ferè Provincias ante Conſtantini tempora uſus, ut epiſcopus eligeretur à vicinis quibuſque Provinciæ epiſcopis, Clero item ipſo cui præficiendus erat, & plebe; ita ut tria illa concurrerent, authoritas epiſcoporum, vota Cleri, & teſtimonia populi, II. l. 2 c. 1 n. 2 3. 4. Quo ſenſu Cypriano diceretur epiſcoporum electio eſſe in plebis poteſtate, num. 3. Perrexerunt ſuę eſſe populo partes in epiſcoporum electione uſque ad ſextum ſæculum, ita ut tamen Optimatum & Magiſtratuum ratio potior haberetur, II. l. 2 c. 2 & c. 3. Minùs in Oriente quàm in Occidente videtur licuiſſe populo circa epiſcoporum electionem: ideo hìc diutius quàm illic differebatur, & difficiliùs peragebatur, c. 9. num. 8. Ad hæc duo coarctabatur jus populi, ut ejus teſtimonio aures præberent epiſcopi, & ne ei invito aliquem præficerent epiſcopum, c. 3 num. 4 & c. 4 num. 5. Sola ferè plebs civitatis epiſcopalis non autem Parochiarum ruris conſulebatur, c. 3. num. 4. & c. 4 n. 5. Potiores erant in epiſcopi electione partes Cleri quàm populi, c. 2 n. 7. 8. 9 & c. 3 n. 5. Eccur primis ſæculis in epiſcoporum electione mentio fiat ferè ſolorum epiſcoporum & Populi, non autem Cleri, c. 2 n 9 Præcipua & ſumma in eo negotio authoritas erat penes epiſcopos, c. 1. 3. 4. 5. item c. 6. num. 9. Nempe erat penes eos de epiſcopo expetito & eligendo judicium, eorumque erat dignum ab indignis decernere, c. 4 num. 3 & 11. Ea propter optabant Nicæni Canones ut huic electioni adeſſent omnes epiſcopi Provinciæ, c. 5 num. 2. Optabant Carthaginenſis III Concilii Patres, ut ſaltem duodecim intereſſent: ut ſeptem ſaltem Synodus Arelatenſis, c. 4. nu. 9. Nicænis tamen Patribus ſatis erat, ſi ob vel rei difficultatem vel itineris longinquitatem tres adeſſent, abſentibus per ſcripta conſentientibus: ſatis item erat & Arelatenſibus, c. 4 nu 9 & 11. & c. 5 nu. 2. Imò duo ſatis fuiſſent Canonibus Apoſtolicis, I. l. 2 c. 1 n 7. Quin & in Alexandrina Eccleſia Epiſcopus à Clero ipſo non expectatis vicinis epiſcopis aliquandiu fuit electus & quare, n. 6. Ipſos autem inter epiſcopos præcipua erat ea in re Metropolitæ authoritas; adeo ut tum citra ejus vel præſentiam vel aſſenſum fieri non poſſet epiſcopi electio ordinatiove: tum ſi Comprovincialium eligentium epiſcoporum aberrarent judicia, poſſet ipſe unus iis intercedere: tum in ſuffragiorum diſſidio vinceret ejus ſententia, H. l. 2 c. 3 n. 7. c. 4 n. 5. 6. 7. 10 & 11 c. 5 n. 2 & 3 & c. 6. toto.

De Epiſcoporum electione ab anno 500. ad 800.

Suæ populo ea etate perrexerunt eſſe partes in epiſcoporum electione, H. l. 2 c. 9 n. 1. 3. In Oriente jam ea vigebat alicubi conſuetudo, eamque Juſtinianus confirmavit, ac ubique voluit obtinere, ut à Clero & populo tres deligerentur, ex illis verò is à Metropolitano aut epiſcopo ejus vicem tenente eligeretur, quem crederet digniſſimum, n. 2. 3. 4. 5. Iſque uſus vigebat adhuc tempore Balſamonis, id eſt, duodecimo ſæculo, c. 26 n. 7. Electionibus tamen ſe ſæpè implicabat Imperatoris juſſio, & præſertim in ſedibus Patriarchalibus, quamquam nec ſine Cleri populique ſuffragiis, c. 17 n. 2. & *ſeqq.*

Occidentem verò quod ſpectat: Canonem edidit in Hiſpania Synodus Barcinonenſis ann 599. Juſtinianæ illi Sanctioni prorſus ſimilem, H l. 2 c. 10 n. 17 & c. 15 n. 2. Toletanum verò IV. Concilium an. 633. habitum Cleri populique votis Comprovincialium epiſcoporum aſſenſionem & Metropolitani authoritatem adjungit, c. 11 n. 5. At jam aliquantò ante Concilium XII. Toletanum an. 681. habitum, Hiſpaniæ Reges electionem epiſcoporum ſibi ſumpſerant, c. 15 n. 2. §. *In*, & n. 3. In hoc autem X II. Toletano id cautionis adhibitum eſt, ut quem Rex epiſcopum nominaret, non priùs ab epiſcopo Toletano conſecraretur [ei enim poteſtas ibidem collata eſt omnium conſecrandorum epiſcoporum] quàm ab eodem examinatus & dignus habitus fuiſſet, c. 15 n. 3 In Africa epiſcopi electio tota erat penes Clerum ac populum, quibus tamen præerat epiſcopus quiſpiam rei invigilans, H. l. 2 c 10 nu 19. In Italia ſe res ſimiliter habebat, vocabaturque epiſcopus ille Viſitator, c. 10 n. 1. 6. 7 & c. 16 n. 1. §. *Concilium*. Si in vacantis Sedis civitate non reperiebantur idonei qui eligerentur, tum è Clero tres mittebantur Romam, qui ibi quem judicarent digniſſimum, eligerent, c. 10 n. 2 & 4. Aut civitati illi ipſe Romanus Pontifex eligebat ac mittebat, c 11 n. 1. & 2. In Gallia verò à Clero & populo fiebat electio: at & ei intererant epiſcopi Comprovinciales, eo cum diſcrimine, quòd aſtarent omnes ſi de Metropolitæ ageretur electione; ii verò quos Metropolita juſſerat adeſſe, ſi de epiſcopi electione ageretur, H. l. 2 c. 10. n. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Erat autem in iis partes Metropolitani potiores: adeo ut citra ejus electionem aſſenſumve Concilia Gallicana vetarent fieri electionem epiſcopi, c. 11 num. 3. & 8. Ejus erat præeſſe ſuffragiis, ac eum urbi præficere epiſcopum, in quem plura

consentirent ſuffragia, c. 11. n. 8 Quæ autem eſſet in ea ætate authoritas Regum Galliæ iſtis in electionibus, v. hìc paulò pòſt tit. *De poteſtate Principum in Epiſcoporum electionibus*. In Illyrico & in Anglia res in Comprovincialium Epiſcoporum Synodo peragebatur: quamquam tamen & illic Imperatoris & hìc Regis juſſio quoque cœpit intervenire, II. l. 2. c. 11. n. 1. 6. c. 16. n. 14. c. 17. n. 1 Quare non ſolus ipſe Metropolitanus aderat? c. 11. n. 7

Ab anno octingenteſimo ad milleſimum.

Sua ſub Carolo Magno in Gallia conſtitit Clericis ſuffragiorum ferendorum facultas in Epiſcoporum electione, II. l. 2. c. 20. Sua item ſub Ludovico Pio, c. 21 Sua ſub Carolo Calvo, & reliquis Carolinæ familiæ ſucceſſoribus, c. 22. & 23 Sua quoque iiſdem temporibus in Germania, Italia, & Anglia, c. 24 Sua & in Oriente, c 26 Nec ſolus iis temporibus ſuffragia ferebat Clerus civitatis ipſius Epiſcopalis, aderant & Clerici Parochiarum ruris, c. 22. n. 3 Sua quoque erant Monaſteriis civitatis ſuffragia, *ibid* & nu. 4 Sua denique erant & Populo, c. 20 n. 2. 4 & c. 21. n. 3. & 8 Quàm toto ſub hoc Imperio Caroli Magni & Regię ejus proſapiæ in Epiſcopalibus electionibus dominaretur Epiſcoporum poteſtas, c. 27. toto. Quæ verò Regum ea tempeſtate partes, dicetur hìc paulò poſt tit. *De Principum poteſtate*.

Ab anno milleſimo.

Ab anno 1000 uſque ad 1111. perrexere ita fieri in Gallia electiones Epiſcoporum, ut primarii ipſi electores eſſent Epiſcopi, ſaltem ipſe Metropolitanus: Cleroque plus tribueretur quàm populo; ac Regis conſenſus interveniret, II. l. 2. c. 31 toto. Ita quoque ab anno 1111. uſque ad annum 1200. c. 31. toto. Facta adhuc aliquando in Concilio Provinciali legitur electio Epiſcoporum, & ipſorum præſertim Archiepiſcoporum, n. 7. 9. & 2. & c. 31. n 4 Sed & ſuæ etiam deprehenduntur fuiſſe Monachis partes in Epiſcopi electione: adeo ut ſanxerit etiam Concilium II. Lateranenſe irrita fore, quæ iis prætermiſſis fierent Epiſcoporum electiones: quod tamen ſtatutum diu non viguit, c. 32. n. 10 & 15 Jam incipiebat populus ſuis ſe ſeditioſiſſimis factionibus ab iſtis electionibus excludere, II. l. 2. c. 32. n. 9 At populum prorſus & Comprovinciales Epiſcopos ab Epiſcoporum electione arcuit ſæculo 13 Innocentius III. aut potiùs uſum iſtum jam invaleſcentem firmavit, & rem totam ad ſolum ipſum Cathedrale Capitulum revocavit, uti & paulò pòſt Gregorius IX. etſi priſci uſus aliqua adhuc ſuperſuere veſtigia, c. 33. n. 1. 2. 3 Quem ergo induxit firmavitque Innocentius III. uſum, is in Gallia tum obtinuit, ſed ea tamen lege, ut electus à Capitulo Epiſcopus à Metropolitano confirmaretur, n. 4 At Concordata tandem inita ſunt inter Leonem X. Papam & Franciſcum I. Regem, eaque in Concilio V. Lateranenſi confirmata: quibus nominationes Epiſcopatuum Regi, electionum verò nominationumve confirmationes Pontifici Romano tribuuntur: aboleturque Pragmatica Sanctio, quæ Capitulis electiones olim ſub Carolo VII. Rege, ut & Baſileenſe Concilio, aſſeruerat, reſtitueratve, II l. 2. c. 33. n. 7. & 8 V. tit. *Concordata*. Imò jam ante ipſa Concordata iſtamque per ea factam in Concilio illo Lateranenſi abrogationem Pragmaticæ Sanctionis, electiones Epiſcopales toto ferè Regno fuerant abrogatæ, n. 8.

In Anglia quomodo ſe habuerint Epiſcoporum electiones anno milleſimo. Ut modò in iis viguerit, modò & ſæpiùs quidem oppreſſa fuerit libertas, II. l. 2. c. 34 toto. Ex tempore devictæ per Duces Normannos Angliæ, ſoli ferè Epiſcopi cum Rege & Proceribus elegerunt Epiſcopos: non multum in iis potuit Clerus, multò minus populus, nec iſtius aliæ propemodum fuere partes, quàm electionibus adplaudendi, c. 34. n. 5. §. *Ex hac*, & n 8 Nec liberas videtur Clerus Anglicanus electiones habuiſſe niſi poſt ſæculum duodecimum, quo & ipſi Epiſcopi ſuo electionum jure poſt memoratum Innocentii III. decretum exciderunt, n. 8 Quamquam & ſæculo ſequente ut Epiſcopatuum nominationes in Anglia ſibi reſervabant Romani Pontifices: ita & eas vicißim ſibi Reges vendicabant, c. 43. n. 11.

In Scotia qui ſe ab anno milleſimo habuerunt Epiſcoporum electiones, II. l 2. c. 34. n. 9 Erant penes Clerum & populum: at non abſolutam iis Reges relinquebant libertatem, *ibid*. In Hibernia ſanctus Malachias Armachanus Epiſcopus electiones reſtituit in integrum, n. 10

In Hiſpania ſimiliter poſt annum milleſimum ſuæ erant adhuc populo, Clero, Epiſcopis & Regibus partes in electionibus Epiſcoporum, II. l. 2 c. 35 Imò Petrus Arragoniæ Rex iis ſe nullatenus voluit immiſcere, ſatiſque ei fuit, ſi electus in Epiſcopum ſe ipſi ipſiuſque ſucceſſoribus ſiſteret, ſuæ in Regem fidei ſpecimen editurus, c. 35. n. 5 Jam tamen ſæculo decimo quinto in omnibus Hiſpaniæ Regnis aut Reges Romanis Pontificibus, aut Romani Pontifices Regibus præſentabant; expunctiſque propemodum electionibus, communi eorum conſenſione dabantur Epiſcopatus, n. 8 At tandem per Concordata Carolum V. inter & Adrianum VI. conventum eſt, ut penes Hiſpanię Reges eſſet nominatio ad Epiſcopatus & Abbatias, *ibid*.

In Italia qua factæ fuerint electiones Epiſcoporum ab anno milleſimo, II. l. 2. c. 36 In Epiſcopalibus Metropoleos Eccleſiæ Romanæ Sedibus debebat intervenire conſenſus Romani ipſius Pontificis, c. 36. n. 2 Interveniebat aliquando in electionibus auctoritas Imperatoris, cùm Eccleſiarum poſtulabat neceſſitas, n. 3 Extra has aliaſve cauſas viguerunt adhuc in Italia electiones ineunte ſæculo decimo-tertio, ita ut tamen arctatum eſſet jus ſuffragii ad ſolum Cathedralium Eccleſiarum Clerum, Abbates, Capellanos, & Epiſcopos Provinciæ, populis in partem earum nullam adſcitis, n. 7 Joannes XXII. an. 1322. primus omnium reſervavit ſibi collationem Epiſcopatuum omnium in Provinciis Aquileiæ, Mediolani, Ravennæ, Genuæ, Piſarum & Neapoleos ob diſſenſiones in electionibus oriri ſolitas, n. 8 In pacto quòd Innocentius VIII. cum Ferdinando Rege Neapoli iniit an. 1486. conventum eſt, ut illius Regi Epiſcopatus & Beneficia alia à Pontifice conferrentur. Atque ita quoque fit apud alios Italiæ Principes, n. 11.

In Sicilia ut ſe ab anno milleſimo habuerint Epiſcoporum electiones, II. l. 2. c. 37 Pepigit cum Vvillelmo Siciliæ Rege Adrianus IV. an. 1159. ut electiones Epiſcoporum eſſent liberæ, eoque ſolo contentus Rex eſſet, ut flagitato ejus aſſenſu poſtmodum confirmarentur, c. 37. n. 1 Hoc tamen electionum confirmandarum privilegio exuti ſunt ejus ſucceſſores, quòd eo impotenter uterentur, num. 2 Sed & cùm Siciliæ Regno donatus eſt Carolus Andium Comes ab Innocentio IV. an. 1253. & à Clemente IV an. 1265. id conditionis appoſitum eſt, ut nec ipſius nec ſucceſſorum ejus conſenſus requireretur, ſive ante, ſive poſt Epiſcoporum electionem, n 3 Honorius IV. legitur omnium primus an. 1285. ſibi reſervaſſe integram collationem omnium Siciliæ Epiſcopatuum, n. 4 Idem anno 1343. Clemens VI præſtitit, c. 36. n. 9 Colliguntur tamen reſtitutę fuiſſe paucis poſt annis electiones, ſed ea cum duplici conditione, tum ut nec ante nec poſt electionem requireretur conſenſus Principum, tum ut maneret Pontifici jus illibatum vacantes Eccleſias ſibi reſervandi, cùm id ſibi conducibile videretur, c. 37. n. 4.

Sardiniæ & Corſicæ Regno cùm donavit Bonifacius VIII. Joannem Arragonium an. 1297. conſuluit quoque electionum libertati: cautumque eſt ut nec ante nec poſt electionem requireretur Regis aſſenſus, II l. 2. c. 37. n. 5.

In Germania qui ſe habuerint poſt annum milleſimum electiones Epiſcoporum, II. l. 2. c. 38. Tres Ottones Imperatores & Henricus I. qui iis ſucceſſit, Epiſcopos utplurimùm nominarunt c. 38. n. 1. §. *Hæc*. Sed tum ipſi aut ſuperiores Imperatores fundaverunt plures ex iſtis Epiſcopatibus, tum ſanctos utplurimùm præficiebant Epiſcopos, tum non ſemper electionem excludebant, *ibid*. At in Concilio I. Lateranenſi ſub Caliſto II. & Henrico V. an. 1122. conventum eſt, ut hinc Imperatoribus relinquerentur inveſtituræ, feudorum tamen tantùm Imperii, & quidem non jam per annulum & baculum Paſtoralem, ſed per ſceptrum: inde verò ut ab iiſdem Imperatoribus liberæ relinquerentur electiones, II. l. 2. c. 38. n. 4 Quin & Otto IV. ſub Innocentio III. an. 1209. ſe etiam exuit jure quod Henrico V. relictum fuerat, ſeu electiones etiam concordes aſſenſu ſuo firmandi, ſeu diſcordes dijudicandi ac dirimendi, n 8 Denique Concordatum initum eſt anno 1448. inter Nicolaum V. & Fridericum III. Imperatorem, quo ſancitur liberas fore Epiſcopatuum & Abbatiarum electiones, ita ut tamen ſex menſes alternatim in iis habeat ſummus Pontifex, incipiendo à menſe Januario, & is etiamnum eſt Germaniæ uſus, II. l. 2. c. 38 n. 11 Habet adhuc Beneficia omnia, tum in Curia, aut intra duas ab ea Diætas morientium, tum omnium qui vel Cardinales ſunt, vel aliquod habent in Curia Romana officium, quocumque decedant loco, *ibid* Denique & electiones ipſas à Capitulis factas debet confirmare, imò & eas poteſt rejicere, ſi digniorem ſubſtituat, n. 11. & 12.

In Svecia qui ab anno milleſimo, ſe habuerint electiones Epiſcoporum, II. l. 2. c 38. n. 13 Reges electionibus eorum cum Clero & populo ſe inſerebant: eas autem ad ſolos Canonicos Innocentius IV. coarctavit, *ibid*.

In Norvegia an. 1273. Rex jus omne in electiones Epiſcoporum & Abbatum abdicavit, Archiepiſcopo Nidroſienſi jus pariter omne in Regum electionem abdicante: ſic enim conventum erat, II. l. 2. c. 38. num. 13.

In Polonia à Capitulis eliguntur Epiſcopi, *ibid*.

In Orienre ut ſe habuere Epiſcoporum electiones ab anno 1000 ad hoc uſque tempus, II. l. 2. c. 41. toto.

Summa convenientiæ & diſcriminis inter Orientales & Occidentales Epiſcoporum electiones, c. 41. n. 12

De poteſtate Principum in Epiſcoporum electione.

Verſatur iſtud argumentum, II. l. 1. c. 6. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 20. uſque ad c. 28. c. 31. uſque ad c. 42.

Per priora 5. ſæcula Eccleſiæ.

Cùm votorum Populi in Epiſcoporum electionibus haberetur ratio: cùm major adhuc Optimatum: non poterat non haberi magna Principum, II. l. 2. c. 6. n 1 Nullam ea in re authoritatem ſibi vindicavit Conſtantinus, contrà verò pluries Conſtantius, nu. 11 Ad ſe ab Epiſcopis delatam Epiſcopi Mediolanenſis electionem Valentinianus I. recuſavit, ut cui ſe parè negaret, n 7. 8 Suam exercuit Theodoſius authoritatem in Gregorii Nazianzeni & Nectarii electione, Arcadius in Chryſoſtomi, Theodoſius II. in Neſtorii, Theodoricus in Felicis IV. Papæ, n. 4. 12. 13. 18 Ita fieri fuit aliqua neceſſitas & Eccleſiæ utilitas, n. 3. 4. 5. 10. 12. 13. 18. Ut Nectarius tamen à Concilio, Clero & Populo, ac Chryſoſtomus à Clero item & populo dici potuerunt electi, licèt re ab Imperatoribus electi fuerint? n. 4. 12. Qui Neſtorio Conſtantinopolitano & Dioſcoro Alexandrino Epiſcopis depoſitis ſubſtituendi erant, hos ajunt Concilium Epheſinum & Calchedonenſe Imperatorum nutu ſubſtituendos, n. 14. 15.

Ab anno 500 ad 800.

In Gallia damnavit Arverna an. 535. Synodus electiones Epiſcoporum, quæ Principum favore fierent. Eas quidem Aurelianenſis V. Synodus an. 549. decrevit fieri cum voluntate Regis, at modò eæ fierent juxta electionum Cleri & Plebis, II l. 2 c. 13 n. 1. Si qui verò ſe per ſolam Regis voluntatem curarent ordinandos, prætermiſſa Cleri populique electione, ac Epiſcoporum Comprovincialium & Metropolitani voluntate hos negat Pariſienſe III. an. 557. Concilium ab aliis Epiſcopis recipiendos, & eorum ordinationem Pariſienſe V. an. 615. irritam decernit, n. 2 & 5. Quin & Concilii iſtius V. Pariſienſis acta confirmavit Clotarius II. electiones aſſentiens juxta Canones fieri: illudque ſolùm adjiciens, tum ſibi ſiſtendum qui à Metropolitano, Clero, & Populo eligeretur, ut ſi dignus eſſet per Regiam ordinationem ſuam ordinaretur; tum ſi quos ipſe de Palatio eligeret ac nominaret, ii ab Epiſcopis deberent admitti, poſtquam ab illis diſcuſſum ac exploratum fuiſſet eorum meritum, II. l. 2 c. 13 n. 6. Pœnis pecuniariis mulctat Rex Charibertus Provincialis apud Sanctonas Concilii Epiſcopos quòd pulſo, ab illis urbis Epiſcopatu Emerio, quem eo Regis iſtius Pater donaverat, alium nomine Heraclium ſubſtituiſſent, c. 13 n. 3. Multa per eam ætatem proferuntur exempla Epiſcoporum Regia electione, juſſione & authoritate in Gallis creatorum, c. 13 n. 13. uſque ad fin. cap. Alia itidem proferuntur exempla, c. 14. Excuſantur iſta vel molliuntur multiplici ratione, c. 14 n. 5. 7. 8 Imò iſti Principum electioni juſſionive comitabantur plerumque Plebis, Cleri, & Epiſcoporum ſuffragia, II. l. 2 c. 14 n. 6 & 7. Carolomannus Dux & Princeps Francorum, Pipinuſque eorum item Dux & Princeps Epiſcopos urbibus præficiunt, ſed conſilio ac conſenſu aliorum Epiſcoporum, Cleri ac Optimatum, cap. 13 num. 9. 10. In Hiſpania cùm Epiſcoporum electio antea penderet ex Epiſcopis, Clero, & Populi teſtimonio, eam ſibi ſumpſere Reges paulò ante Toletanum XII. an. 681 Concilium. In iſto autem id conditionis appoſitum eſt, ut quem Rex nomi-

nominaret, non ante consecraretur quàm ab Episcopo Toletano examinaretur & dignus haberetur, II. l.2. c.15. n.1. 2. 3. 7. In Anglia jussio Regis cum Episcoporum suffragiis interveniebat, c.11. n.6. & c.16 nu. 14. In Africa Reges Vandalorum vel nullas patiebantur ab Orthodoxis fieri electiones Episcoporum, vel iis, quas fieri patiebantur, se non implicabant, c. 36. nu. 12. & 13. Contrà vero in Oriente & in Illyrico iis se implicabant Imperatores jussionibus suis haud tamen sublatis Cleri Populique suffragiis, II. l.2. c.21. n 1. & c.17. toto. Quàm modestè Gregorius de ista locutus sit Principum authoritate, c 16. n.7. & 8. c. 17. n.1. & 2.

Ab 8. sæculo.

Zacharias Papa Pipino Regi permisit nominationes ad Episcopales sedes: at dispensatio id solùm fuit, ob urgentem tunc temporis necessitatem, non verò gratia, quæ apud posteros ejus esset manatura, II. l.2 c.20 n.6. 7. Carolus Magnus in Capitularibus suis jussit Episcoporum electiones fieri à Clero & Populo, n 4. Eum suo ante exemplo hortatus fuerat Adrianus Papa ne Episcoporum electionibus se immisceret, nu.1. Exploditur Sigeberti fabula de concessa ei ab Adriano in Concilio Romano potestate eligendi Romanum Pontificem, ac Episcopos & Archiepiscopos nominandi ac investiendi, II. l.2. c.20. n.5. 6. 9. c.25. nu. 2. Non tamen sine ejus sequentiumve Principum licentia fiebant Episcoporum electiones, seu non sine ejus istorumve Principum licentia Clerus Populusque ad has electiones faciendas confluebant, c.20. n 9. Ludovicus Pius, etsi Episcoporum electoribus se ipse implicabat, eas tamen esse liberas, seu ex Clero Populique suffragiis fieri volebat. Ut ista non pugnant secum, c 21. toto. Similiter sub Carolo Calvo & sequentibus Carolinæ familiæ Principibus, c. 22. & c. 23. Ut stabat electionis libertas cum interveniente illa Principum authoritate, c.22. n 4. c.23. n.7. Optassent tamen utique Episcopi, ut non aliæ fuissent Regum in istis electionibus partes, quam assentiri electioni ab Episcopis jam factæ vel approbatæ, c. 23. n. 4 Si Rex, ut aliquando fiebat, aliquem è Palatio suo mitteret, cui percuperet Episcopatum ipsum tribui, in ejus tamen mores ac doctrinam à Metropolitano sollicitè inquirebatur, II. l. 2. c.22. n. 7. & 11. c.23. n.6. & 9. c 29. n.4. Si quispiam haud dignus à Rege obtrudebatur jubet Concilium III. Valentinum adiri Regem à Populo & Clero, ac si necesse sit à Metropolitano cum Provinciæ Episcopis, quo tantùm ab Ecclesia dedecus arceat, I. l. 1. c.41. nu. 4. Ad Regem suffragia electionis deferebantur, tumque electus consecrabatur, si Regis accedebat assensus; II. l.2. c.22. num. 1. Se similiter in Germania Reges electionibus implicuere, sed servata tamen sua Clero populoque ferendorum suffragiorum facultate, II. l 2. c.24. n.1 & 2. Ita & in Italia, n.3. 4. 5. Et in Anglia, n.2. Et in Oriente per totum illud Carolinæ familiæ imperium, toto c.26. Vetant quidem Canones septimæ & octavæ Synodi generalis electiones fieri à Principibus, easque mittunt in irritum: at eas nimirum, in quibus aut sola se exereret Principum authoritas, aut certè præpolleret, c.26 n 1. 2. 3. 4.

Quomodo circa istud idem electionum negotium se gesserint ab anno 1000. in Oriente Imperatores Græci; ac in Gallia Anglia, Hispania, Italia & Germania Principes earum. Vide hìc paulò antè in ipso tit. *Episcoporum electio*, §. *Ab anno* 1000.

De confirmatione electionis Episcoporum, seu à Metropolitano, seu ab Exarco, seu à Patriarca, seu à Romano Pontifice.

Tractatur istud argumentum, II l. 1. c. 7. c. 8. c. 18. c. 19. c.29. c.30. c. 42. c. 43.

Probatur electionem Episcoporum per prima 5. sæcula confirmandam fuisse à Metropolitano, c.7. toto Præcipua erat tum ejus authoritas in eorum electione: nec citra ejus vel præsentiam vel assensum fieri poterat, c.4. n.6. 7. 10. 11. & c.5. nu. 2. & 3. Probatur eandem fuisse a Metropolitano sæculis sexto, septimo, & octavo confirmandam, II. l.2. c.18. toto. Si Metropolita electioni Episcopi non interfuerat, debebat eam litteris suis confirmare, nec citra ejus assensum poterat ordinari, eod. c.18. n. 2. Excepti sunt tamen septimo sæculo ab hac lege Hispani Episcopi. Etsi enim Concilium IV. Toletanum ann. 633. habitum Metropolitani authoritatem & assensionem in Episcoporum electione adhuc requisierat: quia jam tamen Episcoporum electionem sibi sumpserant Reges Hispaniæ aliquanto ante Concilium XII. Toletanum an. 681. habitum; statutum est in isto eodem Concilio XII. ut quem Rex Episcopum nominaret, is ab Episcopo Toletano, si dignus ei videretur, posset ordinari, ea solùm cautione, ut tertio post ordinationem suam mense coram suo se sisteret Metropolitano, II. l.2. c.15. n 2. & 3. & c. 18. nu. 7. Probatur & sub Imperio Caroli Magni ac Regiæ ejus familiæ confirmandam fuisse a Metropolitano electionem Episcoporum, c.29. toto. Immò & eos rigido pulsabat examine. Forma istius examinis, eod. cap.29. n.1. Idem in Oriente factitabatur à Metropolita, num 7. Etiam post annum millesimum hodierno Decretalium jure vendicatur Metropolitanis jus antiquum vocandi electum Episcopum ad examen, & vel hominem confirmandi, vel electionem ejus rejiciendi, II. l. 2. c. 42. n.1. Si fortè vacabat tum sedes Metropolitana, Capituli ejus erat examinare & confirmare electum Episcopum, n. 13. Vetababatur electus Episcopus in ullam se partem administrationis seu in spiritualibus, seu in temporalibus, antequam confirmatus esset, inserere, quocumque nomine vel colore quæsito, seu œconomatus, seu procurationis, seu alio: secus si faciat, electionem ejus Concilium II. Lugdunense reddit irritam, c. 42. n. 4. Unius solùm mensis spatium ei ab eodem Concilio assignatur, suæ ut electioni consentiat, eamque alioqui nullam esse sancit, n 5. Ubi autem suum prębuit assensum, tres intra mẽses suam postulet confirmationem necesse est, *ib.* Confirmatus verò, etsi nondum consecratus, tum potest inter Episcopos sedere, tum potest Episcopales omnes obire functiones, non quidem quæ ad Ordinem spectant Episcopalem, sed quæ ad jurisdictionem, c. 42. nu. 6. & 7. Addit Bonifacius VIII. modò Pontificiis jam Bullis sit instructus. A lioquin eum se administrationi Ecclesiæ suæ quantulumcumque inferentem spoliat parto sibi per electionem jure, n.10. Post Concordata, quibus Episcoporum & Abbatum nominatio in Reges, & promotio ac confirmatio in Romanos Pontifices confertur, jure jam electionis Episcoporum confirmandæ videntur excidisse Metropolitani, n.11 Scilicet Bullæ Pontificiæ id jam sunt, seu Episcopis, seu Metropolitanis, quod sua iis erat olim electio & confirmatio, II. l.2. c.43. n.1.

Nec à suis solùm Metropolis Episcopi, sed & à suis seu Primatibus, seu Exarchis, seu Patriarchis confirmabantur: scilicet ab Alexandriæ Episcopo ii, qui erant Patriarchatus Alexandrini; ab Antiochiæ, qui erant Antiocheni; ab Ephesi Episcopo, qui erant Exarchatus Asiæ; ab Cæsareæ, qui Pontici erant Exarchatus; ab Heracleæ, qui Tracici: item ab Episcopo Thessalonicensi, Episcopi omnes ipsius Exarchatus, Apostolicive Vicariatus, II l. 2. c. 8. nu. 2. 3. 4. 5. 6. Qui verò à Romano Pontifice, jam jàm infrà.

Metropolitæ similiter ab eo cui suberant, Primate vel Exarcho, debebatur confirmari. Ita res se habebat ad sextum usque sęculum, II. l 2. c.8 n 2. 3. 4. 5. 6. Ita quoque ab anno 500. ad 800 se habebat, c.19. n.3. Metropolitanos plures Romani Patriarchatus, quibus nulli præerant Primates, vel Exarchi, Romanus Pontifex confirmabat, c.19. n.4. 5. 6. 7. 8. Non tamen seu in Gallia & in Anglia, seu in Hispania, seu in Africa, n.9. 10. 13. 14. Nec à Vicariis quoque Apostolicis confirmabantur Metropolitani Galliæ, n.12. Sed à Concilio Provinciali, n 9.

Episcopos verò nullos nisi Patriarchatus sui confirmabat Romanus Pontifex, quin nec sui Patriarchatus universos confirmabat, sed eos solùm, qui in Provinciis erant suburbicariis, II. l.2 c.8. n.2. 3. 5. 11. Etsi autem ita se res haberet ordinarìò ut electi extra Italiam Episcopi non confirmarentur à Romano Pontifice, secus tamen fieri, sæpè necessum fuit, seu canonicæ cujusdam devotionis jure, seu quòd Apostolica opus esset dispensatione, seu obicis cujuspiam non aliter removendi interventu, c. 30. toto. Hinc verò sensim is ille inolevit usus, qui nunc est, ut pene in omnium ubique Episcoporum ordinatione examen & confirmatio Romani Pontificis expectanda sint, c. 30. n.1. Pristinum quidem morem Episcoporum à Metropolitano & Metropolitanorum a Concilio Provinciali confirmandorum restituit Synodus Basileensis. At ista ejus decreta nec diu nec multis in locis obtinuere, II. l. 1. c.43. n.12. Ut hodierno illo usui, quo jam à solo Papa omnes pene orbis Christiani Episcopatus dispensantur, & unus ferme obtinet prisca ipse omnia Metropolitarum jura, potest patrocinium ex antiquitate accersiti, III. l. 2 c 8 n 7 Ut hunc usum non sibi sumpsere Pontifices Romani, sed eò sensim pervenere, ipsa rerum adductæ necessitate, c 30 n.4. 6. 8. 9 c. 31 n. 4. 9 c.32 num. 13 c. 34 num.8

De Episcoporum consecratione ordinationeve.

Prioribus Ecclesiæ sęculis universos Provinciarum suburbicariarum Episcopos ordinabat Romanus Pontifex: universos item Ægypti, Thebaidos, Lybiæ & Pentapoleos Episcopus Alexandrinus; sibi in Patriarchatu suo propiores Episcopus Antiochenus, remotiores suis confirmare litteris contentus, II. l.2 c.8 n.2. 3. Non à suis etiam Metropolis ordinabantur trium Asiæ, Ponti & Traciæ Episcopi: sed ab ipsis tribus earundem trium Diœceseon Exarchis, Ephesino, Cæsarienśi & Heracleensi, n. 4. At in Concilio Calchedonensi, in quo ex tribus illis Exarchatibus conflatus est Patriarchatus Constantinopolitanus, eorum Metropolitani omnes ab ipso jam Constantinopolitano Episcopo ordinari jussi sunt cum omnibus Barbaricarum circumpositarum Regionum Episcopi: ipsi verò eorumdem trium Exarchatuum Episcopi ab ipsis jam Metropolitis suis permissi sunt ordinari, n 4. Sexto adhuc sęculo Gregorius jubet ad se Romam ordinandum mitti Episcopum Ariminensem Ravennatensi Metropolitæ obnoxium, postquam ab isto confirmatus fuerit: ex illa scilicet veteri lege, qua Provinciarum omnium suburbicariarum Episcopi à Romano Pontifice ordinabantur, l. 2 c. 18 nu. 10. Metropolitanos. Ravennatensem, Mediolanensem & Aquilejensem ex eadem lege olim ordinabat Romanus Pontifex. At Mediolanensi & Aquilejensi postea indulsit, ut se mutuò possent consecrare: sed Metropolitani Ravennatensis consecrationem sibi diutius retinuit, II. l.2 c.19 n.6. 7. 8.

Carthaginensis Episcopus poterat omnes Africæ Episcopos ordinare, I. l.1 c.20 n 8. In Illyrico Occidentali Episcopi à suis ordinabantur Metropolitis, c.8 n.5. Denique extra jam memoratas exceptiones is erat Ecclesiæ usus, ut non nisi a Metropolitanis suis, vel cum eorum consensu, aut delegatione ordinarentur Episcopi, c.4 n.6. 7. 10. 11 c.5 n.2 c.8 nu. 12. Statuit Emeritensis in Hispania Synodus, ut a quolibet Metropolitano, modò cum Metropolitani sui consensu possent ordinari, c.15 n.2 §. *In*. At Synodus tandem XII. Toletana an.681. facultatem Episcopo Toletano tribuit omnes deinceps Hispaniæ Episcopos ordinandi, ea solùm cautione, ut suum istis Metropolitam tertio post ordinationem suam mense adirent, c. 15 n 3 Turonense an. 1583. Concilium omnino jubet Episcopum à suo Metropolitano & duobus aliis jusdem Provinciæ Episcopis in sua vel alia ejusdem Provinciæ Ecclesia ordinari, II. l. 2 c. 42 n.11.

Dum optavere seu Pontifices seu Concilia, ut vel omnes vel plurimi Provinciæ Episcopi interessent ordinationi Episcoporum: id ad ipsam eorum electionem magis quàm consecrationem pertinebat, II. l. 2 c. 4 n. 6. 9. 11. c. 5 n. 2 c. 8 n. 12 c. 11 nu. 7. Tres vulgò Episcopos in unius ordinatione requirebant Canones, c. 4 num. 9. Hinc una è causis rescindendæ à Concilio Regiensi ordinationis Armentarii Ebrodunensis Episcopi, ea fuit, quòd absque trium Episcoporum præsentia fuisset ordinatus, n. 10. In Metropolitani consecratione omnium Comprovincialium Episcoporum præsentiam Concilium II. Aurelianense tanquam ex institutione antiqua requirit, c. 19 num. 9. Addit Concilium III Aurelianense, ut à Metropolitano quopiam fieret isthæc Metropolitani consecratio, *ibid.* Duobus tamen Episcopis in cujuslibet Episcopi ordinatione contenti sunt Canones Apostolici, c. 4. num. 9. Immò unus re sufficit ut validè celebretur: sique plures requirantur, id magis est ad pompam ac solemnitatem, quàm ad rei necessitatem: unusque solus ex iis consecrator est, assistentes alii, II. l. 2 c. 4 num. 9 c. 8 num. 12. c. 11 num. 7. 8 c. 12 num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9 c. 61 num. 7 §. *Eo*. Fiebat autem Episcopi consecratio plerumque statim post ejus electionem, & ab ipsis electoribus, nisi ubi alicujus erat consensus expectandus. Vetabatur certè differi consecratio ultra tres menses sine gravi necessitate, II. l. 2. c. 8 n. 12. Ni post tres à susceptis provisionibus menses ordinetur, jubetur à Rotomagensi an. 1581. Concilio, & à Tridentino, fructus perceptos restituere, II. l.2. c. 42 num. 11 & 32. Quòd si & tribus adhuc aliis mensibus suam differt ordinationem, illum sancit Tridentina Synodus Episcopatu excidisse, num. 12. Dies consecrandorum

Epis-

Index

Episcoporum fuit semper dies Dominicus & quolibet quidem anni tempore, II. l. 2 c. 12 n. 10. 11. 12. Dies autem ille dominicus intelligebatur tum vespertinum ipsum Sabbati tempus, tum ipsum diei Dominicæ matutinum, protacto eò usque ipso Sabbati jejunio: adeo ut alterutro illo tempore fas esset Episcopum consecrari, *ibid.* Quo die consecrabatur, summas populo largitiones faciebat, quas tandem ad certam summam revocare necesse habuit sexto sæculo Athalaricus, quanquam nec ista fuit modica, III. l. 1 c. 55 num. 6. Recolebatur autem dies ille quotannis ab Episcopis: quàm piè ab Augustino, II. l. 2 c. 8 num. 33 Locum consecrationis quod attinet, debebat in Galliis Episcopus in ipsa illa civitate consecrari, cui præficiebatur, c. 8 n. 1. In Hispania fiebat olim in ipsa Metropolitano civitate, nec in civitate alia nisi ex Metropolitani consensu, num. 6. 7. Sed in Concilio I V. Toletano statutum est, ut in Metropolitana quidem civitate sua ordinaretur Metropolitanus, Episcopi, verò ipsi ubi eligeret eorum Metropolitanus, c. 12 n. 10. At ordinarius tandem Episcoporum in Hispania consecrandorum locus evasit Toletum, cùm in Toletano XII Concilio potestas data fuit Toletano ipsi Episcopo universos, quos Rex eligeret, examinandi, & consecrandi, c. 18 n. 8. Porrò si ordinatus Episcopus suam detrectabat Ecclesiam adire, eum Synodus Antiochena subjici vult excommunicationi, II. l. 1 c. 19 n. 5. In Gallia possunt Episcopi anno ætatis 27 ex Edictis Blesensibus juxta Concordatum ordinari, I. l. 2 c. 70 n. 8 §. *Aurelianense*. Vide infrà tit. *Ordines*, §. *De ætate*.

De Episcoporum residentia, v. tit. *Residentia*.

Episcopi ex Monachis assumpti.

Quàm multi ex Monachis prodierunt Episcopi, I. l. 3 c. 13 n. 12 c. 15 n. 2. 3. & 7. Episcopi quique sanctissimi quarto & quinto sæculo in Occidente vel erant ex Monachis assumpti, & Monasticam pergebant ii vitam colere: vel Monasticum tunc primùm arripiebant propositum, cum Episcopalem sarcinam subibant, I. l. 2 c. 43 n. 30. & 12. Vel communem cum Clero suo agebant vitam, quæ à Monastica parum aberat, c. 43 nu. 14. 15. 16. Similiter in Oriente pars Episcoporum magna illis iisdem sæculis erant ex Monachis assumpti, & Monasticæ disciplinæ erant implicati, I. l. 2 c. 44 n. 8. Exempla Monachorum in Episcopos provectorum, ut eorum solùm virtus eximia coronaretur, & ideo nulli Titulo illigatorum, I. l. 3 c. 13 num. 19. Etsi virtutes Monasticas excoluere Basilius, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, Chrysostomus, Augustinus: haud tamen Monachorum statum, propositum, institutum sectati sunt I. l. 3 cap. 12 numer. 14. 15. 16. Multæ sedes Episcopales olim ante & post Caroli Magni tempora Monachis Episcopis aut omninò, aut alternis addictæ, I. l. 3 c. 18 n. 1. & 3. Nonnisi ferè ex Monachis Episcopos habent Sectæ omnes per Orientem sparsæ, I. l. 3 c. 63 n. 12.

De Episcoporum antea Monachorum veste, III. l. 2. c 50.

Voluit Innocentius I. à Monachis, dum ad Episcopatum pervenirent, servari prioris vitæ propositum, c. 50 n. 2. Voluit & Carolus Magnus in Aquisgranensi Capitulari, & Londinense anni 1138. Concilium, cui præerat Innocentii II. Legatus. num. 2 & 12. Episcopi qui ex Monachis antiquitus assumpti fuerunt, pristinam vestium retinuerunt speciem & asperitatem, seu in Occidente, seu in Oriente, I. l. 2 c. 43 n. 2. 10. 11. 12. 13. 15 c. 44 n. 5. 6. 8. & l. 3 c. 17 num. 11. 13. Vestem Monasticam à Monachis ad Episcopatum provectis Innocentius III. in Concilio I V. Lateranens. sancivit servandam, numer. 3. & 12. Voluere & alia postmodum Concilia, num. 4. Plurima exempla eò pertinentia, num. 1. 2. 5. 9. 10. 11. Adscisci ab iis vesti Monasticæ singularia quædam Episcopalia ornamenta permisere statuta Cistercienses, sed tum vilia, tum ejusdem cum Monastica veste sua coloris, III. l. 2 c. 50 n. 6. Satis postea visum est, si Episcopi ex Monachis assumpti colorem vestis suæ olim Monasticæ servarent, n. 12. §. *Cæremoniale*. A tempore tamen Comitiorum Cleri Gallicani an. 1665. cæpit tolli illa distinctio, non vestis solùm sed & coloris inter Galliæ Episcopos, n 12. §. *Nec*. Improbatum id olim fuisset ab Innocentio I. At fuisset adprobatum Cælestino I. qui gestatas olim à Gallicanis episcopis vestes Monasticas reprehendit, n. 12. §. *Illud* & I. l. 2 c. 43 n. 1. & 2. episcopos qui vitam Monasticam amplectebantur Constantinopolitana sub Photio Synodus dignitate sua privandos decrevit, I. l. 1 c. 28 n. 15.

Episcoporum mores, sanctitas, scientia.

Episcopum vetat Concilium Africanum in alia Diœceseos suæ Ecclesia demorari diutius aut sedem figere quàm in Cathedrali sua, III. l. 1 c. 19 n. 6. Potest se tamen aliquando publicis Ecclesiæ suæ officiis subducere, I. l. 2 c. 76. n. 15. Episcoporum charitas in miseros quoscumque & tuitio iisdem ab eis impensa per prima quinque sæcula, II. l. 3 c. 87. toto. Item per tria alia sæcula, c. 88 c. 89 c. 90. Rursum per prima 5. sæcula erga reos, captivos, ære alieno obstrictos, aliosve ad asylum Ecclesiæ confugientes, c. 95. c. 96. Per tria sequentia sæcula, & ab anno denique millesimo, c. 97. & 99. Sed tamen aliquam certorum criminum exceptionem Gregorius adhibebat, c. 97 num. 3 Castitas quàm episcopis commendetur. Eorum domus à frequentatione mulierum debet esse adhuc magis aliena quàm Clericorum aliorum domus, I. l. 2 c. 64. num. 1. Legem tulit Justinianus Imperator, ut episcopus è Sede ejiceretur sua, si quam in episcopali domo pateretur fœminam, etiam ex iis, quas ex Niceno Canone aliis permittebat Clericis, c. 63 n. 31 12 episcopos vetat Concilium I. Matisconense quamcumque mulierem in suum cubiculum admittere, nisi adsint Presbyteri vel Diaconi duo, c. 62 num 4 Huc pertinebant Syncelli olim ab episcopis assumpti. Vid. tit. *Syncelli*. Episcopum semper seu in cella, seu ubicunque ex Concilio II. Turonensi cingebat Clericorum turba, c 62 n. 3. Istisque Clericis potestatem facit ejiciendi mulieres, quæ familiarius cum eo cohabitarent, *ibid.* Exempla cautionis & diligentiæ adhibitæ ab Augustino, ab Etherio Lexoviensi Episcopo, à Cæsario Arelatensi, I. l. 2 c. 61 num 12. c. 62 num. 5 & 7 Lapsus duorum Episcoporum cum uxoribus suis eorumdemque pœnitentia, cap. 62. num. 7. Luxus Episcoporum quatenus erat nono sæculo, III. l. 3 c. 40. num. 5. Item 11. & 12. sæculo, c. 41 num. 3. & 6. Episcopos cultus & ornatus studiosiores egregiè describit Hieronymus, I. l. 2 c. 44 num. 13. Quid Episcopis cum Aula, vid. tit. *Aula*. Undecimo sæculo procedebant Episcopi ingenti militum turma cincti, eaque erat illorum temporum necessitas, III. l. 1 cap. 11. De militia, quam olim Episcopi ducebant ad exercitum Regium, vid. tit *Militia*. Simplicitatis ac paupertatis Episcopalis exempla in Lateranensi III. Concilio, quò unus venit è Scotia Episcopus cum uno solùm equo, alter inde quoque venit, pedes & cum uno solùm pedissequo: unus item ex Hibernia venit, cujus annuus proventus tribus constabat vaccis, quas sui ei subministrabant Diœcesani, III. l. 1 c 30 num. 17. §. *Quas*. Episcopos vel provocatos Concilium IV. Carthaginense vetat litigare, III. l. 2 c. 28. n. 8 §. *Iam*. Eos Concilium IV. Lateranense sub Innocentio III. jubet in publicum non procedere, nisi cum superindumentis lineis sicut in Ecclesia, III. l. 2 c. 50. n. 3. Mensę suę olim quidpiam semper legi curabant, III. l. 3 c. 38 n. 5. 6. 10 11 c. 41 n 16 c. 47 num. 5. 7. 15 c. 48 num. 1. 11. Quanta debeat esse eorum, ac Clericorum moderatio & temperantia in mensa, ex omnibus huc usque Conciliis & Patribus, c. 34. usque ad c. 42. Item c. 48 num. 1. Episcopum quàm deceat hospitalitas, I. l. 2 c. 89 n. 15 c. 90 n 2. In Episcopos eligi vetuit Justinianus eos, quibus essent liberi vel uxores, ne bona Ecclesiæ in illos transferrent, III. l. 2 c. 6 num. 11. 13. Hanc legem abrogavit Leo Sapiens Imperator, c. 8 num. 9. Ejus veniam jam fecerat Pelagius Papa, talesque eligi permiserat: sed præmissa ab iis sponsione, fore ut tum nihil bonorum Ecclesiæ in domus suæ privatæ utilitatem derivarent; tum quidquid deinceps acquirerent, non hæredibus suis, sed Ecclesiæ transmitterent, III. l. 2 c. 6 n. 8.

Quam Episcopum dedeceat litterarum humaniorum amor, II. l. 1 c. 91 num. 9 c. 92 num. 8 c. 95 num. 4. Quàm debeat in Scripturis sacris assiduus esse, c. 89 num 3. 4. 6 c. 90 num 8 c. 91 n. 12. Canonum debet esse peritus, c. 89 n. 6. c. 90. n. 1. 8 c. 91 num. 12. Summa Episcoporum in Oriente ignorantia octavo sæculo ob Iconoclastarum hæresim, c 90 n. 9. Summæ peritiæ in Episcopo anteponenda est mediocris peritia virtutibus cincta non mediocribus, II. l. 1 c. 91 n. 1. 3 Edixit Tridentina Synodus, ut Episcopi omnes essent Doctores, vel Licentiati in Theologia, aut in Jure Canonico, c. 91 n. 11. Episcoporum est errores censuris suis configere, II. l. 1 c. 101. n. 4. & 5. Episcopales Scholæ, c 96 n. 1. 2 c. 98 n. 2. 3 c. 99. n. 2. 3 c. 101. n. 3.

Episcoporum insignia, tituli, confessus, honores iis habiti.

Episcoporum Annulus, Baculus Pastoralis, Corona, Crux pectoralis, Mitra, v. unumquodque suo sub titulo.

Prioribus Ecclesię sęculis communia fuerunt omnibus Episcopis nomina, Apostoli, Apostolici, Apostolatus, Sedis Apostolicæ, item & Papæ, I. l. 1 c. 4 num. 1. 2 3. 4. 5 c. 50 num. 6. 7. 12. 13. & c. 53 num 1. Ac eorum usus ad sexti usque sæculi initium, imò plerorumque ad Caroli Magni usque tempora perduravit, c. 4. n. 1. & 10. & c. 50 num 14. Etsi verò iis erant communia, dum tamen Papa simpliciter, vel simpliciter Sedes Apostolica dicebatur; Romanus Pontifex ejusque sedes intelligebatur etiam ab antiquissimis temporibus, ut in Ambrosio, in Concilio Toletano & in Concilio Calchedonensi, c. 4 n. 3. 4. 9. Quando Papæ nomen cepit esse Romano Pontifici singulare? c. 4 nu. 10. Solo fidelium usu in Romani Pontificis supra Episcopos alios eminentia fundato contigit, ut tum nomen illud, tum alia facta tandem fuerint ei singularia, c. 50 n 13. Episcopi olim multi scribentes Presbyteris vel Diaconis eos appellabant Compresbyteros & Condiaconos, I. l. 1 c. 51 n. 10 c. 53 n. 2. Videlicet quòd intelligerent maximam esse utrique huic Ordini cum Episcopatu conjunctionem & cognationem, illosque esse Sacerdotii Apostolatusque sui quædam veluti membra quasdamque portiones, c. 53 n. 3. Fallitur itaque Author Quæstionum ex utroque mixtim Testamento apud Augustinum, dum Diaconos ait ab episcopis nunquam appellatos fuisse Condiaconos, *ibid.* De usu illo, quo se inscripserunt Apostolicæ sedis gratia Episcopos, v. hic paulò post in seq. tit.

Episcopus in Ecclesia sedebat vel jam ab initio in Presbyterorum consessu sublimior, I. l. 2 c. 3 nu. 11. Episcopus quolibet loco sedens ex Concilio IV. Carthaginensi Presbyterum stare non patiatur: seque intra domum agnoscat Presbyterorum Collegam, *ibid.* episcopos jussit Gregorius secundum ordinationis suæ tempus, sive in Conciliis sedere, sive subscribere, cùm antea id usque adeo non observaretur, I. l. 1 c. 41 num. 8. Carthaginensis tamen Canon jam sedendi ordinem præscripserat ex ordinationis tempore, c. 44 num. 8. Similiter & Canones Toletani ac Braccarenses, c. 49 num 1. Ita etiam olim factitabatur à Græcis, nisi quòd alicubi certę Sedis Episcopus primum in Provincia sua post Metropolitam suum obtinebat locum, ideoque Protothronus appellabatur: & similiter alicubi apud eosdem, certæ Sedis Metropolita primum in Exarchatu, vel Patriarchatu locum post Exarchum Patriarchamve obtinebat, Protothronusque dicebatur, c. 44 n. 6. 9 c. 49 n. 7. Sed & vacantem sui vel Metropolitæ, vel Exarchi, vel Patriarchæ sedem regebat iste Protothronus, c. 44 nu. 6. Leo tamen Sapiens Imperator hunc sedendi ordinem ab ordinationis tempore peritum mutavit, & suum cuique Sedi & Ecclesiæ locum ac ordinem assignavit, I. l. 1 c. 44 num. 7. Fortasse quòd ob numerum episcoporum Constantinopolim confluentium res nimis operosa fuisset internoscere, qui quos ordinatione antecederent, n. 9. Patriarchalibus sedibus suus semper fuit ordo, nec ab ordinationis tempore regebatur. Similiter & Metropolitani etsi ordinatione juniores, episcopis tamen omnibus semper anteceſſere, *ibid.* Alexis Patriarcha CP. ut omnem inter Episcopos de honore contentionem tanquam iis indignam præfocaret, edixit ut secundùm ordinem Metropolitarum suorum in Synodis, in conviviis & ubique sederent Episcopi, c. 44 num. 7. Apud Latinos, etsi, uti inter Episcopos, ita & inter Metropolitas sedendi ordo ex ordinationis tempore petebatur; illud tamen erat satis commune, ut plus honoris Metropolitæ loco & sedi dependeretur, quàm personæ ordinationeſve tempori, *ibid.* num. 10. Quin & inter ipsos ejusdem Provinciæ Episcopos similiter antiquis illis Canonibus apud Latinos, etiam post Gregorii tempora, non paucis in locis vel consuetudine vel privilegio derogatum est, primusque post Metropolitam locus non ex ipso ordinationis ævo repetebatur, sed certæ cuipiam sedi erat alligatus. Plura hujus rei exempla in Anglia & Gallia, I. l. 1 c. 49. toto.

De honore antiquitus Episcopis à Regibus, Principibus, Imperatoribus, &c. habito, II. l. 3 cap. 50 num. 7 cap. 58 num. 2. 3. 8. 10. 11. 12. c. 59 n 13. 14 c. 60 toto. c. 62. toto. c 64. toto. Etiam habenas equi, quem conscendebat Thomas Cantuariensis, manu tene-

tenebat Henricus II. *ibid.* n.4. Sedebant olim Episcopi supra omnes Regii etiam sanguinis Principes, exceptis solum Rege ipso, Regina, ac filiis filiabusque Regis, II. l. 3 c. 64 n. 6. Cœpere tandem supra omnem Clerum in Regni Comitiis quatuor patrui Caroli VI. Regis sedere: hancque sedendi eminentiam affectavere deinceps ac retinuere omnes Principes Regiæ prosapiæ, cap. 54. n. 12. Sed & in Regum nuptiis, aut solemnioribus eorum epulis, Archiepiscopus vel Episcopus, qui nuptias ipse contraxerat, aut Missam celebraverat, primus assidebat mensæ, etiam supra Regem, c. 64. n. 7. Mutatum id cùm Franciscus I. Carolum V. Imperatorem convivio excepit, *ibid.* Osculo excipiebantur Episcopi ab Angliæ Regibus, II. l. 3 c. 64 n. 4. 5. Fideles iis olim & diu pedes osculati sunt, c. 65 n. 1 & 13. Unde id oriri potuit, n. 12. Canutus Rex Daniæ, ut majori apud Danos suos honori essent Episcopi, iis omnibus primum inter Proceres locum perinde ac Ducibus assignavit, III. l. 1 c. 30 n. 9. Non sine muneribus sub Imperio stirpis Caroli Magni à Parochis suis eos tempore congruo visitantibus adibantur, III. l. 2 c. 32 n. 11. Episcopo extra Diœcesim suam hospitanti offerebatur locus sacrificandi, & honor concionis ad populos habendæ, II. l. 1. c. 19. n. 9. Eum tamen in aliena Ecclesia vetat Concilium Sardicense ultra tres hebdomadas demorari, *ibid.*

De hac Episcoporum inscriptione, *Apostolicæ Sedis gratia*.

Primus qui se *Dei & Apostolicæ Sedis gratia* Episcopum inscripserit, occurrit Archiepiscopus Nicosiensis Latinus in Cypro insula in Constitutionibus à se editis an 1251. quod & alius fecit ejusdem Sedis Episcopus Latinus in Concilio cui præerat, I. l. 1. c. 60 n. 9. Tum Archiepiscopi Ravennates ab annis 1310. 1314. 1317. in Epistolis & Conciliis suis: tum postea Narbonensis Archiepiscopus; atque inde alii tum Archiepiscopi, tum Episcopi, num. 10. Adeo ut cùm illa usi formula primi legantur Archiepiscopi, ea fortè fuerit ejus ratio, quòd cùm Episcoporum potestas sit immediatè à Deo, Archiepiscoporum authoritas non sit, nisi imitatio quædam vel participatio privilegii, quo Petrum supra Apostolos & Episcopos Christus evexit: Episcopi verò fortè haud ignari ea ratione motos fuisse Archiepiscopos, dum illa usi sunt formula, eadem ipsi suam in Apostolicam sedem reverentiam significare forsitan voluere, I. l. 1 c. 60 n. 10. In cujus fine vide aliam, quæ potuit esse, consuetudinis istius causam. Longè verò crebrior cœpit esse ista consuetudo, ex quo ad Regum præsentationem à Romano Pontifice Episcopi præficiuntur Ecclesiis: ex quo item Romani Pontifices complurium Episcopatuum collationem per varias reservationes sibi vendicaverunt, *ibid.*

De Episcopis Sedis Apostolicæ Delegatis, v. tit. *Delegatio*.

De Episcoporum potestate, jurisdictione, judicio.

Episcoporum potestas summa in administratione bonorum temporalium Ecclesiæ, III. l. 2. c. 1. ad cap. 12. Eorumdem potestas temporalis in civili urbium & Provinciarum administratione per prima quinque Ecclesiæ sæcula, III. l. 1 c. 26. toto. Inde usque ad tempus Caroli Magni, c. 27. toto. Item sub Imperio Caroli Magni, c. 28. Denique ab anno millesimo, c. 30 & 31. Quanta esset olim Hispanorum Episcoporum authoritas in Judices, II. l. 3. c. 89 n. 1. 2. 3. Eos volebat Justinianus esse excubitores & censores Judicum, c. 97 n. 1. Ita & Clotarius primus, n. 9. Quid possent in Diœceseos suæ visitatione exigere sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, III. l. 2. c. 32. Quid post annum millesimum, c. 33. Quid etiam extra visitationem, c. 32. n. 10 & c. 34. Non poterat eum Episcopus communione privare, qui quod crimen ipsi confessus fuisset, postea publicè denegaret, II. l. 1 c. 15. n. 16. Etsi Episcopi non possunt in Collegarum Diœcesibus contentiosam exercere jurisdictionem, possunt tamen voluntariam occultè, sive indulgendis gratiis, sive pœnis decernendis, dummodo erga subjectas sibi personas. Quin & contentiosam possunt, petito Collegæ consensu etsi non impetrato, dum eam in Diœcesi sua exercere vi aliqua prohibentur, I. l. 1. c. 47. nu. 9. Quæ seu olim seu modò potestas Episcopo in conferendis Beneficiis. Vid. in tit. *Beneficium*, §. *Beneficiorum collatio*. Poterat Clericos Beneficiarios ve suos aliò transferre, aut aliis etiam Episcopis concedere, sed non invitos, II. l. 1. c. 19. n 3.

De Episcoporum jurisdictione prolixè infrà tit *Jurisdictio*.

Episcopi in Clericos suos judicium non ex ejus pendebat arbitratu, nec eos pro libito poterat deponere, aut revocare, sed certis ea in re constringebatur æquitatis legibus & formulis, II. l. 1. c. 15. toto, c. 16. toto, c. 17 toto, & c. 18. Episcopos vetat Ecclesia judicare per se ve in subditorum suorum causis criminalibus. Eos jubet Emeritana Synodus causam istorum Judicibus sæcularibus dimittere judicandam; ita ut tamen de severitate pœnæ iis ab illis irrogatæ postmodum remittatur, II. l. 1. c. 69. n. 1. Quanta debet esse eorum humanitas in subditos licèt reos, vel in suos inimicos, n 1. 2. 3. 4. Exempla istius humanitatis, n. 5. 6. Alia S. Dunstani Cantuariensis Episcopi & Joannis VIII. Papæ, quæ superioribus contraria videri possint, II. l. 1. c. 71 n. 2. 3. 5 7. 8. Possunt tamen aliquando Episcopi ob criminum atrocitatem jubere, ut leges robur obtineant, c. 71 n. 6. Et jam ubi jurisdictionem habent temporalem, si commissum est homicidium aut crimen aliquod aliud, possunt Judicibus suis injungere, ut ea super re veritatem inquirant, & justitiæ debitum exequantur; cùm id olim ipsis non licuisset, II. l. 1 c. 76 n. 1. 4. Quas criminum emendas arrogare sibi possint Episcopi, III. l. 1 c. 74 num. 14 & 1 2 c. 34 num. 10. In Anglicano ann. 1261. Concilio jubentur habere carceres, in quibus per totam vitam eos concludant Clericos, qui crimina perpetrant, quæ in laicis morte plectuntur, num. 8. §. *Cum eo*.

Ubi de causa Episcopi agebatur, debebat à 12. Episcopis ex Africanis Conciliis judicari, II. l. 1 c. 15 n. 9. Alibi à 12. Episcopis præter ipsum adhuc Metropolitanum, qui causæ debebat præesse, c. 17 num. 1 9. Cùm deponebatur Episcopus criminis causa, non jam ei Presbyteratus functiones permittebantur, I l. 3 c. 7 n. 11. Fuit tamen & ea in re aliquando dispensatum, I. l. 2 c. 83 num. 3. A nono sæculo primum de Episcorum criminalibus causis judicium summo Pontifici servatur: qua in re sua tamen est Ecclesiæ Gallicanæ libertas, I. l. 1 c. 48 n 11.

Successorem sibi an possit Episcopus deligere.

Referuntur exempla eorum qui sibi successorem delegerint per prima 5. sæcula & deinceps, II. l. 2 c. 55 n. 1. 2. 3. 5 c. 56 n. 1. 3. 5. 6. 14. 15 c. 57 num. 4. 5 c. 59 n. 3. Hæc tamen successoris designatio non impediebat, quominus liberè fieret ejus electio, post mortem ejus, à quo fuerat designatus delectusve, II. l. 2 c. 55 num. 3 5 c. 56 num. 5. 6. Vetabat quidem Canon Antiochenus ab Episcopo morituro successorem sibi deligi: sed si nimirum res ita fieret, ut successor iste ante illius Episcopi mortem constitueretur, id est ordinaretur, c. 55 num. 6. Altera ejusdem Canonis explicatio, c. 56 num. 5 §. *Quibus*. Ejus scopus, num. 7. Quanquam nec defuere Episcopi, qui quem sibi deligebant successorem, se vivis fecerint ordinari, aut jam alibi ordinatum apud se retinuerint, c. 55 num. 10. 12 c. 56 num 1. 3 c. 57 n. 5 §. *Pervicit*, & num. 6. ac c. 59 num. 6. Qui excusari potest istud eorum factum, II. l. 2 cap. 56 num. 4. 7. 9. 15 Fuit etiam aliquando & in certis rerum commissuris necesse ita fieri, c. 5 n. 6 c. 58 num. 6. 7 c. 59 num. 3. Ut Episcopis adhuc viventibus ii annuerentur, quos deligebant successores, & interim Coadjutores, nondum solitum erat recurri ad Romanos Pontifices ante annum octingentesimum, sed ad Concilia Provincialia, ad Metropolitanos, & ad ipsos quandoque Principes, II. l. 2 c 57 num. 4. 5 6. 9. 11. Quare ad Principes, n. 8. Aliquando temen etiam ad Romanos Pontifices, n. 2. 7. Necdum item ad illos ea in re solitum erat recurri sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, sed ad Imperatores, aut Reges ipsos & ad Concilia, II. l. 2 c. 58 n. 6. 7. 8 & 9 Hæ successurum designationes ab Ecclesia prohibitæ, ne carni & sanguini servirent Episcopi, & Ecclesias suas nepotibus vel consanguineis instar hæreditatis transmitterent, c. 55 num. 4 Illud aliquando peccatum peccavit S Udalricus Augustanus Episcopus, II. l. 2. c. 58 num. 8. 9. Facta è contra sibi potestate successorem suum deligendi non vult uti Forojulienſis Patriarcha, satis se habere dicens suorum Deo peccatorum rationem reddere, n. 5 Nonnulli Pontifices Romani suum sibi successorem designant, c. 59 num. 3. 5. Cœpere frequentius ab anno millesimo Romani Pontifices ad has designationes conveniri, II. l. 2. c. 58 num. 1. 4. Cœpereque istæ ante calcem duodecimi sæculi haberi irritæ, nisi Pontificia accessisset authoritas, n. 5. 6.

De Episcopatuum resignationibus tum simplicibus tum in favorem, vid. tit. *Resignationes*.

De Episcoporum translationibus, vid. tit. *Translationes*.

Equites.

Equitibus Templariis horæ Canonicæ primitus impositæ sunt. At iis mox subrogatus est certus ac definitus numerus Orationum Dominicarum, cùm abessent, vel negotiis bellicis implicarentur, I. l. 2 c. 58 n. 7 Iisdem sæculo duodecimo per indulgentiam conceditur, ut à Pascha ad festum Sanctorum omnium, lineis utantur induviolis, cùm nonnisi laneis per reliquum tempus uti debeant, c. 50 n. 2.

Equitum conjugatorum, quanquam tamen Religiosorum Ordines plures in Hispania, Italia & Gallia, I. l. 2 c. 65 num. 7. & II. l. 1. cap. 76. num. 5.

Tergemina summa Præfectura trium Ordinum militarium, seu Equitum sancti Jacobi, Alcantaræ & Calatravæ, commendata tandem fuit in perpetuum ab Adriano VI. Regibus Hispaniæ, in nepotes jure hæreditario transfundenda, II. l. 3. c. 21 n. 11.

Equites Hierosolymitani perrexerunt parentum successiones excipere, etiam cùm Regulares omnes isto jure excluſi sunt tempore Caroli VII. Non diu tamen ultrà perrexerunt: idque solum ipsis datum est, ut bonorum possent usumfructum habere, non hæreditates ipsas adire: sed & isto quoque usufructus jure postea anno 1582. excussi sunt, III. l. 1 c. 25 n. 9 §. *In*. Nec reliquum illis factum est, nisi jus exigendi à proximis, unde redimantur à captivitate Infidelium cùm opus erit, n. 10.

Evangelium.

Evangelium Apostoli virique Apostolici primùm in præcipuas ipsas Orbis civitates, ac cujusque Provinciæ Metropolim inferebant, inde in minora Orbis & Provinciæ loca veluti ultro disseminandum, I. l. 1 c. 1 n 8 c. 3 n. 2. 3 Evangelio liberiùs & faciliùs per totum orbem fundendo Deus Romanum ipsum præparaverat Imperium, ejusque fines quaquaversus produxerat, I. l. 1 c. 15 n. 4. & 5 Evangelii satores in Gentibus exteris multi summatim referuntur, qui id muneris vel adierunt ultro, vel à summis Pontificibus subjerunt, I. l. 1 c. 20 n. 1 c. 42 n. 5. 6 c. 55 n. 3. 6. 7. 8. 9. 15 c. 56 n. 7. 8 c 59 n. 3. 4. 5. & I. 2 c. 25 n. 11.

Evangelium in Africa Lector legebat. Ex Sozomeno Alexandriæ solus Archidiaconus, alibi Diaconus, in multis Ecclesiis soli Sacerdotes, alicubi diebus solemnibus Episcopi, I. l. 2. c. 29. n. 16.

Eucharistia.

Erat planè jam tum sæculo sexto panis Eucharistiæ conficiendæ destinatus, à pane vulgari distinctus, mundus figura rotundus, III. l. 1 c 13 num. 1. 3. 6. 12 c. 14 n. 2. Eum jubet Theodulphus Aurelianensis Episcopus à presbyteris ipsis, aut coram ipsis à minoribus Clericis fieri, c. 14 n 2 Fiebat à Ministris sacris in Secretario adhuc post annum Christi millesimum. Exiguus erat ac tenuis, is quo populus communicabatur: denarii quantitatem in Occidente non excedebat, III. l 1 c. 15 n. 4 Jubet Matisconense II. an. 585. Concilium sub anathematis interminatione omnes, seu mares, seu fœminas panem & vinum singulis diebus Dominicis offerre, III. l. 1 c. 13 num. 5. Sic & Capitularia, c. 14 num. 6 Non semper autem communicabat, qui panem illum offerebat, c. 13 n 8 c. 14 n. 6. Ante Eucharistiam apud Græcos tridui ab uxoribus continentiam indixit Lucas CP. Patriarcha, ex Balsamone, I. l. 3 c. 83 n. 10 Aliquot similiter dierum continentiam Latinis imponunt Capitularia Caroli Magni & Theodulphi Aurelianensis, nu. 11 Eucharistiam secum in navi ex venia Pontificis habebat S. Ludovicus, cùm ad bellum sacrum proficisceretur, I. l. 2 c. 87 n. 2. Unde fluxerit ritus Eucharistiæ Romanis Pontificibus ex urbe proficiscentibus prægestandæ, II. l. 3 c. 66 n. 7 Refert Balsamon Latinos laicos suis temporibus solitos in sinu Eucharistiam gestare, & mutuo sibi tradere, I. l. 2 c. 83 n. 9 Eucharistia infantibus adhuc tempore Caroli Magni præstabatur, nec illis fortè ablata est nisi sub Paschali II. sæculo exeunte undecimo, c. 8 Apud Græcos dabatur adhuc in manus Laicis tempore Trullanæ Synodi, n. 9 Illis tamen jam in quibusdam eorum Ecclesiis dabatur in ore tempore Balsamonis, seu exeunte sæculo duodecimo: at Clericis ut & olim, *ibid.* Apud Latinos autem nono primum sæculo vetita videtur Eucharistia laicis poni in manibus: jubeturque iis

poni

poni in ore his verbis, Corpus & Sanguis Domini prosit tibi ad &c. Ut proinde nondum aliquid de pristino Clericorum more mutatum fuisse videatur, I. l. 2. cap. 83. num. 8. V. tit. *Communio*, & tit. *Missa*.

Eugenius III.

Eugenii III. inaccessus donis animus, III. l. 1. c. 75. n. 9.

Eulogia.

Eulogiæ dicebantur tum olim munuscula, quibus superiores ab inferioribus colebantur, tum etiam postea frustra panis, quæ post Missam iis, qui non communicaverant, dabantur vel de superstitibus populi ad Eucharistiam consecrandam oblationibus, vel de Parochi ipsius pane, I. l. 2. c. 25. n. 5. 6. 7. Iis Eulogiis Presbyter virtutem adprecatus fuerat depellendarum corporis ægritudinem, & animi cupiditatum, num. 7.

Eunuchi.

Qui vel à Medicis vel à Barbaris Eunuchus fieret, is antiquitus non habebatur irregularis, sed is solum, qui ut Origenes vel Leontius seipsum faceret Eunuchum, II. l. 1. c. 78. n. 6 7. Ita quoque postea sub Imperio Caroli Magni, c. 82. n. 3. In Oriente tamen eos habet irregulares Balsamon, nisi Medici consilio accedat & episcopi consensus, c. 82. n. 5. Pœnam mortis ei intentant Leges Romanæ, qui quempiam ob viles vel turpes rationes fecerit Eunuchum, num. 1. Post annum millesimum pergunt semper Eunuchi esse irregulares, sed ii nimirum, qui semetipsos exercuerint, cap. 83. nu. 7.

Euthychiani.

Dicti sunt & Jacobitæ à Jacobo quodam Syrio, qui sub Imperio Anastasii hæresim Eutychetis per totam Asiam disseminavit. Eutychiana peste per Asiam & Africam quadraginta & amplius Regna sunt afflata, I. l. 1 c. 24 n. 2. V. tit. *Iacobitæ*. Eutychianorum aut Semi-Eutychianorum soboles fuerunt Armeni, n. 3. V. tit. *Armeni*. Eutychiani sunt pluriini in Ægypto, ubi Cophti dicuntur, v. tit. *Cophti*: & in Abyssinorum Imperio, v. tit. *Abyssini*. Quanquam modò Eutychiani illi, seu Armeni, seu Jacobitæ, seu Cophti & Abyssini non, uti olim Eutyches, duas Christi confundunt commiscentve naturas. At licèt hinc sartam & tectam Divinitatem ejus, sartam & tectam item inde ejus humanitatem velint; ex utraque tamen ut unam personam, ita & unam fieri naturam contendunt, sicuti una fit in nobis ex corpore & anima. Quæ loquendi ratio etsi castigatior, nec tamen ad veritatem exacta est, nec vacant à periculo voces, I. l. 1 c. 24 n. 12.

Exarchi.

Exarchi Diœceseon olim dicebantur majores ii Metropolitæ, qui pluribus præerant minoribus Metropolitis ac Provinciis. Extat id nominis in Concilio Calchedonensi, I. l. 3 c. 3 num 12. Diœceses illæ primum erant, Romana, Alexandrina, Antiochena, Pontica undecim constans Provinciis, Asiana totidem, Thracica sex. Exarchi Pontici sedes erat Cæsarea Cappadociæ, Asiani Ephesus, Thracici Heraclea. Incertum an jam erant isti tres Exarchi minores tempore Concilii Nicæni, immo an jam tempore Concilii Antiocheni vigeret eorum authoritas. Haud dubium tamen quin ex illius saltem Antiocheni Concilii tempore vel instituta fuerit vel confirmata; cum Synodus I CP. eorum agnoscat authoritatem, caveatque solum ne eam extra. Diœceses suas proferant, I. l. 1 c. 17 nu 1. 2 Intercidit tamen sensim illa eorum authoritas illo ipso tempore quod fluxit inter CP. illam Synodum & Calchedonensem, in qua tandem Constantinopolitano Patriarchæ subjecti sunt, relicto iis solo tum Exarchi nomine, tum consessus post 5. Patriarchas honore. Immo haud ita multò post desiere, cùm nullum posthac superfit monimentum jurisdictionis eorum, nec Justinianus, qui quinque Patriarchas aliquando commemorat, iis unquam Exarchos adjungat, adeo ut vix unum impleverint sæculum, I. l. 1 c. 17 num. 6. Illa verò eorum authoritas Exarchica, qua prius fruebantur, ex eo fortè processerat, tum quod ad civitatem eorum, quippe quæ erat civilis Diœceseos caput ac Imperatorii præfecti sedes, rerum civilium causa veniebant totius Diœceseos Episcopi ac Metropolitæ, illisque plerumque à loci Pontifice patrocinium impenderetur; quo lenocinio illiciebantur, ut ei vel se addicerent, vel subesse non gravarentur; tum ex eo quod, ut rei domesticæ & privatæ causa affluebant ex tota Diœcesi Episcopi & Metropolitæ, crebrius ibi habebantur Concilia; sicque paulatim assuescebant Concilio Diœcesano seu Nationali, cui pro jure suo præerat urbis Metropolita, I. l. 2 c. 7 n. 2. 3.

Exarchi instar habuit Cyprius Metropolita, qui vel Antiocheno Patriarchæ paruit nunquam, vel se ejus ditioni subduxit, sicque licèt nullis præesset Metropolitis, nulli quoque alii suberat ipse Metropolitæ, I. l. 1 c. 18 n. 1. 2 3. 4. 5. vid. indic. Geograph

Instar item Exarchi habuit Episcopus Thessalonicensis, qui cùm olim, tempore videlicet Concilii Sardicensis, Metropolitam in sola Macedonia ageret, Vicariatu Romani Pontificis à Damaso *& seqq.* RR. Pontificibus in totum Illyricum ad eorum Patriarcham pertinens nobilitatus, omnibus præerat Illyrici Metropolitis, nulli interim ipse Metropolitæ subjectus, I. l. 1 c. 18 n. 6. *& seqq.* v. Ind. Geograph.

Habuit etiam instar Exarchi Episcopus Acridæ seu primæ Justinianæ, ex quo Justinianus, cujus ista erat patria, impetravit à Vigilio Papa, ut ex Thessalonicensi Exarchatu quinque sex ve Provinciæ subtraherentur, & Acridæ suæ tribuerentur, I. l. 1 c. 19 n. 2.

Exarchi quoque instar habuit per totam Africam episcopus Carthaginensis, I. l. 1 c. 20 n. 4. v. Indic. Geograph.

Ut potuit Ecclesia Exarchos creare, II. l. 2. c. 8 n. 7. 9.

Excommunicatio.

Excommunicatione in se à Vicario Archiepiscopi Toletani lata ob invasas ecclesiæ facultates Comes Alvares Henrici Regis Castellæ Minister resipuit, III. l. 1 c. 41 n. 1. §. *Idgenus*. Minis excommunicationis sibi ab Archiepiscopo Hispalensi nomine & authoritate Gregorii X intentatis, Alfonsus Castellæ Rex destitit ab Imperatorio nomine quod affectabat contra Rodolphum Hasburgensem Imperatorem, *ibid.* §. *Alfonsum*.

Exorcistæ.

De Exorcistis, I. l. 2 c. 30 n. 1. 2. 3. 4. 9 vid. tit. *Ordines*.

Extrema-unctio.

Extrema-unctio olim non tandiu, ut modo fit, differebatur: imò Eucharistiæ præmittebatur, I. l. 2 c. 24 n. 4

F

Fabrica.

Vid. tit. *Reparationes Ecclesiæ*, & tit. *Matricularii*.

S. Felix Martyr.

Ad Episcopatum ipse à Nolanis suis expetitus, curavit eligendum Quintum presbyterum, quòd Quintus integra ante eum hebdomada presbyteratu fuisset initiatus, II. l 3 c. 35 num. 7. Ad sancti Felicis sepulchrum mittebantur etiam ab episcopis rei, quorum causa non poterat aliter quàm ipsorum Sacramento cognosci, II. l. 1 c. 15 n. 19.

Fermentum.

Fermentum de quo tum Innocentius Epist. ad Decentium, tum ante eum Siricius & Melchiades, ipsa erat Eucharistia, I. l. 2. c. 21 num. 6. 9. 10. 12 Inde Fermentum dicta, quòd vel cum fermento fieret fortè primis illis temporibus Eucharistia, vel potius quia mystici fermenti genus est, quo & Christo & invicem commiscemur, n. 6. & 12.

Festi dies.

Laici omnes ab Agathensi Concilio jubentur in Festis solemnioribus interesse divinis Officiis Ecclesiæ Cathedralis, vel Parochiarum suarum. In Epaonensi & Arverno Concilio jubentur spectabiliores quique cives in Natali Domini & Pascha ad Episcopum confluere, benedictione ejus impertiendi, II. l. 3 c. 26. n. 15. Festis diebus vel à primis sæculis exquisitius & fideles vestiebantur, & Templa ornabantur, III. l. 3 c. 37 n. 17.

Fides.

Res fidei difficiliores quas inter se non possent Episcopi finire, jubent Vigilius & Gregorius ad se referri, II. l. 2 c. 44 n. 11. Id Avitus ait esse è legibus Synodalibus, c. 18 n. 5.

Formosus Papa.

Formosus ex Episcopo Portuensi fit episcopus Romanus. Quapropter jam mortuus à Stephano VII. successore suo, & Romanæ Sedis invasore, qui in electionis ejus tempore à nonnullis quoque electus ipse fuerat, è terra eruitur, Papa non fuisse declaratur, obtruncatur & in Tiberim projicitur. At restituitur tandem à Joanne IX. ejus memoria ac Ordinationes ejus quas Stephanus VII. rescinderat, II. l. 2 c. 63 n. 14 Jam ante eum Martinus ex alia Sede ad Romanam fuerat assumptus, *ibid.*

Fossarii seu Laborantes.

Ii dicebantur qui de humandis fidelium corporibus satagebant. Eos habent Epiphanius ac Hieronymus inter Clericos, I. l. 2. cap. 303. num. 16.

Fulco.

Fulco Remensis Archiepiscopus dira portendit Regi, si cum Normannis tunc Idololatris fœdus percutiat, quò eorum opera reliquas Regni partes sibi subjiceret. Audaces ejus ad Regem minæ, II. l. 3 c. 6 num. 4.

S. Fulgentius.

Eum mater antè voluit in lingua Græca institui, & omnes Homeri libros memoriter reddere, quàm in Latina sua institueretur. Monachus efficitur. Exultat in Sardinia, ubi quoddam Episcoporum, Clericorum, & Monachorum itidem exulum, instituit veluti seu Seminarium seu Cœnobium II. l. 1 c. 94 n. 6. Quàm austera ejus vivendi ratio, II. l. 3 c. 38 n. 12. 13.

Fundationes.

Fundationes quibus jam sint impares Ecclesiæ, possunt ab Episcopis contrahi, III. l. 1 c. 73 n. 3. 4. 5. 6. Id quod etiam Concilium Tridentinum Abbatibus & Generalibus Ordinum in capitulis Generalibus permittit, n. 3. An Beneficium quis fundare possit ea conditione ut ipso sit induendus, III. l. 1 c. 64

Funebris oratio.

In Concilio quodam CP. ex Balsamone jubentur ab Officio suspendi Episcopi, qui Magnatum vel Magistratuum fato functorum laudes soluta vel stricta oratione recitarent: excommunicari verò Lectores aut Cantores, qui in istorum funere laudes eorum in Ecclesiis decantaverint, II. l 3 c. 85 n. 12. Permissæ tamen orationes funebres, sed quorum & qua conditione, III. l. 1 c. 68. n 9. §. *In*, n. 12. §. *Sed*, & §. *Concilium*.

Funus.

Funerum, seu Mortuariorum, ac piorum legatorum Innocentius III. ut ex antiqua consuetudine tertiam vel quartam partem episcopis adscribit, III. l. 2. cap. 34 num. 4. 9. Pactio hinc Episcopi. & Cleri Provinciæ Andegavensis, inde Laicorum, super funeribus anno 1390. & 1396. *ibid.* num. 11.

G

Gallia, v. Indic. Geograph.

Gallicana Ecclesia, v. Indic. Geograph.

S. Gaudentius.

Gaudentius in Oriente agens fit Episcopus Brixiensis in Italia, sed nonnisi post adhibitam ab Episcopis, si renueret, excommunicationis interminationem, II l. 2 c. 66. n. 2.

Genuensis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Georgiani.

Georgiani, ita dicti à S. Georgio Martyre, quo Patrono utuntur in bello, moribus ac doctrina cum Græcis consentiunt. Archiepiscopus eorum, aut, ut etiam appellatur, Catholicus sub se 18. habet Episcopos, aut Archiepiscopos: obnoxius olim erat Archiepiscopo Antiocheno, ab eo autem jam liber est. Anno 1496. Constantinus Rex eorum ad Alexandrum VI. misit Legatum, qui concordiæ Ecclesiarum in Florentina Synodo initæ subscriberet, I. l. 1 c. 24 num. 10.

S. Germanus Altissiodorensis Episcopus.

Variæ ejus Legationes, II. l. 3 c. 36 n. 8. Quæ ei vivendi ratio, III. l. 3 c. 35 num. 10

S. Germanus Parisiensis Episc.

Quæ ejus vivendi ratio & quàm austera, III. l. 3 c. 38. n. 10.

Gistium, v. tit. *Metatus*.

Gnesuensis Primatus, v. indic. Geograph.

Gradensis Patriarchatus, v. ind. Geograph.

Rerum præcipuarum.

Graduati.

Ante annum 1399. commendabatur ſolum generatim, ſeu à Romanis Pontificibus ſeu ab aliis, ut in Beneficiis conferendis haberetur maximè ratio litterarum, II. l. 1 c. 53 n. 1 2 3. 4. 5. 6 At ab illo anno cœpit jam tribui Graduatis jus ad Beneficia: ita ut tamen de collatis poſſent adhuc per menſem integrum deliberare, ac ſeſe ad pinguiora reſervare, n 5. 6. Ampla Conſtitutio Concilii Baſileenſis in favorem Graduatorum, II. l. 1 c. 53 n. 9. Alia paulò immutata Cleri Gallicani Bituricis an. 1438. coacti, n. 10. Concordatorum decreta ſuper graduatis conſentanea penè Baſileenſi Conſtitutioni & Pragmaticæ illi Bituricenſi, n. 11. minutatim percenſentur Beneficiorum Graduatis conferendorum regulæ, *ibid.* Excuſantur Graduati, prolixè II. l. 1 c. 53 num. 12. 13. Simonię damnat Concilium Turonenſe anni 1583. illas, quæ privatim pretio tribuuntur, litteras Graduum: & juramenti confirmari vult præiſſe illis litteris publicum & rigidum examen, num. 14. §. *Anno* Cùm eo olim gauderent Graduati privilegio, ut Beneficia percepturi, non eſſent examini ab Epiſcopo ſubjiciendi; illos tandem ei ſubjici voluerunt Concilia poſteriora & Edicta Regia, quod indoctorum turba Graduatorum ſerperet, *ibid.* §. *Ulterius*, & §. *ſeq.* Ad Parochias urbium muris cinctarum obtinendas ſufficit, ſi tres anni in ſtudiis Theologiæ contriti fuerint, vel habitum ſit Magiſterium Artium, II. l. 1 cap. 53. num. 9 11

Græci.

Inter jurgia ſeu Michaelis Cerularii, ſeu aliorum ſubinde CP. Patriarcharum cum Romano Pontifice, manſit tamen illibata inter utramque Eccleſiam, Latinam & Græcam, unitas fidei & communionis, etiam ad tempora uſque Concilii Florentini, I. l. 1. c. 15 n. 6. & *ſeqq.* De Spiritus ſancti proceſſione à Filio eadem erat illorum cum Latinis fides, verbiſque ſolum pugnabant, nu. 11. 12. & 11. §. *Facile*. Non pauci Græcorum Epiſcopi, ex quo ſchiſmati ſunt immerſi, nec paucæ item eorum Plebs paratum ad concordiam animum demonſtravere, I. l. 1 c. 25 n. 6. Quin & Niphon CP Patriarcha tum Synodum Florentinam verè habuit orthodoxam, tum Kioviæ Metropolitam Moſcovitam ad Romanæ Eccleſiæ fidem & communionem ſervatis ſolum ritibus Græcis amplectendam hortatus eſt, tum Græcos ſub Venetorum ditione agentes monuit, ne à communione latinorum vel tranſverſum unguem diſcederent, ſervatis ſolum ritibus Græcis, n. 7. §. *Magna*.

Græcorum Clericorum cum Latinis concertatio ſub Photio primùm, deinde ſub Michaele Cerulario & deinceps, ſuper barba & capillis, I. l. 2 c. 40 num. 3. 4. c 42. num. 4. & 5. De variis Græcorum jejuniis & Quadrageſimis, c. 83. num. 14 15. Etiamnum unam ſolum Miſſam celebrant in unaquaque Eccleſia, cap. 22. num. 6.

Græci Imperatoribus ſuis jam à pluribus ſæculis tribuerunt poteſtatem novas Metropoles erigendi, I. l. 1. c. 43. num. 11 Novos item Epiſcopatus creandi, Epiſcopos ſuis Metropolitanis eximendi, dandi poteſtatem Epiſcopis ut Pontificalia in aliis Diœceſibus obeant inconſulto etiam loci Epiſcopo c. 56. n. 6.

Grammatica.

Concilium IV. Lateranenſe ſtatuit, ut Epiſcopus cum ſuo Capitulo in Cathedrali ſua Eccleſia ad eruiendos Clericos Grammatices Magiſtrum eligeret, eique Prębendæ unius aſſignarentur redditus, I. l. 2. c. 10. n. 1.

Graſſenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Gratianopolitana Eccleſia, v. indic. Geograph.

Gratianus, v. hìc tit. *Gregorius VI.*

S. Gregorius.

Fuit Monachus, ſed nulli tamen Regulæ ſingulari addictus, I. l. 3 c. 24 n. 15 Quantos adhibuit conatus, ne Pontifex fieret, & quàm ſibi ingemuerit, II. l. 2 c 67 n. 1. 2 Paſtoralis ejus ſolicitudo tempore peſtilentiæ, cùm licèt electus ad ſummum Pontificatum, ſperabat adhuc ſe à Mauritio Imperatore non confirmandum, c. 68 num. 5. 6. Modeſtia ejus & humilitas, I. l. 1 c. 9 n 1 2. 3. 4. 5. 6. c. 11 n. 12. 16. l. 2 c 77 n. 9 Se primus è Romanis Pontificibus in Epiſtolarum ſuarum initio inſcripſit ſervum ſervorum Dei, I. l. 1 c. 11 n. 16. Nullos alios quàm Clericos & Monachos in Palatio ſuo Pontificali admiſit, I. l. 2 c. 33 nu. 17 c. 100. num. 2. 4. l 3 c. 63 num. 12. Hinc Romanorum Proceres nonnulli ſe ſtatim curaverunt attonderi, II. l. 1 c. 23 num. 8. Ejus fortitudo & authoritas dum occaſio poſtularet, I. l. 1 c. 9 n. 4. 5. l. 2 c. 107. toto. II. l. 1 c. 16 n. 1. 2 3. 7. 8 c. 18 n. 11. 12. c. 19 n 4 c. 41 n. 2 3. Humilis ejus magnanimitas, II l. 3 c. 59 n 8 Ejus generoſitas, III. l. 1 c. 68 num. 7. §. *Narrat*. Mauritii legem de Monachis partim laudat, partim temperat, I l. 3 c. 61 n. 10. 11. 12. II. l. 1 c. 23. num. 8. 10. Apoſtolos dirigit in Angliam, I l. 1 c. 31 num. 6. 9. Solicitudo ejus erga vacantes aliarum Diœceſeon Eccleſias, II. l 1 c. 41 n. 2. uſque ad num. 23. Non ſe tamen facilè immiſcebat Epiſcoporum iis præficiendorum electioni, *ibid.* num. 14. & l 2. c. 10 num. 4. & 5. Aliquando quidem in Epiſcopis creandis utebatur jure devolutionis, ſed rarò, etſi ejus ſe offerebat occaſio, II. l. 1 c. 41 num. 14. uſque ad num. 13. Librum ejus Paſtoralem à ſe obſervandum promittere jubebantur Epiſcopi in ordinatione ſua, II. l. 2 c. 29 n. 1. 2. Non ejus, eſt qui ejus nomine circumfertur Commentarius in ſeptem Pſalmos pœnitentiæ, II. l. 2 c. 29 n. 9. 10. III. l. 1 c. 60 n. 10. §. *Hæc*. Effuſa ejus & ſtupenda in omnes ubique charitas, III. l. 3 c. 29. n. 14 ad n. 19. Stupenda ejus hoſpitalitas, c. 47 n. 7. 8.

Gregorius IV.

Gregorius IV. in caſtris Lotharii adverſus patrem ſuum Ludovicum Pium bellantis. Qua verò de cauſa, quidve ab eo actum eſt, I. l. 1 c. 5 num. 16.

Gregorius VI.

Gratianus antea dicebatur, Presbyter ſummæ pietatis, qui indignatus Romanam ſedem à tribus nefariis uſurpatoribus profanari, ingentem ſingulis pecuniam numeravit, ut à Pontificatu abirent: quo præſtito ipſe in ſummum Pontificem, etſi nihil ſimile pactus, ut ſanctæ Sedis liberator electus eſt. Injuria poſteà ſimoniæ fuit accuſatus, ac eo nomine depoſitus, II. l. 1 c. 51 n. 9. I. 2 c. 54 n. 2 III. l. 1 c. 61. num. 1.

Gregorius VII.

Ejus caſus varii & ærumnæ, II. l. 2 c. 46 n. 3.

Gregorius Nazianzenus.

Prima ejus inſtituta. Quàm omni genere doctrinæ eſſet excultus. Anno ſolum ætatis quadrageſimo baptizatus eſt, ac tum humanis ſe omnibus diſciplinis ſubduxit. Monachus haud fuit, III. l 3 c. 3 n. 10. 11. Diu reluctatus presbyter efficitur, ac in Ponti ſolitudines cum Baſilio concedit, Epiſcopalem ſarcinam timens, II. l. 2 c 65 n. 9. Inde revocatus à patre Gregorio Nazianzi Epiſcopo ſuam ei in adminiſtranda illa Eccleſia commodat operam, c. 66 num. 9 A Baſilio poſtea creatur Saſimorum Epiſcopus, & quare, c. 50 num. 7. Hunc Epiſcopatum qui dimittere potuit? num. 7. 8. 9. Epiſcopatum Conſtantinopolitanum jamjam ſibi imponendum abdicat, c. 5 num. 7 c. 6 n. 3 c. 50 n. 6. c. 61. num. 9. Nunquam Nazianzi fuit Epiſcopus, II. l. 2 c. 50 n. 6 c. 61. nu. 9. Sua Aulæ fuga erat Aulicis admirationi & honori, II. l 3 c. 58. num. 1. Quàm frugi & modeſta eſſet ejus vivendi ratio, III. l. 3. cap. 36 num. 4. 5.

Gregorius Turonenſis.

Ejus magnanimitas, II. l. 3 c. 59 num. 13.

H

Hæreditas.

Hæreditatem ſibi fato parentum obvenientem potuerunt adire Monachi, licèt jam profeſſi, per priora quinque Eccleſiæ ſæcula, III. l. 1 c. 51 num. 1. 2. 3 & 4 Item à quinto ſæculo uſque ad octavum, c. 21 num. 7. 8. 9. 10 c. 50 num. 1. 2. 3 & 5. §. *Docet*, c. 51 num. 5. 6. & 7. Imò & diu adhuc poſt annum milleſimum, c. 25 toto Adeo ut in Gallia non ſublatus ſit is uſus, niſi tempore Caroli VII. c. 25 n. 9 §. *In Generali*. Quin & in Provincia ipſa Viennenſi ac Delphinatu nonniſi à Franciſco I. ann. 1532. *ibid.* n. 9 §. *Ioannes*. Vigebat verò adhuc in Germania an. 1523. & in Polonia an. 1527. Sed & diutius in Hiſpania perſtitit, eod. c. 25 n. 6. 7. 8.

Hæretici.

Solent ex Tertulliano apoſtatas noſtros apud ſe promovere, ut quos veritate non poſſunt, gloria eos obligent, I. l. 1 c. 52 n. 3 Non ſine aliqua pœnitentia recipiebantur, etſi longè ea auſterior erat in iis qui in Eccleſia olim nati fuerant, ſeu in apoſtatis redeuntibus, II. l 1 c. 62 n. 1. 3. Abſtinendum eſt à lectione librorum eorum: dogmataque eorum ſatius eſt ignorare, quàm periculo, ea legendo, ſe committere, c. 94 n. 5 Arium Alexander Epiſcopus Alexandrinus coacto ex presbyteris ſuis, & aliquot fortè tum Alexandriæ agentibus epiſcopis Concilio, damnavit & communione privavit, I. l. 2 c. 22 n. 1 & c. 23 n. 1 Jovinianum item Siricius Pacta facto ſolum presbyterorum ſuorum Concilio damnavit, c. 23. n. 1. Ubi Angli, qui ſub Henrico VIII. deficientes à fide res invaſerant Eccleſiæ, fidei & Eccleſiæ ſe ſub Maria Regina ejuſdem Regis filia recolligebant, Eccleſia iis illas relaxavit: id quod jam factum fuerat ab Imperatore Sigiſmundo cum Bohemis reducibus, II l. 3 c. 21 n. 12. Sæculo ſuperiori petiere à Pontifice Romano Galliæ Concilia Clerique comitia, ut Epiſcopis reſtitueretur facultas Hæreticos abſolvendi ab hæreſi: Reſponſumque tandem eſt hanc fore penes unum cujuſque provinciæ Epiſcopum, quem Comprovinciales alii deligerent, I. l. 2 c 13 n. 8 §. *Acceſſit*. Abſolvunt jam tamen eos Epiſcopi Galliarum omnes, nec contradicente Romano Pontifice, adeoque & conſentiente, *ibid.*

Hamburgenſis Eccleſia, v. ind. Geograph.

Henricus IV. Imperator.

Anathemate percutitur à Gregorio VII. & eidem reconciliatur, II. l. 1 c. 50 n. 3.

Heraclea Thraciæ, v. indic. Geograph.

Hibernia, v. indic. Geograph.

Hierarchia ſacra.

Cùm Tridentina Synodus Hierarchiam ſacram ait conſtare Epiſcopis, presbyteris & Miniſtris, iſto maluit uti Miniſtrorum quàm Diaconorum nomine, ut innueret minores omnes Ordines, quia ſunt decerptæ quædam Diaconatus portiones, divina illa Hierarchia comprehendi, I. l. 1 c. 51 num. 2. Hanc Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis conſtantem Hierarchiam exhibent Ignatius, Author Conſtitutionum Apoſtolicarum, Clemens Alexandrinus, apud Euſebium tum Synodus Antiochena contra Paulum Samoſatenum habita, tum Conſtantinus Magnus, Origenes, Cyrillus Hieroſolymitanus, Nazianzenus, I. l. 1 c. 51. nu. 4. 5. 6. 7 8. 9. Tertullianus item, Cyprianus, Optatus, Hieronymus, Auguſtinus, Leo PP. & Theodoſius Imperator, c. 52. n. 1. 3. 5. 7. 9. c. 53 n. 1 & 2.

Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Errores proſcripſit nuperorum noſtrorum Hæreticorum, & Gregorii XIII. Calendarium admiſit, unde & exilium ſibi conflavit ab Turcarum Imperatore, qui male augurabatur de iſta ejus cum Papa conſenſione. Eum Romanus Pontifex in Cardinalium Collegium cooptaſſet, ſi ipſum in ſua habuiſſet poteſtate, I. l. 1. cap. 16 num. 10.

S. Hieronymus.

Explicatur Hieronymi locus Epiſcopis presbyteros componentis, I. l. 1 c. 52 num. 6. 7. 9 10 Alius item de Epiſcoporum Alexandrinorum antiqua creatione, n. 8. Item alius de Diaconis, c. 51 n. 5 §. *Porro*, c. 52 num. 5 6 & 7 Ordinatus fuit Presbyter invitus, nec tamen adduci potuit, ut illo ſuo fungeretur munere, II. l. 2 cap. 65 num 20 Haud fuit unquam Parochus, ut putavit Sulpitius Severus, I. l. 3 c. 26 num. 11. 12. 13. 14 Ejus cum Joanne Hieroſolymitano diſſidium, *ibid.* Gentilitiis litteris ab ineunte ætate excultus, iis poſtea valedixit, uni intentus ſacræ Scripturæ, II. l. 1 c. 92 n. 7

Hieroſolymitanus Patriarchatus, v. indic. Geograph. tit. *Ieroſol.*

Hildebertus Turon Epiſc.

Ejus in diſpenſandis Eccleſiæ ſuæ Prębendis invicta fortitudo, II. l. 1 c. 36 num. 15.

Hincmarus Laudunenſis Epiſc.

Omnes Diœceſeos ſuæ Clericos ſimul excommunicatione percellit, qua in re ejus inſcitiam ſugillat Hincmarus Remenſis, II. l. 1 c. 17 n. 10. Ei licèt cæco poteſtatem facit Joannes VIII. Miſſam què ac aliàs celebrandi, c. 82 num. 3.

Index

Hincmarus Remensis Episcopus.

Quàm honorificè de Romano Pontifice senserit, I. l. 2 c. 5 n. 9. 10. 11. 12 Querelæ ejus cum alio Hincmaro nepote suo, episcopo Laudunensi, c. 43 n. 5 Ejus magnanimitas, II. l. 2 c. 23 n. 4. l. 3. c. 71 n. 2. 3 III. l. 1 c. 71 n. 37

Hispalensis Primatus, v. indic. Geograph.

Hispania, v. indic. Geograph.

Homicidium.

Homicidium licèt occultum, ut modò, ita & olim fuit semper irregularitati obnoxium, II. l. 1 c. 60 n. 6 c. 63 n. 6 7. 12. Clericum etiam qui vim vi repellendo patraret homicidium, Triburiense anni 895. Concilium deponi jubet, II. l. 1 c. 60 num. 11. Idem in Oriente Synodi sententia decernitur, c. 70 num. 3 Ita quoque cum Clericis agebatur adhuc in Occidente sæculo exeunte duodecimo, c. 75 n. 4 & 9 §. *Irregulares*. Negat tamen tandem Pœnitentiale Romanum exauthorandum esse hujusmodi Clericum: at ab eo nihilominus per totam vitam vult agi pœnitentiam, eod. cap. 75 n. 9 §. *Paulò*. Hanc hujusmodi homicidiorum irregularitatem primus sustulisse videtur Clemens V. Existimavere tamen necessariam adhuc esse iis, qui ea perpetraverint, dispensatione Tridentini Patres, sed eam dixerunt non posse illis recusari, c. 75 nu. 10 §. *Primus*, & III. l. 3 c. 46 n. 16 §. *Postquam*, & n. 17. §. *Ubi*. Fortuitis homicidiis facilè datur dispensatio, II. l. 1 c. 61 nu. 15 Pœnitentiæ tamen olim subjiciebantur, cap. 66 num. 24 Synodali Constitutione in Oriente decretum olim arcendos à communione, quotquot aliquem occiderent aliqua ex causa, II. l. 1 c. 70 num. 2 A sanguine fundendo adeo abhorret Ecclesia, ut quo quot sententiis capitalibus aut promovendis, aut ferendis, aut exequendis suam commodant operam, ut accusatores, causidici, Judices, milites, eos Ordinibus prohibeat, II. l. 1 cap. 66 num. 10. 20 Vetant Capitularia Caroli Magni quemquam pro eo qui mortem sibi conscíverat, oblationes facere: at non vetat pro eo fundi preces, & eleemosynas, eo quòd arcana Dei nemo possit investigare, III. l. 1 c. 14 n. 5 §. *Qui*.

Hominium.

Hominium præstat Carolo Simplici Rollo Dux Normannorum, II. l. 2 c. 49 num. 1 A suis Proceribus illud exigunt Normannorum Duces: fiebat autem homine manus suas inserente manibus Domini, *ibid.* Illud Episcopi præstabant Regibus cùm investiebantur, n. 2. Ejus jam aliquod vestigium extare videtur in Episcopis tempore Caroli Calvi, II. l. 2 c. 48 n. 11. Qui illud in episcopis dissimulaverant Romani Pontifices, cœpere in illud exardescere occasione investiturarum. Primus illud prohibuit ab iis fieri Gregorius VII. tum Urbanus II. in concilio Claromontano & aliis, Paschalis item II. eod. l. 2 c. 49 n. 2. 3 Exhibebatur tamen à sanctis etiam Episcopis, ubi ultrà non poterant Regibus repugnare, n. 3. Tolerari etiam cœpit tandem à Romanis Pontificibus in Episcopis, cùm investituras cœpere Principes dimittere, *ibid.* §. *Cùm tria*. Investituras dimisit Henricus I. Angliæ Rex, & hominia retinuit. Eadem Henricus II. Rex itidem Angliæ retinuit, renitente nequicquam S. Thoma Cantuariensi, *ibid.* & nu. 5. Hominii retinentissimus fuit in Germania & Italia Fridericus I. Imperator, n. 5. Cùm investituris videri possent & hominium quoque dimisisse tunc temporis Reges nostri, n. 4. Eidem tamen perrexerunt obnoxii esse non omnes quidem, sed plerique Galliarum Episcopi: alii verò eorum ab illo fortè ideo liberi erant, quòd eorum Ecclesiæ nullo Regio feudo essent donatæ, aut quòd Rex eas illis absolvisset obsequiis, II. l. 2 c. 49 n. 7 §. *Edita*, & §. *Cònquestus*. Porro non alii quàm Regi illud exhibebant, etsi in iis Provinciis sitæ essent eorum Ecclesiæ, ubi peculiares essent Comites & Duces, n. 7. §. *Conquestus*, & §. *Quàm*. Aliud erat homini genus minus invidiosum, scilicet cum osculo pacis, n. 6 Aliud utroque constans, osculo & manibus in Domini manus insertis, n. 7. §. *Anno*. Omnes tandem Episcopos hominii necessitate Franciscus I. absolvit, n. 8. Ivo Carnotensis testatur Canonicos Carnotenses fuisse suos homines, sibique ab illis per manum exhibitum fuisse hominium, II. l. 2 c. 46 num. 13 Hominium quoque ea ætate reddebant Episcopis suis Archidiaconi, c. 46 n. 9 §. *Cùm*, & §. *Irrita*, & n. 11 §. *Prohibuit*.

Honor exhibitus Episcopis, v. tit. *Episcopi*, §. *Episcoporum insignia*.

Honor Romanis Pontificibus exhibitus, v. tit. *Papa*.

Hospitalia.

De iis per prima octo sæcula.

Christianorum Hospitalia voluit apud suos imitari Julianus Apostata, I. l. 2 c. 89 n. 2 Hospitale extructum à sancto Basilio, civitatis alterius instar, n. 2. 3. 20 A Chrysostomo, n. 5. 6. 7. 11. Ab Hieronymo, n. 13 A Pammachio juxta Romam, n. 12. 13. A Fabiola Romæ, n. 14 A Severo Sulpitio, n. 16 Multa in Oriente erant, I. l. 2 c. 89 n. 4 Nullum extruxit Augustinus, quia hospites & peregrinos ad mensam suam excipiebat: pauperibus verò sparsim per urbem suam æquè prospiciebat, ac si eos in Hospitali collegisset, n. 10. 11 Placillæ Augustæ Theodosii Magni conjugis summa erga pauperes & infimos in Xenodochiis seu Hospitalibus tum charitas, tum humilitas, n. 7 Hospitalia sive ab Episcopis, sive à Laicis extructa fuberant Episcoporum curæ & potestati, c. 89 n. 4. 16. 17 & c. 93 n. 4 & 14 Quare? c. 89 n. 9. 18. 20. 21 Septimo & octavo sæculo nonnulla leguntur Xenodochia à Monachis administrata, I. l. 2 c. 94 n. 10.

De Hospitalibus sub Imperio Caroli Magni.

Ea Carolus Magnus voluit Episcopis subjecta esse, I. l. 2 c. 90 nu. 2. Triplex erat genus fundationis Hospitalium, erantque omnia illa sub Episcopi authoritate, strictius alia, alia latius, secundùm genus fundationis eorum, n. 6. 7 In Monasteriis omnibus Monachorum, Monialium & Canonicarum sua esse recipiendis hospitibus Hospitalia Acquisgranense an. 816. Concilium voluit, I. l. 2 c. 90 n. 1 Sua & in Episcoporum quoque ædibus II. Aquisgranense an. 836. Concilium voluit esse, n. 2 Sua quoque fuere Capitulis, cùm sub Imperio Caroli Magni in communem vitæ societatem collecti sunt Clerici. Iis verò tum prædia assignaverunt idonea, cum Canonicorum quisque decimas omnium proventuum suorum ac distributionum persolvebat Huic autem administrationi unus eorum præerat, dictus Hospitalarius, I. l. 3 c. 67 n. 1. 2. 3 Hæc antiquitus Clericis commendabatur cura, & maximè Diaconis. Huc multæ illæ Diaconiæ in urbe Roma, quas Anastasius memorat, I. l. 2 c. 90 n. 10 & c. 93 n. 14 Tuitioni Regum & Principum Hospitalia commendabantur, ne eorum reditus ab ullo diriperentur, c. 90 n. 2 §. *Prope*, n. 5 §. *Nec*, n. 6 & 8 Eorum administrationes uti & Abbatias sæpè Reges concedebant: Nec aliud eos rogabant tum Episcopi, nisi ut eas fidelibus dispensatoribus tribuerent, cap. 10 num. 8. Quicumque ea administrarent, ea lex erat Concilii Aquisgranensis, ne res pauperum in usus suos detorquerent, num. 9

De Hospitalibus post annum millesimum.

Post annum millesimum plurima leguntur Hospitalia à Monachis administrata in Francia, Anglia & Italia, I. l. 2 c. 91 n. 1. 2. 3. Sed nec pauca ex illis à Monachis simul & Monialibus regebantur, n. 3. Quin & in aliquibus Italiæ, Franciæ & Angliæ, ipsi quoque pauperes ac leprosi maximè, Monasticam vitam & profitebantur & agebant, n. 1. 2. 3. §. *In Auctario*. In Oriente similiter quædam leguntur olim à Monachis, & quædam item à Monachis simul & Monialibus administrata, n. 4. Omnia verò ferè ætatis ejusdem ut & superioris Concilia suam semper asserunt Episcopis authoritatem in Hospitalia, I. l. 2 c. 91 num. 5 *& seqq.* Concilium Tridentinum eos jubet invigilare in Hospitalium Administratores: potestatem iis facit ea visitandi, & quod jam Vienense jusserat, rationes ab iis exigendi; & in hac Hospitalium visitatione eos habet ut Sedis Apostolicæ Delegatos, n. 6 §. *Non quod*, n. 7 §. *Concilium Tridentinum*, & §. *In Concilio* Edicta Francisci I. & Henrici II. & Francisci II. aliave deinceps, quæ Hospitalia eximunt Episcoporum potestati, & omnem in ea jurisdictionem aliis quam Regiis judicibus inhibent: nisi quòd episcopis potestatem faciunt, aliquos nomine suo mittendi, qui adsint cùm rationes Administratorum Judicibus Regiis reddentur, I. l. 2 c. 91 n. 8 Referuntur quæ de pauperibus ista præcipiunt Edicta, *ibid.*

In Ludovici VIII. testamento duo ædium leprosariarum millia memorantur: in testamento tamen Ludovici IX. ejus filii nonnisi octingentæ, I. l. 2 cap. 91 num. 3. In Oriente Alexis Imperator Hospitale extruxit, in quo erant pauperum decem millia, nu. 4. Hospitalium quinque genera, scilicet pro hospitibus, pro egenis, pro infirmis, pro infantibus, pro senibus, & varium inde cuique nomen, c. 93. n. 2.

Hospitalitas.

Hospitalitas Episcopum maximè decet, I. l. 2 c. 89. n. 8. 15 De hospitalitate Episcoporum ac Clericorum item & Monachorum usque ad tempora Caroli Magni Præclara istius hospitalitatis per id temporis exempla III. l. 3 c. 47 Ideo sancti Patres tum ad hospitalitatem tantopere seu Clericos, seu Laicos hortabantur, quia perrara erant tunc diversoria, eod. c. 47. n. 20. De eadem hospitalitate Episcoporum, Capitulorum, Abbatum, Monachorum & Parochorum suo Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, ac post annum millesimum. Quantùm ipsis inculcaretur, imò & Laicis, III. l. 3 c. 48 & 49 Episcoporum mensæ assidebant pauperes, c. 48 n. 1. 2. Mensa Abbatis illa, cui assidebant hospites, necdum erat à Monasterii Refectorio divisa, Aquisgranensis ann. 817. Concilii tempore, vel id ibi aboletur, nu. 3 Id item moris postea sublatum restituerunt quædam Italiæ Cœnobia tempore S. Petri Damiani, & Cluniacense tempore Petri Venerabilis, c. 49 n. 6. 9. Et propensiùs pauperes complectebatur hospitalitas, non tamen solos, sed & divites, & quare, c. 48 n. 9 c. 49 n. 1. 3. §. *Concilium*, n. 8. 9. §. *Nec*, & n. 10 Quàm communis & stata esset in Parochiis hospitalitas, c. 49 n. 3.

S. Hugo Lincolniensis.

S. Hugo Lincolniensis in Anglia episcopus cum populo suo incidens in latronem, qui ad patibulum agebatur, eum solvi & pœnæ eximi jussit, se cum populo ajens esse non aliud quàm Ecclesiam, proindeque & asyli instar habere, II. l. 3 c. 65 n. 7 & c. 99 n. 4. Mira ejus constantia & magnanimitas, c. 94 n. 5.

Hungaria, v. indic. Geograph.

I

Iacobitæ.

JAcobitæ Eutychiani sunt: illud verò Jacobitarum nomen obtinuerunt à Jacobo Syrio, qui Eutychetis hæresim per totam Asiam sub Anastasii Imperio disseminavit. Horum Ecclesiæ per Assyriam, Asiam, Mesopotamiam & Diarbekam sparsæ sunt, I. l. 1 c. 24 n. 2. Eorum Patriarcha, qui Antiochenum Patriarcham se vult dici, ex Monasterio Saphram Sedem transtulit in urbem Caramit, & habet sub se Metropolitas complures, Hierosolymitanum, Mosalensem, Damascenum, Edessenum, Cyprium, &c. Est & Alepi Episcopus Jacobita, qui se Patriarcham appellat, *ibid.* Sub Gregorio XIII. Neomen Patriarcha Jacobitarum Romam profectus errores suos ejuravit. Sui sunt & in Africa Jacobitæ, *ibid.* Octoginta familiarum millia habent in Asia, n. 9.

Iejunium.

Cur non iisdem olim septimanæ diebus, iisdem temporibus, in omnibus locis jejunaretur, I. l. 2 c. 83 n. 23 Jejunium in Italia solvebatur ante annum Christi millesimum hora nona, n. 13 §. *Retegit*. Græci verò nonnisi ad vesperam illud solvebant, *ibid.* De variis Græcorum jejuniis, & quo ea rigore præstent aut præstiterint, n. 14. 15. Si votum quis emiserit de jejunando semper certa hebdomadæ feria, ac in eam Nativitas Christi incidat, declaravit Synodus Græca sub Patriarcha Luca non illa tunc die jejuniandum, I. l. 2 c. 83 n. 15. Jejunium quod incidebat in Dominicam diem, olim non transferebatur in 13. §. *Geraldus*. Episcopum eo laborantem morbo cui contrarium esset jejunium, districtè jubet Gregorius non plus quàm septies in anno jejunare, scilicet in festorum solemniorum pervigiliis, II. l. 3 c. 68 n. 1.

Iesuitæ.

Statuit Henricus IV. ut si qui Jesuitarum ablegarentur à Societate, jam hæreditatis adeundæ capaces essent. At statuit anno 1646. Parlamentum Divionense, quod & alia quædam postea secuta sunt; ut hoc jure non gauderent nisi intra quintum ab emissa professione annum ablegentur, III. l. 1 c. 25. n. 9. §. *Societatis*.

Illegitimi.

Illegitimi apud Græcos non sunt irregulares, II. l. 1 c. 81. n. 4. Eos ordinari vetuit Meldense an. 845. Concilium, nisi maxima Ecclesiæ utilitas, aut necessitas postularet, n. 3. Sacris eos Ordinibus Concilia Pictavense an. 1078. Claromontanum an. 1095. & Dalma-

tię ann. 1199. donari vetuere, c. 24 n. 3 4. 9. Id cautionis Pictavienſe illud & Claromontanum adhibuere, niſi hanc originis ſuæ maculam Monaſtica profeſſione aut regulari vita in Canonica Congregatione eluiſſent, n. 3. 4. Quamquam nec ſic tamen ad Prælaturas promoveri poterant, *ibid.* Circa Prælaturas tamen Clauſtrales cùm hujuſmodi Monachis jam diſpenſat ex Gregorii XIV. conceſſu Pœnitentiaria Romana, & cum ſpuriis item Monialibus, ut Prioriſſæ & Abbatiſſæ creari poſſint, num. 16. Poſſunt Epiſcopi cum illegitimis diſpenſare quoad minores Ordines, & ad ſimplicia Beneficia, ſolus verò Pontifex Romanus quoad cætera, II. l. 1 c. 84 n. 10. 11. 15. Cùm filii legitimi poſſint mediata ſucceſſione in paterna Beneficia ſuccedere, & potuerint etiam aliquando illegitimi, n. 7. 8. id illegitimis Clemens VII. an. 1530. Pontificio diplomate abſtulit; n. 12. Quin & Concilium Tridentinum eos arcet tum penſione omni in ea, quæ pater habeat aut habuerit olim Beneficia, tum omni Beneficiorum genere in Eccleſia illa, ubi ipſe pater quodcumque habeat vel habuerit aliquando, n 13. Poſſet tamen filius legitimus illegitimi Beneficiarii ſuccedere in avi Beneficia, n. 13. §. *Cum*. Qui ante nuptias parentum ſoluti & ſolutæ procreati ſunt, cuicumque Beneficio, etiam Epiſcopatui habiles ſunt, ſi ſecutum poſtea fuerit matrimonium, II. l. 1 c. 84 n. 16. Porro nondum ante finem duodecimi ſæculi ea in omnibus Eccleſiis recepta erat diſciplina, ut illegitimi filii in irregularibus eſſent habendi, iiſque eſſet neceſſaria diſpenſatio, n. 15. §. *Multò*, & §. *Hinc porro*.

Illyricum, v. indic. Geograph.

Immunitas.

Verſatur id argumenti, II I. l. 1 à c. 33 ad c. 45.

Sacerdotes Gentilium in Ægypto à tributis erant immunes, III. l. 1 c. 18 n. 8. Eccleſia ejuſve Miniſtri, quòd in unam cum Chriſto perſonam conflentur, ex ſe immunes ſunt ab omnibus prorſus exactionibus & oneribus ultroque tributis ſubjiciuntur, exemplo Chriſti, III. l. 1 c. 33 nu. 13 c 34 n. 5. 6. Conſtantinus generalem omnibus Eccleſiis earumve rebus & fundis annuit immunitatem; non tamen patrimonialibus Clericorum bonis, atque adeo iſta tributis manebant obnoxia; quamquam eos immunitate perſonali ab omnibus muneribus publicis abſolvit, cap. 33 numer. 3. 4. 10. Conſtantius ipſos etiam Clericorum agros patrimoniales immunitate donavit, non quidem quoad onera & tributa ordinaria, ſed quoad nova & extraordinaria: Clericoſque ipſos à perſonalibus omnibus abſolvit oneribus & functionibus; hancque immunitatem à ſe poſt Concilium Arimimenſe revocatam aut coarctatam, reſtituit paulò ante obitum ſuum, III. l. 3 c. 33 n. 4. 5. 6. 7. Suſtulit eam Julianus Apoſtata, ſed eam poſtmodum innovare Valentinianus I. & Gratianus, num. 8. 9. Eam ad ipſos quoque Laicos Eccleſiarum Cuſtodes Theodoſius Magnus extendit, n. 9. Firmavit Honorius, firmarunt & filii ejus immunitatem Clericis conceſſam, ſcilicet ut ipſi à perſonalibus omnibus oneribus liberi eſſent, agri verò eorum non ab ordinariis quidem tributis, ſed ab extraordinariis; nimirum quæ pro pontium aut itinerum refectione al iiſve ſimilibus exſolvebantur, c. 34 n. 1. 2. 3. At iſtam agrorum aut prædiorum ad Clericos pertinentium ab oneribus illis publicis immunitatem Valentinianus III. revocavit, n. 4. Eamdem Juſtinianus inivit rationem, c. 33 num. 1. 2. Gregorii tempore tributa ſolvebant Clerici II I. l. 1. c. 14 n. 10. Clodovæus quos Eccleſiæ donavit agros, eos & Clericos iis adictos immunitate donavit, n. 14 15. Conceſſa agris Eccleſiæ & Clericis à Clotario immunitas, n. 11. Ab his immunitatibus ſe Chilpericus alienum præbet, n. 13. In Hiſpania univerſalem in Concilio IV. Toletano immunitatem tum Clericorum tum rerum ad eos ſpectantium Rex Siſenandus promulgavit, quę videlicet immunitas eſſet perſonalis, c. 34 n. 18.

Sub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii, omnes Eccleſiæ fundi omnibus oneribus publicis erant ſubducti: ab oneribus item perſonalibus immunes erant Clerici, II I. l. 1 c. 36 num. 4. 5. 7. 8. 9. Si quæ tamen nova prædia oneribus publicis antea obnoxia, ſibi comparabat Eccleſia, iiſdem obnoxia manebant, num. 6. Quæ verò fuit ſub Carolo Magno & Ludovico Pio immunitas Eccleſiæ & Clericorum, eadem fuit ſub reliqua illorum ſtirpe, cap. 37. toto.

De immunitate Clericorum, & bonorum Eccleſiæ in Anglia poſt annum Chriſti milleſimum, II I. l. 1 c. 41. toto. Fundi etiam patrimonii Clericorum immunes erant ab exactionibus in Anglia, exceptis in exactionibus, quibus ipſi in Comitiis Regni aſſentirentur, c. 41. num. 6. Immunitas Clericorum & rerum Eccleſiæ poſt annum Chriſti 1000. in Gallia, c. 42. toto. Concilia Gallicana vetabant etiam ſub anathematis interminatione exactionibus ſubeſſe tum res Eccleſiæ, tum patrimonia Clericorum, tum iſtos ſubdi pedagiis niſi mercatores eſſent, c. 42 num. 4. Vetuit Concilium Conſtantienſe Principem quidquam oneris aut tributi laicis imponere, niſi triplex iſte conſenſus accederet, Papæ, Epiſcopi, & Cleri loci illius, n. 5. Immunitas bonorum Eccleſiæ & Clericorum in Gallia, Italia, & Germania, H I. l. 1 c. 43 De immunitate Clericorum & bonorum Eccleſię in Hiſpania & in Oriente poſt annum Chriſti melleſimum, c. 44.

Imperatores.

Supra Imperatorem ſolus ex Optato Deus, III. l. 1 c. 26 n. 20 Imperatori Theodoſio locum inter Clericos in Eccleſia negavit S. Ambroſius, locumque ei ſolùm poſt cancellos aſſignavit, quamquam ante populum: quam Theodoſius conſuetudinem approbavit & Conſtantinopolim invexit, I. l. 2 c. 79 num. 5. Imperatores Germaniæ Imperatoriis ornamentis induti, quæ eadem ipſa ſunt ac Diaconorum, interſunt pervigilio & nocturnis Officiis Natalis Chriſti, ſeptimamque lectionem in Diaconi vicem cantant, I. l. 2 cap. 52 num. 3 & l. 3 cap. 64 num. 9 Imperatores Græci ſervandam à ſe fidem Catholicam jurabant Patriarchæ Conſtantinopolitano, dum Imperium capeſſebant. Cœpit primus omnium Euphemius Patriarcha CP. id exigere ab Anaſtaſio Imperatore, negans eum alioqui à ſe coronandum, II. l. 2 c. 47 n. 1 Quantum authoritatis dent Imperatoribus ſuis Græci in rebus Eccleſiaſticis & quàm dudum, I. l. 1 c. 43 n. 11 c. 56 n. 6 & III. l. 3 c. 20 num. 9. §. *Quod*.

Imperium.

Imperii & Sacerdotii ſumma debet eſſe concordia, ſeque mutuò debent colere, I. l. 1 c. 5 c. 39 num. 5. 6. 8 c. 57 n. 2 & II. l. 2 c. 64 nu. 7 §. *Necdum*, & l. 3 c. 41 num. 11 cap. 42 num. 5 §. *Dudum*. Stant Imperia precibus magis piorum, quàm militum gladiis II. l. 1 cap. 66 num. 14 Imperio præcellit Sacerdotium, II. l. 3 c. 58 num. 4. 5. 7. 9. 10.

Indulgentiæ.

Indulgentiæ ſunt condonatio & remiſſio pœnarum Canonicarum aliàs pro peccatis ſubeundarum, I. l. 2 c. 15 nu. 1 Sic indulgentia quadraginta dierum eſt condonatio unius quadrageſimæ jejuniorum olim in pœnitentiam decurrendæ, n. 4. Non tamen eſt condonatio ſolius pœnæ Canonicæ, ut Cajetanus videtur exiſtimaſſe; ſed, ut monet Cardinalis Cuſanus, pœnarum quoque ignis Purgatorii pœnæ illi Canonicæ admetiendarum, n. 7 Indulgentiam dandarum poteſtas eſt penes Concilia, Romanum Pontificem, & Epiſcopos, I. l. 2 c. 15 num. 6 Hanc poteſtatem aliquando Epiſcopi Presbyteris & Monachis impertiere, permittentes iis nimirum, ut de ea, quam ipſi quorundam criminum reis indixerant pœnitentia, nonnihil illis remitterent, nu. 1. 2. 5 Eandem multò magis poteſtatem faciebant Epiſcopis aliis, n. 2 Cùm Epiſcopi reos ſuos mittebant ad Romanum Pontificem, eos ipſius indulgentiæ permittebant, num. 1 Quòd Epiſcopi in indulgentiis nimii eſſent ac prodigi, ſicque pœnitentiam enervarent, ſanxit Synodus IV: Lateranenſis, ne quacumque occaſione poſſent deinceps ampliores quàm 40. dierum indulgentias concedere, niſi quòd eo ipſo die, quo Eccleſiam dedicarent aliquam, poſſent unius anni indulgentiam facere, I. l. 2 c. 15 n. 3 Atque is modò eſt apud eos uſus; cùm è contra Romani Pontifices & Synodi Generales plenarias faciant indulgentias, num. 6 Ratio diſcriminis eſt, quòd liceret olim Epiſcopis pœnas quidem lenire Canonicis decretis conſtitutas, at non omnino tollere, num. 7 Ante ſacra Palæſtina bella non ampliorem quàm unius anni indulgentiam fecere Pontifices Romani. Cœpere tum verò plenarias facere. Id quod & ergà eos extenderunt qui Romam ad Apoſtolorum limina ſe conferebant, cùm antea illis Paſchalis II non ampliorem quàm dierum 40. largitus fuiſſet, num 8 Avenionenſe an. 1326. Concilium & Biterrenſe an. 1351. Indulgentias decem dierum his impendunt, qui caput ad nomen Jeſu ab aliquo pronuntiatum inclinarent, num. 6 Piſanum an. 2409. Concilium his, qui eidem ipſi Concilio adfuerant, vel ipſi gratia & ſuffragio faverant, plenariam impendit indulgentiam. Ita quoque Martinus V. ob Concilium Conſtantienſe, *ibid.*

Indulta.

Sic vocantur Mandata Apoſtolica, quibus datur cuipiam poteſtas vel conferendorum, vel accipiendorum Beneficiorum, II. l. 1 c. 49 num 1 Eorum exordia ſub Bonifacio VIII. *ibid.* Copioſiùs ea Romani Pontifices effuderunt, qui ſederunt Avenione, num. 1. Neutralitatem deinde amplexi in Avenionenſi ſchiſmate Præſules Gallicani Indultorum tam fuere prodigi, ut res tandem ad Joannem XXIII. an. 1414. quaſi poſtliminio redierit, n. 2. 3. Ampliſſimum Martini V. ſtatim poſt Synodum Conſtantienſem Indultum, cujus etiam Senatus & Univerſitas Pariſienſis participes fuere, II. l. 1 cap. 49 num. 5 Nonniſi tamen Senatores Clerici erant ejus participes, *ibid.* Aliud ampliſſimum Eugenii IV. quale poſtmodum etiamnum eſt, at executioni non mandatum, niſi cùm à Paulo III. quibuſdam clauſulis demutatis innovatum eſt, numer. 7 & 8 Ejus participes ſunt Præſides & Senatores Pariſienſes etiam laici, eo nempe ſenſu ut poſſint Clericos in locum ſuum ſubrogare, num. 8 Primus autem laicis Indulta conceſſit Eugenius IV. Sed & primus Indultis Regularia Beneficia ſubjecit, numer. 3 Eugenii IV. atque adeo Pauli III. Indultum ampliavit adhuc Clemens IX. in novo illo, quo Ludovicum XIV. donavit Indulto, concedens Indultariis, ut recuſare poſſent, tum Beneficia quæ curam habent annexam animarum, tum Beneficia quorum redditus annuus non eſſet 600. librarum; cùm antea ad Beneficia etiam; quorum redditus eſſe 200. librarum, accipienda adigerentur: concedens item ut Regularia Beneficia poſſent in Commendam accipere, modò non eſſent Abbatiæ vel Prioratus Conventuales vel officia Clauſtralia, II. l. 1 cap. 49 num. 9 & 10. Excuſantur iſta indulta, num. 6. 11. 12 De Indultis conceſſis tum à Leone X. tum ab aliis deinde Romanis Pontificibus Regibus Galliæ ad nominationem tum Conſiſtorialium Armoricæ Britanniæ, & Provinciæ Beneficiorum, tum Epiſcopatuum Metenſis, Virdunenſis, & Tullenſis; tum Epiſcopatuum Imperio Franciæ deinceps adjectorum, II. l. 1 c. 46. nu. 3. 4. 8. 9 & l. 2 c. 40 n. 5. 9 10 11.

Infirmitates.

Infirmitates ſæpè eſſe ex ipſo dæmonis afflatu probatur multis Evangelii locis, II. l. 1 c. 79 n. 3.

Innocentius III.

Summa ejus in victu & ſuppellectili parcimonia, II I. l. 3 c. 33 n. 8. Summæ ejus largitiones in pauperes, c. 32 n. 9.

Inſinuatio ſeu inſtallatio Beneficiariorum.

Conſuetudinem poſt Calchedonenſe Concilium exortam ſolvendæ à Beneficiario in inſtallatione ſua pecuniæ tollit Juſtinianus: nec niſi jam Conſtantinopoli vigere patitur, II I. l. 1 cap. 56 n. 2 & 3 Damnatur omnis inſtallatio Beneficiorum non gratuita ab Alexandro II I. & ab Oxfordienſi an. 1222. Concilio, c. 61 n. 6. 7. A Baſileenſi, &c. n. 10. Senonenſi, Tridentino, Mediolanenſibus, &c. n. 11 12 13 14. Exactio paſtus ſeu convivi in Beneficiarii inſtallatione diſtrictiſſimè prohibetur à Conciliis, II I. l. 1 c. 61 n. 6 8 10. Prohibetur & exactio quævis ſeu redditus annui, ſeu partis ejus, ſi inter Canonicos diſtribuatur, nec cedat in communem ipſius Eccleſiæ utilitatem, qualis eſt vel fabrica, vel ornamenta Eccleſiæ, vel res quæpiam ſimilis ad divinum cultum pertinens, H I. l. 1 c. 61 n. 10 §. *Synodus*, & n. 11 12 13 14.

Interdictum.

Conſtituitur in Anglicano Lambethenſi Concilio, ut, ſive Rex, ſive Magnates Libertatibus Eccleſiaſticis injurioſi eſſent, interdicto ſubjicerentur eorum terræ, I. l. 1 cap. 49 num 2 Interdicto ſubjicitur Regnum Scotię Alexandri II. juſſu, II l. 2 c. 34 n. 9. Interdicti comminatione ſibi facta Ludovicus Craſſus Rex Franciæ promiſit Epiſcopis ſe reſtituturum Eccleſiæ, quæ invaſiſſet: quamquam ob ſuſpenſas à Papa minas Epiſcopales de promiſſis implendis non ſategit, II. l. 3 c. 63 n. 2. Sanctus Ludovicus ab Innocentio IV. Reſcriptum impetravit, quo ſuſpendebatur Epiſcoporum omnium authoritas, ne Regnum Galliæ generali poſſent interdicto ſubjicere, niſi ex ſpeciali Papæ mandato: ſimilia Reges alii

Rescripta impetraverunt, I. l. 1 c. 6 num. 13 Sic jam ævo sancti Bernardi Papa solvi præceperat interdictum, quod ab Archiepiscopo & Episcopis Provinciæ Senonensis intortum fuerat, ut ab Ecclesiarum infestatione Ludovicum VII. avocarent, num. 15

Inthronizatio, v. sup. tit. *Insinuatio*.

Inthronizandi post suam consecrationem Papa, Patriarchæ, Metropolitani & Episcopi certam quandam Episcopis & Clericis, qui suæ inaugurationi interfuerant, pecuniæ summam solvebant, huic consuetudini post Calcedonense Concilium exortæ Justinianus certos limites figit, III. l. 1 c. 56 n. 3. 8

Investituræ.

Non alienum fortè à vero est, datas fuisse à Pipino & Carolo Magno Episcopatum investituras; tacuisse verò Ecclesiam, quòd iis tum rarius, tum sanctissimè uterentur, II. l. 2 c. 38 n. 1 §. *Hæc* Iis certè usi sunt Ottones Imperatores, & qui iis successit Henricus I. nonnulli item Italiæ, Franciæ & Angliæ Reges investientes Episcopos & Abbates annulo & baculo; nec litem illis ea super re movit Ecclesia, tum quòd iis spiritalis potestatis symbolis nollent tamen datam à se potestatem spiritalem, tum quòd multos ipsi fundaverant Episcopatus, tum electiones aut non remitus aut non semper summoverent, tum optimos ipsi deligerent ac præficerent, & quidem gratis, *ibid.* & n. 9 §. *Vestigari*, & c. 34 n. 2 & 4 At ubi tum electiones summotæ sunt, tum pietatis in præficiendis Episcopis haud habita est ratio, sed pecuniæ, tum denique investituris cœpere Principes abuti, jam non visæ sunt ultrà Pontificibus ferendæ & tolerandæ, II. l. 2 c. 34 n. 4 c 38 n. 2 §. *Nunquam*, & n. 9 In Henricum IV. Imperatorem exarsit Gregorius VII. Eum anathemate innodavit, investituras prorsus ann. 1080. proscripsit: id quod deinceps à Victore III. an. 1087. & Urbano II. an 1095. in Concilio Claromontano confirmatum fuit, II. l. 2 c. 38 n 2 §. *Nunquam*, & n. 3 §. *Scripsit*, §. *Quod* & §. *Post*, Quod Concilium cum habitum sit in Gallia, in eamque se receperit Paschalis II. ut iram Henrici V. Imperatoris effugeret: colligi inde potest dimissas tum fuisse à Regibus nostris investituras, quibus aliquando usi fuerant, & eod. §. *Post*, §. *iis*, & num. 4. Legatio an. 1107. ab Henrico V. ad Paschalem II. in Gallias super investituris, sed nullo fructu directa, nu. 4 §. *Anno*. Anno 1110. coronatur Henricus V Romæ ab eodem Paschali II postquam jurasset se ab investituris abstenturum, si Episcopi & Abbates feudis omnibus Regiis cederent: nec stetit tamen promissis, n. 3 §. *Cùm non*, & *seqq.* Imò carcerem & vincula Paschali & Clero ejus intentans, ab eo extorsit istud privilegium, ut nullus à Clero & populo in Episcopum electus consecraretur, nisi ab ipso per virgam & annullum investitus: at illud privilegium an. 1112. in Romano Concilio Paschalis rescidit, II. l. 2 c. 38 n. 3 §. *Non*. Tanquam de hæresi tamen ob concessas à se Henrico hujusmodi investituras Paschalis ab Archiepiscopis Lugdunensi & Viennensi ac ab aliis damnatur: at & ab Ivone Carnotensi & aliis excusatur, II. l. 2 c. 32 n. 2 & 6 Quo sensu posset negotium investiturarum ad hæresim pertinere, quo item modo tolerari? c. 32 n. 2. 3. 5. 6 Proscriptæ sunt adhuc an. 1119. à Callisto II. in Concilio Remis habito, cui adfuit & Ludovicus Crassus, ab illoque Concilio Henricus V. anathemate configitur, c. 38 n. 4 At anno tandem 1122. in Lateranensi Concilio prudentia ejusdem Callisti sedantur omnia: annuente hinc Callisto, ut in Germania electiones Imperatore præsente celebrentur, modò citra vim, det investituras feudorum tantùm Imperii electis Episcopis & Abbatibus, & quidem non jam per annulum & baculum, sed per sceptrum: inde verò promittente sub his conditionibus Imperatore liberas fore jam & eorum consecrationes, II. l. 2 c. 38 n 4 Quod temperamenti genus, modò scilicet virga & annulo investituræ non darentur, nostri quoque Reges amplexi sunt, n. 5 Istud jam investiendi genus Henricus I. Angliæ Rex adnitente S. Anselmo dimisit, c. 34 n. 4. §. *Quod*, & n. 5 §. *Annales*. Voluit postea an. 1131. Lotharius Germaniæ Rex priores investituras restituere, at eum ab isto consilio S. Bernardus deterruit, c. 38 n. 6 Cùm illa ferveret investiturarum controversia, complures Germaniæ Galliæque Præsules, quos à Principibus suis acceperant baculos Pastorales, in manus Romani Pontificis resignarunt, à quo & eos postmodum receperunt, c. 32 n. 4 Damnat factas à Principibus investituras Goffridus Vindocinensis, n. 8 Contrà verò S. Bernardus, n. 10 Non à solis Regibus olim, aut Imperatoribus, sed & à Ducibus multis dabantur investituræ, c. 38 n. 2 c. 39 n. 4 Investiebat Imperator Græcus pedo Pastorali, tum Abbates, tum verò ex Episcopis solum Patriarcham CP. c. 41 n. 4 §. *Pergit*, n. 11 §. *Sub*, & n. 12 §. *Nec*. Ea duo maximè exosa erant Ecclesiæ in investituris, tum quòd eas absque prævia Cleri, & populi electione darent Principes, sicque electiones tollendo ipsi verè Episcopatum darent: tum quòd ubi etiam investituras post electionem dabant, potestatem spiritalem à se dari veluti significarent, tradendo annulum & baculum Pastoralem, qui hujusmodi potestatis sunt symbola, II. l 2 c. 38 num. 1 §. *Hæc*, & num. 9 §. *Vestigari*. Etsi contestabantur Reges se ideo tantùm hæc symbola in manus electis tradere, quò eos mitterent in possessionem temporalium Ecclesiæ bonorum, ut quæ ex Regum munificentia profecta essent, c. 32 num. 5 Hinc ab aliis ea in re damnabantur Principes, excusabantur ab aliis, c. 32 num. 2. 3. 5

Ioannes Eleemosynarius.

Ejus quanta Alexandriæ jurisdictio, quanta in pauperes charitas, quàm alienus à bonis & rebus terrenis animus, II. l. 3 c. 103 nu. 10. 16 & III. l. 2 c. 40 n. 6 l. 3 c. 30 n. 1. 2. 3 c. 39 n. 1

Ioannes Iejunator Episcopus Constantinopolitanus.

Quanta ejus paupertas, quantus in pauperes amor, III. l. 3 cap. 39 num. 4.

Irregularitas.

De Irregularitatibus, II. l. 1 à cap. 56 ad c. 92

Irregularitas impedimentum est Canonicum; quo tum Nominationes tum Electiones ad Beneficia irritæ fiunt, II l. 1 c. 57 n. 1 Enumerantur, *ibid.* num 1

Irregularitas criminis & pœnitentiæ.

Per prima quinque Ecclesiæ sæcula.

Quicumque crimen aliquod ex iis, quæ publicæ pœnitentiæ erant obnoxia, perpetrabat, seu publicum, seu occultum, jam non poterat in Clerum adlegi, si laicus erat, aut ad ulteriores Ordines promoveri, si jam Clericus; sive ante, sive post actam ejus pœnitentiam, II. l. 1 c. 56 n. 3. 5. 7. 8. 9 11 Et habito jam gradu movebatur, n. 4. 5. 10. 11 Similiter si post tale quodpiam crimen secretò licèt admissum Ordinibus fuerat qui initiatus, aut se ipse jubebatur abdicare; aut si crimen confitebatur, illico deponebatur, c. 56 num. 3. 5. 6. 7. 8. 11 Alicubi tamen ad inferiorem duntaxat gradum, Diaconus scilicet ad Subdiaconatum amandabatur. Sic Concilia Neocæsariense, Eliberitanum, & I Toletanum statuunt, II. l. 1 c. 56 num. 4. 6. 8 Quin & eos deponi jubet Neocæsariense, quorum uxores ante eorum ordinationem fuissent adulteræ, num. 3 Ut & eos Eliberitanum, qui adulterii post eorum ordinationem admissi convictas uxores non ejicerent, num. 6 Iis, qui pœnitentia publica semel functi erant, omnis deinceps ad Ordines aditus intercludebatur, n. 7. 8. 9. 11 Nisi ad minores, si necessitas aut usus, inquit Concilium I. Toletanum, exigeret, num. 8

Sexto item, septimo & octavo sæculis.

Quicumque unum ex obnoxiis pœnitentiæ publicæ peccatis, seu publicè, seu occultè perpetrabat, Cleri sibi aditum occludebat, aut si jam Clericus erat, abdicabatur absque ulla spe reditus: aut si illud ante suam ordinationem admiserat, Canonibus se jubebatur abdicare. Ea nimirum erat disciplina Hispaniæ, II. l. 1. c. 57 Galliæ, c. 58 Italiæ & Orientis, c. 59 Arguuntur suppositionis Epistola una S. Isidori Hispalensis, & altera S. Gregorii, quæ contrarium suadere viderentur, ab uno eodem Authore confictæ, c 57 n. 9. 10. 11 c. 59 n. 10. 11. 12 Humaniora quædam Ilerdensis Concilii decreta, c. 57 n. 4. Quarundam hac in re dispensationum exempla, sed partim rara, partim necessaria, partim justa, c. 58 n. 8. ad n. 14. Erant tum quædam peccata minùs gravia, quæ in Clericis non depositione, sed alicujus temporis suspensione plectebantur, II. l. 1 c. 59. nu. 2. 8. 13. Qui nonnullorum illorum conscii peccatorum canonicorum, pœnitentiam obibant, nullam contrahebant irregularitatem, c. 57. n. 3. 6. Etsi verò Clericis ob peccata sua depositis, nulla spes erat reditûs in functiones suas, Gregorius tamen Presbyteris pœnitentia strenuè functis concedebat, non ut pristinas quidem obirent, sed tamen ut Monasteria regerent, Abbatesve crearentur, c. 59 n. 5.

Sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus.

Ea sub illo Imperio perrexit vigere disciplina, quæ peccatorum pœnitentiæ publicæ obnoxiorum reos vetabat tum ad Clerum admitti, tum in Clero tolerari, tum ad Clerum revocari post quamcumque pœnitentiam, sive occulta illa fuissent sive publica, II. l. 1 c. 60 n. 1. 2. 4. 7. 9 Sed quòd tunc mortalia ferè omnia pœnitentiæ publicæ subjecta essent, res difficilior evaserat: cœpereque in primis Hincmarus & Rabanus irregularitatem illam solis peccatis publicis affricare, excepto homicidio, quod licèt occultum ab ea non fuit exemptum, c. 60 n 5. 6 Alii tamen adhuc communiter perrexere priorem illam retinere disciplinam, qua in irregularitatum negotio non habebatur ratio, publicumne fuisset peccatum an occultum: fuitque isthæc communior usque ad sæculi decimi exitum, num. 7. 10. 11 & 12 §. *Quanquam*. Jubetur adhuc in Triburiensi an. 895. Concilio deponi seu presbyter seu Diaconus, qui vim vi repellendo occideret, num. 11.

Post annum millesimum.

Nonnulla adhuc illius ætatis initio vestigia pristinæ severitatis, reos capitalium criminum à Clericatu arcentis, II. l. 1 c. 61 nu. 1. Occasione tamen incredibilis illius incontinentium ac simoniacorum Clericorum multitudinis totum tunc Occidentem fœdantis, remissum tandem est de antiqua severitate, & id per gradus, *ibid.* & num. 2 Primò enim sub Clemente II. Nicolao II & Alexandro II. restituti sunt post actam pœnitentiam gradibus suis Clerici tum incontinentes tum etiam simoniaci, non ex eo quidem simoniacorum genere qui pretio sibi paravissent ordines, sed ex iis, qui ab Episcopis simoniacis ordinati fuerant; ita ut tamen rursus ejiciendi essent, si rursus similia peccarent, II. l. 1 c. 61 nu. 2. 3. Secundò non ita multò pòst restituti sunt etiam ordinibus suis in Concilio Romano, sed ob summam Ecclesiæ necessitatem, nec nisi post longam pœnitentiam, qui post priorem pœnitentiam sua repetierant flagitia: nec verò seu istis seu prioribus illis ad superiores ordines accessus patebat, num. 4. 6. 7 Tertiò Clericis concessum est, & jam antea fuerat ab aliquibus Episcopis concessum, ut etiam ad ulteriores promoveri possent ordines, acta tamen priùs pœnitentia, & modò ne publica fuissent peccata, II. l. 1 c. 61 n. 8. ad n. 14 Quanquam & id iis consilii dabatur, ne facta sibi illa ad ulteriores ordines assurgendi potestate uterentur, n 13 14 Quin & id adhuc consilii illis insusurrabatur & maximè inculcabatur, ut Monasticam amplecterentur vitam, & labores ejus pœnitentiæ ergo ad vitæ usque finem subirent, num. 13. & 15. §. *Non referam*. Quartò tandem de illa quoque remissum est disciplina, quæ ante peractam prorsus aut ex parte saltem actam pœnitentiam adeo districtè exigebat, n. 13. 14. 15 Episcopi semper effusiores fuere in dandis superioribus illis dispensationibus quàm Romani ipsi Pontifices, sive hanc dispensandi potestatem à Romano Pontifice accepissent, sive eam nondum ipse sibi reservasset, nu. 7. 9. 11. 12. Fueruntque illę adeo pervagatæ, ut tandem in jus commune tradictæ sint, n. 7. Nihilominus tum publicæ ipsi cujuscunque peccati pœnitentię, tum homicidio ipsi licèt etiam occulto alligata semper mansit irregularitas: adeò ut, nec qui illam obierat, neç qui istud admiserat, posset aut ad Clericatum promoveri, aut in Clericatu manere, aut ad eum revocari, II. l 1 c. 61 n. 6. 7. 9. 10. 11. 12. Quarundam tamen hac etiam in re dispensationum exempla, n. 14. §. *Publicam*. In Oriente etiamnum iis omnibus, licèt occultis, hæret irrerularitas peccatis, quibus olim publica pœnitentia indicebatur, II. l. 1 c. 60 n. 12 §. *Quanquam*.

Irregularitas Hæreticorum & Schismaticorum.

Per prima quinque sæcula.

Vetuit Eliberina Synodus venientes ab hæresi vel promoveri ad Clerum, vel in Clero remanere: iisque fuit deinceps usus Ecclesię, II. l. 1 c 64. n. 4. 5. Facilè tamen cum iis dispensabatur, qui vel prę simplicitate sibi passi fuerant illudi, vel ab ea in quam impegerant hæresi, pedem statim retulerant Multa horum exempla, n. 9 10. Alia item in primis Nestorii, Eutychętis & Pelagii sectatoribus, n. 12. Etsi cum aliis difficilius dispensabatur, dispensavit tamen primò Miltiades Papa cum donatistis, eos, exauthorato uno Donato, recipiens cum ordinibus quos extra ecclesiâ fuscepe-

pe-

perant, II. l. 1 c. 62 n. 2 Cum Novatianis postea Concilium Nicænum, num. 3 Imò & cum Paulianistis, eos jubens rebaptizari quidem, sed & iis illos permittens ordinibus iterum initiari, quos apud suos habuissent, si haud iis erant indigni, *ibid.* Cùm Donatistarum infantibus dispensari petierunt Episcopi Africani à Siricio Papa & Episcopo Mediolanensi, n 8 Idem postea super Donatistarum Clericis ad Ecclesiam redire volentibus petierunt ab Anastasio PP. & Episcopis Italiæ, num 2. 6 Vulnus id erat disciplinæ, sed ipso ejus fructu compensabatur, num. 1. 2 Ad Diaconatum & suprà vetabat Concilium III. Carthaginense promoveri quemquam antequam omnes domus suæ Christianos Catholicos fecisset, n. 24.

Sexto 7 & 8 sæculis.

Dispensatio cum Schismaticis, II. l 1 c. 63 n 1 Cum Nestorianis & Eutychianis, n. 2. 3 Cùm Arianis tunc primum, n. 3. 4. 5. 6 Cùm Monothelitis, n. 9 Quare facilius super hæresi quàm super aliis peccatis dispensabatur ab Ecclesia, c. 62 n. 1

Sub Imperio Caroli Magni & ejus familiæ.

Dispensatio cum Iconoclastis, II. l. 1 c. 63 n. 9 c. 64 n. 1 Græci etsi habent irregulares eos, qui ab habita semel recta fide in hæresim labuntur: quos tamen ex avita hæresi venientes in Ecclesiam recipiunt eorum baptisma repetendo, aut Chrismate eos inungendo, illos patiuntur ordinari; si jam verò apud suos ordinati fuerant, eosdem iterato donant ordinibus, quasi antea invalidis & nullis, c. 64 n. 2 Complura ab iis rebaptizantur hæreticorum genera, ac proinde nullam iis magis quàm Paganis ipsis recens baptismo lustratis illigant irregularitatem, n. 2.

Post annum millesimum.

Dispensatio cum Clericis ab hæresi redeuntibus, item & cum Schismaticis, II. l. 1 cap. 65 num. 1. 5 Declaravit Innocentius IV. eos quorum mater vel pater avusque in hæresi mortui fuerunt, irregulares fore ad Beneficia: id quod Rota ann. 1598. declaravit de iis etiam intelligendum Beneficiis, quæ ante lapsum patris matrisque impetrassent, num 7 9 Etsi Canonistæ aliqui eos putent irregulares esse ad ordines, quorum pater vel mater in hæresi decesserint, licèt eorum hæresi nunquam fuerint afflati; illaque eorum sententia antiquiori disciplinæ Ecclesiæ sit magis consentanea: probabilior tamen est opposita sententia, Gallicæque ac Germanicæ disciplinæ hodiernæ magis est consentanea, c. 62 n. 24 & c. 65 num. 7

Irregularitas Bigamorum.

De ea, II. l. 1 c. 78. 80. 81. 83 Vide hìc sup. tit. *Bigami.*

Irregularitas Clinicorum.

De ea, II. l. 1 c. 86 v. hìc sup. tit. *Clinici.*

Irregularitas Energumenorum.

De ea, II. l. 1 c. 79. 82 Vide hìc suprà tit. *Energumeni.*

Irregularitas Eunuchorum.

De ea, II. l. 1 c. 79. 82. 83 Vide hìc suprà tit. *Eunuchi.*

Irregularitas homicidii.

De ea, II. l. 1 c. 68. 70. 75 Vide hìc suprà tit. *Homicidium.* Unde illæ jam Clericorum obtestationes, cùm Judici reos deferunt aut tradunt? II. l. 3 c. 99 num. 3

Irregularitas ex ignorantia.

De ea, II. l. 3 c. 88. 89. 90. 91 Vide hìc tit. *Clerici. §. Clericorum scientia.*

Irregularitas Iudicum, Curialium, Militum, Servorum.

De ea, II. l. 1 c. 66 67 68. 69. 70. 71. 73. 74. 75. 76 Vide hìc singulos hujusmodi titulos.

Irregularitas Mutilorum.

De ea, II. l. 1 c. 78. 82. 83 Vide hìc infrà tit. *Mutilare.*

Irregularitas Natalium.

De ea, II. l. 1 c. 80. 81. 84 Vide hic sup. tit. *Illegitimi.*

Irregularitas Neophytorum.

De ea, II. l. 1 c. 62. 85. 86. 87 Vide hìc infr. tit. *Neophyti.*

Irregularitas obnoxiorum rationibus reddendis.

De ea, II. l. 1 c. 73. 74 Vide hìc sup. tit. *Curiales*, & inf. tit. *Rationes reddendæ.*

Irregularitas Simoniacorum.

De ea, II. l. 1 c. 65 Vide hìc inf. tit. *Simonia.*

Italia.

Nullam aliam olim habebat Italia Metropolim, quàm Romanam ipsam. Institutæ postmodum fuere Mediolanensis, Ravennas, Siracusana & Calaritana. Et quidem Mediolanensis primùm, deinde Ravennas; nonnisi vero tempore Gregorii & ab ipso Gregorio Siracusana & Calaritana, II. l. 3 cap. 40 num. 8. 9 Ingens illa, quæ nunc in Neapolitano Regno est, Metropoleon & Episcoporum multitudo, profecta magnam partem est ex Græcorum æmulatione, civitates illas sibi strictiùs addicere volentium, I. l. 1 c. 43 num. 12

Iudei.

Judæos Regno suo pellit Dagobertus I. Episcoporum hortatu, II. l. 3 c. 37 n. 7 §. *Vocabantur.*

Iudices.

Arcentur Judices Ordinibus, si capitali sententia damnarunt quempiam, II. l. 1 c. 66 n. 10. 11 c. 69 n. 1 Judices nec oblata debent munera accipere, III. l. 1 c. 71 n. 1 Esculenta solùm iis & poculenta, & minimi quidem pretii permisit S. Ludovici Constitutio, c. 75 n. 4 §. *Anno.* Quanta esset Hispanorum olim Episcoporum authoritas in Judices, suo nempe ut fungerentur isti officio, nec gravarent quemquam, II. l. 3 c. 89 n. 1. 2 & 3 Episcopos volebat Justinianus esse excubitores ac censores Judicum, c. 97 n. 1 Ita quoque Clotarius primus, n. 9 Quam Concilia noluerint Judices Ecclesiasticos quidquam accipere, III. l. 1 c. 75 n. 3 & 11

Iudicia Ecclesiastica.

Causæ Ecclesiasticæ ad tempora usque Concilii Nicæni in uniuscujusque Provinciæ suæ Concilio omnes aut pleræque definitæ fuerant. Idque moris deinceps servari jussit idem Concilium. At quòd eæ essent aliquando, quæ non possent ita finiri: eaque propter Imperatorem adirent aliqui, duplici cautione usæ sunt Synodi Antiochena & Sardicensis, nec Ecclesiasticam Regia vel invaderet vel labefactaret auctoritas: Antiochena quidem edicens, ut Metropolitanus Provinciæ, in cujus Concilio à suis Episcopis finiri causa non potuerat, vicinarum Provinciarum episcopos invitaret, qui cum iisdem eam denuo disceptarent; pœnam depositionis iis postmodum intentas Clericis, qui ad opem confugerent Imperatoris: Sardicensis verò patuens, ut qui se Concilii provincialis judicio gravatos sentirent, aliud à Romano Pontifice judicium exposcerent: id quod jam olim à Cæciliano Carthaginensi primate & Athanasio Archiepiscopos Alexandrino factum fuerat, I. l. 1 c. 3 n 8 & 9 Consultius nihil statui potuit, quam quod à Synodo Sardicensi statutum est de causis ad Romanum Pontificem referendis, dum non possent in Provinciis finiri: nec verò sperari poterat eas aliter plerumque finiendas, c 7 n. 1 & 2

Concilium Nicænum duo voluit quotannis in provinciis singulis haberi Concilia: ut si seu Clerici seu Laici se fuisse injuria damnatos ab Episcopo suo quererentur, posset de eorum causa denuo cognosci, II. l. 1 c. 15 n. 17. 18 At donec plurium illorum Episcoporum cogeretur Concilium, voluit Sardicensis Synodus à seu Clerico seu presbytero damnato obtemperari interea judicio sui Episcopi, n. 9 Voluerunt & Africani Episcopi, c. 17 n 1 Sed quòd injuriæ locus esse videretur Concilio II. Carthaginensi, si penes unum Episcopum esset Clericorum suorum judicium: statuit non modò posse presbyterum ab Episcopo suo damnatum vicinos adire Episcopos, ut ab ipsis iterum judicetur; sed & decrevit, ut & antea Concilium I. Carthaginense, Diaconi etiam in prima instantia judicium nonnisi à tribus Episcopis, presbyteri verò nonnisi à sex Episcopis, & tandem Episcopi nonnisi à duodecim Episcopis agitari debere, II. l 1 c. 15 n. 9. 10 c. 17 n 7. 9 De cæteris quidem Clericis nihil edicit: sed Synodus III. Carthaginensis statuit posse eorum causam ab ipsorum Episcopo etiam solo cognosci & finiri, non tamen sine Cleri sui consilio, II. l 1 c. 15 n. 11 c 17 n. 9 At sive isti inferiores Clerici ab Episcopo suo damnati fuissent, sive superiores illi alii eo quo dictum est modo judicati fuissent ac damnati: sanxit Concilium IV. Carthaginense posse adhuc eos, seu ad Primates Provinciarum suarum, seu ad Africana ipsa Concilia provocare: tantùm ne ad Transmarina appellarent, II. l. 1 c. 5 n. 13. 14 Qui tamen interfuerat his duobus ultimis Carthaginensibus Conciliis Augustinus, depositi solus Xantippum presbyterum, negavitque se judicium ejus commissurum quinque aliis secum Episcopis: contestatus item est se in proposito istic perituram de expungendis è Clericorum suorum tabula, si qui è Seminario suo præter ejusdem Seminarii legem quidquam possiderent privatim, etiamsi isti mille contra eum interpellarent Concilia. Sed ea in re mirandus magis Augustinus quàm imitandus, II. l. 1 c. 15 n. 18. 19 Celebris causa Apiarii presbyteri Africani in omnibus Africæ Tribunalibus damnati, & ad Romanum Pontificem appellantis, n. 17 Concilium II. Hispalense jam dictas Africæ leges innovat „ut presbyteri Diaconique suo non excutiantur gradu, nisi in Episcoporum cœtu & judicio, II. l. 1 c 16 n. 12 Id quod & Concilium IV. Toletanum supponit Concilium tamen XI. Toletanum liberam Episcopo facit potestatem vel illa utendi disciplina, vel alia illa etiam apud Africanos antiquiori, causas Presbyteri vel Diaconi cum suo Clero disceptandi, n. 14

Concilium III. Aurelianense Clericis ab Episcopo suo damnatis potestatem facit ad Concilium Provinciale provocandi, II. l 1 c. 16 n. 9 Et in Galliis sub Imperio Caroli Magni erat disciplina, ut si quis à Metropolitano non posset corrigi, tum cum ejus litteris ab accusatoribus & accusato Rex adiretur, c. 43 n. 2 De Diacono nonnisi à tribus Episcopis deponendo, de presbytero item nonnisi à sex Episcopis, & de episcopo nonnisi à duodecim Africanum Canonem Triburiense Concilium confirmavit, II. l. 1 c 17 n 9 At statutum est postea, ut in seu Diaconi seu presbyteri causa possent vel ad Episcopum loci ab adscitis Episcopis alius delegari Vicarii loco ipsorum, vel ab Episcopo loci assumi Abbates aliique Prælati Diœceseos suæ loco Episcoporum adsciscendorum, c. 18. n. 7

In judiciis difficilioribus ablegabantur rei antiquitus, etiam ab Episcopis, ad sepulchrum S. Felicis Martyris, ut ibi se jurejurando purgarent, II. l. 1 c. 15 num. 19 Aliquando etiam Clericorum suorum causas intricatiores ad Romanum Pontificem referebant, c. 17 num. 7

Iulianus Apostata.

Se adhuc juvenem curat cum fratre suo Gallo Clericum ordinari, II. l. 1 c. 33 n. 15 c. 27 n. 1.

Iurisdictio Episcoporum.

Jurisdictio quam tantopere & tamdiu exercuit Ecclesia in causis, unde nata, & qui extincta, II. l. 3 c. 76 n. 5. 6 Quanta cum authoritate, assiduitate, pietate litibus seu Clericorum, seu Laicorum, quin & infidelium, vacarent Episcopi prioribus quinque sæculis Ecclesiæ, II. l. 3 c. 101 toto, & c. 102 n. 5. 6 Nulla tamen ad hæc adigebantur necessitate, c. 101 n. 11. 12 c. 102 n. 3 & 4 Sanxerat Constantinus à quoquam posse adiri episcopos loco Judicum sæcularium, eandemque esse sententiæ ipsorum ac sui ipsius authoritatem. Nec dissimilia Arcadius & Honorius sanxere, c. 102 nu. 2. 16 Clericum qui non Episcopum, sed Judicem adiret, etiamsi causa vinceret, voluit Concilium III. Carthaginense aut loco suo excidere, aut eo quod in eo judicio fuerat adeptus, c. 102. n. 15 Porro in judiciis suis non rarò verbera reis irrogabant illorum temporum Episcopi, nonnunquam etiam exilium & bonorum privationem, n. 19 & 20

De eadem jurisdictione ab anno 500. ad an. 800.

Arctavit Justinianus Episcoporum jurisdictionem, etsi longè adhuc minùs quàm posteriores alii Imperatores, II. l. 3 c. 103 n. 8 Causas Laicorum seu cum Monachis, seu cùm Clericis, jussit ab Episcopo dirimi, non à Judice sæculari: causæ verò Laicorum cum Laicis ab eo permittuntur Judici sæculari; sed ita ut tamen si suspectus sit judex Laicus, possit iste Episcopum cum eo judicem implorare; aut si judex quempiam in suo judicio læserit, possit iste ad Episcopum recurrere, qui de judice ipso cognoscat, nu. 2. 3. 4. 5 Confirmavit & eam Arcadii & Honorii legem, qua possent Partes communi consensu Episcopum adire, à cujus jam sententia non magis quàm à Præfecti Prætorii possent provocare, n. 13 Item & illam Valentiniani & Valentis, qua inspectioni mercatorum & pretii mercium præficiebantur Episcopi, *ibid.* Quanta tum esset Patriarcharum Alexandrinorum jurisdictio, n 10 Eadem ætate in Italia personales Clericorum causæ judicio Episcopali reservabantur, reales verò quæ illis intentabantur à Laicis, disceptabantur apud sæculares Judices, II l. 3 c. 104 n. 3. 7 In Gallia eodem pariter ævo vetabatur Clericus clericum alibi trahere quam ad Episcopum, c. 105 nu. 6 Imò vel Laicum ad Laici judicium inconsulto Episcopo trahere, c. 105 num. 1 §. *In Concilio Aga-*

shenſi. Vetabatur item & Laicus Clericum inconſulto Epiſcopo ad Judicis ſæcularis tribunal trahere *ibid. §.* ſequenti. Non poterat Judex laicus de Clerici crimine niſi accerſito in judicium Epiſcopo cognoſcere: nec item alia quàm canonica poterat in iſtum pœna decerni, II. l. 3 c. 105. n. 4. Si Judex abſente Rege iniquam proferebat de quovis ſententiam, poterat in eum Epiſcopus animadvertere, nu. 11. §. *Huic*. In Hiſpania eodem ævo Epiſcopi erant ſimiliter Judicum excubitores, ac iniquas eorum ſententias poterant reſcindere, c. 105 n. 5. Patebat ibidem Epiſcopi juriſdictio in quaſcumque perſonas, n. 1. 2. & 4. Pœnæ quas ſive in Hiſpania, ſive in Italia, ſive in Gallia per eandem ætatem irrogabant Epiſcopi, erant exilium, carceres, in Monaſteria intruſio, flagellatio, mulierum decalvatio, c. 106. nu. 7. 8. 9. 10. Per eandem item ætatem, ſive in Oriente, ſive in Occidente non poterant Epiſcoporum crimina niſi ab Epiſcopis cognoſci, II l. 3 c. 103. n. 6. c 105 n. 7. c. 106 n. 1. c. 108. n. 3 c 109. n. 2. 3. 4. *& ſeqq.*

De eadem juriſdict. ſub Imperio Caroli Magni & ejus proſapiæ.

Renovavit Carolus Magnus per omnem ditionem ſuam ideſt, per omnem ferè Occidentem Conſtantini & poſtea Theodoſii legem, ut poſſent quivis ſeu litis initio ſeu in ejus decurſu cauſas civiles ſuas Epiſcopo committere, II. l. 3 c. 107 n. 1. 2. 3. 6. Si inter ſe litigabant Clerici aut inter ſe Monachi, aut iſti cum illis, quacunque de re, non poterant niſi coram Epiſcopo, c. 108 nu. 1. 10. Si Clerici cum Laicis, ſeu civilis cauſa eſſet ſeu criminalis, non poterant illi iſtos niſi coram Epiſcopo convenire: non poterant item iſti illos in cauſa criminali niſi coram eodem convenire: poterant verò ſi luberet dum cauſa erat civilis, Clericos convenire coram ſæculari Judice, non tamen niſi petito conſenſu Epiſcopi, qui tum non poterat eum denegare, c. 108. n. 1. 4. Sed tandem ad illas Clericorum cum laicis cauſas excogitatus eſt conventus quidam Judicum mixtus: ſcilicet ubi ſedebat quidem cognitor epiſcopus, ſed laicis tamen jureconſultiſſimis & à Rege delectis cinctus, & quidem non in publico judicii loco, ſed in privato, n. 8. Quæ Orientis diſciplina fuerit tota illa Carolinæ proſapiæ ætate, c. 107 n. 14. c. 108. n. 11 c. 109 n. 1. 8. 9.

De juriſdictione Epiſcopali in cauſis civilibus Laicorum poſt annum 1000.

Exempla iſtius juriſdictionis, & variæ ejus vices toto illo tempore uſque ad Franciſci I. tempora, II. l. 3. c. 110 num. 3. ad nu. 10. Videtur ſub eodem Franciſco funditus excidiſſe, num. 9. Qui id ſenſim factum eſt, n. 10. Quàm non debeant Epiſcopi de illo juriſdictionis ſuæ diſpendio dolere, num. 12. Patebat illa juriſdictio in Gallia latius quàm in Regnis aliis, num. 6. Quantum in Hungaria, n 11.

De eadem in cauſis Clericorum poſt annum 1000.

Toto ſæculo 11 & 12. cavent Concilia ſeu Provincialia ſeu Generalia, ne Clerici ſeu à Clericis ſeu etiam à laicis conveniri poſſint, niſi ad Eccleſiæ forum, ſive civiles ſive criminales eæ & perſonales ſint cauſæ, II. l. 3 c 112. num. 4 5. 8. Toto item ſæculo 13. niſi quod quædam Galliæ Concilia, Burdigalenſe ſcilicet an 1255. & Cajocenſe an. 1300. Clericis in quibuſdam caſibus poteſtatem fac unt adeundi Judicis ſæcularis, annuente tamen Epiſcopo, n. 7. Toto item adhuc 14. & 15. ſæculo, n. 9. 10. Cœpit iſthæc Epiſcoporum in Clericos juriſdictio labefactari in Gallia ſub Franciſco I. an. 1539. & amplius adhuc ſub Carolo IX. an. 1566. II. l 3 c. 112. n. 12. Conatus poſteriorum Galliæ Conciliorum ad illam reparandam, num 14. Eadem olim viguerat in Anglia juriſdictio Epiſcoporum in Clericos, eamque dum tutatus eſt Thomas Cantuarienſis Epiſcopus, Henrici II. Regis iram promeruit, c. 112. num. 5. §. *In Concilio*. & c. 113. n. 1 2. c. 114. num. 1. Quin & eandem poſtea reſtituit idem ipſe Henricus, c. 112. n. 4. §. *Cùm*. Eidem juriſdictioni perrexerunt favere etiam uſque ad an. 1463. Reges & Concilia Angliæ, c. 212 n. 8. §. *Anno* 1190. & c. 213 n. 3. ac c. 214. n. 6. Germaniam verò quod attinet, qui tantopere juriſdictionem Eccleſiæ in Clericos infectatus eſt Fridericus II. Imperator, quique eo, inter alia, nomine damnatus eſt in Concilio I. Lugdunenſi, eam ipſe prius ſtabilierat, II. l. 3. c. 112. n. 8. & 10. Ipſamque ſtabilivere pariter poſt Federici II. Imperium Concilia Germaniæ; adeo ut Moguntinum an. 1549. Concilium anathemate plectat Judicem ſæcularem, qui cauſam vel Clerici vel Eccleſiaſticam quamlibet cognoſcat, c. 113 n. 4. Viguit ſimiliter in Hiſpania eadem juriſdictio, eamque adhuc Alfonſus Arragoniæ Rex an. 1429. diplomatibus ſuis confirmavit, n. 5. Nullibi verò illa ſe Magis exeruit unquam aut ſe hodieque magis exerit quàm in Italia; quanquam certis eam quoad clericorum genus concilium Trident. circumſcripſit limitibus, II. l. 3 c 113 n. 6. 7. & 8. Quibus vel cauſis vel gradibus imminuta aut extincta fuit Eccleſiæ juriſdictio? c 114 n. 1 2. & 3. Ut pro illa certatum eſt à Præſulibus ſanctitate & eruditione ſpectatiſſimis, c. 114. n. 4. 6 7. Ut tamen & ab Epiſcopis ſanctè potuit dimitti, nu. 8. Sacri Eccleſiæ fori ſeu juriſdictionis pœnæ erant mulctæ, proſcriptiones bonorum, ſervitus, exilium, carcer, etiam aliquando perpetuus, aliquando item emendæ pecuniariæ, c. 114 n. 9. 11. 22.

Exempla juriſdictionis Epiſcopalis collatæ Capitulis ab Epiſcopis, III. l. 2 c. 23 n. 7.

Ivo Carnotenſis Epiſc.

Ivo in carcerem à Vicecomite conjectus populum ſuum abſterruit ab eo quod iniverat conſilio, eum armata manu extrahendi, II. l. 3 c. 75 nu. 4. Qua magnanimitate & conſtantia per decem annos iram Philippi Regis ſuſtinuit, II. l. 3 c 63 n. 5.

Ius Civile.

Variæ ejus viciſſitudines: ut in Clericis modò approbatum ejus ſtudium, modo improbatum: modò Clericis permiſſum, Monachis negatum; modò Univerſitatibus inhibitum, modò cum laude commendatum; modò ab ipſis etiam Regnis eliminatum. Et quare II. l. 1 c. 91 n 14. 15 Ejus Profeſſores olim omnes in Univerſitate Pariſienſi Clericalem vitam profitebantur ac continentiam, nec niſi an. 1552. ab illa ſoluti ſunt lege, n. 16. Juris Civilis Gradibus æquè ei Canonici venitur ad Beneficia, n. 16.

Iuſtinianus.

Ex Imperatoribus primus cœpit exigere aliquid pecuniæ ad electionem Papæ confirmandam: atque ita cum Patriarchalibus aliis Sedibus eum egiſſe veriſimile eſt, III. l. 1 c. 56 n. 8. 12.

L

Labor manuum Vid. *Opus manuum.*

Laborantes.

Laborantes qui & Foſſarii dicebantur, ii erant qui vacabant humandis fidelium corporibus. Eos Epiphanius & Hieronymus habent inter Clericos, I. l. 2 c. 103. n. 16. De his adhuc, tit. *Ordines.*

Laici.

Laici toto genere à Clero Hierarchiave Eccleſiaſtica diſtincti, I. l. 1. totis tribus c. 51. 52. 53.

S. Lanfrancus.

Levitus creatur Archiepiſcopus Cantuarienſis, II. l. 2 c. 34 n. 1 Quantum ab Angliæ Rege ſuſpiceretur, Abſente Rege Regnum adminiſtrabat, III. l. 3 c. 24 n. 4.

Laura, v. tit. *Anachoretæ.*

Laureacenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

S. Laurentius Iuſtinianus.

Laurentii Juſtiniani Venetiarum Epiſcopi humilitas, quæ ejus è contra dignitati augendæ inſervit, I. l. 1 c. 23 n. 2. Ejus paupertas, III. l. 3 c. 41. n 11.

Lector, v. adhuc tit. *Ordines.*

A primis erat Eccleſiæ Græcæ temporibus, I. l. 2 c. 30 nu. 2. Item & Latinæ, n. 8. 9. Ejus ordinationem Concilium IV. Carthaginenſe deſcribit, n. 9. Inter quatuor Minores noſtros erat nobiliſſimus, n. 11. & 13. Sacros Codices habebat apud ſe depoſitos, n 11. Evangelium in Africa legebat, n. 6. Quid à Lectoribus Iſidorus Hiſpalenſis exigat, I. l. 2 c. 31 n. 4. Damnat Trullana Synodus uſum in Armenorum Eccleſias invectum, ſcilicet ut laici, hominesve ab Epiſcopo nunquam detonſi Lectorum vices in Eccleſia implerent, c. 32 num 4 Uſus alius poſtea irrepſit in Eccleſiam CP. ut pueri veſtibus quidem nigris induti, ſed à parentibus ſolum tonſi non ab Epiſcopo, Lectores tamen eſſent in Eccleſia, num 3. Damnavit hunc uſum Synodus VII. generalis, vetuitque alios in Eccleſia legere, quàm creatos ab Epiſcopo Lectores, ſeu ab eo attonſos, c. 32. n. 1. & 4. Firmavit tamen iſta Synodus antiquam conſuetudinem, ut poſſent etiam à Chorepiſcopis creari, n. 1. Item & Abbatibus, ſi modò eſſent Presbyteri, fuiſſentque ab Epiſcopo in Abbates inaugurati, poteſtatem fecit Lectores Monaſteriis ſuis ex ſuis Monachis impoſitione manuum ordinandi; ut proinde Monaſtica Tonſura non ſufficeret, n. 1 & 2. Suffecerat tamen primis ſæculis Tonſura Monachalis, ut poſſent in ſuorum Monaſteriorum Eccleſiis Scripturas legere è ſuggeſtu, c. 32. nu. 4. Quàm hæc VII Synodus poteſtatem fecerat Abbatibus Presbyteris & ab Epiſcopo inauguratis Lectores ſibi è Monachis ſuis ordinandi: eandem cum iiſdem conditionalibus Innocentius III. ratam habuit & confirmavit in Abbatibus Latinis, I. l. 2. c. 42. n. 2. Fiebat Lector apud Græcos impoſitione manuum: At non alia erat illa manuum impoſitio quàm ipſa capitis eorum per modum crucis attonſio, quæ utique ſine manus capiti appoſitione fieri nequit, c. 31 n. 3. Lectorum ordo multo frequentius quàm tres alii minores conferebatur, quòd tenelli adhuc pueri qui Eccleſiaſticam militiam amplexabantur ab unguiculis, poſſent eo facilimè defungi, c. 32 n. 8.

Legati, *Legationes*, v. tit. *Apocriſarii*, & tit. *Delegatio Sedis Apoſtolicæ.*

De Cruce Legatis Apoſtolicis prægeſtanda, v. tit. *Crux Archiepiſcoporum*, in vocabulo *Crux*.

Legationem Apoſtolicam Imperatrix Pulcheria ſuſtinuit & obiit, I. l. 2 c. 108. n. 5. Complura tum genera, tum exempla Legationum Epiſcopis aliiſve per prima quinque Eccleſiæ ſæcula quaquaverſum à Romanis Pontificibus Liberio, Zoſimo, Leone, Gelaſio commiſſarum, I. l. 2 c. 117. n. 1. 2. 3. 4. 6. 8. 10. 13. Unam ex his à Zoſimo in Mauritaniam ſuſcepit & executus eſt Auguſtinus, n. 2. Talem à Damaſo in Orientem decerni Baſilius optavit, n. 9 Hanc jam in Romano Pontifice authoritatem Sardicenſe Concilium agnoverat, nu. 10. De his Delegationibus injuria conqueruntur apud Cæleſtinum Africani, I. l. 2 c. 117. num. 14. & c. 118. n. 11. Quando non extraordinaria & plena, ſed ordinaria & arctata erat Delegatio, qui eam obibat, non in primo, ſed in ſecundo, aut etiam aliquantò inferiori loco ſedebat in Conciliis, c. 117. n. 8. 12. Aliquando ad ea etiam legabatur Epiſcopus, quæ ipſius alioqui erant, nec ejus ſuperabant poteſtatem; tumque fiebat ei authoritatis accumulatio, n. 1.

Varia Legationum in omnes Orbis partes à Clodovæi temporibus exempla, I. l. 2 c. 118. Hæ ut proſperè cederent, curabat Gregorius, ut tum à Regibus, tum ab Epiſcopis eas ipſe rogaretur decernendas, c. 118. n. 1. 2. 3. 4. Ita factitabatur ab aliis Pontificibus Romanis, vixque ullus ab iis mittebatur Legatus, niſi vel prævios precibus, vel prævio conſenſu Principum & Epiſcop. n. 6. 8. 9. 16. Epiſcopus Arelatenſis erat inſtar perpetui & ordinarii in Galliis Legati, n. 5. 6. Inter varias Romanorum Pontificum ad Generalia Concilia Legationes, nulla ſplendidior iiſque Pontificibus honorificentior, quàm quæ ab iis ad VI. Concilium Generale decreta fuit, n. 15.

Poſt annum Chriſti milleſimum longè frequentiores adhuc fuere Legationes Romanorum Pontificum, eò quòd ſimonia & incontinentia per totum ferè Clerum Occidentis graſſaretur, I. l. 2 c. 119 n. 1. Et quòd tum temporis jam cepiſſent Romani Pontifices dare mandata & Reſervationes Beneficiorum Eccleſiaſtici Patronatus. Eodem jure uſi ſunt Legati; adeo ut etiam nondum vacantia reſervarent ſibi Beneficia, II. l. 1 c. 42 n 2. 5. & 7. Idque jam in jus commune tranſierat Innocentii III. tempore, n. 7. Solis porro Legatis à latere jus illud convenit Beneficia conferendi, n. 3. Et quidem ea ſolùm, quę ſunt eccleſiaſtici Patronatus, n. 4. Querelæ S Bernardi, Anglorum & Germanorum adverſus Legatos, II. l. 2 c. 52 n. 1. 2. 5. Aliæ adhuc Bernardi querelæ, III. l. 1 c. 75 n. 9. Laudes è contra ab eo Legatis aliis impenſę, n 8. Legatorum quorundā avaritia, violentia, cupido, quarum adhuc exempla nonnulla referuntur, & quæ in Anglia preſertim ſeſe exeruere, præſtiterunt, ut tandem Anglorum Reges id obtinuerint privilegii, ut nullus iis deinceps Legatus niſi ipſo Rege petente mitteretur, I. l. 2 c. 119 n. 2. 3. 4. Tranſiit poſtmodū id privilegii & ad alios Reges, n. 5. 6. 7 Eò utitur Gallia, ubi & præterea, quod jam antea ſolebant Hiſpani, facultates Legatorum & Nuntiorum à Magiſtratu ipſo examinantur: id quod te-

pori-

poribus Ludovici XI. cœptum eſt, n. 6. 7. 8. Aliæ ſuper Legatis cautiones Galliæ, I. l. 1 cap. 52. numer. 6. Nonnullis Regibus credita eſt Apoſtolicæ Sedis Legatio, I. l. 2 c. 119 num. 5 Honores qui Legatis à pluribus Regibus habiti ſunt, n. 9 Perſtringuntur quæ ſunt jure novo facultates Legatorum: ſunt autem earum pleræque jam obſoletæ, n. 10. Origo Legationum ordinariorum, II. l. 3 c. 39 n. 10 Legationes obedientiæ, ſeu quibus fidem ac obedientiam ſuam Romano Pontifici novo profitentur, ſæculo undecimo videntur inductæ, *ibid* §. *Quod*. Legatio Avenionenſis cœpta quando Romani Pontifices qui Avenione ſederunt, cœpere Romam regredi, proindeque ſub Gregorio XI. Videlicet eorum erat Avenionenſis & Venaiſſinus Comitatus, eumque à Joanna Regina emerant, II. l. 1 c. 52 n. 8.

Legationum genus aliud.

Legationes obiri poſſunt item ab Epiſcopis pro privatarum ſuarum Eccleſiarum vel vicinarum neceſſitatibus, pro privatorum etiam quandoque hominum ærumnis, pro univerſalis Eccleſiæ utilitatibus, pro Imperio, &c. Plurima exempla ſuſceptarum hujuſmodi Legationum à ſanctiſſimis Epiſcopis per prima quinque Eccleſiæ ſæcula. II. l. 3 c. 36 Obſervationes in illas Legationes, eod. c. 36 n. 12 & 13 Alia item exempla ſeu Epiſcoporum, ſeu etiam Romanorum Pontificum Legationes ſuſcipientium pro eccleſiæ utilitatibus, & pro rebus etiam quandoque temporalibus, c. 37 n. 14 15. De iiſdem ſub Imperio Caroli Magni, c. 38 n. 10 §. *Quanquam*, & n. 11 De iiſdem rurſus ab anno 1000. c. 39 n. 8. 9. 10

Liberatus.

Exponitur Liberati locus de epiſcopi Alexandrini vel creatione vel inſtallatione, I. l. 1 c. 53 n. 6. 7

Liberti.

De Libertis eccleſiæ, III. l. 2 c. 25 n. 10 c. 41 n. 3. 5

Lingua.

Slavis nuper converſis Joannes VIII. conceſſit, ut Officia & Miſſam lingua ſua celebrarent, modò Evangelium Latina antè quàm illa legeretur lingua, I. l. 2 c. 82 n. 1. Cur non id paſſim eccleſia concedat, n. 2. Sua utuntur Syri & Armeni, n. 10

Linteamina.

Corporalia jubet Salmurienſe Concilium ablui à presbytero vel Diacono indutis ſacris veſtibus lineis, linteaminaque ſanctis altaribus ſacrata non elui, niſi à pia virgine, aut honeſtiſſimis moribus matrona, I. l. 2 c. 6 n. 2

Lites, v. adhuc tit. *Clerici*, §. *Clericis quæ illicita*.

Perfectus quiſquis eſt, non litigat unquam, ne ſua quidem ut repetat, II. l. 3 c. 102 n. 14. 17 c. 103 n. 16 Nunquam tamen ſuaſit Clericis vel Monachis Gregorius, ut res ſuas temporales ſinerent potiùs eripi & perire, quàm ut eas judicio defenderent, c. 104. n. 5. 6 Lites iis licitas exiſtimarunt Anſelmus, Petrus Abbas Cluniacenſis, Gratianus, S. Thomas, S. Bonaventura, & Joannes XXII. Papa, c. 11 n. 3. 4. 7 12 Alii optarunt ut nequidem ſibi ablata repeterent Monachi, vel nonniſi coram arbitris, vel tandem epiſcopum commonefacerent, aut rem ejus arbitrio permitterent finiendam. Fusè hæc exemplis illuſtrantur, eod. c. 111. n. 2. 3 & *ſeqq*. Statuit omnino Concilium IV. Carthaginenſe, ut Epiſcopus ne provocatus quidem litiget pro rebus tranſitoriis, III. l. 1 c. 16 n. 3 idem Concilium monet Laicos ut in litibus ſuis epiſcopos adeant, non autem Judices ſeculares: plectantur verò excommunicatione ſi judices adeant alterius fidei, II. l. 3 c. 102 n. 15 Lites qui componebat Ambroſius, n. 8. 9. 10

Litteræ humaniores.

Multa de iis II. l. 1 c. 92 V. adhuc tit. *Scholæ*. Quàm Epiſcopum dedeceat earum ſtudium, II. l. 1 c. 89 n. 4 c. 62 n. 8 c. 95 n. 4 Origeni nocuere, c. 92 n. 1 Eas in junioribus tanquam ex neceſſitate tolerabat Hieronymus, n. 7. 8 Se in iis inſtitutum gemuit Auguſtinus, n. 11 Sua tamen illis eſt utilitas, c. 92 n. 11 c. 93 n. 7. 8. c. 95 num. 8. 10 c. 96 n. 1 c. 98 n. 4. 5 A Conciliis etiam commendabantur, c. 98 num. 1 4 Tempore Roberti Regis ſoli Clerici litteris operam dabant, II. l. 3 c. 86 n. 1 Quanquam & horum erat quoque tum ſtupenda imperitia: adeo ut multi nec peritè poſſent legere, num. 2.

Litteræ Eccleſiaſticæ.

Litteræ dimiſſoriæ, v. tit. *Dimiſſoriæ litteræ*, Communicatoriæ litteræ Has Synodus Eliberina meminit, I. l. 1 c. 40 n. 7 Sine litteris Arelatenſis Epiſcopi quemquam Zoſimus Papa vetat è Gallia exire, n. 12 Clericos è Provincia ſine Metropolitæ Litteris exire Hilarius Papa prohibet, n. 14 Olim ipſi etiam Galliarum epiſcopi non poterant per Gallicanas provincias iter facere abſque Litteris formatis. Dabantur iſtæ à Metropolitis. Earum autem uſum ſuſtulit Concilium II. Vaſionenſe, eò quòd ſibi jam ſatis noti invicem eſſent epiſcopi Galliarum, n. 16 Eandem ob cauſam has ab epiſcopis Africanis deferri vult olim Synodus III. Carthaginenſis, cùm trans mare proficiſcebantur, n. 17 Litteræ quas Patriarchæ, Exarchi, primates dirigebant ad Romanum Pontificem poſt electionem ſuam, non pertinebant ad electionis ſuæ confirmationem ab eo flagitandam, ſed communionis erant vinculum, II. l. 2 c. 8 n. 11 Litteræ teſtimoniales: Quid fas vel nefas ſit aut fuerit olim Epiſcopo aut Miniſtris ejus exigere pro teſtimonialibus Ordinum litteris, III. l. 1 c. 60 n. 7. 9. & c. 62

Lobienſes Abbates, v. indic. Geograph.

Locus.

Locum, & ordinem ſuum in Clero quiſque cum pietate ſervare poteſt ac debet: ſecuſque facientibus S. Leo ſuccenſuit, I. l. 2 c. 3 n. 7. 8 Quod jubet Leo, jubet & Gelaſius, & Concilium II. Milevitanum. Locus verò iſte & ordo ab ordinationis ævo petebatur, nu. 10 V. tit *Clerici*, §. *De confeſſu Clericorum*.

Londinenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Lucernarium, v. tit. *Officium divinum*, §. *Veſperæ*.

Lucenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Ludi.

Ludos Gladiatorum Conſtantinus & Conſtantius prohibuere: ſuſtulit verò prorſus Honorius ob occiſum ab iis Monachum Telemachum, dum eos in Romano ſtadio pugnantes vellet divellere, III. l. 3 c. 42 n. 17 Ludos Circenſes cùm antea deperiſſet Valentinianus junior, poſteà penè oblitteravit, *ibid.* Alea ludere ſtrictiſſimè vetantur Clerici, immo Laici, c. 43 n. 1. 2. 3 c. 45 n. 2. 5 De Clericis rurſus c. 46 n. 1 uſque ad num. 7 Ludum prorſus omnem Clericis Syneſius putabat illicitum, c. 43 n. 3 Ac Petrus Damiani, num. 1 Ne Scachos quidem iſte iis concedit, nec Biterrenſe ann. 1255. Concilium, nec Senonenſe an. 1485. nec I. Mediolanenſe, III. l. 3 c. 46 num. 1. 2. 3. 4 Scachos tamen eis permittit Mexicanum an. 1585. Concilium, modò non publicè, modò non cùm fœminis, modo intercedente modica ſolum pecunia, nu. 6 Chartas pictaſve pagellas diſertè Clericis inhibent Concilia Bituricenſe an. 1584. Aquenſe an. 1585. Avenionenſe an. 1594. Addit Burdigalenſa an. 1583. *ſive publicè ſive privatim*. Apponit duntaxat Narbonenſe an. 1609. *præſertim publicè*, III. l. 3 c. 46 n. 5. 7 Taxillos publicè & occultè Toletanum an. 1483. Concilium Clericis inhibet, num. 2 Globos, qui malleis ligneis impelluntur, & follis ludum ſeu pilæ majoris inhibet iis Concilium I. Mediolanenſe, ſola illis ſervata pila minore, modò ne publicè nec cum pecunia, num. 4 Pilam autem iis permittit citatum jam Mexicanum, modò vel non publicè, vel non ſive cum Sæcularibus privatim, vel coram Sæcularibus: globos item ligneos iis permittit, modò non publicè, num. 6 Si ludens quis Clericus ullo interdictorum ludorum genere pecuniam pauperibus nutriendis dicatam amittit eam Remenſe an. 1583. Concilium jubet ab illo reſtitui, qui ipſam lucratus fuerit, c. 46 n. 5

Ludovicus Pius.

Ludovicus Pius ſubit pœnitentiam publicam, II. l. 1 c. 28 n. 3 Ejus clementia in eos, qui in ipſum conjuraſſent, c. 28 n. 6 c. 72 num. 9 Ejus eruditio & in Scholas amor, c. 97 n. 4. 5

Ludovicus VII.

Ludovicus VII. rejicit oblatam ſibi à Romano Pontifice poteſtatem conferendi primam ſingularum Regni ſui Cathedralium præbendam, II. l. 1 c. 54 num. 6 Ejus controverſia cum Innocentio II. propter electum & conſecratum ab illo Epiſcopum Bituricenſem, II. l. 2 c. 32 num. 11

Ludovicus VIII.

Ludovicus VIII. S. Ludovici parens teſtamenti ſui tabulis conſtituit, ut filiorum ſuorum quintus & reliqui deinceps Clerici fierent, II. l. 1 c. 26 num. 2

S. Ludovicus.

Egregia ejus pietas. In divinis Officiis tum diurnis tum nocturnis audiendis vel recitandis ejus aſſiduitas, item & ſororis ejus Iſabellæ, I. l. 2 c. 87 n. 1. 2. 3. 6 Ejus in diſpenſandis Beneficiis cautio, II. l. 1 c. 40 n. 13 §. *Venio*, & c. 55 n. 7 Egregia ejus verba ſuper ſua olim captivitate, adverſoque ſuo contra Saracenos bello, III. l. 1 c. 41 n. 11 Dubiæ eſt fidei quæ ejus nomine circumfertur Sanctio Pragmatica, II. l. 2 c. 33 n. 4 & III. l. 1 c. 43 n. 17

Lugdunenſis Eccleſiæ, v. indic. Geograph.

Lugdunenſis Primatus, v. indic. Geograph.

Lyricen.

Lyricen quidam in Dania chordarum ſuarum pulſu & concentu terrifico, quos volebat, in furorem convertebat, I. l. 2 c. 16 n. 1 §. *Hiſ.*

M

Macedonius Epiſcopus CP.

SUam ſibi maluit extorqueri dignitatem ac Sedem, quàm Chartam, olim Euphemio deceſſori ſuo datam ab Anaſtaſio Imperatore, qua ſervandam à ſe fidem Catholicam juraverat, II. l. 2 c. 47 num. 1

S. Macrina.

S. Macrina Gregorii Nyſſeni & Baſilii ſoror, poſt illum defunctum cui ſolùm deſponſata fuerat, noluit alteri nubere: illi adhuc ſervandam à ſe fidem dicens, quem adhuc vivere fides eam doceret, II. l. 1 c. 78 num. 10

Magdeburgenſis Eccleſia, v. indic. Geograph.

Magelonenſis Eccleſia, v. in indic. Geograph. tit. *Monſpeſſulana Eccleſia*.

S. Malachias Epiſcopus.

S. Malachiæ Armachani in Hibernia Epiſcopi quæ vivendi ratio, III. l. 3 c. 41 num. 12

Manſionarii.

Iidem erant ac Cuſtodes Ædituive Eccleſiarum. Aliquando presbyteri hoc functi ſunt munere, & quidem apud Græcos ſæpe, I. l. 2 c. 103. n. 15 Id nominis poſt annum milleſimum legitur tributum inferioribus Chori Beneficiariis, I. l. 3 c. 70 n. 11

Marcellus II. Papa.

Quàm fuit à ditandis parentibus alienus, III. l. 2 c. 46 n. 14

Maronitæ, v. indic. Geograph.

S. Martinus.

Profectio ejus tum ad Valentinianum Imperatorem tum ad Maximum item Imper. II. l. 3 c. 36 n. 6 7. Cur à communione cum Ithacianis tantopere alienus, II. l. 1 c. 66 n. 19 Ejus magnanimitas in Maximi Aula, II. l. 3 c. 58 n. 3 Ejus habitus & inceſſus, c. 77 n. 7 Diem obit Diœceſim ſuam viſitando, *ibid.* in quadam aliquando equorum lue claves eccleſiæ ſancti Martini equis inurebantur, tumque ex iis ſanabantur, qui lue illa correpti erant, ab ea verò ſervabantur qui necdum ægrotabant, III. l. 1 c. 6 num. 6 In S. Martini Eccleſia Canonici olim & Theſaurarii fuere Comites Andium, Canonicici item & Abbates Reges noſtri, I. l. 3 c. 64 n. 2. 4. 10 Item & ejuſdem Canonici fuere Epiſcopi Cenomanenſes & Pictavienſes, & Archiepiſcopi Senonenſes & Bituricenſes, n. 3 10 Undecimo ſæculo omnes ejus Prebendæ promercales erant. Id vitii Urbanus II. ſuſtulit, II. l. 1 c. 50 n. 4.

Martinus IV.

Quàm à ditandis parentibus alienus, III. l. 2 c. 46 n. 14.

Martyres.

Vindictam de morte Martyribus illata ſumi ab Imperatoribus nolebant ſancti patres, etſi improborum volebant ab iis furorem coerceri, II. l. 1 c. 66 num. 20. 21 Gangrenſis Synodus communione fidelium ejicit eos, qui averſabantur ſepulchra Martyrum & ſacrificium ſolitum ad ea fieri, I. l. 2 c. 92 num. 3. Memorat Concilium Calchedonenſe multas Martyrum Memorias, ſeu Capellas, Martyriave, quibus Clerici per ſuam ordinationem addicerentur, n. 4. 5. 6 Dicebantur & Baſilicæ Martyrum, num. 12 & 13 Amabant in iis ſepeliri fideles, ſperantes ſibi fructum ex Sacrificiis quæ ibi offerebantur; hocque eorum ſtudium approbat Auguſtinus, num. 12 Super oſſa Petri & Pauli Romanus Pontifex Sacrificium offerebat, hincque contra Vigilantium Hieronymus argumentatur, I. l. 2 cap. 92 num. 13 Totius orbis Epiſcopi Baſilicas Martyrum venerationis cauſa ex eodem Hieronymo

ingrediebantur, *ibid.* Basilicæ illæ Martyrum vocabantur adhuc Cœmeteria, n. 11. 12. 13. Clerici Basilicis illis Martyrum addicti vocabantur Custodes Confessionis, n. 2. Et Martyrarii, c. 94 n. 1. Ibi divina decantabant Officia, n. 2.

Martyrologium.

Martyrologium tempore Gregorii Romæ legebatur in Ecclesia; sed ita ut tamen in eo nomen solùm locus & dies passionis poneretur, non verò qualiter quis passus fuerat, I. l. 2 c. 77 n. 8.

Matricula.

Matricula olim tum ipsum Canonem, seu Catalogum significabat Canonicorum Clericorumve ex Ecclesiæ stipendiis alendorum; tum ipsum Ecclesiæ ærarium fundosve ac redditus ex quibus talia conflabantur stipendia, I. l. 3 c. 8. n. 7. Matriculæ etiam, vel mulieres de Matriculis dicebantur olim mulieres egenæ, quæ Canoni Ecclesiæ inscribebantur ejusdem Ecclesiæ sumptibus alendæ, III. l. 3 c. 29. n. 21.

Matricularii.

Qui nunc Matricularii dicuntur Ecclesiarum, & ea qua videmus, pollent authoritate, sæculo superiori vocabantur Campanarii, quòd tintinabula pulsarent, dicebantur item & Custodes Ecclesiarum, quòd eas, vestes & lampadas custodirent. Jubebantur assistere ad altare defectu respondentis, barbam non alere, ac in Ecclesia superpelliceo semper indui cùm suo fungerentur ministerio, I. l. 2 c. 33 num. 14. 15. Ex iis erant alii Presbyteri, alii Clerici, alii Laici, num. 15. Erant ista, sive Officia dicas, sive Beneficia, collationis Episcoporum, Parochorum, aliorumve Clericorum, num. 16. Quandonam & quare laici, quales modò sunt, cœpere Matriculariorum munus subire, vid. tit. *Reparationes Ecclesiæ*. Anno 1304 Trecensis Ecclesiæ quatuor erant Matricularii laici, qui per vices hebdomada quisque sua noctem In Ecclesia traducebant excubiarum more, III. l. 2 cap. 36. n. 3. §. *Commemorantur*.

Matrimonium, v. tit. *Nuptiæ*.

Matrimonium etiam consummatum solvitur apud Græcos, si maritus fiat Monachus, potestque tum uxor alias inire nuptias. Non ita verò si maritus fiat Episcopus. Ex quo enim illa consentit eum fieri Episcopum, se consentit radi & in Monasterium abdi, II. l. 1 c. 81. n 10. Paschalis II. creditur aperuisse primus januam dispensationi inter consanguineos, scilicet in gratiam Philippi I. Franciæ Regis, qui Bertradam duxerat, nec adduci potuerat ut ab ea divelleretur. Eoque facto dispensationes istæ mirum in modum increbuere, II. l. 3 c. 29 n. 10. Innocentius III. altero post sæculo voluit Ottonem IV. Imperatorem ducere uxorem filiam Philippi in Imperio æmuli, ad viam paci muniendam: id quod cùm fieri non posset sine dispensatione, eam quidem annuit Innocentius, sed eam veluti emit Abbas Morimundus nomine Abbatum omnium Cluniacensium & Cisterciensium pœnitentius omnium utriusque illius Ordinis Religiosorum, ipsumque Ottonem impulit Innocentius ad expeditionem sacram in Palæstinam, II. l. 3 c. 29 n 10 Non admodum tamen ægrè idem Innocentius cum Nivernensi Comite & ejus conjuge, qui quarto gradu matrimonium contraxerant, dispensavit, c. 28 nu. 2. in fine. Primus omnium Martinus V. concessit Fuxio Comiti, ut sororem prioris suæ conjugis duceret gravissimis de causis, n. 10.

Matthæus Paris, & Matth. Vvestmonasterienſis.

Matthæi Paris Sant-Albanensis Monachi, & Matthæi item Vvestmonasterienſis in Romanos Pontifices maledicentia carpitur, III. l. 1 c. 41 n. 11. 12. c. 43 n. 2. Carpitur item & Matthæi Paris maledicentia in S. Ludovicum, c. 43 n. 6.

Mauritius Imperator.

Mauritii de Monachis & Clericis legem Gregorius partim laudat, temperat partim, I. l. 3 c. 61 n. 10. 11. 13. II. l. 1 c. 23 nu. 8. 10 c. 67. n. 9. 10. 11. 13.

S. Medardus.

Medardus eversa ab Infidelibus urbe Veromanduorum Sanquintini, cujus erat Episcopus, Sedem suam transtulit Noviodunum; ubi & Tornacensis Episcopus electus est. Eoque ex tempore per sexcentos & amplius annos unus fuit harum duarum Ecclesiarum Episcopus, neutra tamen Sede quidquam detrimenti in juribus suis passa: factaque est illa conjunctio assensu Romani Pontificis, Metropolitani & Comprovincialium Episcoporum, I. l. 1 c. 55. n. 2. De istius utriusque Episcopatus facta tandem divisione, c. 57. n. 2. 3

S. Medericus.

Jam ante annum 1200. Ecclesia S. Mederici Parisiis à duobus Parochis regebatur, II. l. 3 c. 9 n. 8.

Medicina.

Cogunt Ecclesiam ex Augustino multas invenire medicinas multorum experimenta malorum, II. l. 1 c. 56 n. 15. Variæ vicissitudines medicinæ: ut modò in pretio fuit sanctissimis quibusque viris, etiam Episcopis ac Monachis, modò studium ejus solis Monachis, Clericis permissum, modo ad inferiores Clericos coarctatum, II. l. 3 c. 92 num. 15. §. *Iam*, & num 16. Omnes ejus olim Professores in universitate Parisiensi profitebantur vitam Clericalem ac continentiam, à qua tandem lege an. 1452. exempti sunt, n. 16. Ejus Gradibus æquè ac Theologiæ venitur ad Beneficia, *ib.* Medicina Presbyteri & Diaconi in Oriente sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis prohibiti, III. l. 3 c. 19 n. 8. 10. Clericos similiter omnes Sacris initiatus Mediolanense I. sub S. Carolo Concilium Medicina prohibet, c. 21. n. 3. Prohibuisset & Bernardus, n. 5. Concilium Remense an. 1131. & II. Lateranense Medicina prohibent Monachos & Canonicos Regulares, sed eas ob rationes, quę Clericos omnes æquè respiciant, III. l. 3. c. 22 n. 2. Concilium IV. Lateranense Subdiaconos & superiores Clericos vetat Chirurgiæ vacare, quæ ferrum & ignem adhibeat, n. 2.

Mediolanenſis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Melchitæ.

Melchitæ, seu Imperiales, ab Eutychianis vocati sunt ii, qui fidem Concilii Calchedonensis in Oriente secuti sunt, I. l. 1 c. 16 n. 9.

Mensa.

Mensæ suæ olim quidpiam semper legi curabant Episcopi III. l. 3 c. 38 n. 5. 6. 10. 11 c. 41 n. 16 c. 47 n. 5. 6. 15 c. 48 n. 1. 11 Quin & Caroli Magni & Imperatorum Græcorum mensæ lectio adhibebatur c. 48 n. 11 In mensa Episcoporum & Clericorum quanta debeat esse moderatio & temperantia ostenditur ex omnibus huc usque Conciliis & Patribus, III. l. 3 c. 34 usque ad c. 42. c. item 48. num. 1. Multiplex confessus mensæ Regum nostrorum describitur. II. l. 3 c. 64 num. 7.

Mercatores.

Quàm ægrè ex S. Leone possint ab omni culpa esse immunes, II. l. 1. c. 66 n. 25 c. 75 n. 2. 6 c. 76 n. 10.

Metatus.

Jure Metatus aut Gistii intelligitur ipsa hospitalitas, qua sub Imperio Caroli Magni necesse erat excipi ac procurari seu nutriri ab Episcopis, Abbatibus, vel aliis, Reges, eorum Consanguineos, Officiales Palatinos, ac Legatos ad Reges vel à Regibus ultro citroque commeantes, III. l. 1 c. 39 toto Discrimen metatus istius Ecclesiastici à metatu Romano, seu metatu Legum Romanarum, c. 48 n. 1. 2. 3. 10 Juri metatus non soli subdebantur Episcopi, aut Abbates, sed & Comites, & Civitates: nec tamen omnes vel Episcopi, vel Abbates, vel Civitates, sed ii solum, ut videtur, quibus erant feuda Regia, c. 48 n. 3. 8. 9. Perdiu viguit adhuc id juris sub tertia Regum Francorum prosapia, c. 39 n. 15 c. 48. n. 3. 8 Vigebat & in Germania sub eadem prosapia: eoque in Italia etiam utebantur Germaniæ Imperatores, c. 48 n 5 Et ante ipsos in Italia quoque, imò tanquam ex antiqua consuetudine, Berengarius Imperator, c. 48 n. 9 Pecuniis aliquando redimebatur. Hinc eo Reges, & Imperatores in Ecclesias abstinuere, postquam Decimæ & Dona gratuita increbuere, III. l. 3 c. 48 nu. 11 Comprimendi fuerunt aliquando in Hibernia & in Gallia ipsi Magnates, qui jus simile in Ecclesias & in Cœnobia volebant sibi sumere, num. 6. 9 Suum est, & quidem antiquum, Episcopis ipsis jus metatus & procurationis apud Parochos, cum suam lustrant Diœcesim: ex eo natum, quòd plerasque ipsi condiderint ac dotaverint Parochias, assignata eis decimarum & rerum temporalium agrorumque portione, n. 4.

Metenſis Ecclesia, v. Ind. Geograph.

Metropoles & Metropolitani, v. tit. *Archiepiscopi*.

Versatur id argumenti I. l. 1 à c. 39 ad c. 49.

Ut civitas, quæ Metropolis civilis erat uniuscujusque Provinciæ, cæterarum ejusdem Provinciæ urbium erat caput: sic qui Episcopus illi præerat civitati, cæterorum in eadem Provincia caput ac Præses erat Episcoporum, I. l. 1 c. 3 n. 1 Ipse tamen pro illorum temporum modestia non alio, quàm Episcopi insigniebatur nomine, nisi quòd, ut à cæteris distinguendus erat, appellabatur tum primus Episcopus, tum primæ Sedis primæve Cathedræ Episcopus, tum Metropoleos Episcopus: cœpit tamen postmodum appellari Metropolita, hocque nomen, quippe simplicitatis ac modestiæ plenum, primum omnium accessit Episcopali, n. 1 & 4 Nulla istius nominis antiquior extat memoria, quàm in Conciliis Laodicæno, Nicæno, & Antiocheno, n. 4. 5. 7. & 8. Etsi plures postmodum in Antiochenæ Ecclesiæ tractu, plures item in Alexandrinæ, & plures similiter in Romanæ, instituti fuerint Metropolitæ: initio tamen haud alii tribus illis in tractibus erant dicebanturve Metropolitæ, quàm Romanus, Alexandrinus Antiochenusque Præsules. Ex quo factum est, ut sicut antea quisque eorum pro jure illo Metropolitico, singulos tractus illius sui Metropolici Episcopos ordinabat; ita eos etiam postquam in eo passi sunt Metropolitas istitui, perrexerit ordinare: id quod & sexto ipso Canone Nicæno firmatum est, I. l. 1 c. 3 n. 4 & 5 V. hic sup. tit. *Episcopi*, §. *De Episcoporum consecratione*. Cumque Metropolitæ nomen iis hæserit Episcopis, qui alios sub se habebant Episcopos: ii, qui sub se Metropolitas etiam habebant, dici cœperunt Archiepiscopi, c. 19 n. 1 Quod Archiepiscopi nomen media ætate Græca Metropolitanis illis honorariis hìc paulò infrà memorandis, & nullos sub se Episcopos habentibus illigatum est. Metropoles antiquissimæ ante conversos ad fidem Imperatores institutæ sunt: plures verò postea fieri necessitas postulavit, I. l. 1 c. 41 n. 1. Perpaucæ fuerunt per tria prima sæcula, excrevitque in dies earum numerus, pro ut longo temporum lapsu novæ factæ sunt Provinciæ, c. 39 n. 11 Scilicet quòd Metropoles Ecclesiæ civilibus Metropolibus essent affixæ, non fastu quidem aliquo (sæculi, sed quia inde faciliùs in reliquas urbes Evangelium disseminatum iri spes erat, c. 41 n. 2 Quodque jussissent Apostolici, Nicæni & Antiocheni Canones unamquamque Provinciam suum habere Metropolitanum, à quo regeretur: hinc dum Principes, aut Imperatores unam Provinciam in duas scindebant: Episcopus novellæ illius Metropoleos civilis, novum se vulgò contendebat esse ejusdem novellæ illius Provinciæ Metropolitanum, I. l. 1 c. 39 nu. 2 Id tamen vulgò Ecclesiæ non arridebat, quoadque poterat, nolebat illa Ecclesias à primæva sui dispositione & politia recedere. Sic Innocentius edicit, n. 4 Hinc etsi novos istiusmodi Metropolitas patitur Synodus Calcedonensis Metropolitanorum honoribus gaudere, vult tamen eos antiquo suo Metropolitano subesse, n. 5. 6. 8 Quin & ipsi Imperatores, dum civitatem aliquam in Metropolin novam eligebant, seu ipsa Provinciæ unius duas Provincias divisione, seu absque istiusmodi divisione, incumbebant solum in illius Episcopum honoribus Metropoliticis decorandum: eum verò haud nova augebant jurisdictione, nec prioris Metropolitę sui eximebatur jurisdictioni. Sicut è contra cum duas Provincias civiles in unam conflabant, neutrius tamen Ecclesiasticę Metropoleos statum immutabant, n. 8 & 9 Posteriora verò Græcorum Concilia Imperatoribus suis omnem tribuunt authoritatem novas per sese Metropoles erigendi, c. 43 n. 11.

In Occidente olim nunquam interposita fuit Imperatorum authoritas ad novas Metropoles instituendas, idque propter Sedis ipsius Apostolicæ præsentiam & splendorem, I. l. 1 c. 39 n. 11 Ut verò plura tandem ex Romano Imperio dilacerato facta sunt Regna, non sola jam Ecclesiasticorum Principum in Metropolibus per novas illas Provincias instituendis interposita est authoritas, c. 41 n. 1 Imò in novarum Metropoleon erectione primas aliquando tenere visi sunt Principes, quanquam nomine tenus, quòd scilicet ab ipsis executio & persæpè earum fundatio dotatioque proficisceretur, c. 43 n. 8 Re autem vera creabantur Romani Pontificis authoritate, fatentibus idipsum Metropolitis, c. 43 n. 6. 7. 8. & c. 44 n. 1 Sicut & cum novæ à Romanis Pontificibus erigebantur Metropoles, interveniebat consensus tum Principum, tum & ipsorum Præsulum, Metropolitarum scilicet, quibus inde aliquid damni impendebat, c. 45 n. 3 4. 8 Quanquam dissensus Metropolitæ prioris non semper ratio habebatur, num. 9 Sed nec paucæ tem-

temporibus præteritis inconsulta Sede Apostolica in Occidente creatæ sunt, n. 8. Concilii nimirum ipsis seu Nationalibus, seu Provincialibus, illas prout iis è re Ecclesiæ esse videbatur, instituentibus, c. 40 n. 78 c. 45 n. 13 & 14. Tum tamen in multò pluribus earum erectione intervenit authoritas Romani Pontificis, quod maximè fieri oportuit in Italia, ubi plerique Episcopatus ab exordio uni Romanæ Metropoli suberant; & quod item maximè videtur factum in Hispania à medio sæculo nono, tum verò quæ sine ejus interventu creatæ sunt, lapsu temporis ab ea se confirmandas curaverunt, c. 45 n. 3. 13. 14 & 15. In Metropolibus suis ordinandis, & constituendis ab Apostolicæ Sedis authoritate Gallicana pendebat Ecclesia, I. l. 1 c. 39 n. 11. Leguntur apud Græcos Metropolitani quidam honorarii (hos media ætas Græca vocavit Archiepiscopos) qui scilicet Metropolitarum nomine & honore gauderent, non jurisdictione, nullos sub se habentes Episcopos. Primum isti gradum & locum post Provinciæ suæ Metropolitanum semper obtinebant: eadem item ac ipsi Metropolitæ pompa ordinabantur, c. 39 n. 10.

Metropolitarum, excepta Africa, sedes fixa erat, in ipsa videlicet civili Metropoli. At in Africæ Provinciis, excepta Carthaginensi Ecclesia, quæ numquam Metropolitæ honore exuebatur, & cujus Episcopus fuerat ab initio totius ipsius Africæ Christianæ Metropolita, desultorii erant Metropolitæ, nec uni erant Sedi quipiam affixi; is nimirum ibi in unaquaque Provincia erat Metropolitanus, cujus erat ordinatio antiquior. Haud tamen Metropolitæ vocabantur, sed Primates primæve sedis Episcopi, I. l. 1 c. 20 n. 6.

Iura & munia Metropolitarum.

Principatus, quo Episcopi alii super alios eminent, deliberatio quædam est & imitatio principatus illius, quo Christus Petrum super quoslibet alios, & super ipsos etiam Apostolos donavit, I. l. 1 c. 14 n. 4 c. 26 n. 5. §. *Quamquam*. Ea fuere per octo prima sæcula Metropolitani jura: primas habebat in electione Episcopi, adeo ut circa ejus sententiam non posset Episcopus constitui. Ejus item erat eum electum jam examinare, confirmare, erudire, & ordinare, ac deinceps instruere, in ejus mores excubare, ac in ipsum animadvertere. Hinc Episcoporum dicebatur Pater, Magister, Judex, I. l. 1 c. 40 num. 1 6. 11. 13. 14. H. l. 2. c. 18. toto. Totius Provinciæ curam suscipiebat, nec gravioris momenti quidquam eo inconsulto agere poterant Episcopi, I. l. 1 c. 40 n. 1. 2. Conciliis Generalibus intererant Metropolitani omnes, cùm ex Provinciis singulis non singuli, sed aliqui solum iis adessent Episcopi, numer. 5. Cogebat Metropolitanus quisque, etiamsi Exarcho subesset alicui, Provinciæ suæ Concilium, quò singuli ejus Episcopi debebant advolare, eique ipse præerat, num. 3. Pœnitentiæ subjiciebantur, si qui ex illis ei non intererant, II. l. 2 cap. 18 n. 8. Ab Episcoporum judicio ad eum provocabatur, I. l. 1 cap. 40 numer. 8. 9. Cùm in ipsorum electione suffragia in plures dividebantur, ejus erat illum præferre cæteris, qui pluribus juvabatur suffragiis & meritis, numer 13. Penes illum erat Ecclesiarum dedicatio, & bonorum Ecclesiasticorum alienatio, num. 15. Ejus erat dare litteras formatas, num. 3. 7. 14. 17. vid. sup. tit. *Litteræ Ecclesiasticæ*.

Hæc eadem munia & jura viguerunt sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, I. l. 1 c. 43 n. 1. 2. 3. 5. Imò adeo Metropolitæ suberat Episcopus, ut nec posse Episcopum sententiam Romani Pontificis aliqua de causa requirere, nisi consulto ea de re priùs Metropolitano, contenderet Hincmarus: nec posse item eum honorem Pallii à Romano Pontifice, aliumve à Principe honoris gradum accipere; nisi ex Metropolitani consensu, pugnaret Bertolfus Trevirensis Archiepiscopus, c. 43 n. 5.

Eadem item jura habere & munia obire perrexerunt Metropolitani post annum Christi millesimum. In Episcoporum mores intenti erant, I. l. 1 c. 46 n. 1. Ut & eorum mores in Concilio Episcopi poterant arguere, n. 6. Metropolitani poterant totam suam visitare Provinciam suorumque Diœceses Episcoporum, tumque per magnam in iis poterant jurisdictionem exercere, c. 46 n. 4. Hoc visitandi jure usi fuerant per prima quinque sæcula Ecclesiæ, c. 40. n. 10 Eo aut nunquam aut raro tribus deinde sequentibus sæculis usi fuerant, II. l. 3 c. 78 num 4 & 10. §. *Sed*. Nec eo quoque fuerant usi sub Imperio Caroli magni ejusque prosapiæ, H. l. 3. c. 79 num. 12. III. l. 2 c. 32 num. 11. Extra visitationis tempus non possunt Metropolitæ super Episcopos suos quidquam jurisdictionis sibi arrogare nisi post factam ad se ab eorum judicio appellationem, I. l. 1 c. 48 n. 3. 7. 8. Aut nisi sibi, Officialibusve ac Ministris suis legitimam jurisdictionem exercentibus irrogata fuerit quæpiam contumelia, n. 8. In casu excommunicationis à Suffraganeo latæ possunt de ea ante appellationem cognoscere, si querela fuerit ad eos delata; non tamen ab ea statim absolvere, nisi monitus renuat injustè Suffraganeus sententiam suam rescindere, vel evidentis illa sit injustitiæ, *ibid.* Supplere potest Metropolita vel negligentiæ vel malitiæ Suffraganeorum, n. 9. Quæ circa Episcopi à Metropolitano electionem, discussionem, confirmationem, ordinationem statuerant antiqui Canones, eadem statuit & Jus novum, seu Jus Decretalium, quod à quingentis circiter annis arcem authoritatis obtinet, I. l. 1 c. 7 n. 1 II. l. 2 c. 43. n. 1. Jure novo jubentur Suffraganei Metropolitam suum invisere, I. l. 1 c. 47 n. 2. Eaque lex 13. sæculo vigebat ut quotannis eum & Metropolitanam Ecclesiam visitarent, H. l. 3 c. 42. n. 3. At eos à visitandi Metropolitæ lege Concilium Tridentinum exemit, n. 14 Tribuitur item ei Jure novo potestas Provinciam totam suam visitandi, imò & si è re esse judicaverit, visitationem iterandi, in visitatione porro Confessiones audiendi, pœnitentias imponendi, notoria peccata vindicandi, crimina remittendi, I. l. 1 c. 47. nu. 5. Quæ sit ejus Concilio Provinciali potestas ex declaratione Congregationis Concilii Tridentini, n. 4 Cùm olim Metropolita ab episcopis in Provinciali Synodo congregatis eligeretur & confirmaretur, isque adhuc usus obtineret Ivonis Carnotensi tempore: Jure novo debet à Romano Pontifice confirmari: Qui sensim is usus irrepsit ac obtinuit? H. l. 2 c. 43 num. 2. 3. 4. 10. 11 Metropolitanis obedientiam Episcopi profitebantur sub Imperio Caroli Magni, eamque manu subscribebant in Metropolitæ Chartulario asservanda, sed nullum interveniebat juramentum, c. 45. n. 4. 5. Jam tamen sæculo 11. interveniisse deprehenditur, c. 46. n. 2. 5. 6. Accedebant istæ professiones Episcoporum ad sacramenta fidelitatis, num. 6. Quam professionem & quod juramentum exhibebant Metropolitano Episcopi, eadem ipse Primati suo exhibebat, num. 1. 6. 8. Apud Græcos ex Balsamone non poterat Metropolita in Episcopalibus Provinciæ suæ civitatibus, seu prædicare, seu mysteria celebrare circa Episcopi assensum, I. l. 1. c. 43 n. 10. 12.

Milites & Militia. v. supr. tit. *Bellum*.

Sitne militia Christianis licita: Variæ veterum ea super re sententiæ utcunque conciliantur, II. l. 1 c. 66. n. 11 ad n. 17. Item n. 20 & 26 Militia Clericis prorsus interdicta, III. l. 3 c. 44 c. 45 num. 7. 8. Milites in pace arma projicere Concilium Arelatense vetat, II. l. 1 c. 66 num. 16. Basilius militiam licèt justam pronuntians, milites tamen statuit per triennium à communione abstinendos: fueritne id in usu, c. 66 num. 26 c. 70 num. 1. 2. 3. Pœnitentia militibus post bellum indicta, c. 70 num. 9 c. 75. num. 2 Primis 5. sæculis milites erant irregulares ad Clerum, seu ad Clerum admitti vetabantur, H. l. 1 c. 66 num. 6. 10 Perstitit hæc eorum irregularitas ad Clerum sexto, septimo, & octavo sæculo. Quin & eos etiam Monasteriis lege edita prohibuit Mauritius Imperator; sed hanc ejus legem mollivit, ac temperavit S. Gregorius, edicens tum ut ad professionem non admitterentur, nisi exacto Novitiatus in sæculari veste triennio, aut saltem, ut postea decrevit, biennio; tum ut ne se inconsulto reciperentur, c. 68 n. 1 2. 3. & 7. Etsi verò eos è militia egredientes Gregorius ob dictam illam eorum illis temporibus irregularitatem nolebat ad Clerum admittere: si tamen Monachi jam facti sese diu virtutibus commendabant, eos jam ordinibus initiare non dubitabat, n. 2. 3. Militia prohibebantur Pœnitentes per 5. prima Ecclesiæ sæcula, H. l. 1. c. 66 n 25. Imò & post annum etiam millesimum, c. 75 n. 2. At id tandem exceptionis tum addi cœpit, nisi consilio episcoporum pro defendenda justitia, aut nisi justum sit bellum, c. 75 n. 2. 6. Imò & in bellis sacris loco pœnitentiæ militia cœpit haberi, eique sæpe adjuncta est Indulgentiæ plenariæ promissio, n. 3. & 7. Neque tamen id impedit quominus quisquis in bellis illis licèt sacris aliquem occideret vel mutilaret, irregularis evaderet, c. 75 n. 11. Nicephorus Phocas Imperator honoribus & cultu Martyrum milites suos in bello occisos voluit affici, sed vani fuerunt ejus conatus, c. 70 n. 1. Sed nec istum Martyrii cultum militibus in bello etiam pro Ecclesia vel fide suscepto morientibus promisere Stephanus II. & Joannes VIII. sed vitam solùm æternam, num. 8.

De Militia sub Imperio Caroli Magni.

Ante Caroli Magni tempora Episcopi & Clerici arma induebant, & cum militum suorum cuneis exercitibus Regiis accedebant, idque per universum pene Occidentem obtinebat, III. l. 1 c. 40. num. 1. Hortatu Romani Pontificis & Episcoporum Carolus Magnus hunc usum sustulit, statuitque ut duo tresve solùm Episcopi cum Presbyteris inermes in exercitu ad spirituales ejus necessitates manerent, n. 1. 2. alii autem interea Episcopi, Abbates & Abbatissæ armatos militum globos Regi subministrarent, n. 3. Multi tamen Abbates ab illo suppeditandæ militiæ onere liberi erant, at nulli Episcopi, n. 4. Excusatur hæc Episcoporum necessitas, n. 7 10. Sub Carolo Calvo, imò sub Ludovico Pio Episcopi cœpere suas ipsi ad exercitum copias ducere, nec ab eo onere eximebantur, nisi vel qui non possent pro corporis infirmitate, vel quibus Rex veniam istius necessitatis fecisset; tumque copias suas vel vassallo cuipiam suo, vel ex Regiis Præfectis alicui credebant, III. l. 1 c. 40 n. 4. 5. 6. 9. 12. Haùd admodum extra Galliam & Germaniam ista ducendarum copiarum necessitas locum habuit, n. 4. 9. 15. Quin & postea non suas modò duxere copias Episcopi, sed & manus cum hoste conseruere, n. 12.

Ab anno 1000. ad 1200. in Germania & Gallia.

Exolevit tamen postmodum ista consuetudo, imò & desiere à copiis suis per se ad exercitum Regis deducendis. At cœperunt iterum eas deducere seu Episcopi seu Abbates sub Henrico I. aut filio ejus Philippo I. Rege Galliæ, III. l. 1 c. 45 n. 3. §. *Novis*. Quamquam annis semper acie & cæde abstinebant, nec ipsi ad pugnam copias educebant, *ibid.* n. 3. §. *Anno*, & n. 5. §. *Admirandum*. Excusatur hæc consuetudo, tum ex sanctis Principibus Henrico I. Imperatore & Stephano I. Hungariæ Rege, qui nos ad eam Episcopos adigebant, tum ex sancti ipsis Episcopis, qui eidem illi consuetudini serviebant in Germania & in Gallia, tum ex sanctis viris Ivone Carnotensi, Petro Damiano & Bernardo, qui eam non damnabant, toto illo eod. c. 45. Sed & Episcoporum jussu Parochi cum Ecclesiæ vexillo Parochianos suos in locum ducebant, ubi Rex ipse castrametabatur, seu pugnaturus, seu urbem aliquam obsessurus, n. 3. §. *Novis*.

Ab anno 1200. in Francia, Italia, Germania, Hungaria, Polonia.

Varia exempla militum ab Episcopis in Regios exercitus ab anno 1200. in Francia ductorum, III. l. 1. c. 46. num. 1. 2. 3. Nec is usus Innocentio III. Improbatur, numer. 1. Non id omnium erat Episcoporum, sed eorum qui feuda habebant Regia, num. 1. & numer. 3. §. *His*. Cœpit is usus in Gallia sæculo decimoquarto post Philippi Pulchri Regnum exolescere: cœptaque est Decimarum solutio haberi loco militum ab Ecclesiis suppeditandorum, n. 3. 4. Diutius in Germania, Hungaria, & Polonia perseveraverit, n. 5.

Ab anno 1000. in Anglia & Hispania.

Vuillelmus Nothus Neustriæ Dux, qui anno 1066. in Angliam trajecit, eundem copias suppeditandi ac deducendi usum eò intulit, imò restituit: jam enim ibi sæculo decimo viguerat, III. l. 1. c. 47 n. 1. 6. 7. Etiam huic consuetudini servierunt sanctissimi Episcopi Lanfrancus, Vulstanus & Anselmus, n. 2. Nonnullæ Anglorum Abbatiæ à copiis suppeditandis erant liberæ, nu. 6. & 7. Aliæ saltem ab iis ducendis. Eas quippe per Nobiles quosdam & præponentes è vassallis suis cū insigni Cœnobii vexillo mittebant, n. 7. Probabile est desisse in Anglia Episcopos copias tum ducere, tum etiam suppeditare, cum ab iis Reges cœpere pecunias exigere, *ibid.* Porro copias suas cum ducebant, nec pugnabant tamen, nec armati incedebant, n. 5. In Hispania jam à sæculo septimo copias ducebant Episcopi ad exercitum, videlicet ut Sarracenos repellerent, nec desiere nisi cum Ferdinandi & Isabelle vigilantia eversus est funditus in Hispania Maurorum Imperium, III. l. 1. c. 47. num. 8. & 11. Excusatur iterum & propugnatur iste usus, num. 8 9. Vetabantur tamen & isti Hispaniarum Episcopi cum

hoste

hoſte pugnare, n. 8. Exempla Epiſcoporum qui de Canonibus hac in re non ſategere, nec dubitavere contra hoſtem dimicare in Germania, c. 45 n. 2. §. *Graviter*. In Valachia, c. 46 n. 6. In Anglia & Gallia, c. 47 n. 4. Et in Hiſpania, n. 3.

Milites contra Normannos per Apuliam graſſantes ducit Leo IX. Exercitum Gregorius VII. Conſtantinopolim vult contra Sarracenos ducere, II. l. 1 c. 75 n. 1.

Miſſa, v. infrà tit. *Sacrificium*.

Miſſæ nomen unde, I. l. 2 c. 75 nu. 11. Non licebat olim ſuper uno altari in una die duas Miſſas celebrare, c. 23 n. 17. Imò una ſolùm olim in unaquaque urbe dicebatur, in ipſa videlicet Eccleſia majore, c. 21 n. 6. 7 c. 22 n. 4. 5. Et etiamnum Græci unam ſolùm in unaquaque celebrant Eccleſia, c. 22 n. 6. Jubebantur olim Parochi Miſſa prohibere eos, qui internecinis inimicitiis diſſidebant, c. 24 n. 5. Admonebatur populus ut diebus Dominicis ac Feſtis cibum non acciperet niſi peracto officio, c. 25 n. 1. Jubebantur Presbyteri Miſſas ſuas peculiares diebus Dominicis ita celebrare, ut populum à publicis Miſſarum ſolemnitatibus non abſtraherent, *ibid.* Miſſas Defunctorum ſexto ſæculo Concilium II. Vaſionenſe memorat, I. l. 1 c. 75 n. 2. Septimo ſæculo in Hiſpania qui mortem inimicis ſuis optabant, Miſſam quæ mortuorum eſt pro ipſis dici jubebant, II I. l. 1 c. 69 n. 3. Fuit Fidelibus aliquando ſatis uſitatum, ut eam pro ſeipſis præſentibus, licèt adhuc vivis, curarent celebrandam, II. l. 1 c. 77 n. 5. Septimo ſæculo nemini licebat in Hiſpania Miſſam die Paraſceves celebrare, III. l. 1 c. 69 n. 3. Miſſam nono ſæculo celebrabant Presbyteri in itinere in aris portatilibus ab Epiſcopo conſecratis, cùm non facilè poterant Eccleſias adire: & primùm quidem ſub tentoriis ab Epiſcopis etiam conſecratis, poſtea verò & ſine hujuſmodi tentoriis, I. l. 2 c. 25 n. 2. 3. 4. Eodem ævo iis, qui die Dominico Feſtiſve diebus non communicabant, dabantur poſt Miſſam Eulogiæ, c. 25 n. 7. Romæ eodem ſæculo in Miſſis ſolemnioribus græcè priùs Epiſtola & Evangelium legebantur quàm Latinè: & è contra Conſtantinopoli priùs latinè quàm græcè: in argumentum unitatis inter utramque Eccleſiam, I. l. 2 c. 82 n. 3. Nono rurſus eodem ſæculo quiſque ruri Parochus poſt celebratam hora tertia Miſſam jejunus ad meridiem uſque permanere jubebatur, ut alteram poſſet Miſſam celebrare, ſi pro peregre venientibus neceſſe fuiſſet, c. 81 n. 7. Sæpè binas aut ternas Miſſas in die celebrabat eodem ſæculo S. Uldaricus Auguſtanus Epiſcopus, n. 9. Leo IV. ſolebat Miſſas in die quandoque ſeptem, octo vel novem celebrare, c. 81 n. 8. Sæculo undecimo jam vetiti ſunt Presbyteri pluries quàm ter in die Miſſam celebrare, III. l. 1 c. 72 n. 3. §. *Multo*. Duodecimo & decimotertio ſæculo bis ſolùm eam celebrare permittuntur, & quidem certis ſolùm diebus & cauſis, num. 6 7. Bis quidem id adhuc iis permittitur ſæculo decimo-quarto, ſed ſi neceſſitas ingruat ineluctabilis, c. 73 n. 1. Multiplex Presbyterorum abuſus circa Miſſam 12 & 13. ſæculo, c. 72 n. 5 & 7. §. *Verum*. Pactionem initi de Miſſæ ſalario Eboracenſe an. 1194. Concilium vetat, c. 72 n 4. §. *In*. Toletanum quoque an. 1324. ac Tridentinum, II I. l. 1 c. 73 n. 1 & 3. Miſſam quater ſaltem in anno à quolibet Presbytero Toletanum idem Concilium jubet celebrari, c. 73. n. 1 Miſſa una olim duodecim pœnitentiæ dies redimebantur, & decem Miſſis quatuor pœnitentiæ menſes, c. 74 n 2. Miſſam cantare permittitur à Joanne VIII I. Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus licèt cæcus, H I. l. 2 c. 30 n. 1.

Binas ternaſve autem etiam quaternas quotidie Miſſas S. Ludovicus audiebat, I. l. 2 c. 87 n. 2 §. *Curſim* Nunquam miſſam omittebat, ne in bello quidem Simon Comes Monfortius, n. 5. Nunquam Dux Aurelianenſis Ducis Burgundi juſſu occiſus, n. 9. Nunquam Willelmus Angliæ debellator, n. 10. Henricus II I. Rex Angliæ tres quotidie cum cantu audiebat præter alias ſine cantu, n. 11. Lotharius Imperator tres quotidie etiam in exercitu audiebat, c. 88. n. 3. Unam quotidie pro Defunctis, *ibid.*

Miſſi Dominici.

Miſſi Dominici qui & Legati, & Legati à latere, & Miſſatici dicebantur, II. l. 3 c. 92 n. 1. 6. 8. Erant ii, qui à Carolo Magno & ejus poſteris Regibus per univerſum Regnum dirigebantur, ut tum incumberent in omnium Eccleſiarum, item & pauperum orphanorum cauſas dirimendas, tum in cujuſcumque generis hominum vitam ac mores inquirerent, tum diſciplinæ & ſacræ & civili refingendæ vacarent, c. 92 n 2 3. 4. 6 Hanc autem functionem exercebant quidem Comites, at non ſoli, ſed conjunctim cum vel Archiepiſcopis, vel Epiſcopis vel Abbatibus, nu. 1. 2. 3. Aut ſi aliquando dirigebantur Comites ſoli, jubebantur nihil moliri tamen niſi communicato cum Epiſcopo loci conſilio, & cum Abbatibus, ubi res agebantur, quæ Monaſteria ſpectarent, n. 7. Sed & Carolus Calvus ſingulos Epiſcopos in Diœceſi ſua Miſſaticorum ſuorum poteſtate & authoritate decoravit, n. 8 Miſſorum ſit adhuc mentio exeunte ſæculo nono, n. 10.

Miſſiones, v tit. *Evangelium*.

Mitra ſeu Thyara Pontificia.

Mitræ perantiquus eſt uſus apud Græcos Epiſcopos. Coronam Euſebius eam vocat, Cidarim Nazianzenus, I. l. 2 c. 45 n. 5. c. 58 n. 11 Perantiquus item in Africa & in aliis Occidentis partibus, *ib.* Hanc fortè intelligebant, qui Epiſcopos per ipſorum coronam adjurabant, c. 45 n. 6. Quamquam & iſtius generis adjurandi alia ſuppetit adhuc explicatio, c 37 nu. 9. Mitræ verò geſtandæ conſuetudo ex illa forſan profecta eſt aurea lamina, quam Joannes & Jacobus à Clemente, Polycrate, Euſebio, Epiphanio & Hieronymo referuntur in fronte geſtaſſe, & quam veriſimile eſt coronæ vel mitræ alicui tuiſſe illigatam, c. 45 nu. 2. 3. 4. 5 Quamquam & Regium quoque ornamentum erat mitra, I. l. 2 c. 57 nu. 2. Unde & Principibus quibuſdam à Romanis Pontificibus legitur conceſſum, ut ſæculo undecimo Duci Bohemiæ Uratiſſao ab Alexandro II. & ſequenti ſæculo Principi Siciliæ ab alio Pontifice Romano, c. 52 n. 8. Primus è Conſtantinopolitanis Patriarchis mitram auro cœpit ornare Joannes ſub Joanne Cantacuzeno Imperatore Andronici Imperatoris filio, cùm eatenus mitram geſtaſſent lineam, albove linteo veſtitam, c. 58 n. 11. Mitram tamen gemmis diſtinctam videtur Ennodius Ambroſio tribuere, c. 45 n. 5.

Mitra quoque & mitrella vocabatur olim velum, quod ab Epiſcopo virginibus caſtitatem profitentibus induebatur, I. l. 3 c. 42 nu. 11 c. 45 n. 11.

Moguntinus Primatus, v. Indic. Geograph.

Monachi. De iis agitur, I. l. 1. à cap. 12. ad cap. 42. vid. adhuc *Regulares*, & tit. *Profeſſio Monachorum*.

De Monachorum primordiis & inſtituto.

Monaſticum inſtitutum Wicleffus oppugnavit, I. l. 3 c. 18 n. 4. Etſi Monachis præivere & præluxere virtutibus ſuis Elias, Joannes, Apoſtoli, haud tamen ſtatu aut profeſſione fuere Monachi, I. l 3 c. 12 n. 9. 10. 11. 12. Etſi pariter non defuere qui tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis in ſucceſſu, ſilentio, & otio privatim Chriſtianę ſeſe dederent perfectioni, haud tamen niſi in ipſis Imperii Conſtantini primordiis collocanda ſunt inſtituti monaſtici incunabula, n. 1. 10. & 17. Ejus prima jecit Paulus Thebæus fundamenta, incrementa verò & ornamenta plurima adjecit antoninus. Imò quod ipſe primus, Inſtituti illius habuerit & reliquerit alumnos, primus quoque dici poteſt ejus parens, num. 1. Illud ergo fundarunt in Ægypto Antonius, Hilarion in Palæſtina & Syria, alios in Meſopotamia, in Ponto Baſilius, I. l. 3 c. 12 n. 1. 2. 8 Ingentes Monachorum in Oriente multitudines: has inter Antonius Macario gubernanda reliquit quinquaginta Monachorum millia. Erant in quibuſdam Ægypti vicis bina ternave eorum millia. Una in urbe Oxyrintho plura ferè erant Monaſteria quàm domus; & in iis Monachorum decem millia & ſacrarum Virginum viginti millia c. 23 num. 10. Iſtud in Occidente præmonſtravit inſtitutum Athanaſius cùm ſcriptam à ſe Antonii vitam attulit Romam, cap. 12 num. 4. 5 13. Ex Italia migravit in circumjacentes Inſulas, nu. 5. Ex eadem à Martino invectum eſt in Gallias, in quibus ab Honorato quoque Lirinenſi quinquaginta pòſt annis excultum eſt, num 6. Ab Auguſtino inſitum eſt in Africa, n 7. In Hiſpaniam invectum eſt ex Africa ſub initio ſexti ſæculi à Donato Monacho qui illuc cum 70. Monachis trajecit, cùm antea nulli niſi Anachoretæ, nullis devincti votis in Hiſpania fuiſſent, c. 24. nu. 16. In Bancorienſi Angliæ Monaſterio ſæculo ſeptimo ſeptem erant Monachorum turmæ in divinis Officiis ſibi ſuccedentes, quarum unaqueque trecentorum erat Monachorum, I. l. 3 c. 16 n. 5. 2. Etſi virtutes Monaſticas excoluere Baſilius, Nazianzenus, Amphilochius, Auguſtinus, haud tamen Monachorum ſtatum, propoſitum, inſtitutum ſectati ſunt, c. 12 n. 14. 15. 16. Tria Monachorum genera deſcribit Hieronymus, quatuor Caſſianus, I. l. 3 c. 23 n. 2. 3. 4. Monachorum genus tutiſſimum Cœnobritæ, ſanctiſſimum Anachoretæ. Ut alterum alteri præſtat, nu. 1. 3 & 4. Ab urbibus primùm ſe ipſi ſummoverunt Monachi, & in ſolitudines ſe abdiderunt: ut ad urbes poſtmodum utiliter advocati ſunt, I. l. 2 c. 43 n. 11 & l. 3 c. 13 n. 13. 14 c. 15 n. 8. Jam tum ab initio invidiæ vel horrori erant, c. 12 n. 4 c. 23 n. 5. §. *Auguſtinus*. Antonius ſtatim ad veſtem Monaſticam & profeſſionem admittebat Pachomius non niſi poſt triennium in veſte & capillitio laicali, I. l. 3 c. 16 nu. 8. 9. Trullanæ Synodi temporibus triennium illud jam fiebat alicubi cùm Monachi veſte, c. 25 n. 12. Servos invitis etiam Dominis fieri Monachos permiſerat olim Juſtinianus: poſtea legem tulit novam, qua poterant eos Domini per illud probationis & Novitiatus triennium repetere, nu. 9. 10. Mauritii legem ne milites Monachi fierent, à Gregorio mollitam & temperatam vide tit. *Milites*, aliquantò ab initio.

Monachorum Regimen.

Monachi per Decanos, deni ſcilicet aut noveni per unam ſub Abbate ſuo regebantur. Penes Decanos iſtos tota erat Monaſterii ſolicitudo, rationemque omnium ipſi Abbati reddebant, I. l. 2 c. 93. nu. 18. 20 l. 3 cap. 23 nu. 2 c. 65 nu. 4 c. 66. nu. 8. His Decanis adjuncti erant Centuriones, aliique ſubſidiarii, I. l. 3 c. 23. nu. 2. Perpetuus erat ille Decanatus, niſi ſi cui propter pravitatem ſuam viſus fuiſſet eripiendus, c. 66 n. 8. Præcipuæ erat authoritatis inter Decanos ſenior Decanus, c. 66 nu. 10. Erat pluribus in Monaſteriis Decanos inter & Abbatem Præpoſitus, eratque iſte Abbatis Vicarius. Ejus erat invigilare vigori diſciplinæ, & omnem temporalium curam ſuſcipere & adminiſtrare, I. l. 2 c. 93 n. 17 l. 3. c. 66 n. 8. 10. Hinc inſoleſcebant & ferociebant aliquando Præpoſiti in Abbates; ideoque eos in ſua Regula noluit S. Benedictus, maluitque totam Monaſterii curam in Decanos partiri, I. l. 2 c. 93 n. 18. Id quoque ex eadem Regula & eadem ex cauſa in Monaſteriis fieri optavit & decrevit Moguntinum an. 813. Concilium, nec tamen in compluribus Monaſteriis deſitum eſt à Præpoſitis illis creandis, I. l. 3 c 66 n. 10. Præpoſitus autem ab ipſo olim eligebatur Epiſcopo ut & Abbas ipſe: lapſu verò temporis electio ejus Abbati ipſi permiſſa eſt, I. l. 2 c. 93 n. 17. 19 l. 3 c. 16 num. 9. 10. 12 cap 65 nu. 1 2. 3. Præpoſitus tamen etiam generali ratione dicebatur, quicumque primaria authoritate ipſos regebat Monachos, I. l. 3 c. 23 n. 2. 3.

Quid Monachis cum Clero.

Erant in Orientis Monaſteriis multi Diaconi & Presbyteri, I. l. 3 c. 13 num. 2. 3. 12 13 c. 15 num. 6. At ſeriùs è ſuis in Occidente Presbyteros habuere Monachi, I. l. 2 c. 93 n. 15 l. 3 c. 15 n. 8. Non libenter in Occidente Presbyteros mittebant: ii tamen admiſſi nonniſi poſt Abbatem, licet laicum, ſedebant, ejuſque ſuberant imperio: alii vero Clerici ſi qui recipiebantur promiſcue ſedebant inter Monachos, I. l. 3 cap. 15 num. 10. 11. 12 Nondum omnia Occidentis Monaſteria tempore Gregorii Presbyterum è gremio ſuo proprium habebant; ſed ſacra iis Myſteria celebrabantur per Presbyterum quem vel foris accerſebant, vel ad eos dirigebat Epiſcopus: aut ipſi è Monaſterio ſuo egredi cogebantur, iis ut intereſſent, I. l. 2 cap. 93 num. 9. 15 In quibuſdam ſuus erat Presbyter, qui licèt non Monachus in Monaſterio manebat, & ejus reditibus ſuſtentabatur, & quidem vi fundationis Monaſterii, I. l. 2 cap. 93. numer. 8 l. 3 c. 14 num. 6 c. 15 nu. 7 Optavit tamen Gregorius ut quoad fieri poſſet unus iis è gremio ſuo Presbyter ordinaretur, l. 2 cap. 93 num. 9. 15. l. 3. c. 15. n. 8 Non quotidie ejuſdem etiam Gregorii tempore ſacra Myſteria in Monaſteriis celebrabantur, I l. 2. cap. 93 l. 15 Quos ex Monachis commendabat morum gravitas, eos optabat & volebat Siricius fieri Clericos, I. l. 3 cap. 13 numer. 2 Tales quoque ab Epiſcopis aſſumebantur, numer. 8 Iis timebatur tamen ne Clericatum ambirent, qua in re non raro dæmoniis illudebat, nnmer. 5. 6 Volebat Auguſtinus ut Clericatum nec ambirent nec poſtulari recuſarent, numer. 11. Monachatus ipſis olim paterat eſſe loco minorum ordinum, & ipſius etiam Subdiaconatus. I. l. 3 cap. 14 num. 4 cap. 15 num. 11 Item & ejuſdem vitæ labores poterant iis eſſe pro ordinum interſtitiis, c. 14 n 4 c. 15 n. 11 Cum illis ſuper ordinum ætate credebatur

poſſe

posse dispensari, eo quod in iis possit, sapientia eorum à quibus reguntur, compensari abunde quidquid sapientiæ ætas maturior potuisset adjicere, I. l. 2 c. 70 num. 4. §. *Simeon.* Dum quis Monachus postulante Monasterio ad ejusdem Monasterii utilitatem promovebatur in Clericum, non exsolvebatur ab aliorum Monachorum vinculis & functionibus: si vero volente Episcopo, ut vel Episcopali sedi vel Ecclesiæ Parochiæve vacanti Pastor fieret, ab illis vinculis & functionibus eximebatur, quantum Clericali Ministerio adversabantur, I. l. 3 c. 13 num. 18. 19. II. l. 3. c. 20 num. 11. Non autem ab iis quæ eorum Ordini adversabantur. Atque is quoque fuit usus sub Imperio Caroli Magni, I. l. 3 cap. 17 num. 2. 10 11. 12. Unum corpus sunt Augustino Clerici & Monachi, isti in illis negotiosi, illi in istis otiosi, I. l. 3 c. 13 num. 12 Monachus & Clericus diu indiscriminatim sumpti, seu sub Clodovæi & filiorum ejus Regno, cap. 39 num. 2. 3. 4 Seu sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, I. l. 3 cap. 9 num. 6 cap. 17 num. 3 II. l. 1 c 25 num. 2 cap. 28 num 4 5. 6. 7. Fuitque cum Monachi evaderent in Clericos eo ipso quo tondebantur in Monachos, I. l. 2 c. 40 n. 1. 2. cap. 41 num 1. §. *Concilium Iuliobonense.* Erant sæculo septimo qui dicerent non posse Monachis Sacerdotalia munera demandari: Hos compescuit Bonifacius IV Pontifex, I. l. 3 c. 14 num. 10. Alios item iis similes Urbanus II. sæculo undecimo, c. 38 n. 2. Nono passim sæculo Monachi Parochias administrabant, c. 17 nu. 5 v. tit. *Parochiæ.* Primis ipsis quinque sæculis Ecclesiæ & deinceps non paucis in locis fuere pro Clero Monachi, I. l. 3 c. 4 n. 1 c. 13 num. 11. c. 13 nu. 12. 13. Pro Canonicis Monachi fuere Augustino & Laurentio Anglorum Apostolis in omnibus, quas in Anglia fundaverunt Episcopalibus Sedibus. Sæculo item duodecimo ex Angliæ Episcopalibus 17. Ecclesiis octo à Monachis occupabantur, I. l. 3 c. 11 nu. 11. Capitula ex Clericis & Monachis bipertita, aut ex utriusque mixta, c. 18 num. 1. 3 c 19 n. 8. Alternæ subrogationes Monachorum & Clericorum per Occidentem, I. l. 3 c. 19. Quàm multi ex Monachis prodierunt Episcopi, I. l. 3 c 13 nu. 12 c. 15. nu. 2. 3. 7. Multæ Sedes Episcopales Monachis Episcopis aut omnino aut alternis addictæ, c 18. nu. 1 & 3. v. tit. *Episcopi ex Monachis assumpti.* Abbatem tamen sanctissimum aliquando à Panormitanis electum in Pontificem noluit Gregorius confirmare, veritus ne inter inexpertas hactenus mundi illecebras pietas ejus frangeretur aut tesseceret, II. l. 2 c 18 n 10. Cum olim Clerici non possent citra Episcopi sui consensum inter Monachos profiteri: jussi sunt à Toletano IV. Concilio Episcopi hunc iis consensum non denegare, I. l. 3 c. 15 n. 9. Ad Michaelem usque Patriarcham CP. multi in Oriente Clerici ita Monasticæ Religioni nomen dederant, ut è cœtu Clericorum non abiissent: jussit iste deinceps in Monasteria secedere quotquot ex iis fieri vellent Monachi, c. 17 n. 15. Plurima Monachorum Capitula tempore Pipini & Caroli Magni desciverant in Clericos, aut Clericorum Capitula, idque tum visum fuit tolerandum, c. 9 n. 1. & 8 Monachos olim clerici ipsi & Laici relictis Presbyteris Canonicis Confessionis ergo adibant, alii nimia eorum indulgentia, alii sanctitate eorum allecti. Accedebat & Presbyterorum illorum sæcularium paucitas, I. l. 2 c. 12 n. 3 & 5. De isto Clericorum & Laicorum usu Synodus VI. Parisiensis queritur, *ibid.* n 3 Nondum tamen nono isto sæculo confessiones seu Monialium, seu Canonicorum excipiebant Monachi, imò eas excipere vetabantur, I. l. 3 c. 43 nu. 13. Ad Monachos in Oriente pluribus ab hinc sæculis devolutum est Confessionis ministerium, I. l. 2 c. 10 n. 13 c. 10 & 21. Imo illud ibidem soli à pluribus sæculis exercent, n. 15 De Monachorum Confessoribus, vid. tit. *Confessor* Evangelii fatores Monachi, I. l. 1 cap. 55 num. 3 6 7 8 c 56 n. 7 c. 59 num. 5 l. 2 c. 25 num. 11 l. 3 c. 17 c. 18 num 2 Quàm utiliter Monachi adlaboraverint Ecclesiæ, & quàm ei sint utiles, I. l. 3 c. 18 num 6 c 23 num. 5 §. *Augustinus.* Ut modestè debent de suo statu sentire, I. l. 3 c. 18 num. 5. Professio Monastica olim non tollebat irregularitates, cap. 13 num. 9 c. 14 num. 3. 4. Undecimo jam sæculo tollebat, credebaturque habere alterius instar baptismi, II. l. 1 c. 61 num. 11. §. *Habes*, c. 84 num. 3. 4. 7. Monachi olim profitebantur ad unius Ecclesiæ vel altaris Titulum, II. l. 1 c. 9 num. 1. §. *Ne.*

Monachis quid cum Episcopis.

Monachi Episcopis subditi sunt multiplici nomine, I. l. 3 cap. 26 n. 1 2 3 4 5 6. Ut paternum debet esse Episcoporum in Monachos imperium, n. 15. 16. 18. Ut per priora septem Ecclesiæ sæcula Episcopis subjecti fuere Monachi, c. 26. nu. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Abbates qui Monachos suos graviter delinquentes coercere non possent, jubentur à Conciliis sexti sæculi Episcopum vel Archidiaconum admonere, I. l. 2 c. 18 nu. 4 De iis, quæ Monasteriis tradebantur, nihil sibi poterat Episcopus vendicare, I. l. 2 c. 93 n. 15. In lite exorta inter Episcopum Forojulienſem & Abbatem Lirinensem pactum est à Concilio III. Arelatensi, ut nullus hujus Monasterii Monachus posset nisi ab illo Episcopo, vel ex ejus consensu ordinari, nullus item nisi ab eo Confirmationis sacramentum recipere: at tum nec ullum ejusdem Monasterii Monachum invito Abbate posset Episcopus ordinare, tum laica omnis ejus multitudo laicaque omnis ejus Congregatio ad solam & liberam Abbatis curam & dispositionem pertineret, I. l. 3 c. 26 n. 16. Singulare fuit ævo illo exeunte quod Abbatibus successoribus S. Columbani in Hibernia, licèt solùm Presbyteris, voluerint subjecti esse Episcopi illius Insulæ, in ejusdem scilicet Columbani Gentis illius Apostoli honorem, I. l. 3 c. 14 n. 12 Sæculis item 8. 9. & 10. Episcopi subjecti fuerunt Monachi, I l. 3 cap. 27. toto. Etsi enim Monachis plerumque permittebant Episcopi exteriorem Monasterii disciplinam, n. 2. A Conciliis tamen ætatis illud data est ipsis potestas visitandi Monasteria, inquirendi in disciplinæ observantiam, animadvertendi in reos, n 1. 2. Ab iisdem Conciliis vetiti sunt Monachi ullis causis sæcularibus & in litibus nisi ex episcopi consensu sese implicare; ullas item longinquas nisi ex ejus pariter consensu peregrinationes adire *ibid* A Conciliis adhuc sæculorum 11. 12. & 13. subjiciuntur Monachi Episcopis, c. 28. n. 1. 2. 3. 4. §. *Non*, & num. 16. Sua tamen jam tum erant nonnullis privilegia, n. 4 & 16. Hanc Monachorum Episcopis subjectionem non prohibebat tollebatve protectio ipsa Sedis Apostolicæ, qua se studebant impertiri, I. l. 3 c. 28 num. 3. 4 5. Monachos exemptos quibus in rebus Concilium Tridentinum Episcopo subjecerit, I. l. 3 cap. 40.

Monachorum Regulæ & Congregationes

Regulæ Monachorum multæ summatim perstringuntur, I. l. 3 c. 23 n. 12 Aliæ & fusius quidem memorantur toto c. 24 scilicet Cæsarii, n. 2 Cassiani, n. 3 Columbani, n. 5 Benedicti, n. 8 Columbani Regula per Gallias latè fusa fuit, I. l. 3 c 24 n. 5. 6. 7 Præcelluit Regula S. Benedicti, n. 8. 9. 14 in Italia Principatum obtinuit, eamque universam perfudit à Bonifacii IV. tempore, id est ab anno circiter 600. ad 700. & in Gallia ab anno 700. ad annum 800 n. 8 12. 13 Antea verò nec veste aliqua singulari, nec Regula item singulari alii ab aliis Monachi distinguebantur: nec aliquæ erant Monachorum Congregationes, quæ unum ab aliis distinctum corpus conflarent, & singulari alicui Regulæ se profiterentur addictas: sed sub uno generali Monachorum Ordine singula sibi seorsim constabant Monasteria, ab aliis haud pendentia; & ita suam singuli Regulam amplexabantur, ut alias non excluderent, sed multas simul aut omnes complecterentur, I. l. 3 c. 24 n. 8. 9. 10 13. 15 §. *Senescente*, & §. *Hinc est*. Jam tamen à medio sæculo septimo cœperunt pleraque Galliæ Monasteria Regulæ S. Benedicti se addicere, & medio octavo in Concilio Liptinensi jussi sunt eam profiteri Abbates universi, reque eam cum suis Monachis receperunt, c. 24 n. 11 Erant nihilominus adhuc initio noni sæculi Monasteria quædam, quæ secundùm Regulam S. Benedicti non vivebant, c. 25. 2. 2 Etsi verò omnia aut ferè omnia Galliæ Monasteria eo sæculo S. Benedicti Regulam jam profiterentur, iisque dicatur Benedictus Anianæ Abbas à Ludovico Pio præfectus fuisse: nulla tamen seu in Gallia seu in Italia erat Monachorum Congregatio, ita ut scilicet alia ab aliis penderent Monasteria, I. l. 3 c. 25 n. 6 8 Prima omnium fuit sub Bernone Abbate, olim Comite Congregatio Cluniacensis circa an. 912. complexaque est ista brevi innumera Galliæ Monasteria & Abbatias, ita ut Monasteria illa & Abbates subessent unius Cluniacensis Abbatis imperio, *ibid.* & n. 10 Suum nihilominus per universum Occidentem servabat Principatum Abbas Cassinensis, Abbatumque Abbas vocabatur: Principatus autem iste erat solùm honoris & dignitatis, non imperii, n. 6 Quanquam tamen non ita multò post conflatam Cluniacensem Congregationem facta quoque est aliqua Congregatio Cassinensis, I. l. 3 c. 8 n. 1. 2. 3. 4. 5. 6 Ut Clerus, ita & Monasticus Ordo stirpe Clodovæi concidente, & per Carolinæ familiæ Principes cœpit reflorescere; qua similiter concidente & iste rursus labefacturus est, reparandus tandem isto Cluniacensis Congregationis exortu, c. 25 n. 3 & 6 In Oriente autem sexto sæculo & deinceps frequentes erant Monachorum Exarchi seu Generales: atque ita dicebantur, qui unius alicujus regionis Monachis omnibus quarumcumque essent illi Regularum, præpositi erant, I. l. 3 c. 6 n. 13 Istis verò sub generali illo præposito, & Abbate Congregationibus suus singulis erat Abbas, nisi fortè quandiu quis aut Regulæ aut plurium extructor Monasteriorum superstes adhuc erat, c. 23 n. 11. 12 In Occidente vetat Veneta Synodus Abbatem unum pluribus præesse Monasteriis: sed eo id fortè sensu, si singulis suus etiam non sit Abbas, n. 9. 11

Monachorum vestes, tonsura, disciplina, studia, &c.

Vestibus utebantur Monachi quibus esse possent despicatui hominibus, I. l. 2 c. 37 n. 13 c. 43 num. 13. Nigra erat eorum vestis, cap. 43 n. 3. 7. Quæ vestes Monachis sub Imperio Caroli Magni suppeditabantur ab Abbatibus suis? c 48 n. 4. Ut pariter despicatui essent cœpere Monachi quinto sæculo gestare Tonsuram, ex capillis nempe non novacula quidem abrasis, nec ad pressum tonsi, sed tamen recisis admodum, & ad cutem usque, seu ad aures attonsis, c 37 n. 12. Hanc ab illis Tonsuram eodem sæculo accepere Clerici, nisi quod ei addire coronam seu circulum infra capillos illos capillis copiosioribus constantem, I. l. 2 c 38 nu. 4. Hancque similiter coronam à Clericis accepere postmodum Monachi nu. 16 & & 17. Idque ut par est credere cùm cœpere Monachi Clericis inseri, n. 17 Utramque conjunctam habebant in Anglia, n. 16. In Gallia, c. 39. n. 2. 3. 4 5. In Italia, c. 39 n. 7. 10. In S. Aureliani Regula dum fit & tondetur Monachus, jubetur pars capillorum ejus aliqua mitti in capsam aliquam, ubi essent sacræ Reliquiæ, c. 39 n. 3. Sub Imperio Caroli Magni jam complurimi in Occidente Monachi comam perinde radebant ut barbam, I. l. 2 c. 40. n. 3. Barbam rasam semper habuere Monachi Occidentis, c 41 nu. 4. Id tamen vitio vertebat olim in Oriente Epiphanius hæreticis quibusdam Monachis, c. 37 n. 14. Et etiamnum barbam nutriunt Græcorum Monachi, c. 40 n. 4 c. 42 n. 4.

Monachos Concilium II. Turonense jubet cubare omnes in uno conclavi, nullo inter cubiculia septo interposito, lampade semper accensa, excubiasque agentibus ibidem & alta voce legentibus vicissim duobus vel tribus, I. l. 2 c. 62. n. 3. II. l. 1 c. 93 num. 3 Unde locus non Dormitorium, sed Schola vocabatur, eod. num. 3. In Monachis lectionem Fulgentius pluris faciebat quàm laborem, II. l. 1 c. 94 num. 7. Labori manuum dum insistunt, iis Regula Magistri diva vult aliquid lectitari ab aliquo non laborante, c. 32 num 12. Iis studium legum Civilium ac Medicinæ tandem inhibitum, c. 91 n. 15. §. *Iam*. Ad Scholas publicas ultra proficisci, Legibus & Medicinæ operam daturi prohibentur in Remensi an. 1131 Concilio, idque sequentibus firmatur Conciliis, c. 101 nu. 8. Nolebat Gregorius Monachos actitare causas, volebatque laicum ab iis deligi, qui huic vacaret officio, ii autem contemplationi, I. l. 2 c. 107 num 6.

Monachos è Claustris semel exilientes haud patiebantur Ambrosius & Basilius denuo recipi: & ne in alio quidem Monasterio eos iste suscipi volebat, II l. 1 c. 11 n. 11. 12. Eos item qui corrigi non possent Benedictus jussit ejici, nec amplius admitti, qui aufugissent. At è contra Justinianus, Gregorius & Concilia omnia vetant ejici Monachos; fugacesque sive Monachos sive Moniales jubent in Monasteria retrudi, I. l. 3 c. 16 n. 12. Cum Monachi Episcopatus Surrentini se nuptiis ausi fuissent implicare, eos jubet Gregorius ab uxoribus illis divelli & ad propria revocari Monasteria, I. l. 2 c. 107. n. 5 potest apud Græcos quilibet uxorem suam, consummato licèt Matrimonio, dimittere, ut Monasticam amplectatur vitam, tumque illa novas potest inire nuptias, II. l. 1 c. 8 n. 10.

Imperatores, Reges, aut Principes, eorumve filii, qui monasticam vitam ultro sunt amplexi, aut de ea amplectanda liberaverunt, I. l. 2 c. 16 n. 11. 3 c. 57 num. 4 c. 59 num. 6 II. l. 1 c. 25 n. 7 c. 26 num. 3. Aut qui eam amplecti coacti sunt, II. l. 1 cap. 27. num. 5. 6 c 28.

Mona

Index

Monachorum bona, testamenta, hæreditates.

De Monachorum bonis & testamentis, v. infrà tit. *Testamenta*, §. *De testamentis & bonis Monachorum & Abbatum*. Poterant olim & post annum etiam millesimum succedere parentibus æque ac si professionem haud emisissent, III. l. 1 c. 25 toto. Is usus perstabat adhuc in Germania tempore conventus Nurembergensis ann. 1523. habiti, eod. c. n. 6 Perstabat adhuc in Polonia an. 1527. tempore Sigismundi Regis, n. 7 Perstitit diutius adhuc in Hispania, num. 8 Sublatus est in Gallia tempore Caroli VII. n. 9 §. *In Generali*. In provincia tamen Viennensi, seu Delphinatu, quòd jus scriptum in ea vigeret, non sublatus est nisi à Francisco I. an. 1532. n. 9 §. *Ioannes*. Si cuipiam legatum sit aliquid ea conditione ut liberos procreet, non eo tamen excidit dono, si vitam Monasticam matrimonio anteponat, II. l. 1 c. 28 num. 10.

De Monachis proprietariis & peculio.

Monachos proprietarios, ut eos pœniteret, communione & sepultura privandos decrevit Synodus Londinensis an. 1075. sub Lanfranco, I. l. 3 c. 21 n. 1 Monachi cœperunt esse proprietarii post Normanorum irruptionem Ecclesiarumque & Monasteriorum ab iis devastationem. Cùm enim pristinos tandem postea repetiere successus, sua sibi habuere, suorum allegantes Abbatum consensum, & sui curam ab iis neglectam, I. l. 3 c. 21 n. 7 Negavit Innocentius III. hunc Monachis dari posse ab Abbatibus consensum: Concilium item Parisiense ann. 1212 Biterrense & Gersonius, n. 7. 8 §. *In Concilio*, & §. *Anno*, & n. 9 Eosdem vetuit Abbates Innocentius III. & Concilium idem Parisiense perpetuas iis dare Obedientias, temporaliumve administrationes, n. 8 Quid Obedientiæ, v. tit. *Obedientiæ* Indulgentiores fuerunt in eos super istis Obedientiis Constitutiones Benedicti XI. anno 1339 n. 8 §. *Concilium*. Vetuere Concilia Parisiense an. 1212. Monpessulanum an. 1214. Oxfordiense an. 1222 Turonense an. 1232. & alia Monachis dare pecuniam ad victum & vestitum, I. l. 3 c. 21 n. 8 Vetuit similiter Alexander III. in Concilio III. Lateran. eos peculium habere, nisi ab Abbate ipsis fuerit pro administratione injuncta permissum, num. 8 §. *Præter*. Permisit iis è contra Parisiense an. 1212. Concilium aliquid ad usum suum habere ex Superioris consensu, *ibid.* Sic & capitulum Provinciale Monachorum Benedictinorum in Anglia an. 1422. permisit iis pecunias accipere & servare ad certas necessitates cum licentia Superioris, n. 9 Tale iis peculium eripuit Concilium Tridentinum, Concilium I. Mediolanense, Congregatio Concilii Trident. & Fagnanus, licèt illud non improbaverint molliores aliqui Canonistæ post Concilii Tridentini tempora, I. l. 3 c. 21 n. 10 & 11 Pensiones non licet Monialibus sibi reservare in usus privatos, *ibid.* & n. 12 Seu immobilia, seu mobilia iis non licet possidere: at usum mobilium potest iis Superior ex Concilio Tridentino permittere, modò ne sint superflua, convenientiaque semper sint paupertati & modestiæ vitæ Monasticæ, n. 10 & 11 Nihil sibi Monachus vel Monialis labore industriave sua possunt acquirere, *ibid.*

De Monachorum Professione tit. *Professio Monachorum*.

Monasteria.

Plurimorum in Gallia, in Hispania, in Anglia & in Oriente Monasteriorum parentes & fundatores fuerunt Episcopi, I. l. 3 c. 16 n. 1. 2. 3 4. 5. 6 7 Poterat Episcopus quilibet de bonis Ecclesiæ suæ Monasterium extruere, modò eam non læderet, nec ultra quinquagesimam bonorum ejus partem Monasterio illi assignaret, n. 2. Fuere tamen extructa & à Monachis ipsis vel à Fidelibus innumerabilia, c. 26 n. 5 Nulla sine Episcopi consensu extrui Concilium Agathense, Concil. Epaonense & Justinianus jubent, c. 16 n. 5. 8 Huc quoque Calchedonensis Concilii decretum, c. 26 nu. 4. Eorum administratio fuit primùm penes Abbates aut Priores perpetuos, III. l. 2 c. 27 n. 2 Id ætate illa erat conducibile: at postulante postea necessitate transitum est ad triennalem administrationem, n. 13 Hujus fortè primus author fuit Innocentius VIII. eod. n. 13 §. *Omnium*. Vetabantur olim seu pueri seu puellæ in Monasteriis recipi & educari, nisi qui vellent aliquando vitam Monasticam amplecti, I. l. 3 c. 53 n 9 c. 5 n. 7 Romani Pontifices & Concilia nolebant in Monasteriis pauciores esse quàm duodecim Monachos, c. 69 n. 13 14 Minuta Monasteria Carolus Magnus supprimi voluit, c. 27 n. 2 In Monasteriis pœnitentiæ stadium decurrebatur, seu à Clericis, seu à Laicis, II. l. 1 c. 28 n. 5. 7 In Monasteria detrusi Principes multi, aut à seipsis mortem ut effugerent, aut ab aliis, quasi gratiæ loco & mortem hac pœna commutantibus, c. 27 n. 1 2. 3 c. 28 n. 3. 4. 5 6. 7. 8 Monasteria duplicia, Monachorum scilicet, ac Monialium ejusdem Ordinis sejungi Justinianus jubet; atque ita Moniales Magisterio & curæ Monachorum eximit: sanciturque ut Episcopus illis præficiat presbyterum, vel Diaconum, qui Eucharistiam ad eas deferat, in earum autem Monasterio nec maneret, nec cibum sumeret, nec illas alloqueretur, I. l. 3 c. 16 n. 10 c. 46 n. 10 Unde ista potuerunt oriri duplicia Monasteria, c. 45 n. 20 Quin & pluribus posthac sæculis nonnulla in Occidente occurrunt Monasteria, in quibus Moniales simul cum Monachis vel Canonicis in unum Chorum conveniebant ad Offia divina celebranda: id quod ultrà fieri Synodus II. Lateranensis sub Innocentio II. prohibet, I. l. 3 c. 63 n. 1. Quanquam & altero adhuc post sæculo id factitabatur, n. 6 Ut sensim Monasteriorum collapsa est disciplina, III. l. 1 c. 26 n. 1. 2. 3. imò toto ipso capite, & cap. sequenti, præsertim num. 12 Inter istiusce lapsus causas non mediocrem obtinet locum ipsa, quæ facta est partitio rerum Monasteriorum: primò in mensam & portionem Abbatis hinc, inde in mensam & portionem Monachorum, III. l. 2 c. 26 n. 4 5. 6. 8 Secundò in varia ipsa officia Claustralia cum suis quoque prædiis ad vitam mansuris, n. 8. 9. 10 Tertiò in varias vel pensiones vel Præbendas singulis ipsis Monachis assignatas, n. 7 Qui stare poterit quæ reparata jam est Monastica disciplina, c. 27 n. 12. 13

Moneta.

Monetæ olim cudendæ jus Episcopis Cenomanensibus, III. l. 1 c. 7 num. 4 Episcopis Augustodunensibus & Capitulo item Augustodunensi, c. 28 num. 2 Episcopis Remensibus, num. 3 Episcopis Ravennatibus, c. 30 num. 10 Abbatibus Cluniacensibus, c. 30 & num 12 Et aliis Abbatiis, *ibid.* & c. 31 n. 3 §. *Anno* Jus illud à Ludovico Hutino Rege iis confirmatur Episcopis qui eo jam gavisi fuerant, c. 31 n. 7

Moniales, v. duos tit. super. item tit. *Virgines*, & tit. *Professio Virginum*.

De Monialibus, I. l. 3 c. 44. ad c. 50.

Moniales volebat Isidorus à lectione ad orationem, ab oratione ad electionem transire semper, II. l. 1 c. 94 n. 5. Eas, quæ se non sinerent emendari volebat Augustinus è Societate projici, si ipsæ non abscederent. c. 11 nu. 13. Vetat S. Pius V. Episcopos Monialibus permittere, ut ad quantulumcumque tempus exeant Monasterio nisi tribus hisce casibus, pestilentiæ, lepræ, incendii, I. l. 3 c. 40 n. 7. §. 13. Stupendum exemplum Marcinienſium Monialium, quæ in Monasterii sui incendio ex ejus septis noluerunt egredi, monente licèt ac hortante ut exirent sedis Apostolicę Legato, & in quarum gratiam flammæ tandem divinitus compressæ sunt, c. 48 num. 2. Duplex adhuc erat sæculo 11. exeunte genus Monialium in iisdem licèt Monasteriis: aliæ scilicet erant, quæ in iis professionem ediderant; aliæ, quæ à parentibus à tenera ætate ibidem ad altaria fuerant oblatæ: & eadem utræque tenebantur lege, I. l. 3 c. 48 n. 1. Nec mirum cùm professio illa exterior primis temporibus non fieret, ipsaque habitus gestatio instar esset professionis, c. 45 n. 2. 3. 4. c. 48 nu. 3. 4. Atque ita etiam illis temporibus alicubi observaretur, c. 48 n. 4 c. 49 n. 2. 5. Monasteria Monialium, quæ sedi Apostolicæ sunt immediatè subjecta Concilium Tridentinum reddit potestati episcoporum ut Papæ Delegatorum, I. l. 3 c. 40 n. 7 §. 25.

Monspesulana Ecclesia v. ind. Geograph.

Moscovite, v. ind. Geograph.

Musica

Musicæ concentibus & instrumentis prohibentur Clerici, nisi dum de Canticis spiritualibus agitur, III. l. 3 c. 45 n. 4.

Mutilare.

Quicunque vel se vel ad alium mutilat, etiam in bello sacro irregularis est, II. l. 1 c. 75 n. 9. §. *Irregularis*, & n. 11. Primus omnium Hilarus Papa inter irregulares retulit eos qui aliqua carerent corporis parte: id quod ait ex antiqua esse traditione & veteri disciplina Ecclesiæ Romanæ, c. 78 n. 1 Innocent. tamen ante eum non habet irregulares ex mutilis nisi eos, qui se ipsi de industria mutilassent: usque in Ecclesia Latina videtur fuisse usus primorum 4. sæculorum, n. 5. Obtinuit & id semper apud Græcos: imò nec irregularem censebant Ammonium Monachum, qui ut Episcopatum ad quem à populo expetebatur, effugeret, auriculam sibi abscideret, II. l. 1 c. 78 n. 2. 3 4. 6. c. 82 n. 4. Si quis tamen apud eos se faceret Eunuchum, hunc habebant irregularem & habuere semper, c. 78 n. 6 c. 82 n. 5. Hanc tandem Alexander III. præfixit in mutilationibus irregularitatem importantibus regulam, ut scilicet hujusmodi sint, per quas non possint sine scandalo obiri functiones ordinum, c. 83 nu. 8. Potest quis ad Sacrificium reddi irregularis, qui non ad cæteras functiones, *ibid.*

N

Narbonensis Ecclesia, v. indic. Geograph.

Natalis Christi.

Diu fuit Romanę uni ipsi Ecclesiæ singulare, ut ter Missam in Christi Natali celebraret, III. l. 1 c. 72 n. 6.

Nativitas.

Nato sibi filio Chilpericus Rex jussit è carceribus omnes dimitti: ac si qui in iis quidpiam deberent fisco, illud iis condonari, II. l. 3. cap. 97. num 10.

Navarra, v. ind. Geograph.

Naufragia.

In Nannatensi an. 1127 Concilio sublatam voluit Comes Britanniæ Armoricæ sævam illam consuetudinem, qua comportabatur in fiscum quidquid ex naufragiis reliquum fiebat. Idque Synodus illa ultra fieri prohibuit cum excommunicationis interminatione, III. l. 1 c. 24 numer 1. Decretum Synodi Pontifex confirmavit; ac Provinciæ Episcopos admonuit eas etiam merces quas naufragii metu quis in mare ejecisset, ipsi earum Domino legibus Imperatorum esse servandas, *ibid.*

Nectarius.

Nectarius CP. Episcopus non aliam sustulit pœnitentiam quàm publicam. Probatur multiplici ratione, I. l. 2 c. 7 n. 13. 14.

Negotiatio.

Quæ Clericis permissa quæ negata, v. tit. *Clerici*. §. *Clericis quæ illicita*. Pœnitentes negociationes S. Leo prohibebat & quare, III. l. 3 cap. 17 num. 8. Negotiatores tolerat potius Ecclesia quàm probat, *ibid.*

Neophyti.

Neophitos arcet Episcopatu Paulus, adhuc & Presbyteratu Concilium Neocæsarienſe & Laodicenum: item & præterea Diaconatu Concilium Sardicense & Leo, omnibus denique Innocentius ordinibus, II. l. 1 c. 62 n. 14. 15. 17. 18. 19. 23. Ad Presbyteratum eos tamen promoveri patitur Concilium Neocæsarienſe, si ipsorum sit pietas eximia, vel postulet Ecclesiæ necessitas, nu 14. Exempla Neophytorum Episcopali dignitate donatorum, II. l. 1 c. 62. n. 20. 21. 22. c. 25 n. 13 c. 86 n. 5. 9. 10 c. 87 num. 3. 6 & l. 2 c. 2 n. 11. c. 26 nu. 2. Rationes Grægorii, Hormisdæ, Justiniani, & Nazianzeni, ut Neophyti non assumanrur in Episcopos, II. l. 1 c. 85 n. 3. 4. 5 11. 12. Item Nicolai Papæ, c. 86. n. 3. Gratiani, c. 87 n. 6. Cùm Neophyti Paulo dicerentur ii, qui ad fidem recens conversi sunt: sequentibus illis sæculis dicti sunt, qui ex fidelibus pietatem & Clerum recens erant ingressi, II. l. 1 c. 85. num. 3. 4. Quo sensu Neophytos aliquando SS. Patres hæreticis annumerant? c. 85 n. 1 c 87 n. 6 Is maximè per Galliam tempore Gregorii serpebat abusus, ut Neophyti seu recens ad pietatem & Clerum conversi assumerentur ad Episcopatum, c. 85 n 3 Ne ad Episcopatum assumantur, cujuscunque sint meriti, nervos omnes Gregorius contendit, n. 2. 3. 4. Quanquam tamen pro Ecclesiarum necessitate tempus quo probandi ac exercendi essent, contrahi permittit, n. 6 Haud longius à conversione tempus quàm annum exigit pro Episcopis Concilium IV. Arelatense, suum illud ex ipsa Ecclesiarum numero & necessitate statutum excusans: nec longius Synodus V Aurelianensis postulat, II. l. 1 c. 85 num 10. Haud longius item Bracarensis, num. 8. Justinianus sex solum menses, etsi multa contra Neophytos Episcopos declamet numer. 12. Balsamon singulos ante vult ordines decurri: sed

uniculque ordini ſeptem dierum interſtitium ait ſufficere, idque ut ex conſuetudine jactat, II. l. 1 c. 86 n. 8 Synodo octavæ generali pro Neophytis habentur quicumque; etſi ſingulos Ordinum gradus per intervalla pervaſerint, eo id animo præſtiterunt ut viam ſibi pararent ad Epiſcopatum, n. 6. Ævo Alexandri III. jam revocata fuerat ad Romanum Pontificem diſpenſatio cum Neophytis, c. 87 n. 4.

Neſtoriani, v. ind. Geograph.

Nobiles.

Cum legis in antiquis Canonibus vel Authoribus nonniſi Nobiles ordinandos, idem eſt ac ſi legeres homines liberos & ingenuos, ſeu nec ſervos nec libertos II. l. 1 c. 73 num. 3. 5 c. 104 num. 10 l. 2 c. 28 num. 8. Unde factum eſt ut in quibuſdam Eccleſiis non ſit locus niſi longo avorum ſtemmate inſignibus? II. l. 1 c. 73 n. 4 cap. 104 n. 2. 3. 10. Tale Capitulum Lugdunenſe c. 104 n. 1. Brivatenſe, num. 10. Argentoratenſe & complura alia Germaniæ, Poloniæ & Hiſpaniæ, n. 3. 4. 9. Solis olim Nobilibus & Clero conſtabant Comitia Regni generalia & Parlamenta, nec in ea plebs admiſſa eſt niſi ab annis 300. aut 400. Nec niſi à ducentis admiſſi ſunt Plebeii ad Officia publica, num. 10. Multa ibidem de Nobilibus. In Ruſcia nunc adhuc & Polonia iidem liberi qui nobiles, iidem ſervi qui ignobiles, *ibid.* Nobilitatis in Beneficiis conferendis voluerunt etiam Romani Pontifices & Concilia rationem haberi, II. l. 1 c. 104 n. 4. 5.

Nonæ.

Nonæ dicebantur pars nona quam quis ex ſuis redditibus offerebat Eccleſiæ ultra eorundem decimas. Et quidem qui Laici terras habebant Eccleſiæ aliquas, ad has decimas & nonas ex iis perſolvendas adigebantur: quidam verò & id etiam ultro præſtabant, etſi tales haud haberent terras, III. l. 1 c. 8 n. 1 2. 3. 5. 6.

Nonnus.

Nomen erat quo ſeniores Monachi vocabantur à junioribus, cùm hi ab illis fratres appellarentur. Significabat autem nomen illud ſanctitatem. Sic & Nonnates inter Moniales, I. l. 3 c. 66 n. 12.

Norvegia, v. ind. Geograph.

Notarii.

Notariorum munus erat compendiariis notis exarare vel acta publica, vel privata Epiſcoporum mandata, vel eorum etiam conciones, I. l. 2 c. 104 n. 1. 10. In Notariorum ſtatione ponebant plerumque pueri vel adoleſcentuli tyrocinium Clericatus, nu. 1. Eorum non erat alicubi Paſtoralem Epiſcopi baculum geſtare, n. 13. In Oriente Diaconi ut plurimum, in Oriente verò ut plurimùm Subdiaconi aut inferiores Clerici obibant Notariorum munus, n. 1. §. *Conſtitutum*, n. 3. 7. 12. 13. Maxima quæque iis negotia commiſere S. Leo & S. Gregorius: imò & vices ſuas in Epheſina illa Synodo, quæ in pſeudo-ſynodum verſa eſt, uni eorum Leo demandavit, I. l. 2 c. 104 n. 1. 7. 8. 10. 11. In Officiis imperatoriæ domus ſumma erat Notariorum dignitas, adeo ut Imperatoribus eſſent etiam à Secretis, num. 14. Tempore Caroli Magni, is qui primus erat inter Notarios Eccleſiæ, dicebatur Protonotarius & Archinotarius, I. l. 2 c. 105 n. 3 Ab eo tempore Clericis ut primùm credebatur Notariatus Regum noſtrorum, c. 106 n. 3. Sæculo 14. & 15. iidem ſatis communiter erant Notarii Apoſtolici ſimul & Notarii Imperiales, & ex iis etiam Presbyteri, n. 4. Sæculo 16. ſimiliter iidem occurrunt Apoſtolici & Imperiales Notarii, n. 5 Quomodo Laicis aperta eſt ad Notariatum via? *ibid.* Ex quo Laici cœpere Notariorum officia obire, diu nonniſi Nobilibus patuit ad ea aditus v. 9. Concilium Tridentinum Epiſcopis facit poteſtatem Notarios examinandi, & illos ad id delegat, nu 6. 7. Protonotarius olim in Aula Romana ſupra Epiſcopos ſedebat, idque tandem Pius II. correxit, I. l. 2 c. 114 n. 4.

Notarii Epiſcoporum.

Quid eis fas, aut nefas ſit, vel fuerit olim exigere, aut acccipere in negotio ſeu Ordinum, ſeu Beneficiorum, ſeu aliorum, III. l. 1 c. 62 Ex Notarii ſui emolumentis quidquam accipere Epiſcopi à Concilio Trident. vetantur. Ejuſque decretum Comitia Cleri Gallicani an° 1655. omnibus Regni Epiſcopis commendavere. Ita quoque Toloſanum an. 1590. vetuit Concilium: ita Congregatio Concilii Tridentini, eod. c. 62. n. 7. 8. 9.

Novales.

Novalium decimas Gregorius VII. ſolvi jubet, III. l. 1 c. 9 n. 4. Sic & Elboracenſe ann. 1194. Concilium, n. 6. Et Campiniacenſe an. 1260. n. 10. Jure communi decimæ Novalium pertinent ad Parochos, ni aliqua obſtet exceptio, l. 2 c. 24 n. 2.

Novitiatus.

Regula S. Benedicti & pleræque antiquiores, item & utriuſque Eccleſiæ antiqua Concilia & Juſtiniani leges Novitiatum in veſte laica percurrendum ſtatuunt, atque is adhuc uſus tempore S. Bernardi obtinebat in Occidente, I. l. 3 c. 48 n. 8. In aliquibus tamen ſaltem locis Orientis jam tempore Trullanæ Synodi cum Monachi veſte decurrebatur, c. 25 n. 12. Tempus illud volunt Juſtiniani leges eſſe trienni, Benedictus unius ſaltem anni, *ibid.* Gregorius triennium ut ex more memorat, c. 45. n. 11. c. 53. n. 7. Concilium V. Aurelianenſe per triennium probari vult puellas, quæ in iis eſſent Monaſteriis, unde poterat exiri, per annum verò quæ in iis unde exiri non poterat, c. 45 nu. 3. Regulæ ſanctorum Cæſarii, Forreoli, Fructuoſi & aliæ non paucæ poteſtatem Abbati faciunt tempus Novitiatus vel producendi vel contrahendi, prout viderit expedire, I. l. 3 c. 48. n. 8. Bernardus ipſe unius ſolùm anni meminit, *ibid.* Et dudum ante eum Synodus Triburienſis, c. 46 n. 8. Finierat Honorius III in quibus Monaſteris non differebant veſtes Novitiorum & Profeſſorum, Profeſſos eo ipſo cenſendos eſſe, quotquot uno amplius anno eas geſtaſſent, c. 48 n. 4. Profeſſionem Franciſcanorum & Dominicanorum nullam eſſe voluit Alexander IV. quæ ante annum expletum emitteretur. Id Bonifacius VIII. ad omnem Mendicantium extendit, Concilium Tridentinum ad omnium prorſus Monachorum, ſicut & Alexander III. ante præfatos illos Pontifices, I. l. 3 c. 48 n. 5. § *Ab eodem*, & n. 7. Hinc cùm Gregorius XIII. Calendarium Romanum reformans, dies decem ex anno 1582. amputaſſet, profeſſiones in quibus decem iſti dies pariter omiſſi ſunt, nullę eſſe declaratæ ſunt, c. 55. num. 6.

Si is qui Novitii ſuſcepit veſtem, venit ſolum cum animo experiendi vires ſuas, ſeſeve probandi; poteſtatem ei faciunt Gregorius IX. & Innocentius III. ſæculum repetendi, I. l. 3 c. 48. n. 4. 5. Si verò eam prorſus cum animo induit ſæculum deſerendi & Religionem amplectendi; etſi nulla eum leges poſſunt ad profeſſionem cogere, negant tamen poſſe eum tuta conſcientia recedere iidem illi duo Pontifices, S. Raimundus de Pennafort, Alexander IV. Anſelmus & Lanfrancus Cantuarienſes Epiſcopi, Bonifacius VIII. Alexander III. & Statuta Chartuſienſia Guigonis n. 4. 5. 6 7. Id ſolùm gratiæ ei concedunt Innocentius III. & Alexander III laxiorem ut poſſit Religionem ingredi ſi illa cujus veſtem & Novitiatum ſuſcepit, non videtur ejus viribus accommodata, n. 5. & 7. Atque id quod de illo dictum eſt, qui veſtem hanc eo animo ſuſceperat, de eo quoque dicendum videtur, qui Novitiatum olim in veſte laica, ubi hæc geſtabatur, illo eodem animo egiſſet; eo quod Deo, qui ipſum vocavit, non poſſit inobedientem ſe gerere abſque ſalutis ſuæ diſcrimine, n. 8. 9 10.

Nuptiæ, v. tit. *Matrimonium.*

Saltationem in Chriſtianorum nuptiis Laodicena Synodus prohibet, III. l. 3 c. 42 n. 18. Poſt nuptias initas jubentur fideles in Capitularibus Caroli Magni, in Capitularibus item Herardi Turonenſis Epiſcopi biduo vel triduo caſtitatem ſervare, I. l. 2 c. 83. n. 11. Græcis unius ſaltem diei continentia indicebatur, n 10. Ea tempore Balſamonis atque adeo 12. ſæculo vigebat conſuetudo, ut ſi triginta annos natus quiſquam & bis conjugatus, & ex alterutra conjuge liberos habens, tertiam poſtea duceret, per quadriennium communione privaretur, num. 10. Secundas aut etiam plures nuptias etſi non prohibuere Patres Latini, ab iis tamen valde dehortati ſunt fideles, eaſque ſolùm ut indulgentiam ſuſpexere, II. l. 1 c. 78 n. 10. 18. 20. 22. Iis quidem nuptiis Græci pœnitentiam impoſuere, at illa non nuptiis ipſis affricabatur, ſed innocentiæ ipſi cujus erant illæ remedium, n. 22. 23. Andegavenſe an. 1448. Concilium illas fieri vetuit inſultationes & intemperias, quæ à plebecula fieri ſolent adverſus eos, qui ſecunda ineunt conjugia, II. l. 1. c. 83 n. 6. Nuptiis ac nuptialibus conviviis intererat nonnumquam S. Carolus Borromæus, ut tum eorum ſumptibus moderaretur, tum caveret ne quid peccaretur, III. l. 3 c. 49. n. 10. §. *Hæc.*

O

Obedientia.

JUbeantur à Concilio XII. Toletano quicunque ad ſacros Ordines accedunt, obedientiam in ordinatione ſua profiteri, ſed citra juramentum, II. l. 2 c. 44 nu. 5. Reprehenduntur in Concilio II. Cabilonenſi an. 813. Epiſcopi qui juramentum iſtud exigebant ab iis, quos ordinabant, c. 45. n. 1. Id quod & nonnulli factitabant Longobardiæ Epiſcopi, n. 2. Obedientiam ſimiliter Metropolitano ſuo profitebantur Epiſcopi ſub Imperio Caroli Magni & ſtirpis ejus, ſed abſque juramento, nu. 4. Huic profeſſioni obedientiæ juramentum legitur annexum, ſeu in Clericis erga Epiſcopum, ſeu in Epiſcopis erga Metropolitanum ſeculo 11. & 12. Et erat quidem illud ſacramentum fidelitatis, iſtiuſque uſus erat frequentiſſimus, II. l. 2 c. 46 n. 1. 2. 7. 8. In Decretalibus Gregorianis vetantur Epiſcopi ab aliis è Clericis ſuis juramentum exigere, quàm ab iis, quibus committunt rerum Eccleſiaſticarum diſpenſationem, n. 10. Nunc demum è Clero ſoli Epiſcopi ſacramentum præſtant, illud ſcilicet quo obligantur Romano Pontifici, nu. 12. Horumce ſacramentorum expers fuit Orientalis Eccleſia, n. 13. Præſtantur tamen à Maronitarum Epiſcopis & Clericis ſuo Patriarchæ, quem uſum accepiſſe debent à Latinorum contubernio, *ibid.*

Obedientiæ.

Obedientiæ erant minuſcula Monaſteria in Abbatiæ alicujus ditione poſita, & ad augendos Abbatiæ redditus vel data vel comparata in iis non debebant Monachi eſſe ſoli, I. l. 3. c. 69. nu. 1. 2. 4. 5. 6. Poterant Monachi iſti ab Abbate revocari, n. 4. 8 Debebant ei rationes reddere, n. 3. 11. Non Poterant eò Monachi juniores amandari, *ibid.* Debebant in iis per vices eſſe, ut viciſſim poſſent in Monaſterium ſe recipere, ſibique toti vacare. Et ideo non debebant Obedientiæ Monacho eidem protrahi diutius, I. l. 2 c. 95 n. 4. Hujuſque legis negligentia facti ſunt ex Adminiſtratoribus Titulares, *ibid.* & III. l. 2 c. 27 n 11. Qua ratione etiam ad Clericos Obedientiæ tranſierunt, III. l. 2 c. 27. n. 2.

Oblati vel Monachi laici.

Originem ducunt ex Oriente ubi Conſtantinopolitano Patriarchæ id juris erat, ut in Monaſteriis, modò pinguia eſſent, poſſet laicum quempiam collocare, ibi deinceps victurum, modò is ad meliorem frugem ſe vellet recipere, & de pœnitentia cogitare, II. l. 3 c. 15 n. 15. De Oblatis item ſeu Monachis laicis in Gallia & Anglia à duodecimo vel decimo-tertio ſæculo, III. l. 2 c. 26 nu. 11. & *ſeqq.* Imò & ſuæ Monaſteriis Cluniacenſibus Converſæ leguntur olim affixæ, c. 25 n. 13. §. *Monaſteriis.*

Oblationes.

Oblationes ad altare fiebant vel in primis ſæculis, nec ab iis liberi erant etiam Monachi, III. l. 1 c. 2 n. 1. 3. 5 c. 12 n 3. 5 c. 14 num. 1 Aliæ in Epiſcopi domum inferebantur, c. 3 n. 5. Cedebant iſtæ in victum Clericorum, pauperum & peregrinorum, c. 2 n. 2. 8. 12. c. 3 n. 5. 6. Non fiebant autem oblationes, niſi ab iis, quibus communicandi jus erat, c. 2. n. 6 c. 12 num. 2. 3. Quanquam non propterea ſemper communicabant, c. 13 nu. 8 c. 13 nu. 6. Ad eas copiosè faciendas hortabantur ſanctiſſimi quique Epiſcopi, III. l. 1 c. 2 n. 3. c. 3 num. 6. 7. 8. 9. Quantæ vel à primis ſæculis & deinceps oblationes, quæ Romanæ Eccleſiæ inferebantur, c. 3 n. 1 c. 12 nu. 9 10. c. 13 n. 16 c. 15 num. 1. Oblationes Conſtantii repudiat Liberius, Valentis admittit Baſilius, c. 11 nu. 12. Oblationes pœnitentium ante reconciliationem ſuam mortuorum rejiciebantur alicubi, alicubi ut in Gallia & in Italia recipiebantur, c. 14. n. 5. Oblatio virorum fiebat extra ſepta altaris, mulierum verò in ipſo earum loco, Sacerdote ſcilicet ad eas pergente, n. 2. 6. Perrexerunt oblationes fieri poſt annum milleſimum, III. l. 1 c. 15. toto. Poſt illud tempus, & etiam ante ann. octingenteſimum reprimendi fuerunt Laici authoritate Conciliorum & anathematis interminatione ab iſtis oblationibus invadendis, c. 13. num. 13 c. 15 n. 3. Diu pugnavere Epiſcopi & Parochi contra Dominicanos & Franciſcanos, ut quæ apud eos fiebant oblationes, cederent Parochis, c. 15. n. 6. Exeunte undecimo ſæculo monebantur Fideles, ne unquam manibus vacuis Sacro intereſſent, n. 2. Sequentibus

ribus ſæculi id ſolum exigebatur ab iis, ne in diebus ſolemnioribus oblationes præmitterent, c. 15 n. 8 9. Sæculo decimotertio in Anglia quilibet adulti, id eſt annorum quatuordecim jubentur oblationes quater in anno majoribus Feſtis in Eccleſia ſua Parochiali facere, III. l. 2 c. 24 n. 6. Oblationes in Gallia fieri ſolitæ, tum certis majoribus Feſtis, tum Dominicis diebus, c. 34. n. 11.

Tertiam partem omnium per omnes ubique Parochias oblationum Concilium I. Aurelianenſe ſexto ſæculo vendicat Epiſcopo, III. l. 2 c. 7. n. 1. c. 15 n. 5. Concilium III Aurelianenſe omnes omnium urbis Eccleſiarum oblationes deferri vult ad Epiſcopum, ſtatuens ut circa Parochiarum agreſtium oblationes ſervetur uniuſcujuſque loci conſuetudo, c. 7. nu. 4. Tertia pars ſimiliter oblationum Eccleſiarum Parochialium eodem ſæculo & deinceps in Hiſpania ſervabatur Epiſcopo, c. 7 nu 8 & c. 15 nu. 8. & 11 Statutum Carpentoratenſis Concilii ſuper illis oblationibus, c. 15. n. 6. Concilium Francofordienſe omnes Eccleſiarum oblationes diſpenſandas permittit Epiſcopo, c. 8. n. 6. Quartam ſolum earum partem poſtea ſibi vendicaverunt Epiſcopi, c. 18 n. 3. 13 c. 32 n. 6 c. 34 n. 12 Et hanc quidem Epiſcopi Galliæ nono ſæculo dimiſere Parochiis, hac ſola ſibi ſervata cura, ut à Parochis convenienter ſacris regulis diſpenſarentur, c. 8 n. 7. c. 18. n. 3.

Obſidio.

In urbe obſeſſa poſſunt quidem Clerici excubias agere, aut alia ſimilia præſtare, non tamen occidere. Statutum Ilesdenſis Concilii ea ſuper re, II. l. 1 c. 68. n. 5 Omnes Gregorius ad hujuſmodi excubias adſtringit, III. l. 1 c. 27 n. 8.

S. Odilo.

Odilo Abbas V. Cluniacenſis ſummam ſuam, qua de reprehendebatur, Erga Pœnitentes indulgentiam tuetur, malle ſe dicens, ſi damnandus ſit, de miſericordia quàm de duritia vel crudelitate damnari, I. l. 2 c. 12 n. 4

Odium.

In Concilio Nannetenſi vetantur Presbyteri ſacrificium auſpicari, oblationesve ad altare offerre, antequam ejecerint Eccleſia eos omnes, qui cum proximo reconciliari noluerint, I I I. l. 1 cap. 14. num. 7.

Odores.

Vetantur Clerici in Concilio I. Mediolanenſi ſuavitates odorum conſectari, III. l. 3 c. 41 n 16.

Oeconomus v. tit. *Theſaurarius.*

Bona Eccleſiæ temporalia antiquitus diſpenſabat Oeconomus ſub Epiſcopo, III. l. 2 c. 1 n. 1. Cùm jam in multis Eccleſiis iſte uſus obtineret ante Concilium Calchedonenſe, c. 1 n. 2. 4. 8. c. 2. n. 1. 2. decrevit iſtud Concilium, ut & in aliis etiam omnibus Eccleſiis obtineret, & quare? c. 1 n. 3 c. 2 n. 2. Erat utplurimum ex ordine Presbyterorum, c. 2 num. 3. Plures alicubi erant in eadem Eccleſia, *ibid.* Alicubi à Clero ipſo, nec tamen ſine Epiſcopi conſenſu eligebatur Oeconomus, c 2 nu. 6. Communius vero ab Epiſcopo ipſo, a quo nec jam poſſet pro arbitratu deſtitui, n. 2. 3. De bonorum Eccleſiæ per Oeconomos adminiſtratione ab anno quingentimo ad octingenteſimum, III. l 2 c. 5 n. 8 c. 6. n. 4. 6. 12. 14 15 Officia Oeconomi, c. 5 num. 11. De eadem rurſus per Oeconomos adminiſtratione ſub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus profapiæ, c. 9. Item poſt annum Chriſti milleſimum, cap. 11. Oeconomi dignitas dudum extincta in Occidente, diutius in Oriente perſeveravit, I. l. 3 c. 70 num. 6. Ut piè & debet & poteſt Oeconomus quilibet commiſſa curæ ſuæ bona adminiſtrare, nec habet quòd de ſorte ſua queratur, III. l. 3 c. 1 n. 4. 5 c. 17. n. 14. 15. II. l. 1 c. 67 n. 14.

Oecumenicus Patriarcha.

Primus omnium Oecumenicus Patriarcha vocatus eſt ab Olympio Epiſcopo in pſeudoſynodo Epheſina Dioſcorus Alexandrinus, qui ei præerat, I. l. 1 c. 11 n. 17. Patriarcha quoque Oecumenicus appellatus eſt S. Leo Papa in Concilio Calchedonenſi in quatuor libellis ſupplicibus. Hæc eorum erat inſcriptio Patriarchæ Oecumenico Leoni & Synodo Oecumenicæ: ut proinde quo ſenſu iſta dicebatur Oecumenica, eo Oecumenicus ille diceretur, n. 2. Univerſæ Orbis terræ Patriarcha dictus eſt poſtea Hormiſda Papa ab Archimandritis Syriæ ſecundæ, n. 3. Eodem circiter tempore Patriarcha Oecumenicus vocatus eſt à Monachis aliis Joannes ille Epiſcopus CP. qui Acacianum ſchiſma tandem extinxit, & Eccleſiam Græcam cum Hormiſda conciliavit, n. 5. Ita quoque poſtmodum in Synodo Conſtantinopoli ſub Agapeto Papa & ſub Mena CP. Epiſcopo habita vocatus eſt tum ipſe Agapetus, tum idem ille ipſe Menas, n. 4. At etſi iis omnibus tributum legitur Patriarchę Oecumenici nomen, a nullo tamen eorum fuit uſurpatum. Quin & Joannes iſte & Menas Conſtantinopolitani, ubi leguntur Oecumenici Patriarchæ, ſuæ edunt erga Romanam Eccleſiam ſubjectionis argumenta, n. 5. & 6.

Primus omnium iſtud Oecumenici Patriarchæ nomen ſibi tribuit Joannes alter CP. Epiſcopus, cognomento Jejunator: illudque peſſimam in partem interpretatus eſt S. Gregorius, ad ipſius utique magis animum & ambitionem, quàm ad ipſam vocabuli vim reſpiciens: quaſi videlicet illud tribuens ſibi Joannes, in omnium jura Patriarcharum atque Romani etiam ipſius involaret; velletque unus ipſe Patriarcha, imò Epiſcopus haberi. Peſſimæ porro huic Joannes interpretationi locum ſubminiſtrabat. Ecquis verò ille locus? I. l. 1 c. 11 n. 7. uſque ad 14. Repudiavit nomen illud ab Alexandrino Patriarcha ſibi oblatum Gregorius, omnes tamen Epiſcopos ſibi conteſtans eſſe obnoxios, Eccleſiamque Romanam omnium dicens caput Eccleſiarum, eod. c. 11 n 9 & c. 9 nu 4. Oecumenici Patriarchæ nomen ſumere perrexit Cyriacus CP. Epiſcopus, Joannis illius ſucceſſor. At tum ea propter, tum quòd primam Eccleſiarum omnium ſuam diceret, eum redegit Phocas Imperator in ordinem & ſolemni decreto Primatum Romanæ Sedi aſſeruit, n 14 Etſi & illud ſumere perrexerunt ſequentibus ſæculis Epiſcopi CP. Gregorius tamen ejuſdem urbis Epiſcopus ab eo abſtinuit in Concilio VI. Generali, nec niſi Conſtantinopoleos novæ Romæ ſe ſcripſit Epiſcopum, cùm è contra Legati Romani Agathonem Papam ter in eodem illo Concilio Papam Oecumenicum appellaverint. I. l. 1 c. 11 n. 18. Quo eodem Oecumenici Papę nomine Leonem II. ſucceſſorem ejus affecit Conſtantinus Pogonatus Imperator, c. 4 n. 10. Scribit Anaſtaſius Bibliothecarius ſe, cùm ageret Conſtantinopoli, Græcos inaudiſſe dicentes Patriarcham ſuum non eo ſenſu Oecumenicum vocari, quòd univerſi Orbis teneret Præſulatum, ſed quod cuidam præeſſet Orbis parti, quæ à Chriſtianis habitatur, I l. 1. c. 13 nu. 6. Baſilii Imperatoris tempore Patriarcha CP. petit à Joanne XX. Papa additis etiam muneribus, ut per eum liceret Eccleſiam CP. in orbe ſuo CP. ſicut Roma in Orbe univerſo, univerſalem dici & haberi. Id vero ne fieret, interceſſere ſtatim graviſſimi quique ex Occidente viri, c. 15 nu. 1. Univerſalem Antiſtitem vocat eundem Joannem Guillelmus Abbas S. Benigni in Gallia, *ibid.* Oecumenici Patriarchæ nomen in Florentina Synodo perrexit ſibi ſumere Joſephus Patriarcha CP. nec id gravatè tulit Eugenius IV. Quin & illud idem poſtea ſumpſit Beſſario à Romano Pontifice factus CP. Patriarcha, c. 26. n. 10.

Officiales.

Nullum adhuc extat veſtigium Officialium noſtrorum nec in Gregorianis antiquis Decretalibus, nec in Gratiani Decreto, I. l. 2 c. 8 n. 1. Jam tum tamen Gratiano ſuppar Alexander III. eos memorat, c. 9 n. 4. Quàm per eos exercet Epiſcopus juriſdictionem, poteſt per ſeipſum exercere, c. 9 n. 4. 5. Imo cauſas Matrimoniales & criminales ſatius eſſet ab Epiſcopis audiri quàm ab Officialibus, n. 4. Eos nonniſi in Ordinibus ſacris conſtitutos voluerunt eligi Concilia Hiſpaniæ, imò & nonniſi ex Presbyteris Gallicana Concilia & Comitia, I. l. 2. c. 3. num 3. 4. Vetat Concilium Lugdunenſe I. Archiepiſcopos habere ſuos ſibi Officiales in Suffraganeorum ſuorum Diœceſibus, niſi ubi talis eſſet conſuetudo. Talis autem erat, & ſubſtitit deinceps ut ſunum haberet Londini Cantuarienſis Archiepiſcopus, c. 8 n. 5 c. 9 n. 1. Ab Officialis ſententia non poteſt provocari ad Epiſcopum, quòd utriuſque ſit idem tribunal, c. 9 n 5. Præter civitatis ſuæ Officialem alios Epiſcopi poſſunt habere Officiales Foraneos in aliis Diœceſeos ſuæ locis ſi poſtulet neceſſitas, I. l. 2 c. 9. n. 4. §. *Concilium Narbonenſe.* Officiales nonniſi gratiis inſtitui jubentur, c. 9 n. 4. §. *Leges.* In id ſemper connixi ſunt Officiales perpetui eſſent, nec ad nutum revocabiles, & prorſus obtinuerunt aliquibus in locis, & in pluribus adhuc aliquandiu, contra tamen annitentibus Epiſcopis, & ut plurimum vincentibus. c. 8 n. 5. 6 c. 9 n. 4. §. *Leges*, n. 6 & 7. Ubi nihilominus ab Epiſcopo revocantur, ſi innoxii ſunt ſique inde iis aliqua infamiæ labes aſpergatur poſſunt provocare, c. 9 n. 4. §. *Leges.* In italia iidem Officiales & Vicarii Generales, eod. §. *Leges.* De Officialibus Archiepiſcoporum, c. 8 n. 5 De officialibus multa, c. 9 n. 4 Vide proximo tit.

Officium Eccleſiaſticum.

Officii cujuslibet Eccleſiaſtici emptio ac venditio eſt ſimoniaca III. l. 1 c. 60 n. 1. 2. 3. 5 §. *Nec diu.* & §. *In Concilio Pariſienſi*, c. 61 num. 4 Quàm diſtrictè item omnis ejus locatio & venditio prohibita fuerit: *toto ferè cap. 75.*

Officium divinum, I. l. 2 à cap. 71 ad cap. 89

De Officio divino pſalmodiave in Oriente per prima quinque ſæcula.

Cœpit in Oriente cum Eccleſia divinum Officium, pſalmis videlicet, ac lectionibus contextum. Ad precationes conveniebant convenireque fideles jubebantur in Conſtitutionibus Apoſtolicis Mane, Tertia, Sexta, Nona, Veſpere, & ad galli cantum in reſurrectionis Chriſti memoriam, I. l. 2 c. 71 n. 1 Conveniebant autem vel in Eccleſiam ſi non oberant perſecutiones, vel intra domum aliquam ab Epiſcopo coacti, vel, ſi nec id licebat, quiſque privatim apud ſe vel duo treſve ſimul: ſic eædem illæ edicunt Conſtitutiones, n. 1. 2 In illis cœtibus unus tantum canebat legebatve, vel plures quidem, ſed quorum unus alterum exciperet, cæteris interim Clericis Laicisque audientibus, n 4. 5 In Eccleſia Alexandrina, qui pſalmum canebat, id tam modico flexu vocis præſtabat, ut pronuntianti legentive vicinior eſſet, quàm canenti, I. l. 2 c. 71 n. 3 Affinitas Officii hodierni cum eo, quod deſcribitur in Concilio Laodiceno, n. 5 In Monaſteriis ſimiliter unus tantùm cantabat, quem aliter vel tertius vel tandem quartus exciperet, n. 7 Ut Officium interdiu noctuque patiebantur ac perſolvebant Monachi Thebaidis, Ægypti, Palæſtinæ, Meſopotamiæ & totius Orientis, n. 6. 7. 9 Alii eorum bis ſolùm, veſpertino ſcilicet ac nocturno tempore; alii ter, matutinum videlicet tempus adjicientes; alii ſexies & tandem ſepties conveniebant, n. 6. 9 De Vigiliis Sabbathum inter & Dominicam, I. l. 2 c. 71 nu. 10 Ut qui ex Monachis tunc Laicis non poterant in Monaſteriſ conventu Officium perſolvere, privatim illud apud ſe perſolvebant: ita qui ſive Clerici ſive laici non poterant Officio Eccleſiæ intereſſe, illud apud ſe exequebantur, n. 11 Officium Canonicum horæve Canonicę dicebantur à Canone ſeu regula numerove Pſalmorum, cuique ſeorſim officio præfixorum, *ibid.*

Non in omnibus Eccleſiis omnes horæ decantabantur, etſi fortè ſeçus res ſe haberet initio, I. l. 2 c. 71 n 5. 9. 10 In quibuſdam matutina ſolùm & veſpertina præſtabatur Pſalmodia, n. 1. 10 In aliis præterea & diurna, & quidem Tertia, Sexta, Nona, n. 4. 7 In Monaſteriis verò Orientis nocte media, mane, horis tertia, ſexta, & nona, & veſpere, n. 2. 5 Ad Officium nocturnum populus conveniebat, n. 2. 4 Cùm antea unus ſolùm in Eccleſia cantaret, nec niſi verbula quædam quaſdamve clauſulas reliqui Clerus & populus funderent: primi Diodorus & Flavianus, tunc laici, poſtea Epiſcopi, ille Tarſenſis, iſte Antiochenus, hunc Antiochiæ Arianorum tempore morem invexere, ut nóctu & interdiu Choro in duas partes diviſo Pſalmi alternis canerentur moſque iſte in alias omnes Eccleſias etiam remotiſſimas convolavit, n. 6. 7 Eundem Chryſoſtomus Conſtantinopolim Arianorum occaſione aliquantò pòſt invexit, n. 6 Monachi referente Baſilio modò alternis canebant; modò uni præeunti & quod canendum erat exordienti ſuccinebant alii, n. 2 Et qui ex iis Choro non poterant adeſſe cum aliis, debebant eadem apud ſe recitare, *ibid* In quibus Monaſteriis ſolæ nocturnæ & veſpertinæ horæ in Eccleſia recitabantur, divinæ tamen privatim exſolvebantur, num 8. 9 Theodoſius junior primo diluculo cum ſororibus ſuis Hymnos alternatim in Palatio ſuo decantabat, cap. 74 num 7 Gregorius Nyſſenus cum ſuis iter faciens in vehiculo ſuo horas item decantabat, c. 72 num. 3 Chryſoſtomus viros hortabatur ut in Eccleſia vigiliis nocturnis adeſſent, fœminę horis diurnis, quòd viris interdiu per otium id non liceat, c. 72 num. 4 Aut ſi vigiliis nocturnis non adſint, eos tamen hortatur ut apud ſe cum conjugibus & liberis ſuis noctu conſurgant, & de domo ſua Eccleſiam faciant, c. 74 num. 6

De

Rerum præcipuarum.

De divino psalmodia divinove Officio per prima 5. sæcula in Occidente.

Tertullianus meminit Tertiæ, Sextæ, Nonæ: easque tum ex traditione repetit, tum horas vocat Apostolicas, tum appellat Officia, I. l. 2 c. 73 n. 1 Viros & uxores ad orandum noctu solitos surgere testatur, c. 74 n. 3 Cyprianus Tertiæ quoque Sextæ & Nonæ meminit, ac insuper Matutinæ & Vespertinæ orationis. Hæc vero memorat, ut rem non Cleri unius sed Christianorum & fidelium, & tanquam ex illo Christi Apostolique præcepto consequentem, quo jubemur semper & sine intermissione orare, c. 73. n. 2. 3 Ambrosius dum eum Justina Imperatrix Ariana persequeretur, ac cum eo populus interdiu noctuque in Ecclesia moraretur; instituit ex Orientalium exemplo, ut alternis Psalmi canerentur, id quod inde in reliquum manavit Occidentem, n. 4. 5 Canebant autem cum Clero & viri & mulieres & virgines & pueri, n. 6 Hortatur ipse fideles ut nocte & media nocte surgerent, cap. 74 n. 4 Ad bis terque noctibus surgendum Hieronymus Virginem Eustochium hortatur, c. 74 n. 3 Quàm Augustinum piè delectaret cantus Ecclesiæ, c. 73 n. 7 Quam pie cantari ac Officium exsolvi debeat ex SS. Patribus & Conciliis, c. 73 n. 10. 11. 15 c. 77 n. 6 c. 80 n. 1 c. 85 n. 1 §. *Ab exemplis*, & n. 3

Meminit Hieronymus sex horarum, Mane, inquit, hora Tertia, Sexta, Nona, Vespere, Noctis medio, I. l. 2 c. 73 n. 1 Has horas tum Monachi tum Moniales exsolvebant in Monasteriis, haud dubiè & in Ecclesiis Clerici, n 11. 12 Nondum tunc Completorium erat institutum, & necdum prima separabatur à Laudibus quæ mane persolvebantur, n 12 primæ quidem meminit Cassianus, ut proinde ejus ætate in Monasteriis Galliæ fuerit Officio superaddita; nisi forte Laudes nostras eo nomine intelligit, c. 71. num. 9 Jubet Concilium IV. Carthaginense stipendiis privari Clericum, qui sine corporis infirmitate desit vigiliis, c. 73 nu. 15 Veneticum sexto sæculo in Gallia Concilium eundem plectit septem dierum suspensione: nisi quod quas vocabat Concilium IV. Carthaginense vigilias, ab illo vocentur Hymni matutini: eo quòd quæ horæ olim media nocte celebrabantur, & idcirco vigiliæ vocabantur, paulatim ad Matutinum tempus prorepsere, n. 18. Vigilias quidem & Matutinum distinxit postea Aquisgranense an. 816 Concilium: sed per Matutinum Laudes intelligit, c. 81 n. 3. Non ex Beneficii reditibus hæc Clericis suberat necessitas, sed imò sui iis reditus præstabantur ut liberiùs istis Officiis, orationi & ministerio Dei vacarent, c. 73 n. 12 Jam tum horæ Canonicæ ab Hieronymo vocantur Officia, & si altero post sæculo à dicto illo Concilio Venetico, n. 11 & 18 Privatim ab iis recitabantur Clericis, qui cum aliis eas in Choro recitare non potuerant, n. 12 Officii divini cantandi modum ab Ecclesia mutuati fuerant Monachi: at eum ab illis perfectionem recepit ipsa, cùm è Monachis assumpti sunt Episcopi, c. 73 n. 13

Vesperæ vocabantur alio nomine Lucernarium, eo quod desinente die & accensis lampadibus decantarentur. Edicit autem Concilium IV. Carthaginense, ut nonnisi in majore civitatis Ecclesia celebrarentur; aut si in oppidis, non tamen nisi præsente vel Episcopo vel presbytero vel Diacono, I. l. 2 c. 73 n. 16 Tria distinguebantur in Vesperis, Lucernarium, Vesperæ & Sonus. Lucernarium erat solemnis illa lampadum ad Vesperas ipsas accendendarum ceremonia cum oratione aliqua, ut & modò fit in Sabbatho sancto: Tum Vesperæ sequebantur: Deinde in diebus festis & Paschali tempore alta voce recitabatur Sonus, Psalmus scilicet unicus, *Venite exultemus*, c. 76 n. 11

De divino item Officio sæculis 6. 7 & 8.

Sæculo sexto, imò jam exeunte quinto rari è plebe præterquàm in Festis & Dominicis diebus cœperant Horis adesse, I. l. 2 c. 79 nu. 13 At in istorumce dierum noctibus frequentes aderant, tum Nocturnis ipsis, media scilicet nocte, tum Matutinis, seu Laudibus, sub ipsum diluculum, c. 79 n. 1. 4. 5. 10. 12 Item & in noctibus ante Sabbatum, n. 12 Stantes autem iis videntur interfuisse, nisi eos ad sedendum cogeret corporis infirmitas, c 79 num 12 ut etiam paulò post de Officio sub Imperio Caroli Magni dicetur. Cùm è contra sedentes ea recitarent Monachi Ægypti, sed nempe ut qui erant diuturno labore fatigati, c. 71 nu. 6. 8. 10 In Epaonensi Concilio sancitur, ut quem Metropolitani tenent divini Officii ordinem, teneant & subjecti iis Episcopi, I. l. 2 c. 75 nu. 1. *Officium* vocabatur & *Cursus* promiscuè tempore Gregorii Turonensis, I. l. 2 c. 75 num. 12. 14 §. *Divus*, & num 15 Item dicebatur recitari ex Canone, num. 14 & 15 Multa de divinis Officiis ex Concilio II. Turonensi. Vetat pauciores quàm duodecim psalmos ad Matutinum recitari: ei qui secus fecerit, unam solum eo die refectionem concedit, & quidem tum ad vesperam, tum ex pane solum & aqua. Addit, Et qui hoc facere contempserit, una hebdomada panem cum aqua manducet, c. 75 n. 4 6 Duodecim Psalmos in Vesperis idem Concilium jubet recitari, num. 4 Qui Clerici non poterant Horas suas in Ecclesia persolvere, eas privatim recitare tenebantur, c. 75 n. 6. 8. 9 c. 76 nu. 3. 8. 9. 14 c. 78. n. 4 Idem infrà mox dicetur reliquas Ecclesiæ ætates lustrando. Ipsas quoque privatim persolvebant, qui extra domum suam diversabantur, c. 75 n. 9. 12 Qui item in itinere positi erant, divinum persolvebant Officium, & quidem noctu etiam ad illud surgebant, c. 75 n 13 c. 81 num. 8

Erat locus psallendo destinatus, qui & Lectorum Psallentiumve Chorus dicebatur, scilicet pars illa, quæ à Cancellis Chori patebat versus altare, I. l. 2. c. 75 nu. 7 Etsi verò illud erat inferiorum Clericorum munus proprium, quippe qui ab omni alio ministerio liberi, statis horis facilè poterant canere, n. 8 non tamen ab Officio recitando liberi erant Sacerdotes majoresve Clerici, nu. 13. §. *Nec excidet*. Gregorius nolebat officium Cantoris à Diacono præstari, sed solùm à Subdiacono, aliisque, si necessitas postularet, Clericis inferioribus, c. 77 n. 6 Septem Horas meminit Isidorus Hispalensis, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completorium, Vigilias, seu Nocturna, & Matutinum seu Laudes: hasque Horas ait ideo institutas, ut qui sine intermissione jubemur orare, si fortè fuerimus aliquo opere detenti, ipsum nos ad Officium tempus admoneat, c. 76 n. 1 Vesperas & Matutinum seu Laudes Tarraconense an. 517. Concilium in singulis agrestibus parochiis vult decantari, n. 2 In Braccharensi Concilio edicitur, ut in tota Provincia is teneretur Officiorum ordo, quem profuturus Braccharensis Archiepiscopus ab Apostolica Sede acceperat, c. 76 n. 3 Concilium IV. Toletanum Nationale omnes Hispaniæ Provincias, ac eas item Galliæ, quæ Gothis parebant, complectens, jubet unum in iis omnibus servari Officiorum ordinem, I. l. 2. c. 76 n. 4 Id tamen non impetravit: nec amplius postulavit Concilium XI. Toletanum, quàm ut eum quem Metropolis quæque tenebat ordinem, per totam ejus Provinciam singulasve ei obnoxias Diœceses teneretur, n. 13 Exeunte septimo sæculo Anglis effiagitantibus invectus est per totam Angliam Romanus ordo officiorum, c. 77 n. 4. 5 Illum jussit Gregorius II. in Bavariam importari ab iis, quos eo dirigebat Concionatoribus Apostolicis, n. 11 Divinum Officium dum in itinere recitabat S. Germanus Parisiensis Episcopus: nudo illud semper capite recitabat, etiamsi nix aut imber ingrueret, c. 75 num. 15

S. Benedictus ita divinum distribuit Officium, ut per singulas hebdomadas totum recitaretur psalterium, I. l. 2 c. 78 n. 2 Officium post Gregorium vocat *opus Dei*, c. 77 n. 7 c. 78 n. 4 Septem Horas diurnas assignat, Matutinum, quæ Laudes sunt, Primam, Tertiam, sextam, Nonam, Vesperas & Completorium; & præter has, Nocturna quæ celebrabantur circa mediam noctem, c. 78 num 2 Jubet verò & eos qui in itinere sunt istas Horas suis quasque, si possint, temporibus exsolvere, n. 4 Sic quoque jubet Regula Magistri dicta, num. 5 Sic & in Oriente S. Sabas Horarum temporibus adeo erat addictus; ut Imperatoris Justiniani, negotiis ejus intenti conspectui & præsentiæ non dubitaverit se subducere, cùm horæ Tertiæ solvendæ tempus advenisset, c. 78 num. 7 Erant quædam in Occidente Monasteria, in quibus horis quatuor separatis Officium noctu peragebatur, scilicet tria Nocturna & Laudes Matutinæ, nu. 5 Id tamen præter aliorum Monasteriorum & aliarum Ecclesiarum morem, c 86 num. 5 Jubet Cæsarius Moniales in Officiis nocturnis operari, diebus Festis exceptis, ne obdormiant, c. 78 n. 5 Ea ætate plura Monasteria, in quibus laus perennis, seu perpetuum interdiu & noctu Officium alternis turmis exsolvebatur: hæc inter Monasterium S. Mauritii in Subaudia, S. Martini apud Turones, Luxoviense, I. l. 3 c. 24 n. 4 5 Bancorienſe in Anglia, c. 16 n. 5 Centulense seu S. Richarii, c. 6 num 6. 7

De divino Officio sub Imperio Caroli Magni & ejus Regiæ stirpis.

Romanorum Officiorum ordinem in Gallias Pipinus Rex & Carolus Magnus invexere, I. l. 1 c 80 n. 2. 3. 8. 9 Nec in Gallias modò Carolus Magnus, sed & in Italiam, Germaniam, Saxoniam, & reliquum Septentrionem, n. 4. 5 Officia ipse in Capella sua Regia dirigere non dedignabatur, n. 6 Aliqua tamen semper remansit diversitas in Officiis Romanam inter & Gallicanas Ecclesias, n. 9 Horas nocturnas & diurnas suis quasque temporibus in Ecclesiis recitari, præmisso signorum sono, jubent Theodolphus Aurelianensis Episcopus, Concilium II. Cabilonense, Concilium Aquisgranense an. 816 Capitularia Caroli Magni, Hincmarus Remensis, I. l. 2 c 81 n. 2. 3. 4. 5 ut vel saltem hinc admonerentur Laici quomodo aut quibus Deus adorandus est horis, c. 83 n. 1. 3 Id ruri quoque jubebatur observari, & re diu fuit observatum, cap. 81 n. 7 c. 86 n. 1. 2 Clericis, qui Officiis adesse negligunt, depositionem à Clero, vel Beneficii suspensionem indicunt Capitularia Caroli Magni, c. 81 n 3 A stantibus ea recitari vult Aquisgranense an. 816. Concilium, infirmis solùm concedens ut baculo possint inniti, c. 81 n 3 Qui Choro non poterant interesse Clerici, hi privatim debebant Officium persolvere, & iisdem quidem horis, c. 81 n. 1. 10 11 Cœpere non sæculo Nocturna quæ olim media nocte dicebantur, conjungi cum Laudibus, quæ in exortum lucis definebant, hincque dicta sunt Matutinæ Laudes, n 7. Jubebat Hincmarus Remensis parochos suos post decantatas sub diluculum Laudes Matutinas recitare mane privatim quatuor Horas diurnas, ut liberè possent posteà functionibus Parochialibus vacare, c. 81 n. 5

De Officio divino post annum millesimum: ubi an possint primes simul Horæ conjungi.

Refert tamen Petrus Damiani detentum aliquandiu in Purgatorio sanctum Severinum Colonienſem Episcopum, quòd summo mane totum recitaret pensum divinum, quia reliquum diem, in Palatio degens Imperatorio, negotiis publicis impendere cogebatur, I. l. 2 c. 84 n. 3 At hanc sibi non injiciebat religionem Ivo Carnotensis, dum eam sibi & cæteris Episcopis esse molem negotiorum ajebant, ut rarò posset Officium horis designatis persolvere, n. 5. Indulgentior etiam est Cardinalis Jacobus à Vitriaco: etsi enim jubet Horas diurnas, & nocturnas suis quasque temporibus à Parochis recitari, ait tamen iis concedi ratione frequentis administrationis, ut tempus earum quandoque ad cautelam anteveniant, non autem ut illud prætereant nisi magna & urgente necessitate, cap. 85 num. 1 §. *Parochorum*. Multò indulgentiores verò sunt Andegavenses an. 1362 Constitutiones: quippe præcipiunt Parochis, ut summo mane Matutinum Officium & conjunctim Canonicas diurnas Horas celebrent, propter futuram occupationum turbam, n. 2 §. *Constitutiones* Stephanus Poncherius, qui an. 1503. Parisiensis Episcopus inauguratus est, permittit Clericis in Constitutionibus suis, ut necessitatis causa Matutinum vesperа præcedente recitent, & mane totum Officium successivè usque ad Vesperas, & serò Vesperas cum Completorio, si utilibus negotiis essent occupati, ut studio, aut processionibus, aut peregrinationibus: affirmans tamen non posse eas ab illis sine peccato ita recitari, si ex somnolentia & deliciis id faciant. Nec plus æquo in eo videri debet Episcopus iste indulsisse, I. l. 2 c 86 n 10. Memorat Matthæus Paris Anglicanum Leprosorum Hospitale à Monachis administratum, cujus ea lex erat, ut presbyteri summo diluculo Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam & Sextam recitarent, c. 91 n 3 sub initium. Noctu adhuc toto sæculo decimo-tertio recitabatur Officium nocturnum, I. l. 2 c. 85 nu. 1 §. *Ab exemplis*, & §. *Parochorum*. Desiere Parisiis Collegia Canonicorum illud noctu recitare an. 358. Et qua occasione? Perstitit tamen semper ipsa Cathedralis ibidem Ecclesia in illo noctu recitando, nu. 2 §. *Antequam*. Decantabatur adhuc in Ecclesia Trecensi media nocte an. 1364 & capitali decreto sancitum est, ut ita pergeret decantari, c. 86 n. 5 Item adhuc & media nocte exsolvebatur Florentiæ tempore S. Antonii Archiepiscopi, qui an. 1459. decessit, n. 4

Ut jam in triplici ætate superiori observatum est, sic & in ista, qui Choro non possunt interesse Clerici, jussi sunt Officium privatim reci-

recitare, & iisdem etiam horis, I. l. 2 c. 84 n. 3 4 5 6 7 10 12 13. Imò Concilia fæculo decimo tertio & deinceps habita necessitatem Officii seu publicè, seu privatim recitandi non tam astruunt, quàm ut certam supponunt, dum videlicet quàm piè recitandum sit edicunt, cap. 85 num. 1. Concilium Lateranense an. 1314. Beneficiarios omnes, qui sex mensibus post acceptum Beneficium Horas non persolverint, jubet fructus restituere, c. 85 num. 3. §. *Concilium* Mediolanense I. & II I. Concilium & Burdigalense decernunt eorum jam impetrabilia esse Beneficia, qui bis Horas intra dies quindecim prætermiserint, num. 4. A clericis verò majoribus, qui non sunt Beneficiarii, peccari tamen graviter & mortaliter, dum eas omittunt: Concilium I. Mediolanense & Aquilejense an. 1596. Concilium declarat, ac eos graviter ab Episcopo plectendos denuntiat, *ibid.*

Omnes olim Clerici lege Officii recitandi constringebantur quia omnes erant Beneficiarii, quatenus omnes uni certæ Ecclesiæ erant addicti, ex qua sui eis suppeditabantur sumptus, I. l. 2 c. 85 nu. 2. §. *Ad fastidium*, & §. *Cæterum*. Postea huic legi cœpere subijci soli tum Clerici majores seu in sacris positi, tum Beneficiarii omnes propriè dicti, *ibid.* Prima mentio distinctionis illius sacrorum & non sacrorum Ordinum quoad hanc necessitatem occurrit pro Monachis apud Constitutiones Abbatum Provinciæ Narbonensis an. 1222. pro Clericis verò apud Synodum Colonienſem an. 1280. & Nemausensem an. 1284. cap. 85 num. 1. §. *Istud*. E Monachis tamen Innocentius II I. solos eos, qui non sunt Clerici ab hac lege exemit, nu. 7. §. *Cæterum*. Vetat Senonense anno 1528. Concilium à quoquam suas privatim horas in Choro persolvi, dum à Choro publicè recitantur. Excipit Colonienſe an. 1536. Concilium eos, quos gravis aliqua ministerii sui necessitas maturare cogit, I. l. 2 cap. 85 num. 3. §. *Anno*. Ab Officio recitando non eximi quemquam levibus morbo, febri, vel adversa valetudine declarat Mediolanense IV. Concilium, numer. 4. Nulla est vel pinguium vel leviorum quantulorumcumque Beneficiorum distinctio in Beneficii recitandi necessitate, num. 5. Quo pluribus est quis ac gravioribus districtus occupationibus, eo major est officii recitandi necessitas ex Bonaventura, n. 7. §. *Hic certè*. Unde nec uti voluit Xaverius data sibi potestate recitandi Breviarii Cardinalis Quignonii, c 84 nu. 14. Quisquis in aliqua beneficiatus est Ecclesia, hunc astringit S. Thomas ad Officium recitandum secundùm illius Ecclesiæ modum, c. 85 n. 10. Memoriter olim Officia recitabantur, c. 86 n. 7. Hispani in Jaccensi an. 1050. Concilio expunctis Gothicæ linguæ Officiis Romana adscivere, II. il. 3 c. 55 n. 13.

Complura Principum exempla, qui tum omnibus & nocturnis & diurnis intererant Officiis Canonicis, seu in Capellis suis, seu etiam in ipsa Ecclesia, tum horas omnes Canonicas recitabant, I. l. 2 cap. 87 toto, cap. 88 numer. 3. 4. 5. 6. Solebant olim in Germania Nobiles quendam è servis suis donare libertate, eumque Presbyterum instituere, ut in Oratorio suo Canonicas horas sibi reciteret. Istiusmodi usus sæculo 13. occurrit, c. 88 n. 3. §. *Regula*. & num. 4. Etiamnum apud Græcos è Laicis multi Breviarium aut ut vocant Horologium recitant, n. 7. Dominicis festisque diebus secunda post mediam noctem hora plebs apud eos ad Ecclesiam convolat, *ibid.* Maronitæ laici media nocte frequentes Ecclesiam adeunt, nocturnis Officiis adfuturi. Laici Cophti se ad Officium Canonicum teneri existimant, *ibid.*

De Breviario, de Officio B. Mariæ & de Officio Mortuorum.

Breviarium hodiernum venit à Francisceanis, qui illud à Capella Papæ acceperunt: quod ut brevius, ita ipsis, quippe positis in Missionibus Apostolicis commodius erat. Et ex eo Breviarii nomen contraxit, quod Officium Canonicum Clerici Romanæ Curiæ nimiis curis distenti in illam formam contraxissent. Illud exunte 13. sæculo approbavit Nicolaus II I. & in Urbis Ecclesias invexit, unde in reliquam transiit Ecclesiam, I. l. 2 c. 84 nu. 12. 13. Missam vetuerunt olim nonnulla Statuta celebrari nisi vel post Laudes vel etiam post Primam: sufficit jam ex consuetudine recitatum antè Matutinum, c. 85 n. 9. 10. Officium B. Mariæ jam tum recitabatur sæculo 8. ineunte: illudque à multis viris vel Cœnobiis & Ecclesiis Officio diei adjungebatur, I. l. 2 c. 81 nu. 9 c. 86 num. 8. Decrevit S. Pius V. ad id neminem teneri, nisi Congregationes illas, quæ hanc sibi legem indixerunt; cùm non deessent Canonistæ, qui hanc necessitatem ad Clericos omnes vellent extendere, c. 86 n. 8. Eos tamen omnes, qui pensionibus gaudent Ecclesiasticis eadem lege constrinxit idem Pontifex, constrinxerunt & Concilium II I. Mediolanense, Burdegalense an. 1583. & Aquilejense an. 1596. c. 85 n. 4. Sique huic Officio defuerint, eos S. Pius V. ad restitutionem perceptorum fructuum adigit, *ibid.* & c. 86 n. 8. Officium Mortuorum est Amalario antiquius, I. l. 2 c. 86 nu. 9. Illud diebus singulis Officio diei adjiciebat S. Uldaricus Augustinus Episcopus, c. 81 n. 9. Idem ab aliis factitatum, ab aliis consultum, à quibusdam Conciliis impositum diebus ferialibus, c. 86 n. 8. §. *Iacobus*, & num. 9. Apud Maronitas, Melkitas, Cophtos & alios Orientis Christianos est in usu, n. 9. Quibusdam Canonistis visum est necessaria esse: Negavit S. Thomas, *ibid.* Erat olim fidelibus satis usitatum ut illud & Defunctorum Missam coram se & pro se curarent celebranda, II. l. 2 c. 77 n. 5.

De Officio lingua vulgari aliàs ab aliquibus recitato, v. tit. *Lingua*, & hoc ipso tit. *Officium* in fine §. *Omnes*.

Opus manuum.

De opere manuum Monachorum primis 5. sæculis, II I. l. 3 c. 8.

In Monasteriis bene moratis certæ horæ operi manuum erant assignatæ, c. 8 n. 7. Nec in illis se ei subtrahebant, qui fuerant olim Senatores, n. 11. § *Quamquam*. Monasteria Ægypti & Orientis ad loca quæ, ab inopibus incolebantur, naves mittebant fructu istius manuum suarum laboris oneratas, & pauperes alebant innumerabiles, n. 12. 21. Moniales sibi & Monachis à quibus juvabantur, vestes texebant, nu. 13. Nec à labore manuum sibi parcebant Virgines ex iis nobilissimæ, nu. 19. 20. Labori manuum instabant quoque Occidentales Monachi, n. 17. Is ut plurimum erat Monachorum labor, quo mens à Deo cogitando non posset impediri, n. 12. 15. Erant tamen qui suam demetendis frumentis locabant operam, nu. 22. Ut vanis & curiosis operibus haud vacarent admonebantur, n. 18. Nec tamen omnibus vel Monachis vel Monasteriis fixa lex erat operis manuum. Erant & sanctissima Monasteria & sanctissimi Monachi, qui ab eo se abstinebant, vel litteris sacris vel orationi totos se debentes, II I. l. 3 c. 8 num. 14. 16 17 21 22 23 24. Erat Hieronymo ingenii labor majori in pretio quàm labor manuum, n. 17. Monachos omnes etiam ad opus manuum exhortabatur Augustinus, eos tamen ab illo patiebant eximi, qui ex ipsis vel essent Clerici, vel natalium splendore aut corporis valetudine delicatiores essent, vel omnia sua pauperibus distribuissent, vel ea Cœnobio seu illi in quo, fuerant professi, seu alteri erogassent, n. 9. 10 11 12.

De manuali Monachorum opere per sextum 7 & 8. sæculum, III. l. 3 c. 11.

Monachi ea ætate manibus operabantur; imò & alicubi difficillima præstabant opera, qualia sunt agros colere, fœna secare &c. c. 11 n. 1. 2. Nec tamen in omnibus Monasteriis laborabatur, laborve exigebatur nisi ab iis, qui se totos lectioni & orationi non poterant impendere: n. 7. 8. 10. Nec in quibus laborabatur Monasteriis, id credebatur esse legis & necessitatis: sed vel otii vitandi vel actus parandi causa, n. 3. 4. 5. 6. Majori in pretio erant S. Fulgentio, qui laborare manibus non valentes, lectioni & orationi gnaviter operam dabant; quàm qui opere manuum strenui de lectione & oratione non admodum cogitabant, numer. 9. Vetat Regula S. Cæsarii Moniales iis vacare operibus, quę sæculi luxum redoleant, num. 10.

De manuali Monachorum opere sub Imperio Caroli Magni & prosapiæ ejus Regiæ.

Ut ea ætate in Regulam sancti Benedicti coierunt Monachi omnes Occidentis, haud dubium quin orationi, & operi, quæ illa præcipit toti vacarent, III. l. 3 c. 13 num. 2. Opus autem manuum illa præscribit fugiendi causa otii, animæ inimici, c. 11 n. 3. Labor Cœnobiis ea ætate usitatissimus, in obeundis domesticis ministeriis positus erat, c. 13 n. 6.

De eodem ab anno 1010. ad an. 1200. III. l. 3 c. 15.

Cistercienses, Beccenses, Grandimontenses, Præmonstratenses, quantum laborarent manibus, c. 15 n. 2. 4 9 11. Cujusdam Cœnobii Cistercienſis Sanctimoniales terram etiam proscindebant, agros colebant, sylvas succidebant, n. 10. Chartusiani in libris escribendis toti erant, n. 8. Nec Cluniacenses omnino ab opere cessabant, *ibid.* Opus omnium vel ipsis laborantibus utilissimum est sacrorum vel piorum librorum exscriptio, num. 6. 8. §. *Cum*. Contendebat Bernardus laborem manuum lege omnibus prorsus Monachis impositum esse, nec quomodcumque, sed absoluta prorsus necessitate victum ita quærendi, num. 2. 3. Contrarium Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis multis evincit rationibus, num. 6. 7. 8. Aliæ rationes, n. 9.

De eodem rursus ab anno 1100.

Franciscanam Congregationem suam defendit Bonaventura ab iis Theologis, qui eam ad laborem manuum volebant adigere: imò quàm à labore nec cessaret ostendit II I. l. 3 c. 16 n. 3. Suam similiter ab iisdem imperitiam defendit S. Thomas, n. 4 Vuiclefus & Lutherus ad laborem manuum Mendicantes Religiosos teneri pugnavere. At illum Synodus Londinensis & Constantiensis, istum Leo X. damnavere, num. 6. Quæ fuit istarum Synodorum, eadem eruitur fuisse Tridentinæ sententia, *ibid.* §. *In*. Non succensendum Monachis jam non laborantibus, dum piis occupationibus æquare nituntur decus laboris, quo Majorem eorum inclarnere II I. l. 3 c. 15 n. 3. Orientalibus Monachis fuit semper & etiamnum est usitatissimus labor manuum: at & sunt densioribus ignorantiæ tenebris insepulti, c. 16 n. 8.

De manuali Clericorum opere per omnia hactenus Ecclesiæ sæcula.

Haud erat Clericis ulla lex laboris indicta primis quinque sæculis Carthaginensis ea super re Canon explicatur, II I. l. 3 c. 8 nu. 2 ad n. 9. Episcopi nihilominus & Clerici complures ultro manibus sæculis iisdem laborarere, c. 9 toto. Nulla item lex Clericos tribus sequentibus sæculis operi manuum addicebat. Nec rarò tamen ei se ipsi, quin & Episcopi addicebant, c. 10 n. 1 2. 3. 4. Explicantur Canon Turonensis & Aurelianensis Canon illos eis in speciem subjicientes, c. 10 nu. 5 6. Similiter sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus non coguntur ad opus manuum Clerici, sed multis ad illud invitantur rationibus, c. 12. Nec defuere post annum etiam millesimum Episcopi nec Clericorum Congregationes labori manuum vacantes, c. 16 n. 1. 3. 4. Laborabant certis horis Canonici San-Victorini Parisienses, c. 15 n. 11 Legitur & etiam ea post annum millesimum ætate præscriptus aliis Clericis labor manuum, sive ab Episcopis, sive à Conciliis: at ji solùm Clerici, qui non possent aliunde victum sibi parare; aut si aliquando & divitibus etiam Clericis, solùm ut molle otium fugiant, c. 14 n. 5 Pancis tota contexitur historia quæstionis de labore manuum seu in Clericis, seu in Monachis, à primis usque Ecclesiæ sæculis per tredecim capita versatæ, III. l. 3 c. 16 n. 7.

Oratio Dominica.

Orationem Dominicam si quis vel in publico vel in privato Officio prætermitteret Clericus, à Concilio IV. Toletano jubetur Ordinis sui officio abdicari, I. l. 2 c. 76 nu. 8. In Conventu Abbatum sub Lodovico Pio statutum est, ut genuflexo cantaretur in Missa, c. 82 n. 8.

Oratoria domestica, v. tit. *Capella*.

De iis usque ad Caroli Magni tempus.

Concilium Laodicenum vetuit in domibus privatis offerri sacrificium, sive à Presbyteris, sive ab Episcopis, I. l. 2 c. 92 nu. 8. Id intelligendum fortè de domibus, quę in iis sunt locis, ubi sunt Ecclesiæ, *ibid.* Nam hortabatur è contrà Chrysostomus Nobiles ac divites, ut ruri in domibus suis Capellas extruerent, ac Presbyterum apud se nutrirent, qui ibi Dominicis diebus Missam celebraret, aliisque diebus Officia divina recitaret, n. 9. In domesticis Oratoriis Justinianus vetuit Missam celebrari, c. 93 num. 3. Vim aut non habuit, aut diu non habuit hæc ejus Constitutio. Trullanæ enim Synodi temporibus sua erant Magnatibus intra suas ædes Oratoria, ubi Missa celebrabatur: & ibi solum Baptismum administrari, nisi ex Episcopi licentia prohibet ista Synodus, n. 5. In ædium suarum Oratoriis Episcopi, seu in Oriente, seu in Occidente Missam celebrabant, n. 6. 7. In Magnatum quoque domibus tempore Gregorii Sacra fiebant, nec indignabatur, c. 93 n. 6.

De iisdem sub Imperio Caroli Magni.

Oratorium, seu Capellam in qua scilicet Missa diceretur, noluit tamen Carolus Magnus habere sine Episcoporum licentia, I. l. 2 c. 95 n. 5. Eò nihilominus res jam paulò post venerat, ut in Gallia nobilis & honoratus ferè quisque suum apud se Presbyterum

Capel-

Capellanum ex haberet, qui sibi & Mysteria celebraret, & divina Officia recitaret, n 12 Id in Italis eodem tempore Concilium Ticinense laudabat, I. l. 2 c. 95 n. 11. II. l. 1 c. 35 nu. 6. At tanto despectui erant Gallis sui illi domestici Capellani & presbyteri, ut iis ad vilissima & abjectissima quæque ministeria uterentur, I. l. 1 c. 95 n. 12 c. 112. n. 7.

Eodem ævo & deinceps sua quoque Græcis communiter erant Oratoria domestica: sed in quibus Missam sibi celebrandam curare non poterant nisi impetratis ab Episcopo Ministris, I. l. 2 c. 96 n. 1. At Leo Sapiens Imperator edixit tandem haud requirendum in iis deinceps Episcopi consensum, seu ad Missam celebrandam, seu ad Baptismum administrandum (qua una in re consensum Episcopi & Presbyteros ab eo delegatos expectari voluerat Trullana Synodus) posseque hæc cuique ibi per presbyterum quemque præstari, n. 2. Ex illa Leonis Constitutione non jam Græci requirebant consensum Episcopi sui, implicitusque iis sufficiebat ejus consensus, in eo positus, quòd in iis Oratoriis domesticis sacra Mysteria fierent solùm in mappis ab Episcopo consecratis, nu 3. Mappæ autem istæ erant segmenta mappæ illius, qua dum Episcopus Ecclesiam aliquam dedicaverat, altare ejus fuerat obvolutum. Erant videlicet istæ Græcis instar altarium portatilium & locum supplebant Reliquiarum Martyrum. Vocantur & Antimensia, I. l. 2 c. 96 n. 3. 7. 8 Is adhuc erat apud eos usus sæculo duodecimo, n. 9. Poterat illa hujusmodi Oratorium apud Græcos multitudo ex eo profecta esse, quòd apud eos olim nec esset nisi altare unum in unaquaque Ecclesia, nec nisi, quem usum adhuc retinent, una Missa in uno altari posset eodem die celebrari. Ex qua fiebat, ut ex tanta hominum multitudine multi non possent sacrificio interesse, n. 4.

Oratoria ruris, v. tit. *Capella*.

Oratoriis ruris quibusdam nulli erant sui Presbyteri, sed eò mittebantur, qui Missam cùm opus esset celebrarent: aliæ verò erant quibus licet etiam in ipsis Magnatum castellis, agrisve eorum proximis sui erant presbyteri intitulati, qui & ibi de redditu istis Oratoriis assignato viverent; adeo ut vera essent Clericis istis Beneficia, I. l. 2 c. 93 n. 7. 10 11. 12. 13 c. 94 n. 1. Diebus tamen anni solemnioribus Ecclesias suas Parochiales seu urbanas adire jubebantur isti Nobiles ab Agathensi Concilio, ut missæ interessent, c. 94 n. 1. Imò & omnibus diebus Festis & Dominicis postmodum sanxere Capitularia Caroli Magni ab omnibus conveniri Ecclesias Parochiales, c 95 num. 6. Nisi si & Oratoria illa Parochiales erant Ecclesiæ: talia enim non deerant in domibus aut agris potentum Oratoria, cap. 94 num. 4. Plura sensim in Parochias evasere, *ibid.* Quæcumque illa essent, non poterant iis addici à Patronis presbyteri vel Clerici, nisi quos Episcopus in iis instituere, n. 3. 7.

Ordines.

Vide adhuc singulos in suis sigillatim titulis *Ordines*.

De eorum numero apud Græcos.

Canones dicti Apostolici & Constitutiones dictæ item Apostolicæ & quatuor nostris minoribus Ordinibus solum meminere Lectorem. Nam etsi de Exorcistà loquuntur, eum negant Ordinatione fieri. Cantorem addidere, at de ejus Ordinatione nihil habent, cùm Lectorum referant Ordinationem, I. l. 1 c. 30 n. 1. Post Subdiaconos subjicit Ignatius Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes [seu fossores, qui scilicet humandis defunctis operam dabant] & Exorcistas, nihil de Acolythis Epiphanius Lectores annumerat superioribus reliquis Ordinibus: postea numerat Exorcistas, linguarum Interpretes, Laborantes & Janitores; nihil de Acolythis, c. 30 n. 2. Concilium Antiochenum meminit Ordinationis Exorcistæ, quam ut & Lectoris & subdiaconi permittit Chorepiscopis, num. 3. De Acolythis nihil apud Græcos sive primis sæculis sive sequentibus, num. 4. Apud eos soli Episcopus, presbyter, Diaconus & subdiaconus propriè dicta fiunt impositione manus, I. l. 2 cap. 40 num. 8. 9. Nam quam adhibent in creandis Lectoribus impositio manus, haud aliud est quàm ipsa istorum attonsio per modum crucis, quæ utique absque manus appositione fieri nequit, cap. 32. num. 3 cap. 40 num. 11. Subdiaconatus apud eos nondum est è sacris Ordinibus, c. 42 num. 6. Minorum nostrorum ministeria vel Lectoribus vel Cantoribus vel Subdiaconis suis demandant, *ibid.* Videtur unus esse apud eos Ordo Lectoratus & Cantoratus, *ibid.* A Græcis Episcopi Ecclesiæ Romanæ subjectis jussit Innocentius IV. minores quatuor Ordines deinceps conferri, II. l. 1 c. 87 n. 10.

De eorum numero apud Latinos.

Tertullianus ex inferioribus Ordinibus Exorcistas commemorat & Lectores, Subdiaconum, Lectorem & Acolytum Cyprianus, I. l. 2 c. 30 n. 5. Nihil iste de Ostiariis & Exorcistis, fortè quòd Ostiariorum munus laicis, Exorcistarum verò superioribus crederet Clericis, nu. 8. Cornelius Papa tertio eodem sæculo enumerat in Ecclesia Romana post superiores Ordines Subdiaconos 7. Acolythos 42. Exorcistas, Lectores, & Ostiarios 52. ut proinde in ea fuerint isti Ordines à prima ejus origine, num. 9 Quatuor istos eosdem cum Subdiaconatu memorat Concilium IV. Carthaginense, ac ritum Ordinationis eorum refert, qui est sine impositione manuum & per porrectionem instrumentorum iis propriorum, cum trium superiorum Ordinationem referat per impositionem manuum. Loquitur & de Cantore, & eum quidem habet inter Clericos, at fortè magis ut officium quàm ut Ordinem, reque eum officium vocat; & tales Imò initio fuerunt minores Ordines, I. l. 2 cap 30 num. 10 cap 35 num 2. Gradus tum maximè fiebat ad minores Ordines & ab his ad majores per Martyrium, c. 30 num. 2. Minorum quatuor Ordinum functiones jam sæculo decimo-quinto laicis mandatas doluit Tridentina Synodus: optavitque ut in qualibet Ecclesia Cathedrali, Collegiali, & Parochiali proventus certi his functionibus per Clericos exercendis assignarentur, quod & multa deinceps firmavere Concilia, c. 35 n. 11.

De Ordinum natura.

Nomina Episcopi, presbyteri, & Diaconi fuerunt initio eorundem communia, I. l. 1 cap. 51. nu. 1. Uniformis Conciliorum & Patrum loquendi ratio de tribus illis Ordinibus, quos eorum nulli non memorant; cum de cæterorum singulis tam multi vel non loquantur vel inter se dissideant: argumento est illos non istos ab iis habitos fuisse divinæ institutionis, I. l. 2 c. 30 n. 4. Hinc inferiores illi Ordines non omnes eidem homini antiquitus soliti erant conferri: fuereque nonnulli aliquando laici in Diaconos omissis aliis Ordinibus inaugurati: cujus rei non alia subest ratio, nisi quod inferiores illi alii mera solùm haberentur officia, *ibid.* possunt tamen & isti aliquo sensu dici divinæ institutionis, quatenus in Diaconatu, qui ipse divinæ est institutionis, & cujus sunt veluti deceptæ portiones, tanquam in fonte & origine sua concluduntur; & quatenus Christus ita Sacerdotii sui plenitudinem Apostolis infudit, ut potestatem iis fecerit illius tum in successores suos transfundendi, tum seu per se, seu per alios distribuendi in gradus multiplices, prout Ecclesiæ ordo, decor, & gubernatio postularet, I. l. 1 c. 51 n 10 l. 2 c. 30 nu. 4 c. 33. num 4. 5. 6 Hinc honori olim habebant ipsi Magnates si vel inferioribus donarentur Ordinibus, I. l. 2 c. 30 num. 11. 13 Quantum vellet Carolus Magnus honorem haberi quibuslibet Ordinibus, c. 32 num. 6 Ut Christus omnes aliqua ratione dici potest Ordines exercuisse, c. 16 n. 18 c. 37 n. 8 Omnes olim Ordines totidem erant Beneficia: quotquot enim iis erant initiati, erant in Canone, seu Matricula Ecclesiæ, proindeque & Ecclesiæ sumptibus erant alendi, I. l. 2 c. 34 n. 3

De ætate singulis Ordinibus suscipiendis necessaria, I. l. 2 c. 67. ad c. 71 Et primum de priorum quinque sæculorum usu.

Iis qui nomen Christianæ militiæ dantes, se sacris devovebant altaribus, sive infames ii essent, sive ætatis provectioris, Lectoratus simul à Baptismo ipso conferebatur, I. l. 2 c. 67 n. 1. Adeo ut in Occidente sive in Oriente conferretur infantibus, etiam ante paupertatis anno, seu anno ætatis circiter octavo, nu. 1 c. 6. 7. Qui sic vero ab infantia Lectores creati fuerant, fiebant Acolythi vel Subdiaconi anno ætatis vigesimo, Diaconi trigesimo, Presbyteri trigesimo-quinto, Episcopi quadragesimo-quinto, n. 1. In iis autem, qui à Baptismo quidem Lectores creati fuerant, sed provectioris jam ætatis, non tam longa inter singulos Ordines intervalla poterant observari, observabanturve, I. l. 2 c. 67. num. 2. 3. In Oriente annum ætatis 30. Presbyteratui Concilium Neocæsariense præfinit, n. 8. Sæpe accelerabatur tempus unicuique Ordini suscipiendo præfixum; sed tum id fiebat in gratiam eorum, qui præstantioris erant meriti, tum non fiebat eorum petitione, cùm imò reluctarentur, sed Episcoporum ipsorum imperio. Varia istius rei exempla, n. 8. 9. 10 in his Remigius, qui & Deo quidem adprobante fit anno ætatis 23. Remensis Episcopus, c. 67 n. 9 c. 68 n. 1.

Inde ad annum usque millesimum.

Per tria quinque sequentia sæcula Lectores similiter perhibentur admodum juvenes creati. Hos à primis infantiæ annis Concilium H. Toletanum fieri permittit, I. l. 2 c. 68 n. 2. Refertur Cæsarius postea Episcopus Arelatensis, factus Lector inter ipsa infantiæ rudimenta, n. 1. Eugenius I. Papa à teneris unguiculis, & ut legitur, à cunabulis, n. 3. Et sub Imperio Caroli Magni infantes, ex quo legere noverant, c 69 n. 1. Quidam in Oriente anno quinto & sexto, c. 68 n. 5. Jam satis communiter illis sæculis Presbyteri fiebant anno ætatis trigesimo Hunc præscribunt Concilium Agatense, Concilium IV. Arelatense, Concilium H. Toletanum, Trullana Synodus, c. 68 num. 1. 2. 5. Sed & in Episcopis non plures exigunt annos Agathense illud & illud Arelatense, n. 1. Extra Ordinem verò nec sine cœlesti monitu factum haberi debet, quod Theodorus Siceota, postea Anastasiopoleos Episcopus Presbyter factus est anno ætatis decimo-octavo à cognomine Theodosio Anastasiopoleos item Episcopo, n. 10. Primus concessisse legitur à Bonifacio Zacharias Papa, ut si necessitas postularet, Presbyteros anno ætatis vigesimo-quinto crearet, I. l. 2 c. 68 n. 1. Perrexit tamen communiter sub imperio Caroli Magni & ejus stirpis expectari in Presbyteris annus trigesimus. Hunc exigunt ejus Capitularia, Concilium Francofordiense, Concilium III. Turonense, & hìc in Oriente expectabatur, c. 69 n. 1. 4 prematurè & portentosè Hugonis Episcopi Remensis, Theophylacti Patriarchè CP. & Joannis XII. Papæ seu electiones, seu consecrationes, c. 69 n. 2. 3 Item & Benedicti IX. sæculo undecimo pueri decennis aut duodecennis, c. 70 n. 1 A sexto sæculo Diaconi satis communiter anno ætatis vigesimo-quinto ordinabantur. Ita fieri jubent Concilia Agathense, Aurelianense III. Toletanum IV. Trullanum & Justinianus, c. 68 num. 2. 5 Cùm in Conciliis vetantur ordinari seu Diaconi seu alii ante conversionem: idem est ac si diceretur ante continentiæ morumque probationem, cap 68 num. 1

De ætate Ordinibus suscipiendis necessaria post annum millesimum.

Concilia undecimi sæculi annum ætatis trigesimum presbyteratui adhuc præfiniebant: & is erat referente Petro Damiani, usus illius temporis: nec nisi in summa necessitate illum anno vigesimo-quinto conferri posse Rotomagense ejusdem sæculi Concilium concedit, I. l. 2 c. 70 n. 1 Et eo tamen ac sequenti sæculo Subdiaconatus anno ætatis 15 & 14 conferebatur: Conciliis id solum caventibus, ne tempus illud anteverteretur, c. 70 n. 1 §. *Concilium*, n. 3 §. *Hugo* post medium sæculum duodecimum is demum obrepsit usus, ut anno vigesimo-quinto presbyteri crearentur, Episcopatuique, ut etiam antea, annus trigesimus sufficiebat, n. 3 Quæritur eodem sæculo Balsamon pueros in Oriente sex annorum, imò & aliquando necdum trium Lectores creari solitos, c. 69 n. 1 Sæculo 14 firmavit decreto suo Concilium Viennense consuetudinem quæ tunc invaluerat de Subdiaconorum anno decimo-octavo, Diaconorum vigesimo, & presbyterorum vigesimo-quinto ordinandorum, c. 70 n. 5 præfiniit tandem superiore sæculo Tridentina Synodus Subdiaconatui annum 22 Diaconatui 23 & presbyteratui 25 n. 7 Annum 30. presbyteratui præfixere Aurelianensia Comitia, sed res Edicto Blesensi postmodum ad annum 25. revocata est. Eodem edicto annus 27. Episcopatui sufficere declaratus est, cùm annum æquè 30 ei Comitia præstituissent Aurelianensia, I. l. 2 cap. 70 n. 8 §. *Aurelianenſia* De Tonsurè & minorum Ordinum ætate nihil sanxit Concilium Tridentinum: Potest autem ex Congregatione ejusdem Concilii Tonsura haberi septimo ætatis anno completo. Possunt & eadem ætate ex generali consuetudine & Romano ipso pontificali minores haberi Ordines, n. 10 Etsi aliqua post Tridentinum etiam habita Concilia duodecimum vel etiam decimum-quartum Tonsurè ipsi annum præfixerint, n. 8. §. *Prohibuit*

poterant olim in ætate Ordinibus & Beneficiis necessariis Episcopis dispensare at id jam ex Concilio Viennensi revocatum est ad Romanum Pontificem : etsi adhuc aliquandiu nonnulli perrexerunt Episcopi has exhibere dispensationes. Ideo autem ad Romanum Pontificem revocatæ sunt, quòd non eas Episcopi ex æquitate & necessitate dirigerent, n 4. §. *Nec*, n. 8. §. *Concilium*.

De interstitiis Ordinum : ubi an aliqui possint omitti, vel aliqui possint eodem die conferri.

Insertitia inter Ordines servanda edicebantur antiquitus tum apud Græcos, apud quos tamen quanta essent ignoratur, I. l. 2 cap. 36 n 2. 3. 11. tum apud Latinos, apud quos diuturna erant, n. 4. *& seqq.* & II. l. 1 c. 86 n. 11 c. 87 n 7. Quæ si à quoquam per fraudem prætermittebantur, dicebatur is *per saltum* ordinari, I. l. 2 c. 36 n. 6. 7. Ea autem erat lex priorum sæculorum, ut cùm anno solùm trigesimo Diaconatus obtineretur, inde quinquennium usque ad Presbyteratum decureretur, & ab isto decennium ad Episcopatum usque, c. 36 n. 4. 5. 6. 7. Nec ab hac lege Monachi eximebantur, num. 6. Primus de statis interstitiorum intervallis remisit Gelasius : at in illarum solùm Ecclesiarum gratiam, quæ ex bellorum infestatione, Clericorum summa laborarent inopia, c. 36 num. 9. In his ergo permisit ut Monachi decursis per annum unum variis officiis aut Ordinibus expleto anno illo in Presbyteros promoverentur, Laici verò probatæ vitæ seu adhuc menses anno illi adjicerent : tumque Presbyteratu donarentur, num. 10. Stata prorsus non erant minorum Ordinum interstitia : vulgò tamen ætate Siricii, qui cum Baptismo se à tenella ætate devovebant obsequiis Ecclesiæ, Lectoratum ab infantia illa ad pubertatem obibant ; à pubertate verò seu ab anno circiter decimo obibant Acolythatum & Subdiaconatum usque ad annum trigesimum, quo Diaconi creabantur, c. 36 n. 4. Qui autem adulta jam ætate ad Baptismum & Clerum se conferebant, statim à Baptismi tempore Lectores creabantur aut Exorcistæ ; in eoque Lectorum vel Exorcistarum studio biennium decurrebant, quinquennio postea in Acolythorum & Subdiaconorum Ordine militaturi, Diaconatusque postmodum donandi, n. 5. Tridentina de interstitiis decreta, II. l. 1 c. 37. 10 12.

Poterant aliquando omnes prorsus Ordines Diaconatu inferiores prætermitti tum apud Græcos, I. l 2 c. 35 n. 4. tum apud Latinos, n. 11. Monasticæ vitæ institutum sæpe etiam obtinuit eorum vicem, II. l. 1 c. 85 nu. 7. Primis quinque sæculis Ecclesiæ, seu apud Græcos seu apud Latinos conferebantur semper sejunctim inferiores illi Ordines, nec verò omnes eidem semper inferebantur Clerico ; eo quod exerceri omnes ab omnibus non possent, ac suis quisque muniis affixus esset Clericus, undè nec omnes debebant ab eodem ex necessitate decurri, in illisque conferendis vel prætermittendis habebatur ratio naturæ & ingenii ejus, cui conferendi erant, I. l. 2 cap. 35 toto & cap. 36 num. 8 Eadem vigebat adhuc sub Caroli magni & stirpis ejus Imperio disciplina tum illos eosdem Ordines sejunctim conferendi, tum non eos omnes hominieidem inferendi, c. 32 n. 7. Ex minoribus minus prætermittebantur Acolythatus & Lectoratus, cap. 35. num. 6. 7. 8 c. 36 num. 8. facilius verò alii duo, c. 35 num. 8 cap. 36 num. 4. 5. 6. 7 8. Ostiariatum Clericis decurrendum non præscribunt Siricius, Innocentius, Zosimus, Gelasius, cap. 35 num. 8 cap. 36 n. 4. 5. 6. 7. Ut indè colligi fortè possit expunctam fuisse tunc Ostiariorum stationem, eorumque munus jam cœpisset Laicis delegari, cap. 35 num. 8 cap. 36. num. 7. Quare factum est, ut cum per superiora, & præsertim prima 5. sæcula è minoribus Ordinibus modò unus, modò plures, modò isti, modò illi prætermitterentur, jam non prætermittantur, c. 35 numer. 3 & 10. Prætermitti non potuit unquam apud Græcos & Latinos sive ante Presbyteratum Diaconatus sive ante Episcopatum Presbyteratus, I. l. 2 c. 36 n. 11. 13. 19. 20. Referuntur exempla, quę contrarium suadere videantur, & explicantur, n. 14. 15 16 17 & II. l. 1. c. 86 nu. 13. 14 Aut si qua ex iis non videntur posse explicari, non jura sunt, sed facta juri contraria, I. l. 2 c. 36 num. 15 c. 86 n. 14. Cœpere post annum millesimum conjunctim confergi minores Ordines, modò ex iis duo, modò omnes, c. 33. n. 11. Hunc usum eos omnes simul conferendi jam suis temporibus usitatum Cælestinus II I. an. 1191. creatus Pontifex credidit à se tolerandum, II. l. 1 c. 87 n. 12. Perrexere tamen aliquæ Ecclesiæ illos seorsim conferre, I. l. 2 c. 33 n. 11. Seorsim quoque conferendos edixit Tridentina Synodus, sed cùm hac exceptione, nisi aliud Episcopo expedire videbitur, II. l. 1 c. 87 nu. 10. Posse eos conjunctim conferri, ubi viget consuetudo, declaravit ejusdem Concilii Congregatio, *ibid.*

Qui eodem die vel duobus continenter sacros duos seu suscipit seu confert Ordines, is suspensione mulctatur : etsi Subdiaconatum, Diaconatum & Presbyteratum eodem pervilegio Nativitatis Domini ad singula Missarum solemnia Clemens VI. aliàs contulerit Delphino Viennensi, n. 7. 12. Et antea S. Norbertus, quo tempore res nondum erat Pontifici Romano reservata Diaconatum & Presbyteratum eodem die susceperit, n. 11. sicut & olim ab Epiphanio Paulinianus Hieronymi frater, I. l. 2 c. 35 nu. 15. Si quid ad sacrum aliquem Ordinem sacro alio quopiam Ordine, vel etiam aliquo ex minoribus omisso promoveretur, hunc Pontifices & Concilia post annum millesimum habita eum decernunt tum non ulteriùs promovendum ; tum à suscepto illo Ordine deponendum ; nisi quòd Tridentina Synodus potestatem facit Episcopis eos restituendi qui inferiorem aliquem Ordinem præteriissent, ante superioris susceptionem, modo munia ejus non obierint Si cui verò fiat, decernunt iidem Pontifices & Concilia, non debere quidem illum ei Ordinem iterari, sed alios illos qui prætermissi fuerant, ei debere conferri, II. l. 1 c. 87 num 1. 5. Non ita cum Græcis Episcopis Ecclesiæ Latinæ subjectis agendum sibi putavit Innocentius IV. sed ita eos jussit conferre deinceps Ostiarii, Acolythi & Exorcistæ insuetos Græcis Ordines, ut tamen de illis ubi antea fuerant prætermissi supplendis, ipsos haud moneat, I. l. 2 cap. 33 num 10.

Ordinare, Ordinatio.

Ordinare soli possunt Episcopi ex Chrysostomo & Hieronymo, I. l. 1 c. 51 num. 10 c. 52 num. 7. 10 c. 53. nu. 3. Subdiaconatum tamen olim & inferiores alios Ordines conferre datum est & Presbyteris, I. l. 2 cap. 23 num. 11. Plebs ipsa Episcopos prævertebat, ac ipsis eos, quos noverat egregiè pios offerebat vel invitos, II. l. 1 c. 33 nu. 2 3 4 5. Vota Cleri olim & testimonium plebis expetere jubebatur Episcopus in Clericorum à se ordinandorum electione, n. 1 2 7 9 10 11 12 16. Ita ut tamen tum potiores in eo essent Cleri quàm plebis partes, numer. 33 numer. 7 9 10 11 12 13 14 16. tum summa authoritas penes ipsum esset Episcopum Cleri populique judicia trutinantem, II. l. 1 cap. 33 num. 6. 8. 10. 16. l. 2 cap. 1. n. 8. Imò sexto jam sæculo tota penes unum erat Episcopum electio Presbyterorum, atque adeo & inferiorum Clericorum : nisi quòd populus poterat ordinationi intercedere, si quæ nota sibi esset hominis irregularitas, II. l. 1 cap. 34 num. 10. 11. Ordinatoris Episcopi Ministris summa pecuniæ nec modica solvebatur in Oriente tempore Justiniani ab eo, qui ordinabatur sive Episcopus sive Clericus, II. l. 1 cap. 56 num. 3. 4. Ipsi item Ordinatori Episcopo tempore Isaaci Comneni Imperatoris aureus unus ab eo solvebatur qui Clericus vel Lector fiebat, tres ab eo, qui Diaconi, tres item ab eo qui Presbyter, cap. 59 numer. 5 Ordinari *per saltum* dicebatur olim non is modo qui aliquem Ordinem superiorem inferiori alio prætermisso suscipiebat, quæ hodierna est vocis illius significatio, sed & is qui statuta non decurrebat Ordinum interstitia, I. l. 2 c. 36 num. 6. 7. Quæ illicitæ solùm olim erant Ordinationes nec tamen invalidæ, dici nihilominus solebant irritæ & nullæ : & quare ? II. l. 4 cap. 65 num. 6. Frequenter primis sæculis vis inferebatur viris pietate conspicuis, ut ordinarentur, I. l. 2 cap. 36 num. 15. 19. II. l. 2 c. 2 nu. 11. 12 13 14 15. Validæ hæ habebantur, & quare ? II. l. 2 c. 2 num. 12. 13. Non tamen si homo intelligeretur prorsus repugnare, n. 16. Prohibitæ sunt tandem istiusmodi Ordinationes, *ibid.* Cogi tamen posse ad sacros Ordines ab Episcopo Beneficiarios, non eos solùm quorum Beneficio alligatus sit Ordo sacer, sed & alios ubi postulat necessitas, plura abhinc sæculo duodecimo declaravere Concilia, II. l. 1 c. 87 numer. 14. 15. Exempla Ordinationum hominibus etiam incogitantibus impensarum, I. l. 2 c. 36 num. 14 Nullum in Oriente præfixum est anni tempus Ordinibus celebrandis. In Occidente verò etsi jam S. Leonis tempore quatuor erant anni tempora, nondum iis tamen affixæ erant Ordinationes, sed qualibet die Dominica, id est, tum vespertino Sabbathi tempore, tum matutino Dominicæ, jejunio totius Sabbathi eò usque protracto conferri poterant. At inter Leonis & Gelasii Pontificatum, quod singulis fiebat Sabbatis, fieri cœpit in Occidente solis solùm quatuor Temporum Sabbatis, vespere scilicet, aut diei Dominicæ matutino tempore perducto, ut dictum est, eò usque Sabbati jejunio, II. l. 1 c. 87 n. 13. l. 2 c. 12 n. 11. 12. Possunt tamen allis etiam temporibus Ordines minores conferri, imò & adhuc Gelasii tempore Subdiaconatus ita conferebatur, II. l. 1 c. 87 n 13. At ad sacros Ordines alio tempore celebrandos solus dispensare potest Romanus Pontifex, n. 9.

A quo quis Episcopo debeat ordinari.

Sardicensis Synodus edicit, ut nullus Episcopus laicum ordinet alterius Episcopi : idque firmatur etiam in Concilio I. Carthaginensi à Grato Carthaginensi Episcopo, qui Synodo illi adfuerat, II. l. 1 c. 1 n. 1. Concilia tamen alia & Romani Pontifices per prima octo sæcula, seu in Occidente, seu in Oriente, non tam cavebant, ut ab aliquo Episcopo non ordinetur laicus alienus, quàm ne ab eo Clericus alienus ordinetur, c 1 n. 1. 7 c. 3 n. 1. 2. 5. Imò hanc Concilia potestatem alieni laici ordinandi liberam Episcopo faciunt, & exempla firmant, cap. 1 num. 2. 5. 8. 9 cap. 2. num. 1. 2. 3. 5. Cum verò quis laicum quempiam, seu suum, seu alienum ordinaverat, jam fiebat ille istius Episcopi Clericus, nec ab alio deinceps poterat ordinari ut proinde per prima octo sæculo ordinatione magis quàm origine & domicilio Clerici Episcopo astringerentur, II. l. 1 c. 1 nu. 1. 2. 5. 7 c. 2. nu. 7 c. 3 n. 1. 2. 5 c. 4 nu 2. Nisi quis ab illo fuisset ordinatus invitus, ac in ordinatione sua contestatus fuisset nolle se Ecclesiæ Episcopi illius addici, tunc enim liber sibi manebat, c. 2 num. 1. 6. Sed & si quis ab uno jam ordinatus Episcopo, ab alio deinceps ordinabatur, aut ab alio recipiebatur, poterat semper à primo illo repeti, c. 1 num. 2. cap. 2. num. 7 cap. 3 num. 1. 3 c. 4 num. 8. 14 §. *Fortunatus*. Pœnasque dabat Episcopus ipse posterior, qui eum in Ecclesia sua promoveiat, c. 3 n. 1. 3 c 19 n. 2. Quin nec alicujus Episcopi Clericus ab alia Ecclesia in Episcopum electus poterat ab inviti illius Episcopi sui Ecclesia recedere, Ecclesia illius adeundæ causa, II. l. 1 c. 4 n. 14 c. 20 n. 3. 4

Qui dictus est fuisse per prima octo sæcula usus totius Ecclesiæ, is per totum Caroli Magni & ejus stirpis Imperium perseveravit nec vel origine vel Baptismo vel domicilio, sed ordinatione sua Clerici subjiciebantur Episcopo, II. l. 1 c. 5 numer. 1 2 3 4 5 6 7 10 11 12. Quod si ab uno quis ordinatus Episcopo, ab altero jam ordinabatur vel suscipiebatur ; pœnas quoque dabat secundus iste Episcopus, cap. 5 num 1. 2. 3. Nec in Episcopum quidem ab aliqua Ecclesia electus Clericus poterat eam adire absque ejus Episcopi assensu, à quo Clericus fuerat ordinatus, c. 5. nu. 5. Perseveravitque ad annum usque millesimum usus ille, quo subjiciebantur Episcopo Clerici non ratione vel originis, vel baptismi, vel domicilii, sed ordinationis, II. l. 1 c. 5 nu. 6. 12 Nonnulla tamen nono jam sæculo occurrunt exempla & statuta, quibus ratio habebatur originis & baptismi, sed ea rara sunt, nec admodum in usu fuere statuta hujusmodi, c. 5 n. 7. 8.

Ab anno jam millesimo in Ordinibus conferendis cœpta est non amplius haberi ratio prioris ordinationis, sed originis, II l. 1 c. 7 n. 1. 2. 3. Addit Clemens IV. vel *Beneficii*, seu loci in quo quis Beneficiatus existat, c. 7 num 4. Addit adhuc Bonifacius VIII. & alii, vel *domicilii*, *ibid.* Et quidem decennale sit illud domicilium exigit Concilium IV. Mediolanense, id quod & aliis deinceps placuit : nisi quod Tridentino Concilio sufficit, si quis per triennium sit cum Episcopo commoratus, II. l 1. 7 num. 7. Tribus istis titulis ordinationis, Beneficii & domicilii additur ex Jure communi & locus ipse baptismi, si quis scilicet alibi natus, alibi baptizatus sit, nu. 12. Statuta Congregationis Concilii Tridentini super Episcopo à quo quis possit ordinari, n. 6. Etsi verò è quatuor istis titulis possit quis eum, quem voluerit eligere : Comitia tamen Generalia Cleri Gallicani an. 1655. ut omnia prævertantur mala, omnes Galliæ Episcopos hortata sunt, tum ne esset cuique nisi unus Episcopus, à quo posset ordinari, tum ne alius quilibet ordinaret Episcopus, quàm ex Diœcesi sua oriundos, II. l. 1 c. 7 n. 11. Pati nihilominus videtur hodierna Galliæ Jurisprudentia, ut Canonici Cathedraliù & Parochi possint à Beneficii sui Episcopo ordinari, c. 7 n. 5. §. *In* Cùm ure Concilii Tridentini posset Abbas Monachos

nachos ſuos Ordinibus & Dimiſſoriis indicta cauſa, & propter occulta crimina fruſtrare, non autem ſuos Epiſcopus Clericos niſi propter publica ſcelera : poteſtatem tandem illud fecit Epiſcopo Clericos ſuos & Ordinibus & Dimiſſoriis indicta fruſtrandi cauſa. Ex quo ſequitur, ut ſi quos nolit ordinare, non poſſint iſti ad ſuperius Tribunal provocare, H. l. 1 c. 8 n. 5 6. §. *Ideo*, & §. *Hinc*. Si tamen non de meris agitur Ordinibus, ſed de homine, qui Beneficium, aut Eccleſiaſticam obtinet dignitatem, huic ſi Ordines aut Dimiſſorias recuſet Epiſcopus, neceſſe eſt ex Barboſa Rotæ conſenſum allegante, cauſas recuſatorias proferat : aut ex Fagnano Datariæ Romanæ uſum afferente, ſi cauſæ recuſationis negentur ab Epiſcopo, poteſt is cujus intereſt, Romanum Pontificem adire, qui cauſas illas reddi & expendi curabit, nu. 6 10. Ut apud Armenos ante ordinationem ſuam quiſque ſua debet confiteri peccata : interrogatur poſtmodum uniuſcujuſque Confeſſarius ab Epiſcopo, ſitne Ordine ſacro ille dignus. Negat verò eum ille Confeſſarius Ordine dignum, ſi carnis peccatum aliquod ſit ei in confeſſione conſignatum, tumque homo ille Ordine ſacro recipiendo prohibetur, H. l. 1 c. 8 n. 8.

De Titulo Ordinationis.

Ordinabatur olim nemo, nequidem è minoribus Clericis, niſi ad alicujus Eccleſiæ vel Altaris titulum, qui deinceps erat ei loco Beneficii, & cujus ſimiliter miniſterio ipſe deinceps alligabatur, H. l. 1 c. 9 n. 3 4 8. Irrita erat quæcumque Ordinatio fiebat ſine titulo : ſique ita ordinatus quiſpiam ſacris ſe functionibus inſerebat, evadebat irregularis, n. 1. 11 §. *Invocantur*. Cœpit poſtmodum in Londinenſi ann. 1125. Concilio neceſſitas tituli ad Presbyteros & Diaconos arctari : id quod imitata eſt Synodus III. Lateranenſis ſub Alexandro III an. 1179. At ejus Canonem Londinenſe an. 1200. Concilium ad Subdiaconos etiam, qui mos eſt hodiernus, ampliavit, c. 6 n. 1 §. *In Concilio*, & n. 3. Beneficium fuit ſemper ac etiam nunc eſt Canonicus ad Ordinem Titulus. At Titulus patrimonii ex diſpenſatione admiſſus eſt à tempore Concilii III Lateranenſis ſub Alexandro III. ex eo quod in eo ſtatutum eſt, ut ſi Epiſcopus Presbyterum vel Diaconum ſine ſufficienti titulo ordinaret, neceſſaria ei ſuppediteret alimenta, donec ei conferret Beneficium aliquod, niſi qui ordinatus fuit, ſui ſe patrimonii ſumptibus alere poſſit, H. l. 1 c. 9 n 1 §. *In Concilio*, nu. 5. 11. §. *Suppetunt*. Et primò quidem non majorem quàm centum ſolidorum Turonenſium titulum patrimonii exegit Biterrenſe an. 1223. Concilium, vicenarum librarum Pariſienſium cum eſſe voluit Senonenſe anni 1258. Edictum Aurelianenſe 50 librarum ; cùm modò, ut majus eſt rerum pretium, centum vel 150. requirantur in aliis aliiſque Diœceſibus, H. l. 1 c. 9 n. 5

Quibus ergo neuter adeſt vel Beneficii vel patrimonii titulus, hos ſi promoveat Epiſcopus ad Subdiaconatum, vel ſupra, non irrita quidem, ut olim, erit Ordinatio : at eorum ſuis ſumptibus alendorum neceſſitate tum ipſe conſtringetur ; tum ejus ſucceſſor, tum patrimonii ejus hæredes. Sique alicui plures à pluralibus Epiſcopis Ordines ſacri fuerint collocati, ea lege in ſolidum ſinguli illi tenebuntur Epiſcopi, H. l. 1 c. 9 n. 11. Nec poteſt citra ſimoniæ crimen cum aliis Epiſcopus paciſci ipſos ſumptum illum Beneficiumve ab illo numquam requiſituros, nu 4 5. Si commentitium quis vel Beneficii vel patrimonii titulum Epiſcopo ingerat, irrita eſt ejus Ordinatio, n. 11. §. *Innovantur*. Nec tamen quibus ſuppetit titulus patrimonii, promiſcuè ii ſunt ordinandi, ſed habenda eſt ratio neceſſitatis, vel utilitatis Eccleſiæ, H. l. 1 c. 9 nu 6 7 12. Etſi verò titulum non exigit Tridentina Synodus niſi pro majoribus Clericis, tum hos tamen tum etiam minores Clericos vetat ordinari ; quin certæ cujuſpiam Eccleſiæ miniſterio adſcribantur : idque plura poſtmodum ſtatuere Concilia, c. 9 n 6 7 8 9 10 n. 6. Venerunt Comitia Gallicani an. 1625. Monachos deinceps ordinari, niſi Monaſteria ſponderent ſumptus iis à ſe adminiſtrandos, quacumque cauſa Clauſtris exirent, c. 9 n. 10.

Origenes.

Quare non ab uno, ſed à pluribus Paleſtinæ Epiſcopis dicitur ordinatus ? H. l. 2 c. 1 n 9 10.

Oſculum.

Oſculo olim excipiebantur à Regibus Epiſcopi. Unde id moris, H. l. 3 c 64 n. 4 5. Sic aliquando à Maximo Imperatore Treviris exceptus S. Ambroſius, c. 58 n. 10. Oſculum pedum olim Imperatoribus & Regibus exhibitum etiam à Proceribus, c. 65 n. 12. Exhibitum & Epiſcopis à fidelibus à primis etiam ſæculis, c. 65 nu. 2. Media etiam ætate Eccleſiæ, n. 13. Quin & olim Diaconus in Miſſa antequam Evangelium decantaret, Epiſcopi pedes exoſculabatur, nu 12. De eodem oſculo pedibus Romani Pontificis Regibus etiam & Imperatoribus libari ſolito : toto illo cap. 65

Oſtiarius.

De eo hic plura ſparſim tit. *Ordines*, & præcipuè duobus primis §.

Ottho Bambergenſis Epiſcopus.

Laudes ejus, H. l. 1 c. 50 n. 10.

Ovetum, v. Ind. Geograph.

P

Pallium ſacrum.

H. l. 2 c. 53 ad c. 58.

De Pallio apud Latinos.

PRimus omnium Symmachus Papa legitur Pallium in Occidentem dixeriſſe, ſcilicet ad Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum : ad ejuſque plures continenter ſucceſſores à pluribus aliis Romanis Pontificibus, I. l. 2 c. 54 n. 1 4 3 4 5 6. Mittebantur autem ad eos aliоſve poſt tum magnas eorum preces, tum Regum ipſorum petitionem, cap. 54 num. 2. 5. 7 c. 55 num. 1. 2. 4. 7 c. 52 num. 9 10 & 11. Etſi illud ſe dicebat Romanus Pontifex ad Occidentis Epiſcopos authoritate S. Petri (nec alia certè illud concedebat authoritate) per integrum tamen & ampliùs ſæculum non ipſum ad eos miſit niſi poſt impetratum Imperatoris, licèt etiam Græci, conſenſum, I l. 2 cap. 54 n. 1. 2. 6. Et quare? cap. 45 numer. 8. 9. cap. 54 numer. 3. Aut ſi in eo ad aliquos illorum mittendo conſenſum illum ejus tunc temporis non expectarunt, Pontifices Romani ut re ipſum aliquando leguntur non expectaſſe : id ex eo erat quòd jam in illo ad eorumdem Epiſcoporum anteceſſores mittendo fuiſſet habitus, c. 44 num. 6. Pallium cùm legitur miſſum, non integrum aliquod pallium intelligendum eſt, ſed pallii Imperatorii ſolùm faſciæ & lora, quæ Cappæ Epiſcopi inſtar torquis circumdabantur. Iſta nimirum tum ab Imperatorio ipſo pallio cujus fuerant olim ſegmenta & cui torquis inſtar fuerant circumdata, tum ab ipſa Epiſcopi Cappa cui ſimiliter circumdabantur, pallii nomen habuere, I. l. 2 c. 56 n. 12 c. 57 n. 3. Ea enim eſt pallii origo, ipſum videlicet Imperatoris pallium, aut potius illud ejus ſegmentum & eorum, quod præcipuum ejus erat ornamentum, à Conſtantino aut aliis Imperatoribus ut & alia eorum ornamenta, cum Chriſtianis ipſis Pontificibus communicatum, I. l. 2 c. 45 nu. 8. 9. 10. 18.

Primitus non miſſum eſt pallium niſi ad Metropolitas : eoque inſtituebantur in Romani Pontificis Vicarios, ac Primatum Patriarchaliſque poteſtatis participationem ſupra Metropolitas alios aſſequebantur : & cauſas *in partibus* plurimas finire poterant, quæ alioqui Romam fuiſſent perferendæ, I. l 2 c. 54 nu. 5. 6. §. *Hinc*. & n. 8. 9 c. 55 num. 1. Nec niſi 8. ſæculo factum eſt ut pallium Metropolitani acceperint, qui mori manſerint Metropolitani, ſeu qui Vicarii non facti fuerint Apoſtolici, cap. 54 num. 8. Illo enim Sæculo pallium Metropolitæ omnes Galli in Synodali conventu hortatu S. Bonifacii decreverunt ſe petituros, & re poſtea impetrarunt, c. 55 num. 1 4. Jam illud omnes Occidentis Metropolitæ erant adepti circa octavæ Synodi Generalis tempus : ut proinde falſum ſit quod ajunt quidam juſſos in ea fuiſſe Metropolitanos illud poſtulare, , c. 56 num. 6 & 11. §. *Ex his*, c. 57 nu 7. Dudum verò antea quàm illud Metropolitis omnibus commune factum fuiſſet ac eos ad illud petendum S. Bonifacius hortatus fuiſſet, quibuſdam Epiſcopis fuerat impertitum. Illud enim Gregorius ad Siagrium Auguſtodunenſem Epiſcopum direxerat, & unus è ſuc. ceſſoribus ejus ad Cenomanenſem Epiſcopum, quo fiebat, ut iſti Epiſcopi in ſua Provincia eſſent Protothroni, ſeu primi ante omnes alios Provinciæ ſuæ Epiſcopos poſt unum Metropolitam ſuum conſiderent, I. l. 2 cap. 54 num 7 Pluſculum gratiæ hæſit huic eidem pallio cùm illud nono ſæculo aliqui impetrarunt Epiſcopi ; præter illum enim primæin ſua Provincia Cathedræ honorem, à ſui etiam Metropolitæ jugo eximebantur, & quamquam nullos ſub ſe habebant Epiſcopos, Archiepiſcopi dicebantur ; hincque illud ſummis votis expetebant, c. 56 Bertolfus tamen Trevirenſis Archiepiſcopus Galonem Epiſcopum Metenſem Suffraganeum ſuum, qui eo fuerat à Romano Pontifice donatus, juſſit illud exuere & pervincit, I. l. 1 c. 43 num. 5. §. *Scriptis*. Nullum erat Pallium Francicum ſeu Metropolitanis Gallis proprium & à Romano diſtinctum, ut quibuſdam perſuaſum fuit, I. l. 2 cap. 54 num. 10.

Diluuntur eorum ſuſpiciones, qui credidere Pontifices Romanos in dando pallio quæſiiſſe, ut Metropolitanos ſibi arctiùs aſtringerint, ac novæ iis vincula ſervitutis injicerent, I. l. 2 c. 53 n. 1 c. 54 n. 7. 9 c. 56 n. 9. Ne eò quidem reſpiciebant Romani Pontifices, cùm in pallii ſuſceptione octavo ſæculo cœperunt Metropolitæ obedientiam iis deſpondere ac juramento firmare, c. 55 n. 1. 3. 6. 7. 8. 9. Ut non ambitioni ſed virtuti ſervire debet pallium ex Gregorio fusè, c. 55 n. 10.

Pruribus ſæculis pallium Roma mittebatur ſeu ad Metropolitas ſeu ad Epiſcopos qui eo donabantur, I. l. 2 cap. 56 num. 9. 10. Atque ita adhuc factum legitur an. 1034. c. 57 nu. 4. Jam tamen poſt medium illud ſæculum ea erat conſuetudo, ut Romam contenderent Metropolitæ, qui erant pallio donandi, *ibid.* Niſi ii erant Metropolitæ qui vel prorſus inviti creati fuerant Epiſcopi, atque de pallio ſibi aſciſcendo non admodum curabant : vel qui ea apud ſe neceſſitate detinebantur, quam ſuperare non poſſent, cap. 57. num. 5. Nam alioqui iis intentabantur à Romanis Pontificibus Cenſuræ, ac Metropolicitæ etiam dignitatis amittendæ periculum, qui poſt tres à conſecratione ſua menſes Romam petendi palii cauſa ſe non conferebant, 4. 5. 8. Interea verò nec ſeu Epiſcopos, ſeu Presbyteros ordinare, nec Concilia cogere, nec Pontificalia demum munera poterant exercere, num. 8. Haud tamen admodum ultra duo ſæcula duravit illa iſtius itineris adeundi neceſſitas, nu 5. Uſuſque hodiernus is eſt, ut pallium poſtulent Metropolitani per Procuratorem ſpeciali mandato inſtructum, I. l. 2 cap. 57. numer. 9. Nec tamen iis antea licet Pontificalia obire munia quàm pallium acceperint, Innocentio III. ita ſtatuente, num. 8. 9. Neque verò iſtud novum fuit ejus decretum, n. 9. Jamque tempore Leonis IX. ſolus Carthaginenſis Epiſcopus Ordinationes Epiſcoporum celebrabat, quòd ſolus ex Africa pallio à Romano Pontifice donaretur, num. 8. Imò jam tum Nicolai I. tempore omnes Galliarum, Germaniæ, & aliarum Regionum Archiepiſcopi eodem ipſe teſte Nicolao, id obſervabant, ut ante acceptum pallium nonniſi Corpus Chriſti conſecrarent, n. 6. Neque tamen prima hanc Roma neceſſitatem iis impoſuit, ſed in hanc ipſi ultro venere conſuetudinem, & ex conſuetudine hanc ſenſim ſibi peperere neceſſitatem, I. l. 2 c. 57 n. 6. 9. Quæ potuit eſſe ejus ratio ? nu. 8. 9. Jam antea id moris erat in Oriente, ut Metropolitæ ante receptum à Patriarcha pallium Pontificalia non obirent : atque inde illa proficiſci potuit Occidentis conſuetudo, c. 53. n. 9. 10. 11 c. 57 num. 7 Cùm nonniſi certis diebus & temporibus geſtari debeat & geſtatum olim fuerit pallium, hanc tamen Hincmarus Remenſis olim à Leone IV. opera Lotharii Imperatoris, antea inconceſſam nec ultra concedendam impetravit facultatem illud uſu quotidiano geſtandi, c. 56 n. 10. Nec verò admodum diſſimlem poſteà impetravit S. Bruno Colonienſis Archiepiſcopus, ejus quoties vellet induendi, nu. 11. §. *Porro*. Cœperat jam ex Gregorii tempore pallium ad illam, in qua modò eſt, formam accedere, c. 55 n. 1.

De Pallio apud Græcos.

Pallium, quod & homoſphorion græcè & ſuperhumerale latinè dicitur, priùs apud Eccleſiæ Græcæ Præſules in uſu fuit, quàm apud Latinæ, I. l. 2 c. 53 num. 1. Duplex videtur diſtinguendum apud Græcos pallium, unum quod totum obvolvebat corpus cappæ inſtar, à collo ad talos uſque, ſine manicis ſciſſuriſque ullis, & ea ſolùm parte apertum, qua poſſet caput inſeri exerique, c. 53. n. 4. Et de hoc videntur intelligenda quæcumque teſtimonia pallium exhibent, ut Epiſcoporum Græcorum inſigne, & ut illis omnibus commune, quippe illis in ordinatione ſua datum à Metropolitano, c. 49 nu. 3 c. 55 nu. 6. Alterum quo de propriè hic eſt

ſermo, non eſt niſi lorum faciaſve quatuor circiter pollices lata, quæ cingit collum, & ante pectus defluit ſupra caſulam, pendetque infra genua, I. l. 2 c. 49 nu. 13. Et de iſto intelligenda videntur, quæcumque teſtimonia ſuadent Pallium apud Græcos non fuiſſe antiquitus omnium Epiſcoporum commune, c. 56. n. 1. 2. 3. 4. 5. Lana, vel lino, lanaque iſtud contextum eſt, ut qui illud geſtat, Epiſcopus meminerit ſe Chriſti locum tenere, qui impoſitam humeris ovem errantem reportavit, I. l. 2 c. 45 n. 18 c. 49. n. 33 c. 53 n. 1. 3. Aliquot in Oriente ſæculis, æquè ac in Occidente non dabatur ſine Imperatoris voluntate, quòd initio Regium fuiſſet indumentum, quo Imperatorum pietas Regale Chriſti Sacerdotium voluerit decorare, c. 53 n. 9. Jam tum erat apud Græcos tempore Conſtantini ipſius, n. 2. Eo primùm donati ſunt Patriarchæ, illudque accipiebat vel ab Epiſcopo Conſecratore ſuo, vel, ut diu conjicitur, obſervatum CP. Patriarchis, ab Imperatore ipſo, I. l. 1 c. 56 n. 6. 7. Inde & ipſis communicatum eſt Metropolitis Græcis: eorumque vel electionem vel conſecrationem confirmat Patriarcha ſuus, miſſo ad eos Pallio, cùm ipſos per ſe non ordinabat, Nec ante illud acceptum poterat Metropolitanus obire Pontificalia, n. 3. 8. 10. Eo ſpoliabantur Patriarchæ Metropolitanique, dum exauthorabantur, n. 3. 10. Non ſoli illud habuere vel Patriarchæ vel Metropolitani, ſed & poſtea ex Epiſcopis non pauci. Tales octava Sinodus memorat, I. l. 2 c. 49. n. 13. Non jam ab Imperatoribus, ſed à Romanis ipſis Pontificibus lapſu temporum petiere illud Patriarchæ CP. donec Theophylactus CP. Patriarcha opera Romani Imperatoris, patris ſui à Joanne XII. papa ſæculo decimo privilegium impetravit, quo poſthac finerentur Patriarchæ CP. injuſſu Romani pontificis uti pallio. Ex æoque factum eſt, teſte Luitprando, ut omnes jam Græci Epiſcopi pallio uterentur, I. l. 2 c. 56 n. 3 c 57 n. 11. iis exceptis, qui ex Monachis aſſumpti ſunt, I. l. 4 c. 17 n. 13. At poſtquam Latini Conſtantinopolim & Orientis Imperium ditioni ſuæ ſubjeciſſent ſtatutum fuit in Concilio IV. Lateranenſi an. 1215. ut deinceps Romano pontifice illud Orientales patriarchæ reciperent, tumque ſuis illud deinceps impertiri poſſent Suffraganeis, c. 56 n. 6. c. 57. n. 10. 11.

Panis Benedictus.

Panis benedicti aut inſtitutio, aut confirmatio, ac promulgatio haberi poteſt, quod in Nannetenſi Concilio & in Hincmari Capitularibus jubentur Presbyteri, vel ex ſuperſtitibus, quæ ad Euchariſtiam conſecrandam allatæ fuerant, oblationibus, vel de panibus, quos Fideles ad Eccleſiam offerunt, vel de ſuis ipſi panibus partes diebus Dominicis ac Feſtis incidere, quæ benedicantur, & poſt Miſſarum ſolemnia iis tribuantur, qui non communicaverint, III. l. 1 c. 14 n. 7. Uſus Græcorum ea ſuper re, *ibid.* & n. 8.

Papa.

Romani Pontifices multi quàm alieni à parentibus ditandis Præclara Adriani IV. Clementis I V. Martini I V. Clementis V I. Urbani V. Adriani VI. Marcelli II. exempla, III. l. 2 cap. 46. n. 5. 8. 10. 14.

Papæ nomen.

Papæ nomen ſuam ab Hebraica lingua trahit originem, & patrem ſignificat, I. l. 2 c 111 nu. 17. Omnibus olim Epiſcopis erat commune, I. l. 1 cap. 4 num. 2. 3. 4. Imò omnibus adhuc tribuitur in Græcia parochis & presbyteris, I. l. 2 c. 111. num 17. In Concilio Calchedonenſi tribuitur ipſi etiam Eutycheti Abbati, I. l. 1 c. 50 n. 14 Ita in Africa omnibus tribuebatur Epiſcopis, ut tamen Carthaginenſi potiſſimùm aſcriberetur: & ita ſimiliter omnibus in Ægypto Epiſcopis, ut Alexandrino tamen affectatiùs, *ibid.* Dum papa ſimpliciter dicebatur ab antiquis, ſolus Romanus pontifex intelligebatur. Ita id nominis uſurpant Concilium I. Toletanum, Concilium Calchedonenſe, Synodus VI. Generalis, Liberatus, Avitus, &c. *ibid.* Imò cœpit ineunte ſexto admodum ſæculo ad Romanum ſolum pontificem revocari; quanquam occurrunt adhuc poſtmodum nonnulla priſtini moris veſtigia, I. l. 1 c. 4 n. 10.

Tituli quibus Romanum Pontificem antiqui coluerint.

Patriarcha Oecumenicus in Calchedonenſi Concilio inſcribitur, I. l. 1 c. 21 n. 2. Illum caput appellant ſuum, ſe verò ejus membra partes ejuſdem Concilii, c. 10 n 15. Ita quoque Epiſcopi Synodi II. Lemovicenſis, c. 6 n. 5. & Archimandritæ ſæcundæ Syriæ, c. 10 n. 3. papa Oecumenicus vocatur à Conſtantino pogonato Imperatore, c. 4 n. 10. patrem ſuum VI. Synodus eum appellat, I. l 1. c. 4 num. 10. Univerſalis Antiſtes dicitur à Guillelmo S. Benigni Abbate, c. 15 n. 1. Solus univerſalis Eccleſiæ primas à Remenſi Concilio, c. 6 n. 11. Orbis Epiſcopus & ſummus pontifex à Bernardo, c. 6 num. 5. papa ſuper Eccleſiam totius mundi apud Liberatum, c. 4 n. 10. pontifex & Epiſcopus Epiſcoporum à Tertulliano, ſubſamnante licèt, c. 8 num. 7. Omnium Epiſcoporum pater & magiſter ab Hincmaro, c. 5 n. 9. 11. Deus terreſtris ab omnibus Regnis Occidentis ex Gregorio, nu. 8 Sedem ejus matrem vocant ſuam Epiſcopi Cariſiacenſis Concilii, I. l. 1 c. 5 n. 3. Omnium Eccleſiarum matrem, magiſtram, nutricem, doctricem, Hincmarus, n. 9. 11. Mundi caput Fulgentius, c. 4 num. 8. Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præponendum, Auguſtinus, I. l. 1 c. 50. n. 9. Caput omnium Eccleſiarum Gregorius, c 11. n. 9 Suam ei à Chriſto vineam commiſſam ait Calchedonenſe Concilium, I. l. 1 c. 11 n 2 Totius Eccleſiæ curam ei commiſſam Ivo Carnotenſis, c. 6 n. 8. Totum Orbem eſſe Diœceſim ejus Chartuſienſes, c. 15 n. 1 Curam omnium ad eum pertinere Sozomenus, c. 8 n. 9 Dum appetitur, non jam Epiſcopum, ſed Epiſcopatum vacillare Avitus, c. 4 n 10. In petri Vicario totam lædi Chriſtianitatem Concilium IV. Turonenſe, c. 5 num. 2. Sollicitudinem & primatum totius Eccleſiæ divinitus ei eſſe commiſſum Hincmarus, c. 43 n. 6.

Quantum ejus & dignitatem & authoritatem, ſeu in rebus diſciplinæ, ſeu in rebus fidei ſuſpexerint antiqui.

Quantum eam ſuſpexerint Africani Epiſcopi Carthagine coacti, I. l. 1 c. 21 n. 3. Quantum Trecenſe I. & II. Concilium, c 5 num. 5. 6. Quantum Hincmarus, c. 5 n. 9. 10. 11. 12. Quantum Theodorus Studites, n. 15. quantum S. Stephanus ille, qui in Imaginum cauſa mortem ſubiit, c. 14 n. 8. Quantum Concilium IV. Turonenſe, I. l. 2 c. 116. n. 9. Quantum II. Lemovicenſe an. 1032. c. 13 n. 8 & II. l. 3 c. 27 num. 2. Quantum Epiſcopi Græcorum apud Stephanum VI. papam, II. l. 3 c. 26 nu. 16. *9. Revocanda.* Cauſas fidei quas non poſſunt pro difficultate Epiſcopi finire, volunt ad eum referri Gregorius, Virgilius, II. l. 2 c. 44 n. 11. Hincmarus, I. l. 1 c. 5 n. 9. Theodorus Studites, n. 15. S. Bonifacius Martyr, II. l. 2 c. 18 n. 3. Avitus viennenſis, n 5.

Honores iis exhibiti ab Imperatoribus, Regibus, Principibus &c.

Honor Romanis pontificibus exhibitus ab Imperatoribus, Regibus principibus &c, II. l. 3 c. 60 n. 3. 4. c. 62 n. 1. 2 c. 65. toto. Plurima Regum, aut Imperatorum exempla libantium oſcula pedibus Romani pontificis, fungentium officio ſtratoris, aut habenas equi regentium, *ibid.* Controverſia Federici I. Imperatoris cum Adriano IV. papa, quòd iſti pontifici detrectaret officium ſtratoris exhibere, II. l. 3 c. 65 nu. 5. Aſelli, cui Cæleſtinus V. inſidebat, habenas regunt hinc inde Reges Hungariæ & Siciliæ, n. 7. Juſtinianus II. Imperator accidit ad genua Conſtantini papæ à ſe Conſtantinopolim acciti & pedes ejus exoſculatur, II. l. 3 cap 37 numer. 15. in fin. Romano pontifici menſæ accumbenti in urbe pernſina Rex Siciliæ Carolus & Rex Hungariæ Carolus Martellus illius filius Regio diademate redimiti miniſtrant, & poſtea cum Cardinalibus menſæ accumbunt, I. l. 2. cap. 114. num. 5. Carolus Calvus Joannis VIII. vices ſibi commiſſas gloriatur in Concilio pontigonenſi, c. 116 num. 9. Conſiliarium ſuum idem Joannes VIII. eum inſtituit, & poſtea Ludovicum Balbum Regem, cap. 101 num. 15. papæ nomen in Miſſa jubet Concilium II. Vaſionenſe recitari, cap 75. num. 2. Pro illo ab omnibus Epiſcopis Hincmari tempore preces ad Deum fundebantur, I. l. 1 cap. 43 num. 5. De Cruce ei prægeſtanda v. tit. *Crux Archiepiſcoporum* vocabulo *Crux*. Unde mos fluxerit Euchariſtiæ pontifici Romano prægeſtandæ cùm ex Urbe proficiſcitur, II. l. 3 c. 66 n. 7.

Ditionem ſuam tuitioni ſedis Apoſtolicæ ſubjicit Magnus Dux Lithuaniæ Mindanus, & ab Innocentio IV. per Calmenſem Epiſcopum Regiis quæ petierat ornatur inſignibus, I. l. 1 c. 59. nu. 5. Regium nomen Regiaque inſignia à Romano pontifice expoſcunt Magni Duces Moſcoviæ, I. l. 1 c. 25 n. 7. S. Stephanus Dux Hungarorum ab eo item petit Regium diadema, III. l. 1 c. 32 num. 12. Regia redimitur corona ab Archiepiſcopo Moguntino Cardinale Princeps Armenorum nomine Cæleſtini III. & Henrici V. Imperatoris, I. l. 1 c. 24 num. 3. Alexander II. Uratislao Duci Bohemiæ expetitam ab eo mitram miſit, utendamque conceſſit, I. l. 2 cap. 52 num. 2. Romanum alius pontifex ſæculo ſequenti mitram quoque, dalmaticam, virgam, annulum & ſandalia principi Siciliæ mittit, n 8. Alexander III. Venetorum Duci Umbellam galero pontificio ornamentum perſimile mittit, num. 2. Quæ Zacharias II. quæ Leonis III. partes, cùm ille pipinum inſtituit Francorum Regem, iſte Carolum Magnum Occidentis Imperatorem, III. l. 1 c. 29 n. 11 Regna olim à ſuis principibus vel commiſſa clientelæ Romanæ Eccleſiæ, vel ab iiſdem facta Romano pontifici tributaria, Hungaria, Anglia, Scotia, Arragonia, Portugallia, &c. III. l. 1 c. 32.

De Romanis Pontificis electione.

Primus omnium Adeodatus ex Subdiacono creatus eſt papa, I. l. 2 c. 23 n. 20. Cùm Romani pontificis electio è Cleri populique ſuffragiis ſemper tota perpendiſſet, eam ſibi ſumpſere tanden Gothorum Reges, Odoacer, Theodoricus & Theodatus, tum tumultuoſarum electionum, tum ipſius etiam Clericorum ambitionis occaſione: bis tamen terve ſolùm ei ſe inſeruere, etſi pluries ejus ſe præbuit occaſio, II. l. 2 c. 16 n. 1. 2. 3. 4. 6. Illam verò devictis à ſe Gothis, recuperatoque Romanæ urbis principatu, vindicavit ſibi Juſtinianus Imperator, ac ſuis tranſmiſit ſucceſſoribus, n. 5 6 Juris tamen iſtius poſſeſſionem ita ſibi aſſeruere illi ejus ſucceſſores, ut libera Clero & populo relinquentes ſuffragia, ſolam ſibi retinerent pontificis electi confirmationem, antequam poſſet ordinari, n. 7 8. Huic confirmationi adjuncta erat pecuniaria quædam penſio ab electis Romanis pontificibus exhibenda. An ævo Gregorii hæc jam penderetur non liquet: ei tamen obnoxii fuere ſucceſſores ejus uſque ad Conſtantini pogonati Imperium, qui eam ſub Agathone pontifice relaxavit, & qui ipſam adhuc aliquandiu à ſe retentam relaxavit ſub Benedicto II. confirmandi pontificis poteſtatem, II. l. 2 c. 16 n. 9. 10. Brevi tamen poſtea ob tumultus in Cononis pontificis electione exortos recurrendum fuit à Romanis ad Italiæ Exarchum: id quod inde in morem abiit, nu. 10. A Zacharia uſque ad Stephanum V. electiones Romani Pontificis ſumma cum libertate à Clero & populo factæ ſunt, eademque cum libertate factæ ſunt eorum conſecrationes, II. l. 2 cap. 25. 1 2. 3. Stephani illius tempore ſanxit Ludovicus Pius Imperator, ut perſtaret eadem illa utraque libertas, ea tamen conditione, ut poſt conſecrationem ſuam novus pontifex Legatos ad ipſum dirigeret, qui pacem hactenus utrinque ſervatam confirmarent, n. 3. Tentatum dehinc uſque ad Joannem IX. papam à pleriſque Occidentis Imperatoribus, ut extorquerent non conſecrandum ante Romanum pontificem electum, quàm ab iis ipſa ejus electio confirmaretur, numer. 3. 4. 5. Id maximè tentarunt Lotharius Imperator & Ludovicus ejus filius, num. 8 Quod ab illis Imperatoribus eatenus tentatum & ſæpius extortum fuerat, fuit tandem lege ſancium à Joanne IX. rem tunc poſtulante turbido rerum Romanorum ſtatu, n. 6. Quòd nec ſatis adhuc id proſperè ceſſiſſet, juratum tandem eſt Ottoni I. Imperatori non factum iri pontificum Romanorum non modò Ordinationem ſed nec electionem niſi ex ejus, filiique ipſius Ottonis II conſenſu: id quod & ſibi Otto III. ſervavit, II. l. 2 c. 25 n. 7 8. Nihil tamen pæcuniæ iſtis Imperatoribus perſolvebatur; uti olim Græcis Imperatoribus pro Romanorum pontificum confirmatione ſolvi ſolitum fuerat, n. 9 Henrico I. Imperatori conceſſum eſt ut ejus authoritate iſthæc regeretur electio: At quod ii, qui ei ſucceſſere, non pietatis ejus hæredes eſſent æque ac Imperii, hac authoritate ſpoliati ſunt, c. 36 n. 3. 4.

De Romani Pontificis poteſtate immediata & ejus extra Romanæ Eccleſiæ fines immediata juriſdictione.

De immediata ejus extra Romanę Eccleſię fines juriſdictione, I. l. 1 c. 6. toto. Rarę fuerunt de juriſdictione lites inter Romanos cęteroſque orbis pręſules. Pietate, charitateque inter eos ut plurimum agebatur. Romanos pontifices alii pręſules occupabant, ac quę juriſdictionis erant, illis ultro in ſuis offerebant Eccleſiis.

Ac viciſſim Romani Pontifices nihil in aliorum Diœceſes ſolebant adgredi, quod non ſperarent ipſis probandum, I. l. 1 c. 6 nu. 1 Falſi arguitur Glabri narratio de Eccleſia quadam in Turonenſi Diœceſi, invito ipſo Turonenſi Epiſcopo, ab alio dedicata, juſſu Romani Pontificis, n. 2. 3. 4 Leo IX. Vormatiæ in die Natali Chriſti Miſſam celebrat, non autem Vormatienſis Epiſcopus ipſe præſens, ejuſdemque Epiſcopi præſentis Diaconum deſtituit ac reſtituit, n. 6 Urbanus II. Ivonem Carnotenſem Epiſcopum Romæ ordinat, quòd Ordinationem illius de induſtria in dies differret Senonenſis ejus Archiepiſcopus, *ibid.* Romani Pontifices Cenſuras ab aliis Epiſcopis latas non ſolent diſſolvere ſed confirmare, num. 5 Juriſdictionis Romanorum Pontificum in Diœceſes alias argumenta ſunt, tum Legati *à latere* ab ipſis in omnes orbis Chriſtiani partes mitti ſoliti, I. l. 1 c. 9 n. 7 tum Cenſuræ, quę ab iiſdem Romanis Pontificibus vel Roma vibrantur aliò & in ipſos etiam Epiſcopos, vel Romæ reſcinduntur alibi vibratæ. Harum in Epiſcopos & alios Cenſurarum exempla, num. 8 Tum multitudo pœnitentium Romam undequaque convolantium ad peccatorum remiſſionem impetrandam: qua de re quid olim litis & quare? n. 9 Tum authoritas quoſcunque & ubicumque velint ligandi & abſolvendi, *ibid.* Tum privilegia à Romanis Pontificibus concedi ſolita in aliis locis, ut primum quidem ex conſenſu Epiſcoporum hujuſmodi locorum, aliquando tamen etiam & certas ob cauſas haud expectato illorum conſenſu, num. 10 Tum varia quæque munia, quæ paſſim obiere in Provinciis omnibus ſeu Occidentis ſeu Orientis, quas aliquando peragravere, non ſecus ac ſi in Eccleſia ſua verſati fuiſſent, n. 11 Tum poteſtas & mos ordinandi aliarum Eccleſiarum Clericos, n. 6. 12 Tum poteſtas inhibendi interdicta Cenſuraſve quibus Provinciæ Regnave poſſunt ab Epiſcopis ſuis ſubjici, n. 13. 15

Hanc Romani Pontificis in omnis orbis Eccleſias juriſdictionem immediatam agnovere, Bernardus, Petrus Cluniacenſis, Bertrandus Auguſtodunenſis, Joannes Gerſon, Almahinus, Major, Petrus Alliacenſis, Joannes Salisberienſis, I. l. 1 c. 6 n. 14. 15. 17. 19 §. *In hunc ſenſum*, n. 20 Summa rerum ad ejus potiſſimùm reſpicit ſummam authoritatem & plenariam poteſtatem. Ei greges univerſi ſunt crediti. Non modo ovium ſed & Paſtorum, atque adeo omnium pater unus eſt ex Bernardo, n. 15 Plenitudo poteſtatis ſuper univerſas orbis Eccleſias ſingulari prærogativa ei donata eſt: ex eod. num. 19 Per omnem Eccleſiam authoritatem Petri habet ex Petro Cluniacenſi, n. 15 Eccleſiam regit, corrigit & dirigit univerſam, ex Joanne Salisberienſi, *ibid.* Juriſdictionem habet ſine limitatione loci & perſonarum, eique parere debent omnes Chriſtiani, ex Bertrando Auguſtodunenſi, nu. 17 Immediatus eſt Prælatus omnium fidelium ex Gerſonio, num. 14 Duplex ei ineſt plenitudo poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſcilicet Ordinis & juriſdictionis circa quemlibet de Eccleſia immediatè, eique ſoli hæc ineſt, quòd regimen Eccleſiæ ſit Monarchicum Erraretque, qui crederet unumquemque Epiſcopum in ſua Eccleſia Papam eſſe vel Paſtorem ſupremum, ex eodem Gerſonio, I. l. 1 c. 6 num. 18 Ex inſtitutione Chriſti habet regere totam Chriſtianitatem ex Almahino, num 19 Poteſt in quolibet Epiſcopatu quod in ſuo quiſque poteſt Epiſcopus ex Majore, *ibid.* Cùm Chriſtus Petro dixit, Paſce oves meas, ei & unicuique ſucceſſorum ejus dixit, Sis Paſtor generalis, ad quem pertineat diſpoſitio & regimen generale ovium & ovilis, ex Petro Alliacenſi, *ibid.* Non poterat non erui generalis illa juriſdictio ex illis Chriſti verbis ad Petrum, Paſce oves meas, *ibid.* Regi tamen illa debet ex neceſſitate & utilitate Eccleſiæ ſecundùm Bernardum & Gerſonium, n. 14. 15 18. 21 Juriſdictionis hujus exercitio aliqui aliquando reſtiterunt Epiſcopi, ſed tum pauci, tum ne illa effusè & abſque cauſa exereretur, tum omnes fermè ad unum acquieverunt, n. 4. 6. 9. 10 11 Tum verò nunquam ſaltem de plenitudine poteſtatis Romani Pontificis iſti diſputavere, n. 21 Quo ſenſu dici poſſint Epiſcopi ſuam à Romano Pontifice juriſdictionem habere, licèt jure divino nitatur, II l 1 c. 47 n. 3

Iterum de Romani Pontificis poteſtate, & primum de temporali.

Papæ poteſtas temporalis jam per prima 5. ſæcula Eccleſiæ, III. l. 1 cap 26 num. 5. 6. 7. 14 Item inde uſque ad Caroli Magni tempus, cap. 27 num. 5. 6. 7. 8. 9. 10 Quo ſenſu Gregorius II. dicitur Leoni Iſaurico Imperatori Romam Italiam & reliquum occidentem ſubtraxiſſe, num. 5. 8 §. *Dixi*. De poteſtate temporali Papæ Eccleſiæve Romanæ ſub Imperio Caroli Magni, cap. 29 Poſt annum milleſimum, c. 32 Regna facta ei tributaria, III. l. 1 cap. 32

De ſpirituali.

Suprema poteſtas in Eccleſia univerſa Romano Pontifici tradita eſt ex Concilio Tridentino, I. l. 2 c. 23 n. 8 §. *Nec* Suam exerit poteſtatem in Patriarchas & Concilia etiam Orientis, II. l. 3 c. 24. nu. 16. 37. 18. 19 Quos olim Metropolitas & Epiſcopos ordinaret, v. tit. *Epiſcopi*, §. *De Epiſcoporum conſecratione*. De omni Eccleſia quemcumque voluerit Clericum ex Gregorio VII. poteſt ordinare, I. l. 1 c. 6 n. 12 II. l. 1 c. 8 n. 1. 2 poteſt cuivis Litteras dare, quibus ſe curet à quo voluerit Epiſcopo ordinandum: ſed tum Epiſcopus iſte non poterit eum ordinare niſi cum litteris proprii ejus Epiſcopi, quibus certior fiat de ejus vita & moribus, alioqui per annum ipſe ab Ordinibus conferendis ſuſpendendus; tum proprius ille ejus Epiſcopus cum ab altero illo Epiſcopo ordinatum poterit examinare, & ni capacem ac idoneum reperiat, ſuſpendere ac interdicere, II. l. 1 c. 8 n. 3 Quomodo factum eſt ut univerſos ferè Epiſcopos confirmet jam Romanus Pontifex, II. l. 2. c. 30 toto, c. 32 c. 43 Silicet alios contigit ab eo confirmari, quòd dubium quid eſſet in eorum cauſa, c. 43 n. 2 Alios quòd eos nollent ſui Metropolitani confirmare, n. 3 Alios quòd aliqua opus haberent diſpenſatione, num. 5. 6 7 Alios, quod aliqua ſuperanda eſſet gravis difficultas, n. 7 Non enim has ultro ſibi reſervavere confirmationes Romani Pontifices, n. 10 Huc etiam fecit quòd deſiere Concilia Provincialia: hinc quippe factum eſt, ut Epiſcoporum multi ſe à Romano Pontifice confirmandos curarent, n. 6 præcipuè inde neceſſe fuit ab eo confirmari Metropolitanos, ut qui jam non poſſent, quod antea fiebat, in iſtiuſmodi Conciliis confirmari, n. 7 §. *Ita*, n. 11 §. *Fateamur*. Metropolitarum jura eſſe illibata voluere ſemper, quantum in ipſis fuit Romani Pontifices, c. 30 n. 10 Ut hodierno illi uſui, quo jam à ſolo Pontifice Romano omnes pene orbis Chriſtiani Epiſcopatus diſpenſantur, & unus ferme ipſe priſca omnia obtinet Metropolitarum jura; poteſt patrocinium ex antiquitate accerſiri, H. l. 1 c. 8 n. 7 Ut hunc uſum non ſibi ſumpſere pontifices Romani, ſed eò ſenſim pervenere, ipſa rerum adducti neceſſitate, c. 30 n. 4. 6. 8 c. 31 n. 4. 9 c. 32 n. 13 c. 34 n. 8 Romani pontificis eſt novas erigere Metropoles, aut erectas mutare, I. l. 1 c. 43 n. 6. 7. 8 c. 44 n. 3. 5 c. 45 n. 1 Etſi non ſemper olim in Metropolibus Occidentis exigendis intervenerit ejus authoritas, v. ſuprà tit. *Metropoles*, §. *In Occidente*. Ejus item eſt novos Epiſcopatus inſtituere, duos in unum conflare, unum in duos ſecare, eundem aliò transferre, c 57 & 58 Ut jam penes eum unum ſit novi Epiſcopatus creandi poteſtas, nec eam ſibi ſumpſerit, ut Epiſcoporum imminuta juriſdictione ſuam augeret, I. l. 1 c. 55 n. 14 c. 56 n. 8 toto, & præſertim ejuſdem numeri §. *Prolixiore*. Item c. 57 n. 1 Et quando id maximè cœptum eſt, c. 58 n. 8 pleroſque Occidentis Epiſcopatus inſtituerunt pontifices Romani à primis ſæculis ad octavum uſque, I. l. 1 c. 55 n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 15 Item & deinceps, c. 56. 57. 58 Ut ſenſim cauſæ majores fuerint iis reſervatæ, & quæ eorum in illis authoritas, H. l. 1 cap. 61 num. 14 *& ſeqq.* A nono ſæculo ſervatur iis primum de Epiſcoporum criminalibus cauſis judicium: qua in re ſua tamen eſt Eccleſiæ Gallicanæ libertas, I. l. 1 c. 48 num. 11

Solus jam diſpenſare poteſt in ætate Ordinibus & Beneficiis neceſſaria, I. l. 2 c. 70 n. 4. §. *Nec*, n. 8 §. *Concilium*. Item ut ſacri duo Ordines eodem die ſuſcipiantur, I. l. 2 c. 35 n. 11 Ad Sacros item extra quatuor Tempora ſuſcipiendos, II. l. 2 c. 87 n. 9 Ut Epiſcopus item poſſit ſibi ſucceſſorem deligere, c. 59 n. 1. 4. 5. 6 V. tit. *Diſpenſationes*, ubi plurima de Romano pontifice. Quantum fuere Canonum obſervantes, v. tit. *Canones*.

Sacramentum obedientiæ ab Epiſcopis Pontifici Romano exhibitum.

Primus omnium Sacramentum obedientiæ Romano Pontifici exhibuiſſe legitur S. Bonifacius Germaniæ Apoſtolus in ordinatione ſua II. l. 2 c. 44 num 9 Illud deinde idem ab omnibus Epiſcopis in Gallicano à ſe habito Concilio elicuit, & cum iis rurſus præſtitit, n. 10 Nihil ſimile tamen ab Epiſcoporum iſtorum ſucceſſoribus legitur factum, num. 13 Neque toto Imperio proſapiæ Caroli Magni, c. 45 Si excipiatur Metropolitani Ravennatis ordinatio, in qua tale Sacramentum ipſe certas ob cauſas edere cogebatur, eod. c. 45 n. 9 Epiſcopi quidem in ordinatione ſua profitebantur Metropolitano ſuo ei obedituros ſecundùm Conciliorum Canones & Decreta Sedis Apoſtolicæ. Aſt tum non erat Sacramentum, ſed promiſſio, tum non Pontifici Romano, ſed Metropolitæ ipſi edebatur, n. 4. 5 Occurritur objectioni petitæ ex formulis antiquis à Sirmundo editis, II. l. 2 c. 45 n. 7 Alteri item objectioni, nu. 11. 12 Videtur nihilominus ea ætate apud Græcos non Sacramentum quidem, ſed tamen profeſſio obedientiæ Romano Pontifici, fuiſſe in uſu, n. 16 Gregorius VII. exegit primus omnium à Metropolitanis Sacramentum, & quidem non canonicæ ſolùm obedientiæ, ſed fidelitatis, quale fore ſolebant domini à vaſſallis, nihil ſcilicet ſe pontificem Romanum ab iis paſſurum in vita, honore & libertate. Et quare illud exegerit, II. l. 2 c. 46. n. 3. 8. 9 Nondum verò alii Epiſcopi Sacramentum illud obedientiæ exhibebant Romano pontifici tempore Gregorii IX. quàm qui erant ei immediatè ſubjecti; nec aliud iſtud erat, quàm quod exigunt ab Epiſcopis ſuis cæteri Metropolitani: at ex quo ſolus Pontifex Romanus conferre cœpit omnes ferè Epiſcopales Eccleſias, ſive ad Regias nominationes, ſive alio quocumque modo, juramentum illud exigit ab omnibus Epiſcopis, cap. 46 num. 15

Communio cum eo habenda.

Communionis cum eo habendæ neceſſitatem adſtruunt tituli omnes, quibus eum antiqui cohoneſtant, hìc §. *Tituli*. Redeuntes ad Eccleſiam ſchiſmatici Epiſcopi tempore S. Gregorii jurabant ſe in unitate Eccleſiæ & communione Romani pontificis ſemper eſſe manſuros, II. l. 2 c. 44 n. 7 Hujus communionis neceſſitas, I. l. 1 c. 8. n. 11 Hanc ipſi Græcorum Patriarchæ & Epiſcopi neceſſitatem agnoſcebant, I. l. 1 c. 11 nu. 4 Litteræ, quas ad Romanum Pontificem mittebant Patriarchæ poſt electionem ſuam non pertinebant ad efflagitandam ab eo electionis ſuæ confirmationem, ſed erant ſolùm communionis cum eo vinculum. Eas autem ſoli mittebant Patriarchæ, Erarchi & primates, non verò cæteri Epiſcopi, II. l. 2. c. 8 n. 11 Harum litterarum miſſio vocatur ab Hormiſda Pontifice conſuetudo vetuſta, c. 19 n. 1 Cæpere ſub eo hæ Patriarcharum litteræ adjunctam habere profeſſionem colendæ ſemper Romanæ tum fidei, tum communionis, n. 1. 2 Qui in Evangelium per exteras Occidentis Nationes diſſeminandum incubuere, plerique & fermè omnes, vel à Romano pontifice miſſi ſunt, vel Romanum pontificem ipſi adierunt, I. l. 1 c. 20 n. 1. c. 42 n. 5. 6 c. 55 n. 3. 6. 7. 8. 9 c. 56 n. 6. 7 8 c. 59 n. 4. 5 Tutius actitati, cùm quis à pontifice Romano ſe petit in Nationes illas delegari, quàm cùm eas ultro ipſe adit, credidere Malachias, Bernardus, Petrus Cellenſis, c. 59 n. 3

Parafrædarii, I. l. 2 c. 33 num. 17.

Parentes.

Poſſunt Beneficia conferri parentibus, ſi digni ſint, II. l. 1 c. 21 n. 8 At res periculi plena eſt: caveruntque maximè Concilia ab anno 1000. ne hæreditaria fierent, *ibid.* & c. 22. nu. 2. 7. 8. 9. 19 Iterum quàm periculi res plena ſit, II. l. 1 c. 40. n. 7 §. *Non ceuſebat*. Eſt tamen & ratio cur fieri poſſit, nu. 8 §. *Nec*, & n. 10 Quàm cauti & parci hac in parte fuerunt Clemens VI. Urbanus V. Adrianus VI. Cardinalis Ximenius, n. 11 & 12 §. *Ximenius*.

Hortentur filios ſuos parentes, ut vel Clerum, vel Monaſticam vitam adeant, modò ne cogant, II. l. 1 c. 23 n. 2. 3. 6 Si parentes olim filios ſuos impuberes vel Clero vel Monaſticæ vitæ devovebant, non poterant filii repugnare. Ea fuit lex non Orientis quidem, ſed Occidentis, non primis quidem ſæculis, I. l. 3 c. 56 n. 11. 12 Sed à quinto ſæculo uſque ad tempus Caroli Magni, n. 1. 2. 3. 6. 8. 9. 11 Etſi ultrà id fieri vetuerit Moguntinum an. 803. ſub Carolo Magno Concilium, non potuit tamen iſta lex extingui ante decimum-tertium ſæculum, c. 56 n. 14 c. 57 num. 1. 2. 4. 5 c. 59 num. 2. 4 parentes, dum ſui iis filii moriuntur aliqui, non ipſos bonis quæ ipſis erant deſtinata fraudare debent, ſed ea ipſis in cœlum per manus pauperum debent mittere, III. l. 1 c. 17 n. 9 Nolebat Auguſtinus eas hæreditates accipere, quas patres ſui indignati filiis offerebant Eccleſiæ, num. 4

Index

Pares Ecclesiastici Franci.

Quæ eorum origo esse potuit, III. l. 1 c. 30 num. 10 c. 31 num. 2. §. *Hoc*.

Parisiensis Ecclesia, v. Indic. Geograph.

Parisiensis Universitas, v. Indic. Geograph.

Parlamentum.

Parlamentum haud aliud erat olim quàm ipsum Consistorium Regni Consiliumve Regis, quo civium causas cum Episcopis & Optimatibus suis finiebat. Cùm fuisset diu deambulatorium & defultorium Philippus IV. Pulcherve dictus illud Parisiis affixit. Primus autem omnium postea Philippus Valesius Rex parlamentum parisiense ab isto Consilio Consistoriove discrevit, II. l. 3 c. 46 num. 6. c. 54 nu. 10 Quibus initio constaret Parisiense parlamentum, c. 110 n. 12. §. *Ub.* & § seq. Episcopi & Abbates jam à tempore Caroli Magni in Regni Comitiis sedebant, & quidem ante Duces, Comites, & Barones, potioresque erant eorum partes in discutiendis ibidem causis: hinc fluxere hodierni Consiliarii Clerici. Qua id temporum vicissitudine factum est, III. l. 3 cap. 23 toto. Gaudent etiamnum Episcopi omnes concessu in Parlamento, at non suffragio, præter sex pares Ecclesiasticos & Episcopum parisiensem, n. 3. §. *Doctissimus*. Tota parlamentorum historia paucis illo cap. 23

Parochi, *Parochiæ*, I. l. 1 c. 21 ad c. 28 & l. 3 c. 22

Primis tribus sæculis nullæ erant ruri Ecclesiæ, nec in urbibus aliæ præter Cathedralem. Conjicitur id ex Epistolis Pauli & Apocalypsi, ex Ignatio, ex Cypriano, & ex iis, quæ de illis iisdem sæculis memorat Eusebius, I. l. 2 c. 21 n. 1. 2. 5 Clarius colligitur ex Justino, qui in apologia sua populos urbium & agrorum inducit in unum cum Episcopo conventum die Dominica convenientes, Diaconosque inde absentibus Eucharistiam deferentes, n. 3 Et ex Canonibus Apostolicis, ubi damnantur presbyteri seorsim ab Episcopo convenientes, & alterum ab ejus altari extruentes altare, n. 4 Solus ergo tum offerebat Episcopus, aderant & presbyteri, oblationis consortes futuri; nec verò unquam offerebant nisi vel absente, vel jubente Episcopo, n. 5 Imò in maximis etiam ipsis urbibus una tunc solùm erat Ecclesia porro in qualibet Ecclesia unum duntaxat altare, nec ad altare quodlibet nisi Missa una celebrabatur, I. l. 2 c. 21 n. 7. 8 Quarto jam sæculo multæ apud Alexandriam erant Ecclesiæ, in singulis autem illis multi presbyteri, & penes unum eorum præcipua authoritas; ut proinde iste esset Parochus, c. 22 nu. 1. 2 In una tamen solum ex istis Alexandrinis Ecclesiis, scilicet in Ecclesia majore celebrabatur Missa, & quidem una solum, ipsisque etiam diebus solemnioribus, nec ad tempora solùm Athanasii urbis illius Episcopi, sed & S. Leonis Papæ. Refertur ea super re testimonium utriusque, c. 22. n. 4 5 Jussit ea propter Leo non quidem in illis etiam aliis Alexandriæ Ecclesiis Sacrificium offerri, sed in illa eadem majore Ecclesia iterari diebus solemnioribus: cùm plurima supereesset multitudo quæ primæ non potuerat interesse, n. 5 Erant quarto quoque sæculo multæ in urbe Roma Ecclesiæ seu parochiæ, cap 21 num. 6 (quanquam pauciores quam Alexandriæ, c. 22 n. 2) dicebantur Tituli, in iisque sui erant presbyteri, & ad eas unaquæque plebs iis commissa, cum illis conveniebat: erant adhuc ibidem & sui Cœmeteriis ptesbyteri: tum verò nondum ruri erant in territorio Romano Parochiæ, tum soli Cœmeteriorum illorum presbyteri Sacrificium poterant offerre, non autem illarum urbanarum Parochiarum presbyteri, sed ad istos cum plebe sua congregatos mittebat Episcopus de Sacrificio suo portionem, id quod *Fermentum* appellabatur. Hunc exhibet usum Innocentius I qui ineunte 4. sæculo Romanæ præfuit Ecclesiæ, I. l. 2 c. 21 n. 6 Etsi verò nullæ tum erant Ecclesiæ, seu Parochiæ in agris Romanis, erant jam tamen in agris Eugubinis: Decentioque Eugubi in Italia Episcopo consulit idem Innocentius, ut Sacrificium in iis patiatur offerri, n. 10 Excutiuntur rationes, quæ suas ruri ante sæculum quartum fuisse Parochias suadere videantur, c. 22 nu. 8. 9 Jam etiam Siricii PP. tempore atque adeo ante Innocentii tempora, in quibusdam urbibus presbyteri cœperant in urbanis suis Ecclesiis Parochiisve Missam celebrare: monetque solùm Siricius, ne dictum illud Præsulis sui *Fermentum* prætermittant, cap 21 num. 12

Parochum non poterat Episcopus primis quinque sæculis Ecclesiæ pro arbitratu suo summovere, II. l. 1 cap. 15 toto. Nec item à Clodovæi tempore usque ad Caroli Magni, c. 16 Nec deinceps hac usque c. 17 & 18 Poterat tamen eum ab una suæ Diœceseos Ecclesia transferre in aliam ejusdem Diœceseos, sed non invitum, c. 19 num. 3 Quando posset invitum? c. 19 n. 7 c. 20 n. 5 Parochi civitatis primis sæculis erant Consilium Episcopi, & Clerus Ecclesiæ Cathedralis, quales sunt etiamnum hodie Titulorum, hoc est Parochiarum quæ Romæ sunt, presbyteri ac Diaconi Cardinales, I. l. 2 c. 23 n. 1 Episcopo si quem è Cathedrali sua transferat in Ecclesiam Parochialem, permittit Aurelianense Concilium, ut eum nihilominus frui patiatur reditibus Ecclesiæ Cathedralis, III. l. 2 c. 29 n. 20 Aut si quem è Parochis suis in Ecclesiam Cathedralem transferat, patitur Concilium Emeritense ut pergat iste Parochiæ illius suæ reditibus cum Ecclesiæ Cathedralis reditibus frui: nisi quòd pensionem congruam novo ei seponet Pastori, quem sibi substituet: ut proinde habendus sit illius ejusdem loci à se relicti Parochus primitivus, alter verò ille, quem sibi substituerit, nonnisi Vicarius, III. l. 2 cap. 29 num. 22. Comparantur Parochi tum 70. Christi Discipulis, tum Filiis Aaron, tum 70. Senioribus Moisis, I. l. 2 c. 24 n. 1. 6 cap. 26 nu. 1. 3. 5 Jurisdictionem eorum esse de jure divino decreverunt gravissimi olim Theologi, I. l. 2 cap. 26 num. 1. 2. 3. 4 Duæ Censuræ facultatis Theologicæ parisiensis sæculo 15 eò pertinentes, num. 2 Dubitari saltem non potest quin sit juris divini, in quantum includitur in Episcopatu ut Sacerdotii fonte, & plenitudine, ex quà manant, ut à fonte rivuli, num. 5 Potuerunt olim excommunicare, I. l. 2 c. 26 num. 6 Imò & eorum Vicarii & Capellani, *ibid.* §. *Trahi*. Exciderunt illa potestate à contentiosaque jurisdictione, cùm sibi crearunt Episcopi Vicarios Generales & Officiales: rarague sunt jurisdictionis istius in Parochis post annum 1300. vestigia, cap 26 num. 7 §. *Recentiores*, & §. *Non* Videntur verò Parochi hanc sibi sumpsisse contentiosam jurisdictionem circiter annum 1000. Et qua occasione? *ibid.* perstitit ista jurisdictio ipsaque excommunicandi potestas in Cardinalibus presbyteris, primitivis videlicet suorum Titulorum parochis, nu. 8 poterat olim parochus quoslibet Clericos suos Subdiacono inferiores, gradu movere, II. l. 1 c. 36 n. 10 Vetabantur aliàs parochi parochianum alterius ad Missam suam recipere, I. l. 2 c. 25 n. 1

Parochiæ multæ ortum duxere ex Capellis Oratoriisve, quæ Magnates, potentesve in suis habebant castellis aut agris vicinis; I. l. 2 c. 94 n. 4. Non in omnibus parochiis aliàs Baptismus administrabatur, v. tit. *Baptismus* Sub Imperio Caroli Magni cum Episcopi cœperunt instituere Capitula & Congregationes Canonicorum & Monachorum, iis ad ipsorum sustentationem præter prædia Parochias etiam assignavere: adeo ut istæ Congregationes & capitula in illis parochiis jam functiones obirent parochorum principum, seu ut vocant, primitivorum, & alios sub se parochos haberent, I. l. 2 c. 25 nu. 8 c. 26 nu. 9 c. 27 nu. 9 III. l. 2 cap. 20. n. 3. 5. Canonicorum erat parochiis illis Capitulo suo ab Episcopo assignatis parochos assignare, quanquam ab Episcopo suo instituendos, III. l. 2 c. 23 n. 5. §. *Apud*, & n. 6. Erant jam ante hæc tempora sæculares parochi primitivi, I. l. 2 c. 25 nu. 9. Quanam occasione isti crearentur, c. 25 num. 9 c. 26 n. 9 toto, & summatim ejusdem numeri, §. *His nimirum*. Qui factum sit ut quibusdam parochis non sint nisi portiones congruæ? III. l. 2 c. 24. numer. 1. 2. 3. 5. Quantæ esse debeant? num. 9. 11. 12. Portio illa parochis congrua, sustentatione ejus commoda eam dicicit proventuum copiam, quæ pauperibus pascendis & hospitibus recipiendis sufficiat, n. 8 Multæ adhuc Monachis obtigere parochiæ ruente Caroli Magni familia. Scilicet tunc Laici nobiles invasere parochiales Ecclesias, ac aliquandiu tenuere. Ubi resipuere tandem, plerique eas voluere non Parochis, aut Episcopis reddere, sed Monachis & Abbatibus. Acriter repugnaverunt Episcopi, coactoque Concilio Gregorius IX. statuit, ut quæ ab istis Laicis datæ jam fuerant Monasteriis parochiæ, penes ea remanerent, nullas verò deinceps Monasteria nisi consentiente Episcopo compararent, II. l. 1 c. 36 n. 6

Post annum millesimum Monachis parochias committi administrandas alia permittunt Concilia, prohibent alia: permittunt similiter alii Pontifices, prohibent alii, I. l. 3 c. 22 n. 1. 2. 3. 4 5 §. *Verum* Si Parochia sit in ipsa eorum Ecclesia, in Ecclesiave Monasterio eorum unita; permittunt alii Pontifices, aliaque Concilia eam à Monacho regi, volunt verò alia ut ab ipsis Episcopo præsententur presbyter sæcularis, eam ut administret. Et quid ita? n. 3. 4 10 Urbanus III. Parochias etiam in quibus habitant, non à Monacho; sed à Capellano solum patitur administrari, I. l. 2 c. 27 n. 9 Liberam tamen iis postea fecit potestatem Concilium Arelatense an. 1260. eas vel per se vel per Vicarium perpetuum administrandi, n. 5 Ad Monachos pertinebat sæculo decimo-tertio in Arelatensi Provincia pars major parochiarum, *ibid.* Indulgentius è contra se habuere pontifices & Concilia in Clericos Regulares, ipsis enim suas per se parochias regendi potestatem concessere: sed modò tum qui aliquam regeret, socium haberet Clericum quoque Regularem, tum ad nutum Abbatis, quanquam non sine Episcopi assensu, posset amoveri, I. l. 3 c. 22 n. 7 8. 9 Si vero quæstio sit de parochis sæcularibus, non possunt eas Canonici Regulares institutione Gregorii XIII. absque licentia Romani Pontificis administratione, n. 9. In Orbe novo ipsi etiam Monachi ob presbyterorum paucitatem concessu S. Pii V. Parochias administrabant, *ibid.* Præcipit Concilium Tridentinum ut Episcopi in parochiis illis omnibus, quæ Capitulis, vel Monasteriis, vel Conventibus unitæ sunt, perpetuos instituant Vicarios, nisi aliter iis pro bono Ecclesiarum regimine videatur expedire, I. l. 2 c. 27 n. 10. Bonifacius VIII. jam Monachos coegerat nonnisi perpetuos in parochiis sui juris instituere Vicarios, n. 1. Ex Fagnano debent Capitula seu Cathedralia seu Collegialia perpetuos etiam in parochiis sibi unitis perpetuos Vicarios constituere: nisi ea sit parochia, quæ sit intra ipsam eorum Ecclesiam, hanc enim possunt per vicarios revocabiles administrare, quanquam optatius esset Fagnano ut & isti sint perpetui, *ibid.* Regia Ludovici XIII. & Ludovici XIV. Edicta petente Clero promulgata sanxere ut Abbates, priores, Capitula, aliive quicumque Ecclesiastici primitivorum parochorum jure gaudent, nonnisi perpetuis parochias suas delegent Vicarius, nec in eas sibi quidquam vendicent præter jura honorificentiæ usitata, c. 26 n. 10 V. adhuc tit. *Vicarii*.

Duos esse in eadem parochia parochos vetant Canones. Qua fraude olim in Anglia illis illuderetur Canonibus. Quid ea super re Concilium IV. Mediolanense S. Caroli Borromæi. Quid antea Synodus Mechlinienſis, I. l. 1 c. 29 n. 5. 6. Id tamen jam moris inolevit in celeberrimis etiam civitatibus, ut eandem Ecclesiam duo parochi alternis administrent, n. 6. Jam ante annum 1200. Ecclesia S. Mederici parisiis à duobus parochis regebatur, II. l. 5 c. 9. n. 8 parochiarum ubi opus est instituendarum, vel ubi item opus est, in duas dividendarum potestatem dat Episcopis Concilium Tridentinum, I. l. 2 c. 26 num. 11. 12. Isto jure jam per superiora gaudebant Concilia: Quandonam id præstare debeant? c. 25 num. 10.

Is erat Innocentii III. tempore abusus, ut parochi eos, qui ad vitam Monasticam transire volebant, cogerent antè ad parochialia jura sibi exsolvenda, III. l. 1 c. 24 n. 12.

De residentia parochorum, v. tit. *Residentia*. Licet parocho suam Ecclesiam deserere, ut Monachum profiteatur, I. l. 3 c. 17 n. 9.

Partitio.

Partitio proventuum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes, & reparationes Ecclesiæ, primis quinque sæculis, III. l. 2 c. 13. partitio eorumdem in Ecclesia Romana sexto, septimo & octavo sæculis, c. 14. In Francia & Hispania eadem ætate, c. 15. partitio fundorum Ecclesiæ ipsos inter Beneficiarios eadem illa ætate in Gallia, Hispania, Italia, Oriente, c. 16 & 17. partitio rerum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes & reparationes Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni, & ejus prosapiæ, c. 18 partitio bonorum inter Episcopum, & canonicos sub Caroli magni & prosapiæ ejus Imperio, c. 20. post annum millesimum, c. 23. partitio substantiæ temporalis parochiarum, & de portionibus congruis post annum millesimum, c. 24 partitio bonorum & terrarum Ecclesiæ privatos inter Beneficiarios post idem tempus, c. 28 partitio rerum Monasteriorum primò in mensam portionemve Abbatis, & mensam portionemve Monachorum, III. l. 2 c. 26 n. 4. 5. 6. 8. Secundo in varia ipsa Officia Claustralia cum suis quæque prædiis ad vitam,

A 9. 10. Tertiò in varias vel pensiones vel præbendas singulis ipsis Monachis assignatas, n. 7.

Patavienſis Eccleſia, v. ind. Geograph.

Patriarcha, I. l. 1 c. 3 nu. 13. 4 c. 7 ad c. 17 & c. 20. ad c. 37. item l. 2 c. 58.

Patriarchæ nomen nec à recentiorum Judæorum patriarchis, nec à patriarchis item Montaniſtarum traxit Eccleſia; ſed ut veriſimilius eſt ab antiquis ipſis Judęorum Patriarchis, I. l. 1 c. 3. nu. 14. Socrates patriarchas ait à Synodo II. Generali inſtitutos fuiſſe: ſed latius iſte nomen illud uſurpat, eoque illos intelligit precipuę notæ Epiſcopos, qui in communionis principes & quoddam veluti centrum ſelecti & inſtituti ſunt ab eadem Synodo Generali. Patriarchas item appellant Nazianzenus & Nyſſenus quoſdam ætatis ſuæ Epiſcopos, ſed minus apta ſimiliter appellatione, & eo ſolùm quòd veteris Teſtamenti patriarchas pietate ſua iſti referrent, *ibid.* primus ſtrictiore ſignificatione legitur patriarchæ nomine appellatus S. Leo papa à Theodoſio juniore, quo item nomine tum ipſe adhuc, tum Diœceſeon Exarchi in Calchedonenſi Concilio afficiuntur, n. 13. Ortum ergo forte habuit iſthæc appellatio à Romanis pontificibus, indeque Exarchis ac primatibus aliis poſtea collata eſt, num. 14. Extat apud Vopiſcum in Adriani Imperat vita mentio patriarcharum, ſed hi ſunt Judęorum patriarchæ, I. l. 1 c. 7 n. 5. patriarcharum inſtitutio, eorumve ſupra cęteros Epiſcopos authoritas haud eſt de jure divino. Sola videlicet iſtiuſmodi eſt papæ ſuper omnes orbis Epiſcopos, & Epiſcopi uniuſcujuſque intra ſuam Diœceſim inſtitutio & authoritas, I. l. 1 c. 7. n. 3 c. 14 n. 5.

Tres primis ipſis Eccleſiæ initiis fuere Sedes patriarchales, ſeu patriarchalem authoritatem habentes, quanquam ſeriùs nomen illud inductum eſt, Romana ſcilicet, Alexandrina, & Antiochena, illaque earum authoritas non inde fluxit quòd civitates iſtæ Regię fuiſſent, capitave Imperii, ſeu Romani in Orbe toto, ſeu Græci in Ægypto & in Syria; ſed quòd Antiochiæ commoratus fuerit petrus, Romæ manſerit, indeque Alexandrinam per Marcum diſcipulum eo à ſe directum fundaverit Eccleſiam, ex Innocentio & Gelaſio, I. l. 1 c. 7 n. 8. Nicolao & Hincmaro, c. 14 n. 2. 6. Adeo ut Gregorio tres illæ Sedes una & eandem eſſent petri Sedes, I. l. 1 c. 8 n. 1. 2. Hinc illas nunquam commendant Antiqui, Euſebius, Nazianzenus, Chryſoſtomus, Theodoretus, & alii è Regia illa earum dignitate, ſed ab illis duobus Apoſtolis, petro & Marco, c. 7 nu. 11. 12. 13. Huc facit ex Gelaſio quòd multis aliis in urbibus ſedem fixerint Imperatores, cùm nullum tamen inde ſplendorem in Eccleſia conſecutæ fuerint, nu. 9 Non quo non reſpexerit petrus ad ſæcularem illam trium præfatarum urbium dignitatem, dum earum Eccleſias tum per ſe, tum per Marcum fundavit ac tenuit: ſed nempe eas præ cæteris huic Sedi ſuæ ſelegit, tum ut haberet Chriſti crux & humilitas ubi ſplendidiùs coruſcaret: tum ex Euſebio quòd tribus illis in locis principatum obtineret idololatria, n. 10 & 13. tum quòd ex præcipuis illis urbibus in minores alias Evangelium eſſet ultro diſſeminandum, c. 1. n. 8.

Is vero fuit primitus trium illarum Sedium ordo, ut Romana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium obtineret locum: donec Conſtantinopolitana ſe mediam inter Romanam & Alexandrinam interjecit, I. l. 1 c. 7 n. 7. 8. Init io nullus alius erat in earum tractu Metropolitanus, quàm in Romano Romanus, in Alexandrino Alexandrinus, in Antiocheno Antiochenus: ſingulosque in Patriarchatu ſuo quiſque ordinabat Epiſcopos, id quod, c. 3. n. 5. Factos poſtea Metropolitanos Græci Patriarchæ cunctos primum ordinaverunt: Epiſcopos vero ſaltem remotiores iis dimiſerunt: ordinandos, ſed ita ut nonniſi ex eorum permiſſu fieret ſingulorum ordinatio: Deinde & ex Metropolitis ſatis habuerunt alios ordinare, ſeu per ſe, ſeu per Legatos, I. l. 1 c. 9 n. 12 Vel remotiores alios miſſo pallio confirmare, I. l. 2 c. 57 n. 9. 11. Romanus tamen pontifex nunquam ſibi omnium in Occidente Metropolitarum ordinationem vendicarat, I. l. 2 c. 57 n. 7. Multò minus Epiſcoporum, niſi provinciarum ſuburbicariarum, v. tit. *Epiſcopi §. De Epiſcoporum conſecratione*.

Tribus ultis patriarchis adjecti ſunt poſtmodum Epiſcopi Conſtantinopolitanus & Jeroſolymitanus, qui quarto & quinto ſæculo creverunt in Patriarchas. Vide utrumque in Indice Geograph. Poſt ordinationem ſuam mittebant invicem Orientis patriarchæ communionis litteras, ſingulorumque nomina in ſingulorum Diptychis recitabantur, I. l. 1 c. 9 n. 9. 10 Mittebant item & ad Romanum pontificem litteras: hæque ſimiliter erant communionis vinculum, nec verò pertinebant ad ſuam ab eo confirmationem efflagitandam, II. l. 2 c. 8 n. 11. Ex ditione ſibi ſubjecta Univerſalia ſeu patriarchalia convocabant Concilia, I. l. 1 c. 9 n. 14 c. 20 n 12. Ad ipſos à Metropolitarum iis ſubditorum judicio provocabant tum Epiſcopi, tum alii Clerici, c. 9 nu. 12. Omnibus intererant Conciliis Oecumenicis, primumque in iis ante reliquos Epiſcopos locum tenebant, c. 20 n. 12 Summa jurium patriarchalium, c. 13 n. 8 c. 20 n. 12 Fruebantur poteſtate extruendi in toto Patriarchatu ſuo, adeoque & in omnibus ſuæ ditionis Epiſcopatibus Monaſteria, quæ ex ipſis; non autem ex epiſcopis illis penderent, c. 13 n. 8 Inſignia eorum erant pallium & Crux quæ illis in toto patriarchatu ſuo prægeſtabatur, v. tit. *Crux* & tit. *Pallium*. Singulare Patriarcharum Orientis ornamentum & inſigne erat ignis ſeu lampas; quę Imperatorum & Imperatricum exemplo, aut communicato privilegio, iis præferebatur: niſi & id ex illo veteri ſit uſu profectum, quo viris vel dignitate vel ſanctitate præſtantiſſimis ſolebat cum lampadibus accenſis obviam iri, I. l. 2 c. 58 n 7. 8. 9 Radiabant auro, & argento iſtæ patriarcharum lampades, ut & Imperatorum ac Imperatricum: nullis autem præferebantur Metropolitis, niſi pauciſſimis, qui nulli primati vel patriarchæ obnoxii erant, cujuſmodi ſunt Cypri & Bulgarię Metropolitani, & ſi qui alii, n. 8. purpureos quoque Imperatorum calceos induebant Orientis patriarchę, n. 9. Quam ineptè Balſamon ex quinque dictis illis patriarchis, Romano, Conſtantin. Alexan. Antioch. & Jeroſol. unum dicat conflari caput Eccleſię, ſicut unum hominis caput ex quinque ejus ſenſibus, I. l. 1 c. 13 n. 1 2. 4. 5. 6 Quomodo item inter illos quinque diſtribuat ipſa papæ, patriarchæ & archiepiſcopi nomina, I. l. 1. c. 13 n. 5.

Suos ex Hieronymo Patriarchas habebant Montaniſtæ, I. l 1 c. 21 n. 3 Suos item Ariani & Vandali in Africa, n. 4 Metropolitanos ſuos Gothorum Reges in Italia dixere Patriarchas. Sums fuit Longobardis in trium Capitulorum ſchiſma abreptis, Aquilejenſis videlicet Metropolita: ſuus item ibidem poſtea iis, qui à partibus erant Romanorum & Imperatorum, ſcilicet Gradi Epiſcopus, I. l. 1 c. 21 num. 6 v. indic Geograph. tit. *Aquilejenſis Patriarcha*, & tit. *Gradenſis Patriarcha*. Nec ſui defuere Gallis. Patriarcha dicitur Gregorio Turonenſi S Nicetius Lugdunenſis Metropolita, & Concilio II. Matiſconenſi priſcus Lugdunenſis item Metropolita, & Deſiderio Caturcenſi Sulpicius Metropolita Biturcenſis. Ut proinde id nominis ei potiſſimùm aptaretur in Gallis Metropolitano qui inter Regis unius Epiſcopos eminebat, ut hìc Nicetius & priſcus, aut qui ingentis cujuſdam provinciæ caput erat, ut Biturcenſis qui caput erat Aquitanicæ primæ, I. l. 1 c. 21 n. 7. 8. v. indic. Geograph. tit *Lugdunenſis Patriarcha* & tit. *Biturcenſis Patriarcha*.

Novi porro illi mediæ ætatis Patriarchæ ſola ferè nominis illius magnificentia cæteros ſuperabant Metropolitas, nullo videlicet alio privilegio præ iis ſpectabiles, ne conceſſa quidem prærogativa aut præeundi aut ſedendi ante Metropolitas alios. Hujus certè generis fuere Aquilejenſes patriarchę, ex quo cœpere uſque ad an. 980. quo tandem à Leone VIII. juſſi ſunt ſupra omnes alios Italię Metropolitas ſedere, I. l. 1 c. 22 n. 1. 2. Hujus item aut non admodum abſimilis generis fuit aliquandiu Biturcenſis Metropolita: cui ſcilicet nihil fuit juris in ullos Metropolitas alios, niſi ex quo Carolus Magnus Aquitanię Regnum inſtituit. Tunc enim in cęteros illius Regni Metropolitas jus illud cœpit obtinere Biturcenſis Metropolita, ut de eorum judiciis poſſet per appellationem cognoſcere, I. l. 1 c. 22 n. 5. 6. 7. Quanquam & in eo adhuc juniores iſti ſeu medię ętatis patriarchæ veteribus illis concedebant, quòd non, ut illi, pallium ſubjectis ſibi Metropolitis largirentur, c. 23. n. 3.

Cum expugnatę ſunt à Latinis patriarchales Græcorum urbes Conſtantinopolis, Antiochia & Hieroſolyma, duo unicuique illi Sedi præfuerunt patriarchæ, Græcus & Latinus Græcum enim Græci perrexerunt eligere, & Latini Latinum cœperunt habere, quòd alter alteris regendis non eſſet idoneus. Similiter vero cùm has Græci recuperaſſent, perrexerunt Latini à Romanis pontificibus ſpem urbium illarum recuperandarum non abjecentibus aſſumi, I. l. 1 c. 26 n. 7.

In Concilio IV. Lateran. ſub Innocentio III. ſancitum eſt, ut ab ipſo pontifice Romano pallium Græci patriarchę acciperent, præmiſſo fidelitatis & obedientię ſacramento: illud verò ſuis deinde Suffraganeis impertirent, ſimile ab ipſis erga Romanam Eccleſiam Sacramentum accipientes, I. l. 1 c. 16 n. 4.

Uti conventum eſt in Concilio Florentino, ut è duobus Conſtantinopolitanis Patriarchis Græco & Latino, qui ſupereſſet, ſolus deinceps eſſet utriuſque gentis patriarcha Conſtantinopolitanus, & ſolus is in poſterum acciperet ſucceſſorem: ita quoque conventum fuiſſet cum tribus aliis patriarchis Orientis, ſi eo tempore decretis Florentinæ Synodi ſubſcripſiſſent, I. l. 1 c. 26 n. 7 Subſcripſere quidem poſtea miſſo ad Pium II. Legato, nec deſitum eſt tamen utrinque à novorum patriarcharum creatione: & quare? *ibid.* Si novus quiſpiam patriarcha crearetur, ecquid ei juris ineſſet? num. 14

Patrimonium.

An quis cum patrimonio poſſit habere Beneficium, v. tit. *Beneficiarius*.

Patronatus.

De Patronatu primis 5 ſæculis Eccleſiæ, II. l. 1 c. 29

Patronatus eſt jus, quod habet quiſpiam ad nominandos vel præſentandos Epiſcopo Miniſtros extructarum à ſe Eccleſiarum, c. 29 n. 1 Ratus fuit per prima 5. ſæcula Eccleſiæ, *ibid.* Nullum per ea ſæcula exemplum Eccleſiaſtici patronatus in Oriente, nullum laici in Occidente, n. 10 Et quidem antè extant exempla laici in Oriente, num. 6. 7. 9 quàm Eccleſiaſtici in Occidente, ubi prima ejus in Concilio Arauſicano occurrit mentio, n. 2 Cùm ergo quis ea ætate Laicus Eccleſiam extruebat in Occidente, nihil ſibi in eam retinebat; ſi verò Epiſcopus in quibuſdam extra Diœceſim ſuam fundis, licèt eam non poterat dedicare, ejus tamen erat Epiſcopo loci Miniſtros præſentare, qui ſacra in iis obirent munia, II. l. 1 c. 29 n. 2. 4. 5. 8 Et quidem ſi eam è rebus Eccleſiæ ſuæ extruxerat, jus quod in illam ei erat, ad ipſius ſucceſſores Epiſcopos videtur tranſiiſſe; ſi autem è patrimonio, jam cum ipſo videtur interiiſſe, num. 3. 4

De Patronatu ſub Imperio Clodovæi ad Carolum Magnum, I. l. 2. cap. 30

Exempla ejus in Italia, ubi rariora fuere Laicorum patronatuum quàm Eccleſiaſticorum, cap. 30 num. 1 ad num. 8 Utriuſque generis exempla in Gallia, num. 8 ad num. 17 In Oriente, n. 20. 22. 23 In Hiſpania non ante Synodum IX. Toletanam gaudebant Fundatores Eccleſiarum jure præſentationis. Illud iſta conceſſit, & quidem ſoli eorum perſonæ non autem eorum hæredibus, num. 17. 18

De Patronatu ſub Imperio Caroli Magni & familiæ ejus, II. l. 1 cap. 31

Rariores erant eo tempore patroni Laici quàm Eccleſiaſtici, c. 31 n. 2. Certum erat patronis laicis tempus intra quod niſi Miniſtrum, & quidem dignum præſentarent, jam Epiſcopus poſtea præſentaret: eratque fortè illud quod intercurrit inter quatuor quæque tempora, n. 5. 6 Si dividebatur hæreditas inter plures quorum ſinguli jus patronatus ei affixum vindicarent; occludebatur Eccleſia illa, vel etiam ſacræ ab ea Reliquiæ auferebantur, donec vel omnes de vero patronatus hærede, vel de uno à ſe omnibus eligendo presbytero convenirent, num 4

De Patronatu ab anno milleſimo, II. l. 1 c. 32

Cùm nullum aliud patronis olim jus eſſet quàm præſentandi, cœperunt ea ætate & jus conferendi uſurpare. Eo primum ſpoliati ſunt laici à Concilio Turonenſi an. 1060. & deinde Clerici an. 1123. à Concilio I. Lateranenſi ſeu in parocchiis ſeu in præbendis, c. 32 num. 1 2 Sique modò Collatores Beneficiorum ſunt adhuc alicubi laici, reliquiæ ſunt mali illius olim pervagatiſſimi, num. 2. Varia Alexandri III. & aliorum decreta de jure Patronatus, n 3 *& ſeqq.* Patronus Eccleſiaſticus ſemper tenetur digniorem præſentare: ſi quem verò patronus laicus offert, examinari debet, ſed & admitti, modò ſit dignus, c. 40 n. 4 Illud eſt diſcrimen inter laicum & Eccleſiaſticum patronum, quòd Eccleſiaſticus intra

ſex

ſex omnino menſes poſſit præſentare, laicus verò nonniſi intra 4 menſes. Atque ea conſtans eſt diſciplina à tempore Bonifacii VIII. cùm antea nec certum adeo tempus alterutri eſſet præfixum, nec conſtans eſſet alterius ab altero diſcrimen, c. 32. n. 4. 7. 8 Poteſt ſemper Epiſcopus ſibi à patrono præſentatum rejicere, ſi eum non reperiat idoneum: at hujus repulſæ cauſas ſcripto debet aperire, c. 32 n. 10. 14 Nec niſi Superioris & Eccleſiaſtici eſt cauſas repulſæ iſtius ab Epiſcopo allatas excutere, & rejectum inſtituere, num. 14. 15 Si patronus laicus indignum præſentet, irrita eſt quidem ejus præſentatio, ſed non excidit jure ſuo, poteſtque alterum ei ſubſtituere, idque appellatur variare, at Eccleſiaſticus Patronus ſi indignum præſentat, tum irrita eſt præſentatio, tum alterum præſentandi jure ſuo hac vice excidit, niſi ex ignorantia vel obreptione factum id fuiſſet, n 12 Ubi inſtitutio ad alium pertinet quàm ad Epiſcopum, poteſt tamen ſemper hominem ad examen vocare, niſi Graduatus eſſet inſignis, n. 10 Si Patronus infortunio quopiam ad inopiam delaberetur, deberet ei Eccleſia ſubminiſtrare ſubſidia neceſſaria, II. l. 1 c. 32 num. 6 Non poteſt jus Patronatus inter plures hæredes partiri, n.4 De illa honoris prærogativa, qua in producendo & in ſedendo Patronus donatur, c. 29 n. 8 c. 30 n 4 Et de ea, qua inter Miſſarum ſolemnia nomen ejus è ſacris Diptychis recitatur, n. 6 Id laici Patroni præ patronis Eccleſiaſticis habent, ut nec Legatis Apoſtolicis nec Papæ Mandatis ſint obnoxii, c. 32 n. 5

S. Paulinus Nolanus Epiſc.

Invitus fit Barcinone presbyter, I l. 2 c. 36 n. 19 Quę ei Epiſcopo vivendi ratio, III. l. 3 c. 35 n. 7

Pauperes.

Chriſtus in perſona pauperum debet omnium divitum cum eorum filiis hæres eſſe, & unus è filiis ſingulorum haberi, III. l. 1 c. 17. n. 8 Pauper qui valet corpore non poteſt eleemoſynis victitare, III. l. 3 c. 4 n. 3 c. 27 n. 15 c. 29 nu. 2 c. 31 n. 10 §. *Docuerat*. Si quis deliberet, an Eccleſiæ an pauperibus ſua malit dare, & utri nondum ſtatuerit apud ſe, probatiſſimi Sacerdotes, inquit Iſidorus Peluſiota, eum jubent dare pauperibus, c. 27 num. 11 Ita prope Anaſtaſius Sinaita, cap. 30 n. 5 Agobardus, c. 31 num. 11 Chryſoſtomus, c. 37 num. 10 Cùm Eccleſiæ bona jam non eſſent pauperibus omnibus nutriendis paria, juſſit Turonenſe, II. an. 567. Concilium ſingulos parochos ac cives ſuum pauperem paſcere, III. l. 3 c. 29. n. 3 Suum item ſub Imperio Caroli Magni debebat quiſque pauperem alere, & eam in rem inquirebat Epiſcopus, dum ſuam viſitaret Diœceſim, II. l. 3 c. 79 num. 10 Solebant ſub ejuſdem Imperio fideles in morte tres bonorum ſuorum partes inſtituere, & tertiæ unius quartam partem pauperibus legare, III. l. 1 c. 23 nu. 6 Eos Joannes Eleemoſynarius Epiſcopus Alexandrinus vocabat dominos ſuos. Eorum ſeptem millia & quingentos habebat ſingulis diebus alendos III l. 3 c 30 num. 1 Pauperibus quantislibet alendis ajebat non poſſe exhauriri ipſum Chriſti adeoque Eccleſiæ ærarium, n. 2 Capitularia Caroli Magni ſive Ludovici Pii præcipiebant, ut in opulentioribus Eccleſiis duæ partes ex tribus proventuum & oblationum, pauperibus diſtribuerentur, reliqua tertia pars Clericis ſervaretur. In Eccleſiis verò quæ non ita locupletes eſſent, Cleri & pauperum partes eſſent æquales, III. l. 3 c. 31 n. 5 Partitio tandiu uſitata bonorum eccleſiæ in epiſcopum, Clerum, pauperes, & reparationes Eccleſiæ, v. tit. *Partitio*. Pauperibus deberi quidquid ultra neceſſitatem Beneficiarii ſupereſt, eorumque procuratores eſſe Beneficiarios, Beneficia denique eſſe eorum patrimonium, probatur omnium authoritate Conciliorum, Patrum, Virorumque graviſſimorum & exemplis à primis eccleſiæ ſeculis ad hæc uſque tempora, III. l. 3 c. 26 ad c. 34 Aculeata S. Bernardi pro pauperibus verba, c. 32 n. 8 c. 33 n. 3 c. 41 n. 5 Quanta Epiſcopis debet eſſe pauperum & afflictorum cura, II. l. 3 c. 87 Quanta & Regibus, c. 91 n. 4. 5. 6. 9 *& ſeqq.*

Peculium.

Concilium III Lateranenſe vetabat, quominus peculium Monachis permittatur, niſi ii ſint, quos Abbas præfecerit adminiſtrationibus Chriſti, III. l. 1 c 53 n. 2. l. 2 c. 26 n. 9 Ita quoque Turonenſis Provinciæ an. 1231 Concilium, eod. n. 5 Cæteris tamen etiam Monachis pariſienſe an. 1212. Concilium indulget, ut ex prælati ſui permiſſu modicum aliquid habeant ad ſuum uſum, *ibid.* Jam priores cœperant eſſe proprietarii, & proprium ſibi peculium habere, cùm antea nihil poſſent in uſus ſuos detorquere, *ibid.* v. tit. *Monachi*, §. *De Monachis proprietariis*.

Penſiones, III l. 2 c. 29 30. 31

De Penſionibus uſque ad annum octingentéſimum.

Eæ tum nonniſi Clericorum neceſſitati & juxta menſuram neceſſitatis dabantur, haud habita ratione vel annorum quibus miniſtraſſent, vel reddituum Eccleſiæ cui miniſtraſſent, c. 29 n. 8. 9. 16 Prima & multa penſionum in Concilio Calchedonenſi exempla, num. 2. 3. 4. 5

De penſionibus ſub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus proſapiæ, c. 30. penſiones tum Laicis etiam datæ, c. 30 n. 9

De Penſionibus poſt annum milleſimum. III. l. 2 c. 31

Non poteſt quis Beneficii quod reſignat fructus omnes retinere, c. 31 n. 4 Non poteſt ſuper ea eccleſia, cui nihil obſequii præſtitit, penſionem retinere, n. 4 Non poteſt quis penſionem ſibi retinere, cùm habet aliunde pro ſe tranſigat, *ibid.* Ut ad ſolum Pontificem Romanum devoluta ſit facultas conſtituendarum penſionum, c. 31 n. 5. 6 §. *Ex hac*, n. 8 Nullæ & ſimoniacę declarentur à decimi-ſexti ſæculi Conciliis penſiones abſque Romani pontificis interventione conceſſæ, n. 13 Penſionibus admittendis Romani pontifices uſque ad Avenionenſe ſchiſma invictè ſemper repugnarunt, n. 11 §. *Memorabiles*. Legitimæ penſionum cauſæ, III. l. 2 c. 31 n. 13 Non debent excedere fructum tertiæ partis Beneficii, n. 8 Eas tolli poſtularunt Oratores Caroli IX. Francorum Regis in Concilio Tridentino, n. 11 Statuit Ludovico XIV. an. 1671 ne ſive ex parochiis, ſive ex Cathedralium aut Collegialium Eccleſiarum Canonicatibus, niſi poſt miniſterium in iis per quindecim annos exhibitum, & infirmitatem epiſcopo perſpectam, penſiones recipi poſſint: & ne tertiam fructuum partem illæ excedant, ea denique conditione, ut Titulari ſuperſint trecentarum ſaltem librarum reditus, n. 13 Hoc Edictum poſtea extendit ad Dignitates & Beneficia omnia in Eccleſiis Cathedralibus, aut Collegialibus reſidentiam perſonalem poſtulantia, *ibid.* Jure communi immaturi quique pueri erant idonei penſionibus accipiendis, ſeu inſtar eſſent eleemoſynæ ad eorum ſuſtentationem, ſeu ut functioni alicui viribus eorum pari in eccleſia manciparentur, ſeu ad remuneranda utcumque obſequia parentis eorum de eccleſia benemeriti. At Bullis S. Pii V. & Sixti V. abrogatum id fuit, penſioneſque Clericis reſervatæ ſunt, qui in veſte & tonſura ſint Clericali, ut proinde debeant eſſe ſeptennes: ſed & Horas canonicas B Mariæ recitare tenentur. Ad eos Gregorius XIII. privilegium fori extendit, atque ita quoque Congregatio Concilii Tridentini: ut proinde licèt penſiones iſtæ non vera ſint Beneficia, ſint tamen inſtar Beneficiorum, I. l. 2 c. 70 n. 8. §. *Penſionibus*. III. l. 2. c. 31 num. 14

Peregrinationes piæ, II. l. 3 c. 36. 40 41. 42.

Ab ipſo eccleſię ortu epiſcopi ac viri quique ſancti & graves ex Hieronymo itabant Hieroſolymam, II. l. 3 c. 36 n. 14 Quanta Romam pietatis ergo copia peregrinantium, ſeu à Clodovæi, ſeu à Caroli Magni temporibus, c. 40 n. 12. 13. 14. 15 c. 41 n. 7 Quanta etiam poſt annum milleſimum, c. 42 n. 4 Peregrinationum piarum quarumlibet votum olim Epiſcopis permittebatur commutandum, ſed qua conditione, c. 27 n. 15

Perſecutio.

An & quatenus, ſive in perſecutione, ſive in provinciarum vaſtatione, fugere liceat epiſcopis ac Clericis, II. l. 3 c. 66 & 68. n. 11 12. 13. 14. 15. 16 c. 69 n. 3. 4. 5. 6 c. 70 num. 2

Perſonatum eſſe.

Quominus perſonati unquam incedant Clerici, Concilia prohibent, III l. 3 c. 46 num. 13

Peſtilentia.

Non licet Epiſcopis, aliiſve paſtoribus tempore peſtilentiæ fugere. Exempla conſtantiæ hac in parte primis quinque ſæculis eccleſiæ, II l. 3 c. 67 Tribus aliis deinde ſæculis, c. 68 num 5 ad 10 Poſt annum milleſimum, c. 70 n 5. 6

Petrus.

Cæteros Apoſtolos Petro dum videntur æquare Cyprianus, Hieronymus, Leo in ſimilitudine honoris, in Sacerdotio, in electione, in poteſtate, in dignitate: eum tamen longo illis anteponunt intervallo, I l. 1 c. 4 n 5 c. 7 n. 2 c. 50 n. 1. 5. 6. 9 Fuit Petrus Apoſtolorum primus, Apoſtolorum maximus, Apoſtolorum Coriphæus ac Princeps, Apoſtolorum caput, Princeps principum ex Euſebio, Optato, Chryſoſtomo, Theodoreto, Synodo VI Generali, Avito, Concilio IV. Turonenſi, ipſo etiam Michaele Cerulario, I. l. 1 c. 4 n. 3 & 9 c. 7 n. 11. 12 c. 8 n. 9 & l. 2 c. 42 num 4 Petro Deus primatum dedit in omni terrarum orbe ex Concilio IV. Turonenſi, I. l. 1 c. 5 n. 2 Eum Chriſtus conſtituit eccleſiæ caput ex Hieronymo & Leone, I. l. 1 c. 7 n. 3 c. 50 n. 4 Exors ſalutis eſt ex Leone quiſquis ex ejus recedit ſoliditate. Imò eum Chriſtus in conſortium unitatis aſſumpſit ex eodem Leone, ubi quod ipſe erat voluit eum nominari, dicens, Tu es Petrus, & ſuper, &c. I. l. 1 c. 7 n. 3 Nulla præter illam petram, quam Dominus in fundamento poſuit, ſtabilis erit conſtructio ex Innocentio, cap. 8. Super ipſum Petrum ædificata eſt à Chriſto Eccleſia, præter allatum Innocentium, ex Cypriano, Hieronymo, Petro Patriarcha Antiocheno tempore Michaelis Cerularii, I. l 1 cap. 50 n 4. 9. l. 2 cap. 42 num. 4 Eum Romæ ſediſſe teſtantur Gelaſius Auguſtinus, Innocentius, Optatus, Tertullianus, Irenæus, I. l. 1. cap. 7 num. 8. 11. 12. cap. 8 num. 1 5 7. 8. 9 Petrus Paulo ipſo ſuperior eſt ex Auguſtino & Hieronymo, II. l. 2 cap. 55 num. 15. Quare Petro ſeorſim, & cum Apoſtolis conjunctim Chriſtus dedit claves Regni cœlorum, I. l. 1 cap. 50 num. 3. 4. 6. 9. 12 Claves Regni cœlorum à Chriſto accepit cæteris communicandas, II. l. 1 c. 56 num. 16 Quare poſt lapſum ſuæ à Chriſto reſtitutus eſt dignitati? *ibid.* num. 15. 16

Pipinus Rex.

Quæ Zachariæ pontificis Romani partes cum pipinum inſtituit Franciæ Regem, III. l. 1 c. 29 n. 11

Pipinus alter.

Reus conjurationis in patrem ſuum Carolum Magnum, capitiſque ideo damnatus attondetur in Clericum, & Monaſterio traditur, II. l. 1 c. 28 num. 6

Piſanus Primatus, v. Indic. Geograph.

S. Pius V.

S. Pius V. Etiam poſt ſublata à Concilio Tridentino Mandata, Expectativas, & mentales Beneficiorum Reſervationes, reſervat ſibi tamen, pauperibus Clericis ut ſubveniret, cujuſcunque ſortis Beneficia, quæ vacante Epiſcopoli Sede vacarent, II. l. 1. cap. 45 num. 15

Plebes.

Plebes Antiquis dicebantur illæ Eccleſiæ, quæ Baptiſmo adminiſtrando dicatæ erant, & quæ parochiarum aliarum id juris non habentium erant veluti matres, I. l. 2 cap. 5 num. 8 cap. 6 n. 1 v. tit. *Baptiſmus*.

Pœnitentia.

Ejus adminiſtratio, I. l. 2 c. 11 ad c. 17. v. infrà tit. *Pœnitentiarius*, & ſuprà tit. *Confeſſor*, & tit. *Caſus reſervati*.

Non omnia initio crimina, ſed capitalia ſolum illa ſeu atrocia; ſive occulta ſolum ea eſſent, ſive publica, pœnitentiæ publicæ obnoxia erant, II. l. 1 c. 56 n. 8. 16 c. 60 n. 12 §. *Illum*, & duobus §. ſequentibus. Militia per prima quinque ſecula prohibebantur illi pœnitentes, II. l. 1 c. 66 n. 25 Muneribus item & Officiis publicis, *ibid.* poteſtatem remittendi de rigore Canonum pro pœnitentiam fervore tribuerunt Epiſcopis Concilia, I. l. 2 c. 12 n. 8. Quanquam tamen poteſtatem illam deberet prudentia dirigere, c. 12 n. 14 pœnitentiam publicam imponere, aut ea fungentes, functo ve reconciliare presbyteri vetabantur, niſi interveniente caſu neceſſitatis, & quidem nonniſi cum interpoſito etiam tum Epiſcopi conſenſu, niſi adeo urgeret illa, ut jam per tempus iſte requiri non poſſet, I. l. 2 c. 23 n. 5. 17 pœnitentia publica tum occultorum, tum publicorum etiam peccatorum deſiit in Oriente à ſæculo quinto ineunte, ſcilicet à tempore Nectarii CP. Epiſcopi, I. l. 2 c. 7 n. 14. 15 Non exolevit tandem apud Græcos, & necdum quidem mos, Euchariſtiæ horum peccatorum reis inhibendæ & poſt abſolutionem procraſtinandæ, c. 10. n. 13 In Occidente verò deſiit publica peccatorum occultorum pœnitentia ſeptimo ſeculo: publicorum autem etiam peccatorum ſeculo duodecimo exeunte vel ſublata eſt, vel cœpit eſſe rariſſima, I. l. 2 c. 7 n. 14. 15.

Rerum præcipuarum.

De Pœnitentia ſeculo 6. 7. & 8.

Necdum ſeptimo ſæculo publicę pœnitentię obnoxia erant omnia peccata; & quædam ei ſubjicerentur, II. l. 1 c. 59 n. 7. 8 Tot ei tamen lapſu temporum ſubjecta fuerant, ut jam tum ferè omnia. At & inde circiter illud ſæculum altera illa invecta eſt diſciplina, qua nonniſi jam pro peccatis publicis publica obiretur pœnitentia, c. 56 n. 16 pœnitentes ſibi capillos tondebant, habitumque mutabant, nec poterant ſive tonſuram illam abjicere, ſive habitum deponere, I. l. 2 c. 38 n. 3. 5 c. 39 n. 1 Communis illis erat hæc cum Monachis tonſura: ecqui diſtabat à tonſura Clericorum, c. 38 num. 6 Mulieres etiam pœnitentes à Concilio III. Toletano jubebantur habitum mutare, c. 38 n. 3 Jam ſexto exeunte ſæculo, vel ineunte ſeptimo presbyteri, ſed quibuſdam ſolum in locis, cœperunt eſſe ordinarii pœnitentiæ publicæ miniſtri, I. l. 2 cap. 23 num. 18

De Pœnitentia ſub Imperio Caroli Magni & familiæ ejus, ſeu ſæculo 8. 9 & 10

Modus quo pœnitentia imponebatur, & loca in quæ pœnitentes octavo ſæculo contrudebantur, II. l. 1 c 72 nu. 10 §. *Inea*. Qui iis ſæculis ſtadium pœnitentiæ publicæ ingrediebantur aut ingredi meditabantur, ſe ad januas Eccleſiæ, ſacco induti, Decanis aſtantibus vel Archipresbyteris parochiſque, offerebant Epiſcopo, ut ab eo pœnitentiæ legem & ordinem acciperent, I. l. 2 c. 11 n. 10 Si quis publici capitalis peccati reus detrectaret publicæ pœnitentiæ ſe ſubjicere decimo-quinto poſt peccatum die & ab ipſo Archipresbytero commonitus, jam poterat eum parochus ſuus ex cæterorum parochorum conſilio, à cœtu fidelium arcere, cap. 74 num. 11 Imo Epiſcopi utebantur opera Miniſtri Regii, ut publicorum peccatorum capitalium reos cogerent pœnitentiæ labores ſubire, ſi pœnitentes illi liberi erant. Si verò agricolæ & ruſtici erant, poterant eos Epiſcopi vel invitos ſubjicere pœnitentiæ & pœnis corporalibus addicere, II. l. 3 c. 79 n. 7. 8 Miſſi quoque Dominici in curiam hanc incumbebant hominum ad pœnitentiam publicam adigendorum, c. 92 num. 7 Quæritur tamen Jonas Aurelianenſis, quod publicorum peccatorum rei non jam ad pœnitentiam publicam adigerentur, ſed ſe ipſi etiam fidelium gregi immiſcerent, I. l. 2 c. 11 n. 12 Sola occulta presbyteris aperiebantur, Epiſcopo publica ſervabantur, nu. 6. 7. 11 Jubebantur presbyteri ex rigore priſcorum Canonum pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrare, n. 1. 3. 4. 5 Nemini publicorum illorum, quæ pœnitentię publicæ obnoxia erant, peccatorum reo presbyteri ea condonare poterant niſi vel jubente Epiſcopo, vel in mortis periculo, n. 7 Exceptis quibuſdam illis locis jam presbyteris cœperant eſſe ordinarii pœnitentiæ miniſtri, c. 23 nu. 18 Ii, quibus in periculo mortis à presbyteris illis ſubventum fuerat, debebant ſi convaluiſſent, ſolemni manuum impoſitione ab Epiſcopo reconciliari, cap. 11 num. 11 Oblationes factæ pro pœnitentibus ante ſui ſeu ab Epiſcopo, ſeu à presbytero reconciliationem mortuis, rejiciebantur ab aliis Eccleſiis, ab aliis admittebantur. Pœnitentia publica necdum iterabatur. Sique peccata publica ei obnoxia quis rurſus perpetrabat, illi ſolum in morte præſtabatur Euchariſtia, I. l. 2 c. 13 num. 8 Nono jam ſæculo paulatim irrepſit in mores Eccleſiæ uſus redimendi certa pecuniarium vel eleemoſynarum quantitate peccatum quodcumque præſcriptamve ei pœnitentiam, III. l. 1 c. 74 num. 1 Initio ſolum ex parte, nu. 2. 3 Deinceps etiam abſolutè, n. 4 Approbantibus id etiam ſanctiſſimis quibuſque viris, ut Petro Damiani, *ibid.* Hæc pœnitentiæ agendæ ratio ex eo profecta fuerat, quòd iis temporibus quaſi lege ſancitum eſſet pœnitentia ſeptem annorum expiandum eſſe quodlibet mortale peccatum. Ex quo fiebat ut computato peccatorum numero, anni pœnitentiæ ſæpe ſupra ducentos & multò plures eſſent ſubeundi, ſicque nullius vitæ diuturnitas huic pœnitentiæ par fuiſſet, niſi ejus eleemoſynis contrahendæ & redimendę facultas data fuiſſet num. 5

De pœnitentia poſt annum milleſimum.

Cùm perdiu ea etiam ætate à ſolis communiter Epiſcopis adminiſtrata fuiſſet pœnitentia publica, ejus tamen poſtea adminiſtri fuere etiam Parochi & presbyteri, I. l. 2 c. 16 n. 6 Tumque ſtatim à publica pœnitentia, quæ jam iterabatur diſtingui cœpit pœnitentia ſolemnis nunquam iteranda, hancque ſibi vendicaverunt Epiſcopi, nu. 6 §. *Conſtitutiones*. Idque ab annis 400. aut etiam 500. n. 8 §. *Sed mirari*. A publica ſolemnis hæc eo ſolum diſtinguebatur, quod majori cum pompa gereretur, & inuſitatorum criminum enormitati indiceretur, quanquam in unam poſtea tandem ambæ conflatæ ſunt, num. 16 §. *Cum vix*. Leges & deſcriptio pœnitentiæ publicæ, I. l. 2 c. 15 n 4 c. 16 num. 2. 3 Eam nonnulla hujus ætatis Concilia Clericis vetuerunt imponi, c. 16 n. 6 §. *Vetuit*. Saltem inconſulto Epiſcopo, *ibid* §. *Conſtitutiones*. Non niſi pro peccatis publicis indicebatur, c. 16 num. 5. 6 Militia pœnitentes interdicebantur adhuc, ſed hac jam cum exceptione, niſi conſilio religioſorum Epiſcoporum pro defendenda juſtitia, II. l. 1 c. 75 num. 2 Poſt annum 1300. non jam, ut antea, legitur in pœnitentiæ publicæ impoſitione prohibitio conjungii deinceps ineundi, nec item adeundæ militiæ, I. l. 2 c. 16 num. 4 §. *Hæc ſunt*. Illam, quæ de militia eſt non amplius adeunda vel primus vel inter primos Gregorius VII. relaxavit, num 5 Pœnitentiæ publicæ alligabatur irregularitas, II. l. 1 c. 61 num. 9 Perſeveravit pro peccatis publicis publica pœnitentia uſque ad ſæculum 15. quanquam aliàs frequentior, aliàs infrequentior, I. l. 2 c. 16 num. 6 Ejuſque uſum pro iiſdem innovavit Concilium Tridentinum ac plura deinceps Galliæ aliorumve Regionum Concilia confirmavere, n. 7. 9 Permiſit tamen Synodus Tridentina, ut eam Epiſcopi in ſecretam commutarent, cùm id viderent expedire, n. 7 pœnitentiam publicam poſſunt etiamnum ex eadem Synodo presbyteri imponere, c. 16 n. 8 Ejus aliquod eſt veſtigium, pœnitentia illa cui ſubduntur die Cinerum mulierculæ illæ, quæ infantulos ſuos inopinæ oppreſſerunt, n. 6 §. *Cum vix*. Quæ publica publicis peccatis imponebatur ea etiam ætate, debebat fieri ex norma Canonum: occulta verò, ſeu quæ pro peccatis occultis, arbitraria erat, id eſt, prudentiæ presbyteri credebatur, cap. 16 n. 5 & n. 6 §. *Cum vix*.

Exempla pœnitentiæ publicæ in Theodoſio Imperatore, II. l. 3 c. 59 n. 8 §. *Admonet*. In Angliæ Rege Eduini ſucceſſore, c. 61 n. 6 In Ottone Imperatore, n. 6 Alia adhuc multa poſt annum milleſimum in Regibus, Ducibus, Epiſcopis, presbyteris & quibusvis hominibus, I. l. 1 c. 16 n. 1. 2. 4. 5. 6. 13. Gregorius VII. pœnitentiam canonicam imponens Simoni Comiti Criſpiacenſi, partem ejus ſtatim in ſe retorſit, partem reliquam ſanctiſſimis implendam Monachis diſpenſavit, n. 10. in fine. Pœnitentiæ publicæ & flagellationi ſubjecit S Hugo Lincolnienſi Epiſcopus magnum Angliæ Foreſtarium, II. l. 3 c. 94 n. 5 §. *At*.

De pœnitentia Clericorum, v. tit. *Clerici* §. *De Clericorum Pœnitentia*.

Pœnitentiarius, I. l. 2 c. 7. 10. v. tit. *Pœnitentia*.

Quid à Socrate refertur in ſingulis eccleſiis inſtitutus fuiſſe ſub Decio Imperatore ab Epiſcopis Presbyter Pœnitentiarius, quive pœnitentiæ præeſſet, tum de pœnitentia intelligendus eſt publica, tum in Oriente duntaxat locum tunc habuit. In Occidente namque per quinque ſexve prima Eccleſiæ ſæcula manſit penes Epiſcopum ſolum adminiſtratio publicæ pœnitentiæ, adeo ut presbytero nonniſi Epiſcopo abſente vel ægrotante delegaretur, I. l. 2. c. 7 n. 13. 14. 15 c. 41 n. 1. Erat itaque Epiſcopus ipſe Diœceſeos ſuę Pœnitentiarius generalis, c. 7 nu. 7. Imò & inde uſque ad Caroli Magni tempus, c. 11 n. 10 c. 23 n. 18. & inde item ad annum milleſimum & ultra, c. 11 n. 7 At præcepit Lateranenſe an. 1215. Concilium aſſumi à quolibet Epiſcopo Pœnitentiarium, quem haberet in Confeſſionibus audiendis coadjutorem: quanquam dudum antea ſuus jam erat in Eccleſia Romana pœnitentiarius, qui & Confeſſor generalis dicebatur: ut proinde hoc Decreto id ſolum cæteri Epiſcopi juberentur imitari, c. 10 num. 5. Imò in pluribus Diœceſibus ſuus jam erat ante Decretum illud vel eodem tempore pœnitentiarius generalis, n. 5. 6. Ejus erat ex quæcumque Diœceſeos parte Confeſſiones audire, niſi ſicubi Confeſſiones parochorum, Magnatum & Baronum ſibi ipſi reſervabat Epiſcopus. Ad eundem pœnitentiarium referebantur, tum ſolvendæ quæcunque in foro pœnitentiali difficultates, tum enormia & atrociora crimina, c. 10 n. 5 §. *Synodus*. Poterat pœnitentias ab aliis Confeſſoribus injunctas vel relaxare, vel permutare, c. 5 Concilium Tridentinum pœnitentiarii munus in perpetuum Beneficium evexit ſanciens nempe præbendam ei in unaquaque Eccleſia Cathedrali collatum iri, ipſum verò pœnitentiarium quamdiu Confeſſionibus audiendis operam daret, cenſendum Choro & Officiis præſentem, n. 8. prima ei locum inter Dignitates contulit Eccleſia Gallicana, cod. n. 8. §. *Hæc duo*, & §. *Quanquam*.

Polonię, v. ind. Geograph.

Portiones congruæ.

Qui factum ſit ut quibuſdam parochis non ſint niſi portiones congruæ? III. l. 2. c. 24 n. 1. 2. 3. 5. Quantæ eſſe debeant, n. 9. 11. 12 Portio illa parochi congrua ſuſtentatione ejus commoda eum dicit proventuum copiam, quæ pauperibus paſcendis & hoſpitibus recipiendis ſufficiat, n. 8.

Portugallia, v. ind. Geograph.

Potamius.

Potamii Braccharenſis Epiſcopi peccatum & pœnitentia, II. l. 1 c. 75. num. 5.

Præbendæ.

Hoc nomine ſignificabantur primitus ipſæ ſportulæ diſtributioneſve, quæ inter ſingulos Clericos vel Monachos diſtribuebantur: Beneficium verò ſignificabat ipſum agrum fundumve, qui ſeu Clericis ſeu Laicis uſufructuario jure concedebatur, I. l. 3. c. 67 n. 12. Erant illæ præbendæ, cibi, potus ac veſtium, quin & etiam aliquando pecuniarium diſtributiones, III. l. 3 c. 6 n. 3. 4. 7. Venit autem iſtud præbendæ nomen ab ipſo militiæ uſu, ubi præbebantur militibus eſculenta, poculenta, veſtes, pecuniæ III. l. 2 c. 16 n. 1. Tria genera conferendi præbendas ſeu Canonicatus, vel ab Epiſcopo ſolo, vel à Capitulo ſolo, vel conjunctim ab utroque, II. l. 1 c. 36 n. 11 & 16 Quare Canonicatus & præbendæ nunc ab Epiſcopo, nunc à Capitulo, nunc ab utroque conferantur, III. l. 2 c. 23 n. 5. 10. Ex his tribus generibus primum ipſum magis accedit ad primam Eccleſiæ originem, n. 11. §. *Quanquam id*, & num. 17. Duo alia genera eas conferendi, n. 12. Si præbenda ultra ſex menſes vacare ſinatur, ubi ad Collationem pertinent Capituli, devolvitur ad Epiſcopum: Ubi ad Collationem Epiſcopi, devolvitur ad Capitulum: Si utrique negligant, ad metropolitanum, num. 11. Si ad utrorumque Epiſcopi & capituli pertinent Collationem, non fit devolutio, *ibid.* §. *Quanquam id*. Ut tamen vel ſic poſſent ad Epiſcopum devoluti? *ibid.* Varia præbendarum exempla Canonicis Regularibus, aut etiam Monachis conceſſarum ab Epiſcopis vel Eccleſiis ipſis tum Cathedralibus tum Collegialibus poſt annum milleſimum, III. l. 2 c. 25 nu. 1. ad nu. 11. Similiter & præbendæ datæ leguntur Clericis ab Abbatibus in ſuis Monaſteriis, c. 27 n. 3. Vetuit Honorius III. ultra Clericis dari ab Abbatibus præbendas Monachales, II. l. 3 c. 19 n. 6. Canonici Regulares, qui in Eccleſiis Cathedralibus præbendas habebant, poterant ad nutum amoveri, num. 1. Nec tamen ſine cauſa amoveri debebant, c. 27 n. 12. c. 28 nu. 5. In quibuſdam Eccleſiis tempore Bonifacii VIII. id in morte poſitum erat, ut cùm vacaret prębenda quæpiam, poſſet ſenior Canonicus eam optare ſi pinguior eſſet, nec id mortis damnat pontifex, II. l. 1 c. 36 n. 12 c. 48 n. 5.

Præbendarii & Semipræbendarii.

Præbendarii & Semipræbendarii vocabantur olim omnes inferioris Chori Beneficiarii, I. l. 3 c. 70 n. 10.

Prædicatio, II. l. 3 c. 83. 84. 85. 86. v. mox inf. tit. *Prædicator*.

Prædicatio unum eſt è præcipuis Epiſcoporum muneribus, II. l. 3 cap. 83 num. 1. 3. 12. 14. 22. c. 86 num. 1. 4. 8. 9 num. 13. Hinc Epiſcopis à Conciliis inculcatur, cap. 84 num. 13 cap. 85 n. 2. 3. 4. Eoſque ad prædicandum ſeu per ſe ſi non legitimè ſint impediti, ſeu per alios, teneri declarat Concilium Tridentinum, c. 86. num. 8. Nec legitimum Mediolanenſi I Concilio videtur impedimentum levis quæpiam cauſa aut quidam animi languor, num. 9. Qualis eſſe debeat prædicatio & præſertim in Epiſcopis, II. l. 3 c. 89. num. 11.

Ante S. Leonis tempora Pontifices Romani ſolis utebantur familiaribus & veluti extemporaneis præceptionibus abſque arte paratis, II. l. 3 c. 83 n. 4. §. *Sed*, & n. 5. Atque is videtur fuiſſe ubique uſus ſive Epiſcoporum ſive presbyterorum uſque ad medium 4 ſæculum, n. 5. Nulli antiquiores ad nos pervenere ſermones, quàm S. Gregorii Nazianzeni. Erant hi ſumma arte parati: hincque cum diceret, erant qui palam & clam eos exſcriberent, ut & dicente factum eſt Auguſtino & Chryſoſtomo, n. 6. 8 10. Eloquen-

tiam

etiam sermonibus esse aspergendam ajebat Nazianzenus, nu. 6. & Chrysostomus, n. 17. §. *Hinc*. Quanquam ea potior est eloquentia Concionatoris, probata ejus vita, n. 19. Codicem sacrum Augustinus aliquando sumebat in manus, II. l. 3 c. 83 num. 17. Jam Chrysostomi tempore stipendii aliquid Concionatoribus exsolvebatur, n. 9. Sedebat Concionator in altiori loco: audiebatur autem à stantibus in Africa, à sedentibus verò in Cismarinis Provinciis, id quod magis Augustino probabatur, n. 23. Cæsarius Arelatensis cum aliquos vicisset ante concionum suarum finem excedentes Ecclesia, jussit fores dcinceps occludi, cùm esset concionem habiturus, c. 84 n 3.

S. Nicetius Trevirensis Episcopus quotidie prædicabat, II. l. 3 c. 84. nu. 7. Ita fieri ab omnibus Episcopis optabat Trullana Synodus, jubebat verò ne saltem huic Officio diebus Dominicis deesset, num. 13. Ea erat Ambrosii consuetudo, II. l. 1 c. 88. num. 7. Dominicis diebus addi volebat Moguntinum anni 813. Concilium omnes festivitates, in iis volens ab Episcopis seu per se, seu per alios haberi sermonem, II. l. 3 c. 85 n. 2. In Ticinensi an. 850. Concilio depositio iis intentabatur Episcopis, qui diebus saltem Dominicis & Festis concionem non haberent, n. 8. Concionabantur etiam frequentissimè tum per Adventum & Quadragesimam, n. 5. Jam id erat per Quadragesimam quinto sæculo usitatum, c. 83 n 20.

Gregorius primùm ipse per se concionabatur: deinde quòd pro stomachi debilitate non posset ultrà concionari, curabat suas per alium legi conciones. At quòd Auditores jam sentiret minùs attentos, viam hanc inivit mediam, suos ut ipse sermones collocutionibus distingueret, interrogationibusque ac responsionibus interpungeret, II. l. 3 c. 84 n. 11. Cùm sub Imperio Caroli Magni linguam Latinam non facilè vulgus intelligeret, sed soli honestiores; hinc illius temporis Concilia Episcopos hortabantur, ut vernacula populi ipsius lingua inter concionandum uterentur, c. 85 n. 3. Familiare item erat Episcopis illius ætatis ut sanctorum Patrum homilias populo per concionem recitarent, n. 2. Id quod jam antea Cæsario Arelatensi & Concilio II. Vasionensi Presbyteris & Diaconis fuerat commendatum, II. l. 1 cap. 89. num. 10. l. 3 c. 84 n. 4.

Presbyteri citiùs in Oriente quàm in Occidente concionati sunt, Is erat in Oriente usus ante exortam Arrii hæresim: at ejus occasione functione ista prohiberi cœperunt Alexandriæ presbyteri, licèt non diu, II. l. 1 c. 88 n. 8. Ancirana Synodus ut sacrificare, ita & prædicare vetat Presbyteros in scelus lapso, c. 56 n. 10. Communiter à Presbyteris munus illud exercebatur in Oriente, dum Presbiter ipse Chrysostomus Antiochiæ ipsum obibat, c. 88 n. 9. In Occidente verò solus Mediolani concionabatur Ambrosius, n. 7. Primo omnium in Africa Augustino adhuc Presbytero concessum est à Valerio Episcopo suo, ut publicè & eo etiam præsente concionaretur in Ecclesia, cùm antea in Africa nonnisi absente Episcopo Presbyteri concionarentur, n. 2. Pessimæ ducit Hieronymus consuetudini, quòd in quibusdam Ecclesiis coram Episcopo non loquerentur Presbyteri, I. l. 1 c. 52 n. 9. Silentium illud presbyterorum, quod fuit utique diuturnum, haud ex aliqua ortum est prohibitione; sed quod diu res sacras non administrarint nisi in Episcopi sui absentia & vice, II. l. 1 c. 88 n. 9. Ut sacrificandi, ita & prædicandi munus est presbyteratui ipsi illigatum, quanquàm nonnisi ex Episcopi potestate exercendum, *ibid.* Valerii imitatione talem Aurelius Carthaginensis Episcopus Presbyteris sui potestatem fecit, n. 7. Isque ex Africa in reliquum sensim Occidentem usus manavit, num. 2. Jam in Gallis obtinebat tempore Cælestini Papæ, nec ei probatus, c. 92 nu. 14. §. *Suum* Nec re in iis amplius vigebat tempore Juliani Pomerii, II. l. 1 c. 88 n. 11 At & restitui tum cœpit, facta scilicet hac potestate à Concilio II. Vasionensi ann. 529. n. 19. & Cæsario Arelatensi, c. 89 num. 9 Usque facilius prædicare possent Parochi & Presbyteri, jubentur ab eodem Vasionensi Concilio & Cæsario recitare in Ecclesia homilias Patrum, n 9 & 10. Non admodum tamen is communis erant usu nono ineunte sæculo, ut Parochi in Ecclesiis suis conciones haberent: ideoque illos ad eas Concilium VI. Arelatense ann. 813. hortatur, II. l. 3 c. 85. num 9. Quin nec admodum familiaris erat tempore Concilii IV. Lateranensis, num. 6. Eos adigit Concilium tridentinum ad plebes suas, seu per se, seu eorum sumptibus per alios docendas diebus Festis ac Dominicis, & tribus saltem diebus in unaquaque Adventus, & Quadragesimæ hebdomada, II. l. 3 c. 86 num. 8.

Diaconis quoque committi potest prædicandi munus. Eo primis etiam sæculis functi sunt Stephanus, Laurentius, Vincentius, II. l. 3 c. 86 n. 17. Eo item functi Diaconi deprehenduntur sæculo quinto, c. 84 n. 4. Hos in eo munere Presbyteris adjungunt sexto sæculo Concilium II. Vasionense & Cæsarius Arelatensis, & præsertim ubi non vacat Presbytero: eosque ut & illos hortantur ad homilias Patrum populo recitandas, si minùs ex sese possint concionari, II. l. 1 c. 89 num. 9. 10. Non tam citò videntur in Hispania Vincentio excepto concionari Diaconi, num. 12. Concionabantur in Italia tempore Gregorii, antea verò tempore Vigilii nonnisi ex Episcopi permissu, c. 89. num. 14. 15. & fortè nondum prorsus tempore S. Leonis, c. 92 num. 12. In Oriente concionabantur Justiniani tempore, II. l. 1 c. 89 n. 16. Idem munus in Occidente jussi sunt obire Archidiaconi sæculo 14. qua ætate non erant isti nisi Diaconi, II. l. 3 c. 86 num. 7. Diaconis item illud committi patiuntur Concilia Turonense, Burdigalense, & Narbonense sæculi decimiquinti, n. 13.

Cuivis etiam Clerico, qui necdum ordine sacro sit initiatus, posse illud ab episcopo delegari Congregatio Concilii Tridentini respondit; quanquam nullum istius rei occurrit apud antiquos exemplum, II. l. 3 c. 86 n. 18.

Prædicator.

Quanto jam sæculo salaria videntur fuisse in Oriente statuta Prædicatoribus, III. l. 1 c. 70 n. 4. Evangelici tamen Prædicatores ex Gregorio non concionantur ut pascantur, sed pascuntur ut concionentur, c. 69 n. 6 A populo sustentationem solùm, à Deo debent mercedem expectare: plebisque ipsis subvenientis fœcunditati magis debent gratulari, quàm sibi de sublevata necessitate, III. l. 3 c. 17. n 4. Monita Concilii tridentini & III. Mediolanensis Prædicatores attinentia, II. l. 3 c. 86. num. 10. 12. Debet Prædicator in Scripturis legendis esse assiduus, c. 89 num. 4. Qualis debet esse prædicatio, & præsertim in Episcopis, nu. 11. In nulla ne sua quidem Ecclesia prædicare possunt Regulares Episcopo contradicente, I. l. 3 c. 40 n. 7 §. 8 *Ne* nu. 8. 12. 13. Volenti Parocho concionari cedere debet Regularis, qui fuisset ei ab Episcopo concionator directus, II. l. 3 c. 86 nu. 14. Cujus sit Prædicatorem designare & alere, n. 11. 14.

Prælati.

Prælatorum quæ debet esse in regendo humilitas & modestia, I. l. 1 c. 9 n 2. 3. 4. 5. 6.

Præmonstratenses.

Præmonstratensium Ordo circiter annum 1120. instituitur, I. l. 3 c. 28. num. 9.

Præpositi.

De Præpositis apud Monachos, v. tit. *Monachi*, §. *Monachorum Regimen*.

Ex imitatione autem Præpositorum apud Monachos facti sunt in Capitulis Canonicorum Præpositi, quando sub Pipino & Carolo Magno cœperunt Clerici in communem vitæ societatem colligi, I. l. 3 c. 66 n. 1. 2. 7. Et sicut in Monasteriis Præpositus uni suberat Abbati, reliquis verò omnibus præerat Monachis: ita Præpositus in Canonicorum Capitulis uni suberat Episcopo, & reliquis præerat Clericis, n. 2. 7. Quòd cùm esset olim munus Archidiaconi antequam illa communis vitæ societas institueretur: hinc ubi tandem instituta est, Archidiaconi, & Præpositi Officia conjuncta primùm fuerunt, unusque & idem sustinebat utrumque nomen & utramque personam: sed sejuncta deinde fuere, ita ut esset penes Præpositum jurisdictio in omne Capitulum, & penes Archidiaconum prisca in omnes alios totius Diœcesis Clericos authoritas, nu. 6 7. Et quandoquidem Præpositi in unam temporalium administrationem incubuere, relicta Diaconis administratione, ut fiebat in Monasteriis, hinc Decani evasere Principes & Capita Capitulorum, nu. 15. Præterquam quam quòd in Ecclesiis non paucis extincta est ista Præpositi dignitas propter Præpositorum improbitatem vel insolentiam, totaque manst penes Diaconos authoritas, *ibid.* & cap 70. num. 4. §. *Cum porro*. Præsunt tamen in quibusdam Ecclesiis Præpositi, quòd in illis nunquam ea fuerunt vel improbitate vel insolentia, I. l. 3 cap. 69 numer. 15 cap. 70 num. 4. §. *Cum porro*. Nec alia fortè de causa factum est, ut etiamnum in Ecclesiis Cathedralibus Germaniæ, Poloniæ, Belgii, Angliæ primam adhuc Dignitatem occupent Præpositi, c. 70 n. 5. §. *Denique*. Plures aliquando erant in Capitulis Præpositi, c. 70 n. 2. 3. 4. Præpositorum item erant duo genera: Alii in temporalium Ecclesiæ rerum administrationem toti incumbebant: & hos verisimile est à residentiæ lege fuisse facilè exemptos: Alii ab hujusmodi administratione liberi erant, suaque singulis erat Ecclesia, scilicet Præposituræ suæ Ecclesia, & hi in illa Ecclesia sua debebant residere. Si quando autem ad Ecclesiam ipsam principalem Capitulumve veniebant, iis in Choro dabatur locus, quippe ejusdem Ecclesiæ & Capituli membris, c. 70 n. 3. 5. & 4. §. *Apparet*. Quòd Ecclesiarum præpositi laicè vixerint, ausi sunt & Laici Præposituras invadere, c. 66 n. 1.

Pragensis Ecclesia, v. ind. Geograph.

Pragmatica Sanctio.

Hoc nomine intelligitur Sanctio in Comitiis Cleri Gallicani facta Bituricis an. 1438. sub Carolo VI. contra Mandata, Reservationes, & Expectativas Romanorum Pontificum, II. l. 1 c. 45 n. 1. §. *Concilium*. Nihil aliud est quàm Decreta Concilii Basileensis, interpolata quidem & nonnihil inflexa ad Francorum mores, II. l. 3 c 54 n. 13. Varia fors ejus usque ad Concordatum à Francisco I. cum Leone X. Bononiæ initum & Romæ in Concilio V. Lateranensi confirmatum, II. l. 1 c. 45 nu. 5. 7. 8. Non poterat stare ista Sanctio, II. l. 1 c. 45 n. 11 & l. 2 c. 33. n. 8. Pragmatica S. Ludovici, v. tit. *S. Ludovicus*.

Precariæ, II. l 3 c. 22.

Multa erant precariarum genera Primum genus erat cùm quis agros suos conferens Ecclesiæ, eorum sibi retinebat usumfructum, cum usufructu agrorum duplò plurium sibi donandorum; aut usufructu illorum agrorum suorum abstinens, donabatur usufructu triplæ quantitatis agrorum Ecclesiæ, II. l. 3 c. 22 n. 2. Istudque precarium genus erat invisum Episcopis, quia in detrimentum Ecclesiæ vergebat, nu. 1. Aliud erat precarium genus, cum usum fundi alicujus cuipiam concedebatur ad nutum concedentis protrahendus aut contrahendus, c. 22 n. 3. Aliud adhuc erat, cùm quis sua in Ecclesiam patrimonia conferens, solo eorum usufructu contentus erat, persoluto censu annuo 12. denariorum, *ibid.* possunt & precariis inscribi Beneficia illa militaria, quibus qui donabantur, temporales ditiones Ecclesiæ tueri debebant, aut etiam submiuistrare militem principi, qui eas in tutelam suam receperat, c. 22 n. 4. postquam exolevit usus precariarum, ambiere Laici fundos Ecclesiæ sibi locari & ad firmam sibi dari, num. 6. De precariis rursus, III. l. 1. c. 8 n. 7. ad n. 14.

Presbyter.

Ab uno solùm Episcopo ordinandi sunt presbyteri, II. l. 2 c. 1 n. 9. Quare si plures Episcopi in Origenis unius ordinatione memorantur, *ibid.* & n. 10 Ut presbyteri officio ex Augustino nihil vel lætius vel damnabilibus, nihil vel periculosius, vel beatius, prout variè administratur, I. l. 1 c. 53 num. 1. presbyteri antiquitus ea etiam quæ presbyterorum sunt munia, nonnisi vel absente vel jubente Episcopo exequebantur, I. l. 1 cap 1 n. 12. c. 2 n. 3 l. 2 c. 23 num. 2. Ne sacrificium quidem ex Ignatio, I. l. 1 c. 51 nu. 4. Ne baptismum quidem ex Tertulliano, c. 52 num. 1. Nulla in re non pendent ab Episcopo, I. l. 1 c. 2. n. 4. 5. Quandonam cœpere concionari, v. tit. *Prædicatio §. Presbyteri*. Vocantur à Leone secundi ordinis Sacerdotes, à Sidonio Apollinari Antistites in ordine secundo, à Theodosio Imperatore secundi Sacerdotes, I. l. 1 c. 53 n. 2 ab Optato in secundo Sacerdotio constituti, c. 51 nu. 5. Suæ iis erant sedes in Sacrario circa eminentiorem & ornationem Episcopi thronum, unde locus presbyterium appellatus est, I. l. 2 c. 3 n 4. c. 24 n. 9. præcipit Concilium IV. Carthaginense, ut Episcopus quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiatur, seque intra domum Collegam presbyterorum esse cognoscat, c. 3 n. 12. Non ipsi, sed Episcopi per plura sæcula Baptismum solemnem administrabant, I. l. 2 c. 23 n. 3. 12. 14. per sex saltem prima sæcula vetabantur presbyteri benedictionem super plebem in Missa fundere, numer. 17. Necdum iis licebat Missam dicere ad alta-

altare quo die illam in eo dixiſſet Epiſcopus, *ibid.* Ordinarii erant miniſtri Extremæ-unctionis ob occupationes varias, quibus Epiſcopi deſtinebantur, n.7. Iis aliquando datum eſt Subdiaconos & inferiores alios Clericos ordinare, n.11. Iis item olim excommunicare, n.10 13. In Oriente confirmant I. l. 2 c. 23 num. 15. Confirmare in Eccleſia Romana ſemper vetiti ſunt, num.7. Id eis permiſſum eſt in aliquibus Occidentis Eccleſiis, num. 6. 8 9. At ſeu in Oriente, ſeu in Occidente ſemper iis inhibita fuit & Epiſcopis reſervata Chriſmatis confectio conſecratiove, num. 56. 15. Pœnitentiam publicam imponere, aut ea fungentes functoſve reconciliare vetabantur, niſi interveniente caſu neceſſitatis, & quidem interpoſito tum Epiſcopi conſenſu, ni adeo neceſſitas urgeret, ut jam requiri non poſſet, I. l. 2 c. 23 num. 5. 17. Eaque lex vigebat adhuc ſub Caroli Magni & proſapiæ ejus Imperio, c. 11. n. 7 11. Poterant tamen illo ſub Imperio ſæculiſque ſuperioribus ea dimittere peccata, quæ publicæ pœnitentiæ non erant obnoxia, c. 11 num 6 11 c. 23 nu. 4. 5 Sed & ſexto exeunte ſæculo vel ineunte ſeptimo cœperant quibuſdam in locis ordinarii eſſe pœnitentiæ miniſtri, cap. 23 num 8. Verum fuit ab initio & per 1200. & amplius annos Beneficium ipſe Presbyteratus, conjunctum nempe jus habebat ad annonam temporalem: nec quis Presbyter creabatur, quin certæ ſimul Eccleſiæ illigaretur, I. l. 1 cap. 51 num. 1. Presbyterum à ſex Epiſcopis judicari volunt I. & II. Synodus Carthaginenſis, II. l. 1 cap. 15 num 9. 20. Confirmatur id à Concilio Triburienſi, c. 17 num. 9. Permittit Rotomagenſe an 1072. Concilium, ut Epiſcopi, qui eò convenire non poterunt, Vicarios ſui mittant Presbyteros, cap 18 num 7. Permittit deinde Gregorius IX. ut & Diœceſanus ipſe Epiſcopus loco Epiſcoporum Abbates alioſve Diœceſeos ſuæ Prælatos aſſumat, *ibid.* Presbyterorum exempla, qui Presbyteri munia numquam obierint, II. l. 1 cap. 28 num. 8. II. l. 2 cap. 65 numer. 20. 24. Vel qui inviti aut etiam inſcii ordinati ſint, II. l. 2 c. 65 num. 20 21 22 23. Dum olim ordinabantur Presbyteri, ſingulis dabat Epiſcopus Hoſtiam conſecratam, cujus particulam per quadraginta dies unoquoque die acciperent, I. l. 2 c. 26 n 5. *§. Cæterum.*

Ut in Oriente qui ante Presbyteratum conjugati erant, poſſunt adhuc poſtea liberis operam dare, ita nec degener, nec irregularis cenſetur eorum proles, II. l. 1 cap. 80 num. 9 cap. 81 nu. 1. Occidentem verò quod attinet, non fuere quidem unquam irregulares Clericorum ullorum filii, modò ante ordinationem geniti, c. 81 num. 2 cap 84 num. 3. At in Conciliis undecimi ſæculi vetiti ſunt ad ſacros Ordines promoveri, quicumque, quod tunc erat multò frequentiſſimum, nati erant ex majoribus Clericis poſt eorum ordinationem, niſi hanc originis ſuæ maculam filii illi Monaſtica profeſſione aut regulari vita in Congregatione canonica eluiſſent, cap. 84 nu. 2 3 4 5 6 7. Etiamſi ex legitima fuiſſent uxore ſuſcepti, num. 10.

Primates.

Primates initio dicebantur ii idem ac qui tum Exarchi, tum Patriarchæ, ii nempe qui nulli ſuberant alii ſeu Exarcho, ſeu Patriarchæ, aliis verò Metropolitis præerant, I. l. 1 cap. 21 num. 1. Non tamen tam lata erat Primatis apud Africanos ſignificatio. Metropolitani enim quique iis Primates erant, imò nec Metropolitani dicebantur, ſed Primates ſolùm, primævæ Sedis aut primæ Cathedræ Epiſcopi, cap. 20 num. 6. Et quidem ita, ut illa eorum digniras non ipſi eorum. Sedi Eccleſiæve eſſet affixa, ſed eorum antiquitati: cujus enim eorum in unaquaque Provincia erat ordinatio antiquior, is jam Primas dici incipiebat; ejuſque Eccleſia, prima Sedes & prima Cathedra: excepto Epiſcopo Carthaginenſi, cujus Sedi illa dignitas erat affixa, ut & in aliarum extra Africam Regionum Primatibus, *ibid.* Imò in reliquo etiam Occidente Primatis primæve Sedis nomen omnibus fuit Metropolitanis commune ad ſextum & ſcriptum uſque ſæculum, & ipſum jus Metropoliticum Primatus appellatur, I. l. 1 c. 30. n. 3.

Cœpere tamen Hiſpani nomen Primatus ad eos reſtringere, quos Græci dicebant Exarchos, ſeu qui pluribus præerant Metropolitis. Illaque iſtius nominis ſignificatio in reliquum tranſiit Occidentem, I. l. 1 cap 30 numer. 3. Nulli autem iſthæc in Occidente obtingebat authoritas in Metropolitas alios, aliaſve Provincias, nullique proinde & hoc ſenſu Primatis appellatio, niſi cui ſuas vices authoritatemque ſuam ſummus Pontifex delegabat, ut proinde Primas idem eſſet ac Romani Pontificis Vicarius, *ibid.* Finis & officium ejus erat tum curare ut ab omnibus Canones ſervarentur, tum Metropolitis & Provinciis ad quas porrigebatur jus dicere. Ea verò cautione committebantur à Romanis Pontificibus, ut jura Metropolitarum manerent intacta, n. 2.

Hac Primatus dignitate gaviſus fuerat Epiſcopus Theſſalonicenſis ſub Damaſo, qui ſuas ei vices ſuper Illyricum demandarat, I. l. 1 c. 18 n. 7. *& ſeqq.* c. 30 n. 1. 3. Hac eadem Primatus dignitate in Gallia potitæ ſunt Eccleſiæ Arelatenſis, Remenſis tempore S. Remigii, Viennenſis, c. 30 nu. 5. *& ſeqq.* In Hiſpania Sedes Hiſpalenſis, Tarraconenſis, Toletana, c. 30 num. 2. 3. 4. In Germania Moguntiacum, c. 31 num. 1 2 3 4 5 In Anglia Cantuarienſis, ſed ſolùm per ſancti Auguſtini à S. Gregorio ad Anglos directi vitam, cap. 31 num. 6 7 8 9. Fuit autem iſtius Primatus ſeu Vicariatus dignitas ipſis aliquando Sedibus Eccleſiiſve affixa, non perſonis: ſic Primatus Theſſalonicæ, cap. 18 num. 6 *& ſeqq.* & cap. 3. num. 7. Primatus item Acridæ ſeu primæ Juſtinianæ, cap. 19 num. 2. 3. Primatus Moguntiæ, cap. 31 num. 7. Aliquando fuit perſonis ipſis, non Sedibus initio illigata, quamquam & ipſis quoque Sedibus iiſdem decurſu temporis: ſic Primatus Arelatenſis, cap. 30 num 7 11 c. 31 num. 7. Aliquando ſoli ipſi uni perſonæ, cui tradita eſt, affixa fuit; ſic dicto Auguſtino Primatus Cantuarienſis, c. 31 num. 6 7 8 9. Exempla virorum ſanctiſſimorum, qui acerrimè pro Primatu ſuo tuendo propugnaverint, c 36 num. 3 c. 38 num. 12. Quæ Primatuum jura uſque ad annum 800. I. l. 1 c. 18 n 8. 9 c. 32 n. 3. Quæ eorum utilitas, c. 38 n. 13. Multis refellitur eorum error, qui putant Metropolitanum ejus Provinciæ, quæ inter multas cognomines eſſet prima Primatem ſuo quaſi jure & Exarchum fuiſſe, c. 32 n. 1.

Præter iſtos primi Ordinis Primates, qui alios videlicet ſub ſe Metropolitas habebant, erant ex Hincmaro ſecundi cujuſdam generis Primates, ii nempe qui ut nullos infra ſe, ita & ſupra ſe nullos habebant Metropolitas, nulloque interjecto medio pendebant ab ipſo Romano Pontifice, I. l. 1 c. 4 n. 3. 4. Hujus ſecundi generis fuere in Gallia per S. Bonifacium Moguntinum Archiepiſcopum Rhotomagus, Rhemi, Egendicum Senonum: quarum Metropolitas à ſui ipſius Primatus jure abſolvit, dum eis ab Apoſtolica ſede Pallium impetravit, c. 31 n. 3. 4. Ut ſic primatis triplex fuerit ſignificatio, iſta videlicet qua de modò, & duplex illa ſuperior, una Exarchorum, altera Metropolitarum quorumlibet alios ſub ſe Metropolitanos habentium. Vetuit verò Carolus Magnus quominus primatis nomen ac aliis ſumeretur Metropolitis, quam qui primi illius eſſent Ordinis, quibuſve fuiſſet ſedis Apoſtolicæ delegatione conceſſus, c. 32 n. 1.

Primicerius Primiclerus.

Ita dicebatur quiſquis in quibuslibet Officiis, quę pluribus communicabantur primus erat. Primicerius autem ideo vocabatur, quia catalogo qui ex tabulis erat ceteris primus inſcribebatur, quaſi diceres, primus ceræ, I. l. 2 cap 103 num. 2. Fuit id nominis in uſu in Oriente, in Italia, in Gallia, num. 2. 3 4. Legitur & Secundicerius, num. 3. Romæ primicerius ſimpliciter, aut cum addito, Notariorum primicerius, erat Clericorum omnium Diaconatu inferiorum caput, vacanteque Sede gubernacula Romanæ ipſius Eccleſiæ cum Archidiacono & cum Archipresbytero tenebat, n. 5. 6. Qui alibi primicerius, dicebatur in Hiſpania primiclerus. Primiclerus autem primiclericuſve dicebatur, quia totius Cleri Diacono inferioris caput erat, nn. 7. 8. Cùm antea toti eidem illi Clero dominaretur Archidiaconus, n. 10.

Primitiæ.

Primitiæ rerum prorſus omnium primis ſæculis à fidelibus offerebantur, II I. l. 1 c. 3 num. 6. 7. 9 c. 4 num. 3 4. 9 c. 5 num. 1 2 3 4. Item ab anno octingenteſimo ad milleſimum, c. 7 n. 4. 5. 6. Ab anno milleſimo, c. 9 n. 3 4 10 13.

Principes.

Epiſcopi & Abbates in Curia Caroli Magni gaudebant prærogativa progrediendi & ſedendi ante quoſcumque ſanguinis etiam Regii Principes, ſolis exceptis conjuge, filiis ac filiabus Regis, II. l. 1 cap. 38 n. 5. 6. Mutatum id fuit ſub Carolo VI cujus quatuor patrui ſupra omnem Clerum ſedere cœperunt, c. 54 n. 12.

Principum conſenſus an olim eſſet expectandus ab eorum ſubditis, ut Clerici fierent vel Monachi.

Conſtantinus Clero prohibuit eos quorum vel perſonæ vel facultate publicis jam oneribus, muneribus & vinculis erant obligatæ, quamdiu à ratiocinii nexibuſve illis non eſſent expeditæ. Cæteris verò haud petendus erat ejus conſenſus, I. l. 3 cap. 61 num. 5 6 III. l. 1 cap. 18 n 13 ad 18. Affinis iſti legi lex alia Arcadii & Honorii de iis, qui ad Clerum non poſſent aſciſci, I. l. 3 cap. 61 num. 8. III. l. 1 cap. 18 num. 21. Strictiorem longè tulit legem Clodovæus, videlicet ut ne liberi quidem & ingenui homines, ab omni licèt nexu alieni, poſſent niſi eo permittente in Clerum cooptari, niſi ſi eorum patres aut ævi ſacerdotio jam fuerant implicati; hancque legem confirmavit Concilium I. Aurelianenſe an. 511. paucis poſt ejus Baptiſmum annis, I. l. 3 cap. 61 numer. 1. 2. Coercita tandem eſt lex iſta à Concilio Remenſi ſub Dagoberto Rege, ad eos, qui oneribus exactionibuſque publicis eſſent obnoxii, nu. 1. 2 Omnes iſtæ leges Clerum ſpectant non Monachos, nu. 2. Complura Nobilium vel Procerum exempla, qui nonniſi cum Principum ſuorum aſſenſu ſe vel Clero vel vitę Monaſticæ voluerint mancipare, num. 3 quamquam alii conſenſus iſtius ſibi negati rationem haud habuerunt, cap. 60 num. 9 Mauritius Imperator legem tulit, qua tum Clericatu prohibebantur, qui publicarum rerum adminiſtrationi aliquando fuerant implicati: tum milites vetabantur in Monaſteria ſe conjicere niſi ſtipendiorum ſuorum curſu finito. Prima legis hujus pars Gregorio probata eſt: ſecundæ interceſſit, nec eam niſi à ſe mollitam & temperatam voluit executioni mandari, I. l. 3 c. 61 num. 2 10 12 reſque effectu caruit, cap. 60 num. 8 11 Juſtiniani lex de Curialibus & Officialibus, c. 61 n. 11 Carolus Magnus edixit, ut nulli ſe vel Clauſtris vel Clero niſi petita ejus licentia manciparent, c. 60 n. 3 Excuſatur illius ea in re conſilium, nu. 1 3 4 5 Illam tamen ipſe revocavit ab Epiſcopis admonitus, nu. 5 6 8 10 11 12 13. Edictum Caroli Calvi nihil de libertate profitendi ſeu in Clero ſeu in Monaſteriis diminuebat, n. 13.

Prioratus.

Prioratus Regulares quomodo deſcivere in Sæculares, I. l. 3 cap. 67 num. 10. 11 c. 69 num. 4. III. l. 2 cap 7 num. 2 3 4 5 6 De prioratibus Curatis, I. l. 3 c. 69 num. 16. Priores etiam dicebantur ii, qui in pauperum aliquot Monachorum Cellulis vel obedientiis præerant paucis illis, n. 2. 3. Non poterant iſti ſoli eſſe, n. 1 2 4 5 6 12. Poterant ab Abbate revocari, n. 3. 8. 12 Debebant ei rationes reddere, num. 3 11. 20. Quidam erant priores ſub nullius Abbatis ditione, I. l. 3 cap. 69 num. 12. Diſcrimen priorum Conventualium ab aliis, n 12 13 20. Prior in Monaſteriis dicebatur quicumque præerat Monaſterio, ſive Abbas cum aderat, ſive eo abſente Præpoſitus, aut iſto Decanus, aut in iſtorum abſentia quicumque erat profeſſione primus, c. 67 nu. 8. 9. Erat jam in uſu nomen illud tempore S. Gregorii, ipſumque uſurpat, c. 65 n. 3.

Privilegia Monaſteriis conceſſa à Romanis Pontificibus, Patriarchis, Epiſcopis, Principibus, I. l. 3 cap. 29 ad cap. 42.

De privilegiis ſub Clodovæo & ejus familia.

Quæ privilegia Monaſteriis ſub Clodovæo & ejus proſapia conceſſere ſeu Reges ſeu Epiſcopi, Monachos Abbateſque non eximebant à ſpirituali juriſdictione Epiſcopi; ſed eò tantùm pertinebant, Epiſcoporum juriſdictioni, cui olim ſuberant, eximerentur bona eorum temporalia, vel ut ſuum ipſi Abbatem poſſent Monachi eligere, vel ut nullum eorum niſi ex Abbatis conſenſu poſſet Epiſcopus Ordinare, vel ut pretii nihil in ſacrorum adminiſtratione poſſet ab iis exigere, vel ad aliud quidpiam ſimile tandem referebatur, I. l. 3 c. 29 toto, & c. 30 n. 11

Similiter quæ ſub eadem Clodovei Regia proſapia Monaſteriis conceſſa fuere privilegia à Romanis Pontificibus, ſive Gregorio ſive aliis, ea Monachos non eximebant ab Epiſcoporum juriſdictione ſpirituali, ſed ad iis ſimilia pertinebant, quæ modo dicebantur, I. l. 3 c. 30 n. 1 ad n. 7 Erant tamen iſta quędam juriſdictionis ſpiritualis ipſius imminutio. At id præſtabat Gregorius, tum ſæpe Regibus ipſis aut Monaſteriorum Fundatoribus & Epiſcopis petentibus, tum etiam quòd in plurimis Monaſteriis multa Monachi paterentur ab Epiſcopis, n. 1 2 3 9 Primus omnium Adeodatus Papa Monaſterium S. Martini Turonenſis ſpiritualis exemit Epiſcoporum juriſdictioni, aut potius jam à proprio Epiſcopo,

assentientibus cæteris Galliæ Episcopis ei datam confirmavit exemptionem, n. 7. Voluit tamen ut ab eodem Episcopo Turonensi Chrisina & Ordines reciperent illi Monachi, n. 7. 9. At nec id reliquum fecit Zacharias Papa Episcopo Moguntino in Abbatia Fuldensi, sed eam sedi Apostolicæ immediatè subjecit, n. 8. Verùm id tum ipso ejus Fundatore S Bonifacio Archiepiscopo Moguntino petente præstitit, tum præstitum firmaverunt ipsi Galliarum Episcopi & Rex Pipinus, n. 8. 9.

Sed & longè ante hæc tempora, quamquam tamen post Augustini ætatem, is erat in Africa usus, ut Monasterium in quacumque Diœcesi vel Provincia fundaretur; illius tamen Episcopi jurisdictioni immediatæ subesset, cui illud subjicere voluerat ejus fundator. Hinc tot per Africam sparsa, Carthaginensi suberant Episcopo Monasteria, quòd illorum Fundatores caverent ea illius præsertim tutelæ & jurisdictioni subjicere, I. 3 c. 31 an. 1 ad n. 34. Similiter in Orientis toto utroquoque Patriarchatu poterant Fundatores Monasteriorum, in quacumque illius erigerentur Diœcesi, ea in ipsa illorum fundatione Patriarchæ ipsi subjicere: tumque Episcopo ipsi in cujus Diœcesi sita erant, nulla prorsus erat potestas in illa Monasteria, ne Ordinum quidem conferendorum, aut Abbatis consecrandi, aut Missæ celebrandæ, cap. 31 num. 14. 15. 16 c. 34 n. 1. 2. 3. Id quoque juris sibi tribuebant & Metropolitæ ipsi intra suam Metropolim: at iis à non paucis repugnabantur, c. 31 n. 18 c. 34 n. 8.

De Monasteriorum privilegio sub Caroli Magni & prosapiæ ejus Imperio.

Quæ sub Carolo Magno & Regia ejus progenie data sunt Monasteriis privilegia, tum iis data sunt ab illis ipsis, quibus subjiciebantur, Episcopis, vel ex eorum petitione; tum eo ferè solùm pertinebant, ut Monachis libera fieret Abbates suos eligendi potestas, suaque tota ipsis esset bonorum suorum temporalium administratio: ac per ea duo capita eò collimabatur, ut eliminarentur Abbates Commendatarii. Manebat verò nihilominus sua Episcopis jurisdictio spiritualis, I. 1. 3 c. 32 toto. Quæ item illa eadem ætate concessa sunt à Romanis Pontificibus privilegia Monasteriis, vel concessa sunt petentibus ea ipsis etiam loci Episcopis, vel iis concessa sunt locis, quæ in ipsa sui fundatione subjecta fuerant Romanæ Ecclesiæ, c. 32 num. 1 c. 33 num. 1 3 4 5 6. Tum verò erant de libera illis facienda potestate eligendi suos Abbates, & res suas temporales dispensandi: non autem per ea eripebantur omnino Episcoporum jurisdictioni, c. 32 n. 1. 2 c. 33 n. 4. 7. 8. Excutiuntur & suppositionis arguuntur quorumdam Monasteriorum privilegia, cap. 33 num. 2.

De Monasteriorum privilegiis circiter annum 1000.

Multa circiter annum millesimum & deinceps concessa leguntur Monasteriis privilegia; sed vel in iis sua servatur Episcopis jurisdictio spiritualis: vel si subtrahitur, id aut in ipsa cautum est eorum fundatione, ita scilicet volentibus Fundatoribus, eaque Romano Pontifici prorsus subjicientibus; aut ipsis postmodum adjectum est ex Regum & Episcoporum petitione, I. 1. 3 c. 36 nu 1 2 3 4 5 6. 7 10 c. 37 toto, aut ex ipso ortum est impotenti plurium Episcoporum in Monachos authoritate & imperio, c 38 nu. 10. Cluniacum Romano Pontifici immediatè subderat, sed ea fuerat conditione fundatum à suo Fundatore, & quidem in agro libero, seu nulli obnoxio: istius autem generis privilegia S Bernardus excusat, I. 1. 3 c. 28 n 3. 4. Ex illius Monasterii privilegiis illud unum erat, ut Abbas ad suorum ordinationes faciendas posset, quem vellet Episcopum apud se invitare, quo de Matisconensis Episcopus Ausanumque an. 1025. Concilium querebatur. Sed talibus ea ætate privilegiis occasionem dabat illa simoniæ incontinentiæque lues, quæ tot Occidentis Clericos & Episcopos afflaverat, I. 1. 1 c. 6. n. 10. Cassinense Monasterium sibi solis subjecere tandem Romani Pontifices, jurisdictionique Episcopi loci subtraxere: sed tum in S. Benedicti gloriam, tum quòd illud ipsi sumptibus suis restaurasset, tum quòd ibi tutum sæpè reperissent azylum: iis enim Romani Pontifices usi sunt contra obtrectantium querelas excusationibus, I. 1. 3 c. 28 n. 4. Cistercienses initio nunium remisere privilegiis, seque nulla expetituros professi sunt, & Episcopis subjectionem re profitebantur, n. 6. 9. 10. Ea tamen expetiere postea; & primus illos ab Episcoporum correctione & visitatione Innocentius IV. absolvit, n. 11 Noluit Concilium Tridentinum ut ab Episcopis, etiam tamquam Sedis Apostolicæ Delegatis visitentur ea loca, quæ sub immediata sunt Regum protectione, nisi ex eorumdem Regum consensu, I. 1. 3 c. 36 n. 9. Eodem jure gaudere & ab omni Episcoporum jurisdictione immunia manere voluerat Innocentius III. Imperialia Orientis tunc à Latinis subacti Monasteria, n. 11.

Quàm alieno esset animo Bernardus à privilegiis Monasteriorum, I. 1. 3 c. 28 n. 11. Nisi ea conditione fundata fuissent, n. 12. Querelæ Vuillelmi Tyrii, Jacobi de Vitriaco, Ivonis Carnotensis & Petri Blesensis contra privilegia, I. 1. 3 c. 37 n. 9 c. 38 num 7. 10 Quàm alieno essent animo SS. Franciscus, Bonaventura & Xavierius ab exercendis privilegiis citra Episcoporum consensum, c. 38 num. 2. 3. 5. 6. Francisci privilegia erant de concionando, n. 2 Vulgata Franciscanorum privilegia non ipse, sed frater Elias successor ejus impetravit, c. 28 n. 14. In Mendicantium privilegia & maximè in illud quod est de Confessionibus injussu Parochorum & Episcoporum excipiendis efferbuere an. 1283. Episcopi Galliæ & Universitas Parisiensis, c. 38 n. 1. Ex Bonaventura sua data sunt Mendicantibus privilegia, quòd tum temporis Episcopi & Parochi rarò residebant, & de Pastorali sollicitudine multum remiserant, n. 4. Quid dictum, tentatum, statutum fuit contra Monachorum privilegia in Conciliis Viennensi, Constantiensi & Lateranensi V. Quid item in Anglia & Gallia, I. 1. 3 c. 39 n. 1 2 3 4 5 Quàm sæpè adulterina illa & supposititia fuere, n. 6. 7 8. Quanti referret ad Exemptorum laudes & utilitates, ut privilegiis citra Episcoporum consensum non uterentur, c. 38. n. 11. Sanctissimis tamen etiam quibusque Episcopis probata fuere, sed qua conditione, c. 38. Iis excusandis ipsa una sufficit authoritas Ecclesiæ, in qua convaluere, I. 1 1 c. 6 nu 10. Quid liceat Episcopis in vel Ecclesias vel personas exemptas, fusè I. 1. 3 c. 40.

De privilegiis exemptionibusq; Capitulorum Cathedralium, I. 1. 3. c. 41.

Processiones.

Potest Episcopus Regulares exemptos & Sæculares cogere ut Processionibus intersint, I. 1. 3 c. 40 n. 7 §. 13. *Si Regulares.*

Procuratio.

Procuratio nutritiove debita visitantibus, seu Metropolitanis, seu Episcopis, seu Archidiaconis, Archipresbyteris, & Decanis Ruralibus, I II. 1. 2 c. 32 & c. 33.

Procuratores.

Procuratores fieri Nobilium similiumve vetabantur Clerici & Monachi à Conciliis & Patribus per prima quinque sæcula Ecclesiæ, II I. 1. 3 c. 17 n. 6. 8. 16. 18. Ita & sequentibus tribus sæculis, c. 38 n. 11 14 Ac sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, c. 20 nu. 1. 2. Item & post annum millesimum, c. 22 nu. 1. 5. Et cùm prohibeantur bonorum ad extraneos pertinentium administratione procurationeve, non autem bonorum vel Ecclesiæ vel Congregationis suæ, c. 17 n. 15. 16. 17 c. 18 n 9.

Professio Monachorum.

Ante Concilium Tridentin. sufficiebat annus ætatis decimus-quartus expletus, I. 1. 3 c 55 n. 1. Si nonnullæ quorumdam Institutorum certas ob causas Constitutiones, aut alia quæpiam Statuta explicantur, nu. 2. 3. 4. 5. Henricus VIII. Angliæ Rex post suam ab Ecclesia defectionem rescidit omnes professiones eorum, qui necdum annum ætatis vigesimumquartum attigerant, n. 9. Præfixit Tridentina Synodus annum 16. expletum, c. 55 n 5. Elocata c. 55 n 5. Excidium regularis olim disciplinæ in Ordine Cluniacensi ortum est ex pueris ad professionem admissis in teneriori ætate, I. 1. 3 c. 55 n. 2. Laudat è contra Cassinenses Petrus Damiani, quod apud eos nonnisi vel senes, vel maturioris jam ætatis juvenes, non autem juniores illos, aut adolescentiores vidisset, c. 58 num. 2 Undecimo & duodecimo sæculo fuit satis in more positum, ut Episcoporum & Parochorum peterent consensum, qui se Claustris volebant mancipare, c. 62 num. 2. 3 Hinc privilegia leguntur eo tempore Monachis concessa, quibus ab hac lege liberantur, n. 3.

Professio Virginum, v. tit. *Virgines*, & tit. *Vota.*

Professio Virginum duplex: alia solemnis, qua scilicet ab Episcopo die quodam solemni inter Missarum solemnia spectante populo Virgo velabatur, ac consecrabatur, I. 1. 3 c. 42 n. 9. 11 Et alia non solemnis: hæcque prioribus sæculis initio fiebat per solam vestis mutationem, & sine veli assumptione, I. 1. 3 c. 42 n. 9. 10 11 cap. 45 n. 2. 3 4 8 10 cap 52 num. 8. 9 10 11 15. postea verò facta fuit & ista non solemnis cum velo, isque jam usus erat 8. sæculo. Illud autem velum non solemne vel sibi ipse imponebant Virgines seu in ædibus paternis seu in Claustris; vel ipsis à Præposita aut Presbytero, aut in æde etiam paterna à parentibus imponabatur, c. 43 n. 1 c. 47 n. 7. 8 c. 49 n 5 c. 55 n. 8. Ex quo fiebat ut iisdem Virginibus duplex sæpe velum imponeretur; primò velum commune & sine pompa, scilicet in earum possessione communi; 2° velum illud solemne, quod & consecrationis velum appellabatur, dum videlicet annum huic consecrationi destinatum adeptæ vel deinceps volebant ab Episcopo consecrari, I. 1. 3 c. 54 num. 3. 4 c. 55 n. 9. Sed & quòd Præpositæ Abbatissæve id sibi sensim sumpsissent octavo sæculo, ut velum illud cum pompa aliqua Episcopali, & ut ajunt Concilia, cum Sacerdotali benedictione, Virginibus imponerent: in eas exarserunt Episcopi, & in Conciliis ejusdem sæculi octavi & sequentis, ne id ab iis ultrà tentaretur, strictissimè inhibuerunt, id utique non inhibituri si de velo communi seu sine pompa, ut in communibus professionibus adhibito, sermo fuisset, cùm illud & ipsæ sibi Virgines, & illis alii quàm Episcopi possent imponere, I. 1. 3 c. 47 n. 4 5 6 7 8 9 c. 3. 4. Cum velo dabatur iis & annulus, c. 49 n. 2. 5. Ex quo fuerat quæpiam professione solemni consecrata, jam supra reliquas Moniales nondum sic consecratas assurgebat, c. 55. num 8. Ipsa illa eadem consecratione dabatur iis, in quibus Monasteriis facultas incipiendi horas Canonicas, c. 49 n. 8.

Seu verò solemniter consecratarum & professarum, seu non solemniter professarum, nigrum erat velum nisi quod, saltem alicubi ad distinctionem cruce alba in summitate capitis insignitum erat velum solemniter consecratarum, I. 1. 3. c. 49 num. 5. Fiebat autem à solis Episcopis solemnis illa veli impositio, nisi quod in Africa & ab ipsis quoque Presbyteris præstabatur post Episcopi consensum, c. 42 nu. 11. 17 c. 45 n. 11. Idque cùm sibi sumere ausi essent in Gallia Presbyteri sæculo 8 vel 9. à Conciliis repressi sunt, cap 47 num. 5. nimirum & proclive creditum est, id cum pompa ipsa Episcopali, ut & de Abbatissis dictum est, præstare isti gestiebant, n. 7. 8. Porro quoquo fieret modo earum professio, solemnisve esset necne, perinde jam illis erat ad castitatis servandæ necessitatem, c. 42 n. 5 §. *Basilius*, c. 43 n. 2. 3 c. 45 num. 2 3 4 5 6 7 8 c. 47 nu. 9 §. *Tametsi*.

Ad solemnem illam professionem annus ætatis vigesimus-quintus expectabatur in Africa & in Gallia, I. 1 3 c. 57 n. 8 c 52 n 5 6 19 c. 54 n. 3. 4. Annum quidem quadragesimum Virginibus consecrandis expectandum edicit Agathense Concilium, sicut & Leo Papa ac Majorianus Imperator: at Virginum nomine Diaconissas intelligunt, quas nonnisi ætatis anno 40. Synodus Calchedonensis consecrandas sanxerat, c 52 n. 13 14. 16 c. 53 n. 9. Quare & quandonàm facta sit rarior solemnis illa Virginum professio, c. 47 n. 7 8. 9 c. 49 num. 7. Non pauca tamen ejus mansere vestigia usque ad 15. sæculum, c 49 num. 5. 6 c. 55 nu. 9. Sed tum non jam annus ille 25. expectabatur, c. 55 n. 9. Consecrantur etiamnum aliquando ab Episcopo Sanctimoniales Chartusienses, nigroque tunc utuntur velo, c. 49 n. 9.

Illam vero quod attinet communem aliam Virginum professionem, quæ scilicet nec ab Episcopo nec Episcopali pompa fiebat, idoneus erat annus, quo jam nubiles erant, scilicet duodecimus, I. 1. 3 c. 52 num. 17 18 19. Debebat autem ille esse expletus, c. 55 nu. 1. Atque suffecit 12. ille annus usque ad tempora Synodi Tridentinæ, quæ volunt expectari deinceps 16. annum, c. 52 num. 19 c. 53 num. 3 Hinc si Virgo annorum 12. matrimonio elocata vellet Religionem profiteri, debet maritus ejus per quadriennium professionem ejus expectare, antequam novas ipse posset nuptias inire, c. 55 num. 5 Gregorius quidem præceperat, ut in Insularibus annus 18. antè finiretur, sed eò quod asperior ibi esset disciplina, c. 53 num. 22 Plures quàm Tridentina Synodus annos exegerant post annum etiam millesimum singulares aliquæ Constitutiones, sed certas & peculiares ob rationes, cap. 55 num. 2 3 4 6. Ætatem vero Tridentinam in communi illa professione videtur Oriens servasse tempore Basilii, qui negat ratam esse habendam, quæ ante completum ætatis annum 16 aut 17 fieret, eo quod haud satis matu-

natura esset ætas illa junior, c. 52 n. 20 Trullana tamen Synodus postea id solum postulavit, ut puellæ non essent minores quàm decem annorum, c. 53 num. 2 Nec mirum cum sufficeret in Occidente annus 16 Sunt autem in Oriente puellæ maturius nubiles quàm in Occidente ob cœli solique diversitatem, num. 3 Videtur quoque ille annus decimus in Hispania sufficisse, num. 11 De Anglia, num. 10 in Oriente autem Leo Sapiens Imperator Basilianum & Trullanum Canones illos ita in gratiam reduxit; ut qui anno ætatis decimo-sexto vel 17. profiteretur, posset tum de rebus suis testari, qui verò 16. is non posset testari nisi demum annum 15. adeptus, c. 54 num. 1

Professores, v. tit. *Studia*.

Provincia, v. ind. Geograp.

Psalmi.

Psalmi quàm omnibus olim essent amori & curæ, I. l. 2 c. 72 num. 2 3. 7. 8. 10 c. 73 n. 6. 9. 11 c. 74 n. 3 §. *Scribit*, & n. 4 c. 77 num. 2. 7. 11 c. 78 n. 3. 5. 7 c. 79 n. 1 c. 81 n. 11 c. 83 n. 2 c. 84 n. 2. 6 Totum diebus singulis Psalterium ab antiquis vitæ Monasticæ cultoribus recitabatur, I. l. 2 c. 77 num. 2 c. 78 num. 3 c. 81 num. 8 illud singulis noctibus & singulis item diebus Leo IX. recitabat, I. l. 2 c. 84 num. 7 Albertus Magnus singulis fere diebus, num. 15 Et alii c. 86 7. 9 Clerici illud memoriter ediscebant, c. 81 num. 1 2. 10 c. 84 num. 7 Pueri illud & puellæ in scholis edocebantur, cap. 87 num. 4

Publicani.

Publicani vocantur Tertulliano ex officio peccatores, II. l. 1 c. 66 n. 9. Non poterant ad Ordines sacros promoveri, *ibid.*

Puella.

Egregia puellarum domi institutio, II. l. 1 cap. 92 num. 6. 10 De iisdem, tit. seq.

Pueri.

Pueri olim à teneris annis, & puellæ similiter ab infantia, imò sexennes & septennes aliquando tradebantur Monasteriis instituendi & educandi, I. l. 3 c. 53 n. 7. 9 c. 54 n. 6. 7 c. 59 nu. 2 §. *Petrus*. Non tamen nisi qui vel à semetipsis vel à parentibus ad vitam ipsam Monasticam amplectendam destinabantur, c. 54 n. 6. 7 c. 57 n. 3 c. 58 n. 3. 7. 8 Et quidem in Oriente non propterea seu pueri illi seu puellæ ad vitæ illius professionem adigebantur; cùm postea ad ordinariam professionis ætatem perveniebant, nisi tum ipsi per se eam exposcerent, I. l. 3 c. 56 n. 11 isque ut fuit perpetuus Orientis usus, ita fuit & Occidentis primis sæculis istiusmodi enim pueros, aut puellas cum tali parentum voluntate traditos Monasteriis ab iisdem parentibus, aut ab iisdem quomodocumque seu Clero, seu Monasticæ vitæ dicatos, Augustinus, & Leo non patiebantur postea seu ad Clerum seu ad vitam Monasticam admitti, nisi institutum illud per se ipsi expeterent, c. 56 num. 11. 12

Contrarius tamen post Leonis tempora per Occidentem usus serpsit ac obtinuit. Hos enim in Gallia seu ad Clerum seu ad Monasticum Institutum, prout illos ad alterutrum parentes destinassent, adigunt etiam invitos Concilia Aurelianense V. & Matisconense primum, I. l. 3 c. 55 n. 6 In Hispania similiter Concilia Toletana IV. & X. nisi quod ultimum istud pueros suæ permittit electioni, quos decimum jam annum prætergressos nondum seu Clero seu Monastico Instituto parentes devovissent: cùm alibi usque ad 14. annum hæc parentibus inesset facultas, c. 56 n. 1. 2. 3 c. 59 nu. 1 §. *Petrus*. In Germania illos quoque eò vel invitos adigit consultus à Bonifacio Moguntino Gregorius II. Papa, c. 56 n. 6 In Italia idem Gregorius II. & ante eum S. Benedicti Regula, n. 8. 9 Quod Angliam attinet, quidpiam quidem simile in ea sublucet, c. 56 nu. 10 At videtur in eum Theodorus Cantuariensis Episcopus humaniorem illam Græciæ, Græcus ipse, consuetudinem invexisse, n. 11 Non in ea tamen consuetudo ista per eum invecta perseveràsse colligitur ex Lanfranco Cantuariensi item Episcopo, c. 59 num. 2 Humaniorem quidem illam Græcorum disciplinam revocaverat in futurum Moguntina an. 813, sub Carolo Magno Synodus, quanquam eos, qui in antecessum his fuerant compedibus innexi noluit absolvere, c. 57 n. 1 At non adeo obtinuerat mitior isthæc sanctio, quin statim sub Ludovico Pio & sub Carolo Calvo illius alterius durioris deprehendantur vestigia, c. 57 n. 2. 4 Quin similiter eam Vormatiense an. 868. Concilium statuto suo firmaverit, n. 5 Imò & sola & prorsus in usu erat toto adhuc undecimo sæculo, & pene duodecimo exeunte, I. l. 3 c. 56 n. 14 c. 59 n. 2 4 At cœpit tandem à Cœlestini III. temporibus proscribi, & illa è contra humanior redintegrari, quæ sola in Occidente per priora quinque Ecclesiæ sæcula, & in Oriente semper obtinuerat, c. 56 n. 15. 16 c. 59 n. 4. 5 Quanquam pauca adhuc initio sæculi 13 mansere durioris illius consuetudinis vestigia, c. 59 n. 7 Quæ fuerint utriusque consuetudinis rationes? c. 56 n. 2 & 17 Etsi verò jam non possint parentes filios suos impuberes Religioni vel Clero devovere, aut saltem non eos ita devovere possint, quin penes istos maneat libertas votum illud paternum non exequendi: manet tamen etiamnum penes parentes potestas eos vel invitos contradendi seu Monasteriis, seu Clero, & illiusce status veste induendi, I. l. 3 cap. 58 num. 5. 6

Cùm olim filii à parentibus eos vitæ Monasticæ devoventibus offerebantur, res isto ritu præstabatur: inter Missarum solemnia ad offertorium hostia & calix vino infuso dabantur impuberibus illis in manus, eorumque postea manus mappa altaris circumvolvebantur, ut sic quasi se hostias profiterentur, I. l. 3 c. 56 n. 8 c. 59 n. 2 §. *Lanfrancus*. Ut verò poterant aliàs parentes suos vel invitos Clero vel Monasticæ vitæ mancipare, masculos ad annum usque 14 puellas ad annum 12. ita & eosdem poterant parentes vel etiam tutores à Clero & Monasteriis abstrahere, si alterutrum professi fuissent ante illam ætatem absque eorum consensu, c. 62 n. 1

Puncta.

Scripsit ad Carolum Magnum Alcuinus, ut incumberet in restituendorum punctorum & virgularum usum, II. l. 1 c. 96 n. 14

Q

Quadragesima.

DE tribus Quadragesimis tempore Caroli Magni & antea observari solitis, I. l. 2 c. 83 n. 12 In Italia vel in cujusdam saltem Italiæ regionibus eadem ætate festivitates vel B. Mariæ, vel Apostolorum, vel Patroni solvebant jejunium, etiam in Quadragesima & in quatuor Temporibus, n. 13 §. *Retegit*. In iisdem regionibus jam ante annum Christi millesimum jejunia solvebantur hora diei nona, cùm illa Græci protraherent ad vesperam usque, *ibid.* Non possunt Græci dum ægrotant carnibus uti per Quadragesimam, etiamsi mortis immineat periculum, nisi Sabbatis & Dominicis diebus, n. 14

R

Rationes reddendæ.

QUicunque rationibus reddendis erant obnoxii, ut Procuratores, Tutores, Curatores &c. ii non poterant ad Ordines saltem majores admitti per prima quinque sæcula Ecclesiæ, II. l. 1 c. 66 nu. 9 Nec per tria subsecuta, nec per Carolinæ familiæ tempora, c. 73 n. 10 c. 74 n. 9

Ravennas Ecclesia, v. Ind. Geograph.

Referendarii.

Referendarii prima Regum nostrorum ætate ii erant, qui modo dicuntur Cancellarii. Interiit eorum dignitas cum prima eorundem Regum stirpe. Laici erant, at sæpe ipsi in Episcopos promovebantur, III. l. 3 c. 25 n. 1 2. 3

Reges.

Regibus haud lis movenda est, cùm plusculum quid in rebus ad Ecclesiæ disciplinam pertinentibus audent, dum ducem habent Religionem, prudentiam, & Conciliorum Canonibus obtemperantiam, II. l. 2 c. 34 n. 2 Regibus nunquam meliùs & utilius servitur ex Ivone Carnotensi, quàm cùm eis, ubi eorum postulat conscientia, repugnatur, II. l. 2 c. 31 n. 7 §. *Coluit*. Ita quoque comparatus erat Ambrosius, II. l. 3 c. 95 n. 12 Quid Regibus liceat in negotio Beneficiorum? v. tit. *Beneficia*, §. *Quid potestatis Regibus*, &c. Quid iis olim in Episcoporum electionibus? v. tit. *Episcopi*.

Ut affecti debent esse Reges erga Ecclesiam, & Episcopos? II. l. 3 c. 58 n. 4. 5 7. 11 c. 59 n. 5. 6. 7. 8 Quo sensu dici possit commissa esse Regibus, & Episcopis Ecclesia, II. l. 3 c. 92 n. 12. 13. 14. 15. 16 c. 94 n. 11 Suam Regibus opem aliquando Ecclesia accommodavit, eaque ipsi eguere, c. 89 n. 6. 7 & *seqq.* c. 93 n. 1 ad n. 6 c. 94 nu. 7. 8. 9. 10 Reges, Duces, Imperatores non dedignati certarum Ecclesiarum esse Canonici, Thesaurarii, Abbates, consuetum præstare Ecclesiis illis juramentum Canonicorum, eorum ibidem veste indui, Choro interesse, psallere & sacris ministrare, I. l. 3 c. 64 n. 2 4. 6. 8. 9. 10. 11 Distributiones tandem in Choro accipere, II. l. 1 c. 54 n. 13 Quàm devota & humilia Reges exhibuerint Pontificibus Romanis officia & obsequia, v tit. *Papa*, §. *Honores iis exhibiti*, &c. Principes, qui Regium ab iis nomen & insignia Regia expetierint, *ibid.* Reges, qui sua iis tributaria fecerint Regna, vel eorum clientelæ commiserint, vel è Regno suo denarium S. Petro pendi voluerint, III. l. 1 c. 32 Eos summi Pontifices imò & Episcopi in suis ad eos litteris nomine filiorum compellant, I. l. 1 c. 54 n. 1 2 6 II. l. 3 c. 40 n. 7 Dum eos olim Episcopi conveniebant, non discedebant nisi prius precatione & benedictione iis impertita, II. l. 3 c. 64 n. 3 Quanto honori Episcopos habuerint, II. l. 3 c. 5 n. 7 v tit. *Episcopi*, §. *Episcoporum insignia*. Reges, qui pœnitentiam publicam, seu in vita seu in morte, seu nitro, seu Ecclesiæ Episcoporumve jussu obiere, I. l. 1 c. 1 n. 8 l. 2 c. 16 n. 1 2 §. *Venio*. II. l. 3 c. 59 n. 8 §. *Admonet*. c. 61 n. 6 c. 113 n. 1 III. l. 1 c. 30 n. 8 §. *Tertium*. Reges aut Regum filii, qui vel Monasticum induerunt habitum, vel de eo induendo cogitarunt, I. l. 2 c. 16 n. 1 l. 3 c. 57 n. 4 c. 59 n. 6 II. l. 1 c. 25 n. 7 c. 26 n. 2. II. l. 3 c. 40 nu. 13 Item qui ob scelus vel mortis declinandæ causa Monachi vel Clerici fieri coacti sunt, II. l. 1 c. 27 n. 5. 6 c. 28

Quæ Zachariæ II. quæ Leonis III. partes cùm ille Pipinum instituit Francorum Regem, iste Carolum Magnum Occidentis Imperatorem, III. l. 1 c. 29 n. 11 De Regum confessariis, I. l. 2 c. 102 n. 8. 9 Quàm ad Reges pertineat cura pauperum & afflictorum, II. l. 3 c. 91 n. 4. 5 6. 8 & *seqq.* Concilium VIII. Toletanum Regibus electitii potestatem facit illorum duntaxat bonorum hæredibus suis transmittendorum, quæ ante Regiam dignitatem adeptam acquisiviissent, II. l. 3 c. 89 n. 7 Viduas Regum Hispaniæ vetat Concilium XIII. Toletanum à quoquam in uxores duci, etiam ab iis, qui defuncto Regi successores dati sunt, & quare? II. l. 3 c. 89 n. 9 Quin & eas jubet concilium III. Cæsaraugustanum defuncto Rege marito suo statim Religionis habitum assumere, & in Monasterio agere, *ibid.*

Regna.

Regna plurima olim Romanæ ipsi Ecclesiæ facta à suis Regibus tributaria, III. l. 1 c. 32 toto. Illa Regnorum istorum sedi Romanæ oblatio nihil de summo Regum ipsorum dominio decerpebat, c. 32 n. 3 Horum vel hominia vel tributa ubi sibi denegabantur, non admodum indignabatur sedes Apostolica, n. 1 & nu. 4 §. *Cum*, & n. 5 §. *Si*, & n. 3.

Regressus.

Regressus quoddam genus in uno ex Novatianorum Episcopis apud Socratem, II. l. 2 c. 55 n. 12 Regressum prohibuit Tridentina Synodus in quibuscunque Beneficiis, II. l. 1 c. 22 nu 10. Jam antea à Parlamentis Tolosano & Parisiensi ac ab Innocentio III. proscriptus fuerat, n. 11 Henricus II. Rex Galliæ pro regressu pronunciavit in Consistorio suo Regio, nec repugnantem invenit Romanum Pontificem, *ibid.*

Regulares, v. tit. *Monachi*, & tit. *Professio Monachorum*.

In nulla, ne sua quidem Ecclesia prædicare possunt Regulares Episcopo contradicente, I. l. 3 c. 40 n. 7 §. 8 *Nec in*, n 8 12 13 Jubentur consueta servare Ordinum interstitia æque ac alii, I. l. 3 c. 40 n. 7 §. 15 *Declaratum*, & n. 12 Non possunt excipere Confessiones seu Laicorum seu presbyterorum sæcularium, nisi approbati fuerint ab Episcopo, I. l. 3 c. 40 n. 7 §. 16 *Non possunt*, & n. 8 n. 12 Neque ab eo fuerint in perpetuum approbati, potest eos cùm voluerit revocare, *ibid.* Potest eos omnes Episcopus licèt exemptos cogere ad Processiones, c. 40 num. 7 §. 31 *Exemptos*. Multa de Regularibus toto illo cap. 40. Regularia Beneficia Indultis non subjecta ante Eugenium IV. Papam, II. l. 1 c. 49 n. 10 Vi indulti à Clemente IX. concessi Ludovico XIV. Regi, Regularia Beneficia in Commendam dari possunt Indultariis, modò ne Abbatiæ sint, aut Priores Conventuales, aut Officia Claustralia, II. l. 1 c. 49 num. 9 Regularia Officia & Beneficia à primis usque temporibus, I. l. 3 c. 65 66. 67. 68. 69

Regulæ.

Multæ perstringuntur Monachorum Regulæ, I. l. 3 cap. 23 nu. 11

Aliæ fusius memorantur, scilicet Cassiani, Cæsarii, Columbani, Benedicti, c.24 n.1. 2. 3. 4. 5.8 Cæteris præcellit S. Columbani Regula, n. 5. 6. 7 sed omnibus Regula S. Benedicti, n. 8 & *seqq.* Sæculo septimo totam perfudit Italiam; septimo desinente, & octavo Galliam, n.11. 12 Regulas tamen illas omnes alias conflavit cum ista in unam Benedictus Anianæ abbas sub Ludovico Pio, ut essent veluti ipsius Regulæ S. Benedicti supplementum, eique insertæ essent ac implicatæ, c. 25 n.4. 5

Rei.

Quanto olim studio Episcopi & Clerici reos morti conarentur eripere? II. l.1 c. 66 n. 17 c. 69 n.8 l. 3 c. 95 n. 2. 3 & *seqq.* c. 96 Conciliatur id cum illo, qui debet cuique insidere, amore legum & justitiæ, II. l. 1 c. 66 n. 17 Quòd tamen vi ad eos morti eripiendos uterentur non rarò clerici & Monachi, hanc ab iis unquam adhiberi prohibuere districtissimè Theodos. & Arcadius filius, ac postea Theodoricus Rex, II. l. 3 c. 95 n. 20 & Justinianus, c. 97 n. 1 Nihil jam tale audebant in Galliis septimo sæculo Clerici, c. 97 n. 8 Reis in toto occidente pavescebant carceres in Cœna Domini, & in Oriente die Paschæ, II. l. 1 c. 69 n. 7. 8

Gravissimorum quorumque criminum rei sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ, unis fere solùm pecuniariis emendis, aut pœnitentia publica; aut utroque plectebantur toto fere in Occidente, II. l. 1 c. 72 toto. Antequam Angliam Duces Neustriæ ditioni suæ subjicerent, crimina ibi omnia castigabantur Ecclesiastica lenitate, c. 76 n. 8 § *In postremis.* Leges Poloniæ ad annum 1500. & ampliùs atrocissima quæque homicidia nonnisi emendis pecuniariis & aliquanti temporis carcere mulctabant, n. 8 § *Leges*, In Dania similiter maxima quæque crimina ex Saxone Grammatico, *ibid.* § *Auctor.* Vetantur à Canonibus Clerici intereſſe sententiis criminalibus, imò executioni earum præsentes esse, quanquam in isto ultimo nulla sit irregularitas, II. l 1 c.76 n.1.2.7 Haud licebat olim Episcopis aliisve Clericis sæculo etiam 12. seu ullam mortis aut mutilationis in reos sententiam per se proferre, seu potestatem Ballivis suis illam proferendi delegare. Jam verò à Bonifacii VIII. tempore & suprà, nulla est irregularitas, si ubi jurisdictionem habent temporalem, & homicidium aliudve crimen admittitur, Delegatis suis judicibus injungant, ut in facti veritatem inquirant & justitiæ debitum exequantur, n. 1. 2. 4 Similiter cùm non possent olim citra irregularitatem Clerici capitalium flagitiorum noxios insimulare, jam ab ejusdem Bonifacii VIII. tempore & suprà, nulla est irregularitas, modò ubi eos insimulant, ea utantur obnunciatione, quòd ad pœnam sanguinis non intendant, *ibid.*

Primis Ecclesiæ sæculis rei, qui erant morte afficiendi, nec Eucharistia nec absolutione impertiebantur, II. l. 1 c.77 n. 1 Prima Eucharistiæ iis dandæ mentio habetur in Remensi quodam septimi sæculi Concilio & in aliquibus noni sæculi Germanicis, quorum in uno porrigenda iis per Diaconum Eucharistia, si desit presbyter, edicitur, n. 2 Multis tamen post illa Concilia sæculis denegata iis in Gallia pluribusque Provinciis aliis legitur seu Eucharistia seu etiam absolutio, n. 3 Ea propter Clemens V. in Concilio Viennensi sub anathematis pœna sancivit ut Judices pœnitentiæ Sacramentum iis impendi paterentur, *ibid.* Nec tamen is in Gallia usus obtinuit nisi an. 1396. sub Carolo VI. eod. c. 77 n.4 Nec enim id ab ejus patre Carolo V. Gregorius XI. potuerat impetrare, n.7 § *Anno.* Et quidem presbyter iis solùm jussus est deinceps dari, Confessionem eorum excepturus, cùm in ipsa jam forent ad patibulum via, n. 4 Quare Clemens V. & Carolus VI de sola iis absolutione impertienda fategerint, non autem de Eucharistia? n. 5 Is usus in Ecclesia satis communis erat ea circiter tempora, ut sola donarentur absolutione, seu in Italia, seu in Gallia, seu in Anglia, n. 5. 7. 8 Communius tamen in Italia absolutioni addebatur Eucharistia. Sic jusserat Alexander IV. sicque fieri peroptabant sequentes Romani Pontifices, n. 3. 4. 9 Isque modò usus est Hispaniæ à tempore Philippi II. & Germaniæ à triginta adhuc antea annis, n. 10 Ita quoque fieri voluit ac in Statutis suis anni 1515. edixit Stephanus Poncherius Episcopus Parisiensis, & re aliquandiu fuit observatum, utinam & adhuc, n. 6. 11

Religiosi.

Plures conjugatorum Equitum & tamen Religiosorum Ordines, I. l 2 c. 65 num. 7

Reliquiæ.

Reliquiarum cultus contra Vigilantium ab Hieronymo defenditur, III l.3 c.37 n 13 Super Martyrum corpora jaciebantur ea ætate à fidelibus Oraria, quę iis deinceps erant sacrorum instar pignorum, I.l.2 c.45 n.12 Sive in Oriente sive in occidente Reliquias collo appensas vulgo gestabant, I l.2 c. 58 n 4. 5 Habebat semper S. Germanus Altissiodorensis Episcopus earum capsas collo appensas, n 5 § *Iam de.* Ipsius ejusdem Germani vestes tanquam pretiosissimas Reliquias inter se in ejus morte partiuntur episcopi, c.43 n.11 concilium Epaonense Reliquias non patitur nisi in iis Oratoriis collocari, quibus vicini essent Clerici, qui frequentia psallendi possent sacris Cineribus famulari, I.l. 2 c. 75 n. 1 Reges olim Francorum per Provincias mittebant Reliquias sacras, super quas Sacramentum fidei sibi præstarentur, c. 109 n. 2 Mos duodecimo sæculo circumgestandarum per Provincias Reliquiarum ejus Sancti cujus incensa vel diruta fortè fuisset Ecclesia, quasi stipem ipsemet instaurandæ Ecclesiæ suæ mendicaret, III. l.1 c. 74 n.6.7

Remensis Primatus, v. indic. Geograph.

Reparationes Ecclesiæ.

Quando quinto, vel sexto sæculo instituta fuit bonorum Ecclesiæ divisio in quatuor partes aut alicubi in tres, earum una assignata est reparationibus Ecclesiæ curandis, III. l.2 c.36 n.7 v. tit. *Bona Ecclesiæ*, §. *Distributio bonorum.* Quartæ illius partis cura primùm & diu fuit penes Episcopos, Archipresbyteros, Parochos, Beneficiarios, eod. c.36 n.7 Ei quoque implicari cœpere sæculo duodecimo & decimotertio Laici, n. 2. 3 Cùm tandem Ecclesiarum reparationi non suffecerit quarta pars ista, ad alia recurrendum fuit subsidia, n.5 Quam multa sub illo reparationum nomine contineantur, n.1 Causæ quibus Laici in hanc sollicitudinem vel advocati vel admissi sint, n. 6. 7 Varia statuta Matricularios illos & rationes ab eis Episcopo reddendas attinentia, toto illo cap. 36

Repudium.

Prioribus Ecclesiæ sæculis aliquandiu visum est quamplurimis posse eum, qui justè uxorem repudiaverit, alteram ducere: primusque tantam huic quæstioni lucem affudit Augustinus, ut paulatim omnis in ipsam ejus sententiam id prohibentem & illicitum affirmantem Occidentalis Ecclesia convenerit, II. l. 1 c.78 n.14

Residentia.

De episcoporum residentia & variis ejus per varias causas exceptionibus, II. l.3. c.30. ad cap.58

Residentiam Episcoporum non statuit Synodus Sardicensis; sed ut indubitatissimam supponit, II. l. 3 c. 30 n. 1 Supponunt jam & omnes Synodi, c. 33 n. 1 De ea Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Athanasius, Synesius, c. 30 n. 6 ad n. 13 Episcopos ultra tres septimanas passa est eos abesse, ac depositionis pœnam iis, si diutius abessent intentavit, num. 7 Quàm tamen id postea parum à Græcis ipsis servatum, c. 32 num. 7. 8 Quàm instaret Gregorius ut residerent Episcopi, c. 31 num. 8. 11 Includi vult Monasterio Episcopum, qui correptus non tandem resideret, c.31 num.8 Eos verò in ipsa eorum Ecclesia Cathedrali morari vult concilium V. Carthaginense, non autem in aliqua alia suæ Diœceseos Ecclesia, nec in domo aliqua suburbana sua diutius quàm oportet, II. l. 3 c 30 num. 5 Peccabant contra hanc legem tempore Gregorii Primates ipsi seu Metropolitani Afri, residentes passim per villas, c. 31 num. 18 Excusatur S. Gregorius Lingonensis Episcopus, qui magnam anni partem Divione agebat, n. 17 Canonem illum Carthaginensem innovat in suis Capitularibus Carolus Magnus & Concilium Francofordiense: nec istud Episcopum patitur amplius quàm tres hebdomadas in suis etiam prædiis manere, II. l. 3 c. 32 num. 1 Etsi autem perpetuam ab Episcopis exigant Concilia residentiam; sed maximè tamen diebus solemnioribus, & præsertim Paschatis: Tempus Quadragesimalis nonnulla, & adventum etiam alia ac in his Nicæna Synodus, adjiciunt, c. 30 n. 13 c.33. n.1 § *Concilium*, & §. *In*, & n 7 Innocentius III. Episcopos, qui sex ultra menses abessent, deponendos edixerat, c. 33 n. 1 Humanius postea Gregorius XI. & Concilium Tridentinum, ecquid vero? num.2

Diu disputatum est in Concilio Tridentino sitne juris divini residentia Episcoporum: & quanquam ita se habere noluit apertis verbis definire, clarè tamen insinuavit, II. l.3 c. 33 n.3. 4 Id disertis olim verbis statuerat Londinense an. 1261. Concilium sub Ottobono Cardinale sedis Apostolicæ Legato, n. 1 § *Quanquam.* Ita placuit quoque Bellarmino, n.13 Ejus ad Clementem VIII. querelæ, n. 14 Abdicavit ipse Episcopatum Capuanum, cùm eum vetaret Paulus V. Roma discedere, n.15 Et quidem nulla sibi pensione reservata, cùm fructus tamen omnes vellet ei Pontifex reservare, c.42 n. 11 Querelæ item Cajetani & Cardinalis de Turre cremata, c.33 n. 9. 10 Ne Cardinales quidem Episcopos à residentia Synodus Tridentina voluit exemptos, c.33 n. 5 Et eos ad residentiam adegit Urbanus VIII. n.11 Statura Regum & Principum contra Episcopos non residentes, n. 12

Canonicas non residendi causas affert Synodus Tridentina Christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, ac evidentem Ecclesiæ vel Reipublicæ necessitatem. Qua in re ne sibi facilius Episcopi patiantur à seipsis illudi, certas adhibet cautiones, II. l.3 c.33 n.6 Has extra causas Episcopis non ultra duos aut plurimum tres in anno menses absentiæ, sive continuos sive interruptos permittit, nec hos quidem nisi æqua subsit causa & gregi detrimentum non timeatur, n 7 Cautiones Concilii I. Mediol. an.1565. & Toletani anno seq. n.11 causę episcopo legitimæ non residendi, legationes ab ipso obeundę, & commoratio in Aula Regia jussu Principis, c.36 usque ad c.40 Item peregrinatio Romana, c. 40 usque ad 43 Concilia quoque ab ipso frequentanda, c. 45

Si quod olim erat Episcopo negotium obeundum apud Aulam Principis, sive pro se sive pro pauperibus, volebat eum Synodus Sardicensis à Collegis suis admoneri, ut loco sui Diaconum eò dirigeret, aut illum certè vetabat eò proficisci absque Metropolitani sui litteris, ut nec Metropolitanum absque Patriarchæ, II. l. 3 c. 30 num. 2. 3 Ea similiter erat Occidentis disciplina, ut si extra Diœcesim suam necessitate aliqua exigere cogerentur Episcopi, non abirent absque Metropolitani sui litteris. Id tamen in Hispania non admodum erat in usu, nec diu viguisse videtur in Gallia, Eos ibi saltem volebat Gregorius litteras istiusmodi accipere ab Archiepiscopo Arelatensi Apostolico Vicario, ut & alii ejus voluerant decessores, haud tamen quidquam de Metropolitæ juribus volens diminutum, c. 31 n. 11. 12. 13. 14 Crimini dabat Hincmaro Laudunensi nepoti suo Hincmarus Remensis, quòd absque illius licentia identidem è Diœcesi sua exiret, c. 32 nu. 4 Episcopus cui tam adversa est cœli in sua Diœcesi intemperies, ut in ea non possit sine vitæ discrimine consistere, potest non residere, II. l. 3 c. 79 n.4 An & quatenus quoque possit vel ob persecutionem vel ob Provinciæ ab hostibus vastitatem? II. l.3 c. 66 c. 68 n.11. & *seqq.* c. 69 n.3. 4 5. 6 c. 70 n.2 Ob pestilentiam non est à residentia liber, c. 67 c. 68 n. 4 ad n. 11 c. 70 n. 5. 6. 7 In eo quod Regibus nostris exhibent Episcopi sacramento fidelitatis, hanc inseri voluit Ludovicus XIII. clausulam, fore, ut in sua quisque Diœcesi resideat, c. 49 n. 7 §. *Exinde.*

De residentia Canonicorum Episcopis astantium, Capellanorum Regiorum, Canonicorum omnium & Dignitatum.

Jam tempore Alexandri III. erat id in usu, ut Canonici qui Episcopo ministrant à lege residentiæ essent liberi: at humerum eorum non præfinit ipse, II. l. 3 c. 72 n. 1 Hunc ad duos postea Honorius III. coarctavit, n. 2 Non tamen gaudent distributionibus, & quare? num. 3 Eas nihilominus illis, ut & bene multis aliis, Mechlinense an. 1570. Concilium concedit, nu. 4 An posset Metropolitanus ex Suffraganeorum suorum Canonicis aliquos accersere sibi astituros, & proinde suorum interea Beneficiorum fructibus gavisuros, n. 8 Capellani, Clericive Ministri Capellæ Regum Franciæ sunt quoque liberi à lege residentiæ. Coarctatur autem id ad tempus, quo sunt in obsequio, quod utique tempus trium est unoquoque anno mensium, n.6 An ab ea soluti sint Concilii Clerici Parlamentorum Galliæ? n. 7 Non excidunt Præbendarum suarum fructibus ii, quos Papa secum retinet affixos obsequiis universalis Ecclesiæ, n. 5 Quorumdam olim Capitulorum Canonici ad sex solum residentiæ menses adigebantur, neq;

plu-

plures ab eis extorquebat ſedes Apoſtolica, II. l. 3 c. 72 n. 8. Canonicos omnes ac Capitulorum Dignitates Moguntinum an. 1549. Concilium juſſit reſidere : cùm eatenus Germaniæ Canonici nonniſi Vicariorum opera, quibus modicum relinquebant proventum, reſiderent, opimos ſibi ipſi fructus retinentes, c. 34 num. 10. Ita quoque factum eſt à Concilio Tridentino, quod ea propter voluit tertiam reddituum Capituli partem in diſtributiones diſpenſari, quarum nihil percipiant abſentes, n. 12. Nec ſive Dignitatibus, ſive Canonicis, Præbendariis, aut Semipræbendariis permittit, ut abſint tribus pluſquam menſibus, nihil interea de dictis diſtributionibus percepturi, *ibid. §. Vetuit*, & n. 17. §. *Utque*. Immo nec tres illos iis concedit menſes, ſi earum ſint Eccleſiarum, quarum conſtitutiones longius ſervitii tempus exigant, *ibid. §. Vetuit*. Sive ſint autem continui tres illi menſes, ſive ex pluribus ſejunctim abſentiæ diebus, perinde eſt, c. 34 num. 17. 19. Non opus habet verò Canonicus licentia Epiſcopi vel Capituli ad tres illos menſes, num. 17 §. 6. *Dignitates*. Si quæ ſit Capituli Dignitas, cujus nec functio nec juriſdictio ulla ſit, & cui adjuncta ſit cura Parochiæ ruris, poteſt utrobique reſidere ; quandiu autem in illa Eccleſia ſua Parochiali reſidebit, ipſi dictæ illæ diſtributiones æquè accreſcent, ac ſi re præſens adeſſet, c. 34 n. 12 Iſtudque de iſtiuſmodi Dignitatibus decretum promulgavit Burdigalenſe an. 1583 Concilium, nu 15 §. *In Concilium Burdigalenſi*. Duo ſunt Dignitatum genera : aliæ ſunt quæ participes ſunt reddituum menſæ Capitularis; aliæ ſuos ſepoſitos habent proventus. Hę poſtremæ abſolvuntur à nexu reſidentiæ, & cum Beneficiis Curatis retineri poſſunt, II. l. 3 c. 34 n 17. §. 3 *Iure communi & Tridentini &c.* Canonici, qui ex Pontificia diſpenſatione Parochiales Eccleſias adminiſtrant, in iis debent reſidere, nec interim fructus Canonicatus amittunt, n. 17 §. 25. *Qui Canonici*. Plura de Canonicorum reſidentia toto illo, n. 17 & n. 19 item & c. 72 n. 9.

Omnes imò olim Beneficiarii lege reſidentiæ aſtringebantur Iis omnibus Trullana Synodus excommunicationem intentabat, ſi tres Dominicos dies continuos à ſuis abeſſent Eccleſiis II. l. 3 c. 31 n. 7 Hanc reſidentiam poſtulabat quilibet per ſe Ordo, quo quis initiabatur, c. 34 num. 1. Et in ea quiſque debebat Eccleſia reſidere, cujus ordinatus fuerat Clericus, eaque per priora octo ſæcula vigebat diſciplina. II. l. 1 cap. 2 num. 9 10 11 cap. 4 nu. 1 3 5 8 9 cap. 5 num. 5. 6 c. 6 num. 3. 4. 13. Nec quiſquam aliò ſe conferre poterat ſine Epiſcopi ſui Litteris, II. l. 1 c. 2 num. 10 c. 4 n. 1. 6 c. 5. n. 5. 6 c. 6 num. 4 Diſtinctio Beneficiorum, aliorum reſidentiæ obnoxiorum, & aliorum ejus immunium per annos 1200. & amplius incognita fuit, nec invàluit niſi in illo temporis interſtitio, quod fuit ab Alexandro II I. ad Gregorium IX. id eſt, ab anno 1180 ad annum 1230. c. 34 n 13. Eam tamen adprobat Concilium Tridentinum, n. 11 §. *Sed*, & §. *Hinc*. Quamquam ſi ejus obtemperaretur ſtatuto de nomine niſi in alicujus Eccleſiæ utilitatem ordinando, de eoque functionibus ſuis ſtatim alligando, rediret illico prior illa reſidentiæ diſciplina, c. 34 n. 14.

De Abbatum & Abbatiſſarum reſidentia.

Abbates Capitularibus jubentur reſidere, nec niſi ex inevitabili neceſſitate aut ex aliqua utilitate abeſſe, II. l 3 c. 32 n. 2 Jubentur & in Concilio II. Colonienſi an. 1549 c. 34 n. 9. Jubentur & in eodem Colonienſi Concilio, n. 9

Commendatarii quinam lege reſidentiæ teneantur, II. l. 3 c. 34 n 20.

De reſidentia Parochorum.

Parochum, qui duos menſes à ſua abfuerat Eccleſia jubet Gregorius deponi, ſi ſua abfuerat culpa, II I. l. 3 c. 31 nu. 10 Jubet prorſus Pariſienſe VI. an. 829. Concilium Parochos reſidere, c. 32 n. 3. Parochum Anaſtaſium etſi cardinalem anathemate Leo IV. percellit, quod per annos 5. à ſua abfuiſſet Eccleſia, c. 32 n. 5. Lugdunenſe II. an. 1274. concilium Parochis abeſſe non permittit, niſi ex Epiſcopi licentia, & quidem cauſa nonniſi rationabili, nu. 7. Illos eadem lege conſtringit Synodus Tridentina, nec iis permittit ut abſint ultra tempus bimeſtre & quidem ex Epiſcopi licentia ſcripto data, qui Vicarium iis interea ſubſtituet. Si abſentiam ſuam ultrà prorogent, cenſuris, privatione fructuum, imò & Parochiæ ipſius abdicatione eum revocet Epiſcopus, c. 34 n. 12 §. *Abſcripſimus*. Quin & ipſa Concilii Tridentini Congregatio declaravit nec poſſe Parochum per unam hebdomadam abeſſe, niſi tum juſta cauſa, tum ex Epiſcopi etiam licentia ſcripto data, nu 17 §. *Parochis verò*. Multa itidem de Parochorum reſidentia ex Declarationibus Congregationis Concilii Tridentini, c. 34 n. 19 & c. 72 num. 9. Bonifacius VIII. cujus decretum confirmavit in Concilio Conſtantienſi Martinus V. poteſtatem indulſerat Epiſcopis, diſpenſandi cum Parochis de reſidentia per ſeptem priores annos, ut ſerìò poſſent litteris operam dare, imò iis permittendi ut ſolum Subdiaconatum illico ſuſciperent, ſeptimo autem anno Diaconatum vel Presbyteratum, II. l. 1 c. 87 n. 9. Sed Congregatio Concilii Tridentini jam nonniſi unum concedit Parochis annum, quo poſſint ſtudiorum cauſa à Parochia ſibi credita abeſſe, II. l. 3 cap. 71 num. 9.

Reſignationes Epiſcopatuum, II. l. 2 c. 50 ad cap. 60.

Jam ſuprà dictum eſt de Beneficiorum aliorum reſignationibus, tit. *Beneficia*, §. *De Reſignatione Beneficiorum*. Sunt autem reſignationes Epiſcopatuum aliæ ſimplices, aliæ in favorem.

Reſignationes Epiſcopatuum ſimplices.

Non licet Epiſcopatu cedere niſi juſtis de cauſis, II. l. 2 c 50 nu. 3. Ut ſi plebs ſit contumax, c. 50 n. 4 c. 51 nu. 11 13 c 53 n. 8 Quamquam nec tum id facilè fieri debeat, c. 51 nu. 9 c. 52 nu. 3 c. 54 n. 3 §. *Si*. Si item locus eſt abſolutiſſimè valetudini infeſtus, II. l. 2 c. 50 num. 9 Si reddendæ paci id conducat, c. 51 nu. 1. 2 3. Eximium ea ſuper re exemplum Epiſcoporum Africanorum, nu. 4. Item ſi aliquod antea, licèt occultum, admiſſum eſt crimen canonicum, id eſt, quod olim depoſitione puniretur, c. 50 num. 6. 7 c. 61 num. 12 c. 54 n. 4 §. *Nec*, & num. 5. Vide tamen ibid. num. 8 ubi id explicatione Innocentii III mollitur. Si item ſit civitas & Eccleſia everſa, c. 53 n. 4

Non juſta eſt verò cedendi cauſa, ſi quis difficultates futuras timeat, II. l. 2 c. 51 num. 8. Nec, ſi non poſſit prædicare, modò hunc defectum ſuppleat vita, *ibid.* Nec ſi amore quis otii & ſilentii ducatur, num 9. Nec ſi gregis ſui vitia non facilè ſperet à ſe emendanda, *ibid.* Sex cauſæ cedendi Epiſcopatu ex Innocentio III. adducuntur, c. 54 n. 8.

Non poteſt quis ob morbum vel ægritudinem à Superiore cogi ad abdicandum Epiſcopatum, II. l. 2 c. 51 n. 11 c. 55 n. 1. Nequidem ſi nulla ſpes eſt reddendæ ei valetudinis, c. 52 nu. 1 c. 57 n. 7 c. 59 n. 7. Sed in hac occaſione dandus ei quiſpiam, qui loco ejus curam ſuſcipiat gregis, at qui tamen eo ſuperſtite non ordinetur, niſi ultro ipſe Epiſcopatu cedat, c. 52 n. 1. 2 c. 54 n. 10 §. *Canoniſtis*. Peccatum hac in parte in Anglia, c. 52 num. 8 Secus item à Gregorio VII. conſultum, c. 54 nu 3 §. *Sed*. Ab Innocentio III. nu. 8 Et à Gregorio IX. n. 10 §. *Minimè*.

Multa Sanctorum exempla, qui Epiſcopatum abdicarunt, II. l. 2 c. 50 n. 7 8 9 10 11 c. 52 n. 6 7 11 13 c. 53 n. 4 5 6 7 8 c. 54 n 4 §. *Goffridus*, & §. *Legatus*, & n. 5 §. *Idem*. Aut qui de eo cogitando abdicarunt ſolùm, II. l. 2 c. 51 n. 4. 6. 9 c. 52 n. 3 c. 51 n. 7 §. *Hedenulphus*, & c. 54 n. 3 4 §. *Aliquantis*, & *ſeqq.* n. 5. §. *Augurari*. Ut poſſunt iſta vel facta vel conſilia cum regulis de Epiſcopatu non abdicando conciliari, II. l. 2 c. 52 nu. 14 c. 53 nu. 11. Exempla negati à Pontificibus Romanis conſenſus Epiſcopis abdicare ſe volentibus, II. l. 2 c. 51 n. 9 c 52 n. 3 c. 53 n 8. 10 c. 54. n. 3. 4. §. *Teſtimonio*, & §. *Aliquantis*, & *ſeqq.* n. 5. §. *Augurari*, & nu. 10 §. *Minimè*. Quis hodiernus eorum uſus, erga volentes Epiſcopatum abdicare? cap. 54 num. 12.

Iſtæ autem Epiſcopatuum reſignationes ceſſioneſve ut fierent, per quinque prima Eccleſia ſæcula nondum recurrebatur ad Romanum Pontificem : ſed ſi qua lex obſervabatur, fiebant eæ in Concilio Provinciali, vel apud Metropolitanum ; II. l. 1 c. 50 n. 3. Nec inde item ad annum 800. Romanus Pontifex adibatur, niſi fortè ut ea ſuper re conſilium ejus expoſceretur, vel niſi is eſſet Epiſcopus, qui ſingulari quopiam nexu ei illigaretur, ut qui aliqua ejus fortè Legatione fungebatur, c 52 n. 3 ad 7. Sed utplurimùm vel in Oriente Imperatores, vel in Occidente Reges, vel utrobique Metropolitanus adibatur ab Epiſcopo, qui Epiſcopatum volebat exuere, nu. 6. 8. 13. 14 Etſi verò ab eo tempore uſque ad annum milleſimum jam quidem ponebantur rudimenta poſterioris hodiernæ diſciplinæ, quæ rem revocat ad Romanum Pontificem, II. l. 2 c. 53 n. 4. 7 8. 10. Non tamen ordinarìò ejus interpellabatur authoritas, ſed Coepiſcoporum in Concilio Provinciali & Metropolitani, aut quandoque etiam Imperatoris vel Regum, n. 1. 2 5 6 11. Ab anno tandem milleſimo frequentiùs longè factum eſt ut Romani Pontificis aſſenſus & authoritas requireretur, II. l 2 c. 54 num. 2. 4 5. Adeo ut tempore Alexandri II I. vix unquam aliter Epiſcopatu quis cederet, n. 6. Nec jam prorſus aliter Innocentii II I. tempore, nu. 7. Explicatur quo ſenſu ſpirituale Epiſcopi cum Eccleſia ſua conjugum comparet idem Innocentius cum carnali conjugio, & quo item ſenſu jus illius ſolvendi ſoli vendicet Pontifici Romano, *ibid.* Qui ſenſim factum fuerit, ut illud ſoli tandem Romano Pontifici ſit reſervatum, c. 10 n. 2 c. 54 n. 3 §. §. *In hac*, n. 10. §. *Apparet*, & *ſeqq.* Uſus Orientis ab anno milleſimo, c. 54 n. 11. An qui Epiſcopatum abdicavit ut in Monaſterium ſecederet, poſſit inde ad eum revocari, n. 9. Querelæ Bellarmini apud Clementem VII I. ſuper reſignationibus, n. 12.

De Reſignationibus Epiſcopatuum in favorem, vid. ſub fin. tit. *Epiſcopi*, §. *Succeſſorem anſibi*, &c.

Fuerunt vel à primis ſæculis odioſæ hæ Epiſcopatuum reſignationes, in favorem alterius, & à Concilio Antiocheno prohibitæ fuerunt, H. l. 2 c. 55 nu. 5. Ideo autem prohibebantur, ne tamquam hæreditatem tranſmitterent Epiſcopi Eccleſias ſuas ad nepotes vel conſanguineos, c. 55 n. 4 c. 56 n. 7 c. 60 n. 1. Earum tamen exempla plurima etiam à primis ſæculis & deinceps, H. l. 2. c. 55 n. 1. 2 3 5 10 12 c 56 n. 1 3 5 6 14 15 c. 57 n. 4. 5. 6 c. 59 nu. 3. 6. Frequentes erant in Hiſpania, qua de re ſuccenſet Hilarus Papa Hiſpanis, c 60 nu. 1. In iis autem impetrandis non ſolebant tum Epiſcopi ad Romanum Pontificem recurrere, ſed ad Provinciæ Concilia, ad Metropolitam, ad Principes, c. 57 nu. 4 5 6 9 11 c. 5 n. 6 7 8 9. Aliquando tamen ad Romanos Pontifices, c. 57 n 2. 7 Et paulò quidem frequentiùs ab anno milleſimo, c. 59 n. 14. Quin & cœpere tandem ante calcem duodecimi ſæculi haberi irritæ, niſi eorum accederet authoritas, c. 59 n. 5. 6.

Reſtitutiones.

Reſtitutiones rerum malè partarum, vel incertarum, inventarum, vagarum, ſi non magni ſint pretii, permittuntur Confeſſario, ut cui voluerit fiant : ſi verò magni illæ ſunt pretii, Statuta Synodalia tum Eccleſiarum Trecenſis & Senonenſis, an. 1524 tum Eccleſiæ Carnotenſis adiri volunt Epiſcopum, II I. l 2 c. 10 n. 5.

Richardus Angliæ Rex.

Richardus Rex Angliæ ad ſacrum bellum pergens vendit Epiſcopis Comitatus & feuda Rediens è Palæſtina per Germaniam ab Imperatore Henrico in carcerem conjicitur. In Angliam reverſus repetit ab Epiſcopis, quæ ipſis tradiderat, II I. l. 1 c. 31 n. 11.

Rigenſis Eccleſia, v. Ind. Geograph.

Roga.

Roga dicebatur largitio & erogatio auri, argenti, &c. quæ fiebat militibus : idque nominis inde traductum eſt ad ſimiles quæ fiebant aliquando Clericis largitiones, H I. l. 2 c. 20 n. 10.

Romana Eccleſia, v. Ind. Geograph.

Romanum iter, H. l. 3 c. 40 41 42.

Siciliæ Epiſcopi per ſingulos annos terni ad Romanum Autumnale Concilium conveniebant ante S. Leonis tempora. Voluit Leo ut nonniſi jam unoquoque triennio : & de hoc remittens adhuc Gregorius voluit ut unoquoque ſolùm quinquennio, H. l. 3. cap. 40 numer. 2 3 6 10. Zacharias Papa jubet omnes Epiſcopos Sedi Apoſtolicæ Suffraganeos, aut qui à Romano Pontifice debebant ordinari, Romam ſingulis annis ad feſtum SS. Petri & Pauli pergere, c. 40 n. 6 c. 41 n. 12. Quàm multi ſive Reges ſive Epiſcopi à Clodoveì tempore uſq; ad Caroli Magni Romam ſe pietatis ergo contulere, c. 40 n. 12 13 14 15. Quàm multi item ſub Carolinę familię Imperio ſive Nobiles, ſive Clerici, ſive profmicuè Laici, H. l. 3 c. 41 n. 7. Quin & Abbatiſſæ & Moniales : adeo ut tandem illas eò ultrà pergere Concilia vetuerint, *ibid.* Parochi abſque Epiſcoporum ſuorum licentia iter illud ſuſcipere vetabantur à Conciliis, *ibid.* Sed nec Galli Epiſcopi, ſive ad Concilia Romana à Romanis Pontificibus invitati, ſive voti explendi cauſa poterant abſque Regis licentia eò proficiſci, ſeu Clodovæi tempore, c. 41 n. 6. ſeu ſub Carolinæ ſtirpis Imperio, num. 1. 2 3 4 5 6 8. Quamquam nihil ſimile poterat Regi Angliæ S. Thomas Cantuarienſis poſterioribus ſeculis aſſentiri, c. 42 n. 7. §. *Inter*. Explicatur Canon Concilii VII I. Generalis, innuens de Regia iſta licentia non ſatagendum, c 41 n. 10 11

Index

Ab anno Imillesimo convaluit disciplina Romani Pontificis à singulis Episcopis visitandi : & quidem ætatis illius initio hæ visitationes arbitrariæ , II. l. 3 c. 42 num. 4 Ad eas urgebat Episcopos Gregorius VII. non prorsus ex præcepto adigebant , n. 5. Sub Paschale II. Metropolitani in eo quod edebant sacramento jurabant se quolibet triennio vel per se vel per Legatos Romanum Pontificem visituturos , n. 6. Necdum Episcopi ipsi ista visitationis lege constringebantur : *ibid.* Sed res tandem eò sensim devenit , ut & ipsi quoque jurent Episcopi se & quidem annis singulis vel per se vel per alios Romam perrecturos , nisi à Romano Pontifice dispensentur , nu. 12. Quod utique juramentum cùm ab iis omnibus emittatur , à paucis observatur , n. 15. Quomodo , juramentum istud cùm non esset olim nisi eorum Episcoporum qui Metropoli Romanæ suberant , factum fuerit omnium commune , n. 12. Legem istam Sixtus V. certis definiit intervallis : ita ut Itali Episcopi tertio quoque anno , Galli , Germani , Hispani quarto , cæteri Europæi & Africani quinto , Asiatici & si qui remotiores decimo Romam debeant contendere , n. 13. Quis harumce visitationum finis ? n 4 & 13. Nec ab iis liberi sunt Episcopi Titulares, n. 13.

Sæculo undecimo tanta Romam pergebat multitudo Laicorum , ut tandem Saligestadiense Concilium has eorum peregrinationes, nisi cum Episcopi licentia fierent , prohibere necesse habuerit , II. l. 3 c. 42 n. 4.

Rotomagensis Primatus , v. Ind. Geograph.

S

Sacellarius .

SAcellarius is S. Gregorio dicitur , qui custos erat Thesauri Episcopalis , I. l. 2 c. 103 n. 11.

Sacerdos .

Cùm eo nomine Episcopi olim vulgò designarentur , jam tamen nono sæculo Presbyteris quoque passim tribuebatur , I. l. 2 c. 24 n. 6. §. *Hæc porrò* .

Sacramenta .

Quàm valuerit semper Ecclesia gratis administrari Sacramenta, III. l. 1 c 49 n. 9 10 c. 69 n. 2 c. 70 n. 1 3 c. 71 n. 10 c. 74 n. 7. §. *Exscriptus*, & §. *Ad*, & n. 9 c 73 n. 1 3. In Sacramentorum erogatione nihilum dabatur tempore Tertulliani , darique Synodus Eliberina vetuit , III l. 1 c. 2 n. 8. 9. Imò vel oblata accipi vetuit ista Synodus , c. 49. n. 9. Possunt tamen accipi quæ sponte offeruntur , c. 49 n. 10 c. 69 n. 2. 3 c. 70 n. 2. 6. 8 c. 73 n. 1. Imò & post administratum Sacramentorum exigi posse laudabilem consuetudinem declarat in suis Constitutionibus Odo de Soliaco an. 1196. factus Parisiensis Episcopus, c. 72. nu. 4. Laicosque ad id per Episcopos compelli vult Turonense an. 1236. Concilium , & Concilium IV. Generale Lateranense , c. 72 n. 7 §. *Escriptus* , & n. 9. Et Synodales antiquæ Constitutiones Ecclesiæ Rotomagensis , c. 73 n. 2.

Sacramentum seu juramentum .

De Sacramento exhibito Principibus ab Episcopis , II. l. 2 c. 47. 48. 49.

Sacramentum , seu juramentum non est ex se illicitum . Historia Episcoporum Africæ , quorum sub Vandalis volebant alii , alii nolebant jurare, quod charta quadam sibi oblata continebatur, haud significato qui in ea haberetur , II. l. 2 c. 47 n. 12. 13. Nedum Imperatores Græci Sacramentum fidelitatis ab Episcopis elicerent ; imò ipsi ab iis Episcopi , scilicet Patriarchæ Constantinopolitani, antequam eos coronarent sacramentum de Orthodoxa fide numquam deferenda exigebant , n 1. Vetuereque Marcianus & Justinianus Imperatores , quominus ab Episcopis & Clericis in judicio possent exigi sacramenta : id quod adhuc Balsamonis ævo videtur viguisse , c. 2 n. 2. 11 c. 48 nu. 2. Post annum tamen millesimum leguntur Græci Episcopi & Clerici juramentum Imperatoribus suis exhibuisse , at non in Ordinatione electioneve sua , sed cùm Imperator inaugurabatur , c. 49 n. 9. Qui hac in parte honor Clericis ab antiquis Imperatoribus Græcis servatus fuerat , iis quoque servatus est Legibus Longobardicis , c. 48 n. 3. In ore Episcopi , imò & cujuscumque Clerici , aut etiam sancti cujuscumque hominis , affirmatio sola tantumdem habere debet ac Sacramentum, c. 47 n. 9 c. 48 n. 1.

Primi omnium Hispani Præsules & Clerici leguntur sacramenta fidelitatis exhibuisse Regibus , eorumque prima in Concilio IV. Toletano occurrit mentio , & dein in V. VI. V II. V III. IX. X V I. Conciliis Toletanis , II. l. 2 c. 47 n. 3. 4 5 6. Nullum Galli seu Præsules seu Clerici per annos 800. exhibuere Principibus sacramenta fidelitatis , c 47 n. 8. Prima Gallorum Episcoporum fides non jurata quidem sed promissa Carolo Magno memoratur in Concilio II I. Turonensi , II. l. 2 c. 48 n. 4. Sed clarè Sacramentum fidelitatis exegit ab Episcopis & aliis Ordinis Ecclesiastici Ludovicus Pius , & quare ? nu. 4 5. nec in ipsa eorum Ordinatione , sed , ut par est credere , in ipsis Regni Comitiis , n. 6. Præstabatur istud super Evangelia , Crucem, vel sanctorum Reliquias, sive cum sacramenti aut juramenti voce , sive sine ea illud efferrent , n. 13. Etsi verò istorum fidelitatis Sacramentorum non desint exempla sub Carolo Calvo , sub eo tamen impetraverunt Episcopi , istante maximè Hincmaro , ut ab iis sola deinceps promissio fidelitatis exigeretur, quanquam interim sive à Laicis sive etiam ab Abbatibus juramentum ipsum eliceretur , II. l. 2 c. 48 n. 7. 8 9 10 12 13. Jam tamen sub postremis Caroline familiæ Principibus sacramenta fidelitatis rursum ab Episcopis Gallis exigi cœpere , n. 12. In Italia non populus modò sed & Clerus & Episcopi tum temporis , imò & nono ipso jam sæculo Sacramentum fidelitatis Imperatoribus exhibuere : quin & illud quoque Romani ipsi pontifices leguntur emisisse quamquam se sponte illud emittere profiterentur , II. l. 2 c. 48 n. 14. 15. Innocentius II I. in Concilio IV. Lateranesi vetuit à Clericis impendi fidelitatis Sacramentum Laicis , nisi ab iis temporalia seu Beneficia seu feuda accepissent, c. 49 n. 6. Sacramento Regibus nostris reddendo jam obnoxii erant omnes prorsus Galliarum episcopi tempore Caroli VII. æque ac modò, n 7. §. *Conquestus*, & n. 8. *Iam post* 14.

De Sacramento seu Metropolitano seu Papæ ab Episcopis exhibitio , II. l. 2 c 44. 45 46. V tit *Obedientia* , & tit. *Papa* .

§ penult. *Sacramentum Obedientiæ* &c.

Nullum adhuc ab Episcopis factum fuerat seu Papæ seu Metropolitano sacramentum vel fidei vel obedientiæ ante annum 450. quanquam tum ipsi tum Metropolitani quique in Ordinatione sua fidei confessionem edebant , & servandos à se Canones promittebant , II. l. 2 c. 44 nu. 1. Primus omnium Anastasius Thessalonicensis Archiepiscopus & Sedis Apostolicæ in Illyrico Orientali Vicarius exegit non sacramentum quidem , sed promissionem obedientiæ ab Artico Epiri Metropolitano , quo de ipsum S Leo Papa reprehendit , *ibid.* Post hæc nullo istius promissionis exigendæ mentio extat ante Concilium XI. Toletanum , in quo generatim edicitur deinceps exigenda in singulorum ordinatione , erga eum , qui sibi præemineat . De Romano tamen Pontifice nullum ibi verbum , II. l. 2 c. 44 n. 5. 6. Ex eo tempore nulla quæ huc pertineant , occurrunt exempla ante S. Bonifacium Germaniæ Apostolum , nu. 7. 8 Ipse verò tum in Ordinatione sua Gregorio II. Papæ juramentum solemne edidit servandæ fidei , & exhibendæ Romanis Pontificibus obedientiæ : tum in Gallicano postmodum Concilio illud idem jumentū ab Episcopis omnibus elicuit , & cum ipsis iteratò præstitit, n 10. 12. Nec id tamen videntur istorum episcoporum successores id factitasse, n. 13. Illud jam omnes præstant Episcopi, II. l. 2 c. 46 n 12

In causis difficilioribus mittebantur rei , etiam ab Episcopis , ad sepulchrum S. Felicis Martyris ut se jurejurando purgarent , II. l. 1 c. 15 nu. 19. Ad sepulchrum S. Martini sacramentum exigit quoque Gregorius Turonensis ab infido quodam Presbytero , II l. 2 c. 44 n. 8. §. *Æquiora* .

Sacrificium Eucharistiæ , v. tit. *Missa* , & tit. *Communio* .

Fundationes pro sacrificio Eucharistiæ III. l. 1 c. 71 nu. 6 §. *Non* . Sacrificium Eucharistiæ primis Ecclesiæ sæculis pro omnibus in commune fidelibus offerebatur , nemine suam inde meritorum portionem immunitam credente , III. l. 1 c. 71 num. 8. At Pipini & Caroli Magni tempore cœperunt fideles singuli Presbytero cuipiam suam privatim stipem erogare , ut Sacrificii fructum exuberantem in se suosque derivarent , *ibid.* Nec credebat tamen seu Crodogangus , seu Valafridus Strabo decerpi quidquam cuilibet , etsi pro Missa sua Presbyter plura perciperet stipendia , n. 9. Nec postea quoque Arnulfus Lexoviensis , c. 72 num. 5. Negat quoque Gersonius vel tantillum frandari eos, qui peculiares sibi Missas deposcunt , etsi Sacerdos plura simul stipendia conjungat , c. 73 n. 7. Contrà sentiebat Archiepiscopus Cantuarienfis in suis anni 1281. Constitutionibus , c. 72 n. 5. Damnatur in Constantiensi Concilio is Vuicleffi error speciales orationes uni applicatas non plus ei prodesse quàm generales , c. 73 n. 7. Certissimum est fructuosiores cuique fore plures Missas quàm unam , easque item quæ pro ipso specialiter celebrantur , quàm quæ promiscuè pro omnibus ; ut proinde tot iterari debeant Missæ , quot accepta sunt stipendia, eod. n. 7 §. *Quamquam* . Plura simul salaria conjungi vetantur , III l. 1 c. 73 n. 4 §. *Stipulari* . Quàm districtè præcipiant Cardinales Congregationis Concilii Trident. tum numerum Missarum celebrari , quem præscripsit is, qui stipendium dedit, tum nullam lucri partem ab eo decerpi , qui Missas sibi traditas committit aliis celebrandas , n. 6

Sacrista qui & Græcis *Scevophylax* .

Is erat qui sacrorum erat vasorum custos . Id numeris in Oriente solis committebatur Presbyteris , I. l. 2 c. 103 n. 11. 14 De Sacrista adhuc , I. l. 3 c. 70 n. 8 §. *Qui Sacristæ* .

Salisburgensis Ecclesia , v. Ind. Geograph.

Salonius Ebrodunensis & Sagittarius Vapincensis Episcopi .

Horum flagitia & condemnatio II. l. 1 c. 58 n. 11.

Saltatio .

Saltatio Clericis interdicitur per omnia Ecclesiæ sæcula , II I. l. 3 c. 42 n. 6 7 8 9 10 1 8 c. 46 nu. 4 12 13. Saltationum etiam eos spectatores esse vetant Bituricense an. 1584. Aquense an. 1585. Aquilejense an. 1594. Concilia : sed & privatorum etiam saltationum Concilium I. Mediolanense sub S Carolo Borromæo, c. 46 n. 12 13.

Saltationem in Christianorum nuptiis Concilium Laodicenum prohibet , III. l. 3 c. 42 n. 18.

Saltationes factæ ad fores Ecclesiarum & in venerationem Sanctorum à quinto etiam & sexto sæculo, eæque à Conciliis & Patribus prohibitæ, III. l. 4 c. 42 n. 7. 8 9. Saltationes in Sanctorum solemnitatibus , & quidem intra Ecclesiam , patitur , quamquam ægrè , Concilium Basileense , sed cum quibus conditionibus , c. 46 n. 12.

San-Dionysianum Monasterium , v. Indic. Geograph.

Sanct-Andræana Ecclesia , v. Indic. Geograph.

Sarraceni .

Quàm infesti olim toti orbi Christiano , & quàm necessario iis erat per expeditiones sacras occurrendum , III. l. 1 c. 44 n. 2 4.

Schisma trium Capitulorum .

In illud abripiuntur Longobardi : illud postea ejurat cum tribus Episcopis Severus Aquilejensis Episcopus , Grado , Ravennam ab Imperatoris Exarcho adductus . At ut vi illud ejuraverant , ipsum libertati suæ redditi resorpserunt . Illud tamen non ita multò post Regionis illius Episcopi omnes lubenter dimisere , tribus illis aut 4 admodum exceptis , I. l. 1 c. 21 n. 5 & 6. Sed & Aquilejensis ipse Antistes resipuit quoque tandem , c. 22 n. 2

Scholæ , II. l. 1 c. 92 ad c. 103 v. tit. *Studia* .

Scholæ nomen idem significat quod disciplina . Fuit autem modò arctior , modò latior ejus significatio II. l. 1 c. 98 n. 10 11. Scholæ Alexandrinæ summa antiquitas & eruditissimi Professores , c. 92 n. 1. 2 Laus Scholæ Edessenæ , c. 92 n. 3.

Quinto jam sæculo in tota Italia domus Parochorum erat instar Scholarum , ubi juniores Clerici in sacris Litteris & pietate instituebantur . Idem illorum imitatione Concilium II. Vasionense an. 529. jubet in Gallia factitari , II. l. 1 c. 88 n. 10

De Scholis à Clodovæi tempore ad Caroli Magni .

De Scholis Galliæ per illud tempus , II. l. 1 c. 93 toto . Nullibi per illud tempus fuere celebriores , c. 100 n 1. Erant hæ tum ruri in domibus Parochorum , tum in æde ipsa Episcopali , tum in Archidiaconi vel eruditi cujuspiam alterius domo , tum in Clero ipso universo qui & Schola inde vocabatur , tum in ipsis etiam Monasteriis , c 93 n 2 3 4 5 10. Fervebant in iis maximè studia Scripturæ sacræ , quamquam nec humaniores in iis litteræ negligebantur , n. 6. 7 8. Gratuitò in his Scholis juvenes erudiebantur , c. 98 nu. 3 De Scholis Hispaniæ per eandem ætatem , II l. 1 c. 94 num. 1 2 3 4 De Scholis Italiæ , c. 95 n. 1 usque ad n. 9 & nu. item 15. Angliæ, c. 95 n. 9 10 11 12. Germaniæ , c. 95 n. 13. Græciæ , n. 14 Scholam Constantinopolitanam , flammis absumit Leo Isauriens Imper. *ibid.*

De Scholis inde ad annum millesimum .

De Scholis Galliæ & Germaniæ , II. l. 1 c 96 toto . Quadruplicis sub Carolo Magno generis erant . Aliæ erant Parochiales , seu in ædibus Parochorum ; aliæ Abbatiales , seu in Monasteriis pro ipsis eorum Monachis; aliæ Episcopales, seu in Episcopalibus ipsis ædibus ;

bus; aliæ Palatinæ, seu in ipso Regum Palatio, quæ proinde forsan erant ambulatoriæ, ut & ipsum Imperatoris domicilium, quandam plerumque Aquisgrani [quæ Caroli Magni sedes erat frequentissima] & Parisiis essent, c. 96 n. 4. 8. 15 In his tum liberales omnes artes, tum sacræ Scripturæ tradebantur, quanquam non utique in singulis. Erat verò Palatina omnium florentissima, n. 3 6. 8. 14. 15 Ea propter Palatium ipsum Schola dicebatur, c. 96 n. 8 c. 98 n. 9 Addebat ipse Carolus Magnus animos & calcaria studentibus; quæ quisque scripsisset excutiebat ipse, peritiores ad Abbatias & Episcopatus nulla nobilitatis habita ratione promovebat, c. 96. n 7 In Scholas similiter multus incubuit Ludovicus Pius, c. 97. toto. Quadruplicis item fuerunt sub eo generis, c. 97 num 5. 6 Aliud earum genus, n. 6. Tres ea ætate erant celeberrimæ Turonenses, uni docebant Alcuinus, Lugdunensis & Fuldensis, c. 96. n. 13 c. 97 n. 7. 8. 9 Cùm verò Scholæ ob intestina filiorum Ludovici Pii bella & Normannorum irruptiones concidissent, in eas Carolus Calvus reparandas incubuit. De iis sub ejus Imperio, c. 93. toto. De Scholis item Galliæ & Germaniæ sub sequentibus Regibus, c. 99 Eximiæ sanctitatis Episcopi & Abbates his operam dedere, c. 99 n. 2. 3. 5 Mira S. Meinverti Paderbornensis Episcopi in pueris instituendis austeritas, n. 2 Qui in his Scholis instituebantur Clerici, à lege residentiæ liberi erant, n. 6. 7 De Scholis Italiæ sub Imperio Caroli Magni usque ad annum millesimum, II. l. 1 c. 100. n. 1. 2. 3 Inter eas Romana & Lateranensis fuit celeberrima, n. 3 De Scholis Orientis eodem tempore, n. 4. 5. 6 Eas ibi restauravit Bardas sub Michaele III. Imperatore, n. 4 De Anglia & Hispania eodem ævo, num. 8.

De Scholis post annum Christi millesimum, II. l. 1 c. 101.

De Parisiensi, c. 101. n. 3. 4. 5. 6. 7 De San-Victorina & San-Dionysiana, n. 8 De Mon-pessulana, n. 5 De Beccensi, n. 8 & c. 102. n. 2 De Oriente, c. 101. n. 6 A Scholis arceri vult S. Carolus Borromæus falsorum deorum fabulas, II. l. 3 c. 86 n. 12

Scholasticus.

Scholasticus vocabatur quoque caput Scholæ, Capischolus, Magister Scholarum, I. l. 3 c. 70 n. 8 Quæ ejus munia, *ibid.*

Scotia. v. Indic Geograph.

Scriptura sacra.

Eam diligentissimè legebant ac ei studebant prisci fideles, I. l. 2 c. 74 n. 3 §. *Observat.* & n. 5. 7. 8 c. 79 n. 13 II. l. 1 c. 92 n. 1. 3. 4. 6. 10. 11 c. 93. 1. 6. 7 c. 96 n. 2 c. 97 n. 4 Adeo ut illam tota memoriter nonnulli tenerent, II. l. 1 c. 92 n. 2 Ad eam legendam eos sancti Patres hortabantur, I. l. 2 c. 79 n. 7. 8 II. l. 1 c. 89 n 3 c. 92 n. 6 c. 94 nu. 5 Concilium Tolosanum an. 1229. vulgares omnes proscripsit S. Scripturæ versiones: nec ex Scriptura nisi Psalterium vel Breviarium pro diurnis Officiis, aut Horas B. Mariæ Laicis reliquit; propterea quòd per Scripturæ lectionem iis illuderent temporis illius hæretici, I. l. 2 c. 87 num. 4

Seminaria.

De Seminariis Hispaniæ sexto & septimo sæculis, v. tit. *Congregationes Clericorum.* Seminaria Clericorum sub Imperio Caroli Magni varia erant. Alia enim erant in Monasteriis seu Monachorum, seu Canonicorum, in iisque Clerici juniores instituebantur, I. l. 2 c. 6 n. 1 3. 5. 6. 7. 8 Alia erant pro Clericis ætate, virtute ac doctrina provectioribus, seu in Episcopali ipsa domo, seu alibi in civitate, n. 2. 3 Et ad hæc ipsi quoque Parochi & Parochiarum presbyteri identidem per turmas & hebdomadas ab Episcopis advocabantur, ut novas in iis vires colligerent, nu. 4 Alia quædam Seminaria aut Seminariorum rudimenta erant in ipsis Parochorum ruri domibus, in quibus juniores Clericos suos ipsi instituebant, n. 3 Spectatissimum Seminarium Abbatiæ Centulensis, seu S. Richarii, n. 7. 8

Post annum millesimum instar Seminariorum haberi possunt Universitates & Collegia, tum Canonicorum Regularium, Monachorumque Congregationes, in quibus juvenes instituebantur, nec enim alia tum occurrunt, II. l. 1 c. 102 n. 1. 2. 3 Cardinalis Polus primus de Seminariis nostris cogitavit, II. l. 1 c. 102 n. 10 Ea commendavit Concilium Tridentinum & posteriora Gallicana nostra, tum Regia ipsa Edicta, n. 10. 11. 12. 13 Seminariorum parens haberi potest S. Carolus Borromæus egregia illa quam, iis induit forma, n. 7. 8. 9 Ea credita voluit Clericis, qui jurisdictioni Episcopi subessent, n. 3 Clerus Gallicanus à Ludovico XIII. popposcit & impetravit, ut Seminaria quę à diversorum Ordinum Regularibus regebantur, restituerentur episcopis ipsis, qui quos vellent, præficerent iis Rectores ad nutum suum revocabiles, II. l. 1 cap. 102 num. 5

Senonensis Primatus, v. Ind. Geograph.

Sepultura, III. l. 1 c. 65. 66. 67. 68.

Primitus non igni, sed terræ mandabantur corpora, III. l. 1 c. 66 n. 1. Per primos Christianos sublatus est mos corpora comburendi, c. 65 n. 9 c. 66 n. 2 Leges Romanæ vetuere quemquam in urbibus vel uri vel sepeliri, cùm is è contra mos esset extra Romanum Imperium, c. 65 n. 4 c. 66 n 1 Apud Romanos igitur sepulcra erant extra urbes, & præcipuè juxta vias publicas, ut qui illac transibant, mortalis suæ conditionis admonerentur, c. 66 n. 1 Hinc & posterioribus sæculis fideles in cryptis recondebantur, quas & tumbas, catatumbas & catacumbas dicebant, c. 65 n. 4 perstit id moris in Provinciis aliis brevius, in aliis diutius, c. 65 n. 3. 4. 7 Præerant tamen etiam tum sepulturis & funeribus Clerici, n. 8 Eò postea ventum est, ut licèt non in Ecclesiis, tamen juxta Ecclesiarum muros corpora sepelirentur, III. l 1 c. 65 n. 4. 5

Primi omnium Martyres in Ecclesis ipsis sepulti sunt, c. 66. n. 2. Constantinus nonnisi in vestibulo Ecclesiæ Apostolorum Constantinopoli conditus est, ejus item successores & episcopi CP. c. 66 num 3. 4 In Ecclesia tamè Latina jam quarto sęculo tum episcopi, tum sancti etiam viri, sanctæque fœminæ nonnullis in locis intra Ecclesias sepeliebantur, c. 65 n. 6 Immo in iis eo desinente vulgus fidelium, n. 10 Cùm is usus in Italia perstiterit, ecce tamen nono sæculo in Gallis vetuerunt episcopi, Concilia & Capitularia, quominus sepultura in ecclesiis concederetur, nisi episcopis & Abbatibus, iisque vel presbyteris vel laicis qui spectatę fuissent sanctimonię, III. l. 1 c. 67 n. 1. 3. 7. 11. 12 Necdum sua erat Nobilibus hæreditaria sepultura in Ecclesia, n 5. 8 Ut bonis prodesse, ita malis obesse credebatur à Gregorio & Nicolao I. si sepelirentur in ecclesiis, c. 65 n. 2 §. 67 n. 12 Sæculo decimo-tertio Græci suos non humabant in Ecclesiis solemni dedicatione ab Episcopo consecratis, sed vel in earú porticibus, vel in Oratoriis, n. 15 Annixa sunt etiam Anglicana & Gallicana Concilia sæculorum undecimi, decimi-tertii & decimi-sexti, immo & hujus decimi-septimi, ut vel nulla, vel non omnium corpora in Ecclesiis sepelirentur, III. l. 1 c. 68 n. 5. 8. 11. 12

Certos reliquerunt proventus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Constantinus, Anastasius & Justinianus Imperatores, ut gratis fierent sepulturæ, III. l. 1 c. 66 n 9 10. Si quis nihilominus majorem Clericorum numerum aut magnificentiora Ecclesiæ ornamenta in suis aut in suorum vellet exequiis, id de suo præstabat censu, *ibid.* Leonis tamen Sapientis tempore ex censu privato fiebant sumptus funerum, c. 67 n. 16 Gratis seu absque conventione sepulturas fieri voluit Gregorius, & contrariam ut illicitam, licèt antiquam; ex sua sustulit Ecclesia consuetudinem, III. l. 1 c. 65. n. 1. 2. Item Hincmarus Remensis & Herardus Turonensis, c. 67 num 4 6. Concilium Triburiense, n. 10 Concilia item decimi, 11. 12. 13 & 16. sæculorum, c. 68. n. 6 9. Nec tamen vel isti vel ista prohibuerunt accipi ea, quæ solerent à fidelibus offerri, *ibid.* Immo has oblationes ut jura & debita habuit Anselmus, c. 68 n. 6 Quin & eas posse exequias exigi concedunt Odo de Soliaco Episcopus Parisiensis, ac Mechlinense & Rotomagense sæculi decimi-sexti Concilia, *ibid* & n 12 Canuti Angliæ, Daniæ & Norvegiæ Regis ea super re statutum, n 3 Quæ illarum oblationum origo, III. l. 1 c. 65 n. 2 c. 67 n. 11 c. 68 n. 8. §. *In.* Statuta multa tum de tumulis solo æquandis, tum de vanis tumulorum ornamentis, c. 67 n. 2 c. 68 n. 9. 10 & 12 De Orationibus funebribus v. tit. *Funebris oratio.* Non à nono jam solum sæculo, sed à sæculo etiam Gregorii corpora speliebantur in Monachorum Ecclesiis, c. 65 nu. 8. 11 c 67 n. 9 Variæ super exortis inde concertationibus leges Conciliorum, c. 68 n. 5. 6. 7. 8. 9. & 12 §. *In.*

Servi, II. l. 1 c. 66 67. 73. 74

Primis quinque sæculis.

Servi primis quinque sæculis erant irregulares, & tum Clero, tum Monasteriis arcebantur: quare verò, II. l. 1 c. 66 n. 1. 2 3. 4 Poterant tamen seu Monasterio, seu etiam Clero adlegi, si eos dominus suus libertate donabat, n. 1 Liberti etiam in Clerum promoveri vetabantur in Concilio Eliberino, nisi ipse eorum Patronus fuisset Clericus, nu. 5

Sæculis 6. 7. 8

Erant adhuc iis sæculis irregulares, nec poterant ordinari, nisi jam libertate donati, II. l. 1 c. 67 n. 6. 7 In Oriente, Justiniani lege, si servus domino conscio ordinabatur, liber jam erat, nec ab eo repeti poterat: si inscio, poterat jam solùm per annum ab eo repeti, non autem expleto illo spatio nisi iste à Clericatu aliquando deficeret, II. l. 1 c. 67 n. 2 Si verò Episcopus fuerat ordinatus, jam eo ipso prorsus liber evaserat, n. 1 Si in Monasterio triennium servus exegisset, nec dominus repetiisset, jam ab eo non poterat ultra repeti, n. 2. 3 In Hispania poterat Episcopus servos Ecclesiæ manumittere, tum deinde ordinare. Alios autem servos non poterat ordinare, nisi integra prius à dominis suis donatos libertate, c. 67 n. 4 In Italia idem vigebat usus; II. l. 1 c. 68 n. 2. 3 In Gallia, si servus quis inscio domino fuerat ordinatus, susceptoquidem fruebatur Ordine, sed pristina domino tenebatur reddere obsequia. Quòd si indecora ejus Ordini obsequia exigeret dominus, jam eum ipsi eripiebat Episcopus; at duos loco istius servos alios ei rependebat. Si tamen Clericus erat ille dominus, cujus inscii fuerat servus ordinatus, iste ei reddebatur, nec alius loco ejus substituebatur, c. 67 n. 5. 6

De Servis sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

Prohibebantur servi ordinari, nisi prius à dominis suis manumissi; reddique iis jubebantur, si qui furtim in Ordines irreperent, II. l. 1. c. 73 n. 1 Servi autem Ecclesiarum frequentissimè ordinabantur, sed nonnisi tamen ab Ecclesiis ipsis antea libertate donati, *ibid.* Duo manumissionis genera, unum coram Rege, alterum extra ejus præsentiam à dominis; & ultima hæc fiebat semper in Ecclesia, sive Ecclesiæ, sive Laicorum servi essent qui manumittebantur, n. 1. 2 Erant tum Episcopi qui non alios quàm servos, scilicet ipsos Ecclesiæ servos in Clero suo volebant habere, ut nimirum imperiosius dominarentur, n. 3 Erant è contra Ecclesiæ, ubi nonnisi Nobiles, id est, ingenuos adhiberi admittebantur, n. 4 Quare Ecclesia non omnes servos suos libertate donaret? n. 7. Multi ex istis Ecclesiæ servis sub Ludovico Pio ad Episcopatum promovebantur, talesque ipse in Concilia sua asciscebat, quo de malè ab ipsis remuneratus est, n. 5 Memoratum hìc suprà in sexto sæculo Justiniani legem de servis seu in Clerum, seu in Monasteria adscitis abrogavit Leo Sapiens Imperator, & semper à domino voluit servum posse repeti, qui eo inscio fuisset vel Monastica veste indutus, vel Clericus ordinatus, ne eum quidem excipiens, qui in Episcopum fuisset inauguratus, II. l. 1 c. 73 n 8 Res tamen postea eò videtur revocata, ut servos se inscio in Clerum adlectos non posset dominus triennio exacto repetere, *ibid.*

De Servis post annum millesimum, II. l. 1 c. 74

Cœpit Ecclesia servitutes hac ætate penitus abolere, eamque sensim hac in parte imitati sunt Laici, c. 74 n 2 Tumque non jam *servi* sed *homines* seu Ecclesiæ seu Dominorum suorum vocati sunt, ad quædam erga seu illam seu istos obsequia, tanquam prioris illius vestigia servitutis suæ semper astricti: & hi ad vitam Monasticam Clerumve adhuc irregulares erant, n. 3. 4 Servilis fortè conditionis erant omnes Rustici Angliæ, cujus inter Consuetudines tantopere ab Henrico II. Rege assertas ista legitur, *Filii Rusticorum non debent Ordinari absque assensu Domini, de cujus terra nati dignoscuntur*, I. l. 3 c. 62 n 6 Sicut olim tempore Gregorii Papæ omnes penè rustici conditionis erant servilis, III. l 1 c. 19 n. 3 Indoluit multum Thomas Cantuariensis, quòd huic tandem & aliis Anglicanis Consuetudinibus, licet ægrè cessisset, II. l. 1 c. 74 n. 3 Cùm ea gauderent tum Diaconi prærogativa, ut sine Dominorum suorum consensu Ordinati, non possent ab iis in servitutem revocari, id ad Subdiaconos etiam Innocentius III. extensum voluit, I. l 2. c. 23 n. 3 Sublata tandem penitus est servitus, suaque cum ea irregularitas sæculo 13 & 14 quanquam nonnulla servituti succedere jura Dominicalia, prout Dominis ipsis variè collibitum est, II. l. 1 c. 74 num. 5. 6. 7

Servus Servorum Dei.

Sic se in Litteris suis inscribit Desiderius Cadurcensis Episcopus: Agebat is Sigeberti Regis tempore, I. l. 1 c. 4 n 4. Sic & se antea Augu-

Index

Auguſtinus in ſuis. Sic verò & primus è Romanis Pontificibus in ſuis quoque Gregorius, c. 11 n. 16.

Servitia.

Servitia communia & ſervitia minuta, quid, & quo differant ab Annatis, III. l. 2 c. 59 n. 13.

Severus Imperator.

Ad Chriſtianorum & Judæorum ſuos Pontifices eligentium formam, Magiſtratus non creabat niſi plebi priùs propoſitos, num quis haberet, quod adverſus eos objiceret, II. l. 2 c. 1 n. 11.

Sigebertus.

Sigeberti explodituꝛ fabula de conceſſa Carolo Magno ab Adriano poteſtate eligendi Romani Pontificis, & Epiſcopos ac Archiepiſcopo inveſtiendi, II. l. 1 c. 20 n. 5. 6. 9. c. 25 n. 2.

Sigillum Epiſcopi.

Quid fas vel nefas ſit aut fuerit olim exigere vel accipere pro Epiſcopi ſigillo, ſive in Ordinibus ſive in Beneficiis ſive in negotiis aliis, III. l. 1 c. 60 n. 7. & c. 62. toto. In Concilio Burdigalenſi an. 1581. vetiti ſunt Epiſcopi ſigillum ſuum locare ad firmamve dare, c. 62 nu. 8. §. *Concilium*. Jam id iis inhibitum fuerat in Tarraconenſi ann. 1370. Concilio, addita etiam excommunicationis pœna tum ipſis, tum iis quibus locaretur, *ibid.*

Simonia.

III. l. 1 c. 49 ad c. 72.

Qui primi ſimoniæ parentes in utroque Teſtamento, III. l. 1 c. 55 n. 2. Simonia triplex, ab obſequio, à lingua, à manu, Hieronymo & Gregorio, II. l. 1 c. 33 n. 8 c. 37 n. 12. De triplici illa fuſiùs, III. l. 1 c. 57 c. 63.

De ſimonia in Ordinationibus & Dignitatibus ſacris.

Per prima quinque ſæcula Eccleſiæ.

Fuit rarior in tribus primis, & quare? III. l. 1 c. 55 n. 3. Trigeſimus Canon Apoſtolorum exiſtimans vindicandum bis hac in parte in id ipſum, deponit & à communione ſegregat ordinatos per pecuniam Epiſcopum, Presbyterum, aut Diaconum, III. l. 1 c. 49. nu. 1. Eadem utraque pœna animadverti vult Calchedonenſe Concilium in minores etiam Ordines pecunia collatos, quin & in ipſa ſic collata Eccleſiæ Officia, ſcilicet Oeconomos, defenſores & hujuſmodo, n. 5. Exauctorati à Chryſoſtomo in Aſia Epiſcopi pecuniis Ordinati, n. 7. Frequens hoc ætate illa malum in magnis urbibus, n. 8. Jubet item trigeſimus-primus Apoſtolorum Canon eum, qui gratia & favore poteſtatem ſæcularium fiet Epiſcopopus, deponi ſegregarique, ac eos omnes, qui illi communicant, n. 1. Querelæ Hieronymi in Ordinationes obſequiis aut muneribus impetratas, vel favore & gratia Magnatum extortas, n. 13.

De eodem Simoniæ genere ab anno 500. ad an. 800. III. l. 1 c. 55 & 56.

Exempla ſimoniæ in Ordinationibus ea ætate apud Occidentem, III. l. 1 c. 55 n. 8. 9. 12. 14. 15. Nulla fere tum Ordinatio à ſimonia immunis in Gallia & in Germania, n. 11 Quàm in eam invigilarent Romani Pontifices, n. 11. 12. Quam item Gallicana Concilia, n. 13. In ſimoniacos agebant Hiſpana Concilia diſpoſitione, anathemate, exilio, hæreditatum ſpoliatione, n. 14. 15. De ſimonia in Orientis Ordinationibus eadem ætate, c. 56 Juſtiniani Conſtitutiones in ſimoniacos, c. 56 n. 1. 6. 7. licet ab ea non eſſet ipſe penitus immunis, n. 8. Quàm toto Oriẽte graſſeretur hęc lues, n. 3. 4.

De eadem ſub Imperio Caroli Magni uſque ad annum milleſimum, III. l. 1 c. 57. & 59.

In Occidente quàm latè dominaretur, c. 58 n. 4. 11. De Simonia in Ordinationibus Orientis eadem ætate, c. 59. Damnationi ſubjicit ſeptima Synodus Oecumenica non modò eos, qui Ordines, ſed & eos, qui officia quælibet Eccleſiaſtica, ut Oeconomi, Defenſoris, Manſionarii &c. pretio ſuſcipiunt, c. 59 n. 2.

De ſimonia in utriuſque Eccleſiæ Ordinationibus poſt annum Chriſti milleſimum, III. l. 1. c. 60.

Quàm latè regnabat 10. & 11. ſæculo per totum Occidentem, II. l. 1 c. 50 nu. 1. 4. 5. 6. 10. §. *Sub*. c. 61 nu. 2. Ob ingentem illam Simoniacorum tum temporis multitudinem à Clemente II. Papa & ſucceſſoribus ejus cœptum eſt cum iis diſpenſari ſimoniacis, qui non pretio ſibi aut Ordines aut Beneficia paraviſſent, ſed qui a ſimoniacis fuerant Ordinati, II. l. 1 c. 61 n. 2. 3 Jam antea Fulbertus Carnotenſis conſuluiſſe videtur, ut cum homine etiam diſpenſaretur, qui fuerat ſimoniacè Ordinatus, c. 61 nu. 8. §. *Non*. Sed explicatur, c. 65 n. 6 Nec defuere tum Epiſcopi qui cum talibus re diſpenſarent, cap. 61 numer. 8. §. *Non*, & cap. 65. nu. 6. Multa de ſimoniacis decreta, c. 66 n. 1. 2. 3. 4. Officiorum quorumlibet Eccleſiaſticorum æque Beneficiorum emptores ac venditores damnantur de ſimonia in ætatis illius Conciliis, III. l. 1 c. 60 nu. 1. 2. 3. & 5. In Ordinationibus aliqui exigi ſolùm vetat Pariſienſe an. 1212. Concilium, ſponte oblatum accipi patitur Londinenſe an 1125. Concilium, III. l. 1 c. 60 n. 5. Recipi è contra oblatum vetant II. Lateranenſe, Palentinum in Hiſpania an. 1322. Toletanum an. 1473. Tridentinum & Concilium I Mediolanenſe, n. 5. 6. 7. 8. Promulgatum eſt in Galliis Decretum illud Tridentinum, num. 9. Iſaaci Commeni undecimo ſæculo Imperatoris Græci Conſtitutio de ſolvenda Epiſcopo certa nummorum ſumma à Presbyteris, Diaconis & Lectoribus in Ordinatione ſua, excuſatur à ſimonia, & quomodo, III. l. 1 c. 60 n. 10. Excuſantur item à ſimonia Patriarchæ Conſtantinopolitani Turcis Imperatoribus tributum ante Confirmationem ſuam pendentes, eod. n. 10. §. *Sed quod*. Quando id cœptum, *ibid.* De ſimonia in Beneficiis poſt annum milleſimum, III. l. 1 c. 61. toto. Simoniæ reus eſt & Cenſuris obnoxius quiſquis vitam Monaſticam profiteretur ſpe vel pactione Regularis ſeu Prioratus ſeu Abbatiæ, c. 61 n. 9. Nec à mentali ſimonia immunis eſt quiſquis Ordines ſuſcipit, ut Beneficium conſequatur, licèt lege Beneficii iſtius poſtea dimittendi non teneatur, *ibid.* Simoniæ quoque genus eſt cùm in Beneficiis habetur ratio conſanguinitatis, III. l. 1 c. 57 nu. 3. Quid fas vel nefas ſit aut fuerit olim exigere vel accipere pro litteris ſeu teſtimonialibus ſeu dimiſſoriis tum Ordinum tũ Beneficiorum pro ſigillo item, pro cera, pro charta, pro Notariis, III. l. 1 c. 60. n. 1. 6. 7. 9. c. 61 n. 14 & c. 62. toto.

De ſimonia in profeſſione Religionis.

De iſto ſimoniæ genere ab anno 500 ad an. 800.

Regula S. Fructuoſi Braccarenſis Epiſcopi jubebat prorſus ab eo qui vellet Monaſterium ingredi, ſua prius omnia vendi ac paupe-

ribus, ne retento quidem nummo, diſtribui: Cæterę verò Regulæ, ut Benedicti, Tetradii, Cęſarii, Magiſtri, Iſidori Hiſpalenſis, id optabant ſolùm ac conſulebant, non jubebant; ſed patiebantur ſua ab eo dari, vel parentibus, vel pauperibus, vel Monaſterio ipſi: omnium tamen eorum una hæc erat ſententia, ut à profeſſuro nihil exigeret Monaſterium, III. l. 1 c. 50 n. 1. 2. 3. Eo autem facilius ab exigendo Monaſteria poterant abſtinere, quòd tum idonea dote à conditoribus extruerentur, ſi Iſaaci Monachi Monaſterium & paucula his ſimilia excipiantur, quæ nullas terrenas volebant poſſeſſiones, n. 5. 9 tum plerique in profitendo res ſuas magna ex parte Cœnobio addicerent, n. 6. 7. 8. tum denique licèt jam profeſſi poſſent adire, quæ illis obtingebant parentum fato hæreditates, eaſque tunc ut cognatis vel pauperibus, ita & Cœnobio ipſi poſſent diſtribuere, c. 50 n. 10 c. 51 n. 1. ad n. 8. Quin nec illis hæreditatibus vel earum portione fruſtrabatur Monaſterium, ſi mortuus erat, cum obtingebant, ille qui profeſſus fuerat, c. 50 n 5. §. *Docet*. Porro ſi quis Monachus fieri volebat, is erat qui non poſſet ſe opere manuum ſuſtentare, curabat Gregorius ei aliquid ex bonis paternis à parentibus affignari: ut proinde ea in occaſione non ei diſpliceret pecuniariæ penſiones, c. 50 n 5. §. *Suo*. Si quæ tum vigebant leges ſæculi de hæreditatibus profitentium Religionem, reſtituerentur modò, poſſet & æquè facile revocari uſus ille nihil ab iis expetendis, III. l. 1 c. 51 n. 6. De ſimonia nec cogitabant nec ſuſpicabantur aliquid Præpoſiti monaſteriorum, dum nihil volebant exigere, ſed unum ſummum paupertatis ſtudium: nec ſecus facientibus Monaſteriis opulentis ſimonia ſed avaritia ſolùm illinebatur, c. 51. 8. 9.

De ſimonia rurſus in profitenda Religione ſub Imperio Caroli Magni, III. l. 1 c. 52.

Vetabant ea ætate Concilia quidquam à profitentibus exigi, c. 52 n. 2. 7. 10. Id verò facile adhuc ſervatu erat, tum quia pergebant adhuc Monachi hæreditates paternas adire, ſeu jam apertas, ſeu poſtmodum obventuras; tum quia Monaſteriis penuria laborantibus ſuccurebatur ex fiſco Regio; tum quia ſanciebant Concilia, cavebantque Reges, ne plures admitterentur Monachi vel Moniales, quàm à Cœnobio ſuſtentari poſſent, n. 1. 3. 5. 8. Nec tamen cùm illius ætatis Occidentalia Concilia vetarent quidquam à profitentibus exigi, ſimoniæ religionem objiciebant, aut ejus ſuſpicionem injiciebant, n. 8. Eam nihilominus in Oriente objicit aut innuit Concilium VII. Generale, n. 10.

De eodem ſimoniæ genere ab anno milleſimo, III. l. 1 c. 53 & 54.

Ætatis illius Concilia vetant exigi quidpiam à profeſſuris, & tum ſimoniæ crimen, tum anathema intentant, c. 53. n. 1. 2. Ne epulas quidem aut veſtes ab iis exigi patitur Pariſienſe an. 1212. Concilium, n. 2. Sic nec epulas Alexander III. c. 5. Veſtes ab iis permittit exigi, ſi ea eſt domus paupertas, Oxfordienſe an. 1222. Concilium, n. 3. Pleraſque Moniales ea ætate prætextu paupertatis infectas ſimonia fuiſſe dolet Lateranenſe IV. an. 1215. Concilium, *ibid.* Et ideo pretio hactenus receptas jubet vel in alia Monaſteria traduci, vel novam in eodem Monaſterio profeſſionem edere, in extremum ibidem locum rejectas: ſi verò quædam poſtmodum pretio reciperentur, tum eas, tum recipientes ipſas jubet in arctioris Regulæ Monaſteria ad perpetuam pœnitentiam agendam retrudi; id quod & de Monachis Canoniciſque Regularibus ſtatuit, *ibid.* Affine huic decretum Alexandri III in Monachos & Canonicos Regulares, III. l. 1. c. 53 n. 5. Ad extirpandam Monaſteriorum ſimoniam vetat Oxfordienſe ann. 1222. Concilium Moniales ullas ultra numerum reditibus Monaſterii parem admitti, n. 3. 5. Vetat & id Bonifacius VIII ſique ſecus fiat, profeſſionem eorum irritam decernit: ad non mendicantes, autem ſpectabat illud ejus Decretum, n. 6.

Unde mos inoleviſſet pecuniam exigendi? III. l. 1 c. 53 n. 2. 9. Quare nollent Concilia illius ætatis exigi quidquam à profeſſuris, etſi ultra numerum ii eſſent? n. 4. Poterant tamen ultra numerum admitti, quotquot ſponte quod ſibi ſufficeret, offerebant, n. 7. Si qui ultra numerum velint admitti, quibus tamen ultra numerum nutriendis non ſufficiat Monaſterium, docet ſanctus Thomas poſſe ab iis alimenta exigi quanquam nec id propriè tunc dicendum ſit exigi, nec pactionis à Conciliis vetitæ, ſed eleemoſynæ inſtar haberi debeat, III. l. 1 c. 53 num. 10. Sic S. Bonaventura, ſic ſancta Clara, n. 11. Sic Petrus Cantor, nu. 14. Sic Concilium Senonenſe an. 1528. c. 54 n. 2. Sic S. Carolus Borromæus in ſuis Conciliis: unde quæ fuerit Concilii Tridentini ſententia liquidò poteſt haberi, nu. 3. Sic etiam tum Poncherius Epiſcopus Pariſienſis in ſuis anni 1506. Conſtitutionibus, tum Declarationes Cardinalium Concilii Tridentini, ac Congregatio negotiis Epiſcoporum & Regularium præpoſita, tum Avenionenſe an. 1584. Concilium, c. 54. n. 5. 7. 8. Imò ut in ipſis etiam Monaſteriis, ubi numerus fixus eſt Monialium, poſſit numerariis ipſis ab Epiſcopo aliquid præſtitui ſolvendum, tum ex iiſdem Caroli Conciliis, tum ex iiſdem Congregationibus, tum ex eodem Avenionenſi Concilio, n. 3. 7. 8.

Sua eſt & parentibus ſimonia, cùm quoſdam è liberis ſuis in Monaſteria, etſi iis nutriendis paria gratis immittunt, quo ditior reliquis eorum filiis obtingat hæreditas, III. l. 1 c. 53 n. 12. Simonia eſt Monialibus, cùm plus habetur ratio pecuniæ quàm perſonæ eam offerentis, n. 11. 14.

De Simonia in ſepulturis, v. tit. *Sepultura*.

De Simonia in Sacramentis, v. tit. *Sacramentum*.

Spectacula.

Spectacula diaboli inventum, II. l. 1 c. 66 n. 6 §. *Erat*. Eum, qui ipſis antiquitus præerat reddebant irregularem, *ibid.* Spectaculis prohibent Clericos ſancti Patres & Concilia per omnia huc uſque Eccleſiæ ſæcula, III. l. 3 c. 42 n. 5. 15. 16. 17. 20. c. 45. n. 2. 3. c. 46 n. 12. 13. Imò & Laicos arcent item à ſpectaculis Patres & Concilia, III. l. 3 c. 42 n. 5. 17. c. 43 n. 1 c. 45 n. 5.

Spiritus ſancti proceſſio.

De Spiritus-ſancti à Filio proceſſione erat eadem Græcę cum Latina Eccleſia fides, verbiſque ſolum pugnabant, I. l. 1 c. 15 n. 11 12 & 13. §. *Facilè*.

Spolium Epiſcoporum ac Beneficiariorum decedentium.

III. l. 2 à c. 51 ad c. 58.

De eo primis quinque Eccleſiæ ſæculis.

Spolia epiſcopi decedentis jam dudum ante Concilii Calchedonenſis tempora Clerici diripere cœperant, III. l. 2 c. 51 nu. 6. 7 Nondum verò vel certè rarò Laici, n. 10.

A Cle-

A Clodovei ævo usque ad Caroli Magni tempora, & primò de Gallia & Hispania III. l. 2. c. 52.

Jam Episcopi & Archidiaconi invadebant spolia Abbatiarum, Parochiarum & omnium Ecclesiarum sibi subditarum : quod tutius ut præstarent, muniebant se Rescriptis Principum & authoritate Magistratuum ; nec tamen ista in privatos usus suos conversuri, sed ad communem Cleri mensam revocaturi : quippe quòd ista olim ex Ecclesia Cathedrali, ut ex fonte rivi, profluxissent. Et hæc tamen intentata excommunicationis pœna prohibent Concilia Gallicana III. l. 2 c. 52 n. 3. 4. 5. 6. Et ea fortè in quibusdam locis fuit origo Deportuum, n. 4. Necdum Principes arrogaverant sibi custodiam Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, aut earum spolia, num. 5. 7. Soli Archidiaconi cum Clero in Gallia custodes erant vacantis Episcopatus, n. 5 In Hispania Presbyteri & Diaconi, aut pius quidam à viciniore Episcopo visitatore præfectus Administrator res Episcopatus vacantis tuebatur ac regebat, III. l. 2 c. 52 n. 10. 11. Videntur tamen ea ætate Reges Francorum servasse sibi jus Rescripta dandi, & nonnihil largiendi ex rebus Episcopatuum vacantium ; nec iis hac in parte succensuisse Concilia, n. 5. In more positum ea ætate erat in Gallia & Hispania, ut cùm animam efflasset Episcopus, ejus ædes a Clericis diriperentur, obtinentibus nequicquam Conciliis, num. 6. 10. 11. Ansam ista præbuere Principibus, ut tandem vacantis Episcopatus custodiam sibi sumerent, ac postea spolia, fructusque ac proventuus diriperent, n. 6.

De spolio adhuc eadem ætate in Italia & in Oriente, III. l. 2 c. 53.

Tempore Gregorii necdum in Italia cœperant Clerici vel Laici expilare vacantes Episcopatus, c. 53. nu. 7. Necdum ibidem spolia necdum deportus ulli vacantium Parochiarum, n. 8. Ut in Italia, ita & in Oriente se res habebat, n. 10. Primæ deprædationis loco Romæ haberi potest compilata S. Joannis Lateranensis ecclesia an. 638. ab Heraclii Imperatoris exercitu post electionem Severini Papæ, ante ejus inaugurationem, n. 9.

De spolio item Episcoporum & Beneficiariorum decedentium sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis, III. l. 2 c. 54.

Nono sæculo Clerici post Episcopi mortem non rarò Episcopales ædes diripiebant ; Magnates item temporalia ejusdem bona invadebant ac prædia divellebant, c. 54 n. 1. 3. 4. Huic malo Reges ut occurrerent, viduatarum se ipsi præstabant Ecclesiarum custodes, similiter & Abbatiarum, eidem quippe malo obnoxiarum, n. 2. 3 Jus illud custodiæ in eo situm erat, non ut ipsi temporalia Ecclesiarum illarum administrarent, aut ex iis quidpiam largirentur cuiquam, nec ut Præbendas conferrent ullas : sed tum ut ittę prohiberentur expilationes, tum ut observarentur Canones, qui proventibus Ecclesiarum post Episcopi mortem administrandis præficiebant Oeconomum, eos successori ejus servaturum ac redditurum, n. 3. 5. 6. Etsi electus postea Episcopus deducendus esset ad Regem ab Episcopis, ut res Ecclesiæ temporales ab eo acciperet, nu 5. Nec tamen ita semper se religiosos in istis præstabant : ab ipsisque Caroli Martelli temporibus Ecclesiarum vacantium proventus in suum derivabant ærarium, earumve fundos & agros in feudum & Beneficium dabant Aulicis & Militibus, n 7. Sed & Comites ipsi ac Duces, Dominive temporales spolia & fructus vacantium invaserunt Episcopatuum, n. 8. 9. Quin & vicorum Parochiarumque agrestium domini easdem exercuere rapinas in locorum suorum vacantes Ecclesias, authoribus sæpè & hortatoribus Archipresbyteris & Decanis ruralibus, futuræ scilicet predę sociis, n. 10. In Italia eadem ętate vacantes Ecclesiæ, Lateranensis & Episcopales aliæ, immo & Parochiales in direptionem & rapinam sæcularibus tradebantur, III. l. 1. c. 54. nu. 11. In Oriente Clerici Præsidesque Provinciarum defunctis Episcopis ædes Episcopales diripiebant & spolium invadebant ; cùm, ut verisimile est, ad reprimendas hujusmodi rapinas interveniissent isti Præsides, num. 12.

De Episcoporum, Abbatum, & Prælatorum inferiorum in colligendis spoliis potestate post annum millesimum, III. l. 2. c. 56.

Abbates quidquid à Prioribus Obedientiariisve aliis sibi obnoxiis congestum fuerat, ad se revocabant post eorum mortem Videlicet ista sic ad fontem suum refluere videbantur, c 56 nu. 1. 3. Nec id illius ætatis Concilia vel Pontifices improbavere, sed certos solùm iis fines præscripsere, n. 2. 4. Sic immo & eorum instar Episcopi & Archidiaconi aliive eorum ministri spolia colligebant sæcularium Beneficiariorum post ipsorum mortem. Nec mirum, si res a capite, arcessatur, & ab exortu Ecclesiæ. Quippe Beneficiarii depositum solùm & administrationem fructuum Beneficiorum suorum habebant, non autem dominium & proprietatem ; nec nisi depositum ipsi commendatum repetebant tunc seu Episcopus, seu Archidiaconus, num 2 3 4. In Provinciæ Turonensis certis Regionibus Archidiaconi & Archipresbyteri lectum in quo decubuissent Parochi, sibi vendicabant, aut ejus loco certam pœcuniæ summam, ab ipso etiam Provinciæ Concilio adprobatam, num. 4. Spolia Ordinis Cistercienſis ex S. Pii V. concessu, non ad eorum Abbates Commendatarios devolvuntur, sed ad ipsum Ordinem, c. 57 n. 41.

De summi Pontificis in spoliis colligendis post annum millesimum potestate, III. l. 2. c. 57.

Ab annis jam ducentis aut trecentis Abbates Prioratuum, Episcopi & Prælati inferiores plurimorum Beneficiorum vacantium spolia ante accipere consueverant, quàm Romani Pontifices de spoliis accipiendis cogitassent, c, 57 num. 7. Necdum tempore Bonifacii VIII. ea colligebant Romani Præsules ; immo ipse illum in aliis illis usum tollere conatus est & valde coarctavit, nu. 2. Necdum item id apud Romanos Pontifices tempore Clementis V. & Joannis XXII. erat in usu, nu. 4 Id ab eis cœptum est tempore schismatis Avenionensis inter Urbanum VI. & Clementem VII. Primusque iste, quod exsors esset Patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Italia, quippe Avenione sedens, tum pinguia quæque sibi reservavit Beneficia, tum spolia Episcoporum Abbatumque morientium, n. 5 Restitit ei primùm Universitas Parisiensis : at jussu Ducis Andium, qui Caroli VI. Regis tum impuberis tutor atque adeo Regni Rector erat, conticuit, *ibid.* Quæ pro usu illo, quæ contra illum rationes, n. 6. 7. 9. Quarto vel quinto post anno Carolus VI. ipse illum è Regno suo sustulit, III. l. 3 c. 57 n. 68 Congrà vero eum admisere complures orbis Christiani Provinciæ, n. 7 Eum tolli optavit Constantiense Concilium, at non sustulit tamen, sicut Synodus Basileensis, num. 10 Conatus est Pius II. spoliorum legem in Galliis innovare ; sed & Ludovicus XI & Ludovicus XII. vanos reddidere conatus suos, num. 11. In aliis Regnis obtinet, pauculis quibusdam limitibus & conditionibus à S. Pio V. circumscriptum, numer. 11 13 Illo porrò jure illis qui ei subsunt Beneficiariis eripitur potestas testandi, num. 9 11 13 Sed de Testamentis Clericorum infrà tit. *Testamenta*.

Stephanus de Garlanda.

Cum Diaconus esset, erat tamen & Regis tum Dapifer, tum Magnus Seneschallus, quod & postea Comes Stabuli. Hinc S. Bernardi adversus eum querelæ, III. l. 3 c. 24 n. 2

Stipendia.

Deberi stipendia Ministris Ecclesiæ probatur lege naturali, lege veteri, exemplo & verbis Christi, exemplo item & verbis Apostolorum, III. l. 1 c. 1 n. 1 2 6 7 8 11. Ea durius exigebant jam Clerici tempore Hieronymi, c. 4 n. 3

Strigonienſis Primatus, v. Ind. Geograph.

Studia, II. l. 3 c. 71. v. tit. *Scholæ*, & tit *Theologus*.

Professoribus Theologiæ Beneficiariis non statim fuit ab initio stata & perpetua residentiæ immunitas concessa, II. l. 3 c. 71 n. 1. Eam illis Concilium IV. Lateranense sub Innocentio III. an. 1215. concessit aut concessam confirmavit, n. 2. 3. Clarius adhuc stabilivit Honorius III. n. 4. Nec illam immunitatem iste coercuit intra Capitulorum Professores, sed & eam ad Professores Theologiæ etiam in Universalibus extendit, quæ & hodierna est disciplina, II. l. 3 c. 71 num. 5 6 Eandem Budense an. 1279 Concilium extendit, aut extendendam innuit ad Juris Canonici Professores, n. 7 8. imò Nicolaus IV. aut propagavit, aut jam propagatam confirmavit ad omnium Facultatum in Universitate Professores, n. 8. Sique eorum Beneficium in eo sit loco situm, ubi docent, perinde tamen est, n. 9 Etsi autem fructus suorum percipiunt Beneficiorum, non tamen distributiones : id gratiæ solis conceditur Cathedralium Theologis, & quidem iis solùm diebus docent, aut prędicant, n 9 §. *Censuit*.

Studiorum causa jam octavo sæculo licebat Clericis, loca scientiarum celebriora adire, etsi residentiæ lege essent constricti, II. l. 1 c. 6 n. 9. Jam Alexandri III. tempore erat in usu positum, ut cùm studiorum causa abessent, non tamen Beneficii sui fructibus privarentur, II. l. 3 c. 71 n. 3 Id gratiæ ipsis postea confirmavit Honorius III. qui eos hac gratia per annos quinque gaudere voluit, n. 4. Bonifacius VIII per septem annos, id quod ad illos etiam extendit, qui Ecclesia Parochiali essent onerati, n. 6. Iſtis tamen Parochis unum duntaxat annum concedit Congregatio Concilii Tridentini, numer. 9 Plura vide, *ibidem* & numer. 10.

Subdiaconatus & Subdiaconi, I. l. 2 c. 30 31 32 33 v. tit. *Ordines*.

Subdiaconorum vel ipse meminit Ignatius, I. l. 2 c. 30 num. 2. Vetantur in Concilio Laodiceno Subdiaconi vasa sacra contrectare, gestare Orarium seu stolam, & vel tantillum recedere à porta Chori, quam debebant custodire. Sicque nonnisi in minorum Ordinum classe à Græcis Subdiaconatus habebatur, n. 3. Et re non fuit olim Ordo Sacer. c. 33 n. 2 in Subdiaconosque æque ac in Laicos Gregorius jubebat verberibus animadverti, c. 31 nu. 3. Quomodo dici potest institutionis esse divinæ, I. l. 2 c. 30 nu. 4. Ejus apud Latinos meminere Cyprianus & Cornelius Papa, n. 8 9 Ordinationem ejus describit Concilium IV. Carthaginense, num. 10 Vasa sacra contrectabat Subdiaconus Apud latinos, ejusque officium erat Oblationes in Ecclesia à fidelibus suscipere, & ad Diaconos superponendas Altaribus deferre, c. 31 n. 2. Erat tamen id primi è Subdiaconis, indeque Oblationarius Subdiaconus dicebatur Latinis, cùm Græci primum Subdiaconorum vocarent Domesticum Subdiaconum, c 32 n. 8. Primus verè è Pontificibus in sacros Ordines retulit Subdiaconatum Innocentius III. cùm statuit ex subdiaconis æque ac ex Diaconis absque previa dispensatione posse assumi Episcopos, quos vetuerat Urbanus II. in Concilio Beneventano, imò constans ipsa Ecclesiæ disciplina ex aliis quàm ex sacris Ordinibus assumi, I. l. 2 c. 33 nu. 2. 3. Præiverat tamen Innocentio III. aliqua ratione tum idem ille Urbanus II. cùm declaraverat posse ex Subdiaconis licèt non ordinario, saltem cum venia Episcopos assumi : tum præfatus Gregorius dum Subdiaconos continentiæ legibus in Ordinatione sua prorsus astringendos sanxerat. Atque ita explicandus ipse Innocentius III. dum ait relatum ab Urbano II. & à Gregorio Subdiaconatum in sacros Ordines, n. 2 3. Urbanum II. inter & Innocentium III. Hugo de S. Victore Subdiaconatum adhuc eximit ex albo sacrorum Ordinum, & quidem ut ex communi sententia, num. 4. Jam dudum tamen ante illa, imò & Gregorii tempora Concilium II. Toletanum sacris Ordinibus gradibusve Subdiaconatum annumerarat, I. l. 2 c. 63 n. 2.

Suecia, v. ind. Geograph.

Suessionensis Ecclesia, v ind. Geograph.

Sugerius Abbas.

Sugerius Abbas San-dionysianus, Regni Vicarius à Ludovico Juniore dicto in Palestinam pergente creatur. Ejus laudes, III. l. 3 c. 24 n. 11.

Supellex, III. l. 3. c. 34 ad cap. 4c.

Suppellex Episcoporum ac Clericorum quàm modesta esse debet ex omnibus huc usque Conciliis & Patribus, II. l. 3 c. 34 usque ad c. 42.

Superflua

Superflua Beneficiariorum pauperibus debentur, III. l. 2 c. 22 n. 8. Superflua item divitum, III. l. 1 c. 4 n. 12 c. 6 n. 9. 10 c. 9. n. 13 §. *Addit*, III. l. 3 c. 38 n. 16. 18.

Syncelli, I. l. 2 c. 100. 101. 102.

Syncelli dicebantur antiquitus, qui cum Episcopo in eadem cella manebant, ut vitæ ejus & omnium ejus actionum testes essent, I. l. 2 c. 100. n. 1 Vocabantur & Concellanei & Cellulani, n. 5 Moris id invectum fuit à Monachis ad episcopatum assumptis, qui ut priùs Concellaneos Monachos habuerant, perrexerunt Episcopi jam facti Concellaneos sibi adhibere, in quo & alii eos imitati sunt, n. 1. Syncellorum jam usus erat apud Orientis episcopos ante Concilium Calchedonense, *ibid.* Quinto sæculo in Italia edicto Regio simul & Pontificio jussi sunt Presbyteri quoque & Diaconi sibi fem-

ſemper adhibere Syncellos, n. 6 Eandem eodem ævo cautionem ſibi adhibuiſſe leguntur Galliæ Epiſcopi, eademque uti juſſi ſunt ibidem Archipresbyteri, n. 7. 8 Cumque illa in pluribus exoleviſſet conſuetudo eam inſtauraverant nono ſeculo Concilia Gallię, c. 101 n. 1. Firmatur & eodem tempore in italiæ Conciliis, c. 101 n. 2

In Occidente utplurimum è Clericis erant Syncelli Epiſcoporum; in Oriente verò utplurimum ex Monachis, ut & vulgò ex Monachis ibidem Epiſcopi aſſumebantur, I. l. 2 c. 101 n. 3. 4 in Oriente item qui ex pluribus epiſcopi vel Patriarchę Syncellis primus erat Protoſyncellus appellabatur: iſque perſæpe erat ejus ſucceſſor, I. l. 2 c. 100 n. 9 c. 101 n. 6. Hinc fiebat ut & ipſi Principes Imperatorumve filii ſeſe curarent fieri Syncellos. Conſtantinopolitani Patriarchæ, *ibid.* imò ut & epiſcopi ipſi & Metropolitæ hunc eundem affectarent locum, n. 7. id quod eos Syncellis addidit animos, ut ſupra Epiſcopos & Metropolitanos conſeſſus & honoris Primatum exambierint, & tandem obtinuerint, c. 101 nu. 8 c. 102 n. 5. Poſt annum milleſimum perrexere Concilia per ſingula hucuſque ſæcula decernere, ut ſui ſemper eſſent Epiſcopis Presbyteri Clericive comites individui, ac totius privatę ſecretioriſque vitæ teſtes, I. l. 2 c. 102. n. 1. 2. id diligerent obſervavere Anſelmus Cantuarienſis, Cardinalis Borromæus, & Franciſcus Ximenius Archiepiſcopus Toletanus, n. 3. Quin & decimo-tertio ſæculo Cardinalis Legatus inſulæ Cypri omnibus ibi Dignitatibus Capituli præcepit, ut duos ſibi ſemper adjunctos haberent Clericos, vitæ eorum teſtes futuros, Canonici verò unum.

Syneſius.

Syneſius quantum pugnat me Ptolemaidos creetur Epiſcopus, II. l. 2 c. 65 n. 6 c. 66 n. 11.

Synodi Diœceſanæ II. l. 3 c. 73. 74. 75. 76.

De iis ab anno 500. *ad annum* 800. II. l. 3 c. 73. toto.

Quæ earum cauſa, qui finis, c. 73 n. 1. 2. Ad illas ea ætate conveniebant Abbates, quippe & ipſi tum ſuper ſeipſis tum ſuper Monachis ſuis examinandi, Presbyteri item ac Clerici prorſus omnes, imò & Laici: ſuffragii definitivi jure penes ſolum Epiſcopum forſitan manente. Sedebant proximi poſt eum Abbates, n. 3 4. Sunt hæ Synodi omnibus aliis Synodis, ſeu Univerſalibus, ſeu etiam Provincialibus antiquiores, c. 75 n. 1.

De iiſdem ſub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus proſapiæ H. l. 3 c. 74 toto.

Convocabantur per Archidiaconum & Comitem, Regiumve Præfectum, qui abſentes mulctabat, c. 74. n. 1. Singulis annis habebantur, n. 5. imò & bis alicubi per annum: quæ fuerat earum lex antiqua, ſcilicet pro antiqua illa lege & conſuetudine Conciliorum Provincialium bis anno quolibet habendorum, n. 6. 10. §. *Iſtiuſmodi*. Ad eas Parochi quoſdam è privato ſuo Seminariolo Clericos adducebant, n. 2. Quid in iis gereretur, n 2. 3. Ex earum intermiſſione queritur Atto Vercellenſis Epiſcopus collapſam Eccleſiæ diſciplinam, n. 10. Præter annuam ipſam Synodum Diœceſanam Epiſcopus Parochos omnes per turmas & per hebdomadas convocabat intra ædes ſuas, uberius à ſe & diutius in is inſtruendos, n. 5. Et præ his conventibus annua illa Synodus vocabatur Synodus generalis, n. 6. Præter geminum illud Conventum genus, ipſi Parochi Kalendis uniuſcujuſque menſis intra Decanatum ſui ruralis terminos apud Archipresbyterum ipſum conveniebant, n. 10 11. Quanta cum ſobrietate inde debebant abire, n. 10.

De Synodis Diœceſanis poſt annum milleſimum, II. l. 3 c. 75. toto.

Bis pluribus in locis habebantur, c. 75 n. 6. 7. 8. Erant neceſſariò ſemel ſaltem in anno habendæ. Sic præter alia multa Concilia edicunt IV. Lateranenſe, Baſileenſe, Tridentinum, num. 5. 7. 8. 9. Lateranenſe, & Baſileenſe, Tridentinum, n. 5 7 8 9. Pœna ſuſpenſionis Epiſcopo eas non habituro irrogatur à Concilio eodem Lateranenſi. Quin & eam *ipſo facto* incurrendam ſtatuit Salisburgenſe an. 1420. Concilium: Comminatorium tamen ſolū declarat hujuſmodi Cenſuram Congregatio Concilii Tridentini, nu. 5 6 10. Quæ earum forma, quis ordo, n. 2 Sedebant in iis Presbyteri pro ſuæ Ordinationis ęvo *ib.* Abigebantur ab iis Laici, niſi ſi erant eorum cauſæ diſcutiendæ; Clericorum enim & laicorum cauſæ in iis agebantur, *ibid.* Hinc nullum durationi earum tempus præfinitum: biduo tamen aut triduo eas protrahi jubet Concilium Baſileenſe, n. 3. 8. §. *Novus*. Abbates mitra donati cum mitra in iis ſedebant, n. 6 Qui reliquorum aſtantium habitus? *ibid.* Colonienſia duo ſæculi decimi-ſexti Concilia ſolos ad eas adigunt Abbates, Archidiaconos, & Decanos rurales, n. 8. Cùm alia vulgo Concilia Parochos omnes iis adeſſe jubeant, n. 6.

De Synodis aliis minutis Archidiaconorum, Decanorum, ruralium, & Officialium poſt annum Chriſti milleſimum, II l. 3 c. 76 toto.

Synodales Teſtes.

Synodales Teſtes ii olim dicebantur viri probati qui Diœceſim unamquamque circumcurſabant, vitam ac mores uniuſcujuſque exploraturi, ac Synodis ipſis ſive Provincialibus ſive Diœceſanis renunciaturi, II. l. 3 c. 76 n 8 c. 79 n. 9. 10.

T

Tarentaſia, v. ind. Geograph.

Tarraconenſis Eccleſia, v. ind. Geograph.

Taurorum pugna.

TAurorum pugnam S. Pius V. prohibuerat intētata excommunicatione tum iis Principibus aut Reſpublicis à quibus permitterentur, tum clericis majoribus & Beneficiariis, qui ei intereſſent. Illam tamen poſtea edi conceſſit Gregorius XIII. modò tum ne diebus feſtis, tum caverent Magiſtratus quoad poſſent, ut ſanguis humanus in ea non effunderetur. Conceſſit quoque eam Mexicanum annum 1585 Concilium, eaſdem tamen intentans Cenſuras iis Clericis majoribus & Beneficiariis, qui hujuſmodi pugnis intereſſent, II. l. 3 cap. 46 num. 13.

Templa.

Templa tum decorare tum magnificè extruere ducebant pietati antiquitus Chriſtiani, III. l. 3 c. 34 n. 12 c. 37 n. 19 c. 38 n. 9. ita quoque poſtea Bernardus, qui hanc tamen magnificentiam à Monachorum Eccleſiis volebat excuſare III. l. 3 c. 41 n. 4.

Tertiæ.

Sic in Hiſpania dicebatur tertia pars decimarum, quæ reſtaurandis Eccleſiis dicata erat. Leguntur autem Tertiæ muſtoties Regibus Hiſpaniæ à Romanis Pontificibus conceſſæ ob Maurorum bella, III l. 1 c 4, n. 1. 3. 4.

Tertiarii.

Tertiarii ſeu Ordo Pœnitentium. Is à S Franciſco fuerat inſtitutus, & quidem ex utriuſque ſexus conjugatis, quibus veſtem & regulam præſcripſit. Similem inſtituere Dominicani, ſimilem Servitæ, I. l 3 c. 63 n. 13. Excrevit autem adeo Tertiarius ille Fraciſcanorum Ordo, & tanto cum odore pietatis, ut Leo X. eos an. 1521 in novum Religionis Ordinem tribus conſuetis vitæ Monaſticæ votis conſtrictum conjunxerit, *ibid.*

Tertullianus.

Quam à Clero plebem non diſtinxiſſe videtur Tertullianus jam hæreticus, I. l. 1 c. 52 n. 2. diſtinxerat prorſus tamen, adhuc Orthodoxus, n. 1.

Teſtamenta.

Teſtamenta primum generatim.

Leges Imperatoriæ de teſtamentis in favorem Eccleſiæ Conſtantinus edixit, ut poſſet quiſque teſtamento quod vellet Eccleſiæ legare, III. l. 1 c. 16 n. 1. Sic & Rex Guntramnus, c. 21 n. 11 Carolus Magnus, c. 23 n. 4. Lege ſua Valentinianus I. non Eccleſiam ſed Clericos arcet viduarum ſucceſſionibus & teſtamentis, & quare Clericos? c. 18 nu. 1. 2. 3. 4. Nulla vult tamen eſſe Carolus Magnus teſtamenta, quibus in Eccleſiæ favorem, filii vel proximi hæreditate excuterentur, c 22 n 1. Sic & Ludovicus Pius, c. 23 n. 3. Plurima teſtamenta in Eccleſiæ favorem primis quinque ſæculis, III. l. 1 c. 16 n. 3. 4. 6. Quomodo comparatus erat Auguſtinus circa iſtiuſmodi teſtamenta, c. 17 n. 2. 3. 4 Quomodo Gregorius, c. 20 num. 7. Vetantur Clerici à Concilio III. Cabilonenſi blanditiis inſidioſis allicere fideles ad res ſuas Eccleſiæ donandas: ſique ita eas allexerint, jubentur pœnitentiæ Canonicæ ſubjici, c. 22 n. 2. 3 c. 23 n. 2. ipſæque donationes illæ à Ludovico Pio reſcinduntur, c. 23 n. 3. Exhortatio Salviani ad omne genus hominum, ut teſtamento hæredes inſtituant Eccleſiam vel pauperes, c. 16 n. 9. *& ſeqq.* Teſtamentum Caroli Magni, c. 23 n. 1. 6. Noluit Juſtinianus irritari teſtamenta in pauperum favorem facta, ſi juris quæpiam in iis deeſſet formula, III. l. 1 c. 20 n 2. Ita quoque ſanxere plura Gallicana Concilia à tempore Clodovæi uſque ad Caroli Magni tempus de teſtamentis Epiſcoporum & Clericorum in favorem Eccleſiæ factis, c. 21 n. 2. 3. 4. Licet teſtamenta, ut fierent ſecundùm leges fori ſeptem aut quinque teſtes poſtularent: ſufficiebat tamen ex generali conſuetudine in teſtamentis Eccleſiam attinentibus, ſi facta fuiſſent in duorum vel trium teſtium preſentia, quòd nec lex divina nec Canones ampliorem exigant numerum teſtium, c. 24 n. 3 Theodoſius lege lata Eccleſiam Clericos & pauperes arcet ſucceſſionibus Diaconiſſarum, ſed earum quibus erant filii, c. 18 n. 5. Quin & eandem ipſe poſtea reſcidit, *ibid.* Eandem quoque reſcidit Marcianus cum altera illa Valentiniani jam memorata, c. 18 n. 6.

Concilia poſt annum milleſimum habita vetant fieri teſtamenta extra præſentiam Parochi aut ſaltem Clerici & duorum teſtium, III l. 1 c. 24 n. 2. 3. 5. 6. 8. 10. Quanta eſſet Eccleſiæ Epiſcoporumve poſt annum milleſimum juriſdictio in teſtamenta vel in inteſtatorum bona, toto eod. c 24 Quę iſtius juriſdictionis cauſa & origo, *ib.* n. 12 §. *Quoad* Debilitata valde eſt ſęculo 15. ac pene demum ſæculo 16. extincta, n. 11. §. *Si jam* iſtius diminutionis quæ cauſa, n. 12.

Teſtamenta Epiſcoporum & cæterorum Beneficiariorum.

De iis per prima 5. ſæcula, III. l. 2 c. 38 & 39.

Cum Epiſcopi cæterique Clerici res Eccleſiæ tunc nonniſi in commune poſſiderent, nulla de iis teſtamenta privatim poterant factitare, c. 38 n. 8. §. *Nec apud*. Si quis Epiſcopus patrimonii ſui hæredes ſcriberet extraneos; aut ſi cognatos quidem ſed paganos vel hæreticos, nec iis omnibus Eccleſiam preferret: hunc jubet Concilium Africanum etiam poſt mortem anathematizari, c. 39 n. 8. De ſolo patrimonio, non autem de iis, quæ ex Eccleſiæ rebus acquiſierint, teſtandi poteſtatem Epiſcopis faciebant ea ætate Patres & Concilia Occidentis & Orientis, c. 39 n. 6. 7. 9. 10. 17 Quę Epiſcoporum, eadem erat & cæterorum Beneficiariorum ratio: ſcilicet res Eccleſiæ ſunt ſacrificium Deo oblatum, eleemoſyna pauperibus dicata, Chriſti hæreditas, n. 14 15. Si ſecus faciant Epiſcopi vel quivis Clerici, eos Concilium III. Carthaginenſe criminis reos tenet, nu. 7: Conſtantinus edixerat ut ſi quid Clerici parcimonia, proviſione, mercatura honeſta congeſſerint, id in eorum morte pauperibus erogaretur, c. 40 n 4. Theodoſius junior lege lata voluit, ut res omnes Epiſcoporum Clericorum, Monachorum, & Sanctimonialium nullo facto teſtamento morientium, ac juſto hęrede carentium, vendicarentur ipſi eorum Eccleſię vel Cœnobio, cùm antea in fiſcum inferrentur, III l. 1 c. 16 n. 6 c. 20 n. 3. 4.

De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Oriente & in Italia ab anno 500. *ad annum* 800. III. l. 2 c. 40.

Juſtinianus Epiſcopos teſtari vetat, niſi de iis, quæ ante ordinationem habuiſſent, aut quæ de ſucceſſionibus parentum uſque ad quartum gradum civilem ſibi poſtea obtigiſſent, nec reliqua vult ab iis niſi Eccleſiæ legari, c. 40. n. 1. 3. Gregorius ſimiliter Epiſcopos non patitur *niſi* de ante ordinationem partis teſtari, cæteraque vult eſſe Eccleſiæ, n. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Cur de ſolis Epiſcopis loquatur Juſtinianus, n. 2. 5. & Gregorius, n. 11. 13. Si Epiſcopus quis, aut alius Clericus inteſtatus abſque legitimo hærede obiiſſet, debebant ejus bona cedere Eccleſiæ, n. 1. 14.

De teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Gallia eadem etate, III. l. 2 c. 41.

Non poterat Epiſcopus de iis teſtari quæ ſibi legata fuiſſent poſt ordinationem ſuam, c. 41 n. 1. 2. Ubi quis Epiſcopus conjugatus obibat ſine liberis, ſuum debebat patrimonium Eccleſiæ conferre, n. 1. Si quem Parochus emebat agrum, debebat eum nomine Eccleſiæ emere, n. 7. Clericorum teſtamenta non erant obnoxia formulis teſtamentorum, n. 3. 5. Cæſarius Arelatenſis eum nihil à parentibus habuiſſet, iis moriens nihil niſi munuſcula quædam inſtar Eulogiarum reliquit, n. 11.

De Teſtamentis Epiſcoporum & aliorum Beneficiariorum in Hiſpania & Africa eadem adhuc ætate, III. l. 2 c. 42.

Sola hæredibus bona hæreditaria relinquebantur ab Epiſcopis in Hiſpania, c. 42 n. 2 Epiſcopi aut Clerici alii, quibus nulla erant bona hæreditaria, uni acquirebant Eccleſiæ quidquid novi acquirebant: Si bona fuerant hæreditaria, inter eorum hæredes & Eccleſiam dividebatur id novi, quod acquiſierant. Si quæ verò dona

ſuis

suis ab amicis percipiebant, ea manebant Ecclesiæ, nisi ipsemet illa cuipiam relinquerent, n 6. 7.

Legibus Visigothicis, si Clerici hæredem usque ad septimum gradum non habentes, intestati decedebant, tota eorum substantia Ecclesiæ erat, c 52 n 12.

De Testamentis Episcoporum & aliorum Beneficiariorum in Ecclesia Latina sub Imperio Caroli Magni & stirpis ejus, III. l. 1 c. 44.

Poterant tum Episcopi, tum Beneficiarii alii ea omnia hæredibus testamento legare, quæ ante ordinationem habuerant; non tamen ea, quæ vel ab Ecclesia ordinatione sua obtinebant; vel ex Ecclesiæ proventibus, seu in pecuniis, seu in agris sibi comparare poterant, c 44 n. 1 2. 4. 6. 7 8. 9. 10 imò nec illius ętatis initio poterāt ea testamento legare, quæ post ordinationem suam de patrimonii sui redditibus haberent aut comparassent, n. 1 Quare id postea ipsis indultum fuerit, n 2 3. Aliqua tamen illius ætatis Concilia Parochos adegerunt ad tertiam patrimonii sui partem Ecclesiæ suæ legandam, n. 10 §. *Possent*. Si qui vel Episcopi vel Clerici intestati absque legitimo decedebant, eorum hæreditas ad Ecclesiam veniebat, n. 7 11.

De Testamentis Episcoporum ac aliorum Clericorum in Oriente per illam eapdem ætatem, III. l. 2 c. 45.

Quæ ipsis erant, sive immobilia, sive mobilia, ex opibus & redditibus Ecclesiasticis, ea post illorum obitum ad Ecclesiam pertinebant, c. 45 num. 1. 2. 3 4. Si intestati absque hærede legitimo obibant, eorum hæreditatem adibat Ecclesia, n. 1. Si die ordinationis suæ Episcopus censum nō ediderat patrimonii sui, in jus Ecclesiæ veniebant res ejus omnes post ipsius obitum, nu. 2 Eadem ubique disciplina, eædem ubique leges, hoc uno excepto capite ultimo, de addicendis ipsi Ecclesiæ bonis Episcopi, qui eorum censum prętermisisset: eędem, inquam, ubique leges obtinuere ab anno millesimo ad annum trecentesimum supra millesimum III. l. 2 c. 47 toto. Quàm nec tamen isti disciplinæ contraria sit libertas illa, quæ cum cœpta est dari Beneficiarius testandi de mobilibus suis, c. 47 n. 4. 7. 10. Eadem adhuc disciplina eædemque leges obtinuere ab anno 1300. ad annum 1400. scilicet ut cognati nullatenus succederent Beneficiariis in bona, quæ ex Ecclesiæ proventibus provenissent, III l. 2 c. 48 n. 1. 2. At post annum 1400. cœptæ sunt in Gallia hæreditates à cognatis Beneficiariorum, seu testamento, seu ab intestato adiri. Quæ istius novi usus causa esse potuit? n. 3 4 Communior tamen tum etiam is erat Galliæ usus, ut Beneficiarii successio successori reservaretur, num. 5. 6 isque in aliis quoque perennabat Regnis, n. 7 Sæculo autem decimo-sexto latius serpsit, vehementiusque convaluit ille usus, ut seu testamento, seu ab intestato cognati possent adire Beneficiariorum successiones, nu. 8. Nec tamen isti liberi sunt à lege dispensandi bona ista secundùm ipsorum naturam, id ęst, ea in pios usus & in pauperes expendendi, n. 4. §. *Sed*, n. 5 §. *Non* n. 7. §. *Probationem* n 8. 9. Ab anno 1474. permisere Pontifices Romani Clericis, qui Romæ vel ruri vicino vellent sedem figere, legare proximis suis Beneficiorum suorum acquisitiones, n. 10.

De Testamentis Episcoporum qui olim fuere Monachi vel Abbates.

Dum quis ex Monacho vel Abbate fiebat Episcopus, si tum nova quæpiam ex cognatis obtingebat ei hæreditas, illa ut ante debuisset Cœnobio accrescere, jam ejusdem Episcopi accrescebat Ecclesiæ: nec ab eo poterat illà cognatis testamento transmitti, sicuti nec quæ ex Ecclesia ei obtingebant, cum è contra hereditatem sibi obvenientem possent alii Episcopi cognatis testamento transmittere, III. l. 2 c. 49 n. 8. 10 Is autem modo usus inolevit ut etiam cognati Episcoporum ex Monachis factorum succedant, seu testamento, seu ab intestato, in eorum bona proventibus Ecclesiasticis parta, n. 11. Necessitas quæ istis incumbit hæredibus bona ista piè expendendi, facit ut posterior ille usus sit in speciem ferè solùm à priori diversus, n. 10.

De testamentis & bonis Monachorum.

Monachi olim & ad hæc usque ferè tempora poterant parentum cognatorumque successiones, excipere v. tit. *Monachi* §. penult. *Monachorum bona*. Ut autem hæc bona poterant adire, ita & dę iis testari poterant, III. l. 2 c. 43 n 2.

De Testamentis istis usque ad annum 500.

Hanc in Monachis testandi facultatem supponit ipsa Theodosii Junioris Constitutio, qua decernit bona Monachorum intestatorum Cœnobio ipsi addictum iri, III. l. 1 c. 36 n. 6. 8. Tali jam antea usos facultate exhibet Hieronymus Hilarionem & Malchum Monachos, quorum ille quæ post professionem sibi obtigerunt bona, distribuit fratribus suis & pauperibus, iste pauperibus & Cœnobio, III. l. 2 c. 43 n. 14.

Ab anno 500 *ad* 800.

Talem quoque in Monachis & Monialibus supponit Gregorius facultate sua cui vel testamento legandi, III. l. 2 c. 44 n. 2. Talem sibi facultatem eximebant qui seu sancti Benedicti, seu Magistri Regulam profitebantur: iis enim post professionem jam nihil poterat obtingere: utraque videlicet parentes adigebat ut filios suos vitæ Monasticæ traderent, omni spe futuræ hæreditatis exuendos, ut isti terenum jam nihil cogitarent; & ad pollicendum fore ut, si aliquid unquam eorum contemplatione darent, id non eorum, sed Monasterii solius esset, III. l. 1 c. 21 n 8. 9. & l. 2 cap 43 num. 7. indulgentiores erant Regulæ Cæsarii Arelatensis Episcopi, Tetradii Presbyteri nepotis usus, & Aureliani Episcopi item Arelatensis: si qui enim vitam amplecterentur Monasticam, bonorum suorum nondum compotes, seu quod in vivis adhuc essent eorum parentes, seu quòd ipsi adhuc essent impuberes, sua iis debebat aliquando hæreditas obtingere; at qua habita testamentum statim edere compellerentur, quo eam vel cui vellent, vel Monasterio ipsi legarent, nihil ejus ibi servaturi, III. l. 1 c. 21 n. 7. 10. & l 2 c. 43 n. 8.

In Oriente Justiniani legibus nemo poterat filium Monachum factum legitima portione exuere: si exueret, ea nihilominus isti obtingeret, aut potius nomine ejus ipsi Monasterio, cui sic addiceretur, ut si iste inde aliquando sæculum repetiturus egrederetur, penes Monasterium ista semper foret hæreditas: Si parentes decedebant intestati, filius Monachus in ipsorum bona cum reliquis eorum filiis ęqua portione succedebat, aut ipsum potius ejus nomine Monasterium, cujus similiter illa semper esset portio, etiamsi iste post professionem abiret. Quisquis Monachus efficiebatur, jubebatur ante ipsam professionem suam testari, ut qui postea nec sui nec rerum suarum compos esset futurus: nī faceret, omnia jam ejus post ipsius professionem cederent Monasterio, illius ejusdem Monasterii semper futura, etiamsi in aliud ipse postea commigraret: Si cui erant liberi, nec ante professionem suam testatus fuerat, jam poterat adhuc post professionem suam testari, & sua inter eos & Cœnobium dividere; ita ut nec illos nec illud posset portione legitima frustrare: si intestatus iste decederet, singulis ejus liberis sua futura erat portio legitima, reliqua Monasterio. Hæ erant Justiniani leges, III. l 2 c. 43 n. 9. 10. 11. 12. 13 c. 45 n, 6.

Sub Imperio Caroli Magni & ejus prosapiæ.

In Oriente vigebant adhuc eædem Justinianę leges: suntque tum Basilicis insertę tum in Photii Nomocanone, III. l. 2 ç. 43 n. 13 c. 45 n. 6. Extat & Leonis Sapientis Imperatoris Novella duplex. In prima statuit, ut qui anno 16. vitam Monasticam profitetur possit jam ante illam professionem suam testari: si verò anno decimo profiteatur, non possit testari antequam ad annum ætatis decimum-quintum pervenerit; ante quem si moriatur, tertia pars solùm bonorum ejus cedat cognatis ipsius, aliæ verò duę Monasterio; imò & totum Monasterio si nulli sint ei cognati, III l. 2 c. 45 n. 5 in secunda statuit, ut quecunque obtingunt jam Professis bona sive ex testamento cognatorum sive ab intestato, ea possint cui voluerint distribuere, si dum professi sunt, aliquid Monasterio contulerunt: alioqui tertiam ei conferant novę istius successionis partem, reliqua prout voluerint administraturi, n. 7.

In Occidente Carolus Magnus in Capitularibus irrevocabiles esse vult donationes eorum, qui profitendo sua omnia tradunt Monasterio, III. l. 2 c. 45 n. 5 Lex alia Capitularium statuit ut si quis alterutrius sexus antè profiteatur quàm testatus fuerit, omnia ejus sint Monasterii, etiamsi liberos habeat, *ibid.* Id tamen, quòd duriusculum haberi possit, ita videtur intelligendum ut sua liberis illis non eximenda sit tamen portio legitima; Monasterioque solùm hic addicatur quidquid ultra istorum portionem legitimam possidebat ante professionem suam ipsorum parens Monachus Monialisve, III. l. 1 c. 23 n. 5.

Post annum millesimum.

Oxfordiense an. 1222. Concilium Monachos vetat testamenta condere, ut qui se suaque profitendo dedicaverint Deo, nec in dominium alienum quidquam transferre possint, qui nihil habent temporale suum, III. l. 2 c. 49 n. 3. Innocentius III. uni quidem Monacho testandi licentiam concedit, sed privilegio singulari, *ibid.* Vetat quidem etiam Prælatos Dertusense in Hispania ann. 1429. Concilium occupare bona, de quibus in morte statuerint Religiosi, queis secundum statuta vel laudabiles consuetudines permissu sit de bonis à Deo sibi collatis disponere, n. 4 At his forte verbis non Monachos intelligit, sed Religiosos Hispaniæ Equites. Equitibus enim S. Jacobi tum constitutionibus suis tum sanctę Sedis privilegio concessum est testari de bonis Ordinis ipsius, quæ obtinebant, & de iis, quę acquisissent, nu. 6. Aut si Monachos intelligit, eos certe quibus fuerant Obedientię & Claustrales administrationes, quarum redditus possent ante obitum suum quibus vellent addicere, ex statutis & Constitutionibus quibusdam mollioribus Ordinis sui, quæ tunc visę sunt tolerandæ, n. 4.

De testamentis Abbatum.

Videtur olim minore cum indulgentia actum erga Abbates quàm erga Monacho: præreptaque iis fuisse testandi facultas, III. l. 2 c. 40 n. 1, 2 c. 43 n. 17 Abbati Probo fuit opus privilegio & dispensatione S. Gregorii, ut testamento legare posset ea, quę habuerat antequam Abbatis officio fungeretur, c. 43 n. 5 Videtur tamen Justinianus dedisse iis facultatem statuendi in morte de omnibus successionibus, quę ipsis post susceptam Abbatiæ administrationem jure cognationis usque ad quartum gradum obtingebant; cæteris ipsi eorum Monasterio prorsus addictis, c. 40 n. 1 2 Plura tamen septimo & 8 sęculo occurrunt seu Abbatum seu Abbatissarum testamenta. Sed vel eo solum fine condita sunt ut firmarentur magis, quę isti Abbates vel Abbatissę Cœnobio suo relinquebant, vel ex Pontificia dispensatione condita sunt, vel necdum adeo obtinebat usus illę adeundarum dispensationum Pontificiarum, cap. 43 n. 19 Forte denique pluribus in locis, quod patrimonii bona attinet, eadem erat Abbatibus quæ Monachis testandi facultas, num. 19 Post annum etiam millesimum imò sæculo 12 Stephanus & Joannes Anglię Reges Abbatibus pollicentur firma fore, quæcunque in morte distribuerint aut distribuenda statuerint: sed fine forsan non alio hæc ab iis condebantur testamenta quàm ne Magistratuum vel Principum aut Ministrorum prędationi pateret Ecclesiastica successio, c. 49 n. 2 Ut sit, cùm pugnatum est ne Abbates, Beneficiariive alii seu Regulares seu Sæculares testamenta conderent, ut cùm id illis concessum est, perinde erat, & eodem collimabatur, scilicet ut quę sunt Ecclesiæ, nonnisi in pios usus impendantur, nec enim eos ab ista lege eximebat illa iis data testandi facultas, c. 49 n. 9.

Testes Synodales, v. *Synodales Testes*

Thassilo.

Thassilo Bavariæ Dux perfidię in Carolum Magnum convictus cum filio suo, attondentur & in Gemeticense Monasterium includunt, II. l. 1 c. 28 n. 4.

Theodoretus.

Vitæ pars ejus maxima paucis collecta, III, l. 3 c. 37 n. 1. 2.

Theologus & Theologia, v. *Studia*.

Constituit Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. an 1179. ut in Cathedralibus omnibus Ecclesiis aliquod addiceretur Beneficium Præceptori, qui gratis Clericos & pauperes doceret, I. l. 2 c. 10 n. 1. Quòd autem Decretum istud non fuisset servatum, illud innovavit Innocentius III. in concilio IV. Lateranensi ann. 1215. nisi quòd de Metropolitana solùm Ecclesia id edixit, neque eo consilio, ut iste Canonicorum adoptaretur Collegio, sed ut quandiu docendi munus obiret, annuo Beneficii illius reddito sustentaretur, *ibid.* At Theologum quoque suum in singulis Cathedralibus esse voluit postea Synodus Basileensis. Sancitum idem est deinceps in Concilio V. Lateran. sub Leone X. an. 1516. & Gallicanis Concordatis; ac præterea constitutum, ut jam verus Canonicus haberetur, non autem, aut antea, solùm stipendiarius & quasi conductitius, c. 10 n. 3 Firmavit ista Concilium Tridentinum, adeo ut jam inde titulum & locum habeat Theologus inter canonicos: imò & ita fieri quoad posset, in Collegialibus Ecclesiis voluit. Hunc tamen decrevit posse sua spoliari Præbenda, si suo

bene

bene non fungeretur officio, n. 2 Quin & locum ei ante omnes Canonicos tribuit S. Carolus Borromæus, soliſque eum Dignitatibus voluit cedere, n. 4 Lectionibus ejus intereſſe tenentur Canonici aliique Cathedralis Eccleſiæ Presbyteri, pœniſque pecuniariis ad id cogi poſſunt, ſicut & ille ad lectiones illas compelli poteſt, n. 2 Plura de his, eod. n. 2 Varia de his edicta Regia, n. 4 Edixerat olim Honorius III. Innocentius III ſucceſſor ut Capitula Canonicos juniores ad Univerſitates frequentandas mitterent, reſidentiæque veniam fecerat tum Clericis ſtudentibus tum Magiſtris Theologiam profitentibus, n. 1

Theſaurarius.

De Theſaurario, I. l. 2 c. 103 n. 13 Succeſſiſſe videtur Oeconomo, quo non ultra fuit opus in Capitulis, cùm partitio menſæ communis bonorum facta eſt inter Canonicos, I. l. 3 c. 70 n. 6

Theſſalonicenſis Exarchatus, v. ind. Geograph.

S. Thomas Aquinas

Cùm ab aliis impugnaretur ejus non ita pridem defuncti doctrina, ab aliis propugnaretur: pronuntiavit ex Doctorum omnium à ſe ea ſuper re congregatorum aſſenſu Stephanus II. Pariſienſis Epiſcopus, poſſe eam citrà fidei periculum & defendi & impugnari, II. l. 1 c. 101 n. 4 Explicatur ejus ſententia de dominio, quod Clericis tribuere videtur in Beneficii ſui proventus, III. l. 2 c. 46 n. 7

S. Thomas Cantuarienſis

Repugnat Regi ſuo volenti quo iſte propter ipſorum crimina ſua depoſurat Clericos, Judicibus laicis permitti poſtea judicandos & puniendos, II. l. 1 c. 76 n. 8. §. *In poſtremis*, & n. 9

Thus.

Cum thuribulis obviam proceſſerunt Epheſinæ mulieres Epiſcopis Concilii Epheſini, à prima ejus Seſſione redeuntibus, in qua damnatus fuerat Neſtorius, I. l. 2 c. 58 n. 7 Cum ſuffitibus ſimiliter exceptus eſt Alexandriæ Athanaſius cùm in eam rediit, *ibid.*

Tironenſe Monaſterium, v. ind. Geograph.

Tituli

Eccleſiæ antiquitus Tituli dictæ ſunt, vel quod ut ſolebant domus & agri fiſco addici appenſo velo in quo eſſet imago Principis: ſic Eccleſiæ Deo, non quidem adhibito crucis ſigno, quod utique perſecutiones ſtatim commoviſſet, ſed aliquo tamen ſigno fidelibus noto, addicebantur; vel potiùs quod Presbyteri, penes quos earum erat cura, ſuum inde nomen & titulum ducerent, I. l. 2 c. 21 n. 11 Quanquam poſtea pace Eccleſiis reddita, jam velo pannove, qui Titulus dicebatur, appenſo, agri vel domus addicebantur Eccleſiæ uti nolebant, quæ fiſco Principis addicebantur. Multi Romæ erant hujuſmodi Tituli tempore S. Gregorii, c. 93 n. 1.

Titus Imperator.

Titus ſummum accipit Pontificatum, ne cujuſquam mortì ſubſcribat, paratior occidi ipſe quàm occidere, II. l. 1 c. 66 n. 23 24.

Taonenſis Primatus, v. ind. Geograph.

Toletanus Primatus, v. ind Geograph.

Toleſana Eccleſia, v. indic. Geograph.

Tonſura Clericorum

De primis quinque ſæculis

Nulla fuit Clericis tonſura coronave per quinque prima Eccleſiæ ſecula, ſeu apud Latinos, ſeu apud Græcos Multiplici probatur ratione, & illorum temporum teſtimonio, I. l. 2 c. 37 n. 2 5 6 7 8 10 12 14. Solo ſe breviori modeſtiorique capillitio ab Laicis Clerici ſecernebant, n. 2 Ad quam modeſtiam cùm eos fideleſque omnes Petrus Pauluſque cohortarentur, poteſt in eos crigo referri tonſuræ Clericalis, c. 37 n. 5 c. 38 n. 9 12 Falsò enim ſive ab ipſis, ſive etiam ab Aniceto creditur inſtituta, c. 37 nu. 3 4 5. Quod per coronam ſuam Epiſcopi à Fidelibus tunc adjurabantur, aut eorum coronæ adprecarentur alii, aut ab aliis eorum corona ſalutaretur, non intelligendum eſt de raſa quapiam vel attonſa capitis corona, ſed de Regali ipſo illis communicato Chriſti ſacerdotio, c. 37 n. 9. Vel de capitis ornamento, mitra vel corona dicto, quo Sacris operantes utebantur, cap. 45 n. 6. Erat autem maxima illa capillorum modeſtia; adeo ut ſexto ſæculo Martinus Braccarenſis, necdum tonſuram coronamve memorans, Clericos tamen jubeat eſſe capite ottonſo & auribus patentibus, c. 38 n. 2.

A ſexto ſæculo ad Caroli Magni

Seculo ſexto exeunte cœpit Clericorum Tonſura, nempe ut Clerici ea ex parte imitarentur Monachos, qui haud ita multò antè præ humilitate, & ut deſpicatui eſſent, etſi caput non adhuc ſibi novacula radebant, nec ad preſſum attondebant, capillos tamen ad aures & ad cutem uſque ſibi præcidebant, I. l. 2 c. 37 n. 12 13. Cum eo tamen diſcrimine quòd Monachi, ſicut nec Pœnitentes, circulum non haberent capillorum, infrà cingentem attonſos & præciſos illos ſuperiùs capillos; Clerici vero è contra talem circulum per modum coronæ infra capillos illos attonſos præciſofve geſtarent, unde & Corona Clericalis dicta eſt, c. 38 num. 3 4 6 8. Tales exhibet vultque eſſe in Hiſpania Clericos omnes Concilium IV. Toletanum an. 633. habitum, num. 3. Tonſura igitur clericalis duos conſtabat, ſcilicet ſuperioribus illis capillis ad illum uſque circulum nec novacula raſis nec ad preſſum tonſis, & corona illa, ſeu illo inferiori capillorum utique copioſiorum circulo, n. 3 4 6 8 10. Ita quoque ſe res habebat eo tempore in Anglia, tonſuramque ſimul ac coronam geſtabant Clerici, c. 38 n. 10 & 11 id quod & ipſi ibidem viciſſim imitati ſunt Monachi, n. 16. 17 in Gallia ſimiliter eadem ætate duabus illis iiſdem partibus conſtabat Clericorum Monachorumque tonſura, ſcilicet ſuperiori illa detonſa capitis parte, & inferiori illo capillorum circulo, I. l. 2 c. 39 n. 2 3 4 5 Eſt autem cur dubitetur, an non verè ſuperior illa pars capitis raſa eſſet in Gallia; ita ut nihil ei penitus ineſſet capillorum, n. 6 in Italia iiſdem temporibus duplici illa eadem parte conſtabat utrorumque tonſura: & ita quidem ut ſuperior illa, licèt attonſa, non tamen capillis eſſet nudata, c. 39 n. 7 10. Sed & Laici qui in miniſterio & ex familia erant Eccleſiæ, Tonſuram quoque in Italia geſtabant, n. 8.

Sub Imperio Caroli Magni & Regiæ ejus proſapiæ, ac deinceps.

Ætate Caroli Magni jam ſuperior pars illa capitis quam inferior ille cingebat circulus, novacula radebatur in toto Occidente, I. l. 2 c. 40 n. 3 4 11 §. *Clerici*. Æqualis erat, & antea fuerat, tum Monachorum & Clericorum ſive tonſura ſive corona, tum etiam omnium inter ſe Clericorum, c. 38 n. 3 4 c. 39 Eaque rotunda & circularis, c. 41 num. 3 Et quidem ejus amplitudinis, cujus nunc amplitudinis eſt corona Canonicorum Regularium, *ibid.* Cœpta eſt poſtmodum in Clericis imminui: juſſitque ſunt iſti ſæculo 13 amplas quidem geſtare coronas, ſed Monachi ampliſſimas, Epiſcopi tamen haud Monachali diſſimilem, *ibid.* Jam ſæculo duodecimo ea lex erat, ut major vel minor eſſet pro majoribus vel minoribus Ordinum gradibus, *ibid.* Eam geſtare æquè jubebantur conjugati Clerici, ac alii non conjugati, niſi vellent privilegio Clericorum exui, *ibid.* Quanta porro eſſet in præcipienda Clericis Tonſura coronave ſeveritas, v. tit. *Clerici*. Tonſuræ & coronæ ſignificationes morales & myſticæ, I. l. 2 c. 38 n. 6 7 12 c. 40 n. 4 5 10.

Concilia ſæculi decimi-quarti & deinceps juſſere nullum inſigniri Tonſura, quin conteſtaretur ſe caſto eam animo exoptare, velleque ſemper in Clericatu manere, ac ad ſacros Ordines aliquando promoveri, II. l. 1 c. 14 n. 3 4 5 6 7 8.

De Tonſura Clericorum apud Græcos

Ut de Occidente jam dictum, ſic in Oriente Clerici initio ſe à Laicis breviori modeſtiorique coma ſecrevere, I. l. 2 c. 37 n. 14 Attonſi ſunt poſtmodum, ſed ſine corona, ſeu ſine illo pilorum circulo quem geſtabant Occidentis Clerici, c. 39 n. 16 At & in hoc imitati quoque poſtea ſunt Occidentis Clericos, n. 14 Tempore Ratramni Corbejenſis Photiique totum ſibi caput Græci capillis nudabant, c. 40 n. 3. 4. Tempore Michaelis Cerularii apicem capitis radebant, comam reliquam nutrientes, c. 42 n. 4. Concertatio Græcorum Clericorum cum Latinis ſuper capillis & barba, I. l. 2 c. 40 n. 3. 4 c. 42 n. 4 5

Georgianorum Clerici [ſunt hi è Græcis] rotundas habebant coronas, eorum verò Laici quadratas, I. l. 2 c. 42 n. 3

Scytharum epiſcopus Theotianus apud Sozomenum prolixo erat capillo, c. 37 n. 14.

Polonis Laicis Tonſuram more Clericorum, id eſt, comam ad aures uſque præciſam Benedictus XI. indixit, cum eis ejuſdem gentis Caſimirum Cluniacenſis Monaſterii Diaconum annuit in Principem I. l. 2 c. 42 n. 3 Hac lege poſtea ſoluti ſunt, fundato apud ſe Cluniacenſium Monaſterio, I. l. 2 c. 52 n. 9

Tornacenſis Eccleſia v. indic. Geograph.

Translationes Epiſcoporum

Translationes Epiſcoporum vetantur à Conciliis Nicæno, Antiocheno, Sardicenſi, Plenario Capuano, III. Carthaginenſi, & Calchedonenſi, item & Canonibus Apoſtolicis II. l. 2 c. 60 n. 2 4 5 c. 61 n. 1 3 4 5 A Romanis item Pontificibus Leone, Hilaro, Damaſio, Julio, Agapeto, c. 60 n. 2 3 c. 62 n. 8 Eò quòd Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ ut ſuæ ſponſæ debeat adhærescere, c. 60 n. 7 c. 61 n. 6 Unaque fermè ſit iſtarum translationum mater avaritia & ambitio, c. 60 n. 4 c. 61 n. 1 6.

Communione ſua iis interdicit Damaſus, qui in aliam ſedem migraverint, II. l. 1 c. 61 n. 6 §. *Aſſentiebatur*. Ad priorem ſedem ſuam eos Hilarus Papa & Nicœnus Canon jubent ſe recipere, II. l. 2 c. 60 n. 2 c. 61 n. 3 Adidque ut cogantur, adiri vult Provinciæ Præſidem Synodus III Carthaginenſis, c. 60 n. 5 Eos utraque Eccleſia, tum unde receſſerint, tum ad quam acceſſerint, vult Leo, Urbanuſque H. ſpoliari, c. 60 n. 3 c. 64 nu. 3 Ne iis in morte quidem communionem, etiam laicam, impertiri vult Sardicenſe Concilium, c. 60 n. 4.

Vetantur tamen ſolæ *tranſmigrationes* Epiſcoporum, id eſt, ſponteneæ in Sedem aliam migrationes, non autem *translationes*, II. l. 2 c. 61 n. 5 15 c. 63 n. 15 Eſtque auſterior æquè hac in parte modeſtia illa affectata, imò ficta Concilii Antiocheni, n. 4 Poſſunt enim ob juſtas cauſas fieri translationes, c. 60 n. 6 7 8 c. 61 n. 1 7 10 c. 62 n. 1 3 5 c. 63 n. 2 6 8 14 §. *Sed*, num. 15 Nec id eſt initum prius conjugium reſcindere, c. 61 num. 7 Harum translationum exempla per prima quinque Eccleſiæ ſæcula, II. l. 2 c. 61 n. 2 7 8 9 10 11 Item ab anno 500. ad annum 800 c. 62 toto. Sub Imperio item Caroli Magni, c. 63 toto, & præſertim n. 3. Ab anno denique milleſimo, c. 64

Has autem cauſas à Concilio Provinciali expendi vult Concilium III. Carthaginenſe, nec ad Romanum Pontificem recurrit, II. l. 2 c. 60 n. 6 8 Quanquam verò ea eſſet ordinaria primorum quinque ſæculorum diſciplina, ut Concilii Provincialis authoritate herent hæ translationes, non rarò tamen adibatur etiam tum temporis Romanus Pontifex, ut Bonifacius, Cæleſtinus, Hilarus, II. l. 2 c. 60 n. 1 2 8 c. 61 n. 8 11 12 Et quidem à Conciliis etiam adibatur Provincialibus, c. 60 n. 12 Nec potuere Concilia Provincialia quin lapſu temporis eum ſæpe adirent, quòd ſatis virium iis non eſſet ad coercendam Epiſcoporum ambitionem & contumaciam, cùm ſpes iis eſſet nec vana difficiliorem ſe præbiturum Pontificem Romanum, c. 60 n. 8 c. 61 num. 4 Atque ita uſu ſenſim factum eſt, ut ad eum res tota tandem redierit, II. l. 2 c. 61 num 16 Quanquam ad octingeteſimum uſque annum nondum ipſi eſſet reſervata, eoque ſæpe inconſulto, & ex ſolo Provincialium Conciliorum & Principum aſſenſu fierent translationes, cap. 62 num. 3 4 5 6 7 11 Ab anno autem 800 uſque ad milleſimum jam inoleſcebat conſuetudo Romani Pontificis ad illas prorſus adeundi, c. 63 num. 14 §. *At*. Non tamen ad eum reccurrebatur ex Oriente, num. 15. Nec ad eum item recurri ſolebant ex Germania & Anglia, nu. 12 13 14 §. *Ita*. In Gallia verò perſuaſum quidem id erat Epiſcopis poſſe translationes à Concilio ipſo Provinciali fieri, idque etiam Caroli Magni Capitularibus ſtatutum erat, II. l. 2 c. 63 n. 11 12 Nihilominus tamen ſæpè recurrebant ipſi ad Romanum Pontificem, n. 2 3 6 7 Illa demum erat ea ætate ſententia Gallicanæ Eccleſiæ, non poſſe has fieri translationes, niſi de Concilii Provincialis vel Romani Pontificis licentia, n. 8 At ſæculo undecimo jam erat ea receptiſſima regula juris & conſuetudo, duodecimoque ineunte nequidem in controverſiam vocabatur, Epiſcoporum translationes Romanis Pontificibus eſſe reſervatas, II. l. 2 c. 64 n. 3 4 Ut hi proinde fruſtra ſint, qui has primum ab Innocentio III. fuiſſe Romanis Pontificibus reſervatas affirmant, n. 5 Qui ſenſim illa iis reſervatio facta eſt, *ibid.* Quo ſenſu dicere potuerit Innocentius VI. ita fuiſſe è ſanctis Patribus conſtitutum, quin & jure quoque divino ita cautum fuiſſe? nu. 6 & 10 §. *Quod*. Perrexere tamen Græci ſuper iis non adire Pontificem Romanum; quanquam in eo peccantes quòd hanc Imperatoribus ſuis tribuerint poteſtatem, n. 10 Concilia Piſanum, Conſtantienſe, Baſileenſe translationes iſtas Romano Pontifici eſſe reſervatas ſuppoſuerunt: idque ſolum caverunt, ne inviti unquam transferrentur Epiſcopi, niſi juſtis ex cauſis, II. l. 2 c. 64 num. 8 Ea enim ætate translationes aliquando Romani Pontifices in virtute

obe-

obedientiæ injungebant, n. 3 & 7 §. *Conjunctissimus*. An possit invitos ad id cogere Pontifex Romanus, triplex ea super re sententia, n. 9 Probabilius est non cum id posse unquam, *ibid.* §. *Quoad* Querelæ Bellarmini apud Clementem VIII. super Episcoporum translationibus tunc frequentioribus, n 11 Quid si locus in, quo quis est Episcopus, valetudini ejus est advertus? c. 50 n. 9 c. 61 n. 10 Facilius favebant Concilia & Pontifices, ut quis ab Episcopali sede ad Metropolitanam transferretur, quasi qui in illa tyrocynium posuisset, ut istam regeret, c. 63 n. 13 c. 64 n. 10 §. *Nec*

Trevirensis Ecclesia, v. ind. Geograph.

Trinovientis Primatus, v. ind. Geograph.

Turonum, v. ind. Geograph.

Ecclesia Turonensis v. ind. Geograph.

Tutela.

Concilium Calchedonense Episcopis & Monachis tutelam non inhibuit, quia per leges quas non poterat convellere, ei erant obnoxii III. l. 3 c. 20 n. 8 Illos ab ea submovit Justinianus, nec ei passus est illigari Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, nisi tum consentientes, tum pro conjunctissimis sanguine, c. 18 n. 15 16 Ab ea excusandos decrevit Concilium IV. Aurelianense Episcopos Presbyteros, & Diaconos, n. 18 Vetant Capitularia Episcopos & alios Clericos nisi consentientes subjici tutelæ curandæ, c. 20 n. 3 Quare Capitularia permittant tutelam Episcopis si consentiant, inhibeat verò Justinianus, n. 5 Cùm idem Justinianus Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis tutelam non permittat nisi sanguine conjunctissimorum; cepere tamen & aliorum etiam tutelas gestare, modò permitteret Episcopus, n. 8 Nicolaus Constantinopolitanus Patriarcha tutor fuit Imperatoris Constantinopolitani septennis, n. 11 Sacerdotibus tutelas nisi nepotum, aut quas suadeat necessitas, non permittunt Comitia Cleri Gallicani apud Melodunum, c. 22 n. 9

V

Vacantis Ecclesia bona, v. tit. *Spolium*.

Vacantis Ecclesiæ bona primis sæculis iidem illi pergebant administrare, qui vivente Episcopo ea administraverant, III. l. 2 c. 51 n. 1 2 3 Qui ab ævo Clodovæi ad Caroli Magni tempora? c. 52 Ea Conc. II. Aurelianense jubet ab Episcopo, qui funus defuncti venerat curatum, & ab Ecclesiæ ipsius vacantis Presbyteris committi interim viris probis, ne prædationi pateant, c. 52 n. 1 Ea Joannes II. gubernari vult ab Archidiacono, n 2 Dici tamen potest Clerus omnia per se tum administravisse, quæ & ante cum Episcopo administraverat, n. 9

Vacans Sedes.

Vacantem Episcopi sedem administrabat in Oriente Metropolitanus ipse, II. l. 2 c. 9 n. 8 In Africa Episcopus à Metropolitano ipso vel ab ejusdem Provinciæ Episcopis delectus, c. 3 n. 12 Commendabat Ecclesiæ vacantis curam Ambrosius vicino cuipiam Episcopo, cum ut illam frequentius inviseret obtestans, III. l. 2 c. 51 nu. 11 Idem à Gregorio præstabatur, II. l. 3 c. 10 n. 2 3 III. l. 2 c. 53 n. 1 2 3 In Gallia defuncti Episcopi unus curabat vicinior Episcopus, remque illius Ecclesiæ temporalem per dies solum septem regebat: quibus elapsis & ipse & quicunque alius Episcopus vetabatur à Concilio Regiensi civitatem illam adire, donec è Metropolitano ad electionem convocarentur, II. l. 2 c. 3 nu. 6 Commendator in Hispania dicebatur is Episcopus cui vacantis Ecclesiæ cura erat demandata: III. l. 2 c. 51 n 11 in Italia visitator, II. l. 3 c. 10 n. 2 3 Et in Gallia similiter, II. l. 2 c. 3 nu. 6 in Africa interventor & intercessor, n. 1

Nullum ante Calchedonensis Concilii tempora videtur præfixum fuisse tempus, intra quod novum Episcopum eligi necesse esset. Illud trium mensium spatio Synodus illa concluserit, II. l. 2 c. 9 n. 8 Non usque adeo tamen in Occidente fuit observatum Ejus meminere nihilominus Gregorius, Concilium XII. & XIII. Toletanum, & Hincmarus. Ac tempore Concilii II. Lateranensis communiter obtinebat, *ibid.* Brevius visum fuit Justiniano spatium istud, eique satis fuit intra sex menses electio præstaretur. Quin & Concilio V. Carthaginensi visum satis fuerat si Episcopum intra annum eligi curasset Interventor ille Episcopus; sanciturque solùm ut si spatio illo elapso nondum electus fuerit, alius Interventor loco prioris eligatur, qui istam diligentius promovet electionem, *ibid.* Nihil præter expensas suas ex vacante Ecclesia poterat Episcopus ille accipere, qui curam ejus susceperat, II. l. 3 c. 10 n. 3 III. l. 2 c. 52 nu. 2 strictissimè prohibet Concilium V. Carthaginense: quominus in vacantis illius Ecclesiæ Episcopum possit Interventor ille eligi II. l. 2 c. 3 nu. 1 Sic & Regiense in Gallia Concilium strictissimè vetat, ab egressu visitatoris illius Episcopi quemquam Episcoporum nisi Metropolitani litteris invitatum se in vacantem Ecclesiam conferre, ne se videlicet à plebe curaret expetendum & eligendum, n. 6 Sub Imperio Caroli Magni cùm tempus faciendæ electionis imminebat, mittebatur in vacantem Ecclesiam Episcopus, qui electionem ipse promoveret [dicebatur & is quoque Visitator] & in eam sollicitus incubaret, ac suffragia deferret ad Metropolitanum, qui & ipse ad Regem, II. l. 2 c. 22 n. 1 2 9 à Metropolitano iste Visitator deligebatur; n. 9 quanquam & eum quoque à Rege Metropolitanus quandoque expeteret, n. 13 Quæ jura Capituli Sede vacante? I. l. 3 c. 10 n. 10 11

Valentinianus I.

Delatam ad se ab Episcopis electionem Episcopi Mediolanensis respuit, ut cui esset Impar, II. l. 2 c. 6 nu 8 Modestè correctionem Ambrosii excipit, *ibid.*

Valentinus Comitatus, v. ind. Geograph.

Vasa Sacra.

Ea contrectare vetabantur à Concilio Laodiceno Subdiaconi, I. l. 2 c. 30 n. 3 Contrà vero apud Latinos ea contrectabant, c. 31 nu. 2 Frangi debet ac vendi vasa sacra in gravibus necessitatibus, III. l. 3 c. 26 n. 2 8 9 17 18 c. 27 n, 13 14 c. 29 n. 4 12 18 c. 30 n. 4 c. 32 n. 10 11 c. 48 n. 10 c. 49 n. 5

Vectigalia.

Invigilabant Episcopi Hispaniæ cum authoritate vectigalibus, ne graviora penderentur, II. l. 3 c. 89 num. 1 2 Precibus & litteris suis idem præstabat Gregorius, c. 90 num. 7 8 9 Suis item Hincmarus litteris, c. 93 n. 4 §. *Constat*. Suis pariter precibus Episcopi Græci, c. 93 n. 8

Venatio.

Venatio Clericis interdicitur per omnia Ecclesiæ sæcula, III l. 3 c. 42 n. 1 2 3 4 12 13 14 c. 45 n. 1 c. 46 n 5 8 9 10 Iis permittit solum Mompessulanum ann. 1214 Concilium, ut se possint venantibus comites adjungere; modò id raro fiat, nec avem ipsi propria manu gestent, cap. 46 num 8 Si Raimundus de Penna-forti solam iis adimit venationem, quæ canibus vel avibus vel armis fit, non eam, quæ cum laqueo vel retibus in silentio, *ibidem* Cum è Conciliis Clericos venatione prohibentibus nonnulla iis suspensionem vel excommunicationem intentent, has Senonense ann. 1528. Concilium censuras contra solos illos promulgari vult Clericos, qui à venandi consuetudine moniti nolunt desistere, *ibid.*

Venetiarum Patriarchatus, v. ind. Geograph.

Veremundus Rex.

Veremundus Rex Legionis in Hispania ante annum 800. cùm duobus annis regnasset, recordatus tandem se & Diaconum esse & conjugatum, tum summovit à se conjugem suam, tum ultro Regnum abdicavit, sibique sufficit consanguineum suum Alfonsum, quem revocavit à Navarris apud quos confugerat: & cum eo ad mortem usque annis quatuor & sex mensibus suavissimam egit vitam, ejus velut administer & Consiliarius III. l. 3 c. 24 n. 12

Vesontio, v. ind. Geograph.

Vestes.

Vestes Clericorum seu communes, seu sacræ, I. l. 2 c. 43 ad c. 53

Primis 5. sæculis.

Clerici per prima 5 sæcula in Occidente quod habitum communem attinet, nec veste ulla nec vestis colore se à Laicis secernebant, sed sola vestis modestia. Probatur id argumento multiplici, I. l. 2 c. 43 n. 1 2 3 4 5 6 7 10 17 cap. 44 num 9 imò invehebatur Cælestinus Papa in quosdam Galliæ Episcopos, quòd veste se à Laicis secernerent, c. 43 num. 1 Erant illi ex Monachis assumpti, & quàm Monachi habuerant vestem, servabant Episcopi, non tunica & toga Romana utentes, quæ Clericis & Laicis communis erat, sed pallio & cingulo, n. 1 2 3 Explicatur habitus Religionis, quem dicitur induisse cùm Clericus effectus est S. Germanus Altissiodorensis Episcopus, c 43 nu. 9 10 Similiter nullam fuisse per eadem sæcula Clericis Græcis vestem à Laicorum veste, nisi modestia, distinctam probatur, I. l. 2 c. 44 n. 2 3 4 7 8 9 Oblongis autem semper delectati sunt Græci vestibus, n. 8 Ut verò tum nec vestis genus ullum, ita nec ullum affectabant Clerici Græci colorem. Nigro alii satis communiter utebantur, albo alii & præsertim Patriarchæ, c. 44 n. 1 2

Suæ Clericis per eadem illa sæcula vestes erant sacræ, sive in Occidente, sive in Oriente: maxima tamen ex parte communibus Laicorum vestibus similes, I. l. 2 c. 45 nu. 1 Erant enim & Laicorum Casulæ, Planetæ, Dalmaticæ, Tunicæ, Albæ, Oraria seu Stolæ, ut & Clericorum, n. 16 17 Idque solum intererat discriminis, quòd in Clericis nitidiora hæc, alba utplurimùm, & candidiora essent, n. 1 11 15 16 Quanquam nec S Fulgentius sacram aliam à quotidiana sua vestem sumeret in sacrificio: hac sibi cautione non existimans utendum, quòd ea erat ejus castimonia, ut nec per somnum quidem nocturnis obnoxius esset immunditiis, c. 45 n 16 c. 47 n. 10 unde usus ille, qui in quibusdam locis obtinet, brevem Albam quandam sine manicis sub amictu ipso amiciendi? c. 45 nu. 16 Stola primitus seu Orarium, ut & postea Manipulus, sudori pituitæque abundantiori detergendis inserviebat, c. 45 nu. 12 13 Præter istiusmodi Clericorum vestes, Episcopi tum in Occidente, tum in Oriente Coronam Thiaramve aut Mitram Cydarimve quæ promiscua erant nomina, gestabant in capite, n. 5 6 Id quod ex illa fortè profectum erat aurea lamina, quam Joannes & Jacobus à Policrate, Clemente Alexandrino, Eusebio, Epiphanio & Hieronimo dicuntur in fronte gestasse, n. 2 3 4

De eorundem vestibus sexto, septimo & octavo sæculis.

Sexto, septimo & octavo sæculis habitus etiam civilis Clericorum erat alius ab habitu Laicorum, I. l. 2 c. 46 n. 1 ad n. 7 Illa autem diversitas in eo posita erat, quòd Clerici veste oblonga & talari uterentur, Laici vero sagis vesteve breviore, profecta scilicet ex ipsa Barbarorum Borealium per occidentem colluvie, qui breviores hujusmodi vestes gestabant, n. 7 Purpureis tum Clerici vetabantur uti vestibus, n. 2 Episcopus per eadem sæcula veste linea semper erat indutus, Monachis linea semper, Presbyter linea cùm ad plebem concionaretur, nu 4 In Oriente verò per eadem sæcula, alius quidem erat Clericorum habitus à Laicorum habitu, adeo ut Clericos per hebdomadam suspendendos edicat Trullana Synodus, qui in Laicorum veste viderentur: at in ipsa habitus unius, præ alterius modestia, non autem in unius, præ alterius, longitudine diversitas hæc erat posita, cùm non ita Barbari in Orientem exundassent, n. 9 & 10

Iisdem adhuc sæculis distinctè magis erant sacræ vestes a communibus, quàm antea; quòd licèt fuissent illæ olim ex usu communi acceptæ, tum multa iis in dies adjiciebantur & inserebantur ornamenta, quibus à communibus Laicorum vestibus secernebantur; tum suarum ipsi Laici vestium communium formam mutabant, & peregrinas sibi asciscebant; cùm è contra communes suas Clerici minùs mutarent, easque, quas ex usu communi in sacris assumpserant, retinerent semper, I. l. 2 c. 47 n. 1 4 5 Ecclesia Romana è suis vestibus, aut ornamentis multa cum Ecclesiis aliis communicavit: Sic Gregorius aut ejus decessores cum Messinensis Ecclesiæ Diaconis Compagum, calceorum genus pretiosius, cum Ravennatis Ecclesiæ Diaconis Manipulos, licèt olim pituitæ soldm, & sudori detergendis inservientes, cum Siculiæ Subdiaconis tunicas lineas, cum quibusdam Galliæ episcopis & eorum Archidiaconis imò Diaconis Dalmaticas, n. 2 3 4 Multa de illorum sæculorum vestibus sacris toto illo c 47 septimo sæculo in Hispania saltem nondum Albis utebantur Subdiaconi clericique inferiores, nec Diaconi Dalmaticis Diaconi Albis nonnisi in sacro ministerio utebantur, episcopi verò & Presbyteri semper, etiam extra Sacra, domi, in urbe, ruri, n. 7 Stolæ initio erant lineæ, & quæ earum forma? *ibid.* Multiplex Stolæ significatio mystica, num. 9

De Clericorum item vestibus, seu communibus, seu sacris, sub Imperio Caroli Magni.

Sub Imperio Caroli Magni, quod attinet communes civilesve Clericorum vestes, induebantur cappa, sive casula talari, ut & Monachis nisi

nisi quod & cucullas isti habebant, quibus gerendis Clerici prohibebantur. Erant autem istæ cappæ, antica etiam parte consutæ, I. l. 2 c. 48 n. 1 2 His cappis Laici prohibebantur, licèt honoratiores quoque inter eos vestibus adhuc uterentur oblongis; nam cæteri è Laicis breviores assumpserant veste, cottos vel mantillos dictas n. 2 Presbyteri Stolam nunquam deponebant ac Albam, sive domi essent sive ruri. Illa tamen Alba alia esse debebat ab ea, qua in sacro Ministerio utebantur, n. 3 De vestibus tum Monachorum tum Laicorum illius temporis plura illo, c. 58 n 4 5

Vestes verò, quæ sub ejusdem Caroli Magni & Regiæ ejus prosapiæ Imperio in sacris ministeriis adhibebantur, eæ quidem erant à communibus & civilibus distinctæ, nec citra eas sacris operari fas erat, I. l 2 c. 49 n 1 At & fuerant ipsæ antea communes & civiles, nec ab ipsis distinguebantur nisi magnificentia, splendore, iisve quæ ipsis ad ornatum intexebantur, nu. 1 2 3 imò nec defuere illis temporibus, qui vestes illas ad usus etiam civiles adhibere pergerent: idque ne ultra fieret, necesse fuit ab Episcopis prohiberi, n. 1 Sic alii vetant Presbyterum in ea alba, qua in suos usus quotidie utitur, Missam cantare, præcipiunt alii ut eam celebret cum amictu, alba, cingulo, fanone, manipulo, stola & casula, quæ nitida sint, & nullis aliis serviant usibus, *ib.* Jam tum, ut modò sit, Diaconi certis diebus abstinebant in Missa Dalmaticis, & Casula plicata utebantur, nu. 4 De Græcorum illa eadem Caroli Magni & Posterorum ejus ætate vestibus sacris eod. c. 49 n. 6 *& seqq*

De communi civilive Clericorum veste ab anno 100 ad annum 1300

Nullam tum temporis videtur fuisse Clericis necessitas assumendi coloris nigri, I. l. 2 c. 50 n. 1 imò in historia Abbatiæ S. Martini Tornacensis dicitur Monachorum habitus niger, Clericorum albus, n. 9 §. *Eadem*. Edicunt solùm sæculorum illorum Concilia, ne plurium sint colorum vestes Clericorum, tum ne splendidiorum: ac præsertim rubeas & virides iis inhibent, & quidem ipsis etiam Decanis, nu. 1 2 3 4 9. Has tamen Episcopis gestare fas erat, n. 4 Cum eos haud excepissent sæculi septimi Concilia, c. 46 n. 2 Edicunt item ne seu interioribus, id est subtanis, seu exterioribus uterentur Clerici vestibus, quæ scissæ & apertæ essent sive à latere, sive ab anteriori aut posteriori parte, c. 51 n 2 3 5 6 8 Edicunt quoque ne cappis manicatis uterentur: & quidem ex Conciliis illis alia id universis innibent Clericis, alia solis Presbyteris & Dignitatibus, & quidem in publicum procedentibus; n. 2 3 4 6 9 Scissas verò & manicatas seu cum manicis pendulis vestes tam acriter interdicunt Clericis, quòd iis uterentur illi Laici qui oblongis adhuc utebantur vestibus: n. 9 Alia cappas istas manicatas solum in Ecclesia, & inter sacra ministeria prohibent, cùm alia eas ubique antea proscripsissent, nu. 4 Jubentur ab iisdem illorum temporum Conciliis Presbyteri nunquam stolam deponere, ne in itinere quidem, I. l 2 c. 50 n. 1 Id quod argumento est stolam communiter non fuisse signum jurisdictionis, c. 52 n. 10 Jubentur in horum Conciliorum prioribus Clerici vestes habere oblongas & talares; in posterioribus, saltem ultra tibiarum medietatem productas, c. 50 n. 3 7 Vestem lineam seu albam super cætera indumenta gestabant Clerici omnes quocunque in loco, & quidem ad terram usque pertingentem; postmodum eam in Ecclesia solùm retinuere, extra Ecclesiam verò soli Canonici Regulares, & ea quidem qua eos uti videmus brevitate; quæ enim jam sunt superpellicia, hæc olim erant albæ, c. 50 n 4 8 c. 52 n. 4 seu talaria erant superpellicia, c. 52 num. 4 Et exeunte decimo-sexto sæculo ultra medias adhuc tibias illa propendebant, c. 52 n. 4 5 Ea autem alibi erant manicata seu manicis amplis instructa, alia non manicata seu sine ullo manicarum genere & instar Roquetorum, n. 4 5 Nullus porro ante Stephanum Tornacensem meminit superpellicii, eratque tum temporis talare, c 52 nu. 5 Plura vide de pellibus, de cucullis, de colaribus, de calceis, de cappis &c. toto c. 50

De Clericorum veste communi civilive ab anno 1300

Concilia item ab anno 1300 præcipiunt ut Clericorum vestis sit talaris, ne tamen terram verrat, ut item sit clausa, & quidem sine botonibus. Permittunt quædam ut ab anteriori parte sit aperta altitudine sesquipalmæ; quædam ut ad genua usque, quò facilius possint incedere, I. l. 2 c. 51 n. 1 2 3 4 Vestes clausas exigunt alia solùm in Presbyteris, Canonicis, & Dignitatibus, n. 2 Permittunt nonnulla breviorum usum vestium in itinere, & re iis usus est S. Carolus Borromæus, num. 2 3 4 Non item adeo curant de manicis modò sint modestæ, n. 2 Vestes sericas alia permittunt, prohibent alia, ne exceptis quidem Episcopis, quos tamen excipiunt nonnulla, c. 51 n. 3 4 6 c. 52 n. 4 Collaria inhibent rugata rugatasque illas breviusculas in extremo brachio lineas manicas, n. 5 6 Calceos item inhibent, qui rubei, virides vel albi essent, aut boucletis argenteis instructi, c. 51 nu. 1 2 3 Vestes nondum exigunt nigras concilia an. 1314 & 1338 n. 2 Cavet solùm ne vel virídi, vel rubei, vel albi coloris sint ann 1419 & 1473 nu 3 Et ne item strictæ nimium sint, ac corpori bene adjacentes, c. 51 nu. 3 Aliquot post annis jam exigunt Constitutiones Parisienses, ut nigri sint coloris, aut ad nigrum proximè accedentis, *ibidem* Atque niger color jam tum factus fuerat solitus & communis Clericorum color, n. 9 Demum Concilia tridentina posteriora nigrum præceperunt prorsus, exceptis Dignitatibus, si quæ alium postularent, c. 51 n. 4 6 Alia Clericis pileo interdixerunt solùm in Ecclesia, alia etiam in urbe, iis solum reliquentia birretum, exeunte sæculo decimo-sexto jam quadratum, antea rotundum, I. l. 2 c. 51 n 2 3 4 5 6 Clericos quædam in sacris Ordinibus constitutos, quædam universos prohibuerant vestibus lugubribus in morte fratrum & suorum, matris & patris, & quædam quidem omninò, quædam solùm intra bimestre spatium, c. 51 num. 1 3 4 6 Quàm verò semper constaret secum Ecclesia, cùm alia aliis temporibus & locis prohiberet vel permitteret, n. 10 De foederaturis, armutis, caputiis, cucullis, c. 51 n. 1 2 3 4 5 Iterum de caputiis, armutis, pileis, birretis, quę nomina utplurimum idem sonabant, genus scilicet vestis tegendo capiti Clericis Laicisque commune; aliquando quid diversum significabant, c. 52 n. 6 Quę verò communis erat Laicis & Clericis armutia, Canonicorum tandem facta est insigne, c. 52 n. 6

In Episcoporum & Clericorum vestibus quanta debet esse modestia ex omnibus huc usque Conciliis & Patribus, III l. 3 à cap. 34 ad cap. 42

De Clericorum in Ecclesia vestibus ab anno millesimo

Multæ iis erant in Ecclesia & extra Ecclesiam ætate illa communes, quæ tandem ab illis nonnisi in Ecclesia gestatę sunt, sit caputia, armutiæ, birreta, I. l. 2 c. 52 n. 6 Sic stola sine qua nec in itinere quidem licebat olim Presbyteris incedere, & quæ tandem nonnisi in Ecclesia cœpta est gestari, c. 50 n. 1 Sic albæ aut superpellicia, sine quibus nunquam incedebant, nisi quod nulli in ea licebat alba sacrificare, in qua extra Ecclesiam incedebat, c. 50 n. 2 c. 52 n 4 Ex Clericorum vestibus quædam erant quæ ex vestibus Imperatoriis desumptæ fuerant: Imperatoribus scilicet largientibus sua Sacerdotibus, ut & Sacerdotes sua Imperatoribus ac Principibus, I. l. 2 c. 45 n. 8 c. 46 n. 5 c 47 n. 4 c. 49. n. 3 7 c. 52 n. 1 2 c. 57 n. 2 Quæ nunc observatur vestium hibernarum & æstivarum in Ecclesiis vicissitudo ac diversitas, jam observabatur Nicolai III. tempore, c. 62 num. 4

De vestibus Laicorum.

Brevibus utebantur Galli vestibus, nempe Bracchis ante Romanum Imperium: vestes verò longas, scilicet togas suas apud eos Romani induxere, I. l 2 c. 31 n. 7 Quas & Galli retinuere, cùm Galliarum potiti sunt Francis: imò & iis sensim se assuefecere Franci, totaque Gallia oblongis utebatur vestibus, *ibid.* Sed Galliam tandem Franciamve multis post sæculis pertæsum est longarum istiusmodi vestium. Cœpta res est ab hominibus de trivio, hosque deinde circiter annum 1300. secuti sunt Nobiles quique Perstitere diutius in vestibus oblongis Reges ipsi, sed & eas tandem dimisere; nec iis jam tempore Caroli VI. utebantur, nisi in solemnioribus carimoniis, *ibid.* Oblonga verò vestis illa, qua hactenus usi fuerant Reges Galliæ, ea erat, quæ deinceps fuit & etiamnum est vel Præsidum Parlamenti, vel Cancellariorum Franciæ: purpura quippe eos, & aliis Regiæ dignitatis ornamentis donavit Rex Philippus Pulcher dictus, I. l. 2 c. 51 n. 8

Rectoribus item Universitatis à Regibus Francis concessę sunt quibus utuntur foederaturæ, I l 2 c. 51 n. 8

Galerus unde dictus? I. l. 2 c 51 n. 6 §. *Hæc ipsa*.

Vicarii Apostolici.

Vicarii Apostolici dicebantur ii, quibus Romani Pontifices in Patriarchatu suo vices suas committebant, in certas quasdam Provincias earumque Metropolitas. Eorum munus erat tum invigilare, ut ab omnibus servarentur Canones: tum Provinciis illis & Metropolitis jus dicere, ac de omnibus fermè causis ibidem supremam ferre sententiam; intactis tamen & integris Metropolitarum ipsorum juribus, I. l. 1 c. 18 n. 8. c. 30 n. 1. 2. 3 Primus hujusce modi Vicarius occurrit Archiepiscopus Thessalonicensis tempore Damasi Papæ, c 18 n. 6 *& seqq.* Eadem postmodum dignitate & authoritate nobilitati sunt in Gallia Episcopi, Arelatensis, c. 30 n. 5 *& seqq.* Viennensis, c. 30 n. 5. 7 c. 35 n. 10 11 Remensis, c. 30 n. 10. 11 Lugdunensis, c. 34 toto. In Hispania Episcopi, Hispalensis, Tarraconensis, Toletanus, c. 30 n. 2. 3. 4 In Anglia Episcopus Cantuariensis, c. 33 n. 6 7 9 c. 36 n. 1. 2. 3 In Germania Moguntinus Episcopus, c. 31 n 2. 5 In plagis aliis Septentrionalibus Adalbertus Hamburgensis Bremensisve, c. 37 num. 2

Vicariatus isti Apostolici non erant machinæ adhibitæ ad propagandam Romanorum Pontificum dominationem, aut ad novo servitutis jugo opprimendam libertatem Ecclesiasticam: sed per eos solis serviebatur Regnorum & Provinciarum utilitati & necessitati, scilicet stabiliendæ in iis Religioni & Ecclesiasticæ disciplinæ, I l 1 c. 31 n. 7. 8 c. 32 n. 1 §. *Exarchatus*, c. 33 n. 12 c. 34 n. 13 Imò illi ipsi Principes & Reges Episcopos suos illa dignitate ornari multis precibus efflagitabant, c. 31 n. 7 c. 34 n. 13 Nec nisi ex Principum & Episcoporum consensu utplurimùm instituebantur, c. 32 n. 4 5

Vicarii Generales Episcoporum.

Munere Vicarii Generalis fungebantur primis sæculis in Parochiis ruralibus Chorepiscopi ubi essent: in civitate verò ipsa is, quem de presbyterorum numero seligebat Episcopus, ut in eum Episcopalis sarcinæ partem rejiceret, I l 2 c. 7 n. 1. 2 Sic S. Basilius episcopi Cæsarienfis Vicarius fuit: sic patris sui Gregorii Episcopi Nazianzeni sanctus ipse Gregorius Nazianzenus, tum dum adhuc presbyter solum erat, tum postquam Episcopali dignitate fuisset auctus: sic etiam Flaviani Episcopi Antiocheni Chrysostomus, tum adhuc Diaconus, tum postea presbyter: sic Ambrosii Simplicianus: sic Valerii Hipponensis Episcopi Augustinus, c. 7 n. 2. 4. 5. 6. 7 Quo tempore cùm adhuc soleret Episcopus omni per se sacerdotali ministerio defungi, Parochique, Officialis, Pœnitentiarii, & Theologi munus obire, ista ergo quoque omnia obibant illi Episcoporum Vicarii Generales, n 8 Erant hi suorum plerumque Episcoporum successores, ni eos alia fortè Ecclesia ad Thronum suum raperet, c. 7 n. 9. 10 Claudianus sancti Mamerti fratris sui Viennensis Episcopi Vicarius fuit Generalis, n. 11 12 Nec tamen Vicarii isti Generales fuere his hodiernis nostris similes; nec nostrorum ullum est vestigium, sive in Gregorianis, antiquisve Decretalibus, sive in Gratiani Decreto, c. 8 num 1

Prima quodammodo jaciuntur hodierni Vicariatus Generalis fundamenta in Concilio Lateranensi sub Innocentio III illoque deinceps sæculo, scilicet decimo-tertio quaquaversum Vicarii Generales invaluere, cùm id quod eorum postea fuit officium esset antea penes Archidiaconum, I. l. 2 c. 8 n. 1. 2. 4. 6 Quanquam tamen jam ante Innocentium etiam III. in aliquibus extabant Diœcesibus, sed videlicet paucis, n. 3 In illis vero primis institutionis suæ temporibus, tum qui erant Vicarii Generales, erant & Officiales; tum ut & modò, Vicariatus Generales illi meræ erant delegationes seu arbitrariæ & ab Episcopo revocabiles, n. 5. Concilium VI. Mediolanum sub S. Carolo Borromæo præcepit, ut saltem Subdiaconi essent. Edixit Burdigalense anno sequenti, scilicet 1583 ut nonnisi ex Presbyteris adsumerentur, atque ita Regio quoque Edicto in Comitiis Blesensibus sancitum est, c. 9 n. 7 9 Varia de Vicariis generalibus statuta, n. 7 De Postsaturnis Vicariatu in Gallia, n. 10 Capitula vacante Sede possunt Vicarium Generalem eligere, modò intra octo dies ab Episcopi morte possunt & eum postea revocare; modò alium ei intra octo dies subelegant, nu. 11 Ni intra diem octavum ab episcopi morte Vicarium Generalem eligant, res devolvitur ad Metropolitanum, aut si ille defunctus sit, ad seniorem Provinciæ Episcopum. Etsi unum tantùm iis permittat eligendum Tridentina Synodus, possunt, & duos eligere secundùm responsa Congregationis ejusdem Concilii si ita fert ab omni memoria consuetudo loci, *ibid.*

Rerum præcipuarum.

De Vicariis Canonicorum.

Qui nempe eorum ſuppleant locum, dum iſti per ſe non poſſunt adeſſe, I. l. 3 c. 70 n. 10 11

Vicarii Parochiarum.

Quidam duodecimo & decimo-tertio ſæculo Parochi in Anglia & in Gallia ſe in alia ſimul Parochia Vicarios fieri curabant: utiuſque ſecundæ Parochiæ curam credebant cum modico proventu Presbytero, qui Perſona diceretur, reliquum Parochiæ proventum ſibi vendicantes, I. l. 2 c. 27 n. 1 2 3 4 5 id proſcribunt iiſdem & ſequentibus ſæculis Angliæ & Galliæ Concilia, verantque prorſus unius Eccleſiæ Parochum fieri in altera Vicarium, *ibid.*

Jubentur à Conciliis Epiſcopi Capitula & Monachi, qui Parochias habent menſæ ſuæ unitas Vicarios in iis inſtituere perpetuos, I. l. 2 c. 27 n 4 5 6 7 9 II. l. 1 c. 18 nu 1 2 6 7 8 9. Ni certum intra tempus Capitula pareant & Monachi, jam id per ſe Epiſcopi præſtarent poterunt, I. l. 2 c. 27 n. 5 7 Eodem pertinentia Regia Ludovici XIII. & Ludovici XIV. Edicta quoad Eccleſias Abbatiis, Prioratibus, & Eccleſiis ſive Cathedralibus ſive Collegialibus unitas, n. 12. Item & Ludovici XIV. cum Actis Cleri Gallicani, II. l. 1 c. 18 n. 9 Idem præcipit Tridentina Synodus hac tamen cum exceptione, niſi Ordinariis, quibus hanc delegat curam, utilitas Eccleſiæ contrarium perſuadeat, I. l. 2 c. 27 n. 10 Si tamen Parochiæ ſint intra Capitulorum Eccleſias, poſſunt illa Vicarios irrevocabiles acceſſere, num. 11 Unde in Monachis, & Capitulis prior illa conſuetudo Vicariorum aſciſcendorum qui ad nutum eſſent revocabiles? nu. 9 Nullos amat Eccleſia Vicarios non perpetuos, quippe mercenarios homines, nu. 6 11 Quam multis rationibus ſatius eſt Parochias non regi niſi à perpetuis, II. l. 1 c. 18 n. 8 Etſi Parochi poſſunt juſtis de cauſis abeſſe à Parochia ſua, non tamen Vicarii, I. l. 2 c. 27 n. 3 §. *Synodus*. Salisburgenſe an 1320 Concilium exauctorari vult Parochos, qui Vicarios congruam reddituum Eccleſiæ portionem non aſſignant, n. 7

Vicedominus.

Vicedominus idem eſt qui & major domus, I. l. 2 c. 98 n. 12 13 Ex Dominorum more inſtituendi in familia ſua Majorem quendam & Vicedominum, cui minores alii omnes in eadem familia debeant obedire, factum eſt ut epiſcopi quoque in ædibus ſuis Epiſcopalibus Vicedominum & Majorem domus inſtituerent, *ibid.* Ejus munus erat in Domeſticos omnes excubare, hoſpiteſque excipere, n. 12 volebat omnino Gregorius ſuum eſſe cuique epiſcopo, ut ab hac utraque illa cura ſe eximeret, *ibid* Curabat Vicedominus illam bonorum Eccleſiæ partem quæ, facta eorundem bonorum partitione in 4. partes, ceſſerat Epiſcopo, III. l. 3 c. 29 n. 26 Legitur Vigilio Papæ fuiſſe Vicedominus qui erat presbyter, I. l. 2 c. 98 n. 12 imo & Zachariæ ipſi Papæ Epiſcopus legitur fuiſſe Vicedominus, *ib.* & n 13 Suique quoque erant Vicedomini Canonicis Abbatibus & Abbatiſſis tempore Caroli Magni, c. 93 n 13 Probabilius eſt Vicedominos in Gallia fuiſſe Clericos, n. 14 quanquam tamen & brevi cœperunt ex Laicis aſſumi, n. 15 Eadem verò ætate è Clericis in Italia ut plurimum aſſumebantur, *ibid.* Iidem erant Vicedomini forſan ac qui Oeconomi, III. l. 2 c. 6 n. 5 18 De Vicedominis adhuc ætate Caroli Magni & ſtirpe ejus Regiæ, c. 55 n. 1 2

Victor III.

Quàm ægrè ceſſit ut ſummus Pontifex eſſet, II. l. 2 c. 59 n. 5

Viduæ, I. l. 3 c. 42 43 50 51 52 *Vota*.

Stipendiis Eccleſiæ prioribus Eccleſiæ ſæculis alebantur; ideoque erant inſcriptæ Canoni Eccleſiæ, modò tamen fuiſſent univiræ, I. l. 3 c. 42 n 5 c. 50 n. 8 9 10 quanquâ nec viduis aliis, ſi pauperes erant, deerat Eccleſia, c. 42 n. 6 Quàm ingens erat primarum illarum numerus, n. 5 6 Eas Paulus eligi juſſerat nonniſi ſexagenarias, quòd apud Gentiles res admodum rara eſſet caſtitas, c. 50 n. 4 Viduarum choro ſe adgregabant velum veſtemque nigram ſumentes, & hæc erat viduitatis ſeu caſtitatis profeſſio? c 43 n. 2 5 Quòd quædam, etiam nobiles, in primo doloris æſtu de mariti morte veſtem illam præpropere ſumerent, ac ſopito dolore illo poſtea deponerent, jubet eas Concilium Pariſienſe ſub Ludovico Pio deinceps triginta dies à defuncto conjuge expectare, quibus tranſactis, aut iterum nubant, aut propoſitum amplectantur, I. l. 3 c. 43 n. 2 Etſi viduis in ædibus ſuis manere permittebatur, ut & in iis manſerant ante extructa Monaſteria, eas tamen poſtea Concilia & Epiſcopi hortabantur, ut intra Monaſteria ſe abderent, *ibid.*

Viduæ, quæ caſtitatem profeſſæ fuerant, licet ſola veſtis mutatione, adeoque & voto ſolum ſimplici, imò & ſolùm implicito; ſi tamen poſthac nubebant, ipſarum dirimebatur conjugium, I. l 3 c. 43 n. 6 Jubentur enim in III. Pariſienſi Concilio ſeparari, c. 45 n. 4 A Baſilio, Concilio V. Aurelianenſi, II. Turonenſi, & V. Pariſienſi jubentur ad hanc ſeparationem privatione communionis aut etiam excommunicatione adigi, c. 45 n. 5 8 c. 52 n. 2 A Concilio Forojulienſi jubentur non ſeparari modò, ſed & peccatum illud ſuum per reliquæ vitæ pœnitentiam diluere, c. 43 n. 5 A Toletano IV. pœnitentiæ ergo poſt ſeparationem in Monaſterium retrudi, c. 45 nu. 10 Cum hæ olim Cypriano, Chryſoſtomo, Auguſtino, nuptiæ viſæ fuiſſent ſacrilegæ quidem, ſed tamen veræ, veraque conjugia, ii & fortè Gelaſio ſimiliter, II. l. 1 c. 11 n. 14 15

Viduis non epiſcopus, ſed presbyter velum conſecrabat ac induebat, non tamen inconſulto Epiſcopo, I. l. 3 c. 43 n. 5 6 c. 47 n. 5 6 Non rarò nihilominus illud ipſæ ſibi nec conſecratum induebant, & tamen eo ipſo aſtringebantur legi continentiæ: jubebanturque ſi poſtea nuberent, à novis illis conjugibus ſuis ſeparari, etiamſi jurarent ſe velum ſibi ea ſpe eoque animo induiſſe, ut illud poſtmodum exuerent, c 47 n. 8 9 Viduis item non dabatur annulus, cùm daretur è contra Virginibus in ſolemni earum ab Epiſcopo conſecratione, c. 49 n. 2 Inſuper tecto erant capite, dum illis velum imponebatur, Virgines nudo, *ibid.* Ex viduis præſertim Diaconiſſæ eligebantur initio Eccleſiæ, I. l. 3 c. 50 n. 8 9 10 Atque iſtis, quæ ſic deligebantur, velum imponebat Epiſcopus, qui illud gregario viduarum ordini non imponebat, n. 11 12 Imò ad has præſertim viduas pertinet ſtatutum, quod in utraque Eccleſia per prima quatuor ſæcula viguit de viduis ante annum ætatis ſexageſimum non admittendis, c. 52 n. 2. 3 Adeo ut duplex ea ætate fuerit profeſſio viduarum, ſolemnis una, ſcilicet earum quæ Diaconiſſæ inſtituebantur; altera ſine pompa & non ſolemnis, juniorum earum viduarum quæ nuptiis vellent nuntium remittere, n. 2. 3

Viduis ſolis Monaſteriorum Marciniacenſe conſtruxit Hugo VI. Cluniacenſis Abbas, I. l. 3 c. 49 n. 7

Vienna & Viennenſis Eccleſia, v. Indic. Geograph.

Vienna in Germania, v. Ind. Geograph.

Vigiliæ.

Vigiliæ olim dicebantur ipſæ horæ, quæ media nocte decantabantur in Eccleſia, & quæ poſtmodum appellatæ ſunt Matutinum, quòd verſus matutinum tempus & diem illuceſcentem prorepſiſſent, I. l. 2 c. 73 n. 8 Cùm iis intereſſent Laici, vetuit Synodus Altiſſiodorenſis, quominus in illis noctibus poſt mediam noctem biberetur, c 75 n. 9 Et ſiquidem quas olim in Eccleſia vigilias agebant Laici, tunc aliqui aliquando in Feſtivitatem pervigilio domi agebant, illas eadem Synodus ultra fieri vetuit, propter licentiam quæ in eas irrepſerat, *ibid.*

Vigilius Papa.

Fœda ejus primordia, II. l. 2 c. 16 n. 4 Præclara verò incrementa, *ibid.* & l. 3 c. 59 4

Vindocinenſis Abbas, v. Indic. Geograph.

Virgines.

Virgines Deo ſacræ, I. l. 3 c. 42 ad cap. 49 & à c. 52 ad c. 56 Vid. etiam tit. *Moniales*, tit. *Profeſſio Virginum*, & tit. *Vota*.

Laudes earum à Tertulliano & Cypriano, I. l. 3 c. 42 n. 2. 3 ab Epiphanio, Chryſoſtomo, Ambroſio, Auguſtino, n. 12. 13 14 A Gregorio Nazianzeno, c. 44 n. 2 A Sancto Gregorio, c. 46 n. 4

De Virginibus ſacris intra ædes paternas.

Etſi non fuere Virginum Monaſteria niſi poſt pacem per Conſtantinum Eccleſiæ partam: jam tamen ab ipſo Eccleſiæ initio fuerunt Virgines ipſæ, earumque profeſſio & conſecratio, I. l. 3 c 42 nu 1 Erant nempe in ædibus paternis, n. 3 Quin & quando Monaſteria fuere conſtructa, in quibus agerent deinceps Virgines ſacræ, perſtitit tamen & quidem ad annum uſque milleſimum id genus Virginum Deo ſacrarum, quæ in domibus paternis manerent, c. 43 n. 7 Manebant verò in interiori domus parte à virorum conſpectu alienæ, c. 42 n. 4 Quæ earum ibidem occupationes? Hieronymi de ipſis monita, c. 42 n. 7. 8 9. 14 18, c. 44 n. 6 9 Erant & quæ ſolæ & ſolitariæ degerent longè à ſæculo, c 44 n. 14 Omnes autem alebantur ſtipendiis Eccleſiæ, & in ipſius erant Canone ſeu Matricula, c. 42 n. 5 Hinc etiam Canonicæ Baſilio dicebantur & Chryſoſtomo, n. 5 12 Erat iis in Eccleſia locus ſpecialis & honorificentior, ac tabulis ſeparatus, I. l. 1 c. 42 n. 13 Quàm ingens earum numerus, n. 5 15 16 Sua quoque ipſis inerat Abbatiſſa, ſeu Præpoſita, iis videlicet ab Epiſcopo præfecta, c. 44 n. 14

Duo autem erant Virginum iſtarum Deo ſacrarum, & in ædibus paternis degentium genera. Aliæ ſe Chriſto devoventes, fuſcam & per modeſtiam induebant ipſæ ſibi aut à parentibus ſibi curabant indui veſtem, qua à puellis aliis diſtinguerentur, & hæc erat irrevocabilis earum profeſſio, id autem jam à duodecimo ætatis anno præſtare poterant: aliæ ſolemnius, & die Paſchæ, aut alio ſolemni ab Epiſcopo velum conſecrationis accipiebant, diu antea in priori illa claſſe probatæ: ſecundarum ingens numerus, ac primarum longè copioſior, I. l. 3 c. 42 n. 9 10 11 c. 43 n. 1 Sive illæ, ſive iſtæ, nonniſi continentiæ, non autem obedientiæ vel paupertatis voto ſeſe illigabant, c. 41 nu. 6 7 Et quidem primarum votum non erat niſi ſimplex, *ibid* Imo nonniſi implicita caſtitatis profeſſio, c. 45 n 2 3 4 Neutræ tamen poterant nubere, quin ex Cypriano eſſent adulteræ Chriſti, & ex Tertulliano ſacrilegæ, c. 42 n. 4 11 Ex Conciliis Eliberino ac Moguntino haberentur ut adulteræ, c. 43 n. 6 Veræ quidem iſtæ, etſi ſacrilegæ, videbantur nuptiæ eidem Cypriano, Chryſoſtomo, Auguſtino, & fortè Gelaſio ſimiliter, II. l. 1 c. 11 num. 14 15 At irritas eas ſanxere, conjugumque ſeparationem decrevere Capitularia & Forojulienſe octavo ſæculo Concilium, I. l. 3 c. 43 n. 3 5 6 Et alia plura ſexti & ſeptimi ſæculi Concilia Galliæ & Hiſpaniæ, c. 45 nu 3 4 5 8 10 Et dudum antea Baſilius, c. 42 n. 5 Earum tamen quarum votum non erat niſi ſimplex vel implicitum cauſam hac in parte diſtinguendam putarunt Innocentius, Leo, & Zacharias Romani Pontifices ab aliarum cauſa, c. 45 n. 8 Quin nec Symmacho Papæ viſa eſt habenda illico voti impliciti implicitæve profeſſionis loco ipſa mutatio veſtis, ſed ſolùm diuturna, n. 2

Votum illud, quod ſecundæ illi Virginum claſſi ab Epiſcopo imponebatur, mitram etiam aut mitrella vocabatur, & erat flammeum, ſeu purpureo colore infectum, I. l. 3 c. 42 n. 11 c 45 n. 11 In Africa licebat quoque Presbytero illud Virginibus imponere, ſed nonniſi impetrato Epiſcopi conſenſu, c. 42 n. 17 Longè autem infrequentior facta eſt ſæculo ſeptimo ſolemnis illa Virginum conſecratio, cap. 45 num. 11

Octavo ſæculo cœperunt iſtæ Virgines in communem vitæ ſocietatem colligi, dictæque ſunt à Canone, ſeu Regula ſibi præſtituta Canonicæ, diſtinctæ prorſus à Monialibus, ſeu ab iis, quæ in Monaſteriis profeſſæ fuerant vitam Monaſticam, id eſt, unà cum continentia obedientiam, & rerum abdicationem, cùm Canonicæ illæ ſolam profiterentur continentiam, I. 3 c. 43 n. 1 12 v. tit. *Canonicæ*, quanquam nec ad annum uſque milleſimum deſtitere, quæ in ædibus paternis degerent, c. 42 n. 4

De Virginibus Deo ſacris in Monaſteriis, v. tit. ſuperior.

Certant de antiquitate cum hominum Monaſteriis Monaſteria Virginum, I. l. 3 c. 44 num. 1 iſtorum antiquitatem produnt Gregorius Nazianzenus, Baſilius, Theodoretus, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, n 2 3 4 5 6 Ut primus Monachorum pater fuit Antonius, ita & Monialium prima parens fuit ſoror ejus, n. 1 Innumerabilis earum erat jam primis illis temporibus multitudo, adeo ut vel in uno Monaſterio 250 conſpicerentur, nu. 4 Crebra Hieronymus ajebat viſi Romæ Monaſteria Virginum, cap. 44 n. 8 Tria Sanctimonialium Romæ ſuis temporibus degentium millia Gregorius memorat, c. 46 n. 4 Viginti earundem in urbe Oxyrintho degentium millia Ruffinus antea meminerat, c. 23 n. 10

Per prima quinque Eccleſiæ ſæcula, etſi Monaſteriis Virginum ſua erant Oratoria, ubi Pſalmos & Eccleſiæ Officia exequerentur, non iis tamen erant Eccleſiæ, ſed gregatim die Dominica cum Matre ſeu Præpoſita ſua ſe conferebant ad Eccleſiam majorem, ubi ſacris Myſteriis intereſſent ac communicarent, I. l 3 c 44 n. 5 6 7 10 Jam nihilominus ejuſdem Gregorii tempore ſuæ erant omnibus ferè earum Monaſteriis Eccleſiæ, c. 46 n. 2 Et in eas vetat ipſe inferri cathedram Epiſcopi, niſi ipſo dedicationis illarum Eccleſiarum die feſto ſingulis annis recurrente: id quod vetuerant jam & Africana

Concilia. Quare verò id eo die ageretur? n. 12 Sine dicta illa Matre sua è Monasterio nunquam egrediebantur, c. 44 n. 7 Vocabatur isthæc vel Præposita vel Abbatissa: & in Oriente Amma Syriaco idiomate, id est Latinè mater spiritualis, n. 5 11 13 Cum Præpositа Presbyter quoque gerebat earum curam, n. 11 Puellæ jam illis sæculis à tenera ætate credebantur istis Monasteriis educandæ & instituendæ, c. 44 n. 9 17 18 19 De iisdem puellis, c. 49 n. 11

Probatio professurarum fiebat in veste laicali & eam unius anni vult esse Concilium V. Aurelianense in Claustris unde nunquam exibatur, triennio verò in Claustris aliis. Duo enim ista erant in Galliis Claustrorum genera, I. l. 3 c. 45 n. 3 Trullana Synodus proscribit eam, quæ jam tum erat, consuetudinem, ut quo die Virgines se Deo devovebant pretiosis se vestibus induerent, c. 46 n. 11 Perstabat adhuc ista consuetudo tempore Balsamonis, qui & in illam invehitur, c. 47 n. 11 In Ægypto & Syria olim cum profitebantur, incisos sibi capillos in Abbatissæ manus deponebant, aut eos illa ipsis incidebat, c. 44 nu. 15 Nihil simile per prima illa sæcula occurit in Occidente, imò nec nono adhuc sæculo, c. 44 n. 16 c. 45 n. 9 c. 47 nu. 3 Unde tandem sensim factum sit, ut etiam in Occidente radantur? c. 45 n. 9 De duplici olim genere professionis in illis Monasteriis, solemni scilicet & non solemni; de ætate item utriusque illi professioni necessaria, v. tit. *Professio Virginum*. Quæcunque Sanctimoniales seu in alterutro illo Claustrorum genere, seu in ædibus paternis agebant, lege continentiæ constrictæ erant c. 45 n. 2 3 4 5 7 8 9 Si posthac nuberent, quid decernant Romani Pontifices & Concilia seu Galliæ seu Hispaniæ? c. 45 n. 2 3 4 5 7 8 9 10 v. tit. super. & tit. *Viduæ*. Quanta cura colloquiis & conspectu hominum arcerentur, c. 46 n. 15

Visitare.

Visitari à Clericis quæcunque mulieres quàm parcè quàm cautè debeant, II. l. 2 c. 61 n. 10 11 12 c. 62 n. 1 5 7 c. 63 n. 1 10 c. 64 n. 4 II. l. 3 c. 77 n. 12 13 14 15

Visitator Episcopus, v. tit. *Vacans Sedes*.

Visitatio Episcopalis, II. l. 3 c. 77 c. 78 79 90

Visitatio Diœceseos, Provinciæ & Exarchatus per prima 5 sæcula Exarchus tum temporis suum lustrabat Exarchatum Primatumve aut Patriarchatum: sic totam Africam Primas Carthaginensis, II l. 3 c. 87 n. 2 Obibat pariter suam provinciam Metropolitanus, II. l. 3 c. 77 nu. 1 3 & suam Diœcesim Episcopus. Exempla in primis quinque illis sæculis, nu. 4 5 6 7 8 10 16 Unde petita hujus visitationis necessitas? nu. 9 §. *Chorepiscopis*. Suam etsi visitabant Episcopi Diœcesim, habebant tamen aliquando quosdam ex officio Periodeutas seu Visitatores: iique erant tum aliquando Presbyteri, tum aliquando Chorepiscopi, II. l. 3 c. 77 nu 9 Privatos etiam quosque visitabant in civitate sua Episcopi n. 10

A Clodovæi tempore ad Caroli Magni.

Nullum aut rarum ea ætate prodit exemplum visitatæ ab Metropolitano Provinciæ, II. l. 3 c. 78 n. 4 10 §. *Sed*. Quam verò suas Episcopi Diœceses visitarent, n. 1 2 3 9 Semel id quotannis præstabant, n 3 14 15 17 Duos saltem dies in uniuscujusque Parochiæ visitatione conterendos volebat Concilium II. Braccarense, unum duntaxat Concilium VII. Toletanum, n. 16 17 Parochi visitantem Episcopum debebant sustentare, id quod vocabatur jus *procurationis*, c. 78 n 2 11 Accipiebant præterea, saltem in Hispania Cathedraticum, duos scilicet nummos ab unaquaque visitata à se Parochia, n. 17 18 v. tit. *Cathedraticum*. Se Episcoporum impensis gravatas aliquando querebantur, nu. 17 Jubet ideo Concilium VII. Toletanum, ut Episcopo visitanti non plures sint quàm quinque equi, II. l. 3 c 78 nu. 17 III. l. 2 c. 15 nu. 9 10 Ceadda Episcopus Angelus suam pedes lustrabat Diœcesim, II. l. 3 c. 78 n. 10 Si præsenio aut infirmitate non poterant Episcopi suam per se Diœcesim visitare, id per Presbyteros à se delegatos debebant præstare, n. 7 8 17 Addicit Gregorius II. S. Bonifacio Moguntino Parochias ab ipso visitatas, & ab Episcopo proprio neglectas, n. 6 Episcopo Diœcesim suam visitanti jubet Canon Liptinensis adesse Comitem Regionis seu Præfectum Regium, quo statutis suis majorem conflet auctoritatem, n. 5

Ab anno 800 ad annum 1000.

Adjungebat se adhuc ea ætate Episcopo Diœcesim suam visitanti Comes ille aut potius ejus Minister, qui & Missus Reipublicæ dicebatur: præsertim ut homines publicorum capitalium peccatorum reos cogeret pœnitentiæ publicæ labores subire, II. l. 3 c. 97 n. 7 8 Debebat Episcopus singulis annis Diœcesim obire & quidem integram, nu. 2 7 Monebatur autem ut si posset suis eam sumptibus visitaret, saltem parceret impensis, n. 6 Declarat Meldense an. 845 Concilium Episcopos jure divino constringi ad Diœcesim visitandam, & quidem per se nec sufficere si per Vicarium, nu. 13 In Oriente vetat Concilium VIII. generale à Metropolitano visitari Diœceses Episcoporum sibi obnoxiorum, & quare, num. 11 Nihil quidem simile edicitur in Occidente, nu. 12 At nec in eo tamen occurrunt exempla Metropolitarum suam obeuntium Provinciam, Diœcesesve Metropoli suæ obnoxias, *ibid.* & III. l. 2 c. 12 num. 11

Ab anno millesimo.

Revixerunt autem hac ætate in Occidente istiusmodi visitationes Provinciæ ab Archiepiscopo, ipsis eas optantibus Suffraganeis, quippe rebus suis necessarias, II. l. 1 c. 82 n. 1 2 4 Decreta plurima Innocentii IV circa visitationes istas, n. 3 Paulò arctiores Archiepiscopo hac in parte limites præscripsit Concilium Tridentinum, scilicet, ne Provinciam visitet nisi manifestis de causis, & in Provinciali Concilio probatis, n. 4 Decreta generalis Conventus Melodunensis Cleri Gallicani, n. 5 Statuerat Concilium III. Lateranense, ut Archiepiscopo visitanti non essent plures quàm quadraginta vel quinquaginta equi, II. l. 3 c. 80 nu. 2 Eodem Canone cautum erat, ne equi plures essent visitanti Diœcesim Episcopo quàm viginti aut triginta, ne Cardinali plures quàm 25 ne Archidiacono plures quàm 5 aut 7 ne Decano plures quàm duo, *ibid.* Sic etiam edicebat Londinense ann. 1200 Concilium, num. 4 Observationes quibus mollitus istiusmodi decretum, II. l. 3 c. 80 n. 2 3 III. l. 2 c. 33 n. 4 5 9 22 Pedes è contra Diœcesim suam lustrabat S. Malachias; II. l. 3 c. 80 n. 6 Labore quoque manuum se comitesque suos quandoque sustentabat. *ibid.* Monebantur Episcopi, ut bis si possent, totam Diœcesim suam aut saltem semel singulis annis obirent, n. 1 Suam ter in anno visitabat S. Radulphus Cicestrensis in Anglia Episcopus, n. 6 Visburgense an. 1287 Concilium statuit, ut si non possit Diœcesim suam Episcopus annis singulis visitare, eam altero saltem post anno visitet, n. 5 Ut singulis prorsus annis id præstet sancit omnino Bituricense ann. 1528 Concilium; n. 7 Si tantæ sit amplitudinis ipsa ejus Diœcesis, ut eam uno anno integram obire non possit, eam saltem biennio totam lustret præcipit Synodus Tridentina, n. 8 Si nec per biennium id operis possit absolvere: jubet Toletanum an. 1565 Concilium, ut singulis annis tres in visitatione menses impendat, *ibid.* Plurima Concilii Tridentini decreta super Episcoporum visitatione, II l. 3 c. 80 n. 8 Alia Mediolanensium S. Caroli Concilium, num. 9 10 Elucidamenta quæpiam alia, n. 11 Si Episcopus plusquam semel locum aliquem visitet, quod utique potest dum causæ suppetunt: non potest tamen [etsi ei licebat aliquando] iteratam procurationem seu sustentationem exigere, n. 11 Non poterat olim præscribi contra jus procurationis, nunc posse statuit Concilium Tridentinum, n 9 11 Nullam non Parochiam; etsi exemptam, potest Episcopus visitare, n. 13 14 Multa ibidem de Exemptorum visitatione Exemptas tamen Ecclesias nonnisi sumptibus suis debet visitare, n. 14 E præcipuis Episcopi in visitatione curis fuit semper vel ab initio & deinceps administratio sacramenti Confirmationis, II. l. 3 c. 77 n. 6 c. 78 n. 1 c. 79 n. 3 c. 80 n. 5

De visitatione Archidiaconorum & Decanorum ruralium, II. l. 3 c. 81

De visitatione Archipresbyterorum ibidem n. 16 §. *In.*

Ultrajectensis Ecclesia, v. ind. Geograph.

Universitates, v. tit. *Schola*, & tit. *Studia*.

De universitatibus, II. l. 1 c. 101 toto. Prodiere ex Episcopalibus Scholis, c. 101 n. 3

Vota.

Antiquitus vota non emittebantur à Monachis, II. l. 1 c. 11 num. 3 Nuptiæ post vota seu virginum Deo sacrarum seu viduarum, sacrilegæ quidem, sed non tamen nullæ, visæ fuerant Cypriano, Chrysostomo, Augustino, & forte Gelasio, nu. 14 15 E contra nuptiæ super inductæ simplici vel etiam implicito castitatis voto à viduis vel virginibus emisso, per ipsam videlicet solùm mutationis vestem, visæ sunt irritæ & dirimendæ Hispanis & Gallicanis sæculi sexti septimi & octavi Conciliis, I. l. 3 c. 43 n. 3 5 6 c. 45 n. 3 4 5 8 10 Et dudum antea Basilia, c. 42 n. 5 Innocentius tamen, Leo, & Zacharias Romani Pontifices earum, quæ non solemniter professæ fuissent Causam hac in parte distinxerunt à solemniter professarum causa, c. 45 n. 8 Sed nec Symmacho Papæ videbantur constricte illico lege continentiæ virgines aut viduæ per solam vestis mutationem, nec ei habebatur ista vestis mutatio instar voti impliciti nisi diuturna fuisset, c. 45 n. 2 Casimirum Polonum Principem, à Polonis in Regem expetitum, Cluniaci vitam Monasticam professum, & Diaconum absolvit Romanus Pontifex & conjugii ineundi facultatem ei concedit, II. l. 3 c. 27 n. 3 v. tit. *Casimirus*. Eduardum Angliæ Regem, qui voverat se Romam ad Petri tumulum iturum absolvit voto Leo IX. Monasterium extruendum ei indicens, quod fuit Vuestmonasteriense, n. 6 Votum quarumlibet peregrinationum piarum Episcopis olim permittebatur commutandum, sed qua conditione, II. l. 3 c. 27 n. 25 episcopum Tricassinum voto Hierosolymitanæ peregrinationis, quo se obstrinxerat exolvit Innocentius III. tum multis de causis, tum ex eo quod Ecclesiæ suæ Trecensi & Romano Pontifici obstrictus non debuerat absque ut ritusque consensu votum illud emittere, II l. 3 c. 42 n. 10 §. *Relaxarunt*.

Upsalensis Ecclesia, v. ind. Geograph.

Urbanus V.

Urbanus V. quàm à ditandis parentibus alienus, III. l. 2 cap. 46 num. 10

Usura.

Usura Clericis interdicta à priorum octo sæculorum Conciliis, III. l. 3 c. 19 n. 5 6 9 Clericos ferè solos Concilia loquuntur, eo quòd illam in Laicis tolerarent leges Imperatoriæ, licèt eædem non dissimularent hanc Laicis quoque esse illiciram, n. 12 13 Eccur hæ illam in Laicis tolerarent, *ibid.* Quæ erant Laicorum usuræ? n. 9 11 Tres contractus vulgares dudum jam Balsamonis & Zonaræ temporibus damnati, n. 9 11 In Excestrensi an. 1287 Concilio Clerici, qui rem quampiam propter dilatam solutionem carius vendebant, damnantur, eo quòd tempus, quippe omnibus commune, non sit res venalis, c. 22 n. 2 §. *Ex*.

Vuillelmus.

Vuillelmus debellator, & Rex Angliæ quàm sanctè Episcopatus, & Abbatias dispensaret, II. l. 2 c. 34 n. 2 c. 39 n. 5

X

Ximenes Cardinalis & Archiepiscopus Toletanus.

Ximenes olim ab Archiepiscopo Toletano carceri addictus, & quare, II. l. 1 c. 45 n. 15 Archiepiscopus ipsemet Toletanus factus Franciscanum suum nihilominus servat Institutum, III l. 2 cap. 50 numer. 10 Laus ejus in Beneficiorum dispensatione, III. l. 1 cap. 40 num. 12 §. *Ximenius*. De eo rursus, III. l. 3 c. 41 numer. 15.

F I N I S.

INDEX GEOGRAPHICUS

Eccleſiarum, quarum in hoc toto Opere fit mentio.

A

Abara. *Abarę* in Syria Epiſcopatus qua occaſione & à quo creatus? III. l. 1 c. 3 n. 15 §. 3

Avila. *Abulenſis* in Hiſpania Epiſcopus quando delegatus ad alios creandos? I. l. 1 c. 58 n. 12 Quomodo juriſdictionem propriam cum Capitulo partitus? l. 3 c. 41 n. 8

Abyſſinorum Eccleſiæ, v. *Æthiopia*.

Achrida. *Acrida* urbs Macedonię cur dicta Juſtiniana prima, & Exarchatu Theſſalonicenſi aucta? I. l. 1 c. 18 nu. 9 c. 19 nu. 2. 3 c. 23 num. 7

Adrumete. *Adrumentinum* in Africa Monaſterium immune non ſolùm ab Epiſcopo Diœceſano, ſed & à presbyteris, alios transmarinos accerſens, & cur? I. l. 3 c. 31 n. 5 9 v. 4

L'Egitto. *Ægypti* olim Sacerdotes quare à tributis immunes, ſub ipſis Gentilibus? III. l. 1 c. 18 n. 8 Ægypti Provinciis an præfuerint jam Metropolitani ante Concilium Nicænum? I. l. 1 c. 3 n. 5 6. 7 c 7 n 6 Tres ſaltem in ea Epiſcopos Demetrius, & viginti Heraclas Alexandrini conſtituerant, *ibidem*, & c. 8 n 5 §. *Marci*. Unde conſuetudo Epiſcoporum Ægypti nihil agendi ſine Alexandrino? *ibidem* §. *Interrogatus*.

Modus profitendi Monachorum Ægypti, I. l. 3 c. 48 nu 3 Item & modus pſallendi, l. 2 c. 71 num. 6 *& ſeqq.* c. 72 *ferè toto*. Necnon & manibus laborandi pro alendis pauperibus, III. l. 3 c. 8 nu. 12 21 De reliqua utriuſque ſexus vita in Monaſteriis Ægypti, I. l. 3 c. 2 num. 5 c. 12 num. 1 *& paſſim ſeqq.* c. 13 num. 7 cap. 16 num. 9 cap. 23 num. 3 4 10 cap. 44 num. 1 4 5 19 Non pauciores tamen fuiſſe ſolitudinum Ægypti incolas, quàm urbium, c. 23 num. 10 Nec minus antiquas Moniales quàm Monachos, cap. 44 num. 1 *& paſſim ſeqq.* Ipſoſque infantulorum greges, num. 19

Ælia, v. *Ieruſalem*.

L'Ethiopia. *Æthiopiæ* Eccleſiæ omnes cum ſuo Abyſſinorum Abuna ſeu Patriarcha, ſoliſque Epiſcopis ſive Archiepiſcopis ab Alexandrina ortæ ac pendentes, I. c. 16 num. 6 cap. 25 n. 2 5 Nequaquam à Presbytero Joanne, c. 24 n. 8 At poſt Florentinam Synodum diverſis vicibus à Papa, cap. 25 num. 2

L'Africa. *Africæ* partis terrarum permagnæ caput Carthago, I. l. 1 c. 20 num. 1 *& ſeqq.* Quando in ſex Provincias & Primates diſtributa? c 20 num. 5 c. 53 num. 8 Nunquam Civitates in plures Epiſcopatus, c. 26 num. 7 §. *Non*, *& ſeqq.* c. 29 num. 7 II. l. 2 c. 51 num. 4 c. 56 num. 8 An aliquando Epiſcopatus in vicos? l. 1 c. 54 num. 10 *& ſeqq.* c. 19 num. 4 c. 20 *toto*. Cur illæ omnes Provinciæ nuſquam Alexandrino, ſed Carthaginenſi & Romano ſubjectæ, & quibus titulis? I. l. 1 c. 7 num. 6 c. 16 num. 6 §. *Quod*, c. 39 num. 1 3 c. 50 num. 14 c. 55. num. 15 Quando & quo fato avulſæ? c. 16 num. 6 c. 21 num. 2 c. 27 num. 9 10 II. l. 2 c. 16 num. 12 Antea verò quomodo Legatos Pontificios aut agnoverint, aut recuſaverint? I. l. 2 c. 117 num. 2 4 5 11 c. 118 num. 10 11 II. l. 1 c. 15 nu. 17 Adde & diſpenſationes, l. 3 c. 24 n. 5 Immo & appellationes, l. 1 c. 15 17

An Africa aliquando habuerit Chorepiſcopos? I. l. 2 cap. 1 n. 13 cur potiùs Archipresbyteros & Archidiaconos quàm Archiepiſcopos? c. 3 num. 1 c. 33 num. 8 Qua occaſione & presbyteros coram Epiſcopis concionantes? II. l. 1 cap. 88 num. 2 Adde & Doctores tum Clericos, tum Laicos, c. 91 n. 12 13 15 Modus prædicationis in Africa, l. 3 c. 83 n. 17 23 Ad quid etiam habuit Lectores? c. 29 n. 16 c. 30 nu. 7 Quomodo ipſum cantum officiumve? c. 73 nu. 7 *& ſeqq. præſertim* 14 15 c. 74 n 3 §. *Pſalmum*, c. 76 n. 14 15 c. 7 n. 6 §. *Officium*, c. 88 num. 7

Afris maximè exoſus Monaſticus habitus, I. l. 2 c. 43 n. 3 12 Ad quid & Monaſteria & Seminaria, ab Auguſtino in Eccleſiis Africanis præformata? I. 3 cap. 2 num 9 c. 3 n. 11 12 c. 5 num. 11 c. 8 num. 2 c. 9 num 5 13 c. 12 num. 7 c. 13 num. 8 c. 26 n. 6 c. 26 num. 2 3 c. 30 num. 13 14 An ſimiliter & privilegia Monachis per totam Africam indulta? *ibid.* c. 31 num. 1 *& ſeqq.* Quanti tandem in ea Sanctimonialium greges? c. 42 num. 15 16 c. 52 n. 18 Et à quibus quave ætate & ornamento conſecrarentur? c. 42 num. 17 c. 45 n. 5 11 c. 52 n 3 5 6 11 16 18 19 c. 53 n. 12 c. 54 n. 1 *& ſeqq.* Per antiquus ibidem præſcriptionis uſus & qualis? II. l. 1 c. 51 n. 11 Non autem devolutionis ante annum, II. num. 1 c. 9 num. 8 De Vicariis, II. l. 2 c. 3 num. 12

Agauuenſe Monaſterium S. Mauritii, laude perenni clarum, I. l. 2 c. 75 n. 12 *S. Mauritio.*

Agenenſis in Aquitania Epiſcopatus ex inadvertentia inter creatos à Joanne XXII. poſitus, I. l. 1 c. 51 n. 12 Truncatus tantùm Condonenſi, *ibid.* *Agen.*

Aiſtetenſis in Germania Epiſcopatus qua authoritate inſtitutus? I. l. 1 c. 55 num. 5 *Aiſtet.*

Albæ Helviorum ſeu Elvenſium Epiſcopatus quomodo Vivarium translatus? I. l. 1 c. 57 n. 9 §. *Uno*. *Aubenas.*

Albæ Regalis in Pannonia ſuperiori, ſeu in Hungaria Abbatia B. Mariæ à Rege fundata, quo privilegio donata? I. l. 3 c. 36 n. 7 *Alba Reale.*

Albanenſis in Latio, ſeu in Romania Epiſcopi prærogativæ, I. l. 1 c. 49 n. 4 *Albano.*

Albigenſis in Gallia Narbonenſi Metropolis erectio, I. l. 1 c. 45 num. 8 Epiſcopi dominium etiam temporale, III. l. 1 c. 31 n. 4 *Alby.*

Aldeburgenſis in Holſatia Epiſcopatus cur bis extinctus & renovatus? I. l. 1 cap. 58 num. 6 §. *Erat*, l. 3 c. 11 num. 13 §. 6 *Aldemburg.*

Aletenſis in Occitania ſeu Gallia Narbonenſi Epiſcopatus à quo? I. l. 1 c. 57 n. 12 *Alet.*

Alepum in Syria ſedes Epiſcopi Jacobitæ, qui & Patriarcham agit, I. l. 1 c. 24 n. 2 Nuper etiam Archiepiſcopi, Romanæ communionis, n. 11 *Alep.*

Alexandria Ægypti cur inter tres urbium Reginas ab ipſo Petro Chriſti jugo ſubjecta? I. l. 1 c. 1 n. 8 c. 3 n. 2 3 c. 7 n. 6 c. 32 n. 1 v. 4 Saltem per diſcipulum Marcum, c. 7 n. 8 11 12 c. 8 n. 5 6 c. 14 n. 6 Unde tamen ſecunda illi ſedes ante Antiochenam aſſerta? c. 14 n. 6 c. 15 num. 14 Quandiu ſervata? l. 2 c. 3 n 8 *Aleſſandria d'Egitto.*

Unde etiam Alexandrino Epiſcopo ordinandi poteſtas per ſubjectas Ægypti Provincias, I. l. 1 c. 3 num. 5 6 cap. 7 nu. 6 *& ſeqq.* c. 8 n. 14 c. 16 n. 6 II. l. 2 cap. 8 An aliquando rexerit totam Ægyptum ſine Epiſcopis? I. l. 1 cap. 3 num. 5 cap. 7 num. 6 cap. 8 num 5 §. *Marci*. Per quos tandem Chorepiſcopos? l. 2 c. 2 nu. 10 Illius Protothronus videtur fuiſſe Archiepiſcopus Lycopoleos in Ægypto, l. 1 c. 49 num. 7

Ad quos Indos, & Sarracenos idem Alexandrinus Patriarcha jus ſuum extenderit? I. l. 1 cap. 54 num. 2 cap. 55 num. 14 Longè plures Provinciæ in Æthiopia cum Abyſſinorum Abuna ei ſubjectæ, cap. 16 num. 6 Utique Cophto Alexandriæ Patriarchæ, non Græco, c. 25 num. 1 2 Neutri verò, ſex Africanæ propriè dictæ, c. 16 n. 6 §. *Quod*.

Quando & quomodo ipſe Patriarcha Alexandrinus eligeretur & ordinaretur, I. l. 1 c. 52 n. 1 2 c. 53 n. 4 *& ſeqq.* c. 56 num. 6 II. l. 2 c. 1 num. 6 Primumque ei inditum Archiepiſcopi nomen contra aliorum Metropolitanorum uſurpationes? I. l. 1 c. 3 nu. 5 6 7 14 c. 7 num 12 Cur ſibi timuerit ab uſurpationibus Hieroſolymitani? c. 12 n. 8 Unde peculiarem ſibi ſacram infulam & Papæ nomen retinuerit? c. 13 n. 1 5 c 50 n. 14 l. 2 c. 45 n. 6 c. 49 n. 7 cap 53 num. 2

Quandiu Alexandrina Eccleſia ſub duobus Epiſcopis ad Romanum confugerit? I. l. 1 c. 8 n. 13 Cur & Latinum titularem à Papa receperit? c. 26 nu. 7 Alius nunc apud Cairum reſidet, c. 16 n 8 §. *Sedem*.

Quomodo Protopresbyter Alexandrinus ſoleret in Patriarchæ ſucceſſorem eligi? I. l. 2 c. 3 n. 5 Quando Alexandriæ & in agro Alexandrino Parochiæ plures, & in ſingulis plures presbyteri, unus Parochus? c. 22 23 Quotuplex & Miſſa? *ibid.*

Quiſnam fieret Archidiaconus Alexandrinus, I. l. 2 cap. 29 num. 16 Ad quid Lector ſeu Cantor? c 71 num. 3 §. *Idem*. c. 76 num. 1 Quando & illius Eccleſiæ pſalmodia ab omnibus frequentata? cap. 88 num. 7 Quando ex divinis officiis tota Alexandria unius inſtar Monaſterii? cap. 99 num. 15 Quando tandem in ejs, & Marci liturgia? c. 82 num. 9

Ex quo etiam Alexandriæ vita communis? I. l. 3 c. 5 n. 10 Quænam & Alexandrina jejunia? l 2 c. 83 n. 13 Varia item Hoſpitalia, Monaſteria & Oratoria, c. 93 nu. 2 6 c. 91 n. 4 Ad quid illorum defenſores? cap. 93 num. 2. 6 Necnon & Patriarchæ ipſius cura in omnia prorſus Monaſteria, l. 3 c. 33 n. 14 Quanta olim integra ejus juriſdictio: II. l. 3 c. 10 n. 16

Alexandrinæ Eccleſiæ reliqua poteſtas temporalis, III. l. 1 c. 26 n. 3 *& ſeqq.* c. 27 nu. 12 14 16 l. 2 c. 40 num. 6 l. 3 c. 30 nu. 1 *& ſeqq.* Quomodo viciſſim ſuburbium ipſum Alexandriæ Monachorum Tabenneſiotorum tutelæ ſub-

fuerit ? I. 1 c. 27 nu. 10 De ſchola tandem Alexandrina, ejuſque Doctoribus, tum Clericis, tùm Laicis II. I. 1 c. 92 n. 1 & ſeqq. Necnon de gregibus virginum in regione licèt caliditſima, I. I. 3 c. 41 n. 15

Alaxandria della Paglia. *Alexandriæ de Palea* in Liguria Epiſcopatus ſub Mediolanenſi erectus, mox Aquenſi unitus, non ſine rixis, I. I. 1 c. 18 n 10 §. *Quanquam*. Confirmata ab Alexandro III. Epiſcopi & Capituli multiplex diſpoſitio, III. I. 2 c. 23 n 4 §. *Anno*.

Almeria. *Almeriæ* in Hiſpania Epiſcopatus à quo ortus ? I. I. 1 c. 59 n. 12 §. *Caſtellæ*.

Samaſtro. *Amaſtrenſis* in Paphlagonia Epiſcopus à Gangrenſi Metropolita quomodo ſubductus ? I. I. 3 c. 41 n. 17 §. 8

Amiens. *Ambianenſis* Eccleſiæ tres primariæ Dignitates ab Epiſcopo inſtitutæ, I. I. 2 c. 10 n. 5 §. 2 I. 3 c. 70 n. 12 Item & Hoſpitale generale, I. 2 c. 91 num. 3 §. *Stephanus*. Necnon & Capitulum, I. 3 c. 11 n 13 § 2 Et ex eo Præbenda Canonicis Regularibus S. Firmini qua conditione addicta ? c. 70 num. 10 III. I. 2 c. 25 num. 2 Epiſcopi requiſitus conſenſus pro privilegio Abbatiæ Corbejenſis, I. I. 3 c. 29 n. 8 c. 32 n. 1 & *ſeqq*. Illius pugna contra privilegium ſancti Valerici, c. 39 n. 8

America nuova. *Americæ* Epiſcopatus à quo creati ? I. I. 1 c 58 n. 13 Parochiæ ferè omnes Regularibus, à quibus cœperunt, creditæ, I. 3 c. 18 n. 2 §. 2 c. 22 n. 9 §. 5 De juriſdictione in eos Epiſcopali, c. 40 n. 8

Mondol Aniano. *Ananiæ* Abbatis Præpoſitura generalis in omnia Monaſteria Galliæ, Benedicti perſonæ cur illigata ? I. I. 3 c. 25 n. 4 & *ſeqq*.

Angers. *Andegavenſe* Capitulum plenè Agnovit Turonenſe ſedibus vacantibus, I. I. 3 cap. 10 num. 10 §. 2 Aliàs ipſum immediatè Archiepiſcopum Turonenſem, cap. 41 n. 15 Andegavenſium Regularium propoſitiones de juriſdictione Epiſcopali, c. 40 num. 8 Pactio tandem Andegavenſis Provinciæ Clerum inter & populum de funeribus, III. I. 2 c. 34 n. 11

Andres. *Andrenſis* Monaſterii privilegium qua forma ? I. I. 3 cap. 37 num. 1 §. 3

Angelopolis. *Angelopolitani* in India Occidentali Epiſcopi contentiones de juriſdictione I. I. 3 c. 40 n. 8

L'Inghilterra. *Angliæ* unde fides ? I. I. 1 cap. 42 num. 4 6 cap. 45 num. 10 cap. 55 num. 78 & *ſeqq*. II. I. 3 c. 68 num. 16 Inde etiam Epiſcopatus, Metropoles, & Primatus, ſeu Vicariatus Apoſtolici, I. I. 1 cap. 6 num. 22 cap. 29 num. 8 cap. 31 num. 6 & *ſeqq*. c. 32 num. 1 v. 7 c. 33 num 10 cap. 36 41 num. 13 cap. 45 num. 2 10 & *ſeqq*. c. 55 num. 7 8 cap. 56 num. 5 §. *Sed*. c. 58 num. 1 & *ſeqq*. c. 118 n. 12 I. 3 cap. 19 num. 6 c. 41 nu. 17 §. *Cum*. Junge protothronos, alioſque ſimiles titulos, I. 1 c. 49 n. 1 2 3 & ad eos omnes, electiones canonicas, II. I. 2 c. 11 n. 1 6 c. 16 n. 14 c. 17 nu. 1 c 24 34 43 n. 11

Adde Pœnitentiarios, I. I. 2 c. 10 num. 6 Item Parochos, & eorum Vicarios, c. 27 num. 1 & *ſeqq*. & c. 28 Necnon Canones ipſumque cantum & officia ab omnibus etiam laicis principibus frequentata, c. 31 num. 6 & *ſeqq*. cap. 77 num. 1 & *ſeqq*. c. 84 n. 6 7 9 c. 87 num. 10 11 cap. 119 num. 12 Cur & quomodo Regi ipſi, ac aliis Præbendæ aſſignatæ, II. I. 3 c. 64 num. 7 Quibus honoribus exciperentur Epiſcopi ab Angliæ Regibus, II. I. 3 c. 64 num. 4 5 Illorum tamen hominium ab his retentum, I. 2 c. 49 num. 3 & *ſeqq*. At juriſdictio variè agitata, I. 3 c. 112 De uſu militiæ Eccleſiaſticæ, III. I. 1 c. 47 n. 1 & *ſeqq*.

De Anglorum tonſura, I. I. 2 cap. 38 num. 10 & *ſeqq*. de Cælibatu, cap. 65 num. 4 5 6 Imprimis contra Clericos filios Presbyterorum majori in Angliæ numero, II. I. 1 cap 84 num. 5 & *ſeqq*. De jejuniis propriis, I. I. 2 c. 83 num. 13 De Xenodochiis, cap. 91 2 3 III. I. 2 cap. 25 num. 15 De Seminariis Clericalibus, I. 3 cap. 5 num. 7 8 De oblationibus & Parochis, III. I. 2 cap. 24 num 6 De præpoſituris, cap. 70 num 5 §. 10 De Capitulis Monaſticis, cap. 11 num. 11 § 1 2 cap. 14 nu. 7 c. 16 num. 5 c. 19 num 4 & *ſeqq*. Eorumque privilegiis, cap 46 num. 6 Necnon & oppreſſionibus, III. I. 1 cap. 27 num. 11 De Monialium ſingulari diſciplina, I. I. 2 cap. 46 num. 9 cap. 48 num 1 2 cap 49 num. 2 c. 53 n. 10 cap. 56 num. 10 11 De Scholis, II. I. 1 c. 95 n. 9 & *ſeqq*. c. 100 num. 8

Angliæ Regi Confeſſarii diligendi privilegium indultum, I. I. 2 cap. 10 num. 8 Aliud de non excommunicando Rege, citra mandatum Pontificis, cap. 112 nu. 6 De illius Capellanis, *ibid.* Ipſiſque Regiis Capellis, I. 3 cap. 36 num. 8 & *ſeqq*. Non ita de Regiis Conſuetudinibus, cap. 62 num 6 II. I. 1 cap 74 num. 3 Quam Eccleſiaſtica prior puniendi crimina, cap. 76 numer. 8 cap 77 num. 8

Primum in Anglia diſſidium de Cardinalium præeminentia, I. I. 2 cap. 114 num. 1 Alia de Legatorum avaritia & tyrannide, cap. 119 num. 2 & *ſeqq*. Exinde privilegium de non recipiendis citra conſenſum Legatis *ibid.* num. 4 9 II. I. 1 cap. 52 num. 1 4 5 III. I. 1 cap. 75 num. 9 Alia de Epiſcopatuum & aliorum Beneficiorum collationibus, de Immunitatibus Clericis, & annuo totius Angliæ cenſu Regum cum Pontificibus Romanis diſſidia, II. I. 2 cap. 34 cap. 43 num. 7 & *ſeqq*. cap. 44 num. 3 III. I. 1 cap. 32 num. 4 5 6 cap. 41 *integro*. Necnon cum Epiſcopis de reſtitutione feudorum, c. 31 num. 11

Le Puy. *Anicienſis* Epiſcopi exemptio prætenſa à Metropoli Biturienſi, I. I. 3 c. 41 n. 17 §. *Ex*.

Antiochia di Syria. *Antiochia Syriæ* ſeu Theopolis inter alias ab ipſo Petro ſtatim Chriſto ſubjecta, I. I. 1 c. 1 num 8 c. 3 num. 2 3 c. 14 num. 1 6 c. 15 num. 5 c. 32 num. 1 v. 4 Hinc ejus Epiſcopo Quindecim Provinciarum Orientis ſtrictè dicti Confirmationes & Ordinationes adſcriptæ, c. 3 num. 5 6 cap. 7 num. 6 & *ſeqq*. c. 8 num. 1 & *ſeqq*. c. 16 nu. 7 I. 3 cap. 34 num. 5 6 II. I. 2 c. 8 Cyprus paulò poſt jugum excuſſit, c. 19 num 4 &c. Tres Paleſtinæ poſt aliquam conflictationem dimiſſæ Hieroſolymitano, c. 12 n. 7 & *ſeqq*. c. 38 n 8

Antiocheno rurſus media ætate plures Regiones adjunctæ, I. I. 1 cap. 15 num 13 §. *Idem*. Imò reliquiæ omnes totius Aſiæ, cap. 16 num. 7 Quo fato aliquot iterum Primatus avulſi ? cap. 33 num. 14 Nunc Græcus Patriarcha Damaſci reſidet, capit. 16 numer. 8 §. *Sedem*.

Quando proprium ipſi Patriarchæ nomen ? I. I. 1 cap. 13 num. 5 Quomodo & nomen Papæ ? cap. 50 numer. 14 Quatenus tres ſimul, Romani communione cauſam ſuam tuebantur ? cap. 8 num. 11 I. 2 cap. 117 numer. 8 Quando cœpit creari titularis Patriarcha Latinus ? I. 1 cap. 15 num. 15 16 cap. 26 num. 1 2 3 7 8 13 c. 28 num. 7 & *ſeqq*. Illius cum Hieroſolymitano & Romano jurgia, *ibid.*

Antiochiæ an & quando cœpit cantus alternus ? I. I. 2 cap. 71 num 3 cap. 72 num. 6 Ibidem Presbyterorum partes in regimine gregis, I. 3 cap. 7 num. 14 Defenſor quid ageret ? I. 2 cap. 97 num. 14 Qua occaſione Monachi prope urbem admiſſi ? I. 3 cap. 13 num. 15 Quot ibidem Sanctimonialium greges ? cap. 42 num. 15 Extenſa Patriarchæ ipſius cura in omnia ferè Monaſteria, cap. 31 num. 14 Immo & in ipſum Principem cum magna poteſtate, III. I. 1 cap. 26 num. 18 cap. 32 num. 1 2

Antiochia di Piſidia. *Antiochiæ Piſidiæ* Metropolis quomodo translata ? I. I. 1 c. 56 n. 6 *Poſtremo*.

Antipolitani Epiſcopatus cum Graſſenſi conjunctio & disjunctio, I. I. 1 c. 57 num. 8 *Piſidia Antibo.*

Apamienſis Epiſcopatus in Gallia Narbonenſi ſeu Occitania difficilis erectio, I. I. 1 c. 57 n. 10 *Paſmiez.*

Aquenſis Epiſcopatus in Liguria Alexandrino minus proſperè unitus, I. I. 1 c. 58 n. 10 §. *Quanquam*. *Acqui.*

Aquenſis Metropolita in Gallia quando & quamdiu Narbonenſi ſubjectus ? I. I. 1 cap. 35 num. 8 9 12 Item Viennenſi ? num 10 Immo omnino extinctus, cap. 44 num 1 2 3 Quando & in alios effuſus, num. 5 7 Quin & Epiſcopalis juriſdictio in Capitulum, III. I. 2 c. 33 num. 14 *Aix in Provenza.*

Aquilejenſis Patriarchæ ortus & progreſſus, I. I. 1 cap. 21 num. 5 6 cap. 22 num. 1 2 cap. 23 num. 4 5 6 cap. 31 num. 7 8 cap. 1 numer. 14 Semel à Papa confirmatus conſecrationem à Mediolanenſi mutuabatur, & viciſſim, II. I. 2 cap. 19 num. 8 Forojulienſem Provinciam quomodo recuperavit ? III. I. 1 cap. 31 num. 13 Quale Privilegium Capitulo & Archipresbytero Veronenſi dedit ? I. I. 3 cap. 41 num. 16 Denique probavit cum Papa decretum ſui Capituli, quo vita communis reſtituebatur, ſubſtitutis in præpoſiti locum Decanis, cap. 70 n. 5 §. *Pro*. *Aquileæ.*

Aquitaniæ regnum, origo Bituricenſis Patriarchatus, I. I. 1 c. 22 num. 6 7 *L'Aquitania.*

Aragoniæ unde & quæ Metropoles ? I. I. 1 cap. 45 num. 14 Quinam dicerentur Epiſcopi Aragonii ? cap. 58 num. 12 Quatenus Reges ipſi cum ſubjectis Provinciis ſe ſub annuo cenſu Romanæ Eccleſiæ addixerint ? III. I. 1 c. 32 num. 8 *L'Aragona.*

Arard Armeniæ urbs, unius Catholici ſeu Primatis ſedes, I. I. 1 c. 24 num. 5 *Arard.*

Arelatenſis primus Epiſcopus quis & à quo ? I. I. 1 cap. 55 num. 6 Cur Primatus à Viennenſi concutitur ? c. 30 n. 5 6 Ad quid excitatur ? num. 7 cap. 31 num. 7 8 c. 32 n. 1 c. 39 num. 11 v. 4 cap. 40 num. 10 12 14 cap. 41 nu. 3 4 6 Quo fato extinguitur ? c. 30 num. 8 aut ſaltem arctatur, c. 31 n. 1 5 c. 31 nu. 1 Nec reſtituitur c. 33 n. 5 8 9 c. 44 num. 3 Adhuc tamen commemoratur, c. 35 nu. 13 c. 44 num. 1 2 3 *Arles.*

Arelatenſe Regnum medium quidem inter Francicum & Germanicum, I. I. 1 c. 34 n. 3 8 At ſine ſubjectione Francici, Epiſcopus Arelatenſis omnium primus donatus eſt pallio, necnon Archiepiſcopali in omnes ferè Gallos juriſdictione, I. 2 c. 54 n. 1 & *ſeqq*. c. 55 n. 1 7 & *ſeqq*. cap. 118 num. 5 & *ſeqq*.

Arelatenſis Noſocomii forma, I. I. 2 c. 94 num. 11 Notariorum ibidem munus, c. 104 c. 13 Aliorum olim Clericorum regula, I. 3 c. 3 n. 12 Item & Monachorum, cap. 16 n. 4 c. 24 n. 1 & *ſeqq*. Necnon & Monialium, cap 45 n. 2 9 12 Monaſterii Regii Privilegium ſingulare, c. 30 num. 2 c. 37 n. 4 §. 3 Quin & ad Monachos pertinebat in Arelatenſi Provincia major pars Parochiarum, I. 2 c. 27 num. 5 Alia privilegia Eccleſiæ & Capituli Arelatenſis, I. 3 c. 41 n. 15 etiam ab Imperatoribus conceſſa, III. I. 1 c. 31 num. 6

Argentoratenſis in Germania Capituli conditiones cur Gregorio IX. non probatæ, I. I. 3 cap. 63 num. 9 Earum tamen probata origo ab aliis, I. 2 cap. 104 num. 3 & *ſeqq*. *Strasbourg.*

Arhuſenſis Epiſcopatus in Dania à quo inſtitutus ? I. I. 1 c. 56 num. 8 *Arhuyſen.*

Ariminienſis in Æmilia Epiſcopus licèt Ravennati Metropolitæ ſubjectus, Romam ordinandus mittebatur, II. I. 2 c. 18 n. 10 Cur jure ſuo privatus in Monaſterium ? I. I. 30 num. 4 *Rimini.*

Ariſitenſis in Gallia Narbonenſi Epiſcopatus contra Ruthenum amplius centum annos qua authoritate perſtitit ? I. I. 1 c. 55 n. 2 §. *Narrat*. *Ariſite.*

Armachani in Hibernia Primatus deſcriptio, I. I. 1 cap 36 num. 8 9 cap. 45 num. 13 cap 59 n. 3 §. *Ac*. Illius Eccleſiæ ſumma poteſtas in ipſos etiam Reges & Principes, III. I. 1 c. 32 nu. 16 Purior iisdem vivendi ratio, I. 3 cap 41 num 11 *Armach.*

L' Armeniæ. *Armenorum* Ecclesia initio per suum Regem, & Apostolum, & Cæsarienſi Cappadociæ videtur fuisse subjecta, I. l. 1 cap. 17 num. 5 Postea Patriarchæ Antiocheno per suum Ordinarium Catholicum, qui idem est ac Persidis, & Romagyriæ, cap. 16 num. 7 §. *Supra*. cap. 24 num. 4 5 9 Tandem post ejuratam Eutychianam hæresim, Romano ipsi Pontifici, præsertim in Concilio Florentino, c. 24 num. 3 11 12 Et quidem deinceps per suum duplicem Catholicum seu Primatem, n. 4 5 Tertius est Franc-Armenorum à Francis seu Europæis nomen, & fidem adeptorum, num. 6 Quomodo demulsit Pontifex gentem in urbe Capha Chersonesi cum Latinis mixtam, cap. 29 nu. 3 Armeniæ Regi antea Confessarii deligendi privilegium indulserat, l. 2 cap. 10 n. 11 Armenorum consuetudines de confessionibus &c. *H.* l. 1 c. 8 num. 8 Alia olim damnata de officio lectoris à Laicis usurpatio, I. l. 2 c. 31 nu. 4 An lingua Armena, I. l. 1 c. 82 n. 10

La Bretagna minore. *Armoricæ* Dux dum simul in Romanam & Francicam potestatem insurgit, variè concurrit à Synodis & Pontificibus, I. l. 1 cap. 5 num. 2 Utputa de creatis ab eo 7. ex 4. Episcopis? cap. 36 num. 4 Necnon ob ejus Archiepiscopum Dolensem? c. 34 num. 10 cap. 44 num. 4 E contra verò in auferenda prava consuetudine naufragiorum, *HI.* l. 1 cap. 24 num. 1 Cur nunc Armorica vocetur regio strictæ obedientiæ? *H.* l. 1 cap. 46 num. 1 2 3 An etiam in jure deportus Parochiarum? c. 37 n. 14

Clermont en Auvergna. *Arverniæ* primus Episcopus à quo? I. l. 1 cap. 55 num. 6 Successorum jus in totam provinciam, *HI.* l. 1 cap. 32 num. 10

Scalona. *Ascalonensem* Episcopatum quomodo Bethleemiticus impedivit? I. l. 1 c. 58 n. 15

Astorgues *Asturicensis* Ecclesiæ Decanus olim fuit prior ab Episcopo & Capitulo amovibilis, sicut in aliis Hispaniæ Ecclesiis, I. l. 3 c. 70 n. 5

L' Asia. *Asiæ* septem principes Civitates, Ecclesiæ per quem adjunctæ? I. l. 1 c. 1 n. 8 c. 3 n. 2 3 c. 17 n. 4
Civilis Diœcesis decem habebat provincias, Ecclesiastica undecim, n. 2 3 c. 32 num. 1 v. 3 Successu temporis ferè omnes Asiæ Regiones Patriarchæ Antiocheno, vel Constantinopolitano videntur accessisse, c. 16 n. 7 c. 32 nu. 1 v. 3 *H.* l. 2 c. 8

Athene. *Athenarum* in Græcia Archiepiscopi cum Capitulo quadripartita partitio, *HI.* l. 2 c. 33 n. 9

Il Monte Athos. *Athos* montis trecentorum Monasteriorum sanctitas & privilegia, I. l. 3 c. 36 n. 11 §. 2 3

Arras. *Atrebatensis* Episcopatus vicissitudo, I. l. 1 c. 49 n. 5 c. 57 n. 4 6 Illius Capituli disciplina, l. 3 c. 41 num. 3 §. 4 nu. 10 Necnon & Abbatiæ sancti Vedasti, cum Capitulo annexo, c. 11 n. 14 Quali olim Episcopi Oeconomus? c. 70 n. 6

Attygny *Attiniacum* in Gallia Belgica palatium variis conventibus, & insigni Capitulo Abbatiæ Compendiensi subjecto clarum, I. l. 3 c. 9 n. 14

Avignon. *Avenionensis* Comitatus quando emptus à Papa *H.* l. 1 c. 52 n. 8 Legatio verò ibi redicta, *ibid.*
Avenionensis Diœcesis Abbatia S. Ruffi quibus aucta privilegiis? I. l. 3 cap. 11 num. 8 §. 2 At prioratus ejusdem Diœcesis ad Episcopum pro Monialium consecratione etiam renitente Abbate remissus, cap. 49 numer. 5 §. *Deus*.

Richenau *Augiæ* Divitis, seu majoris in Episcopatu Constantiensi Abbatiæ privilegium variè venatum, I. l. 3 c. 38 nu. 2 §. *Non*. c. 41 n. 19 §. 3 Illius scola celeberrima, *H.* l. 1 c. 99 num. 3

Ausbourg. *Augustanæ* in Germania Ecclesiæ, qui essent Archidiaconi & Decani rurales? I. l. 2 c. 6 n. 2 §. *In*.

Autun. *Augustodunensis* in prima Lugdunensi Episcopi jura unde? I. l. 1 cap. 49 n. 5 cap. 55 num. 12 c. 109 num. 5 & ad quid? c. 118 nu. 2 *& seqq.* De Pallio, l. 2 c. 54 num. 6 7 cap. 55 num. 7 10 cap. 55 num. 10 cap. 57 nu. 4 §. *Petrus*. Etiam de cudenda moneta cum Capitulo, *HI.* l. 1 c. 28 num 2 De Xenodochio, & Monasterio, I. l. 2 cap. 93 n. 14 c. 94 n. 9 10 l. 3 c. 16 num. 5 c. 24 n. 2 c. 30 n. 3 De præpositura Regulari in Diœcesi à viro nobili fundata, cap. 70 nu. 2 §. *Anno*.

Aurilac *Aureliacensis* Monasterii in Arverniæ Comitatu privilegium quale? I. l. 3 c. 35 n. 7 §. *Hinc*.

Orleans. *Aurelianensis* inter alios Episcopos Pallio donatus, cum Archiepiscopi nomine, I. l. 2 c. 56 num. 11 §. *Theodulphus*. Summum ejus privilegium in liberandis reis unde? *H.* l. 3 c. 99 nu. 1 Illius cura summis Pontificibus probata, ut Capitulum sanctæ Crucis Decanum vel præpositum eligeret, utque canonicatus integer in usus pauperum dispensaretur, I. l. 3 c. 70 n. 2 probata etiam potestas illius Decani in propulsandis per censuras contumeliis, nu. 5 §. 3 Qualis Episcopi ac totius Capituli inita societas cum Cluniacensibus Monachis, *HI.* l. 2 c. 25 num. 2 §. *Iam*. Canonicorum consultatio de suis Parochiis, I. l. 3 cap. 22 n. 5 §. 2 Eorumdem singulare privilegium, c. 33 num. 10 Necnon querelæ de Episcopi contradictionibus, c. 41 n. 1 Item de Innovationibus, *HI.* l. 2 cap. 33 num. 5 §. 3 Ducum, & Regum sedes in Capitulis S. Aniani, & Clericî, I. l. 3 c. 64 num. 8 10 De Parochialibus Seminariis in tota diœcesi, c. 6 nu. 3 De conflictu Aurelianensium cum Sanmaglorianis, & aliis, pro corpore S. Samsonis, c. 10 num. 2 Necnon cum Cassinensibus de S. Benedicti corpore, c. 14 num. 15 §. *Tradit*. Unde Floriacense privilegium, c. 32 num. 6 §. 2 c. 35 num. 6 §. 2 Aliunde, & Miciacense S. Maximini, n. 10 c. 33 n. 12 cap. 35 num. 10 §. *Cum*.

Ausch. *Auscienſis* in Aquitania Metropolita quando agnitus? I. l. 1 cap. 41 numer. 9 cap. 44 numer. 2 Quomodo à Primatu Bituricensi avulsus? cap. 35 num 1 2 4 Quousque in suffraganeorum Diœcesis jura extenderit? c. 46 num. 9

Ausonenſis olim Catalauniæ Ecclesia quandiu Tarraconensi unita? I. l. 1 c. 45 n. 14 *Ausa Vich.*

Autisiodorenſis in Gallia seu Burgundia Episcopus Comitatu donatus, *HI.* l. 1 c. 30 num. 10 Canonici Parochiis ab Episcopo aucti ea lege, ut saltem per Quadragesimam, vitam communem agerent, I. l. 3 c. 11. nu. 10 §. 1. Scholasticus erat Canonicus, & Vicarius generalis, c. 70 n. 8 §. *Non*. *Auxerre.*

B

Babylon quænam ea sit, de qua scripsit Petrus? I. l. 1 cap. 2 num 11 cap. 8 num. 5 6 Orientalis saltem à Petro in Patriarchalem sedem erecta, agnita est sub Paulo V cap. 24 num. 9 Eadem illa ac Seleucienſis, seu Mosulensis, *ibid.* *Babylon.*

Bagdet.

Bagdacenſis Catholicus an idem ac Seleucienſis, Patriarchę Antiocheno subjectus? I. l. 1 c. 16 num. 7 §. *Supra*. c. 24 num. 9 *Bagdad.*

Bajocenſis in Normannia Episcopi quænam agnita jura? I. l. 1 c. 45 n. 5 §. *Sed*. *Bayeux.*

Balearides Insulæ quibusnam conditionibus Episcopatum Majoricensem adeptæ? I. l. 1 c. 58 n. 12 *Le isole Baleari*

Bambergenſis Episcopatus spreto Vviburgensi in Concilio Francofordiensi erectus, I. l. 1 c. 58 n. 8 Illius singulare privilegium, l. 3 c. 33 n. 9 *Bamberg.*

Bancoræ, quæ est urbs Episcopalis Angliæ in Monasterio septem erant trecentorum Monachorum turmæ sibi in divinis Officiis succedentes, I. l. 3 c. 16 n. 5 *Bangor.*

Barbaræ Nationes à quibus Episcopos nactæ? I. l. 1 c. 25 n. 4 c. 54 n. 2 3 c. 59 n. 1 *& seqq.* Cur pauciores? c. 55 n. 5 6 Quos mores invenerint? l. 2 c. 46 n. 7 *Le nationi barbare*

Barcinonenſis Episcopatus quod jus sibi fervet in Majoricensem? I. l. 1 c. 58 n. 12 *Barcellona.*

Bavaris quando, & à quo tradita fides ac Metropolis? I. l. 1 cap. 42 num. 3 4 Aliique Episcopatus? cap. 55 num. 4 *La Baviera.*

Beccenſis in Normannia Abbatiæ privilegia, I. l. 3 cap. 38 num 8 Academiæ fundamenta, *H.* l. 1 cap. 101 num. 8 Quantum tamen ibi laboraretur manibus? *HI.* l. 3 capit. 15 *Le Bec.*

Belgii tres Metropoles quando? I. l. 1 c. 45 nu. 18 Tredecim verò Episcopatus, *ibid.* & c. 57 n. 6 Totidem verisimiliter & Præposituræ, l. 3 c. 70 n. 5 Quales tandem Canonicæ, & Beguinæ? l. 3 c. 63 n. 6 *& seqq.* *La Fiandra paesi bassi.*

Bellicenſis in Bressa Episcopus, & major Ecclesiæ pars vitam communem sibi restitui, quando impetrant? I. l. 3 c. 11 n. 10 §. *Si* *Bellay nella Bressa*

Belliloci juxta Locas in Archiepiscopatu Turonensi Basilicę dedicatio quomodo per Legatum Apostolicum peracta? I. l. 1 c. 6 n. 2 3 4 *Beaulieu presso Loches.*

Bellovacenſis Ecclesiæ potestas temporalis, *HI.* l. 1 cap. 30 n. 16 cap. 31 nu. 9 Xenodochium Ambianensi, in quo conformatum? I. l. 2 c. 91 nu. 3 §. *Stephanus*. An Bellovaco ex Monasterio S. Quintini vita communis fluxerit? l. 3 c. 11 n. 7 *& seqq.* De ejus immunitate, c. 36 nu. 10. Necnon singulari societate inita cum Cathedrali, *HI.* l. 2 c. 25 n. 10 §. *Hæc*. *Beauvais.*

Belnenſis in Burgundia Comitatus Capella S. Martini à quibus præsentanda vel conferenda? I. l. 2 c. 95 n. 10 *Beaune.*

Beneventana in regno Neapolitano Ecclesia quando & quomodo Archiepiscopatu aucta? I. l. 1 cap. 45 num 3 Cur illius Abbatia S. Sophiæ Cassinensi subducta? l. 3 cap. 30 num. 3 *Benevento.*

Berythus in Phœnicia quomodo, & quamdiu crevit in Metropolim, tum civilem, tum Ecclesiasticam? I. l. 1 c. 10 n. 10 c. 32 n. 1 c. 39 n. 5 6 *Berithe.*

Bethleemi in Palæstina quale Xenodochium S. Hieronymi? I. l. 2 c. 89 num. 13 Idemque Monasterium, non Parochia, l. 3 c. 28 n. 11 In illud jurisdictio Episcopi Hierosolymitani, *ibid.* & num 13 Quænam vero disciplina in tribus ibidem Virginum Cœnobiis, c. 44 num. 6 7 8 17 *Bethlehem.*

Bethleemi tandem Episcopatus cur à Legato Pontificio erectus, & à Balduino Rege dotatus? l. 1 c. 26 n. 2 c. 58 nu. 15 Quare Ascalonem sibi vindicat? *ibid.* Unde in Comitiis Parisiensibus post omnes Episcopos sedit titularis Bethleemiticus? c. 27 n. 4

Biterræ in Narbonensi cur tertio loco, I. l. 1 cap. 49 num. 5 §. *Contendebat*. Quænam ibi Monasteria? l. 3 cap. 24 num. 5 *Beziers*

Bituricenſis in Aquitania Archiepiscopus quando, cur, quomodo, & quandiu dictus est Patriarcha, seu Primas? I. l. 1 cap. 21 num. 8 cap. 22 n. 5 6 7 c. 32 n. 1 2 5 c. 33 n. 1 12 cap. 34 num. 11 c. 35 n. 1 *& seqq.* c. 41 n. 13 c. 44 num. 1 2 3 An aliquando Rotomagensi subjectus? c. 34 num. 11 14 An & Viennensi? c. 35 nu. 10 12 Ut ei se subjecerint vel subduxerint Narbonensis, Auscienſis, & Burdegalensis? c. 35 n. 1 2 4 5 c. 45 n. 18 Necnon, & Anicienſis Episcopus? l. 3 c. 41 n. 17 §. *Ex*. *Bourges*

De duplici jure Primatus Bituricensis, I. l. 1 c. 45 n. 7 de ejus Metropoli, c. 41 num. 9 De pallio, l. 2 c. 56 num. 9 De Officiis, c. 75 num. 12 De Clericali Seminario, l. 3 c. 5 num. 5 6

Blesenſis in Gallia Celtica Collegialis Ecclesia, octoginta olim Canonicorum Regularium, I. l. 3 c. 10 n. 14 Contra sæculares defenditur, c. 11 n. 13 §. 2 *Blois.*

Bobienſi in Longobardia Episcopatus instituendi ratio, & modus, I. l. 1 c. 58 n. 10 §. *Quanquam*, l. 2 c. 38 num. 1 Item & Monasterii, l. 3 c. 24 n. 5 *Bobbi*

Bohemiæ Episcopatuum institutio quando, & à quo? I. l. 1 c. 45 num. 8 §. *In* c. 56 n. 5 Ipsius Lucis privilegia, l. 2 *La Boemia*

c. 52 num. 2 Interea mitra ornamentum regium à Pontifice Romano missum, *ibid.* & num. 8 III. l. 1 cap. 32 num. 12

Boloigne sul mare in Francia, *Bononienſis* in Gallia Belgica Epiſcopatus quando de Teroanenſi vendicatus? I. l. 1 cap. 57 num. 5 Xenodochium verò ex Monachis, l. 1 cap. 91 num. 1 l. 3 cap. 37 num. 7 §. 3 Cur & quando Bononienſi Eccleſiæ cœpit à Regibus Francorum cor aureum offerri? III I. l. 1 cap. 32 num. 14

Bologna la Graſſa *Bononiæ* in Æmilia Italiæ perantiquum Virginum Monaſterium, I. l. 3 c. 44 n 5

La Boſnia. *Boſniæ* Epiſcopatus à quo prohibiti? I. l. 1 c. 58 nu. 9 §. *Denique.*

Bragae. *Bracchareníis* in Luſitania Primatia quoties Toletanæ, & aliis oppoſita? I. l. 1 c. 38 nu. 6 *& ſeqq.* Quando primum erecta? c 42 n. 1 Aut reſtituta? c. 45 n. 14 Saltem quoad jus Crucis, l. 2 c. 59 num. 6 9 Tria olim ibi Monaſteria, ſine præjudicio Cathedralis fundata, l. 3 c. 16 n. 3 Cathedrale autem Capitulum juriſdictionem cum Archiepiſcopo partitum eſt, c. 41 n. 8 Vita communis Canonicorum tentata, c. 12 §. 2

Brandebourg. *Brandeburgenſis* in Germania Cathedralis Capituli privilegium petente Marchione confirmatum, I. l. 3 c. 37 num. 2 §. 2

Bremen. *Bremenſis* in Germania Epiſcopatus qua authoritate & forma erectus? I. l. 1 cap. 56 num 5 8 l. 2 cap. 105 num. 1 §. *Illud.* Necnon Congregatio ex Monachis & Canonicis, ad Canonicos redacta? l. 3 cap. 19 num. 8 De Primatu v. *Hamburgenſis.*

S. Brieu. *Brioceníis* in Armorica Eccleſiæ partitio cum Epiſcopo, III. l. 2 c. 55 n. 13

Britannia, v. *Anglia* & *Armorica.*

Brioude *Brivatenſis* Abbatiæ jus in Capitulum Leſinacienſe duodecim Canonicorum, I. l. 3 c. 9 n. 14 Unde ibidem nobilitas ſtemmatis? II. l. 1 c. 104 n. 10

Li Bulgari *Bulgari* in Myſia ſuo muniuntur privilegio à Juſtiniano Imperatore, I. l. 1 c. 33 num. 14 Nicolaum I. conſulunt de Patriarchatibus, c. 14 n. 1 cap. 22 num. 3 4 Reſcriptum accipiunt de petendo Metropolitano, c. 43 num. 8 §. *Leo* Monentur à Joanne VIII ut ſe Romano quàm Conſtantinopolitano accenſeri malint, c. 14 n. 3 Quid de eorum miſerando caſu, *ibid.* Quando reſtituta eſt apud eoſdem Primatia Trinovienſis cum duobus Metropolitanis? c. 16 n. 5 §. *Denique* c. 22 n. 7

Buraburg *Buraburgenſis* in Germania Epiſcopatus, qua authoritate creatus? I. l. 1 c. 55 n. 5

Bordeaux *Burdegalenſis* in Aquitania Metropolita quando & quandiu Bituricenſi Primati paruerit? I. l. 1 c. 35 num. 1 *& ſeqq.* Necnon & Viennenſi, n. 10 An & aliquando Primas fuerit? n. 6 10 12 c. 44 n. 1 *& ſeqq.* Quomodo & Metropolitam egerit? *ibid.* & c. 48 n. 3 §. *Si*

Burgos *Burgenſis* in Hiſpania Epiſcopatus cur ab Auca translatus ſine Metropolita? I. l. 3 c. 41 n. 18 §. *Ex.* Quatenus verò Abbatiſſa generalis Ciſtercienſium, & Capitulum generale quotannis Burgis inſtitutum? c. 68 n. 12

Bourgueil *Burgolienſis* Abbatiæ privilegium qua ſolemnitate datum? I. l. 3 c. 36 n. 1 Mandatur Abbati reſtituendos eſſe Decanos ad redintegrandam regularitatem, c. 70 n. 5

Bourg nella Breſſe *Burgum* Breſſæ annitente Duce Sabaudo, reſiſtente Francorum Rege & Archiepiſcopo Lugdunenſi, Epiſcopatu donari non potuit, I. l. 1 c 57 n 7

La Borgogna *Burgundicum* ſeu Arelatenſe Regnum quale & quantum? I. l. 1 c. 34 nu. 3 8 *& ſeqq* De fundationibus Ducum Burgundiæ v. tit. *Divio*

La provincia Bizacena *Byzacenſe* Provinciæ Primatis prætenſa jura in Monaſteria contra Carthaginenſis patrocinium, I. l. 3 cap. 31 num. 1 *& ſeqq.*

Byzantium, v. *Conſtantinopolis.*

C

Challon ſulla Saona *Cabilonenſis* Capituli adverſus Epiſcopum querelæ & privilegia, I. l 1 c. 41 num. 1 III. l 2 c. 33 num. 5 6 Epiſcopi ipſius in Provincia Lugdunenſi, prærogativæ, num. 6 Necnon ſocietas per præbendam Cathedralem cum Abbatia S. Benigni Divionenſis, cap. 52. num. 10 §. 3

Caen *Cadomenſe* Xenodochium ab Auguſtinianis adminiſtratum, I. l. 2 c. 31 n. 3 §. *Uſque.* Privilegio ſeu libertate neceſſaria cum aliis donatum, l. 3 c. 62 n. 3

Cahors sul Quercì *Cudurcenſis* Eccleſia Cathedralis Canonicis Regularibus jam olim ab Epiſcopo tradita, I. l. 3 c. 11 num. 8 Et illis aliquid traditum pro filio Comitis de Caſtronovo, c. 59 nnm. 2 Plures verò idonei proventus, III. l. 2 cap. 33 n 2 §. 3 Ipſe verò Epiſcopus urbis Comitatum obtinuit, l. 1 c. 31 num. 4 Præpoſitus Epiſcopo & Canonicis ſacramento aſtrictus ad quid? I. l. 3 cap. 70 n. 4 §. *Poſſunt.*

Saragozza *Ceſaraugustæ* in Aragonia Metropolis quando & quomodo erecta? I. l. 1 c. 38 n. 8 c 45 n. 14

Cesarea di Cappadocia *Cæſarea Cappadociæ* in Ponto quando, quandiu, in quo, & quot Provinciarum fuerit caput? I. l. 1 c. 17 num 1 2 5 6 cap 20 nu. 11 c. 11 n. 1 c. 39 num. 4 cap. 51 num. 4 II. l. 2 cap. 8 Protothronus ſaltem ſub Patriarcha CP. evaſit, I. l. 1 c. 49 n. 7 In quo illius Epiſcopus malè æquatus Romano? c. 50 n. 12

Quiſnam Cæſareæ Protopresbyter eſſet? I l. 2 c. 3 n. 3 Ubi verò Senatus Presbyterii? I. 3 c. 7 n. 7 §. *Rurſum.* Extra Cæſaream alia Civitas in Xenodochiis à quo extructa? I. 2 c. 89 num. 2 Juxta Eccleſiam verò domus ſoli Epiſcopo incolenda, & ſejunctæ Monachorum Ædiculæ, l. 3 c. 4 n. 4 Necnon Angelica Virginum Cœnobia, c. 44 nu. 2 3 Reliqua & integra illius Eccleſiæ magnificentia, III l. 3 c. 39 n. 6 7

Cæſarea Paleſtinæ Protothronus tandem fuiſſe videtur ſub Patriarcha Heroſolymitano, I. l. 1 c 49 n. 7 *Cesarea di Paleſtina.*

Gaëtani Capitulo quando ab Epiſcopo vita communis cum idonea dote, ac magna pars juriſdictionis impoſita? III l. 3 c. 33 n. 27 *Cesena*

Cairum olim Memphis urbs Ægypti ampliſſima, nunc ſedes Patriarchæ Alexandrini, I l. 1 c. 16 n. 8 §. *Sedem.* *Il gran Cairo*

Calaris in Sardinia, nonniſi tempore Gregorii Magni, & ab ipſo Gregorio Metropolis Eccleſiaſtica, II. l. 3 cap. 40 num. 8 9 *Cagliari Cailleri*

Calchedonenſis in Bithinia civitas cur & quomodo in Metropolim erecta? I. l. 1 cap. 39 num. 9 Extructum verò ſuburbanum Monaſterium à Ruffino? l. 3 cap. 13 numer. 12 *Calcedonia*

Camaldulenſium deſerto in Umbria ab ipſo inſtitutore damnantur homicidiæ inſignes, I. l. 3 c. 17 n. 8 §. 2 *Camaldoli*

Cameracenſis in Gallia Belgica Metropolis à Remenſi, repugnante Archiepiſcopo, quomodo avulſa? I. l. 1 cap. 45 n. 18 Et viciſſim repugnante Cameracenſi Epiſcopo, Remenſi reſtitutus eſt Atrebatenſis? c. 57 n. 6 *Cambray*

Candatenſis ſeu Condatenſis in agro Turonenſi Vicus, olim Cellula ſancti Martini tranſitu inſignis, I. l. 2 cap. 94 num 11 *Çande*

Cantuariæ affixa Primaria, quæ Londino deſtinata fuerat, cujus generis, & ad quid? I. l. 1 c 6 num. 22 23 cap. 31 num. 6 7 9 c. 36 num 1 *& ſeqq* c. 41 nu. 13 c. 47 num. 6 7 Quando aucta? cap. 55 num. 7 8 vel imminuta, c. 36 n. 5 l. 2 c. 59 num. 6 c. 114 n. 11 l. 3 cap. 31 num. 11 Cur & quandiu translata in Civitatem Lichefieldienſem? c. 45 nu 2 Compendioſa illius hiſtoria, c. 36 n. 6 7 Extenſio in Hiberniam, Scotiamque, ſimul & diminutio, nu. 8 9 c. 45 num. 11 13 c. 58 num. 4 l. 3 c. 41 num. 17 §. 6 Firmius in Vvalliam, & in propriam Provinciam totam, l. 1 c 45 num. 12 c. 46 n. 9 c. 58 num. 3 *& ſeqq.* l. 1 c. 4 num. 12 17 Archiepiſcopo ideo ordinaria legatio vendicata contra extraneas, l. 2 c. 119 nu. 4 At non ſemper, *ibid.* & n. 9 Pallium ipſum à Papa quomodo petendum? cap. 54 n. 8 c. 56 n. 11 c. 57 num 4 *& ſeqq.* Contentiones cum pluribus, l. 1 c. 36 num. 1 *& ſeqq.* c. 25 nu. 2 De ipſa Cruce præferenda, l. 2 c. 59 num. 6 9 cap. 112 n. 11 l. 3 cap. 41 n. 11 In proprio ſuburbio unde alius Epiſcopatus, & quando extinctus? l. 1 cap. 29 n. 8 l. 3 cap. 41 num. 19 §. 5 Quando etiam & à quo extincta in Archiepiſcopo Magni Juſtitiarii dignitas? III l. 3 c. 24 n. 6 7 8 *Cantorbury*

Cantuarienſe Monaſterium ab ipſo Auguſtino primo Archiepiſcopo, ſed ſine certa regula, I. l. 3 c. 24 num. 15 §. *Hinc.* Quamdiu nullus creatus eſt Archiepiſcopus Cantuarienſis, niſi prius Monachus? c. 17 num. 11 c. 18 nu. 3 Dunſtani & aliorum zelus in reſtituendis ferè ubique Monachis, c. 19 num. 4 *& ſeqq* Item Lanfranci & Anſelmi in dotandis propriis Cathedralibus, II I. l. 2 c. 33 num. 2 §. 4 Succeſſorum verò in refellendis eorum privilegiis, I. l. 1 c. 18 num. 1 §. 3 cap. 39 num. 8 9 l. 2 c. 51 nu. 7 Non iis profecto, quæ ipſis Archiepiſcopis extraneos ſubjiciebant, l. 3 c. 41 num. 12 Jus communicationis in ipſos Epiſcopos prætendit Capitulum Cantuarienſe Benedictinum, ſede Primatiali vacante, c. 10 num. 10 §. 2 Multò plura Prior ejuſdem Capituli, §. 7 Quando Canonicorum Regularium vita ſuſcepta? c. 11 num. 10 §. *Si* Et Cantuarienſis Officialis Londinum translatus, l. 2 c. 2 nu. 1 Quis fieret Cantuarienſis Archidiaconus? cap. 20 nu. 2 Quinam Epiſcopi fungantur munere Decani, Subdecani, Cancellarii, & Vicarii Archiepiſcopi & capituli Cantuarienſis? c. 49 num. 1 2 3 Cur & quomodo Regi ipſi, ac ſuffraganeis Epiſcopis præbendæ ibidem aſſignatæ l. 3 cap. 64 numer. 7 10 Necnon & externis Monachis, III. l. 2 cap. 25 num. 15 §. *Ult.* Et alia jure, cap. 37 nu. 8 §. *Anno.*

Capha urbs Cherſoneſi Tauricæ quomodo Armenum ſimul cum Latino ſuſcipit Epiſcopum? I. l. 1 c. 29 n. 3

Cappadocia Aſiæ Provincia quando & cur in duas diviſa? I. l. 1 c. 39 n. 4 c. 54 n 4 Quando cœpit habere Monachos? l. 3 c. 12 n. 8 Reliqua v. ſupra in Cæſarea Cappadociæ, & infra in Ponto. *La Cappadocia.*

Capua in Campania cur & quales duos pariter ſortitur epiſcopos? I. l. 1 c. 58 n. 11 *Capua.*

Caramith urbs Meſopotamiæ olim Amida, nunc Jacobitarum Patriarchæ ſedes, plures ſub ſe Metropolitas, Aſiæque & Africæ familias complectens, I. l. 1 cap. 24 num. 2 *Caramit.*

Carcaſſonenſis in Narbonenſi Provincia Epiſcopi prætenſa jura, I l. 1 c. 49 n. 5 *Carcaſſona.*

Carinthiæ in Germania magna Epiſcopatus quomodo erectus? I. l. 1 c. 58 n. 8 §. *Poſtremis.* *La Carinthia.*

Carleolenſis in Anglia Epiſcopatus à quo, I. l. 1 c 58 n. 2 *Carlile.*

Carmelitanus ordo unde cum ſuis variis uſibus? I. l. 1 cap. 28 n. 3 l. 3 c. 26 nu 3 c. 28 n. 15 Carmelitani Equites cum Ordine S. Lazari quibus conditionibus adunati? l. 2 c. 65 n. 7 §. *Porro.* *Li Carmini del Monte Carmelo*

Carnotenſis Epiſcopus Caſtelloduni Epiſcopatum variè reſpicit? I. l. 1 c. 55 n. 2 Ab Ivone Carnotenſi Epiſcopo, ſed ante Epiſcopatum, ex Abbatia S. Quintini Bellovacenſis ad Abbatiam S. Joannis de Valle propè Carnutas Canonicorum Regularium Congregatio ſaltem translata, l. 3 c. 13 n 7 *& ſeqq.* Ab eodem jam Epiſcopo laboratum pro extinguendis propriæ Eccleſiæ præpoſituris, & cur? c. 70 n. 4 §. 3 4 5 6 Ab aliis Epiſcopis unio per præbendam cum Cluniacenſibus inita III l. 2 c. 25 n. 2 3 *Chartres e Chateaudun.*

Carthago vetus caput erat Africæ multis Provinciis dominans, I. l. 1 c. 20 nu 1 Ipſi Chriſtiana fides Roma affulſit, *ibid.* Hinc ejus Metropolis & Exarchatus in omnem Africam, *ibid.* & n. 4 8 *& ſeqq.* c. 55 n. 15 Imò ipſa altera Roma, l. 2 c. 22 Hinc præterea Carthaginenſis Epiſcopus Apoſtolicus dictus, l. 1 c. 4 n. 7 Non is erat tamen propriè Vicarius ſedis Apoſtolicæ, c. 20 nu. 2 3 *Cartagine.*

c. 39 n. 1. Qualiter eligeretur & ad alias electiones procederet? II. l. 1 c. 1 *& seqq.* Ordinabat ipse aliorum Episcoporum cives, Clericosque, I. l. 1 cap. 2 num. 25. cap. 20 num. 8. Omnesque Episcopos cum Pallio, l. 2 cap. 57. n. 8. Jam olim numerosissima congregabat Concilia, l. 1 cap. 7 num. 6 *§. Procul.* totamque visitabat Africam, II. l. 3 c. 77 nu. 2 Reliqua Primatis aut Exarchi, non Patriarchæ, exercébat in sex Africanas Provincias, nusquam Alexandrinæ, sed Romanæ sedi subjectas, I. l. 1 cap. 16 num 6 *§. Quod.* c 20 n. 4 *& seqq.* Et quidem arctiori vinculo, c. 20 num. 11 c. 21 num. 3. Sub Justinianæ nomine à Justiniano privilegiis fuit cumulata, c. 19 n. 3 c. 21 nu. 2. 3 & à Leone IX. propugnata, c. 45 nu. 10 At paulò pòst de ipso Primatis nomine cum Gummitano contendit, ob Arabum incursiones, c. 16 num 6 *§. Quod.* Quænam fuisset olim ipsius Ecclesiæ potestas temporalis? II I. l. 1 cap. 26 n. 20.

Caverat Augustinus ne Carthaginis Monachi supra Clerum promoverentur, I. l. 3 cap. 3 num. 9. Imò ferè ne promoverentur, cap 13 num. 8 *& seqq.* Quatenus verò ne Clericorum oblationibus sine labore gauderent, cap. 26 num 2 *§ Invidiam.* Quàm numerosus çsset Carthaginis & Africæ Clerus? l. 2 cap. 67 num. 5 l. 3 c. 3 num. 13. Præsertim Cathedralis, c. 7 nu. 7 14. Item & Monialium greges, c. 42. *ferè toto.* Primatis tandem jura seu privilegia in Monasteria ferè totius Africæ, cap. 30 numer. 4 *§. Cum*, & num. 13. 14 c. 31 n. 1. *& seqq.* Et ad hæc omnia plura Carthagine Concilia habita sunt, v. in singulis toto opere sparsis.

Cartagine. *Carthago Nova* quamdiu Metropolis fuerit civilis, & ecclesiastica? I. l. 1 c. 42 n. 2.

Li Certosini. *Carthusienses* Monachi initio plures esse nolebant in Cœnobiis, quàm duodecim, præter Priorem, I. l. 3 cap. 69 numer. 13 II I. l. 1 cap. 53 num. 8 Quales exigebant No. vitios, I. l. 3 cap. 55 num. 2. Quales & Moniales? cap. 49 num. 9 cap. 55 num. 1 c. 63 num. 8. E sua solitudine plurimùm Ecclesiam juverunt contra schismata, I. 1 cap. 15 num. 1 l. 2 cap. 86 num. 5 l. 3 cap. 18 num. 6. Privilegia nihilominus neglexerunt, cap 38 num. 9 *§.* 3. Imò & propriè jura per lites repetenda, II. l. 1 c. 3 n. 5 10. Nequidem eximuntur à publicis lectionibus Theologicis in Concilio Aquilejensi, c. 91 n. 10.

Monte Cassino. *Cassinense* Monasterium à S. Benedicto cum aliis Abbatiis quomodo fundatum? I l 3 cap 68 numer. 7. A Longobardis & Francis variè postea expilatum, I. l. 3 cap. 24 num. 15 *§. Tradit.* Centum & decem annis postea reædificatum, *ib.* Ejus Abbas cur Abbatum Abbas dictus est? cap. 25 num 6 *§. Exinde.* Quo jure & ad quid? cap 28. numer. 4 *& seqq.* Quàm sapienter nonnisi maturiores admitteret ad professionem, cap. 58 num. 2. Abbatia sanctæ Sophiæ Beneventi illi cur subducta? cap 37 num. 3. Quomodo & Episcopatus proprius? c. 40 nu. 11 *§.* 3 c. 41 nu. 19 *§.* 4 cap. 69 num. 6 *§.* 2. Non autem celebres Scholæ, jam tum de sapientia laudatæ, cap. 58. num. 2 II. l. 1 cap. 101 num 8.

Castillon sul Marne. *Castellionensi* Abbati privilegia à quo Burgundiæ Duce & ad quid concessa? II I. l 1 c 45 n. 8

Catalaunenses in Remensi Provincia Episcopi prærogativæ, I l. 1 c. 49 n. 5 *§. In.* Necnon & Abbatis regularis S. Memmii Catalauni, l. 3 c. 11 num. 8 13 *§.* 3. Adde & Monasterii Deryensis ex concessione Episcopi, cap. 29 num. 8. *§. Idem.* cap. 32 num. 9. Hujus potestas in unienda Præpositura Ecclesiæ suæ, c. 70 num. 4 *§. Cum.* Necnon in instituendo Thesaurario non Canonico, nu. 6. 7. Et quandiu in constituendis Abbatibus civitatis suæ? II. l. 1 cap. 36 num. 16

Le Mãs. *Cenomanenses* Ecclesiæ in Provincia Turonensi prærogativæ & privilegia, I. l. 1 cap. 49 num. 5 l. 2 cap 54 num. 7 cap. 109 numer. 10 II. l. 3 cap. 97 numer. 13. Ipsius erat Episcopi eligere Ducem, Judicesve, necnon & cudere monetam III. l. 1 cap. 27 numer. 4. In illa erectum simul Xenodochium & Cœnobium, I. l. 2 cap. 94 nu. 11. Quin & multæ ex Cathedralis facultatibus Abbatiæ, l 3 cap. 16 numer. 4. In ejus denique territorio Monasterium S. Carilephi quo duplici privilegio donatum? c. 35 num. 4.

S. Calez. S. Riquier. *Centulenses* Abbatia seu S. Richarii sub Carolo Magno spectatissimi instar Seminarii & Scholæ, quo Monachorum & Clericorum etiam Optimatum numero floreret? I. l. 3 c. 6 n. 7. 8.

Ceſter. Li Caldei. *Ceſtrenſis* in Anglia Episcopatus cur ex oppido translatus? I. l. 1 c. 29 n 8 c 58 n. 1 *§. In.*

Caldæi quinam in Oriente dicantur? I. l. 1 c. 24 n. 9.

Chiemsee. *Chiemenſis* in Germania Episcopatus quomodo erectus? I. l. 1 c 58 n. 8.

Chichester. *Ciceſtrenſis* in Anglia Episcopi pugna cum Abbate *S. Martini de Bello* circa privilegia, I. l 3 c. 36 nu. 6. 8. *§.* 2. Necnon de Capella Regia *Bosehamensi*, *§.* 5.

S. Martin le Bel. Bosehem. Cis Città di Caramania. Cistercienſi. Cis *Caramaniæ* civitas unius Catholici seu Primatis sedes, I. l. 1 c. 24 n. 5. 9.

Cistercienses in Burgundia cur dicti Monachi albi? I. l. 2. c. 50 num. 9. *§. Eadem.* In quo B. Benedicti exemplum sequuti? l. 3 cap. 68 nu. 7 cap. 69 nu. 13 *§. His.* Eorum conspiratio contra schismata & alia mala, imò & contra privilegia, c. 11 num. 6 c. 28 num. 6. 8. 10 c. 38 num. 10. *§. Quod*, C. 68 nu. 3. 6 *§. Eo.* Necnon & contra vestes & vasa etiam sacra, præter calices, ex argento & auro II I. l. 3 c. 33 nu. 5 Alii per orbem sparsi, non sine privilegiis, I. l. 1 cap. 28 num. 12 l. 2 c. 50 n 9 *§. Eadem* III. l. 3 cap. 33 num. 12 Scilicet ad conversiones missi, I. l. 1 c. 59 n. 5 *§. Accepit.* Eorum Episcopi duplicis generis, cap. 60 n. 10 *§.* ult. Varii etiam fratres laici seu Conversi, l. 2 c. 65 num. 7 Quot eorum centum annis Monasteria? l. 3 c. 28 n 12 Quot paucioribus Abbatiæ? c. 68 nu. 3 Quot Cisterciensis Abbatiæ filiæ, & quàm antiquæ? n. 12 Ex his omnibus quoties Abbates tenentur convenire ad Capitula generalia? nu. 3 II. l. 3 c. 42 n. 13 *§. In.* Quid in eis contra argumentum, I. l. 3 c. 68 n. 3 Quid de numero? C. 69 num. 13 De ætate? C. 55 n. 3 *§.* 2 C. 58 num. 8 Quid de horis inæqualibus? l. 2 c. 86 nu. 6 *§. Nec.* De labore manuum, III l. 3 c. 15 De Charta charitatis? I. l. 3 c. 28 n. 9 De visitatione ipsius capitis, & Monialium regimine, c. 68 nu. 12 Ordinis reformatio quibus commissa? l. 2 c. 102 n. 8 Spolia denique ad quos devoluta? III. l. 2 c. 57 n. 11

Clarævallis in eadem Burgundia Abbatia sub S. Bernardo servitiis erga Ecclesiam & pluribus alumnis celebris, I. l. 3 c. 18 num. 6 7 10 Illius pugna cum Cluniacensibus de Roberto, c. 59 n. 3 4 Ejusdem clientem se præbet Portugalliæ Rex sub annuo censu, III. l. 1 c. 32 num. 9 *§. Annuo.* *Chiaravalle.*

Claromontani Arvernorum in prima Aquitania episcopi prærogativæ, I. l. 1 c. 49 n. 5 *§. In.* Jus ipsum regendi totam Provinciam Avernam, III. l. 1 c. 32 num. 10 v. *Arvermia.* *Clairmont nell' Auvergna.*

Classensis in Æmilia Monasterii privilegium quale, & qua occasione? I. l. 3 c. 30 n 4 *§. Cùm.* *Classe.*

Cleriacum v. *in Aurelianensi Episcopatu.* *Clery.*

Cluniacenſis Abbatiæ fundatio in Burgundia ex testamento Guillelmi Arverniæ Comitis per Bernonem Abbatem, qua forma? I. l. 2 c. 106 nu. 3 c. 25 n. 6 10 c. 28 num. 4 c. 36 num. 2 9 III. l. 1 c. 30 nu. 12 Hæc in Episcopatu Matisconensi sita cur ab ejus jurisdictione eximitur? I. l. 1 c. 6 num. 10 L. 3 c. 37 num. 2 *§.* 3 Sola ferè restaurat, retinetque primævam perfectionem, C. 21 n. 7 cap. 25 n. 6 10 Imò sola ex suo Ordine propriè Abbatia, C. 68 num. 4. 5. 6. 9 *§ Fieri.* Quot illius filiæ? n. 14 Ad illam pro emittenda Professione ex toto Ordine diu itum est, C. 28 num. 8 c. 58 n. 4 *§.* 2 c. 68 nu. 5 Non sine pecunia ab initio. III. l. 2 cap. 25 num. 2 *§. Iam.* Eodem præterea ex primariis Dignitatibus confugitur, I. l. 3 cap. 11 num. 6 *Nec.* C. 18 n. 7 Inde etiam primariæ dignitates dignitatem sibi quæsiere, *ibid.* Imò Reges ipsi Hispaniarum per annuum censum, III. l. 1 c. 32 n. 9 Adde & per portionem & Præbendam Monachalem, C. 64 num. 6 Ipsa Hispania fit ipsi tributaria, III. l. 1 c. 32 num. 9 *§. Nec.* Imò jus regium accipit cudendæ monetæ cum aliis Abbatiis, C. 30 n. 12 c. 31 n. 3 *§. Anno* At ipsa per suas eleemosynas fit totius orbis ærarium, L. 3 c. 29 n. 6. 7 9 Mutuam saltem precum cum ea communionem ineunt Imperatores Constantinopolitani, adeoque haud Schismatici, III. l. 1 c. 15 n. 6. 7 Necnon reliqui ferè totius Occidentis Principes, L 3 c. 28 n. 6 Plura denique Capitula per Præbendas, III. l. 2 c. 25 n. 2. 3 *Cluny.*

Plurimum ea conducit ad extinguenda alia schismata, I. l. 3 c. 18 n. 6 Scilicet prima ibi unio, seu Congregatio erecta sub uno Abbate generali, C. 24 n. 8 c. 25 num. 6 10 Hic cum Caffinensi contendit de titulo Abbatis Abbatum, & vincit, C. 28 n. 7 Priori verò sancti Martini de Campis Vicariatum tandem perpetuum committit, c. 68 n. 5 Omnes Cluniaci præscriptæ conditiones, tam officii divini etiam extra Claustra persolvendi, quàm aliorum officiorum Claustralium, *ibid.* & l. 2 c. 85 n. 7 C. 86 num. 6 *§. Oliter.* C. 106 n. 10 L. 3 c. 69 nu. 15 Quid de ipso Monachorum in variis Prioratibus numero? C. 69 n. 13 *§.* 3 4 7 C. 70 nu. 5 *§.* 8 Eorumque cupiditatibus circa administrationes & Beneficia, L. 2 c. 2 7 n. 8 *& seqq.* Quid de Oblatis? C. 25 26 Ex his tandem Cluniaci & filiarum privilegiorum seges, C. 28 n. 6 7 8 c. 33 n. 6 7 c. 36 n. 5 *§.* 3 C. 37 n. 3 *§.* 2 n. 5 c. 38 n. 10 c. 68 n. 6 II. l. 3 c. 14 num. 7 III. l. 1 c. 30 n. 12 L. 2 c. 33 num. 9 *§. Anno.* Necnon rursus ex loco nulli potestati antea obnoxio, l. 1 c. 30 n. 12 & I. l. 3 c. 36 nu. 2 9 Ex his forsan prima concertatio cum Cistercien sibus, c. 59 n. 3 4 An & aliæ lites? II. l. 3 c. 111 n. 1 *& seqq.* De ipso labore manuum, III. l. 3 c. 15 nu. 2 *& seqq.* Unde etiam orta relaxatio? I. l. 3 c. 55 n. 2 Ac tandem reformatio qualis? III. l. 2 c. 26 n. 9 L. 3 c. 49 n 6 9

Colchi fortè iidem, qui Lazi quomodo fidem adepti? I. l. 1 c. 42 num. 6 *La Colchide, overo li Lazi Colocz.*

Colocenſis in Hungaria Episcopi cum Strigonienſi conflictus de Primatu, I. l. 1 c. 37 n. 4 c. 45 n. 6 Illius prærogativæ, *ibid.* & c. 58 n. 9 *§. Denique.*

Còloniæ in Germania inferiori Metropolis qua ratione vendicatur? I. l. 1 c. 41 n. 10 11 12 C. 47 nu. 7 *§. Intererat.* C. 45 n. 9 c. 55 n. 8 Vendicat & ipsa sibi Bremam, c. 56 n. 8 Item Capitulum Leodiense in urbem Hujensem sine Episcopatu translatum, c. 58 n. 14 Qua conditione pallium? l. 2 c. 56 n. 9 10 11 *§. Porro.* C. 57 n. 4 *§. Petrus* Necnon & *Crucem?* c. 59 n. 7 *§. Nec.* Quandonam & Archicancellariatum? c. 103 n. 1 *§. Illud*, n. 2 C. 106 n. 1 2 3 10 Necnon & Archipellaniam Palatii, c. 110 n. 4 Adde & Capitula Regularia in tota Provincia, l. 3 c. 11 n. 13 *§.* 2 Cur aliquando Pontifex Colonien sis Episcopi electionem sibi vindicavit? II. l. 1 c. 42 n. 2 Hic verò plura reliquit Capitulo, III. l. 2 c. 33 n. 4 *§. Anno.* *Colonia.*

Compendienſis in Vallesia regione civitatis Xenodochium quare Abbatiæ ibidem conjunctum? I l. 2 c. 91 num. 1 Regalis autem illa S. Cornelii Abbatia centum Canonicorum, sub se etiam habet Attiniacense duodecim Capitulum, L. 3 c. 9 n. 14 Necnon & alia privilegia, C. 33 n. 8 c 36 n 5 c. 67 n. 5 Cur Præpositura extincta? C. 70 n. 4 *§. Cum.* *Compiegne.*

Compoſtellana in Gallæcia apud Hispanos Metropolis & Primatia varièconcutitur, I. l. 1 c. 38 n. 6 7 C. 45 num. 14 *§. Idem.* Quoad ipsam Crucem, L. 2 c. 59 num. 6 *§. Nec.* Necnon quoad pallium, L 3 c. 37 n. 1 *§.* 4 Forma Capituli erigendi præscribitur C. 9 n. 1 Assensus verò Archiepiscopi, & Capituli pro Abbatiæ S. Justi exemptione, C. 36 n. 10 A fortiori pro nobilium Laicorum Præbendis in propria Ecclesia, C. 64 num. 8 *Compoſtella.*

Condon. *Condomensis* in Aquitania Episcopatus quando ex Agennensi detractus? I. l. 1 c. 57 n. 12

Costanza overo Salamina. *Constantiæ* seu *Salaminæ* in Cypro Episcopus, quo prætextu factus est Exarchus seu Primas secundi ordinis sub nullo alio? I. l. 1 c. 18 n. 5 c 28 n. 18. 20 C. 33 n. 14 Auctusque privilegiis sub Justinianopoleos Novæ nomine? C. 19 nu. 4 Etiam post captam à Latinis Constantinopolim, L. 3 c. 41 n 17 §. 8 Imò & post Sarracenicam invasionem, licèt in Hellespontum translatus, L. 1 c. 10 n. 4. 5 c. 28 n 20 c. 33 n. 14 §. *Cæterum*.

Costanza *Constantiensis* in Germania Episcopatus Abbatia cur & quomodo exempta? I. l. 3 c 37 n. 4 §. 2 C. 38 n. 2 §. *Non* At Insula ab Abbate Augiensi usurpata, Episcopo redditur, C. 41 n 19 §. 3

Costantinopoli. *Constantinopolis* ex Byzantio facta sedes Imperii, & Nova Roma, suo præbuit Episcopo antea Heracleensis Suffraganeo ambitus omnem & amplificationis prætextum, I. l. 1 c. 10 n. 1 *& seqq.* C 14 n. 1 c. 31 nu. 1 v. 3 4 At Apostolica non potuit fieri Sedes, Regia licèt Civitas, C. 7 n. 8. 9 c. 9 n. 11 c. 16 n. 8 c. 26 n. 5 Multò minùs Ecclesiæ caput, Regia duntaxat potestate, C. 11 §. 2 c. 14 n. 2 Secundum duntaxat post Papam locum ambiit Patriarcha, sive in Constantinopolitana secunda Synodo, sive in Calchedonensi, sive etiam in Trullana, quidquid sit de affectata ibidem commentitia æqualitate, c. 4 n. 9 c. 9 n. 11 12 c. 10 *ferè integro*. C 13 n. 1 2 Etiam tum sperabant Græci pro ipso Imperialia insignia, ex collatione cum Pontifice Romano, C 5 n. 14 §. *Latinorum*. C. 13 n. 1. 2. 3. 4 c. 14 n. 2 L. 2 c. 49 n. 7 c. 52 n. 1. [illegible] c. 56 n. 2. 3. 5 c. 57 n. 11 c. 99 n. 5 Ipsum verò inter illa pallium nonnisi à Papa mittendum, c. 56 num. 6 Quin & in ipsa urbe CP. supra Patriarcham sedet, præsidetque Pontifex, L. 1 c. 4 n. 8 Imò & regit, ex quo fide imbuit, C. 55 n. 15 II. l. 2 c. 41 n. 22

Quàm frequens Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & inprimis Patriarcharum lapsus in hæresim, I. l. 1 c. 11 n. 14 v. 4 C. 14 n. 2 Hinc opus tot in ea Conciliis, v. in singulis Indicem alium.

Hinc præterea Constantinopolitani Episcopi Alexandrinis & Antiochenis præponi ambientes, à Romano repressi sunt, I l. 1 c. 7 n. 8 n. 3 c 9 n. 11. 12 c. 10 n. 2. 9 *& seqq.* C. 12 n. 11 c. 15 n 5 L 2 c. 3 n 8 Cur frequentiùs faciliusque grassati sint in tres minores Exarchos Thraciæ, Ponti & Asiæ? L. 1 c. 10 n. 5. 6. 7. 8 13 *& seqq.* C. 17 n. 6 c. 21 n. 1 c. 32 n. 1 v 3 C. 33 n. 14 Usque ad missiones in Nationes Barbaras, C 54 n. 3 II. l. 2 c 8 n. 4 Ab Heracleensi tamen inaugurari consueverunt in signum prioris dependentiæ usque ad contrariam Isaaci Angeli legem, I l. 1 c 13 nu. 13 c. 43 n 11 Quandonam verò, & quo successu Constantinopolitano tributæ sunt alternæ vices, & præventio in alios omnes Exarchos? C. 10 n 12. 18. 19 Necnon de aliis judicium irrevocabile, C. 13 n. 2. 3 Quàm varia apud eundem Oecumenici nominis fortuna? C. 11 n. 1. 4 *& seqq* C. 13 n. 6. 7 c. 15 n. 1 c. 16 n. 2 c. 26 n. 10 L. 2 c. 108 n. 23 Ea pendebat maximè ab immediata Monasteriorum omnium per Orientem administratione, ab Episcopis, & aliquando ab ipsis Imperatoribus vellicata, L. 1 c. 16 *& seqq.* Necnon ab earum facultatum usu, quæ summum in Oriente Pontificem exhiberent, C. 16 n. 3 *& seqq.* C 43 nu. 10. 11. 12 Adde ipsam facultatem laicum convertendum & nutriendum in singulis pinguibus Monasteriis collocandi, II. l. 3 c. 15 nu. 15 Quænam tandem illi relicta privilegia cum Patriarchæ nomine? C. 10 n. 19. 20 Illa quidem ab Innocentio III. constricta, irrito licèt deinceps conatu, C. 15 n. 9. 10 Ex quo Constantinopolis a Latinis capta est, quid etiam attentarit Latinus Patriarcha? C. 16 n. 3. 5 c. 26 n. 5 §. *Non*. L. 3 c. 41 n. 17 §. 8 Quid rursum Græcus, recepta Constantinopoli? L. 1 c. 16 n. 5 Series Patriarcharum Latinorum antè & post, C 26 n. 5 *& seqq.* Quo tandem statu sit illa Ecclesia sub Turcarum tyrannide? n. 8 10 c 25 n. 4 *& seqq.* III. l. 1 c. 60 n. 10 §. *Sed*.

An Constantinopoli Diaconus ævo vel ætatis vel ordinationis primus fieret Archidiaconus? I. l. 2 c. 17 §. *Præsertim*, n. 12 Qualis esset & cur ibidem desierit? c 20 nu. 3 §. *Paulò*. Quot essent in summa Diaconi; & ad quid? c. 29 n. 5. 16 l. 3 c. 8 n. 13 15 Item & Cantores, *ibid* & l. 2 c. 31 n. 11 Quando & cantus alternus; c. 72 n. 6 §. *Narrat* Imò perpetua etia in Palatiis oratio & psalmodia, c. 74 n. 5 *& seqq.* c 87 n. 2 c. 88 n. 6 7 c. 109 n. 13 *& seqq.* c. 111 n. 17 Abusus in officio legendi scripturas, c. 32 nu. 1. 3. 4 Cur ibidem rectius Evangelium latinè & græcè? c. 82 nu. 3 Missa verò præsanctificatorum aliter quàm Romæ? n 4 §. *Redeo*. Non ita alienus jejuniorum modus? c. 83 n. 13 Quàm varia Xenodochia Constantinopoli erecta? c. 89 n. 5 *& seqq.* c. 91 n. 4 c. 93 n. 2 *& seqq.*

Quænam Oratoria & Monasteria speciali jure à Patriarcha Constantinopolitano pendentia? I. l. 2 c 93 n. 5. 6 §. *Non*. c 96 n. 6 l. 3 c. 31 n. 14 15. 16 c. 34 At non in regia ipsius CP. *ibid.* & c. 36 n. 11 De Monachis seu Archimandritis Constantinopoli ad superiores ordines promotis, c. 13 n 2 c. 15 n. 6. 8 c 17 n 13 c 26 n 13 De Exarchis seu Generalibus ordinum, c. 16 n. 12 13 c. 25 n. 11 *& seqq.* De ipsis Monialibus, c. 43 n 7 c. 47 n. 10 §. *Hinc*. c. 48 n. 2 §. 2 Ac tandem de Patriarchæ in omnes tum Monachos tum Clericos aliarum etiam Diœceseum plena jurisdictione, c. 34 n. 4 II. l. 1 c. 6 n. 11. 12 Quatenus verò in ipsos Imperatores Sacramentum Orthodoxæ fidei exigendo? II. l. 2 c. 47 num. 1 Quandonam vicissim? *ibid.* c 48 n 2 c 49 n. 9 Simul tandem sepeliebantur Imperatores & Episcopi in Ecclesiæ Ss. Apostolorum vestibulo III. l. 1 c 66 n. 3 4

Quot & quales diversis temporibus Ecclesiæ Constantinopolitanæ dignitates primariæ? I. l. 2 c. 99 n. 1. 4 *& seqq.* c. 102 n. 5. 6 Speciatim de Defensoribus, c. 97 n. 12 c. 98 nu. 8 c. 99 n 1 *& seqq.* De Doctoribus, n. 11 c. 106 nu. *ult.* De Scholis ab igne absumptis & restauratis, II. l. 1 c 95 n. 14 c 10 n. 4 De ipsa Accademia, II. l. 2 c. 19 n. 10 De Syncellis, I. l. 2 c. 100 n. 1. 3. 9 c. 101 n. 6. 7. 8 c 102 n. 5 De Primicerio Notariorum aliisque Protonotariis, c. 103 n. 1. 2 c. 106 n. 11 De Chartophilace eodemque simul Bibliothecario, c. 104 n. 3 *& seqq.* c. 105 n. 4 *& seqq.* c. 106 num. 11 De Apocrisario seu delegato sanctæ sedis Constantinopoli degente, c. 107 n. 12 c. 108 n. 1 *& seqq* c. 110 n. 8. 9. 12 c. 117 nu 1. 3. 6 7. 10. 12 c. 118 n. 7. 13 De similibus aliorum Patriarcharum Responsalibus, c 108. n. 6 De ipsomet Patriarcha Constantinopolitano Responsalem pro aliis Episcopis agente, n 7 *& seqq.* c. 109 n. 13 14 c 110. n. 10 II. l. 3 c. 43 n. 13 De illius Referendario ad Imperatorem, *ibid.* Item de ipsius Apocrisario Romæ degente, c. 108 nu. 23 Rursus de Exocatacælis seu Cardinalibus ipsius Ecclesiæ Constantinopolitanæ; c. 20 n. 3 §. *Paulo* c. 99 num 4. 10 §. *At*. c. 114 n. 16 c. 116 nu. 5 De aliis Ordinibus Capitulum præformantibus, l. 3 c 7 nu. 3. 8 De toto denique Clero, cap. 8 n. 13. 16 l. 2 c 31 nu. 11 c. 89 nu 21 Ne omissis quidem 40. illius Ecclesiæ Diaconissis & aliis similibus, l. 3 c. 51 n. 2 *& seqq.* Necnon illius proventibus ad sepulturas gratuitas, III. l. 1 c. 66 n. 9. 10

Conventrensis in Anglia Episcopus cur saltem alternatim à Monachis & Canonicis eligendus? I. l. 3 c. 18 n. 3 — Conventre overo Conventry.

Cophti ab urbe Cophto vel Ægypto ipsa nomen adepti, & Patriarcham Alexandriæ, utique Eutychianum, usque ad uniones cum Ecclesia Romana? I l. 1 c. 25 n 1 2 — Li Cophti

Corbejenses in Gallia & Germania Abbatiæ qualiter agnatæ, & alumnis viris Apostolicis celebres? I. l 3 c. 17 n. 11 17 Prior Gallicana quonam privilegio donata? c. 29 nu. 8 c. 31 n. 11 c 32 n. 1. 2. 3. 8. c 33 n. 4. 5 § *Tot*. & n. 8 c. 35 nu. 5 10 c. 36 n. 3 c. 37 n 2 § 3 Posterior Germanica ex Priori qua authoritate orta? l 1 c. 56 n. 7 §. *Iterum*. — Corbie.

Corcyrensis in insula Episcopi cum Isauriæ Episcopo lis & victoria, I. l 1 c. 28 n. 19 20 — Corfu.

Corinthi in Peloponeso Primatia qualis? I. l. 1 c. 32 n. 1 v 6 Illius Episcopo seu Metropolitano Pallium cur à Papa missum, uti Latinis? l. 2 c. 56 n. 4 Jam à tempore Pauli Diaconissa Ecclesiæ in Cenchris, quod est Corinthi suburbium, l. 3 c. 50 n. 8 — Corinto.

Cormans oppidum quomodo sede Aquilejensi auctum? I. l. 1 c. 22 num. 2

Cormeriacense Monasterium, v. Turonensis Ecclesia. — Cormery.

Cracoviensis in Polonia Metropolis quomodo erecta? I. l. 1 c. 45 n. 7 In lite cum Uratislaviensi de præcellentia nequidem Protothronos agnoscitur, c. 49 n. 6 Cur Abbates Thiniacenses agant ut Cracovienses Canonici? l. 3 c. 18 n. 1 §. 5 — Cracovia.

Crassensis propè Narbonam Abbatiæ privilegium quale? I. l. 3 c. 37 n. 4 §. 3 Abbatis querela de alia S. Laurentii in Prioratum redacta, c. 69 n. 6 — Grasse presso Narbona.

Cyprus insula, una ex Provinciis Diœceseos Orientalis, seu Antiocheni Patriarchatus, I. l 1 c. 18 n. 1 *& seqq.* c. 19 n. 4 c. 28 n. 18. 20 Quo prætextu jugum multoties excusserit? *ibid.* v. *Constantia seu Salamina*. Immutata politia insulæ sub Latinis, cap. 29 & n. 2 *& seqq.* At non quoad Confessores Græcorum uxoratos, l. 2 c. 10 §. *Innocentius*. Secus quoad Decanum cum duplici præbenda, & multiplici onere, l. 3 c. 70 n. 5 §. 4 Necnon quoad assisios, seu Præbendarios minores, n. 10 §. 2 — Cipro.

D

D*Amascus* urbs olim celebris Syriæ, nunc Patriarchæ Antiocheni sedes, I. l. 1 cap 19 n. 8 §. *Sedem*. — Damasco.

Daniæ unde fides? I. l. 1 c. 56 n. 8 Inde & Episcopatus ac Metropoles, *ib.* & c. 45 n. 9 10. 18 C. 58 n. 7 Quo honore in ipsa Aula afficerentur Episcopi? III. l. 1 c. 30 n. 9 Qua pena Rei? II l. 1 c. 86 n 8 Dania tandem ipsa Ecclesiæ Romanæ fit tributaria, & quomodo? III. l. 1 c. 32 n. 11 §. *Anno*. — Danimarca.

Delphinatus pariter olim Ecclesiæ Romanæ tributarius, III. l. 1 c. 32 n. 13 §. *Anno*. Diutius in eo servatus mos hæreditatis parentum Monachis permittendæ, C. 25 n. 9 — Dolfinato.

Derthusensis Episcopatus Abbatia celebris quomodo privilegio donata? I. l. 3 c 37 n. 4 — Tortosa.

Dervense in Gallia Monasterium, quo privilegio ex consensu Episcopi Catalaunensis auctum? I. l. 3 c. 32 n. 9 — Monstier in Der.

Diensis cum Valentino Episcopatu in Gallia Narbonensi singularis in pluribus conjunctio, I. l. 1 c. 57 n 9 — Die.

Divionensis sancta Cappella à Burgundis Ducibus quibus dotibus, conditionibus, ac privilegiis munita? I. l. 2 c. 112 num. 6 §. 5 L. 3 c. 36 num. 12 §. 2 III. l. 2 c. 37 n. 13 Quos vicissim honores Canonici Ducibus ac Ducissis rependerint? I. l. 3 c. 64 num. 4 §. *Cum*. Divionem prætereà Canonici Regulares S. Stephani cur è solitudine revocati? I l. 3 c. 11 nu. 11 §. 2 n. 15 Quo etiam privilegio donati? C. 33 nu. 3 Necnon ibidem Abbatia sancti Benigni, *ibid.* & c. 41 n. 19 §. *Diximus*. Cœnobio demum sancti Vigorii aucta, II. l. 2 c 39 nu. 7 Non ita in concertatione cum Canonicis Visuntinis de causa Ecclesiarum oppidi Salinensis, I l. 3 c. 62 n. 2 Quænam vicissim Monachi S. Benigni Ducibus contulerint? C 64 n. 4 Necnon Ecclesiæ Cabilonensi, III. l. 2 c. 25 n. 10 §. 3 — Dijon.

Dolensis in Armorica Archiepiscopatus qua ratione concussus? I. l. 1 c. 34 num. 10 c. 43 n. 7 8 c. 44 num 4 c. 45 num. 18 19 Pallium tamen cum cruce priùs Episcopo oblatum, L. 2 c. 59 n. 1 — Dol.

Dorcestrensis in Anglia sedes cur Lincolnam cum proprio capitulo translata? I. l. 2 c. 20 n. 3 §. *In*. — Dorchester.

Dublinensis in Hibernia Ecclesiæ singulare exemplum in vacantia, I. l. 3 c. 10 nu. 10 §. 8 Aliud ex vita communi ab Archiepiscopo procurata, C. 11 n. 10 §. *Si* — Dublino.

Dunelmensis in Anglia Episcopus, quare nonnisi ex Monachis eligendus? I. l. 3 c 18 n. 3 Quibus tamen artibus insidiatur privilegio Monachorum sui Capituli? C. 30 num. 9 Opulentum aliunde Parochiam collegio Canonicorum simul cum Rege instruit, L. 3 c. 24 num. 13 §. 5 Ipsemet verò — Durham, altrimenti, Duresme.

à Re-

à Rege ampliſſima cudendæ monetæ poteſtate, & per eam Comitatu inſtruitur, III. l. 3 c. 31 n. 10 11

E

Yorck. **E** *Boraci* in Anglia Epiſcopatus à quo? I. l. 1 cap. 55 n. 8 Metropolis, ſeu Primatus qualis? C. 31 n. 16 7 9 C. 41 num. 11 13 An uſque in Scotiam? C. 45 num. 11 13 L. 3 c. 41 nu. 17 Eboracenſis Epiſcopi ſeſſio ad Cantuarienſis dexteram, L. 1 c. 49 num. 1 Cum eo tamen contentiones de Primatu, & de Cruce, c. 36 n. 1 *& ſeqq.* L. 2 c. 59 n. 6 Necnon de Capella Gloceſtriæ, C. 112 n. 6 Ac de ipſa Cardinalitia prælatione, c. 114 n. 1 Cantuaria tandem Eboracum perlata Regula S. Benedicti, L. 3 c. 24 n. 15 §. *Miſſa*.

Ambrun. *Ebodunenſis* in Gallia Narbonenſi Metropolis propugnatur antiquitas, I. l. 1 c. 41 n. 5 Illius quaſi eccleſiaſtis elucidatur, c. 44 n. 2. 3

Edeſſa. *Edeſſena* in Meſopotamia Eccleſia Archiepiſcopalis plures contra aliarum morem Diaconos habebat, quàm presbyteros, I. l. 2 c. 29 n. 5 L. 3 c. 3 n. 13 Ejus Scholæ celebritas, H. l. 1 c. 91 n. 3

Elvira. *Eliberis* urbs olim Epiſcopalis Bæticæ, in qua celebratum eſt Concilium toto opere celebre, v. paſſim Ind. Rerum.

Heli. *Elienſis* inter Angliæ inſulas celebris Abbatia, quomodo in Epiſcopatum tranſmutata? I. l. 1 c. 58 n. 2

Euſe. *Eluzanus* in Aquitania olim Epiſcopus, inter Metropolitanos quandiu agnitus? I. l. 1 c. 41 n. 9 c. 44 n. 1. 2. 3

Merida. *Emeritenſi* olim in Luſitania Metropolitano epiſcopatus reſtituti, Novus cur prohibitus? I. l. 1 c. 38 n. 6 7 c. 42 n. 1

Epheſo. *Epheſus* cur inter ſeptem principes Aſiæ civitates à Joanne Eccleſiæ adjuncta? I. l. 1 c. 1 n. 8 c. 17 n. 4. 5 Imò priùs à Petro & Paulo Chriſti jugo ſubjecta? c. 5 n. 2. 3 Quænam illius traditiones? I. 2 c. 45 n. 5 Quot Provinciarum ipſa ſit caput? c. 17 n. 2 *& ſeqq.* Cur ſæpiùs ipſa cum ſuo Exarcho Conſtantinopolitani incuſationibus expoſita? c. 10 n. 11 c. 17 n. 6 c. 21 n. 1 II. l. 2 c. 8

Ermeaſim. *Ermeaſim* Monaſterium Armeniæ Catholici ſeu Patriarchæ ſedes, I. l. 1 c. 24 n. 5

Erdfurt. *Erphersfurtenſis* in Thuringia Germaniæ Epiſcopatus qua authoritate erectus? I. l. 1 c. 55. n. 5

Eſtonia. *Eſtonienſis* Provincia vel Epiſcopatus in Livonia ſine Metropolitanis, I. l. 3 c. 41 n. 17 §. 3

L' Europa in Tracia. *Europæ* civitates ne quid novi patiantur, ex Concilio Epheſino, I. l. 1 c. 54 n. 5

F

Ferrara. **F** *Errarienſis* in Æmilia urbis Epiſcopalis Capitulum fixum uſque ad majorem proventuum acceſſionem, I. l. 3 c. 10 n. 15

Ferriere. *Ferrarienſis* in Diœceſi Senonenſi Abbatia, Epiſcopis ſubjecta in pluribus manſit, I. l. 3 c. 27 n. 2 §. *Ideo*. Plurium Epiſcoporum & Parochorum fuit azylum & portus C. 17 n. 9 Quando in ea Canonicorum vitæ Monaſtica prælata eſt? C. 19 n. 10. §. *Nihil*.

Li Fiamenghi. *Flandri* in Belgio, a quo fide imbuti? I. l. 1 c. 42 n. 6 Plura de Epiſcopatibus, &c. v. ſupra in *Belgia*.

Firenze. *Florentina* Tuſciæ Eccleſia primaria, nunc Archiepiſcopalis, officii mediæ noctis adhuc tenax ſub S. Antonino Archiepiſcopo, I. l. 2 c. 86 n. 4

Fleury. *Floriacenſis* in Diœceſi Aurelianenſi Abbatia alumnis Epiſcopis apud exteras etiam Nationes celebris, I. l. 3 c. 17 n. 11 Ad illius magnificentiſſimum templum corpus ſancti Benedicti ab Aurelianenſibus ex Monte-Caſſino aſportatum eſt, c. 24 num. 15 §. *Tradit*. Hinc roboratum ejus privilegium, C. 22 n. 5. 6 c. 33 n. 5 c. 35 n. 6 §. 2

Fontevrault. *Fontis-Ebraldi* in Andegavenſi Provincia Abbatia tribus Epiſcopatibus contermina à quibus adminiſtranda? I. l. 3 c. 38 num. 10 §. 4 Saltem in temporalibus, C. 49 num. 7 §. *Unus*.

La Citta di Friul. *Forum-Iulii* urbs Carnorum ditionis Venetæ, quando & quali Patriarchatu auctum? I. l. 1 c. 22 n. 1 2 v. *Aquileja*.

Frejus. *Forojulienſis* in Gallia Narbonenſi, ſeu Provincia, Epiſcopi juriſdictio in Abbatiam Lirinenſem in quibus agnita? I. l. 3 c. 16 n. 16.

Li Franc Armeni. *Franc-Armeni* à Francis nomen & fidem inviolabilem adepti, ſub uno Archiepiſcopo, qui & Catholicus & Patriarcha in urbe Nixeran dictus eſt, cum communione Sedis Apoſtolicæ, I. l. 1 c. 24 n. 6.

La Francia. *Francia*, *Franci*, v. *Gallia*, &c.

La Franconia. *Franconia* olim Francia Orientalis in Germania magna a quo & unde fidem accepit? I. l. 1 c. 42 n. 6

Freizingen *Friſingenſis* in Bavaria Epiſcopatus qua authoritate inſtitutus? I. l. 1 c. 55 n. 4

Li Frigioni. *Frizones* Germaniæ populi unde & per quos ad fidem adducti? I. l. 1 c. 42 n. 4 6 C. 55 n. 7 9 Inde & Metropoles ac Epiſcopatus, *ibid. & in ſingulis*.

Fuldia. *Fuldenſis* in Germania ſeu franconia Abbatiæ inſigne privilegium, I. l. 3 c. 10 n. 8. 9 c. 35 n. 7 illius Scholæ celebritas inter tres primas mediæ ætatis, H. l. 1 c. 96 n. 13 c. 97 n. 7. *& ſeqq.*

Fondi. *Fundenſis* & Terracinenſis Eccleſiæ in Latio, cur olim in unum Epiſcopatum conflatæ? I. l. 2 c. 115 n. 6

Fuſſale. *Fuſſala* caſtrum Hipponenſis Diœceſis in Africa cur Epiſcopum habuerit? I. l. 1 c. 54 n. 14 L. 3 c. 3 n. 16

G

Le Gallie. **G** *Alliarum* antiquæ diviſiones variæ, I. l. 1 c. 41 n. 2 *& ſeqq.* Triplex deinceps lingua ſub Carolina Francica ſtirpe, nempe Teutonica, Latina & Romana, H. l. 1 c. 90 n. 4 c. 96 n. 4

Nullo tamen prætextu Regnum Francicum ſubjectum Romano, I. l. 2 c. 54 n. 2 *& ſeqq.* L. 3 c. 4 n. 9 Mutua tantum inter Romanos hinc Pontifices, inde Galliarum Imperatores, Reges & Epiſcopos concordia, magno utriſque præſidio & ornamento, L. 1 c. 5 55 n. 12 L. 2 c. 118 n. 1 *& ſeqq.*

Hinc moleſtè ferunt Epiſcopi Galliarum quemquam inter ſe & Papam medium fieri, L. 2 c. 55 n. 5 Moleſtiuſque ferunt Galli Græcorum in Romanam Sedem temerarios conatus, L. 1 c. 14 n. 7 c. 15 n. 1 Hinc etiam Gallicanum Eccleſiæ Romanæ patrimonium, L. 2 c. 93 n. 12 Quatenus & varii Galliæ Comitatus aut Provinciæ Romano Pontifici oblatæ? III. l. 1 c. 32 num. 13 Cur tandem extranei omnes in Gallia à Beneficiis excluſi? H. l. 1 c. 103 n. 6 *& ſeqq.*

Gallicanæ Eccleſiæ quænam partes in fide definienda? I. l. 2 c. 113 nu. 4 §. *Sed*. Unde Gallis Franciſve fides, & inde ad alios? I. l. 1 c. 42 n. 4 5 7 C. 55 n. 6 *& ſeqq.* C. 59 n. 4 Prævaluit tamen illorum ſive zelus pro ſuis Eccleſiis, ſive negligentia pro exteris, C. 55 n. 7 13 c. 56 n. 8 c. 58 n. 2 *la Chiesa Gallicana*.

Quando Gallicanis omnibus Eccleſiis Palatina ſeu Regia prævaluit, in cantu & officiis? I. l. 2 c. 80 n. 7 C. 83 n. 4 c. 1 1 nu. 1 *& ſeqq* Jam ante Capella Regum ſic dicta à cappa ſeu capſa ſancti Martini, n. 14 16 C. 109 n. 1 2 3 De ejus Archicapellano, & variis Capellanorum generibus, n. 4 5 C. 112 n. 1 *& ſeqq.* Ex eodem fonte tot deinceps Regiæ Capellæ & ſimiles, C. 87 n. 1 *& ſeqq.* C. 94 Et Regum ipſorum ſedes in variis Capitulis, L. 3 c. 64 n. 2 *& ſeqq Præſertim* 10 11 De ipſarum Capellarum Regiarum privilegiis, C. 36 n. 12 Et de eorum ac ſimilium defenſoribus ac vicedominis per totam Galliam, L. 1 c. 99 n. 12 *& ſeqq.* III. l. 2 c. 6 29 55

Adde jam Regios Confeſſarios, variaque ad id Pontificum privilegia, I. l. 2 c. 10 n. 11 c. 102 n. 8 c. 109 n. 8 12 c. 112 n. 9 Subjunge Syncellos ſeu teſtes & Conſiliarios Principum & Epiſcoporum Galliæ, C. 100 n. 7 c. 101 num. 1 *& ſeqq.* C. 102 n. 7 c. 110 n. 6 *& ſeqq.* C. 111 n. 7 Necnon Lectores Notarios, C. 103 n. 4 *& ſeqq.* c. 104. n. 12 13 c. 105 num. 2 3 Et ex eis Cancellarios ipſumque Archicancellarium, C. 104 n. 15 c. 105 n. 1 2 c. 106 & III. l. 3 c. 25 Simulque & nobilitatis privilegium Notariis & Secretariis Regiis conceſſum, I. l. 2 c. 106 nu. 9 Ac demum ad eundem ſcopum Eleemoſynarios Regios, C. 110 num. 15 c. 112 num. 9

Erant antea Epiſcopi Conſiliarii Regum Franciæ, I. l. 2 c. 109 n. 6 Simulque cum Optimatibus judices ad portam Palatii, n. 9 C. 110 n. 13. Et hinc Pares Franciæ Eccleſiaſtici, III. l. 1 c. 30 n. 16 c. 31 n. 8. §. *Hoc De Parlamentis, Comitiis Generalibus*, &c. v. ind. Rerum.

Quo honore afficiebantur etiam ad menſæ conſeſſum Epiſcopi Gallicani à Regibus, H. l. 3 c. 64 n. 6 *& ſeqq.* Quando tamen cœperint ſacramenta obedientiæ ab eis exigi? L. 2 c. 47 n. 8 Quandiu & ipſum hominum, c. 48 n. 11 c. 49 n. 4 *& ſeqq.* Hinc jus metatus ſeu giſtii apud Eccleſiaſticos, III. l. 1 c. 39 n. 15 Necnon & militiæ ab ipſis diverſimodè exercendæ, C. 40 *& ſeqq.* Rurſum de judiciis Eccleſiaſticis in Gallia, II. l. 3 cap 105 *& ſeqq.* De reis puniendis aut liberandis, II. l. 1 c. 66 *& ſeqq* L. 3 c. 95 97 De manumiſſionibus Epiſcopalibus ſervorum, II. l. 1 c. 62 *& paſſim ſeqq.* De reliqua demum immunitate bonorum Eccleſiæ per Gallias, III. l. 1 c. 34 n. 11 *& ſeqq.* C. 36 n. 4 *& ſeqq.* C. 37 42 43.

Ex quo Gallicana cœperunt celebrari Concilia Nationalia non opus fuit amplius litteris formatis, & cur? I. l. 1 c. 40 n. 16 Nequidem Provincialium Conciliorum frequentiam impedire debuit Regnorum diviſio, c. 41 n. 15 Nec Epiſcopatus immutare, c. 55 n. 2 §. *Anno*. Nec libertates Gallicanas minuere Decreta Concilii Tridentini, C. 48 n. 11 L. 3 c. 41 n. 11 De Pragmaticis Sanctionibus, de Concordatis & Indultis circa Beneficia Franciæ, & ſimilibus, v. *Ind. Rerum & Conc.*

Quandiu liberæ permanſerunt electiones canonicæ, & quis Gallicanarum conſecrationum modus? H. l. 2 c. 11 18 n. 1 Quænam eis irregularitates contrariæ? II. l. 1 c. 58 60 61 Quodnam & à quo tempore jus Patronatus? C. 29 *& ſeqq.* Necnon & ſpolii ac vacantiæ, L. 2 c. 3 n. 6 *& ſeqq.* III. l. 2 c. 52 *& ſeqq* De teſtamentis, L. 1 c. 21 *& ſeqq.* De ſepulturis, c. 67 68 De variis oblationibus fieri ſolitis, C. 14 n. 15 L. 2 c. 7 8 15 18 De diverſis precariarum generibus è Gallia præſertim ortis, II. l. 3 c. 22 III. l. 1 c. 8 De partitione bonorum Eccleſiæ, III. l. 2 cap. 15 *& ſeqq.*

Reliqui Gallicani mores & uſus ſub tribus Regum familiis, quoad Beneficia, I. l. 2 c. 27 *& ſeqq.* Quoad tonſuram & habitum, C. 39 *& ſeqq.* Quoad cælibatum, & huc ſpectantia, C. 62 *& ſeqq.* Quoad pœnitentias, ipſoſque Pœnitentiarios, C. 10 *& ſeqq.* Junge etiam Theologos cum munere prædicandi, C. 10. *& ſeqq.* II. l. 1 cap. 88 *& ſeqq.* L. 3 c. 85 Necnon Scholas toto orbe celeberrimas, L. 1 c. 88 n. 10 Cc. 93 96 97 98 n. 9 Præſertim in ipſo Regum Palatio, C. 100 n. 7 c. 111 n. 8 *& ſeqq.* Subjunge peritos pioſque Cantores, I. l. 2 c. 31 nu. 10 Cum cantu & officio canonico, C. 71 n. 9 & c. 75 Ad inſtar Romani reformato, C. 80 Si quid tamen in Gallia melius quàm Romæ, præferendum ex ipſis Pontificibus, C. 77 n. 5 8 Adde varios Beneficiorum titulos, præſertim in frequentibus tota Gallia Oratoriis & Capellis, c. 94 Item omnis gentis charitatis hoſpitia, c. 90 91 Ac demum Seminaria novæ formæ, c. 105 n. 5 *& ſeqq.*

Præmittenda vetuſtiora per Gallias Canonicorum Capitula, cum ſuis juribus, I. l. 3 c. 7 *& ſeqq.* Ipſamque Canonicorum Regularium in Gallicanis præſertim Eccleſiis propagationem, c. 11 n. 10 Imò & Clericalis cum Monaſtico ſtatu conjunctionem, c. 15 n. 1 *& ſeqq.* c. 16 n. 1 4 5 Aliunde verò mutuam alterutrius in pluribus Eccleſiis ſuc-

ſucceſſionem, & excluxionem, C. 19 n. 1 2 3 Quàm fœda fuerit per octoginta annos facies Eccleſiæ Gallicanæ ſuo finem primæ familiæ, I. l. 1 c. 31 n. 1 l. 2 c. 55 n. 1 *& ſeqq.* II. l. 3 c. 68 n. 15 III. l. 1 c. 55 *& & ſeqq.* Ac rurſum ſub finem Carolinæ, I. l. 3 c. 25 n. 6 c. 70 n. 5 *& ſeqq.* III. l. 1 c. 20 n. 7 Quantùm profecerint vel defecerint Monaſticæ Regulæ ſub utraque? I. l. 3 c. 23 *& ſeqq.* In quo ab Epiſcopis Gallicanis Africanos ſequentibus probatæ? c. 30 31 n. 11 *& ſeqq* Sub tertia demum Epiſcoporum querelæ adverſus eorum omnium privilegia, c. 28 *& paſſim ſeqq.* De annexa diſciplina, c. 35 n. 1 *& ſeqq.*

Quando tandem & unde Eccleſia Gallicana ſuos habuit Patriarchas, & quales? I. l. 1 c. 21 n. 7 8 Necnon & Metropolitas ac Primates, ſeu Vicarios & Delegatos Sedis Apoſtolicæ? c. 30 *& ſeqq. paſſim uſque ad* 45 L. 2 cap. 118 Quo ſenſu jam antea tamen Epiſcopi Galliarum Papæ, & eorum Cathedræ Sedes Apoſtolicæ appellitarentur? l. 1 c. 4 n. 2 *& ſeqq.* c. 14 n. 4 *& ſeqq.* Quodnam etiam pallium Gallicum, in Romanum poſtea quomodo tranſmutatum? c. 54 n. 19 c. 55 n. 1 *& ſeqq.* Quinam pariter olim tituli Cardinalium in Eccleſiis Gallicanis? l. 2 c. 116 At inter cauſas Romanorum præeminentiæ ſupra Epiſcopos nnmerantur non ſolùm perſecutiones fugantes Pontificem in Gallias, ſed & plures Gallorum promotiones, c. 213 n. 6 c. 114 n. 9 *& ſeqq.* An optatius ex Romanis Cardinalibus, an ex Regnicolis Legatos aſſumere, quibuſve conditionibus? c. 119 nu. 2 *& ſeqq.* De Legatis in genere, ſive in Gallias, ſive Galliarum in Orientem mittendis Cc. 118 119 Et quinam Miſſi per Gallias Dominici? II. l. 3 cap. 92

Supereſt dicendum de Chorepiſcoporum creatione & extinctione in Galliis, I. l. 1 c. 28 n. 1 *& ſeqq.* L. 2 c. 1 n. 13 14 C. 2 num. 1 *& ſeqq.* Item & Præpoſitorum in Decanos pluribus in Eccleſiis mutatorum, L. 3 c. 65 66 Necnon & Diaconiſſarum in Abbatiſſas ac ſimiles, C. 51 nu. 11 *& ſeqq.* Junge & pleraſque Canonicas ac Beguinas Galliarum, C. 63 num. 4 11 Ac tandem Templarios ferè ſimul cum his Gallorum odio extinctos, Cc. 39 & 41 n. 14.

L' Oratorio di Francia — *Gallicum Presbyterorum Oratorium* cum Romano in quo conformatum? I. l. 2 cap. 51 n. 9. An & cum Seminariis ſancti Auguſtini? L. 3 c. 3 n. 10 C. 63 n. 14 *§. Si.*

Gallo-way. — *Gallovaienſis* in Scotia Epiſcopus fruſtra tentatur ad agnoſcendum Eboracenſem Metropolitam, I. l. 3 cap. 41 num. 17 *§* 4.

Gangres. — *Gangrenſis* in Paphlagonia Metropolita cur Epiſcopatu Amaſtrenſi privatus, I. l. 3 c. 41 n. 17 *§.* 8.

Iumiege. — *Gemmeticenſe* in Normannia Monaſterium, à quibus famoſo privilegio donatum? I. l. 2 c. 98 n. 12.

Genova. — *Genua* urbs clariſſima Liguriæ, quando in Metropolim Mediolanenſi ſubductam erecta, I. l. 1 c. 45 n 3.

Li Giorgiani. — *Georgiani* Aſiæ populi in Iberia unde ſic dicti? I. l. 1 cap 24 num. 10 Suum habuere Catholicum ſeu Patriarcham ab Antiocheno pendentem, poſtea à nullo, tandem à Papa poſt Florentinam Synodum, *ibid.* Dicuntur coluiſſe conſuetudines valde miras ac ſingulares, L. 2 cap. 42 numer. 3.

L' Allemagna. — *Germaniæ* unde fides affulſit? I. l. 1 c. 42 nu. 3 *& ſeqq.* Inde & Epiſcopatus, C. 55 n. 3 *& ſeqq.* C 58 n. 8 L. 2. c. 55. num. 3. Quando ſuum habuit Primatem, ſeu Delegatum Sedis Apoſtolicæ, & ad quid? I. l. 1 c. 30 n. 8 9 10 L. 2 cap. 55 nu. 3 C. 118 n. 8 Quandiu & quales titulares Epiſcopos? I. l. 1 c. 27 n. 4 5 Necnon & præpoſitos, L. 3 c. 70. num. 10 Ipſaſque electiones canonicas, H. l. 2 c. 24 38 Ac tandem Concordatum alternans, ſine reſervationibus, aut mandatis Pontificiis, H. l. 1 c. 45 n. 4 C. 48 nu. 6 L. 2 c. 38 num. 11 &c.

Germanorum alii mores & uſus, quoad Beneficia, I. l. 2 c. 27 n. 7 C. 28 n. 7 Quoad veſtes, C. 46 n. 3 Quoad continentiam, C. 62 n. 4 c. 64 n. 5 Quoad pœnitentias injungendas? C. 16 n. 9 Quoad ipſos reos puniendos, H. l. 1 c. 77 n. 10 Quoad immunitatem bonorum Eccleſiæ, HI. l. 1 c. 43 Non obſtantibus Inveſtituris & hominio, H. l. 2 c. 32 n. 4 Cc. 34 38 39 n 4 Necnon jure metatus ſeu giſtii apud Eccleſiaſticos, HI. l. 1 c. 48 n. 5 De uſu verò militiæ diverſimodè ab Eccleſiaſticis uſurpato, Cc. 40 45 *& ſeqq.*

Unde nobilitas in pleriſque Germaniæ Capitulis? H l. 1 c. 104 n. 3 *& ſeqq.* Et unde mos olim nonniſi per Vicarios reſidendi? L. 3 c. 34 n 10 Quænam aliunde Capitulorum forma? cum ſuis Domicellis? I. l. 3 c. 9 n. 3 Aſcitis etiam Imperatoribus, C. 64 n. 9 Necnon & Laicorum Congregationibus, C. 11 n. 4 Item & Canonicarum ſæcularium, C. 63 n. 5 *& ſeqq* Ac tandem virginum & Viduarum, C. 49 n. 1 2 3 Præmiſſo, ut decet, pro omnibus officio canonico, I. l. 2 c. 88 n. 3 Et ne omiſſis quidem præviis ad hæc omnia Scholis Germanicis, H. l. 1 c. 95 n. 15 C. 96

Glaskou. — *Glaſcovienſis* in Scotia Epiſcopus renuit ſubjici Eboracenſi, & quo titulo? I. l. 3 c. 41 n. 17 *§.* 4 Fit tandem ipſe Metropolita; *§.* 5

Glaſtembury. — *Glaſtamburienſis* in Anglia Abbatia privilegio qualiter donata? I. l. 3 c. 33 n. 9 *§.* 2 Necnon multis ſummæ poteſtatis inſignibus, HI. l. 1 c. 30. n. 10

Gloceſter. — *Gloceſtrenſis* item in eodem Regno Capella Regia, I. l. 3 c. 36 num. 8 *§* 16

Gneſna. — *Gneſnenſis* Primatus in Polonia qualis, à quo, & ad quid? I. l. 1 c. 37 n. 3 c 45 n. 6 7 8 Quando auctus & delegatione Apoſtolica ad Pruſſos? C. 59 n. 5 Semper autem & cruce præferenda, L 2 c. 59 n. 7 *§. Nec.*

Li Gotti — *Gothorum* mores & habitus, I. l. 2 c. 38 n. 2 Quando ſuum habuere Patriarcham? L. 1 c. 21 n. 5 *& ſeqq.* Necnon & Archiepiſcopum? C. 43 n. 12 c. 55 n. 14 Illorum cum Suevis tam de Metropolitano, quàm de Regno conflictus, C. 42 num. 1

Gozlar. — *Gozlariæ* Capella Regia ſub tribus Germaniæ Imperatoribus celeberrima, I. l. 2 c. 112 n 8

Grade. — *Gradenſis* Patriarchæ in parva inſula ditionis Venetæ ortus & progreſſus, I. l. 1 c. 21 n. 6 c. 22 n. 1 2 c. 23 n. 2 *& ſeqq.* Et quidem uſque in Orientem, C. 58 n. 19

Græcorum quidem arma & imperium audierunt Afri, non ſenſerunt, I. l. 1 c. 16 n. 6 *§ Quod.* Plures olim Hebræorum religione initiati Alexandriæ ſubſtiterunt, C. 8 n. 5 *§ Non.* Poſterorum in ipſa Græcia ignavia & aſſentatio erga Imperatores quoad res Eccleſiaſticas, C. 56 n. 6 7 Cur illi donationi Conſtantini licèt fictitiæ erga Romanam Eccleſiam faverint? C. 5 n. 15 c. 13 n. 1 *& ſeqq.* C. 84 n. 2 Non obſtante quorundam ex eis in Eccleſiam Romanam malo animo, viguit diutiſſimè inter utramque fidei & communionis unitas, C. 15 n. 6 *& ſeqq.* C 16 n. 5 *§. Attingendum*, & n. 9 10 C. 24 n. 11 c. 25 n. 6 7 An & uniformitas in pleriſque uſibus? v. *Occidens*, *Oriens* &c. & *Ind. rerum.* — *Li Greci.*

Grammontenſes Monachi an canonici? I. l. 3 c. 11 n. 8 *§.* 2 Quantum tamen laborarent manibus: HI. l. 3 c. 15 — *Grammont.*

Granatenſis Metropolis Hiſpanicarum poſtrema à quo? I. l. 1 c. 45 n. 14 c. 56 n. 12 *§. Caſtellæ.* — *Granata.*

Graſſenſis in Provincia Epiſcopatus cum Antipolitano & Vencienſi cur conjunctus, ac poſtmodum disjunctus? I. l. 1 c. 57 n. 8 9 — *Graſſe nella Provenza.*

Gratianopolitanus in Delphinatu Epiſcopus quo Principatus genere ab Imperatoribus donatus? III. l. 1 cap. 31 num. 3 *§. Anno.* — *Granoble.*

Guadicenſis in Hiſpania Epiſcopatus quando & qua authoritate erectus? I. l. 1 c. 58 n. 12 *§ Caſtellæ.* — *Ouadis.*

Gummitanus in Africa Epiſcopus quo prætextu cum Carthaginenſi de Primatia contendere auſus, & qua authoritate excidit? I. l. 1 c. 16 n. 6 *§. Quod.* — *Commi.*

H

H *Amburgenſis* ſeu Bremenſis in Germania Primatus in totum ferè Septentrionem, I. l. 1 c. 33 n. 12 c. 37 n. 2 c. 43 n. 7 8 c. 56 n. 8 c. 58 n. 5 6 c. 59 n. 4 Fortè quòd hinc canonica regula in totum Septentrionem ſerpſerit, L. 3 c. 11 n. 1 *§. Refert* Inter illius privilegia Crux legationis inſigne, L. 2 c. 58 n. 6 *§. Hæc.* Quando tandem à Diana, Norvegia, & Suecia excluſus? L. 1 c. 37 n. 2 C. 45 n. 7 9 18 — *Hambourg.*

Heden urbs Syriæ, Maronitarum Archiepiſcopi ſedes, I. l. 1 c. 24 num. 1 — *Heden.*

Heraclea Thraciæ quando, quandiu, in quo, & quot Provinciarum fuerit caput? I. l. 1 c. 17 n. 1 2 6 C. 20 n. 11 c. 21 n. 1 c. 54 n. 5 II. l. 2 c. 8 Quandiu ſaltem ejus Epiſcopus Conſtantinopolitanum conſecrarit? I. l. 1 c. 13 n. 13 C. 42 n. 11 — *Heraclea di Tracia.*

Herbipolenſis in Germania epiſcopatus qua authoritate creatus? I. l. 1 c. 55 n. 5 — *Virsbourg.*

Hibernia unde fidem conſecuta, & quo retulit? I. l. 1 c. 42 n. 6 Quales habuerit titulares Epiſcopos? C. 27 n. 11 c. 28 n. 3 Quando veros Metropolitanos & Primates? C. 36 n. 8 9 C. 45 n. 10 13 Simulque rurſum & electiones canonicas, I. l. 2 c. 34 n. 10 cur verò antea ſimplicem Abbatem presbyterum pro Primate totius Inſulæ? I. l. 3 c. 14 n. 12 C. 30 n. 10 Qualem tandem diſciplinam Monaſticam? C. 53 n. 10 De abuſu juris metatus ſeu giſtii in Hibernia? II. l. 1 c. 48 n. 6 9 — *L'Hibernia, overo l' Irlanda.*

Hieruſalem, v. *Ieruſalem*, *Iudæa.*

Hippone Regio in Africa, mos Eccleſiæ de concionibus, H. l. 1 c. 88 n. 2 Ab Auguſtino ante Epiſcopatum laicorum Monaſterium in hortis Epiſcopalibus erectum, I. l. 3 c. 2 n 7 *& ſeqq.* Deinceps multa alia utriuſque ſexus in Diœceſi, *ibid.* Primum verò propriè Clericorum, aliorum in Africa, & plurium Epiſcoporum Seminarium, *ibid.* & c. 3 *integro* C. 4 n. 1 8 Sic de propria domo hoſpitium fecit Auguſtinus jam Epiſcopus, non diſtinctum ut alii, L. 2 c. 89 n. 10 11 L. 3 c. 3 n. 2 C. 7 n. 1 c. 8 n. 2 c 9 n. 13 c. 12 n. 7 12 15 c. 13 n. 7 *& ſeqq.* C. 21 n. 3 *& ſeqq.* C. 26 n. 2 Prius pro Monialibus ſuis regulam ſcripſit, quo poſtea ſucceſſu? *ibid.* C. 24 n. 4 C. 26 n. 2 6 C. 43 n. 9 *& ſeqq.* C. 44 n. 5 10 11 An Carthaginenſis Primatis privilegia ſuper Hipponenſia etiam Monaſteria agnoverit? C. 31 n. 13 — *Hippona, overo Bona.*

Cur ipſe & quomodo in Epiſcopatu Hipponenſi Fuſſalenſem erexerit? I. l. 1 c. 54 n. 14 L. 3 c. 3 n. 16 Cives verò Hipponenſes longè ſerius Archiepiſcopum ſibi qua authoritate elegerint? L. 1 c. 16 n. 8 *§ Quod* Altum deinceps de illis Eccleſiis ſilentium, *ibid.* Plura tamen nomine Auguſtini, v. *Ind. Rerum* tit. *Auguſtinus*, & *Congregationes Clericorum.*

Hiſpalenſis in Bætica Hiſpaniæ Primatus quomodo primum erectus? I. l. 1 c. 30 n. 2. 3 Poſtmodum verò Toletum translatus? n 4 C. 31 n. 7 8 C. 32 n. 1 v 4 *& ſeqq.* Ç. 38 nu. 6 In quo cum pallio conſiſtat? L. 2 c. 54 n. 6 7 — *Seviglia.*

Hiſpaniæ unde fides affulſit? I. l. 1 c. 42 n. 4 C. 55 nu. 6 Hinc Metropoles pro ſedibus Apoſtolicis habitæ, C. 4 n. 5 Quænam ſint quinque præcipuæ? C. 38 n. 7 c. 45 n. 14 Quando etiam Primatus erecti, aut extincti? C. 30 n 2 3 4 C. 31 n. 7 8 c. 32 n. 14 c. 38 n. 7 c. 42 n. 1 4 Cur olim Hiſpania pluribus titularibus Epiſcopis inſtructa? C. 27 n. 8 9 10 Quomodo & quandiu omnium habitæ electiones & conſecrationes canonicæ? II. l. 2 c. 10 n. 17 C. 11 n. 5 C. 15 n. 2 3 5 C. 18 n. 7 8 C. 35 Qualiter in his omnibus ſervata ſedis Apoſtolicæ jura? I. l. 1 c 55 n. 6 11 Et hæc in Legationibus clariora, L. 2 c 117 n. 13 C. 119 n 7 8 9 Quomodo & in Concordato Hiſpanico? H. l. 2 c. 35 n 8 — *La Spagna.*

Hiſpanici alii mores & uſus circa Beneficia, I. l. 2 c. 28 nu 7 C 94 n. 13 Quoad Tonſuram habitumve Clericalem, C. 38 n. 2 *& ſeqq.* C 42 n. 8 10 Quoad cælibatum, C. 63 n. 1 *& ſeqq.* Quoad officium canonicum, C. 76 num. 1 *& ſeqq.* Ab ipſis etiam Principibus Laicis frequentatum, C. 88 n. 5 Necnon & quoad Miſſam propriam, HI. l. 1 c. 69 n. 3 Præmitte pœnitentias canonicas, I. l. 2 c. 16 n. 1 Necnon & alias irregularitates, H. l. 1 c. 57 Junge continentiam virginum, I. l. 3 c. 45 n. 10 11 Earumque conſecrationem, c. 49 n. 3 c. 53 num. 11

Adde jam Seminaria Clericalia, I. l. 3 c. 5 n. 1 *& ſeqq.* Simulque

que & Scholas Hispaniæ , II. l 1 c.94 100 n.8 Item ibidem conjunctionem status Clericalis cum Monastico , I. l.2 c. 15 n.5 9 C. 17 nu. 2 3 Seriùs tamen in Hispaniam Monasteria inducta , L. 3 c. 24 n. 16 A fortiori eorum privilegia , C. 30 n 11 C. 36 num. 10 13 Adhuc serius & omnium Capitulorum , c. 41 n. 8 An & Capellanorum Regiorum, I. l 1 c.112 nu. 6 § 5 Necnon & Decanorum ac Priorum , quamvis nutu Episcopi & Capituli amovibilium , L. 3 c. 70 n. 5 Quin & Nobilium dumtaxat in pluribus Hispaniæ Capitulis , L 2 c 104 n. 3 *& seqq.* Ac tandem plurium Ordinum Equitum conjugatorum , licèt Religiosorum , c. 65 n. 7 II. l.1 c. 76 n 5

Quid post hæc sentiendum de infantibus Regiis ? I. l. 3 c. 9 nu. 3 *§. Sicut* . Necnon de viduis Regum ad Monasteria coactis ? II. l.3 c.89 n. 9 De ipsis Regibus sponte Præbendariis Monasterii Cluniacensis , I. l.3 c.64 n.6 Imò & summis Præfectis trium suorum Ordinum Militarium , saltem in Commendam , sed perpetuam, II. l.3 c.21 n.11 Iisdemque simul olim feudatariis Ecclesiæ Romanæ , III l. 2 c.32 n.7 *& seqq.* Quoties vicissim & quænam *Tertiæ* Regibus Hispanis concessæ ob bella Maurorum , c.44 n. 13 4 Permissus demum Ecclesiasticis , præsertim ad hæc usus militiæ , c. 46 n. 3 c. 47 nu. 8 11 An & ad hoc sacramenta obedientiæ ? II. l.2 c.37

Quanta priùs esset Hispanorum Episcoporum potestas in ipsa tributa , II. l. 3 c.89 n. 1 2 Necnon & in ipsos Judices *nn. seqq.* Modus utriusque judicii , c.106 & l. 1 c. 77 n. 10 Item & manumissionis Episcopalis servorum , c.67 n.4 Quanta à fortiori immunitas propriorum bonorum Ecclesiæ ? c. 44 De primo oblationum genere , L. 2 c.7 n. 8 c. 15 n 8 11 De tripartita tantum apud Hispanos divisione, n. 12 Quandiu perstitit usus hæreditatis apud ipsos Monachos ? III l. 1 c.25 n.6 *& seqq.* De testamentis omnium, L. 2 c. 42 De jure spolii , c. 52 *& seqq.* De Vacantiis , II l.2 c.51 n.11

Hænove *Hænovensis* in Germania Abbas , Argentoratensis Archiepiscopi Coepiscopus , seu Vicarius Generalis , I. l, 3 c. 41. n 19 *§. Diximus* .

LiHomeriti Kuy *Homeritæ* Arabiæ populi à quo fide instructi , I. l. 1 c.55 n.14

Huienſem in urbem Belgii , quando translatum Leodiense Capitulum sine Episcopatu ? I. l. 1 c. 58 n.14.

Li Unni overo Ongari . *Hunni* jam B. Hieronymi tempore Psalterium discedebant , I. l. 2 c. 79 nu. 1 Hungariæ verò ipsius Apostolatum accipit B. Romualdus , L. 1 c. 56 n. 7 c.59 n. 5 At exequitur S. Stephanus Rex , C.45 n.6 c.58 n.9 Cum ipsa Cruce Legationis insigni , n 6 *§ Hæc* c.59 n. 3 c.119 n 5 *§ Non* Aliisque privilegiis, c 112 n.6 *§* 2 c 119 n.5 *§ Non* n.9 *§* 3 L. 3 c. 36 n.7 Etiam quoad Abbatias & Præposituras omnes Regias Archiepiscopo Strigonienſi subjecta ? n. 12 c.41 n.14 15 *§ Hujus* . Ipsum verò Regnum Ecclesiæ Romanæ , III l. 1 c.32 n 3 12 Unde reliquæ Hungariæ Metropoles ac Episcopatus , I l. 1 c. 37 n.4 c.45 n.6 c.59 n.9

I

Iaca *S. Gio: della Pegna* *Li Iacobiti* *Iacensi* in Hispania Episcopatui , qui & Aragonius dictus est , cur Oscensis ad tempus unitus ? I. l. 1 c.58 n.12 An mos probatus non eligendi Episcopos nisi ex Monachis *S. Ioannis de Pena ?* L. 3 c 18 n. 1 *§.* 3

Iacobitarum Ecclesia à Jacobo Syrio Eutichiano , quàm latè per Asiam sparsa ? I. l. 1 c.24 nu. 2 Suum habet Patriarcham , Romanæ tandem communionis , *ibid.* Antea verò Armenorum Catholicę præpositum, n. 5 *Iacobitarum Ecclesiæ* , v. ind. Rerum *§. Denique* . Plura v. ind. Rerum .

La Georgia . Iſſove . Geruſalemme e la Iudea con li Iudei . *Iberia* qualem accepit Primatem ? I. l. 1 c. 33 n. 14 c. 54 n. 3 v. suprà tit. *Georgiani* .

Icioduri in Bituricis , Basilica corpore B. Austremonii gaudens , à Diacono olim administrata , I. l. 2 c. 94 n. 11

Ierusalem cum Iudæa cur à Christo in caput Evangelicæ prædicationis præelecta ? I. l. 1 c. 3 nu. 3 Quanta olim ejus essent privilegia , & quo ob negationem Christi translata , c. 5 n.9 C. 12 n. 1 2 3 C. 14 nu 1 7 Cur Ælia ab Hadriano non procul extructa , adhuc honorata ? C. 12 n. 2 4 5 c. 14 n. 1 3 Quando in Jerusalem revixit ? C. 12 nu. 3 *& seqq.* Simul tamen cum Judæa , Cæsariensi Metropolitæ , & Patriarchæ Antiocheno , subjecta diu remansit , c. 8 n. 9 C 12 n. 5 6 Quot habuerat Episcopos de circumcisione seu Judæos , ac deinceps de Gentibus ? n. 4 Protothroni tantùm dignitate primum donati sunt , n.9 c. 55 nu. 12 14 At Apostolicæ Sedis cupiditas recaluit, *ibid* Imò Patriarchatus inter tres Palæstinas, seu in totam Judæam varia sortem & arte tentatur , C. 12 n. 8 *& seqq.* c. 39 n. 8

Quales antea Judæorum ipsorum Patriarchæ , & an ortum nomen ab ipsis ? I. l. 1 c. 3 n. 14 C. 7 nu. 5 Quot habitarent Alexandriæ ? C. 8 n. 6 *§ Non* Cur omnes jam olim è Francia hortatu Episcoporum ejecti? II l. 3 c. 37 n. 7 Post expugnatam verò Judæam à Latinis, quosnam habuerunt ipsi Patriarchas Jerusalem? C. 26 n. 1 2 3 Necnon & post expugnatam à Sarracenis , n. 4 c. 28 n. 7 *& seqq.* Patriarcharum jura in ipsum Regnum , III. l. 1 c. 36 n. 14

Eorundem jura alia cum Antiochenis controversa , I. l. 1 c. 26 n 1 *& seqq.* C. 58 n. 15 Necnon & antiquius in Monasterium Bethleemiticum , L. 3 c. 26 n. 11 *& seqq.* Non autem posterius in alia Monasteria , c. 31 nu. 14 c. 34 n. 4 *& seqq.* Nec priora de Ordinationibus , , L 1 c. 9 nu. 12 Omnium primus electionum modus ex illa Ecclesia , II. l. 2 c. 1 n. 1 Cur maximè ad primam septem tantum Diaconorum institutionem? I. l. 3 c. 8 n. 15 Et hinc cœpit pro aliis Ecclesiis Diaconatus & Archidiaconatus forma , l. 2 c. 17 n. 1 Qualis ipsius Patriarchæ primævus habitus ? L. 2 c. 44 n. 3 c. 45 n. 3 8 16 C. 49 n. 6

An etiam ex Judæa ipsoque Templo Jerosolymitano fluxerit Ecclesiastica Psalmodia ? I l. 2 c. 71 n. 3 c. 73 n. 1 2 3 c 74 n. 1 2 3 c. 77 n. 3 Qua primum lingua ? c. 82 n. 2 An & liturgia Jacobi ? n. 9 Quæ fuerit Congregatio Apostolorum & primitiarum Christiani nominis in Ecclesia Jerosolymitana ex Judæis adunata ? L. 3 c 2 n. 3 C. 3 n 2 6 C. 5 n. 7 C. 11 nu. 1 *& passim seqq.* Cur divendita ab Apostolis eorum prædia ? III l c. 1 n. 12 15 Ad eum modum primi in Judæa Monachi ut Monachorum prototypi , I l. 3 c. 12 n. 1 2 9 *& seqq.* C. 16 nu. 3 Longè postea renovata est unio Capituli Jerosolymitani cum Patriarcha , saltem in vita communi , C. 10 n. 6 C. 11 nu. 10 *§ Si* Imò Congregationes omnes Monasticæ Occidentis illuc convolarunt , C. 18 n. 2 *§ Ad* .

Quàm antiquæ peregrinationes Hierosolymitanæ ? II l. 3 c. 36 nu. 14 Hinc Jerosolymis ab Hospitali Joannis Eleemosynarii ortum tandem putant nomen nominatissimorum Equitum Hospitalariorum S. Joannis Jerosolymitani , I l. 2 c. 91 n. 4 Quid de Monialibus hujusmodi nominis ? L. 3 c. 48 nu 11 De magnis verò illorum privilegiis , c. 37 num. 7 *§* 2 num. 9 C. 40 num. 7 Inter illa diu perstitit jus ad successiones parentum , 1H l. 2 c. 25 nu. 9 Supereſt dumtaxat jus exigendi à proximis pretium propriæ liberationis à captivitate Infidelium , n. 10

Illiricum quando in duo divisum , sub Exarchis Thessalonicensi & Syrmiano ? I l. 1 c.18 num. 6 *& seqq* C.19 n. 1 2 3 Utrumque sub Papa , cur & quandiu ? *ibid* c. 18 Utrobique quis electionum modus ? II l 2 c 11 n. 1 6 7 c. 16 n. 14 c.17 n. 1 Necnon & Ordinationum , c 8 n. 5 *L'Illirio*

Indiæ vocabantur remotiores Provinciæ versùs *Orientem* & Meridiem , ad quas Episcopum misit Alexandrinus , I l. 1 c.54 n. 2 c. 55 nu. 14 Illæ Nestorianis erroribus sub Mosulensi seu Babylonio Patriarcha quandiu inquinatæ , I l. 1 c 24 n. 7 *Le Indie Orientali*

Indiæ Occidentales , v. *Armerica* , *Angelopolis* , &c

Insula urbs Belgii seu Flandriæ clarissima , quando celebri fratrum ac sororum Hospitali aucta ? I l. 1 c.24 n.7 *L' Iſle , Citta di Fiandra*

Iprensis in eadem Flandria Episcopatus , quando è Teroanensis parte erutus ? I l. 1 c. 57 n. 5 6 *Ipri*

Italia cur nullum habeat Primatem præter Papam , quales verò Patriarchas ? I l. 1 c. 30 n. 1 C. 40 n. 15 C. 41 n 14 C. 45 n. 3 II l. 3 c. 40 Quando tandem plures Metropolitanos & Episcopos , præsertim in Regno Neapolitano , I l. 1 c. 43 n 12 c. 45 n 3 Quales ubique electiones canonicas ? II l. 2 c. 10 n. 1 *& seqq* C. 16 n. 1 c. 36 37 *L'Italia*

Italorum mores & usus , imprimis quoad primam tonsuram & coronam Clericalem , I l 2 c 9 n. 7 *& seqq* Quoad cælibatum , c. 63 n. 8 9 10 c. 64 n. 5 quoad Officium præsertim Romanum , c. 77 num. 5 *& seqq.* c. 80 nu. 4 c. 88 num. 1 2 Quoad sacramenta reis impertienda , II l 1 c. 77 n. 3 *& seqq.* Adde Scholas Italiæ , II l. 1 c. 95 num. 1 c. 100 nu. 1 *& seqq.* Item Seminaria Monachis admista , I l. 3 cap. 4 num. 1 2 3 cap. 5 num. 9 10 cap 14 num. 1 *& seqq.* Quinam verò in ea primi fundatores aut amplificatores Monachismi , *ibid.* num. 8 cap. 24 num. 8 *& seqq.* c 25 num. 7 Necnon & primæ Episcoporum quærelæ adversùs Monachorum privilegia , c. 28 n 4 De Monialium denique disciplina , c. 46 n. 1 *& seqq*

Non omittenda cum Monasteriis Xenodochia Italiæ , I l. 2 c. 91 num. 2 *& passim seqq.* c. 93 n. 14 15 L. 3 cap 14 nu. 3 4 5 c. 44 num. 8 Necnon & Capitula , cap. 7 *& seqq* Eaque omnia , nonnisi ex Episcoporum consensu , Papæ reservata , c. 36 n. 4 14 Alias Capitula præsertim Episcopis suis relicta , c. 41 n 8 A fortiori eorum Syncelli seu Consiliarii secretiores , L. 2 c. 100 n. 2 *& passim seqq.* Cap. 101 n. 2 Quid de Defensoribus ? c. 98 num. 1 *& seqq.*

Quid tandem de Irregularitatibus in Italiam ? II l. 1 c. 59 *& seqq* Item de Judiciis Ecclesiasticis ? L. 3 cap. 104 num. 3 7 cap. 113 De immunitate bonorum Ecclesiæ , III l. 1 cap. 43 De jure metatus seu gistii , II l. 1 cap. 48 num. 5 De jure spolii , III l. 2 cap. 53 *& seqq.* De testamentis , cap. 40 De Vacantiis , II l. 2 cap. 10 num. 2 3 *L' Iſteo. bonæ overo*

Iuliobonenſis Episcopatus in Caletibus mentio fit sine initio & fine , I l. 1 c. 55 n. 2 *§ Anno*

Iustiniana Prima quæ , à quo & quibus honoribus aucta ? II l. 1 c. 23 n. 7 c. 32 n. 1 4 Per ipsum Romanum pallium , L. 2 c 55 n. 1 C 56 n 4 *Honſteur L. Ocrida I uſtiniaIuſtinianopoles* plures à Justiniano Imperatore institutæ , ac privilegiis auctæ , I l. 1 c. 18 n. 9 c. 19 31 n. 7 c. 32 nu. 1 v. 4 Vid. *ſub aliis eorum nominibus* .

K

Kioviensis in Russia Metropolita , quandiu Constantinopoli mitti solitus ? I l. 1 c. 25 n. 4 *& seqq.* c. 26 nu. 7 *§ Haud* . *Kiovia*

L

Lariſſæ in Thessalia Metropolitanus cur jurisdictione privatus in Thebanum Episcopum , I. l. 1 c. 55 n. 11 *Larizza S. Gio:*

Lateranenſis Ecclesia Scholis & Conciliis celebris , &c. v. *Romana Eccleſia* . *Laterano*

Lavaurenſis , &c v. *Vaurenſis* .

Landuni in Gallia Belgica Episcopus à B. Remigio qua authoritate institutus ? I l. 1 c. 55 n. 2 *§ Narrat* c. 56 nu. 4 Hinc fortè nihil alienare poterat sine Metropolitano & Comprovincialibus , L. 3 c. 64 nu. 11 Præpositus vero & Vicedominus post Episcopum Clericos regebant & Laicos , c. 66 n.6 Cur extincta postmodum Præpositura ? c.70 nu. 4 *§ Cum* Quando Episcopus factus est Par Franciæ , v. cum Aliis in *Gallia* . *Lavaur. Laon*

Lavellanenſis in Regno Neapolitano Episcopatus quare unitus Melphesi ? I. l. 1 c.58 n. 10 *§ Quanquam* . II. l. 3 c. 5 num. 5 *Laviello*

Index

Lorch. *Laureacenſem* inter & Salisburgenſem Metropolim in Germania alternatio, I. l. 1 cap. 44 n. 1 Illius Sedes Viennæ tandem reſtituta, C 58 n 8 § *Poſtremis*

Laureshan. *Laureshamenſis* Abbatia in Germania qualibus privilegiis à Carolo Magno cumulata? I. l. 3 c. 35 n. 8

Li Lazzi pella Colchide *Lazi*, iidem fortè ac Colchi, quando & à quo fidem adepti ſint? I. l. 1 c. 42 n. 6

Leon in Spagna *Legionenſis* in Hiſpania immunitas unde? I. l 1 c. 55 n. 11

Limoges *Lemovicis* in Gallia ſeu Aquitania primus Epiſcopus à quo I. l. 1 c. 55 n. 6 Penitentiarius quando? L. 2 c. 30 nu. 5 Item mutatio Canonicorum S. Martialis in Monachos, L. 3 c. 19 §. *Otto* Præterea *Solemniaci*, & aliorum Monaſteriorum fundatio, C. 24 n. 5 6 Quatenus ab Epiſcopo ſervata Monachorum juriſdictio, C 28 n. 2 3 c. 32 nu. 5 6 Denique Canonicorum Regularium Lemovicenſium conſultatio pro ſuis Parochiis, c. 22 n. 5 § 3 4

Liegi *Leodienſis* Belgii Epiſcopi in Monaſterium Lobienſe jura & gratiæ, I. l. 3 c. 15 nu 4 c. 32 n. 8 Leodienſe verò Capitulum Hujenſem in urbem ſine Epiſcopatu cur & quomodo translatum? L. 1 c 53 nu. 14 Leodienſis tandem Cleri reformatio, L. 2 c. 20 n 7 *in fine*.

S. Paulo di Leon. *Leonenſi* in Epiſcopatu apud Armoricos San-Magloriana Eccleſia Pariſienſi ſubjecta, I. l. 3 c. 19 n. 2

Leopoli ou Lembourg. *Leopolitanus* in Polonia Archiepiſcopatus quando inſtitutus, I. l. 1 c. 45 n. 7

Lerins. *Lerinenſe* Monaſterium Galliæ Epiſcoporum Schola ſeu Seminarium, ac Monachorum norma, I. l. 2 c. 43 nu. 2 10 12 l. 3 c 7 n 1 c. 12 n. 6 12 c. 15 n. 4 c. 23 nu. 3 *& ſeqq.* Necnon cantus ſimul & officii canonici, l. 2 c. 73 n. 13 In illud quenam tandem agnita juriſdictio Epiſcopi Forojulienſis? l 3 c. 26 n. 16.

Lizieux. *Lexovienſis* in Normannia Epiſcopus à quibus ex pietate ad juriſdictionem agnitus, I. l. 3 c. 40 n. 11

Lichfield *Lichfieldienſis* Angliæ civitas, Regni Merciorum caput, Archiepiſcopatu cur & quandiu aucta? I. l. 1 c. 45 n. 2

Lincolne *Lincolnienſis* in eadem Anglia Sedis prærogativæ, I. l. 1 cap. 49 n. 1 2 Illius partitio in duos Epiſcopatus, C. 58 nu. 2 & in ſeptemdecim Regiones ac Archidiaconatus, l. 2 c. 20 nu. 3 §. *In.* Capituli immunitas ſolemnis, L. 3 cap. 41 num. 1 2 3

Langres. *Lingonienſis* in Campaniæ & Burgundiæ finibus Diœceſis Monaſterium *Reomaum* à Chlodoveo privilegio munitum ſub Regula S. Macarii, I. l. 3 c. 24 num. 1 Necnon & alia duo, c. 33 nu. 3 Quo loco autem Epiſcopus inter Pares Franciæ? v. in *Gallia*

La Lituania *Lithuaniæ* unde fides, inde & Epiſcopatus, I l. 1 c. 59 nu. 5 §. *Ex*

La Livonia. *Livoniæ* Epiſcopatus ac Metropoles à quo & quomodo erectæ? I. l. 1 c. 45 num. 8 c. 58 n. 7 c. 59 n. 5 § *Accepit*. l. 3 c. 41 num. 17 §. 3

Lob. *Lobienſe* in agro Leodienſi Monaſterium Abbatem Epiſcopum diu habuit pro ſola vicinorum Barbarorum converſione, I. l 3 c. 15 n. 4 c. 41 n. 10 §. *Duæ* Deinde Abbatem Leodienſis Epiſcopi Vicarium generalem, & cur, C. 32 n. 8

Lombes *Lomberienſis* in Occitaniæ & Aquitaniæ confinio Epiſcopatus quando & à quo inſtitutus? I. l. 1 c. 57 n. 12

Londra. *Londini* in Anglia deſtinata à Gregorio, non affixa ab Auguſtino Primatia, & cur? I. l. 1 c. 31 n. 6 7 9 c. 32 nu. 1 v. 5 c. 41 num. 12 l. 3 c. 41 num. 17 §. 5 De ea longa cum Cantuarienſi contentio, L. 1 c. 36 n. 1 *& ſeqq.* L. 2 c. 59 num. 1 L. 3 c. 41 n. 13 Illius tandem prærogativæ agnitæ, L 3 c. 59 n 1 2 Cur nihilominus Cantuarienſis Officialis Londini adeſſet? l. 2 c. 9 n. 1 De Londinenſi Xenodochio, c. 91 n. 3 §. *Complura*.

Li Lombardi *Longobardi* in pluribus olim Eccleſiæ infeſti, in primis pro trium Capitulorum ſchiſmate, quando ſuos habuere Patriarchas? I l. 1 c. 21 nu. 5 *& ſeqq.* An omnium primi Capellam Regiam? L... c. 83 n. 4

Lubeck. *Lubecam* quomodo translatus Aldeburgenſis Holſatiæ epiſcopatus? I. l. 1 c. 58 nu. 6 §. *Erat*. Et ibi inſtitutum Capitulum? l 3 c 21 n. 13

Lugo. *Lucenſis* in Gallecia Metropolis quando, cur, & quamdiu? I. l. 1 c. 42 n 11 c. 43 n. 8 § *Perhibet*

Lucon. *Lucionenſis* Epiſcopatus à quo & quomodo inſtitutus? I l. 1 c. 57 n 12

Lyon. *Lugdunenſis* in Gallia Epiſcopatus, Archiepiſcopi, necnon Patriarchæ nomine, quando & quo ſenſu donatus? I. l. 1 c. 10 n. 1 c. 21 n. 7 8 c. 32 n. 1 4 c. 33 num. 6 Hinc fortè illi ſoli confirmatus à Gregorio VII Primatus in tres alias Lugdunenſes Provincias, c. 34 n. 1 2 At non pari ubique ſucceſſu, n. 4 *& ſeqq.* Obex præcipuus ex eo quòd inter Francorum regnum & Germaniæ Imperium medii velut Burgundici, ſeu Arelatenſis Regni caput eſſet Lugdunum, n. 8 Hujus tamen Primatiæ rationes n. 3 8 13 Jus in ſolis ferè appellationibus, ſed magni momenti, n. 12 15 C. 38 n. 13 Uſus vero, ſaltem in Senonenſem, nonniſi, ex quo temporale dominium ad Reges Franciæ, Comitatus ad canonicos tranſiit, c. 34 n. 9 12 Compendioſa hujus Primatiæ explanatio, *ibid.* & c. 35 n. 3 7 Necnon & temporalis viciſſitudinis, III. l. 1 c. 30 n. 13 c. 31 n. 2 3

Origo nobilitatis Canonicorum, II. l. 1 c. 73 n. 4 c. 104 n. 1 Beneficia vero non omnibus Canonicis, multo minùs Capellanis conceſſa, I. l. 3 c. 10 nu. 16 § 2 Imò abdicatio, exemplo Decani omnibus propoſita, c. 11. n 6 Ad hoc forſan Camerarii, ſeu Cellari officium, c. 70 n 8 De aliis adminiſtrationibus ac Præbendis Clauſtri & Capituli, n. 10 §. 3 & c. 69 n. 12 Eorum ſumma inæqualitas, n. 13 De iis rurſum, III. l. 1 c. 33 n. 3

Lugdunenſis Schola quando inter tres primas? II. l. 2 c. 96. 97 n. 7 *& ſeqq.* Eccleſiæ verò officia ex ſolis Scripturis ab Agobardo vindicata, I l. 2 c. 80 n. 10 11 Xenodochium à Childeberto Rege & conjuge erectum, qua formula confirmatum? cap. 94 num 9 Cur Abbatis olim Inſulæ Barbaræ fuerit vacante illam Eccleſiam regere? L. 3 c. 10 num. 10 In ſumma tribus Paſtoribus ſub Epiſcopo parebant omnes Lugdunenſes, tum Clerici, tum Laici, C. 66 n. 6

Lunden. *Lundenſis* Primatus in Daniam, Suetiam & Norvegiam, I l. 1 c. 37 nu. 2 c. 45 nu. 9 Quando nova Legatione auctus? c. 59 n 4 §. *Francorum*.

Lutetia v. *Pariſienſis Eccleſia*.

Luxeul. *Luxovienſe* Monaſterium in Burgundiæ & Lotharingiæ confinio olim Concionatorum Apoſtolicorum ferax ager, & Epiſcoporum Schola, I. l. 3 c. 25 n. 3 Necnon fons Regulæ Monaſticæ per Gallias, c. 24 n. 5 *& ſeqq*

Lycopoli *Lycopoleos* in Ægypto epiſcopus Protothronus poſt Alexandrinum, I. l. 1 c. 49 n. 7

M

La Macedonia. *Macedoniæ* Provinciæ geminum caput, Philippi, & Theſſalonica, I. l. 1 c. 3 n. 3

Maguelone *Magalonenſis* in Occitania Epiſcopatus in caſtrum Suſtantione cum Comitatu Melgori, ac tandem Monſpeſſulum translatus, I. l. 1 c 33 n. 4

Magdebourg. *Magdeburgenſis* in Germania Archiepiſcopatus à quo? I. l. 1 c. 43 n 8 §. *In Chronico*.

Majorica. *Majoricenſis* in Baleāribus inſulis Epiſcopatus quibus inter Barcinonenſem Epiſcopum, ac Regem conditionibus erectus, I l. 1 c. 58 n. 12

Il Malabar. *Malabarenſes*, qui & S. Thomæ Chriſtiani in India, ſub Patriarcha olim Neſtoriano, nunc ſub Papa, I 1 c 24 n. 9

Malega *Malace* in Hiſpania Betica Epiſcopatus qua authoritate erectus? I. l. 1 c 58 n. 12 § *Caſtellæ*.

Maubeuge *Malbodii* in Diœceſi Cameracenſi quando cœperint Canonicæ? I. l 3 c. 43 n. 12 § *Non*.

Maillezais. *Malleacenſis* in finibus Pictavorum epiſcopatus quando erectus, & Rupellam translatus? I. l 1 c 57 n. 12

Marciguy. *Marciniacenſe* Monaſterium pro ſolis viduis cur ab Hugone Cluniacenſi fundatum, I. l. 3 c. 49 n. 7 Et eis quidem nonniſi viginti annos egreſſis, c. 55 n. 2 §. 2 Earum clauſura quo miraculo comprobata? c. 48 n. 2

La Mareotide *Maræotis* Ægypti regiuncula, nec Chorepiſcopi, nec Parochi capax, I. l. 2 c. 1 n. 15

Li Maroniti *Maronitarum* in Monte Libano Syriæ Eccleſia unde ſic dicta I. l. 1 c. 24 n. 1 Quænam illius fides, & ritus? *ibid.* Quinam tandem Patriarcha, illius ſedes, privilegia, ſub Papa multoties agnito? *ibid.* Officia etiam ibi pro mortuis, l. 2 c. 86 n. 9 Et alia ab omnibus frequentandam, C. 87 n. 7 A ſolis verò eorum epiſcopis & Clericis inter omnes Orientales, ſacramenta obedientiæ ſuo Patriarchæ præſtanda, II. l. 2 c 46 n. 13

Marſiglia *Maſſilienſis* in Provincia Epiſcopatus qualis ſub Proculo, I. l. 1 c. 40 n 9 c. 41 n. 7 Duplex ibi Monaſterium ſub Caſſiano è Provincia orinndo, l. 3 c. 24 n. 2 *& ſeqq.*

Malines. *Mechliniæ* in Belgio, Brabantiæ Metropolis erecta à quo? I. l. 3 c. 45 n. 18

Milan. *Mediolanum* Inſubriæ caput, prima poſt Romam Italiæ Metropolis Eccleſiaſtica, II. l. 3 c. 40 n. 8 9 Archiepiſcopi deinceps privilegia, I. l. 2 c. 43 n. 8 §. *Leo*. c. 58 n. 10 §. *Quanquam*. Et inter illa ad quid pallium? l. 2 c. 55 n. 5 10 Quouſque verò crux ipſa præferenda? c. 59 n. 9 Mediolanenſium aliquando ſtupor quòd ſupra Archiepiſcopum ſurgeret Legatus, c. 101 nu. 1 Illi ab ipſo Imperatore in veſte Subdiaconi miniſtratum, L. 3 c. 8 n. 9

Mediolani quando cantus alternus, & inde per totum Occidentem, I. l. 2 c. 78 n. 6 § *Narrat*. c. 73 n. 4 *& ſeqq.* Imò perpetuus ex votis Ambroſii, c. 74 num. 5 C. 76 n. 1 De duplici Collegio Eccleſiæ S. Ambroſii, altero Canonicorum, Monachorum altero, ſibi invicem ſuccedentium in officio, ex decreto Innocentii III. l. 3 c. 18 n 4 § 5

De honore proprii Cleri, ex ipſo Ambroſio, c. 7 nu. 15 Vitæ communis olim à Canonicis ſervatæ reſtitutio incaſſum à S. Carolo tentata, C. 11 n. 12 § 2 Quales erant ejus Theſaurarii? C. 70 n. 7 Et Magiſtri Chori ſeu Cæremoniarum, nu. 9 § 2 Sub eo privilegium Capituli de Scala probatum nullum, & cur? c. 37 n. 8

De pluribus Congregationibus ab eo inſtitutis, aut reſtitutis, I. l. 3 c. 63 n. 12 15 De Collationibus Parochorum menſtruis, II. l. 3 cap. 76 num. 4 5 7 De Seminariis novæ formæ, I. l. 1 c. 102 num 3 *& ſeqq.* De Monaſteriis, I. l. 3 c. 2 6 8 cap. 3 num. 15 c. 12 n. 5 6 c. 26 num 2 cap. 33 nu. 9 De antiqua Sanctimonialium conſecratione, ex Ambroſio, c. 42 n. 11 *& ſeqq.* Variiſque deinceps earum uſibus, C. 44 n. 5 6 c. 52 n. 18

Mechelebourg. *Mekeleburgi* Epiſcopatus in Holſatia cur & à quo inſtitutus I. l. 1 c. 58 n 6

Li Cavalieri di Malta. *Melitenſes* ab inſula Siculi maris ſic dicti, in Gallia quandonam dominantes, I l. 2 c. 65 nu. 7 §. *Porro*. De iiſdem ſub nomine fratrum S. Joannis Hoſpitalariorum, v. ind. *Rerum*, & ſuprà tit. *Ieruſalem*.

Melun. *Melodunı* in Gallia Celtica Epiſcopatus fruſtra tentatus, I. l 1 c. 55 n. 1 2

Melfi. *Melphenſi* in Regno Neapolitano Epiſcopatui, cur Lavallenſis unitus, I. l 1 c. 58 n. 10 §. *Quanquam*. A quo Baroniæ confirmatæ, III. l. 1 c. 30 n. 11

S. David *Menevia*, aliter *S. Davidis* civitas, quandiu Vualliæ in Anglia Metropolis, I l. 1 c. 45 n 12

Merſebourg. *Merſeburgenſis* in Germania Epiſcopatus extinctio & redintegratio, I. l. 1 c. 56 n. 5 §. *Quin*. II. l. 2 c. 38 n. 1

Meſſina *Meſſane* in Sicilia, quam aliter Mamertinorum civitatem appellant, Baſilicæ Martyrum fundatio, II. l. 1 c. 30 n. 4 In illa Epiſcopus unde collator eſt Abbatiæ S. Theodori, c. 41 num 2

Metz in Lorena. *Metenſi* in Lotharingia Epiſcopo pallium aliquando conceſſum, necnon aliquandiu Archiepiſcopi titulus, ſalva tamen jure Metropolitani, I. l. 1 c. 6 n. 16 l. 2 c. 56 §. *Theodulphus*. c. 105 n. 2 c. 110 nu. 2 3 5 At repreſſa procul ab Epiſcopis Gallicanis ejus Primatia. L. 1 c. 13 num. 2 8 9 Prælata ejus Schola Cantorum, c 80 n. 5 L. 3 cap. 67 n. 7 Necnon Regula primum ibi inſtituta Canonicorum,

dicto-

dictorum inde Regularium sub Crodogando, c. 9 n. 2 & *seqq. ac passim toto opere* Nihilominus in Ecclesia S. Arnulphi loco Canonicorum incorrigibilium substituti Monachi sub Adalberone, cum consensu Regis, totiusque Metensis Ecclesiæ, C. 19 n. 1

Mexico. *Mexicane* in America Ecclesiæ erectio & dotatio à quo? III l. 2 c. 33 n. 14 §. 2

S. Mesmin presso Orleãs Mande *Miciacensis S. Maximini* prope Aurelianos Abbatia quali privilegio ab Episcopis, Imperatoribus & Regibus donata? I. l. 3 c. 33 n. 10 12 V. in *Aurelianensi Episcopatu.*

Minatensi in Occitania Episcopus cur nusquam fidem daret Galliæ Regibus? III. l. 1 c. 31 n. 5

Moucon *Mocomiensi* Castro in Picardia cur destinatus tantùm Episcopus? I. l. 1 c. 57 n. 7

Magonza *Moguntiæ* in Germania Primatus cujus generis? I. l. 1 c. 30 n. 5 10 c. 31 n. 2 *& seqq.* c. 32 n. 1 4 c. 33 n. 1 2 5 8 9 c. 35 n. 13 c. 37 n. 1 3 c. 41 nu. 10 *& seqq.* c. 48 n. 5 Quando erepta ei Praga, & jus coronandi Reges Bohemiæ? c. 45 n 4

Montpelier. *Monpessulana* in Occitania civitas celebris, Episcopatu Magalonensi aucta, l. l. 1 n. 3 §. *Anno.* Necnon scholis & Academia celeberrima, H. l. 1 c. 101 n. 5 III. l. 1 c. 31 n. 4

Monembasia. *Monembasiensis* civitas cur Episcopatu, Metropoli, aliisque gradatim titulis ab Imperatoribus CP. cumulata? I. l. 1 c. 45 n 21

Montauban. *Montalbanenses* in finibus Aquitaniæ & Occitaniæ Episcopatus à quo institutus, I. l. 1 c. 57 n. 12

Mons nel l'Hainaut. *Montibus Hannoniæ* in Diœcesi Cameracensi, quando cœperint Canonicæ? I. l. 3 c. 43 n. 12 §. *Non*

La Moravia. *Moravia* Germaniæ Magnæ Provincia an metropolitanum aliquando experta? I. l. 1 c. 45 n. 5

La Moscovia. *Moschorum* seu *Moschovitarum* Ecclesia olim in vicinam Constantinopolitanam, nunc in Romanam propensior, à quibus regatur, I. l. 1 c. 25 nu. 4 5 7 c. 26 nu. 7 §. *Haud.* V. *Russia.*

Mutsul overo Babilonia. *Mosul* ad Tigrim fluvium, sedes Nestorianorum Patriarchę, I. l. 1 c. 24 n. 7 *& seqq.* An eadem illa ac Babylon & Seleucia? nu. 9 Illius multiplex cum Romana Ecclesia reconciliatio, *ibid.*

Mucisse. *Mucissus* Urbs Cappadociæ, utrum in Metropolim, & qualem erecta? I. l. 2 c. 39 n. 9

Modena *Mutinensis* in Italia Episcopi donatio Canonicis suis facta, cur à Lothario confirmata? III. l. 2 c. 21 n. 6 §. *Sed.*

N

Nancy. *Ancensis* primaria Lotharingiæ civitas, Episcopatu augeri non potuit, resistente osiato Cardinali Lotharingo Duci pro Tullensis & Franciæ juribus, I. l. 1 c. 57 n. 7

Il Colegio di Navarra. *Navarræ* Collegium Parisiense à Joanna Franciæ & Navarræ Regina magnificè fundatum, bursisque pro Scolaribus locupletatum, H. l. 1 c. 53 n. 2

Li Narbonesi. *Narbonensium* Provinciarum ampla divisio, I. l. 1 c. 41 nu 2 *& passim seqq* Narbonensis secundæ seu Provinciæ amœna descriptio, L. 3 c. 24 n. 3

Narbona *Narbonæ* in prima, seu in Occitania primus Episcopus unde & à quo missus? I. l. 1 c. 55 n 6 Ejus sine vel cum delegatione Apostolica varia authoritas? C 60 nu. 2 Excutitur vel à proximo Crassensi Abbate, L. 3 c. 37 n 4 §. 3 Agnoscitur à Vicecomite cum Ducatu, III. l. 1 c. 31 n. 4

Illius etiam Metropolitica authoritas variè concutitur, I. l. 1 c. 30 nu. 5 9 11 Quando & quandiu, non in Aquensem modò, sed & in Tarraconensem Metropolitam primatum exercuerit? c. 35 n. 8 n. 12 c. 38 n. 3 4 c. 45 n. 14 Quo pacto Toletanum declinaverit? *ib.* Toletanis tamen adest Conciliis, c 41 n 15 At aliquandiu sub Sarracenis obtenebratur, c. 44 n 1 2 3 C. 45 n. 18

Nardo. *Nardensis* in Italia Ecclesia an olim Episcopalis? I. l. 3 c. 18 n. 1 §. 5

Naixeran. *Naxiva* seu *Naixeran* usu Franc-Armeniæ, & Catholici seu Patriarchæ sedes, I. l. 1 c. 24 n 6

Nazianzo. *Nazianzena* in Ponto civitas, quando Metropolis titulo decorata? I. l. 1 c. 45 n. 21

Napoli. *Neapolitani* in Campania episcopi jura limitata vel in ipsum Monasterium virginum, I. l. 3 n. 4 5 Imò Abbatis Neapolitani nominatio Papæ reservata, H. l. 1 c. 41 n. 11

Nismes. *Nemausensis* in Occitania Ecclesiæ Cathedralis Canonici Regulares perpetuari se nonnisi subreptitiè impetrarunt, III. l. 2 c. 27 n. 1

Neocesarea. *Neocesareæ* in Ponto Metropolis qnomodo & quo translata? I. l. 1 c. 56 n. 6 §. *Postremo*

Li Nestoriani. *Nestorianorum* olim hæresis, nunc Patriarcha quàm latè per totum Orientem pateat? I. l. 1 c. 24 nu 7 Quoties tamen hic, vel præcipui Metropolitæ Romanam fidem & communionem amplexi? n 9 11

Nicea. *Nicænus* in Bithynia Episcopus cur Metropoliticis tantum titulis decoratus? I. l. 1 c. 39 n. 8 c. 54 n 5

Nizza in Provēza *Nicææ in Provincia* Episcopus, & Ecclesia, ad quid privilegia communia à Pontifice impetrant? I. l. 3 c. 11 n. 10 §. *Si.*

Nicomedia. *Nicomedienses* in Bithynia Metropolitæ servata jurisdictio in ipsum Nicenum, I. l. 1 c. 39 n. 8 c. 54 n. 5

Nicopoli. *Nicopolis* Mœsiæ Metropolitano pallium à Papa missum, ut Latinis, I. l. 2 c. 56 n. 4

Nicosia *Nicosiam* in Cypro translata sedes Archiepiscopalis seu Primatialis Salaminæ, alias Famagustæ sub Latinis, I. l. 1 c. 29 n. 2 Illius Archiepiscopus primus inscriptus videtur Sedis Apostolicæ gratia, & cur? c. 60 nu. 7 10 A Legato Cardinali condita nova illius Ecclesiæ & totius Insulæ disciplina, L. 3 c. 70 n. 5 §. 4 n. 10 §. 2

Dronsheim. *Nidrosiensis* in Norvegia Metropolis origo, I. l. 1 c. 45 num. 9 Quomodo ab Archiepiscopo & suffraganeis ipsa Regum electio penderet? III. l. 1 c. 31 n 15

Nevers *Nivernense* Capitulum Cathedrale cur Archiepiscopo Senonensi immediatè subjectum? I. l. 3 c. 41 n 15

Nola. *Nolensis* in Campania Episcopus quomodo eligatur? I. l. 2 c. 3 n. 9 Cur Nolam ad sepulcrum S. Felicis remitterentur rei, H. l. 1 c 15 n 19

Normannie Duces qua forma Francorum Regibus hominium præstarent, vel exigerent à suis proceribus? II. l. 2 c. 49 n 1 An Normannia potissimum jure deportus onerata sit? III. l. 2 c. 37 n. 14 *La Normandia.*

Norvegiæ Metropoles unde? I. l. 1 c. 45 n. 9 10 Quandiu electiones canonicæ, & qua forma? H. l. 2 c 38 n. 13 Mira Episcoporum potestas in ipsos Capellanos Capellarum Regiarum Norvegiæ, I. l. 2 c 112 n. 3 Quo sensu ipsa Norvegia Sedi Apostolicæ esset tributaria? III. l. 1 c. 32 n. 11 *La Norvegia*

Norvicensis in Anglia Episcopatus ex Theodfordiensi ortus, I. l. 1 c. 58 nu. 3 Quomodo conetur ad se revocare Abbatiam S. Edmundi, Primati immediatè subjectam antea? L. 3 c. 41 n. 12 *Norvich.*

Novarienses insubriæ seu Longobardiæ Ecclesia à, quo Imperatore dominio, & alta justitia Comitatus donata? III. l. 1 c. 30 n. 6 Et à quo confirmata donatio? *ibid.* *Novara.*

Noviodunum translatus Veromanduorum Episcopatus quo authore & authoritate? I. l. 1 c. 55 nu 2 10 II. l. 3 cap. 2 n 7 Illius cum Tornacensi unio sine confusione, *utrobique* Ægrè tandem dissolvitur, I. l. 1 cap 57 n. 2 3 Xenodochium Cœnobio strictius unitum, L 2 c. 93 nu 3 Quodnam illud sit Cœnobium? l. 3 c. 16 n. 4 Quænam verò conditiones & officia Decani? c. 70 n. 5 §. 7 *Noyon*

O

Occidens, v *Orbis*, *Oriens*, &c.

Occitania, seu Narbonensis prima in plures episcopatus divisa, I. l. 1 c. 57 n 12 V. *Narbonense* supra. *La Linguadoca*

Oranum recens Africæ oppidum, non episcopatus, sed Abbatiæ sedes, sub Metropoli Toleti in Hispania, I. l. 1 c. 27 n. 9 *Oran.*

Oratorium v. *Gallicanum*, *Romanum.*

Orbis, *Orientis*, *Occidentisque* cur celeberrimæ urbes statim Christi jugo subjectæ & in Ecclesias conflatæ? I. l. 1 c. 1 n 8 c. 3 n. 2 3 c. 7 nu. 6 *& seqq.* L. 2 c. 60 num. 7 Quatenus utriusque Orbis Christiani pax à Pontificibus Romanis pendeat? I. l. 1 c. 5 n. 8 c. 39 num. 1 &c. In primis per Legationes toto orbe celebres, cap. 6 num. 2 *& seqq.* c. 59 n. 1 *& seqq.* c. 60 n. 1 *& seqq.* L. 2 cap. 113 num 3 Cc. 117 118 119 Et per dispensationes Pontificias ubique interdum agnitas, H l. 3 c. 24 Necnon & electionum plerumque confirmationes, L. 2 c. 8 19 30 43 nu. 12 &c. V. *Romana Ecclesia*, & ind. Rerum tit. *Papa.* *Il Mondo l'Oriente e l'Occidente con le loro Chiese in generale.*

Unde Ecclesiæ Occidentalis præ Orientali excellentia? I. l. 1 c. 5 n. 14 c. 14 n. 3 c. 33 n. 1 L. 3 c. 41 num. 18 Et unde Orientalis pene totius casus? l. 1 c. 14 num 3 c. 28 nu. 10 12 &c In primis quoad fidem, *ibid. ferè ubique.* Quoad modum agendi cum Principibus in rebus Ecclesiasticis, c. 56 nu. 6 9 Quoad nominum ac titulorum magnificentiam, c. 25 num. 5 c. 39 num 10 c. 45 num. 21 Cur nihilominus titulares episcopi post ejus casum in Occidente nominati? c. 26 28 n 4 Ad hæc antiquiores etiam ac posteriores in Oriente Chorepiscopi, I. 2 c. 1 2

Varius utriusque partis usus quoad alios titulos, I. l. 2 c. 3 num. 1 *& seqq.* c. 5 n. 11 c. 7 num 5 14 15 16 Quoad ipsas electiones, H. l. 2 c 9 n. 8 *& passim seqq. usque ad* 40 n. 12 Quoad Abbatias Regales ab episcopalibus distinctas, I. l. 3 c. 34 n. 1 *& seqq.* c. 36 num. 11 Quoad Archidiaconos & Diaconos, l. 2 c. 17. 19 n. 11 c. 29 n 14 16 Quoad minores Ordines, c. 33 n. 10 11 Quoad Tonsuram, c. 38 n. 10 *& seqq.* c. 39 n. 7 *& seqq.* c. 40 n. 1 *& seqq.* c. 42 n. 1 3 *& seqq.* Quoad ipsum habitum, Cc. 43 44 45 46 48 49 Præsertim quoad pallium, c. 53 56 57 Quoad Crucem, aliasque ornatus & honoris tesseras, Cc 58 59 n 10

Eadem aut major diversitas inter utramque Orientalem ac Occidentalem Ecclesiam quoad dignitates & officia, in primis quoad munus Apostolicum prædicationis, II. l. 1 c. 88 Ejusque salarium, III l. 1 c 70 n 4 Quoad Notarios, I l. 2 c. 104 n. 1 7 *& seqq.* Quoad Carthularios, Chartophilaces, & Bibliothecarios, n. 2 *& seqq.* c. 105 Quoad Capellanos & Clericos Palatinos, Cc. 110 111 Quoad Syncellos seu Consiliarios, Cc 99 100 101 Quoad ipsius Ecclesiæ defensores, Cc. 97 98 Quoad irregularitates ad singula, II. l. 1 c. 59 81 n. 3 *& seqq* Quoad ætatem aliasque conditiones ordinandorum, I. l. 2 c 68 69 Maximè quoad cælibatum seu continentiam Clericalem, Cc. 60 63 n. 11 12 13 Ac consequenter quoad Clericorum Seminaria visa prius in Occidente, L 3 c 4 *præsertim* n. 9

E converso prius in Orientem quàm in Occidentem Monasteria invecta, I. l. 3 c. 2 n 6 c 3 n. 14 c. 4 n 4 5 6 c. 12 nu. 1 *& seqq.* Priùs etiam collapsa, c. 25 n. 13 Orientalium Archimandritæ superius pro nationis genio evecti, c. 13 n. 1 *& seqq.* c. 45 n. 6 8 Hinc eorum Patriarchæ & Exarchi seu Generales Ordinum cum variis Constitutionibus, c. 16 n. 11 13 c. 17 nu. 13 *& seqq.* c. 25 n. 11 *& seqq.* An statim cum certa regula? *ibid.* n. 13 & c. 26 n. 6 7 Necnon & jurisdictione Episcopali, c. 27 n. 6 *& seqq.* Aut annexis privilegiis prius saltem in Orientem inductis, c. 30 n. 12 c. 30 n. 14 *& seqq.* c. 34 n 1 *& seqq.* c. 36 n. 11 Vel ex eo quod post abdicatum à Clero cælibatum, Episcopi ferè nonnisi ex Monasteriis assumerentur, c. 18 n 9 c. 30 n. 12 Junge & matrimonia quælibet per Religionis ingressum semper apud eos soluta, II. l. 1 c 81 n. 10

Nec minus antiqua & numerosa Virginum Cœnobia, quàm virorum; diversis licèt in Oriente & Occidente ritibus, I. l. 3 c 44 n. 1 *& seqq.* c. 46 num. 10 *& seqq.* cap. 47 num. 10 11 c. 52 n. 4 18 10 c. 53 n. 3 *& seqq.* cap. 56 num. 11 12 Etiam quoad opus manuum, III. l. 3 c. 8 16 n. 8 At in Occidente adhuc sæculo septimo unus erat omnium Monachorum, ac consequenter Monialium ordo, variis licèt nominibus ac regulis, I. l. 3 cap. 24 num. 10 *& seqq.* Prima tandem Orbis Congregatio Cluniacensis brevi post per-

fectioribus cumulata, & cum Orientalibus per preces ſaltem adunata, C. 25 n. 6 *& ſeqq.* Præmitte alia præſertim Orientis inſtituta Monaſtica, L. 2 c. 78 nu. 7 cap. 93 nu. 15 Ipſaque ſimul Hoſpitalia multiplicis generis, C. 8 n. 5 *& ſeqq.* C. 91 n. 3 4 c. 93 n. 2 *& ſeqq latiſſimè*. Junge & juvenum ſcholas utrobique celeberrimas, III. l. 1 c. 95 n. 14 c. 101. n. 6

Adde jam alias Orientalium cum Occidentalibus Eccleſiis collationes, etiam in diverſis ſtatibus & ritibus, imprimis quoad cantum & divina officia, quæ illi vocant horologia, I. l. 2 c. 71 *& ſeqq. præſertim* 80 n. 3 c. 81 n. 8 c. 82 n. 3 cap. 88 num. 6 7 Necnon quoad diverſas ſeſſiones in officiis, C. 79 n. 1 *& ſeqq* Quoad communionem & jejunia, C. 83 n. 9 *& ſeqq.* Quoad Miſſas, & 22 nu. 6 Quoad ipſum panem benedictum, III. l. 1 c. 14 n. 7 8 Quoad Oratoria & altaria portatilia, I. l. 2 c. 96 *præſertim* n. 4 C. 111 nu. 17 Quoad cœmeteria & ſepulturas Eccleſiaſticas, III. l. 1 cap 65 66 Quoad concertationes Græcorum cum Latinis v. ſuprà *CP. Græci*, & ind. Rerum.

Supereſt dicendum de varia utriuſque Eccleſiæ adminiſtratione, primò quoad authoritatem ſæcularem in rebus Eccleſiaſticis, I. l. 1 c. 41 n. 4 11 c. 43 n. 11 c. 56 n. 6 III. l. 3 c. 20 n. 9 Quoad ipſa judicia Eccleſiaſtica, III. l. 3 c. 103 *& ſeqq.* Quoad liberationem reorum è carceribus, L. 1 c 69 nu. 7 8 Quoad manumiſſionem ſervorum, C. 67 *& ſeqq.* Quoad ſacramenta obedientiæ, L. 2 c. 46 *& ſeqq.* Quoad tributa, L. 3 c. 93 n. 8 Quoad partitionem bonorum Eccleſiæ, III l. 2 c. 15 *& ſeqq.* Quoad jus Patronatus, II. l 1 c 29 Quoad teſtamenta, C. 40 45 Quoad jus ſpolii, III. l. 2 c. 53 *& ſeqq.* Quoad vacantium Eccleſiarum regimen, II. l. 2 c. 9 *& ſeqq.* &c.

Oſca ove ro Gueſca — *Oſcenſis* in Hiſpania Epiſcopatus, cur Jaccenſi ad tempus unitus? I. l. 1 c. 58 nu 12

Oſnabruck — *Oſnabrugi* in Germania quales Scholæ à Carolo Magno inſtitutæ? II. l. 1 c 96 n. 2

Oſtia — *Oſtienſis* olim in Latio, nunc in Campania Romana Epiſcopi prærogativæ, I. l. 1 c. 49 num. 4 L. 2 c. 54 n. 6 7 Ne omiſſo quidem urbis comitatu, II. l. 1 c. 96 n. 2

Oviedo. — *Ovetum* in Hiſpania, cur dicta Epiſcoporum civitas? I. l. 1 c. 27 n. 8 Necnon & aliarum Eccleſiarum mater? C. 45 n. 15 Ac tandem in eam translata Lucenſis Metropolis? C. 43 n. 8 §. *Perhibet*.

Oxford. — *Oxfordiæ*, ſeu *Oxonii* in Anglia Xenodochium qua exemptione donatum? I. l. 3 c. 36 n. 8 §. 4

Oxyrinche. — *Oxyrinchi* Ægypti urbis plura erant Monaſteria, quàm domus, I. l. 3 c. 23 n. 10

P

Paderbona. — *Paderbonæ* in Germania epiſcopus qua dote fundavit Canonicorum Abbatiam? I. l. 3 c. 27 n. 5 Quæ ibi viguerit diſciplina? II. l 1 c. 90 n 2

Paleſtina v. *Iudæa Ieruſalem*.

Pamplona. — *Pampelonenſes* in Navarra Hiſpaniæ Epiſcopi cur ſemper ex Monaſterio S Salvatoris de Leira eligêdi? I. l 3 c. 18 n. 1 §. 3

Papienſis Primatus v. *Ticinenſis*.

Pavia Parigi — *Pariſios*, nunc Regni Franciæ caput, ad condendam Eccleſiam à quo miſſus olim primus Epiſcopus? I. l. 1 cap 55 n 6 Vel ipſa vicinia Pariſienſis diu poſt impedivit, ne ita facile Senonenſis Metropolis ſubjiceretur Lugdunenſi, C. 54 n. 10 A fortiori ipſa Pariſienſis Eccleſia adversùs inſignia Primatus Lugdunenſis inſurrexit, C. 35 n. 14 Cur & ipſius Senonenſis? C. 45 n. 8 c 46 n. 6 c. 47 n. 5 L. 2 c. 8 n. 3 Quando primum tentata, ac tandem ſumma moderatione erecta Metropolis Pariſienſis? C. 45 n. 17 18 Quodnam hujus Eccleſiæ temporale etiam dominium? III. l. 1 c. 31 n. 8 Quando demum acceſſit ampliſſima Ducis ac Paris dignitas, & à quo? *ibid.*

Pariſienſis Cleri ſeu Capituli Cathedralis jam olim præcellentia, I. l. 3 c. 8 n. 8 §. *Verum*. C. 9 nu. 13 §. *Altius*. C. 33 n. 11 §. *Verum*. Ipſius Archidiaconi dignitas, L. 2 c. 20 n. 2 §. *An*. Quando prohibitum ne Majores Præbendarii hominium à minoribus exigerent? L. 3 c. 70 n. 10 §. 2 Ritus illius Eccleſiæ etiam in captivitate à S. Ludovico ſervatus, L. 2 c. 87 n 2 Variæ quidem adhuc ſervantur praxes Pariſinæ quoad officia, c. 75 n. 9 *& ſeqq.* Et quidem in Cathedrali etiam media nocte ex voto, quando ſenſim deſitum eſt in aliis Eccleſiis, C. 85 n. 2 §. *Antequam*. C. 86 nu. 4 Ex alio Capituli voto Præbendæ aliquot Conventibus Religioſis adictæ ſunt, L. 3 c. 10 n. 17

A quo jamdiu ſancta Capella cum Capitulo duodecim Canonicorum extructa eſt Pariſiis? III l. 2 c. 55 n. 3 Item & Abbatia S. Victoris, I. l. 3 c. 11 n. 8 §. 2 n. 14 Inde etiam Capitulum Vvaterfordienſe in Hibernia, *ibid.* Rurſum Pariſiis Eccleſia S. Nicolai ad Luparam in Capitulum Collegiale, n. 13 §. 4 Quando verò translata Colonia ex Abbatia ſanctæ Genovefę Pariſinæ uſque ad Roskildenſem Epiſcopatum Daniæ? n. 14 De propriis ſanctæ Genovefæ Parochiis, C. 22 n. 8 Alia translatio Monachorum cum corporibus S Maglorii & ſociorum in Capellam tunc Regiam Pariſienſem ſub nominibus ſanctor. Bartholomei & Maglorii dedicatam, ſubjecta illi San-Magloriana in Armoricis, c. 19 n. 2 Speciale aliud privilegium Abbatiæ San-Maglorianæ Pariſienſis, C. 36 n 6

S. Nicolò del Louvre

Vetuſtius apparet privilegium à Landerico Pariſienſi epiſcopo Abbatiæ *San-Dionyſianæ* petente Dagoberto Rege conceſſum, I. l. 3 c. 29 num. 5 6 7 c. 31 nu. 11. Aliud verò ſuppoſititium, c. 33 nu. 2 Necnon alia variè exagitata, c. 36 num. 10 §. *Ab*. c. 37 num. 7 §. 7 cap. 38 num. 10 §. *Quod*, &c Quid de proprio illius Abbatiæ Epiſcopo, c. 41 nu. 19 §. *Suſpicati*. Plurium Epiſcoporum, Abbatum, necnon & Regum fuit Seminarium ſeu ſchola, C. 18 nu. 7 cap. 54 num. 7 Reges ipſi inter ejus Cantores aliquando permixti, cap 64 num. 9 Imo jura ei Regia conceſſa in Concilio Kalenſi anni 1008 Romana verò in eam prætenſa à Joann. VIII in Concilio Trecenſi, II l. 1 c. 42 n. 3 Quandonam tandem reſtauranda fuit ejus diſciplina? I. l. 3 c. 35 n. 3 §. *Venio*. Privilegium, an regula ab initio ei data fuit de laude perenni, C. 24 n 4 Ac tandem de regendo Regno, abſente Rege, III. l. 3 c. 24 n. 1

S. Dionigi in Francia.

Jam verò an æquè verum fuerit primum privilegium *ſancti Mauri Foſſatenſis* prope Pariſios ab Andeberto Epiſcopo conceſſum? I. l. 3 c. 31 nu. 12 Quam ſingulare aliud Prioris *S. Martini de Campis* inter Cluniacenſes? C. 68 num. 5 Quænam alia privilegia vel ab ipſo Monacho ſancti Martini de Campis publicè improbata? C. 39 nu. 3 §. 2 Item ab omnibus poſtea Pariſienſium Ordinum Superioribus, c. 40 nu. 12 Unde longè antea conceſſum fuerit Eccleſiæ *S. Mederici* à duobus regi Parochis? H. l. 3 cap 9 num. 8 Junge & Pariſienſe Xenodochium nonniſi ſub Carolo VI. dotatum, I. l. 2 c. 51 n 3 §. *Ioannes*. Et longè antiquius puellarum Monaſterium à *B.* Eligio, *l.* 3 c. 24 n. 5 Et adhuc longè vetuſtiorem confecrationis formulam à S. Germano Altiſſiodorenſi in *B.* Genevoſa confecratam, c. 42 n. 11 Rejice tandem Pariſienſes Beguinas cum aliis proſcriptas, c. 63 n. 11

S. Maur des Foſſez.

S. Martini de Campis

S. Merry

Pariſienſis Academia omnium mater, unde ex his omnibus originem ducat? II. l. 1 c. 101 n. 3 4 5 An ex Clauſtris Epiſcopi & Capituli, cum quibus ab initio maximè colligata fuit, *ib.* An prius ex vetuſtiſſima & ſtudioſiſſima S. Victoris Schola cum Sandionyſiana, &c. *ibid præſertim* n. 8 Nihilo ſecius in his quantum laboraretur III l. 3 c. 15 n. 11 Et quantum in ipſa Academia ſtatim conclamatum eſt contra Mendicantium privilegia? I l. 3 cap. 38 n 1 c. 39 n. 3 Imò contra ipſos Pontifices nova molientes, III. l. 2 c. 57 n. 5 *& ſeqq.* Profeſſoribus tamen Pariſienſibus quædam cum aliis communia privilegia, II. l. 3 c. 71 Omnes enim etiam Legum Profeſſores diu fuerunt cœlibes & Clerici, L. 1 c. 91 nu 14 Iis autem & aliis præſertim Rectoribus foederaturæ & alia inſignia cum Cancellariis & Conſiliariis ſatis ſimillima à Regibus conceſſa ſunt, I l. 2 c. 51 n. 8 Et à Pontificibus Indulta ferè æqualia, H l. 1 c. 49 n. 5 *& ſeqq.*

De Pariſienſi Senatu ſeu Parlamento, v. Ind. Rerum. De Navarræ fundatione, &c. v. in propriis tit.

Paſſavia

Pacavienſis in Moravia epiſcopus qua authoritate erectus? I. l. 1 c. 55 n. 5 Cur tantum Salisburgenſis in Bavaria Suffraganeus? c. 45 n. 4 Et erecto poſthac Viennenſi minutus c. 58 n. 8 §. *Poſtremis*.

Patraſſo.

Patrenſis Archiepiſcopus, Achajæ Primas, cur ad Conſtantinopolitanum pro confirmatione & pallio remiſſus? I l. 1 c. 26 n. 13 A Pontificem tamen obtinuit, ut Canonicis ſæcularibus Regulares S. Ruffi ſubrogarentur, III. l. 2 c. 31 n. 8 §. *Idque*. Et quidem cum pingui dote, n. 9

Perona

Peronenſis S Furſei Eccleſiæ unio per Præbendam cum Prioratu S. Medardi de Capy Ordinis Cluniacenſis, III l. 2 c 25 n 5

La Perſia.

Perſidis Catholicus ſeu Patriarcha Idem qui Armeniæ, I l. 1 c. 24 num 4 5 In illam etiam extenditur Neſtorianorum Presbyter Joannes, nu. 7 8 Perſici Oratores noſtratibus Monachis ſimillimi, L. 2 c. 42 n. 8

Perugia

Peruſinum in Hetruria Monaſterium nonniſi ex conſenſu Epiſcopi, Papę, reſervandum, I. l. 3 c. 36 n. 4

La Fenicia

Phœnicia Syriæ Provincia, quomodo in duas ſecta? I. l. 1 c 32 n. 1

Poictiers.

Pictavienſis in ſecunda Aquitania Epiſcopi prætenſa jura, I l. 1 c. 49 n. 5 Sub illo Presbyterorum olim partes in regenda Eccleſia, l. 3 c. 7 n. 14 Commune Canonicorum privilegium cum epiſcopo, c. 33 nu. 10 Duplex aliud Eccleſiæ S. Hilarii, c. 64 n. 8 10 Suum habebat iſta Thefaurarium, c. 70 n. 6 §. *Ita*.

Primum Galliæ Monaſterium non procul à Pictavo, I. l. 3 c. 12 n. 6 c 24 n. 2 §. *Ita*. Aliud propius Monialium ſub S. Radegunde, *ib.* n. 2 Cur & quomodo Epiſcopo ſubductum ac reſtitutum? c. 29 n 10 De variis in eo uſibus, c. 45 n. 6 14 c. 46 n. 6 Ipſiuſque Radegundis Diaconatu, c. 51 n. 12 Alia verò ſuburbana Abbatia Cluniacenſi ſtatim ſubdita, c. 68 n. 9 §. *fieri*.

Piſa

Piſanus in Italia Primatus qualis in Sardiniam & Corſicam? I. l. 1 c. 27 n. 5 c 45 n. 3

Poiſſy

Pixiacenſe prope Pariſios Monaſterium quantis Regum donis celebre? I. l. 3 c. 59 n. 6 n. 2 §. 2

Placentia.

Placentinus in Hiſpania Epiſcopus Toletani Vicarius, I l. 1 c. 49 n. 5 *circa finem*

Piacenza.

Placentina altera Italiæ Eccleſia Archiepiſcopalis, Ravennati contra Canones ſubducta, I. l. 1 c. 45 n. 3

La Polonia.

Poloniæ unde fides? I. l. 1 c. 58 n. 8 *circa finem*. Inde Epiſcopatus ac Metropoles, *ib* & ante c. 55 nu. 7 Adde & Protothronos, c. 49 n. 6 Ac Præpoſituras, I 3 c. 70 n. 5 §. 10 Ipſaſque electiones canonicas penes Capitula, II. l. 2 c. 38 n. 13 Sed à Papa jam olim confirmandas, L. 1 c 103 n. 13 L. 2 c. 43 n 2 §. *Longinus*. Unde nobilitas in pleriſque Polonię Capitulis? L 1 c. 104 n. 3 *& ſeqq.*

Quam lene & Eccleſiaſticum fuerit ipſum olim Polonię Regnum in caſtigandis criminibus? II. l. 1 c. 76 n. 8 §. *Leges*. Quibus illius Regni conſilium conſtet Conſiliariis? I. l. 2 c. 101 n. 7 §. *Eſt*. Unde in eo lites ſuper præeminentia Cardinalium? c. 114 n. 3 Quænam appoſitæ conditiones ad extrahendum Cluniaco Caſimirum Principem jam Monachum & Diaconum, c. 42 nu. 9 c. 52 n 9 Ipſa populorum tonſura ob id præſcripta, *utrobique*. De denario S. Petri, aliiſque obſequiis, III. l. 1 c. 32 n. 11

La pomerania

Pomeraniæ in Germania Magna unde fides & Apoſtolatus? I. l. 1 c. 59 n. 5 §. *Ex*.

S. Pontz di Tomeres.

Pontiopolis, ſeu *S. Pontii Tomeriarum* Abbatia unde ampliſſimis in Occitania prædiis ac proventibus aucta? I. 3 c. 59 n. 6 Epiſcopatus à quo? I. 1 c. 57 n. 12

Ponteiſe.

Pontiſarenſis in agro Vviſcaſino Gallico Vicariatus trium Diœceſium conterminus qualis & unde? I. l. 2 c. 8 n 10

Il Ponto. *Pontus* Cappadociæ junctus, quando Monachos incolas habere cœperit? I. l. 3 c. 12 n. 8 14

Piombino. *Populonienſis* Eccleſiæ in Hetruria dignitas & vacuitas jam olim tempore Caroli Magni, I. l. 3 c. 8 n. 11

Porto. *Portuenſium* in eadem Hetruria Epiſcoporum jura & prærogativæ licèt in urbe pariter exciſa, I. l. 3 c. 49 n. 4 8

Il Portogallo. *Portugalliæ* unde cum fide Epiſcopatus & Metropoles, I. l. 1 c. 45 nu. 14 An inde ipſum Regnum vectigale S. Petri & Papæ, Deiparæ & Abbatis Cluniacenſis? III. l. 1 cap. 32 num. 9 11

Tremonſtratenſi. *Præmonſtratenſes* in Picardia Monachi quousque ab inſtitutore Norberto propagati? I. l. 3 c. 11 n. 8 10 14 c. 28 n. 9 C. 68 n. 11 Quænam alia eorum privilegia & uſus? L. 2 c. 10 n. 9 §. *Quod* n. 12 §. *Ordinis*: Ne omiſſo quidem labore manuum, III. l. 3 c. 15

Praga. *Pragenſis* in Bohemia Archiepiſcopatus quando & à quibus inſtitutus? I. l. 1 c. 43 n. 8 §. *Leo*. C. 45 n. 4 c. 56 n. 5

La Provenza. *Provinciæ* ſeu Narbonenſis Secundæ amœna deſcriptio, I. l. 3 c. 24 n. 3 Cur dicta nunc regio ſtrictæ obedientiæ? III. l. 1 c. 46 n. 1 *& ſeqq.* Quo ſenſu jam olim oblata Pontifici à ſuo Comite? III. l. 1 c. 32 n. 13 §. *Anno*.

La Pruſſia. *Pruſſiæ* in Polonia Apoſtolus Bruno, Romualdo in quo felicior? I. l. 1 c. 59 n. 5

R

Ratisbona. R *Atiſponenſis* in Bavaria Epiſcopatus qua erectus authoritate? I. l. 2 c. 55 num. 4

Ratzemburg. *Ratzemburgi* Epiſcopatus in Holſatia à quo creatus? I. l. 1 c. 58 n. 6 §. *Erat*.

Ravenna. *Ravenna* in Æmilia, tertia poſt Romam & Mediolanum Italiæ Metropolis Eccleſiaſtica, II. l. 3 c. 40 n. 8 9 Ejus Archiepiſcopatus contra Placentinum aſſertus, I. l. 3 c. 43 n. 3 Sedis Apoſtolicæ gratia in primis nixus, ac inter primos inſcriptus, C. 60 n. 10 Ab ea multa ſingularia privilegia recipit, L. 2 c. 47 n. 1 2 c. 55 n. 5 10 In primis jus Apocriſarii Romæ, c. 107 n. 16 Necnon alia jura quaſi Regia ſeu Dominicalia, cum Comitatu Camaclenſi, &c. III. l. 1 c. 30 n. 10 Cur tamen ipſius Epiſcopi Ravennatis, aliorumque ipſi ſubjectorum conſecrationem diu ſibi reſervaverat Pontifex? II. l. 2 c. 18 n. 10 c. 19 n. 6 7 8 Primumque ab eo exegit ſacramentum obedientiæ, C. 45. n. 9 Archiepiſcopus verò exuberantem Canonicorum ſui capituli numerum repreſſit, reditus auxit, III. l. 1 c. 33 n. 6 §. *Sed*.

Beims, da. *Remenſis* ſecundæ Belgicæ Metropolis quando agnita? I. l. 1 c. 41 n. 9 c. 43 n. 6 7 9 Quando & truncata? C. 45 n. 18 L. 3 c. 30 n. 4 Primatus verò quando in Galliarum & Germaniæ parte excitatus? I. l. 1 c. 30 n. 9 Vel extinctus? n. 10 11 Quomodo reſtituitur? C. 31 n. 3 4 c. 32 n. 1 v. 4 7 c. 33 n. 9 Saltem quoad conſecrandos Reges, C. 35 n. 13 Vel etiam quoad temporalia, n. 9 An cum annexa olim Cancellarii dignitate? L. 2 c. 106 n. 1 Necnon cum jure Regio cudendæ monetæ, III. l. 1 c. 28 n. 3 Ac Comitatu adjecto, C. 30 n. 10

Remenſis jam Epiſcopi quoad merè ſpiritualia juriſdictionis amplitudo, ac reſtrictio, I. l. 1 c. 46 n. 1 3 *& ſeqq* C. 47 n. 12 Vel in creandis novis Epiſcopis, C. 55 n. 2 C. 57 n. 6 Vel in continendis antiquis, C. 60 n. 3 Ad hæc uſus pallii, L. 2 c. 35 n. 2 C. 56 n. 9 10 11 Imò immediata Archiepiſcopi juriſdictio in omnia ſuæ Provinciæ Capitula, L. 3 c. 41 n. 15 A fortiori in proprio Capitulo Cathedrali, *ibid.* & n. 3 §. 4 Hinc inſtitutio officiorum ac miniſtrorum ab Archiepiſcopis facta, C. 66 num. 15

An Remis primum vita communis indicta Clero? I. l. 3 c. 8 n. 3 Aut ſaltem aliunde adducta, C. 9 n. 12 Sed cum præcipuo decore, C. 11 n. 10 Imò tota Remenſis Eccleſiæ jam olim perilluſtris diſciplina, II. l. 1 c. 101 n. 5 Ac Monaſtica prorſus ſubſtituta in Eccleſiis *Moſomenſi*, *S. Remigii*, *S. Theodorici*, *S. Baſoli*, I. l. 3 c. 19 n. 1 2 & *Altavillaris* ad matronam, C. 24 n. 3 8 Ad hæc demum omnia adjecta olim plena juriſdictio Epiſcopalis, C. 27 n. 3 4

Faramida. *Rhimocoruræ* in Palæſtina ex Monachis plures Epiſcopi aſſumpti ſingulare Clericorum Monaſterium inſtituerunt, I. l. 3 c. 4 n. 5 §. 2

Rhodi. *Rhodi* in inſula Carpatii maris ſub Equitibus S. Joannis Jeroſolymitani, quomodo Eccleſiæ Græcorum ac Latinorum adminiſtratæ? I. l. 1 c. 29 n. 4 7

Rieux. *Ricienſis*, ſeu *Rivenenſis* in Occitania Epiſcopatus unde creatio? I. l. 1 c. 57 n. 12

Riga. *Rigenſis* in Livonia Metropolis à quo inſtituta? I. l. 1 c. 45 n. 8 c. 58 n. 7

Rochefter. *Roffenſis* in Anglia Epiſcopi jura, I. l. 1 c. 49 n. 2 3

Roma. *Roma* Orbis caput, cur inter tres urbium reginas, ab ipſo Petro Apoſtolorum Principe, Chriſti jugo ſubjecta, I. l. 1 c. 1 n. 8 c. 3 n. 2 3 c. 7 n. 6 *& ſeqq.* c. 10 n. 13 c. 11 n. 5 14 Et quomodo ipſius *Eccleſiæ Romanæ* conditores ſimul duo Apoſtolorum Principes Petrus & Paulus? c. 8 n. 7 c. 14 n. 3 7

La Chieſa Romana. Hinc ipſa præ cæteris Eccleſiis Apoſtolica Sedes ſæpius appellata, c. 4 n. 1 *& ſeqq.* Ac etiam majoribus in exemplum & normam multoties propoſita, c. 3 n. 5 §. *Præclarior*, c. 14 n. 7 c. 15 n. 1 *& ſeqq.* Et quidem ob Chriſti ad Petrum præſertim promiſſa, Petrique memoriam, C. 3 n. 9 §. *At*. c. 7 n. 1 §. *Sic*. 10 n. 13 c. 14 n. 1 *& ſeqq*. c. 15 n. 1 *& ſeqq*. c. 25 n. 3 6 c. 26 n. 11 c. 32 n. 1 v. 4 Diſcrimen aliorum Apoſtolorum à Petro, ſeu aliorum Epiſcoporum à Romano Pontifice, C. 50 Hinc ſolus Romanus Primatus divini certiſſimè juris eſt, C. 7 n. 3 6 7 8 c. 11 n. 8 11 c. 14 n. 14 c. 15 n. 3 c. 26 n. 5 c. 43 n. 5 *& ſeqq*. L. 3 c. 1 n. 2

Unde omnia ferè Jeruſalem terreſtris privilegia Romam translata? I. l. 1 c. 5 n. 9 10 c. 12 n. 1 2 3 c. 14 n. 1 7 Item Romani Imperii firmitas ac diuturnitas pro Romana præſertim Eccleſia, C. 8 num. 10 11 cap. 15 num. 5 14 Hinc fortè cùm Romano Imperio plura à Græcis aliiſque recepta ſunt, L. 2 c. 103 n. 14 Cur ipſa Roma, & Imperialia inſignia Romanis Pontificibus etiam apud Græcos finguntur à Conſtantino relicta? L. 1 c. 5 n. 14 c. 13 n. 1 3 L. 2 c. 45 n. 6 *& ſeqq.* c. 56 n. 2 5 c. 57 n. 2 3 c. 99 n. 5 c. 105 n. 9 Quatenus poſtea utriuſque Romani Imperii pax à Romanis prærertim Pontificibus pendebat? C. 5 n. 8 Necnon & aliorum Regnorum, n. 9 10 Quando in primis amplitudo Romanæ Eccleſiæ, & Gallicani majeſtas arctiſſimo & utiliſſimo utrique nexu colligatæ ſunt? n. 1 *& ſeqq.* c. 15 n. 1 c. 28 n. 1 Romanum Imperium in plura potuit dividi, non ita demandata Petro & ſucceſſoribus poteſtas, præſertim ex Gallis, c. 15 n. 1 *& ſeqq.* c. 59 nu. 1 *& ſeqq.* Mirum quod in mediis Eccleſiæ & Imperii tempeſtatibus creverit Romanæ Sedis authoritas, c. 56 n. 5

An Romanus Pontifex quandam immediatam juriſdictionem exercuerit in omnibus Orbis partibus, I. l. 1 c. 5 *præſertim* n. 16 c. 6 *integro*, c. 58 n. 8 §. *Poſtremis*. L. 3 c. 62 nu. 6 II. l. 1 c. 41 *& ſeqq.* Non obſcura hujus juriſdictionis argumenta, in primis Legatorum à latere per totum orbem miſſitatio, I. l. 1 c. 6 n. 1 7 c. 59 n. 1 *& ſeqq.* L. 2 c. 113 n. 3 Cc 117 118 & 119 *integris*. Necnon delegatio ſuperaddita juriſdictioni ordinariæ Epiſcoporum, L. 1 c. 60 n. 1 *& ſeqq.* II. l. 3 c. 24 *& ſeqq.* Cenſurarum uſus, L. 1 c. 6 n. 5 8 Indulgentiarum conceſſio, reſervatio, & abſolutio criminum, n. 9 L. 2 c. 13 Privilegiorum largitio, L. 1 c. 6 n. 9 13 Attamen nonniſi poſt Patriarchas & Primates, ſed meliori jure, L. 3 c. 31 n. 9 *& ſeqq.* Hinc adde & Romanas diſpenſationes toto interdum orbe agnitas, II. l. 3 c. 24 *& ſeqq.* Ordinationum & ſimilium in Pontificem itineribus adminiſtrationem, I. l. 1 c. 6 n. 6 11 12 Ipſorum Epiſcoporum ferè ubique confirmationem, II. l. 2 cc. 8 30 43 n. 12 Titularium ubique nominationem, I. l. 1 Cc. 26 & 27 Chorepiſcoporum extinctionem, C. 28 n. 1 Penſionum creationem, III. l. 2 c. 31 n. 5 *& ſeqq.* Necnon ſenſim & Beneficiorum collationem, II. l. 1 c. 41 *& ſeqq.*

Alia Romani Pontificis ſupra alios etiam Patriarchas poteſtatis & præcellentiæ indicia, I. l. 1 Cc. 13 14 15 25 n. 3 6 c. 26 n. 11 *& ſeqq.* Quo ſenſu oblatum Romanis Pontificibus & ab his neglectum Patriarchæ Oecumenici nomen? C. 11 n. 1 *& ſeqq præſertim* 10 11 17 18 c. 15 n. 1 2 5 §. *Procul*. Quando tandem ipſum Papæ nomen ipſi proprium? C. 4 n. 3 10 c. 50 n. 14 L. 2 c. 111 n. 17 In quo à Patriarchæ vocabulo diſcrepet? L. 1 c. 11 n. 11 De aliis inſcriptionibus & titulis Romani Pontificis v. Ind. Rerum, tit. *Papa*, &c.

Quoties Romanus Pontifex in Conciliis Oecumenicis, vel etiam Conſtantinopoli ſupra Patriarchas ſedit, præſeditque? I. l. 1 c. 4 n. 8 9 An ſine ipſo nec de aliis Patriarchis judicari, nec Concilium convocari generale, nec aliquid aliud commune tractari debeat? C. 21 n. 6 *& ſeqq.* An & de ipſo ab aliis judicari poſſit? n. 17 c. 4 n. 3 An & quomodo ab aliorum Patriarcharum judicio ad ipſum appelletur? C. 13 n. 2 3 c. 26 Imò plura Epiſcoporum celebertima judicia ipſi delata, C. 5 n. 9 c. 8 n. 8 *& ſeqq.* An præterea à Romano præſertim Pontifice expectanda aliorum, ſive Patriarcharum, ſive primatum, ſive aliorum ejuſmodi Epiſcoporum provectio, ipſaque inſtitutio pro fide ubique dilatanda? C. 10 n. 13 *& ſeqq* c. 11 n. 6 *& ſeqq.* c. 12 n. 1 *& ſeqq.* c. 15 n. 1 *& ſeqq.* c. 20 n. 1 c. 26 n. 5 *& ſeqq.* c. 27 30 n. 1 3 c. 32 n. 1 v. 5 *& ſeqq.* c. 33 n. 1 *& ſeqq* c. 4 n. 6 *& ſeqq.* C. 45 n. 1 *& ſeqq* C. 55 n. 6 14 15 c. 56 n. 7 8 c. 58 n. 1 2 c. 59 n. 1 *& ſeqq.* An & ipſi affigenda deinceps Metropolitanorum & Conciliorum Provincialium debilitatio? C. 48 n. 1 *& ſeqq.* Unde tandem frequentiores minorum Patriarcharum & diſſitarum Eccleſiarum confœderationes non amplius cum majoribus Patriarchis, ſed cum Romano Pontifice unitatis Catholicæ centro? I. l. 1 Cc. 24 25 II. l. 2 c. 8 n. 11 v. *in ſingulis*.

Jam olim vel in ſola Primaria Romana, plurium Provinciarum Pontifici ordinationes aſſertæ? I. l. 1 c. 3 n. 5 6 c. 8 n. 14 Ob hanc autem Primatiam rarior alter in Italia Primatus, C. 37 n. 5 C. 40 n. 15 c. 45 n. 1 Imò & ferè Metropoles Eccleſiaſticæ, II. l. 3 c. 40 n. 8 9 Non à Pontifice plures in Italia, præſertim in Regno Neapolitano Metropolitani & Epiſcopi, C. 43 n. 12 Illius in erigendis alibi Primatiis ſcopus, C. 34 n. 3 13 c. 38 n. 1 *& ſeqq.* Quorumdam in qualibet Provincia Epiſcoporum prærogativæ ab Eccleſia Romana ortæ, C. 49 n. 4 L. 2 c. 100 n. 14 Inde etiam ad normam Eccleſiæ Romanæ, plures Dignitates, Collegia, ſeu Synodi inſtitutæ, L. 2 c. 10 n. 5 §. *Erat*. c. 13 n. 1

De origine Cardinalatus non in Romana ſolùm Eccleſia, ſed & in aliis ad inſtar, quoad omnem clerum, I. l. 2 c. 115 n. 2 *& ſeqq.* In primis de presbyterio Romano ſeu Capitulo, I. 3 c. 7 n. 3 §. 5 *& ſeqq.* n. 8. 13 c. 8 n. 11 12 Quandiu ſoli presbyteri Romani cum Diaconis, & ad ſummũ Subdiaconis, Cardinales dicti? L. 2 c. 113 n. 1 4 6 c. 115 n. 7 9 L. 3 c. 10 n. 4 5 Quando cœperint & Cardinales Epiſcopi, Romani primum dicti? L. 2 c. 115 n. 10 *& ſeqq.* c. 116 n. 1 6 Necnon & Lateranenſes à præcipua S. Joannis Lateranenſis Romani Pontificis, & Cardinalium Epiſcoporum Cathedrali, C. 113 n. 1 *& ſeqq.* Eorum ſeptem, præcipua deinceps jura in electione Romani Pontificis, *ibid.* Cur ad eam ſolam neceſſaria ſuffragatio duarum ex tribus partium totius Collegii, n. 6 Jura ejuſdem R. E. in fide definienda, n. 4 5 De collatione religioſa Cardinalium cum Principibus, eorumque protectione, C. 114 n. 5 *& ſeqq.* De collatione Cardinalium inter ſe, L. 3 c. 10 n. 4 5 De *azyli* privilegio in eorum Palatiis, II. l. 3 c. 100. n. 9 Plura de eorum Titulis, numero, præeminentia, purpura, & aliis conditionibus, v. Ind. Rerum tit. *Cardinales*.

Romanæ eccleſiæ tres olim poſt Pontificem præcipui vertices, Archidiaconus, Archipresbiter & Primicerius, I. l. 2 c. 103 n. 5 6 De Archidiaconis jam, C. 17 n. 9 c. 20 n. 3 De ſeptenario Diaconorum numero Romæ peculiari, c. 29 n. 5 De cauſis eorum faſtus, n. 6 &c. De Presbyteris rurſum cum ſuis Cardinalium Titulis, Parochiis, Eulogiis, Eleemoſynis, C. 21 n. 5 *& ſeqq.* c. 23 nu. 1 2 c. 26 n. 8 c. 29 n. 5 c. 33 nu. 8 9 c. 105 n. 10 Cc. 113 *& ſeqq.* De Romanorum aliorumque ad inſtar prælatorum Syncellis

seu individuis testibus & Consiliar iis, dictis aliquando *delicioſis*, C. 100. n. 2 4 5 10 14 c. 10 n. 15 16 De Romanis Primicerijs seu Primicleris inferioris ordinis, C. 103 nu. 3 *& ſeqq.* De Notarijs, eorumque muneribus Romæ, C. 104 n. 1 2 7 *& ſeqq.* c. 105 Unde Protonotariorum præeminentia ante Episcopos, eaque statim repressa ? C. 114 n. 4 De Chartularijs & Bibliothecario, C. 104 n. 2 *& ſeqq.* De Romani Cancellarii incredibili potestate, C. 106 n. 1 2 De Capellanis Papæ, C. 112 n. 3

Quàm antiqui in Ecclesia Romana quatuor minores Ordines ? I. 1. 2 c. 30 n. 9 Quantus in ea Archicantor, & quomodo ejus cantus illatus per totum ferè Occidentem ? C. 31 n. 6 *& ſeqq.* c. 80 *ferè toto.* Item an Romanum officium imitandum saltem in Occidente, imò in tota Ecclesia ? C 75 n. 2 c. 76 n. 3 4 c. 77 n. 1 *& ſeqq.* C. 80 n. 3 4 Quàm varius tamen Romani officii ritus ? C. 84 n. 11 *& ſeqq.* c. 85 n. 7 c. 104 nu. 12 An semper præferendum quod Romæ usitatum est? C. 77 n. 5 8 Romana saltem, seu Latina lingua ubique fere prælata, C. 82 n. 2 At simul græcè & latinè tam Romæ quàm aliis in Ecclesiis Evangelium cum Epistolis solemnibus Festis recitatum est, n. 3 Modus verò peculiaris, & varius prædicandi Romæ, II. 1. 1 c. 89 n. 14 15 c. 92 n. 12 L. 3 c. 83 n 4 5 c. 84 n. 11 c. 86 n. 18

Quomodo Ecclesia Romana tonsuram & coronam Clericalem instituerit ? I. 1. 2 c. 37 n. 4 c. 38 n. 9 *& ſeqq.* c. 39 n. 7 *& ſeqq.* c. 40 n. 1 *& ſeqq.* c. 42 n. 4 *& ſeqq.* Quænam & Romanorum vestis usitatior ? C. 44 n. 2 c. 45 n. 7 14 C. 46 n. 7 c. 48 n. 5 c. 50 n. 3 9 c. 51 n. 1 7 8 An ab Imperii & Religionis capite urbe Roma fluxerit in reliquum Occidentem vestium sacrarum multiplex usus ? C. 47 n. 1 *& ſeqq.* c. 51 n. 1 7 c. 52 n. 1 2 c. 56 n. 2 6 7 12 c. 57 n. 2 3 L. 3 c. 64 n. 9 Imò & in Orientem, *ibid.* supra & *in Eccleſiis Alexand CP.* &c. ac mox in *Pallio* Scilicet cur Roma petenda ad pallium? L. 2 c. 57 n. 4 *& ſeqq.* Et an ex ambitu Romani Pontifices pallium contulerint? C. 53 n. 11 c. 54 n. 3 c. 56 n. 2 6 7 De reliquis Romanorum Pontificum ornamentis, C. 58 n. 4 5 §. *Ex.* Huc etiam refer Crucem ab eis & Legatis ad alios perlatam, n. 6 § *Ex.* C. 59 n. 2 *& ſeqq.* Non autem Cardinalibus præferendam, nec aliis ante illos, n. 5 Unde tandem ritus Eucharistiæ Pontificibus Romanis in itineribus præstandæ, II. 1. 3 c. 66 n. 7

Quorsum multiplex potestas Apocrisariorum seu Nuntiorum Sedis Apostolicæ ? I. 1. 2 cc. 107 110 n. 5 Sed cum aliquo in diversis regionibus discrimine, C. 107 n. 21 præsertim Constantinopoli, n. 11 & c. 108 Cur locus Romæ datus Apocrisario Ravennati? C. 107 n. 6 Quando Legationes obedientiæ ad Romanum Pontificem directæ ? H. 1. 3 c. 39 n. 10 §. *Quod.* A quibus Sacramenta ipsa obedientiæ præstanda ? L. 2 c. 46 n. 12 Adde & pedum oscula, L. 3 c. 65 Imò & annuos census pro Regio nomine, &c. I. 1. 1 c. 24 n. 3 c. 25 n. 7 c. 59 n. 5 III. 1. 1 Cc. 29 n. 32 Necnon longè antiquiores, frequentiores, ac numerosiores Romipetarum peregrinationes ad limina, II 1. 3 Cc. 40 41 42 V. Ind. Rerum, tit. *Romanum iter.*

Quantæ vel à primis sæculis oblationes inferrentur Ecclesiæ Romanæ ? III 1. 1 c 3 n. 1 c 12 n. 9 10 c. 13 n. 16 c. 15 nu. 1 Hinc virginum, viduarum & aliorum pauperum greges ab Ecclesia Romana ali soliti, I 1. 3 c. 42 n. 5 c. 44 n. 8 c. 46 n. 1 *& ſeqq.* Pluraque tum Romæ, tum alibi erecta omnis generis Xenodochia, L. 2 c. 89 n. 12 *& ſeqq.* Quando etiam prima Romæ Monasteria ? L 3 c. 2 n. 6 8 c. 12 n. 3 4 5 c 14 n. 8 9 Et Clericale Seminarium Monachis admixtum in ipso Pontificali Palatio ? C. 5 n 9 10 c. 24 n. 7 c. 26 n 5 Item integræ Monachorum Congregationes juxta majores Ecclesias ad officia ? Cc 8 17 n. 4 Ipsa Cathedralis Lateranensis, primum Monachis Cassinensibus, deinde Canonicis Regularibus aucta ? C. 11 n. 8 11 § 2 Cum Priori, loco Abbatis, c. 69 n. 12 Necnon cum dimidia parte oblationum ab Anastasio IV. concessa, III. 1. 2 c 33 n. 4 §. 4 Jam quarta pars Pontificia Capitulo S. Petri ab Eugenio III. relicta fuerat, §. 3 Sicque prius divisa in partes bona Ecclesiæ Romanæ, C. 14

Præfatæ Lateranensis Ecclesiæ Schola Romana omnium Italiæ olim celeberrima, II. 1 1 c. 100 n. 3 Alia Italiæ Monasteria Romano, nonnisi ex Episcoporum consensu, addicta, I. 1 3 c. 36 n. 4 Quando verò orta Romæ necessitas consensus Principum pro Religionis ac clericatus professione ? C. 61 n 7 Eis econtra concessus consessus in variis tum Romæ, tum alibi Capitulis, cum certis vestibus, C. 64 n. 2 9 De Beneficiis vacantibus in curia Romana, II. 1. 1. c. 48 L. 2 c. 33 n. 6 De sepulturis Romanis, tum Gentilium, tum Christianorum extra & intra urbem, III. 1 1 Cc. 65 66 De jure spolii à Romanis Pontificibus nonnisi post alios usurpato, L. 2 c. 57 De primo etiam Annatarum usu, C 58 n. 11. 15 V Ind. Rerum, in prop. tit.

Spiritali hactenus utplurimum stabilitæ Romanorum Præsulum potestati, quando, per quos, & quæ temporalis accesserit ? I. 1 1 c. 5 n. 14 III. 1. 1 Cc. 26 27 29 *ferè integris.* Quæ ratio petendæ ab eis confirmationis temporalium, I. 1. 1 c. 43 n. 9 Quando avaritia Romanos cœpit inficere? C. 15 n. 1 Quinam Romanæ Ecclesiæ ejusque patrimonii ubique defensores ? L. 2 c. 97 n. 6 7 C. 98 n. 1 *& ſeqq.* C. 104 n. 2 c. 107 n. 2 7 8 12 Quid prius Romæ custos confessionis aut sepulchri Martyrum ? C. 92 n. 2 Quodnam Gallicanum ipsum Romanæ Ecclesiæ patrimonium ? C. 91 n. 12 Denique an Romani aliis Ecclesiis sint extranei ? II. 1. 1 86 n. 15 C. 103 n. 6 9 Plura de his omnibus, v. Ind. Rerum sub propriis singulorum titulis.

Romans. *Romanenſe* Capitulum in Delphinatu à quo sponte vitam regularem expetiit ? I. 1. 3 c 11 n. 13 § 3

L'Oratorio Romano. *Romani* Presbyterorum Oratorii Congregatio, qua forma ? I. 1. 2 c. 51 n. 9 Seminariis Augustini non ex æquo comparata, L 3 c. 3 n. 14 §. *Si.*

Roſchild. *Roskildenſe* in Dania Capitulum, ex Colonia sanctæ Genovefæ Parisiensis, I 1. 1 c. 11 num. 14 Dimidia à Rege Provincia donatum est, III. 1. 1 cap. 30 num. 9

Rothomagenſis in Normannia primatus qualis ? I. 1. 1 c. 31 n. 3 4 Qua ratione contra Lugdunensem propugnatus ? C. 34 n. 1 2 4 11 Non supra Bituricensem, Auscitanum, & Narbonensem, n. 11 14 Quatenus in Vicariatum Pontisarensem ? L. 2 C. 8 n. 10 An Archiepiscopi jugum pallii refugerint ? C. 55 n. 2 Et ab eo nonnulli repulsi sint? C. 57. n. 1 4 8 Econtra alii nulli volebant domino subesse temporali, præterquam Papæ, III. 1. 1 c. 31 n. 8 Freti fortè jure, quo gaudebant, eligendi Duces, C. 28 n. 4 Quem locum hactenus habeant in proprio Capitulo, etiam ut Canonici? I. 1. 3 c. 10 n. 6 § 34 Quot fundaverint Monasteria in Diœcesi ? C. 16 n. 4 Privilegium Abbatis S. Audoeni Rothomagensis pro committenda Monacho propria Parochia, C. 22 n. 3 §. *Ex* Præcipuum quotannis privilegium S. Romani liberandi unum ex vinctis, dum illius *feretrum* per urbem defertur, II. 1. 3 c. 99 n. 1 — *Rouen. La Fierte.*

Rupellam in maritimam Galliæ Aquitanicæ urbem, cur translatus Episcopatus & Capitulum Malleacense ? I. 1. 1 c. 57 n. 12 — *La Rochelle.*

Ruſſia duplex; prima Nigra sub Polono Romanę fidei quando restituta ? I. 1. 1 c. 25 n. 7 Non desperandum de Alba, cujus olim Apostolus Bonifacius qua instructus authoritate? c. 56 n. 7 c. 59 n. 5 I. 3 c. 17 n. 17 § 1. v *Moſchi* seu *Moſcovia.* — *La Russia nera e Bianca.*

Ruthenenſis in Aquitaniæ confinio episcopus Arisitensem quandiu vexavit, ut destrueret? I. 1. 1 c. 55 n. 2 § *Narrat.* — *Rodes.*

S

Sagienſis in Normannia episcopus qua authoritate in Ecclesiam suam adduxerit Canonicos Regulares ex San-Victorina Abbatia Parisiensi ? I. 1. 3 c. 11 — *Seez.*

Salaminæ seu Constantiæ in Cypro, in ipso Episcopali domicilio Monasterium à S. Epiphanio erectum, I 1. 3 c. 4 n. 5 § 2 Reliqua v. in *Cypro*, & *Conſtantia.* — *Salamina.*

Saleni in Piceno regni Neapolitani cur Episcopus privatus jurisdictione in Abbatiam *Cavenſem* ? I. 1. 3 c. 37 n. 5 — *Salerno.*

Salingeſtadienſis in Germania Episcopatus, quando & cur à Carolo Magno erectus ? H. 1. 2 c. 63 n 12 — *Salingestat.*

Salisberienſis in Anglia Episcopatus, cur & quomodo ex oppido translatus ? I. 1. 1 c. 29 n. 8 c. 58 n. 1 — *Salisbery.*

Salisburgenſis in Bavaria Metropolis à quo ? I. 1. 1 c. 42 n. 3 c. 55 n. 6 Illius cum Laureacensi alternatio, C. 44 n. 5 Et cum Patavienſi Episcopo extensio in Moraviam, C. 45 n. 4 Necnon usque in insulam Chiemensem Episcopatu auctam, C. 58 n. 8 Quando Canonici Regulares in Cathedralem usque adducti ? L. 3 c. 11 n. 8 — *Saltzbourg.*

Saliacenſis Burgundiæ oppidi Parochiæ, quid cum Monachis S. Benigni Divionensis transegerint ? I. 1. 3 c. 62 n. 2 — *Salins.*

Salonitano in Dalmatia Episcopo ad quid missum aliquando pallium I. 1. 2 c 55 n. 5 10 — *Salona.*

Santti Pontii Abbatia, & Episcopatus v. *Pontiopolis.* — *Saint-Pont.*

San-Dionyſiana Abbatia v. supra in Diœcesi Parisiensi. — *S. Denis in France.*

San Florenſis in Arvernia Episcopatus quando, & à quo institutus ? I. 1. 1 c. 57 n. 12 — *Sangallenſis* Abbatia quibus privilegiis munita ? I. 1. 3 c. 35 n 8 Quale illius regimen ? C. 66 n. 8 — *S. Flour.*

San-Papuli in Occitania Episcopatus erectio à quo ? I. 1. 1 c. 57 num. 12 — *San Gal.*

San-Sergianæ apud Andegavos Abbatiæ census annuus duodecim nummorum cur Regi refervatus? III. 1. 1 c. 35 n. 9 — *San Papoul.*

Sant-Ægidii Abbatia quo privilegio donata ? I. 1. 3 c. 37 n. 5 § *Si.* Necnon, & solemniter bonis à Comite Tolosano restitutis, C. 70 n. 5 — *S. Sergio. S. Gille.*

Sant-Albani in Anglia seu in Insulis adjacentibus, quis modus peculiaris eligendi Abbatem, à Pontifice tamen confirmatus ? II. 1. 2 c. 39 n. 2 4 §. 8 Cur illi Episcopi Hibernię subjicerentur ? I. 1. 4 c. 14 n. 12 — *Sant' Aubin*

Sant-Andreani in Scotia Episcopi jura singularia, I. 1. 1 c. 45 n. 11 §. *Ad.* L. 3 c. 41 n 17 §. 4 5 — *Sant' Andrè.*

Sant-Audomarenſis in Belgio Episcopatus quando, & quomodo è Teroanensis ruinis erutus ? I. 1. 1 c. 57 n. 5 Pleræque aliæ sub Sanctorum nominibus Ecclesiæ ad suas Diœceses relatæ. — *S. Omer.*

Santonicæ in Aquitania secunda Ecclesiæ prætensa jura, I. 1. 1 c. 49 n. 5 — *Saintes.*

Sarraceni quinam Episcopum acceperint sub Valente, I. c. 54 n. 2 Et alii sub Theodosio Juniore, C. 55 n. 14 Aliorum tyrannis in Ecclesias Africæ, C. 21 n. 2 Necnon & Hispanię, C. 27 n. 8 9 c. 30 n. 4 Vetus, & nova in Palæstina seu Syria, & in toto Oriente, C. 26 n. 1 2 3 c. 28 n. 4 *& ſeqq.* Quàm iis necessariò per expeditiones sacras occurrendum fuit? III. 1. 1 c. 44 n. 2 4 Quid de sua captivitate Sarracenica sanctus Ludovicus ? C. 41 n. 11 — *Li Saracens.*

Sardiniæ Regnum cum adjacētibus Insulis à Pontifice Hispanis, quo conditione datum pro electionum canonicarum libertate ? II. 1. 2 c. 37 num. 5 — *La Sardegna.*

Sarlatenſis in Aquitania Episcopatus, quando a Petrocorienſi detractus ? I. 1. 1 c. 57 n. 12 — *Sarlat.*

Safima in utriusque Cappadocię finibus urbs parva, quomodo in Episcopatum utrimque distracta? I. 1. 1 c. 39 n. 4 — *Sazimes.*

Scarenſis in Suecia Episcopatus qua authoritate erectus ? I. 1. 1 c. 58 n. 5 — *Scaren.*

Scotia quænam sub Cælestino Christiana ? I. 1. 1 c. 54 n. 15 c. 55 n 7 Scotiæ propriè dictæ episcopi ab Anglis immunes, C. 45 n. 11 L. 3 c. 41 n. 17 Non à Sant-Andreano, & Glaschovienſi, I. 1 c 45 n. 11 L. 3 c. 41 Quatenus à Legato Apostolico? L. 2 c. 119 n. 5 Et quoad electiones à Rege, Clero, & populo? H. 1 2 c. 34 n. 9 Sedes serius fixæ, *ibid.* Ipsi denique Reges, & Regnum ab ecclesia Romana? H. 1. 1 c 32 n. 6. 13 — *La Scozia.*

Scyllicitanus in Italia episcopus quare, & quibus juribus privatus in Monasteria suæ Diœceseos ? I. 1. 3 c. 30 n. 5 — *Squillaci.*

Scythiæ cur complures urbes sub uno Episcopo ? I. 1. 1 c. 54 num. 3 — *Scitia.*

Seleucia *Seleuciensis* Catholicus idem ac Bagdacensis Patriarcha Antiocheno subjectus? I. 1. 3 c. 16 n. 7 §. *Supra*. Vel potius idem ac Babylonius seu Mosulensis, C. 24 n. 4 5 9

Selle vel Poitou. *Sellensis* in agro Pictavensi Episcopatus cur citò cum aliis corruerit? I. 1. 1 c. 55 n. 2 §. *Anno*.

Semur. *Semurii* in Burgundia cujusnam Capituli fundamenta jacta sint ab Episcopo Augustodunensi? I. 1. 3 c. 70 n. 12

Sens *Senonensis* in Gallia Primatus qualis? I. 1. 1 c. 31 n. 3 4 c. 33 n. 3 4 & 41 n. 9 Ægrè quidem, at tandem Lugdunensi subjectus, C. 34 n. 1 2 4 *& seqq.* Item postea parisiensi Metropoli truncatus, C. 45 n. 17 18 An antea omnino liber? C. 47 n. 5 8 n. 3 L. 2 c. 8 n. 3 Præsertim ab ipso pallii Romani jugo? C. 55 n. 2 Aut saltem à Metu Melodunensis Episcopatus? L. 1 c. 55 n. 12

Quænam Senonensis Archidiaconi prætensa jura? I. 1 2 c. 9 n. 6 Capituli verò cum Archiepiscopo firmata unio ante ipsos Episcopos Provinciæ, L. 3 c. 9 n. 13 A fortiori vera agnita Archiepiscopi jura in Abbatiam Ferrariensem, C. 27 §. *Ideo*. Non autem prætensa, seu usurpata in Abbatiam sanctæ Columbæ prope Senones, C. 32 n. 7 §. *Lupus*. Remissa verò in Abbatiam sancti Remigii in ipso suburbio, C. 32 n. 11 Ac in similem S. Dionysii, C. 33 n. 12

Il Nord, overo il Settentrione *Septentrionales* Ecclesiarum Metropoles cur serius erectæ, I. 1. 1 c. 45 n. 7 10 Mores populorum quibus tandem artibus molliti? L. 2 c. 17 n. 17 c. 42 n. 8 9 10

La Sicilia *Sicilia* Italiæ Insula ac finitimæ Provinciæ quando habuerint Metropolitanos, & Episcopos? I. 1. 1 c. 40 n. 15 c. 43 n. 12 Quando, & annuas Synodos sub Apocrisariis Sedis Apostolicæ pro disciplina, & patrimonio pauperum? L. 2 c. 107 n. 2 6 7 Quando etiam, quandiu, & quomodo electiones canonicas? II. 1 2 c. 37 Item, & Monastica Instituta, I. 1. 3 c. 5 n. 9 c. 16 n. 5 Quales, & Capellanos Regios? L. 2 c. 112 n. 6 An tandem Regem ipsum Legatum perpetuum? C. 119 n. 5 § *Non*, n. 9 §. *In* An adhoc mitra à pontifice Principi missa? C. 52 n. 8 Quantum verò potius illud Regnum ab Ecclesia pendeat? II. 1 2 c. 37

Li Chinesi. *Sinæ* ipsi, licèt maximè dissiti, jam olim sub Mosulensi seu Babylonio Patriarcha Nestorianis erroribus infecti, I. 1. 1 c. 24 num. 7

Sipont. *Sipontina* Apuliæ Metropolis olim erecta, etiam supra Ecclesiam Montis Gargani frustra tunc id ambientem, I. 1. 1 c. 45 n. 3 Forma illius Capituli, etiam quoad Parochias annexas, probata ut antiquæ consentanea, L. 3 c. 10 n. 5 §. 3

Sirmisch *Sirmium* Illyrici Occidentalis caput seu Metropolis, I. 1. 1 c. 18 n. 6 c. 19 n. 2 3 Quando ejus jura Acridæ seu primæ Justinianæ collata, *ibid.*

La Schiavonia. *Slaviæ* Apostolatum à Sede Apostolica recipit quidem Romualdus, I. 1. 1 c. 36 n. 7 At diu fluctuavit horum populorum conversio, C. 8 n. 6 § *Erat*. Cur his ferè solis permissa olim propria lingua in Officiis, at non semper, L. 2 c. 82 n. 1 *& seqq.*

Solognac. *Solemniacensis* prope Lemovices Abbatiæ privilegium qua solemnitate roboratum? I. 1. 3 c. 24 n. 5 6 c. 28 n. 2 3 c. 32 n. 5 6 c. 35 n. 6 §. 2 II. 1 3 c. 13 n. 10 c. 14 n. 2 III. 1. 1 c. 33 n. 2

Spoleto. *Spoletanus* in Umbria Episcopus quo proprio jure privatus in Monachos suæ Diœcesis? I. 1. 3 c. 30 n. 5

Strigonia overo Grã *Strigoniensis* Metropolis, & Primatus in Hungaria ante vel contra Colocensem, I. 1. 1 c. 37 n. 4 c. 45 n. 6 c. 58 n. 9 Ejus immediata etiam jurisdictio in omnes Abbatias ac Præposituras Regales, L. 3 c. 36 n. 12 c. 41 n. 14 Quando præcisè cœpit esse Metropolis? II. 1 2 c. 65 n. 12

Sublac. *Sublacense* S. Benedicti Monasterium non procul Roma, in quo tandem reformatum? I. 1. 3 c. 21 n. 7 §. *Nec*.

La Suezia. *Sueciæ* unde fides? I. 1. 1 c. 56 n. 8 Inde, & Episcopatus ac Metropoles, C. 45 n. 9 10 C. 56 n. 8 c. 58 n. 5 L. 3 c. 17 n. 17 Quales etiam olim electiones? II. 1 2 c. 58 n. 13 Qua tursum authoritate restitutus Clericorum cælibatus? I. 1. 2 c. 65 n. 58 Quando, & à quo indultum Regi privilegium Confessarii deligendi? C. 10 n. 11 c. 102 n. 8 Quando vicissim, & quomodo Regnum ipsum sanctæ Sedis vectigale redditum? III. 1. 1 c. 32 n. 11

Soissons. *Suessionensis* in Belgica secunda Episcopi jura Protothroni, & quoad præcellentiam, & quoad consecrationem Regum post Remensem Archiepiscopum, I. 1. 1 c. 49 n. 5 Quando Suessione altera cantus schola instituta? L. 2 c. 80 n. 5 Quale privilegium Suessionensis Abbatis pro suis Parochiis? L. 3 c. 22 n. 5 An his alligari ab Episcopo debuerint Parochi Regulares? n. 7 §. 2

Soustanson. *Sustantionense* Occitaniæ Castrum quandiu Magalonensis Episcopi sedes? I. 1. 3 c. 57 n. 10 III. 1. 1 c. 31 n. 4

Siracusa *Syracusana* olim Siciliæ Metropolis nonisi à Gregorio Magno instituta, II. 1. 3 c. 40 n. 8 9 Illius Episcopo ad quid missum pallium? I. 1. 2 c. 5 n. 55 10 Ad quid, & Monasterium sibi extruxit? L. 3 c. 16 n. 6

La Siria *Syri* qua utantur lingua in Officiis? I. 1. 2 c. 82 n. 10 Quando primum Monachos habuere? L. 3 c. 12 n. 2 15 An illi iidem sint ac Melchitæ, seu Imperiales sectatores Concilii Calchedonensis? L. 1 c. 16 n. 9

T

Tarantasia. *Tarentasia* Allobrogum jam Sabaudiæ Metropolis, quandiu alteri subdita? I. 1. 2 c. 41 n. 6 7 C. 44. n. 1 2 3

Tarragona. *Tarraconensis* in Hispania Primatus quomodo erectus, I. 1. 1 c. 30 n. 2 c. 40 n. 14 c. 45 n. 14 Quando, & cur ipsi Narbonensi subjectus? C. 35 n. 9 c. 38 n. 3 4 c. 45 n. 14 An, & Toletano, c. 18 n. 4 c. 45 n. 14 Saltem quoad Crucem, L. 2 c. 59 n. 6 §. *Nec*. Quando de Episcopatu Burgensi contendit? L. 3 c. 40 n. 17 §. *Ex*. Quandiu Ausonensem Ecclesiam possedit? L. 1 c. 45 n. 14

Li Tartari. *Tartaris* ipsis licèt remotissimis Nestorianorum errores sub Mosulensi seu Babylonio Patriarcha invecti? I. 1. 1 c. 24 n. 7 Iidem Nestorianum Presbyterum Joannem subjectis sibi Indiis extinxerunt, n. 8

Tarvisini in Italia Episcopi ac Capituli statutum de extinguendo officio ac dignitate præpositi à Pontifice confirmatum, I. 1. 3 c. 70 n. 5 §. 2 Dubium an subrogati fuerint Decani, *ibid.* *Trevigi.*

Taurinatensi in Sabaudia seu Pedemontio Episcopo cur minæ intentatæ de subductione Monasterii S. Michelis suæ Diœceseos, I. 1. 3 c. 37 n. 4 *Turino.*

Ternodorensis in Burgundia Episcopatus, cur tam citò cum aliis corruerit? I. 1. 1 c. 55 n. 2 § *Anno*. *Tonnerre.*

Teroanensis seu Tervanensis Episcopatus apud Morinos aliunde variè concussus, I. 1. 1 c. 57 n. 5 *Teroanne*

Terracinensis, & Fundensis Ecclesiæ in Latio, cur olim in unam conflatæ, I. 1. 2 c. 115 n. 6 *Terracina.*

Theatini Clerici Regulares in Episcopatu cognomine instituti, qua forma, I. 1. 2 c. 51 n. 9 In eodem Episcopatu Abbatia S. Joannis qualiter nullius Diœceseos, L. 3 c. 40 n. 11 §. 4 *Li Teatini.*

Thebani in Thessalia Episcopi à Metropolitano Lariss unde immunitas, I. 1. 1 c. 55 n. 11 Primum ab illo ædificatum Parthenon qua gloria, L. 3 c. 41 n. 7 Bonorum autem partitio cum proprio Capitulo Pontifici probata. III. 1. 2 c. 33 n. 8. §. 2 *Thebe.*

Theodfordienſis in Anglia Episcopatus quando, & quomodo Norvicum translatus, I. 1. 1 c. 58 n. 2 *Theodford*

Thessalonica alterum Macedoniæ Provinciæ caput, seu Metropolis cum Philippis, jam ab initio Ecclesiæ agnita, I. 1. 1 c. 3 n. 3 Origo, & incrementa illius Exarchatus, C. 16 n. 5 §. *Denique*. C. 18 n. 7 *& seqq.* c. 32 n. 3 c. 40 nu. 13 Illius interitus, C. 18 n. 9 c. 19 n. 2 *Thessalonicæ.*

Regno Thessalonicæ postmodum fundato, Vicariatum ibi suum innovavit Papa, & Archiepiscopo Latino contulit, I. 1. 1 c. 16 n. 5 §. *Attingendum*. C. 23 n. 8 Cum ipsa Cruce, L. 2 c. 59 n. 6 7 §. *Nec*. Idque in aliorum exemplum, C. 30 n. 1

Ticinensis in Insubria Italiæ Episcopus an aliquando Primas fuerit, I. 1. 1 c. 33 n. 13 Quare singulari pallii crucisque privilegio fruebatur, L. 2 c. 59 n. 1 *Pavia*

Tironensis apud Carnutas Monasterii fundatio singularis, ex confluente eò omnis generis opificum multitudine, III. 1. 3 c. 21 n. 1 *Tiron.*

Toamensis in Hibernia Metropolis, & Primatus descriptio, I. 1. 3 c. 36 n. 9. c. 45 n. 13 *Toam*

Toletum quo pacto transfertur Primatus Hispalensis in totam Hispaniam, I. 1. 1 c. 30 n. 4 c. 32 n. 4 c. 33 n. 11 Necnon, & Carthaginensis Carpetanæ, C. 42 n. 2 Unde etiam post confirmationem variè concutitur Toletanus, C. 38 n. 1 *& seqq.* C. 45 n. 14 C. 49 n. 5 Quoad ipsam Crucem, L. 2 c. 59 n. 6 7 Cur non quoad ordinationes episcoporum totius Hispaniæ, II. 1. 2 c. 15 n. 3 Cur vicinores Toleti successivè morati? L. 3 c. 32 n. 1 c. 39 n. 7 c. 40 n. 16 *Toledo.*

At ipsum Toletani jus Metropoliticum frustra tentatur in Episcopatum Burgensem, I. 1. 3 c. 41 n. 17 §. *Ex*. Necnon, & vita communis cum propriis Canonicis, C. 11 n. 12 Imò in ipso suburbio tulit aliquando Episcopum, I. 1. 1 c. 55 n. 5 §. *Refert*. Quandiu verò Regni ipsius Cancellariatus hæsit Toletano, III. 1. 3 c. 24 n. 18 19

Tolosa post Narbonam urbs Occitaniæ prima, I. 1. 1 c. 49 n. 5 §. *Contendebat* A quo primum episcopum acceperit, C. 55 n. 6 An tandem Diœcesis in plures divisa, C. 57 n. 11 12 Illa autem facta Metropolis à Narbonensi avulsa, C. 41 n. 15 c. 45 n. 16 Aliunde verò quando Burdegalensi subdita, C. 35 n. 6 *Tolosæ*

Tolosani capituli defectus in vacantia, I. 1. 3 c. 10 n. 12 Aliud verò *S. Saturnini* capitulum sponte Regulari vitæ denuo aliquando addictum, c. 11 n. 13 § 3 Non ita abdicationi voluntariæ oblationum pro episcopo, III. 1 2 c. 33 n. 4 §. 2

Tomitano uni Episcopo cur omnes Scythiæ parent Ecclesiæ, H. 1. 3 c. 2 n. 11 *Tomisvvar*

Tornacensis cum Noviodunensi episcopatu unio per sexcentos amplius annos sine confusione, ex qua authoritate, I. 1. 1 c. 55 n. 2 §. *Anno*. Cur eadem ægrè tandem dissolvitur, C. 57 n. 2 3 De juribus, & officiis Vicarii majoris Altaris Capituli Tornacensis, L. 3 c. 70 n. 10 §. 4 *Tournay*

Trecensis vel *Tricassina* Campaniæ Ecclesia Officiorum noctu canendorum, quantum potuit, tenacissima, I. 1. 2 c. 86 n. 5 Ad hoc forsan quatuor Matricularii Laici per vices in Ecclesia excubantes, III. 1. 2 c. 36 n. 3 Imò illa inter primas vitæ ipsi communi, seu Regulari fuit addictissima, I. 1. 3 c. 11 n. 8 Ad hoc fortè unio Præposituræ cum capituli mensa, C. 70 n. 4 §. 6 Et officium Cellelarii, n. 8 Necnon unio per Præbendam cum Canonicis Regularibus, & Cluniacensibus Monachis, III. 1. 2 c. 25 n. 2 §. 2 3 4 *Troyes nella Champagne.*

Quale privilegium Monasterii illius Diœcesis, I. 1. 3 c. 32 n. 3 §. 2 Necnon alterius S. Mariæ Trecensis? C. 49 n. 5 §. *Duæ*. Non autem Abbatiæ Paracleti, *ibid.* §. 1 Quando tandem jurisdictionis integræ Episcopi partitio cum proprio Capitulo? III. 1. 2 c. 33 n. 14

Trenorchienſis Abbatiæ privilegia quomodo multoties confirmata? I. 1. 3 c. 37 n. 1 §. 2 *Tournus*

Trevirensis Primatus in prima tantùm Belgica, I. 1. 1 c. 32 n. 1 v. 7 c. 35 n. 13 c. 41 n. 10 Ille autem à Moguntino exemptus, C. 37 n. 1 Ejus cum Remensi concordia, C. 44 n. 10 Non ita cum Romano, C. 48 n. 2 §. *Qui*. Et cum Suffraganeis, n. 6 *Treveri.*

Tridentinum in Rhætia Capitulum jam olim in Præbendas pro singulis Canonicis divisum, I. 1. 3 c. 10 n. 14 §. *Id*. *Trento*

Trinovia Bulgarorum Metropolis qualis, & quandonam instituta? I. 1. 1 c. 16 n. 5 § *Denique*. C. 23 n. 7 *Trinone*

Tullensis in Lotharingia Ecclesiæ consideratio, unus fuit ex præcipuis obicibus Episcopatus Nancii erigendi, I. 1. 1 c. 57 num. 7 *Toul.*

Turciæ gentis Princeps quando Constantinopoli baptismum ac Episcopum pro nascente Ecclesia recepit? I. 1. 1 c. 56 n. 9 Turci verò Imperatoris impotens dominatio plenam Græcorum cum Latinis concordiam interturbat, I. 1. 1 c. 16 n. 10 Necnon libertatem Ecclesiæ CP. v. suprà. *Li Turchi.*

Turonum in Gallia, à quo missus primus episcopus? I. 1. 1 c. 55 n. 6 Unde successores inter alios Apostolici, dicti, C. 4 n. 2 *Tours*

An

An iis invitis peracta dedicatio Ecclesiæ *Bellilgei* in eorum Diœcesi per Legatum Apostolicum? C. 6 n. 2 3 4 Quando eorum Metropolis agnita? C. 4 n. 9 c. 43 n. 7 Ipsum Turonense Capitulum, sede vacante, quo jure egit in alia Capitula, & Episcopos Provinciæ? L. 3 c. 10 n. 10 §. 2 6 Cur Primatui Lugdunensi minus ægrè paruerit Turonensis Archiepiscopus, L. 1 c. 34 Spe haud dubiè recuperationis Armoricæ, *ibid.* Pro ea jam laboraverant Pontifices, C. 43 n. 7 8 c. 56 n. 4 Simulque Reges, & Concilia, C. 44 n. 4 Eam tandem plenè obtinere, C. 45 n. 18 19 Ipsamque delegandi potestatem in Suffraganeos, C. 47 n. 1 c. 48 n. 3 An inter eos Protothronus Cœnomanensis? C. 40 n. 5

Marmoutier. *Majus Monasterium* olim prope Turonum ante Lerinense à B. Martino erectum, L. 1 c. 3 n. 15 c. 7 n. 1 C. 12 n. 6 c. 24 n. 3 §. *Ita* c. 26 n. 2 c. 38 n. 7 §. *Ex*. De alio *S. Martini* propiori Monasterio in Canonicorum Capitulum postea mutato, non autem *Cormeriacense*; C. 9 n. 6 8 De tribus ibidem in summa generibus congregationum, n. 7 8 Cur Abbas Cormeriacensis à Capitulo S. Martini eligeretur? H. l. 2 c. 39 n. 7 §. *Exuto*. Ac tùm virgam Pastoralem è tumulo S. Martini repetere cogeretur? *ibid.* & I. 1 3 c. 21 n. 14 Ordinationem verò ab Archiepiscopo? C. 28 n. 3 c. 41 n. 10 Alia privilegia S. Martini Turonensis Capituli, C. 30 n. 7 *& seqq* c. 31 n. 9 v. 10 c. 36 n. 5 §. 2 c. 38 n. 10 §. 4 Aliud dubium de proprio Episcopo, C. 41 n. 19 Aliud omnino suppositium, C. 33 n. 2 §. 3 Quid de Præposituris ejusdem Capituli, C. 70 n. 2 Quinam Episcopi, Reges, Duces, Comites, & alii ejusdem Capituli Canonici? C. 64 n. 2 *& seqq*.

S. Martin Di Tours Cormesy

Mores Turonenses Provinciæ pro Archipresbyteris, I. 1. 2 c. 4 n. 1 2 3 Et pro horis canonicis, L. 2 c. 75 n. 4 7 12 De Clericorum Seminariis, C. 5 n. 5 c. 6 n. 2 c. 8 n. 2 De Scholis celeberrimis, H. c. 96 n. 15 c. 97 n. 1 *& seqq*. Parochorum privilegium quale? I. 1. 3 c. 38 n. 11 Eorum spolia ad quos devoluta? III. 1. 2 c. 56 n. 4 De aliis abusibus, H. l. 1 c. 50 n. 4 Jura autem fisci & similia illi Ecclesiæ remissa, L. 3 c. 88 n. 9 III. 1. 1 c. 27 n. 4 c. 34 n. 12

Tulle. *Tutelensis* in Lemovicis Episcopatus unde, quando & à quo detractus? I. 1. 1 c. 57 n. 12

Tyane. *Tiane* in Cappadocia Metropolis quomodo erecta, & contra Cæsariensem propugnata? I. 1. 1 c. 39 n. 4 9 11 c. 54 n. 4

Tiro. *Tyri* in Phœnicia, dedicatio magnifici Templi cum uno Altari, I. 1. 1 c. 21 n. 5 c. 22 n. 9 c. 45 nu. 5 Metropolis in Phœniciam integram servata, L. 1 c. 39 n. 5 *& seqq*. Necnon jura Protothroni in Patriarchatu Antiocheno, c. 44 n. 6 c. 49 n. 7 Tyro recuperatæ Archiepiscopus præficitur, cum pallio & juribus in Episcopatus ab Antiocheno repetendos, I. 1. 1 c. 24 n. 2 Cur Romam ad pallium evocatur? c. 26 num. 13 I. 2 c. 57 n. 5

V

Vabres. *Abrensis* in Aquitania Episcopatus quando tandem & à quo cum multis aliis erectus? I. 1 1 c. 57 n. 12

Valenza nel Delfinato. *Valentiæ* in Delphinatu Episcopatus cum Diensi singularis conjunctio, post hujus operis editionem à Ludovico M. rupta, I. 1. 1 c. 57 n. 9 Urbis comitatus jam olim Episcopis concessus fuerat, III. l. 1 c. 31 n. 12 Quomodo ad Reges redierit? C. 32 n. 13 Abbatia *S. Ruffi* in caput totius Congregationis erecta, I. 1. 3 c. 11 n. 8 §. 2

La Valle di Choux. *Vallis Cautium*, & *Vallis Scholarium* Ordines in Diœcesi Lingonienſi, quando & quibus legibus instituti? I. 1. 3 c. 28 n. 9 §. *Cæterum*. II 1. 3 c. 111 n. 9

La Valle degli Scolari. *Vasconiæ* Ecclesiæ omnes, quartam decimarum partem unde debent Episcopis? I. 1. 3 c. 36 n. 3 §. *Cum* Quare eximatur Abbatia S. Orientii, *ibid*

La Guascogna. *Vaterfordiæ* Hiberniæ civitas, à quo aucta Episcopatu, I. 1 1 c. 48 n. 4 Item Capitulo ex Regula S. Victoris Parisiensis, L. 3 c. 11 n. 14

Vaterford. *Vaurensis* in Gallia Narbonensi seu Occitania Episcopatus à quo? I. 1. 3 c. 57 n. 12

Lavaur. Uzez. *Uticensis* Episcopus, an & quandiu Primatu Narbonensi auctus? I. 1. 1 c. 40 nu. 14 Quando saltem ab illo avulsus? c. 41 num. 15

Velletri. *Velitrensis* Episcopatus in Latio, cur unitus Ostiensi ac sanctæ Ruffinæ? I. 1. 1 c. 58 nu. 10 §. *Quanquam*. Illius autem Ecclesiæ capitulum Canonicorum Regularium, non communis tantum vitæ, sed & pœnitentiæ exemplar, L. 3 c. 11 num. 10 §. *Si*.

Vence. *Vencienſis* in Provincia Episcopatus cum Grassensi unio ac disjunctio quibus rationibus facta? I. 1 1 c. 57 n. 8

Vanne. *Venetæ* Diœcesis in Armorica, Abbatia celebris in legitima possessione servata, I. 1 3 c. 69 n. 12 §. *Illud*.

Venezia. *Venetias*, nobilissimæ Reipublicæ caput, cur, & quomodo translatus Patriarchatus Gradensis? I. 1. 1 c. 22 n. 2 c. 23 n. 1 *& seqq*. Ipsius Reipublicæ ac Ducis privilegia, L. 2 c. 52 num. 2

Verfcelli *Vercellis* in Pedemontio, Monachorum olim pro Clero, non Clericorum Seminarium ab Eusebio episcopo institutum, quo successu? I. 1. 3 c. 4 n. 1 2 3 5 §. 2 c. 7 n. 1 c. 13 n. 11

Il Vermandois *Veromanduorum* Episcopatus, qua authoritate Noviodunum translatus? I. 1 c. 55 n. 2 10

Verona. *Veronensis* ditionis Venetæ Ecclesia, cur Canonicis pro Monachis commissa? I. 1. 3 c. 19 n. 8 Quomodo ab Episcopis & Patriarchis Aquilejensibus, Archipresbytero immediatè submissa? C. 41 n. 16

Bezançon *Vesontio* in Burgundia Metropolis asseritur, I. 1. 1 c. 41 nu. 8 Augeturque duplici Archiepiscopali Cathedrali, C. 58 n. 11 Item bipertito Capitulo Canonicorum Regularium virtutibus, & litteris clarissimo, L. 3 c. 11 n. 10 §. *Si*. Necnon, & privilegio contra Archipresbyteros, & Archidiaconos, L. 2 c. 20 n. 6 Cur verò Abbatia Diœcesis in Prioratum dejicitur? L. 3 c. 68 n. 9

Vienna in Austria. *Viennæ* in Austria Episcopatus erectio aut restitutio qua authoritate facta? I. 1. 1 c. 58 n. 8 §. *Postremis*.

Vienna in Francia. *Viennenſis* in Gallia Episcopi cum Arelatensis contentio de primatu, I. 1. 1 c. 30 n. 5 6 11 v. 5 C. 39 n. 11 v. 4 c. 40 n. 10 c. 41 n. 3 11 *& seqq*. Illius tandem Primatia in septem Metropoles à Calisto II. urbis dignitate freto instituta, c. 35 n. 10 Inde se Primatem Primatum inscribit, n. 11 At nullo fructu, n. 12 Cur aliquando nequidem in propria Provincia? c. 48 n. 4 II. 1 1 c. 42 n. 6 Nisi quoad Crucem, I. 1. 2 c. 59 n. 7 An aliquando fuerit Archicancellarius Imperii? c. 105 n. 1 §. *Illud*. III. 1. 1 c. 30 n. 13 n. 13 c. 31 n. 3 c. 44 n. 6 Quo tandem dominio potiretur sub Delphinis & Regibus? *ibid.*

Vandome *Vindocinense* S. Trinitatis Monasterium quo privilegio seu exemptione donatum? I. 1. 3 c. 36 n. 1 c. 37 n. 3 § 2 n. 7 §. 6 c. 38 n. 9 c. 39 n. 9 Item & Cardinalitia dignitate, c. 41 n. 20

Vincheſter. *Vintonienſis* in Anglia Episcopi jura, I. 1. 1 c. 49 n. 1 2 §. *Uno* Zelus præcipuus in restituendis Ecclesiæ Monachis, I. 3 c. 19 num. 5

Verdun *Virodunensis* Lotharingiæ Ecclesia à quo quarta Comitatus parte donata? III. 1. 1 c. 30 n. 8

Viviers. *Vivarienſis* episcopatus quomodo ex Alba Helviorum ortus? I. 1. 1 c. 57 n. 9

Vezelay *Vizeliacenſis* Cœnobii in Burgundia privilegium quale? I. 1. 3 c. 37 n. 2 5 §. 3

Utrech. *Ultrajectenſis* Episcopatus erectio, & provectio, I. 1. 1 c. 41 n. 12 Quantum ejus dominium temporale? III 1. 1 c. 31 n. 9

Lisbona. *Ulyſſipponenſis* in Lusitania Metropolis quando, & quomodo erecta? I. 1. 1 c. 45 n. 14

Vorceſter *Vorceſtrenſi* in Anglia Episcopo loca qua authoritate erepta? I. 1. 3 c. 36 n. 8 §. 5 c. 37 n. 1 §. 4

Upſal. *Upſalenſis* in Suecia Metropolis à Lundensi pendens, I. 1. 1 c. 45 n. 9 n. 4 §. *Francorum*.

Breslau. *Uratislavienſis* in Polonia Episcopus contra Cracovienſem quàm præcellentiam obtinet? I. 1. 1 c. 49 n. 6

Orvieto. *Urbevetani* in Etruria Episcopi quæ jura & abusus in Monasteria? I. 1. 3 c. 30 n. 4

Urbino. *Urbinati* in Umbria Episcopatui, quare Abbatia Castri Durandi subtracta? I. 1. 3 c. 40 n. 11 §. 3

Il Principato di Galles. *Vvalliæ* Principatus in Anglia, seu Britania Magna, quando & in quo Cantuarienſi Primati subjecta? I. 1. 3 c. 41 n. 17 §. *Nec*.

Vvirſbolwg. *Virburgenſis* in Germania Episcopus cur & qua authoritate invitus ditione sua minuitur? I. 1. 1 c. 58 n. 8 v. *Herbipolis*.

X

X *Antonica Ecclesia*, v. *Santonica*, &c.

Pleraque Abbatiæ, & aliæ particulares Ecclesiæ ad suas Diœceses seu Episcopatus revocatæ sunt.

F I N I S.